ENCICLOPEDIA

GEOGRAFICĂ

A ROMÂNIEI

Consultant: Cristina MUICĂ

Redactori: Rodica CHIRIACESCU
Eliza-Daniela GHINEA
Alexandru STĂNCIULESCU
Verificarea si actualizarea hartilor: Gabriel-Florin MATEI

Tehnoredactare: Mariana MÎRZEA
Secretar general de redacţie: Vanda ANGHEL
Corectori: Mihaela TUDOR
Marcela POPA

Ilustraţiile şi hărţile au fost selectate de autor din Fototeca Editurii Enciclopedice
Unele ilustraţii au fost oferite de Dl. Alexandru BRUMĂRESCU

Preluarea şi folosirea datelor şi informaţiilor din această enciclopedie este gratuită, cu condiţia ca această lucrare să fie citată la sursele bibliografice.

Autorul

Dan GHINEA

ENCICLOPEDIA GEOGRAFICĂ A ROMÂNIEI

Ediția a IV-a, actualizată şi completată

TORONTO, 2018

CUVÂNT ÎNAINTE

la ediţiile anterioare

Motto: *Ctema eis aei/Bun pentru veşnicie*
(Tucidide: "Istoria războiului peloponesiac")

Profitând de o îndelungată experienţă profesională, ca redactor la Editura Enciclopedică (din dec. 1969), precum şi de acumularea, de-a lungul anilor, a unui bogat şi variat material documentar, am început elaborarea acestei enciclopedii în toamna anului 1992 conştient fiind de riscurile pe care mi le asum în vehicularea unui vast şi complex volum de informaţii. Am făcut acest lucru din dorinţa de a oferi unui cerc larg de cititori o sursă de informare imediată în acest domeniu. Aşadar, timp de aproape patru ani m-am străduit să elaborez articolele într-un mod cât mai accesibil, util, interesant şi, pe cât posibil, cu cât mai puţine erori. Cu tot efortul şi cu toată atenţia pe care le-am depus, nu mă sfiesc să recunosc că, probabil, vor mai exista unele inexactităţi legate, în mare parte, de perioada de frământări şi transformări de după dec. 1989, când numeroase obiective social-culturale, industrial-agrare, de artă, de arhitectură, turistice etc. (muzee, case memoriale, monumente, fabrici, unităţi zootehnice etc.) au fost înfiinţate sau şi-au încetat activitatea.

Concepută pe baza unui bogat material documentar, *Enciclopedia Geografică a României* este structurată alfabetic, cuprinzând în paginile sale informaţii de tip enciclopedic, selectate conform unor criterii bine definite.

Cele aproximativ 5 000 de articole-titlu cuprinse în acest volum privesc marile unităţi de relief ale României (munţi, dealuri, podişuri, câmpii ş.a.), toate râurile de peste 50 km lungime, cele mai importante lacuri naturale şi antropice, depresiuni intramontane şi subcarpatice, pasuri, vârfuri muntoase şi deluroase etc., precum şi toate judeţele, municipiile, oraşele, comunele şi staţiunile balneoclimaterice ale ţării. Cele 13 279 de sate din România care existau în 1996 (apoi 13 099 sate în anul 2001 şi 12 917 sate în 2012 – n.a.) nu sunt tratate în cadrul unor articole de sine stătătoare, ele regăsindu-se inserate în totalitate, în ordine alfabetică, la sfârşitul fiecărui judeţ.

Articolele referitoare la cadrul natural cuprind diverse informaţii despre elementele fizico-geografice (poziţia geografică, limite, suprafaţă, înălţime, lungime etc.), cele referitoare la localităţi includ date despre localizare, populaţie, economie, istorie, ştiinţă, cultură, artă, învăţământ, turism etc., iar sistemul de trimiteri (→) de la un articol la altul completează în mod eficient aceste informaţii.

Grafia tuturor localităţilor existente pe teritoriul României este în conformitate cu Legea nr. 2 din 17 februarie 1968 şi cu cea a tuturor celorlate Decrete-Lege emise de-a lungul anilor de către Consiliul de Stat al României (în perioada comunistă) sau de către Parlamentul României (după anul 1989).

Sper ca lucrarea aceasta să constituie un instrument util de lucru şi de informare pentru o categorie cât mai largă de cititori şi, în mod special, pentru elevi şi studenţi. În încheierea acestui preambul, aduc calde mulţumiri colegului meu Marcel D. Popa (Director al Editurii Enciclopedice), prietenului Aurel Stroe, cât şi soţiei mele Eliza-Ana şi fiicei Eliza-Daniela pentru ajutorul lor nepreţuit. De asemenea, adresez mulţumiri colegei Mihaela Mihalache care a asigurat ţinuta grafică deosebită a acestui volum.

DAN GHINEA

Bucureşti, octombrie 1996

CUVÂNT EXPLICATIV

a ediţia a IV-a

Dedic această ediţie scumpilor mei nepoţi,

Ana-Maria şi Vlad-Gabriel

Era în primul an al primului secol al mileniului III, mai exact 18 septembrie 2001, când Dumnezeu a hotărât ca autorul acestei Enciclopedii Geografice să ia drumul pribegiei, peste mări şi ţări, pentru a se stabili definitiv la Toronto, pe pământul îndepărtatei Canada - ţară la fel de minunată ca şi România, dar de o întindere uriaşă (respectiv 9 970 610 km2), cu doar 397 645 km2 mai mică decât cea a continentului Europa, fiind din acest punct de vedere a doua ţară din lume (după Federaţia Rusă) ca suprafaţă.

Plecarea mea din România către zările îndepărtate ale Apusului a avut loc cu doar 7 zile după tragedia de la 11 septembrie 2001 de la New York, când două avioane de pasageri, capturate prin cine ştie ce viclenie de către terorişti, au secerat părţile superioare ale celor două turnuri gemene ale World Trade Center din metropola Statelor Unite ale Americii. Astfel, emoţia firească a lungului drum ce urma să-l efectuez cu avionul (împreună cu soţia mea Eliza-Ana) din România până în Canada a fost amplificată de acest eveniment fără precedent, care în acel scurt interval de timp (11-18 septembrie 2001) a provocat mari perturbări în traficul aerian de pretutindeni şi mai cu seamă în cel către continentul nord american, determinând incertitudinea plecării noastre.

O dată cu stabilirea definitivă la Toronto (alături de familia fiicei mele, Eliza-Daniela), am început să consemnez tot felul de informaţii referitoare la România, provenite pe diferite căi (cărţi, ziare, Internet, TVR Internaţional ş.a.), ca o premoniţie la o eventuală reeditare a Enciclopediei Geografice a României. Satisfacţia acestei documentări a fost cu atât mai mare cu cât, în luna mai a anului 2008, Dl. Marcel D. Popa, fostul meu coleg de editură, în prezent Directorul Editurii Enciclopedice din Bucureşti, m-a înştiinţat la telefon că doreşte să reediteze pentru a patra oară această lucrare. Propunerea am acceptat-o fără ezitare, cu toate că ştiam, *ab-initio*, că nu-mi va fi uşor din cauza profundelor schimbări provenite în perioada de după 1989 în societatea românească. Un singur exemplu este edificator: din anul 2002 (anul ultimei ediţii, a treia, a Enciclopediei Geografice a României) şi până în anul 2012 au fost înfiinţate 225 de comune, apoi 56 de comune (care existau la acea dată) au fost trecute în categoria oraşelor, iar nouă oraşe au devenit municipii - toate aceste modificări necesitând articole elaborate din nou. O atenţie deosebită a trebuit să acord transferării şi actualizării informaţiilor de la o comună la alta din cauza detaşării unor sate componente de la vechea comună la comuna nou înfiinţată.

Un fenomen cu totul negativ în societatea românească este acela al depopulării numeroaselor sate ca urmare a migraţiei forţei de muncă tinere de la sate la oraşe sau în străinătate, a îmbătrânirii locuitorilor acestor sate şi, în consecinţă, a dispariţiei lor pe cale naturală, aceste sate rămânând cu casele pustii. Astfel, depopularea în această perioadă a peste 30 de sate, cu tendinţa de depopulare şi a altor localităţi a însemnat, de fapt, o gravă pierdere umană, materială, agrară, cultural-tradiţională a societăţii româneşti, aceste sate devenind, oarecum, un fel de muzee în aer liber pe cale de ruinare. Redau câteva exemple de sate depopulate: Zlătari (com. Goieşti), Italieni (com. Bucovăţ), Malaica (com. Cerăt) – toate în jud. Dolj, apoi satele Inceşti (com. Poşaga, jud. Alba), Şerpeniţa (com. Manoleasa, jud. Botoşani), Nadăş (com. Recaş, jud. Timiş), Lindenfeld (com. Buchin, jud. Caraş-Severin), Hordila (com. Pungeşti, jud. Vaslui), Ardealu (com. Dorobanţu, jud. Tulcea), Şaşvereş (com. Praid, jud. Harghita) ş.a.

Alte noutăţi legate de construirea unor obiective social-culturale, religioase, economice, turistice etc. sau de dispariţia sau conservarea altora au stat de asemenea în atenţia mea.

Ca urmare, consider că cea de-a patra ediţie a *Enciclopediei Geografice a României*, ca şi precedentele ediţii, serios completată şi actualizată, va fi spre folosul multor categorii de cititori, iar peste decenii va reprezenta o oglindă a României la început de mileniu III.

În încheiere, mulţumesc Bunului Dumnezeu că mi-a dat puterea şi răbdarea necesare pentru această realizare, apoi mulţumesc Directorului Editurii Enciclopedice, Dl. Marcel D. Popa, Redactorului Şef, Dl. Alexandru Stănciulescu (de la care am primit multe sugestii folositoare în redactarea lucrării), tehnoredactorului Mariana Mîrzea, colegului meu de facultate şi de editură Dl. Gabriel-Florin Matei (responsabil cu actualizarea hărţilor), familiei mele şi tuturor celor care au contribuit la buna realizare a acestei enciclopedii.

Dan GHINEA

Toronto, 15 aprilie 2013

DATE GENERALE
despre România

Denumirea oficială: ROMANIA.

Forma de guvernământ: Republică.

Poziţia geografică: Stat independent situat în Sud-Estul Europei, la Nord de Peninsula Balcanică, în bazinul inferior al fluviului Dunărea, cu ieşire la Marea Neagră, având drept "coloană vertebrală" Carpaţii Sud-Estici. România se află între 43° 37' 07'' şi 48° 15' 06'' latitudine nordică şi între 20° 15' 44'' şi 29° 41' 24'' longitudine estică, la mijlocul distanţei dintre Ecuator şi Polul Nord (marcată de paralela 45° latitudine nordică) şi la o depărtare aproximativ egală (2 700 – 2 900 km) de Oceanul Atlantic, Oceanul Arctic şi Munţii Ural şi la numai 1 050 km Nord de Marea Mediterană.

Suprafaţa: 238 391 km2 (locul 11 în Europa şi 79 pe glob – comparabilă, din acest punct de vedere, cu Marea Britanie, Laos, Ghana şi Uganda).

Frontiere: 3 149,9 km, din care 1 085,6 km terestre şi 2 064,3 km fluviale şi maritime. România se învecinează cu Ucraina (649,4 km) şi Republica Moldova (681,3 km) la Nord şi Est, cu Marea Neagră (193,5 km) la Sud-Est, Bulgaria (631,3 km) la Sud, Serbia (546,4 km) la Sud-Vest şi cu Ungaria (448 km) la Vest şi Nord-Vest. România are o formă elipsoidală, lungimea teritoriului său fiind, în linie dreaptă, de circa 735 km de la Vest la Est şi de circa 530 km de la Nord la Sud.

Populaţia: 22 279 183 loc. (1 ian. 2015), din care 10 875 087 loc. de sex masc. şi 11 404 096 de sex fem. Populaţia urbană: 12 571 845 loc. (56,43% din populaţia ţării); rurală: 9 707 338 loc. (43,57%). Structura populaţiei pe naţionalităţi (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 16 792 900 români (88,92%), 1 227 600 maghiari şi secui (6,50%), 621 600 rromi (3,29%), 50 900 ucraineni (0,27%), 36 000 germani (0,19%), 27 700 turci (0,15%), 23 500 ruşi-lipoveni (0,12%), 20 300 tătari (0,11%), restul de 0,45% de alte etnii (sârbi, slovaci, cehi, bulgari, poloni, români din Rep. Moldova, evrei, italieni, greci, armeni, macedoneni, aromâni, chinezi ş.a.). Dinamica populaţiei României (în paranteză este înscrisă data recensămintelor): 3 864 848 loc. (1859), 4 648 123 loc. (1884), 5 038 342 loc. (1889), 5 956 690 loc. (dec. 1899), 7 248 061 loc. (19 dec. 1912), 18 052 896 loc. (29 dec. 1930), 13 535 757 loc. (6 apr. 1941), 15 872 624 loc. (25 ian. 1948), 17 489 450 loc. (21 febr. 1956), 19 103 163 loc. (15 mart. 1966), 21 559 910 loc. (5 ian. 1977), 22 810 035 loc. (7 ian. 1992), 21 698 181 loc. (18 mart. 2002), 20 121 641 loc. (20-31 oct. 2011).

Diviziuni administrative (2018): 41 de judeţe şi, separat, municipiul Bucureşti cu rang de judeţ, 103 municipii, 217 oraşe, 2 861 comune, 12 917 sate (din care 485 de sate aparţin oraşelor şi municipiilor) şi 457 de localităţi componente ale oraşelor şi municipiilor.

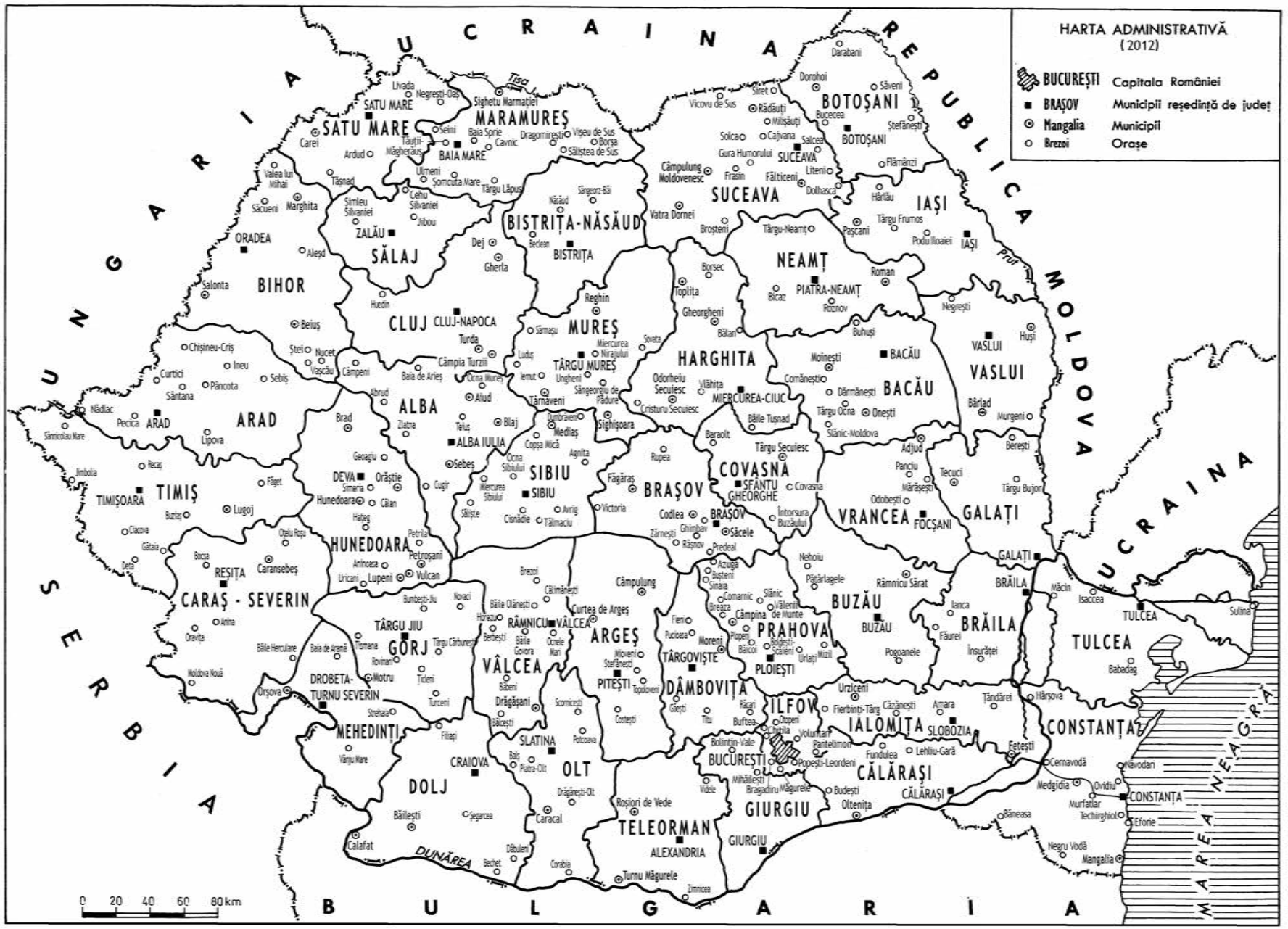
HARTA ADMINISTRATIVĂ
(2012)
BUCUREȘTI Capitala României
BRAȘOV Municipii reședință de județ
Mangalia Municipii
Brezoi Orașe
UCRAINA
REPUBLICA MOLDOVA
UNGARIA
SERBIA
BULGARIA
MAREA NEAGRĂ
Tisa
Prut
Dunărea
SATU MARE
MARAMUREȘ
BOTOȘANI
SUCEAVA
IAȘI
BISTRIȚA-NĂSĂUD
NEAMȚ
ZALĂU
SĂLAJ
ORADEA
BIHOR
CLUJ
CLUJ-NAPOCA
MUREȘ
HARGHITA
BACĂU
VASLUI
ARAD
ALBA
SIBIU
BRAȘOV
COVASNA
TIMIȘ
TIMIȘOARA
DEVA
HUNEDOARA
CARAȘ - SEVERIN
REȘIȚA
GORJ
TÂRGU JIU
VÂLCEA
RÂMNICU VÂLCEA
ARGEȘ
PITEȘTI
PRAHOVA
PLOIEȘTI
DÂMBOVIȚA
TÂRGOVIȘTE
BUZĂU
VRANCEA
FOCȘANI
GALAȚI
BRĂILA
TULCEA
CONSTANȚA
IALOMIȚA
CĂLĂRAȘI
OLT
SLATINA
DOLJ
CRAIOVA
MEHEDINȚI
DROBETA-TURNU SEVERIN
TELEORMAN
ALEXANDRIA
GIURGIU
ILFOV
BUCUREȘTI
0 20 40 60 80 km

JUDEȚELE ROMÂNIEI

Județul	Suprafața (km^2)	Populația (1 ian. 2015)	Reşedința județului	Populația (1 ian. 2015)
Alba	6 242	382 537	Alba Iulia	73 937
Arad	7 754	475 216	Arad	179 621
Argeş	6 826	649 014	Piteşti	177 443
Bacău	6 621	748 043	Bacău	196 083
Bihor	7 544	620 531	Oradea	223 237
Bistrița-Năsăud	5 355	329 471	Bistrița	92 812
Botoşani	4 986	458 620	Botoşani	122 785
Braşov	5 363	630 151	Braşov	291 195
Brăila	4 766	359 721	Brăila	212 986
Buzău	6 103	482 716	Buzău	136 710
Caraş-Severin	8 520	331 092	Reşița	89 559
Călăraşi	5 088	319 381	Călăraşi	77 997
Cluj	6 674	720 722	Cluj-Napoca	322 108
Constanța	7 071	770 465	Constanța	319 168
Covasna	3 710	229 319	Sfântu Gheorghe	65 362
Dâmbovița	4 054	530 745	Târgovişte	94 179
Dolj	7 414	704 097	Craiova	307 022
Galați	4 466	634 412	Galați	305 805
Giurgiu	3 526	277 960	Giurgiu	69 645
Gorj	5 602	368 786	Târgu Jiu	97 312
Harghita	6 639	334 481	Miercurea-Ciuc	42 348
Hunedoara	7 063	473 635	Deva	70 789
Ialomița	4 453	295 481	Slobozia	53 394
Iaşi	5 476	907 979	Iaşi	357 192
Ilfov	1 583	376 536	Bucureşti	2 103 346
Maramureş	6 304	526 952	Baia Mare	148 350
Mehedinți	4 933	289 080	Drobeta-Turnu Severin	110 721
Mureş	6 714	597 386	Târgu Mureş	151 064
Neamț	5 896	579 948	Piatra-Neamț	116 268
Olt	5 498	454 686	Slatina	85 029
Prahova	4 716	813 759	Ploieşti	234 969
Satu Mare	4 418	391 840	Satu Mare	123 378
Sălaj	3 864	248 431	Zalău	69 934
Sibiu	5 432	463 598	Sibiu	169 728
Suceava	8 553	741 749	Suceava	115 918
Teleorman	5 790	394 499	Alexandria	52 507
Timiş	8 697	740 288	Timişoara	333 613
Tulcea	8 499	246 309	Tulcea	90 463
Vaslui	5 318	478 179	Vaslui	92 689
Vâlcea	5 765	405 431	Râmnicu Vâlcea	119 184
Vrancea	4 857	392 591	Focşani	95 063
Municipiul Bucureşti	238	2 103 346	Bucureşti	2 103 346

Tabel comparativ pe anii 2001 şi 2015 cu numărul localităţilor pe judete şi totalul lor pe ţară

2001						
Judeţele României	Nr. municipiilor	Nr. oraşelor	Nr. comunelor	Nr. satelor*	Nr. satelor care aparţin oraşelor şi municipiilor	Nr. localităţilor componente ale oraşelor şi municipiilor
Alba	4	7	65	617+	+39 =656	49
Arad	1	7	67	266+	+ 7 =273	2
Argeş	3	3	93	563+	+21 =577	2
Bacău	2	6	79	485+	+ 5 =490	11
Bihor	1	8	86	435	=435	13
Bistriţa-Năsăud	1	3	53	232+	+ 3 =235	10
Botoşani	2	2	68	328+	+ 8 =336	3
Braşov	4	5	43	150	=150	5
Brăila	1	3	39	131+	+ 9 =140	-
Buzău	2	2	81	474+	+ 8 =482	2
Caraş-Severin	2	6	69	280+	+ 7 =287	13
Călăraşi	2	3	48	153+	+7 =160	-
Cluj	5	1	74	420	=420	6
Constanţa	3	8	54	187+	+2 =189	19
Covasna	2	3	34	111+	+11=122	1
Dâmboviţa	1	5	76	354+	+7=361	7
Dolj	2	3	94	367+	+13 =380	5
Galaţi	2	2	56	178+	+2 =180	-
Giurgiu	1	2	46	166	=166	-
Gorj	2	5	63	393+	+21=414	14
Harghita	2	7	49	236	=236	19
Hunedoara	5	9	55	425+	+32=457	16
Ialomiţa	3	1	49	130	=130	5
Iaşi	2	2	85	419+	+1 =420	5
Ilfov	-	2	37	101+	+1 =102	-
Maramurş	2	6	62	210+	+16 =226	12
Mehedinţi	2	3	59	329+	+15=344	9
Mureş	4	3	90	475+	+11=486	20
Neamţ	2	2	70	344+	+3=347	9
Olt	2	5	94	357+	+21=378	4
Prahova	2	12	86	405	=405	40
Satu Mare	2	2	56	221+	+5=226	4
Sălaj	1	3	55	273+	+8=281	4
Sibiu	2	7	53	161+	+12=173	6
Suceava	5	3	90	395+	+1=396	8
Teleorman	3	2	83	230+	+1=231	-
Timiş	2	5	75	303+	+14=317	1
Tulcea	1	4	43	133	=133	3
Vaslui	3	1	71	450+	+6=456	6
Vâlcea	2	6	77	550+	+14=564	27
Vrancea	2	3	59	324+	+7=331	10
TOTAL PE ŢARĂ	**93**	**172**	**2 686**	**12 761+**	**+338= 13 099**	**370**

* Pentru a rezulta nr. total al satelor din fiecare judeţ şi pe total ţară, la cifrele satelor sunt adunate (+) nr. satelor care aparţin oraşelor şi municipiilor

2015					
Nr. municipiilor	Nr. oraşelor	Nr. comunelor	Nr. satelor*	Nr. satelor care aparţin oraşelor şi municipiilor	Nr. localităţilor componente ale oraşelor şi municipiilor
4	7	67	617+	+39=656	49
1	9	68	260+	+7=267	5
3	4	95	554+	+21=575	2
3	5	85	478+	+5=483	11
4	6	91	427+	+5 =432	13
1	3	58	229+	+3 =232	10
2	5	71	322+	+15=337	6
4	6	48	149	=149	5
1	3	40	131+	+9 =140	-
2	3	82	455+	+22=477	2
2	6	69	281+	+7 =288	13
2	3	50	149+	+6 =155	-
5	1	75	417	=417	6
3	9	58	178+	+5 =183	19
2	3	40	111+	+11=122	1
2	5	82	342 +	+5=347	16
3	4	104	364 +	+14=378	5
2	2	61	178 +	+2=180	-
1	2	51	162 +	+6=168	-
2	7	61	376 +	+35=411	15
4	5	58	234	=234	20
7	7	55	415 +	+31=446	26
3	4	59	123	=123	9
2	3	93	414 +	+4 =418	6
-	8	32	89	=89	7
2	11	63	185+	+29=214	20
2	3	61	329+	+15=344	9
4	7	91	446+	+33=479	20
2	3	78	341+	+ 5=346	9
2	6	104	352+	+25=377	4
2	12	90	397	=397	40
2	4	59	211+	+9=220	8
1	3	57	273+	+8=281	4
2	9	53	152+	+17=169	8
5	11	98	352+	+24=376	15
3	2	92	230+	+1=231	-
2	8	89	285+	+28=313	2
1	4	46	133	=133	3
3	2	81	439+	+12=451	6
2	9	78	528+	+20=548	53
2	3	68	324+	+7=331	10
103	**217**	**2 861**	**12 432+**	**+485=12 917**	**457**

Capitala: Bucureşti (2 103 346 loc., 1 ian. 2015).

Orase cu peste 100 000 loc. (1 ian. 2015): Arad (179 621 loc.), Bacău (196 083 loc.), Baia Mare (148 350 loc.), Botoşani (122 785 loc.), Braşov (291 195 loc.), Brăila (212 986 loc.), Buzău (136 710 loc.), Cluj-Napoca (322 108 loc.), Constanţa (319 168 loc.), Craiova (307 022 loc.), Drobeta-Turnu Severin (110 721 loc.), Galaţi (305 805 loc.), Iaşi (357 192 loc.), Oradea (223 237 loc.), Piatra-Neamţ (116 268 loc.), Piteşti (177 443 loc.), Ploieşti (234 969 loc.), Râmnicu Vâlcea (119 184 loc.), Satu Mare (123 378 loc.), Sibiu (169 728 loc.), Suceava (115 918 loc.), Târgu Mureş (151 064 loc.), Timişoara (333 613 loc.).

Porturi maritime: Constanța, Mangalia, Midia-Năvodari, Sulina (la Marea Neagră); **porturi fluviale** (pe Dunăre): Moldova Nouă, Orşova, Drobeta-Turnu Severin, Calafat, Corabia, Turnu Măgurele, Zimnicea, Giurgiu, Oltenița, Călăraşi, Cernavodă (de aici porneşte către Est canalul Dunăre-Marea Neagră - 64,2 km lungime), Hârşova, Măcin, Brăila, Galați, Tulcea (ultimele trei sunt porturi fluvio-maritime la care pot ajunge şi nave maritime); **porturi pe canalul Dunăre-Marea Neagră:** Cernavodă, Medgidia, Murfatlar, Agigea-Constanța Sud.

Aeroporturi: "Henri Coandă", la Otopeni (16 km Nord de municipiul Bucureşti), Bucureşti-Băneasa, com. Mihail Kogălniceanu (la 27 km Nord-Vest de municipiul Constanța), care deserveşte litoralul Mării Negre, "Traian Vuia" din com. Ghiroda, care deserveşte municipiul Timişoara, com. Tudor Vladimirescu, care deserveşte municipiul Arad, Cluj-Napoca, com. Salcea, care deserveşte municipiul Suceava, Oradea, com. Ardud care deserveşte municipiul Satu Mare, oraşul Tăuții-Măgherăuş care deserveşte municipiul Baia Mare, satul Vidrasău din oraşul Ungheni, care deserveşte municipiul Târgu Mureş, Bacău, Iaşi, com. Mihail Kogălniceanu, care deserveşte municipiul Tulcea, Craiova, Sibiu, Caransebeş, Ghimbav, care deserveşte municipiul Braşov.

Limba oficială : limba română - limba maternă a peste 89% din populația țării. Este o limbă romanică ce aparține familiei limbilor indo-europene. Prin origine, structură şi vocabular, limba română este continuatoarea directă a limbii latine care se vorbea în Antichitate, în provinciile romane Dacia şi Moesia din spațiul Carpato-danubiano-pontic (aproximativ teritoriul actual al României).

Ziua națională: *1 Decembrie.* În 1990, Parlamentul României a declarat data de 1 Decembrie drept ziua națională a României – dată care reprezintă actul desăvârşirii statului național unitar român prin unirea Transilvaniei cu România la 18 nov./1dec.1918.

Drapelul național: trei benzi egale, dispuse vertical – roşu, galben şi albastru (lângă lance). Proporția: lățimea este egală cu 2/3 din lungime. Drapelul național al României a fost instituit la 14/26 iun. 1848 prin Decret al Guvernului provizoriu.

Imnul național: "Deşteaptă-te, române" (muzica: Anton Pann; versurile: Andrei Mureşanu), intrat în vigoare la 24 ianuarie 1990.

Ora oficială: Ora Europei răsăritene (GMT + 2 ore). Din 1979, între ultima duminică a lunii martie şi ultima duminică a lunii octombrie, pe teritoriul României este în vigoare ora de vară (GMT + 3 ore). România se află în acelaşi fus orar cu Finlanda, Bulgaria, Grecia, Egipt, Sudan ş.a.

Moneda: 1 leu (plural lei) = 100 bani (singular ban).

Sistemul de măsuri: sistemul metric (în vigoare din 1866).

Culte (la recensământul din 20-31 oct. 2011): structura confesională a fost declarată doar de 18 861 900 persoane din totalul populației României care era de 20 121 641 locuitori. Din cele 18 861 900 persoane, 86,5% erau ortodocşi, 4,6% romano-catolici, 3,2% reformați, 1,9% penticostali, 0,8% greco-catolici, 0,6% baptişti, 0,4% adventişti de ziua a şaptea, 1,8% de alte confesiuni şi 0,2% fără religie.

Relații internaționale: România are relații diplomatice şi consulare cu peste 170 de state şi este membră a Organizației Națiunilor Unite/ONU (din1953), a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Ştiință şi Cultură/UNESCO (1956), a Organizației Națiunilor Unite pentru Alimentație şi Agricultură/FAO (1961), a Agenției pentru Energia Atomică/AIEA (1957), a Organizației Mondiale a Sănătății/OMS (1948), a Uniunii Poştale Universale/UPU (1874), a Uniunii Internaționale a Comunicațiilor/UIT (1865), a Organizației Meteorologice Mondiale/OMM (1948), a Organizației Națiunilor Unite pentru Dezvolatre Industrială/ONUDI (1967), a Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț şi Dezvoltare/UNCTAD (1964), a Organizației Mondiale pentru Comerț/OMC (1971), a Curții Internaționale de Justiție/CIJ (1955), a Băncii Internaționale pentru Reconstrucție şi Dezvoltare/BIRD (1972), a Fondului Monetar Internațional/FMI (1972), a Organizației Mondiale a Turismului/OMT (1975), a Consiliului Europei (1993), a NATO (29 mart. 2004), a Uniunii Europene (1 ian. 2007) ş.a.

ABREVIERI

ad. = adâncime
ad-tiv = administrativ, ă
afl. = afluent
alim. = alimentar, ă
alt. = altitudine
apr. = aprilie
aug. = august
c. = circa
c.f. = cale ferată
cm = centimetru, i
com. = comună
conf. = confecții
confl. = confluență
constr. = construcții
dec. = decembrie
Depr. (înainte de un nume proprou) = depresiune
dr. = drept, dreaptă
d.Hr. = după Hristos
E = Est
etc. = et cetera
expl. = exploatare, exploatări
f. = fundat, ă
febr. = februarie
fem. = feminin
fl. = fluviu
g = gram, e
ha = hectar, e
ian. = ianuarie
ind. = industrie
ins. = insulă
iul. = iulie
iun. = iunie
izv. = izvor, izvorăşte
î.Hr. = înainte de Hristos
încălț. = încălțăminte
jud. = județ
km = kilometru, i
km^2 = kilometru pătrat, kilometri pătrați
loc. = locuitor, i
localit. = localitate
m = metru, i
m^2 = metru pătrat, metri pătrați
m^3 = metru cub, metri cubi
mart. = martie
masc. = masculin
mat. de constr. = materiale de construcție
max. = maxim, ă
md. = miliard, e
mil. = milion, milioane
milen. = mileniu, ii
min. = minereu
mm = milimetru, ii
M-ți (înainte de un nume propriu) = munți
MW = megavat, -ți
N = Nord
nov. = noiembrie
nr. = număr
oct. = octombrie
piel. = pielărie
Piem. (înainte de un nume propriu) = piemont
Pod. (înainte de un nume propriu) = podiş
pr. = principal
prelucr. = prelucrare
prof. = profesor
prov. = provincie
reg. = regiune
Rep. = republică
reşed. = reşedință
s = secundă
S = Sud
sec. = secol, e
sept. = septembrie
sf. = sfârşit
stg. = stâng, stânga
supr. = suprafață
ş.a. = şi altele
temp.= temperatură
terit. = teritoriu
V = Vest
vf. = vârf
vol. = volum, e
→ = vezi

SEMNE CONVENȚIONALE
(folosite la hărțile județelor)

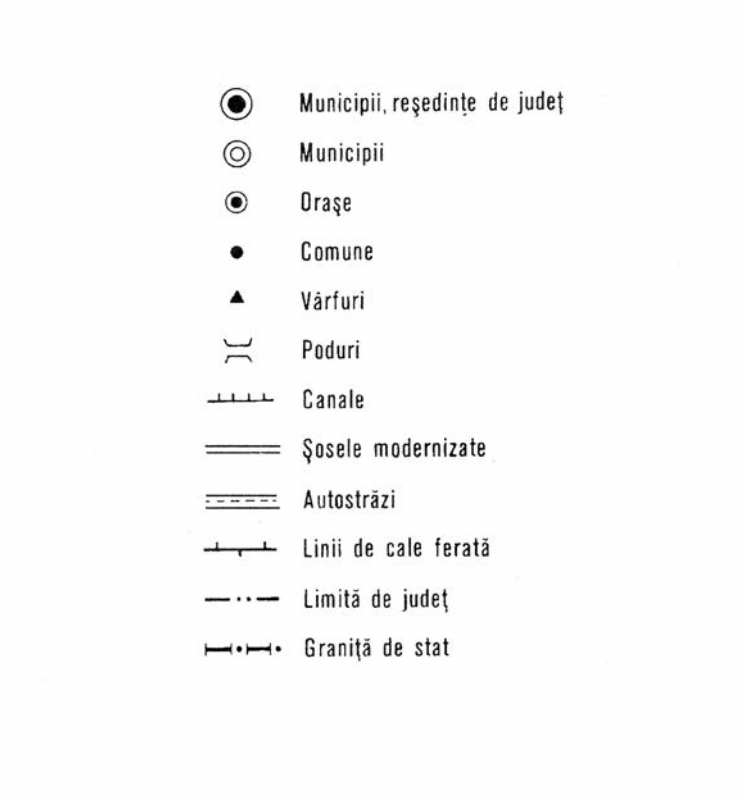

Aa

ABDULAH, vechea denumire a satului Potârnichea, com. Topraisar, jud. Constanța.

ABRAM, com. în jud. Bihor, alcătuită din 8 sate, situată în NE Câmpiei Barcăului, în zona de contact cu Dealurile Crasnei (la NE) şi cu Dealurile Barcăului (la S şi SE), pe cursul superior al râului Barcău şi pe cel inferior al râului Dijir; 3 108 loc. (1 ian. 2011): 1 546 de sex masc. şi 1 562 fem. Staţie (în satul Abram) şi haltă (în satul Margine) de c.f. Nod rutier. Expl. de petrol. Prelucr. primară a lemnului. Culturi de cereale, cartofi, legume etc. În satul Abram, menţionat documentar, prima oară, în 1291, cu numele *Villa Abraam*, există o biserică din sec. 13, azi biserică reformată, şi biserica "Sfântul Nicolae" (1892), iar în satul Margine se află biserica din lemn cu hramul "Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1700, pictată în 1889), declarată monument istoric.

ABRĂMUŢ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în SV Câmpiei Tăşnadului, pe râul Barcău şi pe afl. său Făncica; 3 077 loc. (1 ian. 2011): 1 502 de sex masc. şi 1 575 fem. Halte de c.f. (în satele Abrămuţ şi Petreu). Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi, legume etc. Viticultură. Pomicultură. Producţie de covoare ţărăneşti şi de împletituri din nuiele. Pe terit. com. **A.** au fost descoperite (1907) 4 cataramе din aur din epoca prefeudală. În satul Abrămuţ, menţionat documentar prima oară în 1334, cu numele *Mogosabraam*, se află o biserică reformată (1643), în stil baroc, şi biserica ortodoxă "Sfinţii Arhangheli" (1870-1875), iar în satul Făncica, atestat în 1278, o biserică ortodoxă din 1736, restaurată în 1960.

ABRUD 1. Depresiune intramontană, de eroziune, situată în M-ţii Apuseni, între M-ţii Trascău (la E şi S) şi M-ţii Bihor (la V), la 600–800 m alt., străjuită de cele două vârfuri ale Detunatelor (către SE). Supr.: 36 km^2. Axată în lungul văilor Abrud şi Cerniţa (afl. al râului Abrud), Depr. **A.** are un relief de coline (format din culmi prelungi, domoale, împădurite, ce coboară spre partea centrală a depresiunii), de terase şi lunci nu prea bine dezvoltate.

2. Oraş în jud. Alba, situat în depresiunea omonimă, la 600–777 m alt., la confl. pârâului Cerniţa cu râul Abrud, la 65 km NV de municipiul Alba Iulia; 5 704 loc. (1 ian. 2011): 2 842 de sex masc. şi 2 862 fem. Supr: 3,2 km^2, din care 1,9 km^2 în intravilan; densitatea: 3 002 loc./km^2. Staţie de c.f. („Mocăniţa"). Nod rutier. Expl. de min. aurifere. Expl. şi prelucr. cuprului (Roşia Poieni), din 1977. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, butoaie, ambalaje de lemn); producţie de covoare şi de produse alim. Bibliotecă municipală. **Istoric.** Vechi centru de minerit, cunoscut ca atare în timpul dacoromanilor sub denumirea de *Abruttus*. În perioada stăpânirii romane (106–271/275), **A.** fiinţa ca aşezare rurală (cu numele de *Alburnus Minor*, iar apoi cu cel de *Auraria Maior*) în vecinătatea centrului minier *Alburnus Maior* (azi Roşia Montană), având o mică fortificaţie *(castellum)* cu perimetrul de c. 300 de m. În acea perioadă, la **A.** funcţiona un colegiu al aurarilor („Collegium aurariorum") condus de un magistru. La **A.** au fost descoperite vestigiile unei fortificaţii romane din sec. 2–3, în care s-au găsit inscripţii în limbile latină şi greacă, monumente funerare, vase, cărămizi ştampilate etc. În Evul Mediu, localit. **A.** apare frecvent în documentele vremii ca *Oppidum montanum*, dar prima menţiune documentară medievală, cu numele de *Abruth* (sau *terra Obruth*), datează din 1271. La 28 nov. 1357 a obţinut privilegii urbane, iar în 1491 i s-a acordat statutul de oraş liber, cu jurisdicţie proprie, independentă de cea a comitatului Alba. Consemnat cu toponimul *Abrud,* din 1750, oraşul a fost unul dintre centrele răscoalei condusă de Horea, Cloşca şi Crişan (1784–1785) şi al Revoluţiei din 1848–1849. Oraşul **A.** are în subordine ad-tivă 3 localităţi componente: Abrud-Sat, Gura Cornei şi Soharu. **Monumente:** biserică romano-catolică (1482), în ruină; bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfânta Treime" (sec. 17; aici a funcţionat în anii 1680–1918 o şcoală primară) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1787–1788); biserică reformată (c. 1700); biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1787), în localit. componentă Soharu; casa lui Ioan Boeriu (vice-prefect şi primar al oraşului **A.** în 1848–1849); casa în care a locuit (1821–1849) avocatul Ioan Buteanu (1812–1849), prefect al Zarandului şi martir al Revoluţiei din 1848–1849, în curtea căreia se află bustul acestuia (dezvelit în 1963), operă a sculptorului Horea Flămând. Oraşul **A.** este un important centru turistic şi punct de plecare spre Detunatele.

Abrud (2). Biserica reformată

ABRUTH → Abrud (2).

ABRUTTUS → Abrud (2).

ABUCSA → Dobra (2).

ACADEMIA, sat desființat şi unificat cu satul Suseni, com. Băcani, jud. Vaslui.

ACĂȚARI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 9 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Nirajului cu Pod. Târnavelor, pe râul Niraj şi pe canalul Veţca; 4 841 loc. (1 ian. 2011): 2 398 de sex masc. şi 2 443 fem. Haltă de c.f. (în satul Acățari). Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Prelucr. primară a lemnului. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, hamei etc. Pădure de foioase cu rezervație de căprioare (în satul Găieşti). Satul Acățari este menționat documentar, prima oară, în 1497 cu numele de *Achusfalwa.* În satul Vălenii, atestat documentar în 1332, se află o biserică din sec. 12 şi o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1696).

ACÂŞ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în NE Câmpiei Tăşnadului, în zona de contact cu Dealurile Crasnei, pe râul Crasna; 2 833 loc. (1 ian. 2011): 1 392 de sex masc. şi 1 441 fem. Stație de c.f. (în satul Acâş). Nod rutier. Conf. şi tricotaje; produse alim. Culturi de cereale, plante tehnice (in, cânepă) şi de nutreț, sfeclă de zahăr, cartofi ş.a. Viticultură. Izv. cu ape minerale termale. În satul Acâş, menționat documentar, prima oară, la 1 mai 1342, se află biserica fostei mănăstiri benedictine, în stil romanic, datând din sec. 12 (restaurată în 1642 şi reconstruită în 1732), declarată monument istoric, în satul Unimăt, atestat documentar în 1383, există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1779), iar în satul Mihăileni, o biserică reformată (1862–1870).

Ada-Kaleh (1). Moscheea

ACBAŞI, sat desființat şi unificat cu satul Albeşti, com. Albeşti, jud. Constanța.

AC-CADÂN, vechea denumire a satului Alba, com. Izvoarele, jud. Tulcea.

ACERVETIS → Mangalia (2).

ACHILLEA → Chilia Veche.

ACHUSFALWA → Acățari.

ACIDAVA → Piatra-Olt.

ACIURA → Avram Iancu (2).

ACMONIA → Zăvoi.

ADA-KALEH 1. Insulă situată în albia Dunării, la 1 km aval de Orşova. Lungime: 1 750 m; lățime: 500 m. În prezent este acoperită de apele lacului de acumulare de la Porțile de Fier I, realizat în perioda 1964–1971. Monumentele importante (moscheea, bazarele ş.a.), care dădeau insulei un aspect oriental, au fost transferate pe ins. Şimian din fața municipiului Drobeta-Turnu Severin. Prima fortificație de pe insulă, făcută în sec. 15 de voievodul Iancu de Hunedoara, avea ziduri groase din cărămidă, ganguri şi hrube boltite, porți masive cu decorație barocă. Cunoscută în Antichitate sub numele *Erythia*; în 1520, când insula a fost ocupată de turci pentru a fi folosită ca avanpost în politica lor de expansiune, i s-a atribuit denumirea de *Ada-Kaleh* ce derivă de la cuvintele turceşti *Ada* (insulă) şi *Kaleh* (cetate), iar în sec. 18 s-a numit, o vreme, *Carolina*. În 1717, insula a fost cucerită de austrieci care, din inițiativa feldmareşalului Eugeniu de Savoia, au construit aici o puternică cetate de tip Vauban.

2. Fostă localit. componentă a municipiului Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți, situată pe insula cu același nume, desființată oficial la 29 oct. 1971 ca urmare a inundării ins. Ada-Kaleh de apele lacului de acumulare Porțile de Fier I.

ADA MARINESCU → Nufăru.

ADAM, Mănăstirea ~ → Drăguşeni (2).

ADAMCLISI, com. în jud. Constanța, alcătuită din 5 sate, situată în NV Pod. Cobadin, pe valea pârâului Urluia, la 158 m alt.; 2 345 loc. (1 ian. 2011): 1 227 de sex masc. şi 1 118 fem. Nod rutier. Expl. de diatomit, calcar şi argilă. Centru viticol şi de vinificație. Culturi de cereale, plante tehnice, medicinale, uleioase şi de nutreț etc. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor şi păsărilor. Muzeu de istorie

Adamclisi. Monumentul „Tropaeum Traiani"

şi arheologie (inaugurat în 1977). În arealul com. **A.** au fost descoperite două tezaure monetare: unul (scos la iveală în 1908) alcătuit din 25 de monede bizantine din aur şi 72 din bronz, datând din timpul împăraților Constantin, Iustinian I, Iustinian II şi Tiberiu II Constantin şi altul (scos la iveală în 1969) compus din 1 548 de denari romani imperiali emişi în perioada 54–211. Pe terit. satului Urluia au fost descoperite (1936) 29 de monede bizantine din bronz datând din sec. 8–10. La 1,5 km NV de satul Adamclisi se află un complex monumental compus din Monumentul triumfal „Tropaeum Traiani", un altar funerar şi un tumul. *Monumentul triumfal „Tropaeum Traiani"*, ridicat în anul 109 d.Hr. din inițiativa împăratului Traian, pentru a comemora victoria din anul 102 d.Hr., cu greu obținută de către armatele romane asupra dacilor, este o construcție de formă cilindrică (restaurată în 1977), cu diametrul, la bază, de 42,58 m şi înaltă de 37,26 m. Monumentul este alcătuit din patru părți: crepidoma (sub forma unui tambur cilindric), acoperişul (cu solzi din piatră, cu aspectul unui trunchi de con), două prisme hexagonale suprapuse şi trofeul propriu-zis. Decorația sculpturală care îmbracă tamburul cilindric de jur-împrejur se compune din 54 de metope, din care numai 48 s-au mai păstrat întregi şi 5 fragmentar, ale căror basoreliefuri redau scene de luptă dintre daci şi romani, figuri de căpetenii şi de prizonieri daci, inscripții, reprezentări de animale, arme etc., toate acestea constituind laolaltă unul dintre izvoarele istorice importante ce contribuie la reconstituirea tabloului vieții populației geto-dace din acea vreme. Monumentul are la partea superioară un grup statuar format dintr-un prizonier dac în picioare, flancat de două femei captive şezând, şi se termină cu o friză cu arme, cuprinzând, în relief, de jur-împrejur, armele

celor învinși, conform tradiției romane. La 200 m E de acest monument, se află *Altarul funerar*, de formă pătrată (cu laturile de 16 m și înălțimea de c. 10 m), în care se pare că au existat ose mintele sau cenușa soldaților romani căzuți în luptele cu dacii, așa după cum reiese dintr-un fragment al unei inscripții în limba latină găsită aici („În cinstea și în onoarea celor mai viteji bărbați care au murit năprasnic, luptând pentru patrie"). *Tumulul*, aflat la 60 m N de monument – construcție circulară cu diametrul de 46 m și înălțimea de c. 7 m, cu ziduri concentrice – se presupune că este mormântul comandantului oștilor romane care a murit în luptele din Dobrogea.

AD AQUAS → Călan.

ADĂMEȘTI → Nanov.

ADĂMUȘ, com. în jud. Mureș, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 5 889 loc. (1 ian. 2011): 2 905 de sex masc. și 2 984 fem. Haltă de c.f. (în satul Adămuș). Viticultură. Pe terit. satului Adămuș, menționat documentar, prima oară, în 1405, au fost descoperiți numeroși dinți de mamut, dintre care unul cu o greutate de 3,8 kg, patru molari de rinocer, datând din Pleistocen, și au fost scoase la iveală (în 1963) vestigii de locuire din epocile bronzului și a fierului. În arealul satului Dâmbău, atestat documentar în 1278, a fost descoperit (1921) un tezaur monetar alcătuit din 200 de denari romani. În satul Adămuș există o cetate țărănească (sec. 16) și o biserică unitariană (1518), cu elemente gotice, turn din 1694 și poartă din lemn din 1794. În satul Herepea se află o biserică din sec. 13–14 și un turn-clopotniță (1646). Biserici din lemn, cu același hram – „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" –, în satele Chinciuș (sec. 18) și Dâmbău (sec. 18, cu elemente de zidărie adăugate în 1896 și cu picturi interioare din 1795).

ADĂȘENI, com. în jud. Botoșani, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare; 1 561 loc. (1 ian. 2011): 788 de sex masc. și 773 fem. Produse textile; încălțăminte; articole de menaj. Legumicultură; pomicultură. Com. **A.** a fost înființată la 30 dec. 2005 în urma desprinderii satelor Adășeni și Zoițani din cadrul com. Avrămeni, jud. Botoșani.

ADÂNCATA 1. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în V Câmpiei Bărăganului, pe stg. râului Prahova, la confl. cu Cricovu Sărat; 2 681 loc. (1 ian. 2011): 1 238 de sex masc. și 1 443 fem. Haltă de c.f. (Adâncata). Culturi de cereale, plante uleioase, tehnice și de nutreț, legume etc. Balastieră. Morărit. Producție de alcool.

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în SE Pod. Dragomirna, pe dr. văii Siretului și pe râul Hănțești; 4 153 loc. (1 ian. 2011): 2 084 de sex masc. și 2 069 fem. Nod rutier. În satul Adâncata se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (1794–1796, cu pridvor adăugat în 1860) care păstrează pe pereții interiori picturi originare, precum și un bogat decor sculptat. Până la 24 nov. 2003, com. **A.** a avut în componență satele Arțari, Berești și Hănțești, care la acea dată au format com. Hănțești.

3. Vechea denumire a satului Adânca, com. Gura Ocniței, jud. Dâmbovița.

4. Sat desființat, unificat cu satul Belitori, azi satul Troianul, com. Troianul, jud. Teleorman.

ADJUD, municipiu în jud. Vrancea, situat în Câmpia Siretului Inferior, pe interfluviul Siret–Trotuș, la 400 m alt., la 46 km N de municipiul Focșani; 18 526 loc. (1 ian. 2011): 9 086 de sex masc. și 9 440 fem. Supr: 59,1 km^2, din care 7,3 km^2 în intravilan; densitatea: 2 538 loc./km^2. Nod feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) și rutier. Expl. de nisip și pietriș. Producție de celuloză și hârtie, de mobilă, conf., ambalaje din hârtie și carton, prefabricate din beton și produse alim. (preparate din carne și lapte, lichioruri, panificație etc.). Ateliere pentru reparat material rulant feroviar și mașini agricole. Morărit. Ferme de creștere a bovinelor și ovinelor. Bibliotecă municipală. Muzeu de istorie și de științele naturii. **Istoric.** În partea de NV a orașului a fost identificată o așezare din Epoca bronzului, aparținând culturii materiale Monteoru (milen. 2 î.Hr.), în cadrul căreia s-au găsit topoare din piatră, o cataramă din cochilie de scoică, fusaiole ș.a. Tot aici au fost scoase la iveală vestigiile unei așezări geto-dace (sec. 5–3 î.Hr.). Localit. apare menționată documentar, prima oară, la 9 apr. 1433 cu numele *Adjudu Vechi*, ca punct de vamă, într-un act emis de domnul Iliaș Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun; ulterior este menționată la 3 iul. 1460, cu actuala denumire, într-un act privilegial emis de Ștefan cel Mare și apoi la 15 febr. 1795, într-un hrisov domnesc. Important centru comercial în sec. 16–17. Ridicat la rang de târg la 20 oct. 1838 și de comună urbană la 20 apr. 1920. Declarat oraș în 1948 și municipiu la 20 nov. 2000. În prezent, are în subordine ad-tivă localit. componentă Burcioaia și satele Adjudu Vechi și Șișcani. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (sec. 18) și „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19); clădirea Primăriei (începutul sec. 20).

AD MEDIAM → Mehadia (2).

AD MUTRIUM → Butoiești.

AD PANNONIOS → Teregova.

AD PINUM → București.

ADUNAȚI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în V Subcarpaților Prahovei, la poalele SE ale M-ților Bucegi, la 550 m alt., pe cursul superior al râului Provița; 2 128 loc. (1 ian. 2011): 1 079 de sex masc. și 1 049 fem. Expl. forestiere. Confecții textile. Pomicultură (meri, pruni, peri). Apicultură. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1881) și Monumentul eroilor din 1877 și 1916, dezvelit în 1925, în satul Adunați. Rezervația naturală peisagistică „Costișata" (52,25 ha); rezervația hidrologică „Vâlceaua Pietrei" (10,31 ha).

ADUNAȚII-COPĂCENI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în SE Câmpiei Găvanu-Burdea și în lunca de pe dr. râului Argeș; 6 631 loc. (1 ian. 2011): 3 267 de sex masc. și 3 364 fem. Nod rutier. Expl. de balast. Confecții metalice, prefabricate din beton, carton presat. Preparate din lapte. Creșterea bovinelor. Apicultură. Pomicultură (cireși, caiși, vișini); legumicultură. În satul Adunații-Copăceni se află conacul „Marmorosch-Blank" (1897) și bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1843–1844, restaurată în 1935) și „Cuvioasa Parascheva" (1873); în satul Mogoșești există biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1823–1825), iar în satul Dărăști-Vlașca, biserica „Sfântul Nicolae" (1880). Popas turistic.

AEGYSSUS → Tulcea (3).

AEROPOLIS → Odorheiu Secuiesc.

AFFRICA → Avrig (2).

AFTEIA, Mănăstirea ~ → Sălițea.

AFUMAȚI 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Desnățui, pe râul Baboia; 2 901 loc. (1 ian. 2011): 1 387 de sex masc. și 1 514 fem. Stație de

c.f. (Afumați), inaugurată la 1 dec. 1895, şi haltă de c.f. (în satul Boureni). Culturi irigate de cereale, plante tehnice şi uleioase, cartofi, legume etc. În satul Afumați se află biserica „Izvorul Tămăduirii" (1861–1863), iar în satele Boureni şi Covei există bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Dumitru", datând din 1840 şi, respectiv, din 1848. Pădure de stejar brumăriu *(Quercus pedunculiflora)*.

2. Com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Vlăsiei, pe stg. râului Pasărea, la 15 km NE de Bucureşti; 7 037 loc. (1 ian. 2011): 3 455 loc. de sex masc. şi 3 582 fem. Nod rutier. Ind. chimică, textilă (conf., covoare, țesături) şi alim. (brânzeturi). Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. Complex avicol. Creşterea bovinelor. Iaz piscicol. Satul Afumați apare menționat documentar, prima oară, în 1510. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie, din 1696, a Stolnicului Constantin Cantacuzino (restaurată în 1852, 1899–1900 şi 1955, când a fost repictată). Ruinele cetății lui Radu de la Afumați (sec. 16); conacul Stolnicului Cantacuzino (1696), cu zid de incintă; monumentul închinat eroilor români căzuți în Primul Război Mondial, realizat de sculptorul I. Iordănescu. Între 23 ian. 1981 şi 12 apr. 1996 com. **A.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov.

AGAFTON, Mănăstirea ~ → Curteşti.

AGAPIA, com. în jud. Neamț, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpații Neamțului, în depresiunea omonimă, la poalele de E ale M-ților Stânişoara, la 480 m alt., pe râul Agapia, la 45 km N de municipiul Piatra-Neamț; 4 527 loc. (1 ian. 2011): 1 854 de sex masc. şi 2 673 fem. Expl. forestiere. Ateliere de prelucr. a lemnului, de conf. şi pielărie. Stațiune climaterică de interes general, cu funcționare permanentă, înconjurată de coline împădurite, cu climat sedativ şi aer curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni, indicată pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, a surmenajului fizic şi intelectual etc. Renumit centru de încondeiere a ouălor. În satul Agapia se află *mănăstirea Agapia* (de maici) cu o biserică având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", zidită în perioda 1642–1647 din inițiativa hatmanului Gavriil, fratele domnului Vasile Lupu. Cele o sută de chilii, construite în stilul caselor de munte, şi biserica sunt înconjurate de zidul de incintă. Biserica şi chiliile, distruse parțial de incendiul din 1821, au fost refăcute între anii 1822 şi 1823. Restaurată în perioada 1848–1858, biserica a fost pictată în interior de Nicolae Grigorescu în perioada 1858–1860, când acesta avea doar 20 de ani. După incendiul din 1903, au fost refăcute picturile murale, iar în anii 1968–1970 acestea au fost recondiționate, după ce întreg complexul monahal fusese supus renovării (1961–1965). Biserica mănăstirii, afectată serios de cutremurele din 4 mart. 1977, 30 aug. 1986 şi 30 mai 1990, a fost restaurată în perioada 1995–2009 şi declarată monument istoric în anul 2004. În cadrul complexului monahal Agapia (cunoscut şi sub denumirea de Agapia Nouă) se mai află paraclisul „Naşterea Maicii Domnului" (1864, pictat în 1968–1969), biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Boguslavul" (1821), biserica-bolniță cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită din lemn (în afara incintei mănăstirii, dar în apropiere de aceasta) în 1780, refăcută în 1854, reparată în 1981 şi declarată monument istoric în anul 2004 şi un Turn-clopotniță din 1823. Mănăstirea Agapia are în subordine şi *schitul Agapia Veche,* situat pe un deal din apropiere, inițial cu o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril", ctitorită în 1569 de Bogdan Lăpuşneanu (fiul lui Alexandru Lăpuşneanu), reconstruită din cărămidă de Petru Şchiopul în anii 1583–1585 şi ruinată în a adoua jumătate a sec. 17. Pe locul acesteia, în anii 1680–1683, Anastasia (soția domnului Gheorghe Duca) a ridicat o nouă biserică adăugându-i un al doilea hram – „Schimbarea la Față", reparată în 1716 şi 1793. Reconstruită în 1828–1831 şi din nou refăcută în 1935. Afectată de alunecările de teren, biserica a fost demolată şi reconstruită din lemn în anii 1990–1994. Mănăstirea Agapia posedă o bibliotecă valoroasă, cu peste 15 000 de vol., şi un muzeu de artă religioasă (inaugurat în 1930 şi reorganizat în 1961), în care sunt expuse icoane, evanghelia din 1754, un crucifix sculptat în lemn de chiparos, obiecte vechi de cult, în filigran, broderii de mătase şi aur, țesături de artă, covoare, scrisori şi schițe aparținând pictorului Nicolae Grigorescu etc. În satul Agapia există casa scriitorului Alexandru Vlahuță, în care funcționează un muzeu memorial. În satul Varatec se află *mănăstirea Varatec* (de maici), întemeiată în 1785 de fiica unui preot din Iaşi (călugărită sub numele de Olimpiada), pe locul unui schit vechi, ridicat în 1588 prin grija boierului moldovean Ieremia Movilă. Biserica actuală, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1808–1812 prin strădania lui Iosif Ieromonahul şi a simonahiei Olimpiada, reparată şi pictată în interior în 1841 şi repictată în 1882, este un edificiu eclectic care îmbină formele tradiționale moldovenești cu elemente neoclasice. Distrusă parțial de un incendiu în noaptea de 10 spre 11 iunie 1900, a fost refăcută ulterior. Maicile de la mănăstirea Varatec se ocupă cu țesutul covoarelor şi al veşmintelor bisericeşti. În cadrul mănăstirii funcționează un muzeu de artă religioasă, în care sunt expuse evanghelii, icoanele Sfântului Arhanghel Mihail şi a lui Iisus Pantocrator, manuscrise, veşminte bisericeşti, tapiserii, covoare, un epitaf din 1798, o dveră şi un acoperământ de masă din 1838 etc. În incinta mănăstirii se află mormântul poetei Veronica Micle (1850–1889). În satul Varatec se mai găsesc bisericile cu hramurile „Schimbarea la Față" (1847) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 19, cu adăugiri din 1880 şi picturi murale executate în 1888 de T. Ioan şi D. Iliescu) şi casa „Lahovari" (sf. sec. 19). În apropiere, pe drumul ce leagă mănăstirea Varatec de mănăstirea Agapia, se află rezervațiile forestiere cunoscute sub numele de „Pădurea de Argint" (1,3 ha), alcătuită din mesteceni, şi „Codrii de Aramă" (9,4 ha), cu arbori seculari de gorun *(Quercus petraea),* izvor de inspirație pentru marele poet Mihai Eminescu în *Călin (File din poveste)*.

Agapia. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil"

AGĂŞ 1. Depresiune intramontană de tip culoar, situată pe valea superioară a Trotuşului, la 750 m alt., formată prin eroziune diferențială în rocile flişului carpatic (gresii, argile, marne). Supr.: c. 75 km^2. Relief predominant de terase, cu extindere mare pe stg. Trotuşului. Cunoscută şi sub numele de *Brusturoasa.*

2. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 8 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele vf. Cotumba (1 252 m alt.) din M-ții Ciuc, pe cursul superior al râului Trotuş şi pe pâraiele Cotumba, Sulța şi Agăş; 6 607 loc. (1 ian. 2011): 3 266 de sex masc. şi 3 341 fem. Haltă de c.f. (în satul Goioasa). Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, mobilier mic). Satul Cotumba apare menționat documentar la 25 mart. 1757 în legătură cu schitul Cotumba (de maici), cu biserica din lemn cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", ctitorie a ieromonahului Pahomie. Actuala biserică, sfințită în 1772, a fost construită prin osârdia vornicului Grigore Crupenschi. În perioada 1864–1994 a fost biserică de mir, redevenind mănăstire în 1994. În satul Diaconeşti există un schit de maici, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", întemeiat în 1998.

AGÂRBICIU → Viişoara (3).

AGHIREŞU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 11 sate, situată în zona Dealurilor Clujului, la 447 m alt., pe cursul superior al râului Nadăş; 7 095 loc. (1 ian. 2011): 3 530 de sex masc. şi 3 565 fem. Stație de c.f. (în satul Aghireşu) şi halte de c.f. (în satele Dorolțu, Leghia şi Macău). Expl. de cărbune brun (în satul Ticu), gips şi calcar (în satul Leghia), nisipuri cuarțoase şi caolinoase (Aghireşu). Producție de ipsos şi cărămidă refractară. Centru de țesături şi cusături populare. Izv. cu ape minerale sulfatate. Satul Aghireşu apare menționat documentar, prima oară, în 1263. În arealul com. **A.** a fost descoperită o aşezare rurală romană (sec. 2–3) în care s-au găsit monede şi ceramică. În satul Aghireşu se află ruinele castelului „Bocskay" (1572), o biserică (sec. 13–15), inițial romano-catolică, apoi reformată, cu elemente de arhitectură şi sculptură gotice, cu interferențe renascentiste, şi biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1780), cu picturi originare, adusă în 1931 din satul Văleni; biserici vechi în satele Dorolțu (sec. 14–17, cu tavan casetat şi pictat în 1650 şi mobilier de lemn pictat, datând din 1687) şi Băgara (sec. 14, cu transformări din sec. 18); bisericile din lemn, cu hramurile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1641, pictată în 1827), „Sfânta Varvara" (1735), „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1730), „Învierea Domnului" (1740, adusă în 1862 din satul Valea Drăganului) şi „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 18), în satele Ticu, Ticu-Colonie, Macău, Dâncu şi Aghireşu-Fabrici. Rezervația naturală „Gipsurile de la Leghia" (1 ha).

AGIGEA 1. Lac de tip liman maritim, situat pe țărmul Mării Negre, în arealul com. omonime. Supr.: 64 ha; ad. max.: 70 cm; vol.: 0,3 mil. m^3. Conține apă sărată (4,32 g/litru) şi nămol sapropelic eficient în tratamentul afecțiunilor reumatismale.

2. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată pe litoralul Mării Negre, la gura canalului Dunăre–Marea Neagră (km 64,2), unde se află şi o ecluză, la 0–40 m alt., la 8 km S de municipiul Constanța; 7 103 loc. (1 ian. 2011): 3 611 de sex masc. şi 3 492 fem. Haltă de c.f. (în satul Agigea). Port maritim (Constanța Sud-Agigea). Hidrocentrală (10 MW) dată în folosință în 1987. Pod rutier peste canalul Dunăre-Marea Neagră, susținut de un pilon central, înalt de 83 m, de care sunt prinse 10 cabluri (hobane) groase. Traveea centrală are o deschidere de 162 m, cea mai mare din țară. Stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă, indicată pentru tratarea afecțiunilor aparatului locomotor (reumatism, tuberculoză osteoarticulară). Sanatoriu. Muzeu de floră şi faună marină. Stațiune oceanologică, înființată de naturalistul Ion Borcea în 1926. Com. **A.** a fost înființată în 1870. Biserica „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie" construită în perioada 1990–28 sept. 1995 şi sfințită la 15 oct. 1995, cu picturi murale interioare executate în anii 1998–1999 de către Gabriela Ştefăniță, Liviu Cercel şi Corina Cercel. Rezervație naturală de dune marine, extinsă pe 25 ha, creată în 1939, în cadrul căreia se dezvoltă c. 120 de specii de plante caracteristice litoralului românesc al Mării Negre. Printre raritățile floristice se întâlnesc: ciucuşoara de nisip (*Alyssum borzeanum*) – endemism al reg. pontice vestice, cârcelul (*Ephedra distachya*), varza de nisip (*Crambe maritima*), ridichea de nisip (*Cakile maritima*) şi volbura de nisip (*Convolvulus persicus*) – plante ocrotite etc. În această zonă vegetează numeroase plante xerofite (adaptate la uscăciune), printre care rogozul de nisip (*Carex arenaria*), lucerna de nisip (*Medicago maritima*), guşa porumbelului de nisip (*Silene pontica*), troscotul de nisip (*Polygonum maritimum*) etc. Fauna este reprezentată prin broaşte țestoase de uscat (declarate monumente ale naturii), călugărițe, diferite insecte de nisip etc. Întreaga rezervație este declarată monument al naturii.

AGIGHIOL 1. Lac de tip liman fluviomaritim, situat în NV lacului Razim (de care este separat printr-un perisip), la gura de vărsare a pârâului Tulcea. Supr.: 491 ha. Piscicultură.

2. → Valea Nucarilor.

AGNAVIAE → Zăvoi.

AGNITA, oraş în jud. Sibiu, situat în S Pod. Transilvaniei (în Pod. Hârtibaciului), la 447 m alt., pe valea Hârtibaciului, la 62 km NE de municipiul Sibiu; 11 022 loc. (1 ian. 2011): 5 544 de sex masc. şi 5 478 fem. Supr.: 96,2 km^2, din care 3,8 km^2 în intravilan; densitatea: 2 900 loc./km^2. Stație finală de c.f. pe linia de c.f. cu ecartament îngust construită în 1898, care făcea legătura între **A.** şi municipiul Sibiu. Această „mocăniță a Hârtibaciului",

Noul pod rutier (1,5 km lung. şi 65 m înălțime max.) a fost construit în perioada iul. 2010-nov. 2014).

Agigea (2). Podul rutier peste canalul Dunăre-Marea Neagră

trecută pe lista monumentelor istorice din România, a fost închisă la 1 sept. 2001. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilier). Producţie de utilaje şi accesorii pentru ind. uşoară (maşini de cusut şi de tricotat ş.a.), piese şi accesorii pentru autovehicule şi motoare de autovehicule, de mase plastice, conf. şi tricotaje din lână şi bumbac, ciorapi, pielărie şi încălţăminte (mănuşi, încălţăminte), benzi adezive, produse alim. Bibliotecă orăşenească. Muzeul „Valea Hârtibaciului", inaugurat în 1958, cu colecţii de arheologie, istorie şi etnografie. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite mai multe topoare din piatră şi cupru, un inel, vase dacice, o fibulă romană din bronz ş.a. Prima atestare documentară a localit. datează din 1280. În perioada 1317–1320 apare consemnată în documente cu numele *Vallis Sancte Agnetis*, ca centru de ceramică smălţuită, în 1379 cu numele de *Villa Agnethis*, în 1733 figura cu denumirea *Agnetta*, iar în 1750, cu cea de *Agnita*. Localit. a fost declarată oraş în 1950, având în subordine ad-tivă localit. componente Coveş şi Ruja. **Monumente:** Fortificaţie ţărănească (sec. 13, amplificată succesiv până în sec. 17), în interiorul căreia se află o biserică evanghelică (1500–1525), iniţial romanică, transformată ulterior în stil gotic; biserica „Sfântul Nicolae" (1795–1797), ctitorie a negustorilor braşoveni Dumitru Orghidan şi Radu Bogdan, pictată în 1980–1983. În localit. componentă Ruja se află o biserică romanică (sec. 13–14) transformată ulterior în stil gotic, fortificată în 1509, precum şi biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 18), cu forme baroce.

AGRIJ, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, la poalele de E ale M-ţilor Meseş, pe cursul superior al râului Agrij; 1 421 loc. (1 ian. 2011): 699 de sex masc. şi 722 fem. Pomicultură (pruni, meri). Renumită pentru costumele populare ornamentate (în care domină culorile alb şi negru), cusăturile, ţesăturile şi broderiile cu specific local. Satul Agrij este menţionat documentar, prima oară, în 1459. Satul Treznea (→) i-a aparţinut până la 12 iul. 1995 când a fost declarat comună de sine stătătoare. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sf. sec. 17), cu decor sculptat şi picturi interioare din sec. 18, şi „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19), în satele Bozna şi Răstolţu Deşert. Com. **A.** a fost grav afectată de inundaţiile din 19 iun. 2006.

AGRIŞ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Someşului; 1 915 loc. (1 ian. 2011): 955 de sex masc. şi 960 fem. În satul Agriş, menţionat documentar în 1216, se află o biserică reformată, iniţial romano-catolică, zidită în anii 1420–1460. Com. **A.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Agriş şi Ciuperceni din com. Botiz, jud. Satu Mare.

AGROPOLIS → Târgu Mureş.

AHTON → Aiton.

AITA MARE, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Aita, la poalele vestice ale M-ţilor Baraolt, pe râul Aita, în zona de confl. cu Oltul; 1 757 loc. (1 ian. 2011): 899 de sex masc. şi 858 fem. Zăcăminte de lignit (în satul Aita Medie). Expl. şi prelucr. lemnului; morărit; fabrică de conf. Broderii. Satul Aita Mare apare menţionat documentar, prima oară, în 1211, iar satul Aita Medie, în 1332 (într-un registru al dijmelor papale). În satul Aita Mare se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1866, restaurată la începutul sec. 21) o biserică de zid cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1937–1938, sfinţită la 17 iul. 1938, repartă în 1995–1997 şi pictată de Petru Gaspar) şi o cetate ţărănească, cu ziduri înalte (8 m) şi groase (1,5 m), fortificată cu turnuri de apărare (sec. 16), în incinta căreia există o biserică în stil gotic (c. 1520–1541, cu transformări din 1794 şi 1882, cu tavan casetat şi pictat în 1794).

AITA SEACĂ → Băţani.

AITON, com. în jud. Cluj, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Feleacului, pe stg. Văii Racilor, la 22 km SE de municipiul Cluj-Napoca; 1 138 loc. (1 ian. 2011): 567 de sex masc. şi 571 fem. Pe terit. com. **A.** au fost descoperite urmele mai multor aşezări din Neolitic (cultura materială Turdaş – milen. 4 î.Hr.), din Epoca bronzului, din prima şi a doua Epocă a fierului (Hallstatt şi La Tène), din perioada stăpânirii romane şi din timpul migraţiilor. Tot aici au mai fost scoase la iveală un mormânt de incineraţie (sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr.) şi o *villa rustica,* în care s-a găsit o fructieră dacică (sec. 2 î.Hr.). Satul Aiton apare menţionat documentar, prima oară, în 1320 cu numele *Villa Ohthunth*, iar în 1329, cu toponimul *Ahton*. Muzeu sătesc cu exponate din perioada stăpânirii romane. În satul Aiton se află o biserică ortodoxă, din lemn (1711), şi o biserică reformată (1598), cu portal în stil romanic şi cu tavan casetat (1793), operă a meşterilor Hajdu şi Samuel Besti. Rezervaţia forestieră „Pădurea Ciolt".

AIUD 1. Dealurile Aiudului, unitate de relief deluros, bine individualizată, extinsă pe direcţia N-S, între valea râului Unirea, la N, şi cea a râului Ampoi, la S, la marginea de E a M-ţilor Trascău, dominând spre E (cu 300–400 m) lunca largă a Mureşului. Sunt alcătuite predominant din depozite panoniene (argile nisipoase, pietrişuri, nisipuri), cu petice de depozite aluvionare cuaternare. Sunt intens fragmentate de râuri care le ferestruiesc pe direcţie NV-SE (râurile Cricău, Galda, Geoagiu, Aiudu de Sus, Ciugudiu ş.a.). Constituie un important areal pomi-viticol.

2. Municipiu în jud. Alba, situat în zona Dealurilor Aiudului, la 260 m alt., pe dr. văii Mureşului şi pe stg. râului Aiudu de Sus, la 30 km N de municipiul Alba Iulia; 25 822 loc. (1 ian. 2011): 12 619 de sex masc. şi 13 203 fem. Supr.: 14,2 km², din care 5 km² în intravilan; densitatea: 5 164 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier pe şoseaua europeană E 81. Întreprinderi constr. de maşini (utilaje pentru ind. metalurgică, constr. metalice diverse), de prelucr. a lemnului, prefabricate din beton, conf., pielărie, încălţăminte şi alim. (preparate din carne şi lapte, bere, sucuri naturale, produse de panificaţie). Centru pomicol (meri, pruni, nuci) şi viticol. La **A.** a luat fiinţă, în 1662, Colegiul confesional „Bethlen", cu o bibliotecă ce dispune de numeroase cărţi rare. Biblioteca municipală „Liviu Rebreanu". Muzeu de istorie şi arheologie (f. 1950); Muzeu de ştiinţele naturii („Raritatvm et rervm natvralivm Mvsevm"/ Muzeul raritaţilor şi lucrurilor naturale) cu o bogată colecţie de fluturi şi păsări exotice, fundat în 1796 pe lângă Colegiul academic „Bethlen"

Aiud (2). Colegiul „Bethlen"

Aiud (2). Turnul dogarilor şi Biserica reformată

(unul dintre cele mai vechi din ţară). Sanatoriu T.B.C. Spital (1878). Noul spital (1993), cu o policlinică. La **A.** se află un penitenciar în care, în perioada comunistă (1945– 1989), au suferit cumplit şi chiar au murit numeroase persoane întemniţate pe criterii politice, fiind recunoscut ca unul dintre cele mai dure locuri de detenţie din ţară. **Istoric.** În perimetrul municipiului au fost descoperite (1966–1973) urmele unor aşezări din Neolitic, din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (aparţinând culturii materiale Coţofeni, 2500–1800 î.Hr.), din Epoca mijlocie a bronzului (cultura materială Wietenberg, sec. 16–13 î.Hr.) şi de la sf. Epocii bronzului (cultura materială Noua, sec. 14–12 î.Hr.), din prima şi din a doua Epocă a fierului (culturile Hallstatt, 1200–450/300 î.Hr., şi La Tène, sec. 5–1 î.Hr.) în care s-au găsit două lame de spadă din fier, cuţite, suliţe, o brăţară, fibule şi inele din bronz, ceramică cenuşie etc. În 1971, pe terit. oraşului s-a descoperit un depozit de bronzuri (c. 1 500 de piese cântărind în total 732 kg), datând din Hallstatt. În arealul actualului oraş a existat în sec. 2–3 o importantă aşezare civilă romană cu numele *Brucla*, în care se pare că au staţionat legiunile romane a XIII-a *Gemina* şi a V-a *Macedonica*. Prima menţiune documentară a localit. datează din 7 nov. 1293; în 1302 aici au fost colonizaţi germani. La mijlocul sec. 14, **A.** figura ca aşezare fortificată, primind statut de oraş-târg în 1462. În 1658 a devenit, pentru scurt timp, centrul politico-administrativ al Comitatului Alba, ca urmare a distrugerii oraşului Alba Iulia de către turci. Declarat municipiu la 24 nov. 1994. În prezent, **A.** are în subordine ad-tivă 4 localit. componente (Aiudul de Sus, Gâmbaş, Măgina, Păgida) şi 6 sate (Ciumbrud, Gârbova de Jos, Gârbova de Sus, Gârboviţa, Sâncrai, Ţifra). **Monumente:** Cetatea de plan poligonal (sec. 13–16), cu 8 turnuri de apărare (ale blănarilor, măcelarilor, croitorilor, fierarilor ş.a.) şi ziduri groase (1,20 m) şi înalte de 8 m. În interiorul cetăţii se află o biserică ce aparţine cultului reformat (sec. 15–16, cu transformări din sec. 18) construită în stil gotic pe locul unei bazilici romanice care data din anul 1200. Biserica a fost incendiată în 1601 de trupele austriece comandate de generalul austriac de origine italiană Giorgio Basta, iar în 1704 din nou de trupele austriece. Restaurată în 1720, 1735 şi 1965–1966. În 1961, turnul-clopotniţă, înalt de 64 m, a fost lovit de trăsnet, refăcut ulterior; Palatul (sec. 16–17) principelui Transilvaniei, Gabriel Bethlen, cu transformări baroce ulterioare, în care se află astăzi Muzeul de istorie; biserica romano-catolică şi mănăstirea minorită (1728–1736), cu un turn ridicat în 1896; catedrala „Sfinţii Trei Ierarhi" (1927–1949, pictată de Eremia Profeta); biseica „Adormirea Maicii Domnului" (1991–1997, pictată în anii 2000–2001); Monumentul „Calvarul Aiudului", înalt de 18 m, ridicat în 1992 de către Asociaţia foştilor deţinuţi politici din România; biserica „Sfânta Treime" a fostei mănăstiri Măgina (menţionată documentar în anul 1611) situată în localit. componentă Măgina; clădirea Colegiului „Bethlen"; busturile lui Avram Iancu (operă a sculptorului Octav Mihălţan) şi Axente Sever (dezvelit în 1993); biserică datând din sec. 13–18, cu adăugiri din 1918–1919, în satul Ciumbrud; biserică din sec. 13–18 şi clopotniţă din lemn (1830), în satul Sâncrai. Rezervaţii naturale (pădurea Sloboda, 20 ha, şi Pârâul Babii).

AIZIS → Fârliug.

ALAH-BAIR → Crucea (1).

ALAKAP → Poarta Albă.

ALBA, judeţ situat în partea central-vestică a României, pe cursul mijlociu al râului Mureş şi pe cel inf. al râului Târnava, străbătut de paralela de 46° latitudine N şi de meridianele de 23° şi 24° longitudine E, limitat de jud. Cluj (N), Mureş (NE), Sibiu (E şi SE), Vâlcea (S), Hunedoara (V şi SV), Arad (NV) şi Bihor (NV). *Supr.*: 6 242 km² (2,62% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 371 520 loc. (1,73% din populaţia ţării), din care 183 215 de sex masc. (49,31%) şi 188 305 fem. (50,69%). *Populaţia urbană*: 218 630 loc. (58,85%); *rurală*: 152 890 loc. (41,15%). *Densitatea*: 59,9 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 85,2% români, 4,3% maghiari, 4,2% rromi, 0,3% germani ş.a. *Reşed.*: municipiul Alba Iulia. *Oraşe*: Abrud, Aiud (municipiu), Baia de Arieş, Blaj (municipiu), Câmpeni, Cugir, Ocna Mureş, Sebeş (municipiu), Teiuş, Zlatna. *Comune*: 67; *Sate*: 656 (din care 39 de sate aparţin municipiilor şi oraşelor); *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 49.

Relief predominant muntos (61% din supr. jud. **A.**), reprezentat prin unităţi montane aparţinând M-ţilor Apuseni, care ocupă jumătatea de NV a jud., şi Carpaţilor Meridionali în SE (respectiv, NV M-ţilor Şureanu, cu vf. Şureanu de 2 059 m alt. şi Vârful lui Pătru de 2 130 m alt. şi porţiunea de NV a M-ţilor Cindrel). Zona M-ţilor Apuseni, cu înălţimi moderate (1 000–1 800 m alt.) cuprinde prelungirile de SE ale M-ţilor Bihor (vf. Găina, 1 486 m alt.), cu numeroase forme carstice (peşterile Scărişoara, Pojarul Poliţei ş.a., cheile Ordâncuşei, Galdei, Râmeţului ş.a.), culmile de S ale Muntelui Mare (vf. Balomireasa 1 632 m alt. şi vf. Muntele Mare 1 826 m alt.), culmile NE ale M-ţilor Metaliferi şi întreg ansamblul M-ţilor Trascău, cu un relief variat (dezvoltat în mare parte pe calcare jurasice) reprezentat prin măguri calcaroase izolate (Piatra Craivii, Piatra Cetii, Corabia ş.a.), abrupturi calcaroase, chei (cheile Aiudului, Vălişoarei, Galdei, Cetii, Geoagiului, Râmeţului etc.), peşteri (Huda lui Papară), precum şi prin numeroase măguri vulcanice, între care se remarcă cele două vârfuri ale Detunatelor. În lungul văilor care fragmentează spaţiul montan din V-NV jud. **A.** se detaşează mai multe depresiuni intramontane, bine individualizate: Abrud (pe valea Abrudului), Câmpeni şi Sălciua (pe valea Arieşului), Zlatna şi Ighiu (pe valea Ampoiului), Trascău (pe valea Aiudului), Mogoş (pe Geoagiu) ş.a. Culoarul larg al văii Mureşului, ce străbate terit. jud. **A.** pe direcţia NE-SV, separă zona montană din V de zona de podiş din E jud. **A.**, care se remarcă printr-un relief colinar aparţinând Pod. Târnavelor şi Pod. Secaşelor, cu înălţimi de 400–550 m, fragmentate de văi largi, cu lunci şi terase.

Clima jud. **A.** are un caracter continental-moderat, variind în funcţie de unităţile de relief – mai blândă în culoarul văii Mureşului şi în Pod. Târnavelor, unde temp. medie anuală este de 9,5°C, şi mai aspră în reg. montane înalte, unde media termică anuală oscilează în jurul

valorii de 2°C. Iernile sunt lungi şi aspre, iar verile răcoroase şi umede. Temp. max. absolută (42,5°C) s-a înregistrat la Alba Iulia (16 aug. 1952), iar minima absolută (–32°C) la Blaj (25 ian. 1942). Cantităţile medii anuale de precipitaţii variază între 550 mm în zonele joase şi 1 200–1 400 mm pe crestele M-ţilor Şureanu. Vânturile predominante bat dinspre SV (25,2%) şi NE (12,6%) cu viteze medii anuale ce variază între 2,3 şi 4,3 m/s la Alba Iulia şi între 4,0 şi 6,0 m/s în zonele montane înalte.

Hidrografia este reprezentată, în principal, prin râul Mureş, care brăzdează terit. jud. **A.** pe direcţia NE-SV, pe o distanţă de 125 km, între com. Noşlac (NE) şi Şibot (SV), având o vale largă, cu aspect de culoar, un curs meandrat, o pantă generală de scurgere de 0,5 m/km şi un debit mediu multianual ce creşte de la 68 m^3/s, la intrarea pe terit. jud. **A.**, la 120 m^3/s la ieşirea din judeţ, în aval de confl. cu râul Cugir. Râul Mureş colectează majoritatea cursurilor de ape care izvorăsc din arealul jud. **A.** sau din afara lui, cei mai importanţi fiind Târnava, Sebeş, Cugir (pe stg.), Arieş, Aiudu de Sus, Geoagiu, Galda, Ampoi, Valea Vinţului (pe dr.).

Vegetaţia naturală, bogată şi variată, prezintă o evidentă etajare. Etajele alpin şi subalpin ocupă zonele cele mai înalte ale munţilor, în cadrul lor dezvoltându-se asociaţii de pajişti secundare, formate din păruşcă (*Festuca piroides*), ţăpoşică (*Nardus stricta*), clopoţei (*Campanula alpina*) ş.a., ce alternează cu tufişuri de smirdar (*Rhododendron kotschyi*), jneapăn (*Pinus mugo*), ienupăr (*Juniperus communis, ssp. nana*), afin (*Vaccinium myrtillus*) etc. Etajul pădurilor de molid, care, în M-ţii Apuseni, are limita inf. la 1 300 m alt., cuprinde, alături de molid (*Picea abies*), şi exemplare de paltin de munte (*Acer pseudoplatanus*), zadă (*Larix decidua*), brad (*Abies alba*) ş.a. Etajul pădurilor de foioase, extinse pe pantele munţilor sub 800 m alt., este reprezentat prin păduri de gorun (*Quercus petraea*) în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*) sau prin păduri de fag (*Fagus silvatica*) în amestec cu ulm de munte (*Ulmus montana*), paltin de munte (*Acer platanoides*), brad (*Abies alba*) ş.a. În zona Pod. Secaşelor se dezvoltă

pâlcuri de păduri de stejar (*Quercus robur*) în amestec cu carpen, gorun şi arţar tătăresc (*Acer tataricum*). În luncile râurilor mari se întâlnesc zăvoaie de plop, salcie şi anin negru.

Fauna diversă, bogată şi eterogenă, este adaptată, în cea mai mare parte, condiţiilor de viaţă ale domeniului forestier, multe specii având o valoare cinegetică deosebită. Cele mai reprezentative exemplare faunistice care trăiesc în păduri sunt: cerbul, căpriorul, ursul brun, râsul, mistreţul, veverița, cocoşul de munte ş.a. Zonele înalte ale munţilor reprezintă domeniul caprei negre (*Rupicapra rupicapra*), declarată monument al naturii, şi al acvilei de munte (ocrotită de lege). Pe terit. jud. **A.** se întâlnesc şi câteva endemisme carpatice, printre care fluturele *Erebia melas*, câteva elemente boreale, între care alunarul *(Nucifraga c. caryocatactes)* ş.a. Apele râurilor sunt bogate în păstrăv, lipan, mreană etc.

Resurse naturale: zăcăminte de min. auro-argentifere (exploatate la Abrud, Zlatna, Baia de Arieş, Almaşu Mare, Roşia Montană), pirite cuprifere (Bucium), min. de cinabru (Izvoru Ampoiului), sulfuri polimetalice ce cuprind galenă şi blendă (Baia de Arieş, Almaşu Mare, Bucium), gaz metan (Cetatea de Baltă, Tăuni), min. de fier (Sălciua), sare (Ocna Mureş), apoi marmură de diferite nuanţe (Sohodol), calcare (Abrud, Galda de Sus, Poiana Aiudului, Rimetea ş.a.), gresii (Jibold, Sebeşel, Pianu de Sus, Şard), argile bentonitice (Ciugud, Ocna Mureş), nisipuri cuarţoase (Mirăslău), balast etc. Pădurile ocupă o supr. de 227 700 ha (1 ian. 2008), reprezentând 36,5% din supr. jud. **A.**

Istoric. Străveche vatră românească, locuită neîntrerupt din Neolitic (vestigii descoperite la Câlnic, Daia Română, Pianu, Tărtăria, Petreşti), cu urme de viaţă din Epoca bronzului (Câlnic, Daia Română, Spălnaca) şi din Epoca fierului (Ciumbrud), terit. pe care se află astăzi jud. **A.** a cunoscut o dezvoltare continuă în timpul dacilor, care aveau la Piatra Craivii una dintre cele mai puternice cetăţi (sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr.). Situat în centrul Daciei romane (în 106 d.Hr. acest ţinut, ca şi altele, a intrat în stăpânirea Imperiului Roman), terit. actualului jud. **A.** ocupa un loc însemnat datorită prezenţei celor trei drumuri ale legiunilor romane care-l străbăteau (unul spre N, către Napoca, unul spre Oescus – azi Ghighen în Bulgaria – şi altul spre Sarmizegetusa), precum şi datorită existenţei aşezărilor numeroase şi mari ca Apulum (azi Alba Iulia), devenită capitala Daciei Apulensis, Brucla (azi Aiud), Ampelum (azi Zlatna), Alburnus Maior (azi Roşia Montană), Alburnus Minor (Abrud), Salinae (Ocna Mureş) ş.a. – ultimele patru aşezări fiind şi importante centre miniere. După retragerea legiunilor şi a administraţiei romane din Dacia (271/275), populaţia daco-romană şi-a continuat viaţa neîntrerupt (descoperirile arheologice de la Obreja şi Alba Iulia, menţionată documentar în 1907 datând din sec. 2–4 şi 3–6 şi cele de la Blandiana şi Ciumbrud – sec. 9–10 dovedesc continuitatea populaţiei autohtone), viaţa orăşenească cunoscând o oarecare decădere în timpul migraţiei popoarelor (sec. 4–7). În sec. 9–10, Alba Iulia (numită popular *Bălgrad*) s-a menţinut ca un important centru economic şi politic al formaţiunii prestatale româneşti de pe valea mijlocie a Mureşului. Recunoscută ca oraş în sec. 13, Alba Iulia a cunoscut o deosebită înflorire în a doua jumătate a sec. 16, când a devenit capitala principatului autonom Transilvania (1542–1690). Între evenimentele mai importante care au avut loc pe terit. jud. **A.** se remarcă: intrarea triumfală a voievodului Mihai Viteazul în cetatea de scaun a Transilvaniei (Alba Iulia), la 1 nov. 1599, care în iul. 1600 a realizat prima etapă de unire politică a celor trei ţări române (Transilvania, Moldova şi Ţara Românească); martirizarea lui Horea şi Cloşca, la 28 febr. 1785, pe Dealul Furcilor (azi Câmpul lui Horea); Marea Adunare Naţională de pe Câmpia Libertăţii de lângă Blaj din 3–5 mai 1848, când românii (peste 40 000 de persoane) s-au pronunţat cu hotărâre împotriva unirii forţate a Transilvaniei cu Ungaria; Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, de la 1 dec. 1918, care a proclamat unirea necondiţionată şi definitivă a Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu România – eveniment marcant în viaţa poporului român care a dus la realizarea statului naţional unitar român, cunoscut în istoriografie şi sub numele de România Mare (ziua de 1 dec. a devenit, din 1990, ziua naţională a României).

Economia jud. **A.** se caracterizează printr-o structură industrial-agrară. În cadrul producţiei globale *industriale* a jud. **A.**, ponderi importante deţin: ind. constr. de maşini şi de prelucr. a metalelor, care produce utilaje miniere, agricole şi utilaje pentru ind. metalurgică, de prelucr. a lemnului şi pentru ind. mat. de constr., maşini-unelte (Alba Iulia, Blaj), obiecte de uz casnic (maşini de spălat rufe, maşini de cusut la Cugir) ş.a.; ind. extracţiei nemetalifere şi ind. metalurgiei neferoase; ind. de expl. şi prelucr. a lemnului (Câmpeni, Aiud, Blaj, Sebeş, Abrud, Avram Iancu, Albac); ind. chimică (produse sodice, cupru electrolitic, acid sulfuric etc. – Ocna Mureş); ind. mat. de constr. (Alba Iulia, Aiud, Ocna Mureş, Blaj); ind. faianţei şi porţelanului (Alba Iulia), hârtiei (Petreşti), conf. şi tricotajelor (Sebeş, Abrud, Câmpeni, Blaj, Baia de Arieş), pielăriei, blănăriei şi încălţămintei (Alba Iulia, Orăştie, Sebeş), ind. alim. (Alba Iulia, Sebeş, Aiud, Jidvei, Abrud ş.a.). Jud. **A.** este şi un important producător de energie electrică prin intrarea în funcţiune (în 1983) a salbei de hidrocentrale de pe râul Sebeş care realizează c. 340 MWh pe an. În cadrul jud. **A.** se produc numeroase obiecte meşteşugăreşti, specifice zonei M-ţilor Apuseni (tulnice, ciubere, fluiere, pieptare, diverse ţesături cu motive populare etc.). În perioada de după dec. 1989, caracterizată prin trecerea treptată la economia de piaţă, pe terit. jud. **A.** au luat fiinţă numeroase societăţi comerciale cu capital privat, ponderea cea mai mare aparţinând comerţului, ind. mobilei şi ind. alim.

Agricultura are un caracter diversificat, în care cultura cerealelor, creşterea animalelor, pomicultura şi viticultura se îmbină armonios în funcţie de condiţiile pedo-climatice. La sf. anului 2007, din totalul supr. agricole a jud. **A.** (328 593 ha), 132 183 ha reveneau terenurilor arabile, 119 646 ha păşunilor naturale, 71 706 ha fâneţelor, 3 878 ha viilor şi pepinierelor viticole, 1 180 ha livezilor şi pepinierelor pomicole ş.a. În acelaşi an, structura culturilor de câmp era dominată de culturile de porumb (43 689 ha), urmate de cele de grâu (19 556 ha), plante de nutreţ (18 308 ha), cartofi (7 219 ha), orz şi orzoaică (5 255 ha), plante uleioase (3 391 ha), ovăz, legume, sfeclă de zahăr etc. Culturile viticole, extinse pe 13 251 ha, sunt mai răspândite în Pod. Târnavelor şi în zona dealurilor din jurul Sebeşului, renumite fiind podgoriile Jidvei, Aiud, Ighiu, Alba Iulia, Blaj, Crăciunelu de Jos ş.a. Pomicultura are condiţii optime în reg. deluroase, cele mai importante bazine pomicole aflându-se în arealul localit. Şona, Galda de Jos, Cugir, Stremţ, Ighiu, Rimetea, Gârbova ş.a. În toamna anului 2007, producţia totală de fructe a fost de 15 726 tone, din care 6 113 tone mere, 4 668 tone prune, 2 459 tone pere, apoi caise, nuci ş.a. La începutul anului 2008, în jud. **A.** existau 74 111 capete bovine (din care 74 069

capete în sectorul privat), 164 038 capete porcine (163 958 capete în sectorul privat), 270 632 capete ovine (integral în sectorul privat), 14 719 capete cabaline (în întregime aflat în sectorul privat), 2 932 mii capete păsări (integral în sectorul privat) şi 31 154 familii de albine. Ponderea sectorului privat în agricultură depăşeşte 90% în multe sectoare.

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare era de 230 km (din care 136 km electrificate), revenind 36,8 km la 1 000 km^2 teritoriu, iar cea a drumurilor publice de 2 650 km, din care 540 km modernizate, atingând o densitate de 42,5 km/100 km^2 teritoriu. În cadrul transportului feroviar, o importanţă apreciabilă are magistrala Bucureşti–Braşov–Sighişoara–Mediaş– Blaj–Teiuş (important nod feroviar), de unde se ramifică spre Deva–Arad– Curtici şi spre Aiud–Cluj-Napoca– Oradea–Episcopia Bihorului. Din ramificaţia către Cluj-Napoca, o altă linie importantă de c.f. se îndreaptă, din nodul feroviar Ocna Mureş, către Târgu Mureş– Miercurea-Ciuc–Braşov. Totodată, importanţa transportului rutier este amplificată de prezenţa pe terit. jud. **A.** a unui tronson din magistrala rutieră europeană E 81, Halmeu–Satu Mare–Zalău–Cluj-Napoca–Turda–Alba Iulia–Sibiu– Râmnicu Vâlcea–Piteşti şi de aici, pe autostradă (114 km), până la Bucureşti şi, mai departe, până la Giurgiu.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **A.** îşi desfăşurau activitatea 43 grădiniţe de copii, cu 11 743 copii înscrişi şi 723 cadre didactice, 99 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8) cu 30 453 elevi şi 2 650 cadre didactice, 35 de licee, cu 14 548 elevi şi 1 281 profesori, două unităţi de stat de învăţământ superior (Universitatea „1 Decembrie" şi Institutul Teologic romano-catolic), cu şapte facultăţi, 5 189 studenţi şi 171 cadre didactice. În aceeaşi perioadă, reţeaua instituţiilor de cultură şi artă cuprindea 253 de biblioteci, cu 2 960 000 volume, şapte case de cultură, 67 cămine culturale, un teatru de păpuşi, numeroase muzee şi case memoriale, formaţii corale, echipe de dansuri, orchestre populare etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul a 47 de secţii sportive care cuprind 1 892 sportivi, 74 antrenori şi 29 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **A.** cuprindea zece spitale, cu 2 516 paturi (un pat de spital la 150 de locuitori), un sanatoriu TBC, 7 dispensare, 149 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 632 medici (1 medic la 595 locuitori), 161 stomatologi (1 medic stomatolog la 2 336 locuitori) şi 2 133 cadre medicale cu studii medii.

Turismul reprezintă o componentă principală a activităţii jud. **A.** Frumuseţea şi varietatea peisajului, marea diversitate a monumentelor naturii, a celor istorice şi arhitectonice, bogăţia şi varietatea elementelor etnografice şi folclorice, frecvenţa locurilor istorice şi a siturilor arheologice etc. înscriu această zonă în patrimoniul turistic al ţării. Farmecul neasemuit al M-ţilor Apuseni, pe ale căror culmi domoale şi prelungi se risipesc, până aproape de vârf, aşezările omeneşti, prezenţa nenumăratelor forme carstice (peşterile Pojarul Poliţei, Huda lui Papară, Scărişoara, Cheile Ordâncuşei, ale Galdei, Runcului, Râmeţului etc.), masivele de roci bazaltice „Detunatele" – având aspectul unei uriaşe orgi naturale, declarate monumente ale naturii –, Râpa Roşie de lângă Sebeş, cu aspect de canion, lung de 1 km şi lat de 200 m, declarată monument al naturii, sunt doar câteva dintre atracţiile turistice de interes major ale jud. **A.** La acestea se mai pot adăuga calcarele de la Ampoiţa (rezervaţie geologică), Fagul împăratului de la Baia de Arieş, declarat arbore ocrotit, Gheţarul de la Vârtop (rezervaţie speologică), Iezeru Şureanu (rezervaţie complexă), Pădurea de larice de la Vidolm (rezervaţie forestieră), precum şi numeroasele şi valoroasele obiective istorice şi de arhitectură, printre care se remarcă Cetatea, Catedrala romano-catolică, Catedrala ortodoxă, clădirea Palatului episcopal, Biblioteca Batthyáneum ş.a. din Alba Iulia, Câmpia Libertăţii de la Blaj, Câmpul de luptă de la Mirăslău, Cetatea şi biserica evanghelică din Sebeş, Cetatea din Aiud ş.a. În suita manifestărilor etno-folclorice ale jud. **A.** un loc important îl ocupă tradiţionalul „Târg de fete" de pe Muntele Găina, unde se organizează anual, la 20 iul. (de Sf. Ilie), una dintre cele mai ample şi originale serbări populare (dansuri şi cântece populare, schimb de produse etc.) la care participă zeci de mii de locuitori ai zonei înconjurătoare sau veniţi din alte părţi ale ţării. La sf. anului 2007, unităţile de cazare turistică de pe cuprinsul jud. **A.** erau: 10 hoteluri, o cabană, un camping, trei vile, trei pensiuni turistice urbane şi 25 rurale, un han, un bungalow ş.a., cu o capacitate totală de 1 830 de locuri. Indicativ auto: *AB.*

Localităţile jud. Alba

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	*Satele care aparţin municipiilor*
1. AIUD (1293)	1. Aiudul de Sus (1332) 2. Gâmbaş (1231) 3. Măgina (1344) 4. Păgida (1343)	1. Ciumbrud (1220) 2. Gârbova de Jos (1282) 3. Gârbova de Sus (1505) 4. Gârboviţa (1505) 5. Sâncrai (1291) 6. Ţifra (1913)
2. ALBA IULIA (1097)	1. Bărăbanţ (1299) 2. Micești (1299) 3. Oarda (1290–1291) 4. Pâclişa (1265)	
3. BLAJ (1252)	1. Deleni-Obârşie (1913) 2. Fliteşti (1954)	1. Mănărade (1205) 2. Spătac (1367)

	3. Izvoarele (1386) 4. Petrisat (1332) 5. Tiur (1332) 6. Veza (1320)	
4. SEBEŞ (1150)	1. Lancrăm (1309) 2. Petreşti (1309)	1. Răhău (1291)
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. ABRUD (1271)	1. Abrud-Sat (1850) 2. Gura Cornei (1956) 3. Soharu (1835)	
2. BAIA DE ARIEŞ (1308)		1. Brăzeşti (1733) 2. Cioara de Sus (1805) 3. Muncelu (1486) 4. Sartăş (1733) 5. Simuleşti (1956)
3. CÂMPENI (1565)	1. Bonceşti (1954) 2. Borleşti (1954) 3. Boteşti (1954) 4. Certege (1850) 5. Coasta Vâscului (1954) 6. Dănduț (1956) 7. Dealu Bistrii (1956) 8. Dealu Capsei (1954) 9. Dric (1956) 10. Fața Abrudului (1956) 11. Floreşti (1954) 12. Furduieşti (1956) 13. Mihoeşti (1954) 14. Motorăşti (1954) 15. Peste Valea Bistrii (1954) 16. Poduri (1956) 17. Sorlița (1956) 18. Tomuşeşti (1954) 19. Valea Bistrii (1954) 20. Valea Caselor (1954) 21. Vârşi (1954)	
4. CUGIR (1330)	1. Bocşitura (1913) 2. Bucuru (1913) 3. Călene (1913) 4. Feţeni (1956) 5. Goaşele (1913) 6. Mugeşti (1954) 7. Vinerea (1310)	
5. OCNA MUREŞ (1203)	1. Uioara de Jos (1215) 2. Uioara de Sus (1202–1203)	1. Cisteiu de Mureş (1320) 2. Micoşlaca (1332) 3. Războieni-Cetate (1291)
6. TEIUŞ (1290)		1. Beldiu (1219) 2. Căpud (1264) 3. Coşlariu Nou (1733) 4. Peţelca (1264)
7. ZLATNA (1201)		1. Boteşti (1956) 2. Budeni (1856) 3. Dealu Roatei (1956) 4. Dobrot (1956)

III. Comune	*Satele componente (primul sat este reşed. com.)*
1. ALBAC	1. **Albac** (1688) 2. Bărăşti (1956) 3. Budăieşti 4. Cioneşti 5. Costeşti (1954) 6. Dealu Lămăşoi (1956) 7. Deve 8. După Pleşe (1954) 9. Fața (1956) 10. Pleşeşti (1954) 11. Potionci (1954) 12. Rogoz (1956) 13. Roşeşti (1954) 14. Ruseşti (1954) 15. Sohodol (1954) 16. Tamboreşti (1956)
2. ALMAŞU MARE	1. **Almaşu Mare** (1407) 2. Almaşu de Mijloc (1511) 3. Brădet (1954) 4. Cheile Cibului (1954) 5. Cib (1407) 6. Glod (1418) 7. Nădăştia (1321)
3. ARIEŞENI	1. **Arieşeni** (1909) 2. Avrămeşti (1956) 3. Bubeşti 4. Casa de Piatră (1954) 5. Cobleş (1954) 6. Dealu Bajului (1954) 7. Fața Cristesei (1954) 8. Fața Lăpuşului (1954) 9. Galbena (1954) 10. Hodobana (1954) 11. Izlaz (1956) 12. Pănteşti 13. Pătrăhăițeşti (1956) 14. Poienița (1956) 15. Raviceşti (1956) 16. Sturu (1956) 17. Ştei-Arieşeni (1956) 18. Vanvuceşti (1954)
4. AVRAM IANCU	1. **Avram Iancu** (1839) 2. Achimeţeşti (1956) 3. Avrămeşti (1954) 4. Bădăi (1956) 5. Boldeşti (1956) 6. Călugăreşti 7. Căsoaia (1956) 8. Cândeşti (1956) 9. Cârăşti (1956) 10. Cârțuleşti (1956) 11. Coceşti (1956) 12. Cocoşeşti (1956) 13. Coroieşti (1956) 14. Dealu Crişului (1956) 15. Doleşti (1956) 16. Dumăceşti 17. Gojeieşti (1956) 18. Helereşti (1956) 19. Inceşti (1954) 20. Jojei 21. Mărteşti (1956) 22. Orgeşti (1956) 23. Pătruțeşti (1956) 24. Plai (1956) 25. Puşeleşti 26. Şoiceşti 27. Şterteşti 28. Târsa 29. Târsa-Plai 30. Valea Maciului (1956) 31. Valea Uțului (1956) 32. Verdeşti (1956) 33. Vidrişoara (1954)
5. BERGHIN	1. **Berghin** (1332) 2. Ghirbom (1309) 3. Henig (1333) 4. Straja (1274)
6. BISTRA	1. **Bistra** (1437) 2. Aroneşti (1956) 3. Băleşti (1954) 4. Băleşti-Cătun (1956) 5. Bârleşti (1956) 6. Cheleteni 7. Ciuldeşti (1956) 8. Creţeşti (1956)

9. Dealu Muntelui (1954)
10. Dâmbureni (1956)
11. Durăşti (1956)
12. Găneşti (1956)
13. Gârde (1954)
14. Hodişeşti (1956)
15. Hudriceşti (1954)
16. Lipaia (1956)
17. Lunca Largă (1956)
18. Lunca Merilor (1954)
19. Mihăieşti (1956)
20. Nămaş (1956)
21. Novăceşti (1956)
22. Perjeşti (1956)
23. Poiana (1956)
24. Poiu (1956)
25. Rătitiş (1956)
26. Runcuri (1956)
27. Sălăgeşti (1956)
28. Ştefanca
29. Tolăceşti (1956)
30. Tomnatec (1954)
31. Trişoreşti (1956)
32. Ţărăneşti (1956)
33. Vârşii Mari (1954)
34. Vârşii Mici (1954)
35. Vârşi-Rontu (1954)

7. BLANDIANA
1. **Blandiana** (1733)
2. Acmariu (1276)
3. Ibru (1954)
4. Poieni (1956)
5. Răcătău (1488)

8. BUCERDEA GRÂNOASĂ
1. **Bucerdea Grânoasă** (1303)
2. Cornu (1913)
3. Pădure (1956)
4. Pânca (1954)

9. BUCIUM
1. **Bucium** (1595)
2. Angheleşti (1956)
3. Bisericani (1956)
4. Bucium-Sat (1909)
5. Cerbu (1850)
6. Ciuculeşti (1956)
7. Coleşeni (1956)
8. Dogăreşti (1956)
9. Fereşti (1956)
10. Floreşti (1956)
11. Gura Izbitei (1956)
12. Heleşti (1956)
13. Izbicioara (1956)
14. Izbita (1850)
15. Jurcuieşti
16. Lupuleşti (1956)
17. Măgura (1956)
18. Muntari (1733)
19. Petreni (1956)
20. Poiana (1956)
21. Poieni (1956)
22. Stâlnişoara (1954)
23. Valea Abruzel (1956)
24. Valea Albă (1956)
25. Valea Cerbului
26. Valea Negrilesii (1956)
27. Valea Poienii (1956)
28. Valea Şesii (1956)
29. Văleni (1956)
30. Vâlcea (1956)

10. CÂLNIC
1. **Câlnic** (1267)
2. Deal (1366)

11. CENADE
1. **Cenade** (1311)
2. Capu Dealului (1956)
3. Gorgan (1956)

12. CERGĂU
1. **Cergău Mare** (1302)
2. Cergău Mic (1303)
3. Lupu (1306)

13. CERU-BĂCĂINȚI
1. **Ceru-Băcăinți** (1909)
2. Bolovăneşti (1954)
3. Bulbuc (1457)
4. Cucuta (1956)
5. Curpeni (1850)
6. Dumbrăviţa (1956)
7. Fântânele (1954)
8. Groşi (1954)
9. Valea Mare (1733)
10. Viezuri

14. CETATEA DE BALTĂ
1. **Cetatea de Baltă** (1202–1203)
2. Crăciunelu de Sus (1332)
3. Sântămărie (1448)
4. Tătârlaua (1332)

15. CIUGUD
1. **Ciugud** (1335)
2. Drâmbar (1332)
3. Hăpria (1520)
4. Limba* (1309)
5. Şeuşa (1332)
6. Teleac (1956)

16. CIURULEASA
1. **Ciuruleasa** (1850)
2. Bidigeşti (1956)
3. Bodreşti (1954)
4. Bogleşti (1956)
5. Buninginea (1850)
6. Gheduleşti (1956)
7. Mătişeşti (1954)
8. Morăreşti (1956)
9. Vulcan

17. CRĂCIUNELU DE JOS
1. **Crăciunelu de Jos** (1324)

18. CRICĂU
1. **Cricău** (1206)
2. Craiva (1733)
3. Tibru (1352)

19. CUT
1. **Cut** (1291)

20. DAIA ROMÂNĂ
1. **Daia Română** (1293)

21. DOŞTAT
1. **Doştat** (1320)
2. Boz (1290–1295)
3. Dealu Doştatului (1956)

* Până la 28 apr. 2004 s-a numit Dumbrava.

22. FĂRĂU

1. **Fărău** (1299)
2. Heria (1202–1203)
3. Medveş (1288)
4. Sânbenedic (1332)
5. Şilea (1319)

23. GALDA DE JOS

1. **Galda de Jos** (1287)
2. Benic (1299)
3. Cetea (1337)
4. Galda de Sus (1648)
5. Lupşeni (1956)
6. Măgura (1956)
7. Mesentea (1303)
8. Oiejdea (1238)
9. Poiana Galdei
10. Răicani (1913)
11. Zăgriş

24. GÂRBOVA

1. **Gârbova** (1096)
2. Cărpiniş (1488)
3. Reciu (1309)

25. GÂRDA DE SUS

1. **Gârda de Sus** (1909)
2. Biharia
3. Dealu Frumos (1954)
4. Dealu Ordâncuşii (1954)
5. Dobreşti (1954)
6. Gârda Seacă (1909)
7. Gheţari (1956)
8. Hănăşeşti (1956)
9. Huzăreşti (1954)
10. Izvoarele (1386)
11. Mununa (1954)
12. Ocoale (1954)
13. Plai (1954)
14. Plişti (1954)
15. Scoarţa (1956)
16. Snide
17. Suceşti (1956)

26. HOPÂRTA

1. **Hopârta** (1332)
2. Silivaş (1202–1203)
3. Şpălnaca (1329)
4. Turdaş (1202–1203)
5. Vama Seacă (1913)

27. HOREA

1. **Horea** (1839)
2. Baba (1954)
3. Buteşti (1956)
4. Dârleşti (1956)
5. Fericet (1956)
6. Giurgiuţ (1956)
7. Măncești (1956)
8. Mătişeşti (1954)
9. Niculeşti (1954)
10. Pătruşeşti (1954)
11. Petreasa (1213)
12. Preluca (1954)
13. Teiu (1956)
14. Trifeşti (1954)
15. Zânzeşti (1956)

28. IGHIU

1. **Ighiu** (1206)
2. Bucerdea Vinoasă (1238)
3. Ighiel (1733)
4. Şard (1238)
5. Ţelna (1648)

29. ÎNTREGALDE

1. **Întregalde** (1525)
2. Dealu Geoagiului (1413)
3. Ghioncani (1954)
4. Ilieşti (1956)
5. Ivăniş (1956)
6. Mărineşti (1956)
7. Modoleşti (1954)
8. Necrileşti (1954)
9. Popeşti (1956)
10. Sfârcea (1956)
11. Tecşeşti (1909)

30. JIDVEI

1. **Jidvei** (1309)
2. Bălcaciu (1319)
3. Căpâlna de Jos (1332)
4. Feisa (1332)
5. Veseuş (1332)

31. LIVEZILE

1. **Livezile** (1733)
2. Izvoarele (1470)
3. Poiana Aiudului (1330)
4. Vălişoara (1342–1343)

32. LOPADEA NOUĂ

1. **Lopadea Nouă** (1202–1203)
2. Asinip (1202–1203)
3. Băgău (1296)
4. Beţa (1272)
5. Cicârd (1913)
6. Ciuguzel (1202–1203)
7. Ocnişoara (1202–1203)
8. Odverem (1303)

33. LUNCA MUREŞULUI

1. **Lunca Mureşului** (1291)
2. Gura Arieşului (1291)

34. LUPŞA

1. **Lupşa** (1366)
2. Bârdeşti (1956)
3. Bârzan (1956)
4. Curmătură (1956)
5. După Deal (1956)
6. Geamăna (1825)
7. Hădărău (1909)
8. Holobani (1956)
9. Lazuri (1956)
10. Lunca (1956)
11. Mănăstire (1909)
12. Mărgaia
13. Muşca (1733)
14. Pârâu-Cărbunări (1956)
15. Piţiga (1956)
16. Poşogani (1956)
17. Şasa (1956)
18. Trifeşti (1956)
19. Valea Holhorii (1956)
20. Valea Lupşii (1854)

21. Valea Şesii (1909)
22. Văi (1956)
23. Vinţa (1825)

35. METEŞ

1. **Meteş** (1338)
2. Ampoiţa (1293)
3. Isca (1956)
4. Lunca Ampoiţei (1956)
5. Lunca Meteşului (1956)
6. Pădurea (1956)
7. Poiana Ampoiului (1733)
8. Poiana Ursului (1956)
9. Presaca Ampoiului (1733)
10. Remetea (1956)
11. Tăuţi (1341)
12. Văleni (1956)

36. MIHALŢ

1. **Mihalţ** (1319)
2. Cistei (1461)
3. Obreja (1760–1762)
4. Zărieş (1835)

37. MIRĂSLĂU

1. **Mirăslău** (1219)
2. Cicău (1291)
3. Decea (1339)
4. Lopadea Veche (1296)
5. Ormeniş (1291)
6. Rachiş (1750)

38. MOGOŞ

1. **Mogoş** (1909)
2. Bărbeşti (1956)
3. Bârleşti (1909)
4. Bârleşti-Cătun (1956)
5. Bârzogani (1956)
6. Boceşti (1956)
7. Bogdăneşti (1956)
8. Buteşti (1956)
9. Cojocani (1760–1762)
10. Cristeşti (1956)
11. Mămăligani (1760–1762)
12. Negreşti (1956)
13. Onceşti (1956)
14. Poienile-Mogoş (1956)
15. Tomeşti (1956)
16. Valea Barnii (1954)
17. Valea Bârluţeşti (1956)
18. Valea Coceşti (1956)
19. Valea Giogeşti (1956)
20. Valea Mlacii (1956)
21. Valea Ţupilor (1956)

39. NOŞLAC

1. **Noşlac** (1288)
2. Căptălan (1587–1589)
3. Copand (1288)
4. Găbud (1458)
5. Stâna de Mureş (1334)
6. Valea Ciuciului (1954)

40. OCOLIŞ

1. **Ocoliş** (1408)
2. Lunca Largă (1954)
3. Runc (1733)
4. Vidolm (1470)

41. OHABA

1. **Ohaba** (1372)
2. Colibi (1805)
3. Măghierat (1954)
4. Secăşel (1509)

42. PIANU

1. **Pianu de Sus** (1488)
2. Pianu de Jos (1309)
3. Plaiuri (1956)
4. Purcăreţi (1909)
5. Strungari (1488)

43. POIANA VADULUI

1. **Poiana Vadului**
2. Costeşti (1954)
3. Duduieni (1954)
4. Făgetu de Jos (1954)
5. Făgetu de Sus (1954)
6. Hănăşeşti (1956)
7. Lupăieşti (1954)
8. Morcăneşti (1954)
9. Păşteşti (1956)
10. Petelei (1954)
11. Stăneşti (1954)

44. PONOR

1. **Ponor** (1648)
2. După Deal (1956)
3. Geogel (1867)
4. Măcăreşti (1928)
5. Valea Bucurului (1956)
6. Vale în Jos

45. POŞAGA

1. **Poşaga de Jos** (1365)
2. Corţeşti
3. Inceşti (1956)
4. Lunca (1470)
5. Orăşti (1956)
6. Poşaga de Sus (1824)
7. Săgagea (1835)

46. RĂDEŞTI

1. **Rădeşti** (1263–1269)
2. Leorinţ (1348)
3. Meşcreac (1264)
4. Şoimuş (1318)

47. RÂMEŢ

1. **Râmeţ** (1441)
2. Boţani (1956)
3. Brădeşti (1909)
4. Cheia (1909)
5. Cotorăşti (1956)
6. Floreşti (1954)
7. Olteni (1913)
8. Valea Făgetului (1956)
9. Valea Inzelului (1954)
10. Valea Mănăstirii (1909)
11. Valea Poienii (1956)
12. Valea Uzei (1909)
13. Vlădeşti (1956)

48. RIMETEA

1. **Rimetea** (1257–1272)
2. Colţeşti (1332)

49. ROŞIA DE SECAŞ

1. **Roşia de Secaş** (1306)
2. Tău (1335)
3. Ungurei (1304)

50. ROŞIA MONTANĂ

1. **Roşia Montană** (1592)
2. Bălmoşeşti (1954)
3. Blideşti (1954)
4. Bunta (1956)
5. Cărpiniş (1595)
6. Coasta Henții (1956)
7. Corna (1850)
8. Curături (1956)
9. Dăroaia
10. Gârda-Bărbuleşti (1956)
11. Gura Roşiei (1909)
12. Iacobeşti (1956)
13. Ignățeşti (1954)
14. Şoal (1956)
15. Țarina (1956)
16. Vârtop

49. SĂLCIUA

1. **Sălciua de Jos** (1365)
2. Dealu Caselor (1956)
3. Dumeşti (1956)
4. Sălciua de Sus (1370)
5. Sub Piatră (1909)
6. Valea Largă (1956)

52. SĂLIŞTEA

1. **Săliştea** (1310)
2. Mărgineni (1956)
3. Săliştea-Deal (1956)
4. Tărtăria (1733)

53. SĂSCIORI

1. **Săsciori** (1309)
2. Căpâlna (1386)
3. Dumbrava (1309)
4. Laz (1357)
5. Loman (1733)
6. Pleşi (1954)
7. Răchita (1574)
8. Sebeşel (1382)
9. Tonea (1913)

54. SÂNCEL

1. **Sâncel** (1252)
2. Iclod (1347)
3. Pănade (1290)

55. SÂNTIMBRU

1. **Sântimbru** (1238)
2. Coşlariu (1733)
3. Dumitra (1269)
4. Galtiu (1333)
5. Totoi

56. SCĂRIŞOARA

1. **Scărişoara** (1733)
2. Bârleşti (1956)
3. Boteşti (1954)
4. Fața-Lăzeşti (1954)
5. Floreşti (1956)
6. Lăzeşti (1954)
7. Lespezea (1956)
8. Maței (1956)
9. Negeşti (1956)
10. Prelucă (1954)
11. Runc (1954)
12. Sfoartea (1954)
13. Ştiuleți (1954)
14. Trânceşti

57. SOHODOL

1. **Sohodol** (1805)
2. Băzeşti (1956)
3. Bilăneşti (1956)
4. Bobăreşti (1956)
5. Brădeana (1956)
6. Burzoneşti
7. Deonceşti
8. Dilimani (1956)
9. Furduieşti (1956)
10. Gura Sohodol (1956)
11. Hoancă (1956)
12. Joldişeşti (1956)
13. Lazuri (1956)
14. Leheşti (1956)
15. Lumineşti (1956)
16. Medreşti (1956)
17. Morăreşti (1956)
18. Muneşti
19. Năpăieşti (1956)
20. Nelegeşti (1956)
21. Nicoreşti (1956)
22. Peleş (1835)
23. Poiana (1909)
24. Robeşti (1956)
25. Sicoieşti (1956)
26. Surdeşti (1954)
27. Şebişeşti (1956)
28. Şimoceşti (1956)
29. Țoci (1956)
30. Valea Verde (1954)
31. Vlădoşeşti (1956)

58. STREMȚ

1. **Stremț** (1332)
2. Fața Pietrii (1956)
3. Geoagiu de Sus (1263)
4. Geomal (1282)

59. ŞIBOT

1. **Şibot** (1281)
2. Balomiru de Câmp (1479)
3. Băcăinți (1278)
4. Sărăcsău (1733)

60. ŞONA

1. **Şona** (1313)
2. Alecuş (1332)
3. Biia (1202–1203)
4. Doptău (1913)
5. Lunca Târnavei (1647)
6. Sânmiclăuş (1309)
7. Valea Sasului (1290)

61. ŞPRING

1. **Şpring** (1290–1301)
2. Carpen (1913)
3. Carpenii de Sus (1913)
4. Cunța (1291)
5. Drașov (1309)
6. Vingard (1309)

62. ŞUGAG

1. **Şugag** (1750)
2. Arți (1913)
3. Bârsana (1956)

4. Dobra (1909)
5. Jidoştina (1956)
6. Mărtinie (1956)
7. Tău Bistra (1913)

63. UNIREA

1. **Unirea** (1219)
2. Ciugudu de Jos (1219)
3. Ciugudu de Sus (1332)
4. Dumbrava (1219)
5. Inoc (1291)
6. Măhăceni (1291)

64. VADU MOȚILOR

1. **Vadu Moților** (1909)
2. Bodeşti (1954)
3. Burzeşti (1954)
4. Dealu Frumos (1954)
5. Lăzeşti (1954)
6. Necşeşti (1954)
7. Poduri-Briceşti (1956)
8. Popeştii de Jos (1956)
9. Popeştii de Sus (1954)
10. Tomuțeşti (1954)
11. Toţeşti (1954)
12. Vâltori (1954)

65. VALEA LUNGĂ

1. **Valea Lungă** (1309)
2. Făget (1296)
3. Glogoveț (1717)
4. Lodroman (1439)
5. Lunca (1447)
6. Tăuni (1461)

66. VIDRA

1. **Vidra** (1595)
2. Băi (1956)
3. Bobăreşti (1956)
4. Bogdăneşti (1954)
5. Bordeştii Poieni (1956)
6. Culdeşti (1956)
7. Dealu Goieşti (1956)
8. Dos (1956)
9. Dosu Luncii (1956)
10. Dosu Văseşti (1956)
11. Drăgoieşti-Luncă (1956)
12. Ficăreşti (1954)
13. Gligoreşti (1956)
14. Goieşti (1956)
15. Haiduceşti (1956)
16. Hărăşti (1956)
17. Hoancă (1956)
18. Jefleşti (1956)
19. Lunca (1954)
20. Lunca Bisericii (1956)
21. Lunca de Jos (1956)
22. Lunca Goieşti (1956)
23. Lunca Veseşti
24. Modoleşti (1956)
25. Nemeşi (1954)
26. Oideşti (1956)
27. Pitărceşti (1956)
28. Pleşcuța (1956)
29. Poieni* (1956)
30. Ponorel (1854)
31. Puiuleţeşti (1956)
32. Runc (1954)
33. Segaj (1956)
34. Urdeş (1956)
35. Valea Morii (1913)
36. Văseşti (1956)
37. Vâlcăneasa (1956)
38. Vâlceşti (1956)
39. Vârtăneşti (1956)

67. VINȚU DE JOS

1. **Vinţu de Jos** (1248)
2. Câmpu Goblii (1956)
3. Ciocaşu (1956)
4. Crişeni (1956)
5. Dealu Ferului (1956)
6. Gura Cuțului (1956)
7. Haţegana (1956)
8. Inuri (1733)
9. Laz (1954)
10. Mătăcina
11. Mereteu (1954)
12. Pârău lui Mihai (1956)
13. Poienița (1956)
14. Stăuini
15. Valea Goblii (1954)
16. Valea lui Mihai (1956)
17. Valea Vinţului (1954)
18. Vurpăr (1248)

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21.

ALBAC, com. în jud. Alba, alcătuită din 16 sate, situată la poalele de NE ale M-ților Bihor şi cele de SV ale Muntelui Mare, la 635 m alt., în Țara Moților, la confl. râului Albac cu Arieşu Mare; 2 156 loc. (1 ian. 2011): 1 071 de sex masc. şi 1 085 fem. Nod rutier. Expl. de marmură (în satul Bărăşti). Producție de butoaie (Albac). Muzeu de istorie. Colecție muzeală etnografică. În satul Albac, menționat documentar, prima oară, în 1688 cu numele *Reul Mare*, se află bustul lui Horea (dezvelit în 1967), operă a sculptorului Romulus Ladea. Rezervația naturală Cheile Albacului (35 ha).

ALBA CAROLINA → Alba Iulia.

ALBA ECCLESIA → Albeşti (4).

ALBA IULIA, municipiu în partea central-vestică a României, reşed. jud. Alba, situat în culoarul larg al văii Mureşului, pe dr. râului Mureş, în zona de confl. cu râul Ampoi, la poalele sudice ale Dealurilor Aiudului, la 222-247 m alt.; 68 741 loc. (1 ian. 2011): 32 482 de sex masc. şi 36 259 fem. Supr.: 10,4 km^2; densitatea: 6 609 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Constr. de utilaj minier, utilaje de transport, utilaje pentru ind. mat. de constr. şi pentru prelucr. lemnului. Producție de piese turnate din fontă pentru maşini-unelte (matrițe, scule), de încălțăminte, de obiecte din porțelan, de covoare pluşate şi mochete, de preparate din carne şi lapte, produse de panificație, vinuri, şampanie, băuturi alcoolice etc. Morărit. Centru pomicol şi viticol. Universitatea „1 Decembrie", înființată în 1991, cu 6 facultăți, 5 102

Alba Iulia. Catedrala ortodoxă „Sfânta Treime”

Alba Iulia. Catedrala romano-catolică „Sf. Mihail”

studenți şi 163 profesori (2007–2008). Seminar teologic ortodox şi Seminar catolic. Teatrul de păpuşi „Prichindel” (f. 1952). Muzeul Național al Unirii, cu colecții de arheologie, istorie şi etnografie (1887), în interiorul căruia se află Sala Unirii unde, la 1 Dec. 1918, s-a semnat actul unirii Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu România. Biblioteca județeană „Lucian Blaga” (f. 1 apr. 1943), cu c. 250 000 de vol. **Istoric.** În arealul municipiului au fost descoperite vestigii neolitice (milen. 5 î.Hr.) aparținând culturilor Vinča-Turdaş, Petreşti, Coțofeni, precum şi din epocile bronzului (coliere, fibule) şi fierului (un pandantiv din bronz în formă de secure). Vechea aşezare dacică, cunoscută sub numele *Tharmis*, a fost cucerită de către romani (în sec. 2) care au construit aici cel mai mare castru din Dacia (27–30 ha), cu ziduri din piatră, şi au stabilit sediul *Legiunii a XIII-a Gemina*. În jurul castrului roman s-a dezvoltat o puternică aşezare civilă cu numele *Apulum*, ridicată la rangul de *municipiu* în timpul împăratului Marcus Aurelius, numit *Municipium Aurelium Apulense*, şi apoi (în 180–193) la cel de *colonia* (*Colonia Aurelia Apulensis*). După retragerea armatelor şi a administrației romane din Dacia (271–275), populația autohtonă şi-a continuat viața neîntrerupt, dovadă fiind vasele de lut, opaițele, fibulele, brățările etc. (datând din sec. 3–6) descoperite pe terit. orașului. În sec. 9–10, aici era un centru fortificat, probabil reşed. unei formațiuni politice româneşti, cunoscut în izvoarele istorice de mai târziu cu numele de *Alba Iuliae* sau *Bălgrad* (în graiul popular), ceea ce însemna Orașul sau Cetatea Albă (după aspectul său alb datorat pietrelor albe). Menționat documentar, prima dată, în 1097, iar apoi în 1177 ca reşed. a unui comitat. În sec. 13 a devenit oraş, fiind consemnat ulterior şi cu numele *Karlsburg* şi *Alba Carolina*. Distrus de invazia mongolă din 1241. În 1516, episcopia catolică a reconstruit cetatea. Între 1542 şi 1690 a fost capitala principatului autonom Transilvania. La 1 nov. 1599, voievodul Mihai Viteazul a intrat în Alba Iulia, realizând prima etapă a unirii politice a celor trei țări române (Țara Românească, Moldova şi Transilvania), sub cârmuirea sa. Distrus de turci în 1658, orașul a fost refăcut ulterior, devenind, în scurt timp, un important centru al tipăriturilor româneşti. Aici a apărut (în 1648) prima traducere integrală, în limba română, a *Noului Testament* prin grija mitropolitului Simion Ştefan în prefața căruia se formulează necesitatea unei limbi scrise comune pentru românii din toate provinciile. În sec. 18 s-a reconstruit cetatea. La 28 febr. 1785, aici au fost torturați Horea şi Cloşca, doi dintre cei trei conducători ai Răscoalei țărăneşti din 1784–1785 din Transilvania. La 18 nov./1 dec. 1918, la **A. I.** a avut loc Marea Adunare Națională, la care au participat peste 100 000 de români veniți din toate ținuturile Transilvaniei şi Banatului şi la care Vasile Goldiş a citit textul rezoluției de unire a Transilvaniei cu România: *„Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Țara ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 nov. (1 dec.) 1918, decretează Unirea acelor români şi a teritoriilor locuite de dânşii cu România.”* În sept. 1940, locuitorii orașului au participat la o demonstrație de protest împotriva Dictatului de la Viena (din 30 aug. 1940) prin care România era forțată să cedeze partea de NV a Transilvaniei Ungariei horthyste. Declarat municipiu la 17 febr. 1968 şi Cetate simbol a unirii tuturor românilor (la 30 nov. 1994). Municipiul **A. I.** are în subordine ad-tivă 4 localit. componente: Bărăbanț, Micești, Oarda şi Pâclişa. La Pâclişa a fost descoperit (1997) un tezaur monetar roman (300 monede din sec. 2 d.Hr.). **Monumente:** cetatea „Alba Carolina”, în stil Vauban, extinsă pe 70 ha, construită în perioada 4 nov. 1715–1738 (pe locul alteia din sec. 9–10) după planurile arhitectului italian Giovanni Morando Visconti, din inițiativa împăratului Carol VI de Habsburg, este un fort de plan heptagonal, cu ziduri groase, 7 bastioane şi mai multe porți, în stil baroc, împodobite cu basoreliefuri care înfățişează figuri şi scene din mitologie, realizate de Johann König. Poarta întâi a cetății a fost restaurată în 2001–2006, poarta a III-a în 1998–2008, iar poarta a V-a a fost inaugurată la 6 apr. 2011. În apr. 2008 a fost inaugurat şi podul mobil de la poarta a III-a. În interiorul porții a III-a există celula în care a fost închis Horea. Porțile a II-a şi a VI-a sunt incluse în planurile de restaurare până în 2013. Pentru a putea fi construită cetatea „Alba Carolina” a fost distrusă, printre altele, şi mitropolia ortodoxă, ctitorie din anii 1595–1601 a voievodului Mihai Viteazul; Catedrala romano-catolică „Sfântul Mihail”, cu elemente de structură şi decorație gotice, construită între anii 1246 şi 1291, cu adăugiri şi prefaceri succesive ulterioare, a fost supusă unor reparații în 1718–1739, 1907–1917, 1950–1953. În această catedrală se află sarcofagul cu osemintele lui Iancu de Hunedoara. În prezent, biserica „Sfântul Mihail” este Catedrala Arhiepiscopiei romano-catolice

Alba Iulia; Catedrala Ortodoxă sau Catedrala Reîntregirii, cu hramul „Sfânta Treime", a fost construită în anii 1921–1922 după planurile arhitectului Victor Ştefănescu în stilul vechilor biserici româneşti, cu o turlă centrală de 58 m înălţime, flancată de patru turle mai mici. Biserica a fost renovată şi reparată în anii 1993–1994 şi resfinţită la 19 iun. 1994. Turn-clopotniţă înalt de 52 m. În această catedrală, la 15 oct. 1922 au fost încoronaţi Ferdinand I şi soţia lui, Maria, ca rege şi, respectiv, ca regină ai României; biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1691); biserica grecească cu hramul „Buna Vestire" (1783); bisericile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1787) şi „Sfânta Treime" (1795); Palatul princiar (sec. 13–18), fostă reşed. a principilor Transilvaniei; Palatul Apor (sec. 17), în stilul Renaşterii târzii, cu influenţe baroce; Biblioteca Batthyáneum, întemeiată în 1784 de către Ignác Batthyány, episcop catolic al Transilvaniei, cu 69 061 volume, dintre care 1 665 de manuscrise şi cărţi tipărite înainte de anul 1500, unele unice în lume (*Codex aureus*, sec. 8 d.Hr., pe foi de pergament), 19 000 de documente, 609 incunabule etc.; obelisc realizat de către sculptorul Ion Negrulea (1937), închinat lui Horea, Cloşca şi Crişan; statuia ecvestră a voievodului Mihai Viteazul, operă a sculptorului Oscar Han (dezvelită în 1968); statuia Lupa Capitolina, donaţie făcută (1993) de către oraşul Alessandria din Italia, a fost instalată în Piaţa Alessandria din Alba Iulia o dată cu inaugurarea acesteia

Alba Iulia. Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul

Alba Iulia. Poarta întâi a cetăţii „Alba Carolina"

în anul 2007; statuia în bronz a lui Iuliu Maniu (dezvelită la 28 mai 1995); busturile unor iluştrii oameni politici: Ion Raţiu, Vasile Goldiş, Pan. Halippa, Ion Nistor ş.a. – dezvelite în nov. 1994. La 16 sept. 1995 a fost dezvelită statuia lui I. I. C. Brătianu, operă a sculptorului Paul Vasilescu; biserica romano-catolică (1302, cu modificări din sec. 18), în localit. componentă Bărăbanţ.

ALBENI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, pe râul Câlnic; 2 972 loc. (1 ian. 2011): 1 483 de sex masc. şi 1 489 fem. Expl. de petrol şi de lignit. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Albeni, menţionat documentar la 30 iun. 1486 într-un act de danie semnat de domnul Vlad Călugărul, se află biserica „Sfântul Nicolae"-Săulescu construită înainte de 1730 şi reparată în 1820, 1844, 1893–1894; bisericile din lemn „Sfântul Gheorghe" (1799–1800) şi alta cu dublu hram – „Cuvioasa Parascheva" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1812), în satele Bârzeiu de Gilort şi Mirosloveni.

ALBEŞTI 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Jijia; 6 627 loc. (1 ian. 2011): 3 382 de sex masc. şi 3 245 fem. Haltă de c.f. (în satul Jijia). Creşterea ovinelor; viticultură. În satul Albeşti au existat (sec. 16–17) casele boiereşti ale familiei Balş, incendiate de poloni în 1686.

2. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 5 sate, situată în SE Pod. Cobadin, pe valea râului Albeşti, la graniţa cu Bulgaria; 3 515 loc. (1 ian. 2011): 1 758 de sex masc. şi 1 757 fem. În arealul com **A.** au fost descoperite (1973, 1994) vestigiile unei aşezări urbane fortificate (sec. 4–1 î.Hr.), cu locuinţe din piatră şi pământ, aparţinând populaţiei geto-dace şi unor greci veniţi din cetatea Callatis. Au fost identificate străzi pavate, prevăzute cu canalizare, urmele unor edificii publice, ceramică de import (amfore de Thasos, Sinope, Cos ş.a.), ştampile, aplice, statuete din ceramică, vase autohtone etc. Satul Albeşti apare consemnat în 1856 cu numele *Sarighiol*, denumire păstrată până în 1924. Rezervaţia forestieră „Pădurea Hagieni" (392,9 ha).

3. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului, în lunca de pe dr. râului Ialomiţa: 1 181 loc. (1 ian. 2011): 592 de sex masc. şi 589 fem. Nod rutier. Culturi de cereale.

4. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 9 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mare, la 5 km E de municipiul Sighişoara; 5 990 loc. (1 ian. 2011): 2 971 de sex masc. şi 3 019 fem. Staţie de c.f. (în satul Albeşti). Fabrică de sticlă. Topitorie de in. Produse textile (frânghii) şi alim. (brânzeturi, panificaţie); două mori de cereale. Culturi de cereale, hamei, in, sfeclă de zahăr, cartofi etc. Creşterea bovinelor. Muzeu memorial „Petöfi Sándor" (inaugurat în 1966). Parc. În arealul satului Jacu a fost descoperită o oglindă circulară din bronz, care are mânerul terminat cu o figură zoomorfă, datând din sec. 6 î.Hr., atribuită sciţilor. Pe terit. satului Albeşti, menţionat documentar, prima oară, în 1231 cu numele *Alba Ecclesia*, s-a desfăşurat (la 31 iul. 1849) bătălia dintre armata revoluţionară maghiară, comandată de generalul polonez Józef Bem, şi oştile ruseşti, conduse de generalul A.N. Lüders, venite să înăbuşe revoluţia – luptă în care au murit poetul maghiar Petöfi Sándor, aghiotantul generalului Bem, şi publicistul german Anton Kurz. În amintirea poetului maghiar a fost ridicat (în 1899), din iniţiativa Luizei Haller, un obelisc din piatră. În satul Albeşti există o biserică din sec. 15, cu transformări din 1721 şi din sec. 19, cu elemente de arhitectură şi sculptură gotice, iar în satul Ţopa, atestat documentar la 20 oct. 1301, se află ruinele castelului „Bethlen" (1617), de plan dreptunghiular, iniţial cu trei niveluri, cu turnuri la colţuri, înconjurat de o incintă fortificată cu 3 turnuri de apărare. La 1 mai 1870, o inundaţie catastrofală a distrus satul Boiu şi a provocat moartea a 141 de persoane.

5. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în zona Colinelor Fălciului, pe stg. râului Bârlad, în reg. în care acesta confluează cu râul Crasna; 3 249 loc.

(1 ian. 2011): 1 606 de sex masc. şi 1 643 fem. Staţie de c.f. (în satul Crasna), inaugurată la 13 nov. 1886. Centru viticol şi de vinificaţie. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Satul Crasna apare menţionat documentar, prima oară, în 1450, în legătură cu lupta victorioasă purtată de domnul Bogdan II (tatăl lui Ştefan cel Mare) împotriva oştilor polone. În satul Albeşti, menţionat documentar, prima dată, la 6 mart. 1453, cu numele *Rădeşti* (denumirea actuală datează din 1493), se află biserica „Sfinţii Voievozi" (1874).

ALBEŞTII DE ARGEŞ, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată pe cursul superior al râului Argeş, pe şoseaua Transfăgărăşană, în zona de contact a Muscelelor Argeşului cu Dealurile Argeşului, la 500 m alt.; 5 956 loc. (1 ian. 2011): 2 912 de sex masc. şi 3 044 fem. Reşed. com. este satul *Albeştii Pământeni.* Hidrocentrală (15 MW) intrată în funcţiune în 1967. Cărămidărie. Expl. şi prelucr. primară a lemnului; confecţii metalice; fabricarea foliilor de mase plastice. Moară de cereale. Pomicultură (meri, pruni). Centru de meşteşuguri populare (dărăcit, piuă de apă, confecţionarea de sumane, pături ş.a.). În satul Brăteşti se află biserica „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1735, refăcută în 1795 şi în 1819), cu picturi murale originare.

ALBEŞTII DE MUSCEL, com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Muscelelor Argeşului cu prelungirile M-ţilor Iezer-Păpuşa, la 590–630 m alt.; 1 460 loc. (1 ian. 2011): 720 de sex masc. şi 740 fem. Expl. forestiere şi de calcare numulitice, folosite în lucrări ornamentale la construcţiile arhitectonice monumentale. Prelucr. primară a lemnului. Păstrăvărie. Pomicultură (meri, pruni, peri). Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1877) în satul Albeşti. Rezervaţie geologică („granitul de Albeşti", 0,5 ha) şi paleontologică („calcarul de Albeşti", 1,5 ha – punct fosilifer cu calcare numulitice în care se găsesc pietrificaţi crabi, arici de mare, dinţi fosili de rechini etc.). Ambele au fost declarate rezervaţii în 1954; o supr. de 3 900 m² se află sub ocrotirea legii.

ALBEŞTI-PALEOLOGU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată pe valea Cricovului Sărat, în zona de contact a Câmpiei Săratei cu Subcarpaţii Prahovei şi ai Buzăului; 5 789 loc. (1 ian. 2011): 2 820 de sex masc. şi 2 969 fem. Haltă de c.f. (în satul Albeşti-Muru), inaugurată la 13 sept. 1872. Expl. de petrol. Prelucr. lemnului (mobilă). Preparate din lapte. Centru viticol. În satul Albeşti-Paleologu, atestat documentar la 17 dec. 1525, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1799 a lui Barbu Văcărescu şi a soţiei sale Stanca, reparată în 1901 cu sprijinul Ecaterinei Sfetescu.

ALBOTA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Piteştiului cu Piem. Cotmeana, pe pârâul Albota; 3 890 loc. (1 ian. 2011): 1 902 de sex masc. şi 1 988 fem. În arealul com. **A.** au fost identificate urmele unui castru roman de pământ (108 x 95 m) situat pe linia de fortificaţii numită *limes alutanus*. În satul Albota, atestat documentar în 1497, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1820, reparată în 1904).

ALBURNUS MAIOR → Roşia Montană.

ALBURNUS MINOR → Abrud (2).

ALEŞD, oraş în jud. Bihor, situat în Depr. Vad-Borod, la poalele de SV ale M-ţilor Plopiş şi cele de N ale M-ţilor Pădurea Craiului, la 224 m alt., pe dr. văii Crişului Repede, la 38 km E de municipiul Oradea; 10 722 loc. (1 ian. 2011): 5 242 de sex masc. şi 5 480 fem. Supr.: 72 km², din care 7,6 km² în intravilan; densitatea: 1411 loc./km². Nod rutier. Expl. de balast. Producţie de sticlărie (din anul 1840, în localit. componentă Pădurea Neagră), de ciment, var, de încălţăminte, de confecţii, de prelucr. a lemnului şi de produse alim. Centru pomicol. Biblioteca orăşenească „Octavian Goga". **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în perioada 1291–1294, cu numele *Villa Elusd*, într-un registru de dijme al Episcopiei romano-catolice din Oradea, apoi, în 1332, este consemnată cu denumirea *Sacerdos de Villa Elesd*, iar în 1622, cu toponimul *Elesd*. În a doua jumătate a sec. 13, în apropiere de Aleşd a fost construită, pe un pinten de calcar, cetatea Piatra Şoimului, menţionată documentar, prima oară, în 1306. În perioada 1658–1660, cetatea Piatra Şoimului, împreună cu 33 de aşezări, s-au aflat în posesia domnului Ţării Româneşti, Constantin Şerban Basarab. Între 1660 şi 1692, **A.** a funcţionat ca sangeac (subunitate ad-tivă a unui paşalâc) al Paşalâcului de Oradea. În 1711, cetatea Piatra Şoimului a fost aruncată în aer de trupele imperiale austriece. La 24 apr. 1904, locuitorii din **A.** au declanşat o răscoală (au participat peste 5 000 de ţărani români şi maghiari) îndreptată împotriva politicii nedrepte a guvernului de la Budapesta, reprimată sângeros de autorităţi. Localit. a fost declarată oraş la 17 febr. 1968. În prezent, oraşul **A.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Pădurea Neagră, Peştiş, Tinăud. **Monumente:** în localit. componentă Peştiş se află cetatea Piatra Şoimului (sec. 13), de plan poligonal, cu bastioane, şi biserica din lemn cu hramul „Buna Vestire" (1797, cu iconostas din 1810); în localit. componentă Tinăud se află biserica cu hramul „Sfântul Dumitru", ctitorie din 1658–1659 a lui Constantin Şerban Basarab, domn al Ţării Româneşti (1654–1658), reconstruită în 1828 şi reparată în 1910, ce păstrează icoane atribuite lui David din Piteşti; castelele „Batthyány" (1830) şi „Moscovits" (1850); castel de vânătoare (1891–1894). Motel. Punct fosilifer, cu resturi de reptile mezozoice (din Triasic), în localit. componentă Peştiş.

ALEXANDERHAUSEN → Şandra.

ALEXANDRIA 1. Municipiu în partea de S a României, reşed. jud. Teleorman, situat în zona de contact a Câmpiei Boian cu Câmpia Găvanu-Burdea, la 41 m alt., pe dr. râului Vedea, la 88 km SV de Bucureşti; 49 009 loc. (1 ian. 2011): 23 643 de sex masc. şi 25 366 fem. Supr.: 95,63 km², din care 10 km² în intravilan; densitatea: 4 900 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată

Alexandria (1). Monumentul eroilor

la 2 dec. 1895). Nod rutier. Producție de rulmenți, panouri şi tablouri electrice, de aparate şi accesorii (filtre mecanice, baterii, panouri radiante), de echipamente electrice şi de climatizare-ventilare, de angrenaje şi organe mecanice de transmisie, prefabricate din beton, cărămizi şi produse alim. (conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, biscuiți, paste făinoase, bere etc.). Prelucr. tulpinilor de in şi cânepă. Filatură de bumbac. Topitorie de in şi cânepă. Morărit. Târg anual de maşini şi utilaje agricole (în luna aug.). Muzeul județean Teleorman, cu colecții de arheologie, istorie şi etnografie, inaugurat la 1 mai 1952. Biblioteca județeană „Marin Preda" (f. 1949), cu 130 000 vol. Filială a universității particulare „Spiru Haret" din Bucureşti (din 1992); Facultatea de Contabilitate şi Informatică de Gestiune, filială a Academiei de Studii Economice din Bucureşti (din 1999). Festival folcloric național, anual (din 1968), în luna nov. Din sept. 1996, la **A.** se află sediul Episcopiei Alexandriei şi Teleormanului. **Istoric.** În apropierea actualului oraş, în punctul numit „La Vii" (la 2 km N) au fost descoperite (1957–1958) urmele unei aşezări geto-dace, datând din sec. 5–4 î.Hr., în care s-au găsit vase de ceramică (străchini, cupe cu două toarte etc.) lucrate cu mâna sau la roată, piese din bronz (3 fibule) ş.a. În punctul numit „La Hectare" (2 km SE de oraş) au fost identificate (1957) vestigiile unei aşezări din sec. 4, cu bordeie de formă rectangulară (2,80 x 4,50 m), în care s-au găsit vase de ceramică din pastă cenuşie sau cărămizie, lucrate la roată, cu decor de linii incizate. Pe malul stg. al Vedei au fost descoperite urmele unei vechi aşezări româneşti, datând din sec. 8–11. Pe vatra acestor străvechi aşezări a fost întemeiată (1834) localit. **A.**, de către domnul Alexandru Ghica, de la care derivă şi numele actualului oraş. Oraşul a fost construit după planurile urbanistice ale inginerului austriac Otto von Moritz. În 1837, aşezarea a fost distrusă în mare parte de un violent incendiu. Refăcută ulterior, localit. **A.** a fost declarată oraş (în 1840) printr-un hrisov domnesc care se păstrează în Muzeul de istorie al oraşului. În a doua jumătate a sec. 19 şi începutul sec. 20 la **A.** aveau loc vestitele târguri anuale, cunoscute sub numele de Bâlciul Mavrodinului. La 17 febr. 1968, **A.** a devenit reşedința jud. Teleorman, iar la 27 iul. 1979 a fost declarat municipiu. Oraşul a suferit mari pagube materiale de pe urma cutremurului din seara zilei de vineri, 4 martie 1977. **Monumente:** catedrala ortodoxă cu hramul „Sfântul Alexandru", construită între 1869 şi 1898, în stil bizantino-romanic, cu picturi murale interioare executate, în 1898, de Ştefan Luchian şi Constantin Artachino. În această catedrală se află mormântul domnului Alexandru Ghica; bisericile „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1842–1846, restaurată în 1902–1904), „Sfântul Nicolae" (1848–1850), „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1852), „Adormirea Maicii Domnului" (1858– 1860), „Izvorul Tămăduirii" (1859–1861). Monumente ridicate în amintirea țăranilor ucişi în timpul Răscoalei din 1907 şi a eroilor căzuți pe câmpurile de luptă în timpul Primului Război Mondial; busturile domnilor Alexandru Ghica şi Alexandru Ioan Cuza (operă din 1914 a sculptorului I. Iordănescu).

2. → Şandra.

ALEXANDRU CEL BUN, com. în jud. Neamț, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de SE ale M-ților Stânişoara şi cele de N ale M-ților Goşmanu, pe cursul mijlociu al râului Bistrița; 5 789 loc. (1 ian. 2011): 2 900 de sex masc. şi 2 889 fem. Reşed. com. este satul *Viişoara*. Haltă de c.f. (în satul Viişoara). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Ind. chimică, uşoară şi alim. Sanatoriu T.B.C. (din 1909), în satul Bisericani. În arealul satului Viişoara (înființat în anii 1879–1881) a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din peste 800 de drahme greceşti emise de oraşul Dyrrachium. În satul Bistrița, atestat documentar la 4 ian. 1402, la poalele dealului Cetățuia, se află *mănăstirea Bistrița* (de călugări), cu biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din anii 1402–1406 a domnului Alexandru cel Bun, sfințită la 7 iun. 1407, construită pe locul unei biserici din lemn ce data din 1395. Domnul Alexandru cel Bun a înzestrat mănăstirea cu sate, moşii şi odoare scumpe, danii întărite ulterior de nepotul său, Ştefan cel Mare. Biserica mănăstirii Bistrița, de mari dimensiuni (41 m lungime, 15 m lățime şi 36 m înălțimea turlei), este zidită în stil bizantin, este bogat ornamentată şi are ziduri groase de 2 m. Uşa de la intrarea în biserică este originară, fiind lucrată cu multă artă. Fațadele bisericii sunt decorate cu două şiruri de firide sub streaşină şi cu 19 nişe înalte şi elegante pe abside. În anul 1814 biserica a fost repictată, dar în 1821 picturile murale interioare au fost deteriorate de incendierea bisericii în timpul luptelor dintre turci şi revoluționarii greci conduşi de Alexandru Ipsilanti. Picturile murale interioare au fost curățate şi restaurate abia în 1986. Catapeteasma din lemn de tei a fost pictată în 1814. Biserica mănăstirii Bistrița apare frecvent menționată în documentele cancelariei domneşti din sec. 15 (8 sept. 1457, apr. 1458, mai 1459, apr. 1460, iun. 1466, febr. 1467, nov. 1487 etc.). În anul 1494, domnul Moldovei, Ştefan cel Mare, a dăruit mănăstirii Bistrița un clopot din bronz, împodobit cu stema Moldovei, iar în 1498 a construit turnul-clopotniță şi a zidit paraclisul cu hramul „Izvorul Tămăduirii", care păstrează picturi murale originare (între care şi portretul ctitorului). La 26 mai 1554 au fost încheiate lucrările de refacere, înfrumusețare şi de fortificare ale bisericii şi ale construcțiilor anexe, lucrări efectuate prin grija domnului Alexandru Lăpuşneanu. La 4 mai 1677, Doamna Safta, văduva domnului Gheorghe Ştefan, a închinat Ierusalimului această mănăstire, după care, aici s-a stabilit un mare număr de călugări greci. În sec. 16–19, la această mănăstire s-au adăugat unele construcții şi s-au făcut o serie de reparații şi reamenajări. Astfel, în anii 1541–1546 s-au executat unele adăugiri la paraclisul ridicat în 1498, în 1546 s-a zidit paraclisul cu hramul „Sfântul Nicolae", apoi s-au construit Şcoala domnească (în sec. 16, restaurată în 1984), zidul de incintă al mănăstirii (1776), casa stăreției (1792), un cerdac la intrarea sudică a bisericii (1878), s-au pictat în ulei pereții interiori ai bisericii (1814) ş.a. Ansamblul monahal Bistrița a fost supus unor ample lucrări de consolidare şi restaurare în perioada 1969–1984. Mănăstirea Bistrița a fost de timpuriu un important centru de învățământ, de cultură şi artă, în cadrul căreia s-au format şi au activat numeroşi caligrafi, miniaturişti şi cronicari. Aici s-a scris în etape succesive (1473–1486, 1496–1504), de către unul sau mai mulți autori anonimi de la Curtea domnului Ştefan cel Mare, *Letopisețul de la Bistrița* (sau *Letopisețul de când s-a început cu voia lui Dumnezeu, Țara Moldovei*), în care sunt relatate faptele şi domniile voievozilor Moldovei între 1359 şi 1504. Tot aici a

fost scris şi *Pomelnicul de la Bistriţa*, cel mai important document de acest fel cunoscut în România, scris pe pergament, în care se face o prezentare a domnilor de la Bogdan până la Petru Voievod, sub forma unei genealogii. În biserica mănăstirii Bistriţa sunt înmormântaţi Alexandru cel Bun şi soţia sa, Ana, doi copii (Alexăndrel şi Ana) ai lui Ştefan cel Mare şi Doamna Maria, soţia domnului Ştefan Lăcustă. În cadrul mănăstirii Bistriţa funcţionează un muzeu de artă religioasă, cu colecţii de icoane (între care se remarcă „Plângerea lui Iisus" datând de la sf. sec. 16, „Maica Domnului cu Pruncul", sec. 17), obiecte de cult din sec. 16–18, manuscrise şi cărţi vechi bisericeşti etc. La mănăstirea Bistriţa a fost tuns în monahism Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române în perioada 1986–2007. În satul *Bisericani* se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica având hramul „Buna Vestire", ctitorie din anul 1498 a călugărului Iosif şi terminată în anii 1512–1517 de Ştefăniţă Vodă (nepotul lui Ştefan cel Mare). Biserica mănăstirii Bisericani, zidită pe locul unei biserici din lemn ce data de la începutul sec. 15, a fost înfrumuseţată în 1535 de domnul Petru Rareş şi a fost înconjurată de ziduri puternice (în anii 1626–1631), străjuite de turnuri de apărare. În anii 1637–1638, prin grija domnului Vasile Lupu s-au construit turnul-clopotniţă şi câteva chilii. În perioada 1780–1786 biserica a fost reconstruită din temelii, s-au construit mai multe chilii din cărămidă, un paraclis şi casa stăreţiei prin strădania domnului Dimitrie Moruzi. După secularizarea averilor mănăstireşti (1863), aşezământul monahal Bisericani a decăzut treptat, rămânând părăsit între 1880 şi 1885. După această dată a devenit penitenciar (c. 10 ani), iar apoi clădirile au fost din nou părăsite până în 1905 când a fost transformat în Sanatoriu T.B.C. În perioadele 1924–1930 şi 1934–1935 s-au construit unele clădiri anexe şi s-au executat ample lucrări de renovare, ansamblul monastic căpătând aspectul actual. În anul 1959 a devenit schit al mănăstirii Bistriţa (jud. Neamţ), iar în 1991 a redevenit mănăstire. Până la 4 oct. 2002, com. Alexandru cel Bun a purtat numele *Viişoara*.

ALEXANDRU I. CUZA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în culoarul Siretului; 2 922 loc. (1 ian. 2011): 1 462 de sex masc. şi 1 460 fem. Localit. a fost înfiinţată în 1879, în urma împroprietăririi ţăranilor cu pământ. Expl. de balast. Moară. Iniţial, satul Alexandru I. Cuza a purtat numele *Şcheuleţ*, iar apoi, până la 1 ian. 1965 s-a numit *Cuza Vodă*. Conacul „Sturdza-Scheianu" (1808–1810, cu adăugiri din 1835), în satul Scheia.

ALEXANDRU ODOBESCU, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 2 786 loc. (1 ian. 2011): 1 384 de sex masc. şi 1 402 fem. Staţie de c.f. Reşed. com. este satul *Nicolae Bălcescu*. Până la 24 mart. 1981 com. s-a numit *Nicolae Bălcescu,* iar între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a fost în jud. Ialomiţa. Produse textile. Pe terit. com. a fost descoperită (1963 şi 1965) o necropolă plană birituală, aparţinând culturii materiale Sântana (sec. 4), cu un bogat inventar material (ceramică cenuşie fină – străchini, castroane, căni, urcioare –, catarame şi fibule din bronz, piepteni din os etc.).

ALEXANDRU VLAHUŢĂ, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Tutovei; 1 362 loc. (1 ian. 2011): 733 de sex masc. şi 629 fem. Până la 19 dec. 2003, com. **A.V.** a avut în componenţă satele Ibăneşti, Mânzaţi şi Puţu Olarului, sate care la acea dată au format com. Ibăneşti, jud. Vaslui.

ALEXENI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa; 2 317 loc. (1 ian. 2011): 1 131 de sex masc. şi 1 186 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, legume etc. Biserica „Sfântul Nicolae" (1815–1817, reparată în 1885).

ALIBEI-CHIOI → Izvoarele (7).

ALIMAN, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Oltinei, pe dr. văii Dunării; 2 895 loc. (1 ian. 2011): 1 520 de sex masc. şi 1 375 fem. Centru de vinificaţie. Viticultură. Creşterea bovinelor. Piscicultură. Pe terit. satului Dunăreni (fost Mârleanu), au fost descoperite (1969) vestigiile unei aşezări geto-dacice cu numele *Sacidava* şi ale unui castru roman fortificat (sec. 2–7), unde a fost cantonată o unitate de infanterie (*cohors I Cilicum milliaria equitata*) în perioada Principatului. În perioada 107–167, Sacidava s-a aflat sub supravegherea marii unităţi militare de la Troesmis, unde era cantonată *Legiunea a V-a Macedonica*. Aici au fost găsite fragmente de ceramică dacică, o statuie a zeului Dionysos ş.a. Rezervaţie paleontologică (punct fosilifer cu peste 100 de specii de corali şi gasteropode de talie mare), declarată monument al naturii (supr.: 14,62 ha). Biserica „Sfântul Dumitru" (1872–1882) cu picturi murale interioare din anul 2003.

ALIMPEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, pe cursul superior al râului Olteţ; 2 135 loc. (1 ian. 2011): 1 008 de sex masc. şi 1 127 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (începutul sec. 19) şi „Sfinţii Voievozi" (1750), în satele Alimpeşti şi Nistoreşti.

ALMA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe dr. văii Târnava Mare, la 13 km NE de Mediaş; 2 003 loc. (1 ian. 2011): 1 053 de sex masc. şi 950 fem. În satul Alma, menţionat documentar, prima oară, în 1289, se află o cetate ţărănească (sec. 16), cu biserică de incintă din 1502, în stil gotic, care păstrează fragmente de picturi murale interioare originare. Biserica a fost supusă unor refaceri şi renovări în anul 1718. În satele Giacăş (atestat documentar în 1337) şi Şmig (atestat documentar în 1317) se află câte o biserică datând din sec. 15, azi biserici evanghelice. Com. **A.** a fost înfiinţată la 5 mart. 2004 prin desprinderea satelor Alma, Giacăş şi Şmig din com. Aţel, jud. Sibiu.

ALMAŞ 1. Râu, afl. stg. al Someşului în aval de com. Surduc; 65 km; supr. bazinului: 810 km^2. Izv. din M-ţii Meseş. Local, în cursul superior, se numeşte *Fildu*. Afl. pr.: Valea Cetăţii, Bozolnic, Băbiu ş.a.

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Gurahonţ, pe stg. văii Crişului Alb; 2 885 loc. (1 ian. 2011): 1 420 de sex masc. şi 1 465 fem. Staţie de c.f. Expl. de andezit. Pomicultură; legumicultură. În arealul satului Almaş (menţionat documentar, prima oară, în 1334) a fost descoperit (1964) un tezaur monetar (c. 200 de monede de argint dacice), datând de la sf. sec. 2 şi începutul sec. 1 î.Hr.

3. Mănăstirea ~ → Gârcina.

ALMAŞ-AGRIJ, depresiune de eroziune diferenţială, situată pe terit. jud. Sălaj, la contactul M-ţilor Meseş cu Pod. Someşan, la 350–400 m alt., în lungul văilor Almaş şi Agrij. Supr.: c. 600 km^2. Relief complex, format din coline, terase şi lunci. Fragmentarea accentuată a reliefului şi prezenţa rocilor friabile au determinat

intense procese de pantă (şiroiri, ogaşe, ravene şi torenţi). Climă răcoroasă (8–9°C temp. medie anuală); precipitaţii moderate (700 mm anual). Pomicultură. Creşterea animalelor.

ALMAŞU, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, pe cursul superior al râului Almaş, la confl. acestuia cu Băbiu; 2 249 loc. (1 ian. 2011): 1 067 de sex masc. şi 1 182 fem. Expl. de alabastru (în satul Stana). În satul Almaşu, menţionat documentar, prima oară, în 1239 se află o biserică ortodoxă (1854), o biserică reformată (1881), castelul „Csáky", cu parc (1815–1819) şi ruinele unei cetăţi construită în anii 1247–1278 (Cetatea Almaşului). Aflată în proprietatea voievozilor Transilvaniei, Cetatea Almaşului a fost şi în posesia lui Petru Rareş (1545–1546). În timpul ocupaţiei habsburgice a Transilvaniei, cetatea a fost asediată şi cucerită (1551–1556) de trupele habsburgice, care au distrus-o cu ocazia retragerii lor. Ulterior, a intrat în stăpânirea familiei nobiliare Csáky, care a refăcut-o, fiind apoi incendiată de trupele generalului Giorgio Basta. Refăcută în 1627, cetatea a fost asediată şi distrusă în 1662, rămânând în ruină. Restaurată în 1964. Biserică reformată (1640, restaurată în 1742, cu tavan casetat şi pictat în 1838), în satul Stana; biserică din sec. 15, cu clopotniţă din lemn (1750), aparţinând în prezent cultului reformat, în satul Sfăraş.

ALMAŞU MARE, com. în jud. Alba, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Zlatna, pe stg. râului Ardeu; 1 358 loc. (1 ian. 2011): 699 de sex masc. şi 659 fem. Expl. de min. auro-argentifere. În satul Almaşu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1407, se află colecţia „Achim Emilian", care cuprinde peste 2 500 de piese (steaguri vechi, icoane pe sticlă şi lemn, ceramică, unelte agricole, costume populare, lăzi de zestre, obiecte de interior, decoraţii, monede, bancnote, cărţi vechi etc.), şi biserica „Buna Vestire" (1418, refăcută în 1841), declarată monument istoric; bisericile cu hramurile „Schimbarea la Faţă" (1822–1826, pictată în 1835 de Vasile Ţura), „Sfântul Nicolae" (sec. 15, refăcută în 1780–1784), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1840), „Sfântul Gheorghe" (1845), „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1928) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1975–1976, construită pe locul unei biserici din lemn ce data din sec. 17), în satele Suseni, Cib, Glod, Nădăştia, Brădet, Cib şi Almaşu de Mijloc. Troiţa minerului. Rezervaţiile naturale Cheile Glodului (20 ha) şi Cheile Cibului (15 ha). În anul 2001, pe terit. com. Almaşu Mare, în punctul La Cruce, au fost descoperite morminte tumulare din Epoca bronzului.

ALMĂJ 1. Munţii ~, masiv muntos în SV României, în grupa M-ţilor Banatului (Carpaţii Occidentali), la N de defileul Dunării, constituit din roci cristaline cu intruziuni de granite şi calcare jurasice. Alt. max.: 1 224 m (vf. Svinecea Mare). Păduri de stejar pufos, de gorun şi fag. Zăcăminte de huilă (Cozla, Baia Nouă) şi de cromite.

2. Depresiunea ~, zonă depresionară intramontană, în S Banatului, între M-ţii Semenicului, Almăjului şi Locvei, drenată de râul Nera care, la ieşirea din depresiune, formează un spectaculos defileu. Supr.: 250 km^2 (33 km lungime; 5–10 km lăţime). Relief colinar (400–650 m alt.), de terase şi lunci. Climă blândă (media termică anuală 9°C). Expl. forestiere, de calcar, cărbuni şi azbest. Culturi de cartofi şi porumb. Zonă pomicolă şi de creştere a vacilor pentru lapte. Cunoscută şi sub numele de *Depr. Bozovici.*

3. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Amaradiei cu lunca Jiului; 1 938 loc. (1 ian. 2011): 968 de sex masc. şi 970 fem. Expl. de petrol. Distilerie de alcool. Siloz pentru cereale. Legumicultură. În satul Almăj, atestat documentar în 1566, cu numele de *Halmăj,* se află cula „Poenaru", construită în perioda 1750–1764 (modificări în 1896), cu încăperi având ca decor picturi în frescă, inspirate din fabulele lui Esop, şi biserica „Sfinţii Îngeri", ctitorie din 1787–1789 a slugerului Barbu Poenaru, care păstrează un remarcabil tablou votiv din 1789 (reparată în 1892, 1912, 1929–1930). În satul Şitoaia se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1819, cu fresce originare). Până la 7 apr. 2004, com. **A.** a avut în componenţă satele Beharca şi Coţofenii din Faţă, sate care la acea dată au format com. Coţofenii din Faţă, jud. Dolj.

ALTINA (ALTINUM) → Oltina (3).

ALŢINA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe râul Hârtibaciu; 1 721 loc. (1 ian. 2011): 856 de sex masc. şi 865 fem. Halte de c.f. (în satele Alţina şi Beneşti). Aici s-au descoperit urme materiale din Epoca fierului şi vestigiile unei aşezări dacice. În satul Alţina, menţionat documentar, prima oară, în 1291, se află o biserică în stil romanic (sec. 13), azi aparţinând cultului evanghelic, cu transformări gotice şi fortificaţii efectuate după anul 1496, iar în satul Beneşti există o biserică ortodoxă construită în 1810, cu unele transformări din 1907.

ALUNIŞ 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Dejului, pe râul Valea Mărului; 1 262 loc. (1 ian. 2011): 627 de sex masc. şi 635 fem. În satul Aluniş, menţionat documentar, prima oară, în 1247, se află o biserică reformată (sec. 17), declarată monument istoric; bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1809) şi „Înălţarea Sfintei Cruci" (sec. 18), în satele Ghirolt şi Pruneni.

2. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată pe stg. râului Mureş, în zona Dealurilor Mureşului; 3 245 loc. (1 ian. 2011): 1 556 de sex masc. şi 1 689 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Satul Aluniş apare menţionat documentar, prima oară, în 1228. Până în anul 1925, satul Aluniş s-a numit *Maieru.* Rezervaţie naturală de lalele pestriţe.

Almăj (1). Vârful Trescovăţ

3. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Prahovei; 3 572 loc. (1 ian. 2011): 1 770 de sex masc. şi 1 842 fem. Expl. forestiere. Producție de mobilă. Satul Aluniş este menționat documentar în 1612 şi până în 1931 s-a numit *Strâmbeni*.

ALUNU, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Olteniei cu Piem. Oltețului, pe cursul superior al râului Olteț; 4 421 loc. (1 ian. 2011): 2 265 de sex masc. şi 2 156 fem. Expl. de petrol, de gaze şi de cărbune (prin decopertare). Centru viticol şi pomicol. În satul Alunu, menționat documentar în 1502, se află un conac (sf. sec. 19), iar în satele Igoiu şi Colteşti există câte o biserică din lemn, cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva" –, datând din 1652 şi, respectiv, 1897. În satul Bodeşti există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Îngeri" (1675).

ALUTELA → Călimănești.

ALUTUS (ALUTA), denumirea dacogetică şi apoi romană a râului Olt.

AMARA 1. Lac de tip liman fluviatil, situat în Câmpia Bărăganului, pe un curs părăsit al Ialomiței, la 7 km NV de municipiul Slobozia. Supr.: 156 ha; ad. max.: 3 m; vol.: 2,6 mil. m^3. Apa lacului este sulfatată, clorurată, sodică, bicarbonatată, magneziană. Pe fundul lacului se află importante rezerve de nămol sapropelic (409 860 m^3) cu calități terapeutice asemănătoare celui de la Techirghiol. În 1887, Petru Poni a efectuat primele analize chimice ale apei lacului **A.**

2. Oraş în jud. Ialomița, situat în Câmpia Bărăganului, la 30 m alt., pe malul de NV al lacului omonim, la 9 km NV de Slobozia; 8 089 loc. (1 ian. 2011): 4 025 de sex masc. şi 4 064 fem. Suprs.: 70,3 km^2, din care 5,9 km^2 în intravilan; densitatea: 1 371 loc./km^2. Expl de gaze naturale. Produse de panificație. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui etc. Declarat oraş la 7 apr. 2004. Stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă (climat continental de câmpie, cu veri călduroase, uneori toride, şi ierni reci – temp. medie anuală 10,3°C), renumită pentru valoarea curativă a nămolului şi a apelor lacului (folosite încă din anul 1900); este indicată în special pentru tratarea afecțiunilor reumatismale degenerative, inflamatorii şi abarticulare, a celor ginecologice, dermatologice, posttraumatice, ale sistemului nervos periferic etc. Oraşul Amara are în subordine ad-tivă satul Amara Nouă. Până la 29 oct. 1977, pe când era comună, **A.** a avut în componență satul Motâlva, care la acea dată a fost desființat.

3. → Balta Amară.

AMARADIA 1. Dealurile Amaradiei, subunitate a Piem. Oltețului, situată între văile râurilor Gilort, la V şi Olteț, la E, drenată median pe direcția N-S de râul Amaradia. Alcătuite predominant din depozite aluvionare şi loessoide pleistocene şi holocene şi din pietrişuri, nisipuri şi argile levantine. Relieful are aspectul unor culmi alungite, cu aspect de platouri piemontane, ce se lărgesc spre S, cu alt. cuprinse între 250 şi 550 m. Acoperite cu păduri de gorun şi cu plantații de viță de vie şi pomi fructiferi.

2. Râu, afl. stg. al Jiului în arealul com. Cernele (jud. Dolj); 99 km; supr. bazinului: 870 km^2. Izv. din E Dealului Cărbuneşti, de la 490 m alt. şi are o direcție predominantă de curgere N-S, drenând partea de V a Piem. Oltețului (respectiv Dealurile Amaradiei). Debitul mediu multianual al râului **A.**, în zona de vărsare, este de 3,20 m^3/s. Afl. pr.: Pârâu Gâlceşti, Pârâu Negreni, Totea (pe dr.), Slăvuța, Amărăzuia, Plosca (pe stg.).

AMARU 1. Lac de tip liman fluviatil, situat în Câmpia Săratei, pe pârâul Râiosu (afl. stg. al râului Sărata), în jud. Buzău. Supr.: 120 ha; ad max.: 10 m. Acoperit în mare parte cu stuf. Mineralizare accentuată (1 690 mg/l).

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Săratei; 2 464 loc. (1 ian. 2011): 1 214 de sex masc. şi 1 250 fem. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, tutun, plante de nutreț etc. Stațiune de cercetare şi producție a bovinelor (în satul Dulbanu). Satul Amaru este menționat documentar, prima oară, în 1699.

AMĂRĂȘTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Oltețului, pe râul Pesceana; 1 950 loc. (1 ian. 2011): 975 de sex masc. şi 975 fem. Centru viticol şi de vinificație. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Amărăşti (1802, cu pictură originară în pronaos şi pridvor), Padina (1812, cu pictură din prima jumătatea a sec. 19) şi Nemoiu (1832). În satul Mereşeşti se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1832), iar în satul Palanga există biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1847), cu decor sculptat în pridvor.

AMĂRĂȘTII DE JOS, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanați; 5 662 loc. (1 ian. 2011): 2 766 de sex masc. şi 2 896 fem. Morărit şi panificație. Pe terit. com. au fost descoperite (1949) urmele unei aşezări cu caracter urban, datând din epoca stăpânirii romane (sec. 2–3), în care s-au găsit vase ceramice, monede, cărămizi. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1654), „Sfinții Voievozi" (1759) şi biserica din lemn „Sfântul Ioan" (1812), în satul Amărăştii de Jos.

AMĂRĂȘTII DE SUS, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanați; 1 405 loc. (1 ian. 2011): 702 de sex masc. şi 703 fem. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unui *vicus* roman, extins pe c. 20 de ha, în care s-au găsit monede, arme, vase ceramice, cărămizi şi o statuetă înfățişându-l pe Iupiter Dolichenus. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Amărăştii de Sus (1834–1843, reparată în 1923) şi, respectiv, Zvorsca (1860–1864). Până la 7 apr. 2004, com. **A. de S.** a avut în componență satele Dobroteşti şi Nisipuri, sate care la acea dată au format com. Dobroteşti, jud. Dolj.

AMPELUM → Zlatna (2).

AMPOI, râu, afl. dr. al Mureşului în aval de municipiul Alba Iulia; 60 km; supr. bazinului: 579 km^2. Izv. din NE M-ților Metaliferi, de la poalele culmilor Dosu şi Petriceaua, de la 1 220 m alt., având o direcție predominantă de curgere NV-SE. După un curs zbuciumat, cu căderi mari de pantă, în zona de obârşie, apele râului **A.** se domolesc în arealul Depr. Zlatna, iar după ce o părăsesc, formează un frumos defileu în perimetrul com. Meteş. Cursul mijlociu şi inf. al râului **A.** formează limita dintre M-ții Metaliferi (în S şi V) şi M-ții Trascău (în E şi N). Afl. pr.: Vâltori, Feneş, Ampoița, Ighiu (pe stg.), Valea Mare, Galați (pe dr.).

AMPOIȚA → Meteș.

AMUTRIA → Butoiești.

AMZACEA, com. în jud. Constanța, alcătuită din 3 sate, situată în E Pod. Cobadin; 2 697 loc. (1 ian. 2011): 1 376 de sex masc. şi 1 321 fem. Stație de c.f. (în satul Casicea). Nod rutier. Culturi irigate de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț etc. Creşterea ovinelor,

bovinelor, porcinelor, păsărilor etc. Siloz de cereale. Satul Amzacea apare consemnat pe o hartă a Dobrogei din 1887. În arealul com. **A.** a fost descoperit (1973) un tezaur monetar (206 monede din bronz) datând din sec. 5 î.Hr. Între 17 febr. 1968 şi 18 apr. 1989, satul Amzacea a făcut parte din com. Topraisar, iar satele Casicea şi General Scărişoreanu (numit până în 1950 *Enghez*) au fost în componenţa com. Comana. Din 18 apr. 1989, aceste trei sate au fost grupate într-o comună de sine stătătoare – *Amzacea.* Geamie (sec. 17) cu minaret refăcut în 1927, în satul Amzacea; bustul generalului Constantin Scărişoreanu (dezvelit la 9 mai 1977), în satul General Scărişoreanu.

ANA, lac glaciar în M-ţii Retezat (în V Carpaţilor Meridionali), la 1 930 m alt. Supr.: 3,13 ha; ad. max.: 11,6 m. Lungime: 266 m; lăţime max.: 188 m; vol.: 169 125 m^3.

ANDRĂŞEŞTI, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa; 2 220 loc. (1 ian. 2011): 1 076 de sex masc. şi 1 144 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, legume etc. Fermă avicolă. Biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1821) şi han (sec. 19), în satul Andrăşeşti; biserica „Sfântul Nicolae" (1797), în satul Orboeşti.

ANDREIAŞU DE JOS, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 7 sate, situată în Subcarpaţii de Curbură (Subcarpaţii Vrancei), pe cursul superior al râului Milcov; 1 889 loc. (1 ian. 2011): 986 de sex masc. şi 903 fem. Expl. lemnului. Creşterea animalelor. Satul Andreiaşu de Jos este menţionat documentar, prima oară, la 8 aug. 1445, într-un act emis de domnul Ştefan (fiul lui Alexandru cel Bun). Pe terit. com. se află rezervaţia geologică „Focul Viu", declarată monument al naturii, constând în emanaţii de gaze ce pătrund prin crăpăturile scoarţei terestre şi care ard în permanenţă, formând flăcări slab colorate de 30–50 cm înălţime, extinse pe o supr. de 12 ha, şi rezervaţiile forestiere Cenaru I (150 ha) şi Cenaru II (233 ha) cu arborete de fag, brad şi numeroase exemplare de tisă (declarate rezervaţii în apr. 1973).

ANDRID, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Ier; 2 492 loc. (1 ian. 2011): 1 251 de sex masc. şi 1 241 fem. În arealul satului Andrid, menţionat documentar, prima oară, în 1332, au fost descoperite urmele unei aşezări aparţinând fazei de mijloc a culturii materiale Otomani (sec. 19–13 î.Hr.) în care s-au găsit numeroase fragmente ceramice, şi o necropolă cu morminte de înhumaţie datând din aceeaşi perioadă. În 1893 a fost descoperit un tezaur monetar dacic. Biserica „Sfântul Nicolae" (1800), în satul Dindeşti.

ANDRIEŞENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Jijiei, pe râul Jijia; 4 379 loc. (1 ian. 2011): 2 178 de sex masc. şi 2 201 fem. Staţie de c.f. (în satul Buhăeni). Prelucr. lemnului. Piscicultură. Satul Andrieşeni este menţionat documentar, prima oară, în 1429. Pe terit. com. au fost descoperite obiecte de ceramică aparţinând culturii neolitice Precucuteni (prima jumătate a milen. 4 î.Hr.). Bisericile „Buna Vestire" (1806) şi „Sfântul Vasile" (1783), în satul Iepureni.

ANGUSTIA → Brețcu (2).

ANINA 1. Munţii Aninei, masiv muntos alcătuit din calcare jurasice şi din fliş grezo-conglomeratic, situat în M-ţii Banatului, între văile Bârzava, la N, şi Nerei, la S. Prezintă numeroase forme carstice: lapiezuri, doline, uvale, polii, chei, izbucuri, peşteri etc. Alt. max.: 1 160 m (vf. Leordiş). Acoperit cu o vegetaţie interesantă, cu diverse specii mediteraneene. Zăcăminte de huilă şi de şisturi bituminoase.

2. Oraş în jud. Caraş-Severin, situat la poalele M-ţilor Aninei, la 645–780 m alt., la 34 km S de Reşiţa; 8 568 loc. (1 ian. 2011): 4 263 de sex masc. şi 4 305 fem. Supr.: 14,7 km^2, din care 6,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 279 loc./km^2. Staţie de c.f., inaugurată la 15 dec. 1863. Expl. de huilă (din 1792, întrerupte în febr. 2006), de calcar şi de argilă. Termocentrală construită în anii 1977–1988 pe baza folosirii şisturilor bituminoase, exploatate local. Din cauza slabei puteri calorice a acestora, termocentrala s-a dovedit ineficientă, funcţionând doar 17 luni (iul. 1988–nov. 1989), de la pornirea ei. Centru metalurgic (din 1850, falimentat la sf. sec. 20). Producţie de mobilă şi cherestea, de cărămidă şi ţiglă, de produse textile şi alim. Muzeul „Farmacia Steierdorf". Muzeu de istorie. **Istoric.** Pe terit. oraşului au fost descoperite vestigii (ceramică) din Epoca bronzului. Localit. a fost întemeiată la 24 iun. 1773 prin stabilirea aici a unor familii de muncitori forestieri, aduşi din Styria (Austria), specializaţi în fabricarea mangalului necesar metalurgiei de la Oraviţa şi care au numit aşezarea *Steierer Dorf* (ulterior *Steierdorf*). În 1790, un localnic a găsit din întâmplare o bucată de cărbune într-o pădure de anini (de la care se presupune că a derivat ulterior numele *Anina*), fapt ce a determinat ca lângă localit. Steierer Dorf, să ia naştere şi să se dezvolte rapid aşezarea carboniferă **A**. În scurt timp, **A**. a devenit cea mai importantă localit. carboniferă, denumită de localnici Steierdorf (de la 1 nov. 1859), iar mai târziu Steierdorf-Anina – nume păstrat până în 1952, când aşezarea a fost declarată oraş, cu numele de **A**. **Monumente:** biserica romano-catolică din oraşul **A.** (1901) şi biserica romano-catolică din Steierdorf, datând din 1786; biserica ortodoxă „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1930–1935); catedrala cu dublu hram – „Învierea Domnului" şi „Sfântul

Anina (2). Vedere generală

Ilie" (2006–2009); gara feroviară (1863); clădirea Primăriei (1854), azi hotel; cazinoul (sec. 20). Centru turistic.

ANINOASA 1. Oraş în jud. Hunedoara, situat în Depr. Petroşani, la poalele de SE ale M-ţilor Retezat, la 650 m alt., la 7 km V de municipiul Petroşani; 4 626 loc. (1 ian. 2011): 2 259 de sex masc. şi 2 367 fem. Supr.: 34 km^2, din care 1,85 km^2 în intravilan; densitatea: 2 500 loc./km^2. Expl. forestiere şi de huilă. Prelucr. lemnului; producţie de oxigen. Bibliotecă orăşenească. Menţionată documentar ca aşezare rurală în 1442 cu numele *Bărbătenii de Jos* (denumire păstrată până în 1733). În 1913, Aninoasa avea statut de comună rurală, iar la 18 apr. 1989 a fost declarată oraş, având în subordine ad-tivă satul Iscroni.

2. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Argeşului; 3 341 loc. (1 ian. 2011): 1 653 de sex masc. şi 1 688 fem. Expl. lemnului. Pomicultură. În satul Slănic se află o mănăstire de călugări, iniţial un schit întemeiat de Vlad Ţepeş, cu zid de incintă, în interiorul căruia există biserica şi clădirile anexe (chilii, paraclis, cuhnia). Schitul a fost desfiinţat în 1805 şi reclădit din temelie în 1922–1930. În 1992–1994 s-a construit actuala biserică, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", pe temelia vechiului lăcaş, iar schitul declarat mănăstire. În această biserică se citeşte neîntrerupt *Psaltirea*, ziua şi noaptea, slujbele de noapte având loc între orele 24 şi 3. În satul Slănic mai există şi biserica „Sfântul Nicolae", construită în perioada 1992–1995 (sfinţită la 12 nov. 1995).

Aninoasa (3). Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii Dealu

3. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Ialomiţei; 6 232 loc. (1 ian. 2011): 2 985 de sex masc. şi 3 247 fem. Expl. de petrol (în satele Aninoasa şi Viforâta). Prelucr. lemnului. Centru pomicol (meri, pruni, peri). În satul Viforâta (4 km N de Târgovişte), atestat documentar la 12 sept. 1479, se află mănăstirea Viforâta (de maici), cu biserica „Sfântul Gheorghe", construită în perioada 1530–1532 prin grija domnului Vlad Înecatul şi refăcută în întregime de către Matei Basarab în 1635. Între 1712 şi 1713, din iniţiativa Doamnei Maria Brâncoveanu, s-au construit zidul de incintă şi câteva chilii noi şi s-au refăcut picturile bisericii. Biserica mănăstirii a fost grav deteriorată de cutremurul din 14 oct. 1802, fiind reparată ulterior, cu mari modificări, de banul Grigore Brâncoveanu, care a poruncit şi spălarea şi refacerea picturilor murale interioare. Catapeteasma, în stil baroc, este opera sculptorului Karl Storck din anul 1869. Complexul monahal (reparat în anii 1914, 1960–1962, 1978– 1990) posedă un muzeu (inaugurat în 1971) cu colecţii de obiecte de cult şi de artă religioasă. Tot în satul Viforâta se află mănăstirea Dealu (de maici), întemeiată (probabil) în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân (1386–1418) şi menţionată documentar, prima oară, la 17 nov. 1431, într-un act emis de domnul Alexandru Aldea. Biserica mănăstirii Dealu, cu hramul „Sfântul Nicolae", prototip al arhitecturii munteneşti, construită între anii 1499 şi 1501, prin grija domnului Radu cel Mare şi terminată de fratele său, Vlad cel Tânăr, în perioada 1510– 1512, are pereţii exteriori placaţi cu dale de piatră fălţuite şi ornamentaţi cu numeroase arcade oarbe, iar cele trei turle sunt şi ele bogat ornamentate cu „broderii" sculptate în piatră. Picturile murale interioare au fost executate (1514–1515) de o echipă de zugravi condusă de meşterul Dobromir cel Tânăr (din Târgovişte) şi refăcute (1713) prin grija lui Constantin Brâncoveanu. Biserica a fost consolidată şi refăcută atât după cutremurul din 14 oct. 1802, cât şi după cele din 10 nov. 1940 şi 4 mart. 1977. Biserica mănăstirii Dealu este una dintre cele mai importante necropole domneşti, în ea aflându-se mormintele lui Radu cel Mare († 1508), Vlad Înecatul († 1532), Pătraşcu cel Bun († 1557), racla cu capul lui Mihai Viteazul, depusă aici în 1603, Mihai Movilă († 1608). În sec. 16, mănăstirea Dealu a fost un însemnat centru cultural şi de tipărire a numeroase cărţi de cult (*Liturghierul*, 1508, *Octoihul*, 1510, *Evangheliarul*, 1512 ş.a.) sub îngrijirea călugărului sârb Macarie, adus în Ţara Românească de Radu cel Mare. Redevine un puternic centru tipografic în timpul lui Matei Basarab, prin grija lui Udrişte Năsturel. Mănăstirea Dealu a funcţionat cu intermitenţă: până în 1863 a fost mănăstire de călugări, în 1877 a devenit lagăr de prizonieri turci, între 1890 şi 1891 a fost depozit de muniţii al armatei, în 1902 s-a instalat Şcoala copiilor de trupă, în anii 1912–1940 a funcţionat Liceul militar „Nicolae Filipescu", iar în anii 1953–1988 a fost Casa sanatorială pentru monahi şi preoţi. Ansamblul monahal a fost restaurat (1955–1958) prin grija lui Iustinian Marina, iar biserica a fost repictată în 1956–1958 de Iosif Keber (altarul) şi în 1985–1989 (naos şi pronaos) de Sofian Boghiu. Posedă un muzeu de artă religioasă (aici se află o cruce dăruită de Matei Basarab). Obiectiv turistic. În satul Aninoasa, menţionat documentar la 29 apr. 1453, se află biserica „Sfântul Ilie" (1810, distrusă de cutremurul din 1838 şi reconstruită în 1846), iar în satul Săteni, atestat documentar la 20 ian. 1604, există biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 19).

4. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în lunca şi pe terasele râului Gilort, la contactul cu Dealurile Jiului; 3 897 loc. (1 ian. 2011): 2 061 de sex masc. şi 1 836 de fem. Expl. de petrol. Muzeu etnografic. În arealul satului Aninoasa a fost descoperit (1934) un tezaur monetar (c. 150 de monede din argint) geto-dac, datând din a doua jumătate a sec. 2 î.Hr. În satul Groşerea se află cula „Crăsnaru" (1808) şi biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1808), cu fresce originare, în satul Aninoasa există biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1887–1888) şi conacul boierului Dinel Negrea (sec. 19), iar în satul Bobaia se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (ante 1816). Lacul fosilifer Groşerea (1 ha) este declarat rezervaţie naturală.

ANTONINA → Tia Mare.

APA, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în lunca Someşului, la 20 km E de Satu Mare; 2 859 loc. (1 ian. 2011): 1 357 de sex masc. şi 1 502 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. Casa me-

morială „Vasile Lucaciu". Pe terit. com. s-a descoperit (1939) un depozit din Epoca mijlocie a bronzului (sec. 16–15 î.Hr.) alcătuit din două spade cu mânere masive, un topor de luptă, o apărătoare de braț ş.a. În satul Apa, menționat documentar, prima oară, în 1215, cu numele *Villa Apa,* se află o biserică reformată (1640), de tip biserică-sală, în stil gotic, cu turn-clopotniță, o biserică ortodoxă, cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1848–1870) şi o casă țărănească din 1853.

APAHIDA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 8 sate, situată în NV Pod. Transilvaniei, pe dr. Someşului Mic, la 13 km NE de Cluj-Napoca; 10 523 loc. (1 ian. 2011): 5 279 de sex masc. şi 5 244 fem. Nod feroviar. Expl. de tufuri dacitice, balast şi nisip. Complex avicol. Legumicultură. Pomicultură (meri, peri). Pe terit. com. **A.** au fost descoperite o necropolă celtică (sec. 3–2 î.Hr.), conținând mai ales ceramică cenuşie, şi două morminte princiare germane (sec. 5), cu un bogat inventar funerar (un coif din bronz aurit, două oenochoe din argint, cu scene bahice, brățări etc.). În satul Apahida, menționat documentar, prima oară, în 1263, cu numele *Apathida*, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1806 de meşterul lemnar Ghiran Ioan din Nadiş şi pictată în 1808 de Ioan Pop din Unguraş.

APA NEAGRĂ → Carasu.

APATEU, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Crişurilor; 3 560 loc. (1 ian. 2011): 1 818 de sex masc. şi 1 742 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante de nutreț etc. Legumicultură. Satul Apateu este menționat documentar, prima oară, în 1219.

APATHIDA → Apahida.

APAȚA, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată la poalele M-ților Perşani, pe râul Olt; 3 291 loc. (1 ian. 2011): 1 676 de sex masc. şi 1 615 fem. Stație de c.f. Expl. forestiere; produse de panificație. Satul Apața este atestat documentar, prima oară, în 1377. Turn de cetate (sec. 14); biserică evanghelică cu casă parohială. Peştera Bârlogul Ursului (ocrotită).

APELE VII, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanați; 2 195 loc. (1 ian. 2011): 1 143 de sex masc. şi 1 052 fem. Centru viticol. În satul Apele Vii, amintit documentar în 1572, se află bisericile „Sfântul Nicolae" (1790, refăcută în 1841–1843 şi 1929), „Sfântul Ştefan" (1812, refăcută în 1847–1854) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1868).

APOLD, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Şaeş; 3 166 loc. (1 ian. 2011): 1 597 de sex masc. şi 1 569 fem. Expl. de calcar. Centru pomicol (meri, pruni, nuci). Punct fosilifer (fosile din Sarmațian). În satul Apold, menționat documentar, prima oară, în 1309, se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1721, cu modificări din 1807) şi o cetate țărănească cu biserică evanghelică de incintă (cu mobilier din 1762 şi un frumos portal gotic), amintită documentar în 1504, dar cu o existență anterioară, renovată în anul 1900. Zidurile care înconjură biserica sunt înalte de 4 m şi străjuite de un bastion şi mai multe turnuri de apărare (Turnul Alb, Turnul Şcolii, Turnul Ovăzului ş.a.). În satul Daia se află o cetate țărănească cu biserică de incintă (1457, renovată în 1780 şi 1896), azi biserică evanghelică, şi turn-clopotniță (1829–1834), în satul Vulcan există o biserică zidită în jurul anului 1300, în stil romanic, refăcută ulterior în stil gotic, cu tavan casetat şi pictat în 1682, azi biserică evanghelică, şi o cetate țărănească (1521), iar în satul Şaeş se află biserica „Schimbarea la Față" (1805–1821) şi cetatea sătească cu biserică evanghelică de incintă (sec. 16, reconstruită în 1820). În satul Şaeş, atestat documentar în anul 1302, a fost descoperit (1891) un tezaur dacic (sec.1 î.Hr.) alcătuit din 6 fibule de argint, un colier şi o centură din lanț de argint, precum şi 563 de denari romani republicani datând din perioada 217–249. Mlaştina Şaeş (18 ha).

APOLDU DE JOS, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Secaşelor, pe cursul superior al râului Secaş; 1 480 loc. (1 ian. 2011): 713 de sex masc. şi 767 fem. Legumicultură. Viticultură. Culturi de cereale (grâu, porumb). Pomicultură (nuci, meri, pruni). Prelucr. primară a lemnului. În arealul com. s-au descoperit vestigiile unui castru roman cu un tezaur monetar roman. În satul Apoldu de Jos, menționat documentar, prima oară, în 1288, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1771–1772, reparată în 1818), iar în satul Sângătin există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1687).

APOSTOLACHE, com în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în zona subcarpatică, pe Cricovu Sărat; 2 235 loc. (1 ian. 2011): 1 121 de sex masc. şi 1 114 fem. Expl. de petrol. Viticultură; pomicultură. Muzeu etnografic. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fostei mănăstiri Apostolache, zidită în 1850 pe locul uneia din 1595, restaurată parțial în 1992–1994 şi complet în 2010–2013, declarată monument istoric.

APULUM → Alba Iulia.

APUSENI, Munții ~, grupă muntoasă în N Carpaților Occidentali, limitată de Pod. Someşan la N, Pod. Transilvaniei la E, culoarul Mureşului la S, Dealurile Crişanei şi Câmpia de Vest la V. M-ții **A.** sunt constituiți dintr-un mozaic de roci (şisturi cristaline, granite, calcare, tufuri vulcanice, conglomerate, gresii, marne etc.), au alt. mici, sub 1 900 m (alt. max.: 1 849 m, vf. Curcubăta Mare din M-ții Bihor), numeroase depresiuni (Abrud, Brad, Beiuş, Vad-Borod, Zarand, Codru-Moma ş.a.) şi platforme de eroziune, sunt puternic fragmentați de râuri (Crişurile, Someşu Mic, Arieş, Ampoi etc.), sunt bine populați (aici se află cel mai ridicat plafon al aşezărilor omeneşti din Carpații românești, satul Bădăi din jud. Alba situându-se la 1 650 m alt.), conțin importante zăcăminte de minereuri auro-argentifere, bauxită, sulfuri complexe, cărbuni şi constituie un important nod hidrografic. Sunt acoperiți cu păduri de foioase, de brad şi molid.

Munții Apuseni. Cheile Râmețului

Sunt formați dintr-un masiv central *(M-ții Bihor)*, înconjurat de masive bine individualizate, cu alt. între 836 m şi 1 836 m. Astfel, în N masivului central se desfăşoară *M-ții Vlădeasa* (1 836 m), *Pădurea Craiului* (970 m), *Plopiş* (918 m) şi *Meseş* (997 m), în NE, E şi SE se află *M-ții Gilău* (1 405 m), *Muntele Mare* (1 826 m) şi *Trascău* (1 437 m), în S, *M-ții Metaliferi* (1 120 m), iar în SV şi V, *M-ții Zarand* (836 m) şi *Codru-Moma* (1 112 m). Reprezintă o importantă zonă turistică a României, cu afluență în tot timpul anului, mai intensă vara (peşteri, chei, cascade, defilee, izbucuri, stațiuni climaterice şi de odihnă, cabane etc.). În zonă există un Parc național (din 1990) extins pe 37 900 ha.

Peisaj din Munții Apuseni

AQUAE → Călan.

ARAD 1. Câmpia Aradului, subunitate de relief aparținând Câmpiei de Vest, situată în extremitatea vestică a României, între râurile Mureş la S şi Crişu Alb la N şi granița cu Ungaria la V şi M-ții Zarand la E. Formată din luncile râurilor şi din câmpuri întinse, cu alt. între 90 şi 124 m, acoperite cu depozite loessoide. Importantă zonă agricolă (cereale, legumicultură, viticultură, creşterea animalelor etc.).

2. Municipiu în extremitatea vestică a României, reşed. jud. omonim, situat în Câmpia Aradului, la 107 m alt., pe malurile Mureşului; 164 728 loc. (1 ian. 2011): 76 882 de sex masc. şi 87 846 fem. Supr.: 46,2 km², din care 39,4 km² în intravilan; densitatea: 4 181 loc./km². Mare nod feroviar (pe aici trece şi magistrala București–Arad–Curtici–Budapesta–Viena) şi rutier. Aeroport internațional ale cărui piste au fost modernizate în perioada 1 sept. 1994–1 iun. 1995. Important centru industrial al țării. Două centrale electrice şi de termoficare (Arad I, intrată în funcțiune în 1965 şi Arad II, în 1992). Constr. de vagoane de cale ferată pentru mărfuri şi călători (inclusiv vagoane de metrou), de strunguri, maşini-unelte, de maşini şi utilaje pentru agricultură şi pentru expl. forestiere, de autovehicule pentru transport rutier ş.a. Producție de fire şi cabluri electrice şi electrocasnice, de aparate electrocasnice, de aparate şi instrumente de măsură, verificare şi control, de componente electronice şi componente pentru ind. constr. de automobile, de mobilă, conf., tricotaje, de încălțăminte, jucării, păpuşi, seringi şi ace cu unică întrebuințare şi de produse alim. Fabrica de ceasuri, înființată în 1951, şi-a încetat activitatea în 1998. Pr. centru legumicol (mari sere) şi pomicol (piersici). Ciupercărie (din 1972). Herghelie (rasele lipițan şi semigreul românesc). Universitatea de stat „Aurel Vlaicu" (f. 18 mai 1990), cu 8 facultăți, 12 779 studenți şi 384 profesori (2007–2008) şi Universitatea particulară „Vasile Goldiş" (f. 1990) cu 9 facultăți, 9 218 studenți şi 339 cadre didactice. Teatru dramatic „Ioan Slavici" (f. 1948) cu secții în limbile română şi maghiară. Teatru de marionete (f. 1951). Filarmonică de stat (f. 1948 pe baza Societății Filarmonice întemeiată în 1890). Numeroase biblioteci, între care Biblioteca județeană Arad „A.D. Xenopol" (f. 1913), cu peste 510 000 vol. şi multe colecții rare. Muzee: Muzeul județean Arad (muzeu mixt, întemeiat în 1892) având colecții de arheologie, istorie, etnografie, artă românească clasică şi contemporană, pictură europeană (sec. 17–19), artă decorativă, ştiințele naturii; Muzeul de Artă Arad (înființat în 1913), cu lucrări ale pictorilor şi sculptorilor români din sec. 19–20 şi exponate aparținând maeştrilor flamanzi, italieni ş.a.; Colecția muzeală a mănăstirii Gai, cu valoroase icoane pe sticlă şi lemn din sec. 18, piese de mobilier bisericesc,

Munții Apuseni. Cascada Idolina

Arad (2). Palatul Cultural

Arad (2). Palatul administrativ

obiecte de cult, cărți bisericești etc.; Casa memorială „Vasile Goldiş", în care a locuit luptătorul unionist între 1911 şi 1934. La Arad există un centru regional de control, dirijare şi informare a transportului aerian (civil şi militar) inaugurat la 30 nov. 1994. **Istoric:** Săpăturile arheologice din cartierul Aradul Nou au scos la iveală o necropolă şi mai multe morminte celtice din sec. 4 î.Hr., iar cele efectuate în 1994, în centrul municipiului, au identificat obiecte de ceramică neagră, canelată, lucrate cu mâna, între care se remarcă un vas-biberon datând din Hallstatt, precum şi cărămizi. Menționat documentar, prima oară, în anul 1028, apoi consemnat în 1131, iar ca oraş *(civitas)* în 1329. În anul 1331, **A.** apare menționat în „Cronica pictată de la Viena". În 1514, populația oraşului s-a alăturat răsculaților conduşi de Gheorghe Doja, iar în 1527 a participat la răscoala condusă de Ivan Nenada contra nobilimii maghiare. Ocupat de turci în 1550, care au construit aici cetatea (1553–1555), **A.** a fost inclus în paşalâcul Timişoara şi transformat în sediul unui sangeac între 1552 şi 1600 şi între 1616 şi 1687. Eliberat de sub stăpânirea turcilor (1600) de oastea lui Mihai Viteazul (când s-a aflat sub autoritatea acestuia), revine sub dominația otomană în 1616. Între 1687 şi 1867, **A.** s-a aflat sub dominația habsburgică, perioadă în care s-a reconstruit cetatea (1698–1701) după planurile lui Eugeniu de Savoia (refăcută apoi între 1762 şi 1783, în stil Vauban), iar între 1867 şi 1918 – sub cea a Imperiului austro-ungar. În timpul răscoalei antihabsburgice, condusă de Francisc Rákóczi II, cetatea Aradului a fost asediată de curuți în 1707, dar fără succes. În 1812 s-a înființat „Schoala preparandă sau pedagoghicească a nației românești" – prima şcoală pedagogică românească din Transilvania. În 1817 s-a construit clădirea Teatrului după planurile arhitectului Jakob Hirschl, iar în 1833 s-a inaugurat Conservatorul (al şaselea din Europa după cele de la Paris, Londra, Viena, Bruxelles şi Praga). În 1834, **A.** a căpătat statutul de oraş liber regesc. La 22 martie 1848, populația oraşului s-a întrunit într-o mare adunare care a adoptat programul Revoluției din 1848–1849. În 1862, la **A.** s-a format „Asociația națională arădeană pentru cultura poporului român". În perioada 3 nov.-1 dec. 1918, **A.** a fost sediul Comitetului Național Român Central al Partidului Național Român, condus de Vasile Goldiş, care a pregătit actul Unirii Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu România de la 1 Decembrie 1918. Reocupat de unguri (sept. 1940), în urma Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940, **A.** a fost eliberat de ostaşii români în sept. 1944. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **A.** a fost printre primele oraşe care s-a alăturat revoltei anticomuniste izbucnită în municipiul Timişoara în luna dec. 1989. La 15 dec. 1994, cu prilejul împlinirii a 5 ani de la Revoluția din dec. 1989, municipiul **A.** a fost declarat, de către Parlamentul României, oraş-martir. **Monumente:** Cetatea Aradului (sec. 16, reconstruită între 1698 şi 1701 şi refăcută între 1762 şi 1783, cu un ansamblu de clădiri în stil baroc, în incintă; Palatul administrativ, construit între 1872 şi 1876, în stil renascentist, după planurile arhitectului Pekár Ferenc, cu un orologiu în turn, montat în 1878; clădirea Teatrului vechi, construită (1816–1817) în stil neoclasic (azi cinematograf); clădirea Teatrului clasic „Ioan Slavici", în stil neoclasic, construită după planurile arhitectului Anton Czigler, inaugurată la 21 sept. 1874; Palatul Cultural, ridicat (1910–1913) în stil eclectic (neoclasic, gotic, renascentist, corintic), după planurile arhitectului Szantay Ludovic; clădirea Tribunalului (1892), în stil neobaroc; clădirea Cazinoului (1872), azi restaurant; palatul „Bohuş" (1910), azi sediul unei bănci; Spitalul municipal (1815); palatul „Neuman" (1891), în stil eclectic; Palatul Băncii Naționale (1905–1906), în stil neoclasic; Hotel „Ardeal" (1841), în stil neoclasic; hanul „Boul Roşu" (sec. 19); Casa cu lacăt (1815); Turnul de apă (1896) de 35 m înălțime în care funcționează în prezent o galerie de artă şi un restaurant; biserica ortodoxă sârbă cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" construită (1698–1702), în stil baroc (restaurată în 1790, cu unele modificări din 1822 şi repictată în 1902 de Ştefan Aleksić); capela romano-catolică „Sfântul Florian" (1751–1753), în stil baroc; mănăstirea Gai cu biserica „Sfântul Simion Stâlpnicul" construită (1760–1763) în stil baroc, prin grija episcopului Sinesie Jivanović, şi pictată în interior (1767) de Ştefan Tenețchi Ponerchiu. În sec. 18–19, mănăstirea Gai a fost folosită ca reşed. episcopală de vară şi ca gropniță a episcopilor de Arad. Până în 1955 a funcționat ca biserică de parohie pentru credincioşii cartierului Gai din Arad, după care a devenit mănăstire. Desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959, prin Decretul 410, mănăstirea a fost reînființată în 1964, prin grija P. S. Teoctist episcopul de atunci al Aradului, când biserica a fost restaurată şi s-a închegat obştea monahală de maici. În 1985, la această mănăstire a fost strămutată, din satul Selişte, com. Petriş, jud. Arad, biserica din lemn cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel", datând din 1745–1754, cu iconostas pictat (1785–1788) de Filip şi Nicolae din Lupşa; Catedrala ortodoxă română, cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", construită (1862–1865) în stil baroc, după planurile arhitectului Anton Czigler, prin strădania episcopului Procopie Ivasković, cu contribuția bancherului George Sina din Viena şi a familiei Mocioni. Picturile murale interioare au fost executate între 1956 şi 1958 de Anastase Demian şi în 1966 de Eremia Profeta. Catedrala a fost supusă unor restaurări în anii 1905–1906, 1912–1921, 1956–1958, 1978–1980, iar în 1991–1992 s-au restaurat picturile murale interioare; Noua catedrală ortodoxă arhiepiscopală, cu dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Ierarh Nicolae", de mari dimensiuni (57 m lungime, 35 m lățime la absidele laterale şi 50 m înălțimea cupolei centrale), a fost construită în perioada 1991–2008 şi sfințită la 6 dec. 2008; Catedrala romano-catolică „Sfântul

Anton de Padova" (1902–1904); biserica romano-catolică (1812–1821); Sinagogă (1827– 1834); Biserica Roşie, aparţinând cultului evanghelic-luteran, în stil neogotic (1900–1906); Statuia Sfântului Ioan (Johann) Nepomuk (1729); Monumentul „Sfânta Treime" (1738–1740) ridicat în amintirea victimelor ciumei care a decimat oraşul; Statuia Libertăţii, operă a sculptorului György Zala din 1890; Arcul de Triumf, operă din anul 2004 a sculptorului Ioan Bolborea.

3. Judeţ situat în extremitatea vestică a României, pe cursurile inf. ale râurilor Mureş şi Crişu Alb, la graniţa cu Ungaria, străbătut, marginal, de paralelele de 45°58' şi 46°38' latitudine N şi de meridianele de 20°45' şi 22°39' longitudine E. Este limitat de jud. Bihor (N şi NE), Alba (E), Hunedoara (E), Timiş (S) şi Ungaria la V. *Supr.:* 7 754 km² (3,25% din supr. ţării). Populaţia (1 ian. 2011): 455 126 loc. (2,12% din populaţia ţării), din care 219 627 de sex masc. (48,26%) şi 235 499 de sex fem. (51,74%). *Populaţia urbană:* 250 742 loc. (55,09%); *rurală*: 204 384 loc. (44,91%). *Densitatea:* 58,7 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31oct. 2011): 79,1% români, 8,5% maghiari, 3,8% rromi, 1,0% bulgari, 0,7% germani ş.a. *Reşed.:* municipiul Arad. *Oraşe:* Chişineu-Criş, Curtici, Ineu, Lipova, Nădlac, Pâncota, Pecica, Sântana, Sebiş. *Comune:* 68. *Sate:* 267 (din care 7 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor*: 5.

Relieful este reprezentat prin trei mari unităţi ce se succed, în trepte, de la E la V (Carpaţii Occidentali, Dealurile Vestice şi Câmpia de Vest), care se întrepătrund prin intermediul marelui golf depresionar Zarand-Gurahonţ-Hălmagiu. Unităţile montane, aparţinând Carpaţilor Occidentali, ocupă 35% din supr. jud. **A.** şi se extind în E şi NE acestuia sub forma literei V, cu deschiderea spre NV, îmbrăţişând marele golf depresionar. M-ţii Zarand se desfăşoară în partea central-estică a jud., sub forma unei culmi orientate V-E, ce se termină brusc la contactul cu câmpia, printr-o denivelare de 300–400 m. Alt. max. a acestora se află în partea centrală, în vf. Drocea (836 m). Partea de NE a jud. este ocupată de ramificaţiile vestice ale M-ţilor Codru-Moma, cu vf. Pleşu (1 112 m), Momuţa (930 m), Bălăteasa (927 m) ş.a., în cadrul cărora se individualizează relieful carstic dezvoltat pe calcare jurasice şi triasice (chei, măguri, polii, doline, platouri etc.). Spre E-SE, M-ţii Codru-Moma sunt delimitaţi de Muntele Găina prin înşeuarea tectonică Crişţioru de Jos-Vârfurile, aflată la c. 500 m alt., care asigură legătura rutieră între Depr. Beiuş şi Depr. Hălmagiu-Gurahonţ. Dealurile Vestice, cu înălţimi de 200–400 m, aflate pe rama internă a golfurilor depresionare, ocupă 15% din supr. jud. **A.** şi sunt reprezentate prin Dealurile Cigherului, Dealurile Codrului şi Dealurile Cuedului, iar în partea de S a jud., la S de valea Mureşului, se desfăşoară jumătatea nordică a Pod. Lipovei. Câmpia de Vest, cu subunităţile ei (Câmpia Aradului, porţiuni din Câmpiile Vingăi, Cermei şi Crişurilor), dezvoltată în partea central-vestică a jud., formează treapta de relief cea mai coborâtă (90–124 m alt.), ocupând 50% din supr. jud. **A.**

Arad (2). Biserica Roşie

Clima, de tip continental-moderată, este influenţată de masele de aer temperat-oceanice din V şi se caracterizează prin ierni blânde şi veri relativ călduroase. Valorile medii anuale ale temp. aerului variază altitudinal, fiind cuprinse între 6°C în zonele montane înalte, 8–9°C în reg. deluroase şi 10,8–11°C în câmpie. Temp. max. absolută (41,5°C) s-a înregistrat la Miniş (19 aug. 1946), iar temp. minimă absolută (–30,1°C) la Arad (6 febr. 1954). Precipitaţiile medii anuale însumează c. 600 mm în câmpie, c. 700 mm în zonele deluroase şi peste 1 000 mm pe crestele munţilor (mai abundente în lunile mai-iunie). Vânturile predominante bat dinspre SE (13,7%), S (13%), N (12,4%) şi NV (10,7%) cu viteze medii anuale ce variază între 2,6 şi 6,0 m/s.

Hidrografia este reprezentată, în principal, prin cursul inf. al Mureşului, care drenează partea de S a jud. **A.** pe direcţia E-V, pe o distanţă de 220 km, şi prin cursul mijlociu şi inf. al Crişului Alb, în partea central-nord-vestică a jud. Aceste două mari artere hidrografice, care colectează numeroşi afl., sunt legate printr-o reţea densă de canale (Matca–Canalul Morilor etc.), folosite pentru drenarea şi irigarea terenurilor agricole.

Vegetaţia naturală se caracterizează prin predominarea pădurilor de foioase (cer, gârniţă, fag, gorun în amestec cu carpen, ulm, paltin etc.) în zonele deluroase şi de podiş, prin dezvoltarea masivă a pădurilor de gorun cu fag pe versanţii munţilor şi prin marea extindere a formaţiunilor vegetale de silvostepă (păduri de stejar în amestec cu frasin şi ulm) ce alternează cu terenurile agricole în câmpie. În luncile marilor râuri (în special în lunca Mureşului) sunt prezente pădurile de plop şi salcie.

Fauna este bogată şi variată cuprinzând cerbi, căprioare, mistreţi, râşi, lupi (întâlniţi mai ales în pădurile de foioase), bizami, popândăi, hârciogi, potârnichi, grauri, dropii (rezervaţia de la Zerind) etc. Râurile sunt populate de păstrăv, crap, somn, clean, mreană, lipan ş.a.

Resursele naturale sunt legate de patrimoniul forestier (pădurile ocupau în anul 2008 o supr. de 212 014 ha) şi de natura petrografică a subsolului: expl. de petrol şi gaze (Pecica, Pâncota, Turnu, Nădlac, Sântana), min. de fier şi mangan (Moneasa), sulfuri polimetalice (Hălmagiu), pirite cuprifere (pe flancul sudic al M-ţilor Codru-Moma), andezit (Vârfurile, Aciuţa, Mocrea, Dieci, Hălmagiu, Leasa ş.a.), diatomit (Minişu de Sus), marmură (Moneasa, Căprioara), calcare (Iacobini, Lalaşinţ, Galşa), diorit (Bârzava, Cladova), dacit (Radna), gresie (Milova), granit (Săvârşin, Galşa, Păuliş, Radna), argilă refractară (Dumbrava), balast ş.a. O bogăţie aparte o reprezintă izv. cu ape minerale întâlnite la Lipova, Moneasa, Mocrea, Păuliş ş.a.

Istoric. Descoperirile arheologice atestă continuitatea vieţii pe meleagurile de azi ale jud. **A.** începând din Paleolitic (unelte de piatră au fost scoase la iveală pe terit. localit. Iosăşel, Macea, Sânpetru German ş.a.), iar urme de aşezări din epocile bronzului şi a fierului au fost identificate la Pecica, Şimand, Socodor, Şiclău, Vărşand, Arad etc. Importante sunt şi dovezile materiale ale existenţei unor aşezări ale dacilor liberi, descoperite lângă Arad (sec. 4 î.Hr.), pe terit. localit. Pecica, Sântana, marele tezaur de la Şilindia (sec.

Arad (2). Catedrala catolică „Sfântul Anton de Padova”

Arad (2). Catedrala ortodoxă cu dublu hram – „Sfânta Treime” şi „Sfântul Nicolae”

3 î.Hr.). În sec 9–10, partea de S a actualului jud. era înglobată în formaţiunea statală românească condusă de voievodul Glad, iar partea de N se afla în componenţa voievodatului lui Menumorut. Sub conducerea acestor voievozi, populaţia autohtonă a opus o rezistenţă dârză împotriva tendinţelor de dominaţie ale statului feudal ungar, ceea ce explică şi faptul că o serie de cnezate şi voievodate mai mici din părţile Aradului (Cladova, Covăsinţ, Nădab, Şomoşcheş ş.a.) au reuşit să-şi apere existenţa. Descoperirile de la Sânpetru German (sec. 11–13), Frumuşeni (sec. 12), Pecica (sec. 12–13) ş.a. atestă în Evul Mediu timpuriu prezenţa unei populaţii numeroase autohtone. În condiţiile înăspririi situaţiei sociale a ţăranilor au avut loc numeroase răscoale între care se evidenţiază Răscoala ţărănească din 1514, condusă de Gheorghe Doja, şi revolta lui Ivan Nenada din 1527. În 1552, Aradul şi reg. din jur au fost ocupate de turci şi incluse în Paşalâcul de Timişoara, rămânând sub administraţie turcească până în 1687, când Transilvania a fost ocupată de trupele austriece. O dată cu destrămarea feudalismului şi apariţia relaţiilor capitaliste în a doua jumătate a sec. 18, au început să se dezvolte manufacturile (Arad) şi mineritul (Dezna, Milova, Covăsinţ). În aprilie 1848 s-au lichidat servituţile iobăgeşti, iar în toamna aceluiaşi an au început marile mişcări revoluţionare împotriva asupririi habsburgice. În a doua jumătate a sec. 19 şi începutul sec. 20, **A.** a devenit unul dintre cele mai importante centre ale luptei de eliberare naţională din Transilvania şi un focar de cultură românească. La începutul lunii sept. 1940, pe terit. jud. **A.** au avut loc ample manifestaţii împotriva Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940. La 22 sept. 1944, trupele germane şi ungare au fost alungate de armatele române de pe terit. jud. **A.** şi, implicit, al ţării, marcând ziua eliberării **A.**

Economia jud **A.** este armonios dezvoltată, având un profil complex, industrial-agrar.

Industria jud. **A.** cuprinde un număr însemnat de întreprinderi industriale aparţinând aproape tuturor sectoarelor de bază (minerit, expl. de petrol, constr. de maşini, expl. şi prelucr. lemnului, mat. de constr., ind. chimică, textilă, alim. ş.a.). Ponderea covârşitoare în realizarea producţiei globale industriale a jud **A.** o are ramura construcţiilor de maşini concentrată, cu precădere, în municipiul Arad şi profilată pe producţia unei game variate de vagoane de cale ferată, destinată transportului de mărfuri şi călători (inclusiv vagoane pentru metrou), pe realizarea celei mai mari părţi a producţiei de strunguri a ţării (cu secţii şi la Lipova), autovehiculelor pentru transport rutier, a aparatelor elctrocasnice, precum şi pe producţia de utilaje feroviare şi agricole, de mori pentru prepararea furajelor etc. Ponderi importante mai deţin ind. textilă şi a confecţiilor (Arad, Lipova, Chişineu-Criş, Ineu), de

prelucr. a lemnului (Arad, Pâncota, Sebiş, Lipova, Ineu, Nădlac), mat. de constr. (Arad), alim. (preparate din carne şi lapte, zahăr, conserve de legume şi fructe, produse de panificaţie, băuturi etc.).

Agricultura, cu vechi tradiţii, dispune de premise naturale şi social-economice favorabile, fiind orientată pe calea dezvoltării multilaterale a producţiei. În anul 2007, din totalul supr. agricole (511 224 ha), 350 008 ha reveneau terenurilor arabile, 126 533 ha păşunilor naturale, 25 502 ha fâneţelor, 3 603 ha viilor şi pepinierelor viticole, 5 578 ha livezilor şi pepinierelor pomicole etc. În acelaşi an, structura culturilor de câmp era dominată de culturile de porumb (103 322 ha), urmate de cele de grâu şi secară (63 493 ha), plante de nutreţ (45 175 ha), plante uleioase (29 646 ha), orz şi orzoaică (7 353 ha), ovăz (6 612 ha), sfeclă de zahăr, cartofi, soia, legume etc. Supr. apreciabile sunt acoperite cu sere legumicole (Arad) specializate în producţia de tomate, ardei gras, castraveţi etc. Viticultura, extinsă pe 3 603 ha, este concentrată în arealul câtorva localit. care formează renumite podgorii la Miniş (aici funcţionează şi o şcoală de viticultură datând din 1881), Şiria, Ghioroc, Mocrea, Păuliş, Radna, Valea Viilor ş.a. Supr. pomicole, care ocupă 5 578 ha, sunt grupate în mari livezi de meri, pruni, peri, piersici, cireşi, vişini, nuci etc. formând bazine pomicole compacte în arealele localit. Lipova, Zăbrani, Buteni ş.a. În anul 2007, producţia totală de fructe a fost de 15 353 tone, din care 9 548 tone mere, 3 992 tone prune etc. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 57 319 capete bovine (din care 56 540 capete în sectorul privat), 232 097 de capete porcine (231 226 în sectorul privat), 211 818 capete ovine (211 711 capete în sectorul privat), 6 276 capete caprine (numai în sectorul privat), 7 139 capete cabaline (7 037 capete – privat). Avicultură 963 988 capete păsări (privat); apicultură (33 911 familii de albine numai sectorul privat).

Căile de comunicaţii. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare era de 469 km (din care 166 km electrificată), revenind 60,5 km/1 000 km^2 de teritoriu, iar cea a drumurilor publice de 2 240 km, din care 529 km modernizate, având o densitate de 28,9 km/100 km^2 de teritoriu. Pe terit. jud. **A.** se remarcă un intens trafic de mărfuri şi călători datorită existenţei punctelor de vamă de la Curtici, Nădlac şi Turnu, prin care se asigură o parte din legăturile României cu ţările Europei Centrale şi Occidentale. Transportul aerian de mărfuri şi călători se realizează prin intermediul aeroportului internaţional din Arad.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **A.** îşi desfăşurau activitatea 31 de grădiniţe de copii (cu 13 014 copii înscrişi şi 700 cadre didactice), 109 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 37 944 elevi înscrişi şi 3 044 cadre didactice, 39 de licee, cu 17 094 elevi şi 1 159 profesori, o şcoală profesională cu 3 877 elevi şi 296 profesori, două instituţii de învăţământ superior, la Arad, între care Universitatea de stat „Aurel Vlaicu", inaugurată la 18 mai 1990, şi Universitatea de Vest „Vasile Goldiş", privată, f. în 1990, prima cu 8 facultăţi, 12 779 studenţi şi 384 cadre didactice, iar a doua cu 9 facultăţi, 9 218 studenţi şi 339 personal didactic. Tot la Arad mai funcţionează un teatru de stat „Ioan Slavici", un teatru de marionete şi o filarmonică (f. 1949). În aceeaşi perioadă, reţeaua aşezămintelor culturale şi de artă era formată din 11 case de cultură, 228 cămine culturale, două cinematografe, 249 de biblioteci, cu 3 039 000 vol., numeroase muzee de istorie, artă, etnografie etc., ansambluri folclorice, grupuri vocal-instrumentale, corale etc. Activitatea sportivă are la dispoziţie 86 de secţii sportive, în cadrul cărora activează 2 188 sportivi, 151 antrenori şi 120 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **A.** cuprindea 12 spitale, cu 2 426 paturi, revenind un pat de spital la 188 loc., două dispensare, 159 farmacii ş.a., în cadrul cărora activau 924 medici (1 medic la 495 locuitori), 320 stomatologi (1 medic stomatolog la 1 430 locuitori), şi 2 684 personal sanitar cu pregătire medie.

Turismul. Jud. **A.** dispune de condiţii naturale favorabile practicării unui turism de sejur sau de tranzit, precum şi de o bază materială corespunzătoare: 25 hoteluri şi moteluri, cinci campinguri, 18 vile ş.a. (2007), cu o capacitate totală de cazare de 4 256 de locuri. Intensa activitate turistică de pe terit. jud. **A.** este determinată de existenţa unui relief variat (inclusiv relieful carstic din M-ţii Codru-Moma, la limita cu jud. Bihor, unde se află şi un interesant izbuc – cel de la Călugări), prezenţa unor izvoare cu ape minerale care au generat dezvoltarea staţiunilor balneoclimaterice Lipova şi Moneasa, frecvenţa obiectivelor istorice şi social-culturale (cetăţile de la Arad, Şoimoş, Şiria, Dezna; castelele de la Macea, Curtici, Şiria, Pâncota, Sebiş, Dezna; bisericile din lemn de la Bodeşti, Hălmagiu, Ioneşti; mănăstirile Hodoş-Bodrog, Gai, Secusigiu, Pecica; muzeele de istorie şi etnografie de la Arad, Lipova, Sebiş, Curtici), varietatea şi originalitatea etnografiei şi folclorului (bogăţia cromatică a portului popular din zonele Şicula, Birchiş, Secusigiu; serbările populare de la Tăcăşele; centrele de ceramică populară de la Bârsa, Hălmăgel, Târnoviţa; picturile naive din satul Brusturi etc.), precum şi de parcurile dendrologice de la Gurahonţ, Lipova, Macea, de rezervaţiile botanice de la Bacău de Mijloc (poiană cu narcise), Petriş, Zimbru (rezervaţia „Dosul Laurului" – singurul loc din ţară unde vegetează laurul/*Ilex aquifolium* – arbust de origine atlantică, ocrotit de lege) şi nu în ultimul rând de poziţia jud. **A.** la graniţa cu Ungaria – fiind o adevărată poartă de intrare în România a turiştilor din întreaga Europă de Vest şi Centrală. Indicativ auto: *AR.*

Localităţile jud. Arad

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii

1. ARAD (1028)

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. CHIŞINEU-CRIŞ (1202–1203)		1. Nădab (1334)
2. CURTICI (1519)		

3. INEU (1214)	1. Mocrea (c. 1160)
4. LIPOVA (1245)	1. Radna (1440–1477) 2. Şoimoş (1278)
5. NĂDLAC (1313)	
6. PÂNCOTA (1177)	1. Măderat (1214)
7. PECICA (1329)	1. Bodrogu Vechi (1422) 2. Sederhat (1913) 3. Turnu (1333)
8. SÂNTANA (1828)	1. Caporal Alexa – fost Cherechiu (1334)
9. SEBIŞ (1542)	1. Donceni (1439) 2. Prunişor (1406) 3. Sălăjeni (1574)

III. *Comune*	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ALMAŞ	1. **Almaş** (1334) 2. Cil (1369) 3. Joia Mare (1439) 4. Rădeşti (1441)
2. APATEU	1. **Apateu** (1219) 2. Berechiu (1344) 3. Moţiori (1956)
3. ARCHIŞ	1. **Archiş** (1552) 2. Bârzeşti (1580) 3. Groşeni (1580) 4. Nermiş (1580)
4. BATA	1. **Bata** (1367) 2. Bacău de Mijloc (1717) 3. Bulci (1225) 4. Ţela (1427)
5. BÂRSA	1. **Bârsa** (1489) 2. Aldeşti (1477) 3. Hodiş (1429) 4. Voivodeni (1553)
6. BÂRZAVA	1. **Bârzava** (1471) 2. Bătuţa (1851) 3. Căpruţa (1350) 4. Dumbrăviţa (1471) 5. Groşii Noi (1515) 6. Lalaşinţ (1585) 7. Monoroştia (1350) 8. Slatina de Mureş (1439)
7. BELIU	1. **Beliu** (1332) 2. Beneşti (1828) 3. Bochia (1552) 4. Secaci (1580) 5. Tăgădău (1552) 6. Vasile Goldiş*
8. BIRCHIŞ	1. **Birchiş** (1596) 2. Căpălnaş (1369) 3. Ostrov (c. 1169) 4. Virismort (1374)
9. BOCSIG	1. **Bocsig** (1553) 2. Mânerău (1341) 3. Răpsig (1553)
10. BRAZII	1. **Brazii** (1553) 2. Buceava-Şoimuş (1439) 3. Iacobini (1439) 4. Mădrigeşti (1441) 5. Secaş (1439)
11. BUTENI	1. **Buteni** (1387) 2. Berindia (1553) 3. Cuied (1447) 4. Paulian (1553)**
12. CĂRAND	1. **Cărand** (1429) 2. Seliştea (1552)
13. CERMEI	1. **Cermei** (1429) 2. Avram Iancu (1956) 3. Şomoşcheş (1332)
14. CHISINDIA	1. **Chisindia** (1349) 2. Păiuşeni (1574) 3. Văsoaia (1574)
15. CONOP	1. **Conop** (1506) 2. Belotinţ (1607) 3. Chelmac (1133) 4. Milova (1359) 5. Odvoş (1440)
16. COVĂSINŢ	1. **Covăsinţ** (1280)
17. CRAIVA	1. **Craiva** (1344) 2. Chişlaca (1828) 3. Ciunteşti (1587) 4. Coroi (1828) 5. Mărăuş (1828) 6. Rogoz de Beliu (1552) 7. Stoineşti (1828) 8. Susag (1828) 9. Şiad (1344) 10. Tălmaci (1828)

* Până la 18 mart. 2002 s-a numit Lunca Teuzului.
** Până la 20 mai 1996 s-a numit Livada.

18. DEZNA
1. **Dezna** (1318)
2. Buhani (1441)
3. Laz (1553–1561)
4. Neagra (1553)
5. Slatina de Criş (1553)

19. DIECI
1. **Dieci** (1613)
2. Cociuba (1553)
3. Crocna (1448)
4. Revetiş (1553–1561)
5. Roşia (1553)

20. DOROBANȚI
1. **Dorobanți** (1454)

21. FÂNTÂNELE
1. **Fântânele** (1457)
2. Tisa Nouă (c. 1135)

22. FELNAC
1. **Felnac** (1308)
2. Călugăreni (1913)

23. FRUMUŞENI
1. **Frumuşeni** (1080)
2. Aluniş (1766)

24. GHIOROC
1. **Ghioroc** (1135)
2. Cuvin (1323)
3. Miniş (1302)

25. GRĂNICERI
1. **Grăniceri** (1438)
2. Şiclău (1466)

26. GURAHONȚ
1. **Gurahonț** (1386)
2. Bonțeşti (1441)
3. Dulcele (1574)
4. Feniş (1553–1633)
5. Honțişor (1441)
6. Iosaş (1386)
7. Musteşti (1439)
8. Pescari (1553)
9. Valea Mare (1439)
10. Zimbru (1553–1561)

27. HĂLMAGIU
1. **Hălmagiu** (1390)
2. Băneşti (1441)
3. Bodeşti (1441)
4. Brusturi (1464)
5. Cristeşti (1464)
6. Ioneşti (1441)
7. Leasa (1439)
8. Leştioara (1477)
9. Poienari (1760–1762)
10. Tisa (1439)
11. Țărmure (1439)

28. HĂLMĂGEL
1. **Hălmăgel** (1439)
2. Luncşoara (1760–1762)
3. Sârbi (1561)
4. Târnăvița (1760–1762)
5. Țoheşti (1760–1762)

29. HĂŞMAŞ
1. **Hăşmaş** (1588)
2. Agrişu Mic (1588)
3. Botfei (1595)
4. Clit (1828)
5. Comăneşti (1599)
6. Urvişu de Beliu (1599)

30. IGNEŞTI
1. **Igneşti** (1553)
2. Minead (1619)
3. Nădălbeşti (1553–1561)
4. Susani (1574)

31. IRATOŞU
1. **Iratoşu** (1446)
2. Variaşu Mare (1446)
3. Variaşu Mic (1913)

32. LIVADA
1. **Livada** (1553)
2. Sânleani (1913)

33. MACEA
1. **Macea** (1374)
2. Sânmartin (1477)

34. MIŞCA
1. **Mişca** (1249)
2. Satu Nou (1828)
3. Vânători (1214)
4. Zerindu Mic (1326)

35. MONEASA
1. **Moneasa** (1597)
2. Rănuşa (1556)

36. OLARI
1. **Olari** (1746)
2. Sintea Mică (1467)

37. PĂULIŞ
1. **Păuliş** (1333)
2. Barațca (1913)
3. Cladova (1308)
4. Sâmbăteni (1138)

38 PEREGU MARE
1. **Peregu Mare** (1241)
2. Peregu Mic

39. PETRIŞ
1. **Petriş** (1337)
2. Corbeşti (1743)
3. Ilteu (1743)
4. Obârşia (1468)
5. Roşia Nouă (1743)
6. Seliște (1479)

40. PILU
1. **Pilu** (1223)
2. Vărşand (1214)

41. PLEŞCUȚA
1. **Pleşcuța** (1386)
2. Aciuța (1366)
3. Budeşti (1441–1445)
4. Dumbrava (1553)
5. Gura Văii (1553–1561)
6. Rostoci (1439)
7. Tălagiu (1439)

42. SĂVÂRŞIN
1. **Săvârşin** (1479)
2. Căprioara (1256)
3. Cuiaş (1477)
4. Hălăliş (1479)
5. Pârneşti (1479)
6. Temeşeşti (1479)
7. Toc (1743)
8. Troaş (1828)
9. Valea Mare (1717)

43. SECUSIGIU
1. **Secusigiu** (1359)
2. Munar (1219)
3. Satu Mare (1333)
4. Sânpetru German (1335)

44. SELEUŞ
1. **Seleuş** (1489)
2. Iermata (1387)
3. Moroda (1508)

45. SEMLAC
1. **Semlac** (1256)

46. SINTEA MARE
1. **Sintea Mare** (1337)
2. Adea (1202–1203)
3. Ţipar (1913)

47. SOCODOR
1. **Socodor** (1299)

48. ŞAGU
1. **Şagu** (1333)
2. Cruceni (întemeiat în 1772)
3. Firiteaz (1256)
4. Fiscut (1493)
5. Hunedoara Timişană (1925)

49. ŞEITIN
1. **Şeitin** (1138)

50. ŞEPREUŞ
1. **Şepreuş** (1407)

51. ŞICULA
1. **Şicula** (1334)
2. Chereluş (1334)
3. Gurba (1213)

52. ŞILINDIA
1. **Şilindia** (1334)
2. Camna (1828)
3. Iercoşeni (1477)
4. Luguzău (1561)
5. Satu Mic (1954)

53. ŞIMAND
1. **Şimand** (1290)

54. ŞIRIA
1. **Şiria** (c.1169)
2. Galşa (1202–1203)
3. Mâsca (1331)

55. ŞIŞTAROVĂŢ
1. **Şiştarovăţ** (1440)
2. Cuveşdia (1440)
3. Labaşinţ (1477)
4. Varniţa (f.1820–1830)

56. ŞOFRONEA
1. **Şofronea** (1437)
2. Sânpaul (1235)

57. TAUŢ
1. **Tauţ** (1334)
2. Minişel (1561)
3. Minişu de Sus (1746)
4. Nadăş (1464)

58. TÂRNOVA
1. **Târnova** (1406–1409)
2. Agrişu Mare (1214)
3. Arăneag (1390)
4. Chier (1325)
5. Drauţ (1406–1409)
6. Dud (1169)

59. USUSAU
1. **Ususău** (1418)*
2. Bruznic (1437)
3. Dorgoş (1717)
4. Pătârş (1274)
5. Zăbalţ (1440)

60. VĂRĂDIA DE MUREŞ
1. **Vărădia de Mureş** (1369)
2. Baia (1479)
3. Juliţa (1479)
4. Lupeşti (1479)
5. Nicolae Bălcescu (1477; numele actual după 1945)
6. Stejar (1479)

61. VÂRFURILE
1. **Vârfurile** (1390)
2. Avram Iancu (1441)
3. Groşi (1760–1762)
4. Lazuri (1427)
5. Măgulicea (1427)
6. Mermeşti (1760–1762)
7. Poiana (1510)
8. Vidra (1477)

62. VINGA
1. **Vinga** (1231)
2. Mailat (1454)
3. Mănăştur (1285)

63. VLADIMIRESCU
1. **Vladimirescu** (1752)
2. Cicir (1522)
3. Horia (1315)
4. Mândruloc (1471)

64. ZĂBRANI
1. **Zăbrani** (c. 1080–1090)
2. Chesinţ (1334)
3. Neudorf (1723–1725)

65. ZĂDĂRENI
1. **Zădăreni** (1333)
2. Bodrogu Nou (1723)

66. ZĂRAND
1. **Zărand** (1318)
2. Cintei (1396)

67. ZERIND
1. **Zerind** (c. 1169)
2. Iermata Neagră (1241)

68. ZIMANDU NOU
1. **Zimandu Nou** (1852)
2. Andrei Şaguna (1855; din 1930 numele actual)
3. Zimandcuz (1743)

* Până la 3 mart. 2005, satul şi com. Ususău s-au numit Dorgoş.

ARANCA, râu în V României, afl. stg. al Tisei, fost braţ de vărsare al Mureşului, foarte meandrat; 104 km pe terit. României; supr. bazinului: 990 km². Izv. din Câmpia Aradului, din apropierea com. Felnac, trece prin Sânnicolau Mare şi se varsă în Tisa pe terit. Serbiei, la Pade.

ARBORE, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Sucevei, pe râul Solca, la 32 km NV de municipiul Suceava; 7 415 loc. (1 ian. 2011): 3 694 de sex masc. şi 3 721 fem. Preparate din lapte. În satul Arbore se află biserica având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", zidită între 2 apr. şi 29 aug. 1503 din iniţiativa portarului Luca Arbore (înmormântat în incinta ei), cu sprijinul material al lui Ştefan cel Mare, monument reprezentativ al arhitecturii din epoca domnului Ştefan cel Mare. Este una dintre bisericile din N Moldovei cu remarcabile picturi murale exterioare şi interioare executate

Arbore. Biserica „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul"

în frescă (1541), pe o nuanță predominant verde, de o echipă de zugravi în frunte cu Dragoş Coman din Iaşi. Printre scenele deosebit de valoroase se remarcă „Imnul Acatist", „Asediul Constantinopolului", „Judecata de Apoi", „Fiul risipitor" ş.a. Multiplele nuanțe de verde folosite la redarea munților, vegetației, clădirilor, îmbrăcămintei personajelor ş.a. se asociază armonios cu albastrul, galbenul şi roşul în tonalități variate, toate laolaltă demonstrând măestria folosirii culorilor de către meşterii zugravi. Biserica, cunoscută şi sub numele de „Biserica Arbure", a fost reparată în anii 1909–1914, 1936–1937, 1965–1970 şi declarată monument UNESCO în 1993. Turn-clopotniță din 1867. Muzeu etnografic (costume populare, țesături de interior, cojoace etc.). Sărbătoarea folclorică „Floarea de Salcâm" (anual, în prima duminică din iunie).

ARCALIA → Şieu-Măgheruş.

ARCANI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpații Olteniei; 1 331 loc. (1 ian. 2011): 658 de sex masc. şi 673 fem. Pe terit. com. au fost descoperite urme de locuire daco-romane. Muzeu etnografic (obiecte de uz casnic şi piese de port popular). Biserica din lemn „Sfântul Nicolae" (1708–1710), în satul Câmpofeni, cu picturi interioare din 1877–1878; biserica „Sfinții Voievozi" (sec. 18, refăcută în 1857 şi 1903), în satul Arcani.

ARCEŞTI, lac de acumulare construit pe cursul inf. al Oltului şi terminat în 1980, cu scopul de a pune în mişcare turbinele hidrocentralei de la Arceşti (com. Pleşoiu, jud. Olt), cu o putere instalată de 38 MW, dată în folosință la 11 nov. 1980. Suprafața: 837 ha; vol.: 43,44 mil. m^3.

ARCHIŞ, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în N Depr. Zarand; 1 591 loc. (1 ian. 2011): 801 de sex masc. şi 790 fem. Expl. de cuarțit şi calcar (în satul Groşeni). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Satul Archiş este menționat documentar, prima oară, în 1552. Biserică având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1725), în satul Groşeni. Pădure de stejar, seculară, şi pădure de fag, seculară, ambele declarate rezervații forestiere.

ARCHITA → Vânători (4).

ARCIDAVA 1. → Histria.
2. → Vărădia.

ARCUŞ, com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată în Depr. Sfântu Gheorghe, pe dr. văii Oltului; 1 458 loc. (1 ian. 2011): 736 de sex masc. şi 722 fem. Haltă de c.f. Com. **A.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Arcuş din com. Valea Crişului. În satul Arcuş, atestat documentar în 1332, se află o puternică cetate țărănească de formă octogonală, înconjurată de ziduri de 6,5 m înălțime, străjuite de 3 bastioane pentagonale de 10 m înălțime fiecare. Cetatea, construită în sec. 16–17, are o biserică unitariană de incintă datând din 1568, cu unele transformări din 1821. Castelul „Szentkeresty Bela" (sec. 19), în stil neoclasic, situat într-un parc dendrologic, este folosit în prezent ca centru de cultură (tabără de sculptură).

ARDEOANI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Tazlău, pe râul Tazlău Sărat; 2 398 loc. (1 ian. 2011): 1 243 de sex masc. şi 1 155 fem. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Pe terit. satului Ardeoani a fost descoperit (1965) un tezaur monetar (95 denari romani imperiali).

ARDUD 1. Câmpia Ardudului, câmpie înaltă în NV României, parte componentă a Câmpiei Someşului, situată între râul Someş la N, Dealurile Codrului (E-SE), râul Crasna (V) şi Câmpia joasă a Someşului (V-NV), la 180–200 m alt. Acoperită predominant de soluri argiloiluviale podzolice şi brune podzolite. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, cartofi, legume etc. Viticultură.

2. Oraş în jud. Satu Mare, situat în Câmpia Ardudului, pe Pârâu Sărat, la 20 km S de municipiul Satu Mare; 7 174 loc. (1 ian. 2011): 3 493 de sex masc. şi 3 681 fem. Suprafața: 14,2 km^2, din care 9,9 km^2 în intravilan; densitatea: 725 loc./km^2. Aeroport internațional care deserveşte municipiul Satu Mare. Stație de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă). Produse textile şi alim. Centru viticol. În oraşul Ardud, menționat documentar, prima oară, în 1215, cu numele *Herdud*, iar apoi în 1231 (*Silva Ardud*), se află ruinele unei cetăți din 1481, o biserică romano-catolică zidită în 1482–1515 (refăcută în 1860 după cutremurul din 1838 şi restaurată în 1959), cu elemente de arhitectură gotică. Pe locul cetății medievale, care era de plan poligonal, cu bastioane la colțuri, nobilul Alexandru Károlyi a construit, în 1630, un castel în stil neogotic, dominat de un turn (refăcut în 1893–1896), aflat în prezent în ruină. Fosta com. Ardud a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004 şi are în subordine ad-tivă localit. componentă Mădăras şi satele Ardud-Vii, Baba Novac, Gerăuşa şi Sărătura. Biserică având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1832), în satul Mădăras.

ARDUSAT, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în NV Depr. Baia Mare, în lunca Someşului; 2 908 loc. (1 ian. 2011): 1 388 de sex masc. şi 1 520 fem. Expl. de balast. Prelucr. lemnului; procesarea cărnii; morărit. Satul Ardusat este menționat documentar, prima oară, în 1231 cu numele *Erdezat*. Ruinele castelului „Degenfeld" (sec. 19) care a aparținut contelui Degenfeld pe când avea în posesie satul Ardusat (1810–1844). Biserică din lemn (1739).

AREFU, com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele M-ților Frunți, pe valea superioară a Argeşului, în aval de lacul Vidraru; 2 536 loc. (1 ian. 2011): 1 258 de sex masc. şi 1 278 fem. Hidrocentrala „Cumpănița" (5 MW), intrată în funcțiune în 1968. Producție de cherestea; prelucr. artistică a lemnului. Reşed. com. este satul *Căpățânenii Pământeni*. Pe terit.

Arefu. Ruinele Cetății Poienari

satului Căpățânenii Ungureni, pe un vf. de munte, greu accesibil, se află ruinele Cetății Poienari sau Cetatea lui Negru Vodă, datând din sec. 14, care, potrivit tradiției, ar fi aparținut legendarului domn al Țării Românești, Negru Vodă, cunoscut în istoriografie sub numele de Radu I. Pădurea Arefu, declarată rezervație forestieră (257 ha) şi golul alpin „Moldoveanu-Capra" (5 500 ha), declarat rezervație naturală. Biserica din lemn „Sfânta Parascheva" (începutul sec. 19), refăcută din zid (1857), în satul Arefu.

ARGAMUM → Jurilovca.

ARGEDAVA → Mihăileşti (1).

ARGEL sau **BRODINA,** pas de înălțime în N României, situat între cursurile superioare ale văilor Moldovița şi Brodina, între Obcina Mare şi Obcina Feredeului (N Carpaților Orientali), la 1 100 m alt. Mijlocește legătura rutieră (drum județean nemodernizat) între localitățile Vama (în S) şi Brodina (în N).

ARGESIS → Argeş (1).

ARGEŞ 1. Râu în S-SE României, afl. stg. al Dunării la Oltenița; 350 km; supr. bazinului: 12 550 km^2. Izvorăşte din partea central-vestică a culmii pr. a M-ților Făgăraş prin doi afl.: *Buda* şi *Capra*. Buda (22,6 km lungime), care este considerat izv. pr. al sistemului hidrografic Argeş, izvorăşte de sub vf. Arpaşu Mic (2 459 m alt.), de la 2 030 m alt., din lacul glaciar Buda, iar pârâul Capra (20 km lungime) izvorăşte din lacul glaciar Capra, aflat sub vf. Vânătarea lui Buteanu (2 506 m alt.). În aval de confl. pârâului Buda cu Capra, a fost construit lacul de acumulare Vidraru (→) din bazinul căruia porneşte în prezent cursul râului Argeş. De la izv. şi până în zona municipiului Piteşti, râul **A.** are o direcție de curgere N-S drenând mai întâi pantele sudice ale M-ților Făgăraş, străbate apoi Muscelele Argeşului şi Dealurile Argeşului, căpătând o uşoară tendință de abatere a cursului către SE, iar după ce separă Piem. Cotmeana (în V) de Piem. Cândeşti (în E) intră în câmpie (în aval de Piteşti) îndreptându-şi cursul, predominant, către SE, udând mai multe subunități ale Câmpiei Române. Panta medie de curgere a râului **A.** este de 13 m/km (mai accentuată în cursul superior, 65 m/km), iar debitul mediu multianual variază între 19,6 m^3/s în cursul superior, 40 m^3/s la ieşirea din zona piemontană şi 73 m^3/s la vărsare. Pe cursul superior al râului **A.** s-a construit un sistem hidroenergetic constituit din 17 hidrocentrale cu o putere instalată ce însumează 412,2 MW. Acestea sunt, din amonte spre aval: Cumpănița (5,0 MW, dată în folosință în 1968), Argeş – fostă Gheorghe Gheorghiu-Dej (220 MW – 1966), Oeşti (15 MW – 1967), Albeşti (15 MW – 1967), Cerbureni (15 MW – 1968), Valea Iaşului (15 MW – 1969), Curtea de Argeş (7,7 MW – 1972), Noapteş (15,4 MW – 1973), Zigoneni (15,4 MW – 1973), Băiculeşti (15,4 MW – 1974), Măniceşti (11,5 MW – 1975), Vâlcelele (15,4 MW – 1976), Merişani (11,5 MW – 1976), Budeasa (11,5 MW – 1978), Bascov (7,7 MW – 1971), Piteşti (7,7 MW – 1972), Goleşti (8,0 MW – 1983). Valea superioară a râului **A.** se încadrează într-o interesantă şi neasemuită zonă turistică străbătută de şoseaua națională Transfăgărăşană. În cursul inferior, în aval de Mihăileşti, au fost efectuate (în anii '80 ai sec. 20), parțial, lucrări de amenajare complexă a râului **A.** în contextul construirii canalului Bucureşti-Dunăre (lucrări începute în 1982 şi întrerupte după Revoluția din dec. 1989). În zona de câmpie, apele râului **A.** sunt folosite pentru irigații şi pentru alimentarea cu apă potabilă şi industrială a municipiului Bucureşti. Râul **A.** era numit în Antichitate *Ordessos*, de către scito-eleni, după toponimul local *Argesis*. Afl. pr.: Vâlsan, Râu Doamnei, Sabar, Dâmbovița (pe stg.), Neajlov (pe dr.).

2. Dealurile Argeşului sau **Gruiurile Argeşului,** zonă deluroasă (parte componentă a Piem. Getic), extinsă pe terit. jud. Argeş, sub forma unui triunghi cu vf. spre S, între Muscelele Argeşului la N, râul Argeşel şi Piem. Cândeşti la E, un golf al Câmpiei Piteştiului la S şi râul Argeş la V. Alcătuite din depozite fluvio-lacustre (datând din Pleistocenul inf.) ce acoperă formațiuni mio-pliocene. Intens fragmentată de văile râurilor. Alt. max.: 726 m (Dealul Pietroşani). Reprezintă o importantă zonă pomicolă a jud. **A.** (pruni, meri, peri).

3. Muscelele Argeşului (**Muscelele Getice** sau **Subcarpații Argeşului**), situate între lanțul M-ților Cozia, Ghițu, Frunți, Iezer la N, valea superioară a Dâmboviței la E, Piem. Cândeşti, Dealurile Argeşului, Piem. Cotmeana la S şi valea Oltului la V, reprezintă o unitate de relief bine individualizată, formată dintr-o asociație de culmi înalte şi prelungi, cu alt. între 600 şi 1 000 m, separate de numeroase depresiuni. Denumirea de „muscele" a fost atribuită de către Ion Popescu-Voiteşti, în 1908. Şirul masivelor deluroase este format dintr-o succesiune (de la E la V) de înălțimi ce depăşesc 800 m alt.: Mătău (1 017 m), Ciocanu (886 m), Chicera sau Chiciura (1 218 m; după alte surse 1 227 m), Tămaşu (1 104 m) ş.a. Sunt înălțimi cu aspect greoi, cutate în boltă, alcătuite din fliş grezo-marnos, gresii, argile, pe alocuri conglomerate etc., separate de culoare de vale (Topolog, Argeş, Vâlsan, Râu Târgului, Argeşel ş.a.), ale căror versanți sunt afectați de ravenare şi alunecări. Şirul culmilor şi masivelor deluroase domină către N o serie de depresiuni de contact tectonic, bine individualizate, extinse la poalele munților care le străjuiesc dinspre N: Sălătrucu pe râul Topolog, Arefu pe Argeş, Brădetu pe Vâlsan, Nucşoara pe Râu Doamnei, Câmpulung pe Bughea şi Râu Târgului ş.a. Această zonă se caracterizează prin marea extindere a

Argeş (1). Lacul de acumulare Vidraru

fâneţelor şi livezilor. Exploatări de lignit (în bazinul Schitu-Goleşti).

4. Fostă cetate situată pe cursul superior al râului Argeş, pe locul actual al municipiului Curtea de Argeş, atestată documentar în 1330.

5. Judeţ situat în partea central-sudică a României, în bazinul superior al râului Argeş, între 44°83' şi 45°37' latitudine N şi 24°25' şi 25°20' longitudine E, între jud. Sibiu şi Braşov (la N), Dâmboviţa (E), Teleorman (S), Olt (SV) şi Vâlcea (V şi NV). Supr.: 6 826 km² (2,86% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 638 942 loc. (2,98% din populaţia ţării), din care 310 464 de sex masc. (48,59%) şi 328 478 fem. (51,41%). *Populaţia urbană*: 304 655 loc. (47,68%); *rurală*: 334 287 loc. (52,32%). *Densitatea*: 94,6 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 93,3% români (al cincilea judeţ, după jud. Gorj, Botoşani, Vâlcea şi Neamţ, cu cel mai mare procent de români), 2,7% rromi, 4,0% alte minorităţi (maghiari, italieni, germani ş.a.). *Reşed.*: municipiul *Piteşti*. *Oraşe*: Câmpulung (municipiu), Costeşti, Curtea de Argeş (municipiu), Mioveni, Ştefăneşti, Topoloveni. *Comune*: 95. *Sate*: 575 (din care 21 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 2.

Relief variat, reprezentat prin trei mari unităţi care coboară, altimetric, de la N spre S. Unitatea montană, care ocupă 25% din supr. jud. **A.**, se desfăşoară în partea de N a acestuia, pe direcţie E-V (c. 40 km), cuprinzând culmea pr. a M-ţilor Făgăraş, dominată de cele mai înalte vârfuri din Carpaţii Româneşti (Moldoveanu 2 544 m – alt. max. a întregului lanţ carpatic românesc, Negoiu 2 535 m, Dara 2 500 m ş.a.) situate la limita cu jud. Braşov şi Sibiu, apoi, prelungirile vestice ale masivului Leaota şi cele SV ale M-ţilor Piatra Craiului, precum şi lanţul masivelor muntoase Iezer-Păpuşa (2 462 m), Ghiţu (1 622 m), Frunţi (1 534 m). Partea centrală a jud. **A.** este ocupată în proporţie de 55% de regiuni deluroase (Muscelele Argeşului) şi de subunităţi ale Pod. Getic (porţiuni din Dealurile Argeşului, Piem. Cândeşti şi Piem. Cotmeana), iar reg. de S, de subunităţi ale Câmpiei Române (Câmpia Piteştiului şi un sector al Câmpiei Găvanu-Burdea).

Climă temperat-continentală, cu temp. medii anuale ce prezintă diferenţieri altitudinale, cuprinse între -2°C pe crestele înalte ale M-ţilor Făgăraş, 6–7°C în zonele deluroase şi de podiş şi 10,5°C în câmpie. Temp. max. absolută (41,0°C) s-a înregistrat la staţia Goleştii-Badii (Topoloveni), la 14 aug. 1946, iar temp. minimă absolută (–31,0°C) la Câmpulung (24 dec. 1933). Precipitaţiile atmosferice însumează cantităţi medii anuale variabile în funcţie de unităţile de relief, atingând valori de 600 mm în câmpie, 800–1 000 mm în zonele de deal şi podiş şi peste 1 400 mm în reg. montane înalte. Vânturile predominante bat dinspre NV (18%) şi V (14%) cu viteze medii anuale de 2,3 m/s pentru direcţia NV şi 1,8 m/s pentru cea V, viteze mai mari înregistrându-se pe culmile M-ţilor Făgăraş, mai ales iarna, când ating valori max. de 50–60 m/s.

Reţeaua hidrografică, cu o densitate mare şi debite bogate, este reprezentată în pr. prin cursul superior al râului Argeş, care colectează, direct sau prin intermediul afl. săi, majoritatea râurilor de pe terit. jud. **A.**, printre care Vâlsan, Râu Doamnei cu afl. său Râu Târgului, Budişteanca ş.a. Partea de NV a jud. **A.** este drenată de un sector de vale al râului Topolog, iar partea de S de cursurile superioare ale râurilor Cotmeana, Teleorman, Dâmbovnic, Neajlov ş.a. În zona montană înaltă se află 20 de lacuri glaciare (Capra, Călţun, Buda, Podu Giurgiului, Paltinu ş.a.), pe cursul superior al Argeşului au fost construite mai multe lacuri de acumulare (cel mai mare fiind Vidraru →), iar pe Dâmboviţa acumularea de la Pecineagu.

Vegetaţia naturală are o distribuţie etajată în funcţie de unităţile de relief. În zona de câmpie se dezvoltă pâlcuri de păduri de cer *(Quercus cerris)* şi de gârniţă *(Quercus frainetto),* uneori şi de stejar pedunculat *(Quercus robur),* care alternează cu pajişti stepizate şi cu terenuri agricole; în reg. deluroase, de podiş şi montană joasă, respectiv între 300 şi 1 300 m alt., se desfăşoară etajul pădurilor de foioase, alcătuite din gorun *(Quercus petraea),* carpen în amestec cu fag, iar la alt. cuprinse între 1 300 şi 1 800 m se extind pădurile de brad şi molid. Etajele subalpin şi alpin, la peste 1 800 m alt., sunt constituite din tufărişuri (jnepeni, ienupăr) ce alternează cu pajişti alpine care formează o importantă bază furajeră pentru păşunatul sezonier. În M-ţii Făgăraş se mai păstrează câteva pâlcuri de zâmbru *(Pinus cembra),* relict glaciar.

Fauna domeniului forestier este alcătuită din mamifere de interes cinegetic, printre care se remarcă mistreţi, urşi, cerbi, căprioare, lupi, vulpi, râşi, veveriţe ş.a. Cel mai valoros element îl reprezintă capra neagră *(Rupicapra rupicapra),* cu o frecvenţă mare pe crestele M-ţilor Făgăraş, declarată monument al naturii şi ocrotită de lege. Avifauna include cocoşul de munte, ierunca, vulturul pleşuv, acvila de piatră, fâsa alpină, cinteza ş.a. În zona de câmpie sunt frecvente rozătoarele (iepuri, hârciogi, şoareci ş.a.), şopârlele, ulii, ciocârliile, potârnichiile, prepeliţele etc. Apele sunt populate de păstrăvi, mreană, clean, crap, caras etc. O specie endemică deosebit de interesantă este peştele *Romanichtys valsanicola*, întâlnit numai într-o mică porţiune a râului Argeş şi în Vâlsan.

Resursele naturale sunt reprezentate printr-o gamă variată de produse ale solului şi subsolului: păduri (289 974 ha, 1 ian. 2008, locul 4 pe ţară după jud. Suceava, Hunedoara şi Vâlcea), zăcăminte de petrol şi gaze naturale (Bogaţi, Leordeni, Moşoaia, Cocu, Merişani, Miroşi ş.a.), de lignit (Poienarii de Muscel, Berevoeşti, Jugur, Schitu Goleşti, Boteni, Godeni etc.), sare (Slătioarele), gips (Stăneşti, Oeşti ş.a.), calcar ornamental (Albeştii de Muscel), calcar pentru ciment (Mateiaş, Dragoslavele), argile comune (Budeasa, Câmpulung, Leordeni, Valea Iaşului ş.a.), gresii (Brădetu), balast (în albiile râurilor), izv. cu ape minerale cu valoare terapeutică (Brădetu, Bughea de Sus) etc.

Istoric. Vestigiile arheologice descoperite pe terit. jud. **A.** atestă existenţa unor aşezări omeneşti datând din Paleolitic. Descoperirile de pe văile râurilor Dâmbovnic, Argeş, Neajlov, Mozacu dovedesc că această reg. forma, împreună cu văile Oltului şi Dârjovului din apropiere, una dintre cele mai însemnate zone ale Culturii de prund din Europa, asemănătoare celor aparţinând Culturii Olduwaiane. Identificarea unor aşezări în arealul localit. Bârlogu, Cetăţeni, Rociu, Teiu, Ţiţeşti, Râca, Albeştii de Muscel ş.a. relevă existenţa unei vieţi înfloritoare şi în Neolitic şi în Epocile bronzului şi fierului. Geto-dacii au avut la Cetăţeni, în sec. 2–1 î.Hr., un puternic centru economic şi de schimb (*emporium*), iar romanii au întemeiat (sec. 2–4) castrele de la Rucăr, Jidava (azi Pescăreasa), Câmpulung, Purcăreni. Pe aceste plaiuri a luat fiinţă, în sec. 13, puternicul voievodat al lui Seneslau

(menţionat în *Diploma ioaniţilor* din 1247), care şi-a stabilit capitala în Depr. Arefu (sau în cea a Titeştilor; alte surse indică Curtea de Argeş). Pe terit. jud. **A.** se află unul dintre cele mai vechi oraşe din Muntenia, Câmpulung (c. 1300), care a fost capitala Ţării Româneşti în sec. 14. Menţionată documentar, prima oară, în 1385, localit. Piteşti apare atestată ulterior într-un act emis de Mircea cel Bătrân la 20 mai 1388, apoi ca oraş într-un hrisov din aug. 1481 şi ca reşed. domnească a lui Neagoe Basarab în sec. 16. La conacul din Goleşti a poposit timp de trei zile (18–21 mai 1821) Tudor Vladimirescu, conducătorul Revoluţiei de la 1821, la întoarcerea sa din Bucureşti în drum către mănăstirile din N Olteniei, loc în care a fost arestat de către Iordache Olimpiotul şi predat lui Alexandru Ipsilanti. La pregătirea şi conducerea Revoluţiei de la 1848–1849 o importantă activitate au desfăşurat-o argeşenii Alexandru Golescu-Negru (Arăpilă) – un ardent luptător şi pentru Unirea Principatelor – , fraţii Ştefan şi Nicolae G. Golescu, fraţii Dumitru şi Ion Brătianu ş.a. În perioada Primului Război Mondial (1916–1918), pe frontul de la Rucăr–Dragoslavele, ostaşii români au înscris memorabile pagini de vitejie, iar în timpul evenimentelor din august 1944 pe terit. jud. **A.** au avut loc acţiuni de luptă împotriva trupelor germane (la Rucăr şi Dragoslavele).

Economia jud. **A.** are un caracter preponderent industrial, evidenţiat şi de raportul dintre producţia globală industrială şi cea agricolă. Pr. produse industriale care se realizează în cadrul jud. **A.** sunt: energia electrică (termocentralele Piteşti, Schitu Goleşti şi salba celor 17 hidrocentrale de pe râul Argeş →), autoturisme de oraş, marca „Dacia" (Mioveni), şi de teren – „ARO" (Câmpulung), utilaj greu, poduri metalice, motoare şi echipamente electrice (Piteşti), materiale de constr. (Piteşti, Câmpulung, Costeşti, Valea Mare-Pravăţ), stofe şi conf. (Piteşti, Curtea de Argeş), aparate electrocasnice (Curtea de Argeş), mobilă, parchet, cherestea (Piteşti, Curtea de Argeş, Stâlpeni, Câmpulung, Rucăr), tananţi (Piteşti), încălţăminte (Piteşti), articole de porţelan (Curtea de Argeş), produse alim. diverse (Piteşti, Câmpulung, Curtea de Argeş, Topoloveni, Băiculeşti, Ştefăneşti, Costeşti) etc.

Agricultura, care la sf. anului 2007 dispunea de un fond agricol însemnat (344 765 ha) şi de o bază tehnico-materială corespunzătoare, are un caracter intensiv şi o structură variată. Din totalul supr. agricole (344 765 ha), 172 214 ha revin terenurilor arabile, 102 689 ha păşunilor, 45 784 ha fâneţelor, 1 254 ha viilor şi pepinierelor viticole, 22 824 ha livezilor şi pepinierelor pomicole (locul 1 pe ţară) etc. În anul 2007, în structura culturilor de câmp predominau supr. ocupate cu porumb (52 781 ha), urmate de cele cu grâu şi secară (41 084 ha), plante uleioase (18 346 ha), floarea-soarelui (14 198 ha), orz şi orzoaică, ovăz, legume, cartofi, sfeclă de zahăr etc. Prin numărul mare de pomi fructiferi (în componenţa cărora predomină prunii şi merii) şi prin producţia totală de fructe

(114 229 tone, 2007, din care 57 830 tone prune, 38 601 tone mere, 7 323 tone pere etc.), jud. **A.** ocupă locul 2 pe țară, după jud. Dâmbovița. Viticultura se practică în special la contactul Câmpiei Piteştiului cu Piem. Cândeşti unde se întâlnesc podgoriile Ştefăneşti şi Leordeni, specializate în producția de struguri pentru vinuri albe (tămâioasă, Muscat Ottonel etc.). La începutul anului 2008, sectorul zootehnic era format din 116 948 capete bovine (116 674 capete în sectorul privat), 235 792 capete porcine (235 253 capete în sectorul privat), 181 482 capete ovine (181 415 capete în sectorul privat), 24 159 capete caprine (numai în sectorul privat), 18 295 capete cabaline (18 279 capete în sectorul privat). Avicultură (2 219 561 capete păsări, 2 219 514 în sectorul privat); apicultură (30 564 familii de albine).

Căile de comunicație (2008): lungimea rețelei feroviare însumează 227 km, cu o densitate de 33 km/1 000 km^2 teritoriu, iar cea a drumurilor publice 3 131 km (ocupând, din acest punct de vedere, locul 2 pe țară, după jud. Hunedoara), din care 651 km modernizate, având o densitate de 45,9 km/100 km^2 teritoriu. În cadrul traficului rutier, o însemnătate deosebită o are autostrada Bucureşti-Piteşti (114 km), modernizată în 1999–2000, continuată de un sector al şoselei naționale Transfăgărăşene care scurtează drumul dintre Transilvania şi Muntenia, precum şi drumul național Piteşti–Câmpulung–prin Culoarul Bran–Rucăr, spre Braşov.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **A.** îşi desfăşurau activitatea 40 grădinițe de copii, cu 19 475 copii înscrişi şi 1 184 personal didactic, 138 de şcoli generale (învățământ primar, clasele 1–4 şi gimnazial, clasele 5–8) cu 53 809 elevi şi 4 421 cadre didactice, 42 licee cu 25 315 elevi şi 2 062 profesori, o şcoală profesională cu 6 659 elevi şi 80 profesori, o universitate cu zece facultăți (cu 17 579 studenți şi 570 profesori). În aceeaşi perioadă, rețeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprindea un teatru dramatic „Alexandru Davila" (f. 1948, la Piteşti), două cinematografe, 549 biblioteci cu 3 891 000 vol., 18 muzee (Piteşti, Câmpulung, Goleşti, Curtea de Argeş ş.a.), numeroase case memoriale („George Topârceanu" la Nămăeşti, „Tudor Muşatescu" la Câmpulung, „George Ştephănescu" la Căpățâneni, „Liviu Rebreanu" la Valea Mare-Pravăț ş.a.), cămine culturale, case de cultură, ansambluri folclorice, o orchestră profesionistă de muzică populară („Doina Argeşului") etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 104 secții sportive în care activează 3 322 sportivi, 174 antrenori şi 157 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua sanitară a jud. **A.** dispunea de 19 spitale cu 3 890 paturi (un pat de spital pentru 165 locuitori), 5 dispensare medicale comunale şi orăşeneşti, 2 policlinici, 189 de farmacii ş.a. în cadrul cărora activau 1 194 medici (1 medic la 539 locuitori), 303 stomatologi (1 medic stomatolog la 2 126 locuitori), 3 275 personal sanitar cu pregătire medie ş.a.

Turism. Jud. **A.** se înscrie printre primele locuri din țară în ceea ce priveşte potențialul său turistic, asigurat şi de o bază materială adecvată (27 hoteluri şi moteluri, şase cabane, un camping, 12 pensiuni turistice urbane şi 50 de pensiuni turistice rurale şi mai multe popasuri turistice cu o capacitate totală de cazare de 4 803 locuri, 2007). Pr. elemente de atracție turistică ale jud. **A.** sunt: peisajul natural variat, de o inegalabilă frumusețe (vârfurile semețe ale M-ților Făgăraş – multe dintre ele oglindindu-se în apa unor neasemuite lacuri glaciare, ca de pildă Capra, Buda ş.a., peştera şi Cheile Dâmbovicioarei, Cheile Brusturetului, lacul de acumulare Vidraru şi întreaga salbă de lacuri antropice de pe cursul superior al văii Argeşului etc.), varietatea elementelor de floră şi faună, cu multe specii declarate monumente ale naturii (floarea-de-colți/*Leontopodium alpinum*, garofița Pietrii Craiului/ *Dianthus callizonus*, bujorul de munte sau smirdarul/ *Rhododendron kotschyi*, zâmbrul/*Pinus cembra*, capra neagră/*Rupicapra rupicapra* ş.a.), vestigiile istorice şi monumentele arhitectonice (Complexul Curții Domneşti de la Curtea de Argeş, Cetatea Poienari-Arefu, culele de la Retevoeşti şi Țițeşti, conacul de la Goleşti, ansamblul „Bărăția" din Câmpulung etc.), obiectivele social-culturale (muzeele şi casele memoriale a lui George Topârceanu din Nămăeşti, a romancierului Liviu Rebreanu din Valea Mare-Pravăț, a compozitorului George Ştephănescu din Căpățâneni, a scriitorului Vladimir Streinu din Teiu ş.a.), numeroasele biserici şi mănăstiri, varietatea şi originalitatea folclorului şi a artei populare, numeroasele rezervații (poiana cu narcise din Negraşi, granitul şi calcarele numulitice de la Albeşti, punctul fosilifer de la Suslăneşti ş.a.). Indicativ auto: *AG.*

inaugurată în 1972 şi

Localitățile jud. Argeş

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menționi documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. CÂMPULUNG (1292)	1. Valea Rumâneştilor
2. CURTEA DE ARGEŞ (1330)	1. Noapteş
3. PITEŞTI (1385)	

II. Oraşe	*Satele care aparțin oraşelor*
1. COSTEŞTI (1452)	1. Broşteni (1520)
	2. Lăceni (1775)
	3. Pârvu Roşu (1810)
	4. Podu Broşteni
	5. Smei
	6. Stârci (1680)

2. MIOVENI * (1485)
1. Clucereasa
2. Colibaşi (1655)
3. Făgetu
4. Racoviţa (1532)

3. ŞTEFĂNEŞTI
1. Enculeşti
2. Goleşti
3. Izvorani
4. Ştefăneştii Noi
5. Valea Mare-Podgoria
6. Viişoara
7. Zăvoi

4. TOPOLOVENI (1421)
1. Boţârcani
2. Crinteşti
3. Gorăneşti
4. Ţigăneşti

III. Comune	*Satele componente (primul sat este reşed. com.)*
1. ALBEŞTII DE ARGEŞ	1. **Albeştii Pământeni** 2. Albeştii Ungureni 3. Brăteşti 4. Doblea 5. Dobrotu 6. Dumireşti 7. Florieni
2. ALBEŞTII DE MUSCEL	1. Albeşti 2. Cândeşti
3. ALBOTA	1. **Albota** (1497) 2. Cerbu 3. Frăteşti 4. Gura Văii 5. Mareş
4. ANINOASA	1. **Aninoasa** 2. Broşteni 3. Slănic 4. Valea Siliştii
5. AREFU	1. **Căpăţânenii Pământeni** 2. Arefu 3. Căpăţânenii Ungureni
6. BASCOV	1. **Bascov** (1428) 2. Brăileni 3. Glâmbocu 4. Mica 5. Prislopu Mic 6. Schiau 7. Uiasca 8. Valea Ursului
7. BĂBANA	1. **Băbana** 2. Băjăneşti 3. Ciobăneşti 4. Cotmenița 5. Groşi 6. Lupueni 7. Slătioarele
8. BĂICULEŞTI	1. **Băiculeşti** 2. Alunişu 3. Anghineşti 4. Argeşani 5. Măniceşti (1428) 6. Stejari 7. Tutana 8. Valea Brazilor 9. Valea lui Enache 10. Zigoneni
9. BĂLILEŞTI	1. **Bălileşti** 2. Băjeşti 3. Goleşti 4. Poienița 5. Priboaia 6. Ulita 7. Valea Mare-Bratia
10. BÂRLA	1. **Bârla** 2. Afrimeşti 3. Bădeşti 4. Brabeți 5. Ciocești 6. Malu 7. Mândra 8. Mozăcenii-Vale 9. Podişoru 10. Şelăreasca 11. Urlueni 12. Zuvelcați
11. BELEȚI-NEGREŞTI	1. **Zgripceşti** 2. Beleți 3. Lențea 4. Negreşti
12. BEREVOEŞTI	1. **Berevoeşti** (1506) 2. Bratia (1754) 3. Gămăceşti (1720) 4. Oțelu (1819)

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Colibaşi.

13. BOGAŢI
1. **Bogaţi**
2. Bârloi
3. Bujoi
4. Chiţeşti
5. Dumbrava
6. Glâmbocel
7. Glâmbocelu
8. Suseni

14. BOTENI
1. **Boteni**
2. Balabani
3. Lunca
4. Muşcel

15. BOŢEŞTI
1. **Boţeşti**
2. Moşteni-Greci

16. BRADU
1. **Bradu**
2. Geamăna

17. BRĂDULEŢ
1. **Brăduleţ**
2. Alunişu
3. Brădetu
4. Cosaci
5. Galeşu
6. Piatra
7. Slămneşti
8. Uleni
9. Ungureni

18. BUDEASA
1. **Budeasa Mare**
2. Budeasa Mică
3. Caloteşti
4. Gălăşeşti
5. Rogojina
6. Valea Mărului

19. BUGHEA DE JOS
1. **Bughea de Jos**

20. BUGHEA DE SUS
1. **Bughea de Sus**

21. BUZOEŞTI
1. **Vulpeşti**
2. Bujoreni
3. Buzoeşti
4. Cornăţel
5. Curteanca
6. Ioneşti
7. Podeni
8. Redea
9. Şerboeni
10. Tomşanca
11. Vlăduţa

22. CĂLDĂRARU
1. **Căldăraru**
2. Burdea (1565)
3. Strâmbeni

23. CĂLINEŞTI
1. **Vrăneşti**
2. Călineşti
3. Cârstieni
4. Ciocăneşti
5. Glodu
6. Gorganu
7. Radu Negru
8. Râncăciov
9. Udeni-Zăvoi
10. Urlucea
11. Valea Corbului
12. Văleni-Podgoria

24. CĂTEASCA
1. **Căteasca** (1594)
2. Catanele
3. Cireşu
4. Coşeri
5. Gruiu (1800)
6. Recea
7. Siliştea

25. CEPARI
1. **Ceparii-Pământeni**
2. Cărpeniş
3. Ceparii Ungureni
4. Morăşti
5. Şendruleşti
6. Urluieşti
7. Valea Măgurei
8. Zamfireşti

26. CETĂŢENI
1. **Cetăţeni**
2. Lăicăi
3. Valea Cetăţuia

27. CICĂNEŞTI
1. **Cicăneşti**
2. Bărăşti
3. Mioarele
4. Urecheşti

28. CIOFRÂNGENI
1. **Ciofrângeni**
2. Burluşi
3. Lacurile
4. Piatra
5. Schitu-Matei

29. CIOMĂGEŞTI
1. **Răduţeşti**
2. Beculeşti
3. Bratia
4. Ciomăgeşti
5. Cungrea
6. Dogari
7. Fedeleşoiu
8. Giuclani
9. Păuneşti

30. COCU
1. **Răchiţele de Jos**
2. Bărbăteşti
3. Cocu
4. Crucişoara
5. Făcăleţeşti
6. Greabănu
7. Popeşti
8. Răchiţele de Sus

31. CORBENI
1. **Corbeni** (1456)
2. Berindeşti
3. Bucşeneşti
4. Oeştii Pământeni
5. Oeştii Ungureni
6. Poienari

7. Rotunda
8. Turburea

32. CORBI
1. **Corbi** (1495)
2. Corbşori
3. Jgheaburi
4. Poduri
5. Poienărei
6. Stăneşti

33. COŞEŞTI
1. **Coşeşti**
2. Jupâneşti
3. Lăpuşani
4. Leiceşti
5. Păcioiu
6. Petreşti
7. Priseaca

34. COTMEANA
1. **Cotmeana**
2. Bascovele
3. Buneşti
4. Costeşti
5. Dealu Pădurii
6. Drăgoleşti
7. Linteşti
8. Negeşti
9. Pieleşti
10. Săndulești
11. Spiridoni
12. Ursoaia
13. Vârloveni
14. Zamfireşti

35. CUCA
1. **Cuca** (1537)
2. Bălțata
3. Bărbălani
4. Cârceşti
5. Cotu
6. Crivățu
7. Lăunele de Sus
8. Măcăi
9. Măneşti
10. Sineşti
11. Stănicei
12. Teodoreşti
13. Valea Cucii
14. Vonigeasa

36. DAVIDEŞTI
1. **Davideşti**
2. Conțeşti
3. Voroveni

37. DÂMBOVICIOARA
1. **Dâmbovicioara**
2. Ciocanu
3. Podu Dâmboviței

38. DÂRMĂNEŞTI
1. **Dârmăneşti**
2. Negreni
3. Piscani
4. Valea Nandrii
5. Valea Rizii

39. DOBREŞTI
1. **Dobreşti**
2. Fureşti

40. DOMNEŞTI
1. **Domneşti** (1523)

41. DRAGOSLAVELE
1. **Dragoslavele**
2. Valea Hotarului

42. DRĂGANU
1. **Drăganu-Olteni**
2. Băceşti
3. Dumbrăveşti
4. Prislopu Mare

43. GODENI
1. **Godeni** (1461)
2. Bordeieni
3. Capu Piscului (f. 1702)
4. Coteşti (1452)
5. Malu

44. HÂRSEŞTI
1. **Hârseşti** (1437)
2. Ciobani
3. Martalogi

45. HÂRTIEŞTI
1. **Hârtieşti** (1437)
2. Dealu
3. Lespezi
4. Lucieni

46. IZVORU
1. **Izvoru**

47. LEORDENI
1. **Leordeni**
2. Baloteasca
3. Băila
4. Bântău
5. Budişteni
6. Cârciumăreşti
7. Ciolceşti
8. Ciulnița
9. Cotu Malului
10. Glâmbocata
11. Glâmbocata-Deal
12. Glodu
13. Moara Mocanului
14. Schitu Scoiceşti

48. LEREŞTI
1. **Lereşti** (1414)
2. Pojorâta
3. Voineşti (1584)

49. LUNCA CORBULUI
1. **Lunca Corbului**
2. Bumbueni
3. Catane
4. Cieşti
5. Lăngeşti
6. Mârghia de Jos
7. Mârghia de Sus
8. Pădureți
9. Silişteni

50. MĂLURENI
1. **Mălureni**
2. Buneşti
3. Păuleasca
4. Topliţa
5. Zărneşti

51. MĂRĂCINENI
1. **Mărăcineni**
2. Argeşelu

52. MERIŞANI
1. **Merişani** (1428)
2. Borleşti
3. Brătеasca
4. Capu Piscului
5. Crâmpotani
6. Dobrogostea
7. Malu Vânăt
8. Vărzaru
9. Vâlcelele

53. MICEŞTI
1. **Miceşti**
2. Brânzari
3. Păuleasca
4. Purcăreni

54. MIHĂEŞTI
1. **Mihăeşti**
2. Drăghici
3. Furnicoşi
4. Rudeni
5. Valea Bradului
6. Valea Popii
7. Văcarea

55. MIOARELE
1. **Măţău**
2. Aluniş
3. Chilii
4. Coceneşti
5. Suslăneşti

56. MIROŞI
1. **Miroşi** (1551)
2. Surduleşti

57. MORĂREŞTI
1. **Morăreşti** (1861)
2. Deduleşti (1861)
3. Dealu Obejdeanului
4. Luminile
5. Măncioiu
6. Săpunari (1793)

58. MOŞOAIA
1. **Moşoaia**
2. Bătrâni
3. Ciocănăi
4. Dealu Viilor
5. Hinţeşti
6. Lăzăreşti
7. Smeura

59. MOZĂCENI
1. **Mozăceni**
2. Babaroaga
3. Zidurile

60. MUŞĂTEŞTI
1. **Vâlsăneşti**
2. Bolovăneşti
3. Costeşti-Vâlsan
4. Muşăteşti
5. Prosia
6. Robaia
7. Stroeşti (1500)
8. Valea Faurului
9. Valea lui Maş
10. Valea Muscelului

61. NEGRAŞI
1. **Negraşi**
2. Bârlogu
3. Buta
4. Mozacu

62. NUCŞOARA
1. **Nucşoara**
2. Gruiu
3. Sboghiţeşti
4. Slatina

63. OARJA
1. **Oarja**
2. Ceauşeşti

64. PIETROŞANI
1. **Pietroşani**
2. Bădeşti
3. Găneşti
4. Retevoieşti
5. Vărzăroaia

65. POIANA LACULUI
1. **Poiana Lacului**
2. Cătunaşi
3. Cepari
4. Dealu Oraşului
5. Dealu Viilor
6. Dinculeşti
7. Gălețeanu
8. Gărdineşti
9. Gâlceşti
10. Metofu
11. Păduroiu din Deal
12. Păduroiu din Vale
13. Sămara

66. POIENARII DE ARGEŞ
1. **Poienari**
2. Ceaureşti
3. Ioaniceşti
4. Tomuleşti

67. POIENARII DE MUSCEL
1. **Poienari** (1609)
2. Groşani
3. Jugur (1462)
4. Şerbăneşti
5. Valea Îndărăt

68. POPEŞTI
1. **Popeşti**
2. Palanga
3. Purcăreni
4. Slobozia

69. PRIBOIENI
1. **Priboieni**
2. Albotele
3. Paraschiveşti
4. Sămăila
5. Pitoi
6. Valea Mare
7. Valea Nenii
8. Valea Popii

70. RĂTEŞTI
1. **Răteşti**
2. Ciupa-Mănciulescu
3. Furdueşti
4. Mavrodolu
5. Nejlovelu
6. Pătuleni
7. Tigveni

71. RÂCA
1. **Râca** (1525)
2. Adunați
3. Bucov

72. RECEA
1. **Recea** (1559)
2. Deagu de Jos (1520)
3. Deagu de Sus (1520)
4. Goleasca (1520)
5. Orodel (1559)

73. ROCIU
1. **Rociu**
2. Gliganu de Jos
3. Gliganu de Sus
4. Şerbăneşti

74. RUCĂR
1. **Rucăr** (1602)
2. Sătic

75. SĂLĂTRUCU
1. **Sălătrucu**
2. Văleni (1536)

76. SĂPATA
1. **Mârțeşti**
2. Bănăreşti
3. Dealu Bradului
4. Drăghiceşti
5. Găinuşa
6. Lipia
7. Popeşti
8. Turceşti

77. SCHITU GOLEŞTI
1. **Schitu Goleşti**
2. Burneşti
3. Costiță
4. Lăzăreşti
5. Loturi
6. Valea Pechii

78. SLOBOZIA
1. **Slobozia**
2. Nigrişoara

79. STÂLPENI
1. **Stâlpeni** (1605)
2. Dealu Frumos
3. Livezeni
4. Ogrezea
5. Opreşti
6. Piţigaia
7. Rădeşti

80. STOENEŞTI
1. **Stoeneşti**
2. Bădeni
3. Coteneşti
4. Lunca Gârlii
5. Piatra
6. Slobozia
7. Valea Bădenilor

81. STOLNICI
1. **Stolnici** (1557)
2. Cochineşti (1563)
3. Cotmeana (1835)
4. Fâlfani
5. Izbăşeşti (1835)
6. Vlăşcuța (1835)

82. SUSENI
1. **Suseni**
2. Burdeşti
3. Cerşani
4. Chiriţeşti
5. Găleşeşti
6. Odăeni
7. Pădureni
8. Strâmbeni
9. Ştefăneşti
10. Țuțuleşti

83. ŞTEFAN CEL MARE
1. **Ştefan cel Mare**
2. Glavacioc

84. ŞUICI
1. **Şuici**
2. Ianculeşti
3. Paltenu
4. Păuleni
5. Rudeni
6. Valea Calului

85. TEIU
1. **Teiu**
2. Leşile

86. TIGVENI
1. **Tigveni**
2. Bădislava
3. Bălileşti
4. Bălteni
5. Bârseştii de Jos
6. Bârseştii de Sus
7. Blaju
8. Vlădeşti

87. ȚIȚEŞTI
1. **Țiţeşti**
2. Bucşeneşti-Lotaşi
3. Cişmea
4. Valea Mănăstirii
5. Valea Stânii

88. UDA
1. **Uda**
2. Băduleşti
3. Bărăneşti
4. Braniştea
5. Chiriţeşti
6. Cotu
7. Dealu Bisericii
8. Dealu Tolcesii
9. Diconeşti
10. Gorani
11. Greabăn
12. Lungueşti
13. Miercani
14. Râjleţu-Govora
15. Romana
16. Sălişte

89. UNGHENI
1. **Ungheni**
2. Colțu
3. Găujani
4. Goia
5. Humele
6. Satu Nou

90. VALEA DANULUI
1. **Valea Danului**
2. Băniceşti

3. Bolculeşti
4. Borobăneşti
5. Verneşti

91. VALEA IAŞULUI
1. **Valea Iaşului**
2. Bădila
3. Bărbălăteşti
4. Borovineşti
5. Cerbureni
6. Mustăţeşti
7. Ruginoasa
8. Ungureni
9. Valea Uleiului

92. VALEA MARE-PRAVĂŢ
1. **Valea Mare Pravăţ**
2. Bilceşti
3. Colnic
4. Fântânea
5. Gura Pravăţ
6. Nămăeşti
7. Pietroasa
8. Şelari

93. VEDEA
1. **Vedea**
2. Bădicea
3. Blejani
4. Bureţeşti
5. Chiriţeşti
6. Chiţani
7. Ciureşti
8. Dincani
9. Fata
10. Frătici
11. Izvoru de Jos
12. Izvoru de Sus
13. Lungani
14. Mogoşeşti
15. Prodani
16. Răţoi
17. Vaţa
18. Vârşeşti
19. Veţişoara

94. VLĂDEŞTI
1. **Vlădeşti**
2. Coteasca
3. Drăghescu
4. Putina

95. VULTUREŞTI
1. **Vultureşti** (1512)
2. Bârzeşti (1536)
3. Huluba

ARGEŞEL, râu, afl. stg. al Râului Târgului în aval de Mioveni; 76 km; supr. bazinului: 242 km^2. Izv. de pe pantele S ale masivului Păpuşa, de sub vf. Păpuşa (2 391 m alt.), de la 2 020 m alt., are o direcţie predominantă de curgere N-S, cu uşoară abatere spre SV în aval de com. Davideşti, căpătând înfăţişarea unui arc de cerc. Străbate mai întâi zona cristalină a M-ţilor Păpuşa, unde are pantă mare de curgere (54 m/km), apoi, în aval de Nămăeşti, intră în zona subcarpatică, iar în aval de Hârtieşti drenează Piem. Cândeşti trecând prin Mioveni. În zona Piem. Cândeşti, din cauza infiltraţiilor puternice în pietrişurile piemontane, râul seacă în anii secetoşi. Este lipsit de afl. importanţi.

ARGETOAIA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 12 sate, situată în Piem. Bălăciţei, pe râul Argetoaia; 4 595 loc. (1 ian. 2011): 2 296 de sex masc. şi 2 299 fem. Biserică având triplu hram „Sfântul Nicolae", „Sfântul Ioan" şi „Sfântul Gheorghe" (1813).

ARHIMANDRITU → Reviga.

ARICEŞTII RAHTIVANI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei; 8 386 loc. (1 ian. 2011): 4 182 de sex masc şi 4 204 fem. Staţie de c.f. (în satul Târgşoru Nou). Expl. de petrol şi gaze naturale. În arealul satului Ariceştii Rahtivani a fost descoperit (în luna mai 2011) un schelet uman, presupus ca datând de acum c. 4 500 de ani. În satul Ariceştii Rahtivani se află bisericile „Sfântul Ilie" (1777, reparată în 1887), care păstrează picturi murale originare, şi „Sfântul Nicolae" (1811, reparată în 1880); în satul Târgşoru Nou există biserica „Sfinţii Voievozi", a fostei mănăstiri Târgşoru Nou, deteriorată de cutremurul din 10 nov. 1940 şi refăcută în 1942.

ARICEŞTII ZELETIN, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Teleajenului cu prelungirile M-ţilor Ciucaş; 1 265 loc. (1 ian. 2011): 625 de sex masc. şi 640 fem. Expl. forestiere, de petrol şi de nisip cuarţos. Pomicultură (pruni, meri, peri, gutui). Biserică având dublu hram, „Sfântul Ilie" şi „Sfântul Nicolae" (1770), în satul Ariceştii Zeletin. Bogat fond cinegetic.

ARIEŞ, râu, afl. dr. al Mureşului pe terit. com. Lunca Mureşului (jud. Alba); 166 km; supr. bazinului: 3 005 km^2. Izv. din N masivului Bihor, de sub vf. Curcubăta Mare, de la 1 195 m alt., curge mai întâi pe direcţie NV-SE, până la Câmpeni, de aici se îndreaptă către NE, având, până la Turda, o direcţie de curgere opusă râului Mureş, după care se arcuieşte spre S-SE. În cursul superior, până la confl. cu râul Arieşu Mic, **A.** poartă numele Arieşu Mare. În zona montană, până la ieşirea de pe terit. jud. Alba, râul **A.** are o pantă medie de curgere de 7‰, iar în Câmpia Turzii aceasta scade la 2,5‰. Debitul mediu multianual în zona de confl. cu Mureşul este de 26 m^3/s. În zilele de 26–28 dec. 1995, din cauza ploilor abundente şi a topirii zăpezii, debitul râului **A.** a crescut foarte mult, provocând mari inundaţii în cursul mijlociu şi inf., soldate cu pagube materiale. De-a lungul văii sale – una dintre cele mai încântătoare zone turistice –, râul **A.** a modelat, prin eroziune diferenţială, câteva depresiuni fermecătoare (Arieşeni, Câmpeni, Sălciua ş.a.) şi a „sculptat" mai multe defilee şi chei impunătoare, între care se remarcă pitoreştile chei dintre localit. Ocoliş (jud. Alba) şi Moldoveneşti (jud. Cluj) în lungime de c. 30 km, săpate în prelungirile calcaroase ale M-ţilor Trascău. Râul **A.** trece prin oraşul Câmpeni şi prin municipiile Turda şi Câmpia Turzii. Afl. pr.: Arieşu Mic, Sohodol, Cernişa, Râmetea (pe dr.), Gârda Seacă, Albac, Bistra, Valea Mare, Poşaga, Ocoliş, Iara, Hăjdate, Valea Racilor, Valea Florilor, Valea Lungă ş.a. (pe stg.).

ARIEŞENI, com. în jud. Alba, alcătuită din 18 sate, răsfirate pe pantele domoale ale M-ţilor Bihor, la 830 m alt, situată în Ţara Moţilor, pe valea superioară a Arieşului Mare, în Depr. Arieşeni; 1 746 loc. (1 ian. 2011): 878 de sex masc. şi 868

Arieşeni. Sat de tip risipit

Aroneanu. Biserica „Sfântul Nicolae”

fem. Expl forestiere; prelucr. primară a lemnului. Creşterea bovinelor. Agroturism. Satul Arieşeni este menționat documentar, prima oară, în 1909. Biserică din lemn cu hramul „Înălțarea Domnului” construită în 1791 şi pictată în 1829 de Mihai din Abrud, declarată monument de arhitectură. În arealul com. **A.** se află Ghețarul de la Vârtop, peşteră declarată monument al naturii (1957) şi rezervație speologică (1969) şi rezervația naturală Cheile Gârdişoarei (15 ha). Pe terit com. **A.** se află o pârtie de schi de dificultate medie, cu o lungime de 1 600 m, o lățime de 90 m şi o diferență de nivel de 250 m. Pârtia este iluminată pe timpul nopții; teleschi; 200 de case de vacanță.

ARINIŞ, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Asuajului cu Dealurile Sălajului, pe cursul superior al râului Sălaj, la confl. cu râul Tămăşeşti;1 022 loc. (1 ian. 2011): 497 de sex masc. şi 525 fem. Haltă de c.f. (în satul Ariniş). Expl. forestiere. Morărit şi panificație. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Apicultură; legumicultură. Satul Ariniş apare menționat documentar, prima oară, în 1543 cu numele *Egherhat*, satul Tămăşeşti este atestat în 1424, iar satul Rodina s-a format în 1954. Bibliotecă comunală cu peste 6 300 de volume.

ARIUŞD → VÂLCELE (1).

ARMĂŞEŞTI, com. în jud. Ialomița, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Sărata; 2 420 loc. (1 ian. 2011): 1 229 de sex masc. şi 1 191 fem. Stație de c.f. (în satul Armăşeşti). Primărie (1882), şcoala agricolă „Iordache Zosima” (1887), în satul Armăşeşti. Culturi de cereale, plante uleioase şi de nutreț, leguminoase pentru boabe, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, legume etc. Creşterea bovinelor, ovinelor şi păsărilor. Fazanerie (în satul Malu Roşu). Satul Nenişori apare atestat documentar, prima oară, în 1639, iar satul Armăşeşti în 1778. În nov. 1639, domnul Moldovei, Vasile Lupu, a încercat să obțină mazilirea domnului Țării Româneşti, Matei Basarab, cu sprijin otoman, pentru a ocupa şi scaunul domnesc al Țării Româneşti. Astfel, în arealul satului Nenişori, la 23 nov./3 dec. 1639, oastea lui Matei Basarab a învins-o pe cea moldoveană a lui Vasile Lupu, care s-a retras în dezordine, iar Matei Basarab a fost reconfirmat la domnie de către Poarta Otomană. În urma acestei bătălii, Matei Basarab a construit, la Nenişori (în 1641), biserica „Sfântul Mucenic Procopie”. În satul Armăşeşti se află biserica „Sfântul Gheorghe” zidită în 1778, din inițiativa căpitanului Ioniță Nenişor, pe locul uneia din lemn, cu transformări din 1859. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **A.** a făcut parte din jud. Ilfov.

ARMENIERSTADT → Gherla.

ARMENIŞ, com. in jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată în culoarul Timiş-Cerna, pe dr. râului Timiş, în amonte de defileul acestuia; 2 467 loc. (1 ian. 2011): 1 213 de sex masc. şi 1 254 fem. Stație de c.f. Expl. de min. de fier, de mică şi feldspat. Expl. forestiere. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Pomicultură. Satul Armeniş este menționat documentar, prima oară, în 1428.

ARMENOPOLIS → Gherla.

ARNOTA, Mănăstirea ~ → Costești (5).

ARONEANU, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în zona colinelor Bahluiului, pe râul Ciric; 3 209 loc. (1 ian. 2011): 1 675 de sex masc. şi 1 534 fem. Creşterea bovinelor şi a păsărilor. Centru viticol şi de vinificație (satul Şorogari). Iaz piscicol (96 ha). Apicultură. În satul Aroneanu se află biserica „Sfântul Nicolae” a fostei mănăstiri Aroneanu, ctitorie din anii 1593–1594 a domnului Aron Tiranul, cu fațadele decorate cu ceramică smălțuită (discuri, flori de crin, steluțe), iar în satul Rediu Aldei, biserica „Sfântul Ilie” (1718, cu pridvor din sec. 19). Com. şi satul Aroneanu s-au numit *Aron Vodă* în perioada 1594–1965.

ARON VODĂ → Aroneanu.

ARPAŞU DE JOS, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Făgăraş, pe dr. râului Arpaş, la confl. cu râul Olt; 2 858 loc. (1 ian. 2011): 1 423 de sex masc. şi 1 435 fem. Stație de c.f. (în satul Arpaşu de Jos). Hidrocentrală (14,2 MW) dată în folosință la 21 ian. 1992. Expl. forestiere şi de balast. Prelucr. lemnului; morărit şi panificație. Păstrăvărie. Centru pomicol (meri, peri, pruni). Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr, plante textile ş.a. Satul Arpaşu de Jos este atestat documentar, prima oară, în 1223. În perioada 1765–1851 satul Arpaşu de Jos a fost militarizat prin includerea lui în Compania a VIII-a de graniță a Regimentului I de Graniță de la Orlat. Pe terit. satului Arpaşu de Jos au fost descoperite (1954–1955) urmele unei aşezări dacice (91 x 56 m), fortificată cu val de pământ şi palisadă şi cu şanț de apărare, datând din sec. 1 î.Hr.-2 d. Hr., în care s-au găsit vase ceramice lucrate cu mâna şi la roată (căni, fructiere, strecurători etc.), râşnițe din tuf vulcanic, lame de cuțite din fier, un vârf de lance, o brățară de argint etc. Tot aici se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1794), cu picturi murale interioare din 1823 şi ruinele fostei mănăstiri cisterciane (1202), reconstruită din piatră în 1250. În satul Arpaşu de Sus există o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1799–1802), cu picturi murale interioare datând din 1815.

ARPAŞU MARE, vârf în M-ții Făgăraş, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 468 m. De sub acest vf. izv. râul Arpaş. Greu accesibil pe poteci turistice.

ARPAŞU MIC, vârf în M-ții Făgăraş, în apropiere de **A.** Mare, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 459 m. De sub el izvorăşte pârâul Buda, considerat pr. izv. al sistemului hidrografic Argeş.

ARRUBIUM → Măcin (3).

ARSACHE → Vedea (3).

ARSURA 1. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în E Pod. Central Moldovenesc; 1 773 loc. (1 ian. 2011): 887 de sex masc. şi 886 fem. Creşterea ovinelor şi a păsărilor. Viticultură. Aici au fost descoperite (1964) urmele unei mari cetăţi traco-getice (25 ha), întărită cu două valuri de pământ şi cu ziduri de piatră, datând din sec. 4–2 î.Hr. Biserica „Sfântul Spiridon" (1886), în satul Mihail Kogălniceanu.

2. Rezervaţia forestieră ~ → Mărgineni (1).

ARUTELA → Călimăneşti.

ASAN AGA → Bujoreni (1).

ASĂU, com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Comăneşti, în zona de confl. a râului Asău cu Trotuş; 7 140 loc. (1 ian. 2011): 3 658 de sex masc. şi 3 482 fem. Staţie de c.f. Expl. forestiere, de cărbune brun, de petrol şi de gresii. Moară. Prelucr. primară a lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. Biserică ortodoxă (1892–1899), în satul Asău. Rezervaţie de pin roşu. Agroturism.

ASSERCULI OPPIDUM → Târgu Secuiesc (2).

ASUAJU DE SUS, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Asuajului, pe râul Asuaj; 1 510 loc. (1 ian. 2011): 751 de sex masc. şi 759 fem. Centru de tâmplărie. Satul Asuaju de Sus este menţionat documentar, prima oară, în 1391. Rezervaţie arheologică în punctul numit „La Cetate". Anual, la mijlocul lunii sept., aici se desfăşoară Festivalul cântecului, dansului şi portului popular din zona Codrului.

AŞCHILEU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Clujului, pe cursul superior al râului Borşa; 1 691 loc. (1 ian. 2011): 820 de sex masc. şi 871 fem. Reşed. com. este satul *Aşchileu Mare*, menţionat documentar, prima oară, în 1331. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Bisericile din lemn cu hramul „Sfinţii Îngeri", în satele Aşchileu Mare (construită în 1825–1828 de Dima din Bistriţa şi pictată în 1839 de Perşa din Elciu) şi Aşchileu Mic (1801, cu decor sculptat din 1806 şi picturi interioare din 1843, executate de Simeon Mărtişianu).

AŞTILEU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată pe stg. văii Crişului Repede, în Depr. Vad-Borod, la poalele de N ale M-ţilor Pădurea Craiului; 3 780 loc. (1 ian. 2011): 1 895 de sex masc. şi 1 885 fem. Expl. de marmură, de bauxită, de argile refractare, de nisipuri şi calcare. Hidrocentralele Aştileu I (2,8 MW) intrată în funcţiune în 1954 şi Aştileu II (1 MW) dată în folosinţă în 1982. Producţie de cărămizi refractare şi de var. Prelucr. lemnului. Satul Chistag este atestat documentar, prima oară, în 1075. În satul Aştileu, atestat documentar în 1335, se află o biserică greco-catolică (1800) şi un conac (sec. 18).

ATÂRNAŢI 1. → Ghimpeţeni.
2. → Măgura (5).

ATID, com. în jud. Harghita, alcătuită din 5 sate, situată în E Pod. Târnavelor, în Depr. Atid, la 550 m alt.; 2 839 loc. (1 ian. 2011): 1 376 de sex masc. şi 1 463 fem. Nod rutier. Producţie de palincă din prune. Pomicultură (pruni, meri, peri). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Muzeu sătesc (Atid). Muzeul păläriilor din pai (în satul Crişeni). În satul Inlăceni au fost descoperite (1950, 1956) vestigiile unui castru roman (sec. 2–3), de plan dreptunghiular (142 x 146 m), cu patru porţi străjuite de turnuri patrulatere. La Inlăceni se află o biserică din sec. 15, cu adăugiri din sec. 19, în stil gotic, cu tavan casetat şi pictat în 1668 şi zid de incintă, construit în 1753, azi biserică unitariană. În satul Atid, menţionat documentar, prima oară, în 1566, există o biserică reformată din 1797 cu turn ridicat în 1814. În satul Cuşmed, atestat documentar, prima oară, în 1333, se află o biserică în stil gotic (sec. 15), în prezent biserică reformată, ctitorie a lui Iancu de Hunedoara, cu tavan casetat (1714) şi zid de incintă (sec. 18), clopotniţa fiind construită (în 1717) din grinzi de stejar prinse în cuie de lemn. Tot la Cuşmed se află casa olarului Bereczki Zsigmard (1858).

AŢEL, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mare, la 12 km E de municipiul Mediaş; 1 609 loc. (1 ian. 2011): 830 de sex masc. şi 779 fem. Staţie de c.f. (în satul Aţel) pe linia Mediaş-Sighişoara. Expl. de nisipuri cuarţoase. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, cartofi, legume ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor şi păsărilor. Pe terit. com. **A.** au fost descoperite (1859) două vase ceramice lucrate la roată, un vârf de suliţă şi trei brăţări din bronz datând din a doua Epocă a fierului – La Tène (sec. 5 î.Hr.-1 d.Hr.), precum şi vestigiile unei aşezări rurale romane (sec. 2–3) şi un tezaur daco-roman de argint alcătuit din 375 de monede, 18 inele, brăţări, fibule, 158 de mărgele etc. Satul Aţel, menţionat documentar, prima oară, în 1253 cu numele *Echelin*, a căpătat la mijlocul sec. 14, pentru scurtă vreme, statut de oraş (*civitas*). Aici există o biserică zidită în stil gotic în a doua jumătate a sec. 14, cu modificări ale bolţilor corului şi ale navelor laterale de la sf. sec. 15, azi biserică evanghelică. Biserica păstrează o uşă cu încrustaţii (1499), strane de piatră realizate (sf. sec. 15) în stil gotic de pietrarul Andreas şi strane din lemn executate, în 1516, de Johannes Reychmuth. În jurul bisericii a fost construită (înainte de anul 1471) o cetate ţărănească cu mai multe turnuri de apărare, din care se păstrează câteva fragmente. În satul Dupuş se află o biserică din sec. 15, fortificată în 1524, în stil gotic, cu altar poliptic, pictat în 1520–1522, şi orgă acţionată pneumatic, instalată în 1731 (azi biserică evanghelică).

AŢINTIŞ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Aţintiş, în apropiere de confl. acestuia cu Mureşul; 1 626 loc. (1 ian. 2011): 819 de sex masc. şi 807 fem. Expl. de gaze naturale (Sâniacob). Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi nutreţ etc. Creşterea bovinelor, ovinelor şi păsărilor. Satul Aţintiş este menţionat documentar, prima oară, în 1357. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18), în satul Cecălaca.

AUGMONIA → Zăvoi.

23 AUGUST 1. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Pod. Cobadin, pe ţărmul de V al Mării Negre şi pe malul de N al lacului Tatlageac; 5 530 loc. (1 ian. 2011): 2 771 de sex masc. şi 2 759 fem. Nod rutier. Morărit: Pomicultură (piersici, caişi ş.a.). În com. 23 August se află schitul Miron (de călugări), înfiinţat în 1991, cu biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena". În intravilanul com. 23 August a fost înfiinţată, în anul 2010, o staţiune balneoclimaterică numită „Terra" care se desfăşoară de-a lungul plajei şi falezei Mării Negre şi va avea în final două hoteluri cu 13 etaje, 40 de vile, un heliport, terenuri de minigolf, baze de agrement, spaţii de alimentaţie publică, spaţii verzi ş.a. În anii 1993 şi 1996 s-a încercat schimbarea denumirii com. 23 August în Unirea, dar de fiecare dată majoritatea populaţiei comunei s-a împotrivit din motive economice, fapt ce

În satul Tămaşda se află ruinele unei bazilici romano-catolice din sec. 12, declarată monument istoric.

a determinat ca numele comunei să rămână neschimbat.

2. → I. C. Brătianu.

AUGUSTIN, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată pe stg. văii Oltului, în zona defileului de la Racoş; 1 797 loc. (1 ian. 2011): 907 de sex masc. şi 890 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale şi cartofi. Pe terit. satului Augustin, menţionat documentar în 1679, a fost descoperit (1939) un tezaur monetar compus din 293 de denari romani republicani şi imperiali datând din perioadele 189–180 î.Hr. şi 37–41. Rezervaţie paleontologică cu punct fosilifer cu bogată faună de amoniţi conservaţi în marnele cretacice cenuşii. Comuna **A.** a luat fiinţă la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Augustin din com. Ormeniş, jud. Braşov.

AURARIA MAIOR → Abrud (2).

AUŞEU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Vad-Borod, la poalele M-ţilor Plopiş, pe dr. văii Crişului Repede; 3 015 loc. (1 ian. 2011): 1 509 de sex masc. şi 1 506 fem. Expl. de calcar (în satul Groşi). Satul Auşeu este menţionat documentar, prima oară, în anul 1406. În satul Gheghie se află biserica din lemn „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (începutul sec. 18), strămutată aici, în 1714, din satul învecinat Luncşoara; Casă parohială (1927), în satul Groşi; biserica din lemn „Sfântul Gheorghe" (1760, construită de meşterul Lup, pictată în sec. 19), în satul Luncşoara.

AVRAM IANCU 1. Com. în jud. Alba, alcătuită din 33 de sate, răsfirată pe pantele domoale, de SE, ale M-ţilor Bihor, situată în Ţara Moţilor, pe cursul superior al Arieşului Mic; 1 674 loc. (1 ian. 2011): 845 de sex masc. şi 829 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, doage). Centru de prelucr. artistică a lemnului (tulnice, unelte ş.a.). Satul Avram Iancu este menţionat documentar, prima oară, în 1839 cu numele *Vidra de Sus*. Aici s-a născut Avram Iancu (1824–1872), unul dintre conducătorii Revoluţiei de la 1848–1849 din Transilvania, supranumit „Craiul munţilor"; în casa acestuia s-a amenajat Muzeul memorial „Avram Iancu", care cuprinde fotografii, documente de familie, obiecte personale (arme, drapele, tunul şi săbiile etc.). Bustul lui Avram Iancu, realizat (în 1968) de sculptorul Romulus Ladea. Punct de plecare spre muntele Găina, aflat la 9 km SV de com. **A.I.** Satul Bădăi din componenţa com. **A.I.** este aşezarea

Avram Iancu (1). Muzeul memorial „Avram Iancu"

rurală aflată la cea mai mare înălţime din România, respectiv la 1 650 m alt.

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Crişurilor, în apropierea graniţei cu Ungaria; 3 376 loc. (1 ian. 2011): 1 692 de sex masc. şi 1 684 fem. Staţie de c.f. (în satul Tămaşda). Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, legume, plante de nutreţ etc. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Heleşteu piscicol (în satul Tămaşda). Centru de ţesături populare (ştergare). Satul Avram Iancu, care până în 1925 s-a numit *Aciura,* este menţionat documentar, prima oară, în 1828.

3. → Ocna Pustie.

AVRĂMENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare; 3 714 loc. (1 ian. 2011): 1 895 de sex masc. şi 1 819 fem. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, plante de nutreţ etc. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Moară de grâu şi 4 mori de porumb; presă de ulei comestibil. Până la 30 dec. 2005, com. **A.** a avut în componenţă satele Adâşeni şi Zoiţani, care la acea dată au format com. *Adâşeni*.

AVRĂMEŞTI, com. în jud. Harghita, alcătuită din 8 sate, situată în Pod. Târnavelor, la 500 m alt.; 2 600 loc. (1 ian. 2011): 1 349 de sex masc. şi 1 251 fem. Creşterea bovinelor. Satul Avrămeşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1334. Biserică (sec. 13–15).

AVRIG 1. Lac glaciar în V M-ţilor Făgăraş, la 2 011 m alt. Supr.: 1,48 ha. Ad. max.: 4,5 m.

2. Oraş în jud. Sibiu, situat în Depr. Făgăraş, la 300 m alt., pe dr. râului Avrig, în apropiere de confl. acestuia cu Oltul, la 22 km SE de municipiul Sibiu; 14 470 loc. (1 ian. 2011): 7 279 de sex masc. şi 7 191 fem. Supr.: 133,4 km², din care 5,3 km² în intravilan; densitatea: 2 730 loc./km². Staţie de c.f. Expl. forestiere, de argilă şi calcare dolomitice. Hidrocentrală (14,2 MW). Întreprinderi constr. de maşini (utilaje pentru ind. extractivă, maşini de luptă pentru infanterie, autovehicule blindate pe roţi şi pe şenile, caroserii, containere, remorci basculante), de sticlărie (cristaluri, corpuri de iluminat), de faianţă şi porţelan, de prelucr. a lemnului şi alim. Fermă de creştere a porcilor. Parc. Staţiune climaterică. Sanatoriu. Muzeu etnografic. Bibliotecă orăşenească. Muzeul memorial „Gheorghe Lazăr" (inaugurat la 10 iun. 1979), cu exponate aparţinând iluministului ardelean, întemeietorul şcolii în limba română. Tabără de creaţie pentru pictorii amatori (din 1981). **Istoric**. În perimetrul oraşului au fost descoperite vestigii din Neolitic (ceramică, topoare de piatră), din epocile bronzului şi fierului şi din perioada stăpânirii romane. La începutul sec. 13, aici s-au stabilit colonişti germani care au suferit de pe urma năvălirii tătarilor în 1241. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1364 cu numele *Affrica*, iar în 1733 cu toponimul actual. Declarată oraş la 18 apr. 1989. În prezent, oraşul **A.** are în subordine ad-tivă 4 sate: Bradu, Glâmboaca, Mârşa, Săcădate. **Monumente:** ruinele unei cetăţi (construită în jurul anului 1200, în perioada colonizării saxone); biserică zidită în anii 1265–1270, în stil romanic, cu transformări din sec. 16 şi 18, înconjurată de un zid de apărare din sec. 14–15, azi biserică evanghelică; biserica ortodoxă cu hramul „Duminica Floriilor", construită în anii 1755–1762, cu decor de inspiraţie barocă şi picturi murale interioare executate (în 1762) de zugravii Ionaşcu şi Pană; aici se află mormântul cărturarului iluminist Gheorghe Lazăr (1779–1823), născut la Avrig; Palatul „Brukenthal" (1780–1785), în stil baroc; monumentul lui Gheorghe Lazăr, realizat în 1964 de sculptorul Cornel Medrea. În satul Săcădate se află o biserică având hramul „Botezul Domnului" (iniţial biserică unită), datând

Axente Sever. Biserica evanghelică

din 1794, şi o biserică de la sf. sec. 13, cu transformări din sec. 18 şi 20, azi biserică evanghelică, iar în satul Bradu există o biserică din sec. 15–18, azi biserică evanghelică, cu casă parohială (sec. 17).

AXENTE SEVER, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, la confl. râului Vişa cu Târnava Mare; 4 142 loc. (1 ian. 2011): 2 094 de sex masc. şi 2 048 fem. Expl. forestiere. Centru viticol şi de vinificaţie. Culturi de cereale, plante pentru nutreţ, sfeclă de zahăr, cartofi etc. Creşterea bovinelor, ovinelor şi păsărilor. În arealul satului Axente Sever a fost descoperit (1875) un tezaur alcătuit din 562 denari romani republicani, datând din perioada 211/208–56 î.Hr. Tot aici a fost identificată o necropolă de incineraţie din Epoca mijlocie a bronzului (sec. 16–13 î.Hr.) aparţinând culturii materiale Wietenberg. Satul Axente Sever apare menţionat documentar, în 1305, cu numele *Villa Dominarum* şi, ulterior, în 1322. În satul Frâua s-a născut Axente Ioan (1821–1906), poreclit „Sever", om politic, pedagog şi prefect în oastea lui Avram Iancu, participant la Revoluţia din 1848–1849 şi unul dintre conducătorii mişcării de eliberare naţională a românilor transilvăneni. Cu ocazia comemorării a 25 de ani de la moartea acestuia (1931), satul şi com. *Frâua* au fost numite Axente Sever. Aici se află o biserică din sec. 14–15, azi biserică evanghelică fortificată, cu turn de poartă şi orgă instalată în 1777, precum şi o biserică ortodoxă cu hramul „Învierea Domnului" (ante 1836), cu picturi murale interioare din 1862. În satul Agârbiciu există o biserică din sec. 14 (azi biserică evanghelică), fortificată în sec. 16, cu modificări din sec. 19, iar în satul Şoala, o cetate ţărănească cu biserică de incintă (sec. 15–19), azi biserică evanghelică.

AXINTELE, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului, în lunca Ialomiţei; 2 395 loc. (1 ian. 2011): 1 208 de sex masc. şi 1 187 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante de nutreţ, legume etc. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor şi păsărilor. Moară. Biserica „Sfânta Treime" (1823–1836, reclădită în 1901–1902, reparată în anii 1945 şi 1960 şi repictată în 1974), în satul Axintele. Han (sec. 19). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **A.** a făcut parte din jud. Ilfov.

AXIOPOLIS → Cernavodă.

AZAPLAR → Comana (3).

AZIGIA → Saligny.

AZIZA → Saligny.

AZIZIA → Saligny.

AZIZIS → Fârliug.

AZUGA, oraş în jud. Prahova, situat pe valea superioară a Prahovei, la confl. cu râul Azuga, la poalele M-ţilor Bucegi, la 895–950 m alt., la 60 km NV de Ploieşti; 4 887 loc. (1 ian. 2011): 2 376 de sex masc. şi 2 511 fem. Supr.: 83 km^2, din care 1,4 km^2 în intravilan; densitatea: 3 490 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 10 iun. 1879). Producţie de echipamente pentru radiologie şi electroterapie, de mobilă, de ambalaje din hârtie şi carton. Fabrici de şampanie (din 1892), de salam (din 1877), de bere (1900 – 17 iun. 2009), de sticlă (1879–2007), de ciment alb (1885–2008), de postav (1887–2007) ş.a. Păstrăvărie. Bibliotecă orăşenească. Localitatea a fost întemeiată în anul 1830. Până în 1881 s-a numit *Întreprahove*. Declarat oraş în 1948. Staţiune climaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă, având un climat tonic-stimulant, aer curat, ozonat, fără praf şi alergeni, indicată pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, a surmenajului fizic şi intelectual etc. Centru turistic şi punct de plecare spre cabanele din M-ţii Bucegi şi Baiului. Pârtie olimpică de schi (2 224 m lungime), cu instalaţii de transport pe cablu. Biserica „Sfânta Treime" (1902–1903, refăcută în 1920 după bombardamentele din 1916) cu picturi murale interioare refăcute în întregime în 1960 de către pictorul Emil Ivănescu şi din nou, în tempera, în 1982 de către pictorul călugăr Rafael Popescu. La 30 mai 2004 s-a pus piatra de temelie a bisericii „Adormirea Maicii Domnului".

Azuga. Vedere generală

Bb

BABA ANA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Săratei, pe râul Ghighiu; 4 288 loc. (1 ian. 2011): 2 155 de sex masc. şi 2 133 fem. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1815–1817, reparată în 1894 şi 1947 şi zugrăvită în 1909), în satul Baba Ana.

BABACAI, Stânca ~ → Coronini.

BABADAG 1. Podiş în N Dobrogei, parte componentă a Pod. Dobrogei de Nord, situat la S de valea râului Taiţa. Format din depozite cretacice marno-grezoase, are un relief structural evident (cueste, supr. structurale), cu interfluvii prelungi, pe direcţia NV-SE, şi înălţimi ce coboară, treptat, de la 300–400 m în V la 60 m în E (în Culmea Doloşman). Alt. max.: 402 m (vf. Cârjelari).

2. Liman fluvio-maritim, pe terit. jud. Tulcea, la NE de Pod. Babadag şi la V de lacul Razim. Supr.: 24,7 km^2; lungime: 8,8 km; lăţime max.: 3,4 km; ad. max.: 3,5 m. Bază piscicolă.

3. Oraş în jud. Tulcea, situat în SE Pod. Babadag, la 30–120 alt., în apropierea lacului omonim, la 35 km S de Tulcea; 10 201 loc. (1 ian. 2011): 5 151 de sex masc. şi 5 050 fem. Supr.: 122 km^2, din care 60 km^2 în intravilan; densitatea: 170 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl. de gresii şi calcar. Producţie de mobilă, de cherestea şi de produse alim. (zahăr, preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice etc.). Morărit şi panificaţie. Viticultură. Bibliotecă orăşenească. Rezervaţie naturală (poiana Kiorum Tarla cu *Saphora jaubertii*, element pontic). **Istoric**. Săpăturile arheologice efectuate pe promontoriul Sultantepe, de pe malul lacului Babadag, au scos la iveală (1953, 1962–1973) o mare aşezare hallstattiană fortificată, care a dat numele culturii materiale Babadag (sec. 11–8 î.Hr.), răspândită în Dobrogea şi regiunile imediat învecinate, în care s-au găsit variate forme de vase ceramice, în special urne bitronconice şi străchini cu buza răsfrântă spre interior, cu caneluri, linii incizate şi cercuri realizate pe un fond negru, lustruit. Peste această aşezare s-a suprapus o alta, în epoca La Tène timpuriu (sec. 4 î.Hr.), cu urme de locuire getică, peste care au mai fost identificate vestigii ale unor aşezări din epoca romano-bizantină (sec. 6) şi apoi din perioada feudalismului timpuriu. Săpăturile arheologice efectuate în anii 1993–1994, în perimetrul curţii geamiei Ali-Gazi Paşa, au scos la suprafaţă fragmente ceramice provenite de la amfore, oale, urcioare, străchini, farfurii ş.a. datând din sec. 10–11, 14–15 şi 16–18. Pe terit. oraşului actual a existat o aşezare în perioada romană, numită *Vicus Novus*, menţionată pe o inscripţie din anul 178. Prima atestare documentară a localit. datează din 1263. În 1330, când se numea *Baba-Saltîk*, a fost vizitată de călătorul şi geograful arab Ibn Battūtah. Conform unui izvor documentar turcesc, un oarecare Saltîk, al cărui mormânt se află în oraş, s-ar fi stabilit aici în 1262, venit o dată cu c. 12 000 de colonişti turci selgiucizi aduşi în Dobrogea de împăratul bizantin Mihail al VIII-lea Paleologul. Oraşul a fost ocupat de turci în 1420. În 1484, pe mormântul lui Saltîk, sultanul Baiazid al II-lea a ridicat un mausoleu, o moschee şi clădiri anexe, transformând oraşul în feudă al lui Sari Saltîk. În 1518, aşezarea a fost prădată şi incendiată de cetele de cazaci. Localit. a suferit ulterior numeroase asedii (1597, 1791, 1808 etc.). Călătorul turc Evlia Celebi, în nenumăratele călătorii pe care le-a făcut la **B.** (1641, 1652, 1657, 1659, 1667), îl descrie ca pe un oraş înfloritor, cu 3 000 de clădiri, cu seraiuri înalte, cu 4 geamii, 11 schituri, 20 de şcoli, 8 hanuri, meşteşuguri de tot felul etc. **Monumente:** geamia lui Ali-Gazi Paşa (1609, renovată în 1998–1999), cu un minaret de 35 m înălţime; mausoleul lui Sari Saltîk (sec. 15, cu refaceri din sec. 18–19 şi 1977); biserica armenească „Sfânta Născătoare" (sec. 17; mistuită de un incendiu în 1823, reclădită în 1829, distrusă din nou de un incendiu în 1891 şi rezidită în 1896); biserica „Sfântul Dumitru" (1903–1923); Cazarma (c. 1828); casa „Panaghie" (începutul sec. 19), iniţial casă de rugăciune, apoi seminar musulman, găzduieşte azi muzeul de artă orientală. În arealul oraşului **B.** se află rezervaţia naturală „Dealul Bujoarelor" (50,8 ha).

Babadag (3). Casa „Panaghie"

BABELE 1. Culme muntoasă în partea central-nordică a masivului Bucegi (Carpaţii Meridionali), cu direcţie N-S, între Valea Jepilor, la E, şi Valea Şugărilor, la V, constituită din conglomerate şi gresii. Alt. max.: 2 292 m (vf. Baba Mare). În urma modelării îndelungate şi complexe a rocilor din această zonă, datorită agenţilor naturali (vânt, gelivaţie, şiroire, eroziune diferenţială etc.), au rezultat forme specifice de relief, cu aspect de stânci izolate sau grupuri de stânci, unele cu profil uman, altele având înfăţişarea unor ciuperci uriaşe (numite „Babe") sau a unui Sfinx. Important obiectiv turistic de la care se poate pleca

Babele (1). Cabana Babele

spre vf. Omu (2 505 m), spre izv. şi peştera Ialomiței, spre Crucea de pe masivul Caraiman, spre cabanele Piatra Arsă şi Vârful cu Dor etc. Hotel turistic. Punct final al telecabinei ce face legătura cu oraşul Buşteni, dată în folosință la 11 aug. 1978 (lungimea cablului: 4 350 m; diferență de nivel: 1 237 m) şi punct de plecare al celei spre Hotelul Peştera (din apropierea Peşterii Ialomiței), a cărui lungime este de 2 600 m şi diferență de nivel de 520 m, dată în funcțiune la 30 dec. 1982.

2. → Clejani.

BACĂU 1. Municipiu în E României, reşed. jud. omonim, situat în culoarul larg al Siretului, la 165 m alt., pe dr. râului Bistrița, la c. 10 km amonte de confl. cu Siretul; 175 191 loc. (1 ian. 2011): 83 431 de sex masc. şi 91 760 fem. Supr.: 60 km^2, din care 41 km^2 în intravilan; densitatea: 4 273 loc./km^2. Aeroport. Nod feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată la 1 sept. 1872) şi rutier. Termocentrală (200 MW). Întreprinderi constr. de maşini (avioane, maşini de rectificat, maşini şi utilaje agricole, maşini şi utilaje pentru ind. alim., şuruburi, buloane, arcuri şi organe de asamblare, produse metalice diverse), de prelucr. a lemnului (cherestea, mobilă, căsuțe turistice), de celuloză şi hârtie (fabrica Letea, 1841, este cea mai veche din România), de produse chimice (îngrăşăminte), electronice (asamblare de televizoare color şi aparate video, în colab. cu firma Daewoo din Coreea, din aug. 1995), textile (țesături din lână, conf.), piel. şi încălțăminte (inclusiv talpă artificială), mat. de constr. (prefabricate din beton, produse ceramice) şi alim. (preparate din carne şi lapte, produse de panificație, bere, vin şi băuturi alcoolice, spirt, drojdie etc.).

Babele (1). Grup de stânci sub formă de ciuperci

Universitatea de stat „George Bacovia" (1960), cu cinci facultăți, 5 713 studenți şi 273 profesori şi o universitate particulară cu 3 facultăți, 2 751 studenți şi 44 cadre didactice (în anul universitar 2007–2008); Teatrul dramatic „George Bacovia" (inaugurat la 28 mai 1852, cu sediul actual din 1948), Teatrul pentru copii şi tineret „Vasile Alecsandri", Orchestra simfonică „Mihail Jora"; Muzeul județean „Iulian Antonescu", cu secții de arheologie şi istorie (exponate din Paleolitic, piese dacice, materiale documentare referitoare la Războiul de Independență şi la Primul Război Mondial etc.), etnografie şi artă (picturi ale artiştilor locali, tapiserii, ceramică); Muzeu județean de ştiințele naturii „Ion Borcea" (păsări, fluturi, geobotanică); casa memorială „George Bacovia"; casa memorială „Nicu Enea", cuprinzând fotografii, obiecte personale, corespondență, picturi şi grafică semnate de Nicu Enea; complexul astronomic popular „V. Anestin"; numeroase biblioteci, între care Biblioteca județeană „I.C. Sturdza" Bacău (inaugurată la 27 iun. 1893), cu peste 400 000 vol., cinematografe etc. **Istoric.** Săpăturile arheologice au scos la iveală dovezi ale existenței acestei aşezări din sec. 4–7 (au fost identificate locuințe-bordei, în interiorul cărora s-au găsit vase de lut, obiecte de podoabă autohtone şi slave etc.). În cartierul Şerbăneşti a fost identificată o necropolă de incinerație geto-dacică din sec. 2–3, iar în zona Curții Domneşti şi a cartierului C.F.R. au fost descoperite vestigiile unei aşezări din sec. 4–5, suprapusă de cele ale unei alte aşezări din sec. 6–7, în care s-au găsit unelte din fier şi bronz, vase ceramice lucrate la roată şi cu mâna, fibule, amfore etc. Atestat documentar, prima oară, la 6 oct. 1408, ca oraş şi punct de vamă, într-un document emis de domnul Alexandru cel Bun. La **B.** s-au stabilit mai mulți husiți, refugiați din Ungaria şi Polonia (menționați în 1431), față de care domnii Moldovei au avut o atitudine tolerantă. După această dată, târgul **B.** este atestat documentar foarte des (1435, 1439, 1453, 1457, 1460 etc.). În nov. 1467, localit. a fost incendiată de regele maghiar Matia Corvin în timpul unei expediții întreprinsă în Moldova şi încheiată cu eşecul de la Baia. Între 1472 şi 1491, Alexandru, fiul lui Ştefan cel Mare,

Bacău (1). Palatul administrativ

Bacău (1). Casa de cultură „Vasile Alecsandri"

Bacău (1). Clădirea Teatrului „George Bacovia”

asociat la domnie cu tatăl său, a construit, la **B.**, o curte domnească pentru a-i servi ca reşed. (curte extinsă ulterior de Bogdan III/Bogdan cel Chior, alt fiu al lui Ştefan cel Mare) şi biserica „Precista”. În sec. 15–17, **B.** a fost un important centru vamal şi comercial, nu numai în virtutea tradiţiei, ci şi ca expresie a continuei sale dezvoltări economice. În perioada 1635–1847, este amintit frecvent ca târg în diferite documente, iar în 1864 figurează ca oraş pe harta lui Partenie-Dubău. În sec. 18 şi primele decenii ale sec. 19, **B.** se situa în rândul oraşelor de frunte ale Moldovei, având rol de târg domnesc, dar şi unele funcţii industriale şi culturale (în 1841 a luat fiinţă fabrica de hârtie, urmată de cea de bere în 1867, cea de cărămidă, în 1870, tipografia, în 1866, câteva gimnazii ş.a.). În 1905 şi 1920, la **B.** au avut loc greve muncitoreşti, iar în dec. 1989, manifestaţii pentru abolirea regimului comunist. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** ansamblul Curţii Domneşti (sec. 15–16); biserica „Precista” sau „Adormirea Maicii Domnului”, de mari dimensiuni (25,70 m lungime, 9 m lăţime), construită în anii 1490–1491 din iniţiativa lui Alexandru, fiul lui Ştefan cel Mare, sfinţită la 1 ian. 1491 şi renovată în 1641 de domnul Vasile Lupu. Aici se păstrează o lespede funerară (din 1496) cu decoraţii (rozete). Pictura murală a fost refăcută în 1854 şi 1989. Biserica a fost supusă unor lucrări de restaurare în 1912, 1919, 1924–1925, 1943 şi a fost declarată monument istoric; bisericile „Sfântul Nicolae” (1840), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena” (1845, pictată în 1923), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1848–1850), demolată în 1977 de autorităţile comuniste sub pretextul că fusese afectată de cutremurul din 4 mart. 1977, „Sfânta Treime” (1876), „Buna Vestire” (1880); Catedrala catolică (sec. 15); Catedrala ortodoxă cu hramul „Înălţarea Domnului”, cea mai mare din România şi una dintre cele mai mari din SE Europei (79 m lungime, 38 m lăţime şi 72 m înălţime), extinsă pe o supr. de 1 706 m², construită în perioada 2000–2010 cu fonduri de la Consiliul Judeţean Bacău, de la mai mulţi sponsori şi din donaţiile enoriaşilor. În anul 2009, catedrala avea 18 clopote montate din totalul celor 24 de clopote în final (clopotul mare fiind de 4,2 tone greutate), iar crucea principală de pe cupola centrală, montată în acelaşi an, are 7 m înălţime, o deschidere a braţelor laterale de 4,20 m şi o greutate de c. 2 tone, fiind executată din inox aurit; Sinagogă (1906); Palatul administrativ (1889–1891); clădirea Primăriei vechi (1750); turnul de apă (1890), azi observator astronomic; casele lui George Bacovia şi D.D. Pătrăşcanu; monumentul lui George Bacovia, opera sculptorului Constantin Popovici; statuia lui Ştefan cel Mare (dezvelită la 6 oct. 1997).

2. Judeţ situat în E României, în bazinele mijlocii ale Siretului şi Trotuşului, între 46°10' şi 46°55' latitudine N şi 26°00' şi 27°40' longitudine E, între jud. Neamţ (N), Vaslui (E), Vrancea (S), Covasna (SV) şi Harghita (V). *Supr.:* 6 621 km² (2,78% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 713 791 loc. (3,33% din populaţia ţării), din care 352 710 de sex masc. (49,41%) şi 361 081 fem. (50,59%). *Populaţia urbană:* 322 363 loc. (45,16%); *rurală:* 391 428 loc. (54,84%). *Densitatea:* 107,8 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31oct. 2011): 90,6% români, 2,5% rromi, 0,7% maghiari, 0,1% ceangăi ş.a. *Reşed.:* municipiul *Bacău*. *Oraşe:* Buhuşi, Comăneşti, Dărmăneşti, Moineşti (municipiu), Oneşti (municipiu), Slănic-Moldova, Târgu Ocna. *Comune:* 85. *Sate:* 483 (din care 5 aparţin oraşelor). *Localităţi componente ale municipiilor şi oraşelor:* 11.

Relief variat, format din unităţi montane, dealuri subcarpatice şi de podiş, zone colinare, terase şi lunci, care se succed în trepte de la V la E. În partea de V a jud. se desfăşoară o serie de culmi muntoase de înălţime mijlocie (între 984 m, vf. Măgura din M-ţii Berzunţi şi 1 664 m în vf. Grinduşu din M-ţii Tarcău) care ocupă 35,54% din supr. jud. **B.**, reprezentând prelungirile sudice şi estice ale munţilor ce aparţin flişului din zona externă a Carpaţilor Orientali. Astfel, de la N la S, rama montană care însoţeşte limita vestică a jud. **B.** este alcătuită din prelungirile sudice ale M-ţilor Goşmanu şi Tarcău, cu vf. Grinduşu (1 664 m, alt. max. a jud. **B.**), Preotesele (1 338 m), Aluniş (1 343 m) ş.a., apoi pantele estice ale M-ţilor Ciuc (vf. Gura Muntelui, 1 553 m) şi Nemira (vf. Nemira Mare, 1 649 m şi Şandru Mare, 1 640 m) şi versantul nordic al M-ţilor Vrancei (vf. Zboina Neagră, 1 350 m şi Clăbuc, 1 366 m). În interiorul spaţiului montan, în lungul unor văi, s-au individualizat numeroase depresiuni, bine conturate, între care se remarcă Depr. Dărmăneşti, Agăş, Coşnea, Poiana Uzului, Slănic-Moldova, Ferăstrău-Oituz ş.a. Partea centrală a jud. **B.**, între zona montană (la V) şi Valea Siretului (la E), este ocupată de Subcarpaţii Tazlăului şi partea de N a Subcarpaţilor Vrancei (28%), în cadrul cărora o mare extensiune o are Depr. subcarpatică Tazlău-Caşin şi Culmea Pietricica (746 m alt. max. în vf. Biene). La E de culoarul văii Siretului se află partea de NV a Colinelor Tutovei (subunitate a Pod. Bârladului) şi o mică zonă a extremităţii vestice a Pod. Central Moldovenesc.

Clima temperat-continentală cu nuanţe excesive în E şi moderate în V şi cu diferenţieri marcante altitudinal. Temp. medie anuală variază între 2°C în zona montană, 8°C în reg. subcarpatică şi de podiş şi 9–10°C în lunca Siretului. Temp. max. absolută (40,8°C) s-a înregistrat la Târgu Ocna (5 iul. 1916), iar minima absolută (–32,5°C) la Bacău (20 febr. 1954). Cantitatea de precipitaţii prezintă variaţii în raport cu unităţile de relief, atingând valori medii anuale cuprinse între 550 mm, în partea de E a jud., şi 1 100 mm pe culmile montane din V. Direcţia predominantă a vânturilor

Bacău (1). Biserica „Precista”

denotă o frecvență accentuată a circulației aerului dinspre N, NV şi NE, viteza medie anuală a acestora variind între 4 şi 6 m/s, viteze mai mari înregistrându-se în timpul iernii.

Rețeaua hidrografică aparține în întregime bazinului mijlociu al râului Siret, care străbate de la N la S, pe o distanță de 125 km, partea de E a jud. **B.**, cu o pantă medie de 60 cm/km, colectând, prin intermediul Bistriței inferioare şi al Trotuşului, toate apele din zona montană şi din Subcarpați. Reg. colinară şi de podiş din E este fragmentată de numeroase râuri mai mici, aparținând în mare parte bazinului hidrografic al râului Bârlad şi doar câteva sunt tributare direct Siretului, ca de pildă Valea Morii, Răcătău, Soci ş.a. Pe cursul inf. al Bistriței au fost construite mai multe lacuri de baraj cu scop hidroenergetic şi de alimentare cu apă (Bacău I, 7,4 mil. m^3, Bacău II, 4 mil. m^3, Racova, 8,66 mil. m^3, Gârleni, 5,1 mil. m^3), la fel şi pe râurile Uz (Lacul Poiana Uzului, 90 mil. m^3) şi Siret (lacurile Răcăciuni, 103,7 mil. m^3, Galbeni, 39,6 mil. m^3, Bereşti, 120 mil. m^3). Singurul lac natural este Bălătău (7 ha; vol.: 150 mii m^3), format prin bararea naturală, în 1883, a râului Izvoru Negru (afl. al Uzului).

Vegetația naturală aparține aproape în întregime domeniului forestier. Etajul pădurilor de foioase, prezente cu precădere în E jud., este alcătuit din gorun şi stejar în amestec şi în alternanță cu tei, jugastru, carpen şi fag. Pantele joase ale munților sunt acoperite cu păduri de amestec (fag, molid, brad), iar cele ale dealurilor subcarpatice cu gorun în alternanță cu fag. Etajul pădurilor de molid este extins pe culmile înalte, iar la peste 1 600 m alt. se află domeniul păşunilor şi fânețelor naturale.

Fauna se caracterizează prin preponderența speciilor de pădure, între care se evidențiază ursul, cerbul, mistrețul, jderul, lupul, vulpea, râsul, pisica sălbatică, căpriorul, veverița, cocoşul de munte, şoimul ş.a. În lunca largă a Siretului găsesc condiții optime lişițele, gârlițele, rațele sălbatice ş.a. Apele sunt populate de păstrăv, scobar, clean, mreană, lipan etc.

Resurse naturale: păduri (289 947 ha, 2008), zăcăminte de petrol (Zemeş, Lucăceşti, Solonț, Geamăna, Stăneşti, Moineşti, Tescani, Modârzău, Dofteana, Uture etc.) şi gaze naturale (Glăvăneşti, Huruieşti, Găiceana ş.a.), zăcăminte de cărbune brun (bazinele Comăneşti şi Asău), sare gemă (Târgu Ocna, Sărata), săruri de potasiu (Solonț, Găleanu, Arşița, Stăneşti). Expl. de gresii (Goioasa, Comăneşti, Sălătruc, Slănic-Moldova ş.a.), gips (Perechiu), calcar (Solonț, Ştefan cel Mare), tufuri vulcanice (Cleja, Bibireşti, Gura Răcătăului), argilă (Călugăra, Măgura, Dofteana) şi balast (în albia râurilor Siret, Bistrița, Trotuş ş.a.). O bogăție aparte o reprezintă izv. cu ape minerale de la Slănic-Moldova, Târgu Ocna, Poiana Sărată, Moineşti ş.a.

Istoric. Situat la intersecția unor străvechi drumuri ce însoțeau văile Siretului, Bistriței, Trotuşului, Tazlăului, Oituzului ş.a., terit. actual al jud. **B.** a cunoscut de timpuriu o intensă activitate umană, atestată de descoperirile

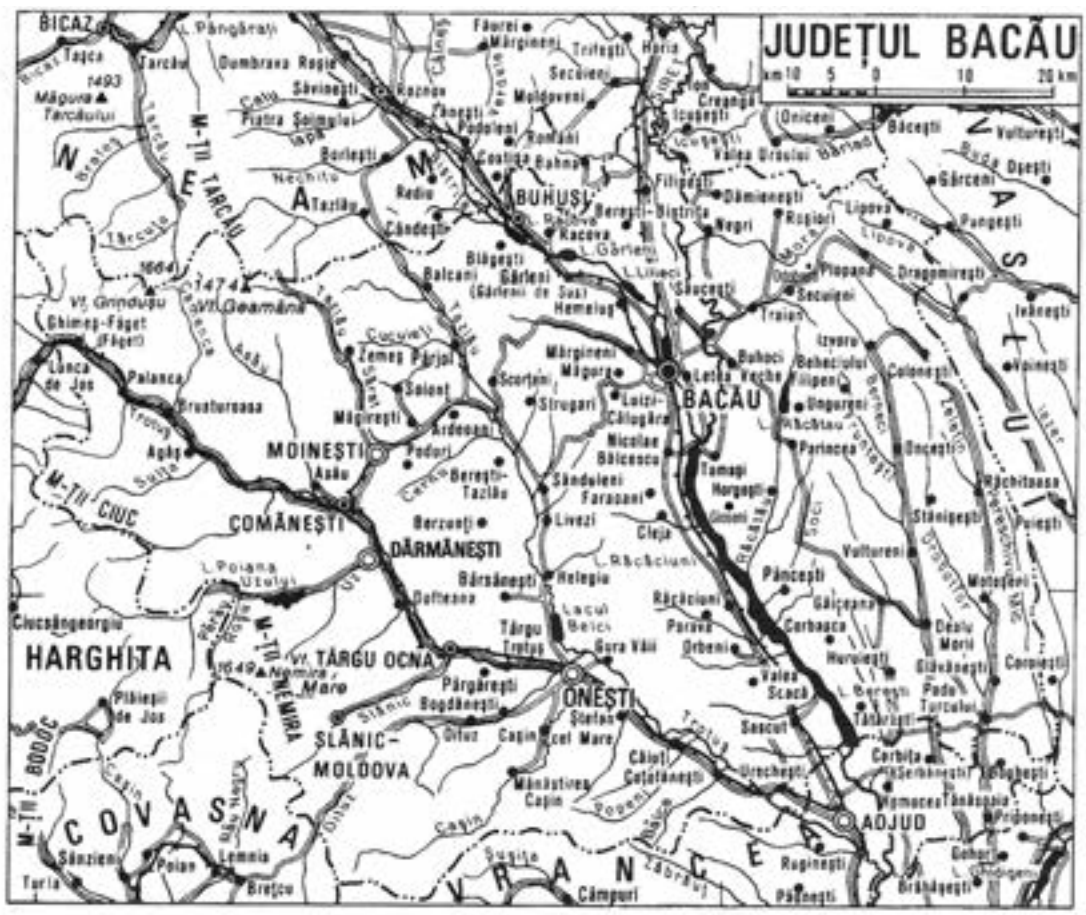

arheologice de la Buda şi Lespezi (Paleolitic), de la Podei, Brad, Lichitişeni, Mândrişca (Neolitic), Bărboasa, Brad, Răcătău, Bogdăneşti, Mândrişca (Epoca bronzului), Brad, Răcătău ş.a. (Epoca fierului) etc. Numeroase urme materiale au lăsat geto-dacii în aşezări de tip „dava" (*Tamasidava* – azi Răcătău de Jos, important centru de schimb în sec. 1 î.Hr.- 2 d.Hr., cetatea de la Tiseşti, sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr., aşezările dacice de la Brad şi Răcătău ş.a.). Pe terit. jud. **B.** au fost identificate şi două importante aşezări carpice – la Bărboasa şi Mândrişca (sec. 3). Descoperirile de la Bacău (sec. 4–7), Onceşti (sec. 8–9) ş.a. dovedesc continuitatea populaţiei daco-romane pe aceste meleaguri. O deosebită înflorire au cunoscut aceste locuri în vremea domniei lui Ştefan cel Mare, care a construit o Curte domnească (la Bacău) şi bisericile de la Borzeşti şi Bacău. Evoluţia procesului de maturizare a feudalismului la E de Carpaţi a avut drept consecinţă, între altele, şi apariţia târgurilor de la Bacău, Trotuş ş.a. O importanţă deosebită pentru economia jud. au avut-o salinele de la Târgu Ocna, exploatate în tot cursul Evului Mediu, cât şi exploatările de petrol, începute în sec. 17. În timpul Primului Război Mondial, pe terit. jud. **B.** s-au desfăşurat lupte grele la Oituz, Mănăstirea Caşin, Târgu Ocna; în perioada interbelică, şi apoi în a doua jumătate a sec. 20, jud. **B.** a înregistrat o importantă dezvoltare social-economică, culturală etc.

Economia actuală a jud. **B.** se caracterizează prin prezenţa unei industrii variate şi a unei agriculturi în care se îmbină culturile de tot felul cu pomi-viticultura şi creşterea animalelor. Caracterul preponderent industrial al jud. **B.** este evidenţiat de raportul dintre producţia globală industrială şi cel al producţiei globale agricole. În structura producţiei globale industriale a jud. **B.**, locurile pr. le deţin ind. energiei electrice şi termice (termocentralele Oneşti, Borzeşti, Comăneşti, Bacău, Dărmăneşti şi hidrocentralele Bacău I şi II, Racova, Gârleni, Galbeni, Bereşti, Răcăciuni, Buhuşi ş.a.), ind. chimică şi de prelucr. a petrolului (Borzeşti, Oneşti, Dărmăneşti), apoi ind. energetică, bazată pe expl. de petrol, cărbune, gaze naturale şi de sondă, ind. constr. de maşini şi prelucr. metalelor producătoare de utilaje pentru ind. chimică, uşoară şi alim. (Oneşti, Buhuşi), de utilaje tehnologice, maşini agricole, avioane (Bacău), ind. textilă (Buhuşi, Bacău), de expl. şi prelucr. a lemnului (Comăneşti, Bacău), pielăriei şi încălţămintei (Bacău), alim. (zahăr, preparate din lapte şi carne, băuturi alcoolice, vin, bere etc.).

Agricultura este bazată în pr. pe culturi de câmp, pomi-viticultură şi creşterea animalelor. În 2007, din totalul supr. agricole a jud. **B.** (320 514 ha), 186 047 ha reveneau terenurilor arabile, 85 215 ha păşunilor, 39 201 ha fâneţelor, 7 209 ha viilor şi pepinierelor viticole, 2 842 ha livezilor şi pepinierelor pomicole etc. În anul 2007, terenurile arabile erau ocupate cu culturi de porumb (85 904 ha), grâu şi secară (15 030 ha), plante de nutreţ (27 349 ha), orz şi orzoaică, ovăz, plante uleioase, floarea-soarelui, cartofi, legume, leguminoase pentru boabe, sfeclă de zahăr etc. Viticultura are condiţii favorabile de dezvoltare în zona Culmii Pietricica şi pe terasele inf. ale Trotuşului şi Tazlăului, iar pomicultura, în special, în Depr. Tazlău-Caşin, unde se află întinse plantaţii de meri, pruni, peri, cireşi ş.a. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 98 894 capete bovine (98 768 capete în sectorul privat), 134 996 capete porcine (133 658 capete în sectorul privat), 189 399 capete ovine (188 974 capete în sectorul privat), 50 505 capete caprine (integral în sectorul privat), locul 3 pe ţară, după jud. Constanţa şi Dolj, 27 295 capete cabaline (toate în sectorul privat). Avicultură (2 707 176 capete păsări, integral în sectorul privat). Apicultură (27 911 familii de albine).

Căile de comunicaţii (2008): lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **B.** însumează 221 km (din care 189 km electrificate), cu o densitate de 33,4 km/1 000 km^2 teritoriu, iar cea a drumurilor publice, 2 456 km, din care 650 km modernizate, cu o densitate de 37,1 km/100 km^2 teritoriu. O importanţă deosebită o au, atât în cadrul transportului feroviar, cât şi în cel rutier, segmentele magistralelor naţionale care străbat jud. dinspre Bucureşti spre Ploieşti–Buzău–Focşani–Mărăşeşti-Adjud şi de aici, unele spre N, prin Bacău către Suceava–Vicşani–Ucraina–Polonia şi altele spre NV, prin Oneşti– Ghimeş–Făget către Miercurea-Ciuc şi întreaga Transilvanie. Transportul aerian de mărfuri şi călători se realizează prin intermediul aeroportului din Bacău.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **B.** îşi desfăşurau activitatea 41 grădiniţe de copii, cu 23 920 copii înscrişi şi 1 293 cadre didactice, 176 de şcoli generale (învăţământul primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 65 877 elevi şi 4 143 cadre didactice, 33 de licee, cu 24 001 elevi şi 1 856 profesori, 30 de şcoli profesionale, cu 7 383 elevi şi 547 profesori, două institute de învăţământ superior cu opt facultăţi, 8 464 studenţi şi 317 profesori. În aceeaşi perioadă, reţeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprindea Teatrul dramatic, „George Bacovia" (inaugurat la 28 mai 1852), Teatrul pentru copii şi tineret „Vasile Alecsandri", orchestra simfonică „Mihail Jora", 13 muzee, 425 de biblioteci cu 4 547 000 vol., două cinematografe, 208 cămine culturale, cinci case de cultură, numeroase case memoriale, orchestre de muzică populară, ansambluri folclorice, formaţii de estradă, corale şi de dansuri etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 84 de secţii sportive în care activează 3 052 sportivi, 152 antrenori şi 146 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii se realiza, la sf. anului 2007, prin intermediul celor 12 spitale, cu 3 386 paturi (un pat de spital la 212 locuitori), cinci dispensare, un sanatoriu (la Dofteana), două policlinici, 166 farmacii, iar asistenţa medicală era asigurată de 1 003 medici (1 medic la 717 locuitori), 281 de stomatologi (1 medic stomatolog la 2 561 locuitori) şi 3 650 personal sanitar cu pregătire medie.

Turismul de sejur sau de tranzit, practicat pe scară largă în arealul jud. **B.**, dispune de o gamă variată de elemente de peisaj, monumente istorice şi de artă, muzee şi case memoriale, localităţi pitoreşti, renumite staţiuni balneo-climaterice (Slănic-Moldova, Târgu Ocna), interesante şi atractive manifestări etnofolclorice, precum şi de o bază materială adecvată, formată din 13 hoteluri şi moteluri, un camping, patru

vile, două pensiuni turistice urbane şi zece pensiuni turistice rurale ş.a., cu o capacitate totală de cazare de 2 858 de locuri. Pe tot cuprinsul jud. **B.** se poate admira frumusețea elementelor de peisaj (Valea Trotuşului cu o succesiune de defilee şi bazinete depresionare, valea şi defileul Uzului, lacul de acumulare de la Poiana Uzului, Valea Bistriței cu salba de lacuri antropice, cu peisajul urbanistic al municipiului Bacău etc.), numeroase locuri istorice şi monumente arhitectonice (câmpurile de luptă de la Oituz, Mănăstirea Caşin, Cireşoaia, biserica din Borzeşti – ctitorie din 1493–1494 a lui Ştefan cel Mare, Curtea domnească şi biserica „Precista" din Bacău, cetatea dacică „Tamasidava", hanul de la Gura Orbicului de lângă Buhuşi etc.), rezervații naturale (codrul secular de la Runc-Racova de 57,7 ha, alcătuit din fag, gorun şi stejar; Dealul Perchiu, cu elemente termofile, cum sunt stejarul pufos, scumpia, migdalul pitic; parcul dendrologic de la Hemeiuş, de 47,5 ha, cu arbori exotici, ca de pildă arborele pagodelor/*Ginkgo biloba*) etc. Interesul turistic al jud. **B.** este marcat în special de prezența stațiunilor balneoclimaterice Slănic-Moldova, Târgu Ocna, Dofteana, Sărata-Băi. Indicativ auto: *BC.*

Localitățile jud. Bacău

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. BACĂU (1408)	
2. MOINEŞTI (1437)	1. Găzărie (1910)
3. ONEŞTI (1436)	1. Borzeşti 2. Slobozia

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparțin oraşelor*
1. BUHUŞI (1438)	1. Marginea 2. Runcu	
2. COMĂNEŞTI (1409)	1. Podei 2. Vermeşti	
3. DĂRMĂNEŞTI (1590)		1. Dărmăneasca 2. Lapoş 3. Păgubeni 4. Plopu 5. Sălătruc
4. SLĂNIC-MOLDOVA (1757)	1. Cerdac 2. Cireşoaia	
5. TÂRGU OCNA (1410)	1. Poieni 2. Vâlcele	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AGĂŞ	1. **Agăş** 2. Beleghet 3. Coşnea 4. Cotumba (1757) 5. Diaconeşti 6. Goioasa 7. Preluci 8. Sulța
2. ARDEOANI	1. **Ardeoani** 2. Leontineşti
3. ASĂU	1. **Asău** 2. Apa Asău 3. Ciobănuş 4. Lunca Asău 5. Păltiniş 6. Straja
4. BALCANI	1. **Balcani** 2. Frumoasa 3. Ludaşi 4. Schitu Frumoasa
5. BÂRSĂNEŞTI	1. **Bârsăneşti** 2. Albele 3. Brăteşti 4. Caraclău

6. BEREŞTI-BISTRIŢA
1. **Bereşti-Bistriţa**
2. Brad
3. Climeşti
4. Pădureni

7. BEREŞTI-TAZLĂU
1. **Bereşti-Tazlău**
2. Boşoteni
3. Enăcheşti
4. Prisaca
5. Românești
6. Tescani
7. Turluianu

8. BERZUNŢI
1. **Berzunţi**
2. Buda
3. Dragomir

9. BLĂGEŞTI
1. **Blăgeşti**
2. Buda
3. Poiana Negustorului
4. Ţârdenii Mari
5. Valea lui Ion

10. BOGDĂNEŞTI
1. **Bogdăneşti** (1584)
2. Filipeşti

11. BRUSTUROASA
1. **Brusturoasa**
2. Buruieniş
3. Buruienişu de Sus
4. Camenca
5. Cuchiniş
6. Hângăneşti

12. BUCIUMI
1. **Buciumi**
2. Răcăuţi

13. BUHOCI
1. **Buhoci** (1466)
2. Bijghir
3. Buhocel
4. Coteni
5. Dospineşti

14. CAŞIN
1. **Caşin**
2. Curiţa

15. CĂIUŢI
1. **Căiuţi**
2. Blidari
3. Boiştea
4. Floreşti
5. Heltiu
6. Mărceşti
7. Popeni
8. Pralea
9. Vrânceni

16. CLEJA
1. **Cleja** (1696)
2. Somuşca
3. Valea Mică

17. COLONEŞTI
1. **Coloneşti**
2. Călini
3. Satu Nou
4. Spria
5. Valea Mare
6. Zăpodia

18. CORBASCA
1. **Corbasca**
2. Băcioiu
3. Marvila
4. Pogleţ
5. Rogoaza (1437)
6. Scărişoara
7. Vâlcele

19. COŢOFĂNEŞTI
1. **Coţofăneşti**
2. Bâlca
3. Boiştea de Jos
4. Borşani
5. Tămăşoaia

20. DĂMIENEŞTI
1. **Dămieneşti**
2. Călugăreni
3. Drăgeşti
4. Pădureni

21. DEALU MORII
1. **Dealu Morii**
2. Banca
3. Bălăneşti
4. Blaga
5. Boboş
6. Bodeasa
7. Bostăneşti
8. Calapodeşti
9. Căuia
10. Dorofei
11. Ghionoaia
12. Grădeşti (1455)
13. Neguleşti
14. Tăvădăreşti (1428)

22. DOFTEANA
1. **Dofteana** (1436)
2. Bogata
3. Cucuieţi
4. Hăghiac
5. Larga
6. Seaca
7. Ştefan Vodă

23. FARAOANI
1. **Faraoani** (1420)

24. FILIPENI
1. **Filipeni** (1584)
2. Bălaia
3. Brad
4. Frunteşti
5. Mărăşti
6. Pădureni
7. Slobozia
8. Valea Boţului

25. FILIPEŞTI
1. **Filipeşti**
2. Boanţa
3. Cârligi
4. Corneşti
5. Cotu Grosului
6. Galbeni
7. Hârleşti
8. Onişcani

26. GĂICEANA
1. **Găiceana** (1528)
2. Arini

3. Huțu
4. Popeşti (1528)

27. GÂRLENI
1. **Gârlenii de Sus**
2. Gârleni
3. Lespezi
4. Şurina

28. GHIMEŞ-FĂGET
1. **Făget**
2. Bolovăniş
3. Făgetu de Sus
4. Ghimeş (1760)
5. Răchitiş
6. Tărhăuşi

29. GIOSENI
1. **Gioseni**

30. GLĂVĂNEŞTI
1. **Glăvăneşti** (1428)
2. Frumuşelu (1428)
3. Muncelu
4. Putredeni (1507)
5. Răzeşu

31. GURA VĂII
1. **Gura Văii**
2. Capăta
3. Dumbrava
4. Motoceşti
5. Păltinata
6. Temelia

32. HELEGIU
1. **Helegiu**
2. Brătila
3. Deleni
4. Drăgugeşti

33. HEMEIUŞ
1. **Hemeiuş**
2. Fântânele
3. Lilieci

34. HORGEŞTI
1. **Horgeşti** (1442)
2. Bazga
3. Galeri
4. Mărăscu
5. Răcătău de Jos
6. Răcătău-Răzeşi
7. Recea
8. Sohodor

35. HURUIEŞTI
1. **Huruieşti**
2. Căpoteşti
3. Floreşti (1472)
4. Fundoaia
5. Ocheni
6. Perchiu
7. Prădaiş

36. ITEŞTI
1. **Iteşti**
2. Ciumaşi
3. Dumbrava
4. Făgeţel

37. IZVORU BERHECIULUI
1. **Izvoru Berheciului** (1680)
2. Antoheşti
3. Băimac
4. Făghieni
5. Obârşia
6. Oţeleşti (1438)
7. Pădureni

38. LETEA VECHE
1. **Letea Veche** (f. 1870)
2. Holt (1879)
3. Radomireşti (1867)
4. Ruşi-Ciutea (1867)
5. Siretu

39. LIPOVA
1. **Lipova** (1531)
2. Mâlosu
3. Satu Nou
4. Valea Caselor
5. Valea Hogei
6. Valea Mărului
7. Valea Moşneagului

40. LIVEZI
1. **Livezi** (1716)
2. Bălăneasa
3. Orăşa
4. Poiana
5. Prăjoaia
6. Scăriga

41. LUIZI-CĂLUGĂRA
1. **Luizi-Călugăra** (1409)
2. Osebiți

42. MĂGIREŞTI
1. **Măgireşti** (1481)
2. Prăjeşti (1558)
3. Stăneşti (1412)
4. Şesuri (1481)
5. Valea Arinilor (1492)

43. MĂGURA
1. **Măgura** (1409)
2. Crihan
3. Dealu Mare
4. Sohodol

44. MĂNĂSTIREA CAŞIN
1. **Mănăstirea Caşin**
2. Lupeşti
3. Pârvuleşti
4. Scutaru

45. MĂRGINENI
1. **Mărgineni** (1585)
2. Barați
3. Luncani
4. Pădureni
5. Podiş
6. Poiana
7. Trebeş
8. Valea Budului

46. MOTOŞENI
1. **Motoşeni** (1555)
2. Bâcleşti
3. Chetreni (1452)
4. Chicerea (1452)
5. Cociu (1533)
6. Cornățelu
7. Fântânele
8. Fundătura
9. Gura Crăieşti
10. Poiana
11. Praja
12. Rotăria
13. Şendreşti
14. Țepoaia

47. NEGRI
1. **Negri**
2. Brad
3. Călineşti
4. Mâgla
5. Poiana
6. Ursoaia

48. NICOLAE BĂLCESCU
1. **Nicolae Bălcescu** (1912)
2. Buchila
3. Galbeni (1698)
4. Lărguța
5. Valea Seacă (1420)

49. ODOBEŞTI
1. **Odobeşti** (1614)
2. Băluşa
3. Ciutureşti
4. Tisa-Silvestri

50. OITUZ
1. **Oituz** (1410)
2. Călcâi
3. Ferestrău-Oituz (sec. 17)
4. Hârja (sec. 17)
5. Marginea
6. Poiana Sărată

51. ONCEŞTI
1. **Onceşti**
2. Bărboasa
3. Dealu Perjului
4. Onceştii Vechi
5. Satu Nou
6. Tarnița
7. Taula

52. ORBENI
1. **Orbeni**
2. Scurta

53. PALANCA
1. **Palanca** (1648)
2. Cădăreşti
3. Ciugheş
4. Pajiştea
5. Popoiu

54. PARAVA
1. **Parava**
2. Drăgușani
3. Rădoaia
4. Teiuş

55. PARINCEA
1. **Parincea** (1769)
2. Barna
3. Mileştii de Jos (1442)
4. Mileştii de Sus
5. Năneşti
6. Năstăseni
7. Poieni
8. Satu Nou
9. Văleni
10. Vladnic

56. PÂNCEŞTI
1. **Pânceşti**
2. Chilia Benei
3. Dienet
4. Fulgeriş
5. Fundu Văii
6. Motoc
7. Petreşti
8. Soci

57. PÂRGĂREŞTI
1. **Pârgăreşti**
2. Bahna
3. Nicoreşti
4. Pârâu Boghii
5. Satu Nou (1850)

58. PÂRJOL
1. **Pârjol**
2. Băhnășeni
3. Bărneşti
4. Băsăşti
5. Câmpeni
6. Hăineala
7. Hemeeni*
8. Pustiana
9. Tărâța

59. PLOPANA
1. **Plopana**
2. Budeşti
3. Dorneni
4. Fundu Tutovei
5. Iţcani
6. Rusenii de Sus
7. Rusenii Răzeşi
8. Străminoasa

60. PODURI
1. **Poduri**
2. Bucşeşti
3. Cernu (1617)
4. Cornet
5. Negreni
6. Prohozeşti
7. Valea Şoşii

61. PODU TURCULUI
1. **Podu Turcului** (1531)
2. Bălăneşti (1531)
3. Căbeşti (1505)
4. Fichiteşti
5. Giurgioana (1531)
6. Hanța
7. Lehancea (1531)
8. Plopu
9. Răcuşana
10. Sârbi

62. PRĂJEŞTI
1. **Prăjeşti**

63. RACOVA
1. **Racova** (1437)
2. Gura Văii
3. Hălmăcioaia
4. Ilieşi

64. RĂCĂCIUNI
1. **Răcăciuni**
2. Ciucani
3. Fundu Răcăciuni
4. Gheorghe Doja
5. Gâşteni
6. Răstoaca

65. RĂCHITOASA
1. **Răchitoasa** (1452)
2. Barcana
3. Bucşa

* Satul Hemeeni a fost reînființat la 19 iun. 2003.

4. Buda
5. Burdusaci (1555)
6. Dănăila
7. Dumbrava
8. Farcaşa
9. Fundătura Răchitoasa
10. Hăghiac
11. Magazia
12. Moviliţa
13. Oprişeşti (1452)
14. Putini
15. Tochilea

66. ROŞIORI
1. **Roşiori**
2. Misihăneşti
3. Neguşeni
4. Poieni
5. Valea Mare
6. Valea Mică

67. SASCUT
1. **Sascut** (1639)
2. Bereşti
3. Conţeşti
4. Pănceşti (1546)
5. Sascut-Sat
6. Schineni
7. Valea Nacului

68. SĂNDULENI
1. **Sănduleni**
2. Bârzuleşti
3. Coman
4. Mateieşti
5. Stufu
6. Tisa
7. Verşeşti

69. SĂRATA
1. **Sărata**
2. Bălţata

70. SĂUCEŞTI
1. **Săuceşti**
2. Bogdan Vodă
3. Schineni
4. Siretu
5. Şerbeşti

71. SCORŢENI
1. **Scorţeni**
2. Bogdăneşti
3. Floreşti
4. Grigoreni
5. Stejaru
6. Şerpeni

72. SECUIENI
1. **Secuieni** (1491)
2. Berbinceni
3. Chiticeni
4. Fundeni
5. Glodişoarele (1555)
6. Văleni

73. SOLONŢ
1. **Solonţ**
2. Cucuieţi
3. Sărata

74. STĂNIŞEŞTI
1. **Stănişeşti** (1598)
2. Baloteşti
3. Belciuneasa
4. Beneşti
5. Crăieşti
6. Gorgheşti
7. Slobozia
8. Slobozia Nouă
9. Văleni

75. STRUGARI
1. **Strugari**
2. Cetăţuia
3. Iaz
4. Nadişa
5. Petricica
6. Răchitaşu (1452)

76. ŞTEFAN CEL MARE
1. **Ştefan cel Mare**
2. Bogdana
3. Gutinaş
4. Negoieşti
5. Rădeana
6. Viişoara

77. TAMAŞI
1. **Tamaşi** (1433)
2. Chetriş
3. Furnicari

78. TĂTĂRĂŞTI
1. **Tătărăşti**
2. Cornii de Jos
3. Cornii de Sus
4. Drăgeşti
5. Gherdana
6. Giurgeni
7. Ungureni

79. TÂRGU TROTUŞ
1. **Târgu Trotuş** (1408)
2. Tuta
3. Viişoara (1802)

80. TRAIAN
1. **Traian** (f. 1879)
2. Bogdăneşti
3. Hertioana de Jos
4. Hertioana-Răzeşi
5. Zăpodia

81. UNGURENI
1. **Ungureni**
2. Bărtăşeşti
3. Bibireşti
4. Boteşti
5. Gârla Anei
6. Viforeni
7. Zlătari

82. URECHEŞTI
1. **Urecheşti** (1472)
2. Cornăţel
3. Lunca Dochiei
4. Satu Nou
5. Slobozia

83. VALEA SEACĂ
1. **Valea Seacă**
2. Cucova

84. VULTURENI
1. **Vultureni**
2. Bosia
3. Dădeşti
4. Dorneni

5. Ghilăveşti
6. Godineştii de Jos
7. Godineştii de Sus
8. Lichitişeni (1529)
9. Medeleni (1609)
10. Năzărioaia
11. Reprivăţ
12. Tomozia

85. ZEMEŞ

13. Ţigăneşti
14. Valea Lupului
15. Valea Merilor
16. Valea Salciei

1. **Zemeş** (1399)
2. Bolătău

BACIU 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Clujului, pe stg. râului Nadăş; 9 492 loc. (1 ian. 2011): 4 660 de sex masc. şi 4 832 fem. Staţie de c.f. Expl. de calcar. Pomicultură. Satul Baciu apare menţionat documentar, prima oară, în 1263. Rezervaţie naturală (Cheile Baciului, 3 ha) şi punct fosilifer (în satul Coruşu), declarat rezervaţie paleontologică (2 ha). **Monumente:** conacul „Bornemisza- Matskassy" (1804), în satul Popeşti; fosta Poştă (sec. 17), azi casă parohială, în satul Coruşu; biserică reformată (sec. 18), în satul Mera; biserica din lemn cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1750), în satul Sălişte Nouă; biserică reformată (1747–1749) şi biserică ortodoxă din lemn (1771, cu picturi interioare originare), în satul Suceagu.

2. → **La Om.**

BAHLUI, râu, afl. dr. al Jijiei în amonte de Chipereşti (jud. Iaşi); 104 km; supr. bazinului: 1 915 km^2. Izv. din N Dealului Mare (E Pod. Sucevei), de la 500 m alt., din arealul com. Tudora (jud. Botoşani) şi străbate, pe direcţia NV-SE, Câmpia Jijiei Inferioare, trecând prin Hârlău şi Iaşi. Debitul mediu multianual este scăzut (2,8 m^3/s). Pe cursul său au fost amenajate numeroase iazuri pentru piscicultură şi pentru apărare împotriva inundaţiilor (ca supape). În 1932, râul **B.** a provocat mari inundaţii. Afl. pr.: Gurguiata, Duruşca, Hoiseni, Valea Lupului, Ciric ş.a. (pe stg.), Bahlueţ, Voineşti, Valea Locii ş.a. (pe dr.).

BAHNA 1. Depresiune tectonică şi de eroziune diferenţială, situată în zona de contact dintre M-ţii Mehedinţi şi Pod. Mehedinţi, pe valea râului Bahna, la 175–250 m alt., având forma unui culoar lung de c. 9 km şi lat de 2,5–3 km. Relief de dealuri cu alt. de 200–300 m (dealurile Alion, Cucuiu, Cioaca Mare, Drănic ş.a.), terase şi lunci. Climă cu influenţe submediteraneene, cu temp. medii anuale de 8–11°C şi precipitaţii moderate (700–850 mm anual). Păduri de gorun şi cer; tufişuri cu elemente termofile (liliac, cărpiniţă, mojdrean, scumpie ş.a.). Culturi agricole; păşuni şi fâneţe naturale. Rezervaţia paleontologică Bahna-Ilovita.

2. Com în jud. Neamţ, alcătuită din 8 sate, situată la poalele Dealului Bahna (507 m alt.) din Subcarpaţii Neamţului, la 300 m alt., pe râul Turbata; 3 557 loc. (1 ian. 2011): 1 781 de sex masc. şi 1 776 fem.

BAHNEA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 7 sate, situată în Pod. Târnavelor, la confl. râului Cund cu Târnava Mică; 3 822 loc. (1 ian. 2011): 1 965 de sex masc. şi 1 857 fem. Haltă de c.f. Satul Bahnea este atestat documentar, prima oară, în 1291, iar în 1405 apare menţionat într-un document ca târg. În satul Gogan, atestat documentar în 1332, este amintită (1347) existenţa unei cetăţi regale; în acelaşi sat se află o biserică din sec. 13–18, de tip biserică-sală, în stil gotic târziu, cu decor caracteristic artei renascentiste. În satul Bahnea există castelul „Bethlen" (1545), în stil renascentist şi o biserică din sec. 14, cu transformări din 1794 şi turn din 1901; biserică din sec. 14–15, cu turn din 1804 (în satul Cund); biserică din lemn (1805), în satul Bernadea şi biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1796), cu turn din 1835, în satul Lepindea.

BAIA 1. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în SV Pod. Sucevei, la 500 m alt., pe stg. râului Moldova, la 9 km SV de Fălticeni; 7 283 loc. (1 ian. 2011): 3 706 de sex masc. şi 3 577 fem. Cărămidărie; dogărit. În arealul com. **B.** au fost descoperite urmele unei cetăţi traco-getice (1,5 ha), fortificată cu val de pământ şi şanţ, datând din sec. 4–3 î.Hr. Atestată ca oraş în sec. 13, localit. este menţionată mai întâi în 1334–1335, şi apoi în 1339 (înscrisă pe Portulanul lui A. Dulcert), cu numele *Civitas Moldaviae*, dată după care figurează în mai toate actele oficiale ale vremii cu acest nume (de exemplu într-un document din 1352). Pr. centru economic şi capitală a Moldovei în timpul domniei lui Bogdan I (1359– c. 1365). În dec. 1467, Ştefan cel Mare a învins la **B.** oastea lui Matia Corvin, regele Ungariei, care, din nov. acelaşi an, se afla într-o campanie de cucerire în Moldova. În 1561, domnul Alexandru Lăpuşneanu a stabilit ca la **B.** să se ţină patru iarmaroace pe an (13 mart., 29 iun., 8 sept., 14 oct.). Din 1599, oraşul **B.** a început să decadă, după cum scria trimisul papal Bernardo Quirini, iar din a doua jumătate a sec. 18 localit. încetează să mai figureze ca oraş (ultima menţiune ca oraş apare în 1741) din cauza plecării târgoveţilor de aici în noul târg *Şoldăneşti* (denumit ulterior Fălticeni). **Monumente:** ruinele bisericii catolice cu hramul „Sfânta Fecioară", zidită în 1410 prin grija Doamnei Margareta, soţia lui Alexandru cel Bun; Biserica Albă cu hramul „Sfântul Gheorghe", atribuită lui Ştefan cel Mare, care ar fi ctitorit-o în 1467 după victoria repurtată asupra lui Matia Corvin (restaurată în 1907–1908); biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1532 a lui Petru Rareş, mai păstrează fragmente de picturi murale exterioare şi interioare, executate între 1535 şi 1538, restaurată în 1925; în 1993 s-au executat lucrări de drenaj în jurul bisericii pentru îndepărtarea apei din pânza freatică aflată aproape de supr. Săpăturile arheologice din 1994, efectuate pe traseul drenajului, au scos la iveală 449 de monede, din care 17 piese datează din timpul domniei lui

Baia (1). Biserica Albă cu hramul „Sfântul Gheorghe"

Baia (1). Ruinele bisericii „Sfânta Fecioară"

Petru Rareş, 21 de monede de la sf. sec. 18 şi începutul sec. 19, o monedă din argint (groş) este emisă în timpul lui Petru I, iar o altă monedă din argint în vremea lui Alexandru cel Bun.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 5 sate, situată pe râul Ceamurlia, în apropiere de vărsarea acestuia în lacul Ceamurlia, din complexul lacustru Razim; 4 652 loc. (1 ian. 2011): 2 368 de sex masc. şi 2 284 fem. Staţie de c.f. Expl. de gresii şi conglomerate. Creşterea ovinelor şi porcinelor. Între satul Camena şi com. Peceneaga există o importantă linie de falie, care separă Pod. Dobrogei de Nord de Pod. Dobrogei Centrale. Pe terit. satului Baia (fost Hamangia) au fost descoperite vestigii neolitice (milen. 4–2 î.Hr.) care formează cultura materială Hamangia.

BAIA DE ARAMĂ, oraş în jud. Mehedinţi, situat în N Pod. Mehedinţi, la 275 m alt., pe Valea Bulbei, în apropiere de confl. cu Motru, la 66 km NE de municipiul Drobeta-Turnu Severin; 5 733 loc. (1 ian. 2011): 2 871 de sex masc. şi 2 862 fem. Supr.: 91 km^2, din care 8,9 km^2 în intravilan; densitatea: 644 loc./km^2. Expl. forestiere şi de calcar. Vechi centru minier unde s-a exploatat min. de cupru din timpul domniei lui Mircea cel Bătrân (1392) până în sec. 18. Întreprinderi de expl. şi prelucr. a lemnului (mobilă), de conf., mat. de constr. şi alim. Păstrăvărie. Centru pomicol. Bibliotecă orăşenească. Atestat documentar, prima oară, în 1581, iar ca târg în sec. 17. Declarat oraş la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă 8 sate: Bratilovu, Brebina, Dealu Mare, Mărăşeşti, Negoeşti, Pistriţa, Stăneşti, Titerleşti. **Monumente:** biserica „Sfinţii Voievozi" a fostei mănăstiri, ctitorită la 22 mai 1699 de Milco Băiaşul (vătaful minelor din localit.) cu ajutorul banului Cornea Brăiloiu, terminată în anul 1700 şi sfinţită la 7 mai 1703, păstrează un ansamblu de picturi murale realizate în 1703 de zugravii Neagoe şi Partenie de la Tismana. Restaurată în 1937–1938; bisericile din lemn „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1757, refăcută în 1845) şi „Sfântul Dumitru" (sf. sec. 18), în satele Brebina şi Negoeşti; bisericile din zid „Adormirea Maicii Domnului" (1819) şi „Sfinţii Voievozi" (1825), în satele Pistriţa şi Titerleşti.

BAIA DE ARIEŞ, oraş în jud. Alba, situat pe râul Arieş, la poalele Muntelui Mare, în Ţara Moţilor; 4 204 loc. (1 ian. 2011): 2 115 de sex masc. şi 2 089 fem. Supr.: 78,9 km^2, din care 3 km^2 în intravilan; densitatea: 1 401 loc./km^2. Staţie de c.f. pe linia de mocăniţă Abrud-Turda care a fost scoasă din uz în 1998. Expl. de min. auro-argentifere şi de min. complexe (întrerupte la începutul sec. 21). Produse textile (conf.) şi alim. Prelucr. artistică a lemnului. Agroturism. Bibliotecă orăşenească. **Istoric.** În perioada stăpânirii romane în Dacia (106–271/275), localit. era cel mai important centru de expl. a aurului. Din această perioadă au fost descoperite o covată din bronz pentru spălarea aurului, unelte pentru minerit, opaiţe, ştampile, ceramică ş.a. Prima atestare documentară datează din 1308, iar la 23 sept. 1325 apare consemnată ca localit. minieră, cu numele de *Civitas Ovounberg* sau *Aranyosbanya*, într-un act emis de către Carol I Robert de Anjou, regele Ungariei. În Evul Mediu este amintită şi cu denumirea *Ofenbaia*. În sec. 15 a avut statut de oraş liber, privilegiu pe care l-a pierdut mai târziu, fiind declarat oraş la 16 ian. 1998, având în subordine ad-tivă satele Brăzeşti, Cioara de Sus, Muncelu, Sartăş, Simuleşti. **Monumente:** biserica romano-catolică (1540), în oraşul Baia de Arieş. Biserici din lemn cu hramurile „Învierea Domnului" (1769, pictată în 1784 de Teodor Ciugan) şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (1780, cu picturi pe pereţii interiori din 1790 şi 1827), în satele Brăzeşti şi Sartăş.

BAIA DE CRIŞ, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată în NV Depr. Brad, pe cursul superior al Crişului Alb, la poalele M-ţilor Bihor şi Metaliferi; 2 752 loc. (1 ian. 2011): 1 271 de sex masc. şi 1 481 fem. Staţie de c.f. Expl. de cărbune brun (în satele Ţebea şi Lunca) şi de min. auro-argentifere (în satele Căraci şi Ţebea). Expl. şi prelucr. primară a lemnului; prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Centru pomicol. În arealul com. au fost descoperite o secure de trahit din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.), trei stele-menhire, statui antropomorfe din augit/andezit, fără capete, datând din prima Epocă a fierului (sec. 4 î.Hr.) şi un tezaur alcătuit din 70 de monede (din care 11 drahme din Apollonia), un lanţ de argint şi un cercel. Tot aici au fost identificate urmele unei aşezări romane de mineri în care s-au găsit unelte de

Baia de Aramă. Biserica „Sfinţii Voievozi"

Baia de Criş. Gorunul lui Horea din Ţebea

minerit, monede, ceramică şi o epigrafă cu AVIANVS. Satul Baia de Criş este menţionat documentar, prima oară, în 1390. **Monumente:** bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 17) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 18), în satele Lunca şi Căraci; mănăstirea franciscană cu biserică din sec. 15, transformată parţial în sec. 18, şi claustrul (1760–1780), în satul Baia de Criş; Gorunul secular al lui Horea (doborât de furtună la 19 iul. 2005) şi mormântul lui Avram Iancu, în satul Ţebea; un bust al lui Avram Iancu (realizat de Cornel Medrea), în satul Baia de Criş şi altul în satul Ţebea (operă, din 1934, a sculptorului Radu Moga). Punct de plecare spre Muntele Găina (1 486 m), unde are loc anual (la 20 iulie) renumitul „Târg de Fete". În satul Ţebea se desfăşoară anual (în luna septembrie) Festivalul de muzică populară românească şi de dansuri populare româneşti care are loc în aer liber.

BAIA DE FIER, com. în jud. Gorj, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Olteniei cu prelungirile M-ţilor Parâng, la 560 m alt., pe Pârâu Galben; 4 194 loc. (1 ian. 2011): 2 108 de sex masc. şi 2 086 fem. Expl. forestiere, de grafit şi de calcar. Cherestea. Creşterea ovinelor. Pomicultură; colectarea fructelor de pădure. Satul Baia de Fier apare menţionat documentar în 1480, ca centru minier. În satul Baia de Fier se află biserica „Toţi Sfinţii" (1749–1753), ctitorită de egumenul Dionisie Bălăcescu de la mănăstirea Hurezi (cu picturi murale din 1753), iar în satul Cernădia există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1731). În partea de N a com. se află Peştera Muierilor (rezervaţie speologică şi arheologică), în care s-au descoperit urme de locuire din Paleoliticul mijlociu (vârfuri de suliţă executate din os) şi schelete de *Ursus spelaeus*. Centru turistic.

Baia de Fier. Intrarea în Peştera Muierilor

Festivalul folcloric, anual, „Coborâtul oilor de la munte" (a treia duminică a lunii sept.).

BAIA MARE 1. Depresiune tectono-erozivă, în NV României, cuprinsă între M-ţii Oaş şi Gutâi la N şi NE, Dealurile Chioarului la S şi SE, Dealurile Sălajului la SV şi Dealurile Asuajului la V, cu largă ieşire spre Câmpia Someşului în NV. Drenată de Someş şi afl. săi Lăpuş (cu Săsar), Bârsău, Asuaj ş.a. Supr.: c. 675 km^2. Relieful se compune din două trepte pr.: piemonturile şi glacisurile marginale, cu alt. de 200–350 m, luncile şi terasele cu alt. de 140–200 m. Climă blândă, de adăpost, cu temp. medii anuale de 9,5°C şi precipitaţii variabile (650–1 050 mm/anual). Păduri de castan cu fructe comestibile, grupate într-o rezervaţie ce ocupă o supr. de 50 ha, cu exemplare seculare, în care se întâlnesc, în proporţie mai mică, şi alte specii de arbori (gorun, carpen, tei, fag). Culturi de cereale; pomicultură (meri, peri, pruni); viticultură; legumicultură. Creşterea animalelor. Expl. de min. complexe pe rama nordică a depresiunii. Izv. cu ape minerale. Zonă turistică ce gravitează în jurul municipiului Baia Mare.

2. Municipiu în NV României, reşed. jud. Maramureş, situat în depresiunea omonimă, la poalele M-ţilor Gutâi, la 220 m alt., pe râul Săsar; 137 735 loc. (1 ian. 2011): 65 712 de sex masc. şi 72 023 fem. Supr.: 239 km^2, din care 32 km^2 în intravilan; densitatea: 4 304 loc./km^2. Aeroport situat la 10 km V de municipiu, în arealul oraşului Tăuţii-Măgherăuş. Nod feroviar şi rutier. Expl. de min. auro-argentifere, min. de cupru, plumb, zinc, andezit, marne etc. Termocentrală. Cel mai important centru al metalurgiei neferoase româneşti (cupru rafinat electrolitic şi bare de cupru, oxizi de plumb, sulfaţi de zinc şi de cupru, reactivi de flotaţie etc.), din cauza căreia aşezarea suferă o poluare accentuată. Turnătorie de oţel. Întreprinderi constr. de maşini (maşini-unelte, maşini şi utilaje agricole şi forestiere, accesorii şi scule, piese neferoase ş.a.), de prelucr. a lemnului (mobilă, butoaie, doage etc.), mat. de constr. (cărămizi, faianţă, prefabricate din beton), textile (filatură şi ţesătorie de bumbac, conf., tricotaje), blănărie (confecţii din blănuri) şi alim. (produse de panificaţie, conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice, sucuri naturale din fructe, nectar etc.). Două universităţi de stat (Universitatea de Nord şi Universitatea „Bogdan Vodă"), ambele cu 11 facultăţi, 6 385 studenţi şi 213 cadre didactice (2007–2008) şi o universitate privată (Universitatea de Arte „Vatra"), cu şapte facultăţi, 1 563 studenţi şi 16 cadre didactice (2007–2008); Teatrul Municipal (inaugurat la 30 dec. 1952), cu secţii de dramă şi de păpuşi. Filarmonică. Muzeu judeţean cu colecţii de arheologie şi istorie (tipare din bronz, sigilii, inele-peceţi, arme, tezaure monetare etc.), etnografie (unelte ţărăneşti, piese de port popular, ceramică, cergi, covoare etc.) şi artă; Muzeu de artă plastică, cu lucrări aparţinând Şcolii de pictură de la **B.M.**; Muzeu de etnografie şi artă populară; Muzeul florilor de mină (inaugurat la 6 nov. 1989), care cuprinde interesante şi neasemuite colecţii mineralogice; Muzeu de ştiinţele naturii. Biblioteca judeţeană „Petre Dulfu" (1951), cu peste 400 000 de vol. Festival anual internaţional de teatru (din 1992). În sec. 16–18, la **B.M.** au funcţionat un colegiu reformat („Schola Rivulina", 1547–1755) şi un gimnaziu catolic. În 1896, Simion Corbul (zis Hollosi) a întemeiat la **B.M.** „Colonia de pictură", care avea menirea să promoveze pictura în aer liber, în opoziţie cu academismul. Din 1902, „Colonia de pictură" îşi continuă activitatea prin înfiinţarea „Şcolii libere de pictură", transformată, în 1927, în „Şcoala de pictură", a cărei activitate încetează în 1936. **Istoric.** Săpăturile arheologice au scos la iveală vestigii din Epoca bronzului şi urmele unor exploatări miniere din perioada dacilor liberi. Prima menţiune documentară a localit. datează din 1327. În 1329, aşezarea apare consemnată în documente cu numele *Civitas Rivuli Dominarum*, iar în 1346, ea capătă privilegiul de oraş liber. În documentele anului 1411 este amintită existenţa unei monetării la **B.M.** După

Baia Mare (2). Zona veche a municipiului

1412, când apare prima breaslă (cea a croitorilor), oraşul se dezvoltă ca un puternic centru meşteşugăresc (iau fiinţă breslele măcelarilor, olarilor, tâmplarilor, tăbăcarilor, aurarilor, fierarilor, cizmarilor etc., ajungând la c. 30 de bresle în sec. 18), comercial şi de expl. forestiere. În 1446 a intrat în posesia lui Iancu de Hunedoara, iar în 1469 Matia Corvin a acordat oraşului dreptul de a construi o cetate, înconjurată cu ziduri şi bastioane de apărare. În 1472 se execută primele lucrări de canalizare şi de pavare a străzilor, iar în 1641 este construită prima conductă pentru aprovizionarea cu apă a oraşului. În sec. 16, pe fondul unor nemulţumiri, au avut loc numeroase mişcări de protest ale minerilor şi meşteşugarilor (1518, 1551, 1558, 1571). Între 1703 şi 1711, locuitorii oraşului au participat activ la Răscoala curuţilor, mulţi dintre ei înrolându-se în cetele de haiduci conduse de Pintea Gligor, supranumit Pintea Viteazul. În prima jumătate a sec. 19, oraşul începe să se dezvolte din punct de vedere industrial. Locuitorii din **B.M.** au participat la acţiunile revoluţionare din 1848–1849, constituindu-se în gărzi înarmate. În anii 1915, 1920, 1925 au avut loc greve ale muncitorilor din oraş. În perioada 31 aug.–3 sept. 1940, populaţia oraşului a protestat cu vehemenţă împotriva Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940. În a doua jumătate a lunii dec. 1989, locuitorii din **B.M.** au manifestat, alături de alte mari oraşe ale României, pentru abolirea regimului comunist condus de Nicolae Ceauşescu. Oraşul a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968. În prezent, municipiul **B.M.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Blidari, Firiza, Valea Neagră. **Monumente:** fragmente din zidurile cetăţii (sec. 15); centrul vechi al oraşului, menţionat documentar în 1482, cu numeroase construcţii în stil baroc, ce păstrează aspectul din sec. 17; Turnul-clopotniţă (50 m înălţime), cu o scară interioară având 100 de trepte, construit în perioada 1445–1468 lângă Catedrala „Sfântul Ştefan" (edificiu gotic ridicat în anii 1347–1376, trăsnit în 1769 şi demolat în sec. 19, din care se mai păstrează fundaţiile). Acest turn, numit şi „Turnul Ştefan", seamănă cu turnul vechii primării din Praga şi a folosit mult timp ca foişor de foc; biserica romano-catolică „Sfântul Anton" (1402, cu transformări ulterioare); casa „Elisabeta", construită în 1446 de Iancu de Hunedoara pentru soţia sa; biserica „Sfânta Treime" (1717–1720), în stil baroc, a fostei mănăstiri iezuite; bastionul măcelarilor sau Turnul de muniţii (sec. 14–15); biserica din lemn (1630) din cadrul muzeului etnografic a fost adusă în 1939 din satul Chechiş; fosta mănăstire a minoriţilor (1733–1734) cu supraetajări din 1741; bastionul Monetăriei (1734–1739), în stil baroc; clădirea Monetăriei

Baia Mare (2). Turnul „Ştefan"

(1734–1738), azi sediul Muzeului judeţean; biserica reformată (1792); clădirea Oficiului minelor (1748), azi sediul Muzeului de Artă; Casa „Degenfeld" (sec. 16–18); capela „Rozalia" (1771); clădirea fostului Cazinou (1834); catedrala ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului" (fostă greco-catolică) construită în anii 1905–1911; biserica luterană (1912); biserica „Sfânta Treime" (1717–1720); clădirea Casei de cultură, cu o sală de 700 de locuri, inaugurată în 1971; clădirea Teatrului Municipal (1967); Palatul Prefecturii (în care se îmbină stilurile arhitectonice moderne cu cele tradiţional-maramureşene), inaugurat în 1969; Episcopia greco-catolică (începutul sec. 20); biserica greco-catolică „Sfânta Cruce" (1991–2003, sfinţită la 24 ian. 2003); Monumentul ostaşului român, realizat de sculptorul Andrei Ostap; grupul statuar „Sfatul bătrânilor", operă a lui Vida Géza (1970); biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1824), situată în localit. componentă Firiza. La 14 apr. 1995, în municipiul **B.M.** a fost dat în folosinţă un coş de dispersie a gazelor la Societatea Comercială „Phoenix" S.A., înalt de 351,5 m (cel mai înalt din Europa), a cărui construcţie a început în 1990.

Baia Mare (2). Vedere generală

BAIA SPRIE, oraş în jud. Maramureş, situat la poalele M-ţilor Gutâi, la 500 m alt., pe râul Săsar, la 10 km E de municipiul Baia Mare; 16 580 loc. (1 ian. 2011): 8 052 de sex masc. şi 8 528 fem.

Baia Mare (2). Piscina olimpică

Baia Sprie. Cabana Mogoşa

Supr.: 96 km², din care 8,7 km² în intravilan; densitatea: 1 906 loc./km². Expl. forestiere şi de sulfuri polimetalice, asociate cu min. de aur şi de argint. Staţie de flotaţie a min. neferoase. Întreprinderi de conf., piel., mat. de constr., prelucr. a lemnului şi alim. (produse de panificaţie, preparate din lapte şi carne, prelucr. fructelor de pădure etc.). Centru pomicol. Bibliotecă orăşenească. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1329, cu numele de *Medius Mons* şi apoi, în 1348, cu numele *Civitas Medii Montis*. În 1523 este consemnată ca *oppidum*. Devastată de turci în 1562 şi de tătari în 1771. Oraşul are în subordine ad-tivă 2 localităţi componente (Chiuzbaia şi Tăuţii de Sus) şi un sat care îi aparţine (Satu Nou de Sus). **Monumente:** casa iezuiţilor (sec. 16–17, cu transformări baroce din 1793); biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1793), în stil baroc, fostă biserică greco-catolică; capela „Calvaria" (sec. 17); casa din lemn „Samuel Csaszi" (1754); biserica ortodoxă „Pogorârea Duhului Sfânt" (1969–1984, sfinţită la 7 oct. 1984); clădirea fostului sediu al Oficiului minelor (1733 –1739), în stil baroc, azi Primăria oraşului; casa parohială romano-catolică (1773); biserica romano-catolică (1846–1858); biserica reformată (1889–1890); casa parohială ortodoxă (1836); biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1775), în satul Satu Nou de Sus; biserica romano-catolică (sec. 14–15), în stil gotic, în localit. componentă Tăuţii de Sus. La 3 km de oraş se află Lacul Albastru, de formă circulară, format în 1920 prin prăbuşirea unei mine vechi în care s-a acumulat, ulterior, apa provenită din ploi care, cu timpul, a căpătat o aciditate crescută datorată conţinutului de acid sulfuric şi ioni de cupru. La 8 km NE de oraş se află cabana Mogoşa (731 m alt.), unde există un telescaun ce urcă până la vf. Mogoşa (1 246 m), de unde coboară o pârtie de schi de 2 100 m lungime, cu o diferenţă de nivel de 500 m, una dintre cele mai bune din ţară pentru probele de slalom. Oraşul **B.S.** constituie un punct de plecare spre vf. Creasta Cocoşului (1 428 m) din M-ţii Gutâi, constituit din andezite bazaltice. Pe acest vârf, care reprezintă un vechi con vulcanic, se află o rezervaţie mixtă – geologică, botanică şi faunistică – cu o supr. de 50 ha, ocrotită de lege în 1954. Zonă turistică.

BAIRAMDEDE → Independenţa (2).

BAIULUI, Munţii ~, complex de culmi muntoase în V Carpaţilor de Curbură (Carpaţii Orientali), între Valea Prahovei la V şi Valea Doftanei la E. M-ţii **B.** sunt alcătuiţi dintr-o alternanţă de gresii calcaroase, calcare marnoase şi şisturi argilo-marnoase şi se prezintă sub forma unei culmi pr., cu direcţie NNE-SSV, din care se desprind mai multe culmi secundare (Clăbucetul Mare, Clăbucetul Taurului, Clăbucetul Azugii, Clăbucetul Baiului ş.a.). Culmea pr. este dominată de mai multe vârfuri, de la N la S: Neamţu (1 926 m, alt. max. a M-ţilor **B.**), Rusu (1 902 m), Unghia Mare (1 847 m), Cazacu (1 753 m), Zamora (1 826 m), Baiu Mare (1 908 m), Drăgan (1 775 m), Gagu Mare (1 660 m). Pantele M-ţilor **B.** sunt acoperite cu păduri de fag şi de conifere, iar la peste 1 600 m alt. se extind pajişti, propice păstoritului (numeroase stâne). Zonă turistică. Cunoscuţi şi sub numele de *M-ţii Gârbovei.*

BALA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 15 sate, situată în Pod. Mehedinţi, la 400 m alt., la 57 km NE de municipiul Drobeta-Turnu Severin; 4 374 loc. (1 ian. 2011): 2 256 de sex masc. şi 2 118 fem. Expl. forestiere. Fabrică de var. Pomicultură (meri, peri, pruni). Staţiune balneoclimaterică, de interes local, cu izv. de ape minerale sulfuroase, oligominerale (hipotone), termale (23,5–29,5°C) şi nămol terapeutic, indicată în cură externă pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, ginecologice şi ale aparatului locomotor, iar în cură internă pentru ameliorarea gastritelor, colecistitelor, insuficienţelor hepatice şi bolilor renale. Te terit. satului Cârşu au fost descoperite monede romane din timpul împăratului Traian, iar în satul Dâlma au fost identificate mai multe monumente romane, fapt ce atestă că aici a existat o aşezare rurală romană. Satul Bala apare menţionat documentar la 10 nov. 1415. Bisericile de zid cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1884–1890), cu picturi murale interioare originare executate de Gheorghe Ionescu, „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1879–1881) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1818, cu picturi din 1837), în satele Bala de Sus, Comăneşti şi Crainici; bisericile din lemn „Sfântul Gheorghe" (1834, refăcută în 1895) şi „Sfântul Nicolae" (1806), în satele Runcuşoru şi Vidimireşti.

BALACI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Burdea; 1 993 loc. (1 ian. 2011): 921 de sex masc. şi 1 072 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 ian. 1887). În satul Balaci se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1684 din iniţiativa agăi (comandant militar) Constantin Bălăceanu, cu picturi murale din 1825. Aici se află şi ruinele Curţii familiei Constantin Bălăceanu, construită înainte de 1690, precum şi conacul „Făgărăşeanu" (1900).

BALACIU, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa; 1 670 loc. (1 ian. 2011): 837 de sex masc. şi 833 fem. Creşterea porcinelor. Pe terit. satului Crăsanii de Sus, pe înălţimea *Piscul Crăsani,* care domină Valea Ialomiţei, au fost descoperite (1923, 1973–1975) urmele unei aşezări geto-dacice, fortificată cu val de pământ, datând din a doua perioadă a Epocii fierului – La Tène (sec. 3–1 î.Hr.). Aici s-a găsit un bogat material aparţinând civilizaţiei dacice (ceramică

cenuşie, modelată pe roată, lustruită, formată din fructiere, căni, străchini etc.), cât şi obiecte elenistice de import (amfore, boluri, opaiţe, fibule, castroane, un candelabru din bronz cu trei braţe ş.a.). Aşezarea a fost distrusă, se pare, în anii 11–12 de Sextus Aelius Catus în timpul unei expediţii a armatelor romane de pedepsire a locuitorilor din N Dunării. În satul Crăsanii de Sus se află mănăstirea Balaciu (de călugări), cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorită în 1750 de către Grigore II Ghica şi reconstruită în anii 1821–1841 de Neacşu Piteşteanu şi soţia sa Ecaterina şi reparată în 1869. Aceasta a funcţionat ca biserică de mir până la 29 mai 1929 când, prin strădania episcopului Gherontie Nicolau, a fost întemeiată mănăstirea Balaciu (numită popular mănăstirea Piteşteanu). Între 1936 şi 1939, la această mănăstire a funcţionat o şcoală de cântăreţi bisericeşti. Cutremurul din noaptea de 9 spre 10 nov. 1940 a provocat mari stricăciuni bisericii şi anexelor acestei mănăstiri, fiind reparate în 1941. În 1961, autorităţile comuniste au desfiinţat mănăstirea Balaciu, aceasta fiind transformată în complex de creştere a puilor de găină a Cooperativei Agricole de Producţie (C.A.P.). Mănăstirea Balaciu a fost reînfiinţată la 28 aug. 1991, până în anul 2000 reuşind să se reconstruiască şi să se picteze biserica la interior, să se construiască noile chilii, clopotniţa, casa stăreţiei şi un paraclis. Ansamblul monahal a fost sfinţit la 15 aug. 2000.

BALAMUCI, Sfântul Nicolae ~, Mănăstirea ~ → Grădiştea (2).

BALAVÁSAR → Bălăuşeri.

BALC, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Barcăului, pe cursul superior al râului Barcău; 3 485 loc. (1 ian. 2011): 1 755 de sex masc. şi 1 730 fem. Haltă de c.f. Încălţăminte. În satul Balc, menţionat documentar, prima oară, în 1213 se află o biserică reformată (1791) şi castelul familiilor Degenfeld-Schönburg (1896).

BALCANI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Tazlău, pe cursul superior al râului Tazlău; 7 978 loc. (1 ian. 2011): 4 080 de sex masc. şi 3 898 fem. Expl. forestiere şi de petrol. Centru de ceramică populară şi de prelucr. artistică a lemnului. Satul Schitu Frumoasa a fost afectat în mare parte de un incendiu la 17 aug. 1994.

BALDOVINEŞTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu Piem. Oltețului, pe dr. râului Olteţ; 834 loc. (1 ian. 2011): 412 de sex masc. şi 422 fem. În satul Baldovineşti se află un conac de la sf. sec. 18 şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1739, refăcută în 1860), iar în satul Gubandru există biserica „Sfântul Ilie" (1835).

BALINŢ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Lugojului, pe cursul superior al râului Bega; 1 589 loc. (1 ian. 2011): 778 de sex masc. şi 811 fem. Staţie de c.f. Moară pentru măcinat cereale acţionată de forţa apei. Panificaţie. Pădure de nuci. În satul Balinţ, menţionat documentar, prima oară, în 1488, se află o biserică romano-catolică şi o biserică din lemn (1834) declarată monument de arhitectură.

BALOTA, vârf în NV M-ţilor Căpăţânii (Carpaţii Meridionali), alcătuit dintr-un complex de roci cristaline, calcare jurasice şi granitoide. Alt.: 2 108 m. Traseu turistic de creastă, accesibil pe la obârşia Oltețului.

BALOTEŞTI, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Cociovaliştea, la 21 km N de Bucureşti; 7 014 loc. (1 ian. 2011): 3 369 de sex masc. şi 3 645 fem. Staţie de c.f. Fabrică de sticle din polietilenă, intrată în funcţiune la 2 mart. 1995. Filatură şi ţesătorie de in şi cânepă (saci, prelate, plase de cânepă, frânghii); covoare; preparate din carne. Confecţii. Ateliere meşteşugăreşti ce produc garnituri din cauciuc şi diverse prefabricate. Fermă avicolă şi Staţiune pentru cercetări avicole. Institut de cercetare pentru nutriţia animalelor. Popas turistic (motelul „Săftica"). Prima atestare documentară a localit. datează din 1624. Declarată oraş la 18 apr. 1989, a redevenit com. la 22 ian. 1990. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Han (sec. 19) şi biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Nicolae, Teodor şi Stelian" (1763), ctitorie a lui Zamfirache Cămăraş, în satul Baloteşti; biserică ortodoxă cu triplu hram – „Sfânta Treime", „Sfântul Dumitru" şi „Sfânta Elisabeta", ctitorie, din 1801, a vornicului Radu Slătineanu, în satul Săftica. Pe terit com. **B.**, la 31 mart. 1995, s-a prăbuşit aeronava Airbus „Muntenia" la câteva minute după decolarea de pe aeroportul Bucureşti-Otopeni. În acest accident şi-au pierdut viaţa 49 de pasageri şi 11 membri ai echipajului.

BALŞ 1. Oraş în jud. Olt, situat în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu Pod. Getic, la 150 m alt., pe râul Olteţ, la 24 km S de municipiul Slatina; 20 748 loc. (1 ian. 2011): 10 045 de sex masc. şi 10 703 fem. Supr.: 37 km^2, din care 7 km^2 în intravilan; densitatea: 2 964 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Nod rutier. Oţelărie. Constr de osii şi boghiuri (din 1970) pentru vagoane de c.f., de instalaţii pentru irigaţii, de maşini şi utilaje pentru agricultură şi pentru expl. forestiere, de anvelope şi camere de aer, de uscătoare pentru cereale, obiecte de uz casnic (maşini de gătit, sobe de încălzit, cazane pentru boiler, cuptoare pentru maşini de gătit etc.). Reparaţii de maşini agricole. Materiale de constr. (produse din marmură, azbociment, prefabricate din beton), de prelucr. a lemnului, textilă (conf., tricotaje) şi alim. (preparate din carne). Centru pomicol şi viticol. Muzeu de istorie şi arheologie. Biblioteca orăşenească „Petre Pandrea". **Istoric.** Amintit documentar ca sat, prima oară, în 1477, iar apoi în 1564. La începutul sec. 19, era o comună mare, cu peste 5 000 loc., cu trei târguri pe an, iar în a doua jumătate a sec. 19 s-a dezvoltat ca centru agricol. Declarat oraş în 1921. Are în subordine ad-tivă 2 localit. componente (Corbeni şi Româna) şi un sat (Teiş). **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (ante 1743), „Sfântul Dumitru" şi „Sfântul Ştefan" (1752–1768), „Cuvioasa Parascheva" (1812–1824). La 2 km de S de Balş, în arealul fostului sat Măineşti (azi înglobat în oraşul Balş), se află mănăstirea Măineşti (→). În localit. componentă Corbeni se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1833), iar în satul Teiş, biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1882).

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare; 3 373 loc. (1 ian. 2011): 1 708 de sex masc. şi 1 665 fem. Com. **B.** a luat fiinţă la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Balş, Boureni şi Coasta Măgurii din com. Ion Neculce (fostă Târgu Frumos), jud. Iaşi.

BALŞA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 14 sate, situată la poalele M-ţilor Metaliferi, la 500 m alt., pe râul Geoagiu; 925 loc. (1 ian. 2011): 457 de sex masc. şi 468 fem. Expl. de min. auro-argentifere (în satul Almaşu Mic de Munte) şi de min. de cinabru (în satul Voia). Muzeu etnografic şi biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi

Gavriil" (sec. 18), în satul Almaşu Mic de Munte; în satul Vălişoara se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1787). Satul Balşa apare menţionat documentar, prima oară, în 1407. În zona cheilor Mada (2,4 km lungime) există o rezervaţie naturală de tip mixt, extinsă pe 10 ha, declarată rezervaţie în 1979. Aici vegetează exemplare rare de floră şi endemisme, printre care laleaua pestriţă (*Fritillaria montana*), jaleşul (*Salvia transilvanica*), *Allium flavum* ş.a. şi trăiesc vipera cu corn şi mai multe lepidoptere (*Euphidryas aurinia aurinia, Colias myrmidone, Prodotis stolida*).

BALTA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 7 sate, situată în Pod. Mehedinţi, la 500 m alt.; 1 093 loc. (1 ian. 2011): 509 de sex masc. şi 584 fem. Relief carstic în cadrul căruia au fost declarate mai multe rezervaţii naturale, printre care pereţii calcaroşi de la izvoarele Coşuştei 60 ha, Cheile Coşuştei 50 ha, Cornetele Babelor şi Cerboanei 40 ha, Cornetul Bălţii 30 ha ş.a., grupate în Parcul Naţional Domogled-Valea Cernei. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (sec. 18), „Sfântul Nicolae" (1835, construită pe locul uneia din 1789), „Sfântul Ştefan" (1796–1799, refăcută în sec. 19) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1853–1854), în satele Balta, Costeşti, Gornoviţa şi Sfodea; biserica de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (construită în 1859 pe locul uneia din lemn din 1808), în satul Prejna. Com. **B.** are în componenţă satul Nevăţu care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21 existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

BALTA ALBĂ 1. Liman fluviatil în NE Câmpiei Române, pe stg. cursului inferior al Buzăului, pe terit. jud. Buzău. Supr.: 1 012 ha; ad. max.: 4 m; lungime: 6,5 km; lăţime max.: 2,5 km; vol.: 5,1 mil. m^3. Conţine apă salmastră (101 g/litru) şi importante rezerve de nămol sapropelic (2,45 mil. m^3). Declarat rezervaţie naturală.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în NE Câmpiei Române (Câmpia Râmnicului), la 30 m alt., în apropiere de lacul omonim, la 56 km NE de municipiul Buzău; 2 686 loc. (1 ian. 2011): 1 284 de sex masc. şi 1 402 fem. Prelucr. laptelui (caşcaval, telemea, smântână, urdă). Creşterea bovinelor şi ovinelor. Staţiune balneoclimatică. Apa minerală a lacului **B.A.**, clorurată, slab sulfatată, sodică, slab magneziană, hipotonă, precum şi nămolul sapropelic de pe fund sunt cunoscute, încă din anul 1847, ca având calităţi terapeutice deosebite, fapt ce a determinat dezvoltarea ulterioară a staţiunii balneoclimaterice, unde se pot trata bolile reumatismale, neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după polineuropatii), ginecologice (insuficienţă ovariană, metroanexită cronică), dermatologice (unele eczeme, neurodermite, ichtioze), endocrine (hipotiroidite, hipoovarie puberală, mixedem) ş.a.

3. Cartier în partea de E a municipiului Bucureşti.

BALTA AMARĂ, liman fluviatil cu apă dulce, în NE Câmpiei Române, situat pe stg. cursului inferior al Buzăului, pe terit. jud. Buzău. Supr.: 600 ha; vol.: 3,6 mil. m^3. Cunoscută şi sub numele de *Amara*. Declarat rezervaţie naturală.

BALTA BORCEI → Balta Ialomiţei.

BALTA BRĂILEI, luncă hidroamenajată a Dunării, situată la 6–12 m alt., între despletirile Dunării din aval de com. Giurgeni până la unificarea acestora în dreptul com. Smârdan, respectiv între Dunărea Veche la E şi braţul Cremenea la V. Până în 1964, această zonă reprezenta o alternanţă de mlaştini, gârle, lacuri, grinduri (pe alocuri cu stufăriş ori cu păduri de plop şi salcie), canale navigabile (Filipoiu, Ulmu) şi mici terenuri cultivate agricol. După lucrările de îndiguire din anii 1964–1970 şi de scoatere a terenurilor de sub inundaţii, acest „ostrov", de 60 km lungime, 20 km lăţime şi c. 96 000 ha, a devenit o reg. fertilă, propice culturilor de cereale, atribuindu-i-se numele de *Insula Mare a Brăilei*, deşi nu este o insulă în înţeles geografic. Geografii preferă să păstreze vechea denumire de **B.B.**, care o defineşte corespunzător. În partea de V-SV a **B.B.**, între Dunăre la V şi braţul Vâlciu la E, se individualizează un ostrov alungit pe direcţie S-N, cunoscut sub numele de *Insula Mică a Brăilei* (supr.: 5 336 ha). Drenat de mai multe braţe şi privaluri (Mănuşoaia, Cremenea, Pasca, Iapa ş.a.), care mărginesc, la rândul lor, alte ostroave mai mici (Vărsătura, Chiciu, Ostrovu Orbului, Iapa). Insula Mică a Brăilei a rămas în regim natural, în arealul său existând numeroase lacuri, gârle, braţe părăsite, grinduri fluviatile, zăvoaie de plop alb şi negru şi de salcie, precum şi pajişti de luncă, stufărişuri ş.a. Faună diversă: raţa cârâitoare, raţa roşie, lişiţa, lebăda, cormoranul, gâsca, stârcul cenuşiu, egreta mică, corcodelul, mistreţul, pisica sălbatică, lupul, vidra, bizamul, nevăstuica, dihorul etc.

BALTA DOAMNEI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Gherghiţei, pe stg. râului Ialomiţa; 2 642 loc. (1 ian. 2011): 1 290 de sex masc. şi 1 352 fem. Legumicultură. Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Trei Ierarhi" (sec. 18), în satul Balta Doamnei.

BALTA IALOMIŢEI (denumită şi *Balta Borcei*), luncă hidroamenajată a Dunării cuprinsă între Dunăre (la E) şi braţul Borcea (la V). Supr.: 831,3 km^2; 94 km lungime (între Călăraşi şi Hârşova); 4–17 km lăţime. Alt. medie: 10–17 m. Reg. de bălţi, mlaştini, canale, privaluri şi grinduri, îndiguită şi desecată în mare parte (diguri marginale, interioare şi transversale, canale de evacuare a apelor în exces, cu staţii de pompare) şi transformată în zonă cerealieră (culturi de porumb, grâu, orz, ovăz pe soluri de luncă bălane şi cernoziom carbonatic). Creşterea ovinelor şi porcinelor. În lunca inundabilă a Dunării, la c. 3 km S de podul de la Cernavodă, se află pădurea Caiafele (348,9 ha), declarată rezervaţie naturală mixtă (preponderent faunistică, şi, în mai mică măsură, forestieră). Specificul acestei păduri îl constituie sălciile bătrâne (*Salix alba*), plopii seculari (*Populus alba, Populus nigra*) şi plantele agăţătoare, printre care viţa sălbatică (*Vitis silvestris*) şi *Periploca graeca*. Pădurea Caiafele este o importantă zonă de cuibărit pentru diferite păsări: raţa, gâsca, lişiţa, stârcul, ţigănuşul, turturica, porumbelul sălbatic, bufniţa ş.a. Printre speciile valoroase se numără vulturul codalb şi călifarul roşu. Împreună cu Pădurea Moroiu (130 ha) formează rezervaţia Caiafele-Moroiu.

BÁLVÁNYOS, staţiune balneoclimatică de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în partea central-estică a României (jud. Covasna), la poalele M-ţilor Bodoc şi Puciosu (Carpaţii Orientali), la 775–800 m alt., la 67 km NE de municipiul Sfântu Gheorghe. Climă moderată, cu temp. medii anuale de 6°C şi precipitaţii ce însumează c. 900 mm anual. Are numeroase izvoare cu ape minerale carbogazoase, feruginoase,

Bálványos. Grand Hotel

calcice, hipotone, indicate în tratarea afecțiunilor cardiovasculare (hipertensiune arterială, insuficiență mitrală şi aortică, arteriopatii periferice, varice) şi a bolilor asociate (nevroză astenică, gastrite cu aciditate scăzută etc.). Stațiunea a început să se dezvolte după anul 1895, când s-a construit primul hotel. În apropiere se află Peştera de sulf sau Grota puturoasă, amintită documentar, prima oară, în 1349 (prima descriere a peşterii şi a împrejurimilor datează din 1744), care are în partea inferioară un strat de dioxid de carbon constant, rezultat al emanațiilor post-vulcanice, ce determină moartea prin sufocare a oricărei vietăți care pătrunde aici. Pe Dealul Bálványos (1 041 m) se află ruinele Cetății Păgânilor (sec. 10–13).

BANCA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 12 sate, situată în zona Dealurilor Fălciului, pe stg. râului Bârlad; 5 549 loc. (1 ian. 2011): 2 835 de sex masc. şi 2 714 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 nov. 1886). Reşed. com. este satul *Gara Banca*. Prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor. Satul Sârbi este atestat documentar, prima oară, în 1436, iar Ghermăneşti, în 1588. Satul Banca a fost înființat în anul 1912 cu numele *Regele Carol I*, după care s-a numit *Nicolae Hobjilă* (în perioada 1948–31 dec. 1964) şi *Sălcioara* (1 ian. 1965–1989).

BAND, com. în jud. Mureş, alcătuită din 12 sate, situată în Pod. Transilvaniei (Câmpia Sărmaşului), pe stg. râului Lechința (sau Comlod); 6 684 loc. (1 ian. 2011): 3 355 de sex masc. şi 3 329 fem. Stație de c.f. Prelucr. lemnului. Satul Band este menționat documentar, prima oară, în 1332. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfânta Maria" (sec. 18, strămutată din Făgăraş), „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1741, cu clopotniță din lemn din 1761), „Schimbarea la Față" (1896), în satele Band, Petea şi Țiptelnic. În satul Oroiu se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil"-Ungureni (1690–1720, cu transformări din 1953) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1764). Monumentul lui Iosif Hodoş (istoric, om politic şi revoluționar din 1848), operă a sculptorului I. Togănel. În satul Fânațe se află un lac de origine meteorică (4 ha), unic în Europa. Până la 28 apr. 2004, com **B.** a avut în componență satul Mădăraş, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

BANLOC, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Timişului; 2 808 loc. (1 ian. 2011): 1 444 de sex masc. şi 1 364 fem. Stație de c.f. Piscicultură în iazuri şi heleştee. În satul Banloc, menționat documentar, prima oară, la 13 mai 1400, se află un castel (1750, refăcut în 1783–1793 şi renovat în anul 2000) şi o biserică în stil baroc (1750– 1753). În satul Partoş, atestat documentar, prima oară, în 1333, într-un registru de dijme, există mănăstirea Partoş (de călugări), întemeiată în sec. 12 (c. 1186), reconstruită în sec. 16 şi atestată documentar ca aşezământ monahal, pentru prima oară, în anul 1571, după 19 ani de la ocuparea Banatului de către turci (în 1552). După ce Banatul a trecut în stăpânirea Imperiului Habsburgic (iul. 1718), mănăstirea Partoş a continuat să funcționeze în credința ortodoxă cu toate că s-au făcut presiuni de catolicizare asupra călugărilor. Totuşi, la 10 nov. 1778 obştea mănăstirii Partoş a fost obligată să părăsească incinta acesteia din dispoziția Curții Imperiale de la Viena. Mănăstirea a fost reactivată în 1944 ca aşezământ de călugărițe, apoi desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959 şi reînființată ca mănăstire de călugări la 6 martie 2008. Actuala biserică, având dublu hram – „Înălțarea Sfintei Cruci" şi „Sfântul Ierarh Iosif cel Nou de la Partoş", a fost construită în anii 1750–1753, în stil baroc, din inițiativa lui Marcu Muțiu, pe locul unei vechi biserici care purta hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil". Biserica actuală, declarată monument istoric, a fost reparată în anii 1970–1980. În biserică se păstrează o icoană cu chipul Sfântului Iosif cel Nou de la Partoş pictată în 1782. La această mănăstire s-a retras, în 1653, în ultimii ani ai vieții sale, mitropolitul Timişoarei, Sfântul Ierarh Iosif cel Nou (născut în 1568 şi decedat în 1656 la

Bálványos. Ruinele Cetății Păgânilor

Castelul din Banloc

mănăstirea Partoş), ale cărui moaşte se află, din 1956, la catedrala din Timişoara. Până la 13 dec. 2006, com. **B.** a avut în componență satele Livezile şi Dolaț care la acea dată au format com. Livezile.

BARA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Pod. Lipovei cu Câmpia Lugojului, pe râul Miniş; 280 loc. (1 ian. 2011): 153 de sex masc. şi 127 fem. Satul Bara este menționat documentar, prima oară, în 1367. În satul Dobreşti, atestat documentar în 1477, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1832) şi mănăstirea Dobreşti (de călugări), întemeiată în anul 2003, cu biserica „Sfânta Parascheva" construită în anii 2005–2008. Punct fosilifer (în satul Rădmăneşti) cu o bogată faună de moluşte ponțiene, 4 ha.

BARAOLT 1. Masiv muntos în SV Carpaților Orientali, având forma unui horst, îmbrățişat de marele cot al Oltului la E şi V şi limitat de Depr. Baraolt la N şi Sfântu Gheorghe la S. Alcătuit din fliş (roci marno-grezoase şi gresii) cu intruziuni de roci vulcanice. Alt. max.: 1 018 m (vf. Şugag). Acoperit cu păduri de fag şi gorun în alternanță cu păşuni.

2. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, în SV Carpaților Orientali, limitată de Dealul Dugău (847 m alt.) şi M-ții Perşani la V, M-ții Harghita la N şi M-ții Baraolt la S. Are formă tentaculară, pe direcția râurilor care o brăzdează (Baraolt, Cormoş, Vârghiş), către partea ei sudică evidențiindu-se mica Depr. Aita, drenată de râul cu acelaşi nume. Relief colinar (400–500 m alt.) şi de terase. Expl. de lignit (Căpeni, Vârghiş, Racoşul de Sus) din prima jumătate a sec. 19 şi până în prima jumătate a sec. 20, de calcar (Vârghiş), diatomit (Filia) şi balast. Izv. cu ape minerale (Biborțeni, Vârghiş ş.a.).

3. Oraş în jud. Covasna, situat în depresiunea şi pe râul cu aceleaşi nume, la 500 m alt., la 60 km NV de municipiul Sfântu Gheorghe; 9 368 loc. (1 ian. 2011): 4 595 de sex masc. şi 4 773 fem. Supr.: 128 km^2, din care 6,8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 378 loc./km^2. Expl. de lignit (în satele Racoşul de Sus, din 1839 şi Căpeni, din 1870 până în prima jumătate a sec. 20), diatomit şi forestiere. Producție de produse lactate, de conf., de mase plastice, de cărămizi, cherestea şi produse de panificație. Muzeu de istorie şi etnografie. Bibliotecă orăşenească. Stațiune balneoclimaterică (*Biborțeni*). Prima mențiune documentară a localit. datează din 1224. Declarat oraş la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă 5 sate: Biborțeni, Bodoş, Căpeni, Micloşoara, Racoşul de Sus. **Monumente:** biserică romano-catolică, în stil baroc (1564–1569, reconstruită în anii 1760–1767, extinsă şi renovată în 1906), înconjurată de un zid de apărare (construit în 1818–1819), cu un turn de pază. Orgă din 1750; biserică reformată (1933, restaurată în 1994). În satul Micloşoara, atestat documentar în 1211, cu numele *Castrum Sanct Nikolas*, există castelul „Kálnoky", în stilul Renaşterii (sec. 16), în satul Căpeni este biserica ortodoxă „Sfântul Nicolae" (1712, restaurată în 1982), iar în satul Racoşul de Sus se află o biserică unitariană (sec. 18). Statuia minerilor (1979, sculptor Iulia Oniță).

BARBOŞI → Galați (1).

BARBU, Mănăstirea ~ → Tisău.

Baraolt (3). Castelul „Kálnoky" din satul Micloşoara

BARCANI, com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în interiorul Carpaților de Curbură; 3 906 loc. (1 ian. 2011): 2 005 de sex masc. şi 1 901 fem. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Agroturism. Inițial s-a numit *Borcani*, după numele „borcănenilor", care, la mijlocul sec. 19, fabricau obiecte din sticlă (în special borcane).

BARCĂU 1. Dealurile Barcăului, unitate de relief deluros aparținând Dealurilor Vestice, situată pe terit. jud. Bihor, între râul Barcău la V şi N, M-ții Plopiş la E şi Valea Fânețelor la S. Sunt formate din culmi prelungi, cu alt. de 200–400 m, separate de văi largi, cu lunci şi terase joase. Viticultură.

2. Câmpia Barcăului, subunitate de câmpie înaltă, parte componentă a Câmpiei de Vest, situată între râul Barcău (la N), Dealurile Barcăului şi ale Oradei (la E), Crişu Repede (la S) şi granița cu Ungaria (la V). Alt.: 140–170 m.

3. Râu, afl. dr. al Crişului Repede cu care confluează pe terit. Ungariei. Izv. de sub vf. Ponor (977 m) din E M-ților Plopiş, flanchează marginea sudică a Depr. Şimleu Silvaniei, străbate defileul de la Marca, săpat epigenetic în şisturi cristaline, apoi trece în zona de dealuri şi de câmpie, unde panta talvegului scade la 0,4 m/km. Terase largi pe dr., în Depr. Nuşfalău şi în zona de câmpie. Afl. pr.: Bistra (pe stg.), Husasău şi Ier (pe dr.). Lungimea totală a râului până la frontiera cu Ungaria este de 118 km; supr. bazinului: 3 455 km^2. Debitul său este redus (5,6 m^3/s la confl. cu Sălardul). În câmpie, în aval de com. Sălard, este îndiguit pe o distanță de 37,5 km; lucrări de desecare pe 50 mii ha.

BARCEA, com. în jud. Galați, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Tecuci, în lunca râului Bârlad; 6 245 loc. (1 ian. 2011): 3 174 de sex masc. şi 3 071 fem. Stație de c.f. Viticultură.

BARLAC → Castelu.

BARON → Moldova Nouă.

BARSA → Groapa de la ~.

BARU, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată în SE Depr. Hațeg-Pui, pe râul Strei; 2 867 loc. (1 ian. 2011): 1 410 de sex masc. şi 1 457 fem. Stație de c.f. Expl. de talc (în satul Valea Lupului), de min. de mangan şi forestiere. Fabrică de cărămizi şi produse refractare. În satul

Baru, menționat documentar, prima oară, în 1453, se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (sec. 18). Pe terit. satului Petros se află *Peştera Tecuri*, declarată monument al naturii (1954).

BASARABI → Murfatlar.

BAS-CEAUŞ → Movileni (2).

BASCOV 1. Lac de acumulare creat pe râul Argeş, cu scop hidroenergetic, situat în arealul com. Bascov, la N de municipiul Piteşti, umplut cu apă în 1970; vol.: 5,1 mil. m^3.

2. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe dr. Văii Argeşului; 9 886 loc. (1 ian. 2011): 4 899 de sex masc. şi 4 987 fem. Stație de c.f., inaugurată în 1898, şi punct de plecare pe şoseaua Transfăgărăşană. Expl. de petrol. Hidrocentrală (7,7 MW) din 1971. Satul Bascov este atestat documentar în 1428. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1730) şi „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1808), în satele Bascov şi Glâmbocu.

BASCOVELE, Mănăstirea ~ → Cotmeana (3).

BAŞCHIOI → Nalbant (2).

BAŞEU, râu, afl. dr. al Prutului, în aval de Ştefăneşti; 106 km; supr. bazinului: 961 km^2. Izv. din Dealul Ibăneşti, străbate Câmpia Jijiei Superioare şi trece prin oraşul Săveni. Debitul său este redus (1,19 m^3/s) şi regimul de scurgere torențial. În bazinul râului **B.** sunt amenajate mari iazuri folosite în economia piscicolă (Negreni, cel mai mare).

BATA, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Lipovei cu lunca largă a Mureşului; 1 207 loc. (1 ian. 2011): 602 de sex masc. şi 605 fem. Carieră de piatră. Expl. forestiere. Satul Bata este menționat documentar în 1367. Ruinele unei abații din sec. 13. Castelul „Mocioni" (sec. 19), în satul Bulci, astăzi Sanatoriu T.B.C.

BATĂR, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Miersigului, pe dr. Crişului Negru; 5 189 loc. (1 ian. 2011): 2 547 de sex masc. şi 2 642 fem. Stație de c.f. Morărit şi panificație. Satul Batăr apare menționat documentar, prima oară, în perioada 1202–1203. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1789), în satul Tăut; castelul „Moskovits" (1850), în satul Arpăşel.

BATOŞ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată la poalele Dealului Bura (Dealurile Mureşului), pe râul Lut; 4 202 loc. (1 ian. 2011): 2 155 de sex masc. şi 2 047 fem. Pomicultură (meri, peri, cireşi). Producție de brânzeturi. Morărit şi panificație. Creşterea bovinelor. Satul Batoş apare menționat documentar, prima oară, în 1228 cu numele *Batus*. Colonizat cu germani în anul 1300. Cetate țărănească cu biserică evanghelică de incintă (sec. 16, cu transformări din sec. 18) şi turn din 1638 (în satul Batoş); biserică evanghelică (1800–1860) şi biserică reformată reconstruită în 1889–1890, pe locul unei biserici ce data din sec. 13–14, în satele Dedrad şi Goreni.

BATUS → Batoş.

BAZIAŞ, sat în com. Socol, jud. Caraş-Severin, în extremitatea de SV a României, atestat documentar în 1581. Post hidrologic; în arealul său, Dunărea intră pe terit. României, parcurgând apoi o distanță de 1 075 km până la vărsarea în Marea Neagră. Mănăstire de călugări (sec. 18) cu biserica „Schimbarea la Față", care aparține etniei sârbilor din Banat. În aug. 1854 a fost inaugurată calea ferată Oravița–Baziaş (62,5 km).

BAZNA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, la 321 m alt., la 10 km NV de municipiul Mediaş; 4 066 loc. (1 ian. 2011): 2 096 de sex masc. şi 1 970 fem. Expl. de gaze naturale. Fabrică de cărămidă. Producție de sare medicinală (Sarea de Bazna), extrasă din apa minerală, comercializată prin farmacii şi folosită pentru tratarea la domiciliu atât sub formă de comprese, cât şi la băi în cadă. Produse de panificație. Satul Bazna este atestat documentar la 18 febr. 1302. Stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă, cu izv. de ape minerale cloruro-sodice, iodurate, bromurate, hipertone, indicate în tratarea afecțiunilor reumatismale, neurologice periferice (pareze, paralizii posttraumatice, sechele după poliomielită sau după polineuropatii), ginecologice (insuficiență ovariană, cervicite, metroanexite cronice), posttraumatice (stări după entorse, luxații, fracturi), endocrine ş.a. Primele informații scrise despre apele minerale şi cura balneară datează din 1749. În 1843 a fost înființată oficial „Stațiunea de cură Bazna". În satul Bazna se află o biserică fortificată, construită în 1402, cu transformări din 1504–1506 ce i-au dat înfățişarea de biserică-sală, azi biserică evanghelică. Altarul poliptic, datând din 1430–1440, decorat cu reliefuri (de influență slovacă), se află azi expus la Muzeul Brukenthal din Sibiu. În satul Boian a fost înființată, în 1780, o şcoală românească. Tot aici există o biserică din sec. 15, fortificată în sec. 16, cu unele transformări din sec. 16 şi 20. În satul Velț se găseşte o biserică din sec. 15 (azi biserică evanghelică), cu unele transformări din sec. 16, 19 şi 20. Cetate fortificată cu palisadă (sec. 14).

Bazna. Biserica evanghelică

BĂBANA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Cotmeana; 2 920 loc. (1 ian. 2011): 1 458 de sex masc. şi 1 462 fem. Expl. de petrol (în satul Slătioarele). Expl. şi prelucr. lemnului (dogărie). Pârtie de schi. Biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (începutul sec. 19, reconstruită în 1907), în satul Cotmenița; biserică de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1836–1839), în satul Băbana.

BĂBĂIȚA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Clanița; 2 785 loc. (1 ian. 2011): 1 412 de sex masc. şi 1 373 fem. Prelucr. cărnii; morărit şi panificație. Piscicultură. Apicultură. Creşterea animalelor. În satul Băbăița se află conacul lui George Angelescu (1900), azi sediul Primăriei, iar în satul Merişani există o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1808). Balta Băbăița (45 ha).

BĂBENI 1. Lac de acumulare creat pe cursul inf. al Oltului, situat în arealul oraşului omonim pentru punerea în mişcare a turbinelor hidrocentralei Băbeni; dat în folosință în 1978. Supr.: 905 ha; vol.: 59,7 mil. m^3.

2. Oraş în jud. Vâlcea, situat în zona de contact a Piem. Olteţului cu terasele şi lunca largă a râului Olt, pe râul Bistriţa (olteană) în apropiere de confl. cu Oltul; 9 881 loc. (1 ian. 2011): 4 950 de sex masc. şi 4 931 fem. Supr.: 35,7 km², din care 7,8 km² în intravilan; densitatea: 1 267 loc./km². Staţie de cale ferată (inaugurată la 20 iun. 1887). Expl. de petrol şi gaze naturale. Hidrocentrală (37 MW) dată în folosinţă în 1978. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Produse de panificaţie. Declarat oraş la 10 iul. 2002. Are în subordine ad-tivă satele Bonciu, Capu Dealului, Pădureţu, Români, Tătărani şi Valea Mare. Conac (începutul sec. 20), în oraşul Băbeni. În satul Capu Dealului se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1799), declarată monument istoric, iar în satul Valea Mare există biserica de zid cu hramul „Sfântul Dumitru" (1849).

3. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Culmii Prisnel, pe dr. Someşului; 1 779 loc. (1 ian. 2011): 818 de sex masc. şi 961 fem. Expl. de calcar, nisip cuarţos şi alabastru (în satul Ciocmani). Balastieră. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Satul Băbeni este menţionat documentar, prima oară, în 1377. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Piroşa (sec. 18, cu pridvor adăugat în sec. 19) şi Poienița (sec. 18, cu picturi interioare din 1863). Rezervaţia peisagistică „Stâna Cliţului" (16 ha).

BĂBICIU, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanaţi, pe dr. cursului inf. al Oltului; 2 179 loc. (1 ian. 2011): 1 124 de sex masc. şi 1 055 fem. Până la 1 ian. 1965 s-a numit *Băbiciu-Episcopiei.* Bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1808) şi „Sfinţii Voievozi" (1833–1846).

BĂBICIU-EPISCOPIEI → Băbiciu.

BĂCANI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, la confluenţa râului Simila cu Ibăna; 2 921 loc. (1 ian. 2011): 1 538 de sex masc. şi 1 383 fem. Satul Băcani este atestat documentar, prima oară, în 1546, iar Drujeşti, în 1599.

BĂCEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al Bârladului; 4 452 loc. (1 ian. 2011): 2 254 de sex masc. şi 2 198 fem. Staţie de c.f. În satul Băbuşa se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1750, refăcută în 1861), iar în satul Ţibăneştii Buhlii există o biserică de zid cu dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Sfântul Nicolae" (1804).

BĂCIA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Hunedoara, pe stg. râului Strei; 1 896 loc. (1 ian. 2011): 926 de sex masc. şi 970 fem. Staţie de c.f. Expl. şi prelucr. marmurei şi a lemnului; reparaţii de vagoane. Pe terit com. **B.** au fost descoperite (1966) un topor din bronz şi unul din cupru şi unele vestigii romane (o stelă funerară, 14 denari romani republicani ş.a.). În perioada 1765–1851, **B.** a făcut parte din Compania a 4-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de la Orlat. Satul Băcia este menţionat documentar, prima oară, în 1332. Biserica „Sfântul Gheorghe" (sec. 19), în satul Băcia.

BĂDEANA, Rezervaţia forestieră ~ → Tutova (3).

BĂDENI, masiv deluros în Subcarpaţii Homoroadelor. Alt.: 855 m.

BĂDEŞTI, staţiune balneoclimaterică de interes local, situată în raza com. Bârla, jud. Argeş, în Câmpia Găvanu- Burdea, la 170 m alt., pe stg. râului Cotmeana, la 60 km S de Piteşti. Climat de câmpie, cu veri calde (22°C în iul.) şi ierni reci (–3°C în ian.). Numeroase izv. cu ape minerale clorurate, sulfuroase, iodurate, hipertone, termale (52°C) indicate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, a celor neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după poliomielită), a stărilor prepuberale la copiii hiperponderali, a afecţiunilor aparatului locomotor (devieri ale coloanei vertebrale, ale membrelor inferioare, hiperlaxitate şi instabilitate capsulo-ligamentară şi musculo-articulară) etc.

BĂDEUŢI → Milişăuţi.

BĂDILA → Pârscov.

BĂGACIU, com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Târnavelor; 2 647 loc. (1 ian. 2011): 1 330 de sex masc. şi 1 317 fem. Expl. de gaze naturale (în satul Delenii, fost Şaroş). Centru viticol cu secţii de vinificaţie şi de producţie a tescovinei şi a rachiului din vin. În satul Băgaciu, menţionat documentar, prima oară, în 1351, cu numele *Bogeschdorf*, se află o cetate ţărănească (sec. 14–15) cu trei turnuri de apărare şi un turn masiv de poartă, care a rezistat asediilor turcilor, tătarilor şi curuţilor. În interiorul zidurilor cetăţii se află o biserică săsească din sec. 15, cu un valoros altar poliptic, cu sculpturi din 1518, strane executate în 1533 de Johannes Reychmuth şi fragmente de picturi murale din sec. 15–16. Restaurată în 1923. În satul Băgaciu există case vechi, construite în anul 1773.

BĂICOI, oraş în jud. Prahova, situat în zona Subcarpaţilor Prahovei, la 300 m alt., pe dr. râului Dâmbu (afl. al Teleajenului), la 20 km NV de Ploieşti; 19 535 loc. (1 ian. 2011): 9 419 de sex masc. şi 10 116 fem. Supr.: 11,4 km²; densitatea: 1 714 loc./km². Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de utilaje agricole, de utilaje pentru prelucr. cauciucului şi a maselor plastice şi de utilaje pentru ind. farmaceutică şi alim.; construcţii metalice; articole de îmbrăcăminte; panificaţie. Depozit de fructe. Centru pomicol. Combinat avicol. Staţiune balneoclimaterică în localit. componentă *Ţintea*. Bibliotecă orăşenească. **Istoric.** În localit. componentă Ţintea a fost descoperit un tezaur de tetradrahme (imitaţii dacice ale monedei din timpul regelui Filip II al Macedoniei), datând din anul 341 î.Hr. Vestigii ale unei aşezări daco-romane şi ale uneia româneşti aparţinând culturii materiale Dridu (sec. 8–10). Localit. **B.** apare menţionată documentar, prima oară, în 1543, iar la 20 mai 1597 este consemnată ca moşie domnească. În perioada 1864–1925, localit. **B.** şi Ţintea au fost organizate ca două comune separate. În 1884, la **B.** a luat fiinţă prima distilerie de petrol, iar în 1889 rafinăria „Aurora". Declarat oraş la 11 iun. 1948, are în subordine ad-tivă cinci localităţi componente: Dâmbu, Lilieşti, Schela, Tufeni, Ţintea. **Monumente:** biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (sec. 19), cu picturi murale executate în 1853 de Nicolae Grigorescu, când acesta avea doar 15 ani; biserici în localit. componente Ţintea (1853) şi Lilieşti (1848); biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1992–1994), cu picturi murale interioare executate în anii 2002–2003 de Adrian şi Nicoleta Voicu din Băicoi, în localit. componentă Tufeni.

BĂICULEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 10 sate, situată în zona Dealurilor Argeşului, pe stg. râului Argeş; 6 154 loc. (1 ian. 2011): 3 099 de sex masc. şi 3 055 fem. Staţie de c.f. (1880) în satul Băiculeşti. Hidrocentrale în satele Băiculeşti (15,4 MW), dată în folosinţă în

1974, Măniceşti (11,5 MW), intrată în funcţiune în 1975 şi Zigoneni (15,4 MW), dată în exploatare în 1973. Producţie de conserve din legume şi fructe şi de sucuri naturale. Prelucr. lemnului. Combinat avicol. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Măniceşti este atestat documentar, prima oară, în 1428. În satul Tutana se află mănăstirea cu acelaşi nume, cu biserica având hramul „Sfântul Athanasie", zidită mai întâi în anii 1372–1382, asemănătoare bisericii mănăstirii Vodiţa. În acea perioadă exista, de fapt, o sihăstrie de călugări închinată unei mănăstiri de pe muntele Athos, transformată ulterior în mănăstire cu viaţă de obşte, atestată documentar, prima oară, la 1 apr. 1497, într-un act de stăpânire emis de domnul Radu cel Mare. În 1508, Mihnea cel Rău a reclădit incinta mănăstirii şi a construit casa domnească, iar în perioada 9 iul.–10 sept. 1582, domnul Mihnea Turcitul a refăcut biserica mănăstirii Tutana. În anii 1613–1614, Radu Mihnea, fiul lui Mihnea Turcitul, a reconstruit biserica mănăstirii, aruncată în aer de Sinan Paşa (mare vizir al Imp. Otoman) în 1595, iar în perioada 1620–1621 a reconstruit clădirile din incinta mănăstirii. În anii 1774–1777 a fost construit turnul-clopotniţă, folosit şi ca turn de poartă, şi s-a înconjurat biserica mănăstirii cu zid de incintă întărit cu 16 contraforturi. Cutremurul din 11 ian. 1838 a provocat prăbuşirea turlelor şi bolţilor originare ale bisericii, fiind reconstruite ulterior. În 1860, biserica a fost pictată la interior de către pictorul H. Trenk. După secularizarea averilor mănăstireşti (1863), mănăstirea Tutana a fost părăsită şi a căzut treptat în ruină. În anii 1883–30 oct. 1885 s-au reparat turlele şi acoperişul bisericii şi au fost refăcute picturile murale interioare de către C. Petrescu din Craiova. După cutremurul din 10 nov. 1940, biserica a fost reparată şi restaurată şi s-au refăcut picturile murale interioare de către pictorul Teodor Petrescu (1942). În 1987 a avut loc o nouă restaurare şi consolidare a bisericii, iar în perioada 1991–1996 au fost executate picturile murale interioare, în frescă, de către Ioan Savu din com. Săpata, jud. Argeş. În 1998, biserica mănăstirii Tutana a fost trecută pe lista monumentelor istorice.

BĂILE DRÂNCENI, staţiune balneoclimaterică de interes local (din 1 iul. 1965), situată în raza com. Drânceni, jud. Vaslui, în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu terasele şi lunca largă a Prutului, la 160 m alt., la 24 km NE de municipiul Huşi. Climă continentală de dealuri şi podiş (temp. medie anuală 9°C). Apele minerale de aici, sulfuroase, cloruro-sodice, bicarbonatate, iodurate sunt indicate în tratarea bolilor reumatismale, a celor digestive (gastrite cronice hipoacide în stadiul incipient, colon iritabil), hepato-biliare (dischinezie biliară) şi ginecologice.

BĂILE EPISCOPEŞTI → Băile 1 Mai.

BĂILE EPISCOPIEI → Băile 1 Mai.

BĂILE FELIX, staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în NV României (jud. Bihor), în arealul com. Sânmartin, în zona de contact a Câmpiei Miersigului (Câmpia de Vest) cu Dealurile Oradei, la 140 m alt., la 8 km S de municipiul Oradea şi la 22 km SE de Borş (punctul de frontieră, rutier, cu Ungaria). Haltă de c.f. Climă temperat-continentală, cu slabe influenţe oceanice dinspre vest, cu veri nu prea călduroase (media lunii iul. 21°C) şi ierni blânde (media lunii ian. – 2°C), cu temperaturi medii anuale în jur de 10,6°C. Numeroase izvoare minerale cu ape termale (20–48°C), sulfatate, sodice, calcice, bicarbonatate, slab radioactive, cunoscute încă de la începutul mileniului 2. Renumită pentru tratarea afecţiunilor reumatismale degenerative, inflamatorii şi abarticulare, a celor neurologice centrale şi periferice (hemipareze, parapareze etc.), ginecologice (metroanexite, tulburări

Băile Felix. Hotel Internaţional

Băile Govora. Hotel „Palace"

de menopauză), posttraumatice, endocrine etc., staţiunea dispune de baze moderne de tratament, fiecare hotel fiind dotat cu instalaţii pentru băi calde cu ape minerale în căzi, bazine cu apă minerală termală pentru kinetoterapie, instalaţii pentru împachetări calde cu nămol şi parafină, instalaţii pentru fizioterapie, pentru aerosoli etc., permiţând tratamentul balnear în condiţii optime şi în sezonul rece al anului. Numeroase săli de gimnastică medicală, saune, piscine acoperite şi în aer liber, şiranduri cu ape termale, terenuri de sport etc. Din **B.F.** se organizează excursii în M-ţii Apuseni, la staţiunea Stâna de Vale şi la peşterile Meziad şi Urşilor. Clădirea şirandului vechi „Apollo" (1900).

BĂILE GOVORA, oraş în jud. Vâlcea, situat în Depr. subcarpatică Govora, la 360–380 m alt., la 20 km SV de Râmnicu Vâlcea; 2 901 loc. (1 ian. 2011): 1 394 de sex masc. şi 1 507 fem. Supr.: 2,2 km^2; densitatea: 1 318 loc./km^2. Produse textile (conf., ţesături) şi alim. (preparate din carne, panificaţie). Muzeul de arheologie şi artă religioasă „Gheorghe Petre". Bibliotecă orăşenească. Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, renumită pentru varietatea şi calităţile terapeutice ale apelor minerale cloruro-sodice, iodurate, bromurate, clorurate-sodice sulfuroase (folosite în cură externă) şi magneziene, calcice, slab sulfuroase, hipotone (pentru cură internă), cunoscute şi folosite din anul 1866. Staţiunea este recunoscută pentru tratarea afecţiunilor respiratorii (astm bronşic, bronşită cronică, emfizem pulmonar, pneumonii microbiene sau virotice, rinite, sinuzite, faringite etc.), a celor reumatismale, posttraumatice, neurologice periferice şi centrale (pareze uşoare, sechele după poliomielită) şi a unor boli asociate (ginecologice, endocrine, cardiovasculare, digestive, urinare

etc.). Complex balnear cu 500 de locuri. Satul de vacanță „Silva". Sanatoriu cu profil de reumatologie şi boli respiratorii pentru copii. **Istoric.** În arealul localit. componente Gătejeşti a fost descoperită o necropolă (sec. 5–4 î.Hr.). Prima menţiune documentară a localit. **B.G.** datează din 1488. În 1887 a fost construit primul stabiliment balnear, în 1894 a început construirea a trei hoteluri şi a unui stabiliment cu 240 de locuri, iar în 1910, doctorul H. Botescu a înfiinţat aici primul laborator balnear din ţară. Localit. **B.G.** a fost declarată oraş în 1927. Oraşul are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Curăturile, Gătejeşti, Prajila. **Monumente:** în apropiere de **B.G.** se află mănăstirea Govora (→ **Mihăileşti 3**); Hotel „Palace" şi Pavilionul băilor (sf. sec. 19), construite după planurile arhitectului Ernest Doneaud.

BĂILE HEBADIEI → Băile Herculane.

BĂILE HERCULANE, oraş în jud. Caraş-Severin, situat pe râul Cerna, între M-ţii Mehedinţi la E şi M-ţii Cernei la V, la 160 m alt., la 41 km NV de municipiul Drobeta-Turnu Severin şi 106 km SE de Reşiţa; 5 936 loc. (1 ian. 2011): 2 861 de sex masc. şi 3 075 fem. Supr.: 105 km², din care 72 km² în intravilan; densitatea: 82 loc./km². Staţie de c.f. Expl. de calcar. Hidrocentrală (32 MW) intrată în funcţiune în 1987. Muzeu de istorie (documente referitoare la istoricul staţiunii, inscripţii, basoreliefuri, arme, monede, ceramică, podoabe etc.). Numeroase inscripţii, statui, ornamentaţii din epoca romană (când aici exista un oraş), scoase la iveală cu ocazia unor săpături arheologice, se păstrează în Muzeul din Viena. Biblioteca orăşenească „Nicolae Stoica de Haţeg". Renumită staţiune balneoclimaterică, de interes general, cu funcţionare permanentă, cunoscută din vremea stăpânirii romane în Dacia sub numele *Ad aquas Herculis sacras* (atestată documentar ca staţiune în anul 153), fiind cea mai veche staţiune balneoclimaterică din România. Climă blândă, de adăpost, cu influenţe mediteraneene ce determină temperaturile medii din timpul iernii să fie pozitive (+1°C), primăverile să fie timpurii, iar verile nu excesiv de călduroase (medii termice de 22°C). Aerul are o puternică ionizare (2 000 de ioni negativi/cm³) cu efecte sedative asupra organismului. Izv. cu ape minerale sulfuroase, sodice, calcice, magneziene, oligominerale, slab radioactive, cu mineralizări (3 166–7 426 mg/litru) şi temperaturi (38–60°C) variate, folosite atât în cură internă, cât şi externă, au o acţiune fiziologică complexă şi o valoare terapeutică fără egal. Staţiunea (cu funcţionare neîntreruptă din 1734), numită până în 1817 *Băile Hebadiei*, s-a dezvoltat în mod deosebit în a doua jumătate a sec. 20, fiind indicată pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, posttraumatice (convalescenţă după operaţii pe articulaţii, după fracturi, entorse, luxaţii etc.), a celor neurologice periferice (pareze, paralizii) şi a unor boli asociate (afecţiuni respiratorii, otorinolaringologice, ginecologice, dermatologice, obezitate etc.). La **B.H.** are loc anual (din 1993) Congresul spiritualităţii româneşti la care participă români din toate colţurile lumii. **B.H.** a devenit oraş în 1951, în prezent având în subordine ad-tivă localit. componentă Pecinişca. În arealul oraşului **B.H.** se află rezervaţiile naturale Domogled (2 382,8 ha) şi Coronini-Bedina (3 864 ha) din cadrul Parcului Naţional Domogled-Valea Cernei. **Monumente:** gara feroviară, în stil baroc (1886); biserică romano-catolică (1838); biserică ortodoxă (sec. 19); statuia lui Hercule, turnată în bronz (1847); clădirea Cazinoului (1862), azi muzeu; *Sequoia Gigantea* – arbore de 30 m înălţime, originar din America de Nord; ruinele staţiunii termale romane (apeducte, băi, tabule votive); Peştera Hoţilor, cu urme de cultură materială din Paleolitic, Neolitic, epocile bronzului şi a fierului, daco-romană şi feudală; podul de piatră peste Cerna (1864).

Băile Herculane. Vedere generală

Băile Herculane. Statuia lui Hercule

BĂILE HOMOROD, staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local (este localit. componentă a oraşului Vlăhiţa, jud. Harghita), situată în E Pod. Transilvaniei, la poalele M-ţilor Harghita, la 756 m alt., pe cursul superior al râului Homorodu Mic, la 35 km V de municipiul Miercurea-Ciuc. Numeroase izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, clorurate, sodice, calcice, magneziene, feruginoase, hipotone indicate, în cură internă, pentru tratarea bolilor tubului digestiv, a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistite cronice), a afecţiunilor endocrine (hiperestrogenism, sindrom ovarian de menopauză etc.). Buvete.

BĂILE 1 MAI, staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în NV României, în arealul satului Haieu, com. Sânmartin, jud. Bihor, într-o regiune de dealuri piemontane, la 140 m alt., în cadrul unui parc natural de stejari seculari, la 6 km SE de municipiul Oradea şi 2 km NE de Băile Felix. Climă continentală moderată, cu slabe influenţe oceanice dinspre V, cu ierni blânde şi veri lipsite de călduri excesive. Temperatura medie anuală este de c. 10,5°C, iar precipitaţiile însumează aproximativ 650 mm/anual. Numeroase izvoare cu ape minerale termale (20–48°C), bicarbonatate, calcice, sulfatate, slab radioactive. Staţiunea este indicată pentru tratarea afecţiunilor reumatismale degenerative, inflamatorii şi abarticulare, a celor posttraumatice (stări după luxaţii, entorse, fracturi), ginecologice (metroanexite cronice, tulburări de menopauză sau de pubertate), neurologice centrale şi periferice (hemipareze, stări după operaţii pe măduvă sau după traumatisme vertebrale) etc. Sanatoriu de recuperare a copiilor cu deficienţe locomotorii. În apa termală a pârâului şi

lacului Peţea din staţiune (4 ha), cu temperaturi constante de 30°C, trăiesc melcul *Melanopsis parreyssi* (relict terţiar), peştele endemic roşioara de apă caldă (*Scardinus racovitzae*) şi se dezvoltă o specie rară de nufăr de tip subtropical (*Nymphaea lotus* var. *thermalis*), relict terţiar, declarat monument al naturii. Cazinou (sec. 20). Înainte de 1956 a purtat numele de *Băile Episcopeşti* sau *Băile Episcopiei*.

BĂILE OLĂNEŞTI, oraş în jud. Vâlcea, situat în Depr. Olăneşti, la poalele M-ţilor Căpăţânii, la 430–475 m alt., pe râul Olăneşti (afl. al Oltului), la 18 km NV de municipiul Râmnicu Vâlcea; 4 556 loc. (1 ian. 2011): 2 246 de sex masc. şi 2 310 fem. Supr.: 168 km^2, din care 4,8 km^2 în intravilan; densitatea: 949 loc./km^2. Producţie de confecţii textile şi de mat. de construcţii. Bibliotecă orăşenească. Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu ierni blânde (media termică a lunii ian. –2,5°C), veri plăcute (media lunii iul. 21°C), aer puternic ozonat, lipsit de praf şi alergeni şi cu izv. de ape minerale sulfuroase, clorurate, slab iodurate, bromurate, sodice, calcice, magneziene, de concentraţii diferite (unele oligominerale, altele hipotone, izotone, hipertone) cunoscute din sec. 17. Prima menţiune documentară a localit. apare într-un hrisov emis de Radu de la Afumaţi, la 19 iul. 1527, iar primele analize chimice ale apelor minerale de aici au fost făcute în 1830. În 1873, aceste ape minerale au fost medaliate cu aur la Expoziţia internaţională de la Viena. În 1895, o inundaţie de mari proporţii a astupat temporar izvoarele. Provenite din peste 30 de izv., apele minerale de la **B.O.** sunt indicate, în cură internă, pentru tratarea bolilor cronice ale rinichilor şi căilor urinare (litiază renală neoperată sau operată, pielonefrită cronică, glomerulonefrită cronică), ale tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, constipaţie cronică, colite cronice), a afecţiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită cronică, hepatită cronică), a celor metabolice şi de nutriţie (diabet zaharat, obezitate etc.). Numeroase buvete. Oraşul **B.O.** are în subordine ad-tivă 8 localităţi componente: Cheia, Comanca, Gurguiata, Livadia, Mosoroasa, Olăneşti, Pietrişu, Tisa. În arealul oraşului **B.O.** se află rezervaţia forestieră „Valea Cheii" (1,5 ha), cu exemplare de tisă (*Taxus baccata*), şi rezervaţiile naturale Rădiţa-Mânzu (10 ha), muntele Stogu (10 ha), mlaştina Moşoroasa 0,25 ha). **Monumente:** schitul „Iezeru" (de maici), cu biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" – ctitorie din 1559 a domnului Mircea Ciobanul şi a soţiei sale, Doamna Chiajna; construcţia bisericii a fost terminată în 1568; în anul 1700, aceasta se afla în ruină. Biserica actuală a fost zidită în anii 1693–1705, prin osârdia episcopului Ilarion al Râmnicului şi a schimonahului Antonie, pictată în 1715–1720 de ieromonahul Nicolae şi restaurată în 1865–1870. Din 1998, schitul Iezeru are o nouă biserică; schitul „Pahomie" (de călugări), cu biserica „Sfântul Prooroc Ilie" – ctitorie din 1520 a monahului Pahomie (care era de fapt marele ban Barbu Craiovescu) şi a lui Sava haiducul –, reparată în 1684 de Constantin Brâncoveanu. Biserica şi schitul sunt menţionate documentar în 1793 şi 1798 în hrisoavele domnilor Alexandru Moruzi şi, respectiv, Constantin Hangerli. În 1824, schitul se afla într-o stare avansată de dărăpănare, fiind părăsit în 1880 şi rămânând în ruină până în 1952, când biserica a fost reclădită în forma ei iniţială, cu pictură executată în 1956 de pictorul Stan Hermeneanu şi refăcută în 1997 de pictorul ierodiacon Popa Nicolae din com. Perişani; biserica „Sfântul Nicolae", construită în 1718 prin grija lui Drăghici Olănescu, păstrează picturi murale originare şi o uşă din lemn sculptat, datând din 1729; biserica din lemn, cu hramul „Sfântul Pantelimon" (sau Biserica lui Horea), datând din 1746, cu o turlă de 21 m înălţime, a fost strămutată, în 1958, din localit. Florica, jud. Argeş, la Băile Olăneşti. În oraş există numeroase case populare de tip vâlcean şi case vechi de târgoveţi (casa Bădescu, 1718; casa Olănescu, sec. 19 ş.a.). În localităţile componente Cheia, Gurguiata, Olăneşti şi Pietrişu se află bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1770–1772, cu picturi murale interioare, din 1779, şi exterioare, din 1796), „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", a fostului schit Bradu (1784, cu picturi originare), „Sfântul Nicolae" (1718, cu picturi originare) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1820, cu picturi originare) – ambele în Olăneşti, şi „Toţi Sfinţii" (1736) a fostului schit Comanca.

Băile Olăneşti. Vedere generală

BĂILE SEICHE → Odorheiu Secuiesc.

BĂILE SLĂNIC → Slănic-Moldova.

BĂILEŞTI 1. Câmpia ~ → Desnăţui (1).

2. Municipiu în jud. Dolj, situat în Câmpia Desnăţuiului (sau Câmpia Băileşti), pe râul Sărăceaua, la 60 km SV de municipiul Craiova; 19 441 loc. (1 ian. 2011): 9 407 de sex masc. şi 10 034 fem. Supr.: 164 km^2, din care 12 km^2 în intravilan; densitatea: 1 620 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 dec. 1895). Nod rutier. Turnătorie de fontă. Constr.

Băileşti (2). Casa memorială „Amza Pellea"

de maşini şi utilaje agricole, de aparataj electric, remorci auto şi maşini de spălat rufe. Producţie de conf., mobilă, prefabricate din beton şi de produse alim. (panificaţie, preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice etc.). Complexe de creştere a porcinelor şi bovinelor. Viticultură; legumicultură; apicultură. Muzeul Câmpiei Băileştilor, cu peste 7 000 de exponate din domeniile istoriei şi etnografiei. Bibliotecă municipală. La **B.** se desfăşoară, anual, Festivalul umorului „Amza Pellea" (fiu al acestui oraş). Casa memorială a actorului Amza Pellea, inaugurată la 31 aug. 2008. Balta Cilieni-Băileşti (47 ha), declarată rezervaţie naturală. **Istoric.** Localit. **B.**, atestată documentar la 4 ian. 1536, cu numele *Băiuleşti*, s-a dezvoltat ulterior ca centru agricol şi comercial şi s-a extins apoi prin contopirea (în 1832) mai multor aşezări rurale. Declarat oraş la 3 mai 1921 şi municipiu la 9 iul. 2001. Unul dintre centrele Răscoalei ţărăneşti din 1907. Municipiul **B.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Balasan. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1851–1853, reparată în 1874), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1839), „Adormirea Maicii Domnului" (zidită între 8 iul. 1885 şi 5 sept. 1887).

BĂILE TUŞNAD, oraş în jud. Harghita, în extremitatea sudică a Depr. Ciuc, la poalele M-ţilor Harghita şi Bodoc, la 650 m alt., pe cursul superior al Oltului, în defileul Tuşnad şi în amonte de pasul Tuşnad, la 32 km S de municipiul Miercurea-Ciuc; 1 578 loc. (1 ian. 2011): 752 de sex masc. şi 826 fem. Supr.: 1,9 km². Densitatea: 830 loc./km². Staţie de c.f. Expl. de piatră ponce. Produse de panificaţie. Bibliotecă orăşenească. Menţionat documentar în sec. 17. Declarat oraş la 17 febr. 1968, dată până la care s-a numit *Tuşnad-Băi*. Renumită staţiune balneoclimaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă (din

Băile Tuşnad. Hotel „Oltul"

1842), în cadrul căreia relieful depresionar, dominat de munţii din jur, acoperiţi cu păduri de molid şi fag, aerul curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni şi mai ales izv. cu ape minerale (folosite pentru cură din anul 1860) carbogazoase, bicarbonatate, clorurate, sodice, magneziene, feruginoase, calcice conferă oraşului un eficient potenţial balnear şi valenţele unui ideal loc de vacanţă în toate anotimpurile. Staţiunea este solicitată pentru tratarea afecţiunilor sistemului nervos central (nevroze astenice, stări astenice secundare, de surmenaj fizic şi intelectual), a celor cardiovasculare (infarct miocardic, hipertensiune arterială, arteriopatii periferice, stări după flebite, varice), precum şi pentru tratarea bolilor asociate (afecţiuni ale tubului digestiv, endocrine, ginecologice) şi ale căilor urinare (litiază renală, inflamaţii ale căilor urinare etc.). Staţiunea dispune de baze moderne de tratament, cu dotări diverse, precum şi de o mofetă (emanaţii naturale de dioxid de carbon) prevăzută cu încăperi pentru băi cu CO_2. Important centru turistic (lacul Ciucaş, folosit vara pentru canotaj şi iarna ca patinoar) şi punct de plecare spre lacul Sfânta Ana – singurul lac de origine vulcanică din România, situat la 950 m alt. –, ruinele cetăţii dacice „Piscul Cetăţii", rezervaţia complexă a tinovului Mohoş, rezervaţia naturală Piatra Şoimului, cu o specie endemică de vulturică (*Hieracium telekianum*) etc. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1939). Oraşul **B.T.** are în subordine ad-tivă localitatea componentă Carpitus.

BĂIŞOARA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 9 sate, situată la poalele de E ale Muntelui Mare (M-ţii Apuseni), pe cursul mijlociu al râului Iara; 2 248 loc. (1 ian. 2011): 1 143 de sex masc. şi 1 105 fem. Zăcăminte de argint şi de plumb. Expl. de dacit. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Mori de apă (inactive). Pistă de schi. Staţiune turistică pentru sporturile de iarnă. Satul Băişoara este menţionat documentar, prima oară, în 1426. Ruinele cetăţii „Lita" (sec. 13), în satul Săcel.

BĂIŢA 1. Com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 11 sate, situată la poalele de S ale M-ţilor Metaliferi, la 500 m alt., pe cursul superior al râului Călan; 3 815 loc. (1 ian. 2011): 1 854 de sex masc. şi 1 961 fem. Expl. de min. complexe şi auro-argentifere (în satele Hărţăgani, Căinelu de Sus, Crăciuneşti) cunoscute din epoca romană. Expl. şi prelucr. primară a lemnului; expl. de calcar. Produse de panificaţie. Cojocărit (în satul Hărţăgani). Satul Băiţa este menţionat documentar, prima oară, în 1427. Bisericile cu acelaşi hram, „Buna Vestire", în satele Trestia (1674) şi Băiţa (sec. 18); biserica din lemn cu hramul „Buna Vestire" (sec. 18), în satul Hărţăgani. Rezervaţie paleontologică (calcarele din Dealul Măgura) extinsă pe o supr. de 120 ha.

2. Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, situată în NV României, în zona Dealurilor Dejului, la 257 m alt., pe stg. văii Someşului Mic, în raza municipiului Gherla, la 42 km NE de Cluj-Napoca. Numeroase izv. cu ape minerale bicarbonatate, slab sulfuroase, hipotone indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale, a celor neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după poliomielită) şi ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice etc.).

3. → Băiţa de sub Codru.

BĂIŢA DE SUB CODRU, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Asuajului, la poalele de SE ale Culmii Codrului; 1 817 loc. (1 ian. 2011): 904 de sex masc. şi 913 fem. Renumit centru de ceramică nesmălţuită şi de confecţionare a lăzilor de zestre, ornamentate cu motive sculpturale specific maramureşene (Soare, brâu, pomul vieţii etc.). Până la 17 febr. 1968 satul şi com. Băiţa de sub Codru s-au numit *Băiţa*. Satul Băiţa de sub Codru este menţionat documentar, prima oară, în 1475. Până la 24 oct. 1997 com **B. de sub C.** a avut în componenţa sa şi satul Odeşti care a fost încorporat la acea dată în com. *Băseşti*.

BĂIULEŞTI → Băileşti (2).

BĂIUŢ, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată la poalele M-ţilor Ţibleş, la 650 m alt., pe cursul superior al râului Lăpuş; 2 384 loc. (1 ian. 2011): 1 172 de sex masc. şi 1 212 fem. Expl. de min. complexe şi de argilă refractară. Panificaţie. Satul Băiuţ este menţionat documentar, prima oară, în 1315. Biserică din piatră, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1818), în satul Băiuţ şi biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1830), în satul Poiana Botizii. Rezervaţiile naturale

„Peştera cu oase" (0,5 ha) şi mlaştina Tăul Negru (1 ha).

BĂLA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în zona Colinelor Mădăraşului; 768 loc. (1 ian. 2011): 388 de sex masc. şi 380 fem. Satul Băla apare menționat documentar, prima oară, în 1327. Biserică din sec. 15, cu tavan casetat şi pictat în 1772, în satul Ercea.

BĂLAN 1. Oraş în jud. Harghita, situat la poalele M-ților Hăşmaş, la 950–1 000 m alt. pe cursul superior al Oltului, la c. 10 km aval de izvorul acestuia; 7 285 loc. (1 ian. 2011): 3 564 de sex masc. şi 3 721 fem. Suprf.: 94,7 km^2, din care 1,3 km^2 în intravilan; densitatea: 5 604 loc./km^2. Balastieră. Zăcăminte de pirită cupriferă cu blendă şi galenă. Prelucr. primară a lemnului. Producție de tricotaje şi de alcool. Pomicultură (pruni); creşterea ovinelor. În Evul Mediu era un mic cătun, care, la începutul sec. 19, a devenit cel mai important centru de extracție a cuprului din Transilvania, menționat ca atare în 1850. În 1825, localit **B.**, care făcea parte din com. Sândominic, s-a despărțit de aceasta, devenind o colonie minieră de sine stătătoare, iar în 1894 a fost reînglobată în com. Sândominic, rămânând în această situație până la 4 aug. 1967 când s-a separat şi a fost declarată oraş. În perimetrul oraşului **B.** se află rezervația naturală Grădina Zmeilor de la Gâlgău Almaşului (3 ha). **Monumente:** biserica romano-catolică (1864–1869); biserica ortodoxă cu dublu hram – „Sfinții Ierarhi Ilie Iorest şi Sava Brancović" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1976–1978) cu picturi murale în frescă executate în 1981–1985 de Mihail Fordea şi soția sa. Punct de acces spre cabana Piatra Singuratică din M-ții Hăşmaş.

2. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, pe râul Almaş; 3 828 loc. (1 ian. 2011): 1 932 de sex masc. şi 1 896 fem. În satul Bălan, menționat documentar, prima oară, în 1399, se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1695, cu picturi murale interioare de la sfârşitul sec. 18), declarată monument istoric, şi „Adormirea Maicii Domnului" (1762).

BĂLĂBĂNEŞTI, com. în jud. Galați, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Covurlui; 2 163 loc. (1 ian. 2011): 1 115 de sex masc. şi 1 048 fem. Morărit şi panificație. Apicultură. Până la 1 mart. 2004, com. **B.** a avut în componență satele Cruceanu şi Rădeşti, care la acea dată au format com. Rădeşti, jud. Galați.

BĂLĂCEANA, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei, la 26 km SV de municipiul Suceava; 1 659 loc. (1 ian. 2011): 843 de sex masc. şi 816 fem. Com. **B.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Bălăceana din com. Ilişeşti (fostă Ciprian Porumbescu), jud. Suceava.

BĂLĂCEANU, com. în jud. Buzău, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Râmnicului; 1 740 loc. (1 ian. 2011): 828 de sex masc. şi 912 fem. Întemeiată în 1864.

BĂLĂCIȚA 1. Piemontul Bălăciței, unitate de relief în SV României, alcătuită din întinse platouri piemontane, cu interfluvii largi şi netede, fapt ce-i conferă aspect tipic de platformă, parte componentă a Piem. Motru. Constituit dintr-o cuvertură groasă de pietrişuri, nisipuri şi luturi roşii. Alt.: 250–300 m. Fragmentat de cursurile superioare ale râurilor Blahnița, Drincea, Huşnița ş.a. Acoperit cu păduri de cer şi gârniță şi, parțial, cu plantații de viță de vie. Cunoscut în literatura de specialitate şi cu denumirile de *Platforma Strehaiei* sau *Câmpia înaltă a Bălăciței.*

2. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 3 sate, situată în piemontul omonim; 2 988 loc. (1 ian. 2011): 1 525 de sex masc. şi 1 463 fem. Preparate din lapte. Morărit şi panificație. Creşterea ovinelor. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1804), „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1898) şi „Sfântul Nicolae" (1872), în satele Gvardinița, Bălăcița şi Dobra.

BĂLĂNEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în Subcarpații Olteniei (Dealurile Săcelului), pe râul Amaradia; 2 178 loc. (1 ian. 2011): 1 100 de sex masc. şi 1 078 fem. Reşed. com. este satul *Voiteştii din Vale.* În satul Voiteştii din Deal se află casa memorială „Ion Popescu-Voiteşti", cu exponate care evocă viața şi activitatea cunoscutului geolog, şi două biserici din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1795) şi „Sfântul Dumitru" (1818); în satul Voiteştii din Vale se găseşte biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1832), în satul Bălăneşti se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1680) şi „Sfântul Gheorghe" (1857), iar în satul Glodeni există bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1772) şi „Cuvioasa Parascheva" (1728, refăcută în 1791–1792).

BĂLĂŞEŞTI, com. în jud. Galați, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Covurlui; 2 467 loc. (1 ian. 2011): 1 257 de sex masc. şi 1 210 fem.

BĂLĂTĂU, lac de baraj natural, situat în apropiere de oraşul Dărmăneşti (jud. Bacău), pe râul Izvoru Negru (afl. al Uzului). Lacul s-a format prin surparea şi alunecarea (1883) versantului drept al văii. Suprf.: 6 ha; ad. max.: 3,7 m; vol.: 150 000 m^3.

BĂLĂUŞERI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 4 971 loc. (1 ian. 2011): 2 433 de sex masc. şi 2 538 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze naturale (în satul Filitelnic). Culturi de cereale (porumb, grâu, ovăz), sfeclă de zahăr, legume ş.a. Centru viticol. Centru de confecționare a obiectelor din pănuşi de porumb (pălării, genți, coşuri, covoraşe etc.), în satul Chendu. Pe terit. satului Senereuş a fost descoperit (1878) un tezaur dacic de argint (sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr.) alcătuit dintr-o brățară spiralică, un colan, trei inele, un lanț, o fibulă, zece denari romani republicani ş.a. Satul Bălăuşeri apare menționat documentar ca târg, prima oară, în 1325, cu numele *Balavásar (Târgul lui Bala).* În satul Agrişteu se află o biserică romanică (sec. 14), cu o clopotniță din lemn din 1760. Aici, în 1788, Gheorghe Şincai a înființat o şcoală cu predare în limba română. În satul Senereuş se află o biserică din sec. 15, azi biserică evanghelică, ruinele unei cetăți țărăneşti (1641), din care se mai păstrează turnul de poartă şi fragmente de zid; în satul Filitelnic există o cetate țărănească (sec. 17), cu biserică evanghelică (sec. 16–18) şi clopotniță (1848), iar în satul Dumitreni, o biserică romano-catolică (sec. 17–18). Castel (sec. 19), în satul Chendu. Han turistic.

BĂLCĂTACIU → Ilfov (1).

BĂLCĂUȚI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Dragomirnei, pe cursul superior al râului Horaiț; 3 244 loc. (1 ian. 2011): 1 580 de sex masc. şi 1 664 fem. Satul Bălcăuți apare menționat documentar în 1471, satul Negostina în 1747, iar satul Gropeni figura în 1780 cu numele *Slobozia Grapina,* iar în sec. 17, *Rudeşti.*

BĂLCEŞTI, oraş în jud. Vâlcea, situat în Piem. Oltețului, în zona de confl. a

râurilor Peşteana şi Cerna cu Olteţ; 5 523 loc. (1 ian. 2011): 2 737 de sex masc. şi 2 786 fem. Supr.: 98 km², din care 12,6 km² în intravilan; densitatea: 438 loc./km². Producţie de mobilă (din 30 oct. 1980), de alcool şi prefabricate din beton. Produse textile (prelucr. lânii) şi alim. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Com. **B.** a fost trecută în categoria oraşelor la 18 iun. 2002, având în subordine ad-tivă localit. componente Beneşti, Cârlogani, Chirculeşti, Goruneşti, Irimeşti, Otetelişu, Preoteşti şi Satu Poieni. În localit. componentă Beneşti se află curtea fam. de boieri „Oteteleşanu" (sec. 18), cu o casă din 1713 (cu adăugiri din anul 1900) şi biserica „Sfinţii Voievozi" (1746, reparată şi zugrăvită în 1868). Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1774), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1795, cu fresce originare) şi „Sfântul Nicolae" (1884), în localit. componente Otetelişu, Goruneşti şi Irimeşti. În localit. componentă Beneşti a fost înfiinţată, în 1750, o şcoală, transformată în 1838 în şcoală preparandie pentru pregătirea de învăţători pentru şcolile rurale. Muzeul memorial „Petrache Poenaru", în Beneşti. Prima menţiune documentară a **B.** datează din 1574.

BĂLENI 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Târgoviştei, pe râul Ialomiţa; 8 692 loc. (1 ian. 2011): 4 348 de sex masc. şi 4 344 fem. Moară (1902). Legumicultură. Ruinele curţii boiereşti a familiei Băleanu (sec. 17); han (sec. 18); biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 19), cu picturi murale executate, în 1858, de Gheorghe Tattarescu. Împletituri de răchită. Reşed. com. este satul *Băleni-Români*.

2. Com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu Câmpia Covurlui, pe râul Suhu; 2 498 loc. (1 ian. 2011): 1 267 de sex masc. şi 1 231 fem. Culturi de cereale (grâu, porumb), floarea-soarelui ş.a. Producţie de băuturi alcoolice; produse de panificaţie. În satul Băleni, atestat documentar la 15 iul. 1448, se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" construită în anii 1945–1950 pe locul uneia ce data din anul 1870 care a fost distrusă de cutremurul din noaptea de 9 spre 10 nov. 1940.

BĂLEŞTI 1. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 9 sate, situată în Depr. Târgu Jiu, la 8 km SV de municipiul Târgu Jiu; 7 657 loc. (1 ian. 2011): 3 794 de sex masc. şi 3 863 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1832, cu picturi din 1872), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1672, cu picturi interioare din 1679 şi din 1736), „Sfântul Dumitru" – fostă „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, refăcută în 1846), „Adormirea Maicii Domnului" (1834) şi „Sfinţii Voievozi" şi „Adormirea Maicii Domnului" (1818), în satele Băleşti, Ceauru, Corneşti, Rasova şi Stolojani.

2. Com. în jud. Vrancea, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Râmnicului; 2 054 loc. (1 ian. 2011): 1 059 de sex masc. şi 995 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui ş.a. Presă de ulei comestibil.

BĂLGRAD (BĂLGĂRAD), vechea denumire populară a municipiului Alba Iulia.

BĂLILEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Cândeşti, pe râul Bratia; 4 212 loc. (1 ian. 2011): 2 071 de sex masc. şi 2 141 fem. Centru de olărit (în satul Poienița). În satul Băjeşti se află curtea fortificată a banului Mareş Băjescu (sec. 17), cu biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1666–1667), care păstrează picturi murale din 1669, declarată monument istoric. Biserica a fost supusă unor lucrări de restaurare în anii 1994–2003; în satul Bălileşti există biserica „Adormirea Maicii Domnului"- Româneşti (1824) şi casa Agripina Constantinescu (sec. 19).

BĂLINEŞTI → Grămeşti.

BĂLTENI 1. Com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Boian cu Piem. Cotmeana; 2 060 loc. (1 ian. 2011): 1 044 de sex masc. şi 1 016 fem. Com. **B.** a fost înfiinţată la 19 mart. 2004 prin desprinderea satului Bălteni din com. Perieţi, jud. Olt. Satul Bălteni este atestat documentar la 20 iun. 1489.

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Buda; 1 560 loc. (1 ian. 2011): 780 de sex masc. şi 780 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 mai 1892). Morărit. Pe terit. com. se află o pădure de luncă (649 ha), în care predomină stejarul pufos (*Quercus pubescens*), alături de care se dezvoltă frasinul şi ulmul, la parterul căreia se întâlnesc o serie de plante rare, printre care voniceriu pitic (*Euonymus nana*) – declarat monument al naturii –, laleaua pestriţă (*Fritillaria meleagris*), plantă ocrotită, laleaua galbenă (*Tulipa biebersteiniana*) ş.a. Întreaga pădure este declarată rezervaţie forestieră.

BĂLŢAŢI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită de 7 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare, pe râul Bahlueţ; 5 247 loc. (1 ian. 2011): 2 640 de sex masc. şi 2 607 fem. Producţie de pânze pentru ferăstraie mecanice (gatere); prelucr. lemnului (parchet, mobilier de bucătărie). Pomicultură; legumicultură. Satul Bălţaţi este atestat documentar, prima oară, în 1473. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Grigore Teologul" (sec. 19), în satul Mădârjeşti.

2. → Stejaru (1).

BĂLŢAŢII VECHI → Valea Râmnicului.

BĂLŢĂTEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Neamţului cu M-ţii Stânişoara, la 475 m alt., într-o reg. colinară acoperită cu livezi şi păduri, la 32 km N de municipiul Piatra-Neamţ; 4 316 loc. (1 ian. 2011): 2 191 de sex masc. şi 2 125 fem. Reparaţii de utilaje agricole; produse de panificaţie. Cazinou (sec. 19) în satul Bălţăteşti. Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu izv. de ape minerale cloruro-sodice concentrate, sulfatate, unele magneziene, iodurate şi bromurate, cunoscute din anul 1810, dar valorificate intens de la sf. sec. 19. Primele analize chimice ale apelor minerale de aici au fost făcute în 1839 de medicii I. Cihac şi Franz Humpel. Apele minerale de la **B.**, medaliate cu aur la Expoziţiile de la Paris (1900) şi Bucureşti (1906), sunt foarte eficiente în tratarea afecţiunilor reumatismale, a celor posttraumatice (stări după operaţii pe articulaţii şi muşchi, după entorse, luxaţii şi fracturi), neurologice periferice (pareze, sechele după poliomielită şi polineuropatii), endocrine (sterilitate ovariană), dermatologice etc. *Sarea de* **B.**, extrasă din apa minerală, este comercializată în scopul folosirii acesteia pentru băi la domiciliu. După dec. 1989, din cauza lipsei de fonduri, Baza de tratament a fost temporar dezafectată. Până la 22 oct. 2003, com. **B.** a avut în componenţă satul Ghindăoani, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

BĂLŢEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei; 3 721 loc. (1 ian. 2011): 1 841 de sex masc. şi 1 880 fem. Expl. de petrol (în satul Podenii Vechi). Prelucr. lemnului. Pomicultură.

BĂLUȘENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, la confluența râului Drăcşani cu Morişca; 4 957 loc. (1 ian. 2011): 2 532 de sex masc. şi 2 425 fem. Pe terit. com. se află o parte a iazului Drăcşani, folosit pentru piscicultură. În satul Bălușeni, atestat documentar la 20 dec. 1635, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1740–1745) şi biserica de lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (a fostului schit Zosin), ctitorie din anul 1779 a lui Tudorache Başută, cu pridvor adăugat în sec. 19 şi reparații din 1944 (refăcut acoperişul ş.a.). Ca urmare a secularizării averilor mănăstireşti, în 1864 schitul Zosin a fost desființat, bisericuța de lemn supraviețuind până în 1991 când s-a reînființat mănăstirea Zosin (de călugări). În anii 1991–1992 s-a construit o biserică de zid care a păstrat acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului" (sfințită la 26 sept. 1992), dar din cauza unor alunecări de teren ulterioare, această biserică şi chiliile sunt pe cale să se prăbuşească, fapt pentru care călugării au început construirea unei noi biserici pe un teren mai stabil, mai sus față de cea zidită anterior. În satul Zăiceşti se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1816, cu transformări din 1884). În sec. 19, satul Bălușeni a purtat concomitent, pe o anumită perioadă, şi denumirea de *Zosin*.

BĂNEASA 1. Lac de baraj antropic, pe valea Colentinei, în N municipiului Bucureşti. Supr.: 40 ha. Loc de agrement pentru locuitorii Capitalei şi bază de sporturi nautice. Ştrand.

2. Pădure situată în N municipiului Bucureşti, la 10,5 km de Piața Sfântul Gheorghe (considerată kilometrul zero al oraşului), alcătuită din stejar (*Quercus robur*), carpen (*Carpinus betulus*), tei (*Tilia tomentosa*), arțar (*Acer tataricum*), salcâm (*Robinia pseudacacia*) ş.a. Subarboretul este format din corn (*Cornus mas*), porumbar (*Prunus spinosa*), măceş (*Rosa canina*), păducel (*Crataegus monogyna*) etc., iar covorul vegetal cuprinde ghiocei, viorele, toporaşi, brebenei etc. Pădurea **B.**, extinsă pe o supr. de c. 50 ha, reprezintă un rest al renumiților codrii ai Vlăsiei. În sec. 19, această pădure a fost proprietatea domnului Gheorghe Bibescu. În 1921, primăria Capitalei a hotărât crearea aici a unui parc de agrement, realizându-se căi de acces, alei, un restaurant în stil românesc (în 1930), după planurile arhitectului Octav Doicescu etc. Ulterior, s-a mai construit un restaurant şi s-au amenajat o Grădină zoologică şi un camping. În partea de NE a Pădurii **B.** se află poligonul Tunari, în care au loc mari competiții naționale şi internaționale de tir.

3. Oraş în jud. Constanța, situat în Pod. Oltinei, în apropiere de granița cu Bulgaria; 5 546 loc. (1 ian. 2011): 2 762 de sex masc. şi 2 784 fem. Supr.: 78,6 km^2, din care 2 km^2 în intravilan; densitatea: 2 773 loc./km^2. Nod rutier. Produse alim. (brânzeturi, panificație). Siloz de cereale. Atestat documentar ca sat în 1750, cu numele *Parachioi* (Satul cu bani), a trecut în categoria comunelor rurale în 1850 şi declarat oraş la 7 apr. 2004. Oraşul **B.** are în subordine ad-tivă localitățile componente Făurei (menționată documentar în anul 1800 cu numele *Calaicea*), Negureni (atestată în 1780 cu denumirea *Caranlâc*) şi Tudor Vladimirescu (atestată în 1800 cu numele *Regep Cuius*). Rezervația Canaraua Fetii (168 ha).

4. Com. în jud. Galați, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu Câmpia Covurlui, pe râul Slivna; 2 149 loc. (1 ian. 2011): 1 117 de sex masc. şi 1 032 fem. Biserică cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (începutul sec. 19), în satul Roşcani. Rezervația forestieră Breana-Roşcani, cu poieni de bujori (78,3 ha).

5. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Burnasului; 5 170 loc. (1 ian. 2011): 2 567 de sex masc. şi 2 603 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 nov. 1869). Viticultură. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1908–1910), „Sfântul Nicolae" (1858) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1865), în satele Băneasa, Frasinu şi Pietrele. Stație meteorologică.

6. Cartier în partea de N a municipiului Bucureşti.

BĂNEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Prahovei, pe stg. râului Doftana, la confl. cu Prahova; 5 644 loc. (1 ian. 2011): 2 743 de sex masc. şi 2 901 fem. Confecții textile. Pomicultură (cireşi). Monument închinat lui Aurel Vlaicu, ridicat pe locul unde acesta s-a prăbuşit cu avionul (construit de el), la 13 sept. 1913, în timpul unei încercări de trecere peste Carpați. Biserică din lemn, cu hramul „Sfinții Voievozi" (1760), în satul Urleta.

BĂNIA 1. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Almăj, la poalele M-ților Almăj; 1 985 loc. (1 ian. 2011): 982 de sex masc. şi 1 003 fem. Prelucr. primară a lemnului. Creşterea ovinelor şi a bovinelor. Pomicultură. În satul Bănia, menționat documentar, prima oară, în 1484, se află un muzeu sătesc (cu exponate de arheologie şi istorie, numismatică, etnografie) şi biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1779, cu refaceri din 1840 şi 1881 şi picturi din 1897).

2. → **Ocna de Fier.**

BĂNIŞOR, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele M-ților Plopiş, pe Valea Banului; 2 223 loc. (1 ian. 2011): 1 094 de sex masc. şi 1 129 fem. Satul Bănişor este menționat documentar, prima oară, în 1213.

BĂNIȚA 1. → **Merişor.**

2. Com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 3 sate, situată în SE Depr. Hațeg-Pui, pe cumpăna de ape dintre râurile Strei şi Jiu de Vest, în pasul Merişor (sau Bănița); 1 325 loc. (1 ian. 2011): 684 de sex masc. şi 641 fem. Stație de c.f. Expl. de calcar. Pe terit. com. a fost descoperită o cetate geto-dacică (sec. 1 î.Hr.-106 d.Hr.) datând din timpul lui Burebista, refăcută sub regele Decebal şi distrusă în timpul Războaielor daco-romane. Vestigiile cetății geto-dacice au fost incluse, în 1999, pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO. Satul Bănița este menționat documentar, prima oară, în 1839. Turn medieval de apărare (sec. 15), în satul Crivadia. Rezervațiile naturale Dealu cu Peştera Bolii şi Cheile Crivadiei (10 ha).

BĂRĂGAN, mare unitate de şes în SE României, aparținând Câmpiei Române, cuprinsă între văile Mostiştei la V, Dunării la S şi E, Buzăului şi Siretului inferior la N. Acoperită cu un strat gros de loess (10–40 m) şi presărată cu crovuri, dune, lacuri sărate, limane fluviatile şi văi de tip „mostişte". Caracteristica pr. este dată de interfluviile largi, de mare netezime, cu scurgere semiendoreică şi pânza freatică aflată la mare adâncime (15–25 m). Străbătută în partea centrală, de la V la E, de râul Ialomița, pe care îl putem supranumi „Nilul Bărăganului". Climă de stepă şi soluri predominant cernoziomice, cu fertilitate mare, propice culturilor cerealiere, de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, tutun etc. Este foarte roditoare în condiții normale de umi-

ditate naturală sau de irigaţie. Denumirea de Bărăgan derivă, după unele opinii, de la un termen turco-cuman, care înseamnă teren arid, sterp (în sensul de necultivat, nelucrat). Considerat grânarul României. Cuprinde două mari subunităţi: *Bărăganul Mostiştei*, la S de valea Ialomiţei, şi *Bărăganul Ialomiţei*, la N de aceasta.

BĂRĂGANU, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată în E Pod. Cobadin, la 40 km SV de municipiul Constanţa; 1 866 loc. (1 ian. 2011): 948 de sex masc. şi 918 fem. Morărit şi panificaţie; fabrică de cărămidă. Apicultură. Culturi de cereale, cartofi, legume, plante oleaginoase ş.a. Potenţial energetic eolian ridicat. Com. **B.** a fost înfiinţată la 1 febr. 2003 prin desprinderea satelor Bărăganu şi Lanurile din com. Mereni, jud. Constanţa. Satul Bărăganu este atestat în 1877 cu numele *Osmanfaca*, iar satul Lanurile în 1915 cu denumirea *Ghiaur Suiciuk* şi apoi cu cea de *Ebikioi*, iar din 1926 apar cu toponimele actuale. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil".

BĂRĂGANUL, com. în jud. Brăila, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului (Bărăganul Ialomiţei); 3 276 loc. (1 ian. 2011): 1 659 de sex masc. şi 1 617 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 21 nov. 1886). Expl. de petrol. Culturi de cereale, plante tehnice, legume ş.a. Pomicultură; viticultură. Satul Bărăganul este atestat documentar în 1643, iar satul Cioara-Doiceşti (azi înglobat în satul Bărăganul) a luat fiinţă în anii 1830–1836 cu numele Cioara Mică (ulterior numit Cioara-Doiceşti). Până la 1 ian. 1965 satul şi com. **B.** s-au numit *Cioara-Doiceşti*. Biserica „Sfânta Treime" (1852–1858).

BĂRĂGANUL DE NORD → Brăila (1).

BĂRĂGANUL IALOMIŢEI, subunitate de relief a Câmpiei Bărăganului, de mare netezime, situată în E-NE Câmpiei Române (a cărei parte componentă este), între văile Călmăţui la N, Dunărea la E, Ialomiţa la S şi Sărata la V. Alt. descresc de la V (60–70 m) la E (20 m). Este acoperită cu depozite loessoide, de diferite grosimi, pe care s-au dezvoltat soluri de tip cernoziomic, foarte fertile în condiţii normale de umiditate. Apa freatică se află la adâncime mai mare de 5 m. Este formată din mai multe câmpuri (Urziceni, Mohreanu, Roşiori, Griviţa etc.) presărate cu movile, dune, crovuri, lacuri (Fundata, Perieţi, Amara, Strachina ş.a.). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui etc.

BĂRĂGANUL MOSTIŞTEI, subunitate de relief a Câmpiei Bărăganului, de mare netezime, situată în E Câmpiei Române (a cărei parte componentă este), între văile Ialomiţa la N, braţul Borcea la E, Dunărea la S şi Mostiştea la V. Alt. variază între 70–90 m (Câmpul Hagieni) şi 25 m în E. Este acoperită cu nisipuri şi depozite loessoide, de diferite grosimi, pe care s-au dezvoltat soluri de tip cernoziomic, foarte fertile în condiţii normale de umiditate. Apa freatică se află la foarte mare adâncime (18 m pe Câmpul Făcăeni, 50–70 m pe Câmpul Hagieni etc.). Este formată din mai multe câmpuri, cu puternic caracter semiendoreic (Hagieni, Lehliu, Mărculeşti, Ciulniţa ş.a.). În SE **B.M.** au fost create mari sisteme de irigaţie (Independenţa–Dragoş Vodă–Dragalina; Ciulniţa–Ştefan Vodă–Cuza Vodă; Jegălia–Perişoru; Movila–Ştefan cel Mare–Borcea etc.) pentru a compensa lipsa de umiditate din sol în perioadele secetoase. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui etc.

BĂRĂŞTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 8 sate, situată în Piem. Cotmeana; 1 649 loc. (1 ian. 2011): 783 de sex masc. şi 866 fem. Reşed. com. este satul *Bărăştii de Vede*. Expl. de ţiţei. Pomicultură. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1820) şi „Sfântul Nicolae" (1900), în satele Bărăştii de Cepturi şi Bărăştii de Vede; biserica din lemn şi cărămidă, cu dublu hram, „Sfântul Nicolae" şi „Cuvioasa Parascheva" (1820), în satul Boroeşti.

BĂRBĂTENII DE JOS → Aninoasa (1).

BĂRBĂTEŞTI 1. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în zona de E a Dealurilor Jiului, pe râul Gilort; 1 761 loc. (1 ian. 2011): 890 de sex masc. şi 871 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 16 ian. 1888). Expl. de balast. Produse alim. Muzeu etnografic (în satul Bărbăteşti). Vestigii din Epoca bronzului (în satul Socu). Satul Bărbăteşti este menţionat documentar, prima oară, în 1438 (apoi la 4 sept. 1520, 18 nov. 1619, 13 mart. 1662 etc.), satul Musculeşti este atestat documentar la 17 iul. 1707 (până în sec. 19 s-a numit *Sărăcineşti*), satul Petreşti apare consemnat la 15 ian. 1504, iar satul Socu la 3 mart. 1746. Casa „Costică Bărbătescu" (1848–1850) şi casa „Sburlea" (1891), în satul Bărbăteşti.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei; 3 663 loc. (1 ian. 2011): 1 833 de sex masc. şi 1 830 fem. Muzeu etnografic. Reşed. com. este satul *Bodeşti*. Expl. lemnului. Apicultură. În satul Bărbăteşti se află schitul „Pătrunsa" (de călugări), la poalele muntelui Buila, înfiinţat în 1740 de către episcopul Climent al Râmnicului; ulterior a fost distrus de prăbuşirea unei stânci şi apoi refăcut în a doua jumătate a sec. 18 de către postelnicii Dumitru şi Ion Bărbătescu. Părăsit în 1895, schitul a fost reînfiinţat în 1934–1935 de către ieromonahul Veniamin Grigorescu şi resfinţit la 23 aug. 1936. Biserica schitului, cu hramul „Cuvioasa Parascheva", păstrează picturi murale din 1812, a fost supusă unor restaurări în 1963 şi 1977 (a fost închis pridvorul şi biserica acoperită cu tablă) şi declarată monument istoric; biserica de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1712–1715, pictată în 1774) are un pridvor adăugat în 1774; biserică fortificată cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1776, cu picturi originare şi zid de incintă ridicat în sec. 18); în satul Bărbăteşti se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1790, pictată în 1800 şi 1862) şi „Buna Vestire" (1795, pictată în 1823 şi 1890 şi tencuită în 1887–1890), aceasta din urmă adusă din satul Băbeni-Bistriţa. În satul Bodeşti există bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1732, cu fresce originare şi zid de incintă din 1732 şi cu pridvor adăugat în 1870) a fostului schit Bodeşti, şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1749, cu picturi originare).

BĂRBULEŞTI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului; 6 051 loc. (1 ian. 2011): 3 019 de sex masc. şi 3 032 fem. Haltă de c.f. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe ş.a. Com. **B.** a fost înfiinţată la 27 iun. 2006 prin desprinderea satului Bărbuleşti din com. Armăşeşti. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 satul Bărbuleşti a făcut parte din jud. Ilfov. Biserica „Sfântul Nicolae" (1754, cu refaceri din 1873).

BĂRBULEŢU, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Ialomiţei cu prelungirile M-ţilor Leaota, pe Râul Alb

(afl. al Dâmboviței); 1 673 loc. (1 ian. 2011): 816 de sex masc. şi 857 fem. Pomicultură (pruni, meri). Centru pentru colectarea laptelui şi pentru fabricarea produselor lactate (Bărbuleţu). Producţie de ţuică. Agroturism. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1672–1680). Reşed. com. este satul *Gura Bărbuleţului*. Până la 6 dec. 2004, com. **B.** a avut în componenţă satele Aluniş, Pietrari, Şipot şi Valea, care la acea dată au format com. Pietrari, jud. Dâmbovița. Tot până la 6 dec. 2004, com. **B.** a mai avut în componenţă satele Râu Alb de Jos şi Râu Alb de Sus, care la acea dată au format com. Râu Alb, jud. Dâmbovița.

BĂRCĂNEŞTI 1. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, în lunca largă de pe dr. râului Ialomița; 3 636 loc. (1 ian. 2011): 1 735 de sex masc. şi 1 901 fem. Complex de creştere a porcilor. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, plante de nutreţ, legume, tutun etc. Viticultură. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1812), în satul Bărcăneşti. În satul Eliza-Stoeneşti, înființat în 1780 de către refugiații ardeleni şi numit alternativ Stoeneşti şi Pisica (până în 1925, după care, până la 1 ian. 1965 a purtat numele Eliza-Stoeneşti, iar între 1 ian. 1965 şi 17 febr. 1968 s-a numit Pelinul, dată la care a fost desființat şi unificat cu satul Condeeşti) se află conacul „Nicu Chiroiu" (1926, azi în ruină) şi biserica „Sfântul Nicolae" datând din 1851 şi pictată la interior în anii 1886–1889 de Serafim şi Z. G. Niculescu, reparată în 1959–1960 când a fost repictată în tempera de I. Dogănescu şi C. Blendea; conacul lui Marius Ionescu (1909), în ruină. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **B.** a făcut parte din jud. Ilfov.

atestat documentar la 25 mai 1532.

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, la 6 km SE de municipiul Ploieşti; 9 661 loc. (1 ian. 2011): 4 695 de sex masc. şi 4 966 fem. Nod rutier. Sere legumicole (130 ha), în satul Tătărani. Satul Bărcăneşti este consemnat documentar, prima oară, la 4 iul. 1476. În satul Ghighiu, atestat documentar la 25 ian. 1471, se află mănăstirea (de maici) cu acelaşi nume, întemeiată în anul 1601 de logofătul Coresi în mijlocul unei păduri care făcea parte din Codrii Vlăsiei; în anul 1817, ieromonahul Arsenie de la mănăstirea Cernica a construit o biserică din lemn, cu ajutorul familiei Rucăreanu, pe un loc cedat în 1814 de către Uța Cantacuzino-Corneanu. Până în 1952, aici a funcționat o mănăstire de călugări. Biserica actuală, cu hramul „Izvorul Tămăduirii", a fost zidită în anii 1858–1865 (sfințită la 31 mart. 1866), pe locul vechii biserici din lemn, prin strădania arhimandriților Eftimie şi Antonie şi pictată la interior, în 1865–1866, de către Gheorghe Tattarescu. Complexul monahal a fost supus unor ample lucrări de restaurare în anii 1954–1958, perioadă în care s-au construit chilii în stil brâncovenesc, ateliere de lucru şi a fost recondiționată pictura murală. Biserica a fost consolidată, reparată şi i s-au restaurat picturile murale după stricăciunile provocate de cutremurele din 10 nov. 1940, 4 mart. 1977 şi 30 mai 1990 (resfințită în aug. 1990). Mănăstirea Ghighiu posedă un muzeu cu colecții de artă veche religioasă. În satul Tătărani există conacul „Brâncoveanu-Mavrocordat" (sec. 18). În arealul satului Ghighiu se află un pâlc de stejari seculari (ocrotiți de lege).

BĂSEŞTI 1. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Asuajului, la poalele de SE ale Culmii Codrului, la 200 m alt.; 1 541 loc. (1 ian. 2011): 764 de sex masc. şi 777 fem. Muzeu etnografic. În satul Băseşti, menționat documentar, prima oară, în 1391, s-a născut Gheorghe Pop de Băseşti (1835–1919), preşedinte al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, care a proclamat unirea Transilvaniei cu România la 1 Dec. 1918. În casa acestuia, construită în 1878, s-a amenajat un muzeu memorial. Casă din lemn (1860). În satul Odeşti, atestat documentar în 1424 şi transferat, la 24 oct. 1997, din com. Băița de sub Codru în com. Băseşti, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1832).

2. → **Călmățuiu.**

3. → **Viișoara (7).**

BĂTARCI, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Someşului cu M-ții Oaş, în apropiere de granița cu Ucraina; 3 731 loc. (1 ian. 2011): 1 878 de sex masc. şi 1 853 fem. Expl. forestiere. Producție de ţuică. Pomicultură; culturi de căpşuni. Agroturism. Satul Bătarci este menționat documentar, prima oară, în 1378.

BĂTRÂNA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată la poalele M-ților Poiana Ruscăi, pe râul Dobra; 155 loc. (1 ian. 2011): 76 de sex masc. şi 79 fem. Expl. forestiere. Culturi de cartofi. Satul Bătrâna este menționat documentar, prima oară, în 1750. Codrii seculari de pe văile Dobrişoarei şi Prisloapei (139,3 ha), declarați rezervație forestieră.

BĂTRÂNI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Drajna-Chiojd, la poalele muntelui Zmeurăt; 2 109 loc. (1 ian. 2011): 1 071 de sex masc. şi 1 038 fem. Producție de brânzeturi şi de săpun. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Apicultură. Creşterea animalelor. Com. **B.** a fost înființată la 30 dec. 2005 prin desprinderea satelor Bătrâni şi Poiana Mare din com. Starchiojd, jud. Prahova.

BĂȚANI, com. în jud. Covasna, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Baraolt, pe râul Baraolt; 4 528 loc. (1 ian. 2011): 2 318 de sex masc. şi 2 210 fem. Expl. de balast. Confecționarea covoarelor (în satul Herculian), pălăriilor şi a coşurilor împletite din nuiele (în satul Bățanii Mici). Topitoria de fier „Bodvaly" (1831). Fabrică de cărămidă şi țiglă. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Reşed. com. este satul *Bățanii Mari*, atestat documentar, prima oară, în 1332. În 1843, com. **B.** a fost devastată de un incendiu pustiitor, după care a fost reconstruită în întregime. Izv. cu ape minerale carbogazoase şi feruginoase, în satul Ozunca-Băi. Biserică în stil gotic târziu (sec. 15) cu transformări renascentiste (sec. 16) şi apoi baroce (1776). Două clopote vechi (1575 şi 1615). Cetate sătească (sec. 15) şi casa memorială „Benedek Elek" (mobilă, obiecte personale, documente, fotocopii aparținând scriitorului şi publicistului) [illegible]. În satul Herculian se arıa ruıneıe unei biserici ortodoxe (sfințită în 1937), vandalizată de armata horthystă în 1940 (ruinile au fost conservate în 1998). În satul Aita Seacă există o rezervație paleontologică (punct fosilifer), cu cochilii de moluşte din Pliocen, declarată monument al naturii (supr.: 2 ha).

BĂUȚAR, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în culoarul depresionar Bistra, pe cursul superior al râului Bistra; 2 639 loc. (1 ian. 2011): 1 315 de sex masc. şi 1 324 fem. Stație de c.f. Expl. de min. de fier şi de mică (satul Bucova). Expl. şi prelucr. marmurei (cariera Bucova) şi a lemnului. Colectarea şi prelucrarea fructelor de pădure şi a ciupercilor. Pomicultură (meri, pruni). Ansamblul folcloric şi de dansuri „Ciobănaşul". Satul Băuțar este menționat documentar, prima oară, în 1750.

BÂCLEŞ, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Bălăciței; 2 104 loc. (1 ian. 2011): 1 028 de sex masc. şi 1 076 fem. Creşterea bovinelor.

Lacul Bâlea

BÂLDANA, Mănăstirea ~ → Tărtăşeşti.

BÂLEA, lac glaciar în M-ţii Făgăraş, la 2 034 m alt. Supr.: 0,46 km^2; ad. max.: 11 m; vol.: 0,2 mil. m^3. Din el izv. râul cu acelaşi nume (22,5 km). Punct turistic. Cabană distrusă de un incendiu în 1995 şi refăcută ulterior. Pe aici trece drumul naţional transfăgărăşan (inaugurat în 1974); linie de telecabină (804 m diferenţă de nivel) între Bâlea-lac şi Bâlea-cascadă (inaugurată în 1975). În jurul lacului se află rezervaţia naturală complexă omonimă (120,40 ha), cu vegetaţie variată, constituită din tufărişuri de smirdar (*Rhododendron kotschyi*) şi merişor (*Vaccinium vitis-idaea*) şi numeroase alte plante, printre care rogozuri (*Carex pyrenaica, Carex dacica*), garofiţa cu flori roşii (*Dianthus compactus*), floarea-de-colţi (*Leontopodium alpinum*), planta endemică milităea (*Silene dinarica*) ş.a.

BÂLTENI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată pe stg. Jiului, la poalele de SV ale Dealului Bran; 7 738 loc. (1 ian. 2011): 3 782 de sex masc. şi 3 956 fem. Expl. de petrol. Hidrocentrală (11 MW) dată în folosinţă la 8 iul. 1992. Constr. şi reparaţii de utilaj minier. Mat. de constr. Creşterea bovinelor. Biserică având dublu hram – „Sfântul Vasile" şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1826, cu unele modificări din 1894), în satul Bâlteni.

BÂLVĂNEŞTI, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Mehedinţi, pe râul Coşuştea Mică; 1 029 loc. (1 ian. 2011): 512 de sex masc. şi 517 fem. Muzeu etnografic. Pomicultură; apicultură. Săpăturile arheologice au scos la iveală urme ale unor aşezări neolitice şi din perioada bronzului şi un depozit din Epoca fierului (sec. 7 î.Hr.), în care s-au găsit două securi din fier, 12 coliere din bronz, 10 brăţări din bronz ş.a. În arealul com. **B.** se află pădurea Borovăţ (30 ha), alcătuită din pin negru de Banat (ocrotită de lege), declarată rezervaţie forestieră.

BÂRCA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţui, pe stg. râului Desnăţui; 3 989 loc. (1 ian. 2011): 1 911 de sex masc. şi 2 078 fem. Expl. de balast. Produse alim. Morărit şi panificaţie. Muzeu de istorie şi etnografie. Biserică având hram dublu – „Sfântul Dumitru" şi „Sfântul Gheorghe" (1801–1803, refăcută în 1912–1914).

BÂRGĂU 1. Munţii Bârgăului, munţi scunzi, situaţi în N Carpaţilor Orientali, delimitaţi de cursul superior al râului Someşu Mare (la V şi NV), de râul Coşna (la NE) şi Valea Bistriţei ardelene (la S) şi străjuiţi de M-ţii Rodna (la NV), Suhard (la NE) şi Căliman (la S). Sunt alcătuiţi din depozite sedimentare, străpunse de roci eruptive care au generat mai multe vârfuri vulcanice, în majoritate neck-uri (vf. Miroslava, 1 625 m, care constituie alt. max. a acestor munţi; Heniu Mare, 1 611 m; Cucureasa, 1 392 m; Bârgău, 1 362 m; Păltineasa, 1 227 m ş.a.). M-ţii **B.** prezintă culmi prelungi, netede, separate de văile Ilva, Leşu şi Bârgău, care formează impresionante defilee la traversarea măgurilor eruptive. În partea de E se află platoul structural Zâmbroia. Expl. de min. complexe. Acoperiţi cu păduri, păşuni şi fâneţe. Pe pantele lor sunt risipite aşezări omeneşti de altitudine (Şanţ, Rodna, Lunca Ilvei ş.a.).

2. Pasul ~ → Tihuţa.

BÂRGĂUANI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 13 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului; 3 976 loc. (1 ian. 2011): 2 007 de sex masc. şi 1 969 fem. Biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1763–1783), în satul Bălăneşti. Han (sec. 18).

BÂRGHIŞ, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Hârtibaciului; 2 209 loc. (1 ian. 2011): 1 121 de sex masc. şi 1 088 fem. În satul Bârghiş, menţionat

Munţii Bârgăului

documentar, prima oară, în 1357, se află un castel medieval. Biserici în satele Apoş (sec. 15–18, cu turn-clopotniță din 1799), Pelişor (sec. 14, fortificată în sec. 16–18) şi Zlagna (sec. 15–16).

BÂRLA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 12 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Cotmeana; 5 304 loc. (1 ian. 2011): 2 595 de sex masc. şi 2 709 fem. Expl. de petrol. Morărit şi panificație. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Avicultură. Stațiune balneoclimaterică, în satul Bădeşti (→). În satul Urlueni au fost identificate urmele unui castru roman, situat pe fortificația romană *Valul lui Traian* (→). Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului"-Lereni (1787, cu picturi originare) şi „Sfântul Nicolae" (1812, cu picturi originare), în satele Urlueni şi Podişoru.

BÂRLAD 1. Râu, afl. stg. al Siretului, la 4 km aval de com. Lieşti (jud. Galați); 207 km; supr. bazinului: 7 220 km^2. Izv. din Dealul Bour (Pod. Central Moldovenesc), de la 370 m alt., din amonte de com. Valea Ursului (jud. Neamț). Are o pantă medie de scurgere de 1,4 m/km şi un debit mediu multianual ce variază între 0,20 m^3/s în cursul superior şi 7 m^3/s în zona de vărsare. Este un râu cu scurgere redusă, meandrare puternică şi variații mari de nivel şi debit. Produce frecvente inundații în cursul inf. Prezintă, în cursul superior, o asimetrie accentuată spre stg., din cauza Colinelor Tutovei de pe partea dr., căpătând aspectul unui semn de întrebare, traversează podişul cu acelaşi nume şi trece prin oraşele Negreşti, Vaslui, Bârlad şi Tecuci. Afl. pr.: Rebricea, Vaslui, Crasna (pe stg.), Buda, Racova, Tutova (pe dr.).

2. Podişul Bârladului, parte componentă a Pod. Moldovei, cuprinsă între Câmpia Moldovei (la N), Prut (la E), Câmpia Română (la S) şi Siret (la V), străbătută, în zona centrală, de râul Bârlad. Este format din numeroase culmi deluroase (cu alt. medii de 250–350 m) constituite din gresii, calcare, marne argiloase, separate de văi largi, în majoritate cu orientare N-S sau NNV-SSE. Alcătuirea petrografică şi structura monoclinală (înclinarea generală a stratelor spre SE) au determinat dezvoltarea unor puternice fronturi de cueste (Coasta Iaşilor, Coasta Racovei, Coasta Schitu-Hadâmbu etc.), a unor supr. structurale, cu lățimi de 4–5 km (Scheia, Tansa, Repedea, Ipatele ş.a.), a văilor consecvente (afl. Bârladului), obsecvente (afl. Bahluiului) şi subsecvente (afl. dr. ai Jijiei şi Prutului). Înălțimile cele mai mari se găsesc în Colinele Tutovei (Dealul Mângăralei, 485 m, Dealul Răzeşti, 461 m ş.a.) şi în Pod. Central Moldovenesc (Dealul Cetatea, 467 m, Dealul Cheia Domniței, 458 m ş.a.). Alt. max.: 561 m (Dealul Doroşanu din Colinele Tutovei). Diviziuni: *Pod. Central Moldovenesc,* la N de râul Racova, *Colinele Tutovei*, în concavitatea râului Bârlad, la S de râul Racova, şi *Colinele* sau *Dealurile Fălciului,* la E de râul Bârlad. Viticultură. Pomicultură.

3. Municipiu în jud. Vaslui, situat pe râul Bârlad, între prelungirile de SE ale Colinelor Tutovei şi cele de SV ale Colinelor Fălciului, la 70–172 m alt.; 68 826 loc. (1 ian. 2011): 33 021 de sex masc. şi 35 805 fem. Supr.: 15 km^2, din care 10,2 km^2 în intravilan; densitatea: 6 747 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Expl. de nisip metalurgic. Termocentrală. Producție de rulmenți (din 1953), de elemente pneumatice pentru automatizare şi aparate de măsură, de produse abrazive, angrenaje şi organe mecanice de transmisie, textile (conf., filatură şi țesătorie de vigonie), de cărămidă şi alim. (conserve de legume şi fructe, uleiuri vegetale, produse de panificație etc.). Sere legumicole (12 ha). Teatrul „Victor Ion Popa" (f. 20 mart. 1955); Muzeul „Vasile Pârvan" (înființat în 1914), cu secții de istorie, arheologie, etnografie, artă şi ştiințele naturii, Muzeul colecțiilor de artă (deschis în 1993 în casa „Sturdza", care datează din sec. 19). Colegiul universitar de institutori, înființat în oct. 1999, afiliat Facultății de Psihologie şi Ştiințe ale Educației a Universității „A.I. Cuza" din Iaşi; Biblioteca municipală „Stroe S. Belloescu" cu un fond valoros de cărți vechi, printre care *Carte românească de învățătură*, Iaşi, 1643, *Psaltirea în versuri a lui Dosoftei*, Iaşi, 1673, *Gramatica limbii române* de Timotei Cipariu, Bucureşti, 1839 ş.a. Parc zoologic. **Istoric.** Veche aşezare cu vestigii materiale din sec. 9 î.Hr., din sec. 4 (ceramică de tip Sântana de Mureş, coarne de cerb, diferit prelucrate) şi din sec. 9–12. Menționat documentar, pentru prima oară, în 1174, într-o cronică rusească, apoi la 28 iun. 1401, iar ca târg în 1408 şi ca punct de vamă, într-un hrisov emis de domnul Alexandru cel Bun, în anul 1422 şi din nou ca târg în 1495. Incendiat şi prădat de hoardele tătare în nov. 1439, în 1440, 1444 şi 1683. În Evul Mediu a fost pr. centru meşteşugăresc şi comercial al Țării de Jos a Moldovei şi reşedința unui mare vornic (sec. 15). De **B.** se leagă existența unei presupuse formațiuni politice a *bârladnicilor*. În 1758, oraşul a fost jefuit şi incendiat de marea invazie a tătarilor, la 14 oct. 1802 a fost distrus în mare parte de puternicul cutremur de pământ, la 10 nov. 1940 un alt cutremur a dărâmat aproape jumătate din clădirile oraşului, iar cutremurul din 4 mart. 1977 (cu o magnitudine de 7,2 grade pe scara Richter) a provocat imense pagube materiale şi mai multe victime. În 1822 a fost incendiat şi jefuit de turci, iar în 1826 mistuit de un mare incendiu. Acțiuni greviste în oct. 1920. Declarat municipiu

Bârlad (3). Muzeul „Vasile Pârvan"

Bârlad (3). Centrul municipiului

Bârlad (3). Gara feroviară

Bârlad (3). Teatrul „Victor Ion Popa”

la 17 febr. 1968. **Monumente:** urmele unei cetăți de pământ, construită de Ştefan cel Mare în 1476; biserica „Sfântul Gheorghe”, ctitorie din 1496 a domnului Ştefan cel Mare, reconstruită de Vasile Lupu în anii 1634–1636; biserica „Sfântul Dumitru” (1636); biserica „Sfântul Gheorghe” a breslei abagiilor, construită în 1818 şi refăcută în 1925, cu turn-clopotniță din 1857; biserica ridicată prin strădania filantropului Stroe Belloescu, în 1808; bisericile având dublu hram – „Sfântul Spiridon” şi „Buna Vestire” (1825) şi „Vovidenia” şi „Sfânta Parascheva-Duculeasa” (1826, construită pe locul uneia din 1768, cu anumite transformări (din 1849); biserica „Sfântul Dumitru” (1835); biserica „Sfinții Voievozi” (1840), cu turn-clopotniță din 1858; biserica „Sfântul Ilie” a breslei blănarilor (1865); casele Iamandi (1830), Suțu (1840, în stil neoclasic), Alexandru Tuduri (1840, cu transformări din sec. 20), Miclescu (1850), Deciu (1896–1901), azi Şcoala de muzică şi artă plastică; clădirea fostului spital „Elena Beldiman” (1866); Liceul „Gheorghe Roşca-Codreanu” (1886); clădirea vechii Prefecturi (ante 1890), azi Muzeul „Vasile Pârvan”; clădirea teatrului „Victor Ion Popa” (ante 1890, cu unele transformări din sec. 20), distrusă parțial de un incendiu la 8 apr. 1992 şi refăcută ulterior; statuia doctorului Constantin Codrescu, operă din 1903 (sau 1880) a sculptorului Fr. Storck, statuia caporalului Constantin Muşat, realizată în 1923 de sculptorul Ion C. Dimitriu-Bârlad; busturile scriitorilor Costache Negri (1945, sculptor Ginette Sontha), Victor Ion Popa (1945, sculptor Florica Hociung) şi Al. Vlahuță (sculptor Ion C. Dimitriu-Bârlad, 1921).

BÂRNA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Lugojului cu prelungirile de NV ale M-ților Poiana Ruscăi, pe râul Săraz; 1 543 loc. (1 ian. 2011): 814 de sex masc. şi 729 fem. Expl. forestiere. Agroturism. Satul Bârna este menționat documentar, prima oară, în perioada 1514–1516.

BÂRNARU, masiv muntos în partea centrală a M-ților Bistriței (Carpații Orientali), constituit din roci cristaline, limitat de valea Bistriței la E şi râurile Bârnărel la N şi Bârnaru, la S. Alt. max.: 1 699 m (vf. Bârnaru).

BÂRNOVA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc; 5 374 loc. (1 ian. 2011): 2 729 de sex masc. şi 2 645 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 mai 1892). Expl. de calcar şi gresii calcaroase. Centru viticol. Sanatoriu T.B.C. (sf. sec. 19). În satul Bârnova, menționat documentar în sec. 17, se află mănăstirea cu același nume (de călugări), cu biserica având dublu hram – „Sfântul Gheorghe” şi „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul”, ctitorie din 1626–1629 a domnului Miron Barnovschi, terminată definitiv în anii 1664–1666 de către domnul Eustratie Dabija. Biserica nu este pictată. Turn-clopotniță din 1667, chilii din 1728 (refăcute în 1975) şi zid de incintă din 1728. Mănăstirea a fost desființată de către autoritățile comuniste la 28 oct. 1959 şi reînființată după 1989, respectiv în iul. 1991. În satul Bârnova se află conacul lui Ion Inculeț (1920), în curtea căruia există biserica „Sfântul Ioan Botezătorul” construită în 1942–1947 de Ion I. Inculeț şi Georgel Inculeț, fiii lui Ion Inculeț. În satul Pietrăria există schitul „Tărâța” sau „Piatra Sfântă”, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului” (1755, cu adăugiri de la sf. sec. 18 şi reparații din 1836). Bisericile „Învierea Domnului” (sec. 19) şi „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel” (1812), în satele Vişan şi Păun. Punct fosilifer, pe Dealul Repedea.

Bârnova. Biserica „Sfântul Gheorghe”

BÂRSA 1. Râu pe terit. jud. Braşov, afl. stg. al Oltului la Feldioara; 66 km; supr. bazinului: 530 km^2. Izv. din partea de E a M-ților Făgăraş, de sub vf. Comisul (1 883 m), de la 1 600 m alt. În cursul superior prezintă o vale prăpăstioasă, adâncită în şisturi cristaline, cu pante abrupte de 40–50 m/km.

2. Munții Bârsei, denumire generică atribuită munților din S Depr. Bârsei (Piatra Mare, Postăvaru, Măgura Codlei), formați din fliş. Alt. max.: 1 843 m (vf. Piatra Mare). Obiective turistice.

3. Depresiunea Bârsei, depresiune de origine tectonică, în partea de V a Depr. Braşovului, cuprinsă în zona de curbură internă a Carpaților Orientali. Din punct de vedere morfologic este o câmpie netedă, aluvio-proluvială, slab fragmentată, cu alt. medie de 510 m, în cadrul căreia se detaşează şi o zonă piemontană şi de măguri. Climă răcoroasă, cu inversii de temperatură. Drenată la E de Olt, care adună, între Bod şi Feldioara, un mănunchi de afl. Soluri fertile, cultivate cu cereale, cartofi, sfeclă de zahăr, in pentru fuior. Cunoscută şi sub denumirea de *Țara Bârsei*. Prima mențiune documentară despre Țara Bârsei datează după 7 mai 1211, când în această zonă au fost colonizați cavalerii teutoni cu scopul de a apăra granița de SE a Transilvaniei şi care, în perioada instalării lor (1211–1225) au construit cetățile Feldioara şi Codlea. În diplomele acordate cavalerilor teutoni se fac referiri la *Terra Blachorum* (sau Țara Românilor), identificată cu Țara Făgăraşului.

4. Com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Zarand, pe stg. canalului Morilor; 1 887 loc. (1 ian. 2011): 932 de sex masc. şi 955 fem. Haltă de c.f. Mat. de constr. Prelucr. lemnului. Muzeu de ceramică populară. Centru de olărit. Satul Bârsa este menționat documentar, prima oară, în 1489.

BÂRSANA, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Maramureş, pe râul Iza; 4 767 loc. (1 ian. 2011): 2 401 de sex masc. şi 2 366 fem. Expl. de pământuri colorate. Prelucr. lemnului şi a laptelui; produse de panificație. Pomicultură. Creşterea bovinelor şi ovinelor. În satul Bârsana, menționat documentar, prima oară, la 26 sept. 1326, se află biserica din lemn, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” (1720), cu acoperiş dublu-poală pe corpul navei şi turn-clopotniță pe pronaos, cu

foişor şi coif prelung. Păstrează picturi interioare din 1806, executate de Hodor Toader. În dec. 1999, această biserică a fost inclusă pe lista de patrimoniu cultural mondial UNESCO, iar în anul 2000, declarată monument istoric. Mănăstire (de maici) înfiinţată la 30 iun. 1994, cu biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", construită în 1992–1993. Până la 7 apr. 2004, com. **B.** a avut în componenţă satul Onceşti, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

BÂRSĂNEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Tazlău, la poalele de SE ale Culmii Berzunţi; 5 034 loc. (1 ian. 2011): 2 545 de sex masc. şi 2 489 fem. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1971), „Sfântul Ilie" (1998) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (2000), în satul Bârsăneşti. În satul Brăteşti există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1937–1939), iar în satul Caraclău, biserica „Sfânta Treime" (1912).

BÂRSĂU, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de NE ale Culmii Codrului; 2 324 loc. (1 ian. 2011): 1 157 de sex masc. şi 1 167 fem. Expl. de nisip cuarţos. Prelucr. lemnului. Mat. de constr. Reşed. com. este satul *Bârsău de Sus*, menţionat documentar, prima oară, în 1470, în care se află biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1828).

BÂRSEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Vrancea, pe râul Putna; 1 514 loc. (1 ian. 2011): 759 de sex masc. şi 755 fem. Prelucr. artistică a lemnului. Apicultură. Muzeu sătesc. Aşezare getică datând din prima Epocă a fierului (sec. 7–6 î.Hr.) în cadrul căreia s-au descoperit o necropolă tumulară de incineraţie şi diferite vase (străchini, ceşti), fibule din bronz, vârfuri de săgeţi din fier ş.a. Până la 22 mai 2003, com. **B.** a avut în componenţă satul Negrileşti, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

BÂRZA, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată pe stg. râului Olteţ; 2 675 loc. (1 ian. 2011): 1 350 de sex masc. şi 1 325 fem. Biserica „Sfântul Nicolae" (1856), în satul Bârza.

BÂRZAVA 1. Râu, afl. stg. al Timişului, cu care confl. pe terit. Serbiei; 127 km (pe terit. României); supr. bazinului: 1 020 km^2. Izv. din M-ţii Semenic, trece prin Reşiţa (alimentează cu apă industrială combinatul siderurgic) şi Bocşa. Amenajări hidrotehnice: lacul de acumulare Gozna (10,2 mil. m^3), care constituie sursa de alimentare cu apă a hidrocentralei Crăinicel (22,5 MW), intrată în funcţiune în 1954, şi cu apă potabilă a municipiului Reşiţa; lacul Văliug (1,2 mil. m^3, barajul construit în anii 1907–1909) alimentează hidrocentralele Grebla (5 MW) şi Brazova (0,4 MW); lacul Secu (15,1 mil. m^3, barajul construit în 1963) alimentează cu apă potabilă şi industrială municipiul Reşiţa. Pentru suplimentarea rezervelor de apă din **B.** s-au construit mai multe canale de aducţiune (Semenic, Zănoaga, Crainic, Gropos, Gozna ş.a.). Pe cursul său inferior (în parte canalizat) sunt orezării.

2. Câmpia Bârzavei, câmpie înaltă, situată în extremitatea sudică a Câmpiei de Vest, limitată de Câmpia Timişului la V, Câmpia Lugojului la N, Dealurile Dognecei şi Pogănişului la E şi NE şi graniţa cu Serbia la S. Alt.: 140–170 m. Cuprinde două subunităţi: Câmpia Tormacului (NE) şi Câmpia Gătaiei (SE).

3. Com. în jud. Arad, alcătuită din 8 sate, situată la poalele M-ţilor Zarand, în lunca Mureşului şi pe râul Bârzava (afl. dr. al Mureşului); 2 790 loc. (1 ian. 2011): 1 344 de sex masc. şi 1 446 fem. Staţie de c.f. Expl. de diorit. Expl. şi prelucr. lemnului. Satul Bârzava este menţionat documentar, prima oară, în 1471. Biserică din lemn (sec. 18), în satul Groşii Noi. Rezervaţie forestieră (pădurea Runcu-Groşi, 261,8 ha) cu arbori seculari de gorun şi fag, în partea centrală a M-ţilor Zarand, cu pătură ierbacee abundentă, cu unele specii relativ termofile şi cu arbori de gârniţă şi tei argintiu.

BÂSCA, râu, afl. stg. al Buzăului, la 3 km amonte de oraşul Nehoiu; 71,4 km; supr. bazinului: 776 km^2. Ia naştere prin două pâraie pr. (*Bâsca Mare*, 55,2 km şi *Bâsca Mică*, 44, 3 km) care izv. din M-ţii Vrancei, de sub vf. Goru, de la 1 520 m alt. (respectiv 1 680 m, Bâsca Mică) şi care, după ce ocolesc M-ţii Penteleu (Bâsca Mare prin V şi Bâsca Mică prin E), se unesc în aval de satul Varlaam (com. Gura Teghii, jud. Buzău) formând un singur curs cu numele **B.**

BÂTCA DOAMNEI → Piatra-Neamţ.

BEBA VECHE, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Mureşului (Câmpia de Vest), la 81 km NV de municipiul Timişoara, la graniţa cu Ungaria şi Serbia; 1 582 loc. (1 ian. 2011): 823 de sex masc. şi 759 fem. Expl. de petrol. Com. **B. V.** este marcată de meridianul 20°15'44" longitudine E, reprezentând punctul cel mai vestic al României. În 1781, aici s-au stabilit mai multe familii de germani (şvabi). În satul Beba Veche, menţionat documentar, prima oară, în 1247, se află biserica având hramul „Sfânta Născătoare de Dumnezeu" (1779), declarată monument istoric.

BECENI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 9 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, pe râul Slănic; 4 685 loc. (1 ian. 2011): 2 309 de sex masc. şi 2 376 fem. Expl. de petrol (în satul Arbănaşi) şi de balast. Ţesături de lână. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Satul Beceni este atestat documentar în 1526.

BECHECI, masiv deluros în SE Dealurilor Mureşului (E Pod. Transilvaniei), între râurile Niraj, la N, şi Târnava Mică, la S, alcătuit din argile marnoase, nisipuri şi pietrişuri, acoperit cu păduri de fag. Alt. max.: 1 080 m. Din el izv. râul Niraju Mic. Cunoscut şi sub numele de *Bicheş*.

BECHET, oraş în jud. Dolj, situat în lunca largă de pe stg. Dunării, la graniţa cu Bulgaria; 3 845 loc. (1 ian. 2011): 1 878 de sex masc. şi 1 967 fem. Supr.: 25,3 km^2, din care 3,6 km^2 în intravilan; densitatea: 1 068 loc./km^2. Nod rutier. Port fluvial şi punct de vamă (trecere cu bacul peste Dunăre), modernizat în 1994, la graniţa cu Bulgaria (localit. Oreahovo). Produse textile (conf., tricotaje, covoare) şi alim. (caşcaval). Prelucr. fructelor şi legumelor. Muzeu cu colecţii de artă plastică, de istorie şi etnografie. În arealul oraşului **B.** au fost descoperite vestigiile unei aşezări rurale romane (sec. 2–3). La 21 mart./2 apr. 1877, localit **B.** a fost atacată şi jefuită de un detaşament otoman, marcând începutul unor acte de ostilitate din partea armatelor turceşti, iar la 26 apr./8 mai 1877 din cauza unor bombardamente efectuate de artileria turcă s-a instituit starea de război şi pe terit. jud. Dolj, ca de altfel în mai multe judeţe dunărene. Com. **B.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004. Biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" construită în 1861–1870, pe locul bisericii din lemn cu hramul „Sfânta Treime", care data din 1808.

BECHET–DĂBULENI → Dăbuleni–Bechet.

BECICHERECU MIC, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului; 2 769 loc. (1 ian. 2011): 1 389 de sex masc. şi 1 380 fem. Mat. de constr.; produse alim. Satul Becicherecu Mic este

atestat documentar, prima oară, în 1232, într-un registru de dijme papale, iar apoi în 1332. În perioada ocupaţiei otomane a Banatului (1552–1717), localit. a purtat numele de *Crucea*, iar o dată cu instaurarea stăpânirii habsburgice asupra Banatului, denumirea a fost schimbată din Crucea în *Peschered* (sau *Pescăreţ*) ca urmare a prezenţei în această zonă a unor bălţi cu peşte. În 1723 aşezarea apare consemnată cu toponimul actual pe o hartă a generalului Claudius Florimund Mercy (guvernatorul militar şi civil al Banatului în anii 1718–1734), în perioada 1920–1925 s-a numit *Ţichindeal*, după care a revenit la denumirea actuală. Biserica sârbească „Mutarea moaştelor Sfântului Nicolae" (1828–1844), pictată de Nicolae Aleksić, declarată monument istoric. Până la 7 mai 2004, com. Becicherecu Mic a avut în componenţă satul *Dudeştii Noi*, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

BECIU, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Boian; 1 891 loc. (1 ian. 2011): 968 de sex masc. şi 923 fem. Culturi de cereale. Com. **B.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Beciu, Bârseştii de Jos şi Smârdan din com. Plopii Slăviteşti, jud. Teleorman.

BECLEAN 1. Oraş în jud. Bistriţa-Năsăud, situat pe Valea Someşului Mare, la confl. cu Şieu, în N Pod. Transilvaniei (între Dealurile Ciceului şi Lechinţei), la 252 m alt., la 31 km NV de municipiul Bistriţa; 11 675 loc. (1 ian. 2011): 5 639 de sex masc. şi 6 036 fem. Supr.: 45 km², din care 9,6 km² în intravilan; densitatea: 1 216 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de balast. Ind. metalurgică (oţel moale, laminate subţiri – sârmă, cuie, caiele, plase din sârmă), de prelucr. a lemnului (cherestea, mobilă), mat. de constr. (prefabricate din beton, cărămidă, ţiglă), textilă (ţesătorie de in şi cânepă, covoare, mochete) şi alim. (semipreparate din legume şi fructe, preparate din carne, produse de panificaţie etc.). Topitorie de in şi cânepă. Fabrică de nutreţuri combinate. Centru pomicol. Herghelie, înfiinţată în 1955, în cadrul căreia se cresc cai din rasa lipiţan, cu precădere cai de culoare neagră (lucru rar întâlnit). **Istoric.** Vestigii din Epoca bronzului (sec. 13 î.Hr.). Menţionat documentar, prima oară, ca aşezare rurală, în 1235, apoi, în 1305, cu toponimul *Villa Bethlend*, iar în sec. 17–18 este amintit ca posesiune nobiliară a familiei Bethlen *(Villa Bethlen).* Declarat oraş la 17 febr. 1968 prin unirea satelor Beclean, Beclenuţ şi Valea Viilor. Oraşul **B.** are în subordine ad-tivă 3 sate: Coldău, Figa, Rusu de Jos. **Monumente:** biserică din sec. 15, azi aparţinând cultului reformat-calvin, în care se află mormintele unor membri ai familiilor Bethlen şi Bánffi; castelul „Bethlen", cu elemente de arhitectură barocă, construit în 1768, renovat în 1794 şi 1840, declarat monument istoric, azi sediul Primăriei; fosta casă de vânătoare „Bethlen" (sec. 18), azi muzeu de vânătoare.

Beclean (1). Castelul „Bethlen"

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Făgăraş, pe râul Săvăstreni, în apropiere de confl. acestuia cu Oltul; 1 639 loc. (1 ian. 2011): 796 de sex masc. şi 843 fem. Morărit şi panificaţie. Păstrăvărie. Culturi de cartofi. În satul Calbor se află biserica „Sfântul Nicolae" (1802) şi o cetate sătească (sec. 13–16) cu biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", aflată în incinta acesteia, iar în satul Beclean, menţionat documentar, prima oară, în 1473, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1800).

BEGA, râu, afl. stg. al Tisei pe terit. Serbiei; 255 km; supr. bazinului: 2 362 km². Izv. din N M-ţilor Poiana Ruscăi, de sub vf. Padeş, de la 1 150 m alt., traversează masivele calcaroase cristaline de la Luncani (unde a săpat chei), apoi câmpiile Lugojului şi Timişoarei şi trece prin Timişoara (de aici, în aval este amenajat pentru navigaţie). Între anii 1727 şi 1760, în aval de Făget, s-a construit canalul Bega pentru combaterea inundaţiilor şi pentru navigaţie. Printr-un sistem de ecluze, canalul este legat cu Timişul în zona com. Topolovăţu Mare şi Belinţ pentru reglarea nivelului apelor. În trecut Bega s-a numit *Timişel*.

BEGA VECHE, râu în SV României, afl. dr. al Begăi pe terit. Serbiei; 88 km; supr. bazinului: 2 048 km². Reprezintă, de fapt, cursul inferior al vechiului traseu al râului Bega, care s-a individualizat ca râu aparte la începutul sec. 19, în urma lucrărilor de canalizare şi regularizare a râului Bega. În prezent, **B.V.** este o continuare a râului Beregsău, care îşi are obârşia în Pod. Lipovei, în apropiere de satul Sintar al com. Bogda (jud. Timiş). Este canalizat în aval de confl. cu Apa Mare.

BEICA DE JOS, com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului (E Pod. Transilvaniei), pe râul Beica; 2 209 loc. (1 ian. 2011): 1 074 de sex masc. şi 1 135 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Satul Beica de Jos este menţionat documentar, prima oară, în 1453. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1717) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1810), în satele Nădaşa şi Beica de Jos. Rezervaţia forestieră Mociar, cu arbori seculari.

BEIDAUD, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în NE Pod. Casimcea; 1 599 loc. (1 ian. 2011): 834 de sex masc. şi 765 fem. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Pe terit. com. **B.** s-a descoperit o cetate fortificată, datând din prima Epocă a fierului (sec. 9–7 î.Hr.). Biserica „Sfântul Nicolae" (mijlocul sec. 19), în satul Beidaud.

BEIU → Isvoarele.

BEIUŞ 1. Depresiune tectonică, de tip golf, în V M-ţilor Apuseni, limitată de M-ţii Pădurea Craiului, la N, de M-ţii Vlădeasa şi Bihor, la E şi SE şi de M-ţii Codru-Moma, la SV, cu largă comunicaţie spre NV (mai întâi cu Dealurile Vestice şi apoi cu Câmpia de Vest). Spre S-SE, Depr. **B.** înaintează până în zona oraşului Vaşcău. Supr.: 825 km² (55 km

Beiuş (2).
Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"

lungime; 8–25 km lățime). Drenată în partea centrală de Crişu Negru cu numeroşii lui afl. (Crişu Pietros, Tărcăița, Finiş, Beiuşele, Valea Roşie ş.a.). Relieful este format dintr-o treaptă mai înaltă (250–600 m alt.) a dealurilor piemontane, cu aspect rotunjit (numite local „doaburi"), intens fragmentate de afl. Crişului Negru, şi o treaptă mai joasă (120–250 m alt.) a luncilor şi teraselor. Climă blândă, de adăpost (media termică anuală 9–10°C), cu precipitații bogate (800 mm/anual). Vegetația naturală este constituită din pâlcuri de păduri de fag şi stejar, păşuni şi fânețe. Expl. forestiere, de marmură (Vaşcău, Chişcău) şi calcar (Vaşcău, Borz, Cărpinet). Aici se găsesc municipiul Beiuş şi oraşele Ştei, Vaşcău şi Nucet.

2. Municipiu în jud. Bihor, în depresiunea cu acelaşi nume, la 191 m alt., pe râul Crişu Negru, la 66 km SE de municipiul Oradea; 11 061 loc. (1 ian. 2011): 5 336 de sex masc. şi 5 725 fem. Supr.: 24,5 km^2, din care 5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 212 loc./km^2. Stație de c.f. Expl. de argile refractare şi de balast. Constr. de maşini-unelte şi piese de schimb. Producție de mobilă, conf., mat. de constr. şi produse alim. Ateliere de reparații. Centru pomicol. Muzeu de istorie şi etnografie (costume populare, țesături, obiecte de uz casnic, mobilier, unelte, ceramică, icoane etc.). **Istoric.** Menționat documentar, prima oară, în 1263, apoi în 1309 şi 1363, iar ca oraş în 1441 (*liberta civitas Belynes*) şi 1451 (*oppidum*). Devastat de turci în 1618 şi 1660, în 1661 intră sub stăpânire turcească până în 1686 când au fost alungați de armata austriacă, instaurând, astfel, ocupația habsburgică. În 1713, oraşul a fost teatrul de luptă al răscoalei curuților. La 5 iul. 1787, împăratul Iosif al II-lea a acordat oraşului **B.** dreptul de a ține 4 târguri pe an. La 26 dec. 1918, la **B.** a avut loc o mare adunare populară pentru a sărbători Marea Unire de la 1 dec. 1918. În perioada ocupării temporare (30 aug. 1940–12 oct. 1944) a părții de NV a Transilvaniei (inclusiv a oraşului Oradea) de către Ungaria, oraşul **B.** a fost centrul politico-ad-tiv al jud. Bihor. Oraşul **B.** a fost declarat municipiu la 6 oct. 2003, având în subordine ad-tivă localit. componentă Delani. **Monumente:** ruinele unei cetăți din sec. 13; biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (1752); biserica reformată (1780); biserica ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1784–1790); Monumentul ostaşilor români; conac (1755). În 1828, Samuil Vulcan a înființat un gimnaziu greco-catolic superior pentru români, reorganizat în 1853, devenit în 1998 Colegiul Național „Samuil Vulcan". Centru turistic şi punct de plecare spre obiectivele din M-ții Apuseni (stațiunea Stâna de Vale, Peştera Meziad etc.). Local, municipiul este cunoscut şi sub numele de *Binş*.

BELCEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare, pe stg. râului Bahlui; 11 207 loc. (1 ian. 2011): 5 741 de sex masc. şi 5 466 fem. Stație de c.f. Creşterea bovinelor. Piscicultură în iazuri. În satul Belceşti, atestat documentar, în 1420, există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1860–1862, pictată în 1996–1997); bisericile cu hramurile „Sfânta Ecaterina" (1810–1815), „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1920–1929) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1926–1931), în satele Ulmi, Liteni şi Tansa.

BELCI, lac de acumulare, dat în folosință în 1963, creat pe cursul inf. al râului Tazlău, pentru alimentarea cu apă a municipiului Oneşti. Vol.: 12,5 mil. m^3. Înălțimea barajului: 16 m. Dezafectat în 1991 ca urmare a colmatării.

BELCIUGATELE, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Belciugatele, la 24 km E de Bucureşti; 1 972 loc. (1 ian. 2011): 981 de sex masc. şi 991 fem. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, plante de nutreț etc. Stațiune didactică pentru creşterea animalelor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **B.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (ante 1810) şi „Sfântul Gheorghe" (1865), în satele Cojeşti, Mataraua şi Măriuța.

BELCIUGATUL → Seaca (1).

BELEȚI-NEGREŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în Piem. Cândeşti; 1 835 loc. (1 ian. 2011): 938 de sex masc. şi 897 fem. Prelucr. tradițională a lemnului (dulgherit, rotărit, confecționarea uneltelor din lemn). Reşed. com. este satul *Zgripceşti*.

BELIN, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în S Depr. Aita, la poalele M-ților Baraolt, pe dr. Oltului; 2 814 loc. (1 ian. 2011): 1 428 de sex masc. şi 1 386 fem. Satul Belin este atestat documentar, prima oară, în 1332. Cetatea, care înconjură biserica unitariană, construită în stilul goticului târziu, în sec. 16, cu modificări baroce din 1614 şi 1720, are ziduri groase de 2 m şi patru turnuri de apărare. Biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1774–1776 şi restaurată în 1998, are un clopot din 1782; biserica ortodoxă cu hramul „Înălțarea Sfintei Cruci" (sfințită în 1948); biserică reformată (1770), cu turn din 1911.

BELINȚ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Lugojului, pe un mic canal ce leagă râul Timiş de Bega; 2 715 loc (1 ian. 2011): 1 293 de sex masc. şi 1 422 fem. Stație de c.f., inaugurată în 1878. Morărit şi panificație. Producție de sucuri naturale. Prelucr. lemnului. Stație de sortare a balastului. În satul Belinț, atestat documentar, prima oară, în 1285, se află biserica având hramul „Învierea Domnului" (1797), iar în satul Chizătău există biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1821).

BELIŞ, com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, extinsă pe pantele de NV ale M-ților Gilău şi cele de S-SE ale Măgurii Călățele (M-ții Apuseni), pe malurile lacului antropic Fântânele de pe cursul superior al Someşului Cald; 1 257 loc. (1 ian. 2011): 663 de sex masc. şi 594 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Satul Giurcuța de Jos a fost dezafectat în 1972, pe locul lui fiind construit barajul lacului de acumulare Fântânele. Satul Beliş este consemnat documentar în 1737. Rezervațiile Izvoarele Someşului Cald şi Tinovu Mare de la Izbuc (8 ha). Biserică din lemn (1764).

BELITORI → Troianul.

BELIU, com. în jud. Arad, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Cermei cu Dealurile Codru-Moma, pe râul Beliu; 3 131 loc. (1 ian. 2011): 1 528 de sex masc. şi 1 603 fem. Glăjărie (sticlărie) datând din 1611. Prelucr. lemnului; Producție de confecții şi se cahle de teracotă. Creşterea bovinelor. Colecția muzeală „Emil Lăzureanu", cu secții de etnografie (ceramică, textile, obiecte din lemn, costume populare, vase de semicristal), arheologie şi istorie (documente, obiecte aparținând manufacturii locale de sticlă, realizate în sec. 18–19) şi de ştiințele naturii (păsări, roci, minerale). Satul Beliu este menționat documentar, prima oară, în 1332. Biserică

din lemn (1725), cu colecție de icoane pe sticlă, în satul Secaci.

BELTIUG, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Someşului cu Dealurile Codrului; 3 248 loc. (1 ian. 2011): 1 564 de sex masc. şi 1 684 fem. Conf. şi tricotaje. Centru pomicol şi viticol. Izv. cu ape minerale termale, oligominerale, indicate pentru tratarea afecțiunilor reumatismale şi ginecologice. Satul Beltiug este menționat documentar, prima oară, în 1216. Biserici romano-catolice în satele Beltiug (1482) şi Şandra (1783); biserică din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 18), în satul Bolda, strămutată din satul Socond.

BENEDFALWA → Benesat.

BENESAT, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Sălajului, pe stg. râului Someş; 1 577 loc. (1 ian. 2011): 760 de sex masc. şi 817 fem. Stație de c.f. Expl. de calcar şi balast. Producție de cărămidă şi țiglă. În satul Benesat, menționat documentar, prima oară, în 1475 cu numele *Benedfalwa*, se află biserica având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17).

BENGEŞTI-CIOCADIA, com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Săcelului, pe râul Ciocadia; 3 258 loc. (1 ian. 2011): 1 611 de sex masc. şi 1 647 fem. Pomicultură. Centru viticol şi de vinificație. În satul Bengeşti se află biserica fortificată cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", ctitorie din 1729 a boierului Stoica Bengescu (consilier imperial în timpul ocupației austriece a Olteniei, 1718–1739), cu un bogat decor sculptat în piatră la coloane şi ancadramente, declarată monument de artă postbrâncovenească. Picturi murale interioare (din 1732) cu un tablou votiv al ctitorului. Ruinele casei familiei Bengescu; în satul Bălceşti se află biserica având hramul „Sfântul Ilie" (1732, cu fresce originare), biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1790) şi casa memorială „Maria Lătăreţu", inaugurată la 30 sept. 2006, iar în satul Ciocadia există o biserică din zid cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1808, cu picturi originare, pridvor modificat ulterior şi zid de incintă din 1906) şi una din lemn cu dublu hram – „Pogorârea Duhului Sfânt" şi „Sfântul Nicolae" (1763). Reşed. com. este satul *Bengeşti*.

BERBECEŞTI → Stănileşti.

BERBEŞTI, oraş în jud. Vâlcea, situat în Piem. Olteţului, pe râul Târâia; 5 582 loc. (1 ian. 2011): 2 817 de sex masc. şi 2 765 fem. Supr.: 54,3 km², din care 5,6 km² în intravilan; densitatea: 997 loc./km². Stație de c.f. Expl. de lignit (prin decopertare, din 1970), în satul Târgu Gângulești, şi de petrol. Pomicultură (meri, peri, pruni). Creşterea bovinelor. Apicultură. Com. **B.** a fost declarată oraş la 22 oct. 2003 având în subordine ad-tivă localitățile componente Dămțeni, Dealu Aluniş, Roşioara, Târgu Gângulești, Valea Mare. La 10–11 febr. 2008 şi 28 dec. 2009 au avut loc puternice alunecări de teren care au distrus mai multe gospodării. În localit. componentă Târgu Gângulești se află biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1792–1797, cu fresce din 1801), iar în Roşioara şi Valea Mare, câte o biserică din lemn, prima cu hramul „Sfântul Dimitrie" (1819), iar a doua, „Sfântul Nicolae" (1853).

BERCA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 13 sate, situată în Subcarpații Buzăului, pe stg. râului Buzău; 8 988 loc. (1 ian. 2011): 4 330 de sex masc. şi 4 658 fem. Stație de c.f. Expl. de petrol, de gaze naturale, de balast, argilă şi nisip. Producție de sticlărie pentru menaj (pahare, vaze pentru flori etc.), de cărămidă şi țiglă. Produse de panificație. Pomicultură. Satul Berca este menționat documentar, prima oară, în 1552. Ruinele unei vechi cetăți. În satul Răteşti se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), inițial cu o biserică din lemn, cu hramul „Sfânta Treime", construită la sf. sec.16 de către căpitanul Dragomir, pe moşia sa, pentru schitul de călugări. Schitul Răteşti apare menționat documentar pentru prima oară la 6 mai 1634 într-un act de danie a monahului Sofronie. În 1752 sfântul lăcaş a fost părăsit de călugări, iar în 1760 a fost reînființat ca mănăstire de maici ca urmare a donațiilor făcute de boierii Scarlat şi Alexandru Hrisoscoleu. În 1784 a mai fost construită o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir". Biserica actuală, cu dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir" –, a fost zidită în anii 1842–1844 pe locul celei din lemn care data din 1784. Tot în acea perioadă a mai fost zidită, în cimitir, biserica având hramul „Învierea lui Lazăr", cu o singură turlă, pictată în 1874. Un inventar din 1875 consemna că în afara bisericilor existente atunci, mănăstirea Răteşti mai dispunea de o clopotniță, un arhondaric, o şcoală, o clădire cu 12 camere, o casă mai mică, bucătărie, sală de mese şi alte construcții anexe pentru animale şi păsări. Biserica cea mare, cu dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir" –, este un edificiu monumental, de mari dimensiuni (30 m lungime, 15 m lățime şi ziduri

Berca. Vulcanii noroioşi de la Pâclele

înalte de 10 m), cu trei turle construite din scândură şi acoperite cu tablă, una mare pe naos, de formă octogonală şi 12 m înălţime, şi două turle mai mici pe pronaos, pentagonale, toate prevăzute cu ferestre dreptunghiulare. Picturile murale interioare au fost executate în 1844 de pictorul Nicolae Teodorescu, şeful şcolii de zugravi de la Episcopia Buzăului, ajutat de nepotul său, Gheorghe Tattarescu, elev al acelei şcoli. În 1879, picturile murale au fost restaurate de Dimitrie Teodorescu, în 1930 biserica a fost repictată, în ulei, de Nicolae Şolescu, în 1973–1974 aceste picturi au fost reabilitate de Octavian Teodorescu, iar după cutremurul din 4 martie 1977, respectiv în anii 1978–1979, atât biserica, precum şi picturile interioare au fost restaurate. Biserica a mai fost supusă unor consolidări şi reparaţii după cutremurele din 1940, 1977, 1986, 1990. În anul 1861, la această mănăstire a fost înfiinţată, de către P.S. Dionisie Romano, o şcoală pentru maici şi pentru fetele sărace din localităţile apropiate, iar în 1996 a fost inaugurat un seminar liceal monahal. Mănăstirea Răteşti are un muzeu cu colecţii de artă veche bisericească, inaugurat în 1975 în clădirea fostei trapeze (broderii în fir de aur şi argint, candele, sfeşnice, cruci, cădelniţe, icoane pe lemn şi sticlă, cărţi vechi bisericeşti, obiecte de cult etc.). În satul Berca se află biserica având hramul „Sfinţii Voievozi", a fostei mănăstiri Berca, ctitorie din 1694 a marelui stolnic Mihalcea Cândescu şi a Alexandrei Cantacuzino, construită în stilul artei brâncoveneşti, cu picturi murale interioare atribuite lui Pârvu Mutu şi cu frumoase decoraţiuni sculptate (coloane, ancadramente, uşa de intrare în pronaos etc.). Biserica a fost restaurată în anii 1976–1980. În satul Pâclele există numeroşi „vulcani" noroioşi, extinşi pe o supr. de 10,2 ha, numiţi popular „fierbători", fenomen datorat emanaţiilor de gaze naturale care se infiltrează prin crăpăturile scoarţei terestre, antrenând către suprafaţă apa freatică în amestec cu argilă dizolvată în apă, şi creând la suprafaţa scoarţei terestre mici „conuri vulcanice", în care bolboroseşte şi din care se revarsă, din când în când, „lava" de noroi. Vegetaţia din jurul vulcanilor noroioşi este slab dezvoltată, fiind reprezentată prin exemplare rare de gărdurariţă (*Nitraria schöberi*), cu aspect de tufă ramificată, înaltă de 1–2 m, cu ramuri ţepoase care susţin smocuri de frunze cărnoase. Această specie de plantă se dezvoltă doar în Europa de Est, în Siberia şi Australia, zona com. **B.** fiind unicul loc de apariţie a ei în România şi punctul cel mai vestic al arealului său. Declarată monument al naturii. În împrejurimi se întind pajişti de colilie şi negară (*Stipa joannis*, ssp. *capillata*) cu ruscuţă de primăvară (*Adonis vernalis*) şi alte plante de uscăciune. Întreaga zonă a vulcanilor noroioşi este declarată rezervaţie geologică, floristică şi monument al naturii.

BERCENI 1. Com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Română, la 15 km SE de Bucureşti; 4 123 loc. (1 ian. 2011): 1 983 de sex masc. şi 2 140 fem. Sere legumicole. Între 23 ian. 1981 şi 19 iun. 1986 a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 1986 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov. Vechiul nume: *Berceni-Dobreni*. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18, refăcută în 1882), în satul Berceni.

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, pe râul Teleajen; 6 245 loc. (1 ian. 2011): 3 147 de sex masc. şi 3 098 fem. Producţie de gips, carton asfaltat şi mat. izolatoare. Biserică având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Eustatie" (1792), în satul Corlăteşti.

3. Cartier în partea de SE a municipiului Bucureşti.

BERCENI-DOBRENI → Berceni (1).

BERCHIŞEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Sucevei, pe malul stg. al râului Moldova; 2 875 loc. (1 ian. 2011): 1 434 de sex masc. şi 1 441 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Morărit. Com. **B.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satelor Berchişeşti şi Corlata din com. Drăgoieşti, jud. Suceava.

BERENI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului, pe cursul superior al râului Niraju Mic; 1 233 loc. (1 ian. 2011): 608 de sex masc. şi 625 fem. Păşuni şi livezi. Pe terit. satului Bereni, atestat documentar în 1569, a fost descoperit un tezaur alcătuit dintr-un inel, o brăţară din bronz şi 57 de monede romane din bronz datând de la sf. sec. 1 î.Hr. şi prima jumătate a sec. 1 d.Hr. În satul Bâra se află o biserică din sec. 14 (cu unele refaceri din sec. 18), în satul Eremieni există o biserică din sec. 15, iar în satul Cându una din 1828. Com. **B.** a fost înfiinţată la 3 mai 2004 prin desprinderea satelor Bâra, Bereni, Cându, Drojdii, Eremieni, Maia şi Mărculeni din com. Măgherani, jud. Mureş.

BEREŞTI 1. Lacul de acumulare ~ → Sascut.

2. Oraş în jud. Galaţi, situat în Pod. Covurlui, la 140 m alt., pe râul Chineja, la 80 km N de municipiul Galaţi; 3 208 loc. (1 ian. 2011): 1 609 de sex masc. şi 1 599 fem. Supr.: 47 km^2, din care 2,4 km^2 în intravilan; densitatea: 1 336 loc./km^2. Staţie de c.f. Centru viticol. Produse alim. (panificaţie, preparate din carne, vinuri şi băuturi alcoolice). **Istoric.** Vestigii paleolitice. Localit. este menţionată documentar, ca sat, în 1484 şi recunoscută ca târg, în 1838, prin hrisov domnesc. Declarată oraş la 17 febr. 1968 prin contopirea localit. Bereşti-Târg cu Bereşti-Sat. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (ante 1799). Punct fosilifer.

3. → Bereşti-Meria.

BEREŞTI-BISTRIŢA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de SE ale Dealului Bahna (507 m alt.) din Subcarpaţii Neamţului, pe terasele înalte din dr. Siretului; 2 129 loc. (1 ian. 2011): 1 047 de sex masc. şi 1 082 fem. Până la 14 iul. 2005, com. **B-B** a avut în componenţă satele Ciumaşi, Dumbrava, Făgeţel şi Iteşti, care la acea dată au format com. Iteşti, jud. Bacău.

BEREŞTI-MERIA, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 10 sate, situată în Pod. Covurlui; 3 983 loc. (1 ian. 2011): 2 007 de sex masc. şi 1 976 fem. Muzeu de artă medievală. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 14–15), în satul Bereşti-Meria. Până la 17 febr. 1968, s-a numit *Bereşti*.

BEREŞTI-TAZLĂU, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Tazlău, pe dr. râului Tazlău; 5 716 loc. (1 ian. 2011): 2 940 de sex masc. şi 2 776 fem. Expl. de petrol (satul Tescani). Prelucr. primară a lemnului. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1819), cu pridvor de piatră (adăugat în 1842), în satul Bereşti-Tazlău şi „Sfântul Ilie" (sec. 19) strămutată în satul Prisaca (1883) din satul Gârlenii de Sus; biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" (1769, ruinată în 1936 şi refăcută în 1986), în satul Tescani. În casa „Rosetti-Tescanu" (1894) din satul Tescani, în care a locuit un timp George Enescu, îşi desfăşoară

activitatea un centru cultural cu secții de muzică, teatru, pictură.

BEREVOEȘTI, com. în jud. Argeș, alcătuită din 4 sate, situată în zona Muscelelor Argeșului, pe râul Bratia; 3 942 loc. (1 ian. 2011): 1 733 de sex masc. și 1 759 fem. Expl. de lignit (până în 1996). Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). Centru de țesături populare. Colecție de artă plastică aparținând călătorului Mihai Tican-Rumano, cuprinzând lucrări semnate de Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian, Henri Catargi, Ilie Burghelea, Dan Băjenaru. În satul Berevoești, atestat documentar în 1506 cu numele de *Berivoești*, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1784). Satul Gămăceşti este menționat documentar în 1720, Bratia în 1754, iar Oțelu în 1819.

BEREVOIEȘTI → Vălenii de Munte.

BEREZENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în lunca largă a Prutului; 5 186 loc. (1 ian. 2011): 2 621 de sex masc. și 2 565 fem. Morărit și panificație; confecții; centru viticol și de vinificație. Complexul dendrologic „Anastase Fătu" (în satul Berezeni).

BERGHIN, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Secașelor, pe râul Gârbău; 2 112 loc. (1 ian. 2011): 1 044 de sex masc. și 1 068 fem. În arealul satului Berghin a fost descoperită o necropolă de incinerație cu c. 600 de complexe funerare, din care 52 de morminte datează din epoca romană (sec. 2–3) și aparțin populației dace. Aici s-au găsit catarame, cuie, lame de cuțit etc. În satul Berghin, menționat documentar, prima oară, în 1332, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Petru" (1707), strămutată aici în anul 1900 din satul Gârbova de Sus, de lângă municipiul Aiud, iar în satul Ghirbom, biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1688, pictată la sf. sec. 18). Pârtie de schi (în satul Straja).

BERHECI, râu, afl. dr. al Bârladului, la c. 10 km S de com. Ghidigeni; 89,3 km; supr. bazinului: 1 044 km^2. Izv. din Colinele Tutovei, din amonte de com. Izvoru Berheciului, de la 410 m alt. Afl. pr.: Zeletin, Găiceana, Răchitoasa.

BERISLĂVEȘTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de SE ale Masivului Cozia, pe râul Sălătrucel; 2 932 loc. (1 ian. 2011): 1 503 de sex masc. și 1 429 fem. Reșed. com. este satul *Stoeneşti.* Abator. Creşterea bovinelor şi a ovinelor. Pomicultură. În arealul satului Rădăcineşti au fost descoperite (1892–1894, 1971 şi ulterior) urmele unui castru roman din piatră (70 x 70 m), datând din anul 138, şi ale unui edificiu termal. Aici au fost găsite obiecte din metal şi ceramică, monede ş.a. În satul Berislăveşti se află o mănăstire cu o biserică având dublu hram – „Sfinții Trei Ierarhi" şi „Sfântul Gheorghe", ctitorie din 1753 a lui Sandu Bucşănescu (terminată în 1762 de egumenul Nicodim). Zidul de incintă al mănăstirii datează din 1762, iar turnul-clopotniță, din 1754. Biserica a fost restaurată în anii 1996–1998. În satul Scăueni se află o biserică având dublu hram – „Buna Vestire" şi „Sfântul Nicolae" (1796–1802, cu picturi murale originare la interior) – a fostului schit Scăueni, iar în satul Dângeşti, biserica „Buna Vestire" (1820, cu fresce originare).

BERIU, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 8 sate, situată la poalele de N ale M-ților Șureanu, în zona de contact cu culoarul Orăștiei, pe râul Orăștie; 3 193 loc. (1 ian. 2011): 1 600 de sex masc. şi 1 593 fem. Expl. forestiere. Ind. textilă şi a pielăriei. Fermă avicolă. În arealul satului Orăştioara de Jos au fost descoperite (1944) vestigiile unei aşezări rurale romane, în care s-au găsit obiecte din ceramică, țigle şi cărămizi, un coronament de stelă funerară ş.a. Satul Beriu apare menționat documentar, prima oară, în 1332.

BERIVOEȘTI → Berevoești.

BERIVOI, Mănăstirea ~ → Recea (2).

BERIVOIU MARE, vârf piramidal în E M-ților Făgăraş, la limita jud. Argeş cu jud. Braşov, constituit din roci cristaline. Alt.: 2 300 m.

BERLEȘTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei; 2 253 loc. (1 ian. 2011): 1 116 de sex masc. şi 1 137 fem. Apicultură. Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1778), în satul Pârâu Viu.

BERLIȘTE, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Carașului cu Dealurile Oraviței, pe râul Vicinic, la granița cu Serbia; 1 132 loc. (1 ian. 2011): 554 de sex masc. şi 578 fem. Haltă de c.f. (în satul Iam), situată pe linia de c.f. construită în 1846–1854 între Oravița şi Iam. Satul Berlişte este menționat documentar în 1611.

BEROE → Ostrov (2).

BERTEA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Prahovei, la poalele de S ale M-ților Grohotiș, pe râul Vărbilău; 3 343 loc. (1 ian. 2011): 1 717 de sex masc. şi 1 626 fem. Distilerie de alcool (țuică); prelucr. lemnului; cojocărit. Apicultură. Centru pomicol. Biserică având hramul „Sfânta Treime" (mijlocul sec. 19), în satul Bertea.

BERTEȘTII DE JOS, com. în jud. Brăila, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Călmățui; 3 108 loc. (1 ian. 2011): 1 629 de sex masc. şi 1 479 fem. Culturi cerealiere şi de plante tehnice. Satul Berteştii de Jos a fost întemeiat în anul 1828. Pe terit. comunei se află o mare parte a pădurii Viișoara (1 315 ha din totalul de 4 800 ha), alcătuită din stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), cu unele exemplare seculare, în amestec cu arbori de frasin (*Fraxinus excelsior*), arțar tătăresc (*Acer tataricus*), stejar (*Quercus robur* ş.a.), pădure declarată rezervație forestieră la 24 sept. 1979.

BERTHELOT → General Berthelot.

BERVENI, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Carei, pe râul Crasna, la granița cu Ungaria; 3 512 loc. (1 ian. 2011): 1 701 de sex masc. şi 1 811 fem. Stație de c.f. Topitorie de in şi cânepă. Produse textile. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Satul Berveni este menționat documentar, prima oară, în 1216.

BERZASCA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată pe stg. Dunării, în zona de vărsare a râului Berzasca în Dunăre; 2 860 loc. (1 ian. 2011): 1 362 de sex masc. şi 1 498 fem. Port fluvial şi stație hidrologică în satul Drencova. Expl. de huilă (în satele Bigăr şi Cozla). Cherestea. În satul Berzasca, menționat documentar, prima oară, în 1692, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1836).

BERZOBIS → Berzovia.

BERZOVIA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Bârzavei cu Dealurile Dognecei, pe râul Bârzava; 3 986 loc. (1 ian. 2011): 1 947 de sex masc. şi 2 039 fem. Stație de c.f. Producție de nutrețuri combinate. Prelucr. cărnii şi a laptelui.

Creşterea bovinelor (rasele Bălțata românească şi Pinzgau). Aici a existat castrul roman *Berzobis*, de mari dimensiuni (490 x 410 m), construit de Legiunea a IV-a *Flavia Felix* în timpul campaniilor împăratului Traian de cucerire a Daciei în anii 101–102 şi 105–106. Prima atestare documentară a satului Berzovia datează din perioada 1690–1700.

BERZUNȚI 1. Munții ~, culme muntoasă cu orientare NV-SE, situată în E Carpaților Orientali, între râurile Trotuş, la V, şi Tazlău, la E, alcătuită din fliş. Alt. max.: 984 m (vf. Măgura).

2. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 3 sate, situată la poalele culmii Berzunți; 5 362 loc. (1 ian. 2011): 2 745 de sex masc. şi 2 617 fem. Expl. de petrol şi gaze. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fost construită în 1774, pe locul uneia din lemn, care data din 1562, cu picturi murale din 1836, executate de Macarie Levantos. Clopot din 1570. La marginea de V a satului Buda se află mănăstirea Sfântul Sava (sau Savu), lăcaş de rugăciune întemeiat ca schit în sec. 17 de sihastrul Sava, rectitorit în 1809, de ieromonahul Vasile Vârnav pe locul numit Runcu Mare de pe muntele Savului. Din cauza deselor jafuri întreprinse de tâlhari, în anul 1828, Vasile Vârnav a fost nevoit să coboare de pe vârful muntelui la poalele acestuia, în apropierea satului Buda, unde, până în 1835 a pus bazele unui nou lăcaş de rugăciune întemeind o chinovie (o comunitate de călugărițe) care a funcționat până în 1883 când schitul a fost desființat. În 1896, Gherasim Serafim, episcop de Roman, a reactivat sfântul lăcaş ca schit de călugări, care din 1948 şi până la 28 oct. 1959 (când a fost desființat de autoritățile comuniste) a avut statutul de schit pentru măicuțe. În 1990 a fost reactivat ca mănăstire de călugări cu biserica „Schimbarea la Față", refăcută şi mărită în perioada 1997–2000, pictată în 2000-2002 de Ioan Zărnescu, cu chilii, bucătărie, sală de mese şi două corpuri de clădiri destinate găzduirii pelerinilor şi o clopotniță, toate construite în anii 2002–2007.

BESD → Liebling.

BESSENOVO → Dudeştii Noi.

BEŞENOVA NOUĂ → Dudeştii Noi.

BEŞENOVA VECHE → Dudeştii Vechi.

BEŞTELOAIA → Sălcioara (1).

BEŞTEPE 1. Culme deluroasă în N Dobrogei, la E de Dealurile Tulcei, pe dr. brațului Sfântu Gheorghe, la 25 km E de municipiul Tulcea. Constituită din dolomite şi cuarțite. Alt. max.: 242 m.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată la poalele culmii Beştepe, pe dr. brațului Sfântu Gheorghe al Dunării; 1 908 loc. (1 ian. 2011): 947 de sex masc. şi 961 fem. Pe terit. satului Beştepe, pe un promontoriu de pe malul dr. al brațului Sfântu Gheorghe al Dunării, au fost descoperite urmele unei cetăți getice, fortificată cu două şanțuri şi cu val de pământ între ele, extinsă pe o supr. de 25 ha, datând din sec. 4–3 î.Hr., cunoscută în perioada stăpânirii romane sub numele de *Salsovia*. Com **B.** a fost înființată la 22 mart. 2004 prin desprinderea satelor Beştepe, Băltenii de Jos şi Băltenii de Sus din com. Mahmudia, jud. Tulcea.

BETFIA → Sânmartin (2).

BETHAUSEN, com. în jud. Timiş, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Pod. Lipovei, pe cursul superior al râului Bega, la confl. cu Cladova; 2 758 loc. (1 ian. 2011): 1 363 de sex masc. şi 1 395 fem. Expl. de granit (în satul Cladova). Satul Bethausen este menționat documentar, prima oară, în 1883. În satul Cladova a fost descoperit (aug. 1995), printre altele, un inel cu sigiliu care a aparținut voievodului Pousa (1227).

BEUCA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râurile Burdea şi Zâmbreasca; 1 464 loc. (1 ian. 2011): 709 de sex masc. şi 755 fem. Stație de c.f. (în satul Beuca), inaugurată la 1 ian. 1887. În satul Beuca se află o moară de grâu şi una de porumb, două prese de ulei comestibil şi două centre de colectare a laptelui. Culturi de cereale, de floarea-soarelui de plante medicinale (coriandru, muştar), de plante de nutreț ş.a. Viticultură; legumicultură; apicultură. Creşterea bovinelor, ovinelor şi a păsărilor. Iazuri pentru piscicultură. Stejar multisecular. Satul Beuca este menționat documentar în 1654. Com. **B.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Beuca şi Plopi din com. Drăcşenei, jud. Teleorman.

BEZDEAD, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpații Ialomiței, pe râul Bizdidel; 4 662 loc. (1 ian. 2011): 2 348 de sex masc. şi 2 314 fem. Expl. lemnului. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor şi a păsărilor. Pomicultură (meri, pruni.) Punct muzeal cu colecții de istorie şi etnografie (în satul Bezdead). În satul Bezdead, menționat documentar la 22 oct. 1572, în condica unei mănăstiri locale, se află biserica având dublu hram – „Sfântul Ierarh Nicolae" şi „Toți Sfinții" (1757, cu transformări din 1872). Numele comunei, se pare, că provine de la cuvintele slavone *bez* (fără) şi *deadea* (bătrân), ceea ce înseamnă fără bătrâni. Se crede că satul a fost întemeiat de mai multe familii tinere în căutare de teren agricol.

BEZDIN, Mănăstirea ~ → Secusigiu.

BIBORȚENI, stațiune balneoclimatică sezonieră, de interes local, situată în partea central-estică a României (jud. Covasna), în raza oraşului Baraolt, în Depr. Baraolt, la 490 m alt., la 45 km NV de municipiul Sfântu Gheorghe. Climat de dealuri, sedativ. Numeroase izvoare cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, feruginoase, sodice, calcice, magneziene, hipotone, cunoscute şi exploatate din 1892, indicate atât ca ape de masă, cât şi pentru tratarea afecțiunilor tubului digestiv (gastrite cu aciditate crescută, gastro-duodenite cronice, diabet), ale rinichilor şi căilor urinare (cură de diureză după infecții urinare tratate şi vindecate, fără sechele, prezența bacteriureei), ale celor hepato-biliare (dischinezie biliară, litiază biliară), endocrine, cardiovasculare ş.a. Instalații pentru băi calde şi reci; buvete pentru cură internă. Stație de îmbuteliere a apelor minerale. Biserică din sec. 15, azi biserică reformată, cu fragmente de frescă originare, descoperite în 1972, pictate în stilul Renaşterii italiene (restaurări în 1973).

BIC, Mănăstirea ~ → Şimleu Silvaniei.

BICAZ 1. Râu, afl. dr. al Bistriței în zona oraşului Bicaz; 42 km; supr. bazinului: 562 km^2. Izv. din masivul Hăşmaş şi, în aval de stațiunea climatericăLacu Roşu, şi-a modelat, în calcarele triasic-jurasice, chei impunătoare de un pitoresc inegalabil. Afl. pr.: Bicăjel, Dămuc. Importantă zonă turistică.

2. → Izvoru Muntelui.

3. Cheile Bicazului, chei formate de râul Bicaz în cursul său superior, modelate în calcarele triasic-jurasice ale versantului central-estic al masivului

Hăşmaş (Carpaţii Orientali), între staţiunea climaterică Lacu Roşu, în amonte, şi com. Bicaz-Chei, în aval (8 km lungime). Sunt străbătute de o şosea modernizată, care, prin pasul Bicaz, face legătura între Moldova şi Transilvania. Valea Bicazului, în sectorul cheilor, este străjuită de mai multe înălţimi izolate, cu pereţi abrupţi (200–400 m), numite local „Pietre": Piatra Altarului (1 121 m alt.), cu pereţi abrupţi, de 200 m înălţime, are numele legat, conform legendei, de ceremoniile de cult de pe vremea dacilor liberi; Piatra Arşiţei, aminteşte de un cumplit incendiu de acum câteva secole; Piatra Glodului ş.a. În zona centrală a cheilor, în amonte de confl. râului Bicaz cu Bicăjel, se află „Gâtul iadului", partea cea mai impresionantă, cu pereţi foarte abrupţi şi foarte apropiaţi unul de altul, cu aspect de canion, încât razele Soarelui nu ajung niciodată până la oglinda apei râului. Reg. **C.B.** face parte din Parcul Naţional Cheile Bicazului-Hăşmaş şi este declarată rezervaţie complexă, geologică, floristică şi faunistică (11 600 ha), cele mai interesante plante fiind vulturica de Pojorâta (*Hieracium pojoritense*), o firuţă endemică (*Poa rehmanni*) etc. Din fauna locală se remarcă două specii rare: un melc (*Alopia glauca var. unipalatalis*) şi un fluture (*Parnassius Apollo var. transilvanicus*). Frecventată zonă turistică şi pr. loc de practicare a alpinismului.

4. Pas de înălţime în partea centrală a M-ţilor Hăşmaş (Carpaţii Orientali), pe valea superioară a râului Bicaz, în apropiere de izv. acestuia, la 1 257 m alt. Asigură atât legăturile comerciale tradiţionale dintre Moldova şi Transilvania, cât şi tranzitarea unui mare număr de turişti atraşi de frumuseţea Cheilor Bicazului şi de renumele staţiunii climaterice Lacu Roşu.

5. Oraş în jud. Neamţ, situat la poalele M-ţilor Ceahlău, la 432 m alt., la confl. râului Bicaz cu Bistriţa, la 28 km V de municipiul Piatra-Neamţ; 8 423 loc. (1 ian. 2011): 4 135 de sex masc. şi 4 288 fem. Supr.: 149 km^2, din care 8,9 km^2 în intravilan; densitatea: 946 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Nod rutier. Aici se află barajul lacului de acumulare *Izvoru Muntelui* şi hidrocentrala „Stejaru" (210 MW), intrată în funcţiune în 1960. Expl. de calcar şi de marne. Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie de ciment (din 1952), de azbociment (1956), var (1961), de conf., de fire tip mohair (1993) şi de produse cosmetice (parfumuri, 1993). Produse de panificaţie. Reparaţii de utilaje energetice. În clădirea fostului Teatru, construită în 1909 după planurile arhitectului Carol Zane, se află Muzeul de Istorie şi Arheologie (inaugurat în 1958), cu exponate care ilustrează locuirea văii Bistriţei din Paleolitic şi până în zilele noastre. Din 1992, Muzeul cuprinde şi o secţie de etnografie. **Istoric.** Veche aşezare rurală (menţionată într-un act emis de voievodul Radu Mihnea la 10 ian. 1625), localit. apare consemnată ca târg într-un hrisov domnesc din 8 mai 1855, iar la 26 aug. 1960 este declarată oraş. În prezent, oraşul **B.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente (Capşa, Dodeni, Izvoru Muntelui) şi 3 sate (Izvoru Alb, Potoci, Secu). Centru turistic.

6. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de S-SE ale Culmii Codrului; 1 093 loc. (1 ian. 2011): 553 de sex masc. şi 540 fem. Centru de prelucr. artistică a lemnului. În satul Bicaz, menţionat documentar, prima oară, în 1424, se află biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1723).

BICAZ-CHEI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată pe râul Bicaz, la ieşirea acestuia din chei; 4 738 loc. (1 ian. 2011): 2 411 de sex masc. şi 2 327 fem. Expl. de calcar. Conf. din piele. Turism. Satul Bicaz-Chei apare consemnat, prima oară, în 1954. Rezervaţiile Cheile Şugăului şi peştera Munticelu.

BICAZU ARDELEAN, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Giurgeu, la confl. râului Bistra cu Jidanul; 3 992 loc. (1 ian. 2011): 2 064 de sex masc. şi 1 928 fem. Expl. de calcar şi marne. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Producţie de var. Turism. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1829, cu picturi interioare originare, executate în tempera pe lemn) şi „Înălţarea Sfintei Cruci" (1880), în satele Bicazu Ardelean (menţionat documentar, prima oară, în 1808) şi Telec. Peştera Toşorog (ocrotită de lege).

BICHEŞ → Becheci.

BICHIŞ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Aţintiş; 938 loc. (1 ian. 2011): 449 de sex masc. şi 489 fem. Satul Bichiş este menţionat documentar, prima oară, în 1296. În satul Ozd, menţionat documentar, prima oară, în 1332, se află un castel construit în 1682 de Lorincz Pekri (luptător antihabsburgic), incendiat de trupele austriece în mart. 1709 şi refăcut în 1732 de noul proprietar, Rada Ádám.

BIENE, vârf în partea de S a culmii Pietricica, constituind alt. max. a acesteia (746 m).

BIERTAN, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Biertan; 2 882 loc. (1 ian. 2011): 1 478 de sex masc. şi 1 404 fem. Săpăturile arheologice efectuate în arealul com. **B.** au scos la iveală urmele unei aşezări rurale romane din Dacia Superior. În 1775, în pădurea Chimdru de lângă **B.** a fost descoperit un *donarium* (obiect destinat să fie dăruit unei divinităţi) din bronz, datând din sec. 4, format dintr-o *tabula ansata* de formă dreptunghiulară, cu o inscripţie în limba latină, din litere ajurate pe trei rânduri – *Ego Zenovivs*

Bicaz (3). Cheile Bicazului dominate de Piatra Altarului

Bicaz (5). Barajul lacului de acumulare

Biertan. Biserica cetăţii, în stil gotic

votum posui (Eu Zenovius am împlinit făgăduința), de care atârnă un medalion de formă circulară (un *chrismon* discoidal), în interiorul căruia se află înscrisă crucea monogramatică a lui Iisus Hristos. Această descoperire constituie una dintre primele dovezi ale procesului de creştinare în Dacia, după retragerea administrației romane în perioada 271–275. Între 1572 şi 1867, localit. **B.** a fost sediul unui episcopat săsesc. În satul Biertan, menționat documentar, prima oară, în 1224 şi apoi în 1283, se află una dintre cele mai puternice cetăți țărăneşti din Transilvania atestată documentar în 1397, în incinta căreia există o biserică zidită între 1492 şi 1516 în stil gotic târziu, pe locul unei biserici mai vechi. Uşa de la intrare, construită în 1515, are un sistem de zăvorâre pentru 13 încuietori acționate simultan cu ajutorul unei singure chei. Biserica păstrează la interior un valoros altar poliptic cu sculpturi policrome executate în lemn (1515–1524), strane cu intarsii (încrustări) realizate de Johannes Reychmuth în 1514 şi un amvon din piatră, decorat cu reliefuri inspirate din ciclul patimilor lui Iisus Hristos, atribuit meşterului Ulrich din Braşov (1523). Întregul ansamblu fortificat, alcătuit din 3 incinte, întărite cu 6 turnuri şi 3 bastioane de apărare, a fost construit în perioada 1490–1522, cu unele transformări din sec. 17. În 1704, cetatea a fost luată prin surprindere de curuți şi devastată în căutarea tezaurului, dar refăcută ulterior. Cetatea Biertan a fost inclusă pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO în 1993. În satul Copşa Mare, menționat documentar în 1283, se află o biserică în stil gotic (sec. 14), cu modificări renascentiste şi fortificații din 1519 şi cu unele refaceri şi transformări din 1797 şi 1859. Casa parohială a bisericii din Copşa Mare datează din 1826. În acest sat a fost înființată o şcoală românească, în 1780. În satul Richiş se află o biserică din sec. 14, fortificată în sec. 16, cu unele transformări din sec. 19.

Biertan. Donarium

BIHARIA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Barcăului; 4 074 loc. (1 ian. 2011): 2 004 de sex masc. şi 2 070 fem. Stație de c.f. Producție de componente electronice. Centru viticol. Săpăturile arheologice au scos la iveală vestigii de locuire neîntreruptă din diferite epoci: aşezare neolitică de bordeie, cu vetre libere; aşezare din Epoca bronzului (cultura materială Otomani); tezaur monetar de denari romani imperiali; necropole din sec. 4 d.Hr. ş.a. Satul Biharia este atestat documentar, prima oară, în anul 1075. Pe terit. com. se află *Cetatea Bihariei* (sau *Biharea*, identificată cu *Castrum Byhor* – sediul voievodului Menumorut). Izvoarele scrise menționează că voievodul Menumorut a rezistat în această cetate, vreme de 13 zile, asediului maghiar de la sfârşitul sec. 10. Cetatea Bihariei, extinsă pe 4,7 ha, este o fortificație de formă dreptunghiulară (150 x 115 m), cu valuri de pământ (înalte de 5–7 m) înconjurată de şanțuri cu apă (15–20 m lățime). În interiorul cetății au fost descoperite vestigiile unei necropole cu piese de inventar datând din sec. 11–13. În sec. 11, aici a fost reşedința unui episcopat catolic, transferat mai târziu la Oradea. Până la 28 ian. 2003, com. **B.** a avut în componență satele Niuved, Parhida, Satu Nou şi Tămăşeu, incluse la acea dată în noua comună Tămăşeu, jud. Bihor.

BIHOR 1. Munții ~, masiv muntos în V României, constituind nucleul M-ților Apuseni (Carpații Occidentali) şi, totodată, treapta montană cea mai înaltă a acestora. Alt. max.: 1 849 m (vf. Curcubăta Mare). Alcătuiți din roci cristaline, eruptive şi sedimentare (conglomerate, gresii, calcare, marne), care au imprimat reliefului un aspect masiv, cu interfluvii largi şi povârnişuri domoale, M-ții **B.** sunt un adevărat nod orohidrografic din care se despletesc numeroase culmi (Găina, Muncelu, Piatra Grăitoare etc.) şi din care izvorăsc mai multe râuri (Arieşu Mare, Arieşu Mic, Someşu Cald, Crişu Negru, Crişu Pietros ş.a.). Sunt acoperiți cu păduri de molid şi fag, în alternanță cu pajişti secundare. Expl. de bauxită, min. polimetalice, calcare ş.a. Numeroase fenomene carstice: doline, uvale, polii, avenuri, văi oarbe, chei, izbucuri şi peşteri (Cetățile Ponorului, Scărişoara, Focul Viu, Cetatea Rădesei ş.a.). Important obiectiv turistic, uşor accesibil.

2. Județ situat în extremitatea de V-NV a României, la granița cu Ungaria, în bazinele râurilor Crişu Negru, Crişu Repede şi Barcău, între 46°23'48'' şi 47°35'21'' latitudine N şi 21°26'06'' şi 22°48'39'' longitudine E, între jud. Satu Mare (N-NE), Sălaj (NE), Cluj (E), Alba (SE), Arad (S) şi Ungaria (V). *Suprf.:* 7 544 km^2 (3,16% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 593 041 loc. (2,77% din populația țării), din care 287 985 de sex masc. (48,56%) şi 305 056 de sex fem. (51,44%). *Populația urbană*: 297 240 loc. (50,12%); *rurală*: 295 801 loc. (49,88%). *Densitatea*: 78,6 loc./km^2. *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 63,7% români, 24,0% maghiari, 6,0% rromi,1,1% slovaci, 0,1% germani ş.a. *Reşed.:* municipiul Oradea. *Oraşe*: Aleşd, Beiuş (municipiu), Marghita (municipiu), Nucet, Salonta (municipiu), Săcuieni, Ştei, Valea lui Mihai, Vaşcău. *Comune*: 91. *Sate*: 432. Sate care aparțin oraşelor: 5. *Localit. componente ale oraşelor*: 13.

Relieful, dispus în trepte descrescânde, de la E la V, sub forma unui amfiteatru cu deschidere spre NV, este constituit dintr-o zonă montană, în S-SE şi E, ce ocupă 24% din supr. jud. **B.**, o reg. deluroasă combinată cu depresiuni intracolinare în partea de mijloc (32%), şi una de câmpie în V (44%). Unitățile montane sunt reprezentate prin prelungirile vestice ale M-ților Bihor (cu vf. Curcubăta Mare de 1 849 m – alt. max. a jud. **B.** şi a M-ților Apuseni), şi Vlădeasa (vf. Buteasa, 1 792 m), din care se desprind trei culmi (Codru-Moma, Pădurea Craiului şi Plopiş) ce pătrund ca niște tentacule în aria colinară, spre V, închizând între ele Depr. Beiuş pe cursul superior al Crişului Negru şi Depr. Vad-Borod, pe cel al Crişului Repede. Zona M-ților Bihor şi Pădurea Craiului se caracterizează prin extinse supr. de eroziune, cu un grad înalt de netezime (cum este cazul la Zece Hotare, Podu Glimeii, Damiş ş.a. din M-ții Pădurea Craiului), ce contrastează cu relieful carstic, bine dezvoltat (doline, uvale, avene, peşteri, chei, lapiezuri, văi subterane etc.), în reg. Padiş – Cetățile Pono-

Munţii Bihor. Cascada Bulbuci

rului, Meziad, Vârtop, Vadu Crişului etc. Treapta intermediară de relief, cu alt. de 250–450 m, interpusă între munte şi câmpie, este reprezentată de Dealurile piemontane Crişene – parte componentă a Dealurilor Vestice – alcătuite din culmi prelungi, separate de văi largi cu lunci şi terase, în cadrul cărora se individualizează mai multe unităţi deluroase: Dealurile Viişoarei, Dealurile Barcăului, Dealurile Oradei, Dealurile Pădurii Craiului (cu subunităţile lor: Dealurile Vârciorogului, Dealurile Tăşadului, Dealurile Hidişelului, Dealurile Vălanilor ş.a.), Dealurile Codru-Moma ş.a. Ansamblul unităţilor de câmpie, ce ocupă jumătatea de V a jud. **B.**, aparţine Câmpiei de Vest, fiind rezultatul unui proces îndelungat de acumulare şi eroziune prin divagarea reţelei hidrografice, ce coboară din zona montană şi din cea deluroasă. Prezintă o netezime remarcabilă, cu uşoară înclinare de la E (200 m alt.) spre V (110 m alt.). Subunităţile Câmpiei de Vest, cu extindere pe terit. jud. **B.**, sunt: părţile de S ale Câmpiei Carei şi Câmpiei Ierului, Câmpia Tăşnadului, Câmpia Barcăului, Câmpia Miersigului, Câmpia joasă a Crişurilor, partea de N a Câmpiei Cermei ş.a.

Clima jud. **B.** este temperat-continentală moderată, cu influenţe ale circulaţiei maselor de aer vestice care transportă un aer umed. Valorile parametrilor meteorologici sunt influenţate şi de creşterea treptată a alt. reliefului de la V la E. Astfel, temp. medie anuală descreşte de la 10,5°C în câmpie, la 8–10°C în zona deluroasă şi a munţilor cu alt. mici şi la 2–4°C pe culmile montane înalte din E. În arealul jud. **B.**, temp. max. absolută (40,2°C) a fost înregistrată la Vaşcău (15 aug. 1952), iar temp. minimă absolută (–30,5°C) la Beiuş (24 ian. 1942). Cantitatea de precipitaţii prezintă variaţii anuale, anotimpuale şi lunare, în raport cu etajarea unităţilor de relief, atingând valori medii anuale de 600 mm în câmpie, 700–1 000 mm în reg. deluroase şi peste 1 400 mm pe treptele înalte de relief. Direcţia predominantă a vânturilor denotă o frecvenţă accentuată a circulaţiei aerului dinspre S (28,1%), N (8,6%) şi V (3,6%), viteza medie anuală a acestora variind între 7,5 şi 7,7 m/s.

Reţeaua hidrografică care drenează jud. **B.**, de la E la V, prezintă o densitate accentuată şi aparţine în majoritate celor trei bazine colectoare pr.: Barcău, Crişu Repede şi Crişu Negru, la care se mai adaugă cursul inf. al râului Ier. Regimul natural de scurgere al râurilor prezintă variaţii mari de nivel (8–10 m) şi ale debitului lor lichid, înregistrând o creştere accentuată de la izvor la vărsare (ex. Crişu Negru are un debit de 2,16 m^3/s în cursul superior şi de 29 m^3/s în cel inf.), fapt ce a impus executarea unor extinse lucrări de îndiguire şi de canalizare în scopul combaterii inundaţiilor. Reţeaua de canale este reprezentată prin: Canalul Crişurilor, ce leagă Crişu Repede, în N (în arealul satului Tărian, com. Girişu de Criş) cu Crişu Negru, în S (satul Tămaşda, com. Avram Iancu), lung de 61,18 km, Canalul Culişer (41 km) ş.a. Lacurile naturale sunt puţine, cel mai reprezentativ fiind lacul Peţea (4 188,4 m^2; ad. max.: 4,5 m), cu apă termală (30°C), care asigură dezvoltarea unor forme relicte de floră (*Nymphaea lotus var. thermalis*) şi faună (*Melanopsis parreyssi*). Există şi o serie de lacuri artificiale amenajate ca bazine piscicole (Cefa, 670 ha,Tămaşda, 206 ha, Inand, 164 ha, Homorog, 105 ha, Mădăras, 30 ha ş.a.).

Vegetaţia prezintă o zonalitate verticală evidentă, grefată pe etajarea treptelor de relief, dar cu unele particularităţi locale legate de expunerea şi de gradul de înclinare al versanţilor. Vegetaţia subalpină, prezentă pe supr. restrânse pe cele mai înalte culmi, la peste 1 700 m alt., cuprinde pajişti dominate de ţăpoşică (*Nardus stricta*), firuţă (*Poa alpina*), păruşcă (*Festuca supina*) ş.a. ce alternează, pe alocuri, cu tufişuri târâtoare printre care se remarcă jneapănul, ienupărul, afinul ş.a. Etajul coniferelor, extins între 1 000 şi 1 700 m alt., are ca element dominant molidul (*Picea abies*) în amestec cu brad (*Abies alba*), iar etajul pădurilor de foioase ocupă spaţiul cuprins între 300 şi 1 000 m alt., fiind alcătuit din păduri de stejar (*Quercus robur*) în amestec cu gorun (*Quercurs petraea*), carpen (*Carpinus betulus*), frasin (*Fraxinus excelsior*), ulm (*Ulmus campestris*) ş.a. Zona pădurilor de foioase, situată între 70 şi 300 m alt., este constituită predominant din cer (*Quercus cerris*) în amestec cu carpen, gorun, alternând cu pajişti secundare şi culturi agricole. Zona de silvostepă este ocupată de culturi agricole, iar, pe alocuri, cu vegetaţie de nisipuri şi sărături.

Fauna pădurilor este cea mai însemnată şi mai bine reprezentată, cuprinzând numeroase exemplare de interes cinegetic, printre care se numără cerbul, muflonul (colonizat), mistreţul, ursul, râsul, jderul de piatră, jderul de pădure, cocoşul de munte, ierunca, fazanul ş.a. Fauna silvostepei este slab reprezentată, fiind alcătuită din popândăi, hârciogi, orbeţi, iepuri, prepeliţe, grauri şi câteva specii de reptile. Apele râurilor şi lacurilor sunt bogate în păstrăv, lipan, mreană, clean, crap, ştiucă, biban ş.a.

Resurse naturale: păduri (197 239 ha, 2008), zăcăminte de petrol (Suplacu de Barcău, Abrămuț, Ciumeghiu, Săcueni), cărbune brun (Borod, Cornițel), lignit (Borumlaca, Vărzari, Voivozi, Budoi, Valea Crișului, Cornițel, Cuzap, Derna, Tătăruș ș.a.), nisipuri bituminoase (Derna, Budoi), bauxită (Zece Hotare, Luncasprie, Vârciorog, Remeți, Bratca, Roșia – cu stațiunea de prelucr. a bauxitei de la Dobrești), galenă, blendă, pirită, molibden (Băița), apoi marmură (exploatată la Vașcău, cu o varietate mare de culori și nuanțe, Budureasa, Chișcău, Băița), calcare compacte (Bratca, Cărpinet, Remeți, Borz), argile refractare (Șuncuiuș, Bălnaca, Aștileu, Beiuș, Ceica, Borodu Mare), gresii cuarțoase (Borz, Șoimi) ș.a. O bogăție aparte a jud. **B.** o formează izv. cu ape minerale (Tinca, Răbăgani, Chișlaz, Tămășeu, Balc, Săcueni) și termale (Băile Felix, Băile 1 Mai) cu efecte terapeutice de excepție.

Istoric. Cele mai vechi urme ale activității umane, descoperite pe terit. jud. **B.** în câteva peșteri aflate în defileul Crișului Repede, datează din Paleolitic (50 000 – 35 000 î.Hr.), iar așezările neolitice identificate în arealul localit. Oradea, Săcueni, Suplacu de Barcău, Sântandrei ș.a., în care s-au găsit unelte de piatră, vase ceramice, figurine antropomorfe din lut ș.a., atestă existența unor comunități sedentare. În această zonă, o deosebită înflorire a cunoscut-o civilizația din Epoca bronzului ilustrată nu numai prin marile așezări de la Otomani, Sălacea, Girișu de Criș, Săcueni, Cheșereu ș.a. (sec. 19–13 î.Hr.), ci și prin dezvoltarea remarcabilă a culturii materiale din aceste așezări (ateliere de turnătorie, ustensile, tezaure de aur etc.). Pentru Epoca fierului (1300–1200 î.Hr.), vestigiile arheologice atestă o oarecare dezvoltare economică și culturală în zona celor trei Crișuri, descoperindu-se mai multe tezaure monetare dacice, mari vase rituale decorate (la Valea lui Mihai), tezaurul de podoabe de argint (la Oradea) etc. În sec. 4 î.Hr., în această reg. au pătruns celții, care s-au stabilit în zona de câmpie, alături de populația dacă, așa cum atestă descoperirile unor cimitire birituale de la Tărian și Curtuișeni. În timpul ocupării Daciei de către romani (106–271/275), terit. actual al jud. **B.** rămăsese în afara granițelor provinciei romane, el continuând să fie sub stăpânirea dacilor liberi, care își ridicaseră cetăți la Oradea, Tășad, Suplacu de Barcău ș.a. și unde s-au descoperit mai multe tezaure de podoabe din argint (la Oradea, Drăgești, Tășad, Cadea, Săcălășău Nou) și tezaure monetare (Sânnicolau Român, Vaida, Drăgești ș.a.). Prezența neîntreruptă a comunităților dacice pe aceste meleaguri, în sec. 4–6, este atestată de numeroasele așezări autohtone în care au fost descoperite materiale arheologice (la Biharea, Girișu de Criș, Tinca, Râpa, Cheșereu ș.a.) printre care se remarcă ceramica neagră, fibule, monede etc. În sec. 7–11, comunitățile românești de aici au supraviețuit valurilor migratoare de slavi, reușind, totodată, să-și edifice o formațiune statală proprie, cu centrul la Cetatea Biharea, cunoscută sub numele de Voievodatul lui Menumorut – unul dintre voievozii români care a opus o dârză rezistență împotriva cuceririi maghiare. În ciuda împotrivirii populației românești, Bihorul a fost cucerit de Regatul ungar și transformat în comitat, atestat ca atare în 1111. Cu toate acestea, stăpânirea efectivă s-a realizat mult mai târziu, Bihorul cunoscând o intensă activitate economică și comercială, dezvoltându-se mai multe orașe și târguri, printre care Oradea, Beiuș, Tileagd, Săcueni ș.a. Năvălirea tătarilor în 1241 a frânat procesul de feudalizare în Bihor și a slăbit, pentru moment, dominația ungară, favorizând consolidarea elementelor autohtone. Astfel, documentele amintesc de dezvoltarea voievodatelor lui Maxim și Tihomir pe Valea Gepișului, de Ocolul Borodului, condus de voievodul Ioan Comorzovan, districtul românesc al Beiușului ș.a. Ulterior, așezările omenești cu aspect și funcție de „târguri de câmpie" (Salonta, Beiuș, Săcueni, Tileagd ș.a.) au capătat o dezvoltare accentuată, fiind prevăzute cu cetăți și ziduri de apărare. Între acestea, Oradea, care a căpătat caracter urban în sec. 11, cu o puternică cetate de apărare, a constituit în Evul Mediu un important centru economic, comercial și cultural de anvergură europeană, cu însemnat rol în răspândirea culturii umaniste în Transilvania. Totodată, meșteșugarii din Oradea, organizați în bresle, contribuiau cu produsele lor la întărirea comerțului din Transilvania. La mijlocul sec. 16, partea de V a Principatului Transilvaniei a fost amenințată de pericolul otoman, în 1598 turcii încercând să asedieze, fără succes, Cetatea Oradei; în schimb, aceasta, împreună cu întreg ținutul Bihor au căzut sub suzeranitatea habsburgică (1598–1606). Ulterior, supunerea treptată a satelor din Bihor de către otomani s-a încheiat prin cucerirea, în anul 1660, a cetății Oradei, și transformarea ei în sediul unui pașalâc (până la 5 iun. 1692), după care stăpânirea otomană a fost înlocuită cu cea habsburgică. Creșterea fiscalității și măsurile ad-tive represive practicate de Imperiul Habsburgic au determinat izbucnirea, în 1703, a Răscoalei antihabsburgice condusă de Francisc Rákóczi al II-lea, care a durat până în 1711; la această răscoală, cunoscută și sub numele de Răscoala curuților, au participat mulți români bihoreni, între care s-a remarcat un detașament de 300 de oameni conduși de colonelul Marcu Hațeganu. În 1784, părțile sudice ale jud. **B.** au fost cuprinse de marea răscoală țărănească condusă de Horea, Cloșca și Crișan. În 1848, intelectualii orădeni au menținut contacte permanente cu fruntașii politici din Transilvania, întreprinzând numeroase demersuri pentru obținerea drepturilor firești ale națiunii române. În preajma Primului Război Mondial, mișcarea culturală și națională din această parte a țării s-a concentrat cu precădere asupra obiectivului ei principal – acela al emancipării de sub dominația străină habsburgică și realizarea unității statale. La 12 oct. 1918, în casa dr. Aurel Lazăr din Oradea, a fost redactată *Declarația de la Oradea*, prin care se proclama dreptul

Munții Bihor. Intrarea în Peștera Cetatea Rădesei

românilor transilvăneni la autodeterminare; ea a fost citită la 18 oct. acelaşi an în parlamentul ungar de la Budapesta. La 3 nov. 1918, la Oradea, s-a constituit Consiliul Naţional Român din Oradea şi Bihor, al cărui preşedinte a fost ales dr. Aurel Lazăr, iar la 18 nov./1 dec. 1918, Bihorul a trimis la Adunarea Naţională de la Alba Iulia 109 reprezentanţi pentru a participa la actul Unirii Transilvaniei cu România. La 1 sept. 1940, după pronunţarea Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940, la Oradea a avut loc o puternică manifestaţie de protest împotriva acestei nedreptăţi prin care se ceda partea de NV a Transilvaniei Ungariei (aproape 2/3 din supr. jud. **B.** a fost răpită, în acest context, de către Ungaria, centrul politico-ad-tiv al jud. **B.** devenind în acel timp oraşul Beiuş). Ocupaţia a provocat din partea autorităţilor maghiare mari tulburări de ordin economic, cultural şi social (majoritatea salariaţilor români au fost concediaţi, mulţi intelectuali au fost arestaţi şi deportaţi, învăţământul românesc a fost mutilat prin desfiinţarea şcolilor în limba română, s-a înăsprit procesul de deznaţionalizare a românilor). La 12 oct. 1944, trupele germane şi ungare au fost alungate de către Diviziile 2 Vânători de munte şi 180 Infanterie române în cooperare cu unităţi ale armatei sovietice, marcând eliberarea jud. **B.** de sub ocupaţie străină.

Economia actuală a jud. **B.** are un profil complex, industrial-agrar, fiind capabilă să valorifice în mod adecvat întreaga gamă a resurselor naturale variate de care dispune. Pr. produse industriale realizate în cadrul jud. **B.** sunt: energia electrică şi termică (termocentralele de la Oradea, Salonta, Voivozi, hidrocentrala de la Aştileu), alumină (Borş), produse petroliere (Suplacu de Barcău), maşini-unelte, utilaje tehnologice pentru ind. metalurgică şi accesorii pentru mijloacele de transport (Oradea, Salonta, Vaşcău, Beiuş), piese de schimb pentru tractoare şi maşini agricole, utilaj minier (Ştei, Salonta), diverse produse metalice (Marghita), lacuri, vopsele, coloranţi, mase plastice, semipreparate pentru medicamente (Oradea), ciment, var, cărămidă, prefabricate din beton, azbociment, produse refractare etc. (Oradea, Aleşd, Chiştag, Ceica, Beiuş, Valea lui Mihai, Aştileu), obiecte din sticlă (Pădurea Neagră) şi porţelan (Aleşd), conf. şi tricotaje (Oradea, Marghita, Ştei, Salonta, Beiuş, Săcueni, Nucet, Vaşcău, Aleşd ş.a.), îmbrăcăminte din blană (Oradea), încălţăminte (Oradea, Marghita), mobilă (Oradea, Salonta, Marghita, Beiuş, Ştei, Valea lui Mihai), cherestea (Tileagd, Săcueni, Ioaniş), produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve de legume, dulciuri, băuturi, produse de panificaţie etc.) la Oradea, Salonta, Beiuş, Vaşcău, Valea lui Mihai, Tinca, Aleşd, Diosig ş.a. În cadrul producţiei meşteşugăreşti, cu o îndelungată tradiţie, un loc aparte îl ocupă producţia de ceramică populară (în centrele de la Vadu Crişului, Borod, Cărpinet, Leheceni, Criştioru de Jos ş.a.), mobilier ţărănesc (Curăţele, Chişcău, Cresula), lăzi de zestre (Budureasa), cojoace (Beiuş, Vaşcău, Rieni, Cărpinet) ş.a.

Agricultura, străveche ocupaţie a locuitorilor acestor meleaguri, variată ca structură, ocupă un loc însemnat în activitatea productivă a jud. **B.**, dispunând de un bogat fond agricol (496 907 ha, la sfârşitul anului 2007). Din totalul supr. agricole (496 907 ha), 309 327 ha revin terenurilor arabile, 136 201 ha păşunilor, 44 615 ha fâneţelor, 2 057 ha viilor şi pepinierelor viticole, 4 707 ha livezilor şi pepinierelor pomicole ş.a. În anul 2007, cele mai mari supr. ale terenurilor arabile erau ocupate cu porumb (101 985 ha), urmate de grâu şi secară (59 496 ha), plante de nutreţ (38 991 ha, locul 2 pe ţară, după jud. Botoşani), plante perene pentru fân (26 975 ha), plante uleioase (29 333 ha),

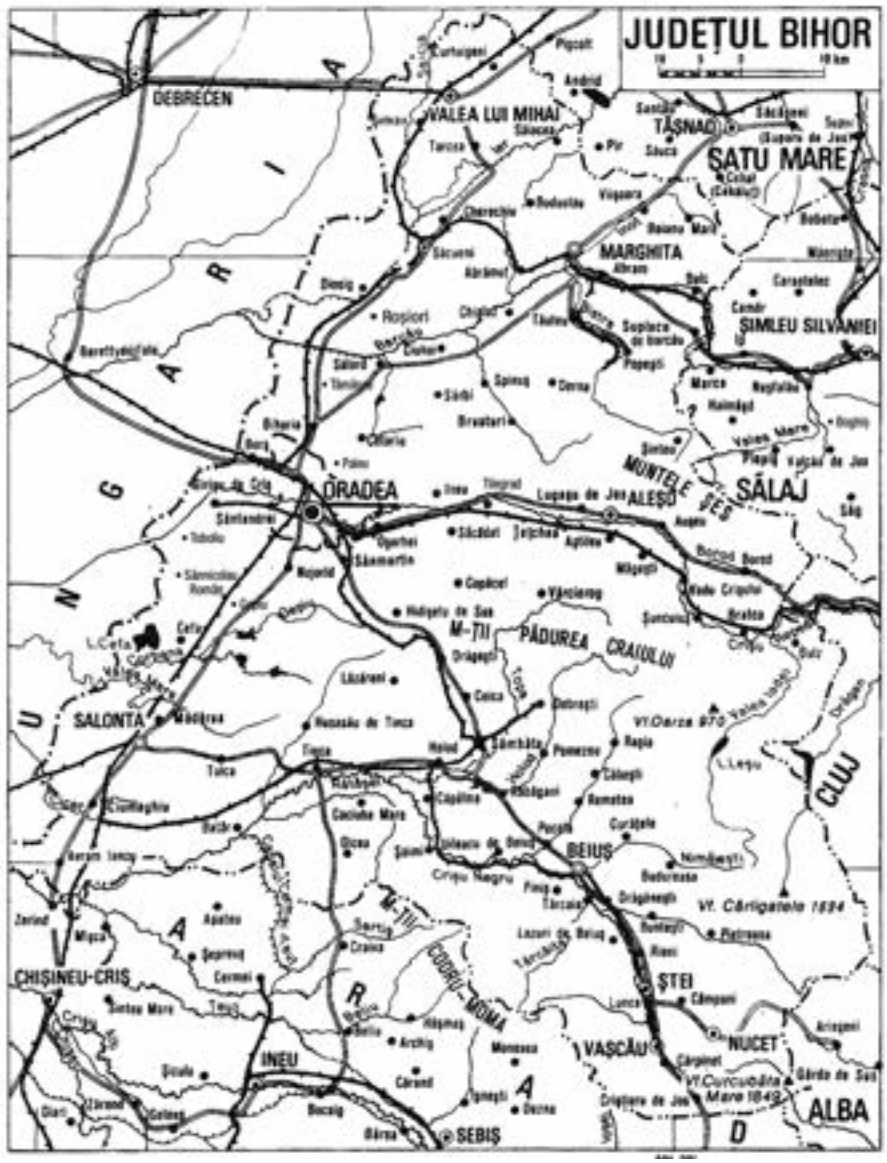

floarea-soarelui (23 034 ha), orz şi orzoaică (16 872 ha), ovăz (13 361 ha, locul 2 pe țară, după jud. Satu Mare), cartofi, sfeclă de zahăr, legume etc. Producții însemnate de legume sunt obținute în serele de la Oradea (tomate, ardei, castraveți ş.a.). Pomicultura, în componența căreia predomină merii, prunii, piersicii, perii, dispune de condiții favorabile de dezvoltare în Dealurile Oradei, în Piem. Tăşadului şi Dealurile Marghitei, formând areale pomicole compacte în zona localit. Oradea, Sălard, Lupaşu de Jos, Valea lui Mihai, Ceica, Căbeşti, Viişoara ş.a. În anul 2007, producția totală de fructe a fost de 27 336 tone, din care 8 078 tone mere, 9 981 tone prune, apoi piersici, pere etc. Viticultura deține supr. apreciabile în jurul localit. Valea lui Mihai, Diosig, Marghita, Ineu, Tileagd ş.a. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 105 800 capete bovine, 242 776 capete porcine, 178 024 capete ovine, 17 042 capete caprine, 21 012 capete cabaline. Avicultură (2 526 309 capete păsări); apicultură (32 966 familii de albine). În majoritatea sectoarelor zootehnice se remarcă un procent ridicat (peste 99%) al proprietății private.

Căile de comunicație. Rețeaua căilor de comunicație feroviară şi rutieră de pe terit. jud. **B.** asigură realizarea unor legături lesnicioase ale României cu țările Europei Centrale şi Occidentale prin punctele de frontieră de la Borş, Salonta şi Valea lui Mihai. Prin intermediul aeroportului internațional din Oradea, jud. **B.** are legături directe cu mai multe oraşe ale țării (inclusiv cu Bucureşti), precum şi cu unele țări ale Europei. La începutul anului 2008, lungimea rețelei feroviare însuma 500 km, revenind 66,3 km/1 000 km^2 teritoriu, iar cea a drumurilor publice de 2 971 km (ocupând, din acest punct de vedere, locul 3 pe țară, după jud. Hunedoara şi Argeş), din care 679 km modernizate, cu o densitate de 39,4 km/100 km^2 teritoriu.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, rețeaua unităților de învățământ de pe terit. jud. **B.** cuprindea 52 grădinițe de copii, cu 19 752 copii înscrişi şi 1 334 cadre didactice, 120 de şcoli generale (învățământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 51 892 elevi şi 4 573 cadre didactice, 46 de licee cu 26 296 elevi şi 1 953 profesori, două şcoli profesionale cu 5 200 elevi şi 156 profesori, o Universitate la Oradea (înființată în 1990) cu 20 facultăți, 19 387 studenți şi 1 309 profesori. O activitate deosebită de promovare şi difuzare a culturii, ştiinței, artei etc. o desfăşoară cele două teatre dramatice (unul în limba română şi altul în limba maghiară), două teatre de păpuşi, o orchestră simfonică, 21 case de cultură, 356 cămine culturale, două cinematografe, 383 biblioteci cu 4 107 000 vol., 13 muzee (din care Muzeul Țării Crişurilor este de interes național), numeroase case memoriale, edituri, ziare şi reviste, institute de cercetare ştiințifică etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 118 secții sportive în care activează 3 417 sportivi, 155 antrenori şi 120 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, aceasta se realiza prin intermediul celor 14 spitale cu 4 250 paturi (un pat de spital pentru 139 locuitori), cinci dispensare, şapte policlinici, 197 de farmacii ş.a., iar asistența medicală era asigurată de 1 180 medici (1 medic la 503 locuitori), 435 stomatologi (1 medic stomatolog la 1 365 locuitori) şi 3 902 personal sanitar cu studii medii.

Turismul. Potențialul turistic ridicat al jud. **B.**, condiționat de marea varietate a monumentelor istorice şi arhitectonice, de frumusețea şi originalitatea peisajului natural, de bogăția elementelor folclorice şi etnografice, de baza materială adecvată etc. determină desfăşurarea unui intens trafic turistic de sejur şi de tranzit. Pe lângă existența mai multor monumente istorice şi de arhitectură şi obiective social-culturale (Palatul episcopal, în stil baroc, care adăposteşte Muzeul Țării Crişurilor, Catedrala romano-catolică, Biserica cu Lună şi cetatea medievală din Oradea, cetățile Biharea şi Finiş, bisericile din lemn din Rieni, Sebiş, Brusturi, Păuşa ş.a., Turnul Cetății din Salonta etc.), o puternică atracție turistică o constituie zona carstică Padiş – Cetățile Ponorului din M-ții Bihor, cu fenomene carstice complexe (peşteri, avene, doline, izbucuri, sorburi etc.). Un interes turistic aparte îl au vf. Curcubăta Mare (1 849 m alt.), valea superioară a râului Galbena, cu aspect de canion, Cetatea Rădesei (tunel lung de 300 m cu tavanul spart de 6 avene), Ponorul şi avenul Cuciulata, Peştera Urşilor din Chişcău, Peştera Meziad, Peştera Vântului, defileul Crişului Repede, zona carstică Vaşcău cu izbucul de la Călugări (fenomen rar întâlnit) etc. Un permanent flux turistic se îndreaptă către stațiunile balneoclimaterice Băile Felix, Băile 1 Mai, Tinca şi către stațiunea montană Stâna de Vale. La sf. anului 2007, capacitatea de cazare turistică a jud. **B.** era de 10 126 locuri, asigurate de 33 de hoteluri şi moteluri, cinci cabane, opt campinguri, 20 de vile, şase pensiuni turistice urbane, cinci pensiuni turistice rurale şi cinci tabere pentru elevi. Indicativ auto: *BH*.

Localitățile jud. Bihor

(între paranteze sunt înscrişi anii primei atestări documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. BEIUŞ (1263)	1. Delani (1828)
2. MARGHITA (1216)	1. Cheț (1397) 2. Ghenetea (1332)
3. ORADEA (1113)	
4. SALONTA (1214)	
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*
1. ALEŞD (1291–1294)	1. Pădurea Neagră (1954) 2. Peştiş (1302) 3. Tinăud (1219)
2. NUCET (1956)	1. Băița (1585) 2. Băița-Plai (1956)
	Sate care aparțin oraşelor
3. SĂCUENI (1214)	1. Cadea (c. 1270) 2. Ciocaia (c. 1338) 3. Cubulcut (1291–1294) 4. Olosig (1291–1294) 5. Sânnicolau de Munte (1291–1294)
4. ŞTEI (1580)	
5. VALEA LUI MIHAI (1270)	

6. VAŞCĂU (1552)	1. Câmp (1600) 2. Câmp-Moți (1954) 3. Coleşti (1580) 4. Vărzarii de Jos (1552) 5. Vărzarii de Sus (1552)
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ABRAM	1. **Abram** (1291) 2. Cohani (1454) 3. Dijir (1410) 4. Iteu (1321) 5. Iteu Nou (1956) 6. Margine (1406) 7. Satu Barbă 8. Suiug (1374)
2. ABRĂMUȚ	1. **Abrămuț** (1334) 2. Crestur (1311) 3. Făncica (1278) 4. Petreu (1215)
3. AŞTILEU	1. **Aştileu** (1335) 2. Călățea (1475) 3. Chistag (1075) 4. Peştere (1692)
4. AUŞEU	1. **Auşeu** (1406) 2. Cacuciu Vechi (1435) 3. Codrişoru 4. Gheghie (1406) 5. Groşi (1406) 6. Luncşoara (1214)
5. AVRAM IANCU	1. **Avram Iancu** (1828) 2. Ant (1353) 3. Tămaşda (1169)
6. BALC	1. **Balc** (1213) 2. Almaşu Mare (1760–1762) 3. Almaşu Mic (1291–1294) 4. Ghida (1386) 5. Săldăbagiu de Barcău (1406)
7. BATĂR	1. **Batăr** (1202–1203) 2. Arpăşel (1326) 3. Talpoş (1344) 4. Tăut (1316)
8. BIHARIA	1. **Biharia** (1075) 2. Cauaceu (1213)
9. BOIANU MARE	1. **Boianu Mare** (1358) 2. Corboaia (1913) 3. Huta (1954) 4. Păgaia (1474) 5. Rugea (1913)
10. BOROD	1. **Borod** (1291–1294) 2. Borozel (1291) 3. Cetea (1392) 4. Cornițel (1392) 5. Şerani (1913) 6. Valea Mare de Criş (1392)
11. BORŞ	1. **Borş** (1215) 2. Santăul Mare (1219) 3. Santăul Mic (1291–1294) 4. Sântion (1215)
12. BRATCA	1. **Bratca** (1435) 2. Beznea* (1406) 3. Damiş (1587–1589) 4. Lorău (1406) 5. Ponoară (1909) 6. Valea Crişului (1392)
13. BRUSTURI	1. **Brusturi** (1360) 2. Cuieşd (1283) 3. Loranta (1954) 4. Orvişele (1954) 5. Păuleşti (1413) 6. Picleu (1469) 7. Țigăneştii de Criş (1588) 8. Varasău (1913)
14. BUDUREASA	1. **Budureasa** (1588) 2. Burda (1588) 3. Saca (1587) 4. Sălişte de Beiuş (1588) 5. Teleac (1580)
15. BUDUSLĂU	1. **Buduslău** (1552) 2. Albiş (1373)
16. BULZ	1. **Bulz** (1406) 2. Munteni (1954) 3. Remeți (1851)
17. BUNTEŞTI	1. **Bunteşti** (1588) 2. Brădet (1587) 3. Dumbrăveni (1588) 4. Ferice (1588) 5. Leleşti (1588) 6. Poienii de Jos (1587) 7. Poienii de Sus (1587) 8. Săud (1588) 9. Stânceşti (1600)
18. CĂBEŞTI	1. **Căbeşti** (1552) 2. Goila (1828) 3. Gurbeşti (1584) 4. Josani (1956) 5. Sohodol (1552)
19. CĂPÂLNA	1. **Căpâlna** (1552) 2. Ginta (1213) 3. Rohani (1213) 4. Săldăbagiu Mic (1599) 5. Suplacu de Tinca (1291–1294)
20. CĂRPINET	1. **Cărpinet** (1588) 2. Călugări** 3. Izbuc (1588) 4. Leheceni (1588)

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Delureni.

** Până la 20 mai 1996 s-a numit Ponoarele.

21. CÂMPANI
1. **Câmpani** (1492)
2. Fânaţe (1600)
3. Hârseşti (1588)
4. Sighiştel (1600)
5. Valea de Sus (1600)

22. CEFA
1. **Cefa** (1302)
2. Ateaş (1283)
3. Inand (1369)

23. CEICA
1. **Ceica** (1398)
2. Bucium (1508)
3. Ceişoara (1508)
4. Corbeşti (1828)
5. Cotiglet (1492)
6. Duşeşti (1508)
7. Inceşti (1828)

24. CETARIU
1. **Cetariu** (1208)
2. Şişterea (1291–1294)
3. Şuşturogi (1372)
4. Tăutelec (1272)

25. CHERECHIU
1. **Cherechiu** (1220)
2. Cheşereu (1215)
3. Târguşor (1203)

26. CHIŞLAZ
1. **Chişlaz** (1213)
2. Chiraleu (1291–1294)
3. Hăuceşti (1909)
4. Mişca (1255)
5. Pocluşa de Barcău (1213)
6. Sărsig (1490)
7. Sânlazăr (1291–1294)

27. CIUHOI
1. **Ciuhoi** (1291–1294)
2. Cenaloş (1342)
3. Sâniob (c. 1169)
4. Sfârnaş (1332)

28. CIUMEGHIU
1. **Ciumeghiu** (1216)
2. Boiu (1232)
3. Ghiorac (1214)

29. COCIUBA MARE
1. **Cociuba Mare** (1374)
2. Cărăsău (1371)
3. Cheşa (1374)
4. Petid (1374)

30. COPĂCEL
1. **Copăcel** (1508)
2. Bucuroaia (1508)
3. Chijic (1236)
4. Poiana Tăşad (1954)
5. Sărand (1236)
6. Surduc (1508)

31. CRIŞTIORU DE JOS
1. **Criştioru de Jos** (1588)
2. Bâlc (1956)
3. Criştioru de Sus (1588)
4. Poiana (1600)
5. Sălişte de Vaşcău (1588)

32. CURĂŢELE
1. **Curăţele** (1692)
2. Beiuşele (1588)
3. Cresuia (1588)
4. Nimăieşti (1552)
5. Pocioveliştе (1600)

33. CURTUIŞENI
1. **Curtuişeni** (1342)
2. Văşad (1219)

34. DERNA
1. **Derna** (1406)
2. Dernişoara (1406)
3. Sacalasău (1406)
4. Sacalasău Nou (1954)
5. Tria (1466)

35. DIOSIG
1. **Diosig** (1278)
2. Ianca (1291–1294)

36. DOBREŞTI
1. **Dobreşti** (1508)
2. Cornişeşti (1508)
3. Crânceşti (1508)
4. Hidişel (1508)
5. Luncasprie (1692)
6. Răcaş (1954)
7. Topa de Jos (1326)
8. Topa de Sus (1508)

37. DRĂGĂNEŞTI
1. **Drăgăneşti** (1552)
2. Belejeni (1552)
3. Grădinari (1422)
4. Livada Beiuşului (1956)
5. Mizieş (1580)
6. Păcăleşti*
7. Păntăşeşti (1580)
8. Şebiş (1552)
9. Talpe (1580)
10. Ţigăneştii de Beiuş (1692)

38. DRĂGEŞTI
1. **Drăgeşti** (1508)
2. Dicăneşti (1508)
3. Stracoş (1508)
4. Tăşad (1508)
5. Topeşti (1508)

39. FINIŞ
1. **Finiş** (1291)
2. Brusturi (1956)
3. Fiziş (1552)
4. Ioaniş (1422)
5. Şuncuiuş (1422)

40. GEPIU
1. **Gepiu** (1332)
2. Bicaci (1291–1294)

41. GIRIŞU DE CRIŞ
1. **Girişu de Criş** (1221)
2. Tărian (1341)

42. HIDIŞELU DE SUS
1. **Hidişelu de Sus** (1214)
2. Hidişelu de Jos (1435)
3. Mierlău (1214)
4. Sântelec (1435)
5. Şumugiu (1692)

43. HOLOD
1. **Holod** (1326)
2. Dumbrava (1825)

* Sat reînfiinţat la 20 oct. 2008.

3. Dumbrăviţa (1374)
4. Forosig (1508)
5. Hodiş (1326)
6. Lupoaia (1508)
7. Valea Mare de Codru (1828)
8. Vintere (1349)

44. HUSASĂU DE TINCA
1. **Husasău de Tinca** (1332)
2. Fonău (1583)
3. Miersig (1337)
4. Oşand (1213)
5. Sititelec (1213)

45. INEU
1. **Ineu** (1214)
2. Botean (1366)
3. Husasău de Criş (1236)

46. LAZURI DE BEIUŞ
1. **Lazuri de Beiuş** (1588)
2. Băleni (1580)
3. Cusuiuş (1588)
4. Hinchiriş (1588)

47. LĂZĂRENI
1. **Lăzăreni** (1828)
2. Bicăcel (1508)
3. Calea Mare (1552)
4. Cărăndeni (1493)
5. Cărănzel (1552)
6. Gepiş (1338)
7. Gruilung (1508)
8. Miheleu (1355)

48. LUGAŞU DE JOS
1. **Lugaşu de Jos** (1291–1294)
2. Lugaşu de Sus (1291–1294)
3. Urvind (1282)

49. LUNCA
1. **Lunca** (1588)
2. Briheni (1588)
3. Hotărel (1527)
4. Sârbeşti (1692)
5. Seghişte (1503)
6. Şuştiu (1588)

50. MĂDĂRAŞ
1. **Mădăraş** (1291–1294)
2. Homorog (1202–1203)
3. Ianoşda (1203)
4. Marţihaz (1291)

51. MĂGEŞTI
1. **Măgeşti** (1508)
2. Butani (1552)
3. Cacuciu Nou (1482)
4. Dobricioneşti (1360)
5. Gălăşeni (1552)
6. Josani (1508)
7. Ortiteag (1335)

52. NOJORID
1. **Nojorid** (1229)
2. Apateu (1291–1294)
3. Chişirid (1214)
4. Leş (1291–1294)
5. Livada de Bihor (1954)
6. Păuşa (1291–1294)
7. Şauaieu (1216)

53. OLCEA
1. **Olcea (**1552)
2. Călacea (1214)
3. Hodişel (1580)
4. Ucuriş (1344)

54. OŞORHEI
1. **Oşorhei** (1391)
2. Alparea (1272–1290)
3. Cheriu (1202–1203)
4. Felcheriu (1202–1203)
5. Fughiu (1236)

55. PALEU
1. **Paleu** (1291–1294)
2. Săldăbagiu de Munte (1226)
3. Uileacu de Munte (1210)

56. PIETROASA
1. **Pietroasa** (1587)
2. Chişcău (1588)
3. Cociuba Mică (1587)
4. Giuleşti (1956)
5. Gurani (1587)
6. Măgura (1690)
7. Moţeşti (1956)

57. POCOLA
1. **Pocola** (1422)
2. Feneriş (1580)
3. Petrani (1552)
4. Poietari (1956)
5. Sânmartin de Beiuş (1828)

58. POMEZEU
1. **Pomezeu** (1492)
2. Câmpani de Pomezeu (1492)
3. Coşdeni (1508)
4. Hidiş (1508)
5. Lacu Sărat (1956)
6. Sitani (1508)
7. Spinuş de Pomezeu (1492)
8. Vălani de Pomezeu (1508)

59. POPEŞTI
1. **Popeşti** (1435)
2. Bistra (1472)
3. Budoi (1828)
4. Cuzap (1406)
5. Varviz (1327)
6. Vărzari (1913)
7. Voivozi (1406)

60. RĂBĂGANI
1. **Răbăgani** (1552)
2. Albeşti (1508)
3. Brăteşti (1954)
4. Sălişte de Pomezeu (1583)
5. Săucani (1580)
6. Vărăşeni (1508)

61. REMETEA
1. **Remetea** (1204)
2. Drăgoteni (1522)
3. Meziad (1552)
4. Petreasa (1851)
5. Şoimuş (1213)

62. RIENI
1. **Rieni** (1588)
2. Cucuceni (1588)
3. Ghighişeni (1588)
4. Petrileni (1588)
5. Sudrigiu (1588)

6. Valea de Jos (1588)

63. ROŞIA
1. **Roşia** (1445)
2. Lazuri (1552)

64. ROŞIORI
1. **Roşiori** (1291–1294)
2. Mihai Bravu (1954)
3. Vaida (1285)

65. SĂCĂDAT
1. **Săcădat** (1256)
2. Borşa (1249)
3. Săbolciu (1256)

66. SĂLACEA
1. **Sălacea** (1163–1173)
2. Otomani (1263)

67. SĂLARD
1. **Sălard** (1291–1294)
2. Hodoş (c. 1169)
3. Sântimreu (1220)

68. SÂMBĂTA
1. **Sâmbăta** (1508)
2. Copăceni (1692)
3. Ogeşti (1508)
4. Rogoz (1568)
5. Rotăreşti (1508)
6. Zăvoiu (1508)

69. SÂNMARTIN
1. **Sânmartin** (1291–1294)
2. Betfia (1552)
3. Cihei (1220)
4. Cordău (1273)
5. Haieu (1249)
6. Rontău (1552)

70. SÂNNICOLAU ROMÂN
1. **Sânnicolau Român** (1322)
2. Berechiu (1332)
3. Roit (1291–1294)

71. SÂNTANDREI
1. **Sântandrei** (1291–1294)
2. Palota (1214)

72. SÂRBI
1. **Sârbi** (1291–1294)
2. Almaşu Mic (1291–1294)
3. Burzuc (1421)
4. Chioag (1421)
5. Fegernic (1213)
6. Fegernicu Nou (1954)
7. Sarcău (1800)

73. SPINUŞ
1. **Spinuş** (1523)
2. Ciuleşti (1784)
3. Gurbeşti (1828)
4. Nădar (1400)
5. Sălişte (1490)

74. SUPLACU DE BARCĂU
1. **Suplacu de Barcău** (1291–1294)
2. Borumlaca (1327)
3. Dolea (1954)
4. Foglaş (1954)
5. Valea Cerului
6. Vâlcelele (1956)

75. ŞIMIAN
1. **Şimian** (1332)
2. Şilindru (1281)
3. Voivozi (1291–1294)

76. ŞINTEU
1. **Şinteu** (1535)
2. Huta Voivozi (1913)
3. Socet (1954)
4. Valea Târnei (1830)

77. ŞOIMI
1. **Şoimi** (1487)
2. Borz (1587)
3. Codru (1956)
4. Dumbrăviţa de Codru (1692)
5. Pocluşa de Beiuş
6. Sânnicolau de Beiuş (1552)
7. Ursad (1374)
8. Urviş de Beiuş (1487)

78. ŞUNCUIUŞ
1. **Şuncuiuş** (1256)
2. Bălnaca (1406)
3. Bălnaca-Groşi (1954)
4. Zece Hotare (1913)

79. TARCEA
1. **Tarcea** (1163)
2. Adoni (1237)
3. Galoşpetreu (1291–1294)

80. TĂMĂŞEU
1. **Tămăşeu** (1219)
2. Niuved (1200)
3. Parhida (1216)
4. Satu Nou (1828)

81. TĂRCAIA
1. **Tărcaia** (1332)
2. Mierag (1588)
3. Tărcăiţa (1588)
4. Totoreni (1580)

82. TĂUTEU
1. **Tăuteu** (1291–1294)
2. Bogei (1406)
3. Chiribiş (1219)
4. Ciutelec (1305)
5. Poiana (1954)

83. TILEAGD
1. **Tileagd** (1256)
2. Bălaia (1622)
3. Călătani (1954)
4. Poşoloaca (1291–1294)
5. Tilecuş (1552)
6. Uileacu de Criş (1283)

84. TINCA
1. **Tinca** (1338)
2. Belfir (1552)
3. Girişu Negru (c. 1169)
4. Gurbediu (1302)
5. Râpa (1692)

85. TOBOLIU
1.**Toboliu** (1213)
2. Cheresig (1289)

86. TULCA
1. **Tulca** (1215)
2. Căuaşd (1316)

87. ŢEŢCHEA
1. **Ţeţchea** (1256)
2. Hotar (1508)
3. Subpiatră (1552)
4. Telechiu (1291–1294)

88. UILEACU DE BEIUŞ
1. **Uileacu de Beiuş** (1332)
2. Forău (1552)
3. Prisaca (1580)

4. Vălanii de Beiuş (1828)

89. VADU CRIŞULUI
1. **Vadu Crişului** (1256)
2. Birtin (1213)
3. Tomnatic (1954)
4. Topa de Criş (1406)

90. VÂRCIOROG
1.**Vârciorog** (1492)
2. Fâşca (1274)
3. Surducel (1954)
4. Şerghiş (1438)

91. VIIŞOARA
1. **Viişoara** (1355)
2. Izvoarele (1850)
3. Pădureni (1956)
4. Reghea (1797)

BILBOR 1. Depresiune intramontană, de baraj vulcanic, situată la 950–1 100 m alt., la contactul zonei eruptive cu formaţiunile cristalino-mezozoice din Carpaţii Orientali, între M-ţii Căliman (la NV), Giurgeu (la V şi SV) şi Bistriţei (la E şi NE), drenată de cursul superior al râului Bistricioara. Relief colinar şi de terase. Climă rece (temp. medie anuală este de c. 4°C). Expl. de turbă. Izvoare cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice etc. Păduri de molid pe pantele munţilor înconjurători. Aici se află staţiunea balneară cu acelaşi nume şi o rezervaţie naturală floristică (mlaştina cu borviz „Pârâul Dobreanului"), extinsă pe o supr. de 3,5 ha.

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, la 1 050 m alt., pe râul Bistricioara; 2 719 loc. (1 ian. 2011): 1 444 de sex masc. şi 1 275 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu veri răcoroase (temp. medie a lunii iul. este de 14°C) şi ierni friguroase şi lungi (media termică a lunii ian. este –6°C). Apele minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, hipotone, cu conţinut bogat în fluor, sunt folosite în cură internă pentru tratarea afecţiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită cronică necalculoasă), a bolilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, constipaţii cronice, colite cronice) etc. În satul Bilbor, menţionat documentar, prima oară, în 1751, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1795), o biserică romano-catolică din lemn (începutul sec. 20) şi clădirea Primăriei comunale (1936–1938).

BILCA, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei, pe râul Suceava, la graniţa cu Ucraina; 3 681 loc. (1 ian. 2011): 1 798 de sex masc. şi 1 883 fem. Prelucr. lemnului. Produse de artizanat (cusături, împletituri din cureluşe ş.a.). Satul Bilca este atestat documentar la 23 mai 1436. Biserică din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1752), adusă în comună în 1818, şi piuă pentru bătut sumane (sec. 20). Biserică parohială (1868–1877), reparată în 1965 şi 1982 şi restaurată în 1990.

BILCIUREŞTI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Ialomiţa; 1 735 loc. (1 ian. 2011): 856 de sex masc. şi 879 fem. Expl. de gaze naturale. Complex de creştere a porcilor. Biserică ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1879), în satul Bilciureşti.

BILED, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului; 3 654 loc. (1 ian. 2011): 1 809 de sex masc. şi 1 845 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Producţie de cărămizi. Topitorie de cânepă. Produse textile şi alim. Satul Biled este atestat documentar, prima oară, în 1462. În 1847, pe terit. satului Biled a fost descoperit un tezaur alcătuit din 2 000 de monede din aur, argint şi bronz, datând din sec. 1–4. Satul a fost colonizat de germani în perioada 1765–1775. Biserică romano-catolică (1786). Până la 7 mai 2004, com. **B.** a avut în componenţă satele Şandra şi Uihei, care la acea dată au format com. Şandra.

BILIEŞTI, com. în jud. Vrancea, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe malul dr. al Siretului; 2 713 loc. (1 ian. 2011): 1 344 de sex masc. şi 1 369 fem. Cultura cerealelor; legumicultură; pomicultură. Biserica „Sfinţii Voievozi" (ante 1809). Com **B.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Bilieşti din com. Suraia, jud. Vrancea.

BINŞ → Beiuş (2).

BIRA, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Birei cu culoarul larg al Văii Siretului, pe râul Albuia; 1 918 loc. (1 ian. 2011): 977 de sex masc. şi 941 fem. Produse textile. Prelucr. lemnului. Tăbăcărie; darac. Morărit şi panificaţie. Centru de dogărit şi de olărit. Apicultură. Creşterea ovinelor, bovinelor, cabalinelor, nurcilor şi iepurilor. Până la 12 iul. 2005, com. **B.** a avut în componenţă satele Boghicea, Căuşeni, Nistria şi Slobozia, care la acea dată au format com. Boghicea, jud. Neamţ.

BIRCHIŞ, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a culoarului Mureşului cu Pod. Lipovei; 2 030 loc. (1 ian. 2011): 974 de sex masc. şi 1 056 fem. Expl. forestiere. Centru de olărit. Muzeu etnografic. Fanfară (în satul Căpălnaş) În satul Căpălnaş, atestat documentar, prima oară, în 1369, se află un castel din sec. 19, azi sanatoriu. Satul Birchiş este menţionat documentar, prima oară, în 1596.

BIRDA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Gătaiei, pe râul Bârzava; 2 039 loc. (1 ian. 2011): 994 de sex masc. şi 1 045 fem. Ferme de creşterea porcinelor şi a bovinelor (în satul Birda). În satul Mânăstire, atestat documentar în 1312, se află mănăstirea Sfântul Gheorghe (de călugări), cu biserica omonimă, ctitorie din 1485 a familiei nobiliare sârbe Brancović, rectitorită în 1623 de despotul Iovan Brancović şi rezidită în 1754. Are iconostas pictat în 1803, picturi murale interioare în frescă şi icoane pictate în 1748 de Pavlo Teodorović. Biserica mănăstirii este declarată monument istoric. Aceasta este una dintre cele cinci mănăstiri pe care etnicii sârbi le au în România. La începutul anilor '50 ai sec. 20, după instaurarea comunismului în România, mănăstirea a fost transformată în depozite pentru armată, iar din anii '60 şi până la căderea regimului comunist în dec. 1989 la complexul monahal au funcţionat birourile Cooperativei Agricole de Producţie (C.A.P.) şi câteva depozite de furaje. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1990. Satul Birda este atestat documentar în 1690, Berecuţa în 1458, iar Sângeorge în 1319. Com **B.** a fost înfiinţată la 7 mai

2004 prin desprinderea satelor Birda, Berecuța, Mânăstire şi Sângeorge din fosta com. Gătaia (declarată oraş la 7 mai 2004).

BISERICANI, Mănăstirea ~ → Alexandru cel Bun.

BISOCA 1. Masiv deluros în Subcarpații Vrancei, între râurile Râmnicel şi Jgheab, la contactul cu M-ții Penteleu. Alt. max.: 970 m.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 8 sate, situată în Subcarpații Vrancei, în Depr. Bisoca-Neculele, la poalele Dealului Bisoca; 2 729 loc. (1 ian. 2011): 1 419 de sex masc. şi 1 310 fem. Prelucr. lemnului; valorificarea fructelor. Creşterea ovinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Renumit centru etnografic şi folcloric (case țărăneşti cu specific vrâncean, țesături populare, port popular, fluiere, buciume, ceramică). Satul Bisoca este atestat documentar, prima oară, în 1552. Rezervație de pin negru, în satul Lacurile.

BISTHERE → Oțelu Roşu.

BISTRA 1. Râu, afl. dr. al Timişului la c. 10 km aval de Caransebeş; 57 km; supr. bazinului: 908 km². Izv. din M-ții Țarcu, de sub vf. Pietrii (2 192 m), de la 1 900 m alt., străbate culoarul depresionar omonim şi trece prin oraşul Oțelu Roşu.

2. Culoar depresionar de origine tectonică, cu direcție E-V, situat între M-ții Poiana Ruscăi, la N şi Țarcu, la S, străbătut de râul Bistra. Lungime: 27 km; lățime max.: 2 km; supr.: 58 km². Comunică spre E, prin pasul Poarta de Fier a Transilvaniei, cu Depr. Hațeg.

3. Com. în jud. Alba, alcătuită din 35 de sate, situată în Depr. Câmpeni, în Țara Moților, pe râul Arieş; 4 853 loc. (1 ian. 2011): 2 539 de sex masc. şi 2 314 fem. Produse de dulgherie. Trei mori de apă. Centru de încrustături în lemn. Ansamblu coral (1901). Satul Bistra este menționat documentar, prima oară, în 1437. Bustul lui Nicodim Ganea (1874–1949), operă din 1978 a sculptorului I. Berindei. Biserica „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 20). Rezervația botanică Molhaşurile Căpățânii, situată la 1 600 m alt., este formată din tinoave în care se dezvoltă specii rare de plante. Declarată zonă protejată în 1969.

4. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în N Depr. Maramureş, pe râul Vişeu, la granița cu Ucraina; 4 194 loc. (1 ian. 2011): 2 203 de sex masc. şi 1 991 fem. Expl. de calcare compacte şi de lemn. Culturi de cartofi. Satul Bistra este menționat documentar, prima oară, în 1411, iar în 1913 devine comună de sine stătătoare. Vestigii din Epoca bronzului descoperite în anii 1985–1989 în punctul numit Uloha din satul Crasna Vişeului. Biserică din lemn (1856), în satul Bistra, renovată în 1960 şi distrusă de un incendiu în 1992. Biserici din lemn în satele Crasna Vişeului (1882) şi Valea Vişeului (1880).

BISTREȚ 1. Lac cu apă dulce, situat în lunca Dunării, pe terit. jud. Dolj, alimentat cu apă de râurile Desnățui şi Sărăceaua şi, uneori, în timpul inundațiilor, de Dunăre. Supr.: 18,67 km²; vol.: 28 mil. m³. Lungime: 12 km; lățime max.: 5 km. Importanță piscicolă. Cunoscut şi sub numele de *Cârna* (după denumirea satului cu acelaşi nume, jud. Dolj).

2. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în lunca largă a Dunării, pe malul de NV al lacului Bistreț; 4 280 loc. (1 ian. 2011): 2 145 de sex masc. şi 2 135 fem. Cherhana. Aici au existat două aşezări daco-getice (sec. 9–6 î.Hr.) şi un mare castru roman de pământ (sec. 2–3). Biserica „Sfântul Nicolae" (1826–1832, cu picturi murale interioare din 1837), în satul Bistreț.

BISTRICHE, Ținutul ~ → Bistrița (8).

BISTRICIOARA 1. Râu, afl. dr. al Bistriței moldoveneşti, care se varsă în lacul de acumulare Izvoru Muntelui; 68,5 km; supr. bazinului: 779 km². Izv. din SE M-ților Căliman, de la 1 350 m alt., şi traversează Depr. Bilbor.

2. Pas de înălțime în partea de N a M-ților Giurgeu, situat pe cumpăna de ape dintre Valea Vinului (afl. al Bistricioarei) şi Pârâu Sec (afl. al Topliței), la 1 105 m alt., care asigură legăturile rutiere dintre Toplița şi Borsec, iar de aici, prin com. Tulgheş, cu jud. Neamț şi întreaga Moldovă.

BISTRIȚA 1. Râu, afl. dr. al Siretului la 10 km aval de Bacău; 283 km; supr. bazinului: 7 039 km². Izv. de pe versantul de N al M-ților Rodna prin două pâraie (Bistricioara, 5 km lungime şi Putreda, 7 km), de la 1 930 m alt., străbate apoi, vijelios, diferite formațiuni geologice în care formează bazinete mai largi (Şesuri, Cârlibaba, Ciocăneşti etc.), în alternanță cu chei şi îngustări pitoreşti (Zugreni, Toance, Crucea etc.). În cursul său superior, până la Vatra Dornei, poartă numele de *Bistrița Aurie* (datorită unor sedimente care conțin nisipuri aurifere, exploatate în trecut), parcurgând, mai întâi, un culoar depresionar de c. 10 km lățime, între Obcina Mestecăniş şi M-ții Suhard, ce se lărgeşte apoi în Depr. Dornelor, unde se evidențiază o adevărată piață a apelor. În aval de Vatra Dornei, apele râului învinge rocile dure ale M-ților Bistriței (calcare cristaline, amfibolite, paragneisuri etc.), săpându-şi cheile de la Zugreni, iar după ce se liniştesc, pe o mică porțiune, înfruntă cataractele din zona numită *Toance*, învolburându-se din nou în defileul de la Crucea, pentru a se domoli, în cele din urmă, în lacul de acumulare Izvoru Muntelui. De aici şi până la confl. cu Siretul, apele **B.** se prăvălesc peste turbinele mai multor hidrocentrale (Stejaru, Pângărați, Piatra-Neamț, Roznov, Buhuşi, Gârleni, Bacău I şi II), ce formează o adevărată salbă, cu o putere instalată de 454 MW. Întregul curs al **B.** mai poartă denumirea de *Bistrița moldovenească*, spre a o deosebi de *Bistrița ardeleană* **(2)**, *Bistrița gorjană* **(3)** şi *Bistrița vâlceană* **(4)**. Până în 1969, când a început amenajarea hidroenergetică a **B.**, pe valea ei se practica un intens plutărit.

2. Râu pe terit. jud. Bistrița-Năsăud, afl. dr. al Şieului (acesta din urmă fiind afl. stg. al Someşului Mare la Beclean) la c. 10 km aval de municipiul Bistrița, prin care trece; 65,4 km; supr. bazinului: 662 km². Izv. din N M-ților Căliman, de la 1 562 m alt. Numit şi *Bistrița ardeleană* spre a-l deosebi de *Bistrița gorjană* **(3)**, *Bistrița moldovenească* **(1)** şi de *Bistrița vâlceană* **(4)**.

3. Râu pe terit. jud. Gorj, care se varsă în lacul antropic Ceauru-Rovinari, în aval de Teleşti; 40 km; supr. bazinului: 560 km². Izv. din partea de V a M-ților Vâlcan, de sub vf. Oslea (1 946 m), de la 1 780 m alt., străbate mai întâi pantele de S-SV ale M-ților Vâlcan, modelându-şi o vale îngustă în şisturile cristaline şi în calcarele jurasice din această zonă, şi apoi traversează reg. de SV a Depr. Subcarpatice oltene. În cursul superior, până la Peştişani, **B.** are un curs vijelios, datorat pantei mari (65 m/km) şi debit mic (până la 3 m³/s), iar în zona de vărsare panta de curgere a râului scade la 1,50 m/km şi debitul ajunge la c. 10 m³/s. Acest râu mai este numit şi *Bistrița gorjană*, pentru a-l deosebi de *Bistrița*

ardeleană **(2)**, *Bistrița moldovenească* **(1)** şi *Bistrița vâlceană* **(4)**.

4. Râu pe terit. jud. Vâlcea, afl. dr. al Oltului în aval de com. Băbeni; 50 km; supr. bazinului: 416 km^2. Izv. din S M-ților Căpățânii, de la 1 880 m alt. Numit şi *Bistrița vâlceană* spre a-l deosebi de *Bistrița ardeleană* **(2)**, *Bistrița gorjană* **(3)** şi *Bistrița moldovenească* **(1)**.

5. Munții Bistriței, sistem de masive muntoase în N Carpaților Orientali, limitat de valea superioară a Moldovei, în N, valea Bistricioarei, la S, M-ții Stânişoarei, la E şi M-ții Căliman şi Depr. Dornelor, la V, străpunşi în partea lor nordică de nebiruita vale a Bistriței. Creasta pr. este fragmentată în mai multe masive, bine individualizate: Rarău (1 651 m), Giumalău (1 857 m), Bârnaru (1 699 m), Grințieş (1 758 m) şi Budacu (1 859 m). Sunt alcătuiți în general din roci cristaline. Alt. max.: 1 859 m (vf. Budacu). Împăduriți cu specii răşinoase de arbori.

6. Dealurile Bistriței, unitate geomorfologică în E Pod. Transilvaniei, la poalele de V ale M-ților Căliman, între râul Dipşa, la S, şi râul Rosua, la N (afl. ai Şieului), alcătuită dintr-o asociație de culmi deluroase şi depresiuni subcarpatice drenate de râurile Şieu, Budac şi Bistrița ardeleană. Importantă zonă pomi-viticolă.

7. Depresiunea Bistriței, mică depresiune intracolinară, în zona Dealurilor Bistriței, drenată de Bistrița ardeleană, la 360–500 m. alt. Relief de terase şi lunci.

8. Municipiu în N României, reşed. jud. Bistrița-Năsăud, situat în depresiunea şi pe râul cu acelaşi nume, la 360 m alt.; 85 154 loc. (1 ian. 2011): 41 289 de sex masc. şi 43 865 fem. Supr.: 145,5 km^2, din care 25,6 km^2 în intravilan; densitatea: 3 326 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată în 1886). Nod rutier. Termocentrală. Constr. de utilaje pentru metalurgie, instalații tehnologice, motoare electrice, motoare şi accesorii pentru autovehicule. Producție de acumulatori pentru autoturisme, baterii şi pile electrice, fire şi cabluri electrice şi optice izolate, radiatoare de aluminiu, de mobilă, articole din lemn pentru uz casnic şi tehnic, mat. de constr. (prefabricate din beton, cahle de teracotă), textile, sticlă (articole pentru menaj) şi alim. (preparate din lapte şi carne, produse zaharoase şi de panificație etc.). Centru pomicol şi viticol. Complex de depozitare şi conservare a fructelor. Institut de învățământ superior cu două facultăți şi 1 041 studenți (în anul universitar 2007–2008). Colegiul Național „Liviu Rebreanu" aflat într-o clădire construită în stil neoclasic în perioada 21 mai 1908–1910; Colegiul Național „Andrei Mureşanu" situat într-o clădire din 1912. Şcoală luterană (sec. 16). Bibliotecă județeană (1951), în prezent cu peste 200 000 de vol., dintre care multe incunabile, cărți rare şi periodice vechi. Muzeu județean cu colecții de arheologie (ceramică neolitică, depozite de bronzuri, obiecte dacice, celtice şi romane, monede), de etnografie (costume populare, unelte) şi de ştiințele naturii; Muzeul „Casa Argintarului"; Casa memorială „Andrei Mureşanu"; Galeria „Arcade"; Muzeul de Sub Poartă, Livezile. Parc dendrologic (1 ha). Festival anual internațional de folclor „Nunta Zamfirei" (din 1991). **Istoric.** Descoperirile arheologice identificate cu ocazia unor săpături în arealul oraşului atestă o locuire a acestei zone din Neolitic. Totodată, au fost scoase la iveală unele vestigii din Epoca bronzului (o necropolă de incinerație, o sabie din bronz ş.a.) şi din perioada dacică (un colier dacic din argint ş.a.). Localit. apare menționată documentar, prima oară, la 22 mart. 1241, cu numele *Nösen*, în „Codexul de la Echternach", iar la 16 iul. 1264 este amintită într-un document papal cu numele *Villa Bistriche* din *Ținutul Bistriche*. Aşezarea a fost devastată de marea invazie mongolă la 22 apr. 1241. La 29 dec. 1330, **B.** a intrat sub jurisdicția lui Carol I Robert de Anjou, regele Ungariei. În 1349 a primit statut de oraş (*civitas Bysterce*), în 1353 a obținut dreptul de a ține târg anual, iar în 1405 a fost confirmat ca oraş liber regal. În 1453, oraşul şi districtul Bistrița au intrat în posesia voievodului Iancu de Hunedoara, care a construit o cetate în NE localității. În 1465 a început zidirea centurii de apărare a oraşului, încheiată la începutul sec. 16. În 1529, oraşul a fost donat de Ioan Zápolya, voievod al Transilvaniei, lui Petru Rareş, domn al Moldovei, care l-a stăpânit, cu întreruperi, până în 1546. În 1602, oraşul a fost asediat de trupele generalului austriac, de origine italiană, Giorgio Basta care i-au provocat mari distrugeri, agravate şi de izbucnirea unei cumplite ciume. La 27 iun. 1704, oraşul **B.** a fost asediat, fără succes, de către curuți. În a doua jumătate a sec. 19 s-au executat primele lucrări de modernizare şi sistematizare ale oraşului şi a fost introdus iluminatul public cu lămpi de petrol (1855). Abia în 1913 s-a trecut la iluminatul public cu electricitate. Oraşul **B.**, important centru al luptei de emancipare socială şi națională a românilor din Transilvania, s-a aflat sub ocupație ungară în anii 1940–1944. Declarat municipiu la 27 iul. 1979. În prezent, municipiul **B.** are în subordine ad-tivă 6 localit. componente: Ghinda, Sărata, Sigmir, Slătinița, Unirea, Viişoara. **Monumente:** ruinele cetății (1465–1575), din care se mai păstrează fragmente din zidurile de apărare, din valul şi şanțul care o înconjurau; Turnul Dogarilor (sec. 15), în care se află amenajată o

Bistrița (8). Vedere generală

În arealul com. se află lacul de acumulare Colibiţa (13 km lung.; 270 ha; 65 mil. mc), al cărui baraj a fost realizat în 1977-1986, şi rezervaţiile

expoziţie de măşti şi păpuşi, are o bază dreptunghiulară de 6,3 x 9,9 m, ziduri groase de 1,1 m şi o înălţime de 35 m; biserica ortodoxă cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" are ca local biserica fostei mănăstiri minorite, construită în anii 1270–1280 în stil gotic timpuriu, cu unele transformări şi reparaţii în 1494. În perioada 1518–1520 biserica a fost modificată în stil gotic târziu. După plecarea călugărilor minoriți în 1541 biserica a devenit hambar şi cramă, iar în 1895 a fost cumpărată de români şi adaptată cultului ortodox. Picturile murale interioare, în stil neobizantin, au fost finalizate în anul 1988; biserică zidită în perioada 1320–1470, inițial în stil romanic (azi biserică evanghelică) extinsă şi modificată în stil gotic în a doua jumătate a sec. 14 şi transformată apoi în stilul Renaşterii (1560–1563), de Petrus Italus da Lugano. Biserica păstrează valoroase strane renascentiste executate de Johannes Begler, renovată în repetate rânduri (1897, 1901, 1927). Turnul bisericii evanghelice, construit în 1487–1519, înalt de 75 m, a fost afectat de un incendiu în iunie 2008 şi reparat în 2008–2012 când s-a instalat şi un lift în interiorul lui; biserica romano-catolică, zidită în 1781–1787, în stilul barocului vienez, după planurile arhitectului vienez Paul Schmidt, cu o clădire alăturată în care a funcționat Şcoala Piariştilor în perioada 1720–1879, la care au studiat Gheorghe Şincai şi Andrei Mureşanu; Catedrala ortodoxă (1927–1938); Sinagoga (1856); clădirea Primăriei vechi, construită în 1487 pe locul uneia care a ars în 1457, reparată în 1808, consolidată şi renovată în 1930–1933. Clădirea a fost sediul primăriei

Bistrița (8). Ansamblul comercial „Sugălete"

oraşului până în 1983, când a fost cedată pentru organizarea Muzeului județean; Casa Argintarului (1560–1563), restaurată după incendiul din 1758 şi apoi în 1940 şi 1969, declarată monument de arhitectură; Casa lui Andreas Beuchel sau Casa lui Ioan Zidarul, construită în anul 1500 (una dintre cele mai vechi din oraş) şi restaurată în 1974– 1977, monument de arhitectură; Complexul comercial „Sugălete" reprezintă un ansamblu de arhitectură gotică şi renascentistă, alcătuit din 13 clădiri etajate şi legate între ele prin intrări spațioase, care formează o galerie cu 20 de arcade susținute pe 21 de pilaştri, clădiri construite în perioada 1480–1550. Acest ansamblu constituie emblema municipiului **B.**; Monumentul evreilor bistrițeni, ridicat în 1946 după proiectul lui I. Flontaş, construit din marmură neagră, în memoria evreilor deportați de hitlerişti în iunie 1944; Casa „Textroris" (1860); Casa parohială (1480); Casa „Petermann" (1480); monumentul lui Andrei Mureşanu, realizat de sculptorul Cornel Medrea; statuia lui George Coşbuc, operă a sculptorului G. Covalschi; bustul lui Liviu Rebreanu, executat de Romulus Ladea. Biserici evanghelice se mai află în localitățile componente Ghinda (1778–1878, preluată ulterior de cultul ortodox), Slătinița (sec. 15–16), Unirea (sec. 15–19, preluată ulterior de cultul ortodox) şi Viişoara (sec. 15–16, preluată ulterior de cultul ortodox). În localit. componentă Sărata există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1753) şi o biserică reformată (sec. 18).

9. Mănăstirea ~ → Costeşti (5).

10. Mănăstirea ~ → Alexandru cel Bun.

BISTRIȚA ARDELEANĂ → Bistrița (2).

BISTRIȚA AURIE → Bistrița (1).

BISTRIȚA BÂRGĂULUI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Bistriței, pe cursul superior al Bistriței ardelene; 4 406 loc. (1 ian. 2011): 2 139 de sex masc. şi 2 267 fem. Stație de c.f., inaugurată în 1898. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Țesături şi cusături populare. Satul Bistrița Bârgăului este menționat documentar, prima oară, în 1317. Punct de plecare spre M-ții Bârgău şi Căliman. ~~arealul com. se află mai multe rezervații~~ Cheile Bistriței ardelene (50 ha), Valea Repedea (222 ha), Tăul Zânelor (15 ha), Stâncile Tătarului sau Stâncile Tătărcii (25 ha).

BISTRIȚA GORJANĂ → Bistrița (3).

BISTRIȚA MOLDOVENEASCĂ → Bistrița (1).

BISTRIȚA-NĂSĂUD, județ situat în extremitatea nordică a României, în jumătatea septentrională a Transilvaniei, în bazinul superior al Someşului Mare, între 46°48' şi 47°37' latitudine N şi 23°27' şi 25°36' longitudine E, între jud. Maramureş (N) Suceava (E-NE), Mureş (S-SE) şi Cluj (V-SV). *Supr.*: 5 355 km² (2,25% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 316 947 loc. (1,48% din populația țării), din care 157 300 de sex masc. (49,6%) şi 159 647 fem. (50,4%). *Populația urbană*: 118 732 loc. (37,5%); *rurală*: 198 215 loc. (62,5%). *Densitatea*: 59,2 loc./km². *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 86,5% români, 5,0% maghiari, 4,2% rromi, 0,1% germani ş.a. *Reşed.*: municipiul Bistrița. *Oraşe*: Beclean, Năsăud, Sângeorz-Băi. *Comune*: 58. *Sate*: 232 (din care 3 aparțin oraşului Beclean). *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 10.

Relief predominant de deal şi podiş (2/3 din supr. jud. **B.-N.**), aparținând Pod. Transilvaniei, străjuite la N şi E de unități montane ale Carpaților Orientali,

Bistrița (8). Biserica cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului"

cu prelungiri ce ocupă restul de 1/3 din terit. jud. Cea mai reprezentativă unitate montană de pe cuprinsul jud. **B.-N.** este aceea a M-ților Rodnei, care ocupă partea de N a jud., dominând zonele înconjurătoare prin masivitatea lor impresionantă și prin câteva vârfuri impunătoare (Ineu 2 279 m, Muncelu, 1 703 m ș.a.), aflate în arealul său (vf. Pietrosu, care constituie alt. max. a masivului, 2 303 m, este situat pe terit. jud. Maramureș). Celelalte masive muntoase, care încadrează prin prelungirile lor jud. **B.-N.**, sunt: M-ții Țibleș (în NV), cu vf. Țibleș, de 1 839 m alt., aflat la hotarul cu jud. Maramureș, M-ții Bârgău (în NE), cu relief peneplenizat dominat de numeroase măguri conice (Heniu Mare, 1 611 m, Păltineasa 1 227 m, Vf. Stegii 1 069 m ș.a.) și M-ții Căliman (în E-SE) care își etalează masivitatea prin versantul său de NV și prin vârfurile Vulturu (1 501 m), Poiana Tomii (1 470 m) ș.a. Unitățile colinare ce aparțin Pod. Transilvaniei, cu structuri monoclinale, domuri și cute diapire, ocupă partea centrală și de V a jud., fiind reprezentate prin Muscelele Năsăudului, Dealurile Bistriței, Culmea Șieului, partea nordică a Colinelor Mădărașului și Comlodului, Dealurile Lechinței și Jimborului, Dealurile Ciceului și extremitatea estică a Culmii Breaza cu vf. Breaza (974 m). În interiorul zonei colinare se individualizează c. 20 de depresiuni intracolinare, printre care se remarcă Depr. Bistrița, Sângeorz, Dumitra, Colibița, Budacu ș.a.

Clima temperat-continentală moderată, cu ierni lungi și umede, veri răcoroase și anotimpuri de tranziție (primăvară și toamnă) mult mai scurte decât în partea de S a țării. Valorile medii anuale ale temp. aerului variază între 0°C, în zonele montane înalte, la peste 1 900 m alt., și 8–8,5°C, în reg. deluroase. Temp. max. absolută înregistrată pe terit. jud. **B.-N.** a fost de 40,6°C, la Teaca (16 aug. 1952), iar minima absolută de –33,8°C, la Bistrița (18 ian. 1953). Cantitatea de precipitații prezintă variații anuale, anotimpuale și lunare în raport cu alt. unităților de relief, atingând valori medii anuale de 650 mm în zonele colinare și peste 1 400 mm pe crestele munților, imprimând climatului un caracter de umiditate accentuată. Pe un areal ce depășește 50% din supr. jud. **B.-N.** precipitațiile însumează peste 800 mm anual. Direcția predominantă a vânturilor este dinspre V și NV (cu schimbări evidente de la iarnă la vară), înregistrând o viteză medie de c. 3,5 m/s, intensități mai mari manifestându-se pe culmile montane, unde vântul suflă în rafale cu viteze ce depășesc uneori 40 m/s.

Rețeaua hidrografică, a cărei lungime totală depășește 3 000 km, aparține în majoritate bazinului Someșului Mare, la care se adaugă și câțiva afl. tributari ai Bistriței Aurii (Putreda, Bâla, Lala, Dornișoara) în NE și ai Mureșului (Luțu, Lechința, Șesu, Pârâu de Câmpie) în S. Someșu Mare, al cărui bazin de recepție are o supr. de 4 990 km^2, străbate jud. de la NE spre SV, colectând o puzderie de râuri, printre care: Valea Băilor, Anieș, Cormaia, Rebra, Sălăuța, Țibleș, Valea Lungă (pe dr.), Ilva, Șieu, Meleșu ș.a. (pe stg.).

Vegetația prezintă o pronunțată etajare pe verticală datorată reliefului predominant deluros și muntos. La peste 1 800 m alt. se extinde etajul alpin, dominat de diferite ierburi și arbuști pitici, multe dintre ele raritați sau endemisme carpatice, ocrotite de lege și declarate monumente ale naturii. Printre acestea se remarcă floarea-de-colț (*Leontopodium alpinum*), narcisa (*Narcissus stellaris*), smirdarul (*Rhododendron kotschyi*), jneapănul ș.a. Între 1 300 și 1 800 m alt. se află zona pădurilor de conifere, constituite predominant din molid (*Picea abies*), iar sub acest etaj, până la 500 m alt., sunt răspândite pădurile de foioase (care acoperă majoritatea dealurilor), alcătuite din fag (*Fagus silvatica*), gorun (*Quercus petraea*) și carpen (*Carpinus betulus*), în alternanță cu pajiști secundare, livezi și terenuri agricole. Dealurile din partea de N a jud. (Muscelele Năsăudului) sunt acoperite cu păduri de fag, în amestec cu carpen, brad și molid, la fel ca și versanții munților.

Fauna, abundentă și variată, este reprezentată în pr. prin specii de pădure, de importanță cinegetică: cerbul carpatin (*Cervus elaphus*), căpriorul (*Capreolus capreolus*), mistrețul (*Sus scrofa*), ursul (*Ursus arctus*), râsul (*Lynx lynx*), jderul (*Martes martes*), lupul, vulpea, pisica sălbatică, cocoșul de munte (*Tetrao urogallus*), cocoșul de mesteacăn (*Lyrurus tetrix*), acvila etc. În reg. montane înalte a fost recolonizată, în ultimele decenii, capra neagră (*Rupicapra rupicapra*). În zonele joase se întâlnesc iepuri, șoareci de câmp, șobolani, hârciogi, potârnichi, prepelițe etc. Domeniul apelor este bogat în scobar, mreană, clean, somn, lipan, păstrăv ș.a.

Resurse naturale: păduri (193 814 ha, 2008), zăcăminte de gaze naturale (Enciu, Stupini, Matei, Monor, Silivașu de Câmpie ș.a.), de cărbune (Valea Budacului, Galații Bistriței), zăcăminte polimetalice (min. de plumb, zinc, cupru, argint, aur) la Rodna, Parva, Valea Vinului, Valea Borcutului, Gușețel, Izvoru Cepii, grafit (Anieș, Maieru), mică (Parva), marmură (Cormaia, Anieș, Parva), caolin și argile caolinoase (Parva), sare (Parva), andezit (Măgura Ilvei), dacit (Anieș, Sângeorz-Băi) etc. O bogăție aparte o reprezintă izv. cu ape minerale, mai frecvente la Sângeorz-Băi, Colibița, Lunca Ilvei, Parva, Ilva Mare, Poiana Ilvei, Rodna ș.a.

Istoric. Existența vieții pe aceste meleaguri datează din cele mai îndepărtate timpuri, vestigii materiale din Paleoliticul superior (40 000–10 000 î.Hr.) fiind descoperite la Mintiu și Cepari (unelte din piatră și silex). Mai frecvente sunt, însă, urmele de locuire din Neolitic (milen. 5–4 î.Hr.), identificate în arealul localit. Bistrița, Slătinița, Archiud, Năsăud, Șintereag, Coldău, Chiochiș ș.a., unde s-au găsit resturi ceramice, unelte din piatră și silex (topoare, răzuitoare, lame, buzdugane), vetre de foc etc. Elemente ale culturii materiale Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.), din Epoca mijlocie a bronzului, au fost descoperite în așezările de la Lechința, Bistrița, Șintereag, Chintelnic, iar elemente de cultură materială din prima Epocă a fierului (Hallstatt, 1200–450/300 î.Hr.) au fost scoase la iveală în arealul localit. Căianu Mic, Ciceu-Corabia, Bistrița, Rebrișoara, Stupini, Visuia ș.a. Începutul celei de-a doua Epoci a fierului (450 î.Hr.-sec. 1 d.Hr.), denumită Epoca La Tène, caracterizată prin dezvoltarea meșteșugurilor și a comerțului, precum și prin afirmarea elementului autohton dac pe meleagurile jud. **B-N.** este marcată printr-o serie de descoperiri de așezări și locuințe omenești cu inventare bogate la Bistrița, Sânmihaiu de Câmpie, Archiud, Sărățel, Ardan, Feleac, Arcalia ș.a. Urmele stăpânirii romane au fost identificate în apropierea granței de N a Daciei, apărată de castrele de la Ilișua, Orheiu Bistriței, Livezile ș.a. Populația daco-romană și apoi românească din această zonă a continuat să viețuiască

fără întrerupere şi după retragerea armatelor şi a administraţiei romane (în perioada 271-275), constituindu-se în obşti săteşti şi în formaţiuni prestatale care vor continua să existe şi după cucerirea Transilvaniei de către regatul ungar, cât şi după colonizarea acestor locuri cu populaţie germană în a doua jumătate a sec. 12. Perioada în care poporul român apare pe deplin constituit este ilustrată de vestigiile descoperite la Bistriţa, Archiud, Şintereag, Fântânița, Şirioara ş.a., unde s-au identificat locuinţe de suprafaţă, ceramică autohtonă, necropole de înhumaţie, cetăţi etc. La sf. sec. 12 încep să apară primele atestări documentare ale unor localit., printre care, în 1172–1173 este menţionat satul Şieu-Sfântu (cu numele *Villa Igalia*), iar în prima jumătate a sec. 13, documentele vremii amintesc de existenţa districtului săsesc (*Districtus saxonicus*) cu 23 de aşezări, situate în apropierea localit. Bistriţa, şi a districtului românesc numit *Districtus Rodensis* sau *Districtus Valachorum* (cunoscut mai târziu, în sec. 15, sub numele de *Vallis Valachalis* sau Ţara Năsăudului). Terit. jud. de azi a suferit mari distrugeri provocate de invazia tătară din 1241, cele mai mari pagube înregistrându-se în localit. Bistriţa, Rodna, Beclean ş.a. Localit. Bistriţa, centrul de gravitaţie al zonei înconjurătoare, apare amintită documentar, prima oară, în 1241 şi apoi la 16 iul. 1264, devenind oraş (*civitas*) în 1349; în 1353 a obţinut dreptul de a organiza târguri anuale. Perioada de mare prosperitate a oraşului Bistriţa s-a înregistrat în sec. 15–18 ca urmare a schimburilor comerciale foarte intense cu oraşele moldoveneşti. La începutul sec. 18, în timpul Răscoalei curuţilor locuitorii de pe valea Bârgăului s-au alăturat acestora, mai ales cu prilejul asediului oraşului Bistriţa (27 iun. 1704), fapt ce le-a atras ulterior aspre sancţiuni din partea magistratului bistriţean după înfrângerea răscoalei. Un moment important în istoria jud. **B.-N.** l-a constituit militarizarea acestor ţinuturi prin înfiinţarea la Năsăud în 1762, din ordinul Mariei Tereza (împărăteasa Imperiului Roman de Naţiune Germană şi regină a Ungariei şi Cehiei), a Regimentului II românesc de graniţă, care cuprindea 44 de sate româneşti de pe văile Someşului, Bârgăului şi Şieului. Acţiunea a fost primită cu nesupunere şi cu instigare la revoltă de către masele ţărăneşti, mulţi dintre ţărani (printre care este amintit şi Tănase Todoran din Bichigiu) refuzând să presteze jurământul de înrolare în cadrul acestui regiment. Totuşi, în perioada cât a existat Regimentul II de graniţă (desfiinţat în 1851), grănicerii, care purtau numele de „cătanele negre", s-au afirmat ca buni şi viteji ostaşi pe câmpurile de luptă ale Europei, culminând cu bătălia de la Arcole (15–17 nov. 1796), din N Italiei, unde mulţi dintre ei au căzut eroic în luptele dintre armatele comandate de Napoleon Bonaparte şi cele austriece conduse de feldmareşalul J. Alvinczy, încheiate cu victoria lui Napoleon. Actualul teritoriu al jud. **B.-N.** a fost, deseori, martorul unor însemnate mişcări sociale, printre care se remarcă Răscoala ţărănească din 1514, condusă de Gh. Doja, răscoala din 1784–1785, condusă de Horea, Cloşca şi Crişan, acţiunile revoluţionare din iun. 1849, acţiunile întreprinse pentru înfrângerea armatelor austro-ungare şi crearea statului naţional unitar român (1918), amplele manifestaţii de protest împotriva Dictatului de la Viena (din 30 aug. 1940), organizate în 8 sept. 1940 la Bistriţa etc.

Economia jud. **B.-N.** a cunoscut, după 1989, modificări structurale atât sub aspectul organizării juridice, cât şi al formelor de proprietate. Ca urmare, economia actuală are un profil complex, industrial-agrar, capabilă să valorifice întreaga gamă a resurselor naturale de care dispune. Pr. produse industriale care se realizează în cadrul jud. **B.-N.** sunt: oţel moale şi laminate subţiri (Beclean, Rodna), instalaţii complexe pentru ind. metalurgică, motoare electrice, utilaje diverse, produse electrotehnice ş.a. (Bistriţa), armături industriale din oţel, prefabricate din beton, cahle etc. (Bistriţa, Beclean, Sângeorz-Băi, Măgura Ilvei), articole din cauciuc şi mase plastice (Năsăud), sticlărie pentru menaj (Bistriţa), celuloză şi hârtie (Prundu Bârgăului), mobilă (Bistriţa), cherestea (Prundu Bârgăului, Rodna, Măgura Ilvei, Telciu, Ilva Mică, Leşu Ilvei, Lunca Ilvei ş.a.), ţesături (Năsăud, Bistriţa), tricotaje (Sângeorz-Băi), covoare (Beclean), preparate din carne şi lapte, dulciuri, produse de panificaţie (Bistriţa), semipreparate din legume şi fructe (Năsăud, Beclean)

etc. Meşteşugurile tradiționale sunt reprezentate prin olărit (Susenii Bârgăului, Josenii Bârgăului), cojocărit (Prundu Bârgăului), confecționarea uneltelor şi a obiectelor decorative cu sculpturi şi cioplituri (Telciu, Leşu, Şanț), confecționarea obiectelor de îmbrăcăminte şi a diferitelor materiale cu ajutorul războiului de țesut manual etc.

Agricultura deține o pondere însemnată în economia jud., fiind specializată în pomicultură şi creşterea animalelor. La sfârşitul anului 2007, din totalul supr. agricole a jud. **B.-N.** (295 758 ha), 101 906 ha reveneau terenurilor arabile, 113 890 ha păşunilor, 70 769 ha fânețelor, 8 789 ha livezilor şi pepinierelor pomicole, 404 ha viilor şi pepinierelor viticole etc. În anul 2007, în structura culturilor de câmp predomina porumbul (28 316 ha), urmat de plante de nutreț (13 447 ha), cartofi (11 727 ha), grâu şi secară (6 297 ha), ovăz (5 481 ha), orz şi orzoaică, legume, sfeclă de zahăr etc. Pomicultura, în cadrul căreia predomină merii, prunii, perii, are condiții optime de dezvoltare în zona Dealurilor Bistriței, Lechinței şi Năsăudului şi în reg. Piem. Călimani, asigurând o producție ridicată de fructe (25 665 tone, în anul 2007, din care 21 748 tone mere, 2 666 tone prune ş.a.). Pentru asigurarea unor condiții optime de păstrare a fructelor, la Bistrița funcționează un modern depozit, dotat cu camere a căror temp. constantă favorizează menținerea fructelor în stare proaspătă pe o perioadă îndelungată. Viticultura ocupă supr. mici, reprezentate prin podgoriile Lechința, Dumitra şi Viişoara. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 66 664 capete bovine (în special din rasele Pinzgau şi Bălțata românească), 95 566 capete porcine, 244 034 capete ovine, 12 190 capete caprine, 21 591 capete cabaline. Avicultură (967 729 capete păsări); apicultura (19 348 familii de albine).

Căile de comunicație (2008): rețeaua feroviară, cu o lungime totală de 320 km (din care 183 km electrificată), dispune de câteva noduri de c.f. (Beclean, Salva, Ilva Mică) prin care trec două magistrale feroviare importante: Bucureşti–Baia Mare şi Cluj-Napoca–Vatra Dornei–Suceava. Densitatea liniilor de c.f. este de 59,8 km/ 1 000 km^2 teritoriu. Segmentul de c.f. dintre Salva şi Vişeu de Jos (jud. Maramureş), în lungime de 61 km, a fost construit în 1948 cu ajutorul brigăzilor voluntare de tineret, scurtând drumul dintre Maramureş şi nordul Transilvaniei. Lungimea căilor rutiere însumează 1 539 km, din care 384 km, drumuri modernizate, cu o densitate de 28,7 km/100 km^2 teritoriu.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, rețeaua unităților de învățământ cuprindea 20 grădinițe de copii cu 11 860 copii înscrişi şi 680 cadre didactice, 75 de şcoli generale (învățământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8) cu 29 593 elevi şi 2 574 cadre didactice, 23 licee cu 11 311 elevi şi 675 profesori, o şcoală profesională cu 4 187 elevi şi 261 profesori. Activitatea culturală beneficiază de prezența celor şase case de cultură, 52 de cămine culturale, 230 de biblioteci cu 1 819 000 vol., un cinematograf, cinci muzee şi alte puncte muzeale, două posturi private de televiziune locale etc. Activitatea sportivă este concentrată în cele 51 de secții sportive în cadrul cărora se legitimează 1 408 sportivi, 76 antrenori şi 85 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sfârşitul anului 2007, aceasta era asigurată de activitatea celor patru spitale cu 1 643 paturi, revenind un pat de spital la 192 de locuitori, două dispensare, două policlinici, 104 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. şi a celor 406 medici (1 medic la 780 de locuitori), 124 de medici stomatologi (1 medic stomatolog la 2 553 locuitori) şi 1 572 personal sanitar cu studii medii.

Turismul. Prin variatele sale forme de relief, prin prezența monumentelor istorice şi de artă, prin bogăția şi diversitatea elementelor folclorice şi etnografice, prin stațiunile balneoclimaterice Sângeorz-Băi, Rodna, Ilva Mică ş.a., jud. **B.-N.** se înscrie printre zonele țării cu un potențial turistic ridicat. Reg. montane cu numeroase trasee marcate şi obiective de atracție (întinse zone alpine dominate de vârfuri semețe, râuri repezi, lacurile glaciare Lala Mare, Lala Mică, Tăurile Buhăescu, pasurile pitoreşti Rodna, 1 271 m alt., Şetref, 817 m alt., Tihuța 1 201 m alt. ş.a., peştera Izvoru Tăuşoarelor etc.), reprezintă perimetrele turistice cu cea mai mare afluență. Măreția şi farmecul peisajului bistrițean sunt întregite de nenumărate rezervații (Tăul Zânelor, Stâncile Tătărcii sau Tătarului, poienile cu narcise din masivul Saca, de pe şesul Mogoşani şi de pe Valea Budacului, vulcanii noroioşi de la Monor, masivul de sare de la Sărățel, zăvoaiele Borcutului etc.) şi numeroase monumente de artă şi istorice (Cetățile Rodna, Ciceu, Anieş, castelele feudale de la Urmeniş, Arcalia, Posmuş ş.a., castrele romane de la Orheiu Bistriței, Ilişua, Livezile, casele memoriale din Hordou – azi com. George Coşbuc, Liviu Rebreanu din Târlişua, bisericile din lemn din Sărata, Spermezeu, Sălcuța, Zagra, sec. 18 ş.a.) care păstrează dovezi concludente ale unei îndelungate existențe. Vestitele zone de artă populară şi folclor de pe văile Someşului, Bârgăului, Şieului ş.a., cu o mare diversitate în domeniul creației populare, manifestată prin cântece, dansuri („bărbuncul", „ardeleana", „învârtita" etc.) şi port popular specific (printre altele, sunt renumite pălăriile bărbăteşti cu pene în formă de evantai, cojoacele ş.a.) sunt tot atâtea obiective de mare interes turistic. La sf. anului 2007, capacitatea totală de cazare turistică (2 730 locuri) era asigurată de 14 hoteluri şi moteluri, trei pensiuni turistice urbane, două pensiuni turistice rurale, patru tabere pentru copii, o cabană. Indicativ auto: *BN*.

Localitățile jud. Bistrița-Năsăud

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menționări documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. BISTRIȚA (1241)	1. Ghinda (1332) 2. Sărata (1292) 3. Sigmir (1332) 4. Slătinița (1332) 5. Unirea (1332) 6. Viişoara (1332)

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Sate care aparțin oraşelor*
1. BECLEAN (1235)		1. Coldău (1392) 2. Figa (1305) 3. Rusu de Jos (1305)
2. NĂSĂUD (1264)	1. Liviu Rebreanu (1392, numele actual din 30 aug. 1957) 2. Luşca (1392)	
3. SÂNGEORZ-BĂI (1243)	1. Cormaia (1956) 2. Valea Borcutului (1956)	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BISTRIȚA BÂRGĂULUI	1. **Bistrița Bârgăului** (1317) 2. Colibița (1760–1762)
2. BRANIŞTEA	1. **Braniştea** (1362) 2. Cireşoaia (1269) 3. Măluț (1334)
3. BUDACU DE JOS	1. **Budacu de Jos** (1228) 2. Buduş (1345) 3. Jelna (1264) 4. Monariu* (1243) 5. Simioneşti (1215)
4. BUDEŞTI	1. **Budeşti** (1283) 2. Budeşti-Fânațe (1956) 3. Țagu (1327) 4. Țăgşoru (1329)
5. CĂIANU MIC	1. **Căianu Mic** (1456) 2. Căianu Mare (1456) 3. Ciceu-Poieni (1461) 4. Dobric (1456)
6. CETATE	1. **Satu Nou** (1332) 2. Orheiu Bistriței (1319) 3. Petriş (1311)
7. CICEU-GIURGEŞTI	1. **Ciceu-Giurgeşti** (1405) 2. Dumbrăveni (1467)
8. CICEU-MIHĂIEŞTI	1. **Ciceu-Mihăieşti** (1405) 2. Ciceu-Corabia (1467) 3. Leleşti (1405)
9. CHIOCHIŞ	1. **Chiochiş** (1320) 2. Apatiu (1320) 3. Bozieş (1315) 4. Buza Cătun (1220) 5. Chețiu (1305) 6. Jimbor (1320) 7. Manic (1329) 8. Sânnicoară (1329) 9. Strugureni (1373) 10. Țentea (1219)
10. CHIUZA	1. **Chiuza** (1292) 2. Mireş** (1440)
	3. Piatra (1418) 4. Săsarm (1292)
11. COŞBUC	1. **Coşbuc** (1523)
12. DUMITRA	1. **Dumitra** (1317–1320) 2. Cepari (1380) 3. Tărpiu (1332)
13. DUMITRIȚA	1. **Dumitrița** (1333) 2. Budacu de Sus (1443) 3. Ragla (1319)
14. FELDRU	1. **Feldru** (1245) 2. Nepos (1717)
15. GALAȚII BISTRIȚEI	1. **Galații Bistriței** (1345) 2. Albeştii Bistriței (1332) 3. Dipşa (1332) 4. Herina (1246) 5. Tonciu (1587–1589)
16. ILVA MARE	1. **Ilva Mare** (1552) 2. Ivăneasa (1956)
17. ILVA MICĂ	1. **Ilva Mică** (1440)
18. JOSENII BÂRGĂULUI	1. **Josenii Bârgăului** (1547) 2. Mijlocenii Bârgăului (1733) 3. Rusu Bârgăului (1733) 4. Strâmba (1956)
19. LECHINȚA	1. **Lechința** (1335) 2. Bungard (1331) 3. Chiraleş (1292) 4. Sângeorzu Nou (1317–1320) 5. Sâniacob (1332) 6. Țigău (1243) 7. Vermeş (1439)
20. LEŞU	1. **Leşu** (1696) 2. Lunca Leşului (1956)
21. LIVEZILE	1. **Livezile** (1311) 2. Cuşma (1805) 3. Dorolea (1332) 4. Dumbrava 5. Valea Poenii (1909)

* Satul s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21.
** Satul s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21.

22. LUNCA ILVEI
1. **Lunca Ilvei** (1954)

23. MAIERU
1. **Maieru** (1440)
2. Anieș (1954)

24. MATEI
1. **Matei** (1391)
2. Bidiu (1305)
3. Corvinești (1305)
4. Enciu (1356)
5. Fântânele (1288)
6. Moruț (c. 1278)

25. MĂGURA ILVEI
1. **Măgura Ilvei** (1808)
2. Arșița (1909)

26. MĂRIȘELU
1. **Mărișelu** (1243)
2. Bârla (1319)
3. Domnești (1246)
4. Jeica (1332)
5. Măgurele (1319)
6. Nețeni (1291)
7. Sântioana (1220)

27. MICEȘTII DE CÂMPIE
1. **Miceștii de Câmpie** (1329)
2. Fântânița (1297)
3. Visuia (1329)

28. MILAȘ
1. **Milaș** (1315)
2. Comlod (1315)
3. După Deal (1956)
4. Ghemeș (1913)
5. Hirean (1913)
6. Orosfaia (1297)

29. MONOR
1. **Monor** (1319)
2. Gledin (1319)

30. NEGRILEȘTI
1. **Negrilești** (1405)
2. Breaza (1370)
3. Purcărete (1543)

31. NIMIGEA
1. **Nimigea de Jos** (1261)
2. Florești (1325)
3. Mintiu (1332)
4. Mititei (1547)
5. Mocod (1440)
6. Mogoșeni (1392)
7. Nimigea de Sus (1392)
8. Tăure (1693)

32. NUȘENI
1. **Nușeni** (1305)
2. Beudiu (1305)
3. Dumbrava (1956)
4. Feleac (c. 1310)
5. Malin (1305)
6. Rusu de Sus (1408)
7. Vița (1315)

33. PARVA
1. **Parva** (1773)

34. PETRU RAREȘ
1. **Reteag** (1283)
2. Bața (1405)

35. POIANA ILVEI
1. **Poiana Ilvei** (1760–1762)

36. PRUNDU BÂRGĂULUI
1. **Prundu Bârgăului** (1386)
2. Susenii Bârgăului (1547)

37. REBRA
1. **Rebra** (1245)

38. REBRIȘOARA
1. **Rebrișoara** (1375)
2. Gersa I (1954)
3. Gersa II (1956)
4. Poderei (1956)

39. RODNA
1. **Rodna** (1235)
2. Valea Vinului (1909)

40. ROMULI
1. **Romuli** (1750)
2. Dealu Ștefăniței (1956)

41. RUNCU SALVEI
1. **Runcu Salvei** (1547)

42. SALVA
1. **Salva** (1440)

43. SÂNMIHAIU DE CÂMPIE
1. **Sânmihaiu de Câmpie** (1329)
2. Brăteni (1670)
3. La Curte (1956)
4. Sălcuța (1329)
5. Stupini (1318)
6. Zoreni (1344)

44. SILIVAȘU DE CÂMPIE
1. **Silivașu de Câmpie** (1329)
2. Draga (1913)
3. Fânațele Silivașului (1956)
4. Porumbenii (1956)

45. SPERMEZEU
1. **Spermezeu** (1456)
2. Dobricel (1593)
3. Dumbrăvița (1456)
4. Hălmăsău (1956)
5. Lunca Borlesei (1956)
6. Păltineasa (1601)
7. Sita (1576)
8. Șesuri Spermezeu-Vale (1956)

46. ȘANȚ
1. **Șanț** (1600)
2. Valea Mare (1909)

47. ȘIEU
1. **Șieu** (1319)
2. Ardan (1319)
3. Posmuș (1319)
4. Șoimuș (1319)

48. ȘIEU-MĂGHERUȘ
1. **Șieu-Măgheruș** (1292)
2. Arcalia (1355)
3. Chintelnic (1279)
4. Crainimăt (1264)
5. Podirei (1956)
6. Sărățel (1292)
7. Valea Măgherușului (1913)

49. ȘIEU-ODORHEI
1. **Șieu-Odorhei** (1329)
2. Agrișu de Jos (1408)
3. Agrișu de Sus (1364)
4. Bretea (1305)
5. Coasta (1913)
6. Cristur-Șieu (1332)
7. Șirioara (1250)

50. ȘIEUȚ
1. **Șieuț** (1319)
2. Lunca (1319)

3. Ruştior (1228)
4. Sebiş (1319)

51. ŞINTEREAG
1. **Şintereag** (1325)
2. Blăjenii de Jos (1434)
3. Blăjenii de Sus (1434)
4. Caila (1332)
5. Cociu (1329)
6. Şieu-Sfântu (1172)
7. Şintereag-Gară (1956)

52. TÂRLIŞUA
1. **Târlişua** (1501)
2. Agrieş (1562)
3. Agrieşel (1909)
4. Borleasa (1597)
5. Cireaşi (1956)
6. Lunca Sătească (1956)
7. Molişet (1956)
8. Oarzina (1956)
9. Răcăteşu (1956)
10. Şendroaia

53. TEACA
1. **Teaca** (1318)
2. Archiud (1238)
3. Budurleni (1733)
4. Ocnița (1315)
5. Pinticu (1332)
6. Viile Tecii (1332)

54. TELCIU
1. **Telciu** (1440)
2. Bichigiu (1523)
3. Fiad (1954)
4. Telcişor (1956)

55. TIHA BÂRGĂULUI
1. **Tiha Bârgăului** (1386)
2. Ciosa (1956)
3. Mureşenii Bârgăului (1835)
4. Piatra Fântânele (1956)
5. Tureac (1956)

56. URIU
1. **Uriu** (1405)
2. Cristeştii Ciceului (1333)
3. Hăşmaşu Ciceului (1405)
4. Ilişua (1405)

57. URMENIŞ
1. **Urmeniş** (1321)
2. Câmp (1954)
3. Coşeriu (1956)
4. Delureni (1329)
5. Fânațe (1954)
6. Podenii (1956)
7. Scoabe (1956)
8. Şopteriu (1321)
9. Valea (1956)
10. Valea Mare (1956)

58. ZAGRA
1. **Zagra** (1440)
2. Alunişul (1695)
3. Perişor (1576)
4. Poienile Zagrei (1547)
5. Suplai (1695)

BISTRIȚA VÂLCEANĂ → Bistrița (4).

BIVOLARI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în lunca largă de pe dr. Prutului; 4 476 loc. (1 ian. 2011): 2 274 de sex masc. şi 2 202 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Moară de porumb. Presă de ulei comestibil. Satul Bivolari este atestat documentar, prima oară, în 1801. Vechiul nume: *Cotul Bradului*. Biserica „Sfântul Ilie" (1820), în satul Soloneț.

BIVOLU, vârf în partea de N a M-ților Stânişoarei, constituind alt. max. a acestora (1 530 m).

BIVOLU MARE → Viişoara (2).

BIXAD 1. Com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată în Depr. Malnaş, pe valea superioară a Oltului; 1 956 loc. (1 ian. 2011): 971 de sex masc. şi 985 fem. Staţie de c.f., inaugurată în 1891. Expl. de balast, de andezit şi de piatră ponce. Expl. şi prelucr. lemnului. Cioplituri în piatră. Izvoare cu ape minerale carbogazoase. În arealul satului Bixad au fost descoperite vestigiile unei aşezări neolitice în care s-au găsit vase ceramice pictate şi figurine din lut, antropomorfe şi zoomorfe. Tot aici au fost identificate urmele unei aşezări dacice, fortificată cu val şi şant, datând din sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr. Satul Bixad este menționat documentar, prima oară, în 1648. Bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1834) şi „Sfântul Dumitru" (1936–1940), cu picturi originare; Biserică romano-catolică (1867); Biserică reformată (1978). Com. **B.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Bixad din com. Malnaş, jud. Covasna.

2. Com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în NE Depr. Oaş, la poalele M-ților Oaş, la 178 m alt.; 7 298 loc. (1 ian. 2011): 3 743 de sex masc. şi 3 555 fem. Punct terminus de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Expl. de lignit (în satul Trip) şi de min. complexe (pirită, plumb, zinc, cupru, argint). Satul Bixad, atestat documentar, prima oară, în 1478, a fost amplasat, până în anul 1700, în zona numită „Fărtăi" de sub Piatra Bixadului, dar ca urmare a unei alunecări de teren, care a distrus satul în proporție de 60%, a fost mutat pe locul actual. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat de dealuri, sedativ-indiferent şi cu izv. de ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, clorurate, sodice, sulfuroase, calcice, magneziene, indicate în tratarea bolilor tubului digestiv (gastrite cronice cu aciditate scăzută, tulburări funcționale ale colonului), a afecțiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară), a celor metabolice şi de nutriție etc. Buvete pentru cură internă cu ape minerale. În satul Bixad se află mănăstirea cu același nume, menționată documentar în 1614 ca schit al mănăstirii Vetiş. În tot cursul sec. 17 viața monahală de la Bixad s-a menținut neîntrerupt, iar din 1695 până în luna mai 1701 activitatea mănăstirii a fost strâns legată de numele călugărului grec Isaia (fost stareț la mănăstirea „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" de la Muntele Athos), ucis în condiții neelucidate în luna mai 1701. Biserica actuală, cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel", a fost zidită în anii 1769–1771 (restaurată, repictată şi înzestrată cu mobilier nou în perioada 1981–1989).

Picturile murale interioare au fost executate în 1988–1989 de Dumitru Bănică din Vedea. Desființată în 1948 şi reînființată în 1990, mănăstirea Bixad păstrează o icoană a Maicii Domnului mult cinstită de către credincioşi. Aici au loc, anual, mari pelerinaje de Sfânta Maria Mare (15 august – Adormirea Maicii Domnului), Sfânta Maria Mică (8 septembrie – Naşterea Maicii Domnului), Ziua Crucii (14 septembrie) şi la 29 august (Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul). Tot în satul Bixad există o biserică ortodoxă datând din 1881. Conac (sec. 18), în satul Boineşti.

BIZUŞA-BĂI, staţiune balneoclimatică permanentă, de interes local, situată în NV României, în raza com. Ileanda (jud. Sălaj), pe dr. râului Someş, în NV Pod. Transilvaniei, la 240 m alt., la 42 km NV de municipiul Dej. Climat de coline, sedativ-indiferent, influenţat de pădurile de fag şi stejar din împrejurimi. Temp. medie anuală este de c. 8,5°C. Verile sunt răcoroase (media termică a lunii iul. este de 20°C), iar iernile reci (media lunii ian. –4°C). Precipitaţii moderate (650–700 mm/anual). Numeroase izv. cu ape minerale sulfuroase, bicarbonatate, sulfatate, sodice, calcice, magneziene, hipotone indicate în tratarea afecţiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară), a celor renale şi ale căilor urinare (stări după infecţii urinare tratate medicamentos), a afecţiunilor reumatismale degenerative (spondiloze, artroze, poliartroze) şi abarticulare (tendinoze, tendomioze, periartrită scapulohumerală) etc.

BLAHNIȚA 1. Râu pe terit. jud. Mehedinţi, afl. stg. al Dunării; 55 km; supr. bazinului: 543 km^2. Izv. din V Piem. Bălăciţei şi are un debit mediu multianual redus (0,70 m^3/sec.).

2. Câmpia Blahniței, câmpie înaltă în SV Olteniei, parte componentă a Câmpiei Române, limitată de marele cot al Dunării, în S şi V, de râul Drincea, la E şi Piem. Bălăciţei, la N, drenată median de râul cu acelaşi nume. Este constituită din terasele Dunării, pe supr. cărora s-au instalat, pe alocuri, dune de nisip cu orientare NV-SE. Abundenţa apelor freatice din cursul inf. al râului Blahniţa face ca, uneori, să se formeze lacuri temporare (Jiana, Bucium, Rotunda) între dunele de nisip. Pentru înlăturarea excesului de umiditate s-a realizat sistemul de desecare Blahniţa–Vânju Mare, care apără o supr. de c. 2 500 ha. Alt. max.: 123 m. Culturi de cereale.

BLAJ, municipiu în jud. Alba, situat în Pod. Târnavelor, la 257 m alt., la confl. Târnavei Mici cu Târnava Mare; 20 674 loc. (1 ian. 2011): 10 125 de sex masc. şi 10 549 fem. Supr.: Supr.: 100,7 km^2, din care 9 km^2 în intravilan; densitatea: 2 297 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Producţie de mobilă, placaj, plăci fibrolemnoase, de unelte pentru mină, accesorii pentru maşini-unelte, conf. şi tricotaje, prefabricate din beton, cărămidă şi ţiglă, produse alim. (preparate din lapte, bere, panificaţie etc.). Centru pomicol şi viticol. Muzeu cu secţii de ştiinţele naturii, de istorie şi arheologie (f. 1851), în care se conservă şi biblioteca lui Timotei Cipariu. La **B.** se află sediul Arhiepiscopiei Greco-Catolice şi sediul Mitropoliei Greco-Catolice de Alba Iulia şi Făgăraş. **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate în zona Dealului Hula au scos la iveală o necropolă din prima Epocă a fierului (Hallstatt), aparţinând culturii materiale Ciumbrud (sec. 7–6 î.Hr.), în care s-au găsit podoabe (perle din pastă caolinoasă, inele, aplice din foiţă de aur), obiecte din ceramică, fusaiole, vârfuri de săgeţi din bronz etc. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1252, cu denumirea *Terra* sau *Villa Herbordi*, iar apoi, în 1313, este consemnată cu numele *Terra Blasii filii Herbordi*. Se cunoaşte că în 1252 contele Herbordi a cumpărat domeniul din această zonă, iar în 1313, Blasius, fiul lui Herbordi, a devenit noul stăpân al acestui domeniu. Se pare că denumirea de Blaj derivă de la numele Blasius. În 1535, Ştefan Bagdi, proprietarul de atunci al domeniului Blaj, a construit un palat care a servit ca sediu al reşedinţei episcopale. În 1617, localit. a primit dreptul de a ţine târguri săptămânale şi anuale. La 17/27 oct. 1687, la **B.** s-a încheiat tratatul dintre Imperiul Habsburgic şi Principatul autonom al Transilvaniei, prin care Transilvania se obliga să plătească acestuia o sumă de 700 000 de florini, iar Imperiul Habsburgic recunoştea privilegiile ţării şi domnia ereditară a lui Mihail Apafi. La 19 mai 1737, Blajul a devenit oraş, iar în aceeaşi lună anului 1737, Ioan Inocenţiu Micu (Clain) s-a retras la **B.**, stabilindu-se în palatul Bagdi. Tot atunci a mutat reşed. episcopiei greco-catolice de la Făgăraş la Blaj. În a doua jumătate a sec. 18, oraşul **B.** a devenit cel mai important centru de cultură şi învăţământ românesc din Transilvania prin înfiinţarea unei tipografii (1747), a unui Seminar şi a două şcoli („Şcoala latinească" şi „Şcoala de obşte", inaugurată la 11 oct. 1754 – transformată în 1779 în Şcoală normală) ş.a. În a doua jumătate a sec. 18 şi începutul sec. 19, oraşul **B.** a fost un puternic centru al luptei românilor din Transilvania pentru emancipare naţională, o întreagă pleiadă de cărturari iluminişti (Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Şincai, Ioan Budai-Deleanu, Ioan Piuariu-Molnar ş.a.) promovând curentul cultural novator cunoscut sub numele de „Şcoala Ardeleană"; aceştia, sprijiniţi de alţi gânditori iluminişti (Simion Bărnuţiu, George Barițiu, Timotei Cipariu,

Blaj. Palatul episcopal

Blaj. Catedrala greco-catolică „Sfânta Treime"

Gheorghe Lazăr, Iacob Mureşianu ş.a.) au adus, prin scrierile lor, argumente istorice, filologice şi demografice privind originea latină a limbii române şi a poporului român, continuitatea şi unitatea etnică a acestuia, combătând teoriile neştiinţifice ale unor contemporani, printre care Franz Joseph Sulzer, Iosif Carol Eder, Jernej Kopitar, Johann Christian Engel ş.a. La **B.**, pe Câmpia Libertăţii, a avut loc, la 3/15–5/17 mai 1848, Marea Adunare Naţională a românilor transilvăneni (c. 40 000 de participanţi), în majoritate ţărani, care a adoptat programul de revendicări referitoare la drepturile inalienabile ale poporului român şi care a protestat vehement împotriva „uniunii" forţate a Transilvaniei cu Ungaria. La 15 mai 1993, oraşul **B.** a fost declarat municipiu, având în prezent în subordine ad-tivă 6 localit. componente (Deleni-Obârşie, Fliteşti, Izvoarele, Petrisat, Tiur, Veza) şi 2 sate care îi aparţin (Mănărade, Spătac). **Monumente:** Palatul episcopal (1535, renovat şi mărit în 1837), în stil baroc, care a găzduit un timp Muzeul de istorie şi arheologie; Catedrala greco-catolică, cu hramul „Sfânta Treime", construită în anii 1738–1745, în stil baroc, după planurile arhitectului italian Giovanni Martinelli (finisată la exterior până în 1749 şi sfinţită în 1756), a fost restaurată între 1777 şi 1779; a mai fost supusă unor ample lucrări de restaurare şi transformări radicale (alungirea navei, zidirea corului şi a două turnuri de faţadă, mărirea altarului şi a absidei semicirculare) în 1835–1837. Renovată amplu în 1963–1968, catedrala mai păstrează în naos picturi murale executate între 1756 şi 1780, în stil brâncovenesc, şi un iconostas din lemn de tei, realizat în stil baroc, în anii 1749–1756, de către meşterul tâmplar Aldea din Târgu Mureş. În această catedrală se află mormântul lui Ioan Inocenţiu Micu (Clain) şi cel al cardinalului Alexandru Todea; biserica parohială (a „grecilor") cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1770), cu picturi murale interioare originare; edificiul vechii Academii teologice (1741–1777), construit după planurile arhitectului Giovanni Martinelli; ansamblul monumental comemorativ al „Adunării de la Blaj", constând dintr-un obelisc central numit „Gloria" (ridicat în 1958) executat din beton, placat cu mozaic, şi un grup statuar alcătuit din 32 de busturi ale unor personalităţi ale istoriei şi culturii româneşti (inaugurat în 1973), opere de artă ale sculptorilor Ion Vlasiu, Ion Irimescu, Ion Jalea, Marius Butunoiu ş.a.; statuia lui Avram Iancu, operă a sculptorului George Apostu (dezvelită în 1972); busturile lui Petru Aron (autor I. Togănel, 1985), Axente Sever (autor Alexandra Crişan, 1970), Gheorghe Şincai (autor V. Fulicea, 1959), Iacob Mureşianu (autor V. Fulicea, 1959); statuia „Lupa capitolina" (dezvelită la 20 nov. 1993); în satul Mănărade se află o biserică având hramul „Schimbarea la Faţă" (1737) şi o cetate ţărănească (sec. 17) cu ziduri puternice, străjuite de două turnuri de apărare, în mijlocul căreia a fost construită o biserică evanghelică (în 1864); în localit. componentă Petrisac se află o biserică din sec. 13 (cu adăugiri – prelungirea navei – din sec. 15), cu turn-clopotniţă din 1913, iar în localit. componentă Tiur se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1730).

BLANDIANA, com. în jud. Alba, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Metaliferi, în culoarul larg al Mureşului; 1 033 loc. (1 ian. 2011): 537 de sex masc. şi 496 fem. Staţie de c.f. Vestigii arheologice datând din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului şi până în sec. 11–12 (depozit de obiecte din bronz din Hallstattul târziu; ruinele unei aşezări romane – *mansio* – în care s-au găsit inscripţii, urmele unui templu închinat lui Mithras, ştampile pe cărămizi, care dovedesc prezenţa soldaţilor romani din *Legiunea a XIII-a Gemina*; ceramică striată de tip balcano-dunărean din sec. 9–10 etc.). Satul Acmariu este menţionat documentar, prima oară, în 1276, iar satul Blandiana în 1733. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1768), în satul Acmariu, strămutată ulterior la schitul din Alba Iulia.

Blaj. Marea Adunare Naţională din 3/15–5/17 mai 1848

BLĂGEŞTI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Cracău-Bistriţa, la poalele Culmii Pietricica, pe râul Blăgeşti; 7 398 loc. (1 ian. 2011): 3 648 de sex masc. şi 3 750 fem. Biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1838–1842, reparată în 1911 şi 1933).

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Colinelor Fălciului cu Depr. Elan; 1 534 loc. (1 ian. 2011): 753 de sex masc. şi 784 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1808–1810) şi „Sfântul Nicolae" (1843).

BLĂJANI 1. Culme deluroasă în Subcarpaţii Vrancei, cu orientare N-S, cuprinsă între râurile Câlnău, la E, şi Slănic, la V. Alt. max.: 633 m (vf. Cărătnău).

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată la poalele culmii Blăjani; 1 076 loc. (1 ian. 2011): 521 de sex masc. şi 555 fem. Morărit. Centru viticol şi de vinificaţie. Pomicultură. În satul Blăjani, atestat documentar în 1545, se află o biserică din lemn (sec. 18).

BLĂJEL, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor; 2 337 loc. (1 ian. 2011): 1 175 de sex masc. şi 1 162 fem. Satul Blăjel este menţionat documentar, prima oară, în 1393.

BLĂJENI, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 8 sate, situată în NE Depr. Brad, la poalele M-ţilor Bihor, pe cursul superior al Crişului Alb; 1 216 loc. (1 ian. 2011): 591 de sex masc. şi 625 fem. Pomicultură. Apicultură. Satul Blăjeni este menţionat documentar, prima oară, în 1439.

BLÂNDEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare; 2 255 loc. (1 ian. 2011): 1 135 de sex masc. şi 1 120 fem. Mori de grâu şi de porumb; panificaţie. Satul

Şoldăneşti este atestat documentar în 1490. În satul Blândeşti a existat biserica „Sfinţii Voievozi" construită în 1790 (reparată în 1878 şi 1905), demolată în 1959 şi reconstruită ulterior. Com. **B.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Blândeşti, Cerchejeni şi Şoldăneşti din com. Sulița, jud. Botoşani.

BLEJEŞTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Glavacioc; 3 878 loc. (1 ian. 2011): 1 919 de sex masc. şi 1 959 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale (în satele Blejeşti, Baciu, Sericu). Pe terit. com. **B.** s-a descoperit o aşezare neolitică cu trei niveluri, aparţinând culturii materiale Gumelnița, în care s-au găsit obiecte din silex, străchini, castroane, două figurine antropomorfe ş.a. Biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1812), şi şcoală din 1835, în satul Sericu; conacul „Voinea" (1890), în satul Blejeşti.

BLEJOI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, pe interfluviul dintre Teleajen şi râul Dâmbu, la 5 km N de Ploieşti; 8 496 loc. (1 ian. 2011): 4 118 de sex masc. şi 4 378 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de petrol. Producţie de mixturi asfaltice, de confecţii textile şi de ambalaje din carton; panificaţie. Biserică, construită în anii 1983–1990.

BLIDARU → Costeşti (6).

BLIDIŞEL, masiv deluros în Subcarpaţii Buzăului, între râurile Buzău, la V, şi Bălăneasa, la E. Alt. max.: 821 m.

BOATU → Liţa.

BOBÂLNA 1. Masiv deluros, bine individualizat, aparţinând Dealurilor Dejului (Pod. Someşan), situat în partea de N a jud. Cluj. Alt. max.: 693 m. Nod hidrografic.

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 11 sate, situată la poalele de N ale dealului omonim, pe cursul superior al râului Olpret (afl. stg. al Someşului); 1 623 loc. (1 ian. 2011): 796 de sex masc. şi 827 fem. Morărit şi panificaţie; colectarea şi prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Pomicultură. Biserică din lemn (sec. 17). Până în 21 dec. 1957, satul şi com. Bobâlna s-au numit *Olpret*. În satul Bobâlna, menţionat documentar, prima oară, în 1332, s-a declanşat ampla răscoală ţărănească din Transilvania (1437–1438), provocată de înăsprirea asupririi feudale şi de măsurile excepţionale luate de episcopul Gheorghe Lepeş în anul 1436. Mulţimea răsculată, formată din ţărani români şi maghiari, sprijinită de mii de locuitori ai oraşelor, de lucrătorii de la ocnele din Dej, Sic, Cojocna, şi de unele elemente ale micii nobilimi, a ridicat (în luna apr. sau mai 1437), pe Dealul Bobâlna, o tabără după model husit şi a înfrânt (la sf. lunii iun. 1437) armata nobililor, obţinând (6 iul. 1437), prin convenţia de la Cluj-Mănăştur, satisfacerea unor revendicări sociale, economice şi politice (dreptul de liberă strămutare, abolirea nonei, adică abolirea dijmei din producţiile de vin şi grâu, micşorarea rentei feudale în bani, natură şi muncă etc.). Categoriile privilegiate (nobilime, cler, fruntaşii secui şi saşi) au încheiat (16 sept. 1437), la Căpâlna, o înţelegere, cunoscută sub numele de *Unio trium nationum*, prin care se obligau să se ajute reciproc împotriva răsculaţilor, a turcilor şi uneori chiar împotriva regalităţii maghiare. La sf. lunii sept. 1437, ostilităţile dintre răsculaţi şi armata nobiliară au fost reluate şi, după lupta de la Apatiu (încheiată nedecis), s-a ajuns (la 6 oct. 1437) la o nouă înţelegere prin care se anulau o parte din revendicările răsculaţilor obţinute anterior. În nov. 1437, răscoala a reizbucnit şi armata răsculaţilor, condusă de Anton cel Mare din Buda şi Ioan Românul din Vireag, au ocupat la începutul lunii dec. oraşele Aiud şi Cluj (probabil şi Dej, şi Turda), dar la 9 ian. 1438, armata nobiliară, comandată de Desideriu de Losoncz, cu ajutorul secuilor şi al regelui Albert de Habsburg, a recucerit oraşul Cluj (centrul de rezistenţă al răsculaţilor) şi a reprimat sângeros răscoala. Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1677, cu picturi interioare din 1758), în satul Cremenea; Monumentul ridicat în memoria participanţilor la răscoală.

BOBICEŞTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu Piem. Oltețului; 3 304 loc. (1 ian. 2011): 1 671 de sex masc. şi 1 633 fem. Biserică având hramul „Sfânta Parascheva" (1818), în satul Bobiceşti.

BOBOTA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Crasnei, pe râul Crasna; 3 943 loc. (1 ian. 2011): 1 965 de sex masc. şi 1 978 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui; confecţii metalice. Expl. de lignit (din 1919). Creşterea bovinelor. Viticultură. Izvoare cu ape minerale sulfuroase, feruginoase (în satele Bobota şi Zalnoc). Satul Bobota este menţionat documentar, prima oară, în 1213. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Derşida (1700), declarată monument istoric şi de arhitectură, şi Zalnoc (c. 1700, cu picturi de la sf. sec. 18). În satul Bobota s-a născut Corneliu Coposu.

BOCÂRNEA → Siriu (2).

BOCICOIU MARE, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Maramureş, pe stg. râului Tisa, la graniţa cu Ucraina; 4 383 loc. (1 ian. 2011): 2 251 de sex masc. şi 2 132 fem. Staţie de c.f. Prelucr. lemnului; fabrică de cărămidă. Muzeu etnografic. Satul Bocicoiu Mare este menţionat documentar, prima oară, în 1364. Staţiune balneoclimatică, în satul Crăciuneşti (→ *Crăciuneşti* 2). Conacul „Szaploncsay Zoltan" (1848–1849), azi şcoală, în satul Tisa.

BOCSIG, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată la contactul Depr. Zarand cu Câmpia Crişurilor, pe Crişu Alb şi Canalul Morilor; 3 609 loc. (1 ian. 2011): 1 742 de sex masc. şi 1 867 fem. Staţie de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Viticultură. Pomicultură. Satul Bocsig este menţionat documentar, prima oară, în 1553, în perioada 1912–1930 s-a numit *Regele Carol*, iar între anii 1948 şi 1964 a purtat numele *Răpsig*. Castel în stilul Renaşterii târzii construit în 1860 de Aleksandru, fostul rege al Serbiei (din dinastia Karagheorghević), care a fost detronat în 1858 şi s-a stabilit la Bocsig.

BOCŞA 1. Oraş în jud. Caraş-Severin, situat într-o mică depresiune din N M-ţilor Dognecea, la 170 m alt., pe râul Bârzava, străjuit de Culmea Mare, la S (617 m alt.) şi de Dealul Areniş (549 m alt.), la N, la 24 km NV de municipiul Reşiţa; 17 005 loc. (1 ian. 2011): 8 402 de sex masc. şi 8 603 fem. Supr.: 121,5 km^2, din care 9,1 km^2 în intravilan; densitatea: 1 869 loc./km^2. Staţie de c.f., inaugurată la 3 sept. 1873. Nod rutier. Expl. de min. de fier, de min. complexe şi de marmură. Constr. de grupuri electrogene, de utilaje pentru construcţii, de utilaje metalurgice, miniere şi agricole şi piese auto. Prelucr.

lemnului (cherestea); produse alim. (preparate din carne şi lapte, panificaţie etc.). Biblioteca orăşenească. **Istoric.** Săpăturile arheologice întreprinse la sf. sec. 19, în arealul Dealului Colţan, au scos la iveală urme de cultură materială din perioada de tranziţie de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.), aparţinând culturii materiale Coţofeni; în perimetrul Dealului (Culmea) Mare a fost identificat un cimitir de incineraţie hallstattian, iar pe terit. fostei com. Bocşa Română a fost descoperit un tezaur datând din perioada stăpânirii romane în Dacia (106–271/275), alcătuit din 119 monede romane imperiale. Identificarea unor cărămizi ştampilate în această zonă atestă prezenţa unităţilor armatei romane aparţinând *Legiunii a IV-a Flavia Felix*. Perimetrul actualului oraş a rezultat din unirea, în 1960, a două localit. rurale – *Bocşa Montană* (sau *Bocşa Vasiovei*, menţionată documentar, prima oară, în 1333 şi apoi în 1437 şi în 1534, cu numele *Castrum Bokcha*) şi *Bocşa Română* (atestată documentar în 1717, cu numele *Vallach Bogschan*) – localităţi contopite sub denumirea de Bocşa care, la 1 ian. 1961, a fost declarată oraş. Stăpânită de turci (1607–1717) şi de Imperiul Habsburgic (1718–1918). În 1719, pe terit. fostei com. Bocşa Montană (sau Bocşa Vasiovei) a fost construit primul furnal de topit min. de fier, iar în 1722, al doilea furnal şi o turnătorie, după această dată fiind aduşi colonişti germani pentru dezvoltarea mineritului şi a metalurgiei fierului. **Monumente:** cetatea Cuieşti (sec. 14), cucerită de către turci în 1551, renovată în 1595 de localnici şi apoi distrusă de turci în 1658 (azi în ruină); bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1795, pictată în 1810 şi restaurată în 1938), „Buna Vestire" (1755), „Naşterea Maicii Domnului" (1803), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1808), „Pogorârea Duhului Sfânt" (1796, cu picturi din 1845); bisericile romano-catolice cu hramurile „Imaculata Concepţiune" (1723, reconstruită în 1840), în stil baroc, „Sfântul Arhanghel Mihail" (1929) şi „Sfântul Ioan Nepomuk" (1815); mănăstirea „Vasiova" (de maici) cu biserica având hramul „Sfântul Ilie", construită în stil bizantin, în trei luni (15 mai-aug. 1905), prin strădania călugărului Macarie Guşcă şi sfinţită abia în 1907. În 1933–1938, în cadrul ansamblului monahal a fost construită o clădire cu etaj destinată atelierelor de ţesut covoare. Prin Decretul 410 din 28 oct. 1959, atelierele de ţesut au trecut în proprietatea statului, iar mănăstirea desfiinţată (reînfiinţată la 1 iul. 1990); posedă o importantă şi valoroasă colecţie de cărţi bisericeşti vechi (*Adunarea cazaniilor,* 1793, Viena; *Dogmele credinţei,* 1816, Neamţ; *Pidalionul,* 1844, Neamţ; *Explicarea Psalmilor,* 1853, Bucureşti ş.a.); clădirea Primăriei (sec. 19).

2. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Crasnei cu Dealurile Codrului, pe râul Sălaj; 3 531 loc. (1 ian. 2011): 1 743 de sex masc. şi 1 788 fem. Haltă de c.f. Prelucr. marmurei. Viticultură; apicultură. În satul Bocşa, menţionat documentar, prima oară, în 1349, se află casa natală a lui Simion Bărnuţiu (1808–1864), gânditor, om politic şi revoluţionar, vicepreşedinte al Adunării de la Blaj din 3/15–5/17 mai 1848, în care există amenajat un muzeu memorial.

BOCU, masiv deluros în Subcarpaţii Buzăului, între râurile Sărăţel, la V, şi Slănic, la E. Alt. max.: 809 m.

BOD, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Braşov, pe râul Ghimbăşel, în zona de confl. a acestuia cu Oltul; 4 650 loc. (1 ian. 2011): 2 287 de sex masc. şi 2 363 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Producţie de zahăr (din 1889); produse de panificaţie. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, cartofi, lucernă, legume ş.a. Staţie de radio-emisie, instalată în 1935. Staţie meteorologică. Aici s-a înregistrat, la 25 ian. 1942, minima absolută de temp. din România (– 38,5°C). În satul Bod, menţionat documentar, prima oară, în 1211, se află o biserică evanghelică fortificată (sec. 16) şi o biserică ortodoxă având hramul „Sfântul Nicolae" (1776). Pădure de stejari (*Quercus robur*) ocrotiţi. Cetatea Bod s-a prăbuşit la cutremurul din 14 oct. 1802, păstrându-se în prezent un fragment din zidul acesteia.

BODĂIEŞTI → Petricani.

BODEŞTI 1. → Buhuşi.

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului, pe râul Cracău; 5 162 loc. (1 ian. 2011): 2 504 de sex masc. şi 2 658 fem. Prelucr. lemnului; confecţii textile. Centru de cojocărit. Pomicultură; apicultură. În arealul com. **B.** au fost descoperite (1939–1942) vestigiile unei importante aşezări neolitice cu mai multe niveluri de locuire, aparţinând culturii materiale Cucuteni (milen. 4–3 î.Hr.), în care s-au găsit obiecte din piatră şlefuită şi silex, ustensile din os şi mai ales figurine feminine din lut, cu tors plat, şi vase ceramice, remarcabile prin bogăţia şi varietatea modelelor pictate. Caracteristic pentru plastica descoperită aici este vasul ajurat, numit de arheologi „Hora de la Frumuşica", la care părţile pline au silueta unui corp uman văzut din spate, oferind întregului ansamblu înfăţişarea unui grup dansând în horă. În satul Oşlobeni există mănăstirea Dumbravele (de călugări) cu biserica având dublu hram – „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" şi „Naşterea Maicii Domnului", ctitorie călugărească din anul 1712, construită în mijlocul unei păduri de stejari. Corpul de chilii şi clopotniţa au fost construite în anul 1900 pe locul celor vechi. În perioada comunistă a funcţionat ca biserică de mir, iar mănăstirea a fost reînfiinţată în 1991. În 1993, un incendiu, cauzat de un scurt-circuit, a mistuit biserica până la temelie, salvându-se doar icoanele. Reconstruită în anii 1994–1998, iar picturile murale interioare executate în perioada 1998–2002 de un colectiv condus de Ciprian Istrate. În satul Bodeştii de Jos se află biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (mijlocul sec. 17, cu pridvor adăugat în 1795), iar în satul Corni, biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Boguslavul" (1740).

Bodeşti (2). Vasul ajurat „Hora de la Frumuşica"

BODOC 1. Munții ~, masiv muntos în S Carpaților Orientali, în grupa munților vulcanici, limitat de Depr. Ciuc şi M-ții Ciuc, la N, M-ții Nemira, la NE, Depr. Târgu Secuiesc, la E, Râu Negru, la S, valea Oltului, la V şi M-ții Harghita, la NV. Are o culme centrală, orientată N-S, din care se detaşează câteva vârfuri (Bodoc, 1 193 m, Vârful Pădurii, 1 213 m, Cărpiniş ş.a.) legate prin înşeuări. Alcătuit din fliş cu intruziuni vulcanice. Alt. max.: 1 241 m (vf. Cărpiniş). Nod hidrografic. Acoperit cu păduri de fag. Expl. de andezit (Bixad, Micfalău). La poale apar numeroase izv. cu ape minerale (Băile Tuşnad, Malnaş, Turia, Bodoc etc.).

2. Com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în N Depr. Sfântu Gheorghe, la poalele M-ților Bodoc şi Baraolt, la 549 m alt., pe râul Olt, la 15 km N de municipiul Sfântu Gheorghe; 2 435 loc. (1 ian. 2011): 1 268 de sex masc. şi 1 167 fem. Staţie de c.f. Expl. de argilă. Producţie de cărămidă şi ţiglă. Staţie de îmbuteliere a apelor minerale. Creşterea ovinelor. Satul Bodoc este atestat documentar, prima oară, în 1332, iar satul Zălan în 1319. Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, cu izv. de ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, sodice, calcice, magneziene, clorurate, folosite atât ca ape de masă, cât şi pentru tratarea afecţiunilor tubului digestiv (dispepsie gastro-intestinală, gastrite cu aciditate redusă), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită, litiază biliară) şi renale (cură pentru diureză după infecţii urinare). În perimetrul satului Olteni au fost descoperite (1959) vestigiile unei aşezări neolitice, ale unei aşezări dacice, datând din a doua Epocă a fierului, ale unui castru roman din piatră (80 x 120 m) din sec. 2–3 şi ale unei aşezări civile romane (sec. 2–3). Biserică fortificată (sec. 15), cu portal în stil gotic; Castelul „Mikó" (1827), în satul Olteni.

BODROG → Zădăreni.

BODRUK → Zădăreni.

BOGATA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Mureş; 2 020 loc. (1 ian. 2011): 1 002 de sex masc. şi 1 018 fem. Haltă de c.f. Expl. de gaze naturale. Pe terit. satului Bogata, menţionat documentar, prima oară, în 1295, au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului (ceramică de tip Wietenberg, cu decor bogat în spirale meandrate, roţi de teracotă etc.), din cea a fierului şi o aşezare feudală din sec. 12–14. Vechiul nume: *Bogata de Mureş*.

BOGAȚI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Piteştiului cu Piem. Cândeşti, pe râul Budişteanca; 4 519 loc. (1 ian. 2011): 2 258 de sex masc. şi 2 261 fem. Expl. de petrol (în satele Bogaţi şi Glâmbocel). Expl. şi prelucr. a lemnului. Pomicultură; apicultură; viticultură.

BOGAZCHIOI → Cernavodă.

BOGÂLTIN, Mănăstirea ~ → Cornereva.

BOGDA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 6 sate, situată în V Pod. Lipovei, la 200 m alt., în zona de izv. a râului Bega Veche, la 50 km NE de Timişoara; 417 loc. (1 ian. 2011): 205 de sex masc. şi 212 fem. Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu izv. de ape minerale carbogazoase, feruginoase, iodurate, oligominerale (mineralizare totală 717,7 g/litru), indicate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, ginecologice, ale rinichilor şi căilor urinare etc. Buvete pentru cură cu apă minerală. Aici se organizează tabere de vară pentru vacanţa elevilor. Satul Bogda este menţionat documentar, prima oară, în 1436. Stăpânit de turci (1607–1717) şi de Imperiul Habsburgic (1718–1918). În perioada 1720–1771 a fost colonizat cu germani. Satul Charlottenburg, întemeiat în anii 1770–1771, o dată cu cel de-al doilea val de colonizare cu germani, este singurul sat din Banat, şi chiar din România, desfăşurat sub formă de cerc, fapt pentru care a fost declarat monument istoric.

BOGDANA 1. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Boian; 2 533 loc. (1 ian. 2011): 1 281 de sex masc. şi 1 252 fem. Culturi de cereale. În satul Bogdana se află o biserică din anul 1883, iar în satul Broşteanca există biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1846).

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 9 sate, situată în Colinele Tutovei, pe râul Bogdana; 1 778 loc. (1 ian. 2011): 887 de sex masc. şi 891 fem. Viticultură. Satul Bogdana este atestat documentar la 20 oct. 1468. Biserică având hramul „Schimbarea la Faţă" (sec. 19), în satul Găvanu. Com. **B.** are în componenţă satul Plopeni care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21 existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

3. Mănăstirea ~ → Ştefan cel Mare (2).

4. Mănăstirea ~ → Rădăuți (2).

BOGDAND, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în S Dealurilor Codrului, pe interfluviul Cerna–Maia; 2 834 loc. (1 ian. 2011): 1 389 de sex masc. şi 1 445 fem. Vestigii din Epoca bronzului (vase ceramice decorate cu motive ornamentale) descoperite 1981 în punctul „Togul Popii". În satul Bogdand, menţionat documentar, prima oară, în 1383, există o biserică din piatră, consemnată documentar în 1470, cu adăugiri din sec. 18 şi turn ridicat în 1863, azi aparţinând cultului reformat-calvin. În satul Corund, atestat documentar, prima oară, în 1423, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1723), cu decor sculptat la portal şi stâlpii pridvorului şi cu picturi pe pereţii interiori executate în 1798.

BOGDAN VODĂ, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Maramureş, pe râul Iza, în zona de confl. cu pâraiele Ieud şi Valea Satului; 3 143 loc. (1 ian. 2011): 1 605 de sex masc. şi 1 538 fem. Constr. de piese auto; producţie de covoare persane. Satul Bogdan Vodă, numit până la 17 febr. 1968 *Cuhea* şi menţionat documentar, prima oară, în 1352, se pare că a fost reşed. voievodului Bogdan I (primul domn de sine stătător al Moldovei, 1359–1365). Acest fapt este atestat de descoperirea (1964–1965), pe un promontoriu care străjuieşte Valea Izei, a urmelor unei temelii din piatră a unei locuinţe (12 x 9 m) incendiate, care se pare că a aparţinut voievodului Bogdan I, în care s-au găsit balamale, cuie din fier, vârfuri de săgeţi, ceramică, pinteni de cavaleri, lănci din fier ş.a. Această presupusă reşed. voievodală era înconjurată de pavaj şi de o palisadă. Tot aici, au fost descoperite fundaţiile unei biserici din piatră (23 x

Bogdan Vodă. Biserica „Sântul Nicolae"

11,50 m) datând din prima jumătate a sec. 14. În satul Bogdan Vodă se află o biserică cu hramul „Sfântul Nicolae", construită din bârne de brad, în anii 1718–1722, pe locul alteia incendiată de tătari în 1717; este una dintre cele mai valoroase biserici de acest fel din țară, declarată monument istoric în anul 2000. Biserica păstrează picturi interioare din 1754, un candelabru din lemn sculptat (1722), un clopot din 1801 şi câteva cărți vechi însemnate (*Octoih*, 1750, *Evanghelia*, 1760, *Triod*, 1771). Tot aici există o casă din lemn din 1780, care a aparținut lui Vasile Deac, şi Grupul statuar „Bogdan Voievod", operă din anul 2007 a sculptorului Ioan Marchiş. Anual, în satul Bogdan Vodă are loc, la mijlocul lunii mai, o manifestare populară ciobănească, asemănătoare cu cea a „Sâmbrei oilor", numită local „Ruptul sterpelor".

BOGDĂNEŞTI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată în SV Depr. Caşin, pe râul Oituz; 2 739 loc. (1 ian. 2011): 1 373 de sex masc. şi 1 366 fem. Centru pomicol (meri, peri, pruni). Săpăturile arheologice au scos la iveală o aşezare din Epoca bronzului, constituită din bordeie cu podine din lut şi vetre din pietre, cu ceramică bogată (căni cu o toartă, cești, amfore, castroane, borcane etc.). În satul Bogdăneşti, atestat documentar la 1 sept. 1584, se află biserica „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1776–1778, cu adăugiri din 1929), consolidată în anii 1986–1987 (după stricăciunile provocate de cutremurul din 4 mart. 1977) şi pictată în frescă în perioada 1993–1995.

2. Com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în N Subcarpaților Neamțului, pe râul Râşca; 3 982 loc. (1 ian. 2011): 2 039 de sex masc. şi 1 943 fem. Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1779, refăcută în 1805, cu pridvor adăugat în 1879). În satul Bogdăneşti se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări). Începutul vieții monahale la Bogdăneşti datează din anul 1363, când voievodul Bogdan I a ctitorit o biserică din lemn pentru a servi ca loc de rugăciune a călugărilor schitului Bogdăneşti. Schitul a fost distrus din temelii de tătari în anul 1510. În sec. 16–18 au fost câteva încercări de revigorare a vieții monastice, dar de scurtă durată (în anii 1528–1574 a funcționat un schit de călugări, iar în perioada 1620–1740 a existat un schit de maici). La 20 iul. 1994, pe locul fostei vetre monahale s-a pus piatra de temelie a noii mănăstiri din Bogdăneşti prin strădania preotului Gheorghe Loghinoaia, cu contribuția creştinilor din comună, iar la 7 mai 2006 s-a sfințit biserica mănăstirii al cărui hram este „Sfântul Ilie Tesviteanul". Prin efortul călugărilor şi al credincioşilor din Bogdăneşti s-au mai construit clădirile anexe, aghiasmarul, clopotnița, un aşezământ creştin filantropic pentru bătrâni, cu o capacitate de 70 de persoane, inaugurat în 1995, şi s-a sfințit, în anul 2001, statuia voievodului Bogdan I.

3. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 9 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, pe râul Bogdăneşti; 3 410 loc. (1 ian. 2011): 1 719 de sex masc. şi 1 691 fem. Satul Unțeşti este atestat documentar în 1499, iar satele Bogdăneşti şi Vlădeşti, în 1528. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1792), „Sfinții Voievozi" (1794) şi „Sfântul Nicolae" (1801, refăcută în 1851), în satele Orgoieşti, Vlădeşti şi Bogdăneşti.

BOGDĂNIȚA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în arealul Colinelor Tutovei, pe interfluviul dintre râurile Bogdana şi Horoaia; 1 599 loc. (1 ian. 2011): 840 de sex masc. şi 719 fem. Morărit. Abator. Creşterea animalelor. Satul Tunseşti este menționat documentar, prima oară, în 1453, iar Rădăeşti, în 1617. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Trei Ierarhi" (1794) şi „Sfântul Nicolae" (1833), declarate monumente istorice, în satele Cepeşti şi Cârțibaşi; în satul Bogdănița se află biserica „Sfântul Nicolae" (1847) a fostului schit Fundul Bogdăniței.

BOGESCHDORF → Băgaciu.

BOGHEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 9 sate, situată în SV Colinelor Tutovei, pe stg. râului Zeletin; 1 703 loc. (1 ian. 2011): 863 de sex masc. şi 840 fem. Satele Pleşeşti şi Prisecani sunt menționate documentar, prima oară, în 1491, Plăcinteni în 1495, iar Iugani în 1569. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 17, reparată în sec. 20), în satul Chițcani. Stejar multisecular (sec. 15), declarat monument al naturii, în satul Bogheştii de Sus.

BOGHICEA, com. în jud. Neamț, alcătuită din 4 sate, situată în culoarul larg al Văii Siretului; 2 630 loc. (1 ian. 2011): 1 337 de sex masc. şi 1 293 fem. Prelucr. lemnului. Com. **B.** a fost înființată la 12 iul. 2005 prin desprinderea satelor Boghicea, Căuşeni, Nistria şi Slobozia din com. Bira, jud. Neamț.

BOGHIŞ, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Crasnei, pe râurile Barcău şi Valea Mare şi pe pârâul Iaz; 1 967 loc. (1 ian. 2011): 979 de sex masc. şi 988 fem. Prelucr. lemnului. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local (în satul Boghiş), cu izvoare de ape minerale sulfuroase, bicarbonate, sodice, hipotone, termale (43°C), indicate în tratarea afecțiunilor ginecologice şi ale aparatului locomotor. Stabiliment balnear şi bazin cu apă minerală în aer liber. Biserică reformată (1792); castelul „Bánffi" (1720), cu parc. Com. **B.** a fost înființată la 13 iun. 2005 prin desprinderea satelor Boghiş şi Bozieş din com. Nuşfalău, jud. Sălaj.

BOHOLT → Şoimuş.

BOIAN 1. Câmpie în S României, parte componentă a Câmpiei Române, cuprinsă între Platforma Cotmeana, la N, râul Vedea, la E, fl. Dunărea, la S, şi râul Olt, la V, drenată median, de la NV la SE, de râul Călmățui. Este formată din câmpuri interfluviale largi (7–18 km lățime), slab fragmentate, cu o uşoară înclinare spre SE, acoperite cu depozite groase de loess (20–30 m), afectate de depresiuni de tasare (crovuri sau găvane), unele de dimensiuni foarte mari (200 ha; ad.: 4–5 m). Partea de S a Câmpiei **B.** este constituită din terasele şi lunca Dunării, având alt. mai mici (20–60 m). Alt. max.: 171 m. Culturi de cereale, plante tehnice, legume ş.a. pe soluri cernoziomice, fertile în condiții de umiditate normală.

2. Lac situat în lunca Dunării, în SE Câmpiei Române, pe terit. jud. Călăraşi. Supr.: 230 ha. Importanță piscicolă.

3. Cultură materială din Neoliticul mijlociu (milen. 5–4 î.Hr.), descoperită pe o înălțime numită Grădiştea Ulmilor de pe terit. satul Vărăşti, com. Dorobanțu, jud. Călăraşi, caracterizată prin patru faze de dezvoltare, în cadrul cărora s-au identificat locuințe, obiecte din silex şi piatră şlefuită, ceramică bogat decorată prin excizie, cu motive spiralate-meandrice, plastică din lut sau os (figurine zoomorfe şi antropomorfe), obiecte de podoabă (mărgele din marmură, coliere din cochilii de scoici etc.). Aceste caracteristici, tipice Neoliticului mijlociu, au dat numele culturii **B.** a cărei arie de răspândire maximă a cuprins Muntenia, SE Transilvaniei, Moldova de S, Dobrogea şi NE Bulgariei.

BOIANU MARE, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Viişoarei, în apropierea izv. râului Inot; 1 376 loc. (1 ian. 2011): 716 de sex masc. şi 660 fem. Satul Boianu Mare este menţionat documentar, prima oară, în 1358. Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1686, cu adăugiri din sec. 19 şi picturi din sec. 18), în satul Boianu Mare, declarată monument istoric.

BOIŞOARA, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 3 sate, situată în NE Depr. Loviştea, la poalele de SV ale M-ţilor Făgăraş; 1 343 loc. (1 ian. 2011): 659 de sex masc. şi 684 fem. Expl. lemnului. Pomicultură. Culturi de cartofi. Creşterea animalelor. Biserică având dublu hram – „Buna Vestire" şi „Cuvioasa Parascheva" (ante 1816), în satul Bumbueşti.

BOIŢA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 4 sate, situată în SE Depr. Sibiu, la poalele NE ale M-ţilor Lotrului, în zona pasului Turnu Roşu, unde începe pitorescul defileu al Oltului din Carpaţii Meridionali, la 23 km SE de municipiul Sibiu; 1 747 loc. (1 ian. 2011): 874 de sex masc. şi 873 fem. Expl. şi prelucrarea lemnului. Expl. de piatră (cariera Căpreţ). Muzeu etnografic (în satul Boiţa). Două spitale pentru bolnavii cu afecţiuni psihice. În arealul satului Boiţa, atestat documentar în 1453, în punctul numit Rude, au fost descoperite (1957–1958) urmele unui castru roman de dimensiuni mici (41 x 47 m) cu dublu zid de incintă, cunoscut sub numele de *Caput Stenarum*, datând din sec. 2, precum şi vestigiile unei aşezări civile în care s-au găsit ruinele unor clădiri din cărămidă. Această străveche aşezare se află situată pe anticul drum roman ce ducea spre Apulum şi la capătul de N al liniei romane de fortificaţii cunoscută ca *Limes Alutanus*. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1812–1822, cu zid de incintă), în satul Boiţa. Tot în satul Boiţa, în zona de intrare în defileul Oltului prin trecătoarea Turnu Roşu, pe malul drept al Oltului, se află castelul Turnu Roşu (sec. 19) şi ruinele unui turn de pază (*Turnu Roşu* sau *Turnu Spart*) datând din sec. 13–14, turn care, în secolele trecute, avea menirea să vegheze asupra drumului de legătură dintre Sibiu şi Râmnicu Vâlcea. Acest turn făcea parte dintr-un vast sistem defensiv, organizat de oraşul Sibiu. Com. **B.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Boiţa, Lazaret, Lotrioara şi Paltin din subordinea ad-tivă a oraşului Tălmaciu.

BOIU, Izbucul ~ → Peştera Câmpenească.

BOIU MARE, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Boiului (Pod. Someşan); 1 204 loc. (1 ian. 2011): 593 de sex masc. şi 611 fem. Expl. de bentonit. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Satul Boiu Mare este menţionat documentar, prima oară, în 1405. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1757), în satul Frâncenii Boiului.

BOJI PETRU → Săveni (2).

BOKCHA → Bocşa (1).

BOLBOŞI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în Dealurile Jiului, pe râul Jilţu; 3 302 loc. (1 ian. 2011): 1 736 de sex masc. şi 1 566 fem. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1755– 1757, refăcută în 1818), în satul Bălăceşti.

BOLDEŞTI-GRADIŞTEA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Săratei, la confl. râului Râiosu cu Bălana; 1 927 loc. (1 ian. 2011): 909 de sex masc. şi 1 018 fem. Expl. de petrol. Reşed. com. este satul *Boldeşti*.

BOLDEŞTI-SCĂENI, oraş în jud. Prahova, situat la poalele de SV ale Dealului Seciu, pe Valea Teleajenului, la ieşirea acestuia din Subcarpaţii Prahovei, la 250–300 m alt., la 14 km N de Ploieşti; 11 388 loc. (1 ian. 2011): 5 631 de sex masc. şi 5 757 fem. Supr.: 35 km^2, din care 7,5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 518 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de geamuri, de sticlărie, de ambalaje din mase plastice şi de mucava. Centru viticol şi pomicol. **Istoric.** Oraşul s-a format prin contopirea (17 febr. 1968) satelor Boldeşti (atestat documentar în 1503, 1600 şi 1778) şi Scăeni (*Scăieni*, *Scăiani* sau *Scăuiani*, menţionat documentar în 1543 şi 1581). Cramă. La Scăeni, între 10 mart. 1835 şi 30 sept. 1836, a funcţionat un falanster (organizaţie social-economică primară, formată din c. 2 000 de persoane, care urma să funcţioneze ca asociaţie de producţie şi consum bazată, îndeosebi, pe îndeletniciri agricole), înfiinţat de Teodor Diamant (socialist-utopic), cu ajutorul boierului Emanoil Bălăceanu, după modelul falansterului preconizat de socialistul francez Charles Fourier. Oraşul **B.-S.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Seciu. În oraş se află ruinele bisericii „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1812) şi monumentul lui Teodor Diamant, operă din 1977 a sculptorilor E. Tudorache şi Şt. Macovei. În localit. componentă Seciu există biserica având hramul „Sfânta Treime" (sec. 18).

BOLDU, com. în jud. Buzău, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Râmnicului; 2 393 loc. (1 ian. 2011): 1 135 de sex masc. şi 1 258 fem. Expl. de gaze naturale. Confecţii textile. Viticultură. Satul Boldu este atestat documentar în 1830.

BOLDUR, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Lugojului; 2 292 loc. (1 ian. 2011): 1 090 de sex masc. şi 1 202 fem. Satul Boldur este menţionat documentar, prima oară, în 1290, iar apoi în 1368 cu numele *Bondor*. Biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1865–1868), în satul Boldur.

BOLINTIN-DEAL, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, la 20 km V de Bucureşti; 6 231 loc. (1 ian. 2011): 3 003 de sex masc. şi 3 228 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Prefabricate din beton; tâmplărie în lemn; balastieră. În apr. 1991 un tânăr român a fost ucis de un ţigan, fapt ce a determinat un conflict interetnic urmat de incendierea a 18 case ale ţiganilor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **B.-D.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Bolintin-Deal se află bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1886) şi „Sfântul Nicolae" (sf. sec. 19) şi conacele „Hubert" şi „Băleanu" – ambele construite la începutul sec. 20.

BOLINTIN-VALE, oraş în jud. Giurgiu, situat în Câmpia Vlăsiei, pe stg. Văii Argeşului, la 25 km V de Bucureşti; 12 590 loc. (1 ian. 2011): 6 216 de sex masc. şi 6 374 fem. Supr.: 40,4 km^2, din care 9,2 km^2 în intravilan; densitatea: 1 368 loc./km^2. Expl. de balast. Producţie de tricotaje, de confecţii metalice, de prelucr. a lemnului, alim. (preparate din lapte şi carne, panificaţie) şi de produse pentru uz gospodăresc. Tăbăcărie. Complex de industrializare a legumelor şi fructelor. Reparaţii auto. Moară (1920). **Istoric.** Prima menţiune documentară a localit. datează din perioada 1426–1450,

aflându-se printre cele 63 de aşezări rurale consemnate în acest interval în Ţara Românească. În 1433, localit. apare consemnată într-un hrisov emis de domnul Alexandru Aldea în legătură cu ajutorul pe care-l acordau locuitorii mănăstirii „Buna Vestire" din Bolintin. Aici a poposit Tudor Vladimirescu, la 16 mart. 1821, în drum spre Bucureşti, lansând o proclamaţie către locuitorii Bucureştiului pentru a se solidariza cu mişcarea condusă de el. Declarat oraş la 31 mai 1989. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 **B.-V.** a făcut parte din jud. Ilfov. În prezent, are în subordine ad-tivă 3 sate: Crivina, Malu Spart, Suseni. **Monumente:** conacul familiei boiereşti Băleanu (sec. 17); biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1832, cu refaceri ulterioare); monumentul funerar şi statuia scriitorului Dimitrie Bolintineanu (născut la Bolintin-Vale în 1819– mort 1872), realizate de sculptorul Carol Storck. În satul Malu Spart se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1880).

BOLOTEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de SE ale Măgurii Odobeşti, pe râul Putna; 4 879 loc. (1 ian. 2011): 2 392 de sex masc. şi 2 487 fem. Nod rutier. Centru viticol şi de vinificaţie. Satul Boloteşti, menţionat documentar, prima oară, în 1565, s-a numit, până în sec. 17, *Târgoveţi*. Satul Găgeşti este atestat documentar în 1610, iar Căpoteşti (azi desfiinţat şi înglobat în satul Putna) în 1626. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1702), în satul Boloteşti; biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1809, refăcută în 1867–1870, distrusă în timpul Primului Război Mondial şi reconstruită în anii 1920–1925); Moară domnească acţionată de forţa apei. În satul Găgeşti se află mănăstirea Tarniţa, ctitorie călugărească din anul 1702, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", reparată în 1805 (după stricăciunile provocate de cutremurul din 14 oct. 1802) şi apoi în 1919–1920 (după deteriorările cauzate de luptele din Primul Război Mondial). În 1950, mănăstirea de călugări a fost transformată în mănăstire de maici, dar la 28 oct. 1959 acestea au fost alungate de autorităţile comuniste şi mănăstirea desfiinţată, clădirile anexe căzând pradă ruinei de-a lungul a 30 de ani. În 1990, mănăstirea a fost reînfiinţată. Biserica mănăstirii, construită din lemn pe fundaţie de beton, cu o turlă mare pe naos, de formă hexagonală, aşezată pe un tambur pătrat, a fost mistuită în întregime de un incendiu în luna aprilie 2006, pe locul ei fiind construită, ulterior, o nouă biserică.

BOLVAŞNIŢA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în N culoarului depresionar Timiş-Cerna, la poalele de V ale Muntelui Mic; 1 436 loc. (1 ian. 2011): 750 de sex masc. şi 686 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni). Biserică (1832). Satul Bolvaşniţa este menţionat documentar, prima oară, în 1376.

BONCHII, Peştera ~, peşteră în V României, în partea centrală a M-ţilor Pădurea Craiului (M-ţii Apuseni), în raza com. Roşia (jud. Bihor). Lungimea galeriilor: 2 300 m. Are forma unui coridor, străbătut de un pârâu subteran, cu numeroase săli largi (unele cu însemnate formaţiuni stalagmitice), centrale sau colaterale, şi sifoane. Greu accesibilă.

BONCUŢA, pas în Carpaţii de Curbură, într-o zonă de înşeuare dintre M-ţii Ciucaş (la V) şi Tătaru (la E), în apropiere de izv. râului Telejenel, la 1 078 m alt.

BONDOR → Boldur.

BONŢIDA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Transilvaniei (Câmpia Fizeşului), pe dr. Someşului Mic; 5 131 loc. (1 ian. 2011): 2 523 de sex masc. şi 2 608 fem. Staţie de c.f. Herghelie. Fermă de creştere a porcinelor. Topitorie de cânepă. În satul Bonţida, menţionat documentar, prima oară, în 1263, se află castelul „Bánffi", cu turnuri rotunde la colţuri, construit în 1652, după planurile arhitectului Agostino Serena, modificat şi amplificat în stil baroc de arhitectul J. Fischer von Erlach (după 1745) şi amplificat din nou în 1850 (o aripă nouă) de arhitectul A. Kagerbauer. Castelul a fost restaurat parţial în 1999. Tot în satul Bonţida există o biserică din sec. 13, aparţinând cultului reformat-calvin, cu refaceri ulterioare şi cu amvon din 1720, construit de David Sipoş. În satul Coasta există conacul „Dujardin" (sec. 18–19), iar în satul Răscruci, o biserică reformată (sec. 17).

BORA → Padina.

BORĂNEŞTI, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în lunca largă de pe dr. râului Ialomiţa; 2 865 loc. (1 ian. 2011): 1 438 de sex masc. şi 1 427 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ; legumicultură; viticultură. Satul Borăneşti apare consemnat pe o hartă austriacă din sec. 18 cu toponimul *Borăneştie*. În perioada 1864–1874 a fost comună rurală, în anii 1874–1876 satul Borăneşti a făcut parte din com. Speteni, iar între 1876 şi 1968 a fost comună de sine stătătoare. La 17 febr. 1968 a fost inclus în com. Coşereni, iar la 7 apr. 2004 s-a reînfiinţat com. Borăneşti, în urma desprinderii satelor Borăneşti şi Sinteşti din com. Coşereni. În satul Borăneşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1866) şi conacul boierului Nicu Chiroiu (1889, renovat în 1994–1995).

BORĂSCU 1. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Jiului, pe râul Borăscu; 3 545 loc. (1 ian. 2011): 1 803 de sex masc. şi 1 742 fem. Schitul Săroiu (sec. 19). Muzeu etnografic. Biserică din lemn cu dublu hram – „Sfântul Dimitrie" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1821), în satul Scoruşu. În perioada 1 ian. 1965 şi 17 febr. 1968, satul şi com. **B.** s-au numit *Livada*.

2. Suprafaţa de eroziune ~ → Godeanu (1).

BORCA, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 7 sate, situată la poalele M-ţilor Bistriţei şi Stânişoarei, pe valea superioară a Bistriţei moldoveneşti, în zona de confl. cu râurile Borca şi Sabasa; 6 613 loc. (1 ian. 2011): 3 336 de sex masc. şi 3 277 fem. Expl. şi prelucr. lemnului; brichetarea rumeguşului; prelucr. laptelui şi a lânii. Abator. Recoltarea fructelor de pădure. Bogat fond cinegetic (mistreţi, cerbi, urşi ş.a.). Creşterea bovinelor şi a ovinelor. Staţiune balneoclimaterică de interes local. Numele localit. provine de la un izv. cu apă minerală alcalină, cloruro-sodică, numit local „borcut". Monument închinat eroilor căzuţi pe câmpurile de luptă în Primul Război Mondial. Rezervaţie faunistică (357 ha).

BORCEA 1. Braţ stg. al Dunării, în cursul ei inf., pe terit. României, care se desprinde la 5 km amonte de municipiul Călăraşi şi se uneşte apoi cu „albia mamă", la 6 km N de Hârşova. Are un curs meandrat pe o distanţă de 100 km, limitând, la V, Balta Ialomiţei. Navigabil pentru vase de mic tonaj. După difluenţa din amonte de Călăraşi, **B.** are un debit redus (c. 10% din apele fl.), majoritatea vol. (c. 90%) dirijându-se pe braţul Dunărea Veche. După ce **B.** primeşte aportul braţului intermediar Bala (sau *Braţul Rău*), în aval de com. Unirea (jud. Călăraşi), care îl leagă cu Dunărea Veche, debitul creşte considerabil (c. 61%), iar

albia se lăţeşte la 300–450 m. Din apele **B.** se alimentează marile sisteme de irigaţii de la Jegălia (20 mii ha), Pietroiu–Ştefan cel Mare (80 mii ha), Gălăţui–Călăraşi (54 mii ha) ş.a. Pe malul stg. al **B.** se află municipiile Călăraşi şi Feteşti. Braţul **B.** este traversat, la Feteşti, de două poduri feroviare (unul construit de ing. Anghel Saligny în 1890–1895 şi altul realizat în 1985–1987) şi de un pod rutier (1985–1987) care asigură legăturile între Muntenia şi Dobrogea pe o variantă mult scurtată. Podul rutier de la Feteşti face parte integrantă din autostrada ce se construieşte între Bucureşti şi Constanţa.

2. Com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în E Câmpiei Bărăganului, pe stg. braţului Borcea; 8 596 loc. (1 ian. 2011): 4 248 de sex masc. şi 4 348 fem. Haltă de c.f. (inaugurată la 26 sept. 1896). Complex avicol. Pescuit. Până la 1 ian. 1965 s-a numit *Cocargeaua*. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ialomiţa.

BORDEI VERDE, com. în jud. Brăila, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Brăilei; 2 703 loc. (1 ian. 2011): 1 383 de sex masc. şi 1 320 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Morărit. Culturi de cereale. Pe terit. satului Lişcoteanca au fost descoperite vestigiile a patru aşezări neolitice, aparţinând culturilor Boian şi Gumelniţa, din care s-au recuperat, printre altele, un vas ritual (asemănător vaselor ceramice de tip Cucuteni) şi o masă de rit. Satul Bordei Verde a fost întemeiat în 1855. Biserică (1881), în satul Bordei Verde.

BORDEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, pe dr. râului Râmna; 1 811 loc. (1 ian. 2011): 886 de sex masc. şi 925 fem. În satul Bordeşti se află ruinele clădirilor fostei mănăstiri **B.** (sec. 17) şi biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1698), ctitorie a căpitanului Mănăilă Ioniţă, dregător în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. După secularizarea averilor mănăstireşti (1863), biserica mănăstirii a devenit biserică de mir, declarată monument istoric la 10 martie 1915, păstrând picturi murale interioare originare.

BORDUŞANI, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în E Câmpiei Bărăganului, pe stg. braţului Borcea; 5 079 loc. (1 ian. 2011): 2 570 de sex masc. şi 2 509 fem. Cherhana. Moară (începutul sec. 20). Culturi de cereale. Pomicultură. Creşterea porcinelor. Pescuit. În perimetrul satului Borduşani au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice aparţinând culturii materiale Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), în care s-au găsit unelte din piatră, silex, os şi corn şi vestigiile unei aşezări daco-getice din sec. 2 î.Hr., în care au fost identificate fragmente de vase ceramice lucrate la roată şi decorate cu picturi sau prin lustruire. Biserica „Sfântul Ilie" (sec. 18, refăcută în 1838), în satul Borduşani.

BORI → Gura Humorului.

BORLAC → Castelu.

BORLEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 5 sate, situată în V Depr. Cracău–Bistriţa, la poalele de E ale M-ţilor Goşmanu, pe râul Nechitu; 9 539 loc. (1 ian. 2011): 4 804 de sex masc. şi 4 735 fem. Zăcăminte de săruri de potasiu şi de magneziu. Expl. şi prelucr. lemnului. Fabrică de conf. În satul Nechit se află mănăstirea Nechit (de călugări), cu biserica „Schimbarea la Faţă" (34 m lungime şi 12 m lăţime), construită în 1864. Mănăstirea actuală s-a dezvoltat pe locul schitului Nechit consemnat documentar în 1399 cu o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae". În primele decenii ale sec. 19, viaţa monahală de la acest schit a început să se stingă, după care a urmat o perioadă de uitare şi ruinare până în 1864 când s-a construit biserica de zid, o clopotniţă şi câteva chilii. La 28 oct. 1959 schitul a fost desfiinţat de autorităţile comuniste şi reînfiinţat apoi în 1972 prin efortul părintelui Zenovie Ghidescu sprijinit de Patriarhia Română. În anii 1976–1979 biserica de zid a fost refăcută în întregime, atribuindu-se hramul „Schimbarea la Faţă", şi s-a construit paraclisul cu hramul „Sfinţii Mucenici Zenovie şi Zenovia" – ambele lăcaşuri pictate în perioada 1979–1982 de monahia Viorica Creţu de la mănăstirea Prislop. În anii 1998–2001 a fost construit un nou Turn-clopotniţă, înalt de 51 m, care adăposteşte un paraclis cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena". În partea de N a bisericii se află în construcţie o clădire cu patru niveluri care va adăposti trapeza (sala de mese), o sală de conferinţe, mai multe chilii pentru călugări şi mai multe spaţii de cazare pentru pelerini.

BOROAIA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului, pe dr. râului Moldova; 4 726 loc. (1 ian. 2011): 2 303 de sex masc. şi 2 423 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. În satul Boroaia se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1808) şi biserica de zid cu dublu hram – „Sfânta Ana" şi „Sfânta Maria", construită în perioada 22 iun. 1969–2 mai 1970 (sfinţită la 21 mai 1977) prin efortul părintelui Ilarion Argatu.

BOROD, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în E Depr. Vad-Borod, la poalele M-ţilor Plopiş şi Pădurea Craiului, pe râul Borod; 3 887 loc. (1 ian. 2011): 1 930 de sex masc. şi 1 983 fem. Expl. de cărbune brun, de argilă refractară, de piatră şi nisip în carieră. Prelucr. lemnului; apicultură. Pomicultură. Satul Borod este menţionat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294. Punct fosilifer (în satul Cornitel, 0,1 ha).

BOROŞNEU MARE, com. în jud. Covasna, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Târgu Secuiesc, pe stg. Râului Negru; 3 283 loc. (1 ian. 2011): 1 654 de sex masc. şi 1 629 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Prelucr. lemnului. Complex de creştere a bovinelor. Satul Boroşneu Mare este menţionat documentar, prima oară, în 1332. În satul Leţ au fost descoperite (1949, 1955) vestigiile unei aşezări neolitice, cu mai multe niveluri de locuire, în care s-a găsit ceramică de tip Criş şi Boian. Vestigii ale unui castru roman auxiliar construit în anii 110–120 pe drumul dintre Pasul Oituz şi Pasul Bran. În satul Dobolii de Sus se află o biserică reformată din sec. 16, declarată monument istoric, construită în stil gotic târziu, cu picturi murale din 1667 şi strane pictate în 1773, iar în satul Boroşneu Mic există conacul „Tompa" (sec. 18) şi o biserică din sec. 18.

BORSEC 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, în Carpaţii Orientali, dominată de M-ţii Giurgeu, la S-SV, şi M-ţii Bistriţei, la E-NE, drenată de Valea Vinului (afl. dr. al Bistricioarei). Supr.: 30 km^2. Relief colinar şi de terase joase. Climă răcoroasă (media termică anuală 4°C) şi precipitaţii bogate (800 mm/anual). Păduri de răşinoase. Numeroase izv. cu ape minerale. Importantă zonă turistică.

2. Oraş în jud. Harghita, situat în depresiunea cu acelaşi nume, la 860–880 m alt., pe Valea Vinului; 2 727 loc. (1 ian. 2011): 1 318 de sex masc. şi 1 409 fem.

Supr.: 96 km², din care 1,7 km² în intravilan; densitatea: 1 604 loc./km². Expl. de cărbune, turbă şi travertin. Confecţii textile. Renumită staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu izv. de ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, alcalino-feroase, hipotone, cunoscute şi recomandate pentru acţiunea lor tămăduitoare încă din 1594. În 1767, **B.** figura printre cele mai importante staţiuni balneare. În 1803 ing. vienez Johann Gunther a luat în arendă izv. minerale de la **B.** pe timp de 28 de ani, inaugurând (în 1806) îmbutelierea apelor minerale în sticle, ca ape de masă

În 1889 au început expl. de turbă pentru „băi de nămol". Recunoaşterea internaţională a calităţilor terapeutice ale apelor minerale de la **B.** a fost confirmată de acordarea mai multor distincţii: Medalia de merit a Târgului Internaţional de la Viena (1873); Medalia de argint şi Diploma de onoare acordate în 1876 la Expoziţiile internaţionale de la Berlin şi, respectiv, Trieste; Diploma de onoare a Expoziţiei Internaţionale de la Paris (1878). Medicii specialişti indică staţiunea **B.** pentru tratarea afecţiunilor cardiovasculare (insuficienţă mitrală şi aortică compensată, hipertensiune arterială, varice), endocrine (hipertiroidie, boala Basedow, stări prepuberale la copii supraponderali), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistite cronice necalculoase), a bolilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, constipaţii cronice, colite cronice nespecifice), ale rinichilor şi căilor urinare etc. Numeroase buvete pentru cură internă cu apă minerală. Staţiunea **B.** a fost declarată oraş în 1956. Biserică din lemn, ortodoxă (fostă greco-catolică), construită în 1718. În arealul oraşului **B.** se află o rezervaţie botanică (2 ha) în care vegetează, printre altele, câteva exemplare dintr-o specie de mesteacăn pitic (*Betula humilis*), ocrotite de lege, rezervaţia naturală „Scaunul rotund" (40 ha) şi mlaştina Budos (ocrotită de lege).

BORŞ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia de Vest, la graniţa cu Ungaria, la 12 km NV de municipiul Oradea; 3 866 loc. (1 ian. 2011): 1 845 de sex masc. şi 2 021 fem. Producţie de alumină, de mobilă, încălţăminte, prelate pentru maşini ş.a. Morărit şi panificaţie. Punct de vamă, rutier, modernizat în anii 1991–1995 şi redat traficului la 15 iul. 1995 (extins pe o supr. de 9 ha). Satul Borş apare menţionat documentar, prima oară, în 1215. În arealul satului Sântion au fost descoperite (1955) vestigiile unei aşezări din Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Otomani (sec. 19–13 î.Hr.), un cimitir de înhumaţie în care s-au găsit (până în 2013), câteva inele din argint (sec. 11 d.Hr.) şi urmele unei aşezări feudale (sec. 11–13).

Borsec (2). Vedere generală

BORŞA 1. Oraş în extremitatea nordică a României, în jud. Maramureş, situat în E Depr. Maramureş, la 660–950 m alt., la poalele M-ţilor Rodna şi Maramureş, pe cursul superior al Vişeului, la 157 km E de Baia Mare; 28 282 loc. (1 ian. 2011): 14 176 de sex masc. şi 14 106 fem. Supr.: 47,5 km², din care 26,5 km² în intravilan; densitatea: 1 067 loc./km². Punct final de c.f. Expl. de plumb, zinc, cupru şi andezite (în localit. componentă Băile Borşa). Uzină de flotaţie şi preparare a min. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, mobilă, plăci aglomerate din lemn). Produse alim. (preparate din lapte, băuturi alcoolice, panificaţie). Centru pomicol. **Istoric.** Menţionat documentar, prima oară, ca aşezare rurală, în 1365 şi apoi în 1450. Locuitorii din **B.** au opus o dârză rezistenţă (4 sept. 1717) hoardei de tătari care se retrăgea spre Moldova, după ce devastase localităţile de pe Valea Someşului. Înainte de 1944 era un important centru de desfăşurare a târgurilor săptămânale şi anuale. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Are în subordine ad-tivă localit. componentă Băile Borşa. **Monumente:** biserica din lemn având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1700), cu decor sculptat în lemn şi picturi interioare executate pe lemn în 1775; biserică de zid (1895); obeliscul ridicat, pe o înălţime numită „Preluca Tătarilor", în amintirea victoriei obţinute de localnici asupra tătarilor invadatori în 1717. La 12 km NE de centrul oraşului **B.** se află *Complexul turistic Borşa,* amplasat la poalele M-ţilor Rodna şi Maramureş, la 700–850 m alt., pe valea superioară a Vişeului, în apropiere de Pasul Prislop (1 414 m alt.), pe şoseaua rutieră modernizată care face legătura între Transilvania şi Bucovina, într-o zonă de mare aflux turistic. Izv. cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, cu efecte curative în tratarea infecţiilor rinichilor şi căilor urinare, ale bolilor cronice ale tubului digestiv etc., climatul submontan, tonic-stimulant, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, puternic ozonat, variatele posibilităţi de practicare a turismului montan şi a sporturilor de iarnă (numeroase trasee marcate, pârtii de schi cu diferite grade de dificultate, trambulină olimpică naturală (113 m înălţime) amenajată pentru sărituri cu

Borşa (1). Apect din Complexul turistic

schiurile, linia de teleferic (de 1 900 m lungime şi 500 m diferenţă de nivel) şi teleschi în continuare (790 m lungime), care leagă complexul turistic **B.** cu vf. Runcu Ştiolului, 1 611 m alt. etc., prezenţa hotelurilor şi vilelor moderne, toate la un loc contribuie la desfăşurarea activităţilor turistice non-stop, ce imprimă acestui complex turistic caracteristicile unei veritabile staţiuni climaterice şi de odihnă. În raza oraşului se află stâncăriile calcaroase de la Sălhoi (cu plante rare) şi rezervaţia botanică (5 ha) în care vegetează relictul terţiar *Cochlearia pyrenaica* de la Zâmbroslăvii din M-ţii Maramureşului.

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Clujului, pe râul Borşa; 1 520 loc. (1 ian. 2011): 746 de sex masc. şi 774 fem. Pomicultură. În satul Borşa, menţionat documentar, prima oară, în 1315, se află un castel (sec. 19), iar în satul Ciumăfaia există o biserică din sec. 16–19, cu amvon construit în 1745 de David Sipoş.

BORZEŞTI, localit. componentă a municipiului Oneşti, jud. Bacău. Combinat chimic (în funcţiune din 1959), care produce sodă caustică, acid clorhidric, clor, cloroform, acid sulfuric, ierbicide, insecticide ş.a. Are două centrale electrice şi de termoficare (Borzeşti I, intrată în funcţiune în 1956, şi Borzeşti II, în 1975). După cum menţionează istoricul Grigore Tocilescu se pare că aici s-a născut Ştefan cel Mare (în anul 1436). La **B.** se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", de mari dimensiuni (26,20 lungime şi 10,30 m lăţime), ctitorie din anii 1493–1494 a domnului Ştefan cel Mare şi a fiului său Alexandru (sfinţită la 12 oct. 1494), având faţadele decorate cu ceramică smălţuită (de culoare verde, galbenă, cafeniu deschis, portocaliu), în alternanţă cu cărămidă şi piatră brută. Biserica a fost restaurată în 1904–1905, 1924 şi 1994 (resfinţită la 12 oct. 1994). La **B.** se află un stejar multisecular (ocrotit de lege).

BOSANCI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Sucevei; 7 175 loc. (1 ian. 2011): 3 668 de sex masc. şi 3 507 fem. Centru pomicol şi de ţesături populare. Biserică din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva", construită în 1792 şi strămutată, în 1949, din satul Poiana (com. BrusturiDrăgăneşti, jud. Neamţ) în satul Cumpărătura. Rezervaţie floristică (Fânaţele seculare Bosanci-Ponoare, 24,4 ha), cu bogate şi variate specii de plante mezoxerofile şi xerofile (migdalul pitic/*Prunus tenella*, jaleşul de stepă/*Salvia nutans*, ruscuţa de primăvară/*Adonis vernalis*, barba boierului/*Ajuga laxmanni*, gladiola sălbatică/*Gladiolus imbricatus*, stânjenelul/*Iris hungarica*). La poalele Dealului Strâmbu apar izvoare reci care au creat condiţii favorabile pentru dezvoltarea unor specii de plante iubitoare de umezeală (bulbucii de munte/*Trollius europaeus*, trifoiştea/*Menyanthes trifoliata* ş.a.). Satul Bosanci este atestat documentar la 14 aug. 1432.

BOSIA, denumirea, până la 20 mai 1996, a com. *Ungheni*, jud. Iaşi.

BOSNIAK → Moldova Nouă.

BOŞOROD, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată la poalele de NV ale M-ţilor Şureanu, pe Pârâul Luncanilor; 2 043 loc. (1 ian. 2011): 1 016 de sex masc. şi 1 027 fem. Expl. de marmură (în satul Luncani). Creşterea ovinelor şi bovinelor. Pomicultură; apicultură. În satul Boşorod, menţionat documentar, prima oară, în 1733, pe Dealul Piatra Roşie, au fost descoperite (1949–1952) urmele unei cetăţi dacice construită din piatră, cu cinci turnuri şi o poartă, datând din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr., care făcea parte din sistemul de fortificaţii din M-ţii Orăştiei, menită să apere, dinspre V, capitala Daciei, Sarmizegetusa Regia. Aici au fost găsite o sabie din fier, de origine celtică, învelişul unui scut de paradă, din fier forjat, cu reliefuri reprezentând un bour în medalion, un candelabru din bronz, cu trei braţe, un bust din bronz reprezentând-o, probabil, pe zeiţa Bendis ş.a. Cetatea *Piatra Roşie*, inclusă, în dec. 1999, pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO, a fost cucerită şi distrusă de romani în anul 106. În satul Chitid se află biserica de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), în satul Luncani există o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), iar în satul Alun, biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită, în 1938, din marmură, cu picturi murale originare în interior. Pe terit. satului Cioclovina se află peştera Cioclovina Uscată (→), unde a fost găsită o cutie craniană de tip *homo sapiens fosilis* (c. 60 000–10 000 î.Hr.).

Borzeşti. Biserica „Adormirea Maicii Domnului"

BOŞOTENI → Teslui (3).

BOTANU → Dâlma.

BOTENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în N Piem. Cândeşti, pe râul Argeşel; 2 540 loc. (1 ian. 2011): 1 255 de sex masc. şi 1 285 fem. Aeroport militar. Expl. de lignit şi de gips. Pomicultură (meri, pruni, peri). Casa memorială „Petre Ţuţea". Agroturism. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1827), în satul Lunca.

BOTEŞTI, com. în jud. Neamţ, formată din 3 sate, situată pe stg. râului Moldova; 4 867 loc. (1 ian. 2011): 2 414 de sex. masc. şi 2 453 fem. Până la 4 mart. 2004, com. **B.** a avut în componenţă satele Văleni, David, Moreni şi Munteni, care s-au desprins din com **B.** şi au format com. *Văleni*, jud. Neamţ. Com. **B.** a luat naştere în 1850 prin unirea satelor Tomeşti (înfiinţat în 1750) şi Nisiporeşti (întemeiat în 1750 cu numele *Zapodia*).

BOTIZ, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Someşului; 3 589 loc. (1 ian. 2011): 1 802 de sex masc. şi 1 787 fem. Haltă de c.f. Producţie de mobilier. În satul Botiz, menţionat documentar, prima oară, în 1364, se află clădirea Curiei romano-catolice (sec. 18), azi sediul Primăriei. Până la 7 apr. 2004, com. **B.** a avut în componenţă satele Agriş şi Ciuperceni, care la acea dată s-au desprins din com. **B.** şi au format com. Agriş.

BOTIZA, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în S Depr. Maramureş, la poalele de NV ale M-ţilor Ţibleş, pe râul Botiza, la 50 km SE de municipiul Sighetu Marmaţiei; 2 780 loc. (1 ian. 2011): 1 382 de sex masc. şi 1 398 fem. Expl. forestiere şi de marne. Izv. cu ape minerale carbogazoase, clorurate, sodice, sulfuroase, bicarbonatate, folosite local. Renumit centru de prelucr. artistică a lemnului (lăzi de zestre, porţi sculptate) şi a lânii (cergi). La începutul lunii mai are loc la **B.** sărbătoarea folclorică „ruptul sterpelor". Muzeu cu obiecte vechi de artizanat, covoare ş.a. Satul Botiza este menţionat documentar, prima oară, în 1373, iar apoi în 1385. Biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva", construită în anul 1699 în Vişeu de Jos, la comanda lui Ştefan Pop, a fost adusă în Botiza în 1899 şi instalată pe locul unei vechi biserici de lemn ce data din 1593. Biserica a fost pictată pe pereţii interiori de Andrei Răileanu în anii 1982–1987. În 1955 a fost declarată monument istoric, iar în dec. 1999 biserica a fost declarată monument UNESCO. Până la 10 apr. 1995, com. **B.** a avut în componenţa ei satul Poienile Izei, devenit, după această dată, comună de sine stătătoare.

BOTOROAGA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Câlniştea; 5 753 loc. (1 ian. 2011): 2 843 de sex masc. şi 2 910 fem. Staţie de c.f. (în satul Botoroaga). Nod rutier. Moară (în satul Târnava). Presă de ulei comestibil. Siloz. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, plante de nutreţ, legume etc.

BOTOROGI, Rezervaţia forestieră ~ → Dăneşti (1).

BOTOŞANA, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei; 2 335 loc. (1 ian. 2011): 1 155 de sex masc. şi 1 180 fem. Renumit centru de confecţionare a cojoacelor, bundiţelor şi chimirelor. Pe terit. com. **B.** s-au descoperit vestigii materiale aparţinând populaţiei trace din perioada de trecere de la Epoca bronzului (cultura materială Noua – sec. 14–12 î.Hr.) la prima Epocă a fierului (sec. 9 î.Hr.), o aşezare geto-dacică din sec. 2 î.Hr.-2 d.Hr., precum şi o importantă aşezare şi un cimitir ale populaţiei româneşti din sec. 5–7 (urme de bordeie, cu sobe din piatră, ceramică cenuşie modelată la roată). Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (construită în 1810 de meşterul Grigore Ulian din Câmpulung; iconostas din 1815; clopotniţă din 1810). Până la 18 iul. 2002, com. **B.** a avut în componenţă satele Comăneşti şi Humoreni, care la acea dată s-au separat din com. **B.** şi au format com. Comăneşti, jud. Botoşani.

BOTOŞANI 1. Municipiu în NE României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în N Pod. Moldovei, în zona de contact a Dealurilor Siretului cu Câmpia Jijiei, la 130 m alt., pe interfluviul dintre râurile Drăcşani şi Sitna; 115 642 loc. (1 ian. 2011): 55 217 de sex masc. şi 60 425 fem. Supr.: 41,3 km^2, din care 13 km^2 în intravilan; densitatea: 8 895 loc./km^2. Staţie finală de c.f. (inaugurată la 1 nov. 1871). Mare nod rutier. Termocentrală. Constr. şi reparaţii de utilaje şi piese de schimb pentru ind. uşoară şi alim. şi pentru agricultură (motopompe, electropompe); constr. de aparataj electric de joasă tensiune, izolatori electrici, şuruburi, lanţuri şi arcuri. Întreprinderi textile (filatură şi ţesătorie de bumbac, lână, in şi cânepă, tricotaje, fire de melană, confecţii – în cadrul Societăţii mixte româno-canadiene „Serconf"), de prelucr. a lemnului (mobilă), mat. de constr. (prefabricate din beton, cărămidă), confecţionare a articolelor tehnice din cauciuc, articole pentru sport, sticlărie tehnică şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, uleiuri vegetale, lapte praf, băuturi alcoolice, vin etc.). Centru tipografic. Teatru de stat „Mihai Eminescu", aflat într-o clădire din 1914, renovată în anii '90 ai sec. 20, Teatrul de păpuşi „Vasilache", Filarmonică (1953). Muzeu judeţean (1953), cu secţii de istorie şi arheologie, etnografie, de artă plastică şi artă populară. Biblioteca judeţeană „Mihai Eminescu" (1882), cu peste 380 000 vol. Casa memorială „Nicolae Iorga", în care a copilărit marele istoric, cuprinde mobilier de epocă, obiecte personale, publicaţii de epocă etc., casa „Ceomac Cantemir" (1800), declarată monument istoric, găzduieşte, din 1999, Fundaţia „Ştefan Luchian". La **B.** s-au născut nenumărate personalităţi, printre care Grigore Alexandru Ghica, domn al Moldovei, Mihai Eminescu, Elie Radu, Grigore Antipa, Simion Sanielevici, Nicolae Iorga, Mihail Sorbul, Constantin Gane, Octav Onicescu, Alexandru Graur, Victor Tufescu ş.a. În sec. 18, la **B.** a funcţionat o importantă Şcoală domnească şi grecească. **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate în arealul municipiului **B.** au scos la iveală vestigii datând din Paleoliticul mijlociu şi târziu, din Neolitic (cultura materială Cucuteni), din perioada de tranziţie de la Neolitic la Epoca bronzului, din prima perioadă a fierului (Hallstatt – 1200–450/300 î.Hr.), apoi din sec. 3–4 (cultura materială Sântana de Mureş), din sec. 5 şi 13–14. O inscripţie de la biserica armenească, a cărei construcţie a început în 1350, arată că, la acea dată, localit. funcţiona ca sediu al unui vornic, dar prima atestare documentară datează din 1401. Ulterior, aşezarea a fost consemnată documentar la 28 nov. 1439 şi apoi în 1448 ca pr. centru meşteşugăresc al Moldovei în care îşi desfăşurau activitatea numeroase bresle (blănari, cojocari, pielari, ciubotari,

tăbăcari etc.). În cronica sa, *Letopiseţul Ţării Moldovei* (cea mai veche scriere în limba română din Moldova, care prezintă istoria Moldovei din perioada 1359–1595), Grigore Ureche arată că *„... în anul 6947 (1439), novembre 28, au venitu tătarii şi au prădatu şi au arsu până la Botăşeni, şi au arsu şi târgu Botăşanii"*. Localit. a mai fost prădată şi incendiată de poloni în 1505, 1509, 1529 şi de tătari şi cazaci în 1650. În sec. 16, **B.** a fost considerat drept „cel mai mare şi mai vechi iarmaroc al Moldovei", consemnat ca atare într-un document din 24 nov. 1542. Pecetea oraşului, din 5 aug. 1670, are înscrisă denumirea *Târgu Botăş* – nume provenit, probabil, de la renumita familie de boieri Botăş. După anul 1820 a început modernizarea urbanistică a oraşului (pavarea străzilor, introducerea cişmelei centrale în 1828, iluminatul cu lămpi de ulei, în 1845, şi electric, în 1900–1910 etc.) devenind, în a doua jumătate a sec. 19, al doilea oraş al Moldovei (după Iaşi) şi al patrulea oraş al ţării, ca importanţă. Declarat municipiu la 17 febr. 1968, când devine şi reşed. jud. omonim. **Monumente:** mănăstire de călugări, cu biserica „Sfântul Nicolae"- Popăuţi, de mari dimensiuni (24 m lungime şi 9,80 m lăţime), ctitorie, din 30 sept. 1496, a lui Ştefan cel Mare. Biserica păstrează, în interior, fragmente de picturi murale din sec. 16. Are un turn-clopotniţă, înalt de 17 m, datând din 1496 (restaurat în 1752 şi în 1899–1906). Biserica a funcţionat ca biserică de mănăstire în perioada 1751–1863 când în urma secularizării averilor mănăstireşti a devenit biserică de mir. Biserica a fost declarată monument istoric în 1897 şi apoi supusă unor ample restaurări în anii 1899–1906 sub îngrijirea Comisiunii Monumentelor Istorice. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1991 de către mitropolitul de atunci al Moldovei şi Bucovinei, Daniel Ciobotea (actualul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române), călugării fiind instalaţi aici abia în 1996. În cadrul ansamblului monahal, în perioada iun.-nov. 1991 a fost construită o nouă biserică, având hramul „Acoperământul Maicii Domnului" (33,50 m lungime şi 8,50 m lăţime), şi un corp de chilii; bisericile „Sfântul Gheorghe"-Domnească şi „Adormirea Maicii Domnului"-Uspenia sunt ctitorii din 1551 (cu transformări din sec. 19 şi clopotniţă din 1819) şi, respectiv, din 1552 (transformată în 1725 şi restaurată în 1912) ale doamnei Elena, soţia voievodului Petru Rareş. La biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"-Uspenia a fost botezat Mihai Eminescu, născut la Botoşani, la 15 ian. 1850; biserică armenească, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", datând din 1350 şi o altă biserică armenească, rezidită în sec. 18, pe locul uneia mai vechi ce data din 1560, cu adăugiri din 1782 (pridvor) şi 1826 (turn-clopotniţă), cu interesante şi valoroase pietre de mormânt; biserica armeano-gregoriană cu hramul „Sfânta Treime" (1797, refăcută în 1832); bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (c. 1750), „Trei Ierarhi" (1789), „Sfântul Spiridon" (ante 1789, renovată în 1801 şi 1868), „Sfântul Nicolae" (1808), „Cuvioasa Parascheva" (1816), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena"-Ruset (ctitorie din 1825, în stil neoclasic, a spătarului Constantin Ruset), „Întâmpinarea Domnului" (1826), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1833), „Vovidenia" (1834, reparată în 1868), „Sfântul Ilie" – a blănarilor (reclădită în 1838–1843 pe locul uneia din 1777); biserica lipovenească (1853); casa „Bolfosu" (c. 1800); casa „Ventura" (ante 1872), azi sediul Filarmonicii; casa „Văsescu" (1891), în stil neoclasic; clădirea Tribunalului construită în anii 1906–1914, în stil eclectic, după planurile arhitectului Petre Antonescu; clădirea Băncii Naţionale construită, în 1926, după planurile arhitectului Radu Dudescu; noul palat al Prefecturii (1969–1971); monumentul închinat Răscoalei ţărăneşti din 1907; bustul lui Nicolae Iorga (sculptor Oscar Han) şi două busturi ale lui Mihai Eminescu, realizate de sculptorii Ion Georgescu şi Ovidiu Maitec.

2. Judeţ situat în extremitatea de NE a României, între cursurile superioare ale râurilor Siret, la V, şi Prut la E, între 47°24'16'' şi 48°16'06'' latitudine N şi 26°02'02'' şi 27°24'32'' longitudine E, între Republica Moldova (NE şi E), jud. Iaşi (S), jud. Suceava (V) şi Ucraina (NV). *Supr.*: 4 986 km^2 (2,09% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 446 456 loc. (2,08% din populaţia ţării), din care 219 704 de

Botoşani (1). Biserica „Sfântul Nicolae" - Popăuţi

Botoşani (1). Biserica „Adormirea Maicii Domnului" - Uspensia

sex masc. (49,21%) şi 226 752 fem. (50,81%). *Populaţia urbană*: 187 525 loc. (42,0%); *rurală*: 258 931 loc. (58,0%). *Densitatea*: 89,5 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 94,1% români (locul 2 pe ţară, după jud. Gorj, cu ponderea cea mai mare de români), 1,0% rromi, 0,2% ucraineni şi 4,7% alte minorităţi (evrei, maghiari, germani ş.a.). *Reşed.*: municipiul Botoşani. *Oraşe*: Bucecea, Darabani, Dorohoi (municipiu), Flămânzi, Săveni, Ştefăneşti. *Comune*: 71. *Sate*: 337 (din care 15 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale municipiilor*: 6.

Relieful, cu aspect predominant deluros, larg vălurit, cuprinde două unităţi distincte: partea de E a *Pod. Sucevei* (culmea Siretului, situată la E de culoarul Siretului) în NV, V şi SV, care ocupă 21% din supr. jud., reprezentată printr-o succesiune de dealuri cu înălţimi cuprinse între 200 şi 593 m (Dealurile Bour 472 m, Masca 428 m, Cerviceşti 356 m, Baisa 352 m, Agafton sau Crivăţ 330 m, Corni 367 m, Mesteacăn 491 m, Dealu Mare-Tudora 587 m – alt. max. a jud. **B.** –, Holm 556 m ş.a.), despărţite de câteva zone mai coborâte, numite şei (Dersca 260 m, Lozna 300 m, Bucecea 264 m, Hrişcani 280 m, Vorona 260 m ş.a.) şi *Câmpia Jijiei Superioare* (parte componentă a Câmpiei Moldovei), extinsă la E de Pod. Sucevei, ocupând 79% din supr. jud., formată din coline joase, cu aspect de platouri, de 200–350 m alt., separate de numeroase văi largi. Denumirea de câmpie este atribuită acestei unităţi atât datorită înălţimii reduse a reliefului, cât mai ales a specificului predominant agricol. Orientarea şi înclinarea generală a reliefului de la NV spre SE reflectă structura monoclinală; dealurile sunt de obicei asimetrice, cu versanţi mai abrupţi spre N şi NV (relief de cueste) şi cu cline domoale spre S şi SE. Văile care brăzdează Câmpia Jijiei Superioare, pe direcţie generală NV-SE, sunt puternic adâncite (60–100 m), prezentând şesuri aluviale şi 3–4 niveluri de terase.

Botoşani (1). Teatrul „Mihai Eminescu"

Clima temperat-continentală cu puternice influenţe exercitate de masele de aer continentale, dinspre E, care imprimă climatului un caracter continental cu nuanţe excesive. Acest caracter excesiv este evidenţiat atât vara, când circulaţia maselor de aer continental dinspre E-NE condiţionează, împreună cu lipsa precipitaţiilor, călduri mari şi o secetă accentuată, cât şi iarna, când invaziile de aer subarctic sau cele provenite din dorsala anticiclonului euro-asiatic provoacă scăderi pronunţate ale temperaturii sau viscole violente. Temp. medie anuală variază între 8,3°C în NV jud., la Dorohoi, şi 9,2°C în E-SE, la Ştefăneşti, (între vară şi iarnă se înregistrează amplitudini termice mari, de 25°C – în iul. valori medii de 20,5°C, iar în ian. de –4,5°C). Temp. max. absolută (39,4°C) s-a înregistrat la Botoşani, la 17 aug. 1952, iar minima absolută (–32,5°C) la Dorohoi, în datele de 15 febr. 1911, 1 febr. 1937 şi 11 şi 12 ian. 1940. Precipitaţiile înregistrează cantităţi relativ mici în întreg arealul jud. **B.**, însumând 569 mm anual (în medie) la Botoşani şi 452 mm la Avrămeni. Vânturile predominante bat dinspre NV, cu o frecvenţă medie anuală de 23,6% şi o viteză medie de 3,8 m/s, urmate de cele dinspre SE, cu o frecvenţă de 18,7% şi o viteză medie de 2,8 m/s. Surprinzător este faptul că jud. **B.** este bântuit de crivăţ mult mai rar decât Bărăganul.

Reţeaua hidrografică prezintă o densitate slabă (în medie 0,43–0,62 km/km^2), terit. jud. **B.** fiind delimitat, la V şi E, de cursurile superioare ale râurilor Siret şi Prut, care colectează toate râurile mai mici ce drenează supr. jud. Spre Valea Siretului îşi îndreaptă cursurile Molniţa, Bahna, Vorona, Pleşu, iar spre Prut, câteva râuri cu debite mai mari, printre care Volovăţ, Başeu şi cursul superior al Jijiei cu afl. săi Ibăneasa, Sitna, Miletin ş.a. Din cauza variaţiilor mari de debit, au fost construite peste 150 de iazuri pentru regularizarea cursurilor apelor, cât şi pentru piscicultură, irigaţii şi alimentarea cu apă a localităţilor, cele

Botoşani (1). Biserica „Sfântul Gheorghe"-Domnească

mai multe aflându-se în luncile văilor Jijia (Dragulea, Popeni, Ibăneasa, Vorniceni, Dângeni ş.a.), Sitna (iazul Drăcşani, 440 ha, cel mai mare de pe terit. jud. **B.**), Başeu (Negreni, 304 ha), Volovăţ (lacul Nichiteni) ş.a. Cel mai important lac de pe terit. jud. **B.** este lacul de acumulare Stânca-Costeşti, pe Prut (supr.: 14 000 ha; vol.: 1,4 md. m^3), urmat de lacul de acumulare de la Bucecea, pe Siret, cu o supr. de 475 ha şi un vol. de 10 mil. m^3.

Vegetaţia întregului jud. este influenţată de condiţiile climaterice şi de relief. Silvostepa ocupă cea mai mare parte a terit. jud. **B.**, fiind formată din păduri de stejar (*Quercus robur*), adesea amestecate cu carpen (*Carpinus betulus*), ulm (*Ulmus procera*), arţar tătăresc (*Acer tataricum*) ş.a., în alternanţă cu terenurile cultivate, care au înlocuit aproape în întregime formaţiunile vegetale spontane. Reg. deluroase din V şi NV jud. sunt acoperite în bună parte cu păduri de foioase, alcătuite predominant din stejar (*Quercus robur*), pe înălţimile mai mari, gorun (*Quercus petraea*), carpen (*Carpinus betulus*), chiar fag (*Fagus silvatica*) şi tei (*Tilia tomentosa*) pe Dealul Mare-Tudora, unde, local, apare şi tisa (rezervaţia de la Tudora). În luncile largi ale Siretului şi Prutului apar pâlcuri de sălcii şi plopi.

Fauna jud. **B.** este reprezentată prin două domenii faunistice mari: *silvostepă* şi *pădure*. În zona de silvostepă abundă rozătoarele (popândăul/*Citellus citellus*, căţelul pământului/*Spalax microphthal-*

mus, şoarecele de stepă/ *Sicista subtilis*, dihorul/*Putorius putorius*, nevăstuica/ *Mustela nivalis* ş.a.), reptilele (şopârle, şerpi) şi păsările (graurul/*Sturnus vulgaris*, pitpalacul/*Coturnix coturnix*, ciocârlia/ *Alauda arvensis* ş.a.), în timp ce pădurile de foioase adăpostesc mistreţul, vulpea, lupul, pisica sălbatică, căpriorul, veverița şi numeroase păsări (mierla, sturzul cântător, gaița, turturica, privighetoarea mică, uliul ş.a.). În partea de E a jud. **B.** apar bizamul (*Ondatra zibethica*) şi câinele enot (*Nyctereutes procynoides*). Apele râurilor şi iazurilor sunt populate cu biban, clean, ştiucă, crap, somn, scobar, mreană, caras auriu etc.

Resurse naturale: nisipuri cuarțoase (Miorcani, Hudeşti), de o mare puritate, folosite pentru fabricarea sticlei optice şi de cristal, gips (Păltiniş, Crasnaleuca), gresii (Ibăneşti, Coşula, Tudora, Hudeşti), turbă (Dersca), calcare (Vorona, Ripiceni, Ştefăneşti, Coşula, Tudora, Dealu Holm), zăcăminte de sulf (Păltiniş), tufuri andezitice (Hudeşti), argile bentonitice (Crasnaleuca), argile comune (Bucecea, Dorohoi, Leorda, Mihăileni), balast în albiile râurilor Prut şi Siret.

Istoric. Cele mai vechi urme ale activității umane descoperite în arealul jud. **B.** datează din Paleolitic şi Neolitic, fiind identificate la Botoşani, Ripiceni, Mitoc, Truşeşti, Drăguşeni ş.a., iar vestigiile unei cetăți traco-getice au fost găsite la Stânceşti. Prima mențiune despre aceste ținuturi apare într-o inscripție de la Biserica armenească din Botoşani (a cărei construcție a început în 1350), în care se arată că la acea dată aşezarea Botoşani era sediul unui vornic. Ulterior, o altă localit., Dorohoi, este menționată într-un act încheiat la Lvov (la 6 oct. 1407), între boierii moldoveni şi regele Poloniei, Vladislav II Jagiełło. Numele jud. **B.** a fost împrumutat de la cel al oraşului de reşed., fapt mai puțin obişnuit în trecut, când mai toate jud. îşi luau numele de la apele care le străbăteau (ex.: Neamț, Suceava, Vaslui, Putna, Siret, Covurlui ş.a.). În nov. 1439, terit. actualului jud. **B.** a fost invadat de tătari, care au jefuit şi incendiat multe localit. şi îndeosebi târgul Botoşani, aşa după reiese şi din Cronica lui Grigore Ureche – *Letopiseţul Țării Moldovei.* Ulterior, atât oraşul Botoşani, cât şi alte localit. au fost prădate şi incendiate de către poloni (în 1505, 1509, 1529), de tătari şi cazaci în 1650. Pe terit. actualului jud. au avut loc lupte memorabile între armatele moldovene comandate de Ştefan cel Mare şi cele invadatoare ale tătarilor (Ştefăneşti, iun. 1476) şi polonilor (oct. 1497, la Codrul Cosminului de lângă oraşul Siret) în care oştile moldovene au ieşit biruitoare. În luna mai 1600, la Verbia (azi satul Recia-Verbia, com. Dimăcheni), Mihai Viteazul, aflat în fruntea armatei Țării Româneşti, în acțiunea lui de centralizare politică a celor trei țări române, a înfrânt resturile forțelor militare moldo-polone, alungându-l pe Ieremia Movilă şi ocupând Moldova; a realizat, astfel, unirea celor trei țări române într-un singur stat. Ca formă ad-tiv teritorială organizată, terit. actualului jud. s-a constituit în 1741, sub denumirea de Ținutul Botoşani, şi s-a păstrat ca atare până la reforma ad-tivă din timpul lui Alexandru Ioan Cuza, când vornicia de Botoşani s-a transformat în jud. **B.** Cu mici modificări, survenite la reforma ad-tivă din 1926, limitele jud. **B.** s-au menținut aceleaşi timp de un secol, până în 1950, când, prin organizarea ad-tiv teritorială a țării, pe regiuni şi raioane, a fost creată regiunea Botoşani cu cinci raioane (Botoşani, Dorohoi, Darabani, Săveni şi Truşeşti). În 1952, o nouă reformă ad-tiv teritorială a țării a făcut ca reg. Botoşani să fie contopită cu reg. Suceava într-o unitate ad-tivă mai mare, funcționând sub această formă până la 17 febr. 1968, când s-a revenit din nou la împărțirea pe județe a țării, stabilindu-se limitele actualului jud. **B.** Populația țărănească de pe întinsul jud. **B.** a cunoscut, la sf. sec. 19 şi începutul sec. 20, o puternică asuprire şi o intensă exploatare a latifundiarilor, fapt care a provocat răscoalele țărăneşti de la Corni şi Dumbrăveni (în 1888) şi mai ales răscoala de la Flămânzi din 1907. Muncitorii şi-au exprimat nemulțumirile prin grevele din oct. 1920 şi din perioada 1929–1933. Din jud. **B.** sunt originari numeroşi repezentanți de seamă ai culturii şi științei româneşti, printre care: Mihai Eminescu, George Enescu, Ştefan

Luchian, Nicolae Iorga, Grigore Antipa, Dimitrie Brândză, Octav Băncilă ş.a.

Economia actuală a jud. **B.** are un caracter uşor echilibrat, agrar-industrial. Structura producţiei globale industriale a jud. **B.** scoate în evidenţă trei ramuri cu ponderi mari: ind. constr. de maşini şi prelucr. metalelor (utilaje şi piese de schimb pentru ind. uşoară şi alim., maşini agricole, aparataj electric de joasă tensiune, mijloace de automatizare, izolatori electrici, şuruburi ş.a.) la Botoşani şi Dorohoi, ind. textilă, a confecţiilor şi tricotajelor (Botoşani, Dorohoi, Darabani, Săveni, Flămânzi) şi industria alim. (preparate din lapte şi carne, lapte praf, băuturi alcoolice, produse de panificaţie etc.) la Botoşani, Dorohoi, Darabani, Săveni, Flămânzi, Bucecea ş.a. Alte unităţi economice din jud. **B.** mai produc: energie electrică (termocentralele din Botoşani şi Bucecea, hidrocentralele Bucecea şi Stânca-Costeşti), articole tehnice din cauciuc (Botoşani), cărămidă şi prefabricate din beton (Botoşani, Dorohoi, Săveni, Ştefăneşti), mobilă, cherestea (Botoşani, Dorohoi, Darabani, Săveni), încălţăminte, corpuri pentru iluminat, sticlărie pentru menaj, obiecte de porţelan ş.a. (Dorohoi).

Agricultura, cu vechi tradiţii, se află într-un permanent proces de diversificare şi intensificare a producţiei agricole, folosind raţional bogatul fond agricol de care dispune (393 039 ha, la sfârşitul anului 2007). Din totalul supr. agricole (393 039 ha), 298 774 ha revin terenurilor arabile, 75 381 ha păşunilor, 14 635 ha fâneţelor, 2 559 ha livezilor şi pepinierelor pomicole, 1 690 ha viilor şi pepinierelor viticole ş.a. În anul 2007, în structura culturilor de câmp pe primul loc se situa porumbul (101 172 ha), urmat de plante uleioase (53 382 ha), plante de nutreţ (45 195 ha, locul 1 pe ţară), floarea-soarelui (30 401 ha), grâu şi secară (23 766 ha), ovăz (12 374 ha), leguminoase pentru boabe, sfeclă de zahăr, cartofi, legume ş.a. Sectorul pomicol se remarcă prin producţii mari de fructe, în special de mere (7 510 tone, 2007), prune (1 625 tone), pere, nuci, cireşe şi vişine etc., livezile extinzându-se în arealul localit. Şendriceni, Vorona, Cristeşti, Frumuşica ş.a. Viticultura are condiţii propice de dezvoltare în partea de S a jud. **B.**, formând podgoriile Ştefăneşti, Călăraşi, Todireni, Truşeşti. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic era format din 136 647 capete bovine (predominant din rasele Simmenthal şi Bălţata românească), 105 303 capete porcine, 323 269 capete ovine, cu un procent ridicat din rasele Karakul şi ţigaie (jud. **B.** se află printre primele producătoare de blănite de Astrahan), 14 812 capete caprine, 44 844 capete cabaline (locul 1 pe ţară). Avicultură (2 837 741 capete păsări); apicultură (23 351 familii de albine).

Căile de comunicaţie. În anul 2008, lungimea reţelei feroviare însuma 161 km, cu o densitate sub media pe ţară (32,3 km/1 000 km^2 teritoriu, faţă de 45,2 km/1 000 km^2 teritoriu), iar cea a drumurilor publice, 2 123 km, din care 375 km modernizate, cu o densitate superioară mediei pe ţară (42,6 km/100 km^2 teritoriu, faţă de 33,9 km/100 km^2 teritoriu).

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităţilor de învăţământ de pe terit. jud. **B.** cuprindea 27 de grădiniţe de copii, cu 16 237 copii înscrişi şi 825 cadre didactice, 112 şcoli generale (învăţământ primar, clasele 1-4 şi gimnazial – clasele 5-8) cu 45 672 elevi şi 3 306 cadre didactice, 27 de licee cu 13 939 elevi şi 1 240 profesori, o şcoală profesională, cu 5 464 elevi şi zece profesori şi un Colegiu de învăţământ superior (la Botoşani). O intensă activitate de promovare şi difuzare a culturii, ştiinţei, artei etc. o desfăşoară Teatrul „Mihai Eminescu", Teatrul de păpuşi „Vasilache", orchestra simfonică a Filarmonicii Botoşani, apoi cele 127 de cămine culturale, un cinematograf, 266 biblioteci cu 2 933 000 vol., 12 muzee şi numeroase case memoriale (Mihai Eminescu la Ipoteşti, George Enescu la Liveni-Vârnav —azi satul George Enescu), Nicolae Iorga la Botoşani ş.a.), cele 20 de publicaţii (reviste şi ziare) etc. Activitatea sportivă, cu o veche tradiţie (în 1867, la Botoşani, a fost înfiinţată „Societatea de dare la semn" – corespunzătoare activităţii de tir din zilele noastre), se desfăşoară în cadrul celor 45 de secţii sportive, în care activează 1 995 sportivi, 58 antrenori şi 24 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii se realizează prin intermediul celor 10 spitale (prima instituţie spitalicească datând din 1838, la Botoşani), cu 2 580 de paturi (2007), revenind un pat de spital la 176 de persoane, două dispensare medicale, 106 farmacii şi puncte farmaceutice, un sanatoriu T.B.C. ş.a., iar asistenţa medicală este asigurată de 533 medici (1 medic la 852 locuitori), 106 medici stomatologi (1 medic stomatolog la 4 284 locuitori) şi 2 718 personal sanitar cu studii medii.

Turism. Pr. obiective de interes turistic ale jud. **B.** sunt concentrate cu precădere în municipiul Botoşani şi în împrejurimile acestuia, printre cele mai interesante şi atractive numărându-se bisericile „Sfântul Nicolae"-Popăuţi (ctitorie din 30 sept. 1496 a lui Ştefan cel Mare a mănăstirii de călugări cu acelaşi nume), „Sfântul Gheorghe" şi „Uspenia" (ctitorii din 1551 şi, respectiv, 1552 ale Doamnei Elena, soţia lui Petru Rareş), biserica armenească (1350), biserica „Trei Ierarhi" (1789) toate din Botoşani, mănăstirea Agafton din com. Curteşti, situată la 4 km SV de municipiul Botoşani, datând din 1740, mănăstirea Cozancea (sec. 17) din com. Sulița, mănăstirea Gorovei (1740–1742) din satul Gorovei, com. Văculeşti, schitul Balş (1430) ş.a. Alte obiective sunt bisericile din lemn din Cristeşti (1766), Brăeşti (1745), Văculeşti (1712), Cervicești (1757), Orăşeni (1762) ş.a., biserica „Sfântul Nicolae" din Dorohoi, ctitorie, din 1495, a lui Ştefan cel Mare etc. O categorie aparte a obiectivelor de interes turistic o formează casele memoriale ce amintesc de marile personalităţi culturale sau ştiinţifice care s-au născut sau şi-au desfăşurat o parte din activitatea lor pe aceste meleaguri moldovene. Galeria personalităţilor româneşti de frunte cu care se mândreşte jud. **B.** cuprinde pe Mihai Eminescu (s-a născut la Botoşani şi a copilărit la Ipoteşti), George Enescu (Liveni-Vârnav, azi satul George Enescu), Nicolae Iorga (Botoşani), Ştefan Luchian (Ştefăneşti), Alexandru (Păstorel) Teodoreanu (Dorohoi), Octav Băncilă (Corni), Grigore Antipa (Botoşani), Dimitrie Brândză (Bivolu, azi satul Viişoara), Mihail Sorbul (Botoşani) şi mulţi alţii. În 2007, capacitatea totală de cazare turistică (557 locuri) era asigurată de cinci hoteluri, două moteluri, o cabană şi patru pensiuni turistice urbane. Indicativ auto: *BT*.

Localităţile jud. Botoşani
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. BOTOŞANI (1350)	
2. DOROHOI (1407)	1. Dealu Mare 2. Loturi Enescu 3. Progresul

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. BUCECEA (1434)	1. Călineşti	1. Bohoghina
2. DARABANI (1546)		1. Bajura 2. Eşanca 3. Lişmăniţa
3. FLĂMÂNZI (1605)	1. Nicolae Bălcescu 2. Poiana	1. Chiţoveni 2. Prisăcani
4. SĂVENI (1546)		1. Bodeasa (1652) 2. Bozieni (1432) 3. Chişcăreni (1635) 4. Petricani (1492) 5. Sat Nou
5. ŞTEFĂNEŞTI (1435)		1. Bădiuţi (1424) 2. Bobuleşti (1427) 3. Stânca(1737) 4. Ştefăneşti-Sat(1744)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ADĂŞENI	1. **Adăşeni** 2. Zoiţani
2. ALBEŞTI	1. **Albeşti** 2. Buimăceni 3. Coştiugeni 4. Jijia 5. Măşcăteni 6. Tudor Vladimirescu
3. AVRĂMENI	1. **Avrămeni** 2. Aurel Vlaicu 3. Dimitrie Cantemir 4. Ichimeni 5. Panaitoaia 6. Timuş 7. Tudor Vladimirescu
4. BĂLUŞENI	1. **Băluşeni** (1635) 2. Băluşenii Noi 3. Buzeni 4. Coşuleni 5. Draxini 6. Zăiceşti
5. BLÂNDEŞTI	1. **Blândeşti** 2. Cherchejeni 3. Şoldăneşti (1490)
6. BRĂEŞTI	1. **Brăeşti** 2. Poiana 3. Popeni 4. Vâlcelele
7. BROSCĂUŢI	1. **Broscăuţi** (1582) 2. Slobozia
8. CĂLĂRAŞI	1. **Călăraşi** 2. Libertatea 3. Pleşani
9. CÂNDEŞTI	1. **Cândeşti** 2. Călineşti (1519) 3. Talpa 4. Viţcani
10. CONCEŞTI	1. **Conceşti** (1637) 2. Movileni
11. COPĂLĂU	1. **Copălău** 2. Cerbu 3. Cotu
12. CORDĂRENI	1. **Cordăreni** (1517) 2. Griviţa (1878) 3. Slobozia*

* Sat reînfiinţat la 23 iun. 2004.

13. CORLĂTENI
1. **Corlăteni** (1431)
2. Carasa
3. Podeni
4. Vlădeni (1581)

14. CORNI
1. **Corni** (1772)
2. Balta Arsă
3. Mesteacăn
4. Sarafineşti

15. COŞULA
1. **Coşula** (1535)
2. Buda
3. Pădureni
4. Şupitca

16. COŢUŞCA
1. **Coţuşca** (f. 1912)
2. Avram Iancu
3. Cotu Miculinţi
4. Crasnaleuca
5. Ghireni
6. Mihail Kogălniceanu
7. Nichiteni
8. Nicolae Bălcescu (1912)
9. Puţureni

17. CRISTEŞTI
1. **Cristeşti**
2. Oneaga
3. Schit-Orăşeni
4. Unguroaia

18. CRISTINEŞTI
1. **Cristineşti**
2. Baranca
3. Dămileni*
4. Dragalina
5. Fundu Herţii
6. Poiana

19. CURTEŞTI
1. **Curteşti** (1827)
2. Agafton (1648)
3. Băiceni (1617)
4. Hudum (1361)
5. Mănăstirea Doamnei (1361)
6. Orăşeni-Deal (1584)
7. Orăşeni-Vale (1584)

20. DÂNGENI
1. **Dângeni** (1633)
2. Hulub
3. Iacobeni
4. Strahotin

21. DERSCA
1. **Dersca** (1470)

22. DIMĂCHENI
1. **Dimăcheni**
2. Mateieni
3. Recia-Verbia (1437)

23. DOBÂRCENI
1. **Dobârceni** (1427)
2. Bivolari
3. Brăteni**
4. Cişmăneşti
5. Livada
6. Murguţa

24. DRĂGUŞENI
1. **Drăguşeni**
2. Podriga (sec. 15)
3. Sarata-Drăguşeni

25. DURNEŞTI
1. **Durneşti** (1480)
2. Băbiceni
3. Bârsăneşti
4. Broşteni
5. Cucuteni (1643)
6. Guranda (1835)

26. FRUMUŞICA
1. **Frumuşica** (1830)
2. Boscoteni (1437)
3. Rădeni (1437)
4. Storeşti
5. Şendreni
6. Vlădeni-Deal (1430)

27. GEORGE ENESCU
1. **Dumeni**
2. Arborea
3. George Enescu
4. Popeni
5. Stânca

28. GORBĂNEŞTI
1. **Gorbăneşti**
2. Bătrâneşti
3. George Coşbuc
4. Mihai Eminescu
5. Silişcani
6. Socrujeni
7. Vânători
8. Viforeni

29. HAVÂRNA
1. **Havârna**
2. Balinţi
3. Galbeni
4. Gârbeni
5. Niculcea
6. Tătărăşeni

30. HĂNEŞTI
1. **Hăneşti** (1546)
2. Borolea
3. Moara Jorii
4. Sarata-Basarab
5. Slobozia Hăneşti

31. HILIŞEU-HORIA
1. **Hilişeu-Horia**
2. Corjăuţi
3. Hilişeu-Cloşca
4. Hilişeu-Crişan
5. Iezer

32. HLIPICENI
1. **Hlipiceni**
2. Dragalina
3. Victoria

33. HUDEŞTI
1. **Hudeşti** (1436)
2. Alba

* Sat reînfiinţat la 23 iun. 2004.
** Până la 20 mai 1996 s-a numit Pădureni.

3. Başeu* (1605)
4. Baranca
5. Mlenăuți
6. Vatra*

34. IBĂNEŞTI
1. **Ibăneşti**
2. Dumbrăvița

35. LEORDA
1. **Leorda**
2. Belcea
3. Costineşti
4. Dolina
5. Mitoc

36. LOZNA
1. **Lozna**
2. Străteni

37. LUNCA
1. **Lunca**
2. Stroieşti
3. Zlătunoaia

38. MANOLEASA
1. **Manoleasa**
2. Bold
3. Flondora
4. Iorga
5. Liveni
6. Loturi
7. Manoleasa-Prut
8. Sadoveni
9. Şerpeniţa**
10. Zahoreni

39. MIHAI EMINESCU
1. **Ipoteşti** (1616)
2. Baisa
3. Cătămăreşti
4. Cătămăreşti-Deal
5. Cerviceşti
6. Cerviceşti-Deal
7. Cucorăni (1538)
8. Manoleşti
9. Stânceşti

40. MIHĂILENI
1. **Mihăileni** (1792)
2. Pârâu Negru
3. Rogojeşti (1397)

41. MIHĂLĂŞENI
1. **Mihălăşeni**
2. Caraiman
3. Năstase
4. Negreşti
5. Păun
6. Sărata
7. Slobozia Silişcani

42. MILEANCA
1. **Mileanca**
2. Codreni
3. Scutari
4. Seliştea

43. MITOC
1. **Mitoc**
2. Horia

44. NICŞENI
1. **Nicşeni** (1650)
2. Dacia
3. Dorobanți

45. PĂLTINIŞ
1. **Păltiniş**
2. Cuzlău
3. Horodiştea
4. Slobozia

46. POMÂRLA
1. **Pomârla**
2. Hulubeşti
3. Racovăț

47. PRĂJENI
1. **Prăjeni**
2. Câmpeni
3. Lupăria
4. Miletin

48. RĂCHIȚI
1. **Răchiți** (1864)
2. Cişmea
3. Costeşti
4. Roşiori

49. RĂDĂUȚI-PRUT
1. **Rădăuți-Prut** (1437)
2. Miorcani
3. Rediu

50. RĂUSENI
1. **Răuseni** (1425)
2. Doina
3. Pogorăşti
4. Rediu
5. Stolniceni

51. RIPICENI
1. **Ripiceni**
2. Cinghiniia
3. Lehneşti
4. Movila Ruptă
5. Popoaia
6. Râşca
7. Ripicenii Vechi**

52. ROMA
1. **Roma** (1887)
2. Cotârgaci (1833)

53. ROMÂNEŞTI
1. **Româneşti**
2. Dămideni
3. Româneşti-Vale
4. Sărata

54. SANTA MARE
1. **Santa Mare** (1880)
2. Bădărăi
3. Berza
4. Bogdăneşti
5. Durneşti
6. Ilişeni
7. Rânghileşti
8. Rânghileşti-Deal

55. STĂUCENI
1. **Stăuceni**
2. Siliştea

* Sate reînființate la 23 iun. 2004.

** Sate depopulate la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

3. Tocileni
4. Victoria

56. SUHARĂU
1. **Suharău** (1520)
2. Izvoare
3. Lişna (1700)
4. Oroftiana (1430)
5. Plevna (1879)
6. Smârdan (1896)

57. SULIȚA
1. **Sulița**
2. Cheliș
3. Dracşani

58. ŞENDRICENI
1. **Şendriceni**
2. Horlăceni (1384)
3. Pădureni

59. ŞTIUBIENI
1. **Ştiubieni**
2. Ibăneasa
3. Negreni

60. TODIRENI
1. **Todireni** (1523)
2. Cerneşti
3. Floreşti
4. Gârbeşti
5. Iureşti

61. TRUŞEŞTI
1. **Truşeşti** (1568)
2. Buhăceni (1491)
3. Ciritei
4. Drislea (1432)
5. Ionăşeni
6. Păsăteni

62. TUDORA
1. **Tudora** (1395)

63. UNGURENI
1. **Ungureni**
2. Borzeşti
3. Călugăreni (1492)
4. Călugărenii Noi
5. Durneşti
6. Mândreşti
7. Mihai Viteazu
8. Plopenii Mari
9. Plopenii Mici
10. Tăuteşti*
11. Vicoleni

64. UNȚENI
1. **Unțeni**
2. Burla
3. Burleşti
4. Mânăstireni
5. Soroceni
6. Valea Grajdului
7. Vultureni*

65. VĂCULEŞTI
1. **Văculeşti** (1415)
2. Gorovei
3. Saucenița

66. VÂRFU CÂMPULUI
1. **Vârfu Câmpului** (1772)
2. Dobrinăuți-Hăpăi (1392)
3. Ionăşeni (1392)
4. Lunca
5. Maghera
6. Pustoaia

67. VIIŞOARA
1. **Viişoara**
2. Cuza Vodă
3. Viişoara Mică

68. VLĂDENI
1. **Vlădeni**
2. Brehuieşti
3. Hrişcani
4. Huțani
5. Mândreşti

69. VLĂSINEŞTI
1. **Vlăsineşti** (1446)
2. Miron Costin
3. Sârbi (1603)

70. VORNICENI
1. **Vorniceni** (1428)
2. Davidoaia
3. Dealu Crucii

71. VORONA
1. **Vorona** (1403)
2. Icuşeni
3. Joldeşti
4. Poiana
5. Vorona Mare
6. Vorona-Teodoru

* Sate depopulate la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

BOTOȘEȘTI-PAIA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Piem. Bălăciței, pe râul Urdinița; 840 loc. (1 ian. 2011): 417 de sex masc. şi 423 fem. Pe terit. com. s-au descoperit urmele unei aşezări romane datând din sec. 2–3; aici s-au găsit resturi de ceramică, o statuetă din bronz reprezentându-l pe Mercur, diferite obiecte din metal.

BOȚEȘTI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în Piem. Cândeşti; 1 168 loc. (1 ian. 2011): 584 de sex masc. şi 584 fem. Prelucr. lemnului; producție de țuică din prune şi rachiu din mere. Recoltarea fructelor de pădure şi a plantelor medicinale. Pomicultură (pruni, meri, peri, nuci).

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Blăgeşti; 2 137 loc. (1 ian. 2011): 1 079 de sex masc. şi 1 058 fem. În satul Boțeşti, atestat documentar în 1443, se află biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 18), declarată monument istoric.

BOUR, masiv deluros în NE Pod. Sucevei, limitat de Valea Siretului, la V, granița cu Ucraina, la N, cursurile superioare ale Jijiei şi Sitnei. Alt. max.: 472 m. Alcătuit din argile şi gresii peste care se suprapun depozite de pietrişuri. Zăcăminte de turbă (Dersca). Acoperit cu păduri de foioase (predomină gorunul).

BOURENI, Mănăstirea ~ → Moțca.

BOZA → Buzău (6).

BOZIANI → Oțeleni.

BOZIENI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 5 sate, situată în V Pod. Central Moldovenesc; 3 093 loc. (1 ian. 2011):

1 582 de sex masc. şi 1 511 fem. Morărit. Aici s-au descoperit urmele unei aşezări geto-dacice din sec. 2 î.Hr.–2 d.Hr. Bisericile din lemn „Cuvioasa Parascheva" (1680) şi „Sfântul Ilie" (1937), în satele Crăieşti şi Bozieni.

BOZIORU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 10 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, pe râul Bălăneasa; 1 212 loc. (1 ian. 2011): 592 de sex masc. şi 620 fem. Pomicultură. Centru de dogărie. În satul Nucu există mănăstirea „Sfântul Gheorghe" (biserică şi chilii din lemn), ctitorită de Mihai Viteazul în 1596, şi mai multe biserici şi chilii săpate în stâncă, datând din sec. 13–16: *schitul Fundătura*, menţionat documentar, prima oară, în 1678, păstrează doar biserica săpată într-o stâncă uriaşă, aflată izolat în mijlocul unei poieni; bisericuţa *Peştera lui Iosif*; *schitul lui Agaton,* menţionat în 1587; *Peştera lui Dionisie Torcătorul* – mică biserică în stâncă, greu accesibilă în care a trăit pustnicul Dionisie; schitul *Piatra Găurită* – biserică în stâncă. Bisericile din lemn cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 18) şi „Sfinţii Voievozi" (1784), în satul Bozioru, „Adormirea Maicii Domnului" (1803), în satul Găvanele, „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1765), în satul Nucu şi „Schimbarea la Faţă" (1832), în satul Văvălucile. Staţiune balneoclimaterică, în satul Fişici (→).

BOZOVICI 1. → Almăj (2).

2. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Almăj (sau Bozovici), la poalele de S ale M-ţilor Semenic, pe râul Miniş, în zona de confl. cu Nera; 3 289 loc. (1 ian. 2011): 1 598 de sex masc. şi 1 691 fem. Expl. de azbest. Expl. şi prelucr. lemnului. Apicultură. Centru pomicol (meri, peri, pruni). Creşterea bovinelor. Produse lactate. În satul Bozovici, menţionat documentar, prima oară, în 1484, se află biserica având hramul „Înălţarea Domnului" (1798–1805, pictată în 1821 şi 1857).

BRABOVA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Bălăciţei, pe râul Brabova; 1 442 loc. (1 ian. 2011): 691 de sex masc. şi 751 fem. Podgorie. În satul Brabova se află cula „Izvoranu", construită în sec. 18 de fam. Izvoranu şi vândută în 1841 lui Radu Geblescu (în prezent aflată în stare avansată de degradare) şi biserica „Sfinţii Voievozi" (1885).

BRAD 1. Depresiune intramontană, de origine tectonică, situată în SV M-ţilor Apuseni, între M-ţii Bihor, la N şi E, M-ţii Metaliferi, la S şi V, şi M-ţii Codru-Moma, la NV, drenată median, pe direcţie SE-NV, de Crişu Alb. Suprafaţa: 320 km². Lungime: 40 km; lăţime: 8–10 km. Relieful este format dintr-o treaptă înaltă, constituită dintr-o succesiune de dealuri piemontane, intens fragmentate, cu alt. de 380–450 m şi alta joasă (250–350 m alt.), alcătuită din terasele şi lunca Crişului Alb. Depr. **B.** se compune din trei bazinete depresionare, bine conturate: *Hălmagiu*, în NV, *Vaţa*, în partea centrală şi *Brad*, în SE. Climă răcoroasă (media termică anuală 7–8°C) şi precipitaţii abundente (900–1 000 mm/anual). Vegetaţia naturală este formată din păduri de fag şi stejar, şi păşuni şi fâneţe naturale. Zăcăminte auro-argentifere şi de cărbune brun.

2. Municipiu în jud. Hunedoara, situat în depresiunea omonimă, la poalele de N ale M-ţilor Metaliferi şi cele de S ale M-ţilor Bihor, la 278 m alt., pe cursul superior al Crişului Alb; 15 636 loc. (1 ian. 2011): 7 430 de sex masc. şi 8 206 fem. Suprafaţa: 33,6 km², din care 10,5 km² în intravilan; densitatea: 1 489 loc./km². Staţie de c.f., cu gară inaugurată în 1890, pe linia de mocăniţă Brad-Crişcior. Nod rutier. Zăcăminte de cărbune brun şi de min. auro-argentifere. Reparaţii de utilaj minier. Ind. de expl. şi prelucr. a lemnului (cherestea, mobilă), textilă (conf., tricotaje) şi alim. (preparate din lapte şi carne, produse de panificaţie etc.). Abator. Centru pomicol şi de cojocărit. Vechi centru cultural (gimnaziu românesc, f. în 1860, azi liceul „Avram Iancu"). Muzeul aurului (renovat în 2008–2012) cu interesante colecţii mineralogice, din care peste 800 de exponate sunt din diferite ţări; Muzeu de etnografie, inaugurat în 1987, cu c. 1 800 de piese din lemn, metal, ceramică, textile ş.a. Staţiune climaterică. **Istoric.** În arealul municipiului **B.** au fost descoperite vestigii din Epoca târzie a bronzului (vârf de lance, două brăţări, o daltă ş.a.) şi din perioada stăpânirii romane (115 morminte de incinerare). În sec. 14–15 comunitatea a trăit sub conducerea unor căpetenii alese de obşte, cel mai vechi conducător cunoscut până acum fiind Ioan de Brad (1404). Într-un document din 1445, localitatea **B.** apare consemnată pentru prima dată cu numele maghiarizat (*Fenyopataka*). În sec. 18–19, la **B.** se desfăşurau mari târguri anuale cu produse din lemn, cu cereale aduse din câmpie, cu fructe şi vite. **B.** a fost unul dintre centrele Revoluţiei de la 1848–1849 din Transilvania. La 23 ian. 1849 a fost ocupat de trupele maghiare, dar eliberat ulterior, în luna mai, de armata revoluţionară condusă de Avram Iancu. La 1 apr.1927, com. **B.** a fost trecută în categoria oraşelor (comună urbană), la 1 ian. 1930 a revenit la stadiul de comună rurală, iar la 1 apr. 1941 a fost declarat din nou oraş. La 20 sept. 1995 a fost declarat municipiu. Are în subordine ad-tivă 5 sate: Mesteacăn, Potingani, Ruda-Brad, Ţărăţel, Valea Bradului. **Monumente:** biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 14), cu un valoros ansamblu pictural mural la interior, între care se remarcă tabloul votiv înfăţişându-l pe cneazul Bălea cu soţia sa, Vişa, şi copiii. Biserica păstrează la exterior, pe peretele dinspre N, fragmente de pictură. Statuile lui Crişan (operă a sculptorului Radu Moga) şi Avram Iancu (realizată de sculptorul N. Corcescu).

BRADU, com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Piem. Cotmeana cu Câmpia Piteştiului, pe râul Dâmbovnic; 6 617 loc. (1 ian. 2011): 3 262 de sex masc. şi 3 355 fem. Staţie de c.f. Rafinărie de petrol (ARPECHIM), falimentată în 2011. Creşterea bovinelor şi porcinelor.

BRAGADIRU 1. Oraş în jud. Ilfov, situat în Câmpia Română, pe râul Sabar, la 13 km SV de Bucureşti; 11 216 loc. (1 ian. 2011): 5 428 de sex masc. şi 5 788 fem. Suprafaţa: 21,8 km², din care 5,4 km² în intravilan; densitatea: 2 077 loc./km². Nod rutier. Expl. de petrol, de balast şi de argilă. Ind. mat. de constr. (prefabricate din beton, cărămidă) şi alim. (conserve de legume şi fructe, drojdie de bere, băuturi alcoolice, spirt). Producţie de nutreţuri combinate. Ferme legumicole şi pomicole (cireşi, vişini, caişi, piersici). Creşterea bovinelor şi porcinelor. Complex turistic. Declarată oraş la 18 apr. 1989, com. **B.** a fost trecută din nou în rândul aşezărilor rurale în ian. 1990 şi inclusă iar în categoria oraşelor la 30 dec. 2005. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov.

2. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnas, pe râul Vedea; 4 114 loc. (1 ian. 2011): 2 020 de sex masc. şi 2 094 fem. Bibliotecă

ce posedă peste 10 000 vol. Legumicultură. Casa „Ion Nistorescu" (sec. 19).

BRALOŞTIŢA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în NE Piem. Bălăciţei, pe dr. Văii Jiului; 3 793 loc. (1 ian. 2011): 1 967 de sex masc. şi 1 826 fem. Biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18), în satul Valea Fântânilor.

BRAN 1. Dealul lui Bran, masiv deluros în Subcarpaţii Olteniei, în E Dealurilor Jiului, limitat de Depr. Târgu Jiu–Câmpu Mare, la N, râurile Gilort, la E, şi Jiu, la V, alcătuit din conglomerate, gresii, marne, argile şi nisipuri. Alt. max.: 425 m. Zăcăminte de lignit (Rovinari) şi petrol (Ţicleni). Acoperit cu păduri de gorun, carpen, cer şi gârniţă.

2. Pas de înălţime în E Carpaţilor Meridionali, situat între M-ţii Piatra Craiului, la NV, Bucegi, la E, şi Leaota, la SE, care asigură legătura rutieră (şosea modernizată) între Muntenia (Depr. Câmpulung) şi Transilvania (Depr. Braşov). Alt.: 1 290 m. Cunoscut şi sub numele *Giuvala*.

3. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 4 sate, situată în NE culoarului depresionar Rucăr-Bran, la poalele de NV ale M-ţilor Bucegi şi cele de E ale masivului Piatra Craiului, pe râul Turcu, la 28 km SV de Braşov; 5 381 loc. (1 ian. 2011): 2 642 de sex masc. şi 2 739 fem. Expl. forestiere. Microhidrocentrală. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Staţiune climaterică şi punct de plecare spre obiectivele turistice din M-ţii Bucegi şi Piatra Craiului. Agroturism. Satul Bran este menţionat documentar, prima oară, în 1367. Castel fortificat, construit în 1378, în urma unui act emis, la 19 nov. 1377, de Ludovic I de Anjou, rege al Ungariei şi al Poloniei, care acorda saşilor din Scaunul Braşovului „dreptul de a ridica la Bran o cetate de piatră cu propriile cheltuieli şi osteneli". Castelul Bran, situat pe un vf. de deal ce domină comuna şi vechiul drum comercial ce leagă oraşele Braşov şi Câmpulung, a îndeplinit o perioadă îndelungată funcţiile militară şi punct de vamă. În intervalul 1395–1425, castelul **B.** (sau *Cetatea* **B.**) a fost sub stăpânirea, mai întâi (1395–1418) a domnului Mircea cel Bătrân, iar apoi a fiului său Mihail I (1419), a lui Dan II (1422), Radu Prasnaglava (1424), în 1427 intră în posesia regelui Ungariei, Sigismund I de Luxemburg, în 1448 în cea a lui Iancu de Hunedoara, iar între 1498 şi 1878 sub cea a oraşului Braşov. Castelul a fost supus unor modificări renascentiste în sec. 17, după incendiul din 1619. Restaurat în 1886, 1963, 1986 şi 1996. Începând din 1920 castelul s-a aflat în stăpânirea familiei regale; în perioada 1920–1930 a suferit modificări şi adăugiri prin grija reginei Maria, lăsându-l moştenire fiicei ei, principesa Ileana, sora regelui Carol al II-lea. În 1948, după expulzarea din ţară a familiei regale, castelul Bran a intrat în posesia statului român, fiind amenajat ca muzeu de istorie, de artă medievală şi de etnografie (inaugurat în 1957). În anul 2006, Guvernul României a restituit castelul Bran arhiducelui Dominic von Habsburg, fiul principesei Ileana, care trăieşte la New York. În 2007, acesta a pus în vânzare castelul pentru suma de 78 mil. de dollari U.S.A. În sept. 2007, o comisie parlamentară română a stabilit că retrocedarea castelului Bran a fost ilegală şi a anulat actul de succesiune al prinţului. În oct. 2007, Curtea Constituţională a României a reafirmat legalitatea şi validitatea actului de restituire a castelului. În satul Bran se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1820–1836) şi vama veche (sec. 18), azi muzeu; în satul Sohodol, există biserica cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18), iar în satul Şimon, bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1790) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 19). Com. **B.** s-a mai numit *Bran-Poartă*.

Pasul Bran

Bran (3). Castelul

BRANIŞTEA 1. Com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Jimborului, pe Someşu Mare; 3 180 loc. (1 ian. 2011): 1 575 de sex masc. şi 1 605 fem. Balastieră. Fabrică de sucuri naturale; produse lactate. Pomicultură (cireşi); creşterea bovinelor. Satul Braniştea este menţionat documentar, prima oară, în 1362.

2. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Titu; 4 386 loc. (1 ian. 2011): 2 116 de sex masc. şi 2 270 fem. Creşterea bovinelor. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1809), în satul Săveşti şi biserică având dublu hram – „Naşterea Maicii Domnului" şi „Sfânta Sofia" (1747), în satul Dâmbovicioara.

3. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Siretului inferior, în zona de confl. a râului Lozova cu Siretul; 4 222 loc. (1 ian. 2011): 2 084 de sex masc. şi 2 138 fem. Staţie de c.f. Expl. de argilă. Centru de olărit şi de ţesături populare.

4. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Blahniţei; 1 892 loc. (1 ian. 2011): 942 de sex masc. şi 950 fem. Legumicultură în câmp şi în sere. Com. **B.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Braniştea şi Goanţa din com. Vânători, jud. Mehedinţi.

BRAN-RUCĂR → Rucăr-Bran.

BRASTAVĂŢU, com în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 4 707 loc. (1 ian. 2011): 2 402 de sex masc. şi 2 305 fem. Culturi de cereale în sistem irigat (com. se află în marele sistem de irigaţii Scărişoara–Vişina–Brastavăţu–Bucinişu). Confecţii textile; presă de ulei comestibil. Culturi de cereale, plante tehnice, legume ş.a. Pe terit. com. **B.** au fost descoperite vestigiile unei aşezări rurale romane datând din sec. 3. Biserica „Sfântul Nicolae" (1844–1847), în satul Cruşovu.

BRAŞOV 1. Depresiune intracarpatică, de origine tectonică, formată la sf. perioadei levantine (Pliocen) şi începutul erei cuaternare, situată în curbura internă a Carpaţilor, în zona de contact a Carpaţilor Orientali cu cei Meridionali. Este cea mai mare şi mai tipică depresiune intramontană din Carpaţii româneşti, înconjurată de M-ţii Baraolt, Bodoc şi

Nemira (N), de M-ţii Vrancei (E), M-ţii Buzăului (SE), de M-ţii Ciucaş, Piatra Mare, Postăvaru, Bucegi, Piatra Craiului (S), de M-ţii Ţagla, Măgura Codlei şi M-ţii Perşani (V) şi drenată de cursul superior al Oltului şi afl. săi. Supr.: c. 3 900 km^2. Lungime: 125 km (Zărneşti–Breţcu); lăţime: 15–20 km. Are aspectul unei întinse câmpii aluvio-proluviale, cu mai multe ramificaţii sub formă de golfuri sau culoare depresionare (Râşnov–Zărneşti, în SV, Măieruş, în N-NV ş.a.) şi mai multe trepte de relief (lunci foarte largi, joase şi mlăştinoase, terase, câmpii piemontane de 550–700 m alt. şi dealuri submontane de 700–850 m alt., mai fragmentate). Este constituită din trei mari compartimente: *Depr. Bârsei* (*Ţara Bârsei* sau *Depr. Braşov* propriu-zisă), în SV, *Depr. Sfântu Gheorghe*, în partea centrală şi *Depr. Târgu Secuiesc*, în NE. Climă răcoroasă (temp. medii anuale de 6–8°C), cu frecvente inversii de temp. în anotimpul rece (acest fapt a determinat ca în com. Bod să se înregistreze minima absolută a ţării, –38,5°C, la 25 ian. 1942) şi precipitaţii atmosferice ce cresc cantitativ de la 550 mm, în zona luncilor joase, până la 850 mm, în reg. piemontană. Culturi de cereale, de cartofi, in, sfeclă de zahăr, plante pentru nutreţ etc. Creşterea animalelor (bovine, bubaline, ovine ş.a.).

2. Municipiu în partea centrală a României, reşed. jud. omonim, situat în Depr. Bârsei, la 520–650 m alt., la poalele masivului Tâmpa şi ale prelungirilor nordice ale masivului Postăvaru; 276 354 loc. (1 ian. 2011): 131 039 de sex masc. şi 145 315 fem. Supr.: 267,3 km^2, din care 73,6 km^2 în intravilan; densitatea: 3 755 loc./km^2. Mare nod feroviar (gara a fost inaugurată la 30 mart. 1873) şi rutier şi al doilea centru industrial al ţării (după Bucureşti). Aeroport internaţional (→ **Ghimbav 2**). Expl. de calcar. Centrală electrică şi de termoficare, intrată în funcţiune în 1990, cu o putere instalată de 100 MW. Ind. construcţiilor de maşini, cu cea mai mare pondere în producţia globală industrială a oraşului, produce aeronave, autocamioane de mare tonaj, dotate cu motor Diesel de 215 C.P., autovehicule speciale pentru produse chimice, utilaj petrolier şi energetic, material rulant feroviar şi rutier, maşini-unelte pentru prelucr. metalelor, motoare, piese şi accesorii pentru autovehicule, rulmenţi, unelte de mină etc. Celelalte ramuri ind. sunt: chimică (prelucr. petrolului, produse cosmetice, locul 2 pe ţară, după Bucureşti, vopsele, articole tehnice din cauciuc), textilă (stofe, conf., tricotaje), de prelucr. a lemnului (mobilă, placaje, furnire, cherestea etc.), piel. şi încălţ., mat. de constr. (prefabricate din beton, faianţă, cărămidă, produse refractare), alim. (zahăr şi produse zaharoase, preparate din carne şi lapte, bere, vin, băuturi răcoritoare; fabrica de îmbuteliat Coca-Cola a fost închisă în 2002). Important centru tipografic. Patinoar olimpic, inaugurat în febr. 2010. Universitatea „Transilvania" (1971 prin fuzionarea Institutului Politehnic cu Institutul Pedagogic) cu 25 de facultăţi, 49 869 studenţi şi 1 091 cadre didactice (2007–2008) şi Universitatea „George Barițiu" (particulară, 1991), cu şase facultăţi, 29 946 studenţi şi 147 cadre didactice (2007–2008), Teatrul dramatic „Sică Alexandrescu", înfiinţat în 1949, Teatrul de păpuşi „Arlechino", Teatrul muzical, întemeiat în 1955 (cu secţii de operă şi operetă, de estradă şi de balet), numit apoi Teatrul Liric, iar în prezent poartă numele Opera Braşov, Filarmonica „Gheorghe Dima" (înfiinţată la 15 apr. 1949), două galerii de artă, cinematografe şi biblioteci publice (Biblioteca Judeţeană „George Barițiu", f. 1835, azi cu 620 000 vol.; Biblioteca Centrală a Universităţii „Transilvania", f. 1948, cu 712 169 vol.) etc. *Muzee*: Muzeul Judeţean de Istorie, amenajat în 1908 în Casa Sfatului, cu peste 3 300 de exponate din Paleoliticul mijlociu, ceramică şi unelte din perioadele Hallstatt şi La Tène etc., precum şi arme, mobilier, diferite produse ale breslelor meşteşugăreşti, documente etc.; Muzeul Judeţean de Etnografie (ceramică populară, sticlărie din sec. 18–19, costume şi ţesături, unelte, ouă încondeiate etc.); Muzeul de Artă (înfiinţat în 1950 şi reorganizat în 1970) cu colecţii de artă românească (opere aparţinând pictorilor Gheorghe Tattarescu, Theodor Aman, Sava Henţia, Aurel Lecca, Nicolae Grigorescu ş.a. şi sculptorilor Cornel Medrea, Ion Jalea, Dimitrie Paciurea, Ion Irimescu ş.a.) şi artă decorativă universală; Muzeul „Şcheii Braşovului" (înfiinţat în 1933 şi reorganizat în 1964) păstrează tipărituri vechi, documente oficiale din vremea lui Constantin Brâncoveanu, cataloage ale bisericii „Sfântul Nicolae", manuscrise româneşti, greceşti şi slavone, partitura originală a operetei „Crai Nou" de Ciprian Porumbescu, obiecte de artă medievală şi bisericească etc.; casa memorială „Gheorghe Dima" (amenajată în 1960, în fosta locuinţă a compozitorului) cuprinde mobilier, pianul şi obiecte personale, afişe de concert, partituri, documente etc.; „Casa Mureşenilor" inaugurată în 1968 (fotografii, obiecte, corespondenţă, aparţinând familiei Mureşenilor) ş.a. Staţii locale de emisii TV şi radio. Important centru editorial şi de tipărire a presei. Grădină zoologică. La **B.** are loc, anual, cu unele întreruperi, Festivalul internaţional de muzică uşoară

Braşov (2). Imagine din centrul oraşului

„Cerbul de aur" (primele patru ediţii, 1968–1971, ediţia a 5-a, 24–28 iun. 1992) şi alte cinci ediţii până în 1997; după 3 ani de întrerupere au mai avut loc ediţiile 2001–2005, urmat de alte întreruperi în anii 2006 şi 2007 şi reluat în anii 2008 (3–7 sept.), 2009 (2–7 sept.) şi 2010 (1–6 sept.). La **B.** mai au loc, anual, Festivalul de Jazz şi Blues, Festivalul muzicii de cameră, Festivalul berii, Târgul meşteşugarilor.

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în arealul oraşului şi împrejurimi au scos la iveală vestigii de locuire din epoca de piatră şi din perioada daco-getică. În anul 1211, în *Diploma* regelui ungur Andras al II-lea, sunt menţionaţi cavalerii teutoni care s-au aşezat în Ţara Bârsei unde au întărit cetatea Brassovia de pe Tâmpa, iar în 1234, localit. apare înscrisă în *Catalogus Ninivensis* cu numele *Corona*. Ulterior, figurează în diferite documente cu alte denumiri: *Brassovia* (1251), *Barasu* (1252, împreună cu zona din jur, numită *Saxones Barasu*), *Brasu* (1271), *Braso* (1288), *Brasov* (1294), *Brassov* (1295), *Brasso* (1309), *Brassov* (1331), *Korona* (1336) etc. La 31 mart. 1241 **B.** a fost cucerit şi devastat de marea invazie mongolă. În sec. 14–18 a devenit un important centru comercial şi meşteşugăresc (în 1364 capătă dreptul de a organiza târguri anuale şi săptămânale; în sec. 16 existau 20 de bresle, iar în 1798, aici îşi desfăşurau activitatea 43 de bresle şi 1 300 de ateliere). În 1395 a început construirea primelor ziduri de fortificaţie ale oraşului. La 7 mart. 1395, la **B.** a fost încheiat un tratat de alianţă antiotomană, în condiţii de deplină egalitate, între domnul Ţării Româneşti, Mircea cel Bătrân, şi regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg. În sec. 15, **B.** a fost pr. centru meşteşugăresc şi comercial din S Transilvaniei care a întreţinut strânse relaţii politico-economice cu Ţara Românească şi Moldova (mărturie sunt numeroasele privilegii acordate braşovenilor de către domnii celor două ţări române, ca de exemplu cele acordate de Vladislav I [Vlaicu], la 20 ian. 1368, de Mircea cel Bătrân, la 6 aug. 1413, de Alexandru cel Bun, în 1421, de Vlad Ţepeş, în 1456, de Ştefan cel Mare, în 1457 etc.). În sec. 16, **B.** a devenit un important centru cultural prin strădania iluministului Ioan (Johannes) Honterus, care a înfiinţat prima tipografie din Transilvania (1535) şi un gimnaziu săsesc (1543) şi prin activitatea tipografică a diaconului Coresi, care tipăreşte, în 1559, prima carte în limba română, *Catehismul românesc* (*Întrebare creştinească*), iar în 1581, *Carte ce se cheamă evanghelie cu învăţătură*, utilizată şi ca manual şcolar, prin activitatea Şcolii de la biserica „Sfântul Nicolae" din Şchei (şcoală care exista din 1471, aşa după cum reiese din epilogul *Octoihului* scris de diaconul Oprea în 1495). O mărturie scrisă, referitoare la **B.**, cu importanţă aparte, o constituie *Scrisoarea lui Neacşu* trimisă, în iunie 1521, din Câmpulung (Muscel), de către negustorul Neacşu, lui Johannes Benkner, judele Braşovului, în care existau informaţii referitoare la mişcările armatelor turceşti pe malurile Dunării, care se pregăteau să atace Transilvania. Această scrisoare reprezintă, de altfel, unul dintre cele mai vechi texte datate şi redactate în limba română, care se păstrează până astăzi (cea mai veche scriere în limba română fiind *Zbornicul de la Ieud;* → Ieud). La 11/21 apr. 1688, oraşul a fost cucerit cu greu de trupele habsburgice şi incendiat. La 21 apr. 1689, **B.** a fost devastat de un puternic incendiu, împrejurare în care a ars şi biserica evanghelică, ale cărei ziduri au rămas înnegrite de fum, de atunci păstrându-i-se numele de Biserica Neagră. La **B.** au funcţionat, începând din 1788 şi, respectiv, 1834, două şcoli elementare româneşti şi un liceu înfiinţat în 1850 de mitropolitul Andrei Şaguna. La 12 mart. 1838 au apărut, din iniţiativa şi sub conducerea lui George Barijiu, ziarul „Gazeta de Transilvania" (primul ziar politic şi de informaţie al românilor din Transilvania) şi suplimentul acestuia „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" (revistă socială şi literară) care au contribuit la închegarea şi dezvoltarea conştiinţei naţionale a poporului român (în iun. 1848, apare în suplimentul literar al „Gazetei de Transilvania", imnul revoluţionar „Deşteaptă-te, române" de Andrei Mureşanu). În timpul Revoluţiei de la 1848–1849, **B.** a fost locul de întâlnire al participanţilor din cele trei ţări române. Aici, revoluţionarii moldoveni au elaborat (12/24 mai 1848) programul „Prinţipiile noastre pentru reformarea patriei" care prevedea, între altele, unirea românilor „într-un singur stat neatârnat românesc". La 1/13 ian. 1868, acelaşi George Barijiu a editat primul număr al revistei „Transilvania" – organ al Societăţii culturale „ASTRA" (1868–1945) –

Braşov (2). Biserica „Sfântul Nicolae" din Şcheii Braşovului

Braşov (2). Bastionul ţesătorilor

Braşov (2). Biserica Neagră

care a avut o largă arie de răspândire în toate părţile locuite de români. În 1859, locuitorii **B.** şi-au exprimat deplina solidaritate cu actul Unirii Moldovei cu Ţara Românească şi edificarea statului naţional România. Din a doua jumătate a sec. 19, **B.** capătă o intensă dezvoltare industrială, cunoscând o adevărată amploare după încadrarea sa în statul român unitar, la 1 dec. 1918, când apar primele mari întreprinderi: „Întreprinderea Aeronautică Română" (I.A.R.), „Romloc", „Schiel", „Scherg", „Ancora Română" ş.a. În sept. 1940, populaţia **B.** a protestat cu vehemenţă împotriva Dictatului de la Viena, din 30 aug. 1940. La 15 nov. 1987, muncitorii de la uzinele de autocamioane şi de la cele de tractoare, la care s-au alăturat cei de la alte întreprinderi industriale, precum şi o mare parte din populaţia oraşului, au ieşit în stradă, manifestând împotriva abuzurilor de putere comise de autorităţile de partid şi de stat locale. Revolta, socotită de unii, a doua ca intensitate după greva minerilor de la Lupeni, din aug. 1977, a fost înăbuşită cu brutalitate de forţele de securitate, fidele regimului comunist condus de Nicolae Ceauşescu. Locuitorii municipiului **B.** au mai luat parte şi la revoluţia anticomunistă din dec. 1989, unii dintre participanţi căzând victime (66 morţi şi numeroşi răniţi). Oraşul **B.**, care între 8 sept. 1950 şi 24 dec. 1960 s-a numit *Oraşul Stalin*, a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente**: cetatea **B.** (sec. 14–17), din care se mai păstrează fragmente ale zidurilor de centură, precum şi unele turnuri de apărare (Turnul Alb, 1494; Turnul Negru, sec. 15; Turnul măcelarilor, sec. 15 ş.a.), bastioane (Bastionul ţesătorilor, 1425–1436; Bastionul frânghierilor, 1416; Bastionul cojocarilor, 1452; Bastionul postăvarilor, 1450–1455; Bastionul fierarilor, 1521 – azi sediul Arhivelor Statului; Bastionul Porţii – pod fortificat peste pârâul Graff, 1515–1521) şi porţi (Poarta Ecaterinei, 1559 – azi sediul Uniunii Arhitecţilor, Poarta Şchei, 1827 ş.a.); castelul cu incintă fortificată „Cetăţuia" (Schlossberg, sec. 15–17); biserica evanghelică „Sfântul Bartolomeu" (sec. 13, refăcută în sec. 15), construită în stilul goticului timpuriu; Biserica Neagră (1384–1477), amplă construcţie gotică (89 m lungime, 38 m lăţime, 65 m înălţime), distrusă parţial de incendiul din 21 apr. 1689 (refăcută ulterior), în urma căruia i s-a atribuit numele de Biserica Neagră din cauza zidurilor înnegrite de fumul incendiului. Biserica Neagră, care a fost supusă unor ample lucrări de renovare la exterior (1993–1996), păstrează picturi murale interioare în stilul Renaşterii italiene, datând din sec. 15, precum şi o valoroasă colecţie de covoare orientale (119 bucăţi) din sec. 16–18 şi o orgă de mari dimensiuni (4 000 de tuburi), instalată în 1839; biserica „Sfântul Nicolae" din Şchei, construită iniţial din bârne, în 1292, şi atestată documentar în 1399 a fost înlocuită cu una din piatră la sf. sec. 15, probabil în 1495, reconstruită în 1519–1594 (cu unele adăugiri din 1733, 1740 şi 1752) şi modificată în stil baroc, în 1761. Biserica păstrează ~~o frumoasă şi valoroasă~~ colecţie de icoane, dintre care una datează din 1564. Lângă biserica „Sfântul Nicolae" din Şchei se află clădirea (refăcută în 1760) în care a funcţionat prima şcoală românească (înfiinţată în 1471) – azi sediul unui muzeu de artă veche românească, precum şi mormântul lui Nicolae Titulescu; Casa Sfatului (Primăria veche), care găzduieşte astăzi Muzeul de Istorie şi Arheologie este un edificiu interesant şi original, construit în 1420, cu frecvente transformări (1515–1518, 1543, 1656, 1770–1774) ce poartă pecetea Renaşterii târzii şi a barocului transilvănean; în trecutul îndepărtat a fost sediul de unde „Sfatul celor 100 de cetăţeni" conducea treburile oraşului. Turnul de deasupra edificiului, înalt de 48 m, a fost construit în 1528 şi refăcut în 1910; biserica evanghelică „Sfântul Martin" (sec. 15) şi casa parohială a bisericii evanghelice (sec. 16, refăcută în sec. 18); biserica mănăstirii franciscane, cu hramul „Sfântul Ioan" (1506); biserica evanghelică „C.A. Blumana" (1777); biserica romano-catolică „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1776–1782); biserica evanghelică (1790–1793); biserica evanghelică maghiară (1787); bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfânta Treime" (1783), „Sfânta Adormire" (1783), „Sfânta Treime"-Pe Tocile (1824–1825), „Adormirea Maicii Domnului" (9 iul. 1895–20 sept. 1896, sfinţită la 6/18 iun. 1899) construită după planurile arhitectului G. Bruss având ca model biserica grecească din Viena, „Buna Vestire" (1934–1936), cu picturi din 1971–1976 executate de Iosif Vassu; clădirea liceului „Honterus" (1545–1547), refăcută în sec. 18; clădirea vechii Prefecturi (1884), azi Rectoratul Universităţii; Şcoala reală (1780), azi liceu; Hanul Roşu (sec. 17), azi locuinţe; Cazarma Neagră (1796); Hanul vechi (sec. 18), azi comisariat militar; clădirea liceului „Andrei Şaguna" (1851); *Case vechi:* casa „Hirscher" sau Casa Negustorilor, construită în anii 1539–1545, în stilul Renaşterii; casa „Schobelin" (1550), cu loggie şi ancadramente în stilul Renaşterii; casa „Kammer" (1587); casa „Grid" (1773); casă din sec. 16, situată în Piaţa Sfatului nr. 18, în care a funcţionat (1835) prima bancă românească; casa „Mureşenilor" (sec. 18), în care funcţionează (din 1968) un muzeu; clădirea familiei Brukenthal (sec. 18) care era reşed. de vară; clădirea Casei de cultură a municipiului Braşov (1878); Palatul „Ştirbei" (sec. 19) situat în Parcul dendrologic – azi Casa Şcolarului; Casa Armatei (sec. 20), construită după planurile arhitectului Constantin Iotzu; hanul „La Cerbul de Aur" unde s-a oprit Alexandru Ioan Cuza, în 1866, în drum spre Viena; casa în care a locuit Mattis Teutsch, artist plastic braşovean (1884–1960); casa natală a lui Şt. O. Iosif (1875–1913); casa în care a locuit Lucian Blaga între 1906 şi 1908 etc.

3. Judeţ situat în partea centrală a ţării, în curbura interioară a arcului carpatic, în zona de întâlnire a Carpaţilor Orientali cu Carpaţii Meridionali şi cu Pod. Transilvaniei, pe cursul mijlociu şi superior al Oltului, între 45°23'13'' şi 46°12'12'' latitudine N şi între 24°06'11'' şi 26°01'00'' longitudine E, între jud. Harghita (N), Covasna (E-NE), Buzău (SE), Prahova (SE), Dâmboviţa (S), Argeş (S-SV), Sibiu (V) şi Mureş (NV). *Supr.*: 5 363 km² (2,25% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 598 813 loc. (2,79% din populaţia ţării), din care 290 573 de sex masc. (48,52%) şi 308 240 de sex fem. (51,48%). *Populaţia urbană*: 439 145 loc. (73,3%); *rurală*: 159 668 loc. (26,7%). *Densitatea*: 111,6 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din

20-31 oct. 2011): 82,5% români, 7,2% maghiari, 3,4% rromi, 0,5% germani ş.a. *Reşed.*: municipiul Braşov. *Oraşe:* Codlea (municipiu), Făgăraş (municipiu), Ghimbav, Predeal, Râşnov, Rupea, Săcele (municipiu), Victoria, Zărneşti. *Comune*: 48. *Sate*: 149. *Localit. componente ale oraşelor*: 5.

Relief variat, cu o mare complexitate morfologică şi morfogenetică, desfăşurat sub forma a trei trepte majore, de la S la N: treapta munţilor înalţi (peste 1 700 m alt.), în S şi SE, ocupă 18% din supr. jud., treapta munţilor scunzi (între 800 şi 1 700 m alt.), în partea centrală şi de SE a jud., se extinde pe 22% din supr. jud., iar treapta depresiunilor şi a dealurilor de podiş (400–700 m alt.) din jumătatea de NV şi de E a jud. **B.** se desfăşoară pe 60% din supr. acestuia. Partea de SV a jud. **B.** este ocupată de versantul nordic al M-ţilor Făgăraş, cu aspect alpin, ce domină cu 1 600–2 000 m Pod. Transilvaniei, din creasta lor principală (prin care trece limita dintre jud. Braşov şi Argeş), detaşându-se cele mai înalte vf. din Carpaţii româneşti (Dara 2 500 m, Moldoveanu 2 544 m – alt. max. a întregului lanţ carpatic românesc, Viştea Mare 2 527, Lespezi 2 522 m, Vânătarea lui Buteanu 2 506 m, Gălăşescu 2 471 m ş.a.). Versantul nordic al M-ţilor Făgăraş este brăzdat de o puzderie de râuri mici (Sebeş, Berivoiu, Săvăstreni, Breaza, Sâmbăta, Viştea, Ucea ş.a.) care formează, în această zonă, cea mai densă reţea hidrografică din ţară (1,4 km/km^2, faţă de 0,5 km/km^2 cât este media pe ţară). În partea de S şi SE a jud. se desfăşoară prelungirile nordice ale masivelor Piatra Craiului, Leaota, Bucegi, Baiului şi Ciucaş, precum şi masivele Piatra Mare (1 843 m) şi Postăvaru (1 802 m). În cadrul zonei muntoase din S şi SE se individualizează culoarul Bran-Rucăr, văile superioare ale Prahovei, Timişului şi Teleajenului, cu pasurile Giuvala (1 290 m alt.), Bratocea (1 263 m) şi Predeal (1 032 m) care asigură legăturile rutiere, respectiv feroviare (prin pasul Predeal) între Transilvania şi Muntenia. Treapta munţilor scunzi este reprezentată, în principal, prin Clăbucetele Întorsurii (în SE), M-ţii Ţagla (1 640 m) şi M-ţii Perşani (1 292 m) în partea central-nordică a jud. De o parte şi de alta a M- ţilor Perşani se desfăşoară două mari arii depresionare, numite şi „ţări": Depr. Braşov sau Ţara Bârsei (în partea central-estică a jud., la E de M-ţii Perşani) şi partea central-estică a Depr. Făgăraş sau Ţara Făgăraşului (în partea central-vestică, la V de M-ţii Perşani). Sectorul de NV al jud. **B.**, la V şi N de Valea Oltului, cuprinde în arealul său partea de E şi SE a Pod. Hârtibaciului, cu subdiviziunile sale, cu înălţimi de 500–600 m.

Clima jud. **B.** este temperat-continentală, moderată, cu variate nuanţe, în funcţie de altitudine. Regimul climatic general se caracterizează prin veri răcoroase, cu precipitaţii frecvente, şi ierni foarte reci în zonele depresionare şi de podiş, şi veri răcoroase, cu precipitaţii abundente, şi ierni friguroase, cu ninsori bogate în sectorul montan. În anotimpul rece al anului, în zonele depresionare se remarcă frecvente inversii de temp. caracterizate prin instalarea şi stagnarea, pe fundul lor, a unor mase de aer foarte reci. Aşa se explică faptul că pe fundul Depr. Braşov, în luna ian., la Bod, temp. medie multianuală a aerului este de -5,3°C, în timp ce la Predeal, aflat cu 500 m mai sus, aceasta este de –5,1°C. În timpul unor inversii de lungă durată, temp. aerului poate coborî, în zonele depresionare, cu 15–20°C faţă de zonele înalte înconjurătoare. Aşa s-a întâmplat în 14 ian. 1965 când la Braşov temp. aerului a fost cu 17,5°C mai scăzută decât la vf. Omu. Într-o situaţie asemănătoare, la staţiunea meteorologică Bod s-a înregistrat cea mai scăzută temp. din ţară până în prezent (– 38,5°C), la 25 ian. 1942, cauzată de o puternică inversie termică, formată în condiţii anticiclonice şi favorizată de prezenţa unui bogat strat de zăpadă. Caracteristic inversiilor termice este şi ceaţa, fenomen cu frecvenţă mare în zonele depresionare, care apare cu precădere primăvara şi toamna. Pe timpul verii, temp. aerului este pozitivă pe întreg terit. jud. **B.**, media termică a lunii aug. fiind de 5,7°C pe crestele montane înalte şi de 18°C în depresiuni. Temp. max. absolută, de 38,9°C, a fost înregistrată în oraşul Făgăraş, la 9 sept. 1946. Temp. medii multianuale variază între 8,2°C la Făgăraş, 7,6°C la Braşov, 4,0°C la Predeal şi sub 0°C pe culmile montane înalte. Amplitudinea max. a valorilor extreme absolute de temp. este de 77,4°C, jud. **B.** situându-se, din acest punct de vedere, pe primul loc în ţară. Cantităţile medii anuale ale precipitaţiilor atmosferice înregistrează creşteri accentuate în raport cu altitudinea, acestea oscilând între 610 mm la Bod, 747,2 mm la Braşov, 945 mm la Predeal şi peste 1 300 mm în zonele montane înalte. Stratul de zăpadă din anotimpul rece se depune neuniform şi discontinuu, durata medie anuală a acestuia crescând o dată cu înălţimea, de la 55,2 zile în depresiune, la Bod, la 70,8 zile la Braşov, 118 zile la Predeal şi 215 zile în zonele înalte. Vânturile bat cu o frecvenţă mai mare dinspre V (19,3%), NE (18,7%) şi SV (17,3%), înregistrând viteze medii anuale cuprinse între 3 m/s în reg. depresionare joase şi 7–8 m/s, uneori peste 10 m/s, în sectorul montan înalt. Pe versantul nordic al M-ţilor Făgăraş şi pe cel estic al M-ţilor Perşani se fac resimţite, în timpul primăverii, mişcările

Braşov (2). Casa Sfatului

de aer cu caracter de föhn care topesc zăpada. În Depr. Făgăraş, acest vânt föhnic, numit de localnici „mâncător de zăpadă", mai este cunoscut sub numele de Vântul Mare.

Reţeaua hidrografică de pe terit. jud. **B.** este relativ bogată, densă, bine organizată şi cu debite ridicate în toate anotimpurile anului. Majoritatea râurilor mai mici din arealul jud. **B.** sunt colectate de râul Olt, care străbate partea de NV a jud. **B.** pe o distanţă de c. 210 km, între satul Lunca Calnicului (la limita cu jud. Covasna) şi com. Ucea (la limita cu jud. Sibiu). Pe acest tronson panta medie de curgere a Oltului este de 0,45‰, cursul său este regularizat, iar energia apelor sale este folosită în hidrocentralele de la Făgăraş, Voila şi Viştea. Afl. pr. pe care-i primeşte Oltul pe terit. jud. **B.**, începând din amonte spre aval sunt: Homorod, Dăişoara, Cincu ş.a. pe partea dreaptă şi Tărlung, Ghimbăşel, Bârsa, Crizbav, Bogata, Comana, Veneţia, Şercaia, Sebeş, Berivoiu, Săvăstreni, Breaza, Sâmbăta, Viştea, Ucea ş.a. pe stânga, determinând o densitate medie de 0,9 km/km^2, superioară mediei pe ţară (care este 0,5 km/km^2). Cea mai mare valoare a densităţii reţelei hidrografice se înregistrează pe versantul nordic al M-ţilor Făgăraş (1,4 km/km^2, cea mai ridicată din ţară), iar cea mai scăzută (0,6 km/km^2), în Depr. Braşov. Extremitatea SE a jud. **B.** este drenată de cursul superior al râului Buzău, cu afl. său Buzoel. Lacurile naturale şi antropice sunt puţine în cadrul jud. **B.**, cel mai însemnat lac natural fiind Urlea, cantonat într-un circ glaciar, iar cele de acumulare sunt realizate pe râul Tărlung (la Săcele) şi pe râul Olt (lacurile hidrocentralelor de la Făgăraş, Voila şi Viştea).

Vegetaţia se caracterizează printr-o etajare altitudinală, bine exprimată, dar cu contraste locale evidente, determinate de particularităţile litologice, edafice şi topoclimatice. Crestele înalte ale M-ţilor Făgăraş, Piatra Craiului, Leaota, Bucegi, Piatra Mare, Postăvaru şi Ciucaş, la peste 1 700 m alt., sunt acoperite cu vegetaţie alpină şi subalpină, alcătuită din pajişti, în care predomină rogozul (*Carex curvula*), păruşca (*Festuca supina*), ţăpoşica (*Nardus stricta*) ş.a. şi din tufişuri pitice de arbuşti, în care domină smirdarul (*Rhododendron kotschyi*), afinul (*Vaccinium myrtillus*), jneapănul (*Pinus mugo*) şi coacăzul (*Brukenthalia spiculifolia*). În masivele Bucegi şi Piatra Craiului, este specifică larga dezvoltare a vegetaţiei de stâncărie, cu multe elemente floristice rare, ocrotite de lege, între care se remarcă floarea-de-colţi (*Leontopodium alpinum*), genţiana sau ghinţura (*Gentiana lutea*) ş.a. O caracteristică aparte a pajiştilor de pe creasta Pietrii Craiului o reprezintă existenţa unei plante endemice, declarată monument al naturii – garofiţa Pietrii Craiului (*Dianthus callizonus*) – una dintre cele mai frumoase flori alpine. În M-ţii Făgăraş se întâlnesc câteva pâlcuri de zâmbru (*Pinus cembra*), relict glaciar, caracteristic etajului subalpin. Sub etajul alpin, începe domeniul forestier, care acoperă o supr. destul de mare în cadrul jud. **B.** (206 056 ha, la sf. anului 2007). Etajul pădurilor de răşinoase, în care predomină molidul (*Picea abies*), se dezvoltă pe versanţii munţilor înalţi, între 1 700 şi 1 500–1 300 m alt. Alături de molid apar exemplare de paltin de munte (*Acer pseudoplatanus*) şi sorb de munte (*Sorbus aucuparia*). În cadrul domeniului forestier, cel mai bine reprezentat este etajul pădurilor de foioase, extins între 1 500–1 300 şi 1 000–700 m alt. Pădurile de gorun, în amestec cu carpen, se dezvoltă pe arii restrânse la poalele munţilor şi dealurilor piemontane, în timp ce pădurile de fag, în amestec cu carpen, acoperă aproape în întregime M-ţii Perşani, iar pădurile de fag, în amestec cu molid şi brad, au o largă răspândire pe versanţii M-ţilor Bucegi, Făgăraş, Piatra Mare, Clăbucetele Întorsurii, Ciucaş ş.a. Etajul forestier se termină în partea cea mai joasă cu pădurile de gorun (*Quercus petraea*) care acoperă versanţii luminoşi şi mai încălziţi de Soare. În arealul etajului forestier, datorită unor condiţii locale (expoziţia la Soare, înclinarea versanţilor, sol etc.), pe versantul sudic, însorit, al masivului Tâmpa, ca şi pe Dealul Cetăţii, pe Dealul Sânpetru de la Hărman şi în alte locuri, se dezvoltă, în condiţii optime, unele enclave de vegetaţie xerofilă, în care vegetează colilia (*Stipa pulcherrima*), migdalul pitic (*Prunus tenella*), vişinul de stepă (*Prunus fruticosa*), dediţelul (*Pulsatilla montana*) ş.a. O caracteristică deosebită a vegetaţiei de pe terit. jud. **B.** este aceea a numeroaselor cazuri de inversii de vegetaţie. Relevant este în acest sens versantul dinspre Poiana Braşov al masivului Postăvaru, care este acoperit cu fag şi stejar în jumătatea superioară şi cu brad, în cea inferioară. Vegetaţia azonală este larg dezvoltată în luncile râurilor din depresiuni, precum şi în perimetrul câtorva mlaştini eutrofe, între care se remarcă zona mlăştinoasă din zona localit. Hărman, alimentată de izvoare reci. Aici se dezvoltă o serie de plante relicte glaciare (*Pedicularis sceptrum carolinum*, care vegetează normal în Arctica, dar care la Hărman ating punctul cel mai sudic din lume), endemice (*Armeria alpina ssp. barcensis*), plante rare (*Swertia perennis* – element boreal, rar întâlnit în România), plante carnivore – o specie de roua cerului (*Drosera anglica*) – care atinge aici limita sudică de pe terit. României. Un caracter intrazonal au arboretele de stejar (*Quercus robur*), situate în şesurile depresiunilor, reprezentând resturi ale unor păduri care ocupau odinioară supr. mult mai extinse în zonele Hărman, Prejmer, Bod. Gama floristică, deosebit de variată pe terit. jud. **B.**, se impune în mod deosebit şi prin prezenţa, la Dumbrava Vadului, a unei vestite poieni cu narcise (*Narcissus stellaris*), extinsă pe 400 de ha.

Fauna, ca şi vegetaţia, este bogată şi variată şi răspândită pe toate formele de relief, din luncile râurilor până pe crestele munţilor înalţi. Zona alpină este dominată de coleoptere, lepidoptere şi unele specii de reptile, iar culmile crenelate şi abrupturile alpine sunt stăpânite de caprele negre (*Rupicapra rupicapra*), vulturii pleşuvi (*Gyps fulvus fulvus*), acvila de piatră (*Acvila heliaca heliaca*), declarate monumente ale naturii, ş.a. Domeniul forestier este foarte bogat în vieţuitoare ca: ursul brun, cerbul carpatin, râsul, mistreţul, lupul, jderul, pisica sălbatică, căpriorul, veverita, cocoşul de munte, ierunca (păsări ocrotite), găinuşa sălbatică, cinteza ş.a. În apele repezi de munte trăiesc păstrăvii şi lipanul, iar în râul Olt şi celelalte ape de şes, somnul, crapul, ştiuca, scobarul, mreana, lipanul ş.a.

Resursele naturale: păduri (206 056 ha, la sf. anului 2007), zăcăminte nichelifere (Poiana Mărului, Holbav), de cărbune brun (Codlea, Cristian) şi turbă (Mândra). Din categoria rocilor utile fac parte bazaltele (Racoş, Hoghiz, Bogata Olteană, Racoşu de Jos, Comana), calcarele (Codlea, Cristian, Râşnov, Zărneşti), tufurile vulcanice (Caţa, Drăuşeni, Perşani, Veneţia de Jos), argilele caolinoase (Cristian, Holbav), dolomitul (Măgura Veneţiei), gresiile (Teliu, Apaţa, Dopca), argilele comune (Făgăraş, Hoghiz, Măieruş, Bogata, Râşnov, Rupea,

Hălchiu, Ucea, Feldioara), nisipurile, pietrişurile ş.a. O bogăţie aparte o reprezintă apele minerale, cu compoziţii chimice variate, sub forma izvoarelor clorosodice şi carbogazoase (Zizin), clorosodice şi bromurate (Rodbav), clorosodice şi sărate (Perşani, Grid, Veneţia de Jos, Racoş), clorosodice şi sulfuroase (Rupea, Homorod) etc.

Istoric. Prezenţa activităţii umane în arealul actual al jud. **B.** a fost semnalată în numeroase puncte, cele mai vechi urme de locuire fiind atribuite culturii materiale Musteriene (60 000–40 000 î.Hr.) din Paleoliticul mijlociu. Obiecte din cremene sau os (unelte, arme etc.) au fost descoperite în Peştera Gura Cheii din apropiere de Râşnov, la Rupea, Crizbav ş.a. Vestigiile unor aşezări omeneşti din Neolitic, cu inventar arheologic bogat (unelte, arme, produse ceramice, podoabe etc.), au fost scoase la iveală în localit. din jurul municipiului Braşov, iar urme materiale care dovedesc prezenţa unei populaţii locale pe aceste meleaguri, în Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Noua (sec. 14–12 î.Hr.), au fost descoperite în cartierul Noua al municipiului Braşov, la Bod, Hărman, Cuciulata ş.a. Urme edificatoare (monede, obiecte de podoabă etc.) din Epoca fierului (800 î.Hr.–sec. 1–3 d.Hr.), corespunzătoare perioadei dacice, au fost identificate în arealele localit. Braşov, Hărman, Codlea, Râşnov ş.a. Din vremea stăpânirii romane au rămas ca mărturii urmele castrelor de la Râşnov (anticul *Cumidava*) şi Hoghiz, iar perioada desăvârşirii procesului de formare a poporului român este ilustrată de descoperirile de la Cristian şi Şercaia (sec. 4), Feldioara (sec. 4–9), Hărman (sec. 6–13), Comana de Jos (sec. 8–9), Braşov (sec. 9–12) ş.a., care dovedesc o locuire intensă în Ţara Bârsei înainte de aducerea şi stabilirea aici a coloniştilor germani, la mijlocul sec. 12. Teritoriul braşovean este amintit în documentele sec. 13–14 ca unitate ad-tivă aparte, unele dintre districtele româneşti şi comitatele de aici continuând să existe până în anul 1920, când, după înfăptuirea (în 1918) statului naţional unitar român, a fost necesară reorganizarea ad-tiv-teritorială a României Mari. De remarcat este faptul că o mare parte a terit. braşovean se suprapune unor forme vechi de organizare teritorială, numite „ţări". În acest sens, cea mai veche unitate ad-tivă distinctă este Ţara Bârsei, amintită documentar, în 1211, cu numele *Terra Borza,* iar apoi Ţara Făgăraşului sau Ţara Oltului, consemnată documentar, în 1222, cu numele *Terra Blachorum.* La sf. sec. 12 şi începutul sec. 13, centrele meşteşugăreşti, în special oraşul Braşov, au devenit principalele furnizoare cu produse meşteşugăreşti pentru Moldova şi Ţara Românească. Dezvoltarea legăturilor comerciale ale Braşovului cu Ţara Românească şi cu Moldova, înlesnite de existenţa numeroaselor trecători naturale care străbat Carpaţii (Giuvala, Predeal, Predeluş, Bratocea, Boncuţa ş.a.) sunt ilustrate şi de faptul că domnii Ţării Româneşti au stăpânit Făgăraşul până în 1452, iar Mircea cel Bătrân şi apoi fiul său, Mihail I, au stăpânit o perioadă (1395–1425) Cetatea Bran. Un document important al vremii este scrisoarea adresată de către braşoveni, la 26 apr. 1479, lui Ştefan cel Mare, domnul Moldovei, în care proslăveau victoriile acestuia împotriva turcilor, care salvau interesele celor trei ţări române, şi prin care îl rugau pe bravul domn „... să binevoieşti a te apropia de această ţară spre a o apăra de acei turci prea cumpliţi". Din 1541, Transilvania, inclusiv terit. de azi al jud. **B.**, a devenit principat autonom sub suzeranitate turcească. În timpul luptelor pentru unificarea celor trei ţări române, Mihai Viteazul a locuit în cetatea Făgăraşului, iar după lupta de la Mirăslău (18 sept. 1600), acesta s-a retras, cu familia sa, la

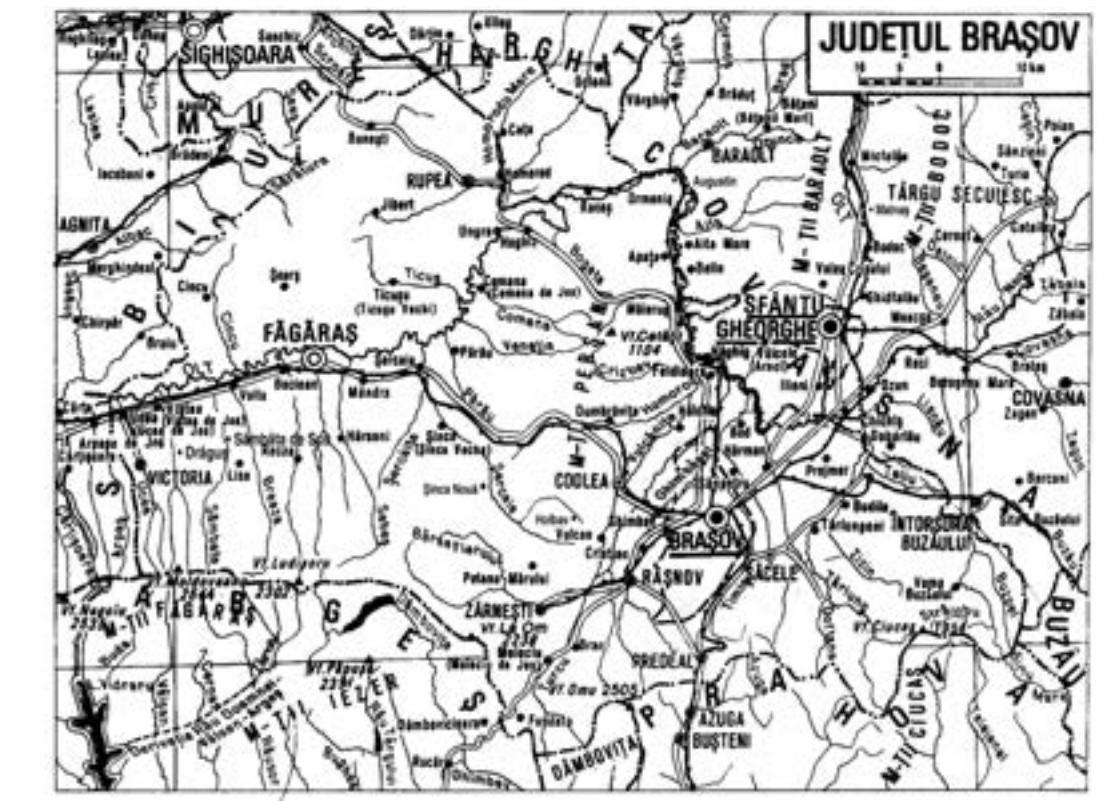

Râşnov pe care îl considera drept „un oraş al domniei mele". În 1688, braşovenii s-au împotrivit pătrunderii armatelor austriece şi încorporării Transilvaniei de către Imperiul Habsburgic, cerând ajutorul domnului Ţării Româneşti, Şerban Cantacuzino. Marea răscoală a meşteşugarilor braşoveni împotriva instaurării stăpânirii austriece a fost însă înăbuşită, iar conducătorii revoltei – condamnaţi la moarte. Răscoala a marcat, totodată, începutul luptelor antihabsburgice ale populaţiei de pe terit. Transilvaniei. Jumătatea sec. 19 este marcată de Revoluţia de la 1848–1849 din Transilvania, în timpul căreia peste 3 000 de locuitori din Ţara Făgăraşului, sub conducerea lui Iovian Bradu şi Nicolae Orhidan, au incendiat numeroase case ale nobililor maghiari. A doua jumătate a sec. 19 şi începutul sec. 20 au fost dominate de continuarea luptei politice şi culturale a intelectualităţii româneşti din Transilvania pentru scoaterea naţiunii române din „situaţia înjositoare de popor tolerat" şi acordarea unor drepturi şi libertăţi democratice egale cu acelea ale altor naţionalităţi. La Adunarea Naţională a Marii Uniri de la 1 Dec. 1918 de la Alba Iulia, jud. **B.** a delegat 52 de cetăţeni aparţinând tuturor categoriilor sociale. După unirea Transilvaniei cu România, la 1 Dec. 1918, viaţa economică şi social-culturală a jud. **B.** a înregistrat o dezvoltare considerabilă, în cadrul căreia oraşul Braşov a devenit unul dintre cele mai puternice centre industriale şi culturale ale ţării. Revenind la fizionomia jud. **B.**, se remarcă faptul că, în 1854, pe o hartă publicată de E. A. Bielz, în SE Transilvaniei figura, printre altele, districtul (Kreise) Braşovului, alcătuit din zece preturi (Bezirk). În 1876 a avut loc o reorganizare a Transilvaniei în urma căreia s-a înfiinţat Comitatul Braşov (1 499 km^2) ce cuprindea fostul district Braşov şi o parte din districtul Făgăraşului şi Scaunul Cohalmului. După crearea României Mari (1918), a avut loc o nouă organizare ad-tiv teritorială, în 1921, când a fost înfiinţat jud. **B.**, în componenţa căruia intrau oraşul Braşov, 3 plase (Bârsa de Jos, Bârsa de Sus, Săcele) şi 23 de comune. În urma modificărilor intervenite în 1926, jud. **B.** era format din oraşul **B.** şi 48 de comune grupate în patru plase (Bârsa de Jos, Bârsa de Sus, Săcele şi Zărneşti), menţinându-se în această formă până la 8 sept. 1950, când a fost efectuată o reorganizare ad-tiv teritorială după model sovietic, creând regiunea Stalin (formată din 8 raioane, 20 de oraşe şi comune), a cărei denumire a fost schimbată la 24 dec. 1960, în regiunea Braşov. Prin Legea nr. 2/17 febr. 1968 privind organizarea ad-tiv teritorială a României (cu modificările din 23 ian. 1981) s-a revenit la împărţirea pe judeţe a ţării, regiunea Braşov devenind jud. Braşov, între limite mai mici, fiind format în prezent din 4 municipii, 6 oraşe, 48 de comune, 149 de sate şi 5 localităţi componente ale oraşelor şi municipiilor.

Economia jud. **B.** are un profil complex, în cadrul căreia funcţiile industrială (predominantă), de transport, turistică, agricolă ş.a. s-au amplificat, contribuind la realizarea, în proporţii ridicate, a unor produse din diferite ramuri ale economiei naţionale.

Industria, principala componentă a activităţii jud. **B.**, are un înalt grad de complexitate, specializare, diversificare şi o mare capacitate de producţie. În ansamblul economiei naţionale, jud. **B.** ocupă locul 2, după Bucureşti, în producţia constr. de maşini şi în cea a produselor cosmetice. Pr. produse industriale realizate de întreprinderile braşovene sunt: autocamioane (la Braşov), motoare şi maşini-unelte (Codlea), elicoptere şi motoplanoare (Ghimbav), maşini şi utilaje agricole (Braşov), utilaj petrolier şi chimic (Braşov, Făgăraş), motoare asincrone (Braşov), rulmenţi (Braşov), echipament electric de bord pentru autovehicule şi tractoare (Săcele), scule (Râşnov), coloranţi organici (Codlea), amoniac (Făgăraş, Victoria), metanol, acid sulfuric ş.a. (Victoria), mase plastice (Râşnov), ciment (Hoghiz), prefabricate din beton şi produse ceramice (Feldioara), mobilă, furnir, placaje ş.a. (Braşov, Codlea), celuloză şi hârtie (Zărneşti, din 1835; azi în faliment), carton (Ghimbav), stofe, conf. şi tricotaje (Braşov, Rupea), produse alim. (zahăr, preparate din carne şi lapte, bere, vin, dulciuri etc.) la Bod, Braşov, Făgăraş, Rupea, Moeciu, Prejmer, Homorod, Tohanu ş.a. Ind. poligrafică cu o veche tradiţie.

Agricultura ocupă un loc important în economia jud. **B.**, evidenţiindu-se prin predominarea sectorului zootehnic şi prin cultura plantelor tehnice. La sf. anului 2007, din totalul supr. agricole (282 897 ha), 123 749 ha reveneau terenurilor arabile, 97 086 ha păşunilor, 60 440 ha fâneţelor, 1 420 ha livezilor şi pepinierelor pomicole şi 202 ha viilor şi pepinierelor viticole. În acelaşi an, în structura culturilor de câmp, pe primul loc se situau plantele de nutreţ (27 357 ha), urmate de culturile de grâu şi secară (16 248 ha), cartofi (16 905 ha), orz şi orzoaică (12 298 ha), porumb (9 618 ha), sfeclă de zahăr, ovăz, legume etc. Pomicultura este concentrată în arealul oraşului Rupea şi a com. Recea, Lisa şi pe pantele Pod. Hârtibaci, predominant fiind mărul şi prunul. Creşterea animalelor reprezintă ramura tradiţională şi, totodată, sectorul cel mai important în cadrul economiei agricole. La începutul anului 2008, efectivul de animale al jud. **B.** cuprindea 58 156 capete bovine, 143 387 capete porcine, 313 651 capete ovine, 14 027 capete caprine, 11 548 capete cabaline. Avicultură (2 208 194 capete păsări); apicultură (21 462 familii de albine). Caracteristic pentru Depr. Făgăraş este aria largă de creştere a bubalinelor (bivolilor). În cadrul sectorului zootehnic se remarcă faptul că peste 98% din efectivul de animale aparţine sectorului privat, iar în unele cazuri (caprine, cabaline, albinărit) în întregime.

Căile de comunicaţie. Intensa activitate economică a jud. **B.** şi poziţia sa centrală în cadrul ţării au atras dezvoltarea corespunzătoare a căilor şi mijloacelor de comunicaţie care converg dinspre Moldova, Muntenia şi din N şi V Transilvaniei, **B.** fiind unul dintre cele mai importante noduri de comunicaţii ale ţării. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **B.** era de 354 km (din care 184 km linii electrificate), cu o densitate de 66 km/ 1 000 km^2 teritoriu, acesta fiind străbătut de cea mai importantă magistrală feroviară a ţării care leagă capitala României cu capitalele din centrul şi V Europei, respectiv linia de c.f. Bucureşti– Ploieşti–Braşov–Sighişoara–Mediaş– Teiuş–Cluj-Napoca– Oradea– Episcopia Bihorului. Din Braşov pleacă o derivaţie către Făgăraş–Sibiu–Deva–Arad–Curtici şi o altă derivaţie din Braşov către Sfântu Gheorghe–Miercurea-Ciuc–Ciceu–Topliţa–Deda–Dej–Baia Mare–Satu Mare. În acelaşi an, lungimea drumurilor publice măsura 1 498 km (din care 454 km drumuri modernizate), cu o densitate de 27,9 km/100 km^2 teritoriu, nodul rutier Braşov fiind o adevărată placă turnantă de legătură către Bucureşti, Buzău, Oneşti, Miercurea-Ciuc, Sighişoara, Cluj-Napoca, Satu Mare, Oradea, Deva, Arad, Sibiu, Piteşti ş.a.

Aeroport internaţional (la Ghimbav), inaugurat în 2014.

Învăţământ, cultură şi artă. În jud. **B.** a fost înfiinţată una dintre cele mai vechi şcoli româneşti din Transilvania (1471, la Şcheii Braşovului). În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **B.**, îşi desfăşurau activitatea 69 grădiniţe de copii, cu 15 814 copii înscrişi şi 962 personal didactic, 125 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 42 420 elevi şi 3 557 cadre didactice, 46 licee, cu 20 727 elevi şi 1 899 profesori, o şcoală profesională, cu 6 222 elevi şi 81 cadre didactice, două universităţi („Transilvania", f. 1971, cu 25 facultăţi, 49 869 studenţi şi 1 091 profesori şi „George Barițiu", particulară, f. 1991), cu şase facultăţi, 29 946 studenţi şi 147 profesori. Învăţământul se desfăşoară atât în limba română, cât şi în limbile germană şi maghiară pentru elevii care aparţin celor două minorităţi naţionale. O intensă şi bogată activitate cultural-artistică o desfăşoară cele trei teatre din municipiul Braşov (dramatic, muzical, de păpuşi), Filarmonica „Gheorghe Dima" din Braşov (înfiinţată la 15 apr. 1949), două galerii de artă, două cinematografe, 227 biblioteci, cu 3 897 000 vol., 135 cămine culturale, nouă case de cultură, numeroase muzee (Braşov, Bran, Făgăraş, Rupea, Săcele ş.a.), o staţie locală de emisii TV şi alta de emisii radio, numeroase case editoriale şi redacţii de presă, formaţii artistice de amatori şi ansambluri folclorice. Activitatea artistică este marcată anual de desfăşurarea, la Braşov, a Festivalului internaţional de muzică uşoară „Cerbul de aur", ale cărui prime patru ediţii au avut loc în anii 1968–1971, întrerupt de autorităţile comunist-ceauşiste în 1972 şi reluat după 1989, respectiv, ediţia a 5-a, desfăşurându-se între 24 şi 28 iun. 1992, urmată de alte ediţii în 1993, 1994, 1995, 1996, 1997. După alţi 3 ani de întrerupere au mai avut loc ediţiile 2001–2005, urmat de întreruperile din anii 2006 şi 2007 şi reluat în 2008, 2009 şi 2010. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 178 de secţii sportive, în care activează 5 527 sportivi, 256 antrenori şi 264 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **B.** dispunea de 14 spitale, cu 3 707 paturi (un pat de spital la 160 de locuitori), trei dispensare, patru policlinici, 294 cabinete stomatologice, un centru de medicină preventivă şi o staţie de salvare, 191 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. Asistenţa medicală este asigurată de 1 228 medici (1 medic la 483 locuitori), 301 stomatologi (1 medic stomatolog la 1 973 locuitori) şi 3 165 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism. Înzestrat cu un bogat, complex şi valoros potenţial turistic, natural şi „umanizat", jud. **B.** cunoaşte o permanentă dezvoltare a activităţii turistice, oferind în toate anotimpurile anului posibilităţi multiple de turism. Activitatea turistică de pe raza jud. **B.** este coordonată de către Societatea comercială „Postăvarul" S.A., înfiinţată în 1990 prin desfiinţarea O. N. T. Braşov, care asigură serviciile hoteliere prin unităţile aflate în patrimoniul său. În anul 2007, jud. **B.** avea o capacitate totală de cazare turistică de 12 634 locuri (locul 2 pe ţară, după jud. Constanţa) în 59 de hoteluri, cabane, un motel, 137 de pensiuni turistice urbane şi 200 pensiuni turistice rurale şi 55 de vile. Varietatea şi frumuseţea peisajului montan, cu lacuri glaciare, trasee marcate, cabane (Trei Brazi, Diham, Clăbucet Plecare, Clăbucet Sosire, Gârbova, Piatra Mare, Postăvarul, Omu, Susai etc.) şi posibilităţi de alpinism, nenumăratele monumente istorice şi de arhitectură (cetăţile Făgăraş, Rupea, Râşnov, Prejmer ş.a., castelele medievale de la Bran, Racoş, Hoghiz ş.a., Biserica Neagră, Casa Sfatului, bisericile „Sfântul Bartolomeu" , „Sfântul Nicolae" din Şchei, toate în Braşov, bisericile fortificate, în stil gotic sau baroc, din Calbor, Seliştat, Felmer, Rotbav, Homorod ş.a.), staţiunile balneoclimaterice (Rodbav, Zizin ş.a.) şi ale sporturilor de iarnă (Poiana Braşov, Predeal ş.a.), celebrele monumente ale naturii (Poiana Narciselor de la Dumbrava Vadului, bazaltele de la Racoş, stejarii seculari de la Cristian, garofiţa Pietrii Craiului şi floarea-de-colţi de pe crestele M-ţilor Piatra Craiului), complexul mănăstiresc de la Sâmbăta de Sus etc. constituie tot atâtea obiective turistice şi puncte de atracţie pentru vizitatorii români şi străini aflaţi la odihnă sau în tranzit prin jud. **B.** Indicativ auto: *BV*.

Localităţile jud. Braşov

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	
1. BRAŞOV (1234)	
2. CODLEA (1265)	
3. FĂGĂRAŞ (1291)	
4. SĂCELE (1366)	
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*
1. GHIMBAV (1342)	
2. PREDEAL (1805)	1. Pârâul Rece 2. Timişu de Jos (1850) 3. Timişu de Sus (1854)
3. RÂŞNOV (1331)	
4. RUPEA (1324)	1. Fişer (1488)
5. VICTORIA (1949–1953)	
6. ZĂRNEŞTI (1367)	1. Tohanu Nou (1294)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. APAȚA	1. **Apața** (1377)
2. AUGUSTIN	1. **Augustin** (1679)
3. BECLEAN	1. **Beclean** (1473) 2. Boholț (1317–1320) 3. Calbor (1488) 4. Hurez (1453) 5. Luța (1556)
4. BOD	1. **Bod** (1211) 2. Colonia Bod (1956)
5. BRAN	1. **Bran** (1367) 2. Predeluț 3. Sohodol (1805) 4. Şimon (1805)
6. BUDILA	1. **Budila** (1211)
7. BUNEŞTI	1. **Buneşti (**1337) 2. Criț (1270–1272) 3. Meşendorf (1322) 4. Roadeş (1356) 5. Viscri (1231)
8. CAȚA	1. **Cața** (1299) 2. Beia (1494) 3. Drăuşeni (1224) 4. Ioneşti (1448) 5. Paloş (1520)
9. CINCU	1. **Cincu** (1328) 2. Toarcla (1329)
10. COMANA	1. **Comana de Jos** (1469) 2. Comana de Sus (1469) 3. Crihalma (1396) 4. Ticuşu Nou (1733)
11. CRISTIAN	1. **Cristian** (1362)
12. CRIZBAV	1. **Crizbav** (1235) 2. Cutuş (1913)
13. DRĂGUŞ	1. **Drăguş** (1486)
14. DUMBRĂVIȚA	1. **Dumbrăvița** (1377) 2. Vlădeni (1570)
15. FELDIOARA	1. **Feldioara** (1240) 2. Colonia Reconstrucția (1956) 3. Rotbav (1413)
16. FUNDATA	1. **Fundata** (1850) 2. Fundățica (1956) 3. Şirnea (1805)
17. HĂLCHIU	1. **Hălchiu** (1335) 2. Satu Nou (1404)
18. HĂRMAN	1. **Hărman** (1240) 2. Podu Oltului (1954)
19. HÂRSENI	1. **Hârseni** (1520) 2. Copăcel (1473) 3. Măliniş (1956) 4. Mărgineni (1437) 5. Sebeş (1453)
20. HOGHIZ	1. **Hoghiz** (1186) 2. Bogata Olteană (1337) 3. Cuciulata (1372) 4. Dopca (1235) 5. Fântâna (1606) 6. Lupşa (1469)
21. HOLBAV	1. **Holbav** (1560)
22. HOMOROD	1. **Homorod** (1488) 2. Jimbor (1342) 3. Mercheaşa (1448)
23. JIBERT	1. **Jibert** (1289) 2. Dacia (1309) 3. Grânari (1289) 4. Lovnic (1206) 5. Văleni (1231)
24. LISA	1. **Lisa** (1527) 2. Breaza (1554) 3. Pojorta (1589)
25. MĂIERUŞ	1. **Măieruş** (1377) 2. Arini (1839)
26. MÂNDRA	1. **Mândra** (1400) 2. Ileni (1511) 3. Râuşor (1473) 4. Şona (1488) 5. Toderița (1589)
27. MOIECIU	1. **Moieciu de Jos** (1802) 2. Cheia (1909) 3. Drumul Carului (1956) 4. Măgura (1805) 5. Moieciu de Sus (1805) 6. Peştera (1805)
28. ORMENIŞ	1. **Ormeniş** (1733)
29. PĂRĂU	1. **Părău** (1293) 2. Grid (1509) 3. Veneția de Jos (1235) 4. Veneția de Sus (1469)
30. POIANA MĂRULUI	1. **Poiana Mărului** (1589)
31. PREJMER	1. **Prejmer** (1240) 2. Lunca Calnicului (1954) 3. Stupinii Prejmerului (1954)
32. RACOŞ	1. **Racoş** (1421) 2. Mateiaş (1733)
33. RECEA	1. **Recea** (1520) 2. Berivoi (1511) 3. Dejani ((1452) 4. Gura Văii (1556) 5. Iaşi (1453) 6. Săsciori (1432) 7. Săvăstreni (1589)
34. SÂMBĂTA DE SUS	1. **Sâmbăta de Sus** (1437) 2. Stațiunea Climaterică Sâmbăta (1956)

35. SÂNPETRU
1. **Sânpetru** (1240)

36. ŞERCAIA
1. **Şercaia** (1235)
2. Hălmeag (1211)
3. Vad (1417)

37. ŞINCA
1. **Şinca Veche** (1476)
2. Bucium (1556)
3. Ohaba (1476)
4. Perşani (1512)
5. Şercăiţa (1584)
6. Vâlcea (1956)

38. ŞINCA NOUĂ
1. **Şinca Nouă** (1291)
2. Paltin (1956)

39. ŞOARŞ
1. **Şoarş** (1206)
2. Bărcut (1206)
3. Felmer (1206)
4. Rodbav (1332)
5. Seliştat (1206)

40. TĂRLUNGENI
1. **Tărlungeni** (1484)
2. Cărpiniş (1913)
3. Purcăreni (1500)
4. Zizin (1367)

41. TELIU
1. **Teliu** (1212)

42. TICUŞU
1. **Ticuşu Vechi** (1373)
2. Cobor (1206)

43. UCEA
1. **Ucea de Jos** (1223)
2. Corbi (1509)
3. Feldioara (1307)
4. Ucea de Sus (1509)

44. UNGRA
1. **Ungra** (1211)
2. Dăişoara (1606)

45. VAMA BUZĂULUI
1. **Vama Buzăului** (1533)
2. Acriş (1954)
3. Buzăiel (1954)
4. Dălghiu (1956)

46. VIŞTEA
1. **Viştea de Jos** (1400)
2. Olteţ (1529)
3. Rucăr (1387)
4. Viştea de Sus (1511)
5. Viştioara (1956)

47. VOILA
1. **Voila** (1339)
2. Cincşor (1332)
3. Dridif (1509)
4. Ludişor (1476)
5. Sâmbăta de Jos (1291)
6. Voivodeni (1432)

48. VULCAN
1. **Vulcan** (1369)
2. Colonia 1 Mai (1956)

BRATCA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în extremitatea de E a Depr. Vad-Borod, la poalele de NE ale M-ţilor Pădurea Craiului, pe Crişu Repede, în zona de confl. cu râul Brătcuţa; 5 080 loc. (1 ian. 2011): 2 462 de sex masc. şi 2 618 fem. Staţie de c.f. Expl. de calcare compacte, de argilă refractară şi de dacit. Zăcăminte de lignit şi de bauxită. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Preparate din lapte. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Bratca este menţionat documentar, prima oară, în 1435. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" – în satele Beznea (1723–1725, cu modificări din 1864), declarată monument istoric, şi Valea Crişului (1785, cu picturi din 1876 executate de Dionisiu Iuga). Rezervaţia paleontologică „Calcarele cu hipuriţi" – un imens recif coralier cu lamelibranhiate marine de vârstă cretacică, extins pe o supr. de 0,40 ha. Tot în arealul com. **B.**, există un punct fosilifer unde s-au descoperit resturile scheletului unui rinocer datând din Miocen.

BRATEIU, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe râul Târnava Mare; 3 843 loc. (1 ian. 2011): 1 881 de sex masc. şi 1 962 fem. Viticultură. Pe terit. com. au fost descoperite vestigiile a două aşezări şi patru cimitire din sec. 4–6, aparţinând populaţiei daco-romane, în care s-au găsit urme de locuire în bordeie, ceramică roşie-cărămizie cu decor striat, spade, catarame, fibule din bronz şi argint etc. Având un caracter rural, influenţată puternic de cultura provincială bizantină, cultura materială **B.** a cuprins întreg terit. României, formând fondul de populaţie (etnic şi lingvistic) şi de cultură care a stat la baza formării şi dezvoltării culturii materiale Ipoteşti – Ciurel - Cândeşti din sec. 7–8. Satul Brateiu a fost întemeiat de coloniştii germani în anul 1283, cu numele *Marienberg*. În satul Buzd se află o biserică fortificată (în prezent biserică evanghelică), în stil gotic, datând din sec. 14, cu modificări din sec. 15 şi picturi murale interioare din 1481 şi de la sf. sec. 16 şi altar din sec. 16, iar în satul Brateiu (menţionat documentar, prima oară, în 1283) există o biserică construită înainte de anul 1283 amplificată în sec. 14–15 şi fortificată în sec. 16 (azi biserică evanghelică).

Biserica evanghelică din satul Brateiu

BRATEŞ 1. Lac hidroamenajat în E României, în Câmpia Covurlui, la 2 km NE de municipiul Galaţi, a cărui supr. a fost redusă de la 74,2 km² la 24 km², o dată cu lucrările de amenajare efectuate după anul 1948. Ad. medie: 3 m. Piscicultură. O mare parte din terenurile rămase după desecarea lacului au fost îndiguite şi redate agriculturii. Apele lacului **B.** sunt legate de cele ale Prutului printr-un canal realizat pe valea fostului emisar Ghimia.

2. Com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Târgu Secuiesc, pe râul Covasna; 1 521 loc. (1 ian. 2011): 782 de sex masc. şi 739 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. Satul Brateş este menţionat documentar, prima oară, în 1415. În satul Telechia, atestat documentar în anul 1567, se află o biserică reformată (1760) şi conacul „Horvath" (sec. 18), aflat în stare de degradare.

Bratocea. „Porumbelul Bratocei”

BRATIA, râu, afl. dr. al Râului Târgului în aval de com. Stâlpeni, jud. Argeş; 53 km; supr. bazinului: 368 km^2. Izv. de pe versantul sudic al masivului Iezer, de la 2 020 m alt.

BRATOCEA, pas de înălțime în Carpații de Curbură, în V M-ților Ciucaș, pe valea superioară a Teleajenului, la 1 263 m alt. Străbătut de o şosea modernizată ce asigură legăturile rutiere între Muntenia (Ploieşti–Vălenii de Munte–Măneciu) şi Transilvania (Săcele–Braşov). În sec. trecute a avut un rol însemnat în asigurarea legăturilor comerciale ale Bucureştiului cu Braşovul. În această zonă se află o interesantă formă de relief, având aspectul unui porumbel uriaş („Porumbelul Bratocei”), rezultată în urma acțiunii îndelungate de eroziune efectuată de agenții modelatori externi (gelivație, vânt, ploi, zăpezi ş.a.) asupra rocilor calcaroase.

BRATOVOEȘTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Romanați, în lunca largă de pe stg. Jiului; 3 344 loc. (1 ian. 2011): 1 669 de sex masc. şi 1 675 fem. Viticultură; legumicultură. În satul Bratovoeşti se află biserica „Sfântul Nicolae” (1855–1856), iar în satul Bădoşi, biserica „Sfântul Nicolae” (1733). În arealul com. **B.** se află rezervațiile naturale pădurea cu mărgăritar (*Convallaria majalis*) şi lacul Adunații de Georgana (102 ha). Până la 7 apr. 2004, com. **B.** a avut în componență satele Rojişte şi Tâmbureşti, care la acea dată au format com. Rojişte, jud. Dolj.

BRAZI 1. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, pe râul Leaotu, la 8 km S de municipiul Ploieşti; 8 436 loc. (1 ian. 2011): 4 127 de sex masc. şi 4 309 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Centrală electrică (600 MW) şi de termoficare, intrată în funcțiune în 1961. Industria petrochimică. Producție de cauciuc sintetic. Creşterea porcinelor. Conacul „Nicolau” (mijlocul sec. 19), azi spital, în satul Brazi; biserica „Sfânta Treime” (sec. 19), în satul Stejaru.

2. Mănăstirea ~ → Panciu.

BRAZII 1. Com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată în S Depr. Gurahonț, la poalele de NE ale M-ților Zarand, pe râul Sighişoara; 1 276 loc. (1 ian. 2011): 645 de sex masc. şi 631 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. În satul Iacobini se află o moară de apă, în funcțiune din 1804. Castel în stil neoclasic (1800). Biserică din lemn (sec. 18), în satul Buceava-Şoimuş şi biserica din lemn „Sfântul Gheorghe” (1800, restaurată în 1866, 1911 şi 1959), în satul Mădrigeşti. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **B.** s-au numit *Saturău,* menționat documentar cu acest nume, prima oară, în 1553.

2. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Săratei, pe râul Prahova; 1 153 loc. (1 ian. 2011): 553 de sex masc. şi 600 fem. Până la 1 ian. 1965 com. **B.** s-a numit *Răduleşti-Filitis*. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. Până la 7 apr. 2004, com. **B.** a avut în componență satul Maia, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare. În satul Brazii se află biserica „Sfântul Nicolae” (1745, refăcută în 1834).

BRĂDĂȚEL, Mănăstirea ~ → Horodniceni.

BRĂDEANU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 2 508 loc. (1 ian. 2011): 1 224 de sex masc. şi 1 284 fem. Nod rutier. Legumicultură. Pădure de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) în amestec cu ulm (*Ulmus minor*), arțar tătăresc (*Acer tataricum*), păr pădureț (*Pyrus pyraster*) ş.a., extinsă pe 5,8 ha, declarată rezervație forestieră (1975).

BRĂDENI 1. Lac de acumulare, creat pentru piscicultură, pe cursul superior al Hârtibaciului, în arealul com. Brădeni, jud. Sibiu. Supr.: 115 ha; vol.: 2,0 mil. m^3.

2. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe cursul superior al râului Hârtibaciu; 1 404 loc. (1 ian. 2011): 744 de sex masc. şi 660 fem. Piscicultură. Cetate sătească având biserică de incintă (sec. 15–16). Până la 1 ian. 1965, com. şi satul **B.** s-au numit *Hendorf*. În satul Brădeni, menționat documentar, prima oară, în 1297, cu numele *Terra Heen*, iar apoi în 1349 cu denumirea *Villa Hegun*, se află o biserică menționată documentar în anul 1350 (azi biserică evanghelică), înconjurată de ziduri groase de 1,2 m şi înalte de 12 m, străjuite de bastioane rectangulare la cele patru colțuri, construite în perioada 1476–1507; în satul Retiş există o biserică luterană (sec. 15–16) şi o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfântul Nicolae” (1811).

BRĂDEȘTI 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Amaradiei cu lunca largă a Jiului, la poalele de SV ale Dealului Mateului; 4 532 loc. (1 ian. 2011): 2 252 de sex masc. şi 2 280 fem. Haltă de c.f. Expl. de petrol şi gaze naturale. Complex avicol; apicultură; viticultură. În satul Răcarii de Jos au fost descoperite (1887–1898, 1928–1929) urmele unui castru roman şi ale unei aşezări civile romane (sec. 2), care a ființat până în sec. 6. Castrul (173,20 x 141,50 m), construit în timpul domniei împăratului Hadrian, a fost refăcut în a doua jumătate a sec. 3 şi transformat în cetate (după retragerea armatelor romane în perioada 271–275), în care a continuat să locuiască populația autohtonă. Aici s-au găsit fragmente de statui imperiale din bronz (una înfățişându-l pe Septimiu Sever şi alte două pe Hercule şi pe Minerva), o aplică din bronz, un candelabru din bronz, unelte şi ustensile din fier şi bronz, ceramică (opaițe, *terra sigilata*) etc. În satul Brădeştii Bătrâni se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil”, construită în 1751 prin grija vornicului C. Brădescu, cu picturi murale originare, între care se remarcă tabloul votiv şi scena „Judecata de Apoi”; în satul Tatomireşti există biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1770–1780), iar în satul Brădeşti, biserica cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul” (1823).

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Odorhei, la poalele de V ale M-ților Harghita, la confl. râului Brădeşti cu Târnava Mare; 1 803 loc. (1 ian. 2011): 903 de sex masc. şi 900 fem. Nod rutier. Expl. de nisip cuarțos. Prelucr. lemnului. Satul Brădeşti este menționat documentar, prima oară, în 1532. În satul Târnăvița se află o casă veche (1826), din lemn.

BRĂDETU 1. Mică depresiune de eroziune, situată în zona de contact a Muscelelor Argeşului cu prelungirile sudice ale M-ților Făgăraş, străjuită la V de Dealul Chiciura (1 218 m alt.) şi străbătută de râul Vâlsan.

2. Staţiune balneoclimaterică de interes local, situată în depresiunea omonimă, la 624 m alt., pe cursul superior al râului Vâlsan, în raza com. Brăduleț, jud. Argeş, la 60 km N de Piteşti. Climă de depresiune intradeluroasă, cu temp. medii anuale de 7,5°C (în iul. media termică este 17°C, iar în ian. –4°C) şi precipitaţii moderate (750 mm anual). Numeroase izv. cu ape minerale sulfuroase, clorurate, sodice, bicarbonatate, iodurate, indicate pentru tratarea afecţiunilor renale şi ale căilor urinare (litiază recentă, necomplicată, stări după infecţii urinare, tratate medicamentos), ale bolilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, tulburări funcţionale ale colonului), hepato-biliare (dischinezie biliară), endocrine (stări prepuberale la copiii hiperreactivi, sindrom ovarian de menopauză) etc. Climatul subalpin, reconfortant, cu aer curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni, este recomandat atât în convalescenţe, cât şi pentru tratarea asteniei, a stărilor de surmenaj fizic şi intelectual. Biserică de schit, cu hramul „Înălţarea Domnului" (sec. 15), cu picturi murale din 1761.

BRĂDICEŞTI, Mănăstirea ~ → Dolheşti (1).

BRĂDIŞOR, Hidrocentrala ~ → Malaia.

BRĂDULEŢ, com. în jud. Argeş, alcătuită din 9 sate, situată în zona Muscelelor Argeşului, pe cursul superior al râului Vâlsan; 1 867 loc. (1 ian. 2011): 920 de sex masc. şi 947 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Pomicultură (pruni, meri, peri). Staţiune balneoclimaterică şi biserică de schit, cu hramul „Înălţarea Domnului" (sec. 15), în satul Brădetu (→). Între 1925 şi 1968, com. **B.** s-a numit *Brăteni*.

BRĂDUŢ, com. în jud. Covasna, alcătuită din 4 sate, situată în N Depr. Baraolt, la poalele de SV ale M-ților Harghita, pe râul Cormoş; 4 914 loc. (1 ian. 2011): 2 468 de sex masc. şi 2 446 fem. Expl. de diatomit (în satul Filia). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Producţie de var şi mangal. Pe terit. com. s-a descoperit un tezaur şi un depozit de la începutul Epocii fierului (25 de inele din aur, topoare şi fragmente de spadă din bronz ş.a.). Satul Brăduţ este menţionat documentar, prima oară, în 1332. În satul Tălişoara, menţionat documentar în anul 1332, se află o biserică din sec. 13–14 şi un castel construit de căpitanul Mihály Daniel în anul 1669 (cu modificări şi adăugiri din 1884), azi intrat în circuitul turistic, în satul Filia există conacul „Boda" (1713, cu modificări din 1826) şi o biserică reformată (1897–1898), iar în satul Doboşeni este o biserică ortodoxă construită în 1935-1937, distrusă de armata horthystă de ocupaţie şi reconstruită în 1995–1998.

BRĂEŞTI 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei cu Dealul Bour; 2 103 loc. (1 ian. 2011): 1 055 de sex masc. şi 1 048 fem. Haltă de c.f. Biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1745) şi conacul „Capri" (1860), în satul Brăeşti; biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1800), în satul Poiana.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Buzăului cu prelungirile de SE ale M-ților Penteleu, pe râul Bălăneasa; 2 403 loc. (1 ian. 2011): 1 210 de sex masc. şi 1 193 fem. Satul Brăeşti este atestat documentar în 1655. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1820) şi „Sfântul Vasile" (1858), în satele Ivăneţu şi Ruginoasa. În arealul com. **B.** se află ruinele bisericii fostului schit Pinul, construită în anii 1647–1648 prin grija domnului Matei Basarab. Schitul Pinul a fost părăsit de călugări în anul 1860, iar în 1874, din întreg ansamblu monastic mai exista doar peretele dinspre Sud al bisericii.

3. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în S Câmpiei Jijiei, pe râul Albeşti; 3 068 loc. (1 ian. 2011): 1 614 de sex masc. şi 1 454 fem. Viticultură; apicultură. În satul Brăeşti, atestat documentar, prima oară, în 1462, se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18).

BRĂGĂREŞTI → Puchenii Mari.

BRĂHĂŞEŞTI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Tecuci cu Colinele Tutovei, pe râul Berheci; 8 950 loc. (1 ian. 2011): 4 361 de sex masc. şi 4 589 fem. Fermă de creştere a porcinelor. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări geto-dacice din sec. 4–3 î.Hr. Satul Cosiţeni este atestat documentar, prima oară, în 1546, iar Corcioveni în 1616. Pădurea Buciumeni (71,2 ha), declarată rezervaţie forestieră.

BRĂILA 1. Câmpia Brăilei, unitate de relief, joasă şi netedă, situată în NE Câmpiei Române (parte componentă a acesteia), între luncile râurilor Siret la N, Dunărea la E, Călmăţui la S şi Buzău la V. Alt. variază între 50 m în NV şi 20 m în E. Este acoperită, în mare parte, de depozite loessoide pe care s-au dezvoltat soluri de tip cernoziomic, foarte fertile în condiţii normale de umiditate. Câmpia este formată din mai multe câmpuri (Viziru, Ianca, Gemenele ş.a.) presărate cu numeroase movile şi lacuri instalate în crovuri (Ianca, Plopu, Esca, Lutul Alb, Lacu Sărat ş.a.). Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr etc. Cunoscută şi sub numele de *Bărăganul de Nord*.

2. Municipiu în E-SE României, reşed. jud. omonim, situat în NE Câmpiei Brăilei, la 20 m alt., pe stg. Dunării, la 170 km amonte de vărsarea Dunării în Marea Neagră; 209 562 loc. (1 ian. 2011): 99 581 de sex masc. şi 109 981 fem. Supr.: 175 km², din care 31 km² în intravilan; densitatea: 6 760 loc./km². Port fluvio-maritim până la care pot pătrunde nave de mare tonaj. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier. Expl. de argilă şi de nisip. Centrală electrică şi de termoficare (1 950 MW), la Chiscani, intrată în funcţiune în 1973. Centru al industriei construcţiilor de maşini (excavatoare, rulouri compresoare, gredere, screpere, remorchere, şlepuri fluviale, cargouri maritime până la 7 500 tdw, drăgi hidromecanice, macarale portuare, macarale Graifar, compactoare vibratoare, excavatoare hidraulice pe pneuri şi şenile, excavatoare plutitoare cu funcţii multiple, autoexcavatoare, concasoare, utilaje de încărcare-descărcare, utilaje pentru industria metalurgică, osii şi boghiuri pentru vagoane de cale ferată de marfă şi călători, utilaje pentru fabrici de ciment şi uzine de aluminiu, pentru ind. celulozei şi hârtiei şi pentru ind. de prelucr. a lemnului, vagoane siderurgice, rotoare pentru turbine hidroenergetice etc.). Reparaţii capitale de nave. Alte ramuri ind.: mat. de constr. (prefabricate din beton, cărămizi, şamote, ciment, mortar refractar, praf de diatomită pentru combinatele metalurgice), chimică (celofan, folii impermeabile, fibre

Brăila (2). Vedere generală

artificiale, la Chiscani), prelucr. lemnului (mobilă, plăci aglomerate, chibrituri), conf., tricotaje, alim. (conserve de peşte, conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, biscuiţi, paste făinoase, lapte praf, produse zaharoase şi de panificaţie, bere, sucuri naturale etc.). Crescătorie de fazani. Teatrul dramatic, din 1851 (numit din 1969 Teatrul „Maria Filotti"), Teatrul de păpuşi „Cărăbuş" (1 iun. 1951), Filarmonica „Lyra" (24 oct. 1883), un Institut de învăţământ superior, cu trei facultăţi, 2 412 studenţi şi 39 cadre didactice (în anul universitar 2007–2008), mai multe cinematografe, biblioteci publice (între care Biblioteca judeţeană „Panait Istrati" (f. 3 ian. 1881), în prezent cu peste 400 de mii de vol., Muzeul Brăilei (inaugurat la 2 iun. 1955 pe baza fostului muzeu mixt de istorie înfiinţat la 23 aug. 1881), care cuprinde mai multe secţii (de istorie şi arheologie, etnografie, artă, ştiinţele naturii), a fost reorganizat în 1968 cuprinzând ceramică de Cucuteni, materiale arheologice aparţinând culturilor materiale Dridu şi Babadag, documente şi fotocopii din perioada 1868–1944, lucrări de artă plastică semnate de Theodor Aman, Henri Catargi, Alexandru Ciucurencu etc.; Centrul cultural „Nicăpetre", inaugurat la 6 dec. 2001, adăposteşte donaţiile sculptorului Nicapetre (cetăţean canadian de origine română) expuse într-o clădire din sec. 19, restaurată în 2009 şi intrată în circuitul muzeistic la 12 nov. 2010; casele memoriale „Panait Istrati" şi „Perpessicius" (Dimitrie S. Panaitescu). Parcul „Monument" (90 ha), amenajat în 1833–1835. Între 23 şi 27 aug. 1995, la **B.** s-a desfăşurat prima ediţie a Concursului internaţional „Hariclea Darclée", organizat din iniţiativa sopranei Mariana Nicolesco, şi care de atunci are loc anual.

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în cartierul Brăiliţa (1955–1975) au scos la iveală o aşezare neolitică cu două niveluri (una aparţinând culturii Boian, cu ceramică decorată meandric, şi alta culturii Gumelniţa, caracterizată prin locuinţe cu platformă, ceramică excizată şi pictată, plastică), un cimitir de înhumaţie din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, în care s-au găsit schelete chircite, un vas cu capac, pictat bicrom, un pumnal din bronz aurit ş.a., o aşezare sătească de bordeie şi un cimitir de incineraţie daco-getic (sec. 4–3 î.Hr.) cu inventar ceramic bogat. Peste acestea s-a mai individualizat o aşezare de la începutul feudalismului (sec. 10–11). Prima atestare documentară a localităţii datează din sec. 13, când **B.** apare menţionată cu numele bizantin *Proilava*. În 1350 este amintită cu numele *Drinago* (sau *Brillago*) într-o descriere geografică spaniolă, iar în documentele româneşti este menţionată într-un act emis la 20 ian. 1368 la cancelaria domnului Vladislav I (Vlaicu-Vodă). Într-o descriere din 1396 a lui Johann Schiltberger, **B.** apare consemnată ca un puternic centru comercial şi însemnat port fluvial unde acostau numeroase corăbii cu mărfuri. Aici a acostat, în 1445, şi flota burgundo-papală (8 nave) antiotomană, comandată de Walerand de Wavrin. De la sf. sec. 14 şi până la mijlocul sec. 16, a fost punct de vamă şi pr. port la Dunăre al Ţării Româneşti şi al Moldovei. În 1463, cronicarul bizantin Laonicos Chalcondylas caracteriza **B.** ca fiind „oraşul dacilor (*sic!*) în care se face un comerţ mai mare decât în toate oraşele ţării". În luna mai 1462, oraşul a fost devastat şi incendiat de turci, iar în febr. 1470, oraşul a fost prădat şi incendiat de oastea moldovenească comandată de Ştefan cel Mare care se afla într-o campanie împotriva lui Radu cel Frumos, domn al Ţării Româneşti, supus turcilor. În iun. 1539, **B.** a fost cucerită de turci, împreună cu terit. din jur, transformată în raia (1542), atribuindu-se numele de *Ibrail*, şi stăpânită de aceştia până în sept. 1829. În 1590, Patriarhia Constantinopolului atestă existenţa Mitropoliei Proilaviei, înfiinţată, probabil, în 1540. Cetatea, construită de turci în sec. 16, a fost demantelată în 1828, iar oraşul şi terit. din jur au fost restituite Ţării Româneşti prin Tratatul de Pace de la Adrianopol (2 sept. 1829). Între 1831 şi 1835, oraşul a fost sistematizat pe baza unui plan radiar-concentric, modern, iar în perioada 19 febr. 1836–26 febr. 1883 a avut statut de porto-franco. Din a doua jumătate a sec. 19 s-a dezvoltat în ritm accelerat, construindu-se mori, silozuri, fabrică de ciment, tipografie, antrepozite, şantierul de reparaţii navale etc., s-au introdus iluminatul public (mai întâi cu opaiţe şi lumânări, în 1832, apoi cu petrol lampant, din 1858, şi electric, din vara anului 1893) şi tramvaiul electric (1900), iar după Primul Război Mondial au luat fiinţă ind. metalurgică, constr. de material rulant feroviar (vagoane siderurgice) ş.a. În perioada ocupaţiei de trupele bulgaro-austro-germane (23 dec. 1916–11 nov. 1918), **B.** a suferit mari distrugeri. **B.** se numără printre marile oraşe ale ţării în care populaţia a participat la evenimentele din dec. 1989 (la 15 dec. 1994, cu ocazia comemorării a 5 ani de la revoluţia anticomunistă din dec. 1989, Parlamentul României a declarat municipiul **B.** ca oraş-martir). Oraşul **B.** a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** zidurile cetăţii; biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", iniţial (sec. 17) geamie, transformată în 1829–1831 în biserică ortodoxă, când i s-au adăugat elemente specifice cultului ortodox (în 1862, biserica a fost prelungită cu 7 m, iar în 1993–

1994 consolidată şi restaurată); biserica grecească cu hramul „Buna Vestire" (1862–1872), de dimensiuni mari (43,40 m lungime şi 21,50 m lăţime), a fost construită după planurile arhitectului Avraam Ioanidis din Brusa (are vitralii valoroase şi păstrează picturi murale interioare executate, în 1890, de către Gheorghe Tattarescu, apoi picturi realizate de către Constantin Livadas Liochis, în 1901, şi de Dumitru Belizarie, în 1945–1946); biserica având dublu hram „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" şi „Sfânta Parascheva" (construită în 1872–1881, după planurile arhitectului P. A. Tabai); biserica „Sfântul Nicolae" (1835–1837), afectată grav de incendiul din 5 oct. 1859, a fost refăcută în anii 1863–1865, cu picturi murale interioare executate de Petre Alexandrescu în stilul Renaşterii italiene; catedrala ortodoxă cu hramul „Naşterea Domnului", de mari dimensiuni (42 m lungime, 25 m lăţime la abside şi 46 m înălţimea turlei centrale), a fost construită în perioada 16 apr. 1990–2005 (sfinţită la 26 dec. 2005), iar picturile murale interioare se află în prezent în fază finală de execuţie; Institutul „Sancta Maria" (1898); clădirea Tribunalului (1886–1890); Palatul Agriculturii realizat în 1923 după planurile arhitectului Florea Stănculescu; Hruba „Pulberăria Nouă" (1812–1814); clădirea gimnaziului „Nicolae Bălcescu" (1885–1886), construită după planurile arhitectului Alexandru Săvulescu, azi liceu; Palatul Cultural (1864); Palatul Societăţii filarmonice „Lyra" (1924); clădirea Băncii Agricole (sec. 19); Clubul NAVROM (1900); Han (1864); clădirea Teatrului „Maria Filotti" (1896, restaurată în anii 1980–1988); farmacia „Faltis" (1899); Gara fluvială (începutul sec. 20); silozuri construite în 1887–1891 de ing. Anghel Saligny, care a folosit pentru prima oară betonul armat; spital construit în trei etape (1884, 1923, 1935); Grădina publică (8 100 m^2), cu ruinele cetăţii; Orologiul (1909) pe soclul căruia este marcată o corabie cu pânze, simbolizând activitatea portuară; Faleza; bustul împăratului roman Traian, operă a sculptorului Tache Dimo-Pavelescu; casele memoriale „Perpessicius" (sec. 19, refăcută în 1971), „Ana Aslan" (sf. sec. 19), „Petre Ştefănescu-Goangă" (sf. sec. 19), „Maria Filotti" ş.a.; casa „Suliotis" (sf. sec. 18), azi liceul „Ion Ghica". La **B.** s-au născut numeroase personalităţi, printre care: Hariclea Darclée, Maria Filotti, Ana Aslan, Nae Ionescu, Mina Minovici, Panait Istrati, Anton Bacalbaşa, Mihail Sebastian ş.a.

3. Judeţ situat în E-SE României, în NE Câmpiei Române, pe cursul inf. al Dunării, între 27°5' şi 28°10' longitudine E şi între 44°44' şi 45°28' latitudine N. Jud. **B.** este limitat de jud. Galaţi (N), Tulcea (E), Constanţa (SE), Ialomiţa (S), Buzău (V) şi Vrancea (NV). *Supr.*: 4 766 km^2 (1,99% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 356 653 loc. (1,66% din populaţia ţării), din care 173 204 loc. de sex masc. (48,6%) şi 183 449 de sex fem. (51,4%). *Populaţia urbană*: 231 647 loc. (65,0%); *rurală*: 124 979 loc. (35,0%). *Densitatea*: 74,8 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (recensământul din 20-31 oct. 2011): 90,8% români, 2,7% rromi, 0,6% ruşi-lipoveni şi 5,9% alte minorităţi (maghiari, turci, greci, aromâni ş.a.). *Reşed.*: municipiul Brăila. *Oraşe*: Făurei, Ianca, Însurăţei. *Comune*: 40. *Sate*: 140 (din care 9 aparţin oraşelor).

Brăila (2). Palatul Agriculturii

Relieful este reprezentat, în proporţie de 58%, printr-o câmpie tabulară, de tip bărăgan, care aparţine părţii de NE a Câmpiei Române, iar 42% din supr. jud. **B.** este ocupată de luncile Dunării, Siretului, Buzăului şi Călmăţuiului, care constituie subunităţi distincte în cadrul câmpiei. În sens mai larg, cea mai mare parte din supr. jud. **B.** (cu excepţia luncii Dunării) se extinde în arealul părţii de NE a Câmpiei Române, formată din mai multe subunităţi (Câmpia Bărăganului central sau Bărăganul Ialomiţei, Câmpia Călmăţuiului, Câmpia Bărăganului de Nord sau Câmpia Brăilei şi Câmpia Siretului inferior) şi în care singurele accidente ale reliefului sunt văile râurilor, crovurile şi cuvetele lacustre. Cea mai mare alt. a jud. **B.** se află în arealul com. Zăvoaia (51 m), din Câmpia Călmăţuiului, iar cea mai joasă (6 m alt.), în Balta Brăilei. Relieful de câmpie este relativ uniform, cu interfluvii netede, întinse, care formează aşa-numitele câmpuri (Viziru, Ianca, Mircea Vodă, Mohreanu, Roşiori ş.a.), acoperite în mare parte cu depozite loessoide. Caracteristicile pr. ale zonei de câmpie sunt prezenţa numeroaselor crovuri (formate prin tasarea depozitelor de loess) în care s-au acumulat apele, dând naştere unor lacuri, şi extinderea supr. acoperite cu dune de nisip, fixate cu vegetaţie, aşternute peste depozitele loessoide. Lunca Dunării din această zonă (cuprinsă între braţul Dunărea Veche la E şi cursul pr. al Dunării la V) este numită Balta Brăilei sau Insula Mare a Brăilei (denumire improprie, folosită de agronomi). Balta Brăilei are o lungime de 60 km şi o lăţime de 20 km, ocupă o supr. de c. 96 000 ha, fiind îndiguită, desecată şi redată circuitului agricol, în special pentru culturi de porumb.

Clima este temperat-continentală, cu veri călduroase şi secetoase şi ierni friguroase, marcate adeseori de viscole. Temp. medie anuală variază între 10,3°C şi 10,5°C, înregistrându-se valori mari ale amplitudinii anuale, respectiv 25,2°C între vară şi iarnă. Pe terit. jud. **B.** s-a înregistrat (la 10 aug. 1951), la staţia meteorologică Ion Sion din Bărăgan, cea mai ridicată temp. (44,5°C), omologată ca record absolut pe ţară (până în

Brăila (2). Catedrala „Naşterea Domnului"

prezent). Temp. minimă absolută (-30,0°C) a fost înregistrată la staţia meteorologică Griviţa, la 25 ian. 1942. Amplitudinea max. a valorilor extreme absolute de temp. pe terit. jud. **B.** este de 74,5°C, situându-se, din acest punct de vedere, pe locul doi în ţară, după jud. Braşov, unde această amplitudine este de 77,4°C. Precipitaţiile atmosferice anuale însumează, în medie, 400–500 mm, majoritatea acestora căzând în semestrul cald al anului, când au caracter de aversă. În general, cantitatea scăzută de precipitaţii şi frecvenţa anilor secetoşi (cum au fost 1896, 1908, 1927, 1934, 1938, 1946, 1951, 1968, 1994, 1996) pun probleme serioase culturilor agricole, deficitul de apă trebuind să fie compensat prin irigaţii. Vânturile predominante bat, cu o frecvenţă mai mare, dinspre N (31,5%) şi NE (18%), cu viteze medii anuale ce variază între 1,5 şi 5,3 m/s. Vitezele maxime ale vânturilor se înregistrează în timpul iernii, când acestea depăşesc frecvent 100 km/h (în febr. 1954, viteza vântului a atins 125 km/h). Cele mai cunoscute vânturi sunt *Crivăţul* (vânt rece şi uscat ce bate în timpul iernii dinspre N şi NE, cauzat de anticiclonul siberian) şi *Suhoveiul* (vânt cald şi uscat, ce bate vara, dinspre E).

Reţeaua hidrografică autohtonă este foarte slab reprezentată pe terit. jud. **B.** din cauza climatului temperat cu nuanţe semiaride, a energiei reduse de relief şi a permeabilităţii depozitelor loessoide şi nisipoase. Aceşti trei factori pr. determină existenţa unor întinse areale fără o scurgere a apelor de supr., cunoscute sub numele de areale sau zone semiendoreice. Lipsa râurilor autohtone este compensată de câteva cursuri de ape alohtone care traversează jud. **B.** (printre acestea evidenţiindu-se albiile inf. ale Dunării, ale Siretului, Buzăului şi Călmăţuiului), reuşind să asigure o densitate de 0,3 km/km^2 (una dintre cele mai scăzute densităţi din ţară). Cea mai importantă arteră hidrografică a jud. **B.** este Dunărea, care intră pe terit. său în aval de Giurgeni, unde se despleteşte în trei braţe (Dunărea propriu-zisă, la V, braţul Vâlciu în partea central-vestică, paralel cu Dunărea, şi braţul Dunărea Veche, la E) ce închid între ele *Balta Brăilei* sau Insula Mare a Brăilei. Braţul Dunărea Veche (sau Măcin) formează, totodată, limita dintre jud. **B.** şi jud. Constanţa şi Tulcea. Siretul drenează partea de N a jud. **B.** pe o distanţă de 47,4 km, între localit. Corbu Vechi şi confl. cu Dunărea, separându-l, pe această porţiune, de jud. învecinat Galaţi, iar râul Buzău (afl. drept al Siretului pe terit. jud. **B.**) străbate partea de NV a jud. pe o distanţă de 141 km, având un curs foarte meandrat. Râul Călmăţui, care traversează partea central-sudică a jud. **B.** pe o distanţă de 70 km (aproximativ jumătate din lungimea lui totală de 145 km se află pe terit. jud. **B.**), este considerat că urmează un vechi curs, părăsit, al Buzăului, el reprezentând o importantă sursă de apă pentru irigaţiile din această zonă. În regiunea cursului inferior al Siretului se remarcă un puternic fenomen de subsidenţă, reflectat prin convergenţa râurilor în această parte (cunoscută ca „piaţă de adunare a apelor"), prin aluvionarea intensă a acestora şi prin meandrare accentuată. Lacurile de tip clasto-carstic (sau de crov), de luncă şi limanele fluviale constituie elementele hidrografice cu o abundenţă mai mare pe terit. jud. **B**. Cele mai numeroase sunt lacurile de crov (Ianca, Plopu, Lutu Alb, Seaca, Movila Miresii sau Lacu Sărat, Esna, Tătaru, Colţea, Plaşcu, Unturos ş.a.), asupra originii cărora au emis diferite ipoteze geografii George Vâlsan şi Constantin Brătescu, limnologul Petre Gâştescu, geologii Gregoriu Ştefănescu, Ludovic Mrazec, Gheorghe Munteanu-Murgoci ş.a. Limanele fluviale sunt reprezentate prin lacurile Jirlău, Ciulniţa, Câineni, Balta Albă ş.a. de pe cursul inf. al Buzăului, iar lacurile de luncă sunt cantonate cu precădere în luncile Dunării şi Siretului.

Vegetaţia naturală, care aparţine, aproape în întregime, zonei de stepă, a fost înlocuită în proporţie de 90–95% cu plantele de cultură. Vegetaţia arborescentă este foarte slab reprezentată, existând doar câteva pâlcuri de pădure de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) în amestec cu arţar tătăresc (*Acer tataricum*) şi unele tufişuri de porumbar (*Prunus spinosa*), vişin de stepă (*Prunus fruticosa*) şi migdal pitic (*Prunus tenella*). Pajiştile de colilie şi năgară, caracteristice odinioară pentru vegetaţia de stepă, au dispărut aproape complet; pe micile suprafeţe pe care se mai află încă vegetaţie ierboasă se dezvoltă păiuşul (*Festuca valesiaca, Festuca sulcata*), pirul crestat (*Agropyrum cristatum*), bărboasa (*Botriochloa ischaemum*) ş.a. Vegetaţia de luncă este formată în majoritatea cazurilor din zăvoaie de plop alb şi negru, salcie şi cătină roşie.

Fauna de stepă, destul de săracă în comparaţie cu cea a pădurilor, cuprinde rozătoare (popândău, şoarece de câmp, orbete, hârciog, şobolanul de câmp, iepurele), păsări (ciocârlia de Bărăgan, şorecarul încălţat, fâsa de câmp, prepeliţa, potârnichea), reptile (şopârle, şerpi) şi numeroase insecte (lăcuste, cosaşi, greieri, călugăriţe, fluturi etc.). Luncile Dunării şi Siretului sunt populate de o variată şi bogată faună de apă, între care se remarcă găinuşa de baltă, corcodelul, cârsteiul de baltă, gâsca şi raţa sălbatice, lişiţa, ţigănuşul, barza, bizamul, câinele enot ş.a. Ihtiofauna, specifică apelor Dunării, este reprezentată prin peşti migratori, care vin în Dunăre pentru reproducere (păstruga, scrumbia ş.a.), şi semimigratori (crap, ştiucă, şalău, plătică, somn, caras, biban, caracudă, lin etc.).

Resurse naturale: zăcăminte de petrol şi gaze naturale (Ianca, Ulmu, Bordei Verde, Lişcoteanca, Oprişeneşti, Făurei, Jugureanu, Bărăganul), argile şi balast (Brăila, Făurei, Însurăţei, Grădiştea), ape minerale (Însurăţei).

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în cartierul Brăiliţa atestă faptul că aceste meleaguri au fost locuite încă din Neolitic. Aici a fost identificată o aşezare neolitică cu două niveluri: una aparţinând culturii Boian (milen. 4 î.Hr.), cu ceramică decorată meandric, şi alta culturii Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), caracterizată prin locuinţe cu platformă, ceramică excizată şi pictată, plastică etc. Tot la Brăiliţa a fost descoperit un cimitir de incineraţie daco-getic (sec. 4–3 î.Hr.) cu inventar bogat. Perioada stăpânirii romane (sec. 2–3) este ilustrată de castrul şi aşezarea civilă descoperite în arealul satului Filipeşti din com. Surdila-Găiseanca, iar necropola identificată pe terit. com. Chiscani dovedeşte o intensă locuire a acestor regiuni în sec. 9–10. Jud.

B. este unul dintre cele mai vechi unităţi administrativ-teritoriale ale ţării, el datând de la întemeierea statului feudal Ţara Românească (începutul sec. 14), dar cu o existenţă anterioară anului 1300, fapt dovedit de prima atestare documentară a oraşului Brăila, în sec. 13, când apare menţionat cu numele *Proilava*. Dar prima menţiune documentară a jud. **B.** datează din 1481, urmată, la scurt timp (1487), de alta, când, într-un act emis la 31 iul. 1487, voievodul Vlad Călugărul dăruieşte egumenului şi călugărilor mănăstirii Snagov: „să le fie în judeţul Brăila găleţile de grâu domneşti ahabnice şi dijma domnească şi vămeşitul, zeciuiala care este domnească de la stupi şi cu perperii cu tot în întreg judeţul Brăila...". După 1542, când oraşul Brăila şi teritoriile din jur au fost transformate în raia turcească, jud. **B.** a continuat să existe şi să figureze în actele cancelariei domneşti, cu toate că a rămas sub ocupaţie turcească până în 1829, când prin Tratatul de Pace de la Adrianopol (2 sept. 1829), oraşul Brăila şi teritoriile din jur au fost restituite Ţării Româneşti. În 1646, jud. **B.** apare contopit cu jud. Râmnicu Sărat, apoi este reînfiinţat temporar (în perioada Războiului ruso-turc, 1806–1812), când s-a aflat sub ocupaţie rusească (1809–1812) şi, definitiv, după Pacea de la Adrianopol (2 plăşi cu 58 de sate şi domeniul Brăilei care cuprindea terit. fostei raiale). Sub această configuraţie, jud. **B.** a existat până în sept. 1950, când, în urma reformei administrativ-teritoriale a ţării, a fost desfiinţat şi inclus în regiunea Galaţi, sub forma raioanelor Brăila, Făurei şi Însurăţei. A fost reînfiinţat ca judeţ de sine stătător la 17 febr. 1968, când a avut loc o nouă împărţire administrativ-teritorială a ţării.

Economia actuală a jud. **B.** se caracterizează printr-o industrie dinamică, cu mai multe obiective industriale de interes naţional (Şantierul naval, Societatea Comercială „Promex" S.A. – fostă uzina „Progresul", Societatea Comercială „Braiconf") şi o agricultură cu caracter intensiv, orientată cu precădere în direcţia culturilor cerealiere şi a plantelor tehnice şi în cea a creşterii animalelor.

Industria rămâne, totuşi, şi pentru jud. **B.**, principala componentă a activităţii economice, evidenţiată de valoarea ridicată a producţiei globale industriale faţă de valoarea producţiei globale agricole. Structura producţiei globale industriale a jud. **B.** scoate în evidenţă, ca ramuri principale, ind. metalurgiei feroase, reprezentată prin Societatea Comercială „Laminorul" S.A., înfiinţată la 17 ian. 1923 şi dezafectată la 26 iulie 2004 şi industria construcţiilor de maşini, reprezentată prin Şantierul naval şi prin Societatea Comercială „Promex" S.A. În cadrul şantierului naval se realizează cargouri maritime până la 7 500 tdw, şlepuri şi remorchere fluviale, drăgi, ceamuri (nave fluviale remorcate) pentru transportul stufului, şalupe etc., iar S.C. „Promex" S.A. produce excavatoare pe pneuri şi pe şenile, rulouri compresoare, gredere, screpere, vagoane siderurgice, rotoare pentru turbine hidroenergetice, piese forjate pentru motonave şi cargouri, roţi dinţate cilindrice, roţi de mare complexitate, cu dantură curbată, linii de fabricaţie pentru fabricile de ciment, prese hidraulice verticale pentru cărămizi refractare, motoare, cilindri pentru laminoare şi blumînguri etc. Celelalte ramuri, cu ponderi importante în realizarea producţiei globale industriale a jud. **B.** sunt: ind. energiei electrice şi termice (termocentrala de la Chiscani, cu o putere instalată de 1 950 MW), ind. de extracţie a petrolului şi gazelor naturale, ind. textilă şi a conf. (Brăila, Făurei, Ianca, Însurăţei), ind. de prelucr. a lemnului (mobilă, plăci aglomerate, chibrituri etc., la Brăila), ind. mat. de constr. (ciment şi prefabricate din beton, la Brăila, cărămizi, la Brăila, Făurei, Ianca, Însurăţei), ind. alim. (preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, zahăr, lapte praf, biscuiţi, paste făinoase, băuturi răcoritoare etc.).

Agricultura, cu vechi tradiţii în jud. **B.**, este o ramură importantă a economiei, care beneficiază de condiţii pedoclimatice favorabile şi de vaste lucrări agrotehnice şi de amelioraţii. La sf. anului 2007, jud. **B.** dispunea de o supr. agricolă de 387 470 ha (2,6% din supr. agricolă a ţării), din care 348 899 ha reveneau terenurilor arabile (3,7% din supr. arabilă a ţării şi 90% din supr. agricolă a jud. **B.**), 33 003 ha păşunilor, 4 817 ha viilor şi pepinierelor viticole, 751 ha livezilor şi pepinierelor pomicole ş.a. În anul 2007, cea mai mare parte din supr. arabilă a jud. **B.** a fost destinată culturilor de plante uleioase (108 285 ha, locul 4 pe ţară, după jud. Călăraşi, Constanţa şi Ialomiţa), urmate de culturile de porumb (83 934 ha), de cele de grâu şi secară (69 016 ha), floarea-soarelui (61 101

ha),orz şi orzoaică (20 633 ha, locul 3 pe țară după jud. Constanța şi Timiş), soia (14 939 ha, locul 4 pe țară, după jud, Călăraşi, Timiş şi Botoşani), pepeni verzi şi galbeni (2 807 ha), leguminoase pentru boabe, cartofi, sfeclă de zahăr, tutun, legume etc. O extinsă rețea de canale asigură irigiarea pe scară largă a culturilor agricole. O importantă dezvoltare o au culturile legumicole în sere, organizate la Chiscani şi Surdila-Găiseanca. Viticultura ocupă supr. restrânse în arealul localit. Însurăței, Ianca, Făurei, Şuțești, Urleasca. Sectorul zootehnic, cu străvechi tradiții şi cu o bogată bază furajeră, oferită de producțiile ridicate de cereale boabe şi plante de nutreț, dispune de efective însemnate de animale provenite din mari ferme de creştere a porcinelor (Brăila), a ovinelor (Tichileşti), a bovinelor (Viziru, Victoria) şi avicole (Brăila). La începutul anului 2008, efectivul de animale al jud. **B.** cuprindea 58 190 capete bovine, 250 965 capete porcine (locul 2 pe țară, după jud. Timiş), 267 309 capete ovine, 26 504 capete cabaline, 18 270 capete caprine; avicultură (2 359 844 capete păsări); apicultură (12 664 familii de albine). Prezența cursurilor inf. ale Dunării şi Siretului şi a mai multor lacuri pe terit. jud. **B.** determină o intensă activitate de pescuit. În cadrul sectorului zootehnic se remarcă faptul că peste 99% din efectivul de animale aparține sectorului privat, iar în mai multe cazuri (la caprine, păsări, albinărit) în întregime.

Căile de comunicație. Aşezarea geografică favorabilă (la Dunăre), condițiile de relief adecvate ş.a. au permis o dezvoltare corespunzătoare a căilor şi mijloacelor de comunicație feroviare, rutiere şi fluviale. La sf. anului 2007, lungimea rețelei feroviare de pe terit. jud. **B.** era de 158 km (din care 124 km electrificate), cu o densitate de 33,2 km/1 000 km² de teritoriu, iar cea a drumurilor publice de 1 187 km (din care 281 km modernizate), revenind 24,9 km/100 km² de teritoriu. Prin portul fluviomaritim Brăila, situat la 170 km Vest de Marea Neagră, se efectuează transporturi de mărfuri şi călători către şi dinspre Marea Neagră, dar şi cu porturile fluviale aflate în amonte şi în aval de Brăila.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **B**. funcționau 32 grădinițe de copii (cu 10 743 copii înscrişi şi 614 personal didactic), 79 de şcoli generale (învățământ primar şi gimnazial), cu 27 613 elevi şi 1 958 cadre didactice, 23 de licee, cu 11 388 elevi şi 947 profesori, două şcoli profesionale, cu 4 181 elevi şi 947 profesori, un Institut de învățământ superior, cu două facultăți, 2 412 studenți şi 39 profesori. În 2007, rețeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea două teatre (unul dramatic şi altul de păpuşi, la Brăila), 197 biblioteci, cu 1 816 000 vol., un cinematograf, 96 cămine culturale, cinci case de cultură, şase muzee, numeroase ansambluri folclorice, case memoriale etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 59 de secții sportive în care activează 2 391 sportivi, 79 antrenori şi 84 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua sanitară a jud. **B.** dispunea de cinci spitale cu 2 053 paturi, revenind un pat de spital la 178 loc., cinci dispensare, o policlinică şi 74 de farmacii şi puncte farmaceutice. În același an, asistența medicală era asigurată de 501 medici (1 medic la 729 locuitori), 135 stomatologi (1 medic stomatolog la 2 708 locuitori) şi 2 465 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism. Cu toate că este situat într-o zonă de câmpie, cu forme de relief puțin variate, jud. **B.** are câteva valențe turistice determinate atât de aşezarea sa pe Dunăre, la intersecția fluxurilor turistice dinspre Moldova spre litoralul Mării Negre şi Delta Dunării, cât şi de prezența unor lacuri sărate cu calități terapeutice. Vestigiile trecutului (aşezarea geto-dacă de la Brăilița, necropola de la Chiscani, cetatea Brăilei ş.a.), obiectivele naturale (Balta Brăilei – de interes cinegetic şi de pescuit sportiv –, Popina Blasova – monument al naturii – unde există un punct turistic nautic pentru concursuri internaționale, Pădurea Viişoara de lângă Însurăței etc.) şi arhitectonice (Palatul cultural, 1864, bisericile „Buna Vestire", 1862–1872, cu picturi murale executate de Gheorghe Tattarescu, şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", sec. 17, orologiul din 1909 ş.a., toate în Brăila), zona etnofolclorică Corbu Vechi, stațiunea balneoclimaterică Lacu Sărat ş.a. reprezintă tot atâtea puncte de atracție pentru turiştii aflați la odihnă sau în tranzit. Indicativ auto: *BR*.

Localitățile jud. Brăila

(între paranteze sunt înscrişi anii primei mențiuni documentare)

I. Municipii	
1. BRĂILA (sec. 13)	
II. Oraşe	*Satele care aparțin oraşelor*
1. FĂUREI (1872)	
2. IANCA (1834)	1. Berleşti (1848) 2. Gara Ianca (1850) 3. Oprişeneşti (1860) 4. Perişoru (1830) 5. Plopu (1895) 6. Târlele Filiu
3. ÎNSURĂȚEI (f. 1864)	1. Lacu Rezii (f. sec. 18) 2. Măru Roşu 3. Valea Călmățuiului

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BĂRĂGANUL	1. **Bărăganul** (1643)
2. BERTEŞTII DE JOS	1. **Berteştii de Jos** (1828) 2. Berteştii de Sus 3. Gura Călmățui 4. Gura Gârluței 5. Nicoleşti 6. Spiru Haret
3. BORDEI VERDE	1. **Bordei Verde** (1855) 2. Constantin Gabrielescu 3. Filiu 4. Lişcoteanca
4. CAZASU	1. **Cazasu**

5. CHISCANI
1. **Chiscani**
2. Lacu Sărat
3. Vărsătura

6. CIOCILE
1. **Ciocile** (1795)
2. Chichineţu*
3. Chioibăşeşti
4. Odăieni

7. CIREŞU
1. **Cireşu** (1794)
2. Batogu
3. Ioneşti
4. Scărlăteşti
5. Vultureni

8. DUDEŞTI
1. **Dudeşti** (1925)
2. Bumbăcari
3. Tătaru (1457)

9. FRECĂŢEI
1. **Frecăţei**
2. Agaua
3. Cistia (1880)
4. Salcia
5. Stoieneşti (1880)
6. Titcov (1935)

10. GALBENU
1. **Galbenu**
2. Drogu
3. Pântecani
4. Sătuc
5. Zamfireşti

11. GEMENELE
1. **Gemenele** (1892)
2. Găvani

12. GRADIŞTEA
1. **Gradiştea**
2. Ibrianu
3. Maraloiu

13. GROPENI
1. **Gropeni** (1777)

14. JIRLĂU
1. **Jirlău** (1672)
2. Brădeanca

15. MĂRAŞU
1. **Măraşu**
2. Băndoiu
3. Măgureni
4. Nedeicu
5. Plopi
6. Ţacău

16. MĂXINENI
1. **Măxineni**
2. Corbu Nou
3. Corbu Vechi
4. Latinu
5. Voineşti

17. MIRCEA VODĂ
1. **Mircea Vodă**
2. Deduleşti (1810)

18. MOVILA MIRESII
1. **Movila Miresii** (1878)
2. Esna (1861)
3. Ţepeş Vodă (1921)

19. RACOVIŢA
1. **Racoviţa**
2. Corbeni
3. Custura

20. RÂMNICELU
1. **Râmnicelu**
2. Boarca
3. Constantineşti
4. Mihail Kogălniceanu

21. ROMANU
1. **Romanu** (1879)
2. Oancea (1897)

22. ROŞIORI
1. **Roşiori** (1878–1881)
2. Colţea
3. Florica
4. Pribeagu (1897)

23. SALCIA TUDOR
1. **Salcia Tudor**
2. Ariciu
3. Cuza Vodă
4. Gulianca
5. Olăneasca

24. SCORŢARU NOU
1. **Scorţaru Nou**
2. Deşiraţi
3. Gurguieţi
4. Nicolae Bălcescu
5. Pitulaţi
6. Sihleanu

25. SILIŞTEA
1. **Siliştea** (1756)
2. Cotu Lung
3. Cotu Mihalea
4. Mărtăceşti
5. Muchea
6. Vameşu

26. STĂNCUŢA
1. **Stăncuţa** (1823)
2. Cuza Vodă
3. Polizeşti
4. Stanca (1800)

27. SURDILA-GĂISEANCA
1. **Surdila-Găiseanca** (1851)
2. Filipeşti (1835)

28. SURDILA-GRECI
1. **Surdila-Greci** (1858)
2. Brateşu Vechi
3. Făurei-Sat
4. Horia

29. ŞUŢEŞTI
1. **Şuţeşti** (1830)
2. Mihail Kogălniceanu

30. TICHILEŞTI
1. **Tichileşti** (1810)
2. Albina

31. TRAIAN
1. **Traian** (1880)
2. Căldăruşa
3. Silistraru (1828)
4. Urleasca (1858)

32. TUDOR VLADIMIRESCU
1. **Tudor Vladimirescu** (1878)
2. Comăneasca
3. Scorţaru Vechi

33. TUFEŞTI
1. **Tufeşti** (1832)

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Ştefan Gheorghiu.

34. ULMU
1. **Ulmu**
2. Jugureanu

35. UNIREA
1. **Unirea**
2. Moroteşti* (1838)
3. Valea Cânepii (1828)

36. VĂDENI
1. **Vădeni** (1638)
2. Baldovineşti
3. Pietroiu

37. VICTORIA
1. **Victoria** (1884)
2. Mihai Bravu (1879)

38. VIŞANI
1. **Vişani**
2. Câineni-Băi
3. Plăsoiu

39. VIZIRU
1. **Viziru** (1462)
2. Lanurile

40. ZĂVOAIA
1. **Zăvoaia** (1834)
2. Dudescu

* Satul s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

BRĂNEŞTI 1. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Ialomiței, pe cursul superior al Ialomiței; 3 859 loc. (1 ian. 2011): 1 872 de sex masc. şi 1 987 fem. Țesătorie de bumbac. Prelucr. lemnului (cherestea) şi a cărnii. Morărit şi panificație. Pomicultură. În satul Brăneşti, atestat documentar la 28 mart. 1451, există biserica „Sfântul Nicolae" (1779, cu transformări din 1911 şi picturi realizate în 1958–1960), biserica „Buna Vestire", sfințită la 12 sept. 1943, şi numeroase case vechi (Pencea Gh. Ion, c. 1850; Ciocoiu Nicolae, 1870–1880 ş.a.). Până la 10 iul. 2002, com. **B.** a avut în componență satele Vulcana-Pandele, Gura Vulcanei, Lăculețe-Gară şi Toculeşti, care la acea dată au format com. Vulcana-Pandele, jud. Dâmbovița.

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 6 sate, situată în S Dealurilor Jiului, în zona de confl. a râului Gilort cu Jiul; 2 463 loc. (1 ian. 2011): 1 237 de sex masc. şi 1 226 fem. Stație de c.f. (în satul Gilortu) inaugurată la 16 ian. 1888. Complex avicol. În satul Brăneşti se află o biserică cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfinții Voievozi" (1854–1859).

3. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Pasărea, la 20 km E de Bucureşti; 8 667 loc. (1 ian. 2011): 4 173 de sex masc. şi 4 494 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 17 nov. 1896). Producție de tricotaje din lână şi bumbac şi de ulei de in. Piscicultură în iazuri şi heleşteie. Liceu cu profil de silvicultură (înființat în 1893). Seminarul Teologic liceal ortodox „Sfânta Filofteia", inaugurat în 1995. În arealul com. **B.** au fost descoperite vestigii neolotice aparținând culturii materiale Gumelnița, reprezentate prin fragmente de vase ceramice lucrate din pastă fină de culoare roşie-cenuşie, decorate cu brâuri în relief, cuțite şi răzuitoare din cremene, statuete feminine ş.a. Satul Vadu Anei a fost întemeiat în 1878 prin împroprietărirea însurăților, pe locul unei vechi aşezări atestată în 1590 cu numele *Crăsani*, iar satul Islaz a luat ființă în 1893. În satul Pasărea, atestat documentar în 1789, se află mănăstirea Pasărea (de maici), cu două biserici: Biserica Mare, cu hramul „Sfânta Treime", construită în 1843–1846 prin grija lui Calinic cel Sfânt de la Cernica, pe locul unei biserici din lemn, ridicată de arhimandritul Timotei în 1813, care s-a prăbuşit la cutremurul din 11 ian. 1838, şi biserica din cimitir, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1834–1838). Aşezământul monastic a fost restaurat în anii 1950–1960. Posedă o interesantă colecție de icoane, ceramică, broderii etc. Biserica „Sfânta Treime" a fost declarată monument istoric în 1955. În satul Brăneşti există biserica „Sfântul Nicolae" (1858–1859), reparată şi repictată în ulei în 1914 (pictura a fost restaurată în 1950 de către pictorii Constantin Călinescu şi Gheorghe Vânătoru) şi consolidată în 1979, după cutremurul din 4 martie 1977, când au fost restaurate din nou picturile murale interioare de către Ion Nichita. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 com. **B.** a fost în Sectorul Agricol Ilfov.

BRĂNIŞCA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată la poalele M-ților Metaliferi, pe dr. văii Mureşului; 1 755 loc. (1 ian. 2011): 884 de sex masc. şi 871 fem. Stație de c.f. Expl. de bazalt. Satul Târnăvița este un renumit centru de ceramică populară, smălțuită în verde (urcioare, oale, căni, figurine). În satul Brănişca, menționat documentar, prima oară, în 1329, se află un castel construit în sec. 15, care în sec. 16 a fost în posesia episcopului Gheorghe Martinuzzi, iar în 1698 a devenit proprietatea baronului Jozsika. Zidul de incintă datează din sec. 18. Biserici din lemn cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (sec. 18), „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 18), „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), „Întâmpinarea Domnului" (sec. 19) şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (sec. 19), în satele Boz, Căbeşti, Gialacuta, Bărăştii Iliei şi Furcşoara; în satul Târnava se află bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (construită în 1629 prin grija arhimandritului Sava şi reparată în 1663 şi 1680) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 18).

BRĂTENI → Brăduleț.

BRĂTEŞTI → Ion Creangă.

BRĂTIANU 1. → Scânteia (1).
2. → Ion Creangă.

BRĂTIEŞTI → Ion Creangă.

BRĂTILA, vârf în E M-ților Făgăraş (2 274 m).

BRÂNCENI, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, pe râul Vedea; 2 929 loc. (1 ian. 2011): 1 445 de sex masc. şi 1 484 fem. Haltă de c.f. Biserica „Sfântul Evanghelist Luca" (construită în 1850, cu picturi murale interioare executate de Gheorghe Tattarescu, în 1859) şi mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul" (1991), cu biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sfințită la 22 nov. 1998).

BRÂNCOVENEŞTI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Dealului Bura (746 m alt.) din Dealurile Mureşului, pe dr. râului Mureş; 4 123 loc. (1 ian. 2011): 2 036 de sex masc. şi 2 087 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului; panificație. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Centru de confecționare a pieselor autentice de port popular. În satul Brâncoveneşti, menționat documentar, prima oară, în 1228, se află castelul „Kendy-Kemény" (1557–1558),

în stilul Renaşterii transilvănene, fortificat cu şanţuri (1599–1600) şi turnuri de colţ (cu transformări din sec. 19.) În curtea castelului au fost descoperite urmele unui castru roman de pământ (sec. 2–3), iar în apropiere vestigiile unei aşezări civile romane din sec. 2–3 (o lampă din bronz ş.a.). Biserici reformate, în satele Brâncoveneşti (1727) şi Vălenii de Mureş (sanctuar din 1562, nava din 1883 şi turnul din 1888); biserică din lemn cu hramul „Înălţarea Domnului" (sec. 18), în satul Săcalu de Pădure. Rezervaţia naturală cu lalele pestriţe (2,5 ha), în satul Vălenii de Mureş.

BRÂNCOVENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în NE Câmpiei Romanaţi; 2 889 loc. (1 ian. 2011): 1 474 de sex masc. şi 1 415 fem. Topitorie de in. Producţie de băuturi alcoolice. Morărit şi panificaţie. În satul Brâncoveni se află mănăstirea **B.** (de maici), datând din 1494. În 1570, jupâniţa Celea, bunica lui Matei Basarab, a construit o biserică din lemn pentru a fi folosită de către călugări. Mănăstirea **B.** apare menţionată documentar, prima oară, în 1582 într-un act de danie a domnului Mihnea Turcitul. În perioada 1634–1640, domnul Matei Basarab a efectuat ample lucrări de refacere şi transformare arhitecturală a ansamblului monahal (s-au construit ziduri de apărare, cu creneluri, Turnul-clopotniţă, pivniţe spaţioase boltite ş.a.). În 1699–1700, domnul Constantin Brâncoveanu a reconstruit integral biserica mare a mănăstirii, cu hramul „Sfântul Nicolae" (pictată în 1702 şi repictată în 1837), cu un pridvor deschis, susţinut de 8 coloane din piatră, şi a mai construit o bolniţă (1700–1702), cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", cu picturi murale interioare originare. În timpul Războiului turco-austriac din anii 1716–1718, mănăstirea a fost distrusă parţial de un incendiu şi refăcută ulterior. Cutremurul din 11 ian. 1838 a avariat grav biserica mănăstirii, dar a fost restaurată până în 1842. În pronaos sunt înmormântaţi Papa Brâncoveanu (tatăl lui Constantin Brâncoveanu), mama şi bunica lui Constantin Brâncoveanu. Desfiinţat de către autorităţile comuniste, prin decretul 410 din 28 oct. 1959, aşezământul monahal a fost transformat în azil de bătrâni, iar în anii 1973–1975 a fost renovat, redevenind mănăstire. În satul Brâncoveni se mai află ruinele curţii domneşti ale lui Matei Basarab şi Constantin Brâncoveanu (sec. 17–18), cu zid de incintă (1634) şi biserica paraclis „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1634, refăcută în 1881). În satul Mărgheni există biserica „Sfântul Gheorghe" (1866–1869).

BREASTA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Piem. Bălăciţei cu lunca largă a Jiului, pe râul Raznic; 4 050 loc. (1 ian. 2011): 2 047 de sex masc. şi 2 003 fem. Nod rutier. Viticultură. Biserica „Sfântul Nicolae" (1782–1784), în satul Breasta.

BREAZA 1. Culme deluroasă în N Pod. Transilvaniei, cu orientare E-V, delimitată de Depr. Lăpuş, la N, pe care o domină printr-un abrupt de 200–300 m, şi Dealurile Ciceului, la S. Alt. max.: 974 m (vf. Breaza).

2. Oraş în jud. Prahova, situat în Subcarpaţii Prahovei, pe Valea Prahovei, la 380–450 m alt., la 43 km NV de Ploieşti; 17 353 loc. (1 ian. 2011): 8 427 de sex masc. şi 8 926 fem. Supr.: 12,6 km^2; densitatea: 1 377 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl. de calcar (Gura Beliei), marne, argilă şi balast. Fabrici de var, cărămidă şi gips (Gura Beliei) şi de elemente de precizie (injectoare, distribuitoare, elemente de supapă). Produse de panificaţie. Pomicultură (meri, peri). Liceul militar „Dimitrie Cantemir" (1949). Renumit centru de artă populară (covoare, broderii, ţesături, ii, cusături). Muzeu etnografic (ştergare, crestături în lemn, costume populare, ţesături etc.). Staţiune climaterică şi de odihnă de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat de deal, sedativ-indiferent, cu veri răcoroase (media termică în iul. 19°C) şi ierni puţin friguroase (media termică a lunii ian. –3°C). Staţiunea este indicată pentru ameliorarea stărilor de debilitate, a surmenajului fizic şi intelectual, a nevrozelor astenice, în convalescenţă cu stare generală bună. **Istoric.** Prima atestare documentară a localit. datează din 1431, iar apoi în 1503, într-un registru comercial braşovean şi la 27 mai 1510, într-un hrisov semnat de domnul Vlad cel Tânăr (Vlăduţ), fiul lui Vlad Călugărul. Punct de vamă (1834–1852). Declarat staţiune climaterică în 1935 şi oraş în 1952. Are în subordine ad-tivă 10 localit. componente: Breaza de Jos, Breaza de Sus, Frăsinet, Gura Beliei, Irimeşti, Nistoreşti, Podu Corbului, Podu Vadului, Surdeşti, Valea Târsei. **Monumente:**

Breaza (2). Muzeul etnografic

biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1777 a domnului Alexandru Ipsilanti, cu o expresivă înfăţişare rustică, decorată cu picturi murale originare la interior (refăcute în 1989), declarată monument istoric şi de arhitectură; biserica având dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Adormirea Maicii Domnului" (1830), declarată monument istoric; biserica „Sfântul Ilie Tesviteanul" (1938); biserica „Schimbarea la Faţă" (1892), cu picturi originare, refăcute în 1992; Palatul domnului Gheorghe Bibescu, construit în 1843–1848; Monumentul eroilor ridicat în 1930 pe Dealul Gurga (743 m alt.) în amintirea soldaţilor români căzuţi pe câmpurile de luptă în Primul Război Mondial. Centru turistic.

3. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SV ale Dealului Istriţa; 2 733 loc. (1 ian. 2011): 1 388 de sex masc. şi 1 345 fem. Expl. de calcar. Podgorie. Centru de vinificaţie şi de prelucr. artistică a pietrei. Atelier de confecţii textile. Morărit. Pomicultură. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. În satul Breaza, atestat documentar în 1560, se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" construită în anii 1996–2006.

4. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în Colinele Mădăraşului (Pod. Transilvaniei), pe râul Luţ; 2 596 loc. (1 ian. 2011): 1 282 de sex masc. şi 1 314 fem. Expl. de bentonit. Prelucr. lemnului şi a laptelui; panificaţie. Constr. de instrumente muzicale populare. Creşterea bovinelor. Pomicultură; apicultură. Fermă de creştere a melcilor. Agroturism. Biserici în satele Breaza (sec. 14–15, cu turn din 1895) şi Filpişu Mare (sec. 14–17). Satul Breaza apare menţionat documentar, prima oară, în 1319.

5. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată pe cursul superior al Moldovei, la poalele Obcinelor Meste-

căniş, în V, şi Feredeu, în E; 1 645 loc. (1 ian. 2011): 835 de sex masc. şi 810 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Rezervaţia naturală „Calcarele triasice de la Pârâul Cailor" (0,1 ha). Complexul gospodăresc Maria Veruleac, în satul Breaza de Sus.

6. Cetatea ~ → Părău.

BREB, staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, situată în extremitatea nord-vestică a României, în Depr. Maramureş, în raza com. Ocna Şugatag (jud. Maramureş), pe valea pârâului Breboaia, la poalele de NE ale M-ţilor Gutâi, la 748 m alt., la 24 km SE de municipiul Sighetu Marmaţiei. Climat de munţi mijlocii, tonic-stimulant şi izvoare cu ape minerale bicarbonatate, carbogazoase, sulfatate, sulfuroase, clorurosodice, calcice, magneziene, indicate în tratarea afecţiunilor gastrointestinale, hepato-biliare etc.

BREBENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian; 3 027 loc. (1 ian. 2011): 1 501 de sex masc. şi 1 526 fem. Nod rutier. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1845), în satul Brebeni.

BREBU 1. Depresiune de eroziune, situată în Subcarpaţii Prahovei, dezvoltată în bazinul inf. al râului Doftana, în formaţiuni predominant marno-argiloase. Supr.: c. 16 km^2. Extinsă pe c. 8 km lungime şi 1,5–2 km lăţime. Relief de lunci, de terase (60–80 m înălţime faţă de albia Doftanei) şi de dealuri cu înălţimi de 550–750 m, afectate de mici abrupturi şi unele alunecări. Climat de deal, cu temp. medie anuală în jur de 7°C, cu ierni friguroase (media termică a lunii ian. este de –3°C), veri răcoroase (în iul. temp. medie este de 17°C) şi precipitaţii moderate (800 mm anual). Pantele dealurilor sunt acoperite cu livezi, fâneţe şi păşuni naturale, iar în partea lor superioară se extind păduri de foioase, în care predomină gorunul.

Brebu (3). Casa Domnească

2. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Pogănişului cu prelungirile nordice ale M-ţilor Semenic, pe cursul superior al râului Pogăniş; 1 097 loc. (1 ian. 2011): 531 de sex masc. şi 566 fem. Staţie de c.f. Creşterea ovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Brebu, menţionat documentar, prima oară, în 1577 se află biserica având hramul „Înălţarea Domnului" (1791).

3. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe râul Doftana; 7 406 loc. (1 ian. 2011): 3 744 de sex masc. şi 3 662 fem. Expl. de argilă şi de bentonit. În satul Brebu Mânăstirei, care este şi reşed. com. **B.**, menţionat documentar, prima oară, în 1564, se află mănăstirea Brebu (de maici), un complex monahal arhitectural compus din biserică, turn-clopotniţă de 27 m înălţime, casa domnească a lui Matei Basarab, construită în 1641 şi extinsă de Constantin Brâncoveanu, de dimensiuni mari (30,20 x 11,80 m), cu 9 camere şi o sufragerie, chiliile şi zidul de incintă înalt de 6 m. Biserica mănăstirii, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", de mari dimensiuni (30 m lungime şi 10 m lăţime), este ctitoria lui Matei Basarab din anii 1640–1650 şi finisată de Constantin Brâncoveanu în 1690. Biserica are o turlă mare pe naos şi alte două turle mici pe pronaos, ziduri groase de 2 m din cărămidă şi piatră, ferestre cu ancadramente din piatră, cu profile în stil gotic şi picturi murale interioare din 1843, refăcute de Sava Henţia în anii 1901–1902. Cutremurul din 14 oct. 1802 a dărâmat turlele bisericii şi partea superioară a Turnului-clopotniţă şi a provocat fisuri în ziduri. Reparaţiile au fost făcute abia în 1828–1836, dar un alt cutremur violent, cel din 11 ian. 1838, a devastat mănăstirea, refacerile făcându-se până în 1843. La 1 dec. 1855 un incediu de proporţii a mistuit în întregime chiliile şi anexele. În urma secularizării averilor mănăstireşti în 1863, biserica mănăstirii a devenit biserică de mir, iar casa domnească transformată în casă de vacanţă, apoi în sanatoriu, preventoriu, casă de bătrâni (1950–1957) şi muzeu (din 1959). După incediul din 23 apr. 1961 au fost reconstruite o serie de clădiri anexe şi s-a restaurat biserica, iar în 1963 a redevenit mănăstire.

BREBU NOU, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată pe pantele de NE ale M-ţilor Semenic, în zona de izv. a râului Timiş; 99 loc. (1 ian. 2011): 50 de sex masc. şi 49 fem. Pe terit. com. se află lacul Trei Ape (52,6 ha; vol.: 4,8 mil. m^3), de origine antropică, pe malurile căruia se află staţiunea climaterică Trei Ape (→). Expl. lemnului; fond cinegetic bogat. Turism. Satul Brebu Nou este menţionat documentar, prima oară, în 1828.

BRESLEA → Bucureşti (Grădina Ioanid).

BREST0VĂŢ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Pod. Lipovei cu Câmpia Lugojului, pe râul Chizdia; 677 loc. (1 ian. 2011): 352 de sex masc. şi 325 fem. Expl. de bazalt (în satul Lucareţ). Satul Brestovăţ este menţionat documentar, prima oară, în 1440. Biserică sârbească, din lemn, cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1750), în satul Lucareţ. Rezervaţie botanică (2 ha).

BRETEA ROMÂNĂ, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 13 sate, situată în NE Depr. Haţeg, pe râul Strei; 2 965 loc. (1 ian. 2011): 1 424 de sex masc. şi 1 541 fem. Staţie de c.f. Zăcăminte de dioxid de carbon (în satul Ocolişu Mare) pe baza cărora s-a construit şi dat în folosinţă (4 oct. 1995) o uzină de dioxid de carbon lichefiat. Expl. şi prelucr. lemnului. Satul Bretea Română este menţionat documentar, prima oară, în 1406.

BREŢCU 1. Masiv muntos în V M-ţilor Vrancea (Carpaţii de Curbură), limitat de Depr. Târgu Secuiesc la V, cursul superior al Putnei, la E, masivul Lăcăuţ la S şi Oituz, la N. Constituit predominant din depozite de fliş grezos şi, în mai mică măsură, din şisturi argiloase şi gresii. Alt. max.: 1 503 m (vf. Muşat). Acoperit cu păduri. Nod hidrografic (de aici izv. Brețcu, Orbat, Covasna, Zagon, Oituz ş.a.).

2. Com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în NE Depr. Târgu Secuiesc, la poalele NV ale masivului omonim, în zona pasului Oituz; 3 745 loc. (1 ian. 2011): 1 860 de sex masc. şi 1 885 fem. Staţie de c.f. Expl. de gresie. Producţie de confecţii, de cărămidă, de cherestea, lăzi şi butoaie. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări civile (*canabae*), cu construcţii având ziduri de piatră, şi ale unui castru roman (probabil *Angustia*) din sec. 2–3, de formă dreptunghiulară (160 x 180 m), construit

din piatră cu dublu zid de incintă, cu turnuri circulare la colţuri (caz rar întâlnit) şi patru porţi axiale, flancate de turnuri dreptunghiulare. S-au găsit şi vase de ceramică autohtonă (dacică). Satul Brețcu este menționat documentar, prima oară, în 1426. În satul Mărtănuş se află o biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (zidită în 1796, reparată în 1918 şi 1945 şi repictată în 1867 şi 1901); biserica „Sfântul Nicolae" (1783), în satul Brețcu; Vama veche (sec. 19), în satul Oituz. La 20 iul. 1991, în com. **B.** a fost dezvelit bustul lui Mihai Viteazul.

3. → Târgu Secuiesc (1).

BREZNIȚA-MOTRU, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 7 sate, situată în NE Piem. Bălăciței; 1 605 loc. (1 ian. 2011): 792 de sex masc. şi 813 fem. Bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1845) şi „Sfântul Nicolae" (1895), în satele Cosovăț şi Deleni.

BREZNIȚA-OCOL, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată la contactul Pod. Mehedinţi cu terasa Dunării; 4 019 loc. (1 ian. 2011): 2 061 de sex masc. şi 1 958 fem. În satul Jidoştiţa există o moară de cereale din anul 1925, iar în satul Şuşiţa o moară (1912) şi o casă veche (din 1832) aparţinând lui Gheorghe Popescu. Expl. forestiere şi de calcar. Centru viticol. Vestigii ale unei aşezări rurale romane şi ale unei cariere de calcar (sec. 2–3). Rezervaţiile naturale botanice Valea Oglănicului (150 ha) şi Dealul Vărănic (350 ha).

BREZOAELE, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Dâmboviţa; 3 575 loc. (1 ian. 2011): 1 778 de sex masc. şi 1 797 fem. Biserică (sec. 18). Vechiul nume: *Brezoaiele-Brăiloiu*. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **B.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Brezoaele se află bisericile „Adormirea Maicii Domnului"-Cruceru (1758–1759) şi „Cămăraşu", cu dublu hram – „Naşterea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1846).

BREZOI, oraş în jud. Vâlcea, situat în SV Depr. Loviştea, la poalele de NE ale M-ţilor Căpăţânii şi cele de SE ale M-ţilor Lotrului, la 320 m alt., pe cursul inf. al râului Lotru, în apropiere de confl. cu Oltul; 6 903 loc. (1 ian. 2011): 3 418 de sex masc. şi 3 485 fem. Supr.: 1,8 km^2; densitatea: 3 835 loc./km^2. Staţie de c.f. (gara Lotru, inaugurată în 1898), pe linia Sibiu–Râmnicu Vâlcea. În 1948–1949 s-a construit linia de cale ferată cu ecartament îngust (760 mm) de la Brezoi la Voineasa. Balastieră. Hidrocentrala „Gura Lotrului" (26,5 MW) intrată în funcţiune la 25 oct. 1986. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Producţie de substanţe abrazive. Produse textile şi alim. Staţiune climaterică. **Istoric.** Pe terit. satului Valea lui Stan au fost descoperite (1963) vestigii din prima Epocă a fierului (necropolă cu morminte de incineraţie, urmele unei locuinţe cu fragmente ceramice), din a doua Epocă a fierului (o monedă din aur) şi din epoca romană. Prima atestare documentară a localităţii datează din 1575, urmată de o altă consemnare în hrisovul din 14 iun. 1597. Localit. **B.** s-a dezvoltat cu precădere după 21 apr. 1887, când a luat fiinţă Societatea forestieră „Lotru" cu capital italian (naţionalizată la 11 iun. 1948 de către statul comunist). În timpul Primului Război Mondial, aşezarea s-a aflat sub ocupaţia trupelor străine care instalaseră aici un lagăr de prizonieri. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Oraşul **B.** are în subordine ad-tivă 8 sate: Călineşti, Corbu, Drăgăneşti, Golotreni, Păscoaia, Proieni, Valea lui Stan şi Văratica. **Monumente:** în oraşul **B.** se află bisericile ortodoxe cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1886–1896) şi „Sfântul Gheorghe" (1941–1942) şi biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1935); în satul Drăgăneşti există biserica „Sfinţii Voievozi" (1937–1945), în satul Proieni se află o biserică având hramul „Toţi Sfinţii" (1794–1798, cu picturi originare şi cu pridvor adăugat în 1817), iar în satul Călineşti sunt bisericile „Cuvioasa Parascheva" (1775, pictată în 1781–1782), „Sfântul Gheorghe" (1893– 1903) şi mănăstirea Cornetu (de călugăriţe), cu biserica având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul". Aflat la poalele muntelui Cornetu, pe malul dr. al râului Olt, pe şoseaua Râmnicu Vâlcea–Sibiu, la 50 km de municipiul Râmnicu Vâlcea, ansamblul monastic (fost schit de călugări) este alcătuit dintr-o incintă pătrată, de piatră, străjuită la 3 colţuri de câte un turn poligonal, iar la colţul sud-estic de un foişor, dintr-o biserică cu turn-clopotniţă şi din chilii. Biserica mănăstirii, cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", a fost terminată la 29 aug. 1666 prin strădania marelui vornic Mareş Băjescu şi soţia sa Maria. Altarul a fost pictat în 1741, iar pereţii interiori au fost acoperiţi cu picturi în 1761 de către zugravii Mihai, Radu şi Iordache. În 1808 biserica a fost distrusă aproape în întregime de un incendiu, fiind refăcută abia în 1835 de către starețul Irimia (inclusiv picturile murale). În 1923–1925 s-au refăcut cupola turlei şi altarul care fuseseră distruse de obuze de artilerie în timpul luptelor din Primul Război Mondial. Monumentul, reprezentant arhitectonic de seamă al epocii lui Matei Basarab, având faţadele cu parament tradiţional din cărămidă şi panouri de tencuială, împărţite printr-un brâu şi decorate cu bumbi de ceramică, a fost restaurat în 1960. Popas turistic. Rezervaţie naturală (Călineşti).

BREZOI-TITEȘTI → Loviștea.

BRILLAGO → Brăila (2).

BRODINA 1. → Argel.

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 10 sate, situată în NV Obcinei Mari, pe cursul superior al râului Suceava, la graniţa cu Ucraina; 3 688 loc. (1 ian. 2011): 1 885 de sex masc. şi 1 803 fem. Haltă de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Păstrăvărie. Centru tradiţional de încondeiere a ouălor (în satul Paltin).

BROSCARI → Livezile (3).

BROSCĂRIE → Măgurele (1).

BROSCĂUȚI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul superior al Jijiei; 3 403 loc. (1 ian. 2011): 1 675 de sex masc. şi 1 728 fem. Fabrică de ulei comestibil. Moară pentru măcinat cereale. Culturi de cereale, floarea-soarelui ş.a. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Pomicultură. Satul Broscăuţi apare menţionat documentar cu acest nume în 1582. Alunecări de teren în iul. 2010 şi martie 2011.

BROȘTENI 1. Oraş în jud. Suceava, situat la poalele de E ale masivului Grinţieş, pe râul Bistriţa, la confl. cu Negrişoara; 6 296 loc. (1 ian. 2011): 3 125 de sex masc. şi 3 171 fem. Supr.: 42,4 km^2, din care 6,5 km^2 în intravilan; densitatea: 968 loc./km^2. Zăcăminte de mangan. Microhidrocentrală. Centru minier şi forestier. Produse textile (ţesături din bumbac) şi alim. (preparate din lapte şi carne, panificaţie). Izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, feruginoase cu acţiuni

Broşteni (2). Cula „Cuţui”

diuretice şi laxative. În satul Dârmoxa există un cuptor de ars var (din 1924). La **B.**, atestat documentar ca sat în 1488, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae” (1779). Aici, în sec. 19, logofătul Alecu Balş a înfiinţat o şcoală, vestită în toată Moldova, unde a învăţat şi Ion Creangă (acesta a descris, cu savoare, perioada din timpul studiilor sale la **B.**). Com. **B.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă localităţile componente Hăleasa, Lungeni şi Neagra şi satele Cotârgaşi, Dârmoxa, Frasin, Holda, Holdiţa şi Pietroasa. Agroturism. În arealul oraşului **B.** se află mănăstirea Rarău (→ *Rarău 2*).

2. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Coşuştei, pe râul Motru; 2 943 loc. (1 ian. 2011): 1 470 de sex masc. şi 1 473 fem. Staţie de c.f. Expl. de lignit. În satul Broşteni se află o culă, construită de căpitanul de panduri Ghiţă Cuţui, în 1815, şi biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena” (1836), cu valoroase picturi murale interioare, realizate în 1840 de preotul Mihai. Bisericile din lemn cu hramurile „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” (1700, refăcută în 1802) şi „Sfântul Nicolae” (1795, refăcută în 1878), în satele Căpăţâneşti şi Meriş.

3. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, pe râul Milcov; 2 257 loc. (1 ian. 2011): 1 129 de sex masc. şi 1 128 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Viticultură.

BRUCKENAU → Pişchia.

BRUCLA → Aiud (2).

BRUDUREŞTI → Dagâţa.

BRUIU, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe Pârâu Nou; 743 loc. (1 ian. 2011): 386 de sex masc. şi 357 fem. În satul Bruiu, menţionat documentar, prima oară, în 1307, se află o cetate ţărănească (sec. 15–16) cu biserică de incintă, datând din sec. 13, cu adăugiri din sec. 19, azi biserică evanghelică; în satul Gherdeal există o cetate (sec. 15–16) cu biserică de incintă, datând din sec. 13, cu transformări din sec. 16 şi din 1795, azi bsierică evanghelică.

BRUSTURI 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Oradei cu prelungirile M-ţilor Plopiş, pe Valea Fânereţelor; 3 782 loc. (1 ian. 2011): 1 904 de sex masc. şi 1 878 fem. Expl. de lignit. Satul Brusturi este menţionat documentar, prima oară, în 1360. Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1600, cu modificări din sec. 19), în satul Ţigăneştii de Criş.

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului; 3 636 loc. (1 ian. 2011): 1 826 de sex masc. şi 1 810 fem. Biserică de zid cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul” (sec. 18) şi biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi” (1806, cu pridvor adăugat în 1919), în satele Poiana şi Groşi. Până la 7 mai 2004, com. **B.** s-a numit *Brusturi-Drăgăneşti* şi a avut în componenţă satele Drăgăneşti, Orţăşti, Râşca şi Şoimăreşti, care la acea dată s-au desprins şi au format com. *Drăgăneşti*, jud. Neamţ.

BRUSTURI-DRĂGĂNEŞTI → Brusturi (2).

BRUSTUROASA 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Agăş, la poalele de NE ale M-ţilor Ciuc şi cele de S ale M-ţilor Tarcău, pe cursul superior al râului Trotuş; 3 435 loc. (1 ian. 2011): 1 778 de sex masc. şi 1 657 fem. Haltă de c.f. Centru de cusături şi ţesături populare (costume, cergi, lăicere, covoare), de cojocărit şi de prelucr. a lemnului (dulgherit, doage, butoaie). Obiecte de artizanat. Agroturism. Biserica „Naşterea Maicii Domnului” (1856–1859, reclădită în 1871) şi biserică romano-catolică în satul Brusturoasa.

2. → Agăş (1).

BUCECEA 1. Şa (loc mai coborât) în E Pod. Sucevei, între Dealul Bour (472 m alt.), la NV şi Dealul Cerviceşti (356 m alt.), la SE, situată la 200–264 m alt. Străbătută de c.f. Dorohoi–Bucecea–Vereşti–Suceava şi de o şosea modernizată (Suceava–Bucecea–Leorda–Botoşani).

2. Oraş în jud. Botoşani, situat în şaua Bucecea, pe stg. Văii Siretului; 5 214 loc. (1 ian. 2011): 2 515 de sex masc. şi 2 699 fem. Supr.: 46,8 km^2, din care 3,5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 490 loc./km^2. Staţie de c. f. (inaugurată la 1 nov. 1871). Nod rutier. Expl. de argilă. Centrală electrică eoliană (paleta elicei are 11 m, iar stâlpul este de 40 m înălţime). Hidrocentrală (1,2 MW), intrată în funcţiune în 1981. Lacul de acumulare Bucecea, care alimentează turbinele hidrocentralei, are o supr. de 475 ha şi un vol. de 10 mil. m^3. Termocentrală. Fabrică de zahăr (din 1960), declarată falimentară în anul 2003, şi de confecţii textile. Prelucr. lemnului, a laptelui şi a sticlei. Siloz de cereale. Avicultură. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului (vase de lut), o necropolă sarmată şi alta feudală în care s-au găsit monede din argint şi diferite obiecte de podoabă. Localitatea Bucecea este atestată documentar, prima oară, în 1434, iar apoi la 15 apr. 1569 (cu numele *Vălceşti*) şi la 23 nov. 1577. Numele actual datează din 22 febr. 1634, iar în 1828 apare consemnată ca târg. Com. **B.** a fost trecută în categoria oraşelor la 1 apr. 2004, având în subordine ad-tivă satul Bohoghina şi localit. componentă Călineşti. În oraşul Bucecea se află biserica „Sfântul Nicolae” zidită în 1865 pe locul uneia din lemn din 1781, cu picturi din 1933, iar în localit. componentă Călineşti există biserica „Sfântul Nicolae” (1815, cu adăugiri din 1845) şi conacul „Radu Miclescu” (c. 1820). Rezervaţia floristică „Bălţile Siretului” (2 ha).

BUCEGI, masiv muntos în extremitatea estică a Carpaţilor Meridionali, între Valea Prahovei, la E (pe care o domină printr-un abrupt de peste 1 000 m) şi M-ţii Leaota, la V. Din punct de vedere fizico-geografic (masivitate, frecvente urme glaciare etc.), masivul **B.** face parte din Carpaţii Meridionali, iar din punt de vedere geologic este încadrat în Carpaţii Orientali (alcătuit predominant din gresii şi conglomerate, parţial şi calcare). De fapt, este un vast sinclinal în conglomeratele Cretacicului inferior, având aspectul unui podiş înalt, cu alt. medie de c. 2 000 m, bine marcat în ansamblul peisajului carpatic prin abrupturile sale marginale, ce pun în evidenţă flancurile exterioare ale sinclinalului. La 1 800–2 400 m alt. s-a

Bucegi. Colții morarului

Bucegi. Crucea eroilor de pe masivul Caraiman

Bucegi. Vârful Omu

Bucegi. Masivul Caraiman

Bucegi. Lacul Bolboci

Bucegi. Mecetul turcesc

Munţii Bucegi. Schitul „Peştera Cocora" din apropierea peşterii Ialomiţa

dezvoltat o largă supr. structurală, cunoscută sub numele de *Platoul Bucegilor*, care corespunde flancului estic al sinclinalului, terminat cu un front de cuestă, puternic fragmentat, ce formează abruptul prahovean al Bucegilor. Masivul **B.** are frecvente înălţimi ce depăşesc 2 000 m, acestea scăzând în alt. de la N la S: vf. Omu, 2 505 m (alt. max. a masivului), Coştila, 2 498 m, Caraiman, 2 325 m, Jepii Mici, 2 184 m, Furnica, 2 103 m, Jepii Mari, 2 071 m, Vârfu cu Dor, 2 030 m. Prezintă evidente urme ale glaciaţiunii cuaternare (Valea Gaura, Valea Cerbului etc.) şi numeroase fenomene periglaciare (grohotişuri, custuri, morene, nişe nivale, râuri de pietre etc.). În bazinul superior al Ialomiţei predomină relieful carstic (abrupturi, hornuri, doline, chei, peşteri etc.). Alternanţa stratelor de gresii, marne şi conglomerate, precum şi neuniformitatea litologică a conglomeratelor au condiţionat formarea, prin dezagregare şi eroziune diferenţială exercitată de vânt, ploi, gelivaţie etc., a unui relief rezidual interesant (Sfinxul, Babele, Ciupercile etc.). Versanţii M-ţilor **B.** sunt, în cea mai mare parte, acoperiţi cu păduri de fag sau cu păduri de fag în amestec cu brad şi molid. Spre limita superioară a pădurilor se dezvoltă zada sau laricele (*Larix decidua*). În porţiunile abrupte, unde pădurea nu s-a putut dezvolta, se întâlnesc pajiştile de stâncărie (aşa-numitele „brâne"). Jnepenişurile, care altădată erau bine reprezentate, se mai întâlnesc doar local, pe versanţii şi la obârşiile văilor (un pâlc de jnepeni bătrâni, de mari dimensiuni, se găseşte la marginea platoului Bucegilor, în apropiere de Piatra Arsă). În M-ţii **B.**, o mare răspândire are şi smirdarul (*Rhododendron kotschyi*) sau bujorul de munte, declarat monument al naturii. Vegetaţia de pajişte de pe Platoul **B.** a fost în mare parte afectată de trecerea prin această zonă a unui număr mare de turişti, cât şi din cauza unor activităţi antropice, fapt ce a determinat degradarea puternică a covorului vegetal şi, în consecinţă, dezvoltarea lui discontinuă. Staţie meteorologică de alt. (pe vf. Omu), de ordinul I, inaugurată în 1937. Masivul **B.** este unul dintre cele mai atractive obiective turistice ale ţării prin prezenţa, în cadrul lui, a numeroase fenomene naturale (peştera Ialomiţei, cheile Horoabelor, Urşilor, Peşterii, Tătarului, Zănoagei, Orzei de pe cursul superior al Ialomiţei, izvorul Ialomiţei, Sfinxul, Babele, Valea Gaura, Colţii Morarului etc.), poteci marcate, cabane (Omu – cea mai veche cabană din ţară, inaugurată la 3 sept. 1888, situată la cea mai mare alt. din ţară, 2 505 m, Caraiman, Piatra Arsă, Mălăieşti, Bolboci, Gura Diham, Padina, Vârful cu Dor, Cota 1 500 etc.) şi hoteluri (Peştera, Babele, Cota 1 400 etc.), numeroase pârtii de schi cu diferite grade de dificultate (pârtia „Turistică" de 2 800 m lungime cu grad mediu de dificultate, pârtiile „Carp" de 2 500 m şi „Papagal" de 2 140 m, dificile ş. a.). Pe Platoul **B.** se poate urca atât cu automobilul, pe şosea, cât şi cu telecabina din Sinaia şi din Buşteni. Rezervaţie naturală complexă (6 680 ha), cu relief spectaculos (abrupturi, creste ascuţite, circuri şi văi glaciare, relief carstic, văi torenţiale, turnuri, clăi, formaţiunile reziduale Sfinxul, Babele, pietrele singuratice sub formă de ciuperci etc.), cu o mare bogăţie floristică (tisa/*Taxus baccata*, zâmbrul/*Pinus cembra*, macul galben/*Papaver pyrenaicum* ssp. *corona sancti-stephani*, *Festuca bucegiensis*, bujorul de munte sau smirdarul/ *Rhododendron kotschyi*, floarea-de-colţi/ *Leontopodium alpinum* etc., diverse specii de genţiana şi de plante în pernite, caracteristice etajului alpin, cum sunt guşa porumbelului pitică/*Silene acaulis*, *Minuartia sedaides*, diferite specii de *Saxifraga* etc.) şi faunistică (capra neagră, ursul brun, cocoşul de munte etc.); rezervaţie paleontologică (c. 150 specii de amoniţi, de belemniţi, cefalopode, gasteropode) şi interesante formaţiuni geologice. În 1990, masivul Bucegi a fost declarat Parc naţional (extins pe 35 700 ha).

Munţii Bucegi. Sfinxul

BUCERDEA GRÂNOASĂ, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava, la 8 km V de municipiul Blaj; 2 377 loc. (1 ian. 2011): 1 201 de sex masc. şi 1 176 fem. În arealul com. se află un masiv de sare gemă şi mai multe izvoare cu apă sărată. Morărit şi panificaţie. În satul Bucerdea Grânoasă, atestat documentar în 1303, se află o biserică din sec. 16, cu adăugiri din sec. 18 şi din 1868, care aparţine cultului reformat-calvin. Com. **B. G.** a fost înfiinţată la 3 mai 2006 prin desprinderea satelor Bucerdea Grânoasă, Cornu, Pădure şi Pânca din com. Crăciunelu de Jos, jud. Alba.

BUCEŞ, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Bihor, pe râul Stănija; 2 044 loc. (1 ian. 2011): 1 024 de sex masc. şi 1 020 fem. Expl. de sulfuri polimetalice asociate cu min. auro-argentifere (în satul Stănija). Dulgherit. Satul Buceş este menţionat documentar, prima oară, în 1439. Monument închinat Răscoalei din 1784–1785 (în satul Mihăileni).

BUCHIN, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată în N Culoarului Timiş-Cerna, la poalele de NE ale M-ţilor Semenic, pe cursul superior al Timişului; 2 174 loc. (1 ian. 2011): 1 070 de sex masc. şi 1 104 fem. Expl. de lignit. Combinat de prelucr. a lemnului, construit în 1996, în colaborare cu o firmă americană. Pomicultură. Satul Buchin este menţionat documentar, prima oară, în 1411. Com. B. are în componenţă satul Lindfeld, care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

BUCIN, pas de înălţime, situat în Carpaţii Orientali, în partea centrală a M-ţilor Gurghiu, la 1 287 m alt. Asigură legătura rutieră (drum modernizat), prin intermediul pasului Bicaz, între Moldova şi Transilvania (varianta Bicaz–Lacu Roşu–Gheorgheni–Praid–Sovata).

BUCINIŞU, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 2 120 loc. (1 ian. 2011): 1 046 de sex masc. şi 1 074 fem. Culturi irigate de cereale (sistemul de irigaţii Vişina–Brastavăţu–Bucinişu).

BUCIUM, com. în jud. Alba, alcătuită din 30 de sate, extinsă la poalele de NV ale M-ţilor Trascău, în mica Depr. Bucium (Şasa-Poieni), în luncile râurilor Bucium şi Abruzel, la 76 km NV de Alba Iulia; 1 559 loc. (1 ian. 2011): 747 de sex masc. şi 812 fem. Expl. forestiere şi de min. auro-argentifere, pirită cupriferă şi min. complexe. Important centru de cojocărit (cojoace şi pieptare, frumos ornamentate), dulgherit şi de confecţionare a costumelor populare. Pe terit. com. au fost descoperite vestigiile unui castru roman, o necropolă din timpul stăpânirii romane, locuinţe ale minerilor, unelte de minerit, o inscripţie dedicată lui Iupiter Cimistenus (divinitate din Asia Mică) etc. Satul Bucium este menţionat documentar, prima oară, în 1595. Locuitorii de aici au avut un rol important în timpul Răscoalei ţărăneşti din 1784–1785, condusă de Horea, Cloşca şi Crişan, şi în timpul Revoluţiei din 1848–1849, condusă de Avram Iancu. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), în satul Izbita. Până la 17 febr. 1968, com. **B.** s-a numit *Şasa*. Centru turistic, în arealul căruia se află *Detunatele* – două stânci bazaltice (Detunata Goală, 1 169 m şi Detunata Flocoasă, 1 205 m), considerate printre cele mai interesante monumente ale naturii din România. Rezervaţia naturală Poiana cu narcise de la Negrileasa (5 ha).

BUCIUMENI 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Ialomiţei cu prelungirile sudice ale M-ţilor Bucegi, pe cursul superior al Ialomiţei; 4 600 loc. (1 ian. 2011): 2 310 de sex masc. şi 2 290 fem. Prelucr. lemnului. Centru pomicol (meri, peri, pruni). În satul Buciumeni, menţionat documentar la 19 mai 1572, se află o biserică având dublu hram – „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" şi „Sfântul Teodor Tiron" (1900–1906); în satul Dealu Mare (numit *Ţâţa* până la 1 ian. 1965) există biserica „Sfântul Nicolae" (1852), iar în satul Valea Leurzii, biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1893).

2. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Colinelor Tutovei cu Câmpia Tecuciului; 2 570 loc. (1 ian. 2011): 1 233 de sex masc. şi 1 337 fem. Centru viticol. Pădure alcătuită din stejari şi tei. Satul Hănţeşti este atestat documentar, prima oară, în 1531. În satul Buciumeni se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), ctitorie călugărească de la începutul sec. 15, cu biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" construită în anii 1420–1430. La 18 mart. 1602, mănăstirea apare consemnată documentar cu numele „Chilia lui Gheorghe Dascălul". Distrusă de un incendiu, biserica din lemn „Sfântul Nicolae" a fost reconstruită la începutul sec. 18 şi sfinţită în 1718 de către episcopul Sava al Râmnicului. În 1750 schitul a fost desfiinţat, se pare, din cauza unor legături cu o grupare fanariotă, biserica fiind demontată, transportată cu carele şi reasamblată prin părţile Bacăului prin osârdia schimonahului Isaia Orbul, iar în 1880, această biserică din lemn a fost strămutată din nou în cimitirul mănăstirii Bogdana din satul Bogdana, com. Ştefan cel Mare, jud. Bacău. În anul 1809, schitul a fost reînfiinţat de către serdarul Manolache Radovici care a construit biserica „Sfânta Treime", instalând aici mai multe maici păstorite de stareţa Afia. La 25 aug. 1817, schitul a fost transformat în metoc al mănăstirii Varatec. Din cauza unor deteriorări, provocate mai ales de cutremurul din 11 ian. 1838, biserica „Sfânta Treime" a fost reconstruită în anii 1840–1844. În 1860, la acest schit mai erau câteva monahii care duceau o viaţă de sine, activitatea monahală fiind reluată în 1867 prin intervenţia domnitorului Carol I. În anii 1879–1884, biserica „Sfânta Treime" a fost restaurată şi pictată, iar după cutremurul din 10 nov. 1940 biserica a fost consolidată, renovată şi apoi pictată în frescă abia în anii 1957–1959 de către Anatolie Cudinof. După 1990, ansamblul monahal s-a reamenajat în întregime, s-a construit o clopotniţă şi mai multe corpuri de chilii şi diverse anexe gospodăreşti. Rezervaţie forestieră (7,2 ha).

BUCIUMI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Tazlău-Caşin, la 5 km SE de municipiul Oneşti; 3 413 loc. (1 ian. 2011): 1 707 de sex masc. şi 1 706 fem. Com. **B.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satelor Buciumi şi Răcăuţi din com. Ştefan cel Mare, jud. Bacău. În satul Răcăuţi există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (sec. 18, refăcută în 1881).

2. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de E ale M-ţilor Meseş, pe cursul superior al râului Agrij; 2 556 loc. (1 ian. 2011): 1 273 de sex masc. şi 1 283 fem. Centru etno-folcloric („Jocurile Agrijului", în luna august) şi de meşteşuguri tradiţionale (prelucr. artistică a lemnului, olărit, prelucr. firelor şi fibrelor textile). Pe terit. com. au fost descoperite vestigii neolitice (cultura materială Tisa), un castru şi o aşezare civilă (*canabae*) romane, situate pe limesul

de NV al Daciei. Castrul **B.**, de formă dreptunghiulară, construit inițial din pământ (150 x 128 m) de *Cohors I Augusta*, a fost înlocuit cu unul din piatră (167 x 134 m), în anul 114 d.Hr., de *Cohors II Augusta Nervia Britonnum Milliaria Pacensis*, care a rămas aici până la sf. stăpânirii romane (275 d.Hr.). Castrul, întărit la colțuri cu turnuri trapezoidale de apărare, era sediul garnizoanei *Cohors II Augusta*. Aici s-au găsit arme, aplice, catarame din bronz de la uniformele militare, fibule, chei, vase ceramice (unul de mari dimensiuni, prosopomorf, nemaiîntâlnit în Dacia), ustensile casnice, instrumente chirurgicale etc. Satul Buciumi este menționat documentar, prima oară, în 1491. Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1835), în satul Răstolț, declarată monument istoric.

BUCOȘNIȚA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în Culoarul Timiş-Cerna, la poalele de NE ale M-ților Semenic, pe cursul superior al Timişului în zona de confl. cu râurile Cerneț şi Goleț; 2 972 loc. (1 ian. 2011): 1 518 de sex masc. şi 1 454 fem. Pomicultură. Satul Bucoşnița este menționat documentar, prima oară, în 1468. Rezervația naturală Petroşnița (3 ha).

BUCOV, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, pe râurile Teleajen, Iazul Morilor şi Bucovel, la 8 km NE de Ploieşti; 11 105 loc. (1 ian. 2011): 5 415 de sex masc. şi 5 690 fem. Expl. de argilă şi de petrol. Producție de cărămidă şi țiglă, prefabricate din beton, de burlane şi jgheaburi din aluminiu şi de produse din cauciuc. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii din Neolitic. În punctele Rotari şi Tioca s-au identificat aşezări omeneşti din Epoca prefeudală (sec. 9–10), cu locuire în bordeie, cu vetre deschise, în care s-au găsit vase ceramice decorate cu striuri orizontale, ondulate, inele din bronz, inscripții chirilice pe tencuiala de lut a pereților ş.a. În perioada 1781–1 ian. 1845, **B.** a fost oraş şi reşed. jud. Saac. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18), în satul Valea Orlei; biserică de zid cu hramul „Sfântul Stelian" (1797), în satul Chițorani.

BUCOVA → Bucovăț (2).

BUCOVĂȚ 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 7 sate, situată în SE Piem. Bălăciței, pe dr. văii Jiului; 4 164 loc. (1 ian. 2011): 2 024 de sex masc. şi 2 140 fem. Tăbăcărie; mat. de constr. Creşterea bovinelor şi a bubalinelor (bivoli). Muzeu local (în satul Bucovăț). Sanatoriu T.B.C. (în satul Leamna de Jos). Pe terit. com. **B.** au fost descoperite (1956) urmele unei cetăți de pământ datând din prima Epocă a fierului (Hallstatt – 1200–450/300 î.Hr.), întărită cu turte de vălătuci arse, la baza valului, care atestă, se pare, forme importante de arhitectură militară. Rezervație paleontologică (punct fosilifer, cu bogată faună fosilă de cochilii de moluşte datând din Pliocen), extinsă pe 4 ha. Bisericile cu acelaşi hram, „Sfântul Nicolae", în satele Bucovăț (1842) şi Palilula (1830). Com. **B.** are în componență satul Italieni, care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând ad-tiv, dar fără locuitori.

2. Com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului; 1 480 loc. (1 ian. 2011): 731 de sex masc. şi 749 fem. Com. **B.** a fost înființată la 7 ian. 2008 prin desprinderea satelor Bucovăț şi Bazoşu Nou din com. Remetea Mare. În Satul Bucovăț, atestat documentar, prima oară, în 1492 şi apoi în 1723 cu numele *Bucova*, se află o biserică ortodoxă datând din anul 1862. Două cămine culturale. În satul Bazoşu Nou, întemeiat în anul 1926, există un parc dendrologic (60 ha), declarat rezervație ştiințifică în 1954, monument al naturii în 1982 şi arie protejată în 1994.

3. Mănăstirea ~ → Craiova.

BUCȘANI 1. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Târgoviştei, pe râul Pârscov; 6 889 loc. (1 ian. 2011): 3 387 de sex masc. şi 3 502 fem. Expl. de petrol. Moară (1829). Viticultură. Rezervație de zimbri (70 de exemplare) în Pădurea Neagră extinsă pe 62 ha, înființată în 1985. În satul Bucşani se află conacul „Dalles" (1935), într-un parc, şi biserica având dublu hram – „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1828, refăcută în 1894), în satul Hăbeni există biserica „Sfântul Nicolae" (1822), iar în satul Racovița, biserica cu hram dublu – „Sfânta Treime" şi „Toți Sfinții" (1806).

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Neajlov; 3 690 loc. (1 ian. 2011): 1 845 de sex masc. şi 1 845 fem. Vestigii neolitice. Creşterea bovinelor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **B.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile „Sfântul Nicolae" (1836), „Adormirea Maicii Domnului" (1816) şi „Sfinții Trei Ierarhi" (1839), în satele Bucşani, Goleasca şi Obedeni.

BUCU, com. în jud. Ialomița, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. Văii Ialomița; 2 288 loc. (1 ian. 2011): 1 108 de sex masc. şi 1 180 fem. Stație de c.f. Expl. de pietriş şi nisip. Siloz de cereale. Prelucr. lemnului (mobilă); confecții textile şi metalice; fabrică de dulciuri (bomboane, acadele). Vestigii din a doua Epocă a fierului şi din perioada geto-dacică. Satul Bucu apare menționat documentar, prima oară, la 20 mart. 1580. Biserica „Sfântul Nicolae" construită în anii 1886–1892 pe locul uneia ce data din 1820, reparată în 1955, 1973, 1981–1984. Până la 7 apr. 2004, com. **B.** a avut în componență satul Ograda, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare. Culturi de cereale şi plante tehnice.

BUCURA, lac alpin, situat într-un circ glaciar complex din masivul Retezat (sub vf. Peleaga), la 2 041 m alt. Supr.: 10,8 ha (550 m lungime; 225 m lățime); ad. max.: 15,7 m; vol.: 487 210 m^3. Populat cu păstrăvi. Turism. Cuprins în Parcul Național Retezat. Este cel mai extins lac alpin (ca suprafață) din România.

Lacul Bucura

BUCUREŞCI, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată în extremitatea de E a Depr. Brad, la poalele de N ale M-ţilor Metaliferi, pe râul Bucureşci; 1 624 loc. (1 ian. 2011): 777 de sex masc. şi 847 fem. Expl. de min. auro-argentifere (în satul Curechiu). Satul Bucureşci este menţionat documentar, prima oară, în 1464. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1636, renovată şi amplificată în anii 1703 şi 1785) şi „Înălţarea Sfintei Cruci" (sec. 19), în satele Curechiu şi Rovina.

BUCUREŞTI este capitala României, oraş cu rang de municipiu (din 17 febr. 1968), cu statut de unitate ad-tivă aparte (asemănător judeţului), cel mai mare şi mai important centru politic, economic, financiar-bancar, comercial, cultural-ştiinţific, de învăţământ, de transport, informaţional, sportiv şi turistic al ţării. Oraşul se află situat în S-SE României, în Câmpia Vlăsiei, la 54–90 m alt., pe râurile Dâmboviţa şi Colentina, la intersecţia paralelei de 44°25'50" latitudine N cu meridianul de 26°06'50" longitudine E, la 60 km N de fluviul Dunărea, 120 km S de M-ţii Carpaţi şi 226 km V de Marea Neagră, aproximativ la aceeaşi latitudine cu oraşele Belgrad (Serbia), Ravenna şi Genova (Italia), Bordeaux (Franţa), Minneapolis (S.U.A.), Harbin (R. P. Chineză) şi Ialta (Ucraina). *Supr.*: 238 km^2 (0,10% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 1 937 421 loc. (9,05% din populaţia ţării), din care 903 856 de sex masc. şi 1 033 565 fem. *Densitatea*: 8 140 loc./km^2. Oraşul are o formă circulară, axele sale diametrale măsurând c. 24 km pe direcţie N-S şi c. 22 km E-V. Între aceste limite, municipiul **B.** cuprinde şase sectoare ad-tive (numerotate cu cifre arabe, de la 1 la 6), dispuse radial. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 oraşul **B.** a avut în subordine ad-tivă *Sectorul Agricol Ilfov*, care era extins în jurul Capitalei, cu o dezvoltare teritorială mai mare către N. Acest sector avea o supr. de 1 593 km^2 şi era alcătuit din 38 de com. şi oraşele Buftea şi Otopeni. La 10 apr. 1997, Sectorul Agricol Ilfov a fost transformat în judeţ, cu reşedinţa în **B.** Înainte de 1968 oraşul **B.** avea opt raioane (Nicolae Bălcescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Griviţa Roşie, V. I. Lenin, I. V. Stalin, Tudor Vladimirescu, 1 Mai şi 23 August), iar în perioada 1968–1979 a fost împărţit în opt sectoare ad-tive, numerotate de la 1 la 8.

Relieful şi Hidrografia. Terit. municipiului **B.**, situat pe un fundament alcătuit din formaţiuni cristaline proterozoice ce aparţin Platformei Moesice (sau Platforma Valahă), peste care se dezvoltă un sedimentar vechi (Paleozoic, Mezozoic) şi apoi depozitele cuaternare de supr., se află în întregime în Câmpia Vlăsiei – subunitate a Câmpiei Române. În arealul oraşului, din cauza densităţii mari a construcţiilor şi a diferitelor amenajări urbanistice, valorile hipsometrice ale reliefului sunt puternic atenuate, distingându-se cu greu aspectele microreliefului. Relieful de câmpie pe care se situează oraşul **B.** este uşor vălurit, format din interfluvii largi (Sabar-Dâmboviţa, Dâmboviţa-Colentina, Colentina-Pasărea), netede, cu aspect de câmpuri (câmpurile Cotroceni, Băneasa, Filaret, Văcăreşti etc.), ce coboară în pantă lină pe direcţie NNV-SSE. Valea Dâmboviţei, care trece prin centrul oraşului, străbătându-l pe direcţie NV-SE, pe c. 22 km lungime, are o luncă largă (lăţime max.: 2,5 km) şi malul drept mai înalt (10–15 m, faţă de 4–6 m cel stâng), dominat de mai multe coline (sau dealuri) sub forma unor pinteni proeminenţi, printre care se remarcă dealurile Cotroceni, Spirei, Filaret, Belu, Piscu, Văcăreşti ş.a. În vechea luncă a Dâmboviţei se află câteva grădişti (sau popine), adevăraţi martori de eroziune rămaşi ca nişte movile: grădiştile Patriarhiei (85 m alt. absolută), Radu Vodă (75 m), Bucur (74 m), Troiţa (72 m), Movila Mare (67 m) ş.a. Tot în luncă sunt şi câteva lacuri amenajate – Cişmigiu (3 ha), Carol (fost Libertăţii, 2 ha), Tineretului (13 ha). Pe terit. **B.**, cursul Dâmboviţei a fost amenajat în 1865, rectificat şi canalizat în 1880–1882, după planurile arhitectului Grigore Cerchez, ulterior a fost acoperit cu un planşeu din beton, în 1936, pe porţiunea dintre Piaţa Naţiunilor Unite (fosta Piaţa Operetei) şi Podul Şerban Vodă, şi a fost complet modernizat şi regularizat între nov. 1985 şi nov. 1987. Astfel, ultimele lucrări de regularizare şi modernizare executate pe toată porţiunea care traversează Capitala au avut ca scop crearea unui curs cu apă limpede, înfrumuseţarea malurilor, adaptarea Dâmboviţei la cerinţele actuale şi de perspectivă ale reţelei de canalizare care debuşează în ea etc. În concordanţă cu aceste cerinţe, în albia minoră a Dâmboviţei, deasupra firului natural de apă, care a rămas pr. colector al apelor reziduale menajere şi industriale, s-a construit o albie nouă, betonată, înălţată la 5 m deasupra oglindei apei râului, prin care curge apă curată şi limpede. Debitul de apă al acestui nou curs, creat artificial, este regularizat prin intermediul unui baraj, în spatele căruia s-a format Lacul Morii, din cartierul Crângaşi, cu o supr. de 240 ha şi un vol. de c. 20 mil. m^3. Cursul Dâmboviţei este traversat, pe terit. Capitalei, de 13 poduri (Ciurel, Grozăveşti, Cotroceni, Municipal, Elefterie, Izvor, Operetei, Unirii, Mărăşeşti, Timpuri Noi, Mihai Bravu, Vitan-Bârzeşti, Glina), care asigură circulaţia în condiţii optime de pe un mal pe altul. Valea Colentinei, afl. stg. al Dâmboviţei în aval de com. Cernica, drenează partea de N-NE a **B.**, pe o distanţă de 33 km, având o luncă îngustă (250–1 000 m), dar bine conturată, şi maluri în general abrupte şi nu prea înalte (7–12 m). Întregul curs bucureştean al văii Colentina a fost regularizat în deceniul patru al sec. 20, creându-se de-a lungul lui o salbă de lacuri care constituie tot atâtea zone de agrement pentru locuitorii Capitalei. Din amonte spre aval, se înlănţuie lacurile Străuleşti (39 ha), Griviţa (80 ha), Băneasa (40 ha – pe malul acestuia funcţionează o bază de tratament cu ape geotermale), Herăstrău (77 ha), Floreasca (70 ha), Tei (80 ha – aici există un complex sportiv studenţesc), Plumbuita (55 ha), Fundeni (123 ha), Pantelimon I (120 ha), Pantelimon II (260 ha – aici se află complexul hotelier „Lebăda"), Cernica (360 ha) ş.a. În afara acestora, în perimetrul oraşului mai există câteva lacuri antropice, cantonate în diferite excavaţii: lacurile din parcurile Titan (26 ha), Drumul Taberei (1,1 ha), Circului, Naţional.

Clima oraşului este temperat-continentală, cu uşoare nuanţe excesive şi cu unele diferenţieri ale temp. aerului cauzate de încălzirea suplimentară a reţelei stradale din interiorul său, de arderile de combustibili industriali şi casnici, de radiaţia exercitată de zidurile clădirilor etc. Astfel, valorile temp. medii anuale cresc de la 10,5°C la periferia oraşului (staţia Băneasa), la c. 12°C în centrul acestuia (staţia Filaret). Temp. max. absolută înregistrată la staţia Filaret a fost de 42,4°C (5 iul. 2000), iar minima absolută de –30°C (25 ian. 1942). Verile sunt calde (media termică este de 23°C în iul.), uneori toride şi deseori secetoase,

iar iernile sunt reci (–2,8°C media termică a lunii ian.), cu zăpezi uneori abundente, însoțite frecvent de viscole. În general, iernile durează de la sf. lunii nov. până la sf. lunii febr. Primăverile sunt de obicei scurte, cu contraste termice evidente de la o zi la alta și cu salturi mari termice de la o lună la alta (6–7°C între mart. și apr.). Toamnele sunt frumoase, moderate termic, cu tendința de prelungire spre iarnă. Cantitatea de precipitații însumează c. 600 mm anual, cele mai mari valori înregistrându-se în perioada mai-iul., ploile având caracter torențial. Prima ninsoare cade de obicei în ultima decadă a lunii nov., iar ultima, către sf. lunii martie și începutul lunii aprilie. Vânturile dominante bat dinspre E și NE (îndeosebi iarna), cu viteze medii anuale de 3,8 și, respectiv, 4,5 m/s, și dinspre S și SV în restul anului. Cele mai mari viteze ale vântului se înregistrează iarna, când crivățul atinge 6,1 m/s, spulberând și viscolind zăpada. Creșterea continuă a gradului de poluare în interiorul orașului, ca urmare a numărului mare de automobile și camioane, șantiere de construcții, a unor întreprinderi industriale, termocentrale etc., determină sporirea numărului de zile în care se produce ceața, frecvența acestora depășind, în unele cartiere, 65 de zile pe an (în special toamna, iarna și primăvara).

Istoric. Cele mai vechi mărturii referitoare la existența unei activități umane pe terit. actual al municipiului **B.** datează din Paleoliticul mijlociu (obiecte din silex și din cuarț) și au fost identificate în cartierele Pantelimon, Herăstrău, Militari și pe dealurile Mihai Vodă, Uranus, Radu Vodă ș.a. Urmele unor așezări din perioada timpurie a Epocii neolitice, aparținând purtătorilor culturii materiale Dudești (milen. 5–4 î.Hr.), au fost descoperite în cartierele Dudești, Fundenii Doamnei, Giulești, pe Dealul Piscului ș.a., iar din perioada mijlocie a aceleiași epoci, aparținând culturii materiale Boian (milen. 4 î.Hr.), au fost reperate în cartierele Pantelimon, Giulești, Cățelu Nou etc. Vestigiile unor așezări de tip Gumelnița, din perioada finală a Epocii neolitice (milen. 4–3 î.Hr.), au fost identificate în imediata apropiere a **B.**, la Glina, Jilava și Măgurele. În perioada timpurie a Epocii bronzului, în arealul orașului de astăzi au existat triburile care au creat cultura materială Glina-Schneckenberg (sec. 18–16 î.Hr.), așezări sau locuințe ale acestora fiind descoperite în zonele Fundeni, Glina, Pantelimon, Cățelu Nou, Bucureștii Noi, Ciurel, Mihai Vodă ș.a. În aceste așezări s-au găsit obiecte din ceramică cenușie, dominantă fiind ceașca cu gât înalt, cilindric, și toartă înaltă. Până la sfârșitul Epocii bronzului, pe aceste locuri a viețuit un grup numeros de populații aparținând culturii materiale Tei (c. 1900–1300 î.Hr.), ale căror urme au fost descoperite în special de-a lungul văii Colentina, respectiv în cartierele Bucureștii Noi, Băneasa, Tei, Fundeni, Fundenii Doamnei, Pantelimon, Cățelu Nou, precum și în zonele Giulești, Militari, Dealul Piscului, Dealul Văcărești, Berceni ș.a., caracteristica acesteia fiind vasele mari de provizii și ceștile negre, lustruite, cu decor incizat și cu toartă supraînălțată. Din prima Epocă a fierului (1200–450/300 î.Hr.) au fost scoase la iveală urme de locuire în zonele Ciurel, Piscului, Fundenii Doamnei, Cățelu Nou ș. a., iar din a doua Epocă a fierului (450–100 î.Hr.) au fost descoperite (1956 și 1963, în cartierul Militari), mai multe complexe arheologice, între care se evidențiază un nivel de locuire geto-dac în care s-au găsit vase de ceramică, o fibulă din bronz, oglindă din metal ș.a. În cartierul Herăstrău a fost scos la iveală (în 1938) un tezaur dacic din argint, alcătuit din podoabe (două fibule-falere circulare, cu un medalion decorat în relief ciocănit, având o efigie umană ale cărei trăsături sunt rudimentar stilizate, o cupă conică, o agrafă de bronz, fragmente de brățări în spirală etc.) și monede datând din sec. 1 î.Hr. Locuitorii acestor meleaguri, aparținând triburilor traco-getice, au continuat să viețuiască neîntrerupt și în perioada existenței statului dac, așa cum o dovedesc descoperirile arheologice din arealele Giulești, Pipera, Tei, Pantelimon, Mihai Vodă, Radu Vodă, Dămăroaia ș.a. Terit. actual al Capitalei nu a fost inclus în provincia Dacia romană, dar elemente de cultură romană au pătruns în această zonă atât prin legături comerciale, cât și prin intermediul deplasării dacilor liberi în Dacia romană. În această perioadă, se pare că pe terit. actual al Capitalei exista așezarea *Pinum* (*Ad Pinum*). Ulterior, viața a continuat să se desfășoare neîntrerupt, atât în perioada migrațiilor (așezările din zonele Curtea Veche, Bucur, Mihai Vodă, Crângași, Dămăroaia ș.a.), cât și în cea a feudalismului timpuriu (Lacul Tei). În cartierul Străulești a fost scoasă la iveală o importantă așezare a dacilor liberi, cu locuințe de suprafață, datând din sec. 3, în care s-a găsit ceramică lucrată cu mâna sau la roată, precum și un cuptor de ars ceramică. Săpăturile arheologice au dezvăluit că, în sec. 6–7, pe terit. **B.** existau 17 vetre de așezări omenești în punctele Străulești, Băneasa, Dămăroaia, Tei, Fundenii Doamnei, Cățelu Nou, Ciurel, Militari, Mihai Vodă, Piața Unirii etc. aparținând culturii materiale Ipotești-Ciurel-Cândești. Așezările culturii materiale Dridu (sec. 8–11), descoperite în cartierele Giulești, Bucureștii Noi, Băneasa, Pipera, Crângași, Militari, Piața Unirii ș.a., atestă prezența activă a populației românești în actualul perimetru al Capitalei, în sec. 10–11 existând aici 34 de vetre de așezări omenești. Potrivit tradiției (exprimată și de către raguzanul Giacomo da Pietro Luccari în 1605), **B.** exista ca târg încă dinainte de formarea statului independent Țara Românească, la începutul sec. 14, întemeietorul său fiind considerat ciobanul Bucur sau legendarul Negru Vodă. Independent de această idee, unii cercetători au identificat „Cetatea Dâmboviței" (menționată în 1368 și 1397 în unele izvoare maghiare) cu **B**. Ipoteza cea mai apropiată de adevăr este aceea care așază vatra **B.** (și nucleul inițial de unde a pornit dezvoltarea orașului) în zona Curtea Veche de pe malul stg. al Dâmboviței (în apropierea hanului Manuc de azi), unde, de altfel, Vlad Țepeș, domnul Țării Românești (1448, 1456–1462, 1476), a ridicat Cetatea Bucureștilor ca punct fortificat de stăvilire a invaziilor turcești care amenințau existența ca stat a Țării Românești și a capitalei sale – Târgoviște. De fapt, din această perioadă, mai exact din *20 sept. 1459*, datează și cea mai veche consemnare scrisă a denumirii Cetății București, existentă într-un document emis de Vlad Țepeș, care se încheie cu mențiunea că „s-a scris în Cetatea Bucureștilor" (reședința sa preferată din perioada anilor 1458–1462). Acest lucru este confirmat și de faptul că, din cele 25 de documente ale lui Vlad Țepeș, 18 au fost emise la **B**. Urmașii săi la domnie, din a doua jumătate a sec. 15 și începutul sec. 16, îndeosebi fratele său, Radu cel Frumos (1462–1475, cu întreruperi), apoi Basarab (cel Bătrân) Laiotă (1473–1477, cu întreruperi), Basarab (cel Tânăr) Țepeluș (1477–1482), Vlad Călugărul (1481–1495),

Mihnea cel Rău (1508–1509), Vlad Înecatul (1530–1532) au preferat **B.** ca reşed. domnească în locul Târgovişte (capitala Ţării Româneşti în sec. 15–17), acesta devenind de cele mai multe ori a doua capitală a ţării. În a doua jumătate a sec. 15, **B.** a trecut, treptat, de la faza de târg la cea de oraş, procesul de urbanizare desăvârşindu-se în sec. 16. Primul document în care **B.** este atestat ca oraş poartă data de *3 iun. 1533*. Pe la mijlocul sec. 16, dezvoltarea economică, politică, comercială şi edilitară a **B.** fac să devină unul dintre cele mai însemnate centre urbane din SE Europei. Viaţa economică a oraşului a luat amploare prin creşterea numărului de meşteşugari (cojocari, croitori, cizmari, zidari, zugravi, săbieri etc.), cea comercială, prin sporirea numărului negustorilor autohtoni şi străini (în special greci), iar activitatea edilitară a determinat înmulţirea clădirilor dregătorilor boiereşti şi a făcut să apară primele edificii impunătoare – Palatul Voievodal (Curtea Veche) şi biserica „Buna Vestire" de lângă el, ambele ridicate în timpul domniei lui Mircea Ciobanul (1545–1559, cu întreruperi). Prădat şi incendiat de turci în 1554, **B.** a fost refăcut în timpul domniei lui Pătraşcu cel Bun (1554–1557) şi a cunoscut o perioadă de dezvoltare şi înflorire sub domnia lui Alexandru II Mircea (1568–1577, cu întrerupere în mai 1574). La 13/23 nov. 1594, Mihai Viteazul a dat semnalul luptei antiotomane, măcelărind turcii din oraş, şi apoi întreprinzând o incursiune asupra cetăţilor turceşti de la Dunăre. Dar, în vara şi toamna anului 1595, **B.** a fost ocupat de armata otomană, comandată de marele vizir Sinan Paşa, şi fortificat. În toamna aceluiaşi an, turcii, siliţi de ofensiva lui Mihai Viteazul, au fost nevoiţi să părăsească în grabă oraşul, incendiindu-l şi pustiindu-l, aşa cum vor face şi tătarii în oct. 1596. După aceste distrugeri, oraşul s-a refăcut cu greu, mai ales că, la sf. sec. 16, domnul Ţării Româneşti şi-a stabilit reşed. mai mult la Târgovişte. **B.** îşi va recăpăta poziţia de reşed. domnească în timpul domniei lui Radu Mihnea (1601–1602, 1611–1616, 1620–1623), când cunoaşte o perioadă de linişte şi propăşire, ajungând în scurt timp la c. 1 500 de case şi c. 20 000 de locuitori. În prima parte a domniei sale, Matei Basarab (1632–1654) a înfrumuseţat **B.** şi i-a sporit importanţa economică şi comercială. În 1632, un călător străin consemna: „Toate străzile şi pieţele oraşului erau pline cu mărfuri scumpe, pe care negustorii italieni, greci, armeni şi turci le expuseseră spre vânzare." Tot acum se construiesc numeroase hanuri şi prăvălii. Oraşul a cunoscut noi vicisitudini în timpul răscoalei seimenilor şi a dorobanţilor, din 1655, care a cuprins şi **B.**, antrenând păturile sărace ale populaţiei. În 1658, oraşul a fost parţial mistuit de un incendiu, în 1659 prădat de tătari, iar în 1660 supus unei înfometări cumplite, datorată secetei. Refacerea oraşului a avut loc destul de repede, aşa după cum reiese din relatările călătorului turc Evlia Celebi, care a vizitat **B.** în 1666. După anul *1659*, când **B.** a devenit *capitala permanentă a Ţării Româneşti,* oraşul s-a dezvoltat, timp de aproape 6 decenii, fără să mai cunoască ocupaţie străină şi jafuri, aria lui extinzându-se tot mai mult (c. 25 de mahalale cu c. 6 000 de case, la sf. sec. 17). Cifrele referitoare la numărul de case şi la populaţie, consemnate de călătorii străini care vizitau **B.**, sunt contradictorii. În 1640, Pietro Deodato (Petro Bogdan) Bakšić consemna în notele sale că în **B.** existau, la acea dată, 12 000 de case şi 100 000 suflete; Paul de Alep afirma, în 1654, că sunt 6 000 de case, iar călătorul turc Evlia Celebi menţiona, în 1666, existenţa a 12 000 case. Pentru sf. sec. 17 şi începutul sec. 18, Anton Maria del Chiaro aprecia că în **B.** trăiau 50 000 de locuitori (cifră apropiată de realitate), iar un călugăr rus făcea, în 1708, o descriere lapidară, dar nu lipsită de semnificaţie, a oraşului: „Oraşul Bucureşti e foarte mare, palate frumoase, mitropolia e sus pe deal şi clopotniţa înaltă de piatră e pe deal. Se vede tot oraşul... Multe pieţe cu barace... multe curţi înconjurate cu zid... uliţele sunt peste tot pavate... 37 mănăstiri, biserici peste 200 (sic!). Pe toate uliţele şi în toate curţile sunt puţuri adânci; apă de ajuns, pâine, struguri, toate din belşug." Oraşul înregistrează o deosebită înflorire a meşteşugurilor (documentele atestă peste 80 de meşteşuguri), a negoţului intern şi extern. Pentru asigurarea mărfurilor şi pentru găzduirea negustorilor străini au fost construite numeroase hanuri, menţionate pentru prima oară de Evlia Celebi. În această perioadă, **B.** se afirmă şi ca un înfloritor centru de cultură şi religios. Domnii Şerban Cantacuzino (1678–1688) şi Constantin Brâncoveanu (1688–1714) au încurajat construcţiile laice şi bisericeşti. Niciodată până atunci nu se construise în **B.** mai mult şi mai somptuos. Astfel, Constantin Brâncoveanu a reclădit Palatul Voievodal şi i-a înfrumuseţat grădina, a întemeiat şi construit (1694–1695) Academia „Sfântul Sava", a ctitorit biserica „Sfântul Gheorghe" (1698–1709), care îi adăposteşte azi mormântul, a podit cu bârne drumul care ducea către palatul său de la Mogoşoaia (drum numit „Podul Mogoşoaiei") etc., iar Şerban Cantacuzino a ctitorit (1683), împreună cu soţia lui, doamna Maria, biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", cunoscută în prezent cu numele „Biserica Doamnei". În această perioadă au fost construite spitalele Colţea (1715) şi Pantelimon (1735), bisericile Zlătari (1637), Fundenii Doamnei ş.a. Prosperitatea **B.** continuă şi în Epoca fanariotă (1716– 1821), când a cunoscut un spor de întindere, de populaţie şi de gospodărire. Astfel, domnul Alexandru Ipsilanti (1774–1782) a făcut o nouă delimitare (hotărnicire) a **B.** (pentru a-l feri de inundaţii), a asigurat alimentarea cu apă potabilă prin intermediul unor olane prin care venea apa de la unele izvoare aflate în afara oraşului, a construit o nouă curte domnească, a reorganizat complet (ian. 1776), în spirit iluminist, Academia Domnească de la „Sfântul Sava", a încurajat meşteşugurile şi comerţul (în **B.** aflându-se 14 din cele 20 de manufacturi existente în Ţara Românească) etc. Procesul de înflorire şi dezvoltare accelerată a oraşului a fost împiedicat însă de numeroasele calamităţi care s-au abătut asupra Capitalei. În 1706 s-a declanşat o cumplită epidemie de ciumă, în 1718 au izbucnit ciuma şi foametea, micşorând considerabil numărul locuitorilor, iar în 1719, în zona centrală, cu locuinţe îngrămădite, multe din lemn, a izbucnit un incendiu care a mistuit, printre altele, Curtea Domnească şi frumoasa mănăstire „Sfântul Gheorghe". În 1738, oraşul a fost jefuit şi incendiat de tătari şi bântuit din nou de ciumă – calamitate care se va repeta în 1792 şi în 1812–1813, când a fost cunoscută sub numele de „Ciuma lui Caragea", care a durat circa un an, perioadă în care au murit din cauza ciumei c. 70 000 de persoane (atunci s-au înregistrat, uneori, câte 200–300 de victime pe zi). La 2 nov. 1793, la 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838, oraşul a fost zguduit

de puternice cutremure (în timpul cutremurului din 1802 Turnul Colței a fost grav avariat), iar la 28 aug./9 sept. 1804 un violent incendiu a mistuit din nou o mare parte din oraş (inclusiv Curtea Domnească). La toate acestea se mai adaugă şi pagubele mari provocate de ocupațiile armatelor ruseşti şi turceşti, îndeosebi în timpul Războaielor ruso-austro-turce din 1768–1774, 1787–1791, 1806–1812. Fiscalitatea instituită de domnii fanarioți a provocat şi în **B.** răscoale ale păturilor sărace ale populației (1716, 1753, 1764–1765, 1769, 1802, 1806 ş.a.), în urma cărora Sublima Poartă (Cancelaria sultanului de la Istanbul) a fost nevoită să-i retragă de la tron pe unii domni nepopulari. În ciuda jafurilor, a epidemiilor şi a calamităților naturale, oraşul **B.** a înregistrat o continuă dezvoltare, înglobând treptat şi unele sate din vecinătate (Grozăveşti, Lupeşti, Greci ş.a.). În a doua jumătate a sec. 18, în oraş încep să apară şi să se dezvolte mai multe mori şi manufacturi (fabricile de ceară albă – 1764, hârtie – 1765, la Fundeni, fidea, bere ş.a.), s-au construit primele cişmele, s-a încercat regularizarea debitului apelor Dâmboviței printr-un canal, a fost înălțat ansamblul arhitectonic „Curtea Nouă" (1775–1776) etc. Pe plan cultural, **B.** a înregistrat, în această perioadă, progrese simțitoare: în ian. 1776, domnul Alexandru Ipsilanti a reorganizat, în spirit iluminist, Academia Domnească de la „Sfântul Sava", la Văcăreşti au fost înființate o şcoală, o tipografie şi faimoasa bibliotecă a Mavrocordaților etc. În prima jumătate a sec. 19, dezvoltarea **B.** a înregistrat un ritm alert pe toate planurile: au apărut manufacturi noi, s-a intensificat activitatea meşteşugarilor şi a negustorilor (un recensământ din 1807 consemna existența la acea dată a unui număr de 3 523 de prăvălii, din care 2 500 în târgul propriu-zis, iar celelalte răspândite în cele patru „văpsele"/sectoare ale oraşului), a fost introdus iluminatul străzilor pe timp de noapte, mai întâi cu butoaie de păcură, apoi cu lumânări din seu, iar din 1828–1830 iluminatul public cu felinare cu untdelemn instalate pe străzile centrale (în 1830 existau 955 de felinare); în 1818 a luat ființă la „Sfântul Sava" o „şcoală academicească" în limba română, condusă de cărturarul iluminist Gheorghe Lazăr, teatrul de la Cişmeaua Roşie etc. În anul 1821 (21 mart./2 apr.–15/27 mai), **B.** a devenit centrul Revoluției conduse de Tudor Vladimirescu, care a pus capăt domniilor fanariote. După înlăturarea regimului fanariot (1821), primul domn pământean care a ocupat scaunul Țării Româneşti a fost Grigore IV Ghica (1822–1828) – inițiatorul unor ample lucrări edilitar-urbanistice (pavarea oraşului cu piatră, construirea de palate şi cazărmi etc.). În 1834 s-a introdus nomenclatura oficială a străzilor Capitalei, în 1844 a fost executat sistemul modern de alimentare cu apă a oraşului prin țevi metalice, au fost construite apoi palatele Ghica, Suțu, Ştirbei ş.a., au fost înființate Eforia Spitalelor (2/14 febr. 1831), Arhivele Statului (1 mai 1831), „Societatea Filarmonică" (oct. 1833, care a militat pentru cultivarea literaturii dramatice în limba română, pentru dezvoltarea muzicii vocale şi pentru înființarea unui teatru național), „Soțietatea d'agricultură a Rumânii" (1836), s-au pus bazele primului „Muzeu de istorie națională şi antichități" (1834), s-a dat în folosință spitalul Filantropia (1839), au apărut primele publicații în limba română la 8/20 dec. 1832 („Buletin gazetă administrativă" – devenit ulterior „Buletinul ofițial al Prințipatului Țării Româneşti"), au fost amenajate grădinile Filaret, Kiseleff, aleea Mitropoliei etc. În această perioadă, noi calamități şi epidemii aduc mari pagube oraşului. Astfel, holera din 1831 a provocat moartea a 2 169 de persoane, iar cutremurul din 11/23 ian. 1838, inundațiile provocate de revărsarea Dâmboviței în 1839 şi marele incendiu din 23–24 mart. 1847 (când timp de două zile au fost mistuite de flăcări 13 mahalale, c. 1/5 din oraş) au determinat noi suferințe. Oraşul s-a refăcut însă, devenind un centru al renaşterii spirituale şi naționale. Revoluția de la 1848 a fost pregătită în principal la **B.**, unde exista (din 1843) şi îşi desfăşura activitatea societatea revoluționară secretă „Frăția". Izbucnită la 11 iun. 1848 în Bucureşti, revoluția a antrenat mulți locuitori ai **B.**, care au ieşit pe străzile Capitalei, silindu-l pe domnul Gheorghe Bibescu să abdice în noaptea de 13 spre 14 iun. 1848. La 15 iun. 1848, populația oraşului s-a adunat în număr mare (c. 30 000 de persoane) pe Câmpia de la Filaret – numită atunci „Câmpia Libertății" – jurând pe constituție, cerând respectarea celor 21 de articole ale Proclamației de la Islaz şi aclamând Guvernul provizoriu constituit în ajun. **B.** a devenit astfel, în iun.-sept. 1848, sediul Guvernului provizoriu, revoluționar. Populația **B.**, demonstrând ataşamentul față de ideile revoluției, a înscris o pagină de eroism prin dârza rezistență pe care a opus-o trupelor turceşti invadatoare, comandate de Fuad Paşa, în zilele de 12–13 sept. 1848, când peste 40 000 de bucureşteni neînarmați au încercat să stăvilească pătrunderea acestora în oraş. Alături de populația neînarmată, au luptat eroic pe Dealul Spirii cei 270 de pompieri de sub comanda locotenentului Pavel Zăgănescu, care au rezistat până la ultimul în înfruntarea cu trupele turceşti, de peste 15 ori mai numeroase. Revoluția a fost înăbuşită în sânge şi armatele turceşti au ocupat Capitala, supunând-o la acte de jaf şi cruzime. Fuad Paşa a emis o drastică proclamație, iar vechiul regim, regulamentar, a fost restaurat. A doua jumătate a sec. 19 a debutat cu o îngrozitoare epidemie de holeră, declanşată în 1854 şi repetată în 1866 şi 1873. Între 1857 şi 1859, populația oraşului Bucureşti (la fel ca la Iaşi) a participat activ la lupta pentru unirea Moldovei cu Țara Românească. La 22–24 ian. 1859, mii de bucureşteni, adunați pe Dealul Mitropoliei, au făcut presiuni asupra Camerei Elective, sprijinind partida unionistă şi impunând alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al Principatelor Unite (24 ian. 1859). La 8 febr. 1859, Alexandru Ioan Cuza este primit cu entuziasm de locuitorii **B.**, în fața cărora citeşte o Proclamație către țară. La 11/23 dec. 1861, domnitorul Alexandru Ioan Cuza dă o nouă Proclamație către națiune prin care aduce la cunoştință oficial că „Unirea este îndeplinită, naționalitatea română este întemeiată", iar la 24 ian./5 febr. 1862, cu ocazia deschiderii la **B.** a primului Parlament al României, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a proclamat în mod solemn, în fața Adunărilor Moldovei şi Țării Româneşti reunite în şedință comună, „Unirea definitivă a Principatelor", iar oraşul *Bucureşti proclamat capitala României,* în care se află sediul guvernului şi instituțiile centrale ale statului. După această dată, oraşul a cunoscut un ritm rapid de dezvoltare sub toate aspectele, înregistrând şi remarcabile creşteri demografice, de la 58 794 locuitori (în 1831), la 121 734 locuitori (în

1859). Transformările ce au avut loc pe plan edilitar şi urbanistic, începând cu a doua jumătate a sec. 19 şi continuate ulterior, s-au reflectat în modificarea aspectului oraşului, care treptat a căpătat o înfăţişare occidentală. S-au trasat şi pavat noi străzi, s-a accelerat dotarea oraşului cu clădiri de zid, s-au amenajat noi pieţe şi grădini publice, s-au construit edificii impunătoare (clădirile Teatrului Naţional, 1846–1852, Universităţii, 1857–1869, ridicată după planurile arhitectului Alexandru Orăscu şi inaugurată la 14/26 dec. 1869, Gara Filaret, 1869, Gara de Nord, inaugurată la 13/25 sept. 1872 ş.a.; în 1860, în Bucureşti existau c. 200 de clădiri publice). În 1854 a început construirea primei linii de telegraf electric între Bucureşti, Giurgiu şi Ruse, inaugurată la 10/22 mart. 1855 şi Bucureşti–Ploieşti–Braşov, iar în luna apr. 1857 au fost instalate pe străzile Bucureştiului primele lămpi cu „idrocarbură" (petrol lampant) – Bucureştiul fiind primul oraş din lume care a folosit petrolul lampant pentru iluminatul public. În nov. 1871 a fost introdus iluminatul public cu gaz aerian (gaz fluid), iar în 1882 iluminatul electric. La 28 dec. 1872 a apărut pe străzile Capitalei primul mijloc de transport în comun – tramvaiul cu cai, iar la 10 iun. 1894 a fost inaugurată prima linie electrică de tramvai pe distanţa Obor–Cotroceni. În perioada 1880–1882 au fost întreprinse ample lucrări de rectificare, modernizare şi adâncire a cursului Dâmboviţei, construindu-se o vastă reţea de canale şi poduri. În 1865 s-a deschis la **B.** prima expoziţie naţională de produse agricole şi industriale româneşti. În a doua jumătate a sec. 19, **B.** a cunoscut şi o spectaculoasă înflorire economică, comercială, bancară, culturală etc. prin înmulţirea întreprinderilor industriale (115 în anul 1893 şi 172 în 1902), a instituţiilor bancare, culturale şi de învăţământ etc. Astfel, au luat fiinţă Moara lui Assan (1853) – prima moară cu aburi (clădirea a fost grav afectată de incendiile din 14 mai 2008 şi 7 iunie 2012), cărămidăria Filipescu (1855), filatura de mătase Dămăroaia (1859), Arsenalul Armatei (1861), atelierele „Lemaître" (1864), fabrica de cărămidă a lui Max Tonolla (1865), fabrica de bere „Luther" (1869), fabrica de tutun (1872), întreprinderea de pompe (1882), întreprinderea de încălţăminte „Dâmboviţa" (1887), fabrica de conserve „D. Staicovici" (1874), fabrica de ulei (1875), întreprinderea mecanică şi de material rulant „Griviţa" (1896) ş.a., a fost inaugurată monetăria statului (24 febr. 1870), unde s-au bătut primii bani de aur (20 lei) şi de argint (1 leu), au fost create mai multe bănci, cea mai importantă fiind Banca Naţională a României (17/29 apr. 1880) etc. În această etapă, realizările cele mai importante s-au manifestat însă în domeniul cultural–ştiinţific, fapt evidenţiat şi prin aceea că numai într-un singur an, 1864, au fost inaugurate mai multe aşezăminte, printre care: Spitalul Colentina (1858–1864), Universitatea (înfiinţată prin decret domnesc la 4/16 iul. 1864, cu facultăţile de drept, filosofie-litere, ştiinţe, al cărei prim-rector a fost ales la 15/27 sept. 1864 juristul Gheorghe Costa-Foru; clădirea universităţii a fost inaugurată mai târziu, la 14/26 dec. 1869), Conservatorul de Muzică şi Declamaţiune (1/13 nov. 1864), Şcoala de Bele-Arte (14/26 dec. 1864), Muzeul Naţional de Antichităţi (23 nov./5 dec. 1864) ş.a. Începând cu 31 dec. 1852, când a fost inaugurat la **B.** Teatrul Mare (devenit în 1875 Teatrul Naţional), cu piesa „Zoe sau Amor românesc", avându-l ca prim-director pe Costache Caragiale, Capitala s-a îmbogăţit an de an cu noi şi utile aşezăminte şi societăţi, printre care: Şcoala de mică chirurgie de la spitalul „Filantropia" (2/14 ian. 1853), Şcoala de mică chirurgie de la spitalul „Mihai Vodă" (4/16 dec. 1855), fondată de Carol Davila, Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie (29 iul./10 aug. 1857), Societatea Română de Ştiinţe (1862), Societatea de dare la semn (17 mai 1862) – prima asociaţie sportivă din România, Direcţia Centrală a Poştelor (23 iul./4 aug. 1862), Societatea pentru învăţătura poporului român (1866), Societatea Literară Română (1/13 apr. 1866) – devenită, din 1 aug. 1867, Societatea Academică Română, iar din 29 mart. 1879 Academia Română –, Societatea de ştiinţe fizico-naturale (1868), Filarmonica Română (29 apr./11 mai 1868) – azi Filarmonica „George Enescu" –, care îşi susţine concertul inaugural la 15/27 dec. 1868, Societatea de asigurări „Dacia" (31 mart./12 apr. 1871), Societatea de geografie (15/27 iun. 1875), Societatea Naţională de Cruce Roşie a României (4/16 iun. 1876) etc. Pe plan politic se conturează apariţia unor asociaţii muncitoreşti (Asociaţia lucrătorilor din România – 1872, Cercul muncitorilor – 1887, Clubul muncitorilor – 1890 ş.a.) şi a unor grupări politice care s-au constituit în partide, aşa cum au fost Partidul Liberal (1875, devenit ulterior Partidul Naţional-Liberal), Partidul Conservator (febr. 1880), Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România (apr. 1893). Un moment memorabil în viaţa Capitalei şi a României din a doua jumătate a sec. 19 l-a constituit urcarea pe tronul României (mai întâi ca domnitor, 1866–1881, şi apoi ca rege, 1881–1914) a principelui Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen, în timpul căruia a avut loc proclamarea independenţei de stat, la 9 mai 1877, când în Parlamentul de la Bucureşti, Mihail Kogălniceanu, ministrul Afacerilor Străine, rostea următoarele cuvinte: „suntem o naţiune liberă şi independentă." Noile condiţii create după cucerirea independenţei au marcat o dezvoltare accelerată a tuturor domeniilor de activitate şi mai ales un nou avânt economic al Capitalei, ce a determinat şi o creştere continuă a numărului de locuitori. Industria Capitalei a înregistrat un progres evident mai ales după adoptarea la 12/24 mai 1887 a Legii de încurajare a industriei naţionale. În perioada 1878–1916, populaţia oraşului s-a dublat (de la 177 646 loc. în 1878 la 381 279 loc. în 1916), iar suprafaţa de cuprindere urbană s-a mărit de la 2 925 ha în 1878 la 5 614 ha în 1918. La 2/14 oct. 1892, după un timp relativ îndelungat (54 de ani) un violent cutremur, care a durat 30 de secunde, a provocat mari pagube materiale şi mai multe victime. Sfârşitul sec. 19 (în special ultimul deceniu) şi începutul sec. 20 au fost marcate, în Bucureşti, de o intensă activitate de construire a unor edificii publice monumentale la care au contribuit atât arhitecţii români cât şi cei străini, în special francezi (Albert Galleron, Paul Gottereau, Albert Ballu, Bernard Cassien ş.a.). Importante clădiri au fost înălţate în această perioadă: Ateneul Român (1886–1888) după planurile arhitectului francez Albert Galleron, inaugurat la 14/26 febr. 1888, Banca Naţională a României (1884–1890) – arhitecţi Albert Galleron şi Bernard Cassien, Palatul de Justiţie – azi Tribunalul (1890–1895) construit în stilul Renaşterii franceze, după planurile arhitectului francez Albert Ballu, Biblioteca Centrală

Universitară (1891–1895 şi 1911–1914), arhitect Paul Gottereau, „Foişorul de Foc" (1881–1883), Palatul Poştelor (1894–1900) – azi Muzeul Naţional de Istorie a României, arhitect Alexandru Săvulescu, Palatul Ministerului Agriculturii (1895–1896) după planurile arhitectului elveţian Louis Pierre Blanc, Palatul C.E.C. (1896–1900), arhitect Paul Gottereau, Palatul Cantacuzino (1898–1900) – azi Muzeul „George Enescu", arhitect I. D. Berindei, Facultatea de Medicină (1900–1902) după planurile arhitectului elveţian (stabilit în România) Louis Pierre Blanc, Palatul Primăriei (1906–1910) – arhitect Petre Antonescu, Institutul de Arhitectură (1912–1917) – arhitect Grigore Cerchez, Muzeul etnografic (azi Muzeul Ţăranului Român din Şos. Kiseleff) – arhitect N. Ghika-Budeşti ş.a. Tot în această perioadă a fost amenajat (1900–1906), după planurile lui E. Redont, Parcul Carol (fost Libertăţii), în cadrul căruia s-a deschis, la 6/19 iun. 1906, „Expoziţia generală română" prilejuită de jubileul regal de 40 de ani. În toamna anului 1916, pe 12/25 sept., după intrarea României în război, **B.** a fost bombardat de aviaţia germană, iar la 23 nov./6 dec. 1916 armatele germano-austro-ungare au ocupat Capitala, rămânând aici până în nov. 1918; în această perioadă, guvernul României a fost nevoit să părăsească **B.** şi să-şi stabilească sediul provizoriu la Iaşi. După Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia din 18 nov./1 dec. 1918, care a consfinţit crearea statului naţional unitar român, **B.** a devenit capitala României Mari, fapt ce a avut consecinţe importante asupra evoluţiei sale ulterioare. După 1918, **B.** a înregistrat o puternică dezvoltare industrială (au apărut marile uzine Malaxa – fostă Faur, în 1921, Uzina de ţevi – fostă Republica ş.a.), ajungând ca după două decenii, respectiv în 1939, producţia industrială bucureşteană să reprezinte 17,2% din întreaga producţie industrială a României. **B.** a cunoscut acum o intensă dezvoltare instituţională şi urbanistică, o remarcabilă înflorire culturală şi o creştere spectaculoasă a numărului de locuitori, de la 382 853 în 1918, la 633 355 în 1930. Suprafaţa oraşului s-a extins de la 5 614 ha în 1918 la 7 800 ha în 1939. În 1927 a intrat în funcţiune prima centrală telefonică automată, iar la 1 nov. 1928, primul post românesc de radioemisie. În 1929 s-au retras tramvaiele cu cai de pe străzile **B.**, rămânând numai tramvaiele electrice (care circulau din 9/21 dec. 1894) şi s-au înfiinţat mai multe linii de autobuze. La 24 iun. 1926 a avut loc inaugurarea primei linii aeriene civile naţionale pe ruta Bucureşti–Galaţi cu avioane italiene de transport civil de tip „Ansaldo". În anii '30 ai sec. 20, **B.** s-a îmbogăţit cu noi şi moderne dotări edilitare. S-au construit cartierele rezidenţiale „Delavrancea", „Filipescu", „Bonaparte", s-au creat noi bulevarde, s-au întreprins ample lucrări de amenajare a salbei de lacuri de pe cursul Colentinei (Băneasa, Herăstrău, Floreasca, Tei ş.a.), au fost create parcul Herăstrău şi Muzeul satului din interiorul său; s-au construit clădiri moderne şi obiective de artă, printre care imobilul „Aro" – azi „Patria" (1931–1933), arhitect Horia Creangă, Palatul Telefoanelor (1933) – operă a arhitecţilor americani Louis Weells şi Walter Froy, clădirea Facultăţii de Drept (1933–1935), arhitect Petre Antonescu, clădirea Ministerului Industriilor de azi de pe Calea Victoriei – operă din 1934–1941 a arhitectului Duiliu Marcu, Arcul de Triumf (1935–1936), Palatul Regal (1928–1937), clădirea Bibliotecii Academiei (1936–1937), arhitect Duiliu Marcu, clădirea de azi a Guvernului, numită Palatul Victoria (1937–1944), arhitect Duiliu Marcu etc. În perioada 15–16 febr. 1933, muncitorii de la Atelierele C.F.R. „Griviţa" au organizat unele dintre cele mai mari greve din ţară. După instaurarea regimului autoritar al mareşalului Ion Antonescu (6 sept. 1940), oraşul **B.** a trăit o perioadă de instabilitate politică provocată de Garda de Fier. În noaptea de 9 spre 10 nov. 1940, oraşul a fost zguduit de un puternic cutremur (7,4 grade pe scara Richter), care a provocat mari pagube materiale şi numeroase victime. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, **B.** a fost puternic bombardat de aviaţia anglo-americană la 4 apr. şi în zilele de 22, 28 şi 31 iul. 1944, fapt soldat cu mii de morţi şi răniţi. Acţiunile de la 23 aug. 1944 au determinat scoaterea României din războiul alături de Germania şi alăturarea ei Naţiunilor Unite, fapt ce a atras bombardarea violentă a Capitalei, la 24 aug. 1944, de aviaţia germană, provocând mari pagube materiale (printre altele, atunci a fost dărâmată clădirea Teatrului Naţional de pe Calea Victoriei). Ca urmare a luptelor purtate de către armata română şi de formaţiunile patriotice, **B.** a fost eliberat la 26 aug. 1944 de sub ocupaţia trupelor germane, aşa încât armatele sovietice au ajuns la 30 aug. 1944 în Capitala deja eliberată. După război, România a fost abandonată de Puterile Occidentale rămânând în sfera de influenţă a U.R.S.S., iar regele Mihai I a fost constrâns să abdice la 30 dec. 1947; **B.** a devenit, astfel, capitala Republicii Populare Române, iar între 1965 şi 1989 capitala Republicii Socialiste România. În acest context, în anii următori, **B.** a fost martorul a nenumărate prefaceri, care şi-au lăsat amprenta asupra înfăţişării actuale a oraşului. Astfel, după anul 1950, timp de patru decenii **B.** a fost supus la tot felul de sistematizări şi modernizări, începând cu blocurile de tip muncitoresc din cartierul Ferentari, casele tip din cartierele Bucureştii Noi şi Vatra Luminoasă şi continuând cu demolarea unor cartiere întregi şi realizarea unor ansambluri de blocuri. Aşa au apărut noile cartiere, cu numeroase blocuri de locuit, Titan, Balta Albă, Drumul Taberei, Berceni, Colentina, Pantelimon ş.a. şi s-au modernizat arterele de circulaţie Mihai Bravu, Şos. Ştefan cel Mare, Griviţa, Rahova, Giurgiului ş.a. În această etapă au fost construite şi o serie de mari edificii publice, în diferite zone ale oraşului: Casa Presei Libere (fostă „Casa Scânteii"), 1949–1953, arhitect Horia Maicu, Sala Palatului (1959–1960) după planurile arhitecţilor Horia Maicu, Tiberiu Ricci, Romeo Ştefan Belea şi I. Şerban, Centrul Naţional de Televiziune, Teatrul Naţional, Institutul Politehnic (azi Universitatea Politehnică), hotelurile „Intercontinental", „Dorobanţi", numit în prezent „Howard Johnson Grand Plaza", „Parc", „Grand Plaza" (fost „Flora"), aeroportul „Henri Coandă" de la Otopeni, Pavilionul central al complexului expoziţional din Piaţa Presei Libere, Opera Naţională (1953, arhitect Octav Doicescu, inaugurată la 9 ian. 1954), Circul „Globus", Palatul Sporturilor şi Culturii, Palatul Copiilor (fostul Palat al pionierilor), Spitalul Municipal (azi Spitalul Universitar), Spitalul de Urgenţă, Spitalul medico-legal „Dr. Minovici", Stadionul Naţional „Lia Manoliu", cu instalaţii de nocturnă etc. În timpul nopţii de 4 martie 1977, ora 21 şi 23 de minute a avut loc un violent cutremur (7,2 grade pe scara Richter),

care a durat 50 de secunde, distrugând şi avariind un mare număr de edificii publice, 32 900 locuinţe, 763 de unităţi economice, numeroase şcoli, spitale, monumente etc. şi provocând moartea a 1 570 de persoane şi rănirea a altor 11 300. La acel cutremur s-au prăbuşit blocurile de locuit din strada Colonadelor – azi Toma Caragiu (vizavi de Biserica Rusă şi în spatele Palatului Suţu), de la cofetăria „Scala" de pe Bd. Nicolae Bălcescu şi cel de vizavi de acesta, blocul cofetăriei de lângă magazinul „Polar" şi cofetăria „Casata", blocul din strada Brezoianu, colţ cu strada Domniţa Anastasia, blocul de pe şos. Ştefan cel Mare, colţ cu strada Lizeanu, două blocuri în cartierul Militari ş.a. şi au dispărut sub dărâmături, printre alţii, actorul Toma Caragiu, regizorul de televiziune Alexandru Bocăneţ, scriitorul Alexandru Ivasiuc, cântăreaţa de muzică uşoară Doina Badea, poeta Veronica Porumbacu, academicianul Paul Petrescu ş.a. Alte două cutremure au zguduit **B.**, fără să provoace victime, ci numai pagube materiale, la 30 aug. 1986 (6,5 grade pe scara Richter) şi 30 mai 1990. La 15 febr. 1961, în jurul prânzului, **B.** a căzut în beznă, timp de mai multe minute, din cauza unei eclipse totale de Soare; o eclipsă totală de Soare a mai avut loc şi la 11 aug. 1999. În cadrul aşa-zisului program de sistematizare a centrului istoric al oraşului, conceput şi iniţiat de Nicolae Ceauşescu, începând din 1983, a fost demolată c. 1/3 din supr. zonei centrale a municipiului, respectiv o mare parte din cartierele 13 Septembie, Uranus, Unirii, Dudeşti, Muncii ş.a. Atunci au căzut pradă buldozerelor 20 de biserici („Sfânta Vineri", demolată la 19–20 iun. 1987, „Olteni", „Biserica Ienei" (1977), „Doamna Oltea" (1985), „Dimieni", „Albă-Postăvari", „Bradu-Staicu", „Buna Vestire" din cartierul Rahova, „Gherghiceanu", „Izvorul Tămăduirii", „Sfântul Nicolae"-Sârbi (5 sept. 1985), „Sfântul Nicolae"-Jitniţa, „Sfântul Spiridon Vechi" (13–14 iun. 1987), „Spirea Veche", „Sfânta Treime" din cartierul Dudeşti, „Crângaşi" I şi II, Buda Sat, mănăstirile Văcăreşti şi Cotroceni), case vechi cu valoare de monument, spitalul Brâncovenesc – unul dintre cele mai vechi lăcaşuri de sănătate (sec. 18) etc. În locul acestora a fost construită „Casa Poporului", în prezent Palatul Parlamentului, şi a fost tăiat un mare bulevard pe direcţia V-E (Bd. Victoria Socialismului – azi Bd. Unirii) care porneşte din faţa Casei Poporului şi se termină în Piaţa Muncii, fiind însoţit de numeroase fântâni arteziene. O realizare utilă este însă metroul bucureştean, inaugurat la 16 nov. 1979 (→ *Funcţia de transport*). În decursul secolului 20, Capitala României a fost gazda unor importante reuniuni internaţionale, printre care: Conferinţa de Pace (16/29 iul.–28 iul./10 aug. 1913), prin care s-a pus capăt celui de-al Doilea Război Balcanic, Conferinţa Micii Înţelegeri (20–22 iun. 1928), a treia Conferinţă a Înţelegerii Balcanice (22–28 oct. 1932), al IV-lea Festival mondial al tineretului şi studenţilor (2–14 aug. 1953), Congresul Organizaţiei Internaţionale a Ziariştilor (15–18 mai 1958), al XIII-lea Congres Mondial de Chimie (1970), a treia conferinţă O.N.U. privind studiul viitorului (1972), Conferinţa Mondială O.N.U. a Populaţiei (1974), Congresul Federaţiei Internaţionale de Marketing (1974), al V-lea Congres Internaţional de Histochimie şi Citochimie (1976), Congresul Mondial al Petrolului (1979), Conferinţa internaţională a Forumului Crans-Montana (1994), a 94-a Conferinţă a Uniunii Interparlamentare (1995), Forumul oamenilor de afaceri, al cooperării economice la Marea Neagră (25–28 apr. 1996), Summitul N.A.T.O. (2–4 apr. 2008) ş.a. În **B.** îşi au sediul Centrul de informare O.N.U. şi Centrul demografic O.N.U., Centrul european de învăţământ superior UNESCO şi APIMONDIA. Evenimentul cel mai important al sf. sec. 20, petrecut la **B.**, este, fără îndoială, Revoluţia din decembrie 1989 soldată cu prăbuşirea sistemului comunist din România şi, totodată, cu 640 de victime (din totalul de 1 104 de morţi înregistraţi în întreaga ţară) şi 1 040 de răniţi (din totalul de 3 321 pe ţară).

În prezent, în **B.** îşi au sediile Parlamentul (bicameral: Senat şi Camera Deputaţilor), Guvernul, Preşedintele României, instituţiile centrale ale statului şi ministerele, Banca Naţională a României, numeroase societăţi comerciale româneşti şi străine, bănci cu capital românesc, străin sau mixt (românesc şi străin), numeroase ambasade ale statelor independente ale lumii, nenumărate companii aeriene străine (Air France, KLM, AUA, Turkish Airlines, Sabena, El Al, Aeroflot, Malev, LOT, Balkan, Swissair ş.a.), posturile naţionale de radio şi televiziune, Agenţia naţională de ştiri „ROMPRES", redacţiile marilor cotidiene centrale şi ale unor edituri etc.

Populaţia. Municipiul **B.** este cel mai mare oraş al României, al cărui număr de locuitori se ridică la 1 937 421 (1 ian. 2011). El deţine 16,4% din *populaţia urbană* a ţării şi 9,0% din cea totală a României. *Densitatea:* 8 140 loc./km². La 1 ian. 2011, populaţia de sex masc. a municipiului **B.** număra 903 856 loc., iar cea de sex fem. 1 033 565 loc. Asupra perioadei de început a existenţei sale urbanistice nu există date referitoare la numărul de locuitori, unele referiri asupra populaţiei **B.** apărând în a doua jumătate a sec. 17, în consemnările unor călători străini care au vizitat oraşul, printre care Pietro Deodato (Petro Bogdan) Bakšić, Evlia Celebi, Paul de Alep, Anton Maria del Chiaro ş.a. care apreciau în jurul a 50 000–100 000 de locuitori. Cele mai sigure date privitoare la populaţia Capitalei există începând cu anul 1831 când a avut loc prima estimare a numărului de locuitori.

Anii de recensământ sau în care s-au făcut estimări	*Nr. de locuitori*
1831 (estimare)	58 794
1859 (estimare)	121 734
1878 (estimare)	177 646
1889 (estimare)	184 488
1899 (estimare)	282 078
1912 (30 dec.)	341 321
1916 (estimare)	381 279
1918 (estimare)	382 853
1930 (29 dec.)	633 355
1941 (estimare)	992 536
1948 (25 ian.)	1 025 180
1956 (21 febr.)	1 177 661
1966 (15 mart.)	1 366 684
1977 (5 ian.)	1 807 239
1984 (estimare)	1 978 654
1986 (estimare)	1 989 823
1989 (estimare)	2 036 894
1992 (7 ian.)	2 067 545
1994 (estimare)	2 060 551
1995 (estimare)	2 054 079
1998 (estimare)	2 016 131

2002 (18 mart.)	1 926 334
2005 (estimare)	1 924 959
2007 (estimare)	1 931 838
2008 (estimare)	1 943 981
2011 (20-31 oct.)	2 272 163
2016 (estimare)	2 106 144

În anul 2007, *rata natalității* în arealul municipiului **B.** a fost de 10,0‰, cea a *mortalității* 11,3‰ rezultând, astfel, un *spor natural* negativ de –1,3‰. În perioada 2005–2007, durata medie a vieții în arealul municipiului **B.** a fost de 74,41 ani (ambele sexe), înregistrându-se o durată mai mare a vieții la femei (77,57 ani) și mai scăzută la bărbați (70,93 ani). La recensământul din 20-31 oct. 2011, *structura pe naționalități* a populației municipiului **B.** era următoarea: din totalul de 2 272 163 loc., 1 960 778 loc. (86,30%) erau români, 39 607 (1,73%) rromi, 3 601 (0,16%) maghiari, 2 853 (0,13%) turci, 1 713 (0,08%) chinezi, iar restul de 263 611 loc. (11,60%) erau de alte etnii (ucraineni, tătari, sârbi, bulgari, greci, evrei, italieni, aromâni, macedoneni, armeni, poloni ș.a.). În anul 2007, din totalul de 853 732 de salariați, 150 936 lucrau în industrie, 132 030 în tranzacții imobiliare și alte servicii, 79 857 în transporturi, 97 771 în construcții, 162 130 în comerț, 48 066 în învățământ, 45 559 în domeniile sănătății și asistenței sociale, 35 539 în administrația publică, 36 575 în întreprinderi financiare, 18 750 în hoteluri și restaurante etc. La 31 dec. 2007, în **B.** existau 18 288 șomeri, din care 4 022 de persoane beneficiau de ajutor de șomaj, iar numărul persoanelor accidentate în muncă a fost de 661, din care 46 mortal.

Economia. Municipiul **B.** este în prezent cel mai mare și mai important centru economic al țării, cu funcții complexe, între care un rol determinant revine industriei. Tradiția industrială, legată de morărit, tăbăcărie, produse textile și alim. etc., a fost continuată în perioada interbelică prin înființarea câtorva întreprinderi din ramurile constructoare de mașini, chimică, textilă, alim. ș.a. În anul 1938, anul de vârf al economiei românești interbelice, municipiul **B.** concentra 1/5 din producția industrială a țării, o contribuție importantă având-o ind. ușoară și alim. Ind. constr. de mașini era mai puțin dezvoltată, majoritatea întreprinderilor acestei ramuri (c. 90%) fiind profilate pe asamblări și reparații de mașini. După cel de-al Doilea Război Mondial și mai ales după 11 iun. 1948 (data naționalizării pr. mijloace de producție), autoritățile comuniste au început să aplice, după modelul sovietic, dezvoltarea planificată a economiei (mai întâi pe baza planurilor anuale, 1949, 1950, apoi a planurilor cincinale 1951–1955, 1956–1960, 1961–1965, 1966–1970 etc.) punând accent pe ind. grea și, în special, pe ramura conducătoare a acesteia – ind. constr. de mașini. După anul 1950, unele întreprinderi mai mari au fost dezvoltate, modernizate și reutilate în vederea creșterii capacității lor de producție („Timpuri Noi" – fostă „Lemaître", înființată în 1864, Întreprinderea mecanică și de material rulant „Grivița Roșie", f. 1896, „Electrotehnica", f. 1915, „Malaxa", f. 1921 – fostă „23 August", între 1948 și 1990, apoi „Faur" S.A. ș.a.), altele au devenit, practic, întreprinderi noi, în locul vechilor ateliere (Întreprinderea de încălțăminte „Dâmbovița", f. 1887), „Electromagnetica", f. 1930), Întreprinderea de țevi „Republica", f. 1938, intrată în faliment în nov. 2008), iar alte unități industriale au fost construite din temelii, ca obiective noi, de mare capacitate („Optica Română", f. 1948 – azi „Întreprinderea Optică Română"/I.O.R. S.A., singura din țară care produce aparatură optică, Întreprinderea textilă „Grivița", f. 1949, Întreprinderea „Semănătoarea", f. 1949, profilată pe constr. de utilaj agricol, Întreprinderea de piese radio și semiconductori „I.P.R.S. Băneasa", f. 1962 – azi „Băneasa" S.A., ~~Întreprinderea de anvelope „Danubiana", f. 1962~~) „Întreprinderea de calculatoare electronice", f. 1970 – azi „Felix Computers" S.A. etc.). În anii comunismului, toate acestea, împreună cu numeroase alte unități industriale au transformat Capitala în cel mai puternic centru industrial al României, care realiza anual c. 20% din Produsul Intern Brut (P.I.B.) al României, gama produselor fabricate fiind deosebit de variată: energie electrică și termică, utilaje grele, chimice, siderurgice, petroliere, electrotehnice ș.a., locomotive, autobuze, troleibuze, tramvaie, avioane, elicoptere, mașini și utilaje agricole, motoare cu combustie internă, turbine de mare capacitate, mașini-unelte, autobasculante, autoutilitare, microbuze, mase plastice, lacuri și vopsele, aparate electrocasnice, computere, aparate optice și medicale, radiouri, televizoare, tuburi-cinescop, produse chimico-farmaceutice, textile și alim., conf., tricotaje, mat. de construcție, anvelope, mobilă, saltele, încălțăminte etc. Practic, foarte puține din produsele industriei românești în ansamblu nu se realizau în **B.** Din păcate, după 1990 foarte multe întreprinderi au dat faliment, iar altele și-au restrâns activitatea.

O contribuție aparte la activitatea economică a municipiului **B.** o au miile de unități mici și mijlocii și ateliere meșteșugărești, particulare sau aparținând Cooperației meșteșugărești, cu o mare diversitate de profile: reparații auto și mecanice de tot felul, vulcanizare de anvelope și reșapare de cauciucuri, reparații de aparate electrice și electronice, croitorii, cismării, cojocării, blănării, obiecte de artizanat, geamgii, bijutieri, ceasornicari, dulgheri, zidari, zugravi, hamali etc.

Căile de comunicație și transporturile. Funcțiile de comunicații și transporturi ale Capitalei au crescut permanent ca importanță în strânsă corelare cu dezvoltarea celorlalte funcțiuni ale **B.**, având o mare însemnătate în legăturile complexe pe care le are acesta cu restul teritoriului României, cât și în relațiile cu alte state ale lumii. Sub aspectul comunicațiilor și al transporturilor, municipiul **B.** reprezintă nodul central al țării (în Piața Sfântul Gheorghe se află marcat kilometrul zero al României), și, totodată, un mare și important centru internațional de transport și comunicații, spre care converg pr. căi ferate, rutiere și aeriene interne și internaționale.

Liniile de c.f., dispuse radial în arealul municipiului **B.**, pătrund spre marile gări feroviare (Gara de Nord, inaugurată la 13/25 sept. 1872 și numită până în 1884 „Gara Târgoviștei" – cea mai mare gară a orașului și a țării, prin care trec zilnic peste 160 de garnituri de tren cu o medie de 120 de mii călători pe zi, Gara de Est sau Gara **B.**-Obor, Gara Basarab, Gara **B.**-Băneasa, Gara Progresul ș.a.) care asigură un însemnat trafic de mărfuri și călători. Din Gara de Nord pornesc 9 magistrale feroviare interne și internaționale care înlesnesc legăturile municipiului **B.** cu pr. orașe ale țării și cu marile orașe europene: **1**. **B.**–Roșiori de Vede–Craiova– Timișoara– Jimbolia–Kikinda–Belgrad; **2**. **B.**– Ploiești–Brașov–Sibiu–Deva–Arad-Curtici–Budapesta–

Termocentrala București-Sud, dată în folosință în 1965 și retehnologizată în 2006.

Viena şi în continuare; **3**. **B.**–Ploieşti–Braşov– Teiuş- Cluj-Napoca–Oradea–Episcopia Bihorului– Budapesta–Viena şi în continuare; **4**. **B.**–Ploieşti–Braşov–Miercurea-Ciuc– Ciceu–Deda–Dej–Baia Mare–Satu Mare– Halmeu–Varşovia; **5**. **B.**–Ploieşti–Buzău– Mărăşeşti–Adjud–Bacău–Paşcani–Suceava–Vicşani–Varşovia; **6**. **B.**–Ploieşti–Buzău– Mărăşeşti–Adjud–Bacău–Paşcani–Iaşi–Ungheni–Chişinău–Moscova; **7**. **B.**–Ploieşti–Buzău–Făurei–Brăila–Galaţi–Reni–Odessa; **8**. **B.**–Ciulniţa–Feteşti–Constanţa–Mangalia; **9**. **B.**–Giurgiu–Ruse–Sofia–Istanbul (această linie, între **B.** şi Giurgiu, a fost construită în perioada 1865–1869 şi s-a inaugurat oficial la 19/31 oct. 1869, primul tren plecând din Gara Filaret, întâia gară a **B.** – azi transformată în autogară).

În **B.** se concentrează, totodată, sau pornesc spre diferite colţuri ale ţării 8 şosele naţionale modernizate, cu prelungire către ţările din N, E, S, Centrul şi Vestul Europei: **1**. *DN1* (Drumul Naţional 1) = **B.**–Ploieşti–Braşov– Sibiu–Alba Iulia–Cluj-Napoca–Oradea–Borş; **2**. *DN 1A* = **B.**–Ploieşti–Braşov–Sibiu–Deva–Arad–Nădlac; **3**. *DN 2* = **B.**–Urziceni–Buzău–Focşani–Bacău–Suceava– Siret; **4**. *DN 3* = **B.**–Lehliu–Călăraşi–Ostrov–Constanţa; **5**. *DN 4* = **B.**–Oltenita; **6**. *DN 5* = **B.**–Giurgiu; **7**. *DN 6* = **B.**–Alexandria–Craiova–Drobeta-Turnu Severin–Timişoara–Jimbolia; **8**. *DN 7* = **B.**–Piteşti (114 km, amenajat ca autostradă în anii 1967–1970)–Râmnicu Vâlcea–Sibiu–Deva–Arad–Nădlac. Dintre drumurile naţionale (DN) amintite anterior, unele sunt incluse în reţeaua de drumuri europene având importanţă majoră în transporturile rutiere dintre ţările europene. Printre acestea se numără *E 15* (Budapesta–Borş–Oradea–Cluj-Napoca–Turda–Târgu Mureş–Sighişoara–Braşov–Ploieşti–**B.**–Constanţa, cu variantă *E 15 A* (Cluj-Napoca–Turda–Alba Iulia–Sibiu– Râmnicu Vâlcea–Piteşti–**B.**); *E 20* pe direcţia Varşovia–Lvov–Cernăuţi– Siret–Suceava–Bacău–Focşani–Buzău– Ploieşti–**B.**–Giurgiu–Ruse; *E 94* pe sensul Belgrad–Moraviţa–Timişoara–Drobeta-Turnu Severin–Craiova–Piteşti–**B.**. Autostrada **B.**–Feteşti–Constanţa, în lungime totală de 202,7 km. Totodată, municipiul **B.** este înconjurat de o şosea modernizată de centură care se continuă cu autostrada Bucuresti-Ploieşti, inaugurată la 20 iul. 2012, şi are menirea să descongestioneze traficul rutier din Capitală, prin evitarea zonei centrale.

Reţeaua căilor de comunicaţie din interiorul municipiului **B.** (alei, străzi, bulevarde, şosele) însumează o lungime totală de peste 1 900 km, din care peste 900 km modernizate. Acestea sunt dispuse radiar, o mare parte a arterelor pr. şi secundare întâlnindu-se în Piaţa Unirii. Trasarea marilor bulevarde, a şoselei de centură şi alinierea străzilor mai mici a început după anul 1848 („Legea exproprierii pentru cauze de utilitate publică"), realizându-se mai ales în perioada 1888–1907 şi, parţial, după 1960 până prin anii '80 ai sec. 20, când au fost construite marile cartiere Titan, Balta Albă, Drumul Taberei, Berceni ş.a. Există câte o mare arteră pe direcţiile N-S şi E-V, alcătuite dintr-o succesiune de şosele şi bulevarde separate de scuaruri (pieţe), care se întretaie în Piaţa Universităţii. Astfel, dinspre N porneşte o arteră, din zona aeroportului „Aurel Vlaicu" din carterierul Băneasa, care este o continuare a şoselei naţionale ce vine dinspre Ploieşti, formată din şos. **B.**–Ploieşti (până la Piaţa Presei Libere), apoi şos. Kiseleff (între Piaţa Presei Libere şi Piaţa Victoriei), Bd. Lascăr Catargiu (fost Ana Ipătescu, între Piaţa Victoriei şi Piaţa Romană), continuat cu bulevardele Magheru şi Nicolae Bălcescu (între Piaţa Romană şi Piaţa Universităţii), cu Bd. I. C. Brătianu (între Piaţa Universităţii şi Piaţa Unirii), apoi Bd. Dimitrie Cantemir (fostă magistrala N-S) între Piaţa Unirii şi liceul Gh. Şincai şi în continuare, către S, cu şos. Giurgiului. Pe direcţia E-V se desfăşoară şos. Pantelimon (şoseaua se prelungeşte spre exterior către Călăraşi–Constanţa), şos. Iancului (până la Piaţa Iancului), Bd. Pache Protopopescu (fost Republicii), între Piaţa Iancului şi intersecţia cu Calea Moşilor, continuat cu Bd. Carol I (fost Republicii), de la intersecţia cu Calea Moşilor până la Piaţa Universităţii, apoi cu Bd. Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu, fost 6 Martie, fost Gheorghe Gheorghiu-Dej) între Piaţa Universităţii şi Piaţa Operei (sau Podul Elefterie), Bd. Eroilor Sanitari, Bd. Iuliu Maniu şi continuat spre exterior cu autostrada **B.**–Piteşti. Zona semicentrală a oraşului este mărginită de o şosea circulară care începe din Calea Griviţei şi se continuă cu şos. Nicolae Titulescu (prin Piaţa Victoriei), şos. Iancu de Hunedoara, şos. Ştefan cel Mare, şos. Mihai Bravu, şos. Vitan-Bârzeşti, şos. Oltenitei, str. Luică etc. În această zonă, în perioada 2007– mart. 2011 a fost construit pasajul Basarab-Titulescu, în lungime de 2 km, care va asigura un flux rutier de suprafaţă sporit către Gara de Nord care devine, astfel, un punct internodal de transport public. Municipiul **B.** are 14 intrări principale (prin

Bucureşti. Kilometrul 0

Bucureşti. Gara de Nord

şoselele: **B.**–Ploieşti, Pipera–Tunari, Ştefăneşti, Afumaţi, Pantelimon, Glina, Olteniţei, Berceni, Giurgiului, Măgurele, Alexandriei, **B.**–Piteşti, Chitila, **B.**–Târgovişte) şi mai multe secundare. Întreaga reţea stradală a municipiului **B.** este iluminată electric pe timp de noapte, iluminatul electric fiind inaugurat în 1882.

Municipiul **B.** este cel mai mare şi mai important centru al transporturilor aeriene din România. Primul aeroport (cel de la Băneasa, azi „Aurel Vlaicu") a fost înfiinţat de George Valentin Bibescu şi inaugurat în 1912. Până în 1970 a fost singurul aeroport internaţional din ţară. Clădirea actuală a fost construită n 1947–1952 după proiectul unui colectiv de arhitecţi, printre care Ascanio Damian, Pompiliu Macovei, Cleopatra şi Mircea Alifanti ş.a. şi modernizată după 1991. Din 2012, aeroportul „Aurel Vlaicu" a fost transformat în aerodrom pentru curse business, traficul intern şi internaţional fiind transferat la Otopeni. Traficul internaţional de mărfuri şi călători este asigurat de către aeroportul „Henri Coandă" din Otopeni (inaugurat la 8 aprilie 1970), aflat la 18 km Nord de centrul Capitalei, pe autostrada care duce spre Ploieşti, prin care trec peste un milion de călători pe an. Clădirea aeroportului „Henri Coandă" din Otopeni a fost supusă unor ample lucrări de modernizare şi extindere (oct. 1992–dec. 1993), iar pista nr. 1, în lungime de 3 500 m, a fost reconstruită şi modernizată (iul. 1993–dec. 1994), şi inaugurată la 27 dec. 1994, fiind capabilă să asigure decolarea şi aterizarea pe orice timp şi în orice condiţii meteorologice (pista are un sistem modern de iluminare) a tuturor categoriilor de avioane. La 29 mart. 2011 a fost inaugurat un nou terminal, cu o suprafaţă de 24 000 mp, a cărui construcţie a început în vara anului 2009. Acest terminal are 24 de porţi de îmbarcare, din care 14 sunt cu burduf, asigurând o mai bună desfăşurare a traficului de călători. Totodată, prin aeroportul „Henri Coandă" din Otopeni se efectuează şi o parte a traficului intern de mărfuri şi călători. Cursele aeriene sunt efectuate de către companiile româneşti Tarom (Transporturile Aeriene Române), LAR (Liniile Aeriene Române) şi ROMAVIA, şi de DAC AIR (din 19 mai 1996), pe diferite tipuri de avioane (Boeing, Rombac, Airbus ş.a.) către celelalte aeroporturi din ţară şi către 40 de aeroporturi mari din diferite ţări ale lumii.

Transporturile pe apă în municipiul **B**. se practică numai pentru agrement pe unele lacuri ale Capitalei (Herăstrău, Băneasa, Tei ş.a.). În 1982, a început construirea canalului **B.**-Dunăre (→), în lungime de 73 km şi lăţime de 80 m, ale căror lucrări au fost întrerupte (din cauza lipsei de fonduri) după Revoluţia din dec. 1989, cu toate că traseul acestuia era în linii mari terminat. În anul 1994, acest canal a intrat oficial în conservare.

Transportul urban de călători în Capitală se efectuează cu mijloace variate: tramvaie, autobuze, troleibuze, autotaximetre, microbuze (maxi-taxi), metrou. În **B.**, primul mijloc de transport în comun a fost omnibuzul (cu 10–15 locuri), introdus în 1848, urmat apoi (în 1871) de tramcar (un fel de camion tras de cai sau catâri) şi de tramvaiul cu cai (c. 18 călători capacitate de transport), inaugurat la 28 dec. 1872 pe traseul Gara Târgovişţei (din 1884 Gara de Nord)–Piaţa Sfântul Gheorghe–Obor. La 9/21 dec. 1894 a fost inaugurat primul tramvai electric pe distanţa Obor–Cotroceni, care a circulat în paralel cu tramvaiele trase de cai până în 1929, când acestea din urmă au fost retrase definitiv din circulaţie. În 1939, lungimea liniilor de tramvai electric însuma 112 km, pentru ca în prezent să depăşească 500 km. În anul 1900, pe străzile **B**. a circulat primul automobil (aflat astăzi în Muzeul tehnic „Dimitrie Leonida" din **B.**). În perioada interbelică au fost introduse primele autobuze pentru transportul urban în comun de călători, în 1950 primele troleibuze, iar în 1979 prima garnitură de metrou (al 57–lea metrou de pe glob şi a 27-a ţară din lume cu metrou). Metroul bucureştean, a cărui construcţie a început în 1975, a intrat în funcţiune cu primul tronson al magistralei Est-Vest la 16 nov. 1979, între staţiile Semănătoarea (numită în prezent Petrache Poenaru) şi Timpuri Noi (8,9 km), iar al doilea tronson, între Timpuri Noi şi uzina Republica (10,1 km), a fost dat în circulaţie la 28 dec. 1981. La 19 aug. 1983 a fost inaugurat tronsonul dintre staţiile Eroilor şi Industriilor/ azi staţia Preciziei (din cartierul Militari), în lungime de 8,6 km, încheindu-se, astfel, lucrările primei magistrale (Est-Vest) a metroului bucureştean în lungime totală de 27,6 km şi 17 staţii. Magistrala Est-Vest a fost prelungită cu o staţie spre Est, de la uzina Republica până în cartierul Pantelimon (unde se află şi depoul) în lungime de 1,43 km, inaugurată la 15 ian. 1990, şi cu o staţie spre Vest, de la staţia Preciziei până la staţia Gorjului (aceasta din urmă deschisă traficului în 1991). Magistrala a doua a metroului, pe direcţia N-S, între zona industrială Pipera şi cea din Berceni-Sud, în lungime totală de 19 km, cu 14 staţii, trecând prin centrul oraşului (Pipera–bulevardele Aviatorilor–Ana Ipătescu/numit în prezent Bd. Lascăr Catargiu–Magheru–Nicolae Bălcescu–Piaţa Universităţii–Bd. I. C. Brătianu–Piaţa Unirii, unde se intersectează cu magistrala Est-Vest, Bd. Dimitrie Cantemir–Berceni Sud), a fost dată în circulaţie cu primul tronson (10,5 km), între Piaţa Unirii şi Întreprinderea de Maşini Grele **B.** (I.M.G.B.), la 24 ian. 1986, iar cu al doilea tronson, între Piaţa Unirii şi Pipera (8,4 km), la 24 oct. 1987. Magistrala a treia, pe direcţia Dristor 2–şos. Mihai Bravul–Bucur Obor–şos. Ştefan cel Mare–Piaţa Victoriei (aici se intersectează cu magistrala a doua, N-S)–Gara de Nord, cu o lungime de 7,8 km, a fost inaugurată la 17 aug. 1989. Această magistrală (a treia) a fost racordată la tronsoanele Semănătoarea (azi Petrache Poenaru) – Crângaşi (1 km), dată în folosinţă la 22 dec. 1984, şi Crângaşi – Gara de Nord (2,8 km), inaugurată la 25 dec. 1987, făcându-se în acest fel joncţiunea cu magistrala 1, Est-Vest. Magistrala a treia are o lungime de 11,6 km. La 1 mart. 2000 a mai fost pus în funcţiune tronsonul Gara de Nord – 1 Mai (3,6 km lungime şi patru staţii), iar la 19 nov. 2008 tronsonul Nicolae Grigorescu – Linia de centură (4,75 km şi trei staţii, respectiv „1 Dec. 1918", „Nicolae Teclu" şi „Anghel Saligny"). În 2011 au început lucrările de construire a magistralei Universitate-Drumul Taberei. Lungimea totală a liniilor de metrou din **B.** însumează c. 70 km, având 55 de staţii. Traficul metroului bucureştean este automatizat, computerizat şi controlat prin televiziune cu circuit închis.

Comerţul. În cadrul marelui complex urban al capitalei României, funcţia comercială ocupă un loc însemnat, în evoluţia lui această funcţiune având o importanţă majoră, fapt ce a determinat conturarea unor areale cu intensă activitate comercială. Astfel, în secolele trecute, hanurile au constituit nu numai

loc de popas pentru călători, ci şi antrepozite de mărfuri, contribuind la sporirea activității comerciale a oraşului. Printre marile hanuri bucureştene existente în sec. 19, se remarcă Hanul lui Manuc, construit în anii 1806–1808 de bogătaşul armean Emmanuel Mârzaian, supranumit Manuc-Bei, renovat în anii '70 ai sec. 20, păstrându-i-se stilul arhitectural din trecut, Hanul cu tei – acestea trei fiind singurele care se mai păstrează şi în prezent, apoi Hanul lui Şerban Vodă care a existat pe locul unde se află astăzi Palatul Băncii Naționale a României, Hanul lui Constantin Vodă – pe locul unde există astăzi Muzeul Național de Istorie a României, hanurile Galben, Zlătari, Filaret, Bazaca ş.a. (toate dispărute). Marile piețe comerciale ale oraşului (Bucur-Obor cu o hală construită în 1937–1950 şi reconstruită în 2011–2012, Sudului, cu o hală nouă, inaugurată în luna dec. 2009 ş.a.), cărora li se adaugă piețele mai mici (Amzei, Dorobanți, Delfinului, Piscului, Grivița, Ferentari, Traian (cu o hală datând din 1896), 1 Mai, Gemeni, Titan, Domenii – fostă 7 Noiembrie ş.a.), zona tipic comercială Lipscani–Smârdan–Cavafi–Sfântul Gheorghe şi arealul ultracentral cu Calea Victoriei, bulevardele Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu), I. C. Brătianu, Nicolae Bălcescu, Magheru, Carol I ş.a. sunt tot atâtea obiective comerciale în cadrul cărora se comercializează o gamă variată şi îmbelşugată de produse agroalimentare şi industriale autohtone şi din import. În perioada de după anul 1965 au fost construite mari complexe comerciale de desfacere a diferitelor produse, de tip „super market" („Unirea", „Bucur-Obor" – cele mai mari din țară, cu un spațiu comercial de peste 30 000 m^2 fiecare, „Cocor", „Big-Berceni" ş.a.) şi mari complexe agroindustriale („Delfinului", „Floreasca" ş.a.), iar după dec. 1989 au apărut, în toate cartierele oraşului, mai multe complexe comerciale de tip „hipermarket" („Cora", „Carrefour", „Auchan", „Kaufland", ş.a.), „mall"-uri („Mall Vitan", inaugurat în 1999, primul care a introdus standardele internaționale pentru retail, Bucureşti-Mall, Liberty ş.a.), precum şi numeroase magazine mai mici (aşa-zisele „boutique" de firmă).

Municipiul **B.** este, totodată, şi cel mai important centru al comerțului exterior al țării, aici avându-şi sediul numeroase întreprinderi de comerț exterior şi nenumărate sucursale şi agenții ale unor firme şi societăți străine care cooperează cu România. La **B.**, în cadrul Pavilionului expozițional din Piața Presei Libere (fostă Piața Scânteii), în toamna anului 1970 a avut loc prima ediție a Târgului Internațional **B.** (TIB), care în perioada 1970–1980 s-a ținut o dată la doi ani, în intervalul 1981–1990 s-a desfăşurat anual, iar din 1991 bianual (o ediție de primăvară şi alta de toamnă). În apropierea acestui Pavilion au fost date în folosință (15 mai 1994) un nou şi modern edificiu („World Trade Center" – Pulmann) şi ulterior City Gate (2009) cu multiple utilități.

Învățământul şi ştiința. Învățământul de toate gradele are o îndelungată tradiție, fiind legat de evoluția şi dezvoltarea, de-a lungul secolelor, a târgului şi apoi a oraşului **B.**, de devenire a acestuia, în 1659, prin abandonarea definitivă a Târgovişteiului, drept capitală a Țării Româneşti şi ulterior (1862) a României. În perioada feudală, şcolile funcționau, la început, pe lângă marile biserici şi mănăstiri; mai târziu au apărut şcolile laice de pe lângă marile case boiereşti. În anul 1678, în vremea lui Şerban Cantacuzino, a fost întemeiat Colegiul „Sfântul Sava" – cea mai bună şcoală la care predau dascăli renumiți. Anul 1694 reprezintă punctul de plecare a învățământului cu caracter academic prin înființarea, de către Constantin Brâncoveanu, a Academiei domneşti de la „Sfântul Sava", condusă de învățatul grec Sevastos Kymenitis, în cadrul căreia limba de predare a fost greaca până la 24 mart./5 apr. 1818 când Gheorghe Lazăr a inaugurat cursurile în limba română. Această academie, la care se studia literatura şi filosofia antică şi creştină, a dobândit repede un prestigiu european devenind una dintre cele mai reputate instituții de învățământ din SE Europei. În paralel, a fost reorganizată Şcoala slavo-română de la biserica „Sfântul Gheorghe"-Vechi ale cărei începuturi datau din sec. 16. Secolul 19 reprezintă, însă, perioada de vârf a învățământului românesc, mai întâi prin inaugurarea la 24 mart./5 apr. 1818 a învățământului superior în limba română, urmat apoi de întemeierea nenumăratelor pensioane, şcoli, colegii şi facultăți. În toamna anului 1832, Şcoala de la „Sfântul Sava" s-a reorganizat în patru cicluri: *Şcoala începătoare* (cu patru clase), *Umanioarele* (cu patru clase), *Învățături complementare* (cu trei clase) şi *Cursuri speciale* (cu trei ani de studii). La 19/31 ian. 1834 s-a deschis, la **B.**, Şcoala de muzică vocală, de declamațiune şi literatură a „Societății Filarmonice", urmată la scurt timp de inaugurarea Pensionului „Gianelloni", întemeiat de Ludovic Gianelloni, în apropierea Colegiului Național „Sfântul Sava". În

Hanul lui Manuc (imagine din sec. 19)

Colegiul Național „Sfântul Sava"

Colegiul Naţional „Iulia Hasdeu”

Universitatea din Bucureşti

1835 a luat fiinţă Şcoala de agricultură de la Pantelimon, unde s-au efectuat primele experienţe cu maşini agricole, care a fost apoi transformată, în 1869, de către P. S. Aurelian în Şcoala Centrală de Agricultură şi Silvicultură şi mutată la Herăstrău devenind, astfel, nucleul actualului Institut Agronomic. Tot în 1835 s-a deschis la **B.**, sub conducerea dr. Zucker, un curs practic pentru pregătirea de meseriaşi (lăcătuşi, strungari, fierari, dulgheri etc.) concretizat în inventarea şi construirea, în 1840, a unei maşini de treierat. La începutul anului 1851, domnul Barbu Ştirbei a înfiinţat Şcoala de arte şi meserii de la Pantelimon, iar la 17 dec. 1851 a fost fondat, din iniţiativa lui Ioan Andrei Wachmann şi a lui Ludovic Wiest, Conservatorul de muzică (reînfiinţat la 1/13 nov. 1864 de către Alexandru Flechtenmacher sub numele de Conservatorul de muzică şi declamaţiune). La 2/14 ian. 1853 a luat fiinţă, pe lângă spitalul Filantropia, Şcoala de mică chirurgie, la 15/27 nov. 1855 s-au deschis oficial cursurile Şcolii tehnice de telegrafie, la 4/16 dec. 1855 a fost inaugurată Şcoala de mică chirurgie de la Spitalul Oştirii de la Mihai Vodă din **B.**, fondată de Carol Davila, iar la 29 iul./10 aug. 1857 s-au pus bazele Şcolii Naţionale de Medicină şi Farmacie din **B.** (azi Universitatea de medicină şi Farmacie „Carol Davila”). La scurt timp după Unirea Principatelor Române a avut loc (la 20 mart./ 1 apr. 1862) fuzionarea şcolilor militare de ofiţeri de la Iaşi şi **B.**, cu sediul la **B.**, eveniment remarcabil în organizarea învăţământului tehnic ostăşesc. La 30 oct./11 nov. 1863, Alexandru Ioan Cuza a semnat un decret domnesc pentru înfiinţarea la **B.** a Şcolii Superioare de Litere – instituţie de învăţământ superior, premergătoare viitoarei Universităţi, care se va înfiinţa, tot prin decret domnesc, la 4/16 iul. 1864, cu facultăţile de drept, filosofie-litere şi ştiinţe, al cărui prim-rector a fost ales, la 15/27 sept. 1864, juristul Gheorghe Costa-Foru. Anul 1864 este fructuos atât prin întemeierea sau reorganizarea unor şcoli superioare de învăţământ (reînfiinţarea Conservatorului de muzică şi declamaţiune la 1/13 nov. 1864 sub conducerea lui Alexandru Flechtenmacher, înfiinţarea Şcolii de Belle-Arte, inaugurată la 14/26 dec. 1864, fondarea Şcolii Naţionale de Ponţi, Şosele, Mine şi Arhitectură, transformată în 1881 în Şcoala Naţională de Poduri şi Şosele – nucleul Universităţii Politehnice din **B.**), cât şi prin adoptarea Legii instrucţiunii publice, la 5/17 dec. 1864, prin care învăţământul devine unitar în întreaga ţară, obligatoriu şi gratuit, fapt ce a atras creşterea numărului de şcoli primare şi gimnaziale. În această perioadă au fost întemeiate gimnaziile „Gheorghe Lazăr” (16 ian. 1860), „Mihai Viteazul” (1865), „Matei Basarab” (1883) ş.a. Începutul sec. 20 a fost marcat prin înfiinţarea, în 1903, a gimnaziului „Spiru Haret”, transformat în liceu în 1920, apoi a Şcolii Superioare de Arhitectură (în 1904), urmată de întemeierea Şcolii Superioare de Medicină Veterinară (la 4/17 iun. 1909) şi apoi a Academiei de Înalte Studii Comerciale şi Industriale (la 13/26 apr. 1913) – prima instituţie de învăţământ economic superior din România. După 1918, anul Marii Unirii, au fost adoptate (1924–1928) noi legi de reglementare a învăţământului, unitare pe întreg teritoriul României Mari. În această perioadă au fost puse bazele unor noi şcoli primare şi a unor licee, între care „Spiru Haret” (1920), „Mihai Eminescu”, „Iulia Hasdeu”(1926-1929) "Aurel Vlaicu" (1923).

După reforma învăţământului din 1948, iniţiată de regimul comunist, învăţământul a fost în întregime laicizat. După dec. 1989 a fost reintrodusă opţional religia în şcolile primare, ca materie de învăţământ, au fost revizuite manualele şcolare, iar învăţământul nu mai este apanajul vreunui partid politic; au fost înfiinţate mai multe universităţi particulare etc.

La 28 iun. 1995, Parlamentul României a adoptat o nouă lege a învăţământului (promulgată de Preşedintele ţării la 24 iul. 1995), care să-l pună pe o temelie nouă, iar la 10 ian. 2011 a intrat în vigoare o nouă Lege a educaţiei naţionale – Legea învăţământului, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 18 din 10 ianuarie 2011, care are ca viziune promovarea unui învăţământ orientat pe valori, creativitate, capacităţi cognitive şi acţionale, pe cunoştinţe fundamentale, competente şi abilităţi de utilitate directă în profesie şi în societate. În anul şcolar 2007–2008, în arealul municipiului **B.** îşi desfăşurau activitatea 233 de grădiniţe de copii cu 40 437 copii înscrişi şi 2 735 personal didactic, 182 de şcoli generale (din care

Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu”

Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila”

"Dimitrie Cantemir" (27 oct. 1868),

, "Gheorghe Şincai" (8 dec. 1892)

181 de gimnazii) cu 114 719 elevi şi 8 422 cadre didactice, 111 licee cu 84 850 elevi şi 6 421 profesori, două şcoli profesionale cu 15 334 elevi şi 149 profesori, şase şcoli postliceale de specialitate cu 4 323 elevi şi 185 cadre didactice. În acelaşi an şcolar, în **B.** funcţionau 54 de instituţii de învăţământ superior, de stat şi particulare, cu 250 de facultăţi, frecventate de 649 285 studenţi (mulţi veniţi din alte ţări să studieze diferite discipline) sub îndrumarea a 14 182 profesori şi asistenţi universitari. Printre cele mai importante instituţii de învăţământ superior din **B.** se remarcă: Universitatea **B.**, cu 12 facultăţi (Biologie, Chimie, Istorie, Fizică, Matematică, Geografie, Geologie, Limba română, Limbi şi literaturi străine, Drept, Filosofie, Teologie), al cărei tricentenar a fost comemorat în 1994 (Academia domnească de la „Sfântul Sava", întemeiată în 1694 de către Constantin Brâncoveanu, fiind socotită nucleul iniţial al Universităţii de astăzi), Universitatea Politehnică, Universitatea Tehnică de Construcţii, Academia de Studii Economice, Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila", Universitatea Naţională de Muzică (Conservatorul), Academia de Artă, Academia de Teatru şi Film, Academia Militară, Academia de Poliţie „Alexandru Ioan Cuza", Universitatea de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinară, Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", Academia de Sport ş.a. Învăţământul superior particular se face cunoscut prin universităţile „Athenaeum", „Ecologică", „Hyperion", „Europa Ecor", Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Universitatea independentă „Titu Maiorescu", Universitatea Româno-Americană, Universitatea „Spiru Haret", Universitatea „Nicolae Titulescu" ş.a.

Instituţiile de învăţământ superior, împreună cu institutele de cercetare ale Academiei Române, ale Ministerului Învăţământului şi Ştiinţei, precum şi institutele de cercetare de ramură ale ministerelor şi unităţilor economice desfăşoară o intensă activitate de cercetare fundamentală şi aplicativă. Între principalele unităţi de cercetare ştiinţifică ale Capitalei se evidenţiază Institutul Central de Informatică, Institutul de Arheologie, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", Institutul de Biologie şi Patologie Celulară, Institutul de Chimie-Fizică, Institutul de Economie Agrară, Institutul de Economie Mondială, Institutul de Economie, Marketing şi Turism „Virgil Madgearu", Institutul de Etnografie şi Folclor etc. În **B**. au sediile trei mari academii: *Academia Română* (f. la 1/13 apr. 1866 cu numele „Societatea Literară Română", devenită la 1/13 aug. 1867 „Societatea Academică Română", iar în 1879 „Academia Română"), cel mai înalt for al activităţii ştiinţifice, culturale, educaţionale şi de atestare a valorilor cultural-ştiinţifice, *Academia de Ştiinţe Medicale* (1969) şi *Academia de Ştiinţe Agricole şi Silvice* (1969).

Cultura şi arta. Municipiul **B.** este în prezent cel mai mare şi mai important centru cultural şi de artă şi cel mai puternic centru al tipăriturilor din România, posedând o îndelungată tradiţie. Printre momentele reprezentative de afirmare ale culturii şi artei în **B.** se evidenţiază înfiinţarea primei tipografii la Plumbuita (1573–1582), apoi a Tipografiei Mitropoliei (1678), unde a văzut lumina tiparului *Biblia de la Bucureşti* (1688), prin grija domnului Şerban Cantacuzino, urmată de întemeierea, la Snagov (1694), a unei tipografii condusă de Antim Ivireanul (cărturar şi mitropolit al Ţării Româneşti în anii 1708–1716). În sec. 19, activitatea culturală începe să capete un caracter organizat prin înfiinţarea unor instituţii şi publicaţii cum sunt: Societatea filarmonică, fundată în oct. 1833 de Ion Câmpineanu, Costache Aristia şi Ion Heliade Rădulescu, cu scopul de a milita pentru cultivarea literaturii dramatice în limba română, dezvoltarea muzicii vocale şi pentru înfiinţarea unui teatru naţional; Muzeul de Istorie Naţională şi Antichităţi, întemeiat de banul Alexandru Ghica în 1834; Societatea culturală „Ateneul Român" întemeiată la 28 ian./9 febr. 1865 de către Constantin Esarcu, dr. Nicolae Kretzulescu şi Vasile Alexandrescu-Urechia; Societatea pentru învăţătura poporului român (1866); Societatea Literară Română (la 1/13 apr. 1866, devenită la 1/13 aug. 1867 Societatea Academică Română, iar din 1879 Academia Română) etc. În anii 1837–1847 a apărut la **B.** „Curier de ambe sexe", supliment literar al „Curierului românesc", condus de Ion Heliade Rădulescu, la 20 dec. 1837 iese primul număr al primului cotidian românesc, intitulat „România" (până la 31 dec. 1838) sub redacţia lui Florian Aaron şi Gheorghe Hill, în 1845–1848 este editată revista istorică „Magazin istoric pentru Dacia" condusă de August Treboniu Laurian şi Nicolae Bălcescu etc. La sf. sec. 19 şi în prima jumătate a sec. 20, în **B.** şi-au desfăşurat activitatea mai mulţi oameni de cultură şi ştiinţă, unii dintre ei de renume mondial, au fost înfiinţate societăţi literare, teatrale, muzicale, ştiinţifice, şcoli naţionale etc., arta şi arhitectura au cunoscut un spirit novator, cu caracter naţional.

În prezent, activitatea culturală a Capitalei este susţinută de numeroase teatre de stat (Teatrul Naţional „Ion Luca Caragiale", cu trei săli, Teatrul „Lucia Sturdza-Bulandra", cu sălile din Schitu Măgureanu şi Icoanei, Teatrul „C. I. Nottara" (clădirea dezafectată în nov. 2015), Teatrul de Comedie, Teatrul Giuleşti, cu sălile Studio şi Odeon, Teatrul Mic, Teatrul Foarte Mic, Teatrul Evreiesc de Stat, Teatrul „Ion Creangă", Teatrul „Ţăndărică", Teatrul de Operetă „Ion Dacian", Opera Naţională, Teatrul de Revistă „Constantin Tănase", Circul Globus) şi particulare („Teatrul Nostru", Teatrul „Levant", Teatrul „Masca") ş.a., cinematografe („Patria", „Scala", „CinemaPro", „Union", „Gloria", „Studio" etc.), formaţii corale de cameră (între care se evidenţiază corul „Madrigal", înfiinţat la 11 apr. 1963 de Marin Constantin, orchestre simfonice („George Enescu", orchestra simfonică a Radioteleviziunii române), case de cultură, cluburi sindicale, biblioteci (391, cu 37 711 000 vol., în 2007), săli de expoziţii („Simeza", „Orizont", „Artexpo" etc.), muzee etc.

(clădirea dezafectată în nov. 2015)

Muzeele Capitalei (peste 40), având un anumit profil (arheologie-istorie, artă, etnografie, tehnic, ştiinţele naturii, mineralogie etc.) sau cu profil mixt, sunt răspândite cu precădere în zona centrală a oraşului, iar casele memoriale se găsesc în mai toate cartierele. Cele mai importante muzee ale Capitalei sunt:

Muzeul Naţional de Istorie a României

Muzeul Național de Artă al României

Muzeul de Istorie şi Artă al municipiului Bucureşti

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI (Calea Victoriei nr. 12) oferă o imagine cuprinzătoare a dezvoltării societății pe teritoriul României din cele mai vechi timpuri şi până în zilele noastre, având un impresionant patrimoniu reprezentat prin piese originale, documente şi mărturii referitoare la formarea poporului român şi a limbii române, la constituirea statului național, la luptele pentru independență şi libertate națională purtate sub conducerea unor mari domnitori etc. Printre exponatele de mare valoare se află aici o copie a Columnei lui Traian din Roma, precum şi renumitul tezaur „Cloşca cu puii de aur" (atribuit regelui vizigot Athanaric, sec. 4) şi tezaurul de aur descoperit la Sarmizegetusa în anul 2001, alcătuit din 12 brățări sub formă de spirală, de dimensiuni mari, având între 600 şi 1 200 de grame fiecare (→ Sarmizegetusa).

MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI (Calea Victoriei nr. 49–53), distrus parțial în timpul evenimentelor din dec. 1989 şi refăcut ulterior, cuprinde peste 70 000 de piese aparținând artelor italiană, flamandă, olandeză, spaniolă, franceză, rusă, orientală şi extremorientală (artă chineză, japoneză). Dintre operele artiştilor români reține atenția tablourile semnate de Ion Negulici, Constantin Daniel Rosenthal, Gheorghe Tattarescu, Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Ştefan Luchian, Theodor Pallady, Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Camil Ressu, Corneliu Baba şi mulți alții, cât şi o parte din sculpturile realizate de Constantin Brâncuşi, Dimitrie Paciurea, Corneliu Medrea, Ion Jalea, Ion Irimescu ş.a. Galeria universală reunește tablouri semnate de Antonello da Messina (*Fecioara cu Pruncul* şi *Răstignirea*), Tintoretto (*Portretul lui Marc Antonio Barbaro* şi o compoziție pe tema *Bunei Vestiri*), Lucas Cranach cel Bătrân, El Greco, Jan van Eyk, Breugel cel Tânăr, Rembrandt, Rubens, Delacroix, Renoir, Monet, Repin, Aivazovski etc.

MUZEUL COLECȚIILOR DE ARTĂ (Calea Victoriei nr. 111), inaugurat în 1978, reunește un tezaur de o inestimabilă valoare artistică cu opere semnate de valoroşi artişti plastici români şi străini provenite din colecțiile unor celebri şi pasionați colecționari de artă, ca de pildă acelea aparținând lui Anastase Simu, George Oprescu, Garabet Avakian, Elena şi Iosif Dona, Barbu Slătineanu ş.a.

MUZEUL NAȚIONAL COTROCENI (B-dul Geniului nr. 2), inaugurat la 27 dec. 1991, ocupă partea veche a palatului edificat în 1679 de Şerban Cantacuzino (restaurat în 1893–1895 şi 1977–1988), în care sunt expuse colecții de artă veche românească, arhitectură medievală, istorie şi memorialistică modernă, artă decorativă europeană etc. Muzeul a primit, în 1994, distincția specială „European Museum of the Year Award" (Muzeul European al Anului) din partea Asociației de specialitate aflată sub egida Consiliului Europei.

MUZEUL DE ISTORIE ŞI ARTĂ AL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (Bd. I. C. Brătianu nr. 2) este adăpostit în Palatul Suțu, construit în stil neogotic, în 1833–1834, după planurile arhitecților vienezi Conrad Schwinck şi Johann Weit, cuprinzând c. 400 000 de exponate care înfățişează istoria municipiului **B.** din cele mai vechi timpuri şi până în prezent.

MUZEUL NAȚIONAL AL SATULUI „DIMITRIE GUSTI" (şos. Kiseleff nr. 28–30), înființat în 1936 de prof. Dimitrie Gusti, după zece ani de cercetări şi achiziții, şi inaugurat la 17 mai 1936, este un muzeu etnografic în aer liber, extins pe 10 ha (inițial 6,5 ha), cuprinzând 338 de clădiri şi gospodării țărăneşti din toate zonele țării (dintre care 72 sunt declarate monumente de arhitectură), şi 53 828 de piese de artă populară (în anul 2003).

MUZEUL NAȚIONAL DE GEOLOGIE (şos. Kiseleff nr. 2), f. în 1990, expune impresionante colecții de flori de mină, mineralogie, paleontologie, zăcăminte etc., care însumează peste 80 000 de eşantioane.

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE NATURALĂ „GRIGORE ANTIPA" (şos. Kiseleff nr. 1), inaugurat la 24 mai 1908 pe baza colecțiilor din 1834 care au aparținut Colegiului „Sfântul Sava", cuprinde în prezent peste 300 000 de piese organizate pe colecții de nevertebrate, vertebrate superioare, biologie marină, paleontologie, ecologie, botanică etc. Aici se află una dintre cele mai importante colecții de fluturi din Europa (peste 130 000 de exemplare), precum şi scheletul uriaş al unui mamifer (*Dinotherium gigantissimum*), înrudit cu elefantul, descoperit de savantul Gregoriu Ştefănescu, în 1890, pe teritoriul satului Mânzați (com. Ibăneşti) din jud. Vaslui. Muzeul a fost

Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti"

Muzeul Național de Geologie

reorganizat şi modernizat în cursul anului 2009.

MUZEUL MILITAR NAȚIONAL (str. Mircea Vulcănescu nr. 125–127), f. 18 dec. 1923, cuprinde colecții de istorie militară, documente, fotografii, arme, uniforme, steaguri, medalii, tehnică de luptă etc.

MUZEUL NAȚIONAL AL POMPIERILOR (Bd. Ferdinand nr. 33), organizat în anii 1961–1963, este adăpostit în edificiul Foişorului de Foc, de 42 m înălțime, construit în anii 1890–1893 după planurile arhitectului George Mandrea şi folosit ca punct de observații pentru incendii. În acest muzeu sunt expuse documente, manuscrise, hărți, arme, machete de utilaje ale unităților de pompieri, medalii, drapele etc. În aceeaşi clădire a fost amenajat Muzeul Poliției Române, inaugurat la 7 iul. 1997.

MUZEUL CURTEA VECHE – PALATUL VOIEVODAL (str. Iuliu Maniu nr. 25–31), inaugurat la 27 apr. 1972, cuprinde ruinele primei reşedințe voievodale a domnilor Țării Româneşti.

MUZEUL NAȚIONAL TEHNIC „PROF. ING. DIMITRIE LEONIDA" (str. Candiano Popescu nr. 2) a fost înființat în 1902 de prof. ing. D. Leonida pe baza unor achiziții de mare valoare care ilustrează introducerea tehnicii în vechiul **B.** (cilindrul primei mori de cereale, care, pentru punerea în funcțiune, folosea o maşină cu aburi – Moara lui Assan, 1850 –, dinamurile Busch, folosite pentru producerea curentului electric, care

Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa"

trebuia să lumineze Grădina Cişmigiu şi Palatul Regal etc.). În 1954, muzeul a fost organizat pe sectoare: istoricul mecanicii, electricitate, magnetism, industrie minieră şi petrolieră, energie nucleară, telecomunicații, hidraulică, electrotehnică, transporturi terestre şi aeriene etc. Muzeul a fost reorganizat şi modernizat în anul 1972.

MUZEUL ȚĂRANULUI ROMÂN (şos. Kiseleff nr. 3) cuprinde c. 100 000 de piese de artă populară românească (ceramică, mobilier, icoane, ouă încondeiate, bisericuță din lemn, unelte, monumente funerare etc.) şi străină. Muzeul actual este continuatorul Muzeului de Antichități, înființat în 1906, pe baza colecțiilor lui Al. Tzigara-Samurcaş, transformat în 1936 în Muzeu de Artă Națională, apoi în Muzeu de Artă Populară (1953). În perioada 1966–1990, în această clădire a funcționat Muzeul de Istorie a Partidului Comunist, a Mişcării Revoluționare şi Democratice din România, iar din 1990 adăposteşte Muzeul Țăranului Român. La 19 mai 1996, Muzeul Țăranului Român a fost declarat, de către Consiliul Europei, cel mai bun muzeu european al anului.

MUZEUL CĂILOR FERATE ROMÂNE (Calea Griviței nr. 193) expune în aer liber locomotive, vagoane, iar în interior prezintă un telegraf Morse din 1869, fotografii, acte, costume de ceferişti, machete etc.

MUZEUL NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE (str. Nicolae Creţulescu nr. 8) posedă valoroase colecții de manuscrise, cărți vechi, ediții princeps, cărți cu dedicații, corespondență, obiecte care au aparținut

Muzeul Militar Național

Muzeul Național al Pompierilor

Muzeul Țăranului Român

unor scriitori etc. având ca fondator şi director pe D. Panaitescu-Perpessicius.

MUZEUL NAȚIONAL „GEORGE ENESCU" (Calea Victoriei nr. 141) este organizat în Palatul lui Gheorghe Grigore Cantacuzino-Nababul, construit în 1906 după planurile arhitectului Ion Berindei. În acest palat a locuit şi creat o vreme, după anul 1937, George Enescu. Muzeul cuprinde colecții referitoare la istoria muzicii: clopoțel din Epoca bronzului, documente muzicale, partituri, manuscrise, fotografii, periodice etc.

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL (Bd. Nicolae Bălcescu nr. 2–4) ilustrează prin colecțiile sale (măşti, statuete, tipărituri vechi, fotografii, afişe, programe, schițe, machete de decor, costume, corespondență etc.) evoluția teatrului românesc de-a lungul timpului.

Dintre numeroasele case şi muzee memoriale se remarcă:

MUZEUL MEMORIAL „THEODOR AMAN" (str. C.A. Rosetti nr.8) este organizat în casa în care a locuit marele pictor, construită în 1869 după planurile artistului şi decorată de el însuşi.

MUZEUL MEMORIAL „GHEORGHE M. TATTARESCU" (str. Domnița Anastasia nr. 17) este adăpostit în casa în care a locuit celebrul pictor în perioada 1855–1894.

COLECȚIA DE ARTĂ PLASTICĂ „FREDERIC STORCK ŞI CECILIA CUȚESCU-STORCK" (str. Vasile Alecsandri nr. 16) cu lucrări semnate de aceşti doi renumiți sculptori.

MUZEUL MEMORIAL „CORNEL MEDREA" (str. G-ral Budişteanu nr. 16) întemeiat pe baza lucrărilor donate de către artist (130 de sculpturi şi 40 de desene).

COLECȚIA MEMORIALĂ „MARIA FILOTTI" (str. Vasile Pârvan nr. 12) expune obiecte care ilustrează viața şi activitatea actriței Maria Filotti.

MUZEUL MEMORIAL „C. I. şi C. C. NOTTARA" (Bd. Dacia nr. 105) cuprinde fotografii, medalii, afişe, obiecte, mobilier care au aparținut actorului C. I. Nottara şi compozitorului C. C. Nottara.

Alte *case şi muzee memoriale* în care au locuit şi au creat personalități de frunte ale ştiinței, culturii şi artei româneşti sunt: Dimitrie Gusti (str. Armindenului nr. 4), George Bacovia (str. George Bacovia nr. 56), Theodor Speranția (str. Cezar Bolliac nr. 12), Nicolae Iorga (str. Buzeşti nr. 36), I. L. Caragiale (str. I. L. Caragiale nr. 3), George Călinescu (str. George Călinescu nr. 29), George Oprescu (str. Dr. Clunet nr. 16), Ion Barbu (str. Carol Davila nr. 4), Mihail Sadoveanu (str. Barbu Ştefănescu Delavrancea nr. 47), P. P. Carp (Calea Dorobanților nr. 72, azi Ambasada Turciei), Grigoraş Dinicu (str. Finlanda nr. 10), Dr. Gheorghe Marinescu (str. Thomás Masaryk nr. 26), Dimitrie Kiriac (str. Mircea Vulcănescu nr. 117), Dinu Lipatti (Bd. Lascăr Catargiu nr. 12), Henri Coandă (Bd. Lascăr Catargiu nr. 29), Gheorghe Anghel (str. Levanticei nr. 13), Tudor Arghezi (str. Prelungirea Mărțişor nr. 37), Ştefan Luchian (str. Mendeleev nr. 25), Dr. Victor Babeş (str. Andrei Mureşan nr. 14 A), Anghel Saligny (str. Occidentului nr. 8), George Enescu (str. George Enescu nr. 2–4), Constantin Tănase (str. Puțul cu Plopi nr. 10) etc.

Dintre marile *biblioteci* ale municipiului **B.** se evidențiază Biblioteca Academiei Române (f. 6 aug. 1867) cu peste 10 mil. de unități, din care 3,6 mil. monografii, 5,3 mil. publicații speciale ş.a.; Biblioteca Națională a României (f. în 1955 cu numele Biblioteca Centrală de Stat pe baza Bibliotecii Colegiului „Sfântul Sava" deschisă publicului în 1838 şi devenită Bibliotecă Națională în 1859) cu 13 mil. vol.; din 2012 funcționează într-un nou şi modern spațiu situat pe cheiul Dâmboviței; Biblioteca Centrală Universitară (f. 1891 şi inaugurată la 14 mart. 1895 ca Fundație Regală), al cărei sediu şi o mare parte din patrimoniu au fost distruse prin incendiere în timpul evenimentelor din dec. 1989, are 1 912 718 vol. (2008); clădirea vechii biblioteci universitare a fost refăcută între apr. 1990 şi nov. 2001 şi tot atunci a fost construită o clădire nouă, modernă, lângă cea veche; Biblioteca municipală „Mihail Sadoveanu" (f. 1935) cu c. 1,8 mil. vol.; Biblioteca Pedagogică Națională „I.C. Petrescu" (f. 31 dec. 1880) cu peste 500 000 vol.; Biblioteca Institutului Național de Informare şi Documentare (f. 1949) cu peste 150 000 vol. etc.

Mijloacele de informare în masă (Mass-media). Municipiul **B.** este cel mai mare şi mai activ centru al tipăriturilor din țară care posedă o îndelungată tradiție. De la primul periodic din Țara Românească – „Curierul românesc" – gazetă politică, administrativă, culturală şi literară, editată de Ion Heliade Rădulescu între 8 apr. 1829 şi 19 apr. 1848, numărul publicațiilor a crescut mereu, ajungând în prezent, ca din cele peste 1 100 de titluri de ziare, reviste şi alte publicații periodice, în **B.** să apară peste 200 cu orientări şi apartenențe dintre cele mai variate. În **B.** îşi au sediile redacțiile celor mai mari şi mai influente cotidiane din țară printre care: „Adevărul", cotidian național independent, politic şi social (f. 1888, serie nouă din dec. 1989); „România liberă" (f. 1877), cotidian independent; „Evenimentul zilei" (f. 1992), cotidian independent de ştiri şi informație; „Curierul național" (5 febr. 1990), ziar ecomomic; „Cotidianul" (f. 10 mai 1991), ziar independent; „Libertatea" (f. dec. 1989), cotidian independent; „Jurnalul Național", publicație cotidiană a lui Intact Media Group fundată la 7 iul. 1993; „Gândul", cotidian întemeiat în primăvara anului 2005; „Gazeta Sporturilor" (f. 1924); „Ùj Magyar Szó" (f. 1947 cu titlul „Romániai Magyar Szó), cotidian în limba maghiară; „Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien" (f. 1949 sub titlul „Neuer Weg"), cotidian în limba germană etc.

Dintre *publicațiile săptămânale* se evidențiază „Contemporanul" (f. 1881, seria nouă de după 1990 are titlul „Contemporanul. Ideea europeană"), revistă națională de cultură, politică şi ştiință; „Contrapunct" (f. 1990), săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România; „Cuvântul" (f. 1990), săptămânal de cultură şi atitudine; „22" (f. 20 ian. 1990), publicație săptămânală editată de către Grupul pentru Dialog Social; „Expres Magazin" (f. 1990), săptămânal independent de informații, reportaje, comentarii; „Flacăra" (f. 1990), săptămânal de opinie, politic social şi cultural; „Luceafărul" (f. 15 iul. 1958, serie nouă 1990), săptămânal de literatură editat de Uniunea Scriitorilor din România; „Lumea" (f. 1963, serie nouă dec. 1989), săptămânal independent de politică externă; „România Mare" (f. 1990), săptămânal cultural, politic, independent; „Academia Cațavencu" (f. 1990), săptămânal de moravuri grele.

Publicații bilunare şi lunare: „Academica" (f. 1990), revistă bilunară de ştiință, cultură şi artă; „Actualitatea muzicală" (f. 1990), revistă bilunară editată de Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România; „Magazin istoric", revistă lunară de cultură istorică, aparținând Fundației Culturale Magazin istoric, al cărui prim număr a apărut în

apr. 1967. Revista publică articole şi imagini despre istoria românilor şi din istoria universală, iar pe ultima pagină se află un sumar în limbile engleză şi rusă; „Amfiteatru" (f. 1 ian. 1966), revistă lunară de cultură; „Autoturism" (f. 1968), revistă bilunară de satiră şi humor; „România pitorească" (f. 1933, serie nouă după 1990), revistă lunară a Automobil Clubului Român; „Femeia" (f. 1876, serie nouă 1990), revistă lunară a întregii familii; „Moftul român" (f. 1893 de I. L. Caragiale şi Anton Bacalbaşa, serie nouă 1990), revistă lunară; „Secolul 20" (f. 1961), revistă lunară de cultură naţională şi internaţională editată de către Uniunea Scriitorilor din România; „Sportul ilustrat" (f. 1989), revistă lunară; „Ştiinţă şi Tehnică" (f. 1948, serie nouă 1990), revistă lunară de cultută ştiinţifică şi tehnică; „Realitatea evreiască", publicaţie a Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România (f. 1955) etc.

Societatea Naţională de Radiodifuziune, în proprietate publică, cu sediul în str. G-ral Berthelot nr. 62–64, şi-a inaugurat prima emisiune pe calea undelor la 1 nov. 1928, ajungând să difuzeze în prezent, prin intermediul mai multor posturi, programe variate (actualităţi, sociale, economice, literare şi de artă, învăţământ, educaţie, ştiinţă, teatru, muzică, varietăţi, sport, publicitate etc.) care însumează c. 68 000 de ore-program anual, din care c. 4 200 ore-program în limbile minorităţilor naţionale, c. 12 600 ore-program în limbile de circulaţie internaţională şi restul în limba română. Pe timpul verii, Societatea Naţională de Radiodifuziune are la Mamaia, pe litoralul Mării Negre, un post – „Radio-vacanţa" – care emite programe de divertisment în cinci limbi (română, engleză, franceză, germană, rusă), în perioada mai-octombrie, pentru toate staţiunile litoralului românesc, în folosul tuturor turiştilor aflaţi la odihnă şi tratament. După 1989, s-au înfiinţat numeroase posturi particulare de radio-emisie.

Televiziunea română, în proprietate publică, cu sediul în Calea Dorobanţilor nr. 191, a intrat în funcţiune cu prima staţie de emisie în 1956 (TV 1), iar în 1959 cu programul 2 (TV 2), la început cu programe alb/negru, iar din 1984 cu programe color. În a doua jumătate a anilor '80 ai sec. 20, sub pretextul crizei de energie, Nicolae Ceauşescu a suprimat programul 2 al Televiziunii, iar programul 1 ajunsese să emită doar două ore pe zi (între orele 20 şi 22). După Revoluţia din dec. 1989, programul 2 al Televiziunii române şi-a reluat emisia la 12 febr. 1990, iar TV 1 şi-a extins timpul de emisie la 24 de ore pe zi. În cadrul posturilor naţionale de emisie ale Televiziunii române sunt prevăzute, săptămânal, câteva ore destinate minorităţilor de alte etnii (maghiară – prima emisiune în limba maghiară a fost difuzată la 23 nov. 1969, germană, etnie romă, aromână etc.). În anul 1995 a mai fost pus în funcţiune un post de emisie al Televiziunii publice (TVR Internaţional) care emite zilnic 24 de ore şi este destinat tuturor telespectatorilor români stabiliţi în diverse ţări ale lumii de pe toate continentele. Totodată, după 1989 au luat fiinţă mai multe posturi de televiziune particulare printre care SOTI (primul post independent, înfiinţat în dec. 1991 şi autodesfiinţat în 1994), Antena 1 (f. 1993), PRO TV (inaugurat la 1 dec. 1995), TV Prima (17 dec. 1997), Acasă (2 febr. 1998), Realitatea (inaugurat în anul 2001), Antena 3 (inaugurat în mai 2005) ş.a., s-a extins reţeaua de televiziune prin cablu.

Ocrotirea sănătăţii. Primii medici şi-au făcut apariţia în **B.** în sec. 15 pe lângă curţile domneşti şi boiereşti, iar primele măsuri sanitare care s-au luat pe teritoriul oraşului apar consemnate în unele pravile din 1652, în timpul domniei lui Matei Basarab. Sfârşitul sec. 17 este marcat de construcţia la **B.**, între 1695 şi 1709, a primului aşezământ spitalicesc – spitalul Colţea, urmat, în 1735, de spitalul „Sfântul Pantelimon", apoi de spitalul „Sfânta Vineri" (1763), devenit ulterior azil de bătrâni, spitalul „Sfântul Haralambie" ş.a. În 1800 a fost înfiinţată prima farmacie din **B.**, iar în 1804 primul lazaret (spital izolat) pentru ciumaţi (în 1811–1813 a fost transformat în spitalul Filantropia), la 2/14 febr. 1831 a fost întemeiată Eforia Spitalelor din **B.**, iar în 1835–1838 a fost construit spitalul Brâncovenesc, din iniţiativa Saftei Brâncoveanu. Clădirea spitalului Brâncovenesc a fost mistuită de un incendiu şi reconstruită în anii 1880–1890, iar în luna mai 1984 a fost demolată din ordinul lui Nicolae Ceauşescu o dată cu distrugerea centrului istoric al Capitalei. Cel mai însemnat eveniment în evoluţia şi dezvoltarea instituţiilor sanitare îl constituie, însă, organizarea serviciului sanitar militar şi ocrotirea sănătăţii publice, realizate de medicul Carol Davila (în 1852), care, împreună cu N. Kretzulescu, a pus şi bazele învăţământului medical în Ţara Românească prin înfiinţarea la **B.** (la 2/14 ian. 1853) a Şcolii de mică chirurgie din cadrul spitalului Filantropia. Carol Davila (1832–1884) a fost şi animatorul şi fondatorul unor societăţi şi reviste ştiinţifice, printre care Societatea medicală (1857), Societatea naţională de Cruce Roşie a României (4/16 iun. 1876), „Gazeta medicală" (1865). În 1864 a fost dat în folosinţă spitalul Colentina, a cărui construcţie a fost începută în 1858 de epitropia spitalului „Sfântul Pantelimon", iar la 11 mai 1886 a fost înfiinţat spitalul de copii „Grigore Alexandrescu", unul dintre cele mai vechi spitale de acest fel din Europa. În 1867 a fost emis un decret de înfiinţare a Facultăţii de Medicină din **B.**, de pe băncile căreia vor ieşi ulterior numeroşi savanţi de talie europeană şi mondială, care vor activa neobosit pentru menţinerea sănătăţii publice. Printre aceştia se evidenţiază Victor Babeş (1854–1926), Thoma Ionescu (1860–1926), Gheorghe Marinescu (1863– 1938), Ion Cantacuzino (1908–1975), Constantin Parhon (1874–1969) ş.a. După cel de-al Doilea Război Mondial, asistenţa medico-sanitară din Capitală a cunoscut o permanentă creştere, atât prin sporirea numărului de medici (10 824 medici şi 2 424 medici stomatologi, la sf. anului 2007), cât şi a numărului de paturi în spitale (20 124 paturi, la 1 ian. 2008), de policlinici, dispensare, farmacii etc. În anul 2007, în arealul municipiului **B.** îşi desfăşurau activitatea 53 de spitale, 110 policlinici, şase dispensare, 939 farmacii şi puncte farmaceutice etc. Cele mai importante spitale din **B.** sunt: spitalul clinic „Colţea" (1695–1709), spitalul „Sfântul Pantelimon" (fost 23 August), datând din 1735 (posedă o clădire nouă), spitalul clinic „Colentina" (1858–1864), azi „Nicolae Gh. Lupu", spitalul clinic „Fundeni" (dat în folosinţă în 1959), spitalul clinic „Panduri" (1946), spitalul „Alexandru Sahia" (1924–1928), spitalul clinic „Bucur" (1936–1938), spitalul de boli infecţioase „Victor Babeş" (1955– 1958), spitalul de boli contagioase „Colentina" (1953), spitalul clinic „Gheorghe Marinescu" (1912), spitalul clinic de Stomatologie (1949), spitalul clinic de Oftalmologie (1945), spitalul T.B.C. Filaret (1904), Spitalul municipal, din 1994 numit Spitalul Universitar de Urgenţă Bucureşti, Spitalul clinic de

Urgență, Spitalul „Elias” (1956), spitalul de copii „Grigore Alexandrescu”, spitalul „Sfântul Ioan” (Vitan-Bârzești), spitalul „Maria Curie” (fost „Budimex”) ș.a.

Viața religioasă. Începutul procesului de creștinare a poporului român datează din a doua jumătate a sec. 1 d.Hr. când, pe pământul prov. romane Scythia Minor (Dobrogea de astăzi), a predicat Sfântul Apostol Andrei – unul dintre cei 12 Apostoli, fratele Sfântului Apostol Petru. În sec. 2, creștinismul cuprinsese întreg teritoriul actual al României, fapt atestat de numeroasele mărturii arheologice, el manifestându-se de-a lungul secolelor printr-o puternică viață bisericească, cu lăcașuri de rugăciune și obiecte de cult, cu episcopi, preoți, călugări și numeroși credincioși. În prezent, în România există 14 culte religioase recunoscute oficial. Biserica Ortodoxă Română cu cei 18 806 428 credincioși (87,4% din totalul populației României) dispune de c. 12 500 lăcașuri de cult, în care slujesc c. 11 000 de preoți, peste 200 de mănăstiri și schituri (multe dintre acestea au fost reînființate după dec. 1989) cu c. 4 000 de monahi. Biserica Ortodoxă Română este condusă de un patriarh, care își are sediul în **B.** La 25 febr. 1925, Scaunul Arhiepiscopal și Mitropolitan al Ungro-Vlahiei a fost ridicat la rangul de Scaun Patriarhal, iar Miron Cristea, în calitatea sa de Primat al României, a devenit primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1925–1939), urmat de Nicodim Munteanu (1939–1948), Iustinian Marina (1948–1977), Iustin Moisescu (1977–1986), Teoctist Arăpașu (1986–2007) și Daniel Ciobotea (din 30 sept. 2007). Patriarhia Română are sediul în Palatul Patriarhal de pe Dealul Mitropoliei din **B.** – construcție care datează de la sf. sec. 17, cu adăugiri și refaceri din a doua jumătate a sec. 19.

Municipiul **B.** este orașul cu cele mai multe biserici din România. În 1739, aici erau consemnate 300 de biserici, în 1793 existau 360 de biserici, iar în prezent sunt 268 de biserici, dintre care 74 sunt declarate monumente istorice și de arhitectură. În perioada comunistă, mai ales în timpul lui Nicolae Ceaușescu (după 1965), și în mod deosebit după anul 1984 (când din ordinul acestuia a fost demolată c. 1/3 din zona centrală, istorică a municipiului **B.**) au fost dărâmate 20 de biserici, aflate în diferite zone ale Capitalei, multe dintre ele monumente istorice și de arhitectură și au fost translate 6 biserici (mutate din locul lor, pe rulmenți, la câteva zeci de metri de locul inițial).

Bisericile demolate în perioada 1977–1987:

1. *Biserica „Ienei”* (sau *„Ianei”*) cu hramul „Sfântul Nicolae” (vizavi de hotelul Intercontinental), construită în 1724 pe locul unei biserici din lemn din 1683 (numită biserica Ienei după numele jupânesei Iana, care o ctitorise) a fost demolată în 1977.

2. *Biserica „Olteni”*, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, ctitorie din 1721 a protopopului Nicolae al Bucureștilor și a lui Costache Vătaful, demolată în 1985.

3. *Biserica „Sfânta Vineri”*, cu hramul „Cuvioasa Parascheva”, ctitorie din anul 1645 a jupânului Nicolae Niță, mare agă, și a soției sale Ioana, reparată în 1839 de Constantin Năsturel-Herăscu și demolată în 17–19 iun. 1987. Piatra de temelie a unui nou lăcaș a fost pusă și sfințită la 23 mart. 2008, la 150 m distanță de fosta biserică, de către Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Preafericitul Daniel, urmând ca de lucrările de construcție să se ocupe preotul Gelu Bogdan, parohul fostei biserici demolate.

4. *Biserica „Sfântul Spiridon”-Vechi*, cu hramul „Sfântul Spiridon“ (Piața Națiunilor Unite, pe malul drept al Dâmboviței), pomenită într-un document din 1680 în vremea lui Șerban Cantacuzino, și refăcută în întregime în anii 1746–1748 prin strădania Patriarhului Silvestru al Antiohiei cu banii lui Constantin Mavrocordat. Demolată la 13–14 iun. 1987, a fost rezidită în 1992–1995 și pictată imediat după aceea, sfințită la 26 oct. 1996, păstrându-i-se arhitecura anterioară.

5. *Biserica fostei mănăstiri Cotroceni*, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului“, a fost construită în mijlocul unei păduri de pe Dealul Cotroceni în perioada 26 mai 1679 – mai 1680 din inițiativa și pe cheltuiala lui Șerban Cantacuzino, domn al Țării Românești între 1678 și 1688, și menționată mai târziu în diferite hrisoave și note de călătorie ale unor călători străini care au vizitat-o (epigrafistul englez Edmund Chisthull, apr. 1702, italianul Domenico Sestini, 1780 ș.a.). Biserica a fost pictată inițial de Pârvu Mutu, iar în 1806 picturile murale au fost refăcute. De-a lungul existenței sale, biserica a suferit multe stricăciuni de pe urma cutremurelor (8 mai 1738, 14 oct. 1802, 11 ian. 1838, 9/10 nov. 1940, 4 mart. 1977), a incendiilor (1718 ș.a.), a răscoalelor și războaielor, dar de fiecare dată a fost refăcută. Clădirile mănăstirii Cotroceni au servit adeseori, pe timpul verii, drept reședință a domnilor Țării Românești, de la Șerban Cantacuzino și până la Alexandru Ioan Cuza și regele Carol I. Vechile case domnești, devenite la sf. sec. 19 reședință regală secundară, au fost demolate în 1893, împreună cu unele anexe mănăstirești, pe locul lor construindu-se un palat, după planurile arhitectului francez Paul Gotterau. După cutremurul din 9/10 nov. 1940, biserica a fost consolidată și renovată de Comisiunea Monumentelor Istorice, iar în 1984 a fost demolată de autoritățile comuniste. Biserica a fost reconstruită în anii 2004–2009 (sfințită la 11 oct. 2009) și are regim de paraclis al palatului Președintelui României. În pronausul acestei biserici se găseau mormintele lui Șerban Cantacuzino († 29 oct. 1688), Matei Cantacuzino († dec. 1685), spătarul Iordache Cantacuzino († 1692), Radu Cantacuzino († 25 febr. 1715) și principelui Mircea († 20 oct. 1916), fiul Regelui Ferdinand și al Reginei Maria. În biserica nou construită au fost reînhumate osemintele domnului Șerban Cantacuzino.

Biserica „Sfântul Spiridon“-Vechi (rezidită în 1992–1995)

6. *Biserica „Izvorul Tămăduirii“*-Uranus, construită în 1797 și demolată în 1984.

7. *Mănăstirea Văcărești*, situată pe o colină de lângă Piața Sudului, înainte de a pătrunde în cartierul Berceni, extinsă pe o supr. de c. 3 ha, a fost construită (biserica mănăstirii, turnul-clopotniță, flancat de două cuhnii, stăreția, chiliile și casa domnească) din inițiativa și prin grija domnului Nicolae Mavrocordat, între anii 1716 și 1724. Biserica mănăstirii Văcărești, cu hramul „Sfânta Treime“, valoros ansamblu arhitectonic în stil brâncovenesc, a fost

sfinţită la 24 sept. 1724, cu picturi originare interioare, de mare valoare artistică. Picturile murale interioare au fost refăcute în 1845–1856. În pronaosul bisericii a fost înmormântat Nicolae Mavrocordat, răpus de ciumă la 3 sept. 1730. În cadrul complexului mănăstiresc au funcţionat în trecut o şcoală în limba greacă, o tipografie şi o bibliotecă. De la mijlocul sec. 19, întreg ansamblul monahal a avut diferite destinaţii, inclusiv aceea de penitenciar (în anii comunismului), sfârşind, în 1986, prin demolare.

Celelalte 13 biserici demolate între 1982 şi 1987 sunt: biserica „Albă"-Postăvari (1568, dărâmată în 1984), biserica „Bradu-Staicu" (1726, demolată în oct. 1987), biserica „Buna Vestire"-Rahova, biserica „Gherghiceanu" (1939, demolată în 1984), biserica „Sfântul Nicolae"-Sârbi (demolată la 5 sept. 1985), biserica „Sfântul Nicolae"-Jitniţa (1590, demolată în iul. 1986), biserica „Spirea"-Veche (sec. 16, demolată în 1984), biserica „Sfânta Treime"-Dudeşti, bisericile Crângaşi I (datând din 1564, demolată în 1986) şi Crângaşi II (1943, demolată în 1982), biserica „Doamna Oltea" (1947, demolată în 1986), biserica „Dimieni", biserica Buda-Sat.

Biserici mutate (translate) din locul lor la câteva zeci de metri depărtare (în perioada 1983–1987), dar salvate în acest fel de la demolare:

1. *Schitul Maicilor*, cu biserica având dublu hram – „Buna Vestire" şi „Sfânta Cuvioasă Parascheva", este ctitoria din anii 1726–1727 a călugăriţei de origine rusă, Tatiana Hagi Dina. Ansamblul monahal a fost supus unor lucrări de restaurare în anii 1955–1958, iar în 1984 a fost mutată din locul iniţial în cel actual pentru a fi salvată de la demolare. Biserica este declarată monument istoric şi de arhitectură.

2. *Biserica fostei mănăstiri „Mihai Vodă"*, cu hramul „Sfântul Nicolae", este ctitoria din 1591–1594 a voievodului Mihai Viteazul, zidită pe locul unei biserici mai vechi care fusese construită în 1564–1568 prin strădania jupânesei Caplea. Biserica „Mihai Vodă" a fost afectată de incendiul din 1761 (a fost distrus acoperişul) şi de câteva cutremure ulterioare, astfel că, la sf. sec. 18, complexul monahal se afla în paragină. La cutremurul din 14 oct. 1802, au căzut turlele, s-au stricat bolţile şi au crăpat pereţii, iar incendiul din 28 aug. 1804 a provocat noi avarii. Reparată imediat, i se adaugă un pridvor sprijinit pe stâlpi din lemn. Renovată şi repictată la interior în perioada 1827–1837. Afectată puternic de cutremurul din 11 ian. 1838 (turlele şi acoperişul s-au prăbuşit), biserica a fost supusă unor reparaţii începând cu luna iun. 1838. În anii 1928–1935, biserica a fost restaurată de Comisiunea Monumentelor Istorice, sub îndrumarea arhitectului Emil Costescu, şi repictată de Costin Petrescu, redându-i-se înfăţişarea iniţială. La exterior, biserica are faţadele împărţite, de un brâu median, în două registre asemănătoare celor de la biserica mănăstirii Dealu de lângă Târgovişte. Biserica a fost mutată de pe Dealul „Mihai Vodă", în vara-toamna anului 1985, fiind deplasată la poalele dealului la o distanţă de 289 m de locul iniţial şi coborâtă pe verticală cu 6,20 m. Declarată monument istoric şi de arhitectură.

3. *Biserica „Olari"*, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1758 a vistiernicului Dumitraşcu Racoviţă. Biserica a fost restaurată în perioada 1939–1943, iar picturile murale interioare, executate în 1869, au fost restaurate în anii 1994–2002. Biserica a fost mutată din locul iniţial pe o distanţă de 58 m în perioada 22 sept. 1982–5 dec. 1983.

4. *Biserica „Sfântul Ioan"-Nou,* situată pe Bd. I. C. Brătianu, lângă Bd. Corneliu Coposu (fost Bd. G. Coşbuc), în zona Pieţei Unirii, vizavi de magazinul Unirea, datează de la începutul sec. 18, când Constantin Brâncoveanu i-a adăugat o turlă şi tinda şi a dispus zugrăvirea bisericii. Iniţial, biserica a avut hramul „Sfântul Ioan Botezătorul", iar apoi i s-a atribuit diferite nume: „Biserica dinspre Doamna", „Biserica de Sus" (spre a o deosebi de „Biserica de Jos", cu hramul „Buna Vestire"), „Sfântul Ioan cel Nou" din Podul Beilicului, „Sfântul Ioan" al Pârgoreanului, „Sfântul Ioan" Gura Vieţii. Biserica actuală a fost construită în 1766, pe locul celei vechi prin osârdia lui Ioniţă Croitorul. Afectată grav de incendiul din 23–24 mart. 1847, biserica a fost refăcută prin grija lui Iordache, staroste de boiangii. Biserica a cunoscut ample lucrări de restaurare în 1930–1940, după planurile arhitectului S. Becu, în timpul Patriarhului Miron Cristea şi terminate în vremea Patriarhului Nicodim Munteanu. Pictura a fost reînnoită după această restaurare, fiind executată în frescă de pictorul Iosif Keber. Biserica posedă cinci vitralii executate în 1968 de pictorul Traian Pârvu. Picturile murale au fost spălate în 1970 de Olga Greceanu. Afectată de cutremurul din 4 mart. 1977, biserica a fost reparată în 1977–1978 din fondurile Patriarhiei Române. Din 30 mai 1986 şi până în toamna aceluiaşi an au fost executate lucrările de translaţie a bisericii pe o distanţă de 23 m şi pe o pantă de 2,8°, după care s-a efectuat restaurarea acesteia. Biserica este declarată monument istoric.

5. *Biserica „Sfântul Ilie Tesviteanul"*-Rahova, situată la poalele Dealului Mitropoliei, a fost zidită în anii 1837–1838 pe locul unei biserici din lemn ce data din 1706. Strămutată de pe locul ei iniţial în anii 1983–1984, a fost restaurată în perioada 1991–1996 şi resfinţită la 20 iul. 1996 de Prea fericitul Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române din acel timp.

6. *Biserica „Sfântul Gheorghe"*-Capra, situată pe şos. Pantelimon nr. 131, colţ cu str. Fântânica nr. 2, a fost zidită în 1877 (sfinţită în sept. acelaşi an) prin osârdia şi pe cheltuiala lui Costache Duţulescu (zis Capra), a soţiei sale Eufrosina şi a 151 de enoriaşi. Restaurată în 1974, biserica a fost resfinţită la 6 nov. 1977, cu ocazia comemorării centenarului. Între 16 oct. 1985 şi 20 apr. 1986, biserica a fost supusă unor moderne lucrări de translaţie pe actualul plasament, fiind deplasată de la locul iniţial cu 89,20 m spre N, sub îndrumarea inginerilor Eugen Iordăchescu şi George Mija şi reparată între 1986 şi 1988. Biserica posedă patru vitralii executate în 1982 (cu imagini ale Intrării Maicii Domnului în Biserică, ale Sfintei Parascheva ş.a.) şi frumoase picturi murale executate în frescă de pictorii bisericeşti Mihai Bogdan Mociulschi şi Radu Mărculescu în anii 1988–1990. Dintre picturi se remarcă tabloul votiv al familiei Duţulescu-Capra, precum şi chipul Preafericitului Teoctist (Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române). Ca un amănunt aparte, pe peretele din stânga pronaosului este pictat steagul României (roşu, galben, albastru), ţinut în mâini de doi îngeri, deasupra căruia este scris 22 dec. 1989. Evident că, pictarea bisericii fiind surprinsă de Revoluţia din 16–22 dec. 1989, în urma căreia a fost înlăturat regimul comunist, cei doi pictori au imortalizat Drapelul României, cu stema decupată de pe culoarea galbenă (deci cu o gaură la mijloc), adăugând în locul stemei palma unei mâini cu două degete ridicate în formă de V (semnul victoriei) – drapel devenit simbol şi purtat sau arborat în acele zile ale lunii decembrie.

7. *Biserica „Cuibul cu Barză“*, cu hramul „Sfântul Ştefan“, situată pe calea Ştirbei Vodă nr. 99 bis, în apropiere de Piaţa Virgiliu, a fost construită în 1760, prin strădania clucerului Dona şi a soţiei sale, Zamfira, pe locul unei biserici mai vechi. Reparată în 1853, renovată şi zugrăvită în 1877, sub îngrijirea arhitectului T. Dobrescu. În 1898 a fost supusă unor reparaţii capitale şi a fost pictată de preotul Vasile Damian. Până în 1853, biserica a fost acoperită cu şindrilă, unde o pereche de berze îşi făcuseră de mult timp un cuib, fapt pentru care locuitorii acestei mahalale i-au atribuit numele de biserica „Cuibul de Barză“. Declarată monument istoric.

Principalele edificii religioase din Bucureşti (existente în anul 2012):

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“ → Biserica „Dichiu-Tirchileşti“.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“ → Biserica „Kretzulescu“.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“ → Biserica „Pitar Moş“.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“ → Biserica „Răzvan“.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“ → Biserica „Silvestru“.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“-Flămânda, ctitorie din 1782 a fraţilor Istrate şi Constantin Kretzulescu şi terminată de breasla croitorilor în anul 1800. Reparaţii în anii 1869–1871, 1972–1974 şi 1983–1987. Picturile murale interioare, originare, au fost acoperite, în 1871, cu altele executate în ulei de Ştefan Stoenescu, iar în 1983–1987 s-au realizat alte picturi, în frescă, de Grigore şi Maria Popescu, păstrându-se câteva fragmente din pictura originară.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“-Icoanei a fost construită în anii 1745–1750, prin grija monahului Panait Băbeanu, pe locul unui schit din lemn ce data din 1681–1682 (în naosul bisericii exista o icoană cu chipul Maicii Domnului, lucrată şi ferecată în argint de Filip Nicolau în 1682 – icoană de la care a derivat numele de Biserica Icoanei). Zidită în 1745–1750, refăcută în 1784–1786 şi pictată în frescă la interior, biserica a suferit mari stricăciuni cauzate de cutremurul din 11 ian. 1838, dar a fost refăcută şi pictată în acelaşi an. În 1873, biserica a fost restaurată după planurile arhitectului Alexandru Orăscu, iar în 1889, prin grija lui Mihai Băbeanu, a fost supusă unor ample lucrări de restaurare (de la fundaţie). Atunci i s-a adăugat exonartexul, iar frescele au fost acoperite cu picturi în ulei, executate de Gheorghe Tattarescu. Actuala biserică a fost consolidată după cutremurul din 9/10 nov. 1940; a mai fost restaurată în anii 1965, 1977 şi 1989. Declarată monument istoric.

Biserica Albă, cu hramul „Sfântul Nicolae“, ctitorie din 1827 a preotului Dârvaş, pe locul unei biserici din 1602, are faţadele zugrăvite în alb (de unde şi denumirea de Biserica Albă) şi pereţii interiori cu picturi realizate de Gheorghe Tattarescu; se află pe Calea Victoriei, vizavi de hotelul „Radisson Blu“.

Biserica Amzei, cu triplu hram – „Buna Vestire“, „Sfântul Ierarh Nicolae“ şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena“, situată pe str. G-ral Christian Tell, colţ cu str. Biserica Amzei, în apropiere de Piaţa Amzei, a fost construită în perioada 1898–1901 (sfinţită la 21 oct. 1901) după planurile arhitectului Alexandru Săvulescu, prin strădania preotului Ilie Teodorescu. Biserica actuală a fost ridicată pe locul uneia mai vechi clădită, în 1810, prin grija lui Amza Năescu, cu banii unchiului său, polcovnicul (colonelul) Nicolae Dărăscu, lăsaţi prin testament în 1807 pentru acest unic scop. Biserica de azi este o clădire monumentală, în stil neobizantin, având multe ornamente din piatră şi cărămidă. În interior, pardoseala este realizată din mozaic policrom, iar pictura murală, originară, a fost executată în stil neobizantin, de Umberto Marchetti. Cele două strane arhiereşti, amvonul şi tâmpla (catapeteasma) au fost executate de sculptorul Gheorghe Babic.

Biserica „Antim“ → Mănăstirea „Antim“.

Biserica Armenească, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil“, situată pe Bd. Carol I, este o construcţie impunătoare, realizată după planurile arhitectului D. Maimarolu între 24 iul. 1911 şi 1915 (sfinţită la 6 sept. 1915). Primul lăcaş de rugăciune al armenilor din **B.** a fost ridicat în perioada 1581–1629 şi a persistat până în 1685. Pe locul bisericii actuale a existat o altă biserică, zidită în 1743, din iniţiativa domnului Mihai Racoviţă (prin hrisovul semnat de el la 16 febr. 1743), pe cheltuiala unui armean notabil din Istanbul, pe nume Harutiun amira Hovvian. Distrusă de un incendiu în 1781, biserica a fost refăcută din temelii, în timpul celei de-a doua domnii a lui Alexandru Ipsilanti (1796–1797), cu sprijinul urmaşilor lui Hovvian. În curtea bisericii de azi se află bustul generalului armean Andronic (1865–1927) – erou naţional –,

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“-Icoanei

Biserica „Sfântul Nicolae“ a fostei mănăstiri Mihai Vodă

Biserica Albă, cu hramul „Sfântul Nicolae“

realizat în bronz de H. Toroşian şi amplasat pe un soclu înalt din piatră.

Biserica Batiştei, cu dublu hram „Sfânta Ana" şi „Sfânta Parascheva", situată pe str. G-ral Praporgescu, colț cu str. Batiştei, a fost construită prima dată din lemn, în 1632–1634, de meseriaşii din această mahala şi refăcută, tot din lemn, după incendiul din 1694. Reconstruită în 1726–1727 şi mistuită de un incendiu în 1739, a fost refăcută cu ajutorul domnului Constantin Mavrocordat, în anii 1740–1741. În 1763–1764, vechea biserică a fost înlocuită cu actuala construcție, clădită din zid prin strădania vătafului Manciu. Tot atunci a fost executată pictura murală în frescă. Tâmpla din zid a fost distrusă de cutremurul din 11 ian. 1838, fiind înlocuită (în 1850) cu una din lemn. Biserica a fost supusă unor reparații capitale în 1883–1884, sub îngrijirea preotului Mina Bungețianu, căpătând strălucirea inițială. În 1940, pictura a fost restaurată, iar în 1995–1996 au fost executate lucrări de consolidare a bisericii şi de spălare a picturii. Declarată monument istoric. În curtea bisericii se află un stejar care a depăşit 200 de ani de existență, declarat monument al naturii.

Biserica Bărăția, aparținând cultului romano-catolic, cu un turn de poartă, a fost construită în anii 1581–1629 de comunitatea armeană catolică şi reconstruită în 1850.

Biserica „Boteanu", cu triplu hram – „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", „Sfântul Gheorghe" şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", situată pe str. Boteanu, vizavi de hotelul Lido, a fost construită în anii 1908–1911 pe locul unei biserici mai vechi ce data din 1760.

Biserica „Bucur", cu hramul „Sfinții Atanasie şi Chiril", situată pe o colină de pe malul drept al Dâmboviței, a fost construită în prima jumătate a sec. 17 ca paraclis sau capelă a cimitirului mănăstirii Radu Vodă, pe locul unei vechi bisericuțe din lemn atribuită legendarului cioban Bucur – care, conform tradiției, ar fi întemeiat aşezarea **B**. Biserica, de dimensiuni modeste (9 m lungime şi 5 m lățime), apare consemnată pe o hartă a **B.** datând din 1844–1846. Are fațadele drepte, împodobite cu arcaturi polilobate, turla sub forma unei ciuperci, şi un pridvor cu aspect de prispă țărănească. Biserica a fost renovată în 1869, în 1909–1910 şi consolidată şi restaurată în anii 2007–2010.

Biserica Bulgară, cu hramul „Sfântul Ilie", situată pe str. Doamnei nr. 18, a fost zidită în 1725 prin strădania clucerului Radu Colțea. Reclădită în 1841 de Lazăr Kalenderoğlu şi renovată în 1954 prin grija Patriarhului Iustinian Marina, când picturile au fost spălate de Nicolae Stoica. Biserica a fost resfințită (după ultima renovare) la 26 oct. 1954 de către Patriarhul Iustinian împreună cu Patriarhul Kiril al Bulgariei.

Biserica „Bucur"

Biserica „Capra" → *Capitolul Biserici mutate/translate.*

Biserica „Caşin" (sau *Parcul Domeniilor*), cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", situată într-o mică piațetă, la intersecția Bd. Mărăşti cu str. Caşin, în apropiere de Arcul de Triumf, vizavi de Stadionul Tineretului „Iolanda Balaş-Söter", a fost construită în anii 1935–1937 după planurile arhitectului Dumitru Ionescu Berechet, prin strădania inginerului Liviu Ciulley, şi desăvârşită, treptat, în anii care au urmat. Este un monument de arhitectură, cu cinci turle, coloane din marmură, arcade din piatră la pridvor. Icoana hramului, de pe fațada principală de deasupra intrării, este realizată în mozaic de Murano. În interior, pardoseala este din marmură, iar decorația murală executată în mozaic de Murano, placat cu marmură. Catapeteasma şi cafasul sunt realizate din marmură.

Biserica „Colțea", cu dublu hram „Sfinții Trei Ierarhi" şi „Sfânta Parascheva", situată pe Bd. I. C. Brătianu, lângă spitalul Colțea şi vizavi de palatul Suțu, a fost construită în anii 1698–1702 prin strădania spătarului Mihai Cantacuzino, pe locul uneia din lemn ridicată de slugerul Udrea Doicescu, stăpânul acestor locuri, ce au fost moştenite după moartea sa de către clucerul Colțea Doicescu. Se evidențiază prin arhitectura în stil baroc italienesc, cu elemente autohtone, fiind unul dintre primele edificii religioase din Țara Românească în ornamentația căruia, pe lângă elemente decorative vegetale (frunze, flori, vrejuri), apar figuri de păsări, animale şi oameni cu semnificații simbolice. Pe portalul din piatră sunt înfățişate siluetele Sfinților Evanghelişti şi animale fantastice. Biserica a cunoscut lucrări de refacere şi renovare după incendiul din

Biserica Batiștei

Turnul bisericii „Bărăția"

1739 şi după cutremurul din 11 ian. 1838, păstrând la interior picturi murale executate în 1871 de Gheorghe Tattarescu. Turnul Colței, care forma motivul principal al intrării în curtea bisericii, construit în 1715, grav avariat de cutremurul din 14 oct. 1802, şi mai ales de cel din 11 ian. 1838, a fost demolat în 1888 de administrația locală pentru a se crea noul bulevard. Biserica a fost renovată în anii 2005–2007. În apropierea bisericii se află statuia spătarului Mihai Canatcuzino, dezvelită în 1869, operă din anii 1865–1869 a sculptorului Karl Storck.

Biserica Cotroceni → Capitolul Biserici demolate.

Biserica „Cuibul cu Barză" → Capitolul Biserici mutate/translate.

Biserica „Curtea Veche", cu hramul „Buna Vestire", situată în fosta Piață de Flori, vizavi de Hanul lui Manuc, este cel mai vechi edificiu religios din **B.** păstrat până în prezent, ctitorie a domnului Mircea Ciobanul din perioada celei de-a treia domnii (1558–1559). Lăcaşul a fost terminat de fiul acestuia, Petru cel Tânăr împreună cu frații săi, Mircea şi Radu. Biserica are fațadele decorate cu o alternanță de cărămizi aparente şi fâşii înguste de tencuială, iar la interior păstrează picturi murale executate în 1847–1853 de Constantin Lecca şi Mişu Popp. Biserica a suferit nenumărate renovări, în urma unor invazii (1659), cutremure (1802, 1838), sau incendii (1847), dar cea mai însemnată şi mai atentă restaurare a fost efectuată în 1928–1935 de către Comisiunea Monumentelor Istorice, sub conducerea arhitectului Horia Teodoru care a căutat să-i redea înfățişarea inițială. Biserica „Buna Vestire" a Curții Domneşti a fost „biserica de mir" a Țării Româneşti în perioada dintre jumătatea sec. 16 şi până în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu (1842–1848); aici aveau loc fastuoasele ceremonii de „ungere a domnilor" Țării Româneşti. Declarată monument istoric.

Biserica cu Sfinți, cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel", numită şi „Biserica cu Sibile" sau a „Sibilelor", deoarece partea superioară a fațadei are picturi ce înfățişează o serie de filosofi antici (Tucidide, Platon, Plutarh ş.a.) şi sibile (sibila este un nume atribuit în Antichitatea greco-romană unor femei legendare care aveau darul profeției), este situată într-o mică piațetă de pe Calea Moşilor, în spatele fostului hotel „Modern". Ea a fost zidită la sf. sec. 17 prin strădania preotului Firea, care a închinat-o Mitropoliei la 15 febr. 1696. Suferind stricăciuni importante, a fost rezidită în timpul domniei lui Nicolae Mavrocordat (1715–1716, care apare într-un tablou votiv printre ctitori), şi restaurată în 1728 de către Mitropolitul Daniel. Refăcută după cutremurul din 11 ian. 1838, biserica a mai conoscut ample lucrări de restaurare abia în perioada 1912–1931, ce au fost conduse de arhitectul Grigore Cerchez. Reparată şi consolidată în 1995–1996.

Biserica „Cuțitul de Argint," cu hramul „Schimbarea la Față", a fost construită în anii 1906–1910 după planurile arhitectului Nicolae Ghika-Budeşti, are o siluetă elegantă şi motive decorative asemănătoare bisericii „Sfântul Nicolae"-Domnesc din Iaşi.

Biserica „Darvari" → Biserica „Schitul Darvari".

Biserica „Delea Nouă"-Calist, cu dublu hram – „Buna Vestire" şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", situată pe str. Delea Nouă, nr. 1, a fost construită în perioada 1872–1875 (pe locul uneia din lemn, ridicată în anii 1790–1798) pe cheltuiala enoriaşilor şi a vicarului Calist Stratonichios. Lucrările s-au terminat în iarna anului 1875, iar sfințirea s-a făcut la 25 mart. 1876. Biserica a cunoscut lucrări de restaurare în 1974 şi după cutremurul din 4 martie 1977. Picturile murale interioare au fost spălate în 1975–1976 şi după cutremurul din 1977.

Biserica „Delea Veche", cu hramul „Sfânta Treime", situată pe str. Delea Veche nr. 29A, a fost construită în perioada 24 iun. 1894–2 mai 1896, cu ajutorul enoriaşilor şi al Mitropolitului Ghenadie Petrescu, pe locul unei biserici mai vechi, grav avariată de cutremurul din 11 ian. 1838. Reparată şi pictată în 1923–1925 (pictor C. Vasilescu).

Biserica „Dichiu-Tirchileşti", cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", situată pe str. Icoanei, colț cu str. Comănița, în apropiere de Piața Gemeni, este ctitoria (din 1773–1775) unui monah (care era dichiu – adică mai mare peste călugării de la Sfânta Mitropolie), ajutat de un drept-credincios pe nume Tirchilă, de la care derivă şi numele bisericii (Dichiu-Tirchileşti). În 1880, bisericii i s-a adăugat o turlă mai mică, din lemn, acoperită cu tablă care are şi rol de clopotniță. Biserica a fost reparată la exterior şi pictată la interior în anii 1949–1953.

Biserica „Dintr-o zi", cu hramul „Sfântul Nicolae", situată lângă Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" (fostul Institut de Arhitectură „Ion Mincu"), pe str. Academiei nr. 22. Biserica numită „Dintr-o zi", se pare, pentru motivul că în ziua în care i s-a pus temelia a fost şi târnosită, a fost construită în anul 1702 prin strădania doamnei Marica, soția lui Constantin Brâncoveanu. Distrusă parțial de un incendiu în 1825,

Biserica „Colțea"

Biserica „Curtea Veche" cu hramul „Buna Vestire"

a fost refăcută în 1827. Declarată monument istoric şi de arhitectură.

Biserica Doamnei, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", a fost terminată în 1683 prin strădania doamnei Maria şi a soţului ei, domnul Şerban Cantacuzino. Este o construcţie din cărămidă, cu faţadele decorate cu două registre de firide oarbe, înconjurate de ciubuce rotunjite, şi un pridvor cu opt coloane din piatră. Interiorul bisericii păstrează fragmente de pictură murală executată în frescă, în sec. 17, de pictorul grec Konstantinos Mina, ajutat de zugravul Ioan. Biserica a fost reparată după cutremurele din 8 mai 1738 şi 14 oct. 1802, precum şi după incendiul din 1847. Consolidată şi renovată în anii 1996–1998.

Biserica „Domniţa Bălaşa", cu hramul „Înălţarea Domnului", situată pe malul drept al Dâmboviţei, în apropiere de Piaţa Unirii, în vecinătatea Tribunalului Capitalei, este o construcţie impunătoare, în stil neo-românesc, ridicată în anii 1881–1885 după planurile arhitectului Alexandru Orăscu, pe locul unei biserici mai vechi, zidită în anii 1750–1751, prin strădania Domniţei Bălaşa, fiica lui Constantin Brâncoveanu. Prima biserică suferise o reparaţie în 1831, făcută de banul Grigore Brâncoveanu, şi o reconstrucţie în 1838–1842 realizată (după cutremurul din 11 ian. 1838) din iniţiativa doamnei Safta Brâncoveanu – prin osârdia căreia a fost construit şi Spitalul Brâncovenesc (demolat în 1984). Afectată grav de o inundaţie catastrofală a Dâmboviţei, biserica zidită în anii 1838–1842 a fost demolată, pe locul ei fiind construită (în anii 1881–1885) biserica actuală care păstrează în interior picturi murale executate în stil neo-renascentist de către pictorii vienezi Kott şi Rihofsky; pe peretele dinspre Apus există un valoros tablou votiv care îi înfăţişează pe Maria Brâncoveanu, Domniţa Bălaşa şi Constantin Brâncoveanu ca ctitori ai primei biserici, iar pe peretele din dreapta un alt tablou votiv reprezentând pe Zoe Brâncoveanu, banul Grigore Brâncoveanu, Safta Brâncoveanu şi banul Manolache Brâncoveanu ca restauratori ai vechii biserici. Biserica a fost supusă unor lucrări de consolidare şi restaurare în anii 1959–1962 şi după cutremurul din 4 mart. 1977 (resfinţită la 16 aug. 1994), iar picturile murale au fost restaurate de Grigore Stoenescu şi Brânduş Iorgulescu. Biserica este declarată monument de arhitectură. Aici se află mormintele principeselor Domniţa Bălaşa († 1761) şi Zoe Brâncoveanu-Bibescu (1805–1892), soţia lui Gheorghe Bibescu. Mormântul principesei Zoe Brâncoveanu este însoţit de un monument al acesteia, realizat de sculptorul francez Jules Roulleau. În curtea bisericii se află statuia, în mărime naturală, a Domniţei Bălaşa, ridicată pe un soclu din piatră, operă din 1881 a sculptorului Karl Storck.

Biserica „Elefterie"-Nou → Biserica „Sfântul Elefterie-Nou" şi „Sfântul Gheorghe".

Biserica „Elefterie"-Vechi → Biserica „Sfântul Elefterie"-Vechi.

Biserica „Flămânda" → Biserica „Adormirea Maicii Domnului"-Flămânda.

Biserica „Foişor" → Biserica „Oborul Vechi".

Biserica „Fundenii Doamnei", cu hramul „Sfântul Elefterie", situată pe malul de nord al lacului Fundeni, este un edificiu realizat prin strădania spătarului Mihai Cantacuzino, terminată la 1 mai 1699, a cărei particularitate constă în plastica decorativă a faţadelor, a căror suprafaţă este împărţită în trei registre separate între ele prin brâuri continui, formate din câte un ciubuc gros, tencuit în forma unor solzi de peşte, prins între două ciubuce mai mici cu aspect de frânghie. În pridvor se păstrează o compoziţie care înfăţişează „Judecata de Apoi" realizată de Pârvu Mutu. Biserica a fost restaurată în 1860 de Maria Ghica şi supusă unor ample lucrări de consolidare şi restaurare în anii 1997–2003.

Biserica „Ghica-Tei" sau *„Teiul Doamnei"*, cu hramul „Înălţarea Domnului", este un edificiu a cărui construcţie s-a terminat în 1833, prin strădania domnului Grigore Dimitrie Ghica şi a fiului său Dimitrie (zis Mitică Beizadea), şi care avea funcţia de paraclis al Palatului domnesc al lui Grigore Ghica, aflat în apropiere. Interesant monument de arhitectură, cu totul aparte, deoarece are o formă uşor eliptică ce se abate de la stilul normal al arhitecturii religioase din Ţara Românească. În curte se află mai multe morminte, între care şi cel al lui Grigore Dimitrie Ghica († 1835) – sub forma unui cub de piatră sprijinit pe patru cariatide.

Biserica Greacă, cu hramul „Buna Vestire", situată într-o mică piaţetă, pe colţul format de intersecţia Bd. Ferdinand cu Bd. Pake Protopopescu, în apropiere de biserica „Olari", este o construcţie cu arhitectură severă, realizată în anii 1893–1900 de guvernul grec pentru Ambasada Greciei din Bucureşti. Biserica are înfăţişarea clasică a unui vechi templu ionic.

Biserica „Iancu Nou"-Bălăneanu, cu dublu hram – „Sfântul Haralambie" şi „Sfântul Nicolae", situată pe şos. Mihai Bravu nr. 119, în apropiere de Piaţa Iancului, a fost zidită în 1873 prin strădania lui Stanciu Ioan Bălăneanu şi pe cheltuiala enoriaşilor din cartier. Renovată şi pictată în ulei în anul 1912. Picturile murale interioare au fost refăcute în 1959 de pictorul Gheorghe Vânătoru. Clopotniţă (1928).

Biserica Icoanei → Biserica „Adormirea Maicii Domnului"-Icoanei.

Biserica „Ienei" (sau „Ianei") → Capitolul Biserici demolate.

Biserica Italiană, aflată pe Bd. N. Bălcescu nr. 23, este un edificiu construit în anii 1920–1930 după planurile arhitectului Stoppa, în stilul bazilicilor romane.

Biserica „Izvorul Tămăduirii"-Mavrogheni, situată pe str. Monetăriei, vizavi de aripa nordică a Muzeului Ţăranului Român, în apropierea Parcului Kiseleff, este ctitoria din 1785–1787 a voievodului Nicolae Mavrogheni şi a soţiei sale, Maria. Deteriorată de cutremurul din 11 ian. 1838, a fost reparată în 1847, apoi în 1890, de Epitropie cu ajutorul enoriaşilor, şi reparaţii capitale în 1902, prin strădania Epitropiei. În perioada 1971–1973 a fost renovată şi apoi repictată de pictorul Constantin Ioanid. Afectată de cutremurul din 4 mart. 1977, a fost restaurată ulterior. În curtea bisericii se află un monument ridicat la 8 aug. 1913,

Biserica Italiană

de Ministerul Cultelor şi al Instrucţiunii, în memoria lui Ion Heliade Rădulescu (1802–1872). Pe acest monument este înscris: „Marele luminator al neamului românesc şi luptător pentru drepturile lui", iar sub acesta – *Non omnis moriar*.

Biserica „Izvorul Tămăduirii" – Uranus → Capitolul Biserici demolate.

Biserica „Kretzulescu", cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", aflată pe Calea Victoriei, lângă fostul Palat Regal, este un valoros monument de arhitectură ridicat în anii 1720–1722 (sfinţită la 30 sept. 1722), prin grija marelui logofăt Iordache Kretzulescu şi a soţiei sale Safta (una dintre fiicele lui Constantin Brâncoveanu). Biserica a fost restaurată în 1815, în 1859–1860 (perioadă în care a fost realizată şi pictura murală din interior de către Gheorghe Tattarescu) şi în 1935–1936 (sub îngrijirea arhitectului Ştefan Balş), când a fost înlăturată tencuiala de pe pereţii exteriori şi lăsată cărămida aparentă. Un frumos brâu de piatră sculptată îi împarte faţadele în două registre decorate cu firide oarbe. La intrare are un pridvor larg, sprijinit pe şase coloane din piatră. Reparată şi restaurată în anii 1942–1943 şi 1996–2003.

Biserica Luterană sau *Biserica Reformată*, situată pe strada Luterană, colţ cu strada Ştirbei Vodă, în spatele hotelului „Radisson Blue" (fost hotel „Bucureşti"), este o construcţie zveltă, începută în 1751, în timpul domniei lui Grigore II Ghica şi terminată, după mai multe oprelişti, în 1771, în timpul lui Alexandru Ipsilanti.

Biserica „Manea Brutaru", cu triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Sfântul Gheorghe" şi „Naşterea Maicii Domnului", situată pe str. G-ral Budişteanu nr. 4, a fost construită în 1786–1787 prin osârdia mitropolitului Kiriu Kir Cosma, pe cheltuiala negustorului Gheorghe V. Ioniţă şi a lui Manea Brutaru (starostele brutarilor din acea vreme), pe locul unei biserici din lemn ridicată în 1777. Biserica a fost reparată în 1858. Declarată monument istoric.

Biserica „Mavrogheni" → Biserica „Izvorul Tămăduirii"-Mavrogheni.

Biserica mănăstirii Cotroceni → Capitolul Biserici demolate.

Biserica „Mărcuţa", cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", a fostei mănăstiri Mărcuţa care a funcţionat până în 1864, este un vechi monument istoric şi de arhitectură zidit în anii 1586–1587 cu cheltuiala marelui logofăt Dan (devenit vistiernic în 1594, în timpul domniei lui Mihai Viteazul). Reparată în perioada domniei lui Constantin Brâncoveanu, de către jupâneasa Vişana, fata armaşului Marcu (numită şi Mărcuţa) şi nepoata logofătului Dan, biserica are un pridvor adăugat în 1733 prin bunăvoinţa domnului Grigore II Ghica şi a Mitropolitului Ungro-Vlahiei, Kir Ştefan, precum şi un turn-clopotniţă din aceeaşi perioadă care reprezintă poarta de intrare în interiorul curţii mănăstireşti, curte înconjurată de ziduri înalte (6–8 m) din cărămidă, datând din 1775. Faţadele sunt împărţite de un brâu median în două registre, decorate cu firide oarbe, iar deasupra pisaniei sunt pictaţi Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil. Biserica păstrează la interior câteva fragmente mici de picturi din sec. 16 şi tablourile votive înfăţişând pe armaşul Marcu, pe domnii Grigore II Ghica (cu soţia sa Joiţa şi cei cinci copii) şi Constantin Ipsilanti cu soţia. Biserica a fost reparată şi înfrumuseţată în timpul lui Matei Basarab (1632–1654), Şerban Cantacuzino (1678–1688), în 1952 şi 1966–1967. Între 1829 şi 1924 la mănăstirea Mărcuţa a funcţionat un spital pentru bolnavii alienaţi mintal, iar în timpul domniei lui Caragea Vodă (1812–1818), respectiv în 1813, când a izbucnit epidemia de ciumă care a durat peste un an, cunoscută sub numele de „Ciuma lui Caragea", la Mărcuţa a funcţionat un lazaret. În imediata apropiere a bisericii Mărcuţa, în afara zidului de incintă, a fost construită o nouă biserică, având hramul „Înălţarea Domnului", în perioada 1999–2003.

Biserica „Mântuleasa", cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", situată la intersecţia străzilor Mântuleasa şi Pictor Romano, a fost zidită în anii 1732–1734 prin osârdia lui Manta Precupeţul şi soţiei sale Stanca. Numele bisericii, ca de altfel şi cel al întregului cartier, derivă de la numele ctitoriţei – Stanca lui Manta sau Mântuleasa. Biserica, ce păstrează la interior picturi murale din sec. 18, a cunoscut ample lucrări de restaurare în 1924–1930 prin grija Comisiunii Monumentelor Istorice şi a arhitectului Nicolae Zane şi în anii 2007–2010. Declarată monument istoric şi de arhitectură.

Biserica „Mihai Vodă" → Capitolul Biserici mutate/ translate.

Biserica „Naşterea Maicii Domnului", situată pe Calea Dorobanţilor, vizavi de liceul „Ion Luca Caragiale", a fost construită în anii 1912–1915 prin osârdia soţilor Vitan şi Maria Gănciulescu (iniţiatori şi ctitori) cu ajutorul enoriaşilor şi sfinţită la 14 oct. 1915. Deteriorată de cutremurul din 10 nov. 1940 a fost refăcută în cursul anului 1941 prin priceperea şi cheltuiala inginerului constructor Emil Prager cu ajutorul enoriaşilor (turlele au fost construite din nou). În acelaşi an (1941) a fost efectuată şi zugrăveala. Renovată în 1997–1998.

Biserica „Naşterea Maicii Domnului" → Biserica „Zlătari".

Biserica „Negustori", cu hramul „Sfântul Nicolae", situată pe str. Teodor Ştefănescu nr. 5, în apropiere de Piaţa Rosetti, a fost zidită în 1725–1726 pe locul unei biserici din lemn, menţionată documentar la 24 apr. 1665, care a fost mistuită de un incendiu în 1718. Printre

Biserica „Kretzulescu"

Biserica „Naşterea Maicii Domnului"-Dorobanţi

ctitori se numără Simeon (Cupeț/negustor), Radu Piteşteanu (negustor), Stoica (abagiu), Stanciu (cojocar), logofătul Iane şi căpitanul Axente. După cutremurul din 11 ian. 1838 a fost reparată şi restaurată pe cheltuiala marelui agă Manuil Serghiadi (înmormântat în tindă). Reparată din nou în 1867–1870, în 1888 (pe cheltuiala lui Emanoil Protopopescu Pake, fostul primar al Capitalei) şi în 1942 (după stricăciunile provocate de cutremurul din 9/10 nov. 1940). În tindă se păstrează fragmente de picturi originare, executate de Pârvu Mutu şi ucenicii săi, iar în naos, pronaos şi altar sunt picturi realizate, peste cele vechi, de Gheorghe Tattarescu. Declarată monument istoric în anul 1953.

Biserica „Oborul Nou", cu dublu hram – „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" şi „Adormirea Maicii Domnului", situată pe str. Popa Lazăr, în apropiere de Piața Obor, a fost construită în perioada 30 mai 1853–18 sept. 1854 prin strădania lui Costache Deftu (Deftulescu) şi a soției sale, Anastasia. Repictată în 1913 de către Ion Simionescu şi reparată în 1943. Picturile au fost spălate în 1963. Pe lângă această biserică a funcționat o şcoală între 1896 şi 1907.

Biserica „Oborul Vechi", cu hramul „Sfinții Ioachim şi Ana", situată vizavi de Foişorul de Foc, a fost construită în anii 1760–1768 prin grija mitropolitului Grigore al II-lea, având un pridvor adăugat în 1938, când a fost restaurată biserica. Biserica păstrează în pridvor fragmente de pictură în frescă executate de Dumitru Belizarie, iar în altar există o cruce din piatră, înaltă de 5 m, ridicată în 1719 de către serdarul Matei Mogoş „pentru a îmblânzi urgia cerească şi pentru încetarea ciumei şi foametei abătute asupra oraşului" (scrierea de pe cruce este cu litere chirilice). Zidirea bisericii a fost astfel făcută încât crucea lui Matei Mogoş să fie cuprinsă în interiorul altarului. În biserică există şi o frumoasă icoană cu chipurile sfinților Ioachim şi Ana, donată de Alexandru Ipsilanti. Biserica este declarată monument de arhitectură. Restaurată în anii 1997–2004.

Biserica „Olari" → Capitolul Biserici mutate/translate.

Biserica „Olteni" → Capitolul Biserici demolate.

Biserica „Oțetari" → Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Mare Mucenic Haralambie".

Biserica Patriarhiei, cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena", situată pe Dealul Mitropoliei, este o construcție de mari dimensiuni (28 m lungime la interior şi 14,60 m lățime în pronaos) ridicată în anii 1654–1658 prin grija domnului Constantin Şerban Basarab şi târnosită în grabă în luna mai 1658 (fără să fi fost întrutotul terminată), la ceremonie luând parte şi Patriarhul Antiohiei. În timpul domniei lui Radu Leon (1664–1669) această biserică a devenit sediul Mitropoliei Țării Româneşti, mutat în sec. 16 de la Târgovişte, mai întâi, la mănăstirea „Sfântul Gheorghe"-Vechi şi apoi la mănăstirea Radu Vodă. Într-un hrisov emis la 8 iun. 1668 de Radu Leon reiese că biserica „... o am zugrăvit şi o am înfrumusețat cu toată podoaba". De plan trilobat, cu pronaos lărgit şi cu patru turle deasupra edificiului, biserica Patriarhiei este o reproducere aproape fidelă a bisericii episcopale din Curtea de Argeş, dar se deosebeşte de aceasta prin dimensiunile ei mai mari şi prin pridvorul larg deschis, sprijinit pe 12 coloane de zid. Fațadele sunt decorate cu două registre de arcade oarbe separate de un brâu median din piatră, compus din trei ciubuce care se răsucesc din loc în loc. Arcadele oarbe din registrul inferior sunt simple, iar cele din registrul superior sunt mai înguste şi grupate câte două. Brâul median este prins între două şiruri de cărămizi dispuse sub forma unor dinți de ferăstrău. Biserica a fost restaurată în 1799, 1834–1839, 1850, 1886 pierzându-şi de fiecare dată vechile picturi şi suferind unele modificări şi adăugiri. Cele mai importante reparații şi restaurări au fost efectuate de Comisiunea Monumentelor Istorice în 1935–1939 (când s-au înlăturat geamlâcul pridvorului şi cele trei pridvoraşe) şi în 1959–1962, când biserica a căpătat o înfățişare apropiată de cea inițială, prin executarea unor picturi proaspete. Din vechile fresce, zugrăvite în 1668, nu s-a păstrat decât icoana hramului, pictată în firida de deasupra uşii din pridvor. Deasupra pridvorului, de jur-împrejur, se găsesc mai multe picturi (executate în 1935–1939 de Dumitru Belizarie), care înfățişează chipuri de îngeri, profeți şi pe cei 12 Apostoli. În pronaos se află tabloul votiv cu portretele lui Constantin Şerban Basarab şi Radu Leon, cu soțiile lor, precum şi cu portretele mitropoliților care au refăcut sau au reparat biserica, inclusiv Patriarhul Miron Cristea. Tot în pronaos se află o raclă din argint, împodobită cu reliefuri, în care se află moaştele Sfântului Dimitrie Basarabov – sfânt protector al oraşului **B.** – aduse din Bulgaria (la 13 iul. 1774) de către generalul rus Saltikov şi dăruite Mitropoliei. Turnul-clopotniță din fața bisericii a fost construit în 1698 prin grija lui Constantin Brâncoveanu şi restaurat în 1958. Biserica Patriarhiei este lăcaşul în care se desfăşoară ceremoniile religioase oficiale. În 1688, la tiparnița care funcționa pe lângă Mitropolie, a văzut lumina tiparului celebra lucrare *Biblia de la Bucureşti* – prima traducere integrală a *Bibliei*, în limba română, datorată fraților Şerban şi Radu Greceanu şi tipărită din inițiativa lui Şerban Cantacuzino. Lucrarea, declarată monument al limbii române vechi, a avut un rol important în dezvoltarea limbii române literare.

Biserica Patriarhiei

Biserica Paraclis a Patriarhiei, construită în a doua jumătate a sec. 17, a suferit o refacere importantă în 1723 (inclusiv zugrăveala) prin grija domnului Nicolae Mavrocordat şi a mitropolitului Daniil, care sunt înfățişați în chip de ctitori pe peretele vestic. Turla paraclisului a fost refăcută în 1961.

Biserica „Pitar Moş", cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", situată pe strada Dionisie Lupu nr. 45, este o ctitorie din 1795 a lui Moş Sârbul Pitarul şi a preotului Ivaşcu. Restaurată în 1898 şi 1964. Declarată monument istoric.

Biserica „Plumbuita" → Mănăstirea „Plumbuita".

Biserica „Popa Tatu”, cu hramul „Sfântul Nicolae”, situată pe str. General Berthelot nr. 51, a fost construită în anul 1682 pe locul uneia din lemn. Numele de Popa Tatu îl poartă din anul 1810 după acela al preotului paroh care oficia slujbele religioase în acea vreme. Reparată după cutremurele din 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838 şi restructurată în 1870–1879 – perioadă în care au fost refăcute picturile murale interioare de către G. Ioanid. Reparată şi după cutremurul din 9/10 nov. 1940.

Biserica „Precupeții Noi”, cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului” şi „Sfântul Nicolae”, situată pe str. G-ral Ernest Broşteanu nr. 12, vizavi de aripa nouă a Academiei de Ştiințe Economice, a fost zidită în 1814 prin osârdia şi pe cheltuiala măcelarului Bârcă (ajutat şi de enoriaşi), pe locul unei biserici din lemn, ctitorită în 1713 de Constantin Miluescu. Biserica actuală a fost zugrăvită în 1865 şi a fost supusă unor reparații în 1877. În 1893 a fost repictată de zugravul Anton Serafim (1838–1911, cel care a pictat şi biserica „Sfântul Vasile” din Calea Victoriei nr. 198). În 1914, a fost electrificată, iar în 1921 i s-a reparat acoperişul şi s-a spălat pictura. Tot în 1921, Ministerul de Război a donat acestei biserici un clopot turnat la Uzinele Reşița. A mai fost reparată şi i s-a spălat pictura după cutremurul din 10 nov. 1940 şi în anul 1968. Are frumoase vitralii cu chipurile Sfintei Filofteia, Sfântului Vasile cel Mare ş.a.

Biserica „Precupeții Vechi”, cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților”, situată pe str. Mihai Eminescu, colț cu str. Toamnei, în apropiere de Piața Gemeni, este ctitoria din 1773 a ieromonahului Gheorghe. Renovată în 1906–1909 prin grija preotului Popian şi pictată în ulei, în 1932, de Iosif Keber. Afectată de cutremurul din 10 nov. 1940, biserica a fost reparată în 1943 prin strădania lui Ioan T. Slăvescu, iar pictura restaurată de pictorii I. Dogărescu şi I. Hermeneanu. Lucrări de renovare şi de restaurare a picturilor au mai fost efectuate în anii 1963–1964 (sfințită la 22 nov. 1964). Lângă biserică se află statuia lui Tudor Vladimirescu, realizată în bronz de către sculptorul Teodor Burcă, în anul 1934.

Biserica „Radu Vodă” a mănăstirii cu acelaşi nume (numită la început „Sfânta Troiță”), cu hramul „Sfânta Treime”, situată pe str. Radu Vodă nr. 24A, pe o colină înaltă de 75 m, este ctitoria din anii 1568–1577 a lui Alexandru II Mircea, fiul lui Mircea Ciobanul. În perioada aug.–sept. 1595, turcii au pus stăpânire vremelnică pe mănăstire transformând-o în cetate pentru a servi ca punct de apărare în fața viguroasei contraofensive dezlănțuită de Mihai Viteazul. Victoria obținută de către Mihai Viteazul la Târgoviște, la 6–8 oct. 1595, şi ocuparea Bucureştiului (la 12 oct. 1595) de către un detaşament moldovenesc, condus de către domnul Ştefan Răzvan, au silit armatele turceşti să se retragă în grabă spre Giurgiu, timp în care ienicerii şi spahiii lui Sinan paşa au aruncat în aer biserica mănăstirii Radu Vodă şi clădirile anexe, au incendiat şi au jefuit oraşul. Mănăstirea a rămas în ruină până în 1613, când Radu Mihnea, domn al Țării Româneşti, a poruncit să se reconstruiască biserica din temelii, zidirea ei terminându-se în anul 1624, iar de atunci biserica avea să-i poarte numele. Fiul şi urmaşul său la tron, Alexandru Coconul (1623–1627), a zugrăvit şi înfrumusețat biserica pe care un sol polonez, Jerzy Krasinsky, o descria, în 1636, ca fiind o „biserică foarte frumoasă ca arhitectură şi zugrăveală”. Biserica mănăstirii Radu Vodă a suferit repetate renovări în sec. 17–19, păstrând la interior fragmente de picturi murale executate de Gheorghe Tattarescu, precum şi mai multe morminte acoperite cu lespezi din piatră sau marmură printre care se află mormântul ctitorului Radu Mihnea († 13 ian. 1626 la Hârlău şi îngropat aici în ziua de duminică 5 febr. 1626), cel al lui Vlad Voievod, fiul lui Mihnea Turcitul, al domniței Elena (probabil fiica lui Alexandru II), al Patriarhului Iustinian Marina şi mormintele unor boieri din sec. 18–19. În anul 1933 s-au executat ample lucrări de reparații ale complexului monahal sub conducerea arhitecților Nicolae Ghika-Budeşti şi V. Moisescu, iar ultima restaurare s-a făcut în anii 1969–1974, prin grija Înalt Prea Sfințitului Iustinian Marina, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1948–1977), perioadă în care s-au refăcut picturile murale interioare de către arhimandritul Sofian Boghiu şi pictorul Vasile Caraman. Biserica a fost resfințită la 11 iun. 1979 şi declarată monument istoric. Biserica are un pridvor din piatră, construit în anul 1714, caracterizat prin linii sobre şi simple, o turlă principală pe naos, luminată de 12 ferestre înguste şi trei turle pe pronaos, luminate de câte opt ferestre înguste. La interior, biserica este de 38 m lungime, 17 m lățime şi 17 m înălțime la cornişa turlei mari, iar pereții au 1,50 m grosime. Turnul-clopotniță, înalt de 25 m, a fost refăcut după cutremurul din 14 oct. 1802. Mănăstirea Radu Vodă a fost desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959 şi reactivată în 1998. La 25 ian. 2002 a fost pusă piatra de temelie a noii clădiri a Seminarului Teologic, urmând ca vechiul edificiu al Seminarului Teologic, construit în 1893, să primească altă destinație. În biserică se păstrează racla cu părți din moaştele Sfântului Nectarie la care credincioşii vin să se roage pentru vindecarea cancerului.

Biserica „Răzvan”, cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului” şi „Sfânta Filofteia”, situată pe Calea Moşilor, în zona Pieței Sfântul Gheorghe, în spatele bisericii „Sfântul Gheorghe”-Nou, este o modestă, dar frumoasă ctitorie a domnului moldovean Ştefan Răzvan, care, cu ocazia scurtei sale şederi în **B.**, în 1595, ca aliat al lui Mihai Viteazul împotriva turcilor, a inițiat şi a lăsat bani pentru ridicarea acestui sfânt lăcaş care-i poartă numele. Refăcută în 1635–1647 şi apoi rezidită în 1705–1706 (sfințită în sept. 1706) prin strădania vel-agăi Ianache Văcărescu şi a soției sale Stanca. Distrusă de incendiul din 23–24 mart. 1847, a fost refăcută în 1857–1859 şi pictată de Constantin Lecca şi Mişu Popp.

Biserica Rusă, cu hramul „Sfântul Nicolae”, situată pe strada Ion Ghica, lângă Ambasada Republicii Cehe, este un edificiu ridicat în stil rusesc (1905–1906), din inițiativa ambasadorului rus Ghiers. Picturile murale interioare (1 150 m^2) au Constantin Lecca, Mişu Popp şi

Biserica „Sfânta Treime” a mănăstirii „Radu Vodă”

fost realizate în ulei mat de către pictorul rus Vasiliev, iar catapeteasma a fost construită la Moscova după modelul celei de la biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" din Kremlin. Picturile murale au fost spălate în 1948 şi 1967. În ian. 1992, Biserica Rusă a redevenit paraclis universitar.

Biserica „Sărindar" → Cercul Militar Național.

Biserica „Scaune", cu dublu hram – „Naşterea Maicii Domnului" şi „Adormirea Maicii Domnului", situată în spatele spitalului Colțea, pe str. Scaune, este ctitoria din 8 sept. 1611 a lui Atanasie din Tărnovo. Numită inițial Biserica Măcelarilor şi Săpunarilor, ea apare menționată documentar, prima oară, la 5 iun. 1675 şi apoi în 1701. Restaurată şi zugrăvită în 1843 de paharnicul Ioan Costacopolu. Între 1910 şi 1939 a fost lăsată în părăsire. Restaurată în perioada 1939–1944 (pictura a fost spălată şi restaurată în 1944 de către pictorul Gheorghe Popescu), biserica a fost redată cultului ortodox la 15 aug. 1944 şi resfințită la 8 sept. 1944.

Biserica „Schitul Darvari" se află pe str. Schitul Darvari, în apropiere de Biserica Icoanei. În 1834, căminarul Mihail Darvari şi soția sa Elena (din familia Buzeşti) au ctitorit o biserică mică, fără turle, cu hram dublu – „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil". În 1835, ctitorii au întemeiat aici un schit prin aducerea a 12 călugărițe de la mănăstirile Pasărea şi Ciorogârla. În 1868, Elena Darvari a adus călugări la acest schit, deoarece călugărițele plecaseră la altă mănăstire. În 1895, biserica a fost reparată şi i s-a adăugat o turlă. În 1932, biserica veche a fost dărâmată şi construită biserica actuală (terminată în 1933). În 1934 a fost pictată de Iosif Keber, iar în 1967 picturile au fost spălate.

Biserica „Sfânta Ecaterina", situată pe strada cu acelaşi nume de la poalele estice ale Dealului Mitropoliei, lângă Institutul Teologic, a fost zidită în 1774 prin strădania Doamnei Ecaterina – soția lui Alexandru Ipsilanti – pe locul unei foste mănăstiri din sec. 16, întemeiată de boierul Pană Vistierul. Biserica a fost reconstruită din temelie în anii 1847–1852 (după ce fusese ruinată de cutremurul 11 ian. 1838) şi pictată de Constantin Lecca şi Mişu Popp.

Biserica „Sfânta Vineri", cu hramul „Cuvioasa Parascheva", situată în cartierul Drumul Taberei, în apropierea pieței Drumul Taberei, a fost întemeiată ca parohie în anul 1998 cu o biserică din lemn construită în perioada 25 iun.–18 iul.1998. În anii 2000–2007, alături de biserica din lemn a fost zidită o biserică impozantă, în stil bizantin, prin osârdia preotului Nicolae Burlan cu contribuția bănească a enoriaşilor şi a unor sponsori. Noul lăcaş, a cărui arhitectură este asemănătoare cu cea a bisericii Sfânta Sofia din Constantinopol (azi Istanbul), are o singură cupolă centrală, de formă rotundă, prevăzută cu numeroase ferestre mici, acoperită cu tablă de culoare aurie. Biserica are un pridvor deschis susținut de 8 stâlpi de formă cilindrică. Picturile murale interioare se află în fază de execuție. Biserica a fost sfințită la 11 nov. 2007, slujba fiind oficiată de Preafericitul Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Biserica „Sfânta Vineri" – Herasca → Capitolul Biserici demolate.

Biserica „Sfânta Vineri"-Nouă, cu hramul „Cuvioasa Parascheva", situată pe Bd. Nicolae Titulescu, în apropiere de Primăria Sectorului 1, a fost zidită în anii 1940–1942 (terminată definitiv în 1949), după planurile arhitectului Dumitru Ionescu-Berechet. Picturile murale interioare au fost executate în frescă, în 1950–1953, de Ştefan Constantinescu, Gheorghe Popescu, Nicolae Stoica şi E. Profeta. Pe frontispiciul bisericii se află icoana hramului, realizată din mozaic venețian de E. Profeta. În 1992, biserica a fost împodobită cu o catapeteasmă nouă, din stejar, sculptată de meşteri populari din Moldova, sub conducerea lui Constatin Foşalău.

Biserica „Sfântul Dumitru", situată pe şos. Colentina, în apropiere de Piața Obor, este un edificiu impunător, construit în anii 1924–1934, după planurile arhitectului Ion Trajanescu, prin osârdia lui Nicolae Rădulescu-Fotache şi a soției sale, Maria, cu fonduri de la enoriaşi, de la Primăria Capitalei, de la Ministerul Cultelor şi de la alți donatori, pe locul unei vechi biserici ce data din 1838–1839 (ctitorie a părintelui Dumitrache Duhovnicul şi a soției sale, Stana Prezbitera).

Biserica „Sfântul Dumitru"-Poştă, situată pe strada Poştei, lângă Teatrul de Comedie, în spatele Muzeului Național de Istorie a României, în apropiere de biserica Stavropoleos, a fost construită în 1741–1746 de logofătul Radu Stroe, călugărit sub numele de Isaia Râmniceanu, pe locul unei biserici din lemn ce data din 1674. Înfățişarea actuală a căpătat-o la ultima transformare pe care a suferit-o în 1819, când a fost reparată şi zugrăvită pe cheltuiala episcopului Buzăului, Constandie Filitti. Lucrările au fost desăvârşite treptat, până în 1824, de Gherasim Rătescu. În perioada 1826–1834 au fost executate picturile murale de către zugravii Ioan, Mincu şi Costache sub îndrumarea pictorului italian Giulianni. Picturile au fost afectate de incendiul din 1847, fiind refăcute în 1850–1852 de pictorul Carol Popp de Száthmary. După Primul Război Mondial biserica a rămas în paragină şi a fost propusă pentru demolare. Salvată de academicianul Ion C. Filitti, biserica a fost redată cultului la 30 nov. 1930. Renovată în 1964–1966. În trecut era cunoscută sub numele de Biserica de Jurământ fiindcă aici se făceau jurăminte solemne pentru spunerea adevărului.

Biserica „Sfântul Elefterie"-Nou, cu dublu hram – „Sfântul Mucenic Elefterie" şi „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe", situată pe strada Sfântul Elefterie, vizavi de Opera Națională, a fost construită în etape, începând cu 29 iun. 1935 şi terminată definitiv la 29 iun. 1971. Biserica, de mari dimensiuni (36 m lungime şi 25 m lățime), a fost construită după planurile arhitectului Constantin Iotzu, prin strădania preotului Mihai Bulacu, cu sprijinul material al enoriaşilor, al generalului Ion Georgescu şi

Biserica „Sfântul Elefterie"–Nou

al Primăriei oraşului Bucureşti, iar picturile murale interioare au fost executate de Iosif Keber şi Vasile Rudeanu. Catapeteasma a fost sculptată în lemn de Grigore Dumitrescu şi Aurel Obreja. Turla pr. a bisericii a fost avariată de cutremurul din 4 mart. 1977 şi refăcută ulterior (1977–1983). La această biserică au fost depuse, la 7 oct. 2009, părticele din moaştele Sfântului Mucenic Elefterie.

Biserica „Sfântul Elefterie"-Vechi, situată în apropiere de Piața Operei Naționale, pe strada Sfântul Elefterie, a fost zidită în anii 1743–1744 prin osârdia mitropolitului Neofit, dar cu banii lui Maxim Cupețu (negustorul). Biserica a fost renovată în anii 1929–1934 prin grija arhitectului Ştefan Balş şi restaurată în 1982–1984. În trecut, această biserică era renumită prin icoanele ei făcătoare de minuni, la care veneau să se roage bolnavii şi mai ales îndrăgostiții.

Biserica „Sfântul Gheorghe"-Capra → Capitolul Biserici mutate/translate.

Biserica „Sfântul Gheorghe"-Nou este situată în Piața Sfântul Gheorghe, în mijlocul unui mic părculeț. Construcția acestui sfânt lăcaş a început în 1670 prin bunăvoința domnului Antonie Vodă din Popeşti şi cu ajutorul bănesc al cunoscutului grec Panaiot Nikusios. În 1698, domnul Constantin Brâncoveanu a început construirea unei noi biserici, de mari dimensiuni, după planurile arhitectului (presupus a fi italian) Vaseleli şi cu ajutorul unor meseriaşi renumiți, printre care se numără pietrarul Vucaşin Caragea, vătaful de zidari Manea, lemnarul Istrate, zugravul Pârvu Mutu ş.a. Biserica a fost târnosită cu mare fast la 19 iun. 1707 în prezența domnului ctitor, a lui Hrisant Nottara, Patriarhul Ierusalimului, a Mitropolitului Dionisie al Târnovului, a exarhului Sofiei, Axentie ş.a. Închinată Sfântului Mormânt, biserica aceasta a constituit, până în 1863 (când a avut loc secularizarea averilor mănăstireşti), centrul administrativ al tuturor averilor Sfântului Mormânt existente în țară. Lângă biserică au fost construite casele egumeneşti şi un mare han unde se opreau caravanele încărcate cu mărfuri aduse de la Lipsca (Leipzig), Istanbul şi Galați. Pustiitorul incendiu din 23–24 mart. 1847 a mistuit celebrul han şi a provocat mari stricăciuni bisericii. Edificiul sfântului lăcaş a fost reconstruit în anii 1852–1853 după planurile arhitectului catalan Xavier Villacrosse (stabilit la **B.**) schimbându-i-se, astfel, complet înfățişarea față de cea inițială. Tot atunci pereții interiori au fost pictați de Constantin Lecca şi Mişu Popp. În pronaos se află mormintele lui Ioan Mavrocordat şi Constantin Brâncoveanu. Corpul neînsuflețit al lui Constantin Brâncoveanu, aruncat în apele mării după măcelul de la Istanbul din aug. 1714, când au fost decapitați şi cei patru fii ai săi, a fost recuperat în taină de câțiva credincioşi şi îngropat la mănăstirea Halki de lângă Istanbul. În 1720, Maria Brâncoveanu a adus osemintele marelui voievod şi le-a îngropat în pronaosul bisericii ctitorită de el. Biserica a fost supusă unor atente lucrări de restaurare în anii 1978–1980. În fața bisericii se află statuia domnului Constantin Brâncoveanu (3 m înălțime, pe un soclu de 4 m înălțime), operă realizată în bronz, în anul 1939, de sculptorul Oscar Han.

Biserica „Sfântul Gheorghe"-Vechi, situată în zona Pieței Sfântul Gheorghe, în apropiere de magazinul „Cocor", a fost rezidită în 1724 prin osârdia lui Iamandi Dragul pe temeliile unei vechi ctitorii ce data din 1562, a vornicului Nedelcu Bălăceanu şi a soției sale, Anca. Distrusă de incendiul din 23–24 mart. 1847, biserica a fost reclădită în 1880–1885 şi pictată de G. Pompilian. Reparații în anii 1940, 1964, 1985, 1998.

Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul", situată pe şos. Pantelimon nr. 256, în apropiere de intersecția cu şos. Morarilor, a fost construită în 1933, prin osârdia preoților Vasile Ionescu şi Dumitru G. Popescu, şi pictată în 1935 de Ghiță Popescu. Restaurată şi repictată de Virginia Vidco şi Gheorghe Zaharia în anii 1990–1992.

Biserica „Sfântul Ioan"-Moşi, situată pe Calea Moşilor, în apropiere de intersecția cu Ştefan cel Mare, a fost rezidită în anii 1868–1870, pe locul uneia ce data din 1807, şi sfințită la 22 mart. 1870. Reparată în 1926 şi în 1942 (după cutremurul din 10 nov. 1940). Picturile murale interioare au fost realizate în stilul Renaşterii de Gheorghe Tattarescu şi de urmaşii şcolii lui Ioanid şi spălate în anii 1923, 1942 şi 1969.

Biserica „Sfântul Ioan"-Nou → Capitolul Biserici mutate/translate.

Biserica „Sfântul Ilie"-Gorgani, situată pe str. Silfidelor nr. 5, vizavi de Liceul Lazăr, a fost construită în 1629, pe un gorgan (o movilă) aflat pe malul stâng al Dâmboviței, prin strădania spătarului Gorgan (cumnatul lui Matei Basarab). Distrusă de cutremurul din 14 oct. 1802, pe locul ei s-a zidit, în anii 1812–1819, actuala biserică pe cheltuiala domnului Ioan Vodă Caragea şi a breslei negustorilor cojocari. Picturile murale originare au fost spălate în 1913, iar în anii 1982–1985 au fost executate picturile noi, în frescă, de Pavel Chiolişan şi Elisabeta Ursu. În 1991–1993 a fost pictat pronaosul.

Biserica „Sfântul Ilie Tesviteanul" → Capitolul Biserici mutate (translate).

Biserica „Sfântul Mina"-Vergu, situată pe str. C. F. Robescu nr. 18 A, în zona Pieței Corneliu Coposu, în apropiere de

Biserica „Sfântul Elefterie"-Vechi

Biserica „Sfântul Ilie" - Gorgani

locul pe care a existat (până la 17 iun. 1987) biserica „Sfânta Vineri"-Herasca, a fost zidită în anii 1724–1725 pe cheltuiala lui Vergu Vartolomeu (fost ambasador al lui Constantin Brâncoveanu) şi a soţiei sale, Ancuţa (fiica lui Constantin Brâncoveanu şi sora Domniţei Bălaşa). Biserica a suferit mari distrugeri de pe urma incendiului din 23–24 mart. 1847, dar a fost refăcută până în 1874 când i s-a atribuit hramul actual o dată cu aducerea aici a moaştelor Sfântului Mina de la biserica Stelea din Târgovişte (anterior a avut dublu hram: „Sfântul Dumitru" şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"). Biserica actuală (23,80 m lungime şi 8 m lăţime) are două turle octogonale luminate de câte opt ferestre înalte şi înguste, încadrate în arcade, şi un pridvor adăugat în anul 1900 cu prilejul restaurării bisericii (în 1901 picturile murale anterioare au fost refăcute de preotul Vasile Damian). În 1996–2001 a fost construit zidul de incintă, în 1998 a fost făcută trapeza (sala de mese pentru săraci), iar în anul 2002 s-a construit clopotniţa. Faţadele sunt zugrăvite în alb. Avariată de cutremurul din 10 nov. 1940, a fost reparată şi consolidată în 1941–1943, iar pictura restaurată în 1945 de către A. Moscu. A mai fost reparată şi renovată în 1978–1980. Declarată monument istoric.

Biserica „Sfântul Nicolae"-Băneasa a început să fie construită în 1755 prin strădania lui Ştefan Văcărescu şi a soţiei sale, Ecaterina (părinţii poetului Ienăchiţă Văcărescu), ca paraclis al curţii, dar, din cauza unor răzmeriţe, aceasta nu a putut fi terminată decât în urma lucrărilor din 1791–1792 angajate de către poet.

Biserica „Sfântul Nicolae"-Şelari, situată în zona vechiului centru comercial Lipscani, a fost construită în a doua jumătate a sec. 17 şi menţionată documentar în 1677. Rezidită în anul 1700 prin grija vornicului Şerban Cantacuzino, biserica a fost supusă ulterior (1744) unor reparaţii capitale. Avariată grav de cutremurul din 14 oct. 1802, a fost rezidită în 1804 prin osârdia lui Hagi Gheorghe Polizu, a lui Nicolae Zaharia şi Gheorghe Dimitriu. Reparaţii în 1940, 1971–1972, 1979 şi 1995–1996.

Biserica „Sfântul Nicolae"-Tabacu, situată pe Calea Victoriei, vizavi de Academia Română, a fost zidită în 1776 prin grija lui Constantin, fiul domnului

Biserica „Sfântul Nicolae"-Băneasa

Biserica „Sfântul Spiridon"-Nou

Nicolae Mavrogheni, şi prin strădania jupânului Dima, a lui Drăghici Tabacu şi a preotului Dimitrache, pe locul unei biserici din lemn ce data din 1752. Biserica actuală a fost reconstruită în 1864, pe locul celei zidite de Tabacu, prin osârdia preotului Ştefan cu ajutorul enoriaşilor. Afectată de cutremurul din 10 nov. 1940, biserica a fost refăcută ulterior.

Biserica „Sfântul Nicolae"-Udricani, situată în centrul Capitalei, pe str. Clucerul Udricani, colţ cu str. Iuliu Barasch, este ctitoria din 1734–1735 a Clucerului Udricani şi a soţiei sale Maria. Afectată de cutremurul din 14 oct. 1802, a fost consolidată şi reparată de credincioşii Nicolae, Ieremia şi Marin. A mai fost reparată şi renovată după cutremurul din 11 ian. 1838, după marele incendiu din 23-24 mart. 1847 şi în anii 2005–2008. Declarată monument istoric şi de arhitectură.

Biserica „Sfântul Pantelimon", situată pe str. Iancu Căpitanu, în zona cuprinsă între Foişorul de Foc şi Calea Moşilor, a fost construită în 1790 prin osârdia preotului Ivan şi a logofătului Constantin Bărănescu. Reconstruită în perioada 22 mai 1872–11 apr. 1876. În ian. 2012 biserica a fost afectată de un violent incendiu, în urma căruia turla s-a prăbuşit.

Biserica „Sfântul Spiridon"-Nou, situată pe Calea Şerban Vodă, este un edificiu monumental, de mari dimensiuni (41 m lungime, 14 m lăţime, 38 m înălţime, de factură eclectică (stil gotic cu elemente de artă brâncovenească) , rezidit din temelii în anii 1852–1858 (sfinţit la 8 nov. 1860) pe locul unei ctitorii din 1766–1768 a lui Scarlat Ghica şi a fiului său, Alexandru. Are o faţadă grandioasă, încadrată de două turnuri-clopotniţă, iar cupola este întărită cu nervuri caracteristice stilului gotic. În interior păstrează fragmente de picturi murale executate de Gheorghe Tattarescu în 1862. Deteriorată de cutremurul din 10 nov. 1940 şi de bombardamentul din 4 apr. 1944, biserica a fost restaurată în 1954 prin grija Patriarhului Iustinian Marina. Lucrările de consolidare şi restaurare au fost făcute în 1966–1970 şi după cutremurul din 4 mart. 1977. În interiorul bisericii se află mormintele lui Scarlat Ghica († 2 dec. 1766) şi Nicolae Mavrogheni (ucis de turci în 1790), Constantin Hangerli (decapitat de turci în 1799) şi Alexandru Suţu († 1821). Are rang de catedrală.

Biserica „Sfântul Spiridon"-Vechi → Capitolul Biserici demolate.

Biserica având dublu hram – „Sfântul Stelian-Lucaci" şi „Sfântul Nicolae", situată pe str. Logofăt Udrişte nr. 6, a fost construită în 1736 prin osârdia Mitropolitului Ţării Româneşti, Ştefan II, pe locul unei biserici din lemn de la începutul sec. 18, care a fost deteriorată în perioada aug.-oct. 1716, în timpul acţiunilor militare ale armatei austriece împotriva turcilor. A suferit repetate stricăciuni din cauza cutremurelor din 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838 şi a zaverei din 1821, fapt ce l-a determinat pe preotul Ioan Iosif Călărăşanu să rezidească o

biserică nouă, în 1842, cu ajutorul şi pe cheltuiala unor negustori macedoneni bogaţi şi a câtorva inimoşi credincioşi, printre care Anton Pann, Constantin Athanasiu şi Anghel Hagi Pandeli. Distrusă parţial de marele incendiu din 23–24 mart. 1847, biserica a fost refăcută imediat de acelaşi preot, ajutat de aceeaşi drept-credincioşi. Afectată de puternicul cutremur din 4 mart. 1977, a fost consolidată, restaurată şi repictată (de Dumitru Bănică) în perioada 1978–1980. Păstrează în interior un tablou votiv cu chipurile celor patru ctitori (Ioan Iosif Călărăşanu, Anton Pann, Constantin Athanasiu şi Anghel Hagi Pandeli), realizat în 1842. În interiorul bisericii se află racla cu moaştele Sfântului Stelian (ocrotitorul copiilor) şi mormântul lui Anton Pann – cel care o perioadă de timp a cântat benevol în stranele acestei biserici. Lângă biserică se află un bust al celebrului scriitor şi folclorist, Anton Pann (1796–1854), ridicat pe un soclu realizat pe baza unei subscripţii publice.

Biserica „Sfântul Ştefan"-Călăraşi, având şi hramul „Înălţarea Domnului", situată pe Calea Călăraşilor, colţ cu str. Sfântul Ştefan, în apropiere de Hala Traian, a fost zidită în perioada 7 febr. 1764–29 aug. 1765 prin osârdia lui Stoica Clucerul. Afectată de marele incendiu din 23–24 mart. 1847, a fost refăcută ulterior. Păstrează în pridvor fragmente din pictura originară. Picturile murale actuale au fost relizate în 1866 de Tache Ionescu. La exterior, sub cornişă, biserica are, de jur-împrejur, numeroase medalioane executate în zidărie, în care sunt pictate chipuri de sfinţi. Restaurată în anul 2003.

Biserica „Sfântul Vasile", situată pe Calea Victoriei nr. 198, lângă casa Dissescu, vizavi de Muzeul Naţional „George Enescu", este ctitoria, din 1847, a căminarului Toma Baltă. Picturile murale interioare au fost executate în ulei, în 1882, de Anton Serafim (1838–1911) şi spălate în 1981.

Biserica „Sfântul Vasile cel Mare", situată pe str. Polonă nr. 50, a fost construită în anul 1909, după planurile arhitectului Nicolae Ghika-Budeşti, în spiritul construcţiilor religioase moldoveneşti, prin contribuţia şi prin osârdia membrilor Comunităţii Românilor Transilvăneni stabiliţi în **B.** Sprijinită de şapte contraforturi, are faţadele cu zidărie de cărămidă roşie aparentă. La bază este înconjurată de un brâu de cărămidă verde, smălţuită. La exterior, sub cornişă, sunt înşirate mai multe discuri de ceramică verde, smălţuită, interpuse între numeroasele arcade oarbe. Lângă biserică se află o clopotniţă din bârne de lemn construită pe un soclu de cărămidă roşie. Până în anul 1948, biserica „Sfântul Vasile cel Mare" a slujit ca lăcaş de cult pentru greco-catolici, fiind preluată apoi de cultul ortodox şi retrocedată cultului greco-catolic la 28 dec. 2006.

Biserica cu dublu hram – „Sfântul Vasile cel Mare" şi „Cuvioasa Parascheva", situată pe Dealul Cotroceni, pe Bd. Drumul Taberei, la intersecţia cu Drumul Sării, în zona numită Răzoare, este un edificiu zidit în perioada 1930–1939, după planurile arhitectei Maria Irineu, prin osârdia preotului Vasile Bărbieru cu contribuţia enoriaşilor. Picturile murale interioare au fost executate de Iosif Vassu (cel care a pictat şi biserica „Buna Vestire" din Braşov) şi de Gheorghe Teodorescu-Romanaţi.

Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", situată pe strada Sfinţii Apostoli nr 33 A, în apropiere de mănăstirea Antim, este o ctitorie din prima jumătate a sec. 17 a lui Matei Basarab, ridicată pe locul unei vechi biserici din lemn a fostei mănăstiri a Târnovului. Biserica are clopotniţa pe pronaos (adăugată în 1715 de Ştefan Cantacuzino) şi turla pe naos, iar faţadele sunt împărţite în două registre decorate cu arcade formate din ciubuce de cărămidă tencuită, rotunjite. La intrare, biserica este prevăzută cu un pridvor larg, susţinut de şase coloane din piatră, bogat decorate cu motive vegetale sculptate. Biserica a fost reparată şi renovată de domnii Grigore Ghica, Constantin Brâncoveanu şi Ştefan Cantacuzino şi de Comisiunea Monumentelor Istorice în 1936, sub îngrijirea arhitectului Ştefan Becu, când au fost retuşate picturile din pridvor de către E. Iovănescu. Alte reparaţii şi consolidări s-au mai făcut în anii 1940, 1949, 1952, 1957, 1960, 1967, 1974–1976, 1978. La interior, biserica păstrează picturi murale cu chipurile lui Ştefan Cantacuzino, ale Doamnei Păuna, ale jupânului Constantin Cantacuzino şi jupânesei Safta ş.a. În pronaos se află mormântul lui Nicolae Gr. Suţu († 21 aug. 1851).

Biserica cu dublu hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfântul Spiridon", Bd. Ghencea, construită în 1957–1973 şi pictată în 1975–1977 de Gh. Vasilescu şi Vasile Blendea.

Biserica având triplu hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Mare Mucenic Haralambie", cunoscută şi sub numele de *biserica „Oţetari"*, situată pe strada Oţetari nr. 4, în apropiere de Colegiul Naţional „Spiru Haret", a fost construită în 1757 pe locul unei bisericuţe din lemn ce data din anul 1681. Biserica, de mari dimensiuni pentru perioada în care a fost zidită (23,10 m lungime, 9,43 m lăţime în dreptul absidelor şi 12,60 m înălţimea turlei în interior), a fost restaurată în anii 1860–1866 pe cheltuiala familiilor de negustori Hagi Tudorache, N. Zamfirescu şi Romanescu şi pictată în acelaşi timp, în ulei, de pictorul Gheorghe Tattarescu. În pronaos este pictat chipul mitropolitului Nifon – cel care a dăruit acestei biserici o falangă dintr-un deget al Sfântului Mare Mucenic Haralambie, sfânt care a trăit între anii 89 şi 10 febr. 202. Biserica are frumoase vitralii instalate în anul 1909.

Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", situată pe str. Plevnei, colţ cu str. Sfântul Constantin, a fost zidită în 1785 prin osârdia lui Constantin Cojocarul, Constantin Croitorul, Hagi Panait ş.a. Biserica a fost consolidată şi restaurată în anii 1995–1999. Picturile murale iniţiale au fost acoperite cu o nouă pictură executată în ulei, în 1880, de pictorul Ioanid (şi restaurată în 1995–1996). Biserica are frumoase vitralii.

Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", str. Popa Nan nr. 49, a fost construită în anii 1910–1918 pe locul uneia care data din 1719 şi care s-a prăbuşit în 1910.

Biserica având dublu hram „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" şi „Cuvioasa Parascheva", situată pe Bd. Muncii nr. 2, în zona cunoscută sub numele de Bariera Vergului, este ctitoria din 1942 (terminată în 1949) a mareşalului Ion Antonescu şi a Mariei Antonescu. Picturile murale interioare, în stil neobizantin, au fost executate în 1960–1964 de E. Profeta.

Biserica având dublu hram – „Sfinţii Voievozi" şi „Adormirea Maicii Domnului", situată într-un mic triunghi format de străzile Semicercului, Sfinţii Voievozi şi Calea Griviţei, a fost zidită în anii 1813–1817, prin osârdia lui Stoian băcanul (sârb de origine). Rezidită în 1903 după planurile arhitectului Paul Petricu prin grija preoţilor Vasile Pocitan şi Ioan

Biserica mănăstirii „Stavropoleos”

Biserica „Zlătari” cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”

Burcă. După ce au fost executate picturile murale interioare, în stil neobizantin, de Vasile Damian, biserica a fost sfinţită la 21 sept. 1903. Picturile au fost refăcute în 1962 de pictorii Teodorescu-Romanaţi şi Traian Biltiu şi restaurate în 1993 de N. Samuilă. Reparaţiile după cutremurul din 4 mart. 1977, efectuate în mai multe etape, au fost terminate în 1988.

Biserica „Silvestru”, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, situată pe str. Silvestru nr. 36, a cărei construcţie a fost terminată în 1743 prin osârdia şi pe cheltuiala jupanului Pârvan şi a soţiei sale, Stanca, a fost grav avariată de cutremurul din 14 oct. 1802 şi apoi complet distrusă de cutremurul din 11 ian. 1838. După cutremur, biserica a fost rezidită prin strădania epitropilor Ilie, Dimitrie, Ioan, Stoian, Gheorghe, Radu şi Ioan cu ajutorul enoriaşilor şi sfinţită la 15 mart. 1839. Biserica a fost reclădită din temelie în anii 1904–1907 după planurile arhitectului Paul Petricu cu sprijinul enoriaşilor. Cele două turle mici ale bisericii au ferestrele alungite şi uşor răsucite, asemănător celor de la biserica mănăstirii Curtea de Argeş. În pronaos se află un frumos tablou votiv cu chipurile ctitorilor Pârvan şi al soţiei sale, Stanca. În 1925, biserica a primit şi hramul „Sfântul Silvestru”. La 3 nov. 2002, în această biserică au fost depuse fragmente din moaştele Sfântului Silvestru aduse de Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul de atunci al Bisericii Ortodoxe Române, de la catedrala San Giovanni in Laterano din Roma, cu prilejul vizitei ecumenice efectuate în oct. 2002 de către Preafericitul Teoctist la Sfântul Scaun de la Vatican. La această biserică a slujit Părintele Galeriu din 1974 până în 2003 când a murit.

Biserica „Slobozia”, cu hramul „Sfântul Dumitru”, str. Leon Vodă nr. 1, este o ctitorie modestă a domnului Radu Leon (1664–1669), cu refaceri din 1743, datorate marelui vistiernic Constantin Năsturel-Herescu, şi cu picturi murale interioare executate în ulei (peste fresca pictată în 1848) de Gheorghe Tattarescu.

Biserica „Stavropoleos”, cu dublu hram – „Sfinţii Voievozi” şi „Sfântul Athanasie”, se află pe strada omonimă, în spatele Muzeului Naţional de Istorie a României. Monument istoric şi de arhitectură clădit prin strădania ieromonahului grec Ioanichie, în anul 1724 (sfinţit la 30 oct. 1724), ca paraclis pe lângă hanul său (construit în anii 1722–1724 şi demolat în 1860). Biserica a fost extinsă (1728–1733) prin adăugarea absidelor laterale şi a unui pridvor care, împreună, formează un ansamblu unitar, bine proporţionat şi de o delicateţe remarcabilă. Faţadele sunt împărţite în două registre inegale printr-un brâu format din ghirlande de frunze şi flori, registrul superior fiind decorat cu numeroase medalioane circulare, adâncite în zid, în care sunt pictate chipuri de sfinţi. Pridvorul este prevăzut cu şase coloane de piatră, bogat decorate cu sculpturi, cu cinci arcade polilobate şi cu o balustradă din piatră, acoperită cu o mare varietate de elemente decorative (flori, vrejuri) şi cu o scenă biblică (lupta lui Samson cu leul); biesrica este, alături de loggia Palatului Mogoşoaia, exemplarul cu cel mai frumos decor sculptat. Uşile de la intrare sunt împodobite cu remarcabile sculpturi în lemn. Biserica a fost restaurată în 1904–1908 sub îngrijirea lui Ion Mincu, şi după 1995, picturile murale interioare fiind spălate şi curăţate în 1924 şi 1995–2012 de Dan Hatmanu. În biserică se păstrează scaunul, sculptat în lemn, care a aparţinut domnului Nicolae Mavrocordat. Aici a slujit ca diacon, în 1900, Tudor Arghezi. Mănăstire de maici din 27 mai 2008.

Biserica „Teiul Doamnei” → Biserica „Ghica-Tei”.

Biserica „Vergu” → Biserica „Sfântul Mina”-Vergu.

Biserica „Visarion”, cu dublu hram – „Sfântul Ierarh Visarion” şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena”, situată pe str. Visarion nr. 14, în apropiere de Piaţa Romană, este ctitoria, din 1913, a doamnei Elena Eraclide (născută Stârcea), ridicată pe locul unei biserici ce data din 1797. În pronaos, pe peretele de deasupra uşii de la intrare se află tabloul votiv cu chipul ctitoriţei, precum şi chipul Regelui Carol I, pictat alături. În pronaos se află mormântul aviatorului Sandu Stârcea.

Biserica „Zlătari”, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”, situată pe Calea Victoriei nr. 12, lângă Muzeul Naţional de Istorie a României, vizavi de Palatul C.E.C., a fost zidită din temelii în 1637 pe locul unei vechi biserici din lemn. Reconstruită în anii 1705–1709 prin grija spătarului Mihai Cantacuzino, biserica a fost afectată grav de cutremurele din 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838, fapt ce a determinat rezidirea ei din temelii, în 1850-1860 (sfinţită la 8 sept. 1860), după planurile arhitectului catalan Xavier Villacrosse, şi pictată în 1853-1856 de Gheorghe Tattarescu. Biserica, de mari dimensiuni (23 m lungime si 12 m lăţime), a fost restaurată in 1907-1908. Biserica are o turlă mare, centrală, străjuită de patru turle mai mici la colţuri (turlele au fost reconstruite în 1971-1973) si un pridvor deschis, de mici dimensiuni. În biserică se păstrează racla cu moaştele Sfântului Mucenic Ciprian (mâna dreaptă), făcătoare de minuni. Declarată monument istoric.

Catedrala „Mântuirii Neamului” → Uranus.

Catedrala romano-catolică „Sfântul Iosif”, situată pe strada G-ral Berthelot, colţ cu strada Luterană, este un edificiu de mari dimensiuni (40 m lungime şi 22 m lăţime), construit în perioada 1873–1884 după planurile arhitectului german

Friedrich Schmidt, în stil romanic, cu elemente gotice, prin osârdia Monsegniorului Ignace Paoli – prim-arhiepiscop catolic, venit în **B.** în urma înțelegerii stabilite între guvernul român şi Papa Leon al XIII-lea. Fațada are o intrare monumentală, deasupra căreia se află o amplă rozetă cu vitralii multicolore executate în 1985 de artistul Dorin Dănilă. Biserica posedă o orgă de concert, acționată de un sistem pneumatic electric, cu trei claviaturi, 3 375 de tuburi, 54 de registre principale şi 36 de registre auxiliare. Orga a fost construită şi montată în anul 1930 de firma L. Wegenstein din Timişoara. Catedrala a fost afectată de cutremurele din 1929, 1940, 1977, 1986 şi 1990 şi de bombardamentele din 4 apr. 1944, dar reparată şi consolidată de fiecare dată. Catedrala a mai fost supusă unor ample lucrări de consolidare şi restaurare în perioada 1991–2000. Picturile murale din interior au fost începute în 1980 de pictorul Toma Lasconi şi finalizate în 1986 de o echipă condusă de Petru Ciobănică. Declarată monument de arhitectură.

Mănăstirea „Antim" (de călugări), cu biserica având hramul *„Duminica Tuturor Sfinților"*, a fost construită în anii 1713–1715 prin strădania mitropolitului Antim Ivireanul pe locul unei vechi bisericuțe din lemn, atribuită paharnicului Staicu Merişanu. Intrarea în curtea mănăstirii se face prin poarta unui puternic turn-clopotniță căruia i s-au adăugat, în 1857–1860, patru turnulețe pe colțuri. Biserica mănăstirii, a cărei fațadă este precedată de un monumental pridvor deschis, sprijinit pe 10 coloane de piatră, cu capiteluri sculptate, aparține, prin concepție şi decorație, stilului brâncovenesc; biserica a fost supusă unor ample lucrări de restaurare în anii 1860–1863, executate de arhitectul austriac Schlatter, perioadă în care a fost şi pictată la interior de Petre Alexandrescu, unul dintre primii pictori de biserici, format în şcolile din Occident. Iconostasul este din piatră sculptată şi se crede că este opera lui Antim Ivireanul căruia, de altfel, i se atribuie şi realizarea uşii bisericii, bogat împodobită. La această mănăstire a funcționat, pentru scurtă vreme, o tipografie de sub teascurile căreia au ieşit în 1719 un *Octoih* şi o carte intitulată *Despre datorii*. Din 1797, aici şi-a desfăşurat activitatea o şcoală de preoție, după 1836 Seminarul Mitropoliei Ungro-Vlahiei, iar din 1840 Arhivele Statului care au fost mutate apoi, în 1864, la mănăstirea „Mihai Vodă". În 1912, în incinta mănăstirii „Antim" s-a construit Palatul Sfântului Sinod care a fost mutat din locul lui, pe o distanță de 25 m cu o rotire de 13 grade, în anul 1984, pentru a nu fi demolat ca urmare a lucrărilor de sistematizare a zonei central-istorice inițiate de către Nicolae Ceauşescu. Mănăstirea „Antim" are un interesant muzeu religios şi o expoziție închinată vieții şi activității mitropolitului Antim Ivireanul. La 20 iun. 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a canonizat pe Antim Ivireanul, el fiind înscris în calendar pe data de 27 sept.

Catedrala romano-catolică „Sfântul Iosif"

Mănăstirea „Plumbuita" (de călugări), cu biserica *„Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul"*, situată în cartierul Colentina, a fost construită într-o primă formă de către domnul Petru cel Tânăr (1559–1568), dar a suferit multe prefaceri ulterioare. În 1647, Matei Basarab a reconstruit biserica din temelie şi a construit Casa domnească, în care astăzi este amenajat un muzeu cu obiecte de artă religioasă. În acest muzeu sunt expuse 130 de busturi ale domnilor români, sculptate în piatră de starețul Simeon Tatu. Biserica mănăstirii (care un timp a fost acoperită cu tablă de plumb, fapt pentru care populația i-a atribuit numele de Plumbuita), păstrează la interior picturi murale originare. În 1573, la această mănăstire a fost instată prima tipografie din **B.**, de sub teascurile căreia a ieşit, în 1582, un *Tetraevangheliar*, prima carte tipărită la **B.** Biserica este încon-jurată de un zid de incintă străjuit de un turn al porții, datând din 1802–1806. În prezent, la această mănăstire se află atelierele Patriarhiei în care se produc lumânări, se prelucrează metalele şi lemnul, se execută sculpturi etc. Aici există şi o turnătorie de clopote. Ansamblul monahal a fost restaurat în anii 1933–1940 şi în 1958.

Mănăstirea Văcăreşti → Capitolul Biserici demolate.

Schitul Maicilor → Capitolul Biserici mutate/translate.

Sinagoga „Credința", str. Vasile Toneanu nr. 48, din cartierul Dudeşti, a fost construită în anii 1926–1928 din inițiativa unui grup de evrei.

Sinagoga „Ieşua Tova", situată pe str. Take Ionescu nr. 9, în apropiere de Piața Amzei, este cel mai vechi aşezământ religios al evreilor din **B.** Construită în 1827, sinagoga a suferit transformări şi modelări la începutul sec. 20 (i s-a adăugat un corp de clădire cu parter şi două etaje, un mic „şil" pentru servicii divine cotidiene ş.a.). Sala centrală din interior, cu 120 de locuri, oferă un aspect somptuos, iar balconul din jurul navei (cu 60 de locuri pentru femei) are balustradele decorate cu ornamente din lemn sculptat.

Sinagoga Mare, situată pe str. Vasile Adamachi nr. 11 din cartierul Văcăreşti, este o construcție sobră, realizată în 1846–1849, declarată ulterior, de către Academia Română, monument de arhitectură. Reparată în 1865, reclădită în 1903 şi amplu renovată în 1931, sinagoga a fost pictată (1936) în interior de artistul Gherşon Horowitz, în stil rococo. Devastată de legionari în 1941, a fost reparată în 1945; restaurată în 1980. În 1992, în aula mare a fost inaugurată

Biserica mănăstirii „Plumbuita"

expoziţia foto-documentară care ilustrează martiriul evreilor din România în perioada 1940–1944.

Templul „Coral", situat pe str. Sfânta Vineri nr. 9–11, este cel mai prestigios lăcaş de cult mozaic din România. Piatra de temelie a fost pusă la 21 iul. 1864, o dată cu începerea construcţiei, iar lucrările de finisare au durat până în 18/30 iun. 1866. Imediat după terminarea construcţiei, o ceată de răufăcători au devastat templul, fapt ce a determinat reluarea lucrărilor care s-au încheiat la 6/18 iul. 1867. În 1901 a fost instalată orga. În 1932 s-au întreprins acţiuni de refacere şi modernizare a exteriorului şi de restaurare a interiorului. Cu această ocazie s-a mai construit o aripă care cuprinde, la parter, o sală de festivităţi şi de conferinţe şi camera clerului, iar la etaj câteva săli ce adăpostesc biblioteca, muzeul şi arhiva. Sala de rugăciuni are frumoase vitralii, balcoane arcuite elegant şi pereţii pictaţi în stil mozarab. În curtea templului se află Monumentul dedicat martirilor holocaustului, sub forma unei menore de mari dimensiuni, dezvelit în 1992.

Templul „Unirea Sfântă", situat pe str. Mămulari nr. 3, în cartierul Văcăreşti, a fost construit în 1850 din iniţiativa şi cu eforturile unei confrerii a croitorilor de îmbrăcăminte bărbătească din **B.** Templul a fost renovat în 1906, iar pereţii interiori repictaţi în 1910 cu exuberante elemente policrome, având motive florale stilizate şi steluţe în şase colţuri. Devastat de legionari în 1941, templul a fost reparat ulterior. Din 1978, templul nu mai serveşte ca lăcaş de rugăciune, fiind transformat în Muzeu de Istorie a Comunităţilor Evreieşti din România.

Aspectul urbanistic. În perioada postbelică, **B.** a înregistrat schimbări importante sub aspect urbanistic, în evoluţia lui observându-se influenţa diferitelor stiluri şi etape în sistematizarea unor zone şi în construcţia clădirilor. Ca urmare a politicii de continuă modernizare, încadrată într-un plan general de sistematizare, **B.** a fost supus unor permanente înnoiri (mai ales după 1965), care au culminat cu demolarea unei mari porţiuni (c. 1/3) din zona central-istorică (după 25 iun. 1984) şi construirea unui nou centru politico-administrativ, dominat de Casa Poporului (Palatul Parlamentului), Bd. „Victoria Socialismului" (azi Bd. Unirii) şi numeroase blocuri standard pentru locuit. Aspectul actual al oraşului este dominat de un amalgam de stiluri de la sf. sec. 19 şi din prima jumătate a sec. 20, unele dintre ele de o certă valoare arhitecturală. În perioada postbelică au fost construite numeroase clădiri care adăpostesc instituţii ale administraţiei de stat, de învăţământ, de artă şi cultură, institute de cercetări, săli de sport etc. şi mai cu seamă un număr foarte mare (peste 500 000) de noi apartamente de locuit grupate în cadrul unor mari cartiere, relativ uniforme sub aspect urbanistic, dar utile din punct de vedere social. În perioada de după 1960 şi până la jumătatea anilor '80 ai sec. 20, atât periferiile Capitalei (mai ales), dominate de locuinţe insalubre şi locuri virane, cât şi axele radiale de penetraţie spre centrul oraşului au fost supuse unor transformări radicale, fiind construite complexe urbanistice noi – „adevărate oraşe" care dispun de dotările corespunzătoare: complexe comerciale, pieţe, clădiri social-culturale, spaţii verzi etc. Printre acestea se evidenţiază cartierele Balta Albă, Titan, Drumul Taberei, Berceni, Militari, Bucureştii Noi, Crângaşi, Giuleşti, Băneasa, Aviaţiei, Dămăroaia, Floreasca, Vatra Luminoasă, Ferentari, Dudeşti ş.a. şi ansamblurile de locuinţe construite în lungul marilor artere de circulaţie ca de pildă şoselele Colentina, Pantelimon, Iancului, Ştefan cel Mare, Mihai Bravu, Olteniţei, Giurgiului, Alexandriei, Viilor, Sălaj, Nicolae Titulescu ş.a., căile Griviţei, Rahovei, Dorobanţilor, Călăraşilor, Văcăreşti, Giuleşti, 13 Septembrie, Vitan-Bârzeşti ş.a., bulevardele Muncii, 1 Mai, Ion Mihalache, Iuliu Maniu, Timişoara, Lacul Tei, Păcii, Ghencea, Metalurgiei, Dimitrie Cantemir, Nicolae Grigorescu, Theodor Pallady ş.a. Unele „pieţe" mari ale Capitalei, cum sunt Piaţa Unirii, Piaţa Constituţiei, Piaţa Victoriei, Piaţa Naţiunilor Unite (fostă Piaţa Operetei), Piaţa Operei, Piaţa Gării de Nord, Piaţa Universităţii, Piaţa Romană, Piaţa Chibrit, Piaţa Presei Libere (fostă Piaţa Scânteii), Piaţa Iancului, Piaţa Bucur-Obor ş.a. formează complexe arhitectonice de sine stătătoare în cadrul sistemului urban al Bucureştiului. O consecinţă negativă a demolării numeroaselor gospodării din **B.** este numărul foarte mare de câini rămaşi fără stăpân, hoinărind pe străzi.

Cartierele municipiului Bucureşti

Balta Albă	Griviţa
Băneasa (Aviaţiei)	1 Mai
Berceni	Militari
Bucureştii Noi	Pajura
Chitila	Panduri
Colentina	Pantelimon
Cotroceni	Pipera
Crângaşi	Primăverii
Dămăroaia	Progresul
Domenii	Rahova
Drumul Taberei	13 Septembrie
Dudeşti	Tei
Ferentari	Titan
Filantropia	Uranus
Floreasca	Vatra Luminoasă
Ghencea	Vitan
Giuleşti	

Printre construcţiile realizate în perioada 1950–2010, care dau o notă arhitecturală aparte peisajului urbanistic bucureştean, se numără:

Casa Poporului sau *Palatul Parlamentului* (sediul nou, din 1994) este un edificiu de mari proporţii, extins pe o supr. de 64 800 m^2, la nivelul solului. Construit între 1984 şi 1989 pe Dealul Uranus (sau Dealul Arsenalului), după planurile unui colectiv de arhitecţi români, coordonat de arhitecta Anca Petrescu, acest impozant edificiu are o formă dreptunghiulară, cu laturile de 270 m la faţadă şi respectiv 240 m lateral, o înălţime de 84 m şi o adâncime, sub cota zero, ce coboară până la 92 m. Suprafeţele celor 440 de birouri, ale zecilor de saloane de recepţie, ale celor pentru manifestări ştiinţifice, cultural-artistice, social-politice etc. (dintre care 20 de saloane au o supr. cuprinsă între 200 şi 700 m^2 fiecare) şi ale zecilor de săli de conferinţe şi şedinţe (dintre care trei săli au între 1 000 şi 1 500 m^2 fiecare, două săli cu peste 2 000 m^2 fiecare, două săli de şedinţe cu o capacitate de 1 200 de locuri şi respectiv 850 de locuri) însumează 265 000 m^2 (locul 2 în lume după clădirea Pentagonului din Washington, care are 604 000 m^2 suprafaţă construită în interioare). Din punct de vedere al volumului construit, Casa Poporului ocupă locul 3 în lume (cu 2,55 mil. m^3) după clădirea de la Cape Canaveral (S.U.A.), în care se montează rachetele cosmice (cu 3,67 mil. m^3) şi după Piramida lui Quetzalcóatl (3,3 mil. m^3) din Mexic. Spaţiile birourilor sunt destinate unor instituţii centrale de stat,

Casa Poporului (Palatul Parlamentului)

unor comisii parlamentare etc., iar sălile de conferințe, moderne, luxoase şi echipate cu toate dotările necesare, reprezintă, printre altele, locul ideal de desfăşurare a unor reuniuni internaționale, a unor concerte sau festivaluri muzicale etc. Este demn de amintit că în sălile fastuoase ale Casei Poporului (Palatul Parlamentului) s-au desfăşurat lucrările Conferinței Internaționale a Forumului Crans-Montana (1994), ediția din toamna anului 1995 a Festivalului internațional „George Enescu", a 94-a Conferință a Uniunii Interparlamentare (1995), Forumul oamenilor de afaceri, al cooperării la Marea Neagră (25–28 apr. 1996), a 43-a Sesiune anuală a NATO (8–13 oct. 1997) şi summitul NATO (2–4 apr. 2008).

Casa Presei Libere (fostă Casa Scânteii), extinsă pe 25 000 m², a fost construită între 1949 şi 1953 după planurile unui colectiv de arhitecți, condus de către Horia Maicu. Clădirea are patru corpuri distincte care comunică între ele, corpul central fiind dominat de un turn de 90 m înălțime. Aici se află Agenția Română de Presă/ „ROMPRES", Tipografia „Coresi", redacțiile unor ziare etc., iar în anii 1995–2011 a funcționat Bursa Română de Mărfuri.

Circul „Globus" are o clădire de formă circulară, cu un diametru de 300 m, cu o cupolă ondulată, construită în anii 1958–1961, după planurile arhitecților N. Porumbescu şi C. Rulea, pe un teren viran cunoscut sub numele de groapa „Tonola", transformat ulterior într-un frumos parc, cu un lac în mijloc. Arena circului, cu un diametru de 13 m şi o supr. de 160 m², este înconjurată de un spațios amfiteatru cu o capacitate de 2 500 de locuri.

Complexul de magazine şi firme „Bucur-Obor", inaugurat în primăvara anului 1977, este dispus pe trei niveluri (demisol, parter, mezanin) în cadrul unui impozant cvartal de locuințe din apropierea Pieții Obor, cunoscut sub denumirea de ALMO (Ansamblul de Locuințe şi Magazine Obor). Este unul dintre cele mai mari magazine din **B.** şi din țară, cu o supr. de peste 42 000 m². La parterul magazinului a fost inaugurat, la 25 nov. 1995, un spațiu alimentar aparținând celebrei firme americane „McDonald's", iar la sf. lunii dec. 1995, un restaurant al firmei „Burger Ranch".

Complexul de magazine şi firme „Unirea", inaugurat în toamna anului 1976, este un edificiu de mari dimensiuni, cu aspect monumental, cu 8 niveluri şi o supr. utilizabilă de peste 30 000 m², construit după planurile unui colectiv condus de către arhitectul Gheorghe Leahu. Clădirea a suferit în anii '80 ai sec. 20 unele adăugiri ale aripilor laterale. La subsolul magazinului a fost inaugurat, în vara anului 1995, primul spațiu alimentar al firmei „McDonald's" în România.

Hotel „Radisson Blu" (fost hotel *„Bucureşti")* → *capitolul Turism.*

Hotel „Intercontinental"→ capitolul Turism.

Hotel „Novotel" → capitolul Turism.

Hotel „Sofitel" → capitolul Turism.

Opera Națională beneficiază de un edificiu monumental, construit în 1953 (inaugurat la 9 ian. 1954) după planurile arhitectului Octav Doicescu, prevăzut la fațadă cu trei arcade înalte. Sala de spectacole are o capacitate de 1 200 de locuri, iar scena, în formă de potcoavă, de mari dimensiuni (24 m lățime, 30 m înălțime, 20 m adâncime), permite desfăşurarea unor spectacole fastuoase.

Palatul „Bancorex" sau *„Bucharest Financial Plaza"*, aflat pe Calea Victoriei,

Clădirea a fost restaurată în anii 2013-2014.

Casa Presei Libere

Circul „Globus"

lângă Palatul C.E.C., a fost construit în perioada 1994–1997 ca o clădire destinată pentru birouri de clasa A. Edificiul are 18 etaje, 83 m înălțime şi un parking subteran desfăsurat pe trei niveluri.

Palatul Radiodifuziunii, dat în folosință în 1960, construit după planurile arhitecților Tiberiu Ricci, Leon Garcia şi Mihai Ricci, este prevăzut, la una dintre extremități, cu o sală de concerte şi de spectacole, cu o capacitate de 1 000 de locuri. Scena este dotată şi cu o uriaşă orgă, formată din 7 000 de tuburi, cu 80 de registre. Palatul dispune de studiouri special amenajate pentru emisiuni de teatru, de muzică populară şi uşoară, de estradă etc.

Palatul Sporturilor şi Culturii, dat în folosință în 1974, este un edificiu monumental construit după planurile unui colectiv coordonat de arhitecții C. Lăzărescu, G. Cristea ş.a., destinat competițiilor sportive (handbal, tenis, box, lupte etc.), dar şi manifestărilor culturale (concerte, recitaluri, spectacole artistice şi cinematografice etc.). Sala, de dimensiuni mari (80 x 80 m), este prevăzută cu tribune cu o capacitate de c. 6 000 de locuri.

Palatul Televiziunii, construit în anii 1968–1969, este un complex format din trei clădiri ce acoperă o supr. de 60 000 m^2, construite după planurile arhitecților Tiberiu Ricci, Th. Iacoban şi Maria Căciulă.

Pavilionul Central al Complexului Expozițional din Piața Presei Libere este un edificiu impozant, de plan circular, construit în 1962–1964 (pe locul fostului hipodrom) după planurile arhitecților Ascanio Damian şi Mircea Enescu. Construcția, extinsă pe 10 000 m^2, are un diametru, la bază, de 180 m, iar cupola care o acoperă are un diametru de 93 m şi nu se sprijină pe piloni. În acest pavilion, ca şi în celelalte pavilioane învecinate, se organizează edițiile de primăvară şi de toamnă ale Târgului Internațional Bucureşti (TIB).

Sala Palatului este un edificiu de formă prismatică, cu un acoperiş metalic boltit, conceput de către arhitecții Horia Maicu, Tiberiu Ricci, Romeo Ştefan Belea şi Ignace Şerban şi construit în perioada 1 ian. 1959–1 apr. 1960. Sala, cu un vol. de 30 000 m^3 şi o capacitate de 4 000 de locuri, cu o scenă de mari proporții (deschidere de 30 m în față, 20 m în spate şi o adâncime de 15 m), dotată cu instalații tehnice moderne, este destinată atât unor reuniuni de amploare (congrese, conferințe etc.), cât şi desfăşurării unor spectacole (concerte, spectacole artistice, proiecții de film etc.). Concertul inaugural al sălii a fost susținut în luna mai 1960 de violonistul David Oistrah.

Teatrul Național este o clădire impunătoare, construită în anii 1967–1973 după proiectul unui colectiv de arhitecți, coordonat de către Horia Maicu, Romeo Ştefan Belea şi Nicolae Cucu, având fațada realizată în stilul mănăstirilor din nordul Moldovei, cu o cornişă amplă care aminteşte de streşinile ctitoriilor feudale ale voievozilor moldoveni.

Clădirea, inaugurată la 25 dec. 1973, a fost supusă unor retuşuri exterioare şi unor renovări interioare după incendiul din 1978, iar în anii 2011-2014 au fost executate ample lucrări de consolidare şi restaurare a clădirii şi de reamenajare a sălilor de spectacole. Teatrul Național dispune de o sală mare de spectacole, cu peste 900 de locuri şi o scenă amplă, o sală mică (240 de locuri), Sala Studio (500 de locuri), Sala Pictura (300 de locuri), Sala Media (300 de locuri), Sala în aer liber (300 de locuri), Sala Atelier (250 de locuri), un muzeu al Teatrului Național şi un spațiu destinat expozițiilor de artă plastică.

Tower Center International este o clădire ultramodernă, destinată birourilor de clasă A, situată pe Bd. Ion Mihalache, în apropiere de Piața Victoriei. A fost construită în perioada 2005–2007, are 4 niveluri în subteran, 25 de etaje şi 120 m înălțime, fiind cea mai înaltă clădire din Bucureşti.

Universitatea Politehnică (inaugurată la 1 oct. 1970), alcătuită dintr-un complex de clădiri, extinse pe 200 000 m^2, dispune în total de 30 de săli de curs, 28 de amfiteatre, 82 de săli de seminarii, 584 de laboratoare, o aulă de 1 500 de locuri şi alta de 500 de locuri, amplasată în cadrul unui parc, a fost construită în perioada 1966–1969 după planurile unui colectiv de arhitecți condus de Octav Doicescu.

Cele mai interesante construcții din B., cu o certă şi recunoscută valoare arhitecturală (uneori şi istorică), rămân însă acelea realizate la sf. sec. 19 şi prima jumătate a sec. 20, ca rod conceptual al unei renumite pleiade de arhitecți români şi străini, multe dintre aceste construcții fiind declarate monumente istorice şi de arhitectură.

Atheneul Român este una dintre cele mai reprezentative clădiri ale Capitalei, cu valoare de simbol, construită între 1886 şi 1888 (inaugurarea a avut loc la 14/26 febr. 1888), după planurile arhitectului francez Albert Galleron, ajutat de arhitectul român Constantin Băicoianu, din inițiativa unui grup de intelectuali, în frunte cu Constantin Esarcu, Vasile

Opera Națională

Sala Palatului

Atheneul Român

Teatrul Național

Alexandrescu-Urechia, Nicolae Kretzulescu ş.a., dornici să înzestreze **B.** cu o sală încăpătoare, destinată manifestărilor muzicale de înaltă ținută artistică. Fondurile au fost strânse prin subscripție publică ca răspuns la renumitul apel „dați un leu pentru Atheneu". Atheneul Român, cu fațada în stil neoclasic şi cu o cupolă mare, de factură barocă, are aspectul unui templu ionic cu şase coloane frontale şi două laterale. Clădirea a cunoscut în primele decenii mai multe completări şi modificări (au fost construite două aripi în spatele edificiului, care au găzduit o perioadă Pinacoteca statului), iar între 1924 şi 1928 a mai fost supusă unor transformări (s-au creat noi spații de expoziții şi s-a realizat sala mică de concerte) sub îngrijirea arhitectului I. Ionescu. În perioada 1991–2000 a fost supus unui amplu proces de consolidare şi restaurare. Sala mare de concerte, cu un diametru de 28,50 m şi o înălțime de 16 m, are o capacitate de 1 000 de locuri şi o bună acustică, fiind decorată cu o frescă în care sunt surprinse principalele momente din istoria României – operă a pictorului Costin Petrescu. Corpul central are la parter un hol imens, de formă circulară, susținut de 12 coloane de tip doric, executate din metal şi îmbrăcate în stuc roz care imită culoarea marmurei. Edificiul a găzduit inițial sediul Societății culturale „Atheneul Român" – instituție întemeiată la 28 ian./9 febr. 1865 din inițiativa lui Constantin Esarcu, Vasile Alexandrecu-Urechia şi Nicolae Kretzulescu, cu scopul răspândirii cunoştințelor ştiințifice şi culturale în rândul populației. În sala mare s-a întrunit, la 29 dec. 1919, cea dintâi Cameră a Deputaților a României Mari, care a ratificat unirea Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei cu România. În prezent, clădirea Atheneului Român este sediul Filarmonicii „George Enescu". În grădina din fața Atheneului Român (fostă proprietate a familiei Văcărescu în sec. 17–18) se află statuia lui Mihai Eminescu, executată în bronz de către sculptorul Gheorghe Anghel. În anul 2007, Atheneul Român a fost inclus pe lista monumentelor UNESCO.

Casa „Capşa", situată vizavi de Cercul Militar Național, pe Calea Victoriei, colț cu str. Edgar Quinet, este o veche clădire (1852), cu un etaj, aparținând, inițial, vornicului Slătineanu, şi care, din 1874, a intrat în posesia celebrului cofetar Grigore Capşa (fost elev al lui Boissier din Paris); acesta a transformat-o în cofetărie, cafenea, restaurant şi hotel, constituind locul de întâlnire al unor personalități bucureştene (oameni politici, literați, artişti, ziarişti etc.). Renovată în anii 1999–2003 (inaugurată la 17 iun. 2003).

Casa „Dissescu", situată pe Calea Victoriei nr. 196, colț cu str. Gheorghe Manu, este o frumoasă construcție în stil românesc, ridicată în anii 1910–1912 după planurile arhitectului Grigore Cerchez în colaborare cu arhitectul francez A. C. Clavel. Casa a aparținut juristului şi profesorului universitar Constantin Dissescu. În prezent, adăposteşte Institutul de Istoria Artei „George Oprescu".

Casa „Lenş-Vernescu", Calea Victoriei nr. 133, este o clădire în stil eclectic, ridicată în jurul anului 1820 de marele logofăt Filip Lenş, devenită, după moartea acestuia, sediul unei unități militare, apoi sediul Ministerului de Război, iar, din 1886, proprietatea politicianului Gheorghe Vernescu. Edificiul a fost restaurat în 1887–1889 sub îngrijirea arhitectului Ion Mincu şi împodobit la interior cu picturi executate de G. D. Mirea. Clădirea a fost renovată la începutul anilor `90 ai sec. 20 şi din 1995 adăposteste Cazinoul „Palace". Declarată monument istoric.

Casa „Monteoru", situată pe Calea Victoriei nr. 115, lângă Palatul Romanit (care adăposteşte în prezent Muzeul Colecțiilor de Artă), este o clădire elegantă, cu două niveluri inegale, datând din a doua jumătate a sec. 19, restaurată de arhitectul Ion Mincu în 1887–1889 pe cheltuiala industriaşului Grigore C. Monteoru. Interioarele au fost împodobite sub influența stilului eclectic francez. În prezent aici se află sediul Uniunii Scriitorilor.

Cercul Militar Național (până în 1990 s-a numit Casa Centrală a Armatei) este un edificiu monumental, construit în 1912–1914, pe un platou mai înalt, mărginit de Calea Victoriei, str. Constantin Mille şi Bd. Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu), pe care a existat anterior renumita biserică Sărindar, ctitorie a lui Matei Basarab, căzută în ruină în a doua jumătate a sec. 19 şi demolată în 1893. Clădirea Cercului Militar Național, ridicată după planurile arhitecților Dimitrie Maimarolu, Victor Ştefănescu şi Ernest Doneaud, în stilul neoclasicismului francez, are o fațadă monumentală, prevăzută cu o impunătoare colonadă în stil corintic, precedată de o vastă terasă care, pe timpul verii este folosită ca restaurant în aer liber. Clădirea dispune de elegante saloane de recepție, săli de conferințe ş.a.

Clădirea Academiei Române, Calea Victoriei nr. 125, situată vizavi de biserica „Sfântul Nicolae"-Tabacu, este un edi-

Universitatea Politehnică

ficiu în stil neoclasic, datând din a doua jumătate a sec. 19 (aflat în mijlocul unei frumoase grădini), în care a fost stabilit, în toamna anului 1890, sediul Academiei Române. În curtea Academiei Române se află şi clădirea Bibliotecii Academiei, construită în 1936–1937 după planurile arhitecţilor Duiliu Marcu şi N. Sburcu, una dintre cele mai mari şi mai valoroase biblioteci din ţară devenită, în ultimul timp, neîncăpătoare şi neadecvată volumului uriaş de materiale pe care îl posedă. Alături de vechea clădire s-a construit, în anii 1994–2000, un nou edificiu mai mare şi mai modern, pe cheltuiala Băncii Naţionale a României, inaugurat parţial (30%) la 6 iun. 1997 şi apoi la 1 febr. 2002, care să adăpostească valorile de carte ale acestei prestigioase biblioteci.

Palatul Academiei de Arhitectură şi Urbanism, situat vizavi de Teatrul Naţional, mărginit de străzile Biserica Ienei, Edgar Quinet şi Academiei, a fost construit în perioada 1912–1927 după planurile arhitectului Grigore Cerchez. Faţada clădirii, prevăzută cu o loggie deasupra portalului, prezintă unele asemănări cu stilul brâncovenesc, îmbinat cu elemente ale arhitecturii bizantine.

Palatul Academiei Militare, situat pe un promontoriu ce domină malul drept al Dâmboviţei, pe şos. Panduri nr. 68–72, este un edificiu impunător, construit în anii 1937–1938, după planurile arhitectului Duiliu Marcu.

Palatul Băncii de Investiţii (fostă Banca „Marmorosch–Blank") situat în apropiere de Banca Naţională a României, pe str. Doamnei, a fost construit între anii 1913 şi 1923, în stil neomoldovenesc, după planurile arhitectului Petre Antonescu. În interior este decorat în stilul Art Nouveau de Cecilia Cuţescu-Storck.

Palatul Băncii Naţionale a României, cu faţada spre Lipscani, este o clădire vastă, de plan simetric şi plastică sobră, construită între 1884 (12 iul.) şi 1890 după planurile arhitecţilor francezi Albert Galleron şi Cassien Bernard, în stil neoclasic francez pe locul fostului han al lui Şerban Vodă. Faţada clădirii, din strada Lipscani (care reprezintă sediul, iniţial istoric), este evidenţiată de patru coloane corintice, iar pavilioanele de colţ sunt ornamentate cu câte patru coloane în stil ionic, care au între ele câte o nişă în care se află statuile alegorice reprezentând „Agricultura" şi „Justiţia", executate de sculptorul Ion Georgescu, precum şi „Comerţul" şi „Industria" realizate de Ştefan Ionescu-Valbudea. Clădirea iniţială a Băncii Naţionale a României a fost completată, la începutul anilor '40 ai sec. 20, cu o clădire nouă, având faţada spre strada Doamnei, construită după planurile arhitectului Radu Dudescu. În acest edificiu, cu trepte monumentale din granit şi coloane corintice, a funcţionat, între 1948 şi 1992, Ministerul de Finanţe, în prezent fiind în proprietatea, de drept, a Băncii Naţionale a României. Clădirea a fost supusă unor ample lucrări de renovare în anii 1993–1995.

Palatul Bibliotecii Centrale Universitare (fostul Palat al Fundaţiei Universitare Carol I), situat pe aripa de NE a Pieţei Revoluţiei, vizavi de Palatul Regal, a fost construit între 1891 şi 1895 (inaugurat la 14 mart. 1895) după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, în stilul clasicismului francez, pe locul fostelor case ale lui Grigore Păucescu (fost ministru al Agriculturii), pe care Regele Carol I le-a cumpărat pentru ca pe locul lor să construiască acest aşezământ, în amintirea celor 25 de ani de domnie. Faţă de corpul iniţial al clădirii, arhitectul Paul Gottereau a amplificat de mai multe ori planul acesteia, depăşind de c. patru ori volumul ei – fapt ce a determinat prelungirea timpului afectat extinderii construcţiei iniţiale până în anul 1914 când a putut fi inaugurată (9 mai 1914). În timpul Revoluţiei din dec. 1989, clădirea Bibliotecii Centrale Universitare a fost aproape complet distrusă prin incendiere, cât şi de proiectilele lansate de pe tancuri. Atunci au fost distruse peste 500 000 de cărţi, c. 3 700 de manuscrise care aparţineau lui M. Eminescu, I. L. Caragiale, G. Coşbuc, L. Blaga, T. Maiorescu, M. Eliade ş.a. şi numeroase cărţi rare. Edificiul a fost refăcut în perioada apr. 1990–nov. 2001 (inaugurat la 20 nov. 2001) sub egida UNESCO, iar fondul de carte completat în mare parte din donaţii. În aceeaşi perioadă a fost construit un nou corp de clădire în spatele celei existente, pe locul fostei grădini de vară „Boema". În faţa Palatului Bibliotecii Centrale Universitare a fost amplasată statuia ecvestră a Regelui Carol I, dezvelită la 7 dec. 2010 (vezi capitolul Monumente, statui şi busturi).

Palatul fostei Biblioteci Naţionale a României, situat la intersecţia străzilor Doamnei şi Ion Ghica, vizavi de Banca Naţională a României, este un edificiu bine proporţionat, conceput de arhitectul Ştefan Burcuş, în stilul neoclasic al academismului francez, lucrare pentru care autorul a obţinut premiul I al concursului Internaţional de Arhitectură din 1907.

Palatul Băncii Naţionale a României (aripa veche)

Palatul Bibliotecii Centrale Universitare

Clădirea a fost construită în perioada mai 1908–mai 1911 (inaugurată la 23 mai 1911) pe locul donat de Ion N. Lahovary, tatăl Marthei Bibescu, ministrul Agriculturii, Industriei, Comerțului şi Domeniilor din acea vreme. Inițial a adăpostit, până la instaurarea comunismului în România, Bursa Română de Comerț, iar în 1955 a fost destinată şi inaugurată ca local pentru organizarea Bibliotecii Centrale de Stat (din 1990 – Biblioteca Națională a României). La 15 dec. 2011 a fost inaugurată noua clădire a bibliotecii de pe Bdul Unirii, în care se vor transfera peste 12 mil. de cărți. Sculpturile exterioare şi cele de pe frontonul clădirii au fost executate de Emil Wilhelm Becker, sculptorul Curții regale a României.

Palatul Casei de Economii şi Consemnațiuni (C.E.C.) este un edificiu impunător, bine proporționat, construit în perioada 1896–1900, în stilul eclectismului academic francez cu valoroase detalii de arhitectură, după planurile arhitectului francez Paul Gottereau. Palatul C.E.C., de formă pătrată, este dominat de o mare cupolă centrală, cu nervuri metalice şi geamuri între ele, care permit iluminarea naturală a holului central, şi de alte patru cupole mai mici în stil renascentist, care acoperă cele patru volume de colț, decorate cu frontoane şi steme. Intrarea principală, situată în partea centrală a fațadei, între cele două volume de colț, este marcată de o imensă arcadă, monumentală, susținută de o parte şi de alta de câte două coloane împerecheate, în stil compozit.

Palatul Cotroceni, situat pe colina cu acelaşi nume, în mijlocul unei frumoase grădini, vizavi de Grădina Botanică, în incinta fostei mănăstiri Cotroceni, este un somptuos edificiu construit în anii 1888–1893, după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, ca reşedință permanentă a prințului moştenitor Ferdinand. Aripa de nord a edificiului a fost refăcută la începutul sec. 20 de către arhitectul Grigore Cerchez, care i-a adăugat un pitoresc foişor. În perioada 1949–1976, în sălile palatului Cotroceni (numit în acea perioadă Palatul Pionierilor) au funcționat diferite cercuri de lucru ale Organizației Pionierilor, după care palatul a fost supus unor ample lucrări de renovare în anii 1977–1984, pentru a servi ca reşedință prezidențială. În prezent, palatul este folosit ca reşedință a Preşedintelui țării. Eleganta grădină şi palatul sunt înconjurate de un zid de incintă.

Palatul de Justiție (azi adăposteşte Tribunalul Capitalei), situat pe Splaiul Independenței, pe malul drept al Dâmboviței, între Piața Unirii şi Piața Națiunilor Unite, este un edificiu monumental construit în stilul Renaşterii franceze, în anii 1890–1895, după planurile arhitectului francez Albert Ballu. Fațada, cu expunere către râul Dâmbovița, se desfăşoară pe c. 100 m lungime, fiind evidențiată de un corp central, mai înalt, mărginit de două aripi laterale. Corpul central, precedat de scări, este prevăzut cu un portic dominat de şase pilaştrii masivi, terminați la partea superioară cu statui alegorice din piatră. Corpul central mai are patru nişe în care sunt plasate tot atâtea statui care simbolizează Legea, Dreptatea, Justiția, Adevărul, iar în partea superioară a corpului central, de o parte şi de alta a ceasului se află câte o statuie care simbolizează Forța şi Prudența – opere create de sculptorul Carol Storck. Proiectarea şi finisarea interioarelor Palatului de Justiție au fost executate de arhitectul Ion Mincu, deoarece Albert Ballu decedase între timp. Palatul a fost supus unor ample lucrări de renovare în anii 1991–1994.

Palatul „Kretzulescu", situat pe Calea Ştirbei Vodă, în spatele Grădinii Cişmigiu şi în apropiere de Universitatea Națională de Muzică (Conservatorul), a fost construit la începutul sec. 20 după planurile arhitectului Petre Antonescu în stilul Renaşterii franceze pentru folosul familiei Kretzulescu. În perioada interbelică a adăpostit Muzeul de Artă religioasă. Din 21 sept. 1972 în acest palat se află sediul Centrului European de Învățământ Superior (CEPES) al UNESCO. Palatul a fost renovat în anul 2003.

Palatul „Cantacuzino", Calea Victoriei nr. 141, care adăposteşte în prezent Muzeul Național „George Enescu", este un somptuos edificiu construit în stil baroc francez, în anii 1898–1900, după planurile arhitectului I. D. Berindei la cererea lui Gheorghe Grigore Cantacuzino, poreclit Nababul datorită

Palatul Casei de Economii și Consemnațiuni (C.E.C.)

Palatul de Justiție (în prezent Tribunalul Capitalei)

uriaşei sale averi. În 1913, palatul a intrat în posesia fiului acestuia, Mihail Cantacuzino şi a soţiei lui, Maria. După moartea prematură a lui Mihail, soţia acestuia, Maria, s-a căsătorit în 1937 cu George Enescu, locuind împreună în acest palat în anii 1945–1946. Muzeul actual a fost inaugurat în 1956. Faţada are o intrare monumentală, uşor decroşată, precedată de trepte din marmură, străjuită de doi lei sculptaţi în piatră, ocrotită de o elegantă copertină în formă de scoică. La interior are o bogată decoraţie cu picturi realizate de Arthur Verona, G. D. Mirea şi Nicolae Vermont.

Palatul Facultăţii de Drept, situat pe Bd. Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu) nr. 64, lângă Opera Naţională, este o construcţie vastă, ridicată în anii 1933–1935, în spirit clasicizant, după planurile arhitectului Petre Antonescu. Aici se află sediul Rectoratului Universităţii Bucureşti. Aula Mare, cu un diametru de 28 m şi 17 m înălţime, este locul în care se conferă titlul de *Doctor honoris causa* unor personalităţi.

Palatul „Ghica", situat pe str. Ilfov nr. 6, în spatele Palatului C.E.C., pe malul stâng al Dâmboviţei, este un edificiu impunător construit în 1822 după planurile arhitectului catalan Xavier Villacrosse (stabilit în Ţara Românească), în stil neoclasic, care a aparţinut domnului Grigore Dimitrie Ghica, fratele domnilor Grigore IV şi Alexandru Ghica. În 1862, palatul a intrat în posesia statului devenind sediul Prefecturii jud. Ilfov, iar ulterior a găzduit, pe rând, mai multe instituţii de stat, între care şi Ministerul Sănătăţii. Renovat în anul 1978.

Palatul Ministerului Administraţiei şi Internelor (fostul sediu al Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi apoi al Senatului), situat în Piaţa Revoluţiei nr. 1A, vizavi de Palatul Regal, este un edificiu în formă de U, conceput în stil neoclasic de către arhitectul Emil Nădejde şi construit în perioada 1938–1950 sub coordonarea inginerului Emil Prager. Palatul a găzduit iniţial preşedinţia Consiliului de Miniştri şi Ministerul de Interne (1950–1958), apoi sediile Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi al Uniunii Tineretului Comunist din România (U.T.C.) în perioada 1958–1989, iar după 1989 a adăpostit timp de c. 10 ani birourile şi sala „Omnia" ale Senatului României şi alte instituţii de stat. De la 1 sept. 2005, aici funcţionează birourile Ministerului Administraţiei şi Internelor. Acest palat a intrat în istoria recentă a municipiului **B.** ca loc central al Revoluţiei din dec. 1989. Aici şi-a petrecut ultimele zile Nicolae Ceauşescu. În ziua de vineri, 22 dec. 1989, ora 12^{08}, acesta, împreună cu soţia sa, Elena, însoţiţi de Manea Mănescu şi Emil Bobu au fugit cu un elicopter de pe acoperişul acestui palat, ca urmare a luării cu asalt de către revoluţionari. Tot în acest palat (intrat în vorbirea uzuală din timpul comunismului cu denumirea de Palatul C.C. – adică al Comitetului Central) a fost asasinat, prin împuşcare, în ultimele clipe ale comunismului (vineri, 22 dec. 1989, în jurul orei 10^{00}), generalul Vasile Milea, care s-a opus şi care nu a respectat ordinele date de Nicolae Ceauşescu ca armata să tragă în demonstranţi.

Palatul Ministerului Agriculturii şi Alimentaţiei, situat pe Bd. Carol I (fost Republicii), vizavi de Teatrul Naţional şi în stânga spitalului Colţea, este un interesant monument arhitectonic construit în 1895–1896, în stilul Renaşterii franceze, după planurile arhitectului elveţian, stabilit în România, Louis Pierre Blanc. Edificiul, cu subsol, parter şi două etaje, se compune dintr-un corp central şi două aripi laterale având faţadele realizate în cărămidă aparentă, iar intrarea flancată de două cariatide.

Palatul Ministerului Industriilor (Fostul Palat al Comitetului de Stat al Planificării), aflat pe Calea Victoriei nr. 152, este un edificiu modern, construit în anii 1934–1941 după planurile arhitectului Duiliu Marcu, cu faţada din marmură albă, dominată de un turn cu ceas.

Palatul Ministerului Transporturilor, situat pe Bd. Dinicu Golescu nr. 38, vizavi de Gara de Nord, este un edificiu masiv, a cărui construcţie a început în 1936 şi s-a terminat în 1947 din cauza întreruperii lucrărilor în timpul războiului. De formă dreptunghiulară (108 x 47 m), clădirea a fost concepută de un colectiv de arhitecţi (Duiliu Marcu, Şt. Călugăreanu, P. Milescu şi T. Săvulescu) prezentând patru corpuri care închid între ele o curte interioară.

Palatul Muzeului Naţional de Istorie Naturală „Grigore Antipa", situat pe latura de V a Pieţei Victoriei, la începutul şoselei Kiseleff, este o construcţie ridicată în anii 1906–1908, prin strădania savantului Grigore Antipa, cu destinaţie specială pentru a servi ca sediu al muzeului de istorie naturală. Este un edificiu în stil clasic, cu circa 40 de săli, în care sunt expuse peste 300 000 de piese, între care şi o colecţie de fluturi cu peste 130 000 de exemplare, ce se numără printre cele mai mari colecţii din lume. Clădirea muzeului a fost consolidată şi renovată în anii 1996–1997, iar muzeul redeschis în 1999. În perioada 2008–2009, muzeul a fost închis pentru încă o renovare a clădirii, o reorganizare şi modernizare a celor 300 000 de exponate.

Palatul Muzeului Ţăranului Român, situat pe şos. Kiseleff nr. 3, în apropiere de Muzeul Naţional „Grigore Antipa", este un edificiu monumental, clădit în anii 1912–1939 după planurile arhitectului Nicolae Ghika-Budeşti şi completat cu o aripă nouă în 1965–1966. Faţada este

Palatul „Mihail Cantacuzino" (azi Muzeul Naţional „George Enescu")

Palatul Patriarhiei

ornamentată cu o compoziție monumentală, realizată în mozaic de Ştefan Constantinescu. În perioada 1966–1990 în această clădire a funcționat Muzeul de Istorie a Partidului Comunist Român, a Mişcării Revoluționare şi Democratice din România.

Palatul Patriarhiei (fostul Palat al Parlamentului), situat pe Dealul Mitropoliei, a fost construit în anii 1907–1908 după planurile arhitectului Dimitrie Maimarolu pe locul fostului Divan Domnesc. Conceput în stilul eclectismului francez, palatul se desfăşoară pe patru niveluri deasupra cărora se înalță o impunătoare cupolă ce acoperă sala de şedințe. Cupola a fost refăcută după cutremurul din noaptea de 9 spre 10 nov. 1940. Fațada palatului, cu expunere către biserica Mitropoliei, se desfăşoară pe 80 m lungime fiind dominată, în partea centrală, de un peristil format din 6 coloane ionice, grupate câte două. La sfârşitul anului 1996, sediul Camerei Deputaților din acest palat s-a mutat în Casa Poporului, iar această clădire a trecut în posesia Patriarhiei prin hotărârea de guvern nr. 941 din 8 oct. 1996.

Palatul Patriarhal, fostă stăreție (din 1658) a mănăstirii lui Constantin Şerban, a suferit de-a lungul timpului multe transformări, înfățişarea lui actuală fiind în cea mai mare parte o construcție nouă. Partea veche a palatului, care ocupă colțul sudic, cuprinde pivnița (alcătuită din două nave paralele, boltite cilindric, separate prin trei arcade) în care se pătrunde prin bolta de sub foişor. La parter, palatul cuprinde un vestibul lung, o sală de recepție, un paraclis şi două foişoare. Corpul nou al palatului a fost construit în 1928–1931, după planurile arhitectului Gheorghe Simotta, în cadrul lui aflându-se marea Sală a Tronului, cancelariile Patriarhiei, apartamentul Patriarhului şi alte încăperi. Sala de recepție a fost creată şi decorată în 1904 din inițiativa mitropolitului Iosif Gheorghian şi ea comunică prin două uşi cu Sala Tronului. Sala Tronului păstrează, pe doi dintre pereții ei, două momente pr. din istoria țării pictate pe tencuială umedă de către I. Rusu: Proclamarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 şi Ridicarea Mitropoliei la rangul de Patriarhie (în 1925) şi încoronarea lui Miron Cristea ca primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Palatul Poştelor, situat pe Calea Victoriei, vizavi de Palatul C.E.C., este un edificiu monumental, construit în anii 1894–1900 în stilul eclectismului francez neoclasic, după planurile arhitectului Alexandru Săvulescu, pe locul fostului han al lui Constantin Vodă (distrus de incendiul din 1847). Între 1871 şi 1877 aici exista o sală improvizată în care se desfăşurau spectacolele de circ şi de teatru, pe scena căreia au evoluat Matei Millo, Grigore Manolescu ş.a. Clădirea fostului Palat al Poştelor, în care a funcționat inițial Poşta centrală a orașului (până în 1970), iar după renovarea lui (1970–1971) găzduieşte Muzeul Național de Istorie a României, are fațada monumentală, cu trepte pe toată lungimea ei şi un portic susținut de 10 coloane în stil doric. La extremitățile laterale, edificiul este dominat de două corpuri proeminente, masive, acoperite de câte o cupolă.

Palatul Primăriei municipiului București, situat pe Bd. Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu) nr. 27, destinat inițial Ministerului Lucrărilor Publice, este o clădire monumentală, cu elemente de arhitectură românească, construită în perioada 1906–1910 după planurile arhitectului Petre Antonescu. Palatul a fost renovat în 1948 (sub îngrijirea lui Petre Antonescu, dată la care a mai fost înălțat un etaj) şi în 2016-2017.

Palatul Primăriei Sectorului 1, Bd. Banu Manta nr. 9, a fost construit în anii 1927–1933 în stilul palatelor comunale din Italia, după planurile arhitecților N. Georgescu şi G. Cristinel. Palatul, străjuit de un turn zvelt, a fost inaugurat oficial în 1936 cu prilejul celei de-a doua ediții a festivalului „Luna Bucureştilor". În sept. 2009, în timp ce se executau ample lucrări de renovare, acoperişul palatului a fost distrus de un incendiu, fapt ce a determinat reluarea lucrărilor de reconstruire a acestuia.

Palatul Regal (fostul Palat al Republicii), situat, aproximativ, la jumătatea Căii Victoriei, în zona în care aceasta se lărgeşte, formând Piața Revoluției (fostă Piața Palatului sau Piața Gheorghe Gheorghiu-Dej), este o construcție monumentală, de mari dimensiuni. Pe acest loc, în perioada 1812–1815, marele logofăt Dinicu Golescu (1777–1830) şi-a construit o casă boierească pe care urmaşii lui au vândut-o statului în 1833. Între 1834 şi 1837, clădirea a fost supusă unor modificări majore, efectuate după planurile inginerului Rudolf Arthur Borroczyn şi ale arhitectului catalan Xavier Villacrosse (stabilit în Țara Românească), pentru a deveni reşedința domnului Alexandru Dimitrie Ghica. În timpul domniilor lui Gheorghe Bibescu (1842–1848) şi Barbu Dimitrie Ştirbei (1849–1853; 1854–1856), clădirea a servit drept „palat de ceremonie", iar în timpul Revoluției de la 1848, palatul domnesc a fost sediul Guvernului provizoriu. După renovarea efectuată în 1854–1855, a devenit reşedința lui Alexandru Ioan Cuza (1859). Între 1882 şi 1885 a fost construit un nou palat, după planurie arhitectului francez Paul Gottereau, pentru ceremonii oficiale, în timp ce vechea casă boierească a lui Golescu a devenit apartamentul particular al regelui Carol I de Hohenzollern. Clădirea actuală a Palatului Regal a fost construită între anii 1928 şi 1937, în stil neoclasic, după planurile arhitectului Nicolae Nenciulescu, pentru a fi una dintre principalele reşedințe regale ale lui Carol al II-lea. Edificiul, cu cinci niveluri, are forma literei U larg deschis, alcătuit dintr-un corp central şi două aripi laterale. Aripa dinspre strada Ştirbei Vodă a rămas mult timp neterminată, suferind în plus şi avarii de pe urma bombardamentelor aeriene germane din aug. 1944. Lucrările de finisare şi multiplele amenajări pentru crearea în această aripă laterală a unui muzeu şi a unei săli de concerte cu 500 de locuri s-au încheiat în perioada 1955–1958. Accesul în corpul central al clădirii se face prin două uşi laterale, masive, care conduc în holuri spațioase, de unde, prin intermediul unor scări de marmură galbenă, se ajunge în diverse săli cu stiluri diferite: neobizantin şi englezesc, cu coloane masive din marmură, cu

, în prezent declarat monument istoric,

plafoanele secţionate în mici cupole, cu frize şi medalioane (realizate de către sculptorul Corneliu Medrea), cu remarcabile panouri decorative (peisaje şi scene alegorice) executate de către pictorii Nicolae Tonitza, Dumitru Ghiaţă, Arthur Verona, Cecilia Cuţescu-Storck şi Ion Theodorescu-Sion. Până în 1989, aripa dinspre biserica Kretzulescu a palatului şi o parte din corpul central erau ocupate de către Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, iar restul încăperilor adăposteau comorile Muzeului de Artă al României. Având neşansa să fie plasat vizavi de sediul fostului Comitet Central al Partidului Comunist Român, unde, în zilele de 21–22 dec. 1989 s-a desfăşurat un întreg lanţ de evenimente în Bucureşti, Palatul Regal (mai ales aripa care adăpostea Muzeul de Artă al României) a suferit stricăciuni, fiind afectat de gloanţe şi de proiectile uşoare şi chiar incendiat. Din fericire, operele de artă din interiorul muzeului au fost salvate prin evacuarea lor de către personalul muzeului cu ajutorul armatei. În perioada 1990–1995 şi 2008–2009, palatul a fost supus unor ample lucrări de refacere, de consolidare şi reparaţii, atât la exterior, cât şi la interior, redându-i-se strălucirea de odinioară. Printre evenimentele care s-au petrecut în interiorul acestui palat, se evidenţiază şi acela că aici a fost arestat mareşalul Ion Antonescu la 23 aug. 1944 răsturnându-se regimul acestuia şi preluându-se puterea.

Palatul „Romanit", Calea Victoriei nr. 111, care adăposteşte (din 1978) Muzeul Colecţiilor de Artă, este un edificiu de la începutul sec. 19 (aripa din dreapta) ridicat iniţial de către boierul C. Facca. Neterminat din cauza decesului boierului Faca, imobilul a fost cumpărat de vistiernicul grec Romanit care i-a desăvârşit construcţia şi l-a amenajat în interior cu mult fast (el fiind consemnat în documentele vremii ca una dintre cele mai luxoase case bucureştene). Acest lucru i-a permis ca aici să fie organizate multe dintre recepţiile şi balurile Curţii domneşti. După decesul lui Romanit (1834), domnul Alexandru Dimitrie Ghica (1834–1842) a închiriat această casă luxoasă pentru a-şi instala aici cancelaria domnească. În 1836, imobilul a fost cumpărat de către stat şi transformat în sediul Curţii administrative, iar la jumătatea sec. 19 a devenit sediul Ministerului de Finanţe. În 1883, acest minister şi-a extins spaţiul prin construirea altor două corpuri alături de cel iniţial, formându-se, astfel, un ansamblu în formă de U ce cuprinde între laturile sale o mare curte interioară. Renovată şi consolidată în 1977–1978, clădirea găzduieşte (din 1978) Muzeul Colecţiilor de Artă.

Palatul „Suţu", situat pe Bd. I. C. Brătianu nr. 2, vizavi de spitalul Colţea şi de Palatul Universităţii, este un edificiu vechi, construit în stil neogotic, cu elemente de stil romantic, în anii 1833–1834, după planurile arhitecţilor vienezi Johann Weit şi Conrad Schwinck pentru marele postelnic Costache Grigore Suţu. Din 23 ian. 1959 adăposteşte Muzeul de Istorie şi Artă al municipiului Bucureşti. Restaurat în anii 1956–1958.

Palatul „Ştirbei", situat pe Calea Victoriei nr. 107, în apropiere de intersecţia cu Calea Griviţei, vizavi de Palatul Ministerului Industriilor (Fostul Palat al Comitetului de Stat al Planificării), este un edificiu nu prea mare, dar suplu şi elegant, cu elemente greceşti (coloane şi cariatide), construit în 1833–1835 ca reşedinţă particulară a domnului Barbu Dimitrie Ştirbei, după planurile arhitectului Joseph Hartl (constructor M. Sanjouand). Din anul 1985 adăposteşte Muzeul Ceramicii şi Sticlei.

Palatul Victoria (Sediul Guvernului)

Palatul Telefoanelor

Palatul Telefoanelor, situat pe Calea Victoriei nr. 37, pe locul vestitei case boiereşti Oteteleşanu de lângă vechea clădire a Teatrului Naţional, a fost construit în anii 1929–1934 după planurile arhitecţilor americani Louis Weells şi Walter Froy, fiind la acea dată cea mai înaltă clădire din Bucureşti (53 m). Palatul a fost supus unor ample lucrări de consolidare a structurii sale în anii 1983–1989 şi 1995–2005.

Palatul Universităţii Bucureşti, mărginit de bulevardele Nicolae Bălcescu şi Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu) şi de străzile Academiei şi Edgar Quinet, este o construcţie masivă, în stil neoclasic, realizată între 1857 şi 1869 (inaugurarea a avut loc la 14/26 dec. 1869) după planurile arhitectului Alexandru Orăscu. O parte a corpului central al clădirii a fost distrusă de bombardamentele aeriene din timpul celui de-al Doilea Război Mondial şi refăcută abia în deceniul opt al sec. 20. În prezent, Palatul Universităţii adăposteşte facultăţile de Geologie, Geografie, Istorie, Filozofie, Literatură, Chimie, Matematică, Institutul de Studii Sud-Est Europene ş.a.

Palatul Victoria (Sediul Guvernului), situat pe latura de E a Pieţei Victoria, între str. Paris şi Bd. Iancu de Hunedoara, este un edificiu monumental construit în anii 1937–1944 după planurile arhitectului Duiliu Marcu, în colab. cu N. Sburcu, pe locul fostului palat al prinţului Grigore Sturdza (ridicat în 1901) şi în care a funcţionat anterior Ministerul de Externe.

Restaurantul „Carul cu Bere”, situat în perimetrul central al oraşului, pe str. Stavropoleos, vizavi de fostul Palat al Poştelor şi de biserica Stavropoleos, este o construcție în stil neogotic, ridicată în anii 1875–1879 după planurile arhitectului de origine poloneză Zigfrid Kofczincky. Renovat în deceniul şapte al sec. 20, acest vestit restaurant, care a găzduit la sf. sec. 19 şi începutul sec. 20 adevărate cenacluri literare, animate de George Coşbuc, păstrează la interior ambianța berăriilor germane, iar la subsol a fost amenajat, cu ocazia renovării, un gen de cramă românească numită „Carul cu Vin”.

Monumente, statui și busturi, amplasate în diverse locuri ale Capitalei, opere de mare valoare artistică, dau un farmec aparte Bucureştiului.

Arcul de Triumf, situat într-un rond la intersecția şoselei Kiseleff cu Bd. Averescu şi Bd. Constantin Presan (fostă Aleea Trandafirilor), în apropierea uneia dintre intrările sudice ale Parcului Herăstrău, a fost construit inițial (1922) din lemn acoperit cu stuc, pentru a comemora victoria armatei române în Primul Război Mondial şi, totodată, pentru a cinsti actele de eroism şi măreţele momente ale desăvârşirii unității statale a României, la 1 Dec. 1918. În 1935–1936, pe locul vechiului Arc de Triumf a fost construit un altul, din beton armat şi granit, după proiectul arhitectului Petre Antonescu. Monumentul ridicat atunci, şi inaugurat la 1 dec. 1936, are liniile Arcului de Triumf clasic, înscriindu-se în forma unui paralelipiped cu baza de 25 x 11,50 m şi înălțimea de 27 m. Deschiderea practicată în mijlocul său are 11 m înălțime şi 9,50 m lățime, terminându-se în partea de sus cu un arc de cerc. În interiorul celor două picioare ale monumentului există scări care duc la terasa de deasupra construcției. Fațadele Arcului de Triumf prezintă sculpturi în piatră (basoreliefuri, medalioane, coroane regale, efigiile în altorelief ale Reginei Maria şi Regelui Ferdinand, inscripții comemorative) realizate de Ion Jalea, Corneliu Medrea, Al. Călinescu, Mac Constantinescu, Frederic Storck, Dimitrie Paciurea, Constantin Baraschi ş.a. În 1987, Arcul de Triumf a fost supus unor lucrări de reparații şi întreținere, iar în 1991 au fost reaşezate, pe fațada sudică, efigiile în altorelief ale Reginei Maria şi Regelui Ferdinand demontate pe timpul perioadei comuniste. Monumentul a fost restaurat în 2003–2004 şi 2008-2011, şi 2014-2016. La 23 aug. 1945, unități ale armatei române, participante la zdrobirea Germaniei hitleriste, au defilat pe sub Arcul de Triumf, iar după 45 de ani de totalitarism comunist, la 30 nov. 1990, unități de elită ale armatei române au reluat defilarea pe sub Arcul de Triumf, comemorând ziua națională a României – 1 Decembrie.

Monumentul Aerului, situat în piața Quito, a fost realizat în anul 1937 de sculptorul F. L. Gove. Amplasat pe un postament din beton, înfățişează un glob pământesc (realizat din vergele de metal) susținut de aripile a patru vulturi (de metal) aşezați pe câte un pilastru din piatră, fiecare ornamentat cu basoreliefuri (Feți-Frumoşi, Ilene Cosânzene, figuri fantastice, vulturi, creste de munți).

Monumentul „Avântul Țării”, amplasat în piațeta Valter Mărăcineanu, în spatele magazinului „Adam”, având ca fundal Grădina Cişmigiu, a fost realizat în 1924 de arhitectul A. Culina. Monumentul este format dintr-un soclu de travertin pe care se află un grup statuar

Arcul de Triumf

Monumentul Eroilor Aerului

din bronz ce înfățişează o femeie, simbolizând România, care ține în mâna stângă un drapel desfăşurat, şi un ostaş cu arma în mână, având la picioarele lor un vultur cu aripile ridicate.

Monumentul Eroilor Aerului, situat pe Bd. Aviatorilor, la intersecția cu străzile Ion Mincu şi Căpitan Demetriade, a fost realizat în perioada 1930–1935 de sculptorița Lidia Kotzebue în colaborare cu Iosif Fekete, având ca element principal un Icar impunător (înalt de 5 m), cu aripile larg deschise, plasat în vârful unui obelisc înalt din piatră (înălțimea totală: 20 m). La baza obeliscului se află o compoziție sculpturală care înfățişează trei aviatori căzuți în luptă, cu accesoriile lor de zbor. Pe soclul monumentului sunt înscrise, pe 13 plăci din bronz, numele aviatorilor români căzuți la datorie.

Monumentul Eroilor C.F.R. din Piața Gării de Nord, închinat muncitorilor feroviari care au înscris acte de eroism în timpul Primului Război Mondial, este opera sculptorilor Corneliu Medrea şi Ion Jalea. Pe un soclu de granit, înalt de c. 5 m, este plasat un grup statuar care înfățişează un muncitor feroviar şi o femeie cu o cunună de lauri în mâna stângă (simbol al victoriei) ținând-o deasupra capului muncitorului feroviar. De o parte şi de alta a soclului principal, pe câte un soclu mai jos, se află câte un grup alcătuit din doi muncitori.

Monumentul Eroilor Francezi, amplasat în Grădina Cişmigiu, dezvelit în anul 1920,

a fost realizat din marmură de Carrara de Ion Jalea, şi înfăţişează un ostaş francez, rănit în Primul Război Mondial, îngrijit de o soră de caritate. Pe soclul monumentului stau înscrise, în limbile franceză şi română, următoarele: „Ostaşilor francezi căzuţi pe câmpul de onoare al pământului românesc în timpul marelui război 1916–1919" («Aux soldats français tombés au champ d'honneur sur le sol roumain pendant la Grande Guerre 1916–1919»).

Monumentul Eroilor Patriei, situat pe un promontoriu al Dealului Cotroceni, într-o spaţioasă esplanadă ce se deschide în faţa Academiei Militare, este opera unui colectiv de sculptori alcătuit din Marius Butunoiu, Zoe Băicoianu, T. N. Ionescu şi Ion Dămăceanu. Monumentul, dezvelit la 17 aug. 1957, este dedicat ostaşilor români care au luptat cu eroism în cel de-al Doilea Război Mondial pentru libertate şi pentru independenţă naţională. Plasat pe un soclu masiv, din granit, înalt de 6 m, monumentul propriu-zis, turnat în bronz, cu o înălţime de 9 m şi greutatea de 35 de tone, este format dintr-un grup statuar care înfăţişează un aviator, un marinar şi un infanterist (în centru), acesta din urmă ţinând în mâna dreaptă, deasupra capului, o ramură de stejar ca simbol al victoriei. Pe partea din faţă a soclului stă scris: „Slavă ostaşilor români, moştenitori ai tradiţiilor străbune, luptători neînfricaţi împotriva fascismului, pentru libertate şi independenţa patriei". De o parte şi de alta a monumentului, pe parapetul de la baza acestuia, se află două basoreliefuri ample, extinse pe 154 m^2, realizate de acelaşi colectiv de sculptori, reprezentând momente importante din lupta poporului român pentru libertate socială şi naţională (luptele dintre daci şi romani de la Tapae din anul 105, luptele de la Rovine din 1394 şi de la Podul Înalt din 1475, intrarea triumfală a lui Mihai Viteazul în Alba Iulia în 1599, Răscoala din 1784–1785 condusă de Horea, Cloşca şi Crişan, scene din timpul Revoluţiei de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, momente din luptele de la Mărăşeşti din 1917 etc.).

Monumentul Eroilor Pompieri, situat pe Dealul Spirii, în apropierea clădirii Ministerului Apărării Naţionale, în arealul noului complex urbanistic rezultat în urma demolării (1984–1989) a cartierului Uranus, a fost realizat de sculptorul W. Hegel în 1901 şi închinat memoriei pompierilor care au opus rezistenţă, la 13 sept. 1848, trupelor otomane venite să înăbuşe revoluţia. Pe soclul din piatră, cu inscripţia „Luptătorilor de la 13 sept. 1848, poporul român recunoscător", se află o statuie, din bronz, care înfăţişează o femeie cu o trompetă în mâna stângă ce o duce la gură, iar cu mâna dreaptă susţine un pompier rănit.

Monumentul Eroilor Sanitari, amplasat în Piaţa Operei, pe malul drept al Dâmboviţei, în apropiere de biserica „Sfântul Elefterie", ridicat în memoria eroilor sanitari din timpul Primului Război Mondial, este opera (din 1932) a sculptorului italian Raffaello Romanelli. Reprezintă un grup statuar din bronz (2 m înălţime), plasat pe un soclu înalt de 7 m.

Monumentul „Leul", situat într-o piaţetă de la intersecţia Bd-ului Iuliu Maniu cu Bd-ul Geniului şi şoselele Cotroceni şi Grozăveşti, în faţa Palatului Cotroceni, este o frumoasă şi impunătoare lucrare a sculptorului Spiridon Georgescu dedicată ostaşilor trupelor de geniu care au luptat cu eroism şi curaj în timpul Primului Război Mondial. Monumentul, dezvelit în 1926, are ca element dominant un leu (care, în viziunea artistului, simbolizează curajul), plasat pe un soclu înalt, ce stă cu labele din faţă pe un fragment din ţeava unui tun, pe care se află un drapel şi o cască militară aparţinând inamicului învins. La cele patru colţuri ale soclului pe care este amplasat leul se află câte un ostaş, în poziţia în picioare, turnat în bronz, iar la baza fiecărei feţe a soclului există câte un mic basorelief cu scene din timpul războiului. Pe faţa soclului, centrat, se află următorul înscris: „Spuneţi generaţiilor viitoare că noi am făcut suprema jertfă pe câmpurile de bătaie, pentru întregirea neamului".

Monumentul ing. Gheorghe Duca, din Piaţa Gării de Nord, este format dintr-un bust al ing. G. Duca (fost director general al C.F.R.), plasat pe un soclu, şi un grup statuar, aflat la baza soclului, alcătuit dintr-o femeie cu o carte în mână şi o fată care întinde o ramură de măslin personajului evocat. Monumentul a fost realizat în 1924 de către sculptorii Dimitrie Paciurea şi Filip Marin, în colaborare cu arhitectul Ştefan Burcuş.

Monumentul lui C. A. Rosetti, amplasat în Piaţa Rosetti, la intersecţia Bd-ului Carol I cu str. Vasile Lascăr este o operă de artă realizată în bronz, în 1902, de sculptorul polon de origine germană Władzimierz C. Hegel, închinată omului politic liberal, fruntaş al Revoluţiei de la 1848 şi publicist. Pe un soclu din piatră, împodobit cu basoreliefuri din bronz, ce redau momente din timpul Unirii Principatelor şi de la proclamarea independenţei naţionale a României, se află statuia lui C. A. Rosetti.

Monumentul lui Dinicu Golescu, aflat pe Bd-ul cu acelaşi nume, colţ cu str. Mircea Vulcănescu, este opera sculptorului polon de origine germană Władzimierz C. Hegel, realizată în 1908,

Monumentul Eroilor Sanitari

Monumentul lui Dinicu Golescu

Statuia lui Alexandru Lahovari

Statuia lui Gheorghe Lazăr

și închinată marelui cărturar iluminist. În nișele de pe fiecare față a soclului se află busturile celor patru fii ai lui Dinicu Golescu, realizate de sculptorii W.C. Hegel, Karl Storck și D. Mirea.

Monumentul „1907", amplasat inițial într-un mic părculeț de pe șos. Mihai Bravu, în fața Halelor Obor, și apoi reamplasat (la 14 oct. 2007) în Parcul Florilor din cartierul Pantelimon, în apropierea intersecției șos. Pantelimon cu șos. Fundeni, este o impunătoare operă, turnată în bronz, a sculptorului Naum Corcescu. Dezvelit în anul 1972, monumentul evocă răscoala țăranilor din 1907. Pe un soclu circular realizat din piatră de granit, înalt de c. 2 m, și pe care se află înscris anul 1907, este amplasat monumentul din bronz (15 m înălțime și c. 36 de tone greutate) care înfățișează un țăran în picioare (cu pumnul drept ridicat către cer) și un altul la picioarele acestuia, doborât de gloanțe, desculț și cu brațele legate la spate.

Monumentul „Crucea secolului", din bronz, Piața Charles de Gaulle (fosta Piața Aviatorilor) este opera a sculptorului Paul Neagu, dezvelit în sept. 1997. La începutul anului 2001, monumentul a fost mutat temporar în rondoul de la intersecția Bd. Aviatorilor cu șos. Nordului din cauza lucrărilor de realizare a unui pasaj rutier și a unei parcări subterane în Piața Charles de Gaulle.

Monumentul „Kilometrul Zero", Piața Sf. Gheorghe-Nou, relizat în 1937 de sculptorul Constantin Baraschi, demolat în 1952, refăcut și inaugurat la 9 iun. 1998.

Statuia „Alergătorii", plasată într-un mic scuar din fața Ministerului Industriilor, la intersecția străzii Biserica Amzei cu Calea Victoriei, vizavi de Palatul Știrbei Vodă și de Muzeul Colecțiilor de Artă, este opera sculptorului Alfred de Boucher, realizată în anul 1913; statuia a dăinuit mult timp în fața Ateneului Român, fiind înlocuită cu statuia lui Mihai Eminescu. Monumentul, de dimensiuni nu prea mari, înalt de 1,70 m, așezat pe un soclu din piatră, este un expresiv grup statuar realizat în bronz care înfățișează trei tineri alergând, cu brațele întinse înainte.

Statuia Domniței Bălașa, situată în curtea bisericii Domnița Bălașa, este opera lui Karl Storck, realizată în 1881, în mărime naturală, în marmură de Carrara. Statuia înfățișează pe fiica voievodului Constantin Brâncoveanu (Domnița Bălașa) îmbrăcată în costum de epocă și ținând în mâna dreaptă un hrisov.

Statuia lui Alexandru Lahovari, situată în piața cu același nume din apropierea hotelului „Howard Johnson Grand Plaza" (fost hotel Dorobanți), este opera sculptorului francez Anton Mercié, turnată în bronz la Paris în luna ian. 1901, adusă în București și dezvelită la 17 iun. 1901.

Statuia lui Carol Davila, amplasată în fața corpului central al Facultății de Medicină, este opera sculptorului Karl Storck, realizată în 1903, în marmură cenușie, evocând figura ilustrului medic român de origine franceză, înfățișat în picioare, îmbrăcat în costum de epocă.

Statuia lui Constantin Brâncoveanu, amplasată în fața bisericii „Sfântul Gheorghe"-Nou, operă realizată în bronz (3 m înălțime, pe un soclu de 4 m) de Oscar Han, în 1939, îl reprezintă pe marele om de cultură și domn al Țării Românești, îmbrăcat într-o tunică lungă, acoperită de o mantie închisă la piept și având pe cap un işlic cu surguci. Pe soclul statuii se află inscripția: „Lui Constantin Brâncoveanu".

Statuia lui George Enescu, situată în fața Operei Naționale și dezvelită în 1971, este realizată în bronz de Ion Jalea, înfățișându-l pe marele muzician stând într-un fotoliu, într-o atitudine meditativă.

Statuia lui Gheorghe Lazăr, situată pe un soclu, pe Bd-ul Regina Elisabeta, vizavi de clădirea Universității, este opera sculptorului Ion Georgescu, realizată în marmură, în anii 1885–1886; îl reprezintă pe marele cărturar iluminist în poziția în picioare, cu o pelerină pe umeri și ținând o carte deschisă în mâini.

Statuia lui Ion Heliade Rădulescu, situată pe Bd-ul Regina Elisabeta, vizavi de clădirea Universității, este opera sculptorului italian Ettore Ferrari, realizată din marmură de Carrara, în anii 1879–1881. Autorul – cel care a executat și statuia lui Abraham Lincoln din Washington și statuile poetului Ovidiu din Roma și din Constanța (România) – l-a surprins pe ilustrul om politic, lingvist și scriitor într-o firească postură comunicativă, în picioare, cu piciorul stâng ușor întins spre înainte, cu capul și corpul

Statuia lui Constantin Brâncoveanu

aplecate puțin către înainte şi cu mâna dreaptă întinsă, cu palma deschisă sugerând că vrea să explice ceva.

Statuia lui Ion Luca Caragiale, operă în bronz realizată de Constantin Baraschi, îl înfățișează pe marele dramaturg român în picioare, cu mâna stângă în buzunar şi cu cea dreaptă dusă la jiletcă, purtând celebra-i pălărie cu borurile largi, răsucite în sus. Amplasată în 1976 în curtea Editurii şi Librăriei „Cartea Românească" de pe str. Nuferilor (azi General Berthelot), statuia a fost mutată (în 1994) şi amplasată pe un soclu, pe strada Maria Rosetti, colț cu strada I. L. Caragiale, în apropiere de schitul Darvari.

Statuia lui Mihai Cantacuzino, aflată în curtea spitalului Colțea şi în apropierea bisericii Colțea, a fost prima statuie din Bucureşti, dezvelită în 1869, realizată din marmură de Carrara de sculptorul Karl Storck în anii 1865–1869, evocând figura celui prin grija căruia au fost construite (în 1704) primul spital din Bucureşti şi biserica Colțea cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi" (1701–1702).

Statuia lui Mihai Eminescu din fața Atheneului Român a fost realizată în bronz, în 1964, de sculptorul Gheorghe Anghel.

Statuia lui Mihail Kogălniceanu, executată în bronz, în 1936, de sculptorul Oscar Han şi amplasată pe un soclu în Piața Kogălniceanu, îl înfățișează pe ilustrul om politic, istoric şi scriitor, în picioare cu mâna dreaptă sprijinită în şold şi cu piciorul stâng uşor întins spre înainte.

Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul, situată pe Bd-ul Regina Elisabeta, vizavi de clădirea Universității, este primul monument de această factură dezvelit în Capitală, la 20 nov. 1874. Operă realizată în bronz de sculptorul francez Albert Ernest Carrière de Belleuse, statuia ecvestră, înaltă de 2,5 m, îl înfățișează pe voievodul Mihai Viteazul călare, ținând în mâna dreaptă hățurile calului, iar în mâna stângă sabia de luptă, înălțată uşor către spate, sugerând chemarea la atac a oştilor sale. Pe cap poartă celebra-i căciulă cu surguci, iar la şoldul stâng se află teaca sabiei. Calul se află într-o superbă poziție de mişcare, cu capul încordat în frâu, piciorul stâng din față ridicat şi coada „fluturând". Soclul din piatră, pe care este amplasat acest ansamblu sculptural, aminteşte de forma unui sarcofag antic, fiecare dintre cele patru fețe ale lui fiind ornamentate cu sculpturi şi având prinse câte o stemă din bronz: în față şi în spatele soclului sunt stemele cu vulturul ale Țării Româneşti, iar pe cele două laturi stemele Transilvaniei şi Moldovei.

Statuia ecvestră a Regelui Carol I (operă turnată în bronz, realizată în 1938-1939 de sculptorul sârb Ivan Mestrović, dezvelită la 10 mai 1939 în piața din fața Palatului Regal), a fost retrasă de autoritățile comuniste la 31 dec. 1947, topită şi bronzul refolosit la turnarea statuii lui Lenin care a fost amplasată în fața Casei Scânteii până în 1989. Ideia refacerii statuii lui Carol I s-a născut în anul 2000, iar proiectul acestei statui a fost finalizat de sculptorul Florin Codre. Noua statuie (7 m lungime şi 13 m înălțime), realizată după modelul celei din 1939, fost amplasată în fața Palatului Bibliotecii Universitare şi dezvelită la 7 dec. 2010.

Statuia lui Spiru Haret, executată din marmură de Carrara de Ion Jalea, a fost dezvelită în luna mai 1935, cu prilejul primei ediții a festivalului „Luna Bucureştilor". Statuia a fost amplasată pe Bd-ul Regina Elisabeta, vizavi de clădirea Universității, în extrema dreaptă, colț cu str. Academiei.

Statuia lui Tudor Vladimirescu, situată lângă biserica Precupeții Vechi, pe str. Mihai Eminescu, a fost realizată în bronz de sculptorul Teodor Burcă, în anul 1934. Statuia are 2,50 m înălțime şi este plasată pe un soclu înalt de 5 m.

Statuia „Lupoaica" – simbol al latinității – a fost dăruită (în 1906) oraşului Bucureşti de conducerea municipalității din Roma. Copie realizată în bronz, după celebra şi legendara lupoaică din Muzeul de la Roma, statuia lupoaicei, care alăptează pe Romulus şi Remus, întemeietorii Romei antice, a fost amplasată inițial pe un piedestal din piatră, cu inscripția S.P.Q.R. (*Senatus Populus que Romanus* – Senatul şi poporul roman), în incinta Arenelor Romane (7 sept. 1906), apoi în Piața Sf. Gheorghe, iar în 1931 mutată pe Dealul Mitropoliei. Între 1960 şi 1997 s-a aflat în Parcul Dorobanți (parc numit, din 25 apr. 2001, Constantin Brâncuşi), iar la 5 mai 1997 a fost mutată în Piața Romană şi din 2010 a revenit în Piața Sf. Gheorghe.

Parcurile şi grădinile publice din Bucureşti conferă Capitalei o personalitate distinctă, cu atât mai mult cu cât există o îndelungată tradiție în amenajarea zonelor verzi ale oraşului (sec. 18). În prezent, Bucureştiul dispune de 15 parcuri şi grădini publice mari şi numeroase zone verzi, care ocupă o suprafață de c. 5 000 de ha.

Parcul sau *Grădina Cişmigiu*, aflat în centrul Capitalei, mărginit de bulevardele Regina Elisabeta, fost Mihail Kogălniceanu (la S) şi Schitu Măgureanu (la V) şi de străzile Ştirbei Vodă (la N) şi Brezoianu (la E), este cel mai vechi şi mai frumos parc din Bucureşti, extins pe 17

Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul

Statuia ecvestră a Regelui Carol I

Statuia lui Spiru Haret

Grădina Cişmigiu

ha, pe locul în care se afla (începutul sec. 19) o dumbravă cu un lac format de izvoarele naturale aflate la baza terasei dinspre strada Ştirbei Vodă. Acest lac, înconjurat de trestii şi păpuriş, bogat în peşte la acea vreme, apare menționat documentar, în timpul lui Matei Basarab, cu numele de „Balta lui Dura neguțătorul" şi avea o extindere mult mai mare. La 10 oct. 1779, Alexandru Ipsilanti, domnul Țării Româneşti, a poruncit să se construiască două cişmele în Bucureşti pentru a avea apă potabilă, una dintre ele fiind făcută pe locul grădinii de azi, înspre strada Ştirbei Vodă. În apropierea acestei cişmele şi-a construit casa Dumitru suiulgi-başa, numit de către oameni „marele cişmigiu" (deoarece era şeful lucrărilor de supraveghere a curgerii apelor şi mai mare peste cişmele), de la care provine numele actual al parcului. În 1830, în timpul ocupației ruseşti, generalul Pavel Kiseleff a ordonat baronului Borroczyn să se ocupe de secarea bălții lui Dura neguțătorul şi să transforme terenul într-o grădină publică, dar lucrările au fost amânate. În 1845, terenul din această zonă a devenit proprietatea Sfatului orăşenesc, an în care au început lucrările de asanare a bălții. În 1847 a fost chemat de la Berlin arhitectul Karl Fr. Wilhelm Meyer şi însărcinat ca şef al lucrărilor de realizare a grădinii Cişmigiu şi a altor grădini publice din Bucureşti. După asanarea bălții, pentru înfăptuirea planului său, Meyer a plantat c. 30 000 de arbori şi arbuşti aduşi din jud. Dâmbovița şi Gorj, precum şi numeroase plante ornamentale de la Braşov şi Viena. Din cauza morții premature (în 1852) a lui Meyer, lucrările de înfrumusețare a grădinii au fost continuate de arhitectul peisagist german Fr. Rebhuhn şi terminate în 1854, când s-a şi inaugurat în mod oficial. Vegetația variată a grădinii, între care se află şi un arbore originar din China (*Ginkgo biloba*), relict terțiar, împreună cu policromia rondurilor de flori, ca şi lacul din interiorul acesteia oferă o ambianță reconfortantă. În interiorul parcului sunt amenajate spații de joacă pentru copii, există un debarcader de unde se pot închiria bărci pentru plimbări de agrement pe lac şi alte dotări. Tot aici se află Monumentul Eroilor Francezi şi „Rotonda scriitorilor", realizat în stilul grădinilor din Roma antică unde sunt plasate busturile mai multor scriitori români, executate de Ion Jalea (bustul lui Mihai Eminescu), Oscar Späthe (Ion Luca Caragiale), Teodor Burcă (Vasile Alecsandri), I. Gr. Popovici (George Coşbuc), I. Gr. Jiga (Ion Creangă), M. Onofrei (Bogdan Petriceicu Hasdeu), Corneliu Medrea (Ştefan O. Iosif), Milița Petrașcu (Alexandru Odobescu), Oscar Han (Alexandru Vlahuță) ş.a.

Parcul Herăstrău (187 ha), situat pe ambele maluri ale lacului Herăstrău, între Bd-ul Aviatorilor, Bd-ul C. Presan (fostă Aleea Trandafirilor), şos. Kiseleff, şos. Bucureşti-Ploieşti, şos. Băneasa şi şoseaua Nordului, este unul dintre cele mai mari şi mai frumoase parcuri din Bucureşti, amenajat în perioada 1936–1939 cu ocazia expoziției „Luna Bucureştilor". În incinta parcului se află Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti" (→), un cinematograf în aer liber, un parc de distracții pentru copii, Palatul „Elisabeta", debarcader pentru vaporaşe şi bărci, terenuri şi baze sportive, pavilioane pentru biblioteci publice şi expoziții, „Expoflora", restaurantele „Pescăruş" şi „Parc", numeroase busturi (Mihai Eminescu, Alexandru Vlahuță, George Coşbuc, I. L. Caragiale, Leonardo da Vinci, Shakespeare, Beethoven, Victor Hugo, Goethe, Lev Tolstoi, Puşkin, Petöfi, Mark Twain ş.a.).

Parcul Carol (36 ha), situat la poalele Dealului Filaret, a fost amenajat în anii

Parcul Herăstrău

Parcul Carol

1900–1906 după planurile arhitectului peisagist francez E. Redont cu ocazia Expoziției jubiliare organizată în 1906 şi a sărbătoririi a 40 de ani de domnie a regelui Carol I. Pentru amenajarea lui s-au plantat 4 206 arbori mari, 5 983 arbori-coniferi, 48 215 arbuşti şi numeroase plante forestiere şi plante florale, au fost construite pavilioane expoziționale şi alte clădiri anexe, după planurile arhitecților Ştefan Burcuş, Victor G. Ştefănescu, I. Berindei, s-a ridicat „Cetatea lui Vlad Țepeş" (de fapt un castel de apă), după planurile arhitecților Petculescu şi Schindl, s-a realizat construcția unei cascade mari, în fața Palatului Artelor (devenit mai târziu Muzeul Militar), străjuită de sculpturi executate de Dimitrie Paciurea şi Karl Storck, s-au construit Arenele Romane, destinate susținerii unor spectacole în aer liber, a fost ridicată o moschee pe malul lacului etc. Expoziția a fost inaugurată la 6/19 iun. 1906 cu un ceremonial de mare amploare. Parcul a fost complet reamenajat în 1963, multe dintre construcțiile şi amenajările inițiale au dispărut, trasându-se o nouă alee principală şi realizându-se un mic lac de agrement. Pe locul unde se afla cândva Muzeul Militar (Palatul Artelor) şi cascada a fost înălțat un impunător monument (48 m înălțime), inaugurat la 30 dec. 1963, realizat după proiectul arhitecților Horia Maicu şi N. Cucu, închinat „Eroilor luptei pentru libertatea poporului şi a patriei". Până în dec. 1989, în acest mausoleu se aflau mormintele lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Petru Groza şi C. I. Parhon, iar în criptele din jurul monumentului erau rămăşițele pământeşti ale mai multor militanți comunişti, printre care I. C. Frimu, Leontin Sălăjan, Al. Moghioroş, Grigore Preoteasa, Ilie Pintilie, C. Dobrogeanu Gherea ş.a. În 1991, acest mausoleu închinat militanților comunismului a fost dezafectat, au fost exhumate toate osemintele din morminte şi transferate în alte cimitire, în locul lor fiind depuse osemintele ostaşilor din mausoleul de la Mărăşeşti, căzuți în timpul Primului Război Mondial. Mausoleul şi monumentul respectiv a fost închinat, astfel, memoriei „Eroului necunoscut", unde arde permanent o făclie, revenindu-se la situația care exista înainte de anul 1960. La 14 apr. 2004 a existat o tentativă de demolare a mausoleului pentru ca pe locul lui să fie construită catedrala „Mântuirea Neamului", dar proiectul a fost abandonat datorită găsirii unui alt amplasament pentru catedrală, respectiv pe Dealul Uranus, în spatele clădirii Parlamentului. În incinta parcului se află Muzeul Tehnic „prof. ing. Dimitrie Leonida", Observatorul Astronomic „Filaret", Turnul lui Țepeş – copie a Cetății de la Poenari, Arenele Romane ş.a., iar în piațeta din fața parcului (numită mareşal Joffre) există „Fântâna zodiacului", inaugurată în luna mai 1935 cu prilejul primei ediții a festivalului „Luna Bucureştilor". Această fântână, care are forma unei farfurii de supă, uriaşă, sprijinită pe un pilon central, a fost realizată de arhitectul Octav Doicescu şi decorată în mozaic alb şi negru de sculptorul Mac Constantinescu.

Parcul Național (fost „23 August"), extins pe o supr. de 54 ha, a fost amenajat în perioada mart.-aug. 1953 cu prilejul desfăşurării, la Bucureşti, al celui de-al patrulea Festival Mondial al Tineretului şi Studenților. În incinta parcului se află stadionul Național „Lia Manoliu", mai multe terenuri pentru antrenamente de fotbal, rugby, volei, baschet, tenis, un patinoar artificial, o piscină olimpică, un turn pentru paraşutism, un teatru de vară, un lac artificial pentru agrement, numeroase spații de joacă pentru copii ş.a.

Parcul Tineretului (200 ha), situat în partea de SE a Capitalei, în arealul fostei zone numită odinioară „Groapa Cocioc", a fost amenajat în perioada 1965–1974 după un proiect al arhitectului Valentin Donose. Principala atracție a parcului o constituie Orăşelul Copiilor, dotat inițial cu numeroase mijloace de divertisment, dar lăsat în voia soartei după dec. 1989, reabilitat şi modernizat în 2011–2012. În incinta parcului se află Palatul Sporturilor şi Culturii numit „Ioan Kunst Ghermănescu" (c. 6 000 de locuri) destinat manifestărilor cultural-artistice şi sportive, Palatul Copiilor (numit până la 17 feb. 1990 Palatul pionierilor şi şoimilor patriei), un lac de agrement ş.a.

Parcul Titan (98 ha) a fost amenajat în anii 1963–1964 ca zonă de recreere a populației din noul cvartal de locuințe Titan, în interiorul lui fiind creat şi un lac de agrement pentru plimbări cu vaporaşul şi cu bărcile.

Parcul Drumul Taberei (30 ha), amenajat în anii '70 ai sec. 20, cuprinde un lac cu o supr. de 11 000 m^2, terenuri de sport, un ştrand (inaugurat în 1976), terenuri de joacă pentru copii etc. Modernizat în apr.–sept. 2012.

Parcul „Kiseleff" (18 ha), numit cândva şi Parcul de la Şosea, situat în partea de N a Capitalei, de o parte şi de alta a şoselei Kiseleff, a fost realizat în 1831–1832 din inițiativa generalului rus Pavel Kiseleff care a mai înfăptuit şi alte lucrări edilitare. La vremea respectivă, acest parc era apreciat de localnici, ca şi de diferiți oaspeți străini, drept „cel mai atrăgător loc, cu alei minunate de flori, artistic amenajate, cu fântâni aruncând coloane de apă răcoritoare, cu fermecătoare melodii înterpretate gratuit de fanfara militară"... Parcul a suportat unele reamenajări în primele decenii ale sec. 20. În interiorul parcului există mai multe

Parcul „Kiseleff"

statui: busturile lui Nicolae Leonard, Ovidiu, Barbu Ştefănescu-Delavrancea. În 2001 a fost amplasată statuia poetului şi astronomului iranian Omar Khayyam. În cadrul acestui parc se află şi clădirea „Bufetul", construită în 1891, în stil românesc, după planurile arhitectului Ion Mincu în care a fost îmbinat, într-o armonie deosebită, lemnul cioplit cu tencuiala şi teracota smălţuită. La 27 apr. 2000 în acest parc a fost inaugurat Monumentul infanteriei române, realizat în bronz de sculptorul Ioan Bolborea.

Parcul Bazilescu (fost „Nicolae Bălcescu") (c. 12 ha), situat în partea de NV a oraşului, în cartierul Bucureştii Noi, a fost amenajat în 1953–1954, în stil clasic, şi dotat cu un teatru de vară.

Parcul Tei (c. 9 ha), aflat pe malul de SE al lacului Tei, a fost amenajat în 1948, dispunând de spaţii pentru distracţii, de un ştrand, restaurant ş.a. Parcul a fost reamenajat în anul 2002.

Parcul Plumbuita (c. 80 ha), situat în cartierul Colentina, a fost inaugurat în primăvara anului 1977, fiind integrat armonios între noile construcţii şi vechiul ansamblu de arhitectură veche românească, reprezentat prin mănăstirea Plumbuita.

Parcul Circului (c. 2 ha), situat în arealul zonei cunoscută în trecut cu numele „Groapa Tonola", a fost realizat în anii 1961–1962, o dată cu construcţia clădirii Circului de Stat, fiind un loc agreabil de recreere, cu alei largi, peluze de flori şi verdeaţă şi un mic lac.

Parcul „Ion Voicu" → *Grădina Ioanid.*

Grădina Botanică (18 ha), înfiinţată în 1855 de doctorul Carol Davila pe lângă Şcoala de Medicină şi Farmacie, a fost amenajată parţial între 1860 şi 1866, în grădina fostei mănăstiri Cotroceni, după indicaţiile botanistului Ulrich Hoffmann – director al grădinilor publice din acea vreme. În perioada 1874–1878, Grădina Botanică a fost mutată şi amenajată în faţa Universităţii, iar în 1884–1885 transferată şi organizată pe locul de azi, întreaga acţiune fiind îndrumată de savantul Dimitrie Brândză, fondatorul Institutului Botanic. În 1954, Grădina Botanică a trecut în subordinea Ministerului Învăţământului, respectiv a Universităţii Bucureşti. În perioada 1955–1960, Grădina Botanică a fost reorganizată pe baze moderne fiind înzestrată cu sere şi o construcţie modernă în care se ţin cursurile de specialitate pentru studenţii Facultăţii de Biologie. În 1976 a fost inaugurat un nou şi modern ansamblu de sere cu o supr. de c. 2 100 m^2 care adăposteşte c. 3 500 de specii de plante. În incinta Grădinii Botanice, pe diferite forme de relief amenajate special, vegetează peste 10 000 de specii de plante de pe toate continentele. În cadrul grădinii funcţionează o pepinieră, un sector de experimentări şi un muzeu botanic.

Grădina Icoanei (c. 1 ha), situată în zona Pieţei Gh. Cantacuzino (fosta Piaţă Alexandru Sahia), în triunghiul format de străzile Xenopol, Pictor Verona şi Jean Louis Calderon (fostă Alexandru Sahia), a fost amenajată în 1870–1875 pe locul fostei bălţi a Icoanei. La marginea grădinii se află Biserica anglicană.

Grădina Ioanid (c. 0,8 ha), situată între Bd-ul Dacia şi străzile Polonă, Dumbrava Roşie şi Aurel Vlaicu, a fost amenajată în 1870 prin secarea unui loc mlăştinos din care izvora pârâul Bucureştioara, afl. al Dâmboviţei. Acest teren, care în perioada 1830–1869 s-a numit Grădina Breslea, a fost cumpărat, în 1856, de librarul şi editorul George Ioanid de la aga Pană Băbeanul. În anul 2003, numele grădinii a fost schimbat în Parcul „Ion Voicu".

Turismul. Prin funcţiile sale complexe, prin poziţia în cadrul ţării şi prin numeroasele obiective cu valoare istorică, arhitectonică şi de altă natură, **B.** reprezintă unul dintre principalele centre turistice ale României. Capitala dispune de o apreciabilă bază materială, în continuă extindere, care cuprinde 80 de hoteluri de diverse categorii (cu o capacitate totală de c. 12 000 locuri), câteva moteluri, campinguri şi cabane amplasate în zonele de agrement din jurul oraşului, nenumărate locuri de divertisment şi de practicare a sporturilor, restaurante, cazinouri, discoteci, baruri de zi şi de noapte etc. Activitatea turistică din **B.** şi din întreaga ţară este coordonată de către Ministerul Turismului şi susţinută de mai multe societăţi de turism de stat sau particulare.

După 1989, turismul s-a înscris pe orbita reformelor trecând la privatizarea întreprinderilor de turism, descentralizarea şi autonomizarea acestora care au devenit Societăţi comerciale de stat, Societăţi comerciale private sau mixte. De la mijlocul anului 1991, aceste societăţi s-au transformat în Societăţi pe Acţiuni

Parcul Plumbuita

Grădina Icoanei

(S.A.), Societăţi cu Răspundere Limitată (S.R.L.), în nume colectiv etc., aliniindu-se, în acest fel, structurilor existente în ţările cu turism dezvoltat. Cea mai importantă societate de turism din ţară, cu capital de stat, cu filiale în toată ţara este Oficiul Naţional de Turism (O.N.T.) „Carpaţi", înfiinţat la 29 febr. 1936, iar mai multe societăţi particulare de turism sunt permanent la dispoziţia amatorilor de turism cu servicii dintre cele mai diverse.

Totodată, în 1991, s-a trecut la clasificarea pe stele a unităţilor turistice de cazare şi a restaurantelor în conformitate cu standardele internaţionale. Cele mai importante hoteluri din Bucureşti, încadrate în categoria de confort de 5, 4 şi 3 stele sunt:

Hotel Athénée Palace, situat în zona centrală, pe str. Episcopiei nr. 1–3, colţ cu Calea Victoriei, vizavi de Ateneul Român, este un edificiu construit în anii 1912–1914 după planurile arhitectului Théophile Bradeau, modernizat în anii 1935–1937 de arhitectul Duiliu Marcu, consolidat şi renovat în 1994–1997 (inaugurat la 28 oct. 1997) şi inclus în reţeaua de hoteluri Hilton (14 mai 1998), categoria 5 stele. Are 272 de camere şi apartamente.

Hotel Bulevard (5 stele), situat pe Bd-ul Elisabeta nr. 21, colţ cu Calea Victoriei, vizavi de Cercul Militar Naţional, este o construcţie specifică sec. 19, realizată în anii 1864–1867, după planurile lui Alexandru Orăscu, numit iniţial „Hotel Herdan", iar din 1877 „Grand Hotel du Boulevard". Renovat în anii 2006-2008. Are 48 de camere, restaurant, trei saloane intime, parcaj, servicii diverse.

Hotel „Crowne Plaza" (*fost „Flora"*, 5 stele), str. Poligrafiei nr. 1, vizavi de Casa Presei Libere, în apropierea Complexului Expoziţional, are 164 camere, două restaurante, terasă, braserie, bar, sală de conferinţe, saloane de cosmetică, de frizerie şi coafură, un centru de tratament geriatric, diverse servicii. Renovat în 1998 şi inaugurat la 10 dec. 1998.

Hotel „Howard Johnson Grand Plaza" (fost hotel „Dorobanţi"), 5 stele, situat în vecinătatea Pieţei Romane, pe Calea Dorobanţilor nr. 5–7, colţ cu Bd-ul Dacia, este un edificiu modern, cu 18 etaje, înălţat la începutul anilor '70 şi renovat în anii '90 ai sec. 20, dispunând de 285 de camere, de cazino, de restaurant, sală de banchete, grădină de vară, snack-bar, parcaj subteran, diverse servicii şi utilităţi.

Hotel Intercontinental (5 stele), situat în centrul oraşului, pe Bd-ul Nicolae Bălcescu nr. 4, colţ cu strada Batiştei, lângă noua clădire a Teatrului Naţional, la cele două ieşiri ale staţiei de metrou Piaţa Universităţii. Este un edificiu cu 23 de etaje, înalt de peste 80 m, cu 417 camere şi o capacitate totală de 888 de locuri, construit în anii 1968–1971 după planurile arhitecţilor D. Hariton, Gh. Nadrag, I. Moscu şi Romeo Ştefan Belea în baza unui acord de cooperare economică cu firma „International Hotel Corporation". Hotelul este racordat la un sistem electronic internaţional de rezervare a locurilor, iar cele 417 camere sunt dotate cu aer condiţionat, mobilier de lux, TV, video, telefon, instalaţii pentru comunicare rapidă cu personalul hotelier, săli de baie etc. În incinta hotelului există trei restaurante, două snack-baruri, night-club, şase săli de recepţie, piscine, saună, trei terase de pe care se poate admira, de la înălţime, **B.**, un parcaj subteran pentru automobile, cu o capacitate de 1 000 de locuri, o staţie de întreţinere a automobilelor, diverse alte servicii. Hotelul a fost supus unor ample lucrări de renovare şi modernizare în anii 1993–1995 şi 2006.

Hotel Novotel (5 stele), situat pe Calea Victoriei nr. 37B, pe locul fostului Teatru Naţional construit în anii 1846–1852 după planul arhitectului vienez Joseph Heft şi distrus de bombardamentele din 24–25 aug. 1944, este o clădire ultramodernă, construită în anii 2005–2006, inaugurată în sept. 2006, având la faţadă înfăţişarea intrării în mărime naturală a vechiului Teatru Naţional, fiind, astfel, o îmbinare reuşită a arhitecturii sec. 19 cu cea a sec. 21. Are 258 de camere, 15 apartamente şi un apartament prezidenţial, dotate ultramodern şi dispune de un centru de afaceri, 4 săli de conferinţe, restaurant, piscină, parcare proprie, cazino etc.

Hotel „Radisson Blu", fost hotel Bucureşti (5 stele), situat pe Calea Victoriei nr. 63–69, vizavi de Biserica Albă, este o construcţie nouă, modernă, realizată în anii 1978–1980 după planurile arhitectului P. Cosmatu, pe locul renumitei cofetării „Nestor" (distrusă parţial de cutremurul din 4 mart. 1977), cu 850 de camere, o sală polivalentă cu 500 de locuri, săli de conferinţe, două restaurante, două piscine, două saune, parcaj subteran şi multe alte utilităţi şi servicii (cabinet stomatologic, salon de cosmetică, saloane de coafură şi frizerie, florărie, ghişeu de schimb valutar, sală de gimnastică etc.).

Hotel Sofitel (5 stele), situat pe Bd-ul Expoziţiei nr. 2, în apropierea Complexului Expoziţional, este o construcţie ultramodernă, realizată în anii 1992–1994 (inaugurată la 4 mai 1994), cu 203 camere dotate cu aer condiţionat, TV-satelit, video, telefon, minibar, mobilă de lux, sală de baie etc. În incinta hotelului există un Centru Internaţional de Afaceri (World Trade Center), destinat agenţilor comerciali şi guvernamentali, cu şase saloane de recepţie, un amfiteatru cu 300 de locuri, un club şi numeroase alte facilităţi puse în slujba oamenilor de afaceri implicaţi în tranzacţii comerciale, în organizarea unor conferinţe sau alte activităţi.

Hotel Ambasador (4 stele), amplasat în centrul Capitalei, pe Bd-ul Magheru nr.

Hotel „Howard Johnson Grand Plaza"

Hotel Novotel

8–10, lângă cinematografele Patria şi Scala, vizavi de Hotel Lido, este o construcţie realizată în anii 1936–1937 după planurile arhitectului A. Culina, modernizată şi renovată de mai multe ori (ultima dată în 1994–1995), dispunând de 209 camere, restaurant, braserie, bar de zi etc.

Hotel Continental (4 stele), amplasat în centrul oraşului, pe Calea Victoriei nr. 56, colţ cu strada Ion Câmpineanu, este o clădire din sec. 19, elegantă, renovată în anii '80 ai sec. 20, în 1995 şi în anul 2007, cu 54 de camere şi o capacitate totală de 108 locuri. Dispune de restaurant, braserie, snack-bar, terasă în aer liber etc.

Hotel Lido (4 stele), situat pe Bd-ul Magheru nr. 5–7, vizavi de cinematograful Scala şi de librăria „Mihail Sadoveanu", este o clădire construită în 1930 şi complet renovată, consolidată şi modernizată în anii 1993–1996 (trecând de la o categorie inferioară, de 3 stele, la una superioară) şi dispune de 121 de camere cu o capacitate totală de 240 locuri, restaurant, grădină de vară cu piscină în aer liber, sală de conferinţe etc.

Hotel „Ramada-Majestic" (4 stele), situat pe Calea Victoriei nr. 38-40, colţ cu str. Matei Milo, vizavi de casa Capşa, are 111 camere, restaurant, diverse servicii.

Hotel „Ramada-Parc" (4 stele), este un edificiu nou, construit în anii '70 ai sec. 20, pe Bd-ul Poligrafiei nr. 3-5. Are 272 de camere cu 500 de locuri, restaurant, bar de zi, snack-bar, terasă, piscină, terenuri de tenis, sală polivalentă, servicii diverse. Hotelul dispune de cabinete medicale pentru consult şi tratament. Renovat în anul 2001

Activitatea sportivă. Viaţa sportivă a Capitalei are o îndelungată tradiţie – primele activităţi cu caracter sportiv manifestându-se în sec. 18 sub forma jocurilor atletice (alergări, aruncări sau ridicări de obiecte grele, trânte etc.). În 1776 au fost introduse în şcoli exerciţiile fizice ca obiect de învăţământ. La 5/17 mai 1862 s-a constituit la **B.** prima asociaţie sportivă cu numele „Soţietatea română de arme, gimnastică şi dare la semn". Sportul modern propriu-zis şi-a făcut apariţia la sf. sec. 19 şi începutul sec. 20 prin intermediul studenţilor români care studiau în Franţa şi care au adus cu ei regulile de joc ale rugby-ului. La 2 mai 1910, la **B.** a luat fiinţă primul club de rugby, iar la 27 mart./9 apr. 1914 s-a constituit Comitetul Olimpic Român.

În prezent, viaţa sportivă a Capitalei şi a ţării este coordonată de Ministerul Tineretului şi Sporturilor. În anul 2010, în Bucureşti îşi desfăşurau activitatea 27 de cluburi sportive (Steaua, Dinamo, Rapid ş.a.), 659 de asociaţii sportive şi secţii sportive în cadrul cărora activau 28 919 de sportivi legitimaţi, 1 427 antrenori şi 1 076 arbitri şi se pregăteau numeroşi tineri sportivi în absolut toate ramurile sportive. Aceştia au la dispoziţie o bază materială adecvată, reprezentată prin mai multe complexe sportive, săli de sport şi de atletism, bazine olimpice de înot, terenuri de tenis, de fotbal, de baschet, poligoane de tir, velodrom, turn de antrenament pentru paraşutism etc.

Complexul sportiv naţional „Lia Manoliu" (fost „23 August"), inaugurat în august 1953 cu prilejul celui de-al IV-lea Festival Mondial al Tineretului şi Studenţilor care a avut loc la Bucureşti, cu un stadion cu o capacitate de 80 000 de locuri, cu pistă de atletism. Complexul mai cuprinde un patinoar artificial acoperit, cu tribune pentru 11 500 de spectatori, o sală de atletism, un bazin olimpic de înot, mai multe terenuri de tenis, de volei, de baschet şi de handbal, un turn pentru paraşutism etc. Pe acest stadion s-au desfăşurat, în iul.-aug. 1981, întrecerile atletice internaţionale de tineret cunoscute sub numele „Universiada". Vechiul stadion a fost demolat în perioada 18 dec. 2007-20 febr. 2008 şi reconstruit pe baze moderne în anii 2008-2011 (inaugurat la 6 sept. 2011) numit în prezent „Arena Naţională". Stadionul are o capacitate de 55 600 de locuri, este acoperit, are instalaţie de nocturnă, dispune de numeroase dotări moderne, de spaţii pentru parcare auto şi este încadrat în categoria 5 stele (Elite).

Complexul sportiv „Steaua", aparţinând Clubului sportiv al armatei – „Steaua" –, a fost dat în folosinţă la 9 apr. 1974, fiind format dintr-un modern stadion de fotbal, cu o capacitate de 30 000 de locuri, un teren de rugby, două terenuri de handbal (pe bitum şi pe zgură), 9 terenuri de tenis cu zgură şi unul bituminat, un teren de volei ş.a. Stadionul central a fost restaurat în anii 1996, 2006 şi 2017-2019, şi dispune de instalaţii nocturnă.

Complexul sportiv „Dinamo", aparţinând Clubului Sportiv „Dinamo", a fost inaugurat în anul 1948, cuprinzând un stadion cu 15 312 locuri, o pistă de atletism, un velodrom cu pistă de beton şi cu tribune cu o capacitate de 5 000 de locuri, săli pentru antrenamente de box, de haltere, de scrimă etc., un bazin de înot cu apă încălzită, cu tribune cu o capacitate de 3 000 de locuri, un poligon de tir, şase terenuri de tenis, două de handbal, o sală de gimnastică cu 1 000 de locuri etc. Stadionul a fost renovat în anii 2006–2007.

Complexul sportiv „Giuleşti", aparţinând Clubului sportiv „Rapid", a fost construit în 1936–1939 cu ocazia aniversării a 70 de ani de la inaugurarea căii ferate Bucureşti–Giurgiu. Dispune de un stadion cu o capacitate de 18 000 locuri pe care se pot disputa meciuri de fotbal, de rugby, de handbal, două terenuri de volei, două terenuri de baschet, o sală de box, lupte şi haltere, un poligon de tir, o popicărie etc. Stadionul a fost renovat în anii 2000–2003, perioadă când s-a construit o instalaţie de nocturnă , şi 2017-2019.

Complexul sportiv „Cotroceni" (fost „Progresul"), amenajat după anul 1944 şi renovat în anii 1990–1995, dispune de un modern teren de tenis pe zgură, înconjurat de o tribună din beton cu o capacitate de 6 000 de locuri, o sală de sport pentru meciuri de volei, de baschet, pentru reuniuni de box, haltere, judo etc.

Complexul sportiv „Iolanda Balaş-Söter" (fost „Tineretului"), cuprinde un stadion prevăzut cu o tribună cu 1 000 de locuri, şi cu pistă de atletism (400 m), terenuri de rugby, tenis, baschet, volei, handbal, o sală de gimnastică, un bazin de înot în aer liber destinat meciurilor de polo, pentru concursuri de înot, pentru sărituri de la trambulină etc. Stadionul a fost mărit şi modernizat în 1995–1996.

Complexul sportiv „Floreasca" a fost construit în anul 1949 după proiectul arhitecţilor Titus Evolceanu şi Sofia Ungureanu şi inaugurat în anul 1950.

Arena Naţională

Complexul cuprinde o sală de sport, purtând numele „Lucian Grigorescu", care polarizează activitatea sportivă pe timp de iarnă la baschet, handbal, volei, box ş.a., prevăzută cu tribune cu o capacitate de 3 000 de locuri. Bazinul de înot este acoperit şi are tribune care găzduiesc 1 000 de persoane, are dimensiuni olimpice (33 m lungime şi 16 m lăţime) şi este utilizat în timpul concursurilor de natație, pentru meciuri de polo, pentru antrenamente. Complexul mai dispune de terenuri bituminate de baschet, tenis, volei şi de o sală specială pentru antrenamente de scrimă.

Complexul sportiv „Constructorul", inaugurat în 1953, dispune de o modernă sală de sport, căreia i s-au adăugat ulterior două terenuri de handbal, un teren de baschet şi o modernă sală de popice în care s-au desfăşurat campionatele europene de popice în anul 1963.

Aşadar, prin multiplele atribute pe care le întruneşte municipiul Bucureşti, poate fi încadrat în rândul marilor metropole europene, care, de altfel, în perioada interbelică era supranumit „Micul Paris".

BUCUREŞTII NOI, cartier în NV municipiului Bucureşti.

BUDA 1. Lac glaciar pe versantul sudic al M-ţilor Făgăraş, la 2 056 m alt., la poalele vf. Arpaşu Mic (2 459 m). Supr.: 0,9 ha; ad. max.: 2,2 m. Din el izv. pârâul Buda, unul dintre izv. râului Argeş.

2. Culme deluroasă în SV Subcarpaţilor Vrancei, cu orientare N-S, situată între râurile Câlnău, la V, şi Râmnic, la E. Alt. max.: 637 m (vf. Piatra Albă). Cunoscută şi sub numele de *Pardoşi.*

3. Com în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată în N culmii Buda, pe râul Râmnic; 3 097 loc. (1 ian. 2011): 1 516 de sex masc. şi 1 581 fem. Centru pomicol. Biserică din lemn (1762), în satul Dănuleşti.

BUDACU, masiv muntos în SE M-ţilor Bistriţei (Carpaţii Orientali), situat la V de Valea Bistriţei, între râurile Neagra Broştenilor (la V) şi Borca (la S şi E). Constituit din calcare cristaline. Alt. max.: 1 859 m (vf. Budacu). Păduri şi pajişti naturale.

BUDACU DE JOS, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 5 sate, situată în Dealurile Bistriţei, pe râul Budac; 3 178 loc. (1 ian. 2011): 1 614 de sex masc. şi 1 564 fem. Prelucr. lemnului; morărit şi panificaţie. Pomicultură (meri, peri). Satul Budacu de Jos este menţionat documentar, prima oară, în 1228. Biserici ortodoxe, în satele Jelna (sec. 15), Monariu (sec. 15, cu modificări din 1755–1782) şi Budacu de Jos (sec. 16–19). Rezervaţie naturală floristică (poiana cu lalele pestriţe, în satul Buduş) şi rezervaţie paleontologică (Râpa Mare de la Budacu de Jos, 20 ha). Com. **B. de Jos** are în componenţă satul Monariu care s-a depopulat la sf. sec 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere adtiv, dar fără locuitori.

BUDEASA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Argeşului cu Câmpia Piteştiului, pe râul Argeş; 3 985 loc. (1 ian. 2011): 1 980 de sex masc. şi 2 005 fem. Hidrocentrală (11,5 MW), intrată în funcţiune în 1978. Reşed. com. este satul *Budeasa Mare*, în care se află conacul „Budişteanu" (1762, restaurat în 1927) cu colecţii de tablouri, arme etc., casa „Hagi Tudorache" (1762) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1796 a lui Şerban Budişteanu, cu picturi murale originare; biserica „Sfântul Nicolae" (1751), în satul Gălăşeşti; conacul „Câmpeanu" (1930), azi brutărie, în satul Valea Mărului; biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1819), în satul Caloteşti.

BUDEŞTI 1. Oraş în jud. Călăraşi, situat în Câmpia Bărăganul Mostiştei, la confl. râului Dâmboviţa cu Argeş, la 36 km SE de Bucureşti; 7 182 loc. (1 ian. 2011): 3 529 de sex masc. şi 3 653 fem. Suprr.: 93 km², din care 6,1 km² în intravilan; densitatea: 1 177 loc./km². Staţie de c.f. Expl. de argilă, pietriş şi nisip. Nod hidrotehnic pe canalul Bucureşti–Dunăre (a cărui construcţie a început în 1984 şi a fost întreruptă după Revoluţia din dec. 1989) alcătuit dintr-un baraj deversor, două porturi de acostare pentru tranzitarea navelor dintr-un sector în altul, un pod ce asigură legătura între maluri şi o microhidrocentrală. Producţie de mobilă, de mase plastice, de articole tehnice din cauciuc, de cărămizi, de componente electronice şi conf. (articole sportive). Produse alim. (băuturi răcoritoare, prelucr. fructelor, panificaţie). Morărit. Siloz de cereale. Pepinieră piscicolă (în satul Aprozi). Creşterea viermilor de mătase. Apicultură. **Istoric.** Menţionat documentar ca sat, prima oară, într-un hrisov domnesc din 1526 şi apoi la 20 mai 1543. Declarat oraş la 18 apr. 1989. Are în subordine ad-tivă satele Aprozi, Buciumeni, Gruiu. **Monumente:** biserica „Adormirea Maicii Domnului" (în satul Aprozi), ctitorie din 1841 a vornicului Ioan Manu, reparată în 1885 şi zugrăvită în 1896; ruinele conacului „Manu" (1827), în Budeşti.

2. Com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Comlodului, în zona de izv. a Pârâului de Câmpie şi a râului Apatiu; 1 945 loc. (1 ian. 2011): 965de sex masc. şi 980 fem. Haltă de c.f. Prelucr. laptelui; fabrică de cărămidă. Avicultură. Satul Budeşti este menţionat documentar, prima oară, în 1283.

3. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în SV Depr. Maramureş, la poalele de NE ale M-ţilor Gutâi, pe râul Coşeu; 3 253 loc. (1 ian. 2011): 1 642 de sex masc. şi 1 611 fem. Expl. de caolin şi andezit. În satul

Lacul Buda

Budeşti, menţionat documentar, prima oară, în 1361 se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (18 m lungime şi 8 m lăţime) construită în 1643, cu picturi interioare din 1762 executate de Alexandru Ponehalschi din Berbeşti. Biserica are o valoroasă colecţie de icoane pe lemn, unele pictate pe ambele feţe (numite „prăsnicare"). Biserica a fost inclusă pe lista patrimoniului mondial UNESCO în dec. 1999. În satul Sârbi există bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1665) şi „Cuvioasa Parascheva" (1667, pictată la interior în 1760 de Alexandru Ponehalschi din Berbeşti).

4. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 8 sate, situată în NV Piem. Cotmeana, la poalele NV ale Dealului Negru, pe stg. Văii Oltului; 6 041 loc. (1 ian. 2011): 2 941 de sex masc. şi 3 100 fem. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (sf. sec. 16, cu picturi în altar şi naos datând din sec. 17 şi cu unele modificări din 1772 şi adăugiri – pridvor şi turlă – din sec. 19), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1787, cu pridvor adăugat în 1890), „Adormirea Maicii Domnului" (1813), „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1834–1838) şi „Sfinţii Voievozi" (1864), în satele Ruda, Budeşti, Bârseşti, Bercioiu şi Racoviţa. Casa „Lahovari" (jumătatea sec. 19) şi obelisc comemorativ închinat eroilor din 1877 şi 1916–1918 (sculptor N. Karaghiorghios), în satul Budeşti.

BUDILA, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată în E Depr. Braşov, la poalele de NV ale M-ţilor Ciucaş, la confl. râurilor Zizin şi Seaca cu Tărlung; 4 229 loc. (1 ian. 2011): 2 171 de sex masc. şi 2 058 fem. Haltă de c.f. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Moară de cereale. Cămin cultural. Festival anual al muzicii de fanfară (luna mai); Festival anual al măştilor populare (luna febr.). Satul Budila este atestat documentar, prima oară, în 1211 cu numele *Budula*, ca localit. de graniţă pe lângă terit. ocupat de cavalerii teutoni. Cu numele actual apare în 1332 în registrul papal al dijmelor. Com. **B.** este singura localitate din România care are patru castele: *castelul Béldy László* a fost construit din cărămidă, în anii 1730–1731, în mijlocul unui parc de 3 ha. Castelul, care are 25 de camere, cu subsol, parter şi etaj, cu două faţade, a fost vândut de urmaşii contelui Béldy László, la sfârşitul anilor '30 ai sec. 20, amiralului Barbu Pantazi. În 1945, autorităţile au naţionalizat acest castel şi l-a transformat în local pentru tabără de elevi. În perioada 1985–1987 în acest castel a funcţionat o şcoală generală, iar din luna mai 1987 este sediul Primăriei comunale. În febr. 2010 au început lucrările de restaurare a castelului. Declarat monument istoric; *castelul Béldy Pál*, inaugurat în 1751, aflat în mijlocul unui parc dendrologic, a fost sediul unei şcoli profesionale de mecanici agricoli (1965–1970) şi apoi al unui Liceu agricol (1970–1982) după care a fost predat, ca anexă, Oficiului Naţional de Turism „Carpaţi" pentru a fi introdus în circuitul turistic, dar, din cauza dezinteresului manifestat de autorităţile din turism, acest castel a devenit adăpost pentru porci, situaţie care s-a perpetuat şi după Revoluţia anticomunistă din dec. 1989, fapt care a determinat ruinarea treptată a acestuia; *castelele* „Kelemen Mikes" (sec. 18) şi „*Nemes*" (1730–1731), aflate tot în subordinea O.N.T. „Carpaţi", au avut o soartă asemănătoare cu aceea a castelului „Béldy Pál" aflându-se în prezent în stare avansată de degradare; biserica cu hramul „Sfântul Nicolae" (1734), cu picturi murale interioare, renovată în anii 2009–2010, declarată monument istoric; biserica romano-catolică, renovată în 2009, declarată monument istoric; biserică reformată.

BUDIU DE CÂMPIE → Papiu Ilarian.

BUDULA → Budila

BUDUN → Papiu Ilarian.

BUDUREASA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de NV ale M-ţilor Bihor şi cele de SV ale M-ţilor Vlădeasa; 2 173 loc. (1 ian. 2011): 1 319 de sex masc. şi 1 394 fem. Expl. forestiere şi de marmură. Renumit centru de prelucr. artistică a lemnului (lăzi de zestre cu crestături). Joagăr (începutul sec. 20). Satul Budureasa este atestat documentar în 1588. În raza com. **B.** se află staţiunea climaterică *Stâna de Vale*. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (sec. 18), în satul Saca. Rezervaţiile molhaşurile din Valea Izbucelor, vârful Cârligaţi (10 ha) şi Piatra Grăitoare (5 ha).

BUDUREŞTI → Tansa (3).

BUDUSLĂU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Făncica; 1 947 loc. (1 ian. 2011): 957 de sex masc. şi 990 fem. Satul Budusläu este menţionat documentar, prima oară, în 1552. Biserici din sec. 15 şi 18, în satele Albiş şi Budusläu.

BUEŞTI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, în lunca de pe dr. Ialomiţei; 1 213 loc. (1 ian. 2011): 617 de sex masc. şi 596 fem. Culturi de cereale. Biserica având dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Nicolae" (1843, renovată în 1907).

BUFTEA 1. Lac de origine antropică (construit în 1937), situat pe râul Colentina, în raza oraşului omonim. Supr.: 307 ha; ad. max.: 6 m. Barajul, de 9 m înălţime, asigură acumularea unui vol. de c. 10 mil. m^3 de apă, folosită pentru alimentarea oraşului, pentru irigaţii şi agrement.

2. Oraş în jud. Ilfov, situat în Câmpia Vlăsiei, pe râul Colentina, la 20 km NV de Bucureşti; 21 657 loc. (1 ian. 2011): 10 575 de sex masc. şi 11 082 fem. Supr.: 57 km^2, din care 14 km^2 în intravilan; densitatea: 1 547 loc./km^2. Staţie de c.f. Producţie de vată, de oxigen industrial, de ambalaje pentru ind. alim., de conserve din legume şi fructe. Produse alim. (preparate din carne şi lapte, panificaţie). Filatură de bumbac. Combinat avicol. Pe malul lacului se află Studiourile „Media-Pro" (fost Studioul Cinematografic „Bucureşti") de producţie cinematografică, construite în anii 1951–1956). **Istoric.** Localit. apare consemnată în documente, ca sat, prima oară, la 15 iun. 1577 cu numele *Măneşti*, apoi la 14 mai 1580, 15 mart. 1645, şi cu numele actual la 20 iul. 1752. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a fost în Sectorul Agricol Ilfov. Oraşul **B.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Buciumeni. La **B.** s-a încheiat Tratatul preliminar de pace (5/18 mart. 1918), între România şi Puterile Centrale, care impunea cedarea către Puterile Centrale a unor însemnate părţi din terit. României, c. 5 600 km^2 (Dobrogea; rectificarea frontierei în favoarea Austro-Ungariei), şi subordonarea economiei ţării capitalului german. Tratatul preliminar a fost completat şi definitivat prin Tratatul de Pace de la Bucureşti din 24 apr./7 mai 1918 dintre România, pe de o parte, şi Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia, pe de altă parte. **Monumente:** bisericile

„Sfântul Nicolae" (1809–1812, reparată în 1889) şi „Sfânta Varvara" (1934); Ateneul Popular (1934); casă țărănească din 1891; conacul „Oteteleşanu" (sec. 19); palatul „Ştirbei", situat în mijlocul unui parc de 24 ha, construit în anii 1840–1864 de domnul Barbu Ştirbei şi finalizat de fiul său, prinţul Alexandru. Palatul are tâmplărie de lemn de stejar, pereții pictați, candelabre şi aplice originare din fier forjat. După evenimentele din dec. 1989 a fost transformat în hotel de 3 stele, iar din 1993 a trecut în posesia Regiei Autonome Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat. Palatul a fost renovat în 2008 şi transformat în muzeu. În localit. componentă Buciumeni se află biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1787). În apropiere de oraş, la 3 km de localit. componentă Buciumeni, se află Pădurea Râioasa (54,8 ha), declarată rezervație forestieră în 1973, alcătuită din stejar (*Quercus robur*), carpen (*Carpinus betulus*), arțar (*Acer platanoides*), ulm (*Ulmus laevis*) şi salcâm plantat (*Robinia pseudacacia*). Numele pădurii derivă de la aspectul noduros al copacilor, care au pe scoarță mulți licheni şi muşchi. În această pădure au fost găsite (şi apoi descrise) mai multe forme şi varietăți de brânduşă galbenă (*Crocus moesiacus*).

BUGEAC → Gârlița.

BUGHEA DE JOS, com. în jud. Argeş, formată dintr-un sat, situată în Depr. Câmpulung, la poalele de E ale Dealului Ciocanu (Muscelele Argeşului), pe Râu Târgului; 2 981 loc. (1 ian. 2011): 1 497 de sex masc. şi 1 484 fem. Pomicultură (pruni, meri, peri). Prelucr. pieilor de animale. Pe terit. com. se află mănăstirea Ciocanu (de călugări), datând din sec. 16, dar amintită în hrisoavele anilor 1677, 1776 şi 1827. Biserica actuală, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", a fost construită în 1825 (pe locul uneia mai vechi, care s-a prăbuşit în timpul cutremurului din 14 oct. 1802), prin osârdia cuviosului Neofit şi a lui Lupan Radovici. Biserica a mai fost restaurată în 1865 şi apoi în 1932 prin efortul arhimandritului Nicandru Manu.

BUGHEA DE SUS, com. în jud. Argeş, formată dintr-un sat, situată în Depr. Câmpulung, la 590 m alt., la poalele de SE ale M-ților Iezer, la 5 km NV de municipiul Câmpulung; 3 240 loc. (1 ian. 2011): 1 626 de sex masc. şi 1 614 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Fabrică de cărămidă şi teracotă. Producție de mături, coşuri din nuiele şi cozi din lemn pentru diferite unelte. Colectarea şi prelucr. fructelor de pădure. Agroturism. Com. a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Bughea de Sus din com. Albeştii de Muscel, jud. Argeş. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu izv. de ape minerale sulfuroase, clorurate, sodice, iodurate, slab bicarbonatate, indicate pentru tratarea afecțiunilor tubului digestiv (gastrite hipoacide cronice, colon iritabil), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară), urinare (rare colici renale), endocrine (stări prepuberale la copii cu temperament hiperreactiv, sindrom ovarian de menopauză) etc. Buvete pentru cură internă cu apă minerală. Biserica „Schimbarea la Față" (1894).

BUGIULEŞTI → Tetoiu.

BUHALNIȚA, Mănăstirea ~ → Hangu.

BUHĂESCU 1. Cascadă situată în masivul Rodna (Carpații Orientali), pe râul cu acelaşi nume, la ieşirea acestuia din circul glaciar omonim. Este, de fapt, o succesiune de cataracte modelate pe roci cristaline, dezvoltate pe o lungime de c. 200 m şi o diferență de nivel de 110 m (1 800–1 690 m alt.). La 2,3 km de la izv. pârâului Buhăescu se află o altă cascadă, dezvoltată pe o diferență de nivel de 50 m (1 400–1 350).

2. Vârf în masivul Rodna (2 119 m).

BUHOCI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Colinelor Tutovei cu Culoarul Siretului, pe stg. Văii Siretului; 5 011 loc. (1 ian. 2011): 2 558 de sex masc. şi 2 453 fem. Fermă de creştere a porcilor. Satul Buhoci este atestat documentar, prima oară, în 1466. În satul Buhoci s-a născut zoologul Ion Borcea (1879–1936).

BUHUI, peşteră în SV României, situată în M-ții Anina, pe versantul stg. al văii Buhui, la 600 m alt., la E de oraşul Anina. Lungimea galeriilor: 3 217 m. Peşteră activă (cursul de apă al pârâului Buhui străbate galeria pr. pe c. 2 100 m), uşor descendentă, foarte meandrată, dezvoltată în mare parte pe diaclaze (fisuri în rocile de calcar), având aspectul unui tunel de presiune. Se prezintă ca o galerie de dimensiuni variabile, cu mici ramificații colaterale, cu câteva săli mari pe parcurs, mai multe lacuri şi cascade. Numeroase formațiuni concreționare, stalagmite, stalactite, draperii, stâlpi şi lame ascuțite de calcar. Temp. aerului din interior este constantă, de 9,5°C, iar umezeala de 98–100%. Faună bogată (lilieci, insecte, melci, crustacee). Urme scheletice de *Ursus spelaeus* şi de *Capra ibex*.

BUHUŞI, oraş în jud. Bacău, situat în SE Depr. Cracău-Bistrița, la 235 m alt., la confl. râului Români cu Bistrița, la 24 km NV de Bacău; 19 497 loc. (1 ian. 2011): 9 438 de sex masc. şi 10 059 fem. Supr.: 39,9 km², din care 8,9 km² în intravilan;

Peştera Buhui

densitatea: 2 190 loc./km². Stație de c.f. (inaugurată la 15 febr. 1885). Termocentrală; hidrocentrală (11,6 MW), intrată în funcțiune în 1965. Constr. de utilaje și piese de schimb pentru ind. ușoară. Veche fabrică de postav (1885), astăzi modernizată. Filatură de celofibră și de lână pieptănată; țesătorie de bumbac și lână. Fabrică de mobilă. Produse alim. Centru pomicol. Muzeu de artă și istorie (istoria orașului, documente, stampe, fotografii). **Istoric.** În apropiere de oraș, în punctul Șipote, au fost descoperite unelte din silex din Paleolitic. Prima atestare documentară datează din 1438, fiind consemnat cu numele *Bodești* (azi cartier al orașului). La 14 apr. 1457, Petru Aron, în tentativa sa de a redobândi tronul Moldovei a fost înfrant de oastea lui Ștefan cel Mare în localit. Orbic de lângă Buhuși, capturat de oștenii lui Ștefan cel Mare și executat pe câmpul de luptă. Începând cu anul 1800 așezarea capătă treptat numele actual, fiind numită, mai întâi, *Bodeștii lui Buhuș*, apoi *Bodeștii Buhușoaiei*, *Buhușoaia* și în final Buhuși. Toate aceste denumiri derivă de la numele familiei boierești Buhuș, care stăpânea aceste locuri. În 1819 a fost declarat târg boieresc prin hrisov domnesc, iar din 1832 încep să apară primele ateliere meșteșugărești (de lumânări, de olărit, de ulei comestibil etc.). În 1885 s-a construit fabrica de postav (cea mai veche din țară), iar în 1927 a fost introdus iluminatul public. În noaptea de 13 spre 14 apr. 1927, localit. **B.** a fost mistuită (în proporție de 25%) de un violent incendiu. Declarat oraș în 1921. Frecvente acțiuni greviste ale muncitorilor textiliști (1920, 1929, 1930, 1933). Orașul **B**. are în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Marginea și Runcu. **Monumente:** mănăstirea Runcu, de călugări (în localit. componentă Runcu), ctitorită de Ștefan cel Mare în 1457, în urma bătăliei victorioase de la Orbic (apr. 1457). Biserica veche a mănăstirii a fost demolată, pe locul ei zidindu-se (1760–1787), din inițiativa boierului Ionașcu, biserica actuală cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil". Biserica, declarată monument istoric, a fost supusă unor reparații în anii 1896, 1922, 1941, 1963 și restaurată în 1980-1988. Picturile murale interioare au fost executate în 1951-1952 peste care s-a aplicat o nouă pictură în anii 1987-1988 executată de Gheorghe Matei din Arad. Mănăstirea a fost desființată în 1888 devenind biserică de mir și reînființată în 1941. Desființată din nou de autoritățile comuniste prin Decretul nr. 410 din 28 oct. 1959, mănăstirea a fost reactivată în 1967; la Runcu mai există o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1729), decorată cu crestături, refăcută în 1846 și căptușită cu carton la interior în 1970; conacul boieresc al familiei Buhuș (1800), în stil neoclasic, care adăpostește Muzeul de Artă; hanul poștal fortificat de la Gura Orbicului (sec. 18), de tip rateș, este unul dintre hanurile moldovenești cele mai bine păstrate; monumentul închinat eroilor Primului Război Mondial (dezvelit la 20 iun. 1926). Pe Dealul Runcu se află o pădure de fag declarată rezervație forestieră (60 ha).

BUILA-VÂNTURARIŢA, parc național în SE M-ților Căpățânii, jud. Vâlcea (4 186 ha), înființat în 2004, în cadrul căruia se dezvoltă un relief pe calcare jurasice, intens tectonizate (abrupturi stâncoase, forme carstice etc.). Alt. max.: 1 885 m (vf. Vânturarița).

BUJORENI 1. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Câlnițea; 1 046 loc. (1 ian. 2011): 483 de sex masc. și 563 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice și de nutreț. Până la 1 ian. 1965, com. și satul Bujoreni s-au numit *Asan Aga*. Biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1711), în satul Bujoreni și biserica de zid, cu hramul „Toți Sfinții" (1839), în satul Prunaru.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată pe Valea Oltului, la 6 km N de Râmnicu Vâlcea; 4 638 loc. (1 ian. 2011): 2 325 de sex masc. și 2 313 fem. Stație de c.f. Reșed. com. este satul *Olteni*. În satul Bujoreni se află un muzeu etnografic în aer liber, extins pe o supr. de 8 ha, inaugurat în 1974. Muzeul cuprinde 80 de construcții arhitecturale (case din zona vâlceană cu gospodăriile anexe, hanul lui Bogdan datând din 1885, cula Bujorenilor – ctitorie din 1810–1812 a lui Preda Bujoreanu, clădirea unei școli datând din anul 1890, adusă din satul Șirineasa, jud. Vâlcea, o biserică din lemn din 1785, o cârciumă ș.a.) și c. 12 000 piese muzeistice. Stațiune de cercetare și dezvoltare pomicolă pentru nuci, castani comestibili, pruni, aluni. Prelucr. lemnului (mobilă) și a laptelui. Producție de bere și de confecții. Abator. Morărit și panificație. Pomicultură (pruni, nuci, castani comestibili); legumicultură. Pe terit. com. **B.** au fost descoperite fragmente ceramice din a doua Epocă a fierului (La Tène) și un tezaur monetar alcătuit din 180 de piese din argint bătute în perioada anilor 176–259 (în satul Olteni). Satele Bogdănești și Lunca apar consemnate documentar într-un hrisov de danie a domnului Mircea cel Bătrân din 8 ian. 1392, iar satele Bujoreni și Olteni sunt atestate documentar la 23 iun. 1436. În satul Olteni există schitul Olteni (sec. 14), cu biserica „Sfântul Nicolae" (reconstruită în 1580–1590, cu parament din cărămidă aparentă, extinsă în 1830, și pictată parțial în 1794–1795). Bisericile „Sfinții Voievozi" (1692–1698, pictată în 1797, cu pridvor și clopotniță construite în 1858), „Sfântul Gheorghe" (1758, cu picturi originare) și „Adormirea Maicii Domnului" (1812, cu picturi inițiale), în satele Bogdănești, Gura Văii și Bujoreni.

3. Mănăstirea ~ → Zorleni.

BUJORESCU, masiv deluros în NV Dealurilor Jiului, situat între râurile Tismana, la N, Jiu, la E, și Motru, la V, constituit predominant din marne, gresii, argile cu intercalații de lignit, nisipuri. Alt. max.: 416 m. Importantă zonă carboniferă.

BUJORU 1. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnas, pe râul Vedea; 1 700 loc. (1 ian. 2011): 890 de sex masc. și 810 fem. Fermă de creștere a porcilor. Pe terit. com. s-a descoperit un car din bronz, în miniatură, datând din prima Epocă a fierului (Hallstatt).

2. → Traian Vuia.

BULBA, peșteră în SV României, situată pe dr. văii Bulba, la 325 m alt., la c. 4 km SV de orașul Baia de Aramă, jud. Mehedinți. Lungimea galeriilor: 4 860 m. Descrisă sumar în 1913 (explorată în 1963, 1967, 1974). Peșteră mixtă, formată dintr-o rețea de galerii dispuse pe trei niveluri (activ, subfosil, fosil), întrerupte de mai multe săli. Galeria activă, străbătută de un pârâu, prezintă mai multe sifoane, terase, niveluri de eroziune evidențiate pe pereți, scurgeri parietale. Etajele fosil și subfosil, părăsite de apă, conțin stalactite și stalagmite, agregate calcitice, draperii, toate datorate apelor de infiltrație. Temp. aerului este constantă, de 12,5°C. Faună bogată (insecte, fluturi etc.). Greu accesibilă.

BULBUCATA, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Neajlov; 1 400 loc. (1 ian. 2011): 697 de sex masc. şi 703 fem. Culturi de cereale şi legume. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **B.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile „Sfântul Gheorghe" (1860), „Sfântul Ştefan" (1882), clădirea Primăriei (1888) şi conacul „Voinea" (sec. 20), în satul Bulbucata. În arealul com. **B.**, la marginea pădurii Babele Luncă, se află un stejar multisecular (600 de ani), declarat monument al naturii. În satul Bulbucata s-a născut scriitorul şi omul politic Nichifor Crainic (1889–1972).

BULBUCI, Izbucul de la ~, izvor carstic puternic (c. 1 m^3/s) situat în M-ţii Pădurea Craiului (M-ţii Apuseni), la obârşia văii Toplicioara, la 420 m alt., în raza com. Roşia (jud. Bihor). Izbucul reprezintă resurgenţa apelor din valea Runcşorului, captate subteran prin Ponorul de la Întorsuri. Obiectiv turistic.

BULUC, Mănăstirea ~ → Jariştea.

BULZ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de N ale M-ţilor Vlădeasa, pe văile Iada şi Drăgan; 2 113 loc. (1 ian. 2011): 1 088 de sex masc. şi 1 025 fem. Staţie de c.f. Muzeu etnografic. Expl. de bauxită şi de calcare compacte (în satul Remeţi). Lacul de acumulare Leşu (148 ha; vol.: 28,3 mil. m^3), dat în folosinţă în 1973, alimentează hidrocentrala omonimă (3,4 MW), intrată în funcţiune în 1977. În satul Remeţi a fost construită o hidrocentrală cu o putere instalată de 100 MW, dată în folosinţă în 1985, iar în satul Munteni o hidrocentrală de 58 MW, intrată în exploatare în 1988. Moară de apă (1746) şi vâltoare (sec. 19). Serbare câmpenească (în sept.). În satul Bulz, menţionat documentar, prima oară, în 1406, se află *Peştera cu apă*. Rezervaţiile naturale Valea Iadei (2 ha) şi vf. Buteasa (2 ha).

BULZEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 10 sate, situată în Dealurile Amaradiei, pe râul Horezu; 1 623 loc. (1 ian. 2011): 782 de sex masc. şi 841 fem. Reşed. com. **B.** este în satul *Prejoi*. Apicultură. Artizanat. Casa memorială „Marin Sorescu" (în satul Bulzeşti). Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1831), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (ante 1831, refăcută în 1907), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1881) şi „Sfinţii Voievozi" (1805), în satele Bulzeşti, Gura Racului, Prejoi şi Seculeşti; în satul Frăţila se află biserica cu dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1881).

BULZEŞTII DE SUS, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată pe pantele sudice ale M-ţilor Bihor, la poalele vf. Găina; 306 loc. (1 ian. 2011): 156 de sex masc. şi 150 fem. Important centru de dulgherit, cojocărit şi de confecţionat instrumente muzicale populare şi unelte. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19) şi „Sfântul Ioan Gură de Aur" (sec. 19), în satele Bulzeştii de Jos şi Bulzeştii de Sus; în satul Tomnatec se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" şi „Buna Vestire", ambele din sec. 19. În arealul com. se află Podul natural de la Grohot şi Peştera Cizmei (ocrotită de lege).

BUMBEŞTI → Bumbeşti-Piţic.

BUMBEŞTI-JIU, oraş în jud. Gorj, situat în Depresiunea subcarpatică olteană, în zona de contact a Subcarpaţilor Olteniei cu M-ţii Parâng şi M-ţii Vâlcan, la 400 m alt., pe stg. râului Jiu, la ieşirea acestuia din defileu, la 16 km N de Târgu Jiu; 10 406 loc. (1 ian. 2011): 5 074 de sex masc. şi 5 332 fem. Supr.: 21,4 km^2, din care 9 km^2 în intravilan; densitatea: 1 156 loc./km^2. Staţie de c.f. pe linia construită prin defileul Jiului (inaugurată la 31 oct. 1948) care leagă Oltenia (Târgu Jiu) de Transilvania (Petroşani). Expl. forestiere, de granit şi balast. Hidrocentrala „Valea Sadului" (17,5 MW). Constr. de maşini-unelte şi de frigidere cu compresor. Prelucr. lemnului (cherestea). Producţie de armament şi de confecţii metalice; tâmplărie din aluminiu. Prelucr. fructelor de pădure. Produse de panificaţie. Fermă de creştere a porcilor. Muzeu etnografic în aer liber (în satul Curtişoara), extins pe o supr. de 13 ha (inaugurat la 18 aug. 1975), care cuprinde numeroase case ţărăneşti, cu gospodăriile anexe, în cadrul cărora sunt expuse piese de port ţărănesc, ţesături, cusături, ceramică, crestături în lemn, toate cu specific gorjenesc etc. **Istoric.** Pe terit. oraşului au fost descoperite vestigiile unei aşezări civile/*canabae* (sec. 2–3) şi ale unui castru roman (167 x 88 m) construit iniţial (în sec. 2) din pământ de *Cohors IV Cypria* şi de către un detaşament din *Legio a V-a Macedonica* şi apoi reconstruit din ziduri de piatră, în anul 201, de *Cohors I Aurelia Britonnum milliaria Antoniana*. Localit. este menţionată documentar, prima oară, la 14 sept. 1696, iar la 18 apr. 1989 este declarată oraş. În prezent, oraşul are în subordine ad-tivă 4 sate: Curtişoara, Lăzăreşti, Pleşa, Tetila. **Monumente**: ruinele mănăstirii Vişina (sec. 14) şi ale castrului roman. Din vechea mănăstire Vişina, ctitorie a domnului Mircea cel Bătrân, menţionată documentar, prima oară, la 15 dec. 1514 într-un hrisov semnat de Neagoe Basarab, în care se pomeneşte ca stareţ egumenul Grigorie, se mai păstrează ruinele bisericii din piatră şi câteva vestigii ale chiliilor şi ale zidului de incintă. Alături de aceste ruine, la 19 oct. 1994 s-a înfiinţat o obşte monahală (de călugări), cu un paraclis având hramul „Sfânta Treime", construit din lemn de stejar pe fundament de beton, şi un corp de chilii. În perimetrul satului Pleşa se află mănăstirea Lainici (de călugări), ctitorie din a doua jumătate a sec. 14 a călugărului Nicodim venit de la o mănăstire de pe Muntele Athos. În 1761, mănăstirea a fost distrusă de armata generalului Adolph von Buccow din ordinul împărătesei Maria Tereza a Austriei, dar şi-a reluat activitatea la începutul sec. 19 din iniţitiva unui grup de boieri, printre care Sărdănescu, Brăiloiu, Fărcăşanu, Poenaru, Măldărescu, Bengescu şi Magheru, care au finanţat refacerea fostului schit şi reconstruirea bisericii. Biserica actuală, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", de mari dimensiuni (18 m lungime şi 8 m lăţime), a fost zidită în anii 1812–1817, şi păstrează picturi murale interioare de factură postbrâncovenească, executate în 1860. Faţadele sunt decorate cu o friză de panouri pictate, sub cornişă, reprezentând figuri de sfinţi şi profeţi. Turn-clopotniţă, în formă pătrată, pe pronaos. Renovată în 1984 şi declarată monument

Bumbeşti-Jiu. Biserica „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" a mănăstirii Lainici

Bumbeşti-Jiu. Cula „Cornoiu" din Curtişoara

istoric. Muzeu cu colecţii de icoane, cărţi vechi, obiecte de cult ş.a. În anii 1990–1994 a fost construită, lângă lăcaşul vechi, biserica „Izvorul Tămăduirii" şi pictată de Grigore Popescu. Mănăstirea Lainici are în subordine schitul Locurele (sau Locuri Rele), situat la 2 km distanţă, într-o poiană de pe versantul estic al M-ţilor Vâlcan, iniţial cu o biserică din lemn, construită în anii 1850–1852 prin străduinţa preoţilor Lupu Stolojan şi C. Cartianu, apoi din cărămidă (1855–1858), sfinţită la 31 mart. 1860, renovată şi pictată în anii 1892–1897. În satul Curtişoara se află biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1802), cu picturi murale interioare de factură rustică, şi cula „Cornoiu", construită în 1715 de boierul Radu Piştescu, având înfăţişarea unei case masive (cu pereţii groşi de 80 cm), fortificată, de plan pătrat (10 x 10 m), cu trei niveluri, ultimul prevăzut cu cerdac larg pe coloane scunde de cărămidă. Cula a fost asediată de câteva ori de turci, dar niciodată aceştia nu au putut să pătrundă în interiorul ei. Neavând urmaşi, Radu Piştescu a dăruit cula logofătului Cornea în 1785. În 1929, cula a fost vândută de Speranţa Cornea lui Constantin Neamţu, guvernatorul Băncii Naţionale din Craiova, care a electrificat-o şi i-a instalat apa curentă. În prezent, cula adăposteşte un muzeu de etnografie; bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1763) şi „Schimbarea la Faţă" (1702), în satele Lăzăreşti şi Tetila; biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1706, refăcută în 1823–1824), în satul Pleşa.

BUMBEŞTI-LIVEZENI → Jiu (1).

BUMBEŞTI-PIŢIC, com. în jud. Gorj, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, la poalele Dealului Săcelu, pe Pârâu Galben; 2 284 loc. (1 ian. 2011): 1 140 de sex masc. şi 1 144 fem. Până la 17 febr. 1968 s-a numit *Bumbeşti*. Han (începutul sec. 20) şi biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1640, refăcută în 1833), în satul Bumbeşti-Piţic şi bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1816) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1834), în satele Cârligei şi Poienari.

BUNEA, Mănăstirea ~ → Vulcana-Băi.

BUNEŞTI 1. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Hârtibaciului; 2 524 loc. (1 ian. 2011): 1 290 de sex masc. şi 1 234 fem. Expl. forestiere. Culturi de cereale, hamei, sfeclă de zahăr, cartofi etc. Muzeu etnografic (ţesături, piese de port popular, ceramică, interioare de locuinţe, obiecte de cult etc.). Pe terit. com. **B.** au fost descoperite două săbii din bronz datând din prima Epocă a fierului (Hallstatt). Satul Buneşti este menţionat documentar, prima oară, în 1337. În satul Viscri se află o cetate ţărănească (sec. 13–16), cu o biserică evanghelică de incintă, în stil gotic, inclusă, în 1999, pe lista patrimoniului cultural UNESCO; în satul Roadeş există o cetate ţărănească cu biserică evanghelică de incintă (sec. 15–16), cu picturi murale atribuite lui Gregorius Rosalemus şi altar sculptat şi pictat, în stilul Renaşterii, de Veit Stoss cel Tânăr ; în satul Meşendorf se află o cetate ţărănească, cu biserică evanghelică de incintă (sec. 14–15), în satul Buneşti există o cetate sătească, cu biserică evanghelică de incintă (sec. 14), iar în satul Criţ, o cetate ţărănească cu biserică evanghelică de incintă (sec. 15–17).

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Sucevei, pe râul Şomuzu Mare; 2 736 loc. (1 ian. 2011): 1 403 de sex masc. şi 1 333 fem. În satul Buneşti se află clădirea fostei vămi (1886), azi sediul Primăriei.

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în E Subcarpaţilor Olteniei; 2 750 loc. (1 ian. 2011): 1 357 de sex masc. şi 1 393 fem. Prelucr. lemnului; productie de ambalaje din material plastic, de otgoane, frânghii şi sfoară; produse de panificaţie. În satul Teiuşu se află biserica „Sfântul Nicolae" (1736, cu fresce originare) construită în stil brâncovenesc.

BUNEŞTI-AVEREŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în E Pod. Central Moldovenesc, în colinele Crasnei; 2 682 loc. (1 ian. 2011): 1 339 de sex masc. şi 1 352 fem. Reşed. com. este satul *Avereşti*. Combinat de vinificaţie. Viticultură. În 1984, pe terit. com. s-au descoperit vestigiile unei cetăţi geto-dacice în care s-a găsit un valoros tezaur (ceramică, monede, obiecte de podoabă din argint şi bronz, unelte şi o diademă princiară din aur de 757,6 g). Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (sec. 18), în satul Armăşeni.

BUNILA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată pe pantele estice ale M-ţilor Poiana Ruscăi; 332 loc. (1 ian. 2011): 167 de sex masc. şi 165 fem. Expl. de min. de fier (în satul Vadu Dobrii) şi de marmură (în satul Alun). Centru de dulgherit. Satul Bunila este menţionat documentar, prima oară, în 1416. În satul Alun se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1809), cu bogată decoraţie cioplită la interior; păstrează fragmente de picturi (cu caracter popular) pe pereţii interiori.

BUNTEŞTI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 9 sate, situată în SE Depr. Beiuş, la poalele NV ale M-ţilor Bihor, pe râul Crişu Pietros; 4 480 loc. (1 ian. 2011): 2 268 de sex masc. şi 2 212 fem. Pomicultură. Centru de prelucr. artistică a lemnului; centru de ceramică roşie şi albă (în satul Leleşti). Satul Bunteşti este menţionat documentar, prima oară, în 1588. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Ioan Teologul" (1733), bogat ornamentată cu crestături în lemn, „Schimbarea la Faţă" (sec. 18) şi „Sfântul Ioan Gură de Aur" (1750, cu picturi din 1756 şi 1783), în satele Brădet, Dumbrăveni şi Stânceşti.

Bunteşti. Biserica „Sfântul Ioan Gură de Aur"

BURDEA, râu, afl. stg. al Vedei pe terit. com. Plosca (jud. Teleorman); 80 km; supr. bazinului: 364 km^2. Izv. din S Câmpiei Piteştiului, din arealul com. Stolnici (jud. Argeş) şi străbate, pe direcţie aproximativ N-S, Câmpia Găvanu-Burdea, unde are un curs foarte meandrat.

BURIDAVA → Ocnele Mari şi **Râmnicu Vâlcea**.

BURILA MARE, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Blahniţei, pe terasa Dunării; 2 181 loc. (1 ian. 2011): 1 081 de sex. masc. şi 1 100 fem. Legumicultură. Rezervaţie forestieră (pădurea Bunget), 18,2 ha.

BURJUC, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 6 sate, situată pe râul Mureş, la poalele S ale M-ţilor Metaliferi; 878 loc. (1 ian. 2011): 434 de sex masc. şi 444 fem. Satul Burjuc este menţionat documentar, prima oară, în 1468. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19) şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (sec. 18), în satele Brădăţel şi Tisa.

BURLA, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în NV Pod. Sucevei, pe râul Sucevița; 2 243 loc. (1 ian. 2011): 1 169 de sex masc. şi 1 074 fem. Com **B.** a fost înfiinţată la 1 apr. 2004 prin desprinderea satului Burla din com. Volovăţ, jud. Suceava.

BURNAS sau **BURNAZ,** unitate de câmpie în S României, parte componentă a Câmpiei Române, delimitată de aliniamentul râurilor Vedea–Teleorman, la V, Câlnişteа–Argeş, la N şi E şi Dunăre, la S. Este o câmpie de tip tabular, ce coboară în trepte de la N la S, corespunzătoare teraselor Dunării, cu alt. cuprinse între 12 şi 90 m, puternic fragmentată de pâraie şi ogaşe. Alcătuită din strate orizontale de argile şi nisipuri terţiare, peste care s-au depus nisipuri şi pietrişuri cuaternare, acoperite, la rândul lor, de o pătură groasă de loess (5–30 m). Numeroase crovuri (numite local „padine"), unele de dimensiuni foarte mari. Culturi de cereale şi plante tehnice. Viticultură (podgoria Greaca).

BUSTUCHIN, com. în jud. Gorj, alcătuită din 8 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe cursul superior al râului Amaradia; 3 457 loc. (1 ian. 2011): 1 783 de sex masc. şi 1 674 fem. Expl. de petrol şi gaze. Pomicultură. În arealul satului Poiana Seciuri a fost descoperit (1938) un tezaur dacic din argint (sec. 1 d.Hr.), alcătuit din două brăţări, un colier, mai multe inele, opt plăci decorative, având forma de scut rombic, cu decor gravat, 13 denari romani republicani şi 10 denari romani imperiali. Bisericile din lemn cu acelaşi hram, „Naşterea Maicii Domnului", în satele Pojaru (1825) şi Valea Pojarului (1737).

BUŞTENI, oraş în jud. Prahova, situat la poalele masivului Caraiman din M-ţii Bucegi şi la poalele M-ţilor Baiu (cartierul Zamora), la 880–940 m alt., pe cursul superior al Văii Prahova, la 75 km NV de Ploieşti şi 135 km NV de Bucureşti; 9 981 loc. (1 ian. 2011): 4 809 de sex masc. şi 5 172 fem. Supr.: 51,7 km^2; densitatea: 193 loc./km^2. Staţie de c.f. Fabrică de hârtie (1882, azi modernizată), var hidraulic şi cherestea. Panificaţie. Staţiune balneoclimaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat tonic-stimulant, cu aer curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni cu efecte curative în tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, a surmenajului fizic şi intelectual, a rahitismului şi tulburărilor de creştere la copii, în convalescenţe etc. Numeroase izv. cu ape minerale clorurate, iodurate, carbonatate, sodice, calcice, magneziene captate de la sf. sec. 19 şi folosite în tratamentele balneare. Muzeul memorial „Cezar Petrescu". Grădină zoologică cu animale care trăiesc în Carpaţi (urşi, cerbi, capre etc.). **Istoric.** În jurul anului 1800 au luat fiinţă primele nuclee de locuire, îndeosebi pe Valea Cerbului, unde exista un loc numit „La Buşteni" de la care derivă numele actual, iar în 1840, apare menţionat ca localit. rurală cu 12 familii. Declarat oraş în 1946. Oraşul **B.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Poiana Ţapului. **Monumente:** biserica „Naşterea Maicii Domnului", ctitorie din 1889 (sfinţită la 8 sept. 1889) a regelui Carol I şi a reginei Elisabeta, construită după planurile arhitectului I. N. Socolescu, cu sprijinul unor constructori italieni. Biserica păstrează (în altar) picturi murale interioare, originare, executate de pictorul danez Agnes Exner. Deteriorată de luptele din Primul Război Mondial, biserica a fost reparată ulterior şi pictată (1936) de Dumitru Belizarie; castelul „Cantacuzino", construit în anii 1901-1911, pe cheltuiala lui Gheorghe Grigore Cantacuzino (Nababul), după planurile arhitectului Grigore Cerchez, în stil românesc cu elemente neobrâncoveneşti. În perioada comunistă acest castel a funcţionat ca sanatoriu, iar de curând a fost restaurat şi redat circuitului turistic ca muzeu. Declarat monument istoric. Pereţii interiori păstrează fresce originare, iar ferestrele dispun de frumoase vitralii; Monumentul din bronz „Ultima grenadă", realizat în 1928 de sculptorul Ion C. Dimitriu-Bârlad, reprezentându-l pe legendarul caporal Vasile Muşat care lansează o grenadă împotriva inamicului. Pr. centru turistic, cu numeroase pârtii de schi, **B.** este legat cu Platoul Bucegilor (cabana Babele) printr-o linie de telecabină (capacitatea unei cabine fiind de 36 de persoane), dată în folosinţă la 11 aug. 1978, cu lungimea cablului de 4 350 m (cea mai lungă din ţară şi a treia în Europa) şi o diferenţă de nivel (între Babele şi Buşteni) de 1 237 m. De la cabana Babele, o linie de telescaun asigură legătura cu hotelul Peştera de lângă Peştera Ialomiţei. Mai multe trasee marcate stau la dispoziţia amatorilor de drumeţii spre cabanele Caraiman, Babele (de aici spre vf. Caraiman, pe care se află renumita Cruce, înaltă de 33 m, construită din oţel, în anii 1926–1928, din iniţiativa reginei Maria şi închinată eroilor patriei căzuţi pe câmpurile de luptă în timpul Primului Război Mondial; este iluminată pe timp de

Buşteni. Biserica „Naşterea Maicii Domnului"

Buşteni. Castelul „Cantacuzino"

noapte), Omu, Mălăieşti, Gura Diham, spre cascada Urlătoarea etc.

BUTEA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată pe terasele şi în lunca Siretului; 4 184 loc. (1 ian. 2011): 2 120 de sex masc. şi 2 064 fem. Produse textile; confecţii metalice; presă de ulei comestibil; morărit şi panificaţie. Centru viticol şi pomicol. Satul Butea, atestat documentar în 1803, poartă numele ce derivă de la ocupaţia locuitorilor care lucrau butoaie (buţi). În satul Miclăuşeni, atestat documentar în 1472, se află castelul „Sturdza" construit în anii 1752–1775 pe locul unui conac din sec. 17 şi restaurat în perioada 1880–1904, în stil gotic, după proiectele arhitecţilor Julius Reinecke şi I. Grisberg. Castelul are 18 camere, 4 saloane, o galerie ş.a., repartizate pe trei niveluri (parter, etaj şi mansardă). Mansarda a fost afectată de un incendiu în 1985 şi refăcută ulterior. În 1944, castelul a fost jefuit de soldaţii armatei sovietice. În 1947, Ecaterina Sturdza, ultima descendentă a fam. Sturdza, a donat castelul Arhiepiscopiei Iaşilor pentru înfiinţarea unei mănăstiri, în jurul bisericii cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în anii 1821–1823 de logofătul Dimitrie pe locul vechii biserici ridicată în 1781–1782 de vornicul Ioan Sturdza. Mănăstirea Miclăuşeni (de maici) a funcţionat până la 28 oct. 1959 când a fost desfiinţată de autorităţile comuniste, acest castel fiind destinat după aceea unei case de copii, apoi unui depozit militar de muniţii, unei şcoli de oligofreni ş.a. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1994 când a intrat şi în posesia castelului. Castelul este înconjurat de un parc dendrologic cu stejari, ulmi, castani, pini, zadă, un exemplar de Gingko biloba (arbore relict din Terţiar) ş.a. Tot în satul Miclăuşeni se află monumentul domnitorului Ioan Sandu Sturdza, realizat (în 1875) de sculptorul D. Metzger.

BUTENI, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Zarand, la poalele Dealurilor Cigherului, pe canalul Morilor; 3 437 loc. (1 ian. 2011): 1 635 de sex masc. şi 1 802 fem. Nod rutier. Fermă de creştere a ovinelor. Centru de cojocărit, de ţesături şi cusături populare.

BUTIMANU, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Titu; 2 254 loc. (1 ian. 2011): 1 143 de sex masc. şi 1 111 fem. Satul Butimanu a fost întemeiat în 1790. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **B**. a făcut parte din jud. Ilfov. Biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"-Decindea (1791), în satul Butimanu. În satul Butimanu s-a născut mareşalul Constantin Presan (Prezan, 1861–1943).

BUTOIEŞTI, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 8 sate, situată în S Dealurilor Jiului, pe râul Motru; 3 295 loc. (1 ian. 2011): 1 660 de sex masc. şi 1 635 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. În satul Butoieşti se află casa memorială „Constantin Rădulescu-Motru", în care s-a născut marele filozof (1868–1957). Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane, numită *Ad Mutrium*, menţionată şi de Ptolomeu cu numele *Amutrium* sau *Amutria*. Unii cercetători presupun că *Ad Mutrium* a existat pe terit. de azi al com. Botoşeşti-Paia, jud. Dolj. În satul Gura Motrului, se află mănăstirea Gura Motrului (de călugări) întemeiată, conform tradiţiei, de cuviosul Nicodim de la Tismana la sfârşitul sec. 14, care a ridicat aici un schit cu biserică din lemn şi câteva chilii şi rectitorită în 1512–1521 de Harvat, mare logofăt în vremea lui Neagoe Basarab. Ansamblul monahal a fost refăcut din temelii în anii 1642–1643 de către domnul Matei Basarab, iar biserica actuală, cu hramul „Cuvioasa Parascheva", a fost reconstruită în 1653 de marele vornic Preda Brâncoveanu pe locul celei vechi şi pictată la interior în anii 1702–1704 pe cheltuiala domnului Constantin Brâncoveanu. Între 1841 şi 1852, biserica a fost restaurată şi picturile murale refăcute din iniţiativa arhimandritului Eufrosin Poteca şi prin contribuţia domnului Barbu Ştirbei. Complexul monahal şi biserica au fost supuse unor lucrări de restaurare în 1956–1957 şi 1983–1987. Muzeu cu obiecte religioase (icoane pe lemn, cărţi religioase vechi, obiecte de cult ş.a.). În biserică se află mormântul cărturarului Eufrosin Poteca. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1784, refăcută în 1846) şi „Cuvioasa Parascheva" (1892), în satele Ţânţaru şi Buiceşti.

BUTURUGENI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe dr. Văii Argeşului; 3 942 loc. (1 ian. 2011): 1 980 de sex masc. şi 1 962 fem. Expl. de petrol şi gaze. Balastieră. Morărit şi panificaţie. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com **B.** a fost în jud. Ilfov. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1827), în satul Pădureni.

BUZA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele Dealului Ascuţit

Butoieşti. Biserica mănăstirii Gura Motrului cu hramul „Cuvioasa Parascheva"

(Dealurile Jimborului); 1 287 loc. (1 ian. 2011): 644 de sex masc. şi 643 fem. În satul Buza, menționat documentar, prima oară, în 1220, se află un conac din sec. 18, iar în satul Jimbor, atestat documentar în 1320, un conac din sec. 19.

BUZĂU 1. Râu, afl. dr. al Siretului în Câmpia Siretului inferior; 302 km; supr. bazinului: 5 264 km^2. Izv. din N masivului Ciucaş, de la 1 800 m alt., de sub vf. Ciucaş, curge mai întâi spre N, urmând direcția longitudinală a structurilor geologice, pentru ca la Întorsura Buzăului să facă o cotitură bruscă, de c. 180°, spre SE. În aval de com. Sita Buzăului, râul se îngustează, străbătând un frumos defileu (până la Nehoiu) între M-ții Siriu, la V, şi M-ții Podu Calului, la E. În această zonă, în arealul com. Siriu, s-a construit un baraj de 100 m înălțime (finalizat în anul 1985), în spatele căruia s-a format un lac de acumulare de 10 km lungime (supr.: 500 ha; vol.: 155 mil. m^3) cu scop hidroenergetic (apele sale pun în mişcare turbinele unei hidrocentrale cu o putere instalată de 210 MW), de alimentare cu apă şi regularizare a debitelor râului. La ieşirea din zona montană (aval de Nehoiu) şi pătrunderea lui în reg. subcarpatică, aspectul Văii **B.** se schimbă ca urmare a eroziunii accentuate pe care o manifestă, prin alternanța unor strangulări (uneori cu aspect de chei), cu bazinete depresionare, erozionale. În aval de com. Berca, valea râului **B.** se deschide larg spre câmpie, străbătând-o în semicerc de la NV la SE şi NE. În zona de câmpie, unde formează numeroase meandre, are tendința de despletire şi de părăsire a cursului pr. şi este însoțit, pe partea stg., de unele limane fluviatile (Coşteiu, Jirlău, Balta Amară, Balta Albă ş.a.), cu mineralizare ridicată (3–42 g/l). Debitul mediu multianual al râului **B.** oscilează între 20 şi 26 m^3/sec. **B**. străbate terit. a trei jud. (Covasna, Buzău, Brăila) şi trece prin oraşele Întorsura Buzăului, Nehoiu şi prin apropiere de municipiul Buzău. Afl. pr.: Bâsca, Bâsca Chiojdului, Slănic, Câlnău. În zona de câmpie apele **B**. sunt intens utilizate pentru irigații (c. 60 000 ha). Denumirea antică: *Mousaios*.

2. Pas în Carpații de Curbură, pe valea superioară a râului omonim, la 869 m alt., la 16 km SE de oraşul Întorsura Buzăului, la granița dintre jud. Buzău şi Covasna, străjuit de vf. Mălâia (1 663 m) al M-ților Siriu în V şi vf. Zimbru Mare (1 230 m) al M-ților Podu Calului în E. Pasul **B**., situat pe un vechi drum comercial ce asigura legătura între Transilvania (Braşov şi localit. din Depr. Țara Bârsei) şi porturile dunărene Brăila şi Galați, este străbătut de o şosea modernizată, pe care se practică un intens trafic turistic şi de tranzit comercial.

3. M-ții Buzăului, ansamblu muntos în Carpații de Curbură, format din cinci masive, bine delimitate (Penteleu, Podu Calului, Siriu, Monteoru şi Culmea Ivănețu), grupate sub numele generic de M-ții Buzăului. Alt. max.: 1 772 m (vf. Penteleu).

4. Subcarpații Buzăului sau **Dealurile Buzăului,** subunitate a Subcarpaților de Curbură (Subcarpații Orientali) delimitată de M-ții Buzăului, la N-NV, râul Slănic, la E-NE, Câmpia Română, la S-SE şi râul Teleajen, la V. Este constituită dintr-o succesiune de masive deluroase (Dealurile Cornățel, 827 m, Blidişel, 821 m, Dâlma sau Botanul, 801 m, Bocu, 809 m, Ciolanu, 753 m, Istrița, 754 m, Pâclele, 598 m, Pripor, 823 m ş.a.), delimitate de văi, bazinete şi culoare depresionare (Nişcov, Cislău, Nehoiu, Lopătari, Pârscov, Pătârlagele etc.). Este o zonă intens populată. Expl de petrol şi gaze naturale şi de diatomit. Pomicultură; viticultură.

5. Câmpia Buzău-Călmățui, porțiune a Câmpiei Române, în NE acesteia, cuprinsă între râurile Călmățui şi Buzău, limitată de Subcarpații Buzăului, la NV, Câmpia Râmnicului, la N, Câmpia Brăilei, la SE, Bărăganul Ialomiței, la S şi Câmpia Săratei, la V. Culturi de cereale, de plante tehnice şi uleioase etc. pe bază de irigații.

6. Municipiu în SE României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în NV Câmpiei Buzău-Călmățui, la 95 m alt., pe dr. văii Buzăului; 130 756 loc. (1 ian. 2011): 62 183 de sex masc. şi 68 573 fem. Supr.: 81,3 km^2, din care 19,6 km^2 în intravilan; densitatea: 6 671 loc./km^2. Zăcăminte de gaze naturale descoperite, în 1995, în cartierul Verguleasa. Nod feroviar (stația de c.f. inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier. Expl. de balast şi nisip cuarțos. Termocentrală. Ind. metalurgică (din 1967) produce diferite sortimente de sârmă, cuie, electrozi pentru sudură. Întreprindere constr. de maşini care realizează utilaje petroliere, metalurgice şi chimice, materiale feroviare (schimbători cu ace flexibile, trifoane pentru fixarea şinelor de cale ferată), rezervoare, cisterne şi containere metalice, instalații de filtrare, subansamble pentru tractoare, bunuri metalice de larg consum (maşini de gătit, sobe de încălzit, vermorele, extinctoare pentru

Buzău (6). Noua catedrală episcopală cu hramul „Înălțarea Domnului”

Buzău (6). Biserica „Sfinții Îngeri”

Buzău (6). Vechea catedrală episcopală cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”

incendii, fiare de călcat) ş.a. Producţie de pulberi metalice (din 1994), de cord metalic pentru anvelope (singura din ţară), produse chimice (folii de vinilin, tuburi şi plăci din plastic, prelucr. maselor plastice), sticlă (sticlărie pentru menaj, geamuri securizate, semicristal), prelucr. a lemnului (mobilă), mat. de constr. (geamuri şlefuite, cărămizi, ţigle, prefabricate din beton), de încălţăminte, textile (filatură de lână, ţesături de bumbac, tricotaje, conf., topitorie de cânepă) şi alim. (preparate din carne şi lapte, produse de panificaţie, paste făinoase, ulei vegetal, zahăr, bere etc.). Staţiune de cercetare şi producţie legumicolă. Teatrul „Gheorghe Ciprian” (1988). Muzeu judeţean cu secţii de istorie, etnografie, artă plastică şi artă populară (ceramică neolitică şi din sec. 14, materiale referitoare la istoria oraşului, colecţie numismatică, scoarţe, ceramică populară, artă decorativă etc.); Muzeu de Etnografie şi Artă Populară (piese de port popular, ceramică, unelte etc.); Colecţia Muzeală Episcopia Buzău; Colegiu universitar economic (inaugurat în 1992), cu 2 facultăţi, 206 studenţi şi 27 profesori (2007–2008). Casa de cultură a sindicatelor, bibliotecă judeţeană (f. 1873) cu c. 240 000 vol., cinematografe, patinoar artificial. Parcul Crâng (200 ha). În fiecare an, în luna iunie, la **B.** se desfăşoară târgul tradiţional „Drăgaica”. **Istoric.** În parcul Crâng au fost descoperite vestigii datând din milen. 4 î.Hr., specifice culturii materiale Gumelniţa, din perioada 2200–1100 î.Hr. caracteristice culturii Monteoru şi din perioada getodacică. Prima menţiune documentară datează din anul 376, localit. fiind consemnată într-o scrisoare trimisă de Iunnius Saranus, guvernatorul prov. Scythia Minor, arhiepiscopului din Caesarea Mazaca în care se referă la martirizarea, la 12 apr. 372, a misionarului creştin Sava, înecat de goţi în râul *Mousaios* (râul Buzău de astăzi). În 1234, aşezare apare consemnată într-o corespondenţă papală, apoi într-un document din 1310 în care raguzanul Luccari aminteşte că la **B.** a fost ridicată o cetăţuie; în 1350, localit. este amintită ca târg, iar la 30 ian. 1431 figurează ca punct de vamă (pe drumul comercial dintre Moldova şi Muntenia), într-un document emis de Dan II. În nov. 1473, oastea condusă de Ştefan cel Mare a trecut prin **B.** în drumul său spre Cetatea Dâmboviţei (Bucureşti) pe care a cucerit-o, instalându-l domn pe Laiotă Basarab. În anul 1504, fostul mitropolit de Constantinopol, Nifon al II-lea, devine mitropolit al Ţării Româneşti (1503–1505), înfiinţând episcopia Buzăului, în cadrul căreia s-a desfăşurat ulterior o vie şi bogată activitate culturală (s-au creat şcoli în sec. 16, între care şi o şcoală de zugravi de biserici, s-a înfiinţat o tipografie la sf. sec. 17, de sub teascurile căreia au ieşit numeroase cărţi în limba română pentru cultul ortodox etc.). În 1507 apare consemnat cu numele *Boza* pe o hartă întocmită de Nicolaus Germanus, iar în 1574, **B.** este recunoscut ca oraş, fiind consemnat, ulterior, într-un act emis de Mihai Viteazul în 1594 şi într-un hrisov semnat de către Matei Basarab şi datat 24 ian. 1643. Localit. a fost de mai multe ori prădată şi incendiată de turci şi a suferit distrugeri în timpul conflictelor dintre Vasile Lupu şi Matei Basarab. O grijă deosebită i-a acordat Constantin Brâncoveanu, care a stimulat atât activitatea tipografică, cât şi pe aceea a şcolii de dascăli în limba română. Oraşul a mai suferit mari distrugeri în timpul Războaielor ruso-austro-turce (1736–1739, 1768–1774, 1787–1792), din cauza unor incendii pustiitoare (în anii 1775, 1778, 1808, 1821) şi a unor cutremure (8 mai 1738, 14 oct. 1802, 11 ian. 1838, 9/10 nov. 1940, 4 mart. 1977) ş.a. Prădat şi incendiat de turci în anii 1597, 1617, 1659 şi 1806. Între 1806 şi 1828 oraşul s-a extins în supr., iar la sf. sec. 19 şi începutul sec. 20 s-a dezvoltat în ritm rapid. În 1837 a fost introdus iluminatul public cu lumânări din seu, în 1860 s-au introdus lămpile cu gaz lampant pe străzi, iar în 1928 iluminatul public cu becuri electrice. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. Locuitorii municipiului **B.** au luat parte la evenimentele din a doua jumătate a lunii dec. 1989, alături de celelalte oraşe mari ale ţării. La 15 dec. 1994, cu ocazia comemorării a 5 ani de la Revoluţia din dec. 1989, municipiul **B.** a fost declarat oraş-martir. **Monumente:** vechea catedrală episcopală, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, de mari dimensiuni (26 m lungime şi 9,70 m lăţime), este ctitoria din 1649 a domnului Matei Basarab, pe locul schitului Frăsinet (sf. sec. 15), în cadrul căreia a funcţionat (sec. 17–18) o tipografie, înfiinţată în 1691 de Constantin Brâncoveanu, şi o şcoală de dascăli în limba română. Biserica a fost reconstruită în 1741–1745, iar apoi supusă unor refaceri şi modificări (1775–1778), în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti şi în vremea episcopului Cosma. Avariată de cutremurul din 11 ian. 1838, biserica a fost refăcută şi i s-au adus unele modificări prin osârdia episcopului Chesarie (1825-1846), iar tâmpla a fost pictată (în 1832) de Nicolae Teodorescu ajutat de nepotul său, Gheorghe Tattarescu. Reparată în 1939–1942 şi renovată în 1949, 1982–1983; noua catedrală episcopală cu hramul „Înălţarea Domnului” (2002-2009); biserica „Buna Vestire” – Banu, ctitorie din 1571 a vistiernicului Andronic, a fost refăcută în 1722 de Andreiana (Adriana), văduva vornicului Şerban Cantacuzino. Biserica a fost reparată (în 1826) după cutremurul din 14 oct. 1802 şi reconstruită din temelie în 1884 şi pictată de Dimitrie Teodorescu; biserica „Neguţători”, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”, construită în stil neoclasic, în 1649, de către negustorul Badea Obredi şi refăcută în 1850; biserica „Sfinţii Îngeri” (1619, refăcută în 1833–1838); clădirea Seminarului „Chesarie”, construită în stil neoclasic, în 1838; Palatul municipal construit în 1896–1904, în stilul palatelor italiene, cu şiruri de loggii şi un turn înalt, după planurile arhitectului Alexandru Săvulescu; Palatul princiar (1710–1712); casa „Vergu-Mănăilă” (1780), cea mai veche din Buzău; monumentul închinat Răscoalei din 1907; statuia poetului Vasile Cârlova şi obeliscul ridicat cu ocazia comemorării a 1600 de ani de la prima atestare documentară, situate în Parcul Crâng. Municipiul **B.** este renumit prin târgurile care se ţin aici (Drăgaica) din anul 1778 şi până în prezent. Drăgaica apare menţionată documentar, prima oară, la

16 aug. 1778. La 7 km S de municipiul **B.** se află pădurile Frasinu (158 ha) şi Spătaru (346 ha), declarate rezervaţii forestiere în 1954, situate în arealul com. Ţinteşti.

7. Judeţ situat în partea central-estică a ţării, în SE Carpaţilor Orientali, axat pe cursul superior şi mijlociu al râului Buzău, între 44°44' şi 45°49' latitudine N şi între 26°04' şi 27°26' longitudine E, între jud. Vrancea (N şi NE), Brăila (E şi SE), Ialomiţa (S), Prahova (SV şi V), Braşov (NV) şi Covasna (NV). Suprr.: 6 103 km^2 (2,56% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 479 210 loc. (2,24% din populaţia ţării), din care 233 646 de sex masc. (48,8%) şi 245 564 fem. (51,2%). *Populaţia urbană:* 196 602 loc. (41,0%); *rurală:* 282 608 loc. (59,0%). *Densitatea*: 78,5 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 90,7% români, 4,5% rromi şi restul alte minorităţi (maghiari, germani, italieni, turci ş.a.). *Reşed.*: municipiul Buzău. *Oraşe*: Nehoiu, Patârlagele, Pogoanele, Râmnicu Sărat (municipiu). *Comune*: 82. *Sate*: 477 (din care 22 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor*: 2.

Relieful este reprezentat prin trei trepte majore (munţi 19%, dealuri subcarpatice 31%, câmpii 50%) care coboară de la NV către SE. Treapta înaltă cuprinde M-ţii Buzăului, constituiţi din cinci masive (Penteleu, sub forma unei piramide, înalt de 1 772 m – alt. max. a jud. **B.**, Siriu, 1 657 m, Podu Calului, 1 439 m, Monteoru, 1 344 m şi Ivăneţu, 1 191 m), şi prelungirile de SV ale M-ţilor Vrancea, iar cea mijlocie include Subcarpaţii Buzăului, formaţi dintr-un ansamblu de culmi deluroase (Cornăţel, Blidişel, Ciolanu, Istriţa, Dâlma, Bocu, Pâclele ş.a.) separate de depresiuni subcarpatice (Nehoiu, Siriu, Chiojdu, Pătârlagele, Sibiciu, Nişcov, Lopătari, Cislău, Pârscov ş.a.) şi o mică porţiune din Subcarpaţii Vrancei (Dealurile Bisoca, Blăjani, Buda). Caracteristicile pr. ale Dealurilor Pâclelor, axate pe un anticlinal, cu înălţimi ce variază între 300 şi 550 m, sunt degradările de teren, care au dat naştere la aşa-numitele „badlands" (pământuri rele), şi prezenţa vulcanilor noroioşi. Zona de câmpie, extinsă în jumătatea SE a jud., este alcătuită din patru subunităţi pr. (Câmpiile Sărata, Bărăganul Ialomiţei sau Câmpia Bărăganului de Mijloc, Buzău-Călmăţui şi Câmpia Râmnicului) care aparţin Câmpiei Române. Trecerea de la zona subcarpatică la cea de câmpie se face prin intermediul a două glacisuri (Glacisul Istriţei şi Glacisul Râmnicului) cu altitudini de c. 250 m.

Buzău (6). Palatul Municipal

Clima are un caracter temperat-continental, cu nuanţe locale determinate de formele de relief. În sectorul montan, temp. medii multianuale oscilează între 4 şi 6°C, în cel deluros variază între 8 şi 10°C, iar în cel de câmpie sunt în jur de 10,5°C. Mediile termice ale lunii cele mai calde (iul.) depăşesc 22°C în câmpie şi coboară sub 10°C pe culmile montane înalte, iar temp. medii ale lunii cele mai reci (ian.) ating –2,4°C în zona de câmpie şi –8,0°C pe crestele munţilor. Temp. max. absolută (41,5°C) s-a înregistrat la staţia meteorologică Ruşeţu, în ziua de 11 aug. 1951, iar temp. minimă absolută a atins valoarea de –30,7°C la staţia meteorologică Istriţa de Jos, în ziua de 9 ian. 1938. Cantităţile medii anuale de precipitaţii variază între 500 mm în câmpie, 600–700 mm în zona dealurilor subcarpatice şi peste 1 200 mm pe culmile montane înalte. Vânturile predominante bat dinspre NE, cu o frecvenţă de 25,4% pe an, urmate de cele dinspre SV (11,8%) şi NV (9,3%). Culmile montane înalte sunt biciuite mai frecvent de vânturile ce bat din sectorul vestic. În sezonul rece al anului, zona de câmpie şi poalele subcarpaţilor sunt adeseori invadate de masele de aer rece provenite din aria anticiclonului siberian, cunoscute sub numele de Crivăţ (vânt puternic ce bate în rafale, spulberând sau viscolind zăpada). O caracteristică locală o reprezintă prezenţa föhn-ului în zona dealurilor Istriţa, Ciolanu, Dâlma (sau Botanu) ş.a., care favorizează dezvoltarea unor specii termofile. Vitezele medii anuale ale vânturilor oscilează între 1,4 m/s în zona de câmpie şi între 2,0 şi 6,0 m/s pe culmile montane.

Reţeaua hidrografică este reprezentată, în principal, de cursul superior şi mijlociu al râului Buzău, care străbate jud. pe o lungime de 175 km, pe direcţie NV-SE, colectând majoritatea râurilor mai mici, printre care: Caşoca, Bâsca Mică, Sibiciu, Bălăneasa, Băligoasa, Slănic, Călnău ş.a., pe stânga, şi Siriu, Nehoiu, Bâsca Chiojdului, Nişcov ş.a., pe dreapta. Terit. jud. **B.** mai este drenat şi de cursurile superioare ale râurilor Râmnic (în NE), Călmăţui (în SE) şi Sărata (în SV). Lacurile existente în arealul jud. **B.** sunt numeroase şi variate ca origine şi mărime: Lacul Vulturilor (de origine periglaciară), lacurile Joseni, Policiori, Odăile, Mlăjet ş.a. (formate între valurile de alunecare), Lacul Tâlharilor de pe Valea Hânsar (de baraj natural), lacurile de la Meledic (carstosaline), Costeiu, Amara, Balta Albă ş.a. (limane fluviatile), Lacul Siriu de pe valea superioară a Buzăului (lac artificial) ş.a.

Vegetaţia naturală este marcată de o mare diversitate. Culmile înalte ale masivelor Penteleu, Siriu, Vrancea, Podu Calului (la peste 1 450–1 550 m alt.) sunt acoperite de pajişti secundare, alcătuite din iarba stâncilor (*Agrostis rupestris*), păiuş (*Festuca rubra*), ţăpoşică (*Nardus*

stricta), stirigoaia (*Veratrum album*), hiruşor (*Poa anua*) ş.a., şi tufişuri de jneapăn (*Pinus mugo*), smirdar (*Rhododendron kotschyi*), ienupăr (*Juniperus sibirica*), afin (*Vaccinium myrtillus*) ş.a. Etajul pădurilor de molid, ce alternează uneori cu pajiştile secundare, este bine reprezentat doar în masivele Penteleu, Siriu şi Vrancea, la altitudini cuprinse între 1 350 m şi 1 600 m. Cel mai bine dezvoltat este etajul pădurilor de foioase, extins între 1 500 şi 300 m alt., format din păduri de gorun (*Quercus petraea*) în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*) şi fag (*Fagus sylvatica*). Pădurile amestecate de fag, brad şi molid sunt mai compacte la alt. de peste 1 000 m. Zona silvostepei, extinsă între 130 şi 300 m alt., ocupă aproape jumătate din supr. jud. **B**. În prezent, vegetaţia naturală din stepă şi silvostepă a fost în cea mai mare parte înlocuită prin culturi. Vegetaţie ierboasă de silvostepă se mai întâlneşte pe marginea exterioară a dealurilor subcarpatice (în zona Berca–Policiori–Aldeni), fiind reprezentată îndeosebi de păiuş (*Festuca valesiaca*), bărboasă (*Botriochloa ischaemum*), negară (*Stipa capillata*), colilie (*Stipa lessingiana*) şi pir crestat (*Agropyron cristatum*), ruscuţă de primăvară (*Adonis vernalis*) ş.a. Pâlcuri de stejar pufos (*Quercus pubescens*) se întâlnesc, dispersat, în tot arealul subcarpatic, pe versanţii însoriţi şi bine drenaţi. În câmpie se mai păstrează câteva pâlcuri de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), iar în zona de obârşie a Călmăţuiului (lângă municipiul Buzău), există două păduri de stejar brumăriu în amestec cu frasin cu frunză îngustă (*Fraxinus angustifolia*) şi frasin pufos (*Fraxinus pallisae*).

Fauna, asemenea vegetaţiei, are o distribuţie altitudinală, fiind alcătuită dintr-o mare varietate de specii. Pădurile de munte şi din Subcarpaţi adăpostesc o bogată şi variată lume animală (cerbi, căprioare, mistreţi, urşi, râşi, jderi, veverițe, lupi, vulpi, cocoşi de munte, ierunci, mierle, sturzi, ciocănitori, iepuri, şoareci, şerpi, şopârle, salamandre). În marginea externă a Subcarpaţilor şi în zona de stepă şi silvostepă trăiesc nenumărate rozătoare (şoareci de câmp, popândăi, iepurele de câmp, dihor etc.), păsări (prepeliţa, potârnichea, graurul, ciocârlia de Bărăgan, prigoria, dumbrăveanca, uliul, cioara etc.), insecte (lăcuste, cosaşi, greieri, păianjeni) etc. Apele râurilor sunt bogate în păstrăvi (în zona de munte), clean, biban, lipan, somn ş.a.

Resurse naturale: păduri (163 904 ha, 2008), zăcăminte de petrol (Berca, Arbănaşi, Tisău, Plopeasa, Scorţoasa, Beceni, Scutelnici ş.a.), de gaze naturale (Tisău, Boldu, Roşioru, Padina, Ghergheasa ş.a.) şi de lignit (Ojasca); diatomit (Pătârlagele), chihlimbar (perimetrul Mlăjet–Sibiciu–Colţi–Bozioru), argilă de calitate superioară (Simileasca, Sătuc, Râmnicu Sărat), sare (Mânzăleşti, Bisoca, Brătileşti), gresie de Tarcău şi gresie de Kliwa, nisipuri cuarţoase (Crivineni), calcar (Dealul Istriţa, Viperești, Ciuta, Măgura), gips etc. O bogăţie aparte o reprezintă apele minerale sulfuroase, feruginoase, clorosodice (Sărata-Monteoru, Fişici, Nehoiu, Siriu ş.a.) şi nămolul sapropelic, cu valoare terapeutică, de la Balta Albă.

Istoric. Mărturii ale vieţii materiale (unelte şi arme din piatră sau os – topoare, măciuci de luptă, vârfuri din silex etc. –, produse ceramice variate – ceşti, căni, castroane etc.), scoase la iveală prin săpăturile arheologice de la Aldeni, Sudiţi ş.a., atestă prezenţa omului în această zonă încă din Neolitic (milen. 4 î.Hr.). Epoca bronzului (milen. 2 î.Hr.) este ilustrată în mod special de cultura Monteoru (descoperiri la Sărata-Monteoru, Aldeni, Merei, Cernăteşti, Săpoca, Smeeni ş.a.), care indică un habitat dezvoltat al omului primitiv, mai ales în arealul subcarpatic, produs al celui mai puternic grup nord-tracic. Urme ale civilizaţiei geto-dace au fost indentificate în arealul localit. Cârlomăneşti (sec. 2–1 î.Hr.) şi Gherăseni (sec. 4), iar castrul de la Pietroasele este o mărturie a stăpânirii romane a acestor locuri. Începând cu sec. 3 şi până prin sec. 7, numeroasa populaţie daco-romană existentă în această regiune a suferit de pe urma frecventelor penetraţii ale diferitelor popoare migratoare, fără a fi însă dislocată. Invazia şi trecerea goţilor prin aceste părţi este dovedită de faimosul tezaur din aur, numit „Cloşca cu puii de aur", în greutate de 19 kg, compus din 12 piese (iniţial au fost 22), între care o tavă mare, mai multe vase, fibule în formă de vultur, încrustate cu pietre preţioase, colane din aur, îngropat la Pietroasele de regele vizigot Athanaric, în anul 375, şi descoperit în 1837. Descoperirile de la Cândeşti şi Sărata-Monteoru atestă că populaţia autohtonă s-a menţinut şi după marea năvălire a hunilor din sec. 4–5. Continuitatea de locuire în vetrele străbune mai este dovedită şi de vestigiile arheologice descoperite la Budureasa (sec. 6), Sărata-Monteoru (sec. 6–7), Pruneni şi Blăjani (sec. 6–10) ş.a. Prezenţa unor aşezări omeneşti bine închegate în sec. 13–15, dar cu existenţă anterioară, începe să fie menţionată în documente: Buzău, atestat iniţial în 376, apoi în 1234, Colţi în 1277, Pănătău, 1415, Chiojdu, 1418, Râmnicu Sărat în 1439, Cozieni, 1525, Beceni, 1526, Cernăteşti, 1535, Blăjani, 1545, Odăile în 1545, Lopătari în 1579 ş.a. O serie de materiale cartografice din sec. 16–18 confirmă existenţa în aceste locuri a mai multor localităţi, drumuri comerciale, denumiri de munţi, ape etc. Astfel, pe harta lui N. Germanus (1507), aşezarea Buzău este înscrisă cu numele *Boza*, pe hărţile atlasului lui Mercator (1595) Râmnicu Sărat apare cu numele *Rebnick*, iar pe o hartă militară din 1595 este consemnat Pasul Buzăului ca loc de bătălie. Pe harta Stolnicului Constantin Cantacuzino din anul 1700 este redată, pentru prima oară, împărţirea ad-tivă a Ţării Româneşti în 17 judeţe, între care sunt consemnate şi judeţele Buzău, Râmnic şi Saac (sau Săcueni) ale căror teritorii se încadrează, în cea mai mare parte, în supr. actualului judeţ Buzău. Pe aceeaşi hartă mai erau trecute 72 de localit. (între care două târguri, câteva lacuri, câţiva vulcani noroioşi şi unele bogăţii (sare, sulf ş.a.). După 1 ian. 1845, când a fost desfiinţat jud. Saac şi înglobat în cea mai mare parte la jud. **B.**, acesta s-a extins spre V şi N evoluând între aceste limite, cu unele modificări de la sf. sec. 19, până în 1950, când regimul comunist a adoptat o nouă împărţire ad-tiv teritorială, după model sovietic, jud. **B.** devenind una dintre cele 28 de regiuni ale ţării. În 1952, au avut loc unele modificări ale împărţirii ad-tiv teritoriale din 1950, jud. **B.** fiind încadrat în cea mai mare parte în regiunea Ploieşti. Prin noua împărţire ad-tiv teritorială din 17 febr. 1968, a fost reînfiinţat jud. **B.**, iar oraşul de reşedinţă (Buzău) a fost trecut în categoria municipiilor.

Economia jud. **B.** are un caracter complex şi dinamic, cu un profil industrial-agrar.

Industria reprezintă ramura principală a economiei jud. **B**., fiind concentrată în cea mai mare parte în municipiile Buzău şi Râmnicu Sărat. Structura producţiei globale industriale

scoate în evidență, ca primă ramură, ind. constr. de mașini și de prelucr. a metalelor (cu unități la Buzău și Râmnicu Sărat) în cadrul căreia se produc utilaje tehnologice pentru ind. metalurgică, petrolieră și chimică, subansamble pentru tractoare, materiale feroviare (schimbători cu ace flexibile, trifoane pentru fixarea șinelor de cale ferată), garnituri de frână și etanșare, rezervoare, cisterne și containere metalice, instalații de filtrare, diverse bunuri metalice de larg consum (mașini de gătit, sobe de încălzit, vermorele, extinctoare pentru incendii, fiare de călcat etc.). Alte ramuri, cu ponderi importante în producția industrială a jud. sunt: metalurgia feroasă (sârmă și produse din sârmă, corduri metalice pentru anvelope – singura producătoare din țară –, pulberi metalice, la Buzău), ind. de expl. a combustibililor, ind. chimică (prelucr. maselor plastice, folii de vinilin, tuburi și plăci, la Buzău și Beceni, regenerarea uleiurilor uzate, la Râmnicu Sărat), ind. mat. de constr. (calcar la Istrița, diatomit la Pătârlagele, geamuri și prefabricate din beton la Buzău, var la Măgura, cărămizi la Berca, Pătârlagele), ind. de prelucr. a lemnului (Buzău, Râmnicu Sărat, Nehoiu, Vernești, Gura Teghii), ind. textilă și a confecțiilor (Buzău, Râmnicu Sărat, Smeeni, Pătârlagele, Nehoiu), alim. (preparate din carne și lapte, conserve de legume și fructe, uleiuri vegetale, zahăr, vin, bere, produse de panificație etc., la Buzău, Râmnicu Sărat, Nehoiu, Pietroasele, Zărnești, Săhăteni ș.a.). O pondere însemnată o dețin și activitățile ind. meșteșugărești, mici și mijlocii, producătoare de covoare manuale (Bisoca, Lopătari, Siriu, Gura Teghii), împletituri din răchită (Ziduri), confecții artizanale, vase ceramice (Nișcov, Pârscov, Plopeasa, Calvini, Olari, Policiori ș.a.), instrumente muzicale (Mânzălești, Cătina), obiecte de tâmplărie și dogărie (Tisău, Lopătari, Gura Teghii, Vipereşti, Bozioru, Chiojdu, Bisoca ș.a.), cioplituri în piatră (Măgura, Năeni, Pietroasele, Breaza, Cătina) etc.

Agricultura, a doua ramură a economiei jud. **B.**, se caracterizează prin varietate și complexitate structurală, repartiție zonală în raport cu marile unități de relief și prin continuitate tradițională de activități. La sf. anului 2007, supr. agricolă a jud. **B**. era de 402 069 ha, din care 257 749 ha terenuri arabile, 89 161 ha pășuni naturale, 28 746 ha fânețe naturale, 15 435 ha vii și pepiniere viticole și 10 978 ha livezi și pepiniere pomicole. Din totalul supr. agricole a jud. **B.**, 96,9% revine sectorului privat. În anul 2007, supr. arabile erau dominate de culturile de porumb (103 159 ha), urmate de cele de plante uleioase (53 965 ha), grâu și secară (51 535 ha), floarea-soarelui (39 707 ha), plante de nutreț (18 932 ha), orz și orzoaică (8 489 ha), sfeclă de zahăr, legume, leguminoase pentru boabe, cartofi, tutun etc. Culturile viticole au o extindere mai mare în zona dealurilor subcarpatice, concentrându-se în două mari areale viticole: podgoria Dealu Mare, pe versanții sudici ai Dealului Istrița, cu centrele de mare productivitate Pietroasele, Breaza, Vernești, Zorești, Merei ș.a. și podgoria din zona Piem. Râmnicului, cu centrele Cernătești, Zărnești, Râmnicu Sărat ș.a. Dispersate sunt și podgoriile din reg. de câmpie, de la Cochirleanca, Săgeata, Pogoanele, Padina, Boldu, Rușețu ș.a. Aceste podgorii produc o gamă variată de sortimente de struguri de masă și de vinuri. De remarcat faptul că, în cadrul Stațiunii de cercetare și producție viticolă Pietroasele (înființată în 1892), au fost create mai multe soiuri de viță de vie, între care se evidențiază Tămâioasa românească. Pomicultura, cu vechi tradiții în jud. **B.**, se practică, mai ales, în zonele subcarpatică și piemontană, unde formează bazine pomicole compacte în arealele localit. Nehoiu, Pătârlagele, Cislău, Pârscov, Chiojdu, Sibiciu, Vernești, Merei ș.a. Din producția totală de fructe (35 179 tone, în anul 2007), 16 045 tone aparțin merelor, 10 262 tone prunelor, iar restul cireșelor și vișinelor, perelor, nucilor ș.a. Sectorul zootehnic cuprindea, la începutul anului 2008, efective din mai toate speciile de animale, respectiv 79 783 capete bovine, 143 937 capete porcine, 210 723 capete ovine, 21 779 capete caprine, 24 408 capete cabaline; avicultură (4 038 234 capete păsări, locul 2 pe țară, după jud. Teleorman); apicultură (25 301

familii de albine). Peste 99% din efectivele de animale aparţine sectorului privat, iar în unele cazuri (la caprine) sectorul privat reprezintă 100%. La Cislău şi Ruşeţu există mari crescătorii de cai de rasă, folosiţi la concursurile hipice interne şi internaţionale, iar la Cislău se află o importantă crescătorie de viermi de mătase.

Căile de comunicaţie de pe terit. jud. **B.**, aflat la interferenţa celor trei provincii istorice româneşti (Muntenia, Transilvania şi Moldova), reflectă strânsa legătură a acestora cu desfăşurarea reliefului şi a vechilor axe comerciale ce traversau jud. **B**. La sfârşitul anului 2007, reţeaua căilor de comunicaţii însuma 244 km de cale ferată (din care 113 km electrificate), cu o densitate de 40 km/ 1 000 km^2 de teritoriu, şi 2 646 km de drumuri publice (din care 334 km modernizate), cu o densitate de 43,4 km/ 100 km^2 de teritoriu. O deosebită importanţă în activitatea de transport de mărfuri şi călători o au magistralele rutieră (E 85) şi feroviară Siret–Suceava–Bacău–Focşani–Buzău– Ploieşti–Bucureşti–Giurgiu care trec prin jud. **B.** şi prin municipiul Buzău – unul dintre principalele noduri feroviare şi rutiere ale ţării prin care trec fluxurile de mărfuri şi călători dintre cele trei provincii istorice româneşti.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **B**. funcţionau 25 grădiniţe de copii, cu 14 427 copii înscrişi şi 779 cadre didactice, 133 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 40 509 elevi şi 3 239 cadre didactice, 29 de licee, cu 15 636 elevi şi 1 335 profesori, zece şcoli profesionale, cu 4 738 elevi şi 157 cadre didactice şi un institut de învăţământ superior, cu 206 studenţi şi 27 profesori. În aceeaşi perioadă, reţeaua instituţiilor de cultură şi artă cuprindea 6 muzee, 319 biblioteci, cu 2 515 000 volume, şase case de cultură, 81 cămine culturale, patru uniuni de creaţie, o orchestră profesională de muzică populară, numeroase ansambluri folclorice, formaţii corale şi de dansuri etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 76 de secţii sportive care cuprind 1 957 sportivi legitimaţi, 116 arbitri şi 100 antrenori.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **B.** era formată din şapte spitale cu 2 665 de paturi, revenind un pat de spital la 183 locuitori, şase dispensare medicale, patru policlinici şi 137 de farmacii şi puncte farmaceutice, în cadrul cărora activau 541 medici (1 medic la 903 locuitori), 145 stomatologi (1 medic stomatolog la 3 370 locuitori) şi 2 547 personal sanitar cu pregătire medie.

Turismul reprezintă o componentă pr. a activităţii jud. **B.**, legat de prezenţa numeroaselor obiective turistice, a bogăţiei şi varietăţii elementelor de ordin istoric, etnografic şi folcloric, cât şi de existenţa unei bune reţele de unităţi de cazare (21 hoteluri, două vile, două moteluri, un camping, trei pensiuni turistice urbane şi 26 de pensiuni turistice rurale, nenumărate case particulare), cu o capacitate totală de 2 181 de locuri. Principalele obiective de interes turistic sunt: peisajele din zonele montană şi subcarpatică (valea superioară a Buzăului, marcată de un defileu de mare atractivitate, însoţită de o şosea modernizată ce asigură, prin pasul Buzău, legătura dintre Transilvania şi Muntenia; masivele muntoase Siriu, Penteleu, Podu Calului ş.a., cu numeroase trasee marcate, cu zone de interes cinegetic etc; vulcanii noroioşi din arealul localit. Pâclele Mari, Pâclele Mici, Beciu – fenomen rar întâlnit –, declaraţi monumente ale naturii; „focurile nestinse" de la Lopătari, de pe terit. satului Terca, unde gazele naturale ies la supr. prin crăpăturile scoarţei terestre, arzând permanent şi imprimând terenului un aspect pârjolit; rezervaţia geologică de la Bădila, cu stânci de calcar, denumite „Sarea lui Buzău" – declarate monumente ale naturii; rezervaţia forestieră „Mileа-Viforâta", cu molizi seculari etc.), monumentele şi locurile istorice (mănăstirile Ciolanu, Barbu, Cetăţuia, Cârnu, Găvanu, Nifon, Răteşti, complexul arheologic de la Sărata-Monteoru, urmele castrului roman de la Pietroasele şi locul unde s-a descoperit celebrul tezaur de la Pietroasele, numit „Cloşca cu puii de aur" etc.), diversitatea şi bogăţia elementelor etnografice (sculpturi în lemn la Bisoca, Chiojdu, Lopătari, Buda, ţesături şi covoare la Bisoca, Siriu, Lopătari, instrumente muzicale la Mânzăleşti şi Cătina, olărit la Nişcov, Pârscov, Plopeasa, Olari ş.a., cioplitul în piatră la Măgura, Năeni, Breaza, Cătina ş.a.), expoziţia de sculptură în aer liber de la Măgura, existenţa staţiunilor balneoclimaterice Sărata-Monteoru, Siriu, festivalurile folclorice „Floarea-de-Colţi", „Festivalul Slănicului" (Lopătari), „Pe plaiuri bisocene" şi „Pe urme de baladă" (Gura Teghii), „Drăgaica" (Buzău) etc. Indicativ auto: *BZ*.

Localităţile jud. Buzău

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii

1. BUZĂU (anul 376)

2. RÂMNICU SĂRAT (1439)

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. NEHOIU (1549)	1. Lunca Priporului 2. Nehoiaşu	1. Bâsca Rozilei 2. Chirleşti 3. Curmătura 4. Mlăjet 5. Păltineni

	6. Stănila 7. Vineţişu
2. PĂTÂRLAGELE (1573)	1. Calea Chiojdului 2. Crâng 3. Fundăturile 4. Gornet 5. Lunca 6. Mănăstirea 7. Mărunţişu 8. Muşcel 9. Poienile 10. Sibiciu de Sus 11. Stroeşti 12. Valea Lupului 13. Valea Sibiciului 14. Valea Viei
3. POGOANELE (1853)	1. Căldărăşti (1550)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AMARU	1. **Amaru** (1699) 2. Câmpeni 3. Dulbanu 4. Lacu Sinaia 5. Lunca 6. Scorţeanca
2. BALTA ALBĂ	1. **Balta Albă** 2. Amara 3. Băile 4. Stăvărăşti
3. BĂLĂCEANU	1. **Bălăceanu** (1864)
4. BECENI	1. **Beceni** (1526) 2. Arbănaşi 3. Cărpiniştea 4. Dogari 5. Floreşti 6. Gura Dimienii 7. Izvoru Dulce 8. Mărgăriţi 9. Valea Părului
5. BERCA	1. **Berca** (1552) 2. Băceni 3. Cojanu 4. Joseni 5. Mânăstirea Răteşti 6. Pâclele 7. Pleşcoi 8. Pleşeşti 9. Răteşti 10. Sătuc 11. Tâţârligu 12. Valea Nucului 13. Viforâta
6. BISOCA	1. **Bisoca** (1552) 2. Băltăgari 3. Lacurile 4. Lopătăreasa 5. Pleşi 6. Recea 7. Sările 8. Şindrila
7. BLĂJANI	1. **Blăjani** (1545) 2. Soreşti
8. BOLDU	1. **Boldu** (1830)
9. BOZIORU	1. **Bozioru** 2. Buduile 3. Fişici 4. Găvanele 5. Gresia 6. Izvoarele 7. Nucu 8. Scăeni 9. Ulmet 10. Văvălucile
10. BRĂDEANU	1. **Brădeanu** 2. Mitropolia 3. Smârdan
11. BRĂEŞTI	1. **Brăeşti** (1655) 2. Brătileşti 3. Goideşti 4. Ivăneţu 5. Pinu 6. Pârscovelu 7. Ruginoasa
12. BREAZA	1. **Breaza** (1560) 2. Bădeni 3. Greceanca 4. Văleanca-Vilăneşti 5. Vispeşti
13. BUDA	1. **Buda** 2. Alexandru Odobescu 3. Dănuleşti

4. Muceşti-Dănuleşti
5. Spidele
6. Toropăleşti
7. Valea Largă

14. CALVINI
1. **Calvini** (1587)
2. Bâscenii de Jos
3. Bâscenii de Sus
4. Frăsinet
5. Olari

15. C. A. ROSETTI
1. **C. A. Rosetti**
2. Bălteni
3. Bâlhacu
4. Cotu Ciorii
5. Lunca
6. Vizireni

16. CĂNEŞTI
1. **Căneşti**
2. Gonțeşti
3. Negoşina
4. Păcurile
5. Șuchea
6. Valea Verzei

17. CĂTINA
1. **Cătina** (1528)
2. Corbu
3. Slobozia
4. Valea Cătinei
5. Zeletin

18. CERNĂTEŞTI
1. **Cernăteşti** (1535)
2. Aldeni
3. Băeşti
4. Căldăruşa
5. Fulga
6. Manasia
7. Vlădeni
8. Zărneştii de Slănic

19. CHILIILE
1. **Chiliile** (1720)
2. Budeşti
3. Creveleşti
4. Ghiocari
5. Glodu-Petcari
6. Poiana Pletari
7. Trestioara

20. CHIOJDU
1. **Chiojdu** (1418)
2. Bâsca Chiojdului
3. Cătiaşu
4. Lera
5. Plescioara
6. Poenițele

21. CILIBIA
1. **Cilibia** (1822)
2. Gara Cilibia
3. Mânzu
4. Movila Oii
5. Poşta

22. CISLĂU
1. **Cislău**
2. Bărăşti
3. Buda Crăciuneşti
4. Gura Bâscei
5. Scărişoara

23. COCHIRLEANCA
1. **Cochirleanca** (1820)
2. Boboc
3. Gara Bobocu
4. Roşioru
5. Târlele

24. COLȚI
1. **Colți** (1277)
2. Aluniş
3. Colții de Jos
4. Muscelu Cărămăneşti

25. COSTEŞTI
1. **Costeşti** (1559)
2. Budişteni
3. Gomoeşti
4. Groşani
5. Pietrosu
6. Spătaru

26. COZIENI
1. **Cozieni** (1525)
2. Anini
3. Bălăneşti
4. Berceşti
5. Ciocăneşti
6. Cocârceni
7. Colțeni
8. Fața lui Nan
9. Glodurile
10. Izvoru
11. Lungeşti
12. Nistoreşti
13. Pietraru
14. Punga
15. Teişu
16. Trestia
17. Tulburea
18. Valea Banului
19. Valea Roatei
20. Zăpodia

27. FLORICA
1. **Florica** (1879)

28. GĂLBINAŞI
1. **Gălbinaşi**
2. Bentu
3. Tăbărăşti

29. GHERĂSENI
1. **Gherăseni** (1840)
2. Sudiți

30. GHERGHEASA
1. **Ghergheasa**
2. Sălcioara

31. GLODEANU SĂRAT
1. **Glodeanu Sărat** (1500)
2. Căldăruşeanca
3. Ileana
4. Pitulicea

32. GLODEANU-SILIŞTEA
1. **Glodeanu-Siliştea** (1571)
2. Casota
3. Cârligu Mare
4. Cârligu Mic
5. Corbu
6. Cotorca
7. Satu Nou
8. Văcăreasca

33. GREBĂNU
1. **Grebănu**
2. Homeşti
3. Livada
4. Livada Mică
5. Plevna
6. Zăplazi

34. GURA TEGHII
1. **Gura Teghii**
2. Furtuneşti
3. Nemertea
4. Păltiniş
5. Secuiu
6. Vadu Oii
7. Varlaam

35. LARGU
1. **Largu** (1700)
2. Scărlăteşti

36. LOPĂTARI
1. **Lopătari** (1579)
2. Brebu
3. Fundata
4. Luncile
5. Pestriţu
6. Plaiu Nucului
7. Ploştina
8. Potecu
9. Săreni
10. Terca
11. Vârteju

37. LUCIU
1. **Luciu** (1810)
2. Caragele

38. MĂGURA
1. **Măgura** (1782)

39. MĂRĂCINENI
1. **Mărăcineni** (1597)
2. Căpăţâneşti
3. Potoceni

40. MĂRGĂRITEŞTI
1. **Mărgăriteşti**
2. Câmpulungeanca
3. Fântânele

41. MÂNZĂLEŞTI
1. **Mânzăleşti** (1532)
2. Beşlii
3. Buştea
4. Cireşu
5. Ghizdita
6. Gura Bădicului
7. Jghiab
8. Plavăţu
9. Poiana Vâlcului
10. Satu Vechi
11. Treistioara
12. Valea Cotoarei
13. Valea Ursului

42. MEREI
1. **Merei**
2. Ciobănoaia
3. Dealul Viei
4. Dobrileşti
5. Gura Sărăţii
6. Izvoru Dulce
7. Lipia (1583)
8. Nenciuleşti
9. Ogrăzile
10. Sărata-Monteoru
11. Valea Puţului Merei

43. MIHĂILEŞTI
1. **Mihăileşti** (1830)
2. Colţăneni
3. Mărgineanu
4. Satu Nou

44. MOVILA BANULUI
1. **Movila Banului** (1644)
2. Cioranca
3. Limpeziş

45. MURGEŞTI
1. **Murgeşti**
2. Batogu
3. Valea Ratei

46. NĂENI
1. **Năeni** (sec. 16)
2. Fântânele
3. Finţeşti
4. Proşca
5. Vârf

47. ODĂILE
1. **Odăile** (1545)
2. Capu Satului
3. Corneanu
4. Gorâni
5. Lacu
6. Piatra Albă
7. Posobeşti (1545)
8. Scoroşeşti
9. Valea Fântânei
10. Valea Ştefanului

48. PADINA
1. **Padina** (1536)

49. PARDOŞI
1. **Pardoşi** (1664)
2. Chiperu
3. Costomiru
4. Valea lui Lalu
5. Valea Şchiopului

50. PĂNĂTĂU
1. **Pănătău** (1415)
2. Begu
3. Lacu cu Anini
4. Măguricea
5. Plăişor
6. Râpile
7. Sibiciu de Jos
8. Tega
9. Zahareşti

51. PÂRSCOV
1. **Pârscov** (1515)
2. Bădila
3. Curcăneşti
4. Lunca Frumoasă
5. Oleşeşti
6. Pârjoleşti
7. Robeşti
8. Runcu
9. Târcov
10. Tocileni
11. Trestieni
12. Valea Purcarului

52. PIETROASELE
1. **Pietroasele** (1523)
2. Câlțești
3. Clondiru de Sus
4. Dara
5. Pietroasa Mică
6. Șarânga

53. PODGORIA
1. **Podgoria** (1586)
2. Coțatcu
3. Oratia
4. Pleşeşti
5. Tăbăcari

54. POŞTA CÂLNĂU
1. **Poşta Câlnău** (1581)
2. Aliceni
3. Coconari
4. Potârnicheşti
5. Sudiți
6. Zilişteanca

55. PUIEŞTI
1. **Puieştii de Jos** (1581)
2. Dăscăleşti
3. Lunca
4. Măcrina
5. Nicoleşti
6. Plopi
7. Puieştii de Sus

56. RACOVIȚENI
1. **Racoviţeni**
2. Budrea
3. Petrişoru

57. RÂMNICELU
1. **Râmnicelu** (1599)
2. Colibaşi
3. Fotin
4. Ştiubei

58. ROBEASCA
1. **Robeasca** (1687)
2. Moşeşti

59. RUŞEȚU
1. **Ruşeţu** (1510)
2. Sergent Ionel Ştefan

60. SĂGEATA
1. **Săgeata**
2. Baniţa
3. Beilic
4. Bordușani
5. Dâmbroca
6. Găvăneşti
7. Movilița

61. SĂHĂTENI
1. **Săhăteni** (f. 1830)
2. Găgeni
3. Istrița de Jos
4. Vintileanca

62. SĂPOCA
1. **Săpoca** (1526)
2. Măteşti

63. SĂRULEŞTI
1. **Săruleşti**
2. Cărătnău de Jos
3. Cărătnău de Sus
4. Goicelu
5. Sările-Cătun
6. Valea Largă-Săruleşti
7. Valea Stânei

64. SCORȚOASA
1. **Scorţoasa**
2. Balta Tocila
3. Beciu
4. Dâlma
5. Deleni
6. Golu Grabicina
7. Grabicina de Jos
8. Grabicina de Sus
9. Gura Văii
10. Plopeasa
11. Policiori

65. SCUTELNICI
1. **Scutelnici**
2. Arcanu
3. Brăgăreasa
4. Lipănescu

66. SIRIU
1. **Lunca Jariştei**
2. Caşoca
3. Colțu Pietrii
4. Gura Siriului
5. Muşceluşa

67. SMEENI
1. **Smeeni**
2. Albeşti
3. Bălaia
4. Călțuna
5. Moisica
6. Udați-Lucieni
7. Udați-Mânzu

68. STÂLPU
1. **Stâlpu** (1475)

69. TISĂU
1. **Izvoru**
2. Bărbunceşti
3. Grăjdana
4. Haleş
5. Izvoranu
6. Leiculeşti
7. Pădurenii
8. Salcia
9. Strezeni
10. Tisău
11. Valea Sălciilor

70. TOPLICENI
1. **Topliceni**
2. Băbeni
3. Ceairu
4. Deduleşti
5. Gura Făgetului
6. Poşta
7. Răduceşti

71. ȚINTEŞTI
1. **Ţinteşti** (1575)
2. Maxenu
3. Odaia Banului
4. Pogonele (f. 1863)

72. ULMENI
1. **Ulmeni**
2. Băltăreți
3. Clondiru
4. Sărata
5. Vâlcele

73. UNGURIU
1. **Unguriu**
2. Ciuta

74. VADU PAŞII
1. **Vadu Paşii**
2. Băjani
3. Făcşănei
4. Gura Câlnăului
5. Scurteşti
6. Stănceşti

75. VALEA RÂMNICULUI
1. **Valea Râmnicului** (1721)
2. Oreavul
3. Rubla

76. VALEA SALCIEI
1. **Valea Salciei** (sec. 17)
2. Modreni
3. Valea Salciei-Cătun

77. VÂLCELELE
1. **Vâlcelele** (1846)

78. VERNEŞTI
1. **Vereneşti** (1530)
2. Cândeşti
3. Cârlomăneşti
4. Mierea
5. Nenciu
6. Nişcov
7. Săsenii Noi
8. Săsenii pe Vale
9. Săsenii Vechi
10. Zoreşti

79. VINTILĂ VODĂ
1. **Vintilă Vodă** (1532)
2. Bodineşti
3. Coca-Antimireşti
4. Coca-Niculeşti
5. Niculeşti
6. Petrăcheşti
7. Podu Muncii
8. Sârbeşti
9. Smeeşti

80. VIPEREŞTI
1. **Vipereşti** (1534)
2. Muscel
3. Pălici
4. Ruşavăţ
5. Tronari
6. Ursoaia

81. ZĂRNEŞTI
1. **Fundeni**
2. Pruneni
3. Vadu Soreşti
4. Zărneşti

82. ZIDURI
1. **Ziduri**
2. Costieni
3. Cuculeasa
4. Heliade Rădulescu
5. Lanurile
6. Zoiţa

BUZESCU, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, la confl. râului Tinoasa cu Vedea; 4 421 loc. (1 ian. 2011): 2 212 de sex masc. şi 2 209 fem. Haltă de c.f. (inaugurată la 2 dec. 1895). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. Biserica „Sfinţii Voievozi" (1860).

BUZIAŞ, oraş în jud. Timiş, situat în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Dealurile Pogănişului, la 128 m alt., pe râul Şurgani, la 34 km SE de Timişoara; 7 521 loc. (1 ian. 2011): 3 621 de sex masc. şi 3 900 fem. Supr: 105 km^2, din care 4,8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 567 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 18 nov. 1896). Parc dendrologic (20 ha). Producţie de încălţ. şi confecţii textile. Produse alim. (preparate din lapte, panificaţie, vinificaţie). Centru viticol. Prima atestare documentară datează din 26 febr. 1321. Declarat oraş în 1956. Staţiune balneoclimatică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat sedativ-indiferent (ierni blânde, cu medii termice în jur de 0°C, şi veri plăcute, cu temp. medie de 21°C) şi izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonate, unele feruginoase, clorurate, sodice, calcice, magneziene. Prima încercare de punere în valoare a caracterului terapeutic al apelor minerale dateză din 1805, dar captarea primului izv. mineral pentru tratament a avut loc în 1811 pus în valoare de balneologul Gheorghe Ciocârlan. Primele stabilimente balneare au fost construite în 1819, când localit. a fost declarată staţiune balneară. Apele minerale de aici sunt indicate, îndeosebi, pentru tratarea maladiilor cardiovasculare (stări după infarct miocardic, cardiopatie ischemică, insuficienţă mitrală şi aortică compensată, hipertensiune arterială, sechele după flebite superficiale etc.), cât şi ale celor digestive (gastrite cronice cu hipoaciditate, colon iritabil), hepato-biliare, metabolice şi de nutriţie etc. Sanatoriu balnear. Buvete pentru cură internă cu apă minerală. Staţie de îmbuteliere a apelor minerale. Muzeu de artă populară. Cazinou (1856). Oraşul **B**. are în subordine ad-tivă localit. componentă Silagiu şi satul Bacova. Rezervaţie forestieră (pădurea Dumbrava).

BUZOEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 11 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Găvanu-Burdea cu Câmpia Piteştiului, pe cursul superior al râului Teleorman; 6 012 loc. (1 ian. 2011): 2 950 de sex masc. şi 3 062 fem. Reşed. com. este satul *Vulpeşti*. Morărit şi panificaţie; horticultură. Bogat fond cinegetic. Biserica „Sfântul Teodor Tiron" (1823, cu picturi originare), în satul Vlăduţa.

Cc

CACALEȚII DE JOS → Cătеasca.

CACALEȚII DE ROVINE → Cătеasca.

CACICA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Pod. Sucevei cu Obcina Mare, pe cursul superior al râului Soloneț; 4 248 loc. (1 ian. 2011): 2 089 de sex masc. şi 2 159 fem. Reşed. com. este satul *Pârteştii de Sus,* atestat documentar în apr. 1415. Staţie de c.f. Expl. de sare (din 1791), de argilă şi de lemn. Cherestea. Centru de olărit. În satul Cacica se află biserica romano-catolică „Adormirea Maicii Domnului" (36 m lungime, 17,50 m lățime, 22 m înălțime la interior şi 50 m înălțimea turnului) construită din cărămidă în 1903–1904 (sfințită la 16 oct. 1904), în stil neogotic. Are orgă instalată în 1937 şi restaurată în 1997–1998. În interiorul salinei, la 21 m adâncime, există capela „Sfânta Varvara" săpată în masivul de sare în anul 1806; biserică din lemn, cu hramul „Sfinții Voievozi" (1779) şi clopotniță (1861), în satul Pârteştii de Sus.

CACOMEANCA → Grădiștea (1).

CACOVA 1. → Grădinari (1).
2. → Livezile (1).

CAIAFELE → Balta Ialomiței.

CAJVANA, oraş în jud. Suceava, situat în V Pod. Sucevei; 8 705 loc. (1 ian. 2011): 4 433 de sex masc. şi 4 272 fem. Supr.: 24,8 km², din care 7,5 km² în intravilan; densitatea: 1 160 loc./km². Confecții metalice. Stejar multisecular. Localit. Cajvana apare menționată documentar, prima dată, la 3 iul. 1575 într-un act de împărțire a moşiilor semnat de domnul Petru Şchiopul. Declarat oraş la 7 apr. 2004. Satul Codru, care aparține orașului **C.**, este menționat documentar, tot la 3 iul. 1375, cu numele *Hrinceşti*. Cămin cultural. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1906-1911).

CALAFAT, municipiu în jud. Dolj, situat pe stg. Dunării, în V Câmpiei Desnățui, la granița cu Bulgaria; 17 473 loc. (1 ian. 2011): 8 407 de sex masc. şi 9 066 fem. Supr.: 128 km², din care 7,4 km² în intravilan; densitatea: 2 361 loc./km². Staţie finală de c.f. (inaugurată la 1 dec. 1895). Port fluvial şi punct de vamă (modernizat în aug.-sept. 1994). În perioada 2007-2013 a fost construit podul rutier şi feroviar între **C.** şi Vidin (2 480 m lungime calea feroviară şi 1 971 m cea rutieră). Producție de confecții, de produse electrotehnice, maşini şi utilaje agricole şi forestiere, mobilă şi binale, mat. de constr., alim. (lapte praf, unt, brânzeturi, zahăr, conserve de legume, amidon, glucoză, produse de panificație) şi de biostimulatori pentru hrana animalelor. Podgorie. Muzeu cu colecții de istorie, de artă şi etnografie (inaugurat 1969). La 24 iul. 2007, la stația meteorologică din **C.** s-au înregistrat 44,3°C – temperatură foarte apropiată de maxima absolută a țării, respectiv 44,5°C, înregistrată la stația meteorologică Ion Sion din jud. Brăila, la 10 aug. 1951. **Istoric.** Prin poziția sa pe Dunăre, **C.** a avut din vremuri vechi rolul de schelă (punct vamal) şi de antrepozit comercial al genovezilor. În sec. 14 este atestat ca punct de vamă, cu numele *Vadul Diului*, şi ca loc unde se reparau şi se calafatau (se etanşau cu câlți şi catran) corăbiile. De la această îndeletnicire derivă numele localit. La 5 aug. 1424 este amintit, din nou, ca punct de vamă, la trecerea Dunării, pentru grâne, sare, vite, vin, ceară, miere ş.a. Ridicat la rangul de oraş în 1853 de domnul Barbu Dimitrie Ştirbei. Bateriile armatei turceşti de la Vidin au început bombardarea oraşului **C.**, la 26 apr./8 mai 1877, la care artileria română a ripostat, bombardând Vidinul, declanşându-se, astfel, Războiul de Independență. În amintirea eroilor căzuți în 1877, la **C.** s-a ridicat monumentul „1877" şi statuia sergentului Cobuz, căzut eroic la datorie. Declarat municipiu la 24 oct. 1997. **Monumente:** bisericile „Sfântul Nicolae" (1730–1740, refăcută în 1856), „Adormirea Maicii Domnului" (1866– 1872) şi „Izvorul Tămăduirii" (1874–1879). În satul Ciupercenii Vechi se află biserica „Sfântul Mucenic Gheorghe" (1856). Municipiul **C.** are în subordine ad-tivă satele Basarabi, Ciupercenii Vechi şi Golenți.

CALAFINDEȘTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în N Pod. Suceava, în zona de izv. a pârâului Hătnuța; 2 817 loc. (1 ian. 2011): 1 411 de sex masc. şi 1 406 fem. În satul Calafindeşti, atestat documentar la 15 mart. 1490, se află conacul „Bucevski" (1925), azi sediul Primăriei. Fânațe naturale puse sub ocrotire (17,3 ha). Până la 8 mai 2003, com. **C.** a avut în componență satele Călineşti şi Şerbăuți, care la acea dată s-au desprins din com. Calafindeşti şi au format com. Şerbăuți, jud. Suceava.

CALAICEA → Băneasa (3).

CALLATIS → Mangalia (2).

CALOPĂR, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Desnățuiului cu Piem. Bălăciței; 3 886 loc. (1 ian. 2011): 1 947 de sex masc. şi 1 939 fem. Bisericile „Sfântul Ilie" (1803, refăcută în 1895) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1845, refăcută în 1938), în satele Calopăr şi Belcinu.

CALU → Piatra Şoimului.

CALVINI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Dealului Cornățel, pe râul Bâsca Chiojdului; 4 464 loc. (1 ian. 2011): 2 251 de sex masc. şi 2 213 fem. Fabrici de var şi de vase din aluminiu. Centru pomicol (meri, peri, pruni, nuci) şi de olărit. Satul Calvini este atestat documentar, prima oară, în 1587. În satul Bâscenii de Jos se află biserica „Sfântul Nicolae", zidită în 1775 din inițiativa vătafului de plai Tudor Săseanu, cu picturi murale interioare din

1797, caracterizate prin bogăția elementelor decorative şi prin interpretarea în spirit popular a temelor iconografice.

CAMĂR, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Crasnei; 1 714 loc. (1 ian. 2011): 804 de sex masc. şi 910 fem. Producție de mături, plăpumi, cârlige din lemn pentru rufe. În satul Camăr, menționat documentar, prima oară, în 1349, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18).

CANALUL BUCUREŞTI–DUNĂRE, cale navigabilă fluvială, între Bucureşti şi Oltenița, care urmează cursul inf. al Argeşului în aval de Mihăileşti, în lungime de 73 km, lățime de 80 m şi o adâncime minimă de 4,5 m. Lucrările de construcție au început în 1984, dar au fost întrerupte după dec. 1989. Canalul **B-D.** era prevăzut să aibă cinci noduri hidroenergetice (Mihăileşti-Cornetu, Copăceni, Gostinari, Budeşti şi Oltenița), fiecare dintre ele alcătuit dintr-un baraj deversor, două porturi de acostare pentru tranzitarea navelor dintr-un sector în altul al navigației şi o microhidrocentrală. În perioada 1984–1989 s-au efectuat escavări în proporție de 73%, îndiguiri (69%), s-au turnat betoane sub apă (39%); în 1989, traversările peste canal erau gata în proporție de 90%, iar porturile, în linii mari, erau terminate. După sistarea lucrărilor în 1989, canalul a intrat oficial în conservare în 1994. În iul. 2010 s-a reluat ideea continuării lucrărilor de finalizare a acestui canal, efectuându-se studii de fezabilitate, astfel încât proiectul să fie reluat după anul 2020.

CANALUL CRIŞURILOR, canal în V României, în Câmpia Crişurilor, cu direcție N-S, creat între Crişu Repede, în N (în arealul satului Tărian, com. Girişu de Criş, jud. Bihor) şi Crişu Negru, în S (satul Tămaşda, com. Avram Iancu), pe terit. jud. Bihor, cu scopuri piscicole, de regularizare a debitelor şi pentru irigații. Lungime: 61,18 km.

CANALUL DUNĂRE–MAREA NEAGRĂ, cale navigabilă în SE României, axată în cea mai mare parte pe valea râului Carasu, care unește fl. Dunărea (la S de Cernavodă) cu Marea Neagră (la Agigea–Constanța Sud), scurtând drumul navelor spre Constanța cu c. 400 km şi asigurând irigarea a peste 200 000 ha de teren agricol. Ideea construirii unui canal în Dobrogea este mai veche. Proiecte de realizare a unui asemenea canal datează din sec. 19. Astfel, în 1834, sultanul Mahmud II a angajat un expert englez care, în fruntea unei comisii internaționale, după trei ani de calcule şi supoziții a ajuns la concluzia că o lucrare de acest gen depăşeşte puterea epocii. În 1844, o comisie de ingineri şi geologi austrieci a ajuns la acelaşi rezultat. Prima propunere românească de construire a unui canal navigabil între Cernavodă şi Constanța aparține agronomului şi economistului Ion Ionescu de la Brad (1818–1891) şi datează din anul 1850, dar fără nici o acțiune concretă. Ideea a fost reluată apoi în anul 1922 de către ing. Leon Stoenescu-Dunăre care supune discuției publice un proiect de canal pe traseul Cernavodă–Medgidia–Murfatlar–Valu lui Traian–Constanța. La 25 mai 1949 au început lucrările de executare a unei căi navigabile între Cernavodă şi Midia (la N de Constanța), la care regimul comunist a folosit ca forță de muncă un număr mare de deținuți politici, dintre care foarte mulți au căzut victime condițiilor inumane, de extenuare prin muncă forțată. În iun. 1953, lucrările canalului au fost abandonate din cauza posibilităților reduse de care dispunea economia de atunci a României. Proiectul actualului canal a fost aprobat în iun. 1973, lucrările de construcție începând în toamna anului 1975 şi terminându-se în primăvara anului 1984 (a fost inaugurat la 26 mai 1984). Execuția sa a însemnat un volum foarte mare de muncă: 300,9 mil. m^3 de excavații în sol, calcare şi cretă, 4,2 mil. m^3 beton turnat în ecluze, poduri, ziduri de sprijin şi consolidări pe taluz, 7,2 mil. m^2 de protecții ale taluzurilor cu pereuri (îmbrăcăminte) din piatră şi în alte sisteme constructive, 45,9 km ziduri de sprijin, 24 345 tone de conf. metalice şi echipamente montate, 11 085 tone de tabliere metalice pentru poduri etc. Canalul, care străbate Pod. Dobrogei de Sud cu alt. sub 150 m în această zonă, are o lungime totală de 64,2 km şi permite o navigație fluvială în două sensuri concomitent. Lățimea la fund este de 70 m, iar la supr. de 110–140 m. Ad. max.: 8,5 m; ad. minimă: 7 m; pescaj admis: 5,5 m. Cel mai mare convoi standard care poate să-l străbată nu trebuie să depăşească 298 m lungime, 22 m lățime şi 3,5 m pescaj. La capete, canalul este prevăzut cu câte o ecluză (una la Cernavodă şi alta la Agigea), cu sasul (spațiul unde se face ecluzarea navelor) de 310 x 25 m şi porturi de aşteptare în amonte şi aval. Ecluza de la Agigea ridică navele de la nivelul Mării Negre la înălțimea de 7 m, aducându-le la nivelul apelor canalului, iar cea de la Cernavodă ridică sau coboară navele în funcție de nivelul apelor Dunării în acel moment. De-a lungul traseului său, canalul este traversat de şapte poduri: podul mixt (rutier şi feroviar) de la Cernavodă (peste ecluză), lung de 571 m şi o deschidere max. de 81 m; podurile rutier (lung de 689 m şi o deschidere de 131 m) şi, respectiv, de c.f. (292 m lungime) de la Medgidia; podul de c.f. de la Nazarcea (141 m lungime); podul rutier de la Murfatlar (225 m lungime); podul rutier de la Agigea, cu 4 benzi de circulație, lung de 266 m, susținut de 10 hobane (cabluri groase din oțel) prinse de un pilon de 83 m înălțime; podul de c.f. de la Agigea, lung de 358 m. Canalul Dunăre–Marea Neagră, care poate prelua anual un vol. de c. 75 mil. tone mărfuri prin intermediul navelor fluviale şi a celor maritime de dimensiuni mici (5 000 tdw), are o importanță deosebit de mare pe continentul european, asigurând legătura fluvială, mult scurtată (3 500 km), între Marea Neagră şi Marea

Traseul canalului Dunăre-Marea Neagră

Canalul Dunăre–Marea Neagră

Nordului prin intermediul Dunării, a canalului Main–Dunăre (dat în folosință la 25 sept. 1992) şi a fl. Rin. Canalul Dunăre–Marea Neagră are o ramificație de 26,6 km lungime (canalul Poarta Albă–Năvodari–Midia), a cărei con-strucție, începută la 14 aug. 1983 şi dată în folosință la 21 nov. 1987, este destinată în special transporturilor de mărfuri către şi dinspre Combinatul petrochimic Năvodari şi portul maritim Midia. Lățimea canalului este de 60–80 m, iar adâncimea de 5,5 m.

CANALUL MORILOR, curs de apă în V României, pe terit. jud. Arad, creat în a doua jumătate a sec. 19 (aproximativ paralel cu Crişu Alb) printr-o derivație spre stg. a apelor Crişului Alb, în aval de com. Buteni. Lungime: 83,5 km. Se uneşte cu Crişu Alb în apropiere de granița cu Ungaria. Apele lui sunt folosite pentru irigații şi pescuit.

CANALUL POARTA ALBĂ– NĂVODARI–MIDIA → Canalul Dunăre–Marea Neagră.

CANARA → Ovidiu.

CAP AURORA, stațiune balneoclimaterică estivală, de interes general, situată în extremitatea sud-estică a României (jud. Constanța), pe țărmul Mării Negre, la 4 km N de municipiul Mangalia, căruia îi aparține din punct de vedere ad-tiv. Este o stațiune relativ nouă (inaugurată la 1 iul. 1973), formată, în principal, dintr-un ansamblu arhitectonic ultramodern, cu hoteluri în formă de piramidă purtând nume de pietre prețioase (Agat, Rubin, Diamant, Topaz, Onix, Opal etc.). Climat de litoral maritim. În lunile de vară, cerul este mai mult senin, Soarele strălucind, în medie, 10–12 ore pe zi. Temp. medie anuală este de peste 11°C (în iul. peste 22°C, iar în ian. în jur de 0°C). Precipitații reduse (400 mm anual). Factorii naturali de cură sunt apa Mării Negre, clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, hipotonă (mineralizare 15,5 g/l) şi climatul maritim, bogat în aerosoli salini. Plaje mari, amenajate pentru helioterapie şi talazoterapie. Stațiunea este indicată, deopotrivă, pentru odihnă în vacanțele de vară, cât şi pentru tratament curativ (hipotiroidism, anemii secundare, rahitism, stări de debilitate, decalcifieri, unele dermatoze, afecțiuni reumatismale). Posibilități de distracție, sport, excursii interne şi externe.

CAPIDAVA → Topalu.

CAPNIC → Cavnic.

CAPRA 1. Vârf în partea central-vestică a M-ților Făgăraş, înălțându-se din creasta pr. a acestora până la 2 417 m alt.

2. Lac glaciar pe versantul sudic al M-ților Făgăraş, la 2 230 m alt., străjuit de vf. omonim. Supr.: 1,8 ha; ad. max.: 8 m. Din el izv. pârâul Capra, unul dintre izv. Argeşului.

CAPU CÂMPULUI, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată pe dr. văii râului Moldova, la poalele Dealului Runcu şi ale masivului Stânişoara; 2 478 loc. (1 ian. 2011): 1 243 de sex masc. şi 1 235 fem. Expl. de balast. Satul Capu Câmpului este atestat documentar în 1514. Arbore multisecular de tisă (*Taxus bacatta*), de c. 400 de ani vechime, declarat monument al naturii. Com. **C. C.** a fost înființată la 23 nov. 2003 prin desprinderea satului Capu Câmpului din com. Valea Moldovei, jud. Suceava.

CAPUT STENARUM → Boița.

CARACAL, municipiu în jud. Olt, situat în Câmpia Romanați, la 95 m alt., pe râul Gologan, la 40 km S de municipiul Slatina; 34 588 loc. (1 ian. 2011): 16 590 de sex masc. şi 17 998 fem. Supr.: 72 km^2, din care 10,8 km^2 în intravilan; densitatea: 3 202 loc./km^2. Nod rutier şi feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată la 1 apr. 1887). Fabrică de vagoane de c.f. pentru mărfuri , (din 1973), intrată în faliment în 2015.

Cap Aurora. Hotel Onix

Lacul Capra

Producție de anvelope şi camere de aer, de mobilă, tricotaje şi conf., alim. (conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, produse zaharoase şi de panificație); morărit. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Muzeul Romanaților (f. 1949), cu secții de istorie şi arheologie (opaițe, fibule, figurine, documente referitoare la Revoluția din 1848–1849 etc.), artă plastică şi etnografie. Teatru. Parc cu specii exotice (53 ha). **Istoric.** Localit. apare menționată documentar, prima oară, la 17 nov. 1538 (apoi în anii 1558, 1593, 1597), dar are o existență anterioară (descoperirile arheologice confirmă faptul că aşezarea există din epoca daco-romană). În 1598, localit. a fost ridicată la rangul de oraş de Mihai Viteazul, care a avut aici prima reşed. domnească (1597), urmată de acelea ale domnilor Matei Basarab şi Constantin Brâncoveanu. **C.** este menționat documentar ca oraş, prima oară, în 1653, de Paul de Alep, iar în catagrafia anului 1833, **C.** figura ca oraş cu peste 4 800 loc. Unii istorici consideră că numele oraşului este de origine cumană – *Kara-kale* (Cetatea Neagră), iar filologii din sec. 19, printre care şi Bogdan Petriceicu Hasdeu, susțineau că denumirea derivă de la numele împăratului roman Caracalla, care, în anul 215, a împroprietărit pe veteranii din armata sa cu pământ în această zonă. Oraşul **C.** a fost ridicat la rang de municipiu la 24 nov. 1994. **Monumente:** Curtea domnească (1597) a lui Mihai Viteazul, cu ruinele caselor domneşti; biserica domnească cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" – ctitorie din sec. 16, atribuită domnului Pătraşcu cel Bun, refăcută de Matei Basarab în 1632–1634 şi din nou refăcută în sec. 18, când i se adaugă un pridvor cu coloane din cărămidă (renovată în 1817); bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1646–1647, restaurată în 1853), „Sfântul Ioan Botezătorul" (1767–1769, refăcută în 1862, cu picturi executate în 1890 peste frescele originare), „Sfântul Nicolae" (1725, refăcută în 1863), „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1824–1832, pictată de Iosif Keber, din Târgu Jiu), „Toți Sfinții" (1821), „Sfântul Vasile" (1829), „Adormirea Maicii Domnului" (1839); sinagogă (1902); clădirea Teatrului Național, construită în anii 1896–1901, în stilul barocului târziu, după planurile arhitectului Franz Billek, a fost mistuită parțial de un incendiu în noaptea de 17 spre 18 ian. 1995 şi refăcută ulterior. Clădirea a fost renovată în anii 2009-2010 şi inaugurată la 20 dec. 2010; clădirea fostei Prefecturi (1870); clădirea fostului Tribunal, construită în sec. 19 după planurile arhitectului E. Gesher; Foişorul de Foc (jumătatea sec. 19); castelul de apă (1930–1940); casa cu aspect de culă a haiducului Iancu Jianu (sec. 18), renovată în 1958 şi inaugurată ca muzeu la 30 sept. 1958, consolidată şi restaurată în anii 2009-2010; monumentul eroilor (1925); monumentul anului revoluționar 1848; busturile lui George Enescu (1965, autor Ion Jalea) şi Mihai Eminescu (1965); Statuia „Susurul" (1938).

CARACHIOI → Năvodari şi Comana (3).

CARACICULA → Limanu.

CARACOIUM → Năvodari.

CARAGIALE → I. L. Caragiale.

CARAIMAN, masiv şi vârf cu abrupturi impresionante, în E M-ților Bucegi, alcătuit din conglomerate calcaroase, care domină Valea Prahovei şi oraşul Buşteni. Alt. max.: 2 384 m. Pe vârful secundar al masivului Caraiman, la 2 291 m alt. se află o cruce din oțel, înaltă de 33 m, montată pe un soclu din beton armat, inalt de 7,5 m, construită în anii 1926–1928, din inițiativa reginei Maria, închinată eroilor patriei căzuți pe câmpurile de luptă în timpul Primului Război Mondial. Lățimea stâlpului vertical este de 2 m, iar lungimea brațelor orizontale, până la axul stâlpului vertical, este de 7 m fiecare. Proiectul monumentului a fost întocmit de arhitecții George Cristinel şi Constantin Procopiu. Inițial, crucea a fost iluminată pe timpul nopții cu ajutorul unui dinam adăpostit în soclul din beton, iar din 1939 crucea a fost racordată la rețeaua electrică a oraşului Buşteni.

CARAMURAT (sau KARA MURAT) → Mihail Kogălniceanu (1).

CARANASUF → Istria (4).

CARANLÂC → Băneasa (3).

CARANSEBEŞ, municipiu în jud. Caraş-Severin, situat în extremitatea nordică a culoarului depresionar Timiş-Cerna, în zona de confl. a râului Sebeş cu Timiş, la 220 m alt., la 44 km NE de Reşița; 28 314 loc. (1 ian. 2011): 13 522 de sex masc. şi 14 792 fem. Supr.:

Caracal. Clădirea Teatrului Național

Masivul Caraiman

73,6 km², din care 12,2 km² în intravilan; densitatea: 2 321 loc./km². Aeroport, inaugurat în 1969 pentru situații de urgență, apoi a devenit aeroport civil în 1975, iar în 1990 a fost trecut la categoria de aeroport internațional (modernizat între 1 iul. 1995 şi 15 mai 1998). Nod feroviar (gara a fost inaugurată în 1875) şi rutier. Expl. de argile şi balast. Producție de mobilă, placaje, furnire, butoaie, de macarale-turn şi macarale portuare, de cărămidă şi țiglă, de prefabricate din beton şi de conf. Ateliere de reparații. Produse alim. Centru pomi-viticol. Ferme avicole, de creştere a bovinelor şi a animalelor pentru blană. Stațiune de cercetări pomicole; Institut teologic (din 1865). Muzeu județean de etnografie şi al Regimentului de graniță, cu c. 50 000 de piese organizate în colecții de arheologie (topoare din piatră, ceramică neolitică, arme) şi istorie, de etnografie şi artă populară (unelte agricole, piese de port popular, țesături, obiecte de țesut etc.) şi de artă veche românească; expoziție arheologică (arheologie romană) în localit. componentă Jupa; Muzeu cu colecții de artă religioasă. Biblioteca municipală „Mihail Halici" (f. 1950) cu c. 60 000 de volume. Festival anual (primăvara) al corurilor de copii şi tineret „Timotei Popovici" (din anul 2000). Festival anual de muzică populară „Luță Iovița" (din 1991). **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii datând din Paleoliticul superior, din Neolitic (milen. 6–5 î.Hr.), din Epoca mijlocie a bronzului (172 de piese descoperite pe Dealul Mare datând din perioada 1100–1000 î.Hr.), din prima Epocă a fierului (Hallstatt) şi din timpul geto-dacilor (sec. 4 î.Hr.). Localit. este menționată documentar, prima oară, în 1289 cu numele *Sebeş*, ca reşed. a banului Severinului şi în legătură cu existența unei cetăți. Castelanii cetății apar consemnați pentru prima oară în 1318 într-un act semnat de regele Ungariei, Carol I Robert de Anjou, printre care este amintit şi un anume Petru, comite de Sebeş. În sec. 15, din unirea aşezării Sebeş cu satul apropiat Căran, a rezultat localit. Caransebeş, care a fost recunoscută ca oraş comercial în 1449. Până în 1783, **C.** a fost reşedința episcopiei ortodoxe române, iar la 8 iul. 1865 a devenit reşed. de episcopie greco-ortodoxă. În 1738, în timpul războiului turco-austriac, oraşul a fost devastat de turci. Între 1803 şi 1872 a fost reşed. unei garnizoane grănicereşti. În anii 1950–1952, **C.** a fost reşed. regiunii Severin, iar în perioada 1952–1968 reşed. raionului omonim. În localit. componentă Jupa, situată la c. 6 km de oraş, în punctul numit „Peste Ziduri" au fost descoperite urmele unui castru roman (320 x 170 m), construit în 3 faze între anul 101 şi sec. 4, şi ale unei aşezări civile romane (oraşul *Tibiscum*), menționată de Ptolemeu cu numele *Tibiskon*, în cadrul căreia s-au indentificat ruine de locuințe, fundațiile unui templu, mai multe monumente epigrafice, de cult şi funerare. Se pare că în timpul împăratului roman Septimius Severus, oraşul (*canabae*) Tibiscum a fost ridicat la rangul de municipiu. Declarat din nou municipiu la 18 ian. 1995, are în subordine ad-tivă localit. componentă Jupa. **Monumente:** ruinele cetății feudale, de tip donjon, atestată documentar în 1289 când este vizitată de regele Ladislau IV Cumanul, refortificată în 1688 şi demantelată în 1699, şi ale unei biserici din sec. 13; ruinele castrului şi ale oraşului roman Tibiscum; biserica „Sfântul Gheorghe", de mari dimensiuni (31 m lungime, 9 m lățime, 35 m înălțimea turlei), construită în anii 1444–1449, distrusă în 1738 în timpul jefuirii oraşului **C.** de către turci şi refăcută în anii 1739–1759, păstrează frumoase picturi murale interioare, executate în anii 1862–1863 (restaurate în 1926, 1955 şi 1985) şi un iconostas din lemn sculptat, aurit, datând din 1862; Catedrala episcopală cu dublu hram „Învierea Domnului" şi „Sfântul Ilie Tesviteanul" este o construcție monumentală realizată în perioada 27 oct. 1996 şi primavăra anului 2010 (sfințită la 12 sept. 2010) după planurile întocmite de episcopul Emilian Birdaş; biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" construită în 1780–1781, pe locul unei biserici din lemn şi sfințită la 11 mai 1781, are decorații baroce şi picturi murale interioare executate în 1785–1787; biserica franciscană (1725); sinagogă (1893); clădirea Primăriei (1903), cu elemente baroce; fosta cazarmă a grănicerilor, construită în anii 1733–1754, în stilul barocului vienez, azi muzeu; monumentul închinat generalului Ion Dragalina (dezvelit la 26 iun. 1943), operă a sculptorului Mihail Onofrei, şi casa acestuia.

Caransebeş. Catedrala Episcopală

CARANSEBEŞ–MEHADIA → Timiş–Cerna.

CARA OMER → Negru Vodă (2).

CARAORMAN 1. Grindul ~, grind de origine fluvio-maritimă, în Delta Dunării, între brațele Sulina şi Sfântul Gheorghe, format din dune de nisip (unele de 7 m înălțime) întrepătrunse de privaluri (gârle). Lungime: 18 km; lățime: 8 km; supr.: 7 000 ha; alt. max.: 6,7 m.

2. Pădurea ~, pădure relictă de stejari (*Quercus robur*), situată pe grindul cu acelaşi nume, în care vegetează şi unele elemente sudice: frasinul cu frunză îngustă (*Fraxinus angustifolia*), frasinul pufos (*Fraxinus pallisae*), stejarul brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), dar şi esențe moi (*Populus alba*, *Populus tremula*, *Populus canescens*). Supr.: 2 250 ha. În interiorul ei se remarcă un număr mare de arbuşti (porumbar/*Prunus spinosa*, sânger/*Cornus sanguinea*, păducel/*Crataegus monogyna*, măceş/*Rosa canina* etc.) şi plante agățătoare, între care se evidențiază un exemplar de iederă (*Hedera helix*) cu diametrul tulpinei de 22 cm. Aici cuibăresc numeroase păsări ocrotite. În anul 1940 a fost declarată monument al naturii şi zonă strict protejată.

CARASTELEC, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 2 sate, situată în Dealurile Crasnei; 1 028 loc. (1 ian. 2011): 475 de sex masc. şi 553 fem. Satul Carastelec este menționat documentar, prima oară, în 1241. Producție de încălțăminte. Viticultură; pomicultură. Lac piscicol. Fond cinegetic.

CARASU 1. (sau **Apa Neagră**), râu în partea centrală a Dobrogei, afl. dr. al Dunării la Cernavodă (46 km lungime; supr. bazinului: 840 km²), pe cursul căruia a fost construită (1975–1984) cea

mai mare parte a traseului canalului Dunăre–Marea Neagră (→). De-a lungul lui se desfăşoară unul dintre cele mai mari sisteme de irigaţii din ţară. Este considerat drept una dintre vechile albii ale Dunării.

2. Podişul ~ (*Pod. Medgidiei* sau *Pod. Dorobanţu*), subunitate a Pod. Dobrogei de Sud, situată la N de valea Carasu, constituită dintr-o succesiune de platouri joase cu înclinare generală către valea Carasu sau Dunăre. Alt. variază între 50 şi 130 m.

CARAŞ 1. Râu, afl. stg. al Dunării pe terit. Serbiei; 85 km; supr. bazinului: 1 118 km². Izv. de pe versantul vestic al M-ţilor Semenic, de la 700 m alt., are mai întâi o direcţie de curgere S-N, iar în zona satului Caraşova formează un arc de cerc, schimbându-şi direcţia spre SV. În cursul superior străbate o zonă calcaroasă, în care formează chei sălbatice (19 km lungime), cu aspect de canion, declarate monument al naturii, drenează apoi mica Depr. Caraşova, după care se strecoară printre prelungirile M-ţilor Dognecea (la N) şi Anina (la S), formând defileul de la Goruia, traversează Câmpia Caraşului, intră pe terit. Serbiei în aval de com. Vrani, iar după 38 km confl. cu Dunărea. Panta generală a văii **C.** este de 6,7‰. În bazinul său se află peşterile Buhui, Liliecilor, Racoviţă, Comarnic, Popovăţ, Izbucul Bigăr şi numeroase rezervaţii complexe, speologice, floristice etc. Rezervaţia complexă Cheile Caraşului (floristică şi speologică), extinsă pe 3 089,9 ha şi declarată rezervaţie în 1955, cuprinde numeroase forme carstice (chei, peşteri, doline, polije) şi numeroase fitocenoze cu liliac sălbatic (*Syringa vulgaris*), mojdrean (*Fraxinus ornus*), scumpie (*Cotinus coggygria*), gorun (*Quercus petraea*), cărpiniţă (*Carpinus orientalis*), fag (*Fagus sylvatica*) etc.

Caraş (1). Cheile Caraşului

2. Câmpia Caraşului, mică zonă de câmpie în SV României, în V M-ţilor Banatului, la graniţa cu Serbia, drenată median de râul Caraş şi afl. săi Ciornovăţ, Lisava, Ciclova. Alt.: 100 m. Culturi de cereale şi plante de nutreţ. Legumicultură.

CARAŞOVA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în mica depresiune omonimă de la poalele M-ţilor Anina şi Dognecea, pe cursul superior al râului Caraş, la ieşirea acestuia din chei; 3 130 loc. (1 ian. 2011): 1 565 de sex masc. şi 1 565 fem. Produse din răchită împletită. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Caraşova este menţionat documentar, prima oară, în 1333. Ruinele unei cetăţi din sec. 13–14. Biserică romano-catolică (1726, cu transformări din 1822). Rezervaţie naturală (Cheile Caraşului).

CARAŞ-SEVERIN, judeţ situat în extremitatea sud-vestică a României, în Banat, pe stg. Dunării, în zona de contact a Carpaţilor Meridionali cu partea de S a Carpaţilor Occidentali (respectiv cu M-ţii Banatului), la graniţa cu Serbia, la intersecţia paralelei de 45° latitudine N cu meridianul de 22° longitudine E, între jud. Timiş (la N şi NV), Hunedoara (NE), Gorj (E), Mehedinţi (E şi SE) şi Serbia (S şi SV). *Supr.*: 8 520 km² (3,57% din supr. ţării), al treilea jud. ca mărime al ţării, după jud. Timiş şi Suceava. *Populaţia* (1 ian. 2011): 320 391 loc. (1,50% din populaţia ţării), din care 156 180 de sex masc. (48,7%) şi 164 211 fem. (51,3%). *Populaţia urbană*: 179 575 loc. (56,0%); *rurală*: 140 816 loc. (44,0%). *Densitatea*: 38,2 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 82,5% români, 2,5% rromi, 1,7% croaţi, 1,7% sârbi, 1,0% maghiari, 0,9% germani şi restul alte minorităţi (slovaci, bulgari, cehi, turci ş.a.). *Reşed.*: municipiul Reşiţa. *Oraşe*: Anina, Băile Herculane, Bocşa, Caransebeş (municipiu), Moldova Nouă, Oraviţa, Oţelu Roşu. *Comune*: 69. *Sate*: 288 (din care 7 aparţin oraşelor şi municipiilor). *Localităţi componente ale municipiilor şi oraşelor*: 13.

Relief variat, alcătuit în cea mai mare parte din unităţi montane (65,4%), în cadrul cărora se individualizează nenumărate arii depresionare (16,5%); dealurile ocupă 10,8% din supr. jud., iar câmpiile 7,3%. Unităţile montane aparţin atât Carpaţilor Meridionali (masivele Godeanu, cu vf. Gugu de 2 291 m – alt. max. a jud. **C.-S.**, Ţarcu, Muntele Mic, Cerna, Mehedinţi, situate la E de culoarul Timiş–Cerna şi la S de culoarul Bistra), cât şi părţii de S a Carpaţilor Occidentali, reprezentate prin M-ţii Semenic (1 447 m), Almăj, Locva, Anina, Dognecea şi Poiana Ruscăi, situaţi la V şi la N de culoarele Timiş–Cerna şi Bistra. Extinderea pe supr. mari a rocilor calcaroase, în M-ţii Banatului şi în M-ţii Cernei şi Mehedinţi, a favorizat dezvoltarea unui variat şi spectaculos relief carstic (chei, defilee, peşteri, izbucuri, doline, lapiezuri, podişuri şi depresiuni carstice etc.), printre care se remarcă cheile Nerei, Gârliştei, Caraşului, Cernei, Corcoaiei, Minişului ş.a., peşterile Popovăţ, Comarnic, Buhui ş.a., izbucurile Bigăr şi Irma, Defileul Dunării etc. Culoarele depresionare tectonoerozive, Timiş–Cerna şi Bistra, cu relief colinar şi de terase, sunt considerate ca zone ce separă Carpaţii Meridionali de cei Occidentali. Dealurile Oraviţei, Dognecei (sau Doclinului) şi Pogănişului, cu relief domol, sub formă de culmi prelungi, cu înălţimi de 200–300 m, separate de văi largi, ocupă partea de V şi NV a jud. **C.-S.**, fiind părţi componente ale Dealurilor Vestice. Câmpiile, reprezentate prin Câmpia Caraşului şi prin extremitatea de E a Câmpiei Bârzavei, ocupă suprafeţe restrânse în partea de V şi NV a jud. **C.-S.** Două categorii aparte ale reliefului le reprezintă depresiunile (Almăj, Caransebeş, Ezeriş, Domaşnea, Caraşova, Moldova Nouă, Liubcova, Fârliug ş.a.), care constituie importante regiuni de aglomerare umană, şi defileul Dunării de la Porţile de Fier, desfăşurat între Baziaş şi Gura Văii, pe o lungime de 130 km.

Clima este temperat-continentală, moderată, cu influenţe submediteraneene, reflectate prin valorile termice pozitive din timpul iernii. Temp. medie anuală variază între 11,5°C în zonele depresionare şi de câmpie, 9–11°C în reg. munţilor mijlocii şi 0°C pe cele mai mari înălţimi din M-ţii Ţarcu şi Godeanu. Climatul blând, caracteristic jud. **C.-S.**, este marcat de valorile medii ale temp. aerului în luna ian., puţin mai coborâte sub 0°C, oscilând între –1°C la Caransebeş, –2°C în aria munţilor mijlocii şi –6°C pe crestele cele mai înalte. Temp. minimă absolută, înregistrată până în prezent pe terit. jud. **C.-S.**, a atins valoarea de –32,2°C, la staţia meteorologică din Caransebeş, la 10 febr. 1929, iar temp. max. absolută (41,0°C) a fost notată la staţia meteorologică din Bocşa, la 6 iul. 1950. Cantităţile medii multianuale de precipitaţii prezintă variaţii în raport cu altitudinea unităţilor de

relief, oscilând între 650 mm anual în zonele depresionare şi de câmpie, 700–800 mm în reg. deluroase, 800–1 000 mm în arealul munţilor mijlocii şi 1 200–1 400 mm pe crestele înalte ale munţilor. Terit. jud. **C.-S.** se află sub influenţa mai multor vânturi dominante, provocate de circulaţia maselor de aer dinspre V, NV şi SV, cele mai frecvente fiind Austrul (dinspre SV), Coşava (vânt violent, de tip „bora", cauzat de diferenţele de presiune, ce bate dinspre V, cu precădere în Defileul Dunării şi în V jud.), Vântul Mare (de tip „föhn"), dinspre S şi Haţeganul, dinspre E. Vitezele medii anuale sunt influenţate de formele de relief, prezentând valori cuprinse între 4 m/s în zonele de câmpie, 8 m/s pe M-ţii Semenic şi 13 m/s în masivul Ţarcu. Vitezele cele mai mari se înregistrează iarna, pe crestele cele mai înalte ale munţilor, atingând 40–50 m/s când vântul bate în rafale.

Reţeaua hidrografică, cu aspect radial şi o densitate medie ridicată (0,7 km/km^2), este tributară, în mod direct sau indirect, Dunării, care străbate jud. **C.-S.** în partea de S-SV, pe o distanţă de 64 km, formând, totodată, o parte din graniţa României cu Serbia. Această porţiune este marcată de un sector al spectaculosului defileu Porţile de Fier creat de Dunăre la trecerea prin Carpaţi. În acest tronson, debitul mediu multianual al Dunării este de 5 390 m^3/s, iar debitul de aluviuni în suspensie este de 1 110 kg/s. Pr. râuri care drenează jud. şi care formează bazine hidrografice distincte sunt: Cerna (cu afl. său Bela Reca), Timişul, care străbate jud. pe o distanţă de 93 km, cu un bazin de recepţie pe 2 335 km^2, colectând numeroşi afl. (Teregova, Râu Rece, Feneş, Goleţ, Cerneţ, Sebeş, Bistra ş.a.), Nera, Caraş, Bârzava, Pogăniş ş.a. Lacurile naturale sunt puţine şi au dimensiuni reduse, fiind reprezentate prin lacuri de origine carstică (Lacul Dracului: 700 m^2 şi 9,3 m ad. max.; Lacul Ochiul Beului: 284 m^2 şi 3,6 m ad. max.) şi de origine glaciară (Iezeru Ţarcu, Pietrele Albe). Mai numeroase sunt lacurile antropice construite în scopuri hidroenergetice, pentru alimentarea cu apă a localităţilor şi pentru agrement. Dintre acestea, cel mai important este lacul de acumulare Porţile de Fier I, care se întinde pe Dunăre pătrunzând şi în jud. **C.-S.** Pe cursul superior al râului Bârzava au fost construite lacurile de acumulare Văliug sau Breazova (12,1 ha şi 1,23 mil. m^3 de apă), Gozna (66 ha şi 10,7 mil. m^3 de apă) şi Secu (105 ha şi 15,1 mil. m^3 de apă), la izv. Timişului, în zona de confl. cu pâraiele Semenic, Grădiştea şi Brebu, a fost realizat lacul Trei Ape (52,6 ha şi 14,8 mil. m^3 de apă), pe malul căruia a fost amenajată staţiunea climaterică cu acelaşi nume, iar pe cursul pârâului Buhui s-au construit lacurile de acumulare Buhui (11,3 ha şi 600 000 m^3 de apă) şi Mărghitaş.

Vegetaţia este complexă, variată şi dispusă altitudinal. Etajele alpin şi subalpin ocupă areale restrânse în M-ţii Ţarcu şi Godeanu, fiind dominate de pajişti cu ierburi scunde, în care predomină coarna (*Carex curvula*), păruşca (*Festuca supina*), iarba vântului (*Agrostis rupestris*), rugina (*Juncus trifidus*) ş.a., la care se adaugă pâlcurile de arbuşti pitici (salcia pitică/*Salix retusa*, azalea/*Loiseleuria procumbens)* şi tufişurile de smirdar (*Rhododendron kotschyi*), ienupăr (*Juniperus sibirica*) şi afin (*Vaccinium myrtillus*). Domeniul forestier ocupă cele mai mari supr. în cadrul jud., fiind extins de la 1 600 m alt. şi până în zona de câmpie. Molidul formează păduri compacte în bazinul superior al râului Bistra. Pădurile în care predomină fagul (*Fagus silvatica*), amestecat cu brad, au o largă răspândire, ocupând pantele munţilor şi dealurilor. În partea inf., pădurile de fag sunt în amestec cu gorunul (*Quercus petraea*) şi uneori, cu carpenul (*Carpinus betulus*), paltinul (*Acer pseudoplatanus*), frasinul (*Fraxinus excelsior*) ş.a. Pădurile compacte de gorun ocupă supr. mari între 300 şi 500 m alt., dar exemplare izolate pot ajunge până la 1 000 m alt. Vegetaţia de silvostepă, caracteristică reg. de câmpie,

ocupă supr. restrânse în bazinul Bârzavei, fiind înlocuită în cea mai mare parte de culturile agricole. Caracteristică pentru jud. **C.-S.** este prezența a numeroase specii de plante termofile (iubitoare de căldură), de origine submediteraneeană, printre care se evidențiază cărpinița (*Carpinus orientalis*), mojdreanul (*Fraxinus ornus*), arțarul trilobat (*Acer monspessulanum*), pinul negru de Banat (*Pinus nigra var. banatica*), ghimpele (*Ruscus hypoglossum*), vița sălbatică (*Vitis silvestris*), liliacul sălbatic (*Syringa vulgaris*), scumpia (*Cotinus coggygria*), dârmozul (*Viburnum lantana*) ş.a.

Fauna, bogată şi variată în specii, respectă aceeaşi repartiție pe verticală ca şi vegetația de care este legată în bună parte. Crestele înalte ale M-ților Țarcu şi Godeanu reprezintă domeniul caprei negre (*Rupicapra rupicapra*), declarată monument al naturii. „Golurile" alpine, cu ierburi şi tufişuri, sunt populate de insecte, melci, şopârle, tritoni, vipere (*Vipera berus*) ş.a. Zona forestieră adăposteşte numeroase specii de animale, multe dintre ele cu valoare cinegetică, cele mai des întâlnite fiind cerbul (*Cervus elaphus carpaticus*), ursul (*Ursus arctos*), jderul de piatră (*Martes foina*), mistrețul (*Sus scrofa*), căprioara (*Capreolus capreolus*), veverița (*Sciurus vulgaris*), râsul (ocrotit de lege), ierunca, cocoşul de munte (ocrotit de lege) ş.a. În cadrul faunei se întâlnesc şi o serie de specii termofile, ca de exemplu broasca țestoasă de uscat (*Testudo hermanni*), scorpionul (*Euscorpius carpathicus*), vipera cu corn (*Vipera ammodytes*), dihorul pătat (*Vormela peregusna*), potârnichea de stâncă (*Alectoris graeca*), termitele etc. Fauna acvatică este reprezentată prin multe elemente valoroase de peşti, ca păstrăvul indigen (*Salmo trutta fario*), păstrăvul curcubeu (*Salmo irideus*), lipanul, mreana de munte, scobarul, cleanul ş.a.

Resurse naturale: păduri (411 276 ha, în anul 2008, locul 2 pe țară, după jud. Suceava), zăcăminte de huilă (Anina, Doman, Secu, Cozla, Lupac, Bigăr, Ponor, Eftimie Murgu), cărbune brun (Mehadia), lignit (Caransebeş, Ilova, Goleț, Dalboşeț, Rusca Montană), şisturi bituminoase (Anina, Oravița, Doman, Secu), min. de fier (Ocna de Fier, Dognecea, Topleț, Băuțar, Armeniş), min. de mangan (Delineşti), min. de cupru (Moldova Nouă, Oravița, Sasca Montană, Dognecea, Ciclova Română), min. de plumb şi zinc (Ruschița, Dognecea), min. de titan şi bismut (Sasca Montană, Dognecea, Târnova), de molibden (Oravița, Sasca Montană, Ciclova Română), mineralizații de bor (Ocna de Fier); apoi o serie de zăcăminte nemetalifere, printre care azbest (Moceriş, Bozovici, Putna, Eftimie Murgu, Borlova, Pârvova, Şumița, Voislova), mică (Măgura, Armeniş, Voislova, Marga, Băuțar, Târnova, Secu, Bucova), talc (Voislova, Marga), feldspat (Armeniş, Teregova, Globu Craiovei). Acestora li se adaugă o gamă variată de roci utile şi de construcții: marmură (Ruschița, Rusca Montană, Ocna de Fier, Bocşa, Bucova), andezite şi tufuri andezice (Glimboca), bentonit (Rugi, Ohabița), calcar (Doman, Gârlişte, Constantin Daicoviciu, Pecinişca), nisip metalurgic (Doclin, Surducu Mare), diorit (Forotic), granodiorit (Maidan), gresii (Mehadia), caolin şi nisipuri caolinoase (Sichevița), argilă refractară (Anina), argile comune etc. O bogăție aparte o reprezintă apele minerale termale (55°C), sulfuroase, sodice, calcice, magneziene de la Băile Herculane.

Istoric. Cele mai vechi urme ale activității omeneşti de pe terit. de azi al jud. **C.-S.**, datând din Paleoliticul mijlociu, au fost descoperite la Băile Herculane (80 000– 70 000 î.Hr.) şi la Tincova (prima aşezare paleolitică în aer liber din Banat). Mezoliticul este bine reprezentat prin vestigiile materiale identificate în Peştera Hoților (12 000–8000 î.Hr.), iar Neoliticul (5500–2500 î.Hr.), prin acelea din arealul localit. Liubcova, Zorlențu Mare, Gornea ş.a. Epoca bronzului (1800–800 î.Hr.) este reprezentată de descoperirile unor aşezări omeneşti pe Valea Bârzavei, iar cea a fierului (1200 î.Hr.-sec. 1 d.Hr.), de aşezările de la Colțan, Bocşa, Ocna de Fier, Oravița, Bănia, Sasca Montană ş.a. În perioada de înflorire a Daciei, în timpul domniilor lui Burebista şi Decebal, acest teritoriu era bine populat şi cuprindea nenumărate localități şi cetăți de mare importanță. După cele două Războaie daco-romane (101–102 şi 105–106) şi cucerirea Daciei de către romani, ținutul Banatului (inclusiv terit. de azi al jud. **C.-S.**) făcea parte din Dacia Superior, iar după anul 156 aparținea Daciei Malvensis. În vremea stăpânirii romane, această regiune a cunoscut o importantă dezvoltare, atestată de prezența numeroaselor castre romane, descoperite la Vărădia (Arcidava), Mehadia (Ad Mediam), Berzovia (Berzobis), Jupa (Tibiscum), Teregova (Ad Pannonios) ş.a. şi aşezări dacice, printre care Aizis (azi Fârliug), Acmonia (Zăvoi) ş.a. O importanță deosebită pentru confirmarea continuității de locuire a populației autohtone pe aceste meleaguri o au desenele rupestre descoperite în peştera Gura Chindiei din localit. Alibeg, unde se află una dintre cele mai vechi inscripții chirilice de pe terit. României, datând din sec. 10–11, precum şi urmele unor cuptoare de reducere a min. de fier, identificate în arealul localit. Gherteniş, Ramna, Bocşa ş.a. Terit. actual al jud. **C.-S.** a cunoscut de timpuriu unele forme autohtone de organizare social-politică. Astfel, la sf. mileniului 1 şi începutul mileniului 2, în această zonă exista voievodatul lui Glad – puternică formațiune social-politică românească, cu centrul, probabil, în cetatea Cuvin (Keve) şi cu cetăți la Caraşova, Coronini, Bocşa ş.a. – amintită în unele cronici ale vremii (*Gesta Hungarorum* şi *Legenda Sfântului Gerard*). Potrivit informațiilor lui Anonymus, consemnate în cronica *Gesta Hungarorum*, voievodatul lui Glad a fost cucerit de către unguri, iar Ahtum (sec. 10–11), urmaşul lui Glad, care mutase capitala voievodatului de la Cuvin la Morisena (azi Cenad), după lupte grele, a fost învins de unguri la începutul sec. 11. În anul 1230 a luat ființă Banatul de Severin – unitate militar-administrativă ce cuprindea sudul Banatului, zona Severinului şi o mică parte din vestul Olteniei, cu centrul în cetatea Severinului. Atestat documentar, prima oară, în 1233, Banatul de Severin, condus de banul de Severin Luca, a devenit ulterior (începând din vremea domnului Basarab I) feudă a domnilor Țării Româneşti, Basarab I, apoi Vlaicu Vodă, care se intitula şi ban al Severinului („banus de Zeverino", 1368) şi Mircea cel Bătrân. La mijlocul sec. 16, respectiv în anul 1552, o mare parte din Banatul de Severin a căzut sub dominație turcească, în aceste ținuturi vechi româneşti fiind create sangeacuri, unite ulterior într-un paşalâc, cu reşedința la Timişoara, şi care va dura până la începutul sec. 18. Existența zăcămintelor de cărbuni şi a celor de min. de fier a favorizat dezvoltarea, mai devreme decât în alte părți ale României, a ind. metalurgice, primele instalații cu caracter industrial fiind construite la Oravița (1718), Bocşa (1719) şi Reşița (1769). Începând din aceeaşi perioadă se organizează şi se dezvoltă puternice centre miniere la Dognecea, Bocşa, Anina,

Moldova Nouă ş.a. Spre sf. sec. 19, în sudul Banatului existau două unităţi administrativ-teritoriale (Caraş şi Severin), unite apoi (în 1880) într-o singură unitate administrativă, cu numele Caraş-Severin. În 1926, acest mare judeţ Caraş-Severin a fost împărţit în judeţele Caraş (cu plăşile Bocşa, Bozovici, Moldova Nouă, Oraviţa, Răcăşdia, Reşiţa, având 129 de comune) şi Severin (cu plăşile Balinţ, Birchiş, Caransebeş, Făget, Lugoj, Marginea, Orşova, Sacu, Teregova, cu 224 de comune). Sub această formă au existat, până în sept. 1950, când au fost înglobate, sub forma mai multor raioane (Mehadia, Moldova Nouă, Oraviţa, Reşiţa, Caransebeş), în regiunea Timişoara (denumită din 1960, regiunea Banat). Prin Legea nr. 2/17 febr. 1968 a fost reînfiinţat jud. Caraş-Severin, care a evoluat în limitele actuale, cuprinzând 2 municipii, 6 oraşe şi 69 de comune.

Economia jud. **C.-S.** are un caracter complex şi dinamic, cu un profil industrial-agrar evidenţiat de volumul ridicat al producţiei industriale în comparaţie cu cel al producţiei totale agricole.

Industria, cu o existenţă seculară, cuprinde un număr mare de întreprinderi industriale. În cuprinsul jud. funcţionează puternice unităţi aparţinând ind. extractive (la Ocna de Fier, Dognecea, Doman, Secu, Anina, Moldova Nouă ş.a.), ind. metalurgiei feroase (Reşiţa, Oţelu Roşu) care produc fontă, oţel, laminate de diferite tipuri etc. şi ind. constr. de maşini (la Reşiţa, Bocşa, Caransebeş, Topleţ, Anina, Moldova Nouă), în cadrul cărora se realizează motoare şi boghiuri pentru locomotive Diesel hidraulice şi electrice, generatoare electrice pentru termocentrale, poduri rulante, macarale-turn, macarale portuare pivotante, turbine, turbo-suflante, reductoare, utilaje pentru construcţia de drumuri, pentru ind. chimică, pentru morărit şi pentru ind. alim., şine de cale ferată, şuruburi etc. Mai există întreprinderi ale ind. energiei electrice (termocentralele de la Reşiţa şi Oţelu Roşu şi hidrocentralele de la Văliug, Bistra, Zăvoi), ale ind. cocso-chimice (Reşiţa), mat. de constr. (Constantin Daicoviciu, Reşiţa, Caransebeş, Ruschiţa), expl. şi prelucr. lemnului (Zăvoi, Rusca Montană, Caransebeş, Teregova, Mehadia, Oraviţa, Bocşa, Borlovenii Noi, Topleţ), ind. conf. (Reşiţa, Caransebeş, Oraviţa) şi alim. (Reşiţa, Caransebeş, Anina, Oraviţa, Moldova Nouă, Bozovici).

Agricultura are un caracter mixt (produse vegetale şi animaliere diverse) şi o structură adecvată factorilor naturali ai teritoriului, purtând amprenta tipului agricol colinar şi montan (fapt pus în evidenţă de ponderea mică a terenurilor arabile). La sf. anului 2008, supr. agricolă a jud. **C.-S.** era de 397 303 ha, din care 127 251 ha reveneau terenurilor arabile, 181 845 ha păşunilor naturale, 75 747 ha fâneţelor, 11 689 ha livezilor şi pepinierelor pomicole şi 771 ha viilor şi pepinierelor viticole. În anul 2008, supr. arabile erau cultivate cu porumb (32 346 ha), grâu şi secară (13 643 ha), plante pentru nutreţ (20 493 ha), ovăz, orz şi orzoaică, cartofi, floarea-soarelui, legume etc. Pomii fructiferi, în cadrul cărora predomină prunul, mărul şi părul, sunt răspândiţi pretutindeni, dar cele mai mari şi mai compacte livezi se află în lungul culoarului Timiş-Cerna, în Depr. Almăj şi în arealul municipiilor Reşiţa şi Caransebeş. Viticultura se practică pe supr. restrânse în zonele localit. Moldova Nouă, Doclin, Naidăş, Socol, Pojejena ş.a. Sectorul zootehnic constituie o ramură importantă a economiei agricole, un număr însemnat de animale fiind crescute în mare parte în cadrul unor complexe de tip industrial. La începutul anului 2008, jud. **C.-S.** dispunea de 50 566 capete bovine (predominant din rasele Pinzgau şi Bălţata românească), 86 515 capete porcine (mai ales rasele Marele Alb şi Mangaliţa), 257 075 capete ovine, 14 477 capete caprine, 13 286 capete cabaline, 1 457 757 capete păsări; apicultură (37 679 familii de albine) (locul 3 pe ţară după jud. Mureş şi Vâlcea); sericicultură dezvoltată, cu o îndelungată tradiţie. În anul 2007, în cadrul sectorului zootehnic proprietatea privată reprezenta 100% la toate categoriile de creştere a animalelor.

Căile de comunicaţie, cu rol hotărâtor în asigurarea legăturilor de transport dintre diferitele localit., urmăresc, în general, traseul principalelor cursuri de ape (Timiş, Cerna, Bistra, Miniş, Bârzava, Caraş ş.a.), câteva segmente importante ale unor şosele fiind părţi componente ale anticelor drumuri romane (Dierna/ Orşova – Tibiscum/ Jupa, în culoarul Timiş-Cerna sau drumul roman ce pornea din Lederata – azi Ramna, Serbia, prin Berzobis/Berzovia până la Tibiscum/Jupa pe Valea Bârzavei), sau segmente ale unor drumuri comerciale din Evul Mediu (drumul sării de la Ocnele Mari prin Baia de Aramă şi Orşova ajungea la Caransebeş şi Lugoj). La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **C.-S.** însuma 341 km (din care 150 km electrificate), cu o densitate de 40 km/1 000 km^2 de teritoriu. Liniile de c.f. reprezintă segmente din traseele magistrale care leagă Banatul cu provinciile nordice, centrale şi sudice ale ţării, sau puncte terminus (Reşiţa, Anina). În arealul jud. **C.-S.** se află prima şi cea mai veche linie de c.f. de pe terit. actual al României, construită în perioada 1846–1854 între Oraviţa şi satul Iam din com. Berlişte, via Răcăşdia, de 27 km lungime. La scurt timp după aceasta a fost construită (1860–1864) linia de c.f. Oraviţa–Anina (33 km). În anul 2007, drumurile publice măsurau 1 944 km (din care 833 km modernizate, locul 3 pe ţară, după jud. Olt şi Suceava), revenind 22,8 km/100 km^2 de terit. Jud. **C.-S.** beneficiază şi de transportul fluvial pe Dunăre, prin intermediul portului Moldova Nouă, cât şi de transportul aerian prin aeroportul de la Caransebeş.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **C.-S.** funcţionau 27 de grădiniţe de copii, cu 9 557 copii înscrişi şi 584 personal didactic, 89 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 26 258 elevi şi 2 209 cadre didactice, 27 de licee, cu 12 746 elevi şi 1 164 profesori, două şcoli profesionale, cu 3 488 elevi şi 23 profesori etc. Învăţământul superior este reprezentat prin Universitatea „Eftimie Murgu" din Reşiţa, cu două facultăţi şi mai multe secţii, cu 4 195 studenţi şi 109 profesori. În 2007, reţeaua aşezămintelor culturale cuprindea două teatre dramatice (Reşiţa şi Oraviţa – secţia din Oraviţa funcţionând în clădirea celui mai vechi teatru din ţară, 1817), o orchestră simfonică şi una populară, 15 case de cultură, 221 de cămine culturale, 241 de biblioteci, cu 2 127 000 de volume, un cinematograf, 13 muzee şi puncte muzeale săteşti, numeroase case memoriale etc. Dintre nenumăratele manifestări etnofolclorice se remarcă „Sărbătoarea liliacului" (în luna mai la Caraşova şi Eftimie Murgu), „Sărbătoarea narciselor" (în luna mai, la Zerveşti), „Măsuratul oilor" (Marga şi Clocotici) etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 54 de secţii sportive care cuprind 1 147 sportivi legitimaţi, 79 antrenori şi 116 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **C.-S.** cuprindea

opt spitale cu 2 074 paturi, revenind un pat de spital pentru 158 locuitori, şase dispensare, două policlinici balneare, la Băile Herculane, 82 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 505 medici (revenind 1 medic la 648 de locuitori), 131 stomatologi (1 medic stomatolog la 2 500 locuitori) şi 1 650 personal sanitar cu pregătire medie.

Turismul reprezintă o componentă importantă a activităţii economico-sociale a jud. **C.-S.**, dezvoltat pe baza unui bogat şi variat potenţial natural şi antropic (relief atrăgător, numeroase monumente istorice şi situri arheologice, bogate tradiţii etnografice, folclorice, culturale etc.), cât şi a unei solide baze tehnico-materiale (21 hoteluri, un han, şapte cabane, un motel, 17 vile, 30 de pensiuni turistice urbane şi 24 de pensiuni turistice rurale ş.a.), cu o capacitate totală de cazare de 7 015 locuri. Principalele elemente şi obiective turistice, de irezistibilă atracţie, care determină un intens flux turistic de sejur sau în tranzit sunt: peisajul natural variat, deosebit de atrăgător, cu numeroase rezervaţii naturale şi monumente ale naturii (rezervaţia complexă Domogled, 1 195 ha, cu vegetaţie de stâncărie calcaroasă, cu tufe compacte de liliac sălbatic, cu încântătoare arborete de pin negru sau păduri submediteraneene de cvercinee; Cheile Caraşului, cu un interesant şi fermecător peisaj carstic, în lungul cărora se află 31 de peşteri, printre care Buhui, Comarnic, Popovăţ, Liliecilor ş.a., precum şi cu frecvente tufişuri de liliac sălbatic, de mojdrean, scumpie, cărpiniţă etc.; Cheile Nerei – 21 km – cele mai lungi din ţară; Cheile Minişului, în cadrul cărora se află izbucul *Bigăr* – fenomen rar întâlnit în ţară, de mare atractivitate – şi peştera Plopa; defileul Dunării cu impresionantele lui Cazanele Mari şi Cazanele Mici; Valea Cernei; Culoarul Timiş-Cerna; Culoarul Bistra etc.), monumentele istorice şi siturile arheologice (castrele şi aşezările civile romane Ad Mediam, azi Mehadia, Ad Pannonios/Teregova, Azizis/Fârliug, ruinele oraşului roman Tibiscum, azi Jupa, vestigii de apeducte, băi, tabule votive din epoca romană descoperite la Băile Herculane – cea mai veche staţiune balneoclimaterică din ţară, cunoscută şi folosită pentru efectele curative ale apelor minerale încă din epoca romană; drumul roman Lederata–Berzobis– Tibiscum, păstrat şi azi intact pe o lungime de 5 km; ruinele cetăţii Caraşova, sec. 13–14; ruinele cetăţii medievale din Mehadia etc.), prezenţa complexelor turistice Muntele Mic, Crivaia, Poiana Mărului, Semenic, Trei Ape şi a staţiunii balneoclimaterice Băile Herculane, bogăţia, varietatea şi originalitatea elementelor etnografice şi folclorice (olărit, dulgherit, cojocărit, şezători, datini şi obiceiuri tradiţionale, piese de port popular, dansuri şi cântece populare etc.). Cele mai multe obiective naturale se află grupate în masivele Semenic, Anina, Ţarcu şi în defileul Dunării, iar cele social-istorice sunt legate de aşezările din Depr. Almăj, Depr. Caransebeş-Mehadia etc. Indicativ auto: *CS*.

Localităţile jud. Caraş-Severin

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	*Satele care aparţin municipiilor*
1. CARANSEBEŞ (1289)		1. Jupa (1369)
2. REŞIŢA (sec. 15)	1. Câlnic (1597) 2. Cuptoare (1673) 3. Doman (1370) 4. Secu (1673) 5. Ţerova (1433)	1. Moniom (1777)

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. ANINA (1773)	1. Steierdorf (1773)	
2. BĂILE HERCULANE (153 d.Hr.)	1. Pecinişca (1540)	
3. BOCŞA (1333)		
4. MOLDOVA NOUĂ (1600)	1. Măceşti (1723) 2. Moldova Veche (1588) 3. Moldoviţa (1773)	
5. ORAVIŢA (1230)	1. Ciclova Montană (1437) 2. Marila (1909)	1. Agadici (1366) 2. Brădişoru de Jos (1690–1700) 3. Broşteni (1690–1700) 4. Răchitova (1690–1700)
6. OŢELU ROŞU (sec. 14)	1. Cireşa (1580)	1. Mal (1433)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ARMENIŞ	1. **Armeniş** (1428) 2. Feneş (1501) 3. Plopu (1954) 4. Sat Bătrân (1956) 5. Sub Margine (1954)
2. BĂNIA	1. **Bănia** (1484) 2. Gârbovăţ (1603)
3. BĂUŢAR	1. **Băuţar** (1750) 2. Bucova (1459) 3. Cornişoru (1956) 4. Preveciori
4. BERLIŞTE	1. **Berlişte** (1611) 2. Iam (1335) 3. Milcoveni (1691) 4. Rusova Nouă (1723) 5. Rusova Veche (1421)
5. BERZASCA	1. **Berzasca** (1692) 2. Bigăr (întemeiat în 1826) 3. Cozla (1909) 4. Drencova (1451) 5. Liubcova (1689)
6. BERZOVIA	1. **Berzovia** (1690–1700) 2. Fizeş (1329) 3. Gherteniş (1380)
7. BOLVAŞNIŢA	1. **Bolvaşniţa** (1376) 2. Vârciorova (1433)
8. BOZOVICI	1. **Bozovici** (1484) 2. Ponească (1909) 3. Prilipeţ (1484) 4. Valea Minişului (1956)
9. BREBU	1. **Brebu** (1577) 2. Apadia (1423) 3. Valeadeni (1548)
10. BREBU NOU	1. **Brebu Nou** (1828) 2. Gărâna (1827)
11. BUCHIN	1. **Buchin** (1411) 2. Lindenfeld* (1827) 3. Poiana (1489) 4. Prisian (1447) 5. Valea Timişului (1690–1700)
12. BUCOŞNIŢA	1. **Bucoşniţa** (1468) 2. Goleţ (1468) 3. Petroşniţa (1468) 4. Vălişoara (1468)
13. CARAŞOVA	1. **Caraşova** (1333) 2. Iabalcea (1564) 3. Nermed (1723)
14. CARBUNARI	1. **Cărbunari** (1785) 2. Ştinăpari (1755)
15. CICLOVA ROMÂNĂ	1. **Ciclova Română** (1828) 2. Ilidia (1223) 3. Socolari (1363)
16. CIUCHICI	1. **Ciuchici** (1464) 2. Macovişte (1531) 3. Nicolinţ (1389) 4. Petrilova (1717)
17. CIUDANOVIŢA	1. **Ciudanoviţa** (1538) 2. Jitin (1464)
18. CONSTANTIN DAICOVICIU	1. **Căvăran** (1376) 2. Maciova (1394) 3. Mâtnicu Mare (1352) 4. Peştere (1577) 5. Prisaca (1561) 6. Zăgujeni (1532)
19. COPĂCELE	1. **Copăcele** (1503) 2. Ohaba-Mâtnic (1370) 3. Ruginosu (1411) 4. Zorile (1910)
20. CORNEA	1. **Cornea** (1539) 2. Cruşovăţ (1447) 3. Cuptoare (1501) 4. Macovişte (1954)
21. CORNEREVA*	1. **Cornereva** (1518) 2. Arsuri (1956) 3. Bogâltin (1452) 4. Bojia (1956) 5. Borugi (1954) 6. Camena (1913) 7. Cireşel 8. Costiş (1956) 9. Cozia (1954) 10. Cracu Mare (1954) 11. Cracu Teiului (1954) 12. Dobraia (1954) 13. Dolina 14. Gruni (1956) 15. Hora Mare (1954) 16. Hora Mică (1954) 17. Ineleţ (1956) 18. Izvor (1956) 19. Lunca Florii (1956) 20. Lunca Zaicii 21. Mesteacăn (1956)

* Sat depopulat la sf. sec 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

* **C.** este comuna cea mai mare din România din punct de vedere al numărului de sate care îi aparţin.

22. Negiudin
23. Obiţa
24. Pogara
25. Pogara de Sus
26. Poiana Lungă (1956)
27. Prisacina (1956)
28. Prislop (1956)
29. Ruştin (1956)
30. Scărişoara (1954)
31. Strugasca (1956)
32. Studena (1954)
33. Sub Crâng (1954)
34. Sub Plai (1956)
35. Topla (1954)
36. Ţaţu (1956)
37. Zănogi (1956)
38. Zbegu (1956)
39. Zmogotin (1956)
40. Zoina (1954)

22. CORONINI
1. **Coronini**[*] (1850)
2. Sfânta Elena (1823)

23. DALBOŞEŢ
1. **Dalboşeţ** (1603)
2. Bârz (1956)
3. Boina
4. Boiniţa
5. Prislop (1956)
6. Reşiţa Mică (1956)
7. Şopotu Vechi (1607)

24. DOCLIN
1. **Doclin** (1597)
2. Biniş (1371–1372)
3. Tirol (întemeiat în 1811)

25. DOGNECEA
1. **Dognecea** (1722)
2. Calina (1368–1371)

26. DOMAŞNEA
1. **Domaşnea** (1436)
2. Cănicea (1535)

27. EFTIMIE MURGU
1. **Eftimie Murgu** (1410, din 1970 actuala denumire)

28. EZERIŞ
1. **Ezeriş** (1319)
2. Soceni (1452)

29. FÂRLIUG
1. **Fârliug** (1690–1700)
2. Dezeşti (1583)
3. Duleu (1690–1700)
4. Remetea-Pogănici (1343)
5. Scăiuş (1637)
6. Valea Mare (1584)

30. FOROTIC
1. **Forotic** (1597)
2. Brezon (întemeiat în 1872)
3. Comorâşte (1597)
4. Surducu Mare (1406)

31. GÂRNIC
1. **Gârnic** (1913)
2. Padina Matei[**] (1804)

32. GLIMBOCA
1. **Glimboca** (1370)

33. GORUIA
1. **Goruia** (1437)
2. Gârlişte (1535)
3. Giurgiova (1285)

34. GRĂDINARI
1. **Grădinari** (1723–1725)
2. Greoni (1597)

35. IABLANIŢA
1. **Iablaniţa** (1402)
2. Globu Craiovei (1547)
3. Petnic (1603)

36. LĂPUŞNICEL
1. **Lăpuşnicel** (1603)
2. Pârvova (sec. 15)
3. Şumiţa (1828)

37. LĂPUŞNICU MARE
1. **Lăpuşnicu Mare** (1540)
2. Moceriş (1439)

38. LUNCAVIŢA
1. **Luncaviţa** (1440)
2. Verendin (1439)

39. LUPAC
1. **Lupac** (1598)
2. Clocotici (1690–1700)
3. Rafnic (1690–1700)
4. Vodnic (1723)

40. MARGA
1. **Marga** (1470)
2. Vama Marga (1909)

41. MĂURENI
1. **Măureni** (1828)
2. Şoşdea (1343)

42. MEHADIA
1. **Mehadia** (1323)
2. Globurău (1584)
3. Plugova (1439)
4. Valea Bolvaşniţa (1436)

43. MEHADICA
1. **Mehadica** (1440–1444)

44. NAIDĂŞ
1. **Naidăş** (1378)
2. Lescoviţa (1371–1372)

45. OBREJA
1. **Obreja** (1547)
2. Ciuta (1411)
3. Iaz (1480)
4. Var (1411)

46. OCNA DE FIER
1. **Ocna de Fier** (1351)

47. PĂLTINIŞ
1. **Păltiniş** (1585)
2. Cornuţel (1954)
3. Delineşti (1433)
4. Ohabiţa (1433)
5. Rugi (1585)

48. POJEJENA
1. **Pojejena** (1690–1700)
2. Belobreşca (1717)
3. Divici (1723)

[*] Până la 20 mai 1996 s-a numit Pescari.

[**] Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

4. Radimna (1690–1700)
5. Şuşca (1717)

49. PRIGOR
1. **Prigor** (1550)
2. Borlovenii Noi (întemeiat în 1829)
3. Borlovenii Vechi (1690–1700)
4. Pătaş (1603)
5. Putna (1577)

50. RAMNA
1. **Ramna** (1364)
2. Bărbosu (1699)
3. Valeapai (1597)

51. RĂCĂŞDIA
1. **Răcăşdia** (1690–1700)
2. Vrăniuț (1690–1700)

52. RUSCA MONTANĂ
1. **Rusca Montană** (întemeiat în 1803)
2. Ruschița (întemeiat în 1803)

53. SACU
1. **Sacu** (1262)
2. Sălbăgelu Nou (întemeiat în 1896)
3. Tincova (1411)

54. SASCA MONTANĂ
1. **Sasca Montană** (1761)
2. Bogodinț (1690–1700)
3. Potoc (1367)
4. Sasca Română (1690–1700)
5. Slatina-Nera (1829)

55. SICHEVIȚA
1. **Sichevița** (1690–1700)
2. Brestelnic (1956)
3. Camenița (1956)
4. Cârşie (1954)
5. Cracu Almăj (1956)
6. Cruşovița (1954)
7. Curmătura (1956)
8. Frăsiniş (1956)
9. Gornea (1829)
10. Liborajdea (1909)
11. Lucacevăț (1956)
12. Martinovăț (1956)
13. Ogaşu Podului (1956)
14. Streneac (1956)
15. Valea Oreviț a (1956)
16. Valea Ravensca (1956)
17. Valea Sicheviței (1956)
18. Zănou (1956)
19. Zăsloane (1956)

56. SLATINA- TIMIŞ
1. **Slatina-Timiş** (1433)
2. Ilova (1519)
3. Sadova Nouă (1467)
4. Sadova Veche (1467)

57. SOCOL
1. **Socol** (1472)
2. Baziaş (1581)
3. Câmpia (1829)
4. Pârneaura (1829)
5. Zlatița (1367)

58. ŞOPOTU NOU
1. **Şopotu Nou** (întemeiat în 1828)
2. Cârşa Roşie (1954)
3. Driştie (1913)
4. Poienile Boinei (1954)
5. Ravensca (1826)
6. Răchita (1954)
7. Stăncilova (1829)
8. Urcu (1954)
9. Valea Răchitei (1954)
10. Valea Roşie (1956)

59. TÂRNOVA
1. **Târnova** (1495)
2. Bratova (1956)

60. TEREGOVA
1. **Teregova** (1447)
2. Rusca (1430)

61. TICVANIU MARE
1. **Ticvaniu Mare** (1437)
2. Cârnecea (1597)
3. Secăşeni (1357)
4. Ticvaniu Mic (1799)

62. TOPLEȚ
1. **Topleț** (1436)
2. Bârza (1808)

63. TURNU RUIENI
1. **Turnu Ruieni** (1467)
2. Borlova (1519)
3. Cicleni (1572)
4. Dalci (1534)
5. Zerveşti (1591)
6. Zlagna (1503)

64. VĂLIUG
1. **Văliug** (1808)

65. VĂRĂDIA
1. **Vărădia** (1390)
2. Mercina (1421)

66. VERMEŞ
1. **Vermeş** (1369)
2. Ersig (1369)
3. Izgar (1389)

67. VRANI
1. **Vrani** (1402)
2. Ciortea (1355)
3. Iertof (1723)

68. ZĂVOI
1. **Zăvoi** (1430)
2. Măgura (1430)
3. Măru (1387)
4. Poiana Mărului (1632)
5. Valea Bistrei (1501)
6. Voislova (1397)
7. 23 August

69. ZORLENȚU MARE
1. **Zorlenț u Mare** (1499)
2. Zorlencior (1603)

CARAULA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Desnățuiului cu Piem. Bălăciței, pe râul Baboia; 2 480 loc. (1 ian. 2011): 1 224 de sex masc. şi 1 256 fem. Viticultură. Legumicultură. Biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1845, refăcută în 1886–1892).

CARCALIU, com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată pe dr. brațului Măcin (Dunărea Veche); 3 024 loc. (1 ian. 2011): 1 414 de sex masc. şi 1 610 fem. Pescuit. Pe terit. com. **C.** au fost descoperite vestigii neolitice (milen. 4 î.Hr.).

CAREDA → 1 Decembrie.

CAREI 1. Câmpie în extremitatea de NV a României, parte componentă a Câmpiei Someşului (Câmpia de Vest), alcătuită din depozite argiloase şi argilo-nisipoase. Formată în mare parte din relief nisipos, cu numeroase dune de nisip, mobile sau fixate cu vegetație. Alt.: 160 m. Viticultură. Culturi de cereale.

2. Municipiu situat în extremitatea de NV a României (jud. Satu Mare), în Câmpia Carei, la 160 m alt., la 36 km SV de Satu Mare şi 8 km de granița cu Ungaria; 21 986 loc. (1 ian. 2011): 10 358 de sex masc. şi 11 628 fem. Suprr.: 113,4 km^2, din care 11,8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 863 loc./km^2. Nod rutier şi feroviar (gara feroviară a fost inaugurată în 1871). Expl. de argilă şi nisip cuarțos. Constr. de maşini şi utilaje tehnologice pentru ind. metalurgică, minieră, chimică, de prelucr. a țițeiului, celulozei şi hârtiei, construcțiilor (maşini de ridicat şi transportat, piese de schimb etc.). Întreprindere de piese turnate din fontă. Produse textile (fire din bumbac, in şi cânepă); producție de tricotaje şi conf., mobilă, încălțăminte, cărămidă, covoare şi alim. (ulei vegetal, biscuiți, lapte praf, preparate din carne şi lapte, produse zaharoase şi de panificație, băuturi alcoolice şi răcoritoare; fermentarea tutunului; morărit). Muzeu de arheologie, istorie şi ştiințele naturii, amenajat în castelul „Károlyi". Teatru municipal. Parc dendrologic (15 ha) în care se află, printre altele, arborele pagodelor (*Ginkgo biloba*), un platan uriaş, plantat în 1810 ş.a. Municipiul **C.** funcționează, totodată, ca stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu izv. de ape minerale clorurate, bicarbonatate, sodice, hipotone, termale (52°C), cu efect curativ în tratarea afecțiunilor reumatismale, posttraumatice (stări după entorse, luxații şi fracturi), ginecologice şi ale sistemului nervos periferic. **Istoric.** Localit. este menționată documentar, prima oară, la 20 mart. 1320 cu numele *Villa Karul*, iar ca oraş (*oppidum)* şi centru meşteşugăresc, în 1459. În 1592 a fost construită o cetate (refăcută în 1661–1666), pe locul alteia din 1482. La sfârşitul sec. 18 cetatea a fost demantelată şi şanțurile de apărare astupate. Pe locul fostei cetăți a fost construit castelul „Károlyi", în anii 1792–1794, în stil baroc. Cutremurul din 11 ian. 1838 a dărâmat o parte din castel fiind refăcut abia în anii 1894–1896, în stil neogotic, după planurile arhitectului Meining Arthur, atunci adăugându-i-se încă un etaj, trei turnuri mici şi patru turnuri mari. Castelul are o sală mare de recepții, ornamentată cu picturi şi sculpturi, care în prezent adăposteşte muzeul municipal. Parcul castelului a fost reamenajat în 1790 de grădinarul Bode György, iar forma actuală a parcului, extins pe 15 ha, datează din 1890, declarat parc dendrologic în 1982. În prima jumătate a sec. 18 au avut loc colonizări cu germani, iar în 1754 a fost instalată prima tipografie. Declarat oraş în 1871, iar în 1876 este ridicat la rang de oraş organizat. La 30 aug. 1940 a intrat în componența Ungariei horthyste în urma Dictatului de la Viena. Eliberarea oraşului **C.** de sub ocupația ungară (25 oct. 1944) de către armata română, a marcat izgonirea completă a cotropitorilor de pe întreg terit. României. **C.** a fost declarat oraş-erou, de către Parlamentul României, la 13 oct. 1994 (cu ocazia a 50 de ani de la eliberarea sa, de către armata română) şi ridicat la rang de municipiu la 18 ian. 1995. Municipiul **C.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Ianculeşti. **Monumente:** mănăstirea piariştilor – complex monahal romano-catolic cu biserică din 1769–1779 (refăcută în 1857–1860 şi în 1891), cu clădiri anexe din 1724–1727 (refăcute în 1834); biserica ortodoxă ruteană cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1738); biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (fostă greco-catolică) a fost construită în 1760–1766 (restaurată în 1876), declarată monument de arhitectură; biserica luterană (1847); biserica romano-catolică, atestată în 1333, iar în 1550 a intrat în posesia cultului reformat-calvin de la care, în 1723, a preluat-o contele Károlyi Sándor. În 1769–1779, contele Károlyi Antál a construit o biserică nouă pe care cutremurul din 1838 a avariat-o, dar refăcută în anii 1857–1860 după planurile arhitectului Ybi Miklós; catedrala ortodoxă „Sfântul Dumitru" construită în stil bizantin în anii 1990–1996; clădirea

Carei (2). Castelul „Károlyi"

Carei (2). Monumentul ostaşului român

Teatrului municipal construită în 1907, în stil secesionist, după planurile arhitectului Kopeczek György, modernizată în 1953; protopopiatul ortodox (1887–1890); fostul sediu al Comitatului Satu Mare (1848), azi liceu; sediul Poliției (1880–1885); clădirea fostei Primării (1805), azi cazarma grănicerilor; clădirea Judecătoriei (1880–1890); castelul „Károlyi" (→ mai înainte, capitolul **Istoric**); hanul „Cerbul de Aur" (1846–1848), azi cazarmă; clădirea tipografiei (1880–1890); casa „Kafka Margit" (1905); Monumentul ostașului român – operă în piatră executată, în 1964, de un colectiv condus de sculptorul Vida Gheza; statuia lui Avram Iancu (dezvelită în 1994); statuia lui Petöfi Sándor (dezvelită la 13 mart. 1994), operă a sculptorului Petrovics István.

CARMEN SYLVA 1. → Eforie.

2. → Crișan (1).

CAROL I → Nicolae Bălcescu (5).

CAROLINA → Ada-Kaleh.

C. A. ROSETTI 1. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Buzău-Călmățui; 3 885 loc. (1 ian. 2011): 1 917 de sex masc. și 1 968 fem. Haltă de c.f. Com. a luat ființă în 1883. Preparate din lapte (brânzeturi). Creșterea bovinelor.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 5 sate, situată în NE Deltei Dunării, pe grindul Letea; 916 loc. (1 ian. 2011): 493 de sex masc. și 423 fem. Cherhana (în satul Periprava). Moară de vânt. Agroturism.

CARPAȚI, sistem montan european, reprezentând continuarea estică a M-ților Alpi, parte componentă a marii unități orogenetice alpino-carpato-himalayană. La Bratislava, în E Bazinului Vienei, Dunărea îi desparte de ultimele prelungiri ale Alpilor (M-ții Leitha), iar la cealaltă extremitate, după ce au descris un arc uriaș, lung de peste 1 300 km, culoarul Timok-Nišava îi separă de M-ții Balcani. Formarea sistemului a început prin mișcările tectonice din faza orogenetică austrică (Cretacicul inferior), care au surprins **C.** în situația de geosinclinal, cu unele creste deasupra mării, mișcări care au determinat cutarea zonei interne a **C.** și au antrenat în unele sectoare porțiuni din cristalin, acoperite de cuverturi sedimentare mezozoice, suprapunându-le reg. înconjurătoare (autohtone) sub forma pânzelor de șariaj (ex. în M-ții Tatra, M-ții Parâng și Masivul Retezat-Godeanu). Cristalinul și sedimentarul mezozoic al pânzei și al autohtonului au fost apoi puternic cutate și frământate. La sf. Senonianului (faza laramică) a avut loc o ridicare generală a zonei centrale a **C.** și retragerea apelor marine din această zonă, conturându-se finisarea structurală a zonei cristalino-mezozoice a **C.** La sf. perioadei Paleogene, în mișcarea de ridicare și de cutare a fost antrenată și zona exterioară (a flișului paleogen) care s-a alăturat zonei muntoase mai vechi. În perioada Neogenă s-au produs puternice erupții vulcanice care au dus la formarea celui mai lung lanț vulcanic din Europa, situat pe rama interioară a arcului carpatic. La exteriorul sistemului montan carpatic, în timpul Neogenului și începutul Cuaternarului (cutările valahice) s-a format cea mai mare unitate de orogen, *Subcarpații*, producându-se și o înălțare în bloc a întregului masiv. Caracteristică pentru **C.** este prezența platformelor de eroziune, rezultate în urma acțiunii agenților modelatori externi cât și a ridicărilor succesive. Deși nu există ghețari actuali, urmele glaciației cuaternare sunt evidente în relieful culmilor mai înalte (Tatra, Černogora, Rodna, Căliman, Bucegi, Făgăraș, Parâng, Retezat) prin circuri, custuri, văi glaciare etc. În afara glaciației de tip alpin, **C.** Nord-Vestici au suferit și influența ghețarului scandinav, care a pătruns pe văi, lărgindu-le și lăsând acumulări de morene. **C.** sunt străbătuți transversal de numeroase văi și depresiuni. Din punct de vedere geografic, **C.** se împart în trei grupe pr.: **C.** *Nord-Vestici,* **C.** *Centrali* și **C.** *Sud-Estici*.

1. CARPAȚII NORD-VESTICI se întind între Dunăre (zona Bratislava), la V, și râul Biała (afl. al râului Dunajec în S Poloniei), la E. Structura și morfologia acestora sunt complicate, existând atât masive cristaline, cât și eruptive, puternic afectate de eroziune. Se întâlnesc numeroase culmi paralele (fliș), separate prin depresiuni alungite, de natură tectonică sau sculpturală. Alt. medii: 1 000–1 400 m, depășind foarte rar 2 000 m. Totuși, în această grupă se află *Tatra Mare*, cel mai înalt masiv cristalin din întregul lanț carpatic, cu alt. max. de 2 663 m în vf. Gerlachovka (pe terit. Slovaciei), cu forme glaciare bine dezvoltate și păstrate. La S de Tatra Mare, între râurile Váh și Hron, se găsește masivul cristalin Tatra Mică, ce culminează în vf. Dumbier (2 043 m), coborând la periferie sub 1 000 m. Un culoar tectonic miocen, orientat E-V și drenat de râul Hron, desparte M-ții Tatra Mică, din N, de M-ții Metaliferi ai Slovaciei, în S – munți joși (alt. max.: 1 477 m), generați de vulcanismul neogen. Îndepărtând masa de lavă, eroziunea i-a transformat într-o serie de neck-uri și bazine. În extremitatea de V-NV a **C.** Nord-Vestici se desfășoară **C.** flișului. Ei încep la E de Dunăre și la N de Bratislava, prin **C.** Mici (alt. max: 768 m), în a căror axă apare fundamentul cristalin, și se continuă spre N-NE cu **C.** Albi, mai înalți (970 m) și mai largi, cuprinzând numeroși martori de calcare jurasice și cu Beskizii Slovaciei – munți mijlocii (1 725 m alt. max. în vf. Babia Góra), având mare lărgime și o structură asemănătoare Obcinelor Bucovinei.

2. CARPAȚII CENTRALI separă **C.** Nord-Vestici de cei Sud-Estici. Ei se desfășoară între râul Biała, la V, și culoarul Rika-Sviča, în E. În relieful lor,

Vedere din Munții Rodnei

Munţii Ceahlău. Vârful Toaca

Munţii Ceahlău. Vârful Ocolaşu Mare.

Carpaţi

Masivul Piatra Craiului

Masivul Bucegi

Carpaţi

Creasta principală a Munţilor Făgăraş

Vârful La Om sau Piscul Baciului din Masivul Piatra Craiului

cu alt. ce depășesc rar 700–800 m, sunt caracteristice culmile paralele de fliș, în alternanță cu câmpulunguri, fragmentate de văi transversale, slab adâncite. Au aspect colinar, de muncei, cu interfluvii largi, pante domoale și trecători joase de obârșii. Către Depr. Panonică din S-SV trecerea se face prin două șiruri de măguri (700–1 000 m) reprezentând neck-urile și masivele vulcanice ale M-ților Vihorlat, care încadrează o depresiune subcarpatică.

3. CARPAȚII SUD-ESTICI se desfășoară între culoarele Rika-Sviča, la N, și Timok-Nišava, la S, având cea mai mare extindere (c. 2/3) pe teritoriul României. În funcție de structura lor geologică și de caracteristicile morfologice (orientarea crestelor și a culmilor, forme dominante de relief etc.), Carpații Sud-Estici au fost împărțiți de geografi și geologi în trei sectoare mari: *Carpații Orientali, Carpații Meridionali* și *Carpații Occidentali.*

Carpații Orientali, care se desfășoară la SE de culoarul Rika-Sviča, se individualizează, mai întâi, printr-o grupare de munți joși (alt. max.: 2 061 m în vf. Hovârla), situați pe teritoriul Ucrainei, cunoscuți sub numele de *Carpații Pădurosi*, care se continuă apoi pe teritoriul României. Din punct de vedere fizico-geografic Carpații Orientali de pe teritoriul României se întind de la granița de NV a României (cu Ucraina) și până la Valea Prahovei, iar din punct de vedere al structurii geologice se extind până la Valea Dâmboviței. Carpații Orientali au o orientare generală NV-SE, sunt alcătuiți din trei zone geologice distincte, dispuse paralel (vulcanică în partea lor de V, cristalino-mezozoică în centru, și fliș în E), au o structură geomorfologică dispusă în 3–4 șiruri de munți, care închid între ele depresiuni largi, bine populate (Maramureș, Câmpulung Moldovenesc, Dornelor, Giurgeu, Ciuc, Bilbor, Borsec, Brașov ș.a.), au altitudini moderate (în medie 1 500 m), prezintă numeroase pasuri (Prislop, 1 416; Mestecăniș, 1 096; Ghimeș, 1 006 m; Bratocea, 1 263 m; Bicaz, 1 180 m ș.a.), care permit o circulație (rutieră și feroviară) lesnicioasă între Moldova și Transilvania, defilee (Tușnad, Racoș ș.a.), chei (cheile Bistriței, Bicazului etc.) și sunt intens fragmentați de râuri. Pe latura vestică a Carpaților Orientali se individualizează cel mai lung lanț de munți vulcanici din Europa, puternic erodat și cu înălțimi mici (Oaș, Gutâi, Țibleș, Căliman, Gurghiu, Harghita, Bodoc, Baraolt, Perșani ș.a.). O caracteristică a Carpaților Orientali este aceea că, în partea lor sudică, între văile Oituz și Prahova, prezintă o puternică arcuire, prin abaterea direcțiilor lor generale de desfășurare de la NV la SE către SV și V. Geografii atribuie acestor unități montane denumirea de *Carpații de Curbură,* în cadrul cărora se detașează mai multe grupe muntoase, bine individualizate (M-ții Vrancei, M-ții Buzăului, M-ții Ciucaș, M-ții Grohotiș, M-ții Baiului). Carpații Orientali sunt bine împăduriți (în special cu molid, fag și brad), reprezentând principalul domeniu forestier al țării (40% din totalul pădurilor României se găsesc în aceşti munți), conțin importante zăcăminte de subsol (lignit, minereu de cupru, mangan, plumb, zinc, sulf ș.a.), dispun de numeroase izvoare cu ape minerale, cu valoare terapeutică deosebită, și constituie una dintre cele mai interesante și mai atractive zone turistice ale țării.

Principalele masive muntoase din Carpații Orientali
(în ordinea succesiunii lor de la N-NV către S-SE)

Munții	*Altitudinea maximă (în m)*	*Vârful care atinge altitudinea maximă*
Oaș	869	Obârșiei
Gutâi	1 443	Gutâi
Țibleș	1 839	Țibleș
Maramureș	1 957	Farcău
Rodna	2 303	Pietrosu (cel mai înalt din Carpații Orientali)
Suhard	1 932	Omu
Rarău	1 651	Rarău
Bârgău	1 625	Miroslava
Căliman	2 100	Pietrosu
Bistrița	1 859	Budacu
Stânișoara	1 530	Bivolu
Ceahlău	1 907	Ocolașu Mare
Giurgeu	1 634	Tătaru
Gurghiu	1 777	Saca
Goșmanu	1 474	Geamăna
Tarcău	1 664	Grinduşu (sau Tărhăuș)
Ciuc	1 565	Șoiu
Harghita	1 800	Harghita
Nemira	1 649	Nemira Mare
Bodoc	1 241	Cărpiniș
Perșani	1 292	Măgura Codlei
Vrancea	1 785	Goru
Penteleu	1 722	Penteleu
Siriu	1 663	Mălâia
Ciucaș	1 964	Ciucaș
Grohotiș	1 767	Grohotiș
Baiu	1 926	Neamțu

Carpaţii Meridionali (supranumiţi şi *Alpii Transilvaniei*) se extind de la E la V, în partea centrală a României, pe c. 300 km lungime şi 22–75 km lăţime, între valea Prahovei la E şi culoarele tectonice Timiş-Cerna şi Bistra-Strei la V. Din punct de vedere al structurii geologice, Carpaţii Meridionali sunt încadraţi de geologi între râul Dâmboviţa, la E, şi fluviul Dunărea, la V, fiind alcătuiţi, predominant, din şisturi cristaline, fapt ce le conferă o masivitate accentuată. Carpaţii Meridionali sunt cei mai înalţi din ţară (au zece vârfuri peste 2 500 m altitudine; alt. max.: 2 544 m, vf. Moldoveanu din M-ţii Făgăraş), au un număr redus de trecători (Predeal, 1 040 m; Bran, 1 240 m; Turnu Roşu, 400 m; Cozia, 309 m; Lainici, 450 m; Vâlcan, 1 621 m) şi depresiuni intramontane (Brezoi-Titeşti, Petroşani, Haţeg, Hunedoara), păstrează cele mai multe şi mai evidente urme ale glaciaţiunii cuaternare (văi şi lacuri glaciare, morene, creste zimţate, numite de către geografi custuri etc.), sunt bine împăduriţi, constituie cel mai important nod oro-hidrografic al ţării şi reprezintă o fermecătoare şi atrăgătoare zonă turistică a României. Carpaţii Meridionali conţin zăcăminte de minereu de fier, apoi grafit, mică, roci de construcţie etc. Văile râurilor Dâmboviţa, Olt şi Jiu separă Carpaţii Meridionali în patru mari grupe: Bucegi-Leaota, Făgăraş (în această grupă se află şase vârfuri care ating sau depăşesc altitudinea de 2 500 m: Moldoveanu 2 544 m – altitudinea maximă a României –, Negoiu 2 535 m – „vicecampionul" înălţimilor româneşti, Viştea Mare 2 527 m, Lespezi 2 522 m, Vânătarea lui Buteanu 2 506 m, Dara 2 500 m), Parâng şi Retezat-Godeanu.

Principalele masive muntoase din Carpaţii Meridionali
(în ordinea succesiunii lor de la E la V)

Munţii	*Altitudinea maximă (în m)*	*Vârful care atinge altitudinea maximă*
Bucegi	2 505	Omu
Leaota	2 133	Leaota
Piatra Craiului	2 238	La Om (sau Piscul Baciului)
Iezer	2 462	Iezeru Mare
Făgăraş	2 544 (altitudinea maximă din România)	Moldoveanu
Cozia	1 668	Cozia
Lotru	2 242	Ştefleşti
Căpăţânii	2 124	Ursu
Cindrel	2 244	Cindrel
Şureanu	2 130	Vârful lui Pătru
Parâng	2 519	Parângu Mare
Vâlcan	1 946	Oslea
Retezat	2 509	Peleaga
Godeanu	2 229	Godeanu
Ţarcu	2 190	Ţarcu
Mehedinţi	1 466	Vârful lui Stan
Cerna	1 928	Vârful Dobrii

Carpaţii Occidentali, situaţi în partea de V a României, între fluviul Dunărea, la S, şi valea râului Barcău, la N, şi la V de aliniamentul râurilor Cerna –Timiş– Râu Mare–Strei–cursul mijlociu al Mureşului, sunt alcătuiţi dintr-un mozaic de roci (sedimentare, vulcanice, cristaline etc.), au înălţimi mici (altitudinea maximă este de 1 849 m, vârful Curcubăta Mare din M-ţii Bihor), au culmi domoale, uneori populate cu aşezări omeneşti până aproape de vârf (satul Bădăi, din com. Avram Iancu, jud. Alba, se extinde până la 1 600 m alt.), prezintă numeroase fenomene carstice (Cheile Crişului Repede, Cheile Nerei, Cheile Turzii ş.a., peşterile Scărişoara, Meziad, Vântului, Comarnic, Focul Viu etc., doline, polii, uvale, avene, izbucuri etc.) şi conţin importante zăcăminte de subsol (minereuri complexe, minereu de fier, uraniu, aur, argint, bauxită, cărbune etc.) şi roci de construcţie (marmură, diatomit, gresii, calcar etc.). Nodurile hidrografice au aspect de munţi-bloc, fără urme glaciare, separaţi prin depresiuni tectonice de tip golf (Beiuş, Zarand ş.a.). Valea inferioară a Mureşului, care traversează Carpaţii Occidentali prin partea lor mediană, îi separă în două grupe mari: *M-ţii Banatului* (la S de râul Mureş) şi *M-ţii Apuseni* (la N de Mureş). Carpaţii Occidentali constituie o importantă zonă turistică.

Lanţul M-ţilor Carpaţi de pe teritoriul României (denumit *Corona montium* de către unii istorici ai Antichităţii) constituie o adevărată „coloană vertebrală" a spaţiului românesc (care se prelungeşte, de o parte şi de alta, cu subcarpaţi şi podişuri) şi, totodată, un veritabil „zid natural" de apărare în arealul căruia s-a închegat şi s-a dezvoltat, printre altele, *Sarmizegetusa Regia* din M-ţii Orăştiei – principalul centru economic, politic, militar şi religios al statului dac (în sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr.) şi una dintre cele mai mari şi mai puternice cetăţi de refugiu.

Principalele masive muntoase din Carpații Occidentali
(în succesiunea lor de la N la S)

Munții	*Altitudinea maximă (în m)*		*Vârful care atinge altitudinea maximă*
M-ții Apuseni			
Meseș	996		Măgura Priei
Plopiș	918		Măgura Mare
Pădurea Craiului	1 004		Măgura Beiușele
Vlădeasa	1 834		Vlădeasa
Gilău	1 405		Măgura Călățele
Muntele Mare	1 826		Muntele Mare
Bihor	1 849	(altitudinea maximă a Carpaților Occidentali)	Curcubăta Mare
Trascău	1 437		Poienița
Metaliferi	1 170		Fericeli
Codru-Moma	1 112		Pleşu
Zarand	836		Drocea
M-ții Banatului			
Poiana Ruscăi	1 374		Padeș
Dognecea	617		Culmea Mare
Anina	1 160		Leordiș
Semenic	1 447		Piatra Goznei
Locva	735		Corhanu Mare
Almăj	1 224		Svinecea Mare

CARPEN, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în S Piem. Bălăciței, pe cursul superior al râului Terpezița; 2 492 loc. (1 ian. 2011): 1 238 de sex masc. şi 1 254 fem. Pomicultură (meri, pruni, caişi). Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Ioan Botezătorul", în satele Carpen (1832) şi Gebleşti (ante 1840, refăcută în 1877) şi biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1868), în satul Cleanov.

CARSIUM → Hârșova.

CASIMCEA 1. Râu în partea centrală a Dobrogei; 60 km; supr. bazinului: 755 km². Izv. din N Pod. Casimcea, de la 300 m alt., din apropierea satului Războieni (com. Casimcea), străbate un sector torențial de c. 10 km, pătrunde apoi în depresiunea de contact dintre Pod. Casimcea şi Pod. Istriei şi se varsă în lacul Taşaul, având o pantă medie de 5,1‰.

2. Podișul~ sau **Podișul Dobrogei Centrale → Dobrogea (1).**

3. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 7 sate, situată în podişul omonim, pe cursul superior al râului Casimcea; 2 980 loc. (1 ian. 2011): 1 510 de sex masc. şi 1 470 fem. Expl. de şisturi verzi. Pe terit. com. au fost descoperite un mormânt tumular (cultura materială Cernavodă I), datând de la sf. Neoliticului, în care s-au găsit topoare din silex, ceramică rudimentară, şi vestigiile unei aşezări rurale din sec. 2 d.Hr. Până în anii '90 ai sec. 20, com. **C.** a avut în componență satul Stânca, sat care în acei ani s-a autodesființat prin depopulare, existând fizic, dar fără locuitori. În satul Casimcea s-a născut sculptorul Ion Jalea (1887–1983).

CASTELU, com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Carasu, pe stg. canalului Dunăre–Marea Neagră; 5 248 loc. (1 ian. 2011): 2 665 de sex masc. şi 2 583 fem. Haltă de c.f. Fermă de creştere a porcinelor. Pomicultură (piersici, caişi, meri, pruni). Apicultură. Vestigii paleolitice, din Epoca bronzului (cazan scitic din bronz, sec. 5 î.Hr.) şi din epocile romană şi feudală (sec. 9–10). Satul Castelu apare consemnat documentar înainte de anul 1850, cu numele *Barlac* (sau *Borlac*). În 1853, în acest sat s-au stabilit 30 de familii de tătari venite din peninsula Crimeea, iar după anul 1885 au venit mai multe familii de români, în majoritate din Muntenia. În satul Castelu se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1916) şi o moschee (1916). Până la 7 apr. 2004, com. Castelu a avut în componență satul Cuza Vodă, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

CASTRANOVA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanați; 3 384 loc. (1 ian. 2011): 1 689 de sex masc. şi 1 695 fem. Complex avicol. Centru viticol şi pomicol. Morărit şi panificație. Muzeu etnografic (în satul Castranova). Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Dumitru" (construită în 1713 şi refăcută în 1870) şi „Sfântul Nicolae" (1858–1866), în satul Castranova; biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19), în satul Puțuri.

CASTRUM ALMAGE → Șercaia.

CASTRUM BALWANIUS → Unguraş (2).

CASTRUM BOKCHA → Boșca (1).

CASTRUM CRUCEBERG → Teliu.

CASTRUM LUGAS → Lugoj (3).

CASTRUM SEX → Sighișoara.

CASTRUM SZATMAR → Satu Mare (1).

CASTRUM TIMISIENSIS → Timișoara (2).

CASTRUM TURDA → Turda (3).

CASTRUM URSCIA→ Orșova.

CASTRUM ZEURINI → Drobeta-Turnu Severin.

CAȘIN 1. Depresiunea ~ → Tazlău (3).

2. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată în S Depr. Tazlău-Caşin, la confl. râului Curița cu Caşin; 4 279 loc. (1 ian. 2011): 2 088 de sex masc. şi 2 191 fem. Centru de dulgherit; moară de apă. În această zonă, în timpul Primului Război Mondial s-au dat lupte grele între armatele române şi cele germane. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (c. 1740, refăcută în 1933), în satul Curița; biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1776, reparată în 1797 de Ioan Popovici), declarată monument istoric, şi biserica din lemn „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1796, pictată în 1852 de Gheorghe Grama), în satul Caşin.

CATALINA, com. în jud. Covasna, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Târgu Secuiesc, pe Râu Negru; 3 423 loc. (1 ian. 2011): 1 699 de sex masc. şi 1 724 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. În satul Catalina, menționat documentar în 1334, există o fabrică de îmbuteliere a apei minerale (din 2010). În satul Hătuica se află o biserică romano-catolică (sec. 16–19), în satul Imeni există conacul „Cserey" (sec. 18), iar în satele Mărcuşa şi Mărtineni există câte o biserică reformată din sec. 17 şi, respectiv, sec. 15–18 (cu incintă fortificată şi turn-clopotniță din 1778).

CATANE, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Desnățui; 2 003 loc. (1 ian. 2011): 999 de sex masc. şi 1 004 fem. Legumicultură; apicultură. În satul Catane se află biserica „Sfântul Nicolae" construită în anii 1842–1843 prin osârdia serdarului Nicolae Iota; biserica a fost reparată şi restaurată în perioada 1884–1905. Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Catane şi Catanele Noi din com. Negoi, jud. Dolj.

CAȚA, com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Homoroadelor, pe râul Homorodu Mare; 2 711 loc. (1 ian. 2011): 1 382 de sex masc. şi 1 329 fem. Haltă de c.f. Fermă de creştere a ovinelor. În satul Beia se află o biserică din sec. 14 (în prezent aparține cultului evanghelic), fortificată în anii 1493, 1504–1506 (ziduri de incintă cu trei turnuri de apărare; în prezent parțial demantelată), cu un valoros altar poliptic (cu legenda Sfintei Ursula), executat de Johannes Stoss în 1513, iar în satul Paloş există un punct muzeal sătesc cu colecții de arheologie şi documente privind istoria locală şi de etnografie (ceramică şi port popular, țesături etc.). În satul Cața, menționat documentar, prima oară, în 1299, există o cetate țărănească (sec. 13), cu biserică de incintă din sec. 16 (azi biserică evanghelică), o biserică ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime" (sec. 19) şi numeroase case vechi din sec. 19 (casele „Lienert Mihai" – 1808, „Thomas Günther" – 1833, „Hunes" – 1824, „Mathie Gheorghe" –1872–1873); în satul Ioneşti se află o biserică fortificată, datând din sec. 14 (azi biserică unitariană), iar în satul Drăuşeni există o cetate țărănească cu biserică de incintă (sec. 13), cu fresce originare. În satul Cața se află casele memoriale ale istoricului Ion Ursu (1875–1925) şi profesorului Ion Popescu (1832–1892).

CAVADINEȘTI, com. în jud. Galați, alcătuită din 4 sate, situată în E Pod. Covurlui, pe râul Horincea; 3 044 loc. (1 ian. 2011): 1 546 de sex masc. şi 1 498 fem. Viticultură. Morărit. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1848), în satul Cavadineşti.

CAVNIC, oraş în jud. Maramureş, situat la poalele M-ților Gutâi, la 650–700 m alt., pe cursul superior al râului Cavnic, la 32 km E de Baia Mare; 5 145 loc. (1 ian. 2011): 2 455 de sex masc. şi 2 690 fem. Supr.: 47,1 km^2, din care 2 km^2 în intravilan; densitatea: 2 572 loc./km^2. Expl. şi prelucr. min. complexe cu conținut de plumb, zinc şi cupru. Stație de flotație a metalelor neferoase (din 1810). Produse de panificație. **Istoric.** Localit. apare menționată documentar ca sat în 1336, iar în 1455, cu numele *Capnic*. Devastată de turci în 1460. În 1717, locuitorii din **C.** şi împrejurimi au înfrânt şi izgonit una dintre hoardele tătărăşti care înainta spre Baia Mare. La începutul sec. 20 devine pr. centru de expl. a min. complexe. Declarată oraş la 17 febr. 1968. **Monumente:** biserica romano-catolică „Sfânta Varvara" (1809–1812); „Stâlpul tătarilor" este un obelisc înalt de 7,2 m pe care se află următoarea inscripție în limba latină: *Anno 1717 usque hic fuerunt tartaris* (în anul 1717 până aici au ajuns tătarii). Paltin secular, înalt de 30 m, cu diametrul trunchiului de 1,32 m. Două piste de schi („Icoana" şi „Roata") amenajate în anii 2001–2003.

CAZANE, sector al defileului Dunării la trecerea prin Carpați (lung de 9 km), cuprins între localitățile Dubova şi Ogradena (azi strămutată în vatra com. Eşelnița, din cauza creării lacului de acu-

Cața. Cetatea

Dunarea la Cazane

mulare al hidrocentralei Porțile de Fier I). Zona Cazanelor este formată din două sectoare: **C.** Mari (4 km), între masivele Ciucarul Mare (318 m) şi Veliki Strbac (768 m), şi **C.** Mici (5 km), între Ciucarul Mic (313 m) şi Mali Strbac (626 m). Aici valea Dunării şi lacul de acumulare se îngustează până la 180–250 m (în trecut fluviul se îngusta la 152 m), având de străbătut calcare dure, jurasice şi cretacice, ceea ce explică valea în chei, cu pereți verticali, stâncoşi. Viteza de scurgere a apei în acest sector depăşeşte 5 m/s. Între **C.** Mari şi **C.** Mici se află bazinetul tectonic Dubova, de formă aproape circulară, care corespunde unor roci mai slabe (neogene). În porțiunile de chei sunt caracteristice marmitele laterale şi de fund, cu vârtejuri de ape. În zona Cazanelor Mari se află peşterile Gura Ponicovei şi Veterani. Rezervație naturală, complexă (215 ha), care cuprinde stâncile calcaroase ale masivelor Ciucarul Mare şi Ciucarul Mic, pe care se dezvoltă o vegetație submediteraneană cu numeroase endemisme şi plante rare. Aici se întâlnesc stânjenelul balcanic (*Iris reichenbachii*), laleaua Cazanelor (*Tulipa hungarica*), liliacul sălbatic (*Syringa vulgaris*) etc. Zonă turistică de mare pitoresc.

CAZASU, com. în jud. Brăila, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Brăilei; 3 379 loc. (1 ian. 2011): 1 720 de sex masc. şi 1 659 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț ş.a. Com. **C.** a fost înființată la 3 oct. 2003 prin desprinderea satului Cazasu din com. Tudor Vladimirescu, jud. Brăila.

CĂBEŞTI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în N Depr. Beiuş, la poalele de SV ale M-ților Pădurea Craiului, pe Valea Roşie; 1 887 loc. (1 ian. 2011): 949 de sex masc. şi 938 fem. Prelucr. lemnului; fabrică de var; confecții textile. Satul Căbeşti este menționat documentar, prima oară, în 1552. Pe terit. com. **C.** se află peştera Meziad (→). Mori de apă (în satul Căbeşti). Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1799, cu modificări din sec. 19) şi „Adormirea Maicii Domnului", în satele Gurbeşti şi Goila.

CĂBICENI → Darabani.

CĂCIULATA, localit. componentă a oraşului Călimăneşti (→), stațiune balneoclimatică de interes general, cu funcționare permanentă.

CĂIANU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Fizeşului, pe râul Suatu; 2 393 loc. (1 ian. 2011): 1 213 de sex masc. şi 1 180 fem. Producție de băuturi alcoolice. În arealul com. **C.** au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane, în care s-au găsit țigle, ceramică şi un altar dedicat lui Asklepios. Satul Căianu este menționat documentar, prima oară, în 1326. Biserică reformată (sec. 17), în satul Vaida-Cămăraş şi biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1750), în satul Căianu.

CĂIANU MIC, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în Dealurile Năsăudului, pe râul Ilişua; 4 037 loc. (1 ian. 2011): 2 076 de sex masc. şi 1 961 fem. Pomicultură. Satul Căianu Mic este menționat documentar, prima oară, în 1456. În satul Dobric, atestat documentar în 1456, se află castelul „Mikes Mihály" (sec. 18), incendiat în oct. 1848 de țăranii revoltați şi refăcut în 1900-1902 de baronul Bornemisza. Naționalizat în 1948 a fost, pe rând, sediul mai multor instituții (şcoală, bibliotecă, dispensar, maternitate ş.a.). Tot în satul Dobric există o mănăstire de maici, întemeiată la 26 nov. 1992 ca schit (mănăstire din anul 2000), cu o biserică din lemn având hramul „Sfântul Evanghelist Luca", construită de meşteri maramureşeni în 30 de zile şi sfințită la 28 oct. 2001; paraclisul cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" a fost amenajat într-un conac din sec. 18 şi sfințit la 10 oct. 1993. În arealul său se află lacul Cetățele (Tăul Căianului), ocrotit de lege. Până la 28 apr. 2004, com. **C.M.** a avut în componență satele Dobricel şi Dumbrăvița, care au fost transferate în com. Spermezeu, jud. Bistrița-Năsăud.

CĂIUȚI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 9 sate, situată la poalele de NE ale Dealului Ouşoru (753 m alt.), la confl. râului Căiuți cu Trotuş; 5 402 loc. (1 ian. 2011): 2 726 de sex masc. şi 2 676 fem. Stație de c.f. Producție de cherestea. În satul Căiuți se află conacul „Rosetti" (1846, reparat în 1940 şi 1963, distrus parțial de un incendiu în 1990 şi refăcut ulterior) în care au avut loc numeroase întruniri ale fruntaşilor unionişti de la 1859, iar în satul Pralea există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1755, distrusă în 1774, refăcută în 1810 şi restaurată în 1982).

CĂLACEA, stațiune balneoclimatică de interes general, cu funcționare permanentă, situată în extremitatea vestică a României, în Câmpia Vingăi, în raza com. Orțişoara (jud. Timiş), la 117 m alt., la 38 km N de Timişoara. Climat continental moderat de câmpie, excitant-solicitant, cu influențe sudice şi vestice. Verile sunt răcoroase (media termică a lunii iul. este de 21,5°C) şi iernile blânde (media lunii ian. –1,5°C). Temp. medie anuală este în jur de 11°C. Precipitații moderate (600 mm/anual). Factorii naturali de cură sunt climatul de cruțare şi izv. cu ape minerale bicarbonatate, clorurate, sodice, hipotone, termale (38–39°C), descoperite într-un foraj efectuat în anul 1880, indicate în tratarea afecțiunilor reumatismale degenerative (spondiloze, artroze, poliartroze, coxartroze), a celor renale şi ale căilor urinare (litiază renală recentă, necomplicată, stări după infecții urinare, tratate şi vindecate).

CĂLAN, oraş în jud. Hunedoara, situat în compartimentul de E al Depr. Hunedoara, la 231 m alt., pe stg. râului Strei, la 9 km E de municipiul Hunedoara; 12 767 loc. (1 ian. 2011): 6 235 de sex masc. şi 6 532 fem. Supr.: 101,5 km^2, din care 9,1 km^2 în intravilan; densitatea: 1 403 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de bentonite (în satul Sântămăria de Piatră), balast şi nisip cuarțos. Vechi centru siderurgic (1863) al cărui combinat cu trei furnale (ultimul dat în funcțiune în 1980) a fost dezafectat în anul 1998; reparații de utilaj minier; produse metalice diverse (articole sanitare, plase de sârmă, cuie, sobe şi maşini de gătit, cazane pentru baie, vase emailate, tuburi de scurgere etc.). Confecții textile, mobilă, produse de panificație. Numeroase

Călan. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din satul Strei

izv. cu ape minerale bicarbonatate, calcice, magneziene, sodice, mezotermale (25–29°C), eficace în tratarea afecțiunilor aparatului locomotor (devieri ale coloanei vertebrale şi ale membrelor inferioare), a unor stări prepuberale la copii, a obezității etc. **Istoric.** Aici au fost descoperite urmele unui stabiliment termal roman şi ale unei aşezări civile romane (sec. 2–3), cunoscută sub numele *Ad Aquas*, precum şi o inscripție pe piatră (*Genio pagi aquensis*). Prima mențiune documentară datează din 1387, fiind consemnat ca sat cnezial. Declarat oraş în 1961. Oraşul **C.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Streisângeorgiu şi 11 sate care îi aparțin: Batiz, Călanu Mic, Grid, Nădăştia de Jos, Nădăştia de Sus, Ohaba Streiului, Sâncrai, Sântămăria de Piatră, Strei, Strei-Săcel, Valea Sângeorgiului. **Monumente:** în localit. componentă Streisângeorgiu, atestată documentar în 1377, se află biserica „Sfântul Gheorghe" (sf. sec. 11), cu forme romanice simplificate, cu fragmente de picturi murale interioare, executate în anii 1313–1314 de zugravul Teofil din inițiativa cneazului Bălea. Biserica a fost reparată şi repictată în 1409–1417, din care se mai păstrează tabloul votiv care îl înfățişează pe cneazul Lațcu Cândreş şi pe soția sa Nistora. Interiorul bisericii a fost repictat apoi în 1743–1745 de zugravul Gheorghe Şandor din Făgăraş. Restaurări în 1975–1977. Declarată monument istoric. În satul Strei există biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită din piatră brută, în stil gotic târziu, în anii 1280–1300 şi menționată documentar în 1392, cu picturi murale interioare executate în a doua jumătate a sec. 14 de către zugravul Grozie, în care se îmbină influența bizantină cu cea nord-italiană (în altar: „Iisus în glorie"; în navă: „Buna Vestire"). Impozant turn-clopotniță. Biserica din Strei este unul dintre cele mai vechi şi mai valoroase monumente româneşti din Transilvania, restaurată în anii 1969–1970 şi declarată monument istoric; Bazinul roman, săpat în stâncă, are perimetrul de 94 m, lungimea de 14,2 m, lățimea de 7,5 m şi adâcimea de 4 m. Este alimentat de 3 izvoare care țâşnesc pe fundul bazinului, temp. apei fiind de c. 23°C.

CĂLĂRAŞI 1. Municipiu în SE României, reşed. jud. omonim, situat în SE Câmpiei Române, pe o terasă de pe stg. brațului Borcea, la 25 m alt.; 72 938 loc. (1 ian. 2011): 35 012 de sex masc. şi 37 926 fem. Supr.: 133,2 km^2, din care 29,6 km^2 în intravilan; densitatea: 2 464 loc./km^2. Port fluvial. Stație finală de c.f. (inaugurată la 17 nov. 1886). Nod rutier şi loc de trecere cu bacul peste Dunăre în jud. Constanța. Expl. de balast. Termocentrală. Combinat siderurgic, intrat în faliment în anul 2001, din care a mai rămas doar oțelăria. Combinat de celuloză (din paie) şi hârtie. Constr. metalice, reparații de utilaje şi maşini agricole. Producție de mobilă, de sticlă, de conf. şi de prefabricate din beton. Produse alim. (preparate din carne şi lapte, zahăr, panificație). Muzeul Dunării de Jos (1951), cu peste 60 000 de piese de arheologie, istorie şi artă plastică; Muzeul memorial „Gheorghe M. Vasilescu" . Biblioteca județeană „Al. Odobescu" cu peste 170 000 de vol. Parc (17,6 ha). Grădină zoologică (inaugurată la 1 mai 1980) **Istoric:** Săpăturile arheologice au scos la iveală urme de cultură materială din Neolitic, din epoca metalelor (cultura Coslogeni, sec. 14–13 î.Hr.), vase şi monede greceşti din mileniul 1 î.Hr. şi vestigii romane din primele sec. ale mileniului 2. Menționat documentar, prima oară, în 1534, cu numele *Lichireşti*, care avea schelă şi o mică garnizoană de graniță (căpitănie). Denumirea actuală datează din 25 mai 1722 şi derivă de la un detaşament de călăraşi ştafetari pe care l-a stabilit aici domnul Constantin Brâncoveanu în 1699, călăraşi care făceau legătura între Bucureşti şi Istanbul. Menționat ca târg la 1 mai 1734 cu numele Călăraşi. Recunoscut oraş în 1832, când devine şi reşed. jud. Ialomița. În 1851, oraşul a fost reconstruit pe baza unui plan geometric. Între 24 sept. 1852 şi 1881 a purtat numele *Ştirbeiu*. În a doua jumătate a sec. 19 a fost legat de Bucureşti printr-o şosea şi printr-o c.f. când a devenit şi pr. port cerealier. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ialomița, dată la care, prin desființarea jud. Ilfov şi împărțirea jud. Ialomița, au luat ființă jud. Călăraşi şi Giurgiu. **Monumente:** biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena"-Volna (1856), monument istoric; clădirea fostei cazărmi a pompierilor (1897), azi Arhivele Naționale; Catedrala ortodoxă „Sfântul Nicolae" (1838), monument de arhitectură; Palatul Prefecturii (1895–1897), în stil neoclasic; statuia ecvestră a Regelui Carol I (dezvelită la 9 mai 2008); statuia lui Ion I. C. Brătianu (sculptor Dumitru Pasima, dezvelită în sept. 2007); Monumentul eroilor din Primul Război Mondial, realizat, în 1925, de Teodor Burcă.

2. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare; 3 598 loc. (1 ian. 2011): 1 821 de sex masc. şi 1 777 fem. Mori de grâu şi de porumb; presă de ulei comestibil. Centru viticol. Pădurea (76,5 ha) de pe Dealul Ciornohal este alcătuită din stejar, carpen, arțar şi jugastru. În poienile pădurii şi în subarboret se întâlnesc o serie de elemente xerotermofile ca: scumpia, migdalul pitic (*Prunus tenella*), cireşul de stepă (*Prunus fruticosa*), năgara (*Stipa capillata*), ruscuța de primăvară (*Adonis vernalis*). Declarată rezervație naturală.

Călan. Biserica „Sfântul Gheorghe" din Streisângeorgiu

3. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în V Pod. Transilvaniei, pe râul Grindu; 2 519 loc. (1 ian. 2011): 1 274 de sex masc. şi 1 245 fem. Staţie de c.f. În satul Călăraşi, atestat documentar în 1291, se află o biserică reformată calvină (sec. 16).

4. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 6 150 loc. (1 ian. 2011): 3 030 de sex masc. şi 3 120 fem. Creşterea bovinelor. Viticultură. În satul Călăraşi se află biserica ortodoxă cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (zidită în 1820 prin strădania lui Hagi Ianuş şi zugrăvită în 1833 de către Panait, preotul Stan şi alţii). În satul Sărata a fost construită (1993–1996) o biserică de mari dimensiuni (25 m lungime, 8 m lăţime, 25 m înălţime).

5. Judeţ situat în SE României, în E Câmpiei Române, pe stg. cursului inf. al Dunării, la graniţa cu Bulgaria, intersectat în partea centrală de meridianul de 27° longitudine E şi de paralela de 44°20' latitudine N. Jud. **C.** este limitat de jud. Ialomiţa (N), jud. Constanţa (E), Bulgaria (S), jud. Giurgiu (V) şi jud. Ilfov (NV). Supr.: 5 088 km^2 (2,13% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 311 474 loc. (1,45% din populaţia ţării), din care 152 494 de sex masc. (49,0%) şi 158 980 de sex fem. (51,0%). *Populaţia urbană*: 120 192 loc. (38,6%); *rurală*: 191 282 loc. (61,4%). *Densitatea*: 61,2 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (20-31 oct. 2011): 84,6% români, 7,5% rromi şi restul turci, macedoneni, armeni ş.a. *Reşed.*: municipiul Călăraşi. *Oraşe*: Budeşti, Fundulea, Lehliu Gară, Oltenita (municipiu). *Comune*: 50. *Sate*: 155 (din care 6 aparţin oraşelor).

Relieful, în exclusivitate de câmpie, cu înclinare uşoară NV-SE, cuprinde mai multe subunităţi ale Câmpiei Române (respectiv, Bărăganul Mostiştei sau Bărăganul sudic şi prelungirile câmpiilor Burnas şi Vlăsia), precum şi luncile şi terasele, larg dezvoltate, ale Argeşului şi Dunării. Monotonia câmpiei, cu interfluviile ei netede, întinse, care formează aşa-numitele câmpuri (Câmpul Hagieni, Câmpul Argovei, Câmpul Ştefan Vodă, Câmpul Călăraşi ş.a.), acoperite în mare parte cu depozite loessoide, este întreruptă, pe alocuri, de crovuri şi de văi înguste, de tip „mostiste", adâncite în pătura de loess. Lunca Dunării reprezintă unitatea cea mai joasă a reliefului (c. 15 m alt.), extinsă exclusiv pe partea stg. a fluviului, pe lăţimi cuprinse între 6 şi 14 km. Cu mici excepţii, Lunca Dunării a fost îndiguită şi desecată. În extremitatea estică a jud. **C.** se află aproximativ jumătate din supr. marii unităţi de relief cunoscută sub numele de Balta Ialomiţei sau Balta Borcei, dezvoltată între Dunărea Veche, la E şi braţul Borcea, la V.

Clima jud. **C.** este temperat-continentală, relativ omogenă pe întreg cuprinsul acestuia (ca urmare a uniformităţii reliefului), caracterizată prin veri foarte calde, chiar secetoase, şi ierni reci, marcate uneori de viscole puternice. Valorile medii multianuale ale temp. aerului înregistrează o uşoară diferenţiere între partea de NV a jud. (10,4°C, la Fundulea) şi cea de SE (11,3°C, la Călăraşi), unde se individualizează un topoclimat specific luncii Dunării (cu veri calde şi ierni mai blânde decât în restul câmpiei). Temp. max. absolută înregistrată până în prezent pe terit. jud. **C.** a fost de 44°C (10 aug. 1951, la staţia meteorologică Valea Argovei), iar temp. minimă absolută a atins valoarea de -30°C (9 ian. 1938, la staţia meteorologică din Călăraşi). Cantitatea medie anuală a precipitaţiilor căzute în jud. **C.** însumează c. 540 mm, dar sunt şi ani mai secetoşi când aceasta scade sub 400 mm (exemplu, 352 mm în anul 1992). Vânturile bat cu o frecvenţă mai mare dinspre V (16,4%), N (14,8%) şi NE (13,3%), cu viteze medii anuale ce variază între 2,6 şi 5,3 m/s. Vitezele max. se înregistrează la vânturile dinspre N şi NE, care pot atinge, în timpul iernii, 125 km/oră, fiind determinate de anticiclonul siberian.

Reţeaua hidrografică alohtonă şi autohtonă, cu o densitate medie de numai 0,1 km/km^2 (una dintre cele mai scăzute densităţi din ţară), este tributară în întregime Dunării, care formează limita de S şi de E a jud. **C.**, pe o lungime de 145 km. La 6 km S de municipiul Călăraşi, Dunărea se despleteşte în două braţe (Dunărea Veche, spre E şi braţul Borcea, spre V) care închid între ele Balta Ialomiţei, extinsă doar cu jumătatea ei sudică pe terit. jud. **C.** Râurile alohtone sunt reprezentate prin cursurile inf. ale Argeşului (cu afl. său Dâmboviţa) şi Mostiştei, iar cele autohtone, cu izvoare în câmpie, sunt Rasa, Barza, Argova, Vânăta, Belciugatele, Luica ş.a. Lacurile sunt reprezentate în mare parte prin iazuri, răspândite în majoritate în lungul văii Mostiştea (lacurile Fundulea 440 ha,

Călăraşi (1). Palatul Prefecturii

Călăraşi (1). Catedrala ortodoxă „Sfântul Nicolae"

Gurbăneşti 680 ha, Frăsinet 1 460 ha, Iezeru Mostiştei 2 600 ha), limane fluviale (Gălăţui 375 ha) şi lacuri de luncă (Boianu 230 ha, Ceacu 400 ha, Mitreni, Tătaru ş.a.).

Vegetaţia naturală aparţine, în cea mai mare parte, zonei de stepă, caracterizată odinioară prin pajişti alcătuite din: firuţă cu bulbi (*Poa bulbosa*), năgară (*Stipa capillata*), peliniţă (*Artemisia austriaca*), laptele câinelui sau aliorul (*Euphorbia stepposa*), păiuş (*Festuca valesiaca*) etc. În prezent, vegtaţia naturală este înlocuită aproape în totalitate de culturi agricole. Vegetaţia arborescentă este slab reprezentată, existând doar câteva pâlcuri de pădure în partea de V a jud. **C.**, în componenţa cărora intră exemplare de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), stejar pufos (*Quercus pubescens*), cer (*Quercus cerris*), gârniţă (*Quercus frainetto*), arţar tătărăsc (*Acer tataricum*) ş.a. Vegetaţia de luncă este formată, în majoritatea cazurilor, din zăvoaie de plop şi salcie şi din păduri de şleau (pe supr. restrânse), în care predomină stejarul (*Quercus robur*), frasinul (*Fraxinus excelsior*), ulmul şi plopul.

Fauna este caracteristică zonelor de stepă şi silvostepă, cu elemente tipice, adaptate agrobiocenozelor, printre care iepurele, popândăul, dihorul de stepă, hârciogul, şoarecele de câmp, şobolanul de câmp, orbetele, prepeliţa, potârnichea, ciocârlia, şopârla, şarpele, guşterul şi numeroase insecte (lăcuste, cosaşi, greieri, călugăriţe etc.). În păduri trăiesc căprioara, mistreţul, vulpea, lupul ş.a. Fauna din arealul luncilor şi lacurilor este mult mai bogată şi mai variată, reprezentată prin: vidră (*Lutra lutra*), câine enot (*Nyctereutes procyonoides*), bizam (*Ondrata zibethica*), corcodelul, cârsteiul de baltă, lişiţa, raţa cârâitoare, barza, acvila ţipătoare, şoimul dunărean etc. Ihtiofauna include crapul, ştiuca, somnul, carasul, bibanul, plătica, linul, caracuda ş.a.

Resursele naturale sunt puţine, existând doar câteva areale de expl. a gazelor naturale (Postăvari, Ileana), a argilelor (Budeşti) şi a balastului (aluviunile Dunării, Argeşului şi Dâmboviţei).

Istoric. Terit. actual al jud. **C.**, care a evoluat de-a lungul timpului în limitele fostului jud. Ilfov şi ale jud. Ialomiţa, a cunoscut o dezvoltare oarecum asemănătoare cu acestea. Cele mai vechi urme de locuire umană în această zonă, scoase la iveală în arealul localit. Oltenita, Călăraşi, Căscioarele, Radovanu ş.a., datează din Neolitic, şi aparţin culturii materiale Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.). Din perioada de trecere de la Epoca bonzului la cea a fierului, reprezentative sunt descoperirile de la Călăraşi şi Coslogeni, aceasta din urmă fiind caracterizată prin aşezări de tip cenuşar, de colibe sau bordeie, cu ceramică simplă cu decor plastic rudimentar, care, de altfel, a dat şi numele culturii materiale Coslogeni (sec. 14–13 î.Hr.). Continuitatea şi intensificarea locuirii teritoriului actualului jud. sunt legate de existenţa triburilor trace şi apoi geto-dace, care aveau aşezări întărite şi bine închegate în sec. 2–1 î.Hr., cum era cea de la Chirnogi. Vestigii daco-romane au fost descoperite în arealul localit. Jegălia (sec. 3), Independenţa, Curcani şi Spanţov (sec. 4). Vetre româneşti de locuire statornică au fost scoase la lumină la Curcani (sec. 9–10) şi Radovanu (sec. 10 şi sec. 15–16). În 1778, o parte din terit. actualului jud. **C.** figura ca plasă în cadrul jud. Ialomiţa. În 1832, oraşul Călăraşi a devenit reşed. jud. Ialomiţa, prin mutarea acestuia de la Urziceni, ca urmare a gravitării hinterlandului cerealier al Câmpiei Române către oraşele-porturi dunărene, funcţie pe care a păstrat-o până în 1950, când a devenit reşed. centrului raional omonim din fosta regiune Ialomiţa. Prin reorganizarea adtiv teritorială din 17 febr. 1968, când au fost desfiinţate regiunile şi raioanele şi au fost reînfiinţate judeţele României, cea mai mare parte a terit. actual a jud. **C.** a intrat în componenţa jud. Ialomiţa, iar o altă parte în jud. Ilfov. Ca urmare a

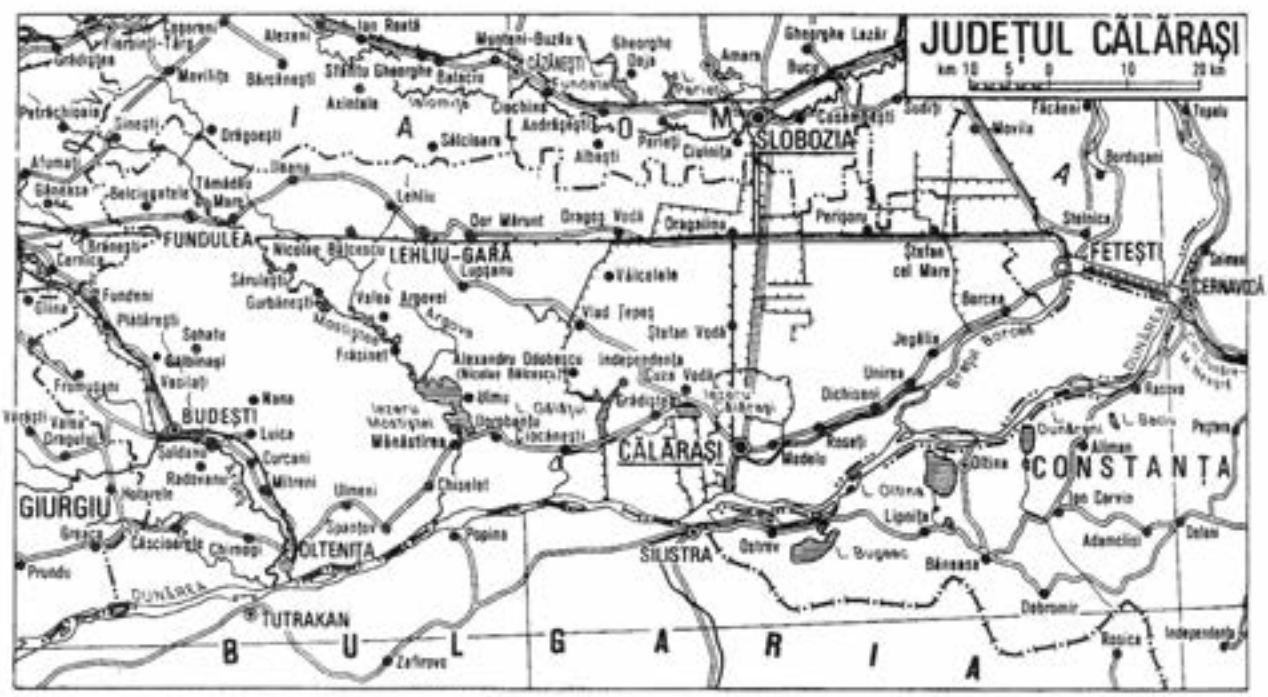

modificării Legii nr. 2/17 febr. 1968, în temeiul Decretului Consiliului de Stat nr. 15 din 23 ian. 1981, au fost înfiinţate judeţele Călăraşi şi Giurgiu, prin desfiinţarea jud. Ilfov şi modificarea limitelor jud. Ialomiţa.

Economia jud. **C.** are un profil agrar-industrial. Activitatea economică de pe terit. jud. **C.** se desfăşoară în cadrul mai multor regii autonome (cu activităţi de producere şi distribuire a energiei electrice şi termice, telecomunicaţii, gospodărie comunală şi locativă), societăţi comerciale cu capital de stat, cooperatist sau mixt şi în cadrul a numeroase societăţi comerciale cu capital privat autohton sau străin. Ca urmare a aplicării Legii nr. 18, a fondului funciar, până în prezent, peste 92% din supr. agricolă a jud. **C.** se află în proprietate privată.

Industria produce o gamă variată de sortimente: oţel (Călăraşi), nave fluviale şi piese turnate din fontă şi oţel (la Oltenița), celuloză şi hârtie (Călăraşi), lacuri şi vopsele, produse din cauciuc (Budeşti, Frumuşani, Nicolae Bălcescu, Lehliu-Gară, Fundulea), tricotaje şi confecţii (Călăraşi, Oltenița, Lehliu-Gară), prefabricate din beton, cărămizi (Călăraşi, Oltenița, Budeşti), mobilier (Călăraşi, Ulmeni, Budeşti), conserve de legume şi fructe (Valea Roşie), preparate din carne şi lapte (Călăraşi, Oltenița, Lehliu-Gară, Lupşanu), produse de panificaţie etc. În ultima perioadă s-a înregistrat o tendinţă de scădere a producţiei industriale a jud. **C.** din cauza lipsei de materii prime, a stagnării investiţiilor, a diminuării exportului, cât şi a scăderii cererii pe piaţa internă, ca urmare a reducerii puterii de cumpărare a populaţiei. În activităţile industriale ale jud. **C.** sectorul privat este foarte slab reprezentat, fiind prezent doar în câteva domenii ale ind. alimentare şi în construcţiile metalice.

Agricultura, cu vechi tradiţii, reprezintă componenta dominantă a activităţii economice a jud. **C.** în cadrul căreia ponderea cea mai mare (56,9%) revine producţiei animaliere, iar 38,9% celei vegetale, restul de 4,2% aparţinând serviciilor agricole. La sf. anului 2007, din totalul supr. agricole a jud. **C.** (426 238 ha), 414 831 ha (97,3%) reveneau terenurilor arabile (locul 5 pe ţară), 5 954 ha păşunilor naturale, 5 118 ha viilor şi pepinierelor viticole, 179 ha livezilor şi pepinierelor pomicole şi 156 ha fâneţelor. În anul 2007, cea mai mare parte a terenurilor arabile, cu fertilitate şi productivitate mari, a fost destinată culturilor de plante uleioase (139 462 ha, locul 4 pe ţară), urmate de culturile de grâu şi secară (128 148 ha), porumb (83 435 ha), floarea-soarelui (65 209 ha, locul 2 pe ţară după jud. Constanţa), soia (20 581 ha, locul 2 pe ţară după jud. Timiş), plante de nutreţ (16 407 ha), orz şi orzoaică (14 736 ha), leguminoase pentru boabe (4 467 ha), sfeclă de zahăr, legume, pepeni etc. Viticultura ocupă suprafeţe compacte în arealele localit. Chirnogi, Ulmeni, Radovanu, Mânăstirea ş.a. Sectorul zootehnic, cu străvechi tradiţii şi favorizat de o bogată bază furajeră, oferită de producţiile ridicate de cereale pentru boabe (226 521 tone, în anul 2007) şi plante de nutreţ (108 707 tone în 2007), cuprindea, la începutul anului 2008, însemnate efective de bovine (35 081 capete), porcine (174 867 capete), ovine (135 918 capete), caprine (12 000 capete), cabaline (16 674 capete); avicultură (3 566 192 capete, locul 3 pe ţară, după jud. Teleorman şi Buzău); apicultură (17 209 familii de albine); piscicultură. În cadrul zootehniei se remarcă un procent ridicat (peste 99%) al sectorului privat.

Căile de comunicaţii. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **C.** însuma 188 km, din care 147 km electrificate, cu o densitate de 36,9 km/1 000 km^2 teritoriu. Jud. **C.** este străbătut în partea sa nordică de magistrala feroviară Bucureşti–Constanţa, cu ramificaţii spre Slobozia şi Călăraşi, iar în SV de tronsonul Bucureşti–Oltenița. În aceeaşi perioadă, lungimea drumurilor publice măsura 1 348 km, din care 528 km modernizate, cu o densitate de 26,5 km/100 km^2 teritoriu. O importanţă deosebită în transportul rutier o are autostrada A2 Bucureşti–Feteşti–Constanţa, construită în perioada 1987-nov. 2012, numită şi Autostrada Soarelui, în lungime de 203 km. Transportul fluvial de mărfuri şi călători se efectuează pe Dunăre, fiind deservit de porturile Călăraşi şi Oltenița. În partea de SV a jud. **C.**, în 1984 au fost începute, din iniţiativa lui Nicolae Ceauşescu, lucrările de realizare a canalului navigabil Bucureşti-Dunăre (→), lucrări întrerupte după 1989.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **C.** îşi desfăşurau activitatea 28 de grădiniţe de copii, cu 9 243 copii înscrişi şi 470 cadre didactice, 89 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 28 511 elevi şi 1 910 personal didactic, 14 licee, cu 9 262 elevi şi 670 profesori. La sf. anului 2007, reţeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprindea: 196 biblioteci, cu 1 801 000 volume, o casă de cultură, 71 cămine culturale, patru unităţi muzeale, un ansamblu de cântece şi dansuri („Bărăganul") ş.a. În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 31 de secţii sportive în care activau 693 de sportivi legitimaţi, 34 antrenori şi 20 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare era compusă din şase spitale, cu 1 348 paturi, revenind un pat de spital pentru 233 loc., patru dispensare medicale, 58 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a., iar asistenţa medicală era asigurată de 269 medici (1 medic la 1 171 locuitori), 58 de stomatologi (1 medic stomatolog la 5 434 locuitori) şi 1 133 personal medical cu pregătire medie.

Turismul este legat, cu precădere, de prezenţa Dunării şi a obiectivelor social-culturale şi istorice din localităţile aflate de-a lungul fluviului, municipiul Călăraşi reprezentând principalul centru turistic. Deplasările cu vaporul pe Dunăre spre locurile de pescuit şi vânat din Balta Ialomiţei reprezintă una dintre atracţiile turistice favorite, iar şoseaua modernizată care leagă capitala ţării de litoralul Mării Negre (Bucureşti–Feteşti–Cernavodă– Constanţa, cu ramificaţie de la Lehliu-Gară spre Călăraşi şi, de aici, prin punctul de trecere cu bacul peste Dunăre de la Chiciu–Ostrov) asigură tranzitarea, în sezonul estival, a unui mare număr de turişti. Aceştia pot poposi în pădurile Floroaica şi Bogdana sau pot vizita rezervaţiile forestiere Ciornuleasa, Tămădău, Caiafele şi Moroiu. Baza materială a jud. **C.** este asigurată prin cele cinci hoteluri şi moteluri, o pensiune turistică urbană şi două pensiuni turistice rurale cu o capacitate totală de 553 de locuri. Indicativ auto: *CL*.

Localităţile jud. Călăraşi
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii

1. CĂLĂRAŞI (1534)

2. OLTENIŢA (1515)

II. Oraşe — *Satele care aparţin oraşelor*

1. BUDEŞTI (1526)
1. Aprozi
2. Buciumeni
3. Gruiu

2. FUNDULEA (1778)
1. Gostilele (1583)

3. LEHLIU-GARĂ (1853)
1. Buzoeni
2. Răzvani

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ALEXANDRU ODOBESCU	1. **Nicolae Bălcescu** 2. Alexandru Odobescu 3. Gălăţui
2. BELCIUGATELE	1. **Belciugatele** 2. Cândeasca 3. Cojeşti 4. Mataraua 5. Măriuţa
3. BORCEA	1. **Borcea**
4. CĂSCIOARELE	1. **Căscioarele**
5. CHIRNOGI	1. **Chirnogi**
6. CHISELET	1. **Chiselet**
7. CIOCĂNEŞTI	1. **Ciocăneşti** (1589)
8. CRIVĂŢ	1. **Crivăţ**
9. CURCANI	1. **Curcani** 2. Sălcioara
10. CUZA VODĂ	1. **Ceacu** (1812) 2. Călăraşii Vechi (1827) 3. Cuza Vodă (1894)
11. DICHISENI	1. **Dichiseni** 2. Coslogeni 3. Libertatea* 4. Satnoeni
12. DOR MĂRUNT	1. **Dor Mărunt** (1876) 2. Dâlga 3. Dâlga-Gară 4. Înfrăţirea (f. 1912) 5. Ogoru 6. Pelinu
13. DOROBANŢU	1. **Dorobanţu** 2. Boşneagu 3. Vărăşti
14. DRAGALINA	1. **Dragalina** 2. Constantin Brâncoveanu 3. Drajna Nouă
15. DRAGOŞ VODĂ	1. **Dragoş Vodă** (f. 1896) 2. Bogdana (1899) 3. Socoalele (1883)
16. FRĂSINET	1. **Frăsinet** 2. Curăteşti 3. Dăneşti 4. Frăsinetu de Jos 5. Luptători 6. Tăriceni
17. FRUMUŞANI	1. **Frumuşani** 2. Orăşti 3. Pasărea 4. Pădurişu 5. Piţigaia 6. Postăvari
18. FUNDENI	1. **Fundeni**
19. GĂLBINAŞI	1. **Gălbinaşi**
20. GRĂDIŞTEA	1. **Grădiştea** 2. Bogata

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

3. Cuneşti
4. Rasa

21. GURBĂNEŞTI
1. **Gurbăneşti**
2. Coţofanca
3. Preasna
4. Preasna Veche
5. Valea Presnei

22. ILEANA
1. **Ileana**
2. Arţari
3. Florica
4. Podari
5. Răsurile
6. Răzoarele
7. Satu Nou
8. Ştefăneşti
9. Vlăiculeşti

23. INDEPENDENŢA
1. **Independenţa**
2. Potcoava
3. Vişinii

24. JEGĂLIA
1. **Jegălia**
2. Gâldău
3. Iezeru (fost Beilic)

25. Lehliu
1. **Lehliu**
2. Săpunari

26. LUICA
1. **Luica**
2. Valea Stânii

27. LUPŞANU
1. **Lupşanu**
2. Nucetu
3. Plevna
4. Radu Vodă
5. Valea Rusului

28. MÂNĂSTIREA
1. **Mânăstirea** (1526)
2. Coconi
3. Sultana

29. MITRENI
1. **Mitreni**
2. Clăteşti
3. Valea Roşie

30. MODELU
1. **Modelu** (f. 1882)
2. Tonea

31. NANA
1. **Nana** (f. 1888)

32. NICOLAE BĂLCESCU
1. **Nicolae Bălcescu** (f. 1912)
2. Fântâna Doamnei
3. Paicu

33. PERIŞORU
1. **Perişoru**
2. Mărculeşti-Gară
3. Tudor Vladimirescu

34. PLĂTĂREŞTI
1. **Plătăreşti** (1580)
2. Cucuieţi
3. Dorobanţu
4. Podu Pitarului

35. RADOVANU
1. **Radovanu**
2. Valea Popii

36. ROSEŢI
1. **Roseţi**

37. SĂRULEŞTI
1. **Săruleşti** (1606)
2. Măgureni
3. Polceşti
4. Săndulița
5. Săruleşti-Gară
6. Sătucu
7. Solacolu

38. SOHATU
1. **Sohatu**
2. Progresu

39. SPANŢOV
1. **Spanţov** (1482)
2. Cetatea Veche (1609)
3. Stancea (1526)

40. ŞOLDANU
1. **Şoldanu** (f. 1892)
2. Negoeşti (1526)

41. ŞTEFAN CEL MARE
1. **Ştefan cel Mare**

42. ŞTEFAN VODĂ
1. **Ştefan Vodă**

43. TĂMĂDĂU MARE
1. **Tămădău Mare**
2. Călăreţi
3. Dârvari
4. Plumbuita
5. Săcele
6. Şeinoiu
7. Tămădău Mic

44. ULMENI
1. **Ulmeni**

45. ULMU
1. **Ulmu**
2. Chirnogi
3. Făurei
4. Zimbru

46. UNIREA
1. **Unirea**
2. Oltina

47. VALEA ARGOVEI
1. **Valea Argovei**
2. Lunca
3. Ostrovu
4. Siliştea
5. Vlădicească

48. VASILAŢI
1. **Vasilaţi** (1362)
2. Nuci
3. Popeşti

49. VĂLCELELE
1. **Vălcelele** (1896)
2. Floroaica

50. VLAD ŢEPEŞ
1. **Vlad Ţepeş**
2. Mihai Viteazu

CĂLĂȚELE 1. Măgura ~, formă pozitivă de relief, bine individualizată, situată pe terit. jud. Cluj, la SE de culmea Hențului din SE M-ților Vlădeasa, care străjuiește lacul de acumulare Fântânele și com. Beliș, Mărgău și Călățele. Alt. max.: 1 404 m.

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de NE ale Măgurii Călățele, pe cursul superior al râului Călata; 2 485 loc. (1 ian. 2011): 1 250 de sex masc. și 1 235 fem. Stație finală de c.f. Expl. de turbă. Producție de cherestea. Centru de dogărit și de confecționare a uneltelor din lemn. Moară de vânt. În arealul satului Călata au fost descoperite urmele unei așezări neolitice (bordeie cu acoperiș lipit, ceramică, o figurină din teracotă etc.). Satul Călățele este menționat documentar, prima oară, în 1408. În satul Dealu Negru se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfinții Voievozi" (1764), adusă din satul Finciu; biserică fortificată (sec. 12–15), cu tavan casetat, pictat în 1778, în satul Văleni.

CĂLDĂRARU, com. în jud. Argeș, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe stg. văii Burdea; 2 553 loc. (1 ian. 2011): 1 196 de sex masc. și 1 357 fem. Stație de c.f. (în satul Burdea), inaugurată la 1 ian. 1897. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț ș.a. Satul Burdea apare menționat documentar, prima oară, la 11 iun. 1565.

CĂLDĂRUȘANI 1. Liman fluvial pe dr. văii Ialomiței, în zona foștilor Codrii ai Vlăsiei, la 40 km NE de București; 2,24 km^2; ad. max.: 4 m; vol.: 4,5 mil. m^3. Din cauza vegetației acvatice în exces, în special macrophyte, lacul se află într-o fază avansată de eutrofizare cu consecințe negative asupra faunei piscicole. Pe malul său nordic, în arealul satului Lipia din com. Gruiu, jud. Ilfov, se află mănăstirea Căldărușani (de călugări), a

Căldărușani (1). Biserica „Sfântul Dumitru"

cărei biserică, cu hramul „Sfântul Dumitru", a fost construită din inițiativa și pe cheltuiala domnului Matei Basarab în anii 1637–1638 (sfințită la 26 oct. 1638) și refăcută de mai multe ori (1778, 1817, 1911, 1977). În 1778, aici s-a înființat o școală de pictură religioasă („școală de zugravi", pe care a frecventat-o și Nicolae Grigorescu în 1854–1856), care a funcționat până în a doua jumătate a sec. 19, iar în 1825 a fost instalată o tipografie. Muzeu în care se păstrează șase icoane pictate de N. Grigorescu, ferecături, chivoturi, candele, manuscrise vechi etc.

2. Pădure (468 ha) de tip șleau, situată pe terit. com. Grădiștea (jud. Ilfov), formată predominant din stejar (*Quercus robur*), în amestec cu cer (*Quercus cerris*), stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora),* gârniță (*Quercus frainetto*), arțar tătărăsc (*Acer tataricum*) ș.a., reprezentând un rest din vechii Codrii ai Vlăsiei. În interiorul ei se dezvoltă un abundent strat de arbuști, printre care: sânger (*Cornus sanguinea*), porumbar (*Prunus spinosa*), corn (*Cornus mas*), lemn câinesc (*Ligustrum vulgare*), și un variat covor vegetal (brebenei/*Corydalis solida*, brânduşe galbene/*Crocus moesiacus*, viorele/*Scilla bifolia*, frăguțe/*Adoxa moschatellina*, ghiocei/*Galanthus nivalis* etc.). În cadrul acestei păduri a fost înființată (în 1954) rezervația forestieră Căldărușani (125 ha).

CĂLIMAN 1. Munții ~, masiv muntos vulcanic, situat pe rama internă a Carpaților Orientali, parte componentă a lanțului de munți vulcanici. Este cel mai reprezentativ edificiu vulcanic din Carpații românești, cuprins între M-ții Bârgăului (la NV), Depr. Dornelor (la N), M-ții Bistriței (la E), cursul superior al Mureșului (la S) și Dealurile Bistriței (la V). Alt. max.: 2 100 m (vf. Pietrosu). Este format dintr-o cupolă centrală, alcătuită din curgeri de lavă solidificată, din care se detașează câteva vârfuri conice (Pietrosu, 2 100 m; Iezerul Călimanului, 2 031 m; Rățițiș, 2 021 m) și un larg platou vulcanic, constituit predominant din piroclastite, cu numeroase culmi netede înclinate spre V și S, separate de văi adânci, dominate de mai multe vârfuri conice proeminente (Poiana Tomii, Scaunu, Mogoșu ș.a.), reprezentând intruziuni de lavă solidificată. Masivul **C.** prezintă, în zona sa înaltă, trăsături tipic alpine, unde se evidențiază câteva circuri glaciare sub vf. Pietrosu, Rățițiș, Bistricior și numeroase pășuni alpine. La poalele nordice ale masivului apar numeroase izv. cu ape minerale carbogazoase (în zona com. Șaru Dornei), ca rezultat al activității postvulcanice. Masivul **C.** conține importante zăcăminte de sulf nativ. Rezervații naturale cu relief carstic dezvoltat pe roci vulcanice (peștera Izvoru Tăușoarelor), numeroase specii floristice rare și monumente ale naturii (zâmbrul/*Pinus cembra*, tisa/*Taxus baccata*, smirdarul sau bujorul de munte/*Rhododendron kotschyi*, floarea-de-colți/*Leontopodium alpinum*, sângele-voinicului/*Nigritella nigra* etc.) și elemente faunistice ocrotite (cocoșul de mesteacăn/*Lyrurus tetrix*, cinteza alpină/*Montifrilla nivalis*, cocoșul de munte/*Tetrao urogalus*, râsul/*Lynx lynx*, jderul/*Martes martes*, ierunca/ *Tetrastes bonasia* etc.). Parc național (15 300 ha).

2. → Vidra (4).

CĂLIMĂNEȘTI 1. Oraș în jud. Vâlcea, situat în mica depresiune subcarpatică Jiblea, la 260 m alt., pe râul Olt, la 18 km N de Râmnicu Vâlcea; 8 738 loc. (1 ian. 2011): 4 235 de sex masc. și 4 503 fem. Supr.: 104,5 km^2, din care 7,6 km^2 în intravilan; densitatea: 1 150 loc./km^2. Stație de c.f. (Gara Jiblea, 1889). Hidrocentrală (38 MW), intrată în funcțiune în 1981. Expl. și prelucr. lemnului; mat. de constr.; produse alim. Stație de îmbuteliere a apelor minerale. **Istoric.** Prima atestare documentară a localit. datează din 18 mai 1388. În Poiana Bivolari, de pe terit. localit. componente Păușa, au fost descoperite urmele unei așezări civile romane *(canabae)*, cunoscută sub numele de *Arutela* sau (mai corect) *Alutela* (*Aluta* fiind denumirea romană a râului Olt) și ale unui castru roman (60 x 60 m), construit din piatră în anii 137–138, care făcea parte din linia de fortificații *limes Alutanus*. Aici s-au găsit arme, obiecte de vestimentație, ceramică și o inscripție votivă romane, care atestă construirea castrului în timpul domniei împăratului Hadrian. În 1890, localit. **C.** a fost declarată stațiune balneară, iar în 1927 a primit statut de oraș. Orașul **C.**, împreună cu localit. sa componentă **Căciulata,** formează stațiunea balneoclimatică de interes general, **Călimănești-Căciulata**, cu funcționare permanentă. Factorii naturali de cură sunt climatul de cruțare, lipsit de contraste termice, cu veri răcoroase (media termică a lunii iul. este c. 20°C) și ierni puțin friguroase (media termică în ian. este –1,5°C) și izv. cu ape minerale (descoperite în 1827) sulfuroase, clorurate, bromurate, sodice,

Călimăneşti (1). Pavilionul central

calcice, magneziene, cu concentraţii (mineralizare între 0,5 şi 11,4 g/l), compoziţii chimice şi temperaturi variate (41–49,5°C). În 1859, medicul francez Joseph Caillat, stabilit temporar în Ţara Românească (1854), a făcut o analiză amănunţită a apelor minerale de la **C.**, în urma căreia împăratul Napoleon III al Franţei a făcut (în 1869) o cură cu ape minerale trimise de la **C.** În 1893, probele de ape minerale de la **C.** au fost medaliate cu aur la Expoziţia internaţională de alimentaţie şi ape minerale de la Bruxelles. Primele stabilimente balneare au fost construite la **C.** în anul 1910, iar baza de tratament actuală cuprinde instalaţii moderne pentru băi, electroterapie, hidroterapie, kinetoterapie, instalaţii pentru aerosoli şi inhalaţii, săli de gimnastică, buvete pentru cură internă cu ape minerale etc. Staţiunea **Călimăneşti-Căciulata** este indicată pentru tratarea afecţiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită cronică necalculoasă sau calculoasă, hepatită cronică, pancreatită cronică, tulburări după operaţie pe ficat), ale tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, constipaţie cronică, colite cronice), ale celor renale şi ale căilor urinare (litiază renală, pielonefrită cronică, infecţii urinare), ale bolilor de nutriţie şi metabolice (diabet zaharat, stări după hiperuricemii, obezitate). În cură externă, apele minerale de aici sunt folosite pentru tratarea bolilor reumatismale, posttraumatice (stări după luxaţii, entorse şi fracturi), ginecologice (sindrom ovarian de menopauză) etc. La Căciulata funcţionează un sanatoriu profilat pe tratamentul copiilor care au sechele după hepatită epidemică şi un sanatoriu pentru bolnavii de silicoză, iar la **C.** o secţie clinică a Institutului de balneofizioterapie şi recuperare medicală din Bucureşti şi o bază de învăţământ a Catedrei de specialitate a Universităţii de Medicină şi Farmacie din Bucureşti. Oraşul **C.** are în subordine ad-tivă 5 localit. componente: Căciulata, Jiblea Nouă, Jiblea Veche, Păuşa, Seaca. **Monumente:** schitul Ostrov (de maici), situat pe o insulă din mijlocul râului Olt, cu biserica „Naşterea Maicii Domnului", zidită în anii 1518–1522 din iniţiativa şi pe cheltuiala domnului Neagoe Basarab şi a soţiei sale, Despina, pe locul unei vechi biserici din lemn care data de la începutul sec. 14 şi atestată documentar într-un hrisov din 26 apr. 1500. Biserica, sfinţită la 30 iul. 1522, păstrează picturi murale interioare executate în perioada 1752–1760, iar iconostasul, din lemn de tei aurit, şi icoanele împărăteşti sunt originare. Printre picturile murale se remarcă un frumos tablou votiv care îi înfăţişează pe domnul Neagoe Basarab, pe soţia sa, Despina, şi pe fiii lor, Teodosie şi Ruxandra. Picturile murale au fost restaurate în 1987–1988 de pictorul Viorel Grimalschi. Biserica, de mici dimensiuni, are o singură turlă, de formă octogonală, cu colonete verticale tipic bizantine, cu arcaturi concentrice în jurul ferestrelor şi un pridvor deschis susţinut de stâlpi din lemn. În biserică există o veche icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni, restaurată în 1791 de Ioan Zugravul. Acest schit este primul aşezământ monahal din Ţara Românească întemeiat pentru măicuţe. La acest schit s-au călugărit doamna Despina (după moartea domnului Neagoe Basarab la 15 sept. 1521), cu numele Platonida, şi mama voievodului Mihai Viteazul, cu numele Teofana. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, schitul Ostrov a fost preluat de mănăstirea Cozia, biserica acestuia funcţionând ca biserică de mir până la 5 iul. 1989 când a fost reînfiinţat ca schit de călugări, iar în 1997 a redevenit schit de maici. În anii '70 ai sec. 20, din cauza amenajării hidrotehnice a râului Olt (în această zonă au fost construite lacul de acumulare şi hidrocentrala Călimăneşti), insula (ostrovul) a fost înălţată antropic deasupra luciului apei cu 6 m şi o dată cu ea a fost ridicată şi biserica, iar chiliile şi clădirile anexe reconstruite. Biserica schitului Ostrov a fost supusă unor restaurări în anii 1940, 1956–1957 şi 1962–1963. Pe această insulă a fost amenajat un parc cu c. 50 de specii de arbori şi arbuşti; biserica „Sfinţii Voievozi" (1711–1715, cu pridvor adăugat în 1857); Pavilionul central, construit în 1891–1896 după planurile arhitectului G. Mandrea; casa „Miscurici" (1850–1860); casa „Dobrin" (1880). În localit. componentă Păuşa se află ruinele unui castru roman, schitul Turnu (de călugări), devenit mănăstire în 1988, cu biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" – ctitorie din 1676 a egumenului Varlaam (reparată şi zugrăvită în 1846, distrusă de un incendiu în febr. 1932 a fost refăcută în 1933 şi pictată în 1935–1936 de pictorul Dumitru Belizarie), biserica „Sfântul Nicolae" (1778, cu picturi originare), biserica „Schimbarea la Faţă" (1897–1901), cu clădiri anexe şi clopotniţă din 1932–1933 şi două chilii rupestre (sec. 17). La 5 km N de oraşul **C.**, pe malul dr. al Oltului, se află mănăstirea Cozia (de călugări), cunoscută mult timp sub denumirea de „Nucet" (nume atribuit, se pare, după numeroasele plantaţii de nuci care existau în trecut în această zonă), cu biserica „Sfânta Treime", ctitorie din 1386–1388 a domnului Mircea cel Bătrân, sfinţită la 18 mai 1388. Biserica păstrează în pronaos fragmente din pictura originară, executată (în 1390–1391) în stilul picturii monastice paleologe. Biserica a fost restaurată în 1517 din iniţiativa domnului Neagoe Basarab şi întregită ulterior (1704–1707)

declarată monument istoric în 2010;

cu un pridvor construit prin grija lui Constantin Brâncoveanu. Picturile murale interioare au fost refăcute total în 1710 de meşterii Preda, Ianache, Sima, Mihail, Andrei, Constantin şi Gheorghe. În naos sunt pictate portretele lui Mircea cel Bătrân şi al fiului său Mihail. În biserică se află mormântul lui Mircea cel Bătrân. Ansamblul monastic mai cuprinde două paraclise: unul în partea de S, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construit în anii 1583–1584 prin strădania ieromonahului Amfilohie, cu picturi murale din sec. 18, refăcute în 1823 de zugravul Voicu din Piteşti, şi altul în partea de N, cu hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor", construit în 1710–1711, cu unele transformări din 1858 şi cu picturi originare. Tot în cadrul ansamblului monahal Cozia se află biserica bolniţei (12 m lungime şi 4 m lăţime), cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", zidită prin grija domnului Radu Paisie, în anii 1542–1543, cu picturi originare, situată de cealaltă parte a şoselei, vizavi de biserica „Sfânta Treime", precum şi cuhnia, chiliile (din 1388, cu unele transformări din perioada 1848–1853), fântâna mare (sec. 16), decorată cu reliefuri, şi două clopote datând din 1395 şi, respectiv, 1413. Ansamblul monahal, restaurat în anii 1927–1930 şi 1958–1962, are un preţios muzeu de artă religioasă cu o colecţie valoroasă de icoane. În pronaosul bisericii „Sfânta Treime" se află mormântul monahiei Teofana, mama lui Mihai Viteazul, moartă în 1605. În cerdacul unei chilii de la mănăstirea Cozia a scris Grigore Alexandrescu celebra poezie *Umbra lui Mircea la Cozia*. În arealul oraşului **C.** se află şi mănăstirea Stânişoara (de călugări), cu biserica „Sfântul Gheorghe" zidită în 1747 prin grija clucerului Gheorghe, pe locul unei vechi biserici din lemn care data din 1671. În 1788, mănăstirea a fost jefuită şi incendiată de turci, iar călugării omorâţi. Reînfiinţată în 1803–1807 de către monahii Sava şi Teodosie, veniţi de la o mănăstire de pe Muntele Athos, mănăstirea a fost mistuită de un incendiu în 1850. Biserica actuală, cu hramul „Sfântul Gheorghe", a fost zidită între 7 aug. 1904 şi 23 apr. 1909 prin strădania episcopului Gherasim Timuş. În localit. componentă Căciulata există ruinele fostului schit „Sfântul Ioan de sub Piatră" sau „Cozia Veche" (1670), iar în localit. Jiblea Veche se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, refăcută în 1857–1862).

2. → Mărăşeşti.

CĂLINEŞTI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 12 sate, situată în zona de contact a Piem. Cândeşti cu Câmpia Piteştiului, pe stg. văii Argeşului; 11 249 loc. (1 ian. 2011): 5 640 de sex masc. şi 5 609 fem. Staţie de c.f. Balastieră. Produse din răchită împletită. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Pomicultură (meri, pruni). Viticultură. Reşed. com. **C.** este satul *Vrăneşti*. Bisericile „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" a fostului schit Radu Negru (1787, cu picturi originare), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" a fostei mănăstiri Râncăciov (1498, refăcută în anii 1647–1648, rezidită în anii 1846–1853, restaurată în anii 1941–1944 şi reparată după anul 1998), cea cu dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Sfântul Gheorghe" (1733), „Sfinţii Voievozi" (1848), în satele Radu Negru, Râncăciov, Văleni-Podgoria şi Călineşti; bisericile din lemn cu hramurile duble „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru"-Drăghiceşti (sec. 18) şi „Sfântul Apostol Toma" şi „Sfinţii Voievozi" (1758–1759), în satele Călineşti şi Cârstieni.

2. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Maramureş, pe râul Coşeu: 3 207 loc. (1 ian. 2011): 1 596 de sex masc. şi 1 611 fem. Prelucr. lemnului. Pomicultură. Creşterea ovinelor. Prelucr. artizanală a lânii. În satul Călineşti, menţionat documentar, prima oară, în 1387, se află două biserici din lemn: una cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", datând dinainte de 1663, cu decor realizat din crestături în lemn şi cu picturi interioare executate, în 1754, de Alexandru Ponehalschi şi alta cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1758), cu picturi interioare din 1778 executate de Nicolae Cepschin, în stil popular. În satul Corneşti există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1800). Pădurea „Secătura" (534 ha) cu bogat fond cinegetic.

3. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea; 3 430 loc. (1 ian. 2011): 1 719 de sex masc. şi 1 711 fem. Producţie de mobilă. Culturi de cereale, plante tehnice

Călimăneşti (1). Biserica „Naşterea Maicii Domnului" a schitului Ostrov

Călineşti (1). Biserica fostei mănăstiri Râncăciov

şi de nutreţ, floarea-soarelui etc. Creşterea bovinelor. În satul Călineşti se află un conac de la sf. sec. 19, azi sediul unui dispensar.

4. → Călinești-Oaș.

CĂLINEȘTI-OAȘ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în V Depr. Oaş, la poalele M-ților Oaş, pe râul Tur; 4 797 loc. (1 ian. 2011): 2 437 de sex masc. şi 2 360 fem. Până la 17 febr. 1968 s-a numit *Călineşti*. Morărit şi panificaţie. Vestigii neolitice (topor din piatră şlefuită) şi din epocile bronzului şi fierului. Satul Călineşti-Oaş este menţionat documentar, prima oară, în 1490. În arealul com., pe cursul mijlociu al râului Tur, s-a realizat lacul de acumulare *Călineşti* (364 ha; vol.: 7,4 mil. m^3), pe malurile căruia există amenajări pentru odihnă şi agrement.

CĂLMĂȚUI 1. Râu, afl. stg. al Dunării în amonte de com. Stăncuța, jud. Brăila; 145 km; supr. bazinului: 1 460 km^2. Considerat o veche albie a Buzăului. După unele scrieri din Antichitate, reiese că acum două milenii Buzăul curgea pe Valea Călmățuiului. Izv. din Glacisul Istriței, din SV municipiului Buzău şi străbate Bărăganul Ialomiței, de la V la E. Difluența Buzăului s-a produs în zona Bălții Plopu. De altfel, mai mulți afl. ai Călmățuiului (Ruşavățu, Negreasca ş.a.), se alimentează din pânzele conului de dejecție al Buzăului. Pe cursul inferior al Călmățuiului sunt mai multe cursuri părăsite, abandonate de Călmățui din cauza aluvionării.

2. Râu, afl. stg. al Dunării; 134 km; supr. bazinului: 1 379 km^2. Izv. din Câmpia Boian, din arealul com. Schitu (jud. Olt). Are curs meandrat, intermitent, secând în perioadele secetoase. Spre vărsare, după ce intersectează pânzele de ape freatice şi după ce traversează lacul Suhaia, devine semipermanent până la confl. cu Dunărea.

CĂLMĂȚUIU, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmățui; 2 167 loc. (1 ian. 2011): 1 009 de sex masc. şi 1 158 fem. Viticultură; legumicultură. Culturi de cereale şi plante tehnice. Până la 1 ian. 1965 com. şi satul Călmățuiu s-au numit *Băseşti*. În satul Caravaneți se află ruinele schitului Caravaneți (sec. 17) şi conacul lui Gheorghe Niculescu (1900).

CĂLMĂȚUIU DE SUS, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmățui; 2 232 loc. (1 ian. 2011): 1 143 de sex masc. şi 1 089 fem. Viticultură. Culturi de cereale şi plante tehnice. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Călmățuiu de Sus s-au numit *Cârligați*, iar între 1 ian. 1965 şi 17 febr. 1968 s-au numit *Călmățuiul*. Biserica „Sfinții Voievozi" (1835), în satul Călmățuiu de Sus.

CĂLMĂȚUIUL → Călmățuiu de Sus.

CĂLȚUN 1. Lac glaciar situat pe versantul sudic al M-ților Făgăraş, la 2 175 m alt. Supr.: 0,8 ha; ad. max.: 11,8 m.

2. → Lespezi (1).

Lacul Călțun

CĂLUGĂRA 1. Mănăstirea ~ → Oravița (2).

2. → Măgura (4).

CĂLUGĂRENI 1. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, la confl. râului Călniştea cu Neajlovul; 6 181 loc. (1 ian. 2011): 3 032 de sex masc. şi 3 149 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Viticultură. Pod de beton peste râul Neajlov care păstrează pe parapeți patru medalioane cu chipul lui Mihai Viteazul, realizate de sculptorul Constantin Baraschi. În arealul com. **C.**, la 13 aug. 1595, oastea Țării Româneşti, comandată de Mihai Viteazul, a repurtat o strălucită victorie asupra oastei otomane comandată de marele vizir Sinan Paşa, cu toate că aceasta din urmă beneficia de superioritate numerică. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Călugăreni se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1886), conacul „Varthiadi" (sec. 19) şi un monument (o cruce înaltă din piatră). Monumentul, închinat strălucitei victorii obținute de Mihai Viteazul, a fost ridicat, mai întâi, în 1683 de către Şerban Cantacuzino; în 1913, sculptorul Oscar Späthe a realizat un nou monument, care a fost distrus de cutremurul din 4 mart. 1977. În locul monumentului distrus de cutremur a fost ridicat unul nou (în 1993), copie fidelă a celui inițial. Fragmentele monumentului vechi sunt expuse în muzeul local din **C.** Tot în acest loc, alături de crucea-monument, a fost amplasată statuia lui Mihai Viteazul – operă a sculptorului Anton Panaghia, dezvelită la 13 aug. 1995, cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la vestita bătălie câştigată de domnul Țării Româneşti. În satul Hulubeşti se află bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (sec. 19) şi „Sfinții Voievozi" (1840–1842). În arealul com. **C.**, pe malul dr. al Neajlovului, se află pădurea Fântânele (152,5 ha) alcătuită predominant din tei (*Tilia tomentosa*), în amestec cu gârniță (*Quercus frainetto*), cer (*Quercus cerris*) ş.a., care este parte componentă a rezervației Comana (→ Comana **4.**).

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Teleajenului; 1 304 loc. (1 ian. 2011): 656 de sex masc. şi 648 fem. Prelucr. răchitei (coşuri, mese,

scaune, şezlonguri). Pomicultură; viticultură. Biserica „Buna Vestire" (1748), în satul Valea Scheilor.

CĂLUGĂRI → Cărpinet.

CĂLUI, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe dr. râului Olteţ; 1 835 loc. (1 ian. 2011): 924 de sex masc. şi 911 fem. Produse împletite din papură şi răchită. În satul Călui se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări) întemeiată în anii 1516–1521, în timpul domniei lui Neagoe Basarab, de către banul Vlad şi fraţii săi, Dumitru şi Balica. Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii Călui a fost refăcută de boierii Craioveşti, terminată definitiv şi înfrumuseţată între 20 apr. şi 8 iun. 1588 de fraţii Buzeşti (atunci au fost construite şi chiliile). Biserica „Sfântul Nicolae", de dimensiuni mici (15 m lungime şi 6 m lăţime), este un monument reprezentativ al arhitecturii bisericeşti din Muntenia secolului 16, care se impune prin proporţiile grandioase ale unicei turle şi prin bogata decoraţie a faţadelor (parament de cărămidă şi tencuială, cu un puternic brâu median, având registrul inferior împărţit în panouri dreptunghiulare prevăzute din loc în loc cu ferestre înguste, tot dreptunghiulare, iar registrul superior cu arcaturi duble. În interior, biserica păstrează un ansamblu de picturi murale executate de meşterul zugrav Mina în anii 1593–1594 şi spălate în 1908, între care se remarcă tabloul votiv care îi înfăţişează pe fraţii Radu, Preda şi Stroe Buzescu şi un alt tablou votiv cu domnii Mihai Viteazul şi Petru Cercel. În pronaos se află mormântul lui Preda Buzescu (mort în 1608), mare ban al Craiovei, şi Radu Buzescu (decedat în 1610), mare clucer. Masivul turn-clopotniţă datează din sec. 17 având la bază o arcadă uriaşă în care este montată poarta de intrare în incinta mănăstirii. Zidul de incintă, care înconjură mănăstirea, este construit din cărămidă fiind gros şi înalt de c. 3 m. Biserica a fost supusă unor renovări şi restaurări în anii 1650, 1828, 1834 şi 1932–1937. Com. Călui a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Călui şi Gura Călui din com. Oboga, jud. Olt.

Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii Călui

CĂMĂRAŞU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Fizeşului, în zona de izv. a râului Fizeş; 2 740 loc. (1 ian. 2011): 1 401 de sex masc. şi 1 339 fem. Expl. de gaze naturale. Producţie de cărămidă. În satul Cămăraşu, menţionat documentar, prima oară, în 1325, se află o biserică reformată (1753) şi conacul „Kemény" (sec. 18), declarate monumente istorice.

CĂMĂRZANA, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în NV Depr. Oaş, la poalele M-ţilor Oaş; 2 454 loc. (1 ian. 2011): 1 265 de sex masc. şi 1 189 fem. Expl. de cinabru (asociat cu galenă, blendă, pirită) şi de lignit. Producţie de ţuică de prune. Pomicultură (pruni, meri, peri). Prelucr. artistică a lemnului. Satul Cămărzana este menţionat documentar, prima oară, în 1387. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1910–1912), reparată în 1959 şi repictată în 1990. Tei multisecular.

CĂMIN, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Ierului, pe râul Crasna; 1 360 loc. (1 ian. 2011): 647 de sex masc. şi 713 fem. Satul Cămin este atestat documentar în 1335. Com. **C.** a fost înfiinţată la 3 oct. 2002 prin desprinderea satului Cămin din com. Căpleni, jud. Satu Mare.

CĂMINĂREŞTI → Ţigănaşi.

CĂNEŞTI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, pe râul Sărăţel, în mica Depr. Chiliile-Cănești, la poalele Dealurilor Dâlma şi Bocu; 895 loc. (1 ian. 2011): 460 de sex masc. şi 435 fem. Pomicultură (meri, pruni, nuci). Com. a fost întemeiată în 1884.

CĂPĂŢÂNII, Munţii ~, culme muntoasă în partea central-sudică a Carpaţilor Meridionali, cu orientare E–V, extinsă pe o lungime de 37 km, situată între valea Lotrului, la N, Subcarpaţii Meridionali, la S, valea Olteţului, la V şi valea Oltului, la E. Alt. max.: 2 130 m (vf. Nedeia). Constituită din şisturi cristaline şi gnaisuri, în partea de N, şi din calcare jurasice, în S, acestea din urmă dând un relief specific de doline, lapiezuri, pereţi abrupţi, hornuri, poduri suspendate (Casa de Piatră), chei (cheile Bistriţei vâlcene, Luncavăţului ş.a.). Relieful dezvoltat pe şisturile cristaline se remarcă prin prezenţa celor trei supr. de nivelare carpatice (Borăscu, 1 800–2 000 m, Râul Şes, 1 300–1 700 m şi Gornoviţa, 900–1 000 m alt.).

CĂPÂLNA 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Crişurilor cu Dealurile Vestice, pe râul Crişu Negru; 1 741 loc. (1 ian. 2011): 844 de sex masc. şi 897 fem. Haltă de c.f. Microhidrocentrală (în satul Ginta). Prelucr. lemnului. În satul Căpâlna, menţionat documentar, prima oară, în 1552, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1724, pictată în 1883), inclusă pe lista patrimoniului mondial UNESCO în dec. 1999; biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1769), în satul Săldăbagiu Mic.

2. → Gâlgău.

3. Fetele de la ~ → Jidvei.

CĂPÂLNIŢA, com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată la poalele vestice ale M-ţilor Harghita, pe cursul superior al râului Homorodu Mic; 2 043 loc. (1 ian. 2011): 1 054 de sex masc. şi 989 fem. Prelucr. artistică a lemnului. Creşterea bovinelor, ovinelor şi cabalinelor. Culturi de cartofi şi plante furajere. Satul Căpâlniţa este menţionat documentar, prima oară, în 1567. Biserică romano-catolică (1791).

CĂPLENI, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Ierului, pe râul Crasna; 3 125 loc. (1 ian. 2011): 1 499 de sex masc. şi 1 626 fem. Morărit şi panificaţie. În satul Căpleni, menţionat documentar, prima oară, în 1300, se află biserica romano-catolică „Sfântul Anton" (1711– 1714). Până la 3 oct. 2002, com. **C.** a avut în componenţă satul Cămin, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

CĂPRENI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 8 sate, situată în Dealurile Amaradiei,

pe râul Amaradia; 2 126 loc. (1 ian. 2011): 1 060 de sex masc. şi 1 066 fem. Expl. de gaze naturale; prelucr. lemnului; mat. de constr. (bolţari). Morărit şi panificaţie. Heleşteu. Fermă de creştere a bovinelor. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1829–1830), în satul Cornetu.

CĂPUŞU MARE, com. în jud. Cluj, alcătuită din 9 sate, situată la poalele NE ale M-ţilor Gilău, pe râul Căpuş; 3 340 loc. (1 ian. 2011): 1 649 de sex masc. şi 1 691 fem. Expl. de min. de fier (în satul Căpuşu Mic). Bisericile din lemn cu hramurile „Sfânta Treime" (sec. 17, pictată în 1801–1818 de Dimitrie Ispas din Gilău), „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, adusă în 1936 de la Mănăşturul Românesc), „Sfântul Gheorghe" (sec. 18), „Pogorârea Duhului Sfânt" (1764, pictată în 1802), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită din bârne de stejar în 1730 şi pictată la interior în 1808 de către meşterii Dimitrie Ispas din Gilău, Ştefan şi Ioan, şi „Sfinţii Trei Ierarhi" (sec. 17, pictată în 1806), în satele Agârbiciu, Bălceşti, Dângău Mare, Dângău Mic, Păniceni şi Straja; în satul Căpuşu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1282, se află o biserică din sec. 13, cu unele modificări din sec. 18; biserici reformate în satele Căpuşu Mic (sec. 18, cu tavan casetat din 1743) şi Dumbrava (sec. 18, cu tavan casetat din 1752).

CĂRAN → Caransebeş.

CĂRAND, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în N Depr. Zarand, la poalele M-ţilor Codru-Moma; 1 171 loc. (1 ian. 2011): 581 de sex masc. şi 590 fem. Carieră de piatră. Pădurea Sic (17,8 ha), declarată rezervaţie naturală. Satul Cărand este menţionat documentar, prima oară, în 1429.

CĂRĂTNĂU, vârf în culmea deluroasă Blăjani din Subcarpaţii Vrancei, reprezentând alt. max. a Dealului Blăjani (633 m).

CĂRBUNARI 1. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată la poalele NE ale M-ţilor Locva; 1 040 loc. (1 ian. 2011): 518 de sex masc. şi 522 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Zonă turistică (Platoul carstic Cărbunari). Satul Cărbunari este menţionat documentar, prima oară, în 1785.

2. Sat în com. Dumbrăviţa, jud. Maramureş, atestat documentar în 1424, situat în Depr. Copalnic, la 230 m alt., la 11 km SE de Baia Mare, staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local. Factorii naturali de cură sunt climatul de coline, sedativ-indiferent şi izv. cu ape minerale sulfuroase, bicarbonatate, clorurate, sodice, hipertonice, indicate în tratarea unor deficienţe ale aparatului locomotor (hiperlaxitate capsulo-ligamentară, instabilitate musculo-articulară) şi a unor afecţiuni în stadiu incipient sau compensate prin tratament medicamentos (artroze cu diverse localizări, în stadiu incipient, fără complicaţii). Întreprindere particulară de prelucr. a marmurei.

CĂRBUNEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpaţii de Curbură, pe cursul superior al râului Lopatna; 1 827 loc. (1 ian. 2011): 918 de sex masc. şi 909 fem. Expl. de petrol. Centru pomicol. Apicultură. Biserică (1725).

CĂRPINET, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în extremitatea de SE a Depr. Beiuş, la poalele M-ţilor Bihor şi Codru-Moma, pe cursul superior al Crişului Negru; 1 978 loc. (1 ian. 2011): 957 de sex masc. şi 1 021 fem. Expl. de calcare compacte. Producţie de var; prelucr. lemnului; produse din nuiele. Centru de ceramică roşie şi albă (în satul Leheceni) şi de cojocărit. Creşterea ovinelor. În satul Călugări (fost Ponoarele) se află un izbuc, declarat monument al naturii, şi o mănăstire de călugări (mănăstirea Izbuc). Aşezământul monahal a fost construit în anii 1928–1930 din iniţiativa arhimandritului Atanasie Popescu. Biserica din lemn a mănăstirii, cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Izvorul Tămăduirii", construită în anul 1696, a fost adusă aici în 1954 de la Beiuş şi instalată pe un soclu din piatră. Picturile de pe pereţii interiori au fost executate în 1969–1972. În 1947, mănăstirea a fost jefuită de răufăcători şi întreaga obşte omorâtă (un singur monah a fugit care, ulterior, a trăit şi a slujit tot aici). Viaţa monahală s-a reluat normal în 1954. Casa olarului (sec. 18), în satul Leheceni. Satul Cărpinet este menţionat documentar, prima oară, în 1588. În arealul com. **C.**, la marginea satului Izbuc, se află *Peştera Câmpenească*, declarată monument al naturii.

Cărpinet. Biserica mănăstirii Izbuc, cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" şi „Izvorul Tămăduirii"

CĂRPINIŞ 1. Com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului; 5 200 loc. (1 ian. 2011): 2 524 de sex masc. şi 2 676 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de argilă. Producţie de cărămidă şi ţiglă. Topitorie de cânepă. Morărit. Complex avicol. Culturi de cereale şi plante tehnice. Satul Cărpiniş este menţionat documentar, prima oară, în 1387. Până la 7 mai 2004, com. **C.** a avut în componenţă satul Iecea Mare, care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor.

2. Vârf în M-ţii Bodoc, constituind alt. max. a acestora (1 241 m).

CĂSCIOARELE, com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnasului; 1 869 loc. (1 ian. 2011): 914 de sex masc. şi 955 fem. Culturi de cereale şi plante tehnice; viticultură. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii neolitice, aparţinând culturii materiale Gumelniţa (milen. 2 î.Hr.), cu un inventar bogat (ceramică cu decor geometric, figurine feminine cu decor geometric incizat, statuete zoomorfe etc.), din Epoca bronzului, din a doua Epocă a fierului (sec. 4–3 î.Hr.) şi din sec. 6 (ceramică fină, cenuşie, vase romane, fibule din bronz şi argint, catarame din fier, mărgele din sticlă etc.). Două biserici cu hramul „Sfântul

Nicolae", una din 1847 şi alta din 1855, în satul Căscioarele.

CĂŞEIU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 10 sate, situată la poalele sudice ale Dealului Chiuieşti (Dealurile Ciceului), în zona de confl. a râului Sălătruc cu Someşul; 4 946 loc. (1 ian. 2011): 2 461 de sex masc. şi 2 485 fem. Haltă de c.f. Pomicultură. Pe terit. com. s-au descoperit urmele unui mare castru roman (declarat monument istoric în anul 2004), iniţial din pământ, apoi refăcut din piatră (165 x 165 m) în vremea împăratului Hadrian (sec. 3), cunoscut sub numele *Samum*, în care şi-a avut sediul garnizoana *cohors I Britannica milliaria civium Romanorum equitata*, cu rol defensiv la graniţa de N a Daciei. Aici s-au găsit o inscripţie cu numele Iuliei Domna, o diplomă militară din anul 120, o stelă funerară a lui Iulius Crescens ş.a. În jurul castrului exista o aşezare civilă în stadiul de *vicus* (sat; aşezare rurală). Satul Căşeiu este menţionat documentar, prima oară, în 1261. Castelul „Haller" (1721–1771), aflat astăzi în ruină, şi biserică romano-catolică (1540), în satul Coplean; biserici din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18) şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 18), în satele Gârbău Dejului şi Leurda.

CĂŞIEL-STRÂMBU, Mănăstirea ~ → Chiuieşti.

CĂTEASCA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Piteştiului, pe dr. râului Argeş, pe autostrada Bucureşti–Piteşti; 3 911 loc. (1 ian. 2011): 1 947 de sex masc. şi 1 964 fem. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice, legume etc. Construirea ambarcaţiunilor sportive şi de agrement; confecţionarea articolelor de ambalaj din material plastic şi a articolelor de lenjerie de corp; distilerie de alcool; produse lactate şi de panificaţie. Satul Cătească apare menţionat documentar la 26 sept. 1594. Până în anul 1800, satul Gruiu s-a numit Cacaleţii de Rovine, între 1800 şi 1906 a purtat numele Cacaleţii de Jos, iar din 1906 denumirea actuală.

CĂTINA 1. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, pe râul Bâsca Chiojdului, la poalele Dealului Cornăţelu; 2 460 loc. (1 ian. 2011): 1 268 de sex masc. şi 1 192 fem. Expl. şi prelucr. lemnului; fabrică de var; distilărie de alcool (ţuică de prune); împletituri din răchită. Moară de apă (din anul 1900). Apicultură. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Centru de confecţionare a instrumentelor muzicale populare şi de ciopliturii în piatră. Satul Cătina este atestat documentar în 1528. Biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (c. 1600), în satul Valea Cătinei şi biserică ortodoxă (sec. 20), în satul Cătina. Casa „Popescu" (1896).

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Fizeşului, pe cursul superior al Fizeşului; 1 959 loc. (1 ian. 2011): 995 de sex masc. şi 964 fem. Pe râul Fizeş a fost creat lacul de acumulare Cătina (82 ha), în scop piscicol. În satul Feldioara au fost descoperite vestigii neolitice (topoare din piatră, ace din os, vase ceramice), din Epoca bronzului (vase ceramice), din perioada dacică şi din cea romană (monede din anii 117–138). În satul Cătina, menţionat documentar, prima oară, în 1327, se află o biserică romano-catolică (1806), iar în satul Feldioara o biserică din sec. 15–16.

CĂTUNELE, com. în jud. Gorj, alcătuită din 6 sate, situată în Dealurile Jiului, pe dr. râului Motru; 2 642 loc. (1 ian. 2011): 1 345 de sex masc. şi 1 297 fem. Expl. de lignit (în satul Lupoaia). Pe terit. com. au fost descoperite urmele unui castru roman şi ale unei aşezări civile romane (sec. 2–3) în care s-au găsit figurine din bronz şi o mână a unei statui din bronz. În satul Lupoaia, atestat documentar în 1558, se află biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1776), cu picturi murale interioare din 1816, în satul Cătunele există biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1827, reparată în 1901 şi 1938), iar în satele Dealu Viilor, Steic şi Valea Mânăstirii sunt bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Trei Ierarhi" (sec. 19), „Adormirea Maicii Domnului" (1893) şi cu dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru" (1821).

CĂŢĂLUŞA → Meseşenii de Jos.

CĂŢELEŞTI → Târgu Bujor.

CĂUAŞ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Checheţ; 2 445 loc. (1 ian. 2011): 1 216 de sex masc. şi 1 229 fem. Prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Satul Căuaş este menţionat documentar, prima oară, în 1215. Biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1800), în satul Hotoan.

CĂZĂNEŞTI 1. Lac antropic situat în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Durduc, la graniţa dintre jud. Iaşi şi Vaslui. Supr.: 180 ha; vol.: 5,9 mil. m^3.

2. Oraş în jud. Ialomiţa, situat în Câmpia Bărăganului, pe stg. văii Ialomiţa; 3 488 loc. (1 ian. 2011): 1 729 de sex masc. şi 1 759 fem. Supr.: 55 km^2, din care 1,5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 325 loc./km^2. Staţie de c.f. Producţie de nutreţuri combinate. Ferme de creştere a porcilor şi a păsărilor. Culturi de cereale, plante tehnice, legume etc. Oraşul Căzăneşti este atestat documentar, ca sat, în 1579. Pe terit. oraşului au fost descoperiţi numeroşi tumuli cu morminte sarmatice (sec. 2–3) şi vestigiile unei aşezări geto-dacice. Declarat oraş la 29 apr. 2004. Biserica „Sfântul Nicolae" (1858–1864).

3. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 12 sate, situată în Piem. Coşuştei, pe râul Coşuştea; 2 388 loc. (1 ian. 2011): 1 204 de sex masc. şi 1 184 fem. Expl. de balast. Creşterea bovinelor. Bisericile de zid cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1813) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1836), în satele Govodarva şi Poiana; bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Toma" (1740) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1800, refăcută în 1931), în satul Căzăneşti, şi „Sfinţii Voievozi" (1750, refăcută în 1890) şi „Sfântul Nicolae" (1764), în satele Ilovu şi Valea Coşuştei.

CÂINELUI → Râu Câinelui.

CÂINENI 1. Liman fluvial în Câmpia Brăilei, pe stg. râului Buzău, cu apă minerală clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, calcică şi nămol sapropelic, pe malul căruia se află staţiunea balneoclimaterică Câineni-Băi (→Vişani). Supr.: 56 ha.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în N Depr. Loviştea, la poalele de SV ale M-ţilor Făgăraş şi cele de SE ale M-ţilor Lotru, pe cursul mijlociu al Oltului, în zona defileului Turnu Roşu–Cozia; 2 536 loc. (1 ian. 2011): 1 267 de sex masc. şi 1 269 fem. Reşed. com. este satul Câinenii Mici. Staţie de c.f. Balastiere (în satele Robeşti şi Râu Vadului). Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură (nuci, meri). Satul Câinenii Mici este menţionat documentar, prima oară, în 1415, cu numele

de *Genune*. În raza com. **C.** se găsesc multe case ţărăneşti specifice zonei vâlcene, cu valoare arhitecturală, şi biserici reprezentative pentru faza de rusticizare a artei brâncoveneşti târzii (sf. sec. 17 şi începutul sec. 18), bogată în decoraţie sculptată şi pictată; biserica „Sfântul Nicolae" din satul Câinenii Mari, construită în 1733–1769 de Nicola Petru, păstrează valoroase picturi murale în interior (din 1774) şi pe faţade (din 1846) şi este trecută pe lista Patrimoniului cultural mondial UNESCO; în satul Câinenii Mici se află bisericile „Sfântul Nicolae" (începutul sec. 19, cu refaceri din 1822–1828 şi pictată în 1862) şi „Sfinţii Voievozi" (1807, cu picturi murale în interior din 1858); în satele Grebleşti şi Robeşti se află bisericile „Cuvioasa Parascheva" (1793– 1797, pictată în 1891) şi respectiv „Sfinţii Voievozi" (1798). Han turistic (în satul Râu Vadului).

CÂLCESCU → Gâlcescu.

CÂLNIC 1. Com. în jud. Alba, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Secaşelor, în zona de confl. a pârâului Câlnic cu Secaş; 1 771 loc. (1 ian. 2011): 864 de sex masc. şi 907 fem. Viticultură. Pe terit. com. s-au descoperit urmele unei aşezări neolitice în care s-a găsit ceramică pictată (bi- şi tricromă), cu motive geometrice, specifică culturii materiale Petreşti (milen. 3 î.Hr.) şi ceramică de tip Coţofeni, datând din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.). În satul Câlnic, menţionat documentar, prima oară, în 1267, se află una dintre cele mai vechi cetăţi din Transilvania, construită în jurul anului 1200 şi menţionată documentar în 1267 ca aparţinând conţilor Kelling. Ea cuprinde o incintă de plan oval, dominată de un puternic donjon (turn) central, paralelipipedic, înalt de 20 m, compus din parter şi trei etaje pentru locuinţe, numit Turnul Siegfried, menţionat în documentele anilor 1270–1272, o capelă şi două turnuri de pază. În anul 1430, sasul Johann Geréb din Vingrad a vândut cetatea obştei săteşti care a amenajat-o ulterior (sec. 15–16) ca cetate ţărănească, sistemul de apărare fiind completat cu o centură exterioară de ziduri, întărită cu o barbacană şi un turn-bastion. În urma lucrărilor de restaurare (1961–1964), cetatea a fost declarată monument de arhitectură, iar în dec. 1999 fost inclusă pe lista Patrimoniului cultural mondial UNESCO. Din anul 2003, în interiorul cetăţii funcţionează un centru cultural-ştiinţific internaţional. În apropiere de cetate se află fosta casă parohială zidită în sec. 16 şi extinsă în 1779. Până la 7 apr. 2004, com. **C.** a avut în componenţă satul Cut, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 9 sate, situată în SV Depr. Târgu Jiu–Cărbuneşti, la poalele sudice ale Dealului Sporeşti, pe râul Tismana; 2 181 loc. (1 ian. 2011): 1 100 de sex masc. şi 1 081 fem. Produse textile (ţesături); centru de olărit. Recoltarea şi prelucr. fructelor de pădure. În satul Pieptani se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Vasile" (1810 sau 1815, cu pridvor adăugat şi cu picturi interioare din 1881).

CÂLNIŞTEA, râu, afl. dr. al Neajlovului la Călugăreni; 102 km; supr. bazinului: 1 846 km². Izv. din Câmpia Găvanu-Burdea, de pe raza com. Talpa (jud. Teleorman), de la 107 m alt. Are o pantă redusă de scurgere (0,5 m/km) şi un curs puternic meandrat. Alimentează numeroase lacuri de vale. Folosit pentru irigaţii. Afl. pr.: Glavacioc, Valea Albă, Valea Porumbenilor, Ismar.

CÂMPANI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în SE Depr. Beiuş, la poalele de V ale M-ţilor Bihor, pe râurile Crişu Băiţa şi Sighiştel; 2 526 loc. (1 ian. 2011): 1 259 de sex masc. şi 1 267 fem. Satul Câmpani este menţionat documentar, prima oară, în 1492. Biserica din lemn „Sfântul Dimitrie" (1796, cu picturi din 1832 executate de Micula Mihail din Mociar), în satul Fânaţe. Rezervaţia naturală „Valea Sighiştelului" (412,6 ha).

CÂMPENEASCĂ, Peştera ~ → Peştera Câmpenească.

CÂMPENI 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, situată în partea centrală a M-ţilor Apuseni, între culmile prelungi, nu prea înalte (800– 1 200 m), ale M-ţilor Bihor, Trascău şi Muntele Mare, drenată de Arieş şi afl. săi. Supr.: c. 200 km². Relief de luncă, de terase şi de glacisuri

Câlnic (1). Planul cetăţii

Câlnic (1). Turnul principal (donjonul) al cetăţii

piemontane. Climă răcoroasă şi umedă, cu veri scurte, în care temp. medie a lunii iul. este de 12–16°C, şi ierni lungi, nu prea friguroase (temp. medie a lunii ian. –3°C). Precipitaţiile anuale însumează 800–1 200 mm. Zăcăminte auro-argentifere. Este o zonă de mare risipire a aşezărilor omeneşti, care se extind pe zeci de km, atât în zona depresionară, cât şi pe culmile domoale înconjurătoare (com. Avram Iancu cuprinde 33 de sate, Arieşeni 18 sate, Albac 16 sate etc.). Cunoscută şi sub numele de *Ţara Moţilor*.

2. Oraş în jud. Alba, situat în depresiunea omonimă, la 533–618 m alt., în zona de confl. a râurilor Bistra şi Cernişa cu Arieş, la 77 km NV de Alba Iulia; 7 603 loc. (1 ian. 2011): 3 806 de sex masc. şi 3 797 fem. Supr.: 86,8 km², din care 81,5 km² în intravilan; densitatea: 93 loc./km². Important centru al Ţării Moţilor. Staţie de c.f. pe linia de mocăniţă Câmpeni - Abrud. Nod rutier. Prelucr. lemnului (mobilă, cherestea, dogărie); conf. şi tricotaje; producţie de lacuri, vopsele şi de cerneluri tipografice, de articole de lenjerie de corp şi de produse alimentare (panificaţie, conservarea cărnii). Sală polivalentă de sport, inaugurată în martie 2011. Muzeul „Avram Iancu" (inaugurat la 30 mai 1989). **Istoric.** Menţionat documentar, prima oară, în 1565 şi apoi la 16 mart. 1589. La 24 mai 1782, la **C.** a avut loc o revoltă ţărănească (ţăranii din satele Câmpeni, Vidra, Bistra ş.a. au distrus butoaiele cu băutură ale arendaşilor cârciumăritului) care a constituit preludiul Răscoalei ţărăneşti din 1784–1785, condusă de Horea, Cloşca şi Crişan (în nov.-dec. ţăranii răsculaţi au ocupat localit. **C.**). În timpul Revoluţiei din 1848–1849 din Transilvania, la **C.** s-a aflat cartierul general al lui Avram Iancu. Declarat oraş la 1 ian. 1961. **Monumente:** statuia ecvestră a lui Avram Iancu, operă din 1924 a sculptorului Ion C. Dimitriu-Bârlad, dezvelită iniţial la Târgu Mureş şi mutată la Câmpeni în 1940; Bustul lui Avram Iancu, realizat în 1992 de Mihai Buculei; case vechi de c. 200 de ani.

CÂMPIA ARADULUI → Arad (1).

CÂMPIA BANATO-CRIŞANĂ → Câmpia de Vest.

CÂMPIA BARCĂULUI → Barcău (2).

CÂMPIA BĂRĂGANULUI → Bărăgan.

CÂMPIA BÂRZAVEI → Bârzava (2).

CÂMPIA BLAHNIŢEI → Blahniţa (2).

CÂMPIA BOIAN → Boian (1).

CÂMPIA BRĂILEI → Brăila (1).

CÂMPIA BURNASULUI → Burnas.

CÂMPIA BUZĂU-CĂLMĂŢUI → Buzău (5).

CÂMPIA CARAŞULUI → Caraş (2).

CÂMPIA CAREI → Carei (1).

CÂMPIA CERMEI → Cermei (1).

CÂMPIA COLINARĂ A TRANSILVANIEI, compartiment central-nordic al Pod. Transilvaniei, situat în partea central-nord-vestică a României, între culoarul Mureşului (la S), aliniamentul văilor Agriş (afl. al râului Luţu) şi Dipşa (la E), valea Someşului Mare (la N) şi cea a Someşului Mic (la NV şi V) şi Valea Florilor – până la culoarul Arieşului (la SV). Localnicii i-au atribuit acestei zone denumirea de câmpie datorită funcţionalităţii sale agricole străvechi, deşi nici relieful şi nici majoritatea celorlalte componente ale peisajului nu justifică încadrarea acestei unităţi în categoria câmpiilor propriu-zise. Litologia (roci în general liabile, reprezentate prin argile vinete, marne, marne nisipoase şi nisipuri cu unele intercalaţii de tufuri dacitice mai rezistente) şi structurile în cute diapire (brahianticlinale şi domuri) explică predominanţa reliefului deluros-colinar, mai înalt în N (550–630 m alt.) şi mai coborât în S (450–500 m), reprezentat prin dealuri cu pante domoale, uneori asimetrice, cu creste ce intersectează bolţi anticlinale, separate de văi largi şi meandrate, care au albii cu tendinţă de înmlăştinire. Alternanţa rocilor permeabile cu a celor impermeabile permite producerea unei eroziuni torenţiale active şi a unor alunecări mari de teren. Defrişată de timpuriu, Câmpia colinară a Transilvaniei a devenit o zonă agricolă importantă, în cadrul căreia se cultivă cereale, sfeclă de zahăr, floa-

Câmpeni (2). Statuia ecvestră a lui Avram Iancu

Câmpeni (2). Muzeul Avram Iancu

rea-soarelui, plante textile, legume etc. Pe versanții înclinați se mai păstrează petice de pajiști cu caracter xerofil: colilie (*Stipa tirsa*), ruscuță de primăvară (*Adonis vernalis*), păiuș stepic (*Festuca rupicola*), rogoz pitic (*Carex humilis*). Cuprinde trei subunități: *Câmpia Fizeșului*, *Câmpia Sărmașului* și *Câmpia Turzii*.

CÂMPIA COVURLUI → Covurlui (2).

CÂMPIA CRICOVULUI → Cricov.

CÂMPIA CRIȘURILOR → Criș (1).

CÂMPIA DESNĂȚUIULUI → Desnățui (1).

CÂMPIA DE VEST, câmpie fluvio-lacustră, situată în extremitatea vestică a României, între granița cu Ungaria și Serbia, la V, și Dealurile Vestice și zona montană a Carpaților Occidentali, la E, în care pătrunde prin mai multe „golfuri" (Câmpia Lugojului, Depr. Zarand, Depr. Beiuș ș.a.). Are lățimi cuprinse între 40 de km în partea de N și c. 120 km, în S și alt. între 90 și 170 de m. Acoperită în cea mai mare parte cu soluri cernoziomice, propice culturilor agricole. **C. de V.** cuprinde mai multe subunități: *Câmpia Someșului, Câmpia Carei, Câmpia Ierului, Câmpia Tășnadului, Câmpia Barcăului, Câmpia Miersigului, Câmpia Crișurilor, Câmpia Cermei, Câmpia Aradului, Câmpia Mureșului, Câmpia Vingăi, Câmpia Timișului, Câmpia Lugojului, Câmpia Bârzavei, Câmpia Carașului*. **C. de V.** mai este cunoscută și sub denumirea de *Câmpia Banato-Crișană*.

CÂMPIA FIZEȘULUI → Fizeș.

CÂMPIA GĂVANU-BURDEA → Găvanu-Burdea.

CÂMPIA GHERGHIȚEI → Gherghița (1).

CÂMPIA IERULUI → Ier (1).

CÂMPIA JIJIEI → Jijia (1).

CÂMPIA JOASĂ A SOMEȘULUI → Someș (2).

CÂMPIA LUGOJULUI → Lugoj (2).

CÂMPIA MIERSIGULUI, subunitate de câmpie înaltă în partea centrală a Câmpiei de Vest, cuprinsă între Crișu Repede, la N, Dealurile Oradei și Dealurile Hidișelului, la E, Crișu Negru, la S și canalul Crișurilor, la V. Alt.: 150–170 m.

CÂMPIA MOLDOVEI → Jijia (1).

CÂMPIA MUREȘULUI → Mureș (1).

CÂMPIA PITEȘTIULUI → Pitești (1).

CÂMPIA PLOIEȘTIULUI → Ploiești (1).

CÂMPIA RÂMNICULUI → Râmnic (1).

CÂMPIA ROMANAȚI → Romanați.

CÂMPIA ROMÂNĂ, cea mai mare unitate de câmpie a României, situată în S-SE țării, între Piem. Getic, Subcarpații Prahovei, Buzăului și Vrancei, la N, Pod. Moldovei, la NE, Dobrogea, la E și Dunăre, la S. Lungimea: c. 600 km; lățimea: între 10 km în V și 135–140 km în sectorul central (între Târgoviște și Zimnicea). Alt. medie: c. 100 m; alt. max. depășește 300 m la contactul cu Piem. Getic și cu Subcarpații, iar înălțimile cele mai mici apar în Câmpia Siretului inferior (8–15 m). S-a format prin acumularea depozitelor de pietrișuri, nisipuri, marne, argile, loessuri în zona de coborâre tectonică a unităților din fundament (la S de aliniamentul Slatina–Urziceni–Însurăței, la adâncime mare, 1 000–3 000 m, se află Platforma Moesică, iar la N de acesta este avanfosa carpatică). Aceste depozite au, în zona de maximă scufundare, grosimi de câteva mii de metri. La contactul cu dealurile, între râurile Vedea, Trotuș și Bârladul inferior, câmpia piemontană este înaltă (300–120 m) și înclinată. Între Argeș și Siretul inferior se află o zonă de luncă largă, de 10–30 km, fără terase, numită câmpie de divagare, de fapt o zonă de subsidență la marginea Subcarpaților, în cadrul căreia mișcările tectonice locale mai accentuate au dus la formarea unor puncte de adunare a apelor. O mare parte a **C. R.** este formată din terasele Dunării, în număr de 4–5 la V de Argeș și 2–3 la E. În afară de partea nordică, unde este o câmpie piemontană (câmpiile Piteștiului, Târgoviștei, Ploieștiului), în rest este o câmpie tabulară, slab fragmentată de văi, cu numeroase crovuri, lacuri sărate și dune de nisip. Este principala zonă agricolă a României, supranumită „grânarul țării", cu soluri fertile în care predomină cernoziomurile de diferite tipuri și solurile brun-roșcate. **C. R.** cuprinde următoarele subunități: *Câmpiile Blahniței, Desnățuiului, Romanați, Boian, Găvanu-Burdea, Burnas, Vlăsiei, Bărăganului, Brăilei, Siretului inferior, Covurlui, Tecuci, Râmnicului, Buzău-Călmățui, Sărata, Ploieștiului, Gherghiței, Titu, Cricovului, Târgoviștei* și *Piteștiului*.

CÂMPIA SĂRATEI → Sărata (1).

CÂMPIA SĂRMAȘULUI → Sărmaș (1).

CÂMPIA SIRETULUI INFERIOR, câmpie de subsidență, parte componentă a Câmpiei Române, situată în NE acesteia, în zona de vărsare a Siretului, spre care se adună într-o mare zonă de confl. râurile Buzău, Râmnic, Putna și Bârlad. Alt.: 8–15 m; lățime: 20–30 km. Este cea mai coborâtă treaptă a Câmpiei Române, pe cuprinsul ei aflându-se numeroase brațe și meandre părăsite, cursuri de apă secundare, gârle, bălți etc.

CÂMPIA SOMEȘULUI → Someș (2).

CÂMPIA TĂȘNADULUI → Tășnad (1).

CÂMPIA TECUCIULUI → Tecuci (1).

CÂMPIA TIMIȘULUI → Timiș (1).

CÂMPIA TITU → Titu (1).

CÂMPIA TÂRGOVIȘTEI → Târgoviște (1).

CÂMPIA TRANSILVANIEI → Câmpia colinară a Transilvaniei.

CÂMPIA TURZII 1. Subunitate a Câmpiei colinare a Transilvaniei, situată în partea de SV a acesteia, între Dealul Feleac (la N și NV), Colinele Ludușului (la NE), Culoarul Mureșului (la S și SE), Dealurile Aiudului (la SV) și M-ții Trascău (la V). Între aceste limite, **C. T.** se prezintă sub forma unei arii depresionare constituită din luncile și terasele râurilor Mureș și Arieș, dominată de Dealul Măhăcenilor care reprezintă o prelungire, spre N, a Dealurilor Aiudului. Culturi de cereale (grâu, porumb) și de legume (în luncile râurilor).

2. Municipiu în jud. Cluj, situat în NE câmpiei omonime, la 450 m alt., la poalele de S ale Colinelor Ludușului, pe dr. râului Arieș, la 30 km SE de municipiul Cluj-Napoca; 26 209 loc. (1 ian. 2011): 12 766 de sex masc. și 13 443 fem. Supr.: 23,8 km², din care 7 km² în intravilan; densitatea: 3 744 loc./km². Nod feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată în 1881) și rutier. La 1 dec. 2009 a fost inaugurat primul tronson al autostrăzii „Transilvania", în lungime de 42 km, între Câmpia Turzii și Gilău. Expl. de caolin, de pietriș și de nisip. Termocentrală. Ind. siderurgică (oțel, laminate ușoare, bare calibrate, sârme trase la rece/moi, tari, speciale/, cabluri). Produse metalice diverse. Construcții de mașini și utilaje agricole și pentru exploatări forestiere; producție de mobilier pentru birouri și magazine, de echipamente pentru comunicații, de

ș.a.), până în 2013).

articole din sticlă, de conf., tricotaje, postav, izolatori electrici, electrozi pentru sudură, oxigen, cărămidă şi ţiglă. Din 1993 se mai produc pesticide, fungicide, ierbicide şi insecticide. Fermă de creştere a bovinelor. Sere legumicole (21,5 ha). Centru pomicol. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice, din Epocile bronzului, fierului, dacică (sec. 3 î.Hr.–106 d.Hr.) şi din sec. 8–9 (urme de bordeie şi ale unei aşezări aparţinând populaţiei autohtone). Localit. s-a format la 25 sept. 1925 prin contopirea a două sate vechi (Ghiriş-Arieş şi Ghiriş-Sâncraiu, menţionate documentar, prima oară, în 1219 şi apoi în 1282), declarată oraş în 1950 şi municipiu la 12 nov. 1998. **Monumente:** biserică reformată (1679–1680), cu turn din 1946, reparat în 1946; catedrala „Învierea Domnului" construită în anii 1943-1951 după planurile arhitectului George Cristinel, cu picturi murale interioare originare, în stil neobizantin; bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1910, cu picturi murale din 1983) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1928-1930); biserica romano-catolică (1898); conacele „Păget" (sec. 19), „Betegh" (sec. 19) şi „Bethlen" (sec. 18).

CÂMPIA VINGĂI → Vinga (1).

CÂMPIA VLĂSIEI → Vlăsia (1).

CÂMPINA, municipiu în jud. Prahova, situat în zona Subcarpaţilor Prahovei, la 426 m alt., pe stg. Văii Prahova, la 33 km NV de Ploieşti; 36 572 loc. (1 ian. 2011): 17 080 de sex masc. şi 19 492 fem. Suprf.: 7,4 km^2; densitatea: 4 942 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 10 iun. 1879). Nod rutier. Termocentrală. Expl. şi pelucr. petrolului. Turnătorie de oţel şi fontă. Constr. şi reparaţii de utilaj petrolier, chimic şi minier, de angrenaje şi organe mecanice de transmisie, de reductoare, motoare generatoare şi transformatoare electrice; producţie de mobilă şi cherestea, tricotaje, ciorapi, de cărămidă. Institut de cercetări şi proiectări pentru foraj şi extracţie (1970). Muzeele memoriale închinate pictorului Nicolae Grigorescu (peste 100 exponate), amenajat într-o clădire construită în 1902–1904, restaurată la sfârşitul sec. 20, şi scriitorului B. P. Hasdeu (castel construit în anii 1893–1898, în care sunt expuse documente, fotografii, manuscrise care privesc viaţa marelui om de cultură şi a fiicei sale, poeta Iulia Hasdeu, decedată prematur, la vârsta de 19 ani). **Istoric:** Prima menţiune documentară a localit. datează din 8 ian. 1503. În 1593 apărea în documente ca punct de vamă pe drumul spre Transilvania, reiterat la 12 mart. 1674. Punctul vamal a funcţionat până în 1840, când a fost mutat la Breaza şi apoi la Predeal. La 22 sept. 1663 devine târg (consemnat ca atare de cronicarul Miron Costin în 1684), apoi târg liber (în 1783), iar în 1864 este ridicat la rangul de oraş. La 16 apr. 1861 a fost introdus iluminatul public cu felinare cu petrol lampant, iar în 1908 iluminatul electric public şi casnic. În 1890, la **C.** a fost instalată prima schelă petrolieră din ţară, iar în 1895 s-a construit rafinăria „Fabrica Nouă", pe atunci cea mai mare din Europa. La **C.** au avut loc puternice acţiuni greviste ale petroliştilor în oct. 1920 şi ian.-febr. 1933. Declarat municipiu la 24 nov. 1994. **Monumente:** biserica „Sfântul Nicolae" a fostului schit „Slobozia" construită în 1714, cu picturi murale la interior, refăcute în sec. 20; biserica de la han, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" a fostei mănăstiri Poiana, construită în jurul anului 1711 din iniţiativa spătarului Toma Cantacuzino, reconstruită din temelii în 1833 prin osârdia lui Calinic (starețul mănăstirii Cernica), declarată monument istoric; biserica „Sfinţii Voievozi" (1827); biserica „Sfânta Treime" (1828, reparată în 1887); biserica având dublu hram - „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Antonie cel Mare" (1992-1995, sfinţită în oct. 2001); casa parohială a fostei stăreţii a schitului „Slobozia" (1840); biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1906); Sinagoga (1905); Castelul „Iulia Hasdeu" (1893–1898).

CÂMPINEANCA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Râmnicului cu Dealul Deleanu (Subcarpaţii Vrancei), pe râul Milcov; 3 727 loc. (1 ian. 2011): 1 801 de sex masc. şi 1 926 fem. Producţie de mobilă. Viticultură. Până la 17 febr. 1968 satul şi com. **C.** s-au numit *Floreşti*. Bisericile „Sfântul Nicolae" (1819), „Sfinţii Voievozi" (1835), „Sfântul Dumitru" (1843) şi conacul „Dimachi-Arghiropol" (sec. 17–18), în satul Câmpineanca.

CÂMPULUNG 1. Depresiune subcarpatică, tectono-erozivă, situată între cursurile superioare ale râurilor Argeşel şi Bratia, dominată de Dealurile Mătău, la E, şi Ciocanu, la V, şi de prelungirile sudice ale M-ţilor Iezer-Păpuşa, la N, drenată de Râu Târgului. Supr.: c.

Câmpia Turzii (2). Vedere generală

Câmpina. Vedere generală

Câmpina. Castelul „Hasdeu”

Câmpulung (2). Biserica „Adormirea Maicii Domnului” a mănăstirii Negru Vodă

100 km^2. Relieful depresionar este reprezentat prin lunci, terase şi culmi deluroase, prelungi, cu aspect de muscele. Temp. medie anuală este de 8–9°C, iar precipitaţiile însumează 800–900 mm anual. Pomicultură (meri, peri, pruni etc.). Creşterea ovinelor şi bovinelor. Turism. Cunoscută şi sub denumirea de *Câmpulung-Muscel*.

2. Municipiu în jud. Argeş, situat în depresiunea omonimă, la 580–600 m alt., pe Râu Târgului, la 54 km N-NE de Piteşti; 35 901 loc. (1 ian. 2011): 17 176 de sex masc. şi 18 725 fem. Supr.: 11,7 km^2; densitatea: 3 068 loc./km^2. Staţie finală de c.f. (inaugurată la 1 iul. 1887). Constr. de autoturisme pentru teren („ARO”, din 1957şi până în 2005, când fabrica a intrat în faliment; azi în ruină). Producţie de fire şi fibre sintetice, de ciment, var, mobilă, cherestea şi încălţăminte; morărit şi panificaţie. Prelucr. pieilor de animale. Centru pomicol. Muzeu municipal (cu colecţii de istorie şi arheologie, de numismatică, de artă plastică şi de ştiinţele naturii; Muzeu de etnografie şi artă populară; casele memoriale „Tudor Muşatescu” şi „Mihai Tican-Rumano”. Institut de învăţământ superior cu o facultate şi 276 studenţi (în anul universitar 2007–2008). **Istoric.** În perimetrul municipiului au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului şi din perioada geto-dacică. Prima menţiune documentară datează din anul 1292, dar localit. are o vechime mult mai mare. La **C.** şi-a stabilit, în 1330, prima reşedinţă, Basarab I, domn al statului feudal Ţara Românească (1330–1352). În 1369, domnul Vladislav I (Vlaicu Vodă) a mutat capitala Ţării Româneşti de la **C.** la Curtea de Argeş. În vara anului 1737, oraşul a fost incendiat în timpul luptelor dintre turcii otomani şi austrieci. Situat pe unul dintre cele mai importante drumuri comerciale între Ţara Românească şi Transilvania (prin culoarul Rucăr-Bran şi pasul Giuvala), **C.** a fost, în sec. 18–19, un însemnat centru meşteşugăresc şi comercial. La 28 iun. 1521, negustorul Neacşu din **C.** a adresat lui Johannes (Hanăş) Benkner, judele Braşovului, o scrisoare care cuprindea informaţii referitoare la mişcările armatei turceşti pe malurile Dunării. Această scrisoare este cel mai vechi text datat, scris în limba română, care s-a păstrat până azi. Declarat municipiu la 24 nov. 1994. **C.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Valea Rumâneştilor. **Monumente:** fundaţiile unei biserici romanice (sec. 14); biserica romano-catolică „Sfântul Iacob”-Bărăţia (sec. 13), cu turn ridicat în 1730. În corul bisericii Bărăţia se află lespedea funerară a comitelui Laurentius de Longo Campo, decedat aici în anul 1300; mănăstirea Negru Vodă (de călugări), cu biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului” – ctitorie din 1215 a lui Radu Negru – primul domn al Ţării Româneşti (cunoscut în popor ca Radu I sau Negru Vodă), rezidită apoi de domnul Basarab I în prima jumătate a sec. 14 şi terminată în 1351 de fiul acestuia, domnul Nicolae Alexandru. Distrusă de cutremurul din 1628, biserica a fost reconstruită din temelii de domnul Matei Basarab în anii 1635–1636, care a întemeiat, totodată, o mănăstire de călugări prin hrisovul din 10 aug. 1647. Cutremurul din 14 oct. 1802 a zdruncinat puternic biserica mănăstirii, provocându-i mari stricăciuni, iar cutremurul din 1819 a dărâmat o mare parte din această biserică, rămânând în ruină până în 1826 când, domnul Ţării Româneşti, Grigore Dimitrie Ghica a dat poruncă să înceapă zidirea unei noi biserici. Lucrările de construire a noii biserici au început prin osârdia mitropolitului Grigore, dar au fost întrerupte în anii 1828–1829 din cauza Războiului ruso-turc. Zidirea bisericii, efectuată din piatră de Albeşti, a fost terminată în 1831 pe cheltuiala vornicului Pană Costescu şi prin strădania stareţului Filaret Beldiman venit din Moldova, şi sfinţită la 30 oct. 1832. Biserica are o turlă mare în mijloc şi două turle mai mici plasate la Vest şi, respectiv, la Est de turla principală. Picturile murale interioare au fost executate în frescă în anii 1955–1957, pe peretele vestic aflându-se tabloul votiv care îl înfăţişează pe domnul Matei Basarab cu macheta bisericii în mână, alături de soţia sa, Elina. Fortificaţiile mănăstirii datează de la mijlocul sec. 14, având forma unui val de pietriş şi bolovani, înalt de 9 m, înconjurat de un şanţ de 2,5 m adâncime, plin cu apă. Ansamblul monahal Negru Vodă mai cuprinde *Paraclisul Curţii Voievodale*, ctitorie din anii 1565–1567 a domnului Petru cel Tânăr şi a mamei sale, Doamna Chiajna, reconstruit în 1721 de domnul Nicolae Mavrocordat şi vornicul Neacşu, avariat de cutremurul din 11 ian. 1838 şi reconstruit în 1870-1889, *Bolniţa* (sec. 18), *Turnul-clopotniţă* (35 m înălţime), construit în 1637, prevăzut cu metereze, cu rol de punct de observaţie şi poartă de intrare în incinta mănăstirii, şi *Casa Domnească*, zidită în anul 1650 de Matei Basarab, pe locul celei vechi care data

Câmpulung (2). Turnul Bărăţiei

din sec. 14, *Casele egumeneşti* (sec. 18) şi *chiliile* (sec. 19). În 1642, la această mănăstire a fost instalată o tiparniță dăruită de mitropolitul Petru Movilă, iar în 1669 a fost inaugurată o şcoală domnească cu limba de predare română, înființată de boierul Radu Năsturel, la care au învățat atât copiii de boieri, cât şi copiii celor săraci. La această mănăstire a mai funcționat şi o şcoală de copişti. La 8 mai 1934, un incendiu de proporții a mistuit casa stăreției cu muzeul, turla cea mare a bisericii (afectând picturile murale interioare) şi acoperişul clopotniței, toate acestea fiind refăcute ulterior. În biserica mănăstirii se află mormântul domnului Nicolae Alexandru (mort la 16 nov. 1364), fapt ce atestă calitatea de reşed. domnească a oraşului Câmpulung. Mănăstirea Negru Vodă a fost desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959, devenind biserică de parohie, şi reînființată după căderea comunismului în 1989; bisericile „Sfinții Împărați Constantin şi Elena"-Subeşti (1552, refăcută în 1779), „Sfântul Ilie" (1620–1626, reparată în 1712, 1859, 1929, 1982–1983 şi 1998–2000), „Sfântul Nicolae"-Nicuț (1570, renovată în 1670 şi 1708, zugrăvită în 1750, restaurată în 1854 de negustorul Constantin Nicuț-Pop şi pictată în 1918-1921 de Dumitru Belizarie), „Sfânta Treime" (1632, reparată şi pictată în 1730), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului"-Schei (ante 1779), „Adormirea Maicii Domnului" - Fundeni (sf. sec. 15, restaurată în 1788, cu pridvor adăugat în 1817), „Sfântul Gheorghe"-Olari (sec. 16, pictată în 1772 de diaconul Şerban şi restaurată în 1931), „Duminica Tuturor Sfinților" (1833), „Adormirea Maicii Domnului"-Flămânda (1938–1949) – construită după planurile arhitectului G. M. Cantacuzino pe locul uneia care data din 1764; bisericile cu dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel"-Vişoi (1774) şi „Sfântul Nicolae" şi „Buna Vestire" (1860–1861). În sec. 18–19, la Câmpulung a funcționat, pe lângă biserica „Sfânta Maria", o şcoală de zugravi; clădirea Tribunalului municipal (1900); clădirea fostei Prefecturi (azi Primăria municipală), construită în 1928–1934 după planurile arhitectului D. I. Berechet; clădirea fostului Ateneu (1923), azi Protoeria Câmpulung; casa „Anastase" (1921), azi sediul Băncii Naționale şi o casă din 1925 – toate construite după planurile arhitectului I. D. Berindei; Vila „Mirea" (sec. 20) – arhitect Ion Mincu; casa memorială a dramaturgului Tudor Muşatescu (începutul sec. 20); casa „Rosetti" (1910); vila „Progor" (1930) ş.a.

Câmpulung Moldovenesc (2). Vedere generală

3. → Câmpulung Moldovenesc (2).

CÂMPULUNG LA TISA, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în NV Depr. Maramureş, pe stg. râului Tisa, la granița cu Ucraina; 2 475 loc. (1 ian. 2011): 1 230 de sex masc. şi 1 245 fem. Stație de c.f. Expl. de balast. Fabrică de cherestea. Satul Câmpulung la Tisa este menționat documentar, prima oară, în 1329. Biserică reformată (1793), cu turn din 1853.

CÂMPULUNG MOLDOVENESC 1. Depresiune intramontană de eroziune în N Carpaților Orientali, amplasată pe o linie de şariaj, la 600–650 m alt., pe cursul superior al râului Moldova, dominată de masivul Rarău, la S, şi Obcina Feredeu, la N. Relief specific de lunci, terase şi coline (împădurite). Climat răcoros (temp. medie anuală este de 6,4°C), cu veri relativ scurte şi răcoroase (temp. medie a lunii iul. 14°C) şi ierni lungi şi friguroase (temp. medie în ian. –4°C), cu frecvente inversii termice. Zonă pomicolă şi de creştere a bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Turism de tranzit.

2. Municipiu în extremitatea de N-NE a României, în jud. Suceava, situat în depresiunea omonimă, la 630 m alt., la poalele de N ale masivului Rarău, pe cursul superior al râului Moldova, la 69 km SV de Suceava; 19 443 loc. (1 ian. 2011): 9 243 de sex masc. şi 10 200 fem. Supr.: 14,2 km^2, din care 5,6 km^2 în intravilan; densitatea: 3 472 loc./km^2. Stație de c.f. Expl. de calcar. Producție de mobilă şi cherestea, încălțăminte, var şi alim. (preparate din carne şi lapte, produse de panificație, lapte praf); ind. blănăriei. Constr. de instrumente muzicale populare. Stațiune balneoclimaterică, cu izv. de ape minerale carbogazoase, de interes local; în anul 2005 a fost declarată stațiune turistică de interes național. Parc dendrologic. Patinoar artificial. Pârtie de schi pe Dealul Runc. Muzeu etnografic şi de artă a lemnului. Colecția de linguri „Ion Țugui". Colegiul Militar liceal „Ştefan cel Mare". Festival anual internațional de folclor (din 2001). **Istoric.** Localit. are o existență anterioară întemeierii statului feudal Moldova (1359), dar este menționată documentar, prima oară, la 14 apr. 1411, iar ca târg în 1774. Declarat oraş în 1806. Împreună cu cele 15 sate din jur, populate de țărani liberi, **C.M.** a constituit, până în sec. 18, o formațiune teritorială cu regim ad-tiv şi fiscal aparte, respectat de domnii Moldovei, iar după anul 1775 a fost desființată de austrieci, care au organizat fondul forestier pe baze proprii. Oraşul a întreținut strânse relații cu Transilvania în

Câmpulung Moldovenesc (2). Muzeul etnografic şi de artă a lemnului

sec. 18–19, fiind un important punct vamal. Până la 6 sept. 1950 a purtat numele *Câmpulung*. Declarat municipiu la 18 ian. 1995. **Monumente:** biserica gotică (sec. 15); bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1676, reconstruită în 1928), „Naşterea Maicii Domnului" (ante 1765, reclădită în 1854–1858) şi „Sfântul Nicolae", zidită în 1768 de către Teodor Callimah (pe locul unei biserici din lemn din 1688) şi refăcută în 1887–1895; case vechi, din sec. 19 (casa „Grămadă" 1817, casa „Pruteanu", sec. 19 ş.a.); clădirile fostei Primării (1896), azi Notariat, şi fostei Prefecturi (1900), azi sediul Muzeului etnografic şi de artă a lemnului; clădirea Băncii Naţionale, construită în 1940 după planurile arhitectului Radu Dudescu. Zonă etnografică şi folclorică de mare atracţie turistică (costume populare, sculpturi în lemn, ouă încondeiate, dansuri şi cântece populare originale etc.). Punct de acces spre rezervaţia Pietrele Doamnei din masivul Rarău.

CÂMPULUNG-MUSCEL → Câmpulung (1).

CÂMPURI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, în Depr. Câmpuri-Răcoasa, la poalele sudice ale Dealului Ouşoru, pe cursul superior al râului Şuşita; 3 922 loc. (1 ian. 2011): 1 963 de sex masc. şi 1 959 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. În satul Gura Văii se află casa memorială „Moş Ion Roată" (personaj popular din perioada Unirii Principatelor Române – 1859, unul dintre reprezentanţii ţărănimii în lupta pentru Unirea Principatelor), iar în satul Câmpuri există biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"-Tei (1663).

CÂNDEŞTI 1. Piemontul ~, unitate colinară de relief, cu aspect de platformă, parte componentă a Piem. Getic, cuprinsă între văile râurilor Dâmboviţa (la E), Argeş (la S) şi Râu Târgului (la V). Alt.: 300–550 m. Alcătuit predominant din pietrişuri şi nisipuri cuaternare. Are aspectul unor platouri interfluviale largi, uşor înclinate spre S, fragmentate de văi adâncite, dar mult lărgite, însoţite de terase şi lunci, dominate de versanţi puternic înclinaţi, afectaţi de ravene şi alunecări.

Câmpuri. Casa memorială „Moş Ion Roată"

2. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Ibăneşti, pe stg. văii Siretului; 2 167 loc. (1 ian. 2011): 1 049 de sex masc. şi 1 118 fem. Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Bisericile din lemn, cu acelaşi hram – „Sfinţii Voievozi", în satele Cândeşti (1777), Talpa (1772, reparată în 1860) şi Călineşti (începutul sec. 19, refăcută în 1853 şi 1900). Bisericile de zid cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1853, reparată în 1892) şi „Buna Vestire" (1857), în satele Cândeşti şi Viţcani. Com. **C.** a fost înfiinţată la 17 iul. 2003 prin desprinderea satelor Cândeşti, Călineşti, Talpa şi Viţcani din com. Mihăileni, jud. Botoşani.

3. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Piem. Cândeşti cu Subcarpaţii Ialomiţei şi M-ţii Leaota, pe cursul superior al râului Dâmboviţa; 2 930 loc. (1 ian. 2011): 1 445 de sex masc. şi 1 485 fem. Important centru pomicol (meri, pruni, peri, nuci ş.a.). Prelucr. artistică a lemnului. Reşed. com. este satul *Cândeşti-Vale*. În satul Cândeşti-Vale, atestat documentar, prima oară, în 1576, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva", construită de preoţii Pavel şi Ioan în anii 1803–1804; în satul Dragodăneşti există bisericile „Sfânta Treime" (1888) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1876), iar în satul Cândeşti-Deal, biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1888–1890).

4. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 6 sate, situată în SV Depr. Cracău-Bistriţa, pe râul Dragova; 4 139 loc. (1 ian. 2011): 2 091 de sex masc. şi 2 048 fem. Pe terit. com. au fost descoperite (1946) urmele unei aşezări carpice în care s-a găsit un tezaur alcătuit din 288 de monede romane din argint (sec. 1–4) şi urmele unei culturi materiale, numită *Cândeşti*, care atestă continuitatea de locuire a populaţiei autohtone în sec. 5–6. Satul Cândeşti este menţionat documentar, prima oară, la 4 apr. 1435.

CÂRCEA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanaţi, la 12 km SE de municipiul Craiova; 2 007 loc. (1 ian. 2011): 976 de sex masc. şi 1 031 fem. Haltă de c.f. inaugurată la 5 ian. 1878. Şantier arheologic. Biserica „Sfântul Nicolae" (sfârşitul sec. 18, reparată în 1880 şi 1930). Mănăstire de maici, înfiinţată în 1990, cu biserica având dublu hram – „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfântul Antonie cel Mare" construită în anii 1990-1992 pe o temelie turnată în 1957 pe care autorităţile comuniste nu au mai permis construirea unei biserici în acea vreme. Com. **C.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Cârcea din com. Coşoveni, jud. Dolj.

CÂRJELARI, vârf în Pod. Babadag, constituind alt. max. a acestuia (402 m).

CÂRJIŢI, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de NE ale M-ţilor Poiana Ruscăi; 685 loc. (1 ian. 2011): 334 de sex masc. şi 351 fem. Expl. de andezit (în satul Cozia). Satul Cârjiţi este menţionat documentar, prima oară, în 1453. Biserica ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18), în satul Chergheş, declarată monument istoric.

CÂRLIBABA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 6 sate, situată în bazinetul depresionar omonim din zona de confl. a râurilor Cârlibaba şi Ţibău cu Bistriţa, la poalele M-ţilor Suhard, a M-ţilor Maramureş şi a Obcinei Mestecăniş; 1 879 loc. (1 ian. 2011): 923 de sex masc. şi 956 fem. Zăcăminte de min. de mangan şi de plumb, atestate din 1782. Expl. şi prelucr. primară lemnului. Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1927). Rezervaţia geologică „Piatra Ţibăului" (20,3 ha) reprezintă o stâncă masivă (70 m înălţime) alcătuită din calcare eocene, fosiliere. Teleschi (1 800 m lungime). Turism montan.

CÂRLIGAŢI 1. → Călmăţuiu de Sus.
2. → Pădureni (2).

CÂRLIGĂTURA → Târgu Frumos (1).

CÂRLIGELE, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Râmnicului cu Dealul Deleanu (Subcarpaţii Vrancei); 2 967 loc. (1 ian. 2011): 1 446 de sex masc. şi 1 521 fem. Centru viticol şi de vinificaţie. În satul Bonţeşti, menţionat documentar,

prima oară, în 1520, se află biserica „Sfinții Voievozi" (1694-1702), consolidată şi reparată în 1990 şi pictată în frescă în 1995-1996, iar în satul Blidari există o biserică din bârne construită în 1796 de locuitorii satului Mândreşti-Munteni, de lângă Focşani, şi donată locuitorilor din Blidari în 1834. În 1906, pereții interiori au fost acoperiți cu tablă galvanizată, pe care s-au aplicat picturi cu scene religioase, fiind un unicat de acest fel în România. În satul Dălhăuți, atestat documentar în 1615, există bisericile cu hramurile „Izvorul Tămăduirii" (construită în 1828 pe locul uneia din lemn din sec. 17, reparată în perioada 1992–1995 şi resfințită la 5 nov. 1995), „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1840–1850) şi mănăstirea Dălhăuți (de maici), reînființată în 1990 după ce fusese desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959. Mănăstirea este unică prin faptul că are în incinta sa trei biserici: *biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil"*, construită în 1625, refăcută din temelii după incendiul din 1827 şi reparată în anii 1899–1900. Biserica are iconostas şi strane în stil baroc; *biserica de zid cu hramul „Izvorul Tămăduirii"*, ridicată în anii 1461–1468, reclădită din temelii în 1829, reparată după războiul din 1916–1918 şi restaurată după anul 1990; *biserica de cărămidă cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena"* zidită în anii 1840–1850 de arhimandritul Benedict, rămasă în ruină după deteriorarea cauzată de cutremurele din 1940, 1977, 1986 şi 1990. În arealul satului Dălhăuți se află o pădure multiseculară (188,2 ha) alcătuită predominant din fag (*Fagus sylvatica*) şi gorun (*Quercus petraea*) de mari dimensiuni (25 m înălțime şi 2 m diametrul trunchiului), alături de care se mai dezvoltă carpenul (*Carpinus betulus*), frasinul (*Fraxinus excelsior*), ulmul (*Ulmus minor*), arțarul (*Acer campestre*), teiul (*Tilia cordata*) ş.a. Stratul ierbos este bogat şi variat, reprezentat prin brusturele negru (*Symphytum cordatum*), crucea voinicului (*Hepatica transsylvanica*), brebenelul (*Corydalis solida*), toporaşi (*Viola reichenbachiana*) etc. Declarată rezervație forestieră (în 1973).

CÂRLOGANI, com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în zona Piem. Oltețului, la poalele de NE ale Dealului Beica, pe râul Beica; 2 673 loc. (1 ian. 2011): 1 327 de sex masc. şi 1 346 fem. Viticultură. În satul Cepari, atestat documentar la 3 febr. 1559 ca moşie, se află biserica „Sfânta Treime" (1750, reparată în 1949 şi 1968), declarată monument istoric, în satul Beculeşti există biserica „Înălțarea Domnului" (1832-1833), iar în satul Cârlogani, menționat documentar în 1722, este biserica „Sfântul Dumitru" (1894-1904, reparată în 1949, 1978 şi renovată în 2002. În satul Cârlogani se află ruinele mănăstirii Zătreşti (1812).

CÂRLOMĂNEŞTI, Mănăstirea ~ → Cerțeşti.

CÂRNA 1. → Bistreț (1).

2. Com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnățuiului; 1 544 loc. (1 ian. 2011): 737 de sex masc. şi 807 fem. Pomicultură (meri, pruni, caişi, piersici). În perimetrul comunei a fost descoperită o necropolă de incinerație datând din milen. 2 î.Hr., cu 115 morminte în care s-au găsit vase ceramice, bogat decorate prin incizie, cu motive geometrice (zig-zaguri, festoane, spirale), şi figurine feminine cu rochia în formă de clopot, cu decor asemănător cu acela al vaselor ceramice. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1898). Satul Cârna a purtat numele *Dunăreni* până la 20 mai 1996. Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Cârna din com. Goicea, jud. Dolj.

CÂRNU, Mănăstirea ~ → Pănătău.

CÂRPIȚI → Victoria (3).

CÂRȚA 1. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în N Depr. Ciuc, pe cursul superior al Oltului; 2 723 loc. (1 ian. 2011): 1 363 de sex masc. şi 1 360 fem. Haltă de c.f. Expl. de calcare dolomitice. Fabrică de cherestea. Prelucr. laptelui şi a lânii. Fermă de creştere a bovinelor. Muzeu etnografic (în satul Cârța). În satul Cârța, menționat documentar, prima oară, în 1566, se află o cetate țărănească, cu biserică romano-catolică, de tip sală, construită în 1444–1500, în stilul goticului târziu, cu incintă fortificată (sec. 18), de plan inelar, dominată de un turn de poartă, protejat de un zid-scut, declarată monument istoric. Clopot turnat în anul 1495. În biserică se păstrează o cristelniță din piatră şi un tabernacol gotic. Până la 3 oct. 2003, com. **C.** a avut în componență satul Tomeşti care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

Cârna (2). Vase ceramice aparținând culturii materiale Gârla Mare-Cârna

2. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Făgăraş, în zona de confl. a râului Cârțişoara cu Oltul; 892 loc. (1 ian. 2011): 444 de sex masc. şi 448 fem. Stație de c.f. Topitorie şi țesătorie de in. Creşterea bubalinelor (bivoli). Satul Cârța este menționat documentar, prima oară, în 1223. Complex mănăstiresc, întemeiat de călugării cistercieni în anul 1202 (*„beatae Mariae Virginis de Candelis"*), cu o biserică în stil gotic timpuriu, folosită şi azi, cea mai veche din România. Mănăstirea a fost devastată şi incendiată în timpul năvălirii mongolilor (1241–1242), fiind reconstruită din piatră în 1242–1250. Avariată de turci în 1421 şi 1432, mănăstirea a fost desființată la 27 febr. 1474 din ordinul lui Matia Corvin. În prezent, corul şi absida servesc ca biserică de parohie.

Cârța (2). Biserica gotică

CÂRȚIȘOARA, com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată în Depr. Făgăraş, la poalele M-ților Făgăraş, pe râul Cârţişoara; 1 249 loc. (1 ian. 2011): 596 de sex masc. şi 653 fem. Creşterea ovinelor. Prelucr. lemnului, a lânii şi a pieilor de animale. Culturi de cartofi, legume, porumb ş.a. Păstrăvărie. Moară de apă. Agroturism. Muzeu etnografic şi muzeul memorial „Badea Cârţan". Până la 17 febr. 1968 satul şi com. Cârţişoara s-au numit *Streza-Cârţişoara* (satul a fost menţionat documentar, prima oară, în 1223 şi apoi în anii 1252 şi 1322). Bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1806, cu picturi murale originare) şi „Buna Vestire"-Streza (1818, cu picturi murale originare şi cu turn din 1821), declarate monumente istorice. Până în 1761, la **C.** a existat o mănăstire de călugări, atestată documentar în jurul anului 1400, incendiată la 13 iun. 1761 din ordinul generalului Adolph von Buccow din cauza refuzului creştinilor ortodocşi de a se converti la catolicism. Pe locul fostei mănăstiri a fost înfiinţată o nouă mănăstire (de maici), în anul 1991, cu biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" construită în perioada 1991-1998, cu picturi murale interioare nefinalizate până în prezent. Atelier de pictură a icoanelor pe lemn. Punct de acces spre lacul Bâlea. Până la 17 febr. 1968, com. **C.** a avut în componenţă satele *Streza* şi *Oprea Cârţişoara* care la acea dată au fost înglobate în satul Cârţişoara. În satul Cârţişioara s-a născut Gheorghe Cârţan, cunoscut sub numele de Badea Cârţan (1849–1911).

CÂŢĂ → Surdila-Găiseanca.

CÂŢCĂU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de SV ale Dealului Muncelu (Dealurile Ciceului), pe dr. văii Someşului; 2 455 loc. (1 ian. 2011): 1 214 de sex masc. şi 1 241 fem. Staţie de c.f. Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură. Satul Câţcău este menţionat documentar, prima oară, în 1348. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (sec. 18, cu picturi interioare din 1792) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"-din Deal (1680) – azi dezafectată, în satele Muncel şi Sălişca.

CEAHLĂU 1. Masiv muntos în partea centrală a Carpaţilor Orientali, limitat de râul Bistricioara (la NV), lacul de acumulare Izvorul Muntelui, de pe Bistriţa (la N şi E), râurile Bicaz (la S) şi Bistra, afl. al Bicazului (la V). Supr.: 290 km^2. Este alcătuit din roci variate: marno-calcare, şisturi argiloase, argile, gresii şi mai ales conglomerate calcaroase de vârstă apţiană (după unii geologi, cenomaniană). Alt. medie: 1 700–1 800 m. Alt. max.: 1 907 m (vf. Ocolaşu Mare). Prezintă mai multe vf. izolate, cu alt. de peste 1 700 m: Ocolaşu Mic (1 712 m), Panaghia (1 900 m), Toaca (1 904 m). Din cauza prezenţei conglomeratelor calcaroase, masivul **C.** prezintă un relief ruiniform, de un pitoresc renumit (abrupturi, turnuri, praguri, colţi etc.). Mulţi oameni de ştiinţă (Grigore Cobălcescu, Ion Simionescu ş.a.) sau literaţi (Dimitrie Cantemir, Calistrat Hogaş ş.a.) au descris acest masiv ca cel mai falnic munte al Moldovei. Pe vf. Toaca se află o staţie meteorologică, dată în folosinţă la 1 ian. 1964. Schit de călugări (1990–1993, sfinţit la 29 aug. 1993), situat la 1 850 m alt. În cadrul masivului **C.** se află un Parc naţional (17 200 ha), în arealul căruia există o rezervaţie naturală complexă, creată în 1941 (la început cu o supr. de 1 836 ha, astăzi ocupă 4 073 ha), cu numeroase raritaţi floristice (o specie de coada şoricelului/ *Achillea schurii*, garofiţa/*Dianthus spiculifolius*, vulturica/ *Hieracium pseudobifidum*, *Hieracium pojoritense*, ghinţura/ *Gentiana phlogifolia* ş.a.), monumente ale naturii (papucul doamnei/*Cypripedium calceolus*, floarea-de-colţi/*Leontopodium alpinum*, tisa/*Taxus baccata* etc.) şi unele dintre cele mai frumoase exemplare de larice din ţară (*Larix decidua var. carpatica*), cunoscut şi sub numele de *zadă*, *„Stejarul munţilor"* sau *„Crin"*, de unde derivă şi denumirea rezervaţiei naturale *„Poliţa cu crini"* (370 ha). Pe versantul de NV se află cascada *Duruitoarea.* **C.** este unul dintre cele mai importante obiective turistice ale ţării în legătură cu care s-au născut fermecătoare legende. Alpinism.

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată la poalele nordice ale masivului Ceahlău, la 625 m alt., pe ţărmul de NV al lacului de acumulare Izvorul Muntelui; 2 464 loc. (1 ian. 2011): 1 205 de sex masc. şi 1 259 fem. Expl. forestiere. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Centru turistic şi punct de plecare spre cabanele din masivul Ceahlău. Muzeu etnografic. Centru pastoral-cultural „Daniil Sihastru", inaugurat în 1996, care dispune de 5 vile pentru cazare. În satul Bistricioara, în punctul „La lutărie", se află o staţiune arheologică în cadrul căreia s-au identificat 12 aşezări, în care s-au găsit vestigii din Paleoliticul mijlociu şi târziu (aşchii cioplite, cuţite, răzuitoare etc.). În arealul com. **C.** se află mănăstirea Durău (iniţial schit), ctitorie din sec. 17 a unei fiice a domnului Vasile Lupu. Biserica actuală, cu hramul „Buna Vestire", a fost zidită în anii 1830–1835, pe locul uneia din 1751 şi pictată în ceară de Nicolae Tonitza în 1936–1937 (picturile au fost recondiţionate în 1969). Aşezământul monahal a fost desfiinţat de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959, prin Decretul nr. 410, rămânând doar biserica de parohie. În 1964, schitul a fost forţat să cedeze Oficiului Judeţean de Turism Neamţ fostele case ale călugărilor şi terenurile aferente. O.J.T. Neamţ a dărâmat construcţiile şi a construit vile pentru turism. În 1991, mănăstirea a intrat în posesia mai multor vile şi clădiri vechi, trecând la repararea lor, a bisericii şi a clopotniţei din lemn care datează din 1802. În com. **C.** mai există Palatul Cnejilor care este o construcţie din sec. 17 (azi în ruină), aflată pe locul schitului Hangu ce data din sec. 15. În 1639, hatmanul Gheorghe, fratele domnului Vasile Lupu, a construit o biserică de zid pe care Alexandru Antonie Ruset, ginerele hatmanului Gheorghe, o împrejmuieşte (în 1676) cu ziduri de apărare.

Ceahlău (1). Relief ruiniform

Ceahlău (1). Căciula Dorobanţului

Ceahlău (2). Ruinele Palatului Cnejilor

Ulterior, această biserică fortificată intră în posesia familiei Cantacuzino. În 1813, cneazul Gheorghe Cantacuzino execută lucrări de extindere şi fortificare a vechilor construcţii, fiind numit de acesta „Palatul Cnejilor". În anii 1821–1823 s-au făcut din nou reparaţii, iar în 1830–1840 s-a întărit zidul de apărare, înalt de 8 m, cu câte un turn de observaţie la fiecare colţ. Printre oaspeţii familiei Cantacuzino în acest palat s-au aflat diplomatul (consul la Iaşi) şi scriitorul german Wilhelm von Kotzebue, care a scris *Tablouri şi schiţe din Moldova* şi, se pare, Alexandre Dumas-tatăl, care în romanul său *Strigoiul din Carpaţi* oferă unele informaţii despre locurile şi oamenii de la poalele Ceahlăului. În 1846, fiii lui Gheorghe Cantacuzino, nemaiputând întreţine palatul şi moşia Hangu, le-au scos la licitaţie, ele fiind achiziţionate de Smaranda Sturdza. Mistuite de un incendiu, palatul şi biserica cad în ruină. În 1858, biserica a fost restaurată şi s-a construit turnul-clopotniţă. În satul Ceahlău se află bisericile din lemn „Sfinţii Voievozi" (1775) şi „Sfânta Ana" (1830), iar în satul Bistricioara există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1831). Până la 1 ian. 1965, satul Ceahlău s-a numit *Schitu*. Pe terit. com **C.** se află staţiunea climaterică *Durău* (→).

CEAMURLIA DE JOS, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 2 sate, situată pe ţărmul de S al lacului Golovița din complexul lagunar Razim, în zona de vărsare a râului Slava; 2 348 loc. (1 ian. 2011): 1 178 de sex masc. şi 1 170 fem. Haltă de c.f. Producţie de brânzeturi, de băuturi alcoolice şi de panificaţie. Piscicultură. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii neolitice (cultura materială Hamangia; s-au găsit bordeie, străchini, pahare, cupe, oale sferice, o figurină antropomorfă din os), din Epoca bronzului (un tumul) şi din Epoca romană (sec. 2–3). Agroturism.

CEANU MARE, com. în jud. Cluj, alcătuită din 13 sate, situată în Câmpia Sărmaşului, pe Valea Largă; 4 034 loc. (1 ian. 2011): 1 993 de sex masc. şi 2 041 fem. Conductă de gaze naturale (Zau de Câmpie–Ceanu Mare–Cluj-Napoca). Prelucr. laptelui şi a cărnii; panificaţie. În satul Ceanu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1293, se află o biserică reformată, calvină (1861) şi o biserică ortodoxă (1870).

CEATALCHIOI, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 4 sate, situată în Delta Dunării, pe dr. braţului Chilia (al Dunării); 751 loc. (1 ian. 2011): 459 de sex masc. şi 292 fem. Pescuit.

CEATALUL CHILIEI, loc situat la 8 km amonte de municipiul Tulcea, unde Dunărea se bifurcă în braţele Chilia şi Tulcea. Cunoscut şi sub numele de primul ceatal (prima bifurcaţie) sau *Ceatalul Ismailului*.

CEATALUL ISMAILULUI → Ceatalul Chiliei.

CEATALUL SFÂNTU GHEORGHE, loc situat la 9 km aval de municipiul Tulcea, unde Dunărea, respectiv braţul Tulcea, se bifurcă din nou în braţele Sulina şi Sfântu Gheorghe. Cunoscut şi sub numele de al doilea ceatal (a doua bifurcaţie).

CEAURU-ROVINARI, lac antropic în Depr. Târgu Jiu, creat pe cursul superior al Jiului, în aval de municipiul Târgu Jiu, pe terit. com. Drăguţeşti, pentru a feri de inundaţii exploatările de cărbune de la Rovinari. Barajul (15 m înălţime), construit în amonte de aceste exploatări, asigură retenţia temporară a apelor în timpul viiturilor periculoase, într-un volum de c. 100 mil. m^3. Constituie o „piaţă" de adunare a apelor (în el se varsă râurile, mai mici, Şuşiţa, Jaleş, Bistriţa, Amaradia).

CEDONIA → Sibiu (2).

CEFA 1. Lac (heleşteu) antropic în extremitatea vestică a României, în Câmpia Crişurilor, în zona de confl. a râului Corhana cu canalul Crişurilor. Supr.: 670 ha. Complex piscicol.

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Crişurilor, pe canalul Crişurilor; 2 392 loc. (1 ian. 2011): 1 228 de sex masc. şi 1 164 fem. Staţie de c.f. Creşterea porcinelor. Fermă avicolă. Pepinieră piscicolă (lacul Cefa). Satul Cefa este menţionat documentar, prima oară, la 1 sept. 1302. Biserica având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1826, cu picturi din 1843 executate de către Ioan Lăpăuşan) şi castelul „Marcovici" (1853), în satul Inand. Rezervaţie forestieră (pădurea Rădvan), extinsă pe 3 ha. Până la 3 apr. 2003, com. **C.** a avut în componenţă satele Berechiu, Roit şi Sânnicolau Român, care la acea dată au format com. Sânnicolau Român, iar până la 23 dec. 2003, com. **C.** a mai avut în componenţă satele Bicaci şi Gepiu, care la acea dată au format. com. Gepiu.

CEHAL, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Tăşnadului cu Dealurile Crasnei; 1 576 loc. (1 ian. 2011): 786 de sex masc. şi 790 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni, cireşi, vişini). Reşed. com. este satul *Cehăluţ*, atestat documentar, prima oară, în 1341. Satul Cehal apare menţionat documentar, prima oară, în 1300, cu numele *Chohal*.

CEHU SILVANIEI, oraş în jud. Sălaj, situat la poalele de NV ale Dealurilor Sălajului, la 320 m alt., pe râul Sălaj, la 34 km N de municipiul Zalău; 7 780 loc. (1 ian. 2011): 3 754 de sex masc. şi 4 026 fem. Supr.: 67,8 km^2, din care 8,7 km^2 în intravilan; densitatea: 894 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Nod rutier. Producţie de mobilă, de prelucr. a maselor plastice, tricotaje şi conf., cărămidă, marochinărie şi alim. (preparate din lapte, conserve de fructe, prelucr. primară a fructelor ş.a.). Fermă de creştere a bovinelor. Centru pomicol. Parc dendrologic. **Istoric.** Localit. apre menţionată documentar ca sat, în 1405, iar ca târg în 1566. În 1592, Sigismund Báthori acordă târgului şi cetăţii de aici privilegiul de autoconducere. Oraşul şi cetatea au fost devastate de turci în 1670. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Oraşul are în subordine ad-tivă 4 sate: Horoatu Cehului, Motiş, Nadiş, Ulciug. **Monumente:** cetatea, construită din lemn şi pământ, menţionată documentar în 1319 (*castrum Cheevar*), a aparţinut regelui ungur Carol I Robert de Anjou şi a fost devastată de turci în 1670; castel fortificat, construit în 1526 de comitele Drágfi János, declarat monument istoric; biserica reformată, în stil gotic, declarată monument istoric, este ctitoria familiei

Dragu (catolicizată şi maghiarizată cu numele Drágfi) din anul 1519 (cu adăugiri din 1801, 1845, 1905; turn din 1614), care până în 1540 a funcţionat ca biserică romano-catolică după care a intrat în posesia reformaţilor; bisericile din lemn, cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1732), „Adormirea Maicii Domnului" (1781) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1749), în satele Nadiş, Ulciug şi Horoatu Cehului. Rezervaţia naturală „Lunca" (10 ha), cu lalele pestriţe.

CEICA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 7 sate, situată în E Dealurilor Hidişelului, pe râul Cârpeştii Mici; 3 786 loc. (1 ian. 2011): 1 891 de sex masc. şi 1 895 fem. Staţie de c.f. Expl. de argilă. Producţie de cărămidă. Produse din piele (încălţăminte). Creşterea bovinelor. În satul Ceica, menţionat documentar, prima oară, în 1398, a fost descoperit un tezaur monetar datând din sec. 17. Bisericile din lemn, cu acelaşi hram, „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Ceişoara (1734, pictată în 1834 de către zugravul Costea, cu adăugiri din 1936), Corbeşti (sec. 17, cu picturi din sec. 18) şi Cotiglet (sec. 18); biserica din lemn cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh" (sec. 19, cu picturi din 1870 executate de Emanuel Weiss Antál), în satul Duşeşti.

CELARU, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 4 609 loc. (1 ian. 2011): 2 359 de sex masc. şi 2 250 fem. Muzeu etnografic (în satul Celaru), fundat în 1972, reamenajat şi inaugurat în 1992. În satul Celaru se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1830, zugrăvită în 1838) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1891), în satul Ghizdăveşti sunt bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1855) şi „Sfântul Nicolae" (1888), în satele Marotinu de Jos şi Marotinu de Sus există bisericile cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1872) şi respectiv, „Cuvioasa Parascheva" (1868), iar în satul Soreni se află biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1855).

CELEIU → Corabia.

ÇELIK → Telița.

ÇELIK-DERE, Mănăstirea ~ → Frecăței (2).

CENAD, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Mureşului, pe stg. Văii Mureşului, la graniţa cu Ungaria; 4 635 loc. (1 ian. 2011): 2 253 de sex masc. şi 2 382 fem. Staţie finală de c.f. Punct de vamă (deschis la 23 sept. 1994). Morărit şi panificaţie. Fermă de creştere a porcinelor. Centru pomicol. Legumicultură. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii neolitice, din Epoca fierului, din perioada stăpânirii romane (sec. 2–3; coloane, capitele, ceramică, monede, cărămizi cu ştampila unei unităţi din Legiunea a XIII-a *Gemina*) şi din sec. 6–12. În sec. 10–11, aici a existat aşezarea *Morisena*, menţionată documentar (*Urbs Morisena*) ca reşed. a voievodului Ahtum. În anul 1028, la Morisena a murit voievodul Ahtum, în lupta cu armata regatului ungar, el fiind trădat de Cianadinus, unul dintre comandanţii săi, fapt ce l-a determinat pe regele ungur, Ştefan (István) I cel Sfânt, să atribuie acestei localit. numele trădătorului, de la care derivă numele actual. În jurul anului 1020 a luat fiinţă, în cadrul unei mănăstiri ortodoxe cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul", care data din anul 1002, (transformată ulterior într-una catolică), prima şcoală de pe terit. actual al României, cu limba de predare latina. La absolvire, elevii erau confirmaţi ca preoţi. În anul 1042 a fost înfiinţată aici o episcopie catolică în locul bisericii ortodoxe. În 1242, localit. a fost distrusă de invazia mongolă. Cucerită apoi de turci (1552), aşezarea a fost stăpânită de aceştia până în 1698 (perioadă în care a fost reşed. unui sangeac), dată când au fost dărâmate zidurile cetăţii Morisena. În com. **C.** se află ruinele cetăţii şi ale fostei mănăstiri „Sfântul Ioan Botezătorul" (1002), mănăstire desfiinţată în sec. 11 de regele ungur Ştefan I, biserica romano-catolică (sec. 19), cu vitralii de o rară frumuseţe, şi mănăstirea Morisena-Cenad (de maici) cu biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" construită în anii 2003–2005. Rezervaţie forestieră (pădurea Cenad, 279,2 ha).

CENADE, com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Secaşelor; 917 loc. (1 ian. 2011): 455 de sex masc. şi 462 fem. Zăcăminte de sare gemă. Muzeu etnografic, inaugurat la 14 nov. 2006 (vase ceramice, piese de port popular, ţesături, cusături, ştergare, icoane pe sticlă, lăzi de zestre etc.). În satul Cenade, menţionat documentar în anul 1311, se află o biserică din sec. 15, fortificată în sec. 16 şi cu modificări ale navei din 1905-1906, azi aparţinând cultului evanghelic. Ruinele unei cetăţi (1407). La **C.** s-a născut prozatorul Ion Agârbiceanu (1882–1963).

CENARU → Andreiașu de Jos.

CENEI, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului, pe canalul Bega Veche, la graniţa cu Serbia; 2 939 loc. (1 ian. 2011): 1 471 de sex masc. şi 1 468 fem. Staţie de c.f. Creşterea bovinelor. Satul Cenei apare menţionat documentar, prima oară, în 1221, iar în 1330 este consemnat cu denumirea *Cheney*. Biserică romano-catolică (1860–1864), cu picturi murale interioare din 1870, în satul Bobda. În satul Cenei există o biserică ortodoxă română (1864), una sârbă (ante 1848) şi o biserică romano-catolică (sec. 19). Până la 7 mai 2004, com. **C.** a avut în componenţă satul Checea, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

CEPARI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în mica Depr. Şuici-Cepari din Dealurile Argeşului, pe cursul superior al râului Topolog; 2 286 loc. (1 ian. 2011): 1 145 de sex masc. şi 1 141 fem. Pomicultură. Reşed. com. este satul *Ceparii Pământeni*. Vila „Minovici" (începutul sec. 20), în satul Cărpeniş;

Cenad. Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" a mănăstirii Morisena-Cenad

biserică având hramul „Înălţarea Domnului" (1752), în satul Ceparii Pământeni.

CEPLENIŢA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Jijiei, pe cursul superior al râului Bahlui; 4 447 loc. (1 ian. 2011): 2 290 de sex masc. şi 2 157 fem. Haltă de c.f. Culturi de cereale şi plante tehnice; viticultură; pomicultură. Muzeu etnografic. Satul Cepleniţa este atestat documentar în 1554. În satul Buhalniţa se află biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1836, cu pridvor adăugat în 1899 şi cerdac din lemn din 1934); în satul Cepleniţa a existat conacul „Cantacuzino- Paşcanu" care a fost construit în anii 1835–1838 de Iordache III Cantacuzino-Paşcanu pe locul unui vechi palat ridicat în anii 1600–1605 de vornicul Nestor Ureche (tatăl cronicarului Grigore Ureche). În 1986, conacul a fost mistuit de un incendiu devastator, în prezent aflându-se ruinat. Ansamblul curţii boiereşti mai cuprinde biserica „Sfinţii Voievozi" (1802), Turnul-clopotniţă şi zidul de incintă; în satul Zlodica se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (sec. 17), beciul „Zlodica" (sec. 15) şi un pod din piatră din sec. 15.

CEPTURA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Dealului Istriţa, pe râul Bălana; 4 961 loc. (1 ian. 2011): 2 430 de sex masc. şi 2 531 fem. Reşed. com. este satul *Ceptura de Jos*. Expl. de lignit şi de petrol. Producţie de tablă ondulată, de ferestre-termopan, de ţigle metalice, de panouri termoizolante, de vopsele şi adezivi, confecţii metalice şi de medicamente pentru uz veterinar. Presă pentru producerea uleiului. Creşterea bovinelor (rasa Holstein). Centru viticol. Abator. Vestigii arheologice ce atestă o perioadă îndelungată de locuire (milen. 5 î.Hr.–1 d.Hr.). Biserica ortodoxă cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1794), în satul Ceptura de Jos.

CEPTUROAIA → Iancu Jianu.

CERAŞU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Teleajenului cu M-ţii Ciucaş, pe cursul superior al râului Drajna; 5 119 loc. (1 ian. 2011): 2 574 de sex masc. şi 2 545 fem. Expl. de gips şi calcar. Prelucr. primară a lemnului şi a fructelor de pădure. Producţie de covoare artizanale. În satul Slon au fost descoperite urmele a două cetăţi din piatră (sec. 9–10), aparţinând populaţiei româneşti. Pomicultură. Agroturism.

CERĂT, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Desnăţuiului, pe râul Desnăţui; 4 099 loc. (1 ian. 2011): 2 039 de sex masc. şi 2 060 fem. Prelucr. lemnului, topitorie de in. Fermă de creştere a porcilor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. În satul Cerăt se află biserica având dublu hram – „Sfântul Ioan Gură de Aur" şi „Cuvioasa Parascheva" (1814, pictată în 1824 şi reparată în 1887 şi 1927). Com. **C.** are în componenţă satul Malaica - sat care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

CERBATIS → Mangalia (2).

CERBĂL, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 8 sate, situată la poalele de NE ale M-ţilor Poiana Ruscăi; 491 loc. (1 ian. 2011): 253 de sex masc. şi 238 fem. Expl. forestiere. Centru de dulgherit (satul Feregi). Pe terit. com. s-a descoperit un tezaur dacic (sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr.) în care s-au găsit obiecte de podoabă, din argint, şi c. 500 denari romani, din argint. Satul Cerbăl, menţionat documentar, prima oară, în 1476, este un important centru etnografic din zona Pădurenilor.

CERBURENI, Hidrocentrala ~ → Valea Iaşului.

CERCHEZU, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 4 sate, situată în S Pod. Cobadin, la graniţa cu Bulgaria; 1 475 loc. (1 ian. 2011): 753 de sex masc. şi 722 fem. În satul Cerchezu se află biserica „Izvorul Tămăduirii" (1902, consolidată şi restaurată în anii 2008-2009).

CERGĂU, com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Secaşelor; 1 536 loc. (1 ian. 2011): 819 de sex masc. şi 717 fem. Reşed. com. este satul *Cergău Mare*. În satul Cergău Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1302, se află biserica „Buna Vestire" (1804), iar în satul Cergău Mic, atestat documentar, în 1303, există biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 17) în jurul căreia a luat fiinţă, în anul 1992, o mănăstire de călugări. Pe terit. satului Lupu a fost descoperit un tezaur dacic de argint.

CERMEI 1. Câmpia ~, unitate de câmpie în partea centrală a Câmpiei de Vest, limitată de Crişu Negru (la N), Dealurile Codrului (la E), Crişu Alb (la S) şi Câmpia Crişurilor (la V), având cea mai mare extindere pe terit. jud. Arad şi, parţial, pe cel sudic al jud. Bihor. Alt. cresc de la 110 m în partea centrală până la 160 m la contactul cu Dealurile Codrului. Culturi de cereale şi plante tehnice.

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Cermei, pe râul Sartiş; 2 801 loc. (1 ian. 2011): 1 394 de sex masc. şi 1 407 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. forestiere. Confecţii textile. Fermă de creştere a porcinelor. În satul Cermei, menţionat documentar, prima oară, în 1429 se află biserica „Sfântul Mucenic Dimitrie" (1875–1881).

CERNA 1. Munţii Cernei, culme muntoasă situată în extremitatea vestică a Carpaţilor Meridionali, între Depr. Domaşnea şi Depr. Cornereva (la V), aliniamentul văilor Hidigel şi Olanu (la N) şi Valea Cernei (la E). M-ţii **C.** au o culme pr., paralelă cu Valea Cernei, şi o culme secundară (Culmea Cerni Vâr, cu vârful omonim de 1 365 m alt.), cu direcţie N-S, situată între valea Belareca şi Depr. Domaşnea. Culmea pr. este îngustă şi dominată de mai multe vârfuri (vf. Dobrii 1 928 m – alt. max. a M-ţilor **C.** , vf. Cailor 1 856 m, vf. Baldoveni 1 800 m, vf. Vlaşcu Mic 1 733 m ş.a.) separate de tot atâtea înşeuări. Din culmea pr. se desprind, spre E, mai multe culmi secundare care se termină cu abrupturi spre Valea Cernei. M-ţii **C.** sunt alcătuiţi din conglomerate, gresii, calcare, şisturi argiloase, şisturi cristaline şi unele apariţii granitice. Versanţii sunt acoperiţi cu păduri, iar cele 40 de sate care intră în componenţa com. Cornereva, jud. Caraş-Severin (cea mai mare com. din România ca număr de sate), sunt răspândite pe pantele acestor munţi. M-ţii **C.** sunt incluşi parţial în Parcul Naţional Domogled-Valea Cernei.

2. Râu, afl. stg. al Dunării; 84 km; supr. bazinului: 1 433 km^2. Izv. din masivul Godeanu, de la 2 070 m alt., unde este cunoscut sub numele de Cernişoara, curge în mare parte pe linia tectonică, cu direcţia NE-SV, dintre M-ţii Godeanu şi M-ţii Cernei, la V şi M-ţii Vâlcan şi Mehedinţi, la E şi, după ce trece prin Băile Herculane şi Topleţ, se varsă în lacul de acumulare Porţile de Fier I, în amonte de Orşova. După c. 9 km aval de izvor, debitul râului **C.** sporeşte mult datorită aportului Izbucului Cernei. Are aspectul unei văi tinere, adânci, cu

versanți asimetrici (versantul dr. depăşeşte cu 800–1 000 m pe cel stg.), cu afl. mici, dezvoltați în cursul superior numai pe partea dr. (Radocheasa, Valea lui Ivan, Balmoş, Olanu, Craiova ş.a.), cu pante longitudinale accentuate, în medie de 30 m/km (max.: 100 m/km), cu numeroase chei (cheile Corcoaiei ş.a.), bazinete depresionare (Urzicari, Lunca Largă, Cerna-Sat, Poiana Schitului ş.a.), praguri etc. Din cauza lucrărilor hidroenergetice din complexul Cerna–Motru–Tismana, prin care s-au creat mai multe lacuri de baraj pe râul Cerna, o mare parte din apa râului a fost transferată, prin aducțiune subterană, în bazinul Motrului. Ca urmare, debitul Cernei a scăzut foarte mult, afectând fauna acvatică. În cursul superior, Valea Cernei este însoțită de mici masive calcaroase, cu versanți abrupți şi creste semețe, numite *Ciucevele Cernei*, care se succed de la N la S: Ciuceava Şarbei (1 650 m), Ciuceava Sturului (1 302 m), Ciuceava Mare (1 477 m), Ciuceava Neagră (1 052 m), Ciuceava Popii (1 010 m), Ciuceava Frasinului (1 045 m), Ciuceava Chicerii (976 m), Ciuceava Ogaşului Cald (849 m).

3. Râu, afl. stg. al Mureşului în amonte de Deva; 73 km; supr. bazinului: 738 km^2. Izv. de pe versantul de SE al M-ților Poiana Ruscăi, de la 1 130 m alt., de sub vf. Rusca (1 355 m), şi trece prin municipiul Hunedoara pe care-l alimentează cu apă, dar de la care şi preia apele reziduale. Pentru asigurarea debitelor necesare de apă s-a creat, în amonte de Hunedoara, lacul *Cinciş* (→) sau *Teliuc*.

4. Râu, afl. stg. al Oltețului la Bălceşti (jud. Vâlcea); 99 km; supr. bazinului: 617 km^2. Izv. de pe pantele de SV ale M-ților Căpățânii şi curge aproximativ paralel cu râul Olteț, străbătând Subcarpații Olteniei şi Piem. Oltețului, fără să primească vreun afluent.

5. Lac de acumulare, creat pe cursul superior al râului Cerna (**2**), în amonte de barajul ridicat în zona de confl. a Văii lui Ivan cu Cerna (înălțimea barajului: 110,5 m). Vol.: 124 mil. m^3. Cunoscut şi sub numele de lacul *Valea lui Ivan*.

6. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de SV ale M-ților Măcin; 3 889 loc. (1 ian. 2011): 1 975 de sex masc. şi 1 914 fem. Nod rutier. Expl. de cuarțit. Centru viticol şi de vinificație. În satul Cerna, atestat documentar în 1790, se află casa memorială „Panait Cerna" (sec. 19).

CERNAHEVIZ → Topleț

CERNAT, com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Târgu Secuiesc, pe râul Mărcuşa; 3 925 loc. (1 ian. 2011): 1 959 de sex masc. şi 1 966 fem. Prelucr. artistică a lemnului. Muzeu etnografic. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii neolitice, aparținând culturii materiale Criş (milen. 5 î.Hr.), constând în ceramică pictată (cu motive geometrice brune sau albe pe fond roşu) şi o aşezare rurală dacică (sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr.) în care s-a găsit ceramică cenuşie. Satul Albiş este atestat documentar, prima oară, în 1467. În satul Cernat, menționat documentar, prima oară, în 1332 se află o cetate țărănească, cu biserică de incintă (sec. 15–17, reconstruită în 1835–1845 şi turn-clopotniță din 1727), o biserică ortodoxă (1872), devastată în 1940 de armata horthystă de ocupație şi refăcută ulterior) şi mai multe conace din anii 1831, 1839, 1840 şi 1844.

CERNAVODĂ, oraş în jud. Constanța, situat în V Pod. Carasu, pe dr. Dunării şi pe stg. canalului Dunăre–Marea Neagră, la 65 km V-NV de municipiul Constanța; 18 374 loc. (1 ian. 2011): 8 994 de sex masc. şi 9 380 fem. Supr.: 46,7 km^2, din care 5 km^2 în intravilan; densitatea: 3 675 loc./km^2. Port fluvial. Stație de c.f. (inaugurată la 26 sept. 1895). Nod rutier. Expl. de calcar. Centrală atomo-electrică realizată inițial în colaborare cu Canada, pe baza conceptului de reactor nuclear de tip CANDU (*Can*adian *D*euterium *U*ranium), care funcționează cu uraniu natural şi care utilizează apa grea ca moderator şi ca agent de răcire (uraniul şi apa grea folosite la Cernavodă sunt de proveniență românească). Construcția celor cinci reactoare, cu o putere instalată de 706 MW fiecare, a început în anii '80. Construcția primului grup energetic a început la 1 iul. 1982 şi a fost inaugurat oficial la 17 apr. 1996, celelalte grupuri energetice urmând să fie puse în funcțiune în deceniile următoare. La 17 apr. 1996 a fost inițiată reacția nucleară la primul grup energetic şi s-a trecut la efectuarea probelor tehnologice, iar în luna nov. 1996, acest prim reactor a început producția de energie electrică şi, o dată cu aceasta, să se efectueze conectarea la sistemul energetic național. La 1 iul.1983 a început construcția reactorului nr. 2 al centralei atomo-electrice care a fost pus în funcțiune în sept. 2007 şi inaugurat la 4 oct. 2007. La 9 febr. 1984 a început construirea reactorului nr. 3,

Valea Cernei (2)

Parcul Național Domogled – Valea Cernei din M-ții Cernei

fiind prevăzut ca să fie conectat la sistemul energetic național în anul 2014; la 15 aug. 1985 au fost demarate lucrările de construire a reactorului nr. 4, prevăzut să intre în funcțiune în anul 2015, iar la 12 mai 1987 a început construirea reactorului nr. 5 cu dată necunoscută de punere în funcțiune. Producție de ciment, cărămidă, ipsos, var, prefabricate din beton. Prelucr. lemnului; produse alim. (preparate din lapte, panificație). Centru viticol şi de vinificație şi centru pomicol (piersici). Muzeu de istorie. Post local de radio-emisie (din 15 aug. 2002). În SE orașului se află ecluza de intrare şi ieşire în şi din canalul Dunăre–Marea Neagră, cu sasul de 310 x 25 m şi cu porturi de aşteptare în amonte şi aval. Între 9/21 oct. 1890 şi 14/26 sept. 1895, ing. român Anghel Saligny a construit, între Cernavodă şi Feteşti, un complex de poduri feroviare peste Dunăre, peste Balta Ialomiței şi Brațul Borcea (inaugurat la 14/26 sept. 1895) în lungime totală de 4 078 m (din care podul peste Dunăre măsoară 1 662 m, iar cel peste brațul Borcea 920 m), fiind una dintre cele mai importante construcții de acest tip ale epocii. La 21 nov. 1987 a fost dat în folosință noul ansamblu de poduri feroviare şi rutiere de la Cernavodă şi Feteşti. Amplasate paralel şi în apropierea celor vechi, noile poduri feroviare sunt prevăzute, fiecare, cu câte două linii de c.f., iar cele rutiere, cu câte şase benzi de circulație, reuşind să elimine marile ambuteiaje ale traficului ce se produceau în această zonă din cauza faptului că vechile poduri dispuneau de un singur fir de circulație. **Istoric.** La S de oraş au fost descoperite mai multe aşezări şi necropole datând din Neolitic, de la începutul Epocii fierului, din perioadele elenistică şi romană. Pe Dealul Columbia a fost descoperit (1954–1958) un cimitir de înhumație cu c. 400 de morminte în care s-au găsit schelete umane, topoare din piatră, ofrande, vase din ceramică şi figurine feminine specifice culturii materiale Hamangia (milen. 4–2 î.Hr.), între care şi celebrul grup de figurine, din lut ars, „Gânditorul şi perechea lui" (ministatuete având o înălțime de 13 cm). În dreptul ins. Hinog, pe terasa de pe dr. Dunării, s-a descoperit ceramică elenistică din sec. 3–2 î.Hr., fapt ce a condus la ipoteza că aşezarea elenistică, cunoscută sub numele *Axiopolis*, ar fi fost întemeiată de Lysimachos (regele Traciei). *Axiopolis* s-a dezvoltat, încă din perioada preromană, ca cetate geto-dacă ce întreținea legături comerciale cu orașele greceşti de pe țărmul Pontului Euxin (Histria, Tomis, Callatis), iar apoi, în epoca romană, ca centru militar şi mare oraş, fiind menționat în toate izv. literare care aminteau de cetățile de la Dunărea de Jos. În sec. 4–7 exista aici o aşezare fortificată, de formă pentagonală, cu zid de incintă şi două porți, cu o fortăreață triunghiulară, o bazilică în centrul cetății, un edificiu cu coloane – probabil un templu. Peste această aşezare s-a suprapus, parțial, o cetate feudală timpurie (sec. 9–10), puțin cunoscută, care avea în incintă o bisericuță, iar în afara zidurilor o altă biserică, funerară, cu un cavou anex. În perioada stăpânirii otomane (1417–1829), localit. a fost numită *Bogazchioi* (în traducere: *Satul de la vărsare*). În sec. 19 capătă numele slav de *Cernavoda*, ceea ce reprezintă traducerea numelui Carasu, purtat de râul care se vărsa în Dunăre la S de oraş (Carasu în lb. turcă însemnând de fapt tot „apa neagră"). **Monumente:** Geamie construită în 1868 de Mehmet Efendi; ruinele cetății Axiopolis şi ale cetății feudale; biserica având hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1882–1895). Punct fosilifer.

Cernavodă. Ecluza

CERNĂTEŞTI 1. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 8 sate, situată în Subcarpații Buzăului, la poalele Dealurilor Blăjani şi Pâclele, pe râul Slănic; 3 884 loc. (1 ian.

Cernavodă. Podul feroviar construit de Anghel Saligny

Cernavodă. Gânditorul şi perechea lui

2011): 1 877 de sex masc. şi 2 007 fem. Centru viticol şi pomicol. Creşterea ovinelor. Muzeu cu colecţii de arheologie şi istorie (în satul Aldeni). Satul Cernăteşti este menţionat documentar în 1535. În arealul satului Aldeni au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturilor Boian (milen. 4 î.Hr.) şi Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), cu mai multe niveluri de locuire, în care s-au găsit unelte din silex (lame, vârfuri de suliţă, răzuitoare etc.), obiecte din ceramică, realizate din pastă grosieră (oale, chiupuri), ornamentate cu linii paralele incizate şi cu dungi paralele de barbotină, şi din pastă fină (boluri, vase cu picior, vase tronconice), decorate prin incizie, excizie şi încrustare cu meandre. Plastica este reprezentată prin figurine feminine din lut ars, cu decor geometric incizat. Aici a fost identificată şi o necropolă de înhumaţie aparţinând culturii Sântana de Mureş (sf. sec. 3–sf. sec. 4), în care s-a găsit ceramică specifică acestei culturi. Rezervaţia „Dealu cu Lilieci" (3 ha).

2. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în Piem. Bălăciţei, pe râul Mascot; 1 899 loc. (1 ian. 2011): 951 de sex masc. şi 948 fem. Pomicultură (meri, pruni, caişi, piersici). Apicultură. În satul Cernăteşti se află un muzeu cu colecţii de artă plastică, cula „Cernătescu" (sec. 18), cu trei niveluri, şi biserica „Sfântul Nicolae", construită în 1820 prin străduania fraţilor Dumitru şi Ioan Opran Cernătescu, pictată în 1827 şi reparată în 1885, 1913 şi 1929. În satul Rasnicu Oghian există o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae", datând din 1846–1855 şi refăcută în 1927.

CERNEGURA → Piatra-Neamţ (2).

Cernica (2), Biserica „Sfântul Lazăr" din cimitir

CERNELE, com. în jud. Dolj, desfiinţată la 20 mai 1996, iar cele 4 sate componente (Cernele, Cernelele de Sus, Izvorul Rece şi Rovine) au trecut în subordinea ad-tivă a municipiului Craiova. În satul Cernele există biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1813, reparată în 1883, 1909 şi 1928).

CERNENU → Zărneşti (1).

CERNEŞTI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Copalnic, la poalele de NE ale Măgurii Preluca şi cele de S ale M-ţilor Gutâi, pe râul Bloaja; 3 684 loc. (1 ian. 2011): 1 834 de sex masc. şi 1 850 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui; confecţii textile. Creşterea bovinelor. Apicultură. Pomicultură (meri, peri, pruni). Centru de port popular tradiţional. Muzeul „Florean" cu sculpturi în marmură ale artiştilor contemporani, expuse în aer liber. Staţiune climaterică şi de odihnă, în satul Izvoarele (→). Satul Cerneşti este menţionat documentar, prima oară, în 1424. În satul Izvoarele se află două biserici din lemn – una din 1803 şi alta cu hramul „Cuvioasa Parascheva" din 1928, iar în satele Fânaţe şi Trestia câte o biserică cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" – datând din 1840 şi, respectiv, 1868.

CERNEŢI, Mănăstirea ~ → Şimian (3).

CERNICA 1. Lac antropic pe valea Colentinei, situat la 14 km E de centrul municipiului Bucureşti, la marginea cartierului Pantelimon al Capitalei; 360 ha. Ad. max.: 3 m. Pescuit. Amenajat ca loc de agrement pentru locuitorii Capitalei (ştrand, restaurant, camping).

2. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe malul lacului omonim; 10 229 loc. (1 ian. 2011): 5 057 de sex masc. şi 5 172 fem. Staţie de c.f. (în satul Căldăraru). Spital de boli psihice (în satul Bălăceanca). Complex turistic. Pădure cu diferite esenţe (cer, gârniţă, carpen, tei, ulm ş.a.), în care trăiesc mistreţi, căprioare, iepuri, fazani etc. într-o rezervaţie cinegetică. Pe terit. satului Bălăceanca au fost descoperite o aşezare şi o necropolă din Neoliticul timpuriu (milen. 4 î.Hr.) şi urmele unei aşezări din sec. 6–7, în care s-au găsit fragmente de vase din ceramică, lucrate la roată sau cu mâna, fragmente de amfore, unele decorate cu striuri orizontale, uşor vălurite, două lame de cuţit, un piron, o bucată de seceră ş.a. În satul Cernica, pe malul de NE al lacului şi pe ostroavele legate de mal printr-o limbă îngustă de pământ, se află o mănăstire de călugări, ctitorită în 1608 de vornicul Cernica Ştirbei, în timpul domniei lui Radu Şerban, ulterior reconstruită şi restaurată (1781). Pe locul primei biserici a mănăstirii se află astăzi biserica având hramul „Sfântul Nicolae" din Ostrov, zidită în perioada 1809–1815 prin osârdia starețului Timotei şi pictată de meşterii Fotache şi Nicolae Polcovnicu. Biserica pr. a mănăstirii, cu hramul „Sfântul Gheorghe", a fost construită în anii 1831–1842 prin grija starețului Calinic (stareţ al mănăstirii în anii 1818–1850, canonizat în 1955), care a mutat întreaga obşte în chiliile din jurul acestei biserici. Complexul monahal a fost restaurat în anii '60 ai sec. 20 prin grija Patriarhului Iustinian Marina. Muzeu de artă religioasă cu c. 300 de piese (icoane, manuscrise, obiecte de cult, ferecături, broderii) şi cu o cameră memorială Gala Galaction. Bibliotecă cu c. 14 000 de volume. Casa memorială a Sfântului Calinic. La mănăstirea **C.** au trăit o perioadă Tudor Arghezi (monahul Iosif), Gala Galaction, Vasile Voiculescu, Naum Râmniceanu ş.a. În cimitirul mănăstirii, unde se află şi biserica având hramul „Sfântul Lazăr", construită în 1804 prin grija arhimandritului Gheorghe, sunt îngropate numeroase personalităţi: Ioan Lupaş, Gala Galaction, Pan. Halippa, pictorul Ion Ţuculescu, mitropolitul Nifon ş.a. În sec. 18–19, la **C.** a funcţionat şcoala de zugravi şi copişti a pictorului Nicolae Polcovnicu. În cadrul complexului monahal de la Cernica mai sunt încă trei paraclise cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1783),

Cernica (2). Biserica „Sfântul Gheorghe" a mănăstirii Cernica

„Adormirea Maicii Domnului" (1790) şi „Sfântul Apostol Ioan" (ctitorie din anul 1842 a stareţului de atunci, Calinic). În incinta mănăstirii se află câteva exemplare seculare de stejar (*Quercus robur*), declarate monumente ale naturii. În satul Tânganu există mănăstirea cu acelaşi nume (1462–1474, cu refaceri din 1853), iar în satul Bălăceanca, bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1821) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1870). Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 com. **C.** a fost în Sectorul Agricol Ilfov.

CERNIŞOARA 1. → Cerna (2).

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Olteniei cu Piem. Olteţului; 3 856 loc. (1 ian. 2011): 2 007 de sex masc. şi 1 849 fem. Pomicultură; apicultură. Reşed. com. este satul *Armăşeşti* în care se află bisericile din lemn cu hramurile „Buna Vestire" (1740) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1809); în satul Modoia există o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1712, refăcută în 1896), iar în satul Groşi, o biserică de zid, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1892).

CERTEJU DE SUS, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată la poalele M-ţilor Metaliferi, pe râul Certej; 3 187 loc. (1 ian. 2011): 1 609 de sex masc. şi 1 578 fem. Expl. de min. auro-argentifere, de min. complexe şi de pirite cuprifere (în satele Hondol şi Săcărâmb). Colectarea fructelor de pădure. Agroturism. Satul Certeju de Sus este menţionat documentar, prima oară, în 1468.

CERTEZE, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în E Depr. Oaş, pe râul Valea Albă; 5 418 loc. (1 ian. 2011): 2 736 de sex masc. şi 2 682 fem. Expl. forestiere şi de andezit. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Huta-Certeze are loc anual celebra serbare populară „Sâmbra oilor". Centru de prelucr. artistică a lemnului. În satul Certeze, menţionat documentar, prima oară, în 1490, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1817), iar în satul Moişeni, menţionat documentar, prima oară, în 1828, există o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1854).

Mănăstirea Cernica. Vedere de ansamblu

CERŢEŞTI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu Câmpia Tecuciului; 2 392 loc. (1 ian. 2011): 1 220 de sex masc. şi 1 172 fem. Viticultură. Biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1776) şi biserica de zid cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1864), în satul Cerţeşti. În satul Cârlomăneşti se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica având hramul „Sfântul Nicolae", ctitorie călugărească atestată documentar ca schit, prima oară, în anul 1445 şi apoi la sf. sec. 17. În 1821, biserica şi clădirile anexe au fost distruse de eterişti, dar în 1824–1827 călugării au reconstruit biserica. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863 a rămas ca biserică de parohie. În 1957, biserica a fost mistuită parţial de un incendiu provocat de un trăsnet, rămânând în ruină. Viaţa monahală a fost reactivată în sept. 1997 când a început construirea unui corp de chilii, iar după 1999 s-a zidit biserica paraclis cu hramul „Sfinţii Mucenici Brâncoveni" şi a început refacerea vechii biserici aflată într-o stare avansată de degradare.

CERU-BĂCĂINŢI, com. în jud. Alba, alcătuită din 10 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Metaliferi; 287 loc. (1 ian. 2011): 154 de sex masc. şi 133 fem. Centru de confecţionare a obiectelor din lemn încrustat. Muzeu etnografic. Satul Ceru-Băcăinţi este amintit documentar în 1909. Rezervaţia „Piatra Tomii" (1 ha).

CERVENIA, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnasului, pe stg. râului Vedea; 3 077 loc. (1 ian. 2011): 1 506 de sex masc. şi 1 571 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc.

CETARIU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Oradei cu Câmpia Barcăului, pe valea Fâneaţa Mare; 2 194 loc. (1 ian. 2011): 1 095 de sex masc. şi 1 099 fem. În satul Cetariu, menţionat documentar, prima oară, în 1208, se află biserica romano-catolică „Sfânta Maria" (1804–1809, cu picturi din 1890 executate de Muhits), o casă parohială (1743) şi o biserică reformată (sec. 18), iar în satul Şişterea există o biserică reformată din sec. 18. Până la 28 ian. 2003, com. **C.** a avut în componenţă satele Paleu, Săldăbagiu de Mureş şi Uileacu de Munte, care la acea dată s-au desprins şi au format com. Paleu.

CETATE 1. Com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Bistriţei, pe râul Buduşel; 2 694 loc. (1 ian. 2011): 1 373 de sex masc. şi 1 321 fem. Expl. şi prelucr. lemnului; prelucr. laptelui şi a cărnii. Creşterea bovinelor. Viticultură. Reşed. com. este satul *Satu Nou*, atestat documentar în 1332. În satul Orheiu Bistriţei s-au descoperit urmele unui castru roman (sec. 2–3) de dimensiuni mari (203 x 144 m), în care îşi avea sediul garnizoana *Cohors I Hispanorum milliaria*, şi o aşezare civilă romană (sec. 2–3). În satul Petriş, atestat documentar în anul 1311, se află o biserică din sec. 14-15, cu turn- clopotniţă construit în 1820-1822, aparţinând cultului ortodox şi biserica din lemn cu

hramul „Sfântul Dumitru” (sec. 18). Rezervaţie naturală cu lalele pestriţe, în satul Orheiu Bistriţei. Festival folcloric, anual, „Laleaua pestriţă” (în a treia duminică din luna mai). Până la 27 sept. 2002, com. **C.** a avut în componenţă satele Budacu de Sus, Dumitriţa şi Ragla, care la acea dată au format com. Dumitriţa.

2. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în V Câmpiei Desnăţuiului, pe stg. Dunării; 5 463 loc. (1 ian. 2011): 2 696 de sex masc. şi 2 767 fem. Nod rutier. Producţie de covoare. Produse alim. (preparate din carne şi lapte). Morărit şi panificaţie. Creşterea bovinelor. Centru viticol. Biserica „Sfântul Gheorghe”, construită în 1842–1843 prin grija lui Dumitru Haralambie şi reparată în 1902, în satul Cetate.

CETATEA BREAZA → Părău.

CETATEA CHIOARULUI sau **CHIOAR → Remetea Chioarului.**

CETATEA COHALMULUI → Rupea.

CETATEA DÂMBOVIŢEI → Rucăr.

CETATEA COLŢ → Râu de Mori.

CETATEA DE BALTĂ, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 3 017 loc. (1 ian. 2011): 1 456 de sex masc. şi 1 561 fem. Haltă de c.f. Expl. de gaze naturale şi de argilă. Producţie de prefabricate din beton şi de şampanie. Viticultură. Pomicultură. Pe terit. satului Cetatea de Baltă a existat o veche cetate de pază, menţionată documentar, pentru prima dată, în 1197 (aşezarea este consemnată cu numele „Satul Cetăţii Târnavei”) şi apoi în 1202–1203. În perioada 1352–1371, cetatea a fost reconstruită şi administrată de aşa-numiţii castelani, iar în a doua jumătate a sec. 15 a fost renovată din iniţiativa lui Matia Corvin. Începând cu 1467 şi până în preajma anului 1565, cetatea, împreună cu terit. din jur, s-a aflat sub stăpânirea domnilor Ştefan cel Mare, Petru Rareş şi Alexandru Lăpuşneanu. În 1565, cetatea a fost dărâmată de fam. Csaky pentru ca pe locul ei să construiască un castel fortificat, ridicat în anii 1570-1580, menţionat documentar în 1581. Castelul, construit în stilul Renaşterii franceze, cu ziduri groase de 1,40 m, a intrat în posesia principelui Bethlen Gábriel, care l-a restaurat în anii 1615-1624, iar către sf. sec. 17 a fost preluat de principele Apáfi Mihály, după care în 1769 l-a cumpărat groful Haller Jenö. Acesta din urmă a întreprins ample lucrări de restaurare şi a construit poarta în stil baroc. În 1948, castelul a fost naţionalizat şi folosit în diferite scopuri, iar după 1989 retrocedat urmaşilor fam. Haller care l-a vândut la licitaţie, în prezent fiind complet renovat şi aflat în proprietate privată. Din Evul Mediu şi până în 1866 localit. a fost reşed. comitatului Târnava (în 1866 administraţia a fost mutată la Târnăveni). În satul Cetatea de Baltă se află castelul „Bethlen-Haller” şi o biserică construită iniţial (sec. 13) în stil romanic, cu modificări baroce şi gotice (nava şi corul) din sec. 15. Picturile murale interioare, executate în 1525, au fost acoperite de tencuiala şi zugrăvirea din timpul reparaţiilor făcute în 1895; biserică din sec. 14–16, în satul Tătârlaua.

CETATEA (ORAŞUL sau **TÂRGUL) de FLOCI → Giurgeni şi Ialomiţa (4).**

CETATEA DE LA STOENEŞTI → Cetăţeni.

CETATEA DE PIATRĂ → Remetea Chioarului.

CETATEA LUI NEGRU VODĂ, nume atribuit mai multor cetăţi (azi în ruină) din Ţara Românească şi Transilvania, care, potrivit tradiţiei, ar fi aparţinut legendarului domn al Ţării Româneşti, Negru Vodă (sau Radu Negru), cunoscut în istoriografie cu numele Radu I (c. 1377– c. 1383). Cele mai importante cetăţi sunt: ruinele din com. Cetăţeni, jud. Argeş (cunoscută şi sub numele *Cetatea de la Stoeneşti*); ruinele de pe Dealul Orăţii din com. Rucăr, jud. Argeş (cunoscută şi sub numele de *Cetatea Dâmboviţei*); Cetatea numită, de obicei, Poienari (sau Poenari) de pe terit. com. Arefu, jud. Argeş (→); ruinele cetăţii de pe terit. satului Şarânga, com. Pietroasele (→), jud. Buzău; ruinele *Cetăţii Breaza*, de pe terit. satului Veneţia de Jos, com. Părău (→), jud. Braşov.

CETATEA NEAMŢULUI → Neamţ (2).

CETATEA PĂGÂNILOR → Bálványos.

CETATEA POIENARI → Arefu.

CETATEA RĂDESII, peşteră activă situată în S M-ţilor Vlădeasa (M-ţii Apuseni), pe Valea Someşului Cald, în apropiere de izv. acestuia. Lungimea galeriilor: 260 m. Peştera, săpată în calcare tithonice, are tavanul străpuns de patru hornuri, evidenţiate la supr. sub formă de avene, prin care pătrunde lumina zilei. Interiorul peşterei are aspectul unei catedrale gotice, luminată difuz, într-o nuanţă albăstruie, prin intermediul celor patru hornuri.

CETATEA SUCEVEI → Suceava (3).

CETATEA TURZII → Moldoveneşti.

CETATEA VOLUNTĂREASCĂ → Voluntari.

CETĂŢENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată la poalele sudice ale masivului Leaota, pe valea superioară a Dâmboviţei; 3 038 loc. (1 ian. 2011): 1 496 de sex masc. şi 1 542 fem. Filatură de lână cardată pentru stofe şi tricotaje. Pe terit. com., la poalele dealului pe care se

Cetatea de Baltă. Castelul „Bethlen-Haller”

află mănăstirea Negru Vodă, au fost descoperite vestigiile unei aşezări geto-dacice (*davă*) datând din sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr., în care s-au găsit urme de locuințe, morminte, ceramică autohtonă, fragmente de amfore greceşti, mărgele din sticlă, monede dacice care imită pe cele greceşti, monede romane etc. Pe vârful unui deal abrupt şi stâncos, de pe stg. văii Dâmboviţa, se află ruinele unei cetăți din sec. 14, atribuită, după tradiție, domnului Negru Vodă (Radu I), cunoscută sub numele de *Cetatea lui Negru Vodă* sau *Cetatea de la Stoenești*, şi mănăstirea Negru Vodă sau Cetățuia (de călugări) cu o biserică rupestră (săpată în stâncă) din sec. 14, având hramul „Izvorul Tămăduirii", cu fragmente de pictură murală originară, executată în tempera, şi construcții anexe din 1840. Biserica rupestră este declarată monument istoric. În satul Lăicăi se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1793–1796). Rezervație naturală complexă (10 ha) situată la extremitatea de S a M-ților Leaota, în cadrul căreia se dezvoltă numeroase endemisme carpatice (omagul/ *Aconitum moldavicum*, crucea-voinicului/*Hepatica transsilvanica*, coada-iepurelui/*Sesleria heuffleriana*, cimbrişorul/*Thymus comosus* ş.a.) şi elemente termofile pe stâncile însorite, cu expunere sudică (iarba negilor/*Sedum hispanicum*, mojdreanul/*Fraxinus ornus*, drobul/*Cytisus heufelii* etc.).

CETĂȚILE PONORULUI, complex carstic situat în M-ții Bihor (M-ții Apuseni), alcătuit din trei avene adânci (care se înscriu într-o depresiune, cu un diametru de 1 km şi o adâncime de 300 m), o peşteră centrală, un izbuc şi un râu ce curge printr-un tunel subteran, lung de 2 km, care leagă între ele 14 lacuri. Prăpăstiile mari, asemenea unor căldări uriaşe, cu pereți înalți, sunt legate între ele prin porți subterane sau tunele uriaşe. Rezervație naturală complexă (491 ha). Declarat monument al naturii. Obiectiv turistic.

CETĂȚUIA 1. Masiv deluros în Pod. Vaslui, reprezentând alt. max. a acestuia (425 m).

2. → Cetățeni.

3. Mănăstirea ~ → Iaşi (1).

4. Schitul ~ → Măgura (5).

CEUAŞU DE CÂMPIE, com. în jud. Mureş, alcătuită din 8 sate, situată în Colinele Mădăraşului, pe cursul superior al râului Iceni; 5 995 loc. (1 ian. 2011): 3 016 de sex masc. şi 2 979 fem. Expl. de gaze naturale. Prelucr. lemnului; produse de panificație. Împletituri din papură (în satul Câmpeniţa). În satul Porumbeni se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul", construită în sec. 16 din bârne de stejar (refăcută în 1749 şi reparată în 1841). Păstrează picturi interioare din a doua jumătate a sec. 18. Biserici din lemn, cu acelaşi hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Bozed (1750) şi Culpiu (sec. 19); în satul Ceuaşu de Câmpie, menționat documentar, prima oară, în 1505, există o biserică reformată (sec. 18–19). Pădurea Săbed (59 ha), declarată rezervație forestieră. Comuna a fost afectată de inundații la 8 iun. 2006.

CEZIENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în N Câmpiei Romanați, pe râul Teslui; 1 829 loc. (1 ian. 2011): 891 de sex masc. şi 938 fem. Centru de confecționare a pieselor de port popular şi a țesăturilor de interior cu ajutorul războiului de țesut manual. Conac (sf. sec. 18) şi biserica „Sfântul Dumitru" (1849), în satul Cezieni.

CHAAK → Ciacova

CHECEA, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului, la 32 km NV de municipiul Timişoara; 2 041 loc. (1 ian. 2011): 1 025 de sex masc. şi 1 016 fem. Stație de c.f. Culturi de cereale, plante tehnice, legume ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor şi păsărilor. Muzeu etnografic. Satul Checea este atestat documentar în 1470. Com. **C.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Checea din com. Cenei, jud. Timiş.

CHEIA 1. Pârâu, afl. drept al râului Olăneşti; 24 km; supr. bazinului: 84 km^2. Izv. din E M-ților Căpățânii, de sub vf. Preota. În cursul superior, în zona masivului Buila-Vânturariţa, a săpat chei spectaculoase, în arealul cărora se dezvoltă o vegetație cu numeroase exemplare de tisă (*Taxus baccata*), *Corthusa mathioli* etc. Zona a fost declarată rezervație naturală.

2. Stațiune climaterică şi de odihnă de interes general, cu funcționare permanentă, situată în raza com. Măneciu, jud. Prahova, pe râul Teleajen, în depr. intramontană cu acelaşi nume, la poalele M-ților Ciucaş (Carpații Orientali), la 871 m alt., la 61 km N de municipiul Ploieşti. Climat de depresiune intramontană, tonic-stimulant, cu aer puternic ozonat. Verile sunt răcoroase (în iul. temp. medii de 16°C) şi iernile nu prea friguroase (în

Cetățile Ponorului

Cheia (2). Vedere generală

Cheile Orzei

ian. medii de –4°C). Temp. medie anuală este de c. 6°C, iar precipitaţiile atmosferice însumează 750–800 mm anual. Staţiunea este indicată ca loc de odihnă şi recreere pentru cei ce suferă de nevroză astenică, surmenaj fizic şi intelectual, hipertiroidie benignă, rahitism şi tulburări de creştere la copii, anemii secundare etc. Punct de plecare spre cabanele din munţii din împrejurimi. În staţiunea climaterică şi de odihnă Cheia se află un centru de telecomunicaţii şi un releu de televiziune prin satelit, dat în funcţiune la 19 dec. 1991.

3. Mănăstirea ~ → Măneciu.

CHEILE BICAZULUI → Bicaz (3).

CHEILE BISTRIŢEI → Bistriţa (1).

CHEILE CARAŞULUI → Caraş (1).

CHEILE NEREI → Nera.

CHEILE OLTEŢULUI → Olteţ (1).

CHEILE ORZEI, chei pitoreşti, săpate de râul Ialomiţa în formaţiunile calcaroase din S M-ţilor Bucegi, la c. 15 km aval de izv. Ialomiţei. Lungime: 2 000 m. Obiectiv turistic.

CHEILE TĂTARULUI, chei săpate de râul Ialomiţa în formaţiunile calcaroase din S M-ţilor Bucegi, la c. 7 km aval de izv. Ialomiţei. Lungime: 2 500 m. Obiectiv turistic.

CHEILE TURZII 1. Chei spectaculoase, realizate de râul Hăjdate (afl. al Arieşului) în calcarele jurasice ale culmii Hăjdate din N-NE M-ţilor Trascău (M-ţii Apuseni), situate în arealul com. Petreştii de Jos, jud. Cluj. Lungime: 3,5 km. Aici se află o rezervaţie complexă (geologică, floristică, faunistică şi arheologică) extinsă pe 175,7 ha, în care există c. 60 de peşteri (Peştera Morarilor, Peştera Binder, Peştera Ascunsă etc.), numeroase stânci, coloane, pereţi abrupţi şi înalţi de peste 100 m, c. 1 000 de specii de plante (scorușul/ *Sorbus dacica*, usturoiul de stâncărie/*Allium obliquum*) şi numeroase specii de fluturi aparţinând genurilor *Heterogynis*, *Dysaukes*, *Eubleme* şi *Phybalopterix* – acesta din urmă întâlnit doar în M-ţii Ural şi în zona Rijeka din Croaţia. În multe din peşterile aflate pe versanţii Cheilor Turzii s-au descoperit urme de locuire omenească datând din Paleoliticul mijlociu, din Neolitic (cultura materială Criş), din perioada de trecere la Epoca bronzului (cultura materială Coţofeni) şi din perioadele dacică, romană şi feudală. Întreaga zonă a fost declarată monument al naturii. Important obiectiv turistic.

2. Mănăstirea ~ → Petreştii de Jos.

CHEILE ZĂNOAGEI, chei pitoreşti, săpate de râul Ialomiţa în formaţiunile calcaroase din S M-ţilor Bucegi, la 11 km aval de izv. Ialomiţei. Lungime: 2,5 km. Obiectiv turistic.

CHENEY → Cenei.

CHERECHIU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Ier; 2 500 loc. (1 ian. 2011): 1 214 de sex masc. şi 1 286 fem. Haltă de c.f. (în satul Târguşor). Produse de panificaţie. Ciupercărie. Satul Cherechiu este menţionat documentar, prima oară, în 1220.

CHERY → Oravița.

CHEȚANI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 7 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. râului Mureş, la poalele de S ale Colinelor Luduşului; 2 746 loc. (1 ian. 2011): 1 387 de sex masc. şi 1 359 fem. Haltă de c.f. Culturi de cereale (grâu, porumb), hamei, sfeclă de zahăr, cartofi şi legume (ceapă, ardei, roşii etc.). Satul Cheţani este menţionat documentar, prima oară, în 1444. Monumentul eroilor (în satul Hădăreni). Biserică din lemn cu dublu hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 18), în satul Grindeni şi biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), în satul Cheţani, aceasta din urmă declarată monument istoric.

CHEVEREȘU MARE, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Timişului, pe râul Şurgani; 2 057 loc. (1 ian. 2011): 1 053 de sex masc. şi 1 004 fem. Staţie de c.f. Prelucr. lemnului; producţie de tălpi din poliuretan pentru încălţăminte; panificaţie; diverse produse din nuiele. Creşterea ovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. În satul Chevereşu Mare, atestat documentar în 1717, se află biserica „Înălţarea Domnului" (1801) şi biserica romano-catolică „Sfântul Ştefan" (sec. 19). Pădure de stejar.

CHIAJNA, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bucureştiului, la V de municipiul Bucureşti, pe râul Dâmboviţa; 10 171 loc. (1 ian. 2011): 4 992 de sex masc. şi 4 179 fem. Staţie de c.f. Fabrică de cărămidă şi prefabricate din beton. În satul Roşu, atestat documentar în anul 1700, se află

Cheile Turzii (1). Stâncă din zona cheilor

staţia de acumulare şi filtrare a apei potabile pentru municipiul Bucureşti. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1831, renovată în 1897) şi „Sfântul Gheorghe" (1841), în satele Chiajna şi Dudu. Satul Chiajna este menţionat documentar în 1787, iar satul Dudu în 1725. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **C.** a fost în Sectorul Agricol Ilfov.

CHIBED, com. în jud. Mureş, formată dintr-un sat, situată în Subcarpaţii Târnavei, la poalele Dealurilor Şiclodului şi Becheciului, pe râul Târnava Mică; 1 686 loc. (1 ian. 2011): 817 de sex masc. şi 869 fem. Staţie de c.f., inaugurată în 1896. Prelucr. lemnului şi a lânii. Abator. Brutărie. Creşterea ovinelor. Muzeu sătesc. Biserică reformată (1552), cu turn din 1640. Satul Chibed este atestat documentar în 1499. Com. **C.** a fost înfiinţată la 21 iul. 2003 prin desprinderea satului Chibed din com. Ghindari, jud. Mureş.

CHICERA, masiv deluros în Muscelele Argeşului, între râurile Argeş, la V, şi Vâlsan, la E, alcătuit din fliş grezo-marnos, gresii, argile ş.a. Alt. max.: 1 218 m (alte surse îi atribuie 1 227 m). Acoperit cu păşuni, fâneţe şi livezi. Cunoscut şi sub numele de *Chiciura*.

CHICHIŞ, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Sfântu Gheorghe, pe Râu Negru; 1 605 loc. (1 ian. 2011): 773 de sex masc. şi 832 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor. În satul Chichiş, atestat documentar, prima oară, în 1461, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1740), o biserică din sec. 14–16, reconstruită în sec. 20, o biserică reformată (1799) şi o casă ţărănească construită în 1803, din lemn de fag, declarată monument de arhitectură populară. Parc public (rezervaţie ornitologică).

CHICIURA → Chicera.

CHIEŞD, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Majei, pe râul Maja; 2 596 loc. (1 ian. 2011): 1 289 de sex masc. şi 1 307 fem. Expl. de lignit. Prelucr. lemnului; confecţii textile. Moară. Fermă de creştere a ovinelor. Izv. cu ape minerale sulfuroase. Aici se află un gorun secular (ocrotit). În satul Chieşd, menţionat documentar, prima oară, la 18 iul. 1461, se află biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", cu altar rotund (sec. 18), învelită în tablă zincată, declarată monument istoric, iar în satul Sighetu Silvaniei există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1832).

CHIHERU DE JOS, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului; 1 560 loc. (1 ian. 2011): 793 de sex masc. şi 767 fem. În satul Chiheru de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1453 se află mănăstirea cu acelaşi nume, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în perioada 10 mai 1998-18 nov. 2001 pe locul unei foste mănăstiri care apare menţionată documentar la 14 dec. 1737 şi dispărută în jurul anului 1848. În satul Urisiu de Jos se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1747 (refăcută în 1848–1851 şi zugrăvită în 1851 de către Popa Gheorghe din Şendreni). Aici se păstrează două icoane (Sfântul Nicolae şi Maica Domnului) donate de pan Luca din Urisiu în 1539, manuscrise din sec. 16–17, cărţi rare din sec. 18. Clopot din anul 1600. În acelaşi sat mai există biserica din lemn cu hramul „Sfânta Treime" (sec. 19).

CHILIA 1. Braţ al Dunării, în partea de N a Deltei, desprins din braţul Tulcea la ceatalul Chiliei, formând graniţa cu Ucraina. Lungime: 111 km; lăţime max. : 1 000 m. Ad. max.: 36 m. Caracteristica acestui braţ este despletirea succesivă în 3 formaţiuni de braţe şi ostroave, întrerupte de porţiuni de albie unică (Ostrovul Tătaru, cursul unic de la Chilia Veche, despletirea de la ostroavele Babina-Cernovca, cursul grupat de la Periprava, apoi delta secundară a Chiliei). Pe braţul **C.** se scurge, în prezent, 62% din debitul fluviului (în scădere faţă de perioada 1910, când drena 72%). Braţul **C.** este navigabil pentru vase mici. Delta secundară s-a format începând de la sf. sec. 18 şi are c. 40 de braţe mai mici.

2. Grind de origine continentală situat între braţele Sulina şi Chilia. Supr.: 5 500 ha; lungime: 15 km; lăţime: 5 km. Alt. max.: 6,5 m. Este neinundabil şi cultivat agricol.

CHILIA VECHE, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 4 sate, situată în N Deltei Dunării, pe grindul Chilia, pe dr. braţului Chilia; 2 386 loc. (1 ian. 2011): 1 217 de sex masc. şi 1 169 fem. Producţie de brânzeturi şi conserve din peşte. Abator. Morărit. Diverse produse din papură împletită. Fermă de creştere a porcilor. Pepinieră piscicolă. Cherhana. În Antichitatea greacă, aici a existat o cetate, probabil *Achillea*, care a fost stăpânită de bizantini la sf. sec. 10, apoi s-a aflat sub stăpânire turcească cu numele *Eskil-Kalé*. La mijlocul sec.14 era cunoscută cu numele *Licostomo*. A intrat sub autoritatea Ţării Româneşti înainte de anul 1372. Cucerită şi stăpânită apoi de Alexandru cel Bun (1400– 1432), cetatea reintră în posesia Ţării Româneşti în 1447. În 1465 este dobândită de Ştefan cel Mare, care o stăpâneşte până în 1479, când cetatea a fost demantelată. În Evul Mediu, când Chilia Veche se afla la numai 5 km de ţărmul Mării Negre (în prezent este la c. 40 km V de ţărm, din cauza avansării braţului Chilia în mare), a avut un rol important comercial şi strategic. Biserica „Sfinţii Voievozi" (1897–1925). Pe terit. com. **C.V.** se află rezervaţia *Roşca-Buhaiova-Hrecişca* (15 400 ha), între grindurile Letea şi Chilia, unde cuibăreşte cea mai mare colonie de pelicani din Europa, precum şi colonii de egrete, stârci galbeni, stârci lopătari ş.a. Până în anii '90 ai sec. 20, com. Chilia Veche a avut în componenţă satul Ostrovu Tătaru, sat care s-a autodesfiinţat în acei ani prin depopulare, în prezent existând fizic, dar fără locuitori.

CHILIILE, com. în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, în mica Depr. Chiliile-Căneşti, la poalele Dealurilor Bocu şi Dâlma, pe râul Sărăţel; 627 loc. (1 ian. 2011): 297 de sex masc. şi 330 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Satul Chiliile este atestat documentar în 1720. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (1844), în satul Budeşti.

CHINTENI, com. în jud. Cluj, alcătuită din 9 sate, situată în zona Dealurilor Clujului, pe cursul superior al râului Chinteni; 2 942 loc. (1 ian. 2011): 1 461 de sex masc. şi 1 481 fem. Expl. de tufuri, marne, argilă şi nisip. În satul Chinteni, menţionat documentar, prima oară, în 1263, se află o biserică romano-catolică (1796), iar în satul Feiurdeni există biserica greco-catolică „Sfântul Nicolae" (1930– 1931) şi un conac din sec. 17; biserică din lemn (sf. sec. 16), în satul Siliştea Veche şi biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"

(1726, cu picturi interioare din 1748), în satul Vechea.

CHIOAR 1. **Dealurile Chioarului,** subunitate deluroasă a Pod. Someşan, situată între Depr. Baia Mare în N, aliniamentul văilor Lăpuş–Ileanda în E, abruptul petrografic al Culmii Prisnel în S şi Valea Someşului în E. Dealurile prezintă înălţimi ce variază între 250 şi 600 m şi sunt alcătuite din marne, tufuri, conglomerate, argile marnoase şi nisipuri. Alt. max.: 660 m în masivul (sau Măgura) Prisaca (cunoscut şi sub numele de *Ţicău* sau *Dealu Mare*). Păduri de gorun şi de fag. Pomicultură.

2. Cetatea Chioarului → Remetea Chioarului.

CHIOCHIŞ, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 10 sate, situată în Câmpia Fizeşului, pe râul Apatiu; 3 145 loc. (1 ian. 2011): 1 616 de sex masc. şi 1 529 fem. Energie eoliană. Creşterea ovinelor. Iaz piscicol. Satul Chiochiş este menţionat documentar, prima oară, în 1320. Biserică din sec. 13–16, în satul Bozieş; biserici din lemn în satele Apatiu („Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", sec. 16) şi Buza Cătun (1601, adusă din satul Fântânele în 1897); Castelul „Weselleny" (sec. 18), în satul Chiochiş; biserică reformată (sec. 18) şi biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17, pictată în 1754), în satul Strugureni.

CHIOJDEANCA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului; 1 776 loc. (1 ian. 2011): 926 de sex masc. şi 850 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Satul Chiojdeanca este atestat documentar la 17 mart. 1607. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1774) şi „Cuvioasa Parascheva"-Văgăuneşti (1780–1792, refăcută în 1847), în satele Nucet şi Chiojdeanca. Tot în satul Chiojdeanca mai există biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", construită pe cheltuiala boierului Stan Dragomir în anii 1897–1902 şi consolidată după cutremurele din 10 nov. 1940 şi 4 mart. 1977, conacul boierului Stan Dragomir (1907), azi dispensar comunal, şi o cruce din piatră, ridicată în jurul anului 1719, care marchează locul unei gropi comune unde au fost înmormântate persoanele răpuse de ciumă. Agroturism.

CHIOJDENI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 8 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, în V Depr. Dumitreşti, la poalele Dealului Roşu, pe râul Râmnic; 2 467 loc. (1 ian. 2011): 1 271 de sex masc. şi 1 196 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci).

CHIOJDU 1. Depresiune de eroziune situată în zona de contact dintre Subcarpaţi (respectiv Dealul Cornăţel) şi prelungirile M-ţilor Siriu (respectiv masivul Monteoru), dezvoltată în bazinul mijlociu al râului Bâsca Chiojdului. Vatra depresiunii, aflată la 400–450 m alt., este alcătuită din lunci şi terase, fiind străjuită de dealurile limitrofe înălţate până la 700–900 m alt. Pantele dealurilor sunt acoperite cu livezi, păşuni şi fâneţe, iar în partea superioară se află păduri de foioase.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, în Depr. Chiojdu, la poalele masivului Monteoru şi a Dealului Cornăţel, pe râul Bâsca Chiojdului; 3 550 loc. (1 ian. 2011): 1 779 de sex masc. şi 1 771 fem. Pomicultură. Satul Chiojdu este atestat documentar, prima oară, la 10 iul. 1418, şi apoi la 5 ian. 1549 şi la 2 aug. 1562. Pe terit. com. s-a descoperit un mormânt, cu un bogat inventar funerar, atribuit unei prinţese ostrogote (sec. 5). În satul Chiojdu se află o biserică din anul 1844 (restaurată în 1909 şi 1973), casa cu blazoane (sec. 18) şi casa „Codescu" (sec. 18) a cărei copie, reconstruită în 1936, se află în Muzeul satului şi de artă populară „Dimitrie Gusti" din Bucureşti. Bisericile cu hramurile „Înălţarea Domnului" (1877 – lucrările de construire au fost reluate în 1912, întrerupte de Primul Război Mondial şi terminată în 1927; reparată în 1980 şi pictată în 1983), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1876, refăcută în anii 1979–1982 după stricăciunile provocate de cutremurul din 4 mart. 1977), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1852–1856) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1870–1877), în satele Bâsca Chiojdului, Lera, Poienile şi Cătiaşu.

CHIRNOGENI, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Cobadin; 3 383 loc. (1 ian. 2011): 1 071 de sex masc. şi 1 682 fem. Staţie de c.f. Expl. de nisip alb. Produse de panificaţie şi de patiserie. Viticultură. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor.

CHIRNOGI, com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnas; 7 846 loc. (1 ian. 2011): 3 894 de sex masc. şi 3 952 fem. Morărit şi panificaţie. Complex avicol. Creşterea porcinelor. Viticultură. Staţiune de cercetări agricole. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. com. au fost descoperite urmele mai multor aşezări geto-dacice din sec. 2 î.Hr. - 1 d.Hr., peste care s-au suprapus alte aşezări din sec. 6–7 şi 9–10.

CHIRPĂR, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Hârtibaciului; 1 583 loc. (1 ian. 2011): 783 de sex masc. şi 800 fem. În satul Chirpăr, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1332–1333, se află o biserică ortodoxă (1844, cu unele transformări din 1899) şi o cetate cu biserică de incintă (sec. 13–16) care în prezent aparţine cultului evanghelic; în satul Săsăuş există o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1782), în satul Vărd se află o biserică din sec. 13, fortificată în sec. 15–16, azi biserică evanghelică, iar în satul Veseud o biserică din sec. 13, fortificată în sec. 15, 16, 18, azi biserică evanghelică şi o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1790).

CHISCANI, com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în E Câmpiei Brăilei, pe stg. Dunării; 5 799 loc. (1 ian. 2011): 2 946 de sex masc. şi 2 853 fem. Termocentrală (1 950 MW). Combinat de celuloză şi hârtie (închis în 2010). Sere legumicole. Pe terit. com. a fost descoperită o necropolă sarmatică datând din sec. 1 î.Hr., în care s-au găsit ceramică elenistică, săgeţi de tip scitic (cu 3 muchii), coliere din sticlă şi mărgean, fibule etc.

CHISELET, com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în lunca Dunării, pe dr. văii Mostiştea; 3 490 loc. (1 ian. 2011): 1 717 de sex masc. şi 1 773 fem. Culturi de cereale, plante oleaginoase ş.a. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a fost în jud. Ilfov. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1863).

CHISINDIA, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în S Depr. Zarand, la poalele Dealurilor Cigherului, la confl. râurilor Ciot şi Hurez cu Chisindia; 1 444 loc. (1 ian. 2011): 699 de sex masc. şi 745 fem. Satul Chisindia este menţionat documentar, prima oară, în 1349.

CHISIRIG → Taşca.

CHIŞINEU-CRIŞ, oraş în extremitatea vestică a României, în jud. Arad, situat în Câmpia Crişurilor, la 102 m alt., pe Crişu Alb, la 42 km N-NE de municipiul Arad; 8 283 loc. (1 ian. 2011): 4 026 de sex masc. şi 4 257 fem. Suprr.: 119 km², din care 7,3 km² în intravilan; densitatea: 1 135 loc./km². Nod feroviar şi rutier. Construcţii de maşini-unelte şi de utilaje agricole. Producţie de cabluri electrice pentru autoturisme, cabluri pentru telefonie, materiale izolatoare pentru cabluri, de componente electronice, profile de aluminiu, tălpi pentru încălţăminte, de conf. şi de produse alim. (preparate din lapte, lapte praf, conserve de legume şi fructe, produse de panificaţie). Ateliere de reparat maşini şi utilaje agricole. Legumicultură. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în anii 1202–1203, cu numele *Villa Ineu*, iar apoi, în 1476, cu numele *Kis Ineu (Micul Ineu*). Declarat oraş la 17 febr. 1968. Oraşul **C.-C.** are în subordine ad-tivă satul Nădab, atestat documentar în 1334. Castel în stil baroc (1769).

CHIŞLAZ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Barcăului cu Dealurile Barcăului, la 140 m alt., pe râul Barcău; 3 208 loc. (1 ian. 2011): 1 579 de sex masc. şi 1 629 fem. Expl. de petrol. Viticultură. Satul Chişlaz este menţionat documentar, prima oară, în 1213. Biserică din sec. 15 şi biserică romano-catolică (1754), în satul Mişca.

CHITILA 1. Lac antropic, realizat pe cursul mijlociu al râului Colentina, la NV de municipiul Bucureşti. Suprr.: 75 ha.

2. Oraş în jud. Ilfov, situat în Câmpia Bucureştiului (Câmpia Română), pe malul lacului omonim; 13 309 loc. (1 ian. 2011): 6 466 de sex masc. şi 6 843 fem. Suprr.: 12,5 km², din care 4,8 km² în intravilan; densitatea: 2 772 loc/km². Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Expl. de argilă. Constr. metalice. Producţie de mobilă, de cărămidă, plăci şi dale din ceramică, prefabricate din beton, de malţ (din 1992), bere, băuturi răcoritoare; îmbuteliere a apelor gazoase şi de capsule (1991); preparate din carne; panificaţie. Pomicultură (piersici, meri). Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a fost în Sectorul Agricol Ilfov. Vestigii din sec. 4 (cuptor pentru topit bronzul). Declarat oraş la 5 iul. 2005. Oraşul **C.** are în subordine ad-tivă localit componentă Rudeni.

3. Cartier în partea de NV a municipiului Bucureşti.

CHIUIEŞTI 1. Masiv deluros în Dealurile Ciceului, limitat de râurile Sălătruc, la E, şi Someş, la S. Alt. max.: 709 m (vf. Muncelu).

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de NE ale dealului omonim, la confl. râului Strâmbu cu Sălătruc; 2 589 loc. (1 ian. 2011): 1 296 de sex masc. şi 1 293 fem. În arealul com. **C.** au fost descoperite câteva vestigii neolitice (aşchii de silex, topoare din piatră ş.a.). Satul Chiuieşti este menţionat documentar, prima oară, în 1467. În satul Valea Căşeielului se află mănăstirea „Căşeiel-Strâmbu" (de maici), având biserica cu hramul „Înălţarea Sfintei Cruci", ctitorie din 1765 a călugărului Filip Pahomie Georgiu din Strâmbu. Biserica a fost distrusă de un incendiu în 1832 şi refăcută apoi din temelii de călugărul Basiliu Bonifaciu din Blaj. Desfiinţată la 28 oct. 1959 de către autorităţile comuniste, mănăstirea a fost reînfiinţată în 1991. În naosul bisericii, lângă icoana Maicii Domnului, se află o raclă în care sunt păstrate fragmente de moaşte de la 72 de sfinţi, precum şi un fragment din crucea pe care a fost răstignit mântuitorul nostru Iisus Hristos. Biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17), în satul Strâmbu.

CHIUZA, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Ciceului cu Muscelele Năsăudului, pe dr. Văii Someşului Mare; 2 229 loc. (1 ian. 2011): 1 111 de sex masc. şi 1 118 fem. Ferme de creştere a ovinelor şi a bovinelor. Pomicultură (meri, pruni). Legumicultură. Prelucr. laptelui şi a agregatelor de balastieră. Confecţionarea de perii industriale din sârmă. Satul Chiuza este menţionat documentar, prima oară, în 1292. Biserică reformată (sec. 16), în satul Săsarm, declarată monument istoric. Conac (sec. 19), în satul Chiuza, azi sediul Primăriei. Com. **C.** are în componenţă satul Mireş care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21 existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

CHIUZBAIA, depresiune de eroziune situată la poalele sudice ale M-ţilor Igniş, la 580 m alt., drenată de râurile Chiuzbaia (afl. al Săsarului) şi Herja (afl. al Firizei), dominată de vârfurile Igniş şi Pietricica, la N, şi Blidar şi Scutu Mare, la E. Relief colinar, de lunci şi de terase. În arealul depresiunii se individualizează câteva neck-uri vulcanice, cel mai înalt fiind Măgura (882 m). Temp. medie anuală este de 6–8°C, iar precipitaţiile însumează 1 000–1 200 mm anual. Păduri de fag; păşuni şi fâneţe naturale. Aici se află rezervaţia paleontologică Chiuzbaia (bogate depozite de floră pliocenă).

CHOHAL → Cehal.

CHSÁK → Ciacova.

CHUMBUL → Jimbolia.

CIACOVA, oraş în jud. Timiş, situat în Câmpia Timişului, pe râul Timişu Mort; 5 135 loc. (1 ian. 2011): 2 490 de sex masc. şi 2 645 fem. Suprr.: 122,6 km², din care 9,2 km² în intravilan; densitatea: 558 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată la 6 aug. 1893). Ind. textilă şi alim. Morărit. Centru pomicol. Fermă de creştere a porcinelor. Izv. cu ape minerale termale. Localit. Ciacova este atestată documentar, prima oară, în 1220, în 1332 apare consemnată cu numele Chaak sau Csák, iar la 23 apr. 1832 devine târg. În perioada 1395-1551 s-a aflat sub ocupaţie otomană, iar între 1718 şi 1918 sub cea habsburgică, perioadă în care au fost colonizaţi germani, austrieci, cehi şi slovaci. Com. **C.** a fost declarată oraş la 7 mai 2004 având în subordine ad-tivă satele Cebza, Macedonia, Obad şi Petroman. **Monumente:** ruinele unei cetăţi, construită în anii 1390–1394 (demantelată în 1701), din care se mai păstrează un turn de apărare (*donjon*) de

Ciacova. Donjonul fostei cetăţi

23,70 m înălțime, de formă pătrată; biserica sârbească „Maica Domnului" (1768–1770, cu picturi murale din 1770–1780 realizate de Dimitrie Popović şi refăcute în anii 1902–1903 de Şt. Aleksić şi cu iconostas pictat în 1771 de Dimitrie Popović); biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (18 apr. 1880–15 oct. 1881), în stil gotic; biserica română „Adormirea Maicii Domnului" (1899-1900), în stil neobizantin, cu picturi murale din 1907. În satul Cebza, atestat documentar în 1337, se află o mănăstire de maici (din 1996), cu biserică din lemn, datând din 1758–1759, renovată în 1815.

CIALA → Zădăreni.

CIATA → Lenauheim.

CIBIN 1. → Cindrel.

2. Râu, afl. dr. al Oltului la Turnu Roşu; 80,3 km; supr. bazinului: 2 237 km^2. Izv. din N M-ților Cindrel, prin două pârâuri (Râul Mare şi Râul Mic) care îşi au obârşia în lacurile glaciare Iezerul Mare (aflat la 1 920 m alt.) şi, respectiv, Iezerul Mic (ca origine este socotit însă Râul Mare), apoi îşi urmează cursul în zona montană, la contactul şisturilor cristaline cu depozitele neogene, având un profil longitudinal în trepte, cu praguri, şi o pantă medie accentuată (50‰), unde formează chei spectaculoase. După ce iese din zona montană şi intră în Depr. Sibiu, panta scade la 1-2,5‰. Afl. pr.: Hârtibaciu (pe stg.) şi Sadu (pe dr.).

CIBINIUM → Sibiu (2).

CICĂNEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Muscelelor Argeşului, la poalele sudice ale Dealului Tămaşu; 2 121 loc. (1 ian. 2011): 1 041 de sex masc. şi 1 080 fem. Expl. forestiere. Produse de panificație. Pomicultură (meri, pruni). Creşterea ovinelor.

CICÂRLĂU, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în NV Depr. Baia Mare, la poalele de SV ale M-ților Igniş, în zona de confl. a râului Cicârlău cu Someş; 4 053 loc. (1 ian. 2011): 2 032 de sex masc. şi 2 021 fem. Stație de c.f. Expl. de min. complexe (sulfuri polimetalice, în satul Ilba), de andezit şi bazalt. Viticultură. Pomicultură (meri, peri, castan comestibil). În satul Cicârlău, menționat documentar, prima oară, în 1407 se afla bisericile „Sfânta Parascheva" (1750-1770) şi „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (sfințită la 11 oct. 1911), în satul Ilba există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1600), iar în satul Bârgău o biserică din lemn (1680) şi una de zid (1899). Rezervația naturală „Rozeta de piatră" (0,5 ha).

CICEU 1. Dealurile Ciceului, subunitate deluroasă a Pod. Someşan, situată în N Pod. Transilvaniei, la N de râul Someş şi la V de valea Ilişua (afl. al Someşului Mare). Prezintă înălțimi de 400–600 m, fragmentate de văi largi, cu versanți afectați de alunecări. La N, Dealurile Ciceului sunt dominate cu 200–300 m de Culmea Breaza.

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Ciuc, la poalele M-ților Ciuc şi Harghita, pe stg. Văii Oltului, la 4 km N de municipiul Miercurea-Ciuc; 2 776 loc. (1 ian. 2011): 1 385 de sex masc. şi 1 391 fem. Nod feroviar. Prelucr. primară a lemnului. Expl. de andezit. Ruinele cetății Ciceului (sec. 17); biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1783, cu refaceri din 1839). Pârtii de schi. Agroturism. Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Ciceu şi Ciaracio din com. Siculeni, jud. Harghita. Satul Ciceu este atestat documentar în 1566.

CICEU-GIURGEŞTI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Ciceului, pe râul Valea Mare; 1 686 loc. (1 ian. 2011): 870 de sex masc. şi 816 fem. Expl. şi prelucr. lemnului; preparate din lapte şi carne. Satul Ciceu-Giurgeşti este menționat documentar, prima oară, în 1405. Pe Măgura Ciceului, din apropierea com., se află ruinele cetății Ciceu, construită în 1203–1204. În 1489 a intrat în posesia lui Ştefan cel Mare, fiind amenajată ca reşed. domnească, iar apoi a fost feudă a domnilor moldoveni până în timpul lui Alexandru Lăpuşneanu (1568); în 1544, cetatea a fost distrusă din ordinul cardinalului Gheorghe Martinuzzi (guvernator al Transilvaniei în anii 1541–1551). Agroturism. Până la 3 oct. 2002 a avut în componență satele Breaza, Negrileşti şi Purcărete, care la acea dată s-au desprins de com. **C.-G.** şi au format com. Negrileşti.

CICEU-MIHĂIEŞTI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată la poalele Dealurilor Ciceului; 1 354 loc. (1 ian. 2011): 667 de sex masc. şi 687 fem. Haltă de c.f. (în satul Ciceu-Mihăieşti). În arealul satului Ciceu-Corabia a fost descoperit (1968) un depozit de bronz, datând din sec. 10–9 î.Hr., alcătuit din arme, unelte, piese de harnaşament şi obiecte de podoabă. În satul Ciceu-Mihăieşti, atestat documentar în 1405, se află o biserică reformată (1910). Com. **C.-M.** a fost înființată la 3 mart. 2005 prin desprinderea satelor Ciceu-Mihăieşti, Ciceu-Corabia şi Leleşti din com. Petru Rareş, jud. Bistrița-Năsăud.

CICLOVA, Culmea Ciclovei, masiv deluros în Dealurile Oraviței, constituind alt. max. a acestora (504 m).

CICLOVA MONTANĂ → Oravița (2).

CICLOVA ROMÂNĂ, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Oraviței, la poalele V ale M-ților Anina; 1 640 loc. (1 ian. 2011): 801 de sex masc. şi 839 fem. Expl. de min. complexe şi de bismut. Prelucr. lemnului. Pomicultură. Satul Ciclova Română este menționat documentar, prima oară, în 1828. Biserică ortodoxă cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1797, pictată în 1805 de Ion Zaicu şi restaurată în 1966), în satul Ilidia. Ruinele unei cetăți din sec. 12.

CIGHER 1. Râu, afl. stg. al Crişului Alb în amonte de oraşul Chişineu-Criş; 58 km; supr. bazinului: 670 km^2. Izv. din M-ții Zarand. Canalizat în cursul mijlociu, pe c. 20 km, unde cursul său se încadrează pe traseul Canalului Morilor. Pe cursul superior, în amonte de com. Tăuț, s-a creat lacul de acumulare Tăuț (supr.: 240 ha; vol. : 14,3 mil. m^3).

2. Dealurile Cigherului, zonă deluroasă situată în zona de contact a M-ților Zarand cu Câmpia Crişurilor şi Câmpia Cermei, cu alt. de 200–300 m, puternic fragmentată de râurile Almaş, Venca Mare, Sărăstrău, Dudița, Nădaş, Cigher, Hodiş ş.a. Alt. max.: 319 m. Zonă pomicolă.

CILIBIA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Buzău-Călmățui, pe dr. văii Buzăului; 1 902 loc. (1 ian. 2011): 979 de sex masc. şi 923 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Balastieră. Fabrică de cărămidă. Siloz de cereale. Ferme de creştere a ovinelor, porcinelor şi bovinelor. Satul Cilibia este atestat documentar în 1822. În satul Mânzu se află biserica „Sfântul Ilie" (1863).

CILIBICHIOI → Mircea Vodă (2).

CILIENI, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanați, pe dr. văii Oltului; 3 236 loc. (1 ian. 2011): 1 632 de sex masc. şi 1 604 fem. Morărit. Presă de ulei. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr etc. Legumicultură. În satul Cilieni, atestat documentar la 3 ian. 1537, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1774) şi biserica „Sfântul Nicolae" (1825-1827, cu picturi murale interioare originare), declarată monument istoric.

CINCIŞ sau **TELIUC,** lac de acumulare realizat (1963–1964) pe cursul mijlociu al râului Cerna (afl. stg. al Mureşului), în amonte de municipiul Hunedoara, pentru regularizarea debitelor râului Cerna şi pentru alimentarea cu apă a municipiului Hunedoara. Supr.: 2,61 km^2; vol.: 43 mil. m^3. În timpul lucrărilor de executare a lacului au fost descoperite o *villa rustica* şi o necropolă, datând din sec. 2–3, cu morminte dacice în care s-au găsit două statui de calcar cristalin, ceramică romană, podoabe (fibule, inel de aur), opaițe etc.

CINCU, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe cursul superior al râului Cincu; 1 872 loc. (1 ian. 2011): 929 de sex masc. şi 943 fem. Pe terit. com. a fost descoperit un depozit de bronz datând din prima Epocă a fierului. În satul Cincu, întemeiat de coloniştii germani la mijlocul sec. 12 şi atestat documentar, prima oară, în anul 1328, se află o biserică fortificată, construită în sec. 13, în stil romanic, cu refaceri din anii 1522–1526 şi după incendiul din 1789. Altarul poliptic din biserică, închinat Sfântului Apostol Toma, este una dintre capodoperele pictorului Vincentius din Sibiu, realizat în anul 1521. Zidurile de fortificație, înalte de c. 2 m, se mai păstrează doar pe trei laturi. În prezent, biserica aparține cultului evanghelic. În satul Toarcla există o cetate țărănească cu biserică de incintă (sec. 13). În cadrul com. **C.** există mai multe case din sec. 17– 18, declarate monumente istorice. În satul Cincu s-a născut publicistul şi omul politic Valeriu Braniște (1869–1928).

Cincu. Biserica fortificată

CINDREL, masiv muntos situat în partea central-nordică a Carpaților Meridionali, între M-ții Şureanu, la V, de care este separat prin Valea Sebeşului, şi M-ții Lotrului, la S, separați prin râul Sadu. Extins în întregime pe terit. jud. Sibiu. Alt. max.: 2 244 m (vf. Cindrel). Este alcătuit din roci metamorfice (gnaisuri, micaşisturi, şisturi amfibolice). Prezintă culmi înalte, masive, cu înclinare slabă, în cadrul cărora se păstrează bine urmele celor trei suprafețe de eroziune, specifice Carpaților româneşti (Borăscu, Râu Şes, Gornovița). Relief glaciar (circuri, văi) în zona de obârşie a văilor Cibin, Dobra, Bistra, Sebeş. Este o zonă de păstorit intens în care se află numeroase stâne ale oierilor din Mărginimea Sibiului. Masivul **C.** este cunoscut şi sub numele de *M-ții Cibinului*. Turism.

CINȚUROAIA → Iancu Jianu.

CIOACA CU BREBENEI, peşteră-aven (descendentă), fosilă, situată în SV M-ților Vâlcan, în arealul satului Cloşani (com. Padeş, jud. Gorj), pe versantul stg. al văii Izvoarele (afl. al Motrului Sec), la poalele de V-NV ale vf. Piatra Cloşani, la 518 m alt. Lungimea galeriilor: 85 m. Descoperită în 1959 de C. Burghele, D. Dancău şi V. Decu. În peşteră se pătrunde printr-un spațiu îngust, ce

Cindrel. Păstorit în masivul Cindrel

reprezintă deschiderea unui aven adânc de 6 m. Este o peşteră caldă (11,5°C), umedă şi fără curenți de aer. Prezintă frumoase stalactite, stalagmite, coralite, helictite ş.a. Adăposteşte o faună bogată şi variată (*Saphrochaeta oltenica*, *Centromerus europaeus*, *Duvalius spinifer* ş.a.). Ocrotită de lege.

CIOARA → Săliştea.

CIOBANU, com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată în lunca de pe dr. Dunării, în apropiere de podul rutier de peste Dunăre de la Giurgeni–Vadu Oii; 3 446 loc. (1 ian. 2011): 1 779 de sex masc. şi 1 667 fem. Irigații. Vestigii din Epoca bronzului (ceramică) şi din epocile romană şi bizantină (monede). Satul Ciobanu a fost întemeiat la începutul sec. 19 şi menționat documentar în 1828 cu numele *Groapa Ciobanului* – denumire păstrată până în anul 1906.

CIOBĂNOAIA, Schitul ~ → Merei.

CIOCAIA, stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, situată în extremitatea nord-vestică a României, în raza oraşului Săcueni (jud. Bihor), în Câmpia de Vest, la 105 m alt., la 40 km N de Oradea. Factorii naturali de cură sunt climatul de câmpie, excitant-solicitant (temperatura medie anuală este de 9–10°C) şi apele minerale feruginoase, bicarbonatate, sodice, hipotone, termale (65°C) indicate pentru tratarea unor deficiențe la nivelul aparatului locomotor (devieri ale coloanei vertebrale şi ale membrelor inferioare), a unor stări prepuberale la copiii cu exces ponderal şi temperament hiporeactiv, a unor stări de obezitate ş.a.

CIOCANI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în partea de S a Pod. Bârlad, în lunca râului Tutova, la 10 km NV de municipiul Bârlad; 1 853 loc. (1 ian. 2011): 936 de sex masc. şi 917 fem. Morărit. Satul Ciocani este menționat documentar, prima oară, în 1558. Com.

C. a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Ciocani, Crâng, Crângu Nou și Podu Petriș din com. Perieni, jud. Vaslui.

CIOCANU 1. Masiv deluros în Muscelele Argeșului, între râurile Bratia, la V, și Râu Târgului, la E. Alt. max.: 886 m. Acoperit cu pășuni, fânețe și livezi.

2. Mănăstirea ~ → Bughea de Jos.

CIOCĂNEȘTI 1. Com. în jud. Călărași, formată dintr-un sat, situată în lunca și pe terasele de pe stg. Dunării; 4 356 loc. (1 ian. 2011): 2 121 de sex masc. și 2 235 fem. Preparate din carne. Complex avicol. Viticultură. Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. Satul Ciocăneşti este atestat documentar în 1589.

2. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Colentina; 5 042 loc. (1 ian. 2011): 2 491 de sex masc. și 2 551 fem. Stație de c.f. Prelucr. lemnului. Complex avicol. Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Ciocăneşti se află ansamblul conacului „Cantacuzino" (sec. 17–19), în ruină, biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1850) și biserica cu dublu hram – „Sfânta Elisabeta" și „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (1843), iar în satul Urziceanca există conacul „Păunescu" (sec. 19).

3. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată la poalele Obcinei Mestecăniș, pe cursul superior al Bistriței; 1 525 loc. (1 ian. 2011): 749 de sex masc. și 776 fem. Expl. de min. de mangan (în satul Ciocăneşti) și de turbă (în satul Botoș). Creșterea bovinelor. Cămin cultural (1960). Centru de încondeiere a ouălor. Mănăstire (de călugări), înființată în 1993, cu biserica „Înălțarea Sfintei Cruci". În satul Ciocăneşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului (1776) și numeroase case țărănești care au pereții exteriori acoperiți cu ornamentații artistice, iar în satul Botoș există biserica „Nașterea Maicii Domnului" (1890). Com. **C.** a fost înființată la 10 iul. 2002 prin desprinderea satelor Ciocăneşti și Botoș din com. Iacobeni, jud. Suceava.

CIOCÂRLIA 1. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Cobadin; 3 027 loc. (1 ian. 2011): 1 518 de sex masc. și 1 509 fem. Stație de c.f. Creșterea bovinelor.

2. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 769 loc. (1 ian. 2011): 382 de sex masc. și 387 fem. Creșterea bovinelor. Satul Ciocârlia este atestat documentar în 1888, iar satul Cotorca în 1552. Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov.

CIOCHINA, com. în jud. Ialomița, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe stânga râului Ialomița; 3 248 loc. (1 ian. 2011): 1 576 de sex masc. și 1 672 fem. Haltă de c.f. Morărit și panificație. Culturi de cereale și plante tehnice. Legumicultură. În satul Ciochina se află o biserică construită în anii 1868-1872, cu picturi murale interioare din 1881 (restaurate în 2005-2006), consolidată și reparată după cutremurul din 4 mart. 1977, în satul Orezu există o biserică din 1896, iar în satul Piersica biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1803–1804).

CIOCILE, com. în jud. Brăila, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 2 797 loc. (1 ian. 2011): 1 399 de sex masc. și 1 398 fem. Expl. de țiței și gaze naturale. Culturi de cereale și plante tehnice. Satul Ciocile este atestat documentar în 1795. Centru de prelucr. a fibrelor și firelor textile.

CIOCLOVINA, culme muntoasă în SV M-ților Vâlcan, alcătuită din roci granitice și calcare. Alt.: 957 m. Versanții sunt acoperiți cu păduri de fag, iar pe vârf se află o poiană cu vegetație termofilă: coada iepurelui (*Sesleria rigida*), păiușul de stâncărie (*Festuca xanthina*), bârcoacea (*Cantoneastes integerrimus*), scoruşul (*Sorbus graeca*, *Sorbus dacica* – specii sudice) ș.a. La poalele muntelui se află schitul Cioclovina, care aparține de mănăstirea Tismana.

CIOCLOVINA USCATĂ, peșteră în NV M-ților Sebeș, la 775 m alt., pe terit. satului Cioclovina din com. Boșorod, jud. Hunedoara. Lungimea galeriilor: 450 m. Constituită dintr-o galerie orizontală fosilă, cu porțiuni concreționare; aici s-au găsit urme de locuire umană din Paleoliticul superior. În stratul de cultură aurignaciană, în care apar și elemente musteriene, a fost descoperită o cutie craniană de tip *homo sapiens fosilis* (c. 60 000 -10 000 î.Hr.).

CIOFRÂNGENI, com. în jud. Argeș, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Argeșului, pe râul Topolog; 2 541 loc. (1 ian. 2011): 1 211 de sex masc. și 1 330 fem. Expl. și prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). Biserica „Sfântul Nicolae" (1816), în satul Ciofrângeni, declarată monument istoric.

CIOHORĂNI, com. în jud. Iași, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei, pe interfluviul Siret-Moldova; 2 148 loc. (1 ian. 2011): 1 046 de sex masc. și 1 102 fem. În arealul com. **C.** au fost descoperite vestigiile unei așezări din sec. 2–3 în care s-au găsit un fragment dintr-o amforă romană și urne de incinerație executate din pastă fină cenușie, cu buza răsfrântă în afară, acoperite cu capac. Satul Ciohărani este menționat documentar, prima oară, în 1599 și apoi la 18 iul. 1603. Biserica „Sfântul Nicolae" (1808, restaurată în anii 1860–1864). Com. **C.** a fost înființată la 2 dec. 2004 prin desprinderea satului Ciohorăni din com. Mirosloveşti, jud. Iași.

CIOLANU 1. Masiv deluros în Subcarpații Buzăului, situat între râurile Buzău, la N, și Nișcov, la S, dezvoltat pe un anticlinal, alcătuit din calcare și gresii. Alt. max.: 753 m (vf. Poiana Hoților). Împădurit cu fag și gorun. Expl. de calcare cochilifere.

2. Mănăstirea ~ → Tisău.

CIOLĂNEȘTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe Râu Câinelui; 3 103 loc. (1 ian. 2011): 1 516 de sex masc. și 1 587 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Morărit și panificație. Apicultură. Viticultură. Reșed. com. este satul *Ciolăneștii din Deal*. Pe terit. com. au fost descoperite vestigiile unei așezări neolitice, aparținând culturii materiale Gumelnița (milen. 4–3 î.Hr.) și un depozit de vase ceramice dacice (căni, oale, fructiere cu picior). În satul Baldovineşti se află ruinele bisericii fostei mănăstiri Ciolăneşti (sf. sec. 17).

CIOLPANI, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe malul lacului Țigăneşti; 4 457 loc. (1 ian. 2011): 2 108 de sex masc. și 2 349 fem. În pădurea **C.** (un rest al Codrilor Vlăsiei) există o rezervație dendrologică (50 ha) și o Stațiune de cercetări forestiere. Localit. **C.** s-a format după anul 1800 din familiile de clăcași ai mănăstirii. Pe terit. satului Ciolpani, pe malul de SV al lacului Țigăneşti, se află mănăstirea Țigăneşti, de maici, întemeiată în anul 1776, cu o biserică din lemn, și atestată în 1780, ca schit de călugări, într-un document în care se specifică faptul că Matei Țigănescu și verișoara sa, Paraschiva

Căplescu, au cedat un teren pe care să se construiască biserica mănăstirii. În anul 1805 a devenit schit de maici. Biserica actuală, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost construită în anii 1799–1812, pe locul fostei biserici din lemn, din inițiativa și pe cheltuiala banului Radu Golescu și prin strădania arhimandritului Dosoftei de la mănăstirea Căldărușani, a logofătului Gheorghe Florescu și a soției sale, Anica, ș.a. Biserica are un pridvor deschis și două turle mari. Picturile murale interioare au fost realizate în anul 1853, în stil neobizantin, de egumenul Eftimie și refăcute în 1929 de Dimitrie Belizarie și, a doua oară, în anii 1978–1986 de Gheorghe Trăsculescu și Valeria Musceleanu. Biserica a fost supusă unor restaurări în anii 1880, 1895, 1911 și după cutremurul din 4 mart. 1977, respectiv în anii 1978–1986. La intrarea în biserică există un frumos ancadrament ornat cu motive florale. În cimitirul mănăstirii se află biserica „Sfânta Treime", de dimensiuni mici, construită în anul 1817, cu picturi murale originare executate de Anton Serafin. Turnul-clopotniță, care este și turn de poartă, este de formă pătrată și prevăzut la partea superioară cu un ceas mare cu două cadrane, adus din Germania și instalat în anul 1911. Clădirile anexe (chiliile, casa stăreției, trapeza ș.a.) au fost construite în 1920. Muzeul mănăstirii, adăpostit într-o clădire datând din anul 1848, a fost inaugurat în 1989 și păstrează icoane vechi pictate pe lemn, pe pânză, pe sticlă și pe metal, veșminte vechi preoțești, cărți vechi, obiecte de artă religioasă ș.a. În cadrul mănăstirii funcționează ateliere de țesut în care se confecționează stofe pentru veșminte

Ciolpani. Biserica mănăstirii Țigănești

preoțești. Între 23 ian. 1981 și 10 apr. 1997 com. **C.** a fost în Sectorul Agricol Ilfov.

CIOMATU MARE → Puciosu.

CIOMĂGEȘTI 1. Com. în jud. Argeș, alcătuită din 9 sate, situată în Piem. Cotmeana; 1 131 loc. (1 ian. 2011): 556 de sex masc. și 575 fem. Reședința com. este satul *Răduțești*. Expl. și prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni). Apicultură. Bogat fond cinegetic.

2. → Pieleşti.

CIOMORTAN → Păuleni-Ciuc.

CIORANI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Săratei, pe râul Cricovu Sărat; 7 032 loc. (1 ian. 2011): 3 464 de sex masc. și 3 568 fem. Stație de c.f. Creșterea porcinelor. Reședința com. este satul *Cioranii de Jos*, atestat documentar în 1592.

CIORĂȘTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Râmnicului, pe râul Râmnic; 3 316 loc. (1 ian. 2011): 1 569 de sex masc. și 1 747 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Produse de panificație. Fermă de creștere a ovinelor. Legumicultură.

CIORNOHAL, Rezervația naturală ~ → Călărași (2).

CIORNULEASA, Rezervația forestieră ~ → Mitreni.

CIOROGÂRLA, com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Română, pe râul Ciorogârla, la 12 km V de București; 5 284 loc. (1 ian. 2011): 2 610 de sex masc. și 2 674 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Prelucr. lemnului. Legumicultură. Aici se află mănăstirea Samurcășești (de maici), cu biserica având trei hramuri – „Sfânta Treime", „Adormirea Maicii Domnului" și „Cuvioasa Parascheva", ctitorită în 1808 de vornicul Constantin Samurcaș, reparată în 1845 (după deteriorările provocate de cutremurul din 11 ian. 1838) și din nou în anii 1866-1869, când a fost pictată de Gheorghe Tattarescu, și sfințită la 13 dec. 1870. Avariată grav de cutremurul din 10 nov. 1940, biserica a fost demolată și reclădită în anii 1941-1943 prin efortul și pe cheltuiala generalului Theodor Ciurea și a Prefecturii județului Ilfov după proiectul arhitectului Ion Cernescu, păstrându-se forma inițială (stilul brâncovenesc). Ansamblul monahal a fost restaurat în anii 1953-1958, perioadă în care biserica a fost pictată de Gheorghe Popescu. Pereții exteriori sunt din cărămidă roșie. Biserica are o singură turlă, prevăzută cu multe gemulețe dreptunghiulare, și un pridvor deschis, susținut de coloane în torsadă, terminate cu arcaturi. În cadrul mănăstirii funcționează un muzeu în care se păstrează icoane pictate de Gheorghe Tattarescu, un epitaf lucrat de Zoe Samurcaș la începutul sec. 19, o cruce în filigran, metanii de chihlimbar, veșminte preoțești, cărți vechi etc. În cimitirul mănăstirii, unde se află o biserică din 1876, sunt înmormântate câteva personalități: ziaristul Alexandru Beldiman, actrița Frosa Sarandi, Sofia Heliade (fiica scriitorului Ion Heliade Rădulescu). În satul Ciorogârla se mai află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18) și „Sfântul Gheorghe" (1832), conacul „Cantacuzino" (sec. 17) și un han (sec. 19). Între 23 ian. 1981 și 2 dec. 1985, com. **C.** a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 și 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov.

CIOROI → Şimnicu de Sus.

CIOROIAȘI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Desnățuiului; 1 619 loc. (1 ian. 2011): 780 de sex masc. și 839 fem. Viticultură. Legumicultură (predominant usturoi). Bisericile cu hramurile „Sfântul Andrei" (1847– 1851, reconstruită în 1927–1934) și „Sfântul Haralambie" (1841), în satele Cioroiași și Cioroiu Nou.

CIORTEA, vârf în M-ții Făgăraș, la V de vf. Negoiu, alcătuit din șisturi cristaline. Alt.: 2 426 m. Pășuni alpine. De la poalele lui izv. râurile Porumbacu, Avrig, Boia Mică și Boia Mare.

CIORTEȘTI, com. în jud. Iași, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc; 4 110 loc. (1 ian. 2011): 2 121 de sex masc. și 1 989 fem. Expl. de gresii și calcare (în satul Coropceni). Produse textile. Morărit. Viticultură. Fermă de creștere a bovinelor și porcinelor. Centru de vinificație. Satul Ciorteşti este menționat documentar în 1523. Biserica ortodoxă cu dublu hram – „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" și „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809, refăcută în 1845), în satul Coropceni.

CIPRIAN PORUMBESCU, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei, la 30 km SV de municipiul Suceava; 2 168 loc. (1 ian. 2011): 1 122 de sex masc. și 1 046 fem. Expl. lemnului. Moară. Casa memorială (natală) a compozitorului Ciprian Porumbescu (mobilier, fotografii, partituri, documente

de familie) şi Muzeul memorial „Ciprian Porumbescu", f. în 1928 de profesorul universitar Leca Morariu şi Marioara Porumbescu (sora compozitorului), adăpostit în conacul boierului Dimitrie Costin, reamenajat şi inaugurat în 1971, în care sunt expuse instrumente muzicale, partituri, mobilier, fotografii şi fotocopii cu aspecte din viaţa şi activitatea compozitorului Ciprian Porumbescu etc. Acest muzeu are şi o secţie de etnografie. Satul Ciprian Porumbescu datează din anul 1350, dar menţionat documentar, prima oară, în 1546 cu numele *Stupca* – denumire pe care a purtat-o până la 17 oct. 1953. Până la 7 mai 2004, com. Ciprian Porumbescu a avut în componenţă satele Bălăceana (care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare), Braşca şi Ilişeşti (ultimele două sate au format, la 7 mai 2004, com. Ilişeşti). Tot până la 7 mai 2004, satul Ilişeşti a fost reşed. com. Ciprian Porumbescu.

CIREŞU 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Călmăţui; 3 219 loc. (1 ian. 2011): 1 553 de sex masc. şi 1 666 fem. Staţie de c.f. Expl. de petrol şi gaze naturale. Morărit. Produse alim. Fermă de creştere a porcinelor. Centru viticol şi pomicol. Satul Cireşu este menţionat documentar în 1794.

2. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Mehedinţi, pe râul Bahna; 582 loc. (1 ian. 2011): 293 de sex masc. şi 289 fem. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice, de tip Sălcuţa (milen. 4–3 î.Hr.) şi mai multe cuptoare primitive de topire a minereului de fier, datând din perioada dacică (sec. 5–4 î.Hr.). În satul Bunoaica se află o veche casă din lemn (1850). În arealul com. **C.** se află Peştera lui Epuran (→).

CISLĂU 1. Depresiune în Subcarpaţii Buzăului, înconjurată de Dealurile Cornăţel, Blidişel şi Ciolanu, drenată median de râul Buzău. Supr.: c. 50 km^2. Relief de luncă, terase şi de dealuri subcarpatice. Pomicultură.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă, în zona de confl. a râului Bâsca Chiojdului cu râul Buzău; 5 043 loc. (1 ian. 2011): 2 479 de sex masc. şi 2 564 fem. Staţie de c.f. Producţie de var şi de conserve de fructe. Prelucr. lemnului. Herghelie (creşterea cailor de rasă pur sânge englezesc). Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci etc.). Staţiune experimentală de sericicultură. Păstrăvărie. Biserică având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1749, refăcută în 1829–1839), în satul Cislău; biserică din lemn cu hramul „Înălţarea Domnului" (1793), în satul Buda Crăciuneşti. Agroturism.

CISNĂDIE, oraş în jud. Sibiu, situat în S Depr. Sibiu, la 510 m alt., la 14 km S de municipiul Sibiu; 16 197 loc. (1 ian. 2011): 7 924 de sex masc. şi 8 273 fem. Supr.: 277 km^2, din care 37,4 km^2 în intravilan; densitatea: 433 loc./km^2. Staţie finală de c.f. pe linia Sibiu–Cisnădie, construită în 1893–1894. Nod rutier. Termocentrală. Expl. şi prelucr. lemnului. Important centru al ind. textile (stofe de lână; ţesături din mătase; filatură de bumbac; aţă de cusut; covoare plușate şi mochete; covoare naţionale). Centru pomicol (meri, peri, pruni). Muzeul etnografic Cisnădioara, inaugurat în 1971. Muzeul tehnicii textile. **Istoric.** În arealul oraşului **C.** au fost descoperite urmele unei aşezări din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca brozului, aparţinând culturii materiale Coţofeni (2500–1800 î.Hr.), precum şi un tezaur alcătuit din 502 monede greceşti din bronz. Localit. a fost întemeiată de coloniştii germani la mijlocul sec. 12 şi menţionată documentar, prima oară, ca sat, în 1204, cu numele *Rivetel*, iar ca aşezare cu caracter urban (*civitas*) în 1323, cu denumirea *Civitas Heltau*. Aşezarea a fost devastată de invazia mongolă din 1241 şi distrusă aproape în întregime de invazia otomană din 1493. În 1494, localit. **C.** a primit dreptul de a ţine târg anual. În 1660, o

Cisnădie. Biserica evanghelică

Cisnădioara. Biserica „Sfântul Mihail"

epidemie de ciumă a decimat populaţia oraşului (411 victime). În 1896 a fost introdus iluminatul electric. Declarat oraş în 1948. Oraşul **C.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Cisnădioara. **Monumente:** biserică din sec. 13, azi biserică evanghelică, iniţial bazilică romanică, menţionată documentar în 1349, transformată în stil gotic la sf. sec. 15, înconjurată de o centură de ziduri şi străjuită de turnuri de apărare (Turnul cu ceas datează din anul 1425). Biserica păstrează fragmente de picturi murale de la sf. sec. 15. Predela (partea inferioară) altarului poliptic de la această biserică, realizată în 1525 de Vincentius, care înfăţişează „Apariţia lui Iisus", se află la Muzeul Brukenthal din Sibiu. La **C.** există şi o biserică ortodoxă construită în anii 1893–1899, reparată în 1932 şi distrusă de cutremurul din 9/10 nov. 1940. Pe locul ei s-a construit o altă biserică (după anul 1984), în stil bizantin. În localit. componentă Cisnădioara, menţionată documentar în 1223, se află o biserică evanghelică construită în 1764, în stil baroc, pe locul uneia din sec. 14–15 şi o biserică cu hramul „Sfântul Mihail" – cea mai veche biserică romanică din România – menţionată documentar la 20 nov. 1223. Dispoziţia planimetrică (bazilică scurtă, cu trei nave acoperite doar de şarpantă) şi decoraţia portalului (sculptat în piatră în jurul anului 1260) indică influenţele arhitecturii renane. Biserica este înconjurată de ziduri de fortificaţie, fiind una dintre cele mai vechi cetăţi ţărăneşti din Transilvania. În arealul localit. componente Cisnădioara se află un bloc masiv de calcar, din Cretacicul superior, în care au fost identificate fragmente de corali, unele foraminifere, gasteropode, amoniţi, belemniţi. Declarat rezervaţie geologică (1 ha) şi monument al naturii.

CISNĂDIOARA → Cisnădie.

CIUC 1. Munţii ~, masiv muntos în partea centrală a Carpaţilor Orientali, între văile superioare ale Oltului, la V, Trotuşului, la E şi Uzului, la S, alcătuit din depozite cretacice (fliş grezo-şistos, marne argiloase, gresii etc.). Este puternic fragmentat de râuri, prezintă culmi domoale, cu versanţi afectaţi de alunecări pe marne şi argile şi poate fi traversat prin pasurile Ghimeş-Făget şi Uz. Alt. max.: 1 565 m (vf. Şoiu). Împădurit cu conifere.

2. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, în partea centrală a Carpaţilor Orientali, între M-ţii Ciuc, la E, şi M-ţii Harghita, la V, la 700–950 m alt., drenată de cursul superior al Oltului şi afl. săi din această zonă (Racu, Segheş, Beta, Pustnic, Cozmeni, Pârâu Mare ş.a.). Supr.: c. 300 km². Lungime: c. 50 km; lăţime: 6–8 km. Acoperită cu o cuvertură groasă (300–800 m) de sedimente levantin-cuaternare (aglomerate şi lave vulcanice) care stau pe un fundament cretacic. Relieful este reprezentat printr-un şes aluvial, format din lunca mlăştinoasă a Oltului, prin 2–3 terase ale Oltului şi prin conuri de dejecţie (la contactul cu muntele) care se unesc între ele formând un glacis piemontan aproape continuu. Climă răcoroasă şi umedă (temp. medie anuală este de 4-5°C; media termică a lunii iul. este de 14–16°C, iar a lunii ian. –6°C), cu frecvente inversii termice în anotimpul rece al anului când se înregistrează unele dintre cele mai scăzute temp. din ţară, fapt ce i-a atras denumirea de „pol al frigului". Precipitaţiile medii anuale însumează 600–700 mm. Cei doi pinteni vulcanici, care pătrund adânc în Depr. **C.** (cel de la Racu, la N de Miercurea-Ciuc, şi cel de la Jigodin, la S de acelaşi oraş), cunoscuţi şi sub numele de pragurile de la Racu şi Jigodin, împart Depr. **C.** în trei compartimente: *Ciucul superior* (relief predominant colinar), *Ciucul mijlociu* şi *Ciucul inferior* (cu relief de luncă largă, mlăştinoasă, de terase şi de conuri de dejecţie). Depr. **C.** comunică, la N, cu Depr. Giurgeu, prin pasul Sândominic, şi, la S, cu Depr. Sfântu Gheorghe, prin pasul Tuşnad. Prezenţa numeroaselor izv. cu ape minerale (peste 130 de izv. captate) a determinat apariţia şi dezvoltarea mai multor staţiuni balneoclimaterice (Băile Tuşnad, Miercurea-Ciuc, Jigodin ş.a.).

CIUCAŞ, masiv muntos situat în S Carpaţilor Orientali (în Carpaţii de Curbură), la E de cursurile superioare ale râurilor Teleajen şi Tărlung. Alt. max.: 1 954 m (vf. Ciucaş). Este alcătuit din conglomerate, gresii şi calcare de vârstă albiană (Cretacicul inf.) care, în urma eroziunii diferenţiale dau un relief ruiniform, spectaculos, cu numeroase abrupturi (sectorul vf. Tigăile Mari şi Mici), turnuri, coloane, hornuri, creste ascuţite şi stânci izolate de diferite forme (Sfinxul Bratocei, Porumbelul Bratocei, ciuperci uriaşe etc.). Alte vf.: Zăganu (1 883 m), Tigăile Mari (1 845 m) ş.a. Obiectiv turistic de mare pitoresc şi atractivitate, accesibil prin pasul Bratocea. Rezervaţie naturală complexă, cu relief ruiniform şi cu o bogată vegetaţie de pajişti, tufărişuri (afin/*Vaccinium myrtillus*, ienupăr/*Juniperus sibirica*, smirdar/*Rhododendron kotschyi*, jneapăn/*Pinus mugo* etc.) şi plante de stâncărie (rogozul verde/ *Sesleria rigida sp. haynaldiana*, floarea-de-colţi/*Leontopodium alpinum* etc.). În masivul **C.** trăiesc numeroase animale sălbatice care alcătuiesc un preţios şi variat fond cinegetic: urşi, mistreţi, cerbi, râşi, vulpi, jderi, veveriţe, pisici sălbatice, iar recent a fost colonizată capra neagră (declarată monument al naturii şi ocrotită de lege). Păsările sunt reprezentate prin vulturi, acvile de munte, ulii, privighetori, cinteze etc., iar reptilele prin vipera comună şi şopârla de munte (*Lacerta vivipara*).

CIUCEA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 2 sate, situată în mica depresiune omonimă, la poalele M-ţilor Plopiş, Meseş şi Vlădeasa, pe cursul superior al Crişului Repede, în apropierea defileului pe care acesta l-a format între M-ţii Plopiş, pe dr., şi Culmea Scoruşeţ din N M-ţilor Vlădeasa, pe stg.; 1 622 loc. (1 ian. 2011): 817 de sex masc. şi 805 fem. Staţie de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, mobilă). Ţesături. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Muzeu etnografic. Muzeul memorial „Octavian Goga", inaugurat în 1966, cu 14 310 piese organizate pe colecţii. Satul Ciucea este menţionat documentar, prima oară, în 1384. În satul Ciucea, pe un domeniu de 4 ha, cumpărat în 1920 de poetul Octavian Goga de la Boncza Berta (văduva poetului maghiar Ady Endre), se află un castel din sec. 19, modificat în 1921-1926 de Octavian Goga, Muzeul memorial „Octavian Goga", Mausoleul lui Octavian Goga construit prin efortul soţiei sale, Veturia, în perioada 1938-1958 după planurile arhitectului G. M. Cantacuzino, precum şi o biserică din lemn, declarată monument istoric, datând din sec. 18, adusă aici din satul Gălpâia, com. Bălan, jud. Sălaj, de către Veturia Goga, după moartea soţului ei, poetul Octavian Goga, în 1938, pentru întemeierea unei obşti monahale. La 28 oct. 1959 mănăstirea a fost desfiinţată de către autorităţile comuniste şi reînfiinţată în 1994, cu biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului". La această mănăstire, măicuţele duc o viaţă de obşte. În perioada 2006-2010, întreg patrimoniul domeniului Goga a fost supus unor ample lucrări de restaurare. Până la 18 iul. 2002, com. **C.** a avut în componenţă satele Bucea, Negreni şi Prelucele, care la acea dată au format com. Negreni, jud. Cluj.

CIUCEVELE CERNEI → Cerna (2).

CIUCHICI, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Caraşului cu Dealurile Oraviţei, pe râul Vicinic; 1 133 loc. (1 ian. 2011): 528 de sex masc. şi 605 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Ciuchici este menţionat documentar, prima oară, în 1464.

CIUCI → Vârfurile.

CIUCSÂNGEORGIU, com. în jud. Harghita, alcătuită din 9 sate, situată în SE Depr. Ciuc, la poalele M-ţilor Ciuc, pe râul Firşag; 4 876 loc. (1 ian. 2011): 2 536 de sex masc. şi 2 340 fem. Izvoare cu ape minerale sulfuroase. Prelucr. lemnului. Culturi de cartofi. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Satul Ciucsângeorgiu este menţionat documentar, prima oară, în 1567. În satul Armăşeni se află o biserică romano-catolică, fortificată (sec. 16), în stil gotic târziu, cu picturi murale la interior (datând din anul 1655), şi casa din lemn „Emeric Adorjan" (1797), iar în satul Ciucsângeorgiu există o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (sec. 18), o biserică romano-catolică (sec. 14), cu zid de incintă şi bastioane din 1673, o casă de lemn, construită în 1683 şi casa memorială „Gál Sándor" (1822). Numeroase porţi secuieşti.

CIUCUROVA, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Babadag, pe cursul superior al râului

Slava; 2 168 loc. (1 ian. 2011): 1 098 de sex masc. şi 1 070 fem. Expl. de granit (în satul Atmagea). Pomicultură (meri, pruni, caişi, cireşi). Apicultură. Păduri de tei. În satul Fântâna Mare se află biserica „Înălţarea Domnului", construită în anii 1916-1922, pictată în 1986-1989 şi reparată în anul 2002, şi o rezervaţie naturală de liliac sălbatic extinsă pe 0,3 ha.

CIUDANOVIŢA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de N ale M-ţilor Anina; 650 loc. (1 ian. 2011): 353 de sex masc. şi 297 fem. Expl. de min. de uraniu (1950–1997). Produse alim. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Ciudanoviţa este menţionat documentar, prima oară, în 1538. Terit. com. **C.** este traversat de linia de c.f. Reşiţa-Anina, care în aceeaşi zonă străbate 13 tunele şi 5 viaducte.

CIUGUD, com. în jud. Alba, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Secaşelor, pe stg. văii Mureşului, vizavi de confl. cu râul Ampoi; 2 846 loc. (1 ian. 2011): 1 401 de sex masc. şi 1 445 fem. Expl. de bentonit la suprafaţă, în anii 1987–2000 (în satul Şeuşa). Pe terit. satului Drâmbar au fost descoperite urmele unei aşezări fortificate (probabil *Zidava*), cu val şi două şanţuri, datând din Epoca fierului, iar în arealul satului Dumbrava (numit *Limba* din 28 apr. 2004) au fost scoase la lumină vestigiile unei aşezări neolitice. Satul Ciugud este menţionat documentar, prima oară, în 1335.

CIUHOI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Barcăului, în zona de confl. a râului Almaş cu Barcău; 2 203 loc. (1 ian. 2011): 1 065 de sex masc. şi 1 138 fem. Viticultură; pomicultură. Satul Ciuhoi este menţionat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294. Ruinele unei cetăţi din sec. 14.

CIULNIŢA, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Ialomiţa; 2 532 loc. (1 ian. 2011): 1 267 de sex masc. şi 1 265 fem. Nod feroviar (staţia de c.f. inaugurată la 17 nov. 1886). Ateliere de reparat material rulant feroviar şi maşini agricole. Moară de grâu. Producţie de agregate pentru irigat, de piese de schimb pentru tractoare şi maşini agricole, de alcool, bere şi de nutreţuri combinate. Creşterea bovinelor, porcinelor şi a păsărilor. Culturi de cereale şi plante tehnice; legumicultură. În satul Poiana se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (construită în 1746 şi reparată în 1804) şi case vechi (1810 şi 1850); bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1874) şi „Cuvioasa Parascheva" (1848, azi în ruină), în satele Ciulniţa şi Ivăneşti. Satul Ciulniţa este atestat documentar în 1632.

CIUMANI, com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată în Depr. Giurgeu, pe cursul superior al râului Mureş, în zona de confl. cu Şumuleu Mare; 4 418 loc. (1 ian. 2011): 2 191 de sex masc. şi 2 227 fem. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Satul Ciumani este menţionat documentar, prima oară, în 1567. Muzeu sătesc. Izvoare cu ape minerale. Conacul „Teleki József" (1799). Biserica romano-catolică „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", construită în anii 1875–1878, în stil neogotic, după planurile arhitectului Margittai Gábor. Agroturism.

CIUMATU MARE → Puciosu.

CIUMAŢI → Olari (2).

CIUMEGHIU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Crişurilor, la graniţa cu Ungaria; 4 473 loc. (1 ian. 2011): 2 245 de sex masc. şi 2 228 fem. Nod de c. f. Expl. de petrol. Culturi de cereale, plante uleioase şi tehnice. Satul Ciumeghiu este menţionat documentar, prima oară, în 1216. Castelul „Miskolczy" (1779, cu transformări din 1910), azi dispensar, în satul Ciumeghiu; castel (sec. 19), în satul Ghiorac.

CIUMEŞTI 1. Com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Carei, la graniţa cu Ungaria; 1 457 loc. (1 ian. 2011): 695 de sex masc. şi 762 fem. În arealul satului Ciumeşti, atestat documentar în 1306, au fost descoperite (1961–1965), în diferite puncte, urmele mai multor aşezări (suprapuse) datând din Paleolitic, Neolitic, Epoca bronzului, din perioada dacică şi din cea de trecere de la sclavagism la feudalism. Aşezările neolitice de aici (sfârşitul milen. 5 î.Hr.–începutul milen. 4 î.Hr.), caracterizate prin frecvenţa uneltelor microlitice din silex, cu largă arie de răspândire în NV României, au dat numele *culturii materiale Ciumeşti*. În punctul „Bostănărie" au fost identificate vestigiile mai multor aşezări neolitice (aparţinând culturilor Ciumeşti şi Tisa), apoi din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (cultura Baden-Pecel), un cimitir din Epoca bronzului (sec. 19–13 î.Hr.) şi un cimitir biritual celtic (sec. 3–2 î.Hr.) cu inventar alcătuit din ceramică celtică, piese din fier şi bronz celtice, fapt ce atestă contactele dintre localnicii geto-daci şi celţi. În punctul numit „La silozuri" au fost scoase la iveală urmele unei aşezări neolitice din cultura ceramicii, cu decor liniar, ale unei aşezări din cultura Ciumeşti, ale alteia din cultura materială Tisa, precum şi o necropolă celtică şi un cimitir din sec. 10–11. Aici s-au găsit vase ceramice şi plastică neolitice, apoi arme, vase ceramice şi podoabe din metal celtice, inele cu sigiliu şi alte podoabe din sec. 10–11 etc. În punctul „La grajduri" au fost identificate urmele unei aşezări aparţinând culturii materiale Coţofeni (2500–1800 î.Hr.), un cimitir din Epoca bronzului, o aşezare şi o necropolă birituală celtice (sec. 3–2 î.Hr.), cu elemente de cultură materială dacică, o aşezare dacică din sec. 3 şi o alta din perioada de trecere de la sclavagism la feudalsim. Pe terit. satului Berea au fost descoperite (1965) urmele unei aşezări dacice (sec. 3–2 î.Hr.) în care s-au găsit vase ceramice autohtone lucrate cu mâna, precum şi vase ceramice celtice lucrate la roată (vase mari cu gât înalt, castroane ş.a.). În satul Ciumeşti se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), în stil gotic, o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), în stil baroc, şi o biserică romano-catolică „Sfântul Ştefan" (1856). Com. Ciumeşti a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Ciumeşti, Berea şi Viişoara din com. Sanislău, jud. Satu Mare.

2. **→ Pieleşti.**

CIUNGET → Lotru (1).

CIUNGI, masiv deluros în Pod. Sucevei în care se află cea mai mare înălţime din întregul podiş (692 m, vf. Ciungi).

CIUPELNIŢA → Liţa.

CIUPERCENI 1. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în SV Depr. Târgu Jiu-Cărbuneşti, la poalele de NE ale Dealului Bujorescu, pe dr. râului Tismana; 1 775 loc. (1 ian. 2011): 886 de sex masc. şi 889 fem. Prelucr. lemnului. Centru de olărit. Muzeul uneltelor (în satul Ciuperceni). Biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1736–1737), în satul Ciuperceni şi biserica de zid cu hramul „Sfântul Vasile" (1819, cu picturi din 1824), în satul Strâmba-Vulcan. Agroturism.

În satul Drâmbar se află biserica de lemn "Sfinţii Ioachim şi Ana" (sec. 18, reconstruită în 1870).

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 1 633 loc. (1 ian. 2011): 815 de sex masc. şi 818 fem. Confecţii textile. Legumicultură. Creşterea ovinelor. Vestigiile unui castru roman (225 x 300 m) situat pe Limesul Transalutan, declarate monument istoric. Ruinele unei biserici construită în 1880-1881. Rezervaţie paleontologică.

CIUPERCENII NOI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în SV Câmpiei Desnăţui, pe terasele şi lunca de pe stg. Dunării; 5 572 loc. (1 ian. 2011): 2 759 de sex masc. şi 2 813 fem. Legumicultură. Biserică având hramul „Sfântul Gheorghe" (1852–1856). Rezervaţie ornitologică (500 ha) cu peste 140 de specii de păsări care cuibăresc aici, printre care: egreta mică (*Egretta garzetta*), stârcul roşu (*Ardea purpurea*), stârcul galben (*Ardea ralloides*), barza neagră (*Ciconia nigra*), corcodelul mare (*Podiceps cristatus*), rata pestriţă (*Anas strepera*) ş.a.

CIUREA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei cu Pod. Central Moldovenesc, pe râul Niculina; 12 128 loc. (1 ian. 2011): 6 226 de sex masc. şi 5 902 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 mai 1892), în satul Ciurea. Expl. de argilă. Producţie de cărămidă şi cahle de teracotă, de var, cherestea, parchete, lăzi, traverse de c.f. Creşterea porcinelor. Satul Ciurea este menţionat documentar, prima oară, în 1654. Pe terit. satului Hlincea au fost descoperite (1952–1954) urmele unei aşezări de bordeie, cu mai multe faze de locuire, atribuită unui grup de slavi din Răsărit (sf. sec. 7–sec. 9), în care s-au găsit obiecte din ceramică, modelate cu mâna şi la roată, unelte şi ustensile din os (străpungătoare), din teracotă etc. Tot aici se află o mănăstire de călugări, ctitorită în 1560–1587 de Domniţa Maria (fiica lui Petru Şchiopul) şi soţul ei, spătarul Zotu Ţigara. Biserica, cu hramul „Sfântul Gheorghe", a fost renovată din iniţiativa domnului Vasile Lupu şi pictată ulterior, în frescă (1659–1661), cu cheltuiala lui Ştefăniţă Lupu, remarcabil fiind tabloul votiv în care apare portretul lui Vasile Lupu. Restaurată în 1908, consolidată şi restaurată integral în 1980–1984. Până în 1990 a fost metoc al mănăstirii Cetăţuia din Iaşi. Hanul Şanta (sf. sec. 19), în satul Curături şi bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Slobozia (1721) şi Picioru Lupului (1845). Din anul 2004 com. **C.** face parte din zona metropolitană Iaşi.

CIURILA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 8 sate, situată pe Dealurile Feleacului, pe cursul superior al râului Hăjdate; 1 512 loc. (1 ian. 2011): 733 de sex masc. şi 779 fem. Pomicultură. Satul Ciurila este menţionat documentar, prima oară, în 1733. Bisericile din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Pădureni (1750, cu picturi interioare din 1793) şi Sălişte (1754). Rezervaţia de pe pârâul Dumbrava Filei (0,5 ha) adăposteşte o specie de orhidee, ocrotită, papucul-doamnei (*Cypripedium calceolus*) ş.a.

CIURULEASA, com. în jud. Alba, alcătuită din 9 sate, situată în S Depr. Abrud, pe râul Cerniţa; 1 184 loc. (1 ian. 2011): 599 de sex masc. şi 585 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă); articole de blană. Colectarea şi prelucr. laptelui. Fabrică de var. Creşterea bovinelor. Culturi de plante medicinale. În satul Ciuruleasa, menţionat documentar, prima oară, în 1850 se află o biserică zidită în anii 1700-1777, iar în satul Buninginea există biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 18).

Cizer. Biserica din lemn

CIUŞLEA, Lacul de acumulare ~ → Garoafa.

CIVITAS DE SEGUSVÁR → Sighişoara.

CIVITAS HELTAU → Cisnădie.

CIVITAS MEDII MONTIS → Baia Sprie.

CIVITAS MEGYES → Mediaş.

CIVITAS MILCOVIAE → Odobeşti (3).

CIVITAS MOLDAVIAE → Baia (1).

CIVITAS TORDENSIS → Turda (3).

CIZER, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în S Depr. Şimleu, la poalele M-ţilor Meseş; 2 331 loc. (1 ian. 2011): 1 186 de sex masc. şi 1 145 fem. Prelucr. lemnului. Muzeu sătesc amenajat într-o casă din lemn construită în anul 1780, declarată monument de arhitectură în anul 2004 (în satul Cizer). În satul Cizer, menţionat documentar, prima oară, în 1219, o echipă de meşteri din Ţara Moţilor, condusă de Vasile Ursu Nicola (cunoscut sub numele de Horea), a construit o biserică din lemn (1773), monument istoric, care, din 1968, se află în Parcul Etnografic Naţional din Cluj-Napoca. Pe una din grinzile bisericii este incizată inscripţia *„lucrat Ursu H"*. În satul Cizer se află biserica „Naşterea Maicii Domnului", zidită în 1942–1948, tencuită la exterior în 1990–1992 şi pictată la interior în 2002–2003 de Marius Cioran (sfinţită la 8 sept. 2003).

CLANIŢA, râu, afl. stg. al Teleormanului pe terit. com. Măgura (jud. Teleorman); 73 km; supr. bazinului: 258 km^2. Izv. din Câmpia Găvanu-Burdea, din arealul com. Izvoru (jud. Argeş). Are un curs foarte meandrat.

CLEJA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de E ale Culmii Pietricica, pe râul Cleja; 7 060 loc. (1 ian. 2011): 3 560 de sex masc. şi 3 500 fem.Producţie de rachiu. În satul Cleja, atestat documentar în 1696, se află o biserică ortodoxă (1847) şi bisericile romano-catolice „Sfântul Francisc de Assisi", de mari dimensiuni (27 m lungime, 10 m lăţime şi 13 m înălţime la interior), construită în 1906 pe locul uneia care data din 1811, şi „Sfântul Marcu" (2006-sfinţită la 9 nov. 2008).

CLEJANI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Neajlov; 3 368 loc. (1 ian. 2011): 1 672 de sex masc. şi

1 696 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Morărit şi panificaţie. Cămin cultural. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Neajlovu, numit în trecut *Babele*, pe stg. râului Neajlov, a existat mănăstirea „Babele", cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", întemeiată în sec. 14 şi refăcută din temelii, în anii 1492–1493, de către domnul Vlad Călugărul şi fiii săi Radu şi Mircea şi menţionată documentar într-un hrisov din 16 aug. 1518, semnat de domnul Neagoe Basarab, apoi reamintită într-un alt document din 1623. Aflată în pragul ruinării, biserica şi mănăstirea au fost închinate ca metoc al Mitropoliei Ungrovlahiei la 18 nov. 1678. Biserica actuală, de mir, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost reclădită în anul 1799 prin strădania egumenului Nicodim Greceanu, restaurată şi zugrăvită în 1868. În satul Clejani există bisericile cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", ctitorie din 1864 a lui Mişa Anastasievici, pictată de Gheorghe Tattarescu, şi „Adormirea Maicii Domnului" (1850); două hanuri din sec. 19.

CLINCENI, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Română, pe interfluviul dintre Argeş şi Sabar; 5 205 loc. (1 ian. 2011): 2 477 de sex masc. şi 2 728 fem. Centru de antrenament aviatic (aeroportul sportiv „Aurel Vlaicu"). Producţie de ambalaje din hârtie şi carton, de mobilă, de cărămidă şi ţiglă, de brânzeturi şi produse de panificaţie. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Parc cu Teatru de vară. Pădure de stejar (25 ha). În satul Clinceni se află bisericile cu acelaşi hram –„Sfântul Nicolae" – una zidită în 1680-1694, restaurată după cutremurul din 1977, repictată în 1982 şi restaurată pictura în 2002, şi alta ctitorită în 1820–1835 de Gheorghe Bălteanu şi pictată în 1978, precum şi biserica „Sfânta Treime" (1832, afectată de un incendiu în ian. 2010). În satul Olteni există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihai şi Gavriil", 1999 (sfinţită la 8 nov. 2006, pictată de Elena Vasilescu). Între 23 ian. 1981 şi 2 dec. 1985 com. **C.** a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov. În anul 1986, satul Ordoreanu din componenţa com. **C.** a fost strămutat pe alt loc din cauza construirii unui lac de acumulare.

CLOCOCIOV, Mănăstirea ~ → Slatina (2).

CLOŞANI, Peştera ~, formaţiune carstică situată în SV României, la poalele de NE ale M-ţilor Mehedinţi, pe dr. văii Motru Sec, la 433 m alt. Lungimea galeriilor: 1 100 m. Săpată în calcare tithonice, peştera este formată din două galerii (Galeria cu Apă, 400 m, şi Galeria „Matei Ghica", 700 m), cu numeroase concreţiuni calcaroase, lacuri şi o bogată faună cavernicolă (*Centromerus europaeus*, *Trachysphaera orghidani*, *Polydesmus oltenicus*, *Onychiurus cloşanicus* etc.; resturi fosile de *Ursus spelaeus*). Este o peşteră caldă (11,3°C), foarte umedă şi lipsită de curenţi de aer. Declarată monument al naturii (renumită pentru cantitatea foarte mare şi variată de formaţiuni cristaline). Uşor accesibilă.

CLUJ 1. Dealurile Clujului, zonă deluroasă situată în partea central-nordvestică a jud. Cluj, între văile râurilor Căpuş (la V), Someşu Mic (S şi SE) şi Luna (N-NE), fiind parte componentă a Pod. Someşan. Dealurile sunt alcătuite, predominant, din conglomerate, gresii, marne, nisipuri, argile marnoase, sare şi tufuri în care râurile şi-au tăiat văi asimetrice, cu caracter subsecvent. Relieful se caracterizează prin prezenţa unui nivel superior, cu aspect de platformă, menţinut la 550–650 m alt., având caracter structural şi de eroziune, cât şi prin existenţa unui nivel general, de 500 m alt., frecvent pe interfluviile secundare – rezultat al eroziunii normale. Bine dezvoltate sunt şi nivelurile de terase din lungul văilor Someşu Mic, Borşa şi Luna, precum şi unele sectoare de defilee epigenetice, sculptate în tufuri (defileele Vultureni–Ciumăfaia pe râul Borşa, Păglişa–Dăbâca pe râul Luna ş.a.). O notă caracteristică a acestei zone deluroase o consituie procesele de modelare, reprezentate prin alunecări de teren, prăbuşiri, cueste etc. Porniturile masive de teren, numite în această reg. „glimei", se produc, aproape exclusiv, în zonele de apariţie superficială a orizonturilor de tufuri.

2. Judeţ situat în NV Transilvaniei, în bazinul Someşului Mic, între 46°24'47'' şi 47°28'44'' latitudine N şi între 23°39'22'' şi 24°13'46'' longitudine E, limitat de jud. Maramureş (la N), Bistriţa-Năsăud (NE şi E), Mureş (E şi SE), Alba (S), Bihor (V şi SV) şi Sălaj (NV). *Supr.*: 6 674 km² (2,80% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 694 136 loc. (3,24% din populaţia ţării), din care 333 420 de sex masc. (48,0%) şi 360 716 fem. (52,0%). *Populaţia urbană*: 459 880 loc. (66,2%); *rurală*: 234 256 loc. (33,8%). *Densitatea*: 104 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 75,4% români, 15% maghiari, 3,3% rromi şi restul germani, evrei, italieni, greci, turci ş.a. *Reşed.*: municipiul Cluj-Napoca. *Oraşe*: Câmpia Turzii (municipiu), Dej (municipiu), Gherla (municipiu), Huedin, Turda (municipiu). *Comune*: 75. *Sate*: 417. *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 6.

Relief accidentat, constituit în cea mai mare parte (76%) din unităţi deluroase aparţinând Pod. Someşan şi, în mai mică măsură (24%), din porţiuni muntoase ce reprezintă partea de NE a M-ţilor Apuseni. Câmpiile propriu-zise lipsesc pe terit. jud. **C.**, ele fiind suplinite, ca treaptă de relief, de terasele şi luncile bine dezvoltate în sectoarele inf. ale Someşului Mic şi Arieşului. Zona deluroasă, extinsă în partea central-nordică şi de S a jud. **C.**, include mai multe subunităţi ale Pod. Someşan (Dealurile Clujului, Feleacului, Dejului, Gârbăului, Ciceului ş.a.), între care se individualizează numeroase depresiuni intradeluroase (Apahida, Bonţida, Gilău, Dej, Turda, Câmpia Turzii ş.a.) sau la marginea cărora apar unele depresiuni de contact (Huedin, Iara ş.a.), la limita cu muntele. Sectorul montan, situat în SV jud. **C.**, aparţine grupei M-ţilor Apuseni din Carpaţii Occidentali, fiind reprezentat prin sectoare ale M-ţilor Vlădeasa (cu vf. Vlădeasa 1 836 m, alt. max. din judeţ), Gilău şi Muntele Mare, cât şi prin porţiuni restrânse din M-ţii Trascău, Plopiş, Meseş şi Bihor. În extremitatea de E a jud. **C**., la E de aliniamentul râurilor Valea Florilor–Maraloiu–Someşu Mic, se află o parte din Câmpia colinară a Transilvaniei (cu subunităţile: Câmpia Fizeşului, Câmpia Sărmaşului, Câmpia Turzii ş.a.), unitate aparte de relief, cu caracter monoton, suprapusă parţial peste unele structuri de domuri gazeifere. Numele de câmpie, atribuit acestei regiuni, nu este legat de formele de relief specifice câmpiei în adevăratul sens al cuvântului, ci de funcţia ei predominant cerealieră; altfel, această zonă se încadrează în categoria unităţilor colinare, cu pante domoale şi alt. medii de 500 m.

Clima este temperat-continentală cu unele influenţe ale maselor de aer vestice,

nord-vestice şi sud-vestice. Temp. medie anuală variază între 7° şi 9°C în zonele deluroase şi de podiş şi între 2° şi 6°C în reg. montane şi la periferia cadrului muntos. Verile sunt răcoroase (media lunii iul. se încadrează între 10° şi 19°C) şi iernile friguroase (media termică a lunii ian. prezintă valori cuprinse între –4° şi –8°C). Temp. max. absolută înregistrată până în prezent pe terit. jud. **C.** a fost de 39°C (16 aug. 1931, Câmpia Turzii), iar minima absolută a coborât până la -35,2°C (18 ian. 1963, Dej). Cantităţile medii anuale ale precipitaţiilor variază între 600 şi 700 mm în reg. deluroase şi 1 400 şi 1 600 mm pe crestele înalte ale munţilor. Vânturile dominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre V şi NV, cu viteze medii cuprinse între 2,9 şi 4,3 m/s.

Reţeaua hidrografică este reprezentată printr-o arteră principală – Someşu Mic (format prin unirea, la Gilău, a Someşului Cald cu Someşu Rece), cu direcţie SV-NE, al cărui bazin de recepţie este dezvoltat integral pe terit. jud. **C.**, colectând numeroşi afl. (Căpuş, Nadăş, Borşa, Luna, Lujerdiu, Valea Mărului ş.a., pe stg., şi Feneş, Maraloiu, Fizeş, Bandău ş.a., pe dr.). În partea de NE a jud. **C.**, Someşu Mic se uneşte cu Someşu Mare, în amonte de municipiul Dej, formând un curs unic (cu numele Someş), care iese de pe terit. jud. în aval de com. Vad. Extremitatea de SE a jud. **C.** este drenată de o parte a cursului inf. al Arieşului (cu afl. săi Iara, Hăjdate – care a sculptat în cursul inf. celebrele Chei ale Turzii –, Valea Racilor, Valea Florilor, Valea Largă ş.a.), iar extremitatea de V este străbătută de cursul superior al Crişului Repede (cu afl. săi Călata, Henţ, Drăgan ş.a.). Lacurile naturale sunt puţine (Tăul Ştiucii – 68,7 ha şi 12,7 m ad. max. – format prin dizolvarea unui masiv de sare şi prăbuşirea sterilului acoperitor; lacul de sub Feleac, format în spatele unor valuri de alunecări), mai numeroase fiind lacurile antropice cu scop hidroenergetic şi de alimentare cu apă a localit. (Fântânele, Tarniţa, Gilău) sau piscicol (iazurile Cătina, Ţaga, Tureni ş.a.) şi lacurile antropo-saline, formate prin inundarea cu apă a unor vechi ocne părăsite ale căror tavane s-au prăbuşit (complexele lacustre de la Turda, Ocna Dejului, Cojocna, Sic).

Vegetaţia este eterogenă şi etajată ca urmare a predominării reliefului deluros şi muntos, în arealul jud. **C.** întâlnindu-se o gamă variată de formaţiuni vegetale. Etajul subalpin, prezent în M-ţii Vlădeasa şi Muntele Mare, se caracterizează prin prezenţa pajiştilor cu ierburi, în care predomină *Agrostis rupestris*, *Nardus stricta*, *Agrostis tenuis*, *Festuca supina*, asociate cu tufişuri de ienupăr (*Juniperus sibirica*). Etajul pădurilor de molid, extins pe pantele munţilor între 1 000 şi 1 600 m alt., este alcătuit, predominant, din molid (*Picea abies*) în amestec cu brad (*Abies alba*), iar etajul pădurilor de foioase se dezvoltă pe toate formele de relief cuprinse între 400 şi 1 000 m alt., fiind constituit din păduri de gorun (*Quercus petraea*) în amestec cu fag (*Fagus silvatica*), carpen (*Carpinus betulus*) sau ulm (*Ulmus montana*). Pe versanţii cu expunere nordică ai văilor Luna, Lujerdiu, Valea Mărului din E Dealurilor Dejului se dezvoltă pâlcuri compacte de păduri de gorun (*Quercus petraea*), carpen (*Carpinus betulus*), frasin (*Fraxinus excelsior*), ulm (*Ulmus campestris*). În Câmpia colinară a Transilvaniei apar insule de stepă, în alternanţă cu petice de păduri de cvercinee, şi, local, vegetaţie de sărătură.

Fauna, adaptată etajării vegetaţiei, dar mai puţin fidelă limitelor acesteia din cauza marii sale mobilităţi, este bogată şi variată în specii. În păduri sunt prezente numeroase animale de interes cinegetic, printre care căprioara, cerbul, ursul, vulpea, râsul, mistreţul, veverita ş.a., iar pe Valea Someşului a pătruns, pe cale naturală, bizamul (*Ondatra zibethica*). În zona lacurilor antropice trăiesc o serie de păsări de apă (raţele, lişiţele, berzele ş.a.), în reg. Pod. Someşan şi a Câmpiei colinare a Transilvaniei a fost colonizat fazanul, iar în arealul Cheilor Turzii există acvila de stâncă. Râurile de munte sunt populate cu păstrăvi, lipani şi scobari, iar cele din zonele mai joase oferă condiţii favorabile dezvoltării mrenei, cleanului ş.a.

Resurse naturale: păduri (170 036 ha, la începutul anului 2008), zăcăminte de min. de fier (Căpuşu Mic – unicul zăcământ de origine sedimentară din ţară, Băişoara, Cacova Ierii, Vlaha, Săvădisla), de cărbune brun (Ticu), turbă (Călăţele), gaze naturale (Puini, Geaca), feldspat (Muntele Rece, Valea Iara), gips (Cheia, Leghia), sare (Cojocna, Sic, Ocna Dejului); cuarţ (Muntele Mare), calcare dolomitice (Sănduleşti, Tureni, Iara, Buru), andezit (Gilău), dacit (Poieni, Morlaca, Bologa), gresii (Recea-Cristur), tufuri vulcanice (Cuzdrioara, Apahida, Aluniş), nisipuri cuarţoase (Gârbău, Aghireşu, Făgetu Ierii, Mănăstireni), nisipuri caolinoase (Popeşti, Mera), argilă (Câmpia Turzii, Turda, Gherla), marne (Sănduleşti). O categorie aparte o reprezintă izvoarele cu ape minerale sulfatate (Băiţa), bicarbonatate (Leghia), clorurate, sodice (Cojocna, Turda, Ocna Dejului), clorurate, bicarbonatate, sulfatate, sodice (Someşeni) etc.

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate pe terit. jud. **C.** au scos la iveală numeroase vestigii care atestă o activitate umană pe aceste meleaguri din cele mai vechi timpuri. Epoca Neolitică este bine reprezentată prin descoperirile de la Aiton, Apahida ş.a., unde s-au identificat aşezări de tip Turdaş, în care s-au găsit unelte din piatră, fragmente ceramice etc. Epoca brozului (1700–700 î.Hr.) este marcată prin descoperirea depozitului de bronzuri de la Fizeşu Gherlii, prin fragmentele de ceramică găsite la Aiton, aparţinând culturii Wietenberg, şi prin obiectele din bronz şi ceramică de la Gherla, Apahida ş.a. Vestigii ale populaţiei autohtone au fost descoperite la Gilău, Gherla, Aiton ş.a. Începând cu epoca romană, terit. pe care se extinde în prezent jud. **C.** a cunoscut o mare înflorire prin dezvoltarea centrelor urbane Napoca (Cluj) şi Potaissa (Turda), ridicate ulterior la rang de municipii, alături de alte numeroase aşezări şi castre romane, ca cele de la Căşeiu, Gherla, Aiton, Gilău, Gârbău, Aghireşu ş.a. După retragerea legiunilor şi a administraţiei romane din Dacia (în perioada 271–275) cele două importante centre urbane (Napoca şi Potaissa) au cunoscut o stagnare economică, politică şi ad-tivă, însă populaţia autohtonă daco-romană a continuat să viеţuiască neîntrerupt pe aceste meleaguri, urme de locuire găsindu-se la Cluj-Napoca, Soporu de Câmpie (sec. 2–3), Ţaga (sec. 4–8), Apahida (sec. 15), Iclod (sec. 7) ş.a. Spre sf. milen. 1 populaţia din această zonă s-a organizat într-o puternică formaţiune social-politică (un voievodat condus de Gelu) care s-a opus invaziei maghiare. Cetăţile de la Dăbâca (sec. 9–13), identificată ipotetic ca reşed. a voievodului Gelu, şi de la Moldoveneşti (sec. 10–13) sunt încă o dovadă clară a continuităţii şi persistenţei populaţiei româneşti pe aceste plaiuri. Începând cu sec. 11, localit. Cluj începe să se refacă, crescându-i din nou rolul ad-tiv, ea devenind un puternic

centru de convergență și de influență pentru întreaga Transilvanie. Documentele sec. 12 atestă existența comitatului Cluj ca o proprietate nobiliară cu reșed. la Cluj (menționat și el documentar, prima oară, în 1173 cu numele *Clus* și ridicat în 1316 la rangul de oraș medieval – *civitas*). În sec. 15, comitatul Cluj cuprindea 5 cetăți, 10 orașe și 285 de sate, în sec. 18 acesta era alcătuit din 190 de sate, grupate în două cercuri (superior și inf.) cu câte 6 plase fiecare, iar la mijlocul sec. 19 comitatul Cluj avea în limitele sale un oraș, 8 târguri și 240 de sate cu o populație totală de 186 885 loc. Prin reforma ad-tiv teritorială din 1925 a fost creat jud. Cluj (din vechiul comitat Cluj), fără plășile Teaca și Ormeniș, care includea un municipiu și 226 de sate grupate în 12 plăși. În 1950, în urma împărțirii ad-tiv teritoriale, efectuată după model sovietic, a luat naștere regiunea Cluj, formată din 8 raioane, care a suferit unele modificări în 1952, 1956 și 1961 când ajunsese să cuprindă 14 orașe, 200 de comune și 1 427 de sate. Sub această formă a evoluat până în 1968, când în urma reformei ad-tiv teritoriale din 17 febr. 1968 a fost reînființat jud. Cluj, ce cuprinde în prezent 6 orașe (dintre care 5 sunt municipii), 75 de comune, 417 sate și 6 localit. componente ale orașelor și municipiilor. Terit. actual al jud. **C**. a fost teatrul desfășurării unor importante evenimente social-politice de-a lungul istoriei sale. El a cunoscut drama năvălirii mongole în 1241 și a fost martorul Răscoalei țărănești din 1437, a cărei flacără s-a aprins pe Dealul Bobâlna. În 1599–1600, localnicii au sprijinit acțiunea lui Mihai Viteazul de a uni într-un singur stat cele trei țări române (Țara Românească, Moldova și Transilvania), la Cluj stabilindu-și sediul pentru o perioadă de timp; la 9 aug. 1601, în apropiere de Câmpia Turzii, marele voievod Mihai Viteazul a fost ucis mișelește de către mercenarii generalului Giorgio Basta. După constituirea principatului autonom al Transilvaniei (1541) sub suzeranitate turcească, orașul Cluj a devenit cel mai important centru economic, politic și cultural al acestuia, fiind, în anii 1790–1848 și 1861–1867, capitala principatului, sediul Dietei și al principelui Transilvaniei. Reprezentanți ai populației jud. **C.** au participat atât la Marea Adunare Națională de pe Câmpia Libertății de la Blaj (3/15–5/17 mai 1848), votând pentru punerea în aplicare a programului revoluționar, cât și la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de la 1 dec. 1918 care a proclamat unirea necondiționată și pentru totdeauna a Transilvaniei cu România. La 31 aug. 1940 și în zilele următoare, la Cluj și în alte localit. de pe terit. jud. **C.** s-au desfășurat puternice demonstrații de protest ale populației românești împotriva Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940. În oct. 1944, terit. jud. **C.** a fost eliberat de către trupele române de sub dominația ungaro-horthystă. În timpul evenimentelor din dec. 1989, locuitorii jud. și în special cei din municipiul Cluj-Napoca s-au pronunțat pentru înlăturarea de la putere a regimului comunist, unii dintre participanți căzând victime (26 de morți și nenumărați răniți).

Economia actuală a jud. **C.** se caracterizează printr-o industrie puternică și diversificată, o agricultură intensivă, prin transporturi de interes național, printr-o activitate turistică intensă etc. Caracterul industrial pronunțat al jud. **C**. este evidențiat de raportul (net superior) dintre producția globală industrială și producția globală agricolă.

Industria, pr. componentă economică a activității jud. **C.**, are un înalt grad de complexitate, specializare și diversificare și o mare capacitate de producție. În ansamblul economiei jud. **C.**, locurile dominante sunt deținute de ind. constr. de mașini și prelucr. metalelor (utilaj greu, utilaje pentru telecomunicații, pentru metalurgie, pentru ind. textilă și ind. alim., mașini-unelte, cazane, piese auto, calculatoare electronice etc., la Cluj-Napoca, construcții metalice, la Gherla) și de ind. metalurgiei feroase (fontă, oțel, laminate de diferite profile, sârmă zincată, conductori electrici, cabluri de tracțiune etc., la Câmpia Turzii, Cluj-Napoca). În cadrul celorlalte întreprinderi industriale clujene se mai produc: energie electrică și termică (hidrocentralele de la Mărișel, 220 MW și Tarnița, 45 MW, termocentralele de la Dej, Gherla și Câmpia Turzii), materiale abrazive, bujii, aparatură pentru uz casnic, instrumente medicale (Cluj-Napoca), mase plastice, medicamente, cosmetice, sodă caustică, antidăunători, oxigen (Cluj-Napoca, Turda, Câmpia Turzii), telefoane celulare, marca „Nokia" (fabrica a funcționat în perioada febr. 2008-dec. 2011, în com. Jucu), mobilă, placaje, furnire, cherestea (Cluj-Napoca, Gherla, Dej, Valea Ierii, Călățele, Beliș, Măguri-Răcătău, Izvoru Crișului), ciment, var, cărămidă, produse refractare, prefabricate din beton, sticlă (Turda, Cluj-Napoca, Dej, Aghireșu, Câmpia Turzii), celuloză și hârtie (Dej), sticlărie pentru menaj și ceramică fină (Turda, Aghireșu, Cluj-Napoca, Câmpia Turzii, Gherla), conf. și tricotaje (Cluj-Napoca, Câmpia Turzii, Gherla, Dej, Huedin), încălțăminte (Cluj-Napoca), produse alim. (Cluj-Napoca, Turda, Dej, Gherla, Câmpia Turzii, Ocna Dejului ș.a.). Ind. poligrafică.

Agricultura, cu caracter complex, ocupă un loc important în economia jud. **C.**, condițiile naturale pedo-climatice oferind posibilitatea practicării unei agriculturi intensive. La sf. anului 2007, jud. **C.** dispunea de o supr. agricolă care însuma 427 943 ha, din care 182 541 ha erau terenuri arabile, 154 844 ha pășuni, 86 167 ha fânețe, 4 073 ha livezi și pepiniere pomicole, 318 ha vii și pepiniere viticole ș.a. În același an, în structura culturilor de câmp, pe primul loc se situau culturile de porumb (42 063 ha), urmate de plante de nutreț (17 809 ha), de grâu și secară (15 543 ha), cartofi (9 984 ha), legume (8 885 ha), plante uleioase etc. Pomicultura, cu o producție totală de fructe de 8 278 tone (în anul 2007), în special prune, mere și pere, ocupă supr. întinse în zona Dealurilor Clujului, Dejului și SV Câmpiei Transilvaniei, formând bazine pomicole compacte în arealele localităților Dej, Bobâlna, Moldovenești, Turda, Feleac, Cluj-Napoca, Cătina, Ceanu Mare, Unguraș ș.a. Sectorul zootehnic, dependent în mare măsură de baza furajeră a jud. **C.**, cuprindea, la începutul anului 2008, 82 910 capete bovine (în special rasele Pinzgau și Bălțata românească), 181 516 capete porcine (mai ales rasele Bazna și Marele Alb), 305 040 capete ovine, 11 077 capete caprine, 22 134 capete cabaline; avicultură (1 927 113 capete păsări); apicultură (18 865 familii de albine). În cadrul zootehniei, sectorul privat deține peste 99% din numărul total al animalelor.

Căile de comunicație cuprind o rețea importantă de drumuri și căi ferate, la care se adaugă transporturile aeriene, realizate prin intermediul aeroportului „Someșeni" din Cluj-Napoca. La sf. anului 2007, lungimea liniilor de c.f. de pe terit. jud. **C.** totaliza 240 km (din care

129 km electrificate), cu o densitate de 36 km/1 000 km² teritoriu, iar cea a drumurilor publice însuma 2 625 km (din care 612 km şosele modernizate), revenind 39,3 km de drum la 100 km² de teritoriu. Un rol primordial în transporturile rutiere îl au sectoarele drumurilor europene care traversează jud. **C.**, respectiv E60 (Borş–Oradea–Cluj-Napoca–Turda–Târgu Mureş– Sighişoara–Braşov–Bucureşti–Urziceni–Slobozia–Hârşova–Constanţa, 885,1 km) şi E 576 (Cluj-Napoca–Dej–Bistriţa–Vatra Dornei–Suceava, 315,2 km), adevărate magistrale care asigură o mare parte din circulaţia mărfurilor şi călătorilor. O importanţă deosebită în cadrul transporturilor rutiere o va avea autostrada „Transilvania", aflată în construcţie din sept. 2004, al cărui prim tronson între Gilău şi Câmpia Turzii (42 km) a fost inaugurat la 1 dec. 2009. Această autostradă se va continua cu autostrada A2 Bucureşti - Feteşti - Constanţa, numită şi Autostrada Soarelui, în lungime de 203 km, construită în perioada 1987-nov. 2012. Totodată, terit. jud. **C.** este străbătut de sectoarele a două magistrale de c.f. – una dinspre Episcopia Bihorului–Oradea– Cluj-Napoca–Apahida şi alta dinspre Satu Mare–Baia Mare–Dej (cu ramificaţie spre Vatra Dornei–Suceava şi spre Deda–Ciceu–Miercurea-Ciuc– Braşov)– Apahida şi de aici către Alba Iulia–Sibiu– Făgăraş–Braşov–Bucureşti.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **C.** îşi desfăşurau activitatea 59 de grădiniţe de copii, cu 20 170 copii înscrişi şi 1 308 personal didactic, 124 şcoli generale (ciclurile primar şi gimnazial, clasele 1–4 şi respectiv 5–8), cu 47 813 elevi şi 4 316 cadre didactice, 67 de licee, cu 24 537 elevi şi 2 272 profesori, 7 instituţii de învăţământ superior de stat, cu 52 de facultăţi, 67 982 studenţi şi 3 561 profesori şi şase instituţii private de învăţământ superior, cu şapte facultăţi, 4 116 studenţi şi 341 cadre didactice. Învăţământul se desfăşoară atât în limba română, cât şi în limba maghiară. În aceeaşi perioadă existau 26 de institute de cercetare ştiinţifică (Institutele de Istorie, de Lingvistică, de Speologie, Oncologie, de Cercetări Socio-Umane etc.), o filială a Academiei Române, patru teatre dramatice (Cluj-Napoca şi Turda), două opere (română şi maghiară, la Cluj-Napoca), filarmonica „Gheorghe Dima" (la Cluj-Napoca), 420 de biblioteci, cu 10 568 000 volume, şase cinematografe, 18 case de cultură, 223 cămine culturale, 12 muzee, cinci staţii locale de radio-emisie, un studio local de televiziune (din 1990), numeroase redacţii ale unor edituri, ziare şi reviste, filiale ale Uniunilor Compozitorilor, Scriitorilor şi Artiştilor Plastici din România etc. Activitatea sportivă are loc în cadrul celor 199 de secţii sportive în care sunt înscrişi 5 789 sportivi legitimaţi, instruiţi de 283 antrenori, şi aflaţi sub conducerea a 264 arbitri (în anul 2007).

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **C.** cuprindea 24 de spitale, cu 7 195 paturi, revenind un pat de spital la 96 locuitori, şase dispensare, şase policlinici, un preventoriu, 279 de farmacii şi puncte farmaceutice şi o policlinică particulară (Interservisan). Asistenţa medico-sanitară este asigurată de către 3 158 medici (1 medic la 219 locuitori), 645 de medici

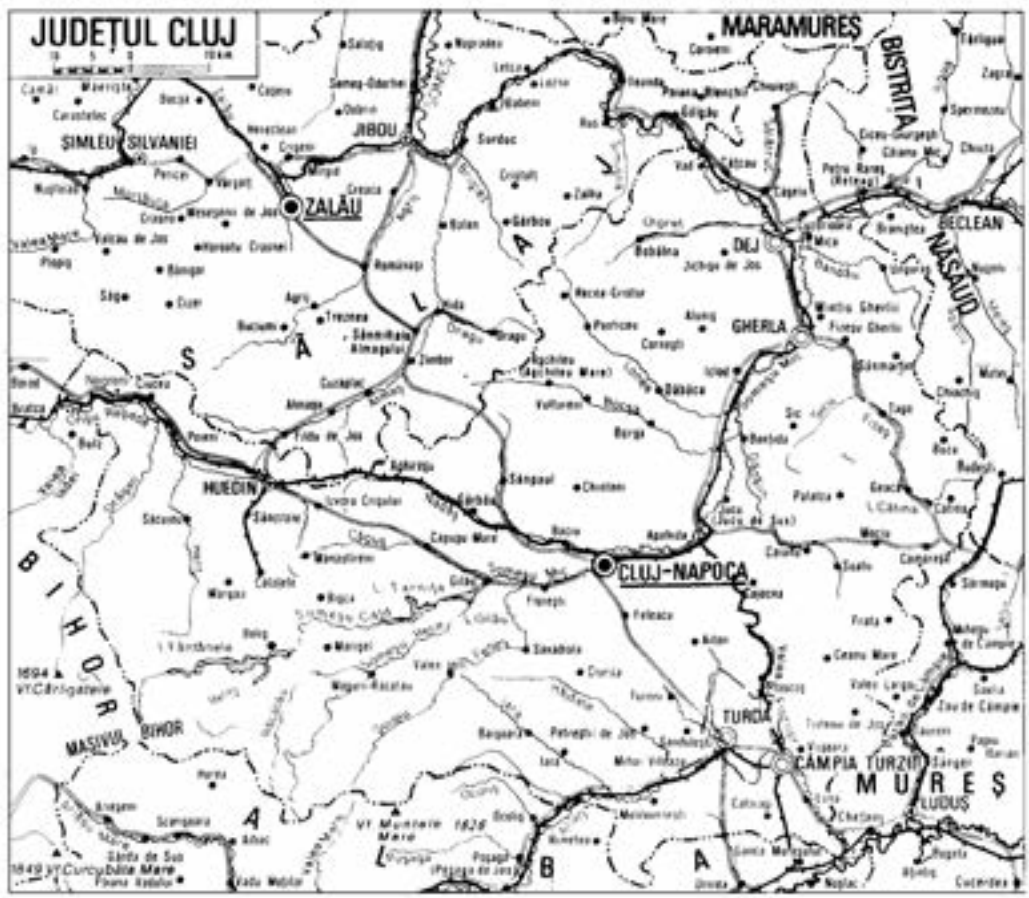

stomatologi (1 medic stomatolog la 1 073 locuitori) şi 5 611 de cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism. Varietatea peisajului natural şi „umanizat", cu reale valenţe turistice (Cheile Turzii, cascadele Moara Dracului şi Răchiţele, masivele muntoase Vlădeasa, Gilău, Muntele Mare ş.a., lacurile de acumulare Fântânele, Tarniţa, Gilău, Ţaga ş.a.) la care se adaugă numeroasele obiective istorice, de artă şi arhitectură, cât şi zonele cu specific etnografic şi folcloric transilvănean, au favorizat dezvoltarea şi intensificarea activităţilor turistice. Cele mai multe şi mai reprezentative obiective de interes turistic sunt concentrate în municipiile Cluj-Napoca (→) şi Turda (→), celelalte fiind dispersate pe întreg terit. jud. **C.**, printre care: rezervaţia complexă Cheile Turzii (175,7 ha), declarate monument al naturii, cu o multitudine de fenomene carstice (peşteri, stânci şi pereţi abrupţi) şi numeroase raritaţi floristice, ca usturoiul sălbatic, mărarul păsăresc, scoruşul, scaunul cucului ş.a.; rezervaţiile botanice „Fânaţele Clujului" (80 ha) şi Suatu (19,2 ha), biocomplexele acvatice de la Geaca şi Fizeşu Gherlii (Lacul Ştiucilor); rezervaţia de liliac sălbatic de la Izvoru Crişului; ruinele cetăţilor de la Dăbâca (sec. 9–13), Bologa (sec. 14) şi ale castrelor romane de la Căşeiu, Viişoara, Turda, Moldoveneşti, Mănăstirea ş.a.; monumentul de pe Dealul Bobâlna, ridicat în amintirea marii Răscoale ţărăneşti din 1437; bisericile din lemn din Aşchileu Mic, Ciucea, bisericile reformate din Dej, Cluj-Napoca, Huedin, Turda ş.a., castelele şi conacele din Bonţida, Gherla, Mănăstirea, Cuzdrioara ş.a.; locul istoric aflat în apropiere de municipiul Turda, unde a fost asasinat mişeleşte Mihai Viteazul în aug. 1601, unde există ridicată o troiţă. O atracţie deosebită o prezintă staţiunile balneoclimaterice Someşeni, Băiţa, Cojocna, Ocna Dejului, Turda indicate în tratarea bolilor reumatice şi dermatologice, a afecţiunilor sistemului nervos periferic, rahitismului etc. În sprijinul dezvoltării turismului s-au construit numeroase cabane, hoteluri, moteluri, campinguri, drumuri şi căi de acces, capacitatea actuală de cazare a jud. **C.** (7 070 locuri) fiind asigurate de 50 de hoteluri, un motel, un han, şapte cabane, trei campinguri, 33 de vile, 16 pensiuni turistice urbane şi 94 de pensiuni turistice rurale şi nenumărate case particulare. Indicativ auto: *CJ*.

Localităţile jud. Cluj
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. CÂMPIA TURZII (1219)	
2. CLUJ-NAPOCA (1173)	
3. DEJ (1061)	1. Pintic (1292) 2. Şomcutu Mic (1356)
4. GHERLA (1291)	1. Băiţa (1214) 2. Hăşdate (1339) 3. Silivaş (1321)
5. TURDA (1075)	

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*
1. HUEDIN (1332)	1. Bicălatu (1249)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AGHIREŞU	1. **Aghireşu** (1263) 2. Aghireşu-Fabrici (1913) 3. Arghişu (1470) 4. Băgara (1299) 5. Dâncu (1466) 6. Dorolţu (1427) 7. Inucu (1270) 8. Leghia (1343) 9. Macău (1299) 10. Ticu (1521) 11. Ticu-Colonie (1956)
2. AITON	1. **Aiton** (1320) 2. Rediu (1292)
3. ALUNIŞ	1. **Aluniş** (1247) 2. Corneni (1219) 3. Ghirolt (1333) 4. Pruneni (1275) 5. Vale (1405)
4. APAHIDA	1. **Apahida** (1263) 2. Bodrog (1954) 3. Câmpeneşti (1913) 4. Corpadea (1215) 5. Dezmir (1315) 6. Pata (1326) 7. Sânnicoară (1363) 8. Sub Coastă

5. AŞCHILEU
1. **Aşchileu Mare** (1331)
2. Aşchileu Mic (1587–1589)
3. Cristorel (1479)
4. Dorna (1954)
5. Fodora (1214)

6. BACIU
1. **Baciu** (1263)
2. Coruşu (1332)
3. Mera (1299)
4. Popeşti (1332–1335)
5. Rădaia (1954)
6. Sălişte a Nouă (1913)
7. Suceagu (1297)

7. BĂIŞOARA
1. **Băişoara** (1426)
2. Frăsinet (1956)
3. Moara de Pădure (1954)
4. Muntele Băişorii (1760–1762)
5. Muntele Bocului (1956)
6. Muntele Cacovei (1954)
7. Muntele Filii (1954)
8. Muntele Săcelului (1954)
9. Săcel (1456)

8. BELIŞ
1. **Beliş** (1737)
2. Bălceşti (1909)
3. Dealu Botii (1954)
4. Giurcuța de Sus (1954)
5. Poiana Horea (1954)
6. Smida (1956)

9. BOBÂLNA
1. **Bobâlna** (1332)
2. Antăş (1437)
3. Băbdiu (1507)
4. Blidăreşti (1507)
5. Cremenea (1448)
6. Maia (1315)
7. Oşorhel (1378)
8. Pruni (1338)
9. Răzbuneni (1507)
10. Suarăş (1507)
11. Vâlcelele (1507)

10. BONȚIDA
1. **Bonțida** (1263)
2. Coasta (1318)
3. Răscruci (1325)
4. Tăuşeni (1318)

11. BORŞA
1. **Borşa** (1315)
2. Borşa-Cătun (1913)
3. Borşa-Crestaia (1913)
4. Ciumăfaia (1307)
5. Giula (1307)

12. BUZA
1. **Buza** (1220)
2. Rotunda (1956)

13. CĂIANU
1. **Căianu** (1326)
2. Bărăi (1279)
3. Căianu Mic (1913)
4. Căianu-Vamă (1913)
5. Vaida-Cămăraş (1213)
6. Văleni (1956)

14. CĂLĂRAŞI
1. **Călăraşi** (1291)
2. Bogata (1913)
3. Călăraşi-Gară (1956)

15. CĂLĂȚELE
1. **Călățele** (1408)
2. Călata (1213)
3. Dealu Negru (1954)
4. Finciu (1459)
5. Văleni (1213)

16. CĂMĂRAŞU
1. **Cămăraşu** (1325)
2. Năoiu (1320)
3. Sâmboleni (1329)

17. CĂPUŞU MARE
1. **Căpuşu Mare** (1282)
2. Agârbiciu (1448)
3. Bălceşti (1909)
4. Căpuşu Mic (1219)
5. Dângău Mare (1805)
6. Dângău Mic (1909)
7. Dumbrava (1288)
8. Păniceni (1219)
9. Straja (1219)

18. CĂŞEIU
1. **Căşeiu** (1261)
2. Comorâța (1956)
3. Coplean (1348)
4. Custura (1956)
5. Gârbău Dejului (1315)
6. Guga (1590)
7. Leurda (1909)
8. Rugăşeşti (1325)
9. Sălătruc (1956)
10. Urişor (1405)

19. CĂTINA
1. **Cătina** (1327)
2. Copru (1329)
3. Feldioara (1327)
4. Hagău (1913)
5. Hodaie (1956)
6. Valea Caldă (1956)

20. CÂȚCĂU
1. **Câțcău** (1348)
2. Muncel (1553)
3. Sălişca (1405)

21. CEANU MARE
1. **Ceanu Mare** (1293)
2. Andici (1954)
3. Boian (1413)
4. Bolduț (1954)
5. Ciurgău (1956)
6. Dosu Napului (1956)
7. Fânațe (1956)
8. Hodăi-Boian (1956)
9. Iacobeni (1341)
10. Morțeşti (1956)
11. Stârcu (1956)
12. Strucut (1956)
13. Valea lui Cati (1956)

22. CHINTENI
1. **Chinteni** (1263)
2. Deuşu (1283)
3. Feiurdeni (1326)
4. Măcicaşu (1283)
5. Pădureni (1326)
6. Satu Lung (1451)
7. Sălişte a Veche (1956)
8. Sânmărtin (1440)
9. Vechea (1315)

23. CHIUIEŞTI
1. **Chiuieşti** (1467)
2. Dosu Bricii (1956)
3. Huta (1954)
4. Măgoaja (1588)
5. Strâmbu (1588)
6. Valea Căşeielului (1956)
7. Valea lui Opriş (1956)

24. CIUCEA
1. **Ciucea** (1384)
2. Vânători (1850)

25. CIURILA
1. **Ciurila** (1733)
2. Filea de Jos (1450)
3. Filea de Sus (1456)
4. Pădureni (1435)
5. Pruniş (1297)
6. Sălicea (1297)
7. Sălişte (1418)
8. Şutu (1456)

26. COJOCNA
1. **Cojocna** (1199)
2. Boj-Cătun (1913)
3. Boju (1214)
4. Cara (1339)
5. Huci (1956)
6. Iuriu de Câmpie (1320)
7. Morişti
8. Straja (1956)

27. CORNEŞTI
1. **Corneşti** (1306)
2. Bârlea (1317)
3. Igriția (1290)
4. Lujerdiu (1279)
5. Morău (1295)
6. Stoiana (1306)
7. Tiocu de Jos (1392)
8. Tiocu de Sus (1280)
9. Tioltiur (1317)

28. CUZDRIOARA
1. **Cuzdrioara** (c. 1205–1235)
2. Mănăşturel (1315)
3. Valea Gârboului (1954)

29. DĂBÂCA
1. **Dăbâca** (1219)
2. Luna de Jos (1315)
3. Pâglişa (1306)

30. FELEACU
1. **Feleacu** (1366)
2. Casele Micești (1956)
3. Gheorghieni (1333)
4. Sărădiş (1954)
5. Vâlcele (1297)

31. FIZEŞU GHERLII
1. **Fizeşu Gherlii** (1230)
2. Bonț (1318)
3. Nicula (1326)
4. Săcălaia (1379)

32. FLOREŞTI
1. **Floreşti** (1272)
2. Luna de Sus (1298)
3. Tăuți (1448)

33. FRATA
1. **Frata** (1293)
2. Berchieşu (1332)
3. Oaş (1956)
4. Olariu (1954)
5. Pădurea Iacobeni (1956)
6. Poiana Frății (1956)
7. Răzoare (1954)
8. Soporu de Câmpie (1213)

34. GÂRBĂU
1. **Gârbău** (1336)
2. Corneşti (1263)
3. Nădăşelu (1299)
4. Turea (1299)
5. Viştea (1229)

35. GEACA
1. **Geaca** (1228)
2. Chiriş (1954)
3. Lacu (1329)
4. Legii (1296)
5. Puini (1265)
6. Sucutard (1320)

36. GILĂU
1. **Gilău** (1246)
2. Someşu Rece (1448)

37. IARA
1. **Iara** (1288)
2. Agriş (1358)
3. Borzeşti (1351)
4. Buru (1470)
5. Cacova Ierii (1426)
6. Făgetu Ierii (1449)
7. Lungeşti (1954)
8. Maşca (1909)
9. Măgura Ierii (1733)
10. Ocolişel (1449)
11. Surduc (1426)
12. Valea Agrişului (1913)
13. Valea Vadului (1909)

38. ICLOD
1. **Iclod** (1332)
2. Fundătura (1269)
3. Iclozel (1667)
4. Livada (1320)
5. Orman (1292)

39. IZVORU CRIŞULUI
1. **Izvoru Crişului** (1276)
2. Nadăşu (1263)
3. Nearşova (1391)
4. Şaula (1219)

40. JICHIŞU DE JOS
1. **Jichişu de Jos** (1292)
2. Codor (1292)

3. Jichişu de Sus (1379)
4. Şigău (1379)
5. Tărpiu (1440)

41. JUCU
1. **Jucu de Sus** (1325)
2. Gădălin (1320)
3. Juc-Herghelie (1956)
4. Jucu de Mijloc (1314)
5. Vişea (1326)

42. LUNA
1. **Luna** (1270)
2. Gligoreşti (1332)
3. Luncani (1268)

43. MĂGURI-RĂCĂTĂU
1. **Măguri-Răcătău** (1956)
2. Măguri (1805)
3. Muntele Rece (1909)

44. MĂNĂSTIRENI
1. **Mănăstireni** (1275)
2. Ardeova (1375)
3. Bedeciu (1345)
4. Bica (1359)
5. Dretea (1214)
6. Mănăşturu Românesc (1376)

45. MĂRGĂU
1. **Mărgău** (1200)
2. Bociu (1408)
3. Buteni (1291–1294)
4. Ciuleni (1408)
5. Răchițele (1805)
6. Scrind-Frăsinet (1954)

46. MĂRIŞEL
1. **Mărişel** (1805)

47. MICA
1. **Mica** (c. 1330)
2. Dâmbu Mare (1954)
3. Mănăstirea (1308)
4. Nireş (1330)
5. Sânmărghita (c. 1330)
6. Valea Cireşoii (1913)
7. Valea Luncii (1322)

48. MIHAI VITEAZU
1. **Mihai Viteazu** (1170)
2. Cheia (1333)
3. Corneşti (1332)

49. MINTIU GHERLII
1. **Mintiu Gherlii** (1304)
2. Buneşti (1343)
3. Nima (1225)
4. Pădurenii (1424)
5. Petreşti (1383)
6. Salatiu (1308)

50. MOCIU
1. **Mociu** (1219)
2. Boteni (1349)
3. Chesău (1312)
4. Crişeni (1378)
5. Falca
6. Ghirişu Român (1377)
7. Roşieni (1956)
8. Turmaşi
9. Zorenii de Vale (1956)

51. MOLDOVENEŞTI
1. **Moldoveneşti** (1075)
2. Bădeni (1291)
3. Pietroasa (1291)
4. Plăieşti (1291)
5. Podeni (1291)
6. Stejeriş (1291)

52. NEGRENI
1. **Negreni** (1406)
2. Bucea (1828)
3. Prelucele (1956)

53. PANTICEU
1. **Panticeu** (1314)
2. Cătălina (1320)
3. Cubleşu Someşan (1306)
4. Dârja (1340)
5. Sărata (1320)

54. PĂLATCA
1. **Pălatca** (1296)
2. Băgaciu (1461)
3. Mureşenii de Câmpie (1230)
4. Petea (1294)
5. Sava (1318)

55. PETREŞTII DE JOS
1. **Petreştii de Jos** (1278)
2. Crăeşti (1310)
3. Deleni (1310)
4. Livada (1310)
5. Petreştii de Mijloc (1407)
6. Petreştii de Sus (1407)
7. Plaiuri (1381)

56. PLOSCOŞ
1. **Ploscoş** (1913)
2. Crairât (1913)
3. Lobodaş (1956)
4. Valea Florilor (1913)

57. POIENI
1. **Poieni** (1500)
2. Bologa (1319)
3. Cerbeşti (1956)
4. Hodişu (1496)
5. Lunca Vişagului (1909)
6. Morlaca (1493)
7. Tranişu (1850)
8. Valea Drăganului (1455)

58. RECEA-CRISTUR
1. **Recea-Cristur** (1320)
2. Căprioara (1461)
3. Ciubanca (1314)
4. Ciubăncuța (1554)
5. Elciu (1230)
6. Escu (1378)
7. Jurca (1378)
8. Osoi (1314)
9. Pustuța (1499)

59. RIŞCA
1. **Rişca** (1909)
2. Dealu Mare (1954)
3. Lăpuşteşti (1805)
4. Mărceşti (1956)

60. SĂCUIEU
1. **Săcuieu** (1461)

2. Rogojel (1805)
3. Vişagu (1850)

61. SĂNDULEŞTI
1. **Sănduleşti** (1288)
2. Copăceni (1288)

62. SĂVĂDISLA
1. **Săvădisla** (1285)
2. Finişel (1456)
3. Hăşdate (1456)
4. Lita (1324)
5. Liteni (1322)
6. Stolna (1448)
7. Vălişoara (1456)
8. Vlaha (1332)

63. SÂNCRAIU
1. **Sâncraiu** (1334)
2. Alunişu (1437)
3. Brăişoru (1519)
4. Domoşu (1408)
5. Horlacea (1393)

64. SÂNMĂRTIN
1. **Sânmărtin** (1292)
2. Ceaba (1315)
3. Cutca (1357)
4. Diviciorii Mari (1173–1196)
5. Diviciorii Mici (1173–1196)
6. Măhal (1230)
7. Sâmboieni (1456)
8. Târguşor (1336)

65. SÂNPAUL
1. **Sânpaul** (1295)
2. Berindu (1372)
3. Mihăieşti (1283)
4. Sumurducu (1262–1270)
5. Şardu (1353)
6. Topa Mică (1324)

66. SIC
1. **Sic** (1291)

67. SUATU
1. **Suatu** (1213)
2. Aruncuta (1346)
3. Dâmburile (1956)

68. TRITENII DE JOS
1. **Tritenii de Jos** (1332)
2. Clapa
3. Colonia (1954)
4. Pădurenii (1406)
5. Tritenii de Sus (1406)
6. Tritenii-Hotar (1956)

69. TURENI
1. **Tureni** (1276)
2. Ceanu Mic (1366)
3. Comşeşti (1355)
4. Mărtineşti (1332)
5. Miceşti (1297)

70. ȚAGA
1. **Țaga** (1243)
2. Năsal (1215)
3. Sântejude (1173–1196)
4. Sântejude-Vale (1954)
5. Sântioana (1305)

71. UNGURAŞ
1. **Unguraş** (1269)
2. Batin (1405)
3. Daroț (1956)
4. Sicfa (1956)
5. Valea Unguraşului (c. 1590)

72. VAD
1. **Vad** (1467)
2. Bogata de Jos (1325)
3. Bogata de Sus (1315)
4. Calna (1325)
5. Cetan (c. 1593)
6. Curtuiuşu Dejului (1325)
7. Valea Groşilor (1519)

73. VALEA IERII
1. **Valea Ierii** (1417)
2. Cerc (1909)
3. Plopi (1909)

74. VIIŞOARA
1. **Viişoara** (1318)
2. Urca (1289)

75. VULTURENI
1. **Vultureni** (1314)
2. Băbuțiu (1344)
3. Bădeşti (1332)
4. Chidea (1332)
5. Făureni (1396–1408)
6. Şoimeni (1332)

CLUJ-NAPOCA, municipiu în partea central-nord-vestică a României, reşed. jud. Cluj, situat în centrul Transilvaniei, în NV Pod. Transilvaniei, la 345–360 m alt., pe cursul mijlociu al Someşului Mic, înconjurat de Dealurile Clujului şi Feleacului (Feleac 754 m, Peana 832 m, Dealul Lombului 673 m ş.a.); 307 136 loc. (1 ian. 2011), locul 2 pe țară ca număr de locuitori (după municipiul Bucureşti): 143 238 de sex masc. şi 163 898 fem. Supr.: 165,2 km^2, din care 42 km^2 în intravilan; densitatea: 7 313 loc./km^2. Aeroport (Someşeni), situat la 6 km de oraş, modernizat în anul 2009. Staţie de c.f., inaugurată în 1870. Nod rutier. Unul dintre pr. centre industriale, bancar-financiare, cultural-ştiinţifice, de învăţământ, turistice şi artistice ale ţării. Turnătorie de fontă. Constr. de utilaj greu, de utilaje pentru telecomunicaţii, metalurgie, ind. textilă (războaie mecanice pentru ţesut) şi frigotehnice, de calculatoare electronice, maşini-unelte, armături metalice, cazane şi arzătoare mici, piese auto, bujii, aparatură pentru uz casnic, instrumente medicale ş.a. Producţie de televizoare, de medicamente, produse cosmetice, electrozi şi produse abrazive, mobilă, carton ondulat şi ambalaje din carton, tricotaje şi conf., ţesături din lână, pielărie, blănărie şi încălţăminte, de plăci, tuburi şi folii din material plastic, de prefabricate din beton, sticlă pentru menaj, porţelan şi faianţă, ceramică fină, obiecte sanitare din ceramică, de preparate din carne şi

Cluj-Napoca. Vedere generală

lapte, băuturi, produse de panificație etc. În **C.-N.** funcționează o Filială a Academiei Române (din 12 aug. 1948), şapte instituții de învățământ superior de stat, cu 52 de facultăți, 67 982 studenți şi 3 561 cadre didactice în anul universitar 2007–2008 (Universitatea „Babeş-Bolyai", inaugurată la 10 nov. 1872, Universitatea Politehnică, f. la 1 febr. 1920, Universitatea de Medicină şi Farmacie „Iuliu Haţieganu", f. 1875, Universitatea de Ştiințe Agricole şi Medicină Veterinară, f. 1869, Universitatea de Artă şi Design, f. la 15 nov. 1925 cu numele Şcoala de Arte Frumoase, numită în 1950 Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu", apoi Academia de Arte Vizuale „Ion Andreescu" (în 1990), iar din 2001 denumirea actuală, Academia de Muzică „Gheorghe Dima", f. 1919) şi şase instituții private de învățământ superior (Institutul Teologic Protestant, f. 15 sept. 1895 şi acreditat ca institut privat la 31 aug. 2009; Universitatea „Avram Iancu", f. 1992 şi acreditată ca universitate privată la 24 oct. 2008; Universitatea „Bogdan Vodă", f. 1992 şi acreditată ca universitate privată la 19 mai 2005; Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", f. 1990 şi acreditată ca universitate privată la 30 apr. 2002; Universitatea „Sapientia", f. 2001 – cea mai mare universitate privată cu limba de predare maghiară din România; Universitatea „Spiru Haret", acreditată ca universitate privată la 5 iul. 2002), cu şapte facultăți, 4 116 studenți şi 341 cadre didactice, numeroase institute de cercetare (Institutul de Istorie „George Barițiu", Institutul de Lingvistică şi istorie literară „Sextil Puşcariu", Institutul de Speologie „Emil Racoviță", Institutul Oncologic, Institutul de Cercetări Socio-Umane, Institutul de Cercetări Chimico-Farmaceutice, Arhiva de folclor, Institutul de Arheologie şi Istoria Artei, Centrul de studii transilvane, Institutul Geologic ş.a.), două teatre dramatice, de stat (unul în lb. română, inaugurat la 1 dec. 1919, numit în prezent „Lucian Blaga", şi altul în lb. maghiară, f. ca trupă de teatru permanent la 11 nov. 1792, cu sediul actual datând din 1912), două teatre de operă, de stat (în lb. română, f. la 18 sept. 1919, şi în lb. maghiară, f. la 17 dec. 1948), o filarmonică de stat – „Transilvania" (înființată la 1 sept. 1955), două teatre de păpuşi, c. 250 de biblioteci (Biblioteca județeană „Octavian Goga", f. 1950, cu peste 750 000 de vol.; Biblioteca Universității de Medicină şi Farmacie, „Valeriu Bologa", f. 1949, cu peste 300 000 de vol.; Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga", f. 1872, cu sediul actual din 1934, cu 3 553 596 de vol., din care c. 500 000 periodice; Biblioteca Universității Politehnice, f. 1884, reorganizată în 1948, cu c. 750 000 vol.; Biblioteca Academiei Române ş.a.), mai multe muzee şi case memoriale: Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, înființat în 1859 (cu piese ale civilizației dacice din M-ții Orăştie, între care se remarcă vasul cu inscripția „Decebalus per Scorilo"/Decebal fiul lui Scorilo, lapidariu roman, gravuri şi hărți medievale, stampe, arme, documente de la Revoluția din 1848–1849 etc.); Muzeul Etnografic al Transilvaniei, înființat (1922) de Romulus Vuia, completat şi reorganizat în 1929 şi 1958 (unelte țărăneşti, mobilier țărănesc, piese de port popular, ceramică, obiecte legate de diverse obiceiuri populare etc.); Muzeul Național de Artă, adăpostit (din 1951) în Palatul Bánffy, cu colecții de artă plastică românească (lucrări semnate de Nicolae Tonitza, Gheorghe Petraşcu, Lucian Grigorescu, Ion Țuculescu, opere sculptate de Dimitrie Paciurea, Corneliu Medrea, Ion Irimescu, Ion Jalea ş.a., icoane din sec. 18) şi de artă decorativă (mobilier de epocă, argintărie etc.); Muzeul de istorie a farmaciei, înființat

Cluj-Napoca. Teatrul Național

Cluj-Napoca. Universitatea „Babeş-Bolyai"

Cluj-Napoca. Casa lui Matia Corvin

Cluj-Napoca. Catedrala „Sfântul Mihail”

Cluj-Napoca. Biserica reformată

în 1949 (cântare vechi, obiecte din faianță, instrumente de laborator, însumând laolaltă c. 3 000 de exponate); Secția etnografică din Parcul Hoia, numit azi Parcul Etnografic Național „Romulus Vuia", cuprinde 82 de construcții grupate pe tipuri de gospodării şi monumente de arhitectură populară (biserica de lemn din Cizer →, adusă aici în 1968), instalații tehnice țărăneşti etc.; Muzeul memorial „Emil Isac”, creat în 1955 (colecții de documente, manuscrise, fotografii, obiecte personale care au aparținut poetului), Muzeul mineralogic, Muzeul zoologic al Universității „Babeş-Bolyai” ş.a. La **C.-N.** îşi mai desfăşoară activitatea Centrele culturale american, francez, britanic, german, italian, japonez, precum şi un post de radio-emisie, intrat în funcțiune la 15 mart. 1954 (întrerupt în 1985 de autoritățile comuniste; postul s-a redeschis după dec. 1989), un post local de televiziune (din 1990), Editura „Dacia” şi alte edituri particulare, numeroase redacții ale unor reviste şi ziare etc. La **C.-N.** îşi au sediul Mitropolia Clujului, Albei, Crişanei şi Maramureşului, Episcopia greco-catolică Cluj–Gherla, Episcopia Reformată a Transilvaniei, Episcopia Unitariană şi Episcopia Evanghelică. Grădină Botanică (înființată în 1872 şi reorganizată în 1920–1923 de Alexandru Borza), extinsă pe o supr. de 14 ha, care cuprinde c. 11 000 de specii de plante de pe toate continentele, cu o seră (2 000 m^2) în care se dezvoltă numeroase specii de plante exotice. Stadion modern, categoria Elite (30 000 de locuri), construit în anii 2009–2011. În cartierul Someşeni al municipiului **C.-N.** există izv. cu ape minerale clorurate, bicarbonatate, sulfatate, sodice cu efect curativ în tratarea afecțiunilor reumatismale (spondiloze, tendinoze, poliartroze), a celor posttraumatice (stări după entorse şi luxații, după operații pe mușchi, tendoane, articulații), ginecologice (insuficiență ovariană, cervicite cronice) etc. **Istoric.** Pe terit. oraşului au fost descoperite vestigii arheologice din Neolitic, din Epoca brozului (topoare din bronz cu disc la un capăt şi decor geometric gravat pe lamă), din perioada stăpânirii romane (o necropolă tumulară, c. 100 de inscripții, cărămizi ştampilate, monumente sculptate, între care un stâlp de poartă – *postis* – cu decor floral în relief etc.), din perioada post-romană (necropolă de înhumație din sec. 5–6, unde s-a găsit o fibulă din argint aurit de 14,4 cm lungime, un tezaur funerar al unei prințese germanice creştine – ostrogotă sau gepidă – din sec. 5, compus din podoabe din aur cu granate, un pandantiv în formă de medalion circular, decorat cu o cruce înscrisă, catarame, coliere de mărgele, un inel, fragmente de brățară etc.), precum şi din epoca feudală timpurie (necropolă de incinerație din sec. 7–8 şi o necropolă de înhumație din sec. 11). Pe locul actualului oraş, în perioada geto-dacică, a existat aşezarea autohtonă *Napoca*, aşezare care a cunoscut o însemnată dezvoltare în timpul stăpânirii romane. Situată pe drumul roman ce ducea de la Apulum (azi Alba Iulia) la Porolissum (azi satul Moigrad-Porolissum din com. Mirşid, jud. Sălaj), localit. Napoca a devenit câtva timp reşed. procuratorului prov. romane Dacia Porolissensis, perioadă în care a cunoscut o ascensiune şi o prosperitate deosebite. În anul 124, cu ocazia vizitei făcute de împăratul roman Hadrian în Dacia, aşezarea Napoca a fost declarată *municipium*, iar în vremea lui Marcus Aurelius a fost ridicată (după anul 180) la rangul de *colonia* (*colonia Aurelia*). Se pare că oraşul a fost înconjurat cu puternice ziduri de piatră (650 x 500 m), aici avându-şi reşed. mai multe legiuni romane (*cohors I Alpinorum*; *cohors III Campestris*; vexilații din *legiunile I Adiutrix* şi a *V-a Macedonica* etc.). După retragerea legiunilor şi a administrației romane (în perioada 271–275) din Dacia, oraşul şi zona înconjurătoare au continuat să fie locuite neîntrerupt, aşa cum atestă vestigiile arheologice din cartierul Mănăştur (aici exista în sec. 9 o aşezare întărită şi o cetate). Prima menționare documentară a localit. Cluj datează din 1173, cu numele de *Clus* (în 1177 este menționat comitatul Clus), iar apoi apare în documente cu numele de *„Castrum Clus”* (1175) sau *„Castrenses de Clus”* (1213) – denumirea Clus derivă, se pare, de la cuvântul latin *clivus* (deal, colină). În 1241, castrul Clus a fost distrus de invazia mongolă. Refăcut ulterior, a devenit centrul militar şi ad-tiv al comitatului omonim, atunci fiind aduşi colonişti germani din Rhenania şi Saxonia. În 1316, Carol I Robert de Anjou, regele Ungariei, l-a ridicat la rangul de *civitas*, cu dreptul de a avea pecete proprie şi alte privilegii. În 1405 a căpătat dreptul de a ridica fortificații, fapt ce i-a permis ca în 1407 să se întărească cu o centură de ziduri şi bastioane (cu contribuția meşteşugarilor). În perioada nov. 1437–ian. 1438, populația săracă a oraşului, condusă de Jacob Bulkescher, fiul magistratului sas din Cluj, a participat la Răscoala de la Bobâlna, iar în 1514 o parte a locuitorilor din Cluj au participat la Războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja. După constituirea principatului autonom al Transilvaniei

Cluj-Napoca. Catedrala ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului”

(1541) sub suzeranitate turcească, Clujul a devenit cel mai important centru economic, politic şi cultural al acestuia, fiind, în anii 1790–1848 şi 1861– 1867, capitala Principatului, sediul Dietei şi al principelui Transilvaniei (între 1599 şi 1600 aici şi-a avut reşedinţa Mihai Viteazul). Totodată, în sec. 16, Clujul s-a afirmat ca un important centru cultural în care funcţiona o tipografie (din 1550), o Academie franciscană (din 1580), cu trei facultăţi (teologie, filosofie, ştiinţe juridice), transformată în 1776 în Colegiu cu 4 facultăţi (filosofie, ştiinţe naturale, drept, chirurgie). La acest Colegiu, unde unul dintre profesori a fost Ioan Piuariu Molnar, au studiat Gheorghe Şincai, Petru Maior, Gheorghe Lazăr, George Barițiu, Avram Iancu ş.a. În 1798, oraşul a fost distrus în mare parte de un incendiu pustiitor. Reprezentanţi ai populaţiei din Cluj au participat la Marea Adunare Naţională de pe Câmpia Libertăţii de la Blaj (3/15–5/17 mai 1848) votând pentru punerea în aplicare a programului revoluţionar. La 17/29 mai 1848, Dieta din Cluj, constituită din reprezentanţi unguri, saşi şi secui, fără a ţine seama de cererea Adunării de la Blaj, a votat „uniunea" Principatului Transilvania cu Ungaria. În urma acordului austro-ungar din 5/17 febr. 1867, privind crearea statului dualist Austro-Ungaria, Transilvaniei i s-a anulat autonomia, rămânând încorporată Ungariei. În perioada 25 apr./7 mai–13/25 mai 1894, la Cluj a avut loc procesul politic, cu un ecou internaţional deosebit, intentat de către guvernul maghiar „memorandiştilor", în care 14 membri ai Comitetului Central al Partidului Naţional Român (între care Ioan Raţiu, Gheorghe Pop de Băseşti, Iuliu Coroianu, Teodor Mihali, Vasile Lucaciu ş.a.) au fost condamnaţi la închisoare, fapt ce a determinat puternice manifestaţii populare de stradă. După anul 1900, oraşul s-a afirmat ca un important centru al luptei revoluţionare a românilor transilvăneni pentru unirea Transilvaniei cu România. O mare parte din populaţia oraşului Cluj a participat la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, la 1 dec. 1918, care a proclamat unirea necondiţionată şi pentru totdeauna a Transilvaniei cu România. La 31 aug. 1940 şi în zilele următoare, la Cluj s-au desfăşurat puternice demonstraţii de protest împotriva Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940. Oraşul **C.** a fost eliberat de armatele române la 11 oct. 1944. Locuitorii municipiului **C.-N.** au protestat cu vehemenţă şi au luptat cu fermitate şi curaj în timpul evenimentelor din dec. 1989 pentru înlăturarea de la putere a regimului comunist, condus de Nicolae Ceauşescu, pentru abolirea comunismului şi tiraniei, mulţi dintre participanţi căzând victime (26 de morţi şi nenumăraţi răniţi) sub gloanţele forţelor de securitate, fidele regimului comunist. La 17 febr. 1968, oraşul Cluj a fost declarat municipiu, iar la 16 oct. 1974 i s-a atribuit numele de Cluj-Napoca. **Monumente:** biserica "Sfânta Maria"- Calvaria, azi monument istoric şi de arhitectură, reconstruită în 1896 - 1898 pe locul unei biserici benedictine, zidită în stil romanic în 1060-1063, distrusă de mai multe ori (din care mai exista nava corului). Renovată în 1995-1997. Centru notarial în anii 1288-1556. Orga din 1792; catedrala romano-catolică „Sfântul Mihail", cu o lungime de 70 m, a fost construită în două etape (1348–1390 şi 1410–1487), în stil gotic, cu un turn de 80 m înălţime, ridicat în anii 1836–1862, în stil neogotic. Catedrala păstrează, în interior, remarcabile picturi murale de factură gotică (sec. 15), un portal (1528) sculptat în stilul Renaşterii germane şi un amvon cu sculpturi baroce executat în 1740 de către Johannes Nachtigall şi Anton Schuchbauer. Biserica a fost restaurată în anii 1957–1963. În interior există o orgă construită în 1752 de sibianul Johannes Hahn. Biserica, în prezent declarată monument istoric, a fost iniţial romano-catolică, preluată în 1545 de cultul reformat-calvin, după care a intrat în posesia cultului unitarian (în perioada 1566-1616) şi apoi a revenit cultului romano-catolic; biserică reformată-calvină, ctitorită în 1486 de Matia Corvin şi terminată în 1510, este o construcţie de tip sală, de mari dimensiuni (34 m lungime şi 15 m lăţime), refăcută în 1643–1644 (păstrează un amvon datând din 1646). Biserica posedă o orgă instalată în 1766; în faţa bisericii reformate se află statuia ecvestră a Sfântului Gheorghe omorând balaurul, care este o copie în bronz a operei originale din 1373 a sculptorilor Martin şi Gheorghe din Cluj (sculptura originală, realizată în 1373, se află în palatul Hradčiany din Praga); catedrala evanghelică sinodo-presbiteriană, de mari dimensiuni (33,8 m lungime, 18 m lăţime, 15 m înălţime la interior), cu un turn înalt de 43 m, construită în stilul barocului târziu, în anii 1816–1829, după planurile arhitectului Georg Winkler, cu un altar din lemn, realizat de meşterul Gottfried Schneider şi pictat de Johann Gentiluomo, şi un amvon din lemn, construit în 1825–1826 de tâmplarul Lukas Hoch; are o orgă instalată în 1913; biserica romano-catolică „Sfânta Elisabeta" (1700) din cartierul Someşeni; biserica iezuiţilor, fostă a piariştilor, cu hramul „Sfânta Treime", construită în anii 1718–1724, în stil baroc. Biserica este străjuită la faţadă de două turnuri cu o înălţime de 45 m fiecare, în care sunt montate două ceasuri; Bastionul Croitorilor, atestat documentar în 1475, reconstruit în anii 1627–1629 şi restaurat în 1924 şi 1959. În faţa bastionului se află statuia lui Baba Novac, operă din 1975 a sculptorului Virgil Fulicea, iar lipit de bastion există un fragment din zidul de apărare (sec. 15–17); Cetăţuia (sec. 18) – fortificaţie de tip Vauban; Palatul „Bánffy" construit în anii 1773–1785, în stil baroc, după planurile arhitectului J. E. Blaumann, cu decor sculptat, executat de Anton Schuchbauer, găzduieşte în prezent Muzeul Naţional de Artă. Palatul a fost restaurat în anii 1990–1996; Palatul „Teleki" construit în perioada 1790–1795, în stil neoclasic, după planurile arhitectului József Leder; Palatul „Tholdalagi" (1801–1807); Palatul Sfatului (1843–1846); biserica reformată construită în 1821–1859 după planurile arhitectului Georg Winkler; biserica romano-catolică „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 14, reconstruită în anii 1844–1846 şi renovată în 1977); catedrala ortodoxă, episcopală, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1921–1933, în stil romano-bizantin modern, după planurile arhitecţilor Constantin Pomponiu şi George Cristinel, cu fresce interioare executate de Anastasie Demian şi Bogdan Catul; casa lui Matia Corvin (sec. 15, cu refaceri din sec. 18), cu elemente de trecere de la stilul gotic la Renaştere, azi găzduieşte Universitatea de Artă şi Design „Ion Andreescu"; casa principelui Transilvaniei, Ştefan Bocskay (sec. 16, cu refaceri din sec. 19); clădirea Muzeului etnografic al Transilvaniei – „Reduta" – construită în 1810–1812 după planurile arhitectului József Leder; clădirea fostei monetării (1608); clădirea Seminarului „Báthori Apor" (1721–1727); clădirea Teatrului Naţional construită în 1905–1907 după planurile arhitectului austriac Ferdinand Fellner, în colaborare cu Hermann Helmer; Cazarma „Sfântul

Gheorghe" (1834–1837); clădirea Primăriei vechi (1843–1846); clădirea Universității „Babeş-Bolyai" (1893–1903); Palatul „Szeky" (1893) construit după planurile arhitectului Pecz Samu; Turnul pompierilor (sec. 15); Turnul zidarilor (sec. 15), cu fragment din zidul de apărare; Bastioanele postăvarilor, cizmarilor ş.a. (sec. 15); clădirea fostului liceu „Marianum" (1872), azi Facultatea de Biologie; clădirea Tribunalului (1902); clădirea Teatrului Maghiar de Stat, construită în anii 1906–1912 după planurile arhitecților Géza Márkus şi Frigyes Spiegel, renovată în anii 1960–1961; clădirea Bibliotecii Centrale Universitare (1906–1908); Vama veche (1748); biserica Mănăştur-Calvaria, fortificată (sec. 13, refăcută în sec. 19); biserica reformată construită (1912–1913) după planurile arhitectului K. Kós; biserica „Sfânta Treime"–din Deal (1795–1796) a avut statut de catedrală a Episcopiei Vadului şi Feleacului în perioada 1919–1932; biserica Bob, cu hramul „Învierea Domnului", este prima biserică greco-catolică din Cluj construită în anii 1801–1803 pe cheltuiala nobilului român – episcopul greco-catolic Ioan Bob; biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1750), în cartierul Someşeni; biserica „Schimbarea la Față" (1775–1779, fostă biserica minoriților); biserica cu cocoş, aparținând cultului reformat-calvin, construită în stil Secession în anii 1913–1914 după planurile arhitectului Károly Kós; parcul municipal (organizat în 1838); numeroase case memoriale: János Bolyai, Carol Popp de Száthmary, Avram Iancu, Gheorghe Dima, Alexandru Lapedatu, Franz Liszt (str. Memorandumului nr. 4 – aici a locuit marele compozitor între 26 nov. şi 6 dec. 1846) ş.a.; casa în care s-a judecat (la 7–25 mai 1894) procesul Memorandiştilor; statuia lui Mihai Viteazul, realizată în 1976 de sculptorul Marius Butunoiu, cu un basorelief care înfățișează scene din luptele marelui voievod; monumentul „Sfânta Maria Protectoare", realizat în 1744 de către sculptorul Anton Schuchbauer; obeliscul „Carolina" (10 m înălțime), dezvelit la 4 oct. 1831, cu basoreliefuri realizate de sculptorul Iosif Kleiber; fântâna arteziană din parcul municipal, operă din 1897 a sculptorului Mátray Lájos; statuia poetului Mihai Eminescu, dezvelită în 1930, operă a sculptorului Oscar Han; statuia ecvestră a lui Matia Corvin, realizată în 1902 de către sculptorul János Fadrusz, este amplasată în fața catedralei „Sfântul Mihail"; grupul statuar „Şcoala Ardeleană" – operă a sculptorului Romulus Ladea, reprezentând pe Samuil Micu, Gheorghe Şincai şi Petru Maior; statuia lui Avram Iancu, dezvelită la 30 nov. 1993, este amplasată în spațiul dintre catedrala ortodoxă şi Teatrul Național. Tot în acest perimetru, la 9 mai 1996 a fost dezvelit Monumentul eroilor români, operă a sculptorului Radu Aftenie. La 4 km N de municipiul Cluj-Napoca, de o parte şi alta a văii Fânațelor, se află rezervația floristică „Fânațele Clujului" (80 ha) alcătuită din variate specii de plante stepice, caracteristice câmpiei ardelene, printre care *Salvia nutans*, *Salvia transsilvanica*, *Centaurea trinervia*, *Crambe tatarica*, *Bulbocodium vernum* ş.a.

COARNELE CAPREI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei; 3 013 loc. (1 ian. 2011): 1 507 de sex masc. şi 1 506 fem. Culturi de cereale şi plante tehnice. Iazuri pentru piscicultură. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii din Epoca brozului (fragmente ceramice, topoare confecționate din rocă eruptivă etc.). Satul Coarnele Caprei s-a format pe locul unei foste „odăi" (gospodărie țărănească izolată), numită *Odaia Urzicani*, prin împroprietărirea însurăților în 1879.

COASTA IAŞILOR, regiune geografică formată dintr-un şir de abrupturi structurale, extinsă pe o lungime de c. 100 km, care separă Pod. Central Moldovenesc de Câmpia Moldovei. Alt.: c. 200 m. Este o zonă de gresii şi calcare. Structura monoclinală a straturilor a favorizat dezvoltarea unor largi fronturi cuestice şi a unor platforme structurale cu lățimi de 4–5 km. A fost studiată pentru prima oară în 1941 de geograful Mihai David.

COAŞ, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată într-o zonă colinară din partea de E a Depr. Maramureş, pe râul Lăpuş; 1 409 loc. (1 ian. 2011): 707 de sex masc. şi 702 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului; confecții textile. Biserica din lemn cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 18), în satul Întrerâuri. În satul Coaş, atestat documentar în anul 1566, se află biserica de zid cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1730). Rezervația Cheile Lăpuşului. Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Coaş şi Întrerâuri din com. Săcălăşeni, jud. Maramureş.

COBADIN 1. Podişul ~, subunitate a Pod. Dobrogei de Sud situată în partea central-sudică a acestuia, în sudul jud. Constanța. Pod. **C.** are aspect tabular, format din platouri interfluviale întinse, uşor ondulate. Prezența calcarelor sarmațiene şi cretacice au permis dezvoltarea unui relief carstic specific (văi seci, doline, chei, peşteri, polii) în arealele localit. Negru Vodă, Mereni, Amzacea, Dobromir, Lespezi ş.a. Jumătatea sa vestică este mai înaltă (100–180 m alt.) şi secționată median, pe direcția V-E, de valea Urluia, care îl subdivide în *Pod. Cobadin* propriu-zis (în N) şi *Pod. Negru Vodă* (în S). Partea estică a **Pod. C.** este mai joasă (40–90 m alt.), formând *Pod. Topraisar*, care se termină printr-un țărm înalt, cu faleze, întrerupt pe alocuri de limane fluvio-marine.

2. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 5 sate, situată în zona centrală a podişului omonim; 9 040 loc. (1 ian. 2011): 4 575 de sex masc. şi 4 465 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Mat de constr., cherestea. Produse alim. Reparații de maşini agricole. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale. Rezervație paleontologică (punct fosilifer), extinsă pe 6 ha.

COBIA, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 10 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgoviştei cu Piem. Cândeşti, pe râul Cobia; 3 112 loc. (1 ian. 2011): 1 537 de sex masc. şi 1 575 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). Reşed. com. este satul *Gherghițeşti*. În satul Mănăstirea se află biserica „Sfântul Nicolae" a fostei mănăstiri Cobia, construită în 1571–1572 din inițiativa stolnicului Badea Boloşin, având fațadele placate în întregime cu cărămidă smălțuită policromă (tonuri de galben, verde şi albastru). Pereții exteriori prezintă firide pe toată înălțimea lor, terminate cu arcuri de cerc. Biserica are 4 turle (turla mare plasată pe naos) prevăzute cu ferestre mici, dreptunghiulare, terminate, ca şi firidele, cu arcuri de cerc. Catapeteasma este din zid gros de 60 cm. Pereții interiori nu au picturi. Biserica a fost supusă unor reparații în anii 1680, 1723–1724, după cutremurele din 14 oct. 1802, 11 ian. 1838 şi apoi 1883, 1938 şi 1994–1995. Turn-clo-

potniță de 15 m înălțime, de formă pătrată, cu rol și de poartă, datând din sec. 17. Mănăstirea Cobia a fost activă până în 1863 când au fost secularizate averile mănăstirești, călugării greci fiind nevoiți s-o părăsească, rămânând doar biserica de mir, Turnul-clopotniță și fragmente din zidul de incintă. Bisericile „Cuvioasa Parascheva" (1843), „Sfinții Voievozi" (1838), „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1850), în satele Călugăreni, Căpșuna și Cobiuța. În satul Frasin Deal există bisericile „Copăcei" (1805) și „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil"-Șerbești (1828), în satul Frasin Vale se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1746, reparată în 1891, 1927 și 1969), iar în satul Mislea, biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1873).

COCARGEAUA → Borcea (2).

COCARGEAUA NOUĂ → Ștefan cel Mare (3).

COCHIRLEANCA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Râmnicului; 5 668 loc. (1 ian. 2011): 2 885 de sex masc. și 2 783 fem. Expl. de gaze naturale (în satul Roșioru). Fabrică de conf. din bumbac (Societate româno-chineză, din 1994), în satul Boboc. Viticultură. În satul Cochirleanca, atestat documentar, prima oară, în 1820 cu numele *Găgeanul*, se află bisericile cu hramurile „Sfinții Împărați Constantin și Elena", construită în 1856 prin strădania boierului Crețulescu (reparată în 1911–1912), și „Înălțarea Domnului" (1932).

COCIUBA MARE, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în N Câmpiei Cermei, pe râul Rătășel; 2 942 loc. (1 ian. 2011): 1 498 de sex masc. și 1 444 fem. Morărit. Lac de baraj antropic (20 ha) folosit pentru irigații, în satul Cărăsău. În satul Cociuba Mare, menționat documentar, prima oară, în 1374, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1898-1902). Pădure de stejar și cer (1 272 ha).

COCORA, com. în jud. Ialomița, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului; 1 876 loc. (1 ian. 2011): 926 de sex masc. și 950 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr etc. Creșterea bovinelor și ovinelor. Abator. Prelucr. laptelui. Biserica „Sfântul Nicolae" (1883, restaurată în 1943 și repictată de Gabriel Dogărăscu în 1994). Până la 25 mart. 2005, com. **C.** a avut în componență satul Colelia, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

COCORA NOUĂ → Munteni-Buzău.

COCORĂȘTII COLȚ, com. în jud. Prahova, formată din 8 sate, situată în Câmpia Ploieștiului, pe dr. râului Prahova; 3 218 loc. (1 ian. 2011): 1 628 de sex masc. și 1 590 fem. Com. **C.C.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Cheșnoiu, Cocorăștii Colț, Cocorăștii Grind, Colțu de Jos, Ghioldum, Perșunari, Piatra și Satu de Sus din com. Măneşti, jud. Prahova. În satul Cocorăștii Colț, menționat documentar, prima oară, la 22 mai 1610, au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului (ceramică) și tot aici se află o biserică din anul 1820.

COCORĂȘTII MISLII, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpații Prahovei; 3 432 loc. (1 ian. 2011): 1 679 de sex masc. și 1 753 fem. Prelucr. lemnului; produse de feronerie. Avicultură. Muzeu sătesc (în localit. Goruna). În satul Cocorăștii Mislii, atestat documentar la 23 apr. 1441, se află o biserică din 1838, iar în satul Goruna există o biserică din 1851.

COCOȘ, Mănăstirea ~ → Niculițel (2).

COCOȘU → Ovidiu.

COCOTA → Orțișoara.

COCU, com. în jud. Argeș, alcătuită din 8 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Cotmeana; 2 264 loc. (1 ian. 2011): 1 170 de sex masc. și 1 094 fem. Expl. forestiere și de petrol. Pomicultură (pruni, meri, peri). Reșed. com. este satul *Răchițele de Jos*. Biserică cu hramul „Sfânta Vineri" (1827).

CODĂEȘTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Rediu, în zona de confl. cu râul Vaslui; 4 695 loc. (1 ian. 2011): 2 357 de sex masc. și 2 338 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului (mobilă). Morărit. Legumicultură. Culturi de plante uleioase. Centru de țesături populare. În satul Pribești se află casa „Rosetti-Balș" (sec. 17–18), una dintre cele mai valoroase realizări ale arhitecturii civile moldovenești ale vremii, precum și biserica ortodoxă cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" și „Nașterea Maicii Domnului" (sec. 18).

CODLEA 1. → Măgura Codlei.

2. Municipiu în jud. Brașov, situat în Depr. Brașov, la poalele de E ale Măgurii Codlei, la 560 m alt., pe râul Vulcănița, la 14 km NV de municipiul Brașov; 24 674 loc. (1 ian. 2011): 12 223 de sex masc. și 12 451 fem. Supr.: 132,8 km^2, din care 10,1 km^2 în intravilan; densitatea: 2 443 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de calcar. Producție de motoare hidraulice, de mașini-unelte, de lacuri, vopsele și cerneluri tipografice, de tuburi, plăci și folii din material plastic, de articole din metal și de produse alimentare (prelucr. cărnii de pasăre, brânzeturi, panificație-patiserie). Fabrică de nutreturi combinate. Fermă de creștere a porcinelor; fermă avicolă. Abator de păsări. Sere de flori (55 ha), înființate în 1886–1890. **Istoric.** În arealul orașului au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului, aparținând culturii materiale Schneckenberg (2000–1500 î.Hr.). Cavalerii teutoni, colonizați în Țara Bârsei (după 7 mai 1211), au construit o cetate (1211–1225) pe versantul nordic al Măgurii Codlei, numită „Cetatea Neagră", cu scopul de a apăra granița de SE a Transilvaniei. Cetatea a fost prădată și incendiată adeseori (1234, 1252, 1335, 1421, 1431) de tătari și de turci. Prima mențiune documentară a localit. datează din 1265. În 1540 a fost înființată o școală săsească, iar în 1800, prima școală în limba română. Localit. **C.** a fost distrusă în mare parte de incendiile din 1628, 3 nov. 1685, 16 iun. 1701, 24 aug. 1713, 28 aug. 1733, 3 oct. 1749, 16 apr. 1818, 14 oct. 1852 ș.a. La sfârșitul sec. 18, la **C.** au fost colonizați țigani care practicau fierăritul. După anul 1990 a avut loc un exod în masă al sașilor din **C.** Astfel, din cei 2 169 de sași cât numărau la 1 ian. 1990, 1 081 de persoane au părăsit orașul, emigrarea continuând și anii următori. Declarat oraș la 8 sept. 1950 și municipiu la 23 oct. 2000. **Monumente:** cetatea, construită în 1211–1225 de cavalerii teutoni, refăcută în anul 1432, cu o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), cu dublă incintă fortificată (realizată în 1432), edificiu, inițial în stil romanic, refăcut în stil gotic după anul

Codlea (2). Biserica evanghelică fortificată

1500 şi refăcut din nou după incendiile din 1685 şi 1701. Corul bisericii (lung de 16,5 m şi lat de 7 m) este separat de sală (care are 30,5 m lungime şi 13 m lăţime) de un arc triumfal în stil romanic, cu o lăţime de 80 cm. Biserica are tavanul casetat (252 de casete) şi pictat în 1702, un amvon din 1841 şi strane din 1724 şi 1840. În biserică există o orgă cu 2 claviaturi, 2 000 de tuburi şi 28 de registre, instalată la 6 mai 1709 şi reparată în anii 1980–1986 de Hermann Binder. Turnul clopotniţă, înalt de 65 m, are 4 clopote, iar la 18 dec. 1977 a fost instalat un mecanism electric care bate clopotele automat; clădirea Primăriei vechi (1724–1726); clădirea Judecătoriei (1908); hanul „Zum Südpol"/Polul Sud, care data din 1864, a fost demolat în 1987; case vechi din 1647, 1769 şi 1857 (casa Moise Iacob); fosta casina română (1800).

CODRII VLĂSIEI → Vlăsia (2).

CODRULUI, M-ţii ~ → Codru-Moma (1).

CODRU-MOMA 1. Masiv muntos în V M-ţilor Apuseni, delimitat de Depr. Beiuş la N-NE, M-ţii Bihor la E-SE, Depr. Brad la SE, Crişu Alb la S şi SV şi Dealurile Codru-Moma la NV. Alt. max.: 1 112 m (vf. Pleşu). Este alcătuit din calcare jurasice şi triasice dure (în E), care au favorizat dezvoltarea unor fenomene carstice (chei, doline, polii, platouri, măguri), din şisturi cristaline şi riolite în V şi roci vulcanice în S. Prezintă o creastă ascuţită, prelungă, cu direcţie NV-SE, cu o ramificaţie spre N-NV, din care se detaşează vf. Pleşu şi Bălăteasa (927 m) şi alta spre S-SE, cu aspect de platou, denumită Moma (vf. Momuţa, 930 m). Expl. de marmură şi calcare compacte ornamentale (Vaşcău, Moneasa). Bine împădurit. Cunoscut şi sub denumirea de *M-ţii Codrului*.

2. Dealurile ~, subunitate deluroasă aparţinând Dealurilor Vestice, extinsă de-a lungul ramei vestice a masivului Codru-Moma, făcând trecerea către Câmpia Cermei. Dealurile **C.-M.** sunt puternic fragmentate de râuri, având culmi secundare de 200–400 m alt., între care se dezvoltă mici bazinete şi culoare depresionare.

COGEALAC, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 5 sate, situată în E Pod. Casimcea, pe râul Nuntaşi; 5 485 loc. (1 ian. 2011): 2 814 de sex masc. şi 2 671 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Produse alim. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Centru de ţesături şi piese de port popular dobrogean. În zona com. **C.** vântul bate cu putere c. 2 700 de ore pe an, fapt care a determinat ca firma cehă CEZ să proiecteze instalarea pe terit. acestei comune, în anii 2011–2012, 101 generatoare electrice eoliene (Mori de vânt) de câte 2,5 MW fiecare, cu o putere totală de 252,5 MW (→ şi **Fântânele 3**). În arealul satului Gura Dobrogei, în peştera Adam, a fost descoperit (1958) un sanctuar mithraic, iar pe terit. satului Tariverde a fost identificată o aşezare getică datând din prima epocă a fierului (Hallstatt – 1200–450/300 î.Hr.) şi locuită până în epoca romană. Localitatea a fost întemeiată în perioada 1890–1900 cu numele turcesc *Hogeainlik* (Poşta Mare), ca loc de popas pentru schimbarea cailor de poştalioane care străbăteau Dobrogea. Până la 25 mart. 2005, com. **C.** a avut în componenţă satul Fântânele, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

COGEALIA → Lumina (2).

COHALM → Rupea.

COIANI → Gostinari.

COIBA MARE, peşteră în V României, situată pe Valea Gârdişoara, în S M-ţilor Bihor, la 1 000 m alt., la 12 km N de com. Gârda de Sus, jud. Alba. Lungimea galeriilor: 4 447 m. Prima explorare a avut loc în 1953, iar în 1955 şi 1972 s-au făcut alte cercetări. Peşteră activă, sub forma unei pâlnii, săpată în calcare tithonice, străbătută de un râu permanent. Prezintă o galerie pr. (mult lărgită la intrare, care după c. 100 m se îngustează) cu mai multe lacuri şi sifoane, o cascadă şi o singură sală (Sala de confluenţă). Galeria este lipsită de forme concreţionare, prezentând forme variate de coroziune şi eroziune. Greu accesibilă.

COJASCA, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Ialomiţa; 7 871 loc. (1 ian. 2011): 3 886 de sex masc. şi 3 985 fem. Expl. de petrol, de nisip, pietriş şi argilă. Culturi de cereale şi plante tehnice. Creşterea bovinelor. Biserica „Sfântul Nicolae" (1820), în satul Cojasca.

COJOCNA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 8 sate, situată într-o zonă deluroasă din SV Câmpiei Fizeşului (Câmpia Transilvaniei), la 335 m alt., pe râul Maraloiu, la 20 km E-SE de Cluj-Napoca; 4 367 loc. (1 ian. 2011): 2 192 de sex masc. şi 2 175 fem. Staţie de c.f. Zăcăminte de sare gemă, exploatate în anii 1780–1852 şi câtva timp după 1873. Ulterior minele de sare s-au prăbuşit, transformându-se în lacuri cu apă sărată, unul de 91,2 m adâncime şi altul de 53,2 m adâncime. Pomicultură. Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu veri răcoroase (media termică a lunii iul. 19°C) şi ierni friguroase (media lunii ian. -4,5°C) şi cu ape minerale clorurate, sodice, de mare concentraţie (133,8 g/l), extrase din lacurile saline din staţiune (Lacul Toroc, Lacul Mare). Apele sărate au efect curativ în tratamentul afecţiunilor reumatismale (spondiloze, artroze, poliartroze, tendinoze), a celor ginecologice (insuficienţă ovariană, sindrom ovarian de menopauză, cervicite cronice) şi endocrine (stări prepuberale la copiii supraponderali şi cu temperament hiperreactiv). Pe terit. com. a fost descoperit un tezaur dacic, cu piese din argint (lanţ, brăţară spiralată terminată cu capete de şarpe şi trei fibule cu noduli pe arc), datând din sec. 1 î.Hr. În timpul stăpânirii romane şi în Evul Mediu a fost pr. centru de expl. a sării. În satul Cojocna, atestat documentar în anul 1199, se află o biserică din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1796) şi o biserică reformată-calvină (1822–1825).

COLCEAG, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Săratei, pe râul Bălana; 5 135 loc. (1 ian. 2011): 2 506 de sex masc. şi 2 629 fem. Staţie de c.f. (în satul Inoteşti) inaugurată la 13 sept. 1872. Siloz de cereale. Prelucr. lemnului şi a marmurei. Morărit şi panificaţie. Biserică având dublu hram – „Schimbarea la Faţă" şi „Sfântul Dumitru" (începutul sec. 18), în satul Parepa-Ruşani. Satul Colceag este atestat documentar în 1469, Parepa-Ruşani în 1469, cu numele Ruşi, Vâlcelele în 1560, cu toponimul *Degeraţi*, iar Inoteşti în 1571.

COLELIA, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului; 1 433 loc. (1 ian. 2011): 684 de sex masc. şi 749 fem. Moară de cereale. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, plante tehnice ş.a. Com. **C.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Colelia din com. Cocora, jud. Ialomiţa. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1919).

COLENTINA 1. Râu, afl. stg. al Dâmboviţei; 98 km; supr. bazinului: 636 km^2. Izv. din Dealurile Târgoviştei şi trece prin Buftea şi prin partea de N a

municipiului Bucureşti. Între 1930 şi 1935, când s-a amenajat cursul Colentinei în aval de Buftea, s-a săpat, în amonte de Buftea, un canal (canalul Bilciureşti–Colacu, jud. Dâmbovița) între Ialomița şi Colentina. Pe cursul inf. al râului Colentina au fost create numeroase lacuri antropice, folosite pentru agrement: Ciocăneşti (90 ha), Buftea (200 ha), Buciumeni (65 ha), Mogoşoaia (96 ha), Chitila (75 ha), Străuleşti, Băneasa (36 ha), Herăstrău (77 ha), Floreasca (56 ha), Tei (65 ha), Plumbuita (55 ha), Fundeni (123 ha), Pantelimon I (33 ha) şi II (313 ha), Cernica (360 ha).

2. Cartier în partea de NE a municipiului Bucureşti.

COLIBAŞI 1. Denumirea până la 20 mai 1996 a oraşului *Mioveni*.

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Burnas, pe râul Argeş; 3 461 loc. (1 ian. 2011): 1 725 de sex masc. şi 1 736 fem. Expl. de petrol şi gaze. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase ş.a. Legumicultură în solarii (400 ha) şi în câmp (200 ha). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a fost în jud. Ilfov. Bisericile cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Colibaşi (1880–1889) şi Câmpurelu (sec. 19).

COLONEŞTI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în Colinele Tutovei, pe cursul superior al râului Zeletin; 2 214 loc. (1 ian. 2011): 1 173 de sex masc. şi 1 041 fem. Viticultură. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1630) şi „Sfântul Dumitru" (1809, refăcută în 1832-1835 şi reparată în anii 1897 şi 1957), în satul Coloneşti.

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 9 sate, situată în Piem. Cotmeana; 2 110 loc. (1 ian. 2011): 1 010 de sex masc. şi 1 100 fem. Ateliere de prelucrare a aluminiului. Culturi de cereale, plante tehnice şi legume. Pomicultură (pruni, meri, peri, cireşi, vişini). Viticultură. Avicultură; apicultură. Morărit şi panificație. Pe terit com **C.** au fost descoperite vestigii ale unor aşezări dacice din sec. 3. Satul Coloneşti este menționat documentar, prima oară, la 22 iul. 1570. Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1831–1832), „Sfântul Nicolae" (1842) şi „Cuvioasa Parascheva" (1860, restaurată în anul 2009), în satele Bătăreni, Vlaici şi Gueşti.

COLONIA BRĂTIANU → Petrila.

COLONIA DACICA → Sarmizegetusa.

COLONIA ILIE PINTILIE → Plopeni.

COLONIA LONEA → Petrila.

COLONIA UCEA → Victoria (1).

COLONIA ULPIA TRAIANA AUGUSTA DACICA SARMIZEGETUSA → Sarmizegetusa.

COLTĂU, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Depr. Baia Mare; 2 397 loc. (1 ian. 2011): 1 190 de sex masc. şi 1 207 fem. În satul Coltău, atestat documentar în anul 1405, se află colecția muzeală „Petöfi Sándor" (inaugurată în 1960), castelul „Teleki" (1740–1760), construit în stil baroc şi renovat în 1821, şi o biserică reformată (1819-1828). În castelul „Teleki" a locuit câtva timp poetul Petöfi Sándor, perioadă în care a scris 33 de poezii. Com. **C.** a fost reînființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Coltău şi Cătălina din com. Săcălăşeni, jud. Maramureş (înainte de 17 febr. 1968, Coltău a avut statut de comună).

COLȚ, Mănăstirea ~ → Ribița.

COLȚI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Sibiciu (Subcarpații Buzăului), la poalele Dealului Blidişel, pe râul Sibiciu; 1 129 loc. (1 ian. 2011): 553 de sex masc. şi 576 fem. Expl. de chihlimbar. Pomicultură (meri, pruni, nuci). Muzeul chihlimbarului (în satul Colți), inaugurat în 1973, în care sunt expuse roci cu chihlimbar, chihlimbar prelucrat sau brut (între care există o bucată de 1 785 grame), unelte folosite pentru exploatarea chihlimbarului ş.a. Satul Colți este menționat documentar, prima oară, în 1277. Până la 17 febr. 1968 com. şi satul Colți s-au numit *Între Sibicii*. În satul Aluniş se află biserica fostului schit Aluniş, având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", săpată în stâncă de doi ciobani în anii 1274–1277 şi atestată documentar în 1351 şi înzestrată în 1578 de domnul Mihnea Turcitul şi soția sa, Neaga. Schitul a încetat să mai existe în anul 1871; chilii săpate în stâncă. Rezervația naturală „Chihlimbarul de Buzău" (8,5 ha).

COMANA 1. Lac de luncă situat în Câmpia Burnas, pe terit. jud. Giurgiu, pe cursul inf. al râului Neajlov, în apropiere de confl. cu Argeşul. Supr. variază între 700 ha, la nivelurile obişnuite ale Neajlovului, şi 1 000 ha, în perioada apelor mari. Din cauza cantităților mari de aluviuni aduse şi depuse de Neajlov, lacul are adâncime mică şi este aproape în întregime acoperit cu vegetație (doar 25 ha sunt libere de vegetație), fapt ce-i conferă înfățişarea unei mlaştini. Prezintă interes cinegetic (rațe sălbatice) şi piscicol.

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Făgăraş, în zona de confl. a râului Comana cu Oltul; 2 763 loc. (1 ian. 2011): 1 404 de sex masc. şi 1 359 fem. Nod rutier. Expl. forestiere şi de bazalt (în satul Comana de Sus). Culturi de cereale şi cartofi. Reşed. com. este satul *Comana de Jos*. Moară de apă şi joagăr (Comana de Sus). În satul Comana de Jos, atestat documentar în 1469, se află un punct muzeal cu piese de arheologie şi documente referitoare la istoria locală şi cu colecție de etnografie (țesături, ceramică, port popular, piese de cult etc.) şi o biserică greco-catolică (1512), cu picturi originare. Bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" şi „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18), în satul Comana de Jos şi „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), în satul Comana de Sus. Rezervație geologică (coloanele de bazalt „Piatra cioplită"), extinsă pe 1 ha.

3. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Negru Vodă; 1 853 loc. (1 ian. 2011): 967 de sex masc. şi 886 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale. În sec. 19, satul Comana era o mică localitate de turci pe care aceştia o numeau *Mustafa Aci* (în traducere: *Mustafa de lângă pom*), iar românii veniți aici după anul 1877 i-au spus *Mustafaci*. Satul Tătaru a fost întemeiat de tătarii veniți din Crimeea la începutul sec. 19 pe care aceştia l-au numit *Azaplar* (Apa Adâncă), iar satul Pelinu este, de asemenea, o aşezare veche de turci, numită inițial *Carachioi* (în traducere: *Satul Negru*). La sfârşitul sec. 19, în satul Comana s-a stabilit un grup mare de români veniți din satele Albeşti şi Urluiasca, jud. Olt, împroprietăriți cu pământ în această zonă, iar în satul

Comana (4). Complexul mănăstiresc

Pelinu au venit mocani români din zona Sibiului care au primit pământ aici.

4. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Burnas, pe malul lacului omonim, la 35 km S de Bucureşti: 7 343 loc. (1 ian. 2011): 3 573 de sex masc. şi 3 770 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 nov. 1869). Culturi de cereale, de plante tehnice şi uleioase etc. Legumicultură. Secţie de industrializare a laptelui. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. În locul numit „Valea Foii" s-a descoperit o aşezare neolitică (cultura materială Gumelniţa). Pe terit. com. se află trupul Oloaga-Grădinari (248 ha) al pădurii Comana, care conservă numeroase specii vegetale şi animale de origine sudică. Este o pădure de tip „şleau", în care se dezvoltă arbori ca gârniţa (*Quercus frainetto*), mojdreanul (*Fraxinus ornus*), stejarul brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), stejarul pufos (*Quercus pubescens*), cerul (*Quercus cerris*), teiul (*Tilia tomentosa*), ulmul (*Ulmus procera*), jugastrul (*Acer campestre*) etc. şi plante rare ca laleaua pestriţă (*Fritillaria tenella*), leurda (*Allium ursinum*), bujorul românesc (*Paeonia peregrina*) – declarat monument al naturii, rodul pământului (*Arum orientale*), gura lupului (*Scutellaria altissima*) – element pontic mediteranean ş.a. În cadrul subarboretului se remarcă ghimpele (*Ruscus aculeatus*), aclimatizat în pădurea Oloaga-Grădinari, declarat monument al naturii. Rezervaţia Comana, declarată (în 1954) rezervaţie forestieră şi cinegetică, se extinde pe 630,5 ha în perimetrele a trei comune: trupul de pădure *Oloaga-Grădinari* se află pe terit. com. Comana, trupul *Fântânele* (152,5 ha) este în arealul com. Călugăreni, iar trupul *Padina Tătarului* (230 ha) se află în raza com. Mihai Bravu. În satul Comana se află un vechi complex mănăstiresc (mănăstirea Comana) – ctitorie atribuită domnului Vlad Ţepeş din anii 1456–1462, fapt confirmat de descoperirile arheologice care au scos în evidenţă fundaţiile primelor construcţii din lemn. Biserica „Sfântul Nicolae" a fost reclădită din iniţiativa domnului Radu Şerban, în 1588–1609, refăcută de Şerban Cantacuzino, în 1699–1703 şi reconstruită din temelie în 1854. Aici se află mormintele domnilor Radu Şerban, Nicolae Pătraşcu (fiul lui Mihai Viteazul) şi a membrilor familiei Cantacuzinilor. Întreg ansamblul monahal a fost restaurat în anii 1908, 1970–1977 şi 1996–2000, iar biserica pictată în 1968–1970, în frescă, de către pictorul Ion Taflan; bisericile cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului", în satele Budeni (1882) şi Grădiştea (1657).

COMANDĂU, com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată la poalele de SV ale M-ţilor Vrancea, pe cursul superior al râului Bâsca Mare; 976 loc. (1 ian. 2011): 487 de sex masc. şi 489 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (fabrica de cherestea a fucţionat din 1889 până la 17 oct. 1999, când a fost desfiinţată). Turbărie situată pe plan înclinat, declarată rezervaţie. Pârtie de schi. Tabără de vară pentru copii şi tineret. Biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1999-2000).

COMARNA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu terasele şi luncile Jijiei şi Prutului; 4 758 loc. (1 ian. 2011): 2 369 de sex masc. şi 2 389 fem. Viticultură. Pomicultură (cireşi). Reşed. com. este satul *Osoi*. În satul Comarna, menţionat documentar, prima oară, în 1431, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1804).

COMARNIC 1. Peşteră în SV României, situată pe versantul stâng al râului omonim (afl. al Caraşului), în NE M-ţilor Anina, la 440 m alt. Lungimea galeriilor: 4 040 m. Cunoscută din 1912, dar studiată amănunţit în 1933–1939, 1961, 1965–1969. Peşteră descendentă, străpunsă de ogaşul Ponicova, cu două intrări (în N şi în SV), foarte ramificată, alcătuită dintr-un etaj superior (fosil) şi altul inferior (subfosil), cu o vastă succesiune de galerii mari şi foarte mari care asigură legătura între numeroasele săli de dimensiuni grandioase. Prezintă bogate formaţiuni concreţionare, variate tipuri de stalactite şi stalagmite, divers colorate, domuri uriaşe, perle de peşteră, „orgi", baldachine, văluri şi draperii, lame transparente, cristale de calcită, lapiezuri etc. Temp. aerului din interior este de 9,5°C, iar umiditatea de 85–100%. Faună bogată (păianjeni, muşte de guano etc.). Rezervaţie speologică (din 1946).

2. Oraş în jud. Prahova, situat în zona de contact a Subcarpaţilor Prahovei cu prelungirile sudice ale M-ţilor Baiu, extins în lunca şi pe terasele de pe stg. râului Prahova, la 500–580 m alt., la 52 km NV de municipiul Ploieşti; 12 966 loc. (1 ian. 2011): 6 357 de sex masc. şi 6 609 fem. Supr. 90 km^2, din care 5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 593 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 dec. 1879). Expl. de balast, de gresie, calcar şi marne (pentru ciment). Producţie de ciment (din 1884), ipsos şi var, de produse refractare pentru siderurgie, de mobilă şi cherestea, ambalaje din lemn, de băuturi răcoritoare, de articole de îmbrăcăminte, de covoare. Pomicultură (meri, peri, pruni). Centru de cusături populare. Muzeu cinegetic. **Istoric.** Prima menţiune

Comarnic (2). Vedere generală

documentară a localit. datează din 27 mai 1510, iar apoi este amintită în 1694 şi într-un hrisov domnesc emis de Mihai Suţu la 21 oct. 1791. Staţie de poştă (1854). Lângă **C.** s-au dat lupte grele (oct. 1916) între trupele române şi cele germano-austro-ungare care încercau să străpungă (fără succes) frontul pe Valea Prahovei. Declarat oraş la 17 febr. 1968. În prezent, oraşul **C.** are în subordine ad-tivă 4 localit. componente: Ghioşeşti, Podu Lung, Poiana, Posada. **Monumente:** biserica „Sfântul Nicolae" (1901), cu picturi murale originare, între care figurează şi regele Carol I cu regina Elisabeta; Conac de factură romantică (1878); în localit. componentă Posada se află schitul „Lespezi" (1601), cu biserica „Sfânta Treime" (1661–1675), pictată de renumitul zugrav Pârvu Mutu în 1694.

COMĂNEŞTI 1. Depresiunea ~ → Dărmăneşti (1).

2. Oraş în jud. Bacău situat în Depr. Dărmăneşti, la 350–400 m alt., pe râul Trotuş, la 58 km SV de municipiul Bacău; 23 354 loc. (1 ian. 2011): 11 556 de sex masc. şi 11 798 fem. Supr.: 63,9 km^2, din care 11 km^2 în intravilan; densitatea: 2 123 loc./km^2. Staţie de c.f., inaugurată în 1892. Nod rutier. Expl. de cărbune brun (în localit. componentă Vermeşti), efectuate în perioada 1836–2005. Centrală electrică şi de termoficare (intrată în funcţiune în 1954), cu o putere de 25 MW, după 1990 lucrând doar ca furnizoare de energie termică. Producţie de uşi şi ferestre metalice, de ulei comestibil, de mobilă curbată, placaj, plăci fibrolemnoase, cherestea. Morărit. Parcul „Ghica" (7,4 ha). **Istoric.** Localit., menţionată ca aşezare rurală, prima oară, la 28 ian. 1409, a fost declarată comună în 1864, iar oraş în 1952. În prezent, oraşul **C.** are în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Podei şi Vermeşti. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (în cartierul Leurda), construită din lemn în 1751 şi mărită în 1901, „Sfântul Spiridon", ctitorie din anii 1810–1815 a fam. Ghica, „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", ctitorie din 1802–1807 a lui Năstase Donici, şi „Naşterea Maicii Domnului" (1908–1928), în cartierul Lăloaia; biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1925); palatul „Ghica-Comăneşti" construit în perioada 1880–1890 după planurile arhitectului francez Albert Galleron, în stil baroc. Din 1990, palatul găzduieşte o expoziţie etnografică şi de artă modernă şi contemporană; Gara C.F.R. (1890), construită de Anghel Saligny.

3. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Sucevei; 2 222 loc. (1 ian. 2011): 1 149 de sex masc. şi 1 073 fem. Morărit şi panificaţie. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Culturi de cartofi. În satul Comăneşti, atestat documentar, prima oară, la 5 iun. 1601, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1772). În satul Humoreni se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), mutată aici în anul 1837 din satul Pârteştii de Jos. Com. **C.** a fost înfiinţată la 18 iul. 2002 prin desprinderea satelor Comăneşti şi Humoreni din com. Botoşana, jud. Suceava.

COMÂNDĂREŞTI → Răuseni.

COMIŞANI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Târgovişte, în zona de confl. a râului Slănic cu Ialomiţa; 5 303 loc. (1 ian. 2011): 2 597 de sex masc. şi 2 706 fem. Morărit şi panificaţie. Producţie de nutreţuri concentrate, de băuturi alcoolice, de uşi şi ferestre metalice. Iazuri şi heleşteie. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1842–1849) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1821–1831), în satele Comişani şi Lazuri.

COMLOD 1. Colinele Comlodului, subunitate a Câmpiei colinare a Sărmaşului, situată la N de Valea Mureşului, între râurile Lechinţa (la E) şi Pârâu de Câmpie (la V), alcătuită din argile marnoase, tufuri, nisipuri şi pietrişuri. Relieful, cu alt. de 400–500 m, este format dintr-o succesiune de interfluvii prelungi, domoale, fragmentate de văi largi cu versanţi asimetrici, afectaţi de ravene şi alunecări, şi cu lunci extinse, uneori înmlăştinite. Zăcăminte de gaze naturale cantonate în structurile de domuri.

2. → Lechinţa (2).

COMLOŞU MARE, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Mureşului (Câmpia de Vest), la graniţa cu Serbia; 5 172 loc. (1 ian. 2011): 2 531 de sex masc. şi 2 641 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Culturi de cereale, de floarea-soarelui şi sfeclă de zahăr etc. În arealul comunei au fost descoperite vestigii neolitice. În anul 1734, aici s-au stabilit mai multe familii de olteni, iar în 1781 au fost colonizate numeroase familii de germani. În satul Comloşu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1446, se află biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1794–1796, refăcută şi pictată în 1891 şi repictată în 1925), biserica romano-catolică (1867–1868), în stil gotic, cu acoperişul refăcut în anul 2002, biserica greco-catolică (1889–1891, reparată în 1926), conacul „San Marco" (1843) şi un han (sec. 18). În satul Lunga, atestat documentar în 1743, există biserica „Înălţarea Domnului", construită în perioada 24 sept. 1933–10 febr. 1936, iar în satul Comloşu Mic, o biserică din anul 1806.

CONCEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 2 sate, situată în N Câmpiei Jijiei Superioare; 1 923 loc. (1 ian. 2011): 960 de sex masc. şi 963 fem. Cămin cultural; bibliotecă publică (8 000 vol.). Culturi de cereale, plante tehnice, cartofi etc. Pe terit. com. a fost descoperit un mormânt princiar hunic, cu inventar alcătuit din obiecte din aur şi argint (sec. 5 d.Hr.). În satul Conceşti, atestat documentar în 1637, se află biserica din lemn cu hramul „Naşterea Domnului" (sec. 18, refăcută în 1885).

CONOP, com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de S ale M-ţilor Zarand, pe râul Mureş; 2 431 loc. (1 ian. 2011): 1 212 de sex masc. şi 1 219 fem. Staţie de c.f. Balastieră. Expl. de gresii (în satul Milova). Prelucr. lemnului. Pomicultură. Satul Conop este menţionat documentar, prima oară, în 1506. În satul Chelmac, atestat documentar în 1133, se află ruinele unei cetăţi din sec. 15–16, în satul Milova există ruinele exploatării miniere „Zidurile de la Tău" (1800), în satul Conop este conacul „Ştefan Cicio-Pop" (sf. sec. 18), azi şcoală generală, iar în satul Odvoş se află castelul „Konopi", în stil neoclasic (sec. 18), transformat după 1800.

CONSTANTIA → Constanţa (1).

CONSTANTIN DAICOVICIU, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de SV ale M-ţilor Poiana Ruscăi, pe râul Timiş; 3 036 loc. (1 ian. 2011): 1 508 de sex masc. şi 1 528 fem. Staţie de c.f. Expl. de calcar. Fabrică de var care a funcţionat în timpul sec. 20, în prezent dezafectată, şi de produse ceramice. Pomicultură (meri, peri, pruni). Reşed. com. este satul *Căvăran*. Până la 26 aug. 1973, com. **C. D**. s-a numit *Căvăran*. Satul Căvăran este menţionat documentar, prima oară, în 1376. Ruinele unui castru roman (sec. 2). Conacul „Juhasz" (1896), azi orfelinat, în satul Zăgujeni. În satul Căvăran s-a născut istoricul şi arheologul Constatin Daicoviciu (1898–1973).

CONSTANȚA 1. Municipiu în extremitatea de SE a României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat pe ţărmul de V al Mării Negre, la 0–60 m alt.; 300 385 loc. (1 ian. 2011): 140 676 de sex masc. şi 159 709 fem. Supr.: 167 km^2, din care 57,4 km^2 în intravilan; densitatea: 5 233 loc./km^2. Aeroport internațional, situat la 27 km NV de oraş, în com. Mihail Kogălniceanu. Nod feroviar (staţia de c.f. inaugurată la 4 oct. 1860) şi rutier. Cel mai mare port maritim al României şi al Mării Negre, cu un trafic de c. 80 de mil. tone mărfuri anual. În 1878, portul **C.** dispunea de 200 m diguri şi 4 ha incintă portuară. La 16 oct. 1896 a început construcţia portului modern **C.** sub conducerea ing. Anghel Saligny, iar la 27 sept. 1909 a avut loc inaugurarea acestuia, în prezenţa regelui Carol I. În această perioadă au fost realizate un dig de larg, de 1 377 m lungime, digul de Sud (1 497 m), cu farul roşu, danele de încărcare, mii de metri de cheiuri, silozuri, calea ferată ş.a. Supr. platformei portuare era de 137 ha , din care 60 ha acvatoriu. În prezent, datorită lucrărilor de extindere în zona Constanța Sud–Agigea, supr. platformei portuare este de 3 222 ha (din care 1 518 ha acvatoriu), iar lungimea digurilor de adăpostire însumează 18 km. Portul de astăzi mai dispune de 224 dane operative, 65 km fronturi de acostare, 280 km drumuri, 324 km linii de c.f. etc., la **C.** putând opera nave de maxim 250 000 tdw şi un pescaj de 17 m. În partea de Sud a portului Constanța se află zona liberă, extinsă pe o supr. de 134,60 ha, inaugurată în 1993 şi completată în 1997 cu zona liberă Basarabi cu o supr. de 11,40 ha. La NV de cazinou se află Portul turistic „Tomis", inaugurat în 1958 şi modernizat în anii 2004-2006. Centrala electrică şi de termoficare „Palas" (intrată în funcţiune în 1970). Şantierul naval (1899), astăzi dezvoltat şi modernizat, produce şlepuri, cargouri şi nave maritime de mare tonaj (mineraliere de 55 000 tdw şi petroliere de 150 000 tdw); reparaţii navale. Producţie de pompe şi compresoare, de celuloză şi hârtie, mobilă (1967), mat. de constr. (1973, plăci de beton celular autoclavizat/BCA, prefabricate din beton), produse electronice şi aparate de uz casnic cu folosinţă îndelungată, de ţesături din lână (1965), din in şi cânepă, ambalaje metalice, marmură compozită (în colab. cu Italia, din 22 sept. 1995) şi alim. (ulei comestibil, conserve de legume, preparate din carne şi lapte, bere, produse de panificaţie, îmbuteliat Coca-Cola etc.). Întreprindere poligrafică. Antrepozite frigorifice. Întreprindere piscicolă. Complex avicol. Sere legumicole. În municipiul **C.** funcţionează patru instituţii de învăţământ superior de stat (Universităţile „Ovidius", „Spiru Haret", Universitatea Maritimă şi Academia navală „Mircea cel Bătrân") cu 30 de facultăţi, 38 915 studenţi şi 1 021 cadre didactice şi două instituţii de învăţământ superior private (Universităţile „Andrei Şaguna" şi „Dimitrie Cantemir") cu 9 facultăţi, 17 303 studenţi şi 144 profesori, în anul universitar 2007–2008, cinci teatre (dramatic, de păpuşi, de operetă, de balet clasic şi contemporan şi de estradă), filarmonica „Marea Neagră" şi 11 muzee: Muzeul de Istorie Naţională şi Arheologie (colecţii de arheologie preistorică, greacă, romană, bizantină, medievală; unelte din silex, ceramică, arme, statui – între care se remarcă statuetele zeiţei Fortuna, protectoarea vechiului Tomis, a Şarpelui fantastic sau „Glicon" ş.a. –, vase de sticlă, bijuterii, monede din aur, argint, bronz etc.); Muzeul de Artă (pictură, sculptură şi grafică românească, semnate de Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Theodor Pallady, Corneliu Baba, Ion Ţuculescu, Dimitrie Paciurea, Ion Jalea, Corneliu Medrea, Vida Gheza, Marcel Chirnoagă ş.a.); Edificiul Roman cu mozaic expune pavimentul cu mozaic al Agorei de secol 4 din oraşul antic Tomis, ancore, amfore, lingouri, mărfuri de pe corăbii, statuete, mozaic policrom etc.; Muzeul de Artă Populară (colecţii de artă populară dobrogeană: port popular, ţesături, ceramică, scoarţe etc.); Muzeul Mării, cu o bogată colecţie de faună acvatică provenită din apele planetei; Muzeul Marinei (istoria marinei româneşti şi a flotei comerciale, amfore greceşti, armament, documente etc.); Muzeul de Istorie Militară (arme, uniforme, medalii, documente, fotografii); Muzeul de sculptură „Ion Jalea" (108 lucrări – statui, busturi, desene, schiţe, reliefuri ş.a. donate de Ion Jalea); Complexul Muzeal de Ştiinţele Naturii (cuprinde Aquarium, Planetarium, Observatorul Astronomic şi Delfinarium) etc.; 104 biblioteci, între care se remarcă Biblioteca judeţeană **C.**, f. 1931, cu 529 688 vol., cinematografe etc. Post local

Constanța (1). Cazinoul

Constanța (1). Teatrul de Stat

de radio-emisie şi de TV (din 1990). Important centru turistic şi staţiune balneoclimaterică estivală, cu climat maritim, excitant-solicitant, cu veri călduroase (media termică a lunii iul. > 22°C) şi ierni blânde (în ian. temp. medii de 0°-1°C). În lunile de vară, cerul este mai mult senin, Soarele strălucind, în medie, 10–12 ore pe zi. Factorii naturali de cură sunt apa Mării Negre, clorurată, sulfatată, sodică, magneziană (mineralizare 15,5‰) şi climatul maritim, bogat în aerosoli salini şi radiaţii solare. Dispune de o plajă întinsă, cu nisip fin, amenajată pentru helioterapie şi talazoterapie. Staţiunea este indicată, deopotrivă, pentru odihnă în perioada vacanţelor de vară, cât şi pentru tratarea unor boli ca: hipotiroidism, limfatism, anemii secundare, rahitism, decalcifieri, unele dermatoze, afecţiuni reumatismale ş.a. Sub administrarea sa se află şi staţiunea balneoclimaterică *Mamaia* (→). **Istoric.** Oraşul de astăzi este situat pe terit. anticei colonii greceşti *Tomis*, întemeiată de coloniştii din Milet la sf. sec. 7–începutul sec. 6 î.Hr. (săpăturile arheologice au scos la iveală amfore din perioada elenistică, opaiţe, vase din sticlă, bijuterii, obiecte de toiletă, o trusă chirurgicală etc.). Cea mai veche atestare documentară a oraşului grecesc *Tomis* datează din sec. 3 î.Hr., când a constituit obiectul unui conflict între Bizantion (azi Istanbul) şi Callatis (aliată cu Histria) pentru stăpânirea localit. *Tomis*. După anul 260 î.Hr., oraşul capătă dreptul să bată monedă (emisiuni din bronz, cele mai multe având pe *avers* capul lui Zeus în cunună de iederă, iar pe *revers* înscrisul *TOMI*); în timpul lui Mithridates VI Eupator, regele elenistic al Pontului (112–63 î.Hr.), au fost emişi şi stateri din aur. După anii 72–71 î.Hr., în urma expediţiei lui Terentius Varro Lucullus (proconsulul Macedoniei), *Tomis* a intrat sub influenţa romană timp de un deceniu (în iarna anului 62–61 î.Hr. romanii au fost alungaţi), după care a fost luat în stăpânire de geţii conduşi de Burebista. În anul 29–28 î.Hr., Dobrogea, inclusiv oraşele pontice Histria, Tomis, Callatis, au fost cucerite de romani, cetăţile rămânând direct în subordinea Romei (în fruntea lor fiind numiţi proconsuli) până în anul 46 d.Hr. În această perioadă, din porunca împăratului Augustus, a fost exilat la *Tomis* (între anii 9 şi 17) şi a murit aici, marele poet latin Ovidiu (Publius Ovidius Naso, 43 î.Hr.–17 d.Hr.). În sec. 1–3, pe când era reşed. guvernatorului roman al prov. Moesia Inferior, oraşul *Tomis* a cunoscut o dezvoltare economică şi politică maximă, devenind cel mai mare port de pe ţărmul Pontului Euxin (Marea Neagră) şi sediul Federaţiei cetăţilor greceşti-pontice. Din perioada stăpânirii romane (sec. 2–3) au fost scoase la iveală coloane cu efigii (Dioscurii şi Hercule) pe console, statui şi reliefuri de cult, cu imaginile mai multor divinităţi (Fortuna cu Pontus, Asclepios, Şarpele Glicon, Isis, Cavalerul trac, Dionyssos, Mercur, Iunona etc.), monede, ceramică, bijuterii etc. În anul 269, în timpul puternicei invazii a goţilor, veniţi pe mare, oraşul *Tomis* a rezistat datorită zidurilor groase de apărare construite de romani. Din ansamblul incintei fortificate făcea parte şi portul Tomis, cu mai multe complexe arhitecturale între care se remarca un *emporiu* (edificiu amenajat pentru operaţii şi tranzacţii comerciale) cu două niveluri (unul inferior, destinat depozitelor de mărfuri şi altul superior cu o mare sală acoperită, pentru tranzacţii comerciale). Aici a fost descoperit un splendid pavaj de mozaic policrom, de tipul unui covor oriental, cu motive geometrice (cercuri, pătrate, dreptunghiuri) şi elemente vegetale (viţă de vie) în culorile roşu, bej, cărămiziu, verde închis, alb, păstrat nealterat, de dimensiuni mari (2 000 m^2; 100 x 20 m). În interiorul cetăţii au mai fost identificate mai multe bazilici din sec. 4–5 şi unele inscripţii greceşti şi latine din sec. 5–6. În sec. 4 localit. a luat numele de *Constantia* (după numele împăratului Constantin cel Mare, care a construit aici, printre altele, cartierul Constantiniana), nume adoptat şi de turcii otomani, în vremea stăpânirii lor asupra Dobrogei, sub forma de *Küstenge*. În perioada 680–971 oraşul a făcut faţă din ce în ce mai greu atacurilor repetate ale slavilor, bulgarilor şi avarilor. Din sec. 10, intră din nou în stăpânirea Bizanţului, fiind menţionat pe hărţile de navigaţie maritimă bizantine şi genoveze. La sf. sec. 13, genovezii au întemeiat aici o colonie, au construit o schelă nouă şi un far (1300) şi au atribuit localităţii numele de *Constanza*. Ulterior, localit. a apărut consemnată cu numele *Constantia* pe mapamondul lui Fra Mauro (1457), *Constantza* pe portulanul spaniol al lui Domingo, *Tomi* în *Geographia* lui Mercator (mijlocul sec. 16), *Küstenge* (în perioada stăpânirii otomane a Dobrogei, respectiv între anii 1417 şi 1878) şi Constanţa după 1878. În timpul domniei lui Mircea cel Bătrân (1386–1418), **C.** împreună cu întreaga Dobroge s-a aflat sub autoritatea voievodului, iar în anul 1417 Dobrogea a fost cucerită de turci, care au menţinut-o sub stăpânirea lor timp de peste 400 de ani. Deşi în Evul Mediu localit. nu a mai avut o importanţă deosebită, prin portul său se exportau, totuşi, majoritatea produselor româneşti destinate oraşului Istanbul. După o

Constanța (1). Farul genovez

Constanța (1). Statuia poetului latin Ovidius

Constanța (1). Muzeul de Istorie Națională și Arheologie

perioadă de declin, **C.** a cunoscut o dezvoltare deosebită după Războiul de Independență (1877–1878), când a devenit principala „poartă" maritimă a României. Declarat municipiu la 17 febr. 1968, **C.** are în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Mamaia și Palazu Mare. **Monumente:** ruinele cetății Tomis; Edificiul (*emporiu*) roman cu mozaic (sec. 4), în cadrul căruia este conservat, nealterat, un mozaic de 2 000 m², compus din elemente florale și motive geometrice în culorile roșu, bej, maron, verde închis și alb; fântâna cu apă potabilă (28 m ad.) din epoca romană; Marea moschee, zidită în anii 1910–1912, în stil maur, după proiectul savantului Gogu Constantinescu, fiind o copie fidelă a moscheii Konya din Anatolia (Turcia), cu un minaret de 50 m înălțime. Moscheea posedă un covor oriental de mari dimensiuni (9 x 16 m), cu o greutate de 490 kg și o vechime de peste 200 de ani; geamia „Hunchiar" (1867–1868), în stil maur, cu un minaret de 24 m înălțime; biserica greacă, cu hramul „Schimbarea la Față", construită în 1863–1865 după planurile lui I. Teoharidi, declarată monument istoric. Biserica nu are turle din cauza restricțiilor impuse în acea vreme de autoritățile otomane care stăpâneau Dobrogea, condiție obligatorie pentru orice edificiu ca să nu depășească înălțimea minaretului geamiei; catedrala ortodoxă arhiepiscopală cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel", construită în anii 1883–1893 după planurile lui Ion Mincu, cu turn de 35 m înălțime și cu picturi murale interioare executate de D. Mirea. Distrusă parțial de bombardamente în 1941, biserica a fost supusă unor reparații capitale în 1946–1951 și a fost repictată, în stil bizantin, în 1959–1965 de Gheorghe Popescu și Niculina Dona. Aici se află moaștele Sf. Pantelimon, aduse din Grecia în 1931; catedrala romano-catolică (1885); biserica armenească, ctitorie din 1880 a lui N. Torosian; biserica bulgară (1890); biserica romano-catolică construită în 1937–1938 după planurile arhitectului Romano de Simon; bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1915–1923, cu picturi murale realizate de pictorul Nicolae Tonitza), „Adormirea Maicii Domnului" (1909–1911), „Sfântul Apostol Andrei" (1925), „Sfinții Îngeri" (1938–1939) și „Sfinții Împărați Constantin și Elena" ridicată în anii 1934–1937 după planurile arhitectului C. Ionescu-Berechet; Cazinoul – emblema turistică a orașului **C.** – construit în 1907–1910 după planurile arhitectului Daniel Renard și restaurat în anii '80 ai sec. 20, în prezent aflat în stare de degradare; clădirea fostei Primării (1896), azi sediul Muzeului de Artă Populară; clădirea fostei Prefecturi, construită în 1908–1912 după planurile arhitectului E. Lescovar, azi sediul Casei Armatei; clădirea Tribunalului, ridicată în 1908–1912 după planurile arhitectului E. Lescovar; clădirile Școlii de Marină (1908–1909), azi Muzeul Marinei, Bursei (1900–1905), Bibliotecii județene (1924–1931), gării maritime (1930–1935) ș.a.; Hotelul „Carol I", construit în 1882 după planurile arhitectului Alexandru Orăscu; Farul genovez (8 m înălțime), datând din anul 1300, restaurat în anii 1858–1860 de către o companie engleză sub îndrumarea inginerului francez de origine armeană Artin Aslan, în amintirea negustorilor genovezi; Farul vechi (1860–1861); statuia poetului latin Publius Ovidius Naso, având o înălțime de 2,60 m, așezată pe un soclu înalt de 2,68 m, dezvelită în 1884, este opera sculptorului italian Ettore Ferrari (1849–1930) – cel care a realizat și statuile lui Garibaldi (la Rovigo), ale lui Giuseppe Mazzini și Giordano Bruno (la Roma), Abraham Lincoln (la Washington) și Ion Heliade Rădulescu (amplasată în Piața Universității din Bucureşti); busturile poetului Mihai Eminescu (operă în bronz, din 1930, a lui Oscar Han) amplasat pe faleză, istoricului Vasile Pârvan (operă din 1957 a lui Ion Irimescu) și naturalistului Grigore Antipa (operă din 1958 a Miliței Petrașcu); statuia lui Anghel Saligny (creată în 1957 de către Oscar Han), amplasată pe faleză, în fața portului; basorelieful de pe peretele Muzeului Arheologic din parcul central, realizat în 1964 de către Ion Jalea; statuia „Arcașul" (operă din 1961 a lui Ion Jalea), amplasată pe faleză; statuia „Aruncătorul cu discul" (operă din 1958 a lui Boris Caragea), amplasată pe faleză; grupul statuar „Faun și Nimfa", autor Constantin Baraschi (1963); grupul statuar realizat în 1959 de către Corneliu Medrea și amplasat pe faleză.

2. Județ situat în extremitatea sud-estică a României, în partea central-sudică a Dobrogei, între jud. Tulcea (la N), Marea Neagră (la E), granița cu Bulgaria (la S) și cursul inf. al Dunării (la V), care îl separă de jud. Călărași, Ialomița și Brăila. Este intersectat de paralela de 44° latitudine N și de meridianul de 28° longitudine E. *Supr.*: 7 071 km² (2,97% din supr. țării). *Populația*

(1 ian. 2011): 724 671 loc. (3,38 % din populația țării – al treilea jud. al României ca număr de locuitori, după județele Iaşi şi Prahova), din care 351 810 loc. de sex masc. (48,5%) şi 372 861 loc. de sex fem. (51,5%). *Populația urbană*: 503 758 loc. (69,5%); *rurală*: 220 913 loc. (30,5%). *Densitatea*: 102 loc./km². *Structura populației pe naționalități* (recensământul din 20-31 oct. 2011): 83,4% români, 3% turci, 2,9% tătări, 1,3% rromi, 0,5% ruşi-lipoveni, apoi maghiari, macedoneni, armeni, greci ş.a. *Reşed.*: municipiul Constanța. *Oraşe*: Băneasa, Cernavodă, Eforie, Hârşova, Mangalia (municipiu), Medgidia (municipiu), Murfatlar, Năvodari, Negru Vodă, Ovidiu, Techirghiol. *Comune*: 58. *Sate*: 183 (din care 5 aparțin oraşelor); *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 19.

Relieful jud. **C.** este format, predominant, dintr-o zonă extinsă de podiş tabular, cu alt. de 100–200 m, care, sub raport morfostructural, aparține celor două mari unități de podiş – Pod. Dobrogei de Sud şi Pod. Dobrogei Centrale (sau Pod. Casimcei). Pod. Dobrogei de Sud, cu subdiviziunile sale (Pod. Carasu, Pod. Oltinei şi Pod. Cobadin), are aspectul unei câmpii înalte, acoperită cu depozite groase de loess, care îi conferă un caracter structural cvasitabular. Aceste depozite sunt susținute de roci calcaroase şi gresii de vârstă cretacică şi terțiară, care, la rândul lor, stau peste un fundament rigid, de platformă, alcătuit din şisturi verzi. În cadrul acestei zone, apele de suprafață şi-au săpat văi adânci în depozitele de loess, mărginite de versanți abrupți, creând adevărate culoare depresionare, cu aspect de canion. Între aceste văi se desfăşoară interfluviile largi, uşor ondulate, cu aspect de poduri suspendate. Specific acestei reg. este şi relieful carstic, dezvoltat pe calcare barremiene şi sarmațiene, evidențiat prin văi oarbe, polii, doline, depresiuni endoreice, chei, sorburi şi peşteri mici. *Pod. Dobrogei Centrale* (sau *Pod. Casimcei*), situat la N de linia tectonică Capidava–Ovidiu, ocupă partea de N a jud. **C.**, având un relief variat, dezvoltat pe calcare, şisturi verzi şi loess. Relieful calcaros este evidențiat prin martori de eroziune (resturi ale unei vechi bariere de corali din Marea jurasică), pe aliniamentul Hârşova–Crucea–Gura Dobrogei, prin chei (Mireasa, Şirtoman, Valea Seacă), peşteri (Gura Dobrogei), doline, polii, lapiezuri şi depresiuni de baraj carstic (Stupina, Crucea, Gălbiori, Mireasa, Târguşor). O caracteristică a acestei zone o constituie faptul că şisturile verzi din fundament apar frecvent la zi, ele jucând un rol important în formarea reliefului din această parte a jud. **C.** (dealuri şi depresiuni de eroziune dezvoltate pe aceste şisturi). În extremitatea vestică a jud. **C.**, limitrofă Dunării, apar terasele şi lunca Dunării, iar în cea estică se extinde o fâşie îngustă a câmpiei litorale, reprezentată prin terase de abraziune, cu zone de faleză înaltă ce alternează cu plaje şi cu reg. joase ocupate de cuvete lacustre.

Clima aparține în proporție de c. 80% sectorului temperat-continental, fiind specifică zonei de câmpie şi, în mică măsură, celei de deal, iar aproximativ 20% din terit. jud. **C.** se află sub influența climatului maritim. Regimul climatic se caracterizează prin veri călduroase, uneori toride, şi secetoase şi ierni puțin friguroase, marcate adeseori de viscole puternice în arealul continental al jud. **C.** şi prin veri mai puțin fierbinți (datorită brizei marine) şi ierni blânde în zona litoralului Mării Negre. Influența Mării Negre asupra regimului termic se manifestă în sezonul cald al anului prin scăderea uşoară a mediilor termice lunare, iar în anotimpul rece prin acțiunea ei moderatoare care determină temperaturi mai puțin coborâte. Aceasta face ca Mangalia să fie printre puținele zone din țară unde pe timpul iernii temp. medie lunară să rămână pozitivă (mediile lunii ian. coborând rareori sub 0°C). Temp. medie anuală oscilează în jurul valorii de 11°C. Temp. max. absolută (42,2°C) s-a înregistrat la Cernavodă, la 20 aug. 1945, iar minima absolută (-33,1°C) la Murfatlar, la 25 ian. 1942. La aceeaşi dată a iernii din 1942, când s-a înregistrat şi cea mai scăzută temp. de pe terit. României (–38,5°C, la stațiunea meteorologică Bod din jud. Braşov), pe țărmul Mării Negre temp. aerului era cu peste 13°C mai ridicată la Constanța (-25,0°C) şi Mangalia (–25,2°C), tocmai datorită influenței moderatoare a Mării Negre. Precipitațiile medii anuale sunt repartizate neuniform pe terit. jud. **C.**, totalizând sub 500 mm, respectiv, 377,8 mm la Mangalia, 427,0 mm la Cernavodă şi 469,7 mm la Oltina. Cea mai mare parte a precipitațiilor cade în sezonul cald, mai ales sub formă de averse. În perioada estivală, nebulozitatea este redusă, ceea ce face ca durata de strălucire a Soarelui să depăşească 10–12 ore pe zi, asigurând plajelor litoralului românesc o expunere solară cu mult mai îndelungată decât în alte părți. Vânturile predominante bat dinspre N şi NE în zona litoralului Mării Negre (la Constanța 21,5% dinspre N; la Mangalia 17,3% dinspre NE) şi dinspre NV, în zona continentală (la Cernavodă, 21,8% din vânturile înregistrate bat dinspre NV). Vitezele medii anuale ale vânturilor sunt mai mari în zona litorală (peste 4 m/s) şi mai scăzute în rest (sub 3,6 m/s). În timpul verii, pe litoral se manifestă o circulație locală a aerului, sub forma brizei de mare (ziua) şi brizei de uscat (noaptea), care se resimte la o distanță de 10–15 km spre interiorul uscatului.

Rețeaua hidrografică este formată în general din râuri scurte (tributare Dunării sau lacurilor litorale) care seacă frecvent în anotimpul cald, cu excepția râurilor Casimcea, Topolog şi Carasu. O notă caracteristică a rețelei hidrografice de pe terit. jud. **C.** este densitatea foarte scăzută a acesteia, 0,1 km/km² – reprezentând cea mai redusă valoare de pe întreg terit. țării. Valea Carasu a fost supusă în cea mai mare parte lucrărilor de canalizare, pe ea axându-se traseul canalului Dunăre–Marea Neagră (→). În arealul jud. **C.** se găsesc numeroase lacuri, de dimensiuni şi origini diferite: limane fluviatile (Bugeac sau Gârlița 13,86 km², Oltina 19 km², Mârleanu 7,7 km², Vederoasa 6, 08 km², Baciu 3, 4 km², Cochirleni ş.a.) situate pe dr. văii Dunării; limane fluvio-marine, formate prin anastomozarea gurilor de vărsare ale râurilor de către cordoanele marine (Corbu sau Cargalâc 5,39 km², Taşaul 22,8 km², Techirghiol 10,68 km², Tatlageac 1,41 km², Mangalia 2,61 km², Agigea 0,55 km²); lagune marine, care reprezintă fostele golfuri marine (Sinoie 165,6 km² cu anexele sale Istria şi Nuntaşi – parte componentă a complexului lagunar Razim, Siutghiol 19,56 km² cu anexa sa – lacul Tăbăcăriei de 0,96 km², separate printr-un grind nisipos); iazuri, amenajate în special în bazinul Văii Carasu. Unele dintre aceste lacuri (Techirghiol, Mangalia, Agigea) prezintă o importanță deosebită pentru nămolul lor cu calități terapeutice, altele (Siutghiol, Taşaul, Tatlageac) pentru practicarea sporturilor nautice şi pentru turism, iar altele (Sinoie, Oltina, Bugeac ş.a.) pentru

piscicultură. Marea Neagră, care scaldă ţărmul jud. **C.** pe aproximativ jumătate din lungimea sa totală (234 km), reprezintă un complex acvatic ce a generat atât dezvoltarea unor activităţi portuare maritime, cât mai ales apariţia mai multor staţiuni balneoclimaterice şi dezvoltarea unui intens flux turistic estival.

Vegetaţia de pe terit. jud. **C.** este puternic modificată de activitatea antropică. Vegetaţia naturală a stepei dobrogene, înlocuită în mare parte de culturile agricole, include pajişti stepice cu păiuş (*Festuca vallesiaca*), pir crestat (*Agropyron cristatum*), colilie (*Stipa capillata*), firuţă cu bulbi (*Poa bulbosa*), peliniţă (*Artemisia austriaca*), alior (*Euphorbia stepposa*) ş.a. De-a lungul văilor se dezvoltă unele tufişuri de tip submediteraneean, alcătuite din păliur (*Paliurus spina chrisli*), vişin turcesc (*Prunus mahaleb*), iasomia (*Jasminum fruticans*) ş.a. Silvostepa ocupă zone restrânse în SV jud. **C.** unde vegetează păduri de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) şi stejar pufos (*Quercus pubescens*) în alternanţă cu păduri de tei (*Tilia tomentosa*) şi cu tufişuri de arbuşti submediteraneeni, compuse din cărpiniţă (*Carpinus orientalis*), mojdrean (*Fraxinus ornus*), scumpie (*Cotinus coggygria*) ş.a. În zona litorală, până nu demult, se dezvolta o vegetaţie halofilă şi psamofilă cu numeroase raritaţi floristice (ciucuşoara de nisip/*Alyssum borzeanum* ş.a.) şi plante ocrotite (cârcelul/*Ephedra distachya*, varza de nisip/*Crambe maritima*, volbura de nisip/*Convolvulus persicus* ş.a.), adaptate la uscăciune. În prezent, cea mai mare parte a vegetaţiei din perimetrul zonei litorale a dispărut din cauza amenajării falezelor şi a plajelor, şi a extinderii construcţiilor.

Fauna cuprinde elemente caracteristice stepei, adaptate agrobiocenozelor, în cadrul cărora predomină rozătoarele şi păsările: popândăul (cel mai mare dăunător), şoarecele, orbetele mic, şobolanul de câmp, dihorul de stepă, iepurele ş.a., prepeliţa, potârnichea, dropia şi spârcaciul (ocrotite de lege), graurul, coţofana, uliul porumbar, uliul şerpar ş.a. Speciile submediteraneene sunt frecvent întâlnite (broasca ţestoasă dobrogeană de uscat, şarpele rău), iar elementele endemice sunt tot mai rare (guşterul vărgat, grivanul dobrogean). Fauna pădurilor este alcătuită din căpriori, veverite, vulpi, mistreţi, pisici sălbatice, jderi de scorbură şi de piatră, mufloni şi fazani (colonizaţi), bufniţe, şoimul dunărean, pajura ţipătoare, turturele, porumbei guleraţi, arici, vipera cu corn (rară), şopârla de frunzar etc. În apele Mării Negre, ale Dunării şi ale lacurilor există o bogată şi variată ihtiofaună cu mare valoare economică (sturioni, scrumbii, plătică, somn, crap, ştiucă etc.).

Resurse naturale: zăcăminte de petrol (în platforma continentală a Mării Negre, exploatate începând cu anul 1987) şi de min. de fier (Palazu Mare); fosforite (Ivrinezu, Peştera), diatomit (Adamclisi, Abrud, Haţeg, Urluia, Rasova, Văleni, Şipotele), cretă (Murfatlar, Medgidia, Nazarcea), bentonit (Adamclisi), dolomit (Dorobanţu, Ovidiu), calcar (Corbu, Piatra, Luminiţa, Mircea Vodă, Saligny, Hârşova, Topalu, Lespezi, Deleni, Medgidia ş.a.), argilă caolinoasă (Mircea Vodă, Ţibrinu, Cuza Vodă, Murfatlar, Tortoman, Haţeg, Abrud), şisturi verzi şi cuarţite (Istria, Pantelimon, Fântânele, Mihai Viteazu), nisipuri glauconitice şi cuarţoase (Remus Opreanu, Cuza Vodă, Medgidia, Ciobăniţa, Plopeni), ape minerale mezotermale, sulfuroase (Mangalia, Topalu).

Istoric. Cele mai vechi urme ale activităţii umane în arealul jud. **C.**, datând din Paleolitic, au fost descoperite în peştera de lângă satul Gura Dobrogei (com. Cogealac). Epoca Neolitică este bogat ilustrată atât prin vestigiile de la Cernavodă, aparţinând culturii Hamangia (milen. 4–2 î.Hr.), între care se remarcă celebrele figurine feminine „Gânditorul şi perechea lui", specifice acestei culturi, vasele ceramice, fusaiole de lut ars etc., cât şi prin obiectele descoperite la Hârşova (pahare şi cupe cu picior, vase mari de provizii, castroane, platouri cu decor excizat şi pictat etc.), datând din perioada 3500–2800 î.Hr. Din Epoca brozului (1300–1150 î.Hr.) au fost scoase la iveală o serie de depozite la Medgidia, Nicolae Bălcescu, Poarta Albă, Techirghiol, iar din cea a fierului au fost identificate aşezări geto-dacice la Istria, Tariverde şi mai ales la Cernavodă, unde s-a descoperit o aşezare fortificată care a dat numele unei culturi din epoca La Tène. Spre sf. sec. 7 şi începutul sec. 6 î.Hr., grecii din Milet au întemeiat pe ţărmul vestic al Pontului Euxin mai multe colonii, printre care se numără vestitele aşezări cu caracter urban Histros (azi Istria), Tomis (Constanţa) şi Callatis (Mangalia) – socotite a fi cele mai vechi oraşe de pe terit. actual al României. Prin intermediul acestor colonii înfloritoare şi prin schimburile comerciale care se efectuau, grecii antici au stabilit strânse legături cu geto-dacii de pe aceste meleaguri, ce aveau numeroase şi puternice aşezări (printre care se remarca puternicul Carsium – azi Hârşova), lăsând în urma lor numeroase vestigii şi mai ales interesante informaţii despre populaţia geto-dacă, despre ocupaţiile, obiceiurile şi modul de viaţă al acesteia. Între anii 62 şi 44 î.Hr., împreună cu întreaga Dobroge, actualul terit. al jud. **C.** a făcut parte din marele stat centralizat al geto-dacilor condus de Burebista, care se întindea din M-ţii Slovaciei şi de la Dunărea mijlocie până la M-ţii Haemus (azi Balcani) şi Pontus Euxinus (Marea Neagră). Spre sf. sec. 1 î.Hr. (în anii 29–27) s-a instaurat stăpânirea romană asupra Dobrogei (Scythia Minor), care a durat peste şapte secole, determinând o puternică romanizare a populaţiei autohtone. Aceştia au întemeiat, alături de aşezările daco-getice existente, o serie de castre şi aşezări civile romane, printre care Axiopolis (Cernavodă), Ulmetum (Pantelimon), Altina (Oltina), Capidava ş.a. Un moment deosebit de important şi cu o semnificaţie aparte pentru aceste meleaguri îl constituie procesul de creştinare a populaţiei autohtone, care a început în a doua jumătate a sec. 1 d.Hr., când, pe pământul românesc al Dobrogei, a fost aruncată, pentru prima dată, „sământa evanghelică" prin intermediul predicilor ţinute de Sfântul Apostol Andrei – unul dintre cei 12 Apostoli, fratele Sfântului Petru. În timpul (sec. 4–7) şi după marile migraţii ale popoarelor, creştinismul în acest colţ de ţară, ca de altfel în toate zonele ţării, s-a manifestat printr-o puternică viaţă bisericească, cu lăcaşuri de rugăciune şi obiecte de cult, cu episcopi, preoţi, călugări şi numeroşi credincioşi. În sprijinul acestor afirmaţii pledează existenţa unuia dintre cele mai vechi ansambluri rupestre, datând din sec. 9–10, compus din 6 bisericuţe şi cavouri săpate în stâncă, descoperit în Dealul Tibişirul de la Murfatlar. Cetăţile pontice, aşezările daco-romane şi populaţia acestor meleaguri au suferit de pe urma valurilor migratoare (goţi, huni, slavi şi mai ales avari). Regiunea a cunoscut o remarcabilă înflorire în vremea stăpânirii bizantine (sec. 10–11), când au fost refăcute numeroase aşezări

distruse de migrațiile popoarelor şi au fost ridicate noi şi puternice cetăți, precum cele de la Păcuiu lui Soare şi Hârşova. Urmele civilizațiilor greco-romane şi bizantine sunt evidente şi pe întreg spațiul constănțean, dar la fel de evidente şi de numeroase sunt şi mărturiile privind existența populației autohtone care a supraviețuit tuturor vicisitudinilor istoriei şi a continuat să existe neîntrerupt pe meleagurile sale – a se vedea descoperirile arheologice, între care se numără cele de la Ostrov (sec. 8–9), Castelu şi Satu Nou (sec. 9–10), Pantelimon (sec.10), Capidava (sec.10–11) etc. Remarcabilă este descoperirea unui urcior nesmălțuit la Capidava (sec. 10) pe care se păstrează, încrustat, numele Petre – ce constituie prima mențiune scrisă despre românii dintre Dunăre şi Marea Neagră. La sf. sec. 14, mai exact în 1388, terit. actual al jud. **C.**, ca parte componentă a Dobrogei (numele Dobrogei derivă de la cel al conducătorului militar Dobrotici, întrucât provincia condusă de el în perioada 1348–1386 a fost numită *Dobrugiilli*), a intrat în stăpânirea lui Mircea cel Bătrân. În 1417 aceste ținuturi au fost cucerite de turci şi stăpânite până în 1878, când, după Războiul de Independență, au revenit din nou României.

Economia jud. **C.** se evidențiază printr-un potențial industrial relativ ridicat (în care construcțiile şi reparațiile navale, ind. chimică, a mat. de constr., alim. ş.a. au o pondere însemnată), o agricultură intensivă, transporturi maritime şi fluviomaritime de interes național, şi printr-o activitate turistică şi balneară deosebit de intensă (în special în sezonul estival).

Industria, deşi este bine dezvoltată, nu se poate spune că este preponderentă în cadrul economiei jud. **C.**, deoarece specificul agrar şi turistic fac ca industria să nu cuprindă decât c. 20% din populația ocupată. Pr. produse industriale realizate în întreprinderile jud. **C.** sunt: energia electrică şi termică (termocentralele Ovidiu, Constanța, Năvodari şi centrala atomoelectrică de la Cernavodă →), nave maritime de mare capacitate şi tancuri petroliere de 55 000 şi 150 000 tdw (Constanța, Mangalia), utilaje tehnologice pentru ind. chimică şi siderurgică, maşini şi utilaje agricole, maşini şi utilaje pentru recoltatul stufului, remorci autobasculante (toate la Medgidia), şuruburi (Saligny), îngrăşăminte chimice fosfatice, acid sulfuric şi produse rezultate prin rafinarea petrolului (Năvodari), celuloză şi hârtie, mobilă, țesături din lână, in şi cânepă, electrotehnice (toate în Constanța), ciment (Medgidia, Cernavodă), prefabricate din beton (Constanța, Cernavodă), conf. şi tricotaje (Mangalia), produse alim. (preparate din carne şi

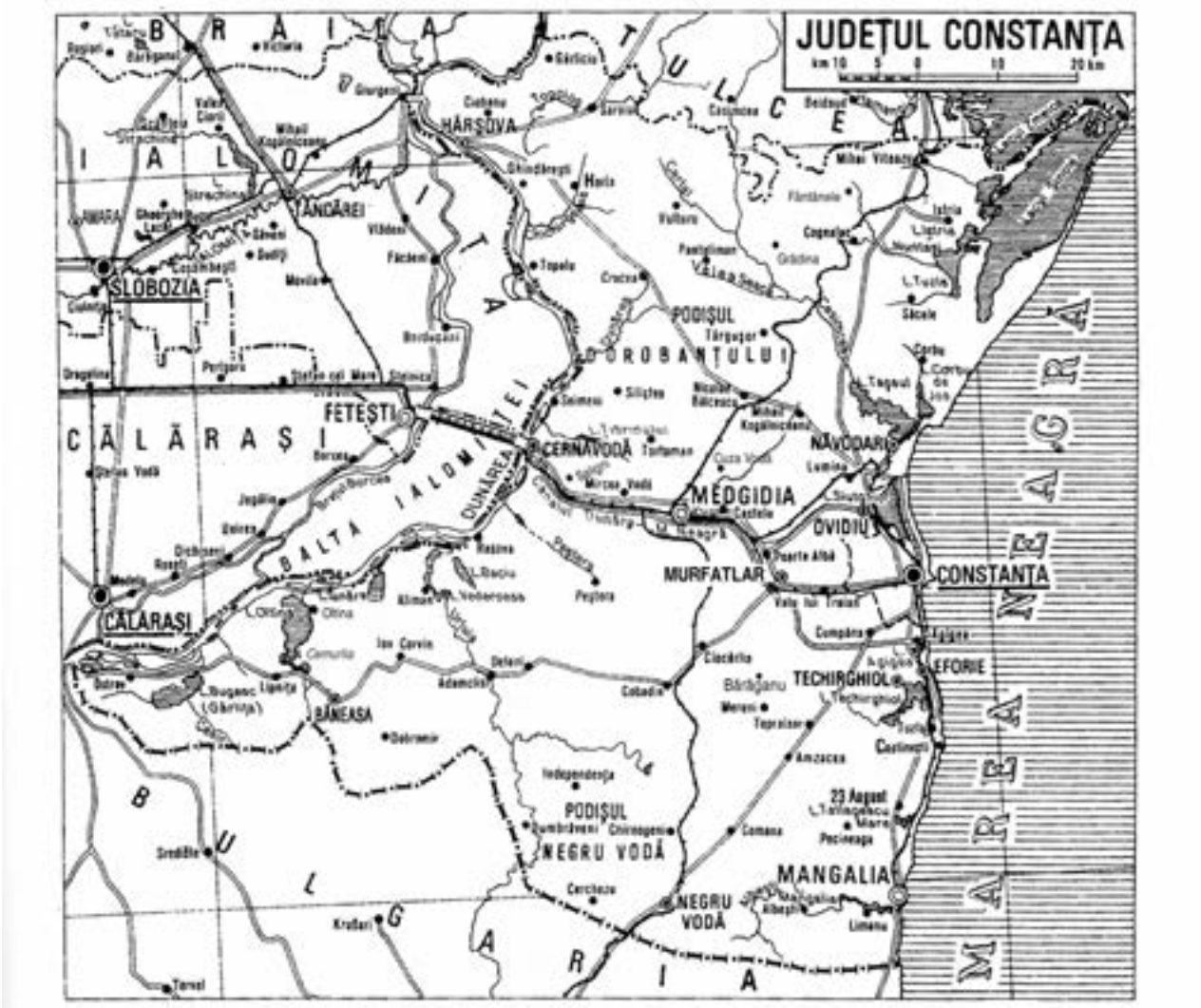

lapte, conserve de legume, uleiuri vegetale, dulciuri, paste făinoase, bere, vin etc.) la Constanța, Medgidia, Hârşova, Ostrov, Murfatlar, Năvodari, Ovidiu ş.a.

Agricultura, cu vechi tradiții, înzestrată cu un fond agricol mare (564 403 ha, la sf. anului 2007, locul 3 pe țară după jud. Timiş şi Dolj), cu un grad înalt de mecanizare, irigare (peste 431 000 ha amenajate pentru irigat, locul 1 pe țară) şi chimizare, are ca trăsătură principală îmbinarea producției cerealiere cu creşterea animalelor, alături de care se dezvoltă viticultura şi pomicultura. La realizarea producției globale agricole, sectorul vegetal contribuie în proporție de 61%, iar cel animal 34,8%. La sf. anului 2007, structura fondului funciar era formată din 485 802 ha terenuri arabile (locul 3 pe țară după jud. Timiş şi Dolj), 61 779 ha pășuni naturale, 12 753 ha vii şi pepiniere viticole, 4 069 ha livezi şi pepiniere pomicole, constituind laolaltă o supr. totală agricolă de 564 403 ha. În 2007, cele mai mari supr. ale terenurilor arabile erau cultivate cu plante uleioase (140 365 ha, locul 1 pe țară), grâu şi secară (129 318 ha, locul 4 pe țară), floarea-soarelui (96 489 ha, locul 1 pe țară), porumb (67 485 ha), orz şi orzoaică (47 907 ha, locul 1 pe țară), plante furajere (24 781 ha), ovăz (8 176 ha), leguminoase pentru boabe (6 884 ha, locul 1 pe țară), legume, sfeclă de zahăr, tutun, pepeni etc. Viticultura are condiții naturale optime de dezvoltare (soluri calcaroase care influențează calitatea vinurilor şi climă secetoasă care crează condiții favorabile pentru creşterea conținutului de zahăr în struguri), vestite fiind podgoriile Murfatlar (specializată în vinuri pentru desert), Medgidia (în care predomină soiurile de struguri pentru masă, Afuz Ali, Muscat Hamburg, Perlette, Cardinal şi cele pentru stafide – Sultanine, Kiş-Kiş), Nazarcea (vinuri demiseci), Ostrov, Oltina, Cochirleni, Istria, Aliman, Hârşova ş.a. Plantațiile de pomi fructiferi formează bazine pomicole compacte în arealele localit. Medgidia, Mangalia şi Murfatlar, specializate în producția de piersici, Nazarcea (caişi), Cuza Vodă, Ostrov, Lipnița ş.a. cu producții diversificate de fructe (prune, mere, pere, cireşe şi vişine ş.a.). Sectorul zootehnic, profilat în mare măsură pe producțiile de carne, lapte şi lână (jud. **C.** ocupă locul 2 pe țară la producția de lână, după jud. Sibiu, cu 1 125 tone în anul 2007), s-a dezvoltat continuu prin creşterea numărului de ovine (predominant din rasa Merinos de Palas), bovine, porcine, păsări ş.a., aparținând atât sectorului privat, cât şi celui de stat. La începutul anului 2008, efectivele de animale de pe cuprinsul jud. **C**. cuprindeau 41 330 capete bovine, 174 520 capete porcine, 299 058 capete ovine, 71 911 capete caprine (locul 1 pe țară), 23 738 capete cabaline; avicultură (1 109 308 capete păsări); apicultură (32 687 familii de albine, locul 3 pe țară după jud. Mureş şi Bihor); piscicultură.

Căile de comunicație feroviare, rutiere, fluviale, maritime şi aeriene se îmbină armonios în arealul jud. **C.**, el fiind, alături de jud. Tulcea, singurele județe pe terit. cărora există întreaga gamă a transporturilor. La sf. anului 2007, lungimea rețelei feroviare era de 776 km, locul 2 pe țară, după jud. Timiş (din care 85 km electrificate) cu o densitate de 109,7 km de c.f. la 1 000 km^2 de teritoriu (locul 3 pe țară după municipiul Bucureşti şi jud. Ilfov), iar cea a drumurilor publice de 2 325 km (din care 524 km modernizate), revenind 32,9 km/100 km^2 teritoriu. Legăturile feroviare ale jud. **C.** cu jud. învecinate şi implicit cu restul țării se face prin intermediul magistralei feroviare București–Constanța, care traversează brațul Borcea şi Dunărea peste complexul podurilor dintre Feteşti şi Cernavodă (unul mai vechi, conceput şi construit de ing. Anghel Saligny şi dat în folosință în 1895, şi altul mai nou, intrat în circuitul feroviar în 1987), cu derivație, la Medgidia, spre Tulcea şi spre Negru Vodă. Sunt mai multe locuri pe unde se poate traversa Dunărea pentru a intra în jud. **C.** pe căile rutiere. Acest lucru se face peste podul de la Giurgeni–Vadu Oii (dat în folosință în dec. 1970), peste complexul de poduri rutiere dintre Feteşti şi Cernavodă care însoțesc, în paralel, pe cele feroviare, dat în folosință în 1987 şi care, de altfel, reprezintă un sector al autostrăzii București–Constanța (dat în folosință în 1990) sau prin traversarea Dunării cu bacul în zona Călăraşi–Ostrov. O importanță deosebită în transportul rutier constănțean o are drumul european E 87, Tulcea–Constanța–Vama Veche, în lungime totală de 188 km. Transporturile fluviale se efectuează pe Dunăre şi pe canalul Dunăre–Marea Neagră, cu ramificația Poarta Albă–Năvodari–Midia, fiind servite de porturile Ostrov, Cernavodă şi Hârşova, pe Dunăre, şi Cernavodă, Medgidia, Murfatlar, Poarta Albă, Năvodari pe canalul Dunăre–Marea Neagră. În cadrul transporturilor jud. **C.**, cel mai important loc îl ocupă transporturile maritime servite de porturile Constanța, Mangalia şi Midia. Transporturile aeriene de mărfuri şi călători se realizează prin intermediul aeroportului internațional Mihail Kogălniceanu, aflat la 27 km NV de municipiul Constanța.

Învățământ, cultură şi artă. După luna dec. 1989, rețeaua unităților de învățământ de pe terit. jud. **C.** funcționează atât în sistem de stat, cât şi în sistem particular. În anul şcolar 2007–2008, în jud. **C.** îşi desfăşurau activitatea 104 de grădinițe de copii, cu 20 720 copii înscrişi şi 1 188 cadre didactice, 131 de şcoli generale (învățământ primar şi gimnazial), cu 58 607 elevi şi 4 284 cadre didactice, 54 de licee, cu 30 547 elevi şi 2 290 profesori, o şcoală profesională, cu 7 466 elevi şi 86 profesori, patru instituții de învățământ superior de stat (Universitățile „Ovidius", „Spiru Haret", Universitatea de Marină, Academia navală „Mircea cel Bătrân") cu 30 de facultăți, 38 915 studenți şi 1 021 cadre didactice, două universități particulare („Dimitrie Cantemir" şi „Andrei Şaguna") cu nouă facultăți, 17 303 studenți şi 144 profesori. La sf. anului 2007, rețeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea cinci teatre (dramatic, de păpuşi, de operetă, de balet clasic şi contemporan, de estradă), 17 muzee, 12 case de cultură, 109 cămine culturale, 329 de biblioteci, cu 4 074 000 volume, opt cinematografe, un studio local de radio şi unul de televiziune, un post estival (iun.-sept.) de radio care emite zilnic, de la Mamaia, programe de muzică, ştiri, divertisment etc. simultan în limbile română, engleză, franceză, germană şi rusă pentru turiştii aflați la odihnă sau tratament în stațiunile de pe litoralul românesc al Mării Negre. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 178 de secții sportive în care activează 6 027 sportivi legitimați, 254 antrenori şi 171 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua sanitară a jud. **C**. cuprindea 13 spitale, cu 4 200 de paturi, revenind un pat de spital la 171 loc., două sanatorii balneare, şase dispensare medicale, opt policlinici, 259 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 1 762 medici

(revenind un medic la 407 locuitori), 570 de medici stomatologi (1 medic stomatolog la 1 260 locuitori) şi 4 182 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism. Jud. **C.** are un potențial turistic ridicat şi variat, datorat prezenței, pe terit. său, a litoralului Mării Negre, a părții de S a complexului lagunar Razim–Sinoie, a cursului inf. al Dunării, a canalului Dunăre–Marea Neagră, a unor importante obiective istorice (vestigiile cetăților Histria, Tomis, Callatis, Axiopolis, Păcuiu lui Soare, Capidava ş.a., urmele aşezărilor geto-dace de la Sacidava, Topalu ş.a., nenumărate vestigii materiale aparținând culturii neolitice Hamangia, descoperite la Cernavodă, Limanu, Dunăreni, Hârşova ş.a., străvechea vatră de civilizație românească de la Adamclisi, complexul rupestru de la Murfatlar, edificiul roman cu mozaic de la Constanța etc.), social-culturale şi de artă (muzeele din Constanța şi Mangalia, bisericile, moscheia, cazinoul, farul genovez ş.a. din Constanța etc.), rezervațiile paleontologice de la Aliman, Seimeni, Topalu, Hârşova, botanice de la Agigea, Neptun, Fântânița-Murfatlar, speologice de la Gura Dobrogei şi Limanu, cinegetice de la Negru Vodă, ornitologice de la Grindu Lupilor, podgoria Murfatlar etc. Peştera „La Movile", recent descoperită în apropiere de Mangalia, a stârnit un interes în rândurile biologilor, datorită ecosistemului extrem de original, care s-a dezvoltat în condiții de izolare față de mediul exterior. Dintre toate zonele turistice ale României, litoralul românesc al Mării Negre, extins în cea mai mare parte pe terit. jud. **C.**, cu plaje întinse şi nisip fin, orientate spre E şi cu timp îndelungat de expunere la Soare (10–12 ore pe zi, în sezonul estival), concentrează c. 60% din afluxul turistic internațional al țării şi c. 43% din capacitatea de cazare turistică a țării. De-a lungul zonei litorale din E jud. **C**. sunt situate cele 15 stațiuni balneoclimaterice (Năvodari, Mamaia, Constanța, Eforie Nord, Eforie Sud, Costineşti, Techirghiol, Olimp, Neptun, Jupiter, Cap Aurora, Venus, Saturn, Mangalia, 2 Mai), cu numeroase hoteluri moderne, vile, campinguri, moteluri, sate de vacanță etc., putând să găzduiască peste 100 000 de turişti într-o serie (de 12 zile). În anul 2007, în arealul jud. **C**. funcționau 334 de hoteluri, 513 vile turistice, 47 campinguri, 13 tabere pentru elevi şi preşcolari, 44 de pensiuni turistice urbane şi 33 de pensiuni turistice rurale ş.a., cu o capacitate totală de cazare de 121 717 locuri (locul 2 pe țară după jud. Braşov). Indicativ auto: *CT*.

Localitățile jud. Constanța

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menționări documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. CONSTANȚA (sec. 3 î.Hr.)	1. Mamaia 2. Palazu Mare
2. MANGALIA (sec. 6 î.Hr.)	1. Cap Aurora 2. Jupiter 3. Neptun 4. Olimp 5. Saturn 6. Venus
3. MEDGIDIA (1840)	1. Remus Opreanu 2. Valea Dacilor

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparțin oraşelor*
1. BĂNEASA (1750)	1. Făurei (1800) 2. Negureni (1780) 3. Tudor Vladimirescu (1800)	
2. CERNAVODĂ (1417)		
3. EFORIE	1. Eforie Nord (1894) 2. Eforie Sud (1899)	
4. HÂRŞOVA (sec. 10)	1. Vadu Oii	
5. MURFATLAR (1855)	1. Siminoc	
6. NĂVODARI (1421)	1. Mamaia-Sat	
7. NEGRU VODĂ (f. 1715)	1. Grăniceru	1. Darabani 2. Vâlcelele
8. OVIDIU (1650)	1. Poiana	
9. TECHIRGHIOL (1560)	1. Sanatoriul Agigea 2. Stațiunea Zoologică Marină	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ADAMCLISI	1. **Adamclisi** 2. Abrud 3. Haţeg 4. Urluia 5. Zorile
2. AGIGEA	1. **Agigea** (f. 1870) 2. Lazu
3. ALBEŞTI	1. **Albeşti** (1856) 2. Arsa 3. Coroana 4. Cotu Văii 5. Vârtop
4. ALIMAN	1. **Aliman** 2. Dunăreni 3. Floriile 4. Vlahii
5. AMZACEA	1. **Amzacea** (1887) 2. Casicea 3. General Scărişoreanu
6. 23 AUGUST	1. **23 August** 2. Dulceşti 3. Moşneni
7. BĂRĂGANU	1. **Bărăganu** (1877) 2. Lanurile (1915)
8. CASTELU	1. **Castelu** (1850) 2. Nisipari
9. CERCHEZU	1. **Cerchezu** 2. Căscioarele 3. Măgura 4. Viroaga
10. CHIRNOGENI	1. **Chirnogeni** 2. Credinţa 3. Plopeni
11. CIOBANU	1. **Ciobanu** (1828) 2. Mioriţa
12. CIOCÂRLIA	1. **Ciocârlia** 2. Ciocârlia de Sus
13. COBADIN	1. **Cobadin** 2. Conacu 3. Curcani 4. Negreşti 5. Viişoara
14. COGEALAC	1. **Cogealac** (f. 1890) 2. Gura Dobrogei 3. Râmnicu de Jos 4. Râmnicu de Sus 5. Tariverde
15. COMANA	1. **Comana** 2. Pelinu 3. Tătaru
16. CORBU	1. **Corbu** 2. Luminiţa 3. Vadu
17. COSTINEŞTI	1. **Costineşti** 2. Schitu
18. CRUCEA	1. **Crucea** 2. Băltăgeşti 3. Crişan 4. Gălbiori 5. Stupina 6. Şiriu
19. CUMPĂNA	1. **Cumpăna** 2. Straja
20. CUZA VODĂ	1. **Cuza Vodă** (1816)
21. DELENI	1. **Deleni** 2. Petroşani 3. Pietreni 4. Şipotele
22. DOBROMIR	1. **Dobromir** 2. Cetatea 3. Dobromiru din Deal 4. Lespezi 5. Pădureni 6. Văleni
23. DUMBRĂVENI	1. **Dumbrăveni** 2. Furnica
24. FÂNTÂNELE	1. **Fântânele**
25. GÂRLICIU	1. **Gârliciu** (1843)
26. GHINDĂREŞTI	1. **Ghindăreşti** (1837)
27. GRĂDINA	1. **Grădina** 2. Casian 3. Cheia
28. HORIA	1. **Horia** 2. Cloşca 3. Tichileşti
29. INDEPENDENŢA	1. **Independenţa** 2. Fântâna Mare 3. Movila Verde 4. Olteni 5. Tufani
30. ION CORVIN	1. **Ion Corvin** 2. Brebeni 3. Crângu 4. Rariştea 5. Viile
31. ISTRIA	1. **Istria** 2. Nuntaşi
32. LIMANU	1. **Limanu** (f. 1863) 2. Hagieni

	3. 2 Mai
	4. Vama Veche
33. LIPNIȚA	1. **Lipnița**
	2. Canlia
	3. Carvăn
	4. Coslugea
	5. Cuiugiuc
	6. Goruni
	7. Izvoarele
34. LUMINA	1. **Lumina** (1650)
	2. Oituz
	3. Sibioara
35. MERENI	1. **Mereni**
	2. Ciobănița
	3. Miriştea
	4. Osmancea
36. MIHAIL KOGĂLNICEANU	1. **Mihail Kogălniceanu**
	2. Palazu Mic
	3. Piatra
37. MIHAI VITEAZU	1. **Mihai Viteazu**
	2. Sinoie
38. MIRCEA VODĂ	1. **Mircea Vodă**
	2. Gherghina
	3. Satu Nou
	4. Țibrinu
39. NICOLAE BĂLCESCU	1. **Nicolae Bălcescu** (1912)
	2. Dorobanțu
40. OLTINA	1. **Oltina**
	2. Răzoarele
	3. Satu Nou
	4. Strunga
41. OSTROV	1. **Ostrov**
	2. Almălău
	3. Bugeac
	4. Esechioi
	5. Galița
	6. Gârlița
42. PANTELIMON	1. **Pantelimon**
	2. Călugăreni
	3. Nistoreşti
	4. Pantelimon de Jos
	5. Runcu
43. PECINEAGA	1. **Pecineaga**
	2. Vânători
44. PEŞTERA	1. **Peştera**
	2. Ivrinezu Mare
	3. Ivrinezu Mic
	4. Izvoru Mare
	5. Veteranu
45. POARTA ALBĂ	1. **Poarta Albă**
	2. Nazarcea
46. RASOVA	1. **Rasova**
	2. Cochirleni
47. SALIGNY	1. **Saligny**
	2. Făclia
	3. Ştefan cel Mare
48. SARAIU	1. **Saraiu** (1877)
	2. Dulgheru
	3. Stejaru
49. SĂCELE	1. **Săcele**
	2. Traian
50. SEIMENI	1. **Seimeni** (1600)
	2. Dunărea
	3. Seimenii Mici
51. SILIŞTEA	1. **Silištea**
	2. Țepeş Vodă
52. TÂRGUŞOR	1. **Târguşor**
	2. Mireasa
53. TOPALU	1. **Topalu** (1499)
	2. Capidava
54. TOPRAISAR	1. **Topraisar**
	2. Biruința
	3. Movilița
	4. Potârnichea
55. TORTOMAN	1. **Tortoman** (1642)
	2. Dropia
56. TUZLA	1. **Tuzla**
57. VALU LUI TRAIAN	1. **Valu lui Traian**
58. VULTURU	1. **Vulturu*** (1854)

* Până în 1990, satul **V.** a fost în com. Pantelimon.

CONSTANZA → Constanța (1).

CONȚĂȘTI → Vidra (4).

CONȚEȘTI 1. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Dâmbovița; 5 389 loc. (1 ian. 2011): 2 650 de sex masc. şi 2 739 fem. Aeroport militar (Boteni). Haltă de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Expl. de balast. În satul Conțești se află un conac (sec. 19), azi sediul şcolii şi bisericile cu hramuri duble – „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Treime" (1847–1848) şi „Sfântul Mucenic Pantelimon" şi „Sfântul Ştefan" (1814–1815); în satul Boteni există biserica cu triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfinții Voievozi" (1833–1834, cu picturi din 1910–1911), iar în satul Bălteni, conacul „Olga Greceanu" (1905) şi biserica având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Înălțarea Domnului" (1876, reparată în 1901 şi pictată în 1945–1946 de Olga N. Greceanu, pictură reînnoită în 1972).

2. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnas, pe stg. Văii Vedea; 3 542 loc. (1 ian. 2011):

1 772 de sex masc. şi 1 770 fem. Produse textile; presă de ulei comestibil. Legumicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase etc. Viticultură. Centru etnografic (ţesături din lână şi borangic; cobze). Ruinele bisericii „Sfântul Nicolae" (construită în 1802).

3. → Valea Seacă (2).

COPALNIC, depresiune tectono-erozivă, situată în NV Carpaţilor Orientali, pe terit. jud. Maramureş, mărginită de Culmea Preluca, la S, M-ţii Lăpuş, la E, şi M-ţii Gutâi, la NE, drenată de râurile Cavnic şi Chechiş. Relief predominant de culmi deluroase, cu orientare NE-SV, de 400–500 m alt. Pomicultură.

COPALNIC-MĂNĂŞTUR, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 12 sate, situată în Depr. Copalnic, la poalele de N ale Culmii Preluca, la confl. râului Bloaja cu Cavnic; 5 793 loc. (1 ian. 2011): 2 862 de sex masc. şi 2 931 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Centru pomicol. Satul Copalnic-Mănăştur este menţionat documentar, prima oară, în 1424. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (sf. sec. 18), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1735), „Sfântul Nicolae" (1750) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19), în satele Berinţa, Copalnic, Preluca Veche şi Copalnic-Mănăştur. În satul Cărpiniş se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1757), iar în satul Berinţa există ruinele bisericii „Cuvioasa Parascheva" (1807).

COPĂCEL, com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Hidişelului cu M-ţii Pădurea Craiului, pe râul Chijic; 2 236 loc. (1 ian. 2011): 1 141 de sex masc. şi 1 095 fem. Prelucr. primară a lemnului; produse lactate. Creşterea bovinelor. Satul Copăcel este menţionat documentar, prima oară, în 1508. Biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1754, cu picturi interioare din sec. 18), în satul Bucuroaia.

COPĂCELE, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Pogănişului, pe cursul superior al râului Valea Secăneasca; 1 149 loc. (1 ian. 2011): 578 de sex masc. şi 571 fem. Carieră de piatră. Produse de panificaţie şi de patiserie. Pomicultură. În satul Copăcele, menţionat documentar, prima oară, în 1503 se află o biserică din lemn (1906).

COPĂCENI 1. Com. în jud. Ilfov, formată din-un sat, situată în Câmpia Română, pe stg. râului Argeş, la 15 km S de Bucureşti; 3 222 loc. (1 ian. 2011): 1 560 de sex masc. şi 1 662 fem. Legumicultură. Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1827–1830). Com. **C.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Copăceni din com. 1 Decembrie, jud. Ilfov.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Oltetului, pe râul Cerna; 2 923 loc. (1 ian. 2011): 1 517 de sex masc. şi 1 406 fem. Apicultură. Centru pomicol. Reşed. com. este satul *Ulmetu*. În satul Copăceni se află o biserică din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1775–1779), şi alta de zid, cu hramul „Buna Vestire" (1804), iar în satul Ulmetu, atestat documentar în 1591, există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1747).

COPĂLĂU, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Miletin; 4 158 loc. (1 ian. 2011): 2 099 de sex masc. şi 2 059 fem. Prelucr. artistică a lemnului. Morărit şi panificaţie. Rezervaţie botanică (în satul Cerbu). Până la 21 iul. 2003, com. **C.** a avut în componenţă satele Coşula, Buda, Pădureni şi Şupitca, sate care la acea dată s-au desprins din com. **C.** şi au format com. Coşula, jud. Botoşani.

COPĂLĂU-COZANCEA, Dealurile ~, unitate deluroasă în partea centrală a Câmpiei Moldovei (în S Câmpiei Jijiei Superioare), cu înălţimi ce depăşesc frecvent 200 m alt., situată între aliniamentul Dealurilor Vorona şi Dealu Mare la V şi valea superioară a Başeului la E. Văile superioare ale Sitnei şi Jijiei împart această unitate deluroasă în trei subunităţi: *Copălău* (229 m alt.) în S-SV, *Cozancea* în partea centrală şi *Guranda* (227 m alt.) în E-NE. Alt. max.: 265 m (Dealul Cozancea). Pantele dealurilor sunt acoperite cu păduri de stejar, iar pe înălţimile mai mari se extind păduri de gorun şi fag.

COPŞA MICĂ, oraş în jud. Sibiu, situat în Pod. Târnavelor, la 287 m alt., la confl. râului Vorumlac cu Târnava Mare, la 45 km N de municipiul Sibiu; 5 639 loc. (1 ian. 2011): 2 831 de sex masc. şi 2 808 fem. Supr.: 25,9 km^2, din care 2,8 km^2 în intravilan; densitatea: 2 014 loc./km^2. Nod rutier şi feroviar (staţie de c.f. din 1872). Expl. de balast şi de gaze naturale. La 13 iun. 1933, în apropierea localit. **C.M.**, în zona câmpului gazeifer a luat foc o sondă care a ars timp de 7 ani (până la 28 mart. 1940), producând o imensă pagubă. Turnătorie de fontă. Centru al metalurgiei zincului, cositorului şi plumbului şi de prelucr. a gazului metan (negru de fum s-a fabricat până în 1993). Producţie de tricotaje, prefabricate din beton, conserve de carne şi de produse de panificaţie şi patiserie. Fabrică de plexiglas şi stiplex. Este unul dintre cele mai poluate oraşe ale ţării. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului, din prima Epocă a fierului (vase de lut), precum şi un mormânt de înhumaţie din sec. 3 în care s-au găsit două mărgele din foiţă de aur, o fibulă, un inel de argint, o fusaiolă din lut ars ş.a. Prima menţiune documentară a localit. datează din 1402. Declarat oraş în 1961. **Monumente:** biserică din sec. 14, azi biserică evanghelică, fortificată în sec. 16, cu unele refaceri din sec. 18 şi 19; biserică romano-catolică (1415), fortificată în sec. 16 şi refăcută în 1763-1779; biserică ortodoxă (1901–1904).

CORABIA, oraş în jud. Olt, situat pe stg. Dunării, la 80 km S de municipiul Slatina; 19 059 loc. (1 ian. 2011): 9 209 de sex masc. şi 9 850 fem. Supr.: 92,8 km^2, din care 19,7 km^2 în intravilan; densitatea: 967 loc./km^2. Port fluvial. Staţie finală de c.f. (inaugurată la 1 apr. 1887). Nod rutier. Expl. de balast şi argilă. Producţie de calculatoare şi echipamente periferice, de articole de voiaj şi de marochinărie. Produse alim. (preparate din carne şi lapte, zahăr, băuturi alcoolice). Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Centru de creaţie a unor obiecte de artă populară (scoarţe, piese de port popular); Muzeu cu secţii de arheologie, istorie, ştiinţele

Corabia. Catedrala „Sfânta Treime"

naturii şi etnografie. Parc. **Istoric.** Pe terit. fostului sat *Celeiu* (devenit în 1968 cartier al oraşului **C.**) s-au descoperit urmele unei aşezări din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Coţofeni (2500–1800 î.Hr.), în care s-au găsit vestigii de bordeie şi ceramică cu decor incizat. Din a doua Epocă a fierului, când aşezarea dacică era cunoscută cu numele *Sucidava*, s-au descoperit fragmente ceramice tipice. În perioada Războaielor daco-romane, romanii au construit aici un castru de pământ în care staţiona *Cohors I Lingonum*, iar după cucerirea Daciei (după anul 106), în jurul castrului s-au aşezat primii colonişti romani, alcătuind un *vicus* (sat). Ulterior, aşezarea a devenit un important centru militar, economic şi portuar (extins pe o supr. de c. 30 ha, înconjurat de ziduri din piatră, cu turnuri de apărare), ajungând la stadiul de oraş, în anul 250. Distrusă de huni, cetatea a fost refăcută în timpul împăratului Constantin cel Mare (306–337), care a transformat Sucidava într-o mare bază militară, construind cazărmi, grajduri, o bazilică creştină şi, mai ales, un pod de piatră peste Dunăre (inaugurat în vara anului 328) şi un fort. În anii 527–565, împăratul Iustinian a refăcut din nou cetatea Sucidava, dar a fost distrusă în jurul anului 600 de atacurile avarilor şi slavilor. O dată cu distrugerea cetăţii Sucidava a încetat definitiv stăpânirea romană la N de Dunăre. Peste ruinele aşezării romano-bizantine s-a instalat, în sec. 14, o aşezare românească de bordeie. Prima atestare documentară a localit. **C.** datează din 1596. În 1862 s-a construit portul, numit iniţial Mircea, prin care se tranzitau cereale, sare, vite, vin, ceară ş.a., iar la 11 dec. 1871 localit. a fost declarată oraş (prin contopirea cu satele Siliştioara, Daşova, Corabia Veche, Valea Seacă), trasându-i-se o tramă stradală geometrică. Oraşul are în subordine ad-tivă localit. componentă Tudor Vladimirescu şi satul Vârtopu. **Monumente:** ruinele cetăţii Sucidava; bisericile cu hramurile „Sfântul Spiridon" (1843) şi „Sfântul Nicolae" (1844) şi catedrala „Sfânta Treime (1895–1907, cu picturi originare, reparată în 1935, 1945, 1960, restaurată după cutremurul din 1977, sfinţită în 1985 şi declarată monument istoric); clădirea Vămii (1870); Monumentul Independenţei (1922); bustul lui Popa Şapcă, realizat în 1973 de sculptorul Peter Iacobi.

CORBASCA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Colinelor Tutovei cu terasele şi lunca de pe stg. Siretului; 5 693 loc. (1 ian. 2011): 2 883 de sex masc. şi 2 810 fem. Morărit şi panificaţie. Producţie de ulei de floarea-soarelui. Culturi de cereale şi plante uleioase. Centru de confecţionare a costumelor populare, covoarelor, cergilor, lăicerelor; ţesături şi cusături. Satul Rogoaza este menţionat documentar, prima oară, în 1437. În satul Pogleţ se află biserica din lemn de stejar cu hramul „Buna Vestire" a unui schit de călugări numit iniţial Scumezeu, iar după anul 1774 cunoscut cu numele Pogleţ. Biserica a fost construită în anul 1752 prin străduania paharnicului Constantin Balş şi atestată documentar în 1758 în hrisovul domnesc al lui Scarlat Ghica. Schitul a încetat să funcţioneze după secularizarea averilor mănăstireşti în 1863. În 1996 a fost reînfiinţat ca mănăstire de maici. Biserica „Buna Vestire" a mănăstirii Pogleţ, care nu are turle, este declarată monument istoric.

CORBEANCA, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe cursul superior al râului Cociovaliştea; 4 891 loc. (1 ian. 2011): 2 355 de sex masc. şi 2 536 fem. Staţiune de cercetare pentru creşterea taurinelor. Prefabricate din beton; brânzeturi. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Pomicultură. Iazuri şi heleşteie. Pădure de foioase (rest din vechii Codrii ai Vlăsiei). Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **C.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. În satul Corbeanca, se află o biserică având triplu hram – „Buna Vestire", „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Ştefan", ctitorie din 1819 a stolnicului Ogrădeanu, declarată monument istoric.

CORBENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în Depr. Arefu–Corbeni din zona Muscelelor Argeşului, între Dealurile Tămaşu (1 104 m), la V, şi Chiciura (1 218 m), la E, pe cursul superior al râului Argeş; 5 767 loc. (1 ian. 2011): 2 844 de sex masc. şi 2 923 fem. Hidrocentrală, în satul Oeştii Pământeni (15 MW), intrată în funcţiune în 1967. Confecţionarea unor piese de mobilier din lemn şi din aluminiu. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Corbeni este atestat documentar, prima oară, în 1456 într-un document emis de domnul Vladislav II. În satul Corbeni se află biserica având hramul „Sfântul Dumitru" (1743), casa „Petre Vătăşescu" (1915) şi vila „Bordenache" (c. 1930) a arhitectului R. Bordenache; în satul Bucşeneşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1746–1748), în satul Oeştii Pământeni este biserica „Sfântul Nicolae" (1840), iar în satul Poienari, ruinele unei cetăţi din sec. 14.

CORBI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 6 sate, situată în bazinetul depresionar omonim din zona Muscelelor Argeşului, la poalele de E ale Dealului Chiciura (1 218 m), pe cursul superior al Râului Doamnei; 4 171 loc. (1 ian. 2011): 2 040 de sex masc. şi 2 131 fem. Expl. de gips (în satele Corbşori şi Stăneşti). Producţie de cărămidă şi de cahle de teracotă. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Centru pomicol (meri, pruni, peri). În satul Jgheaburi se află un schit rupestru (sf. sec. 14–începutul sec. 15) cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", extins la începutul sec. 16 de maica Magdalina. Reamenajat în 1809 de episcopul Iosif de Argeş şi transformat în biserică de mir. După prăbuşirea unei stânci, în noaptea de Paşti a anului 1859, a fost restaurat şi consolidat. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi"-Pârâieşti (1816) şi „Sfânta Treime" (1829–1834, cu picturi originare), în satul Stăneşti. În satul Corbi, atestat documentar la 24 apr. 1495, se află două biserici cu acelaşi hram - „Sfânta Treime", construite una lângă alta, una zidită în anii 1828-1830, cu picturi murale interioare originare, şi cealaltă ridicată în etape între 1941 şi 1963, şi monumentul lui Naum Râmniceanu, dezvelit la 24 apr. 1995, operă a sculptorului Traian Ivănescu.

CORBII CIUNGI → Vânătorii Mici.

CORBII MARI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 9 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Neajlov, pe autostrada Bucureşti–Piteşti; 8 506 loc. (1 ian. 2011): 4 279 de sex masc. şi 4 227 fem. Expl. de petrol. Culturi de cereale şi plante tehnice. Bisericile cu hramurile „Sfânta Treime", ctitorie din 1693–1705 a paharnicului Dumitraşcu Corbeanu, cu picturi murale din 1761, şi „Sfântul Nicolae" (1802–1803), în satele Corbii Mari şi Ungureni; biserică având triplu hram – „Sfânta Treime", „Adormirea

Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1842), în satul Petreşti; biserica având hramul „Sfânta Treime" (1837–1838), în satul Moara din Groapă.

CORBIȚA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 9 sate, situată în Colinele Tutovei, pe râul Berheci; 1 895 loc. (1 ian. 2011): 945 de sex masc. şi 950 fem. Reşed. com. este satul *Şerbăneşti*. În satul Lărgăşeni, menționat documentar în 1546, se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1760 a lui Gavrilă Conachi. Satele Rădăcineşti şi Şerbăneşti sunt menționate documentar în 1617.

CORBU 1. Liman fluvio-marin, pe țărmul Mării Negre, la E de lacul Taşaul şi la NE de oraşul Năvodari. Supr.: 5,4 km². Cunoscut şi sub numele de *Gargalâc*.

2. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 3 sate, situată pe țărmul Mării Negre; 6 086 loc. (1 ian. 2011): 3 102 de sex masc. şi 2 984 fem. Expl. de calcar. Producție de var. În arealul com. **C.** a fost descoperită (1969) o necropolă cu 10 morminte de înhumație, datând din sec. 6–5 î.Hr., în care s-au găsit vase greceşti de lux, fragmente de amfore greceşti şi ceramică autohtonă, precum şi vestigiile unei aşezări rurale romane din sec. 3–4. Satul Corbu s-a numit în trecut *Gargalâc Mic*.

3. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în E Depr. Borsec, la poalele M-ților Bistriței, la confl. râului Corbu cu Bistricioara; 1 543 loc. (1 ian. 2011): 757 de sex masc. şi 786 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Izvoare cu ape minerale. Biserică din lemn (1839). Satul Corbu este menționat documentar în 1808. Poiană cu narcise.

4. Com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Piem. Cotmeana cu Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul superior al râului Vedea; 2 511 loc. (1 ian. 2011): 1 266 de sex masc. şi 1 245 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Expl. de petrol (în satul Ciureşti). Bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1812), „Cuvioasa Parascheva" (1831), „Adormirea Maicii Domnului" (1802), „Sfântul Ioan Botezătorul" (1865) şi „Cuvioasa Parascheva" (1837), în satele Ciureşti, Corbu, Milcoveni, Buzeşti şi Burduleşti. Satul Corbu este atestat documentar la 25 apr. 1531.

CORCOAIA, Cheile Corcoaiei, chei foarte înguste, săpate de râul Cerna în cursul superior, pe o lungime de 200 m, cu pereți verticali, înalți de peste 150 m. Deşi au fost afectate parțial de lucrările hidroenergetice executate în bazinul Cernei, cheile Corcoaiei îşi mai păstrează aspectul spectaculos. În această zonă există o bogată floră şi faună, fapt ce a determinat declararea lor ca rezervație naturală (inclusă în cadrul Parcului național Domogled-Valea Cernei).

CORCOVA, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 13 sate, situată în E Piem. Coşuştei, în zona de confl. a râului Coşuştea cu Motru; 5 997 loc. (1 ian. 2011): 3 026 de sex masc. şi 2 971 fem. Haltă de c.f. Expl. de nisip şi argilă. Fabrică de cărămidă. Centru de vinificație şi de fabricare a băuturilor alcoolice. Podgorie. Biserică de zid cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (1837), în satul Jirov şi bisericile cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1755, cu picturi murale interioare din 1889) şi „Sfântul Nicolae" (1808–1835, cu picturi murale interioare din 1843), în satele Corcova şi Cernaia.

CORDĂRENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Ibăneasa; 1 965 loc. (1 ian. 2011): 952 de sex masc. şi 1 013 fem. Muzeu sătesc (în satul Slobozia). Prelucr. pieilor de animale, a lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. Pomicultură. Satul Cordăreni este atestat documentar în 1517, satul Grivița a fost înființat în 1878, iar satul Slobozia la 23 iun. 2004. Pădure cu rezervație de fazani.

CORDEŞTI → Stejari.

CORDUN, com. în jud. Neamț, alcătuită din 3 sate, situată pe cursul inferior al râului Moldova; 7 700 loc. (1 ian. 2011): 3 782 de sex masc. şi 3 918 fem. Producție de cherestea, cărămidă, articole de sport, de produse ceramice de uz gospodăresc, ornamental şi de panificație. Morărit.

CORHANU MARE, vârf în M-ții Locva, constituind alt. max. a acestora (735 m).

CORLĂTENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul superior al Jijiei; 2 427 loc. (1 ian. 2011): 1 193 de sex masc. şi 1 234 fem. Cojocărit (cojoace, căciuli din piei de caracul). Creşterea bovinelor şi ovinelor (rasa caracul). Apicultură. În arealul satului Corlăteni, menționat documentar, prima oară, în 1431, au fost descoperite fragmente de ceramică pictată, de tip Cucuteni, şi un tezaur monetar (5 800 de piese din argint, din perioada feudală, reprezentând groşi moldoveneşti) cu monede emise în vremea domnului Petru Muşat. În satul Vlădeni, menționat documentar, prima oară, în 1581, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1785, cu transformări şi adăugiri din 1945) şi casa „Haret" (1760), iar în satul Podeni există biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1948-1959). Până la 17 iul. 2003, com. **C.** a avut în componență satele Dimăcheni, Mateieni şi Recia-Verbia, care la acea dată au format com. Dimăcheni, jud. Botoşani.

CORLĂȚEL, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Piem. Bălăciței cu Câmpia Blahniței, pe cursul superior al râului Drincea; 1 462 loc. (1 ian. 2011): 711 de sex masc. şi 751 fem. Pomicultură; legumicultură. Biserică de zid cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (1837, cu picturi murale originare), în satul Corlățel.

CORLĂȚENI, Schitul ~ → Pojorâta.

CORNĂȚEL 1. Masiv deluros în Subcarpații Buzăului, între râurile Bâsca Chiojdului la V şi Buzău la E. Alt. max.: 827 m (cea mai mare din Subcarpații Buzăului). Expl. de diatomit (Pătârlagele).

2. → Mânăstirea, comuna ~.

CORNĂȚELU, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Baranga; 1 567 loc. (1 ian. 2011): 748 de sex masc. şi 819 fem. Culturi de cereale şi plante tehnice. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Cornățelu (1596, cu refaceri în 1725 şi 1884) şi Bolovani (1835) şi cu triplu hram „Mucenița Anastasia", „Sfântul Dimitrie" şi „Adormirea Maicii Domnului", în satul Alunişu (1818, cu picturi murale din 1904–1905 şi refaceri din 1947) şi „Sfântul Nicolae", în satul Slobozia (1810, reclădită în 1848–1850). Pădurea Bolovani, declarată rezervație forestieră şi cinegetică.

CORNEA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în culoarul Timiş–Cerna, pe cursul superior al râului Cerna; 1 904 loc. (1 ian. 2011): 909 de sex masc. şi 995 fem. Stație de c.f., inaugurată în 1878. Pomicultură. Muzeu etnografic. Satul Cornea este menționat documentar, prima oară, în 1539. Bisericile „Cuvioasa Parascheva" (1805, pictată în 1824 şi

restaurată în 1938), în satul Cruşovăţ, şi „Înălţarea Domnului" (1810, pictată în 1824 de Ion Zaicu), în satul Cuptoare.

CORNEDEI-CIUNGII BĂLĂSANI → Maramureş (1).

CORNEREVA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 40 de sate (cea mai mare com. din România ca nr. de sate), situată în depresiunea omonimă, la poalele de NV ale M-ţilor Cernei, pe cursul superior al râului Bela Reca; 2 991 loc. (1 ian. 2011): 1 522 de sex masc. şi 1 469 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea bovinelor (rasele Bălţata românească şi Pinzgau). Satul Cornereva este menţionat documentar, prima oară, în 1518. În satul Bogâltin se află mănăstirea Bogâltin, ctitorie din 1949 a monahiei Nimfodora Ghergulescu şi a familiilor Ion Rădulescu, Gheorghe Sorescu şi N. Cănicean, cu o biserică construită în 1959, având hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel". Prin decretul 410 din 28 oct. 1959, emis de Consiliul de Stat comunist, mănăstirea a fost desfiinţată, iar biserica a trecut în subordinea parohiei Bogâltin, a cărei biserică veche (construită în 1854) păstrează picturi murale executate în anii '20 ai sec. 20 de către Gheorghe şi Corneliu Baba. Mănăstirea a fost reînfiinţată după 1989 (centrul eparhial a făcut demersurile necesare în aug. 1990). În arealul com. **C.** se află peştera Borzoni (ocrotită de lege).

CORNEŞTI 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 9 sate, situată la poalele sudice ale Dealului Bobâlna (693 m alt.), pe râul Lujerdiu; 1 573 loc. (1 ian. 2011): 769 de sex masc. şi 804 fem. Creşterea bovinelor. În satul Corneşti, menţionat documentar, prima oară, în 1306, există o biserică romano-catolică (1725) şi conacul „Schirling" (sec. 18, refăcut în sec. 19), în stil baroc, declarat monument istoric, iar în satul Tiocu de Jos se află o biserică reformată (1700). În satul Lujerdiu se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", ctitorie din anul 1600 a lui Mihai Viteazul, cu transformări din 1684 şi din sec. 19; în satul Tioltiur există o biserică ortodoxă din sec. 16 (cu transformări din sec. 18) şi o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1800), iar în satele Stoiana şi Tiocu de Sus se află câte o biserică datând din sec. 15 şi, respectiv, sec. 13 (cu transformări din sec. 15).

2. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 10 sate, situată în Câmpia Cricovului, pe râul Crivăţ; 6 882 loc. (1 ian. 2011): 3 303 de sex masc. şi 3 579 fem. Nod rutier. Morărit. Produse de panificaţie. Bisericile cu hramurile „Sfântul Ştefan" (1812–1817) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1862–1864), în satele Cătunu şi Hodărăşti şi bisericile cu dublu hram – „Sfântul Evanghelist Ioan" şi „Sfântul Grigore" (ante 1810) şi „Sfântul Haralambie" şi „Adormirea Maicii Domnului" (1832), în satele Cristeasca şi Frasinu; în satul Corneşti există biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1829).

CORNETU 1. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Română, pe râul Argeş; 5 177 loc. (1 ian. 2011): 2 524 de sex masc. şi 2 653 fem. Aeroport militar. Balastieră. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc. Legumicultură; viticultură. Între 23 ian. 1981 şi 2 dec. 1985, com. **C.** a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 şi 10 apr. 1997 din Sectorul Agricol Ilfov. Com. **C.** a fost afectată de lucrările canalului Dunăre–Bucureşti (multe case au fost demolate şi strămutate pe alt loc). În satul Cornetu se află biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (28 m lungime, 11,50 m lăţime şi 22,40 m înălţimea turlei), construită în anii 1900-1905, pictată în 1906 de Anton Serafim şi repictată în anul 2000 de Nicolae Oană.

2. Mănăstirea ~ → Brezoi.

CORNI 1. Masiv deluros în Colinele Bour-Vorona, în zona de contact a Pod. Sucevei cu Câmpia Jijiei Superioare. Alt. max.: 367 m.

2. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată la poalele dealului omonim, pe stg. văii Siretului; 6 735 loc. (1 ian. 2011): 3 457 de sex masc. şi 3 278 fem. Prelucr. primară a lemnului. Creşterea bovinelor. În arealul com. **C.** au fost descoperite vestigii neolitice (vârf de săgeată din silex., fragment de topor din şist negru neşlefuit, topor din piatră şlefuită, dălţi din silex trei fusaiole din lut ş.a.), precum şi trei monede imperiale romane din timpul împăratului Hadrian şi două de bronz. În satul Corni, atestat documentar în 1772, se află biserica având hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" (c. 1780, reparată în 1889).

3. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu Câmpia Covurlui; 2 217 loc. (1 ian. 2011): 1 162 de sex masc. şi 1 055 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni, caişi); viticultură; apicultură.

CORNU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Prahovei cu prelungirile de S ale M-ţilor Baiu, pe stg. Văii Prahova; 4 482 loc. (1 ian. 2011): 2 163 de sex masc. şi 2 319 fem. Zăcăminte de sare gemă. Izvoare cu apă sărată. Turnătorie de fontă (din 1990); construcţii de echipamente pentru ind. bomboanelor (din 1996); producţie de capsule moi din gelatină pentru ind. farmaceutică şi de tricotaje (din anul 2000). Pomicultură. Reşed. com. este satul *Cornu de Jos*. În satul Cornu de Jos, atestat documentar la 23 iul. 1514, se află clădirea Primăriei (1914), un Cămin cultural cu clădire din 1953, o bibliotecă publică cu peste 29 000 vol., inaugurată în 1965, un muzeu întemeiat în 1950 şi modernizat în 1986 şi biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" construită în 1907 pe locul uneia ce data din 1771. În satul Cornu de Sus există biserica din lemn „Înălţarea Domnului" construită în 1911 pe locul unui schit menţionat documentar la 19 iun. 1649 şi declarată monument de artă în anul 1914.

CORNUL LUI SAS → Popricani.

CORNU LUNCII, com. în jud. Suceava, alcătuită din 9 sate, situată în S Pod. Sucevei, pe râul Moldova; 7 592 loc. (1 ian. 2011): 3 826 de sex masc. şi 3 766 fem. Nod rutier. Topitorie de in şi cânepă (în satul Băişeşti), desfiinţată în 1995. Prelucr. lemnului; preparate din carne. În satul Băişeşti se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi", construită în 1778, cu adăugiri (pridvor, pronaos, turle, abside laterale) din sec. 19.

COROD, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu Câmpia Tecuci, pe râul Corozel; 7 376 loc. (1 ian. 2011): 3 668 de sex masc. şi 3 708 fem. Prelucr. primară a lemnului. Morărit; presă de ulei comestibil. Legumicultură. Centru viticol. Satul Corod este atestat documentar în 1438. Situl arheologic „Valul lui Athanaric", păstrat nealterat, declarat monument istoric.

COROIENI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Boiu, la poalele de NV ale Culmii Breaza, la izv. râului Poiana; 2 323 loc. (1 ian. 2011): 1 167 de sex masc. şi 1 156 fem. Expl. şi

prelucr. pietrei de var. Prelucr. primară a lemnului. Producție de rachiuri naturale. Panificație. Pomicultură. Satul Coroieni este menționat documentar, prima oară, în 1584. Biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1706), în satul Drăghia şi biserica din zid cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1813), în satul Valea Lăpuşului. Mănăstirea Dealu Mare (de călugări) cu biserica „Sfântul Ilie" datând din 1922. În arealul com. **C.** se află rezervația peisagistică Cheile Babei (15 ha).

COROIEȘTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în S Colinelor Tutovei, pe râul Dumbrava; 2 230 loc. (1 ian. 2011): 1 135 de sex masc. şi 1 095 fem. Viticultură. Satul Mireni este menționat documentar, prima oară, în 1529, iar Chilieni în 1629. În perimetrul com. se află pădurea Seaca-Movileni, alcătuită din stejar pufos (*Quercus pubescens*), stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), gârniță (*Quercus frainetto*), stejar pedunculat (*Quercus robur*) în amestec cu arțar tătăresc (*Acer tataricum*), mojdrean (*Fraxinus ornus*) ş.a. Pădurea este declarată rezervație forestieră şi botanică şi este ocrotită de lege.

COROISÂNMĂRTIN, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 1 460 loc. (1 ian. 2011): 733 de sex masc. şi 727 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Satul Coroisânmărtin este menționat documentar, prima oară, în 1324. Biserică ortodoxă (1832).

CORONA → Brașov (2).

CORONINI, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată la poalele SE ale M-ților Locva, pe malul stg. al Dunării; 1 909 loc. (1 ian. 2011): 964 de sex masc. şi 945 fem. Producție de mobilă pentru birouri; produse de panificație. Pomicultură. Ruinele unei cetăți feudale (sec. 11–15), de formă, aproximativ, circulară, cu ziduri groase şi turnuri de apărare. În dreptul com. **C.**, în apele Dunării, se află o stâncă solitară, numită Babacai, care, atunci când este bătută de vântul local Coşava, emite un sunet bizar, ce a dat naştere unei legende interesante. Între 1 ian. 1965 şi 20 mai 1996, satul şi com. **C.** s-au numit *Pescari.*

CORUNCA, com. în jud. Mureş, formată dintr-un sat, situată în zona Dealurilor Nirajului; 2 258 loc. (1 ian. 2011): 1 148 de sex masc. şi 1 110 fem. Producție de îmbrăcăminte din piele, de încălțăminte, de pesticide şi de mobilă; produse de panificație. Morărit. Satul Corunca este atestat documentar în 1332. Castelul „Toldalagy" (1830). Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Corunca din com. Livezeni, jud. Mureş.

CORUND, com. în jud. Harghita, alcătuită din 5 sate, situată în SE Depr. Praid–Corund, la poalele Dealurilor Şiclod şi ale M-ților Gurghiu, la 540–600 m alt., pe cursul superior al râului Corund, la 95 km V-NV de municipiul Miercurea-Ciuc; 6 371 loc. (1 ian. 2011): 3 157 de sex masc. şi 3 184 fem. Expl. de calcar, andezit, aragonit şi argilă. Prelucr. primară a lemnului. Fabrică de cărămizi. Moară de apă pentru măcinatul cerealelor. Străvechi (atestat ca atare în 1333) şi renumit centru de ceramică populară smălțuită, caracterizată prin eleganța şi bogăția ornamentației (motive florale şi zoomorfe) şi prin glazura albastră, mai rar gălbuie. Vestit şi vechi centru (din 1910) de confecționare a produselor artizanale din iască. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat de depresiune, tonic-stimulant, şi cu izv. de ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, calcice, indicate în cură internă pentru tratarea afecțiunilor tubului digestiv şi a celor hepato-biliare. Muzeu sătesc (în satul Corund). Biserică din lemn (1723) şi biserică unitariană (sec. 16), în satul Corund. Rezervație geologică (Dealul Melcilor, 8 ha) şi rezervație mixtă (Dealul Firtuş, 40 ha).

CORUȘU → Baciu (1).

COSÂMBEȘTI, com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Ialomița; 1 676 loc. (1 ian. 2011): 855 de sex masc. şi 821 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 iul. 1887). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, sfeclă de zahăr etc. Legumicultură. În satul Cosâmbeşti se află biserica „Sfântul Nicolae" (1859-1864), declarată monument istoric, şi ruinele conacului „Bolomey", construit în anii 1892-1898 de fam. Gheţu şi cumpărat de Constantin Bolomey în 1932. Naționalizat în 1948, a devenit sediul C.A.P., iar după 1989 a căzut în ruină.

Corund. Vase ceramice

COSMEȘTI 1. Com. în jud. Galați, alcătuită din 6 sate, situată în lunca şi pe terasele Siretului; 6 691 loc. (1 ian. 2011): 3 412 de sex masc. şi 3 279 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Producție de cherestea. Expl. de balast. Confecții textile. Legumicultură. Fermă de creştere a porcinelor. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1864). Com. **C.** a fost afectată de inundațiile din 12–14 iul. 2005.

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Sericu; 2 733 loc. (1 ian. 2011): 1 371 de sex masc. şi 1 362 fem. Expl. de petrol. Iazuri pentru pescuit. Avicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Hanul grecilor (c. 1890), în satul Ciuperceni.

COSMINELE, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpații Teleajenului; 1 116 loc. (1 ian. 2011): 547 de sex masc. şi 569 fem. Reşed. com. este satul *Cosmina de Jos*. Prelucr. lemnului. Pomicultură. Biserica „Înălțarea Domnului" (sec. 19).

COSOBA, com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râurile Dâmbovița şi Ciorogârla, la 20 km NV de Bucureşti; 2 418 loc. (1 ian. 2011): 1 160 de sex masc. şi 1 258 fem. Producție de carton şi de preparate din lapte. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19). Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Cosoba din com. Joița, jud. Giurgiu.

COSTACHE NEGRI, com. în jud. Galați, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Covurlui, pe râul Gologan; 2 694 loc. (1 ian. 2011): 1 386 de sex masc. şi 1 308 fem. Nod rutier. În sec. 19 s-a numit *Mânjina*. La conacul cărturarului Costache Negri (astăzi Muzeu memorial, inaugurat la 2 iun. 1968) se întâlneau, adeseori, în perioada 1840–1857, revoluționarii din Țara Românească şi Moldova în vederea stabilirii unui program comun de luptă pentru libertate

şi independenţă. Conacul a fost construit la începutul sec. 19 în stilul caselor ţărăneşti, cu două cerdace pe stâlpi din lemn. În faţa casei se află bustul lui Costache Negri, operă a sculptorului Boris Leonovici, dezvelit la 19 mai 1973.

COSTEŞTI 1. Oraş în jud. Argeş, situat în Câmpia Piteştiului, la 200 m alt., pe cursul superior al râului Teleorman, la 24 km S de municipiul Piteşti; 10 601 loc. (1 ian. 2011): 5 229 de sex masc. şi 5 372 fem. Supr.: 10,9 km^2, din care 2,7 km^2 în intravilan; densitatea: 3 926 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Nod rutier. Producţie de piese şi accesorii pentru autovehicule şi pentru motoare de autovehicule, de şuruburi, buloane, nituri şi şaibe, de produse de uz gospodăresc şi sanitar din hârtie şi carton, de maşini-unelte, scule şi dispozitive de verificare auto, de prelucr. a lemnului, textile, nutreţuri combinate şi alim. (preparate din lapte, produse de panificaţie ş.a.); reparaţii de maşini agricole. Fermă avicolă (în exploatare în perioada 1991–1999), modernizată, reutilată şi reprofilată (din anul 2000) pentru creşterea porcinelor. Abator. Bibliotecă (12 000 vol.). Prima atestare documentară a localit. datează din 1452 şi apoi menţionat în iun. 1535. Declarat oraş la 17 febr. 1968. În prezent, oraşul **C.** are în subordine ad-tivă 6 sate: Broşteni, Lăceni, Pârvu Roşu, Podu Broşteni, Smei, Stârci. **Monumente:** în Costeşti se află bisericile din lemn cu hramurile „Înălţarea Domnului"-Teleşti (1773) şi „Cuvioasa Parascheva" (1807) şi bisericile de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1804) şi cu dublu hram „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Ilie" (1930–1932), aceasta din urmă zidită pe locul bisericii de lemn mistuită de incendiul din 1930; Clădirea fostei Judecătorii (1890), azi sediul Băncii Naţionale; Casa Parohială (Protoieria), construită în 1933 după planurile arhitectului D. I. Berechet; biserica având hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1788), în satul Broşteni. La 18 apr. 1930, în seara zilei de vineri, înainte de Paşte, în timpul deniei Prohodul Domnului, mica biserică de lemn a fost mistuită de un incendiu, provocat de la o lumânare nesupravegheată, în care au murit 118 persoane.

Costeşti (5). Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a mănăstirii Bistriţa

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Buzău-Călmăţui, pe cursul superior al râului Călmăţui; 4 782 loc. (1 ian. 2011): 2 352 de sex masc. şi 2 430 fem. Nod rutier. În arealul com. au fost descoperite vestigii neolitice, precum şi o necropolă de incineraţie din prima Epocă a fierului (Hallstatt) şi urmele unei aşezări geto-dacice din sec. 3–4. Localit. Costeşti apare menţionată documentar, prima oară, la 10 ian. 1559 într-un hrisov emis de domnul Mircea Ciobanul. În satul Costeşti se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" construită în 1937 pe locul uneia din lemn care data din 1842, iar în satul Pietrosu există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" zidită în anii 1954–1955 pe locul unei biserici din lemn care data din 1836 şi mistuită de un incendiu în 1948. Pe terit. satului Spătaru se află o pădure (346 ha) alcătuită predominant din frasin pufos (*Fraxinus pallisae*), în amestec cu stejar pedunculat (*Quercus robur*) şi stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*). La parterul acestei păduri se dezvoltă multe rarităţi de floră, printre care laleaua de crâng (*Tulipa biebersteniana*), bibilica (*Fritillaria tenella*), garofiţa (*Dianthus guttatus*) ş.a. Declarată rezervaţie forestieră (1975).

3. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei Inferioare cu Colinele Ruginoasa, pe cursul superior al râului Bahlueţu Rece; 1 907 loc. (1 ian. 2011): 971 de sex masc. şi 936 fem. Haltă de c.f. (în satul Costeşti). Viticultură. În arealul com. **C.** au fost descoperite vestigii neolitice (vase ceramice, topoare din piatră, statuete/idoli, cuptoare). În satul Costeşti, atestat documentar în anul 1425, se află biserica „Sfinţii Voievozi" (1777). Com. **C.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Costeşti şi Giurgeşti din com. Ion Neculce (fostă Târgu Frumos), jud. Iaşi.

4. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în E Colinelor Tutovei, pe râul Ghilanoiu; 3 169 loc. (1 ian. 2011): 1 559 de sex masc. şi 1 610 fem. Producţie de mobilă pentru birouri şi de produse de panificaţie. Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. Satul Costeşti este menţionat documentar, prima oară, în 1495, satul Rădeşti în 1509, iar satele Chiţcani şi Puntişeni în 1529. În satul Chiţcani se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1817) şi un pod vechi – „Podul Doamnei" (1841), iar în satul Pârveşti se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" a fostului schit Crucea, construită în 1816–1820 pe locul uneia din 1666.

5. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Olteniei cu prelungirile de S ale M-ţilor Căpăţânii, la 450 m alt., la 54 km V-NV de Râmnicu Vâlcea; 3 311 loc. (1 ian. 2011): 1 602 de sex masc. şi 1 709 fem. Expl. forestiere, de calcar şi nisip cuarţos. Prelucr. lemnului; mat. de constr.; produse alim. Moară şi joagăr (sec. 19). Creşterea ovinelor şi bovinelor. În satul Costeşti funcţionează Muzeul de artă „Gheorghe D. Anghel", inaugurat în 1974, cu lucrări de sculptură, aparţinând lui Gheorghe D. Anghel, şi pictură modernă. Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat de dealuri, sedativ-indiferent (temp. medie anuală este de c. 8°C) şi cu izv. de ape minerale sulfuroase, clorurate, bicarbonatate, sodice, hipotone, indicate, în cură internă, pentru tratarea unor tulburări funcţionale ale intestinului gros (colon iritabil, constipaţie) şi a unor afecţiuni hepato-biliare (dischinezie biliară), iar în cură externă pentru tratarea unor afecţiuni reumatismale şi ginecologice (sindrom ovarian de menopauză). Stabiliment pentru băi (sec. 19). Pe terit. fostului sat Ferigile (azi înglobat în satul Costeşti) a fost descoperită o necropolă tumulară de incineraţie datând din prima Epocă a fierului (sec. 6–4 î.Hr.), aparţinând populaţiei traco-getice, în care s-au găsit vârfuri de lance, fibule, topoare şi zăbale din fier, vase mari din ceramică, căni cu o toartă cu decor spiralat, ceşti cu una sau două toarte cu decor spiralat, străchini etc. Satul Costeşti este atestat documentar la 11 oct. 1512, într-un hrisov semnat de domnul Neagoe Basarab. **Monumente:** *mănăstirea Arnota* (de călugăriţe), ctitorie din anii 1633–1636 a domnului Matei Basarab, pe locul unui

Costeşti (5). Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" a mănăstirii Arnota

aşezământ monahal mai vechi (avariat de cutremurul din 1620), cu biserica având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", care are faţadele împărţite, printr-un brâu de cărămidă aparentă, în două registre, cel superior, cu ocniţe adânci, iar cel inferior, decorat cu arcaturi (succesiune de arcade). Picturile murale interioare, între care se remarcă tabloul votiv cu portretul ctitorului, au fost executate în 1644 de Stroe Zugravul din Târgovişte. În 1694, pe latura vestică a bisericii, a fost construit un pridvor deschis, cu coloane de cărămidă. Biserica a fost renovată şi repictată, prima oară în 1705–1706 din iniţiativa lui Constantin Brâncoveanu (fără a înlocui pictura originară), iar apoi în 1852–1856 de domnul Barbu Ştirbei, când au fost dărâmate şi chiliile vechi, fiind construite altele noi, din cărămidă. Complexul monahal a mai fost renovat în 1907, 1935–1937, 1954–1958 şi 2003–2007. În pronaosul bisericii se află înmormântaţi Matei Basarab şi tatăl acestuia (Danciu vel Vornic). Muzeu de artă religioasă; *mănăstirea Bistriţa* (de maici), situată la 6 km N de Costeşti, în satul Bistriţa, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", este una dintre cele mai importante aşezări monastice şi culturale din Ţara Românească, ctitorie din anii 1492–1494 a fraţilor Craioveşti (Barbu, devenit monahul Pahomie, Pârvu, Danciu şi Radu). În 1509 ansamblul monastic a fost dărâmat în mare parte din porunca domnului Mihnea cel Rău, care intrase în conflict cu boierii Craioveşti din cauza politicii sale autoritare. În 1515–1519, boierii Craioveşti au reconstruit biserica şi au refăcut chiliile, iar meşterul zugrav Dobromir din Târgovişte, ajutat de Dumitru şi Chirtop, au pictat biserica la interior. În urma frecventelor jafuri biserica a fost renovată în 1683–1684 prin grija lui Constantin Brâncoveanu, iar în 1820 a fost repictată din iniţiativa marelui ban Grigore Brâncoveanu. Avariată grav de cutremurul din 11 ian. 1838, biserica a fost rezidită în 1846–1855, în stil neogotic, după planurile arhitecţilor Johann Schlatter şi Julius Freiwald, în timpul domnilor Gheorghe Bibescu şi Barbu Ştirbei. Picturile murale interioare au fost executate în 1855 de Gheorghe Tattarescu. În biserica mănăstirii Bistriţa se află moaştele Sfântului Grigorie Decapolitul, aduse de boierul Barbu Craiovescu în 1497. Bolniţa mănăstirii Bistriţa, cu hramul „Schimbarea la Faţă", a fost construită în 1520–1521 şi pictată imediat după aceea, iar în 1710 i s-a adăugat un pridvor. În satul Bistriţa se mai află bisericile cu hramul „Sfântul Grigorie Decapolitul-Eleonul" (sec. 15–16, refăcută în 1712, cu fresce originare) a fostului schit Păpuşa, „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (ante 1633), „Sfinţii Îngeri" (1637, cu picturi din 1782) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1689, cu picturi murale din 1788) a fostului schit Ţigănia. În satul Pietreni se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1664–1665 a mitropolitului Ştefan şi bisericile de zid cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1700, cu picturi murale din 1779) a fostului schit „Sub Piatră" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1758, cu fresce originare) a fostului schit „Păr".

6. Sat în com. Orăştioara de Sus, jud. Hunedoara, la 18 km S de Orăştie, atestat documentar în 1444, unde se află ruinele cetăţii dacice *Blidaru* (sf. sec. 2 î.Hr.–106 d.Hr.), considerată reşed. permanentă a regelui Burebista şi a unora dintre succesorii săi. Cetatea, situată pe Dealul Cetăţuia, la 3 km SV de sat, este alcătuită din două incinte alăturate, cu ziduri construite succesiv din blocuri de calcar, străjuite de 6 turnuri de apărare şi înconjurată de un val de pământ cu două rânduri de palisade. Cucerită de romani în anul 102, a fost refăcută ulterior de Decebal, dar distrusă definitiv de armata împăratului Traian în anul 106. Ruinele cetăţii Blidaru au fost incluse în 1999 pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO.

COSTEŞTII DIN VALE, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Potopu; 3 563 loc. (1 ian. 2011): 1 762 de sex masc. şi 1 801 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc. Schit (sec. 18), în satul Mărunţişu; biserica „Sfântul Nicolae" (1898), în satul Tomşani şi cea având triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Sfântul Ştefan" şi „Sfântul Gheorghe" (1800), în satul Costeştii din Vale. Conacul „Costescu" (sec. 19), în satul Costeştii din Vale.

COSTINEŞTI, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată pe ţărmul Mării Negre; 2 672 loc. (1 ian. 2011): 1 303 de sex masc. şi 1 369 fem. Staţie de c.f. Popas turistic. Staţiune balneoclimaterică estivală, de interes general, situată în extremitatea sud-estică a României, pe ţărmul Mării Negre, la 10 m altitudine, la 28 km S de municipiul Constanţa. Climat de litoral maritim, cu veri călduroase (în iul. temp. peste 22°C) şi ierni blânde (în ian. medii termice de 0°C). Vara predomină zilele senine, iar durata de strălucire a Soarelui este de 10–12 ore pe zi. Factorii naturali de cură sunt climatul maritim, excitant-solicitant, bogat în aerosoli salini, şi apa Mării Negre clorurată, sulfatată, sodică, magneziană (mineralizare 15,5‰). Plaje întinse, cu nisip fin, amenajate pentru helioterapie şi talazoterapie. Staţiunea este indicată atât pentru persoanele sănătoase, care pot folosi cura heliomarină în vacanţele de vară, cât şi pentru cele suferinde, pentru tratarea unor afecţiuni reumatismale, a unor stări de debilitate, anemii secundare, rahitism, decalcefieri, hipotiroidism, a unor dermatoze scua-

Costineşti. Vedere din staţiune

moase (psoriazis) etc. Minihoteluri, vile, camping, restaurante, baruri de zi şi de noapte, cinematografe etc. Staţiunea a debutat în anul 1949, o dată cu deschiderea primei tabere de vacanţă pentru elevi. În prezent există un mare complex turistic pentru tineret, construit într-o concepţie modernă, în care funcţionează o tabără studenţească internaţională de vară, fapt ce i-a conferit un binemeritat renume de staţiune pentru tineret şi studenţi. Anual, în perioada mai-sept. are loc la **C.** Salonul naţional de grafică satirică pentru tineret, în iul. se desfăşoară Gala tinerilor actori, iar în aug. Festivalul naţional de jazz şi Serbările Mării. Între 26 şi 30 aug. 1996, a avut loc prima ediţie a Festivalului naţional „Mediafest". Până la 5 mai 1999, satele Costineşti şi Schitu au făcut parte din com. Tuzla. Satul Costineşti s-a dezvoltat pe vatra unei mici colonii greceşti (*emporion*), numită *Parthenopolis*. La mijlocul sec. 20 era un mic sat de pescari denumit *Libertatea*. În apele Mării Negre, nu departe de ţărm se află epava unei nave greceşti care a eşuat aici în anii '60 ai sec. 20, devenind o atracţie turistică.

COSTIŞA, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în SE Depr. Cracău-Bistriţa, pe râul Bistriţa; 3 656 loc. (1 ian. 2011): 1 798 de sex masc. şi 1 858 fem. Staţie de c.f. Hidrocentrală (14 MW) dată în folosinţă în 1964. Producţie de băuturi răcoritoare. În satul Costişa se află conacul „Cantacuzino-Paşcanu" (1870), cu parc şi lacuri în cascadă. Pe terit. com. au fost descoperite (1958–1960) urmele unei aşezări neolitice, precucuteniană, cu ceramică şi plastică specifice culturii materiale Precucuteniene şi o aşezare, fortificată cu şanţuri de apărare, datând din Epoca brozului (sec. 19–14 î.Hr.), în care s-au găsit amfore, vase de provizii, castroane, toporaşe de luptă, o amforetă şi ceşti cu două toarte, cu decor geometric incizat adânc, creând cultura eponimă. Satul Dornești este atestat documentar la 1 sept. 1627.

COSTULENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Central- Moldovenesc cu terasele şi lunca Jijiei; 4 720 loc. (1 ian. 2011): 2 348 de sex masc. şi 2 372 fem. Expl. de gresii şi nisipuri. Morărit şi panificaţie. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Iazuri piscicole. Pomicultură. Centru viticol şi de vinificaţie. Satul Costuleni este menţionat documentar în 1605, 1661 şi 1772. Pe terit. satului Cozia au fost descoperite urmele unei aşezări de bordeie cu vatră şi acoperiş de lemn, datând din prima Epocă a fierului, respectiv Hallstatt (sec. 10–9 î.Hr.), în care s-au găsit unelte din os, străchini, oale cu decor geometric, pumnale de tip scitic, un cazan ş.a., care au dat numele culturii Hallstattiene eponime, răspândită în N Moldovei. Satul Covasna este atestat documentar la 1 ian. 1454, satul Hiliţa la 28 febr. 1586, iar satul Cozia în 1421. În satul Costuleni se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1858, construită pe locul uneia din 1795), iar în satul Covasna, biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1739), declarate monumente istorice.

COŞBUC, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, formată dintr-un sat, situată în zona Dealurilor Năsăudului, la poalele de SV ale Dealului Măgura (1 194 m), la confl. râului Bichigiu cu Sălăuţa; 1 954 loc. (1 ian. 2011): 954 de sex masc. şi 1 000 fem. Staţie de c.f. pe linia Năsăud–Salva–Vişeu de Jos construită în 1948 pe valea Sălăuţei, prin pasul Şetref (817 m alt.), scurtând drumul dintre Maramureş şi zona centrală a Transilvaniei. Prelucr. lemnului. Confecţii textile. Pod din lemn (grăniceresc, sec. 19), refăcut în 1930, în satul Coşbuc. Satul Coşbuc apare menţionat documentar, prima oară, în 1523 cu numele *Hordo*, iar în 1750 *Hordou*. Aici s-a născut poetul George Coşbuc în casa căruia, construită de tatăl poetului, Sebastian Coşbuc, în sec. 19, s-a organizat un muzeu memorial care cuprinde obiecte ce au aparţinut poetului (leagănul, scaunul, pupitrul, pelerina, trusa de voiaj ş.a.). În curtea muzeului se află bustul poetului, realizat de sculptorul Oscar Han. Până la 6 mai 2004, com. **C.** a avut în componenţă satul Bichigiu, care la acea dată a fost transferat în componenţa com. Telciu.

COŞEIU, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Sălajului; 1 231 loc. (1 ian. 2011): 615 de sex masc. şi 616 fem. Producţie de articole din plută, din paie şi din alte materiale vegetale împletite. Pomicultură. În satul Coşeiu, menţionat documentar, prima oară, în 1299, se află o biserică din sec. 15 şi o clopotniţă din lemn (1865). Agroturism.

COŞERENI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Vlăsiei, pe dr. râului Ialomiţa; 4 103 loc. (1 ian. 2011): 2 086 de sex masc. şi 2 017 fem. Nod rutier. Producţie de var şi ipsos. Legumicultură. Culturi de cereale, orez, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. Până la 7 apr. 2004, com. **C.** a avut în componenţă satele Borăneşti şi Sineşti, care la acea dată au format com. Borăneşti.

COŞEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Piem. Cândeşti cu Dealurile Argeşului, pe cursul inf. al Râului Doamnei; 5 454 loc. (1 ian. 2011): 2 749 de sex masc. şi 2 705 fem. Producţie de mobilă pentru birouri, de ambalaje din lemn, de maşini-unelte, de plăci şi dale din ceramică şi de produse lactate. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Centru de olărit, în satul Petreşti. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1775), „Sfântul Nicolae" (1775, cu picturi originare) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1839), în satele Lăpuşani, Petreşti şi Jupâneşti; biserica din lemn cu hramul „Înălţarea Domnului" (1742, cu picturi originare), în satul Jupâneşti, declarată monument istoric.

COŞNA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Dornelor, pe râurile Dorna, Coşna şi Teşna; 1 505 loc. (1 ian. 2011): 748 de sex masc. şi 757 fem. Produse lactate. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Important centru de confecţionare a cojoacelor, bundiţelor şi chimirelor (în satul Coşna). În arealul satului Coşna există mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", datând din anul 1929, precum şi o mlaştină de turbă în care vegetează pinul (*Pinus silvestris*) şi câteva relicte glaciare, între care mesteacănul pitic (*Betula humilis*), muşchiul frunzos (*Sphagnum wulfianum*) ş.a. Com. **C.** a fost înfiinţată la 6 oct. 2003 prin desprinderea satelor Coşna, Podu Coşnei, Românești, Teşna şi Valea Bancului din com. Dorna Candrenilor, jud. Suceava.

COŞOVENI, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanaţi; 3 123 loc. (1 ian. 2011): 1 535 de sex masc. şi 1 588 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de articole de uz gospodăresc şi sanitar din hârtie şi carton, de articole de galanterie şi de ciorapi. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui etc. Complex

Coştila. Releul de televiziune de pe Vf. Coştila

avicol. Pe terit. com. au fost descoperite două tezaure de argint, unul datând din perioada de trecere de la sclavagism la feudalism (două fibule mari din argint, atribuite gepizilor, sec. 6–7, catarame etc.) şi altul din sec. 17 (fibulă umană cu mască, cercei de argint ş.a.). Satul Coşoveni apare consemnat documentar, prima oară, la 7 nov. 1587, într-un act semnat de domnul Mihnea Turcitul. Conacul „Nicolau" (1797–1798) şi bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (ante 1794) şi „Sfântul Nicolae" (1889, cu fresce originare), în satul Coşoveni. Până la 7 apr. 2004, com. **C.** a avut în componenţă satul Cârcea, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

COŞTEIU, com. în jud. Timiş, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Lugojului, pe râul Timiş; 3 782 loc. (1 ian. 2011): 1 784 de sex masc. şi 1 998 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de balast, de argilă şi de caolin. Producţie de încălţăminte, de biscuiţi, pişcoturi şi de produse de patiserie. Satul Coşteiu este menţionat documentar, prima oară, în 1597. În satul Hezeriş se află o mănăstire cu o biserică din lemn având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1743, cu picturi din 1770–1779, reparată în 1960), declarată monument istoric, şi cabana „Căpriorul". Rezervaţie forestieră (pădurea Cătălina).

COŞTILA, vârf pe versantul prahovean al masivului Bucegi, la NV de Buşteni, alcătuit din conglomerate calcaroase. Alt.: 2 498 m. Releu de televiziune.

COŞTIUI → Rona de Sus.

COŞULA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Moldovei, la poalele Dealurilor Cozancea şi Todireni, pe râul Miletin; 2 983 loc. (1 ian. 2011): 1 507 de sex masc. şi 1 476 fem. În arealul satului Coşula, atestat documentar în 1535, se află mănăstirea cu acelaşi nume, cu biserica „Sfântul Nicolae" construită în anii 1533–1535, în timpul domniei lui Petru Rareş, prin strădania marelui logofăt Mateiaş Coşorvei, sfetnic al lui Petru Rareş, cu picturi murale exterioare şi interioare executate în 1535–1538, în care predomină culoarea galbenă. Biserica a fost supusă unor transformări în 1858, când vechile picturi murale au fost acoperite parţial cu alte picturi executate în ulei. Biserica a mai fost restaurată în anii 1976–1980. În interiorul ansamblului monahal, înconjurat de un zid de incintă ridicat în sec. 17, se mai află casa egumenească (sec. 17), trapeza (sec. 17), cuhnia (sec. 17) şi turnul-clopotniţă (sec. 18). Înainte de secularizarea averilor mănăstireşti (1863), în această mănăstire vieţuiau 1 500 de călugări români, greci şi de alte naţionalităţi, fiind la acea vreme a treia ca mărime în Europa. Mănăstirea a funcţionat până în anul 1903 şi reînfiinţată în 1990. În centrul satului Coşula se află un pod de piatră peste râul Miletin, datând din 1503, precum şi o biserică nouă, cu hramul „Izvorul Tămăduirii", construită în anii 2003– 2008. În satul Buda există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1704). Com. **C.** a fost înfiinţată la 21 iul. 2003 prin desprinderea satelor Coşula, Buda, Pădureni şi Şupitca din com. Copălău, jud. Botoşani.

COŞUŞTEA 1. Piemontul Coşuştei, unitate de relief piemontană, situată în SV României, pe terit. jud. Mehedinţi, parte componentă a dealurilor piemontane ale Motrului, limitat de Pod. Mehedinţi la NV şi Piem. Bălăciţei la SE. Alt.: 360–400 m. Fragmentat de Coşuştea cu afl. său Coşuştea Mică şi de cursul superior al Huşniţei.

2. Râu, afl. dr. al Motrului pe terit. com. Corcova; 68 km; supr. bazinului: 453 km^2. Izv. din N M-ţilor Mehedinţi, de la 580 m alt., de pe terit. com. Isverna (jud. Mehedinţi), dintr-un izvor carstic bogat şi traversează zonele calcaroase ale M-ţilor şi Pod. Mehedinţi, formând mai multe cheiuri pitoreşti.

COŞUŞTEA-CRIVELNIC, Mănăstirea ~ → Ilovăţ.

COTEANA, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, pe interfluviul Olt-Miloveanu, pe stg. râului Coteana; 2 898 loc. (1 ian. 2011): 1 464 de sex masc. şi 1 434 fem. Nod rutier. Culturi irigate de cereale, floarea-soarelui, in, cânepă ş.a. Pomicultură (pruni, meri, peri, cireşi, nuci). Satul Coteana apare menţionat documentar, prima oară, la 8 aug. 1438, într-un hrisov al domnului Vlad Dracul. Bisericile având hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1845, reconstruită în 1868 de Alexandru Brebeneanu) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1824).

COTEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, în zona de contact a Dealului Deleanu cu glacisul Râmnicului; 5 093 loc. (1 ian. 2011): 2 448 de sex masc. şi 2 645 fem. Nod rutier. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 iun. 1881). Muzeu sătesc. Expl. lemnului; confecţii textile. Important centru viticol şi pomicol. Combinat de vinificaţie. În satul Coteşti, menţionat documentar în 1470, se află mănăstirea Coteşti (de maici) cu biserica „Sfânta Treime", construită în 1720–1757 de către episcopul Buzăului, Ştefan II. Biserica păstrează picturi murale interioare originare, în stil bizantin. Biserica a fost renovată în 1947 şi consolidată şi restaurată în anii 2007–2008, iar picturile murale restaurate ulterior.

COTMĂNEŞTI → Pogana.

COTMEANA 1. Platforma sau **Piemontul ~,** unitate piemontană de relief în S României, parte componentă a Pod. Getic, situată între Muscelele Argeşului, la N, Valea Argeşului, la E, câmpiile Piteştiului, Găvanu-Burdea şi Boian, la SE şi S şi Valea Oltului, la V. Are aspectul unor platouri largi, ce coboară de la c. 400 m alt., în N, la c. 200 m, în S, drenate de numeroase văi, cu desfăşurare divergentă (Cotmeana, Vedea, Plapcea, Iminog ş.a.), care au creat mari conuri de dejecţie aluvio-proluviale.

2. Râu, afl. stg. al Vedei în Câmpia Boian, în aval de com. Icoana, jud. Olt; 82 km; supr. bazinului: 504 km^2. Izv. din piemontul omonim, din arealul com. Cotmeana.

3. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 14 sate, situată în piemontul cu acelaşi nume, în zona de izvor a râului omonim; 2 029 loc. (1 ian. 2011): 981 de sex masc. şi 1 048 fem. Nod rutier. Expl. lemnului. Fabrică de cherestea. Creşterea bovinelor şi a ovinelor. Pomicultură. Apicultură. În satul Cotmeana se află o mănăstire de călugări, cu biserica având dublu hram – „Buna Vestire" şi „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", zidită în mare parte în anii 1377–1384 prin grija domnului Radu I şi continuată de fiii săi,

Dan I şi Mircea cel Bătrân, fiind terminată în jurul anului 1389, dar atestată documentar la 20 mai 1388. Biserica nu are turle, iar faţadele sunt din cărămidă aparentă, decorate cu firide lungi, până sub cornişă, marcate prin discuri de ceramică smălţuită. Pronaosul a fost adăugat de domnul Constantin Brâncoveanu la sf. sec. 17, având deasupra un turn-clopotniţă, iar pridvorul a fost construit în 1777 de domnul Alexandru Ipsilanti. Chiliile şi zidul de incintă datează din 1781. Biserica a fost supusă la numeroase restaurări (1711, 1781, 1875, 1924, 1959, 1972, 1990). În satul Bascovele există mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), cu biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", datând din anul 1695, ctitorie a lui Şerban Cantacuzino, reconstruită în 1843 prin grija lui Ştefan Nicolau, sprijinit de ispravnicul „Partenie ot Cotmeana" şi pictată în 1869; biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1843), în satul Ursoaia.

COTNARI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 11 sate, situată în zona de contact a Dealului Mare (SE Pod. Sucevei) cu Câmpia Jijiei Inferioare, pe cursul superior al râului Valea Oii; 7 766 loc. (1 ian. 2011): 4 024 de sex masc. şi 3 742 fem. Staţie de c.f. Expl. de gresii. Producţie de mobilă pentru bucătărie; produse de panificaţie. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, cireşi, vişini). Veche (sec. 15) şi renumită podgorie în care predomină soiurile indigene: Grasa de Cotnari, Fetească, Tămâioasă românească, Frâncuşa. Combinat de vinificaţie. Pe terit. com., pe Dealul Cătălina, au fost descoperite urmele unei cetăţi traco-getice (sec. 5–3 î.Hr.), parţial conservată, fiind reşed. unui conducător tribal, precum şi o diademă din argint aurit din sec. 13 ş.a. Satul Cotnari este menţionat documentar, ca târg, la 5 oct. 1448. **Monumente:** podul de piatră din satul Cârjoaia (sec. 15, reparat în 1847) şi beciurile caselor domneşti (1491) atribuite lui Ştefan cel Mare; biserica romano-catolică ridicată în stil gotic de domnul Despot Vodă în anii 1561–1563 (pe lângă care a fiinţat Colegiul latin, f. 1562, sub conducerea lui Johannes Sommer) distrusă de un incendiu în 1873 (azi în ruină); bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (ctitorie din c. 1493 a lui Ştefan cel Mare) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1617) şi ruinele caselor domneşti de la sf. sec. 15, în satul Cotnari.

COTROCENI, cartier în partea central-vestică a municipiului Bucureşti.

COTU EPURE → Mihail Kogălniceanu (2).

COTUL BRADULUI → Bivolari (1).

COTUL PISICII, meandru (cotitură, sinuozitate) puternic al Dunării inferioare, în aval de Galaţi, în zona com. Grindu (jud. Tulcea), cu o arcuire de peste 200 de grade, determinată de structura rezistentă a rocilor din fundament. În această zonă, unde Dunărea atinge adâncimi de 20–30 m, din cauza puternicei meandrări a albiei, în perioada dezgheţului de primăvară se formează frecvente zăpoare (baraje de gheaţă) care îngreunează navigaţia. Denumit Cotul Pisicii după vechiul nume al com. Grindu (*Pisica*).

COTUMBA, Mănăstirea ~ → Agăş (2).

COŢOFĂNEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în NE Subcarpaţilor Vrancei, la poalele Dealului Ouşoru, pe dr. văii Trotuşului; 3 440 loc. (1 ian. 2011): 1 680 de sex masc. şi 1 760 fem. Haltă de c.f. (în satul Bâlca) inaugurată la 22 iun. 1884. Pomicultură. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1834).

COŢOFENEŞTI → Vărbilău.

COŢOFENII DIN DOS, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Piem. Bălăciţei cu terasele şi lunca de pe dr. Jiului; 2 413 loc. (1 ian. 2011): 1 185 de sex masc. şi 1 228 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Morărit şi panificaţie. Viticultură. Pe terit. com., pe terasa superioară a Jiului, au fost descoperite urmele unei aşezări, cu inventar bogat, tipic pentru perioada de trecere de la Neolitic la Epoca brozului (2500–1800 î.Hr.), căreia i s-a atribuit numele de *cultura materială Coţofeni*, cu arie largă de răspândire în Oltenia, Crişana, Banat şi Transilvania. Se caracterizează prin existenţa locuinţelor-bordei în care s-au găsit ceşti cu bazinul sferic şi gura evazată, cu toartă supraînălţată, cu decor geometric realizat prin împunsături succesive, topoare din piatră şi cupru, străchini hemisferice etc. În satul Coţofenii din Dos, menţionat documentar în 1615, se află două hanuri din sec. 19 şi biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1827, cu picturi din 1831; reparată în 1860 şi 1930), iar în satul Mihăiţa există biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (ante 1872).

COŢOFENII DIN FAŢĂ, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe stg. văii Jiului, la 19 km N de municipiul Craiova; 2 018 loc. (1 ian. 2011): 968 de sex masc. şi 1 050 fem. Legumicultură. În satul Coţofenii din Faţă se află curtea Coţofenilor cu un conac construit în 1653 de spătarul Mihai Coţofeanu şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1653, cu fresce originare, refăcută în 1827). Com. Coţofenii din Faţă a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Coţofenii din Faţă şi Beharca din com. Almăj, jud. Dolj.

COŢUŞCA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 9 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe interfluviul Volovăţ–Ghireni; 4 859 loc. (1 ian. 2011): 2 420 de sex masc. şi 2 439 fem. Prelucr. laptelui; produse de panificaţie. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase etc.

COVASNA 1. Oraş în jud. Covasna, situat în E-SE Depr. Târgu Secuiesc, la

Cotnari. Ruinele bisericii romano-catolice

Covasna (1). Hotel „Montana”

poalele vestice ale M-ților Vrancea, la 550–600 m alt., pe cursul superior al râului Covasna, la 35 km E de municipiul Sfântu Gheorghe; 11 148 loc. (1 ian. 2011): 5 453 de sex masc. şi 5 695 fem. Supr.: 155 km², din care 7,8 km² în intravilan; densitatea: 1 429 loc./km². Nod rutier. Expl. de gresii şi forestiere. Producție de mobilă şi cherestea, de saltele şi somiere, de țesături, de produse chimice, de articole din plută, de cărămidă şi de produse alim. Stație de îmbuteliere a apelor minerale (din 1891). Stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă, cu climat tonic, veri răcoroase (media termică a lunii iul. este de 17°C) şi ierni friguroase (temp. medie a lunii ian. este –5°C). Temp. medie anuală este de c. 7°C, iar precipitațiile însumează, în medie, c. 600 mm/anual. Numeroase izvoare (c. 1500) cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, clorurosodice, feruginoase, iodurate, bromurate, hipotone şi hipertone, folosite din 1880 şi indicate pentru tratarea afecțiunilor cardiovasculare (infarct miocardic la minimum 3 luni după externarea din spital, cardiopatie ischemică, insuficiență mitrală şi aortică compensată, hipertensiune arterială etc.), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită cronică necalculoasă, pancreatită cronică etc.), digestive (gastrite cronice hiperacide, ulcere gastrice şi duodenale cronice) şi a unor boli asociate (obezitate, complicată cu afecțiuni cardiovasculare, nevroze respiratorii, nevroze astenice etc.). Buvete pentru cură internă cu ape minerale. O deosebită valoare terapeutică o au mofetele (emanații de dioxid de carbon), extinse pe o supr. de 40 ha. Stațiunea dispune de instalații moderne pentru mofete şi pentru diverse proceduri, de un spital cu profil de cardiologie (înființat în 1952), de două sanatorii pentru copii (unul cu profil de tratare a sechelelor de reumatism cardioarticular şi altul pentru tratarea sechelelor după hepatită), de mai multe hoteluri moderne etc. **Istoric.** În arealul orașului, pe Dealul Zânelor (938 m alt.), a fost identificată o cetate dacică (fortificată cu ziduri realizate din lespezi de piatră unite cu pământ, late de 2 m, străjuite de turnuri de apărare), datând din sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr. În interiorul cetății au fost scoase la iveală (în urma săpăturilor arheologice din 1942–1943, 1949, 1968) arme şi unelte din fier, monede romane, cărămizi romane şi o cantitate mare de ceramică dacică lucrată cu mâna sau la roată. Dar, întâmplător, în perimetrul orașului **C.** au fost descoperite urme şi mai vechi de locuire, exemplificate prin topoare din piatră şi cupru şi fragmente ceramice din Neolitic, aparținând culturii Boian, apoi un fragment de spadă şi o urnă din Epoca brozului, ceramică dacică din a doua Epocă a fierului – La Tène (sec. 5 î.Hr.–sec. 1 d.Hr.) etc. Continuitatea de locuire a populației autohtone este confirmată şi de unele descoperiri din cartierul Voineşti care datează din perioada migrațiilor (sec. 4–6). O dată cu pătrunderea maghiarilor în Transilvania, aici au fost colonizați secui. Prima mențiune documentară a localit. datează din 1548, cu numele *Kowazna*. În 1764, din ordinul împărătesei Maria Tereza, au luat ființă formațiunile de grăniceri secui. În 1840, **C.** a primit dreptul de a organiza târguri anuale. Localit. a fost devastată de incendii în anii 1756, 1863, 1869, 1874, 1887. În 1881, **C.** a fost trecută în rândul stațiunilor balneoclimaterice. Declarată oraş la 17 febr. 1968. În prezent, orașul **C.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Chiuruş (atestată documentar în 1464). **Monumente:** ruinele Cetății dacice de pe Dealul Zânelor. În **C.** a existat o biserică reformată-calvină, construită în anii 1754–1764, dar dărâmată după gravele avarii cauzate de cutremurul din 14 oct. 1802; biserică în stil romanic (sec. 13–14, cu refaceri ulterioare, în stilurile gotic şi baroc), în localit. componentă Chiuruş; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae” (1794–1800, cu picturi murale originare). În centrul orașului **C.** se află rezervația geologică „Balta dracului”, cu intense emanații de dioxid de carbon. Aceasta este sub forma unui mic vulcan noroios în care apa provenită din adâncuri se află într-o bolboroseală permanentă datorată emanațiilor de dioxid de carbon, iar când activitatea se intensifică au loc erupții de noroi şi gaze (cele mai puternice erupții s-au manifestat în anii 1837, 1857, 1864, 1885).

2. Județ situat în partea central-estică a României, în concavitatea Carpaților de Curbură, pe cursul superior al Oltului şi în bazinul Râului Negru, la intersecția meridianului de 26° longitudine E cu paralela de 46° latitudine N, între jud. Harghita (N-NV), Bacău (NE), Vrancea (E), Buzău (S-SE) şi Braşov (V-SV). *Supr.:* 3 710 km² (1,55% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 222 065 loc. (1, 03% din populația țării), din care 109 103 loc. de sex masc. (49,1%) şi 112 962 loc. de sex fem. (50,9%). *Populația urbană:* 110 798 (49,9%); *rurală:* 111 267 (50,1%). *Densitatea*: 59,9 loc./km². *Structura populației pe naționalități* (recensământul din 20-31 oct. 2011): 21,4% români, 71,6% maghiari şi secui, 3,9% rromi ş.a. *Reşed.*: municipiul Sfântu Gheorghe. *Orașe*: Baraolt, Covasna, Întorsura Buzăului, Târgu Secuiesc (municipiu). *Comune*: 40. *Sate*: 122 (din care 11 aparțin municipiilor şi orașelor). *Localit. componente ale orașelor*: 1.

Relief predominant muntos (60% din supr. jud. **C.**), cu alt. medie de 800–1 200 m, care se aseamănă cu zidurile unei puternice cetăți, mărginind câteva areale depresionare şi culoare tectonice intramontane. Zona montană cuprinde în întregime unitățile M-ților Bodoc şi Baraolt, în partea central-nordică şi în V jud. **C.**, precum şi prelungirile M-ților Harghita în NV, cu vf. Cucu (1 558 m alt.) situat la granița cu jud. Harghita, ale M-ților Nemira (vf. Şandru Mare 1 649 m alt.) în NE, ale M-ților Vrancea (vf. Lăcăuț 1 777 m – alt. max. a jud. **C.**) în E şi ale M-ților Buzăului (masivele Penteleu, Podu Calului şi Siriu) şi Clăbucetele Întorsurii în S şi SE. Ariile depresionare intramontane, bine individualizate, includ sectorul de NE al Depr. Braşov, reprezentat prin două subdiviziuni – Depr. Târgu Secuiesc (sau Brețcu) şi Depr. Sfântu Gheorghe –, apoi Depr. Baraolt, Depr. Întorsura Buzăului, Depr. Comandău, Depr. Aita, Depr. Ozunca ş.a. În partea de V a jud. **C.** se află culoarul Rotbav–Căpeni, denumit de unii geografi şi culoarul Măieruş, cu o lungime de 30 km şi o lățime de c. 3 km (drenat de râul Olt, care în această zonă meandrează foarte puternic) ce se

individualizează ca o zonă de legătură, feroviară şi rutieră, între Depr. Bârsei, la S, şi Depr. Baraolt, la N. O notă aparte în relief o formează culoarul sau „Poarta" de la Reci, cu o lăţime de c. 8 km, care asigură comunicarea între Depr. Târgu Secuiesc şi Depr. Sfântu Gheorghe. Râu Negru îl împarte în două unităţi morfologice distincte: una pe malul dr. (Piem. de la Reci, 540 m alt.) şi alta pe malul stg. (transformată într-o reg. de dune – Dunele de la Reci), extinse pe c. 8 km^2, acoperite în trecut cu păduri compacte de mesteacăn (*Betula verrucosa*), fapt ce i-a atras şi numele de „Mestecănişul de la Reci", înlocuite în mare parte de plantaţii de arin negru (*Alnus glutinosa*) şi de pin (*Pinus silvestris*).

Clima temperat-continentală, cu un sector predominant (60%) aparţinând climatului de munte şi altul cu climă continental-moderată, caracteristic ţinuturilor de dealuri şi depresiuni. Între cele două sectoare există diferenţieri marcante anotimpuale, cât şi din punct de vedere al valorilor medii ale temp. aerului. În ţinutul cu climă de dealuri şi depresiuni, verile sunt calde şi cu precipitaţii bogate şi iernile friguroase, iar temp. medie anuală variază între 5 şi 7,6°C, în timp ce în sectorul cu climă de munte verile sunt răcoroase, cu precipitaţii abundente, iernile aspre, cu viscole frecvente şi strat de zăpadă gros şi stabil o perioadă îndelungată, iar valorile medii anuale ale temp. aerului oscilează în jur de 1°C. Temp. max. absolută (39,3°C) s-a înregistrat la Păpăuţi (15 iul. 1952), iar temp. minimă absolută (–35,2°C) la Întorsura Buzăului (1 febr. 1947). În zonele depresionare se produc, mai ales iarna, frecvente inversii de temp. (cu urmări nefavorabile pentru agricultură, transporturi etc.) care determină scăderea accentuată a temp. aerului, formarea ceţii etc. Astfel, la 9 ian. 1964, un asemenea fenomen de inversie termică s-a produs în Depr. Târgu Secuiesc, când pe fundul depresiunii s-a instalat un aer foarte rece provocând scăderea temp. până la -24,8°C, în timp ce pe vf. masivului Lăcăuţ, ce domină depresiunea dinspre E, s-a înregistrat doar –4,5°C. Cantităţile medii anuale ale precipitaţiilor sunt mai reduse (600 mm) în ariile depresionare, mai adăpostite, şi mai abundente (1 200 mm) pe crestele înalte ale munţilor, expuse advecţiilor de aer oceanic şi umed dinspre V. Vânturile predominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre N şi NE (16–17,2%) în reg. depresionară Târgu Secuiesc şi dinspre V, NV şi SV (peste 55%) pe culmile înalte ale munţilor. Vitezele medii anuale ale vânturilor de V şi NV depăşesc 10 m/s, în timp ce vitezele celor din zonele depresionare au valori de 3–4 m/s. Prezenţa celor două forme majore de relief (munţii şi depresiunile) favorizează apariţia (pe fondul general al circulaţiei aerului), din cauza diferenţei de presiune şi de temp. dintre ele, a unor brize locale cu mişcare ascendentă ziua (dinspre depresiune spre culmile montane înconjurătoare) şi descendentă noaptea. În partea de NE a jud. **C.** bate un vânt local, numit Nemira, cu o frecvenţă mai mare iarna, când provoacă viscole, fiind considerat o continuare a Crivăţului.

Reţeaua hidrografică ce brăzdează terit. jud. **C.** include în pr. un sector din cursul superior al râului Olt, care drenează partea central-vestică şi vestică a judeţului, pe o distanţă de 129 km, mai întâi pe direcţia N-S, iar în aval de confl. cu Râu Negru şi până la confl. cu râul Vârghiş pe direcţia S-N, formând marele cot în interiorul căruia se află M-ţii Baraolt. Pe acest ultim sector, care formează, în mare parte, limita dintre jud. Covasna şi jud. Braşov, râul Olt prezintă o puternică meandrare din cauza pantei reduse de scurgere (0,5 m/km). Râu Negru, afl. cel mai important al Oltului pe partea stângă, străbate jumătatea de E a jud. **C.**, pe direcţia NE-SV, respectiv Depr. Târgu Secuiesc, colectând numeroşi afl., printre care Estelnic, Caşin (cu afl. Turia), Mărcuşa ş.a. (pe dr.) şi Ghelinţa, Zăbala, Covasna, Săciova, Tărlung ş.a. (pe stg.). În zona de V a jud. **C.**, Oltul mai primeşte pe partea dr. o serie de afl. mai mici, cum sunt Arcuş, Vâlcele, Aita, Baraolt şi Vârghiş (cu afl. său Cormoş). Extremităţile de NE, E şi SE ale jud. **C.** sunt drenate de cursurile superioare ale râurilor Oituz, Bâsca Mare şi Buzău. Întreaga reţea hidrografică de pe terit. jud. **C.** prezintă o densitate ce variază între 0,7 şi 0,9 km/km^2. O categorie aparte, cu importanţă economică deosebită, o prezintă bogatele straturi acvifere subterane, din care apar la zi numeroase izv. cu ape minerale, renumite pentru calităţile lor curative (la Covasna, Malnaş, Bodoc, Bixad, Vârghiş, Vâlcele, Turia ş.a.).

Vegetaţia prezintă o zonalitate pe verticală, determinată de configuraţia reliefului şi de zonalitatea climei şi a solurilor. Cele două unităţi majore de relief – munţii şi depresiunile – includ formaţiuni vegetale caracteristice fiecărei trepte în parte. Astfel, pe crestele înalte ale M-ţilor Vrancea, Penteleu, Nemira, Harghita, la peste 1 550 m alt., se extind pajiştile secundare, alcătuite din asociaţii de ţăpoşică (*Nardus stricta*) şi păiuş roşu (*Festuca rubra*) în alternanţă cu tufişuri de afin (*Vaccinium myrtillus*), jneapăn (*Pinus mugo*) ş.a. Pantele M-ţilor Vrancea, Nemira, Harghita şi Bodoc, între 1 200 şi 1 500 m alt., sunt acoperite cu păduri de molid (*Picea abies*), alături de care mai apar exemplare de paltin de munte (*Acer pseudoplatanus*) şi de scoruş de munte (*Sorbus aucuparia*). Molidul coboară pe unele văi până la 700 m alt. Spre partea inf. a pădurilor de molid încep să se ivească exemplare răzleţe de fag (*Fagus silvatica*) şi brad (*Abies alba*), iar pe măsură ce alt. scade, pantele munţilor mai mici şi ale piemonturilor mai înalte sunt îmbrăcate cu păduri de amestec, alcătuite din ulm de munte (*Ulmus montana*), frasin (*Fraxinus excelsior*), carpen (*Carpinus betulus*), gorun (*Quercus petraea*) ş.a. Pădurile de fag, carpen, gorun şi de stejar acoperă şi piemonturile înalte, marcând trecerea de la vegetaţia de munte la cea de depresiune. Pădurile de gorun cu carpen tivesc aproape continuu părţile marginale ale Depr. Târgu Secuiesc şi Baraolt. Şesurile depresiunilor sunt ocupate în cea mai mare parte de culturile agricole şi pe mici areale se dezvoltă o vegetaţie intrazonală şi azonală, reprezentată prin specii mezohigrofile (păduri de sălcii sau tufişuri de răchită şi arin negru) sau higrofile (rogoz, stânjenel de baltă, troscot ş.a.). În Depr. Târgu Secuiesc şi Sfântu Gheorghe se întâlnesc mai multe mlaştini eutrofe, cu vegetaţie specifică, formată din plante higrofile, printre care bumbăcariţa (*Eriophorum angustifolium*), coada calului (*Equisetum palustris*), feriga de baltă (*Dryopteris thelypteris*). În aceste mlaştini şi-au găsit adăpost câteva relicte glaciare (*Dryopteris cristata, Spiraea salicifolia, Galium boreale, Ligularia sibirica, Lysimachia thyrsiflora, Stellaria longifolia, Cnidium dubium* ş.a.), dintre care unele se află la limita sudică a arealului lor mondial. În bazinul inf. al Râului Negru, pe malul său stg., se află terenuri nisipoase cu dune (Dunele de la Reci),

care la începutul sec. 20, erau acoperite cu păduri compacte de mesteceni (*Betula verrucosa*), ce formau aşa-numitul „Mestecăniş de la Reci", care au fost înlocuite în cea mai mare parte cu plantaţii de arin negru (*Alnus glutinosa*) şi de pin (*Pinus silvestris*).

Fauna este bogată şi variată, fiind adaptată la condiţiile de relief şi climă. Pădurile constituie domeniul vast şi propice pentru existenţa numeroaselor vieţuitoare, multe dintre ele de interes cinegetic. Cele mai frecvente vieţuitoare ale domeniului forestier sunt ursul, lupul, vulpea, râsul (*Lynx lynx*), jderul de copac (*Martes martes*), veverița, căpriorul, cerbul, mistreţul, cocoşul de munte (*Tetrao urogallus*), ciocănitoarea de munte (*Picoides tridactylus alpinus*), huhurezul (*Strix aluco aluco*), privighetoarea, vipera de munte, şopârla de munte, tritonul de munte etc. Zonele depresionare sunt populate de iepuri, vulpi, dihori, lupi, şobolani de câmp, şoareci de câmp, mierle, coţofene etc. În apele râurilor de munte trăiesc păstrăvi, clean, mreană, zglăvoacă ş.a.

Resursele naturale: zăcăminte de lignit (Vârghiş, Baraolt, Căpeni, Racoşu de Sus, Valea Crişului) şi min. de fier (Vârghiş, Doboşeni); expl. de andezit (Bixad, Malnaş), gresie (Arcuş, Zagon, Sita Buzăului, Breţcu, Ariuşd, Sfântu Gheorghe, Covasna, Boroşneu Mare, Măgheruş, Bodoc, Dobârlău, Întorsura Buzăului ş.a.), calcare şi serpentine (Vârghiş), argilă (Breţcu, Bodoc), nisipuri cuarţoase (Hăghig, Iarăş, Araci), balast (Micfalău, Sfântu Gheorghe, Ilieni, Ozun, Bățanii Mari, Întorsura Buzăului). Bogăţiile aparte ale jud. **C.** sunt pădurile (165 515 ha, la sf. anului 2007) şi numeroasele izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, clorurate, feruginoase etc. (Biborţeni, Covasna, Bodoc, Malnaş, Vâlcele, Bixad, Vârghiş, Zăbala, Şugaş, Herculian, Ozunca-Băi, Bálványos, Turia ş.a.) şi bogatele emanaţii de dioxid de carbon, vapori de apă şi hidrogen sulfurat (aşa-numitele solfatare). Uneori, degajările de dioxid de carbon şi hidrogen sulfurat, considerate fenomene postvulcanice, neîntâlnind stratul acvifer pe care să-l transforme în izv. carbogazoase (borvizuri), rămân în stare gazoasă şi apar la suprafaţă sub forma mofetelor (la Covasna acestea se găsesc pe o supr. de 40 ha, apoi la Bálványos, Malnaş-Băi, Şugaş ş.a.).

Istoric. Prezenţa omului pe terit. actual al jud. **C.** datează din cele mai îndepărtate timpuri, urmele activităţii sale fiind scoase la iveală de numeroase săpături arheologice care au stabilit că acestea aparţin Neoliticului (milen. 5–4 î.Hr.). Vestigiile materiale descoperite la Sfântu Gheorghe, Boroşneu Mare, Leţ, Reci şi mai ales la Ariuşd atestă existenţa omului pe aceste meleaguri în toată Epoca neolitică. Reprezentativ pentru această epocă este întinsa aşezare neolitică identificată în arealul localit. Ariuşd (cu mai multe niveluri de locuire), caracteristică fazei de început a culturii Cucuteni, care a şi dat numele culturii Ariuşd. Perioada de trecere de la Neolitic la Epoca brozului, aparţinând culturii Glina III – Schneckenberg (sec. 18–16 î.Hr.) este marcată prin descoperirile de la Zăbala, Ariuşd, Sfântu Gheorghe ş.a., iar urme ale culturii Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.), specifice perioadei de mijloc a Epocii brozului, au fost scoase la iveală în arealul localit. Imeni, Bixad, Sfântu Gheorghe ş.a. Perioada de trecere de la Epoca brozului la prima vârstă a fierului – Hallstatt (1200–450/300 î.Hr.) este bine reprezentată prin vestigiile descoperite în aşezările de la Ghidfalău, Peteni, Reci, Cernat, Sfântu Gheorghe ş.a. Epoca La Tène dacică (sec. 5 î.Hr.-1 d.Hr.), care oglindeşte stadiul de dezvoltare al societăţii geto-dace din vremea regilor Burebista şi Decebal, caracterizată prin dezvoltarea metalurgiei fierului, prin apariţia de noi forme ceramice datorate folosirii roţii olarului, prin dezvoltarea meşteşugurilor etc., este evidenţiată prin descoperirile de la Covasna, Sfântu Gheorghe, Olteni, Ghelinţa, Surcea ş.a. unde s-au găsit numeroase tezaure de podoabe dacice. La Covasna a fost identificată, din această epocă, o puternică cetate cu trei incinte de piatră, datând din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr. În perioada stăpânirii romane au fost construite aici numeroase fortificaţii şi castre care aveau menirea să obstrucţioneze văile şi pasurile prin care puteau să pătrundă duşmanii. Printre acestea se numără castrele de la Olteni, Breţcu (Angustia), Reci ş.a. datând din sec. 2–3. După retragerea armatei şi a administraţiei romane (în perioada 271–275) de pe aceste meleaguri, populaţia autohtonă a continuat să existe şi să-şi desfăşoare activitatea neîntrerupt, organizându-se

în obştii săteşti, agricole şi păstoreşti. Descoperirile arheologice din arealele localit. Sfântu Gheorghe, Cernat, Olteni, Reci, Coşeni, Ghidfalău ş.a. atestă cu pregnanţă prezenţa populaţiei româneşti pe aceste meleaguri înainte de pătrunderea forţelor regatului feudal maghiar. În sec. 4, în această zonă erau mult răspândite produsele culturii Sântana de Mureş, descoperite în necropolele şi aşezările de la Reci, Cernat, Sfântu Gheorghe ş.a., care, pe lângă elementele culturii materiale autohtone, cuprindea şi componente ale triburilor goţilor. În sec. 6, încep să pătrundă în această regiune triburile slave a căror convieţuire cu populaţia românească autohtonă este dovedită de vestigiile descoperite în aşezările de la Angheluş, Cernat, Sfântu Gheorghe, Coşeni, Poian, Târgu Secuiesc ş.a. În a doua jumătate a sec. 11, peste populaţia românească sedentară s-a instaurat şi s-a extins treptat dominaţia regatului feudal maghiar, însoţită şi de colonizarea secuilor (în jurul anului 1200) care au adoptat, ulterior, prin sec. 15, organizarea administrativă cunoscută sub numele de „Scaune". Se presupune că această formă de organizare administrativă a ţinut seama de organizarea vechilor „Scaune de judecată" ale populaţiei româneşti autohtone. După stabilirea secuilor în această zonă, ţăranii români, apoi şi cei maghiari, au fost deposedaţi de pământ de către autorităţile feudale şi transformaţi în iobagi, fapt ce i-a determinat ca, împreună, să lupte, veacuri de-a rândul, împotriva asupririi feudale. Pătrunderea şi stabilirea ungurilor în această regiune, în sec. 11–12, este dovedită de descoperirile din necropolele de la Zăbala şi Peteni în care s-au găsit obiecte de inventar tipic maghiare. Începând din această perioadă, populaţia românească a convieţuit paşnic cu secuii colonizaţi aici pentru a apăra graniţa de E a Transilvaniei. La începutul sec. 16, mai precis în anul 1514, românii şi secuii au luptat laolaltă împotriva nobilimii feudale în timpul Războiului ţărănesc condus de Gheorghe Doja. La fel s-a întâmplat şi în nov. 1848, când ţărănimea română, împreună cu secuimea iobagă s-au răsculat împotriva nemeşilor, opunând o aprigă rezistenţă trupelor imperiale venite să înăbuşe revoluţia. În baza legii de împărţire pe judeţe din 1921 şi apoi a reorganizării ad-tiv teritoriale din 1925, a fost creat şi judeţul Trei Scaune (corespunzător în mare parte cu jud. Covasna de azi), cu reşed. la Sfântu Gheorghe, care cuprindea 5 plăşi, 2 oraşe şi 97 de comune. Această formă de organizare s-a menţinut până în sept. 1950 când a avut loc o nouă împărţire ad-tiv teritorială – pe regiuni şi raioane –, fostul judeţ devenind, în cea mai mare parte, raion în cuprinsul regiunii Braşov. Prin Legea nr. 2/17 febr. 1968 privind organizarea ad-tiv teritorială a României, a luat fiinţă, printre altele, şi jud. **C.** în componenţa căruia intră două municipii, 3 oraşe, 40 de comune şi 122 de sate şi o localit. componentă (Chiuruş) care aparţine oraşului Covasna.

Economia jud. **C.** are un caracter agrar-industrial, evidenţiat de raportul dintre producţia globală agricolă şi producţia globală industrială.

Industria reprezintă una dintre pr. ramuri ale economiei jud. **C.** în cadrul căreia se produc: maşini şi agregate industriale, subansamble auto, motoare electrice, echipament electric auto (Sfântu Gheorghe), organe de asamblare, izolatori electrici de joasă tensiune, şuruburi (Târgu Secuiesc), piese pentru tractoare şi maşini agricole (Întorsura Buzăului), mase plastice (Sfântu Gheorghe), confecţii (Sfântu Gheorghe, Târgu Secuiesc), fire şi ţesături din bumbac şi lână (Sfântu Gheorghe, Covasna), prelucr. inului (Reci), mobilă (Sfântu Gheorghe, Covasna, Târgu Secuiesc), cherestea, lăzi, butoaie ş.a. (Breţcu, Covasna, Oituz, Comandău, Întorsura Buzăului, Târgu Secuiesc, Zăbrătău, Baraolt, Sita Buzăului), cărămizi (Bodoc, Malnaş, Covasna, Întorsura Buzăului), prefabricate din beton (Sfântu Gheorghe), preparate din lapte şi carne (Sfântu Gheorghe, Târgu Secuiesc, Baraolt), bere (Sfântu Gheorghe), spirt (Malnaş), amidon şi glucoză (Târgu Secuiesc) etc. Centre de îmbuteliere a apelor minerale la Bodoc, Covasna, Biborţeni, Vâlcele, Malnaş.

Agricultura beneficiază de condiţii naturale favorabile culturii plantelor (în special a plantelor tehnice) şi creşterii animalelor. În cadrul realizării producţiei globale agricole, sectorul vegetal contribuie în proporţie de 72,8%, iar cel animal de 27%, restul de 0,2% revin serviciilor agricole. La sf. anului 2007, jud. **C.** dispunea de o supr. agricolă extinsă pe 186 269 ha, din care 86 308 ha erau terenuri arabile, 58 863 ha ocupate cu păşuni naturale, 40 092 ha cu fâneţe şi 1 006 ha de livezi şi pepiniere pomicole. În acelaşi an, terenurile arabile, răspândite în şesurile depresiunilor şi în luncile râurilor, erau cultivate cu cartofi (22 388 ha, locul 2 pe ţară după jud. Suceava), grâu şi secară (18 855 ha), plante de nutreţ (17 789 ha), orz şi orzoaică (8 234 ha), porumb, ovăz, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe, legume. Pomicultura, restrânsă ca supr., include plantaţii mici de pruni, meri, peri, cireşi şi vişini care ocupă, în general, terenurile în pantă. Sectorul zootehnic are condiţii bune de dezvoltare, ca urmare a existenţei unei bogate şi variate baze furajere. La începutul anului 2008, efectivele de animale de pe cuprinsul jud. **C.** erau alcătuite din 45 126 capete bovine (în special din rasa Bălţata românească), 89 562 capete porcine, 166 219 capete ovine (predominant din rasele Ţigaie şi Spancă), 10 588 capete caprine, 14 812 capete cabaline (mai ales rasa Lipiţan, provenită din herghelia de la Dalnic), nenumărate bubaline; avicultură (546 434 capete păsări). Apicultură (5 139 familii de albine). În cadrul sectorului zootehnic se remarcă preponderenţa sectorului privat faţă de cel de stat, acesta fiind de peste 99% la creşterea bovinelor, porcinelor şi ovinelor, iar în domeniile apiculturii, creşterii caprinelor şi cabalinelor proprietatea particulară este de 100%.

Căile de comunicaţie feroviare şi rutiere sunt singurele mijloace ale jud. **C.** care asigură întregul trafic de mărfuri şi călători. La începutul anului 2008, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **C.** însuma 116 km (din care 44 km electrificată), cu o densitate de 31,3 km/1000 km^2 de teritoriu, iar cea a drumurilor publice era de 840 km (din care 296 km modernizate), cu o densitate de 22,6 km/100 km^2 de teritoriu (sub media pe ţară, de 33,9 km/100 km^2 de teritoriu). O importanţă deosebită pentru transporturile feroviare şi rutiere o au cele două tronsoane ale magistralelor care traversează jud. **C.** – magistrala feroviară Bucureşti–Braşov–Sfântu Gheorghe–Ciceu–Deda–Baia Mare–Satu Mare şi drumul european E 572 care, pe terit. jud. **C.**, urmăreşte, în paralel, magistrala feroviară. O importanţă remarcabilă pentru transporturile rutiere dintre Transilvania şi Moldova o are drumul naţional modernizat Braşov–Târgu Secuiesc–Breţcu–Oituz–Oneşti–Adjud–Bacău–Suceava care traversează jud. **C.** prin partea central-estică a sa.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, rețeaua unităților şcolare de pe terit. jud. **C.** cuprindea 11 grădinițe de copii, cu 8 668 copii înscrişi şi 566 cadre didactice, 54 de şcoli generale (învățământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 19 490 elevi şi 1 736 cadre didactice, 18 licee, cu 7 809 elevi şi 745 profesori ş.a. Instrucția şi educația copiilor şi elevilor se realizează atât în limba română, cât şi în limba maghiară (pentru copiii care aparțin acestei minorități naționale). Activitățile cultural-artistice se desfăşoară în cadrul celor şase case de cultură, 101 cămine culturale, un teatru de stat (la Sfântu Gheorghe), cu secțiile română şi maghiară, 199 de biblioteci, cu 1 711 000 volume, cinci muzee, numeroase formații artistice de amatori etc. Manifestările etno-folclorice au loc la Întorsura Buzăului (Festivalul folclorului ciobănesc „Ciobănaşul"), Covasna (Nedeea mocănească), Bățanii Mici şi Bálványos (Festivalul cântecului şi portului popular) etc.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua unităților sanitare cuprindea şapte spitale, cu 2 013 paturi, revenind un pat de spital la 110 loc., două dispensare medicale, 36 de farmacii şi puncte farmaceutice, un sanatoriu cardiovascular (la Covasna), un sanatoriu pentru adulți (la Turia) şi un sanatoriu pentru copii (la Vâlcele). În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 346 medici (1 medic la 645 locuitori), 75 de medici stomatologi (1 medic stomatolog la 2 978 locuitori) şi 1 186 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism. Particularitățile peisajului natural, dominat de masivele muntoase ce înconjură jud. **C.** ca o puternică centură şi care închid între ele numeroase depresiuni cu un farmec aparte, specificul şi frumusețea obiectivelor istorice şi arhitectonice, prezența numeroaselor stațiuni balneoclimaterice, capacitățile suficiente de cazare (16 hoteluri, 137 de pensiuni turistice urbane şi 200 de pensiuni turistice rurale ş.a., cu o capacitate totală de 2 592 de locuri, la sf. anului 2007), varietatea şi bogăția elementelor etno-folclorice, multitudinea căilor de acces ş.a. favorizează, laolaltă, desfăşurarea unui intens trafic turistic. Printre atracțiile turistice ale peisajului natural, frecvent vizitate de turiştii aflați la odihnă, la tratament balnear sau în tranzit, sunt peştera cu emanații de sulf de la Turia, declarată rezervație naturală, defileul Oltului dintre Bixad şi Malnaş (c. 20 km lungime), dunele de nisip de la Reci (6–10 m înălțime) pe care se dezvoltă plantații de anin, pin, plop canadian şi mesteacăn, precum şi exemplare de plante rare, ca de pildă laleaua pestriță, turbăria de la Comandău, declarată monument al naturii, vf. Lăcăuț (1 777 m, cel mai înalt din jud. **C.**), mlaştinile de la Ozun, Apa Roşie şi Fagul Rotund (Estelnic), punctele fosilifere de la Aita Seacă ş.a. Obiectivele istorice şi arhitectonice de o irezistibilă atracție sunt cetățile medievale de la Bálványos, Cernat, Malnaş, Bixad, rezervația arheologică neolitică de la Ariuşd, bisericile fortificate (sec. 15–16) de la Aita Mare, Arcuş, Belin, Ilieni, Sfântu Gheorghe, Sânzieni, Zăbala, Bodoc ş.a., castelele de la Arcuş, Ozun, Turia, Vârghiş, conacele de la Bicfalău, Cernat, Ilieni, Reci ş.a. Obiceiurile tradiționale (claca, şezătoarea, colindele etc.), bogăția folclorului (hora, bătuta, sârba, csárdás), varietatea elementelor de port popular ca şi prezența nenumăratelor stațiuni balneoclimaterice cu ape minerale diferite (Bálványos, Covasna, Malnaş-Băi, Ozunca-Băi, Biborțeni, Vâlcele, Vârghiş, Turia ş.a.) sunt valori în plus care fac să crească potențialul turistic al jud. **C.** Indicativ auto: *CV*.

Localitățile jud. Covasna

(între paranteze sunt înscrişi anii primei mențiuni documentare)

I. Municipii		*Satele care aparțin municipiilor*
1. SFÂNTU GHEORGHE (1332)		1. Chilieni (1334) 2. Coşeni (1448)
2. TÂRGU SECUIESC (1407)		1. Lunga (1332)
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparțin oraşelor*
1. BARAOLT (1224)		1. Biborțeni (1332) 2. Bodoş (1459) 3. Căpeni 4. Micloşoara (1211) 5. Racoşul de Sus (1417)
2. COVASNA (1548)	1. Chiuruş (1464)	
3. ÎNTORSURA BUZĂULUI (1553)		1. Brădet (1909) 2. Floroaia (1954) 3. Scrădoasa (1956)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AITA MARE	1. **Aita Mare** (1211) 2. Aita Medie (1332)
2. ARCUŞ	1. **Arcuş** (1332)
3. BARCANI	1. **Barcani** (1913) 2. Lădăuți (1954) 3. Sărămaş (1956)

4. BĂȚANI
1. **Bățanii Mari** (1332)
2. Aita Seacă (1332)
3. Bățanii Mici (1567)
4. Herculian (1566)
5. Ozunca-Băi (1956)

5. BELIN
1. **Belin** (1332)
2. Belin-Vale (1956)

6. BIXAD
1. **Bixad** (1648)

7. BODOC
1. **Bodoc** (1332)
2. Olteni (1332)
3. Zălan (1319)

8. BOROŞNEU MARE
1. **Boroşneu Mare** (1332)
2. Boroşneu Mic (1567)
3. Dobolii de Sus (1461)
4. Leț (1332)
5. Țufalău (1567)
6. Valea Mică (1913)

9. BRATEŞ
1. **Brateş** (1415)
2. Pachia (1567)
3. Telechia (1567)

10. BRĂDUȚ
1. **Brăduț** (1332)
2. Doboşeni (1566)
3. Filia (1569)
4. Tălişoara (1332)

11. BREȚCU
1. **Brețcu** (1426)
2. Mărtănuş (1567)
3. Oituz (1533)

12. CATALINA
1. **Catalina** (1334)
2. Hătuica (1332)
3. Imeni (1561)
4. Mărcuşa (1497)
5. Mărtineni (1407)

13. CERNAT
1. **Cernat** (1332)
2. Albiş (1539)
3. Icafalău (1332)

14. CHICHIŞ
1. **Chichiş** (1461)
2. Băcel (1909)

15. COMANDĂU
1. **Comandău** (1913)

16. DALNIC
1. **Dalnic** (1332)

17. DOBÂRLĂU
1. **Dobârlău** (1760–1762)
2. Lunca Mărcuşului (1954)
3. Mărcuş (1505)
4. Valea Dobârlăului (1956)

18. ESTELNIC
1. **Estelnic** (1332)
2. Cărpinenii
3. Valea Scurtă (1760)

19. GHELINȚA
1. **Ghelința** (1567)
2. Harale

20. GHIDFALĂU
1. **Ghidfalău** (1332)
2. Angheluş (1332)
3. Fotoş (1407)
4. Zoltan (1359)

21. HĂGHIG
1. **Hăghig** (1252)
2. Iarăş (1954)

22. ILIENI
1. **Ilieni** (1332)
2. Dobolii de Jos (1461)
3. Sâncraiu (1334)

23. LEMNIA
1. **Lemnia** (1332)

24. MALNAŞ
1. **Malnaş** (1366)
2. Malnaş-Băi (1759)
3. Valea Zălanului (1600)

25. MERENI
1. **Mereni** (1567)
2. Lutoasa (1506)

26. MICFALĂU
1. **Micfalău** (1760)

27. MOACŞA
1. **Moacşa** (1332)
2. Pădureni (1332)

28. OJDULA
1. **Ojdula** (1332)
2. Hilib (1602)

29. OZUN
1. **Ozun** (1332)
2. Bicfalău (1508)
3. Lisnău (1332)
4. Lisnău-Vale (1913)
5. Lunca Ozunului (1956)
6. Măgheruş (1512)
7. Sântionlunca (1332)

30. POIAN
1. **Poian** (1332)
2. Belani (1536)

31. RECI
1. **Reci** (1334)
2. Aninoasa (1567)
3. Bita (1332)
4. Saciova (1567)

32. SÂNZIENI
1. **Sânzieni** (1332)
2. Caşinu Mic (1567)
3. Petriceni (1332)
4. Valea Seacă (1311)

33. SITA BUZĂULUI
1. **Sita Buzăului** (1533)
2. Crasna (1909)
3. Merişor
4. Zăbrătău (1954)

34. TURIA
1. **Turia** (1307)
2. Alungeni (1567)

35. VALEA CRIŞULUI
1. **Valea Crişului** (1332)
2. Calnic (1332)

36. VALEA MARE
1. **Valea Mare** (1790)

37. VÂLCELE
1. **Araci** (1332)
2. Ariuşd (1520)
3. Hetea (1571)
4. Vâlcele (1468)

38. VÂRGHIŞ
1. **Vârghiş** (1334)

39. ZAGON
1. **Zagon** (1567)
2. Păpăuți (1567)

40. ZĂBALA
1. **Zăbala** (1466)
2. Peteni (1567)
3. Surcea (1567)
4. Tamaşfalău (1591)

COVĂSINȚ, com. în jud. Arad, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a prelungirilor vestice ale M-ților Zarand cu Câmpia Aradului, pe canalul Matca; 2 609 loc. (1 ian. 2011): 1 281 de sex masc. şi 1 328 fem. Haltă de c.f. Produse de papetărie. Fermă de creştere a bovinelor. Centru pomicol şi viticol. Culturi de căpşuni. În satul Covăsinț, atestat documentar, prima oară, în 1280, ca fiind centru al unui cnezat românesc, se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1778-1779).

COVURLUI 1. Podişul ~, subunitate în S Colinelor Fălciului, desfăşurată sub forma unui evantai de culmi şi platouri, cu înclinare constantă spre S, cu alt. ce scad de la 300 m în N la c. 200 m în S, la contactul cu Câmpia Covurlui. Constituit predominant din prundişuri cuaternare în care văile (Suhurlui, Covurlui, Slivna ş.a.) s-au adâncit puternic, prezentând versanți abrupți, afectați de alunecări şi ravenări.

2. Câmpia ~, câmpie situată pe terit. jud. Galați, la S de Pod. Covurlui, între văile Geru, la V, şi Prut, la E, şi Câmpia Siretului Inferior, la S, puternic fragmentată de râuri (Geru, Gologan, Suhurlui, Lozova, Neagra, Chineja ş.a.). Este formată dintr-o asociere de câmpuri interfluviale şi terase, cu alt. ce coboară de la 214 m în N (în zona com. Băleni) la 60–70 m, în S (în arealul com. Smârdan şi Braniştea). Culturi de cereale şi plante tehnice.

COZANCEA 1. → Copălău-Cozancea.

2. Mănăstirea ~ → Sulița.

COZIA 1. Masiv muntos în SV M-ților Făgăraş, între râurile Olt, la V, Băiaş, la N, Topolog, la E, şi Sălătrucel, la S, alcătuit din gnaisuri, şisturi cristaline, gresii şi calcare, cu forme de relief de un pitoresc deosebit (abrupturi, creste zimțate, turnuri, mici escavații de peşteri, forme antropomorfe, ca de pildă „Sfinxul Coziei", „Ciobănaşul", „Haiducul", „Ursul", „Faraonul" etc.). Munte cu mari perspective de dezvoltare turistică. Alt. max.: 1 668 m (vf. Cozia). Rezervație naturală complexă (c. 17 100 ha) înființată în 1966, declarată Parc național (1990), cu abrupturi stâncoase, forme bizare de relief şi o vegetație diversă şi abundentă. În cadrul rezervației, c. 4 500 ha sunt acoperite cu păduri de fag, gorun şi tufărişuri termofile (scumpia/*Cotinus coggygria*, mojdreanul/*Fraxinus ornus* ş.a.), iar c. 600 ha o reprezintă stâncile. Covorul vegetal cuprinde o mare diversitate de plante, între care se remarcă garofița albă (*Dianthus kitaibelii sp. spiculifolius*), stânjenelul de stâncă (*Iris dacica*), omagul (*Aconitum tauricum sp. hunyadense*), guşa porumbelului (*Silene dubia*), pesma (*Centaurea stoebe*), mixandra (*Erysimum saxosum*), măceşul de Cozia (*Rosa villosa* ssp. *Coziae*) ş.a. Faună bogată şi variată: pisici sălbatice, jderi de copaci, cerbi, căprioare, râşi, mistreți, capre negre, cinteze, coțofene, vipere cu corn, scorpionul carpatic etc.

2. Pas (300 m alt.) şi defileu situate pe cursul mijlociu al râului Olt, între confluența acestuia cu Lotru şi oraşul Călimăneşti; lungimea defileului: 14 km. În lungul defileului se desfăşoară o şosea modernizată (pe dr. Oltului) şi o linie de cale ferată (pe stg. Oltului) care asigură legătura între Sibiu şi Râmnicu Vâlcea. Pe malul drept al Oltului, la 1 km N de mănăstirea Cozia, în punctul „Cozia Veche", săpăturile arheologice au scos la iveală (în 1966) o aşezare geto-dacică cu două niveluri de locuire (sec. 4 î.Hr.-1 d.Hr.).

3. Mănăstirea ~ → Călimănești (1).

4. Cultura materială hallstattiană ~ → Costuleni.

COZIENI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 20 de sate, situată în depresiunea omonimă din Subcarpații Buzăului, dominată de Dealurile Blidişel, în V, şi Dâlma, în E, pe râul Bălăneasa; 2 119 loc. (1 ian. 2011): 1 033 de sex masc. şi 1 086 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci), în satul Bălăneşti. Satul Cozieni este menționat documentar în 1525. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1835) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 18), în satele Bălăneşti şi Cocârceni.

COZLA → Piatra-Neamț (2).

COZMA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în Colinele Mădăraşului, pe cursul superior al râului Agriş; 588 loc. (1 ian. 2011): 301 de sex masc. şi 287 fem. Pomicultură. În satul Cozma, menționat documentar, prima oară, în 1231, se află biserica având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 14, reparată în sec. 19).

COZMENI, com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Ciuc, la poalele SV ale M-ților Ciuc; 2 145 loc. (1 ian. 2011): 1 097 de sex masc. şi 1 048 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. În satul Lăzăreşti, atestat documentar în 1365, se află biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 17) şi o biserică romano-catolică (1883), iar în satul Cozmeni, menționat documentar în 1333, există o biserică romano-catolică din sec. 14, cu zid de incintă din 1720. Com. **C.** a fost înființată la 18 mart. 2002 prin desprinderea satelor Cozmeni şi Lăzăreşti din com. Sânmartin, jud. Harghita.

COZMEŞTI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în E-SE Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al râului Moşna; 2 927 loc. (1 ian. 2011): 1 510 de sex masc. şi 1 417 fem. Expl. de gresii, argile şi nisipuri. Culturi de cereale. Viticultură. Fanfară. Satul Cozmeşti este menționat documentar, prima oară, în 1503.

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Buda, la NV de municipiul Vaslui; 2 499 loc. (1 ian. 2011): 1 273 de sex masc. şi 1 226 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 17, cu unele transformări din 1802) şi „Sfântul Nicolae" (1732, reparată în 1931,) în satele Băleşti şi Cozmeşti. În satul Fâstâci se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din sec. 17 a familiei Palade. Biserica mănăstirii Fâstâci a fost rezidită în 1721 de domnul Mihai Racoviță-Cehan, în stil baroc, cu turle octogonale pe naos şi pe pronaos. Fațadele bisericii sunt împărțite în două registre, ornamentate cu panouri, arcaturi în acoladă şi medalioane adâncite în zidărie. Biserica păstrează picturi murale interioare din 1851, între care se remarcă tabloul votiv care-l înfățişează pe domnul Mihai Racoviță-Cehan. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, a funcționat ca biserică de mir până în anul 1992 când a fost reînființată mănăstirea. Biserica a fost afectată de cutremurele din 4 mart. 1977, 30 aug. 1986 şi 31 mai 1990, prezentând fisuri la bolți, pe pereți şi turle. Zidul de incintă datează din 1851, iar Turnul-clopotniță din 1808. Com **C.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Cozmeşti, Băleşti, Fâstâci şi Hordileşti din com. Deleşti, jud. Vaslui.

CRACĂU-BISTRIȚA, depresiune de eroziune în E României, desfăşurată în lungul cursurilor inf. ale râurilor Cracău (afl. al Bistriței) şi Bistrița, în zona de contact dintre M-ții Stânişoarei şi Goşma-

nu, la V, şi Dealurile Corni, Holmu Mare, Runcu, Şerbeşti ş.a. (Subcarpaţii Neamţului), la E. Supr.: 515 km². Alt. medie: 400 m. Depresiunea are o formă de pâlnie, ce se lărgeşte de la 3–4 km, în N–NE, la peste 15 km, în S-SE, iar alt. coboară de la 500 m, în NE, la 340 m, în SE. Relieful este format dintr-o câmpie aluvială etajată, din terasele şi luncile Cracăului şi Bistriţei. Climă răcoroasă (temp. medie anuală 6–8°C) şi precipitaţii moderate (600–700 mm/anual). Soluri variate, predominante fiind cele brune luvice în partea de NV, cernoziomurile şi solurile cenuşii în partea centrală şi de E. Păşuni şi fâneţe naturale întrerupte de pâlcuri de păduri de stejar. Local se întâlnesc ochiuri de vegetaţie de silvostepă. Culturi de cereale, plante tehnice şi de cartofi. Pomicultură.

CRAIDOROLȚ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Crasna; 2 077 loc. (1 ian. 2011): 1 023 de sex masc. şi 1 054 fem. Nod rutier. Apicultură. Satul Craidorolț este menţionat documentar, prima oară, în 1319. Biserică din sec. 14, în satul Eriu-Sâncrai şi biserică reformată (sec. 17), în satul Craidorolț; biserici ortodoxe, cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Ţeghea (1767) şi Craidorolț (1770). În satul Ţeghea, atestat documentar în 1279, se află mănăstirea de maici cu acelaşi nume, cu biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului" construită în stil maramureşan, în anii 1995–1997, cu un altar de vară, o casă parohială cu două etaje şi un paraclis. Ateliere de pictură şi de croitorie.

CRAIOVA, municipiu în S României, reşed. jud. Dolj, situat în NV Câmpiei Romanaţi, pe terasele de pe stg. Jiului, la 100 m alt.; 298 751 loc. (1 ian. 2011): 141 954 de sex masc. şi 156 797 fem. Supr.: 81,4 km², din care 39,2 km² în intravilan; densitatea: 7 621 loc./km². Aeroport. Nod feroviar (staţia de c.f. inaugurată la 5 ian. 1873) şi rutier. Staţie de triaj. Important centru industrial, comercial, cultural, ştiinţific, de învăţământ, de transport şi turistic al ţării. Centrală electrică şi de termoficare (110 MW), intrată în funcţiune în 1987. Constr. de utilaj greu, utilaje energetice, petroliere şi miniere, de maşini şi utilaje agricole şi forestiere, de avioane, de automobile pentru oraş (iniţial marca „Olcit", construită în colab. cu firma franceză Citroën, a cărei producţie a avut loc în perioada 1982–1996, ultimul automobil fiind construit la 14 mai 1996, şi apoi marca „Cielo", din anul 1996, realizată în colab. cu firma sud-coreeană „Daewoo", care a pus bazele, la 30 nov. 1994, societăţii mixte româno-coreene, „RODAE AUTOMOBILE"; în anul 2007 societatea româno-coreeană a fost cumpărată de firma americană „Ford", a cărei producţie a început în sept. 2009 cu asamblare de automobile marca „Ford", pe baza subansamblelor aduse de la aceeaşi firmă din Turcia, iar din 26 apr. 2010 cu o linie proprie de producţie şi asamblare a tuturor subansamblelor). La **C.** se mai produc tractoare, locomotive Diesel şi Diesel-electrice, motoare electrice pentru locomotive, generatoare electrice sincrone, transformatoare de mare putere (până la 400 MVA), aparataj electric de înaltă tensiune, maşini-unelte (strunguri cu comandă numerică ce pot prelucra piese din metal cu diametrul de 2,5–3 m), echipamente pentru ridicat şi manipulat etc. Producţie de fire sintetice, de articole din piele şi blană, de tricotaje şi conf., de ţesături din lână, de cherestea, parchete, traverse ş.a., de prefabricate din beton, panouri pentru construcţia de locuinţe, tuburi precomprimate, plăci de teracotă, de preparate din carne şi lapte, zahăr, ulei, bere, produse de panificaţie etc. Tipografie. La **C.** îşi desfăşoară activitatea trei instituţii de învăţământ superior de stat, cu 24 de facultăţi, 37 634 studenţi şi 1 381 cadre didactice, un institut de învăţământ superior privat, cu cinci facultăţi, 10 893 studenţi şi 29 cadre didactice (în anul universitar 2007–2008), un Teatru Naţional (f. 1854), numit „Marin Sorescu" (din iun. 2005), cu secţii de dramă, muzicală şi de păpuşi (ultimul inaugurat în 1948), care dispune de o clădire nouă, modernă, dată în folosinţă în 1973, o filarmonică de stat „Oltenia" (înfiinţată la 17 apr. 1947), un ansamblul de cântece şi dansuri „Nicolae Bălcescu", un studio teritorial de televiziune (din 16 mai 1996), mai multe studiouri locale de radio-emisie etc. Centru editorial şi de presă cu îndelungată tradiţie. Numeroase biblioteci (Biblioteca judeţeană „Alexandru şi Aristia Aman", f. 21 dec. 1908, cu 445 469 volume. La 5 apr. 2006, la această bibliotecă a fost inaugurat „American Corner" cu scopul promovării cooperării între S.U.A. şi România prin furnizarea de informaţii din diferite domenii; Biblioteca universitară; Biblioteca franceză „Omnia"; Biblioteca britanică ş.a.), cinematografe, case de cultură şi muzee: Muzeul Olteniei (din 1914), cu secţii de istorie şi arheologie, etnografie şi ştiinţele naturii, cuprinde peste 12 000 de exponate; Muzeul de Artă (înfiinţat în 1908), cu colecţii de pictură universală şi românească, de grafică şi sculptură românească (7 sculpturi realizate de Constantin Brâncuşi), de icoane etc., adăpostit (din 1954) în palatul lui Dinu Mihail (construit în 1896, în stilul academismului francez, după planurile arhitectului francez Paul Gottereau); Muzeul de Etnografie şi Artă Populară, înfiinţat în 1915, situat în Casa Băniei – construcţie realizată în 1699 din iniţiativa lui Constantin Brâncoveanu; Muzeul de Arheologie şi Istorie; Muzeul de Istorie a Medicinei şi Farmaciei „Victor Gomoiu", înfiinţat în 1974, cu colecţii de mobilier, instrumentar, documente, reviste, obiecte care au aparţinut unor savanţi etc.; Muzeul Militar Dolj, cu exponate referitoare la istoria militară a jud. Dolj; Muzeul Teatrului Naţional; Muzeul de ştiinţele naturii (f. 1923), cu colecţii de mamifere cuaternare, de entomologie, ichtyologie. În **C.** există Parcul „Romanescu" (numit până în 1992 „Parcul Poporului"), realizat în anii 1900–1903 după planurile arhitectului francez Émile Redont, extins pe 90 ha. Grădină botanică (17 ha), amenajată de botanistul Alexandru Buia

Craiova. Palatul lui Dinu Mihail

Craiova. Casa Băniei

Craiova. Universitatea

Craiova. Palatul Prefecturii

în anul 1952. Târg anual internațional de mașini și utilaje agricole (din 1991) și Festival național de folclor „Maria Tanase" (din 1969), o dată la doi ani, și Festival național anual de romanțe „Ioana Radu" (din oct. 1998). **Istoric.** Teritoriul actual al **C.** este locuit neîntrerupt din Neolitic și până astăzi, așa cum dovedesc descoperirile arheologice din perimetrul orașului. În arealul municipiului **C.** au fost identificate vestigii neolitice (ceramică pictată policrom), și urmele unei așezări din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca brozului, aparținând culturii Coțofeni (2500–1800 î.Hr.) și urmele unei importante așezări daco-getice, de mari dimensiuni (850 x 400 m), datând din sec. 4 î.Hr., numită *Pelendava*, în care s-a găsit un tezaur compus din 80 de piese de harnașament, lucrate din argint, unele placate cu aur, aparținând unei căpetenii daco-getice. În anul 102 d.Hr., cetatea Pelendava a fost cucerită de romani. În zona actuală a localit. componente Mofleni, pe terasa Jiului, la marginea orașului, au fost descoperite urmele unei așezări civile romane și ale unui castru roman din sec. 2–3 plasate pe drumul roman care venea de la Drobeta la Romula. În cadrul castrului roman au fost găsite cărămizi cu ștampila unității militare *Numerus Maurorum*, monede romane, o statuie a zeiței Victoria, arme ș.a. Așezarea civilă romană a fost menționată, pentru prima oară, în anul 225 pe o hartă a Imperiului Roman. După anul 275, când administrația și armatele romane s-au retras din Dacia, romanii au păstrat, totuși, sub control malul stg. al Dunării, inclusiv Pelendava, împăratul Constantin cel Mare construind în timpul domniei sale (306–337) un al doilea limes (val de pământ) în Oltenia, numit popular Brazda lui Novac, care trecea prin extremitatea de N a Craiovei de azi. În această perioadă, cele două așezări – Pelendava geto-dacică și Pelendava romană – au fuzionat, majoritatea formelor de cultură materială (ceramică, arme, unelte, ustensile de tot felul ș.a.) fiind de sorginte romană, fapt ce demonstrează o romanizare accentuată a acestei zone. Astfel, în arealul localit. componente Mofleni a fost descoperit un furnal roman pentru topirea metalelor, datând din sec. 5–6, iar în zona centrală a municipiului Craiova a fost scos la iveală un tezaur alcătuit din 5 000 de monede romane. În sec. 7–8 localit. a purtat numele latin *Ponsiona* (Pod peste Jiu), denumire găsită pe o inscripție de pe un fragment de stelă. Acest toponim s-a perpetuat până în jurul anului 1377, denumirea Craiova apărând întâia oară pe inscripția de pe mormântul domnului Vladislav I (Vlaicu), mort în 1377, iar apoi la 1 iun. 1475 într-un hrisov al domnului Basarab cel Bătrân (Laiotă). În prima jumătate a sec. 15 apare consemnată, pentru prima dată, puternica familie a boierilor Craioveşti, care în sec. 15–16 a jucat un rol important în viața politică și culturală a Țării Românești. La sfârșitul sec. 15, familia boierilor Craioveşti ajunsese să posede cel mai întins domeniu latifundiar din Oltenia, format din peste 100 de sate și 182 de bunuri funciare, fapt ce i-a creat acestei familii o largă autonomie politică, astfel încât domnii Țării Românești, aflați în Scaun, nu se puteau menține la domnie fără sprijinul familiei Craioveşti. Rolul familiei Craioveştilor în viața politică a Țării Românești s-a întărit în timpul domniei lui Vlad Călugărul (1481–1495). În 1492, Vlad Călugărul, domn al Țării Românești (sept.–nov. 1481; 1482–1495), a stabilit la **C.** reședința banilor Olteniei (transferând-o de la Strehaia), unde s-a menținut până în 1761, când reședința a fost mutată la Bucureşti. Timp de 269 de ani, marea Bănie de la Craiova a devenit cea de-a doua instituție politică a Țării Românești, ca importanță. În perioada medievală, banul Craiovei era a doua persoană în stat, după domnul Țării Românești. Bănia de la Craiova avea un larg statut de independență ad-tivă, judecătorească și militară. După mutarea reședinței la Bucureşti în 1761, Bănia a fost desființată ca instituție în anul 1831. În perioada 1735–1770, **C.** a devenit centrul unei regiuni aflată în anarhie totală, în care haiducii făceau legea, Bănia Craiovei nemaifiind eficace. În cursul Războaielor ruso-turce din 1768–1774 și 1806–1812, **C.** a suferit de pe urma jafurilor turcești care au provocat mari pagube materiale; în 1795, ciuma a decimat populația, iar incendiul care i-a urmat la scurt timp a produs imense pagube materiale. În sec. 18–19, **C.** a fost un important centru de învățământ și cultural, prin înființarea unei școli în limba română (1755) și a alteia în limba greacă (1826) și a unei tipografii (1837). Locuitorii orașului au participat la Revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821, la Revoluția din 1848, ca și la întreaga mișcare de renaștere a României din epoca modernă. La 5 nov. 1896 a fost inaugurat iluminatul electric al orașului **C.** La 8/20 nov. 1916, trupele germane au ocupat orașul. La 7 sept. 1940, la **C.** s-a semnat Tratatul româno-bulgar prin care partea de S a Dobrogei – Cadrilaterul (respectiv județele Durostor și Caliacra) – a intrat în componența Bulgariei. Orașul **C.** a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă 4 localit. componente (Făcăi, Mofleni, Popoveni și Șimnicu de Jos) și 4 sate (Cernele, Cernelele de Sus, Izvorul Rece, Rovine). **Monumente:** la Mofleni se află mănăstirea „Bucovăț" (de călugări), cu biserica „Sfântul Nicolae" construită în 1506–1512 și refăcută în 1571–1572 de marele ban Ștefan și fiul său Pârvu și pictată în 1574. După cutremurul din 11 ian. 1838, biserica și mănăstirea au căzut în ruină, fiind reconstruite în 1873 prin contribuția enoriașilor. Biserica este din nou lăsată în părăsire în 1896 și restaurată după Primul Război Mondial de Comisiunea Monumentelor Istorice, și reînființată ca mănăstire (o perioadă a funcționat ca biserică de parohie). În prezent, în incinta mănăstirii se află Seminarul Teologic al Arhiepiscopiei Craiovei. În municipiul **C.** se găsesc numeroase biserici și clădiri cu valoare istorică și arhitecturală: Biserica Domnească, cu

hramul „Sfântul Dumitru", ctitorie din 1651–1652 a lui Matei Basarab, ridicată pe locul uneia mai vechi, construită în 1483 de boierii Craioveşti (refăcută în 1690 din iniţiativa lui Petre Obedeanu şi apoi în 1724 de fiul său Constantin). După cutremurul din 11 ian. 1838, care i-a provocat mari stricăciuni, a fost reconstruită integral în 1885–1889 după planurile arhitectului francez Émile Lecomte du Noüy şi renovată în 1906 şi 1933 (când au fost executate şi picturile murale interioare de pictorii francezi Menipot şi Boriès). Biserica a fost consolidată şi restaurată în anii 2006–2007. În 1940, biserica „Sfântul Dumitru" a devenit Catedrala Mitropolitană a Olteniei, în interior aflându-se moaştele Sfintei Mucenițe Tatiana; biserica „Sfântul Ilie", ctitorie a vornicului Ilie Oteteleşanu, a fost construită în 1720 şi pictată în 1840–1841 de Constantin Lecca şi refăcută în 1893 după planurile arhitectului P. Springler, şi repictată de Gheorghe Tattarescu şi Gheorghe Ioanid; biserica având dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Cuvioasa Parascheva" (1730); biserica „Sfântul Mina" (1731, cu picturi murale originare); biserica fostei mănăstiri „Obedeanu", cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena", a fost construită în anii 1748–1753, cu modificări ulterioare; la cutremurul din 4 mart. 1977 au căzut turlele şi au fost reconstruite ulterior; pe lângă biserica acestei mănăstiri a funcționat prima şcoală în lb. română din Oltenia (înființată în 1755); bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe"-Vechi (1730–1775), „Sfântul Gheorghe"-Nou (1754–1755, refăcută din temelii în 1913), „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 16, rezidită de la nivelul ferestrelor în 1783–1791), „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 15, refăcută din temelii în 1783–1785), „Sfântul Nicolae"-Craiovița (1730–1732); biserica Hagi Enusi, cu hramul „Toți Sfinții" (1792, cu picturi din 1895); biserica „Brânduşa" (1793), cu înfățişare rustică; biserica „Madona Dudu", cu hram dublu – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Pantelimon", zidită în anii 1750–1758 prin strădania marelui clucer Constantin Fotescu şi a tăbăcarului Hagi Ion Gheorghe pe locul unei biserici din lemn ce data din anul 1700, a fost refăcută în 1842–1844, apoi dărâmată complet în 1913 şi reconstruită în 1929–1942 după planurile arhitecților Ion Trajanescu şi Sterie Becu. În pronaos se află mormântul poetului Vasile Cârlova. În anul 1992 a devenit catedrală episcopală; biserica având hramul „Sfântul Nicolae"-Belivacă (1794–1800, cu picturi murale interioare, originare); biserica având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Parascheva" (1795); biserica „Sfântul Nicolae"-Ungureni (1774–1780); biserica având triplu hram, „Sfântul Ioachim", „Sfânta Ana" şi „Sfântul Haralambie" (1802–1806); biserica „Sfinții Trei Ierarhi" (1815); biserica „Sfântul Nicolae"-Dorobanțu (1782–1783); biserica „Ştirbei" cu hramul „Sfânta Treime" a fost construită în anii 1901–1906 (după planurile arhitectului francez Émile Lecomte du Noüy) pe locul unei vechi biserici ridicate în anii 1765–1768 de Dumitrana Ştirbei, soția stolnicului Constantin Ştirbei; biserica romano-catolică „Sfântul Anton" (1654, refăcută în 1734–1738 şi renovată în 1841–1844); Casa Băniei, construită din iniţiativa domnului Constantin Brâncoveanu, în 1699, pe locul unui vechi edificiu din sec. 15 care aparținea fam. Craiovescu. Casa Băniei este cea mai veche construcție civilă din Craiova, declarată monument de arhitectură. Casa are un elegant foişor pe coloane de piatră. În prezent, Casa Băniei adăposteşte Muzeul de Etnografie şi Artă Populară; Casa „Glogoveanu" datează dinainte de anul 1783, restaurată în anii 1802 şi 1840. Casa a aparținut boierilor Glogoveanu. În perioada 1913–1949 aici a funcționat Primăria orașului Craiova, iar în prezent esate sediul Tribunalului județean; Casa „Jianu", cu două niveluri (sec. 18, refăcută în 1918 pe vechea fundație); clădirea fostului Palat de Justiție construită în 1880–1890, în stil neoclasic, după planurile arhitectului Ion Socolescu, azi sediul Universității; clădirea Palatului Administrativ, construită în 1912–1913 după planurile arhitectului Petre Antonescu, azi sediul Prefecturii; clădirea Primăriei municipale construită după planurile arhitectului Ion Mincu, inaugurată în 1916; palatul lui Dinu Mihail construit în 1896–1907 după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, azi adăposteşte Muzeul de Artă; fântânile „Popova" (1613), „Obedeanu" (1774), „Jianu" (1800), „Purcarului" (1816), Fântâna Roşie (1850–1870), monumentul lui Barbu Ştirbei, realizat în 1907 de Jean du Noüy; monumentul fraților Buzeşti (autor Boris Caragea); bustul lui Petrache Poenaru, operă din 1935 a lui Anghel Chiciu etc.

și pictată de Constantin Lecca,

CRAIVA, com. în jud. Arad, alcătuită din 10 state, situată în zona de contact a Câmpiei Cermei cu Dealurile Codru-Moma, pe cursul superior al râului Sartiş; 2 951 loc. (1 ian. 2011): 1 466 de sex masc. şi 1 485 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. În satul Ciunteşti, menționat documentar în 1587, se află biserica din lemn cu hramul „Buna Vestire" (1725), cu picturi interioare, în stil bizantin, realizate pe pânză sau pe lemn de tei şi lipit pe pereții de scânduri. Satul Craiva este atestat documentar în 1344.

CRAPINA, lac de luncă, situat în marele cot al Dunării, în N Dobrogei, în amonte de Isaccea; 29,4 km^2. Separat de Dunăre prin grinduri fluviatile, dar legat de fluviu prin privaluri. Pescuit.

CRASNA 1. Dealurile Crasnei, unitate deluroasă de relief în NV României, parte componentă a Dealurilor Vestice, limitată de râurile Barcău, la V-SV şi Crasna, la E-SE, de Câmpia Tăşnadului, la N şi Depr. Şimleului, la S. Au aspectul unor glacisuri de eroziune, cu înclinare spre V-NV. Alt. max.: 327 m. Sunt constituite din marne, nisipuri şi pietrişuri şi sunt acoperite cu păduri, pajişti naturale şi pomi fructiferi.

2. Râu în NV României, afl. stg. al Tisei pe terit. Ungariei; 140,4 km, din care 121 km pe terit. României. Supr. bazinului: 2 140 km^2. Izv. din zona de contact dintre M-ții Meseş şi M-ții Plopiş, de sub vf. Măgura Priei, de la 565 m alt., şi străbate, pe direcție S-N-NV, Depr. Şimleului (trece prin orașul Şimleu Silvaniei, după care ocoleşte cristalinul insular al Măgurii Şimleului şi traversează defileul epigenetic dintre Cehei şi Uileacu Şimleului), Câmpia Tăşnadului, Câmpia Ierului şi a Someşului. În aval de satul Moftinu Mic este îndiguit pe 70 km lungime. În secolele trecute se vărsa în Someş. Afl. pr.: Valea Banului, Bicu, Carastelec, Zănicel, Şoldulița, Zalău, Maja, Cerna, Maria.

3. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 9 sate, situată în Depr. Subcarpatică Olteană, la poalele sudice ale M-ților Parâng, pe râul Turbați; 5 092 loc. (1 ian. 2011): 2 546 de sex masc. şi 2 546 fem. Creşterea bovinelor. În satul Crasna se află o mănăstire de călugări, cu biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1636 a marelui pitar Dimitrie Filişanu, cu picturi

Crasna (3). Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii

murale în frescă din 1757, între care se remarcă tabloul votiv cu portretele lui Matei Basarab şi mitropolitului Ştefan. Biserica este declarată monument istoric. Chiliile au fost refăcute în 1808, iar biserica restaurată în anii 1808, 1820, 1936–1938 şi în 1991–1993. Bisericile din lemn, cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Aninişu din Deal (1768), Aninişu din Vale (1800, reparată în 1834 şi refăcută în 1904) şi Drăgoieşti (1760); în satul Dumbrăveni se găsesc bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1768), „Sfinţii Îngeri" (1810) şi „Sfântul Gheorghe" (1824), iar în satul Cărpiniş există biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1738), cu zid de incintă din sec. 19.

4. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în S Depr. Şimleului, la poalele M-ţilor Plopiş, în zona de confl. a Văii Banului cu Crasna; 6 593 loc. (1 ian. 2011): 3 172 de sex masc. şi 3 421 fem. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie de mobilă, de cuptoare şi arzătoare, de articole de îmbrăcăminte pentru lucru şi de articole din material plastic pentru construcţii, de băuturi răcoritoare ş.a. Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură. În arealul com. **C.** au fost descoperite vestigii paleolitice (vârfuri de săgeţi), neolitice (topoare din tuf vulcanic, urme de locuinţe), din Epoca bronzului şi din perioada dacică. Devastată de marea invazie mongolă din 1241. În satul Crasna, menţionat documentar, prima oară, în 1213, se află ruinele unei cetăţi din sec. 13–15 şi o biserică în stil gotic (1380–1400), cu tavan casetat, pictat în 1736; turn din 1708; ample transformări în 1909.

5. → Sita Buzăului.

6. Mănăstirea ~ → Izvoarele (5).

7. Pădure lângă satul Crasna (com. Albeşti, jud. Vaslui) unde, la 5–6 sept. 1450, oastea lui Bogdan II, domn al Moldovei, a înfrânt armata polonă invadatoare care urmărea să-l reînscăuneze ca domn pe Alexăndrel, refugiat în Polonia după înfrângerea de la Tămăşeni.

CRASNICOL, grind fluvio-maritim, situat în S Deltei Dunării, între braţul Sfântu Gheorghe al Dunării şi ţărmul Mării Negre, la V de com. Sfântu Gheorghe. Supr.: c. 3 500 ha. Lungime: 18 km. Străbătut de canalele Tărâţa, Belciug, Crasnicol, Lejai ş.a. Este una dintre cele mai importante zone ale Deltei Dunării în care poposesc păsările migratoare sau în pasaj.

CRĂCĂOANI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Neamţului cu M-ţii Stânişoarei, pe cursul superior al râului Cracău; 4 562 loc. (1 ian. 2011): 2 268 de sex masc. şi 2 294 fem. Zăcăminte de sare gemă. Expl. forestiere. În satul Crăcăoani se află schitul Horăicioara (de călugări), situat la 900 m alt., ctitorie călugărească din anul 1466, cu biserica din lemn „Buna Vestire" construită în 1480 prin străduinţa arhimandritului Chiriac la porunca domnului Ştefan cel Mare. Locul Sfintei Mese din altarul fostei biserici din lemn este marcat de o lespede din piatră aşezată în 1937. Biserica actuală, cu hramul „Izvorul Tămăduirii", a fost zidită în 1868 prin osârdia arhimandritului Ermoghen Buhuş, consolidată şi renovată în anii 1998–2006, resfinţită la 17 iun. 2007. Declarată monument istoric şi de arhitectură.

CRĂCIUNA, Cetatea ~ → Odobeşti (4).

CRĂCIUNELU DE JOS, com. în jud. Alba, formată dintr-un sat, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava; 2 170 loc. (1 ian. 2011): 1 099 de sex masc. şi 1 071 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast, de argilă şi de caolin. Produse lactate. Morărit şi panificaţie. Prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor. Centru viticol. Pomicultură. În satul Crăciunelu de Jos, atestat documentar în 1324, se află o biserică reformată (sec. 16, restaurată în 1926).

CRĂCIUNEŞTI 1. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în partea centrală a Pod. Transilvaniei, pe râul Niraj; 4 235 loc. (1 ian. 2011): 2 093 de sex masc. şi 2 142 fem. Haltă de c.f. (în satul Cinta). Producţie de mobilier. Creşterea bovinelor. Culturi de cartofi şi sfeclă de zahăr. Legumicultură. În satul Crăciuneşti, menţionat documentar, prima oară, în 1444, se află o biserică zidită în 1622 şi două biserici din lemn, una cu hramul „Sfântul Nicolae"-Nicoleşti (sec. 18, cu transformări din sec. 20) şi alta cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihai şi Gavriil" (sec. 19).

2. Sat în com. Bocicoiu Mare, jud. Maramureş, menţionat documentar, prima oară, în 1385, situat în extremitatea de N a României, la graniţa cu Ucraina, în Depr. Maramureş, la 300 m alt., pe stg. râului Tisa, la 7 km NE de municipiul Sighetu Marmaţiei. Staţiune balneoclimaterică de interes local, sezonieră, cu izv. de ape minerale sulfuroase, clorurate, sodice, hipotone indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale, a celor hepato-biliare (dischinezie biliară) şi digestive (colon iritabil). Buvete pentru cură internă cu ape minerale.

CRĂIEŞTI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Mădăraşului, pe cursul superior al râului Lechinţa; 935 loc. (1 ian. 2011): 458 de sex masc. şi 477 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Satul Crăieşti este menţionat documentar, prima oară, în 1549.

CRÂMPOAIA, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, pe dr. văii Vedea; 3 660 loc. (1 ian. 2011): 1 898 de sex masc. şi 1 762 fem. Culturi de plante uleioase, de cereale şi de plante tehnice. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1797, cu refaceri din 1867) şi conacul „Stember" (1900), în satele Buta şi Crâmpoaia.

CRÂNG, cea mai mică unitate de aşezare rurală, cu caracter permanent, specifică zonelor montane, alcătuită din pâlcuri de gospodării (de la 2–5 gospodării până la 20–30), dispersate pe mari suprafeţe de teren şi aflate, de obicei, la distanţe mari de principalele căi de comunicaţie. Cea mai mare frecvenţă a acestor tipuri de aşezări rurale se întâlneşte în sectorul central şi sudic al M-ţilor Apuseni (Carpaţii Occidentali).

CRÂNGAŞI, cartier în partea de V-NV a municipiului Bucureşti.

CRÂNGENI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmăţui; 3 077 loc. (1 ian. 2011): 1 534 de sex masc. şi 1 543 fem. Viticultură. Iaz piscicol.

CRÂNGU, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmățui; 1 502 loc. (1 ian. 2011): 709 de sex masc. şi 793 fem. Moară de cereale (1930) şi presă de ulei comestibil, în satul Crângu. Viticultură. Înainte de 1 ian. 1965, satul şi com. Crângu s-au numit *Ologi*.

CRÂNGURILE, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgoviștei cu Câmpia Titu, pe râul Potopu; 3 507 loc. (1 ian. 2011): 1 635 de sex masc. şi 1 872 fem. Expl. de balast. Producție de lacuri şi vopsele. Culturi de cereale şi plante tehnice. Reşed. com. este satul *Băduleşti.* În satul Băduleşti se află bisericile cu dublu hram – „Naşterea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1796–1806 şi pictată în 1849) şi „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1856, reparată în 1902) precum şi biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18); în satul Crângurile de Sus se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1800, reparată în 1902), iar în satul Răţeşti există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1826).

CREACA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 9 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, la poalele de NE ale Măgurii Stânii, pe cursul inf. al râului Agrij; 2 856 loc. (1 ian. 2011): 1 396 de sex masc. şi 1 460 fem. Nod rutier. Expl. de calcar (în satul Prodăneşti). Centru de prelucr. artistică a lemnului (în satul Brebi). În satul Creaca, menționat documentar, prima oară, în 1385, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1710, restaurată în 1972 şi 1998), declarată monument istoric. Câte o biserică din lemn, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", există în satele Borza (1758, strămutată din satul Poarta Sălajului, com. Românaşi), Brebi (1759, amplificată în 1853 şi pictată în a doua jumătate a sec. 19), Brusturi (1701) şi Jac (1756). În satul Prodăneşti se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1650).

CREASTA COCOŞULUI, vârf în M-ții Gutâi, alcătuit din andezite bazaltice, piroclastite, aglomerări vulcanice şi revărsări de lavă, reprezentând un vechi con vulcanic. Alt.: 1 428 m. Cunoscut şi sub numele de *Pana Cocoşului, Tifăria Gutâiului, Țurana Gutâiului* şi *Piatra Mare.* Pe acest vârf există o rezervație mixtă (50 ha), geologică, botanică şi faunistică (acvila de stâncă/*Aquila chrysaëtos,* corbul/*Corvus corax,* uliul păsărelelor/*Accipiter nisus,* acvila țipătoare/*Aquila pomarina,* codobatura vânătă/*Motacilla cinerea* ş.a.).

CREMENEA, braț navigabil al Dunării inferioare care limitează la V Balta Brăilei. Brațul **C.** se desprinde de Dunăre la N de Giurgeni şi curge paralel cu brațul Vâlciu. Lungime: 70 km. Prin acest braț se scurg 67% din apele fluviului, restul canalizându-se prin brațele Dunărea Veche/Măcin (20%) şi Vâlciu (13%).

CREȚENI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în SE Piem. Oltețului, pe râul Pesceana; 2 428 loc. (1 ian. 2011): 1 185 de sex masc. şi 1 243 fem. Producție de lacuri, vopsele, diluanți, cerneluri tipografice, cărămizi, țigle şi produse de panificație. Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. Centru pomicol şi viticol. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1750) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1771), în satele Creţeni şi Mreneşti.

CREȚEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în N Colinelor Fălciului, pe râul Lohan; 1 848 loc. (1 ian. 2011): 912 de sex masc. şi 936 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 25 iul. 1888). Moară. Viticultură. Biserică având hramul „Sfântul Dumitru" (1864), în satul Budeşti.

CREVEDIA, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Crevedia; 6 439 loc. (1 ian. 2011): 3 067 de sex masc. şi 3 372 fem. Prefabricate din beton. Creşterea bovinelor. Fermă avicolă. În satul Crevedia a fost descoperit un tezaur dacic alcătuit din 250 de monede, iar în satul Cocani au fost identificate urmele unei aşezări din Epoca bronzului. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a fost în jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1833–1834, reparată în 1895), „Duminica Tuturor Sfinților" (1800–1801, reconstruită în 1848 şi reparată în 1897) şi „Sfântul Nicolae" (1654–1699, reparată în 1899), în satele Cocani, Dârza şi Mănăstirea.

CREVEDIA MARE, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, la confl. râului Chipicanu cu Neajlov; 5 019 loc. (1 ian. 2011): 2 514 de sex masc. şi 2 505 fem. Nod rutier. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a fost în jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1880) şi „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1890), în satul Crevedia Mare. În perioada 1912–1930, satul Crevedia Mare s-a numit *Regele Ferdinand*, iar între 1948 şi 31 dec. 1964 a purtat denumirea *Dealu*.

CREVENICU, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Glavacioc; 1 562 loc. (1 ian. 2011): 788 de sex masc. şi 774 fem. Culturi de cereale şi plante tehnice. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1849–1853) şi „Sfânta Treime" (1839), în satele Crevenciu şi Răduleşti.

CRICĂU, com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de SE ale M-ților Trascău, pe râul Cricău; 2 197 loc. (1 ian. 2011): 1 094 de sex masc. şi 1 103 fem. Prelucr. lemnului; preparate din carne; produse de panificație. Satul Cricău este menționat documentar, prima oară, în 1206. Pe înălțimea Piatra Craivii (1 083 m), de pe terit satului Craiva, s-au descoperit urmele unei cetăți (extinsă pe 2 412 m^2), înconjurată de ziduri groase de 2,5 m, precum şi ale unei aşezări dacice (un sanctuar, ceramică dacică, țigle, unelte, arme, lănțişoare, brățări din bronz etc.) datând din sec. 2 î.Hr.–1 d.Hr. Biserică din sec. 13, aparținând în prezent cultului reformat-calvin, transformată în stil gotic în sec. 15, cu fragmente de picturi murale din sec. 14–15.

CRICIOVA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Dealurile Lugojului, la confl. râului Nădrag cu Timiş; 1 724 loc. (1 ian. 2011): 871 de sex masc. şi 853 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Criciova apare menționat documentar, prima oară, în 1223. În satul Jdioara, atestat documentar în 1320, se află ruinele unei cetăți din anul 1320, o biserică zidită în anii 1907–1910, restaurată în 1937, cu picturi murale interioare executate de Victor Jurca din Lugoj şi un iconostas realizat din cărămidă arsă, cu sculpturi în gips executate de Pavel Poker, precum şi o rezervație faunistică. În satul Criciova există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1885–1892, cu picturi murale refăcute în 1991–1994).

CRICOV 1. Subunitate a Câmpiei Române, în N acesteia, la S de Subcarpații Ialomiței, între râurile Prahova, la E, şi Ialomița, la V. Zonă cerealieră.

2. Schitul „Sfânta Maria”-Cricov → Urlați.

CRICOVU DULCE, râu, afl. stg. al Ialomiței pe terit. com. Corneşti, jud. Dâmbovița; 69 km; supr. bazinului: 577 km². Izv. din Subcarpații Ialomiței, de la 665 m alt. şi trece prin Moreni. Cândva se vărsa în Prahova, prin albiile părăsite Viroaga şi Poienari, iar apoi, din cauza mişcărilor neotectonice, şi-a schimbat cursul spre V, către Ialomița. Afl. pr.: Provița. Cunoscut şi sub numele de *Cricov*.

CRICOVU SĂRAT, râu, afl. stg. al Prahovei în Câmpia Gherghiței, pe terit. com. Adâncata, jud. Ialomița; 82 km; supr. bazinului: 660 km². Izv. din Subcarpații Buzăului, din Dealul Fântânei, de la 640 m alt., traversează glacisul Istriței şi trece prin Urlați. Afl. pr.: Lapoş, Chiojdeanca, Matița.

CRISIUS → Huedin (2).

CRISTEŞTI 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în SV Câmpiei Jijiei Superioare, pe cursul superior al râului Miletin; 4 873 loc. (1 ian. 2011): 2 496 de sex masc. şi 2 367 fem. Prelucr. lemnului. Morărit. Pomicultură. Biserici din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi” şi „Schimbarea la Față”, în satele Cristeşti (1771) şi Schit-Orăşeni (1762).

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în SE Pod. Sucevei, pe stg. Văii Moldova; 4 267 loc. (1 ian. 2011): 2 171 de sex masc. şi 2 096 fem. Nod rutier. Expl. de marne, gresii şi argile. Fermă de creştere a bovinelor. În satul Cristeşti, menționat documentar în 1427, se află o biserică având hramul „Sfinții Voievozi” (1657) cu catapeteasmă din 1909 şi turn de poartă din 1834–1849, iar în satul Homița există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel” (1853).

3. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Transilvaniei, pe stg. Mureşului; 5 892 loc. (1 ian. 2011): 2 892 de sex masc. şi 3 000 fem. Stație de c.f. Producție de mobilă pentru birouri, de aparate, dispozitive şi instrumente medicale şi de laborator, de articole de feronerie şi de produse din mase plastice. Creşterea bovinelor. Culturi de sfeclă de zahăr şi cartofi. Pe terit. satului Cristeşti (menționat documentar, prima oară, în 1332) s-au descoperit vestigiile unei aşezări de la sf. Neoliticului, aparținând culturii materiale Coțofeni (2500–1800 î.Hr.), în care s-au găsit psalii (piese duble de zăbale) din bronz, aplice din bronz, lame din fier, ceramică etc., şi vestigii din perioada daco-romană (sec. 2–3) ale unei aşezări cu caracter urban (*vicus*), constând în mari cantități de vase ceramice de tip provincial roman (amfore, urcioare), opaițe, podoabe, figurine de teracotă, lei funerari, *lupa capitolina* etc.

CRISTIAN 1. Com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată în SV Depr. Braşov, la poalele masivului Postăvaru, pe râul Ghimbăşel; 4 669 loc. (1 ian. 2011): 2 285 de sex masc. şi 2 348 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Zăcăminte lenticulare de cărbune. Expl. forestiere, de cărbune brun, de calcar şi de argilă. Producție de maşini-unelte, de produse chimice, de mobilă şi cherestea, de prefabricate din beton, de cărămidă şi țiglă, de subansambluri auto, de ulei mineral şi sintetic. Preparate din carne. Creşterea bovinelor. Sere floricole. Satul Cristian a fost întemeiat în prima jumătate a sec. 13 de coloniştii germani şi menționat documentar, prima oară, în 1362 cu numele *Krestyenfalu* şi apoi în 1367 cu denumirea *Villa Cristiani*. Totodată, în sec. 13, cavalerii teutoni, care au staționat în Țara Bârsei în perioada 1211–1225, au instituit în această zonă cinci *centurii* (o centurie cuprindea o sută de gospodării), împărțite la rândul lor în *decurii* (fiecare decurie avea zece gospodării). Una dintre cele cinci centurii este atestată documentar pe râul Ghimbăşel şi cuprindea decuriile Cristian, Ghimbav şi Râşnov. Biserică, inițial în stil romanic (1270), cu elemente sculpturale de factură gotică, reconstruită în prima jumătate a sec. 19 în stil neoclasic.În prezent, biserica aparține cultului evanghelic. Fortificația din jurul bisericii datează din prima jumătate a sec. 15 având forma de incintă ovală cu două rânduri de ziduri, întărite cu 8 turnuri de apărare şi un bastion de poartă (transformat în sec. 19 în casă parohială). Cetatea a fost restaurată în 1961; biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1795), cu picturi murale la interior din 1821 executate de Stoica Popovici. Pădure de stejari multiseculari, declarată monument al naturii.

2. Com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată în Depr. Sibiu, la poalele M-ților Cindrel, pe râul Cibin; 4 112 loc. (1 ian. 2011): 2 030 de sex masc. şi 2 082 fem. Stație de c.f. Expl. de calcar. Producție de echipamente pentru radiologie şi electroterapie, de maşini şi utilaje pentru exploatări forestiere şi pentru agricultură, de produse lactate, de băuturi răcoritoare, prefabricate din beton ş.a. Creşterea bovinelor. Pomicultură. Institut de montanologie. Muzeu săsesc amenajat într-o casă din sec. 18. Agroturism. Satul Cristian este menționat documentar, prima oară, în 1223. Biserică evanghelică, inițial romanică, reconstruită în stil gotic în 1486–1498 de o echipă condusă de meşterul Andreas din Sibiu, fortificată în sec. 16 cu două rânduri de ziduri, întărite cu turnuri de apărare; biserica ortodoxă cu hramul „Buna Vestire”, construită în 1790, în stil baroc, cu picturi murale din 1805.

CRISTIANU MARE → Postăvaru.

CRISTINEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în N Dealurilor Ibăneşti, în zona izv. Başeului, la granița cu Ucraina; 3 801 loc. (1 ian. 2011): 1 860 de sex masc. şi 1 941 fem. Nod rutier. Culturi de plante uleioase. Două biserici din lemn (1770 şi 1897). Biserica de zid având hramul „Sfinții Voievozi” (1857). Din 23 iun. 2004, com. **C.** are în componență satul Dămileni, sat reînființat la acea dată după ce la 17 febr. 1968 fusese desființat şi unificat cu satul Cristineşti.

CRISTOLȚ, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în Dealurile Gârboului, pe râul Cristolțel; 1 359 loc. (1 ian. 2011): 678 de sex masc. şi 681 fem. Expl. de balast şi de lemn. Producție de palincă; panificație. Pomicultură. Satul Cristolț este menționat documentar, prima oară, în 1554. Biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (sec. 18), în satul Muncel, declarată monument istoric.

CRISTURU SECUIESC, oraş în jud. Harghita, situat în E Pod. Târnavelor, la 393 m alt., pe dr. râului Târnava Mare, la 82 km V de municipiul Miercurea-Ciuc; 10 259 loc. (1 ian. 2011): 5 036 de sex masc. şi 5 223 fem. Supr.: 54 km², din care 6,2 km² în intravilan; densitatea: 1 655 loc./km². Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de gaz metan şi de balast. Întreprindere de oțeluri speciale. Producție de încălțăminte, de prefabricate din beton, de mobilă şi conf. Produse de panificație; preparate din carne şi lapte. Complex avicol. Fermă de creştere a porcilor. Sere legumicole. Muzeu de istorie, ştiințele

naturii şi etnografie (f. 1946 şi reorganizat în 1960); Muzeul tehnicii populare. Liceu (din 1712). Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat de coline, sedativ, şi cu izvoare cu ape minerale clorurate, sodice, de mare concentraţie (mineralizare 140 g/litru) indicate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale şi a celor posttraumatice. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1332, cu numele *Sacerdos de Sancta Croce.* În 1459 figura ca oraş (*oppidum*), iar în sec. 17 este amintit ca târg. Ulterior a existat ca aşezare rurală, fiind declarată oraş în 1956. În prezent, oraşul Cristuru Secuiesc are în subordine localit. componentă Filiaş şi satul Beteşti (sat preluat la 7 mai 2004 de la com. Mugeni, jud. Harghita). În perioada 1934–1940, **C. S.** s-a numit *I. G. Duca*. **Monumente:** biserică din sec. 11, cu refaceri din sec. 15, azi biserică unitariană; biserica reformată, construită în 1822–1834 pe fundaţiile unei biserici din 1644, cu un turn din 1866; biserica romano-catolică (sec. 14); conacele „Ugron" (sec. 17) şi „Gyárfás" (sec. 18, în stil baroc); fostul Cazinou (sec. 19), azi Muzeul de Istorie; statuia lui Nicolae Bălcescu operă a sculptorului Mircea Spătaru; statuia lui Petöfi Sándor, realizată în 1971 de sculptorul Marko András. În localit. componentă Filiaş există o biserică unitariană construită în 1803 pe fundaţile uneia din sec. 17, precum şi o rezervaţie naturală geologică (vulcani noroioşi), iar în satul Beteşti un conac de la începutul sec. 19.

CRIŞ 1. Câmpia Crişurilor, subunitate a Câmpiei de Vest, situată în partea centrală a acesteia, la graniţa cu Ungaria, între Crişu Repede, la N, câmpiile Miersigului şi Cermei, la E, şi Câmpia Aradului, la S, drenată de Crişu Negru, Teuz, canalul Crişurilor ş.a. Soluri predominant cernoziomice, propice culturilor agricole.

2. Râu, afl. stg. al Tisei pe terit. Ungariei, format prin unirea Crişului Repede cu Crişu Alb. *Crişu Repede* (148 km; supr. bazinului: 2 425 km^2) izv. din marginea de E a Depr. Huedin, de la 710 m alt., de pe raza com. Izvoru Crişului (jud. Cluj), străbate defileul de la Poieni, săpat în rocile eruptive din N M-ţilor Vlădeasa, trece apoi prin Depr. Ciucea-Negreni, unde primeşte pe stg. afl. Drăganu, în continuare străpunge şisturile cristaline ale M-ţilor Plopiş şi ale Culmii Scoruşeţ, formând defileul de la Bratca (zonă în care confl. cu Valea Iadei), iar după cheile de la Vadu Crişului intră în Câmpia de Vest, trecând prin Oradea, în aval de care este îndiguit. Debitul mediu multianual variază între 13 şi 24 m^3/s. Pe terit. com. Girişu de Criş, din malul stg. al Crişului Repede porneşte către S canalul Crişurilor (→). *Crişu Alb* (238 km; supr. bazinului: 4 155 km^2) izv. din masivul Pietrele Albe (SV M-ţilor Bihor), de sub vf. Certezu (1 184 m alt.), de la 980 m alt. În cursul superior, până în com. Crişcior (jud. Hunedoara), are aspect sălbatic, vijelios, cu pante medii în jur de 25 m/km, străbate apoi depresiunile Brad, Hălmagiu, Gurahonţ şi Zarand, iar în aval de oraşul Sebiş drenează Câmpia Cermei şi Câmpia Crişurilor, trecând prin Ineu şi Chişineu-Criş, şi confl. cu Crişu Repede pe terit. Ungariei. Debitul mediu multianual variază între 10 şi 24 m^3/s. Afl. pr.: Râbiţa, Cigher, Chişindia, Crişu Negru. În arealul com. Buteni, jud. Arad, din malul stg. al Crişului Alb se desprinde canalul Morilor (→) care, după ce parcurge un traseu paralel cu cel al Crişului Alb pe o distanţă de 83,5 km se unifică din nou în aval de com. Pilu. În aval de Chişineu-Criş, cursul Crişului Alb este îndiguit. *Crişu Negru* (139 km; supr. bazinului: 4 476 km^2) izv. de pe versantul N al vf. Curcubăta Mare, de la 1 460 m alt., străbate Depr. Beiuş, trecând prin oraşele Vaşcău, Ştei şi Beiuş, şi, după ce traversează defileul dintre Borz şi Şoimi din NV M-ţilor Codru-Moma, drenează Câmpia Cermei şi Câmpia Crişurilor, unde este îndiguit în mare parte (52,5 km pe malul dr. şi 37,5 km pe malul stg.). Afl. pr.: Criştior, Crişu Băiţa, Crişu Vărateculuі, Crişu Pietros, Valea Roşie, Holod.

3. → Canalul Crişurilor.

CRIŞAN 1. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în partea centrală a Deltei Dunării, pe canalul Sulina; 1 305 loc. (1 ian. 2011): 674 de sex masc. şi 631 fem. Cherhana. Centru internaţional de informare şi cercetare a Rezervaţiei Biosferei „Delta Dunării", inaugurat la 2 oct. 1994. Monument ridicat (1896) în amintirea inaugurării canalului Sulina. Popas turistic şi punct de plecare în excursii pe canalele şi lacurile Deltei Dunării. Turism. Satul Crişan a fost întemeiat în anul 1912 cu numele *Carmen Sylva*, iar din 1948 are denumirea actuală. În satul Mila 23 s-a născut Ivan Patzaichin (1949)

2. Mănăstirea ~ → Ribiţa.

CRIŞCIOR, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată în E Depr. Brad, la poalele M-ţilor Metaliferi, la confl. râului Bucureşci cu Crişu Alb; 4 114 loc. (1 ian. 2011): 2 011 de sex masc. şi 2 103 fem. Staţie de c.f. pe linia de mocăniţă Brad-Crişcior. Expl. forestiere, auro-argentifere (în satul Barza, întrerupte în anul 2006) şi de andezit. Reparaţii de utilaj minier. Producţie de echipamente electrice şi electronice pentru autovehicule, de mobilă, de articole de lenjerie pentru corp, de prefabricate din beton şi de confecţii textile. Centru de cojocărit. Muzeu sătesc. În satul Crişcior, menţionat documentar prima oară, în 1439, se află biserica de zid, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie de la sf. sec. 14 a cneazului Bălea şi a soţiei sale, jupânița Vişe, cu fragmente de picturi murale originare (remarcabil este tabloul votiv înfăţişând familia ctitorului). Peretele nordic al bisericii păstrează fragmente de pictură din scena „Judecata de Apoi" (sec. 15).

CRIŞENI, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Sălajului cu prelungirile de N ale M-ţilor Meseş, la izv. râului Sălaj; 2 795 loc. (1 ian. 2011): 1 392 de sex masc. şi 1 403 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă de bucătărie, parchete, furnire, panouri din lemn, ambalaje din lemn). Producţie de maşini-unelte, de articole din material plastic pentru construcţii, de sucuri din fructe şi legume. Turnătorie de fontă. Pomicultură. Centru de împletituri din răchită şi paie (în satul Cristur-Crişeni). Satul Crişeni este menţionat documentar în 1387. În satul Cristur-Crişeni există o biserică reformată din sec. 16 (cu transformări de la începutul sec. 19), cu turn din 1765.

CRIŞTIOR, pas în V M-ţilor Apuseni, între M-ţii Bihor şi M-ţii Codru-Moma, pe cumpăna de ape dintre râurile Criştior şi Valea de la Lazuri, la 700 m alt. Străbătut de o şosea modernizată care asigură legătura între Oradea şi Deva, trecând prin Depr. Beiuş şi Depr. Brad-Hălmagiu.

CRIŞTIORU DE JOS, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Codru-Moma, în apropiere de pasul Criştior, pe râul Criştior; 1 404 loc. (1 ian. 2011): 690 de sex masc. şi 714

fem. Expl. de calcar şi de lemn. Centru de ceramică roşie şi albă (în satul Sălişte de Vaşcău).

CRIŞU ALB → Criş (2).

CRIŞU NEGRU → Criş (2).

CRIŞU REPEDE → Criş (2).

CRIVADIA → Vulcan (1).

CRIVAIA, staţiune climatericã şi de odihnă de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în extremitatea sud-vestică a României (jud. Caraş-Severin), la poalele M-ţilor Semenic (Carpaţii Occidentali), la 650 m alt., la 31 km SE de municipiul Reşiţa. Staţiunea se află într-o poiană cu multă verdeaţă, înconjurată de dealuri împădurite cu foiase şi conifere, dispunând de un climat de adăpost, sedativ-indiferent, cu temp. medii anuale în jur de 7,5°C (în iul. temp. medii de 18°C, iar în ian. de –3°C) şi precipitaţii medii care însumează c. 800 mm anual. Staţiunea este indicată pentru tratarea nevrozelor astenice, a afecţiunilor endocrine şi a celor respiratorii. Numeroase posibilităţi de drumeţii spre masivul Semenic, peştera Comarnic, lacul Buhui etc. şi de practicare a sporturilor de iarnă.

CRIVĂŢ, com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganul Mostiştei, pe râul Argeş; 2 246 loc. (1 ian. 2011): 1 080 de sex masc. şi 1 166 fem. Legumicultură. Com. **C.** a fost înfiinţată la 16 iun. 2006 prin desprinderea satului Crivăţ din subordinea oraşului Budeşti, jud. Călăraşi.

CRIZBAV, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Braşov, la 25 km N-NV de municipiul Braşov; 2 414 loc. (1 ian. 2011): 1 217 de sex. masc. şi 1 197 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Producţie de mobilă de bucătărie şi de produse lactate. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, cartofi ş.a. În satul Crizbav, atestat documentar în anul 1235, se află ruinele cetăţii „Heldemburg", datând din anul 1080 (restaurată în anul 1200), din care se mai păstrează doar un donjon. Com. **C.** a fost înfiinţată la 11 nov. 2002 prin desprinderea satelor Crizbav şi Cutuş din com. Hălchiu, jud. Braşov.

CRUCEA 1. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Casimcea, în zona de izv. a pârâului Dunărea; 3 227 loc. (1 ian. 2011): 1 708 de sex masc. şi 1 519 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului (mobilă de bucătărie); produse alim. Pomicultură (piersici, caişi, meri). Dealul Alah-Bair (205 m alt.), care domină satul Băltăgeşti, este un interesant martor de eroziune, cu relief ruiniform. Peste şisturile verzi din baza dealului sunt dispuse discordant calcare jurasice şi cretacice. Datorită unor orizonturi bogate în fosile, Dealul Alah-Bair a fost declarat rezervaţie (10 ha).

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de N ale masivului Bârnaru (M-ţii Bistriţei), în zona cheilor Bistriţei de la Zugreni, la confl. râului Bârnărel cu Bistriţa; 2 046 loc. (1 ian. 2011): 1 029 de sex masc. şi 1 017 fem. Expl. de min. complexe şi de uraniu (mina de uraniu se află în prezent în conservare). Cuptor pentru ars var (1928), în satul Chiril. Satul Crucea apare consemnat în documentele anului 1803 cu 70 de loc. Rezervaţia naturală Dealul Toancelor (în raza satului Chiril).

3. → Vâlcelele (2).

4. → Panciu.

5. → Becicherecu Mic.

CRUCEA GIURCA → Vâlcelele (2).

CRUCIŞOR, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Ardudului cu Dealurile Codrului, pe râul Valea Vinului; 2 500 loc. (1 ian. 2011): 1 235 de sex masc. şi 1 265 fem. Expl. forestiere şi de argile colorate. Producţie de sticlă şi de geamuri (în satul Poiana Codrului). Prelucr. lemnului. Confecţii textile. Pomicultură (meri, pruni, peri, cireşi). Satul Crucişor este menţionat documentar, prima oară, în 1231.

CRUJANA, Rezervaţia ~ → Pătrăuţi.

CRUŞEŢ, com. în jud. Gorj, alcătuită din 10 sate, situată în S Dealurilor Amaradiei, pe râul Amaradia; 3 498 loc. (1 ian. 2011): 1 694 de sex masc. şi 1 804 fem. Expl. de petrol; materiale de construcţie (beton celular autoclavizat / B.C.A., bolţari ş.a.); tâmplărie; panificaţie. Viticultură. În satul Măiag se află biserica „Sfântul Nicolae" (1818), iar în satul Slăvuţa există o biserică de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1813) şi una din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1684), declarată monument istoric.

CUCA 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 14 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Vedea; 2 145 loc. (1 ian. 2011): 1 088 de sex masc. şi 1 057 fem. Pomicultură (pruni, meri). Satul Cuca este atestat documentar în 1537. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1790), „Sfinţii Voievozi" (1828) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1806), în satele Bărbălani, Cârceşti şi Valea Cucii. În satul Cârceşti se află biserica având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (2004-2010, sfinţită la 14 nov. 2010).

2. Com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Covurlui, în zona de izvor a râului Lozova; 2 348 loc. (1 ian. 2011): 1 171 de sex masc. şi 1 177 fem. Nod rutier. În satul Cuca, atestat documentar la 15 iul. 1448, au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului şi urmele unei aşezări cu necropolă datând din sec. 4 d.Hr. Biserica „Sfinţii Voievozi" (1914-1922).

CUCERDEA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnăveni; 1 522 loc. (1 ian. 2011): 735 de sex masc. şi 787 fem. Satul Cucerdea este menţionat documentar, prima oară, în 1278. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1931-1932).

CUCI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în lunca şi pe terasele Mureşului, în zona de contact cu prelungirile de S ale colinelor Comlodului; 2 040 loc. (1 ian. 2011): 1 008 de sex masc. şi 1 032 fem. Staţie de c.f. Centrală electrică şi de termoficare (800 MW), intrată în funcţiune în 1963. Producţie de mobilier şi de produse din material plastic. Fermă de creştere a porcilor. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, tutun, legume. Pomicultură (nuci, meri). În satul Cuci, menţionat documentar, prima oară, în 1410, se află castelul „Degenfeld", cu parc (sec. 17, reconstruit în sec. 19), o biserică din sec. 15, cu turn din 1835, o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1835) şi o biserică ortodoxă de zid (1992–1998); biserică reformată (1782–1786), în satul Petrilaca.

CUCIULAT, Peştera ~ → Letca.

CUCU, vârf în M-ţii Harghita (1 558 m alt.).

CUCUTENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Colinelor Ruginoasa cu Câmpia Jijiei Inferioare, pe Valea Oii; 1 305 loc. (1 ian.

Cucuteni. Vas ceramic aparţinând culturii Cucuteni

2011): 696 de sex masc. şi 609 fem. Viticultură. Izvoare minerale cu ape sulfuroase, unele carbogazoase (în satul Băiceni). Tabără anuală de creaţie (sculptură în lemn) din anul 2002. Satul Cucuteni este menţionat documentar în 1454. Săpăturile arheologice efectuate pe terit. satului Băiceni, în perioada 1885–1910, au scos la iveală importante vestigii neolitice, datând din mileniul 4–3 î.Hr., cunoscute sub numele de *cultura materială Cucuteni,* răspândită pe întreg terit. României (Moldova, NE Munteniei, SE Transilvaniei, Basarabia). Are mai multe faze de dezvoltare (A, A-B, B, C) caracterizate printr-o diversitate de vase ceramice de foarte bună calitate, bogat şi variat pictate, în care predomină decorul în spirală. Plastica este reprezentată

Cucuteni. Vas ceramic aparţinând culturii Cucuteni

de figurine feminine cu torsul plat, decorate cu motive geometrice (romburi, spirale, haşuri în triunghiuri) incizate. Pe terit. Transilvaniei, *cultura materială Cucuteni* este cunoscută sub numele de *Ariuşd.* În 1962, tot în arealul satului Băiceni, a fost descoperit un mormânt în care s-a găsit un tezaur de aur, traco-getic (sec. 4 î.Hr.), compus dintr-un coif cu falsă vizieră, două brăţări spiralate terminate cu capete de ţapi de munte, mai multe aplice ş.a. În satul Cucuteni se află casele familiei Cantacuzino (sec. 17–18) şi bisericile cu hramurile „Schimbarea la Faţă" (1777) şi „Sfinţii Voievozi" (1804), iar în satul Băiceni, biserica din lemn cu hramul „Sfânta Treime" (1808).

CUDALBI, com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu câmpiile Tecuciului şi Covurluiului, pe râul Geru; 7 716 loc. (1 ian. 2011): 3 878 de sex masc. şi 3 838 fem. Nod rutier. Produse alim. şi de artizanat. Moară de cereale. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Pomicultură. Viticultură. În arealul com. **C.** a fost descoperit (în 1931) un tezaur alcătuit din 28 de monede bizantine, din bronz, datând din sec. 6. Pe terit. com. **C.** se află mănăstirea Gologanu (de maici), cu biserica „Naşterea Maicii Domnului", ctitorie din anii 1925–1933 a Eugeniei Pană-Gologanu. Desfiinţată la 28 oct. 1959, de autorităţile comuniste, mănăstirea a fost reînfiinţată în 1990, iar biserica restaurată în 1991. În 1998, vechiul nume al mănăstirii Gologanu a fost schimbat în „Maica Domnului" – Cudalbi. În perioada 1990–2008 a fost construit un nou ansamblu monahal compus dintr-o biserică, chilii, casa stăreţiei, clopotniţă, casă de oaspeţi.

CUGIR 1. Râu, afl. stg. al Mureşului pe terit. com. Şibot (jud. Alba); 54 km; supr. bazinului: 354 km^2. Izv. din M-ţii Şureanu, de sub Vârful lui Pătru (2 130 m), de la 1 900 m alt., şi trece prin oraşul Cugir.

2. Oraş în jud. Alba, situat la poalele de NV ale M-ţilor Şureanu, la 304 m alt., pe râul omonim, la 36 km SV de municipiul Alba Iulia; 25 675 loc. (1 ian. 2011): 12 600 de sex masc. şi 13 075 fem. Supr.: 47 km^2; densitatea: 546 loc./km^2. Staţie finală de c.f., inaugurată în 1906. Vechi centru siderurgic (1799). Producţie de maşini-unelte, de maşini şi utilaje agricole, de maşini industriale de cusut, de maşini de spălat rufe, de motoare şi turbine, de armament şi muniţie, de aparate şi instrumente medicale şi de laborator, de produse electrocasnice, de ambalaje din material plastic, de otgoane, frânghii şi sfoară, de confecţii textile, de subansamble pentru automobile Mercedes şi de produse alim. **Istoric.** La marginea de V a oraşului, în punctul numit „Cetăţuia", au fost identificate (în 1977) urmele unei aşezări geto-dacice, fortificată cu val de pământ şi ziduri din piatră şi pământ, late de 3,5 m, datând din sec. 3 î.Hr.–1 d.Hr., presupusă a fi antica *Singidava* (menţionată şi de către Ptolomeu). În arealul oraşului au mai fost descoperite două tezaure monetare de argint (unul cuprinzând 2 000 de tetradrahme macedonene şi altul denari romani), şi un depozit alcătuit din 24 de verigi din aur şi 130 de obiecte fragmentare din bronz (brăţări, fibule etc.) datând din Hallstatt (1200–450/300 î.Hr.). Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1330, iar apoi în 1493 cu numele *Villa Kudzyr.* Între 1765 şi 1851, la **C.** a funcţionat Compania a IV-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de la Orlat. Declarat oraş în 1960, Cugirul are în subordine ad-tivă 7 localit. componente: Bocşitura, Bucuru, Călene, Feţeni, Goaşele, Mugeşti, Vinerea. **Monumente:** bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1808), „Sfânta Treime" (1806–1809), „Sfântul Gheorghe" (1980-2008) şi catedrala „Adormirea Maicii Domnului" (1983-2010, sfinţită la 11 sept. 2010); biserica reformată (1890) şi biserica romano-catolică „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1824–1826). Punct de plecare spre rezervaţia Iezerul Şureanu.

CUHEA → Bogdan Vodă.

CUJMIR, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Blahniţei, pe râul Drincea; 3 567 loc. (1 ian. 2011): 1 718 de sex masc. şi 1 849 fem. Producţie de mobilă. Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. Biserica „Sfinţii Voievozi" (1715, refăcută în 1868), în satul Cujmir.

CULCIU, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Someşului, pe stg. văii Someşului; 4 076 loc. (1 ian. 2011): 1 997 de sex masc. şi 2 079 fem. Prelucr. lemnului. Expl. de balast şi staţie de sortare a acestuia. Culturi de cereale şi de sfeclă de zahăr. Reşed. com. este satul *Culciu Mare,* menţionat documentar, prima oară, în 1279. Muzeu etnografic (în satul Cărăşeu). Bisericile cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi

Gavriil", în satele Cărăşeu (sec. 19) şi Lipău (1836).

CULMEA MARE, vârf în M-ţii Dognecea, constituind alt. max. a acestora (617 m).

CUMIDAVA → Râşnov.

CUMPĂNA, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată în NE Pod. Cobadin; 12 140 loc. (1 ian. 2011): 6 022 de sex masc. şi 6 118 fem. Nod rutier. Producţie de motoare hidraulice, de radiatoare şi cazane pentru încălzire centrală, de săpun şi detergenţi. Apicultură; legumicultură. Complex avicol. Pe terit. com. a fost descoperit un cadran solar roman, din marmură, plasat între coarnele unui cap de taur (sec. 1–2), precum şi câteva inscripţii funerare greceşti din sec. 2–3. Aici au fost identificate urmele unei aşezări rurale care făcea parte din *territorium tomitan*. În perioada 1870-1925, satul şi com. **C.** s-au numit *Hasi-Dülüc*.

CUMPĂNIŢA, Hidrocentrala ~ → Arefu.

CUNGREA, com. în jud. Olt, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Cotmeana; 2 325 loc. (1 ian. 2011): 1 145 de sex masc. şi 1 180 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Pomicultură. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1802–1810, cu pridvor adăugat în 1902 şi cu picturi originare), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1834), „Sfântul Gheorghe" (1838, reparată în 1902) şi „Sfântul Nicolae" (1853), în satele Cepeşti, Oteştii de Jos, Oteştii de Sus şi Cungrea. În satul Ibăneşti se află o biserică din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1785–1786, reparată şi pictată în 1833).

CUPŞENI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în N Depr. Lăpuş, la poalele de V ale M-ţilor Ţibleş, pe râul Rotunda; 3 530 loc. (1 ian. 2011): 1 769 de sex masc. şi 1 761 fem. Panificaţie. Centru de port popular tradiţional. În satul Cupşeni, menţionat documentar, prima oară, în 1584, se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Ilie" (sec. 18) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18, strămutată în 1847 din satul Peteritea, com. Vima Mică); în satul Costeni există bisericile din lemn „Sfântul Nicolae" (1870) şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1885), iar în satele Libotin şi Ungureni se află câte o biserică din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" – datând din 1671 şi, respectiv, din sec. 18.

CURĂŢELE, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Beiuş, pe râul Beiuşele; 2 586 loc. (1 ian. 2011): 1 293 de sex masc. şi 1 293 fem. Moară de apă. În satul Curăţele, menţionat documentar, prima oară, în 1692, se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1861-1862), în satul Beiuşele există biserica „Sfântul Nicolae" (1865), iar în satul Cresuia, biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1740-1750).

CURCANI, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe cursul inf. al râului Argeş; 5 323 loc. (1 ian. 2011): 2 642 de sex masc. şi 2 681 fem. Staţie de c.f., inaugurată în 1910. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ etc. Legumicultură. Pe terit. com. a fost descoperit (1954) un mormânt de înhumaţie (sec. 3–4) în care s-au găsit ceramică fină cenuşie, un pieptene din os, mărgele din piatră, o fibulă din argint. În 1975 a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din 36 de monede din bronz, datând din sec. 2–1 î.Hr. Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1912). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **C.** a fost în jud. Ilfov.

CURCUBĂTA MARE, vârf în M-ţii Bihor, cel mai înalt din M-ţii Apuseni. Alt.: 1 849 m. Alcătuit din şisturi cristaline, care au generat un relief cu forme greoaie şi largi supr. de nivelare. Partea superioară este acoperită cu păşuni alpine, iar sub 1 700 m alt. cu păduri de conifere. Zonă de atracţie turistică.

CURMĂTURII, Munţii ~ → Hăşmaş (1).

CURTEA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Lugojului cu M-ţii Poiana Ruscăi, pe cursul superior al râului Bega; 1 211 loc. (1 ian. 2011): 588 de sex masc. şi 623 fem. Expl. forestiere. Prelucr. primară a lemnului. Satul Curtea este menţionat documentar, prima oară, în perioada 1517–1518. Han (sec. 18), în satul Coşava. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1782– 1804) şi „Cuvioasa Parascheva" (1794, pictată în 1804–1806), de mari dimensiuni (18,60 m lungime şi 7,20 m lăţime), cu o turlă de formă pătrată, înaltă de 9,50 m, declarată monument istoric, în satele Homojdia şi Curtea.

CURTEA DE ARGEŞ, municipiu situat în jud. Argeş, în zona Dealurilor Argeşului, la 420 m alt., pe cursul superior al râului Argeş, la 38 km N-NV de municipiul Piteşti; 32 510 loc. (1 ian. 2011): 15 531 de sex masc. şi 16 979 fem. Supr.: 76 km^2, din care 16 km^2 în intravilan; densitatea: 2 032 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată în 1880). Nod rutier. Expl. forestiere, de argilă şi de balast. Hidrocentrală (7,7 MW), intrată în funcţiune în 1972. În localit. componentă Noapteş se află o altă hidrocentrală (15,4 MW), dată în folosinţă în 1973. Producţie de componente electronice, de aparate electrice de uz casnic (mixere, aspiratoare, föhn-uri), de piese auto, de mobilă, cherestea, plăci aglomerate din lemn, de ceramică fină (obiecte din porţelan), de conf. şi alim. (preparate din carne şi lapte, alcool, drojdie furajeră, produse de panificaţie etc.). Fabrică de nutreţuri combinate. Centru pomicol. Seminar teologic. Universitatea „Titu Maiorescu"; Universitatea Ecologică; Facultatea de Relaţii Economice şi Internaţionale de pe lângă Academia de Studii Economice din Bucureşti. Festival anual internaţional de folclor „Carpaţi"; Festival anual internaţional de folclor pentru copii şi tineret „Brâuleţul". Târgul anual al meşterilor populari. Muzeu cu secţii de istorie şi de artă populară. Centru turistic. Vestit centru de olărit în secolele trecute, meşteşug dispărut în a doua jumătate a sec. 20. **Istoric.** În arealul municipiului au fost descoperite o necropală tumulară hallstattiană, aparţinând culturii materiale Ferigile (1150–450 î.Hr.), şi un tezaur alcătuit din inele de aur, datând din Epoca bronzului, şi un altul format din denari romani republicani emişi în perioada 148–64 î.Hr. Prima atestare documentară a localit. datează din 1330 când se pomeneşte existenţa aici a Cetăţii Argeş. Localit. a fost reşed. domnească din ultimii ani de domnie ai lui Basarab I (c. 1310–1352) şi până în timpul domniei lui Dan II (1420–1431, cu întreruperi). În 1369, Vladislav I (Vlaicu), domn al Ţării Româneşti (1364–c. 1377), a mutat capitala Ţării Româneşti de la Câmpulung la Curtea de Argeş, la cancelaria domnească de aici fiind emise primele acte domneşti, din câte se cunosc până în prezent (primul act este datat 25 nov. 1369), care purtau menţiunea „din Argeş". Aşezarea apare consemnată cu numele actual, prima oară, într-un act din 24 apr. 1510 scris de grămăticul Varnava. Totodată, localit. a fost prima reşed. a Mitropoliei Ţării Româneşti, înfiinţată în 1359 de

domnul Nicolae Alexandru (fiul lui Basarab I), pe lângă care a funcţionat (din 1359) o şcoală de grămătici. Oraşul **C. de A.** a fost declarat municipiu la 18 ian. 1995, având în subordine ad-tivă localit. componentă Noapteş. **Monumente:** vestigiile Curţii domneşti (datând de la sfârşitul sec. 13), alcătuită dintr-o incintă patrulateră neregulată, mărginită de ziduri din piatră, în interiorul căreia se găsesc pivniţele a două case domneşti; ruinele bisericii „Sân Nicoară" (sf. sec. 13–începutul sec. 14) – probabil că a fost paraclisul Curţii domneşti – edificiu de mici dimensiuni, cu specific arhitectonic bizantino-balcanic; Biserica Domnească având hramul „Sfântul Nicolae" – ctitorie a domnului Basarab I şi a fiului său Alexandru, ridicată pe locul unei biserici vechi (care data din sec. 13) şi terminată în 1352. Este un edificiu de mari dimensiuni având plastica faţadelor realizată din zidărie cu cărămidă aparentă şi piatră de râu, cu rosturi largi de mortar sclivisit. Pronaosul este boltit în semicilindru transversal având în mijloc o cupolă elipsoidală. Naosul este pătrat şi foarte mare, dominat deasupra de o turlă monumentală. La interior păstrează picturi murale executate în anii 1364–1366 în stilul epocii bizantin-paleologe. Reparată în sec. 18, când i s-au adăugat ancadramentele ferestrelor din piatră sculptată, biserica a fost folosită multă vreme ca necropolă domnească (aici se află şi mormântul lui Vlaicu Vodă). Tot aici se află moaştele Sfintei Filofteia. În 1992, în timpul lucrărilor de restaurare a bisericii, a fost descoperit un grafit în care se precizează că la anul 6860 (adică 1352) a murit Basarab Voievod (Basarab I) la Câmpulung; biserica episcopală sau biserica mănăstirii Curtea de Argeş, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", este ctitoria domnului Neagoe Basarab, construită în anii 1512–1517 (sfinţită la 15 aug. 1517) pe locul unui vechi lăcaş de cult (sec. 14) care a adăpostit prima mitropolie a Ungrovlahiei (întemeiată de Nicolae Alexandru), recunoscută de Patriarhia din Constantinopol în 1359. Tradiţia orală populară susţine că atât proiectantul, cât şi conducătorul lucrărilor de construcţie a bisericii a fost Meşterul Manole (se pare că acesta este numele sub care era cunoscut constructorul Manolii din Nicosia) adus de Neagoe Basarab pentru ridicarea

Curtea de Argeş. Biserica episcopală „Adormirea Maicii Domnului"

celebrului edificiu religios. Cercetătorii de specialitate afirmă, însă, că legendarul Meşter Manole ar fi fost doar conducătorul lucrărilor de împodobire a faţadelor bisericii cu ornamente dăltuite în piatră, iar zidirea ar fi fost făcută de meşteri locali, îndrumaţi de însuşi Neagoe Basarab. Legenda zidirii bisericii, transmisă de-a lungul veacurilor, prin intermediul baladelor populare, arată că pentru a înfăptui construcţia cât mai repede, aşa cum îşi dorea voievodul-ctitor, Meşterul Manole şi-a jertfit soţia, zidind-o la temelia bisericii. Locul acestei jertfe a fost consemnat de urmaşii voievodului în unghiul dintre două ziduri de pe faţada sudică a bisericii. Dar totul se rezumă doar la o legendă frumoasă! Arhitectural, biserica prezintă proporţii armonioase, fiind construită în întregime din piatră şi având împărţirea clasică a lăcaşurilor de cult ortodox: pronaos (care are şi funcţie de necropolă), naos şi altar. Soclul monumentului este relativ înalt, împodobit cu ciubuce şi profile cioplite în piatră fasonată. Un brâu din piatră, cioplit în forma unei frânghii răsucite în patru, prinde biserica de jur împrejur, împărţind pereţii exteriori în două registre. Registrul inferior este decorat cu panouri dreptunghiulare înalte, încadrate de rame cioplite în piatră, în cadrul lui fiind practicate ferestre înguste, iar registrul superior are un şir de arcade cu deschizături ample ce înlănţuie biserica. Legătura dintre arcade se face prin intermediul unor discuri cu motive ornamentale arabe şi persane, în culori dominante de verde, auriu şi albastru. Cele patru turle, fiecare cu câte opt ferestre înguste, decorate cu rame florale, au în vârf câte o cruce. Turlele mici crează o impresie deosebită prin faptul că întreaga lor arhitectură este răsucită în jurul axului vertical. Biserica „s-a zugrăvit (pictat) la anul 7035 (1526), septembrie 10, cu mâna lui Dobromir Zugravul", în timpul domniei lui Radu de la Afumaţi (ginerele lui Neagoe Basarab). Biserica a suferit numeroase stricăciuni în urma jafurilor şi a calamităţilor naturale, dar a fost refăcută de fiecare dată. Primul jaf l-a suferit în iarna anului 1610–1611, când oştile lui Gabriel Báthory „au sfârmat Mitropolia de la Argeş cea foarte scumpă", iar în perioada 1769–1774 a fost prădată de turci. Distrusă parţial de cutremurele din 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838 şi de incendiile din 1814, ian. 1866 şi din 23 apr. şi 2 dec. 1867. Biserica a fost reparată, consolidată şi i s-au refăcut zugrăvelile în 1640, din iniţiativa lui Matei Basarab, în 1682, în timpul domniei lui Şerban Cantacuzino,

la sf. sec. 18 şi începutul sec. 19 de către episcopul Iosif Sevastis ş.a. Dar, cea mai importantă restaurare a fost efectuată în 1875–1885, după proiectul şi sub conducerea arhitectului francez Émile Lecomte du Noüy. Din păcate, vechea pictură a fost înlocuită cu una nouă, executată de pictorii francezi F. Nicolle şi Ch. Renouard, ajutaţi de românul N. Constantinescu, pictură mult inferioară, ca valoare, celei vechi, o parte din pictura originară păstrându-se, fragmentar, la Muzeul de Artă al României şi la Muzeul Naţional de Istorie a României din Bucureşti. În pronaosul bisericii se află mormintele voievozilor Neagoe Basarab († 15 sept. 1521) şi Radu de la Afumaţi († 4 ian. 1529), precum şi ale membrilor familiei regale (regii Carol I şi Ferdinand şi soţiile lor, reginele Elisabeta şi Maria; în febr. 2003 au fost aduse, din Portugalia, osemintele regelui Carol al II-lea şi depuse în paraclisul cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", iar osemintele Elenei Lupescu au fost înhumate în cimitirul mănăstirii). Biserica mănăstirii Curtea de Argeş a redevenit, în 1990, scaun episcopal al Eparhiei Argeşului; Palatul Episcopal a fost construit în anii 1886–1890; biserica Brad-Botuşari, cu dublu hram - „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" este o ctitorie din 1583–1585 a lui Petru Cercel, cu refaceri din 1819 şi 1884-1888 şi restaurată în 1994. În 1996 au fost efectuate picturile murale în pronaos şi au fost restaurate cele din altar şi naos; bisericile având hramurile „Adormirea Maicii Domnului"–Olari (ante 1687, restaurată şi zugrăvită în 1869), „Adormirea Maicii Domnului"-Drujeşti (1793–1795), „Sfinţii Îngeri" (1717), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1583), „Sfinţii Voievozi"-Flămânzeşti (1796), „Sfântul Gheorghe" (1934–1936); protoieria Curtea de Argeş (1430); clădirea Muzeului municipal (1897); clădirea fostei Primării (1900–1902); vila Rozelor, construită în 1930 după planurile arhitectului R. Bordenache, azi sediul Casei Armatei; clădirea Gării feroviare (1880); fântâna lui Manole – construcţie de zidărie realizată în stilul cişmelelor din reg. de munte a jud. Argeş, plasată pe locul unde legenda spune că s-ar fi prăbuşit Meşterul Manole.

CURTEA VECHE → Şuţeşti.

CURTEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Dealului Bour cu Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Drăcşani; 4 761 loc. (1 ian. 2011): 2 364 de sex masc. şi 2 397 fem. Centru de prelucr. artistică a lemnului (în satul Orăşeni-Vale). Mori pentru măcinat grâul şi porumbul. În satul Agafton, atestat documentar în 1648, se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), întemeiată de sihastrul Agafton în sec. 16. În 1740 a fost construită biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi", iar la 1 iul. 1838 a început zidirea Bisericii Mari, cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", terminată în 1843, cu picturi murale interioare executate în 1929 de P. Livescu din Botoşani. La această mănăstire, în sec. 19, a fost stareţă Olimpiada, una dintre mătuşile poetului Mihai Eminescu. Mănăstirea Agafton a fost desfiinţată la 28 oct. 1959 de autorităţile comuniste şi reînfiinţată în martie 1991. În satul Mănăstirea Doamnei există o biserică de zid cu hramul „Sfântul Pantelimon" (1914) şi o biserică din lemn din anul 1552, ctitorie a Doamnei Elena, soţia domnului Petru Rareş. În satul Orăşeni-Vale se află biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1943), iar în satul Orăşeni-Deal există biserica de zid „Sfântul Mucenic Mina" (1872) şi o biserică din lemn din 1762.

Curtea de Argeş. Biserica Domnească „Sfântul Nicolae"

CURTICI, oraş situat în extremitatea vestică a României (jud. Arad), în Câmpia Aradului, la 107 m alt., la 17 km N de municipiul Arad şi la 8 km de graniţa cu Ungaria; 8 142 loc. (1 ian. 2011): 3 913 de sex masc. şi 4 229 fem. Supr.: 78,4 km^2, din care 4,5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 809 loc./km^2. Important punct de vamă (din 1921) pe c.f. ce merge spre ţările Europei Centrale şi Occidentale. Nod rutier. Ateliere de reparaţii feroviare şi de utilaje agricole. Producţie de maşini-unelte portabile acţionate electric, de mobilă, de confecţii textile, de articole ceramice pentru uz casnic şi ornamental şi de produse alimentare. Sere legumicole. Vestigii neolitice, din epoca daco-romană şi din perioada feudalismului timpuriu. Tezaur monetar de argint, descoperit în 1862, alcătuit din monede greceşti şi denari romani republicani. Atestat documentar în 1332 cu numele *Kürtegyhaz*, apoi în 1437 cu denumirea *Kütos*, iar din 1519 cu toponimul actual. În perioada interbelică s-a numit *Decebal*. Stăpânit de turci între 1582 şi 1685. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Bisericile „Naşterea Sfântului Ioan Botezatorul" (1777) şi „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir" (în construcţie din 2008); biserică romano-catolică (1772). Castel (1769), în arhitectura căruia predomină elemente ale barocului târziu. Parc dendrologic. Zonă liberă (90 ha).

CURTIŞOARA 1. Com. în jud. Olt, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a teraselor de pe stg. Oltului cu

Piem. Cotmeana; 4 568 loc. (1 ian. 2011): 2 282 de sex masc. şi 2 286 fem. Prelucr. lemnului (ambalaje din lemn). Avicultură. Legumicultură. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Muzeul satului. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1632–1647), „Sfântul Dumitru" (1831) şi „Sfânta Treime" (sf. sec. 18–începutul sec. 19), în satele Dobrotinet, Curtişoara şi Linia din Vale. Conacele „I. Marian" şi „Zoe Vlădoianu" (sf. sec. 19).

2. → Bumbeşti-Jiu.

CURTUIŞENI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Carei; 3 830 loc. (1 ian. 2011): 1 877 de sex masc. şi 1 953 fem. Staţie de c.f. Pomicultură. Viticultură. Lacuri piscicole la Curtuişeni (1,3 ha) şi la Văşad (33 ha). Pe terit. com. au fost descoperite (1968) vestigii din Epoca bronzului (topoare, seceri, brăţări) şi urmele unei cetăţi geto-dacice din sec. 2–1 î.Hr., în care s-au găsit arme de fier, obiecte de podoabă, ustensile din bronz, ceramică etc. În satul Curtuişeni, menţionat documentar, prima oară, în 1342, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1832), ruinele unei biserici (probabil) romanice, o biserică romano-catolică (1938) şi una greco-catolică (1844).

CUSICI, Mănăstirea ~ → Socol.

CUSTURA MARE, lac glaciar în M-ţii Retezat, situat la cea mai mare altitudine absolută din ţară, respectiv, la 2 270 m. Supr.: 2,8 ha; ad. max.: 9 m.

CUT, com. în jud. Alba, formată dintr-un sat, situată în Pod. Secaşelor; 1 272 loc. (1 ian. 2011): 635 de sex masc. şi 637 fem. Izvoare cu ape sărate. Conacul „Bethlen" (sec. 18). Com. **C.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Cut din com. Câlnic, jud. Alba.

CUZA VODĂ 1. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 4 147 loc. (1 ian. 2011): 2 016 de sex masc. şi 2 131 fem. Staţie de c.f. (în satul Călăraşii Vechi). Produse alim. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui etc. Reşed. com. este satul *Ceacu*. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.V.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Ceacu, atestat documentar în 1812, se află biserica având dublu hram - „Sfântul Nicolae" şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" construită în anii 1989-1991 pe locul uneia din 1861, pictată în 1991-1992, iar în satul Cuza Vodă există biserica „Sfântul Ioan" (1907-1914).

2. → Alexandru I. Cuza.

3. Com. în jud. Constanţa, formată dintr-un sat, situată în Pod. Carasu, pe stg. canalului Dunăre–Marea Neagră; 3 889 loc. (1 ian. 2011): 1 930 de sex masc. şi 1 959 fem. Morărit şi panificaţie. Viticultură. În satul Cuza Vodă, menţionat documentar în 1816 cu numele *Docuzol* (nume păstrat până în 1931), se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1891, pictată în 1898 de Nicu Stoienescu din Râmnicu Sărat şi restaurată în 1920). Com. **C.V.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Cuza Vodă din com. Castelu, jud. Constanţa.

4. Com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Covurlui; 3 248 loc. (1 ian. 2011): 1 662 de sex masc. şi 1 586 fem. Producţie de mobilier. Satul Cuza Vodă a fost întemeiat în 1879 prin împroprietărirea însurăţeilor. Com. **C.V.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Cuza Vodă din com. Slobozia Conachi, jud. Galaţi.

CUZĂPLAC, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 8 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, pe cursul superior al râului Almaş; 1 786 loc. (1 ian. 2011): 855 de sex masc. şi 931 fem. Expl. de cărbune brun (în satul Tămaşa) şi de turbă (în satul Stoboru) cu un ridicat conţinut de sulf (7,15%). În satul Cuzăplac, menţionat documentar, prima oară, în 1219, se află o biserică ortodoxă din 1906, în satul Petrindu există o biserică datând din sec. 14 (cu transformări din sec. 18), iar în satul Cubleşu este o biserică din lemn cu hramul „Învierea Domnului" (sec. 18), declarată monument de arhitectură. Turbărie (2 ha), declarată rezervaţie naturală.

CUZDRIOARA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în S Dealurilor Ciceului, pe dr. Someşului Mare, în zona de confl. cu Someşu Mic; 2 984 loc. (1 ian. 2011): 1 433 de sex masc. şi 1 551 fem. Producţie de mobilier şi de ambalaje din material plastic. Pomicultură. În satul Cuzdrioara, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1205–1235, se află conacul „Teleki" (sec. 18), declarat monument istoric în anul 2004, şi o biserică din sec. 15.

Dd

DADILOV → Mihai Bravu (1).

DAGÂȚA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 9 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Mănăstirea; 4 840 loc. (1 ian. 2011): 2 557 de sex masc. şi 2 283 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale şi plante tehnice. Creşterea ovinelor. În satul Dagâța, menţionat documentar în 1469 cu numele *Brudureşti,* se află conacul „V. Tăutu" (jumătatea sec. 19), iar în satul Mănăstirea există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1723).

DAIA, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Burnas; 2 732 loc. (1 ian. 2011): 1 334 de sex masc. şi 1 398 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui etc. Legumicultură; viticultură. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.** a fost în jud. Ilfov.

DAIA ROMÂNĂ, com. în jud. Alba, formată dintr-un sat, situată în Pod. Secaşelor; 3 120 loc. (1 ian. 2011): 1 568 de sex masc. şi 1 552 fem. Izvoare cu ape sărate. Pe terit. satului Daia Română, menţionat documentar, prima oară, în 1293, au fost descoperite (în punctul „Părăuț") urmele unei aşezări neolitice aparţinând culturii materiale Petreşti (sf. milen. 3 î.Hr.) şi vestigiile unor aşezări suprapuse (în punctul „Turnul") din Epocile bronzului (cultura materială Wietenberg, sec. 16–13 î.Hr.), fierului (Hallstatt, 1200–450/300 î.Hr. şi La Tène, sec. 5 î.Hr.–1 d.Hr.), dacică (sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr.) şi romană. Biserică având hramul „Sfânta Treime" (1664, pictată în sec. 18).

DALBOȘEȚ, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Almăj, la poalele de NV ale M-ților Almăj, pe stg. râului Nera; 1 700 loc. (1 ian. 2011): 815 de sex masc. şi 885 fem. Expl. de lignit. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Dalboşeț, menţionat documentar, prima oară, în 1603, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1828, cu picturi murale interioare din 1910), iar în satul Şopotu Vechi, atestat documentar în 1607, există o biserică ortodoxă din 1810.

DALNIC, com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată în Depr. Târgu Secuiesc, la 25 km E de municipiul Sfântu Gheorghe; 961 loc. (1 ian. 2011): 480 de sex masc. şi 481 fem. Prelucr. lemnului şi a cărnii. Creşterea bovinelor. Herghelie specializată în creşterea cailor de rasă Lipițan. Vestigii neolitice şi din Epocile bronzului şi fierului. Tezaur monetar datând din sec. 1 î.Hr. şi din sec. 3 d.Hr. În satul Dalnic, atestat documentar în 1332, se află o biserică fortificată datând din 1230, cu transformări din 1526, care în prezent aparţine cultului reformat. Conacele „Gál" (sec. 19), „Hadnagy" (1850) şi „Becszásy" (1885) acesta din urmă aflat în mijlocul parcului dendrologic cu acelaşi nume. Com. **D.** a fost înfiinţată la 9 apr. 2004 prin desprinderea satului Dalnic din com. Moacşa, jud. Covasna.

Daneş. Castelul din satul Criş

DANEȘ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, la confl. râului Seleuş cu Târnava Mare; 5 090 loc. (1 ian. 2011): 2 545 de sex masc. şi 2 545 fem. Staţie de c.f. Centru viticol. Satul Daneş este menţionat documentar, prima oară, în 1343, cu numele *Danus*. Pustiit de tătari în 1661. În satul Criş, atestat documentar în 1305, se află un castel construit în anii 1559–1589, în stilul Renaşterii transilvănene, prevăzut cu turnuri circulare de apărare la fiecare colț (Turnul arcaşilor are încăperi de locuit). Corpul rezidenţial este dotat cu frumoase ancadramente din piatră, în stil renascentist, şi vitralii originare. Castelul este acoperit cu ţigle smălţuite. În curtea castelului au fost descoperite (sept. 1997) 6 000 de monede din argint din sec. 16. În satul Seleuş, atestat documentar în 1392, există o cetate ţărănească (1503–1504), cu biserică de incintă (1476), în stil gotic, azi aparţinând cultului evanghelic, iar în satul Daneş se află o biserică din sec. 15–16, cu turn din 1927, azi aparţinând cultului evanghelic, şi o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1796).

DANEȚI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 6 364 loc. (1 ian. 2011): 3 160 de sex masc. şi 3 204 fem. Produse alim. Fermă de creştere a bovinelor. Creşterea viermilor de mătase. Viticultură. Pe terit. com. **D.** au fost descoperite vestigiile unei necropole daco-romane (sec. 2–3). Bisericile având hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1842), „Sfântul Nicolae" (1825) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1774, reparată în 1891–1895 şi 1906, cu picturi murale interioare din 1895), în satele Brabeți, Branişte şi Locusteni.

DANIIL SIHASTRU, Mănăstirea ~ → Putna (2).

DANUBIUS, denumire de origine celtică atribuită Dunării. A fost preluată de geografii şi istoricii romani, iniţial pentru cursul superior şi mijlociu al fluviului,

în amonte de defileul carpatic. Mai târziu s-a generalizat pentru întregul curs (→ *Dunărea*).

DANUS → Daneş.

DARA, vârf în partea central-estică a M-ţilor Făgăraş, la E de vf. Moldoveanu, între obârşiile râurilor Zârna, la E, şi Râu Doamnei, la V. Alt.: 2 500 m. Alcătuit din şisturi cristaline. Acoperit cu păşuni alpine.

DARABANI, oraş în jud. Botoşani, situat în Câmpia Jijiei Superioare, la 260 m alt., la 70 km N de Botoşani şi la 2 km de graniţa cu Rep. Moldova; 11 606 loc. (1 ian. 2011): 5 775 de sex masc. şi 5 831 fem. Supr.: 99,9 km², din care 3,2 km² în intravilan; densitatea: 3 627 loc./km². Expl. de nisip cuarţos şi de calcar. Prelucr. lemnului, a cărnii şi a laptelui; produse ceramice, textile şi alim. Producţie de încălţăminte, de articole din material plastic pentru construcţii, de ciorapi, de covoare ş.a. Morărit. Centru pomicol. Muzeu. **Istoric.** Menţionat documentar, prima oară, în 1546 cu numele *Căbiceni*, denumire care s-a păstrat până în 1874 când a fost schimbată în Darabani. Numele actual derivă de la corpul de ostaşi pedeştri, numiţi în Evul Mediu *darabani*. În 1835, localit. a primit dreptul de a organiza târguri, ulterior făcându-se un intens comerţ cu vite şi cereale. Declarată oraş în 1926. În 1950, aşezarea a fost trecută în rândul localit. rurale, iar la 17 febr. 1968 declarată din nou oraş. Oraşul **D.** are în subordine ad-tivă 3 sate: Bajura, Eşanca, Lişmăniţa. În perimetrul oraşului se află pădurea Teioasa alcătuită din stejari multiseculari. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1837–1840), construită din iniţiativa boierului Teodor Balş, „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1834); Casa „Balş" (1837). În satul Bajura se află biserica „Sfântul Nicolae" (1907–1911).

DAROVA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Lugojului; 3 002 loc. (1 ian. 2011): 1 537 de sex masc. şi 1 465 fem. Expl de lignit. Produse textile. Pe terit. satului Sacoşu Mare, atestat documentar în 1369, au fost descoperite urmele unei aşezări dacice, datând din a doua Epocă a fierului, în care s-a găsit un tezaur de aur format din 11 brăţări şi un inel. În satul Darova, întemeiat în 1786, se află o biserică romano-catolică (1880).

DASCĂLU, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vlăsiei; 2 576 loc. (1 ian. 2011): 1 297 de sex masc. şi 1 279 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Morărit şi panificaţie. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 com. **D.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Bisericile „Cuvioasa Parascheva" (sec. 17) şi „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 19), în satele Dascălu şi Runcu; biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Dumitru" (1800–1801), şi o biserică de cărămidă (1870), în satul Gagu.

DAVIDEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în Piem. Cândeşti, pe râul Argeşel; 3 044 loc. (1 ian. 2011): 1 524 de sex masc. şi 1 520 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Centru de dogărit. Biserică având hramul „Înălţarea Domnului" (1794), în satul Davideşti; biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (începutul sec. 19, reparată în 1847 şi 1969), în satul Voroveni; conacul „Periețeanu" (sec. 19) şi biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1839), în satul Conţeşti.

DĂBÂCA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în NE Dealurilor Clujului, pe râul Lonea; 1 543 loc. (1 ian. 2011): 763 de sex masc. şi 780 fem. Pomicultură. În arealul com. au fost descoperite urmele unui castru roman, precum şi ale unei cetăţi inelare cu diametrul de 600 m, fortificată cu şanţ, val de pământ şi palisadă, datând din sec. 9, identificată ca reşedinţă a voievodului Gelu. Distrusă de invazia mongolă în 1241, cetatea a fost reclădită ulterior. În satul Dăbâca, menţionat documentar, prima oară, în 1219 cu numele *Villa Castri Doboka*, se află o biserică reformată (1743) şi conacul „Rhedy" (sec. 18), declarat monument istoric în anul 2004; în satul Luna de Jos există o biserică reformată (1727) şi Turnul (înalt de 35 m) fostului castel „Teleki", castel construit în anii 1650–1700 şi demolat în sec. 18 din ordinul Curţii imperiale de la Viena.

DĂBULENI, oraş în jud. Dolj, situat în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu terasele de pe stg. Dunării; 12 586 loc. (1 ian. 2011): 6 146 de sex masc. şi 6 440 fem. Supr.: 182,9 km², din care 9,5 km² în intravilan; densitatea: 1 325 loc./km². Nod rutier. Producţie de cărămizi şi ţigle. În arealul oraşului **D.** se găsesc întinse zone acoperite cu dune de nisip, în mare parte fixate de vegetaţie, extinse pe 8 ha, declarate rezervaţie naturală. Staţiune de cercetări pentru ameliorarea solurilor nisipoase şi pentru aclimatizarea plantelor pe nisipuri. Fermă de creştere a bovinelor. Centru de creştere a viermilor de mătase şi de valorificare a gogoşilor acestora. Pomicultură. Viticultură; centru de vinificaţie şi de cojocărit. Renumit pentru culturile de pepeni (lubeniţe). Localitatea Dăbuleni apare menţionată documentar, prima oară, la 5 iun. 1494, într-un act emis de Vlad Călugărul. Declarat oraş la 7 apr. 2004 are în subordine ad-tivă satul Chiaşu; bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1813–1817) şi „Sfântul Nicolae" (1842).

DĂBULENI-BECHET, sector al câmpiei de terase ale Dunării, aflat în S Câmpiei Romanaţi, care nu a fost afectat de amplele lucrări de irigare şi de amenajare a terenurilor din această zonă, pentru a păstra un fragment de peisaj natural nealterat. Această regiune cuprinde dune de nisip şi ochiuri de apă alimentate de izvoare. În apele acestor mici lacuri se dezvoltă o bogată faună de nevertebrate, de mare interes ştiinţific şi, totodată, oferă condiţii propice de viaţă pentru multe păsări de apă (stârci, gâşte sălbatice, raţe pitice, berze, nagâţi, corcodei etc.).

DĂENI, com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată pe dr. braţului Dunărea Veche; 2 135 loc. (1 ian. 2011): 1 095 de sex masc. şi 1 040 fem. Produse alim. Fermă de creştere a bovinelor. Pescuit.

DĂEŞTI 1. Lac antropic, de retenţie, pe cursul inf. al Oltului, construit în scop hidroenergetic (1971–1975). Supr.: 209 ha; vol.: 11,2 mil. m³.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, pe stg. văii Oltului şi a lacului de acumulare Dăeşti; 3 053 loc. (1 ian. 2011): 1 494 de sex masc. şi 1 559 fem. Staţie de c.f. Hidrocentrală (37 MW) intrată în funcţiune în 1976. În arealul com. **D.** au fost descoperite (1931) vestigiile unui castru roman în care s-au găsit monede romane emise în perioada 33–223. În satul Fedeleşoiu se află o mică biserică, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", a fostului schit, ctitorită în 1673 de domnul Grigore Gheorghe Ghica şi terminată în anul 1700, cu remarcabile picturi murale interioare executate în 1702 de o echipă de zugravi formată din Sima, Ranite, Gheorghe şi Ştefan. În satul Sânbotin există o biserică ortodoxă cu dublu hram – „Intrarea în Biserică a

Maicii Domnului" şi „Sfântul Grigore Decapolitul" (1774–1782, cu fresce originare), iar în satul Dăeşti se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1814).

DĂLHĂUȚI, Mănăstirea ~ → Cârligele.

DĂMĂROAIA, cartier în partea de N-NV a municipiului Bucureşti.

DĂMIENEȘTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu terasele de pe stg. Siretului; 1 859 loc. (1 ian. 2011): 934 de sex masc. şi 925 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1773) şi „Sfântul Nicolae" (1779), în satele Drăgeşti şi Dămieneşti.

DĂMUC, com. în jud. Neamț, alcătuită din 3 sate, situată la poalele M-ților Tarcău, pe râul Dămuc, în zona Cheilor Bicazului; 3 069 loc. (1 ian. 2011): 1 581 de sex masc. şi 1 488 fem.

DĂNCIULEȘTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Olteţului, pe râul Plosca; 2 621 loc. (1 ian. 2011): 1 313 de sex masc. şi 1 308 fem. Muzeu etnografic cu colecții de costume populare şi obiecte de uz casnic (în satul Rădineşti). Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1833–1836) şi „Sfântul Dumitru" (1837), în satele Hălăngeşti şi Zăicoiu.

DĂNEASA, com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Boian cu terasele de pe stg. Oltului; 3 590 loc. (1 ian. 2011): 1 801 de sex masc. şi 1 789 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Orezării. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1657) şi „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1861, reparată în 1874 şi 1888), în satele Pestra şi Dăneasa; conacul „Comăneanu" (începutul sec. 20), în satul Berindei. În satul Zănoaga există o biserică ortodoxă din anul 1766 cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului".

DĂNEȘTI 1. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 11 sate, situată în E Depr. Târgu Jiu, la poalele de NV ale Dealului Bran; 3 715 loc. (1 ian. 2011): 1 822 de sex masc. şi 1 893 fem. Producție de băuturi răcoritoare. Pomicultură (meri, peri, pruni). Conacul „Vasile Brătuianu" (sec. 19), în satul Trocani şi biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (sec. 19), în satul Brătuia. În arealul satului Botorogi, la 185 m alt., se află pădurea Botorogi, declarată rezervație naturală forestieră. Este un şleau de luncă în care predomină stejarul (*Quercus robur*) şi frasinul de luncă (*Fraxinus angustifolia*), alături de care se mai dezvoltă ulmul, jugastrul şi plopul. Subarboretul este alcătuit din arțar tătăresc, păducel, alun, măceş, sânger ş.a. Pătura ierbacee este abundentă şi variată: laleaua pestriță (*Fritillaria meleagris*), mărăgăritarul (*Convallaria majalis*), leurda (*Allium ursinum*).

2. Com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată în N Depr. Ciuc, pe cursul superior al Oltului; 2 369 loc. (1 ian. 2011): 1 118 de sex masc. şi 1 251 fem. Haltă de c.f. Expl. de balast. Centru de olărit (ceramică neagră). Izvoare cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, slab sulfuroase, calcice, magneziene, hipotermale (21°C), valorificate local. Muzeu sătesc (Dăneşti). Expl. şi prelucr. lemnului (ambalaje din lemn). Tăbăcirea pieilor de animale. Produse ceramice (cărămidă, țiglă), țesături, covoare de lână. Creşterea ovinelor, bovinelor şi cabalinelor. Culturi de cereale, plante furajere, cartofi ş.a. Agroturism. Până la 18 mart. 2002, com. **D.** a avut în componență satul Mădăraş care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

3. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, în raza com. Şişeşti, jud. Maramureş, situată în NE Depr. Baia Mare, la 350 m alt., la poalele M-ților Gutâi, într-o reg. de dealuri şi coline, la 20 km E de municipiul Baia Mare. Factorii naturali de cură constau în climatul de adăpost, sedativ-indiferent (temp. medie anuală c. 8°C; în iul. medii termice de 19°C, iar în ian. –3°C) şi izv. cu ape minerale sulfuroase, bicarbonatate, clorurate, sulfatate, sodice indicate în tratarea afecțiunilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide), a celor ginecologice (insuficiență ovariană, cervicite cronice), endocrine (stări prepuberale la copiii hiperreactivi) şi reumatismale. Buvete pentru cură internă cu ape minerale.

4. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe Valea Fereştilor; 2 176 loc. (1 ian. 2011): 1 096 de sex masc. şi 1 080 fem. Muzeu de arheologie şi etnografie „Eugenia şi Costache Burada"; casa memorială „Emil Racoviță" (în satul Emil Racoviță); biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1739, reconstruită în 1834 şi refăcută în 1933), în satul Dăneşti; biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1809), în satul Boțoaia.

DĂNICEI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 13 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe stg. râului Topolog; 2 267 loc. (1 ian. 2011): 1 121 de sex masc. şi 1 146 fem. Reşed. com. este satul *Dealu Lăunele*. Bisericile din lemn cu hramurile „Înălțarea Domnului" (1767), „Sfântul Nicolae" (1828) şi „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1844), în satele Valea Scheiului, Drăguleşti şi Bădeni; biserica de zid cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi" (sec. 18, refăcută în 1853), în satul Linia pe Vale.

DĂRĂȘTI-ILFOV, com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Română, pe râul Argeş; 2 654 loc. (1 ian. 2011): 1 300 de sex masc. şi 1 354 fem. Centru viticol. Legumicultură. Între 23 ian. 1981 şi 2 dec. 1985 a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov. Biserica „Sfântul Nicolae", construită în anii 2003-2011 pe locul uneia din 1880 care a fost grav avariată de cutremurul din 4 mart. 1977 şi demolată la 20 apr. 1977.

DĂRMĂNEȘTI 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, în E Carpaților Orientali, între M-ții Berzunț la E-NE şi Nemira la V-SV, de-a lungul văii Trotuş. Suprr.: c. 300 km². Lungime: c. 25 km; lățime: c. 13 km. Trotuşul şi afl. săi (Uz, Dofteana, Slănic) au creat un relief de lunci, terase şi conuri de dejecție (îngemănate uneori în largi câmpii piemontane), care, morfometric, variază de la 320 m alt. în zona de luncă până la c. 650 m alt. în colinele de la contactul cu rama montană. Climat cu veri răcoroase (17–18°C media termică a lunii iul.) şi ierni friguroase (– 4°C media termică a lunii ian.). Zăcăminte de cărbuni. Geologii îi atribuie denumirea de Depr. *Comăneşti*.

2. Oraş în jud. Bacău, situat în depresiunea omonimă, la 450 m alt., pe râul Uz, la 75 km SV de municipiul Bacău; 14 385 loc. (1 ian. 2011): 7 147 de sex masc. şi 7 211 fem. Suprr.: 50,5 km², din care 8,3 km² în intravilan; densitatea: 1 733 loc./km². Stație de c.f. Expl. de petrol şi de cărbune brun. Hidrocentrala „Poiana Uzului" (4,15 MW), intrată în funcțiune în 1977. Termocentrală. Rafinărie de țiței (din 1949), cu instalații pentru producerea cocsului din petrol, intrată în faliment în anul 2003, cumpărată de RAFO-Oneşti în 2007 şi închisă în 2008. Producție de dispozitive, aparate şi instrumente medicale şi de laborator, de furnire şi panouri din lemn, de mobilă şi cherestea, de confecții metalice, de blocuri de beton celular autoclavizat/BCA, cărămizi, tuburi din beton,

agregate de balastieră; tăbăcărie; produse alim. Muzeu etnografic. Atestat documentar, ca sat, la 25 mart. 1590 şi declarat oraş la 18 apr. 1989. Satele care aparţin oraşului: Dărmăneasca, Lapoş, Păgubeni, Plopu, Sălătruc. **Monumente:** biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1808, pictată în 1873 de către Alexandru Zugravul, cu adăugiri din 1884 şi reparată în 1932); în cartierul Boiştea se găsesc instalaţii tehnice populare (dârstă de la sf. sec. 19; piuă şi vâltoare de la începutul sec. 20; moară de apă, începutul sec. 20); la 4 km N de Dărmăneşti se află palatul „Ştirbei", construit în anii 1906-1908, naţionalizat în 1948 şi folosit ca sanatoriu T.B.C. până în 1977 după care a fost utilizat ca centru de tabără pentru elevi până în prezent; bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1795, refăcută în 1886) şi „Sfinţii Voievozi" (1813), în satele Plopu şi Lapoş. Turism.

3. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Cricovului, pe râul Proviţa; 4 403 loc. (1 ian. 2011): 2 202 de sex masc. şi 2 201 fem. Produse electronice de larg consum (din 2011); morărit şi panificaţie. Centru de ceramică populară. Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1861–1862), în satul Mărginenii de Sus. Până la 8 mai 2003, com. **D.** a avut în componenţă satul Vlădeni, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

4. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Sucevei, în zona de confl. a râului Hătnuţa cu Suceava; 5 868 loc. (1 ian. 2011): 2 903 de sex masc. şi 2 965 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă). Reşed. com. este satul *Măriţei.* Bisericile din lemn cu hramurile „Înălţarea Domnului" (sf. sec. 18) şi „Sfântul Dumitru" (1794), în satele Dărmăneşti şi Călineşti.

DÂLMA, masiv deluros în Subcarpaţii Buzăului, între râurile Bălăneasa la V şi Sărăţel la E. Alt. max.: 801 m. Cunoscut şi sub numele de *Botanu.*

DÂMBOVICIOARA 1. Peşteră situată în SE M-ţilor Piatra Craiului, pe stg. râului Dâmbovicioara, la 861 m alt., la 1 km N de satul Dâmbovicioara, în amonte de Cheile Dâmbovicioarei, în apropierea culoarului depresionar Rucăr-Bran. Lungimea galeriilor: 244 m. Peştera, sculptată în calcare jurasice de către Pârâul Peşterii, are forma unei galerii orientate SV-NE, ce se îngustează treptat de la intrare către partea posterioară, fără ramificaţii laterale importante, în care concreţiunile sunt slab dezvoltate. Este o peşteră caldă (10–12°C), cu umiditate moderată şi faună săracă. Importanţă turistică. Uşor accesibilă.

2. Cheile Dâmbovicioarei, chei săpate de râul Dâmbovicioara în pereţii calcaroşi din SE M-ţilor Piatra Craiului, în aval de satul Dâmbovicioara. Lungime: c. 1 km. Interes turistic.

3. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în mica Depr. Podu Dâmboviţei, la poalele SE ale M-ţilor Piatra Craiului, pe râul Dâmbovicioara; 902 loc. (1 ian. 2011): 448 de sex masc. şi 454 fem. Expl. de calcar. Prelucr. pieilor de animale. Turism. În satul Dâmbovicioara există o biserică din 1903, iar în satul Podu Dâmboviţei se află podul lui Brâncoveanu (1711) şi biserica având hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", construită în 1940 după planurile arhitectului D.I. Berechet.

DÂMBOVIŢA 1. Râu în S României, afl. stg. al Argeşului la Budeşti (jud. Călăraşi); 268 km; supr. bazinului: 2 759 km². Izv. de pe versantul N al M-ţilor Iezer, de la 2 240 m alt., curge mai întâi pe direcţia SV-NE, până în dreptul vf. Păpuşa, unde brusc îşi schimbă direcţia către S-SE, traversează extremitatea sudică a M-ţilor Piatra Craiului prin impresionantele chei ale Dâmboviţei, trece prin zonele depresionare Rucăr-Dragoslavele, desparte apoi Subcarpaţii Ialomiţei de Muscelele Argeşului şi Piem. Cândeşti, străbate Câmpia Română şi trece prin Bucureşti, unde are cursul canalizat. Având în vedere constituţia geologică a Carpaţilor Româneşti, geologii consideră cursul superior al **D.** ca linie de demarcaţie între Carpaţii Orientali şi cei Meridionali, în timp ce geografii, luând în considerare aspectele fizico-geografice ale acestora (înălţime, masivitate, fragmentare hidrografică etc.), stabilesc valea râului Prahova ca limită între Carpaţii Orientali şi Carpaţii Meridionali. Începând din anul 1983, pe cursul superior al **D.**, în zona Rucăr-Dragoslavele, s-a construit un sistem de microhidrocentrale (lacul de acumulare de la Pecineagu cu hidrocentrala Clăbucet, 64 MW, lacul de acumulare Sătic cu hidrocentrala Rucăr, 46 MW, şi de aici, printr-o galerie de fugă de 8 km lungime, apele **D.** pun în mişcare microhidrocentrala Dragoslavele, 7,6 MW). Afl. pr.: Dâmbovicioara, Râu Alb, Ilfov, Colentina, Pasărea, Câlnău. **D.** alimentează parţial Bucureştiul cu apă potabilă prin intermediul staţiei de filtrare de la Arcuda.

Cheile Dâmbovicioarei

2. Judeţ situat în partea central-sudică a României, în bazinele superioare ale râurilor Ialomiţa şi Dâmboviţa, între 44°25' şi 45°27' latitudine N şi între 25°10' şi 25°54' longitudine E, străjuit, la N, de „meterezele" M-ţilor Bucegi şi Leaota, mărginit de jud. Braşov (la N), Prahova (NE şi E), Ilfov (SE), Giurgiu (S-SE), Teleorman (S-SV) şi Argeş (la V). *Supr.:* 4 054 km² (1,70% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 529 650 loc. (2,47% din populaţia ţării), din care 258 356 loc. de sex masc. (48,8%) şi 271 294 loc. de sex fem. (51,2%). *Populaţia urbană:* 162 448 loc. (30,7%); *rurală:* 367 202 loc. (69,3%). *Densitatea:* 131 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 90,6% români, 5,3% rromi, 0,3% bulgari, apoi sârbi, maghiari ş.a. *Reşed.:* municipiul Târgovişte. *Oraşe:* Fieni, Găeşti, Moreni (municipiu), Pucioasa, Răcari, Titu. *Comune:* 82. *Sate:* 347 (din care 5 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor:* 16.

Relief variat, dispus etajat în trei trepte majore ce se succed de la N la S pe o diferenţă de nivel de 2 375 m, de la 2 505 m, în vf. Omu (alt. max. a jud. **D.**), la 130 m alt. în arealul com. Poiana, situată în câmpia joasă de divagare, la SE de Titu. În cadrul jud. **D.**, forma predominantă de relief o constituie câmpiile, care se extind pe 50% din supr. sa, fiind reprezentate prin segmente, mai mari sau mai mici, ce aparţin Câmpiei Române, şi anume câmpiile Găvanu-Burdea, Titu, Piteştiului, Târgovişte, Cricovului şi Vlăsiei. Unităţile de deal şi

podiș, care constituie treapta colinară înaltă, ocupă 41% din supr. jud. **D.** Ele sunt plasate în partea central-nordică a județului și sunt reprezentate prin Subcarpații Ialomiței, alcătuiți din numeroase dealuri (Dealu Mare, Micloșani, Plaiu Sirnei ș.a.) și depresiuni (Moroeni-Pietroșița, Bărbulețu-Râu Alb, Bezdead, Vulcana, Voinești, Pucioasa, Ocnița ș.a.), cât și prin extremitatea SE a Piem. Cândești. Munții, cu un procent de 9% din supr. jud. **D.**, domină extremitatea nordică a acestuia, în perimetrul său aflându-se cea mai mare parte a masivului Leaota (cu vf. Leaota, 2 133 m alt.) și o parte din masivul Bucegi, marcat de abrupturile sale marginale și de înălțimile ce depășesc frecvent 2 000 m alt. (vf. Omu, 2 505 m, situat la limita cu jud. Prahova – cel mai înalt din Bucegi, vf. Doamnele 2 402 m, vf. Bătrâna 2 181 m ș.a.).

Clima temperat-continentală, cu diferențieri mai mari între unitățile montane și cele de câmpie, evidențiate și prin amplitudinea termică max. de 78,4°C rezultată din cumularea valorilor termice extreme (–38,0°C pe vf. Omu și +40,4°C la Găești, în zona de câmpie). Regimul climatic general se caracterizează prin veri foarte calde și ierni nu prea friguroase în zonele de câmpie și prin veri răcoroase și ierni foarte reci, marcate de viscole frecvente, în reg. montane. Ținuturile deluroase și piemontane sunt dominate de caracteristici climatice intermediare față de cele două areale învecinate. Valorile termice medii anuale variază între 10,5°C în câmpie (la Corbii Mari), 9°C în Subcarpați și –2,6°C pe vf. Omu. Temp. max. absolută (40,4°C) s-a înregistrat la Găești (la 20 aug. 1946), iar temp. minimă absolută (-38,0°C) la stația meteorologică de pe vf. Omu (la 10 febr. 1929). Precipitațiile căzute anual înregistrează valori medii cuprinse între 512,1 mm (la Potlogi) în câmpie și 1 400 mm pe culmile montane înalte. Vânturile predominante bat cu o frecvență mai mare dinspre NE (15%) și SV (14%), în zona de contact a câmpiei cu Subcarpații (la Târgoviște), și dinspre NV (25%), V (21%) și SV (17%) pe crestele înalte ale munților. Vitezele medii anuale ale vânturilor variază între 1,1 și 3,0 m/s la Târgoviște și Titu și între 4,5 și 8,0 m/s pe culmile montane.

Rețeaua hidrografică de pe terit. jud. **D.**, cu o densitate medie relativ mare (0,5 km/km^2), aparține, în general, celor două sisteme hidrografice distincte: Ialomița, care drenează partea central-nordică și sud-estică a jud. **D.**, pe o lungime de 132 km, și Argeș, care străbate SV județului, pe o distanță de 47 km. Dâmbovița, cel mai important afluent al Argeșului (cu care confluează în afara limitelor jud. **D.**), ce brăzdează median jud. **D.** pe direcția NV-SE, pe o distanță de 67 km, este râul de la care și-a luat numele și județul. Alte râuri, care își au izvoarele pe terit. jud. **D.** sau îl traversează, sunt: Cricovu Dulce, Pârscov, Crevedia, Colentina, Ilfov, Șuța, Sabar, Potopu, Cobia, Neajlov, Dâmbovnic, Glavacioc ș.a. Lacurile existente pe terit. jud. **D.** sunt în majoritate de origine antropică, realizate pentru irigații și piscicultură (Dragodana, Nucet, Priseaca, Bungetu, Colanu, Băleni, Gherghești, Comișani ș.a.) sau pentru producerea energiei electrice (lacul de acumulare Scropoasa, construit în 1929 pe cursul superior al Ialomiței, cu un vol. de 37 500 m^3, folosit pentru uzinele hidroelectrice de la Dobrești și Moroeni; lacul de acumulare de la Pucioasa, cu un vol. de 8 mil. m^3, intrat în circuitul hidroenergetic în 1974).

Vegetația prezintă o evidentă etajare, asemenea formelor de relief. Etajele alpin și subalpin, prezente pe crestele înalte ale M-ților Bucegi și Leaota, sunt dominate de asociațiile vegetale alcătuite din pajiști cu țăpoșică (*Nardus stricta*), părușcă (*Festuca supina*), iarba stâncilor (*Agrostis rupestris*), rogoz (*Carex curvula*) ș.a. ce alternează cu tufișuri scunde de arbuști, formate din smirdar (*Rhododendron kotschyi*), jneapăn (*Pinus mugo*), ienupăr (*Juniperus communis ssp. nana*), afin (*Vaccinium myrtillus*) ș.a. Specific zonei alpine a M-ților Bucegi este larga dezvoltare a vegetației de stâncărie, cu multe elemente floristice rare, ocrotite de lege, între care se remarcă floarea-de-colți (*Leontopodium alpinum*), ghințura (*Gentiana lutea*), clopoțelul de munte (*Campanula alpina*) etc. Etajul pădurilor de rășinoase, cu molid (*Picea abies*) și brad (*Abies alba*), acoperă pantele munților între 1 200 și 1 900 m alt. Pădurile de foioase, constituite din fag (*Fagus silvatica*), în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*), gorun (*Quercus petraea*) ș.a., sunt răspândite în Subcarpați și în Piem. Cândești. În câmpie se dezvoltă, insular, păduri de cer (*Quercus cerris*) și gârniță (*Quercus frainetto*), iar în luncile râurilor se întâlnesc zăvoaie de anin negru, plop și salcie.

Fauna este bogată în specii și diversă, elementele predominante fiind cele de pădure, reprezentate prin urși, cerbi, mistreți, jderi, râși (ocrotiți de lege), căpriori (colonizați în subcarpați și în Piem. Cândești), fazani colonizați, cocoși de munte (ocrotiți de lege), veverițe etc. Fauna alpină are ca element dominant și caracteristic capra neagră (*Rupicapra rupicapra*), declarată monument al naturii și ocrotită de lege. În zona de câmpie trăiesc diverse rozătoare (popândău, hârciog, șoarece de câmp, iepurele ș.a.), păsări (ciocârlia, prepelița, potârnichea, uliul etc.), reptile (șopârla, gușterul, șarpele), insecte etc. Apele râurilor de munte, de deal și de câmpie sunt bogate în păstrăv, scobar, clean, mreană, crap, știucă etc.

Resurse naturale: zăcăminte de petrol (Moreni, Gura Ocniței, Ochiuri, Răzvad, Șotânga, Corbii Mari, Teiș, Valea Mare, Aninoasa, Cobia, Ludești, Hulubești, Vișina, Cojasca, Poiana ș.a.), gaze naturale (Gura Șuții, Bilciurești, Finta, Nucet, Brătești de Jos, Gheboaia), lignit (Șotânga, Mărgineanca), sare gemă (Ocnița, Gura Ocniței, Ochiuri), gips (Lăculețe, Pucioasa, Fieni) și sulf (Pucioasa). Din categoria rocilor utile și a materialelor de construcții mai importante sunt gresiile (Buciumeni, Moroeni), marnele (Sima, Fieni, Pucheni), calcarele (Lespezi), argilele comune (Crângurile, Doicești, Pucioasa, Șotânga), balastul (Viișoara, Mătăsaru, Ionești, Crângurile, Crovu ș.a.). O importanță aparte o au pădurile (121 036 ha, 2008) și izv. cu ape minerale sulfuroase, clorurosodice, sulfatate, bicarbonatate de la Pucioasa, iodurate, bromurate și sărate la Vulcana-Băi, sau cu alte compoziții chimice, mai ales sărate, la Bezdead, Gura Ocniței, Glodeni, Lăculețe, Vârfuri, Urseiu ș.a.

Istoric. Urmele materiale aparținând culturii materiale de Prund (în special unelte din silex), descoperite în arealele localit. Petrești, Potlogeni-Deal, Ionești și Greci, dovedesc că terit. actual al jud. **D.** a fost locuit încă din Paleoliticul inferior (1 000 000–100 000 î.Hr.). Epoca Neolitică (5500–2500 î.Hr.) este sugestiv materializată în așezările identificate pe terit. localit. Mătăsaru, Geangoești, Moara din Groapă, Ionești, Pădureni, Vadu Stanchii, Morteni, Cornești, Mogoșani, Șelaru, Vișina ș.a. Perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.) este marcată de o așezare de tip Coțofeni, scoasă la iveală în vatra satului Bungetu, unde s-a găsit ceramică specifică acestei culturi, precum

şi de descoperirea (în luna mai 2011) a unui schelet uman, în raza com. Ariceştii Rahtivani, presupus că datând de acum c. 4500 de ani. Epoca bronzului (1800–800 î.Hr.) este bine reprezentată prin vestigiile descoperite în aşezările de la Perşinari, Viforâta, Nucet, Morteni, Vârfuri, Mătăsaru, Corneşti, Colacu, Hăbeni ş.a., iar cea a fierului (800 î.Hr.-sec. 1–3 d.Hr.) prin aşezările descoperite în arealele localit. Mătăsaru, Valea Voievozilor, Cătunu, Căprioru, Bucşani, Ocnița, Finta ş.a. Vestigiile arheologice din aşezările geto-dace de la Teţcoiu, Cătunu, Costeştii din Vale, Corneşti ş.a., datând din sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr., precum şi tezaurele monetare (greceşti, macedonene, romane, celtice şi tipuri hibride de monede daco-getice) descoperite în localit. Căprioru, Cojasca, Gheboieni, Adânca, Potlogi, Valea Voievozilor, Brâncoveanu, Răcari, Cătunu, Răzvad ş.a. atestă intensele legături economice şi culturale pe care le întreținea populația autohtonă cu lumea exterioară şi în special cu cea romană. Continuitatea locuirii neîntrerupte a acestui teritoriu de către populația autohtonă, între sec. 2 şi 14, este atestată de numeroase aşezări omeneşti şi necropole descoperite în localit. Mătăsaru (sec. 2–3), Voineşti (sec. 2 şi 8), Mogoşani (sec. 4), Ilfoveni, Târgovişte, Cătunu, Corneşti, Brăteştii de Jos, Băleni, Cazaci (sec. 2–14). Populația românească sedentară, permanent prezentă pe aceste locuri, întreținea legături strânse şi cu Imperiul Roman de Răsărit, fapt dovedit de monedele bizantine descoperite la Târgovişte (monede bătute în anii 969–976, în timpul domniei lui Ioan I Tzimiskes). Se pare că o zonă din terit. actual al jud. **D.** a făcut parte din voievodatul lui Seneslau, care se extindea în V Munteniei, la E de râul Olt, voievodat amintit în *Diploma Ioaniților* din 1247. Primele mărturii documentare referitoare la unele aşezări mai importante din perimetrul geografic al jud. **D.** provin din sec. 14, de la cronicarul Johannes Schiltberger care, într-o notă de călătorie, descrie cum Mircea cel Bătrân a transferat, în 1396, capitala Țării Româneşti de la Curtea de Argeş la Târgovişte unde a construit Curtea domnească şi un paraclis. Stabilirea capitalei Țării Româneşti la Târgovişte şi menținerea acesteia în funcție (cu unele întreruperi) până spre mijlocul sec. 17, când capitala domnească a fost mutată definitiv la Bucureşti, a făcut ca oraşul să devină, pentru timp de aproape trei secole, cel mai însemnat centru economic, politic şi cultural al Țării Româneşti. Jud. **D.**, sau „Țara Dâmboviței" cum era numit de Vasile Alecsandri, este o unitate ad-tiv teritorială tradițională, menționată documentar ca atare, prima oară, în 1512, când administrarea lui era asigurată de către un vornic de Târgovişte. În Târgovişte şi-au stabilit reşedința domnească Mircea cel Bătrân şi continuând cu Dan II, Vlad Dracul, Vlad Țepeş, Radu de la Afumați, Mihai Viteazul, Radu Şerban, Radu Mihnea, Matei Basarab ş.a. În limitele actuale ale jud. **D.**, stabilite prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968, există două municipii, 5 oraşe, 82 de comune şi 347 de sate.

Economia jud. **D.** se caracterizează printr-o structură industrial-agrară. După 1989 s-a trecut, treptat, la o etapă nouă, aceea a economiei de piață.

Industria se caracterizează prin preponderența ramurilor constructoare de maşini, metalurgică, mat. de constr., textilă şi alim. care realizează laolaltă 82,8%

din producția industrială a jud. **D.**, urmate de ind. extractivă (10,9%), ind. energiei electrice şi termice (6,3%) ş.a. Pr. produse finite create de industria dâmbovițeană sunt: energia electrică (termocentrala Doiceşti şi hidrocentralele de la Moroeni, Dobreşti şi Pucioasa), oțeluri speciale (aliate şi înalt aliate), strunguri automate, instalații de foraj petrolier (toate la Târgovişte), utilaj chimic (Târgovişte, Găeşti, Moreni), frigidere cu compresor (Găeşti), aparataj electric (Titu), corpuri electrice pentru iluminat (Fieni, Târgovişte), produse ceramice, prefabricate din beton, lianți, azbociment (Târgovişte, Fieni, Doiceşti), mobilă (Târgovişte, Pucioasa, I. L. Caragiale), cherestea (Târgovişte, Titu, Răcari, Brăneşti), fire şi țesături din bumbac, in, cânepă şi confecții-textile (Pucioasa, Brăneşti, Târgovişte, Moreni, Tătărani, Voineşti), preparate din carne şi lapte, spirt, băuturi alcoolice, conserve de fructe şi legume, produse de fermentare a tutunului, de panificație etc. (Târgovişte, Pucioasa, Titu ş.a.). Abator de păsări (Titu). O contribuție importantă la diversificarea produselor finite o au şi meşteşugurile tradiționale, reprezentate prin prelucr. firelor şi fibrelor textile (țesături de interior, piese de port popular, covoare manuale – la Pietroşița, Pucheni, Runcu ş.a.), de prelucr. artistică a lemnului, a părului de capră şi a răchitei (Băleni, Dărmăneşti, Cândeşti, Malu cu Flori, Pucheni, Pietroşița ş.a.), de modelare a lutului (ceramica ornamentală şi de uz casnic de la Gheboaia, Odobeşti, Dărmăneşti) etc.

Agricultura beneficiază de o supr. agricolă totală de 249 001 ha (ceea ce reprezintă 61,4% din supr. jud. **D.**, la sf. anului 2007), din care terenurile arabile au cea mai mare extindere (175 055 ha), urmate de terenurile ocupate cu păşuni (43 829 ha) şi cu fânețe naturale (20 362 ha), apoi livezi şi pepiniere pomicole (9 426 ha) şi vii şi pepiniere viticole (329 ha). În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu porumb (66 923 ha), grâu şi secară (30 841 ha), plante de nutreț (21 278 ha), legume (14 150 ha, locul 2 pe țară, după jud. Dolj), cartofi (11 168 ha), ovăz, orz şi orzoaică, plante uleioase, tutun, leguminoase pentru boabe ş.a. Pomicultura, specifică zonelor subcarpatice şi piemontane, este reprezentată, în principal, prin întinse plantații de meri şi peri, ce formează adevărate bazine pomicole în arealele localit. Voineşti, Malu cu Flori, Văleni-Dâmbovița, Bărbulețu, Cândeşti ş.a., cât şi prin livezi de pruni, cireşi, caişi, nuci ş.a. În anul 2007, producția totală de fructe realizată în jud. **D.** a fost de 187 000 tone (locul 1 pe țară), din care 96 572 tone de mere, în special din soiul ionatan (renumitul ionatan de Voineşti), locul 1 pe țară, 65 538 tone prune (locul 1 pe țară), 12 687 tone pere (locul 1 pe țară), 5 086 tone cireşe şi vişine, 1 633 tone nuci (locul 3 pe țară, după jud. Vâlcea şi Suceava) ş.a. Sectorul zootehnic, cu vechi tradiții în acest județ şi cu o contribuție de 22,9% la realizarea producției globale agricole, cuprindea (începutul anului 2008) 60 299 capete bovine, 128 300 capete porcine, 45 805 capete ovine, 13 827 capete caprine, 18 878 capete cabaline; avicultură: 2 676 726 capete păsări; apicultură (23 271 familii de albine). Se remarcă faptul că, după 1989, sectorul privat a devenit, treptat, predominant în majoritatea ramurilor zootehniei, în prezent depăşind 99% la bovine, porcine, ovine, iar în anumite cazuri (la caprine, păsări şi albine) este integral privat.

Căile de comunicație de pe terit. jud. **D.** au o repartiție relativ uniformă, construirea lor pe diferite direcții realizându-se în strânsă legătură cu configurația reliefului şi cu necesitățile economice. La sf. anului 2007, lungimea totală a liniilor de cale ferată era de 103 km (din care cinci km electrificate), cu o densitate de 25,4 km/1000 km^2 teritoriu, iar lungimea rețelei de drumuri publice însuma 1 873 km (din care 492 km modernizate), cu o densitate de 46,2 km/100 km^2 teritoriu – superioară celei pe țară, care era de 33,9 km/100 km^2 teritoriu. O importanță deosebită în transportul rutier o are segmentul din autostrada București–Piteşti care traversează partea de SV a jud. **D.** pe o distanță de 35 km, între comunele Corbii Mari şi Morteni.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **D.** îşi desfăşurau activitatea 20 de grădinițe de copii, cu 14 796 copii înscrişi şi 808 cadre didactice, 149 de şcoli generale (învățământ primar – clasele 1–4, şi gimnazial – clasele 5–8), cu 47 058 elevi şi 3 926 cadre didactice, 30 de licee, cu 17 464 elevi şi 1 423 profesori, o universitate – „Valahia" (la Târgovişte) –, cu nouă facultăți, 8 102 studenți şi 329 profesori. În aceeaşi perioadă, rețeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea două teatre, 14 muzee, cinci case de cultură, şapte cluburi, trei case de cultură (a sindicatelor, a armatei şi a tineretului), 156 de cămine culturale, un cinematograf, 369 biblioteci, cu 2 637 000 vol., nenumărate ansambluri folclorice, tarafuri de muzică populară, fanfare, formații corale etc. În ansamblul şi în varietatea activităților culturale dâmbovițene, un loc de prestigiu îl ocupă Festivalul internațional de interpretare a romanțelor, şansonetelor şi cançonetelor „Crizantema de aur", care se desfăşoară anual, toamna (din 1967), la Târgovişte. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 58 de secții sportive în care activează 1 698 sportivi legitimați, 114 antrenori şi 52 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua sanitară a jud. **D.** cuprindea şapte spitale, cu 2 163 paturi, revenind un pat de spital la 246 loc., 12 policlinici, cinci dispensare medicale, 154 farmacii şi puncte farmaceutice, două sanatorii (Moroeni şi Aninoasa), un sanatoriu balnear (Pucioasa) ş.a. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 653 medici (1 medic la 816 persoane), 190 medici stomatologi (1 medic stomatolog la 2 807 persoane) şi 2 521 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turismul. Peisajele de o rară frumusețe şi obiectivele naturale oferite de M-ții Leaota şi Bucegi (piscuri semețe, peştera Ialomiței, cheile Urşilor, Tătarului, Zănoagei, Orzei, apoi Sfinxul şi Babele din M-ții Bucegi, aflate pe terit. jud. Prahova, dar uşor accesibile şi de pe terit. jud. Dâmbovița, rezervația naturală, complexă, Bucegi, pârtiile amenajate pentru sporturile de iarnă, numeroasele cabane şi hoteluri etc.), climatul nuanțat, cu particularități favorabile tratamentului balnear şi odihnei (stațiunile balneoclimaterice Pucioasa şi Vulcana-Băi), valoroasele monumente istorice şi arhitecturale de la Târgovişte, Potlogi, Viforâta (mănăstirile Dealu şi Viforâta), Doiceşti, Răzvad ş.a., neasemuitele bogății etnografice şi folclorice (Pietroşița, Dărmăneşti, Finta, Cândeşti etc.) şi nu în ultimul rând varietatea faunei cinegetice, prezența unor rezervații (Poiana cu narcise de la Vişina, rezervația paleontologică Plaiul Domnesc) etc. reprezintă doar câteva elemente din multitudinea posibilităților de reală atracție turistică din perimetrul jud. **D.** În 2007, capacitatea totală de cazare a jud. **D.** (2 165 de locuri) era asigurată de 13 hoteluri, patru cabane, nouă pensiuni turistice urbane şi 11 pensiuni turistice rurale, patru vile ş.a. Indicativ auto: *DB.*

Localitățile jud. Dâmbovița

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. MORENI (1584)	
2. TÂRGOVIŞTE (1396)	1. Priseaca

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. FIENI (1532)		1. Berevoeşti (1811) 2. Costeşti (1831)
2. GĂEŞTI (1498)		
3. PUCIOASA (1649)	1. Bela 2. Diaconeşti 3. Glodeni (1595) 4. Malurile 5. Miculeşti 6. Pucioasa-Sat	
4. RĂCARI (1725)	1. Bălăneşti 2. Colacu 3. Ghergani 4. Ghimpaţi 5. Mavrodin 6. Săbieşti 7. Stăneşti	
5. TITU (1634)		1. Fusea 2. Hagioaica 3. Mereni 4. Plopu 5. Sălcuța

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ANINOASA	1. **Aninoasa** (1453) 2. Săteni (1604) 3. Viforâta (1479)
2. BĂLENI	1. **Băleni-Români** 2. Băleni-Sârbi
3. BĂRBULEȚU	1. **Gura Bărbulețului** 2. Bărbuleţu 3. Cetățuia 4. După Deal
4. BEZDEAD	1. **Bezdead** (1572) 2. Broşteni 3. Costişata 4. Măgura 5. Tunari 6. Valea Morii
5. BILCIUREŞTI	1. **Bilciureşti** 2. Suseni-Socetu
6. BRANIŞTEA	1. **Braniştea** 2. Dâmbovicioara 3. Săveşti
7. BRĂNEŞTI	1. **Brăneşti** (1451) 2. Priboiu
8. BREZOAELE	1. **Brezoaele** 2. Brezoaia
9. BUCIUMENI	1. **Buciumeni** (1572) 2. Dealu Mare 3. Valea Leurzii
10. BUCŞANI	1. **Bucşani** 2. Hăbeni 3. Racovița 4. Rățoaia
11. BUTIMANU	1. **Butimanu** (f. 1790) 2. Bărbuceanu 3. Lucianca 4. Ungureni
12. CÂNDEŞTI	1. **Cândeşti-Vale** (1576) 2. Aninoşani 3. Cândeşti-Deal 4. Dragodăneşti 5. Valea Mare

13. CIOCĂNEŞTI
1. **Ciocăneşti**
2. Creţu
3. Decindea
4. Urziceanca
5. Vizureşti

14. COBIA
1. **Gherghiţeşti**
2. Blidari
3. Călugăreni
4. Căpşuna
5. Cobiuţa
6. Crăciuneşti
7. Frasin-Deal
8. Frasin-Vale
9. Mănăstirea
10. Mislea

15. COJASCA
1. **Cojasca**
2. Fântânele
3. Iazu

16. COMIŞANI
1. **Comişani**
2. Lazuri

17. CONŢEŞTI
1. **Conţeşti**
2. Bălteni
3. Boteni
4. Călugăreni
5. Crângaşi
6. Gămăneşti
7. Heleşteu
8. Mereni

18. CORBII MARI
1. **Corbii Mari**
2. Bărăceni
3. Grozăveşti
4. Moara din Groapă
5. Petreşti
6. Podu Corbencii
7. Satu Nou
8. Ungureni
9. Vadu Stanchii

19. CORNĂŢELU
1. **Cornăţelu**
2. Alunişu
3. Bolovani
4. Corni
5. Slobozia

20. CORNEŞTI
1. **Corneşti**
2. Bujoreanca
3. Cătunu
4. Cristeasca
5. Crivăţu
6. Frasinu
7. Hodărăşti
8. Ibrianu
9. Postârnacu
10. Ungureni

21. COSTEŞTII DIN VALE
1. **Costeştii din Vale**
2. Mărunţişu
3. Tomşani

22. CRÂNGURILE
1. **Băduleşti**
2. Crângurile de Jos
3. Crângurile de Sus
4. Pătroaia-Deal
5. Pătroaia-Vale
6. Potlogeni-Vale
7. Răţeşti
8. Voia

23. CREVEDIA
1. **Crevedia** (1618)
2. Cocani (1628)
3. Dârza (1580)
4. Mânăstirea
5. Samurcaşi

24. DĂRMĂNEŞTI
1. **Dărmăneşti**
2. Mărginenii de Sus

25. DOBRA
1. **Dobra**
2. Mărceşti

26. DOICEŞTI
1. **Doiceşti**

27. DRAGODANA
1. **Dragodana**
2. Boboci
3. Burduca
4. Cuparu
5. Pădureni
6. Picior de Munte
7. Străoşti

28. DRAGOMIREŞTI
1. **Dragomireşti**
2. Decindeni
3. Geangoeşti
4. Mogoşeşti
5. Râncăciov
6. Ungureni

29. FINTA
1. **Finta Mare**
2. Bechineşti
3. Finta Veche (1453)
4. Gheboaia

30. GLODENI
1. **Glodeni**
2. Guşoiu
3. Lăculeţe
4. Livezile
5. Malu Mierii
6. Schela

31. GURA FOII
1. **Gura Foii**
2. Bumbuia
3. Catanele
4. Făgetu

32. GURA OCNIŢEI
1. **Gura Ocniţei** (1724)
2. Adânca (1790)
3. Ochiuri
4. Săcueni (1549)

33. GURA ŞUŢII
1. **Gura Şuţii**
2. Sperieţeni

34. HULUBEŞTI
1. **Hulubeşti** (1587)
2. Butoiu de Jos
3. Butoiu de Sus
4. Măgura
5. Valea Dadei

35. IEDERA
1. **Iedera de Jos**
2. Colibaşi
3. Cricovu Dulce
4. Iedera de Sus

36. I. L. CARAGIALE
1. **Ghirdoveni** (1700)
2. I. L. Caragiale (1482)
3. Mija

37. LUCIENI
1. **Lucieni**
2. Olteni

38. LUDEŞTI
1. **Ludeşti** (1539)
2. Miloşari
3. Potocelu
4. Scheiu de Jos
5. Scheiu de Sus
6. Teleşti

39. LUNGULEȚU
1. **Lungulețu** (1510)
2. Oreasca
3. Serdanu

40. MALU CU FLORI
1. **Malu cu Flori**
2. Capu Coastei
3. Copăceni
4. Micloşanii Mari
5. Micloşanii Mici

41. MĂNEŞTI
1. **Măneşti**
2. Drăgăeşti-Pământeni
3. Drăgăeşti-Ungureni

42. MĂTĂSARU
1. **Tețcoiu**
2. Creţuleşti
3. Mătăsaru
4. Odaia Turcului
5. Poroinica
6. Puțu cu Salcie
7. Sălcioara

43. MOGOŞANI
1. **Mogoşani**
2. Chirca
3. Cojocaru
4. Merii
5. Zăvoiu

44. MOROENI
1. **Moroeni** (1785)
2. Dobreşti
3. Glod
4. Lunca
5. Muşcel
6. Pucheni

45. MORTENI
1. **Morteni**
2. Neajlovu

46. MOȚĂIENI
1. **Moțăieni**
2. Cucuteni

47. NICULEŞTI
1. **Niculeşti**
2. Ciocănari
3. Movila

48. NUCET
1. **Nucet**
2. Cazaci
3. Ilfoveni

49. OCNIȚA
1. **Ocnița**

50. ODOBEŞTI
1. **Odobeşti**
2. Brâncoveanu
3. Crovu
4. Miuleşti
5. Zidurile

51. PERŞINARI
1. **Perşinari** (1774)

52. PETREŞTI
1. **Petreşti**
2. Coada Izvorului
3. Ghergheşti
4. Greci
5. Ioneşti
6. Potlogeni-Deal
7. Puntea de Greci

53. PIETRARI
1. **Pietrari**
2. Aluniş
3. Şipot
4. Valea

54. PIETROŞIȚA
1. **Pietroşița** (1592)
2. Dealu Frumos

55. POIANA
1. **Poiana**
2. Poienița

56. POTLOGI
1. **Potlogi** (1580)
2. Pitaru
3. Podu Cristinii
4. Româneşti
5. Vlăsceni

57. PRODULEŞTI
1. **Produleşti**
2. Broşteni
3. Costeştii din Deal

58. PUCHENI
1. **Pucheni** (1564)
2. Brădățel
3. Meişoare
4. Valea Largă
5. Vârfureni

59. RACIU
1. **Raciu**
2. Silişstea
3. Şuța Seacă

60. RĂSCĂEȚI
1. **Răscăeți**
2. Vultureanca

61. RĂZVAD
1. **Răzvad** (1431)
2. Gorgota

3. Valea Voievozilor

62. RÂU ALB
1. **Râu Alb de Jos**
2. Râu Alb de Sus

63. RUNCU
1. **Runcu**
2. Bădeni
3. Brebu
4. Ferestre
5. Piatra
6. Siliştea

64. SĂLCIOARA
1. **Băneşti** (1592)
2. Cătunu (sec. 19)
3. Cuza Vodă (f. 1902)
4. Ghineşti (1780)
5. Mircea Vodă
6. Moara Nouă
7. Movila
8. Podu Rizii
9. Sălcioara

65. SLOBOZIA MOARĂ
1. **Slobozia Moară**

66. ŞELARU
1. **Şelaru**
2. Fierbinți
3. Glogoveanu

67. ŞOTÂNGA
1. **Şotânga** (1427)
2. Teiş

68. TĂRTĂŞEŞTI
1. **Tărtăşeşti**
2. Bâldana
3. Gulia

69. TĂTĂRANI
1. **Tătărani**
2. Căprioru
3. Gheboieni
4. Priboiu

70. ULIEŞTI
1. **Ulieşti**
2. Croitori
3. Hanu lui Pală
4. Jugureni
5. Mânăstioara
6. Olteni
7. Ragu
8. Stavropolia

71. ULMI
1. **Ulmi**
2. Colanu
3. Dimoiu
4. Dumbrava
5. Matraca
6. Nisipurile
7. Udreşti
8. Viişoara

72. VALEA LUNGĂ
1. **Valea Lungă-Cricov**
2. Băceşti
3. Izvoru
4. Moşia Mică
5. Şerbăneasa
6. Ştubeie Tisa
7. Valea lui Dan
8. Valea Lungă-Gorgota
9. Valea Lungă-Ogrea
10. Valea Mare

73. VALEA MARE
1. **Valea Mare**
2. Fețeni
3. Gârleni
4. Livezile
5. Saru
6. Stratoneşti
7. Valea Caselor

74. VĂCĂREŞTI
1. **Văcăreşti** (1535)
2. Brăteştii de Jos
3. Bungetu

75. VĂLENI-DÂMBOVIȚA
1. **Văleni-Dâmbovița**
2. Mesteacăn

76. VÂRFURI
1. **Vârfuri**
2. Cârlăneşti
3. Cojoiu
4. Merişoru
5. Stăteşti
6. Șuvița
7. Ulmetu

77. VIŞINA
1. **Vişina** (1440)
2. Broşteni
3. Izvoru (1780)

78. VIŞINEŞTI
1. **Vişineşti**
2. Dospineşti
3. Sultanu
4. Urseiu

79. VLĂDENI
1. **Vlădeni**

80. VOINEŞTI
1. **Voineşti** (1593)
2. Gemenea-Brătuleşti (1512)
3. Izvoarele (1713)
4. Lunca(1597)
5. Manga (1572)
6. Mânjina
7. Onceşti (1735)
8. Suduleni (sec. 15)

81. VULCANA-BĂI
1. **Vulcana-Băi** (1604)
2. Nicolaeşti
3. Vulcana de Sus

82. VULCANA-PANDELE
1. **Vulcana-Pandele**
2. Gura Vulcanei
3. Lăculețe-Gară
4. Toculeşti

DÂMBOVNIC, râu în S României, afl. dr. al Neajlovului în aval de com. Bucşani, jud. Giurgiu; 129 km; supr. bazinului: 636 km². Izv. din Piem. Cotmeana, din arealul com. Albota, jud. Argeş şi străbate câmpiile Piteştiului şi Găvanu-Burdea. Afl. pr.: Mozacu, Gliganu, Jirnov.

DÂNGENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Jijia; 3 058 loc. (1 ian. 2011): 1 488 de sex masc. şi 1 570 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 iun. 1896). Complex avicol. Pe terit. satului Iacobeni a fost descoperit un cazan scitic din bronz (sec. 6–5 î.Hr.), cu bazin semisferic, având patru toarte zoomorfe (în formă de capră de munte), susţinut de un picior central, evazat la bază. În satul Dângeni, atestat documentar la 8 iul. 1633, se află un conac de la sf. sec. 19 şi biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1902), iar în satul Iacobeni există biserica „Sfântul Nicolae" (1889).

DÂRJIU, com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpaţii Homoroadelor, la poalele de SE ale Dealului Pietriş; 1 057 loc. (1 ian. 2011): 511 de sex masc. şi 546 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. Culturi de cartofi. În satul Dârjiu, menţionat documentar, prima oară, în 1334, se află o biserică, iniţial romanică (sec. 14–15), transformată ulterior în stil gotic, fortificată în anul 1400 (incintă poligonală cu ziduri înalte şi turn de poartă), cu picturi murale interioare de factură gotică (se remarcă „Legenda regelui Ladislau", „Conversiunea Sfântului Pavel" ş.a.), realizate în 1419 de meşterul Paul. Biserica aparţine cultului unitarian şi a fost declarată monument UNESCO în anul 1999. În satul Mujna, atestat documentar în 1520, există o biserică din sec. 15 (azi aparţine cultului unitarian), de mari dimensiuni (28 m lungime, 7,25 m lăţime, 20 m înălţime), acoperită cu ţiglă în 1760, cu zid de incintă, înalt de 5 m, şi turn-clopotniţă construite în 1834–1837.

DÂRJOV, râu, afl. stg. al Oltului pe terit. com. Coteana, jud. Olt; 35 km; supr. bazinului: 167 km². Izv. din S Piem. Cotmeana şi drenează NV Câmpiei Boian. Pe cursul mijlociu al acestui râu s-au descoperit vestigii aparţinând culturii materiale de Prund (unelte, aşchii etc.) datând din Paleoliticul inf. (600 000–480 000 î.Hr.).

DÂRLOS, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mare; 3 385 loc. (1 ian. 2011): 1 707 de sex masc. şi 1 678 fem. Producţie de mobilă şi de ţesături. Centru viticol. În satul Dârlos, menţionat documentar, prima oară, în 1317, se află o biserică de factură gotică târzie (sec. 15) având ancadramentele ferestrelor bogat dantelate. În interior păstrează fragmente de pictură murală cu scene din patimile mântuitorului nostru Iisus Hristos, executate înainte de anul 1544. În prezent, biserica aparţine cultului evanghelic. Tot aici, a fost dezvelit (12 nov. 1995) un monument închinat eroilor căzuţi în timpul celor două războaie mondiale. În satul Curciu există o cetate cu biserică evanghelică de incintă (sec. 15–16, cu transformari din 1810-1814).

DÂRMĂNEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată în Piem. Cândeşti, pe Râu Doamnei; 3 666 loc. (1 ian. 2011): 1 821 de sex masc. şi 1 845 fem. Constr. de piese şi accesorii pentru autovehicule şi pentru motoare de autovehicule. Pomicultură (meri, pruni, peri). Bisericile având hramurile „Sfântul Nicolae" (1773, cu picturi din 1777) şi „Sfinţii Voievozi" (1798), în satele Piscani şi Negreni.

DÂRVARI, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 2 sate, situată în SE Câmpiei Blahniţei; 2 711 loc. (1 ian. 2011): 1 380 de sex masc. şi 1 331 fem. Nod rutier. Creşterea porcinelor. Apicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase. Muzeu sătesc. În satul Dârvari se află o biserică din 1909.

DEALU 1. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de SV ale M-ţilor Gurghiu; 3 966 loc. (1 ian. 2011): 2 006 de sex masc. şi 1 960 fem. Producţie de ambalaje din material plastic. Expl. şi prelucr. lemnului. Agroturism. Satul Dealu este atestat documentar în 1334, iar Tibod în 1566. Centru de cioplit lemnul. În satul Dealu există case din lemn (sec. 18), porţi sculptate în lemn şi pictate şi o poiană cu narcise.

2. Mănăstirea ~ → Aninoasa (3) şi **Târgovişte (2).**

3. → Crevedia Mare.

DEALU MARE 1. Mare unitate de relief deluros, cu forme masive, situată în SE Pod. Sucevei (parte integrantă a Pod. Moldovei), desfăşurată pe stg. Văii Siretului, pe direcţia NV-SE, sub forma unor culmi prelungi, incluzând mai multe subunităţi deluroase (Holm, Lespezi, Tudora, Sângeap, Pietrăria ş.a.) alcătuite din gresii şi calcare oolitice de vârstă Sarmaţian inferior. Spre SE, **D.M.** se prelungeşte cu colinele Ruginoasa. Alt. max.: 587 m (în Dealul Tudora). Complexul deluros **D.M.** este acoperit cu întinse păduri de foioase, în care predomină fagul, precum şi cu o pădure naturală de tisă *(Taxus baccata)*, situată pe terit. com. Tudora, jud. Botoşani, declarată rezervaţie forestieră şi ocrotită de lege.

2. Masiv deluros în Subcarpaţii de Curbură, la S şi E de râul Cricovu Sărat, în prelungirea vestică a Dealului Istriţa. Alt. max.: 442 m. Podgorii.

3. → Prisaca.

DEALUL MĂRII → Denistepe.

DEALUL MELCULUI → Corund.

DEALUL NEGRU, masiv deluros în NV Piem. Cotmeana, situat între văile râurilor Sâminic, la N, Topolog, la E şi S, şi Olt, la V, constituit predominant din argile nisipoase, pietrişuri şi nisipuri. Alt. max.: 584 m. Din cauza pantelor mari şi a frecventelor alunecări de teren, reprezintă porţiunea cea mai dificilă a şoselei Râmnicu Vâlcea–Piteşti.

DEALU MORII, com. în jud. Bacău, alcătuită din 14 sate, situată în Colinele Tutovei, pe râul Berheci; 2 771 loc. (1 ian. 2011): 1 400 de sex masc. şi 1 371 fem. Expl. de gaze naturale. Centru viticol. Satul Tăvădăreşti este menţionat documentar în 1428, iar Grădeşti în 1455. În satul Calapodeşti se află mănăstirea „Sfântul Cuvios Antipa" (de călugări), cu biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" construită în 1889, renovată în 1993-1995 şi pictată în 1994-1995, în satul Blaga există biserica „Sfântul Nicolae" (1850-1861), în satul Căuia este biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1926), iar în satul Neguleşti, biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1974-1984).

DEALURILE BĂNĂŢENE, denumirea generică sub care este cunoscută unitatea de relief deluros din cadrul Dealurilor Vestice, situată la S de valea râului Mureş (→ **Dealurile Vestice**).

DEALURILE CRIŞENE, denumirea generică sub care este cunoscută unitatea de relief deluros din cadrul Dealurilor Vestice, situată la N de valea râului Mureş (→ **Dealurile Vestice**).

DEALURILE SILVANO-SOMEŞENE → Silvano-Someşene.

DEALURILE SUPLAIULUI → Suplai.

DEALURILE VESTICE sau **PIEMONTURILE VESTICE**, vastă reg. de dealuri piemontane în V României, strâns lipită de masivele Carpaților Occidentali, extinsă, discontinuu, între râurile Nera, la S, şi Someş, la N, reprezentând treapta intermediară de relief interpusă între câmpie şi munți. **D.V.** sunt alcătuite predominant din argile, pietrişuri şi nisipuri pliocene, acoperite de o cuvertură de depozite aluviale neogene. În partea de N sunt caracteristice ivirile de roci dure (andezite sau calcare) care apar în relief sub formă de măguri proeminente. Relieful colinar din zona Dealurilor Sălajului şi Crasnei este dominat de măguri cristaline şi vulcanice proeminente (măgurile cristaline ale Şimleului, Chilioarei ş.a. şi cele vulcanice Moigrad, Pomăt, Citera ş.a.) care, intersectate de ape, au permis apariția unor mici defilee. Relieful se caracterizează prin ansambluri de culmi prelungi, cu suprafețe netede, monoclinale (fragmentate de văi scurte, divergente, semipermanente) ce scad altimetric de la 400–600 m, la contactul cu muntele, la 150–250 m, la trecerea spre câmpie. Marile artere hidrografice, zonele subsidente prin care trec acestea şi depresiunile cu largă extindere au creat discontinuități marcante în desfăşurarea ariei colinare. Climă temperat-continentală, cu valori de tranziție între munte şi câmpie şi între N şi S (temp. medie anuală este de 8–9°C în N şi 10–11°C în S) şi precipitații abundente (700–900 mm/anual) influențate de masele de aer oceanic dinspre V. Vegetația care acoperă **D.V.** este alcătuită din păduri de cer şi gârniță, la care se adaugă gorunul şi fagul, în N, şi unele elemente termofile (mojdrean, scumpie, cărpiniță, liliac sălbatic etc.) în S. Importantă zonă pomi-viticolă şi de creştere a animalelor. În cadrul **D.V.** se deosebesc două mari sectoare distincte: *Dealurile bănățene,* la S de râul Mureş (Dealurile sau Pod. Lipovei, Dealurile Lugojului, Pogănişului, Dognecei şi Oraviței) şi *Dealurile crişene,* la N de Mureş (Dealurile Cigherului, Codru-Moma, Pădurii Craiului, Oradei, Barcăului, Crasnei, Codrului, Asuajului şi Sălajului).

DECEBAL → Curtici.

1 DECEMBRIE, com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Română, pe interfluviul Argeş–Sabar, la 20 km S de Bucureşti; 6 829 loc. (1 ian. 2011): 3 218 de sex masc. şi 3 611 fem. Expl. de balast. Port pe canalul Bucureşti–Dunăre, rămas în fază avansată de construcție la sf. anului 1989. Producție de lacuri, vopsele şi cerneluri tipografice şi de prefabricate din beton. Produse alim. (preprate din carne şi lapte, conserve din legume şi fructe, băuturi răcoritoare – îmbuteliere de Pepsi-Cola). Fabrică de nutrețuri combinate. Mari sere legumicole şi floricole (c. 50 ha). Ferme pomicole (cireşi, piersici, caişi), avicole, de creştere a bovinelor şi taurinelor tinere (baby-beef) şi de creştere a animalelor pentru blană. Legumicultură în câmp. Culturi de cereale şi de plante tehnice. Com. a fost declarată oraş la 18 apr. 1989 şi trecută din nou în categoria localit. rurale la 23 ian. 1990, în urma abrogării Legii nr. 2/1989. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. 1 Decembrie a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Înainte de anul 1912 satul era cunoscut cu numele *Careda*, după care a avut denumirea *Regele Ferdinand* (1912–1948). Între 1948 şi 17 febr. 1968 comuna s-a numit *Copăceni,* între 17 febr. 1968 şi 20 mai 1996 s-a numit *30 Decembrie*, iar din 20 mai 1996 poartă numele actual. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1827-1835, restaurată în 1988). Până la 25 mart. 2005, com. 1 Decembrie a avut în componență satul Copăceni, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

30 DECEMBRIE → 1 Decembrie.

DED → Deta.

DEDA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată pe râul Mureş, la ieşirea acestuia din defileul Toplița-Deda, la poalele M-ților Gurghiu; 4 477 loc. (1 ian. 2011): 2 213 de sex masc. şi 2 264 fem. Stație de c.f., inaugurată în anul 1910. Expl. şi prelucr. lemnului (ambalaje din lemn). Producție de îmbrăcăminte pentru lucru. Centru de confecționare a pieselor de port popular. Moară modernă de cereale, dată în folosință la 22 oct. 1994. În satul Deda, menționat documentar, prima oară, în 1393 se află un muzeu cu obiecte vechi, tradiționale, şi o bibliotecă (10 500 vol.), iar în satul Pietriş există biserica din lemn „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1879-1881, renovată în 2009). Rezervația naturală defileul Toplița-Deda (6 000 ha). Agroturism.

DEDU MIC → Deta.

DEÉS → Dej (2).

DEGERAȚI, vechea denumire (până la 1 ian. 1965) a satului Vâlcelele din com. Colceag, jud Prahova.

DEJ 1. Dealurile Dejului, complex de masive deluroase în NV Pod. Transilvaniei, aparținând Pod. Someşan, situat între văile Olpret, la N, Someş, la NE, Someşu Mic, la E, şi Lonea, la S şi V. Alt. max.: 693 m (Dealul Bobâlna). Dealurile sunt alcătuite din argile marnoase, gresii, tufuri şi sunt acoperite cu păduri de stejar în amestec cu carpen, arțar şi gorun. Zăcăminte de sare gemă. Fragmentate intens de râuri. Cunoscute şi sub denumirea de *Dealurile Bobâlnei*.

2. Municipiu în jud. Cluj, situat pe stg. râului Someş, în aval de confl. Someşului Mare cu Someşu Mic, în zona de contact a teraselor Someşului cu Dealurile Dejului, la 250 m alt., la 60 km N-NE de municipiul Cluj-Napoca; 38 075 loc. (1 ian. 2011): 18 535 de sex masc. şi 19 540 fem. *Supr.:* 79,3 km², din care 17,5 km² în intravilan; densitatea: 2 176

Dej (2). Vedere generală

loc./km². Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată în 1881) şi rutier. Expl. de sare gemă (în cartierul Ocna Dejului), de tufuri dacitice şi de balast. Termocentrală. Metalurgie. Constr. de utilaje pentru ind. alim.; producţie de cablaje pentru ind. constr. de automobile, de mobilă, de celuloză şi hârtie, de încălţăminte, de conf., de tricotaje, de produse ceramice refractare, de conserve de carne, de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, sucuri naturale concentrate, produse de panificaţie ş.a. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor. Centru pomicol. Muzeu municipal de istorie şi artă plastică, înfiinţat în 1925 (cu peste 20 000 de exponate). Bibliotecă municipală (cu peste 100 000 de volume), fundată în 1891. Muzeu militar (inaugurat în 1996). Galerie de artă (inaugurată la 4 mart. 1972). Staţiune balneoclimaterică, sezonieră, cu ape sărate, în fosta localit. componentă Ocna Dejului (→), devenită (1991) cartier al municipiului Dej. **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate în perimetrul oraşului au scos la iveală vestigii paleolitice şi neolitice (vase şi fragmente de vase ceramice, topoare din piatră, mărgele de argilă arsă ş.a.), din Epocile bronzului şi fierului (vase ceramice), o conductă de aducţiune a apei datând din perioada romană, precum şi pilonii unui pod roman de peste râul Someş. În perimetrul municipiului Dej a fost descoperit un opaiţ din bronz (sec. 4), cu un mâner în formă de cruce (înscrisă în romb), terminat cu o pasăre (asemănătoare unui porumbel) în vârf (simbol al Duhului Sfânt). Prima menţiune scrisă a localit. datează din anul 1061. În perioada 1166–1197 a fost reşed. unei unităţi ad-tive cu numele *Solnoc,* ai căror comiţi deţineau, în anumite perioade de timp, şi calitatea de voievozi ai Transilvaniei. Menţionată apoi, în 1214, cu numele *Deés*, în 1284 cu denumirea de *Villa Deéswaar*, iar din 1854 cu toponimul actual. Denumirea aşezării se pare că derivă de la cuvântul slav *desa* (loc mlăştinos), fapt confirmat de prezenţa, pe terit. localit., până în sec. 19, a mai multor bălţi şi mlaştini. Localit. a fost devastată de invazia mongolă din 1241 şi de cea otomană din 1556. Ulterior, dezvoltarea sa a fost strâns legată de expl. şi comerţul sării. Locuitorii din Dej au participat la Răscoala ţărănească de la Bobâlna din 1437–1438 şi la cea din 1514, condusă de Gheorghe Doja. În 1668, localit. a fost ridicată la rangul de „Oraş nobil", iar la sf. sec. 19 a căpătat aspectul unui oraş modern datorită construirii mai multor edificii importante, a inaugurării staţiei de c.f. (1881), a înfiinţării unor instituţii bancare şi culturale, a unor tipografii, fabrici, licee etc. În perioada interbelică viaţa culturală a cunoscut o dezvoltare fără precedent, mai ales prin activitatea desfăşurată în cadrul Departamentului Societăţii ASTRA, a instituţiei Casina Română, care a grupat în jurul ei întreaga intelectualitate din Dej etc. La 8 sept. 1940, la **D.** s-au instalat armata şi administraţia maghiare, care au instituit un regim de dictatură militară timp de 4 ani acţionând prin aplicarea unor tratamente de teroare antiromânească şi antievreiască, declanşând operaţiuni de întemniţare în penitenciare şi ghetouri sau prin deportare în lagărele naziste de la Dachau, Auschwitz şi Mauthausen. În ghetoul improvizat în pădurea Bungăr au fost închise peste 7 600 de persoane, în majoritate evrei. La 15 oct. 1944, oraşul Dej a fost eliberat de către trupele române. Oraşul Dej a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă două localit. componente: Pintic şi Şomcutu Mic. Localit. componentă Ocna Dejului a devenit cartier al municipiului Dej în 1991, iar localit. componentă Peştera s-a autodesfiinţat prin depopulare la sf. anilor '80 ai sec. 20. **Monumente:** biserica „Sfântul Ştefan" construită în stil gotic târziu, în perioada 1453–1536, de dimensiuni mari, cu amvon sculptat (cu motive florale în relief) realizat în 1752 de David Şipoş. Are un turn-clopotniţă de 72 m înălţime construit în anul 1500; biserica „Sfântul Anton din Padova" a fostei mănăstiri franciscane, construită în stil baroc, în perioada 1718–1736 după planurile arhitectului Konrad Hammer; bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1776), „Adormirea Maicii Domnului" (1883–1896) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1900–1905, extinsă în anii 1990–1993 şi repictată în 1994); biserica „Sfânta Varvara" construită în anul 2000 în mina de sare „Transilvania", prin săparea acesteia în masivul de sare, la 80 m adâncime; sinagoga (1907); clădirea Tribunalului (sf. sec. 19–începutul sec. 20); monumentul închinat Răscoalei din 1437; Monumentul Marii Uniri din 1918, grup statuar realizat în bronz de sculptorul clujean Alexandru Lupu, dezvelit la 30 nov. 1995; biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi

Dej (2). Biserica „Sfântul Ştefan"

Gavriil" (1822–1825, cu picturi interioare din 1827), în localit. componentă Pintic. Centru turistic.

DEJANI, Mănăstirea ~ → Recea (2).

DELEANU, masiv deluros în E Subcarpaţilor Vrancei, situat între râurile Milcov, la N, şi Râmna, la S. Alt. max.: 694 m. Alcătuit din pietrişuri, nisipuri şi argile loessoide cuaternare. Acoperit în bună parte cu păduri de gorun (*Quercus petraea*).

DELENI 1. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Cobadin; 2 404 loc. (1 ian. 2011): 1 216 de sex masc. şi 1 188 fem. Nod rutier. Expl. de calcar. Pe terit. com. a fost identificată, de către Grigore Tocilescu, în 1883–1898, cariera din care au fost extrase blocurile de calcar pentru paramentul monumentului „Tropaeum Traiani" de la Adamclisi. Până în 1940, satul Deleni s-a numit *Ienidja*. Schitul Deleni (de călugări), cu biserica din lemn „Naşterea Maicii Domnului" (2004-2008).

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealului Mare cu Câmpia Jijiei Inferioare, pe cursul superior al râului Bahlui; 10 327 loc. (1 ian. 2011): 5 339 de sex masc. şi 4 988 fem. Expl. de calcare compacte şi de gresii microconglomeratice, foarte dure, care din sec. 15 sunt folosite la confecţionarea pietrelor de moară. Olărit. Prelucr. lemnului şi a pieilor de animale. Morărit. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, soia, legume ş.a. Viticultură. Centru pomicol.

Creşterea bovinelor şi ovinelor (rasa merinos); sericicultură; apicultură; piscicultură în iazurile Gurguiata, Strâmbu, Leahu. Rezervaţie forestieră (pădurea Humosu, 73,3 ha, pe Dealu Mare) cu arbori seculari în care, alături de fag *(Fagus sylvatica)*, se întâlnesc carpenul *(Carpinus betulus)*, paltinul *(Acer platanoides)*, teiul argintiu *(Tilia tomentosa)*, frasinul *(Fraxinus excelsior)* ş.a. Sanatoriu T.B.C. Parc dendrologic. În satul Deleni, atestat documentar la 7 iul. 1430, se află mănăstirea Lacuri (de călugări), cu biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1724 a marelui vistier Iordache Cantacuzino, desfiinţată la 28 oct. 1959 de către autorităţile comuniste şi apoi redeschisă şi renovată în 1990; biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din anii 1668–1669 a marelui vornic Todiraşcu Conta (cu transformări din 1722), cu picturi murale interioare executate de Ioasaf de la Vatopedia; palatul „Ghica" (1730). În satul Feredeni se află casele curţii boiereşti „Crupenschi" (căzute în ruină în sec. 18 şi refăcute în sec. 19) şi biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1791, cu catapeteasmă din 1800 şi zid de incintă din 1791), iar în satul Maxut există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1842).

3. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în E Colinelor Tutovei, la izv. râului Ghilanoiu; 2 472 loc. (1 ian. 2011): 1 244 de sex masc. şi 1 228 fem. Expl. de calcar. Prelucr. lemnului. Ţesături populare. Viticultură; apicultură. În satul Moreni se află o mănăstire de maici, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1801 prin grija credincioşilor Hordună şi Giuşcă. Desfiinţată la 28 oct. 1959 de către autorităţile comuniste, mănăstirea a fost reînfiinţată în 1990.

4. → **Măgurele (1).**

DELEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Buda; 2 415 loc. (1 ian. 2011): 1 243 de sex masc. şi 1 172 fem. Morărit şi panificaţie. Pomicultură; viticultură. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1818), în satul Răduieşti. În satul Mănăstirea se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" a fostului schit „Sfântul Nicolae"-Hârşova, construită în 1771 pe locul uneia din 1669. Până la 7 mai 2004, com. **D.** a avut în componenţă satele Băleşti, Cozmeşti, Fâstâci şi Hordileşti, care la acea dată au format com. Cozmeşti, jud. Vaslui.

DELTA DUNĂRII, întinsă unitate joasă de relief (alt. medie: 31 cm), în mare parte aflată sub ape, situată în zona de vărsare a fl. Dunărea în Marea Neagră. Supr.: 5 050 km² (din care 4 340 km² pe terit. României şi 710 km² pe terit. Ucrainei), împreună cu zonele inundabile, grindurile, ostroavele, japşele şi cu complexul lagunar Razim-Sinoie. Din punct de vedere geologic, spaţiul deltaic este cea mai nouă formă de relief din România care a luat naştere în perioada Cuaternară, în strânsă legătură cu variaţiile de nivel ale Mării Negre şi cu aportul bogat în aluviuni al Dunării. Delta Dunării are aspectul unui uriaş triunghi echilateral, cu laturile de c. 80 km fiecare. La ceatalul Ismail, Dunărea se desparte în braţele Chilia şi Tulcea, iar după c. 17 km spre aval, braţul Tulcea se ramifică (la ceatalul Sfântu Gheorghe) în braţele Sulina şi Sfântu Gheorghe. Între aceste trei braţe mari ale Dunării se desfăşoară, în cea mai mare parte, terit. mirific al Deltei Dunării care este format din numeroase grinduri (grindurile fluviale Chilia, Caraorman, Pardina, Stipoc, grindurile fluvio-maritime Letea, Sărăturile, Crasnicol ş.a.), canale (Dunavăţ, Litcov, Dranov, Caraorman, Crasnicol ş.a.), gârle (Şontea, Păpădia, Litcov, Lopatna ş.a.), lacuri (Merhei, Matiţa, Furtuna, Gorgova, Trei Izere, Roşu, Roşuleţ, Puiu ş.a.), mlaştini, ghioluri etc. Delta Dunării a înregistrat de-a lungul timpului o uşoară înaintare în largul Mării Negre, în zona gurilor de vărsare ale Dunării, fenomen evidenţiat şi de faptul că farul vechi din com. Sfântu Gheorghe se află, în prezent, la peste 2 km de ţărmul actual al Mării Negre, iar cel de la Sulina este astăzi în centrul oraşului. În evoluţia Deltei Dunării se

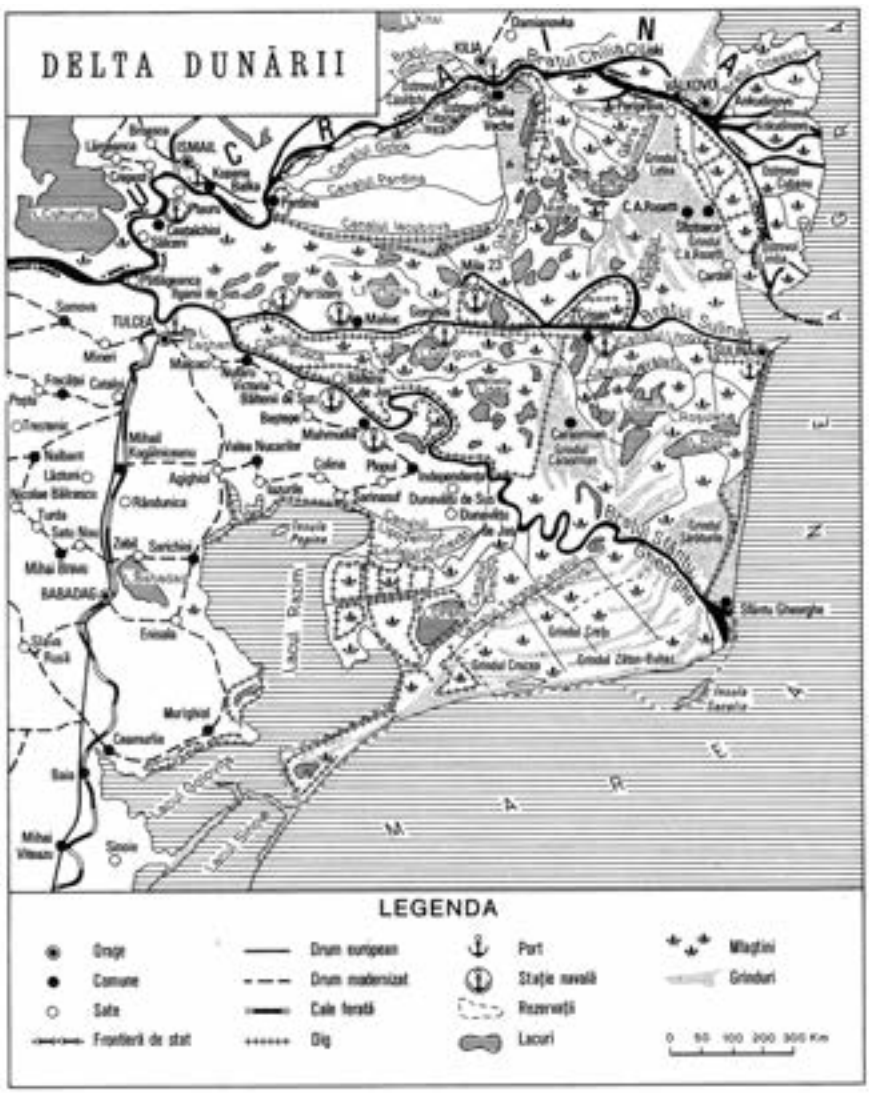

remarcă, de curând, şi unele fenomene de retragere a ţărmului pe unele porţiuni, fapt ce a impus mutarea stâlpilor de telegraf din calea apelor mării care au inundat ţărmul. Clima Deltei Dunării este continentală şi secetoasă (precipitaţiile medii multianuale însumează, la Sulina, c. 360 mm), în această zonă înregistrându-se cea mai scăzută nebulozitate din ţară. Vegetaţia este abundentă, formată din stufărişuri şi rogozuri, din plante acvatice (în special nuferi). Pe grinduri se dezvoltă zăvoaie de păduri de esenţă moale (salcie şi plop). Pe grindurile mai mari (fluvio-maritime) se dezvoltă o vegetaţie de nisipuri şi sărături, precum şi păduri de stejar, în amestec cu frasin pufos, ulm, plop ş.a. Aici sunt abundente plantele agăţătoare, între care se remarcă *Periploca graeca* şi viţa sălbatică *(Vitis silvestris)*, care atinge dimensiuni foarte mari. Delta Dunării reprezintă un obiectiv de mare atracţie prin prezenţa în cadrul ei a unei variate faune piscicole şi ornitologice (autohtonă şi de pasaj). Aici se întâlnesc peste 300 de specii de păsări (berze, raţe şi gâşte sălbatice, sitari, cormorani, egrete, lişiţe, stârci, călifari albi şi roşii, flamingo, lebede, pelicanul alb şi pelicanul creţ, acvile, vulturi albi etc.), unele dintre ele declarate monumente ale naturii şi ocrotite de lege (pelicanul, gâsca cu gâtul roşu/*Branta ruficollis*, care iernează în Delta Dunării, lopătarul, egreta, piciorongul, călifarul ş.a.). În arealul Deltei Dunării se intersectează şase lungi drumuri ale păsărilor migratoare. Dintre mamifere se remarcă herminele, nurcile, pisicile sălbatice, vulpile, mistreţii. Câinele enot şi bizamul sunt specii pătrunse de curând aici prin migraţie. Ihtiofauna cuprinde peste 100 de specii de peşti (scrumbie, biban, ştiucă, şalău, crap, caracudă, somn, caras etc.), multe dintre ele cu o valoare economică remarcabilă (morunul, nisetrul, păstruga, cega – purtători ai icrelor negre). Din cauza specificului morfohidrografic al Deltei Dunării, populaţia este destul de rară, existând câteva localit. cu număr redus de locuitori (Sulina, Sfântu Gheorghe, Crişan, Maliuc, Pardina, Chilia Veche ş.a.). Funcţiile specifice Deltei Dunării sunt cele piscicole, stuficole (aici aflându-se mari supr. stuficole, extinse pe c. 240 000 ha), cinegetice şi mai ales turistice şi de navigaţie. Turismul deltaic este favorizat de faptul că fiecare anotimp prezintă atracţii originale, dar se pare că cel mai frumos sezon este toamna – anotimpul preferat al vânătorilor şi pescarilor şi deopotrivă al iubitorilor de culori pastelate. Pentru caracteristicile sale morfohidrografice specifice, cât şi pentru varietatea şi originalitatea florei şi faunei, în arealul Deltei Dunării au fost delimitate (începând din anul 1938) mai multe rezervaţii naturale (pădurile Letea şi Caraorman, zona Roşca–Buhaiova–Merhei, perimetrele Sfântu Gheorghe–Perişor–Zătoane şi Peritеasca–Leahova–Gura Portiţei ş.a.) cu scopul declarat de a fi conservat procesul natural de evoluţie şi de ocrotire a florei şi faunei. Din cauza extinderii (în perioada 1960–1989) unor activităţi economice în cadrul Deltei Dunării (exploatări stuficole, forestiere şi piscicole, intensificarea unor lucrări cu caracter agricol etc.) s-au produs anumite dezechilibre pe unele porţiuni ale acesteia, fapt ce a determinat ca, în aug. 1990, UNESCO să includă Delta Dunării în cadrul rezervaţiilor biosferei. La 2 febr. 1999, Rezervaţia biosferei Delta Dunării din România, împreună cu Rezervaţia biosferei Dunărea din Ucraina au fost incluse de către UNESCO în reţeaua internaţională a rezervaţiilor biosferei ca Rezervaţie transfrontalieră România-Ucraina. Declararea Deltei Dunării ca rezervaţie a biosferei s-a datorat şi importanţei sale ştiinţifice şi peisagistice, fapt ce a permis, printre altele, crearea unui corp de pază, înfiinţarea unui Institut de cercetări şi a unei instituţii de supraveghere a calităţii mediului, precum şi stabilirea unui regulament de desfăşurare a activităţilor economice şi de turism în cadrul Deltei Dunării şi delimitarea unor perimetre strict protejate. După ce oceanologul francez Jacques Yves Cousteau a întreprins cercetări ştiinţifice complexe în Delta Dunării, în anul 1991 s-a stabilit înfiinţarea, la Uzlina, a unui Centru internaţional de educaţie, instruire şi dezbateri ştiinţifice pe probleme de protecţie a mediului şi de ecologie a deltelor. Delta Dunării, ca unitate aparte de relief, se remarcă prin câteva caracteristici proprii arealului său:

– cea mai tânără unitate de relief din România;

– cea mai compactă supr. stuficolă (c. 240 000 ha);

– cele mai întinse suprafeţe cu dune de nisip de pe terit. României (c. 20 000 ha);

– cea mai întinsă plajă de pe litoralul românesc al Mării Negre (c. 30 km lungime; 1–2 km lăţime);

– cel mai mare lac din ţară (Razim – 415 km^2);

– cel mai mare grind fluvio-maritim (Letea – 17 000 ha);

– cea mai joasă altitudine din România (Sulina – 3,5 m);

– cel mai estic oraş al României (Sulina – 29°41'24'' longitudine E);

– cea mai bogată şi mai variată faună ornitologică din Europa (peste 300 de specii).

DEMNITZIKOS → Zimnicea.

DEMSUŞ → Densuş.

Delta Dunării

Delta Dunării

Densuş. Biserica „Sfântul Nicolae”

DENISTEPE (denumirea turcească pentru *Dealul Mării; deniz* = Mare; *tepe* = Deal), masiv deluros izolat, situat în N Dobrogei, în S Dealurilor Tulcei (din care face parte), reprezentând alt. max. a acestora (270 m). Este alcătuit din gresii jurasice. Conform legendei, de inelul din fier, prins cândva de vârful stâncii, a fost ancorată corabia argonauților plecați spre Colhida în căutarea „lânii de aur”.

DENSUŞ, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 7 sate, situată în V Depr. Haţeg-Pui, la poalele de SE ale M-ţilor Poiana Ruscăi; 1 575 loc. (1 ian. 2011): 779 de sex masc. şi 796 fem. Expl. de min. de fier (în satul Poieni). Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. Agroturism. În satul Densuş, menţionat documentar, prima oară, în 1247, se află una dintre cele mai vechi biserici din România. Pe ruinele unui edificiu din sec. 4 a fost construită, în sec. 13, biserica actuală, din pietre brute scoase din ruinele oraşului roman Ulpia Traiana Sarmizegetusa, aflate în apropiere. Biserica având hramul „Sfântul Nicolae”, de plan pătrat (c. 6 x 6 m), ctitorie din sec. 13 a familiei cneziale Muşana, are o înfăţişare ciudată (o masă cubică cu acoperiş de piatră peste care se înalţă o turlă deasupra naosului, cu baza tot cubică, dar cu corpul prismatic, terminat cu patru frontoane triunghiulare) care nu ascunde, însă, amprentele stilistice ale romanicului târziu. În interior păstrează fragmente de picturi murale datând din 1443, executate de meşterul Ştefan cu echipa lui. Biserica a fost restaurată în 1961–1963 şi declarată monument de arhitectură, iar în anii 2004-2006 a fost consolidată şi restaurată. În satul Peşteana, atestat documentar în 1404, există biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Prooroc Ilie” (sec. 19), o biserică reformată (sec. 16–17) şi casa „Breasovay Alexe” (sec. 18). Până la 17 febr. 1968, com. **D.** s-a numit *Demsuş*.

DENTA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bârzavei, pe râul Bârzava; 3 209 loc. (1 ian. 2011): 1 586 de sex masc. şi 1 623 fem. Haltă de c.f. Satul Denta este menţionat documentar, prima oară, în 1322. În anul 1720 aici au fost colonizate mai multe familii de germani, iar la 18 iun. 1951 numeroşi locuitori din com. **D.** au fost deportaţi în Bărăgan. În satul Denta se află o biserică ortodoxă din 1884 şi o biserică romano-catolică din 1890, iar în satul Breştea există o biserică ortodoxă din 1904.

DEPRESIUNEA SUBCARPATICĂ OLTEANĂ, mare uluc depresionar, situat între marginea sudică a Carpaţilor Meridionali dintre Olt şi Motru şi dealurile subcarpatice, format dintr-o succesiune de depresiuni strâns legate între ele (Horezu, Polovragi, Novaci, Târgu Cărbuneşti, Câmpu Mare, Târgu Jiu). Climatul moderat din această zonă permite dezvoltarea în condiţii optime a castanului cu fructe comestibile şi a nucului.

DEPRESIUNEA TRANSILVANIEI → Transilvania (1).

DERNA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Barcăului cu M-ţii Plopiş; 2 695 loc. (1 ian. 2011): 1 352 de sex masc. şi 1 343 fem. Expl. de petrol şi de nisip bituminos. Producţie de încălţăminte, de cleiuri, de uleiuri esenţiale şi de produse textile. Pomicultură. Satul Derna este menţionat documentar, prima oară, în 1406. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae” (1721, restaurată în 1962, declarată monument istoric), din satul Sacalasău, a fost mutată la mănăstirea Voivozi din satul cu acelaşi nume, com. Popeşti, jud. Bihor, care a fost reînfiinţată în 1994. În satul Derna se află biserica „Sfântul Nicolae” (1902), în satul Tria există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil”, iar în satul Sacalasău, biserica „Pogorârea Duhului Sfânt” (1990-2000, pictată în 1997-1999).

DERSCA, com. în jud. Botoşani, formată dintr-un sat, situată în Dealurile Ibăneşti, pe râul Buhai, la graniţa cu Ucraina; 3 110 loc. (1 ian. 2011): 1 548 de sex masc. şi 1 562 fem. Expl. de turbă. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. În satul Dersca, atestat documentar la 25 aug. 1470, au fost scoase la iveală (în 1973) urmele unei cetăţi dacice, în care s-a descoperit un tezaur alcătuit din 51 dinari de argint, republicani şi imperiali, şi o brăţară din argint de 165,5 g. Rateş construit în anul 1700, folosit ca han pentru diligenţele de poştă. Conac (sf. sec. 19), în stilul Renaşterii. Biserica „Sfinţii Voievozi” (1929), în satul Dersca. Rezervaţie botanică (10 ha), cu plante de turbărie, în care au fost identificate 204 specii de ferigi şi plante cu flori. Până la 17 iul. 2003, com. **D.** a avut în componenţă satele Lozna şi Străteni, care la acea dată au format com. Lozna, jud. Botoşani.

DERVENT, Mănăstirea ~ → Ostrov (1).

DESA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţui, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 4 820 loc. (1 ian. 2011): 2 400 de sex masc. şi 2 420 fem. Produse zaharoase (iclusiv ciocolată). În arealul com. **D.** se găsesc întinse şiruri de dune de nisip, parţial fixate de vegetaţie. Viticultură. Aici s-au descoperit urmele unei aşezări civile şi ale unui castru roman din piatră (sec. 2 î.Hr.–4 d.Hr.) Tot aici s-a găsit un cazan din bronz, cu picior evazat şi cupă cilindrică terminată cu 2 toarte trilobate, de tip hunic (sec. 5). Biserică având hramul „Sfântul Nicolae” construită în 1860 (pe locul uneia ce data dinainte de anul 1845) şi reparată în 1906.

DESEŞTI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în V Depr. Maramureş, la poalele de N ale M-ţilor Gutâi, pe râul Mara; 2 442 loc. (1 ian. 2011): 1 202 de sex masc. şi 1 240 fem. Centru de prelucr. artistică a lemnului (porţi, obiecte din lemn pentru uz casnic etc.) şi de confecţionare a pieselor de port popular tradiţional. În satul Deseşti, menţionat documentar, prima oară, în 1360, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva” (1717, pictată în 1780 de către Radu Munteanu), inclusă pe lista Patrimoniului cultural mondial UNESCO în 1999, iar în satul Hărniceşti, atestat documentar în 1360, există o biserică din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului” (1770), cu pereţii interiori acoperiţi de picturi cu scene biblice care alternează cu motive

decorative florale datorate zugravului Radu Munteanu. Colecţie de icoane pe lemn. Punct de plecare spre rezervaţiile Creasta Cocoşului (50 ha) şi Cheile Tătarului (15 ha).

DESNĂŢUI 1. Câmpia ~, unitate de câmpie în S-SV Olteniei, parte componentă a Câmpiei Române, situată între Piem. Bălăciţei, la N, râul Jiu, la E, şi Dunărea, la S şi V. Este formată, aproape în întregime, din terasele Dunării, acoperite cu numeroase câmpuri de dune. Alt. descresc de la 200 m, în N, la 15–20 m, în S. Drenată de râurile Desnăţui şi Sărăceaua. Zonă cerealieră. Cunoscută şi sub numele de *Câmpia Băileşti.*

2. Râu în S-SV Olteniei, cu caracter tipic de câmpie (panta generală de scurgere este de 2,2‰); 95 km; supr. bazinului: 1 764 km². Izv. din Piem. Bălăciţei, de la 260 m alt., din arealul com. Bălăciţa, jud. Mehedinţi şi se varsă în lacul Bistreţ. Afl. pr.: Terpeziţa, Baboia.

DETA, oraş în extremitatea de SV a României, în jud. Timiş, situat în Câmpia Bârzavei, la 80 m alt., pe râul Birda, la 43 km S de Timişoara şi 14 km de graniţa cu Serbia; 6 575 loc. (1 ian. 2011): 3 118 de sex masc. şi 3 457 fem. Supr.: 33,8 km², din care 5,2 km² în intravilan; densitatea: 1 264 loc./km². Staţie de c.f., inaugurată în 1858. Nod rutier. Expl. de argilă. Prelucr. lemnului (mobilă), a laptelui şi a tulpinelor de cânepă; producţie de volane pentru autoturisme şi de tapiserii interioare din piele pentru automobile, de articole tehnice şi industriale din materiale textile şi de băuturi răcoritoare. Complex avicol. Apicultură. Muzeu de istorie. Muzeul pompierilor. Ştrand cu apă termală. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1360, ca posesiune a nobilului Petrus de Deed, de la care derivă numele actual. În anii 1411 şi 1427, localit. a fost consemnată cu denumirile *Ded* şi, respectiv, *Dedu Mic*, iar din 1724 poartă numele Deta. În anul 1552, aşezarea a fost cucerită de turci şi stăpânită până în 1718, când a trecut în posesie austriacă. În 1867 a intrat în componenţa Ungariei, ca urmare a reorganizării Imperiului Habsburgic, iar în 1918 a trecut la Regatul României. În perioada 1720–1794 s-au făcut colonizări cu germani şi cu câteva familii de italieni. Declarată oraş în 1810, localitatea a decăzut în prima parte a sec. 20, fiind trecută în rândul aşezărilor rurale. La 17 febr. 1968 a fost, din nou, încadrată în categoria oraşelor, având în subordine ad-tivă satul Opatiţa. Biserică romano-catolică (1898–1900) în stil neogotic. În satul Opatiţa există o biserică din 1875.

Detunata Goală

DETUNATELE, denumirea a două vârfuri din NV M-ţilor Trascău (*Detunata Goală*, 1 169 m alt., lipsită de vegetaţie, de unde derivă şi numele, şi *Detunata Flocoasă*, 1 205 m alt., denumită astfel datorită vegetaţiei care o acoperă) situate în arealul com. Bucium, la 12 km E de Abrud. Reprezintă resturile unor vulcani neogeni şi sunt alcătuite din curgeri de lavă bazaltică, solidificată. Detunatele apar în relief ca nişte pereţi uriaşi de stâncă în cadrul cărora se evidenţiază nenumărate coloane hexagonale aşezate una lângă alta, ca celulele fagurilor de albine, alcătuind o gigantică „orgă de piatră", care dă peisajului o notă de originalitate. Din când în când, bucăţi mari de bazalt se desprind din roca-mamă, rostogolindu-se cu un vuiet înspăimântător. Zgomotul provocat de rostogolirea stâncii, amplificat de ecou, răzbate până în depărtări, ca o detunătură, justificând denumirea atribuită Detunatelor. Declarate rezervaţii naturale (24 ha şi 5 ha). Obiectiv turistic.

DEVA, municipiu în partea central-vestică a României, reşed. jud. Hunedoara, situat pe stg. văii Mureşului, în compartimentul nordic al Depr. Hunedoara, numit Depr. Simeria-Deva, la poalele NE ale M-ţilor Poiana Ruscăi, la 180–220 m alt., străjuit de Dealul Cetăţii; 66 128 loc. (1 ian. 2011): 31 075 de sex masc. şi 35 053 fem. Supr.: 42,6 km², din care 14,6 km² în intravilan; densitatea: 4 529 loc./km². Staţie de c.f., inaugurată în 1868. Expl. de pirite cuprifere şi de andezit. Centrală electrică şi de termoficare (860 MW) situată în satul Mintia (din com. Veţel), aflat în apropiere, intrată în funcţiune în 1969. Metalurgie neferoasă (prepararea min. de cupru). Constr. de utilaje şi piese de schimb pentru ind. minieră, pentru construcţii şi pentru cariere; reparaţii de utilaje miniere. Producţie de materiale pentru construcţii (produse ceramice refractare, prefabricate din beton, cahle de teracotă, cărămizi, lianţi), de mobilă, sticlă, porţelanuri şi faianţă şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve de carne, băuturi, produse de panificaţie etc.). Ţesătorie de mătase. Moară ultramodernă de cereale, intrată în funcţiune în 1994. Complex avicol. Sere legumicole (16 ha). Centru pomicol. Universitatea „Spiru Haret" (de stat) şi Universitatea Ecologică „Traian" (privată); Colegiu de Institutori; Colegiul Naţional Sportiv „Cetate", inaugurat în 1978 – renumită şcoală de gimnastică feminină, continuatoarea şcolii de gimnastică de la Oneşti, în cadrul căreia s-au format de-a lungul anilor numeroase campioane olimpice, mondiale şi europene, printre care: Nadia Comăneci (venită de la Oneşti), Ecaterina Szabo, Lavinia Agache, Lavinia Miloşovici, Maria Olaru ş.a.; Teatru de estradă, cinematografe şi biblioteci (cea mai importantă este biblioteca judeţeană „Ovid Densusianu", f. în 1949, cu c. 275 000 de volume). Muzeul Civilizaţiei Dacice şi Romane (1882), cu secţii de istorie şi arheologie, ştiinţele naturii, etnografie, adăpostit în castelul „Magna Curia", în care sunt expuse reliefuri de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa şi de la Micia, unelte de minerit, instrumente medicale, piese din bronz, costume de port popular, unelte gospodăreşti,

Deva. Vedere generală

ceramică populară, icoane pe sticlă etc.; Muzeul „Cetatea Devei". Staţie seismică amenajată la baza Dealului Cetăţii. Staţiune balneoclimaterică (Sărata-Deva), sezonieră, de interes local, cu izvoare cu ape minerale clorurate, sodice, bicarbonatate, hipertone, sărate (mineralizare 38,7– 40,4 g/litru). **Istoric.** Pe terit. oraşului au fost descoperite vestigii paleolitice (vase din lut ars, incizate, topoare de piatră, lame de silex, instrumente din os, figurine, vetre de foc), urmele unei aşezări neolitice de bordeie, în care s-au găsit vase ceramice, cu decor geometric incizat, aparţinând culturii materiale Coţofeni, precum şi vestigii din Epoca bronzului (vase ceramice ornamentate cu spirale şi meandre, topoare, bare din cupru, seceri, arme, obiecte de podoabă), din prima şi a doua Epocă a fierului (vase ceramice, monede, unelte de uz casnic, cuptoare pentru ars ceramică ş.a.). Pe Dealul Cetăţii (un con vulcanic alcătuit din andezite), ce domină vatra oraşului de la 184 m alt., a existat o aşezare dacică, de tip *oppidum*, peste care, la mijlocul sec. 13, s-a construit o puternică cetate, menţionată documentar, prima oară, la 22 febr. 1269, cu numele *Castrum Deva*, care funcţiona ca fortăreaţă militară. Din perioada cuceririi romane (sec. 2) s-au găsit sculpturi, monumente funerare, monede, vase ceramice, apeducte, urme ale unor edificii ş.a. În perioada migraţiilor, **D.** a fost jefuită şi incendiată de cumani în sec. 11, de mongoli în 1241 ş.a. În sec. 14, **D.** apare menţionată ca district militar valah, iar în 1371, cetatea Devei avea în jurisdicţie 4 districte româneşti conduse de cneji şi de nobili. La mijlocul sec. 15, Iancu de Hunedoara a primit din partea regelui ungur Ladislau Postumul un domeniu format din 53 de sate, mai multe mine de aur şi cetatea Deva pe care a transformat-o în cetate nobiliară. În sec. 16–18, cetatea **D.** a fost amplificată şi întărită, devenind una dintre cele mai puternice cetăţi din Transilvania. Prin poziţia sa geografică, cetatea a avut un important rol de apărare în timpul incursiunilor otomane din sec. 15–16. După anul 1607, cetatea şi domeniul Deva s-au aflat în proprietatea principilor Transilvaniei, iar în 1686 a fost ocupată de austrieci. În nov. 1784, ţăranii răsculaţi au încercat să asedieze, fără succes, cetatea. La 13 aug. 1849, cetatea a fost distrusă ca urmare a exploziei depozitului de muniţii care se afla aici, după care a căzut în ruină. În anii 1888–1892 şi 1910–1917, la **D.** au fost colonizate mai multe familii de ceangăi venite din Bucovina. Oraşul **D.** a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă localit. componentă Sântuhalm şi 3 sate care îi aparţin: Archia, Bârcea Mică, Cristur. **Monumente:** castelul „Magna Curia", ulterior „Bethlen", construit în 1582, în stil renascentist (a suferit transformări baroce în 1621, când a fost în posesia principelui Gabriel Bethlen, şi în sec. 18, când i s-a adăugat o scară monumentală şi un balcon polilob); Catedrala ortodoxă episcopală cu hramul „Sfântul Nicolae" (1861-1873, restaurată în anii 1927-1930 şi pictată în 1929-1931 de Alexandru Pop din Cluj); mănăstirea franciscană, cu biserică în stil baroc (sec. 18); biserica evanghelică (sec. 19); bisericile „Buna Vestire" (iniţial cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"), construită în anii 1936–1939, în stilul Renaşterii italiene, repictată în anii 1972–1974, şi „Adormirea Maicii Domnului" (1994–2008); ruinele cetăţii Deva; clădirea fostei cazarme, construită în 1880 pe locul uneia din 1785, în care astăzi funcţionează Colegiul Naţional Sportiv „Cetate"; clădirea fostei Prefecturi (1890), azi Palatul ad-tiv; clădirea Primăriei vechi (1886); Palatul Justiţiei (1899); biserica romano-catolică, construită de ceangăi în 1938; clădirea Teatrului (1911); sinagogă (1896); statuia pedestră a regelui dac Decebal, operă a sculptorului Radu Moga, dezvelită în 1937, şi statuia ecvestră a lui Decebal, realizată de Ion Jalea, dezvelită în 1978. Monumentul lui Horea, Cloşca şi Crişan. Pe Dealul Bejan, din SV oraşului, se află o rezervaţie forestieră (103 ha), care se remarcă prin faptul că aici, pe o supr. relativ restrânsă, există aproape toate speciile de stejar prezente în România: stejarul pedunculat (*Quercus robur),* gorunul (*Quercus dalechampii* şi *Quercus polycarpa*), cerul (*Quercus cerris*), gârniţa (*Quercus frainetto*) şi stejarul pufos (*Quercus pubescens* şi *Quercus virgiliana*). Coexistenţa lor a favorizat apariţia unui număr mare de hibrizi care dau acestei rezervaţii valoarea unui adevărat laborator natural. Dealul cetăţii, pe lângă valoarea de monument istoric a ruinelor cetăţii, se evidenţiază şi prin existenţa, în arealul său, a vegetaţiei şi faunei cu caractere xerotermofile, dezvoltată pe 30 ha.

Deva. Statuia lui Decebal

DEVESEL, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Blahniţei, pe terasele şi în lunca de pe stg. Dunării; 3 124 loc. (1 ian. 2011): 1 516 de sex masc. şi 1 608 fem. Morărit. Presă de ulei. Avicultură. Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. În satul Devesel, atestat documentar în 1637, se află o biserică din 1865, în satul Batoţi există o biserică ortodoxă din 1870, iar în satul Dunărea Mică este biserica „Sfântul Gheorghe" (sec. 19).

DEVESELU, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe Valea Pârliţi; 3 167 loc. (1 ian. 2011): 1 565 de sex masc. şi 1 602 fem. Staţie de c.f. Produse chimice.Morărit şi panificaţie. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Aici au fost descoperite urmele unui castru roman (sec. 2–3). Bisericile cu acelaşi hram - „Sfântul Nicolae", în satele Deveselu (1905-1912) şi Comanca (1786-1798, refăcută în 1824). Conac (sec. 19), în satul Deveselu. Bază militară NATO (din 2011), cu 24 de rachete balistice destinate sistemului defensiv antirachetă.

DEZNA, com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă, în zona de contact dintre Dealurile Codru-Moma şi M-ţii Codru-Moma, la confl. râului Moneasa cu Sebiş; 1 303 loc. (1 ian. 2011): 645 de sex masc. şi 658 fem. Producţie de maşini şi utilaje de folosinţă generală. Prelucr. marmurei, a lemnului şi a laptelui de bivoliţă. Creşterea bubalinelor. Pomicultură. Două heleşteie. Sanatoriu pentru recuperarea bolnavilor cu afecţiuni neuromotorii. Urmele unei cetăţi de piatră (sec. 13–16) pe dealul

Ozoiu (390 m alt.); în satul Dezna, menționat documentar, prima oară, în 1318, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt"(sec. 16) și un castel în stil neoclasic (sec. 19).

DICHISENI, com. în jud. Călărași, alcătuită din 4 sate, situată în E Câmpiei Bărăganului, pe terasele și în lunca de pe stg. brațului Borcea al Dunării; 1 643 loc. (1 ian. 2011): 818 de sex masc. și 825 fem. Producție de furnire și panouri din lemn. Cherhana. Legumicultură; viticultură. Fond cinegetic. Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981, com. **D.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe grădiștea Coslogeni, de pe terit. satului Coslogeni, a fost descoperită o stațiune arheologică cu două niveluri de locuire: o așezare neolitică, aparținând culturii materiale Hamangia și o așezare de la sf. Epocii bronzului și începutul Epocii fierului (bordeie, ceramică cu decor simplu). Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 19), în satul Coslogeni; biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1875–1886), în satul Dichiseni. Com. **D.** are în componență satul Libertatea care s-a depopulat la sf. sec. 20 și începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

DICIOSÂNMARTIN → Târnăveni.

DICULEȘTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în Piem. Oltețului, pe stg. râului Olteț; 2 065 loc. (1 ian. 2011): 1 053 de sex masc. și 1 012 fem. În satul Diculești, atestat documentar în 1625, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1913), în satul Băbeni-Oltețu, menționat documentar la 9 mart. 1602, există biserica „Sfântul Nicolae" (1779, pictată în 1812 și renovată în 1940 și 1989), declarată monument istoric, iar în satul Budești, atestat documentar la 25 iun. 1536, este biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1825). Com. **D.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Diculești, Băbeni-Oltețu, Budești și Colelia din com. Făurești, jud Vâlcea.

DIDEȘTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, la confl. râului Tecuci cu Vedea; 1 302 loc (1 ian. 2011): 670 de sex masc. și 632 fem. Producție de amidon și produse din amidon. Prelucr. lemnului (mobilă). Culturi de cereale, de plante tehnice și de nutreț etc. Legumicultură. În satul Dideşti se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1705) a fostului schit, construită de logofătul Șerban Știrbei și pictată în 1936. În satul Dideşti s-a născut scriitorul Gala Galaction.

DIECI, com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Gurahonț, în zona Dealurilor Codru-Moma, pe dr. Crișului Alb; 1 569 loc. (1 ian. 2011): 789 de sex masc. și 780 fem. Expl. de balast și andezit. Expl. și prelucr. lemnului. Prelucr. laptelui. Creșterea bovinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, piersici). Satul Dieci este menționat documentar, prima oară, în 1613. În satul Roșia, atestat documentar în 1553, se află biserica „Buna Vestire" zidită în anii 1846–1850 pe locul unei biserici din lemn care data din 1692. Muzeu etnografic, în satul Revetiș. Agroturism.

DIERNA → Orșova.

DIMACI → Suraia.

DIMĂCHENI, com. în jud. Botoșani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare; 1 403 loc. (1 ian. 2011): 699 de sex masc. și 704 fem. Stație de c.f. Morărit. Pe terit. satului Verbia (azi Recia-Verbia), menționat documentar, prima oară, în 1437, au avut loc două bătălii: în zilele de *17 și 18 nov. 1561*, oastea domnului Alexandru Lăpușneanu (trădat de o mare parte a boierilor) a fost înfrântă, după o luptă înverșunată, de armata lui Ioan Iacob Heraclid (Despot Vodă), sprijinită de Habsburgi și nobilimea protestantă polonă în frunte cu nobilul Albert Laski. După ocuparea Sucevei, Despot Vodă a fost uns domn, obținând recunoașterea Porții Otomane în mart. 1562; la *6/16 mai 1600,* armata Țării Românești, comandată de Mihai Viteazul, a înfrânt, la Verbia, resturile forțelor polono-moldovenești, alungându-l de pe tron pe Ieremia Movilă și punând stăpânire pe Moldova. În acest fel, Mihai Viteazul a realizat pentru prima dată unirea politică a celor trei Țări Române, intitulându-se „domn al Țării Românești și Ardealului și a toată țara Moldovei". În satul Dimăcheni se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1612), declarată monument istoric. Com. **D.** a fost înființată la 17 iul. 2003 prin desprinderea satelor Dimăcheni, Mateieni și Recia-Verbia din com. Corlăteni, jud. Botoșani.

DIMITRIE CANTEMIR, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în NE Colinelor Fălciului, pe cursul superior al râului Elan; 2 813 loc. (1 ian. 2011): 1 427 de sex masc. și 1 386 fem. Morărit. Producție de ulei comestibil. Fermă de creștere a bovinelor. Muzeu etnografic (în satul Grumezoaia), inaugurat în 1968. Pădure de stejari seculari, în satul Grumezoaia, declarată rezervație forestieră. Înainte de 23 mart. 1974, com. **D.C.** s-a numit *Hurdugi*. Reșed. com. este satul *Hurdugi*. În satul Grumezoaia se află mănăstirea „Dimitrie Cantemir" (de maici) cu biserica din lemn având hramul „Vovidenia", ctitorie din anul 1692 a domnului Dimitrie Cantemir, construită pe locul unei biserici ce data din sec. 15. Până în 1802 a funcționat ca mănăstire de călugări, dată după care a devenit mănăstire de maici. Desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959, mănăstirea a fost reînființată în 1997. În biserică sunt păstrate valoroase icoane pictate în ulei pe lemn, pe piei de animale și pe pânză, datând din sec. 17–18.

DINOGETIA → Jijila (2).

DINTR-UN LEMN, Mănăstirea ~ → Frâncești.

DIOSIG, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Ier; 6 944 loc. (1 ian. 2011): 3 484 de sex masc. și 3 460 fem. Stație de c.f. Viticultură. Producție de ulei comestibil, de confecții textile și de încălțăminte. Produse alim. Culturi de cereale, de plante tehnice și de nutreț etc. În perimetrul com. **D.** a fost scos la iveală un tezaur de monede romane, republicane. În satul Diosig, menționat documentar, prima oară, în 1278, se află castelul „Zichy" (1701) și o biserică din 1928. Până la 23 apr. 2003, com. **D.** a avut în componență satele Roșiori, Mihai Bravu și Vaida care la acea dată au format com. Roșiori, jud. Bihor.

DIOȘTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanați, în zona de izv. a râului Gologan; 3 088 loc. (1 ian. 2011): 1 547 de sex masc. și 1 541 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice și de nutreț etc. Complex avicol. În satul Dioşti se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1866–1868, refăcută în 1925) și „Sfinții Voievozi" (1834, reclădită în 1871); în satul Radomir se află biserica „Sfântul Gheorghe", construită în 1815 prin strădania lui Hagi Maciu și reparată în 1897–1898 și în 1937, iar în satul Ciocănești există un han din

sec. 19 şi biserica având hramul „Sfinţii 40 de Mucenici" (1910).

DITRĂU 1. Pas în Carpaţii Orientali, între M-ţii Giurgeu, la V, şi M-ţii Suhard, la E, la 1 036 m alt., în zona de izv. a râului Putna (afl. al Bistricioarei). Asigură legătura rutieră (drum parţial nemodernizat) între Moldova şi Transilvania (varianta Bicaz–Ceahlău–Grinţieş–Tulgheş–Ditrău–Gheorgheni).

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Gheorgheni, la poalele de SV ale M-ţilor Giurgeu, pe râul Ditrău; 5 754 loc. (1 ian. 2011): 2 854 de sex masc. şi 2 900 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Zăcăminte de minereuri şi sulfuri polimetalice. Expl. de roci pentru constr. Producţie de încălţăminе, de băuturi răcoritoare şi de cherestea. Morărit. Culturi de cartofi. În satul Ditrău, menţionat documentar, prima oară, în 1567, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfânta Ecaterina" (sec. 17) şi o biserică romano-catolică de mari dimensiuni (56 m lungime şi 23 m lăţime) construită în anii 1908–1913, după planul arhitectului Kiadek Ştefan din Subotica (Serbia), pe locul unei biserici care data dinainte de anul 1500 şi care fusese reconstruită în 1747 şi înconjurată de un zid de incintă construit în 1771. Biserica actuală este străjuită de două turnuri gemene de 75 m înălţime fiecare. Ferestre cu frumoase vitralii.

DOBA, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Someşului, la graniţa cu Ungaria; 2 847 loc. (1 ian. 2011): 1 371 de sex masc. şi 1 476 fem. Producţie de palincă. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Culturi de cereale. Poieni cu narcise şi cu lalele pestriţe. Bibliotecă publică (c. 10 000 vol.). În satul Doba, menţionat documentar, prima oară, în 1323, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1946 pe locul unei biserici din anul 1804, şi o biserică greco-catolică, ctitorie din 1854 a grofului Károlyi. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Boghiş (1858) şi Traian (1931). În satul Dacia există biserica „Sfiinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1951).

DOBÂRCENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, la izv. râului Corogea; 2 765 loc. (1 ian. 2011): 1 383 de sex masc. şi 1 382 fem. Nod rutier. Confecţii metalice. Satul Dobârceni este menţionat documentar, prima oară, în 1427.

DOBÂRLĂU, com. în jud. Covasna, alcătuită din 4 sate, situată în SE Depr. Sfântu Gheorghe; 2 128 loc. (1 ian. 2011): 1 085 de sex masc. şi 1 043 fem. În satul Dobârlău, menţionat documentar, prima oară, în jurul anului 1760, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1795, restaurată în 1883, 1920, 1964 şi pictată în 1965, iar în satul Mărcuş, atestat documentar în 1505, există mănăstirea Mărcuş (de maici) cu biserica având dublu hram – „Sfinţii Români" şi „Acoperământul Maicii Domnului", ctitorie din anii 1992–1995 a stareţei Serafima Comşa, întemeiată pe locul unei biserici, a unui paraclis şi a mai multor chilii construite de mătuşa ei, Suzana Comşa, în anii 1950–1952 şi demolate de autorităţile comuniste în 1973. În sec. 17–18 pe acest loc a existat un schit ortodox, care a fost distrus din ordinul generalului Adolph von Buccow la 13 iun. 1761. Pe lângă mănăstirea Mărcuş funcţionează, din anul 2001, orfelinatul „Sfânta Iustina" care adoptă fetiţe orfane sau abandonate de părinţi.

DOBRA 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Cricovului, la confl. râului Pârscov cu Ialomiţa; 3 753 loc. (1 ian. 2011): 1 843 de sex masc. şi 1 910 fem. Nod rutier. Producţie de ambalaje din carton. Legumicultură (roşii, ardei, morcovi ş.a.). Pădure (150 ha) în care se află o rezervaţie de zimbri. Fond cinegetic (mistreţi, iepuri ş.a.). În satul Dobra se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1810, renovată în 1860).

2. Com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 13 sate, situată în depresiunea omonimă, în zona de contact a teraselor de pe stg. Mureşului cu prelungirile de NV ale M-ţilor Poiana Ruscăi, la confl. râului Dobra cu Mureşul; 3 348 loc. (1 ian. 2011): 1 671 de sex masc. şi 1 677 fem. Staţie de c.f. Expl. de calcar (în satul Roşcani). Prelucr. lemnului. Balastieră. Pomicultură. Satul Abucea este menţionat documentar, prima oară, în 1491 cu numele *Habwcha* (sau *Habucha*), iar în 1750 cu toponimul *Abucsa*. Satul Dobra este atestat documentar în 1387. În satul Roşcani se află biserica având hramul „Buna Vestire" (sec. 15) cu ancadramente gotice şi picturi murale interioare din 1766. Biserici din lemn, cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Abucea (sec. 18) şi Stânceşti (sec. 19) şi biserici din zid, cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Lăpuşnic (sec. 17) şi Răduleşti (sec. 17).

DOBRENI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată în N Depr. Cracău-Bistriţa, la confl. râului Almaş cu Horaiţa; 1 738 loc. (1 ian. 2011): 858 de sex masc. şi 880 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului. Agroturism. Pădure de mesteceni (rezervaţie forestieră). În satul Dobreni se află mănăstirea Horaiţa (de călugări), înfiinţată în anul 1822 prin hrisov domnesc semnat de Ioan (Ioniţă) Sandu Sturdza şi prin osârdia arhimandritului Irinarh, pe locul unei biserici care data din prima jumătate a sec. 15 şi menţionată documentar la 11 iul. 1428 într-un hrisov semnat de domnul Alexandru cel Bun. Biserica actuală a mănăstirii Horaiţa, cu hramul „Botezul Domnului", de mari dimensiuni (30 m lungime, 17 m lăţime, 20 m înălţime), a fost construită în anii 1848–1867 prin străduania arhimandritului Ermoghen Buhuş. Biserica este unică în felul ei deoarece prezintă elemente de arhitectură romano-bizantină, precum şi influenţe inspirate din configuraţia bisericilor ruseşti, respectiv numărul mare de turle (opt). Picturile murale interioare au fost executate în stil neobizantin, pe un fond cărămiziu, în anii 1988–1993, de un colectiv condus de Mihai Chiuaru. În biserică este păstrată icoana Maicii Domnului, făcătoare de minuni, datând din prima jumătate a sec. 18. Pe latura de N a complexului monahal se află paraclisul „Sfântului Nicolae" construit în anii 1850–1852 în timpul stăreţiei arhimandritului Ermoghen Buhuş. Turnul-clopotniţă, în care se află şi paraclisul „Pogorârea Duhului Sfânt", a fost ridicat în anii 1853–1855, iar celelalte

Dobreni. Biserica „Botezul Domnului" a mănăstirii Horaiţa

anexe din cadrul ansamblului monastic au fost construite după 1920. La această mănăstire a fost surghiunit, pentru 75 de zile (începând cu sept. 1918), principele Carol (fiul regelui Ferdinand şi al reginei Maria), ca urmare a căsătoriei în ascuns cu Zizi Lambrino precum şi a faptului că principele Carol trecuse graniţa în Rusia cu un paşaport fals. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1832) şi „Sfântul Dumitru" (1752, cu pridvor adăugat în 1933), în satele Căşăria şi Sărata. Până la 25 mart. 2005, com. **D.** a avut în componenţă satele Negreşti şi Poiana, care la acea dată au format com. Negreşti, jud. Neamţ.

DOBREŞTI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în Piem. Cândeşti; 1 812 loc. (1 ian. 2011): 906 de sex masc. şi 906 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. În satul Dobreşti se află biserica „Înălţarea Domnului" (1865, restaurată în anul 2010).

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 8 sate, situată în depr. omonimă, în zona Dealurilor Pădurea Craiului, la poalele vestice ale M-ţilor Pădurea Craiului, pe cursul superior al râului Holod; 5 476 loc. (1 ian. 2011); 2 763 de sex masc. şi 2 713 fem. Expl. de bauxită (în satul Luncasprie). Instalaţie de preparare a bauxitei. Expl. si prelucr. lemnului (mobilă pentru birouri); producţie de articole de voiaj, de marochinărie şi de încălţăminte. Satul Dobreşti este menţionat documentar, prima oară, în 1508. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1756) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1725, pictată în 1769), în satele Topa de Jos şi Luncasprie.

3. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 2 544 loc. (1 ian. 2011): 1 320 de sex masc. şi 1 224 fem. Nod rutier. Morărit. Fermă de creştere a porcinelor. Legumicultură. În satul Murta se află biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1839–1845, refăcută în 1894), iar în satul Căciulăteşti există schitul Zdrelea (Jdrelea)-Roaba, ctitorie de la sf. sec. 15, probabil, a boierilor Craioveşti, refăcut în sec. 17 şi apoi reconstruit în alt loc, şi biserica „Sfântul Dumitru" (1854–1855).

4. Mănăstirea ~ → Bara.

DOBREŢU, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în SE Piem. Olteţului, pe râul Horezu; 1 272 loc. (1 ian. 2011): 619 de sex masc. şi 653 fem. Pomicultură (meri, pruni). Biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1789), în satul Curtişoara.

DOBRII, Vârful ~, vf. în M-ţii Cernei, constituind alt. max. a acestora (1 928 m).

DOBRIN, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 6 sate, situată în Dealurile Sălajului, pe râul Sălaj; 1 735 loc. (1 ian. 2011): 847 de sex masc. şi 888 fem. Pomicultură; viticultură. Satul Dobrin este menţionat documentar, prima oară, în 1423. Bisericile din lemn cu acelaşi hram, „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Dobrin (1720) şi Doba (sec. 17).

DOBROEŞTI, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe stg. râului Colentina, la marginea de E a municipiului Bucureşti; 7 479 loc. (1 ian. 2011): 3 654 de sex masc. şi 3 825 fem. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Legumicultură. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 com. **D.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. În satul Fundeni se află biserica având hramul „Sfântul Eftimie" (1699; → *Fundeni 1*), iar în satul Dobroeşti există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1861, reparată în 1896 şi restaurată în 1999), cu picturi murale interioare executate în anii 1932-1933 de Constantin Vasilescu şi catapeteasmă din lemn de stejar montată în anul 2006.

DOBROGEA 1. Podişul Dobrogei, mare unitate de podiş în SE României, între Dunăre, la V şi N, Delta Dunării, la NE, ţărmul Mării Negre, la E, şi graniţa cu Bulgaria, la S, suprapusă peste trei subunităţi structurale, diferite atât prin fundament, cât şi prin cuvertura sedimentară de suprafaţă. **Pod. Dobrogei de Nord**, situat între Valea Dunării, la V şi N, Delta Dunării, la NE, complexul Razim-Sinoie, la E, şi aliniamentul văilor Peceneaga–Slava, la S, cu înălţimi de 150–400 m, reprezintă o asociere de trei subunităţi morfostructurale, bine diferenţiate între ele: *Pod. Niculiţel, Dealurile Tulcei* şi *Pod. Babadag*. Fundamentul este constituit din formaţiuni paleozoice, străbătute de mase granitice, peste care există depozite calcaroase, grezoase, argiloase, triasice şi cretacice. Importante zăcăminte de pirite cuprifere (Altân Tepe) şi baritină (Somova); roci de constr. (granit, porfir, calcar). Păduri de stejar în amestec cu gorun, tei alb, jugastru etc. Pomicultură; viticultură (podgoria Niculiţel). **Pod. Dobrogei Centrale** sau **Pod. Casimcea**, situat între aliniamentul văilor Peceneaga–Slava, la N, ţărmul Mării Negre, la E, Pod. Carasu, la S, şi Dunăre, la V, este constituit predominant din şisturi verzi în fundament (care adeseori apar la supr.), peste ele aflându-se formaţiuni jurasice şi cretacice. Este un podiş de eroziune, cu înălţimi de 150–320 m, fragmentat pe direcţia NV-SE de râul Casimcea. Masivele calcaroase, resturi ale unei bariere de corali din Jurasic, rămase la supr. sub forma unor martori de eroziune pe aliniamentul Hârşova–Crucea–Gura Dobrogei, cheile, dolinele şi peşterile din această zonă dau o notă de diversitate în peisaj. Pod. Dobrogei Centrale cuprinde mai multe subunităţi: *Pod. Casimcei, Pod. Hârşovei* şi *Pod. Istriei.* **Pod. Dobrogei de Sud**, cuprins între Dunăre, la V, Pod. Dobrogei Centrale, la N, ţărmul Mării Negre, la E, şi graniţa cu Bulgaria, la S, corespunde în fundament soclului rigid de platformă, format din şisturi cristaline mezometamorfice peste care sunt extinse depozite de gresii şi calcare mezozoice şi neogene, acoperite de o cuvertură de loess. Circa 2/3 din supr. acestui podiş este drenată de bazine hidrografice care sunt tributare Dunării. Unele diferenţieri geomorfologice permit împărţirea Pod. Dobrogei de Sud în trei subunităţi: *Pod. Carasu* sau *Pod. Dorobanţului, Pod. Oltinei* şi *Pod. Cobadin* (cu Pod. Negru Vodă). Vegetaţie de stepă cu procent ridicat de plante termofile. Viticultură (podgoriile Murfatlar şi Ostrov).

2. M-ţii Dobrogei → Măcin (1).

DOBROMIR, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Oltinei, pe râul Valea Mare; 2 991 loc. (1 ian. 2011): 1 563 de sex masc. şi 1 428 fem. Expl. de calcar (în satul Lespezi). Creşterea ovinelor şi caprinelor. Culturi de cereale, de plante uleioase şi de nutreţ etc. Pomicultură (piersici, cireşi, caişi). Înainte de 17 febr. 1968 s-a numit *Dobromiru din Vale*.

DOBROMIRU DIN VALE → Dobromir.

DOBROSLOVENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Romanaţi, la confl. râului Frăsinet cu Teslui; 3 883 loc. (1 ian. 2011): 1 879 de sex masc. şi 2 004 fem. Nod rutier. Morărit şi panificaţie. Apicultură. Legumicultură. Muzeu de istorie. Pe terit. satului Reşca au fost descoperite vestigii

neolitice, aparţinând culturilor materiale Sălcuţa şi Vădastra (milen. 4 î.Hr.), din Epocile bronzului (cultura materială Verbicioara, sec. 16–13 î.Hr.) şi fierului (cultura materială Basarabi, sec. 9–6 î.Hr.). Tot aici, au fost identificate ruinele oraşului roman *Romula* (sec. 2–3), dezvoltat pe locul unei vechi aşezări dacice, cunoscută sub numele de *Malva*. Oraşul *Romula*, devenit capitala prov. Dacia Malvensis, era format din 2 castre, construite la începutul sec. 2 (unul dintre ele de dimensiuni mari, 60 x 80 m), incluse în sistemul defensiv al limesului alutan, şi din oraşul propriu-zis, înconjurat cu două centuri de apărare: prima consta dintr-un zid de cărămidă, gros de 1,95 m, cu laturile de 182 x 216 m, iar a doua, exterioară, era formată dintr-un val de pământ (300 x 200 m), dublat de şanţ, construită în anul 248 pe vremea lui Filip Arabul. În timpul domniei împăratului Hadrian, oraşul *Romula* a fost ridicat la rangul de *municipium*, iar în timpul lui Septimius Severus la cel de *colonia*. În interiorul ariei urbane au fost descoperite, în anii 1965–1977, urmele unor temple, terme, ateliere, canale de scurgere, cuptoare pentru ars cărămida, precum şi inscripţii, opaiţe, capul unei statui din marmură reprezentând o divinitate (probabil Fortuna), capul unei statuete înfăţişând pe Liber Pater, o placă din bronz a Cavalerilor danubieni etc. Oraşul *Romula* a fost locuit până în sec. 6. Biserică cu dublu hram - „Sfântul Nicolae" şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1781–1786, reparată în 1927), cu fresce originare, declarată monument istoric, în satul Reşca. Bisericile cu acelasi hram - „Sfântul Nicolae", în satele Dobrosloveni (1847, reparată în anii 1929-1931) şi Frăsinetu (1853).

DOBROTEASA, com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe stg. văii Oltului; 1 871 loc. (1 ian. 2011): 885 de sex masc. şi 986 fem. Nod rutier. Producţie de ţigle şi cărămizi. Biserică având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1843–1845) şi cula „Galiţa" (1790–1800), în satul Câmpu Mare.

DOBROTEŞTI 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 1 916 loc. (1 ian. 2011): 940 de sex masc. şi 976 fem. În satul Dobroteşti se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1818, refăcută în 1848 sau 1858) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1790). Com. **D.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Dobroteşti şi Nisipuri din com. Amărăştii de Sus, jud. Dolj.

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Tecuci; 4 695 loc. (1 ian. 2011): 2 312 de sex masc. şi 2 483 fem. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1753, refăcută în 1870 şi pictată în 1913) şi clădirea Primăriei (1935), în satul Dobroteşti.

DOBROVĂŢ, com. în jud. Iaşi, formată dintr-un sat, situată în E Pod. Central Moldovenesc, la poalele Dealului Coloneasa, pe pârâul Dobrovăţ, afl. al râului Vasluieţ; 2 473 loc. (1 ian. 2011): 1 242 de sex masc. şi 1 231 fem. Expl. lemnului. Creşterea ovinelor şi bovinelor. În satul Dobrovăţ, menţionat documentar, prima oară, în 1499, se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica „Pogorârea Duhului Sfânt", ctitorită de Ştefan cel Mare; construcţia bisericii a început la 27 apr. 1503 şi s-a terminat în 1504. Este un edificiu monumental (restaurat în 1975–1977) cu o lungime de 32 m şi o lăţime de 8 m, ce conservă la interior un valoros ansamblu de picturi murale executate între anii 1527 şi 1531, reprezentând teme iconografice cu orientare monastică („Scara lui Ioan Climax", „Minunea Sfântului Sava" ş.a.). O valoare deosebită prezintă tabloul votiv care îl înfăţişează pe domnitorul ctitor, cu macheta bisericii în mâini, alături de fiii săi, Bogdan III şi Petru Rareş. Turn de poartă cu decoraţii de factură baroc-moldovenească (sec. 18). După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, mănăstirea Dobrovăţ a sărăcit complet, fapt ce a determinat transformarea ei în penitenciar (1865–1900), apoi în orfelinat de fete (1900–1903) şi Şcoală de agricultură (1903–1930). Între 1930 şi 1948 a funcţionat din nou ca mănăstire de călugări, apoi ca şcoală, până în 1970, ca biserică de mir până în 1990 şi reînfiinţată ca mănăstire de maici în 1990. Din 1992 a devenit mănăstire de călugări. În satul Dobrovăţ mai există o biserică paraclis, cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1743) şi o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Pantelimon" (1797).

DOBRUN, com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe râul Olteţ; 1 397 loc. (1 ian. 2011): 711 de sex masc. şi 686 fem. Bisericile cu acelaşi hram - „Sfântul Nicolae", în satele Dobrun (1846, reparată în 1924; picturile murale originare au fost spălate în 1937) şi Roşienii Mari (1843, reconstruită în 1901). Până la 7 mai 2004, com. **D.** a avut în componenţă satele Osica de Jos şi Bobu, care la acea dată au format com. Osica de Jos.

DOBRUŞA, Mănăstirea ~ → Ştefăneşti (3).

DOCHIA, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Cracău-Bistriţa din Subcarpaţii Neamţului, pe cursul inferior al râului Cracău, la 20 km NE de municipiul Piatra-Neamţ; 2 785 loc. (1 ian. 2011): 1 363 de sex masc. şi 1 422 fem. Producţie de ambalaje din lemn. Satul Dochia a fost întemeiat în anul 1880, iar satul Băluşeşti apare consemnat în documente în anul 1864. Com. **D.** a fost înfiinţată la 19 iun. 2003 prin desprinderea satelor Dochia şi Băluşeşti din com. Girov, jud. Neamţ.

DOCLIN, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Dognecei cu M-ţii Dognecei; 2 009 loc. (1 ian. 2011): 1 029 de sex masc. şi 980 fem. Staţie de c.f. Expl. de nisip. Centru viticol (satul Tirol) şi de ceramică populară (satul Biniş). În satul Doclin, menţionat documentar, prima oară, în 1597, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19, pictată în 1911 şi reparată în 1999).

DODEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 2 sate, situată în zona Colinelor Fălciului, pe interfluviul Bârlad-Urdeşti; 1 858 loc. (1 ian. 2011): 909 de sex masc. şi 949 fem. Haltă de c.f. (în satul Dodeşti). Săpăturile arheologice efectuate în anii 1967–1975 au scos la iveală fragmente de vase ceramice datând din Neolitic şi vestigii materiale din sec. 4–11. Satul Dodeşti apare consemnat în documente, prima oară, la 3 febr. 1495, iar satul Urdeşti în 1467. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1825), în satul Dodeşti. Com. **D.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Dodeşti şi Urdeşti din com. Viişoara, jud. Vaslui.

DODU → Rarău (1).

DOFTEANA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Dărmăneşti, la confl. râului Dofteana cu Trotuş; 11 256 loc. (1 ian. 2011): 5 647 de sex masc. şi 5 609 fem. Staţie de c.f. Expl. de petrol şi nisip. Producţie de mobilă şi de cherestea. Muzeu etnografic. În satul Dofteana, atestat documentar la 8 sept. 1436, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1885-1888, pictată în 1906-1907), o biserică romano-catolică (1997) şi un conac din sec. 19, iar în satul Larga există biserica „Sfinţii Voievozi" (1804-1812). Parc dendrologic (25,7 ha), cu specii exotice: pin oriental *(Pinus armandii)*, molid american *(Picea rubra, Picea omorika)*, pin *(Pinus nigra var. carmanica)*, ienupăr de Virginia *(Juniperus virginiana)* etc.

DOGNECEA 1. Munţii Dognecei, masiv muntos în NV M-ţilor Banatului, între văile Pogăniş, la N, şi Caraş, la S. Alt. max.: 617 m (vf. Culmea Mare). Alcătuit din formaţiuni de fliş grezos, argilo-bituminoase, şisturi sericito-cloritoase etc. Acoperit cu păduri de gorun în amestec cu carpen. Zăcăminte de min. de fier, min. complexe ş.a.

2. Dealurile Dognecei, zonă colinară aparţinând Dealurilor Vestice, situată între M-ţii Dognecei, la E, Câmpia Bârzavei, la V, şi Dealurile Pogănişului, la N, şi râul Caraş, la S. Prezintă culmi prelungi, domoale (200–300 m alt.), separate de văi largi, cu lunci şi terase constituite din depozite aluvionare şi loessoide.

3. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de S ale M-ţilor Dognecei, pe râul Dognecea; 2 050 loc. (1 ian. 2011): 1 010 de sex masc. şi 1 040 fem. Expl. de min. de fier, de plumb şi de sulfuri polimetalice. Producţie de articole din material plastic pentru construcţii şi de echipamente de ventilaţie şi frigorifice. Prelucr. lemnului. Staţie de îmbuteliere a apei plate şi a sucurilor naturale (în satul Calina). Pomicultură. În satul Dognecea, menţionat documentar în 1722, se află o biserică romano-catolică (1736-1741), iar în satul Calina există o biserică din lemn cu hramul „Mântuirea Maicii Domnului" (1780), declarată monument istoric. Agroturism.

DOICEŞTI 1. Com. în jud. Dâmboviţa, formată dintr-un sat, situată în Subcarpaţii Ialomiţei, pe râul Ialomiţa; 4 995 loc. (1 ian. 2011): 2 411 de sex masc. şi 2 584 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 ian. 1890). Termocentrală (120 MW), dată în folosinţă în 1954. Produse chimice (pigmenţi şi coloranţi) şi ceramice (cărămizi, ţigle, blocuri ceramice). Morărit. Pomicultură. Biserică având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1701–1706), cu picturi murale de epocă, parţial refăcute, şi coloane, în pridvor, cu caneluri în torsadă. Ruinele caselor domneşti ale lui Constantin Brâncoveanu (case construite în anul 1706).

2. Mănăstirea ~ → Glodeni (1).

DOLHASCA, oraş în jud. Suceava, situat în zona de contact a Pod. Sucevei cu terasele de pe dr. Siretului, la confl. râului Şomuzu Mare cu Siretul; 11 386 loc. (1 ian. 2011): 5 647 de sex masc. şi 5 739 fem. Supr.: 110 km², din care 13 km² în intravilan; densitatea: 876 loc./km². Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 15 dec. 1869) şi rutier. Expl. de balast. Producţie de alcool şi de cherestea. Centru de olărit. Com **D.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă satele Budeni, Gulia, Poiana, Poienari, Probota, Siliştea Nouă şi Valea Poienei. În satul Probota se află mănăstirea Probota (de maici) alcătuită din biserică, din casele domneşti, restaurate de curând, din clopotniţă (1550), din casa stăreţiei şi dintr-o incintă patrulateră cu laturile de 90 x 90 m, ocrotită de ziduri înalte de 6 m, străjuite de turnuri de apărare la colţuri şi de un turn de poartă (1550). Biserica mănăstirii, având hramul „Sfântul Nicolae", este prima ctitorie a domnului Petru Rareş, de mari dimensiuni (36,20 m lungime, 9,50 m lăţime şi 27,70 m înălţimea turlei), construită în 1530 (sfinţită la 16 oct. 1530) pe locul unei biserici din lemn ctitorită de Petru I Muşat în 1398 şi a unei alte biserici ce data din anul 1440. Biserica are un pridvor închis, o turlă octogonală, deschisă pe naos, luminată de 4 ferestre, abside poligonale, marcate de arcade oarbe şi ocniţe, şi ferestre încadrate de chenare gotice din piatră cioplită. Faţadele sunt acoperite de firide, sub cornişă, care mai păstrează picturi originare. Picturile murale interioare şi exterioare au fost executate în frescă în anii 1531–1532, unele refăcute în 1550 şi restaurate

Dolhasca. Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii Probota

în totalitate în 1844. Pe peretele dinspre Vest al bisericii se află tabloul votiv care îl înfăţişează pe domnul Petru Rareş cu familia. Picturile murale exterioare au rezistat parţial la intemperiile vremii, păstrându-se doar câteva fragmente din frescele originare. În gropniţa bisericii se află mormintele doamnei Oltea (mama lui Ştefan cel Mare), doamnei Elena (a doua soţie a lui Petru Rareş), domnului Moldovei, Petru Rareş († 1546) şi al fiului său Ştefăniţă († 1552), precum şi alte pietre de mormânt cu epigrafe, realizate din marmură albă în perioada 1464–1640, cu elemente decorative geometrice şi vegetale, reprezentative pentru sculpturile acelor vremuri. Atât biserica mănăstirii Probota, cât şi picturile ei murale au fost restaurate în anii 1996–2001 de către UNESCO, în colaborare cu Ministerul Culturii, cu Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor şi cu sprijinul financiar al Fondului Japonez pentru încredere. Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii Probota a fost declarată monument UNESCO (1993) şi monument istoric (2004). Mănăstirea Probota a fost desfiinţată de către autorităţile comuniste prin decretul nr. 410 din 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1991 ca mănăstire de călugări după care, în 1993, a fost transformată în mănăstire de maici. În satul Poiana există biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului"-Rahtivani (1896) şi rateşul „Rahtivanu" (începutul sec. 19), azi în ruine.

DOLHEŞTI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în E Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al râului Crasna; 2 868 loc. (1 ian. 2011): 1 461 de sex masc. şi 1 407 fem. Expl. de argilă, de nisip şi de gresii. Iazul Crăşniţa (2,5 ha). În arealul satului Dolheşti, menţionat documentar, prima oară, în 1406, a fost descoperit un tezaur compus din mo-

nede de aur şi un lanţ de aur datând din sec. 11. În satul Brădiceşti se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), întemeiată ca schit în anul 1691 de către Varlaam, episcop de Huşi, pe moşia Mariei Racoviţă. În 1740, schitul a fost jefuit de tătari, iar monahii luaţi ca robi. Schitul a fost refăcut abia în 1756 prin strădania episcopului Inochentie cu sprijinul domnului Matei Ghica. Biserica din lemn, cu hramul „Buna Vestire", a fost construită în anii 1692–1694, are un pridvor din 1768 şi picturi pe pereţii interiori datând din 1853. Biserica (declarată monument istoric) este dominată de o turlă centrală, mai mare, încadrată de o parte şi de alta de două turle mai mici, toate având aspectul turlelor bisericilor ruseşti. Deasupra pridvorului există o altă turlă, asemănătoare cu celelalte trei. Biserica a fost restaurată în anii 1853, 1883, 1903. În perioada 1940–1945 a fost construită biserica de zid cu hramul „Sfântul Ilie", aflată în prezent într-o fază avansată de degradare. Mănăstirea a fost desfiinţată de autorităţile comuniste prin decretul 410 din 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1992. Agroturism.

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Sucevei, pe râul Şomuzu Mare; 3 901 loc. (1 ian. 2011): 1 911 de sex masc. şi 1 990 fem. Haltă de c.f. Reşed. com. este satul *Dolheştii Mari*. Prelucr. lemnului. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Centru de olărit. În perimetrul com. **D.** au fost descoperite vestigiile unei aşezări aparţinând culturii materiale Horodiştea-Folteşti (milen. 3–2 î.Hr.) în care s-au găsit ceşti, pahare, amfore cu decor incizat, topoare din silex etc., precum şi o necropolă datând din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului. În satul Dolheştii Mari se află biserica având hramul „Sfânta Cuvioasă Parascheva", ctitorie dinainte de anul 1481 a hatmanului Şendrea, cu picturi murale originare (între care se remarcă tabloul votiv cu chipul ctitorului) şi cu pridvor adăugat în 1854, iar în satul Dolheştii Mici există biserica „Sfântul Nicolae" (1925).

DOLJ, judeţ situat în S-SV României, în bazinul inf. al Jiului, pe stg. Dunării, la graniţa cu Bulgaria, între 43°43' şi 44°42' latitudine N şi între 22°50' şi 24°16' longitudine E, mărginit de jud. Mehedinţi (V şi NV), Gorj (N), Vâlcea (NE) şi Olt (E) şi de Bulgaria (S), de care este separat prin apele fluviului Dunărea pe o distanţă de 150 km. *Supr.*: 7 414 km^2 (3,11% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 700 431 loc. (3,27% din populaţia ţării), din care 339 534 loc. de sex masc. (48,5%) şi 360 897 de sex fem. (51,5%). *Populaţia urbană*: 378 733 loc. (54,0%); *rurală*: 321 698 loc. (46,0%). *Densitatea*: 94 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 90% români, 4,5% rromi, apoi macedoneni, sârbi, bulgari, greci, evrei ş.a. *Reşed.*: municipiul Craiova. *Oraşe*: Băileşti (municipiu), Bechet, Calafat (municipiu), Dăbuleni, Filiaşi, Şegarcea. *Comune*: 104. *Sate*: 378 (din care 14 aparţin municipiilor şi oraşelor). *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 5.

Relief predominant de câmpie (43% din supr. jud. **D.**), aparţinând sectorului vestic al Câmpiei Române, reprezentat prin subunităţile sale (Câmpia Desnăţui, Câmpia Romanaţi şi extremitatea de E a Câmpiei Blahniţei), ce ocupă partea central-sudică a jud. **D**. Regiunea de câmpie, cunoscută şi sub numele de Câmpia Olteniei, este formată, în cea mai mare parte, din terasele Dunării, exprimate în relief prin câmpuri netede, cu uşoară înclinare spre S. În partea de NV şi de NE a jud. **D**. se desfăşoară zone mai înalte, cu aspect colinar şi de platouri piemontane, care aparţin extremităţii sudice a Piem. Getic, ce se prelungeşte în această parte prin subunităţile sale – Piem. Bălăciţei şi Dealurile Amaradiei – care ating valori altitudinale de 200–300 m. În extremitatea sudică a jud. **D.** se extinde lunca Dunării, cea mai joasă treaptă de relief (28–40 m alt.), care este, de fapt, un întins şes aluvial, denivelat pe alocuri de şirurile de dune de nisip la Maglavit, Ciupercenii Noi, Desa, Dăbuleni ş.a.

Climă temperat-continentală, cu veri foarte calde şi ierni moderate şi cu valori termice anuale ce variază între 10°C (în N) şi 11,5°C (în S). Temp. max. absolută (44,3°C) s-a înregistrat la staţia meteorologică din Calafat (24 iul. 2007), cu doar două zecimi de grad mai mică faţă de temp. max. absolută a ţării (44,5° C), înregistrată la 10 aug. 1951 la staţia meteorologică Ion Sion din jud. Brăila, iar minima absolută (–35,5°C) la Craiova (25 ian. 1963). Cantităţile medii anuale de precipitaţii însumează 486 mm, în S (la Bechet) şi c. 600 mm, în N (la Brădeşti). Vânturile predominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre E (24,6%) şi V (18,7%) în partea central-nordică a jud. **D.** şi dinspre SE (20,1%) şi V (14,1%) în jumătatea sudică a acestuia. Vitezele medii anuale ale vânturilor variază între 1,2 şi 4,3 m/s. În sezonul cald al anului, în partea de S a jud **D.**, intensitatea mai mare a vânturilor care bat dinspre V determină mobilitatea accentuată a dunelor de nisip din sectorul Calafat–Bistreţ–Dăbuleni.

Reţeaua hidrografică, cu o densitate ce variază între 0,1 şi 0,4 km/km^2, este reprezentată, în principal, prin cursul inf. al Dunării (care îşi desfăşoară albia pe 150 km, între gura de vărsare a râului Drincea, în V şi ostrovul Păpădia, în E) care formează graniţa jud. **D.** (şi implicit a României) cu Bulgaria şi prin sectorul inf. al văii Jiului care străbate partea de E a jud. **D.**, de la N la S, colectând o serie de afl. (Amaradia, Argetoaia, Rasnic ş.a.). Panta redusă de scurgere a apei şi lărgirea albiei Dunării în sectorul aferent jud. **D.** au favorizat aluvionarea, despletirile şi formarea mai multor ostroave (Calafatu Mare, Pietrişu, Nebuna, Gitanu, Copaniţa, Păpădia ş.a.) care constituie zone periculoase de navigaţie întrucât aici se formează zăpoare. Reţeaua de ape curgătoare este completată cu unele râuri mai mici, printre care Desnăţui (cu afl. săi: Terpeziţa, Băldal, Baboia sau Eruga ş.a.), Balasan (sau Sărăceaua), Jieţ, Teslui, Geamărtălău, Horezu ş.a. Majoritatea lacurilor naturale se află în lunca Dunării (Bistreţ, Călugăreni, Rast, Arcear, Golenţi, Maglavit, Fântâna Banului ş.a.), în mare parte desecate, şi în lunca Jiului (Lacul Mare şi Lacul Mic din satul Prunet, com. Bratovoeşti), iar lacurile antropice sunt amplasate în bazinele râurilor Desnăţui (Fântânele), Baboia (lacurile Vârtop, Cornu, Caraula) şi Jiu (Işalniţa).

Vegetaţia naturală a suferit, în ultimele două secole, mari modificări, ca urmare a intervenţiei pe scară largă a omului care a defrişat pădurile de pe supr. întinse, determinând despădurirea câmpiei şi a Piem. Getic şi transformarea lor în vaste zone de stepă antropică. Astfel, în jumătatea de S a jud. **D.**, vegetaţia naturală a fost înlocuită în proporţie de peste 90% de culturi agricole, doar pe alocuri întâlnindu-se pâlcuri de păduri alcătuite din stejar pufos *(Quercus pubescens)* sau din stejar brumăriu *(Quercus pedunculiflora)*. Pajiştile secundare din această zonă sunt puternic ste-

pizate, compuse din asociaţii de ierburi xerofite, în cadrul cărora, alături de păiuş *(Festuca valesiaca),* se dezvoltă bărboasa *(Botriochloa ischaemum*) ş.a. În zonele mai înalte, piemontane şi deluroase, se dezvoltă, pe arii restrânse, păduri de cer *(Quercus cerris)* şi gârniţă *(Quercus frainetto*) sau păduri de gorun *(Quercus petraea)*, defrişate în prezent în proporţie de 85%, ce alternează cu pajişti stepizate şi cu terenuri cultivate. Despădurirea completă a câmpiei a avut ca efect negativ apariţia şi dezvoltarea, sub acţiunea vântului, a câmpurilor de dune de nisip. Amploarea acestui fenomen a determinat reînceperea plantării salcâmilor pe terenurile nisipoase pentru stăvilirea extinderii dunelor. Astfel, de la mijlocul secolului trecut şi până în prezent au apărut nenumărate păduri de salcâm care acoperă dunele de nisip din arealele localit. Maglavit, Ciupercenii Noi, Poiana Mare, Desa, Piscu Vechi, Băileşti, Rojişte, Apele Vii, Celaru, Amărăştii de Sus, Piscu Sadovei, Bechet ş.a. Luncile largi ale Dunării şi Jiului sunt ocupate de păduri de sălcii şi plopi, precum şi de smocuri de trestie, papură, rogoz, pipirig etc.

Fauna, corespunzătoare condiţiilor de silvostepă, cuprinde numeroase rozătoare (şoareci de câmp, şobolanul cenuşiu, dihorul de stepă, popândăul, nevăstuica, iepurele ş.a.), păsări de uscat (prepeliţa, potârnichea, prigoria, graurul, privighetoarea, piţigoiul, presura, lăstunul ş.a.), păsări de baltă (raţa, stârcul, barza, corcodelul, becaţina, cufundacul, bâtlanul, fluierarul etc.), insecte, reptile etc. Din cauza modificării radicale a mediului natural de viaţă, dropia *(Otis tarda)*, una dintre cele mai mari păsări de uscat, declarată monument al naturii, cândva prezentă pe câmpurile dintre Seaca de Câmp şi Băileşti, Bistreţ şi Urzicuţa, Giubega şi Vârtop, Bârca şi Valea Stanciului etc., a dispărut de pe terit. jud. **D.** Condiţiile ecologice permit existenţa în jud. **D.** a unor elemente de origine mediteraneană, cu răspândire limitată în partea de SV a ţării, printre care se remarcă următoarele insecte: cârcâiacul sau scolopendra *(Scolopendra cingulata)*, scarabeul *(Scarabeus affinis)*, cicoarea *(Cicada orni)*, lăcusta marocană *(Dociostaurus maroccanus)* ş.a. Fauna domeniului forestier, restrânsă ca arie de răspândire şi săracă în specii tipice de pădure, este reprezentată prin lupi, vulpi, jderi, viezuri, căpriori, fazani (colonizaţi) etc. Ihtiofauna, care populează apele Dunării şi lacurilor, este bogată şi variată în specii: crap, ştiucă, plătică, babuşcă, somn, şalău, caras, caracudă, lin, roşioară, văduviţă etc.

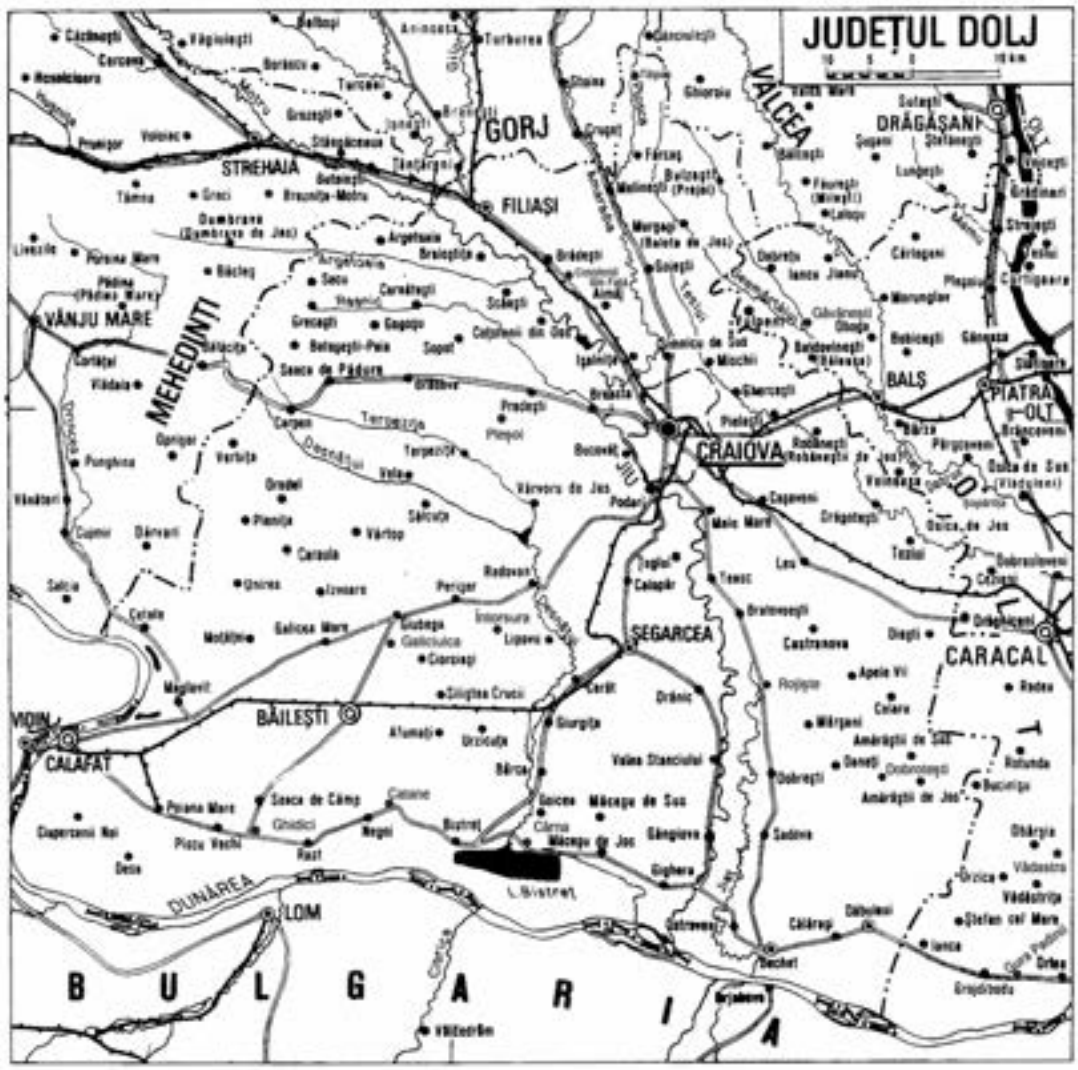

Resursele naturale: zăcăminte de țiței (Melinești, Brădești, Almăj, Șimnicu de Sus, Mischii, Ghercești, Pielești, Coșoveni, Malu Mare, Cârcea) și de gaze naturale (Işalnița, Șimnicu de Sus, Ghercești, Pielești, Coșoveni), argile și luturi argiloase, balast (Calafat, Filiași, Bârca, Cernele, Lipovu, Işalnița ș.a.), ape minerale (Gighera, Urzicuța), valorificate local, păduri (85 083 ha, 2007).

Istoric. Teritoriul actual al jud. **D.** reprezintă un tezaur arheologic întrucât în arealul său au fost scoase la iveală urmele a nenumărate așezări omenești care atestă locuirea acestor meleaguri din cele mai îndepărtate timpuri. Neoliticul (milen. 4–3 î.Hr.) este bine reprezentat prin vestigiile descoperite în arealele localit. Șimnicu de Jos, Cârcea, Rast, Sălcuța ș.a., aceasta din urmă fiind și așezarea eponimă a unei culturi specifice de la sf. milen. 4 și începutul milen. 3 î.Hr. Tranziția de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.) este sugestiv ilustrată de cultura materială Coțofeni ale cărei urme au fost descoperite în raza com. Coțofenii din Dos. Din Epoca mijlocie a bronzului au fost scoase la lumina zilei bogate vestigii (ceramică decorată, figurine feminine cu rochii clopot etc.) din marea necropolă de la Cârna – fostul sat Dunăreni (jumătatea milen. 2 î.Hr.), precum și din așezarea eponimă descoperită pe terit. satului Verbicioara, com. Verbița, datând din sec. 16–13 î.Hr. Din prima Epocă a fierului – Hallstatt (sec. 9–6 î.Hr.) au fost identificate urme puternice în arealul satului Basarabi (aparținând municipiului Calafat) care a și dat numele culturii materiale Basarabi răspândită pe cea mai mare parte a terit. României. În a doua Epocă a fierului – La Tène (sec. 5 î.Hr.-1 d.Hr.) numărul așezărilor getodace din perimetrul actual al jud. **D.** era foarte mare, urme materiale din această perioadă fiind identificate în localit. Șimnicu de Jos, Făcăi, Craiova (Pelendava), Balta Verde, Işalnița, Mofleni ș.a. După cucerirea Daciei de către romani (105–106), de-a lungul drumurilor strategice care se îndreptau spre Sarmizegetusa, a luat naștere un număr impresionant de castre (Bistreț, Desa, Căciulătești, Răcarii de Jos ș.a.) și așezări civile (Bârca, Viișoara, Leu, Galicea Mare, Moțâței ș.a.). Din rândul numeroaselor așezări, Craiova s-a dezvoltat în mod deosebit, devenind, în 1492, reșed. banilor Olteniei (funcție pe care a menținut-o până în 1761, când reșed. a fost mutată la București) și cel mai important oraș din această zonă, ajungând în sec. 17–18 al doilea oraș ca importanță al Țării Românești (după București). În sec. 15, printre județele Olteniei apare consemnat documentar Județul de Baltă, care înglo-ba în cea mai mare parte „fâșia de câmpie din lungul Dunării, cu lunca cea largă și plină de mari și nenumărate lacuri din jos de Calafat" – deci o mare supr. din terit. actual al jud. **D.** La începutul sec. 16, în locul Județului de Baltă apare o altă unitate administrativă, numită Jiul de Jos – devenită mai târziu Dolj. După unii specialiști, originea denumirii Dolj, derivă din combinarea cuvântului slav *dolji* sau *dolje* (care înseamnă jos, de jos) cu numele râului Jiu care străbate aceste ținuturi, rezultând, astfel, denumirea de Jiul de Jos. În anul 1700, acest județ apare consemnat cartografic, pentru prima oară, pe o hartă întocmită de Stolnicul Constantin Cantacuzino, cu numele Jiul inferior, alături de celelalte patru județe din Oltenia (Mehedinți, Vâlcea, Romanați și Jiul superior sau jud. Gorj de astăzi). Cu acest nume – Jiul inferior – județul respectiv a fost preluat și introdus de către cartograful austriac Fr. Schwantz pe o hartă întocmită de el în 1723, pe care sunt consemnate nu numai numele județelor, ci și stemele acestora (Doljul de azi, sau Jiul inferior de atunci, având ca emblemă un pește) și plășile din care erau alcătuite (patru la număr). Ulterior, dimensiunile și forma jud. au fluctuat ajungând să cuprindă 10 plăși în 1815, 7 plăși în 1872, 10 plăși în 1892, iar sub forma stabilită de reorganizarea ad-tiv-teritorială din 1925 (8 plăși și o supr. de 6 540 km^2) a evoluat până în sept. 1950, când, în urma restructurării ad-tive, fostul jud. Dolj a fost inclus, alături de porțiuni ale altor județe limitrofe, în regiunea Oltenia, cu 13 raioane și o supr. totală de 20 300 km^2. Prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968, referitoare la reorganizarea ad-tiv-teritorială a României, a fost reînființat jud. Dolj, constituit în prezent din 7 orașe (din care trei sunt municipii – Craiova, Băilești și Calafat), 104 comune, 378 de sate (din care 14 sate aparțin orașelor și municipiilor) și cinci localit. componente ale municipiilor.

Economia jud. **D.** este bazată pe o industrie variată și pe o agricultură diversificată. Particularitățile reliefului și condițiile pedo-climatice au imprimat economiei jud. **D.** un puternic caracter agricol, alături de cel industrial, care este predominant.

Industria este ramura principală a economiei jud. **D.** Ponderea cea mai mare în sectorul industrial o deține municipiul Craiova, unde sunt concentrate majoritatea unităților industriale. Pr. produse industriale realizate de către întreprinderile doljene sunt: energie electrică și termică (termocentralele de la Işalnița, Craiova și Podari), utilaje grele, utilaje energetice, petroliere, forestiere și miniere, mașini și utilaje agricole, avioane, automobile de oraș (inițial marca „Oltcit", construite în perioada 1982-1996, în colaborare cu firma franceză Citroën, apoi din 1996, marca „Cielo", în colaborare cu firma sud-coreană „Daewoo", acestea două nu se mai fabrică deoarece din anul 2007 a început producția de automobile „Ford", în colaborare cu firma americană cu același nume), tractoare, locomotive Diesel și Diesel-electrice, motoare electrice pentru locomotive, transformatoare de mare putere (până la 400 MVA), aparataj electric de înaltă tensiune, generatoare electrice sincrone destinate echipării grupurilor electrogene navale, echipamente pentru ridicat și manipulat (toate acestea la Craiova), piese turnate și produse electrotehnice (Calafat, Băileşti), produse chimice (acetilenă, îngrășăminte azotoase, amoniac etc.), la Işalnița, prefabricate din beton (Craiova, Băileşti, Plenița, Filiași, Calafat), cărămizi și plăci de teracotă (Mofleni, Șimnicu de Jos, Calafat, Lipovu), mobilă, cherestea, ambalaje, traverse, parchete, doage ș.a. (Craiova, Filiași, Băileşti, Calafat, Plenița, Poiana Mare, Șegarcea), țesături din lână și bumbac, conf. și tricotaje, covoare (Craiova, Calafat, Băileşti, Bechet, Cetate, Pielești), piele și talpă (Bucovăț), produse alim. (ulei, zahăr, preparate din carne și lapte, conserve de legume și fructe, lapte praf, vin, alcooluri, bere, spirt, țigarete, produse de panificație etc.), la Craiova, Șegarcea, Băileşti, Calafat, Podari, Bechet, Poiana Mare, Dăbuleni etc.

Agricultura este a doua ramură a economiei jud. **D.** (după industrie), cu vechi tradiții, în cadrul căreia, după 1991, s-a dezvoltat cu precădere sectorul privat prin trecerea terenurilor din proprietatea statului în proprietatea foştilor proprietari. La sf. anului 2007, supr. agricolă a jud. **D.** era de 585 223 ha (locul 2 pe țară după jud. Timiş), din care 488 866 ha terenuri arabile (locul 2 pe țară), 69 275 ha păşuni naturale, 2 952 ha fânețe naturale, 16 841 ha vii şi pepiniere viticole (locul 3 pe țară după jud. Vrancea şi Galați) şi 7 289 ha livezi şi pepiniere pomicole. În acelaşi an, parcul de tractoare şi maşini agricole cuprindea 7 532 tractoare (locul 2 pe țară după jud. Timiş), 6 588 pluguri pentru tractoare, 1 797 cultivatoare mecanice, 4 513 semănători mecanice, 1 885 combine ş.a., iar supr. amenajată pentru irigat depăşea 314 000 ha. În anul 2007, terenurile arabile erau ocupate, în special, cu culturi de grâu şi secară (186 504 ha, locul 1 pe țară), porumb (117 898 ha, locul 1 pe țară), plante uleioase (46 612 ha), floarea-soarelui (31 291 ha), plante de nutreț (20 763 ha), legume (14 897 ha, locul 1 pe țară), orz şi orzoaică (7 274 ha), pepeni verzi şi galbeni (4 785 ha, locul 1 pe țară), ovăz, sfeclă de zahăr, cartofi, leguminoase pentru boabe, tutun etc. O importantă cantitate de legume (tomate, ardei, castraveți ş.a.) se obține în serele de la Işalnița. Cultura viței de vie, cunoscută din vechime şi practicată mai ales pe fruntea teraselor sau pe terenurile nisipoase, formează renumitele podgorii Şegarcea–Lipovu, specializate în producția de struguri pentru vinificație (soiurile Rieseling italian, Fetească albă, Pinot gris, Aligoté, Muscat Ottonel, Muscat Hamburg, Sauvignon etc.), Ostroveni–Bechet–Dăbuleni, cu soiuri de struguri de masă (Afuz Ali, Cardinal etc.), Coşoveni–Castranova–Tâmbureşti–Sadova, Calafat–Ciuperceni–Poiana Mare, Plenița–Izvoare–Băileşti ş.a. Pomicultura, practicată în zona Piem. Bălăciței, formează bazine pomicole în arealele localit. Argetoaia, Brabova, Fărcaş, Predeşti ş.a. În anul 2007, producția totală de fructe a fost de 20 315 tone, din care 9 117 tone prune, 5 034 tone mere, apoi pere, piersici etc. Sectorul zootehnic, dispunând de o bază furajeră adecvată şi de ferme moderne, înregistra, la începutul anului 2008, 55 704 capete bovine, 220 223 capete porcine, 223 835 capete ovine, 65 913 capete caprine (locul 2 pe țară, după jud. Constanța), 35 458 capete cabaline (locul 4 pe țară, după jud. Botoşani, Iaşi şi Suceava); avicultură (2 344 637 capete păsări); apicultură (31 066 familii de albine); sericicultură (Maglavit, Leu); piscicultură. În cadrul sectorului zootehnic ponderea cea mai mare este deținută de sectorul privat.

Căile de comunicație corespund complexității economiei jud. **D.**, transporturile desfăşurându-se pe căile feroviare, rutiere, fluviale şi aeriene. În anul 2008, rețeaua feroviară de pe cuprinsul jud. **D.** însuma 225 km (din care 84 km electrificate), cu o densitate de 30,3 km/1 000 km^2 teritoriu. Importanța transportului feroviar este marcată de prezența pe terit. jud. **D.** a unui segment al magistralei feroviare Bucureşti–Craiova–Timişoara, cât şi de existența nodurilor feroviare Craiova şi Filiaşi, din care se ramifică alte linii de c.f. cu importanță locală (Craiova–Calafat; Craiova–Balş) sau națională (Filiaşi–Târgu Jiu–Petroşani). În acelaşi an, lungimea totală a drumurilor publice era de 2 211 km (din care 547 km modernizate), revenind 29,8 km la 100 km^2 de teritoriu, municipiul Craiova fiind centrul polarizator al tuturor drumurilor doljene şi, totodată, unul dintre cele mai mari noduri rutiere ale țării. Alături de *D*(rumurile) *N*(ționale) cu importanță locală, terit. jud. **D.** este străbătut şi de tronsoanele a două artere rutiere de interes național (Bucureşti–Piteşti–Craiova–Timişoara; Bucureşti–Roşiori de Vede–Craiova–Timişoara) şi a două magistrale rutiere de interes european (E 70: Moravița–Timişoara–Caransebeş–Drobeta-Turnu Severin–Craiova–Slatina–Piteşti–Bucureşti–Giurgiu–Ruse şi E 79: Oradea– Beiuş–Deva–Petroşani–Târgu Jiu–Craiova–Calafat şi de aici la Vidin, în Bulgaria, peste podul rutier şi feroviar construit între 14 mai 2007 şi 14 iun. 2013. Transportul fluvial se efectuează pe Dunăre, prin intermediul porturilor Cetate, Calafat şi Bechet, iar transportul aerian de mărfuri şi călători este asigurat de avioanele companiei TAROM care efectuează zboruri directe de pe aeroportul din Craiova către Bucureşti, pe o durată de circa 30 de minute.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, activitatea de instruire şi educare a copiilor şi tineretului se desfăşura în cadrul a 39 de grădinițe de copii (cu 20 391 copii înscrişi şi 1 128 de cadre didactice), 158 de şcoli generale (învățământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8) cu 58 606 elevi şi 4 780 cadre didactice, 46 de licee (cu 25 304 elevi şi 2 322 profesori), trei instituții de învățământ superior de stat, cu 24 facultăți, 37 634 studenți şi 1 381 cadre didactice, şi un institut de învățământ superior privat, cu cinci facultăți, 10 983 studenți şi 29 profesori. În acelaşi an, rețeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea un Teatru Național, numit „Marin Sorescu" din iun. 2005, la Craiova (f. în 1854), cu secții de dramă, muzicală şi de păpuşi, filarmonica „Oltenia" (înființată la 17 apr. 1947, la Craiova), un ansamblu de cântece şi dansuri „Nicolae Bălcescu", un studio local de radio-emisie şi unul de TV, 12 case de cultură, 152 de cămine culturale, două cinematografe, 379 biblioteci cu 5 172 000 vol., 15 institute de cercetare-dezvoltare şi proiectare, 18 muzee, mai multe case editoriale de stat şi particulare, formații corale şi de dansuri populare, ansambluri folclorice, tarafuri şi orchestre de muzică populară, fanfare ş.a. La Craiova are loc o dată la doi ani Festivalul național de folclor „Maria Tănase" (din 1969), Festivalul național de romanțe „Ioana Radu" , anual (din oct. 1998) şi Târgul anual internațional de maşini agricole (din 1991). Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 104 secții sportive în care activează 3 603 sportivi legitimați, 192 antrenori şi 123 arbitri.

Ocrotirea sănătății. În anul 2007, rețeaua unităților sanitare din jud. **D.** cuprindea 14 spitale cu 4 568 de paturi, revenind un pat de spital la 155 de loc., un sanatoriu T.B.C. (în satul Leamna de Jos, com. Bucovăț), opt dispensare, 19 policlinici, 249 de farmacii şi puncte farmaceutice. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 2 091 medici (1 medic la 340 de locuitori), 329 medici stomatologi (1 medic stomatolog la 2 164 locuitori) şi 4 620 personal sanitar cu pregătire medie.

Turism. Absența peisajelor naturale spectaculare şi puternicele transformări antropice intervenite de-a lungul timpului situează jud. **D.** între unitățile ad-tive cu potențial turistic redus, dar abundența obiectivelor istorice şi arhitectonice din Craiova şi din alte localități (castrele romane de la Brădeşti şi Răcarii de Jos, urmele de cultură materială din aşezările arheologice de la Coțofenii din Dos, Cârna, Coşoveni, Podari ş.a., culele din Almăj, Cernăteşti şi Brabova, conacul din Coțofenii din Față, 1653, mănăstirea Bucovăț, 1571–1572, bisericile vechi din Argetoaia, Sadova, Ciutura ş.a.), rezervația ornitologică de la Ciupercenii Noi, punctul fosilifer de la Bucovăț, pădurea Plenița (cu bujori), pădurea de stejar brumăriu de la Branişte, zona protejată Dăbuleni-Bechet etc., înlesnesc practicarea unui turism local şi de tranzit. Capacitatea totală de cazare este de 1 450 locuri, asigurată prin rețeaua hotelieră formată din 12 hoteluri, 3 vile, patru pensiuni turistice urbane şi o pensiune turistică rurală. Indicativ auto: *DJ.*

Localitățile jud. Dolj

(între paranteze sunt înscrişi anii primei mențiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	*Satele care aparțin municipiilor*
1. CRAIOVA (1377)	1. Făcăi 2. Mofleni 3. Popoveni 4. Şimnicu de Jos	1. Cernele 2. Cernelele de Sus 3. Izvorul Rece 4. Rovine
2. BĂILEŞTI (1536)	1. Balasan	
3. CALAFAT(sec. 14)		1. Basarabi 2. Ciupercenii Vechi 3. Golenți

II. Oraşe	*Sate care aparțin oraşelor*
1. BECHET	
2. DĂBULENI (1494)	1. Chiaşu
3. FILIAŞI (1573)	1. Almăjel 2. Bâlta 3. Branişte 4. Fratoştița 5. Răcarii de Sus 6. Uscăci
4. ŞEGARCEA (1416)	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AFUMAȚI	1. **Afumați** 2. Boureni 3. Covei
2. ALMĂJ	1. **Almăj** (1566) 2. Bogea 3. Moşneni 4. Şitoaia
3. AMĂRĂŞTII DE JOS	1. **Amărăştii de Jos** 2. Ocolna 3. Prapor
4. AMĂRĂŞTII DE SUS	1. **Amărăştii de Sus** 2. Zvorsca
5. APELE VII	1. **Apele Vii** (1572)
6. ARGETOAIA	1. **Argetoaia** 2. Băranu 3. Berbeşu 4. Iordăcheşti 5. Leordoasa 6. Malumnic 7. Novac 8. Piria 9. Poiana Fântânii 10. Salcia 11. Teascu din Deal 12. Ursoaia
7. BÂRCA	1. **Bârca**
8. BISTREȚ	1. **Bistreț** 2. Bistrețu Nou 3. Brânduşa 4. Plosca
9. BOTOŞEŞTI-PAIA	1. **Botoşeşti-Paia**

10. BRABOVA
1. **Brabova**
2. Caraiman
3. Mosna
4. Răchita de Jos
5. Urdinița
6. Voița

11. BRALOŞTIȚA
1. **Braloştița**
2. Ciocanele
3. Racovița
4. Schitu
5. Sfircea
6. Valea Fântânilor

12. BRATOVOEŞTI
1. **Bratovoeşti**
2. Bădoşi
3. Georocu Mare
4. Prunet

13. BRĂDEŞTI
1. **Brădeşti**
2. Brădeştii Bătrâni
3. Meteu
4. Piscani
5. Răcarii de Jos
6. Tatomireşti

14. BREASTA
1. **Breasta**
2. Cotu
3. Crovna
4. Făget
5. Obedin
6. Roşieni
7. Valea Lungului

15. BUCOVĂȚ
1. **Bucovăț**
2. Cârligei
3. Italieni
4. Leamna de Jos
5. Leamna de Sus
6. Palilula
7. Sărbătoarea

16. BULZEŞTI
1. **Prejoi**
2. Bulzeşti
3. Frățila
4. Gura Racului
5. Înfrățirea
6. Piscu Lung
7. Poienile
8. Sălişte
9. Seculeşti
10. Stoiceşti

17. CALOPĂR
1. **Calopăr**
2. Bâzdâna
3. Belcinu
4. Panaghia
5. Sălcuța

18. CARAULA
1. **Caraula**

19. CARPEN
1. **Carpen**
2. Cleanov
3. Gebleşti

20. CASTRANOVA
1. **Castranova**
2. Puțuri

21. CATANE
1. **Catane**
2. Catanele Noi

22. CĂLĂRAŞI
1. **Călăraşi**
2. Sărata

23. CÂRCEA
1. **Cârcea**

24. CÂRNA
1. **Cârna***

25. CELARU
1. **Celaru**
2. Ghizdăveşti
3. Marotinu de Jos
4. Marotinu de Sus
5. Soreni

26. CERĂT
1. **Cerăt**
2. Malaica

27. CERNĂTEŞTI
1. **Cernăteşti**
2. Cornița
3. Rasnicu Bătrân
4. Rasnicu Oghian
5. Țiu

28. CETATE
1. **Cetate**
2. Moreni

29. CIOROIAŞI
1. **Cioroiaşi**
2. Cetățuia
3. Cioroiu Nou

30. CIUPERCENII NOI
1. **Ciupercenii Noi**
2. Smârdan

31. COŞOVENI
1. **Coşoveni** (1587)

32. COȚOFENII DIN DOS
1. **Coțofenii din Dos** (1615)
2. Mihăița
3. Potmelțu

33. COȚOFENII DIN FAȚĂ
1. **Coțofenii din Față**
2. Beharca

34. DANEȚI
1. **Daneți**
2. Brabeți
3. Branişte
4. Locusteni

35. DESA
1. **Desa**

36. DIOŞTI
1. **Dioşti**
2. Ciocăneşti
3. Radomir

37. DOBREŞTI
1. **Dobreşti**
2. Căciulăteşti
3. Georocel
4. Murta
5. Toceni

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Dunăreni.

38. DOBROTEŞTI
1. **Dobroteşti**
2. Nisipuri

39. DRĂGOTEŞTI
1. **Drăgoteşti**
2. Beneşti
3. Bobeanu
4. Buzduc
5. Popânzăleşti
6. Viişoara

40. DRĂNIC
1. **Drănic**
2. Booveni
3. Foişor
4. Padea

41. FĂRCAŞ
1. **Fărcaş**
2. Amărăşti
3. Golumbelu
4. Golumbu
5. Plopu-Amărăşti

42. GALICEA MARE
1. **Galicea Mare**

43. GALICIUICA
1. **Galiciuica**

44. GÂNGIOVA
1. **Gângiova**
2. Comoşteni

45. GHERCEŞTI
1. **Gherceşti** (1864)
2. Gârleşti
3. Luncşoru
4. Ungureni
5. Ungurenii Mici

46. GHIDICI
1. **Ghidici**

47. GHINDENI
1. **Ghindeni**

48. GIGHERA
1. **Gighera** (f. 1830)
2. Nedeia (1530)
3. Zăval (1530)

49. GIUBEGA
1. **Giubega**

50. GIURGIȚA
1. **Giurgiţa** (1577)
2. Curmătura
3. Filaret

51. GOGOŞU
1. **Gogoşu**
2. Gogoşiţa
3. Ştefănel

52. GOICEA
1. **Goicea** (1575)

53. GOIEŞTI
1. **Goieşti**
2. Adâncata
3. Fântâni
4. Gruiţa
5. Mălăeşti
6. Mogoşeşti
7. Muereni
8. Pioreşti
9. Pometeşti
10. Popeasa
11. Ţandăra
12. Vladimir
13. Zlătari*

54. GRECEŞTI
1. **Greceşti** (1716)
2. Bărboi
3. Busu
4. Busuleţu
5. Grădiştea
6. Gropanele

55. IŞALNIȚA
1. **Işalniţa** (1577)

56. IZVOARE
1. **Izvoare**
2. Corlate
3. Domnu Tudor

57. ÎNTORSURA
1. **Întorsura**

58. LEU
1. **Leu**
2. Zănoaga (1300)

59. LIPOVU
1. **Lipovu** (1569)
2. Lipovu de Sus

60. MAGLAVIT
1. **Maglavit** (1581)
2. Hunia (1623)

61. MALU MARE
1. **Malu Mare**
2. Preajba

62. MĂCEŞU DE JOS
1. **Măceşu de Jos**
2. Săpata

63. MĂCEŞU DE SUS
1. **Măceşu de Sus**

64. MÂRŞANI
1. **Mârşani**

65. MELINEŞTI
1. **Melineşti**
2. Bodăieşti
3. Bodăieştii de Sus
4. Godeni
5. Muieruşu
6. Negoieşti
7. Odoleni
8. Ohaba
9. Ploştina
10. Popeşti
11. Spineni
12. Valea Mare
13. Valea Muierii de Jos

66. MISCHII
1. **Mischii** (1864)
2. Călineşti
3. Gogoşeşti
4. Mlecăneşti (1598)
5. Motoci (1713)
6. Urecheşti (1619)

67. MOȚĂȚEI
1. **Moţăţei**
2. Dobridor
3. Moţăţei-Gară

68. MURGAŞI
1. **Balota de Jos**
2. Balota de Sus
3. Buşteni

---

* Sat depopulat până în anul 2002.

4. Gaia
5. Murgaşi
6. Picăturile
7. Rupturile
8. Veleşti

69. NEGOI
1. **Negoi**

70. ORODEL
1. **Orodel**
2. Bechet
3. Călugărei
4. Cornu
5. Teiu

71. OSTROVENI
1. **Ostroveni**
2. Lişteava

72. PERIŞOR
1. **Perişor** (1573)
2. Mărăcinele

73. PIELEŞTI
1. **Pieleşti** (1580)
2. Câmpeni
3. Lânga

74. PISCU VECHI
1. **Piscu Vechi**
2. Pisculeț

75. PLENIȚA
1. **Plenița** (1383)
2. Castrele Traiane

76. PLEŞOI
1. **Pleşoi** (1568)
2. Cârstovani
3. Frasin
4. Milovan

77. PODARI
1. **Podari**
2. Balta Verde
3. Branişte
4. Gura Văii
5. Livezi

78. POIANA MARE
1. **Poiana Mare**
2. Tunarii Noi
3. Tunarii Vechi

79. PREDEŞTI
1. **Predeşti** (1532)
2. Bucicani
3. Predeştii Mici

80. RADOVAN
1. **Radovan** (1532)
2. Fântânele
3. Târnava

81. RAST
1. **Rast** (1535)

82. ROBĂNEŞTI
1. **Robăneştii de Jos**
2. Bojoiu
3. Golfin
4. Lăcrița Mare
5. Lăcrița Mică
6. Robăneştii de Sus

83. ROJIŞTE
1. **Rojişte**
2. Tâmbureşti

84. SADOVA
1. **Sadova**
2. Piscu Sadovei

85. SĂLCUȚA
1. **Sălcuța** (1540)
2. Mârza
3. Plopşor
4. Tencănău

86. SCĂEŞTI
1. **Scăeşti**
2. Valea lui Pătru

87. SEACA DE CÂMP
1. **Seaca de Câmp**
2. Piscu Nou

88. SEACA DE PĂDURE
1. **Seaca de Pădure** (1535)
2. Răchita de Sus
3. Veleni

89. SECU
1. **Secu**
2. Comănicea
3. Smadovicioara de Secu
4. Şumandra

90. SILIŞTEA CRUCII
1. **Siliştea Crucii**

91. SOPOT
1. **Sopot**
2. Başcov
3. Beloț
4. Cernat
5. Pereni
6. Pietroaia
7. Sârsca

92. ŞIMNICU DE SUS
1. **Şimnicu de Sus**
2. Albeşti (1597)
3. Cornetu (1603)
4. Deleni (1644)
5. Dudoviceşti
6. Duțuleşti (1546)
7. Floreşti
8. Izvor
9. Jieni
10. Leşile
11. Mileşti (1546)
12. Românești

93. TĂLPAŞ
1. **Tălpaş**
2. Mofleşti
3. Nistoi
4. Puținei
5. Soceni

94. TEASC
1. **Teasc**
2. Secui (1494)

95. TERPEZIȚA
1. **Terpezița**
2. Căciulatu
3. Căruia
4. Floran
5. Lazu

96. TESLUI
1. **Teslui** (f. 1700)
2. Coşereni
3. Fântânele
4. Preajba de Jos
5. Preajba de Pădure (1848)

6. Ţărţăl
7. Urieni
8. Viişoara-Moşneni

97. ŢUGLUI
1. **Ţuglui**
2. Jiul

98. UNIREA
1. **Unirea**

99. URZICUŢA
1. **Urzicuţa** (1718)
2. Urzica Mare

100. VALEA STANCIULUI
1. **Valea Stanciului**
2. Horezu-Poenari

101. VÂRTOP
1. **Vârtop** (f. 1700)

102. VÂRVORU DE JOS
1. **Vârvoru de Jos** (1864)
2. Bujor
3. Ciutura
4. Criva
5. Dobromira
6. Drăgoaia
7. Gabru
8. Vârvor

103. VELA
1. **Vela**
2. Bucovicior (1535)
3. Cetăţuia
4. Desnăţui
5. Gubaucea (1568)
6. Segleţ
7. Suharu
8. Ştiubei

104. VERBIŢA
1. **Verbiţa**
2. Verbicioara

DOLJEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Birei, pe stg. văii Siretului; 7 485 loc. (1 ian. 2011): 3 806 de sex masc. şi 3 679 fem. Prelucr. lemnului. În satul Doljeşti se află biserica având hramul „Sfânta Treime" a fostei mănăstiri Doljeşti, ctitorie din 1774 a hatmanului Vasile Ruset, cu turn adăugat în 1884 şi pridvor din 1929, în satul Buhonca există o biserică romano-catolică (1937), iar în satul Buruieneşti, biserica romano-catolică „Sfântul Iosif" construită în 1937 pe locul alteia din 1864.

DOMAŞNEA 1. → Poarta Orientală a Transilvaniei.

2. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în Culoarul Timiş-Cerna, pe cumpăna de ape dintre râurile Timiş şi Cerna, în zona pasului Poarta Orientală a Transilvaniei; 1 356 loc. (1 ian. 2011): 633 de sex masc. şi 723 fem. Staţie de c.f. Pomicultură. În arealul com. **D.** au fost descoperite (1928) urmele unui şanţ roman (40 x 34 m) în care s-a găsit o tăbliţă din bronz cu dimensiunile de 95 mm lăţime, 60 mm înălţime şi 0,5 mm grosime, emisă din porunca împăratului Hadrianus (sec. 2, cu inscripţia „Tabula honestae missionis") pe numele legionarului veteran Ivornecus, de origine celtică. În prezent, această tăbliţă se află la Muzeul din Viena. În satul Domaşnea, menţionat documentar, pentru prima oară, în 1436, se află biserica având hramul „Sfântul Atanasie" (1807–1808, pictată în 1830 şi restaurată în 1881), declarată monument istoric în anul 1932.

DOMENII, cartier în partea central-nord-vestică a municipiului Bucureşti.

DOMNEŞTI 1. Com. în jud. Argeş, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Dealurilor Argeşului cu Muscelele Argeşului, pe Râu Doamnei; 3 265 loc. (1 ian. 2011): 1 633 de sex masc. şi 1 632 fem. Producţie de echipamente pentru comunicaţii, de produse din material plastic, de mobilă pentru birouri, de cherestea, de produse ceramice (plăci şi dale din ceramică, articole ceramice pentru uz casnic şi ornamental, produse refractare, cahle de teracotă) şi de sucuri naturale. Centru pomicol (meri, pruni, peri). Muzeu etnografic şi de artă feudală. În satul Domneşti, atestat documentar în 1523, se află biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1828–1831), biserica „Buna Vestire" (1863-1864) şi casa „Mirică Ion" (1802). Agroturism.

2. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Română, pe râul Sabar; 6 719 loc. (1 ian. 2011): 3 326 de sex masc. şi 3 393 fem. Producţie de mobilă, de articole din sticlă, prefabricate din beton şi de produse zaharoase (inclusiv ciocolată). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Legumicultură. Între 23 ian. 1981 şi 2 dec. 1985 com. **D.** a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov. Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1791, ctitorie a lui Petcu Cioroglideanu şi a fiului său Matei) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1817), „Izvorul Tămăduirii" (1817, pictată în 1967) şi „Sfântul Spiridon" (1926-1936, cu picturi originare restaurate în 1994), în satul Domneşti.

DOMOGLED, culme muntoasă în M-ţii Mehedinţi, predominant calcaroasă, cu abrupturi şi ţancuri ce domină Valea Cernei la Băile Herculane. Alt. max.: 1 105 m. Acoperită cu vegetaţie de stâncărie, reprezentată prin arborete de pin negru de Banat, de alun turcesc, tufărişuri de liliac, cât şi de păduri de stejar pufos, cer şi gorun. Rezervaţie complexă

Culmea Domogled

în cadrul Parcului Național Domogled-Valea Cernei.

DOMOGLED–VALEA CERNEI, unul dintre cele mai mari (61 211 ha) și mai importante Parcuri Naționale din România, declarat ca atare în 1982, extins pe ambii versanți ai râului Cerna, a cărui vale urmează un culoar tectonic, lung de 82 km, străbătând M-ții Godeanu, Mehedinți și Cernei. În cadrul acestui parc sunt delimitate mai multe rezervații naturale (Domogled–Țesna–Vârful lui Stan, Coronini–Bedina, Geanțurile Cernei, Ciucevele Cernei, Piatra Cloşanilor, Cheile Corcoaiei ș.a.) cu numeroase fenomene carstice, cu vegetație de stâncărie calcaroasă, între care se remarcă tufișurile de liliac sălbatic *(Syringa vulgaris)*, arboretele de pin negru *(Pinus nigra* ssp. *banatica)*, de alun turcesc *(Corylus colurna)*, cu supr. compacte acoperite cu stânjenel de stâncă *(Iris reichenbachi)*, păduri de cvercinee submediteraneene, cu o variată entomofaună ș.a.

DONARIS → Dunărea.

DORGOȘ, vechea denumire (până la 3 mart. 2005) a com. Ususău, jud. Arad.

DOR MĂRUNT, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Cucuveanu; 6 969 loc. (1 ian. 2011): 3 407 de sex masc. şi 3 562 fem. Stație de c.f. (în satul Dâlga-Gară). Morărit şi panificație. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Herghelie. Sanatoriu T.B.C. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.M.** a făcut parte din jud. Ilfov. Satul Dor Mărunt este atestat documentar în anul 1876. În satul Dâlga se află biserica având hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1819), în satul Dor Mărunt există o biserică zidită în 1877-1879, iar în satul Pelinu este biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1813, restaurată în 1875).

DORNA 1. Depresiunea Dornelor sau **Țara Dornelor**, depresiune tectono-erozivă în N Carpaților Orientali, încadrată de M-ții Suhard (N), Giumalău (NE), Bistriței (E-SE), Căliman (S) şi Bârgău (V), drenată de râul Bistrița cu afl. ei Dorna şi Neagra Şarului. Supr.: 450 km². Relieful, sculptat în formațiuni sedimentare paleogene şi vulcanice, prezintă o treaptă mai înaltă, colinară, cu alt. între 800 şi 1 000 m, situată la contactul cu zona montană, împădurită cu fag şi molid, şi una mai joasă, formată din terasele şi luncile râurilor pe care se găsesc mlaştini de turbă (Panaci, Poiana Stampei, Coşna ş.a.). Climat răcoros (temp. medie anuală 5°C) şi precipitații moderate (600–750 mm/anual). Expl. forestiere, de min. de mangan şi de turbă. Izv. cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, calcice, magneziene pe baza cărora s-au dezvoltat stațiunile balneoclimaterice Vatra Dornei, Dorna Candrenilor, Şaru Dornei, Poiana Negrii. Comunică cu zonele învecinate prin pasurile Tihuța (spre Transilvania), Mestecăniş (spre Bucovina de N şi Maramureş), Drăgoiasa (spre Transilvania) şi pe Valea Bistriței cu Moldova centrală.

2. → Dorna-Arini.

DORNA-ARINI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Dornelor, la confl. râului Neagra Şarului cu Bistrița; 2 934 loc. (1 ian. 2011): 1 451 de sex masc. şi 1 483 fem. Reşed. com. este satul *Cozăneşti*. Expl. forestiere şi de mangan. Recoltarea fructelor de pădure şi a ciupercilor comestibile din flora spontană. Preparate din lapte (în satul Ortoaia). Creşterea bovinelor şi ovinelor. Centru de încondeiere a ouălor. Până la 17 febr. 1968, satul şi com **D.-A.** s-au numit *Dorna*. În satul Dorna-Arini, atestat documentar în 1595, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1934), în satul Ortoaia există biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1866), în satul Gheorghițeni există biserica „Înălțarea Domnului" (1940) şi o biserică din lemn din sec. 18, iar în satul Cozăneşti este biserica „Acoperământul Maicii Domnului" (1994–2003). Agroturism.

DORNA CANDRENILOR, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Dornelor, la 829 m alt., pe râul Dorna, la poalele de S ale vf. Ouşoru (1 639 m) din M-ții Suhard; 3 014 loc. (1 ian. 2011): 1 522 de sex masc. şi 1 492 fem. Haltă de c.f. Expl. forestiere, de andezit şi de turbă. Prelucr. lemnului (cherestea) şi a laptelui. Creşterea bovinelor. Stațiune balneoclimaterică, în satul Poiana Negrii (→). Nămol de turbă. Stație de îmbuteliere a apelor minerale şi a apei plate. Cămin cultural (1956). Bibliotecă (f. 2005). Agroturism. În satul Dorna Candrenilor, atestat documentar în 1772, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1863), în satul Dealu Floreni există biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1959), iar în satul Poiana Negrii, biserica „Sfântul Dumitru" (2002). Până la 6 oct. 2003, com. **D.C.** a avut în componență satele Coşna, Podu Coşnei, Românești, Teşna şi Valea Bancului, care la acea dată au format com. Coşna, jud. Suceava. Punct de plecare spre rezervația 12 Apostoli din M-ții Căliman (200 ha).

DORNEȘTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în N Pod. Sucevei, la confl. râului Ruda cu Suceava; 4 447 loc. (1 ian. 2011): 2 226 de sex masc. şi 2 221 fem. Nod feroviar (stația de c.f. inaugurată la 17 oct. 1889) şi rutier. Mat. de constr. Morărit şi panificație. Producție de mobiă de bucătarie, de băuturi alcoolice şi de sucuri naturale. Topitorie de in şi cânepă, desființată în 1990. Culturi de cartofi, sfeclă de zahăr, de in şi cânepă. În satul Dornești, atestat documentar, prima oară în 1490 şi apoi în mart. 1498, se află o biserică romano-catolică din 1796.

DOROBANȚI, com. în jud. Arad, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Aradului, la 25 km N de municipiul Arad; 1 605 loc. (1 ian. 2011): 811 de sex masc. şi 794 fem. Izvoare cu ape termale (55° C). Pepiniere pomicolă şi viticolă. Biserică romano-catolică (1803). Satul Dorobanți este atestat documentar în 1454. Com. **D.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Dorobanți din componența orașului Curtici, jud. Arad.

DOROBANȚU 1. Podișul ~ → Carasu (2).

2. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganu Mostiştei, pe malul SE al lacului Mostiştea; 2 882 loc. (1 ian. 2011): 1 469 de sex

Dorohoi. Biserica „Sfântul Nicolae"-Domnească

masc. şi 1 413 fem. Nod rutier. Culturi de cereale şi plante tehnice. Pescuit. În satul Vărăşti se află o pădure de stejari seculari *(Quercus robur)*, iar pe o înălţime numită Grădiştea Ulmilor din arealul aceluiaşi sat, au fost descoperite vestigii materiale din Neoliticul mijlociu (milen. 5–4 î.Hr.) ale căror caracteristici au determinat atribuirea numelui de *cultura Boian* pentru întreaga arie de răspândire a ei. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.** a făcut parte din jud. Ialomiţa. Bisericile „Sfântul Nicolae" (1854), în satul Boşneagu şi „Sfânta Treime" (1838), în satul Vărăşti.

3. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 5 sate, situată în NV Pod. Babadag; 1 464 loc. (1 ian. 2011): 749 de sex masc. şi 715 fem. Expl. de calcar (în satul Cârjelari). Până în anii '90 ai sec. 20, com. **D.** a avut în componenţă satul Ardealu, care în acei în prezent existând fizic, dar fără locuitori.

DOROGUNEA → Dorohoi.

DOROHOI, municipiu în jud. Botoşani, situat în zona de contact a Câmpiei Jijiei Superioare cu Dealurile Bour–Ibăneşti, la 150–200 m alt., la confl. râului Buhai cu Jijia, la 35 km NV de Botoşani; 29 546 loc. (1 ian. 2011): 14 245 de sex masc. şi 15 301 fem. Supr.: 9,3 km²; densitatea: 3 177 loc./km². Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 15 dec. 1888) şi rutier. Expl. de argilă şi de balast. Constr. de maşini-unelte grele pentru deformare plastică. Producţie de conf., tricotaje, încălţăminte, corpuri pentru iluminat electric, sticlărie pentru menaj, de porţelan, cărămidă, prelucr. a lemnului şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, produse de panificaţie etc.). Reparaţii de maşini şi utilaje agricole. Centru pomicol. Seminar Teologic liceal. Muzeu de istorie (inaugurat în 1968) şi de ştiinţele naturii, inaugurat în 1953, cu o interesantă colecţie de fluturi datorată lui Al. Nemeş; Muzeul memorial „George Enescu" (1957). Grădină publică. La **D.** s-au născut scriitorul Păstorel Teodoreanu, mineralogul Vasile Buţureanu ş.a. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, ca târg, într-un act încheiat la Lvov, la 6 oct. 1407, între boierii moldoveni şi regele Poloniei, Władisław II Jagiełło. Într-un document din 8 oct. 1408, localit. este consemnată ca oraş şi punct de vamă. În sec. 13–14, aşezarea s-a numit *Dorogunea*, nume de la care a derivat cel actual (în slavă, *doroga* înseamnă drum). În sec. 15 a fost centrul ad-tiv al Moldovei de Nord. În 1509 a fost prădat de poloni, iar în 1510 şi 1513 de tătari. În perioada 1560–1778, **D.** a fost reşed. Vorniciei Ţării de Sus, iar apoi a fost, pe rând, reşed. de ţinut, de isprăvnicie, de district, de ocol, de plasă şi de judeţ (până în 1950). Oraşul **D.** a fost declarat municipiu la 24 nov. 1994, având în subordine ad-tivă trei localit. componente: Dealu Mare, Loturi Enescu, Progresul. **Monumente:** biserica având hramul „Sfântul Nicolae"-Domnească, de mari dimensiuni (23,75 m lungime şi 9,55 m lăţime) – ctitorie din 18 oct. 1495 a domnului Ştefan cel Mare – este un monument de arhitectură în stil moldovenesc, cu elemente bizantine, având faţadele decorate cu o combinaţie de arcade oarbe, de firide şi de ocniţe, în care s-a folosit ceramica smălţuită de diferite culori, şi ancadramente de factură gotică. Sub cornişa bisericii se află un brâu de discuri smălţuite care alternează cu cărămidă roşie. În interior, biserica păstrează picturi murale executate în 1522–1525, între care se remarcă un tablou votiv înfăţişându-l pe Ştefan cel Mare şi pe soţia sa, Maria-Voichiţa. Biserica are o catapeteasmă din 1795 şi un cafas (balcon în care cântă corul) din 1883. Biserica a fost restaurată în 1896, 1908 şi 1921. Clopotniţă din 1868; biserica din lemn „Vârgolici", iniţial cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sfinţită la 12 apr. 1779), ulterior schimbat în „Naşterea Maicii Domnului", are un valoros decor sculptat şi pictat. Biserica a fost restaurată în anii 1895, 1904, 1919, iar în perioada 1970-1995 a fost închisă; casa cneazului Moruz (1850), azi şcoală; casa-muzeu „George Enescu" (1860); casă particulară din 1828; clădirea Colegiul Naţional „Grigore Ghica" construită în 1880 după planurile arhitectului Leonida Negrescu; clădirea vechii Prefecturi, construită în stil baroc în anii 1887–1899, azi sediul Muzeului de ştiinţele naturii; clădirea Primăriei municipale (1905). În raza municipiului **D.** se află rezervaţia Ezer-Dorohoi (600 ha). Municipiul **D.** a fost afectat de inundaţiile catastrofale provocate de ploile torenţiale din 28–29 iun. 2010 (peste 1 000 de gospodării inundate şi câteva victime luate de torenţi).

DOROLŢ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Someşului, la graniţa cu Ungaria; 3 622 loc. (1 ian. 2011): 1 850 de sex masc. şi 1 772 fem. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Dorolţ, menţionat documentar, prima oară, în 1245, se află o biserică romano-catolică din 1936, în satul Petea, atestat documentar în 1215, există biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1825), iar în satul Dara este biserica romano-catolică „Adormirea Maicii Domnului" (1739-1769).

DOROŞANU, masiv deluros în Colinele Tutovei, reprezentând alt. max. a acestora (561 m).

DOSUL LĂCŞORULUI, aven în SV României, dezvoltat în calcarele jurasice din SV M-ţilor Şureanu (Carpaţii Meridionali), la 700 m alt., la c. 1 km NE de satul Ohaba-Ponor, com. Pui, jud. Hunedoara. Ad.: 262 m. Descoperit în 1973. Avenul este alcătuit dintr-o succesiune de puţuri, separate uneori prin diafragme. Are o formă circulară cu pereţii degradaţi. Din baza avenului se desprind două galerii divergente.

DOŞTAT, com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Secaşelor; 985 loc. (1 ian. 2011): 498 de sex masc. şi 487 fem. În satul Doştat, menţionat documentar, prima oară, în 1320, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1866), iar în satul Boz există o biserică fortificată din 1523 (azi biserică evanghelică), declarată monument istoric, şi vulcani noroioşi.

DRACEA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmăţui; 1 840 loc. (1 ian. 2011): 885 de sex masc. şi 955 fem. Morărit şi panificaţie. Biserica „Sfântul Dumitru" (1845), în satul Zlata. Com. **D.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Dracea, Florica şi Zlata din com. Crângu, jud. Teleorman.

DRAGA-COZLA, Mănăstirea ~ → Piatra-Neamţ (2).

DRAGALINA 1. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 8 651 loc. (1 ian. 2011): 4 412 de sex masc. şi 4 239 fem. Nod feroviar. Reparaţii de maşini şi utilaje agricole. Prelucr. lemnului (mobilă); produse lactate. Morărit şi panificaţie. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice, uleioase şi de nutreţ etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.** a făcut parte din jud. Ialomiţa. În satul Dragalina se află o biserică din 1948. Satul Dropia a fost desfiinţat la 29 oct. 1977.

2. → Tutova (3).

DRAGODANA, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgoviștei cu Câmpia Titu, pe râul Potopu; 6 936 loc. (1 ian. 2011): 3 439 de sex masc. şi 3 498 fem. Producție de aparate electrocasnice, de mobilă pentru birouri şi de articole de îmbrăcăminte pentru lucru. Fermă de creştere a bovinelor, în satul Picior de Munte. Clădirea Primăriei (1916); capelă (1896); conac (sec. 19) şi biserică din 1912, în satul Dragodana.

DRAGOMIREŞTI 1. Oraş în jud. Maramureş, situat în SE Depr. Maramureş, la poalele de NE ale M-ților Țibleş, pe râul Iza; 3 166 loc. (1 ian. 2011): 1 569 de sex masc. şi 1 597 fem. Supr.: 101 km^2, din care 6 km^2 în intravilan; densitatea: 528 loc./km^2. Expl. de gresii şi balast. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilier). Topitorie de in şi cânepă; produse de panificație. Obiecte de artizanat. Pomicultură. Izvoare cu ape sulfuroase. Muzeul țărăncii române. Biserica veche, din lemn, cu hramul „Sfântul Prooroc Ilie", construită în anul 1722, a fost demontată din satul Dragomireşti (în 1936) şi instalată în incinta Muzeului satului şi de artă populară „Dimitrie Gusti" din parcul Herăstrău din Bucureşti. Această biserică, cu un turn-clopotniță zvelt, păstrează picturi pe pereții interiori şi piese de mobilier din sec. 18. În oraşul Dragomireşti, menționat documentar, ca sat, în 1385, se află mănăstirea Dragomireşti (de călugări), ctitorie din anul 1926 a monahului Pimen Moldovan. Biserica din lemn, cu dublu hram – „Sfântul Prooroc Ilie" şi „Naşterea Maicii Domnului", construită în anii 1926–1927, a fost mistuită de un incendiu în 1949 (împreună cu chiliile), din cenuşa căreia a fost scoasă nevătămată Icoana Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, pictată pe lemn în sec. 17. În anii 1951–1954 a fost construită o altă biserică din lemn, cu acelaşi hram dublu, dar pe un alt amplasament, respectiv în vatra localității, în locul numit „Arinii Runcului", prin strădania preotului Codrea Nuțu cu sprijinul enoriaşilor. În jurul acestei biserici, care a funcționat ca biserică de mir în perioada 1959–1990 (deoarece mănăstirea a fost desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959), s-a constituit o nouă obşte monahală în 1991. Casa cu paraclis, construită în 1993, adăposteşte Icoana Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, pictată pe lemn în sec. 17, şi scoasă nevătămată din cenuşa bisericii mistuită de incendiu în 1949. Com. **D.** a fost trecută în categoria oraşelor la 22 iul. 2004.

2. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgoviștei cu Piem. Cândeşti şi Subcarpații Ialomiței, pe râul Dâmbovița; 8 672 loc. (1 ian. 2011): 4 406 de sex masc. şi 4 266 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Pomicultură. În satul Dragomireşti se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1462, refăcută în 1701 şi 1836) şi casele familiei Greceanu (sec. 17, refăcute în 1733–1734); în satul Decindeni există paraclisul „Radu Vodă" (sec. 16, refăcut în sec. 18), în satul Ungureni se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1818), iar în satul Mogoşeşti, biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1807, refacută în 1942).

3. Com. în jud. Neamț, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpații Neamțului; 2 395 loc. (1 ian. 2011): 1 190 de sex masc. şi 1 205 fem. În satul Dragomireşti, atestat documentar în sec. 14, se află un muzeu etnografic şi biserica având dublu hram – „Izvorul Tămăduirii" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", construită în două etape, 1902–1916 şi 1921–1934, renovată în anii 1997–1999. Biserica având hramul „Sfinții Voievozi" (1824), în satul Unghi. Satele componente ale com. **D.** au atestări documentare foarte vechi: Borniş (sec. 9), Hlăpeşti (1 sept. 1444), Mastacăn (23 aug. 1455), Unghi (sec. 9), Vad (7 mart.1528).

4. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 12 sate, situată în Colinele Tutovei, la confl. râului Lipova cu Tutova; 5 047 loc. (1 ian. 2011): 2 644 de sex masc. şi 2 403 fem. Nod rutier. Moară de cereale. Satul Dragomireşti este menționat documentar, prima oară, în 1439, iar satele Tuleşti şi Rădeni în 1443 şi, respectiv, 1498. În satul Dragomireşti se află biserica din lemn cu hramul „Vovidenia" (1774, cu soclu din piatră şi unele adăugiri din 1874)şi biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" zidită în perioada 1936-1956, cu întreruperi).

DRAGOMIREŞTI-VALE, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Dâmbovița; 4 539 loc. (1 ian. 2011): 2 177 de sex masc. şi 2 362 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț etc. Între 23 ian. 1981 şi 2 dec. 1985 com. **D.-V.** a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov. Biserică având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfânta Vineri" (1760–1761), ctitorie a stolnicului Mihai Fălcăianu şi a soției sale Safta, în satul Dragomireşti-Deal. În satul Dragomireşti-Vale, atestat documentar la 21 apr. 1453, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1866, restaurată în 1974).

DRAGOMIRNA 1. Podişul Dragomirnei, subunitate a Pod. Sucevei, situată în N acestuia, între granița cu Ucraina, la N, râul Siret, la E, Pod. Fălticeni, la S, şi Obcina Mare, la V. **P.D.** se prezintă sub forma unor platouri structurale largi, cu pante domoale, alcătuite din gresii sarmatice, care alternează cu nisipuri şi argile. **P.D.** este fragmentat de valea râului Suceava şi de afl. acestuia, Sucevița, Horaiț, Hătnuța ş.a. Este acoperit cu păduri de foioase (în special gorun şi fag). Alt. max.: 528 m (vf. Teişoara).

2. Mănăstirea ~ → Mitocu Dragomirnei.

DRAGOSLAVELE, com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în depr. omonimă, la poalele de V ale M-ților Leaota, pe cursul superior al Dâmboviței; 2 588 loc. (1 ian. 2011): 1 311 de sex masc. şi 1 277 fem. Expl. de calcar. Microhidrocentrală (7,6 MW). Produse chimice. Fabrică de cherestea. Centru de țesături populare. În Evul Mediu a fost un important punct de vamă al Țării Româneşti, pe drumul comercial dintre Țara Românească şi Transilvania prin pasul Giuvala, din culoarul Rucăr-Bran. În oct. 1916 aici s-au desfăşurat lupte violente între trupele române şi cele germane. În satul Dragoslavele se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1661 a domnului Grigore Gheorghe Ghica, şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1660), adusă aici în 1949, din satul Borza (jud. Sălaj), de Patriarhul Iustinian Marina, an în care a fost înființat şi un schit de călugări. Aşezământul monahal este, totodată, şi reşed. patriarhală de odihnă, având o clădire construită în 1930 după proiectul arhitectului D. Ionescu Berechet; cruci din piatră cu inscripții din 1642, 1664 etc.; biserica având hramul „Înălțarea Domnului" (1745).

DRAGOŞ VODĂ, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 2 932 loc. (1 ian. 2011): 1 443

de sex masc. şi 1 489 fem. Staţie de c.f. Complex avicol. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Irigaţii. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.V.** a făcut parte din jud. Ialomiţa. Satul Dragoş Vodă a fost înfiinţat în anul 1896, cu numele Satul Nou, prin împroprietărirea a 474 de ţărani cu pământ, satul Socoalele a fost întemeiat în 1883, iar satul Bogdana în 1899 cu denumirea *Gara Bogdana* (numele actual datează din 1944). Clădirea Primăriei (1932-1934).

DRAGU, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată în N Dealurilor Clujului, pe râul Voivodeni; 1 303 loc. (1 ian. 2011): 652 de sex masc. şi 651 fem. Aici a fost descoperită o spadă din bronz datând de la începutul Epocii fierului. Satul Dragu este menţionat documentar, prima oară, în 1332. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Vasile cel Mare" (1806–1809), declarată monument istoric, şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1820, cu picturi interioare din 1831), în satele Dragu şi Voivodeni; castelul „Bethlen" (sec. 18–19), în satul Dragu, aflat în stare de degradare.

DRAJNA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 11 sate, situată în depresiunea omonimă din Subcarpaţii Buzăului, pe râul Drajna; 5 529 loc. (1 ian. 2011): 2 696 de sex masc. şi 2 833 fem. Producţie de mobilier, de şuruburi, buloane, şaibe şi nituri. Moară de apă (începutul sec. 19), în satul Drajna de Jos. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Reşed. com. este satul *Drajna de Sus*, menţionat documentar la 10 iul. 1517 într-un hrisov semnat de domnul Neagoe Basarab. Pe terit. satului Drajna de Jos, atestat documentar în 1250, a fost descoperit un mare depozit de bronzuri (240 de obiecte: 199 seceri, arme de luptă, podoabe etc.) datând din sec. 13 î.Hr., iar în arealul satului Drajna de Sus, pe Dealul Grădiştea, au fost identificate urmele unui castru roman de piatră (176 x 200 m), iniţial de pământ, care a rezistat din anul 101 până în anul 117. În apropierea castrului a existat o aşezare civilă dacică (cu numele *Ramidava)*, apoi romană, ale căror vestigii (arme de fier, monede, ceramică, fibule, garnituri vestimentare din bronz, fragmente de *terra sigilata*, o cătuie dacică, un vas ceramic tronconic ş.a.) au fost scoase la iveală de săpăturile arheologice. În satul Drajna de Jos se află biserica „Sfântul Nicolae" (1896) şi conacul „Filipescu" (sf. sec. 19), iar în satul Ogretin există ruinele bisericii cu dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Sfânta Parascheva" datând din 1817.

DRANOV 1. Ostrov în S Deltei Dunării, între braţul Sfântu Gheorghe, la NE şi E, Marea Neagră, la S, lacul Razim, la V, şi Canalul Lipovenilor, la N. Supr.: 870 km^2. Acoperit cu numeroase mlaştini, bălţi, lacuri, dune de nisip şi drenat de o reţea densă de canale (Dranov, Lipovăţ, Dunavăţ, Crasnicol, Belciug, Perişor, Mustacal ş.a.). Ornitofaună bogată şi variată (cocori, cormorani, lebede, pelicani, piciorongi, ţigănuşi etc.). Domeniu piscicol. Cherhanale.

2. Grind maritim în SV ostrovului omonim, la S de lacul Dranov, străbătut de nenumărate canale.

3. Lac cu apă dulce în S Deltei Dunării, în V-SV ostrovului omonim. Supr.: 21,70 km^2; vol.: 21,7 mil. m^3. Legat prin mai multe canale cu lacul Razim şi cu braţul Sfântu Gheorghe. Importanţă piscicolă.

4. Canal navigabil (pentru vase mici) care uneşte braţul Sfântu Gheorghe cu lacul Razim prin intermediul lacului omonim; 25 km.

DRĂCENI → Slatina (3).

DRĂCŞANI, cel mai iaz de mari dimensiuni din jud. Botoşani (440 ha), situat în Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul inf. al râului Sitna, în aval de confl. cu râul Drăcşani, în arealele comunelor Bălueşeni şi Sulita. Importanţă piscicolă şi pentru irigaţii.

DRĂCŞENEI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Burdea; 1 846 loc. (1 ian. 2011): 886 de sex masc. şi 960 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Drăcşani se află un muzeu de istorie şi etnografie, biserica „Sfântul Nicolae" (1871), casa „Anton Popescu" (1895) şi o şcoală din 1894. Până la 7 mai 2004, com. **D.** a avut în componenţă satele Beuca şi Plopi, care la acea dată au format com. Beuca, jud. Teleorman.

DRĂGANU, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în Piem. Cotmeana; 1 925 loc. (1 ian. 2011): 929 de sex masc. şi 996 fem. Expl. de petrol şi forestiere. Pomicultură (meri, pruni). Reşed. com. este satul *Drăganu-Olteni*, în care se află biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1892, reparată în 1925). În satul Prislopu Mare există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1836, reparată în 1889).

DRĂGĂNEŞTI 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 10 sate, situată în SE Depr. Beiuş, la confl. Crişului Pietros cu Crişu Negru; 2 933 loc. (1 ian. 2011): 1 409 de sex masc. şi 1 524 fem. Producţie de bere, de sucuri naturale, de băuturi alcoolice şi de produse alim. Apicultură. Viticultură. Satul Drăgăneşti este menţionat documentar, prima oară, în 1552. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1731), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (construită în 1755-1764 pe locul alteia din 1724, pictată în 1764 de David Zugravul) şi „Buna Vestire" (1686), în satele Talpe, Şebiş şi Belejeni. Satul Păcăleşti, care fusese desfiinţat de autorităţile comuniste şi înglobat în satul Ţigăneştii de Beiuş, a fost reînfiinţat la 20 oct. 2008.

2. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Tecuciului, pe cursul inf. al râului Bârlad; 6 044 loc. (1 ian. 2011): 3 113 de sex masc. şi 2 931 fem. Haltă de c.f. (în satul Malu Alb). Producţie de mobilă pentru birouri şi de ulei comestibil. Viticultură. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. Bisericile „Sfântul Dumitru" (1938-1947) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1939-1953), în satele Drăgăneşti şi Malu Alb.

3. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului, la 15 km NE de oraşul Târgu-Neamţ; 1 921 loc. (1 ian. 2011): 986 de sex masc. şi 935 fem. În satul Şoimăreşti, atestat documentar la 6 mart. 1533, se află biserica din lemn „Sfinţii Voievozi" (1911). Satul Drăgăneşti este atestat documentar în 1592. Com. **D.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Drăgăneşti, Orţăşti, Râşca şi Şoimăreşti din com. Brusturi-Drăgăneşti, jud. Neamţ.

4. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Gherghiţei, pe stg. Văii Prahova; 5 083 loc. (1 ian. 2011): 2 501 de sex masc. şi 2 582 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, plante tehnice, leguminoase pentru boabe ş.a. În satul Drăgăneşti, atestat documentar în 1451, se află conacul lui Şerban Cantacuzino (prima jumătate a sec. 17) şi biserica „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1667, reparată în 1889).

DRĂGĂNEŞTI DE VEDE, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Burdea; 2 135 loc. (1 ian. 2011): 1 053 de sex masc. şi 1 082 fem. Staţie de c.f. (în satul Măgura cu Liliac). Culturi de cereale şi plante tehnice.

DRĂGĂNEŞTI-OLT, oraş în jud. Olt, situat în zona de contact a Câmpiei Boian cu terasele de pe stg. râului Olt, la 68–143 m alt., la 36 km S-SE de municipiul Slatina; 12 055 loc. (1 ian. 2011): 5 957 de sex masc. şi 6 098 fem. Supr.: 78,9 km², din care 8,8 km² în intravilan; densitatea: 1 370 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de argilă. Hidrocentrală (53 MW) intrată parţial în funcţiune în 1987 şi cu toată capacitatea în iun. 1989. Producţie de mobilă, de tricotaje, conf., cărămidă, produse chimice (detergenţi) şi produse alim. (preparate din lapte, zahăr, băuturi alcoolice şi răcoritoare, panificaţie etc.). Filatură de bumbac. Reparaţii de maşini şi utilaje agricole. Morărit. Spital (1905). Muzeul Câmpiei Boianului cu colecţii de istorie şi etnografie. Casă de cultură. Biblioteca publică „Dumitru Popovici" (peste 30 000 vol.). Centru viticol. Fermă de creştere a bovinelor. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite (1993) vestigiile unei aşezări neolitice, aparţinând culturii materiale Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), şi o necropolă. Din Epoca bronzului au fost identificate urme ale purtătorilor culturii materiale Glina III – Schneckenberg (sec. 18–16 î.Hr.), iar din perioada daco-romană au fost scoase la iveală numeroase fragmente ceramice. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, la 1 iun. 1526, într-un act emis de domnul Radu de la Afumaţi. Declarat oraş la 17 febr. 1968. În prezent, oraşul are în subordine ad-tivă satul Comani (atestat documentar în 1593). **Monumente:** biserica ortodoxă cu hram dublu – „Sfântul Nicolae" şi „Cuvioasa Parascheva" (1775); bisericile cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1830) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1864); clădirea Primăriei (1890); clădirea fostei Bănci franco-române (1936). În satul Comani se află ruinele bisericii fostului schit (datând din 1770), bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1832) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1856) şi conacul „Leontopol" (1900).

Drăgaşani (2). Catedrala „Adormirea Maicii Domnului"

DRĂGĂNEŞTI-VLAŞCA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Burnas, la confl. râului Valea Albă cu Câlnişteа; 4 224 loc. (1 ian. 2011): 2 033 de sex masc. şi 2 191 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Reparaţii de maşini şi utilaje agricole. Mobilă; conf.; produse alim. (ulei, amidon şi produse din amidon). Ferme de creştere a păsărilor şi a bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi nutreţ etc. Staţiune de cercetări agricole. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1853) şi monument închinat eroilor Primului Război Mondial, în satul Drăgăneşti-Vlaşca. Mănăstirea Drăgăneşti-Vlaşca (de maici), înfiinţată în 1998, cu biserica „Sfânta Treime" (aflată în construcţie). Pădure (rest al Codrilor Vlăsiei).

DRĂGĂŞANI 1. Lac de acumulare creat pe cursul inf. al Oltului (dat în folosinţă în 1980), în arealul municipiului Drăgăşani, ale cărui ape sunt utilizate pentru punerea în mişcare a turbinelor hidrocentralei Drăgăşani, cât şi pentru alimentarea cu apă a municipiului. Supr.: 828 ha; vol.: 48 mil. m³.

2. Municipiu în jud. Vâlcea, situat în zona de contact a Piem. Olteţului cu terasele de pe dr. Oltului, la 140 m alt., la 54 km S de municipiul Râmnicu Vâlcea; 20 016 loc. (1 ian. 2011): 9 539 de sex masc. şi 10 477 fem. Supr.: 44,6 km², din care 6,2 km² în intravilan; densitatea: 3 228 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată la 13 dec. 1886). Nod rutier. Expl. de balast. Hidrocentrală (53 MW) intrată parţial în funcţiune în 1981 şi cu toată capacitatea în 1989. Constr. de remorci pentru autoturisme, jenţi pentru automobile, piese şi accesorii pentru autovehicule. Producţie de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice, de mobilier, de confecţii şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice, panificaţie etc.). Staţiune de cercetări viticole înfiinţată în 1936 pe baza pepinierei viticole care exista din 1897. Muzeu al viei şi vinului (inaugurat în 1983); Bibliotecă publică (inaugurată în 1840); Casă de cultură (1952); casa memorială „Gib Mihăescu". Vechi centru viticol (sec. 18) şi de vinificaţie. Ferme de creştere a bovinelor şi a păsărilor. Apicultură. **Istoric.** În perimetrul municipiului **D.**, în cartierul Momoteşti, atestat documentar, ca sat, la 12 iul. 1527, au fost identificate urmele unei aşezări civile dacice şi ale castrului roman numit *Rusidava*, situate pe drumul antic ce ducea de la oraşul Romula (azi satul Reşca, com. Dobrosloveni, jud. Olt) la Apulum (azi Alba Iulia). Prima menţiune documentară a localit. Drăgăşani datează din 7 iun. 1535. În sec. 18 apare consemnată ca târg, iar în catagrafia din 1833 figurează ca oraş. La 7/19 iun. 1821, lângă **D.**, trupele eteriste, comandate de generalul Alexandru Ipsilanti (fiul domnului Constantin Ipsilanti), alături de care au luptat şi detaşamente de panduri, au fost învinse de oştile otomane. Alexandru Ipsilanti a fugit de pe câmpul de luptă, trecând în Transilvania şi apoi la Viena unde a fost prins de habsburgi şi închis (1821–1827). Oraşul **D.** a fost declarat municipiu la 6 iul. 1995, având în subordine ad-tivă 3

localit. componente: Valea Caselor, Zărneni, Zlătărei. **Monumente:** catedrala cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită în anii 1930-1936 după planurile arhitectului Alfred Mihăescu, pictată în 1946-1947 de Iosif Keber din Târgu Jiu şi sfinţită la 11 iun. 1952; bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului"- Capu Dealului (1793-1798, reparată în 1870 şi 1881 şi restaurată în anul 2006), „Sfântul Ilie" (1834, cu fresce originare, reparată în 2008–2009) şi „Sfântul Nicolae" (1826–1835, cu picturi murale originare, reparată în anul 2007); Monumentul eteriştilor (dezvelit în 1881); statuia lui Tudor Vladimirescu; Monumentul eroilor din Primul Război Mondial.

DRĂGEŞTI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în Dealurile Hidişelului, în zona de izv. a râurilor Hidişel şi Tăşad, pe cursul superior al râului Cârpeştii Mici; 2 535 loc. (1 ian. 2011): 1 267 de sex masc. şi 1 268 fem. Staţie de c.f. Expl. de calcar (în satul Tăşad). Satul Drăgeşti este menţionat documentar, prima oară, în 1508. Punct fosilifer (calcarele tortoniene din satul Tăşad).

DRĂGHICENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe râul Gologan; 1 871 loc. (1 ian. 2011): 975 de sex masc. şi 896 fem. Muzeu etnografic. În satul Drăghiceni se află biserica „Sfântul Nicolae" (1937-1960), în satul Grozăveşti există biserica „Sfântul Gheorghe" (1795), iar în satul Liiceni se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, cu modificări din 1872) şi un conac (sec. 19).

DRĂGOEŞTI 1. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Colceag; 870 loc. (1 ian. 2011): 441 de sex masc. şi 429 fem. Culturi de cereale şi plante tehnice. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.** a fost în jud. Ilfov. În satul Drăgoeşti, atestat documentar în 1511, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1818).

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Oltului; 2 181 loc. (1 ian. 2011): 1 063 de sex masc. şi 1 118 fem. În satul Drăgoeşti se află un spital de psihiatrie (din 1889), conacul „Suţu" (1880) şi bisericile cu hramurile „Sfinţii Trei Ierarhi" (1530, cu adăugiri din 1769 şi din sec. 19 şi cu fragmente de picturi murale din sec. 18) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1852–1853), iar în satul Geamăna există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1874).

DRĂGOIASA, mică depresiune intramontană, tectono-vulcanică, situată în Carpaţii Orientali, între M-ţii Căliman, la V, şi M-ţii Bistriţei, la E, pe cursul superior al râului Neagra (afl. al Bistriţei), la N de Depr. Bilbor; face parte din şirul de depr. formate la contactul dintre zonele vulcanică şi cristalino-mezozoică. Denumită, frecvent, şi *Depr. Glod.*

DRĂGOIEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Sucevei, pe râul Moldova; 2 481 loc. (1 ian. 2011): 1 252 de sex masc. şi 1 229 fem. Reşed. com. este satul *Măzănăeşti*. Biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1818), în satul Drăgoieşti. Până la 25 mart. 2005, com. **D.** a avut în componenţă satele Berchişeşti şi Corlata, care la acea dată au format com. Berchişeşti, jud. Suceava.

DRĂGOTEŞTI 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe râul Teslui; 2 285 loc. (1 ian. 2011): 1 130 de sex masc. şi 1 155 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Drăgoteşti se află biserica ortodoxă cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", construită în 1840 prin grija postelnicului Ioniţă Piciu, şi biserica „Sfântul Nicolae" zidită în anii 1837–1845 pe locul uneia din lemn care data din 1780, iar în satul Viişoara există biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1865). Pe terit. satului Popânzăleşti se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), ctitorie călugărească din sec. 17, iniţial cu o biserică din lemn, atestată documentar pentru prima oară în 1678. Biserica actuală, cu triplu hram – „Sfântul Calinic", „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Cuvioasă Parascheva", a fost zidită din cărămidă, în anii 1850–1853, pe locul unei biserici din lemn care fusese ridicată în 1799 prin osârdia arhimandritului Metodie pe plasamentul bisericii iniţiale din sec. 17. După secularizarea averilor mănăstireşti, în 1863, călugării s-au risipit treptat, iar mănăstirea a încetat să mai funcţioneze în anul 1870, rămânând biserica de mir. Mănăstirea a fost reactivată la începutul anului 1992, dată după care s-au efectuat unele lucrări de restaurare. Tot în satul Popânzăleşti se mai află bisericile „Sfântul Nicolae" (1799, refăcută în 1853) şi „Izvorul Tămăduirii" (1837).

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Jiului, pe râul Jilţu; 2 679 loc. (1 ian. 2011): 1 352 de sex masc. şi 1 327 fem. Staţie de c.f. Expl. de lignit. Biserică având hramul „Sfântul Gheorghe" (1850–1855), în satul Trestioara.

DRĂGUŞ, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată în Depr. Făgăraş, pe cursul mijlociu al Oltului; 1 228 loc. (1 ian. 2011): 648 de sex masc. şi 580 fem. Prelucr. lemnului şi a maselor plastice. Produse zaharoase. Morărit şi panificaţie. Culturi de cereale, cartofi şi de căpşuni. Pomicultură. Creşterea bovinelor, bubalinelor, ovinelor şi porcinelor. Centru de cojocărie şi de port popular tradiţional. Muzeu etnografic. Agroturism. Satul Drăguş este atestat documentar în anul 1486. În perioada 1762–1851, la **D.** a funcţionat Compania a VIII-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de la Orlat. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1894-1896, restaurată în anii 2000-2006). Com. **D.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Drăguş din com. Viştea, jud. Braşov.

DRĂGUŞENI 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Podriga; 2 731 loc. (1 ian. 2011): 1 393 de sex masc. şi 1 338 fem. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice de tip Cucuteni, în care s-au găsit topoare, dălţi, împungătoare, răzuitoare etc. din piatră şi silex, un pumnal şi o sulă din cupru, o mare diversitate de obiecte din ceramică (străchini, fructiere, pahare etc.) cu decor pictat bogat, cu benzi incizate, adânci şi late, în diferite combinaţii geometrice (spirale, meandre, arc de cerc, triunghiuri etc.) şi numeroase figurine antropomorfe şi zoomorfe (câine, taur, berbec etc.) din lut ars, decorate geometric. Printre acestea se remarcă statueta „Venus", înaltă de 23 cm, bogat decorată prin incizie cu motive spiralice şi triunghiuri. Tot aici s-a mai descoperit o necropolă sarmatică de înhumaţie (sec. 2–3). Biserică din lemn (1750) şi biserică de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1857), în satul Drăguşeni. În satul Podriga, atestat documentar în sec. 15 cu numele *Podraga*, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului (1983-1989) şi un castel din sec. 19.

2. Com. în jud. Galați, alcătuită din 7 sate, situată în S Pod. Covurlui, la izv. râului Suhurlui; 5 703 loc. (1 ian. 2011): 2 956 de sex masc. şi 2 747 fem. Nod rutier. Viticultură. În satul Adam se află mănăstirea Adam (de maici), cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie călugărească din 1559, inițial ca schit cu biserică de lemn. În anii 1652–1653, serdarul Adam a construit pe moşia sa o biserică de zid care a fost distrusă de cutremurul din 8 mai 1738. Biserica actuală a fost zidită în perioada 1802–1813, pe locul celei vechi, prin osârdia monahilor Ioanichie Greceanu şi Metodie Gociu, dar şi această biserică a suferit grave stricăciuni cauzate de cutremurele din 11 ian. 1838, 1869, 10 nov. 1940 (s-au prăbuşit turla şi clopotnița), 4 mart. 1977, 30 aug. 1986 şi 31 mai 1990, fiind consolidată şi reparată de fiecare dată. Între 1835 şi 1959 a funcționat ca mănăstire de maici (la 28 oct. 1959 mănăstirea Adam a fost desființată, prin Decretul 410, de către autoritățile comuniste), după care a slujit ca biserică de parohie până în 1991 când a fost reînființată ca mănăstire de călugări. La 11 sept. 2001, mănăstirea Adam a fost transformată în mănăstire de maici. Clopotul mănăstirii are imprimat pe el anul 1848. În satul Fundeanu există biserica „Sfântul Nicolae" (1887) şi o pădure (53,2 ha), declarată rezervație forestieră.

3. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc; 1 573 loc. (1 ian. 2011): 787 de sex masc. şi 786 fem. În satul Drăguşeni, atestat documentar în 1432, se află biserica „Sfântul Gheorghe", declarată monument istoric, zidită în anul 1815 prin strădania lui Alexandru Răşcanu pe locul uneia din lemn ce data dinainte de anul 1737, un rateş de plan dreptunghiular (sec. 19) şi casele boiereşti ale fam. Costachi (sec. 18), iar în satul Frenciugi, menționat documentar în 1772, există biserica „Sfânta Treime" (ante 1783). În trecut, satul Drăguşeni a purtat numele *Holmul*. Com. **D.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Drăguşeni şi Frenciugi din com. Şcheia, jud. Iaşi.

4. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în SE Pod. Suceava, pe râul Moldova; 2 583 loc. (1 ian. 2011): 1 314 de sex masc. şi 1 269 fem. În satul Drăguşeni se află un vechi han moldovenesc de tip rateş (sec. 18) şi biserica din lemn cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Spiridon" (1780), cu decor sculptat la ancadramente. Iaz.

DRĂGUȚEȘTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Târgu Jiu, la poalele de NV ale Dealului Bran; 5 350 loc. (1 ian. 2011): 2 691 de sex masc. şi 2 659 fem. Stație de c.f. Expl. de balast, nisip şi lemn. Prelucr. lemnului; încălțăminte. Împletituri din răchită. Centru de olărit. Pomicultură. Viticultură. Muzeu etnografic. Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1780), în satul Cârbeşti. Casa „Tătărescu" (sec. 19), azi sediul Primăriei.

DRĂNIC, com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Desnățui, pe dr. văii Jiului; 2 694 loc. (1 ian. 2011): 1 287 de sex masc. şi 1 409 fem. Muzeu cu colecții de istorie, etnografie şi ştiințele naturii (în satul Padea). Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1838, reparată în 1883 şi 1927) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1845, refăcută în 1931), în satele Drănic şi Foişor; biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1857), în satul Padea.

DRÂNCENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu terasele şi lunca de pe dr. Prutului, la granița cu Rep. Moldova; 4 645 loc. (1 ian. 2011): 2 383 de sex masc. şi 2 262 fem. Expl. de nisip (în satul Albița). Confecții. Prelucr. laptelui şi a cărnii. Morărit. Centru viticol şi de vinificație. Creşterea ovinelor (în satul Râşeşti). Spital (în satul Ghermăneşti). Stațiune balneoclimaterică în satul *Băile Drânceni* (→). Reşed. com. este satul *Ghermăneşti*. Punct de frontieră, rutier (vamă), cu Rep. Moldova, în satul Albița. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1864–1865), în satul Ghermăneşti.

DRIDRIH → Dridu (2).

DRIDU 1. Lac de acumulare creat (1981–1987) pe terit. com. Dridu şi în arealul oraşului Fierbinți-Târg. Supr.: 90 ha.

2. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, la confl. râului Prahova cu Ialomița; 3 293 loc. (1 ian. 2011): 1 565 de sex masc. şi 1 728 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Producție de ambalaje din material plastic, de tricotaje şi conf., de mobilă şi de produse de panificație. Legumicultură. Fermă de creştere a ovinelor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit.

Vas aparținând culturii Dridu

satului Dridu au fost descoperite (1957–1962) urmele unei aşezări rurale cu c. 300 de bordeie, datând din sec. 8–11, aparținând populației autohtone, cu un bogat inventar de ceramică striată şi ceramică cenuşie (oale sferice, urcioare globulare cu gura treflată etc.), constituind o cultură caracteristică, definită cu numele de cultura materială Dridu, răspândită pe o arie largă a terit. României. În arealul satului Dridu-Snagov au fost identificate urmele unei aşezări omeneşti datând din Epoca bronzului (milen. 3 î.Hr.), extinsă pe un ha. Satul Dridu, atestat documentar, prima oară, la 28 oct. 1464 cu numele *Dridrih,* s-a mai numit *Dridu-Sărindarele* (până în 1945). În perimetrul com. **D.** se află mănăstirea Dridu (de maici), înființată în anul 1991, inițial cu o biserică din lemn care în prezent slujeşte ca paraclis. Biserica de zid, cu triplu hram – „Acoperământul Maicii Domnului", „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfântul Dumitru, Izvorâtorul de Mir", a fost construită în perioada 1997–2002 şi pictată imediat după zidire de Dumitru Macovei din Bacău. În cadrul mănăstirii Dridu funcționează ateliere de pictură a icoanelor pe sticlă, pe lemn şi pe pânză, ateliere de croitorie şi de broderie. Mănăstirea are o importantă livadă cu pomi fructiferi. În satul Dridu mai există biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1851 a lui Alexandru Filipescu-Vulpe, iar în satul Dridu-Snagov se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1774–1782). Până la 25 mart. 2005, com. **D.** a avut în componență satul Moldoveni, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

DRIDU-SĂRINDARELE → Dridu (2).

DRINAGO → Brăila (2).

DRINCEA, râu în SV României, afl. stg. al Dunării pe terit. com. Cetate, jud. Dolj; 72 km; supr. bazinului: 632 km². Izv. din Dealul Bucovățu, din Piem. Bălăciței, de la 300 m alt., din arealul com. Livezile, jud. Mehedinți, și străbate Câmpia Blahniței. Are curs intermitent; în verile aride seacă parțial.

DROBETA-TURNU SEVERIN, municipiu în SV României, reședința jud. Mehedinți, situat pe stg. fl. Dunărea, la ieșirea acestuia din defileul Porțile de Fier, pe malul lacului de acumulare Porțile de Fier I, la 65 m alt., la granița cu Serbia; 106 007 loc. (1 ian. 2011): 51 005 de sex masc. și 55 002 fem. Supr.: 68,2 km², din care 21 km² în intravilan; densitatea: 5 048 loc./km². Port fluvial. Stație de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Nod rutier. Expl. de balast, de calcar, de gresii și marne (în localit. componentă Gura Văii) și de nisip cuarțos (în localit. componentă Schela Cladovei).

Centrală electrică și de termoficare de la Halânga, intrată în funcțiune în anul 1986, a fost dezafectată la 24 septembrie 2015.

în 1986. In zona Gura Văii–Sip (Serbia), perioada 1964–1971 a fost construit, în colaborare cu Iugoslavia, complexul hidroenergetic și de navigație „Porțile de Fier I" (→) cu o mare hidrocentrală (cea mai mare de pe Dunăre), cu o putere instalată de 2 100 MW (din care centrala de pe malul românesc are o putere instalată de 1 050 MW), alimentată de apele lacului de acumulare Porțile de Fier I. Centru de metalurgie a pulberilor. Constr. de nave fluviale, de vagoane de c.f. pentru mărfuri, de aparate de măsură și control. Producție

de anvelope gigant (cu diametrul exterior variind între 1,6 și 2,7 m), de celuloză și hârtie, de tricotaje, de confecții, de mobilă, placaj, furnir, plăci fibro-lemnoase, cherestea, var (în localit. componentă Gura Văii) și produse alim. (preparate din carne și lapte, bere, vin, spirt, dulciuri, panificație, drojdie, țigarete etc.). Pisciculturâ. Muzeul „Porțile de Fier" (1881) are peste 50 000 de exponate organizate pe secții de istorie, științele naturii, artă plastică și etnografie; Muzeu de Artă (1976). Biblioteca județeană „I. G. Bibicescu" (1921) cu c. 270 000 volume. Teatru; numeroase școli și licee. În oraș mai funcționează un Colegiu universitar cu grad de facultate (f. în luna mai 1991) și un Institut de învățământ superior (Centrul Universitar Drobeta-Turnu Severin), înființat la 1 oct. 2004 prin absorbția universității private „Gheorghe Anghel" de către Universitatea din Craiova, în cadrul căreia funcționează în prezent. În anul universitar 2007–2008, Centrul Universitar Drobeta-Turnu Severin avea 6 facultăți, 3 879 studenți și 45 profesori. Parcul Trandafirilor. Vizavi de oraș, în mijlocul apelor Dunării a existat, până în 1971, ins. Ada-Kaleh (→), în prezent acoperită de apele lacului de acumulare Porțile de Fier I. **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate în arealul orașului au scos la iveală cele mai vechi urme de locuire, respectiv din Paleolitic și din Neolitic. Din Epoca bronzului au fost recuperate fragmente ceramice, aparținând culturii materiale Gârla Mare (sec. 15–13 î.Hr.). Au mai fost identificate vestigiile unui bordei din Epoca fierului (sec. 5–4 î.Hr.) și resturi de ceramică dacică. Pe locul actualului oraș a existat în Antichitate așezarea dacică numită *Drobeta*, menționată de Ptolemeu în scrierile sale. În timpul Primului Război Daco-Roman (101–102), împăratul roman Traian a înființat la Drobeta un mare și important centru militar (rămas sub administrație romană până în sec. 3), folosit ulterior ca bază de pornire în cel de-al Doilea Război Daco-Roman (105–106). În anii 103–105, aici a fost construit (cu ajutorul legiunilor romane), după planurile arhitectului Apolodor din Damasc, podul din piatră peste Dunăre, care măsura 1 134,90 m lungime și 14,55 m lățime și era susținut de 20 de piloni

pentru pasageri, de feriboturi, de tancuri maritime și fluviale,

hexagonali construiți din piatră brută și cărămidă cu liant hidraulic. Podul era suspendat deasupra apei la o înălțime de 19 m și era prevăzut cu arcade de 33 m lărgime între stâlpii de susținere. Castrul roman, de mari dimensiuni (137,50 x 123 m), situat în imediata apropiere a podului, menit să-i asigure paza, a avut circa cinci faze constructive începând cu anul 101 și terminând cu refacerea lui la sf. sec. 5 (castrul a fost distrus, probabil, de avari, la începutul sec. 7). Așezarea civilă care a luat naștere în jurul castrului s-a contopit cu așezarea dacică, ea înregistrând o dezvoltare rapidă după ridicarea sa la rang de *municipiu*, în anul 121, din ordinul împăratului roman Publius Aelius Hadrianus. Așezarea apare menționată epigrafic în anul 145 cu numele *Municipium Aelium Hadrianum Drobetensium*. În anul 193, împăratul Septimius Severus a ridicat această așezare la rang de *Colonia*. După retragerea administrației și a armatelor romane (în perioada 271–275), așezarea civilă și castrul militar au continuat să existe neîntrerupt până către mijlocul sec. 5 (442–447), când au fost distruse de năvălirea hunilor conduși de Attila. Ulterior, Drobeta s-a refăcut și a devenit un mare centru comercial și meșteșugăresc, cu un oficiu vamal și fiscal pentru mărfurile care circulau pe aici, localit. fiind menționată ultima oară în vremea împăratului bizantin Iustinian (527–565) cu numele *Theodora*, după numele soției sale. Totodată,

Drobeta-Turnu Severin. Ruinele piciorului podului lui Traian

Drobeta-Turnu Severin. Turnul de NE al cetății Severinului

Iustinian I cel Mare a dat dispoziție să se construiască aici un puternic turn de apărare, menționat în documentele vremii cu denumirea de „Turnul Theodorei". Pe ruinele castrului roman (distrus, probabil, de avari la începutul sec. 7) s-a dezvoltat în sec. 10 o așezare de bordeie, cu vetre deschise. Săpăturile arheologice au scos la iveală ruinele termelor romane, cărămizi cu ştampila *Legiunii a V-a Macedonica* ş.a., precum şi fragmente de ceramică striată, de tip balcano-dunărean, aparținând culturii materiale Dridu (sec. 8–11), care atestă o intensă locuire a acestei zone. În sec. 13–16, aici a existat o puternică cetate (*Castrum Zeurini*), menționată documentar în *Diploma Ioaniților*, în anul 1247. În 1230, a fost înființată o importantă unitate militar-administrativă, cu centrul în Cetatea Severinului, care avea rol defensiv antiotoman. Această unitate, numită Banatul de Severin, cuprindea sudul Banatului, reg. Severinului şi o mică parte din V Olteniei şi avea un conducător ce purta titlul de *ban*. Primul ban de Severin a fost un oarecare Luca, menționat documentar în anul 1233. Această unitate este cea de-a patra formațiune politică feudală românească din Oltenia, menționată documentar cu numele *Terra Zeurino* (Țara Severinului) alături de Țările lui Farcaş, Ioan şi Litovoi. În 1524, localit. a fost atacată devastator şi ocupată de către oştirile otomane (care au distrus cetatea), rămânând sub dominația acestora c. 300 de ani. Reconstruit în urma unui decret din 22 apr. 1833, emis de generalul Kiseleff, după planurile arhitectului catalan Xavier Villacrosse, oraşul a devenit capitală de județ în 1841, funcție păstrată până în 1950 şi apoi reluată la 17 febr. 1968, o dată cu reorganizarea ad-tiv teritorială a țării. La 17 febr. 1968, oraşul

Drobeta-Turnu Severin. Muzeul „Porțile de Fier"

Drobeta-Turnu Severin. Teatrul

a fost declarat municipiu şi a redevenit reşed. jud. Mehedinți. Până la 15 mai 1972, municipiul s-a numit *Turnu Severin*. În prezent, municipiul are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Dudaşu Schelei, Gura Văii şi Schela Cladovei. **Monumente:** ruinele castrului roman Drobeta, de mari dimensiuni (137,50 x 123 m), datând din sec. 2–5, în cadrul căruia au fost identificate curți, camere de locuit pentru ofițeri, un *Praetorium* (reşed. comandantului), un altar, depozite de muniții şi de alimente, un mare edificiu al termelor etc. Zidurile de incintă ale castrului aveau 3 m înălțime, 1,50 m grosime şi erau străjuite de 4 turnuri la colțuri; ruinele Turnului de apărare, numit „Turnul Theodorei", de formă circulară (sec. 6); ruinele unuia dintre picioarele podului lui Traian; ruinele termelor romane (descoperite în 1936); ruinele cetății medievale (sec. 13–16) în care se găsesc şi fundațiile a două bazilici romanice paleocreştine, datând din perioada romană târzie; mănăstirea Vodița, aflată în arealul fostei localități componente Vârciorova, situată la 17 km V de municipiul Drobeta-Turnu Severin, este cea mai veche ctitorie voievodală de pe terit. actual al României, înființată în anii 1370–1372 prin strădania călugărului Nicodim de la o mănăstire de pe Muntele Athos (stabilit în Țara Românească) cu sprijinul material al domnului Vladislav I (Vlaicu). Ulterior, mănăstirea Vodița a primit numeroase danii din partea domnilor Dan I, Mircea cel Bătrân, Dan II, Vlad Dracul, Radu cel Frumos, precum şi din partea lui Ştefan Lazarović, despotul Serbiei, care a dăruit acestei mănăstiri zece sate sârbeşti. Biserica mănăstirii Vodița a fost refăcută în anul 1500 din inițiativa domnului Radu cel Mare, rezidită din temelie în 1689 de aga Cornea Brăiloiu şi restaurată în 1705 prin osârdia egumenului Athanasie de la mănăstirea Tismana. După Războiul turco-austriac in anii 1716–1718, care s-a desfăşurat în mare parte pe terit. Țării Românești, mănăstirea Vodița a cunoscut o perioadă de decădere, după care a căzut în ruină (fapt consemnat la 5 sept. 1891 cu prilejul vizitei canonice efectuată în această zonă de episcopul Ghenadie al Râmnicului). În prezent biserica şi clădirile anexe ale fostei mănăstiri Vodița sunt în ruină, dar în apropiere de aceste ruine a fost reînființată o mănăstire de călugări în ian. 1991 cu acordul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Corpul de chilii, casa stăreției, trapeza şi alte anexe au fost construite în perioada 1991–1995, iar în anii 1995–1997 fost construită biserica din lemn, cu dublu hram - „Naşterea Maicii Domnului" şi "Sfântul Antonie cel Mare", în stil maramureşean, sfințită la 29 iul. 2001; biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"-Maioreasa, ctitorie din anii 1842–1846 a maiorului Ion Ciupagea şi a soției sale Dumitrana, cu adăugiri şi reparații din anii 1881–1884, 1902–1906 şi 1921. Inițial, biserica a fost pictată în stil bizantin de zugravul Alexie din Câmpulung, dar după restaurarea bisericii în anii 1902–1906 picturile murale interioare originare au fost acoperite şi biserica repictată în frescă de pictorul Iosif Keber din Târgu Jiu. În 1974, biserica a fost restaurată şi picturile murale recondiționate de Nicolae Glăvan din Novaci, iar în 1992 s-a efectuat ultima restaurare a picturilor murale interioare de către pictorii Florica şi Eugen Papici; bisericile „Sfântul Ioan Botezătorul"-Grecescu, ctitorie din perioada 1866–1873 a familiei de boieri Ion şi Ioana Grecescu, cu picturi murale interioare originare, în stil neoclasic, realizate de Gheorghe Tattarescu, şi „Sfântul Gheorghe", construită în etape din 1936 până în 1958, în stil bizantin, cu trei turle şi catapeteasmă din lemn de tei, şi picturi murale interioare executate în frescă de Emil Ivănescu din Curtea de Argeş; catedrala romano-catolică, construită în stil neogotic în anii 1887–1903, cu un turn de 28 m înălțime; sinagogă de rit sefard (sec. 19); castelul de apă (1912–1914) construit după proiectul inginerului Elie Radu; Palatul Culturii, ridicat în 1909–1924, şi clădirea Teatrului, construită în 1912-1917, ambele după planurile arhitectului Grigore Cerchez; Monumentul împăratului roman Traian, realizat în 1906 de sculptorul D. Franassovici; busturile compozitorului Ion Ştefan Paulian (operă a sculptorului

Gheorghe D. Anghel din 1932–1946) şi al lui Al. Burileanu (realizat de către sculptorul Fr. Storck în 1889).

DROCEA, vârf în partea central-estică a M-ților Zarand, constituind alt. max. a acestora (836 m).

DROPIA→ Dragalina.

Dr. PETRU GROZA → Ştei.

DRUMUL TABEREI, cartier în partea de V a municipiului Bucureşti, ale cărui blocuri de locuit, magazine, parc public, ştrand şi alte dotări au fost construite în perioada 1960–1980.

DRUMUL TORPAN → Lița.

DUBOVA, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 3 sate, situată pe stg. fl. Dunărea, în clisura Dunării, respectiv pe malul lacului de acumulare Porțile de Fier I, la poalele M-ților Almăj, în bazinetul depresionar omonim; 911 loc. (1 ian. 2011): 441 de sex masc. şi 470 fem. Zăcăminte de crom şi huilă (în satul Baia Nouă), de antracit, azbest şi serpentină (în satul Eibenthal); expl. de caolin şi argilă caolinoasă. Satul Dubova este menționat documentar, prima oară, în perioada 1690–1700. Până la 29 oct. 1977, satul şi com. **D.** s-au numit *Plavişeviţa*. Pe terit. com. **D.** se află mănăstirea Mraconia sau Mrăcunea (de călugări), situată pe malul stg. al Dunării, în zona Cazanelor, la 15 km V de Orşova, într-un cadru pitoresc fără asemănare. Mănăstirea Mraconia a fost întemeiată în anii 1521–1523, cu biserica „Sfântul Prooroc Ilie", ctitorie a banului Nicolae Gârlişteanu pe locul unei vechi mănăstiri care data din anul 1453. Mănăstirea a fost distrusă în timpul Războiului Ruso-Turc din 1787–1792, în ruinele ei fiind găsită (în 1853) Icoana Maicii Domnului, şi reconstruită abia în perioada 1931–1947 prin osârdia monahului Alexe Udrea. Mănăstirea a fost dezafectată şi demolată în anii 1967–1971 din cauza construirii în această zonă a lacului de acumulare Porțile de Fier I, dar a primit dreptul de a fi reconstruită pe un alt amplasament. Ruinele acestei mănăstiri au fost acoperite de apele lacului de acumulare, ruine care se mai pot vedea în perioadele secetoase când apa lacului scade. În 1993 s-a pus piatra de temelie a noii biserici, a nou reînființatei mănăstiri Mraconia, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", biserică finalizată în 1995 prin strădania preotului Cristian Tartea. Celelalte lucrări s-au continuat până în anul 2000.

DUDA-EPURENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în zona Colinelor Crasnei; 4 758 loc. (1 ian. 2011): 2 428 de sex masc. şi 2 330 fem. Reşed. com. este satul *Epureni*. Producție de încălțăminte. În satul Valea Grecului a fost descoperită (mai 1997) o necropolă dacică (sec. 4–3 î.Hr.) Biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 18–începutul sec. 19).

DUDEŞTI 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 3 742 loc. (1 ian. 2011): 1 932 de sex masc. şi 1 810 fem. Stație de c.f. (inaugurată în 1896). Nod rutier. Confecții textile. Morărit. Creşterea bovinelor. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **D.** s-au numit *Niculeşti-Jianu*. În satul Tătaru, atestat documentar în anul 1457, se află o biserică din anul 1902. Satul Dudeşti a fost înființat în 1925.

2. Cartier în partea central-sud-estică a municipiului Bucureşti.

DUDEŞTII NOI, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului, la 13 km NV de municipiul Timişoara; 2 858 loc. (1 ian. 2011): 1 427 de sex masc. şi 1 431 fem. Stație de c.f. (inaugurată în 1895). Pe terit. satului Dudeştii Noi a fost descoperit un fragment dintr-un vas decorativ, numit de arheologi „Cerbul de la Dudeştii Noi", aparținând culturii materiale Starčevo (Neoliticul inferior, 5000–3500 î.Hr.). Satul Dudeştii Noi apare menționat documentar, prima oară, în anul 1331 cu numele *Bessenovo,* iar în perioada 1748–1 ian. 1965 a purtat numele *Beşenova Nouă.* În intervalul 1741–1748 aici s-au stabilit peste 60 de familii de germani, italieni şi de francezi, iar intre 1758 şi 1760 s-au stabilit mai multe familii de maghiari. În anul 1951, din acest sat au fost deportate în Bărăgan 62 de familii, în majoritate germani. Biserica romano-catolică „Sfântul Vendelin" (1750–1751), declarată monument istoric; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Dumitru" (1971). Com. **D. N.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Dudeştii Noi din com. Becicherecu Mic, jud. Timiş.

DUDEŞTII VECHI, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Mureşului, pe râul Aranca, la granița cu Serbia; 4 300 loc. (1 ian. 2011): 2 120 de sex masc. şi 2 180 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Produse chimice (carburanți, pesticide); producție de articole de voiaj şi de marochinărie; prelucr. lemnului. Fond cinegetic. Până la 1 ian. 1965 satul şi com. **D.V.** s-au numit *Beşenova Veche*. În satul Dudeştii Vechi, menționat documentar, prima oară, în 1213 cu numele *Terra castri Boseneu*, iar apoi (în 1808) cu acela de *Stara Beschenova*, se află biserica romano-catolică având hramul „Adormirea Maicii Domnului", de mari dimensiuni (45 m lungime şi 15 m lățime), construită de etnicii bulgari, în stil baroc, în perioada 20 apr. 1801–11 nov. 1804 pe locul unei biserici mai vechi zidită în anii 1764–1767 şi dezafectată în 1790. Biserica păstrează picturi murale interioare executate în 1883 de Gyöngyösi Rezsö şi o orgă instalată în 1812, cu 20 de registre şi 980 de tuburi. Biserica a fost renovată în 1992. Până la 25 mart. 2005, com. **D. V.** a avut în componență satul Vâlcani, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

DULCEŞTI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpații Neamțului, pe Valea Neagră; 2 634 loc. (1 ian. 2011): 1 300 de sex masc. şi 1 334 fem. Centru de împletituri populare. Moară de cereale (1928) cu utilaj german original (1928) şi biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1605, cu transformări din sec. 18 şi 19), în satul Dulceşti. Până la 17 iul. 2003, com. **D.** a avut în componență satele Bozienii de Sus şi Ruginoasa, care la acea dată au format com. Ruginoasa, jud. Neamț.

DUMBRAVA 1. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 11 sate, situată în Piem. Bălăciței, pe râul Argetoaia; 1 690 loc. (1 ian. 2011): 847 de sex masc. şi de 843 fem. Reşed. com. este satul *Dumbrava de Jos*. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1804), în satul Albuleşti; bisericile din zid cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1787, refăcută în 1892) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1820), în satele Rocşoreni şi Dumbrava de Sus.

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Gherghiței, pe stg. râului Teleajen; 4 634 loc. (1 ian. 2011): 2 346 de sex masc. şi 2 288 fem. Producție de băuturi răcoritoare. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Biserică având hramul „Sfinții Împărați

Constantin şi Elena" (1880), în satul Zănoaga.

3. Com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Dealurile Lugojului, pe cursul superior al râului Bega; 2 655 loc. (1 ian. 2011): 1 336 de sex masc. şi 1 319 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului. Pomicultură. Satul Dumbrava este menţionat documentar, prima oară, în 1453, satul Bucovăţ în 1440, iar satul Răchita în 1393.

DUMBRAVA HARGHITEI → Lueta.

DUMBRAVA ROŞIE, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în NV Depr. Cracău-Bistriţa, pe stg. văii Bistriţa; 8 074 loc. (1 ian. 2011): 4 030 de sex masc. şi 4 044 fem. Confecţii metalice, mat. de construcţii, prelucr. lemnului (mobilă); producţie de articole de îmbrăcăminte din piele şi de articole de îmbrăcăminte pentru lucru. Fermă de creştere a bovinelor. În arealul său se întâlneşte o plantă rară, *Seseli hippomarathrum*. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice cu cinci niveluri de locuire, aparţinând culturilor materiale Precucuteni şi Cucuteni (vase ceramice cu bogat decor spiralic, incizat, figurine feminine şi zoomorfe schematizate) şi o necropolă de tip Sântana de Mureş (sec. 3–4), în care s-au găsit un pahar de sticlă, un pahar ceramic cu decor, piepteni din os, mărgele, fibule din argint ş.a. În satul Dumbrava Roşie se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1903-1919).

DUMBRAVA TISMANEI → Tismana (2).

DUMBRAVA VADULUI → Şercaia.

DUMBRAVELE, Mănăstirea ~ → Bodeşti (2).

DUMBRĂVENI 1. Oraş în jud. Sibiu, situat în Pod. Târnavelor, la 350 m alt., pe dr. râului Târnava Mare, la 73 km NE de municipiul Sibiu; 8 275 loc. (1 ian. 2011): 4 073 de sex masc. şi 4 202 fem. Supr.: 55,7 km², din care 4,2 km² în intravilan; densitatea: 1 970 loc./km². Staţie de c.f. inaugurată în 1871. Nod rutier. Expl. de argilă. Producţie de mobilă, de aparate de control şi distribuţie a electricităţii, de încălţăminte, de produse cosmetice şi parfumuri şi de produse alim. (ulei, preparate din lapte, panificaţie ş.a.); topitorie de in şi filatură. Fermă de creştere a păsărilor. Sere legumicole şi floricole. Muzeul armenilor transilvăneni, inaugurat la 15 iul. 2010, amenajat în castelul Apáfi (restaurat în 2009-2010). Gimnaziu (din 1843). **Istoric.** Pe terit. oraşului au fost descoperite vestigii paleolitice, din prima Epocă a fierului (bordei hallstattian în care s-au găsit vase de lut cu caneluri), din perioada dacică (vase mari de provizii, fructiere, vase-borcan), romană (monede) şi a migraţiilor (tipar masiv din bronz folosit pentru turnat aplici semicirculare de centură, de tip avar, sec. 7–8). Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, în 1332, cu numele *Sacerdos de Ebes,* iar în perioada 1367–1368 sunt consemnate în documente posesiunile feudalilor din *Ibaşfalău* („possessiones Ebesffalwa"). În 1374 este amintit Ladislau, fiul lui Emeric din *Ibaşfalău* ca stapân al acestui sat. La 1 mai 1399, localitatea apare consemnată cu numele *Ebesfalwa,* iar în secolele 14–15 cu grafia *Ebesffalwa* (satul lui Ebes). În 1671, aici s-au stabilit mai mulţi colonişti armeni veniţi din Moldova (ulterior maghiarizaţi), care au dat un impuls dezvoltării comerciale a localit. pe care au numit-o, mai întâi, *Elisabetopole*, apoi *Ibaşfalău* (până în anul 1918). Recunoscut ca oraş privilegiat la 31 aug. 1758 de către Curtea Imperială de la Viena şi ca oraş liber regesc în 1789. Oraşul **D.** are în subordine ad-tivă două localit. componente: Ernea şi Şaroş pe Târnave. **Monumente:** castelul „Apáfi" (1552–1563) situat în mijlocul unui parc creat în sec. 17 de către Peter Haji; catedrala armenească (1766–1783), în stil baroc; biserica romano-catolică (1795); biserica evanghelică (1771, cu unele transformări din 1925); clădirea fostului Tribunal (1875), azi centru şcolar. În localitatea componentă Şaroş pe Târnave există o biserică din sec. 13–14, fortificată în 1500, cu unele transformări din sec. 15 şi 19, azi biserică evanghelică.

Dumbrăveni (4). Casa memorială „Al. Vlahuţă"

2. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată în SV Pod. Cobadin, la graniţa cu Bulgaria; 597 loc. (1 ian. 2011): 296 de sex masc. şi 301 fem. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Până în 1992 satele Dumbrăveni şi Furnica au făcut parte din com. Independenţa. Centru de ţesături populare. Apicultură. Fond cinegetic. Rezervaţie forestieră (Pădurea Dumbrăveni, 345 ha).

3. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Pod. Sucevei cu terasele de pe dr. Siretului; 9 117 loc. (1 ian. 2011): 4 603 de sex masc. şi 4 514 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr ş.a. În satul Dumbrăveni, menţionat documentar, prima oară, în 1430, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1801, restaurată în 1987), ctitorie a marelui vistiernic Iordache Balş.

4. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Deleanu şi Căpăţânii (Subcarpaţii Vrancei) cu Câmpia Râmnicului, pe râul Râmna; 4 384 loc. (1 ian. 2011): 2 130 de sex masc. şi 2 254 fem. Nod rutier. Viticultură. Producţie de vin, de băuturi răcoritoare, de var şi ipsos. Între 1949 şi 1 ian. 1965, satul şi com. **D.** s-au numit *Generalissimul Suvorov*. În secolele trecute a mai purtat numele *Târgu Cucu* şi *Plagineşti* (sau *Plăineşti*). În satul Cândeşti, atestat documentar în 1560, se află mănăstirea Recea (de maici), cu biserică având dublu hram – „Naşterea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" construită în 1685–1692, reparată în 1710, şi restaurată în 1802–1804. Biserica a fost consolidată după cutremurul din 4 mart. 1977 şi pictată în 1985-1990. Mănăstirea a fost desfiinţată în 1865 şi reînfiinţată în 1990. În satul Dragosloveni, atestat documentar în 1602, există casa memorială „Alexandru Vlahuţă" (1958).

DUMBRĂVEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe dr. Teleajenului; 3 756 loc. (1 ian. 2011): 1 865 de sex masc. şi 1 891 fem. Halte de c.f. în satele Plopeni, Găvănel şi Mălăeştii de Jos. Expl. de petrol şi gaze naturale. Balastieră. Expl. şi prelucr. lemnului. Constr. de maşini

(în satul Plopeni). Produse din materiale feroase forjate. În satul Sfârleanca, atestat documentar în 1693, au fost descoperite vestigii neolitice (fragmente de vase ceramice, statuete antropomorfe şi zoomorfe din lut ars) şi urmele unui castru roman (statueta din bronz a unui gladiator, cărămizi ştampilate). În satul Mălăeştii de Jos, atestat documentar în 1429, există mănăstirea „Sfântul Antonie cel Mare" (de călugări), înfiinţată în 1995, cu biserica zidită în 1996-2004, pictată în ulei de A. şi Nicoleta Voicu.

DUMBRĂVIŢA 1. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Braşov, la poalele SE ale M-ţilor Perşani, pe râul Hămăradia; 5 084 loc. (1 ian. 2011): 2 612 de sex masc. şi 2 472 fem. Staţie de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului. Tricotaje. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, cartofi ş.a. Muzeu sătesc (în satul Vlădeni). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **D.** s-au numit *Ţânţari*, menţionat documentar, prima oară, în 1377, apoi în 1462, 1474, 1507, 1520. Biserică (1864-1868, pictată în 1984-1986). În perioada 1765–1851, aici a funcţionat Compania a XII-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de la Orlat. La E de com. **D.** se află o mlaştină eutrofă (0,5 ha), unde vegetează numeroase specii de plante rare, printre care bulbucii de munte *(Trollius europaeus)*, şapte degete *(Comarum palustre)*, bumbăcariţa *(Eriophorum latifolium)*, odoleanul *(Valeriana simplicifolia)* etc. Agroturism.

2. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 6 sate, situată în E Depr. Baia Mare, la poalele de NV ale Dealului Copalnic, pe râul Chechiş; 4 373 loc. (1 ian. 2011): 2 127 de sex masc. şi 2 246 fem. Expl. de gips. Fabrică de componente pentru avioane, construită cu capital american, intrată în funcţiune în nov. 2009. Producţie de ţuică. Pomicultură. Staţiune balneoclimaterică, în satul Cărbunari (→). Satul Dumbrăviţa este menţionat documentar, prima oară, în 1411. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1815) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1888), în satele Rus şi Cărbunari.

3. Com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului; 5 058 loc. (1 ian. 2011): 2 413 de sex masc. şi 2 645 fem. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc. Satul Dumbrăviţa a fost înfiinţat în 1891 de coloniştii maghiari, cu numele *Újszentes (Zentea Nouă)*, în timpul ocupaţiei Transilvaniei de către Imperiul Austro-Ungar. Biserica romano-catolică (1976–1979) şi biserica ortodoxă „Sfântul Vasile" (1996–2005).

DUMEŞTI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în Colinele Bahluiului (Câmpia Jijiei Inferioare), pe râul Bahlui; 4 806 loc. (1 ian. 2011): 2 482 de sex masc. şi 2 324 fem. Haltă de c.f. Expl. forestiere. Creşterea bovinelor. Viticultură. În satul Dumeşti, menţionat documentar în 1619, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (sf. sec. 18–începutul sec. 19), în stilul arhitecturii populare moldoveneşti, şi biserica din zid cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1802), iar în satul Păuşeşti există o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1643) şi una din zid cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1805, cu catapeteasmă din 1811).

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al Bârladului; 3 681 loc. (1 ian. 2011): 1 921 de sex masc. şi 1 760 fem. Haltă de c.f. Centru de olărit. În satul Dumeşti se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (c. 1830), iar în satul Schinetea există conacul mareşalului Constantin Presan, datând de la începutul sec. 20, în care a fost organizat un muzeu în anul 2002.

DUMITRA 1. Depresiune de eroziune în NV Dealurilor Bistriţei, cu aspect de bazinet, situată pe valea superioară a râului Rosna. Supr.: c. 10 km². Relief de luncă şi de terase. Pomicultură.

2. Com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată în depresiunea omonimă; 4 941 loc. (1 ian. 2011): 2 487 de sex masc. şi 2 454 fem. Important centru pomicol (meri, din soiurile Ionatan şi Parmen auriu, pruni, peri). Satul Dumitra este menţionat documentar, prima dată, în perioada 1317–1320 cu numele *Villa Demetrii*, iar apoi (1332) cu acela de *Sacerdos de Villa Demetrii*. În satul Tărpiu (în lb. germană *Treppen*), atestat documentar în 1332 şi locuit, până în 1870, în exclusivitate numai de germani (din 1992 aici nu mai există nici o familie de saşi), se află o biserică în stil gotic târziu, datând din anul 1504, care a aparţinut cultului evanghelic, vândută cultului ortodox care i-a atribuit hramul „Sfântul Gheorghe". Biserica a fost renovată în anii 1991–2000. În satul Dumitra există o biserică în stil gotic, reconstruită în 1895–1899, cu un turn de poartă, fortificat, datând din anul 1488. Biserica şi turnul, care au aparţinut cultului evanghelic şi vândute cultului ordodox, au fost renovate în perioada 1998–2000. Monument închinat eroilor Primului Război Mondial (în satul Dumitra).

DUMITREŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 16 sate, situată în depresiunea omonimă din Subcarpaţii Vrancei, la confl. râului Motnău cu Râmnic, la poalele Dealurilor Roşu în NV şi Căpăţânii în SE; 4 895 loc. (1 ian. 2011): 2 414 de sex masc. şi 2 481 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea); prelucr. primară a fructelor. Centru pomicol (meri, pruni, peri). În satul Dumitreşti, atestat documentar în 1656, se află o biserică din 1898, iar în satul Biceştii de Jos există biserica „Sfântul Nicolae" (1933-1944).

DUMITRIŢA, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Bistriţei; 3 019 loc. (1 ian. 2011): 1 545 de sex masc. şi 1 474 fem. În satul Dumitriţa, atestat documentar în 1333, se află o biserică datând din sec. 15 cu refaceri din sec. 17, care a aparţinut cultului evanghelic, iar în prezent este folosită de cultul ortodox. Com. **D.** a fost înfiinţată la 27 sept. 2002 prin desprinderea satelor Dumitriţa, Budacu de Sus şi Ragla din com. Cetate, jud. Bistriţa-Năsăud.

DUNAVĂŢ, canal antropic, navigabil, în S Deltei Dunării, care traversează ostrovul Dranov, unind lacul Razim cu

Dumitra(2). Fosta biserica evanghelica din satul Tărpiu

brațul Sfântu Gheorghe. Lungime: 25 km. Canalul a fost realizat la începutul sec. 20.

DUNĂREA, fluviu în Europa, al doilea ca lungime şi debit, după fl. Volga; 2 860 km; supr. bazinului hidrografic: 817 mii km^2, din care 221,7 mii km^2 (respectiv 27%) pe terit. României. Izv. din E M-ților Schwarzwald (Pădurea Neagră), din Germania, prin pâraiele Breg şi Brigach, care confluează la Donaueschingen, străbate partea de S a Germaniei (Bavaria) şi NE Austriei, apoi formează, pe o porțiune, granița între Slovacia şi Austria, parcurge în continuare SV Slovaciei, realizând granița cu Ungaria. În această zonă a fost construită (1977–1997) hidrocentrala Gabčikovo–Nagymaros, realizare slovaco-ungară. După ce separă M-ții Börzsöny de M-ții Pilis, prin defileul numit Porțile Višegrádului, din N Ungariei, îşi schimbă brusc cursul către S (la Vác), drenând apoi partea central-vestică a Ungariei pe direcție N-S. În aval de Mohács părăseşte terit. Ungariei, formând, în continuare, granița între Croația şi Serbia, iar la SE de Vukovar îşi schimbă din nou direcția de curgere, către E-SE, zonă unde se află cea mai mare „piață" de confluență a apelor Dunării cu o serie de afl. importanți (Drava, Sava, Tisa, Timiş ş.a.). De aici spre aval, cu un debit mult sporit de aportul afluenților primiți, Dunărea drenează partea de N a Serbiei, intră apoi pe terit. României în arealul localit. Baziaş, face în continuare granița între Serbia şi România până la confl. cu râul Timok, iar de aici, spre aval, până în dreptul localit. Silistra, formează hotarul cu Bulgaria. De la Silistra şi până la confl. cu Prutul, Dunărea curge numai pe terit. României, iar de aici şi până la gura brațului Chilia, formează, mai întâi, pe o mică porțiune, granița cu Rep. Moldova şi apoi cu Ucraina. Sectorul superior al Dunării (de la izvoare şi până la Viena) este tipic montan, cu o vale îngustă şi adâncă, cu pante abrupte şi cu alimentare bogată prin intermediul afluenților coborâți din Alpi. Lățimea Dunării, de la izvor şi până la Ulm (Germania), oscilează între 20 şi 100 m, de la Ulm şi până la Viena între 100 şi 350 m, iar viteza de curgere pe acest sector este de 1–2,8 m/s. În sectorul mijlociu (de la Viena până la Baziaş), Dunărea străbate bazinele Vienei şi Bratislavei (care alcătuiesc un fel de „antecameră" a marelui bazin Panonic), în cadrul cărora a fost silită să străpungă două bariere muntoase, croindu-şi porțile (sau defileele) de la Bratislava (sau Poarta Devin), între prelungirile M-ților Leitha, în S-SV, şi Carpații Mici, în N-NE, şi de la Višegrád (Poarta de la Dorog sau Gran), între M-ții Pilis, în S, şi Börzsöny, în N. După ce scapă din chingile Porții de la Višegrád, în dreptul localit. Vác, apele fluviului îşi schimbă brusc direcția de curgere, către S, curgând, pe c. 400 km, pe direcția meridianului, drenând median câmpia slab accidentată a Panoniei, unde valea este largă, cu albia meandrată şi cu o luncă bine dezvoltată. Viteza de curgere în sectorul mijlociu este de 0,3–1,1 m/s, cu excepția zonei defileului Porțile Višegrádului, unde valea se îngustează până la 0,6 km, iar viteza curentului apei creşte la 2,2–4,7 m/s. Sectorul inferior, românesc (de la Baziaş şi până la vărsare), în lungime de 1 075 km, începe cu un spectaculos şi impresionant defileu (Porțile de Fier), lung de 144 km, care străbate SV Carpaților Meridionali, având, pe o porțiune de 9 km lungime, numită Cazane (→), caracter de vale transversală, cu versanți calcaroşi abrupți. În această zonă, România a construit (1964–1971), în colaborare cu Iugoslavia, nodul hidroenergetic şi de navigație Porțile de Fier I (→) care cuprinde lacul de acumulare Porțile de Fier I şi o mare hidrocentrală cu o putere instalată de 2 100 MW (din care 1 050 MW aparțin României). Între Drobeta-Turnu Severin şi Călăraşi, Dunărea se lărgeşte, devine asimetrică, având malul dr. mai înalt (150–200 m) şi cel stg. mai coborât, unde se dezvoltă o luncă largă (în care se află numeroase lacuri, multe dintre ele asanate sau desecate) şi c. 4–5 niveluri de terase, bine conturate, ce alcătuiesc o bună parte din câmpurile fertile ale sudului Câmpiei Române. În cadrul albiei Dunării există mai multe ostroave vechi, neinundabile (Ostrovu Corbului, Ostrovu Mare, ins. Şimian şi ins. Ada-Kaleh, aceasta din urmă acoperită de apele lacului de acumulare → Ada-Kaleh). Între malul de V al ins. Ostrovu Mare şi malul sârbesc al Dunării, în dreptul satului Ostrovu Mare (com. Gogoşu, jud. Mehedinți) şi al localit. Mihailovac (pe malul sârbesc) s-au construit lacul de acumulare (400 mil. m^3) şi hidrocentrala Porțile de Fier II (216 MW), rod al colab. între România şi Iugoslavia, dată în folosință în 1985. În arealul com. Gogoşu, între malul de E al ins. Ostrovu Mare şi malul românesc al Dunării s-a construit o hidrocentrală adițională (54 MW) care aparține României. În zona Calafat-Vidin s-a construit (2007-2013) podul rutier si feroviar (2 480 m lungime) în colab. cu Bulgaria. De la S de Călăraşi şi până la N de Hârşova, între brațul Borcea al Dunării, la V, şi Valea Dunării propriu-zis, la E, se află Balta Ialomiței, zonă în care există un complex de poduri feroviare şi rutiere între Feteşti (→) şi Cernavodă (→). În aval de com. Giurgeni (jud. Ialomița) – în arealul căreia a fost dat în folosință (la 22 dec. 1970) un pod rutier ce asigură legăturile între litoralul Mării Negre şi restul țării – Dunărea se despleteşte în două brațe pr., Dunărea, la V, şi Dunărea Veche (sau brațul Măcin), la E, care închid între ele Balta Brăilei (→), precum şi în alte două brațe secundare – Vâlciu şi Cremenea care curg paralel şi în apropierea văii pr. a Dunării (în partea de V a Bălții Brăilei). De la Brăila şi până la prima despletire a Dunării, cunoscută sub numele de primul ceatal (ceatalul Chiliei sau ceatalul Ismail, unde Dunărea se ramifică în brațele Chilia şi Tulcea), Dunărea curge pe o singură albie, prezentând coturi mari (Cotul Pisicii→) care favorizează formarea zăpoarelor de gheață în timpul primăverii. Adâncimea Dunării atinge, în acest sector, 24 m, fundul ei coborând sub nivelul mării. În aval de municipiul Tulcea, brațul Tulcea al Dunării se desparte din nou, la al doilea ceatal (ceatalul Sfântu Gheorghe) formând brațele Sulina şi Sfântu Gheorghe, astfel încât Dunărea se varsă în Marea Neagră prin trei guri pr. (Chilia, Sulina şi Sfântu Gheorghe) care formează, totodată, Delta Dunării (→). Regimul hidrologic al Dunării este complex, ea aducând în Marea Neagră, în medie, un debit de apă de 6,5 mii m^3/s şi 79 mil. tone aluviuni anual. Pe anumite porțiuni, Dunărea îngheață în iernile aspre. Are peste 300 de afl. direcți, dintre care cei mai importanți sunt: Iller, Lech, Isar, Inn, Morava, Váh, Raba, Hron, Drava, Sava, Morava, Tisa, Timiş, Timok, Jiu, Olt, Argeş, Ialomița, Siret, Prut ş.a. Dunărea este navigabilă de la Ulm şi până la vărsare, iar canalele Main-Dunăre (dat în folosință la 25 sept. 1992) şi Dunăre-Marea Neagră (inaugurat la 26 mai 1984) asigură o legătură

Cascada Duruitoarea

navigabilă între Marea Nordului (prin intermediul fl. Rin) şi Marea Neagră pe o distanţă de c. 3 500 km. Porturi pr.: Ulm, Linz, Viena, Bratislava, Budapesta, Belgrad, Orşova, Drobeta-Turnu Severin, Calafat, Turnu Măgurele, Giurgiu, Ruse, Călăraşi, Cernavodă, Brăila, Galaţi, Tulcea, Sulina. În Antichitate, Dunărea a fost numită *Danubius, Istros* şi *Donaris*.

DUNĂREA VECHE, braţ navigabil al Dunării inferioare, între Giurgeni şi Brăila, limitând la E Balta Brăilei. Prin el se scurge 20% din apele fl. Cunoscut şi sub numele de Braţul *Măcin*.

DUNĂRENI, vechea denumire (până la 20 mai 1996) a satului Cârna din com. Goicea, jud. Dolj, sat care s-a desprins din com. Goicea la 7 apr. 2004 devenind comună de sine stătătoare.

DURĂU 1. Staţiune climaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în N-NE României, în arealul com. Ceahlău (jud. Neamţ), într-o poiană însorită, la poalele M-ţilor Ceahlău (Carpaţii Orientali), la 780–800 m alt., la 60 km NV de municipiul Piatra-Neamţ. Climatul tonic-stimulant, aerul curat, lipsit de praf şi alergeni, şi atmosfera bogată în ozon sunt pr. factori naturali de cură. Staţiunea este indicată atât pentru odihnă, cât şi pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual, de anemii secundare etc. Numeroase posibilităţi de drumeţii montane (vf. Ocolaşu Mare şi Toaca din masivul Ceahlău de 1 907 m şi respectiv 1 904 m alt., cascada Duruitoarea, rezervaţia complexă faunistică şi floristică Ceahlău etc.) şi de practicare a sporturilor de iarnă.

2. Mănăstirea ~ → Ceahlău (2).

DURNEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în SE Câmpiei Jijiei Superioare; 4 019 loc. (1 ian. 2011): 2 007 de sex masc. şi 2 012 fem. Satul Durneşti este atestat documentar în anul 1480. În satul Guranda, atestat documentar în 1835, se află mănăstirea „Eroii Neamului" (de maici) întemeiată în 1945 prin strădania maicii stareţe Teodora Voloşincu, cu biserica având dublu hram - „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfânta Treime", construită prin colectă publică şi închinată eroilor români căzuţi pe câmpurile de luptă. Biserica şi chiliile au fost demolate în 1960, iar mănăstirea desfiinţată de autorităţile comuniste. După Revoluţia din dec. 1989, aceeaşi maică, Teodora, a iniţiat o colectă publică şi a depus toate eforturile pentru reînfiinţarea mănăstirii. Prin osârdia ei au fost reconstruite biserica şi chiliile în perioada 1990–1991. Conac (sec. 19), azi sanatoriu pentru bolnavii T.B.C., şi pădure de gorun, declarată rezervaţie forestieră, în satul Guranda.

DUROSTORUM → Ostrov (1).

DURUITOAREA, cascadă în două trepte, situată pe versantul de NV al masivului Ceahlău, la 1 200 m alt. Prima treaptă are înălţimea de 20 m, cea totală fiind de 30 m. Obiectiv turistic în apropiere de staţiunea Durău.

DVORNICIANI → Vorniceni.

DZIMNICOS → Zimnicea.

DZIMNIKES → Zimnicea.

Ee

EBENDORF → Ştiuca.

EBESFALWA sau EBESFFALWA → Dumbrăveni (1).

EBIKIOI → Bărăganu.

ECHELIN → Aţel.

EFORIE, oraş în extremitatea de SE a României, în jud. Constanţa, situat pe fâşia litorală dintre lacul Techirghiol şi Marea Neagră, la 6–20 m alt., la 14–19 km S de municipiul Constanţa; 10 514 loc. (1 ian. 2011): 4 929 de sex masc. şi 5 585 fem. Suprr.: 9,2 km^2, din care 8,6 km^2 în intravilan; densitatea: 1 222 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Centru seismologic, inaugurat în anul 2008, în staţiunea Eforie Nord. Renumit centru balneoclimateric şi de odihnă, format din două localit. componente care sunt şi staţiuni balneoclimaterice: *Eforie Nord*, cu funcţionare permanentă, mai intensă în perioada estivală, la 14 km S de Constanţa, şi *Eforie Sud*, cu funcţionare estivală, la 19 km S de Constanţa. Ambele staţiuni balneoclimaterice sunt de interes general şi au un climat de litoral maritim, cu veri călduroase (temp. medie a lunii iul. 22°C) şi ierni blânde, cu zăpadă puţină (în ian. temp. medie 0°C). Precipitaţii reduse (c. 400 mm/anual). Vara, nebulozitatea este scăzută, iar durata de strălucire a Soarelui este de 10–12 ore pe zi. Factorii naturali de cură sunt climatul maritim, excitant-solicitant, apa Mării Negre clorurată, sulfatată, sodică, magneziană (mineralizare 15 g/l), apa sărată a lacului Techirghiol (mineralizare 70–80 g/l), nămolul sapropelic de pe fundul lacului şi aerosolii salini. Pe ţărmul Mării Negre există plaje cu nisip fin, amenajate pentru helioterapie şi talazoterapie, iar pe malul de E al lacului Techirghiol există baze de tratament în aer liber, unde se pot face ungeri cu nămol de pe fundul lacului, urmate de băi în lac. Staţiunile sunt indicate atât pentru persoanele sănătoase, care pot folosi curele aerohelioterme în timpul vacanţelor de vară, cât şi pentru persoanele suferinde care doresc să se trateze de afecţiuni reumatismale, de neurologii periferice, de unele boli dermatologice, respiratorii, ginecologice, rahitism, decalcifieri, anemii secundare etc. În staţiunea Eforie Nord există două baze de tratament (una legată de complexul hotelier „Meduza", „Delfinul", „Steaua de Mare" şi alta de clinica „Grand") cu funcţionare permanentă (inclusiv în anotimpul rece al anului) care posedă instalaţii pentru băi calde cu apă provenită din lacul Techirghiol, instalaţii pentru împachetări calde cu nămol, instalaţii pentru aerosoli, pentru tratamente ginecologice etc., iar în Eforie Sud se află un sanatoriu pentru copii, cu profil reumatologic (cu funcţionare permanentă) şi altul cu profil de debilitate şi rahitism (numai pe timpul verii). Numeroase hoteluri („Belona", construit în 1930–1934 după planurile arhitectului G. M. Cantacuzino şi renovat în anii 1993–1995, „Europa", „Meduza", „Delfinul", „Steaua de Mare", „Flamingo", „Riviera", „Astoria", „Apollo", „Vraja Mării", „Edmond", „Flacăra" etc.), restaurante, cinematografe, cofetării, baruri de zi şi de noapte, bowling-uri, terenuri de sport, de minigolf, cam-

Eforie Nord. Hotel „Europa"

Eforie Sud. Vedere generală

pinguri etc. Staţiunea Eforie şi-a început activitatea în 1894, când Eforia Spitalelor Civile din Bucureşti a construit aici un sanatoriu pentru tratarea bolnavilor de reumatism. Acest stabiliment a constituit nucleul staţiunii Eforie care, până în 1933, a aparţinut oraşului Techirghiol. În acelaşi an (1933), staţiunea Eforie a obţinut statutul de oraş. În staţiunea Eforie Sud, primele amenajări (primul hotel, stabilimente pentru băi ş.a.) au fost efectuate în 1899–1900, iar în 1945 a fost declarată oraş. Până la 8 sept. 1950, staţiunea Eforie Sud s-a numit *Carmen Sylva*, iar între 8 sept. 1950 şi 29 mart. 1962 a purtat numele *Vasile Roaită*. În staţiunea Eforie Sud se află biserica „Schimbarea la Faţă" (sec. 20) şi un cazinou, iar în staţiunea Eforie Nord există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1996-2001) şi o geamie construită în anii 1997-2000.

EFTIMIE MURGU, com. în jud. Caraş-Severin, formată dintr-un sat, situată în NE Depr. Almăj, la poalele de N ale M-ţilor Almăj, pe râul Rudăria; 1 700 loc. (1 ian. 2011): 836 de sex masc. şi 864 fem. Expl. de antracit, huilă şi de azbest. Expl. şi prelucr. lemnului. Centru de colectare a laptelui. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Eftimie Murgu este menţionat documentar, prima oară, la 16 iun. 1410, cu numele *Gerlissa*, în 1484 cu cel de *Gârlişţea* (proprietatea lui Sebastian Gârlişteanu), în 1565 cu toponimul *Rwdarya*, iar între 1588 şi 19 mai 1970 cu acela de *Rudăria*. Casele memoriale „Eftimie Murgu" şi „Ioan Sârbu". În arealul com. **E.M.** au fost descoperite vestigii neolitice, aparţinând culturii materiale Coţofeni, din prima Epocă a fierului/Hallstatt (ceramică roşie şi neagră) şi din perioada romană (dinari imperiali din argint, din timpul împăratului Vespasian). Biserica „Înălţarea Domnului" (1822). Pe valea Rudăriei se mai păstrează 22 de mori de apă din cele 40 câte au existat, aşezate de-a lungul râului pe o distanţă de 3 km. Rezervaţia naturală cheile Rudăriei (250 ha), cu cele 22 de mori de apă.

EGHERHAT → Ariniș.

EISENSTEIN → Ocna de Fier.

ELAN 1. Râu, afl. dr. al Prutului pe terit. com. Cavadineşti (jud. Galaţi); 68 km; supr. bazinului: 608 km^2. Izv. din Dealul Lohanu, de la 280 m alt., de pe terit. com. Creţeşti (jud. Vaslui), mărgineşte la E Dealurile Fălciului şi străbate Depr. Elan. Are un bazin asimetric, dezvoltat exclusiv pe dr. (toţi afl. îi primeşte de pe partea dr.), iar versantul stg. al văii are aspectul unei cueste înalte. Afl. pr.: Oţeleni, Bărboşi, Vutcani, Urdeşti, Epureni.

2. Depresiunea Elanului, depresiune cu caracter colinar în E României, în E Pod. Bârladului, la E de Dealurile Fălciului, între râurile Elan, la V, şi Prut, la E. Formată din culmi deluroase prelungi, ce coboară uşor spre Valea Prutului, separate de văi largi, cu şesuri extinse. Alt. max.: 234 m.

ELHOV → Ilfov (1).

ELISABETA DOAMNA → Horia (3).

ELISABETOPOLE → Dumbrăveni (1).

ELIZA-STOENEŞTI → Bărcăneşti (1).

EMIL BODNARAŞ, denumirea între 7 sept. 1976 şi 20 mai 1996 a com. *Milişăuţi*, devenită oraş la 7 apr. 2004.

ENGHEZ → Amzacea.

ENICHIOI → Mihail Kogălniceanu (3).

ENISALA → Sarichioi.

ENOŞEŞTI → Piatra Olt.

EPOTEŞTI → Ipoteşti (2).

EPURAN → Peştera lui Epuran.

EPURENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Fălciului, pe râul Epureni; 3 069 loc. (1 ian. 2011): 1 591 de sex masc. şi 1 478 fem. Staţie de c.f. Mobilă; produse de panificaţie. Apicultură. Silvicultură. Agroturism. Biserica „Sfântul Dumitru" (1860), în satul Horga. Satul Epureni apare menţionat documentar la 5 mart. 1493 într-un act emis de Ştefan cel Mare.

ERBICENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în Colinele Bahluiului (Câmpia Jijiei Inferioare), la confl. râului Duruşca cu Bahlui; 5 855 loc. (1 ian. 2011): 2 921 de sex masc. şi 2 934 fem. Haltă de c.f. Morărit; presă de ulei; încălţăminte. Legumicultură. Viticultură. Pe terit. satului Spinoasa au fost descoperite urmele mai multor aşezări şi morminte datând din Paleoliticul superior, din Epipaleolitic, Neolitic, din perioada de trecere de la Epoca bronzului la cea a fierului, din timpul migraţiilor popoarelor şi din perioada de trecere de la sclavagism la feudalism. În satul Erbiceni, menţionat documentar în 1436, se află un han de tip rateş (sec. 18) şi o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1848, refăcută în 1923).

ERDEZAT → Ardusat.

EREMITU, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă din zona Dealurilor Mureşului, la poalele de NV ale Dealului Becheci (1 080 m alt.), pe râul Niraj; 4 106 loc. (1 ian. 2011): 2 239 de sex masc. şi 1 867 fem. Nod rutier. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Produse de uz casnic. Culturi de cartofi. Centru de olărit (în satul Călugăreni). Agroturism. În satul Eremitu, menţionat documentar, prima oară, în 1567, cu numele *Remete*, se află ruinele cetăţii Vityal (sec. 14–16), o biserică romano-catolică, zidită în anii 1804-1812 pe locul uneia din 1567, şi o biserică ortodoxă din lemn (sec. 18), iar în satul Călugăreni există biserica unei foste mănăstiri franciscane, construită în 1666–1678, cu transformări din sec. 20.

ERESTEGHIN → Moacşa.

ERIU → Ier (2).

ERNEI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Nirajului cu terasele de pe stg. Mureşului, pe râul Terebici; 5 768 loc. (1 ian. 2011): 2 900 de sex masc. şi 2 868 fem. Staţie de c.f. (în satul Dumbrăvioara). Nod rutier. Expl. de gaze naturale (în satul Dumbrăvioara). Producţie de echipamente frigorifice, de aparate şi instrumente medicale şi de laborator, de furnire şi panouri din lemn. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. Satul Ernei este menţionat documentar, prima oară, în 1332. În satul Dumbrăvioara, atestat documentar, prima oară, în 1319, se află o biserică reformată (1785) şi castelul contelui Samuel Teleki, guvernatorul Transilvaniei, construit în stil baroc în 1769, cu adăugiri din 1912, iar în satul Călueşeri, menţionat documentar, prima oară, în 1332, există o biserică unitariană (1762) cu turn ridicat în 1783.

EROII NEAMULUI, Mănăstirea ~ → Durneşti.

ERYTHIA → Ada-Kaleh.

ESCHIBABA → Stejaru (2).

ESKIL-KALÉ → Chilia Veche.

ESTELNIC, com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Târgu Secuiesc, pe râul Estelnic; 1 169 loc. (1 ian. 2011): 595 de sex masc. şi 574 fem. Expl. lemnului. Fabrică de confecţii. În satul Estelnic, atestat documentar în 1332, se află o cetate ţărănească din sec. 14, cu biserică romano-catolică de incintă din sec. 15, cu transformari din 1532, 1635 şi 1819, şi o rezervaţie botanică (tinovul „Fagul Rotund"). Com. **E.** a fost înfiinţată la 20 dec. 2005 prin desprinderea satelor Estelnic, Cărpineni şi Valea Scurtă din com. Poian, jud. Covasna.

ESTEU → Mizil.

EŞELNIŢA, com. în jud. Mehedinţi, formată dintr-un sat, situată pe stg. Dunării, la confl. cu râul omonim, la poalele M-ţilor Almăj; 3 070 loc. (1 ian. 2011): 1 525 de sex masc. şi 1 545 fem. Expl. de crom, granit, calcar şi balast. Pescuit. Pomicultură. Muzeu etnografic. Satul **E.** este menţionat documentar, prima oară, la 25 febr. 1484. Până la 20 mai 1996, satul şi com. **E.** au avut grafia *Ieşelniţa*. Com. **E.** a fost afectată, în mare parte, de lucrările din cadrul complexului Porţile de Fier I, numeroase gospodării fiind strămutate pe versanţi. Agroturism.

EZERIŞ 1. Depresiune de eroziune, situată în NV M-ţilor Banatului (Carpaţii Occidentali), între M-ţii Dognecei şi Semenic, la 200 m alt., drenată de râul Tău. Supr.: c. 15 km^2. Relief de luncă şi terase. Pomicultură.

2. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, pe râul Tău; 1 375 loc. (1 ian. 2011): 684 de sex masc. şi 691 fem. Haltă de c.f. Confecţii metalice. Producţie de pompe şi compresoare. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Ezeriş, menţionat documentar, prima oară, în 1319, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1801). Punct fosilifer şi parc dendrologic, în satul Soceni.

Ff

FAGYATH → Făget (2).

FARAOANI, com. în jud. Bacău, formată dintr-un sat, situată la poalele de E ale Culmii Pietricica, pe dr. văii Siretului; 5 395 loc. (1 ian. 2011): 2 641 de sex masc. şi 2 754 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Expl. de balast. Centru de dogărit şi rotărit. Moară de cereale. Bibliotecă (1950) cu peste 14 000 de volume. Muzeu sătesc. Satul Faraoani apare menţionat documentar, prima dată, în 1420 cu numele *Forrofalva* şi apoi la 5 apr. 1474, cu toponimul Faraoani. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Martin" (1641, reparată în 1828) situată pe terit. fostului sat Valea Mare – sat unificat cu Faraoani la 17 febr. 1968; biserica romano-catolică „Sfântul Anton" construită în stil gotic, după planul arhitectului Octav Bellet, în perioada 1930–1965 (cu întrerupere în timpul celui de-al Doilea Război Mondial).

FARCAŞA, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 5 sate, situată pe râul Bistriţa, în amonte de lacul de acumulare Izvoru Muntelui, la poalele de V ale M-ţilor Stânişoarei şi cele de NE ale masivului Grinţieş (M-ţii Bistriţei); 3 215 loc. (1 ian. 2011): 1 595 de sex masc. şi 1 620 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (furnire, panouri din lemn). În satul Farcaşa, atestat documentar în 1437, se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1774, refăcută în 1951), cu colecţie de icoane, declarată monument istoric.

FARCĂU, vârf în M-ţii Maramureş, la graniţa cu Ucraina, constituind alt. max. a acestora (1 957 m). Alcătuit din porfire, calcare, gresii şi şisturi. Acoperit cu păşuni alpine.

FĂCĂENI, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în E Câmpiei Bărăganului, pe stg. braţului Borcea al Dunării; 5 614 loc. (1 ian. 2011): 2 769 de sex masc. şi 2 845 fem. Nod rutier. Producţie de mobilă şi ambalaje din lemn, de băuturi alcoolice, de produse lactate şi de panificaţie. Morărit. Creşterea bovinelor. Culturi de orez, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, soia, de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Irigaţii. Pomicultură. Legumicultură. Complex avicol. Apicultură. Piscicultură. Conacul „Aurel Bentoiu" (1937) şi biserica din lemn „Cuvioasa Parascheva" (1782), în satul Făcăeni. La 12 aug. 2002, în arealul com. **F.** s-a declanşat o tornadă care a distrus peste 30 de gospodării şi o mare parte din pădurea aflată în apropiere.

FĂGĂRAŞ 1. Munţii ~, masiv muntos în partea central-estică a Carpaţilor Meridionali, între râurile Olt, la V, şi Dâmboviţa, la E, care domină, spre N, Pod. Transilvaniei cu 1 600–2 000 m. Constituit în întregime din şisturi cristaline (paragnaisuri, micaşisturi, cuarţite, gnaisuri, calcare, dolomite cristaline ş.a.). Alt. max.: 2 544 m (vf. Moldoveanu, cel mai înalt din ţară). Este format dintr-o creastă pr., cu direcţie E-V, extinsă pe 70 km lungime (din care se detaşează numeroase vârfuri piramidale, abrupturi şi stâncării), dublată spre S de mai multe culmi şi masive montane cu înălţimi mai mici (Iezer-Păpuşa, Ghiţu, Frunţi, Cozia). **M-ţii F.** sunt cei mai masivi şi mai înalţi din Carpaţii româneşti (au şase vârfuri de peste 2 500 m, 30 de vârfuri peste 2 400 m şi c. 150 de vârfuri peste 2 300 m), prezintă un caracter tipic alpin, cu numeroase urme ale glaciaţiei cuaternare (circuri, văi şi lacuri glaciare, custuri, morene etc.). Climat alpin, cu precipitaţii abundente (peste 1 400 mm/anual) şi vânturi predominante dinspre V. Important nod oro-hidrografic al Carpaţilor Meridionali (de pe versantul lor sudic izvorăsc râurile Argeş, Vâlsan, Râu Târgului, Râu Doamnei ş.a., iar de pe versantul nordic o puzderie de râuri mai mici – Sebeş, Berivoiu, Săvăstreni, Breaza, Sâmbăta, Viştea, Ucea, Arpaş, Cârţişoara ş.a. – care formează, aici, cea mai densă reţea hidrografică din ţară, a cărei valoare este de 1,4 km/km^2 faţă de 0,5 km/km^2 cât este media pe ţară). În zona înaltă, la peste 1 700 m alt., se extind păşunile alpine, propice păstoritului, şi tufărişuri subalpine (jneapăn, smirdar, afin), printre care, din loc în loc, se dezvoltă exemplare izolate sau pâlcuri de zâmbru (*Pinus cembra*), iar mai jos, pantele lor sunt acoperite cu păduri de conifere şi de fag. Constituie una dintre cele mai importante

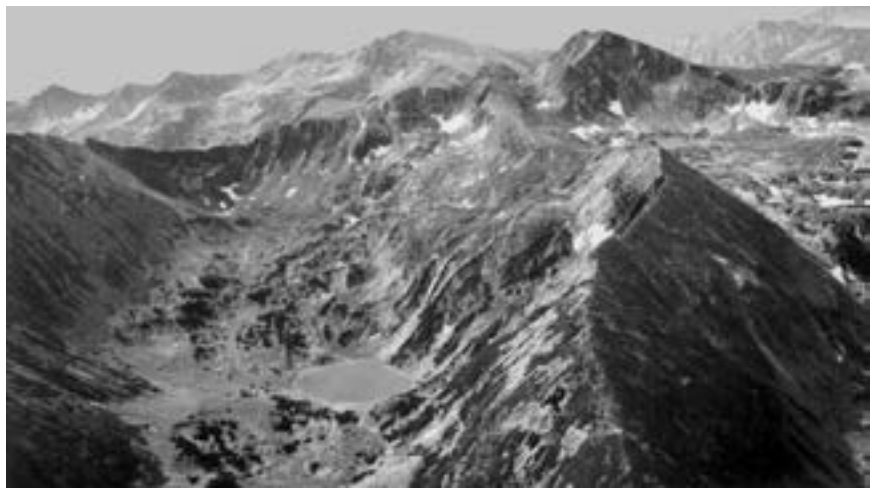

Munţii Făgăraş. Vedere generală

zone turistice ale ţării (numeroase trasee marcate, cabane, refugii etc.), traversat, pe la obârşiile Argeşului, de şoseaua de mare alt. (2 034 m) – „Transfăgărăşan" – ce leagă Muntenia de Transilvania. Vârfuri pr.: Negoiu (2 535 m), Viştea Mare (2 527 m), Lespezi (2 522 m), Vânătarea lui Buteanu (2 506 m), Dara (2 500 m), Urlea (2 473 m), Gălăşescu (2 471 m), Arpaşu Mare (2 468 m), Arpaşu Mic (2 459 m), Ucea Mare (2 434 m), Capra (2 417 m).

2. Depresiunea ~, depresiune de eroziune în partea centrală a României, în zona de contact a M-ţilor Făgăraş, la S, Perşani, la E, şi Pod. Hârtibaciului, la N, drenată median, de la E la V, de râul Olt şi numeroşii săi afl. Supr.: c. 1 000 km^2. Alt. medie: 500 m. Este de fapt o câmpie aluvio-proluvială etajată, formată dintr-o îmbinare de glacisuri piemontane, dezvoltate la contactul cu muntele, din terasele şi luncile extinse în lungul Văii Oltului şi afl. săi. Climă răcoroasă (media termică 6–8°C/anual), cu inversii de temperatură în sezonul rece al anului şi cu precipitaţii bogate (700–850 mm/anual). Vegetaţie de pajişti şi păşuni în alternanţă cu pâlcuri de păduri de fag şi stejar. În Depr. **F.** se află şi renumita poiană cu narcise de la Dumbrava Vadului. Culturi de cartofi, sfeclă de zahăr, cereale, plante tehnice. Creşterea vitelor (bovine, bubaline). Cunoscută şi sub denumirea de *Ţara Făgăraşului* sau *Ţara Oltului.*

3. Municipiu în jud. Braşov, situat în depresiunea cu acelaşi nume, la 430 m alt., pe stg. râului Olt, la confl. cu Berivoiu, la 67 km NV de municipiul Braşov; 37 567 loc. (1 ian. 2011): 17 959 de sex masc. şi 19 608 fem. Supr.: 36,4 km^2, din care 12,7 km^2 în intravilan; densitatea: 2 958 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de argilă şi balast. Hidrocentrală; termocentrală. Combinat chimic (îngrăşăminte, mase plastice, uleiuri industriale, explozivi, vopsele). Constr. de utilaje pentru ind. chimică şi alim. Producţie de folii din aluminiu, de ambalaje din material plastic, de cherestea, de mobilă, textile, de produse din cauciuc, de marochinărie şi de produse alim. (preparate din lapte şi carne, băuturi, panificaţie etc.). Confecţii metalice. Tăbăcărie. Sere legumicole. Muzeul Ţării Făgăraşului „Valer Literat", înfiinţat în anul 1923 pe baza colecţiei etnografice a profesorului Valer Literat, cu colecţii de arheologie şi istorie, de etnografie şi artă populară locală (ţesături de interior, ceramică, icoane pe sticlă, piese de port popular românesc şi săsesc – pieptare, cingători, unelte agricole etc.). Până în 1981 s-a numit Muzeul „Cetatea Făgăraş", între 1981 şi 2004 a purtat numele „Muzeul Ţării Făgăraşului", iar din anul 2004 se numeşte Muzeul Ţării Făgăraşului „Valer Literat". **Istoric.** Menţionat documentar, prima oară, cu numele de *Fogros,* la 11 mart. 1291 şi apoi în 1393, iar ca oraş în 1431. Între 1369 şi 1462 s-a aflat în stăpânirea domnilor Ţării Româneşti. În 1310, voievodul Transilvaniei, Ladislau Kán, a construit o cetate de lemn, înconjurată cu valuri de pământ, care a fost supusă refacerilor şi amplificărilor în sec. 15–17. În 1539, voievodul Ştefan Mailath (care a stăpânit cetatea între 1528 şi 1541) a reclădit o parte din cetate. Ulterior, cetatea a mai fost restaurată în anii 1589–1594, 1623–1629, 1631–1643 şi s-a aflat în posesia lui Baltazar Báthori (1589–1594), apoi a lui Mihai Viteazul (1599–1600), a lui Ştefan Csáki (1601– 1613), Gabriel Bethlen (1613–1629) ş.a. În 1623–1629, principele Transilvaniei, Gabriel Bethlen, a creat un sistem de fortificaţii, transformând totul în castel-cetate, apropiat de forma actuală. În timpul domniei lui Gheorghe Rákóczi I (1630–1648), respectiv în anii 1631–1643, a fost dublată fortificaţia castelului şi s-a lărgit şanţul cu apă din jurul acestuia. În 1650, castelul a fost reamenajat şi modernizat în stil renascentist. În timpul lui Mihail Apáfi (1661–1690), în acest castel a funcţionat Dieta Transilvaniei. Castelul, având

Munţii Făgăraş. Masivele Arpaşu Mic şi Râiosu

Munţii Făgăraş. Vârfurile Viştea Mare şi Moldoveanu

Munţii Făgăraş. Vârful Lespezi (stânga)

Făgăraş (3). Castelul-cetate

Făgăraş (3). Biserica „Sântul Nicolae”

forme arhitectonice şi decorative viguroase, specifice Renaşterii transilvănene, cu turnuri poligonale la colţuri, a fost înconjurat, în sec. 17–18, cu o centură de ziduri din cărămidă, în sistem Vauban, mărginită la exterior de un şanţ cu apă. Între 1948 şi 1962, castelul a fost folosit ca penitenciar pentru deţinuţii politici, iar în anii 1965–1968 a fost renovat şi amenajat ca muzeu. Până în 1737, **F.** a fost reşed. episcopiei greco-catolice, an în care aceasta a fost mutată la Blaj de către Ioan Inochentie Micu (Clain). Declarat municipiu la 27 iul. 1979. **Monumente:** biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae” (1694–1698), ctitorie a domnului Constantin Brâncoveanu, cu turn-clopotniţă pe pronaos, păstrează la interior frumoase picturi murale executate în 1721 de Preda Zugravul din Câmpulung. Biserica a fost renovată în 1921–1922 şi declarată monument de arhitectură; biserica reformată (1712–1715) cu un valoros amvon decorat cu sculpturi; biserica ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime” (1782–1791), cu picturi murale din 1791–1797 şi reparată în 1896; biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe” (1991–1994); biserica evanghelică construită în stil neoclasic, în anii 1842–1843; biserica romano-catolică a fostei mănăstiri franciscane, reconstruită în anii 1761–1782 în stil rococo pe locul unei biserici mai vechi ridicată în anii 1737–1742, distrusă de incendiul din 31 mai 1760 când a ars aproape tot oraşul. Biserica este declarată monument de arhitectură şi are o orgă cu 16 registre, instalată în 1895; castelul-cetate; casa memorială „Ioan Inochentie Micu (Clain)”, construită în 1727 în stilul Renaşterii transilvănene; bustul Doamnei Stanca (soţia voievodului Mihai Viteazul), operă a sculptorului Spiridon Georgescu; bustul lui Badea Cârţan, realizat de sculptorul Vasile Blendea ş.a.

FĂGET 1. Masiv deluros situat în partea de N a Dealurilor Mureşului (E-NE Pod. Transilvaniei), pe dr. râului Luţ. Alt. max.: 684 m. Alcătuit din argile marnoase, nisipuri, tufuri vulcanice ş.a.

2. Oraş în jud. Timiş, situat în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Dealurile Lugojului, pe cursul superior al râului Bega, la 98 km E de municipiul Timişoara; 7 270 loc. (1 ian. 2011): 3 568 de sex masc. şi 3 702 fem. Supr.: 145 km^2, din care 9,2 km^2 în intravilan; densitatea: 790 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl. de nisipuri cuarţoase şi de argilă. Prelucr. lemnului (cherestea, mobilă, ambalaje din lemn); producţie de piele pentru încălţăminte, de articole pentru voiaj şi de obiecte de marochinărie; produse textile (pături) şi alim. (preparate din lapte, panificaţie). Moară de cereale (din 1720). Pomicultură. Centru de olărit (în satul Jupâneşti). **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, ca târg cu o puternică cetate, în 1548, cu numele *Fagyath*. În perioada 1594–1602, cetatea din **F.** s-a aflat în posesia Banului de Lugoj, în 1602 a fost asediată şi distrusă de turci, iar în 1699 a fost demantelată. În 1607, localit. apare menţionată ca reşed. a districtului cu acelaşi nume. La sf. sec. 18, Johann Lehmann consemna: „Făgetul este un oraş românesc cu peste 200 de case, două biserici, un han curat şi încăpător”. Într-o lucrare a călătorului italian Domenico Sestini, apărută la Florenţa în anul 1815, se relatează că „Făgetul este un târg frumos, cu circa 200 de case româneşti, două biserici, peste 30 de case germane şi un han”. La 16 aug. 1849, armata revoluţionară maghiară, comandată de generalul Bem, şi-a stabilit tabăra la poalele cetăţii. La 15 iul. 1994, com. Făget a fost declarată oraş, având în subordine ad-tivă 10 sate: Băteşti, Begheiu Mic, Bichigi, Brăneşti, Bunea Mare, Bunea Mică, Colonia Mică, Jupâneşti, Povârgina, Temereşti. **Monumente:** în oraşul Făget se află ruinele cetăţii Făget (sec. 16-17) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului”, declarată monument de arhitectură barocă târzie, sfinţită în 1889, pictată în 1908-1910 de Virgil Simionescu, renovată în 1989-1992 şi repictată în 1991-1992 de Ioan Şulea-Gorj; biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva” (sec. 16, cu refaceri şi picturi din 1783, executate de Gheorghe Diaconovici-Loga), în satul Băteşti; biserica din lemn de stejar, având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1782–1783, cu picturi interioare realizate în 1785 de Gheorghe Diaconovici-Loga), în satul Povârgina; biserica din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva” (1782), în satul Jupâneşti. Poiană cu narcise (20 ha), declarată rezervaţie naturală, în satul Băteşti.

FĂGEŢEL, Mănăstirea ~ → Frumoasa (1).

FĂGEŢELU, com. în jud. Olt, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe râul Vedea; 1 275 loc. (1 ian. 2011): 600 de sex masc. şi 675 fem. Nod rutier. Viticultură; pomicultură (meri, pruni, peri). Muzeu sătesc (satul Chilia). Pe terit. satului Chilia a fost descoperită o necropolă de incineraţie (sec. 3) aparţinând dacilor romanizaţi. În satul Chilia se află o biserică ortodoxă cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului” şi „Sfântul Nicolae” (1830, cu picturi murale interioare din 1842), şi o biserică având hramul „Cuvioasa Parascheva” (1842), iar în satul Făgeţelu, atestat documentar în anul 1475, există două biserici cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului” –, una datând din 1805 şi cealaltă din 1822 (cu picturi murale originare), precum şi o biserică din lemn şi zid având dublu hram – „Sfântul Nicolae” şi „Cuvioasa Parascheva” (1853).

FĂLCIU 1. Dealurile (Colinele) Fălciului, complex de dealuri în E României, parte componentă a Pod. Bârladului, situate între râurile Bârlad, la V, şi Elan, la E. Se prezintă sub forma unor şiruri deluroase înalte (250–377 m alt.), cu direcţie N-S, extinse pe o lungime de c. 100 km, terminate prin versanţi abrupţi, cu caracter de cueste, afectaţi de procese de alunecare şi ravenare. Sunt constituite din argile, nisipuri, marne argiloase, gresii şi pietrişuri. Intens fragmentate de râuri. Acoperite în mare parte cu păduri de stejar în amestec cu gorun şi tei. Alt. max.: 377 m.

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului; 5 683 loc. (1 ian. 2011): 2 907 de sex masc. şi 2 776 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Fermă de creştere a porcinelor. Viticultură. Centru de vinificaţie. Iazuri şi heleşteie pentru pescuit şi irigaţii. Până în 1950 a făcut parte din categoria comunelor urbane (oraş) şi a fost reşed. plasei Dimitrie Cantemir.

FĂLCOIU, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanaţi, la confl. Olteţului cu Oltul; 4 103 loc. (1 ian.

2011): 2 033 de sex masc. şi 2 070 fem. Haltă de c.f. Ţesături. Creşterea porcilor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc.; legumicultură. Conac (sec. 19) şi biserica „Sfântul Nicolae" (1596, refăcută în 1710), în satul Fălcoiu; în satul Cioroiu se află biserica „Sfinţii Voievozi" (1783–1796, cu fresce originare, reparată în 1880, 1939), iar în satul Cioroiaşu există biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1856).

FĂLTICENI 1. Podişul ~, subunitate a Pod. Sucevei, situată în S acestuia, între Pod. Dragomirnei (la N) şi văile Siretului (la E) şi Moldovei (la V), drenată de râurile Şomuzu Mare, Şomuzu Mic ş.a. Se prezintă sub forma unor platouri structurale mărginite de cueste, afectate de procese de alunecare şi ravenare. Pod. **F.** este alcătuit predominant din argile cu intercalaţii nisipoase, gresii calcaroase şi calcare oolitice ş.a. Alt. max.: 528 m (Dealul Teişoara).

2. Municipiu în jud. Suceava, situat în podişul omonim, la 220–390 m alt., pe râul Şomuzu Mare, la 25 km S de municipiul Suceava; 29 645 loc. (1 ian. 2011): 14 192 de sex masc. şi 15 453 fem. Supr.: 28,8 km^2, din care 7,5 km^2 în intravilan; densitatea: 3 980 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 28 mai 1887). Nod rutier. Expl. de argilă. Constr. de maşini-unelte. Producţie de produse farmaceutice de bază, de articole de lenjerie pentru corp, de detergenţi, sulfat de amoniu, săpunuri, plexiglas, de sticlărie pentru menaj, de mobilă, cherestea, lăzi, butoaie, de încălţăminte, de confecţii, de produse textile (filatură şi ţesătorie de in şi cânepă, covoare) şi alim. (conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, băuturi, amidon, glucoză, lapte praf, panificaţie etc.). Centru pomicol (meri) cu livezi care ocupă 466 ha. Sere floricole. Staţiune de cercetare şi producţie pomicolă. Muzeul de artă „Ion Irimescu" (inaugurat în 1974), cu secţii de istorie, etnografie, artă (peste 300 de sculpturi şi 1 000 de desene realizate de Ion Irimescu, fiind cea mai mare colecţie de autor din România; lucrări aparţinând pictorilor Aurel Băeşu, Dimitrie Loghin, Ştefan Şoldănescu ş.a.); Muzeul de ştiinţe naturale „Mihai Băcescu" (inaugurat în 1982); Muzeul „Galeria oamenilor de seamă", inaugurat la 16 iun. 1972, găzduit în casa donată de Horia şi Vasile Lovinescu, nepoţii lui Eugen Lovinescu; casele memoriale „Mihail Sadoveanu" (casa a fost construită după planul întocmit de Mihail Sadoveanu; aici a locuit scriitorul în perioada 1909–1918), „Nicu Gane", „Ion Creangă". La **F.** s-au născut numeroase personalităţi, printre care: actorii Jules Cazaban şi Grigore Vasiliu-Birlic, prozatorul Nicolae Gane, folcloristul şi etnograful Artur Gorovei, filologul Alexandru Lambrior, pictorul Aurel Băeşu, inginerul Dimitrie Leonida, criticul şi istoricul literar Eugen Lovinescu ş.a. **Istoric.** Prima menţiune documentară a localit. datează din anul 1435, apoi apare consemnată în documente la 15 mart. 1490, când este amintită într-un act domnesc ca „sat pe Şumuz, anume Fulticeanii". Satul Şoldăneşti, în prezent localit. componentă a municipiului Fălticeni, este atestat în anul 1384. În 1779, aici s-au refugiat numeroşi locuitori din Suceava ca urmare a ocupării (în 1775) Bucovinei de către austrieci, iar la 8 aug. 1780, domnul Constantin Moruzi a emis un hrisov domnesc prin care poruncea să se întemeieze un târg nou, cu numele *Şoldăneşti,* în ţinutul Sucevei, pe moşia stolnicului Ioniţă Başotă. În 1826, numele localit. a fost schimbat din Şoldăneşti în **F.** În sec. 19 şi începutul sec. 20, la **F.** se ţineau vestite iarmaroace, în ziua de Sfântul Ilie (20 iul.), care durau câteva săptămâni, fiind unul dintre cele mai însemnate târguri în epocă. Până în 1950, **F.** a fost reşed. de judeţ. Declarat municipiu la 21 nov. 1994, **F.** are în subordine ad-tivă localit. componente Şoldăneşti şi Ţarna Mare. **Monumente:** biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (c. 1706, refăcută în 1824); biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1798 a lui Andrei Başotă; biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1827, cu adăugiri din 1923); biserica „Sfântul Ilie", construită în 1851 pe locul uneia din lemn din 1765; pod de piatră (sec. 15); biserica „Sfinţii Voievozi"-Grădinile (1807, reparată în anii 1937, 1975, 2006) situată în fostul sat Tâmpeşti, atestat documentar în 1620, denumit de la 1 ian. 1965 *Grădinile*, azi cartier al municipiului); casa „Cantacuzino-Paşcanu" (1858), azi sediul Bibliotecii municipale; casa pictorului Ştefan Şoldănescu (1830); casa lui Alecu Forăscu-Botez (1896), azi muzeu; casa familiei Lovinescu (1850), azi „Galeria oamenilor de seamă"; casă din lemn (1842) în care a funcţionat Şcoala domnească; Monumentul Eroilor neamului, realizat în 1998 după proiectul maestrului Ion Irimescu.

Fălticeni (2). Muzeul de artă „Ion Irimescu"

FĂRĂGĂU, com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în Colinele Mădăraşului, pe cursul superior al râului Şar; 1 739 loc. (1 ian. 2011): 870 de sex masc. şi 869 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Producţie de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice. Satul Fărăgău este menţionat documentar, prima oară, în 1357. În satul Poarta se află biserica ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1882, renovată în 1965, cu picturi pe pereţii interiori de factură naivă), iar în satul Tonciu există o biserică reformată (sec. 17), cu tavan casetat şi pictat (în 1769). Rezervaţia naturală „Lacul Fărăgău" (35 ha).

FĂRĂU, com. în jud. Alba, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe Valea Drumu Podului; 1 562 loc. (1 ian. 2011): 806 de sex masc. şi 756 fem. Viticultură. Muzeu etnografic (în satul Fărău). În satul Fărău, menţionat documentar, prima oară, în 1299, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" construită în 1762 în satul Sâniacob (Mureş) şi strămutată aici în 1842, când i s-au făcut unele adăugiri (declarată monument istoric), iar în satul Sânbenedic, atestat documentar în anul 1332, există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" datând de la începutul sec. 18 (refăcută în 1730 şi 1773 şi pictată în 1798 şi 1861); biserica unitariană (sec. 15–18), în satul Sânbenedic; în satul Şilea, atestat documentar în anul 1319, sunt două biserici din lemn – una cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", datând din 1664, cu picturi din 1745, executate de meşterul zugrav Iacov, şi din 1843, realizate de Ioan Jijiu, şi alta cu hramul „Sfântul Nicolae" (1730, amplificată în 1773-1774, pictată de meşterul Iacov şi de fiul său Nicolae), declarată monument istoric. În satul Fărău se află biserica „Izvorul Tămăduirii" (2010) şi mănăstirea Fărău, înfiinţată în 1995, cu biserica din lemn

Fărcaşele. Ruinele Turnului-clopotniţă al mănăstirii Hotărani

„Sfânta Treime" (1994-2003, pictată de Fodor Marcel din satul Sântămărie).

FĂRCAŞ, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe râul Plosca; 1 929 loc. (1 ian. 2011): 980 de sex masc. şi 949 fem. Expl. de gaze şi petrol. Pomicultură (meri, pruni, peri, caişi). Biserica „Sfântul Nicolae" (1816), în satul Golumbelu. Până la 7 apr. 2004, com. **F.** a avut în componenţă satele Mofleşti, Nistoi, Puţinei, Soceni şi Tălpaş, care la acea dată au format com. Tălpaş, jud. Dolj.

FĂRCAŞA, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în SV Depr. Baia Mare, la confl. râului Borturc cu Someş; 4 066 loc. (1 ian. 2011): 1 965 de sex masc. şi 2 101 fem. Expl. de balast. Producţie de obiecte din sticlă (pahare, vaze pentru flori etc.). Materiale de construcţii (parchet). În satul Fărcaşa, menţionat documentar, prima oară, în 1424, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1774, restaurată în 1954) cu colecţii de icoane şi de piese etnografice, iar în satul Buzeşti, atestat documentar în 1648, există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1610), declarată monument istoric.

FĂRCAŞELE, com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Romanaţi, la confl. râului Teslui cu Oltul; 4 700 loc. (1 ian. 2011): 2 375 de sex masc. şi 2 325 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. Fermă de creştere a ovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc.; legumicultură. Pe terit. satului Hotărani au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane (sec. 2–4), în cadrul căreia s-au găsit monede, ceramică, fragmente de cuptoare din cărămidă, obiecte din bronz ş.a., şi ale unei aşezări neolitice aparţinând culturii materiale Vădastra (milen. 4 î.Hr.). În satul Hotărani se află biserica „Sfinţii Voievozi" a fostei mănăstiri Hotărani, ctitorie din 1588 a vornicului Mitrea şi a jupâniţei Neaga, care păstrează unul dintre cele mai vechi pridvoare de zid din Ţara Românească, adăugat în anii 1707–1708, o dată cu repararea bisericii. Biserica are picturi murale interioare din 1840. Turn-clopotniţă cu amenajări defensive construit în 1707–1708, azi în ruină.

FĂRCĂDINUL DE JOS → General Berthelot.

FĂRCĂŞEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a teraselor de pe dr. Jiului cu Dealul Bujorescu (Dealurile Jiului); 3 477 loc. (1 ian. 2011): 1 743 de sex masc. şi 1 734 fem. Expl. de lignit (în satul Roşia-Jiu). Termocentrală (în satul Rogojel) cu o putere instalată de 1 720 MW. Producţie de utilaje pentru construcţii. În satul Fărcăşeşti se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul"-Broşteniţa (1848) şi „Sfântul Nicolae" (1847); în satul Peşteana de Jos există biserica „Sfântul Nicolae" a fostului schit (ante 1720), declarată monument istoric, iar în satele Timişeni şi Valea cu Apă sunt bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1773) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1705, refăcută din temelie în 1948–1950).

FĂUREI 1. Oraş în jud. Brăila, situat în V Câmpiei Brăilei, la 42 m alt., la 64 km SV de municipiul Brăila; 4 000 loc. (1 ian. 2011): 1 944 de sex masc. şi 2 056 fem. Supr.: 18,3 km², din care 2,2 km² în intravilan; densitatea: 1 819 loc./km². Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier. Expl. de petrol şi de argilă. Prelucr. metalelor şi a lemnului. Producţie de aparataj pentru telecomunicaţii, de agregate pentru irigaţii, de conf., de cărămizi şi de produse alim. Morărit. Centru viticol. Fermă pomicolă (150 ha) cu cireşi, vişini, caişi, pruni. Apicultură. Localitatea apare menţionată documentar, ca aşezare rurală, în anul 1872. În perioada 1925–1948 a purtat numele *I.C. Brătianu*, în anii 1948–1952 s-a numit *Filimon Sârbu*, iar din 1952 are numele actual. Declarat oraş la 17 febr. 1968.

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului; 2 170 loc. (1 ian. 2011): 1 114 de sex masc. şi 1 056 fem. Nod rutier. Morărit. În satul Făurei, atestat documentar la 3 sept. 1459, se află bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1683) şi „Sfântul Dumitru" (1977); în satul Climeşti, atestat documentar la 30 mart. 1558 cu numele *Ghirva*, există biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", în stil armenesc, cu o turlă de 25 m înălţime, datând din 1883, consolidată şi restaurată în 1999-2000, declarată monument istoric, şi un conac boieresc din sec. 19 (în prezent spital pentru copii), iar în satul Budeşti, menţionat documentar în 1712, se află biserica „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", ctitorie din anul 1664 a vornicului Toma Cantacuzino, restaurată în 1982, şi un conac boieresc (sec. 19). În satul Micşuneşti, atestat documentar la 11 sept. 1480, există biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", construită în 1488 la Bălţăteşti şi mutată ulterior aici pe locul vechii biserici care a ars. Biserica a fost reparată în 1961.

FĂUREŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în S Piem. Oltetului, pe stg. râului Olteţ; 1 559 loc. (1 ian. 2011): 760 de sex masc. şi 799 fem. Reşed. com. este satul *Mileşti.* Expl. de petrol şi gaze naturale. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1829, cu picturi murale interioare originare), în satul Mileşti. Până la 7 mai 2004, com. **F.** a avut în componenţă satele Băbeni-Oltetu, Budeşti, Colelia şi Diculeşti, care la acea dată au format com. Diculeşti, jud. Vâlcea.

FÂNAŢELE CLUJULUI → Cluj-Napoca.

FÂNAŢELE DE LA VALEA LUI DAVID → Leţcani.

FÂNTÂNA MARE, com. în jud. Suceava, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Fălticeni, pe râul Moldova, la 5 km SE de municipiul Fălticeni; 2 766 loc. (1 ian. 2011): 1 375 de sex masc. şi 1 391 fem. Producţie de băuturi răcoritoare. Satul Fântâna Mare este atestat documentar în anul 1455. Com. **F.M.** a fost înfiinţată la 18 iul. 2003 prin desprinderea satelor Fântâna Mare, Cotu Băii, Praxia şi Spătăreşti din com. Vadu Moldovei, jud. Suceava.

FÂNTÂNELE 1. Lac antropic construit în perioada 1970–1974, cu scop hidroener-

getic, pe cursul superior al râului Someşu Cald, în arealul com. Beliş din jud. Cluj. Supr.: 8,15 km²; vol.: 225 mil. m³. Barajul hidrocentralei Mărişel este amplasat la intrarea în defileul Mărişel al Someşului Cald, iar uzina hidroelectrică ce se află în aval foloseşte o cădere de apă de peste 450 m şi are o putere instalată de 220 MW.

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Vingăi, pe stg. râului Mureş; 3 502 loc. (1 ian. 2011): 1 773 de sex masc. şi 1 729 fem. Producţie de echipamente frigorifice şi de ventilaţie şi de mobilă. Expl de balast. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de tutun etc.; legumicultură. Creşterea bovinelor. În satul Fântânele, menţionat documentar, prima oară, în 1457, se află biserica romano-catolică „Îngerul Păzitor" (1780), biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în perioada 7 sept. 1989–7 sept. 1997, şi castelul „Köver-Appel" (sec. 19). Până la 7 apr. 2004, com. **F.** a avut în componenţă satele Aluniş şi Frumuşeni, care la acea dată au format com. Frumuşeni, jud. Arad.

3. Com. în jud. Constanţa, formată dintr-un sat, situată în Pod. Casimcea, la 55 km N de municipiul Constanţa; 1 704 loc. (1 ian. 2011): 864 de sex masc. şi 840 fem. Datorită vântului puternic care bate în această zonă c. 2 700 de ore pe an, firma cehă CEZ a instalat pe terit. com. **F.**, în perioada 2008–2010, 139 de generatoare electrice eoliene („Mori de vânt") de câte 2,5 MW fiecare, care în total însumează 347,5 MW. Câmpul eolian de la **F.**, împreună cu cel de la Cogealac din apropiere, extins pe 600 ha, vor avea, laolaltă, o putere instalată de 600 MW, fiind cel mai mare ansamblu eolian din Europa. Culturi de cereale. Com. **F.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Fântânele din com. Cogealac, jud. Constanţa.

4. Com. în jud. Iaşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Jijiei Inferioare; 2 239 loc. (1 ian. 2011): 1 174 de sex masc. şi 1 065 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale. Satul Fântânele a luat naştere în 1879 prin împroprietărirea însurăţeilor, iar com. **F.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Fântânele din com. Focuri, jud. Iaşi.

5. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 4 920 loc. (1 ian. 2011): 2 389 de sex masc. şi 2 531 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Centrală electrică şi de termoficare (250 MW) intrată în funcţiune în 1954, aflată în prezent în conservare. Producţie de mobilă, de ulei vegetal şi de produse de panificaţie. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de cartofi şi legume etc. Artizanat. În satul Fântânele, menţionat documentar, prima oară, în 1332, se află o biserică din sec. 14-15 (azi biserică reformată), cu tavan casetat şi pictat în 1625, cu refaceri şi transformări din sec. 18, declarată monument istoric; în satul Roua, atestat documentar în 1566, există o biserică unitariană (sec. 18, refăcută în sec. 19), iar în satul Bordoşiu, consemnat documentar în 1566 cu numele *Bordoş*, se află o biserică romano-catolică (sec. 15, cu transformări din 1857) şi o casă parohială romano-catolică (1812).

6. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Sărătei cu Dealul Istriţa (Subcarpaţii Buzăului), pe râul Bălana; 2 262 loc. (1 ian. 2011): 1 128 de sex masc. şi 1 134 fem. Viticultură. În satul Fântânele se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1735–1750). Până la 7 mai 2004, com. **F.** a avut în componenţă satele Ghinoaica, Ungureni şi Vadu Săpat, care la acea dată au format com. Vadu Săpat, jud. Prahova.

7. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în luncile şi pe terasele interfluviului Siret–Suceava; 4 873 loc. (1 ian. 2011): 2 489 de sex masc. şi 2 384 fem. Haltă de c.f. (în satul Băneşti). Fermă de creştere a bovinelor. Legumicultură. În satul Fântânele, atestat documentar la 22 mart. 1621 cu numele *Stârceni*, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1791), cu turlă de 20 m înălţime, în satul Băneşti, menţionat documentar la 15 febr. 1622, există biserica din lemn „Sfântul Nicolae" (sfinţită la 20 apr. 1706, restaurată în 1826), în cimitirul căreia se află mormântul Paraschivei Iuraşcu (bunica, din partea mamei, a lui Mihai Eminescu), iar în satul Stamate, biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1861-1862, restaurată în 1987-1988).

8. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Boian; 1 873 loc. (1 ian. 2011): 910 de sex masc. şi 963 fem. Culturi de cereale. Satul Fântânele apare menţionat documentar la 13 iun. 1588, iar com. **F.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Fântânele din com. Suhaia, jud. Teleorman. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1858–1860).

9. Pădurea ~ → Comana (4).
10. → Matei.
11. → Mărişel.

FÂNTÂNIŢA-MURFATLAR, Rezervaţia floristică ~ → Murfatlar.

FÂRDEA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Lugojului cu M-ţii Poiana Ruscăi, pe cursul superior al râului Bega; 1 767 loc. (1 ian. 2011): 870 de sex masc. şi 897 fem. Nod rutier. Expl. de nisip cuarţos (în satul Gladna Montană). Producţie de ambalaje din lemn. Pomicultură (meri, peri, pruni, piersici). Satul Fârdea este menţionat documentar, prima oară, în 1361. Biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 18, pictată în 1781), în satul Zolt. În arealul com. **F.** se află o mănăstire de maici, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în perioada 12 aug. 2001–12 oct. 2003. Chiliile, paraclisul „Sfânta Cuvioasă Parascheva" şi Turnul-clopotniţă au fost finalizate în anul 2004.

FÂRLIUG, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 6 sate, situată în zona Dealurilor Pogănişului, pe râul Pogăniş; 1 935 loc. (1 ian. 2011): 955 de sex masc. şi 980 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). Legumicultură. Apicultură. Localit. s-a dezvoltat pe vatra unei vechi aşezări dacice, numită *Azizis* (sau *Aizis*), şi a unui castru roman (sec. 2) şi a fost menţionată documentar, prima oară, în perioada 1690–1700. În satul Remetea-Pogănici se află ruinele unei cetăţi din sec. 14. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1783) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1800, restaurată în 1893), în satele Fârliug şi Valea Mare.

FÂRTĂŢEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 20 de sate, situată în S Piem. Oltetului, pe râul Cerna; 4 247 loc. (1 ian. 2011): 2 116 de sex masc. şi 2 131 fem. Pomicultură. Centru de fabricare a rachiului. Biserică din lemn (ante 1827), în satul Afânata. Bisericile de zid cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1713, refăcută în 1858–1861), „Sfântul Nicolae" (sec. 18, refăcută în 1832 şi în 1873), „Sfinţii Voievozi" (1715, refăcută în 1836–1840), „Sfântul Nicolae" (1816, refăcută în 1842–1850), „Sfântul Gheorghe" (1838, cu picturi originare), „Sfântul Nicolae" (1830), „Sfântul Ioan Botezătorul" (1864) şi „Sfântul Nicolae" (1868), în satele Nisipi, Giuleşti, Dejoi, Becşani, Fârtăţeşti,

Tanislavi şi Stănculeşti. În satul Seciu se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1900).

FÂRŢĂNEŞTI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Covurlui cu Pod. Covurlui, pe râul Chineja; 5 232 loc. (1 ian. 2011): 2 657 de sex masc. şi 2 575 fem. Haltă de c.f. Viticultură. Trei mori de porumb şi o moară pentru măcinat grâul. În satul Fârţăneşti, atestat documentar la 20 aug. 1674 , se află bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1892-1896) şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809), iar în satul Viile există biserica „Sfântul Gheorghe" (1882-1885). Pădure secular de stejari (90 ha), unde vegetează bujorul românesc.

FÂSTÂCI, Mănăstirea ~ → Cozmeşti (2).

FECHETĂU → Negreni.

FELDIOARA, com. în jud. Braşov, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Braşov, la confl. râurilor Bârsa, Hămăradia, Vulcăniţa şi Crizbav cu Oltul; 7 078 loc. (1 ian. 2011): 3 557 de sex masc. şi 3 521 fem. Staţie de c.f. Staţie hidrologică. Expl. de nisip cuarţos. Uzină de prelucr. a uraniului. Producţie de mobilă, de cărămidă şi ţiglă. Morărit şi panificaţie. Fermă de creştere a porcilor. Iazuri piscicole. Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr etc. La Feldioara a funcţionat o şcoală agricolă în perioada 1872–1967. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice cu un nivel de locuire aparţinând culturii materiale Boian (milen. 4 î.Hr.), unul caracteristic culturii materiale Cucuteni (milen. 4–3 î.Hr.) şi altul culturii materiale Ariuşd (milen. 4–3 î.Hr.), precum şi vestigiile unui castru roman de piatră (sec. 2 d.Hr.). După 7 mai 1211, în Ţara Bârsei au fost colonizaţi cavalerii teutoni, care şi-au stabilit reşed. la **F.** (1211–1225) cu scopul

Feldioara. Ruinele cetăţii Feldioara

Feleacu (2). Biserica „Sfânta Parascheva"

de a apăra graniţa de SE a Transilvaniei. Pe un pinten de deal, care domină Valea Oltului, ei au construit o cetate de plan ovoidal, întărită cu patru turnuri pătrate, t ransformată în cetate ţărănească şi refăcută ultima oară în 1457 (azi în ruină); cetatea Feldioarei (*Marienburg*) a fost martora victoriei oştilor moldoveneşti, conduse de Grozav (vornicul lui Petru Rareş), asupra partizanilor lui Ferdinand I de Habsburg (22 iun. 1529). Drept mulţumire, Ioan Zápolya a dăruit lui Petru Rareş cetatea Unguraş. ~~Biserică~~ evanghelică, iniţial romanică, transformată apoi în stil gotic, cu incintă fortificată din sec. 16–17. , şi

~~există~~ biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1788), iar în satul Rotbav, atestat documentar în 1413, se află o cetate ţărănească, cu biserică evanghelică de incintă (~~sec. 13–16~~).

FELDRU, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Bistriţei cu Muscelele Năsăudului, pe râul Someşu Mare; 7 622 loc. (1 ian. 2011): 3 891 de sex masc. şi 3 731 fem. Haltă de c.f. Prelucr. maselor plastice, a lemnului şi a laptelui. Producţie de articole de sport. Muzeu etnografic şi de artă populară. Izvoare cu ape minerale sulfuroase şi sărate. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Feldru, menţionat documentar, prima oară, 1245 şi apoi în 1440, se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1783) şi biserica având dublu hram -„Sfânta Treime" şi „Sfinţii Trei Ierarhi" (1995-2010, sfinţită la 25 iul. 2010), iar în satul Nepos, atestat documentar în 1717, există un pod din lemn, acoperit, din sec. 19.

FELEACU 1. Dealurile Feleacului, subunitate a Pod. Someşan cuprinsă între râul Someşu Mic, la N, câmpiile Fizeşului şi Sărmaşului, la E (pe aliniamentul văilor ~~Maraloiu şi Valea Florilor~~), râul Arieş, la ulterior S, şi M-ţii Gilău–Muntele Mare, la V. Alcătuite din depozite argilo-nisipoase, argilo-marnoase, gresii, tufuri, pietrişuri ş.a. Pe latura de N sunt afectate de alunecări. Fragmentate de râurile Valea Racilor, Micuş, Hăjdate, Feneş ş.a. Alt. max.: 832 m (vf. Peana).

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Feleacului, la izv. Văii Racilor; 3 682 loc. (1 ian. 2011): 1 771 de sex masc. şi 1 911 fem. Expl. de nisipuri cuarţoase. Producţie de calculatoare şi echipamente periferice, de articole ceramice pentru uz gospodăresc şi ornamental. Pomicultură (meri, peri, pruni). Confecţionarea uneltelor din lemn şi a unor instrumente muzicale populare. În satul Feleacu, menţionat documentar, prima oară, în 1366 (apoi la 28 febr. 1367, 1377, 13 ian. 1415, 24 iul. 1509 etc.) se află biserica „Sfânta Parascheva" a fostei mănăstiri Feleacu, declarată monument istoric, construită în perioada 1486–1488 (terminată în 1516), pe locul uneia mai vechi (probabil din lemn), cu sprijinul domnului Ştefan cel Mare, ca reşed. a episcopilor de Feleac, fiind un monument de arhitectură gotică, de tip biserică-sală, cu picturi murale interioare executate de zugravul Nistor din Feleacu, în perioada 1760–1765. Biserica a fost restaurată în 1925 când a fost ridicat şi turnul. La 9 mai 1991, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat reînfiinţarea mănăstirii „Sfânta Treime" din Feleacu. (1280),

În satul Feldioara, menţionat documentar în 1240, există o biserică (1250-1300, reconstruită în 1738), dominată de un turn care s-a prabuşit la 19 febr. 2016.

Astfel, lângă vechea biserică s-a construit, în 1993-1995, paraclisul cu hramul „Sfântul Ştefan cel Mare", iar în anii 1994-2004 s-au construit chiliile şi biserica mare a mănăstirii cu hramul „Sfânta Treime". În satul Gheorghieni, atestat documentar, prima oară, în 1333, există o biserică romano-catolică din sec. 15. Rezervaţiile botanice Valea Căprioarelor şi Valea Morilor (1 ha).

FELICENI 1. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 11 sate, situată în Depr. Odorhei, pe râul Târnava Mare; 3 336 loc. (1 ian. 2011): 1 650 de sex masc. şi 1 686 fem. Haltă de c.f. (în satul Feliceni). Prelucr. lemnului. Producţie de echipamente frigorifice şi de ventilaţie, de mături şi perii. Pomicultură. În satul Feliceni, menţionat documentar, prima oară, în 1333, se află o cetate ţărănească (construită din piatră în sec. 15 şi refăcută după incendiul din 1670) şi o biserică din sec. 12–13, cu tavan casetat (pictat în 1670) şi cu frumoase porţi secuieşti lucrate în sec. 19 de meşterul popular Nagy Lajos. În satul Forţeni, atestat documentar în 1333, există o biserică (sec. 14) cu tavan casetat (pictat în 1679) şi un conac (1672); în satul Tăureni (menţionat documentar în 1334) se află o biserică din 1680 (renovată în 1814 şi 1851), iar în satul Văleni (atestat documentar în 1333) există o biserică datând din 1804. Agroturism.

2. Masiv deluros în Subcarpaţii Homoroadelor. Alt.: 754 m.

FELLAK → Felnac.

FELNAC, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Vingăi, pe stg. văii Mureşului; 3 124 loc. (1 ian. 2011): 1 564 de sex masc. şi 1 560 fem. Haltă de c.f. Expl. de balast, de argilă şi caolin. Producţie de încălţăminte. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Pe terit. com. **F.** a fost descoperit un mormânt din sec. 6–7 aparţinând primei perioade a artei avare (stil geometric) în care s-au găsit 29 de tipare din bronz pentru presat aplici de centură, cu motive vegetale, stilizate geometric (rozete, împletituri). În arealul com. **F.** au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului (topor din bronz cu disc, cuţit din bronz, fragmente de brăţări din bronz), o necropolă de incineraţie din Epoca bronzului târziu în care s-au găsit opt brăţări, un pandantiv, un pumnal, două căni ornamentate cu caneluri, o amforă ş.a. Din perioada romană au fost scoase la iveală fragmente de terra sigilata, ceramică fină romană, o monedă din bronz ş.a., iar din perioada daco-romană au fost identificate vestigiile unei aşezări din sec. 4 în care s-a găsit ceramică dacică lucrată la roată sau cu mâna. În satul Felnac, atestat documentar, prima oară, în 1308 cu numele *Fellak* şi apoi în 1330, a existat o cetate construită în sec. 14, reconstruită în anul 1500 şi demantelată în 1699. Până la 7 apr. 2004, com. **F.** a avut în componenţă satele Bodrogu Nou şi Zădăreni care la acea dată s-au desprins din com. **F.** şi au format com. Zădăreni.

FELTOT → Tauţ.

FENEŞU SĂSESC → Floreşti (1).

FENIKAH → Sarichioi.

FERDINAND 1. → Oţelu Roşu.
2. → Movila.
3 → Rediu (1).

FERDINAND I 1. → Nicolae Bălcescu (1).
2. → Nicolae Bălcescu (4).
3. → Mihail Kogălniceanu (1).

FERDINANDSBERG → Oţelu Roşu.

FEREDEU 1. Obcina ~ → Obcinele Bucovinei.
2. Mănăstirea ~ → Şiria.

Feteşti. Vedere generală dinspre pod

FERENTARI, cartier al municipiului Bucureşti, situat în partea de S-SV a acestuia.

FEREŞTI, com. în jud. Vaslui, formată dintr-un sat, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe pârâul Valea Fereştilor, la 19 km N de municipiul Vaslui; 2 188 loc. (1 ian. 2011): 1 129 de sex masc. şi 1 059 fem. În satul Fereşti, atestat documentar in 1496, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1990-1992, cu picturi originare). Com. **F.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Fereşti din com. Văleni, jud. Vaslui.

FERICELI, vârf în M-ţii Metaliferi, constituind alt. max. a acestora (1 170 m).

FETEŞTI, municipiu în jud. Ialomiţa, situat în E Câmpiei Bărăganului, pe stg. braţului Borcea (al Dunării), la 55 km SE de municipiul Slobozia; 34 128 loc. (1 ian. 2011): 16 684 de sex masc. şi 17 444 fem. Supr.: 101,2 km^2, din care 14,4 km^2 în intravilan; densitatea: 2 370 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 1 iul. 1887) şi rutier. Port fluvial. Aici se află podul feroviar peste braţul Borcea (920 m lungime) – parte componentă a complexului de poduri feroviare construit între 1890 şi 1895 de ing. Anghel Saligny, peste braţul Borcea, Balta Ialomiţei şi Dunăre, în lungime totală de 4 088 m (între Feteşti şi Cernavodă). La 21 nov. 1987 a fost dat în folosinţă noul ansamblu de poduri feroviare şi rutiere de la Feteşti şi Cernavodă, în lungime de 1 600 m. Amplasat paralel şi în apropierea podului vechi, noul pod (feroviar şi rutier) de la **F.**, prevăzut cu câte două linii de c.f., iar cel rutier cu câte şase benzi de circulaţie (menit să asigure circulaţia rutieră pe autostrada Bucureşti–Feteşti–Cernavodă–Constanţa), reuşeşte să elimine marile strangulări ale traficului, produse în această zonă, din cauza faptului că vechiul pod dispunea doar de un singur fir de circulaţie. La **F.** funcţionează un atelier de reparaţii feroviare şi un depou de locomotive (din 1888). Producţie de tricotaje, de hanorace, tricouri, bluze, pijamale, lenjerie de corp şi de produse alim. (conserve de legume şi fructe, caşcaval, sosuri şi sucuri de tomate, produse de panificaţie ş.a.). Topitorie de in. Centru de conservare a seminţelor (două silozuri) şi de vinificaţie. Trei mori de cereale (una datând din 1904 şi alte două construite în perioada 1929–1934). Ferme de creştere a bovinelor, ovinelor şi porcinelor.

Muzeu cu colecţii de maşini, utilaje şi unelte agricole tradiţionale. Teatru de păpuşi (din 1961); Galerie de artă, inaugurată în 1994; Casă de cultură (1952). Post local de radio-emisie (inaugurat la 19 oct. 1999). Festival internaţional de folclor (din 1998). Parc. **Istoric.** Localit apare menţionată documentar, ca sat, la 21 apr. 1528 într-un act emis de domnul Radu de la Afumaţi, iar după anul 1864 s-a extins ca urmare a împropietăririi ţăranilor cu pământ. În 1865 **F.** a fost trecut în rândul comunelor, ulterior dezvoltându-se ca târg de cereale şi de animale în zona vadului de trecere peste braţul Borcea. Declarat oraş la 17 iul. 1934 şi municipiu la 18 ian. 1995, **F.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Buliga, Feteşti-Gară, Vlaşca. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1882–1884, pictată în anii 1888-1900) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1937-1948, restaurată în anul 2010); biserica având dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Nicolae", de mari dimensiuni (36 m lungime, 18 m lăţime, 33 m înălţime), construită în anii 1996–2009 (sfinţită la 24 mai 2009); catedrala „Sfântul Ilie" (1991–1995); biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (2004–2005).

FIBIŞ, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Vingăi cu Pod. Lipovei, la 30 km NE de municipiul Timişoara; 1 599 loc. (1 ian. 2011): 792 de sex masc. şi 807 fem. Haltă de c.f. Fermă de creştere a ovinelor. În satul Fibiş, menţionat documentar, prima oară, în anul 1234, se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1812) şi o biserică romano-catolică (1908). Com. **F.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Fibiş din com. Maşloc, jud. Timiş.

FIENI, oraş în jud Dâmboviţa, situat în zona de contact a Subcarpaţilor Ialomiţei cu prelungirile sudice ale M-ţilor Bucegi, la 436 m alt., la confl. râului Ialomiţa cu Ialomicioara, la 26 km N de municipiul Târgovişte; 7 629 loc. (1 ian. 2011): 3 641 de sex masc. şi 3 988 fem. Supr.: 18,3 km^2, din care 5,2 km^2 în intravilan; densitatea: 1 467 loc./km^2. Staţie de c.f., inaugurată la 12 nov. 1912. Expl. de marne şi gresii. Combinat de lianţi şi azbociment (ciment, var, ipsos). La 1 ian. 2007, fabrica de azbociment a fost închisă. Producţie de becuri şi corpuri pentru iluminat şi de cărămidă şi ţiglă. Produse alim. Pomicultură (meri, peri, pruni). **Istoric.** Localit. este menţionată documentar, ca sat, la 14 iul. 1532, într-un act emis de domnul Vlad Înecatul, în care se specifică faptul că locuitorii acestei aşezări erau plăieşi (păzitori ai hotarelor de trecere peste M-ţii Bucegi). În perioada 1865–1923 a fost sat în componenţa com. Moţăieni, între 1923 şi 1950 a avut statut de comună urbană, iar între 1950 şi 1968 a fost comună de sine stătătoare, după care a fost declarată oraş la 17 febr. 1968. **F.** are în subordine ad-tivă localit. componente Berevoeşti (atestată documentar ca sat la 13 febr. 1811) şi Costeşti (atestat documentar în 1831). Biserică având triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Dumitru" (1804, consolidată şi restaurată în 1999), declarată monument istoric; biserica „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1831, restaurată în 1856), în localit. componentă Costeşti.

FIERĂŞTI → Herăşti.

FIERBINŢI-TÂRG, oraş în jud. Ialomiţa, situat în Câmpia Vlăsiei, pe râul Ialomiţa; 4 606 loc. (1 ian. 2011): 2 251 de sex masc. şi 2 355 fem. Supr.: 57,2 km^2, din care 3,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 245 loc./km^2. Staţie de c.f. Prelucr. lemnului. Materiale de construcţii; producţie încălţăminte, de ulei comestibil şi de alcool. Complex de creştere a porcilor. Legumicultură (tomate, ardei, varză, vinete ş.a.). Culturi de cereale şi plante tehnice. Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, în 1620. Declarat oraş la 7 apr. 2004; are în subordine ad-tivă satele Fierbinţii de Jos, Fierbinţii de Sus şi Grecii de Jos. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1863), „Sfântul Nicolae" (1854), „Adormirea Maicii Domnului" (1842–1843) şi „Sfânta Maria" (1734), în oraşul Fierbinţi-Târg şi în satele Fierbinţii de Jos, Fierbinţii de Sus şi Grecii de Jos.

FILANTROPIA, cartier în partea centrală a municipiului Bucureşti.

FILDU → Almaş (1).

FILDU DE JOS, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, pe cursul superior al râului Almaş (numit local Fildu); 1 348 loc. (1 ian. 2011): 657 de sex masc. şi 691 fem. Ciupercărie. Centru de prelucr. artistică a lemnului (sculpturi în lemn). În satul Fildu de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1249, a existat o biserică din lemn, construită în jurul anului 1630, care a funcţionat ca biserică de parohie până în anul 1930, când pe locul ei a fost ridicată o biserică de zid. În satul Fildu de Sus, atestat documentar în 1415, se află o biserică din lemn cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1727, lărgită în sec. 19), cu decor de crestături, picturi interioare (sec. 19) şi cu turla de 40 m înălţime. Este una dintre cele mai desăvârşite realizări ale arhitecturii populare din lemn din România, declarată monument istoric. În satul Tetişu există o biserică din sec. 14, refăcută în 1937.

FILIAŞI, oraş în jud. Dolj, situat în zona de contact a Dealurilor Amaradiei cu terasele de pe stg. râului Jiu, la 110 m alt., la 37 km NV de municipiul Craiova; 18 553 loc. (1 ian. 2011): 9 219 de sex masc. şi 9 334 fem. Supr.: 99,7 km^2, din care 4,4 km^2 în intravilan; densitatea: 4 216 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 5 ian. 1875) şi rutier. Expl. de argilă şi de balast. Producţie de transformatoare şi motoare electrice, utilaje şi piese de schimb, de prelucr. a lemnului, prefabricate din

Fildu de Jos. Biserica din lemn din Fildu de Sus

beton şi produse alim. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor. Centru viticol. Biblioteca „Anton Pann" (1935). **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice (ceramică aparţinând culturii materiale Coţofeni), din Epoca bronzului şi un tezaur monetar din sec. 13. Localit. apare menţionată documentar, ca sat, într-un act emis de către domnul Alexandru II Mircea la 1 ian. 1573. Declarat oraş la 17 febr. 1968, **F.** are în subordine ad-tivă şase sate: Almăjel, Bâlta, Branişte, Fratoştiţa, Răcarii de Sus şi Uscăci. **Monumente:** biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1630–1650, refăcută în 1887–1900 şi renovată în 1921) atribuită lui Dumitru Filişanu; biserica „Sfântul Nicolae" (1750–1755, reparată în 1904, 1910, 1932), în satul Fratoştiţa; mausoleul familiei Filişanu (1865–1868).

FILIMON SÂRBU 1. → Făurei (1).
2. → Izvoarele (7).

FILIPENI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 8 sate, situată în Colinele Tutovei, pe râul Prunteşti; 2 265 loc. (1 ian. 2011): 1 161 de sex masc. şi 1 104 fem. Morărit. Creşterea bovinelor şi ovinelor. În satul Filipeni, menţionat documentar, prima oară, în 1584, se află o biserică din lemn (sec. 17), în satul Mărăşti există o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1801, cu pridvor adăugat în 1921), iar în satul Frunteşti se află biserica de zid cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1929, restaurată în anii 2007–2008).

FILIPEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Dealului Bahna (Subcarpaţii Neamţului) cu terasele de pe dr. Siretului, pe râul Turbata; 4 782 loc. (1 ian. 2011): 2 352 de sex masc. şi 2 430 fem. Staţie de c.f. (în satul Galbeni), inaugurată la 13 sept. 1872. Nod rutier. Hidrocentrală (29,15 MW), în satul Galbeni, dată în folosinţă în 1983. Producţie de ţesături, de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice, de amidon, glucoză şi dextrină. Abator. Produse de panificaţie. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cartofi şi legume. Biserica „Sfinţii Voievozi" (sec. 18). Conacul „Zarifopol" (sec. 19), în satul Cârligi.

Filipeştii de Pădure. Biserica „Sfinţii Trei Ierarhi"

FILIPEŞTII DE PĂDURE, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe râul Proviţa; 10 428 loc. (1 ian. 2011): 5 105 de sex masc. şi 5 323 fem. Nod rutier. Expl. de balast, de lignit şi de petrol. Termocentrală. Constr. şi reparaţii de utilaj minier (agregate hidraulice de înaltă presiune). Producţie de aparate de control şi distribuţie a electricităţii, de instrumente şi dispozitive pentru măsurarea, verificarea şi controlul navigaţiei, de încălţăminte şi de produse farmaceutice de bază. Prelucr. primară a fructelor. Pomicultură (meri, peri, pruni). Menţionat documentar, ca sat, în sec. 16, cu denumirea *Filipeştii Vechi.* Pe terit com. au fost descoperite urmele unui castru roman din sec. 2. În satul Filipeştii de Pădure se află biserica „ Sfinţii Trei Ierarhi", ctitorie din 1688 a Doamnei Bălaşa Cantacuzino, cu picturi murale interioare din 1692, executate de Pârvu Mutu. Remarcabil tablou votiv reprezentând familia marelui agă Matei Cantacuzino şi a soţiei sate Bălaşa. Iconastas (1688) cu decor sculptat. Tot aici, există conacul lui Matei şi Toma Cantacuzino (1680–1690).

FILIPEŞTII DE TÂRG, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe râul Prahova; 8 243 loc. (1 ian. 2011): 4 128 de sex masc. şi 4 115 fem. Nod rutier. Producţie de acumulatori şi baterii, de robineţi, de furnire şi panouri din lemn, de jucării şi de băuturi răcoritoare. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Filipeştii de Târg, menţionat documentar ca sat, prima oară, în 1510, iar ca târg în anul 1700, se află ruinele palatului postelnicului Constantin Cantacuzino (1633), conacul lui Pană Filipescu (sec. 18), cu zid de incintă, clădirea poştei (sec. 18) şi o moară de apă de la sf. sec. 18. Tot în satul Filipeştii de Târg există biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1890–1900, avariată de cutremurul din 10 nov. 1940 şi refăcută în anii 1941–1945. În 1999 un incendiu a distrus turla, refăcută ulterior. În sat se mai văd ruinele unei biserici cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" zidită în anii 1614–1642 prin contribuţia lui Constantin şi Dumitraşcu Cantacuzino, biserică distrusă de cutremurul din 14 oct. 1802, refăcută în 1803 şi căzută în ruină după 1890. În satul Mărginenii de Jos există biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1855).

FILIPEŞTII VECHI → Filipeştii de Pădure.

FINIŞ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Beiuş, la confl. râului Finiş cu Crişu Negru; 3 683 loc. (1 ian. 2011): 1 809 de sex masc. şi 1 874 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului (în satul Ioaniş). Producţie de alcool. Morărit; produse de panificaţie. Păstrăvărie. Satul Finiş este menţionat documentar, prima oară, în 1291. Ruinele unei cetăţi medievale. Fond cinegetic.

FINTA, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Cricovului, pe râul Ialomiţa; 4 419 loc. (1 ian. 2011): 2 226 de sex masc. şi 2 193 fem. Reşed. com. este satul *Finta Mare.* Expl. de gaze naturale. Moară (sf. sec. 19). Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Centru de ceramică populară. La 17 mai 1653, oastea Ţării Româneşti, condusă de Matei Basarab, a înfrânt aici armata moldovenească, comandată de domnul Vasile Lupu şi sprijinită de cazacii conduşi de ginerele său, Timuş Hmelniţki. Era pentru a doua oară când Vasile Lupu, domn al Moldovei, a fost învins (după bătălia din 23 nov./3 dec. 1639 desfăşurată între satele Nenişori şi Ojogeni) de Matei Basarab în tentativa primului de a ocupa tronul Ţării Româneşti. În satul Finta Veche, atestat documentar în 1453, se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1721–1727, reparată în 1851, 1880, 1914, 1930–1932), conacul „Hulea" (sf. sec. 19) şi clădirea Primăriei (1910), iar în satul Gheboaia există biserica având dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Cuvioasa Parascheva" (1856) şi casele lui Ion Dănilă (1900) şi Ion Marin (1910). Pădure (c. 1 000 ha) cu rezervaţie de zimbri (42 de exemplare).

FIRIZA, lac de acumulare, creat în 1961–1963 pe cursul râului Firiza, în amonte de municipiul Baia Mare. Supr.: 110 ha; vol.: 17,6 mil. m^3. Coronamentul barajului are 165 m lungime şi 52 m înălţime, iar hidrocentrala „Strâmtori" are o putere instalată de 4 MW şi a fost dată în folosinţă în 1967.

FIŞICI, staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, situată în E-SE României, în raza com. Bozioru (jud. Buzău), în zona de contact a M-ţilor Buzău cu Subcarpaţii de Curbură, la 650 m alt., la 49 km NV de municipiul Buzău. Climat continental de dealuri, sedativ-indiferent, cu temp. medii anuale de 7°C, cu veri răcoroase (media termică a lunii iulie 17°C) şi ierni friguroase (media temp. în ian. în jur de –4°C). Precipitaţiile anuale însumează c. 800 mm. Factorii naturali de cură sunt climatul de cruţare şi izv. cu ape minerale sulfuroase, iodurate, clorurate, sodice, calcice, magneziene, hipertone şi oligominerale indicate pentru tratarea bolilor reumatismale (spondiloze, artroze, poliartroze, tendinoze), a celor ginecologice, renale (litiază urinară recentă, necomplicată, stări după infecţii urinare, tratate şi vindecate), respiratorii, digestive (colon iritabil), cardiovasculare etc. Buvete pentru cură internă cu ape minerale.

FITIONEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de E ale Dealului Momâia (Subcarpaţii Vrancei), pe râul Şuşiţa; 2 810 loc. (1 ian. 2011): 1 452 de sex masc. şi 1 358 fem. Viticultură. Aici se află mănăstirea Muşunoaiele (de călugări) cu o biserică de zid având hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1940–1943 pe locul uneia din lemn care data din 1839, pictată în 1951. Desfiinţată la 28 oct. 1959 de către autorităţile comuniste, mănăstirea a fost reînfiinţată în 1990. În satul Mănăstioara există biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 18).

FIZEŞ, Câmpia Fizeşului, subunitate a Câmpiei Transilvaniei, situată între Someşu Mare, la N, aliniamentul râurilor Meleş şi Pârâu de Câmpie, în E (care o separă de Dealurile Lechinţei şi cele ale Comlodului), Câmpia Sărmaşului, în S, şi Someşu Mic, la V. Este de fapt o reg. colinară, cu alt. medie de 500 m, ce cuprinde Dealurile Sicului, la S de râul Fizeş şi Dealurile Jimborului, la N de Fizeş. Alt. max.: 624 m (Dealul Unguraş din Dealurile Jimborului). Constituite predominant din argile marnoase, gresii, sare, tufuri, argile nisipoase şi pietrişuri.

FIZEŞU GHERLII, com. în jud. Cluj, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Fizeşului, pe râul Fizeş; 2 608 loc. (1 ian. 2011): 1 283 de sex masc. şi 1 325 fem. Producţie de explozivi şi de băuturi răcoritoare. Pomicultură. Muzeu sătesc (Fizeşu Gherlii). Satul Lunca Bonţului s-a autodesfiinţat prin depopulare în anii '80–'90 ai sec. 20. Pe terit. com. a fost descoperit un depozit de bronzuri (sec. 9 î.Hr.) ce cuprinde fragmente de căldăruşe, cupe hemisferice, brăţări, fibule, vârfuri de suliţă etc. În satul Fizeşu Gherlii, menţionat documentar, prima oară, în 1230, există o biserică reformată, calvină, datând din anul 1675, cu tavan casetat şi pictat în 1752. În satul Nicula, atestat documentar în 1326, se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), întemeiată la mijlocul sec. 16, cu o biserică din lemn construită în 1552 (data este incertă) şi mistuită de un incendiu în sec. 17. După anul 1650, pustnicul Nicolae a construit o altă biserică din lemn, cu hramul „Sfânta Treime", în care a fost aşezată Icoana Maicii Domnului cu Pruncul în braţe, pictată în anul 1681 de preotul Luca din Iclod, icoană care s-a dovedit că este făcătoare de minuni. Chipul Maicii Domnului din această icoană a lăcrimat în perioada 15 febr.–12 mart. 1694. Interesul mereu crescând al pelerinilor şi credincioşilor faţă de această icoană a făcut ca biserica din lemn să devină neîncăpătoare, fapt pentru care s-a hotărât construirea unei noi biserici, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a cărei zidire s-a realizat în anii 1875–1879 după planul arhitectului Zottieh Laurenţiu. Biserica este de mari dimensiuni (30,70 m lungime şi 11,35 m lăţime), în stil neoromanic, are formă de navă şi este străjuită la intrare de două turnuri gemene (unul în stânga şi altul în dreapta) de formă pătrată, prevăzute cu câte 4 ferestre fiecare. Picturile murale interioare au fost executate în 1883 de Mihail Şerban, peste care s-au aplicat alte picturi, în tempera, în stil bizantin, în anul 1961, efectuate de Vasile Pascu. Iconostasul a fost sculptat de S. Kersteşiu din Tăşnad, în mijlocul acestuia fiind aşezată Icoana Făcătoare de minuni a Maicii Domnului, transferată aici din biserica de lemn. La 24 apr. 1973, biserica din lemn care data din anul 1701 a fost distrusă în mare parte de un incendiu, fapt ce a determinat aducerea şi instalarea pe locul acesteia, prin strădania arhimandritului Cleopa Nan, a unei biserici din lemn din localitatea Fânaţe, jud. Bistriţa-Năsăud. În incendiul din 24 apr. 1973 s-a topit şi clopotul pe care era gravat anul 1696. În incinta mănăstirii Nicula se mai află paraclisul „Buna Vestire", pictat de monahii mănăstirii Nicula, chiliile (zidite în anii 1913–1920), trapeza (sala de mese), ornamentată cu 60 de icoane pe sticlă, casa stăreţiei (cu două niveluri şi trei intrări) şi şase chilii destinate pentru găzduirea oaspeţilor. La etajul casei stăreţiei se află o parte din chilii, biblioteca şi muzeul mănăstirii, cu o bogată colecţie de icoane pe sticlă (pictate la Nicula, Făgăraş, Sălişte, Şcheii Braşovului ş.a.) şi pe lemn, de cărţi vechi bisericeşti (între care *Cazania lui Varlaam* tipărită în 1643, o *Biblie* din 1795 a lui Ioan Rob, un *Antologhion* din 1773 ş.a.). În cadrul mănăstirii Nicula funcţionează o veche şi renumită şcoală în care s-au specializat, de-a lungul timpului, numeroşi meşteri iconari în tehnica picturii pe sticlă, icoane remarcabile prin compoziţia simplă, desenul naiv, de o mare expresivitate, şi prin coloritul viu, care s-au răspândit în toată Transilvania; biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1829), în satul Bonţ. Rezervaţia naturală „Lacul ştiucilor" (26 ha), în satul Săcălaia.

FLĂMÂNDA 1. → Jiana.
2. → Moşteni.
3. Schitul ~ → Galicea.
4. → Liţa.

FLĂMÂNZI, oraş în jud. Botoşani, situat în zona de contact a Dealului Mare cu Câmpia Jijiei Inferioare; 11 909 loc. (1 ian. 2011): 5 947 de sex masc. şi 5 962 fem. Supr.: 112 km^2, din care 18 km^2 în intravilan; densitatea: 662 loc./km^2. Filatură de bumbac; confecţii textile. Producţie de mobilă, de brânzeturi şi de ulei comestibil; morărit; abator. Produse de artizanat (obiecte din paie şi răchită). Casă de cultură (ianugurată la 7 iul.

1984). Menționat documentar, prima oară, în 1605. La 8/21 febr. 1907, la **F.** a avut loc un incident care a marcat începutul marii răscoale țărănești. **Monumente:** biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1657), în satul Prisăcani; obelisc închinat răscoalei din 1907, ridicat în 1977; la Flămânzi a existat conacul domnului Mihail Sturdza (sf. sec. 19, refăcut în 1923) şi mistuit de un incendiu în 1977). La 20 aug. 1977, com. **F.** a fost unificată cu com. Nicolae Bălcescu sub denumirea de **F.**, iar satul Flămânzi a înglobat satul Cordun, formând satul Flămânzi. Com. **F.** a fost trecută în categoria oraşelor la 1 apr. 2004; oraşul **F.** are în subordine ad-tivă localit. componente Nicolae Bălcescu şi Poiana şi satele Chițoveni şi Prisăcani.

FLOREASCA 1. Lac de origine antropică pe valea Colentinei, în N municipiului Bucureşti; 56 ha. Total asanat; constituie un loc de agrement pentru locuitorii Capitalei. Legat prin ecluze în amonte cu lacul Herăstrău şi în aval cu lacul Tei. Bază nautică.

2. Cartier în partea de N a municipiului Bucureşti.

FLORENTINA → Poieneşti.

FLOREŞTI 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele nordice ale Dealului Feleac, pe râul Someşu Mic; 16 287 loc. (1 ian. 2011): 7 866 de sex masc. şi 8 421 fem. Hidrocentralele Floreşti I (6,9 MW, dată în folosință în 1986) şi Floreşti II (1,5 MW, intrată în funcțiune în 1987). Producție de articole de voiaj şi de marochinărie şi de folii, plăci şi tuburi din material plastic. Fermă avicolă. Abator de păsări. Pomicultură (meri, pruni, peri). Fermă de creştere a nurcilor. În satul Floreşti, menționat documentar, prima oară, în 1272, se află o biserică romano-catolică (sec. 14–15), declarată monument istoric; în satul Luna de Sus, atestat documentar în 1315, există o biserică reformată (sec. 18, cu amvon din 1728 şi tavan casetat, pictat în 1752), iar în satul Tăuți, atestat documentar în 1448, este o biserică ortodoxă din lemn, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19). Pe terit. com. se află ruinele unei cetăți (cetatea Fetei) construită în 1241 cu rol de apărare în fața invaziilor mongole, demantelată în 1437. Până în anul 1925 satul şi com. **F.** s-au numit *Feneşu Săsesc*. Floreşti este comuna cu cel mai mare număr de locuitori din România.

2. Com în jud. Mehedinți, alcătuită din 9 sate, situată în E-NE Piem. Coşuştea; 2 716 loc. (1 ian. 2011): 1 382 de sex masc. şi 1 334 fem. În satul Zegujani se află biserica „Sfântul Nicolae" (1832–1835), iar în satul Peştenuța există o biserică din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1777, refăcută în 1888).

3. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpații Prahovei, pe râul Prahova; 7 925 loc. (1 ian. 2011): 3 945 de sex masc. şi 3 980 fem. Stație de c.f. Expl. de petrol. Termocentrală, dezafectată în 1971. Producție de anvelope şi camere de aer pentru autovehicule, de articole din cauciuc, de echipamente de ridicat şi manipulat, de articole de voiaj şi marochinărie şi de detergenți; reparații de maşini şi utilaje (în satul Călineşti). În satul Călineşti se află un Sanatoriu T.B.C., ruinele unei mori de apă din sec. 19, aparținând lui Constantin Aldea, ruinele conacului „Mavros Cantacuzino" (sec. 19) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1640–1646, pictată de Pârvu Mutu în anul 1700). În satul Floreşti există ruinele palatului „Micul Trianon" (1910–1916) şi biserica „Sfânta Treime" (1748, pictată în 1887-1888 de Gheorghe Tattarescu).

4. → Câmpineanca.

5. Mănăstirea ~ → Poieneşti.

6. → Pantelimon (2).

FLOREŞTI-STOENEŞTI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Ilfovăț; 8 789 loc. (1 ian. 2011): 4 329 de sex masc. şi 4 460 fem. Reşed. com. este satul *Stoeneşti*. Expl. de petrol şi gaze naturale. Muzeu de artă populară (în satul Stoeneşti) cu obiecte de port popular, scoarțe, țesături de interior, obiecte de cojocărit, de fierărie, de pescuit etc., amenajat într-un vechi conac al familiei Drugănescu, construit în stilul arhitecturii brâncoveneşti în anul 1701. Lângă conac se află biserica „Buna Vestire"-Drugăneşti, ctitorită de Gavriil Drugănescu în 1723 şi restaurată de arhitectul G. M. Cantacuzino în 1939–1942. În satul Stoeneşti mai există biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva", ctitorie din 1838 a căminarului Scarlat Stoenescu. În satul Floreşti există conacul „Djuvara" (sec. 18, azi sanatoriu T.B.C.) şi biserica „Sfântul Nicolae", începută în 1679 de comisul Stoian Florescu şi terminată în 1715 de către Voichița Florescu; biserica „Sfinții Voievozi" (1800–1801), în satul Palanca. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **F.-S.** a făcut parte din jud. Ilfov.

FLORICA, com. în jud. Buzău, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Bărăganului cu cea a Gherghiței, pe interfluviul Ialomița-Călmățui; 1 607 loc. (1 ian. 2011): 793 de sex masc. şi 814 fem. Legumicultură. Com. **F.** a fost înființată la 7 iun. 2004 prin desprinderea satului Florica din com. Mihăileşti, jud. Buzău. Satul Florica a fost întemeiat în anul 1879 prin împroprietărirea însurăților.

FLORII, Vârful ~, vârf în culmea muntoasă Preluca, constituind alt. max. a acesteia (810 m).

FOCŞANI, municipiu în partea de E a României, reşed. jud. Vrancea, situat în Câmpia Siretului Inferior, la 55 m alt., pe râul Milcov; 98 015 loc. (1 ian. 2011): 46 513 de sex masc. şi 51 502 fem. Supr.: 48 km², din care 12 km² în intravilan; densitatea: 8 170 loc./km². Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de balast. Ind. metalurgică (turnătorie de fontă, laminoare de sârmă şi de profile mijlocii). Constr. de utilaj greu, motoare electrice, utilaje şi piese de schimb pentru ind. chimică, maşini şi utilaje agricole, unelte de mână, de aparataj electric de joasă tensiune pentru instalații etc. Producție de mobilă, plăci fibro-lemnoase, de conf., tricotaje, de saci pentru îngrăşăminte chimice, folii,

Focşani. Monumentul Unirii

Focşani. Mausoleul Eroilor Primului Război Mondial

Focşani. Teatrul „Gheorghe Pastia"

tuburi şi plăci de plastic, prefabricate din beton, vase emailate şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, vin, coniac, vermut, panificaţie etc.). Filaturi de lână şi de bumbac cardate. Morărit. Combinat de vinificaţie. Ferme de creştere a porcinelor, ovinelor şi păsărilor. Centru pomicol şi viticol. Staţiune de cercetare şi producţie pomicolă. Muzeul judeţean Vrancea (1928) cu secţii de arheologie-istorie, etnografie, ştiinţele naturii. Biblioteca judeţeană „Duiliu Zamfirescu" (1910), cu 178 500 vol. Teatrul „Gheorghe Pastia" (inaugurat în 1913) şi Ateneul Popular (din 1929). Societatea Filarmonică „Doina Vrancei" (1907). Grădină publică amenajată în 1873. Festival anual, internaţional, al viei şi vinului (din 1996).

Istoric. În arealul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice aparţinând culturii materiale Criş, un tezaur dacic din sec. 3–2 î.Hr., un tezaur de monede imperiale romane ş.a. Întemeierea localit. datează din 1482, când mai multe aşezări s-au unificat într-un târg, atestat ca atare într-un act comercial din anul 1546. Ulterior, târgul Focşani apare menţionat foarte des în documentele anilor 1552, 1559 (16 apr.), 1572, 1574, 1575 (la 26 ian. 1575, localit. este amintită în legătură cu lupta victorioasă a lui Ioan Vodă Viteazul împotriva turcilor, luptă care a avut loc la 24 apr. 1574 la Jilişte, lângă Focşani), 1622 (poetul polonez Samuel Twardowski numeşte localit. Focşani, într-o consemnare a sa, „orăşel muntenesc"), 1643, 1653, 1658, 1661 (călătorul turc Evlia Celebi afirmă, într-o notă de călătorie, că „... la Focşani se produce cea mai bună silitră"/azotat de potasiu) etc. Denumirea localităţii Focşani provine, se pare, de la familia Focşa, care în sec. 15 deţinea proprietăţi de pământ în această zonă. Oraşul a suferit distrugeri provocate de incendiile din 1636, 1716, 1758 şi 1854, de invazia unor cete de tâlhari în 1685 sau a tătarilor în 1735 şi 1758, de cutremurele din 8 oct. 1620, 9 aug. 1679, 12 iun. 1701, 13 mai 1738, 6 apr. 1790, 14 oct. 1802, 11 ian. 1838, 25 mai 1925, 10 nov. 1940 (7,4 grade pe scara Richter), 4 mart. 1977 (7,2 grade pe scara Richter), 30 aug. 1986, 31 mai 1990 ş.a., de Războiul Ruso-Turc din 1789 ş.a. În 1718, locuitorii oraşului au fost decimaţi de o cumplită epidemie de ciumă. La 6 iul. 1862, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a semnat un decret prin care consfinţea unificarea oficială într-o singură localit., cu numele de *Focşani*, a administraţiei celor două oraşe *(Focşanii-Munteni şi Focşanii-Moldoveni)* care până atunci erau separate printr-o linie de demarcaţie stabilită pe râul Milcov, fiecare dintre ele având câte o administraţie proprie. În centrul oraşului se păstrează borna de hotar aşezată pe locul unde a funcţionat, până în 1859, pichetul de graniţă de la frontiera dintre Moldova şi Ţara Românească. La Focşani, guvernul României a semnat, la 26 nov./9 dec. 1917, armistiţiul cu Puterile Centrale. Oraşul Focşani a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Mândreşti-Moldova şi Mândreşti-Munteni.

Monumente: ruinele cetăţii Crăciuna (sec. 15), fortificată de către Ştefan cel Mare în 1482 cu scopul asigurării unui avanpost în calea incursiunilor turceşti; biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (fostă „Sfântul Ioan Botezătorul"), ctitorie din 1661–1664 a domnului Grigore Ghica, refăcută în 1735 şi 1840, restaurată şi zugrăvită în 1899 şi în 1976–1977; biserica având hramul „Sfântul Dumitru", ctitorie a căpitanului Vicol din perioada 1696–1700; biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fostei mănăstiri „Precista", ctitorie a lui Nicolae Mavrocordat din 1709–1716 (reparaţii efectuate în 1924, 1950-1951 şi 1987-1988), declarată monument istoric; biserica „Sfântul Nicolae"-Vechi (1700–1720); biserica „Adormirea Maicii Domnului"-Donie, zidită în anii 1708–1712 prin strădania stolnicului Damian Donie, afectată de incendiul din 1854 şi reparată în 1874 (alte reparaţii în anii 1894, 1926 şi 1948), declarată monument istoric; biserica „Sfântul Nicolae"-Nou construită în 1732 (pe locul unei biserici din lemn din 1680–1690) prin grija şi pe cheltuiala biv-vel paharnicului Constantin Năsturel. Biserica păstrează o catapeteasmă din 1812 şi a fost restaurată în 1976–1977; biserica „Proorocul Samuil" a fostei mănăstiri Roman este ctitoria din anii 1749–1752 a domnului Constantin Cehan Racoviţă, rezidită în anii 1756–1757, cu zid de incintă ridicat în 1789, restaurată în 1977-1979; biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" din Tăbăcari sau biserica lui Curt (1744–1746, reparată în 1826 şi 1929); biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1760–1770 a lui Ioniţă Jălăboiu, zugrăvită în 1898 şi restaurată în perioada 1994–1999; biserica „Naşterea Maicii Domnului"- Săpunaru (1783, zugrăvită în 1815 şi repictată în 1940), monument istoric; biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" – Domnească, zidită în 1785 de biv-vel spătarul Iancu Razu pe locul

Focşani. Biserica „Naşterea Maicii Domnului" (fostă „Sfântul Ioan Botezătorul")

uneia din lemn ridicată de doamna Dafina, soția domnului Eustratie Dabija. Biserica a fost demolată în nov. 1977 de autoritățile comuniste; biserica armenească având hramul „Sfântul Gheorghe" (1789); biserica „Vovidenia" din Armeni, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1789–1798, reparată în 1898–1899); biserica „Sfinții Voievozi"-Stamatineşti (1789–1798), ctitorie a banului Toma Stamatin, cu picturi murale interioare originare, restaurate în anul 2006. Biserica a fost închisă în perioada 1948-1989, fiind redată cultului în 1990; biserica având hramul „Sfântul Nicolae"-Tăbăcari (sf. sec. 18); biserica având hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (fostă capelă militară) este ctitoria din anul 1815 a serdarului Costache Robescu, cu pridvor adăugat la sf. sec. 19; biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" din Ocol (1819, reparată în 1880–1888); biserica „Sfântul Spiridon" (1820–1826, cu picturi murale interioare din 1926); biserica având hramul „Sfântul Nicolae"-Stroe (1839); biserica având hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (mijlocul sec. 19, zugrăvită în 1871); clădirea fostei vămi şi a fostului pichet de graniță (sec. 18), azi sediul Complexului muzeal Vrancea; casa „Anghel Saligny" (sec. 19); clădirea Tribunalului județean, construită în 1909 după planurile arhitecților Al. Clavel şi C. Băicoianu; clădirea Teatrului „Gheorghe Pastia" construită în stil baroc, cu elemente renascentiste, în anii 1909–1913 după planurile arhitecților G. Ciogolea şi Simion Vasilescu, consolidată şi renovată în perioada 1991–1995; clădirea fostei Prefecturi, ridicată în 1913 după planurile arhitecților Daniel Renard şi Simion Vasilescu, azi sediul Primăriei; clădirea Băncii Naționale zidită în 1926 după planurile arhitectului Ion Antonescu; clădirea Ateneului Popular, construită în 1927, după planurile arhitecților Simion Vasilescu şi Fr. Manuel; mausoleul eroilor din Primul Război Mondial, ridicat în anii 1924–1926; Statuia Independenței, realizată în 1916 de sculptorul Oscar Späthe; Monumentul eroilor Regimentului 10 Dorobanți, ridicat în 1914; bustul lui Nicolae Filipescu, operă din 1928 a sculptorului Oscar Späthe; Monumentul Unirii, dezvelit la 24 ian. 1976, este un obelisc înalt de 19,64 m, din granit roşu, având la baza sa octogonală un basorelief din bronz ce înconjură ca un inel coloana de granit a obeliscului, în care sunt redate 85 de personaje din istoria României şi a actului Unirii din 1859, realizat în anii 1974–1975 de un colectiv condus de sculptorul Ion Jalea.

Ghețarul de la Focul Viu

FOCUL VIU 1. Ghețarul de la ~, peşteră în V României, în partea centrală a M-ților Bihor, situată pe cumpăna de ape dintre bazinul Văii Galbena şi Depr. Groapa de la Barsa, la 1 120 m alt. Prima descriere datează din 1934, iar observații detaliate s-au făcut în 1948. Peşteră descendentă, săpată în calcare tithonice, formată dintr-o sală mare (50 m lungime şi 5 m lățime) legată printr-un coridor de o sală mai mică. Sala Mare, în care se pătrunde pe o scară din lemn de 20 m lungime şi înclinare de 30°, păstrează un bloc uriaş de gheață, cu un volum de c. 25 000 m^3 (al doilea după Ghețarul de la Scărişoara). Gheața reflectă razele Soarelui, care se strecoară printr-o spărtură eliptică (un horn uriaş) a tavanului Sălii Mari, dând impresia unor limbi de foc (de la care derivă denumirea). Numeroasele coloane şi domuri mari de gheață diferă ca număr şi mărime de la un an la altul. Blocul de gheață este perforat de mai multe puțuri săpate de apele care picură din bolta peşterii.

2. → Andreiaşu de Jos.
3. → Lopătari.

FOCURI, com. în jud. Iaşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Jijiei Inferioare, pe râul Gârla Morii; 3 738 loc. (1 ian. 2011): 1 951 de sex masc. şi 1 787 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț etc. Biserica romano-catolică „Adormirea Maicii Domnului" (1970-1974). Satul Focuri, numit inițial *Odaia Praguri,* a luat ființă la 12 dec. 1879 prin împroprietărirea însurăților cu pământ. Până la 7 apr. 2004, com. **F.** a avut în componență satul Fântânele, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

FOENI, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului, pe cursul inf. al Timişului, la granița cu Serbia; 1 787 loc. (1 ian. 2011): 881 de sex masc. şi 906 fem. Stație de c.f. (în satul Cruceni). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț etc. Pe terit. satului Cruceni a fost descoperit un cimitir de înhumație din Epoca bronzului, în care s-au găsit ceşti şi străchini cu decor geometric incizat. În satul Foeni, menționat documentar, prima oară, în anul 1289, se află un pod de cărămidă din anul 1749, declarat monument istoric, biserica romano-catolică „Sfântul Arhanghel Mihail" (1785) şi biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" zidită în anii 1874–1875 după planul arhitectului Iosif Brandeisz din Ciacova, în stilul barocului vienez. Picturile murale interioare au fost executate în 1925 de Ştefan Lazăr şi completate în anul 2003 cu scene în stil neobizantin realizate de Adriana Motronea din Sibiu. Tot în satul Foeni mai există biserica sârbă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1887 pe locul uneia ridicată în anii 1760–1770, conacul familiei Mocioni (1750), azi cămin cultural, declarat monument istoric, şi casa lui Simion Ghiabur (1913). În satul Cruceni există o biserică romano-catolică din 1916.

FOGROS → Făgăraş (3).

FOIENI, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Carei, pe pârâul Valea Neagră, la granița, cu Ungaria; 1 877 loc. (1 ian. 2011): 832 de sex masc. şi 1 045 fem. Moară de cereale. Brutărie; prelucr. cărnii şi a produselor

agricole. Apicultură. Culturi de cereale şi plante tehnice. Ferme de creştere a bovinelor şi a cabalinelor. Două cămine culturale. Fanfară. Satul Foieni este menționat documentar în perioada 1410–1518. Aşezarea a fost distrusă de invaziile tătare din 1658 şi din 1687, iar după anul 1720 aici s-au stabilit numeroase familii de germani. Biserică romano-catolică cu hramul „Sfântul Arhanghel Mihail" (1785), declarată monument de arhitectură. Com. **F.** a fost afectată de inundațiile de la sf. lunii aprilie şi începutul lunii mai din anul 2005. Rezervație forestieră şi rezervație naturală de dune de nisip (10 ha). Fond cinegetic.

FOLTEŞTI, com. în jud. Galați, alcătuită din 2 sate, situată în E Câmpiei Covurlui, pe dr. Prutului şi pe râul Chineja; 3 443 loc. (1 ian. 2011): 1 744 de sex masc. şi 1 699 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Produse alim. Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. Pescuit în regim natural. Pe terit. satului Stoicani au fost descoperite urmele unei aşezări din perioada de tranziție de la Neolitic la Epoca bronzului (sf. milen. 3–începutul milen. 2 î.Hr.), în care s-au găsit ceşti cu toartă supraînălțată, castroane şi fragmente ale unei figurine feminine, toate cu motive meandrice şi spiralice. Tot aici au fost identificate vestigiile unei aşezări neolitice aparținând culturii materiale Gumelnița (milen 4–3 î.Hr.). Biserica „Sfinții Voievozi" (1809, refăcută în 1837-1841) şi biserica romano-catolică (1995), în satul Folteşti, şi biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1912-1925), în satul Stoicani.

FORĂŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 9 sate, situată în Pod. Fălticeni, pe râul Moldova; 4 873 loc. (1 ian. 2011): 2 469 de sex masc. şi 2 404 fem. Prelucr. cărnii şi a laptelui. Creşterea bovinelor. În satul Forăşti, atestat documentar în 1595, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1764–1766, cu iconostas din 1772 şi picturi executate de către Anastasie zugravul, reparată în 1920 şi 1959), declarată monument istoric în anul 2004, bisericile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (2005-2010) şi „Adormirea Maicii Domnului" (sfințită în 2010) şi o fanfară (din 1928), iar în satul Oniceni există Curtea domnească Moruzzi şi o biserică zidită în anii 1802–1818.

FOROTIC, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Dognecei cu M-ții Dognecei, pe râul Ciornovăț; 1 862 loc. (1 ian. 2011): 942 de sex masc. şi 920 fem. Haltă de c.f. Expl. de granit (în satul Surducu Mare). Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Surducu Mare au fost descoperite urmele unui castru roman de piatră (130 x 160 m) din sec. 2–3, în care s-au identificat termele cu instalații de hipocaust, şi vestigiile unei aşezări civile cu caracter minier. În satul Forotic, menționat documentar, prima oară, în 1597, se află biserica „Învierea Domnului" (1743), iar în satul Brezon o biserică romano-catolică (1938).

FORROFALVA → Faraoani.

FORTUNA → Furtuna.

FORUM ROMANORUM → Roman.

FRAGULEA, deal în partea de E a Dealurilor Lipovei, constituind alt. max. a acestora (493 m).

FRASIN, oraş în jud. Suceava, situat în Depr. Gura Humorului, la confl. râului Suha cu Moldova; 6 513 loc. (1 ian. 2011): 3 265 de sex masc. şi 3 248 fem. Supr.: 87,3 km^2, din care 8 km^2 în intravilan; densitatea: 814 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze naturale, forestiere şi de balast. Fabrică de mobilă, de cherestea şi ambalaje, distrusă de un incendiu la 10 mai 2011. Confecții metalice. Agroturism. Prima atestare documentară datează din 1785. În oraşul Frasin se află biserica „Sfânta Treime" (1999-2003) şi o biserică romano-catolică 1896–1898. Com. Frasin a fost declarată oraş la 7 apr. 2004; are în subordine ad-tivă localit. componentă Bucşoaia şi satele Doroteia şi Plutonița.

FRATA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Sărmaşului, pe Valea Morii; 4 119 loc. (1 ian. 2011): 2 149 de sex masc. şi 1 970 fem. Prelucr. artistică a lemnului. Mobilă. Morărit şi panificație. Legumicultură. Culturi de cereale, plante textile şi uleioase, sfeclă de zahăr, cartofi ş.a. În satul Soporu de Câmpie, la poalele Dealului Cuntenit (sau Hodae) a fost descoperită o necropolă (sec. 2–3) aparținând populației autohtone dacice, în care s-au găsit fructiere cu picior, ceşti cu două toarte, oenochoe etc. În satul Frata, menționat documentar, prima oară, în 1293, se află biserica din lemn cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1827) şi o biserică romano-catolică din sec. 15, preluată de cultul unitarian în 1570 şi apoi de cultul reformat-calvin în anul 1600, iar în satul Berchieşu există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1747).

FRĂSINEI, Mănăstirea ~ → Muerească.

FRĂSINET 1. Lac antropic creat pe cursul mijlociu al râului Mostiştea, în arealul comunelor Frăsinet şi Valea Argovei. Supr.: 1 460 ha. Folosit ca bazin piscicol şi pentru irigații.

2. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Mostiştea; 1 733 loc. (1 ian. 2011): 849 de sex masc. şi 884 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase etc. Pepinieră piscicolă. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **F.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Frăsinet se află o biserică din anul 1753, iar în satul Tăriceni biserica „Sfântul Nicolae" (1828-1834).

3. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea; 2 909 loc. (1 ian. 2011): 1 453 de sex masc. şi 1 456 fem. Producție de echipamente de ridicat şi manipulat. Prelucr. lemnului. Morărit. În satul Frăsinet, atestat documentar în anul 1600, se află cula „Costea" (sec. 18, refăcută în sec. 19, şi biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel"(1835). Com. **F.** a luat naştere la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Frăsinet şi Clănița din com. Băbăița, jud. Teleorman.

FRĂTĂUȚII NOI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în N Pod. Sucevei, pe râul Suceava, la granița cu Ucraina; 5 730 loc. (1 ian. 2011): 2 766 de sex masc. şi 2 964 fem. Pomicultură (meri, peri). Centru de țesături şi cusături populare şi de pielărie şi cojocărie (în satul Costişa). Creşterea bovinelor şi ovinelor. În satul Frătăuții Noi, atestat documentar în 1412, se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1744 , reparată în 1932), o biserică de zid din 1932 şi o poiană cu lalele pestrițe, declarată rezervație naturală.

FRĂTĂUȚII VECHI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în N Pod. Sucevei, pe râul Suceava; 4 865 loc. (1 ian. 2011): 2 421 de sex masc. şi 2 444 fem. Nod rutier. Pomicultură (meri, peri). Centru de confecționare a scoarțelor, ştergarelor, cojoacelor, bundițelor şi chimirelor. În satul Frătăuții Vechi se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1881).

FRĂTEŞTI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Burnas; 5 694 loc. (1 ian. 2011): 2 808 de sex masc. şi 2 886 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 nov. 1869). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, de floarea-soarelui etc. Muzeu (în satul Frăteşti) cu colecții de arheologie (unelte de silex, podoabe şi ceramică din Epoca fierului) şi de etnografie (unelte agricole, piese de port popular etc.). Bisericile cu hramurile „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1864) şi „Sfânta Ecaterina" (1880), în satele Cetatea şi Frăteşti. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **F.** a făcut parte din jud. Ilfov.

FRÂNCEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 9 sate, situată în NE Piem. Oltețului, pe râul Bistrița olteană; 5 670 loc. (1 ian. 2011): 2 715 de sex masc. şi 2 955 fem. Nod rutier. Fermă de creştere a bovinelor. Moară cu făcaie (din 1868), în satul Surpatele. În arealul com. **F.** se află o rezervație de goruni seculari (*Quercus petraea*). Bisericile cu hramurile „Înălțarea Domnului" (construită în sec. 16 şi refăcută în anii 1683–1684 de postelnicul Pană Pârşcoveanu, cu pridvor şi turlă adăugate în anii 1714–1716, zugrăvită în 1801, reparată în 1921, 1931, 1951 şi restaurată în 2007) a fostului schit Mănăileşti, „Trei Ierarhi" (1797, cu fresce originare), „Naşterea Maicii Domnului" (1742) a fostului schit Colnic, şi „Sfântul Nicolae" (1893), în satele Mănăileşti, Genuneni, Moşteni şi Frânceşti; bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1776) şi „Sfinții Voievozi" (1806), în satele Moşteni şi Viişoara. În satul Dezrobiți se află mănăstirea Dintr-un lemn (de maici) a cărei primă mărturie scrisă datează din perioada 1652–1659 în consemnările arhidiaconului Paul de Alep. Acesta menționează că un călugăr a găsit o Icoană a Maicii Domnului în

Frânceşti. Biserica „Adormirea Maicii Domnului"

trunchiul unui stejar secular şi că în acel moment a auzit o voce care l-a îndemnat să construiască o biserică din trunchiul acelui stejar. O istorioară asemănătoare este consemnată şi de Neofit, mitropolitul Ungrovlahiei (1840–1849), într-o scriere din 29 iul. 1845, care amintește că „un cioban cu numele Radu, din timpul domniei lui Alexandru II Mircea (1568–1577), a visat Icoana Maicii Domnului adăpostită în trunchiul unui stejar uriaş şi ca urmare, tăind stejarul în care a găsit icoana, a construit o bisericuță din lemnul acestuia pe care a numit-o „Dintr-un lemn". Alte surse menționează că biserica a fost construită la sf. sec. 16 din lemnul unui stejar uriaş din inițiativa Ancuței, fiica domnului Mircea Ciobanul şi a Doamnei Chiajna, dar a fost mistuită de un incendiu la sf. sec. 18. Pe locul acesteia a fost construită, în anii 1810–1814, o altă bisericuță, de 13 m lungime, 5,50 m lățime şi 4 m înălțime, lucrată din bârne groase, încheiate în coadă de rândunică, având formă dreptunghiulară, cu pridvor deschis şi cu absida altarului decroşată. Biserica din lemn nu are turle, iar iconostasul, sculptat în lemn de tei, este împodobit cu multe icoane pictate pe lemn şi datează din anul 1814. Icoana Maicii Domnului, făcătoare de minuni, de mari dimensiuni (1,50 m înălțime şi 1,10 m lățime), de care este legată legenda acestui sfânt lăcaş, este păstrată în biserica de zid a mănăstirii şi se pare că a fost pictată înainte de anul 1453 la o mănăstire de pe Muntele Athos sau la Constantinopol (capitala de atunci a Imp. Bizantin). Profesorul André Grabar de la Collège de France a cercetat această icoană şi a apreciat că ea a fost pictată în sec. 4 la mănăstirea Theothokos din Grecia după un model pictat de Sfântul Apostol şi Evanghelist Luca – cel care a pictat-o pentru prima oară pe Fecioara Maria. Biserica de zid a mănăstirii Dintr-un lemn, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", a fost construită în anii 1634–1635, şi menționată documentar la 20 apr. 1635, prin strădania lui Preda Brâncoveanu (bunicul lui Constantin Brâncoveanu). În pisania bisericii de zid, datând din anul 1715, stă scris că biserica a fost zidită de domnul Matei Basarab, aşa cum reiese, de altfel, şi dintr-o mărturie scrisă din 27 nov. 1640 în care se spune că domnul Matei Basarab a zidit biserica „Naşterea Maicii Domnului" „de isnoavă de'ntemei." Se pare că ipoteza ca cei doi ctitori (Matei Basarab şi Preda Brâncoveanu) să fi contribuit împreună la construirea bisericii de zid este confirmată de tabloul votiv al celor doi, pictat în pronaosul bisericii. În 1684 au fost refăcute ferestrele, s-a adăugat un pridvor şi s-au executat picturile murale în pridvor prin grija lui Şerban Cantacuzino. În anii 1714–1716, domnul Ştefan Cantacuzino a inițiat lucrările de construire a turlei pe pronaos şi a unui portal frumos la intrare, precum şi pictarea pereților interiori ai bisericii. În anii 1938–1940 au fost construite chilii noi şi s-au executat ample lucrări de renovare a ansamblului monahal. Complexul monastic a mai fost restaurat la mijlocul sec. 19, în anii 1926–1930, 1955, 1962–1963, 1969 şi după 1992. Din picturile murale interioare originare, executate în 1635, se mai păstrează doar chipul Maicii Domnului în pronaos, restul picturilor fiind cele realizate în anii 1714–1716 şi spălate în 1938–1940. Muzeul mănăstirii conține o valoroasă colecție de peste 700 de icoane vechi pictate pe lemn, obiecte de cult din argint, covoare vechi, o cruce din aur din 1749 ş.a. În satul Surpatele se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), ctitorie de la începutul sec. 16 a fraților Tudor şi Stanciu Drăgoescu şi refăcută de boierii Buzeşti în sec. 17. Biserica actuală, cu dublu hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfânta Treime", monument istoric din 2004, a fost zidită în 1703–1706,

din iniţiativa Doamnei Maria, soţia lui Constantin Brâncoveanu, şi pictată în 1706–1707 de Andrei, Hranite, Gheorghe şi Iosif Ierodiaconul. Biserica a fost reparată şi repictată în 1815. Mănăstirea Surpatele a căzut în ruină în 1872, din lipsă de fonduri, rămânând doar biserica să funcţioneze ca biserică de mir până în 1927 când Comisiunea Monumentelor Istorice a restaurat tot ansamblul monahal, lucrare încheiată în 1935. Ansamblul monahal a mai fost restaurat în anii 1958–1959, 1990–1992 şi 2000-2004.

FRÂUA → Axente Sever.

FRECĂŢEI 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 6 sate, situată în Balta Brăilei (Insula Mare a Brăilei), pe stg. braţului Dunărea Veche; 1 525 loc. (1 ian. 2011): 793 de sex masc. şi 732 fem. Culturi de porumb, de grâu, de plante tehnice şi de nutreţ. Satele Cistia şi Stoeneşti sunt atestate documentar în 1880, iar satul Titcov (fost *Muguroaia*) apare în registrul cadastral din 1935.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Tulcei cu Pod. Niculiţel, pe râul Teliţa; 3 693 loc. (1 ian. 2011): 1 795 de sex masc. şi 1 886 fem. În satul Teliţa se află mănăstirea Çelik-Dere (de maici), situată pe valea pârâului Çelik de la care a preluat numele (în lb. turcă Çelik-Dere înseamnă pârâul de oţel, denumit astfel datorită descoperirii în această zonă a unor arme din diferite epoci). Conform legendei, la sf. sec. 18, câţiva călugări ardeleni veniţi de la o mănăstire de pe Muntele Athos s-au stabilit într-o poiană de pe valea pârâului Çelik unde au întemeiat un schit. Distrus de un incendiu, aşezământul monahal a fost refăcut în anii 1833–1840 de către arhimandriţii Dositei, Crihan, Paisie şi Atanasie. În 1846 a fost construit paraclisul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi s-a pus piatra de temelie a bisericii cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită ulterior, în etape, după proiectul arhitecţilor Toma Dobrescu şi Dumitru Ionescu-Berechet. Zidirea bisericii s-a efectuat în etape, în anii 1901–1902, 1910–1916 (terminată la roşu) şi finisată în perioada 1928–1932 când a fost şi pictată de Gheorghe Eftimiu (sfinţirea bisericii a avut loc la 22 oct. 1932). Mănăstirea are muzeu cu colecţii de artă veche religioasă, precum şi un atelier de confecţionare a covoarelor, a broderiilor şi a ţesăturilor naţionale. La biserica „Adormirea Maicii Domnului" a mănăstirii Çelik-Dere se află depuse osemintele creştinilor Epictet şi Astion din Halmyris (satul Murighiol de astăzi), descoperite în anul 2001, martirizaţi în anul 298 în timpul domniei împăratului roman Diocleţian. Lângă mănăstire se află o moară de vânt (o raritate în peisajul natural românesc.).

FREUDENTHAL → Jamu Mare.

FRUMOASA 1. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 4 sate, situată în NE Depr. Ciuc, la poalele M-ţilor Ciuc; 3 626 loc. (1 ian. 2011): 1 838 de sex masc. şi 1 788 fem. Producţie de cherestea, de mobilă, de macaroane şi tăiţei. Creşterea ovinelor. Izvoare cu ape minerale. Pârtie de schi. Satul Frumoasa este menţionat documentar în 1324. Biserică romano-catolică (sec. 15) cu zid de incintă (sec. 18) şi casă parohială (sec. 19), în satul Nicoleşti. În satul Făgeţel se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), situată pe Valea Ghimeşului, la 25 km de Pasul Ghimeş. În jurul bisericii cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", construită în anii 1901–1905 pe cheltuiala credincioasei Rozalia, a fost întemeiat un schit de călugări, în 1936, care şi-a încetat activitatea în perioada 1940–1945 din cauza Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940. Schitul şi-a reluat activitatea în 1945 datorită starеţului Dimitrie Sava, iar după moartea acestuia, în 1951, a încetat să mai existe. După 1985 a funcţionat ca biserică de parohie, dar cu slujbe numai la hramul bisericii. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1995. Clopotniţă ridicată în 1998. În anul 1672, în satul Frumoasa s-au stabilit 60 de familii de armeni. În anii 1763-1781, comunitatea armeană din acest sat a construit o biserică. Tot în acest sat există o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1879) şi o biserică romano-catolică zidită în 1891-1892 pe locul uneia care data din 1694.

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Boian cu Câmpia Burnas, pe râul Vedea; 2 245 loc. (1 ian. 2011): 1 138 de sex masc. şi 1 107 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1821) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1806), în satele Frumoasa şi Păuleasca.

3. Mănăstirea ~ → Iaşi (1).

FRUMOSU, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată la poalele SV ale Obcinei Mari şi cele SE ale Obcinei Feredeu, la confl. râurilor Frumosu şi Deia cu Moldova; 3 470 loc. (1 ian. 2011): 1 784 de sex masc. şi 1 686 fem. Staţie de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului. Produse lactate. Creşterea bovinelor. În satul Frumosu, atestat documentar în anul 1454, se află o biserică din anul 1902, iar în satul Deia o biserică din 1904.

FRUMUŞANI, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe dr. râului Dâmboviţa; 4 616 loc. (1 ian. 2011): 2 256 de sex masc. şi 2 360 fem. Ind. chimică. Complex avicol. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de floarea-soarelui etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **F.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru" (1817) şi „Sfinţii Voievozi" şi „Sfântul Nicolae" (1841), în satele Orăşti şi Postăvari; ruinele bisericii cu hramul „Sfântul Nicolae" (1796), în satul Piţigaia. Fond cinegetic.

Frecăţei (2). Mănăstirea Çelik-Dere

FRUMUȘENI, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NE a Câmpiei Vingăi, pe valea Mureşului, la 17 km SE de municipiul Arad; 2 729 loc. (1 ian. 2011): 1 376 de sex masc. şi 1 353 fem. Producție de mobilă şi de componente electronice. Vestigii paleolitice (unelte din silex). Satul Frumuşeni apare menționat documentar, prima oară, în perioada 1080–1090, iar satul Aluniş în 1766. În perioada 1470–1499 este pomenit în documente castelul de la Frumuşeni (*Castelum Zewdej*). În a doua jumătate a sec. 18 aici au fost colonizați germani veniți de pe valea Rinului, băştinaşii fiind îndepărtați, astfel că în anul 1777, satul Frumuşeni era locuit numai de germani. După 1945, aici au fost aduse mai multe familii de români din M-ții Apuseni care au beneficiat de pământ ca urmare a legii agrare. Biserica romano-catolică (1824) şi biserica ortodoxă cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1991–1997), în satul Frumuşeni. Com. **F.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Frumuşeni şi Aluniş din com. Fântânele, jud. Arad.

FRUMUȘICA 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealului Mare cu Câmpia Jijiei Superioare; 6 058 loc. (1 ian. 2011): 3 062 de sex masc. şi 2 996 fem. Producție de mobilă pentru birouri şi de țuică. Pomicultură. Centru viticol. Fermă de creştere a bovinelor. Centru de olărit. Satele Boscoteni şi Rădeni sunt menționate documentar în 1437, iar Vlădeni-Deal în 1430. În 1830, localit. **F.** figura ca târg. În satul Storeşti se află bisericile „Sfântul Dumitru" (1828) şi „Sfânta Treime" a schitului Balş (sau schitul Frumuşica) construită în 1835 pe locul uneia din sec. 18, cu refaceri din 1990, iar în satul Şendreni există biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (2006-2009, sfințită la 18 oct. 2009).

2. → Tichileşti.

3. → Bodeşti (2).

FRUMUȘIȚA, com. în jud. Galați, alcătuită din 3 sate, situată în E Câmpiei Covurlui, în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, pe râul Chineja; 5 416 loc. (1 ian. 2011): 2 700 de sex masc. şi 2 716 fem. Stație de c.f. Morărit. Producție de calculatoare şi echipamente periferice, de uşi şi ferestre din metal; produse de panificație. Legumicultură. Pe terit. satului Tămăoani au fost descoperite două căni dacice din ceramică şi un cylix grecesc (vas ceramic de băut vin, cu două toarte) datând din sec. 4 î.Hr. În satul Frumuşița se află biserica „Sfânta Parascheva" (ante 1809) şi biserica „Sfântul Gheorghe" (1910-1911), iar în satul Tămăoani există biserica „Sfântul Gheorghe" (1925-1942).

FRUNTIȘENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Fălciului, pe pârâul Jăravăț, la 15 km SE de municipiul Bârlad; 1 946 loc. (1 ian. 2011): 1 008 de sex masc. şi 938 fem. Morărit. În satul Grăjdeni se află biserica din lemn „Sfântul Gheorghe" (1716, refacută în sec. 19 şi reparată în 1959) şi mănăstirea Grăjdeni (de maici), inițial un schit cu o biserică din lemn având hramul „Sfântul Nicolae", ctitorie a domnului Petru Rareş din anul 1533. În anul 1711 schitul a fost jefuit şi incendiat de tătari, biserica de lemn şi chiliile fiind mistuite complet de flăcări. Schitul a fost refăcut ulterior şi înzestrat de nişte dregători ai timpului, dar cutremurul din 14 oct. 1802 i-a provocat mari stricăciuni, după care a fost din nou refăcut. După secularizarea averilor mănăstireşti în anul 1863, călugării au plecat, iar schitul a încetat să mai funcționeze. În perioada 1870–1872 a fost construită o biserică din cărămidă pe locul celei din lemn, tot cu hramul „Sfântul Nicolae", prin grija şi pe cheltuiala vicarului Episcopiei Huşilor, Anania, biserică sfințită la 25 mart. 1872. În 1930 a fost reînființat schitul, iar în 1952 schitul a fost ridicat la rangul de mănăstire şi transformat în mănăstire de maici. Desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959, mănăstirea a fost reînființată în 1990, biserica a primit un al doilea hram – „Sfânta Treime", iar până în 1997 a fost restaurată biserica, s-au construit zidul de incintă, un paraclis, trapeza şi chiliile. Paraclisul şi trapeza au fost pictate în anii 1992–1995 de pictorul Mezdrea Alexandru din Bucureşti. Com. **F.** a fost înființată la 1 mart. 2004 prin desprinderea satelor Fruntişeni şi Grăjdeni din com. Grivița, jud. Vaslui.

FRUNȚI, masiv muntos, desprins din culmea sudică a M-ților Făgăraş, situat între văile Topolog, la V, şi Argeş, la E, alcătuit predominant din fliş grezo-marnos, gresii şi şisturi. În axa pr. a masivului se găsesc gnaisuri oculare care dau un relief pitoresc, cu proeminențe, cu pereți verticali, cu mici peşteri. Pe rama sudică a acestui masiv predomină depozitele sedimentare eocene în cadrul cărora relieful capătă un aspect domol, formând prispa meridională a acestora. Alt. max.: 1 534 m. Acoperit cu păduri de foioase (îndeosebi fag şi gorun).

FRUNZARU, Hidrocentrala ~ → Sprâncenata.

FULGA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Săratei, la confl. râului Bălana cu Ghighiu; 3 530 loc. (1 ian. 2011): 1 727 de sex masc. şi 1 803 fem. Produse lactate. Morărit. Brutărie. Nod rutier. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț etc. Reşed. com. este satul *Fulga de Jos*. În satul Fulga de Jos se află biserica „Sfântul Haralambie" (1882), iar în satul Fulga de Sus o biserică din anul 1834.

FUNDATA 1. Liman fluviatil pe stg. cursului inf. al Ialomiței, în Câmpia Bărăganului, pe terit. comunelor Gheorghe Doja şi Andrăşeşti (jud. Ialomița). Supr.: 510 ha. Pescuit. Irigații.

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 3 sate, situată în culoarul Rucăr-Bran, în zona pasului Giuvala, la poalele M-ților Leaota, Bucegi şi Piatra Craiului; 790 loc. (1 ian. 2011): 414 de sex masc. şi 376 fem. Creşterea bovinelor. Centru de țesături şi cusături populare şi muzeu etnografic (în satul Şirnea), cuprinzând piese de port popular, ceramică, interioare de locuințe, piese de cult, țesături etc. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1835–1837), cu picturi murale interioare originare executate de dascălul Ioan Bartolomeu, în satul Fundata. Agroturism.

FUNDENI 1. Lac situat pe cursul inf. al Colentinei, pe terit. satului omonim (com. Dobroeşti, jud. Ilfov), la marginea de NE a municipiului Bucureşti. Supr.: 123 ha. Pe malul nordic se află spitalul Fundeni, iar în partea sa sudică există un mic ostrov locuit (aparținând cartierului Pantelimon din municipiul Bucureşti). Pescuit. Pe malul său estic se află biserica „Fundenii Doamnei", cu hramul „Sfântul Eftimie", monument reprezentativ de

artă brâncovenească, ctitorie a marelui spătar Mihai Cantacuzino, sfinţită la 1 mai 1699 şi renovată în 1860 de Doamna Maria Ghica (după această dată, locuitorii au atribuit lăcaşului numele „Fundenii Doamnei"). În pridvorul bisericii se păstrează o amplă compoziţie murală executată de faimosul zugrav Pârvu Mutu, înfăţişând „Judecata de Apoi". Faţadele bisericii sunt împodobite în întregime cu ornamente orientale de tipul miniaturilor persane (măsuţe cu vase de flori, chiparoşi, havuzuri, palate, mănunchiuri cu ramuri de lămâi etc.) realizate în stuc.

2. Com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, la confl. râului Pasărea cu Dâmboviţa; 4 843 loc. (1 ian. 2011): 2 375 de sex masc. şi 2 468 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, de floarea- soarelui, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Biserică având hramul „Sfântul Andrei" construită în 1732 de marele logofăt Radu Dudescu, reparată în 1890, declarată monument istoric. Pădure de foioase de interes cinegetic. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **F.** a făcut parte din jud. Ilfov.

3. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe stg. râului Siret; 3 944 loc. (1 ian. 2011): 1 956 de sex masc. şi 1 988 fem. Staţie de c.f. (în satul Hanu Conachi), inaugurată la 13 sept. 1872. Reşed. com. este satul *Fundenii Noi*. Prefabricate din beton; prelucr. laptelui; produse de panificaţie. Pomicultură (meri, peri, nuci, pruni). Viticultură. Legumicultură. Fermă de creştere a ovinelor (Hanu Conachi). În satul Fundeni, menţionat documentar în anul 1521, se află biserica „Înălţarea Domnului", ctitorie din 1829 a lui Costache Conachi. Rezervaţie de dune de nisip (Hanu Conachi), ocupând o supr. de 199,3 ha, fixate cu plantaţii de salcâm şi cu o floră arenicolă în care predomină salcia târâtoare (*Salix rosmarinifolia*). În această rezervaţie trăiesc şopârla de nisip (*Eremias arguta deserti*) – specie care atinge în România limita vestică a arealului său mondial şi şarpele de nisip (*Coluber jugularis caspius*) – element termofil aflat aici la limita nordică a arealului.

4. → **Sângeru.**

FUNDENII DOAMNEI → **Fundeni (1).**

FUNDULEA, oraş în jud. Călăraşi, situat în V Câmpiei Bărăganului, la 70 m alt., în apropiere de confl. râului Belciugatele cu Mostiştea, la 95 km NV de municipiul Călăraşi şi la 38 km E de Bucureşti; 6 706 loc. (1 ian. 2011): 3 246 de sex masc. şi 3 460 fem. Supr.: 23 km^2, din care 7 km^2 în intravilan; densitatea: 958 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 17 nov. 1886). Nod rutier. Confecţii metalice. Produse chimice şi alim. (zahăr, panificaţie etc.). Producţie de mobilă pentru birouri, de furnire şi panouri din lemn, de băuturi răcoritoare şi de hrană pentru animalele de companie. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe etc. Institut de cercetări pentru cereale şi plante tehnice, înfiinţat în 1962 prin fuzionarea Institutului pentru cultura porumbului (înfiinţat în 1957) cu Departamentul culturilor de câmp de la Institutul de Cercetări Agronomice (întemeiat în 1927). De la 1 ian. 2003 acest institut poartă numele Institutul Naţional de Cercetare şi Dezvoltare Agricolă şi este specializat în crearea de noi soiuri de plante, ameliorate genetic, cu producţii mari şi rezistente la boli. Staţiune de cultură a plantelor medicinale. Institut de cercetare şi producţie a sfeclei de zahăr. Localit. este menţionată documentar, ca sat, în 1778 şi declarată oraş la 18 apr. 1989, având în subordine ad-tivă satul Gostilele (menţionat documentar în 1583). Biserica „Sfântul Nicolae" (1854-1860), pictată de Nae Pantelimonescu în 1934 şi repictată în 1997-1998.

FUNDU MOLDOVEI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 10 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de SE ale Obcinei Mestecăniş şi cele de SV ale Obcinei Mari, pe cursul superior al râului Moldova; 3 996 loc. (1 ian. 2011): 1 988 de sex masc. şi 2 008 fem. Expl. de pirite cuprifere. Prelucr. sticlei; articole de voiaj şi de marochinărie. Centru de constr. a instrumentelor populare, de prelucr. artistică a lemnului, de ţesături şi cusături populare şi de încondeiat ouăle. Muzeu etnografic. Festivalul anual „Buna Vestire" de cântece şi poezii religioase (din 1991). În satul Botuş se află mănăstirea Orata (de maici), cu biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului" construită în anii 1950–1954 (sfinţită la 26 sept. 1954) prin efortul, pe terenul şi pe cheltuiala ţăranului drept-credincios Traian Pomohaci, în amintirea soţiei sale Reveca, pierdută pe când aceasta avea doar vârsta de 35 de ani, el rămânând să aibă grijă de 9 copii. Biserica a fost pictată la interior, în ulei, în perioada 6 iul. 1977–8 iul. 1982, de către Vasile Bârgovan. Iniţial a funcţionat ca schit de călugări, apoi desfiinţat de autorităţile comuniste în 1959, reînfiinţat în 1990 tot ca schit de călugări şi transformat în mănăstire de maici în 1994. În 1990, la acest schit a fost călugărit Traian Pomohaci, ctitorul acestei biserici, după care, la scurt timp, a murit în urma unei grele suferinţe. Pe crucea lui Traian Pomohaci stă scris: „a trăit 90 de ani, a avut 9 copii şi a murit în 1990". În satul Colacu se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1800, restaurată în 1972-1974 şi în 1997) şi biserica de zid „Sfântul Dimitrie" (1938 – finalizată şi sfinţită în 1964), iar în satul Fundu Moldovei există bisericile ortodoxe „Sfântul Dumitru" (1860) şi „Sfântul Nicolae" (1902) şi biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (1838). Aşezarea Fundu Moldovei a fost întemeiată în 1802 de coloniştii germani care iniţial au numit-o *Luisenthal*.

FURCULEŞTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Boian, pe interfluviul Vedea-Călmăţui; 3 497 loc. (1 ian. 2011): 1 743 de sex masc. şi 1 754 fem. Nod rutier. Produse alim. Fabrică de pâine (inaugurată la 1 aug. 1998). Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice, floarea-soarelui etc. Centru de ţesături şi cusături populare. În satul Furculeşti se află o biserică din 1819, în satul Moşteni există biserica având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1850), iar în satul Voievoda este biserica „Sfinţii Voievozi" (1884).

FURNICA, masiv muntos în SE M-ţilor Bucegi, situat între văile râurilor Izvorul Dorului, la V şi S, şi Peleş, la N, care domină, la E, Valea Prahovei printr-un abrupt în zona oraşului Sinaia. Alt. max.: 2 103 m (vf. Furnica). Constituit din fliş grezos calcaros (strate de Sinaia) şi din conglomerate de Bucegi. Acoperit cu păduri de molid până la 1 800 m alt., iar mai sus de pajişti alpine. Turism intens

facilitat de şoseaua modernizată ce urcă de la Sinaia până la Cota 1 400, şi mai ales de Telecabina Sinaia – Cota 1 400 şi Telefericul Cota 1 400 – Vârful cu Dor. Numeroase poteci marcate şi cabane. Pârtii de schi. Instalaţie pentru bob.

FURTUNA sau **FORTUNA,** lac în partea central-vestică a Deltei Dunării, situat la NE de ostrovul Maliuc, în sectorul fluvial al Deltei, în apropiere de braţul Sulina, de care este legat prin mai multe gârle. Supr.: 977,5 ha; ad. max.: 2 m; vol.: 9,8 mil. m^3. Pescuit. Loc de cuibărit al lebedei mute

Gg

GAI, Mănăstirea ~ → Arad (2).

GALATA, Mănăstirea ~ → Iași (1).

GALAȚI 1. Municipiu în extremitatea estică a României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în SE Câmpiei Covurlui, pe stg. fl. Dunărea, pe trei terase ale acestuia, la 4–35 m alt., la 7 km aval de confl. Siretului cu Dunărea şi la 150 km amonte de vărsarea Dunării în Marea Neagră; 288 494 loc. (1 ian. 2011): 138 917 de sex masc. şi 149 577 fem. Supr.: 241,5 km^2, din care 118,9 km^2 în intravilan; densitatea: 2 462 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier. Port fluvio-maritim (7–10 m pescaj în aval). Centrală electrică şi de termoficare (535 MW) intrată în funcţiune în 1969. Combinat siderurgic (cel mai mare din ţară), dat în exploatare în 1962, cu o staţie de sortare şi aglomerare a min. de fier, o uzină cocso-chimică, patru furnale de câte 1 700 m^3 fiecare, unul de 2 700 m^3 (dat în folosinţă în 1978) şi un altul de 3 500 m^3 (intrat în funcţiune în 1981 – fiind printre primele 10 furnale din lume). Combinatul a fost privatizat după anul 1990 şi poartă numele „Arcelor Mittal", în cadrul căruia se produc: oţel, fontă, tablă groasă, benzi laminate la rece, cabluri, lanţuri, sârmă, cuie etc. Constr. de nave fluviale şi maritime (mineraliere de 55 000 tdw, cargouri de 4 500 tdw, remorchere maritime, barje, vrachiere, motonave fluviale, elice pentru nave), de utilaj greu pentru constr. navale, de utilaje pentru telecomunicaţii, de piese şi accesorii pentru autovehicule, de piese de schimb pentru maşini şi utilaje agricole, de aparatură şi instrumente de control pentru diverse procese industriale etc.; produse metalice de larg consum. Producţie de mobilă, de produse chimice (lacuri, vopsele, detergenţi, coloranţi), cosmetice, textile (fire şi ţesături din bumbac, in şi cânepă), de produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve, dulciuri, paste făinoase, bere etc.), de cărămidă şi prefabricate din beton ş.a. Sere legumicole. Grădină botanică (16 ha) cu peste 200 de soiuri de trandafiri şi cu peste 3 000 de exemplare de arbori şi arbuşti. Grădină zoologică. Parcul „Mihai Eminescu", amenajat în 1869, cu un mic lac şi câţiva arbori contemporani cu Mihai Eminescu. Universitatea de stat „Dunărea de Jos" (1948) cu 19 facultăţi, 21 006 studenţi şi 689 prof. (în anul universitar 2007–2008); Universitatea particulară româno-americană „Anghel Rugină" (1991) cu 4 facultăţi, 6 201 studenţi şi 42 cadre didactice. Colegiul Naţional „Vasile Alecsandri". Institutul de Cercetări şi Proiectări pentru Construcţii Navale (ICEPRONAV), Institutul de Cercetări şi Proiectări pentru produse plate metalice, Institutul de Cercetări Piscicole. Teatrul dramatic „Fanny Tardini" (1955), teatrul muzical „Nicolae Leonard" (1955) şi teatrul de păpuşi „Guliver" (inaugurat la 1 oct. 1952), orchestră simfonică (înfiinţată în 1956), numeroase cinematografe, biblioteci (între care biblioteca „V. A. Urechia", 15 oct. 1871, cu c. 580 000 de vol., cu incunabule, tipărituri vechi etc. şi muzee: Muzeul Judeţean de Istorie (f. 24 ian. 1939, cu numele Muzeul „Cuza Vodă"), cu colecţii de arheologie (obiecte din Paleolictic, Neolitic etc.), de istorie şi etnografie (costume, ţesături, unelte, război de ţesut manual); Muzeul de Arte (inaugurat în 1956) cu colecţii de pictură, sculptură, grafică, artă decorativă; Complexul muzeal de ştiinţele naturii (1956); Expoziţia de personalităţi istorice ale sec. 19 (Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, Mihail Kogălniceanu ş.a.). **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice (unelte din silex şi os, fragmente ceramice) şi din Epoca bronzului (un sceptru de piatră aparţinând culturii Coslogeni, sec. 13–12 î.Hr.). Oraşul actual s-a dezvoltat pe vatra unei aşezări străvechi (urme de cultură materială din sec. 6–5 î.Hr.), cu multe vestigii de cultură geto-dacă, romană şi românească

Galaţi (1). Vedere generală

Galaţi (1). Complexul muzeal de ştiinţele naturii

descoperite în cartierul Barboşi, pe promontoriul Tirighina. Aici au fost identificate urmele unei aşezări dacice fortificate (sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr.), în care s-au găsit vase greceşti de import şi un sanctuar asemănător cu cel descoperit în M-ţii Orăştiei. Cucerită de legiunile împăratului roman Traian, în primii ani ai sec. 2, cetatea a fost transformată într-un avanpost militar roman (un *castellum*/fortificaţie de proporţii mai mici/de c. 4 000 m^2, construit mai întâi din pământ, iar apoi întărit cu ziduri şi turnuri de apărare din piatră) şi în staţiune a flotei dunărene. Fiind neîncăpător, romanii au construit în anul 171, lângă *castellum,* un castru de piatră (cu scopul de a apăra graniţa de N a *limesului danubian*) în care au staţionat mai multe detaşamente ale legiunilor romane (*Legio V Macedonica, Cohors II Mattiacorum, Legio I Italica* ş.a.). Cu o scurtă întrerupere (cauzată de invazia carpilor din anul 238), fortificaţia romană a fost menţinută de Imperiul Roman (apoi de Imperiul Romano-Bizantin) până în sec. 6. În perimetrul acestei fortificaţii a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din 12 monede de argint bizantine, emise în perioada 613–685. Prima menţiune documentară a localit. datează din anul 1134, iar apoi consemnată într-un act din 1445 emis de domnul Ştefan II. În Evul Mediu, **G.** a avut un important rol în comerţul Moldovei cu alte reg., importanţa sa sporind după anul 1484 când porturile moldoveneşti Chilia şi Cetatea Albă au fost cucerite de turci. Atestat documentar ca oraş la sf. sec. 15, **G.** apare consemnat ca atare la mijlocul sec. 16 pe o hartă a Moldovei întocmită de Georg von Reichersdorffer, secretar regal, consilier (din 1526) şi emisar (în 1527 şi 1535) al lui Ferdinand I de Habsburg la curtea domnului moldovean Petru Rareş. În 1542, **G.** a fost inclus în raiaua Brăilei ocupată de turci în 1540 şi stăpânită până în 1829. În 1613, germanul Johannes Wilden, şi, în 1681, italianul Giovanni Battista de Bruyo menţionează oraşul **G.** ca pe un important centru comercial, pescăresc şi portuar. Oraşul a fost jefuit de tătari în 1651 şi de turci în 1711. Începând cu sec. 18, **G.** devine cea mai mare piaţă de comerţ la Dunărea de Jos şi cel mai important port pentru exportul lemnului, cerealelor, mierii ş.a., lucru confirmat şi de Dimitrie Cantemir în lucrarea *Descriptio Moldaviae* în care aminteşte că „... este târgul cel mai vestit al întregii Dunări". În această perioadă, marile puteri europene şi-au deschis la **G.** viceconsulate (Rusia în 1784, Austria în 1794, Anglia şi Franţa în 1804, Prusia în 1838) pentru a întreţine un comerţ regulat cu Ţările Române. În perioada 8 apr. 1870–22 dec. 1882, portul Galaţi a fost antreprenorul general al cerealelor exportate de Moldova pe Dunăre şi Marea Neagră în Anglia, Franţa şi Italia. Este remarcabil faptul că, în 1838, din totalul de 8,55 mil. de franci, cât a însemnat comerţul exterior al Moldovei, 5,95 mil. de franci s-au realizat prin intermediul portului **G.** După Pacea de la Adrianopol (1829) şi transformarea sa în *porto-franco* (1837–22 dec. 1882), oraşul **G.** a înregistrat o dezvoltare comercială şi economică mult mai mare, devenind, în 1841, al doilea oraş al Moldovei (ca importanţă), după Iaşi. În perioada 1856–1945, **G.** a fost sediul Comisiei Europene a Dunării. Oraşul a fost devastat de două incendii (1769 şi 1821) şi a suferit mari pagube în anii ocupaţiei bulgaro-austro-germane (1916–1918). Declarat municipiu la 17 febr. 1968 şi din nou *porto-franco* la 25 apr. 1994 (zona liberă a portului Galaţi, extinsă pe 137 ha, cu facilităţi fiscale, se află amplasată în SE oraşului, pe malul Dunării). **Monumente:** biserica fortificată „Precista", cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1645–1647, în timpul domniei lui Vasile Lupu, are faţadele decorate cu două registre de arcaturi şi ciubuce. Biserica a fost incendiată de turci în 1711, distrusă parţial în timpul războaielor ruso-turce din 1735–1739 şi 1769–1774, refăcută ulterior, reparată în 1829 şi 1869 şi restaurată în anii 1953–1957 când a fost transformată în muzeu. În perioada 1991–1994, biserica „Precista" a fost restaurată şi redată cultului ortodox. Biserica păstrează o colecţie de icoane vechi; biserica „Sfântul Gheorghe" (1664–1665); biserica „Mavromol", cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fostei mănăstiri „Mavromol" (în limba greacă înseamnă stâncă neagră), ctitorie din 1669 a lui Gheorghe Duca, reconstruită în 1700–1702 de fiul său Constantin (picturile murale interioare, originare, au fost refăcute în 1973–1975 de Gheorghe Răducanu; clopotul bisericii datează din 1865), păstrează o icoană făcătoare de minuni cu chipul Maicii Domnului, datând din sec. 17. Pe lângă

Galaţi (1). Muzeul de artă

Galaţi (1). Teatrul dramatic

Galaţi (1). Catedrala episcopală cu dublu hram - „Sfântul Andrei" şi „Sfântul Nicolae"

această biserică a fost înfiinţată în 1765 o şcoală cu limba de predare greacă, iar în 1803 o şcoală cu limba de predare română; biserica „Vovidenia" (sau „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului") este ctitoria din 1790 a lui Ioan Cârjă, distrusă de un incendiu în 1821, refăcută în anii 1851–1865, reparată în anii 1991–2002 şi declarată monument istoric şi de arhitectură; biserica „Sfinţii Voievozi" (1801–1805, refăcută în 1856); bisericile având hramurile „Sfântul Spiridon" (1815–1817, refăcută în 1828, consolidată şi restaurată în anii 2004–2008), „Sfântul Dumitru", ctitorie din 1649 a domnului Vasile Lupu, şi „Sfântul Nicolae", construită în 1845 pe fundaţiile unei biserici din 1776; biserica romano-catolică (sec. 17, refăcută în 1829–1844, extinsă în 1873, consolidată şi renovată în 1985–1988); catedrala ortodoxă, cu dublu hram – „Sfântul Andrei" şi „Sfântul Nicolae", construită în anii 1906–1917 după planurile arhitecţilor Petre Antonescu şi Ştefan Burcuş, în prezent este biserica episcopală a Episcopiei Dunărea de Jos. Biserica a fost reparată şi renovată în anii 1950–1957 din cauza stricăciunilor provocate de cutremurul din 10 nov. 1940 şi din nou consolidată şi restaurată (inclusiv restaurarea picturilor) în perioada 1990–2006 după cutremurele din 4 mart. 1977, 30 aug. 1986 şi 31 mai 1990; biserica greacă, cu hramul „Schimbarea la Faţă" (1866–1872), cu picturi murale interioare originare executate de pictorul Papadopoulos; clădirea Palatului Prefecturii, construită în stil tradiţional românesc, în anii 1901–1906, după planurile arhitectului Ion Mincu, cu sculpturi de Fr. Storck; clădirea fostului Palatul de Justiţie (azi sediul Rectoratului Universităţii) a fost construită în perioada 1911–1913, după planurile arhitectului Grigore Cerchez, pe locul hanului Ventura; Palatul Navigaţiei, construit la începutul sec. 20 după planurile lui Anghel Saligny; gara fluvială realizată în 1912 după planurile arhitectului Petre Antonescu; han (1882); casa „Robescu" (sec. 19), azi Palatul Copiilor; casa „Macri" (1910); statuia lui Mihai Eminescu – operă a sculptorului Fr. Storck, dezvelită în 1911; statuia lui Costache Negri (1912, sculptor Ion Iordănescu); statuia lui Alexandru Ioan Cuza (1940, sculptor Ion C. Dimitriu-Bârlad); busturile lui Mihail Kogălniceanu (1893, sculptor Vladimir Hegel), George Enescu (1956, sculptor Florica Ioan), I. L. Caragiale (1956, sculptor Andrei Ostap) etc.

2. Judeţ situat în extremitatea estică a României, între cursurile inf. ale Siretului (la V), Prutului (la E) şi Dunării (la SE), la graniţa cu Rep. Moldova, între 45°25' şi 46°10' latitudine N şi între 27°20' şi 28°10' longitudine E, între jud. Vaslui (la N), Rep. Moldova (E), jud. Tulcea (SE), Brăila (S) şi Vrancea (V şi NV). *Supr.*: 4 466 km² (1,87% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 606 823 loc. (2,83% din populaţia ţării), din care 298 632 loc. de sex masc. (49,2%) şi 308 191 loc. de sex fem. (50,8%). *Populaţia urbană:* 341 551 loc. (56,3%); *rurală:* 265 272 loc. (43,7%). *Densitatea:* 135,8 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 90% români, 3,2% rromi, apoi greci, ruşi-lipoveni, maghiari, germani, ucraineni ş.a. *Reşed.:* municipiul Galaţi. *Oraşe*: Bereşti, Târgu Bujor, Tecuci (municipiu). *Comune*: 61. *Sate*: 180 (din care 2 aparţin oraşelor).

Relief predominant de câmpie (69%), aparţinând unor subunităţi ale Câmpiei Române (respectiv Câmpia Covurlui, Câmpia Tecuciului şi Câmpia Siretului inferior), cu cea mai mare extindere în părţile central-sudică şi vestică ale jud. **G.** Zonele de N şi de NV ale jud. **G.** sunt ocupate, în proporţie de 31%, de prelungirile Pod. Moldovenesc – respectiv Pod. Covurlui, în N, şi Colinele Tutovei, în NV – ce ararеori depăşesc 300 m alt. În partea de S a Câmpiei Tecuciului, formată în întregime din terasele Siretului şi Bârladului, se desfăşoară sub forma unei fâşii de c. 20 km lungime şi 4–5 km lăţime, între localit. Iveşti şi Hanu Conachi, o zonă nisipoasă în care predomină relieful de dune, în mare parte fixate de vegetaţie. Extremităţile de V, S, SE şi E ale jud. **G.** sunt ocupate de luncile largi ale Siretului, Dunării şi Prutului, care reprezintă treptele cele mai coborâte ale reliefului gălăţean (8–13 m alt.). În extremitatea sudică a jud. **G.** se află o reg. de scufundare lentă a scoarţei terestre, evidenţiată atât de linia de falie Focşani–Nămoloasa–Galaţi, cât şi de convergenţa, în această zonă, a mai multor cursuri de ape care se constituie într-o adevărată „piaţă de adunare a apelor".

Clima temperat-continentală cu veri foarte calde şi secetoase şi ierni geroase, marcate adeseori de viscole puternice. Temp. medii multianuale oscilează în jurul valorii de 10°C. Temp. max. absolută (40,6°C) s-a înregistrat la Târgu Bujor (11 aug. 1951), iar temp. minimă absolută (–32,0°C) la Drăguşeni (11 febr. 1929). Cantităţile anuale de precipitaţii însumează c. 400 mm în partea de S a jud. **G.** şi c. 500 mm în N. Vânturile dominante (puternice aproape în tot cursul anului) bat cu o frecvenţă mai mare dinspre N (25,1%) şi NE (19,8%), cu viteze medii anuale cuprinse între 1,6 şi 4,0 m/s la Tecuci şi între 2,4 şi 5,3 m/s la Galaţi.

Reţeaua hidrografică, cu o densitate redusă (0,1–0,2 km/km²), este dominată de cursul inf. al Dunării (care delimitează jud. **G.** în SE, pe o lungime de 20 km) şi de cursurile inf. ale Prutului (cu afl. Elan şi Horincea) şi Siretului (cu afl. săi Bârlad, Călmăţui, Suhu, Mălina) – ambele tributare Dunării pe terit. jud. **G.** Râul Chineja, cu afl. săi Covurlui, Slivna, Bujoru ş.a., drenează partea de E a jud. **G.** şi se varsă

Galaţi (1). Biserica „Precista"

în lacul Brateş (→) care este cel mai mare şi mai important lac de pe terit. jud. **G.** În lunca Siretului sunt câteva limane fluviatile – Lozova, Mălina, Cătuşa – în care debuşează râurile cu aceleaşi nume, precum şi lacul Tălăbasca prin care trece râul Călmăţui (ce se varsă apoi în Siret).

Vegetaţia naturală aparţine zonelor stepei şi silvostepei. În prezent, vegetaţia naturală este înlocuită, în cea mai mare parte, de culturi. Local, se mai întâlnesc mici petice de pajişti degradate, alcătuite din firuţă (*Poa bulbosa*), peliniţă (*Artemisia austriaca*), bărboasă (*Botriochloa ischaemum*), păiuş (*Festuca valesiaca*) ş.a. şi pâlcuri de păduri de stejar (*Quercus robur*) în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*) şi tei (*Tilia tomentosa*) sau cu plantaţii de salcâm (*Robinia pseudacacia*), prezente mai ales în zonele nisipoase pentru fixarea dunelor de nisip. Pădurile de foioase, ce ocupă colinele din N şi NV jud. **G.**, sunt alcătuite din gorun (*Quercus petraea*) în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*) şi tei (*Tilia tomentosa*). Pe dunele de nisip din zona Iveşti–Hanu Conachi, alături de plantaţiile de salcâm, se dezvoltă o vegetaţie spontană psamofilă, compusă din *Festuca cinerea ssp. arenicola, Plantago indica, Helichrysum arenarium* ş.a. În luncile râurilor se întâlnesc frecvent zăvoaie de plop, de salcie sau cătină roşie (*Tamarix ramosissima*), precum şi păpurişuri, trestişuri şi rogozuri.

Fauna este diversă şi bogată în specii, cuprinzând lupi, vulpi, iepuri, popândăi, dihori, şoareci dungaţi, căpriori, fazani (colonizaţi), termite, câinele enot şi numeroase păsări de apă (raţe, gâşte, stârci, lişiţe, berze, cocostârci, bâtlani etc.). Apele Dunării sunt bogate în peşti migratori, de mare valoare economică (morun, nisetru, păstrugă, scrumbie), iar apele râurilor Prut şi Siret şi cele ale lacului Brateş constituie domeniul de viaţă al crapului, şalăului, somnului, carasului, bibanului, caracudei, linului, roşioarei, ştiucii ş.a.

Resursele naturale sunt reprezentate doar prin câteva zăcăminte de petrol şi gaze naturale (Schela, Independenţa, Ţepu), prin mici supr. ocupate de păduri (43 824 ha, în anul 2007) şi prin unele roci de construcţie (argile, luturi loessoide, balast – Barcea, Movileni ş.a.).

Istoric. Descoperirea nenumăratelor vestigii arheologice atestă faptul că pe terit. actualului judeţ s-a desfăşurat o intensă activitate omenească încă din Neolitic, de când datează materialele scoase la lumina zilei în arealele localit. Stoicani, Brăhăşeşti, Slobozia Blăneasa ş.a. Trecerea de la Neolitic la Epoca bronzului (sf. milen. 3–începutul milen. 2 î.Hr.) este marcată de aşezarea descoperită la Folteşti care a şi dat numele unei culturi eneolitice. Prezenţa unei populaţii sedentare în Epoca bronzului (1800–800 î.Hr.) pe aceste meleaguri este confirmată de mărturiile arheologice descoperite la Bereşti, Cavadineşti, Gănesti, Balinteşti, Poiana, Gârbovăţ ş.a. Epoca fierului (800 î.Hr.-sec. 1–3) este bogat ilustrată de materialele arheologice descoperite în localit. Poiana, Brăhăşeşti, Braniştea, Negrileşti, Brăneşti, Săseni, Schela ş.a. Geto-dacii au lăsat din această perioadă bogate mărturii, scoase la iveală în marea aşezare *Piroboridava*, identificată pe terit. satului Poiana, important centru economic şi strategic din sec. 4 î.Hr-1 d.Hr., precum şi în cetatea dacică de la *Barboşi* (sec. 1 î.Hr-1 d.Hr.), cucerită şi incendiată de romani în timpul împăratului Traian. Pe locul ei, aceştia au construit castrul *Tirighina* (sau Ghertina), folosit ca garnizoană pentru apărarea graniţei şi pentru supravegherea spaţiului nordestic şi a drumului comercial care lega Moesia inferior cu partea central-vestică a Daciei. După retragerea armatelor şi a administraţiei romane din Dacia (în perioada 271–275), populaţia autohtonă şi-a continuat viaţa şi activitatea, în pofida vicisitudinilor create de trecerea popoarelor migratoare (sec. 3–7) prin zonă. Persistenţa şi continuitatea de locuire este dovedită de descoperirile de la Stoicani (sec. 8–9), Şendreni (sec. 10–11) ş.a., precum şi de un document (fragmentele unei scrisori aparţinând unui comandant bizantin) în care se afirmă că în regiunea Dunării de Jos existau, în sec. 10, circa 500 de sate. În sec. 13, această zonă, împreună cu întreaga regiune de la gurile Dunării, forma unul dintre pr. areale ale comerţului pe care-l practicau negustorii genovezi. După formarea statelor feudale Ţara Românească şi Moldova (în sec. 14), numeroase localit. din perimetrul actual al jud. **G.** au fost reatestate sau consemnate pentru prima oară în documente sau însemnări ale unor călători străini (Tecuci în 1434, Galaţi 1445, Sârbi 1437, Grozăveşti 1521, Poiana 1522 etc.). Situat la interferenţa imperiilor Rus şi Otoman, angajate într-o luptă acerbă pentru expansiune, locuitorii de aici au suferit mult de pe urma războaielor purtate între acestea. În ciuda unor obstacole care i-au îngreunat dezvoltarea, populaţia meleagurilor gălăţene a avut o contribuţie importantă la înfăptuirea marilor evenimente ale istoriei ţării: a sprijinit acţiunile revoluţionare de la 1848–1849 şi actul Unirii Principatelor Române de la 1859, a participat la Războiul pentru Independenţă din 1877–1878 şi la evenimentele ce au marcat desăvârşirea statului naţional unitar român din 1918. În timpul Primului Război Mondial, la Nămoloasa au avut loc puternice lupte împotriva cotropitorilor pe linia de fortificaţii Focşani–Nămoloasa. La 10/23–12/25 iul. 1917, în reg. Nămoloasa s-a desfăşurat o puternică acţiune de artilerie (cea mai mare de pe frontul românesc), rămasă fără urmări practice, întrucât atacul de infanterie prevăzut pentru 13/26 iul. a fost în cele din urmă contramandat din cauza situaţiei generale de pe Frontul de Est. De remarcat faptul că pe meleagurile gălăţene s-a născut, la Târgu Bujor, Eremia Grigorescu (1863–1919) – unul dintre cei mai mari şi importanţi generali ai armatei române care a comandat Divizia 15 în bătăliile de la Oituz şi care, în iul./aug. 1917, a condus grupul de armate ce a oprit ofensiva germană la Mărăşeşti. Jud. **G.** a fost înfiinţat, în forma actuală, la 17 febr. 1968. El a provenit din fosta regiune Galaţi (constituită în 1950, care se extindea pe o supr. de 12 910 km² şi era formată din 7 raioane ad-tive: Galaţi, Brăila, Focşani, Tecuci, Panciu, Bujor şi Făurei).

Economia jud. **G.**, cu un pronunţat caracter industrial-agrar, se caracterizează printr-o dinamică ascendentă şi printr-o gamă variată de activităţi economice aparţinând unei sfere largi de producţie materială (industrie, agricultură, transporturi, comerţ, circulaţie turistică etc.). Activitatea economică a jud. **G.** este dominată de trei ramuri (siderurgie, constr. de maşini şi ind. alim.), cu ponderi mari în realizarea producţiei globale industriale judeţene şi naţionale. După evenimentele din dec. 1989, s-a trecut treptat de la economia planificată, de tip socialist, la economia de piaţă.

Industria, în cadrul căreia majoritatea întreprinderilor sunt concentrate în municipiile Galaţi şi Tecuci, are o structură diversificată, dar dominată de ramura metalurgiei feroase, reprezentată prin marele Combinat siderurgic de la

Galaţi (azi „Arcelor Mittal" S.A.), care asigură materia primă pentru 60% dintre agenţii economici din ţară angrenaţi în prelucrarea metalului. Acest mare combinat, privatizat după anul 1990, asigură c. 75% din necesarul de fontă al ţării, 51,5% din cel de laminate finite pline, 55,2% din oţelul brut, peste 90% din producţia de tablă groasă şi mijlocie a ţării şi o importantă cantitate de cocs metalurgic. Circa 40% din volumul producţiei fizice a acestei veritabile „Cetăţi a metalului" este destinat exportului, produsele sale fiind cumpărate şi cunoscute în peste 40 de ţări ale lumii. Ind. constr. de maşini, a doua ramură ca importanţă după ind. metalurgiei feroase, concentrată cu precădere în municipiul Galaţi, se remarcă prin producţia de nave fluviale şi maritime, de utilaj greu pentru construcţiile navale, de utilaje pentru telecomunicaţii, de piese şi accesorii pentru autovehicule şi pentru maşini şi utilaje agricole, de elice şi lanţuri pentru nave, de mecanisme şi agregate pentru mineraliere, piese turnate din fontă, produse metalice de larg consum etc. Alte produse industriale realizate de întreprinderile gălăţene sunt: energie electrică (centrala termoelectrică din Galaţi, 160 MW), ambalaje metalice (Tecuci), lacuri şi vopsele, detergenţi, produse cosmetice, fire şi ţesături din bumbac, fire de in şi cânepă, mobilă (Galaţi), prefabricate din beton, cărămizi (Galaţi, Tecuci), cherestea şi ambalaje din lemn (Tecuci, Cosmeşti, Şendreni, Târgu Bujor, Lieşti), confecţii (Tecuci, Târgu Bujor), preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, ulei vegetal, vin, spirt, bere, produse de panificaţie etc. (Galaţi, Tecuci, Bereşti, Târgu Bujor, Ghidigeni, Nicoreşti, Iveşti, Lieşti, Cudalbi, Pechea). Ind. poligrafică (Galaţi).

Agricultura, cu vechi tradiţii, constituie una dintre componentele importante ale economiei jud. **G.**, dispunând de condiţii pedo-climatice favorabile, de o bază tehnico-materială bine dezvoltată şi de posibilităţi de folosire a metodelor agrotehnice avansate. La sf. anului 2007, potenţialul productiv al agriculturii gălăţene era format din 358 546 ha teren agricol, din care 293 195 ha reveneau terenurilor arabile, 43 663 ha păşunilor naturale, 19 316 ha viilor şi pepinierelor viticole (locul 2 pe ţară, după jud. Vrancea), 1 716 ha livezilor şi pepinierelor pomicole şi 656 ha fâneţelor naturale. În acelaşi an, baza tehnico-materială era asigurată de 3 501 tractoare, 3 109 pluguri pentru tractor, 1 544 semănători mecanice, 421 combine pentru recoltat cereale etc., iar supr. amenajată pentru irigat era de peste 141 000 ha. În anul 2007, cea mai mare parte a supr. arabile a fost destinată culturilor de porumb (104 553 ha, locul 2 pe ţară, după jud. Dolj), urmate de culturile de plante uleioase (61 452 ha), grâu (43 707 ha), floarea-soarelui (35 304 ha), orz şi orzoaică (17 565 ha), legume (12 966 ha, locul 3 pe ţară, după jud. Dolj şi Dâmboviţa), plante de nutreţ (11 893 ha), ovăz (4 989 ha), pepeni verzi şi galbeni (4 106 ha locul 2 pe ţară, după jud. Dolj), leguminoase pentru boabe, cartofi, sfeclă de zăhăr, tutun etc. Viticultura, cu o îndelungată tradiţie (prima atestare documentară referitoare la această activitate reiese dintr-un act de cumpărare a unei vii din Nicoreşti, datând din 28 mart. 1605), are condiţii prielnice de dezvoltare în arealele localit. Nicoreşti, Târgu Bujor, Iveşti, Hanu Conachi, Bereşti, Smulţi, Oancea, Băleni, Bălăbăneşti, Pechea, Berheci, Smârdan, Năməloasa ş.a., formând întinse podgorii cu tot atâtea centre de vinificaţie. Elementul specific al culturilor viţei de vie îl constituie predominarea soiurilor Băbească neagră, alături de care se mai cultivă supr. însemnate cu Aligoté, Riesling italian, Pinot gris, Muscat Hamburg, Cabernet Sauvignon ş.a. Prin producţia de struguri (66 983 tone, în anul 2007), jud. **G.** se situează pe locul 2 pe ţară, după jud. Vrancea. Pomicultura, în structura căreia predomină livezile de meri, pruni, cireşi şi vişini, peri, caişi, nuci, formează bazine pomicole compacte în zonele localit. Bereşti, Iveşti, Lieşti, Târgu Bujor, Vlădeşti, Tecuci. Zootehnia este o ocupaţie străveche a populaţiei gălăţene, practicată atât în păstorit, cât şi în ferme moderne de creştere a animalelor. La începutul anului 2008, efectivele de animale înregistrate pe cuprinsul jud. **G.** însumau 51 466

capete bovine (în special din rasele Holstein, Bruna de stepă şi Sura se stepă), 98 939 capete porcine, 227 596 capete ovine, 30 118 capete caprine, 31 779 capete cabaline; avicultură (2 263 280 capete păsări); apicultură (21 469 familii de albine); sericicultură; piscicultură.

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, lungimea totală a reţelei feroviare de pe terit. jud. **G.** însuma 303 km (din care 56 km electrificate), revenind 67,8 km de c.f. la 1 000 km^2 de teritoriu (densitate superioară mediei pe ţară, care este de 45,2 km/1 000 km^2 teritoriu). Pr. magistrale feroviare dinspre Muntenia (Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Brăila–Galaţi), dinspre Transilvania (Ciceu–Ghimeş–Adjud–Mărăşeşti–Tecuci–Galaţi), dinspre Moldova (Suceava–Bacău–Mărăşeşti–Tecuci–Galaţi sau Iaşi–Vaslui–Bârlad–Tecuci–Galaţi) şi dinspre Dobrogea (Constanţa–Feteşti–Făurei–Brăila–Galaţi) converg către portul Galaţi şi de aici, prin staţia Galaţi-Larga, către punctul de frontieră Reni (Ucraina). Transporturile rutiere au la dispoziţie o reţea de drumuri publice care, la sf. anului 2007, totaliza 1 466 km (din care 292 km modernizate), cu o densitate de 32,8 km/100 km^2 teritoriu. Legăturile rutiere cu Dobrogea sunt asigurate prin trecerea Dunării cu bacul în zona Galaţi–Unirea (jud. Tulcea). Un rol important în economia jud. **G.** îl au transporturile de mărfuri şi călători pe Dunăre, portul Galaţi dispunând de c. 6,5 km de cheiuri şi de un bazin portuar cu o supr. de peste 100 ha, cu adâncimi de 13–25 m, fapt care permite acostarea în acest port şi a unor vase maritime de tonaj mai mic şi mediu.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, în perimetrul geografic al jud. **G.** funcţionau 70 grădiniţe de copii, cu 17 303 copii înscrişi şi 923 cadre didactice, 143 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 53 043 elevi şi 3 655 cadre didactice, 32 de licee, cu 21 125 elevi şi 1 619 profesori, două şcoli profesionale, cu 6 574 elevi şi 142 profesori, două universităţi cu 19 facultăţi, 21 006 studenţi şi 689 profesori. În aceeaşi perioadă, reţeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea trei teatre (dramatic, muzical şi de păpuşi), o orchestră simfonică, zece muzee, şase case de cultură, 93 de cămine culturale, un cinematograf, 312 bibilioteci, cu 3 288 000 volume, numeroase formaţii corale şi de dansuri populare, ansambluri folclorice, fanfare, tarafuri şi orchestre de muzică populară, case editoriale. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 96 de secţii sportive în care activează 3 827 sportivi legitimaţi, 147 antrenori şi 115 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare de pe cuprinsul jud. **G.** se compunea din 11 spitale, cu 3 360 de paturi, revenind un pat de spital la 182 loc., cinci dispensare medicale, o policlinică, 186 farmacii şi puncte farmaceutice. Asistenţa medicală era asigurată de 817 medici (1 medic la 752 locuitori), 230 medici stomatologi (1 medic stomatolog la 2 671 locuitori) şi 3 271 cadre sanitare cu pregătire medie. În acelaşi an, în jud. **G.** protecţia socială era asigurată de trei cămine de bătrâni, două leagăne de copii şi o creşă.

Turism. Cadrul natural al jud. **G.**, în care câmpia predomină în proporţie de 69%, oferă puţine elemente spectaculoase de ordin turistic. Această situaţie este compensată, totuşi, de existenţa unor monumente istorice, arhitectonice şi de artă din municipiile Galaţi şi Tecuci şi din alte localităţi (vestigiile arheologice de la Poiana, Folteşti, Bereşti ş.a., conacul familiei Negri din com. Costache Negri, centrul de olărit Cudalbi ş.a.). Faptul că terit. jud. **G.** se află în vecinătatea unor importante zone turistice – Delta Dunării şi Vrancea –, că prin acest judeţ trec o serie de drumuri dinspre Moldova spre litoralul Mării Negre şi că fondul turistic natural oferă câteva peisaje de atracţie (valea Dunării, luncile Siretului şi Prutului de interes cinegetic şi piscicol, faleza lacului Brateş) şi unele rezervaţii naturale (pădurile de la Hanu Conachi şi Movileni, dunele de nisip de la Iveşti–Hanu Conachi) şi nu în ultimul rând faptul că aici există numeroase podgorii (cea mai renumită fiind Nicoreşti), oferă tot atâtea popasuri pentru turiştii aflaţi în tranzit. De interes ştiinţific sunt punctele fosilifere „La Rateş", de lângă Tecuci (cuprinzând resturi fosile de mamut, de cerb cu coarne uriaşe şi de rinocer lânos, care au trăit pe teritoriul României în Pleistocen) şi Barboşi (Tirighina) de lângă Galaţi, care include numeroase moluşte din Pleistocen. În anul 2007, capacitatea totală a unităţilor de cazare turistică din jud. **G.** era de 1 452 locuri, dispersate în 9 hoteluri şi moteluri, 47 de campinguri, 13 tabere pentru elevi, 513 vile turistice ş.a. Indicativ auto: *GL.*

Localităţile jud. Galaţi

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	
1. GALAŢI (1134)	
2. TECUCI (1134)	
II. Oraşe	*Satele care aparţin oraşelor*
1. BEREŞTI (1484)	
2. TÂRGU BUJOR (1491)	1. Moscu 2. Umbrăreşti
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BARCEA	1. **Barcea** 2. Podoleni
2. BĂLĂBĂNEŞTI	1. **Bălăbăneşti** 2. Bursucani 3. Lungeşti 4. Zimbru
3. BĂLĂŞEŞTI	1. **Bălăşeşti** 2. Ciureşti 3. Ciureştii Noi 4. Pupezeni
4. BĂLENI	1. **Băleni**
5. BĂNEASA	1. **Băneasa** 2. Roşcani

6. BEREŞTI-MERIA
1. **Bereşti-Meria**
2. Aldeşti
3. Balinteşti
4. Onciu
5. Pleşa
6. Prodăneşti
7. Puricani
8. Săseni
9. Slivna
10. Şipote

7. BRANIŞTEA
1. **Braniştea**
2. Lozova
3. Traian
4. Vasile Alecsandri

8. BRĂHĂŞEŞTI
1. **Brăhăşeşti**
2. Corcioveni (1616)
3. Cosițeni (1546)
4. Toflea

9. BUCIUMENI
1. **Buciumeni**
2. Hănțeşti (1531)
3. Tecucelu Sec
4. Vizureşti

10. CAVADINEŞTI
1. **Cavadineşti**
2. Comăneşti
3. Găneşti
4. Vădeni

11. CERȚEŞTI
1. **Cerțeşti** (1528)
2. Cârlomăneşti (1538)
3. Cotoroaia (1803)

12. CORNI
1. **Corni**
2. Măcişeni
3. Urleşti

13. COROD
1. **Corod** (1438)
2. Blânzi
3. Brătuleşti
4. Cărăpceşti

14. COSMEŞTI
1. **Cosmeşti**
2. Băltăreți
3. Cosmeştii-Vale
4. Furcenii Noi
5. Furcenii Vechi
6. Satu Nou

15. COSTACHE NEGRI
1. **Costache Negri**

16. CUCA
1. **Cuca** (1448)

17. CUDALBI
1. **Cudalbi**

18. CUZA VODĂ
1. **Cuza Vodă** (1879)

19. DRĂGĂNEŞTI
1. **Drăgăneşti**
2. Malu Alb

20. DRĂGUŞENI
1. **Drăguşeni**
2. Adam
3. Căuieşti
4. Fundeanu
5. Ghingheşti
6. Nicopole
7. Ştieţeşti

21. FÂRȚĂNEŞTI
1. **Fârțăneşti** (1674)
2. Viile

22. FOLTEŞTI
1. **Folteşti**
2. Stoicani

23. FRUMUŞIȚA
1. **Frumuşița**
2. Ijdileni
3. Tămăoani

24. FUNDENI
1. **Fundenii Noi**
2. Fundeni (1521)
3. Hanu Conachi
4. Lungoci

25. GHIDIGENI
1. **Ghidigeni**
2. Gara Ghidigeni
3. Gârbovăț
4. Gefu
5. Gura Gârbovățului
6. Slobozia Corni
7. Tălpigi (1487)
8. Tăplău

26. GOHOR
1. **Gohor** (1528)
2. Gara Berheci
3. Ireasca
4. Nărteşti
5. Poşta

27. GRIVIȚA
1. **Grivița**
2. Călmățui

28. INDEPENDENȚA
1. **Independența** (1879)

29. IVEŞTI
1. **Iveşti** (1448)
2. Buceşti (1548)

30. JORĂŞTI
1. **Jorăşti**
2. Lunca
3. Zărneşti

31. LIEŞTI
1. **Lieşti** (1448)

32. MATCA
1. **Matca** (1716)

33. MĂSTĂCANI
1. **Măstăcani**
2. Chiraftei

34. MOVILENI
1. **Movileni**

35. MUNTENI
1. **Munteni** (1430)
2. Frunzeasca
3. Țigăneşti (1617)
4. Ungureni

36. NĂMOLOASA
1. **Nămoloasa**
2. Crângeni
3. Nămoloasa-Sat

37. NEGRILEŞTI
1. **Negrileşti** (1488)
2. Slobozia Blăneasa

38. NICOREŞTI	1. **Nicoreşti** (1572) 2. Braniştea 3. Coasta Lupei 4. Dobrineşti 5. Fântâni 6. Grozăveşti (1521) 7. Ionăşeşti 8. Mălureni 9. Piscu Corbului 10. Sârbi (1437)
39. OANCEA	1. **Oancea** (1521) 2. Slobozia Oancea
40. PECHEA	1. **Pechea** 2. Lupele
41. PISCU	1. **Piscu** 2. Vameş
42. POIANA	1. **Poiana** (1522) 2. Vişina
43. PRIPONEŞTI	1. **Priponeşti** 2. Ciorăşti 3. Huştiu 4. Lieşti 5. Priponeştii de Jos
44. RĂDEŞTI	1. **Rădeşti** 2. Cruceanu
45. REDIU	1. **Rediu** (1912) 2. Plevna
46. SCÂNTEIEŞTI	1. **Scânteieşti** 2. Fântânele
47. SCHELA	1. **Schela** 2. Negrea
48. SLOBOZIA CONACHI	1. **Slobozia Conachi** (f. 1800) 2. Izvoarele
49. SMÂRDAN	1. **Smârdan** 2. Cişmele 3. Mihail Kogălniceanu
50. SMULȚI	1. **Smulți** (1448)
51. SUCEVENI	1. **Suceveni** 2. Rogojeni
52. SUHURLUI	1. **Suhurlui**
53. ŞENDRENI	1. **Şendreni** 2. Movileni 3. Şerbeştii Vechi
54. TUDOR VLADIMIRESCU	1. **Tudor Vladimirescu** (f. 1881)
55. TULUCEŞTI	1. **Tuluceşti** (1552) 2. Şivița 3. Tătarca
56. ȚEPU	1. **Țepu** (1452) 2. Țepu de Sus
57. UMBRĂREŞTI	1. **Umbrăreşti** 2. Condrea 3. Salcia 4. Siliştea 5. Torceşti 6. Umbrăreşti-Deal *
58. VALEA MĂRULUI	1. **Valea Mărului** (1533) 2. Mândreşti
59. VÂNĂTORI	1. **Vânători** (f. 1879) 2. Costi (sec. 18) 3. Odaia Manolache (1657)
60. VÂRLEZI	1. **Vârlezi** 2. Crăieşti
61. VLĂDEŞTI	1. **Vlădeşti** 2. Brăneşti

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Vasile Roaită.

GALAȚII BISTRIȚEI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de N ale Dealului Pădurea Murii (Dealurile Lechinței), pe râul Dipşa; 2 582 loc. (1 ian. 2011): 1 259 de sex masc. şi 1 323 fem. Nod rutier. Producție de mobilă şi de articole din papură. Pomicultură (meri, peri, pruni). Brutărie. Satul Galații Bistriței apare menționat documentar, prima oară, în 1345. Biserică (în satul Herina), construită din cărămidă (1246–1260), în stil romanic, de tip bazilical, cu două turnuri pe fațada de Vest şi o absidă semicirculară în prelungirea navei centrale, declarată monument de arhitectură. Inițial a aparținut cultului romano-catolic, iar în prezent se află în posesia cultului evanghelic. În satul Dipşa, atestat documentar în 1332, se află o biserică zidită în anii 1482-1500, cu turn-clopotniță (cu ceas) înalt de 45 m, afectată de un incendiu în 1751 şi refăcută ulterior. Inițial biserica a aprținut cultului romano-catolic, apoi celui evanghelic, iar în anii ’80 ai sec. 20 a fost cumpărată de ortodocşi, renovată şi declarată monument istoric; în satul Tonciu există o biserică romano-catolică (sec. 15).

GALBENI, Lacul de acumulare ~ → Nicolae Bălcescu (1).

GALBENU, com. în jud. Brăila, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Râmnicului, pe malul N al lacului Jirlău; 3 230 loc. (1 ian. 2011): 1 618 de sex masc. şi 1 612 fem. Haltă de c.f. (în satul Zamfireşti). Nod rutier. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, de plante tehnice şi de nutreț etc. Piscicultură. Legumicultură. În satul Galbenu există o biserică din 1843, în satul Drogu se află o biserică din 1860, iar în satul Sătuc, biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1927, restaurată şi repictată după anul 2000).

GALDA DE JOS, com. în jud. Alba, alcătuită din 11 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Aiudului cu prelungirile M-ților Trascău, pe râul Galda; 4 421 loc. (1 ian. 2011): 2 167 de

sex masc. şi 2 254 fem. Producţie de cazane şi radiatoare pentru încălzire centrală, de ambalaje din lemn şi de îngheţată. Fermă de creştere a porcilor. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Galda de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1287 se află biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1715, cu picturi murale interioare din 1752); în satul Galda de Sus, atestat documentar în 1648, există biserica având hramul „Sfântul Mihail" (sec. 17), iar în satul Mesentea, menţionat documentar în 1303, biserica ortodoxă având hramul „Cuvioasa Parascheva", construită în 1782 pe locul unei biserici mai vechi. Ruinele unei biserici din sec. 13–16, în satul Benic. Castelul fam. Kemény (sec. 17) adăposteşte în prezent Centrul de recuperare şi reabilitare neuropsihică. Rezervaţia naturală „Cheile Galdei" (1 ha).

GALEŞ, lac de origine glaciară, situat în E M-ţilor Retezat, la obârşia văii omonime, la 2 040 m alt. Supr.: 3,68 ha; ad. max.: 20,5 m.

GALICEA, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 9 sate, situată în zona de contact a Piem. Cotmeana cu terasele de pe stg. Oltului, la confl. râului Topolog cu Oltul; 4 025 loc. (1 ian. 2011): 2 022 de sex masc. şi 2 003 fem. Satul Galicea este menţionat documentar, prima oară, în anul 1219. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", cu zid de incintă, a fostului schit *Flămânda*, ctitorie din 1596 a marelui logofăt Teodosie Rudeanu, „Adormirea Maicii Domnului" (1752, cu picturi murale interioare originare), „Sfântul Nicolae" (sec. 18, refăcută în 1821) şi „Sfinţii Voievozi" (1833, cu picturi originare în altar şi pronaos şi cu pridvor adăugat în 1890), în satele Dealu Mare (fost *Flămânda*), Teiu, Cocoru şi Bratia din Deal. În satul Cremenari există biserica de cărămidă cu dublu hram – „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1826–1828, cu fresce originare).

GALICEA MARE, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţuiului, pe râul Baboia; 4 363 loc. (1 ian. 2011): 2 182 de sex masc. şi 2 181 fem. Nod rutier. Moară de cereale. Fermă de creştere a porcilor. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Viticultură.

GALICIUICA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţui; 1 655 loc. (1 ian. 2011): 826 de sex masc. şi 829 fem. Legumicultură. Agroturism. Biserica având dublu hram – „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" şi „Sfântul Gheorghe" (1842–1846, reparată în 1861 şi 1896). Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Galiciuica din com. Giubega, jud. Dolj.

GARA BOGDANA → Dragoş Vodă.

GARGALÂC → Corbu (1).

GARGALÂC MIC → Corbu (2).

GAROAFA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe râul Putna; 4 785 loc. (1 ian. 2011): 2 329 de sex masc. şi 2 456 fem. Centru de olărit. În arealele satelor Ciuşlea (jud. Vrancea) şi Movileni (jud. Galaţi) a fost construit, în anii 2003-2007, un baraj pe râul Siret în urma căruia s-a format lacul de acumulare Movileni-Ciuşlea (320 ha) ale cărui ape pun în mişcare turbinele hidrocentralei Movileni, cu o putere instalată de 47,7 MW, dată în folosinţă la 30 oct. 2008. În satul Garoafa se află o biserică romano-catolică (1957-1963), iar în satul Ciuşlea există biserica „Sfânta Parascheva" (1932).

GARVĂN → Jijila (2).

GAVOJDIA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Lugojului, la confl. râului Spaia cu Timiş; 2 987 loc. (1 ian. 2011): 1 493 de sex masc. şi 1 494 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. Fabrică de cizme din cauciuc. În satul Gavojida, menţionat documentar în 1363, 1370, 1447 etc., se află biserica „Înălţarea Domnului", construită în 1928-1929 (pictată în 1930) pe locul alteia care data din 1792, şi conacul „Bucovinschi" (1894), azi azil de bătrâni, iar în satul Sălbăgel, atestat documentar în 1411, există biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1879).

GĂEŞTI, oraş în jud. Dâmboviţa, situat în NV Câmpiei Titu, la 183 m alt., pe râul Sabar, în zona de confl. a râului Cobia cu Potopu, la 30 km S-SV de municipiul Târgovişte; 14 938 loc. (1 ian. 2011): 6 889 de sex masc. şi 8 049 fem. Supr.: 22,9 km^2, din care 7,8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 915 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Expl. de balast. Constr. de utilaje pentru foraj şi exploatare sonde, de utilaj chimic, de frigidere cu compresor, de congelatoare. Fabrici de prelucr. a lemnului şi a tutunului, de prefabricate din beton şi de construcţii metalice diverse. Producţie de aparate electrocasnice, de îmbrăcăminte pentru lucru, de produse zaharoase şi ciocolată. Spital (1905). Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. Centru pomicol. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar ca sat, prima oară, la 19 iul. 1498, apoi la 4 ian. 1565, şi capătă statut de oraş în 1775. În timpul Războiului Ruso-Turco-Austriac (1736–1739) a devenit reşed. jud. Dâmboviţa (până la refacerea oraşului Târgovişte), iar apoi a ajuns reşed. jud. Vlaşca (până în 1832), când oraşul Giurgiu i-a luat locul ca urmare a ieşirii lui din categoria raialelor turceşti (1829). În 1807, oraşul a fost mistuit, în mare parte, de un incendiu. În 1888, **G.** a fost centrul unei răscoale ţărăneşti. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului"-Cioflec (1776, restaurată în 1996), „Sfântul Ilie" (1780), „Sfântul Nicolae" (1812), „Sfânta Treime" (1745, reconstruită în 1823), „Sfântul Ioan"

Lacul Galeş

Găeşti. Colegiul naţional „Vladimir Streinu"

(1947); conacul „Grigore Olănescu" (sec. 19), azi Club. Colegiul Național „Vladimir Streinu".

GĂGEANUL → Cochirleanca.

GĂGEȘTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Elanului, pe râul Elan; 2 163 loc. (1 ian. 2011): 1 139 de sex masc. şi 1 024 fem. Centru viticol şi de vinificație. Biserica „Sfinții Voievozi" (1888), în satul Găgeşti. Satul Giurcani este menționat documentar în 1635. Pădure cu stejari seculari (în satul Popeni).

GĂICEANA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Tutovei; 2 898 loc. (1 ian. 2011): 1 481 de sex masc. şi 1 417 fem. Expl. de gaze naturale. Culturi de cereale. Viticultură; apicultură. Satele Găiceana şi Popeşti sunt menționate documentar în 1528. Biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1808, reclădită în 1864, căptuşită cu scânduri la exterior în 1933 şi pridvor adăugat în 1938), în satul Găiceana.

GĂINA, culme muntoasă în S M-ților Bihor, în zona de izvor a Arieşului Mic, la S de vf. Curcubăta Mare, formată din fliş marno-grezos (Cretacicul superior). Alt. max.: 1 486 m (vf. Găina). Culmea **G.** este renumită pentru târgurile anuale care au loc aici, la 20 iulie, pe platoul dintre vf. Găina şi înălțimea numită „La Târg". „Târgul de fete" de pe acest platou este o sărbătoare tradițională cu numeroase manifestări de etnografie şi folclor românesc, unde se fac şi schimburi de produse locale. Numele vine de la legendara „găină de aur" – *vâlva* munților, care aducea bogăția filoanelor în minele de aur.

Vârful Găina

GĂISENI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Titu cu Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Argeş; 5 556 loc. (1 ian. 2011): 2 729 de sex masc. şi 2 827 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Căscioarele se află biserica „Sfântul Nicolae" a fostei mănăstiri „Strâmbul", declarată monument istoric, ctitorie din 1512–1521 a marelui vornic Drăghici Vintilescu, cu adăugiri din sec. 17–19, astfel încât edificiul inițial a devenit altarul noului monument. Tot în satul Căscioarele se află biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" a fostei mănăstiri Căscioarele (întemeiată, se pare, în 1431), refăcută în 1725 şi 1753. În biserică se păstrează pietre funerare din sec. 16, între care piatra de mormânt a stolnicului Neagoe, datând din 1504. Pe terit. com. se află o frumoasă pădure de foioase (5 000 ha).

GĂLĂNEȘTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în N Pod. Sucevei, la confl. râului Voitinel cu Suceava; 2 677 loc. (1 ian. 2011): 1 343 de sex masc. şi 1 334 fem. Stație de c.f. Expl. de balast. Produse lactate. Ferme de creştere a bovinelor (în satul Gălăneşti) şi păsărilor (în satul Hurjuieni). Culturi de catofi şi legume. În satul Gălăneşti se află o biserică din 1850 şi biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1992-2000). Până la 7 mai 2004, com. **G.** a avut în componență satul Voitinel, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

GĂLĂȘANI → Tătărani.

GĂLĂȘENI → Peştera de la ~.

GĂLĂȘESCU, vârf în M-ții Făgăraş, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 471 m. Acoperit cu păşuni alpine.

GĂLĂȘEȘTI → Tătărani.

GĂLĂTENI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râurile Clanița şi Câlnişteа; 2 823 loc. (1 ian. 2011): 1 405 de sex masc. şi 1 418 fem. Stație de c.f. Expl. de petrol. Culturi de cereale, plante tehnice, legume ş.a. În satul Gălăteni se află bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1844) şi „Sfântul Gheorghe" (1898) şi conacul „Marin Tecuceanu" (1900), în stare de degradare.

GĂLĂȚUI, liman fluviatil situat în S Câmpiei Bărăganului, pe dr. Văii Barza, pe terit. jud. Călăraşi. Supr.: 375 ha. Folosit pentru irigații.

GĂLĂUȚAȘ, com. în jud. Harghita, alcătuită din 8 sate, situată în NV Depr. Giurgeu, la poalele de N ale M-ților Gurghiu, pe cursul superior al râului Mureş; 2 734 loc. (1 ian. 2011): 1 315 de sex masc. şi 1 419 fem. Stație de c.f. Expl. de balast. Combinat pentru industrializarea lemnului (placaj, binale, furnire, panel). În satul Gălăuțaş, întemeiat la sf. sec.18 şi atestat documentar în 1816, se află biserica ortodoxă, din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1777-1791), mutată în 1909 din Toplița la Gălăuțaş.

GĂLBINAȘI 1. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Buzău-Călmățui, pe râul Buzău; 4 243 loc. (1 ian. 2011): 2 063 de sex masc. şi 2 180 fem. Haltă de c.f. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, de legume ş.a. Balastieră. Morărit. În satul Gălbinaşi se află o biserică zidită în perioada 1941-1957, pictată în 1975-1977 de Emil Bernea şi reparată în 2002 (vechea biserică „Sfântul Nicolae", care data din 1812, a fost demolată în anul 2002 din cauza stării avansate de degradare), în satul Bentu există biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1827), iar în satul Tăbărăşti este biserica „Sfântul Nicolae" (1855, restaurată în anul 2000).

2. Com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Mostiştei, pe râul Dâmbovița, la 25 km SE de Bucureşti; 3 468 loc. (1 ian. 2011): 1 731 de sex masc. şi 1 737 fem. Producție de mobilă pentru birouri şi bucătării. Prelucr. laptelui; presă de ulei comestibil. Fermă de creştere a bovinelor; avicultură. Culturi de cereale, plante tehnice, floarea-soarelui ş.a. Biserica „Sfântul Nicolae" (1908, reconstruită în 1977-1980). Com. **G.** a fost înființată la 3 mart. 2005 prin desprinderea satului Gălbinaşi din com. Vasilați, jud. Călăraşi.

GĂLEȘTI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Nirajului, pe râul Niraj şi pe canalul Veța; 2 791 loc. (1 ian. 2011): 1 383 de sex masc. şi 1 408 fem. Producție de var şi ipsos şi de ambalaje din material plastic. Ferme de creştere a bovinelor şi a nutriilor. Prelucr. lemnului. Satul Adrianu Mic apare menționat documentar, prima oară, în 1567, iar Adrianu Mare în 1570. În satul Găleşti, atestat documentar în 1501, se află o biserică din

sec. 14–15, cu fragmente de picturi murale interioare de factură populară şi ornamente vegetale datând din 1497. Nava bisericii a fost refăcută în sec. 17. Clopot din 1498. În satul Troiţa, atestat documentar în 1332, există o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19), iar în satul Maiad, menţionat documentar în 1513, se află o biserică din sec. 14–18. În arealul com. **G.** a fost inclus satul Sânvăsii (atestat documentar în 1332) reînfiinţat la 4 mai 2004 după ce fusese desfiinţat la 17 febr. 1968 şi unificat cu satul Găleşti.

GĂNEASA 1. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Pasărea; 4 680 loc. (1 ian. 2011): 2 336 de sex masc. şi 2 344 fem. Producţie de aparate, dispozitive şi instrumente medicale şi de laborator. Staţiune ştiinţifică de cercetare a culturilor de câmp. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de legume. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **G.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Bisericile „Sfântul Ilie" (sec. 17) şi „Sfântul Nicolae" (1817, ctitorie a Zoiţei Cantacuzino), în satele Piteasca şi Moara Domnească.

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu Piem. Oltetului, pe râul Oltişor; 4 126 loc. (1 ian. 2011): 2 021 de sex masc. şi 2 105 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Vestigii materiale din Neolitic. Satul Găneasa apare menţionat documentar, prima oară, la 12 mai 1529, satul Dranovăţu în 1517, iar satul Grădiştea în 1594. În satul Izvoru, atestat documentar la 18 apr. 1533, se află un conac (începutul sec. 20) şi biserica cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1862, reparată în 1937 şi 1943), iar în satul Grădiştea există biserica „Sfântul Dumitru" (1898, refăcută în 1955-1958).

GĂNEŞTI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 3 957 loc. (1 ian. 2011): 1 898 de sex masc. şi 2 059 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Producţie de mobilă pentru birouri. Viticultură. În satul Găneşti, menţionat documentar, prima oară, în 1302, se află un castel (sec. 18–19) care a aparţinut nobilului Rhédey, o biserică reformată (1517) şi o biserică romano-catolică (1806–1809). În satul Sub Pădure, atestat documentar în 1466 se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1750). Până la 28 ian. 2002, com. **G.** a avut în componenţă satul Cuştelnic care de la acea dată este localitate componentă a municipiului Târnăveni.

GĂTAIA 1. Mică unitate de câmpie, în extremitatea de S a Câmpiei de Vest, parte componentă a Câmpiei Bârzavei, situată la S de râul Bârzava, drenată de râurile Moravița şi Semnița. Acoperită cu depozite aluvionare şi loessoide.

2. Oraş în jud. Timiş, situat în câmpia omonimă, pe râurile Bârzava şi Moravița; 6 205 loc. (1 ian. 2011): 3 046 de sex masc. şi 3 159 fem. Supr.: 160 km², din care 73,7 km² în intravilan; densitatea: 84 loc./km². Nod feroviar şi rutier. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Produse electrotehnice, textile şi alim. (macaroane, tăiţei ş.a.). Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale şi sfeclă de zahăr. Gătaia este menţionată documentar, prima oară, în 1323. Com. **G.** a fost de declarată oraş la 7 mai 2004, având în subordine ad-tivă localit. componentă Sculia (atestată documentar în anul 1333) şi satele Butin (menţionat documentar în 1364), Perscova (1358), Şemlacu Mare (1270) şi Şemlacu Mic (1404). Până la 7 mai 2004, fosta com. **G.** a avut în componenţă satele Berecuţa, Birda, Mânăstire şi Sângeorge, care la acea dată au format com. Birda, jud. Timiş. În anul 1800, în satul Perscova au fost colonizaţi germani. În oraşul Gătaia există biserica ortodoxă „Sfântul Gheorghe" (1793-1797), iar în satul Şemlacu Mic se află mănăstirea „Săraca", de călugări, amintită documentar în 1270, dar cu o existenţă anterioară acestei date, cu biserica ce are hramul „Schimbarea la Faţă", zidită în 1443 de ieromonahul Macarie de la mănăstirea Tismana, pe locul unei vechi biserici care data din anul 1404; biserica a fost renovată şi pictată în 1730 de Andrei Zugravul şi fiul său. În 1778, împăratul Iosif al II-lea al Austriei a desfiinţat mănăstirea. În anul 1782, autorităţile austriece au scos la licitaţie clădirile mănăstirii; acestea au fost cumpărate de Ioan Ostoici (dregător bogat din Timişoara) şi au rămas în posesia urmaşilor fam. Ostoici până în 1932, timp în care biserica a avut statut de biserică de parohie, iar clădirile anexe s-au degradat. În 1932, Episcopia Caransebeşului a cumpărat fosta mănăstire şi a reînfiinţat ansamblul monahal. La 28 oct. 1959, autorităţile comuniste au desfiinţat mănăstirea, funcţionând ca biserică de parohie până în 1987 când s-a reluat viaţa monahală.

GĂUJANI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 2 499 loc. (1 ian. 2011): 1 242 de sex masc. şi 1 257 fem. Presă de ulei comestibil. Culturi de cereale, de plante tehnice, de legume ş.a. Pescuit în regim natural. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1856) şi „Cuvioasa Parascheva" (1882), în satele Găujani şi Pietrişu. În satul Găujani, atestat documentar în anul 1700, s-a născut soprana Mariana Nicolesco (1948).

GĂURICIU → Izvoarele (6).

GĂVANU, Mănăstirea ~ → Mânzălești.

GĂVANU-BURDEA, câmpie în S României, parte componentă a Câmpiei Române, cuprinsă între Câmpia Piteştiului, la N-NV, râul Argeş, la E, Câmpia Burnas, la S-SE, şi râul Vedea, la V. Are aspectul unei câmpii cu caracter piemonatan în N şi tabular în S, cu alt. ce coboară treptat de la N-NV către S-SE, de la 170 m la 90 m. Ea apare ca o asociere de câmpuri interfluviale largi, netede, intersectate de numeroase văi (Vedea, Valea Câinelui, Burdea, Teleorman, Clanița, Câlnișteа, Glavacioc, Dâmbovnic, Neajlov ş.a.) cu terase şi lunci bine dezvoltate, cu aspect de văi-culoar în care râurile meandrează puternic. Acoperită cu depozite groase de loess (5–12 m), în care procesele de tasare au format numeroase crovuri, numite local găvane sau padine, unele ocupate de lacuri (Lacul lui Dințică, Lacul Popilor, Lacul Țuțui ş.a.). Pe întreaga supr. a Câmpiei **G.-B.** predomină solurile cernoziomice şi brun-roşcate, cu o fertilitate naturală ridicată, propice culturilor agricole. Denumirea Câmpiei **G.-B.** a fost introdusă de geograful George Vâlsan.

GĂVĂNEȘTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu Piem. Oltetului, la NV de oraşul Balş; 2 227 loc. (1 ian. 2011): 1 114 de sex masc. şi 1 113 fem. Culturi de cereale. Creşterea bovinelor. În satul Găvăneşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1820). Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Băleasa, Broşteni, Dâmburile şi Găvăneşti din com. Baldovineşti, jud. Olt.

GÂDINȚI, com. în jud. Neamț, formată dintr-un sat, situată pe terasele de pe stg. râului Siret, la 6 km NE de municipiul

Roman; 2 742 loc. (1 ian. 2011): 1 383 de sex masc. şi 1 359 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Moară de cereale; produse de panificaţie. Cetate (sec. 15–17). În satul Gâdinţi, atestat documentar la 12 iul. 1415, se află biserica „Sfântul Dumitru" (1807–1812, reparată în 1840, 1908, 1926 şi pictată în 1962), declarată monument istoric, şi conacul „Bogdan" (sec. 19). Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Gâdinţi din com. Sagna, jud. Neamţ. **G.** a mai avut statut de comună în perioada 1864-1968.

GÂLCEAG, Hidrocentrala ~ → Şugag (2).

GÂLCESCU (sau CÂLCESCU), lac glaciar în masivul Parâng, situat sub vf. Setea Mare (2 358 m), la 1 925 m alt. Supr.: 3 ha. Ad. max.: 9,3 m; vol.: 0,1 mil. m^3. Aici îşi are obârşia unul dintre izv. Lotrului. Rezervaţie naturală (care cuprinde lacul şi împrejurimile lui).

GÂLGĂU, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 9 sate, situată în zona Dealurilor Ciceului, pe râul Someş; 2 433 loc. (1 ian. 2011): 1 185 de sex masc. şi 1 248 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de calcar (în satul Glod). Mat. de constr. (balast, nisip caolinos). Complex avicol. Produse de panificaţie. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Gâlgău este menţionat documentar, prima oară, în 1405. În satul Căpâlna, la 16 sept. 1437, s-a încheiat o „uniune frăţească" între nobilime, cler, fruntaşii secui şi patriciatul săsesc, cunoscută sub denumirea *Unio trium nationum*, îndreptată împotriva ţăranilor răsculaţi şi contra populaţiei româneşti majoritare. Casa „Mihalyi" (sec. 20), în satul Chizeni; bisericile din lemn cu hramurile „Fecioara Maria" (1690, mutată aici în 1805 din alt sat) şi „Sfântul Nicolae" (1817), în satele Bârsău Mare şi Fodora.

GÂNGIOVA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în SE Câmpiei Desnăţui, pe cursul inf. al Jiului; 2 566 loc. (1 ian. 2011): 1 231 de sex masc. şi 1 335 fem. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi şi legume ş.a. Apicultură. În satul Comoşteni se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae", construită în 1786, pictată în 1789 şi reparată în 1882, 1921 şi 1934, iar în satul Gângiova există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1845–1846, cu picturi murale interioare din 1890 şi amvon pictat în 1858).

GÂRBĂU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în SV Dealurilor Clujului, pe râul Nadăş; 2 593 loc. (1 ian. 2011): 1 264 de sex masc. şi 1 329 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de nisipuri cuarţoase. Prelucr. pietrei şi a laptelui; articole de feronerie. Creşterea bovinelor. Produse de artizanat. Pomicultură (meri, peri, pruni). Pe Dealul Babii au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane (sec. 2–3). În satul Gârbău, menţionat documentar, prima oară, în 1336 şi apoi în 1437, se află o biserică ortodoxă din lemn (sec. 19) şi conacul „Lazsay" (1791); în satul Nădăşelu există conacul „Lazsay-Filip" (sec. 18–19), în satul Turea este conacul „Bánffi" (sec. 17), iar în satul Viştea se află o biserică reformată din sec. 16.

GÂRBOU 1. Dealurile Gârboului, zonă deluroasă aparţinând Pod. Someşan (NV Pod. Transilvaniei), situată între râul Someş, la N şi NE, Dealurile Dejului, la E, Dealurile Clujului, la S, şi Depr. Almaş-Agrij, în V. Constituită în cea mai mare parte din conglomerate, gresii, argile marnoase ş.a. Alt. max.: 597 m.

2. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Gârboului, pe râul Briglez; 2 098 loc. (1 ian. 2011): 1 049 de sex masc. şi 1 049 fem. Producţie de fibre din sticlă. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Gârbou, menţionat documentar, prima oară, în 1336, au fost descoperite vestigiile unui castru roman şi tot aici se află castelul „Haller", în stil baroc (1766), aflat în stare avansată de degradare; biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1762), în satul Solomon.

GÂRBOVA 1. Munţii Gârbovei → Baiului, Munţii ~.

2. Com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată în S Pod. Secaşelor, la contactul cu prelungirile nordice ale M-ţilor Cindrel; 2 114 loc. (1 ian. 2011): 1 054 de sex masc. şi 1 060 fem. Producţie de module electronice. Centru viticol. Muzeu sătesc cu exponate din epocile Neolitic (piese din piatră şlefuită), Bronzului (ceramică, podoabe, instrumente) ş.a. În satul Gârbova, menţionat documentar, prima oară, în 1096 se află cetatea Greavilor (reşedinţă nobiliară fortificată, cu zid de incintă, turn de poartă şi donjon) datând din sec. 12, refăcută în sec. 16, ruinele unei bazilici romanice (sec. 13) şi un castel (sec. 19). În 1625, cetatea şi biserica au fost restaurate. În perioada 1141–1161, la Gârbova au fost colonizaţi germani. În satul Cărpiniş se află biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), iar în satul Reciu este o biserică din 1491, cu transformări din 1801 şi zid de incintă din 1734, declarată monument istoric.

GÂRBOVI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului; 3 978 loc. (1 ian. 2011): 1 963 de sex masc. şi 2 015 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl de gaze naturale. Producţie de ţuică; prelucr. laptelui şi a lânii; presă de ulei comestibil. Moară pentru măcinat cereale. Sere legumicole şi floricole. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, de plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Gârbovi, atestat documentar în 1827, se află bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1859) şi „Sfântul Mucenic Dimitrie" (1991-1994). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov.

GÂRCENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Gârceneanca; 2 482 loc. (1 ian. 2011): 1 306 de sex masc. şi 1 176 fem. Apicultură; produse apicole. În satul Gârceni, menţionat documentar, prima oară, în 1437, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1746, refăcută în 1821-1823, cu pridvor închis în 1921, reparată în 1932, 1953, 1996-1998) şi mănăstirea „Mălineşti" (de călugări), cu biserica din lemn având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil". Iniţial, aici a existat un schit de maici cu o biserică din lemn construită în 1762 prin strădania ieromonahului Nicodim Hudici, pe locul căreia a fost reconstruită (30 apr. 1826–1830) o biserică din bârne de stejar de către meşterii Gheorghe şi Teodor. Până în 1863, la acest schit a funcţionat o şcoală de cântăreţi bisericeşti. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, schitul a încetat să mai existe, fiind redeschis abia în 1925 prin osârdia lui Iacov Antonovici (episcopul Huşilor) cu sprijinul material al mareşalului Constantin Presan şi al soţiei sale, Olga. Biserica şi chiliile au fost restaurate în anul 1928. Desfiinţat de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959, schitul a fost reactivat în 1995 ca mănăstire de călugări. După 1995 faţadele bisericii au fost căptuşite cu şindrilă, s-au

construit mai multe chilii, un paraclis, trapeza ş.a. Biserica are un iconostas din lemn sculptat, pictat în ulei (sec. 19). În satul Trohan există biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 18, căptuşită cu lemn la exterior şi tencuită la interior în 1940), iar în satul Dumbrăveni se află biserica din lemn cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1784-1787, refăcută în 1814-1818).

GÂRCINA, com. în jud. Neamț, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Neamțului cu M-ții Stânişoarei, pe râul Cuejdiu; 4 826 loc. (1 ian. 2011): 2 422 de sex masc. şi 2 404 fem. Expl. de săruri de potasiu şi magneziu. Producție de mobilă pentru birouri. Centru de cojocărit şi de pielărie. În satul Gârcina, atestat documentar la 10 oct. 1458, se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (ante 1668), inițial construită din lemn, reconstruită din cărămidă în anii 1796-1804 şi repictată în 1957-1962, iar în satul Almaş există mănăstirea Almaş (de călugări), cu un paraclis din lemn ce poartă hramul „Sfântul Nicolae" construit în 1659 de soții Maria şi Vasile Almaş (familie de oieri din Transilvania). Distrus de tătari, paraclisul a fost reconstruit în 1715 de Ecaterina Cantacuzino, soția spătarului Iordache Cantacuzino. Schitul de călugări a funcționat până în 1821 când a fost prădat de eterişti, iar călugării alungați. Actuala biserică de zid, cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților", a fost construită după anul 1821 de familia logofătului Balş şi mărită în 1851. Desființat de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959, schitul a fost reînființat la 12 ian. 1987 ca aşezământ pentru călugări, iar la 22 iun. 1990 transformat în mănăstire. În perioada 1988–1995, biserica mănăstirii a fost pictată de către pictorii Moroşanu, Bratiloveanu şi Stancu din Suceava. Biserica a fost sfințită la 1 oct. 1995 când a primit noul hram – „Acoperământul Maicii Domnului".

GÂRCOV, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în S Câmpiei Romanați, pe stg. Dunării; 2 636 loc. (1 ian. 2011): 1 316 de sex masc. şi 1 320 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, legume ş.a. Pescuit în regim natural. În satul Gârcov se află biserica „Sfântul Nicolae" (1864-1869, restaurată în 1922-1927 şi după cutremurul din 4 mart. 1977), iar în satul Ursa există biserica „Sfântul Gheorghe" (1904-1910).

GÂRDA DE SUS, com. în jud. Alba, alcătuită din 17 sate, situată pe cursul superior al râului Arieş, la confl. cu râul Gârda Seacă, la poalele NE ale vf. Curcubăta Mare din M-ții Bihor, la 740 m alt.; 1 694 loc. (1 ian. 2011): 824 de sex masc. şi 870 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Mori de apă. Produse de artizanat. Agroturism. În satul Gârda de Sus se află o biserică din lemn, cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", construită în 1792 pe locul uneia mai vechi. Biserica, extinsă în 1863, când a fost alungită nava, păstrează picturi interioare realizate în 1804, declarată monument istoric şi de arhitectură în anul 2004. Rezervația naturală Cheile Ordâncuşei (10 ha). În arealul comunei se află peştera Scărişoara.

GÂRDANI, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în SV Depr. Baia Mare; 1 606 loc. (1 ian. 2011): 790 de sex masc. şi 816 fem. În satul Gârdani, atestat documentar în anul 1424, se află castelul „Blomberg" (sec. 19) şi bisericile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1881) şi „Înălțarea Domnului" (1990–2000), cu picturi murale interioare originare. Com. **G.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Gârdani din com. Sălsig, jud. Maramureş.

GÂRLA MARE, com. în jud. Mehedinți, formată dintr-un sat, situată în SE Câmpiei Blahniței, pe stg. Dunării; 3 239 loc. (1 ian. 2011): 1 591 de sex masc. şi 1 648 fem. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Viticultură. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, legume etc. Apicultură. Morărit; produse de panificație. Pescuit în regim natural. Pe terit. com. au fost descoperite urmele mai multor aşezări omeneşti din Neoliticul mijlociu şi târziu (milen. 4–2 î.Hr.), aparținând culturilor materiale Vinča-Turdaş şi Sălcuța, din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.) şi mai ales din epocile mijlocie şi târzie ale bronzului (1500–1300 î.Hr.). *Cultura Gârla Mare,* cunoscută în literatura de specialitate şi sub numele *Gârla Mare-Cârna* (denumită după stațiunile eponime), sau Cultura câmpurilor de urne, cu răspândire foarte mare (Sudul Olteniei, Banat, NE Serbiei), se caracterizează prin mari cimitire plane (câmpuri de urne) cu morminte de incinerație sau de înhumare, cu urne cu capac însoțite de vase mai mici cu caracter de ofrandă şi alte obiecte. Aici s-au găsit vase ceramice (urne, străchini, ceşti), numeroase figurine zoomorfe din teracotă (sub formă de capră sau de pasăre) şi antropomorfe (statuete feminine, stilizate, cu rochia în formă de clopot), bogat decorate cu elemente geometrice (spirale, meandre), dispuse în registre şi radial față de axul vasului. Biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1838), în satul Gârla Mare. Până la 7 apr. 2004, com. **G. M.** a avut în componență satul Vrata, care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor.

GÂRLENI 1. Lac de acumulare, de origine antropică, pe cursul inf. al Bistriței, construit în scop hidroenergetic, dat în folosință în 1965. Supr.: c. 10 km^2; vol.: 5,1 mil. m^3.

2. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată la poalele N ale Culmii Pietricica, pe cursul inf. al Bistriței; 6 932 loc. (1 ian. 2011): 3 485 de sex masc. şi 3 447 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 15 febr. 1885). Expl. de balast. Moară (1900). Hidrocentrală (23,6 MW), dată în folosință în 1965. Producție de anvelope şi camere de aer. Poligon militar. Reşed. com. este satul *Gârlenii de Sus*. Până la 1 ian. 1965, com. **G.** s-a numit *Racila.* În satul Gârlenii de Sus se află o biserică din 1868, iar în satul Gârleni există o biserică ortodoxă din 1875, o biserică romano-catolică cu hramul „Sfânta Ana" (1972) şi un conac de la sf. sec. 19.

GÂRLICIU, com. în jud. Constanța, formată dintr-un sat, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. brațului Dunărea Veche, pe canalul Baroiu; 1 783 loc. (1 ian. 2011): 925 de sex masc. şi 858 fem. Fermă de creştere a ovinelor. Pescuit în regim natural. În satul Gârliciu, atestat documentar în anul 1843, au fost identificate urmele castrului roman *Cius*, datând din sec. 2 (suprapus peste o aşezare autohtonă), care făcea parte din sistemul de apărare al limesului dunărean. Biserica „Sfântul Nicolae" construită între 1865 şi 1902.

GÂRLIŞTEA → Eftimie Murgu.

GÂRLIȚA, liman fluviatil în SV Dobrogei, în Pod. Oltinei, pe dr. brațului Ostrov al Dunării, cu care comunică printr-o gârlă, pe terit. com. Ostrov (jud. Constanța). Supr.: 13,86 km^2. Ad. max.:

1,70 m. Pescuit. Irigații. Cunoscut şi sub numele de *Bugeac.*

GÂRNIC, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de E ale M-ților Locva şi cele V ale M-ților Almăj; 1 356 loc. (1 ian. 2011): 691 de sex masc. şi 665 fem. Centru de cusături şi țesături populare. Mori de apă pe râul Gramensca. Producție de aparate de distribuție şi control a electricității, de motoare, de generatoare electrice, de bobine şi transformatoare, de țuică şi de produse de panificație. În anul 1827 aici au fost colonizate 56 de familii de cehi din Boemia. Biserica romano-catolică „Sfântul Havel" (1850-1857). Com. **G.** are în componență satul Padina Matei care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere adtiv, dar fără locuitori.

GEACA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Fizeşului, la poalele SV ale Dealului Ascuțit (557 m alt.), pe cursul superior al râului Fizeş, pe malurile lacurilor antropice Țaga şi Cătina; 1 643 loc. (1 ian. 2011): 826 de sex masc. şi 817 fem. Expl. de gaze naturale (în satul Puini). Presă de ulei comestibil; articole de mobilier. Moară de cereale. Apicultură. Satul Geaca este menționat documentar, prima oară, în 1228. Biocomplex acvatic şi loc de popas pentru păsările migratoare, declarat rezervație zoologică (25 ha). Aici se întâlnesc egreta mare (*Casmerodius albus*), călifarul alb (*Tadorna tadorna*), călifarul roşu (*Tadorna ferruginea*), lopătarul (*Platalea leucorodia*) ş.a. Biserică din 1449, în satul Legii, biserică reformată (1891) în satul Geaca şi biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1771), în satul Lacu.

GEAMĂNA, vârf în masivul Goşmanu, reprezentând alt. max. a acestuia (1 474 m).

GEMENELE 1. Lac de origine glaciară, situat în M-ții Retezat, la 1 920 m alt. Supr.: 2,48 ha; ad. max.: 5,3 m.

2. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Brăilei; 1 794 loc. (1 ian. 2011): 872 de sex masc. şi 922 fem. Nod rutier. Produse lactate. Moară de cereale. Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, caişi). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, de cartofi şi legume etc. Satul Gemenele a fost întemeiat în 1892.

Lacul Gemenele

Geoagiu-Băi. Vedere generală

GENERAL BERTHELOT, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Depr. Haţeg, la poalele de SE ale M-ților Poiana Ruscăi, pe cursul inf. al râului Breazova; 973 loc. (1 ian. 2011): 478 de sex masc. şi 495 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni). Până în anul 1925, satul şi com. **G.B.** au purtat numele *Fărcădinul de Jos*, între 1925 şi 1 ian. 1965 s-au numit *Berthelot*, între 1 ian. 1965 şi 9 nov. 2001 au avut toponimul *Unirea*, iar din 9 nov. 2001 se numesc *General Berthelot*. În satul General Berthelot, atestat documentar în 1411, generalul francez Henri Mathias Berthelot (fost şef al misiunii militare franceze în România care a contribuit la reorganizarea armatei române în primăvara anului 1917) a fost împroprietărit cu 70 de ha de teren şi un conac.

GENERALISSIMUL SUVOROV → Dumbrăveni (4).

GENERAL POETAŞ → Ulmu (1).

GENUCLA → Isaccea.

GENUNE → Câineni (2).

GEOAGIU, oraş în jud. Hunedoara, situat în depresiunea omonimă, la poalele de SE ale M-ților Metaliferi, la 350 m alt., la confl. râului Geoagiu cu Mureşul, la 46 km E-NE de Deva; 5 637 loc. (1 ian. 2011): 2 738 de sex masc. şi 2 899 fem. Supr.: 156 km^2, din care 9,9 km^2 în intravilan; densitatea: 569 loc./km^2. Stație de c.f. Expl. de calcar, de travertin şi de balast. Fabrică de cărămizi; prelucr. lemnului; produse alim. Pomicultură (meri, peri, pruni). Stațiune de cercetări şi producție pomicolă. În localit. componentă Aurel Vlaicu se află Muzeul memorial „Aurel Vlaicu" (pionier al aviației românești şi mondiale), amenajat în casa în care a trăit marele inventator cu familia sa (construită în 1880). Stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă (în localit. componentă *Geoagiu-Băi*), cu climat moderat, reconfortant, cu ierni blânde, lipsite de geruri (temp. medie a lunii ian. –2°C) şi veri plăcute (în iul. temp. medii de 20°C) şi cu numeroase izv. de ape minerale bicarbonatate, calcice, magneziene, slab radioactive, uşor carbogazoase, mezotermale (29–33°C) indicate pentru tratarea afecțiunilor reumatismale, neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după poliomielită, nevrite ginecologice, tulburări minore de pubertate şi de menopauză) etc. În cură internă, apele minerale au efect curativ asupra bolilor gastroduodenale (gastrite, ulcere), hepato-biliare, renale (microlitiază, infecții uşoare) etc. Stațiunea dispune de baze de tratament, iar în sezonul estival poate fi folosit ştrandul în aer liber, cu apă termală (30°C). Stațiunea este cunoscută de pe vremea stăpânirii romane, mai întâi cu numele *Germisara,* iar apoi *Thermae Dodone*. Mărturii ale intensei activități desfăşurate aici sunt bazinul circular, datând din epoca romană (sec. 2–3), săpat în stâncă, cu diametrul de 7,59 m, ce colectează apa unui izvor termal, inscripții votive pentru vindecări ş.a. descoperite în această zonă. Pe terit. localit. componente Cigmău, pe platoul Turia-Cetatea Uriaşilor, au fost descoperite urmele unui castru roman de zid (246,5 x 75,8 m) datând din sec. 2–3, situat pe drumul ce lega Ulpia Traiana Sarmizegetusa de Apulum, în jurul căruia s-a dezvoltat aşezarea civilă prosperă Germisara, unde au fost identificate edificii de zid cuprinzătoare, monumentale (sanctuarele dedicate lui Iupiter, Esculap şi

Ghelari. Catedrala „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”

Hygieia) și s-au găsit o statuetă din bronz înfățișându-l pe Hercule, reliefuri funerare și de cult, inscripții votive etc. Localit. Geoagiu apare menționată documentar, prima oară, în 1271, apoi în 1291, iar la 6 ian. 1508 Geoagiu și 19 sate din jur au intrat în posesia lui Radu cel Mare, domn al Țării Românești. Declarat oraș la 30 nov. 2000, **G.** are în subordine ad-tivă localitățile componente Aurel Vlaicu, Băcâia, Bozeș, Cigmău, Gelmar, Geoagiu-Băi, Homorod, Mermezeu-Văleni, Renghet, Văleni. De la sf. sec. 15 și până în 1761, la **G.** a funcționat o mănăstire care, la 13 iun. 1761, a fost incendiată din ordinul generalului austriac Adolph von Buccow. Bisericile cu același hram – „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” –, în localit. componente Băcâia (sec. 18) și Bozeș (sec. 16); biserica „Sfântul Nicolae” (1526, cu picturi murale interioare executate în frescă, în anii 1977–1980, de Maria Chelsoi-Popescu din București) și capelă romanică datând din sec. 11, cunoscută și sub numele de biserica rotundă, formată dintr-o navă circulară cu diametrul de 5,5 m și o absidă semicirculară de 2 m lungime, în orașul Geoagiu.

GEORGE ENESCU, com. în jud. Botoșani, alcătuită din 5 sate, situată în NV Câmpiei Jijiei Superioare, pe râul Ibăneasa; 3 470 loc. (1 ian. 2011): 1 723 de sex masc. și 1 747 fem. Nod rutier. Reșed. com. este satul *Dumeni.* După 16 sept. 1955, comuna, inițial numită *Liveni-Vârnav*, a fost numită **G.E.**, ea fiind locul de naștere al marelui compozitor și interpret George Enescu. Muzeu memorial amenajat în casa celebrului muzician (reorganizat în 1970) cu obiecte personale, primele creații originale, pianina din copilărie, jucării, desene, cărți de poveși care i-au aparținut. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae” (1834), în satul George Enescu.

GEPIU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Crișurilor; 1 884 loc. (1 ian. 2011): 933 de sex masc. și 951 fem. Prelucr. laptelui; producție de mobilă și de produse de panificație. Moară de cereale. Creșterea bovinelor. Culturi de cereale. În satul Gepiu, atestat documentar în anul 1332, se află o biserică ortodoxă din anul 1850, construită pe locul uneia din lemn ce data din 1770. Com. **G.** a fost înființată la 23 dec. 2003 prin desprinderea satelor Gepiu și Bicaci din com. Cefa, jud. Bihor.

GERASUS, denumirea antică a râului *Prut,* folosită de către romani.

GERLISSA → Eftimie Murgu.

GERMISARA → Geoagiu.

GETIC, Piemontul ~ → Piemontul Getic.

GHELAR → Ghelari.

GHELARI, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de E ale M-ților Poiana Ruscăi, în zona numită Ținutul Pădurenilor; 2 106 loc. (1 ian. 2011): 1 014 de sex masc. și 1 092 fem. Expl. de min. de fier (în prezent mina se află în conservare) și dolomit. Prelucr. lemnului. Producție de îmbrăcăminte pentru lucru. În satul Govăjdia, atestat documentar în 1482, a fost construit un furnal (în anii 1806–1810), dat în folosință în 1813, cel mai modern din Europa acelor timpuri, în care se producea fontă de foarte bună calitate. Multe piese care alcătuiesc structura de rezistență a Turnului Eiffel din Paris au fost confecționate din fonta fabricată la Govăjdia. Structura Turnului Eiffel din Paris, construit în anii 1887–1889, a fost realizată după o tehnologie descoperită de inginerul român Gheorghe Pănculescu. Furnalul de la Govăjdia a funcționat până în anul 1924. În 1895, lângă Ghelari a fost descoperit un cuptor de topit minereul de fier, datând din sec. 9, azi expus la British Museum din Londra. Biserici din lemn cu același hram – „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” –, în satele Ruda (1653) și Ghelari (1770, reparată în anii 1837, 1932, 1941, 1951, 1966–1967). În satul Ghelari, atestat documentar în 1733, se află catedrala ortodoxă cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, de mari dimensiuni (47 m lungime, 21 m lățime și 47 m înălțime, fiind una dintre cele mai mari din România), construită în etape în perioada 1939–1960, pictată în anii 1960–1965 de Constantin Nițulescu și sfințită la 4 nov. 1973. Tot în satul Ghelari (care până în 1981 a avut grafia *Ghelar*) mai există biserica romano-catolică „Sfânta Varvara” (1783), o biserică reformată (sec. 19) și un schit de maici înființat la 13 nov. 1992.

GHELINȚA, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în E Depr. Târgu Secuiesc, la poalele de V ale M-ților Vrancea, pe râul Ghelința; 4 947 loc. (1 ian. 2011): 2 439 de sex masc. și 2 508 fem. Expl. de petrol, gaze naturale, calcar, gresii, balast și turbă. Expl. și prelucr. lemnului (mobilă). Moară pentru măcinat cereale (sec. 19). Păstrăvărie. Pe terit. com. a fost descoperită (în 1894) o brățară dacică din argint, sub formă de spirală, terminată cu capete de șarpe, stilizate. În satul Ghelința, menționat documentar, prima oară, în 1567, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae” (1880) și o biserica fortificată, roma-

George Enescu. Muzeul memorial „George Enescu”

no-catolică (1245), construită în stil romanic târziu, care păstrează un ansamblu de pictură murală gotică, executat în 1330, reprezentând scene din ciclul cristologic „Legenda regelui Ladislau cel Sfânt", „Judecata de Apoi" etc. Are plafon casetat, pictat în stil renascentist, decorat cu motive heraldice şi florale (1628). Declarată monument UNESCO, biserica a fost restaurată în 1972.

GHEORGHE DOJA 1. Com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe malul lacului Fundata; 2 740 loc. (1 ian. 2011): 1 300 de sex masc. şi 1 440 fem. Nod rutier. Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de floarea-soarelui etc. Pescuit în regim natural. Satul a fost înfiinţat în 1921, cu numele *Principesa Elena*, prin împroprietărirea cu pământ a ţăranilor care au luptat în Primul Război Mondial. Din 7 ian. 1948 poartă numele actual.

2. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Pod. Târnavelor cu Dealurile Nirajului, pe râul Niraj; 2 927 loc. (1 ian. 2011): 1 450 de sex masc. şi 1 477 fem. Halte de c.f. (în satele Leordeni şi Tirimia). Culturi de cereale, de cartofi, legume ş.a. Cămin cultural. Agroturism. Satul Gheorghe Doja este menţionat documentar, prima oară, în 1409, cu numele *Villa Lucafalwa*. Biserică reformată (1715), în satul Leordeni.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ → Oneşti.

GHEORGHE LAZĂR, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în E Câmpiei Bărăganului; 2 301 loc. (1 ian. 2011): 1 161 de sex masc. şi 1 140 fem. Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Satul Gheorghe Lazăr a fost înfiinţat în 1884 prin împroprietărirea însurăţeilor cu pământ.

GHEORGHENI 1. Depresiunea ~ → Giurgeu (2).

2. Municipiu în jud. Harghita, situat în SE Depr. Giurgeu, la 820 m alt., pe râul Belchin, la 47 km N de municipiul Miercurea-Ciuc; 19 625 loc. (1 ian. 2011): 9 563 de sex masc. şi 10 062 fem. Supr.: 222 km^2, din care 10,4 km^2 în intravilan; densitatea: 1 887 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Constr. de utilaje şi piese de schimb pentru ind. forestieră, de piese şi accesorii pentru autovehicule. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă, cherestea, lăzi etc.). Producţie de stofe pentru mobilă, de ţesături tehnice, de încălţăminte şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, bere, prelucr. fructelor de pădure, panificaţie etc.). Moară de apă (1868). Activităţi de colectare a fructelor de pădure (afine, zmeură, ciuperci, mere). Muzeul orăşenesc „Tarisznyás Márton" (1952), cu colecţii de istorie, etnografie, ştiinţele naturii şi de artă plastică. Preventoriu pentru copii. Patinoar artificial (3 000 de locuri). Parc dendrologic (13 ha). Municipiul **G.** este considerat unul dintre aşa-numiţii „poli ai frigului" din România deoarece aici se înregistrează c. 160 de zile pe an cu temperaturi sub 0°C, cele mai geroase fiind lunile ian. şi febr. Temperaturile scad, frecvent, sub -30°C ca urmare a fenomenului de inversie termică, fenomen care se manifestă prin coborârea aerului foarte rece (mai greu) de pe crestele montane înconjurătoare, în vatra depresiunii, înlocuind aerul ceva mai cald şi stagnând aici timp îndelungat. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, într-un registru papal din anul 1232, iar apoi în 1285, în 1333 (*sacerdos de Giorgio*) etc. În anul 1500 este semnalată prezenţa cetăţii Both. Locuitorii aşezării au participat la Răscoala din 1514 condusă de Gheorghe Doja. În anul 1607, **G.** a primit dreptul de a ţine târguri. În perioada 1637–1762, la **G.** s-au stabilit numeroase familii de armeni care au impulsionat dezvoltarea meşteşugurilor şi a comerţului. Declarat oraş în 1905 şi municipiu la 23 dec. 2003, **G.** are în subordine ad-tivă patru localit. componente: Covacipeter, Lacu Roşu, Vargatac şi Visafolio. **Monumente:** ruinele cetăţii Both (sec. 16); ruinele Oficiului de vamă care a funcţionat între 1607 şi 1810; biserica romano-catolică, în stil baroc (1498, reconstruită în 1627, renovată şi înconjurată cu zid de incintă în anii 1753–1757); casa parohială a bisericii romano-catolice (1758); biserica armenească, aparţinând cultului catolic, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", construită în stil baroc în anii 1730–1734, şi înconjurată cu zid de incintă în 1748; capela armenească (1650); casa parohială armenească (sec. 19), declarată monument de arhitectură; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1929–1937); biserica reformată (1895–1899); statuia Sfântului Nicolae, operă a sculptorului Burján Emil; statuia lui

Gheorgheni (2). Biserica „Naşterea Maicii Domnului" armenească

Kossuth Lajos, dezvelită în 1977, operă a sculptorului Miholcsa József din Târgu Mureş; statuia episcopului Fogarassy Mihály; clădirea Muzeului municipal „Tarisznyás Márton" construită în stil baroc, în anii 1770–1778, după planurile arhitectului Vertán István (amenajată ca muzeu în anul 1952); clădirea Centrului şcolar pentru agricultură (1785–1790); casele, în stil baroc, „Czárán" (sec. 17), „Bocsánczy" (1733), „Kopacz" (1800), „Kövér" (1810), declarate monumente de arhitectură; casă din lemn din 1845 (pe strada Gábor Aron nr. 18). La 26 km NE de oraş se află staţiunea climaterică şi de odihnă Lacu Roşu (→), iar la 30 km NE de **G.**, zona turistică Cheile Bicazului.

GHERĂEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. râului Moldova; 6 531 loc. (1 ian. 2011): 3 307 de sex masc. şi 3 224 fem. Nod rutier. Expl. de balast. Producţie de ţigle, de cărămizi, de cahle de teracotă, de confecţionare a morilor de furaje şi de cereale şi de confecţii metalice (garduri, porţi etc.). Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. În satul Gheräeşti, atestat documentar în anul 1499, se află o biserică ortodoxă din 1854 şi o biserică romano-catolică zidită în 1904-1907 (mărită în 1984) pe locul uneia din lemn ce data din 1776.

GHERĂSENI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Săratei, pe cursul superior la râului Călmăţui; 3 538 loc. (1 ian. 2011): 1 819 de sex masc. şi 1 719 fem. Instalaţie de pasteurizare şi de ambalare a laptelui. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi

de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. În vatra satului a fost descoperită o necropolă (sec. 5 d.Hr.) cu morminte de incinerație, în care s-au găsit ceramică şi o diademă din aur de tip hunic. În satul Gherăseni, atestat documentar în 1840, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1868), iar în satul Sudiți o biserică din 1943.

GHERCEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Amaradiei cu Câmpia Romanați, pe cursul superior al râului Teslui; 1 625 loc. (1 ian. 2011): 782 de sex masc. şi 843 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Constr. de utilaje pentru prelucr. produselor alim. Pomicultură (meri, peri, pruni, caişi). Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1827–1831, reconstruită în 1864), „Înălțarea Domnului" (1878) şi „Sfântul Nicolae" (1875), în satele Gherceşti, Gârleşti şi Ungureni. Satul Gherceşti este atestat documentar la 31 mart. 1864.

GHERENGIC → Pecineaga.

GHERGHEASA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Râmnicului; 2 428 loc. (1 ian. 2011): 1 157 de sex masc. şi 1 271 fem. Haltă de c.f. Expl. de gaze naturale. Pe terit. com. **G.** s-a efectuat cel mai adânc foraj din România (6 800 m). Culturi de cereale, plante tehnice şi nutreț, de floarea-soarelui ş.a. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1846), în satul Sălcioara.

GHERGHELEU, deal în Subcarpații Homoroadelor din SE Pod. Transilvaniei, situat la N de Rupea, între râurile Paloş şi Archita. Alcătuit din gresii moi, de vârstă sarmațiană. Prezintă o cuestă spre Est. Alt. max.: 785 m.

GHERGHEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 9 sate, situată în Colinele Tutovei, la confl. râului Studineşti cu Valea Miceşti; 2 814 loc. (1 ian. 2011): 1 496 de sex masc. şi 1 318 fem. Morărit. În satul Corodeşti, menționat documentar în 1455, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1743), iar în satul Ghergheşti există biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului" (1777).

GHERGHIȚA 1. Câmpia Gherghiței, subunitate a Câmpiei Române, extinsă în partea central-nordică a acesteia, între râurile Dâmbovița, la V, şi Cricov, la E, delimitată de câmpiile Cricovului şi Ploieştiului, la N, Săratei, la E, Vlăsiei, la S, Titu, la V, şi Târgoviştei, la NV. Este o câmpie joasă, de subsidență, drenată de o rețea hidrografică divagantă. Acoperită în cea mai mare parte cu soluri brun-roşcate şi aluviale.

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în E câmpiei cu acelaşi nume, pe râul Prahova; 1 878 loc. (1 ian. 2011): 943 de sex masc. şi 935 fem. Nod rutier. Morărit. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. În satul Gherghița, menționat documentar, prima oară, în 1431 şi apoi la 2 aug. 1453, se află bisericile cu hramurile „Sfântul Procopie"-Domnească, ctitorie din 1641 a domnului Matei Basarab (refăcută în 1895) şi „Sfântul Dumitru" (1705, refăcută în 1888), iar în satul Ungureni există biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1754). În Evul Mediu a fost un târg înfloritor de negustori. În anul 1602, domnul Radu Şerban a ridicat la Gherghița o palancă (fortificație de lemn) înconjurată cu val de pământ, distrusă de tătari în 1610. Oraşul Gherghița a decăzut în a doua jumătate a sec. 17 devenind aşezare rurală. Până la 7 mai 2004, com. **G.** a avut în componență satele Fânari, Olari şi Olarii Vechi, care la acea dată au format com. Olari, jud. Prahova.

GHERLA, municipiu în jud. Cluj, situat în zona de contact a Dealurilor Dejului cu cele ale Jimborului, la 252–261 m alt., la confl. râului Fizeş cu Someşu Mic, la 45 km NE de municipiul Cluj-Napoca; 22 012 loc. (1 ian. 2011): 10 657 de sex masc. şi 11 355 fem. Supr.: 36,3 km^2, din care 6,5 km^2 în intravilan; densitatea: 3 386 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Termocentrală. Producție de mobilă, placaje, furnire, plăci aglomerate din lemn/PAL, butoaie, confecții metalice diverse, de maşini-unelte şi utilaje pentru prelucr. metalelor, de instrumente optice şi echipamente fotografice, de tricotaje, de conf., de sticlărie pentru menaj, de încălțăminte, de chibrituri, de cărămidă şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, spirt, băuturi alcoolice, panificație etc.). Ateliere pentru confecționarea manuală a covoarelor orientale. Fermă de creştere a bovinelor. Centru pomicol. Muzeu (1904) cu secții de arheologie şi istorie (exponate din Paleolitic, Neolitic, din Epoca metalelor, unelte dacice, heraldică etc.) şi de etnografie. Parc dendrologic extins pe 40 ha, conceput în stil englezesc, inaugurat în 1864, în cadrul căruia se dezvoltă câteva exemplare de arborele pagodelor (*Ginkgo biloba*). Stațiune balneoclimaterică în localitatea componentă Băița (→ **Băița 2**). **Istoric.** În arealul municipiului au fost descoperite urmele unei aşezări din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, aparținând culturii materiale Coțofeni (2500–1800 î.Hr.), în care s-au găsit un vas ceramic cilindric, o statuetă din bronz a unui satir ş.a. În partea de S a municipiului au fost identificate vestigiile unui castru roman (sec. 2–3), în jurul căruia s-a dezvoltat o aşezare civilă romană, în care s-au găsit o aplică din bronz, cu decor figurat, în relief, o aplică pectorală cu bustul Minervei, monumente funerare, fragmente dintr-o statuie a lui Iupiter, fragmente de arme şi unelte, un fier de plug, o râşniță, piese de mozaic, vase din lut ars, monede romane, o diplomă militară cu data de 2 iul. 133 ş.a. Prima mențiune documentară a localit. datează din 6 ian. 1291 cu numele *Gherlahida*, iar ulterior apare consemnată cu toponimele *Gherlah* (1410), *Gerla oppidum* (1643), *Gerla* (1721). Localitatea a fost declarată oraş în 1510. În perioada 1541–1551, din ordinul lui Gheorghe Martinuzzi (episcop de Oradea şi guvernator al Transilvaniei în perioada 1541–1551) a fost construit un castel-cetate, de apărare („Cetatea Nouă"), pe locul unei vechi cetăți menționată documentar în 1410. Castelul a fost transformat, la 20 oct. 1785, în penitenciar (numit *„Carcer principatae Transilvaniae"*) de către împăratul Iosif II al Austriei. Pavilionul central de detenție a fost construit în perioada 1857–

Gherla. Catedrala armeano-catolică „Sfânta Treime"

1860. În anii 1945–1964 a funcționat ca penitenciar cu regim dur pentru deținuții politici, între 1964 și 1989 ca închisoare pentru deținuții de drept comun, iar după 1989 a devenit pușcărie cu regim de maximă siguranță. La sf. sec. 17, la **G.** s-a stabilit un grup de armeni veniți din Moldova, care au atribuit orașului numele *Armenopolis* (sau *Armenierstadt*), sub care apare consemnat orașul **G.** din 1726 până în jurul anului 1850. Tot în această perioadă, **G.** a funcționat ca mare centru comercial (cu patru târguri pe an) și meșteșugăresc. În a doua jumătate a sec. 19 și la începutul sec. 20, orașul **G.** a fost un important centru cultural și de învățământ ca urmare a înființării unui seminar greco-catolic (1859), a transferării, de la Năsăud, a Preparandiei (în 1869), la care a învățat și poetul George Coșbuc, și a apariției și funcționării mai multor tipografii (imprimerii): „Dicceana" (1866), „Gheorghe Lazaru" (1880), „Aurora" (1881), „Augustin S. Deac" (1919–1948). Orașul **G.** a fost declarat municipiu la 20 oct. 2000 și are în prezent, în subordine ad-tivă, trei localit. componente: Băița, Hășdate, Silivaș. **Monumente:** castelul-cetate „Martinuzzi", construit în anii 1541–1551, în stilul Renașterii, după planurile arhitectului italian Domenico da Bologna în folosul cardinalului Martinuzzi și ulterior transformat în penitenciar; biserica armeano-catolică „Șimaian", cu hramul „Buna Vestire" (1723–1724); catedrala greco-catolică „Intrarea în Biserică a Fecioarei Maria" (finalizată în 1905) a fost sediul Episcopiei greco-catolice de Gherla până în anul 1930 când sediul acesteia a fost mutat la Cluj; catedrala armeano-catolică, având dublu hram – „Sfânta Treime" și „Sfântul Grigore Luminătorul", este un edificiu în stil baroc și neoclasic, de mari proporții, construit în perioada 1784–1798 și finalizat în anul 1804. Tabloul „Coborârea de pe Cruce a lui Iisus Hristos" din această biserică este opera originală a pictorului flamand, Pieter Paul Rubens, cumpărat de către armenii bogați din Gherla, în 1806, de la împăratul Francisc II; casele „Kárácsony", „Lászlóffy" ș.a., în stil baroc (sec. 18); bisericile ortodoxe, din lemn, cu același hram – „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil", în localit. componente Băița (sec. 15) și Silivaș (1827).

GHERLAH → Gherla.

GHERLAHIDA → Gherla.

GHERȚA MICĂ, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a M-ților Oaș cu Câmpia Someșului, pe râul Tur; 3 461 loc. (1 ian. 2011): 1 767 de sex masc. și 1 694 fem. Expl. de andezit. Producție de băuturi alcoolice. Pomicultură (meri, pruni, cireși). Satul Gherța Mică este menționat documentar, prima oară, în 1393. Biserică având hramul „Nașterea Maicii Domnului" (1873-1875, pictată în 1882 și repictată în 1976), dominată de un turn patrulater situat deasupra navei. Agroturism.

GHEȚARUL DE LA BARSA, peșteră situată în M-ții Bihor, într-o depresiune închisă (Groapa de la Barsa) din complexul carstic Padiș-Cetățile Ponorului, la 1 100 m alt. Lungimea galeriilor: 2 750 m. Constituită dintr-o galerie pr. (întreruptă de mai multe săli, cascade și hornuri) și câteva galerii colaterale, terminate cu hornuri. Păstrează un strat de gheață permanent, gros de 50 cm, pe o supr. de 133 m^2. Face parte din Parcul Național al M-ților Apuseni.

GHEȚARUL DE LA VÂRTOP → Vârtop (1).

GHIAUR SUICIUK → Bărăganu.

GHIDFALĂU, com. în jud. Covasna, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Sfântu Gheorghe, la poalele de S ale M-ților Bodoc, pe stg. Oltului; 2 659 loc. (1 ian. 2011): 1 365 de sex masc. și 1 294 fem. Fermă de creștere a bovinelor. În satul Ghidfalău, menționat documentar, prima oară, în 1332, se află o biserică fortificată (sec. 13), în stil romanic, cu refaceri gotice și baroce din 1787, azi biserică reformată; biserică reformată (1792) și conacul „Benkö" (1832), în satul Zoltan și biserică reformată (1794), în satul Angheluș.

GHIDICI, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnățuiului, pe stg. Dunării, la granița cu Bulgaria; 2 478 loc. (1 ian. 2011): 1 259 de sex masc. și 1 219 fem. Prelucr. legumelor și fructelor. Pomicultură; legumicultură. Creșterea porcinelor. În arealul com. **G.** a fost descoperit un depozit de bronz datând din sec. 7 î.Hr. (Hallstattul mijlociu), alcătuit din 150 de piese de harnașament și de îmbrăcăminte (fragmente sau întregi). Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 19). Com. **G.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Ghidici din com. Piscu Vechi, jud. Dolj.

GHIDIGENI, com. în jud. Galați, alcătuită din 8 sate, situată în lunca și pe terasele râului Bârlad, la contactul cu prelungirile de V ale Pod. Covurlui; 6 572 loc. (1 ian. 2011): 3 371 de sex masc. și 3 201 fem. Haltă de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Fabrică de spirt, de băuturi alcoolice și de drojdie. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, de legume ș.a. În satul Ghidigeni se află bisericile „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1880) și „Sfântul Dumitru" (1938, cu picturi murale interioare originare realizate de Iosif Keber din Târgu Jiu și ucenicii săi) și conacul bancherului Chrissoveloni (sf. sec. 19). Satul Tălpigi este menționat documentar în 1487.

GHIGHIU, Mănăstirea ~ → Bărcănești (2).

GHILAD, com. în jud. Timiș, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timișului, la 38 km S de municipiul Timișoara; 1 841 loc. (1 ian. 2011): 895 de sex masc. și 946 fem. Legumicultură; creșterea bovinelor, ovinelor și porcinelor. Satul Ghilad este atestat documentar în anul 1212. În satul Gad, menționat documentar în 1333, se află conacul „Gudenus" (începutul sec. 19). Com. **G.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Ghilad și Gad din com. Ciacova, jud. Timiș, comună care la aceeași dată a fost trecută în categoria orașelor.

GHILCOȘ → Lacu Roșu (1).

GHIMBAV 1. Râu, afl. stg. al Oltului pe terit. com. Feldioara (jud. Brașov); 49,8 km; supr. bazinului: 434,5 km^2. Izv. din N M-ților Bucegi, de la 2 000 m alt. și drenează vestul Depr. Brașov, trecând prin Râșnov, Cristian și Ghimbav. Cunoscut și sub numele de *Ghimbășel.*

2. Oraș în jud. Brașov, situat în V Depr. Brașov, pe râul Ghimbășel, la 8 km V de municipiul Brașov; 5 527 loc. (1 ian. 2011): 2 659 de sex masc. și 2 868 fem. Supr.: 28,9 km^2, din care 6,1 km^2 în intravilan; densitatea: 906 loc./km^2. Stație de c.f., inaugurată în 1908. Nod rutier. Aeroport internațional construit în perioada iun. 2008-mai 2014, care deservește municipiul Brașov. Aeroportul este dotat cu o pistă în lungime de 2 850 m și un terminal de 10 000 m^2 și va asigura un flux de c. 2 mil. pasageri pe an. Constr. aeronautice (motoplanoare, elicoptere), de mașini și utilaje pentru prelucr. metalelor, de echipamente aeronautice și electronice. Producție de fibre de sticlă, de tricotaje, de țesături și

fire din lână, de hârtie cretată, de cartoane şi ambalaje din carton, de bere şi de prelucr. a lemnului. Culturi floricole în seră. **Istoric.** Localitatea Ghimbav este legată de prezenţa cavalerilor teutoni în Ţara Bârsei (1211–1225) şi de colonizarea germanilor în această zonă în sec. 13. Cavalerii teutoni au instituit în Ţara Bârsei cinci *centurii* (o centurie cuprindea o sută de gospodării) împărţite la rândul lor în *decurii* (fiecare decurie avea zece gospodării). Una dintre cele cinci centurii este atestată documentar pe cursul râului Ghimbăşel şi cuprindea decuriile Râşnov, Cristian şi Ghimbav. Aşezarea Ghimbav apare menţionată documentar ca sat, prima oară, în 1342, iar ca sat liber săsesc este consemnat în perioada 1355–1377. Localitatea a fost distrusă de invaziile mongolă (1241), tătară (1285, 1345 şi 1658) şi de cea a turcilor în 1422. Declarat oraş la 23 dec. 2002. **Monumente:** în oraşul Ghimbav există o biserică datând din anul 1300 (azi biserică evanghelică), aflată în interiorul unei cetăţi cu ziduri puternice construite în sec. 15, străjuite iniţial de 7 turnuri de apărare, din care se mai păstrează doar cinci. În 1642 cetatea a fost distrusă de un incendiu provocat de un fulger şi refăcută ulterior, dar prădată de tătari în 1658. Cetatea şi biserica au fost restaurate în anii 1686 şi 1789; bisericile ortodoxe „Sfânta Treime" (1780, cu turn şi pridvor adăugate în 1830, restaurată în 1960-1965 când au fost realizate şi picturi murale interioare în frescă de către Iosif Vasu) şi „Sfântul Apostol Petru" (construită în 1783 pe cheltuiala negustorului Ioan Boghici). În anii 2007-2011 a fost construită biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" care are o cupolă centrală şi două cupole secundare gemene situate de o parte şi alta a faţadei, toate acoperite cu tablă de inox aurită. Case din sec. 18.

GHIMBĂŞEL → Ghimbav (1).

GHIMEŞ 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, în partea centrală a Carpaţilor Orientali, pe valea superioară a Trotuşului, străjuită de M-ţii Tarcău, la N şi E, şi Ciuc, la S şi V. Supr.: c. 100 km². Expl. forestiere şi de gresii.

2. Pas de înălţime în V M-ţilor Ciuc, pe cursul superior al râului Trotuş, la 1 170 m alt., ce asigură legătura rutieră (şosea modernizată) între Moldova (Bacău–Moineşti–Comăneşti–Ghimeş–Făget) şi Transilvania (Lunca de Sus–Frumoasa–Miercurea-Ciuc).

GHIMEŞ-FĂGET, com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Ghimeş, la poalele de S ale M-ţilor Tarcău şi cele ale M-ţilor Ciuc, pe cursul superior al Trotuşului; 5 018 loc. (1 ian. 2011): 2 596 de sex masc. şi 2 422 fem. Staţie de c.f. Expl. de gresii. Prelucr. lemnului. Satul Ghimeş, menţionat documentar în 1760, a funcţionat ca punct de vamă până în 1918. Reşed. com. **G.-F.** este satul *Făget* în care se află o biserică ortodoxă din 1975, o biserică romano-catolică (1970-1976) şi ruinele cetăţii Rakóczi (1780), fostul punct vamal.

GHIMPAŢI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în N Câmpiei Burnas, la confl. râului Bratilov cu Glavacioc; 5 589 loc. (1 ian. 2011): 2 783 de sex masc. şi 2 806 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale (în satul Valea Plopilor). Producţie de mobilă de bucătărie, de confecţii, de produse chimice şi alim. Pădure de agrement cu rezervaţie de fazani. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ etc. Între 1 ian. 1965 şi 17 febr. 1968, com. şi satul **G.** s-au numit *Sălcioara*, iar între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1866-1868) şi „Sfântul Gheorghe" (1874-1876, cu picturi murale interioare originare, restaurate în 1957) în satul Ghimpaţi, şi bisericile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1876), „Sfântul Gheorghe" (1891, refăcută în 1958–1970) şi „Sfinţii Voievozi" (1820), în satele Copaciu, Naipu şi Valea Plopilor.

GHIMPELE → Peleaga (2).

GHIMPEŢENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Vedea; 1 776 loc. (1 ian. 2011): 883 de sex masc. şi 893 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. Betonieră. Satul Ghimpeţeni este atestat documentar în 1596, iar satul Ghimpeţenii Noi în anul 1800 cu numele *Atârnaţi*. În satul Ghimpeţeni se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1863–1864, reparată în 1958). Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Ghimpeţeni şi Ghimpeţenii Noi din com. Nicolae Titulescu, jud. Olt.

GHINDARI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în Dealurile Târnavelor, pe cursul superior al râului Târnava Mică; 3 150 loc. (1 ian. 2011): 1 596 de sex masc. şi 1 554 fem. Staţie de c.f., inaugurată în 1896. Expl. de balast. Mat. de constr. Prelucr. lemnului. Topitorie de in şi cânepă. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de plante tehnice, de cartofi şi legume etc. Horticultură. Centru de olărit. Agroturism. În satul Ghindari, atestat documentar în anul 1507, se află un muzeu etnografic, o galerie de artă şi o biserică reformată (sec. 18–19). Satul Abud este menţionat documentar, prima oară, în 1567, cu numele *Abod*. În satul Trei Sate, format prin contopirea satelor Cioc (atestat documentar în 1332), Ştefăneşti (1332) şi Hoteşti (1567) se află un castel din sec. 18, o biserică reformată (1890), o biserică ortodoxă din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, cu modificări din 1876 şi reconstruită în 2003-2004) şi o biserică unitariană (1798). Până la 21 iul. 2003, com. **G.** a avut în componenţă satul Chibed, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

GHINDĂOANI, com. în jud. Neamţ, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Neamţului cu M-ţii Stânişoara; 2 145 loc. (1 ian. 2011): 1 044 de sex masc. şi 1 101 fem. Două mori de cereale. Pomicultură (meri, peri, vişini, cireşi). Culturi de cereale, plante furajere, cartofi ş.a. Pe terit. satului Ghindăoani, atestat documentar în 1395 şi numit *Hindău* (sau *Hindov*) în secolele trecute, armata moldoveană condusă de domnul Ştefan I Muşat a atacat prin surprindere (între 3 şi 12 febr. 1395) oastea maghiară invadatoare a regelui Ungariei, Sigismund I de Luxemburg, pe care a învins-o. Bisericile „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1875–1888 pe locul uneia ce data din anul 1676, cu picturi murale interioare originare executate de un colectiv sub îndrumarea pictorului Nicolae Grigorescu şi „Sfântul Ilie" (1999-2004, pictată de Constantin Cârcei). La Ghindăoani s-a născut filozoful Vasile Conta. Com. **G.** a fost înfiinţată la 22 oct. 2003 prin desprinderea satului Ghindăoani din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ. În perioada 1928-1948, satul Ghindăoani s-a numit *Vasile Conta*.

GHINDĂREŞTI, com. în jud. Constanţa, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Pod. Casimcea cu terasele de pe dr. Dunării; 2 686 loc. (1 ian. 2011): 1 363 de sex masc. şi 1 323 fem. Fermă

de creştere a bovinelor. Pescuit. Satul Ghindăreşti apare menţionat documentar, prima oară, la 15 oct. 1837. Până la 20 mai 1996, com. **G.** s-a numit *Horia*, iar până la 5 mai 1999 a avut în componenţă satele Cloşca, Horia şi Tichileşti, care la acea dată au format com. Horia, jud. Constanţa. Biserica lipovenească, de rit vechi, cu hramul „Înălţarea Domnului" (1910) şi biserica nouă lipovenească (1990-1998).

GHINDENI, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanaţi; 1 810 loc. (1 ian. 2011): 906 de sex masc. şi 904 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Apicultură. Biserica având dublu hram - „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru" (1825, reparată în 1930). Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Ghindeni din com. Malu Mare, jud. Dolj.

GHIOROC, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a M-ţilor Zarand cu Câmpia Aradului, pe canalul Matca; 4 178 loc. (1 ian. 2011): 1 947 de sex masc. şi 2 231 fem. Nod feroviar. Expl. de diorite şi balast. Producţie de utilaje pentru prelucr. produselor alim., de lanţuri şi arcuri, de încălţăminte, lenjerie de corp şi de produse zaharoase (inlusiv ciocolată). Mat. de constr. Centru viticol (în satul Miniş există o şcoală viticolă înfiinţată în 1881), renumit pentru vinurile roşii, medaliate la Londra în anul 1862 cu marele premiu. În satul Miniş, atestat documentar în 1302, se află Muzeul viei şi vinului, inaugurat în 1988, amenajat în castelul contelui Anton Grassalkovits construit în 1749. Lacul Ghioroc amenajat pentru piscicultură şi agrement. Agroturism. În satul Ghioroc se află capătul unei linii de tramvai care face legătura cu municipiul Arad. În satul Ghioroc, menţionat documentar, prima oară, în 1135 şi apoi în 1214, cu numele *Villa Gyoroc* se află o biserică romano-catolică (1779–1781), o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Mucenic Dimitrie" (1793) şi un monument închinat eroilor căzuţi în luptele din 1944 pentru eliberarea ţării, dezvelit la 18 sept. 1994.

GHIOROIU, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în S Piem. Oltețului, pe râul Peşteana; 1 817 loc. (1 ian. 2011): 857 de sex masc. şi 960 fem. Fermă de creştere a porcinelor. Agroturism. Satul Ghioroiu este atestat documentar în 1581. Bisericile cu hramurile„Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1859-1863), „Sfinţii Voievozi" (sec. 16) şi „Cuvioasa Parascheva" (1784, refăcută în 1837–1838), în satele Ghioroiu, Mierea şi Ştirbeşti; biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1791, refăcută ulterior), în satul Herăşti.

GHIRODA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului, pe canalul Bega; 5 630 loc. (1 ian. 2011): 2 750 de sex masc. şi 2 880 fem. Staţie de c.f. Aeroportul internaţional „Traian Vuia", situat la 4 km de Timişoara, inaugurat la 28 febr. 1964, modernizat în 2002-2004. Produse textile. Producţie de aparate, dispozitive şi instrumente medicale şi de laborator. În satul Ghiroda, menţionat documentar în 1389, se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1933), iar în satul Giarmata-Vii există biserica „Naşterea Maicii Domnului" zidită în 2003-2004 pe locul uneia din 1938-1939.

GHIRVA → Făurei (2).

GHIŢU, masiv muntos, în S M-ţilor Făgăraş, între văile superioare ale Argeşului şi Vâlsanului. Alcătuit din gnaisuri şi şisturi amfibolice. Alt. max.: 1 632 m. Mărgineşte spre NE Depr. Arefu.

GHIZELA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Lipovei cu Câmpia Lugojului, pe râurile Chizdia şi Miniş; 1 169 loc. (1 ian. 2011): 583 de sex masc. şi 580 fem. Expl. de bazalt (în satul Şanovița). Satul Ghizela a fost întemeiat în anii 1880–1882 de coloniştii germani. Biserică romano-catolică (1889–1892, renovată în 2006-2007), în satul Ghizela.

GIARMATA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului; 6 337 loc. (1 ian. 2011): 3 181 de sex masc. şi 3 156 fem. Staţie de c.f. Complex avicol. Centru apicol. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Viticultură. Muzeu etnografic. Satul Giarmata este menţionat documentar, prima oară, în 1241; în 1722 la Giarmata au fost colonizaţi germani. În satul Giarmata se află biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1972), Turnul pompierilor şi biserica romano-catolică „Sfântul Iosif" (1771–1773, cu picturi murale din 1935).

GIERA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în S Câmpiei Timişului, la graniţa cu Serbia; 1 278 loc. (1 ian. 2011): 648 de sex masc. şi 630 fem. Staţie finală de c.f. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase ş.a. În satul Giera, menţionat documentar, prima oară, în 1322, se află o biserică ortodoxă sârbă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1913-1915) şi o biserică romano-catolică (1955), în satul Toager, atestat documentar în 1761, există o biserică ortodoxă construită în 1909 pe locul uneia din 1770, iar în satul Grănicerii, atestat documentar în 1256, este o biserică romano-catolică din 1896.

GIGHERA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării, la confl. Jiului cu Dunărea; 3 214 loc. (1 ian. 2011): 1 554 de sex masc. şi 1 660 fem. Pescuit în regim natural. Muzeu cu secţii de istorie şi etnografie (în satul Nedeia). Satele Nedeia şi Zăval sunt menţionate documentar, prima oară, în 1530, iar satul Gighera a fost înfiinţat în 1830. Bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1848, refăcută în 1936), „Sfântul Nicolae" (1845) şi „Sfântul Dumitru" (sec. 18, refăcută în 1828), în satele Gighera, Zăval şi Nedeia. Festival anual al bujorului.

GILĂU 1. Munţii ~ , masiv muntos în NE M-ţilor Apuseni, delimitat de valea Crişului Repede, la N, cea a Someşului Rece, la S, de M-ţii Bihor, la SV, şi M-ţii Vlădeasa, la V şi NV. Alt. max.: 1 404 m (vf. Măgura Călăţele). Alcătuit dintr-un nucleu de granit, mărginit de şisturi cristaline şi depozite sedimentare vechi, slab metamorfozate. Prezintă supr. netede de nivelare (aici se remarcă bine nivelurile de eroziune Fărcaş şi Mărişel). Împreună cu Muntele Mare formează o unitate geomorfologică distinctă, cunoscută în literatura de specialitate sub numele de *Gilău-Muntele Mare*.

2. Lac antropic, situat pe terit. com. Gilău (jud. Cluj), la confl. Someşului Cald cu Someşu Rece, construit în scop energetic (hidrocentrala din satul Someşu Rece) şi pentru alimentarea cu apă a municipiului Cluj-Napoca. Supr.: 0,715 km^2; vol.: 4,1 mil. m^3.

3. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 2 sate, situată pe autostrada „Transilvania", la poalele de NE ale M-ţilor Gilău, în zona de confl. a Someşului Cald cu Someşu Rece (în aval de care formează cursul unic numit Someşu Mic) şi a râului Căpuş cu Someşu Mic; 8 649 loc. (1 ian. 2011): 4 306 de sex masc. şi 4 343 fem. Nod rutier. Expl. de balast, de andezit şi de feldspat. Hidrocentralele Gilău I (6,9 MW), intrată în funcţiune în

Gilău (3). Castelul „Bánffy”

1977, Gilău II (6,9 MW), dată în folosinţă în 1986, şi Tarniţa (45 MW), dată în exploatare în 1974. Producţie de mobilă şi de produse electronice de larg consum. Centru de rotărit. Satul Someşu Cald, menţionat documentar, prima oară, în 1448, a fost desfiinţat în 1974, pe locul lui fiind amenajat lacul Tarniţa (→). În zona de confl. a râului Căpuş cu Someşu Mic au fost descoperite vestigii preistorice, cu ceramică aparţinând culturii materiale Tisa (milen. 7–3 î.Hr.), şi prefeudale (fragmente ceramice din sec. 7–8). În perimetrul parcului în care se află castelul feudal au fost identificate urmele unui castru roman (221 x 138 m), iniţial cu val de pământ şi şanţ, refăcut din piatră, în anul 147 d.Hr. În apropierea castrului au fost scoase la iveală vestigiile unei aşezări civile romane (*canabae*) care se dezvoltase în jurul castrului. Aici au fost găsite ceşti dacice, borcane, castroane, opaiţe, catarame, aplice şi pandantive de harnaşament, un medalion funerar roman, un relief cu Cavalerul trac, o statuetă din bronz înfăţişând-o pe Venera, coloane, capiteluri etc. În cadrul castrului roman (inclus pe lista monumentelor istorice în anul 2004) s-a găsit o diplomă militară cu data de 21 iul. 164. În arealul com. a mai fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din 1 170 de denari romani emişi în peioada 121–249. La **G.** a existat şi o cetate atribuită voievodului român Gelu (sec. 9–10). La 22 mai 1660, pe terit. com. **G.** a avut loc bătălia între armata otomană şi cea a principelui Transilvaniei, Gheorghe Rákóczi II, în urma căreia acesta din urmă a fost învins, iar rănile provocate în luptă i-au cauzat moartea la 7 iun. 1660. În satul Gilău, menţionat documentar, prima oară, în 1246, se află un castel construit în sec. 15, în stil renascentist, de către episcopul Ladislau Geréb şi menţionat documentar, prima oară, în 1428 ca reşed. a episcopilor Transilvaniei. Castelul a fost refăcut în anii 1475–1501 în stilul Renaşterii timpurii, în 1639 a intrat în posesia principelui Gheorghe Rákóczi II, care l-a reconstruit până în anul 1648 după planurile arhitecţilor Agostino Serena şi Gabriel Haller, iar în 1663 a devenit proprietatea lui Dénes Bánffy care i-a refăcut fortificaţiile. În 1861 castelul a fost distrus parţial de un incendiu, în 1874 i s-a demolat etajul 2, în 1911 a fost restaurat în stil neoromanic, iar în 1930 s-a refăcut aripa de Nord. În satul Gilău mai există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1728), bisericile de zid cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului” (1983-1989, pictată în 1987 de Mihai Cihoiu) şi „Sfinţii Trei Ierarhi” (finalizată în anul 2002) şi conacul „Gallus” (sec. 19). În satul Someşu Rece, menţionat documentar, prima oară, în 1448, se află biserica ortodoxă, din lemn, având hramul „Pogorârea Duhului Sfânt” (1728, cu picturi interioare executate în 1758 şi repictată la sf. sec. 18 de meşterul Dimitrie Ispas din Gilău).

GILORT 1. Râu, afl. stg. al Jiului pe terit. com. Ţânţăreni, jud. Gorj; 116,2 km; supr. bazinului: 1 360 km^2. Izv. din masivul Parâng, de sub vf. Mândra, de la 2 000 m alt., colectează apele de pe versantul sudic al acestuia, străbate Subcarpaţii Olteniei, trecând prin Novaci şi Târgu Cărbuneşti şi separă Dealurile Jiului de Piem. Oltetului. Aproape de vărsare are un debit mediu de 11,7 m^3/s. Afl. pr.: Pârâu Galben, Ciocadia, Blahniţa.

2. → Târgu Cărbuneşti.

GIOSENI, com. în jud. Bacău, formată dintr-un sat, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. râului Siret; 3 826 loc. (1 ian. 2011): 1 973 de sex masc. şi 1 853 fem. Prelucr. lemnului. Lac de acumulare. În satul Gioseni, atestat documentar la 6 apr. 1762, se află biserica „Sfinţii Voievozi”–Lilieci, ctitorie din anul 1811 a fam. Sturdza, reparată în 1850, biserica romano-catolică „Naşterea Sfântului Ioan Botezatorul” (1780) şi mănăstirea romano-catolică (de maici), cu biserica „Sfântul Carol Borromeu” (1992-1996). Com. **G.** a fost înfiinţată la 23 mart. 2005 prin desprinderea satului Gioseni din com. Tamaşi, jud. Bacău.

GIRIŞU DE CRIŞ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Crişurilor cu Câmpia Miersigului, pe râul Crişu Repede şi pe canalul Crişurilor, la graniţa cu Ungaria; 3 631 loc. (1 ian. 2011): 1 826 de sex masc. şi 1 805 fem. În satul Girişu de Criş, menţionat documentar, prima oară, în 1221, se află biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Domnului” (1792). Până la 7 ian. 2008, com. **G. de C.** a avut în componenţă satele Cheresig şi Toboliu care la acea dată au format com. Toboliu, jud. Bihor.

GIROC, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului, pe interfluviul Timiş-Bega; 6 583 loc. (1 ian. 2011): 3 139 de sex masc. şi 3 444 fem. Producţie de pesticide. Complex avicol. Centru apicol. În perioada 1865–1870, la **G.** au fost colonizate primele familii de germani. În satul Giroc, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1371–1372, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Dumitru” (1759), refăcută parţial după incendiul din 1844, renovată în 1922, 1966, 1995, 1999–2001 şi declarată monument istoric (în 1955).

GIROV, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 9 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului, la confl. râurilor Zahorna şi Bahana cu Cracău; 5 310 loc. (1 ian. 2011): 2 619 de sex masc. şi 2 691 fem. Nod rutier. Producţie de piese şi accesorii pentru autovehicule, de îmbrăcăminte pentru lucru, de nutreţuri concentrate, de produse lactate, de vopsele (marca „Köber”) şi de mase plastice; prelucr. lemnului. Morărit. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor. Centru de cojocărit şi de pielărie. Satul Girov apare menţionat documentar, prima oară, la 12 nov. 1618. În satul Turtuieşti se află un pod din piatră datând din 1475 şi o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1825, cu pridvor adăugat în 1930); bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae” (1803, cu pridvor adăugat în 1896) şi „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” (1817), în satele Girov şi Gura Văii. Până la 19 iun. 2003, com **G.** a avut în componenţă satele Băluşeşti şi Dochia, care la acea dată au format com. Dochia, jud. Neamţ.

GIUBEGA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţui; 2 170 loc. (1 ian. 2011): 1 050 de sex masc. şi 1 120 fem. Nod rutier. Producţie de băuturi răcoritoare. Viticultură. Biserica având dublu hram – „Sfântul Dumitru” şi „Cuvioasa Parascheva” (ante 1845, refăcută în 1881–1883). Până la 7 apr. 2004,

com. **G.** a avut în componenţă satul Galiciuica, sat care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor.

GIULEŞTI 1. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Maramureş, pe râul Mara; 3 161 loc. (1 ian. 2011): 1 555 de sex masc. şi 1 606 fem. Nod rutier. Centru pomicol (meri, pruni, peri). Produse lactate. Prelucr. artistică a lemnului (porţi maramureşene sculptate); confecţionarea covoarelor, cergilor ş.a. Creşterea bovinelor. Satul Giuleşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1349, şi se presupune că numele lui provine de la cneazul Giulea, tatăl voievodului maramureşan Dragoş (sec. 14). În arealul com. **G.** au fost descoperite o necropolă cu peste 100 de morminte de înhumaţie (în care s-au găsit monede din sec. 14–16, inele şi peceţi din argint ş.a.), precum şi fundaţiile unei biserici din sec. 14. Tot aici, istoricul Nicolae Iorga a descoperit cea mai veche „mătrică" (matricolă de stare civilă) românească în care sunt trecute naşterile şi căsătoriile. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1653, cu picturi interioare din 1782) şi „Sfântul Nicolae" (1700), în satele Mănăstirea şi Fereşti; în satul Giuleşti există o biserică de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1884–1888), o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1640) şi casa-muzeu „Ilie Lazăr", construită în 1826.

2. Cartier în NV municipiului Bucureşti.

GIULVĂZ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Timişului, pe dr. râului Timiş; 3 068 loc. (1 ian. 2011): 1 513 de sex masc. şi 1 555 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, plante de nutreţ, legume ş.a. În satul Giulvăz, menţionat documentar, prima oară, în 1355 şi apoi în 1433, se află o biserică ortodoxă din 1720-1725 şi o biserică romano-catolică (1938-1947). Satul Crai Nou a fost înfiinţat în anii 1924-1926. În satul Ivanda sunt izvoare cu ape minerale sulfatate, clorurate, sodice, magneziene, termale, valorificate local. Conac (sec. 19), în satul Rudna; biserică ortodoxă în satul Ivanda (1851).

GIUMALĂU, masiv muntos în M-ţii Bistriţei, în N Carpaţilor Orientali, alcătuit din şisturi cristaline, situat între

Vârful Giumalău

râurile Bistriţa (la S) şi Putna (la V şi N) şi masivul Rarău (la E). Are aspect greoi, de bloc uriaş, cu spinări rotunjite, dispuse radiar în jurul vf. principal. Alt. max.: 1 857 m (vf. Giumalău). Păduri de molid şi pajişti alpine. În poienile situate la 1 000–1 200 m sunt numeroase „odăi" de fân (unele cu caracter permanent). Prospecţiunile recente au pus în evidenţă unele zăcăminte neferoase, exploatabile. Pe valea superioară a râului Putna (care izv. din SV masivului **G.**, ocolindu-l pe la V şi N), la 1 856 m alt., se află o rezervaţie forestieră de molizi multiseculari (290 ha).

GIURGENI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în E Câmpiei Bărăganului, pe stg. Dunării, la confl. cu Ialomiţa; 1 544 loc. (1 ian. 2011): 798 de sex masc. şi 746 fem. Mat. de constr. Fermă de creştere a ovinelor. Culturi de orez. Biserică (1925-1930). Între **G.** şi Vadu Oii (localit. componentă a oraşului Hârşova, situată pe malul dr. al Dunării), se află un pod peste Dunăre (lungime: 1 464,4 m; lăţime: 13,8 m, cu patru benzi de circulaţie), dat în folosinţă la 22 dec. 1970, care asigură legătura rutieră a localităţilor din Moldova şi Muntenia cu cele din Dobrogea şi, mai ales, cu staţiunile balneoclimaterice de pe litoralul Mării Negre. În secolele trecute aici era un vad bun pentru trecerea turmelor de oi peste Dunăre, iniţial cu bărci şi caiace şi apoi (până în 1970) cu bacul. Pe terit. fostului sat Piua Petrii (sat desfiinţat la 29 oct. 1977 ca urmare a distrugerilor iremediabile provocate de inundaţiile catastrofale din primăvara anilor 1970 şi 1975) se află locul de confl. al râului Ialomiţa cu Dunărea. În această zonă, în arealul fostului sat Piua Petrii, a existat în Evul Mediu *Oraşul (Târgul* sau *Cetatea) de Floci,* menţionat documentar în 1368, cel mai mare port şi centru al comerţului cu lână, cu peşte şi vite din acea vreme şi totodată prima capitală a jud. Ialomiţa. În sec. 18, din motive militare, activitatea comercială de la *Oraşul* (sau *Târgul) de Floci* s-a restrâns foarte mult, astfel încât reşedinţa jud. Ialomiţa a fost mutată de aici (in 1716) în târguşorul Urziceni. În 1470, Târgul de Floci a fost incendiat de oastea lui Ştefan cel Mare, într-o campanie fulger, iar în 1595 a fost distrus în timpul luptelor dintre oastea Ţării Româneşti şi cea otomană.

GIURGEU 1. Munţii ~, masiv muntos în partea centrală a Carpaţilor Orientali, în zona cristalino-mezozoică, situat între M-ţii Căliman, la N-NV, Depr. Bilbor şi Borsec, la NE şi E, M-ţii Hăşmaş, la S-SE şi Depr. Giurgeu, la V. Se prezintă sub

Giurgeni. Podul rutier Giurgeni–Vadu Oii

forma unei culmi prelungi, cu orientare NV-SE, cu o lungime de 50 km şi lăţime variabilă (6–25 km), constituită din şisturi cristaline, piroclastite, sienite nefelinice ş.a. Alt. max.: 1 634 m (vf. Tătaru). Acoperită cu păduri de molid.

2. Depresiunea ~, depresiune intramontană, de baraj vulcanic, situată în partea centrală a Carpaţilor Orientali, axată pe valea superioară a Mureşului, încadrată de zona eruptivă a M-ţilor Căliman şi Gurghiu, în N şi V şi cea cristalino-mezozoică a M-ţilor Giurgeu şi Hăşmaş, în E şi SE. Supr.: c. 1 600 km^2. Lungime: c. 40 km; lăţime: 10–25 km. Vatra depresiunii este acoperită cu depozite pliocen-cuaternare de c. 1 000 m grosime. Relieful depresiunii este relativ neted, cu aspect de câmpie înaltă (700–800 m alt.), cu lunci şi terase bine dezvoltate, cu unele zone mlăştinoase în S şi cu unele asocieri de glacisuri piemontane la contactul cu muntele. Climă răcoroasă (temp. medie anuală la Gheorgheni este de 5,6°C), cu ierni aspre (media termică a lunii ian. –6,8°C), veri nu prea calde (în iul. temp. medie 16°C) şi precipitaţii bogate (800 mm/anual). Iarna, caracteristica pr. o reprezintă frecventele inversii de temp. (aerul foarte rece de pe crestele montane înconjurătoare, fiind mai greu, coboară în vatra depresiunii şi înlocuieşte aerul puţin mai cald decât cel de pe înălţimi, staţionând mai mult timp aici), fapt ce determină înregistrarea unor valori foarte scăzute, uneori sub –30°C, la Topliţa, Joseni, Gheorgheni, Miercurea-Ciuc ş.a. Aceasta i-a îndreptăţit pe meteorologi să numească zona respectivă drept „Polul frigului" din România. Numeroase izv. cu ape minerale bicarbonatate, sodice, feruginoase, carbogazoase (Topliţa, Remetea, Suseni, Voşlăbeni). Culturi de plante textile şi furajere, de cartofi etc. Fâneţe umede şi local mlaştini eutrofe. Importantă zonă turistică. Cunoscută şi sub denumirea de *Depr. Gheorgheni* sau *Ţara Giurgeului*.

GIURGIŢA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Desnăţui, pe râul Desnăţui; 2 982 loc. (1 ian. 2011): 1 468 de sex masc. şi 1 514 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului (placaj, furnire, panel, plăci fibrolemnoase). Morărit. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor şi păsărilor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Giurgiţa, atestat documentar la 29 aug. 1577, se află bisericile cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1852–1856) şi „Sfântul Dumitru" şi „Sfânta Parascheva" (1862–1864, rezidită în 1935-1936 şi restaurată în 2010-2011), iar în fostul sat Portăreşti (înglobat în satul Giurgiţa la 17 febr. 1968) există biserica din lemn cu dublu hram – „Sfinţii Voievozi" şi „Sfânta Treime", construită în 1827 (refăcută în 1850–1851 şi renovată în 1913–1916), declarată monument de arhitectură.

GIURGIU 1. Municipiu în extremitatea sudică a României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în S Câmpiei Burnas, la 25 m alt., pe stg. fl. Dunărea, la 65 km S de capitala ţării, Bucureşti, vizavi de oraşul Ruse (Bulgaria); 67 205 loc. (1 ian. 2011): 32 165 de sex masc. şi 35 040 fem. Supr.: 52,6 km^2, din care 25,6 km^2 în intravilan; densitatea: 2 625 loc./km^2. Punct de frontieră (vamă), feroviar şi rutier, cu Bulgaria. Port fluvial. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 19 oct. 1869; **G.** a fost primul oraş legat de Capitală prin calea ferată Bucureşti - Giurgiu, inaugurată la 19 oct. 1869) şi rutier. Expl. de balast. Centrală electrică şi de termoficare, intrată în funcţiune în 1984. Constr. de utilaj greu, de utilaje pentru ind. chimică şi metalurgică, de utilaje şi piese de schimb pentru explorări geologice şi foraj, de utilaje pentru transporturi rutiere, feroviare şi fluviale. Şantier naval (construcţii şi reparaţii de nave fluviale). Combinat chimic (coloranţi, mase plastice, pigmenţi, detergenţi, diluanţi, aracet, antigel ş.a.) inaugurat în 1975 şi dezafectat la sf. sec. 20. Instalaţie modernă pentru topit titan şi zirconiu, dată în folosinţă la 2 dec. 1992. Producţie de mobilă, de confecţii, covoare, de fire şi de ţesături din bumbac, de mat. de constr. (cărămizi, prefabricate din beton) şi de produse alim. (zahăr, preparate din lapte, conserve de legume şi fructe, biscuiţi, ulei comestibil, băuturi alcoolice, bere, panificaţie etc.). Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Pescuit în regim natural. Important centru de tranzit rutier, feroviar şi fluvial şi punct de legătură cu oraşul Ruse (Bulgaria) prin

Giurgiu (1). Centrul municipiului (în prim-plan Turnul cu ceas)

Giurgiu (1). Catedrala episcopală „Adormirea Maicii Domnului"

intermediul podului rutier şi feroviar (2 200 m lungime) construit peste Dunăre în anii 1952–1954. Zona liberă Giurgiu, cu facilităţi fiscale, extinsă pe 163,5 ha, a fost inaugurată în anul 1996. Muzeul „Teohari Antonescu", înfiinţat în 1934, cu secţii de istorie, etnografie şi ştiinţele naturii. Teatrul dramatic şi de estradă „Ion Vasilescu", inaugurat în 1981, numit din 1993 Teatrul Valah. Biblioteca judeţeană „Ioan A. Bassarabescu" (1951), cu c. 170 000 volume. Filarmonică (înfiinţată în aug. 1999). **Istoric.** În arealul municipiului **G.** au fost descoperite urmele unei aşezări datând din Mezolitic (milen. 10–7 î.Hr.) în care s-au găsit unelte, ceramică ş.a. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, într-un act emis de domnul Mircea cel Bătrân la 8 ian. 1394, şi amintită ulterior la 23 sept. 1403, 11 mai 1409 etc. În documentul din 11 mai 1409 este consemnată existenţa unei cetăţi, situată pe ins. Sfântul Gheorghe, cetate presupusă a fi de origine genoveză, construită (aşa cum susţin unii istorici) anterior întemeierii statului feudal Ţara Românească (începutul sec. 14). Cucerită de turci în 1417, care i-au atribuit numele *Yergöğü*, recucerită apoi de români în 1428, cetatea a fost luată din nou în stăpânire de turci în 1545 şi transformată în raia (împreună cu 25 de sate din jur) care a funcţionat cu mici întreruperi până în 1829, când cetatea a fost distrusă complet de turci, iar terit. raialei a fost restituit Ţării Româneşti (în urma Tratatului de pace de la Adrianopol din 1829). La 15–20 oct. 1595, la **G.** Mihai Viteazul şi forţele toscane care-l sprijineau au obţinut o remarcabilă victorie asupra trupelor otomane invadatoare şi au cucerit, pentru scurt timp, cetatea, iar Sinan Paşa a fost destituit din postul de mare vizir. Oraşul **G.** a fost reconstruit în perioada Regulamentelor Organice (după luna iul. 1831), devenind un important centru comercial şi portuar şi reşed. (1832) fostului jud. Vlaşca (în locul oraşului Găeşti). În anii 1833–1834 a fost construit, la Şantierul Naval Giurgiu, primul vas fluvial care în 1834 a ancorat în portul Istanbul. La 10 mart. 1855 a fost inaugurată linia telegrafică Bucureşti-Giurgiu. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** ruinele cetăţii medievale; Turnul cu ceas (22 m înălţime), construit (din piatră) de turci la începutul sec. 18 pentru observaţii militare (refăcut în sec. 19, când i s-a adăugat ceasul); Palatul Navigaţiei construit în anii 1939–1945 după planul arhitectului Petre Antonescu; clădirile Prefecturii vechi (1870–1903), azi sediul Muzeului judeţean, Primăriei (1889) şi Tribunalului (1935), azi sediul Prefecturii; catedrala episcopală cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1847–1852, pictată iniţial în ulei de Nicolae Pitaru, repictată în tempera, în stil neobizantin, în perioada 1939–1959 de Nicolae Stoica şi restaurată în anii 1989–2005 de Ion Drejoi, ucenicul lui Nicolae Stoica; biserica a fost ridicată la rangul de catedrală la 9 apr. 2006); bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1830), „Sfântul Gheorghe" (1838–1841), „Sfânta Treime"-Smârda (1864), „Buna Vestire"-Grecească (1863–1865), pictată de Gheorghe Tattarescu; casa Dr. Caragea (1880); bustul poetului Mihai Eminescu. La **G.** s-au născut prozatorul Ioan A. Bassarabescu şi esteticianul şi istoricul literar Tudor Vianu.

2. Judeţ situat în extremitatea de S-SE a României, în partea central-sudică a Câmpiei Române, pe stg. Dunării, la graniţa cu Bulgaria, la intersecţia paralelei de 44° latitudine N cu meridianul de 26° longitudine E, între jud. Dâmboviţa (la N), Ilfov (NE), Călăraşi (E), Rep. Bulgaria (la S) şi jud. Teleorman (V). *Supr.:* 3 526 km^2 (1,48% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 279 847 loc. (1,31% din populaţia ţării), din care 136 645 de sex masc. (48,8%) şi 143 202 fem. (51,2%). *Populaţia urbană:* 87 253 loc. (31,1%); *rurală:* 192 294 loc. (68,9%). *Densitatea:* 79,4 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 88,3% români, 5,4% rromi şi restul alte minorităţi (bulgari, ucraineni, turci, tătari ş.a.). *Reşed.:* municipiul Giurgiu. *Oraşe:* Bolintin-Vale, Mihăileşti. *Comune:* 51; *Sate:* 168 (din care 6 aparţin oraşelor).

Relieful, în exclusivitate de câmpie, cu înclinare uşoară pe direcţia NV-SE,

Giurgiu (1). Podul rutier şi feroviar Giurgiu-Ruse

cuprinde mai multe subunităţi ale Câmpiei Române (respectiv Câmpia Burnas şi porţiuni din câmpiile Vlăsia, Găvanu-Burdea, Titu), în cadrul căreia o extensiune mare au terasele şi luncile Dunării, Argeşului şi Neajlovului. Acest sector central al Câmpiei Române, cu interfluviile lui întinse şi netede şi cu alt. ce variază între 14 şi 140 m, este acoperit în mare parte cu depozite de loess pe care s-au format soluri cernoziomice şi brun-roşcate de pădure (cu diferite grade de podzolire) propice culturilor agricole. Lunca Dunării, extinsă pe stg. fluviului, între satul Pietrişu (com. Găujani) şi com. Greaca, are o lăţime ce variază între 3 şi 8 km şi o alt. absolută de 14–18 m, fiind presărată cu nenumărate grinduri fluviale şi cu unele mici zone mlăştinoase (sezoniere). Până prin anii '60 ai sec. 20, lunca Dunării era un domeniu al apelor provenite din revărsarea Dunării, apoi a fost scoasă treptat de sub influenţa acestui fenomen, prin îndiguiri şi desecări, fiind, astfel, redată agriculturii.

Clima jud. **G.** este temperat-continentală, relativ aceiaşi pe întreg cuprinsul acestuia, ca urmare a uniformităţii reliefului, fiind caracterizată prin veri călduroase şi secetoase şi ierni friguroase, marcate uneori de viscole puternice. Valorile medii multianuale ale temp. aerului înregistrează o uşoară diferenţiere între partea de N a jud., unde acestea ajung până aproape de 10,5°C, şi cea de S (11,3°C, la Giurgiu), unde se individualizează un topoclimat specific luncii Dunării (cu veri mai calde şi ierni mai blânde decât în restul câmpiei). Temp. max. absolută înregistrată până în prezent pe terit. jud. **G.** a fost de 42,8°C (la Giurgiu, la 7 aug. 1896), iar temp. minimă absolută a atins valoarea de -32,0°C

(la Greaca, la 25 ian. 1942). Cantitatea medie anuală a precipitațiilor totalizează c. 550 mm, dar sunt ani mai secetoşi când aceasta scade sub 400 mm (exemplu, 352 mm în 1992). Vânturile predominante bat cu o frecvență mai mare dinspre E şi NE (18–20%) şi dinspre SV (17%) cu viteze medii anuale ce variază între 2,2 şi 4,5 m/s, vitezele cele mai mari având vânturile dinspre NE care pot atinge, în timpul iernii, 125 km/oră.

Rețeaua hidrografică, cu o densitate mai mare (0,3 km/km^2) în partea de NV a jud. **G.** şi mult mai scăzută (sub 0,1 km/km^2) în cea de S, este reprezentată, în principal, prin sectoarele inf. ale Dunării (care delimitează județul la S, pe o lungime de c. 68 km) şi Argeşului (cu afl. săi Neajlov şi Sabar), ce străbate jud. **G.** pe direcție NV-SE, pe o distanță de 113 km. La acestea se adaugă câteva sectoare de vale ale unor râuri mai mici, printre care Ilfov, Dâmbovnic, Câlnişţea, Glavacioc, Ismar, Pasărea, Parapanca ş.a. Lacurile naturale sunt puține (cel mai important fiind Comana, cu o supr. de 700 ha la niveluri medii şi 1 000 ha la niveluri mari, situat în lunca Neajlovului) din cauza lucrărilor de desecare care au dus la dispariția complexelor lacustre Greaca, Pietrele şi altele, în schimb lacurile antropice (iazuri) sunt mai numeroase, fiind răspândite pe văile râurilor Câlnişţea, Glavacioc, Ismar, Parapanca ş.a. De remarcat faptul că pe terit. jud. **G.** s-au efectuat (1984–1989) lucrările de realizare a celei mai mari porțiuni a canalului navigabil Bucureşti–Dunăre (→), începute din ordinul lui Nicolae Ceauşescu şi sistate în 1989 – cale navigabilă ce urmărea cursul inf. al Argeşului din aval de Mihăileşti. În cadrul acestor lucrări s-au executat şi finalizat câteva lacuri de acumulare, noduri hidroenergetice şi porturi, rămase nefuncționale din cauza întreruperii lucrărilor de execuție a întregului traseu al canalului.

Vegetația naturală a fost îndepărtată de pe mari suprafețe ca urmare a antropizării puternice a peisajului geografic. Părțile de S şi de E ale jud. **G.** se încadrează în zona de vegetație a silvostepei, în care se mai păstrează mici pajişti degradate, alcătuite din specii de firuță (*Poa bulbosa, Poa pratensis*), de păiuş (*Festuca valesiaca*), peliniță (*Artemisia austriaca*) ş.a., ce alternează cu pâlcuri de păduri formate din stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) în amestec cu stejar pufos (*Quercus pubescens*), cer (*Quercus cerris*) şi gârniță (*Quercus frainetto*). În zona pădurilor de foioase, extinsă în NV jud. **G.**, pădurile apar ca resturi ale unor vechi codri. Această zonă cuprinde atât păduri de cer şi gârniță, cât şi unele păduri de câmpie, de tip şleau, alcătuite din stejar (*Quercus robur*), tei (*Tilia tomentosa*), carpen (*Carpinus betulus*), ulm (*Ulmus scabra*) ş.a. Subarboretul este format din păducel (*Crataegus monogyna*), corn (*Cornus mas*), sânger (*Cornus sanguinea*), măceş (*Rosa canina*), porumbar (*Prunus spinosa*) ş.a. Pătura ierbacee este abundentă şi variată. Se remarcă bujorii (*Paeonia peregrina*) din pădurile Comana şi Manafu, frăsinelul (*Dictamnus albus*) şi ghimpele (*Ruscus aculeatus*) din pădurea Comana. Vegetația din luncile Dunării, Argeşului, Sabarului, Neajlovului este formată, în majoritatea cazurilor, din zăvoaie de plop şi salcie, iar în părțile mai înalte ale luncii se dezvoltă, adeseori, păduri de şleau de luncă, în care predomină stejarul (*Quercus robur*), frasinul (*Fraxinus excelsior*), ulmul (*Ulmus carpinifolia*).

Fauna include elemente tipice zonelor de stepă şi silvostepă (popândăul, iepurele, dihorul de stepă, hârciogul, şoarecele de câmp, şobolanul de câmp, orbetele, prepelița, potârnichea, ciocârlia, turturica, şopârla, guşterul, lăcuste, cosaşi, greieri etc.); din ce în ce mai rar se întâlneşte dropia (*Otis tarda*) – pasăre de mari dimensiuni, ocrotită de lege, dar şi unele exemplare aclimatizate în diverse păduri (căpriorul, fazanul). Fauna din arealele luncilor şi lacurilor este mult mai bogată şi variată, cuprinzând numeroase păsări (rațe, gâşte, berze, lişițe, cocostârci ş.a.), mamifere (vidra, nurca, bizamul) şi peşti (ştiucă, plătică, somn, caras, crap, biban, caracudă, roşioară etc.).

Resursele naturale sunt puține, existând doar câteva zone de expl. a țițeiului şi gazelor naturale (Cartojani, Roata de Jos, Mârşa, Vânătorii Mici, Găiseni, Grădinari, Valea Plopilor, Buturugeni, Bolintin-Deal) şi a mat. de constr. (luturi, argile, balast, la Ogrezeni, Stoeneşti, Malu Spart, Găiseni, Grădinari, Dărăşti, Bucşani ş.a.). Pădurile ocupă o supr. de 37 998 ha (în anul 2007).

Istoric. Pe terit. actual al jud. **G.**, rezultat în urma modificării legii nr. 2/17 febr. 1968, în temeiul Decretului Consiliului de Stat nr. 15 din 23 ian. 1981 (când au fost înființate jud. Călăraşi şi Giurgiu prin desființarea jud. Ilfov şi modificarea limitelor jud. Ialomița), se găsesc numeroase vestigii care atestă existența vieții pe aceste meleaguri din cele mai vechi timpuri, respectiv din Mezolitic (milen. 10–7 î.Hr.), descoperite la Giurgiu, Malu ş.a. Neoliticul este mult mai bine reprezentat prin descoperirea urmelor unor aşezări (în arealele localit. Frățeşti, Malu, Căscioarele ş.a.) aparținând culturii materiale Gumelnița (milen. 4–3 î.Hr.). Epoca bronzului este ilustrată prin descoperirile aparținând culturilor materiale Glina (sec. 18–16 î.Hr.) şi Tei (1900–1300 î.Hr.), caracteristice unei populații sedentare de agricultori. Din vremea geto-dacilor a fost descoperită marea aşezare fortificată de la Popeşti (sec. 2–1 î.Hr.), identificată ipotetic cu *Argedava* – important centru politic şi reşed. unei căpetenii geto-dace (probabil a formațiunii politice din rândul căreia s-a ridicat regele Burebista). Cucerirea (105–106) şi apoi ocupația romană (106–271/275) şi-au pus amprenta pe o parte din aceste meleaguri. Astfel, urmele unui val roman

Giurgiu (1). Turnul cu ceas

de pământ, ce venea dinspre valea Oltului pe la sud de Alexandria, au fost identificate în arealul com. Greaca. Dovezile materiale şi scrise atestă existenţa unor puternice aşezări omeneşti (cu populaţii stabile) pe aceste meleaguri, înaintea năvălirii popoarelor migratoare din perioada sec. 3–7. În timpul marilor invazii ale populaţiilor migratoare, populaţia autohtonă se refugia temporar în codrii care acopereau o mare parte a Câmpiei Române. Populaţia daco-romană şi apoi românească au lăsat urme de viaţă materială, aparţinând culturii materiale Dridu (sec. 8–11), descoperite la Giurgiu, Isvoarele (sec. 8) ş.a. Multe locuri din perimetrul actual al jud. **G.** au o importanţă istorică, întrucât ele amintesc de luptele purtate de români pentru apărarea independenţei ţării. Astfel, la începutul anului 1595 (14–15 ian.), fraţii Radu, Preda şi Stroe Buzescu, aflaţi în fruntea unor detaşamente curajoase, au înfrânt, la Putineiu şi Stăneşti pe tătarii care invadaseră ţara. La 13 aug. 1595 a avut loc vestita bătălie de la Călugăreni dintre armatele otomane, conduse de către marele vizir Sinan Paşa, şi cele comandate de către Mihai Viteazul, bătălie încheiată cu o răsunătoare şi categorică biruinţă a românilor, iar la 15–20 oct. acelaşi an, la Giurgiu, neînfricatul domn român, Mihai Viteazul, sprijinit de forţele toscane, a obţinut o remarcabilă victorie asupra trupelor otomane invadatoare, cucerind pentru scurt timp cetatea, iar Sinan Paşa a fost destituit din postul de mare vizir. Terit. actual al jud. **G.** a evoluat de-a lungul timpului ca parte componentă a fostelor jud. Vlaşca (oraşul Giurgiu devenind în 1832 reşed. acestui judeţ) şi Ilfov, fiind întemeiat ca judeţ de sine stătător la 23 ian. 1981 prin desfiinţarea jud. Ilfov şi modificarea limitelor jud. Ialomiţa. Se poate spune, deci, că acest judeţ este cea mai tânără unitate ad-tiv-teritorială a ţării.

Economia jud. **G.**, al cărui proces de restructurare a început după 1989, se află în plin proces de tranziţie către o economie de piaţă, în cadrul ei activând numeroase regii autonome, societăţi comerciale cu capital privat, societăţi cu capital de stat, societăţi comerciale cu capital mixt, societăţi comerciale cu capital străin, cooperative meşteşugăreşti ş.a. Economia actuală a jud. **G.** are un pronunţat caracter agrar-industrial. Ponderea sectorului privat în producţia industrială a jud. **G.** a fost, în anul 2007, de 5,1%, iar în agricultură de 98,4% (ca urmare a aplicării Legii nr. 18, a fondului funciar).

Industria, concentrată cu precădere în municipiul Giurgiu, produce o gamă diversificată de sortimente: nave fluviale, maşini şi utilaje grele, utilaje pentru explorări geologice, pentru foraje şi exploatarea sondelor, energie electrică şi termică (la Giurgiu), ţesături din bumbac (Giurgiu, Bolintin-Vale, Mihăileşti), confecţii (Ghimpaţi), prefabricate din

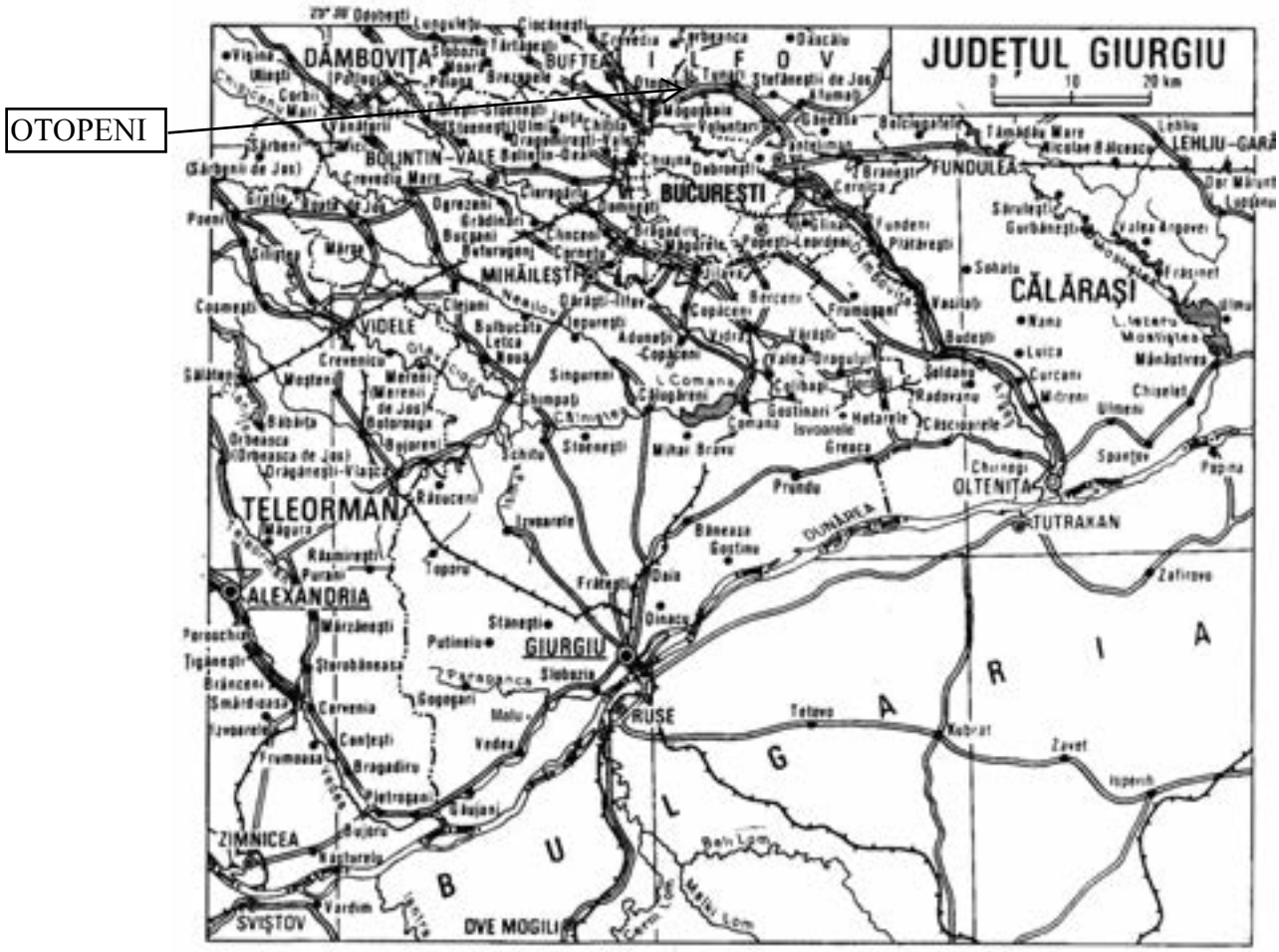

beton (Giurgiu), cărămizi (Grădinari), mobilă şi cherestea (Giurgiu, Ciorogârla, Bolintin-Vale), preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, zahăr, bere, vin, produse de panificaţie ş.a. (Giurgiu, Bolintin-Vale, Iepureşti, Ghimpaţi, Greaca, Hotarele, Mihăileşti, Slobozia, Vedea). O ramură importantă o reprezintă ind. de extracţie a petrolului şi gazelor naturale, cu centre la Cartojani, Floreşti-Stoeneşti, Mârşa, Găiseni, Roata de Jos ş.a.

Agricultura, cu o îndelungată tradiţie, constituie componenta dominantă a activităţii economice a jud. **G.**, în cadrul căreia ponderea cea mai mare (55,6%, în anul 2007) revine producţiei animale, urmată de producţia vegetală (43,4%) şi de serviciile agricole (1,0%). La sf. anului 2007, din totalul supr. agricole a jud. **G.** (277 182 ha), 259 595 ha (93,6%) reveneau terenurilor arabile, 12 857 ha păşunilor şi fâneţelor naturale, 4 152 ha viilor şi pepinierelor viticole şi 578 ha livezilor şi pepinierelor pomicole. În acelaşi an, terenurile arabile, cu fertilitate şi productivitate mari, au fost destinate culturilor de grâu (80 466 ha), porumb (60 085 ha), plante uleioase (50 385 ha), floarea-soarelui (32 360 ha), plante de nutreţ (18 415 ha), orz şi orzoaică (11 652 ha), soia, legume, ovăz, sfeclă de zahăr, tutun, pepeni etc. Viticultura ocupă supr. compacte în arealele localit. Greaca (important centru pentru producţia de struguri timpurii pentru consum), Stăneşti, Băneasa, Putineiu, Gogoşari, Mihăileşti ş.a. Sectorul zootehnic, cu străvechi tradiţii şi favorizat de o bogată bază furajeră, oferită de producţiile mari de cereale pentru boabe (149 183 tone, în anul 2007) şi plante de nutreţ (47 094 tone, 2007), cuprindea, la începutul anului 2008, însemnate efective de bovine (37 880 capete), porcine (117 737 capete), ovine (62 948 capete), caprine (12 173 capete), cabaline (17 325 capete); avicultură (2 447 487 capete păsări); apicultură (12 631 familii de albine); piscicultură. În cadrul zootehniei se remarcă un procent de 99,9% al sectorului privat. În domeniile creşterii ovinelor, caprinelor şi în albinărit sectorul privat este în proporţie de 100%. În cadrul sectorului de stat, creşterea animalelor şi păsărilor este asigurată în ferme şi complexe moderne, cum sunt cele de la Giurgiu, Izvoru, Mihăileşti ş.a.

Căile de comunicaţie. La începutul anului 2008, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **G.** însuma 47 km, din care 24 km electrificată, cu o densitate de 13,3 km/1000 km^2 de teritoriu (locul 2 pe ţară după jud. Tulcea, din punctul de vedere al slabei densităţi a reţelei feroviare). Jud. **G.** este străbătut în partea SE de una dintre primele linii de c.f. din România, inaugurată la 19 oct. 1869, care lega capitala ţării – Bucureşti (din Gara Filaret, azi desfiinţată) – cu portul dunărean Giurgiu, în lungime totală de 67,71 km. Din această linie de c.f., de importanţă internaţională (ea traversează Dunărea peste podul Giurgiu-Ruse, inaugurat la 20 iun. 1954, asigurând legăturile feroviare cu Bulgaria şi Turcia), modernizată şi bine întreţinută, se ramifică, în apropiere de Giurgiu, spre V-NV, o linie secundară ce face joncţiunea, la Videle, cu magistrala feroviară Bucureşti–Roşiori de Vede–Craiova–Drobeta-Turnu Severin–Timişoara, al cărui prim tronson traversează jud. **G.** prin partea sa nordică. În acelaşi an, lungimea drumurilor publice care împăienjenesc terit. jud. **G.** totaliza 1 139 km, din care 418 km modernizate, de interes naţional şi internaţional, cu o densitate de 32,3 km/100 km^2 teritoriu. O importanţă deosebită în transportul rutier de mărfuri şi călători o au segmentul autostradei Bucureşti – Piteşti, care străbate partea de N a jud. **G.**, precum şi drumurile de importanţă europeană E 85 (Siret–Suceava–Bacău – Focşani – Buzău – Urziceni – Bucureşti–Giurgiu, în lungime de 545,1 km) şi E 70 (Moraviţa–Timişoara–Caransebeş–Drobeta-Turnu Severin–Craiova–Slatina–Piteşti–Bucureşti–Giurgiu, 684,5 km) care străbat perimetrul jud. **G.** în traseul lor către Bulgaria şi Turcia, traversând podul de la Giurgiu. O categorie aparte o reprezintă transportul fluvial, pe Dunăre, deservit de portul Giurgiu. Canalul navigabil Bucureşti–Dunăre (→), ale căror lucrări au fost întrerupte după 1989, urma să străbată partea de E-SE a jud. **G.**

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **G.** îşi desfăşurau activitatea şase grădiniţe de copii, cu 7 160 copii înscrişi şi 334 cadre didactice, 87 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4, şi gimnazial – clasele 5–8), cu 25 686 elevi şi 1 819 cadre didactice, 11 licee, cu 6 057 elevi şi 393 profesori, o şcoală profesională, cu 1 765 elevi şi 22 profesori. La sf. anului 2007, reţeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprindea un teatru dramatic şi de estradă, numit iniţial „Ion Vasilescu", iar din 1993 poartă numele de Teatrul Valah, o societate corală („Lira") şi una muzicală („Cântarea Dunării"), 46 de cămine culturale, trei case de cultură, 165 de biblioteci, cu 1 213 000 volume, două muzee. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul a 23 de secţii sportive în care activează 454 sportivi legitimaţi, 33 antrenori şi 21 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare era compusă din cinci spitale, cu 852 paturi, revenind un pat de spital la 332 de locuitori, patru dispensare, 11 cabinete medicale private, 80 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a., iar asistenţa medicală era asigurată de 261 medici (1 medic la 1 085 locuitori), 63 de medici stomatologi (1 medic stomatolog la 4 498 locuitori) şi 1 043 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism de tranzit. Pr. obiective turistice, grupate în municipiul Giurgiu (→) şi în câteva localit., sunt: rezervaţiile naturale de la Comana (→) şi Corbii Ciungi (→) şi mănăstirea din com. Comana; rezervaţia forestieră Manafu din com. Isvoarele; conacul familiei Udrişte Năsturel din com. Herăşti (sec. 17); ruinele palatului lui C. Cantacuzino (sec. 17) şi biserica având hramul „Sfântul Nicolae" din Mironeşti, com. Gostinari – ctitorie, din 1668–1669, a Ilincăi Cantacuzino, soţia postelnicului Constantin Cantacuzino; locul istoric de la Călugăreni, unde a fost ridicată, mai întâi, o troiţă, în 1683, de către Şerban Cantacuzino, şi apoi un monument, în 1913, închinate strălucitei biruinţi obţinute de către Mihai Viteazul în 1595, împotriva armatelor otomane comandate de Sinan Paşa (distrus de cutremurul din 4 mart. 1977, monumentul a fost refăcut în 1994 şi plasat pe locul vechii cruci); staţiunea arheologică de la Popeşti (oraşul Mihăileşti), identificată, probabil cu antica *Argedava* – centrul politic al

uniunii tribale daco-getice din sânul căreia s-a ridicat regele Burebista; muzeul etnografic al Câmpiei Dunării din satul Stoeneşti (com. Floreşti-Stoeneşti); conac în stil brâncovenesc (azi sanatoriu) şi biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1679–1715), în satul Floreşti, com. Floreşti-Stoeneşti etc. În anul 2007, reţeaua de cazare turistică cuprindea nouă hoteluri, un motel, o pensiune turistică urbană şi două pensiuni turisitice rurale, cu o capacitate totală de 860 de locuri. Indicativ auto: *GR.*

Localităţile jud. Giurgiu
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	
1. GIURGIU (1394)	
II. *Oraşe*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. BOLINTIN-VALE (1426)	1. Crivina 2. Malu Spart 3. Suseni
2. MIHĂILEŞTI	1. Drăgănescu 2. Novaci 3. Popeşti
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ADUNAŢII-COPĂCENI	1. **Adunaţii Copăceni** 2. Dărăşti-Vlaşca 3. Mogoşeşti 4. Varlaam
2. BĂNEASA	1. **Băneasa** 2. Frasinu 3. Pietrele 4. Sfântu Gheorghe
3. BOLINTIN-DEAL	1. **Bolintin-Deal** 2. Mihai Vodă
4. BUCŞANI	1. **Bucşani** 2. Angheleşti 3. Goleasca 4. Obedeni 5. Podişor 6. Uieşti 7. Vadu Lat
5. BULBUCATA	1. **Bulbucata** 2. Coteni 3. Făcău 4. Teişori
6. BUTURUGENI	1. **Buturugeni** 2. Pădureni 3. Podu Ilfovăţului 4. Poşta
7. CĂLUGĂRENI	1. **Călugăreni** (1595) 2. Brănişţari 3. Crucea de Piatră 4. Hulubeşti 5. Uzunu
8. CLEJANI	1. **Clejani** 2. Neajlovu 3. Podu Doamnei 4. Sterea
9. COLIBAŞI	1. **Colibaşi** 2. Câmpurelu
10. COMANA	1. **Comana** 2. Budeni 3. Falaştoaca 4. Grădiştea 5. Vlad Ţepeş
11. COSOBA	1. **Cosoba**
12. CREVEDIA MARE	1. **Crevedia Mare** 2. Crevedia Mică 3. Dealu 4. Găiseanca 5. Priboiu 6. Sfântu Gheorghe
13. DAIA	1. **Daia** 2. Plopşoru
14. FLOREŞTI-STOENEŞTI	1. **Stoeneşti** 2. Floreşti 3. Palanca
15. FRĂTEŞTI	1. **Frăteşti** 2. Cetatea 3. Remuş
16. GĂISENI	1. **Găiseni** 2. Cărpenişu 3. Căscioarele 4. Podu Popa Nae
17. GĂUJANI	1. **Găujani** (1700) 2. Cetăţuia 3. Pietrişu
18. GHIMPAŢI	1. **Ghimpaţi** 2. Copaciu 3. Naipu 4. Valea Plopilor
19. GOGOŞARI	1. **Gogoşari** 2. Drăghiceanu

3. Izvoru
4. Răleşti

20. GOSTINARI
1. **Gostinari**
2. Mironeşti

21. GOSTINU
1. **Gostinu**

22. GRĂDINARI
1. **Grădinari**
2. Tântava
3. Zorile

23. GREACA
1. **Greaca** (1532)
2. Puțu Greci
3. Zboiu

24. HERĂŞTI
1. **Herăşti**

25. HOTARELE
1. **Hotarele** (1760)
2. Teiuşu

26. IEPUREŞTI
1. **Iepureşti**
2. Băneşti
3. Chirculeşti
4. Gorneni
5. Stâlpu
6. Valter Mărăcineanu

27. ISVOARELE
1. **Isvoarele***
2. Chiriacu
3. Dimitrie Cantemir
4. Petru Rareş
5. Radu Vodă
6. Valea Bujorului

28. IZVOARELE
1. **Izvoarele**
2. Miloşeşti

29. JOIȚA
1. **Joița**
2. Bâcu

30. LETCA NOUĂ
1. **Letca Nouă**
2. Letca Veche
3. Milcovățu

31. MALU
1. **Malu**

32. MÂRŞA
1. **Mârşa**

33. MIHAI BRAVU
1. **Mihai Bravu**

34. OGREZENI
1. **Ogrezeni** (1514)
2. Hobaia

35. OINACU
1. **Oinacu**
2. Braniştea
3. Comasca**

36. PRUNDU
1. **Prundu**
2. Puieni

37. PUTINEIU
1. **Putineiu** (1595)
2. Hodivoaia
3. Vieru

38. RĂSUCENI
1. **Răsuceni** (sec. 18)
2. Carapancea (sec. 19)
3. Cucuruzu (1575)
4. Satu Nou

39. ROATA DE JOS
1. **Roata de Jos**
2. Cartojani
3. Roata Mică
4. Sadina

40. SĂBĂRENI
1. **Săbăreni**

41. SCHITU
1. **Schitu**
2. Bila
3. Cămineasca
4. Vlaşin

42. SINGURENI
1. **Singureni**
2. Crânguri
3. Stejaru

43. SLOBOZIA
1. **Slobozia**

44. STĂNEŞTI
1. **Stăneşti**
2. Bălanu
3. Ghizdaru
4. Onceşti

45. STOENEŞTI
1. **Stoeneşti**
2. Ianculeşti
3. Mirău

46. TOPORU
1. **Toporu**
2. Tomuleşti

47. ULMI
1. **Ulmi**
2. Căscioarele
3. Drăgăneasca
4. Ghionea
5. Icoana
6. Moşteni
7. Poenari
8. Trestieni

48. VALEA DRAGULUI
1. **Valea Dragului**

49. VĂRĂŞTI
1. **Vărăşti** (sec. 17)
2. Dobreni (1531)

50. VÂNĂTORII MICI
1. **Vânătorii Mici**
2. Corbeanca
3. Cupele
4. Izvoru
5. Poiana lui Stângă
6. Vâlcelele
7. Vânătorii Mari
8. Zădăriciu

51. VEDEA
1. **Vedea**

* Până la 7 apr. 2004 a avut grafia Izvoarele.
** Satul Comasca a fost reînființat la 13 dec. 2006.

GIUVALA → Bran (2).

GIUVĂRĂȘTI, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în SE Câmpiei Romanați, pe cursul inf. al Oltului; 2 456 loc. (1 ian. 2011): 1 182 de sex masc. şi 1 274 fem. Expl. de balast. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, legume (în solarii) ş.a. Biserica „Sfântul Nicolae" (1857, reparată şi restaurată pictura în 1962).

GLAVACIOC 1. Râu, afl. stg. al Câlniştei; 132 km. Izv. din Câmpia Găvanu-Burdea, din arealul com. Mozăceni, jud. Argeş, şi trece prin oraşul Videle. Are debit semipermanent.

2. Mănăstirea ~ → Ștefan cel Mare (1).

GLĂVĂNEȘTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în S Colinelor Tutovei, la confl. râului Zeletin cu Apa Neagră; 3 425 loc. (1 ian. 2011): 1 706 de sex masc. şi 1 719 fem. Expl. de gaze naturale. Două mori de cereale; presă de ulei comestibil. Țesăturile țărăneşti pentru interior (covoare moldoveneşti) au cunoscut o maximă dezvoltare în a doua jumătate a sec. 19 şi începutul sec. 20. În satul Glăvăneşti, atestat documentar la 24 iul. 1428 cu numele *Sănăteşti* (din 1528 poartă numele actual), se află o biserică din 1816; satul Frumuşelu este menționat documentar, prima oară în 1428, iar Putredeni în 1507.

GLĂVILE, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în Piem. Oltețului, pe cursul superior al râului Pesceana; 2 265 loc. (1 ian. 2011): 1 128 de sex masc. şi 1137 fem. Expl. de argilă, de nisip şi pietriş. Pomicultură. Bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1782) şi „Sfântul Nicolae" (1847), în satul Olteanca; biserica de zid, cu hramul „Sfântul Dumitru" (1882), în satul Jaroştea.

GLIMBOCA, com. în jud. Caraş-Severin, formată dintr-un sat, situată în V Culoarului Bistra, la poalele de NV ale Muntelui Mic şi cele de SV ale M-ților Poiana Ruscăi, la confl. râului Glimboca cu Bistra; 1 914 loc. (1 ian. 2011): 908 de sex masc. şi 1 006 fem. Expl. de andezit, de bazalt şi de tufuri andezitice. Expl. şi prelucr. lemnului (parchet). Colectarea ciupercilor şi a fructelor de pădure. Centru pomicol. În satul Glimboca, atestat documentar în 1370, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1790–1794).

GLINA, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bucureştiului, pe râul Dâmbovița; 7 224 loc. (1 ian. 2011): 3 532 de sex masc. şi 3 692 fem. Stație de c.f. (în satul Cățelu). Expl. de balast şi argilă. Producție de cărămizi şi țigle. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Abator. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, de cartofi, legume etc. Sere legumicole. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **G.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Pe terit. com. **G.** au fost descoperite vestigii materiale din prima Epocă a bronzului (sec. 18–16 î.Hr.), care constituie cultura materială Glina (cunoscută şi sub numele de Glina III), cu o mare arie de răspândire în Muntenia, Oltenia şi SE Transilvaniei. Aşezările aparținând culturii materiale Glina sunt amplasate pe forme de relief apărate natural, cu bordeie simple, ceramică de calitate inferioară şi figurine feminine, masculine şi zoomorfe din lut ars. În satul Glina se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1890 pe locul uneia din 1700, reparată în 1927, consolidată şi repictată în perioada 1993-2001.

GLOD, Depresiunea ~ → Drăgoiasa.

GLODEANU-SĂRAT, com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Săratei, pe râul Sărata; 4 291 loc. (1 ian. 2011): 2 130 de sex masc. şi 2 161 fem. Nod rutier. Morărit; produse de panificație. Presă de ulei comestibil. Legumicultură. În satul Glodeanu-Sărat, atestat documentar în anul 1500, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1888-1890, pictată în 1904 de Grigore Constantinescu, consolidată şi renovată în 1978-1980 şi restaurată în 2010.

GLODEANU-SILIȘTEA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 3 958 loc. (1 ian. 2011): 1 901 de sex masc. şi 2 057 fem. Nod rutier. Puericultură. Colecție muzeală cu piese de arheologie, de istorie şi etnografie (în satul Cotorca), inaugurată în 1939 şi reorganizată în nov. 1982. În satul Glodeanu-Siliştea, menționat documentar, prima oară, în 1571, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1854).

GLODENI 1. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpații Ialomiței; 4 353 loc. (1 ian. 2011): 2 199 de sex masc. şi 2 154 fem. Stație de c.f. (în satul Lăculețe), inaugurată la 1 ian. 1890. Expl. de gips (în satul Lăculețe) şi de argilă. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Glodeni se află biserica având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Parascheva" (1868), iar în satul Lăculețe a existat mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), cunoscută şi sub numele de *mănăstirea Doiceşti* (deoarece se afla în apropierea satului Doiceşti, jud. Dâmbovița) sau *schitul Păroaia* (după numele jupâniței Ecaterina, soția logofătului Pară, căreia oamenii îi spuneau Păroaia). Biserica mănăstirii Lăculețe, cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Prooroc Ilie", a fost zidită în anii 1645–1646 din inițiativa şi pe cheltuiala domnului Matei Basarab şi a soției sale Elina, pe pământul moştenit de voievod de la strămoşii lui. Primele donații au fost făcute acestei mănăstiri de către Matei Basarab şi de clucerul Tudor Doicescu. Biserica şi schitul Lăculețe (inițial a fost schit) au fost rectitorite de domnul Constantin Brâncoveanu în anul 1702, dar peste exact un secol, respectiv la 14 oct. 1802, biserica a fost ruinată de cutremurul devastator de la acea dată. Biserica a fost refăcută ulterior de Grigore Brâncoveanu, dar a fost zguduită din nou de cutremurul din 11 ian. 1838. Biserica a fost apoi reconstruită prin strădania clucerului Iancu Nedeianu din inițiativa şi pe cheltuiala Elisabetei Brâncoveanu, văduva banului Grigore Brâncoveanu. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, mănăstirea Lăculețe a încetat să mai existe, biserica acesteia devenind biserica de mir a satului Lăculețe care are acelaşi statut şi în prezent. Biserica a fost reparată în 1898. Printre picturile murale interioare se remarcă tabloul votiv care-l înfățişează pe domnul Constantin Brâncoveanu în calitate de ctitor.

2. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în E Colinelor Mădăraşului, pe râul Mureş, la confl. cu râul Şar; 3 865 loc. (1 ian. 2011): 1 931 de sex masc. şi 1 934 fem. Producție de băuturi alcoolice, de produse lactate şi de materiale de constr. În satul Glodeni, menționat documentar, prima oară, în 1263, se află biserica ortodoxă, din lemn, cu dublu hram „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Buna Vestire" (1783, consolidată în 1986) şi un conac (1872), azi sediul unui cămin-spital; în satul Păcureni, atestat documentar în 1322, există o biserică din sec. 15, cu transformări din 1907–1908 şi o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18); în

satul Moişa, atestat documentar în 1256, se află o biserică din lemn din sec. 14.

GLOGOVA, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în NV Dealurilor Jiului, pe râul Motru; 1 859 loc. (1 ian. 2011): 926 de sex masc. şi 933 fem. Reşed. com. este satul *Iormăneşti.* Fabrică de cărămizi. Centru de ceramică populară cu cromatică variată. Pomicultură; viticultură; apicultură. Creşterea melcilor. Zăcăminte de cărbune inferior şi de ape geotermale. În satul Glogova se află o culă (sec. 17–18), cu ziduri groase de 1,5 m, dominate de numeroase metereze, care a aparţinut familiei Glogoveanu şi biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1730–1732 a lui Matei şi Ioniţă Glogoveanu, cu picturi murale din 1764. În satul Cleşneşti există biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1864).

GLOGOVĂŢ → Vladimirescu.

GOALA → 1. Valea Măcrişului.
2. → Vedea (4).

GODEANU 1. Masiv muntos situat în partea de V a Carpaţilor Meridionali, la SV de M-ţii Retezat, între râurile Lăpuşnic la N-NE şi Cerna la E, M-ţii Cernei la S-SV şi aliniamentul văilor Râu Rece şi Râu Şes la V. Alcătuit din formaţiuni cristalino-mezozoice (gnaisuri, paragnaisuri, magmatite). Prezintă culmi netede, cu înclinare către E-SE, fragmentate de văi adânci, cu o largă dezvoltare a platformei de eroziune Borăscu, cu nenumărate forme de relief glaciar (circuri şi văi glaciare). Are 21 de vârfuri peste 2 000 m alt. (Gugu, Godeanu, Borăscu ş.a.). Alt. max.: 2 291 m (vf. Gugu). O caracteristică importantă a acestui masiv o reprezintă existenţa celor trei suprafeţe de eroziune (de denudare), bine individualizate, etajate la diferite altitudini absolute şi studiate prima dată de către geograful francez Emm. de Martonne: *Suprafaţa Borăscu* (numită astfel după vf. Borăscu de 2 158 m alt.) se află la o altitudine absolută cuprinsă între 1 800 şi 2 000 m, având o extindere redusă, dar se remarcă printr-o netezime evidentă; *Suprafaţa Râu Şes* (numită astfel după râul omonim) se menţine la nivelul de 1 400–1 600 m alt.; *Suprafaţa Gornoviţa,* redusă ca extindere, se prezintă ca o prispă situată la 800–1 300 m alt., tivind marginile masivului montan. Pantele masivului **G.** sunt acoperite cu păduri de molid şi de fag în amestec cu brad (până la 1 700–1 800 m alt.), iar la peste 1 800 m alt. există ample păşuni alpine. Important nod hidrografic (de aici izv. râurile Rodocheasa, Ivan, Balmez, Râu Şes, Olanu ş.a.). Păstorit. Obiectiv turistic.

2. Vârf în partea centrală a masivului Godeanu, constituit din şisturi cristaline. Alt. max.: 2 229 m. De sub acest vârf izv. Râu Şes. Acoperit cu păşuni alpine.

3. Com. în jud Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Mehedinţi, pe cursul superior al râului Topolniţa; 665 loc. (1 ian. 2011): 318 de sex masc. şi 347 fem. Fabrică de var. În satul Păuneşti se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Dimitrie" (1835, reparată în 1884), iar în satul Godeanu există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1862-1864) şi biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voioevozi" (1783-1786) construită în satul Obârşia Cloşani şi mutată aici la inceputul sec. 20. În perimetrul satului Marga există Peştera Topolniţa (→).

GODENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de S ale Dealului Ciocanu (Muscelele Argeşului), pe dr. Râului Târgului; 3 092 loc. (1 ian. 2011): 1 515 de sex masc. şi 1 577 fem. Expl. de lignit. Producţie de ambalaje din lemn, din hartie şi carton. Pomicultură (meri, pruni, peri). Cămin cultural (1931). Bisericile cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (1875–1880) şi „Sfântul Nicolae" (1911), în satele Coteşti şi Capu Piscului. În satul Godeni, atestat documentar la 10 febr. 1461, se află o biserică din 1625 (reparată în 1797).

GODINEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Subcarpatică Olteană, pe râul Tismana; 2 212 loc. (1 ian. 2011): 1 076 de sex masc. şi 1 136 fem. În satul Arjoci se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1778–1779). În satul Godineşti există biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1912)

GOGOŞARI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Burnas, pe râul Parapanca; 1 970 loc. (1 ian. 2011): 950 de sex masc. şi 1 020 fem. Ferme de creştere a porcinelor şi ovinelor (în satul Izvoru). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. satului Drăghiceanu, au fost descoperite urmele unei aşezări Neolitice aparţinând culturii materiale Dudeşti (milen 5–4 î.Hr.), în care s-a găsit ceramică brun închis, modelată cu mâna, decorată cu motive meandrice, iar pe terit. satului Izvoru au fost identificate două necropole, una din sec. 3–4 şi alta din sec. 6–7 în care s-au găsit ceramică fină cenuşie (în special urcioare cu gura trilobată), piepteni, fibule din argint, mărgele din chihlimbar, pahare din sticlă ş.a. Bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1849, refăcută în 1932), „Sfântul Nicolae" (1886) şi „Sfântul Nicolae" (1922), în satele Gogoşari, Izvoru şi Răleşti.

GOGOŞU 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Piem. Bălăciţei, pe râul Raznic; 732 loc. (1 ian. 2011): 358 de sex masc. şi 374 fem.

2. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Blahniţei, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării, la confl. râului Blahniţa cu Dunărea; 4 422 loc. (1 ian. 2011): 2 199 de sex masc. şi 2 223 fem. În arealul com. **G.**, între satul Ostrovu Mare, situat pe malul de V al ins. Ostrovu Mare şi localit. Mihailovac, de pe malul sârbesc al Dunării, se află hidrocentrala Porţile de Fier II, rod al colaborării dintre România şi Iugoslavia, dată în folosinţă în 1986, cu o putere instalată de 216 MW, respectiv opt hidroagregate cu turbine de tip bulb cu o putere de 27 MW fiecare. Hidrocentrala a fost retehnologizată parţial în anul 2004, iar în anul 2008 a început o altă etapă de retehnologizare cu o durată de cinci ani. Tot aici, între malul de E al ins. Ostrovu Mare şi malul românesc al Dunării a fost construită o hidrocentrală adiţională, dotată cu două turbine de 27 MW fiecare (în total 54 MW putere instalată), ce aparţine numai României. Lacul de acumulare, creat în spatele barajului, are o supr. de 40 000 ha şi un vol. de 800 mil. m^3. Prelucr. laptelui. Fermă de creştere a porcilor. Viticultură. Pescuit în regim natural. Pe terit. satului Balta Verde a fost descoperit un mare cimitir de incineraţie, aparţinând culturii materiale Gârla Mare (1500–1300 î.Hr.), în care s-au găsit urne piriforme, obiecte

Vedere din Munţii Godeanu

de cult, statuete feminine cu rochie în formă de clopot, figurine zoomorfe, podoabe din bronz, vârfuri de lance ş.a. Tot aici, pe Câmpul Deciului au fost identificate urmele unui castru roman de pământ (100 x 100 m) şi ale unei aşezări civile din sec. 2–3. În arealul satului Ostrovu Mare de pe ins. cu acelaşi nume (aflată în mijlocul cursului Dunării) au fost descoperite vestigiile unor aşezări aparţinând culturilor materiale Vinča-Turdaş (milen. 5–4 î.Hr.), Sălcuţa (milen. 4–3 î.Hr.), Coţofeni (2500–1800 î.Hr.) şi Glina (1800–1600 î.Hr.) cu un inventar bogat, constituit din urne, cu resturi de incineraţie, decorate cu motive spiralice cu semnificaţii de simbol solar, străchini-capac, figurine feminine cu rochie în formă de clopot, decorate cu motive spiralice incizate, figurine zoomorfe în formă de capră de munte sau pasăre de apă, decorate spiralic etc. În satul Gogoşu, atestat documentar în anul 1607, se află biserica „Sfântul Dumitru" (1856–1859), iar în satul Balta Verde, menţionat documentar în 1714, există biserica „Sfântul Nicolae" zidită în 1862, reparată în 1907 şi reconstruită în anii 1986-2000.

GOHOR, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Colinelor Tutovei cu Câmpia Tecuciului, pe râul Zeletin; 3 572 loc. (1 ian. 2011): 1 799 de sex masc. şi 1 773 fem. Viticultură; culturi de cereale. Fermă avicolă. Creşterea bovinelor şi a struţilor. Morărit; două prese de ulei comestibil; produse de panificaţie. În satul Gohor, întemeiat înainte de anul 1500 de căpitanul Gohol, cu numele *Otoväieşti*, dar atestat documentar în 1528, se află bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1867-1868, refăcută după cutremurul din 10 nov. 1940) şi „Sfinţii Trei Ierarhi" (1934-1955).

GOICEA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţui, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării, pe râul Desnăţui; 2 744 loc. (1 ian. 2011): 1 324 de sex masc. şi 1 420 fem. Nod rutier. Producţie de băuturi răcoritoare. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. Pescuit în regim natural în apele Dunării şi ale lacului Bistreţ. Centru de prelucr. artistică a nuielelor de răchită (împletituri). Parc, inaugurat în 1962, în cadrul căruia se află un grup statuar, dezvelit în 1970, format din 3 statui care înfăţişează pe cele trei fete (Ciuta, *Goicea* şi Dulceana) ale unui cioban din Transilvania care s-a stabilit aici în jurul anului 1400 împreună cu familia. Legenda spune că denumirea actuală a localităţii a fost atribuită după numele fetei celei mai frumoase a ciobanului. În satul Goicea, atestat documentar la 4 apr. 1575, se află bisericile cu hramurile „Izvorul Tămăduirii", construită iniţial din lemn în anul 1800, iar apoi din cărămidă în 1862, demolată la începutul sec. 20 (deoarece era prea mică) şi reconstruită în 1912–1915 şi pictată de Gheorghe Baba, „Sfântul Gheorghe" (1945–1949) şi „Sfânta Parascheva" (zidită în 1956 pe locul uneia din 1848). Până la 7 apr. 2004, com. **G.** a avut în componenţă satul Cârna, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

GOIEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 12 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe râul Amaradia; 3 082 loc. (1 ian. 2011): 1 503 de sex masc. şi 1 579 fem. Producţie de motoare, de generatoare şi de transformatoare electrice. În arealul satului Adâncata a fost descoperit (în 1908) un tezaur monetar alcătuit din 28 de monede getice din argint, datând din a doua jumătate a sec. 2 î.Hr. În satul Adâncata se află biserica „Sfântul Nicolae" (1806) şi un han (sec. 19); bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1743–1746), „Înălţarea Domnului" (1751–1753, cu picturi originare), „Sfântul Dumitru" (sec. 18, refăcută în 1974), „Sfântul Pantelimon" (1816) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1823), în satele Muereni, Gruiţa, Pometeşti, Goieşti şi Mălăeşti. În satul Goieşti a fost construită o biserică nouă (în anii 2003-2011) cu dublu hram - „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir". Până în anul 2002, com. **G.** a avut în componenţă satul Zlătari care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

GOLĂEŞTI → Târgu Bujor.

GOLĂIEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 8 sate, situată în SE Câmpiei Jijiei Inferioare, în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, pe cursul inf. al Jijiei, la graniţa cu Rep. Moldova; 4 110 loc. (1 ian. 2011): 2 022 de sex masc. şi 2 088 fem. Satul Golăieşti este menţionat documentar în 1488. Biserica „Sfântul Nicolae" (1774), în stil baroc, în satul Cilibiu.

GOLEŞTI 1. → Ştefăneşti (1).

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 11 sate, situată în N-NV Piem. Cotmeana, la poalele de N ale Dealului Negru, pe râul Sâminic; 2 706 loc. (1 ian. 2011): 1 341 de sex masc. şi 1 365 fem. Reşed. com. este satul *Popeşti*, atestat documentar în 1432. Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1747), „Sfântul Gheorghe" (1820) şi „Sfântul Nicolae" (1848), în satele Coasta, Poenița şi Drăgăneşti. În satul Goleşti există biserica „Sfânta Treime" (1646) şi conacul marelui vistiernic Stroe Leurdeanu (1641-1642), azi muzeu, în satul Opăteşti se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1767), iar în satul Vătăşeşti, biserica de zid cu dublu hram – „Buna Vestire" şi „Sfântul Ioan" (1805, cu fresce originare). Punct fosilifer.

3. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Râmnicului, pe râul Milcov; 4 338 loc. (1 ian. 2011): 2 121 de sex masc. şi 2 217 fem. Producţie de lenjerie de corp, de plăci, folii şi tuburi din material plastic. Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. Apicultură. În satul Goleşti există biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1864).

GOLIA, Mănăstirea ~ → Iaşi (1).

GOLOGANU 1. Com. în jud. Vrancea, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Siretului Inferior; 3 313 loc. (1 ian. 2011): 1 662 de sex masc. şi 1 651 fem. Prelucr. laptelui; abator; moară de cereale. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Creşterea bovinelor. Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Gologanu din com. Milcovul, jud. Vrancea.

2. Mănăstirea ~ → Cudalbi.

GOLOVIŢA, lagună marină situată în SV complexului lagunar Razim. Supr.: 119 km^2; ad. max.: 1,5 m. Comunică cu lacurile Zmeica şi Razim. În NE lagunei se află ins. Bisericuţa. Pescuit.

GORANU, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, desfiinţată la 20 mai 1996. Cele 4 sate (Goranu, Feţeni, Lespezi, Săliştea), au devenit, după 1996, localit. componente ale municipiului Râmnicu Vâlcea. În localit. componentă Goranu se află ruinele unei biserici cu dublu hram – „Sfinţii Voievozi" şi „Sfântul Nicolae" (sec. 17), iar în localit. componentă Feţeni există biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1805). În arealul localit. componente Feţeni, pe valea pârâului Stăncioi, se află „Piramidele de pământ" (12 ha), declarate rezervaţie geologică şi geomorfologică (1966). În

Goranu. Piramidele de pământ de la Feţeni

această zonă, apele de şiroire, rezultate din ploi şi din topirea zăpezilor, au creat o mare varietate de forme prin dezgolirea unor strate, de vârstă Neogenă, alcătuite din pietrişuri, nisipuri marnoase şi marne. Apele de şiroire au format adâncituri de 10 m în versantul văii Stăncioi, creând imense forme cu aspect de tuburi de orgă, sau, altele, cu înfăţişarea unor dinţi de ferăstrău. Totodată, au mai rezultat şi unele masive piramidale de pământ, stâlpi şi muchii verticale, turnuri gigantice de 80 de m înălţime etc. Importat obiectiv turistic.

GORBAN, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, la confl. cu Jijia, la graniţa cu Rep. Moldova; 2 946 loc. (1 ian. 2011): 1 528 de sex masc. şi 1 418 fem. Moară de cereale. Prelucr. laptelui. Fermă piscicolă. Culturi de cereale; viticultură. Satul Gorban este menţionat documentar în 1820. În satul Gura Bohotin se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1927), iar în satul Zberoaia există o biserică din 1820.

GORBĂNEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe cursurile superioare ale râurilor Drislea şi Burla; 3 426 loc. (1 ian. 2011): 1 709 de sex masc. şi 1 717 fem. Producţie de tuburi din beton. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Lac piscicol (în satul Viforeni). Culturi de cereale, de sfeclă de zahăr, legume, plante de nutreţ ş.a. Centru de ceramică populară. Biserică din lemn (1802).

GORGOTA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Gherghiţei, pe râul Prahova; 5 424 loc. (1 ian. 2011): 2 670 de sex masc. şi 2 754 fem. Staţie de c.f. (în satul Crivina), inaugurată la 13 sept. 1872. Nod rutier. Producţie de cărămizi, ţigle şi băuturi alcolice. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, cartofi, legume ş.a. Vestigii din Epoca bronzului (ceramică neagră), din sec. 1 î.Hr. şi din sec. 3–4. Satul Gorgota este atestat documentar în 1740.

GORGOVA, lac de luncă în partea central-vestică a Deltei Dunării, situat pe interfluviul dintre braţul Sulina, la N, şi canalul Gura Litcov, la S. Supr.: 13,78 km^2; vol.: 13,8 mil. m^3. Piscicultură.

GORJ, judeţ situat în SV României, în NV Olteniei, pe cursul mijlociu al râului Jiu, între 44°58' şi 45°38' latitudine N şi între 22°06' şi 23°39' longitudine E, străjuit, la N, de „meterezele" M-ţilor Godeanu, Vâlcan şi Parâng, mărginit de jud. Hunedoara (N şi NV), Vâlcea (NE şi E), Dolj (SE), Mehedinţi (V şi SV) şi Caraş-Severin (NV). *Supr.:* 5 602 km^2 (2,35% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 376 090 loc. (1,76% din populaţia ţării), din care 185 837 loc. de sex masc. (49,4%) şi 190 253 loc. de sex fem. (50,6%). *Populaţia urbană:* 178 744 loc. (47,5%); *rurală:* 197 346 loc. (52,5%). *Densitatea:* 67,1 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 94,2% români (locul 1 pe ţară ca pondere), 2% rromi ş.a. *Reşed.:* municipiul Târgu Jiu. *Oraşe:* Bumbeşti-Jiu, Motru (municipiu), Novaci, Rovinari, Târgu Cărbuneşti, Tismana, Turceni, Ţicleni. *Comune:* 61. *Sate:* 411 (din care 35 aparţin oraşelor şi municipiilor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor:* 15.

Relief variat, cu trei trepte distincte ce coboară treptat de la N către S: în N şi NV se desfăşoară pantele sudice ale M-ţilor Parâng, Vâlcan şi Godeanu, iar în V-NV se extinde partea de NE a M-ţilor Mehedinţi. Zona montană ocupă 29% din supr. jud., având alt. ce depăşesc frecvent 1 800 m (vârfurile Parângu Mare 2 519 m, situat la limita cu jud. Hunedoara, reprezintă alt. max. de pe cuprinsul jud. **G.,** Tărtărău, 1 959 m, Straja 1 868 m, Oslea 1 946 m, Godeanu 2 229 m ş.a.), nenumărate urme ale glaciaţiei cuaternare (circuri şi lacuri glaciare, custuri, morene etc.) şi spectaculoase forme de relief carstic (cheile Oltetului, Runcului, Motrului şi Galbenei, peşterile Polovragi, Muierilor, Cloşani, Cioaca cu Brebenei, Gura Plaiului ş.a., câmpul de lapiezuri de la Runcu etc.). O caracteristică a masivelor Godeanu şi Parâng o constituie prezenţa celor trei suprafeţe de eroziune (de denudare), bine individualizate şi etajate la diferite altitudini absolute: *suprafaţa Borăscu* (numită astfel de către geograful francez Emm. de Martonne după vf. Borăscu – 2 158 m alt. din masivul Godeanu), aflată la 1 800–2 000 m alt., se prezintă sub forma unei suprafeţe reduse ca extindere, dar cu o netezime evidentă, care nivelează multe dintre culmile ce se desfac din vârfurile principale; *suprafaţa Râu Şes* (numită astfel de către Emm. de Martonne după râul cu acelaşi nume din masivul Godeanu), se menţine la 1 400–1 600 m alt.; *suprafaţa Gornoviţa,* redusă ca extindere, se prezintă ca o prispă situată la 800–1 300 m alt., tivind marginile masivelor montane. Zona subcarpaţilor Getici, extinsă în partea centrală a jud. **G.**, pe c. 34% din supr. acestuia, între râurile Olteţ, la E, şi Motru, la V, cuprinde *Depr. subcarpatică olteană*, aflată imediat sub poalele munţilor, închisă spre S de un şir de dealuri cu înălţimi de 400–550 m, axate pe anticlinale (dealurile Săcelu 563 m, Mâţa 543 m, Mogoş 486 m, Copăcioasa 433 m, Bălani 348 m, Stroieşti 400 m, Câmpu Fomii 375 m, Sporeşti 402 m ş.a.) şi *Depr. Târgu Jiu–Cărbuneşti,* constituită din lunci şi terase, situată între aliniamentul dealurilor subcarpatice care o despart de Depr. subcarpatică olteană, la N, şi Dealu Roşiei, Dealu lui Bran şi Dealu Bujorescu, la S; peste o treime din supr. jud. **G.** (respectiv 37%) este ocupată, în partea de S, de o porţiune a Piem. Getic, reprezentat prin subunităţile sale, respectiv, Dealurile Amaradiei (care aparţin Piem. Oltetului) şi Dealurile Jiului – alcătuite din culmi prelungi, cu alt. de 330–480 m, separate de văi largi, cu aspect de culoare depresionare.

Climă temperat-continentală, cu slabe influenţe mediteraneene şi cu aspecte locale determinate de prezenţa munţilor înalţi şi mijlocii, a dealurilor subcarpatice, a depresiunilor ş.a. Regimul climatic se caracterizează, în general, prin veri răcoroase, cu precipitaţii bogate, şi ierni friguroase (mai ales în sectorul montan), cu frecvente viscole şi strat de zăpadă stabil pe o perioadă îndelungată. În sezonul rece al anului, ţinuturile deluroase

sunt invadate adeseori de un aer mai cald, venit dinspre Marea Mediterană, provocând dezgheţul şi topirea stratului de zăpadă. Temp. medie anuală variază între 10,2°C în zonele depresionare (la Târgu Jiu), 6°C în reg. deluroase, 3,4°C pe munţii cu alt. mijlocii şi 0°C pe crestele munţilor înalţi. Temp. max. absolută (40,6°C) s-a înregistrat la Târgu Jiu (8 sept. 1946), iar minima absolută (–31°C), tot la Târgu Jiu (24 ian. 1942). Precipitaţiile medii anuale sunt repartizate neuniform, înregistrând creşteri substanţiale o dată cu altitudinea, respectiv 585 mm în lunca Jiului, 753 mm în arealele depresionare, 925 mm în zona dealurilor subcarpatice şi peste 1 200 mm pe culmile montane înalte. Vânturile, puternic influenţate de formele de relief, bat cu o frecvenţă mai mare dinspre N (14%), în zona depresionară, la Târgu Jiu (canalizat pe această direcţie prin intermediul Văii Jiului), şi dinspre NV (25%), pe crestele înalte ale munţilor. Vitezele medii anuale ale vânturilor oscilează între 1,6 şi 3,2 m/s în depresiuni şi între 4,0 şi 7,0 m/s în zonele montane înalte. În perimetrul jud. **G.** se remarcă (în special în Depr. Târgu Jiu) o accentuată stare de calm atmosferic (frecvenţa medie anuală a calmului la Târgu Jiu este de 53,2%), datorată atât adăpostului creat de unităţile de relief înconjurătoare, marcată de o climă mai blândă, cât şi ca urmare a unor influenţe mediteraneene. Acest fapt determină ca în zona Tismana–Pocruia, de la poalele M-ţilor Vâlcan, să se dezvolte pe supr. compacte arborete de castan comestibil, declarate rezervaţii naturale.

Reţeaua hidrografică de pe terit. jud. **G.**, cu o densitate medie de 0,5 km/km^2, aparţine unui singur bazin colector, Jiul (cu excepţia a două sectoare de vale din zona de izvoare – respectiv Olteţ, cu o lungime de 30 km, unde formează chei sălbatice, de o rară frumuseţe, în NE jud. **G.**, şi Cerna, în NV pe o lungime de 24 km) care adună apele afluenţilor săi de pe o supr. de peste 4 000 km^2. În drumul său median prin jud. **G.**, Jiul străbate aceste meleaguri de la N la S, pe o distanţă de 133 km, primind numeroşi afl. pe partea dr. (Bratcu, Porcu, Şuşiţa, Jaleş, Runcu, Bistriţa gorjană, Tismana, Jilţu, Motru ş.a.) şi pe stg. (Polatiştea, Sadu, Amaradia, Zlastu, Cioiana, Gilort ş.a.). Extremitatea SE a jud. **G.** este drenată de un alt râu, mai mare, cu numele de Amaradia, care se varsă tot pe stg. Jiului, dar pe terit. jud. Dolj, în aval de com. Işalniţa. Lacurile naturale sunt de origine glaciară şi se află mai cu seamă în masivul Parâng, iar cele antropice au fost construite în scop energetic (lacurile Motru, Cerna sau Valea lui Ivan ş.a.) sau pentru atenuarea viiturilor şi combaterea inundaţiilor (lacul Ceauru →).

Vegetaţia naturală prezintă o etajare clară, de la S la N şi cuprinde peste 2 000 de specii de plante superioare. Etajul pădurilor de foioase, extins în zona dealurilor subcarpatice şi piemontane, ce depăşesc 200–300 m, cât şi pe pantele munţilor, până la c. 1 600 m, este reprezentat mai întâi prin păduri de cer (*Quercus cerris*) şi gârniţă (*Quercus frainetto*) sau păduri de cer şi de gorun (*Quercus petraea*), ce alternează cu pajişti secundare şi cu terenuri cultivate. În interiorul acestor păduri se dezvoltă unele elemente termofile, printre care mojdreanul (*Fraxinus ornus*), curpenul de pădure (*Clematis vitalba*), iedera (*Hedera helix*), *Rosa micrantha* ş.a. În continuarea acestui prim etaj al pădurilor de foioase, între 300 şi c. 1 600 m alt., se extind pădurile de amestec: gorun cu carpen (*Carpinus betulus*), uneori şi cu cer sau gârniţă; păduri de fag (*Fagus silvatica*) în amestec cu carpen; păduri de fag în amestec cu brad (*Abies alba*) şi molid (*Picea abies*). Datorită unor condiţii climatice locale, cu uşoare influenţe mediteraneene, pe stâncăriile calcaroase cu expunere sudică ale M-ţilor Vâlcan şi Mehedinţi se dezvoltă o serie de specii termofile, printre care alunul turcesc (*Corylus colurna*), liliacul sălbatic (*Syringa vulgaris*), scumpia (*Cotinus coggygria*), ghimpele (*Ruscus aculeatus*). În bazinul Sohodolului apare izolat pinul negru (*Pinus nigra* ssp. *banatica*) ş.a. Local, la poalele şi la adăpostul M-ţilor Vâlcan, în zona Tismana–Pocruia, aceleaşi condiţii microclimatice, cu influenţe mediteraneene, permit dezvoltarea în condiţii optime a castanului comestibil (*Castanea vesca*). Etajul pădurilor de molid (*Picea abies*) ocupă supr. restrânse pe versanţii munţilor înalţi, între 1 600 şi 1 900 m alt. Pe latura sudică a M-ţilor Vâlcan şi Godeanu şi în M-ţii Mehedinţi, etajul molidului lipseşte, fagul ridicându-se până la limita actuală a pădurii spre golul de munte. Etajul subalpin, extins la peste 1 800 m alt., este format din pajişti alcătuite din ţăpoşică (*Nardus stricta*), iarba stâncilor (*Agrostis rupestris*), păruşcă (*Festuca supina*), unghia păsării (*Viola declinata*) ş.a., ce alternează cu tufişuri de jneapăn (*Pinus mugo*), ienupăr (*Juniperus communis ssp. nana*), smirdar (*Rhododendron kotschyi*), afin (*Vaccinium myrthillus*), merişor (*Vaccinium vitis idaea*), *Brukenthalia spiculifolia*. Etajul alpin se întâlneşte numai pe mici suprafeţe în M-ţii Godeanu şi Parâng, fiind reprezentat de pajişti de coarnă (*Carex curvula*) şi de rugină (*Juncus trifidus*) ş.a.

Fauna este diversă şi bogată în specii, elementele predominante fiind cele de pădure, reprezentate prin urşi, mistreţi, căpriori, jderi, cerbi, pisici sălbatice, cocoşi de munte, veveriţe, râşi, huhurezi etc. În partea de V a jud. **G.** se remarcă o pătrundere abundentă a unor elemente faunistice aparţinând biocenozelor mediteraneene, printre care: vipera cu corn (*Vipera ammodytes*), broasca ţestoasă de uscat (*Testudo graeca*), scorpionul (*Euscorpius carpathicus*), călugăriţa (*Scolopendra cingulata*) ş.a. Fauna alpină are ca element dominant şi caracteristic – capra neagră (*Rupicapra rupicapra*), declarată monument al naturii şi ocrotită de lege. Apele râurilor de deal şi de munte sunt bogate în păstrăv, lipan, scobar, clean, mreană, crap, ştiucă ş.a.

Resurse naturale: lignit, identificat în 17 strate productive, exploatabil la suprafaţă, în bazinele Motru (la Horăşti, Leurda, Motru, Ploştina, Lupoaia, Roşiuţa) şi Rovinari (Urdari, Mătăsari, Roşia-Jiu, Rovinari, Gârla, Beterega, Cicani ş.a.), antracit (Schela), petrol (Ţicleni, Turburea, Bustuchin, Bâlteni, Albeni, Scoarţa, Logreşti ş.a.), gaze naturale (Ţicleni, Hurezani, Logreşti, Bibeşti, Bustuchin), grafit (Baia de Fier, Polovragi), dolomit (Tismana), calcar (Suseni, Gureni), granit (Meri), marne (Bârseşti), argilă refractară (Schela, Viezuroiu), izvoare cu ape minerale (Săcelu), serpentină (Pocruia), balast (Teleşti, Bărbăteşti, Târgu Cărbuneşti, Ţânţăreni ş.a.); în anul 2007 pădurile ocupau 274 711 ha.

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire (unelte şi obiecte din silex) pe terit. actual al jud. **G.** datează din Paleoliticul mijlociu şi au fost descoperite în Peştera Muierilor de lângă Baia de Fier. Descoperirea unor vestigii de edificii şi a unor inscripţii vechi atestă prezenţa elementelor dac şi roman pe aceste meleaguri. Astfel, în zona Cheilor Olteţului, pe muntele Padeş, a existat o puternică cetate geto-dacă (sec. 2–1 î.Hr.). Din perioada stăpânirii romane au fost identificate urmele castrelor de la Bumbeşti-Jiu (unde îşi avea sediul *Cohorta a IV-a, Cypria*) şi Săcelu, precum şi numeroase valuri de pământ şi ziduri de împrejmuire a unor cetăţi (Pleşa, Săcelu, Glodeni, Vârţ). Nenumărate

vestigii ale unor aşezări omeneşti din epoca daco-romană (Suseni, Boroşteni, Băleşti, Bârseşti, Brădiceni, Topeşti ş.a.) au fost descoperite în apropierea drumului strategic care lega municipul Drobeta (azi Drobeta-Turnu Severin), pe Dunăre, cu municipiul Apulum (azi Alba Iulia), trecând peste Carpaţi, prin pasul Vâlcan. De altfel, izvoarele cu ape minerale de la Săcelu erau cunoscute şi folosite ca ape tămăduitori de către romani, aici descoperindu-se, în zilele noastre, câteva monumente dedicate zeului Esculap (Asclepios) şi zeiţei Hygieia – fiica (sau soţia) lui Asclepios – consideraţi zei tămăduitori sau zei ai sănătăţii. După retragerea armatelor şi a administraţiei romane din Dacia (în perioada 271–275), populaţia autohtonă a continuat să viеţuiască neîntrerupt pe aceste meleaguri, în aşezări compacte. Printre vechile aşezări omeneşti consemnate în hrisoavele sec. 14 se numără Tismana, Pocruia, Topeşti, Ungureni de Jiu, Vălari, Dăbăceşti pe Jaleş (azi Runcu), Groşani (azi Vânăta), Băleşti, Turcineşti, Fărcăşeşti, Roşia-Jiu, Văgiuleşti ş.a. Istoricii au ajuns la concluzia că, în sec. 13, pe aceste locuri se întindea *Ţara Litua* (menţionată documentar, prima oară, în 1247), condusă de voievodul Litovoi, care stăpânea ambii versanţi ai Carpaţilor. Mănăstirea Tismana (→), ridicată în anii 1375–1378 prin osârdia călugărului Nicodim, cu sprijinul domnului Vladislav I (Vlaicu), care a şi înzestrat-o, a jucat un rol important de-a lungul veacurilor, ca principal lăcaş de cult, ca şcoală, spital şi cetate. Domeniul mănăstirii Tismana cuprindea, în sec. 14–15, peste 30 de sate din Oltenia (cel mai mare din Ţara Românească), dintre care cea mai mare parte erau localizate în limitele actuale ale jud. **G.** În sec. 16, numărul aşezărilor omeneşti menţionate documentar se dublează faţă de sec. 15, iar în sec. următoare acestea se înmulţesc necontenit. Jud. **G.**, însă, apare ca unitate ad-tivă, cu această denumire, la sf. sec. 15 (până la acea dată făcuse parte din jud. Jaleş, menţionat documentar, prima dată, la 3 oct. 1385, într-un act emis de domnul Dan I, iar ultima menţiune scrisă a jud. Jaleş datează din 20 oct. 1444). Denumirea de Gorj, cu care apare acest ţinut la sf. sec. 15, se pare că derivă din slavonă (Gornîi-Jiu = Jiul de Munte sau Jiul de Sus), dar ca unitate ad-tivă de sine stătătoare s-a definit la începutul sec. 20 – formă sub care s-a menţinut, aproximativ în cadrul aceloraşi limite, până în 1950, când regimul comunist a înfăptuit reorganizarea ad-tiv teritorială a ţării (regiuni şi raioane), terit. actual al jud. **G.** fiind inclus în regiunea Oltenia, cu 5 raioane. Prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968, privind organizarea administrativă a teritoriului României, a fost reînfiinţat jud. **G.**

Economia jud **G.** se caracterizează printr-o structură industrial-agrară. După 1989 a avut loc trecerea treptată de la o economie planificată, la o economie de piaţă.

Industria se caracterizează prin preponderenţa ramurilor extractivă (cărbuni, ţiţei, gaze naturale, mat. de constr. etc.), constr. de maşini şi prelucr. metalelor, alim., mat. de constr. ş.a. Pr. produse finite realizate de către industria gorjană sunt: energie electrică (termocentralele de la Turceni, 2 640 MW, Rogojel 1 720 MW, Rovinari 1 390 MW, centrala electrică şi de termoficare de la Târgu Jiu, hidrocentralele de la Novaci şi din complexul hidroenergetic Cerna–Motru–Tismana), utilaje miniere (Motru, Târgu Jiu, Rovinari, Bâlteni), maşini-unelte pentru presare şi forjare, articole tehnice din cauciuc şi cauciuc regenerat (Târgu Jiu), maşini-unelte şi frigidere cu compresor (Bumbeşti-Jiu), mat. de constr. (ciment, var, cărămidă, tuburi de azbociment etc.) la Bârseşti, Târgu Jiu, Târgu Cârbuneşti, Ţânţăreni, mobilă, cherestea, parchete, plăci aglomerate din lemn ş.a. (Târgu Jiu, Novaci, Baia de Fier, Bumbeşti-Jiu, Tismana, Padeş, Peştişani), confecţii (Târgu Jiu, Tismana, Padeş, Motru, Târgu Cărbuneşti), tricotaje (Motru), sticlărie pentru menaj (Târgu Jiu), produse alim. (preparate din carne şi lapte, produse zaharoase, vin, bere, alcool, ţigarete ş.a.) la Târgu Jiu, Bumbeşti-Jiu, Bumbeşti-Piţic, Motru, Novaci, Târgu Cărbuneşti, Bengeşti, Arcani, Bărbăteşti, Padeş ş.a. Un loc aparte în economia sătească a jud. **G.** îl ocupă meşteşugurile tradiţionale, reprezentate prin prelucr. lutului (Glogova, Arcani, Stroieşti, Urecheşti, Peşteana-Jiu ş.a.), cioplitul şi sculptatul lemnului (Suseni, Runcu, Albeni, Baia de Fier, Polovragi, Hobiţa ş.a.) – îndeletnicire care l-a influenţat mult pe marele sculptor Constantin Brâncuşi, originar din acest judeţ, de la Hobiţa, dulgheritul şi confecţionarea uneltelor, a mobilierului şi a obiectelor casnice, prelucr. firelor textile ş.a.

Agricultura, ocupaţie cu îndelungată tradiţie în jud. **G.,** dispune de o însemnată supr. agricolă (242 879 ha, la sf. anului 2007, ceea ce reprezintă 43,3% din supr. jud. **G.**), din care, ponderea cea mai mare (40,8%, respectiv 99 045 ha) revine terenurilor arabile, urmate de păşuni (89 169 ha) şi fâneţe naturale (42 383 ha), livezi şi pepiniere pomicole (8 038 ha), vii şi pepiniere viticole (4 244 ha). În acelaşi an, terenurile arabile erau ocupate de culturi de porumb (53 227 ha), grâu şi secară (16 445 ha), legume (5 717 ha), plante de nutreţ (5 263 ha), cartofi, orz şi ovăz ş.a. În cadrul jud. **G.** se remarcă un uşor echilibru, respectiv o mică diferenţă între valoarea producţiei agricole vegetale (425 703 000 lei, în anul 2007) şi producţia agricolă animală (446 383 000 lei). Pomicultura, în cadrul căreia predomină prunii, merii, perii, nucii ş.a.,

cu extindere mare în zonele deluroase, formează bazine pomicole compacte în arealele localit. Bârseşti, Turcineşti, Dobriţa, Săcelu, Dăneşti, Bălăneşti, Tismana ş.a. Sectorul zootehnic, în cadrul căruia o pondere tot mai mare (peste 99,5%) revine crescătorilor particulari de animale, cuprindea, la începutul anului 2008, efective însemnate de bovine (73 922 capete), în special din rasele Bălţata românească şi Sura de stepă, porcine (226 347 capete), mai ales din rasele Mangaliţa şi Marele alb, ovine (110 620 capete), predominant din rasele Ţurcană şi Ţigaie, caprine (19 005 capete – în întregime în sectorul particular), cabaline (15 502 capete). Avicultură (2 753 948 capete); apicultură (33 769 familii de albine); sericicultură.

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare însuma 239 km (în totalitate electrificate), cu o densitate de 42,7 km/1 000 km^2 de teritoriu, iar cea a drumurilor publice, 2 230 km (din care 721 km modernizate), cu o densitate de 39,8 km/100 km^2 de teritoriu (superioară mediei pe ţară, care este 33,9 km/100 km^2 de teritoriu). Un loc însemnat în transportul feroviar îl ocupă tronsonul de cale ferată Bumbeşti–Livezeni (30 km lungime, 38 de tunele, 25 de viaducte şi 10 poduri), prin defileul Jiului, realizat în mare măsură cu ajutorul brigăzilor voluntare de tineret şi dat în folosinţă în 1948, care leagă sudul ţării (respectiv Oltenia) cu bazinul carbonifer Petroşani. În cadrul reţelei de drumuri, o importanţă remarcabilă o au Drumul European E 79 – Oradea–Beiuş–Deva–Petroşani (apoi prin defileul Jiului, însoţind calea ferată) – Târgu Jiu–Craiova–Calafat, cât şi Drumul Naţional alpin Novaci–Oaşa–Sebeş (150 km) peste crestele M-ţilor Parâng, prin pasul Urdele (1 950 m alt.), care asigură legăturile rutiere între Oltenia şi Transilvania pe variante mult mai scurte.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităţilor de învăţământ din perimetrul jud. **G.** cuprindea şapte grădiniţe de copii, cu 13 081 copii înscrişi şi 670 cadre didactice, 73 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 36 100 elevi şi 2 678 cadre didactice, 34 de licee, cu 19 773 elevi şi 1 346 profesori, o şcoală profesională, cu 4 076 elevi şi 115 profesori, o universitate de stat – „Constantin Brâncuşi" (înfiinţată la Târgu Jiu, în 1991), cu şapte facultăţi, 7 106 studenţi şi 146 profesori. Manifestările culturale şi de artă se desfăşoară în cadrul celor 12 case de cultură, 140 de cămine culturale, un cinematograf, un teatru („Elvira Godeanu", la Târgu Jiu), nouă muzee, 240 de biblioteci, cu 2 588 000 vol., nenumărate formaţii corale şi de dansuri, ansambluri folclorice, tarafuri şi orchestre de muzică populară, fanfare etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cele 41 de secţii sportive, cu 1 250 sportivi legitimaţi, 82 antrenori şi 63 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare cuprindea opt spitale, cu 2 165 paturi, revenind un pat de spital la 176 locuitori, patru dispensare, 94 cabinete stomatologice, 82 de farmacii şi puncte farmaceutice, un sanatoriu (la Dobriţa, com. Runcu) ş.a. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 580 medici (1 medic la 658 locuitori), 96 medici stomatologi (1 medic stomatolog la 658 locuitori) şi 2 020 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism intens legat de varietatea condiţiilor naturale, în cadrul cărora se detaşează neunumărate frumuseţi (defileul Jiului, săpat între M-ţii Parâng şi Vâlcan, în lungul căruia se desfăşoară calea ferată şi şoseaua naţională; cheile Olteţului, Runcului, Corcoaiei ş.a., peşterile Polovragi, Muierilor, Cloşani, lacurile glaciare ş.a.), de vestigiile arheologice (castrul de la Bumbeşti-Jiu, aşezările daco-romane de la Suseni, Bârseşti, Boroşteni ş.a.), de trecutul istoric (Câmpia Padeşului – loc unde, la 23 ian. 1821, Tudor Vladimirescu a citit Proclamaţia prin care chema poporul la luptă împotriva nedreptăţilor sociale), de numeroasele obiective arhitectonice (mănăstirile Tismana şi Polovragi, schitul Lainici, bisericile din lemn din Drăguţeşti, Bibeşti, Turburea, culele de la Curtişoara, Pojogeni, Groşerea ş.a.) şi de artă, între care se detaşează operele monumentale ale lui Constantin Brâncuşi de la Târgu Jiu (→), de muzeele etnografice şi memoriale (Curtişoara, Bărbăteşti, Seaca, Vladimir, Hobiţa celebrului Brâncuşi ş.a.), precum şi de datinile, obiceiurile, tradiţiile, portul gorjenesc şi mai ales de originalitatea şi specificul ornamentaţiei în lemn sculptat, prezente la mai toate construcţiile ţărăneşti (case şi porţi, biserici din lemn etc.). O atracţie deosebită o prezintă staţiunea balneoclimaterică Săcelu (→) şi numeroase rezervaţii naturale: arboretele de castan comestibil de la Tismana, Pocruia, Polovrogi ş.a.; tufărişul de alun turcesc de la Tismana (Cotu cu aluni) şi Gorganu (din M-ţii Mehedinţi); masivul Piatra Cloşanilor, cu relief carstic, cu arborete de fag cu elemente termofile şi cu tufărişuri de liliac care se dezvoltă până la 1 400 m alt.; pădurea Botorogi de lângă Târgu Jiu; izbucul de la Isvarna ş.a. De altfel, întreaga regiune a jud. **G.** se integrează într-o zonă turistică mult mai vastă, cunoscută sub numele generic de Nordul Olteniei. Pentru satisfacerea nevoilor de cazare turistică, jud. **G.** dispunea, în anul 2007, de 1 439 de locuri în 13 hoteluri, o cabană, trei pensiuni turistice urbane şi 21 de pensiuni turistice rurale etc. Indicativ auto: *GJ*.

Localităţile jud. Gorj

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente al municipiilor*	*Satele care aparţin municipiilor*
1. MOTRU (f. 1966)	1. Dealu Pomilor 2. Horăşti 3. Însurăţei 4. Leurda (1406) 5. Ploştina (1385)	1. Lupoiţa 2. Râpa 3. Roşiuţa
2. TÂRGU JIU (1406)	1. Bârseşti 2. Drăgoeni 3. Iezureni	

4. Polata
5. Preajba Mare
6. Romaneşti
7. Slobozia
8. Ursaţi

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Sate care aparţin oraşelor*
1. BUMBEŞTI-JIU (1696)		1. Curtişoara (1385) 2. Lăzăreşti 3. Pleşa 4. Tetila
2. NOVACI (1502)		1. Berceşti 2. Hirişeşti 3. Pociovalıştea 4. Siteşti
3. ROVINARI	1. Vârţ	
4. TÂRGU CĂRBUNEŞTI (1480)		1. Blahniţa de Jos 2. Cărbuneşti-Sat 3. Cojani 4. Creţeşti 5. Curteana 6. Floreşteni 7. Măceşu 8. Pojogeni 9. Rogojeni 10. Ştefăneşti
5. TISMANA (sec. 14)		1. Celei 2. Costeni 3. Gornoviţa 4. Isvarna 5. Pocruia (sec. 14) 6. Racoţi 7. Sohodol (sec. 14) 8. Topeşti 9. Vâlcele 10. Vânăta
6. TURCENI (1499)	1. Jilţu	1. Gârbovu 2. Murgeşti 3. Strâmba-Jiu 4. Valea Viei
7. ŢICLENI (1597)		

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ALBENI	1. **Albeni** (1486) 2. Bârzeiu de Gilort 3. Bolboceşti 4. Doseni 5. Mirosloveni 6. Pruneşti
2. ALIMPEŞTI	1. **Alimpeşti** 2. Ciupercenii de Olteţ 3. Corşoru 4. Nistoreşti 5. Sârbeşti
3. ANINOASA	1. **Aninoasa** 2. Bobaia 3. Costeşti 4. Groşerea 5. Sterpoaia
4. ARCANI	1. **Arcani** 2. Câmpofeni 3. Sănăteşti 4. Stroieşti
5. BAIA DE FIER	1. **Baia de Fier** (1480) 2. Cernădia
6. BĂLĂNEŞTI	1. **Voiteştii din Vale**

2. Bălăneşti
3. Blidari
4. Cânepeşti
5. Glodeni
6. Ohaba
7. Voiteştii din Deal

7. BĂLEŞTI

1. **Băleşti**
2. Ceauru
3. Corneşti
4. Găvăneşti
5. Rasova
6. Stolojani
7. Tălpăşeşti
8. Tămăşeşti
9. Voinigeşti

8. BĂRBĂTEŞTI

1. **Bărbăteşti** (1438)
2. Musculeşti (1707)
3. Petreşti (1504)
4. Socu (1746)

9. BÂLTENI

1. **Bâlteni**
2. Cocoreni
3. Moi
4. Peşteana-Jiu
5. Vlăduleni

10. BENGEŞTI-CIOCADIA

1. **Bengeşti**
2. Bălceşti
3. Bircii
4. Ciocadia

11. BERLEŞTI

1. **Berleşti**
2. Bârzeiu
3. Gâlceşti
4. Lihuleşti
5. Pârâu Viu
6. Scrada
7. Scurtu

12. BOLBOŞI

1. **Bolboşi**
2. Bălăceşti
3. Bolboasa
4. Igirosu
5. Miclosu
6. Ohaba-Jiu
7. Valea

13. BORĂSCU

1. **Borăscu**
2. Baniu
3. Calapăru
4. Gura-Menți
5. Menții din Dos
6. Miluta
7. Scoruşu

14. BRĂNEŞTI

1. **Brăneşti**
2. Bădeşti
3. Brebenei
4. Capu Dealului
5. Gilortu
6. Pârâu

15. BUMBEŞTI-PIȚIC

1. **Bumbeşti-Piţic**
2. Cârligei
3. Poienari

16. BUSTUCHIN

1. **Bustuchin**
2. Cionți
3. Motorgi
4. Nămete
5. Poiana-Seciuri
6. Poienița
7. Pojaru
8. Valea Pojarului

17. CĂPRENI

1. **Căpreni**
2. Aluniş
3. Brăteşti
4. Bulbuceni
5. Cetatea
6. Cornetu
7. Dealu Spirei
8. Satu Nou

18. CĂTUNELE

1. **Cătunele**
2. Dealu Viilor
3. Lupoaia (1558)
4. Steic
5. Valea Mânăstirii
6. Valea Perilor

19. CÂLNIC

1. **Câlnic**
2. Câlnicu de Sus
3. Didileşti
4. Găleşoaia
5. Hodoreasca
6. Pieptani
7. Pinoasa
8. Stejerei
9. Vâlceaua

20. CIUPERCENI

1. **Ciuperceni**
2. Boboieşti
3. Peşteana-Vulcan
4. Priporu
5. Strâmba-Vulcan
6. Vârtopu
7. Zorzila

21. CRASNA

1. **Crasna**
2. Aninişu din Deal
3. Aninişu din Vale
4. Buzeşti
5. Cărpiniş
6. Crasna din Deal
7. Drăgoieşti
8. Dumbrăveni
9. Radoşi

22. CRUŞEȚ

1. **Cruşeț**
2. Bojinu
3. Marineşti

4. Măiag
5. Mierea
6. Miericeaua
7. Slămneşti
8. Slăvuța
9. Urda de Jos
10. Văluța

23. DĂNCIULEŞTI
1. **Dănciuleşti**
2. Bibuleşti
3. Hălăngeşti
4. Obârşia
5. Petrăchei
6. Rădineşti
7. Zăicoiu

24. DĂNEŞTI
1. **Dăneşti**
2. Barza
3. Botorogi
4. Brătuia
5. Bucureasa
6. Merfuleşti
7. Şasa
8. Trocani
9. Țârculeşti
10. Ungureni
11. Văcarea

25. DRĂGOTEŞTI
1. **Drăgoteşti**
2. Corobăi
3. Trestioara

26. DRĂGUȚEŞTI
1. **Drăguțeşti**
2. Cârbeşti
3. Dâmbova
4. Iaşi-Gorj
5. Tâlveşti
6. Urecheşti

27. FĂRCĂŞEŞTI
1. **Fărcăşeşti**
2. Fărcăşeşti-Moşneni
3. Peşteana de Jos
4. Rogojel
5. Roşia-Jiu
6. Timişeni
7. Valea cu Apă

28. GLOGOVA
1. **Iormăneşti**
2. Cămuieşti
3. Cleşneşti
4. Glogova
5. Olteanu

29. GODINEŞTI
1. **Godineşti**
2. Arjoci
3. Câlceşti
4. Chiliu
5. Pârâu de Pripor
6. Pârâu de Vale
7. Rătez

30. HUREZANI
1. **Hurezani**
2. Busuioci
3. Pegeni
4. Plopu
5. Totea de Hurezani

31. IONEŞTI
1. **Ioneşti**
2. Gura Şuşiței
3. Ilieşti
4. Picu

32. JUPÂNEŞTI
1. **Jupâneşti**
2. Boia
3. Pârâu Boia
4. Vidin
5. Vierşani

33. LELEŞTI
1. **Leleşti**
2. Frăteşti
3. Rasovița

34. LICURICI
1. **Licurici**
2. Frumuşei
3. Negreni
4. Totea

35. LOGREŞTI
1. **Târgu Logreşti**
2. Colțeşti
3. Frunza
4. Logreşti-Moşteni
5. Măru
6. Popeşti
7. Seaca

36. MĂTĂSARI
1. **Mătăsari**
2. Brădet
3. Brădețel
4. Croici
5. Runcurel

37. MUŞETEŞTI
1. **Muşeteşti**
2. Arşeni
3. Bârcaciu
4. Gămani
5. Grui
6. Stănceşti
7. Stănceşti-Larga

38. NEGOMIR
1. **Negomir**
2. Artanu
3. Bohorel
4. Condeieşti
5. Nucetu
6. Orzu
7. Paltinu
8. Raci
9. Ursoaia
10. Valea Racilor

39. PADEŞ
1. **Călugăreni**
2. Apa Neagră
3. Cerna-Sat
4. Cloşani

5. Motru Sec
6. Orzeşti
7. Padeş (1463)
8. Văieni

40. PEŞTIŞANI
1. **Peştişani**
2. Boroşteni
3. Brădiceni
4. Frânceşti
5. Gureni
6. Hobiţa
7. Seuca

41. PLOPŞORU
1. **Văleni**
2. Broşteni
3. Broştenii de Sus
4. Ceplea
5. Cursaru
6. Deleni
7. Izvoarele
8. Olari
9. Piscuri (1601)
10. Plopşoru (1496)
11. Sărdăneşti

42. POLOVRAGI
1. **Polovragi** (1480)
2. Racoviţa (1502)

43. PRIGORIA
1. **Prigoria**
2. Bucşana
3. Burlani
4. Călugăreasa
5. Dobrana
6. Negoieşti
7. Zorleşti

44. ROŞIA DE AMARADIA
1. **Roşia de Amaradia** (1503)
2. Becheni
3. Dealu Viei
4. Ruget
5. Seciurile
6. Stejaru
7. Şitoaia

45. RUNCU
1. **Runcu**
2. Bâlta
3. Bâltişoara
4. Dobriţa
5. Răchiţi
6. Suseni
7. Valea Mare

46. SAMARINEŞTI
1. **Samarineşti**
2. Băzăvani
3. Boca
4. Duculeşti
5. Larga
6. Ţirioi
7. Valea Bisericii
8. Valea Mică
9. Valea Poienii

47. SĂCELU
1. **Săcelu**
2. Blahniţa de Sus
3. Hăieşti
4. Jeriştea
5. Maghereşti

48. SĂULEŞTI
1. **Săuleşti**
2. Bibeşti
3. Dolceşti
4. Purcaru

49. SCHELA
1. **Sâmbotin**
2. Arsuri
3. Gornăcel
4. Păjiştele
5. Schela

50. SCOARŢA
1. **Scoarţa**
2. Bobu
3. Budieni
4. Câmpu Mare
5. Cerătu de Copăcioasa
6. Colibaşi
7. Copăcioasa
8. Lazuri
9. Lintea
10. Mogoşani
11. Pişteştii din Deal

51. SLIVILEŞTI
1. **Slivileşti**
2. Cojmăneşti
3. Miculeşti
4. Strâmbu
5. Sura
6. Şiacu
7. Ştiucani
8. Tehomir

52. STĂNEŞTI
1. **Stăneşti**
2. Alexeni
3. Bălani
4. Căleşti
5. Curpen
6. Măzăroi
7. Obreja
8. Pârvuleşti
9. Vaidei
10. Vălari (sec. 14)

53. STEJARI
1. **Stejari**
2. Baloşani
3. Băceşti
4. Dealu Leului
5. Piscoiu
6. Popeşti-Stejari

54. STOINA
1. **Stoina**
2. Ciorari
3. Mieluşei
4. Păişani
5. Toiaga

6. Ulmet
7. Urda de Sus

55. TELEŞTI
1. **Teleşti** (1483)
2. Buduhala
3. Şomăneşti

56. TURBUREA
1. **Turburea**
2. Cocorova
3. Poiana
4. Spahii
5. Şipotu

57. TURCINEŞTI
1. **Turcineşti**
2. Cartiu
3. Horezu
4. Rugi

58. ȚÂNȚĂRENI
1. **Țânțăreni**
2. Arpadia
3. Chiciora
4. Floreşti

59. URDARI
1. **Urdari**
2. Fântânele
3. Hotăroasa

60. VĂGIULEŞTI
1. **Văgiuleşti**
2. Cârciu
3. Covrigi
4. Murgileşti
5. Valea Motrului

61. VLADIMIR
1. **Andreeşti**
2. Frasin
3. Valea Deşului
4. Vladimir

GORNEA, Schitul ~ → Sichevița.

GORNEŞTI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 9 sate, situată în SV Dealurilor Mureşului, pe stg. râului Mureş, la confl. cu Habic; 5 691 loc. (1 ian. 2011): 2 787 de sex masc. şi 2 904 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze naturale (în satul Teleac). Producţie de mobilă, de îmbrăcăminte pentru lucru şi de produse alim. Fermă de creştere a porcinelor. În satul Gornești, menționat documentar, prima oară, în 1319, se află castelul „Teleki" construit în anii 1771–1778, în stil baroc, după planurile arhitectului austriac Andreas Meyerhoffer, cu parc dendrologic în care sunt expuse statuete reprezentând personaje mitologice, precum şi o biserică din sec. 15, cu turn din 1797 şi refaceri din sec. 19; biserică din lemn cu dublu hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil şi „Sfântul Nicolae" (sec. 17), în satul Mura Mică; biserică din sec. 14, în satul Periş şi biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17), în satul Mura Mare. Com. **G.** are în componență satul Petrilaca de Mureş care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

Gorneşti. Castelul „Teleki"

GORNET, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpații Teleajenului; 3 044 loc. (1 ian. 2011): 1 516 de sex masc. şi 1 528 fem. Expl. de petrol. Pomicultură; viticultură; culturi de zmeură.

GORNET-CRICOV, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de V ale Dealului Istrița, pe râul Cricovu Sărat; 2 389 loc. (1 ian. 2011): 1 240 de sex masc. şi 1 149 fem. Viticultură. În satul Dobrota se află o biserică rupestră (sec. 16) de 5 m lungime, 2 m lățime şi 2 m înălțime.

GORNOVIȚA, Suprafața de eroziune ~ → Godeanu (1).

GOROVEI, Mănăstirea ~ → Văculești.

GORU, masiv muntos, cu aspect de măgură, situat în partea centrală a M-ților Lăcăuț (M-ții Vrancei), alcătuit din fliş paleogen (gresii). Alt. max.: 1 785 m (vf. Goru). Acoperit cu pajişti alpine. Accesibil pe poteci marcate dinspre văile superioare ale râurilor Zăbala şi Putna.

GORUIA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în SV Depr. Caraşova, la poalele de SE ale M-ților Dognecea şi cele de N ale M-ților Anina, pe cursul superior al râului Caraş; 890 loc. (1 ian. 2011): 444 de sex masc. şi 446 fem. Expl lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Goruia este menționat documentar, prima oară, în 1437. Agroturism.

GOSTAVĂȚU, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în E Câmpiei Romanați, pe cursul inf. al Oltului; 3 089 loc. (1 ian. 2011): 1 545 de sex masc. şi 1 544 fem. Expl. de balast. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, legume, pepeni verzi ş.a. Colecție de arheologie şi numismatică (în satul Slăveni). Pe terit. com. **G.** a fost descoperit un coif din bronz, de tip greco-iliric, datând din a doua Epocă a fierului (La Tène, sec. 5 î.Hr.–sec 1 d.Hr.). Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1810, refăcută în 1863 şi pictată în 1869) şi „Sfinții Voievozi" (1859, reparată în 1940-1941 şi 1953), în satul Gostavățu.

GOSTINARI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Burnas, la confl. râului Neajlov cu Argeşul; 2 567 loc. (1 ian. 2011): 1 239 de sex masc. şi 1 328 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, de plante tehnice şi de nutreț, de legume ş.a. În satul Mironeşti (numit în trecut *Coiani*) se află ruinele palatului postelnicului Constantin Cantacuzino (sec. 17) şi biserica având hramul „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1668–1669 a Ilincăi Cantacuzino (soția lui Constantin Cantacuzino), iar în satul Gostinari există biserica având hramul „Sfântul Nicolae" a fostului schit

„Barbu Bellu" (sec. 18, refăcută în 1818), azi în ruină, biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1857) şi curţile lui Ştefan Bellu (1818). Din 1857, biserica „Sfântul Nicolae" a fostului schit nu a mai servit ca lăcaş de cult. În anul 2008 a fost reactivat schitul urmând ca biserica sa fie restaurată. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov.

GOSTINU, com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în S Câmpiei Burnas, pe stg. Dunării; 2 122 loc. (1 ian. 2011): 1 012 de sex masc. şi 1 110 fem. Centru apicol. Pescuit în regim natural. Împletituri din papură. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov.

GOŞMANU, Munţii ~, masiv muntos în partea central-estică a Carpaţilor Orientali, sub forma unei culmi prelungi, cu direcţie NV-SE, delimitată de Valea Bistriţei la N şi E, Depr. Tazlău, la S, şi aliniamentul văilor Asău–Tarcău, la V. Constituit predominant din fliş grezos-şistos. Alt. max.: 1 474 m (vf. Geamăna). Important nod hidrografic (de aici izv. râurile Oanţu, Secu, Vaduri, Calu, Iapa, Nechitu ş.a. – toate afl. pe dr. ale Bistriţei –, precum şi râul Tazlău). Acoperit cu păduri de brad (*Abies alba*) şi molid (*Picea abies*) în amestec cu fag (*Fagus sylvatica*). O supr. de 171,3 ha de pădure este declarată rezervaţie forestieră, adăpostind numeroşi arbori multiseculari cu dimensiuni impresionante (60 m înălţime şi peste 1,50 m diametrul trunchiului). Expl. forestiere.

Izvoare termale.

GOTTLOB, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului; 2 326 loc. (1 ian. 2011): 1 171 de sex masc. şi 1 155 fem. Legumicultură. Producţie de produse refractare şi de brazi artificiali pentru Crăciun. Creşterea ovinelor, bovinelor şi măgarilor. În satul Gottlob, înfiinţat în anii 1770–1771 de coloniştii germani, se află o biserică romano-catolică (1773) şi biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Ioan Botezatorul" (1967–1969) aflată în prezent într-un proces de extindere şi modernizare. Satul Vizejdia este atestat documentar în anul 1424. Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Gottlob şi Vizejdia din com. Lovrin, jud. Timiş.

GOVĂJDIA → Ghelari.

GOVORA 1. Lac de acumulare creat pe cursul inf. al Oltului, în aval de municipiul Râmnicu Vâlcea, pe terit. com. Mihăeşti şi Budeşti. Supr.: 477,2 ha; vol.: 18,5 mil. m^3. Apele acestui lac, dat în folosinţă în 1975, pun în mişcare turbinele hidrocentralei Govora (45 MW) din arealul com. Mihăeşti, jud. Vâlcea.

2. → Băile Govora.

3. Mănăstirea ~ → Mihăeşti (3).

GRADIŞTEA, com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în NV Câmpiei Brăilei, pe râul Buzău; 2 284 loc. (1 ian. 2011): 1 109 de sex masc. şi 1 175 fem. Nod rutier. Expl. de balast. Centru de prelucr. a firelor şi fibrelor textile. Producţie de alcool. Centru de colectare a laptelui. Creşterea bovinelor. Piscicultură. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. În satul Gradiştea se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1874).

GRAJDURI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 7 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al râului Rebricea; 3 248 loc. (1 ian. 2011): 1 681 de sex masc. şi 1 567 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 mai 1892). Producţie de produse chimice de bază. Bibliotecă comunală (c. 13 000 volume). Prelucr. metalelor (cazane) şi a lemnului. Culturi de cereale. Tabără internaţională de sculptură (sunt expuse peste 150 de opere sculptate). În satul Grajduri, menţionat documentar în 1423, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1911), iar în satul Cărbunari există biserica „Izvorul Tămăduirii" (1994). În satul Poiana cu Cetate se află ruinele bisericii Cujna (sec. 17).

GRATIA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Dâmbovnic; 2 827 loc. (1 ian. 2011): 1 321 de sex masc. şi 1 506 fem. Fermă avicolă. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr etc.

GRĂDINA, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Casimcea; 1 148 loc. (1 ian. 2011): 571 de sex masc. şi 577 fem. Haltă de c.f. (în satul Casian). Pomicultură; viticultură; legumicultură. Pe terit. satului Cheia se află o rezervaţie complexă cu calcare recifale în formă de turnuri circulare. Com. **G.** a fost înfiinţată la 27 oct. 2004 prin desprinderea satelor Grădina, Casian şi Cheia din com. Târguşor, jud. Constanţa.

GRĂDINARI 1. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Caraşului cu Dealurile Oraviţei, pe râul Caraş; 2 200 loc. (1 ian. 2011): 1 093 de sex masc. şi 1 107 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Înainte de 1 ian. 1965, satul şi com. **G.** s-au numit *Cacova*. Satul Grădinari apare menţionat documentar, prima oară, în perioada 1723–1725 cu numele *Kákova*.

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în E Câmpiei Găvanu-Burdea, pe râul Argeş; 3 309 loc. (1 ian. 2011): 1 660 de sex masc. şi 1 649 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze, de petrol şi de balast. Mat. de constr. Prelucr. lemnului (mobilă). Culturi de legume. Cămin-spital pentru copiii handicapaţi neuropsihomotor, construit în perioada febr. 1991 – apr. 1993 (inaugurat la 3 mai 1993). În satul Tântava se află biserica având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfânta Treime" (1877), iar în satul Grădinari există conacul „Oteteleşanu" (1900–1916). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov.

3. Com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată pe terasele de pe dr. râului Olt; 2 597 loc. (1 ian. 2011): 1 274 de sex masc. şi 1 323 fem. Legumicultură. Biserică având hramul „Sfântul Gheorghe" (1577, refacută în 1957), în satul Runcu Mare.

GRĂDINILE, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 1 764 loc. (1 ian. 2011): 899 de sex masc. şi 865 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, legume ş.a. Biserica „Sfântul Nicolae" (1866), în satul Grădinile. Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Grădinile, Arvăteasca şi Plăviceanca din com. Studina, jud. Olt.

GRĂDIŞTEA 1. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 4 sate, situată în S-SE Câmpiei Bărăganului, pe terasele de pe stg. Dunării; 4 736 loc. (1 ian. 2011): 2 388 de sex masc. şi 2 348 fem. Producţie de componente electronice. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. Pescuit; irigaţii din apele Dunării şi lacului Gălăţui. Bibliotecă (1916) cu c. 16 000 vol. Înainte de 1 ian. 1965, satul şi com. **G.** s-au numit *Cacomeanca*. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov, iar până la 29 mart. 1982 din jud. Ialomiţa. În fostul sat Măxineni (sat

înglobat în satul Grădiştea la 17 febr. 1968) se află ruinele conacului lui Hagi Tudorache (sec. 19) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1504-1547, modificată în 1859 şi restaurată în 1950); bisericile cu acelaşi hram - „Sfântul Nicolae", în satele Bogata (1820-1826) şi Rasa (1833-1836, declarată monument istoric în anul 2004). În curtea bisericii din satul Rasa există o cruce din piatră datând din sec. 18.

2. Com. în jud. Ilfov, alcătutită din 2 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe malul lacului Căldăruşani; 2 978 loc. (1 ian. 2011): 1 518 de sex masc. şi 1 460 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 nov. 1869). Nod rutier. Pescuit. Pe terit. com. se află rezervaţia forestieră Căldăruşani (125 ha), înfiinţată în 1954, în cadrul pădurii Căldăruşani (468 ha). Rezervaţia este formată predominant din stejar (*Quercus robur*) în amestec cu cer (*Quercus cerris*), stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), gârniţă (*Quercus frainetto*), arţar tătăresc (*Acer tataricum*) ş.a., reprezentând un rest din vechii Codrii ai Vlăsiei. În satul Sitaru se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cunoscută şi sub numele de „Balamuci", ctitorie din anii 1626–1627 a soţilor Pavel (Papa) şi Elena Greceanu şi menţionată documentar, prima oară, la 15 apr. 1631. Biserica mănăstirii, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost restaurată în anii 1751–1752 prin strădania ieromonahului Antim şi pictată la interior în 1753 de preoţii Dima şi Neacşa din Braşov împreună cu ucenicii lor. Ansamblul monahal a fost supus unor reparaţii şi consolidări după cutremurele din 1750, 1802, 1940 şi 1977. Biserica a fost restaurată în 1989–1990, când a fost spălată şi pictura. În perioada 1915–1928 mănăstirea nu a funcţionat, activitatea monahală reluându-se ca schit după 1928. În 1990 schitul „Balamuci" a devenit mănăstire cu numele „Sfântul Nicolae"-Balamuci. În satul Sitaru se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), declarată monument istoric. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 com. **G.** a fost în Sectorul Agricol Ilfov.

Grămeşti. Biserica „Sfântul Nicolae"

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 9 sate, situată în Piem. Oltețului, pe râul Olteț; 2 847 loc. (1 ian. 2011): 1 433 de sex masc. şi 1 414 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. În satul Grădiştea, atestat documentar la 3 aug. 1489, se află biserica având dublu hram – „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" şi „Sfântul Matei" (1840); biserică având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1748), în satul Strâchineşti; bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1763) şi „Sfinţii Voievozi" (1816), în satele Obislavu şi Valea Grădiştei. Satul Dobricea apare menţionat documentar, prima oară, la 18 ian. 1480, satul Turburea la 9 mart. 1502, iar satul Obislavu în 1722.

GRĂDIŞTEA MUNCELULUI → Orăştioara de Sus.

GRĂJDENI, Mănăstirea ~ → Fruntişeni.

GRĂMEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în NE Pod. Suceava, pe dr. Văii Siretului; 3 060 loc. (1 ian. 2011): 1 541 de sex masc. şi 1 519 fem. Producţie de lacuri, vopsele şi cerneluri tipografice. Culturi de cereale, de cartofi, sfeclă de zahăr, plante furajere ş.a. Fond cinegetic. Satul Grămeşti apare menţionat documentar într-un act emis la 6 nov. 1632. În satul Bălineşti se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (21,85 m lungime şi 9 m lăţime), construită în anii 1493–1499 prin grija şi pe cheltuiala logofătului Ion Tăutu, zidită din piatră brută şi din cărămidă, cu elemente gotice (ancadramente, nervuri de boltă ş.a.) şi decoraţie în ceramică smălţuită policromă, cu motive heraldice (sub cornişă are un brâu cu discuri din ceramică smălţuită). În interior păstrează picturi murale executate în perioada 1535–1538 de Gavriil Ieromonahul, iar pe pereţii exteriori fragmente de picturi datând din epoca lui Petru Rareş. Reparată în 1721 şi 1763. Picturile murale interioare sunt în stare relativ bună, în schimb, cele exterioare sunt degradate în proporţie de 90%. Portalul bisericii prezintă o boltă gotică susţinută de console decorate cu motive florale. Catapeteasma este din lemn de tei, cu sculpturi florale poleite cu aur, şi a fost dăruită în 1792 de Ieremia Jigniceanu. În pronaos se află gropniţa familiei Tăutu. Până în 1864 a funcţionat ca mănăstire de maici, după secularizarea averilor mănăstireşti (în 1863) a devenit biserică de parohie, iar în 1899 a fost luată în grija Departamentului pentru monumente istorice pentru păstrare şi conservare. Biserica, aflată în prezent într-o stare avansată de degradare, figurează pe lista Patrimoniului cultural mondial UNESCO. În satul Rudeşti există bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18) şi „Sfântul Dumitru" (1792, cu refaceri din 1945).

GRĂNICERI, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Crişurilor, la graniţa cu Ungaria; 2 510 loc. (1 ian. 2011): 1 258 de sex masc. şi 1 252 fem. Staţie de c.f. Lac piscicol. Pe terit. com. **G.** a fost descoperit, la începutul sec. 20, un tezaur compus din 3 falere (elemente de podoabă discoidale) de aur, datând din Epoca târzie a bronzului. În satul Grăniceri, menţionat documentar, prima oară, în 1438 cu numele *Olthlaka,* se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1758).

GRĂNICEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 6 sate, situată în N Pod. Suceava, pe râul Horaiț; 5 043 loc. (1 ian. 2011): 2 560 de sex masc. şi 2 483 fem. Expl. de balast. Morărit. Prefabricate din beton (tuburi, dale ş.a.). Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. Fermă de creştere a bovinelor (în satul Dumbrava). În anii 1973–1974, pe terit. com. **G.** au fost descoperite vestigii neolitice (trei toporaşe, vârf de săgeată din silex ş.a.). Satul Grăniceşti este atestat documentar la 15 mart. 1490. În satul Iacobeşti se află biserica din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1792) şi curtea baronilor Capri (sf. sec. 19), iar în satul Grăniceşti există o biserică din lemn din 1758. Rezervaţie de lalele pestriţe.

GREACA 1. Fost lac de luncă (7 400 ha), pe stg. Dunării, pe terit. com. Greaca, complet desecat şi redat circuitului agricol în anii '60 ai sec. 20.

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în E Câmpiei Burnas, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 2 363 loc. (1 ian. 2011): 1 112 de sex masc. şi 1 251 fem. Producţie de săpun, detergenţi şi de produse alim. Centru viticol şi de vinificaţie. Centru de rotărit şi de împletituri din papură. Staţiune de

cercetări viticole înființată la 13 oct. 1959. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. com. **G.**, pe malul fostului lac, au fost descoperite (1960) urmele unei aşezări neolitice, aparținând culturii materiale Boian (milen. 4 î.Hr.), şi ale unei aşezări din sec. 9–10. În satul Greaca, atestat documentar în 1532, se află bisericile „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1888) şi „Sfinții 40 de Mucenici" (1907) şi conacul „Gorski" (1900–1916), azi sediul Stațiunii viticole.

GREBĂNU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Buzăului cu Câmpia Râmnicului, la poalele de E ale Dealului Buda; 5 505 loc. (1 ian. 2011): 2 731 de sex masc. şi 2 774 fem. Prelucr. lemnului (mobilier); produse textile şi de panificație. Morărit. Viticultură. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1840-1843), în satul Grebănu; biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1822), în satul Homeşti.

GREBENIŞU DE CÂMPIE, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în zona Colinelor Comlodului; 1 619 loc. (1 ian. 2011): 829 de sex masc. şi 790 fem. Expl. de gaze naturale. Centru de confecționare a pieselor de port popular. Muzeu sătesc. Satul Grebenişu de Câmpie este menționat documentar, prima oară, în 1294.

GRECEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Bălăciței; 1 759 loc. (1 ian. 2011): 900 de sex masc. şi 859 fem. În satul Greceşti, atestat documentar în 1716, se află biserica cu dublu hram – „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Sfântul Haralambie" (1820) şi biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1853), iar în satul Grădiştea există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dimitrie" (ante 1845).

GRECI 1. Denumirea sub care mai este cunoscut vf. Țuțuiatu din M-ții Măcin.

2. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 6 sate, situată în N Piem. Bălăciței; 1 257 loc. (1 ian. 2011): 607 de sex masc. şi 650 fem. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1889, refăcută în 1910) şi „Naşterea Maicii Domnului" (construită în 1864 pe locul uneia din lemn din 1704, cu picturi originare), în satele Greci şi Sălătruc.

3. Com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată la poalele de V-NV ale M-ților Măcin, străjuită de vf. Țuțuiatu (sau Greci); 5 426 loc. (1 ian. 2011): 2 641 de sex masc. şi 2 785 fem. Expl. de granit. Producție de confecții textile, de macaroane şi tăiței. Satul Greci este atestat documentar în 1790.

GRINDU 1. Com. în jud. Ialomița, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului; 2 102 loc. (1 ian. 2011): 1 036 de sex masc. şi 1 066 fem. Stație de c.f. Expl. de petrol. Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, legume ş.a. În satul Grindu, atestat documentar în 1781, se află biserica având hramul „Înălțarea Domnului", construită în anii 1838-1842 pe locul uneia din 1816 distrusă de cutremurul din 11 ian. 1838, cu tâmplă adusă de la o mănăstire de pe Muntele Athos în 1841).

2. Com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Dunării, în interiorul Cotului Pisicii; 1 510 loc. (1 ian. 2011): 776 de sex masc. şi 734 fem. Cherhana. Înainte de 1 ian. 1965, satul şi com. **G.** s-au numit *Pisica*. Satul Grindu este atestat documentar în 1750.

GRINDUŞU, vârf în S-SE M-ților Tarcău, alcătuit din fliş grezos (facies de Tarcău), constituind alt. max. a acestora (1 664 m). Nod hidrografic (de sub vf. **G.** izv. râurile Tarcău, Camenca şi Tărhăuş). Cunoscut şi sub numele de *Tărhăuş*.

GRINȚIEŞ 1. Masiv muntos în S M-ților Bistriței, alcătuit din roci cristaline (filite, şisturi sercito-cloritoase), situat între văile râurilor Borca (la N), Bistrița (E) şi Bistricioara (S). Alt. max.: 1 758 m (vf. Grințieş). Nod hidrografic (de aici izv. râurile Dreptu, Grințieş, Seaca ş.a.). Acoperit cu păduri de molid.

2. Com. în jud. Neamț, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de SE ale masivului omonim, la confl. râului Grințieş cu Bistricioara; 2 518 loc. (1 ian. 2011): 1 298 de sex masc. şi 1 220 fem. Expl. forestiere. Biserica din lemn cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților" (1793–1794, cu pridvor adăugat în 1891 şi cu picturi interioare executate de zugravul Teodosie), în satul Grințieş.

GRIVIȚA 1. Com. în jud. Galați, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Tecuciului, pe râurile Geru şi Călmățui; 3 812 loc. (1 ian. 2011): 1 961 de sex masc. şi 1 851 fem. Nod rutier. Centru viticol. Biserică având hramul „Sfântul Gheorghe" (1809, refăcută în 1862–1865 de Alexe Atanasiu şi pictată în 1880) şi conacul lui Tache Atanasiu (sec. 19), în satul Călmățui.

2. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, în zona de izv. a râului Strachina; 3 000 loc. (1 ian. 2011): 1 478 de sex masc. şi 1 522 fem. Nod rutier. Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor (în satul Smirna). Stație meteorologică. Biserică din 1897, în satul Grivița. Până la 22 apr. 2003, com. **G.** a avut în componență satul Traian, care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor.

3. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 3 sate, situată în SV Colinelor Fălciului, la contactul cu Pod. Covurlui, pe stg. văii Bârladului; 3 733 loc. (1 ian. 2011): 1 887 de sex masc. şi 1 846 fem. Haltă de c.f. Viticultură. În satul Grivița există bustul domnitorului Al. I. Cuza, realizat în 1904 de sculptorul Constantin Bălăcescu. Până la 1 mart. 2004, com. **G.** a avut în componență satele Fruntişeni şi Grăjdeni, care la acea dată au format com. Fruntişeni, jud. Vaslui.

4. Cartier în partea central-nord-vestică a municipiului Bucureşti.

GROAPA CIOBANULUI → Ciobanu.

GROAPA DE LA BARSA, mic bazin depresionar, situat în partea centrală a M-ților Bihor, în cadrul complexului carstic Padiş–Cetățile Ponorului, la c. 1 100 m alt. Supr.: 2,42 km^2; lungime: 2 km; lățime: 1 km. Aici se află o multitudine de fenomene carstice: 4 peşteri mari (Peştera Neagră, Ghețarul de la Barsa, Peştera de la Zăpodie, Ponorul de la Zăpodie), numeroase doline, arcade naturale, ponoare, un lac de dolină etc. Inaccesibil turiştilor.

GROHOTIŞ, Munții ~, masiv muntos, situat în extremitatea de S-SV a Carpaților Orientali, în Carpații de Curbură, între văile superioare ale Teleajenului (la E) şi Doftanei (la V), alcătuit din conglomerate de Bucegi, gresii şi fliş-şistos grezos. Masivul **G.** prezintă o culme pr., cu direcție NNE-SSV, dominată de mai multe vârfuri ce depăşesc 1 500 m alt. (Bobu Mare, 1 757 m, Grohotiş, 1 767 m – alt. max. a masivului, Sfântul Ilie, 1 588 m ş.a.), din care se desprind câteva culmi laterale (culmea Nebunului, între Teleajen şi Crasna, culmea Trifoiu-Şerban Vodă, între râurile Vărbilău şi Crasna, culmea Clăbucet-Păltinetu, între Vărbilău şi Doftana ş.a.). Culmile interfluviale sunt

prelungi, cu aspect de platou neted, uneori uşor bombat, acoperite cu păduri sau cu păşuni (la peste 1 600 m alt.). Versanţii văilor care fragmentează culmile montane sunt abrupţi şi afectaţi de intense procese de eroziune şi gravitaţionale ce determină acumularea, la poalele pantelor abrupte, a unor îngrămădiri de fragmente de roci. Acest fenomen explică atribuirea acestor munţi a numelui de Grohotiş.

GROJDIBODU, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Romanaţi, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 2 934 loc. (1 ian. 2011): 1 477 de sex masc. şi 1 457 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. pe baza sistemului de irigaţii Corabia–Grojdibodu–Călăraşi–Dăbuleni. Pescuit în regim natural. Viticultură. În satul Grojdibodu, atestat documentar la 15 iul. 1545, se află biserica având dublu hram – „Sfântul Grigore Decapolitul" şi „Sfântul Haralambie" (1863-1864, reparată în 1969) şi biserica „Sfântul Gheorghe" (1975).

GROPENI, com. în jud. Brăila, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Câmpiei Brăilei, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 3 301 loc. (1 ian. 2011): 1 636 de sex masc. şi 1 665 fem. Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Pescuit în regim natural. Centru de împletituri din papură. În satul Gropeni, atestat documentar în 1777, se află o biserică din 1872.

GROPNIŢA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare; 3 205 loc. (1 ian. 2011): 1 650 de sex masc. şi 1 555 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume, cartofi ş.a. Viticultură. În satul Gropniţa, menţionat documentar în 1803, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1830).

GROSS-SCHAM → Jamu Mare.

GROSU → Siliştea (3).

GROŞI 1. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în NE Depr. Baia Mare, la confl. râului Chechiş cu Lăpuş; 2 679 loc. (1 ian. 2011): 1 317 de sex masc. şi 1 362 fem. Cămin cultural. Prelucr. lemnului. Morărit. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Groşi, atestat documentar în anul 1411, se află mănăstirea Habra (de maici), situată la poalele Dealului Habrul, înfiinţată în nov. 1990 pe locul unei vechi mănăstiri de călugări atestată documentar la 3 dec. 1604. Ansamblul monahal actual, întemeiat pe un teren donat de Primăria din Groşi, a fost proiectat de arhitecta Laura Zaharia şi cuprinde biserica având dublu hram – „Învierea Domnului" şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", de mari dimensiuni (18 m lungime, 7–9 m lăţime şi 21 m înălţime), un paraclis, casa stăreţiei şi chiliile, construite în perioada 1992–2000. În nov. 1997 la această mănăstire s-au stabilit cinci măicuţe venite de la mănăstirea Timişeni, jud. Timiş.

2. → Groşii Ţibleşului.

GROŞII ŢIBLEŞULUI, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Depr. Lăpuş, la poalele M-ţilor Ţibleş; 2 057 loc. (1 ian. 2011): 1 037 de sex masc. şi 1 020 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. Culturi de cartofi. Apicultură. Creşterea bovinelor. Colectarea ciupercilor, a fructelor de pădure şi a plantelor medicinale. În satul Groşii Ţibleşului, atestat documentar în 1594, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1898). Până la 17 febr. 1968, satul Groşii Ţibleşului s-a numit *Groşi*. Rezervaţia naturală Arcer-Ţibleş-Bran, extinsă pe o supr. de 150 ha pe terit. comunelor Suciu de Sus şi Groşii Ţibleşului, a fost declarată zonă protejată la 12 apr. 2000. Com. **G.Ţ.** a fost înfiinţată la 21 iul. 2003 prin desprinderea satului Groşii Ţibleşului din com. Suciu de Sus, jud. Maramureş.

GROTA MIRESEI, lac carsto-salin în perimetrul oraşului Slănic, jud. Prahova, cantonat în interiorul Muntelui de Sare. Supr.: 1 300 m^2; ad. max.: 32 m. Lacul s-a format în anul 1914 în urma prăbuşirii tavanului unei mine de sare din care se exploata sarea din anul 1852. Potrivit legendei, în acest lac s-ar fi aruncat o mireasă nefericită după patru zile de la nuntă, întâmplare care a avut loc în 1920 şi de la care derivă numele actual. Din cauza ploilor abundente din anul 1993 şi a unor infiltraţii ulterioare puternice de apă dulce prin fisurile Muntelui de Sare, porţiuni din acest munte de sare s-au prăbuşit, la mijlocul lunii iul. 1995, ştirbindu-i, astfel, cercul pereţilor de sare care înconjură lacul. Ploile care au căzut în anii următori (mai ales ploile abundente din 1999, 2006, 2009, 2010) au provocat, în continuare, prăbuşiri masive ale pereţilor Muntelui de sare accentuând degradarea permanentă a acestuia. Muntele de sare a fost declarat (în 1954) rezervaţie geologică şi geomorfologică şi monument al naturii.

GROZEŞTI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului şi de pe stg. Jijiei, la graniţa cu Rep. Moldova; 1 801 loc. (1 ian. 2011): 894 de sex masc. şi 907 fem. În satul Grozeşti, atestat documentar, prima oară, la 11 aug. 1479 într-un hrisov al domnului Ştefan cel Mare, apoi consemnat în documentele anilor 1589, 1772, 1774 etc., se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1914), iar în satul

Grota Miresei

Colțu Cornii există biserica „Sfinții Voievozi" (1949).

2. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 4 sate, situată în S Dealurilor Jiului, pe stg. râului Motru; 2 137 loc. (1 ian. 2011): 1 096 de sex masc. şi 1 041 fem. Expl. forestiere. Viticultură. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1704), în satul Grozeşti, declarată monument istoric.

3. → Odobești (3).

4. → Oituz (3).

GRUIA, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Blahniței, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 3 036 loc. (1 ian. 2011): 1 514 de sex masc. şi 1 522 fem. Nod rutier. Expl. de argilă. Fermă de creştere a porcinelor. Viticultură. Pe terit. com. **G.** a fost descoperită o necropolă birituală (de incinerație şi de înhumație) datând din sec. 8–7 î.Hr. în care s-au găsit urne, cești, fibule, brățări spiralice ş.a. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1834–1837), în satul Gruia.

GRUIU, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe dr. râului Ialomița; 6 792 loc. (1 ian. 2011): 3 271 de sex masc. şi 3 521 fem. Nod rutier. Stație finală de c.f. (în satul Şanțu-Floreşti). Producție de componente electronice şi de alcool. În arealul com. **G.** se află extremitatea de NE a lacului Snagov şi jumătatea de V a lacului Căldărușani. Piscicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, legume ş.a. Săpăturile arheologice efectuate în 1933 pe insula din mijlocul lacului Snagov au scos la iveală unelte şi vase ceramice din Epoca bronzului, din cea a fierului, monede romane şi bizantine ş.a. În satul Lipia, pe malul de N al lacului Căldărușani, se află mănăstirea Căldărușani (→), iar în satul Siliştea Snagovului, pe o mică ins. din lacul Snagov, există mănăstirea Snagov (de călugări), întemeiată în sec. 14 de Mircea cel Bătrân şi atestată documentar, prima oară, în 1408. Unii cercetători presupun că aici a existat un paraclis cu hramul „Buna Vestire", ctitorit în a doua jumătate a sec. 14 de domnul Vladislav I (Vlaicu) – cel care a apărat şi consolidat Biserica ortodoxă în fața ofensivei catolicismului promovat agresiv de Ludovic I de Anjou, regele Ungariei. În 1458, Vlad Țepeş a dispus construirea unui zid de apărare în jurul bisericii şi a unui pod care să facă legătura între insulă şi țărmul lacului. Biserica actuală a mănăstirii Snagov, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", a fost construită din cărămidă, în stil bizantin, din inițiativa şi pe cheltuiala domnului Neagoe Basarab în anii 1517–1521. Biserica are 4 turle poligonale (prevăzute cu câte opt ferestre dreptunghiulare înguste) acoperite cu țiglă şi a fost pictată la interior în 1563 de Dobromir din Târgovişte prin grija domnului Petru cel Tânăr, fiul domnului Mircea Ciobanul şi al Doamnei Chiajna. Printre fresce se remarcă portretele lui Neagoe Basarab cu fiul său Teodosie şi ale lui Mircea Ciobanul cu familia sa. În anul 1694, Antim Ivireanul, în calitate de stareț al mănăstirii Snagov, a instalat aici o tiparniță de sub teascurile căreia au ieşit nenumărate cărți bisericeşti în limbile greacă, slavonă şi chiar arabă. În timpul regimului fanariot (1716–1821) mănăstirea Snagov a fost folosită ca închisoare de stat pentru boieri, respectiv ca loc de exil şi chiar de înmormântare pentru cei prigoniți de domnie. Podul din lemn de stejar care lega odinioară insula de țărmul lacului Snagov a fost incendiat în timpul Revoluției din 1821 şi nu a mai fost refăcut niciodată. În 1835, la această mănăstire a fost înființată o şcoală de reeducare pentru tineret, iar după Revoluția de la 1848 aici au fost închişi 54 de revoluționari. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863 călugării au părăsit mănăstirea, chiliile au fost demolate şi biserica a căzut treptat în paragină, fiind restaurată abia în anul 1904. Alte lucrări de restaurare ale bisericii au fost efectuate în 1941 (după cutremurul din 10 nov. 1940), 1953 şi 1966–1967. După cutremurele din 4 mart. 1977 şi 30 aug. 1986, care au zdruncinat puternic biserica, s-au mai executat lucrări de consolidare şi restaurare care au continuat până în 1995. În secolele trecute mănăstirea a adăpostit pentru perioade îndelungate de timp unul dintre centrele de batere a monedei în Valahia. La 30 dec. 1663, la mănăstirea Snagov a fost omorât postelnicul Constantin Cantacuzino din ordinul lui Grigore Ghica deoarece acesta din urmă bănuia că îi surpă domnia. La mănăstirea Snagov se presupune că ar exista mormântul lui Vlad Țepeş. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **G.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov.

GRUMĂZEȘTI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpații Neamțului; 5 449 loc. (1 ian. 2011): 2 708 de sex masc. şi 2 741 fem. Centru de cojocărit şi de țesături populare. Prelucr. lemnului (furnire, panouri din lemn) şi a laptelui (caşcaval, smântână). Mori de cereale; produse de panificație. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, de plante furajere şi de nutreț, cartofi, legume ş.a. Parc dendrologic (2 ha) cu arbori seculari (stejari, fagi, brazi, tei). Colecție de fluturi (c. 125 000 exemplare) aparținând naturalistului Aristide Caradja. Biserică din lemn cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (ante 1598, refăcută în 1784), în satul Topolița. În satul Grumăzeşti, atestat documentar în 1574, se află bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1930-1947) şi „Sfântul Nicolae" (1986-1991).

GUGEȘTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Râmnicului, pe râul Râmna; 6 757 loc. (1 ian. 2011): 3 294 de sex masc. şi 3 463 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 iun. 1881). Nod rutier. Expl. de balast. Prelucr. lemnului (cherestea, placaje, furnire, butoaie, doage). Centru viticol şi de vinificație. Fermă de creştere a bovinelor. Colecție de istorie şi arheologie, biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1879), declarată monument istoric, şi biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena", zidită în anii 1998-2010, în satul Gugeşti.

GUGU, vârf în masivul Godeanu, reprezentând alt. max. a acestuia (2 291 m), alcătuit din şisturi cristaline. Înconjurat de circuri glaciare.

GUMELNIȚA → Oltenița.

GURA APELOR → Râu Mare.

GURA BAȘEULUI → Ștefănești (2).

GURA BOULUI → Vedea (2).

GURA CALIȚEI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 10 sate, situată în SE Subcarpaților Vrancei, pe râul Râmna; 2 820 loc. (1 ian. 2011): 1 429 de sex masc. şi 1 391 fem. Prelucr. lemnului. Viticultură. Până la 6 aug. 1970, com. **G.C.** s-a numit *Lacul lui Baban*.

GURA FOII, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 4 sate, situată în SV Câmpiei Târgoviştei, pe râul Potopu; 2 216 loc. (1 ian. 2011): 1 088 de sex masc. şi 1 128 fem. Expl. de balast. Biserica din lemn cu dublu hram – „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Nicolae" (sec. 19), în satul Bumbuia.

GURAHONȚ 1. Depresiune tectono-erozivă, situată în partea de SV a M-ților Apuseni, între M-ții Codru-Moma, la N, și Zarand, la S, pe cursul superior al Crișului Alb. Supr.: c. 200 km². Relief de luncă, terase și dealuri piemontane. Climă răcoroasă (temp. medie anuală 8°C), cu precipitații moderate (800 mm/anual).

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 10 sate, situată în depr. omonimă, la confl. râurilor Sighișoara și Ioșei cu Crișu Alb; 4 176 loc. (1 ian. 2011): 1 986 de sex masc. și 2 190 fem. Stație de c.f. Producție de furnire, panouri din lemn, de alcool și de băuturi răcoritoare. Centru pomicol. Satul Gurahonț este menționat documentar, prima oară, în 1386. Castel în stil neoclasic (sec. 19). În satul Zimbru se află rezervația botanică naturală „Dosul Laurului" (32,2 ha), declarată rezervație în 1933, singurul loc din țară unde vegetează laurul (*Ilex aquifolium*) – element atlantic aflat la limita estică a extinderii lui. Această poiană cu laur se află în mijlocul unei păduri de fag, amestecată cu carpen, gorun, mesteacăn, paltin și ulm (82,6 ha). Pe dealurile Baltele și Boilor, pe stâncării, se întâlnește o specie endemică rară, *Centaurea simonkaiana*. Parc dendrologic (în satul Gurahonț), extins pe 12,8 ha, inaugurat în 1965.

GURA HUMORULUI, oraș în jud. Suceava, situat în mica depresiune omonimă, la poalele de SE ale Obcinei Mari, la 490 m alt., la confl. râului Humor cu Moldova, la 38 km SV de municipiul Suceava; 15 830 loc. (1 ian. 2011): 7 574 de sex masc. și 8 256 fem. Supr.: 69,8 km², din care 33,7 km² în intravilan; densitatea: 470 loc./km². Stație de c.f. (inaugurată în 1888). Exploatarea minieră Leșu Ursului a fost închisă în 1997. Expl. de calcar și de balast. Producție de articole tehnice din cauciuc, de mobilă, cherestea și de produse alim. (conserve de legume și fructe, preparate din lapte, panificație etc.). Centru pomicol. Izoare cu ape minerale slab sulfuroase, oligominerale. Muzeu etnografic (inaugurat în 1958), cu peste 3 000 de exponate. Parc dendrologic extins pe 25 ha, cu 267 de specii de arbori. Puncte fosilifere (Piatra Pinului, Piatra Șoimului). Pârtie de schi (1 478 m lungime și 285 m diferență de nivel) dotată cu telescaun (1 332 m lungime), instalație de iluminat pe timp de noapte și cu instalație de produs zăpadă artificială. Stațiune turistică de interes național (din 2005). Complex sportiv cu piscină acoperită, de dimensiuni olimpice, bazin de înot pentru copii, patinoar artificial, inaugurat la 1 mai 2010. Festival anual internațional de caricatură și literatură umoristică (din 1994, în luna iulie). **Istoric.** Localit. apare menționată documentar, prima oară, la 26 febr. 1490, într-un act emis de cancelaria domnească a lui Ștefan cel Mare. O dată cu ocuparea Bucovinei de către Imperiul Habsburgic, în 1775, așezarea a rămas sub stăpânire austriacă până în 1918. La 10 sept. 1782, comandamentul militar austriac, instalat inițial în satul Vama, a fost mutat la Gura Humorului, unde a construit o fortăreață. După anul 1800, aici s-au stabilit mai multe familii de germani, poloni, armeni, evrei, ucraineni ș.a. care, în 1835, au creat o colonie de sine stătătoare cu numele *Bori*. În 1855, localit. a fost legată telegrafic cu Viena, iar în anul 1904 a fost declarată oraș. În prezent, are în subordine ad-tivă localit. componentă Voroneț. **Monumente:** biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1862), inițial a aparținut comunității armenești și a avut hramul „Sfântul Gheorghe", iar din 1973 poartă hramul actual, restaurată și pictată după cel de al Doilea Război Mondial și repictată în 1995–1996 de Nicolae Gavrilean; biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1876-1885); biserica romano-catolică (1811); catedrala „Nașterea Maicii Domnului" (1995-2008, cu picturi murale interioare realizate în anii 2007-2011, sfințită la 21 aug. 2011 de Prea Fericitul Daniel); Sinagogă (1871, din anul 2008 nu mai este în funcțiune); clădirea Primăriei (1901); clădirea fostei Judecătorii (1904), azi sediul Muzeului etnografic. În localit. componentă Voroneț se află mănăstirea Voroneț (de maici) cu biserica având hramul „Sfântul Gheorghe", ctitorie de mari dimensiuni (29,50 m lungime, fără pridvor, 7,70 m lățime, în naos, și 10,50 m lățime în zona absidelor laterale) a domnului Ștefan cel Mare, ridicată în trei luni și 20 de zile (26 mai–14 sept. 1488) pe locul unui vechi schit cu biserică din lemn. Zidită din piatră brută, în stil moldovenesc de epocă, biserica a fost amplificată în timpul domniei lui Iliaș II Rareș (1546–1551), când, prin strădania mitropolitului Grigore Roșca, i s-a adăugat un pridvor închis (în 1547), pictat în același an. Biserica mănăstirii Voroneț este un remarcabil monument al artei feudale românești, cu somptuoase picturi pe pereții interiori și exteriori, datând din 1534–1535 și din 1547, executate pe un fond albastru închis (intrat în circuitul mondial cu numele de „albastru de Voroneț"). Pronaosul a fost pictat în 1550 prin grija mitropolitului Teofan. Ansamblul pictural de pe pereții bisericii se caracterizează prin armonie cromatică, vigoare compozițională, claritate și monumentalitate. Dintre toate picturile, cea mai desăvârșită scenă, după aprecierea mai multor specialiști, este cea de pe peretele vestic, intitulată „Judecata de Apoi", pictată în 1547. Autorul prezumtiv al picturilor murale exterioare este pristavul Marcu. În biserică se află mormântul lui Daniil Sihastrul, călugăr la această mănăstire care, conform tradiției, l-ar fi îmbărbătat pe Ștefan cel Mare după înfrângerea de la Valea Albă din anul 1476, și mormântul mitropolitului Grigore Roșca. În 1786, mănăstirea a fost desființată din ordinul Curții imperiale de la Viena, iar chiliile distruse, rămânând doar biserica de mir. Activitatea monahală a fost reluată la 1 apr. 1991. Turnul-clopotniță al mănăstirii are două clopote datând din timpul domniei lui Ștefan cel Mare. Cele două clopote, atunci când sunt trase alternativ, scot sunete repetate, cu tonalități diferite, din care se poate desluși numele lui Ștefan. Pentru valoarea ei arhitectonică și picturală, biserica mănăstirii Voroneț face

Gura Humorului. Biserica „Sfântul Gheorghe" a mănăstirii Voroneț

parte (din 1993) din categoria monumentelor UNESCO. În 1871, la mănăstirea Voroneț a fost descoperit *Codicele Voronețean* (manuscris datând din sec. 16) care cuprinde traducerea din limba slavonă a unor fragmente din „Faptele Apostolilor", fiind cel mai vechi text românesc scris în grai rotacizant (fenomen fonetic care constă în transformarea unei consoane intervocalice în **r**; exemplu: se spune bi**r**e în loc de bi**n**e). Obiectiv turistic de mare atracție.

GURA IALOMIȚEI, com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului; 2 893 loc. (1 ian. 2011): 1 452 de sex masc. şi 1 441 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț ş.a. Pe terit. satului Gura Ialomiței au fost descoperite fragmente de vase ceramice datând din a doua Epocă a fierului (La Tène, sec. 5 î.Hr.–1 d.Hr.) şi din sec. 10–12, iar în arealul satului Luciu a fost descoperit un opaiț din bronz datând din sec. 6 d.Hr. Biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1854–1862), în satul Luciu. Com. **G.I.** a fost înființată la 10 oct. 2005 prin desprinderea satelor Gura Ialomiței şi Luciu din com. Mihail Kogălniceanu, jud. Ialomița.

GURA LITCOV, Canalul ~ → Litcov.

GURA MOTRULUI, Mănăstirea ~ → Butoiești.

GURANDA, Mănăstirea ~ → Durnești.

GURA OCNIȚEI, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Ialomiței cu Câmpia Târgoviştei, pe râul Slănic; 7 787 loc. (1 ian. 2011): 3 790 de sex masc. şi 3 997 fem. Nod rutier. Expl. de petrol, gaze nazurale şi sare. Termocentrală. Producție de module electronice, de instrumente şi dispozitive de verificare şi control pentru navigație, de cărămizi şi țigle. Pomicultură (meri, pruni, peri). Izv. minerale cu apă sărată. În satul Săcueni, atestat documentar în 1549, se află o biserică având hramul „Naşterea Maicii Domnului", ctitorie din 1654–1657 a marelui postelnic Neagoe Săcuianu, cu contraforturi şi fațade decorate cu un brâu median şi picturi murale interioare realizate în 1667 de zugravii Mihail Monahul şi Ianache; în satul Adânca, menționat documentar în 1790, se află biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1886–1891, cu picturi murale executate de Iordache Dumitrescu), iar în satul Gura Ocniței, atestat documentar în 1724, există biserica „Sfânta Parascheva" (1809) şi ruinele bisericii „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 17–18).

Gura Ponicovei. Interiorul peşterei

GURA PADINII, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Romanați, la 14 km V-SV de orașul Corabia; 1 801 loc. (1 ian. 2011): 925 de sex masc. şi 876 fem. Culturi de cereale. În arealul satualui Gura Padinii a fost identificată (în 1935) o necropolă tumulară de incinerație datând din prima Epocă a fierului (sec. 7–6 î.Hr.) din care s-au recuperat urne, cești, brățări, aplice, o zăbală, fragmente de săbii, piese de harnaşament ş.a., iar în anul 1962 a fost descoperit un tezaur monetar de argint, alcătuit din 232 de denari romani republicani emişi în perioadele 211–208 şi 32–31 î.Hr., precum şi o drahmă din timpul lui Alexandru cel Mare. Biserica „Sfântul Dumitru" construită în 1939 pe locul uneia ce data din 1838. Com. **G.P.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Gura Padinii şi Satu Nou din com. Orlea, jud. Olt.

GURA PLAIULUI, peşteră situată la poalele de SV ale M-ților Vâlcan, în arealul satului Topeşti (orașul Tismana, jud. Gorj), la 650 m alt. Lungimea galeriilor: 150 m. Săpată în calcare jurasic-cretacice, peştera este accesibilă prin intermediul unui mic aven, de 7 m lungime, de la baza căruia porneşte un culoar în pantă ce conduce într-o sală foarte mare (70 m lungime şi 4 m înălțime), ornamentată cu numeroase formațiuni concreționare. Aproximativ la mijlocul acestei săli se desprinde, spre stânga, un pasaj care face legătura cu o altă sală, asemănătoare celei dintâi. Peştera adăposteşte o bogată faună de nevertebrate cavernicole, dintre care unele sunt endemisme (coleopterul *Tismanella chappuisi*). Peştera este declarată monument al naturii şi este ocrotită de lege.

GURA PONICOVEI, peşteră în SV României, situată pe versantul stg. al Dunării, în zona lacului de acumulare Porțile de Fier I şi a defileului de la Cazanele Mari, la 62 m alt. Lungimea galeriilor: c. 1 000 m. Explorată prima dată în 1872 şi apoi în 1962–1963, 1965–1969. Are o formă ramificată, fiind săpată de pârâul Ponicova (afl. al Dunării), în fisurile calcarelor cretacice ale masivului Ciucaru Mare. Prezintă numeroase galerii largi, etajate (unele înalte de 30 m), inundate parțial, la viituri, de apele lacului de acumulare, care fac legătura între sălile foarte mari (cea mai mare are 100 m lungime, 60 m lățime şi 30 m înălțime). Conține enorme blocuri de prăbuşire, uriaşe anemolite atârnate de tavan, formațiuni concreționare, depozite de guano provenite de la coloniile de lilieci. Temp. în interior este constantă, de 11°C, iar umezeala 94–100%. Faună bogată (lilieci, păianjeni, insecte, fluturi etc.). Resturi scheletice de *Ursus spelaeus* şi fragmente de ceramică hallstattiană. Rezervație speologică.

GURA PORTIȚEI → Portița.

GURA RÂULUI, com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată în SV Depr. Sibiu, la poalele de N ale M-ților Cindrel, pe cursul superior al râului Cibin; 3 694 loc. (1 ian. 2011): 1 868 de sex masc. şi 1 826 fem. Hidrocentrală (3,7 MW), intrată în funcțiune în 1981. Barajul, în spatele căruia s-a format lacul care alimentează turbinele hidrocentralei, are 330 m lungime şi 6,20 m lățime la coronament şi 73,50 m înălțime. Lacul de acumulare are o supr. de 65 ha şi un volum de apă de 15,5 mil. m^3. Prelucr. lemnului; produse de marochinărie; presă de ulei comestibil. Agroturism. Satul Gura Râului este menționat documentar în 1380. Muzeu etnografic (țesături şi piese de port popular, obiecte din ceramică, icoane pe sticlă). Biserică ortodoxă (fostă unită) cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1728), cu altar lărgit în 1864, restaurată în anul 2007 şi

Gurasada, Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil”

biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1886-1887, pictată în frescă, în perioada 1985-1995, de Ioan Cozila din Sibiu). Punct de acces spre rezervația naturală Izvoarele Cibinului.

GURASADA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 11 sate, situată la poalele de S ale M-ților Metaliferi, la confl. râului Gurasada cu Mureşul; 1 564 loc. (1 ian. 2011): 759 de sex masc. şi 805 fem. Stație de c.f. Expl. de bentonită şi de caolin. Prelucr. lemnului. În satul Gurasada, menționat documentar, prima oară, în 1292 cu numele *Terra Zad*, se află Expoziția memorială „Silviu Dragomir”, un conac (sec. 19) şi biserica ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil”, construită în sec. 13 din piatră brută şi mortar hidraulic, păstrând picturi murale interioare de factură naivă executate în 1765 de zugravii Nicolae din Piteşti şi Ioan din Deva (se remarcă „Judecata de Apoi” în care sunt introduse mai multe accente de critică socială). Biserica a fost amplificată ulterior prin construirea mai multor încăperi anexe şi a unui turn-clopotniță prevăzut cu foişor din lemn. Biserici din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva” (sec. 18), „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel” (1725), „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (sec. 18), „Intrarea în Ierusalim” (sec. 18) şi „Cuvioasa Parascheva” (sec. 17), în satele Boiu de Jos, Cărmăzăneşti, Dănuleşti, Gothatea şi Runcşor.

GURA ŞUȚII, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgoviştei cu Câmpia Titu, pe cursul superior al râului Şuța; 5 342 loc. (1 ian. 2011): 2 642 de sex masc. şi 2 700 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Biserică având hramul „Duminica Tuturor Sfinților” (începutul sec. 19), în satul Gura Şuții.

GURA TEGHII, com. în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de S ale M-ților Penteleu, pe râurile Bâsca Mare şi Bâsca Mică; 3 499 loc. (1 ian. 2011): 1 756 de sex masc. şi 1 743 fem. Expl. de petrol (în satul Furtunești). Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Produse de tâmplărie. Creşterea ovinelor. Agroturism. În satul Gura Teghii se află biserica „Adormirea Maicii Domnului” (1876). Poiană cu narcise. Punct de acces spre rezervația Milea-Viforâta.

GURA VADULUI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealului Istrița cu Câmpia Săratei, pe cursul superior al râului Ghighiu; 2 385 loc. (1 ian. 2011): 1 143 de sex masc. şi 1 242 fem. Expl. de calcar (Tohani). Producție de echipamente frigorifice şi de ventilație. Viticultură. Combinat de vinificație (în satul Tohani). Plantații de migdali şi smochini. Satul Gura Vadului este atestat documentar la 3 mai 1610. Biserică având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” (1816), în satul Tohani. Pe Dealul Tohani au fost identificate specii rare de plante xerofile.

GURA VĂII 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în SE Depr. Tazlău-Caşin, la poalele de S ale Culmii Pietricica, pe râul Tazlău; 5 491 loc. (1 ian. 2011): 2 806 de sex masc. şi 2 685 fem. Expl. de petrol (în satul Dumbrava). Înainte de 1 ian. 1965 satul şi com. Gura Văii s-au numit *Râpile.* Biserică având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului” şi „Sfântul Ştefan” (1750) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae” (1780-1781, cu adăugări din 1912), în satul Gura Văii.

2. Localit. componentă a municipiului Drobeta-Turnu Severin, situată pe stg. Dunării, pe terit. căreia se află hidrocentrala Porțile de Fier I (1 050 MW – centrala de pe malul românesc), construită în perioada 1964–1971, în colab. cu Iugoslavia (1 050 MW centrala de pe malul sârbesc, aflată pe terit. localit. Şip). Sectorul Gura Văii-Vârciorova adăposteşte o vegetație cu caracter termofil şi o serie de rarități floristice printre care laleaua Cazanelor (*Tulipa hungarica*) şi umbelifera endemică (*Prangos carinata*).

GURA VITIOAREI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpații Teleajenului, pe râul Teleajen; 6 162 loc. (1 ian. 2011): 3 111 de sex masc. şi 3 051 fem. Expl. de nisip cuarțos. Producție de şuruburi, buloane, nituri şi şaibe. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Apicultură. Hanul Roşu, cu zid de incintă (sec. 18, fost han poştal), declarat monument istoric, şi conacul „Cireşanu” (1910), în satul Făgetu.

GURBĂNEŞTI, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Mostiştea; 1 382 loc. (1 ian. 2011): 658 de sex masc. şi 724 fem. Ferme de creştere a bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. com. a fost descoperită (1957) o necropolă tumulară scitică, de înhumație (sec. 5 î.Hr.), în care s-au găsit mai multe piese din aur, între care se remarcă o placă din aur cu decor ciocănit. În satul Codreni se află schitul cu acelaşi nume, cu o biserică din 1678, iar în satul Gurbăneşti există biserica „Adormirea Maicii Domnului” (1957).

GURGEN → Gurghiu (3).

GURGHIU 1. Munții ~, masiv muntos în partea central-vestică a Carpaților Orientali, în şirul munților vulcanici, situat între defileul Toplița–Deda al Mureşului, la N, Depr. Giurgeu, la E, pasul Sicaş şi râul Sicaşău, la S-SE, şi Subcarpații Târnavelor şi Dealurile Mureşului, la V. Alcătuit din andezite, piroclastite şi aglomerate vulcanice. Cupola centrală, constituită din curgeri de lavă, formează un podiş înalt, de c. 1 000 m alt., cu direcție NV-SE, de o netezime remarcabilă („Platoul vulcanic”),

Munții Gurghiu

din care se detaşează mai multe vârfuri conice, resturi ale unor vechi cratere (Fâncelu 1 684 m, Bătrâna 1 634 m, Bucin 1 287 m, Tatarca 1 689 m, Amza 1 694 m ş.a.). Partea vestică a platoului vulcanic, extinsă în pante domoale către V, este mult mai bine păstrată, fiind drenată de râurile Fâncel, Gurghiu, Târnava Mică, Târnava Mare, Vărşag ş.a. Alt. max.: 1 777 m (vf. Saca). Acoperit cu păduri de molid, iar la peste 1 600 m alt. se extind pajişti alpine. Expl. forestiere. Păstorit. Turism.

2. Râu, afl. stg. al Mureşului; 55 km; supr. bazinului: 564 km². Izv. din N M-ţilor Gurghiu, de sub vf. Bătrâna, de la 1 280 m alt., străbate piemontul cu acelaşi nume pe o pantă accentuată (26‰) şi, după ce traversează Dealurile Mureşului, se varsă în Mureş la Reghin (360 m alt.).

3. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 10 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului, pe râul cu acelaşi nume; 6 166 loc. (1 ian. 2011): 3 119 de sex masc. şi 3 047 fem. Producţie de îmbrăcăminte pentru lucru şi de sucuri din legume şi fructe. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă, ambalaje din lemn ş.a.). Centru de ceramică populară. Muzeu de vânătoare. Poieni cu narcise şi lalele pestriţe (*Fritillaria meleagris*). Cetatea medievală din satul Gurghiu, menţionată documentar, prima oară, în 1248, cu numele *Gurgen*, a fost asediată şi distrusă în 1708 de armata austriacă, rămânând în ruină până în prezent. În satul Gurghiu, atestat documentar în 1248, se află o biserică reformată (1756), castelul „Bornemisza", în stil baroc cu elemente renascentiste (1733), o capelă romano-catolică (1730, reconstruită în 1887) şi un parc dendrologic amenajat în 1740 de fam. Bornemisza. În sec. 17, la **G.** s-au stabilit mai multe familii de armeni. În satul Caşva, menţionat documentar, prima oară, în 1453, se află o biserică ortodoxă din anul 1928 şi mănăstirea Caşva (de călugăriţe), întemeiată în 1992, cu biserica „Duminica Tuturor Sfinţilor" construită în anii 1995–2006. În arealul com. **G.** se află o porţiune din trupul pădurii Mociar, cu stejari multiseculari, extinsă pe o supr. totală de 48 ha, atât pe terit. com. **G.**, cât şi pe cel al com. Solovăstru, declarată rezervaţie forestieră.

GURNIA, cascadă formată de râul cu acelaşi nume (afl. al râului Tismana), situată în apropiere de mănăstirea Tismana, având o cădere a apei de 40 m.

GURUSLĂU → Hereclean.

GUŞOENI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Olteţului; 1 670 loc. (1 ian. 2011): 823 de sex masc. şi 864 fem. Centru viticol. Bisericile din lemn cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1550, refăcută în 1915), „Sfântul Nicolae" (1773), „Cuvioasa Parascheva" (1766, refăcută în 1803) şi „Sfântul Nicolae" (1772–1773, restaurată în 1950), în satele Guşoeni, Burdăleşti, Măgureni şi Guşoianca.

GUŞTERIŢA → Sibiu (2).

GUTÂI sau **GUTIN 1. Munţii ~,** masiv muntos în NV Carpaţilor Orientali, în cadrul lanţului munţilor vulcanici, situat între Depr. Maramureş, la N, M-ţii Ţibleş şi Depr. Lăpuş, la E, Depr. Copalnic, la S, şi Depr. Baia Mare, la V-NV. Alcătuit din andezite, piroclastite, andezite bazaltice, aglomerări vulcanice şi revărsări de lavă. Alt. max.: 1 443 m (vf. Gutâi). În cadrul M-ţilor **G.** se individualizează

Munţii Gutâi. Vârful Creasta Cocoşului

câteva vârfuri semeţe: Igniş (1 307 m), Pleşca Mare (1 291 m), Rotunzilor (1 241 m), Ţigani (1 224 m) ş.a. Pe vf. Creasta Cocoşului (1 428 m alt.), numit şi *Tifăria Gutâiului, Pana Cocoşului, Ţurana Gutâiului, Piatra Mare*, care are o formă bizară, există o rezervaţie mixtă (geologică, botanică şi faunistică, 50 ha), înfiinţată în 1954, în care trăiesc acvila de stâncă (*Aquila chrysaëtos*), corbul (*Corvus corax*), uliul păsărelelor (*Accipiter nisus*), acvila ţipătoare mică (*Aquila pomarina*), codobatura vânătă (*Motacilla cinerea*) etc. şi vegetează afinul, merişorul, ienupărul, jneapănul, crinul de pădure, garofiţa ş.a. Masivul **G.** este acoperit cu păduri de foioase şi de conifere, iar în partea superioară de păşuni. Este traversat de şoseaua modernizată Sighetu Marmaţiei–Baia Mare, peste pasul Gutâi, şi de şoseaua nemodernizată Sighetu Marmaţiei–Ocna Şugatag–Cavnic peste pasul Strâmbului. Expl. forestiere. Zăcăminte de min. neferoase şi polimetalice. Păstorit.

2. Pas în V M-ţilor Gutâi, la 987 m alt., care asigură legătura rutieră (şosea modernizată) între Depr. Maramureş şi Depr. Baia Mare.

GÜTTENBRUM → Zăbrani.

Hh

HALÂNGA --> *Izvoru Bârzii.*

HABRA, Mănăstirea ~ → Groși.

HABUCHA → Dobra (2).

HADÂMBU, Mănăstirea ~ → Mironeasa.

HAGIENI 1. Mănăstirea ~ → Mihail Kogălniceanu (2).

2. → Rezervația forestieră ~ → Limanu.

HAGIGADAR, Mănăstirea ~ → Moara.

HAIMANALELE → I. L. Caragiale.

HALMĂȘD, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Barcău, la poalele Dealului Cupari și ale M-ților Plopiș, pe râul Drighiu; 2 438 loc. (1 ian. 2011): 1 174 de sex masc. și 1 264 fem. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Producție de țuică. Pomicultură. În satul Halmășd, menționat documentar, prima oară, în 1341, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Dumitru" (sec. 18). Agroturism. Rezervație de cerbi lopătari (în pădurea Labiș). Fond cinegetic.

HALMEU, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Someșului, pe dr. râului Tur, la granița cu Ucraina; 4 837 loc. (1 ian. 2011): 2 391 de sex masc. și 2 446 fem. Stație de c.f. (în satul Halmeu). Nod rutier. Punct de frontieră cu Ucraina. Expl. de balast. Producție de mobilă, de macaroane și tăiței. Culturi de cereale, de plante tehnice și de nutreț, de căpșuni, legume ș.a. Viticultură. În satul Halmeu, menționat documentar, prima oară, în 1217, se află o biserică de la începutul sec. 15, inițial romano-catolică, în prezent aparține cultului reformat, avariată grav de cutremurul din 1892, refăcută în 1888-1899 și renovată în 1958 și 1996, o biserică romano-catolică având hramul „Sfântul Iosif" (1829–1834) și o biserică ortodoxă (1913, cu transformări din 1985). Până la 25 mart. 2005, com. **H.** a avut în componență satele Cidreag și Porumbești care la acea dată au format com. Porumbești, jud. Satu Mare.

HALMYRIS → Murighiol.

HAMANGIA → Baia (2).

HAMCEARCA, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de SE ale M-ților Măcin și cele de V-SV ale Pod. Niculițel, pe cursul superior al râului Taița; 1 469 loc. (1 ian. 2011): 736 de sex masc. și 733 fem. Carieră de piatră. Legumicultură. În perimetrul com. **H.** au fost identificate vestigiile unei așezări geto-dacice în care s-au găsit vase ceramice romane și dacice (lucrate cu mâna sau la roată) datând din sec. 1–2.

HANGU, com. în jud. Neamț, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de V-SV ale M-ților Stânișoarei, pe țărmul de NE al lacului Izvoru Muntelui, la vărsarea râului Hangu; 3 876 loc. (1 ian. 2011): 2 001 de sex masc. și 1 875 fem. Prelucr. lemnului. În arealul satului Hangu, menționat documentar la 13 febr. 1458, au fost descoperite vestigii din perioada geto-dacică și din feudalismul timpuriu (bordeie, vase ceramice, topoare din fier etc.). În satul Buhalnița se află biserica mănăstirii Hangu sau Buhalnița (de călugări), cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", ctitorie a domnului Miron Barnovschi, construită în anii 1626–1629, demolată cu grijă, strămutată și reconstruită în 1958–1959, în afara zonei inundabile a lacului Izvoru Muntelui. Strane cu remarcabile decorații zoomorfe. Atât Miron Barnovschi, cât și ceilalți domni ai Moldovei au înzestrat mănăstirea Hangu (sau Buhalnița) cu moșii, mori, heleșteie ș.a. fiind una dintre cele mai bogate mănăstiri din sec. 17. După secularizarea averilor mănăstirești în 1863 a rămas doar biserica de parohie, chiliile fiind folosite ca localuri de școală între 1865 și 1900. În satul Chiriteni se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1829, refăcută în 1959), iar în satul Hangu există bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" (1824–1829, refăcută în 1900) și „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1852–1862).

HANU CONACHI, Rezervația de dune de nisip de la ~ → Fundeni (3).

HANUL ANCUȚEI → Tupilați.

HARDULD → Zădăreni.

HARGHITA 1. Masiv muntos vulcanic, situat în partea de V-SV a Carpaților Orientali, delimitat de Depr. Giurgeu (la N), Depr. Ciuc (E), M-ții Bodoc (SE), M-ții Baraolt (S), Subcarpații Homoroadelor (SV), Pod. Târnavelor (V) și M-ții Gurghiu (NV). Alcătuit dintr-o masă imensă de andezite cu piroxeni și amfiboli, piroclastite și andezite bazaltoide. Se prezintă ca un platou înalt, cu orientare NNV-SSE, neted, dominat de mai multe vârfuri (Muntele Mic 1 589 m, Ascuțit 1 685 m, Cucu 1 558 m ș.a.) care sunt resturi ale unor cratere vulcanice. Alt. max.: 1 800 m (vf. Harghita). Constituie un important nod hidrografic din care izvorăsc numeroase râuri, în cea mai mare parte afl. pe dr. ai Oltului (Groapa Apei, Mădărașu Mare, Segheș, Beta, Vârghiș etc.). Acoperit cu păduri de conifere (molid, brad) și pajiști (la peste 1 500 m alt.). Turism.

2. → Siculeni.

3. Județ situat în partea central-nordică a României, extins în zona central-vestică a Carpaților Orientali, în bazinele superioare ale râurilor Olt, Mureș, Târnava Mare și Târnava Mică, între 46°13' și 47°11' latitudine N și între 24°52' și 26°15' longitudine E, limitat de jud. Suceava (N), Neamț (NE), Bacău (E), Covasna (S și SE), Brașov (S și SV) și Mureș (V). *Supr.:* 6 639 km^2 (2,78% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 324 419 loc. (1,51% din populația țării), din care 160 337 loc. de sex masc. (49,4%) și 164 082 loc. de sex fem. (50,6%). *Populația urbană:* 142 281 loc. (43,9%); *rurală:* 182 138 loc. (56,1%).

Densitatea: 48,9 loc./km². *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 12,6% români, 82,9% maghiari și secui, 1,7% rromi, apoi germani, ceangai s.a. *Reședința:* municipiul *Miercurea-Ciuc. Orașe:* Băile Tușnad, Bălan, Borsec, Cristuru Secuiesc, Gheorgheni (municipiu), Odorheiu Secuiesc (municipiu), Toplița (municipiu), Vlăhița. *Comune:* 58. *Sate:* 234. *Localit. componente ale orașelor și municipiilor:* 20.

Relieful este reprezentat, în proporție de 81%, de unități montane și depresiuni intramontane, aparținând Carpaților Orientali, iar restul de 19% cuprinde o asociere de dealuri și depresiuni cu caractere subcarpatice, extinse în partea de SV a jud., care fac parte din Pod. Transilvaniei. Unitățile montane sunt dispuse în două șiruri paralele, cu orientare NNV-SSE: unul în partea de E a jud., incluzând grupa munților situați în zona cristalino-mezozoică și a flișului cretacic (respectiv, sectoare ale M-ților Bistriței, Giurgeu, Hășmaș – cu vf. Hășmașu Mare de 1 792 m –, Ciuc și Nemira, între care se află depresiunile Bilbor, Borsec, Uz, Plăieși sau Cașin ș.a.) și altul la V, formând grupa munților vulcanici, respectiv M-ții Călimani, cu vf. Iezerul Călimanului (2 031 m – cea mai mare înălțime de pe terit. jud. **H.**), M-ții Gurghiu, M-ții Harghita, cu vf. Harghita, de 1 800 m alt. și M-ții Bodoc. Între cele două șiruri paralele de munți există două dintre cele mai mari depresiuni intramontane din țară – Giurgeu (→) și Ciuc (→). Una dintre caracteristicile zonei montane aflate în perimetrul jud. **H.** o constituie existența unui număr mare de pasuri (trecători), multe dintre ele străbătute de șosele și căi ferate, care înlesnesc legăturile între Transilvania și Moldova sau între diferitele zone ale jud. Printre acestea se numără pasurile Bistricioara (1 105 m alt.), Ditrău (1 036 m), Bicaz (1 257 m), Ghimeș (1 170 m), Uz (1 085 m), Vlăhița (985 m), Sicaș (1 000 m), Bucin (1 287 m), Tușnad (650 m) ș.a. În partea de SV a jud. se individualizează un relief de depresiuni și dealuri subcarpatice, cu înălțimi de 600–1 000 m, grupate în câteva subunități distincte, aparținând Subcarpaților Transilvaniei: Subcarpații Homoroadelor, ai Odorheiului, ai Târnavei Mari și ai Târnavei Mici.

Clima temperat-continentală, cu anumite particularități locale determinate de alternanța masivelor muntoase cu șirul depresiunilor intramontane și de orientarea aproximativ perpendiculară a unităților de relief față de circulația atmosferică a maselor de aer dinspre V. Regimul climatic este diferențiat în cadrul celor două unități distincte de relief: în ținutul cu climă de dealuri, verile sunt ceva mai calde, cu precipitații relativ bogate, iar iernile sunt reci, marcate arareori de viscole, dar cu frecvente intervale de încălzire, care întrerup continuitatea stratului de zăpadă; în zonele cu climă de munte, verile sunt răcoroase (12–18°C), cu precipitații abundente, iar iernile foarte friguroase (medii lunare cuprinse între –4 și –8°C), cu strat stabil de zăpadă, care durează o îndelungată perioadă de timp, și cu frecvente inversii de temperatură. Acest fenomen al inversiilor termice, caracteristic zonelor depresionare de la poalele munților, bine evidențiat în arealul jud. **H.**, care se manifestă prin coborârea aerului foarte rece (mai greu), de pe crestele montane înconjurătoare, în vatra depresiunilor, înlocuind aerul ceva mai cald și stagnând mai mult timp aici, determină înregistrarea unor valori termice foarte scăzute, uneori sub –30°C. Așa se explică faptul că în depresiunile Giurgeu și Ciuc, la Gheorgheni, Joseni, Toplița, Miercurea-Ciuc ș.a. se înregistrează frecvent cele mai scăzute temperaturi pe timpul iernii, ceea ce i-a îndreptățit pe meteorologi să numească această zonă „Polul frigului" din România. Temp. medie anuală variază între 1 și 4°C în zonele montane înalte, între 5,4 și 5,9°C în depresiunile intramontane și între 6 și 7,9°C în Subcarpații Transilvaniei. Temp. max. absolută (36,5°C) s-a înregistrat la Odorheiu Secuiesc (17 aug. 1952), iar minima absolută (-38°C) la Gheorgheni (11 ian. 1963). Cantitățile medii anuale de precipitații însumează c. 550 de mm în zonele depresionare, 600–700 mm în Subcarpați și peste 1 200 mm pe crestele montane înalte. Vânturile predominante bat cu o frecvență mai mare dinspre NE (15,3%) în reg. subcarpatică, dinspre NV (18,6%) în Depr. Ciuc și dinspre V (28%) în zonele montane înalte. Vitezele medii

anuale variază între 1,4 şi 3,7 m/s în ariile depresionare, între 2,4 şi 4,2 m/s la Odorheiu Secuiesc şi între 5 şi 10 m/s pe culmile înalte ale munţilor.

Reţeaua hidrografică are o densitate ce variază între 0,5 şi 1,1 km/km^2. Aici îşi au izvoarele două dintre cele mai mari râuri ale ţării – Olt şi Mureş – care străbat median jud. **H.**, primul curgând către S, pe o distanţă de 80 km, iar celălalt către N-NV, pe o lungime de 72 km. Oltul colectează o sumedenie de afl. mai mici din partea centrală şi de SE a jud. **H.** (Şipot, Lunca Mare, Lunca, Groapa Apei, Mădăraşu Mare, Var, Segheş, Beta, Pârâu Mare ş.a., pe dr., şi Sedloco, Şoarecu, Cad, Racu, Frumoasa, Delniţa, Rusnic, Fitod, Fişag, Cozmeni, Tuşnad ş.a., pe stg.), iar Mureşul adună afl. din jumătatea de N a jud. **H.** (Strâmba, Belchin, Lăzarea, Ditrău, Faier, Jolotca, Topliţa, Călimănel ş.a., pe dr., şi Şumuleu Mare, Borzont, Pietrosu, Eseniu, Mortonca, Gălăuţaş, Măgheruş ş.a., pe stg.). Alte câteva râuri mai mari îşi au originea şi bazinele superioare pe terit. jud. **H.**, printre acestea numărându-se Târnava Mare (cu afl. Tartod, Vărşag, Şicasău, Brădeşti, Cireşeni, Hodoş, Geoagiu ş.a.), Târnava Mică (cu afl. Creanga Mare, Corund ş.a.), Trotuş (cu afl. Comiat, Ugra, Boroş, Valea Rece ş.a.), Caşin, Uz, Vârghiş, Homorodu Mare, Homorodu Mic, Bistricioara (cu afl. Borcut, Seaca, Valea Vinului, Corbu, Barasău, Putna ş.a.), Bicaz, Neagra ş.a. Se evidenţiază, prin pitorescul lor, defileele Oltului de la Tuşnad şi ale Mureşului de la Topliţa–Deda, precum şi Cheile Bicazului, pe care jud. **H.** le împarte cu jud. Neamţ. Lacurile naturale existente pe terit. jud. **H.** sunt unice în felul lor, deoarece lacul Sfânta Ana (→) este de origine vulcanică, iar Lacu Roşu (→) de baraj natural. O categorie aparte, cu importanţă economică deosebită, o reprezintă pânzele de ape subterane, extinse pe mari supr. în depresiunile Ciuc, Giurgeu, Bilbor, Borsec, Caşin, Praid-Corund ş.a., din care îşi trag „seva vieţii" numeroase izv. cu ape minerale, cu concentraţii diferite şi cu un procent ridicat de dioxid de carbon, renumite pentru gustul lor plăcut şi pentru efectele curative în tratarea unor afecţiuni hepato-biliare, gastro-duodenale etc. Astfel de izv. minerale apar la zi în localit. Borsec, Bilbor, Băile Tuşnad, Miercurea-Ciuc, Sâncrăieni, Mădăraş, Topliţa, Corund ş.a.

Vegetaţia naturală, bogată şi variată în specii, prezintă o evidentă zonalitate pe verticală, determinată de configuraţia reliefului şi de zonalitatea climei şi a solurilor. Pădurile de fag (*Fagus silvatica*), în amestec cu gorun (*Quercus petraea*), carpen (*Carpinus betulus*), paltin (*Acer platanoides*) ş.a. sunt răspândite în zona dealurilor subcarpatice şi la poalele versanţilor vestici ai M-ţilor Harghita şi Gurghiu. Pădurile de fag, în amestec cu molid (*Picea abies*), extinse între 800 şi 1 200 m alt., ocupă mari supr. din M-ţii Giurgeu, precum şi pantele vestice ale M-ţilor Harghita, Gurghiu, Puciosu ş.a. Etajul pădurilor de molid formează areale compacte pe întinse supr. din M-ţii Harghita, Căliman, Hăşmaş, Ciuc ş.a. la înălţimi cuprinse între 1 200 şi 1 500 m. În M-ţii Ciuc şi M-ţii Căliman apar frecvent exemplare solitare de zadă (*Larix decidua*) – arbore ocrotit de lege. Vegetaţia subalpină, care se dezvoltă în M-ţii Căliman, cuprinde numeroase specii ierboase, în cadrul cărora domină păruşca (*Festuca supina*), firuţa (*Poa media*), ţăpoşica (*Nardus stricta*) ş.a., care alternează cu tufişuri formate din ienupăr pitic (*Juniperus sibirica*), jneapăn (*Pinus montana*), afin (*Vaccinum myrtillus*), smirdar sau bujor de munte (*Rhododendron kotschyi*) ş.a. Vegetaţia azonală este reprezentată prin mai multe mlaştini eutrofe, răspândite în depresiunile Borsec, Bilbor, Ciuc, Giurgeu, în cadrul cărora se dezvoltă numeroase specii de muşchi, între care se remarcă un important relict glaciar (*Mesaea hexasticha*). Alte relicte glaciare, cu o importanţă fitogeografică deosebită sunt: *Saxifraga hirculus, Carex dioica, Ligularia sibirica*, *Lysimachia thyrsiflora*; unele dintre acestea se află la limita de S a arealului lor mondial de răspândire (*Betula humilis, Salix starkeana, Achillea impatiens*).

Fauna este bogată şi variată în specii, fiind adaptată la condiţiile de relief şi climă. Pădurile, care ocupă 35% din supr. jud. **H.**, constituie domeniul vast şi propice pentru existenţa a numeroase vieţuitoare, multe dintre ele de interes cinegetic. Cele mai frecvente sunt din domeniul forestier, şi anume: ursul, cerbul carpatin, râsul, jderul de scorbură (*Martes martes*), jderul de piatră (*Martes foina*), cocoşul de munte (*Tetrao urogallus*), ierunca (*Tetrastes bonasia*), acvila de munte, huhurezul, piţigoiul de brădet (*Parus ater*), vipera comună, tritonul de munte etc. Făgetele şi gorunetele adăpostesc căprioare, mistreţi, lupi, vulpi, veverițe, pârşi etc.

Resursele naturale: zăcăminte de min. de fier (Lueta, Vlăhiţa, Mădăraş), de pirite cuprifere (Bălan, Jolotca), de min. de cinabru (Mădăraş, Sântimbru), de gaze naturale (Şimoneşti, Săcel, Secuieni), lignit (Borsec), sare gemă (Praid). Expl. de marmură (Voşlăbeni, Lăzarea), de andezit (Sâncrăieni, Ciceu, Corund, Praid, Deluţ, Jigodin), sienit (Ditrău), calcar (Bicăjel, Delniţa), gresii (Caşinu Nou), marne (Lunca de Jos), argile caolinoase (Harghita-Băi, Sândominic), balast (Racu, Sânsimion, Sântimbru, Dăneşti), travertin (Borsec) ş.a. O categorie aparte a bogăţiilor jud. **H.** o reprezintă numeroasele izv. cu ape minerale carbogazoase, cu o compoziţie chimică variată (Jigodin-Băi, Băile Tuşnad, Miercurea-Ciuc, Harghita-Băi, Borsec, Bilbor, Sântimbru-Băi, Topliţa ş.a., precum şi pădurile de răşinoase şi fag (236 911 ha, în anul 2007), din care, în acelaşi an, s-au exploatat 1 172,1 mii m^3 de masă lemnoasă (locul 2 pe ţară, după jud. Suceava).

Istoric. Cercetările arheologice întreprinse în diferite zone au dovedit că teritoriul actual al jud. **H.** era locuit, încă din Neoliticul timpuriu (5500–5300 î.Hr.), de triburi purtătoare ale culturii materiale Ariuşd. Mărturii de la începutul Epocii bronzului, aparţinând complexului Glina III-Schneckenberg (sec. 18–16 î.Hr.) şi din perioada sa mijlocie, caracteristică culturii materiale Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.), au fost scoase la iveală în arealele localit. Suseni, Jigodin ş.a. (topoare, obiecte de podoabă, ceramică bogat ornamentată etc.). Prima Epocă a fierului – Hallstatt (1200–450/300 î.Hr.) este bine reprezentată, prin descoperirea aşezărilor dacice de la Mugeni şi Sâncrăieni, iar cea de-a doua epocă – La Tène (sec. 5 î.Hr.-1 d.Hr.) cuprinde un număr mare de aşezări, cu urme vizibile ale sistemului de cetăţi şi fortificaţii, aşa cum se păstrează şi astăzi în localit. Zetea, Jigodin, Racu, Tuşnad, Odorheiu Secuiesc, Porumbenii Mari. Semnificativ pentru epoca La Tène este tezaurul dacic de argint, datând din sec. 1 î.Hr., compus din două vase semisferice, 12 cupe de diferite forme, două brăţări masive, o fibulă ş.a., descoperit la Sâncrăieni. În perioada stăpânirii romane a Daciei (106–271/275), cultura geto-dacică a cunoscut o treaptă superioară de dezvoltare prin puternica in-

fluență a coloniștilor Imperiului Roman, care au întemeiat noi așezări, dotate cu băi publice, au construit drumuri, castre și linii de fortificații (*limes*-uri), au exploatat bogățiile subsolului (salina de la Sânpaul) etc. *Limes*-ul din partea de NE, care trecea prin mijlocul actualului județ, este atestat de prezența vestigiilor unor castre romane (la Inlăceni, Odorheiu Secuiesc, Sânpaul) și a unor turnuri de veghe (la Ocland, Odorheiu Secuiesc, Băile Homorod ș.a.). După retragerea armatelor și a administrației romane din Dacia (în perioada 271–275), populația autohtonă, daco-romană, a continuat să locuiască neîntrerupt pe aceste locuri și în secolele următoare, cu toate vicisitudinile provocate de migrațiile popoarelor barbare, organizându-se în obști sătești. Vestigiile descoperite la Sâncrăieni, Miercurea-Ciuc, Mugeni, Cristuru Secuiesc, datând din sec. 3–4, atestă că aceste meleaguri erau intens locuite. Așezările identificate în arealele localit. Șimonești, Filiași, Cristuru Secuiesc ș.a. demonstrează că în sec. 7–8 populația daco-romană autohtonă a fost nevoită să conviețuiască cu unele triburi slave care au pătruns pe aceste meleaguri prin trecătorile carpatice. Elementele specifice culturii materiale a slavilor au fost descoperite într-o necropolă, probabil slavo-avară, de la Târgu Secuiesc. În perioada de cristalizare a relațiilor feudale, documentele vremii consemnează existența, în sec. 10, pe aceste meleaguri a unor voievodate. Din a doua jumătate a sec. 11, pe terit. Transilvaniei s-a extins treptat dominația statului feudal ungar, însoțită și de colonizarea, în aceste zone, a secuilor. La sf. sec. 12 și începutul sec. 13, secuii s-au stabilit în Depr. Ciuc alături de populația românească, începând să conviețuiască ulterior cu aceasta și să se organizeze în obști sătești, menționate în 1270 (obștea secuilor din Telegd/Odorhei), 1324 (obștea secuilor din Ciuc) ș.a. Dar documentele scrise amintesc și de existența unor localități românești (*Villa nostra «regis» Olachalis,* azi Vlăhița; *Villa Olachalis,* azi Odorheiu Secuiesc) în 1301, sau de faptul că românii au apărat trecătorile carpatice în 1241, împreună cu secuii *(siculi),* împotriva invaziei mongole. În sec. 15, ca urmare a diferențierilor sociale care apar și se accentuează ulterior (dezvoltarea clasei feudale, acaparatoare de pământuri, în contrast cu pătura de șerbi exploatați, în continuă creștere), iobagii români, maghiari și secui vor desfășura uniți, veacuri de-a rândul, lupte aprige împotriva nobilimii feudale. Această stare de lucruri a determinat pe țăranii iobagi ca între 1432 și 1764 să se răscoale de 59 de ori. Astfel, românii și secuii au luptat în armata lui Iancu de Hunedoara, au participat la Răscoala țărănească din 1514, condusă de Gheorghe Doja, la luptele comandate de Mihai Viteazul, la Răscoala curuților (1703–1711) etc. Dintre evenimentele de tristă amintire de pe terit. harghitean se pot aminti: introducerea iobăgiei la secui în 1562, năvălirea tătarilor în 1661 și 1694, ciuma din 1717–1719, când aproape jumătate din locuitori și-au pierdut viața, măcelul de la Siculeni, din 7 ian. 1764, cunoscut în istorie sub numele de *Siculicidium,* când, din cauza refuzului secuilor de a se înrola în regimentele de graniță ale Imperiului Austriac, au căzut pradă gloanțelor peste 500 de victime. Din punct de vedere administrativ, cea mai veche formă de organizare este menționată în documentele sec. 15, care amintesc de existența unor „Scaune" create, probabil, ținându-se seama de organizarea vechilor scaune de judecată (*Sedes judiciaria*) ale populației autohtone. După înfăptuirea statului național unitar român, în 1918, în baza legilor de organizare politico-administrativă din 1921 și 1926, când terit. țării a fost împărțit în județe și plase, în perimetrul actualului județ existau județele Odorhei (cu 6 plăși și 140 de comune) și Ciuc (cu 4 plăși și 54 de comune). Această formă de organizare s-a menținut până în 1950, când terit. României a fost împărțit în regiuni și raioane, atunci, actualul jud. fiind cuprins în cadrul reg. Mureș și apoi a reg. Mureș Autonomă Maghiară. O dată cu adoptarea Legii nr. 2, din 17 febr. 1968, referitoare la organizarea ad-tivă a terit. României, a fost înființat jud. Harghita, cu reședința la Miercurea-Ciuc, care are în cuprinsul său 9 orașe (din care patru sunt municipii), 58 de comune, 234 sate și 20 de localit. componente ale orașelor și municipiilor.

Economia jud. **H.**, cu o dezvoltare dinamică, bazată pe valorificarea resurselor locale și a materiilor prime din celelalte județe, a căpătat noi dimensiuni după evenimentele din dec. 1989, trecând treptat de la sistemul comunist al economiei planificate la economia de piață, bazată pe concurență.

Industria reprezintă una dintre principalele ramuri ale economiei jud. **H.**, în cadrul căreia se realizează o gamă variată de produse: oțeluri speciale și fontă de înaltă puritate (Vlăhița), piese de schimb pentru mașini agricole, pentru utilaj greu, utilaje și piese de schimb pentru ind. forestieră și pentru ind. materialelor de constr. (Miercurea-Ciuc, Gheorgheni), instalații frigorifice, matrițe și piese din fontă pentru ind. chimică (Odorheiu Secuiesc), utilaje și aparate pentru diferite ramuri ale economiei naționale (Vlăhița), mase plastice (Miercurea-Ciuc), mat. de constr. (Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Corund, Sândominic, Cristuru Secuiesc, Suseni), mobilă, cherestea și alte produse din lemn (Miercurea-Ciuc, Gălăuțaș, Gheorgheni, Odorheiu Secuiesc, Toplița, Ditrău, Lunca de Jos, Tulgheș, Cristuru Secuiesc, Zetea, Sândominic ș.a.), confecții (Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Cristuru Secuiesc), tricotaje (Miercurea-Ciuc, Toplița, Bălan), fire din bumbac, in și cânepă, stofă de mobilă, țesături tehnice, ață etc. (Odorheiu Secuiesc, Gheorgheni, Miercurea-Ciuc, Cristuru Secuiesc, Joseni), încălțăminte (Toplița), lapte praf, preparate din lapte și carne, bere, spirt, amidon, produse de panificație etc. (Miercurea-Ciuc, Remetea, Odorheiu Secuiesc, Sânsimion, Bălan, Borsec, Lunca de Jos, Toplița ș.a.). Stații de îmbuteliere a apelor minerale (Borsec, Sâncrăieni, Tușnad). Dintre produsele meșteșugărești populare, cu o frumoasă și îndelungată tradiție, se remarcă ceramica de Corund.

Agricultura este influențată de natura reliefului (predominant muntos), de temperaturile scăzute, de precipitațiile abundente și de solurile brune, podzolice. La sf. anului 2007, supr. agricolă a jud. **H.** era de 396 418 ha, din care 91 720 ha aparțineau terenurilor arabile, 146 817 ha pășunilor, 157 084 ha fânețelor naturale, 762 ha livezilor și pepinierelor pomicole și 35 ha viilor și pepinierelor viticole. În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu cartofi (19 678 ha, locul 3 pe țară după jud. Suceava și Covasna), plante de nutreț (16 127 ha), grâu și secară (9 326 ha), orz și orzoaică (5 915 ha), porumb, ovăz, legume ș.a. Pomicultura, în cadrul căreia predomină merii și perii, are condiții optime de dezvoltare în bazinul Târnavei Mari, unde se întâlnesc supr. compacte de livezi, în arealele localit. Șimonești, Lupeni, Atid, Feliceni, Mărtiniș, Mugeni, Odorheiu

Secuiesc ş.a. O categorie aparte o reprezintă fructele de pădure (zmeură, afine ş.a.) şi ciupercile comestibile, care au o pondere însemnată în economia jud. **H.** Sectorul zootehnic, dispunând de o bază furajeră importantă, cuprinde un efectiv însemnat de animale şi păsări, centrul de greutate al creşterii acestora mutându-se din sectorul de stat în cel privat, cel din urmă deţinând peste 99% (iar la caprine, păsări şi albinărit 100%) din numărul animalelor crescute. La începutul anului 2008, în jud. **H.** se înregistrau 75 231 capete bovine (predominant din rasa Bălţata românească), 64 100 capete porcine (în special din rasa Marele alb), 157 043 capete ovine (mai ales din rasele Ţigaie şi Ţurcană), 13 681 capete caprine, 20 704 capete cabaline. Avicultură (403 043 capete păsări). Apicultură (16 702 familii de albine). Jud **H.**, al cărui teritoriu este format în mare parte din munţi şi cuprinde însemnate supr. cu păduri, dispune de un important fond cinegetic (urşi, cerbi, mistreţi, căprioare, cocoşi de munte etc.), precum şi de valoroase păstrăvării amenajate la Topliţa, Lacu Roşu şi Mădăraş.

Căile de comunicaţie feroviare şi rutiere sunt singurele mijloace ale jud. **H.** care asigură întregul trafic de mărfuri şi călători, cu toate că densitatea acestora este mult mai mică decât a altor judeţe, din cauza predominării reliefului muntos. La începutul anului 2008, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **H.** însuma 209 km (din care 174 km electrificate), cu o densitate de 31,5 km/1000 km^2, cea mai importantă fiind linia ferată din lungul Oltului şi Mureşului, care face parte integrantă din magistrala feroviară Bucureşti–Ploieşti–Braşov–Miercurea-Ciuc–Ciceu (de aici se ramifică o derivaţie către Oneşti–Adjud–Bacău)–Gheorgheni–Topliţa–Dej–Baia Mare–Satu Mare. În acelaşi an, reţeaua drumurilor publice, mai uniform repartizate în comparaţie cu căile ferate, care înlesnesc legăturile între diferitele localit. ale jud. **H.**, sau între acestea şi judeţele limitrofe, însuma 1 828 km (din care 510 km modernizate), cu o densitate de 27,5 km/100 km^2. În cadrul transporturilor rutiere, o importanţă deosebită o are tronsonul drumului european E 572, care străbate terit. jud. **H.** între Topliţa şi Băile Tuşnad, urmărind, aproximativ paralel, calea ferată. Pe acest principal tronson al drumului european există patru noduri rutiere, din care se ramifică alte drumuri spre Moldova sau spre centrul Transilvaniei. Astfel, din Topliţa porneşte o ramificaţie către Borsec–Tulgheş (prin pasul Bistricioara) şi de aici spre Ceahlău–Bicaz–Piatra-Neamţ; din Gheorgheni, o şosea porneşte către Moldova, prin pasul Bicaz, iar alta către centrul Transilvaniei, prin pasul Bucin, spre Praid–Sovata–Târgu Mureş; din Miercurea-Ciuc se desprinde o ramificaţie spre Moldova, prin pasul Ghimeş, iar alta spre Odorheiu Secuiesc, prin pasul Vlăhiţa; din Tuşnad, o derivaţie a şoselei trece prin Plăieşii de Jos–Sânzieni (jud. Covasna)–Breţcu–pasul Oituz–către Oneşti, în Moldova. Cu toate că densitatea drumurilor publice este mică, sub media pe ţară, cele câteva şosele modernizate şi noduri rutiere contribuie la buna ancorare a jud. **H.** în reţeaua naţională a transporturilor rutiere.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităţilor şcolare de pe terit. jud. **H.** cuprindea 40 de grădiniţe de copii, cu 13 254 copii înscrişi şi 886 cadre didactice, 84 de şcoli generale, cu 28 168 elevi şi 2 167 cadre didactice, 37 de licee, cu 13 649 elevi şi 1 105 profesori, o şcoală profesională, cu 3 424 elevi şi 21 profesori, Universitatea „Sapientia" (2001), un seminar romano-catolic şi câteva secţii ale universităţii „George Barițiu" din Braşov. Educaţia copiilor şi elevilor se realizează atât în limba română, cât şi în limba maghiară (pentru copiii care aparţin acestei minorităţi naţionale). În aceeaşi perioadă, activităţile cultural-artistice se desfăşurau în cadrul celor şapte case de cultură, 48 de cămine culturale, un teatru studio, şase unităţi muzeale, 270 de biblioteci, cu 2 946 000 vol., două ansambluri folclorice profesioniste (unul românesc la Topliţa şi altul secuiesc la Miercurea-Ciuc), un centru pentru conservarea şi valorificarea creaţiei şi tradiţiei populare ş.a. Activitatea sportivă se desfăşoară în 102 secţii sportive, cu 2 350 sportivi legitimaţi, 100 antrenori şi 163 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. În anul 2007, aceasta se realiza prin intermediul celor cinci spitale, cu 2 201 paturi (un pat de spital la 147 locuitori), cinci dispensare medicale, 109 farmacii şi puncte farmaceutice, un sanatoriu (Tulgheş), un preventoriu pentru copii (Gheorgheni) ş.a. La începutul anului 2008, asistenţa medicală era asigurată de 384 medici (un medic la 847 locuitori), 111 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 933 locuitori) şi 1 842 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turismul, în perimetrul jud. **H.**, se practică tot timpul anului, atât sub formă de sejur, cât şi de tranzit, datorită, în primul rând, existenţei renumitelor staţiuni climaterice şi balneoclimaterice Borsec, Lacu Roşu, Băile Tuşnad, Izvoru Mureşului, Jigodin-Băi, Topliţa, Praid, Corund, Bilbor ş.a., precum şi prezenţei unor zone pitoreşti (lacul vulcanic Sfânta Ana, defileele Oltului şi Mureşului, Cheile Bicazului, abrupturile şi stâncăriile calcaroase din M-ţii Hăşmaş (complexul Piatra Singuratică–Hăşmaşu Mare–Piatra Ascuţită etc.), a unor rezervaţii naturale (muntele de sare de la Praid; vulcanii noroioişi din Filiaş; tinovul Luci, cel mai mare tinov împădurit din Transilvania, adăpostind un relict glaciar foarte rar – mesteacănul pitic/*Betula nana*; tinovul Mohoş, situat în apropiere de lacul Sfânta Ana, în cadrul căruia vegetează roua-cerului /*Drosera rotundifolia*, *Drosera abovate*, *Sparganium minimum, Calamagrostis neglecta, Carex elongata* ş.a.; mlaştinile eutrofe de la Sâncrăieni şi Valea Mijlocie, cu specii relicte de muşchi; mlaştina Dumbrava Harghitei, cu foarte multe exemplare de *Saxifraga hirculus*; masivul calcaros „Pietrele Roşii" de la Tulgheş, cu plante endemice, ca de exemplu *Astragalus Roemeri, Hieracium pojoritense;* Cheile Bicazului – Lacu Roşu; peştera Şugaş ş.a.) şi a unor obiective istorice, de cultură şi artă cu importanţă arhitecturală (fortificaţiile dacice de la Siculeni, Jigodin-Băi, cetatea Mikó, mănăstirea franciscană şi alte monumente din Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Gheorgheni, bisericile fortificate de la Dârjiu, Armăşeni, Delniţa, Sânmartin, bisericile din lemn din Tulgheş, Bilbor, Secu ş.a.). Un interes turistic deosebit îl prezintă elementele etnografice şi folclorice, printre care se remarcă vasele de ceramică populară de la Corund, ţesăturile şi broderiile din satele Sărmaş, Sub Cetate ş.a., Festivalul fanfarelor de la Topliţa, Festivalul folcloric „Primăvara harghiteană" (luna mai) etc. În anul 2007, baza turistică a jud. **H.** cuprindea 27 de hoteluri şi moteluri, cinci campinguri, 17 vile, opt cabane, 53 pensiuni turistice urbane, 281 pensiuni turistice rurale ş.a., cu o capacitatea totală de 7 063 locuri. Indicativ auto: *HR*.

Localităţile jud. Harghita

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. GHEORGHENI (1232)	1. Covacipeter 2. Lacu Roşu (1913) 3. Vargatac 4. Visafolio (1956)
2. MIERCUREA-CIUC (1427)	1. Ciba (1519) 2. Harghita-Băi (1913) 3. Jigodin-Băi (1913)
3. ODORHEIU SECUIESC (1224)	
4. TOPLIŢA (1382)	1. Călimănel (1913) 2. Luncani (1956) 3. Măgheruş (1913) 4. Moglăneşti (1956) 5. Secu (1956) 6. Vale (1913) 7. Vâgani (1956) 8. Zencani
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*
1. BĂILE TUŞNAD (sec. 17)	1. Carpitus (1956)
2. BĂLAN (1850)	
3. BORSEC (1594)	
4. CRISTURU SECUIESC (1332)	1. Beteşti (1566) 2. Filiaş (1460)
5. VLĂHIŢA (1301)	1. Băile Homorod (1913) 2. Minele Lueta (1956)
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ATID	1. **Atid** (1566) 2. Crişeni (1382) 3. Cuşmed (1333) 4. Inlăceni (1333) 5. Şiclod (1566)
2. AVRĂMEŞTI	1. **Avrămeşti** (1334) 2. Andreeni (1409) 3. Cecheşti (1567) 4. Firtănuş (1473) 5. Goagiu (1566) 6. Laz-Firtănuş (1956) 7. Laz-Şoimuş (1956) 8. Medişoru Mic (1913)
3. BILBOR	1. **Bilbor** (1751) 2. Răchitiş (1919)
4. BRĂDEŞTI	1. **Brădeşti** (1532) 2. Târnoviţa (c. 1566)
5. CĂPÂLNIŢA	1. **Căpâlniţa** (1567)
6. CÂRŢA	1. **Cârţa** (1566) 2. Ineu (1334)
7. CICEU	1. **Ciceu** (1566) 2. Ciaracio (1956)
8. CIUCSÂNGEORGIU	1. **Ciucsângeorgiu** (1567) 2. Armăşeni (1567) 3. Armăşenii Noi (1839) 4. Bancu (1567) 5. Ciobăniş (1913) 6. Cotormani (1567) 7. Eghersec (1956) 8. Ghiurche (1956) 9. Potiond (1850)
9. CIUMANI	1. **Ciumani** (c. 1567)
10. CORBU	1. **Corbu** (1808) 2. Capu Corbului (1956)
11. CORUND	1. **Corund** (1333) 2. Atia (1567) 3. Calonda (1956) 4. Fântâna Brazilor (1913) 5. Valea lui Pavel (1913)
12. COZMENI	1. **Cozmeni** (1333) 2. Lăzăreşti (1365)
13. DĂNEŞTI	1. **Dăneşti** (1567)
14. DÂRJIU	1. **Dârjiu** (1334) 2. Mujna (1520)
15. DEALU	1. **Dealu** (1334) 2. Fâncel (1505) 3. Sâncrai (1566) 4. Tămaşu (1333) 5. Tibod (ante 1566) 6. Ulcani (1550) 7. Valea Rotundă (1956)
16. DITRĂU	1. **Ditrău** (1567) 2. Jolotca (1854) 3. Ţengheler (1956)*
17. FELICENI	1. **Feliceni** (1333) 2. Alexandriţa (1567) 3. Arvăţeni (1566) 4. Cireşeni (1526) 5. Forţeni (1333) 6. Hoghia (1566) 7. Oţeni (1566) 8. Poloniţa (1505) 9. Tăureni (1334) 10. Teleac (c. 1566) 11. Văleni (1333)
18. FRUMOASA	1. **Frumoasa** (1324) 2. Bârzava (1496)

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

3. Făgeţel (1913)
4. Nicoleşti (1333)

19. GĂLĂUŢAŞ
1. **Gălăuţaş** (1816)
2. Dealu Armanului (1956)
3. Gălăuţaş-Pârău (1956)
4. Nuţeni (1956)
5. Plopiş (1913)
6. Preluca (1954)
7. Toleşeni (1956)
8. Zăpodea (1956)

20. JOSENI
1. **Joseni** (1567)
2. Borzont (1956)
3. Bucin (1954)

21. LĂZAREA
1. **Lăzarea** (1566)
2. Ghiduţ (1956)

22. LELICENI
1. **Leliceni** (1251)
2. Fitod (1913)
3. Hosasău (1913)
4. Misentea (1333)

23. LUETA
1. **Lueta** (1332)
2. Băile Chirui (1913)

24. LUNCA DE JOS
1. **Lunca de Jos** (1850)
2. Baraţcoş (1913)
3. Poiana Fagului (1956)
4. Puntea Lupului (1956)
5. Valea Boroş (1913)
6. Valea Capelei (1913)
7. Valea Întunecoasă (1913)
8. Valea lui Antaloc (1913)
9. Valea Rece (1913)

25. LUNCA DE SUS
1. **Lunca de Sus** (1850)
2. Comiat (1913)
3. Izvorul Trotuşului (1956)
4. Păltiniş-Ciuc (1956)
5. Valea Gârbea (1913)
6. Valea Ugra (1913)

26. LUPENI
1. **Lupeni** (1566)
2. Bisericani (1333)
3. Bulgăreni (c. 1566)
4. Firtuşu (1459)
5. Morăreni (1505)
6. Păltiniş (1460)
7. Păuleni (1455)
8. Satu Mic (1567)
9. Sâncel

27. MĂDĂRAŞ
1. **Mădăraş** (1567)

28. MĂRTINIŞ
1. **Mărtiniş** (1333)
2. Aldea (1566)
3. Bădeni (1554)
4. Călugăreni (1601)
5. Chinuşu (1567)
6. Comăneşti (1566)
7. Ghipeş (1566)
8. Locodeni (1505)
9. Orăşeni (1566)
10. Petreni (1567)
11. Rareş (1487)
12. Sânpaul (1334)

29. MEREŞTI
1. **Mereşti** (1333)

30. MIHĂILENI
1. **Mihăileni** (1333)
2. Livezi (1835)
3. Nădejdea (1850)
4. Văcăreşti (1566)

31. MUGENI
1. **Mugeni** (1333)
2. Aluniş (1566)
3. Beta (1566)
4. Dejuţiu (1566)
5. Dobeni (1333)
6. Lutiţa (1506)
7. Mătişeni (1567)
8. Tăietura (1334)

32. OCLAND
1. **Ocland** (1546)
2. Crăciunel (1333)
3. Satu Nou (1481)

33. PĂULENI-CIUC
1. **Păuleni-Ciuc** (1567)
2. Delniţa (1333)
3. Şoimeni (1506)

34. PLĂIEŞII DE JOS
1. **Plăieşii de Jos** (1744)
2. Casinu Nou (1750)
3. Iacobeni (1567)
4. Imper (1333)
5. Plăieşii de Sus (1567)

35. PORUMBENI
1. **Porumbenii Mari** (1333)
2. Porumbenii Mici (1506)

36. PRAID
1. **Praid** (1567)
2. Becaş (1913)
3. Bucin (1956)
4. Ocna de Jos (1493)
5. Ocna de Sus (1760)
6. Şaşvereş (1956)*

37. RACU
1. **Racu** (1333)
2. Satu Nou (1954)

38. REMETEA
1. **Remetea** (1567)
2. Făgeţel (1956)
3. Martonca (1956)**
4. Sineu (1956)

39. SATU MARE
1. **Satu Mare** (1566)

40. SĂCEL
1. **Săcel** (1453)
2. Şoimuşu Mare (1333)
3. Şoimuşu Mic (ante 1566)

---

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

** Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

4. Uilac (1301)
5. Vidacut (1432)

41. SĂRMAŞ
1. **Sărmaş** (1850)
2. Fundoaia (1956)
3. Hodoşa (1956)
4. Platoneşti (1956)
5. Runc (1956)

42. SÂNCRĂIENI
1. **Sâncrăieni** (1566)

43. SÂNDOMINIC
1. **Sândominic** (c. 1567)

44. SÂNMARTIN
1. **Sânmartin** (1333)
2. Ciucani (1566)
3. Valea Uzului (1909)

45. SÂNSIMION
1. **Sânsimion** (1333)
2. Cetățuia (1567)

46. SÂNTIMBRU
1. **Sântimbru** (1567)
2. Sântimbru-Băi (1956)

47. SECUIENI
1. **Secuieni** (1448)
2. Bodogaia (1333)
3. Eliseni (1333)

48. SICULENI
1. **Siculeni** (1567)

49. SUBCETATE
1. **Subcetate** (1750)
2. Călnaci (1956)
3. Duda (1956)
4. Filpea (1956)

50. SUSENI
1. **Suseni** (1567)
2. Chileni (1576)
3. Liban (1913)
4. Senetea (1956)
5. Valea Strâmbă (1567)

51. ŞIMONEŞTI
1. **Şimoneşti** (1333)
2. Benţid (1567)
3. Cădaciu Mare (1567)
4. Cădaciu Mic (1760)
5. Cehețel (1566)
6. Chedia Mare (1505)
7. Chedia Mică (1567)
8. Cobăteşti (1462)
9. Medişoru Mare (1566)
10. Mihăileni (1334)
11. Nicoleni (1333)
12. Rugăneşti (1518)
13. Tărceşti (1333)
14. Turdeni (ante 1566)

52. TOMEŞTI
1. **Tomeşti** (1333)

53. TULGHEŞ
1. **Tulgheş** (1850)
2. Hagota (1956)
3. Pintic (1956)
4. Recea (1956)

54. TUŞNAD
1. **Tuşnad** (1421)
2. Tuşnadu Nou (1854)
3. Vrabia (1576)

55. ULIEŞ
1. **Ulieş** (1333)
2. Daia (1333)
3. Iaşu (1566)
4. Ighiu (1567)
5. Nicoleşti (1334)
6. Obrăneşti (1496)
7. Petecu (1478)
8. Vasileni (1566)

56. VĂRŞAG
1. **Vărşag** (1913)

57. VOŞLĂBENI
1. **Voşlăbeni** (1750)
2. Izvoru Mureşului (1956)

58. ZETEA
1. **Zetea** (1333)
2. Desag (1956)
3. Izvoare (1956)
4. Poiana Târnavei (1954)
5. Sub Cetate (1956)
6. Şicasău (1913)

HASANCEA → Valu lui Traian.

HASI-DÜLÜC → Cumpăna.

HASMACU MARE → Letea.

HAŞAG → Loamneș.

HATZFELD → Jimbolia.

HAȚEG 1. Depresiunea ~, depresiune intramontană, tectono-erozivă, situată în zona de contact a Carpaților Meridionali cu cei Occidentali, înconjurată de M-ții Şureanu (E), Retezat (S), Țarcu (SV) şi Poiana Ruscăi (V şi NV). Spre N, prin „poarta" de la Subcetate, comunică larg cu Depr. Hunedoara, pe Valea Streiului, în SE, cu Depr. Petroşani, prin pasul Merişor, iar spre V, cu culoarul Bistra, prin pasul Poarta de Fier a Transilvaniei. Supr.: c. 380 km^2 (35 km lungime pe direcție E-V şi c. 12 km N-S). Este împărțită de dealurile Dumbrava, Ploştina şi Poieni în două compartimente: *Haţeg* (în V) şi *Pui* (în E). Compartimentul de V este format dintr-o câmpie piemontană (300–550 m alt.), fragmentată de numeroase râuri (Rechitova, Breazova, Râu Mare, Sibişel, Râu Alb, Râu Bărbat ş.a.), însoțite de lunci şi terase, care în arealul com. Sântămăria-Orlea formează o adevărată „piață" de adunare a apelor. Compartimentul de E, drenat median de râul Strei, prezintă o zonă piemontană înaltă, la contactul cu muntele, şi un relief de terase în rest. Climă răcoroasă (media termică anuală 6–8°C), cu precipitații moderate (700–800 mm/anual), cu frecvente inversii de temp. în anotimpul rece. Vegetație naturală de pajişti, fânețe şi pâlcuri izolate de păduri de stejar şi fag. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț; pomicultură; creşterea animalelor. În SV Depr. **H.**, la Sarmizegetusa, se află ruinele aşezării Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa. La mijlocul sec. 13, acest teritoriu, cunoscut sub numele *Terra Hatzog*, s-a aflat în stăpânirea voievodului Litovoi, care, în vara sau toamna anului 1277 sau 1279 (nu se cunoaşte data exactă), a fost ucis aici (în Țara Haţegului), în luptele purtate cu oastea maghiară a regelui Ladislau al

IV-lea. Bărbat, fratele lui Litovoi, a fost luat prizonier şi eliberat apoi în schimbul unei mari sume de bani, succedând la tron fratelui său în condiţiile recunoaşterii suzeranităţii regelui ungur. Depr. **H.** mai este cunoscută în literatura de specialitate şi sub denumirile de *Haţeg-Pui* şi *Ţara Haţegului.*

2. Oraş în jud. Hunedoara, situat în depresiunea omonimă, pe râul Breazova, la 300 m alt., la 44 km S de Deva; 10 880 loc. (1 ian. 2011): 5 197 de sex masc. şi 5 683 fem. Supr.: 61,6 km^2, din care 6,2 km^2 în intravilan; densitatea: 1 755 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Hidrocentrală (15,9 MW), intrată în funcţiune în 1990. Expl. lemnului. Producţie de conf., de prelucr. a lânii şi a lemnului, de preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, bere. Abator. Creşterea melcilor. Fermă de creştere a bovinelor. Centru pomicol. Muzeu de etnografie (1967), cu piese caracteristice Ţării Haţegului. **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite un coif celtic din bronz, datând din sec. 4 î.Hr., şi capul unei statuete din marmură – reprezentare a lui Serapis (divinitate greco-egipteană) –, datând din epoca romană. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1247, în *Diploma Ioaniţilor,* cu numele de *Terra Hatzog,* iar apoi în 1315, cu toponimul *Villicus de Hatzak.* În 1360, **H.** era consemnat ca district, iar din 1398 devine sediul unei cetăţi regale în care îşi avea reşed. castelanul (reprezentantul voievodului). În 1439 capătă statut de oraş (*oppidum*), iar în 1764 a devenit oraş grăniceresc, în care a funcţionat, în perioada 1765–1851, Compania a II-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de

Haţeg (2). Biserica „Sfântul Evanghelist Ioan" a mănăstirii Prislop

Haţeg (2). Zimbri colonizaţi în pădurea Slivuţ

la Orlat. În prezent, oraşul **H.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Nălaţvad şi satele Silvaşu de Jos şi Silvaşu de Sus. **Monumente:** bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1821–1828, pictată în anii 1994–1995) şi „Sfânta Treime" (1824–1829); biserica romano-catolică „Sfântul Ioan Botezătorul" (1745, renovată în 1893, pictată în 1930 şi reparată în anii 1970–1990); biserica reformată (sec. 19); sinagoga (1864). În localit. componentă Nălaţvad există ruinele unei biserici ortodoxe din sec. 16 şi ale unui castel (sec. 19) în mijlocul unui parc. În satul Silvaşu de Sus se află mănăstirea Prislop (de călugăriţe) cu biserica având hramul „Sfântul Evanghelist Ioan" zidită din piatră de râu în anii 1399–1405 prin osârdia călugărului Nicodim de la Tismana, cu ajutorul material al domnului Mircea cel Bătrân. Prezenţa ca stareţ a călugărului Nicodim la mănăstirea Prislop este atestată de o copie a unui *Tetraevangheliar* slavon miniat scrisă de acesta în anii 1404–1405 – operă reprezentativă a artei manuscrisului medieval care constituie cel mai vechi manuscris cu dată sigură care s-a păstrat până în prezent. Pe la mijlocul sec. 16 biserica şi clădirile anexe se aflau într-o stare avansată de degradare, fapt ce a determinat-o pe domniţa Zamfira, fiica lui Moise Vodă (domn al Ţării Româneşti în perioada febr. 1529–aug. 1530), să zidească din temelie, în anii 1564–1580, biserica pe care o vedem în prezent, în jurul căreia a luat fiinţă o mănăstire de călugări. Biserica păstrează fragmente de picturi murale interioare executate în 1759. La 13 iunie 1761, generalul austriac Adolph von Buccow a ordonat incendierea sau demolarea mănăstirilor ortodoxe din Transilvania, printre care şi mănăstirea Prislop. Ulterior, mănăstirea a fost restaurată în repetate rânduri. În a doua jumătate a sec. 18, mănăstirea a intrat în posesia cultului greco-catolic, din ordinul Curţii imperiale de la Viena, revenind cultului ortodox abia în 1948. La biserica acestei mănăstiri se păstrează o icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni, dăruită de domniţa Zamfira în 1580. Desfiinţat de autorităţile comuniste prin Decretul Consiliului de Stat nr. 410 din 28 oct. 1959, aşezământul monahal a fost reînfiinţat în 1976 ca mănăstire de maici. În cadrul mănăstirii funcţionează Seminarul Teologic „Sfânta Ecaterina", înfiinţat în 1991, în care studiază atât măicuţele, cât şi fetele laice. Într-o peşteră din apropierea acestei mănăstiri, la începutul sec. 16 s-a nevoit sihastrul Ion – cel care avea să devină, prin canonizarea făcută de Biserica Ortodoxă Română în 1992, Sfântul Ioan de la Prislop, trecut în calendarul ortodox pe data de 13 sept. În pădurea Slivuţ (40 ha), din apropierea oraşului **H.**, declarată rezervaţie forestieră, se află o colonie naturală de zimbri înfiinţată la 12 nov. 1958 cu o pereche de zimbri aduşi din Polonia care ulterior s-au înmulţit ajungând la 12 zimbri în 1979; în prezent sunt doar patru exemplare.

HAVÂRNA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Başeu; 4 738 loc. (1 ian. 2011): 2 320 de sex masc. şi 2 418 fem. Iazuri şi heleşteie amenajate pentru piscicultură şi irigaţii. În satul Havârna se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae", construită în 1795 de meşterul Toader Darie, reparată în 1875, şi o biserică având hramul „Înălţarea Domnului" a cărui construcţie a început în 1935 şi s-a continuat cu mult timp după cel de-al Doilea Război Mondial, respectiv în anii 1970-1974 (pictată în 1975); biserica având hramul „Sfântul Ioan" (1851), în satul Tătărăşeni.

HAZARLÂC, lac situat în lunca Dunării, în jud. Constanţa. Supr.: 1,68 km^2; vol.: 0,8 mil. m^3.

HĂGHIG, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Depr. Sfântu Gheorghe, pe dr. Oltului, la poalele de SV ale M-ţilor Baraolt; 2 235 loc. (1 ian. 2011): 1 096 de sex masc. şi 1 139 fem. Expl. de nisip cuarţos. Creşterea bovinelor. În satul Hăghig, menţionat documentar, prima oară, în 1252, se află biserica ortodoxă cu hramul

„Schimbarea la Faţă" (1821, restaurată în 1854, renovată şi pictată în 2004), conacul şi capela familiei Nemeş (sec. 18–19) şi o biserică reformată (sec. 16–17), cu turn din 1841 şi amvon din 1674.

HĂGHIMAŞ → Hăşmaş (1).

HĂLĂUCEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Siretului, la contactul cu Pod. Fălticeni; 5 841 loc. (1 ian. 2011): 2 859 de sex masc. şi 2 982 fem. Staţie de c.f. (în satul Hălăuceşti). Nod rutier. Producţie de tricotaje şi de fibre de sticlă. În satul Hălăuceşti, menţionat documentar în 1520, se află biserica romano-catolică „Sfânta Fecioară" construită în 1842 pe locul uneia ce data din 1759, mărită în 1872 şi rezidită după cutremurul din 10 nov. 1940, şi biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1835-1840).

HĂLCHIU, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Braşov, la poalele de SE ale M-ţilor Perşani, pe râurile Hămăradia şi Bârsa; 4 794 loc. (1 ian. 2011): 2 400 de sex masc. şi 2 394 fem. Nod rutier. Producţie de articole din blană şi de băuturi răcoritoare. Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. În satul Hălchiu, menţionat documentar, prima oară, în 1335 cu toponimul *Castrum Heltheuin,* iar apoi, în 1378, cu numele *Villa Hiltwin,* se află o biserică datând din sec. 13 (azi biserică evanghelică), refăcută succesiv în sec. 15 şi 1807. Din aspectul iniţial, biserica păstrează doar portalul vestic şi altarul poliptic, cu valoroase picturi realizate în 1530, în stilul Renaşterii. Tot în satul Hălchiu există o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1791), clădirea Primăriei vechi (1843), casa lui Mihail Roth (1781) şi alte case vechi din sec. 18. În satul Satu Nou există o biserică din sec. 13–14 (azi biserică evanghelică), şi o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfântul Dumitru" (1688). Până la 11 nov. 2002, com. **H.** a avut în componenţă satele Crizbav şi Cutuş, care la acea dată au format com. Crizbav, jud. Braşov.

HĂLEŞTI → Mădulari.

HĂLMAGIU 1. Bazinet depresionar, de origine tectonică, aparţinând Depr. Brad, situat între M-ţii Codru-Moma (NV), M-ţii Bihor (NE), M-ţii Metaliferi (S) şi M-ţii Zarand (SV), pe cursul superior al Crişului Alb. Supr.: c. 80 km^2. Relief de luncă, terase şi dealuri piemontane. Climă răcoroasă (temp. medie anuală 7–8°C) şi precipitaţii abundente (950–1 000 mm anual).

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 11 sate, situată în depresiunea cu acelaşi nume, la confl. râului Hălmăgel cu Crişu Alb; 3 105 loc. (1 ian. 2011): 1 535 de sex masc. şi 1 570 fem. Staţie de c.f. (în satul Hălmagiu) şi haltă de c.f. (în satul Leasa). Expl. de andezit, plumb (Brusturi) şi pământuri colorate. Prelucr. lemnului. Producţie de explozivi şi de băuturi alcoolice. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Centru pomicol. Centru de cojocărit şi de confecţionare a uneltelor din lemn. În satul Hălmagiu, menţionat documentar, prima oară, în 1390, apoi în 1444 şi în 1451 (ca reşed. a unui voievodat românesc condus de voievodul Moga), se află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (c. 1440, atribuită voievodului Moga, cu picturi murale din sec. 15, interpretând, în spirit local, forme ale picturii bizantin-paleologe; restaurată în 1974–1975) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1753–1766, în stil baroc simplificat, cu picturi murale în stil bizantin, executate în 1768 de zugravii Gheorghe şi Radu din Ţara Românească) şi hanul „Birtul Mare" (sf. sec. 18) – fostă staţie de poştalion; biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită înainte de anul 1700, cu picturi din 1865, în satul Cristeşti; biserica din lemn cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1750–1760, pictată în 1831, restaurată în 1957), ruinele unei cetăţi din sec. 16 (distrusă în 1706, în timpul răscoalei antihabsburgice a curuţilor) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe", declarată monument istoric (1730, construită pe locul uneia ce data din 1460, cu picturi pe pânză executate în 1845 de zugravul Ion Demetrovici din Timişoara), în satul Ioneşti; bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1770, zugrăvită în 1846 de Ion Demetrovici) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1780, pictată, în 1870, pe pânză de Ion Demetrovici), în satele Tisa şi Ţărmure.

HĂLMĂGEL, com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Hălmagiu, la poalele M-ţilor Bihor, pe râul Hălmăgel; 1 301 loc. (1 ian. 2011): 606 de sex masc. şi 695 fem. Expl. forestiere şi de granit. Centru de ceramică populară smălţuită (în satul Târnăviţa). Satul Hălmăgel este menţionat documentar, prima oară, în 1439. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"-Vâsdoci (sec. 17) şi „Sfântul Gheorghe" (1817), în satul Luncşoara.

HĂNEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Başeu; 2 162 loc. (1 ian. 2011): 1 093 de sex masc. şi 1 069 fem. Nod rutier. Iaz (236 ha) pentru piscicultură. Morărit şi panificaţie. În arealul com. **H.** a fost identificată o necropolă birituală (49 de morminte) aparţinând culturii materiale Sântana de Mureş (sec. 4), în care s-au găsit fibule, mărgele, catarame, piepteni ş.a., precum şi numeroase vase din lut. În satul Hăneşti, atestat documentar în 1546, se află o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1802) şi un conac (1880), iar în satul Borolea există o biserică din cărămidă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1845, reparată în 1890).

HĂNŢEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Sucevei, la 18 km NE de municipiul Suceava, pe râul Hănţeşti; 4 073 loc. (1 ian. 2011): 2 012 de sex masc. şi 2 061 fem. Producţie de motoare hidraulice, de amidon şi dextrină (în satul Hănţeşti). Creşterea bovinelor. În satul Hănţeşti, atestat documentar la 15 iul. 1431, se află biserica „Duminica Tuturor Sfinţilor" (sec. 17, cu pridvor adăugat în 1822), biserica „Sfântul Dumitru" (2001-2009) şi conacul „Killermann" (sec. 19). Com. **H.** a fost înfiinţată la 24 nov. 2003 prin desprinderea satelor Arţari, Bereşti şi Hănţeşti din com. Adâncata, jud. Suceava.

HĂRĂU, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Metaliferi, pe dr. Văii Mureşului, la confl. cu râul Certej; 2 117 loc. (1 ian. 2011): 1 033 de sex masc. şi 1 084 fem. Expl. de travertin (în satul Banpotoc). Prelucr. lemnului. În satul Bârsău, atestat documentar în 1440, se află biserica „Sfântul Nicolae", declarată monument istoric, ctitorită înainte de 1563 de Mara Ocarović şi Elena, soţia şi, respectiv, fiica lui Petru Şchiopu, iar în satul Hărău, menţionat documentar, prima oară, în 1360 există o biserică reformată (1835) şi biserica având hramul „Sfântul Dumitru" (c. 1700). Satul Hărău a fost sediul Companiei a IV-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de la Orlat care a funcţionat în perioada 1765–1851.

Hărman. Cetatea țărănească și biserica de incintă

HĂRMAN, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Braşov, pe râul Olt; 5 448 loc. (1 ian. 2011): 2 632 de sex masc. şi 2 816 fem. Nod feroviar şi rutier. Producție de remorci şi caroserii pentru autovehicule, de instrumente muzicale, de încălțăminte, de mobilă, de şeminee şi de materiale de construcție. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cartofi. Satul Hărman a fost înființat de coloniştii germani în perioada 1213-1225 cu numele *Honigberg* şi a apărut menționat documentar, prima oară, la 21 mart. 1240. Pe terit. com. **H.** au fost descoperite vestigiile mai multor aşezări neolitice, suprapuse, aparținând culturilor materiale Criş şi Cucuteni-Ariuşd, ale unei aşezări din sec. 4 şi ale alteia din sec. 8–9. Biserică în stil romanic (azi biserică evanghelică), construită de călugării cistercieni în perioada 1280–1290, refăcută ulterior în stil gotic, situată în mijlocul unei puternice cetăți țărăneşti (ziduri de 5 m grosime şi 12 m înălțime, înconjurate de şanțuri adânci, străjuite de 6 bastioane), ridicată între 1500 şi 1520. Tot aici există o capelă funerară cu picturi murale de factură gotică, executate în anii 1460–1470, în care tema centrală este „Judecata de Apoi". Biserica a fost supusă unor ample refaceri după incendiul din 1593 şi după cutremurul din 11 ian. 1837. Case vechi din sec. 18. Rezervație complexă (mlaştini eutrofe). În zona mlăştinoasă, alimentată de izvoare reci, se dezvoltă planta *Pedicularis sceptrum coralinum*, un relict glaciar care vegetează în mod normal în Arctica, dar care la Hărman atinge punctul cel mai sudic din lume în care vegetează. Rezervația botanică „Dealul Lempeş" (274,5 ha).

HĂRMĂNEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în SE Pod. Sucevei, pe râul Hărmăneşti; 2 469 loc. (1 ian. 2011): 1 309 de sex masc. şi 1 160 fem. Com. **H.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Hărmăneştii Noi, Hărmăneştii Vechi şi Boldeşti din com. Todireşti, jud. Iaşi. Satul Hărmăneştii Vechi este atestat documentar în 1551, Hărmăneştii Noi în 1864, iar satul Boldeşti în 1599.

HĂŞMAŞ 1. Masiv muntos în partea centrală a Carpaților Orientali, între M-ții Giurgeu (la N), M-ții Tarcău (E), M-ții Ciuc (SE), Depr. Ciuc (S) şi Depr. Giurgeu (V). Alcătuit din şisturi cristaline şi calcare jurasice. Alt. max.: 1 792 m (vf. Hăşmaşu Mare). Afectat de frecvente fenomene carstice (lapiezuri, doline, chei). În partea de S a culmii principale a M-ților **H.** se află Piatra Singuratică şi Piatra Ascuțită, la poalele cărora există întinse câmpuri de grohotişuri. Acoperit cu păduri de molid, iar la peste 1 500–1 600 m alt. se extind pajişti naturale. Pe stâncăriile calcaroase se întâlnesc o serie de rarități floristice, printre care se remarcă sângele voinicului (*Nigritella rubra*), specie ocrotită. Cunoscut şi sub numele de *M-ții Curmăturii* sau *M-ții Hăghimaş*. Important nod orohidrografic (de aici izvorăsc râurile Olt, Mureş, Bicaz, Bicăjel ş.a.). Obiectiv turistic.

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 6 sate, situată în partea de N a Depr. Zarand, la contactul cu Dealurile Codru-Moma, pe râul Hăşmaş; 1 366 loc. (1 ian. 2011): 670 de sex masc. şi 696 fem. Expl. lemnului. Producție de instrumente optice şi de echipamente fotografice. Moară de apă (în satul Botfei). Apicultură. Pomicultură (meri, pruni, peri). Pădure cu arbori seculari, de interes cinegetic (în satul Clit). Pe teritoriul satului Clit au fost descoperite (1968) urmele unei aşezări dacice, fortificate, datând din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr., în care s-au găsit vase ceramice lucrate la roată (oale, fructiere) sau cu mâna (opaițe, borcane), unelte şi arme din fier, podoabe, doi denari romani republicani etc. Satul Hăşmaş este menționat documentar, prima oară, în 1588. Biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), în satul Agrişu Mic.

HĂŞMAŞU MARE, vârf în masivul Hăşmaş, constituind alt. max. a acestuia (1 792 m).

HÂRLĂU, oraş în jud. Iaşi, situat în zona de contact a Câmpiei Jijiei Inferioare cu Dealu Mare, pe râul Bahlui, la 180 m alt., la 73 km NV de Iaşi; 11 867 loc. (1 ian. 2011): 5 848 de sex masc. şi 6 019 fem. Supr.: 40,4 km², din care 5,3 km² în intravilan; densitatea: 2 239 loc./km². Stație finală de c.f. Expl. de gresii şi calcare oolitice. Producție de mobilă şi cherestea, de tricotaje, conf., mase plastice şi produse alim. (preparate din lapte, conserve de legume şi fructe, amidon,

Munții Hăşmaş. Vedere generală

Munții Hăşmaş. Piatra Singuratică

oțet). Fermă avicolă. Centru apicol, pomicol şi viticol. Muzeu de istorie, arheologie şi de etnografie, inaugurat în 1985 şi reorganizat în 1990; Muzeul viei şi vinului, deschis pentru public la 20 iul. 2006; Casa memorială „Logofătul Tăutu" (sec. 17). Izvoare cu ape minerale, predominant sulfuroase, în satul Pârcovaci. **Istoric.** Prima atestare documentară a localității datează din data de 1 mai 1384, când au fost inaugurate casele domneşti ale doamnei Margareta (Muşata) – mama domnului Moldovei, Petru Muşat (c. 1375–c.1391), iar în 1391 apare consemnată ca reşed. domnească a lui Petru Muşat. În 1486, Ştefan cel Mare a refăcut din temelii clădirile vechii Curți Domneşti, inaugurate la 15 sept. 1486, iar în perioada 30 mai –28 oct. 1492, prin grija sa, a fost construită biserica „Sfântul Gheorghe", pictată la interior în timpul domniei lui Petru Rareş. La **H.**, Ştefan cel Mare a încheiat Tratatul de pace cu polonii (12 iul. 1499) în urma căruia s-au restabilit raporturile de colaborare politică şi comercială. La **H.** şi-a stabilit reşed. domnească şi Petre Rareş, dar rolul Curții Domneşti de la **H.** s-a diminuat după ce Alexandru Lăpuşneanu a mutat, în 1564, capitala Moldovei de la Suceava la Iaşi unde a construit o vastă Curte Domnească. La 2 oct. 1624, Curtea Domnească de la Iaşi a fost mistuită de un incendiu devastator fapt ce l-a determinat pe domnul Radu Mihnea să-şi stabilească

Hârlău. Biserica „Sfântul Gheorghe"

Hârlău. Biserica „Sfântul Dumitru"

reşed. la Hârlău aducând îmbunătățiri arhitecturale caselor domneşti de aici în spiritul arhitecturii italiene. După moartea lui Radu Mihnea la 20 ian. 1626, la Hârlău, Curtea Domnească de aici a decăzut treptat ajungând la începutul sec. 19 să devină o ruină şi, totodată, depozitul de gunoi al localității. În 1921, autoritățile Regatului României au trecut la conservarea ruinelor Curții Domneşti şi le-au declarat monument istoric. Localit. a fost prădată şi incendiată de tătari şi cazaci în 1560, de tătari în 1687 şi de turci în 1711. **H.** a fost unul dintre centrele răscoalelor țărăneşti din 1831 şi 1907. Declarat oraş la 17 febr. 1968; are în subordine ad-tivă satul Pârcovaci care a fost grav afectat de alunecările de teren din 1976 şi mai ales de cele din dec. 1996 (c. 200 ha de teren afectat şi peste 100 de case avariate). **Monumente:** biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe", de mari proporții (24 m lungime, 8,40 m lățime şi 26 m înălțimea turlei), construită în perioada 30 mai-28 oct. 1492 din porunca domnului Ştefan cel Mare. Fațadele bisericii sunt împodobite cu un bogat decor de cărămizi şi discuri smălțuite în culorile galben, verde, vişiniu şi brun, iar interiorul păstrează picturi murale din 1530. Biserica „Sfântul Gheorghe" a fost supusă unor ample lucrări de restaurare în perioada 1897–1904, coordonate de arhitectul francez Émile Lecomte du Noüy în colaborare cu arhitectul român C. Băicoianu, precum şi în anii 1926–1929 şi 1954; biserica „Sfântul Dumitru", ctitorie din 1530–1532 a domnului Petru Rareş, este un edificiu impunător în care se îmbină armonios stilul bizantin cu cel gotic, cu unele transformări din 1779 şi restaurată în 1970; ansamblul Curții Domneşti, cu ruinele palatului; biserica având hramul „Sfântul Nicolae"-Munteni, sfințită în 1797; biserica romano-catolică „Naşterea Sfintei Fecioare" (1950); casa parohială a bisericii „Sfântul Dumitru" (sec. 19); clădirea Primăriei (1801), inițial casa „Zoltman"; bustul lui Ştefan cel Mare, dezvelit la 25 oct. 1992, operă a sculptorului Ovidiu Ciubotaru.

HÂRSENI, com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Făgăraş, pe râul Sebeş; 2 251 loc. (1 ian. 2011): 1 185 de sex masc. şi 1 066 fem. Producție de parchet (în satul Copăcel). Creşterea bubalinelor. Culturi de cartofi. Satul Hârseni este menționat documentar, prima oară, în 1520. Biserica ortodoxă cu hramul „Buna Vestire" (1726-1727), cu zid de incintă, din satul Copăcel, este un monument reprezentativ al artei brâncoveneşti din Transilvania. Turn-clopotniță (1797); biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1791), în satul Mărgineni. Satul Hârseni a fost sediul Companiei a X-a de graniță a Regimentului I de graniță de la Orlat, care a funcționat în perioada 1765–1851.

HÂRSEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Piteştiului cu Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Cotmeana; 2 421 loc. (1 ian. 2011): 1 210 de sex masc. şi 1 211 fem. Stație de c.f. (în satul Hârseşti). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui etc. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1834, cu picturi din 1836), în satul Hârseşti, declarată monument istoric.

HÂRŞOVA 1. Podişul Hârşovei, subunitate a Pod. Casimcea, situat în partea de V a acestuia, între Dunăre (la V) şi aliniamentul râurilor Topolog şi Cartal (în E). Este un podiş de eroziune, cu înălțimi sub 100 m, reprezentând resturi ale unei bariere de corali din perioada jurasică.

2. Oraş în jud. Constanța, situat la marginea de V a podişului cu acelaşi nume, în lunca şi pe terasa de pe dr. Dunării, la 85 km NV de Constanța; 10 455 loc. (1 ian. 2011): 5 109 de sex masc. şi 5 346 fem. Supr.: 3,9 km^2; densitatea: 2 680 loc./km^2. Port fluvial. Nod rutier în zona podului de peste Dunăre de la Giurgeni – Vadu Oii. Podul rutier (1 464,4 m lungime şi 13,8 m lățime), cu patru benzi de circulație, a fost dat în

Hârşova (2). Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena"

folosinţă la 22 dec. 1970. Expl. de calcar. Şantier naval. Producţie de lanţuri, arcuri, sârmă şi cabluri pentru tracţiune, de prelucr. a lemnului şi de produse alim. (panificaţie, ciocolată, băuturi răcoritoare, vin, băuturi alcoolice). Pescuit. Cherhana. Centru viticol şi pomicol (piersici, caişi). Izv. cu ape termale sulfuroase având calităţi terapeutice asemănătoare celor de la Băile Herculane. Bază de tratament cu 250 de locuri. Muzeu de istorie deschis la 1 mai 1904, reorganizat şi inaugurat la 29 mai 1926, desfiinţat în anii '50 ai sec. 20 şi reînfiinţat la 1 febr. 2006, cu numele Muzeul Carsium, ca secţie a Muzeului de istorie naţională şi arheologie din Constanţa. În arealul oraşului se află rezervaţia naturală a Canaralelor Hârşovei (2,3 ha), în care sunt numeroase stânci, înalte de 10–12 m (*Kanara*, în lb. turcă, înseamnă stâncă). **Istoric.** În partea de SE a oraşului au fost descoperite vestigiile unei aşezări neolitice, cu mai multe niveluri de locuire, aparţinând culturilor materiale Hamangia, Boian şi Gumelniţa, şi au fost scoase la iveală urme materiale din epocile bronzului şi fierului. Pe locul unei aşezări geto-dacice, romanii au construit, în anul 103 d.Hr., un castru (*Carsium)*, aflat la cel mai bun vad de pe *limes*-ul Dunării de Jos, alături de care s-a dezvoltat şi o aşezare civilă, care se pare că a fiinţat până la sf. sec. 6. Distrusă de invazia hunilor, în anul 434, fortificaţia apare menţionată mai târziu printre cetăţile refăcute de împăratul bizantin Iustinian I (527–565). Din perioada romană au fost identificate numeroase resturi arhitecturale (coloane, capitele, arhitrave, cornişe tipic romane), o inscripţie în care se menţionează reconstruirea fortificaţiei în vremea împăraţilor Constantin şi Liciniu, o mască din bronz din sec. 3 ş.a. În sec. 10–11 a existat o puternică cetate bizantină, de plan patrulater neregulat, cu turnuri pătrate la colţuri, amplificată de genovezi în sec. 13. La sf. sec. 14 şi începutul sec. 15, cetatea s-a aflat sub stăpânirea voievodului Mircea cel Bătrân. Cucerită apoi de turci (1417), cetatea a fost recâştigată de oastea lui Mihai Viteazul la 1 ian. 1595 şi de cea a lui Radu Şerban în 1603. Recâştigată după scurt timp de Imperiul Otoman, aşezarea, împreună cu cetatea, s-a aflat sub stăpânirea acestuia până în 1878, perioadă în care turcii o numeau *Kersova* sau *Hirsowa*. În 1651, călătorul turc Evlia Celebi consemna într-o notă de călătorie: „Hirsowa are 1 600 de case, geamii, bazar, băi publice şi este înconjurată de un zid de 3 000 de paşi". În sec. 19, la **H.** s-au instalat mocani ardeleni care au contribuit la dezvoltarea oraşului modern. În timpul Primului Război Mondial oraşul **H.** a fost distrus aproape în întregime. Puternica cetate a **H.** (ziduri din piatră, groase de 3,5 m şi înalte de 7 m) a fost demantelată în 1829, după Pacea de la Adrianopol, azi în ruină. **H.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Vadu Oii. **Monumente:** ruinele cetăţii Hârşova; biserica având hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1903–1908, restaurată în 2010-2011); biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1772 (reparată în 1888, 1913) pe locul uneia din 1699 care a avut hramul „Sfântul Nicolae" şi a fost iniţial biserica schitului Hârşoviţa; Geamie (1812).

HÂRTIBACI 1. Podişul Hârtibaciului, subunitate a Pod. Târnavelor cuprinsă între valea Târnavei Mari (la N), Subcarpaţii Homoroadelor (E), Depr. Făgăraş (S), Depr. Sibiu (SV) şi râul Vişa (V). Pod **H.** apare sub forma unei largi platforme de eroziune, cu alt. medii de c. 500 m, constituită predominant din pietrişuri, nisipuri şi argile marnoase, intens fragmentată de văi (Calva, Biertan, Valchid, Laslea şi mai ales Hârtibaci, pe direcţie NE-SV), care determină apariţia interfluviilor. Alt. max.: 659 m (Dealul Şoarş).

2. Râu, afl. stg. al Cibinului pe terit. com. Roşia, jud. Sibiu; 89 km; supr. bazinului: 1 027 km^2. Izv. din partea de E a Pod. Hârtibaciului, din Dealul Şoarş, de la 600 m alt., din apropierea satului Bărcut (com. Şoarş, jud. Braşov), având o cădere de pantă, totală, de 212 m, respectiv o pantă medie de 2,4‰. Afl. pr.: Halmer, Iacobeni, Proştea, Coveş, Vurpăr, Zăvoi, Caşolţ, Albac.

HÂRTIEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în N Piem. Cândeşti, pe râul Argeşel; 2 031 loc. (1 ian. 2011): 1 027 de sex masc. şi 1 004 fem. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Hârtieşti, atestat documentar la 10 aug. 1437, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1833-1837), iar în satul Lucieni există biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1852).

HÂRTOP, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Fălticeni, la 7 km E de municipiul Fălticeni; 2 758 loc. (1 ian. 2011): 1 399 de sex masc. şi 1 359 fem. Culturi de cartofi. Pomicultură. Biserica „Sfinţii Voievozi" (1844, pictată în interior în anii 1924-1926 şi la exterior în 1967, consolidată, extinsă şi renovată în perioada 1989-2001 şi repictată în 1998-2000 de Nicolae Gavrileanu). Com. **H.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Hârtop din com. Preuteşti, jud. Suceava.

HELEGIU, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Tazlău-Caşin, la confl. râului Helegiu cu Tazlău; 7 076 loc. (1 ian. 2011): 3 640 de sex masc. şi 3 436 fem. Prelucr. lemnului (mobilier). Producţie de îmbrăcăminte pentru lucru, de pişcoturi, biscuiţi şi de produse de panificaţie; prelucr. cărnii. Centru de dogărit şi rotărit. În satul Brătila se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18, refăcută în 1930) şi două biserici din zid, ambele cu hramul „Sfinţii Voievozi" – una construită în 1775 (sau 1800) şi alta în 1792 (mistuită de un incendiu în 1925 şi refăcută în 1936); în satul Drăgugeşti există o biserică din lemn din 1790, iar în satul Helegiu, o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1822, renovată în 1881).

HELEŞTENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de S ale Dealului Ruginoasa; 2 679 loc. (1 ian. 2011): 1 316 de sex masc. şi 1 363 fem. Confecţii pentru bărbaţi; mori de cereale; presă de ulei comestibil. Centru pomicol şi viticol. Pe terit. satului Heleşteni a fost descoperit un depozit de obiecte din bronz (zece seceri, o aplică, un fragment de bară, un buton, un celt) aparţinând celei de-a doua etape a culturii materiale

Noua (sec. 14–12 î.Hr.). În satul Heleşteni, menţionat documentar în 1686, se află biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1780), în satul Oboroceni există bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809) şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809), iar în satul Movileni, biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1812).

HELIBAKIA → Ialomiţa (1).

HELIS, Cetatea ~ → Ialomiţa (4).

HEMEIUŞ, com. în jud. Bacău, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de N ale Culmii Pietricica, pe râul Bistriţa; 4 953 loc. (1 ian. 2011): 2 468 de sex masc. şi 2 485 fem. Haltă de c.f. (în satul Hemeiuş). Hidrocentrală (Bacău I) cu o putere instalată de 23,6 MW, intrată în funcţiune în 1966. Producţie de aparate, dispozitive şi instrumente medicale şi de laborator. Abator de păsări. Fermă avicolă. Staţiune ştiinţifică de cercetări forestiere. Parc dendrologic (47,5 ha) cu peste 500 de specii indigene, din care 370 sunt exotice, între care se remarcă laricele (*Larix decidua*), chiparosul de baltă (*Taxodium distichum*), pinul de Himalaya (*Pinus excelsa*), molidul (*Picea abies*), bradul (*Abies alba*), duglas (*Pseudotsuga taxifolia*) ş.a. Conacul „Cantacuzino-Paşcanu" sau Conacul Roşu (1864–1880), azi Inspectoratul Silvic, în satul Lilieci. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (1756), în satul Fântânele; în satul Hemeiuş se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1850) şi casa memorială „Grigore Tăbăcaru" (1861).

HENDORF → Brădeni (2).

HERĂSTRĂU 1. Lac antropic pe valea Colentinei, asanat în întregime, situat în partea de N a municipiului Bucureşti, în mijlocul parcului cu acelaşi nume. Supr.: 77 ha. Loc de agrement pentru locuitorii Capitalei şi bază de sporturi nautice.

2. Unul dintre cele mai mari parcuri ale municipiului Bucureşti (187 ha), situat în partea de N a oraşului, pe ambele maluri ale lacului omonim, între Şos. Nordului, Bd. Beijing, Bd. Constantin Presan (fostă Aleea Trandafirilor), Şos. Kiseleff, Şos. Bucureşti-Ploieşti şi Şos. Băneasa. Realizat în perioada 1936–1939 (forma actuală datează din 1951), de ing. Nicolae Caranfil, parcul cuprinde în interiorul său mai multe obiective: Muzeul Naţional al Satului „Dimitrie Gusti", inaugurat la 17 mai 1936, organizat din iniţiativa sociologului Dimitrie Gusti, iniţial pe o supr. de 4,5 ha, azi extins pe 10 ha (are 272 obiective muzeale, dintre care 72 monumente); amenajări sportive (terenuri de tenis, baschet şi volei); Palatul „Elisabeta", construit în anul 1936 după planul arhitectului Duiliu Marcu, destinat principesei Elisabeta, fosta regină a Greciei, fiica regelui Ferdinand. Palatul a fost restituit familiei regale la sfârşitul sec. 20 şi constituie reşedinţa oficială a fostului rege Mihai I; busturi (Nicolae Grigorescu, Theodor Aman, I. L. Caragiale, Mihai Eminescu, Leonardo da Vinci, Shakespeare, Ludwig van Beethoven, Victor Hugo, Lev Tolstoi, Mark Twain ş.a.); Expoflora; restaurante etc.

3. Cartier în partea de N a municipiului Bucureşti.

HERĂŞTI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Burnas, la 35 km S de Bucureşti; 2 248 loc. (1 ian. 2011): 1 098 de sex masc. şi 1 150 fem. Confecţii metalice; produse chimice (pesticide, ierbicide, fungicide, insecticide). Morărit. Culturi de cereale, de viţă de vie, de căpşuni ş.a. În perimetrul satului Herăşti a fost descoperit un mormânt de înhumaţie, datând din sec. 4 d.Hr., în care s-au găsit patru vase ceramice din pastă cenuşie, lucrate la roată. În satul Herăşti (fost *Fierăşti*) se află casa familiei Udrişte Năsturel a cărui construcţie s-a efectuat între 13 apr. 1643 şi 1648, cu modificări din 1833 şi renovări din anii 1958–1959. Casa prezintă elemente de Renaştere italiană şi găzduieşte în prezent un Muzeu de Artă Populară (filială a Muzeului Ţăranului Român din Bucureşti). Tot în satul Herăşti mai există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", ctitorie din anii 1643–1644 a doamnei Elina (soţia domnului Matei Basarab şi sora lui Udrişte Năsturel), restaurată în 1833 de către prinţul sârb Miloš Obrenović; conacul „Stolojan" (1900). Com **H.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Herăşti şi Miloşeşti din com. Hotarele, jud. Giurgiu.

HERDUD → Ardud (2).

HERECLEAN, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 6 sate, situată în partea de V-SV a Dealurilor Sălajului, pe cursul superior al râului Crasna; 3 625 loc. (1 ian. 2011): 1 769 de sex masc. şi 1 856 fem. Haltă de c.f. (în satul Guruslău). Prelucr. lemnului (mobilă); articole de feronerie. Fermă de creştere a ovinelor (în satul Panic). Pomicultură; viticultură; legumicultură. Culturi de cartofi. În satul Guruslău, menţionat documentar, prima oară, în 1441, a fost descoperit (1940) un depozit de bronzuri, format din 33 de piese (şapte brăţări masive, trei celturi, cinci butoni circulari, trei pandantive ş.a.), datând de la sf. Epocii bronzului şi începutul Epocii fierului, iar în arealul satului Badon au fost identificate urmele unor aşezări din sec. 3–4 şi 7–8. În apropiere de satul Guruslău, la 24 iul./3 aug. 1601, voievodul Mihai Viteazul a repurtat o victorie remarcabilă asupra oştilor lui Sigismund Báthori. Satul Hereclean este menţionat documentar, prima oară, în 1415. Conac (1834), în satul Panic, şi biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (începutul sec. 18), în satul Bocşiţa.

HERMANNSTADT → Sibiu (2).

HIDA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 8 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, la confl. râului Voivodeni cu Almaş; 2 891 loc. (1 ian. 2011): 1 407 de sex masc. şi 1 484 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului; confecţii textile; producţie de coloranţi, de echipamente de ridicat şi manipulat, de explozivi, de instrumente optice, de echipamente frigorifice şi de încălţăminte. Pomicultură (meri, pruni, peri). Pe terit. satului Hida, menţionat documentar, prima oară, în 1333, cu numele *Sacerdos de Hidalmas*, a fost descoperit (1903) un depozit de bronzuri (spadă cu mâner, cu disc şi buton etc.) datând din prima Epocă a fierului (800–450 î.Hr.). Biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1643–1645), din satul Baica, declarată monument istoric, are o bogată decoraţie sculptată şi picturi interioare ce datează de la sf. sec. 18, realizate de Ioan Pop din Românaşi. În satul Sânpetru Almaşului se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (construită în 1494 şi refăcută la începutul sec. 17), având picturi interioare şi exterioare, executate la sf. sec. 18 de acelaşi Ioan Pop din Românaşi. În satul Hida există conacele „Hatfaludy" (sf. sec. 19) şi „Morca" (începutul sec. 20), cu parcuri, şi biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1717). În satul Miluani există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1783), iar în satul Păduriş se află mănăstirea „Strâmba" (de călugări), atestată documentar în 1470. În 1642,

mănăstirea a fost jefuită de tâlhari. Biserica actuală, din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost construită la sfârşitul sec. 18, pe locul alteia mai vechi, prin strădania egumenului Nichifor, şi pictată pe pereţii interiori în 1792. Biserica mănăstirii Strâmba este declarată monument istoric şi păstrează o icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni. Mănăstirea „Strâmba" a funcţionat până în 1898 şi a fost reînfiinţată în 1993. Până la sfârşitul sec. 19, la această mănăstire a existat o şcoală de cântăreţi bisericeşti. Numele mănăstirii provine de la o credincioasă adusă de spate (strâmbă) care a donat locul pentru construirea bisericii. Poiană cu narcise (1,5 ha), în satul Racâş. Rezervaţia geologică „Stânca Dracului".

HIDELGKUT → Zăbrani.

HIDESLIGET → Pişchia.

HIDIŞEL, Dealurile Hidişelului, zonă deluroasă în partea central-nordică a Dealurilor Vestice, parte componentă a Dealurilor Pădurii Craiului, situată pe terit. jud. Bihor, între aliniamentul văilor Hidişel şi Cârpeştii Mici (la E), râul Holod (la S) şi Câmpia Miersigului (la V şi N). Alcătuite predominant din marne argiloase şi nisipoase, gresii, conglomerate şi nisipuri. Alt. max.: 296 m. Drenate de râurile Gepiu, Valea Nouă, Fonău ş.a.

HIDIŞELU DE SUS, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Hidişelului, pe râurile Hidişel şi Tăşad; 3 173 loc. (1 ian. 2011): 1 583 de sex masc. şi 1 590 fem. Haltă de c.f. (în satul Mierlău). Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Satul Hidişelu de Sus este menţionat documentar, prima oară, în 1214. Biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18, pictată în 1778), în satul Hidişelu de Jos. Pârtie de schi. Agroturism.

HIERASUS, denumirea antică a râului *Prut,* folosită de romani.

HIGHIŞ-DROCEA → Zarand (1).

HILIŞEU-HORIA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Ibăneşti cu Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul superior al Jijiei, la graniţa cu Ucraina; 3 630 loc. (1 ian. 2011): 1 789 de sex masc. şi 1 841 fem. Mori de cereale. Presă de ulei comestibil. Culturi de cereale, de sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, legume ş.a. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (1853–1855), în satul Hilişeu-Horia; biserică din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18, cu refaceri din 1802 şi 1813), strămutată în 1813 din satul Pomârla în satul Corjăuţi; biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1802, înconjurată cu zid de incintă în 1832), în satul Hilişeu-Crişan (fost Hilişeu-Vârnav). Biserica din Hilişeu-Crişan are un Turn-clopotniţă, cu poartă de intrare, flancat de o parte şi de alta de 12 statui în mărime naturală, sculptate în piatră, reprezentând pe cei 12 Apostoli, iar în centru statuia Domnului nostru Iisus Hristos, unicat în România.

HILIŞEU-VÂRNAV → Hilişeu-Horia.

HINDĂU → Ghindăoani.

HINDOV → Ghindăoani.

HINOVA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasa de pe stg. Dunării, la contactul cu Piem. Bălăciţei; 2 873 loc. (1 ian. 2011): 1 465 de sex masc. şi 1 408 fem. Expl. de argilă şi balast. Producţie de ambarcaţiuni sportive şi de agrement. Fabrică de cărămizi. Pe terit. satului Ostrovu Corbului au fost descoperite (1931) vestigiile unor aşezări din Neolitic, aparţinând culturilor materiale Vinča-Turdaş (milen. 5–4 î.Hr.), Sălcuţa (milen. 4–3 î.Hr.) şi Vădastra (milen. 4 î.Hr.), din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, din Epocile bronzului şi fierului, precum şi ale unei aşezări rurale romane din sec. 2–4. S-au găsit figurine antropomorfe şi zoomorfe, brăţări, mărgele din scoică şi lut etc. În satul Hinova a fost descoperit (1980) un tezaur alcătuit din piese din aur (brăţări spiralice, diademă, colier, mărgele romboidale etc.) cu o greutate totală de 4 680 g, datând de la sf. Epocii bronzului şi începutul Epocii fierului. Tezaurul este expus la Muzeul Naţional de Istorie a României din Bucureşti. În arealul satului Bistriţa au fost identificate urmele unui *vicus* (sat) roman din sec. 2–3, în perimetrul căruia s-au găsit monede, ceramică, ţigle, cărămizi, olane, resturile unui apeduct (c. 150 m lungime) şi un relief de cult al Cavalerului trac. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1833–1836) şi „Sfântul Gheorghe" (1892–1894), în satele Bistriţa şi Hinova. Pe terit. com. **H.** se află pădurea Stârmina (100 ha), declarată rezervaţie forestieră. Fagul din componenţa acestei păduri atinge una dintre cele mai joase altitudini din ţară. În cadrul subarboretului şi a păturii ierboase se întâlnesc numeroase specii sudice, printre care se remarcă două plante declarate monumente ale naturii şi ocrotite de lege: ghimpele (*Ruscus aculeatus*) şi cornişorul (*Ruscus hypoglossum*).

HIRSOWA → Hârşova (2).

HISTRIA, oraş antic (colonie) întemeiat în jurul anilor 657/656 î.Hr. de grecii din Milet, pe ţărmul de V al Mării Negre (Pontus Euxinus), pe o peninsulă dintre lacurile Sinoie, Istria şi Nuntaşi. Oraşul a continuat să existe până la începutul sec. 7 d.Hr., când a fost distrus de marile invazii avaro-slave. Ruinele acestui oraş au fost identificate, în 1868, de arheologul francez Ernest Desjardins şi cercetate de Vasile Pârvan, în urma săpăturilor efectuate în anii 1914–1927, continuate apoi în 1927–1945 de Scarlat Lambrino şi după aceea (1949–1970) de un colectiv condus de Emil Condurachi şi apoi de Dionisie Pippidi (1971–1981). Au fost identificate fragmentele unui zid de incintă, care închidea o supr. de c. 60 ha, fundaţiile unui templu atribuit lui Zeus Polieus, mai mulţi tumuli funerari, ruinele a două temple şi resturi ale unui templu din marmură (elemente de fronton, coloane, antablament) de ordin doric, mai multe altare, urme de locuinţe, pavaje de străzi şi numeroase obiecte de inventar (ceramică pictată de stil ionic sau corintic, vase greceşti, statuetele Cibelei şi Demetrei, bijuterii elenistice etc.). **H.** a cunoscut o epocă de înflorire în sec. 6–5 î.Hr., când se pare că a făcut parte din Liga maritimă de la Delos. Cucerită şi anexată de romani în 72–71 î.Hr., cu ocazia campaniei lui Terentius Varro Lucullus, aşezarea s-a romanizat ulterior, atât lingvistic cât şi cultural, fiind

Histria. Ruinele oraşului antic

Histria. Vas grecesc pictat, de stil Fikellura

integrată definitiv în sistemul administrativ al Imperiului Roman în anii 29–28 î.Hr., după campania lui Licinius Crassus. Începând de la sf. sec. 2 d.Hr., autoritățile militare romane au depus eforturi susținute pentru apărarea cetății, dar atacurile puternice ale goților, la mijlocul sec. 3, au distrus strălucita cetate. Refăcută în sec. 4, pe o arie mult mai mică (7 ha), cetatea **H.** a dăinuit până în sec. 7, când a fost abandonată definitiv după marea invazie avaro-slavă. În apropierea orașului antic **H.** a existat așezarea geto-dacică *Arcidava*, menționată cu acest nume într-o inscripție ridicată de *vicus* (satul) *Arcidava* în anul 166 d.Hr. în onoarea împăratului roman Marcus Aurelius. Inițial, această așezare a fost reședința unei căpetenii locale, după care a devenit un simplu sat (*vicus*), înglobat apoi de unitatea teritorială numită *regio Histriae.*

HLINCEA, Mănăstirea ~ → Ciurea.

HLIPICENI, com. în jud. Botoșani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, în zona de confl. a râului Drăcșani cu Jijia; 3 686 loc. (1 ian. 2011): 1 817 de sex masc. și 1 869 fem. Haltă de c.f. Viticultură. Combinat de vinificație. În satul Hlipiceni se află bisericile „Sfântul Nicolae" (1913-1930, reparată în 1961 și 1990-1993) și „Sfinții Voievozi" (1847–1848).

HOBICENI-URICANI → Uricani.

HOCENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în partea de N a Colinelor Fălciului, pe râul Oțeleni; 2 923 loc. (1 ian. 2011): 1 465 de sex masc. și 1 458 fem. Nod rutier. Produse alim. Apicultură. Viticultură. Bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (c. 1760, cu picturi interioare și cu pridvor adăugat – ambele din 1912) și „Sfântul Gheorghe" (1820), în satele Șișcani și Hoceni. În satul Barboși se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1797) și palatul „Alexandru Ioan Cuza" (sec. 19), iar în satul Deleni există o biserică construită din vălătuci, în 1812 (zidită în 1897), și biserica cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi" (1836–1838). În satul Șișcani se află o biserică din nuiele cu hramul „Sfântul Nicolae"-Tomșa (1803).

HODAC, com. în jud. Mureș, alcătuită din 7 sate, situată în partea de E a Dealurilor Mureșului, la poalele Dealului Osoi și ale M-ților Gurghiu, pe râul Gurghiu; 5 051 loc. (1 ian. 2011): 2 516 de sex masc. și 2 535 fem. Expl. și prelucr. lemnului (jaluzele). Produse de artizanat. Satul Hodac este menționat documentar, prima oară, în 1453. Centru de confecționare a fluierelor din lemn.

HODOBANA, Peștera ~ → Peștera Hodobana.

HODOD, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Asuajului; 2 946 loc. (1 ian. 2011): 1 432 de sex masc. și 1 514 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). Culturi de cereale, plante furajere, legume ș.a. Creșterea bovinelor, ovinelor, porcinelor ș.a. În satul Hodod, menționat documentar, prima oară, în 1334, se află conacul „Wesselény-Degenfeld" (1763–1776), în stil baroc (decorat cu reliefuri de A. Schuchbauer), cu modificări neoclasice din sec. 19, o biserică din 1423 (azi biserică reformată) și casa parohială a bisericii reformate (1776); în satul Lelei se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1780), iar în satul Nadișu Hododului, o biserică din sec. 15.

HODOPENI → Otopeni.

HODOS → Zădăreni.

HODOȘA, com. în jud. Mureș, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Mureșului, pe râul Hodoșa (afl. al. Nirajului); 1 311 loc. (1 ian. 2011): 644 de sex masc. și 667 fem. Nod rutier. Fabrică de cherestea. Centru de împletituri din paie și pănuși (coșuri, pălării etc.). Satul Hodoșa este menționat documentar, prima oară, în 1332 cu numele *Hudus*. Creșterea ovinelor, bovinelor și porcinelor. În sec. 19 aveau loc târguri săptămânale (primul târg a avut loc la 19 dec. 1838). Biserică romano-catolică (sec. 14–18) și biserică unitariană (sec. 17), în satele Hodoșa și Isla.

HODOȘ-BODROG, Mănăstirea ~ → Zădăreni.

HOGEAINLIK → Cogealac.

HOGHILAG, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mare; 2 454 loc. (1 ian. 2011): 1 270 de sex masc. și 1 184 fem. Punct de colectare a laptelui. Creșterea bovinelor și ovinelor. Herghelie (din 1995), în satul Prod. În satul Hoghilag, menționat documentar, prima oară, în 1309, se află o biserică din 1446 (reconstruită în 1730 și renovată în 1834) și turnul de poartă al fostei cetăți săsești (sec. 15–16), supraînălțat în sec. 18; în satul Valchid există o cetate cu biserică din sec. 14 (refăcută în 1507), azi biserică evanghelică.

HOGHIZ, com. în jud. Brașov, alcătuită din 6 sate, situată în partea de NE a Depr. Făgăraș, la poalele de NV ale M-ților Perșani, pe râul Olt; 5 180 loc. (1 ian. 2011): 2 591 de sex masc. și 2 589 fem. Nod rutier. Expl. de bazalt (în satul Bogata Olteană) și de marne. Fabrică de ciment. Culturi de cereale, de cartofi, sfeclă de zahăr, plante de nutreț etc. Creșterea bovinelor. Muzeu cu colecții de istorie, arheologie și etnografie (în satul Cuciulata). Parc natural de stejari seculari (în satul Hoghiz). În perimetrul

Hoghilag. Cetatea cu biserica evenghelică din satul Valchid

(azi în paragină)

satului Cuciulata, menționat documentar, prima oară, la 16 iul. 1372, au fost identificate urmele unei aşezări din Epoca bronzului (sec. 18–16 î.Hr.), aparținând culturii materiale Glina-Schneckenberg, în care s-au găsit ustensile din fier şi teracotă, ceramică dacică incizată cu cercule̦e, linii şi fascicule ondulate, brăduț. În arealul satului Hoghiz, atestat documentar în 1186, au fost descoperite (pe malul stg. al Oltului) vestigiile unui castru roman şi ale unei aşezări civile romane (sec. 2–4). Castrul (220 x 165 m), cu incintă dublă, compusă din două ziduri paralele din piatră, al căror spațiu despărțitor era secționat din loc în loc cu ziduri transversale, făcea parte din *limes*-ul alutan din E Daciei. Aici au fost găsite statui din bronz argintat, statuete din bronz, un inel din aur, cu sigiliu ş.a. În satul Hoghiz se află castelele conților Kálnoky (sec. 13) şi Haller (1553) şi o biserică reformată (1749), în stil gotic, cu elemente ale Renaşterii transilvănene. În satul Cuciulata există o biserică ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 19).

HOLBAV, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată în Depr. Braşov, la 20 km V-SV de municipiul Braşov; 1 269 loc. (1 ian. 2011): 632 de sex masc. şi 637 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, cartofi ş.a. Creşterea bovinelor, bubalinelor, porcinelor. Satul Holbav este atestat documentar în perioada 1560–1566. Com. **H.** a fost înființată la 2 mart. 2004 prin desprinderea satului Holbav din com. Vulcan, jud. Braşov.

HOLBOCA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 7 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Jijiei Inferioare, pe terasele de pe stg. Jijiei; 13 373 loc. (1 ian. 2011): 6 743 de sex masc. şi 6 630 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 aug. 1874), în satul Holboca. Nod rutier. Centrală electrică şi de termoficare (150 MW). Producție de echipamente pentru radiologie şi electroterapie, de țesături şi de cărămizi. Moară de cereale. Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. În perimetrul satului Holboca a fost descoperită (1951) o necropolă de înhumație (18 morminte), datând de la sf. Neoliticului şi începutul Epocii bronzului, în care s-au găsit ceşti, borcane, amulete din os ş.a., precum şi două morminte aparținând culturii materiale Noua (sec. 14–12 î.Hr.), un mormânt de incinerație (sec. 4–3 î.Hr.) şi urmele unei aşezări din sec. 4, cu un bogat inventar de vase ceramice. Pe terit. satului Dancu au fost identificate vestigii din Paleoliticul superior, din Epoca bronzului (cultura materială Noua), precum şi urmele unei aşezări omeneşti aparținând culturii materiale Sântana de Mureş (sec. 4 d.Hr.). În satul Holboca, menționat documentar în 1640, se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1802–1805), iar în satul Rusenii Vechi există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1820). În arealul com. **H.**, în satul Valea Lungă, se află o rezervație botanică în care sunt protejate specia euro-asiatic-continentală *Caragana frutex* şi salcâmul galben (*Laburnum anagyroides*), aflat aici la limita occidentală a arealului său de răspândire.

HOLMUL → Drăgușeni (3).

HOLOD, com. în jud. Bihor, alcătuită din 8 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele Dealurilor Hidişelului, pe râul Holod; 3 224 loc. (1 ian. 2011): 1 552 de sex masc. şi 1 672 fem. Nod feroviar. Colecție muzeală sătească. În satul Holod, menționat documentar, prima oară, în 1326, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1933, pictată în 1986 de Adriana Motronea din Sibiu) şi casa memorială şi statuia publicistului Iosif Vulcan (1841–1907), născut aici.

HOMOCEA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Siretului, în zona de contact cu Colinele Tutovei; 7 154 loc. (1 ian. 2011): 3 656 de sex masc. şi 3 498 fem. Prelucr. lemnului. În satul Lespezi se află biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1809, reparată în 1834 de Alexandru Balş), iar în satul Homocea există biserica „Sfântul Gheorghe" (ante 1809, refăcută în 1834 şi apoi în 1903–1916). Până la 22 mai 2003, com. **H.** a avut în componență satele Ploscuțeni şi Argea, care la acea dată au format com. Ploscuțeni, jud. Vrancea.

HOMOROADE 1. Subcarpații Homoroadelor, subunitate aparținând Subcarpaților Transilvaniei, situată în interiorul curburii Carpaților, între râul Târnava Mare (N), M-ții Harghita (NE), M-ții Perşani (SE) şi Pod. Hârtibaciului (S şi V). Se individualizează printr-un relief de dealuri subcarpatice, cu înălțimi de 700–1 000 m (Dealurile Feliceni 754 m, Pietriş 839 m, Bădeni 855 m, Nădăşcuț 738 m, Merca 1 002 m ş.a., acesta din urmă constituind alt. max. a Subcarpaților Homoroadelor) şi depresiuni bine dezvoltate (Depr. Homoroadelor).

2. Depresiunea Homoroadelor, depresiune subcarpatică de eroziune, situată în Subcarpații Homoroadelor, cuprinsă între râurile Homorodu Mare şi Homorodu Mic, cu relief de lunci, terase, dealuri subcarpatice (Bădeni 855 m, Dalta 802 m, Ghergheleu 785 m ş.a.) şi largi bazinete de vale (Crăciunel, Ocland, Jimbor, Mercheaşa). Supr.: c. 200 km^2. Climă răcoroasă (temp. medie anuală 7°C) cu precipitații moderate (700 mm anual).

3. Com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Codrului cu Câmpia Ardudului, pe cursul superior al râului Homorod; 1 655 loc. (1 ian. 2011): 816 de sex masc. şi 839 fem. Reşed. com. este satul *Homorodu de Mijloc*, menționat documentar, prima oară, în 1394. Pomicultură (pruni, cireşi, vişini). Produse ale ind. casnice. În satul Homorodu de Jos, atestat documentar în 1273, se află o biserică romano-catolică din anul 1808 şi o biserică ortodoxă din 1988, în satul Homorodu de Mijloc, menționat documentar în 1394 există o biserică ordotoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1910, renovată în anul 2010), iar în satul Homorodu de Sus o biserică ortodoxă din 1885. Bogat fond cinegetic (mistreți, căprioare, fazani, iepuri).

HOMOROD 1. Râu, afl. stg. al Someşului pe terit. Ungariei; 55 km; supr. bazinului: 605 km^2. Izv. din partea de V a Culmii Codrului, străbate Dealurile Codrului şi drenează apoi câmpiile Ardudului şi Someşului. Canalizat în cursul inf. Cunoscut şi sub numele de *Homorodu Vechi.*

2. Râu, afl. dr. al Oltului pe terit. jud. Braşov; 59 km; supr. bazinului: 865 km^2. Este format din unirea, în arealul com. Homorod, a râurilor Homorodu Mare (52 km; supr. bazinului: 502 km^2) şi Homorodu Mic (46 km; supr. bazinului: 335 km^2), care izv. din partea de V a M-ților Harghita şi străbat apoi Depr. Homoroadelor.

3. Canalul ~, canal colector, realizat în anul 1896, în Câmpia Someşului, între Pârâu Sărat şi Someş (respectiv com. Ardud şi Păuleşti, jud. Satu Mare), intersectând râul Homorod (**1**) în aval de confl. cu Pârâu Nou. Lungime: 25 km. Folosit pentru drenarea apelor subterane, situate foarte aproape de supr., şi pentru desecarea terenurilor.

Homorod (4). Cetatea cu biserica evanghelică din satul Homorod

4. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Depr. Homoroadelor, la 460 m alt., la confl. Homorodului Mare cu Homorodu Mic, la 60 km NV de Braşov; 2 327 loc. (1 ian. 2011): 1 170 de sex masc. şi 1 157 fem. Nod rutier. Expl. de andezit. Producţie de cherestea şi de produse lactate. Herghelie. Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, cu climat moderat, de depresiune intracolinară, sedativ-indiferent, cu veri răcoroase (temp. medie a lunii iul. 18°C) şi ierni friguroase (în ian. medii termice de –5°C). Temp. medie anuală este de 7°C. Factorii naturali de cură sunt climatul de cruţare şi izv. cu ape minerale sulfuroase, clorurate, bicarbonatate, sulfatate, sodice, termale (38°C), indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale, ginecologice (metroanexite cronice, tulburări minore de pubertate şi de menopauză), dermatologice (psoriazis, keratodermatii), endocrine, digestive (colon iritabil), hepato-biliare etc. În sec. 12, aici au fost colonizate mai multe familii din Flandra care au întemeiat aşezarea *Petersdorf*. În satul Homorod, menţionat documentar, prima oară, în 1488, se află o biserică romanică, de tip sală, datând din 1270 (azi biserică evanghelică), cu fresce din sec. 14–15 (în cor), situată în interiorul unei puternice cetăţi ţărăneşti cu dublă incintă (sec. 15–16) străjuită de turnuri de apărare, de formă pătrată, la colţuri; în satul Mercheaşa există o cetate ţărănească, cu biserică de incintă (sec. 13), iar în satul Jimbor se află o cetate din sec. 13, o biserică evanghelică (sec. 19) şi casa „Molnar" (sec. 18).

HOMORODU VECHI → Homorod (1).

HONIGBERG → Hărman.

HOPÂRTA, com. în jud. Alba, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Târnavelor, la izv. râului Râtu; 1 181 loc. (1 ian. 2011): 605 de sex masc. şi 576 fem. Pe terit. satului Şpălnaca, atestat documentar în 1329, a fost descoperit (1887) un depozit de bronzuri (c. 1 200 kg), format din seceri, cuţite, dălţi, celturi, foarfeci, topoare-ciocan, lame de ferăstrău, săbii, vârfuri de lance, brăţări, scuturi etc., datând din prima Epocă a fierului (800–300 î.Hr.). Satul Hopârta este menţionat documentar, prima oară, în 1332 cu numele *Sacerdos de Hupurtun*. În satul Şpălnaca se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18, cu picturi din 1858) şi „Sfântul Gheorghe" (sec. 18, renovată în 1865 şi pictată în 1868-1869), iar în satul Turdaş există o biserică fortificată cu zid de incintă (sec. 15–18) şi biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1770, cu adăugiri din 1826 şi restaurată în 1968-1969).

HORAIŢA, Mănăstirea ~ → Dobreni.

HORĂICIOARA, Schitul ~ → Crăcăoani.

HORDOU → Coşbuc.

HOREA, com. în jud. Alba, alcătuită din 15 sate, situată în M-ţii Apuseni, la poalele de NV ale Muntelui Mare şi cele de SV ale M-ţilor Gilău, pe râul Albac; 2 164 loc. (1 ian. 2011): 1 102 de sex masc. şi 1 062 fem. Prelucr. lemnului. În satul Arada (azi Horea) s-a născut Vasile Ursu Nicola (1731–1785), supranumit Horea (după obiceiul lui de a „hori" – adică a cânta doine), principalul conducător al Răscoalei ţărăneşti din Transilvania din 1784–1785. În satul Horea se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sfinţită în 2006), casa memorială, un obelisc (dezvelit în 1934) şi un bust al lui Horea, realizat de sculptorul Romulus Ladea în 1967. În satul Mătişeşti există biserica „Sfântul Mucenic Dimitrie" (1905). Agroturism.

HOREZU 1. Depresiune de eroziune în Subcarpaţii Olteniei, mărginită de prelungirile M-ţilor Căpăţânii (la N) şi de Măgura Slătioarei (la S-SV), drenată de râul Luncavăţ. Relief de luncă, de terase şi de dealuri piemontane. Climă răcoroasă, cu temp. medii anuale de 6°C şi precipitaţii abundente (800–1 000 mm anual).

2. Oraş în jud. Vâlcea, situat în depresiunea omonimă, la 475–500 m alt., pe râul Luncavăţ, la poalele de N-NE ale Măgurii Slătioara (769 m alt.), la 41 km N-NV de municipiul Râmnicu Vâlcea; 6 685 loc. (1 ian. 2011): 3 209 de sex masc. şi 3 476 fem. Supr.: 117,7 km^2, din care 7,9 km^2 în intravilan; densitatea: 846 loc./km^2. Nod rutier. Microhidrocentrală (125 MW). Expl. şi prelucr. lemnului (mobilier şi diverse produse); confecţii textile; ţesături din lână; stofe de mobilă; produse alim. Fermă de creştere a ovinelor. Centru pomicol. Vestit centru etnografic şi vechi centru de ceramică populară, caracterizată prin fineţea motivelor decorative (străchini şi farfurii smălţuite, de culoarea fildeşului, cu motive zoomorfe – renumit fiind „Cocoşul de Horezu", urcioare, vaze de flori ş.a.). Muzeu etnografic; Galerie de artă populară contemporană cu o colecţie bogată de obiecte din ceramică; Casă de cultură (1966); Biblioteca „Ada Orleanu" cu c. 40 000 vol. Târg anual al olarilor (6–8 iun.). **Istoric.** Prima atestare documentară a localit. datează din 4 sept. 1487 cu numele *Hurez* şi consemnat ca târg în 1780. Declarat oraş la 17 febr. 1968. În prezent, oraşul **H.** are în subordine ad-tivă 6 sate: Ifrimeşti, Râmeşti, Romanii de Jos, Romanii de Sus, Tănăseşti, Urşani. **Monumente**: biserica ortodoxă cu hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1659, cu pridvor adăugat şi picturi murale interioare din 1859) a fostului schit Bălăneşti; bisericile cu dublu hram – „In-

Horezu (2). Vedere generală asupra mănăstirii

Horezu (2). Vase ceramice

trarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" – din Târg (1800–1804, cu picturi murale interioare din 1807) şi „Sfinţii Voievozi" şi „Sfântul Vasile" (1826). În apropiere de oraşul **H.**, respectiv în satul Romanii de Jos (subordonat oraşului), se află un valoros complex monastic, care şi-a păstrat vechea denumire de *Hurez*, fiind cel mai mare ansamblu de arhitectură medievală păstrat în Ţara Românească, principala ctitorie a domnului Constantin Brâncoveanu. Complexul monahal, declarat monument istoric şi inclus, în 1993, pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO, cuprinde mai multe *clădiri* (Casa domnească, paraclisul cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", cu picturi originare, executate de zugravii Preda, Nicolae şi Ianache, chiliile cu două niveluri, având la faţadă cerdace lungi pe arcade), construite în perioada 1690–1697 şi înconjurate de un zid de incintă, *biserica* mănăstirii, cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", *bolniţa* cu o *bisericuţă* având hramul „Adormirea Maicii Domnului" – ctitorie din 1696–1699 a Mariei Brâncoveanu, schitul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" cu biserică ridicată în 1698 şi pictată în 1700, cu chilii construite în 1698 (refăcute în 1953) şi zid de incintă şi schitul „Sfântul Ştefan", cu biserică zidită în 1703, din iniţiativa lui Ştefan, fiul lui Constantin Brâncoveanu, cu picturi originare realizate de Ianache, Istrate şi Hranite. Biserica principală a mănăstirii Hurez, cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", de mari dimensiuni (32 m lungime şi 14 m lăţime), a fost construită în anii 1690–1693 (sfinţită la 8 sept. 1693), de meşteri conduşi de Manea (vătaful zidarilor), Istrate (lemnarul) şi Caragea Vucaşin (pietrarul), ale căror portrete apar pictate în pridvorul bisericii mari. Biserica are o turlă pe naos şi alta pe pronaos şi un amplu pridvor pe faţada vestică, susţinut de zece coloane din piatră, decorate cu motive renascentiste, care au splendide arcade la partea superioară. În interior, biserica păstrează remarcabile picturi murale originare, executate în 1693–1704 de zugravul Konstantinos (grec de origine), ajutat de Ioan, Andrei, Stan, Neagoe şi Ioachim. Printre picturi se evidenţiază un amplu tablou votiv (în pronaos), ce reprezintă o veritabilă galerie de portrete înfăţişând pe Constantin Brâncoveanu împreună cu familia sa. Mănăstirea Hurez posedă o valoroasă colecţie muzeală cu obiecte bisericeşti, unele datând de la întemeiere (icoane, obiecte din argint, picturi, sculpturi în piatră şi în lemn, o interesantă bibliotecă, cu c. 4 000 de vol., dintre care multe cărţi vechi etc.). În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688–1714), mănăstirea Hurez a funcţionat ca un important centru de cultură şi de intensă activitate artistică, cu o mare bibliotecă şi o renumită şcoală de zugravi în care s-au format meşteri ce şi-au pus amprenta asupra întregii picturi bisericeşti româneşti din tot sec. 18. Complexul mănăstiresc a fost supus unor ample lucrări de reparaţii şi restaurare în anii 1827, 1872, 1907–1912, 1957–1964, 1970–1975. La această mănăstire, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a sanctificat, ca sfinţi martiri, la 20 iun. 1992, pe Constantin Brâncoveanu, pe fiii săi Constantin, Ştefan, Radu, Matei şi pe sfetnicul său Ianache, decapitaţi la Istanbul (la 15 aug. 1714), din ordinul sultanului Ahmed III. Prăznuirea acestora ca sfinţi martiri se face la 16 aug. Tot în satul Romanii de Jos se mai află două biserici, cu acelaşi hram – „Sfinţii Îngeri", una datând din anul 1700 (cu picturi murale interioare executate în 1757) şi alta din 1821. În satul Romanii de Sus există ruinele schitului „Sfântul Ioan" (sec. 17), iar în satul Urşani este o biserică ortodoxă cu dublu hram – „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1800), cu pridvor adăugat ulterior şi cu picturi originare, renovată în 2010–2011. La sf. sec. 20, în satul Tănăseşti a fost construită biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", sfinţită la 20 mai 2001.

Horezu (2).
Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena"

HORGEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 8 sate, situată în partea de V a Colinelor Tutovei, pe râul Răcătău; 4 971 loc. (1 ian. 2011): 2 605 de sex masc. şi 2 366 fem. Pomicultură (pruni, meri, cireşi). Pe terit. satului Răcătău de Jos au fost descoperite (1968) urmele unei aşezări, identificate cu antica *Tamasidava*, cu un nivel de locuire din Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Monteoru (milen. 2 î.Hr.), unde s-au găsit podoabe din aur şi ceramică şi un altul dacic, cu o cetate de pământ (*davă*) având trei niveluri (sec. 4–3 î.Hr.; sec. 2–1 î.Hr.; sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr.) din care au fost scoase la iveală figurine antropomorfe din teracotă, reliefuri pe ceramică, vase ceramice etc. În arealul satului Horgeşti a fost descoperit (1968) un tezaur alcătuit dintr-un vas din bronz, în care se aflau

58 de monede bizantine din acelaşi metal, datând din a doua jumătate a sec. 6 d.Hr. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (ante 1809) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1850), în satele Sohodor şi Răcătău de Jos; în satul Horgeşti, menţionat documentar, pentru prima oară la 5 apr. 1442 şi apoi în 1453 şi la 15 mart. 1490, se află biserica ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1885), biserica romano-catolică „Adormirea Sfintei Fecioare" (1927-1930, demolată în anul 2003 din cauza repetatelor deteriorări cauzate de cutremure şi reconstruită în perioada 5 sept. 2003-16 sept. 2006 după planurile arhitectului Alexandru Frunză), de mari dimensiuni (44,40 m lungime, 43,30 m lăţime şi 16 m înălţime), şi conacul „Strat" (1890), azi sediul Primăriei, iar în satul Bazga există o biserică din lemn din 1875; conacul „Cosănescu" (1902), azi fermă, în satul Răcătău de Jos.

HORIA 1. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Casimcea; 1 826 loc. (1 ian. 2011): 910 de sex masc. şi 916 fem. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1892–1895), în satul Tichileşti. Până la 5 mai 1999, satele Cloşca, Horia şi Tichileşti au făcut parte din com. Ghindăreşti, iar până în 1938, satul Horia s-a numit *Muslubei*.

2. Denumirea până la 20 mai 1996 a com. *Ghindăreşti,* jud. Constanţa.

3. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 2 sate, situată în luncile şi pe terasele Siretului şi Moldovei; 7 374 loc. (1 ian. 2011): 3 645 de sex masc. şi 3 729 fem. Nod rutier. Expl.de balast. Producţie de utilaje şi maşini-unelte pentru prelucr. metalelor, de mobilă, de ţesături, de ambalaje din carton. Abator. Biserica „Înălţarea Domnului (1919), în satul Horia. Satul Horia a fost înfiinţat în anul 1912 cu numele *Elisabeta Doamna*, iar din 1948 poartă denumirea actuală.

4. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în depresiunea omonimă, încadrată de Pod. Niculiţel (la N), M-ţii Măcin (NV) şi Pod. Babadag (S şi SV), pe râul Teliţa; 1 452 loc. (1 ian. 2011): 733 de sex masc. şi 719 fem. Expl. de diorite. Producţie de mobilă. Creşterea sturionilor în lacul Horia (43 ha). Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. Pomicultură. Pe terit. satului Horia a fost descoperită o *villa rustica* romană cu caracter meşteşugăresc (printre altele s-a identificat un cuptor pentru ars ceramică) şi urmele unei aşezări rurale *(vicus)* din sec. 2–4, iar în arealul satului Cloşca, vestigiile unei aşezări autohtone în care s-au găsit monede romane republicane.

HORILEŞTI → Horleşti.

HORLEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râurile Voineşti şi Stavnic; 2 959 loc. (1 ian. 2011): 1 548 de sex masc. şi 1 411 fem. Expl. de argilă. Producţie de lanţuri şi arcuri. Prelucr. laptelui, a fructelor, legumelor şi a pieilor de animale. Morărit şi panificaţie. Pomicultură; viticultură. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Satul Horleşti, menţionat documentar pentru prima dată la 3 iul. 1471, s-a numit iniţial *Horileşti*, după numele lui Horilă Movilă. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1810) şi „Sfântul Ioan" (1822), în satele Scoposeni şi Bogdăneşti; biserică romano-catolică (1875, reparată în 1965), în satul Horleşti.

HOROATU CRASNEI, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în SE Depr. Şimleu, la poalele de NV ale M-ţilor Meseş, pe cursul superior al râului Crasna; 2 601 loc. (1 ian. 2011): 1 281 de sex masc. şi 1 320 fem. Fabrică de săpun; panificaţie. Culturi de cereale, cartofi ş.a. În satul Horoatu Crasnei, menţionat documentar, prima oară, în 1213, cu numele *Villa Huruat,* se află o biserică din sec. 15, azi biserică reformată, cu adăugiri din sec. 18 şi o biserică ortodoxă din anul 1931-1937.

HORODIŞTEA, sat în com. Păltiniş, jud. Botoşani, considerat punctul nordic extrem al României, aflat la 48°15'06'' latitudine nordică.

HORODNIC, fostă com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, care la 22 mai 2003 a fost desfiinţată, iar cele 2 sate componente, Horodnic de Jos şi Horodnic de Sus, au devenit comune de sine stătătoare.

HORODNIC DE JOS, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în NV Pod. Sucevei, pe râul Pozen; 2 484 loc. (1 ian. 2011): 1 226 de sex masc. şi 1 258 fem. Prelucr. laptelui şi a cărnii. Moară de cereale. În arealul com. **H de J.** a fost descoperită o necropolă datând din Neolitic. Biserica din lemn cu hramul „Înălţarea Sfintei Cruci"–Călugăriţa (1717, iconostas din 1782, reparată în 1911), declarată monument istoric în anul 2004, şi biserica „Înălţarea Domnului" zidită în anii 2007-2009. Com. **H de J.** a luat naştere la 22 mai 2003 prin separarea satelor *Horodnic de Jos* şi *Horodnic de Sus* din fosta com. Horodnic, jud. Suceava.

HORODNIC DE SUS, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în NV Pod. Sucevei, pe râul Pozen; 4 914 loc. (1 ian. 2011): 2 450 de sex masc. şi 2 464 fem. Expl. şi prelucr. lemnului; produse de panificaţie. Biserica „Sfântul Dumitru" (1790-1791, cu pridvor adăugat în 1853). Bogat fond cinegetic. Agroturism. Com. **H. de S.** a luat naştere la 22 mai 2003 prin separarea satelor *Horodnic de Jos* şi *Horodnic de Sus* din fosta com. Horodnic, jud. Suceava.

HORODNICENI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Pod. Fălticeni, pe interfluviul râurilor Moldova şi Şomuzu Mare; 3 535 loc. (1 ian. 2011): 1 709 de sex masc. şi 1 826 fem. Culturi de cartofi, legume ş.a. Pomicultură (meri, pruni, peri). Prelucr. fructelor. Creşterea bovinelor. Bibliotecă cu c. 9 500 vol. În satul Horodniceni se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt", ctitorie din 1538-1539 a marelui vistiernic Mateiaş (cu iconostas din 1736), declarată monument istoric în anul 2004, consolidată şi restaurată în anul 2006; în satul Boteşti există o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1801–1802, refăcută în 1893), iar în satul Rotopăneşti, biserica „Sfânta Treime" (1856) şi conacul boierului Nicolae Istrate (1800). În satul Brădăţel există mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), întemeiată în 1947 de un grup de călugăriţe venite de la mănăstirea Agafton, jud. Botoşani. Biserica mănăstirii Brădăţel poartă hramul „Izvorul Tămăduirii" şi are o turlă octogonală pe naos şi un pridvor închis. La 8 nov. 2007 în incinta acestei mănăstiri a fost pusă piatra de temelie a unei noi biserici, mai mare, cu hramul „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir".

HOROSLAR → Ovidiu.

HOTARELE, com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnas, pe râul Argeş; 3 535 loc. (1 ian. 2011): 1 694 de sex masc. şi 1 841 fem. Nod rutier. Produse alim. Legumicultură; culturi de căpşuni. Pomicultură. Podgorie. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **H.** a făcut parte din jud. Ilfov. Satul Hotarele a fost înfiinţat în perioada 1760-1770 şi atestat documentar în 1810. Biserică de zid construită în anii 1891–1894 (pe locul uneia din lemn care data din 1788–1790), cu catapeteasmă din

Huedin (2). Biserica reformată-calvină

lemn de stejar, pridvor adăugat în anul 1904 şi picturi murale interioare executate în 1912 de V. Mitescu. Iniţial, biserica a avut hramul „Sfântul Dumitru", dar după renovarea din 1936, când a fost şi repictată în anii 1938–1939, în stil bizantin, de pictorii Arution Avachian şi Iob Agapiescu, a primit hramul „Cuvioasa Parascheva". Picturile au fost spălate în 1957. Până la 7 apr. 2004, com. **H.** a avut în componenţă atât satele Herăşti şi Miloşeşti, care la acea dată au format com. Herăşti, cât şi satele Izvoarele şi Teiuşu, care, tot la aceeaşi dată, au format com. Izvoarele, jud. Giurgiu.

HOTĂRANI, Mănăstirea ~ → Fărcaşele.

HRASTU → Rast.

HRINCEŞTI → Cajvana.

HUDA LUI PĂPARĂ, peşteră în partea de V a României, situată în NV M-ţilor Trascău (în masivul Bedeleu), pe versantul drept al văii Arieş, la 567 m alt., la 4 km S de satul Sălciua de Jos, jud. Alba. Lungimea galeriilor: 2 022 m. Cunoscută din anul 1839. Peşteră activă, cu orientare N-S, străbătută de pârâul Ponor, având numeroase săli, cascade şi sifoane. Sala Minunilor, situată la c. 200 m de la intrare, cea mai mare (50 x 80 m) şi mai interesantă, adăposteşte stalactite uriaşe şi un depozit imens de cheropterit (excremente de lilieci). Temp. aerului este de 10–11°C în coridorul principal şi 13–20°C în Sala Minunilor. Faună cavernicolă bogată (lilieci, păianjeni, melci, insecte etc.). Greu accesibilă.

HUDEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în partea de N a Câmpiei Jijiei Superioare, la graniţa cu Ucraina, pe cursul superior al râului Başeu; 6 209 loc. (1 ian. 2011): 3 067 de sex masc. şi 3 142 fem. Expl. de gresii şi de nisip cuarţos. Lac piscicol (500 ha). Culturi de cereale, floarea-soarelui, cartofi ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Viticultură. Parc dendrologic (2,4 ha) în care se află conacul boierului Ion Franc. Pe terit. satului Baranca au fost descoperite vestigiile unei aşezări fortificate (extinsă pe c. un ha), datând din sec. 9–11. În satul Hudeşti, menţionat documentar, pentru prima oară, în 1436 cu numele *Hudinţi*, se află bisericile „Sfinţii Voievozi" (1752–1759), ctitorie a spătarului Mihail Costache Boldur Lăţescu, şi „Sfântul Gheorghe" (1924), precum şi conacul acestuia datând din 1757, azi şcoală; biserică având hramul „Sfântul Gheorghe" (1803, reparată în 1908), în satul Mlenăuţi. La 23 iun. 2004, com. **H.** a primit în componenţa sa două sate reînfiinţate la acea dată, şi anume *Başeu* (atestat documentar, prima oară, în 1605 şi apoi la 20 ian. 1634) şi *Vatra*, sate care fuseseră desfiinţate la 17 febr. 1968. În satul Vatra există o biserică zidită în 1921 pe locul uneia din 1820, iar în satul Başeu se află biserica „Sfântul Mucenic Pantelimon" construită din paiantă în anii 1901-1903 şi pictată în 2006-2007. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. **H.** s-au numit *Lupeni*.

HUDINŢI → Hudeşti.

HUDUS → Hodoşa.

HUDUS-MONOSTURA → Zădăreni.

HUEDIN 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, situată în NE M-ţilor Apuseni, între prelungirile M-ţilor Meseş (în N-NV), Gilău (S-SE) şi Vlădeasa (V-SV), în bazinul superior al Crişului Repede. Supr.: c. 160 km². Relief predominant colinar, cu caracter structural (cueste, supr. structurale), cu alt. de 600–700 m, de terase şi lunci. Climă răcoroasă (temp. medie anuală 6–8°C) cu precipitaţii moderate (700–800 mm anual). Vegetaţie naturală de păduri de foioase (fag, stejar), păşuni şi fâneţe.

2. Oraş în jud. Cluj, situat în depresiunea cu acelaşi nume, la 556–650 m alt., pe cursul superior al Crişului Repede, la 52 km V-NV de Cluj-Napoca; 9 673 loc. (1 ian. 2011): 4 698 de sex masc. şi 4 975 fem. Supr.: 61,2 km², din care 5,8 km² în intravilan; densitatea: 1 667 loc./km². Nod feroviar şi rutier. Produse alim. Muzeu de istorie şi etnografie. Casă de cultură (1961). **Istoric**. În arealul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice, din Epocile bronzului, fierului (Hallstatt) şi din sec. 4–5 (un cercel şi un ac de aur). În perimetrul oraşului a mai fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din 3 000 de piese emise în sec. 15–17 în Polonia. Situată pe vatra unei vechi aşezări (*Crisius*), localit. este menţionată documentar, prima oară, în 1332, într-un registru papal, ca aşezare rurală, cu numele *Villa Hunad*, iar peste un secol (în 1437) ca orăşel (*oppidum*) cu mai multe meşteşuguri (dulgheri, fierari, cizmari, cojocari, croitori, curelari ş.a.). Locuitorii oraşului au participat la răscoalele ţărăneşti din 1437 şi din 1514. Declarat oraş în 1961. **H.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Bicălatu. **Monumente**: biserică din sec. 13–14, azi biserică reformată-calvină, reconstuită în sec. 16 şi renovată în sec. 18, cu tavan casetat realizat în sec. 18 de meşterul sas Laurenţiu Umlig din Cluj; biserică romano-catolică, în stil neogotic (1848); bisericile ortodoxe, construite în 1910, în stil neobizantin, cu picturi murale interioare originare, şi, respectiv, în anii 1931–1934 (biserica „Sfânta Parascheva"), în stil neobizantin, cu picturi murale interioare originare; biserica greco-catolică „Pogorârea Duhului Sfânt", sfinţită la 22 iun. 2008; conacul „Barcsay" (sec. 18), declarat monument istoric în anul 2004, azi sediul unei şcoli. În localit. componentă Bicălatu se află o biserică reformată (sec. 17, cu tavan casetat, executat în 1697 de Ion tâmplaru).

HULUBEŞTI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Piem. Cândeşti cu Câmpia Târgoviştei, pe râul Potopu; 3 385 loc. (1 ian. 2011): 1 683 de sex masc. şi 1 702

fem. Expl. de petrol. Pomicultură (meri, peri, caişi, pruni). În satul Butoiu de Jos se află ruinele mănăstirii Butoiu-Potoc (sec. 15), din care se mai păstrează doar o biserică reclădită în 1648–1649 şi renovată în anii 1850–1853, şi bisericile cu hramurile „Schimbarea la Faţă" (1853) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1855); în satul Măgura există biserica „Sfinţii Voievozi" (1899), iar în satul Hulubeşti, atestat documentar la 7 febr. 1587, se află biserica având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1863–1865) şi bisericile „Sfântul Gheorghe" (1840) şi „Sfinţii Voievozi" (1891).

HUMOR, Mănăstirea ~ → Mănăstirea Humorului.

HUMOSU, Rezervaţia forestieră ~ → Deleni (2).

HUNDORF → Viişoara (4).

HUNEDOARA 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, situată în partea de V a României, în zona de contact a Carpaţilor Occidentali cu cei Meridionali, între prelungirile M-ţilor Metaliferi (la N), Culoarul Orăştiei (E-NE), M-ţii Şureanu (E-SE), Depr. Haţeg (S) şi M-ţii Poiana Ruscăi (V). Dezvoltată alungit, pe direcţia S-N, între aliniamentul „poarta" de la Subcetate (prin care comunică cu Depr. Haţeg) şi Culoarul văii Mureşului (c. 30 km lungime), Depr. **H.** se compune din trei compartimente: *Depr*. **H.** propriu-zis, în V-NV, pe râul Cerna, *Depr. Călan,* în E, pe râul Strei, separate de Dealurile Silvaşului, şi *Depr. Simeria-Deva,* în N, pe Valea Mureşului. Supr.: c. 500 km^2. Relief de lunci, terase şi dealuri piemontane. Climat moderat (temp. medie anuală 9–10°C), cu precipitaţii bogate (700–800 mm anual). Vegetaţie naturală de luncă, de pajişti, fâneţe şi pâlcuri de păduri de cer, în amestec cu gorun. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi ş.a. Pomicultură. Creşterea animalelor. Cunoscută şi sub numele de *Depr. Strei*.

2. Municipiu în jud. Hunedoara, situat în compartimentul de V-NV al depresiunii cu acelaşi nume, la poalele de E ale M-ţilor Poiana Ruscăi, la 220-270 m alt., pe râul Cerna, la 18 km S de municipiul Deva; 69 394 loc. (1 ian. 2011): 33 485 de sex masc. şi 35 909 fem. Supr.: 97 km^2, din care 18 km^2 în intravilan; densitatea: 3 855 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Nod rutier. Termocentrală (12 MW). Vechi (sec. 17) şi puternic centru siderurgic, cu oţelării şi laminoare de diferite dimensiuni şi profile, ce foloseşte min. de fier exploatat în M-ţii Poiana Ruscăi (la Ghelari şi Teliucu Inferior), precum şi pe cel din import şi cărbunii din Valea Jiului. Uzine cocsochimice şi de aglomerare a minereurilor. Producţie de mat. de constr. (var, prefabricate din beton, produse refractare), de conf. şi tricotaje din lână, de încălţăminte, de prelucr. a lemnului, de talc, de oxigen şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, bere, panificaţie etc.). Produse de artizanat. Fermă de creştere a păsărilor. Centru pomicol. Institut de învăţământ superior (din 1970) cu două facultăţi de inginerie, cu 1 168 studenţi şi 56 cadre didactice (2007–2008), filială a Universităţii Politehnice din Timişoara. Teatru dramatic şi de estradă, cinematografe, biblioteci. Muzeu de istorie (în Castelul Huniazilor), inaugurat în 1924, cu colecţii de arheologie, un lapidariu medieval, piese etnografice, care ilustrează viaţa locală etc. Grădină zoologică. Rezervaţia forestieră „Pădurea Chizid" (50 ha). **Istoric.** În perimetrul municipiului **H.** au fost descoperite vestigii paleolitice, din epocile bronzului şi fierului, din perioada daco-getică (atelier metalurgic cu opt cuptoare şi lupe mari de fier), precum şi 4 tezaure monetare: în anul 1904 s-au găsit 1 117 monede (1 093 denari romani republicani, 19 drahme provenind din colonia grecească Dyrrhachium, de pe ţărmul de E al Mării Adriatice, şi 5 drahme din Apollonia Illyrica), în 1910 au fost scoase la iveală alte 164 de monede reprezentând denari romani republicani şi imperiali, în 1911 au fost recuperaţi 41 de denari romani republicani şi o tetradrahmă din Macedonia Prima, iar apoi 42 de denari romani republicani şi 35 de drahme din Apollonia şi Dyrrhachium. Prima menţiune documentară a aşezării datează din 30 aug. 1265, fiind consemnată într-un registru papal de dijme cu numele *Hungnod*. Amintit din nou în 1276, iar ca oraş în 1415. Capătă o intensă dezvoltare în sec. 17–18, ca centru siderurgic. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **H.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Răcăştia şi 4 sate: Boş, Groş, Hăşdat şi Peştişu Mare. **Monumente:** biserica „Sfântul Nicolae" (1458, reconstruită în anii 1634-1654 şi reparată în anul 1800), cu fragmente de picturi murale interioare din 1654, repictată în 1928 de Dumitru Cabadeief din Sibiu; turn-clopotniţă din 1827; biserica mănăstirii Augustinilor (sec. 15); Catedrala ortodoxă cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" construită în anii 1939–1947 după planurile arhitectului Dumitru Ionescu-Berechet, cu picturi murale interioare originare executate în frescă de pictorul Ştefan Constantinescu din Bucureşti; biserica „Schimbarea la Faţă" (1797–1800, pictată în 1983); biserica reformată (sec. 17); Castelul Huniazilor sau Corvineştilor, cel mai important monument de arhitectură gotică laică din Transilvania, construit în sec. 14 (pe locul unui castru roman) şi apoi dărui, la 18 oct. 1409 (împreună cu c. 40 de sate din jur), de către Sigismund I de Luxemburg (rege al Ungariei în anii 1387–1437) cneazului român Voicu (tatăl lui Iancu de Hunedoara) pentru faptele sale de arme. Intrat ulterior în posesia voievodului

Hunedoara (2). Castelul Huniazilor

Iancu de Hunedoara, castelul a fost amplificat, modernizat în stil gotic şi amenajat (1440–1453) atât pentru locuit, cât şi în scopuri militare. Somptuoasa reşed. nobiliară era prevăzută cu săli de recepţie („Sala Dietei", „Sala Cavalerilor"), cu o capelă şi cu încăperi de locuit. Aripa construită după anul 1456 de Matia Corvin (fiul lui Iancu de Hunedoara) are, sub influenţa Renaşterii, *loggia* pictată cu imagini din viaţa nobiliară. Castelul este prevăzut cu un turn de apărare, numit „Nu te teme". Castelul a fost supus unor transformări ulterioare (1618–1623), datorate în special lui Gabriel Bethlen, principele Transilvaniei, şi apoi unor ample lucrări de restaurare în anii 1965–1970 şi 1993–1995.

3. Judeţ situat în partea central-vestică a României, pe cursul inf. al râului Mureş, în zona de contact a Carpaţilor Meridionali cu Carpaţii Occidentali, la intersecţia paralelei de 46° latitudine N cu meridianul de 23° longitudine E, între jud. Alba (la N şi E), Vâlcea (SE), Gorj (S), Caraş-Severin (SV), Timiş (V) şi Arad (NV). *Supr.*: 7 063 km^2 (2,96% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 459 967 loc. (2,15% din populaţia ţării), din care 222 801 loc. de sex masc. (48,4%) şi 237 166 loc. de sex fem. (51,6%). *Populaţia urbană*: 352 569 loc. (76,6%); *rurală*: 107 398 loc. (23,4%). *Densitatea*: 65,1 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 87,9% români, 3,8% maghiari, 1,8% rromi, 0,2% germani, apoi ucraineni, slovaci, greci, evrei, cehi, sârbi, italieni, chinezi ş.a.). *Reşed.*: municipiul Deva. *Oraşe*: Aninoasa, Brad (municipiu), Călan, Geoagiu, Haţeg, Hunedoara (municipiu), Lupeni (municipiu), Orăştie (municipiu), Petrila, Petroşani (municipiu), Simeria, Uricani, Vulcan (municipiu). *Comune*: 55. *Sate*: 446 (din care 31 de sate aparţin oraşelor şi municipiilor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor*: 26.

Relieful este predominant muntos (68% din supr. jud. **H.**), reprezentat prin unităţi aparţinând Carpaţilor Meridionali, care depăşesc frecvent 2 000 m alt. (M-ţii Şureanu, cu vf. Şureanu de 2 059 m, Parâng, cu vf. Parângu Mare de 2 519 m alt. aflat la limita cu jud. Gorj, fiind punctul cel mai înalt al jud. **H.**, Vâlcan, Retezat, cu vf. său cel mai înalt – Peleaga de 2 509 m alt., M-ţii Godeanu şi M-ţii Ţarcu) şi Carpaţilor Occidentali (M-ţii Poiana Ruscăi, Metaliferi şi Bihor), ale căror înălţimi depăşesc arareori 1 400 m (vf. Găina din M-ţii Bihor atinge 1 486 m alt.). Toate aceste masive muntoase înconjură jud. **H**. pe toate laturile lui ca zidurile unei puternice cetăţi. Caracteristica masivelor muntoase din grupa Carpaţilor Meridionali o constituie prezenţa numeroaselor urme ale glaciaţiei cuaternare şi a celor trei suprafeţe de eroziune (de denudare), bine individualizate şi etajate la diferite altitudini absolute: *suprafaţa Borăscu* (numită astfel de către Emmanuel de Martonne după vf. Borăscu – 2 158 m alt. din masivul Godeanu), aflată la 1 800–2 000 m alt., se prezintă sub forma unei suprafeţe reduse ca extindere, dar cu o netezime evidentă; *suprafaţa Râu Şes* (numită astfel de către Emmanuel de Martonne după râul cu acelaşi nume din M-ţii Godeanu) se menţine la 1 400–1 600 m alt.; *suprafaţa Gornoviţa*, redusă ca extindere, se prezintă ca o prispă situată la 800–1 300 m alt., tivind marginile masivelor montane. Unităţile montane aparţinând Carpaţilor Occidentali, cu înălţimi mai mici, sub 1 500 m alt., prezintă culmi domoale, nivelate, numeroase măguri vulcanice, fenomene carstice şi conţin bogate zăcăminte de minereuri auro-argentifere, cuprifere etc. În afara culoarului larg al văii Mureşului, care traversează jumătatea septentrională a jud. **H.**, formând un adevărat culoar-depresionar, în interiorul jud. **H.** se individualizează numeroase depresiuni intramontane, de mărimi şi forme diferite, printre care: Haţeg-Pui, Petroşani, Hunedoara, Brad, Hălmagiu, Călan, Ormindea-Băiţa, Luncoiu ş.a.

Clima este temperat-continentală, cu unele diferenţieri marcate de etajarea formelor de relief – fiind mai umedă şi răcoroasă în zonele montane şi mai caldă şi mai puţin umedă în reg. depresionare. Iernile sunt, în general, moderate, iar verile răcoroase. Temp. medie anuală variază între 10°C pe valea Mureşului, la Deva, şi –2°C în M-ţii Parâng şi Retezat. Temp. max. absolută (39,7°C) s-a înregistrat la Deva (16 aug. 1952), iar minima absolută (– 31,6°C) tot la Deva (24 ian. 1963). Precipitaţiile atmosferice sunt repartizate neuniform pe terit. jud. **H.**, cantitatea medie anuală oscilând între 530 mm în depresiuni şi 1 400 mm în zonele montane înalte. Vânturile dominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre V (14–15%) şi dinspre N şi NV (12–14%), cu viteze medii anuale ce variază între 2 şi 4 m/s în depresiuni şi între 4 şi 6 m/s pe crestele înalte ale munţilor.

Reţeaua hidrografică de pe terit. jud. **H.**, a cărei densitate este cuprinsă între 0,5 şi 1,1 km/km^2, aparţine, în cea mai mare parte, bazinului inf. al râului Mureş, care străbate transversal, de la E la V, jumătatea septentrională a jud. **H.**, pe o distanţă de 105 km. Pe această lungime, între localit. Aurel Vlaicu şi Zam (jud. Hunedoara), râul Mureş curge printr-un larg culoar tectonic, mărginit de M-ţii Şureanu şi Poiana Ruscăi (la S) şi de M-ţii Metaliferi (la N), în cadrul căruia, din cauza pantei reduse de curgere (0,3–0,5‰), formează nenumărate meandre. În acest sector, Mureşul colectează numeroşi afl., printre care: Geoagiu, Certej, Călan, Boz, Sârbi, Gurasada, Zam, Almaş ş.a. (pe dr.) şi Romos, Orăştie, Strei, Cerna, Dobra ş.a. (pe stg.). Partea nordică a jud. **H.** este drenată de cursul superior al Crişului Alb, iar extremitatea sud-estică de Jiu de Est şi Jiu de Vest, care se unesc în arealul localit. Iscroni, formând un curs unic cu numele de Jiu, care, după 4 km, părăseşte terit. jud. **H**. angajându-se într-un fermecător defileu, extins în cea mai mare parte pe terit. jud. Gorj. Lacurile naturale sunt în număr foarte mare (peste 100), majoritatea fiind de origine glaciară, cantonate în căldările glaciare din zonele înalte ale munţilor. Printre acestea se remarcă lacurile din M-ţii Retezat – Bucura (10,8 ha), cel mai extins lac alpin din România, Zănoaga (29 m ad.), cel mai adânc dintre toate lacurile glaciare, Tăul Custurii sau Custura Mare (situat la cea mai mare altitudine absolută din ţară, respectiv, 2 270 m), salba lacurilor Florica, Viorica, Lia, Ana aflate între 1 910 şi 2 070 m alt., apoi Tăul Negru, Gemenele, Slăveiu, Tăul Ştirbului ş.a. În M-ţii Godeanu se află lacurile Scărişoara, Gugu, Borăscu, Moraru, Godeanu, Scurtele, Şeselor ş.a., în M-ţii Parâng, lacurile Slăveiu, Tău fără Fund, Roşiile, Mândra, Mija ş.a., iar în M-ţii Ţarcu, lacurile Pietrele Albe sau Tăul Lucios, Corciova, Tău fără Nume ş.a. Dintre lacurile antropice cele mai importante sunt Gura Apelor de pe cursul superior al Râului Mare, Cinciş sau Teliuc pe

cursul mijlociu al râului Cerna şi Valea de Peşti, în bazinul superior al Jiului.

Vegetaţia prezintă o evidentă etajare pe o diferenţă de nivel de c. 2 300 m. Etajele alpin şi subalpin ocupă zonele cele mai înalte ale munţilor, la peste 1 800 m alt., fiind caracteristice pajiştile naturale în care predomină rogozul alpin (*Carex curvula*), păruşca (*Festuca supina*), rugina (*Juncus trifidus*), iarba stâncilor (*Agrostis rupestris*), ţăpoşica (*Nardus stricta*) ş.a., ce alternează cu tufişuri de smirdar (*Rhododendron kotschyi*), merişor (*Vaccinium vitis idaea*), afin (*Vaccinium myrtillus*), jneapăn (*Pinus montana*), ienupăr (*Juniperus sibirica*), anin verde (*Alnus viridis*) etc. În cadrul acestui etaj se întâlnesc, din loc în loc, exemplare izolate, viguroase, sau grupe reduse de zâmbru (*Pinus cembra*). Etajul pădurilor de molid, în care, alături de molid (*Picea abies*), apar şi paltinul de munte (*Acer pseudoplatanus*), zada (*Larix decidua*), zâmbrul (*Pinus cembra*) ş.a., se extinde pe pantele munţilor între 1 800 şi 1 300 m alt. Etajul pădurilor de foioase şi de amestec (foioase cu conifere), situat între 1 300 şi 700 m alt., ocupă supr. mari pe versanţii munţilor mijlocii şi joşi, fiind alcătuit din păduri compacte, formate din fag (*Fagus silvatica*), ulm de munte (*Ulmus montana*), paltin (*Acer platanoides*), frasin (*Fraxinus excelsior*), uneori gorun (*Quercus petraea*), în care apar şi exemplare de brad (*Abies alba*) şi molid (*Picea abies*). În zonele depresionare, în culoarul văii Mureşului şi pe pantele dealurilor joase, se întâlnesc păduri de fag, păduri de cer (*Quercus cerris*) şi gârniţă (*Quercus frainetto*) în amestec cu gorun (*Quercus petraea*), stejar (*Quercus robur*), carpen (*Carpinus betulus*), ulm (*Ulmus foliacea*), tei (*Tilia tomentosa*) ş.a. Stratul de arbuşti din interiorul acestor păduri cuprinde păducel (*Crataegus monogyna*), sânger (*Cornus sanguinea*), corn (*Cornus mas*), măceş (*Rosa canina*) ş.a. De remarcat faptul că, în cadrul Parcului Naţional Retezat (54 400 ha), aflat pe terit. jud. **H.**, declarat rezervaţie a biosferei, se găsesc numeroase şi variate elemente de floră de interes ştiinţific. Dintre plante se evidenţiază speciile endemice de *Hieracium*, *Draba dorneri*, *Lilium jankae*, specii de orhidee (*Leucorchis frivaldskyana*), floarea-de-colţi (*Leontopodium alpinum*), arginţică (*Dryas octopetala*) ş.a.

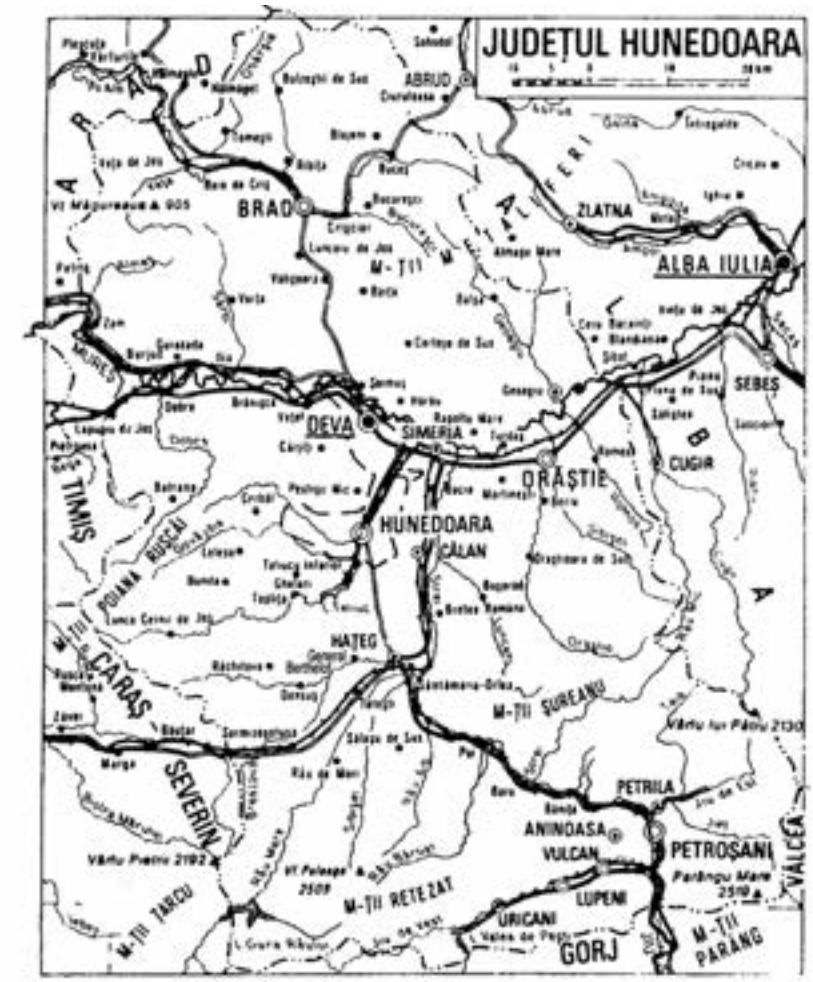

Fauna, diversă, bogată şi foarte eterogenă, este adaptată, în cea mai mare parte, condiţiilor de viaţă ale domeniului forestier, multe dintre speciile de pădure fiind de interes cinegetic. Cele mai reprezentative exemplare faunistice din zona forestieră sunt: cerbul, ursul, căpriorul, veverița, râsul, vulpea, lupul, pisica sălbatică, cocoşul de munte, ierunca, sitarul, gaiţa etc. Crestele înalte ale munţilor constituie domeniul caprei negre, al acvilei, al vulturului pleşuv – toate ocrotite de lege. O mare parte din lacurile alpine şi cursurile superioare ale râurilor sunt bogate în păstrăvi.

Resursele naturale: huilă (Lupeni, Uricani, Vulcan, Petrila, Lonea, Aninoasa, Petroşani, Livezeni ş.a. – centre de exploatare situate în Depr. Petroşani, care formează, laolaltă, cel mai mare bazin huilifer al ţării), cărbune brun (Ţebea, Mesteacăn), min. de fier (Teliucu Inferior, Ghelari, Vadu Dobrii, Poiana lui Filimon, Răchitova, Vaduri, Bătrâna, Poieni), zăcăminte auro-argentifere (Brad, Săcărâmb, Băiţa, Musariu, Gura Barza, Certeju de Sus), de pirite cuprifere (Ciungani, Căzăneşti, Almăşel, Almaş-Sălişte), min. de plumb şi zinc (Muncelu Mic, Băiţa), min. de cinabru (Voia) şi de mangan (Baru), zăcăminte de bauxită (Pui, Ohaba-Ponor), gips (Brad) şi talc (Cerişor, Lelese); expl. de marmură (Alun), calcar (Bănița, Crăciuneasa, Vaţa de Sus, Ohaba-Ponor), bentonit (Gurasada, Vica, Tătăreşti), travertin (Banpotoc, Cărpiniş), andezit (Crişcior), nisip cuarţos (Călan, Crivadea), argilă, balast etc. Izv. cu ape minerale (Boholt, Chimindia), cu ape termale (Geoagiu-Băi, Vaţa de Jos, Călan); păduri (365 994 ha, sf. anului 2007, locul 3 pe ţară după jud. Suceava şi Caraş-Severin).

Istoric. Rezultatele cercetărilor arheologice, întreprinse pe terit. actual al jud. **H.**, au scos în evidenţă, în mod concludent, existenţa şi continuitatea locuirii pe aceste meleaguri din cele mai îndepărtate timpuri. Cele mai vechi urme de vieţuire umană, descoperite în peşterile Cioclovina Uscată (unde a fost găsit un craniu de tip *homo sapiens fosilis,* c. 60 000–

10 000 î.Hr.), Nandru şi Bordu Mare (de lângă Ohaba-Ponor), datează din Paleoliticul superior şi mijlociu. Epoca Neolitică este bine reprezentată de aşezările de la Turdaş, Deva, Orăştie şi cele de pe valea Nandru din M-ţii Poiana Ruscăi, care dovedesc existenţa, în milen. 4 î.Hr., a unei populaţii stabile ce se ocupa cu vânatul, cu creşterea animalelor şi cultivarea rudimentară a pământului. Vieţuirea a continuat neîntrerupt şi în Epoca bronzului şi cea a fierului, aşa cum o atestă vestigiile descoperite la Deva, Orăştie ş.a. Dar zona de mare interes ştiinţific, ce conferă jud. **H.** o importanţă naţională, este aceea a munţilor şi dealurilor din S Orăştiei (M-ţii Orăştiei), extinsă pe c. 150 km^2, unde au fost descoperite numeroase aşezări dacice, ale căror vestigii atestă un înalt nivel de civilizaţie, o viaţă înfloritoare a populaţiei autohtone din ultimele două secole care au precedat cucerirea romană. De fapt, aici a fost leagănul şi centrul statului dac condus de Burebista (82–44 î.Hr.) şi Decebal (87–106). În nici o altă parte a întinderii sale, urmele statului dac din timpul celor doi regi nu sunt mai elocvente şi mai bine păstrate cum sunt vestigiile cetăţilor de la Blidaru (→ Costeşti **5**), Piatra Roşie (→), Grădiştea Muncelului (→), Băniţa şi mai ales Sarmizegetusa Regia (→). După cucerirea Daciei de către romani, în urma celor două războaie sângeroase (101–102 şi 105–106), stăpânirea romană a preluat, şi apoi a dezvoltat, multe dintre aşezările dacice, transformându-le în puternice centre ale Daciei romane (Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa, Germisara, azi Geoagiu, Micia, azi Veţel ş.a.), şi a întemeiat o serie de aşezări şi castre noi (Aquae, azi Călan, Cigmău ş.a.) care, ulterior, au devenit vetre de locuire ale poporului român. După retragerea administraţiei şi a armatelor romane de pe terit. Daciei (în perioada 271–275), populaţia autohtonă (care asimilase în bună măsură, de-a lungul celor peste 150 de ani de ocupaţie, o parte a coloniştilor romani, a culturii şi civilizaţiei acestora), a continuat să vieţuiască neîntrerupt pe aceste meleaguri şi în secolele următoare, fapt dovedit de descoperirile de la Deva, Luncani, Veţel (sec. 4), Streisângeorgiu (sec. 8–12) ş.a. Vechile formaţiuni cneziale şi voievodale româneşti din Ţara Haţegului şi din M-ţii Apuseni au lăsat numeroase şi importante monumente de cultură materială din sec. 11–14 (bisericile din Densuş, Strei, Crişcior, Sântămăria-Orlea, Ribiţa ş.a.), care constituie tot atâtea mărturii de vieţuire şi de afirmare a românilor pe aceste locuri, multe documente scrise amintind de existenţa, în 1247, a Ţării Haţegului, cu numeroasele sate (Petros, Uric, Paroş, Livadia, Râu Bărbat, Coroeşti ş.a.). Cu timpul, locuitorii din aceste sate au migrat spre valea superioară a Jiului, în bazinul Petroşani, întemeind noi localităţi, ale căror toponime derivă de la numele satelor de obârşie. Dovadă sunt localităţile Petroşani (nume derivat de la locuitorii din satul Petroş, care s-au stabilit aici), Uricani (de la satul Uric), Paroşeni (de la Paroş), Livezeni (de la Livadia) ş.a. Această zonă a bazinului Petroşani a început să fie populată şi mai intens după anul 1850, când aici a început exploatarea zăcămintelor de cărbuni. Astfel, în scurt timp s-au format şi s-au dezvoltat rapid centrele miniere Lupeni, Petroşani, Vulcan, Petrila ş.a. Ca urmare a unor nedreptăţi sociale şi a unor condiţii grele de muncă, minerii din bazinul Petroşani, şi în special cei de la Lupeni au declanşat o puternică grevă (1929), înăbuşită în sânge de autorităţi (22 de morţi şi peste 58 de răniţi). Tot aici, în aug. 1977 minerii au intrat într-o grevă de protest reprezentând cea mai puternică acţiune revendicativă a muncitorilor din România după instaurarea la putere a regimului comunist. Greva a fost înăbuşită de către forţele de securitate, mulţi dintre liderii minerilor fiind întemniţaţi sau chiar exterminaţi. Ca urmare a Legii nr. 5 din 8 sept. 1950, fostul jud. **H.** din perioada interbelică (7 695 km^2), cu 12 plăşi, 5 oraşe şi 414 sate, a fost transformat în regiunea **H.** (10 910 km^2), cu 6 raioane, 14 oraşe şi câteva sute de sate – formă sub care a evoluat până la 17 febr. 1968, când s-a revenit la împărţirea pe judeţe a ţării, reînfiinţându-se judeţul **H.** Cu unele mici restructurări survenite pe parcurs, jud. **H.** cuprinde în prezent 14 oraşe (din care 7 sunt municipii), 55 comune, 446 sate (din care 31 aparţin oraşelor şi municipiilor) şi 26 localit. componente ale oraşelor şi municipiilor.

Economia jud. **H.** se caracterizează printr-o ind. puternică şi diversificată, în cadrul căreia o pondere însemnată o au ramurile ind. miniere şi metalurgice. Activităţile industriale se desfăşoară în cadrul agenţilor economici cu capital integral sau majoritar de stat, a regiilor autonome, precum şi a agenţilor economici cu capital privat.

Industria se bazează pe fondul unor ramuri tradiţionale: siderurgia şi extracţia cărbunilor şi a min. feroase şi neferoase. Jud. **H.** este unul dintre principalele baze metalurgice ale ţării, cu centre la Hunedoara şi Călan, care furnizează fontă, oţel şi laminate de diferite profile, plasându-se pe locul 2 pe ţară după jud. Galaţi. Alte ramuri industriale, cu ponderi mari în realizarea producţiei globale a jud. **H.**, sunt: ind. constr. de maşini, producătoare de utilaje miniere (Petroşani, Crişcior), piese de schimb, bunuri de larg consum etc.; ind. de expl. a cărbunilor, a metalelor feroase şi neferoase; ind. energiei electrice şi termice (termocentralele de la Mintia, Paroşeni, Hunedoara, Brad şi hidrocentralele de pe Râul Mare); ind. cocsochimică (Hunedoara, Călan); ind. mat. de constr. (Deva, Hunedoara, Simeria, Baru, Petroşani, Vaţa ş.a.); ind. de expl. şi prelucr. a lemnului (Haţeg, Petroşani, Orăştie, Baia de Criş, Petrila, Dobra, Brad, Simeria ş.a.); ind. chimică (Lupeni, Orăştie), producătoare de fibre artificiale şi de prelucr. a maselor plastice; ind. pielăriei şi încălţămintei (Hunedoara); ind. blănăriei (renumita fabrică „FAVIOR" din Orăştie); ind. textilă (Deva, Haţeg, Hunedoara), a conf. (Hunedoara, Haţeg ş.a.) şi tricotajelor (Hunedoara); ind. alim. (Deva, Simeria, Hunedoara, Haţeg, Petroşani ş.a.), cu o gamă variată de produse din carne şi lapte, conserve de fructe, băuturi etc. O categorie aparte o constituie meşteşugurile tradiţionale reprezentate de dulgherit şi de confecţionare a uneltelor şi obiectelor de uz casnic (Tomnatec, Rişculiţa, Mesteacăn, Alun, Bunila, Meria ş.a.), de realizare a instrumentelor muzicale (Bulzeşti, Dumbrava), cojocărit (Baia de Criş, Crişcior, Tomnatec ş.a.) etc. Totodată, jud. **H.** se remarcă prin prezenţa numeroaselor mori de apă, pive, darace, vâltori, joagăre etc., care au o îndelungată tradiţie pe aceste meleaguri.

Agricultura, deşi dispune de condiţii pedoclimatice mai puţin favorabile (jud. fiind predominant muntos), constituie un domeniu important al economiei jud. **H.** La sf. anului 2007, fondul funciar al

jud. **H.** era format din 280 332 ha terenuri agricole, 365 994 ha păduri, 5 818 ha acoperite cu ape şi bălţi şi 54 123 ha alte suprafeţe. În acelaşi an, din totalul supr. agricole (280 332 ha), 79 629 ha erau terenuri arabile, 117 510 ha păşuni, 82 282 ha fâneţe naturale, 911 ha livezi şi pepiniere pomicole. Cele mai adecvate terenuri pentru culturile agricole se află de-a lungul văilor Mureşului şi Streiului şi în Depr. Haţeg. În anul 2007, supr. arabile au fost cultivate cu porumb (23 747 ha), grâu şi secară (10 691 ha), cartofi (8 211 ha), plante de nutreţ (5 413 ha), ovăz, orz şi orzoaică, legume, plante textile ş.a. Pomicultura, în cadrul căreia predomină prunul şi mărul, are condiţii prielnice de dezvoltare în zonele deluroase şi în Depr. Haţeg, formând bazine pomicole compacte în arealele localit. Haţeg, Orăştie, Geoagiu, Veţel, Dobra ş.a. În toamna anului 2007, producţia totală de fructe a fost de 21 226 tone, din care 4 542 tone mere, 12 742 tone prune, 1 568 tone pere ş.a. Sectorul zootehnic reprezintă o ramură tradiţională profilată, îndeosebi, pe creşterea animalelor pentru lapte, carne, grăsime şi lână. La începutul anului 2008, pe terit. jud. **H.** existau 52 412 capete bovine (predominant din rasele Bălţata românească şi Pinzgau), 70 400 capete porcine (în special rasele Marele Alb, Bazna, Negrul de Strei, metisul Landrace), 145 395 capete ovine (Ţurcană şi Ţigaie), 8 121 capete caprine, 9 678 capete cabaline; avicultură (1 513 101 capete păsări); apicultură (34 212 familii de albine). Peste 99% din numărul crescătorilor de animale aparţin sectorului privat.

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, căile ferate, care formează baza sistemului de transport a jud. **H.**, însumau 289 km (din care 220 km electrificate), cu o densitate de 40,9 km/1 000 km² de teritoriu (inferioară mediei pe ţară, care este de 45,2 km/1 000 km² de teritoriu). Reţeaua feroviară se caracterizează printr-o mare frecvenţă a staţiilor şi punctelor de oprire, fapt ce sporeşte capacitatea de transport pe c.f. Jud. **H.** este străbătut de tronsoanele a două mari magistrale feroviare care se întâlnesc în nodul feroviar Simeria, şi anume: magistrala Bucureşti–Ploieşti–Braşov–Făgăraş–Sibiu–Sebeş–Vinţu de Jos–Simeria–Deva–Arad şi, respectiv, Bucureşti–Craiova–Filiaşi–Târgu Jiu–Petroşani–Călan–Simeria (cu derivaţie spre Sântămăria-Orlea–Haţeg–Sarmizegetusa–Bistra, prin Poarta de Fier a Transilvaniei–Caransebeş–Timişoara)–Deva–Arad. În acelaşi an, lungimea drumurilor publice era de 3 216 km, ocupând, din acest punct de vedere, locul 1 pe ţară (din care 732 km modernizaţi), cu o densitate de 45,5 km/100 km² de teritoriu, superioară mediei pe ţară care este de 33,9 km/100 km² de teritoriu. În cadrul reţelei rutiere o importanţă deosebită o au autostrada *Orăştie–* Nădlac–Arad–Deva–Sibiu–Braşov–Bucureşti şi E 79 – Oradea–Beiuş–Deva–Petroşani–Târgu Jiu–Craiova–Calafat.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **H.** îşi desfăşurau activitatea 40 de grădiniţe de copii, cu 12 352 copii înscrişi şi 655 cadre didactice, 97 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 37 671 elevi şi 2 852 cadre didactice, 36 de licee, cu 20 144 elevi şi 1 485 profesori, o şcoală profesională, cu 5 227 elevi şi 76 profesori, trei institute de învăţământ superior (unul la Petroşani cu trei facultăţi, 5 547 studenţi şi 213 profesori, altul la Hunedoara cu două facultăţi, 1 168 studenţi şi 56 profesori şi altul la Deva, cu o facultate, 257 studenţi şi 5 profesori). Învăţământul superior particular este reprezentat printr-o Universitate Tehnică, la Petroşani, o Universitate Ecologică „Traian" şi un Seminar Teologic, la Deva. În cadrul sistemului de învăţământ, o importanţă deosebită o are Colegiul Naţional Sportiv „Cetate" – o renumită şcoală de gimnastică feminină, continuatoarea Şcolii de gimnastică de la Oneşti, în care, din anul 1978, s-au format numeroase campioane olimpice, mondiale şi europene, printre care: Nadia Comăneci (venită de la Oneşti), Ecaterina Szabo, Lavinia Agache, Daniela Miloşovici, Maria Olaru ş.a. În acelaşi an, reţeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea şapte case de cultură, 361 cămine culturale, 254 biblioteci, cu 3 213 000 vol., un teatru dramatic, la Petroşani, un teatru de revistă, la Deva, două cinematografe, şapte muzee, două ansambluri folclorice („Ardeleana", la Hunedoara, şi „Parângul", la Petroşani), o orchestră de muzică populară („Haţegana", la Hunedoara) etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 107 secţii sportive, în care sunt cuprinşi 2 819 sportivi legitimaţi, 128 antrenori şi 142 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară de pe cuprinsul jud. **H.** era formată din 11 spitale, cu 3 497 paturi, din care două cu profil neuropsihiatric şi două sanatorii, revenind un pat de spital la 135 locuitori, 18 dispensare, 160 de farmacii şi puncte farmaceutice. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 1 167 medici (un medic la 404 locuitori), 283 medici stomatologi (un medic stomatolog la 1 668 de locuitori) şi 3 292 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism intens, legat de multiplele posibilităţi oferite de frumuseţea şi varietatea peisajului natural, de numeroasele obiective arheologice, istorice, arhitectonice, social-culturale etc., de bogăţia şi diversitatea elementelor etnografice şi folclorice, de prezenţa staţiunilor balneoclimaterice Boholt, Călan, Geoagiu-Băi, Vaţa de Jos etc. Cadrul natural, atât de generos, cu numeroasele masive montane acoperite de păduri, cu înălţimi dominate de relieful glaciar (văi, circuri, custuri, lacuri glaciare), cu depresiuni cuibărite între pereţii munţilor, cu chei şi defilee, precum şi cu frecvente fenomene carstice (peşterile Cioclovina Uscată, Ponorici, Tecuri, Ohaba-Ponor, Bolii ş.a.), Parcul Naţional Retezat şi multe alte rezervaţii naturale (Cheile Crivadiei, 5 ha, Dealul Cetăţii din Deva, 30 ha, Fâneţele de la Pui, 10 ha, Pădurea Bejan din SV municipiului Deva, 103 ha, Parcul dendrologic de la Simeria, 66 ha, Pădurea Slivuţ de la Haţeg, cu rezervaţie de zimbri, 40 ha etc.) sunt doar câteva dintre atracţiile irezistibile. Acestora li se adaugă obiectivele istorice şi arhitectonice din Deva, Hunedoara, Brad ş.a., ruinele amfiteatrului roman de la Sarmizegetusa (fosta capitală a Daciei romane, cunoscută sub numele de Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa), aşezarea neolitică de la Turdaş, vestigiile cetăţilor dacice de la Blidaru, Piatra Roşie, Grădiştea Muncelului, bisericile din Streisângeorgiu (sec. 11), Densuş (sec. 13, declarată monument istoric), Crişcior (sec. 14), manifestarea populară tradiţională de pe Muntele Găina, cunoscută sub numele de „Târgul de Fete" etc. La sf. anului 2007, baza turistică a jud. **H**. cuprindea 22 de hoteluri şi moteluri, trei cabane, 18 vile turistice, 18 pensiuni turistice urbane şi 17 pensiuni turistice rurale ş.a., cu o capacitate totală de 3 452 de locuri. Indicativ auto: *HD*.

Localităţile jud. Hunedoara
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	*Satele care aparţin municipiilor*
1. BRAD (1445)		1. Mesteacăn (1439) 2. Potingani (1441) 3. Ruda-Brad (1439) 4. Ţărăţel (1439) 5. Valea Bradului (1441)
2. DEVA (1269)	1. Sântuhalm (1453)	1. Archia (1332) 2. Bârcea Mică (1367) 3. Cristur (1302)
3. HUNEDOARA (1265)	1. Răcăştia (1358)	1. Boş (1358) 2. Groş (1733) 3. Hăşdat (1333) 4. Peştişu Mare (1302)
4. LUPENI (1770)		
5. ORĂŞTIE (1103)		
6. PETROŞANI (1640)	1. Dâlja Mare (1854) 2. Dâlja Mică (1913) 3. Peştera (1956) 4. Slătinioara (1954)	
7. VULCAN (1462)	1. Dealu Babii 2. Jiu-Paroşeni (1854)	
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Sate care aparţin oraşelor*
1. ANINOASA (1442)		1. Iscroni (1733)
2. CĂLAN (1387)	1. Streisângeorgiu (1377)	1. Batiz (1346) 2. Călanu Mic (1387) 3. Grid (1392) 4. Nădăştia de Jos (1419) 5. Nădăştia de Sus (1447) 6. Ohaba Streiului (1392) 7. Sâncrai (1320) 8. Sântămăria de Piatră (1315) 9. Strei (1453) 10. Strei-Săcel (1392) 11. Valea Sângeorgiului (1392)
3. GEOAGIU (1271)	1. Aurel Vlaicu (1291) 2. Băcâia (1509) 3. Bozeş (1407) 4. Cigmău (1444) 5. Gelmar (1291) 6. Geoagiu-Băi (1805) 7. Homorod (1407) 8. Mermezeu-Văleni (1407) 9. Renghet (1518) 10. Văleni (1956)	
4. HAŢEG (1247)	1. Nălaţvad (1444)	1. Silvaşu de Jos (1360) 2. Silvaşu de Sus (1360)
5. PETRILA (1493)	1. Cimpa (1956) 2. Jieţ (1954) 3. Răscoala (1954) 4. Tirici	
6. SIMERIA (1866)		1. Bârcea Mare (1295) 2. Cărpiniş (1954)

3. Sântandrei (1332)
4. Simeria Veche (1276)
5. Şăuleşti (1377)
6. Uroi (1333)

7. URICANI (1818)
1. Câmpu lui Neag (1493)
2. Valea de Brazi (1956)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BAIA DE CRIŞ	1. **Baia de Criş** (1390) 2. Baldovin (1464) 3. Căraci (1439) 4. Cărăstău (1439) 5. Lunca (1760–1762) 6. Rişca (1427) 7. Rişculiţa (1525) 8. Ţebea (1427) 9. Văleni (1954)
2. BALŞA	1. **Balşa** (1407) 2. Almaşu Mic de Munte (1733) 3. Ardeu (1509) 4. Buneşti (1954) 5. Galbina (1954) 6. Mada (1407) 7. Oprişeşti (1805) 8. Poiana (1511) 9. Poienița (1805) 10. Roşia (1956) 11. Stăuini 12. Techereu (1511) 13. Vălişoara (1733) 14. Voia (1509)
3. BARU	1. **Baru** (1453) 2. Livadia (1404) 3. Petros (1407) 4. Valea Lupului (1472)
4. BĂCIA	1. **Băcia** (1332) 2. Petreni (1425) 3. Tâmpa (1404) 4. Totia (1366)
5. BĂIŢA	1. **Băiţa** (1427) 2. Barbura (1805) 3. Căinelu de Sus (1330) 4. Crăciuneşti (1439) 5. Fizeş (1453) 6. Hărţăgani (1439) 7. Lunca (1440) 8. Ormindea (1439) 9. Peştera (1534) 10. Sălişte (1439) 11. Trestia (1439)
6. BĂNIŢA	1. **Băniţa** (1839) 2. Crivadia (1453) 3. Merişor (1453)
7. BĂTRÂNA	1. **Bătrâna** (1750) 2. Faţa Roşie (1956) 3. Piatra (1956) 4. Răchiţaua (1956)
8. BERIU	1. **Beriu** (1332) 2. Căstău (1332) 3. Cucuiş (1913) 4. Măgureni (1909) 5. Orăştioara de Jos (c. 1444) 6. Poieni (1956) 7. Sereca (1332) 8. Sibişel (1663)
9. BLĂJENI	1. **Blăjeni** (1439) 2. Blăjeni-Vulcan (1956) 3. Criş (1956) 4. Dragu-Brad (1956) 5. Groşuri (1956) 6. Plai (1956) 7. Reţ (1956) 8. Sălătruc (1956)
10. BOŞOROD	1. **Boşorod** (1733) 2. Alun (1956) 3. Bobaia (1956) 4. Chitid (1377) 5. Cioclovina (1956) 6. Luncani (1750) 7. Prihodişte (1518) 8. Târsa 9. Ursici (1956)
11. BRĂNIŞCA	1. **Brănişca** (1329) 2. Bărăştii Iliei (1482) 3. Boz (1453) 4. Căbeşti (1484) 5. Furcşoara (1518) 6. Gialacuta (1484) 7. Rovina (1913) 8. Târnava (1484) 9. Târnăviţa (1484)
12. BRETEA ROMÂNĂ	1. **Bretea Română** (1406) 2. Bățălar (1453) 3. Bercu (1956) 4. Bretea Streiului (1332) 5. Covragiu (1453) 6. Gânţaga (1426) 7. Măceu (1468) 8. Ocolişu Mare (1377) 9. Plopi (1453)

10. Ruşi (1453)
11. Vâlcele (1360)
12. Vâlcelele Bune (1453)
13. Vâlceluța (1956)

13. BUCEŞ
1. **Buceş** (1439)
2. Buceş-Vulcan (1856)
3. Dupăpiatră (1839)
4. Grohoțele (1956)
5. Mihăileni (1439)
6. Stănija (1439)
7. Tarnița (1956)

14. BUCUREŞCI
1. **Bucureşci** (1464)
2. Curechiu (1439)
3. Merişor (1956)
4. Rovina (1850)
5. Şesuri (1439)

15. BULZEŞTII DE SUS
1. **Bulzeştii de Sus** (1441)
2. Bulzeştii de Jos
3. Giurgeşti (1954)
4. Grohot (1733)
5. Păuleşti (1954)
6. Ruseşti (1954)
7. Stănculeşti (1956)
8. Ticera (1954)
9. Tomnatec (1523)

16. BUNILA
1. **Bunila** (1416)
2. Alun (1482)
3. Cernişoara Florese (1438)
4. Poienița Voinii (1380)
5. Vadu Dobrii (1733)

17. BURJUC
1. **Burjuc** (1468)
2. Brădățel (1468)
3. Glodghileşti (1468)
4. Petreşti (1468)
5. Tătărăşti (1418)
6. Tisa (1491)

18. CÂRJIȚI
1. **Cârjiți** (1453)
2. Almaşu Sec (1491)
3. Cherghеş (1406)
4. Cozia (1453)
5. Popeşti (1491)

19. CERBĂL
1. **Cerbăl** (1476)
2. Arănieş (1453)
3. Feregi (1482)
4. Merişoru de Munte (1491)
5. Poiana Răchițelii (1506)
6. Poienița Tomii (1482)
7. Socet (1482)
8. Ulm (1499)

20. CERTEJU DE SUS
1. **Certeju de Sus** (1468)
2. Bocşa Mare (1956)
3. Bocşa Mică (1956)
4. Hondol (1760–1762)
5. Măgura-Toplița (1453)
6. Nojag (1465)
7. Săcărâmb (1465)
8. Toplița Mureşului (1956)
9. Vărmaga (1492)

21. CRIŞCIOR
1. **Crişcior** (1439)
2. Barza (1909)
3. Valea Arsului (1825)
4. Zdrapți (1441)

22. DENSUŞ
1. **Densuş** (1247)
2. Criva (1438)
3. Hățăgel (1447)
4. Peşteana (1404)
5. Peştenița (1404)
6. Poieni (1360)
7. Ştei (1438)

23. DOBRA
1. **Dobra** (1387)
2. Abucea (1491)
3. Bujoru (1491)
4. Făgeţel (1507)
5. Lăpuşnic (1491)
6. Mihăieşti (1491)
7. Panc (1491)
8. Panc-Sălişte (1491)
9. Răduleşti (1491)
10. Roşcani (1491)
11. Stânceşti
12. Stânceşti-Ohaba (1491)
13. Stretea (1484)

24. GENERAL BERTHELOT
1. **General Berthelot** (1411)*
2. Crăguiş (1462)
3. Fărcădin (1411)
4. Livezi (1850)
5. Tuştea (1360)

25. GHELARI
1. **Ghelari** (1733)
2. Govăjdia (1482)
3. Plop (1468)
4. Ruda (1482)

26. GURASADA
1. **Gurasada** (1292)
2. Boiu de Jos (1485)
3. Boiu de Sus (1485)
4. Cărmăzăneşti (1468)
5. Câmpuri de Sus (1485)
6. Câmpuri-Surduc (1462)
7. Dănuleşti (1468)
8. Gothatea (1418)
9. Runcşor (1750)
10. Ulieş (1346)

* Până la 9 nov. 2001 satul şi comuna General Berthelot s-au numit Unirea.

11. Vica (1485)

27. HĂRĂU
1. **Hărău** (1360)
2. Banpotoc (1362)
3. Bârsău (1440)
4. Chimindia (1334)

28. ILIA
1. **Ilia** (1266)
2. Bacea (1468)
3. Brâznic (1491)
4. Bretea Mureşană (1453)
5. Cuieş (1468)
6. Dumbrăviţa (1453)
7. Săcămaş (1478)
8. Sârbi (1484)
9. Valea Lungă (1468)

29. LĂPUGIU DE JOS
1. **Lăpugiu de Jos** (1439)
2. Baştea (1733)
3. Coseşti (1733)
4. Fintoag (1491)
5. Grind (1491)
6. Holdea (1733)
7. Lăpugiu de Sus (1439)
8. Lăsău (1491)
9. Ohaba (1472)
10. Teiu (1491)

30. LELESE
1. **Lelese** (1733)
2. Cerişor (1482)
3. Runcu Mare (1482)
4. Sohodol (1482)

31. LUNCA CERNII DE JOS
1. **Lunca Cernii de Jos** (1360)
2. Ciumiţa (1956)
3. Fântâna (1913)
4. Gura Bordului (1956)
5. Lunca Cernii de Sus (1360)
6. Meria (1504)
7. Negoiu (1956)
8. Valea Babii (1956)

32. LUNCOIU DE JOS
1. **Luncoiu de Jos** (1439)
2. Dudeşti (1956)
3. Luncoiu de Sus (1439)
4. Podele (1805)
5. Stejărel (1439)

33. MĂRTINEŞTI
1. **Mărtineşti** (1405)
2. Dâncu Mare (1405)
3. Dâncu Mic (1405)
4. Jeledinţi (1320)
5. Măgura (1506)
6. Tămăşasa (1326)
7. Turmaş (1496)

34. ORĂŞTIOARA DE SUS
1. **Orăştioara de Sus** (c. 1444)
2. Bucium (1439)
3. Costeşti (c. 1444)
4. Costeşti-Deal (1956)
5. Grădiştea de Munte (1909)
6. Ludeştii de Jos (1439)
7. Ludeştii de Sus (1439)
8. Ocolişu Mic (1377)

35. PESTIŞU MIC
1. **Pestişu Mic** (1330)
2. Almaşu Mic (1406)
3. Ciulpăz (1733)
4. Cutin (1954)
5. Dumbrava (1956)
6. Josani (1330)
7. Mănerău (1470)
8. Nandru (1330)
9. Valea Nandrului (1330)

36. PUI
1. **Pui** (1426)
2. Băieşti (1447)
3. Federi (1457)
4. Fizeşti (1447)
5. Galaţi (1443)
6. Hobiţa (1411)
7. Ohaba-Ponor
8. Ponor (1447)
9. Râu Bărbat (1391)
10. Ruşor (1411–1412)
11. Şerel (1453)
12. Uric (1473)

37. RAPOLTU MARE
1. **Rapoltu Mare** (1346)
2. Bobâlna (1362)
3. Boiu (1418)
4. Folt (1321)
5. Rapolţel (1513)

38. RĂCHITOVA
1. **Răchitova** (1360)
2. Boiţa (1733)
3. Ciula Mare (1426)
4. Ciula Mică (1447)
5. Goteşti (1956)
6. Mesteacăn (1750)
7. Vălioara (1447)

39. RÂU DE MORI
1. **Râu de Mori** (1359)
2. Brazi (1439)
3. Clopotiva (1360)
4. Ohaba-Sibişel (1359)
5. Ostrov (1360)
6. Ostrovel (1439)
7. Ostrovu Mic (1450)
8. Sibişel
9. Suseni (1439)
10. Unciuc (1439)
11. Valea Dâljii (1440)

40. RIBIŢA
1. **Ribiţa** (1369)
2. Crişan (1439)
3. Dumbrava de Jos (1439)
4. Dumbrava de Sus (1439)
5. Ribicioara (1441)
6. Uibăreşti (1439)

41. ROMOS
1. **Romos** (1206)
2. Ciungu Mare (1956)
3. Pişchinți (1387)
4. Romoşel (1493)
5. Vaidei (1532)

42. SARMIZEGETUSA
1. **Sarmizegetusa** (1398)
2. Breazova (1366)
3. Hobița-Grădişte (1733)
4. Păucineşti (1438)
5. Zeicani (1475)

43. SĂLAŞU DE SUS
1. **Sălaşu de Sus** (1453)
2. Coroieşti (1447)
3. Mălăieşti (1453)
4. Nucşoara (1394)
5. Ohaba de sub Piatră (1445)
6. Paroş (1954)
7. Peştera (1453)
8. Râu Alb (1411–1412)
9. Râu Mic (1517)
10. Sălaşu de Jos (1360)
11. Zăvoi (1446)

44. SÂNTĂMĂRIA-ORLEA
1. **Sântămăria-Orlea** (1332)
2. Balomir (1451)
3. Bărăştii Haţegului (1444)
4. Bucium-Orlea (1954)
5. Ciopeia (1453)
6. Săcel (1444)
7. Sânpetru (1447)
8. Subcetate (1447)
9. Vadu (1956)

45. ŞOIMUŞ
1. **Şoimuş** (1278)
2. Bălata (1850)
3. Bejan (1330)
4. Bejan-Târnăvița (1434)
5. Boholt (1453)
6. Căinelu de Jos (1330)
7. Chişcădaga (1453)
8. Fornădia (1499)
9. Păuliş (1440)
10. Sulighete (1330)

46. TELIUCU INFERIOR
1. **Teliucu Inferior** (1431)
2. Cinciş-Cerna (1446)
3. Izvoarele (1446)
4. Teliucu Superior (1431)

47. TOMEŞTI
1. **Tomeşti** (1439)
2. Dobroț (1439)
3. Leauț (1439)
4. Livada (1760–1762)
5. Obârşa (1614)
6. Şteia (1760–1762)
7. Tiuleşti (1439)
8. Valea Mare de Criş (1439)

48. TOPLIȚA
1. **Toplița** (1482)
2. Curpenii Silvaşului (1850)
3. Dăbâca (1464)
4. Dealu Mic (1850)
5. Goleş (1733)
6. Hăşdău (1438)
7. Mosoru (1954)
8. Vălari (1482)

49. TOTEŞTI
1. **Toteşti** (1416)
2. Cârneşti (1439)
3. Copaci (1954)
4. Păclişa (1447)
5. Reea

50. TURDAŞ
1. **Turdaş** (1332)
2. Pricaz (1332)
3. Râpaş (1396)
4. Spini (1430)

51. VAȚA DE JOS
1. **Vața de Jos** (1439)
2. Basarabasa (1439)
3. Birtin (1439)
4. Brotuna (1439)
5. Căzăneşti (1760–1762)
6. Ciungani (1760–1762)
7. Ocişor (1439)
8. Ociu (1439)
9. Prăvăleni (1650)
10. Prihodişte (1760–1762)
11. Tătărăştii de Criş (1439)
12. Târnava de Criş
13. Vața de Sus (1439)

52. VĂLIŞOARA
1. **Vălişoara** (1506)
2. Dealu Mare (1484)
3. Săliştioara (1499)
4. Stoieneasa (1437)

53. VEȚEL
1. **Veţel** (1371)
2. Boia Bârzii (1386)
3. Bretelin (1453)
4. Căoi (1387)
5. Herepeia (1491)
6. Leşnic (1394)
7. Mintia (1330)
8. Muncelu Mare (1491)
9. Muncelu Mic (1733)
10. Runcu Mic (1499)

54. VORȚA
1. **Vorța** (1468)
2. Certeju de Jos (1468)
3. Coaja (1468)
4. Dumeşti (1482)
5. Luncşoara (1516)
6. Valea Poienii (1518)
7. Visca (1368)

55. ZAM
1. **Zam** (1407)
2. Almaş-Sălişte (1468)

3. Almăşel (1468)
4. Brăşeu (1733)
5. Cerbia (1468)
6. Deleni (1956)
7. Godineşti (1428)
8. Micăneşti (1468)
9. Pogăneşti (1468)
10. Pojoga (1366)
11. Sălciva (1455)
12. Tămăşeşti (1468)
13. Valea (1956)

HUPURTUN, Sacerdos de ~ → Hopârta.

HURDUGI → Dimitrie Cantemir.

HUREZ → Horezu (2).

HUREZANI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe râul Amaradia; 1 674 loc. (1 ian. 2011): 888 de sex masc. şi 786 fem. Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Pomicultură (meri, pruni, peri). Bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1842) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1908, restaurată în anul 2010), în satul Hurezani.

HURUIEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în partea de S a Colinelor Tutovei, pe râul Perchiu; 2 612 loc. (1 ian. 2011): 1 300 de sex masc. şi 1 312 fem. Expl. de gaze naturale. Expoziţia fotodocumentară „Vasile Pârvan" (în satul Perchiu) cuprinde fotografii, copii documentare privind viaţa şi activitatea arheologului V. Pârvan. Satul Floreşti este menţionat documentar în 1472 şi apoi în 1495. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1780, rezidită în 1894), „Sfântul Dumitru" (ante 1809, refăcută în 1822, reparată în 1845 şi refăcută în 1927) şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809, refăcută în 1862), în satele Ocheni, Floreşti şi Huruieşti; în satul Fundoaia se află o biserică din lemn cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", ctitorie din 1787 a boierului Ioan Şetrariu, reparată în 1845, în prezent capelă de cimitir, iar în anii 2002-2006 a fost construită o nouă biserică, având hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", de mari dimensiuni (27 m lungime, 7 m lăţime şi 26 m înălţime) cu picturi murale interioare în frescă. În satul Huruieşti mai există biserica „Sfântul Gheorghe" datând din 1850, distrusă de un incendiu în anul 2010 şi reconstruită în anii 2010-2011, precum şi biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" construită din paiantă în 1935 (în satul Şarba – sat care a fost înglobat în satul Huruieşti la 17 febr. 1968), reparată în 1948, 1978 şi pictată în anii 2003-2007.

HUSASĂU DE TINCA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Miersigului cu Dealurile Hidişelului, la confl. râului Valea Nouă cu Fonău; 2 320 loc. (1 ian. 2011): 1 182 de sex masc. şi 1 138 fem. Nod rutier. Satul Husasău de Tinca este menţionat documentar, prima oară, în 1332. În satul Sititelec, atestat documentar în anul 1213, se află biserica „Sfântul Nicolae" construită în anii 1926-1928 pe locul uneia din lemn ce data din 1882 şi reparată în 1976.

HUSNICIOARA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 11 sate, situată în Piem. Coşuştei, pe cursul superior al râului Huşniţa; 1 393 loc. (1 ian. 2011): 722 de sex masc. şi 671 fem. Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1785), în satul Selişteni.

HUŞI 1. Depresiune sculpturală intracolinară, situată în SE Pod. Central Moldovenesc (respectiv în Pod. Bârladului), la 70–150 m alt., mărginită de cuestele Pietrăriei (la N), Drăslăvăţului (la S) şi Dealurile Lohanului (la V), cu largă deschidere spre E, unde vine în contact cu lunca Prutului. Depr. **H.** a fost generată de numeroşi afl. de gradul 2 de pe dr. Prutului (Huşi, Recea, Gura Văii, Şopârleni ş.a., afl. ai Pruteţului). Vatra depresiunii, extinsă pe c. 25 km lungime şi c. 12 km lăţime max., are un relief slab vălurit, cu câmpuri colinare acumulative prelungi (tăpşane), terase şi lunci. Climă temperat-continentală, cu temp. medii multianuale în jur de 9,5°C şi precipitaţii reduse (450–500 mm anual). Soluri aluviale, cernoziomice ş.a., propice culturilor agricole. Rama deluroasă de pe latura vestică a Depr. **H.** este acoperită cu păduri de fag în amestec cu stejar, tei şi carpen. Pomicultură, viticultură, legumicultură.

Huşi (2). Catedrala episcopală „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel"

2. Municipiu în jud. Vaslui, situat în depresiunea omonimă, la 70–120 m alt., la 45 km E-NE de municipiul Vaslui; 29 533 loc. (1 ian. 2011): 14 324 de sex masc. şi 15 209 fem. Supr.: 61,1 km^2, din care 10,8 km^2 în intravilan; densitatea: 2 734 loc./km^2. Staţie finală de c.f. (inaugurată în 1890). Constr. de maşini-unelte şi de utilaje pentru ind. alim. Producţie de mobilă, butoaie, încălţăminte, tricotaje şi conf., covoare, mat. de constr. (cărămizi, cahle de teracotă), obiecte de uz casnic şi produse alim. (conserve de legume şi fructe, preparate din lapte, băuturi răcoritoare, panificaţie etc.). Fermă de creştere a bovinelor. Centru viticol şi pomicol. Combinat de vinificaţie. Muzeul municipal cu secţii de istorie, arheologie, ştiinţele naturii, artă plastică şi etnografie, inaugurat în 1957. Muzeul memorial „Dimitrie Cantemir". Muzeul viticulturii (1976). **Istoric**. Săpăturile arheologice efectuate în perimetrul municipiului **H.** au scos la iveală vestigii datând din Neolitic, din prima şi din cea de-a doua Epocă a fierului, iar pe un promontoriu de la marginea pădurii Tătărani au fost identificate urmele unei aşezări neolitice şi o necropolă de înhumaţie aparţinând culturii materiale Noua (sec. 14–12 î.Hr.), cu un bogat material ceramic. Pe pantele de E ale Dealului Turbata (c. 5 km de oraş) au fost descoperite urmele a trei locuinţe şi un cuptor pentru copt pâinea din cadrul unei aşezări geto-dacice din sec. 4–3 î.Hr., precum şi vase ceramice

lucrate la roată sau cu mâna, unelte, fusaiole, mărgele din lut ars, râşniţe, o brăţară din bronz, trei figurine din lut ars ş.a. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1415 într-un act emis de domnul Alexandru cel Bun în legatură cu plantaţiile de viţă de vie, apoi în 1441, ca aşezare rurală, iar apoi la 17 dec. 1487. La 23 ian. 1502 este consemnat în documente ca târg, iar în 1824 este declarat oraş. În timpul domniei lui Ştefan cel Mare a fost reşed. domnească şi un important centru comercial, viticol şi meşteşugăresc. În 1598, domnul Moldovei, Ieremia Movilă, a înfiinţat Episcopia Huşilor. În perioada 1600–1662, în jurul oraşului **H.** au fost plantate întinse suprafeţe cu viţă de vie. În 1646, Marco Bandini (sau Marcus Bandinis), misionar franciscan de origine bosniacă stabilit în Moldova în anul 1644, scria: „Huşi, străveche aşezare a podgoriilor Moldovei, produce un vin gustos, aromat şi foarte mult căutat". În apropiere de Huşi, la Stănileşti (8 km S de municipiu), la 8–12 iul. 1711, forţele armate ruso-moldovene au fost încercuite de oştile otomane, ţarul Petru I fiind constrâns să semneze Pacea de la Vadu Huşilor, iar domnul Dimitrie Cantemir să se refugieze în Rusia, unde a devenit consilierul ţarului. Oraşul Huşi a suferit mari stricăciuni în urma prădării şi incendierii lui de către turci (în anii 1711, 1712, 1739) şi tătari (în 1740). Vestitele podgorii ale Huşiului sunt menţionate atât în scrierile lui Strabo, cât şi într-un act emis de domnul Alexandru cel Bun în 1415. Până în 1950 a fost reşed. jud. Fălciu. În perioada interbelică, oraşul Huşi a fost un important centru al comunităţii evreieşti din România cu o contribuţie însemnată la dezvoltarea oraşului. În 1939, cei c. 5 000 de evrei care locuiau în Huşi (aproximativ 1/3 din populaţia oraşului), păstoriţi de patru rabini, acopereau c. 2/3 din activităţile comerciale. Peste 80% dintre meseriaşi erau evrei, iar manufacturile şi băncile din oraş aparţineau tot evreilor. În 1948, proprietăţile oamenilor de afaceri evrei au fost confiscate de statul comunist şi naţionalizate, fapt ce a determinat emigrarea multor evrei. Oraşul **H.** a fost declarat municipiu la 18 ian. 1995. La **H.** s-au născut numeroase personalităţi, printre care domnitorul Alexandru Ioan Cuza, poetul Alexandru (Alecu) Beldiman, actorii Alexandru Giugaru şi Octavian Cotescu, medicul Nicolae Hortolomei, pictorul Ştefan Dimitrescu, sociologul Mihail Ralea ş.a. **Monumente**: catedrala episcopală cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", construită iniţial (1494–1497) prin grija lui Ştefan cel Mare şi reconstruită (1596–1599) de către domnul Ieremia Movilă. Refăcută după stricăciunea provocată de cutremurul din 1692, biserica a fost incendiată de turci în 1711. Reparată din nou de Nicolae Mavrocordat (1711–1715), biserica a fost pustiită în 1740 de tătari, apoi refăcută (1753–1756) prin strădania episcopului Inochentie. Ulterior a fost supusă unor refaceri şi restaurări în anii 1793, 1802 (transformată de la ferestre în sus), 1863, 1887–1889 (pictată în 1890–1891 de Gheorghe Tattarescu); în anii 1910–1911 s-a adăugat pridvorul, iar în perioada 1940–1945 au fost executate noi picturi murale interioare de D. Hormung, I. Wass şi N. Pană. Consolidată şi restaurată după cutremurele din 4 mart. 1977 şi 30 aug. 1986; renovată în anii 1995–1998 şi resfinţită la 11 oct. 1998. Biserica are o catapeteasmă sculptată, care datează din 1784; Palatul episcopal construit în 1782–1792 pe locul fostei Case Domneşti (sec. 15–17); bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (sec. 18, refăcută în 1832), „Sfântul Nicolae" (1837, rezidită în 1862), „Sfântul Ioan" (1850, refăcută în 1911), „Sfântul Gheorghe" a blănarilor (1858–1868), „Vovidenia" (sec. 18), „Sfinţii Voievozi" (1849–1855, cu picturi murale interioare executate, în 1922, de I. Ionescu, catapeteasmă din 1850 şi turn-clopotniţă din 1857); biserica romano-catolică „Sfântul Anton" (1931-1938); Sinagoga (1860); clădirea fostei Judecătorii (1802); clădirea fostului Tribunal (sec. 19), azi Casa Armatei; conacul lui Mihail Ralea (începutul sec. 20); statuia domnitorului Alexandru Ioan Cuza; statuia voievodului Ştefan cel Mare, dezvelită la 29 iun. 1995 (operă a sculptorilor Gheorghe Alupoaie şi Vasile Pântea).

HVDUST → Zădăreni.

Ii

IABLANIȚA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Culoarului Timiş-Cerna, la poalele de NE ale M-ților Almăj, pe râul Sverdinu Mare, la confl. râului Globu cu Cerna; 2 325 loc. (1 ian. 2011): 1 141 de sex masc. şi 1 184 fem. Staţie de c.f. (în satul Iablaniţa). Expl. de granit. Expl. şi prelucr. lemnului. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui ş.a. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor şi cabalinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Iablaniţa este menţionat documentar, prima oară, în 1402. Biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1825, pictată în 1828), în satul Iablaniţa; biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1836), în satul Globu Craiovei. Cheile râului Galbenu (arie protejată cu o supr. de 92 ha). Punct fosilifer.

IACOBENI 1. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 5 sate, situată în NE Pod. Hârtibaciului, pe râul Hârtibaci; 2 704 loc. (1 ian. 2011): 1 382 de sex masc. şi 1 322 fem. Pomicultură; legumicultură; apicultură. În satul Iacobeni, menţionat documentar, prima oară, în 1309, cu numele *Villa Iacobi (Plebanus de ~)* se află o cetate ţărănească (sec. 15–16) cu o biserică de incintă, datând din sec. 14, azi biserică evanghelică; biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1796) şi cetate (sec. 15–16) cu biserică de incintă (sec. 13–14), azi biserică evanghelică, în satul Movile; biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1855) şi biserică fortificată (sec. 13–16, cu turn din 1505), azi biserică evanghelică, în satul Netuş; biserică luterană (1858), în satul Noiştat; cetate cu biserică de incintă (sec. 14, cu adăugiri din 1860), azi biserică evanghelică, în satul Stejărişu.

2. Com în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată pe cursul superior al râului Bistriţa, la poalele de E-NE ale M-ților Suhard şi cele de SV ale Obcinei Mestecăniş, în zona pasului Mestecăniş; 2 037 loc. (1 ian. 2011): 1 018 de sex masc. şi 1 019 fem. Staţii de c.f. (în satele Iacobeni şi Mestecăniş). Nod rutier. Expl. de min. de mangan (din anul 1770), în satele Iacobeni şi Mestecăniş. Microhidrocentrală. Constr. de utilaje pentru mine, cariere şi construcţii. Producţie de var şi de cherestea. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Recoltarea fructelor de pădure. Rezervaţie de pini. Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat de munte, tonic, şi cu izv. de ape minerale slab sulfuroase, oligominerale, indicate în tratarea bolilor gastro-intestinale. În 1783, la Iacobeni au fost colonizaţi mineri din Cehia pentru expl. manganului. În satul Iacobeni, atestat documentar în anul 1772, se află biserica „Sfântul Gheorghe" zidită în anii 1907–1913 pe locul unei biserici din lemn care fusese construită în perioada 1812-1818 şi demolată în 1893. Biserica actuală posedă picturi murale interioare originare şi catapeteasmă construită în 1911 şi pictată de I. Tampescu şi Constantin Bălan din Câmpulung Moldovenesc. La Iacobeni mai există o biserică romano-catolică (1828) şi clădirea Primăriei datând din 1905 (iniţial a găzduit un hotel). În satul Mestecăniş există schitul cu acelaşi nume (de călugări), înfiinţat în 1997, cu biserica din lemn cu hramul „Sfântul Pantelimon".

IAD → Livezile (2).

IALOMICIOARA, Peştera Ialomicioarei → Ialomiţa (3).

IALOMIȚA 1. Râu în SE României, afl. stg. al Dunării pe terit. com. Giurgeni, în zona fostului sat Piua Petrii (dezafectat ca urmare a inundaţiilor catastrofale din primăvara anului 1975); 417 km; supr. bazinului: 10 350 km^2. Izv. din circul glaciar numit Obârşia Ialomiţei, de pe versantul sudic al masivului Bucegi, de sub vf. Piatra Obârşiei, de la 2 395 m alt., din apropiere de vf. Omu. În cursul superior străbate, pe direcţie N-S, o serie de clipe calcaroase în care râul şi-a modelat mai multe chei (cheile Urşilor, Peşterii, Tătarului, Zănoagei, Orzei) între care se află mici bazinete de eroziune (Padina, Bolboci, Dobreşti ş.a.). În acest sector, panta de scurgere este foarte accentuată (131 ‰), debitul mediu de 2,8 m^3/s, iar potenţialul hidroenergetic poate ajunge la c. 2 100 kW/h, fapt ce a determinat construirea uzinelor hidroelectrice de la Dobreşti, în anul 1929 (16 MW) şi Moroeni, în 1953 (15,3 MW). În aval de Moroeni, **I.** pătrunde în zona Subcarpaţilor Ialomiţei, trecând prin oraşele Fieni şi Pucioasa (în zona Pucioasa a fost construit un lac de acumulare cu un vol.

Iacobeni (1) Cetatea cu biserica evanghelică de incintă din satul Movile

Iacobeni (2) Vedere generală

de 8 mil. m³, intrat în circuitul hidroenergetic în 1974), iar de la Târgovişte îşi schimbă cursul către SE şi E, traversând subunităţile Câmpiei Române, unde panta descreşte de la 7–11 ‰, la 1,1 ‰ la confl. cu râul Prahova şi la 0,23 ‰ în Câmpia Bărăganului, ceea ce determină meandrări foarte accentuate în cursul inf. Caracteristic sectorului inf. al **I.** este fenomenul de scădere a debitului în perioadele secetoase ale anului, ca urmare a evaporaţiei intense, a infiltraţiilor în patul albiei şi a irigaţiilor (la 14 iul. 1968, debitul mediu a fost de 0,318 m³/s, la staţia hidrologică Slobozia). În această zonă, râul **I.** face parte din sistemul de irigaţii Slobozia–Dunăre, ce asigură irigarea unei supr. de c. 270 000 ha, fiind considerat drept „Nilul Bărăganului". O altă caracteristică a sectorului inf. al **I.**, cel de câmpie, este numărul mare de limane fluviatile care însoţesc malul său dr. (Snagov, Căldăruşani) şi mai ales cel stg. (Fundata, Perieţi, Amara, Strachina ş.a.). Afl. pr.: Brătei, Ialomicioara, Slănic, Pârscov, Cricovu Dulce, Prahova, Sărata. Pe cursul superior al **I.**, la 2 sept. 1442, a avut loc o puternică bătălie între oastea română, condusă de Iancu de Hunedoara, şi cea otomană, aflată sub comanda lui Şehabeddin, beglerbegul Rumeliei, încheiată cu victoria voievodului român. În Antichitate, **I.** apare consemnată cu denumirile *Ilivakia* sau *Helibakia* (în *Chronographia* lui Theophanes Confessor) şi *Naparis*.

2. Subcarpaţii Ialomiţei, unitate subcarpatică de relief în SV Subcarpaţilor de Curbură, parte componentă a Subcarpaţilor Prahovei, situată între M-ţii Leaota şi Bucegi (la N), râul Prahova (la E), Câmpia Târgovişţei (la S) şi râul Dâmboviţa (la V). Este constituită dintr-o asociere de dealuri şi depresiuni subcarpatice (generate de eroziunea diferenţială şi extinse în lungul văilor principale) dispuse sub forma a două aliniamente: *Subcarpaţii interni*, alcătuiţi predominant din fliş cretacic (conglomerate, gresii, marne, calcare), se desfăşoară la baza M-ţilor Leaota şi Bucegi, printr-o alternanţă de pinteni prelungi, de 800–900 m alt. (Dealul Micloşanilor, Dealul Mare, Dealul Plaiul Sirnei), cu depresiuni de eroziune (Depr. Bărbuleţu-Râu Alb, Depr. Bezdead ş.a.), în cadrul cărora procesele de versant sunt foarte active; *Subcarpaţii externi*, formaţi din depozite mio-pliocene (pietrişuri şi nisipuri), mai puţin dure, reprezintă o treaptă mai coborâtă şi mai uniformă, în cadrul căreia dealurile mai domoale, denumite frecvent plaiuri (Plaiul Măgureni, Plaiul Curpeniş etc.), alternează cu depresiuni sculptate de râuri (Doiceşti, Ocniţa, Iedera-Moreni). Întreaga zonă a Subcarpaţilor **I.** reprezintă un important areal de expl. a petrolului şi cărbunelui.

3. Peştera Ialomiţei, peşteră săpată de pârâul Horoaba (afl. dr. al Ialomiţei) în calcarele jurasice din SE muntelui Bătrâna (Masivul Bucegi), pe versantul dr. al Cheilor Peşterii, la 1 530 m alt., la 10 km aval de izv. Ialomiţei. Lungimea galeriilor: 804 m. Prezintă galerii fosile şi active, dispuse pe două etaje, cu diferenţă de nivel de 60 m, şi mai multe săli de dimensiuni mari (Grota lui Mihnea Vodă, Grota Urşilor, La Altar, Bolta lui Decebal). Este o peşteră caldă (9–12°C) şi umedă (85–100%), cu faună obişnuită, între care se remarcă prezenţa unei specii troglodite de coleoptere (*Duvalius procerus*) răspândită în afara peşterii, pe munţii din jur. În interiorul peşterii au fost descoperite numeroase schelete de urs de peşteră (*Ursus spelaeus*). Peştera este electrificată, are amenajate trotuare şi scări din lemn şi este uşor accesibilă. În prima jumătate a sec. 16, la gura de intrare în peşteră a fost întemeiat, de către Mihnea cel Rău, un schit cu o biserică din lemn care a ars de mai multe ori. Reconstruit în sec. 18 de călugării de la mănăstirea Sinaia, schitul a fost refăcut după incendiile din 1819 şi 1940, dar distrus din nou de incendiul din 1961. În 1994-1996, aici s-a construit biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel". În apropiere, la 300 m distanţă, se află un schit numit „Peştera-Cocora", cu biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului", construită în 1901 de ieromonahul Ieronim II, renovată în 1961. Peştera Ialomiţei mai este cunoscută şi sub numele de *Peştera Ialomicioarei*, *Peştera Schitului* sau *Peştera Schitul Ialomiţei*.

4. Judeţ situat în SE României, în E Câmpiei Române, pe cursurile inf. ale Ialomiţei şi Dunării, la intersecţia meridianului de 27°00′ longitudine E cu paralela de 44°40′ latitudine N, între jud. Buzău şi Brăila la N, Constanţa la E, Călăraşi la S, Ilfov la V şi Prahova la NV. *Supr.*: 4 453 km² (1, 87% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 286 619 loc. (1,34% din populaţia ţării), din care 140 344 loc. de sex masc. (49,0%) şi 146 275 loc. de sex fem. (51%). *Populaţia urbană*: 132 356 loc. (46,2%); *rurală*: 154 263 loc. (53,8%). *Densitatea*: 64,8 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 88,2% români,5,2% rromi şi restul ruşi-lipoveni, maghiari, germani, macedoneni, evrei, turci, tătari, bulgari, greci, armeni ş.a. *Reşed.*: municipiul Slobozia. *Oraşe*: Amara, Căzăneşti, Feteşti (municipiu), Fierbinţi-Târg, Ţăndărei, Urziceni (municipiu). *Comune*: 59. *Sate*: 123. *Localit. componente ale municipiilor*: 9.

Relieful, în exclusivitate de câmpie, cuprinde mai multe subunităţi ale Câmpiei Române (respectiv, porţiuni din Bărăganul Ialomiţei, Bărăganul Mostiştei, din Câmpia Vlăsiei şi Câmpia Săratei), precum şi jumătatea nordică a Bălţii Ialomiţei, luncile şi terasele Ialomiţei şi Dunării. Câmpia Bărăganului, cu alt. cuprinse între 21 şi 91 m, este acoperită cu un strat gros de loess. Monotonia câmpiei, cu interfluviile ei netede, întinse, care formează aşa-numitele câmpuri (câmpurile Hagieni, Ciulniţa, Roşiori, Copuzeanca, Făcăeni, Urziceni, Amara ş.a.), este întreruptă pe alocuri de dune de nisip (dunele care însoţesc Valea Ialomiţei între Axintele şi Hagieni formează un brâu cu lăţime max. de 10–15 km), de crovuri (sau padine) şi de văi înguste, de tip „furcitură", adâncite în pătura de loess. O notă specifică a reliefului ialomiţean este dată de luncile Dunării şi Ialomiţei şi de jumătatea septentrională a Bălţii Ialomiţei (sau Balta Borcei). Cu toate caracterele lor comune (asimetrie, extensiuni largi, pante mici, aluvionare intensă, popine, lacuri şi vegetaţie de luncă etc.), luncile Dunării şi Ialomiţei prezintă o personalitate individuală aparte, evidenţiată atât prin dimensiunea, cât şi prin peisajele pe care le oferă. De exemplu, lunca Ialomiţei, comparativ cu cea a Dunării, este mult mai restrânsă ca supr., are o lăţime mai mică (3–6 km, faţă de lunca Dunării care se desfăşoară pe o lăţime de 6–14 km) etc. Balta Ialomiţei sau Balta Borcei, cuprinsă între Dunăre la E şi braţul Borcea la V, este o câmpie de tip deltaic, cu alt. de 5–12 m şi lăţimi cuprinse între 5 şi 17 km. Denumirea de „baltă" se justifica, până prin anii '60 ai sec. 20, prin existenţa, aici, a unui domeniu acvatic, în care apa stagna mult timp; după această dată, Balta Ialomiţei a fost îndiguită, desecată şi inclusă în circuitul agricol, având, în

prezent, înfăţişarea unei insule. Doar o mică porţiune (Caiafele-Moroiu) a fost păstrată în regim natural, cu statut de rezervaţie naturală.

Clima jud. **I.** este temperat-continentală, relativ omogenă pe întreg cuprinsul acestuia, ca urmare a uniformităţii accentuate a reliefului, dar cu un pronunţat grad de continentalism, care determină contraste mari între vară şi iarnă (amplitudinea termică medie anuală este de 25,1°C, iar amplitudinea max. a depăşit 70°C). Regimul climatic se caracterizează prin veri foarte calde, uneori secetoase, şi ierni reci, marcate adeseori de viscole puternice. Valorile medii multianuale ale temp. aerului înregistrează o uşoară diferenţiere între partea de NV a jud. **I**. (10,3°C, la Armăşeşti) şi cea de SE (11,1°C, la Feteşti), unde se individualizează un topoclimat specific luncii Dunării (veri mai calde şi ierni mai blânde decât în restul câmpiei). Temp. max. absolută (44,0°C) s-a înregistrat la Amara (10 aug. 1951), iar minima absolută (–32,5°C) la Armăşeşti (25 ian. 1942). Cantitatea medie anuală a precipitaţiilor însumează 550 mm în partea de V a jud. **I**. şi 450 mm în E, în lunca Dunării. Terit. jud. **I.** se află sub influenţa maselor de aer estice (continentale), vestice (oceanice) şi sudice (mediteraneene), care se materializează prin vânturi aspre dinspre NE (Crivăţul) ce determină viscole, iarna, şi secetă, vara, vânturi uscate dinspre SV (Austrul), ce provoacă adesea îndelungate perioade de secetă, şi vânturi ceva mai umede dinspre SE (Băltăreţul), care suflă mai ales primăvara. Frecvenţele medii anuale înregistrate indică predominarea vânturilor dinspre N şi NE (31,5%), urmate de cele dinspre SV (17,8%), care bat cu viteze medii anuale ce variază între 2,0 şi 5,4 m/s. Vitezele max. se înregistrează la vânturile ce bat dinspre N şi NE, care ating, în timpul iernii, 125 km/oră, fiind determinate de anticiclonul siberian.

Reţeaua hidrografică majoră (alohtonă) este reprezentată de cursul inf. al Ialomiţei, care străbate median jud. **I.**, pe direcţie aproximativ V-E, pe o distanţă de 212 km, şi prin cel inf. al Dunării, care delimitează jud. **I.** la E. Pe terit. ialomiţean, Dunărea curge prin albiile celor două braţe ale sale (Borcea spre V şi Dunărea spre E), care închid între ele Balta Ialomiţei, şi se reunesc apoi într-un singur curs, în arealul com. Giurgeni. Reţeaua hidrografică alohtonă mai cuprinde câteva mici sectoare din cursurile inf. ale Prahovei şi Săratei (afl. pe stg. ai Ialomiţei) şi din cursul superior al Mostiştei. Reţeaua hidrografică minoră (autohtonă) este aproape inexistentă, fiind reprezentată prin râurile Strachina şi Fundata, fapt ce determină o densitate foarte scăzută (0,1 km/km^2) şi un puternic caracter endoreic al terit. ialomiţean. Caracterul endoreic al Câmpiei Române din perimetrul jud. **I.** este atenuat de râul Ialomiţa, pe care-l putem supranumi „Nilul Bărăganului", al cărui debit mediu multianual creşte de la 35,4 m^3/s, la Coşereni (în partea de V a jud.), la 40 m^3/s în zona de vărsare. Lacurile naturale fac parte din categoria limanelor fluviatile (Strachina, Fundata, Perieţi/Şchiauca, Rogoz, Sărăţuica, Munteni-Buzău, Iezeru, Ograda, Amara ş.a.), situate pe stg. râului Ialomiţa, a lacurilor de luncă (Coşcovata, în lunca Dunării, Bentu, Piersica, Batalu, Marsilieni ş.a., în lunca Ialomiţei) şi a lacurilor de albie (Bentu-Lăteni, Bentul Stânii ş.a. situate în Balta Ialomiţei). Lacurile artificiale sunt realizate în lungul văilor în scop piscicol, pentru irigaţii etc. (Dridu, Reviga, Sineşti, Moviliţa, Valea Lată ş.a.). Apele Ialomiţei, Borcei şi cele ale lacurilor cu apă dulce au facilitat crearea unor vaste reţele de canale magistrale (Movila–Ştefan cel Mare–Borcea; Sudiţi–Perişoru–Jegălia; Ciulniţa–Dragalina–Călăraşi; Cosâmbeşti–Sudiţi–Săveni ş.a.), extinse şi pe terit. jud. Călăraşi, care ajută la irigarea unor întinse supr. agricole, transformând Bărăganul în cea mai mănoasă câmpie a ţării.

Vegetaţia naturală aparţine, în cea mai mare parte, zonelor de stepă şi silvostepă. Zona stepei, care ocupă 2/3 din terit. şi în cadrul căreia vegetaţia naturală a fost înlocuită aproape în întregime de culturi agricole, se caracterizează prin crâmpeie de pajişti secundare, stepice, alcătuite din păiuş (*Festuca valesiaca*), firuţă (*Poa bulbosa*), pir crestat (*Agropyrum cristatum*), bărboasa (*Andropogon ischaemum*), troscotul (*Polygonum aviculare*), ştirul sălbatic (*Amaranthus retroflexus*), ciulinul (*Carduus nutans*) ş.a. Peisajul tipic de silvostepă, în care dumbrăvile alternează cu pajiştile, s-a atenuat foarte mult, fiind înlocuit cu cel agricol. Izolat, au rămas câteva pâlcuri de pădure în care predomină stejarul

brumăriu (*Quercus pedunculiflora*). În unele păduri, alături de stejarul brumăriu, se dezvoltă elemente de origine sudică, printre care stejarul pufos (*Quercus pubescens*), mojdreanul (*Fraxinus ornus*) şi tufişuri de lemn câinesc (*Ligustrum vulgare*), vişin turcesc (*Prunus mahaleb*) etc. Vegetaţia azonală, de luncă, cuprinde, în majoritatea cazurilor, zăvoaie de plop şi salcie, iar pe alocuri păduri de şleau în care predomină stejarul (*Quercus robur*), arţarul tătăresc (*Acer tataricum*), ulmul (*Ulmus campestre*), frasinul (*Fraxinus excelsior*) etc. Vegetaţia intrazonală are o mare extensiune, dezvoltându-se pe nisipurile consolidate – vegetaţie tipic psamofilă, alcătuită din colţii babei (*Tribulus terrestris*), iarba scăioasă (*Tragus racemosus*), pliscul cocoşului (*Erodium neilreichi*), flori de paie (*Helichrysum arenarium*) ş.a., iar pe terenurile sărăturate, iarba sărată (*Salicornia herbacea*), limba peştelui (*Statice gmelini*), peliniţa (*Artemisia maritima*) ş.a. Vegetaţia acvatică şi de mlaştini include nufărul alb şi galben (*Nymphaea alba* şi *Nuphar luteum*), ciulinul de baltă (*Trapa natans*), rogozul (*Carex riparia*), săgeata apei (*Sagitaria sagittifolia*) etc.

Fauna este caracteristică zonelor de stepă şi silvostepă, cu elemente tipice, adaptate agrobiocenozelor, printre care se remarcă iepurele, popândăul, dihorul de stepă, hârciogul, şoarecele de câmp, şobolanul de câmp, orbetele, şarpele rău, prepeliţa, potârnichea, ciocârlia, vulpea, lupul, viezurele, şopârla de iarbă, guşterul, spurcaciul (*Ottis tetrax orientalis*), heretele alb (*Circus macrourus*), şorecarul mare (*Buteo rufinis*), cucuveaua de stepă, precum şi numeroase insecte (greieri, cosaşi, lăcuste, călugăriţe, libelule, fluturi etc.). Fauna din arealele luncilor şi lacurilor este şi ea bogată şi variată, fiind reprezentată prin vidră (*Lutra lutra*), câine enot (*Nyctereutes procynoides*), bizam (*Ondatra zibethica*), corcodel, stârci, lebede, berze, lişiţe, raţe şi gâşte sălbatice, sitari, fluierari, cârstei de baltă, vulturi pescari, vulturi pleşuvi, broasca ţestoasă de baltă (*Emys orbicularis*), şarpele de apă (*Natrix tessellata*), broaşte etc. Ihtiofauna este reprezentată de crap, cegă, păstrugă, ştiucă, babuşcă, roşioară, scobar, mreană, oblete, caras, plătică, morunaş, şalău etc. În multe păduri ialomiţene au fost colonizaţi fazani şi căpriori, de mare interes cinegetic.

Resursele naturale sunt limitate, subsolul ialomiţean cuprinzând câteva areale cu zăcăminte de ţiţei şi gaze naturale, exploatate la Urziceni, Manasia, Fierbinţi-Târg, Grindu, Colelia, Malu, Gheorghe Doja ş.a. Argilele se exploatează la Ţăndărei, Urziceni şi Slobozia, nisipurile la Ţăndărei, iar balastul din albiile Ialomiţei şi Borcei. O bogăţie aparte o formează lacurile cu ape clorurate, sulfuroase, sodice, bicarbonatate, cu nămoluri sapropelice, cu o însemnată valoare terapeutică (Amara, Fundata, Strachina ş.a.).

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în arealele com. Balaciu (la Piscu Crăsanilor), Gheorghe Doja, Movila ş.a. au scos la iveală numeroase vestigii neolitice, aparţinând culturii materiale Boian (milen. 4 î.Hr.). Din a doua perioadă a Epocii fierului – La Tène (sec. 3–1 î.Hr.) au fost identificate urmele unei aşezări geto-dacice, fortificată cu val de pământ (pe terit. satului Crăsanii de Sus), în care s-a găsit un bogat material aparţinând civilizaţiei dace (ceramică cenuşie lustruită, modelată la roată), precum şi obiecte elenistice de import (amfore, opaiţe, fibule, un candelabru din bronz ş.a.). Aşezarea se pare că a fost distrusă, în anii 11–12, de Sextus Aelius Catus în timpul unei expediţii a armatelor romane. În anul 335 î.Hr., Alexandru Macedon a întreprins campanii în Illyria şi Tracia pentru a asigura securitatea graniţei septentrionale a Macedoniei, prilej cu care a traversat Dunărea, ajungând până pe meleagurile actuale ale jud. **I.**, respectiv până la cetatea *Helis* (neidentificată). Slavii, stabiliţi în aceste ţinuturi în sec. 6 şi apoi asimilaţi treptat de către populaţia daco-romană, numeau aceste locuri *Jalovitsa* (de la care se pare că derivă numele actual), ceea ce însemna pământ sterp, în sensul de pământ nelucrat, căci reg. întinse din zona aridă de atunci erau necultivate, stepa Bărăganului fiind desţelenită în întregime abia în sec. 19–20. Acelaşi înţeles de „sterp" al terenurilor ialomiţene, cu ierburi uscate, îl reflectă şi denumirea turcocumană „Bărăgan", care a fost atribuită mai târziu acestui teritoriu arid. Populaţia daco-romană şi apoi românească a lăsat urme de viaţă materială de necontestat, cele mai elocvente dovezi aparţinând culturii Dridu (sec. 8–11), care, de altfel, reprezintă momentul de desăvârşire a procesului de formare a limbii şi a poporului român. Ca vechi ţinut de câmpie, Ialomiţa apare menţionat documentar, pentru prima oară în 1387, iar apoi în 1407, 1467, precum şi în timpul domniilor lui Mircea cel Bătrân şi a urmaşilor săi, care „întăreau domeniile mănăstirii Cozia cu sate şi bălţi de pescuit din lunca Dunării, de la iezerul Călăraşi şi până la gura Ialomiţei, unde se efectuau adevărate colonizări şi deschideri de «slobozii», necesare îndesirii populaţiei acestui ţinut limitrof". Prin teritoriul acestui vechi ţinut românesc, de şes, au trecut şi s-au întreţăiat două dintre cele mai vechi şi importante drumuri militare şi de comerţ ale Evului Mediu, care, la rândul lor, urmau traseele altora din Antichitate. Unul dintre acestea era *Drumul Brăilei* (sau al neguţătorilor braşoveni), care însoţea valea Ialomiţei de la Gherghiţa până la confl. ei cu Dunărea – unde se afla *Oraşul* sau *Târgul de Floci*, atestat documentar în 1368, cel mai mare port şi centru al comerţului cu lână, cu peşte şi vite – prima capitală a jud. **I**. Celălalt era *Drumul Silistrei*, care străbătea terit. actual al jud. **I.** de la N la S, de la Brăila, prin Slobozia, către Călăraşi şi, prin Silistra, spre Istanbul. În perioada feudală a avut loc o intensă populare a ţinuturilor ialomiţene, prin creşterea numărului de locuitori a unor aşezări de moşneni, printre care Cosâmbeşti, Mărculeşti, Hagieni, Vlădeni, Feteşti ş.a. În sec. 16–18, Ialomiţa apare consemnată printre cele 12 judeţe existente în Ţara Românească, în limitele sale fiind menţionate (în 1778) prezenţa a 127 de sate răspândite în şapte plăşi: Lichireşti (Călăraşi), Oraşul de Floci, Stelnica, Slobozia, Gârbovi, Jilavele, Dridu. În sec. 18, din motive militare, activitatea comercială de la Târgul de Floci, aflat la gurile Ialomiţei, s-a restrâns foarte mult, astfel încât reşed. jud. a fost mutată (1716) de aici în târguşorul Urziceni, pentru a fi mai aproape de capitala ţării (50 km N de Bucureşti). După Pacea de la Adrianopol (1829), beneficiind de slăbirea monopolului turcesc, viaţa economică a ţinutului ialomiţean s-a înviorat prin apariţia numeroaselor schele (puncte de vamă), între care *Oraşul de Floci* şi Stelnica, a unor căpităniii militare, cu dublă funcţiune (pază comercială şi vamă pentru produsele exportate, în folosul domniei), la Slobozia, Oraşul de Floci, Urziceni, Stelnica ş.a., precum şi prin apariţia unor noi aşezări întemeiate de locuitorii veniţi de prin părţile Sibiului, Făgăraşului,

Braşovului, din Subcarpaţi ş.a., atraşi de pământurile mănoase şi de întinsele zone de păstorit din Bărăgan. Împroprietăririle cu pământ, care au urmat celor două războaie mondiale, au atras noi locuitori care s-au stabilit în Bărăgan, în jurul gărilor Ciulniţa, Dâlga ş.a., devenite nuclee de polarizare şi dezvoltare a aşezărilor umane. În 1832, prin reforma ad-tiv teritorială iniţiată de către Regulamentul Organic, jud. **I.** a fost redus ca arie de cuprindere de la şapte la patru plăşi (Borcea, Balta, Ialomiţa, Câmpul), iar reşedinţa a fost mutată de la Urziceni la Călăraşi, ca urmare a gravitării hinterlandului cerealier al Câmpiei Române către oraşele-porturi dunărene. După reforma ad-tivă din 1925, jud. **I.**, cu o supr. de 7 095 km^2, era alcătuit din 8 plăşi (Călăraşi, Slobozia, Lehliu, Ţăndărei, Căzăneşti, Feteşti, Urziceni, Dragoş Vodă), 4 oraşe şi 149 de sate, situaţie menţinută până în 1950 când, printr-o nouă împărţire ad-tivă, jud. **I.** a devenit regiunea Ialomiţa. Între 1956 şi 1960, o parte din terit. actual al jud. **I.** a aparţinut reg. Bucureşti şi alta, reg. Dobrogea, iar între 1960 şi 1968, întregul terit. actual al jud. **I.** a fost inclus în reg. Bucureşti. Prin Legea nr. 2/17 febr. 1968, s-a efectuat o nouă împărţire ad-tivă a ţării, revenindu-se la forma interbelică, pe judeţe, întrucât cea pe regiuni şi raioane devenise necorespunzătoare, perimetrul jud. **I.** fiind stabilit (în 1968) la o supr. de 6 211 km^2, în care era inclusă şi o parte din actualul jud. Călăraşi şi o altă parte din jud. Ilfov. Ca urmare a modificării Legii nr. 2/17 febr. 1968, în temeiul Decretului Consiliului de Stat nr. 15/23 ian. 1981, au fost înfiinţate jud. Călăraşi şi Giurgiu prin desfiinţarea jud. Ilfov şi prin modificarea limitelor jud. Ialomiţa. Astfel, o mare parte din teritoriile de S şi de V ale jud. Ialomiţa au trecut la jud. Călăraşi şi la Sectorul Agricol Ilfov. În prezent, jud. **I.**, cu o supr. de 4 453 km^2, are 7 oraşe (din care trei sunt municipii), 59 de comune, 123 de sate şi 9 localităţi componente ale municipiilor. În 1981 şi 1982, jud. **I.** a mai pierdut 4 comune, prin trecerea lor la Sectorul Agricol Ilfov, devenit ulterior, la 10 apr. 1997, jud. Ilfov (respectiv com. Grădiştea, Nuci, Petrăchioaia) şi la jud. Călăraşi (com. Ileana).

Economia jud. **I.** are un profil agrar-industrial şi se caracterizează atât printr-o importantă producţie agricolă vegetală (50,5% din producţia totală agricolă) şi de creştere a animalelor (45,5%), cât şi prin dezvoltarea unei industrii tinere, legată de valorificarea produselor agricole. Activitatea economică de pe terit. jud. **I.** este susţinută atât de agenţi economici cu capital majoritar sau integral de stat, precum şi de agenţi economici cu capital privat. Ca urmare a aplicării Legii nr. 18, referitoare la fondul funciar, 94,1% din supr. agricolă a jud. **I.** se află în proprietate privată (în anul 2008).

Industria jud. **I.** produce o gamă variată de sortimente: îngrăşăminte azotoase, feriţă, componente electrice, articole de sport (Urziceni), piese de schimb pentru tractoare şi maşini agricole, agregate pentru irigat (Ciulniţa), cărămizi, ţigle, prefabricate din beton (Slobozia, Urziceni, Ţăndărei, Fierbinţi-Târg), tricotaje şi conf. (Slobozia, Urziceni, Feteşti, Dridu), ulei vegetal, brânzeturi, unt, lapte praf, zahăr, conserve de legume şi fructe, preparate din carne, vin, bere, alcool, drojdie, glucoză, tutun fermentat, produse de panificaţie etc. (Slobozia, Urziceni, Ţăndărei, Feteşti ş.a.).

Agricultura, cu îndelungată tradiţie, reprezintă componenta dominantă a activităţii economice a jud. **I.**, dezvoltându-se pe baza unor intense procese de mecanizare (în anul 2007, jud. **I.** dispunea de 3 951 tractoare, toate aflate în sectorul privat, 3 147 pluguri pentru tractor, toate în sectorul privat, 1 756 semănători, 544 combine autopropulsate etc.), chimizare, irigare (213 229 ha irigate) etc. La sf. anului 2007, din totalul supr. agricole a jud. **I.** (374 477 ha), 351 838 ha reveneau terenurilor arabile, 18 135 ha păşunilor, 4 185 ha viilor şi pepinierelor viticole şi 319 ha livezilor şi pepinierelor pomicole. În acelaşi an, o mare parte a terenurilor arabile (26,3%), cu fertilitate şi productivitate mari, a fost destinată culturilor de plante uleioase (139 604 ha, locul 2 pe ţară, după jud. Constanţa), urmate de culturile de grâu şi secară (92 409 ha), de porumb (86 317 ha), floarea-soarelui (62 818 ha), orz şi orzoaică (15 611 ha), plante furajere (13 833 ha), legume (7 195 ha), leguminoase pentru boabe, soia, ovăz, sfeclă de zahăr, pepeni, tutun etc. Viticultura ocupă supr. compacte în arealele localit. Feteşti, Sudiţi, Urziceni, Platoneşti, Bărcăneşti ş.a., iar pomicultura (pruni, meri, peri, piersici) în raza localit. Feteşti, Slobozia, Borduşani, Ograda ş.a. Sectorul zootehnic, favorizat de o bogată bază furajeră, oferită de producţiile ridicate de cereale boabe, de plante de nutreţ, orz şi orzoaică ş.a., cuprindea, la începutul anului 2008, însemnate efective de bovine (39 460 capete, în special din rasele Roşia de Maramureş şi Holstein), porcine (126 199 capete, mai ales din rasele Landras şi Marele Alb), ovine (127 409 capete, îndeosebi din rasele Ţigaie şi Spancă), caprine (17 186 capete), cabaline (18 038 capete); avicultură (2 200 104 capete); apicultură (11 027 familii de albine); piscicultură. În cadrul zootehniei se remarcă un procent ridicat (peste 99%) al sectorului privat la toate categoriile.

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, reţeaua liniilor de c.f. însuma 293 km, din care 83 km electrificate, cu o densitate de 65,8 km/1 000 km^2 de teritoriu, superioară mediei pe ţară (45,2 km/ 1 000 km^2). În cadrul transportului feroviar, o importanţă deosebită o are prezenţa pe terit. jud. **I.** a celor două complexe de poduri feroviare dintre Feteşti şi Cernavodă, unul datând din sept. 1895, realizat de celebrul ing. Anghel Saligny, şi altul dat în folosinţă în dec. 1987, care asigură legăturile feroviare pe magistrala Bucureşti–Constanţa în circa trei ore. Totodată, nodurile feroviare Feteşti, Ciulniţa, Ţăndărei, Slobozia, Manasia constituie tot atâtea puncte de dispersie a liniilor de c.f. către judeţele învecinate şi către zonele mai îndepărtate. În acelaşi an, lungimea drumurilor publice era de 1 155 km, din care 370 km modernizate, cu o densitate de 25,9 km/100 km^2, inferioară mediei pe ţară (33,9 km/100 km^2). Reţeaua drumurilor publice care acoperă teritoriul ialomiţean se întretaie în câteva noduri rutiere importante, printre care Urziceni, Slobozia, Ţăndărei, Feteşti, Scânteia ş.a., facilitând penetrările mijloacelor auto în cele mai îndepărtate zone. Importanţa transportului rutier este amplificată şi de faptul că perimetrul jud. **I.** este străbătut de două magistrale rutiere europene, E60 (Borş–Oradea–Cluj-Napoca–Turda–Târgu Mureş–Sighişoara–Braşov–Ploieşti–Bucureşti–Urziceni–Slobozia–Hârşova–Constanţa) şi E85 (Siret–Suceava–Bacău–Focşani–Buzău–Urziceni–Bucureşti–Giurgiu) şi de autostrada A2 Bucureşti-Feteşti-Constanţa, numită şi Autostrada Soarelui, în lungime de 203 km, construită în perioada 1987-nov. 2012. Dunărea şi braţul Borcea nu mai reprezintă (din 1970 şi respectiv din 1987) un obstacol dificil în calea transporturilor rutiere din jud. **I.**

sau aflate în tranzit prin acest județ către Dobrogea şi litoralul Mării Negre, căci podul rutier de la Giurgeni, inaugurat la 22 dec. 1970, şi complexul de poduri rutiere între Feteşti şi Cernavodă, dat în folosință în dec. 1987, înlesnesc pe rutele cele mai scurte legăturile cu litoralul Mării Negre, respectiv cu portul maritim Constanța. Jud. **I.** beneficiază şi de serviciile transportului fluvial, facilitat de prezența Dunării şi a brațului Borcea, care delimitează jud. **I.** la E.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **I.** îşi desfăşurau activitatea 21 de grădinițe de copii, cu 8 497 copii înscrişi şi 446 cadre didactice, 76 de şcoli generale (învățământ primar şi gimnazial), cu 26 068 elevi şi 1 718 cadre didactice, 17 licee, cu 9 871 elevi şi 683 profesori. La sf. anului 2007, rețeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprindea cinci case de cultură, 81 de cămine culturale, un cinematograf, 170 de biblioteci, cu 1 607 000 vol., cinci muzee ş.a. În acelaşi an, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 17 secții sportive care cuprindeau 834 sportivi legitimați, 19 antrenori şi 16 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua unităților sanitare din cuprinsul jud. **I.** era compusă din patru spitale, cu 881 paturi (un pat la 329 locuitori), trei policlinici, 11 dispensare, 73 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 274 medici (un medic la 1 600 locuitori), 58 medici stomatologi (un medic stomatolog la 5 009 locuitori) şi 1 315 cadre medicale cu pregătire medie.

Turismul. Meleagurile ialomițene, cu monotonia vastei câmpii acoperită de holde, prezintă puține elemente de atracție turistică, cu excepția luncilor Ialomiței şi Dunării şi a arealelor lacustre (Amara, Fundata, Strachina ş.a.), care oferă unele elemente de frumusețe şi inedit. Totuşi, câteva obiective din municipiul Slobozia, stațiunea balneoclimatericǎ Amara, stațiunile arheologice de la Dridu şi Piscu Crăsanilor (com. Balaciu), perimetrele de pescuit şi vânătoare din luncile Ialomiței şi Dunării, casa memorială „Ionel Perlea" din Ograda ş.a. reprezintă puncte de atracție pentru turiştii aflați în tranzit prin jud. **I.** Un obiectiv cu totul aparte îl constituie complexul turistic „Hermes" din Slobozia. În anul 2008, baza materială turistică cuprindea 16 unități de cazare cu o capacitate totală de 2 432 locuri, din care zece hoteluri, o cabană, două campinguri şi două pensiuni turistice rurale. Indicativ auto: *IL*.

Localitățile jud. Ialomița
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menționări documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*
1. FETEŞTI (1528)	1. Buliga 2. Feteşti-Gară 3. Vlaşca
2. SLOBOZIA (1594)	1. Bora (1571) 2. Slobozia Nouă
3. URZICENI (1596)	
II. Oraşe	
1. AMARA	1. Amara Nouă
2. CĂZĂNEŞTI (1579)	
3. FIERBINȚI-TÂRG (1620)	1. Fierbinții de Jos 2. Fierbinții de Sus 3. Grecii de Jos
4. ȚĂNDĂREI (1594)	
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ADÂNCATA	1. **Adâncata** 2. Patru Frați
2. ALBEŞTI	1. **Albeşti** 2. Bataluri 3. Marsilieni
3. ALEXENI	1. **Alexeni**
4. ANDRĂŞEŞTI	1. **Andrăşeşti** 2. Orboeşti
5. ARMĂŞEŞTI	1. **Armăşeşti** (1778) 2. Malu Roşu 3. Nenişori (1639)
6. AXINTELE	1. **Axintele** 2. Bărbătescu 3. Horia
7. BALACIU	1. **Balaciu** 2. Copuzu 3. Crăsanii de Jos 4. Crăsanii de Sus
8. BĂRBULEŞTI	1. **Bărbuleşti**
9. BĂRCĂNEŞTI	1. **Bărcăneşti** (25 mai 1532) 2. Condeeşti
10. BORĂNEŞTI	1. **Borăneşti** (sec. 18) 2. Sinteşti
11. BORDUŞANI	1. **Borduşani** 2. Cegani
12. BRAZII	1. **Brazii** 2. Movileanca 3. Răsimnicea
13. BUCU	1. **Bucu** (1580)
14. BUEŞTI	1. **Bueşti**
15. CIOCÂRLIA	1. **Ciocârlia** (1888) 2. Cotorca (1552)
16. CIOCHINA	1. **Ciochina** 2. Borduşelu 3. Orezu 4. Piersica
17. CIULNIȚA	1. **Ciulnița** (1632) 2. Ion Ghica 3. Ivăneşti 4. Poiana

18. COCORA 1. **Cocora**

19. COLELIA 1. **Colelia**

20. COSÂMBEŞTI 1. **Cosâmbeşti**
2. Gimbăşani

21. COŞERENI 1. **Coşereni**

22. DRĂGOEŞTI 1. **Drăgoeşti** (1511)
2. Chiroiu-Pământeni (f. 1830)
3. Chiroiu-Satu Nou (f. 1864)
4. Chiroiu-Ungureni (f. 1856)
5. Valea Bisericii

23. DRIDU 1. **Dridu** (1464)
2. Dridu-Snagov

24. FĂCĂENI 1. **Făcăeni**
2. Progresu

25. GÂRBOVI 1. **Gârbovi** (1827)

26. GHEORGHE DOJA 1. **Gheorghe Doja** (1921)

27. GHEORGHE LAZĂR 1. **Gheorghe Lazăr** (f. 1884)

28. GIURGENI 1. **Giurgeni**

29. GRINDU 1. **Grindu** (1781)

30. GRIVIŢA 1. **Griviţa**
2. Smirna

31. GURA IALOMIŢEI 1. **Gura Ialomiţei**
2. Luciu

32. ION ROATĂ 1. **Ion Roată** (1912)
2. Broşteni

33. JILAVELE 1. **Jilavele** (1668)
2. Slătioarele

34. MAIA 1. **Maia**

35. MANASIA 1. **Manasia**

36. MĂRCULEŞTI 1. **Mărculeşti**

37. MIHAIL KOGĂLNICEANU 1. **Mihail Kogălniceanu**
2. Hagieni

38. MILOŞEŞTI 1. **Miloşeşti** (1839)
2. Nicoleşti
3. Tovărăşia

39. MOLDOVENI 1. **Moldoveni**

40. MOVILA 1. **Movila**

41. MOVILIŢA 1. **Moviliţa**
2. Biţina-Pământeni
3. Biţina-Ungureni

42. MUNTENI-BUZĂU 1. **Munteni-Buzău** (1883)

43. OGRADA 1. **Ograda**

44. PERIEŢI 1. **Perieţi** (1588)
2. Fundata
3. Misleanu
4. Păltinişu
5. Stejaru

45. PLATONEŞTI 1. **Platoneşti** (1888)
2. Lăcusteni

46. REVIGA 1. **Reviga**
2. Crunţi
3. Mircea cel Bătrân
4. Rovine

47. ROŞIORI 1. **Roşiori**

48. SĂLCIOARA 1. **Sălcioara** (1892)
2. Raşi

49. SĂRĂŢENI 1. **Sărăţeni**

50. SĂVENI 1. **Săveni** (1870)
2. Frăţileşti

51. SCÂNTEIA 1. **Scânteia** (1895)
2. Iazu

52. SFÂNTU GHEORGHE 1. **Sfântu Gheorghe** (1898)
2. Butoiu
3. Malu

53. SINEŞTI 1. **Sineşti** (1709)
2. Boteni
3. Cătruneşti
4. Hagieşti (1624)
5. Lilieci
6. Livedea

54. STELNICA 1. **Stelnica** (1467)
2. Maltezi
3. Retezatu*

55. SUDIŢI 1. **Sudiţi**
2. Gura Văii

56. TRAIAN 1. **Traian**

57. VALEA CIORII 1. **Valea Ciorii** (1900)
2. Bucşa
3. Dumitreşti
4. Murgeanca

58. VALEA MĂCRIŞULUI 1. **Valea Măcrişului** (1888)
2. Grindaşi

59. VLĂDENI 1. **Vlădeni** (1467)

---

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

IANA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în partea de S a Colinelor Tutovei, la confl. râului Studineț cu Tutova; 4 135 loc. (1 ian. 2011): 2 174 de sex masc. şi 1 961 fem. Lac piscicol (19 ha). Creşterea ovinelor şi bovinelor. Cămin cultural (în satul Iana). Satul Hălăreşti este menționat documentar, prima oară, în 1434, iar Vadurile (numit anterior *Polițeni*) în 1493. Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1814), în satul Hălăreşti.

IANCA 1. Lac clasto-carstic (de crov) cu apă sărată (mineralizare 345 mg/litru) situat în Câmpia Brăilei. Supr.: 3,22 km^2; vol.: 1,6 mil. m^3. Seacă în anii secetoşi.

2. Oraş în jud. Brăila, situat în partea de V a Câmpiei Brăilei, în apropierea lacului omonim, la 35 m alt., la 45 km SV de municipiul Brăila; 11 067 loc. (1 ian. 2011): 5 477 de sex masc. şi 5 590 fem. Supr.: 186 km^2, din care 10,9 km^2 în intravilan; densitatea: 1 015 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producție de ambalaje din hârtie şi carton, de zahăr şi de brânzeturi. Morărit şi panificație. Fermă avicolă. Abator de păsări. Centru de vinificație. Siloz pentru cereale. Produse din nuiele de răchită. Pistă de dirt-track. Parc (2,86 ha). **Istoric.** Localitatea apare menționată documentar ca sat, prima oară, în 1834, iar satele componente au atestări documentare diferite: Perişoru (1830), Berleşti (1848), Gara Ianca (1850), Oprişeneşti (1860), Plopu (1895), Târlele Filiu. Declarat oraş la 18 apr. 1989. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1834) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1885, restaurată în anii 2006-2007).

3. Com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Romanați, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 3 976 loc. (1 ian. 2011): 1 955 de sex masc. şi 2 021 fem. Morărit şi panificație. Producție de biscuiți şi pişcoturi. Centru viticol. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. pe baza irigațiilor din cadrul sistemului de irigații Corabia–Grojdibodu–Ianca–Dăbuleni–Ştefan cel Mare. Satul Ianca este atestat documentar la 20 apr. 1560, iar Potelu la 1 sept. 1491. În satul Ianca se află biserica având dublu hram – „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Sfântul Gheorghe" (1842, reparată în 1892-1893 şi în 1959) şi biserica „Sfântul Nicolae" (1848-1858, reparată în 1970), iar în satul Potelu există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1842-1843, pictată în 1893).

IANCU JIANU, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în SE Piem. Oltețului, pe râul Olteț; 4 507 loc. (1 ian. 2011): 2 253 de sex masc. şi 2 254 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Produse alim. Centru viticol şi pomicol. În satul Dobriceni, atestat documentar la 29 mai 1589, există un muzeu cu colecții de bancnote, costume populare, mobilier vechi, cărți şcolare vechi ş.a., iar în satul Iancu Jianu se află biserica având hramul „Sfânta Parascheva", ctitorie din 1529 a familiei Buzescu, cu fragmente de picturi murale în frescă realizate la începutul sec. 18 de zugravul Statie din Craiova, biserica „Sfântul Dumitru" (1900) şi ruinele caselor familiei Buzescu. Satul Iancu Jianu s-a mai numit *Cepturoaia, Ciuturoaia* şi *Ştirbei*, iar din 1953 poartă denumirea actuală.

IANCULEŞTI, Mănăstirea → Şoimari.

IARA 1. Râu, afl. stg. al Arieşului pe terit. satului Buru (com. Iara, jud. Cluj); 51 km; supr. bazinului: 390 km^2. Izv. de pe pantele de N ale Muntelui Mare (M-ții Apuseni), de la 1 775 m alt., curge pe direcție SV-NE, până în com. Valea Ierii, unde se arcuieşte brusc, schimbându-şi traseul către SE. În aval de com. Iara, formează chei spectaculoase în şisturi cristaline şi diabaze.

2. Depresiune tectono-erozivă, pe cursul inf. al râului Iara, înconjurată de prelungirile estice ale Muntelui Mare (Agriş, 1 476 m, Scărişoara-Belioara, 1 353 m), în V şi Culmea Hăjdatelor (Dealurile Feleacului), în E, formată în zona de contact a cristalinului din Muntele Mare cu argilele roşii paleogene de pe rama de SV a Dealurilor Feleacului. Supr.: c. 75 km^2. Relieful depresionar este reprezentat prin luncile şi terasele Iarei, mărginite de conuri de dejecție. Climă răcoroasă (media termică anuală 6–8°C) cu precipitații moderate (700–800 mm anual).

3. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 13 sate, situată în depresiunea şi pe râul cu aceleaşi nume; 4 385 loc. (1 ian. 2011): 2 180 de sex masc. şi 2 205 fem. Expl. de nisip cuarțos (în satul Făgetu Ierii), dolomit (în satul Surduc) şi dacit (Iara). Zăcăminte de mangan (în satul Maşca). Producție de articole de lenjerie de corp şi de băuturi alcoolice şi răcoritoare. Centru de ceramică populară, de prelucr. artistică a lemnului, de cojocărit, de țesături şi cusături populare. Agroturism. În satul Cacova Ierii, atestat documentar în 1426, au fost identificate vestigii din Epoca bronzului (ceramică), iar în satul Buru, menționat documentar în 1470, a fost descoperit un depozit de bronzuri (cazan, ceşti ş.a.). Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Măgura Ierii (1783), Ocolişel (1852) şi Surduc (sec. 18, cu poartă din 1758, declarată monument istoric). În satul Iara, menționat documentar, prima oară, în 1288, se află o biserică din sec. 13 (cu unele refaceri din sec. 18) şi trei conace din sec. 19 („Teleki", „Beldi", „Kemény"), declarate monumente istorice în anul 2004, iar în satul Borzeşti există o biserică de cărămidă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18).

IASLOVĂȚ, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei; 3 886 loc. (1 ian. 2011): 1 918 de sex masc. şi 1 968 fem. Culturi de cartofi, castraveți ş.a. Creşterea bovinelor, porcinelor ş.a. Producție de mobilă; produse lactate şi de panificație. Biserica „Sfântul Nicolae" construită în 1877 pe locul uneia din lemn ce data din sec. 15 şi reconstruită în 1977, cu picturi murale interioare executate de Gavriil şi Mihai Moroşan. Biserica a fost consolidată şi restaurată în anii 2009-2010. Com. **I.** a fost înființată la 10 iul. 2002 prin desprinderea satului Iaslovăț din fosta com. Milişăuți, declarată oraş la 7 apr. 2004.

IAŞI 1. Municipiu în NE României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu Câmpia Jijiei Inferioare (Câmpia Moldovei), în lunca şi pe terasele râului Bahlui, la 45–95 m alt.; 304 043 loc. (1 ian. 2011): 142 730 de sex masc. şi 161 313 fem. (al patrulea oraş al țării, după Bucureşti, Cluj-Napoca şi Timişoara, ca nr. de locuitori). Supr.: 145 km^2, din care 95,3 km^2 în intravilan; densitatea: 3 190 loc./km^2. Aeroport. Pr. nod de comunicații al țării, din care se desprind cinci linii de c.f. (stația de c.f. a fost inaugurată la 1 iun. 1870) şi şapte şosele modernizate, cu importanță mare în transportul intern şi în cel de tranzit internațional. Important centru industrial al României, cu numeroase întreprinderi în cadrul cărora se produc: energie electrică şi termică (Cen-

tralele electrice şi de termoficare Iaşi I, intrată în funcţiune în 1972 şi Iaşi II, dată în folosinţă în 1986, cu o putere de 200 MW), laminate din oţel, de diferite profile, felurite tipuri de ţevi sudate, maşini-unelte, utilaje şi unelte agricole, tractoare (asamblare), utilaje pentru industriile chimică şi metalurgică, pentru industria lemnului şi pentru construcţii de drumuri, poduri şi locuinţe, produse electronice şi electrocasnice, medicamente (antibiotice, biostimulatori, reactivi, extracte vegetale etc.), mase plastice, fibre sintetice, fire de bumbac, ţesături din bumbac, in şi cânepă, mătase artificială, conf. şi tricotaje, mobilă, articole din piele şi blănuri, produse ceramice (cărămizi, ţigle), prefabricate din beton, produse alim. (preparate din carne şi lapte, ulei vegetal, zahăr, bere, alcool, biscuiţi etc.). Poligrafie. Centrul unei importante zone pomi-viticole (Podgoria Iaşilor). Fermă avicolă. Puternic centru cultural-artistic, turistic, ştiinţific şi de învăţământ, cu vechi tradiţii. Aici a luat naştere, în 1640, „Academia Vasiliană" – prima şcoală superioară cu predare în limbile greacă şi slavonă, întemeiată de Vasile Lupu (domn al Moldovei în perioada 1634–1653) pe lângă mănăstirea Trei Ierarhi, iar în sec. 19 s-au înfiinţat numeroase instituţii culturale: Societatea de Medici şi Naturalişti (18/30 mart. 1833), „Academia Mihăileană" (întemeiată de Gheorghe Asachi şi inaugurată la 16/28 iun. 1835), Conservatorul Filarmonic-Dramatic (înfiinţat de Gheorghe Asachi împreună cu vornicul Ştefan Catargiu şi cu spătarul Vasile Alecsandri, tatăl poetului, şi inaugurat la 15/27 nov. 1836), prima universitate din România (inaugurată la 26 oct./7 nov. 1860 în prezenţa lui Alexandru Ioan Cuza), numită astăzi Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Teatrul Naţional, inaugurat în 1840 (prima reprezentaţie teatrală în lb. română avusese loc la 27 dec. 1816 din iniţiativa lui Gheorghe Asachi). La 20 febr./4 mart. 1838 a avut loc primul spectacol de operă în lb. română, cu opera „Norma" de Bellini, iar la 26 dec. 1848, primul spectacol de operetă cu lucrarea feeria „Baba Hârca" cu muzica lui Alexandru Flechtenmacher pe un libret de Matei Millo. La 1/13 ian. 1832 au fost înfiinţate Arhivele Statului din Moldova avându-l ca prim director pe Gheorghe Asachi, în sept. 1852 a fost inaugurat primul hipodrom de pe terit.

Iaşi (1). Palatul domnesc la mijlocul sec.19

Iaşi (1). Universitatea „Alexandru Ioan Cuza"

actual la României, cu o pistă de 1 400 m lungime, iar în 1856 a fost inaugurată prima Grădină botanică de pe terit. actual al României, înfiinţată de medicul Anastasie Fătu, în care iniţial s-au plantat 2 500 de specii de plante. Tot în sec. 19 au apărut la **I.** nenumărate reviste şi ziare de mare însemnătate: „Albina românească" (1829) – prima gazetă din Moldova, fundată de Gheorghe Asachi, „Dacia literară" (1840), „Propăşirea" (1844), „România literară" (1855), „Convorbiri literare" (1867), „Contemporanul" (1881), „Viaţa românească" (1906) ş.a. Şi astăzi, oraşul **I.** posedă importante instituţii de învăţământ superior şi aşezăminte culturale: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi", Universitatea Agronomică „Ion Ionescu de la Brad", Universitatea de Medicină şi Farmacie „Gr. T. Popa", Academia de Muzică „George Enescu", Institutul Teologic Ortodox, Institutul Teologic Romano-Catolic, Universitatea de Informatică. În cadrul acestor universităţi, cu un total de 51 de facultăţi, în anul şcolar 2007–2008, studiau 62 875 studenţi sub îndrumarea a 3 345 cadre didactice. Învăţământul superior particular este reprezentat prin mai multe universităţi, înfiinţate după 1989: „Apollonia", Universitatea Ecologică „Dimitrie Cantemir", Universitatea „Mihail Kogălniceanu", Universitatea „Ştefan cel Mare", Universitatea Fundaţiei Academice „Petre Andrei" ş.a. Totodată, la **I.** mai funcţionează o filială a Academiei Române, Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri" (întemeiat ca instituţie în 1840 de către Gheorghe Asachi, dar cu reprezentaţii sporadice în limba română datând din 1816), Teatrul de Operă şi Balet (1956), Filarmonica „Moldova" (concertul inaugural a avut loc la 9 oct. 1942), Teatrul pentru copii şi tineret „Luceafărul" (înfiinţat în 1950), numeroase biblioteci (între care: Biblioteca judeţeană „Gheorghe Asachi", f. 1 oct. 1920, cu peste 500 000 vol.; Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu", f. în 1835 pe baza fondului de carte acumulat din 1640, cu 2 441 860 vol. în anul 2007; Biblioteca Universităţii de Medicină şi Farmacie, f. 1879, cu peste 400 000 vol.; Biblioteca Universităţii Politehnice „Gheorghe Asachi", f. 1937, cu peste un milion de vol. în 2007 ş.a.), edituri de stat şi particulare, cinematografe, un post local de radio-emisie de stat (Radio „Moldova", inaugurat la 2 nov. 1941) şi opt posturi particulare de radio-emisie, şase posturi locale de televiziune (înfiinţate după dec. 1989), o Bursă de Mărfuri şi Valori „Moldova" (deschisă la 19 ian. 1995) etc. În municipiul **I.** sunt peste 20 de muzee şi case memoriale: Complexul Naţional Muzeal „Moldova", adăpostit în Palatul Culturii, cu secţii de istorie a Moldovei, de artă, de etnografie, de ştiinţă şi tehnologie; Muzeul Unirii, înfiinţat în 1938 şi apoi inaugurat în 1959, cu prilejul sărbătoririi centenarului Unirii Moldovei cu Ţara Românească, este adăpostit în palatul în care a locuit Al. Ioan Cuza şi cuprinde piese de mobilier, obiecte de decoraţie interioară, documente şi obiecte care au aparţinut domnitorului Al. Ioan Cuza, lui Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri ş.a. Palatul Muzeului Unirii a fost restaurat în anii 1997-2008, reorganizat ca muzeu şi inaugurat la 24 ian. 2008; Muzeul Etnografic al Moldovei (1943), adăpostit (din 1954) în Palatul Culturii, posedă colecţii de ceramică populară, piese de port popular, ţesături, instalaţii tehnice, obiecte legate de obiceiurile locuitorilor din Moldova etc.; Muzeul de istorie a municipiului Iaşi (1916); Muzeul Politehnic (maşini cu aburi, motoare cu reacţie şi cu ardere internă, machete de centrale termice şi hidraulice, aparate de telegrafie, telefonie şi televiziune etc.); Muzeul chimiei ieşene „Petru Poni" (documente şi obiecte legate de viaţa şi activitatea savantului Petru Poni şi ale

altor cercetători printre care Anastasie Obregia, Radu Cernătescu, Petru Bogdan ş.a.); Muzeul literaturii române (inaugurat la 26 dec. 1972), cu exponate ale unor scriitori, amenajat în casa „Pogor" care a aparţinut Societăţii literare „Junimea"; Muzeul teatrului, situat într-un edificiu care datează din jurul anului 1800; Muzeul tiparului, organizat în casa „Dosoftei" (monument istoric) care, după restaurarea din 1970, cuprinde cărţi rare (*Biblia de la Bucureşti*, 1688, *Psaltirea slavonă*, tipărită de Coresi în 1570 etc.); Muzeul de istorie naturală al Universităţii „Al. Ioan Cuza", cu colecţii de geologie, paleontologie şi zoologie a fost amenajat în casa care a aparţinut lui Costache Rolla şi inaugurat în 1919; Casele memoriale „Ion Creangă" (cunoscută sub numele de „Bojdeuca din Ţicău", în care a locuit marele povestitor în perioada 1872–1889, amenajată ca muzeu în 1918), „Mihai Codreanu", „George Topârceanu", „Otilia Cazimir", „Vasile Pogor", unul dintre fondatorii Junimii (casa în care aveau loc şedinţele Societăţii literare, a fost construită în 1850 şi renovată în 1995–1996), „Mihail Kogălniceanu", „Mihail Sadoveanu" ş.a.; Spitalul „Socola" (1877–1899). Veche grădină publică („Copou", amenajată în perioada 1834–1856) în care există, printre altele, teiul lui Eminescu (sec. 19). În cartierul *Nicolina* din S-SV municipiului **I.** există un complex balneoclimateric de interes local, cu funcţionare permanentă, cu ape minerale (de sondă) sulfuroase (de mare concentraţie), iodurate, clorurate, bromurate, sodice, bicarbonatate, hipotermale, indicate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, a celor posttraumatice (stări după operaţii pe muşchi, articulaţii şi oase, stări după entorse, luxaţii şi fracturi), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice), dermatologice (eczeme şi urticarii cronice, dermatite seboreice, acnee polimorfe şi rozacee, piodermite cronice etc.) ş.a.

Istoric. Săpăturile arheologice, efectuate în vatra oraşului, au scos la iveală o suprapunere de culturi materiale din Paleolitic, Neolitic (cultura Cucuteni, milen. 4–3 î.Hr.), din perioada dacică (sec. 3–4) şi din cea a feudalismului, atestând o continuă locuire a acestor meleaguri. Aşezarea a fost jefuită şi distrusă în mare parte de invazia mongolă din 1241. Prima menţiune documentară datează din anii 1387–1392, într-un izvor rus editat de M. N. Tihomirov, când localit. apare consemnată cu numele de *Jasskii Torg* (Târgul Iaşilor). Una dintre numeroasele ipoteze referitoare la originea numelui Iaşi este aceea legată de tribul iazigilor (iazygi), în vreme ce alţi cercetători consideră că numele provine de la apelativul „iesciori" sau „iaşi", adică arcari sau arcaşi, care, până în sec. 15, aveau o zonă bine delimitată (cea a străzii Podu Vechi) numită „Arcăria". În 1408, localitatea este menţionată în „Privilegiul comercial" al domnului Alexandru cel Bun, ca punct de vamă pe drumul comercial ce lega Lvovul cu porturile de la Dunărea de Jos, iar în 1415 apare consemnată ca *oraş*. Începând cu anul 1434, domnii Moldovei şi-au stabilit reşed. la Iaşi (Curtea Domnească), fapt ce a determinat dezvoltarea oraşului ca centru meşteşugăresc şi comercial. Datorită poziţiei sale centrale în cadrul Moldovei, oraşul **I.** a deţinut timp de c. 300 de ani (1564–1859) funcţia de capitală a statului feudal Moldova, fiind transferată de la Suceava. De-a lungul secolelor, oraşul a fost de mai multe ori atacat, prădat şi incendiat de turci, tătari, ruşi sau polonezi (1513, 1538, 1577, 1616, 1650, 1686, 1821 etc.), iar de fiecare dată, după refacerea lui, domnii Moldovei l-au înzestrat, îndeosebi, cu lăcaşuri religioase. La 27 mart. 1848 a avut loc la **I.** (la Hotel Peterburg) o mare întrunire (c. 1 000 de persoane aparţinând tuturor păturilor sociale, printre care se număra şi Alexandru Ioan Cuza – viitorul domnitor), care a marcat începutul mişcării revoluţionare din Moldova. Puternic centru al mişcării unioniste, la **I.** au avut loc nenumărate acţiuni pregătitoare care au culminat cu alegerea ca domnitor al Moldovei (5/17 ian. 1859) a lui Alexandru Ioan Cuza. După unirea celor două ţări româneşti, la 24 ian. 1859, şi crearea statului naţional român, oraşul **I.** şi-a pierdut importanţa pe care o avea în calitate de capitală a Moldovei. În a doua jumătate a sec. 19, oraşul **I.** a fost sediul Societăţii literare „Junimea" (înfiinţată în 1863), care a concentrat în jurul ei un mare număr de intelectuali (Titu Maiorescu, P. P. Carp, Vasile Pogor, Theodor G. Rosetti – cel care a dat numele societăţii –, A. D. Xenopol, Mihai Eminescu, Vasile Conta, Ion Creangă, Iacob Negruzzi şi mulţi alţii). În timpul Primului Război Mondial, Guvernul României, condus de I. I. C. Brătianu, a părăsit oraşul Bucureşti (la 20 nov./ 3 dec. 1916) în urma ocupării lui de către trupele Puterilor Centrale, instalându-se la **I.**, unde şi-a desfăşurat activitatea până în nov. 1918, devenind, în acest fel, capitala provizorie a României. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** biserica „Sfântul Nicolae"-Domnesc, ctitorie din 1491–1492 a lui Ştefan cel Mare (cu unele adăugiri din sec. 16), restaurată în perioada 1884–1904 după planurile arhitectului francez Émile André Lecomte du Noüy, este singurul monument păstrat în cadrul complexului Curţii Domneşti (care a fost întemeiată la 8 oct. 1434); aici au fost unşi domnii Moldovei din sec. 16 şi până în 1859; biserica mănăstirii Galata, cu hramul „Înălţarea Domnului", ctitorie din 1576–1578 a domnului Petru Şchiopul, refăcută în anii 1582–1584, cu zid de incintă din 1726–1735 şi turn-clopotniţă datând din 1584 şi completat în 1847 de Mihail Sturdza. Biserica a fost repictată în interior în 1811 de Vasile Dubrovski şi are o catapeteasmă pictată în 1838. Biserica a fost restaurată în 1961–1969. Mănăstirea Galata a fost reînfiinţată în

Iaşi (1). Palatul Culturii

Iaşi (1). Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri”

Iaşi (1). Bojdeuca lui Ion Creangă din cartierul Ţicău

Iaşi (1). Casa „Dosoftei”

1991, ca mănăstire de maici, prin grija Înalt Prea-Sfinţitului Mitropolit Daniel; biserica „Sfântul Sava” a fost construită în perioada 1582-1583 cu ajutorul unei donaţii făcută de domnul Petru Şchiopul, pe locul unei biserici care data din 1330; biserica a fost refăcută în 1625 de către „protomaistorul” Gheorghe din Istanbul (cu unele transformări din 1820 şi 1844), din iniţiativa şi pe cheltuiala boierului Enache Caradja. Biserica a fost reparată cu intermitenţe în perioada 1997-2008 şi declarată monument istoric în anul 2004; bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului”-Barnovschi (1627–1634, reparată în 1786, cu picturi murale interioare din 1880) şi „Sfântul Ioan cel Nou”-Nicoriţă (1627–1634, cu unele transformări şi adăugiri din 1814) au fost construite în timpul domniei lui Miron Barnovschi; biserica având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” (1626–1635, cu unele transformări din 1854); biserica mănăstirii „Trei Ierarhi”, ctitorie din anii 1635–1639 a domnului Vasile Lupu (sfinţită la 6 mai 1639; reparată în 1742), atribuită meşterului armean Ianache Etisi, reprezintă o sinteză a arhitecturii moldoveneşti şi munteneşti, fiind un monument unic prin bogăţia şi frumuseţea decoraţiei sculptate care îmbracă în întregime faţadele (adevărate broderii în piatră). Înfăţişarea iniţială a bisericii „Trei Ierarhi” a fost parţial alterată de restaurarea efectuată în anii 1882–1890, după planurile arhitectului francez Émile André Lecomte du Noüy, când au fost distruse picturile murale interioare şi s-au demantelat anexele bisericii (turnul-clopotniţă, casa egumenică ş.a.). Unele lucrări de consolidare şi renovare au fost executate în anii 1991–1993. Mănăstirea „Trei Ierarhi” a fost reînfiinţată în 1991, ca mănăstire de călugări, prin grija I. P. S. Mitropolit Daniel. În biserică se află mormintele lui Vasile Lupu, Dimitrie Cantemir şi Alexandru Ioan Cuza. În apropiere de biserica „Trei Ierarhi” se află Catedrala romano-catolică, având hramul „Adormirea Maicii Domnului”, cunoscută şi sub numele de „Biserica franciscanilor”, zidită în anii 1782–1789 pe locul unei biserici din lemn, construită în 1753 (în timpul domniei lui Matei Ghica) şi distrusă de incendiul din 1766. Biserica actuală, construită în stil baroc, păstrează picturi murale interioare executate în 1869 de călugărul franciscan Giuseppe Carta din Palermo, un altar din marmură, realizat în 1870 şi o orgă cu 21 de registre. Biserica a fost reparată în 1803–1804 (după cutremurul din 14 oct. 1802) şi în 1829. În prezent, aici se află sediul Episcopiei catolice Iaşi; Mănăstirea Golia (reînfiinţată în 1991 prin grija Înalt Prea-Sfânţitului Mitropolit Daniel), cu biserica având hramul „Înălţarea Domnului”, este o ctitorie de la începutul sec. 16 a marelui logofăt Ioan Golia şi menţionată documentar, prima oară, în 1564 (o inscripţie pe o cruce din aur). Biserica, supusă unor reparaţii capitale la începutul sec. 17, efectuate din iniţiativa şi pe cheltuiala lui Ieremia Movilă, a fost reziditată în anii 1650–1653 prin grija domnului Vasile Lupu şi terminată definitiv la 24 mai 1660, în timpul domniei lui Ştefăniţă Lupu (1659–1661), fiul lui Vasile Lupu. Biserica este un edificiu monumental (39 m lungime, 13 m lăţime, 30 m înălţime) dominat de 6 turle, având faţadele decorate cu blocuri mari de piatră cioplită. În vremea celei de-a doua domnii a lui Gheorghe Duca (1668–1672) s-au construit zidurile de incintă şi cele patru turnuri circulare de la colţuri. Distrusă de un violent incendiu în 1735 şi apoi de cutremurul din 1738, biserica a fost reparată ulterior, lucrările fiind terminate în 1754. Picturile murale interioare au fost refăcute în 1838. După secularizarea averilor mănăstireşti (1863), mănăstirea Golia a început să decadă, părăginindu-se treptat. Închisă în perioada 1900–1943, mănăstirea a fost supusă unor ample lucrări de restaurare în anii 1943–1947. Biserica mănăstirii Golia este un important monument arhitectonic în care se îmbină tradiţia moldovenească cu unele elemente renascentiste (la construcţia ei a participat şi o echipă de meşteri italieni); biserica mănăstirii Cetăţuia, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel”, este ctitoria din anii 1668–1672 a domnului Gheorghe Duca, fiind înconjurată de un puternic zid de apărare (înalt de 7 m şi gros de 1,4 m), străjuit de turnul porţii, datând din 1670. Mănăstirea Cetăţuia, care mai cuprinde casele domneşti, o casă egumenească ş.a., se află pe înălţimea Cetăţuia din SE oraşului. Ansamblul monahal, care în secolele trecute a fost un puternic focar de cultură, a fost supus unor ample lucrări de renovare în anii 1827–1837 (în această perioadă biserica a fost repictată), 1844, 1910–1912, 1964–1971. Aici se află mormântul domnului Gheorghe Duca şi al fiicei sale, Maria; biserica mănăstirii Frumoasa (de maici), cu dublu hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” şi „Adormirea Maicii Domnului” (37 m lungime şi 15 m lăţime), a fost construită în perioada 1583–1586 prin grija hatmanului Meletie Balica şi refăcută în anii 1726–1733 (în timpul domniei lui Grigore II Ghica), când i se adaugă tinda, se execută picturile murale, se construiesc casele domneşti, zidul de incintă (înalt de 4 m), turnul-clopotniţă ş.a. (de atunci poartă numele „Frumoasa”). Biserica păstrează picturi murale interioare originare, executate în tempera, şi o catapeteasmă din 1833. Biserica a fost reparată în 1836–

1841 şi 1951–1955 şi declarată monument istoric în anul 2004. În pridvorul bisericii se află mormântul domniţei Ruxandra († 1782), fiica lui Grigore II Ghica. În incinta mănăstirii se află palatul Sturdza, construit în anii 1818–1819 după planul arhitectului Martin Kubelka, ruinele palatului domniţelor (declarat monument istoric în 2004), construit în 1740 şi turnul-clopotniţă (1819–1833, restaurat în 1966–1970); Catedrala mitropolitană cu dublu hram - „Întâmpinarea Domnului" şi „Sfântul Gheorghe" a fost construită în anii 1833–1839 după planurile arhitectului român de origine austriacă Gustaw Freiwald, prin grija Mitropolitului Veniamin Costache. După ce i s-a aşezat acoperişul (în 1839), bolţile bisericii s-au prăbuşit din cauza unei deficienţe de proiectare, rămânând aşa până în 1881, când regele Carol I şi mitropolitul Iosif Naniescu i-au pus pentru a doua oară piatra de temelie, lucrările de construcţie executându-se după planurile arhitectului Alexandru Orăscu. Terminată în 1886, biserica a fost pictată la interior, în 1887, de către Gheorghe Tattarescu. Aici se află racla cu moaştele Sfintei Cuvioase Parascheva, adusă de domnul Vasile Lupu de la biserica „Sfântul Gheorghe" din cartierul Fanar din Istanbul şi depusă iniţial (13 iun. 1641) la biserica „Trei Ierarhi" şi transferată la această biserică la 9 ian. 1889; biserica „Naşterea Maicii Domnului"-Tarpalari (1640–1650, cu unele refaceri din 1827 şi unele transformări din 1881–1890); biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (sau Vovidenia, ante 1645); biserica cu hramul „Schimbarea la Faţă"-Albă (fostă „Naşterea Maicii Domnului") construită în 1679 pe locul uneia din 1606 şi restaurată în 1885; biserica „Sfântul Ioan Gură de Aur"-Zlatavst (1683, pictată în 1855 de către Nelu Zugravu; în această biserică se află mormântul lui Barbu Lăutarul); bisericile cu hramurile „Schimbarea la Faţă" a mănăstirii Socola, ctitorie din 1551–1562 a domnului Alexandru Lăpuşneanu şi a soţiei sale Ruxandra, restaurată în anii 1995-2004, „Sfântul Haralambie" (1799–1804, cu picturi murale interioare executate în 1897 de preotul Vasile Damian), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel"-Bărboi zidită în 1841–1844 din iniţiativa logofătului Dimitrie Sturdza după planul arhitectului Andrei Capidi, pe fundaţia unei vechi biserici ridicată de vornicul Ioan Ursu Bărboi în 1615. La această biserică, consolidată şi restaurată în anii 1980-1988, se află mormintele lui Ioan Sandu Sturdza (primul domn pământean în Moldova) şi al poetului Alecu Russo; biserica „Sfântul Dumitru"-Balş (1691, cu catapeteasmă din 1761, amvon şi picturi murale din 1868; restaurată în anii 1897–1900 de arhitectul Iancu Catargiu); biserica având hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor"-Banu, construită în 1705–1706 de Savin Zmucilă Banul, distrusă de un incendiu în 1747, refăcută în 1800; biserica „Sfinţii Teodori" (1750–1761 cu unele refaceri din 1869); biserica cu hramul „Sfinţii Patruzeci de Mucenici" (1760), la care a fost diacon Ion Creangă între 1859 şi 1863; biserica „Sfântul Gheorghe"-Mitropolia Veche (1761–1769, cu unele transformări din 1791 şi restaurată în 1986 de către arhitectul Ştefan Balş, pictată în frescă în anii 1997-1999 şi resfinţită la 22 mai 2000); biserica romano-catolică (1789); biserica „Sfântul Spiridon" (1752–1758, refăcută din temelie în 1804–1805 şi reparată în 1862, 1938, 1976, 1990); bisericile având dublu hram – „Sfântul Apostol Toma" şi „Sfânta Ecaterina" (1807, cu transformări din 1847), „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Antonie cel Mare" construită în 1760 pe locul unei biserici din lemn ridicată în anii 1630–1632 de breasla blănarilor, „Sfântul Andrei" şi „Sfântul Mare Mucenic Mina", zidită în 1794 prin strădania preotului Ioan Buciumaş pe cheltuiala negustorului Neculai, mărită şi restaurată în anii 1989–1996; biserica „Sfinţii Atanasie şi Chiril" (1635–1638); biserica „Buna Vestire" (1818, reparată în 1868 şi 1875); biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1819); biserica armeano-gregoriană cu hramul „Sfânta Născătoare" (zidită în 1395 prin osteneala şi pe cheltuiala hagiului Macarie, restaurată în 1803 şi 2006); biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (Veche)-Mitocul Maicilor (1819, reparată în 1850); biserica „Sfânta Treime"-Păcurari (1853, rezidită pe locul uneia din 1806); biserica „Adormirea Maicii Domnului" – Lipovenească (1830, distrusă de un incendiu în 1866 şi refăcută în 1872–1888 după planurile arhitectului Ştefan Emilian); biserica „Sfântul Nicolae"–Copou construită în anii 1937–1943, având printre ctitori pe Nicolae Iorga, cu picturi murale interioare executate în 1962–1965 de Vasile Pascu şi icoanele de pe iconostas pictate de Corneliu Baba. În anii 1993–1995 au fost pictate firidele exterioare ale bisericii; biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1991–1995); Sinagoga Mare (1657-1671), considerată cel mai vechi şi cel mai mare edificiu de cult mozaic din România, declarată monument istoric în anul 2004, restaurată în anii 2008-2010. Arhitectura civilă din municipiul **I.** este reprezentată prin mai multe construcţii importante: casa „Dosoftei" (1677) în care a funcţionat o tiparniţă şi în care este amenajat, astăzi, Muzeul Tiparului; palatul lui Alexandru Ioan Cuza (1806), astăzi Muzeul Unirii; palatul „Cantacuzino–Paşcanu" (sf. sec. 17, cu modificări din sec. 19), astăzi spital; palatul lui Mihai Sturdza, construit în

Iaşi (1). Catedrala mitropolitană „Întâmpinarea Domnului"

Iaşi (1). Biserica „Sfântul Nicolae"-Domnesc

1834–1848 după planurile arhitectului Nicolae Singurov (azi sediul Academiei de Muzică); casa „Beldiman" (1819); palatul „Roset–Roznoveanu" construit în 1832–1834 după planurile lui Gustaw Freiwald (azi sediul Primăriei municipale); casa „Alecsandri" (ante 1810); casa „Balş" (1835–1850); casa „Ghica" (c. 1820); casa „Gane" (c. 1845); casa „Pogor" (1850, reparată în 1901 şi renovată în 1995–1996); clădirea Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" construită în anii 1893–1896 după planurile arhitectului elveţian (stabilit în România) Louis Pierre Blanc; clădirea Teatrului Naţional numit din 1956 Teatrul „Vasile Alecsandri" construită în anii 1894–1896 după planurile arhitectului austriac Ferdinand Fellner în colab. cu Hermann Helmer. Plafonul Teatrului Naţional a fost pictat de Al. Goltz (îngeri, nimfe, alegorii paradisiace). În prezent, clădirea Teatrului Naţional adăposteşte şi Opera Română din Iaşi; Palatul Culturii, edificiu monumental construit pe locul vechilor Curţi Domneşti în anii 1907–1926, în stil neogotic, după planurile arhitectului I. D. Berindei (în prezent adăposteşte un Complex muzeal). Intrarea în palat se face printr-un turn-donjon central cu ceas, alcătuit dintr-un ansamblu de 8 clopote care reproduc din oră în oră Hora Unirii. Palatul are 298 de camere cu o supr. totală de 36 000 m^2. Sala Voievozilor din interiorul palatului a fost pictată de Ştefan Dimitrescu şi elevii săi. Până în 1955 în acest palat a funcţionat Tribunalul regional Iaşi. În aripa de NE a acestui palat se află biblioteca municipală „Gheorghe Asachi"; Clădirea Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu" construită în anii 1932–1934 după planurile arhitectului Constantin Iotzu; Observatorul astronomic (1913). Numeroase case memoriale: Bojdeuca lui Ion Creangă din cartierul Ţicău, casele scriitorilor Mihail Sadoveanu, George Topârceanu, Vasile Alecsandri (1810, azi Muzeul Teatrului), Mihail Kogălniceanu ş.a., a istoricului A. D. Xenopol, a biologului Emil Racoviţă ş.a. **Statui şi monumente**: Monumentul Unirii executat din marmură albă, format dintr-o piesă centrală reprezentând Patria-Mamă şi patru piese mai mici care întruchipează provinciile Moldova, Transilvania, Basarabia şi Bucovina şi românii de pretutindeni rămaşi în afara frontierelor României. Monumentul a fost realizat

Iaşi (1). Biserica „Întâlţarea Domnului" a mănăstirii Galata

Iaşi (1). Biserica „Sfinţii Trei Ierarhi"

prin strădania prinţesei Olga Sturdza, inaugurat la 29 mai 1927, demolat de comunişti în 1947 şi reconstruit în 1995-1999 de sculptorul Constantin Crengăniş; Grupul statuar „Alexandru Ioan Cuza" din Piaţa Unirii este prima statuie din bronz construită prin subscripţie publică şi are 3,5 m înălţime, aşezată pe un soclu de 3 m înălţime. Piesa centrală înfăţişează pe Alexandru Ioan Cuza înconjurat de cei 4 sfetnici ai săi: Mihail Kogălniceanu, generalul Ioan Em. Florescu, Costache Negri şi Nicolae Kretzulescu; monumentele scriitorilor Vasile Alecsandri (realizat de sculptorul, polon de origine germană Władisław Hegel, 1906), Mihail Kogălniceanu (sculptor Raffaello Romanelli, 1905), Mihai Eminescu (sculptor Ioan Faur Schmidt, 1929), Ion Creangă (sculptor Ion C. Dimitriu-Bârlad, 1932), Costache Negri (sculptor Richard Hette, 1935), Gheorghe Asachi (sculptor Ion Georgescu, 1888), Miron Costin (sculptor Władisław Hegel, 1888), statuia lui Dimitrie Cantemir (sculptor Ion C. Dimitriu-Bârlad, 1934), statuia ecvestră a lui Ştefan cel Mare (operă a sculptorului francez Emmanuel Frémiet, realizată în 1883, după schiţele lui Gheorghe Asachi, dezvelită la 5 iun. în acelaşi an), statuile lui Vasile Lupu (sculptor Mihai Onofrei, 1934), Alexandru Ioan Cuza (sculptor Raffaello Romanelli, dezvelită la 7 mai 1912) ş.a. Statuia domnului Ştefan cel Mare, operă a sculptorului Dan Covătaru (dezvelită la 2 iul. 1995), statuia lui Dosoftei (sculptor Ion Bârlădeanu, 1979), statuia lui Petru Rareş (sculptor L. Dămăceanu, 1971). Obeliscul ridicat în memoria victimelor pogromului din 28–30 iun. 1941 (dezvelit în 1976) etc.

2. Judeţ situat în extremitatea de NE a României, în partea central-estică a Moldovei, în bazinele mijlocii ale râurilor Prut şi Siret, la intersecţia paralelei de 47°15′ latitudine N cu meridianul de 27°30′ longitudine E, la graniţa cu Republica Moldova (în E), între jud. Botoşani (N), Suceava (NV), Neamţ (V şi SV) şi Vaslui (S şi SE). *Supr.*: 5 476 km^2 (2,30% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 821 952 loc. (3,98% din populaţia ţării, locul 1 pe ţară), din care 405 233 loc. de sex masc. (49,3%) şi 416 719 loc. de sex fem. (50,7%). *Populaţia urbană*: 382 237 loc. (46,5%); *rurală*: 439 715 loc. (53,5%). *Densitatea*: 150,1 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 91,1% români, 1,5% rromi, 0,4% ruşi-lipoveni, apoi maghiari, germani, turci, tătari, sârbi, evrei, greci ş.a. *Reşed.*: municipiul Iaşi. *Oraşe*: Hârlău, Paşcani (municipiu), Podu Iloaiei, Târgu Frumos. *Comune*: 93. *Sate*: 418 (din care 4 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 6.

Relieful, care aparţine în întregime Pod. Moldovei, are un caracter pregnant sculptural, fiind alcătuit din platouri şi dealuri prelungi, uşor înclinate către SE, cu înălţimi ce variază între 200 şi 593 m, din câmpii colinare cu alt. medii de 150 m şi din văi largi cu şesuri aluviale extinse. Partea de NV a jud. **I.** este ocupată în proporţie de 24% de prelungirile de SE ale Pod. Sucevei (parte integrantă a Pod. Moldovei), în cadrul căruia se evidenţiază dealurile Holm, Lespezi, Tudora, Sângeap, Pietrăria ş.a. (ce formează laolaltă o unitate deluroasă mai mare, cunoscută sub numele de Dealu Mare) şi Colinele Ruginoasa–Strunga (cu vârfurile Bobeica 373 m alt., Movileni 334 m, Lampa 324 m, Hândreşti 302 m, Ruginoasa 290 m ş.a.), ambele pe

stg. Siretului şi dealurile Runcu 454 m, Parcului 445 m, Soci 437 m, Tătăruş sau Trestioara 430 m ş.a. pe dr. Siretului. Aici se înregistrează şi cea mai mare alt. a jud. **I.**, respectiv 593 m în Dealul Tudora. Limitele între Pod. Sucevei şi Câmpia Moldovei (respectiv Câmpia Jijiei Inferioare) sunt foarte clare şi sunt marcate printr-un abrupt cuestic de 200–300 m înălţime, pe aliniamentul localit. Deleni–Hârlău–Cotnari–Cucuteni–Târgu Frumos–Strunga. În partea de S şi SE a jud. **I.** se află prelungirile de N ale Pod. Bârlad (parte componentă a Pod. Moldovei), mai precis o subunitate a acestuia, cunoscută sub numele de Pod. Central Moldovenesc, care ocupă 27% din supr. jud. Şi acest podiş domină, spre N, Câmpia Moldovei printr-un abrupt cuestic de 200–300 m. Pod. Central Moldovenesc se prezintă sub forma unei culmi principale cu direcţie E-V, cu înălţimi de 350–400 m, din care se desprind culmi secundare, mai scurte spre N şi mai prelungi către S. Înălţimile cele mai mari din acest sector se întâlnesc în dealurile Tansa (466 m), Cetatea (467 m), Cheia Domniţei (458 m), Crasna (417 m), Movila (417 m), Repedea (416 m) ş.a. Cea mai mare parte a terit. ieşean (49%) este ocupată însă de Câmpia Jijiei Inferioare (subunitate a Câmpiei Moldovei), extinsă în partea central-estică a jud. **I.**, cu alt. medie de 150 m, mărginită la V şi S de abrupturi cuestice, cu diferenţe de nivel de 200–300 m. Câmpia Jijiei Inferioare are aspectul unei câmpii colinare sau al unui platou cu alt. reduse, larg vălurit, fragmentat de văile râurilor, care scot în evidenţă interfluvii domoale, cu înclinări prelungi spre SE, cu versanţi afectaţi de alunecări sau ravenări.

Clima are un pronunţat caracter continental, aparţinând ţinutului climatic al Pod. Moldovei, marcat prin amplitudini termice (lunare şi anuale) mari. Regimul climatic, influenţat în mare măsură de prezenţa maselor de aer ale anticiclonilor atlantic şi siberian, se caracterizează prin veri călduroase şi secetoase şi ierni friguroase, bântuite frecvent de viscole puternice. Continentalismul pronunţat al regimului climatic mai este scos în evidenţă şi de prezenţa secetelor, brumelor târzii de primăvară şi timpurii de toamnă, a averselor de ploaie din timpul verii, însoţite adeseori de căderi de grindină etc. Regimul termic înregistrează valori medii multianuale ce variază între 8°C în reg. deluroase şi 9,6°C în câmpie. Temp. max. absolută (40°C) s-a înregistrat la Iaşi (27 iul. 1909), iar minima absolută (–36,3°C) tot la Iaşi (1 febr. 1937). Precipitaţiile înregistrează cantităţi relativ mici pe întreg arealul jud. **I.**, însumând, în medie, 500 mm anual pe cea mai mare supr. a terit. ieşean şi 600 mm anual în partea de V a acestuia. Vânturile predominante bat dinspre NV, cu o frecvenţă medie anuală de 21,5%, urmate de cele dinspre SE (13,0%) şi N (9,5%). Cu toate că vânturile care bat dinspre N, NE şi E au o frecvenţă mai redusă, ele se manifestă foarte activ, mai ales în anotimpul rece, sub forma Crivăţului ce îşi are originea în anticiclonul euro-asiatic şi care suflă uneori cu viteze ce pot depăşi 40 m/s.

Reţeaua hidrografică ce drenează perimetrul jud. **I.**, cu o densitate medie de 0,5 km/km^2, este formată din bazinul mijlociu al râului Prut, care udă partea de E a jud. **I.**, pe o distanţă de 231 km, formând, totodată, şi graniţa cu Rep. Moldova, din cursul mijlociu al Siretului, care străbate extremitatea de NV a jud. **I.** pe direcţie NNV-SSE, pe o lungime de 76 km, apoi dintr-un sector restrâns al cursului inf. al râului Moldova, care formează pe o mică porţiune limita cu jud. Neamţ. Cursul inf. al Jijiei, cu afl. săi pr. Bahlui, Miletin, Frasin, Bohotin ş.a., este afl. dr. al Prutului cu dimensiunile morfometrice cele mai mari, cu toate că debitele sale sunt reduse (3,90 m^3/s la intrarea în jud. **I.** şi 8,30 m^3/s la vărsare – aportul pr. de ape avându-l aici Bahluiul, cu numeroşii lui afl.). Cursurile superioare ale unor râuri mai mici (Sacovăţ, Stavnic, Rebricea, Dobrovăţ ş.a.) drenează partea de S a jud. **I.** Lacurile naturale sunt puţine şi de mică importanţă, fiind întâlnite în luncile Prutului, Siretului, Jijiei (lacul Rotunda), în schimb abundă cele antropice (iazurile şi heleşteele), construite de-a lungul văilor, constituind adevărate salbe, cu scopuri piscicole, pentru irigaţii, de regularizare a debitelor râurilor şi ca „supape" de atenuare a viiturilor etc. Jud. **I.** are peste 100 de iazuri şi heleştee, cele mai importante fiind Bulbucani, Gropniţa, Mălăeşti, Larga-Jijia (construite pe Jijioara, afl. dr. al Jijiei), Gurguiata, Strâmbu, Canţaş, Ureche, Plopi (pe râul Gurguiata, afl. stg. al Bahluiului), Paharnic (pe Bahlueţ, afl. dr. al Bahluiului), Cucuteni (pe Pârâu Voineşti, afl. dr. al Bahluiului), Ciurbeşti (pe Valea Locii), Aroneanu (pe râul Ciric) ş.a. Dintre lacurile de acumulare, cele mai mari sunt Podu Iloaiei (pe Bahlueţ), cu o supr. de 150 ha şi un vol. de 13,4 mil. m^3 şi Tansa (pe Bahlui), cu o supr. de 352 ha şi un vol. de 13,1 mil. m^3.

Vegetaţia naturală spontană şi-a restrâns aria de răspândire ca urmare a extinderii terenurilor cultivate, fiind reprezentată atât prin elemente ce aparţin silvostepei, răspândite în Câmpia Moldovei pe arii restrânse, cât şi prin păduri de foioase, care ocupă înălţimile Pod. Sucevei şi ale Pod. Central Moldovenesc. Silvostepa se caracterizează printr-o vegetaţie ierboasă xeromezofilă şi xerofilă: păiuş (*Festuca valesiaca*), colilie (*Stipa capillata*), bărboasă (*Botriochloa ischaemum*), firuţa cu bulb (*Poa bulbosa*),

Iaşi (1). Biserica „Înălţarea Domnului" a mănăstirii Golia

firuţa de fâneaţă (*Poa pratensis*), pir (*Agropyrum repens*), precum şi din câteva specii rare, ca stânjenelul (*Iris brândzae*), amăreala (*Polygala sibirica*), o specie xerofilă de măcriş (*Rumex tuberosus*), sânziana (*Asperula moldavica*) ş.a. În componenţa pădurilor de silvostepă, care alternează cu pajiştile secundare, se întâlnesc stejarul (*Quercus robur*), carpenul (*Carpinus betulus*), ulmul (*Ulmus campestris*), frasinul (*Fraxinus excelsior*), teiul (*Tilia tomentosa*) ş.a. Zona pădurilor de foioase din reg. de podiş din V şi S se remarcă prin existenţa unor păduri de amestec, în componenţa cărora intră gorunul (*Quercus petraea*), stejarul (*Quercus robur*), carpenul (*Carpinus betulus*), jugastrul (*Acer campestre*), frasinul (*Fraxinus excelsior*) ş.a. Substratul de arbuşti al acestor păduri este alcătuit din păducel (*Crataegus monogyna*), corn (*Cornus mas*), sânger (*Cornus sanguinea*), alun (*Corylus avellana*), măceş (*Rosa canina*) ş.a. Local, pe dealurile mai înalte (exemplu Humosu), se întâlnesc şi păduri colinare de fag. În luncile râurilor se dezvoltă zăvoaie de plop şi salcie.

Fauna este strâns legată de specificul învelişului vegetal, distingându-se elemente care trăiesc în pădurile de foioase, în zona de silvostepă, în luncile râurilor şi în apele râurilor şi lacurilor. În păduri sunt prezente cele mai multe specii faunistice, printre care se remarcă mistreţul, căpriorul, veverița, lupul, vulpea, ciocănitoarea pestriță (*Dendrocopus minor*), cucul, turturica, porumbelul sălbatic, fazanul (colonizat) ş.a. Fauna de stepă şi silvostepă cuprinde iepurele, popândăul, şoarecele de câmp, cățelul pământului, bizamul (*Ondatra zibethica*), ciocârlia, pitpalacul, graurul, prigoria, pajura de stepă, şopârla, şarpele etc. Se întâlnesc şi unele rarităţi faunistice, ocrotite în rezervaţia „Fânaţele de la Valea lui David": o specie rară de viperă (*Vipera ursinii*), greierele împroşcător (*Dinarchus desipus*) şi fluturele *Erergestis ostrogorichi*. În apropiere de Iaşi, la Cristeşti, a fost colonizat iepurele de vizuină (*Oryctolagus cuniculus*). În luncile râurilor şi în preajma bălţilor şi iazurilor se întâlnesc lişiţa, rața sălbatică, cârsteiul de baltă, barza, stârcul, câinele enot (*Nictereutes procynoides*), acesta din urmă a pătruns în România la mijlocul sec. 20 ş.a. Apele râurilor şi lacurilor sunt bogate în crap, clean, lin, biban, scobar, mreană, somn, caras ş.a.

Iaşi (1). Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" a mănăstirii Frumoasa

Resursele naturale: roci utile şi mat. de constr. cum sunt calcarele oolitice şi gresiile calcaroase (exploatate la Pietrăria, Ipatele, Costeşti, Păun, Schitu Duca, Şcheia, Hârlău, Bărbăteşti ş.a.), argilele (Ciurea, Vlădiceni, Tansa, Tomeşti, Holboca, Podu Iloaiei, Belceşti, Movileni ş.a.), nisipul cuarţos (Lespezi), balastul (Mirceşti, Lespezi, Mogoşeşti-Siret); izvoare cu ape minerale bicarbonatate, sulfatate, magneziene, calcice, uşor sulfuroase (la Strunga) şi ape sulfuroase, clorurosodice, iodurate, cu proprietăţi radioactive şi caracter artezian (la Nicolina-Iaşi). Ape minerale predominant sulfuroase, cu calităţi terapeutice mai apar în arealele localit. Breazu, Băiceni, Răducăneni, Pârcovaci (lângă Hârlău), Leţcani ş.a. Păduri (97 564 ha, în anul 2008).

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în diferite zone ale jud. **I.** au scos la iveală nenumărate dovezi materiale ce atestă existenţa unor aşezări omeneşti începând din Paleoliticul superior (reprezentativă pentru această epocă fiind aşezarea descoperită în arealul satului Spinoasa din com. Erbiceni) şi care evoluează mult în Neolitic, când ating un înalt nivel de dezvoltare. Importante vestigii neolitice au fost identificate în peste 100 de locuri din perimetrul jud. **I.**, semnificative fiind cele de la Băiceni (pe Dealul Cetăţuia), Hăbăşeşti, Ruginoasa, Cozia, Fedeleşeni, Larga-Jijia, Glăvăneşti şi mai ales cele de la Cucuteni, care au dat numele uneia dintre cele mai strălucite şi mai renumite culturi eneolitice din Europa (milen. 4–3 î.Hr.), răspândită

Iaşi (1). Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" a mănăstirii Cetăţuia

pe o întinsă supr. a României. Perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului este ilustrată de descoperirile de la Horodiştea, Erbiceni, Iaşi ş.a. Mărturiile arheologice atestă continuitatea vieţii omeneşti pe aceste meleaguri şi în Epocile bronzului (aşezările de la Ulmi, Valea Lupului ş.a.) şi fierului (Cozia), când se dezvoltă o agricultură primitivă şi se practică un păstorit transhumant, iar aşezările umane au tendinţa să ocupe poziţii mai înalte, întărite cu şanţuri de apărare, care le conferă un caracter de cetăţi fortificate, aşa cum sunt cele descoperite la Cotnari, Moşna, Ruginoasa ş.a. Pe Dealul Cătălina de lângă Cotnari au fost descoperite urmele unei cetăţi traco-getice din sec. 5–3 î.Hr., în care se presupune că îşi avea reşed. şeful unui trib traco-get. Continuitatea de locuire a populaţiei geto-dacice, romanizate, este dovedită de vestigiile descoperite la Iaşi (sec. 3–6), Erbiceni (sec. 4–5), Hlincea (sec. 7–9) ş.a. Pe fondul aceleiaşi populaţii geto-dace, romanizate, se formează, în sec. 8–11, cultura de tip Dridu (ca o continuare de cultură cu populaţia din Muntenia), ilustrată în mod convingător de descoperirile de la Spinoasa, Chipereşti, Răducăneni, Şorogari, Băiceni ş.a. Nivelul superior atins de civilizaţia autohtonă este materializat prin tezaurele găsite la Răducăneni (sec. 10) şi Voineşti (sec. 11–13). O dată cu întemeierea statului feudal Moldova (sec. 14), terit. actual al jud. **I.** se populează intens, dezvoltându-se mai multe oraşe şi târguri (Iaşi, Hârlău, Târgu Frumos, Cotnari, Şcheia), iar comerţul şi meşteşugurile capătă o amploare deosebită. În 1716, Dimitrie Cantemir menţionează ţinutul Iaşilor ca unitate ad-tivă situată între ţinuturile Vaslui, Cârligătura, Hârlău şi Roman. Municipiul Iaşi, ca veche şi statornică reşed. a Curţilor Domneşti (începând cu

anul 1434, domnii Moldovei şi-au stabilit reşed. la Iaşi) şi cu funcţie de capitală a statului Moldova timp de c. 300 de ani (1564–1859), a trăit din plin istoria zbuciumată a Moldovei, suferind de nenumărate ori din cauza prădăciunilor şi incendierilor provocate de turci, tătari, poloni sau cazaci (1538, 1577, 1616, 1650, 1686, 1821 etc.). Dar, de fiecare dată, domnii Moldovei l-au refăcut şi l-au înzestrat cu noi construcţii, îndeosebi religioase. Totodată, din Iaşi a pornit, în 1848, semnalul Revoluţiei care a cuprins apoi şi alte zone ale ţării. La 5 ian. 1859, locuitorii jud. **I.** au avut un rol hotărâtor în alegerea ca domnitor al Moldovei a lui Alexandru Ioan Cuza, contribuind, astfel, substanţial, la unirea Moldovei cu Ţara Românească şi crearea, în acest fel, a statului naţional român. Totodată, începând din sec. 17, oraşul Iaşi a fost un centru polarizator şi un însemnat focar de cultură, aici înfiinţându-se prima tipografie din Moldova, prima şcoală superioară (Academia Vasiliană, 1640), prima universitate din ţară (1860), numeroase instituţii de cultură etc. La Iaşi au trăit şi au activat unele dintre cele mai mari şi mai importante personalităţi ale ştiinţei, culturii şi artei româneşti: Grigore Ureche, Varlaam, Dosoftei, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Ion Neculce, Gheorghe Asachi, Mihail Kogălniceanu, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă şi mulţi alţii. După reforma ad-tiv teritorială din 1925, jud. **I.** avea o supr. de 3 227 km^2 şi cuprindea 6 plăşi (Bahlui, Cârligătura, Codru, Copou, Turia, Prut), 333 de sate şi două oraşe (Iaşi, Târgu Frumos). Această configuraţie s-a păstrat până în 1950, când, potrivit unei noi împărţiri ad-tiv teritoriale a ţării (Legea nr. 5/8 sept. 1950), jud. **I.** a fost transformat în regiunea Iaşi, cu o supr. de 11 100 km^2, cu 7 raioane, 5 oraşe şi câteva sute de sate. Ca urmare a Legii nr. 2/17 febr. 1968 privind organizarea ad-tivă a terit. României au fost desfiinţate regiunile şi raioanele, revenindu-se la forma tradiţională de judeţ. În acest context a fost reînfiinţat jud. **I.**, ce cuprinde în limitele actuale o supr. de 5 476 km^2, 5 oraşe (din care Iaşi şi Paşcani sunt municipii), 93 de comune, 418 sate şi 6 localit. componente ale municipiilor şi oraşelor.

Economia actuală a jud. **I.** se caracterizează prin existenţa unei industrii amplasată cu precădere în municipiul Iaşi, a unei agriculturi eficiente, dezvoltată pe baza mecanizării şi chimizării, şi a unor noi coordonate de dezvoltare a construcţiilor, comerţului, turismului, învăţământului, ştiinţei, culturii şi artei etc. în condiţiile economiei de piaţă. În prezent, activitatea economică este susţinută atât agenţi economici cu capital integral sau majoritar de stat, precum şi de numeroşi agenţi economici cu capital privat.

Industria produce o gamă variată de sortimente: energie electrică (Iaşi şi Paşcani), laminate din oţel, de diferite profile, felurite tipuri de ţevi din oţel sau zincate, maşini-unelte, tractoare, utilaje şi unelte agricole, utilaje pentru industriile chimică şi metalurgică, pentru ind. lemnului şi pentru constr. de drumuri, poduri şi locuinţe, produse electronice, medicamente, biostimulatori, reactivi, mase plastice, fibre sintetice, fire de bumbac, ţesături din bumbac, in şi cânepă, mătase artificială, conf. şi tricotaje, mobilă, articole din piele şi blană, articole din sticlă şi porţelan ş.a. (toate în municipiul Iaşi), material rulant feroviar (Iaşi şi Paşcani), armături grele, utilaje pentru ind. textilă, debitmetre electromagnetice, adaptoare şi regulatoare de temperatură (Paşcani), produse textile (Paşcani, Hârlău), cărămidă, ţiglă, prefabricate din beton (Iaşi, Hârlău, Paşcani, Ciurea, Holboca), ulei vegetal, zahăr, preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, oţet, produse de panificaţie, băuturi, ţigarete, drojdie etc. (Iaşi, Paşcani, Hârlău, Cotnari, Răducăneni, Târgu Frumos ş.a.). Ind. poligrafică (Iaşi).

Agricultura, cu vechi tradiţii, constituie a doua componentă a economiei jud. **I.**, dispunând de condiţii pedo-climatice favorabile, de o bază tehnico-materială bine dezvoltată (3 241 tractoare, din care 3 014 în sectorul privat, 2 639 pluguri pentru tractor, 1 297 semănători mecanice, 420 combine autopropulsate etc., în anul 2007) şi de posibilităţi de folosire a metodelor agrotehnice avansate. La sf. anului 2007, potenţialul productiv al agriculturii ieşene era format din 380 301 ha teren agricol, din care 255 743 ha reveneau supr. arabile, 85 484 ha păşunilor, 22 326 ha fâneţelor naturale, 10 767 ha viilor şi pepinierelor viticole şi 5 981 ha livezilor şi pepinierelor pomicole. În anul 2007, cea mai mare parte a terenurilor arabile (99 382 ha) a fost destinată culturilor de porumb, urmate de plante uleioase (45 207 ha), grâu şi secară (42 194 ha), cartofi (9 908 ha), orz şi orzoaică, ovăz, sfeclă de zahăr, legume, tutun etc. Viticultura, cu îndelungate tradiţii (practicată din sec. 15), este răspândită în zonele de contact dintre podiş şi Câmpia Moldovei (zonele Hârlău, Cotnari, Coasta Iaşilor, Dealul Repedea) şi pe versanţii văilor Bahlui şi Miletin, formând câteva podgorii renumite (Cotnari, Iaşi, Bucium), în care predomină viţa de vie nobilă, cu soiuri variate (Aligoté, Pinot Gris, Grasa de Cotnari, Feteasca, Tămâioasa românească ş.a.). În cadrul acestor podgorii se remarcă centrele viticole Cotnari, Hârlău, Bucium, Rediu, Bohotin, Comarna ş.a. renumite pentru calitatea vinurilor. În anul 2007, producţia totală de struguri a fost de 26 740 tone. Pomicultura, în cadrul căreia predomină merii, prunii, cireşii şi vişinii, formează livezi compacte în arealele localit. Iaşi, Aroneanu, Comarna, Cotnari, Deleni, Strunga, Tansa, Ţibăneşti ş.a. În vara şi toamna anului 2007, producţia totală de fructe a însumat 26 912 tone, din care 11 920 tone mere, 3 492 tone prune, 7 136 tone vişine şi cireşe, 1 760 tone pere ş.a. Zootehnia, practicată atât în păstorit, cât şi în ferme moderne de creştere a animalelor, are la dispoziţie un apreciabil fond natural furajer, precum şi o bază furajeră cultivată şi o importantă rezervă de alimentaţie a vitelor, rezultată din deşeurile industriei alimentare şi din prepararea furajelor concentrate în combinate speciale. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic al jud. **I.** cuprindea 105 151 capete bovine, predominant din rasele Brună şi Holstein, 188 715 capete porcine, 319 973 capete ovine, în special din rasele Karakul, Ţigaie şi Ţurcană, 43 976 capete cabaline (locul 2 pe ţară, după jud. Botoşani), 12 293 capete caprine; avicultură (3 540 598 capete păsări); apicultură (23 957 familii de albine). După anul 1990 s-a înregistrat o creştere substanţială a ponderii sectorului privat în zootehnie, ajungând ca acesta să reprezinte peste 99% în anul 2008. Piscicultura se practică în cadrul numeroaselor iazuri create pe terit. jud. **I.**

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, lungimea totală a reţelei feroviare de pe terit. jud. **I.** însuma 289 km (din care 137 km electrificate), revenind 52,8 km de c.f. la 1 000 km^2 de teritoriu (densitate superioară mediei pe ţară, care este de 45,2 km/1 000 km^2). Prin intermediul nodurilor feroviare Iaşi, Paşcani, Leţcani, Podu Iloaiei se asigură o accentuată dispersie

a transportului feroviar în perimetrul jud. **I.**, cel mai intens trafic înregistrându-se pe tronsoanele Roman–Paşcani–Suceava (al magistralei feroviare Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Bacău–Suceava–Vicşani spre Ucraina şi Polonia) şi Scânteia–Iaşi–Ungheni (al magistralei feroviare Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Mărăşeşti–Tecuci–Bârlad –Vaslui–Iaşi–Ungheni spre Rep. Moldova şi Rusia). În acelaşi an, reţeaua drumurilor publice se desfăşura pe o lungime de 2 390 km (din care 401 km modernizaţi), cu o densitate de 43,6 km/100 km^2 de teritoriu (superioară mediei pe ţară, 33,9 km/100 km^2). Majoritatea drumurilor publice converg în marele nod rutier al municipiului Iaşi şi, de aici, prin punctul de vamă Ungheni se dispersează către Republica Moldova, Ucraina şi Rusia. Transportul aerian se realizează prin intermediul aeroportului din Iaşi, care asigură legăturile directe atât cu Capitala ţării (municipiul Bucureşti), cu zona de vest a României, prin aeroportul Arad, cât şi cu Rep. Moldova, prin aeroportul din Chişinău.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, procesul educaţional şi de învăţământ din perimetrul jud. **I.** se realiza atât prin intermediul unităţilor de învăţământ de stat, cât şi al celor particulare, în cadrul cărora erau cuprinşi 212 595 preşcolari, elevi şi studenţi. În aceeaşi perioadă, pe terit. jud. **I.** îşi desfăşurau activitatea 64 grădiniţe de copii, cu 28 714 copii şi 1 420 cadre didactice, 230 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 79 427 elevi şi 5 661 cadre didactice, 53 de licee, cu 27 941 elevi şi 2 495 profesori, o şcoală profesională, cu 10 494 elevi şi 374 profesori. Învăţământul superior de stat se realizează prin Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi", Universitatea Agronomică „Ion Ionescu de la Brad", Universitatea de Medicină şi Farmacie „Gr. T. Popa", Academia de Muzică „George Enescu", Institutul Teologic Ortodox, Institutul Teologic Romano-Catolic şi Universitatea de Informatică, în cadrul cărora în anul universitar 2007-2008 funcţionau 51 de facultăţi, cu 62 875 studenţi şi 3 345 profesori. Învăţământul superior particular este reprezentat prin Universitatea „Apolonia", Universitatea Ecologică „Dimitrie Cantemir", Universitatea Fundaţiei Academice „Petre Andrei", Universitatea „Mihail Kogălniceanu", Universitatea „Ştefan cel Mare", cu un total de 14 facultăţi, 7 973 studenţi şi 286 cadre didactice (în anul universitar 2007-2008). Totodată, la Iaşi mai funcţionează o filială a Academiei Române şi 22 de institute de cercetare şi proiectare. Reţeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprinde un Teatru Naţional – „Vasile Alecsandri" (întemeiat ca instituţie în 1840 de către Gheorghe Asachi), un Teatru de Operă şi Balet (1956), Filarmonica „Moldova", al cărui concert inaugural a avut loc la 9 oct. 1942, Teatrul pentru copii şi tineret „Luceafărul" (inaugurat în 1950), 4 cinematografe, 20 de muzee, 20 de case memoriale, 563 biblioteci, cu 8 567 000 vol., 119 cămine culturale, 580 de monumente istorice, 526 de staţiuni arheologice, un post local de radio-emisie de stat, opt posturi particulare de radio-emisie, un post local de televiziune (din 1990), numeroase ansambluri folclorice, tarafuri şi orchestre de muzică populară, fanfare, formaţii corale etc. În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 125 de secţii sportive în care erau cuprinşi 3 804 sportivi legitimaţi, 183 antrenori şi 148 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, jud. **I.** dispunea de o puternică bază materială, compusă din 20 de spitale, cu 6 820 de paturi (un pat de spital la 120 locuitori), trei dispensare, o policlinică, un preventoriu, 378 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. Din cele 20 de spitale, şapte sunt în municipiul Iaşi: Spitalul „Sfântul Spiridon" (cu secţiile endocrinologie, oncologie-radiologie, gastroenterologie, buco-maxilo-facială), Spitalul „C. I. Parhon" (cu secţie de urologie-dializă), Spitalul de Neuro-chirurgie, Spitalul de Urgenţă, Spitalul de recuperare (cu secţii de boli profesionale,

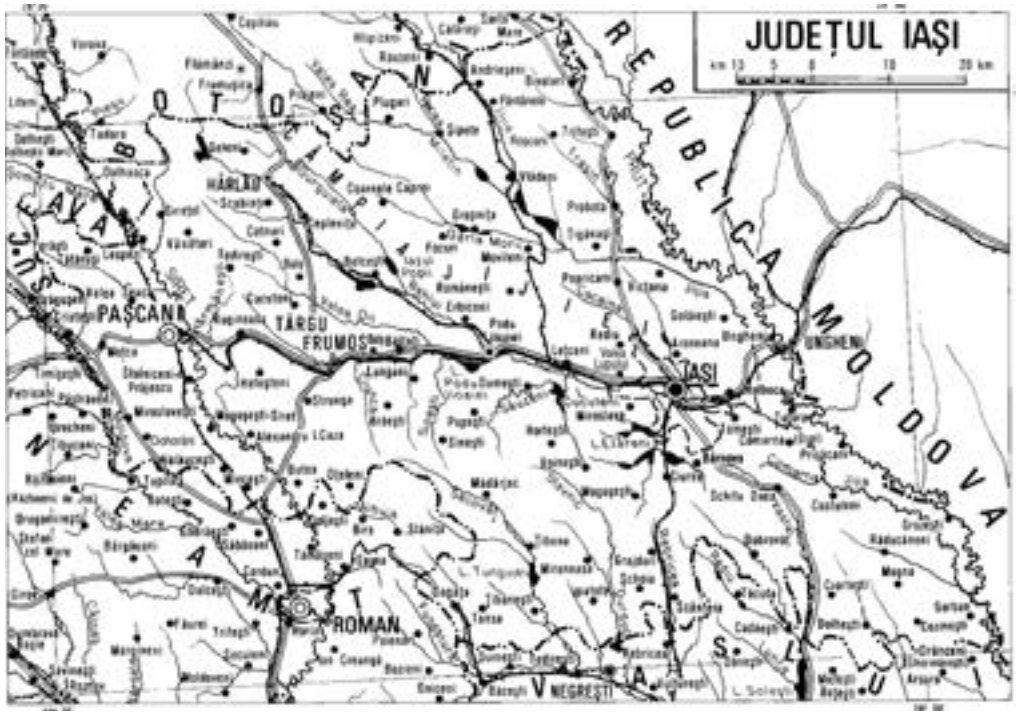

recuperare neuromotorie, chirurgie ortopedică-recuperatorie, reumatologie), Spitalul „Socola" (cu secţie de geriatrie), Spitalul clinic de copii „Sfânta Maria". La sf. anului 2007, asistenţa medicală de pe terit. jud. **I.** era asigurată de 2 831 medici (un medic la 291 locuitori), 547 medici stomatologi (un medic stomatolog la 1 508 locuitori) şi 6 492 cadre medicale cu studii medii.

Turism. Datorită prestigiosului patrimoniu istoric, cultural-artistic, ştiinţific, etnografic, folcloric etc., jud. **I.** se caracterizează, sub aspectul potenţialului turistic, prin predominarea fondului turistic istorico-cultural în raport cu fondul turistic natural. Marea majoritate a obiectivelor turistice de prim rang este concentrată în municipiul Iaşi, capitala de odinioară a Moldovei. Dar fluxul turistic este determinat şi de prezenţa altor obiective din perimetrul jud. **I.**, printre care: bisericile „Sfântul Gheorghe" (ctitorie din 1492 a lui Ştefan cel Mare) şi „Sfântul Dumitru" (ctitorie din 1535 a lui Petru Rareş) din Hârlău, beciurile Caselor Domneşti (1491), biserica ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (ctitorie din 1493 a lui Ştefan cel Mare) şi ruinele bisericii catolice (ctitorie în stil gotic din 1561–1563 a lui Despot Vodă, pe lângă care a funcţionat un Colegiu latin, înfiinţat în 1562 şi condus de Johanes Sommer) din Cotnari, biserica „Sfânta Parascheva" (ctitorie din 1535–1541 a lui Petru Rareş) din Târgu Frumos, palatul lui Alexandru Ioan Cuza de la Ruginoasa, castelul familiei Sturdza (sec. 17, reparat în 1904) din satul Miclăuşeni, com. Butea, casa memorială şi mausoleul lui Vasile Alecsandri din Mircesti, casa memorială „Mihail Sadoveanu" şi casa „Cantacuzino–Paşcanu" (sec. 17) din Paşcani, staţiunea arheologică neolitică de la Cucuteni, centrul de ceramică neagră lustruită de la Schitu Stavnic (com. Voineşti), mănăstirea Dobrovăţ din com. omonimă, cu biserica având hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", ctitorie din 27 apr. 1503 a lui Ştefan cel Mare şi terminată după moartea acestuia, respectiv în 1504, rezervaţia paleontologică de pe Dealul Repedea, rezervaţia botanică de la Valea Lungă (com. Holboca) situată la 9 km E de municipiul Iaşi, unde sunt protejate salcâmul galben (*Laburnum anagyroides*), aflat aici la limita occidentală a arealului său de răspândire, şi specia *Caragana frutex*, rezervaţia floristică şi faunistică „Fânaţele de la Valea lui David" de la Leţcani, cu floră şi faună stepice, pădurile Humosu, Uricani, Poieni, Cătălina şi Galata, staţiunile balneoclimaterice Strunga şi Nicolina etc. La sf. anului 2007, activitatea turistică de pe terit. jud. **I.** avea la dispoziţie 54 de unităţi de cazare cu o capacitate totală de 3 209 locuri, din care 17 erau hoteluri, două campinguri, două vile, şase tabere pentru elevi, 11 pensiuni turistice urbane şi nouă pensiuni turistice rurale. Indicativ auto: *IS*.

Localităţile jud. Iaşi

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. IAŞI (1387–1392)	
2. PAŞCANI (1419)	1. Blăgeşti (1519) 2. Boşteni (1428) 3. Gâşteşti 4. Lunca (sec. 17) 5. Sodomeni
II. Oraşe	*Satele care aparţin oraşelor*
1. HÂRLĂU (1384)	1. Pârcovaci (1624)
2. PODU ILOAIEI (1646)	1. Budăi (f. 1900) 2. Cosiţeni (1468) 3. Holm (1772) 4. Scobâlţeni (1627)
3. TÂRGU FRUMOS (1448)	
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ALEXANDRU I. CUZA	1. **Alexandru I. Cuza** (1879) 2. Kogălniceni (1864) 3. Scheia (1606) 4. Volintireşti (1503)
2. ANDRIEŞENI	1. **Andrieşeni** (1429) 2. Buhăeni (1879) 3. Drăgăneşti (1772) 4. Fântânele (1879) 5. Glăvăneşti (1820) 6. Iepureni (1611) 7. Spineni (1772)
3. ARONEANU	1. **Aroneanu** (1594) 2. Dorobanţ (începutul sec. 20) 3. Rediu Aldei (1772) 4. Şorogari (1592)
4. BALŞ	1. **Balş** (sec. 19) 2. Boureni 3. Coasta Măgurii (1879)
5. BĂLŢAŢI	1. **Bălţaţi** (1473) 2. Cotârgaci (1864) 3. Filiaşi (1921) 4. Mădârjeşti (1453) 5. Podişu (1864) 6. Sârca (1439) 7. Valea Oilor (1879)
6. BÂRNOVA	1. **Bârnova** (1665) 2. Cercu (1846) 3. Păun (1575) 4. Pietrăria (1846) 5. Todirel (1772) 6. Vişan (1820)
7. BELCEŞTI	1. **Belceşti** (1420) 2. Liteni (1879) 3. Munteni (1879) 4. Satu Nou (1921)

5. Tansa (1469)
6. Ulmi (1597)

8. BIVOLARI
1. **Bivolari** (1801)
2. Buruieneşti (1579)
3. Soloneț (1864)
4. Tabăra (1772)
5. Traian (1921)

9. BRĂEŞTI
1. **Brăeşti** (1462)
2. Albeşti (1599)
3. Buda (1864)
4. Cristeşti (1466)
5. Rediu (1921)

10. BUTEA
1. **Butea** (1803)
2. Miclăuşeni (1472)

11. CEPLENIȚA
1. **Cepleniţa** (1554)
2. Buhalniţa (1612)
3. Poiana Mărului (1864)
4. Zlodica (1605)

12. CIOHORĂNI
1. **Ciohorăni** (1599)

13. CIORTEŞTI
1. **Ciorteşti** (1523)
2. Coropceni (1639)
3. Deleni (1430)
4. Rotăria (1921)
5. Şerbeşti (1423)

14. CIUREA
1. **Ciurea** (1654)
2. Curături (1772)
3. Dumbrava (1891)
4. Hlincea (1608)
5. Lunca Cetățuii (1846)
6. Picioru Lupului (1820)
7. Slobozia (1864)

15. COARNELE CAPREI
1. **Coarnele Caprei** (1879)
2. Arama (1878)
3. Petroşica (1879)

16. COMARNA
1. **Osoi** (1772)
2. Comarna (1431)
3. Curagău (1884)
4. Stânca (f. după al Doilea Război Mondial)

17. COSTEŞTI
1. **Costeşti** (1425)
2. Giurgeşti (1456)

18. COSTULENI
1. **Costuleni** (1605)
2. Covasna (1454)
3. Cozia (1421)
4. Hiliţa (1586)

19. COTNARI
1. **Cotnari** (1448)
2. Bahluiu (1864)
3. Cârjoaia (1573)
4. Cireşeni (1864)
5. Făgăt (1864)
6. Hodora (1806)
7. Horodiştea (1583)
8. Iosupeni (1803)
9. Lupăria (1864)
10. Valea Racului (1864)
11. Zbereni (1623)

20. COZMEŞTI
1. **Cozmeşti** (1503)
2. Podolenii de Jos (1864)
3. Podolenii de Sus (1439)

21. CRISTEŞTI
1. **Cristeşti** (1427)
2. Homiţa (1624)

22. CUCUTENI
1. **Cucuteni** (1454)
2. Băiceni (1454)
3. Bărbăteşti (1617)
4. Săcăreşti (1580)

23. DAGÂȚA
1. **Dagâţa** (1469)
2. Băluşeşti
3. Boatca (1864)
4. Buzdug (1864)
5. Mănăstirea (1864)
6. Piscu Rusului (1864)
7. Poienile (1864)
8. Tarniţa (1864)
9. Zece Prăjini (1921)

24. DELENI
1. **Deleni** (1430)
2. Feredeni (1480)
3. Leahu-Nacu (1921)
4. Maxut (1700)
5. Poiana (sec. 18)
6. Slobozia (1864)

25. DOBROVĂȚ
1. **Dobrovăţ** (1499)

26. DOLHEŞTI
1. **Dolheşti** (1406)
2. Brădiceşti (1436)
3. Pietriş (1864)

27. DRĂGUŞENI
1. **Drăguşeni** (1432)
2. Frenciugi (1772)

28. DUMEŞTI
1. **Dumeşti** (1619)
2. Banu (1487)
3. Chilişoaia (1456)
4. Hoiseşti (1493)
5. Păuşeşti (1426)

29. ERBICENI
1. **Erbiceni** (1436)
2. Bârleşti (1576)
3. Spinoasa (1633)
4. Sprânceana (1864)
5. Totoeşti (1420)

30. FÂNTÂNELE
1. **Fântânele** (f. 1879)

31. FOCURI
1. **Focuri** (f. în 1879)

32. GOLĂIEŞTI
1. **Golăieşti** (1488)
2. Bran (f. în 1879)
3. Cilibiu (sec. 17)
4. Cotu lui Ivan (1803)

5. Grădinari (1573)
6. Medeleni (1603)
7. Petreşti (1603)
8. Podu Jijiei (1864)

33. GORBAN
1. **Gorban** (1820)
2. Gura Bohotin (1864)
3. Podu Hagiului (1864)
4. Scoposeni (1548)
5. Zberoaia (1634)

34. GRAJDURI
1. **Grajduri** (1423)
2. Cărbunari (1803)
3. Corcodel (1864)
4. Lunca (1864)
5. Pădureni (1820)
6. Poiana cu Cetate (1503)
7. Valea Satului (1864)

35. GROPNIȚA
1. **Gropnița** (1803)
2. Bulbucani (1445)
3. Forăşti (1581)
4. Mălăeşti (1607)
5. Săveni (1921)
6. Sângeri (1701)

36. GROZEŞTI
1. **Grozeşti** (1479)
2. Colțu Cornii (sec. 17)
3. Sălăgeni (1495)

37. HĂLĂUCEŞTI
1. **Hălăuceşti** (1520)
2. Luncaşi (1864)

38. HĂRMĂNEŞTI
1. **Hărmăneştii Vechi** (1551)
2. Boldeşti (1599)
3. Hărmăneştii Noi (1864)

39. HELEŞTENI
1. **Heleşteni** (1686)
2. Hărmăneasa (1706)
3. Movileni (1654)
4. Oboroceni (1632)

40. HOLBOCA
1. **Holboca** (1640)
2. Cristeşti (1803)
3. Dancu (1630)
4. Orzeni (1890)
5. Rusenii Noi (1879)
6. Rusenii Vechi (1772)
7. Valea Lungă (f. în 1879)

41. HORLEŞTI
1. **Horleşti** (1471)
2. Bogdăneşti (1490)
3. Scoposeni (1438)

42. ION NECULCE*
1. **Ion Neculce** (1638)
2. Buznea (1734)

* Până la 7 apr. 2004, com. Ion Neculce s-a numit Târgu Frumos, iar până la 17 febr. 1968, satul Ion Neculce a purtat numele Prigorenii Mici.

3. Dădeşti (1428)
4. Găneşti (1433)
5. Prigoreni (1608)
6. Războieni (f. 1879)

43. IPATELE
1. **Ipatele** (1772)
2. Alexeşti (1495)
3. Bâcu (1448)
4. Cuza Vodă (1596)

44. LESPEZI
1. **Lespezi** (1821)
2. Buda (1864)
3. Bursuc-Deal (1878)
4. Bursuc-Vale (1921)
5. Dumbrava (1921)
6. Heci (1453)

45. LEȚCANI
1. **Leţcani** (1516)
2. Bogonos (1516)
3. Cogeasca (1609)
4. Cucuteni (1642)

46. LUNGANI
1. **Lungani** (1490)
2. Crucea (1879)
3. Goeşti (1491)
4. Zmeu (1890)

47. MĂDÂRJAC
1. **Mădârjac** (1497)
2. Bojila (1772)
3. Frumuşica (1772)

48. MIRCEŞTI
1. **Mirceşti** (1455)
2. Iugani (1520)

49. MIRONEASA
1. **Mironeasa** (1820)
2. Schitu Hadâmbului (1661)
3. Urşiţa (1864)

50. MIROSLAVA
1. **Miroslava** (1579)
2. Balciu (1446)
3. Brătuleni (1456)
4. Ciurbeşti (1503)
5. Corneşti (1613)
6. Dancaş (1820)
7. Găureni (1583)
8. Horpaz (1646)
9. Proselnici (1490)
10. Uricani (1456)
11. Valea Adâncă (1772)
12. Valea Ursului (1864)
13. Voroveşti (1434)

51. MIROSLOVEŞTI
1. **Mirosloveşti** (1420)
2. Miteşti (1483)
3. Soci (1772)
4. Verşeni (1453)

52. MOGOŞEŞTI
1. **Mogoşeşti** (1438)
2. Budeşti (1613)
3. Hadâmbu (1661)
4. Mânjeşti (1518)

53. MOGOŞEŞTI-SIRET
1. **Mogoşeşti-Siret** (1454)
2. Muncelu de Sus (1442)
3. Tudor Vladimirescu (1892)

54. MOŞNA
1. **Moşna** (1803)

55. MOŢCA
1. **Moţca** (1471)
2. Boureni (1471)

56. MOVILENI
1. **Movileni** (1587)
2. Iepureni (1772)
3. Larga-Jijia (1816)
4. Potângeni (1573)

57. OŢELENI
1. **Oţeleni** (1446)
2. Hândreşti (1546)

58. PLUGARI
1. **Plugari** (1828)
2. Borosoaia (1579)
3. Oneşti (1579)

59. POPEŞTI
1. **Popeşti** (1476)
2. Doroşcani (1792)
3. Hărpăşeşti (1456)
4. Obrijeni (1619)
5. Pădureni (1864)
6. Vama (sec. 19)

60. POPRICANI
1. **Popricani** (1476)
2. Cârlig (1816)
3. Cotu Morii (1921)
4. Cuza Vodă (1879)
5. Moimeşti (1472)
6. Rediu Mitropoliei (1772)
7. Ţipileşti (1617)
8. Vânători (1890)
9. Vulturi (1879)

61. PRISĂCANI
1. **Prisăcani** (1803)
2. Măcăreşti (1772)
3. Moreni (1772)

62. PROBOTA
1. **Probota** (1448)
2. Bălteni (1772)
3. Perieni (1473)

63. RĂCHITENI
1. **Răchiteni** (1520)
2. Izvoarele (1890)
3. Ursăreşti (1864)

64. RĂDUCĂNENI
1. **Răducăneni** (începutul sec. 19)
2. Bohotin (1411)
3. Isaiia (1816)
4. Roşu (1864)

65. REDIU
1. **Rediu** (1472)
2. Breazu (f. după 1945)
3. Horleşti (1879)
4. Tăuteşti (1634)

66. ROMÂNEŞTI
1. **Româneşti** (1609)
2. Avântu (1921)
3. Ursoaia (1921)

67. ROŞCANI
1. **Roşcani** (1722)
2. Rădeni (1554)

68. RUGINOASA
1. **Ruginoasa** (1596)
2. Dumbrăviţa (1772)
3. Rediu (1772)
4. Vascani (1449)

69. SCÂNTEIA
1. **Scânteia** (1423)
2. Bodeşti (1864)
3. Boroşeşti (1462)
4. Ciocârleşti (1462)
5. Lunca Rateş (1864)
6. Rediu (1772)
7. Tufeştii de Sus (1772)

70. SCHITU DUCA
1. **Schitu Duca** (1803)
2. Blaga (1864)
3. Dumitreştii Gălăţii (1879)
4. Pocreaca (1772)
5. Poiana (1644)
6. Poieni (1864)
7. Satu Nou (f. în 1921)
8. Slobozia (1772)

71. SCOBINŢI
1. **Scobinţi** (1665)
2. Bădeni (1436)
3. Feteşti (1646)
4. Sticlăria (1864)
5. Zagavia (1632)

72. SINEŞTI
1. **Sineşti** (1458)
2. Bocniţa (1864)
3. Osoi (1864)
4. Storneşti (1458)

73. SIREŢEL
1. **Sireţel** (1436)
2. Berezlogi (1864)
3. Humosu (1921)
4. Satu Nou (1921)
5. Slobozia (1864)

74. STOLNICENI-PRĂJESCU
1. **Stolniceni-Prăjescu** (1644)
2. Brăteşti (1473)
3. Cozmeşti (1503)

75. STRUNGA
1. **Strunga** (1411)
2. Brătuleşti (1456)
3. Criveşti (1545)
4. Cucova (sec. 17)
5. Fărcăşeni (1640)
6. Fedeleşeni (1426)
7. Gura Văii (1921)
8. Hăbăşeşti (1483)

76. ŞCHEIA
1. **Şcheia** (1443)
2. Căueşti (1617)
3. Cioca-Boca (sec. 19)
4. Poiana Şcheii (1864)
5. Satu Nou (1921)

77. ŞIPOTE
1. **Şipote** (1445)
2. Chişcăreni (1625)
3. Hălceni (1614)
4. Iazu Nou (1879)
5. Iazu Vechi (1864)
6. Mitoc (1879)

78. TANSA
1. **Tansa** (1436)
2. Suhuleț (1469)

79. TĂTĂRUŞI
1. **Tătăruşi** (1398)
2. Iorcani (1443)
3. Pietrosu (1827)
4. Uda (1864)
5. Vâlcica (1921)

80. TODIREŞTI
1. **Todireşti** (1456)
2. Băiceni (1454)
3. Stroeşti (1611)

81. TOMEŞTI
1. **Tomeşti** (1469)
2. Chicerea (1597)
3. Goruni (1816)
4. Vlădiceni (1402)

82. TRIFEŞTI
1. **Trifeşti** (1624)
2. Hermeziu (1803)*
3. Vladomira (1864)
4. Zaboloteni (1772)

83. ȚIBANA
1. **Țibana** (1400)
2. Alexeni (1921)
3. Domnița (1864)
4. Gârbeşti (1483)
5. Moara Ciornei (1469)
6. Oproaia (1864)
7. Poiana de Sus (1469)
8. Poiana Mănăstirii (1864)
9. Runcu (1710)
10. Vadu Vejei (1469)

84. ȚIBĂNEŞTI
1. **Țibăneşti** (1399)
2. Glodenii Gândului (1578)
3. Grieşti (1651)
4. Jigoreni (1439)
5. Răsboieni (1864)
6. Recea (1864)
7. Tungujei (1469)
8. Vălenii (1457)

85. ȚIGĂNAŞI
1. **Țigănaşi** (1803)
2. Cârniceni
3. Mihail Kogălniceanu (1502)
4. Stejarii (1592)

86. ȚUȚORA
1. **Țuțora** (1448)
2. Chipereşti (1603)
3. Oprişeni (1772)

87. UNGHENI**
1. **Ungheni** (1429)
2. Bosia (1443)
3. Coada Stâncii (1546)
4. Mânzăteşti (1583)

88. VALEA LUPULUI
1. **Valea Lupului** (1772)

89. VALEA SEACĂ
1. **Valea Seacă** (1453)
2. Conțeşti (1468)
3. Topile (1634)

90. VÂNĂTORI
1. **Vânători** (1864)
2. Criveşti (1633)
3. Gura Bâdiliței (1864)
4. Hârtoape (1470)
5. Vlădnicuț (f. în 1921)

91. VICTORIA
1. **Victoria** (1803)
2. Frăsuleni (1569)
3. Icuşeni (1453)
4. Luceni (1436)
5. Sculeni (1772)
6. Stânca (1921)
7. Şendreni (1803)

92. VLĂDENI
1. **Vlădeni** (1613)
2. Alexandru cel Bun (f. după 1907)
3. Borşa (1772)
4. Broşteni (1598)
5. Iacobeni (1502)
6. Vâlcelele (1601)

93. VOINEŞTI
1. **Voineşti** (1461)
2. Lungani (1772)
3. Schitu Stavnic (1864)
4. Slobozia (1864)
5. Vocoteşti (1448)

* Între 1950 şi 20 mai 1996 s-a numit Lunca Prutului.

** Până la 20 mai 1996, com. Ungheni s-a numit Bosia.

IBAŞFALĂU → Dumbrăveni (1).

IBĂNEŞTI 1. Dealurile ~, unitate deluroasă în extremitatea de NV a Câmpiei Moldovei, la granița cu Ucraina, extinsă pe direcție SV-NE, între râurile Buhai (afl. dr. al Jijiei) la SV şi Podriga (afl. stg. al Başeului) la NE. Alcătuite predominant din marne argiloase, argile, gresii şi nisipuri. Prezintă numeroase fronturi cuestice orientate spre N. Înălțimile variază între 260 şi 339 m. Acoperite cu păduri de foioase (gorun, carpen, stejar).

2. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de SE ale dealurilor cu acelaşi nume; 4 111 loc. (1 ian. 2011): 1 983 de sex masc. şi 2 128 fem. Producție de piese şi accesorii pentru autovehicule, de adezivi pentru faianță şi gresie, de tricotaje, de produse lactate, de ulei comestibil, de nutrețuri concentrate. Morărit. Cojocărie. Creşterea ovine-

lor şi a bovinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). În satul Ibăneşti se află o biserică din lemn cu hramul „Înălţarea Domnului" (1789) şi o biserică de zid cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1842, renovată în 1860). Monumentul Răscoalei din 1907, dezvelit în anul 2005.

3. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 10 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului, pe râul Gurghiu; 4 382 loc. (1 ian. 2011): 2 234 de sex masc. şi 2 148 fem. Expl. de andezit. Prelucr. lemnului; produse lactate. Centru de confecţionare a cojoacelor şi şerparelor. Satul Ibăneşti este menţionat documentar, prima oară, în 1453. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1779), strămutată în 1939 din satul Comori (com. Gurghiu) în satul Lăpuşna. Biserica „Naşterea Maicii Domnului", sfinţită la 20 sept. 2004, în satul Dulcea. Agroturism. Bogat fond cinegetic.

4. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 3 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, la 22 km NV de municipiul Bârlad; 1 560 loc. (1 ian. 2011): 826 de sex masc. şi 734 fem. Producţie de ulei comestibil. Culturi de floarea-soarelui. În arealul satului Mânzaţi, atestat documentar la 24 apr. 1434, paleontologul Gregoriu Ştefănescu (1838–1911) a descoperit (în anul 1890) scheletul unui mamifer uriaş (*Dinotherium gigantissimum*), înrudit cu elefantul, exemplar conservat în întregime. După ce a fost reconstituit, scheletul acestui mamifer a fost expus la Muzeul de ştiinţe naturale „Grigore Antipa" din Bucureşti unde se află şi în prezent. În satul Mânzaţi se află biserica având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", datând din 1761, cu modificări din 1910 şi rămasă în ruină după cutremurul din 10 nov. 1940. Com. **I.** a fost înfiinţată la 19 dec. 2003 prin desprinderea satelor Ibăneşti, Mânzaţi şi Puţu Olarului din com. Alexandru Vlahuţă, jud. Vaslui.

IBRAIL → Brăila (2).

I. C. BRĂTIANU 1. → Făurei (1).

2. Com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată pe malul dr. al Dunării, vizavi de municipiul Galaţi, pe ţărmul de NV al lacului Jirlău; 1 229 loc. (1 ian. 2011): 608 de sex masc. şi 621 fem. Loc de trecere cu bacul. Apicultură. Până la 20 mai 1996, satul şi com. I. C. Brătianu s-au numit *23 August*.

I. C. FRIMU → Valea Argovei.

ICLĂNZEL, com. în jud. Mureş, alcătuită din 11 sate, situată în SV Colinelor Mădăraşului, pe cursul inf. al râului Lechinţa; 2 257 loc. (1 ian. 2011): 1 166 de sex masc. şi 1 091 fem. Mori de cereale; produse de panificaţie. În perimetrul satului Căpuşu de Câmpie, atestat documentar în 1318, a fost descoperit un depozit de bronz, datând din sec. 11 î.Hr., alcătuit din obiecte de podoabă şi un vârf de lance. Conacul „Şandor" (sec. 19), azi cămin-spital, în satul Căpuşu de Câmpie. În satul Iclănzel, menţionat documentar în 1501, se află biserica „Sfântul Vasile cel Mare" construită după anul 1980 pe locul unei biserici din lemn din sec. 18 care a fost demontată şi mutată în 1980 în satul Mădărăşeni din com. Iclănzel, atribuindu-i-se atunci hramul „Sfinţii Arhangheli" (anterior avusese hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel"); în satul Iclandu Mare, atestat documentar în 1419, există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18). Fond cinegetic.

ICLOD, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în SE Dealurilor Dejului, pe Someşu Mic, la confl. cu Valea Mărului; 4 362 loc. (1 ian. 2011): 2 164 de sex masc. şi 2 198 fem. Staţie de c.f. (în satul Iclod) şi halte de c.f. (în satele Fundătura şi Livada). Expl. de tufuri dacitice. Producţie de mobilă, de produse lactate, de nutreţuri concentrate, de elemente de calorifer şi de obiecte de lenjerie. Muzeu etnografic (în satul Iclod). Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). În arealul satului Iclod au fost descoperite urmele unei aşezări şi ale unui cimitir datând din Neolitic, o spadă din bronz din Hallstatt (800–300 î.Hr.) şi vestigii de locuire din sec. 4–6 şi 8–10, iar în perimetrul satului Fundătura a fost scoasă la iveală o cataramă gepidă din argint aurit (sec. 6). În satul Iclod, menţionat documentar, prima oară, în 1332 cu numele *Iklod* şi apoi în anul 1348, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Înălţarea Domnului" (1791), restituită cultului greco-catolic în anul 2004, iar în satul Orman, atestat documentar în 1292, există o biserică din sec. 13, cu transformări din sec. 15.

ICOANA, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Boian, la 150 m alt., pe râul Vedea; 1 844 loc. (1 ian. 2011): 917 de sex masc. şi 927 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, leguminoase etc. Viticultură. Cămin cultural. Staţiune balneoclimatică sezonieră, de interes local, cu climat de câmpie, excitant-solicitant, şi cu ape minerale (de sondă) clorurate, bromurate, iodurate, sodice, hipertone, termale (37°C) indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale. În satul Floru se află biserica ortodoxă cu dublu hram – „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" şi „Sfântul Dumitru" (1814, cu picturi murale interioare din 1836). Satul Ursoaia este atestat documentar la 16 ian. 1655.

ICOŞEŞTI → Icuşeşti.

ICUŞEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Dealului Bour cu terasele Siretului, la confl. râului Icuşeşti cu Siretul; 4 656 loc. (1 ian. 2011): 2 369 de sex masc. şi 2 287 fem. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Voievozi", în satele Bătrâneşti (1809) şi Icuşeşti (sec. 19, reparată în 1933). Satul Icuşeşti, menţionat documentar în 1591, a mai purtat numele *Iucşeşti, Iugşeşti, Icoşeşti*, iar din 1920 are denumirea actuală.

IDECIU DE JOS, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului, la poalele de V ale Dealului Osoiu, la 396 m alt., pe râul Mureş; 2 194 loc. (1 ian. 2011): 1 128 de sex masc. şi 1 066 fem. Haltă de c.f. (în satul Ideciu de Jos). Expl. de balast. Producţie de mobilă şi de îmbrăcăminte pentru lucru. Culturi de cereale, legume ş.a. Staţiune balneoclimatică sezonieră, de interes local, cu climat de dealuri, sedativ şi cu izv. de ape minerale clorurate, sodice, hipertone, indicate în tratarea unor deficienţe ale aparatului locomotor (devieri ale membrelor inf.), hiperlaxitate şi instabilitate capsulo-ligamentară şi musculo-articulară la copii etc. În satul Ideciu de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1319, se află un castel din sec. 16, în stilul Renaşterii, cu 5 turnuri şi o biserică evanghelică. Bogat fond cinegetic (urşi, mistreţi ş.a.). Cabană de vânătoare (în satul Deleni).

IECEA MARE, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului; 2 479 loc. (1 ian. 2011): 1 242 de sex masc. şi 1 237 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor. În satul Iecea Mare, atestat documentar, prima oară, în 1317 şi apoi în 1467, se află o biserică romano-catolică (1770-1780) şi o biserică ortodoxă (1777). În 1719 aici au fost colonizate mai

multe familii de germani. Com. Iecea Mare a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Iecea Mare din com. Cărpiniş, jud. Timiş.

IEDERA, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Subcarpaţilor Ialomiţei, pe râul Cricovu Dulce; 4 042 loc. (1 ian. 2011): 2 013 de sex masc. şi 2 029 fem. Reşed. com. este satul *Iedera de Jos*. Expl. de petrol. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, cartofi, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, caprinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, caişi). Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1864–1865) şi „Sfinţii Voievozi" (1890), în satele Colibaşi şi Iedera de Jos.

IEDU → Livezeni (2).

IENIDJA → Deleni (1).

IEPUREŞTI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 6 sate, situată în SE Câmpiei Găvanu-Burdea, pe râul Neajlov; 1 853 loc. (1 ian. 2011): 900 de sex masc. şi 953 fem. Produse alim. Morărit. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Fond cinegetic. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **I.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1790, refăcută în 1827) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1825), în satele Iepureşti şi Gorneni.

IER 1. Câmpia Ierului, subunitate a Câmpiei Someşului (Câmpia de Vest), în SV acesteia, la SV de râul Crasna, între Câmpia Carei, (la N-NV) şi Câmpia Tăşnadului, la (S-SE), la 100–125 m alt., drenată de râul Ier şi afl. săi. Formată din şesuri aluviale joase acoperite, predominant, cu soluri cernoziomice, propice culturilor agricole (cereale, plante tehnice, legumicultură); în trecut era o câmpie umedă, inundabilă, cu râuri ce aveau un curs lent, sinuos, cu numeroase braţe şi meandre părăsite. Prin ample lucrări de amenajare (canalizarea râului Ier, acumularea de tip polder de la Andrid, numeroase bazine de retenţie etc.), excesul de umiditate a fost în mare parte înlăturat.

2. Râu, afl. dr. al Barcăului pe terit. Ungariei, la 9 km de graniţă; 107 km; supr. bazinului: 1 437 km^2. Izv. din NE câmpiei cu acelaşi nume, de pe terit. com. Craidorolţ (jud. Satu Mare), şi străbate Câmpia Ierului pe direcţie NE-SV, fiind canalizat în aval de com. Sălacea. Cunoscut şi sub numele de *Eriu*.

IERNUT, oraş în jud. Mureş, situat în partea de S a Câmpiei Transilvaniei, la 300 m alt., pe stg. râului Mureş, la confl. cu Şeulia, la 30 km SV de municipiul Târgu Mureş; 9 575 loc. (1 ian. 2011): 4 716 de sex masc. şi 4 859 fem. Supr.: 106,4 km^2, din care 6,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 429 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Microhidrocentrală (1,4 MW) dată în folosinţă în 1972. Producţie de echipamente electrice de iluminat, de articole de îmbrăcăminte, de elemente din beton pentru construcţii, de textile, băuturi răcoritoare şi de nutreţuri concentrate pentru animale. Ferme de creştere a păsărilor, bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Siloz pentru cereale. Sere legumicole (24 ha) şi floricole. Iazuri pentru piscicultură (Iernut şi Cipău) cu o supr. de 109 ha. Staţiune de cercetare şi producţie legumicolă. Muzeu de istorie. Bibliotecă inaugurată la 1 mart. 1953, cu peste 12 000 vol. Pe terit. satului Oarba de Mureş funcţionează (din 1984), în sezonul estival, o tabără naţională de sculptură în aer liber, în cadrul căreia sunt create opere cu subiecte ce amintesc de luptele purtate aici în sept. 1944. **Istoric.** În arealul satului Cipău au fost descoperite (1953–1955) urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturii materiale Criş (milen. 5 î.Hr.), în care s-au găsit fragmente de vase ceramice (ceşti) cu decor de împunsături succesive, un cimitir de înhumaţie datând din prima Epocă a fierului, cu inventar bogat (ceramică modelată cu mâna, brăţări din bronz, piese de harnaşament din bronz şi fier ş.a.), o aşezare răsfirată de bordeie şi o necropolă de incineraţie din sec. 4, aparţinând unui grup de daci liberi, din care s-au recuperat un tezaur de monede romane din bronz, precum şi ceramică modelată la roată (sec. 4). Tot aici a fost identificată o aşezare de bordeie cu cimitir de înhumaţie, datând din sec. 5–6, în care s-au găsit obiecte de ceramică cenuşie lustruită, o cataramă din argint aurit, piepteni, vârfuri de săgeţi din fier ş.a. Pe terit. satului Lechinţa, menţionat documentar în 1269, au fost scoase la iveală urmele unei aşezări omeneşti cu mai multe niveluri de locuire, datând de la sf. Epocii bronzului, din perioada getodacică (fragmente ceramice lucrate la roată sau cu mâna), din timpul stăpânirii romane, din sec. 6 (vârfuri de săgeţi cu trei muchii, o sabie din fier, un cercel ş.a.) şi din sec. 9–10 (ceramică decorată cu linii incizate, simple sau vălurite). În perimetrul oraşului **I.**, în punctul numit „Fundul Bedeelor", a fost identificat un mormânt de incineraţie din sec. 8–7 î.Hr., şi s-au găsit vase ceramice aparţinând culturii materiale Basarabi (sec. 9–6 î.Hr.). Localit. **I.** apare menţionată documentar, prima oară, în 1257, cu numele de *Terra Ranolth*, iar cu numele actual (respectiv *Iernot*) din 1854. În perioada 1461-1700 localitatea a avut statut de târg (*oppidum*), iar între 1867 şi 1918 s-a aflat în cadrul Imperiului Austro-Ungar. În arealul satului Oarba de Mureş, atestat documentar în 1733, între 22 şi 29 sept. 1944, trupele române au purtat lupte grele împotriva armatelor germano-ungare pentru cucerirea Dealului Sângeorgiu (cotele 409, 463 şi 495) – punct-cheie în operaţiunile militare de eliberare a părţii de NV a Transilvaniei. În timpul acestor lupte au murit 11 000 de militari români. Localit. Iernut a fost declarată oraş la 18 apr. 1989, având în subordine ad-tivă 8 sate: Cipău, Deag, Lechinţa, Oarba de Mureş, Porumbac, Racameţ, Sălcud, Sfântu Gheorghe. **Monumente:** castelul „Kornis–Rákóczi–Bethlen", declarat monument istoric, construit în 1545, cu modificări din 1650–1660, în stilul Renaşterii, după planurile arhitectului veneţian Agostino Serena; biserică zidită în anii 1486–1593 (azi biserică reformată); statuia „Lupoaica alăptând pe Romulus şi Remus" *(Lupa capitolina)*; Monumentul eroilor, operă a sculptorului Harsay Mozes, ridicat în memoria celor 11 000 de eroi căzuţi în timpul luptelor din sept. 1944, inaugurat la 9 mai 1950. În satul Cipău, menţionat documentar în 1332, se află o biserică din sec. 15, cu modificări din sec. 18, iar în satul Deag, atestat documentar în 1332, există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" zidită în 1929 pe locul uneia din lemn ce data din anul 1765 şi o

Iernut. Castelul „Kornis–Rákóczi–Bethlen"

biserică din lemn cu hramul „Buna Vestire” (sec. 18).

IEŞELNIȚA, denumirea, până la 20 mai 1996, a satului şi com. *Eşelniţa.*

IEUD, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în Depr. Maramureş, la poalele de N ale M-ților Țibleş, pe râul Ieud; 4 175 loc. (1 ian. 2011): 2 211 de sex masc. şi 1 964 fem. Ateliere tradiționale pentru diverse meşteşuguri (pivă, forjă, tâmplărie, țesătorie, distilerie de alcool). Muzeu sătesc. Agroturism. Prima mențiune documentară a localității datează din 1365. Aici se află două biserici din lemn, ambele cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”: Biserica din Deal, datând din 1364 (cea mai veche din Maramureş), a fost reconstruită în sec. 17 şi pictată în sec. 18 şi restaurată în 1997. Picturile au fost executate direct pe lemn de meşterul Alexandru Ponehalschi din Berbeşti şi restaurate în 2007–2008. În 1999, biserica a fost declarată monument UNESCO. Colecție de icoane pe sticlă şi lemn. În podul bisericii a fost descoperit, în 1990, *Zbornicul de la Ieud* (*Codicele de la Ieud*), cea mai veche scriere (de mână) în limba română (1391), exemplar unic în țară, cunoscut şi sub numele de *Manuscrisul de la Ieud*, aflat în prezent la Biblioteca Academiei Române cu nr. 5032. Biserica din Vale (1699–1712), cu acoperiş cu poală dublă, supranumită „Catedrala de lemn”, cu picturi interioare executate pe pânză şi lipite pe pereții de lemn, posedă o bogată colecție de icoane pe sticlă; clopotniță din lemn şi troiță realizată în 1935 de Traian Bilțiu-Dăncuş. Declarată monument istoric.

Ieud. Biserica „Naşterea Maicii Domnului” (din Deal)

IEZER, masiv muntos în SE M-ților Făgăraş, între Dâmbovița (la E) şi Râu Doamnei (la V), alcătuit din şisturi cristaline (micaşişturi, cuarțite, gnaisuri oculare, şisturi amfibolice). Este format dintr-o culme pr. înaltă, cu direcție NE-SV, dominată de mai multe vârfuri (Păpuşa 2 391 m, Bătrâna 2 341 m, Iezeru Mare 2 462 m), din care coboară spre SE culmi prelungi şi domoale, separate de văile râurilor Argeşel, Râu Târgului, Bratia şi Râuşor. În N se leagă de M-ții Făgăraş printr-o culme joasă şi îngustă numită Mezea–Otic. Cuprinde o întinsă zonă alpină, cu supr. de eroziune, relief glaciar şi periglaciar. Alt. max.: 2 473 m (vf. Roşu). Acoperit cu păduri de foioase până la 1 200 m alt., de molid între 1 200 şi 1 800 m şi cu păşuni alpine la peste 1 800 m alt. Cunoscut şi sub numele de *Iezer-Păpuşa*. Rezervație naturală complexă (300 ha) în cadrul căreia se dezvoltă bujorul de munte sau smirdarul (*Rhododendron kotschyi*), plantă ocrotită, zâmbrul (*Pinus cembra*), relict glaciar, gențiana (*Gentiana kochiana*), argințica (*Dryas octopetala*, element oligoterm arcto-alpin), garofița alpină (*Dianthus glacialis sp. gelidus*), piciorul cocoşului (*Ranunculus montanus*), cimbrişor de munte (*Thymus alpestris*) etc. Obiectiv turistic.

IEZERU, Schitul ~ → Băile Olăneşti.

IEZERUL IGHIEL → Ighiu (1).

IEZERUL MOSTIŞTEI → Mostiştea (3).

IEZERUL ŞUREANU → Şureanu (3).

IEZERU MARE 1. Vârf în masivul Iezer, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 462 m. Acoperit cu pajişti alpine. Accesibil dinspre Câmpulung pe valea Râului Târgului.

2. Lac glaciar în M-ții Cindrel, la poalele vf. Cindrel (2 244 m), la 1 920 m alt. Suprr.: 3,4 ha; ad. max.: 13,30 m. Din el izv. Râul Mare, socotit izv. pr. al Cibinului, care se uneşte cu Râul Mic în amonte de com. Gura Râului, formând un curs unic cu numele *Cibin*.

I. G. DUCA 1. → Cristuru Secuiesc.
2. → Pecineaga.
3. → Târgu Bujor.

Masivul Iezer (vf. Roşu)

IGHIU 1. Lac de baraj natural, cantonat într-o depresiune carstică, situat în partea central-sudică a M-ților Trascău (jud. Alba), la obârşia pârâului Ighiu (afl. stg. al Ampoiului), la 940 m alt., în arealul satului *Ighiel*. Suprr.: 5,26 ha; vol.: 0,22 mil. m^3; ad. max.: 9 m. Cunoscut şi sub numele de *Iezerul Ighiel*.

2. Com. în jud. Alba, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de SE ale M-ților Trascău, la confl. râului Ighiu cu Bucerdea; 6 584 loc. (1 ian. 2011): 3 321 de sex masc. şi 3 263 fem. Nod rutier. Expl. de calcar. Fabrici de cărămidă, de prelucr. a lemnului (cherestea, scaune, panouri) şi a cărnii; abator; produse de panificație. Morărit. Țesături şi cusături populare. Muzeu etnografic (în satul Bucerdea Vinoasă). Centru viticol şi de vinificație (satele Țelna şi Şard). Crama Țelna (150 m lungime şi 6 m lățime). Rezervație complexă (500 ha),

Ighiu (1). Lacul de baraj natural

situată în perimetrul satului *Ighiel*, care cuprinde lacul de baraj natural Ighiu şi zona înconjurătoare. Relieful rezervaţiei Ighiel este accidentat şi include o parte a brâului de calcare ce înconjură M-ţii Trascăului. Vegetaţia este reprezentată prin specii arborescente (fag, pin, molid, brad, larice ş.a.), prin arbuşti (păducel, anin, salba râioasă ş.a.), prin exemplare de floare-de-colţi (*Leontopodium alpinum*). Lacul de baraj natural Ighiu, din cadrul rezervaţiei, cunoscut şi sub numele de *Iezerul Ighiel*, adăposteşte alge verzi şi albastre şi o bogată faună de interes ştiinţific. Pe terit. satului Ighiel au fost descoperite două topoare din bronz, datând din Epoca bronzului; în arealul satului Ighiu, menţionat documentar, prima oară, în 1206, au fost identificate urmele unei aşezări romane (*Villa rustica*), ale unui castru roman de pământ (41 x 50 m) şi ale unei necropole romane, datând din sec. 2–3, în care s-au găsit ţigle, cărămizi, capiteluri, trepied de bronz, ceramică ş.a., iar în satul Ţelna, atestat documentar în 1648, au fost scoase la lumină urmele unei aşezări din Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Coţofeni (2500–1800 î.Hr.). În satul Bucerdea Vinoasă, menţionată documentar în 1238, au fost descoperite vestigiile unei aşezări din Epoca mijlocie a bronzului, aparţinând culturii materiale Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.), în care s-au găsit vase ceramice, un vârf de lance din bronz ş.a., precum şi urmele unei aşezări rurale din Epoca romană, din care s-au recuperat cărămizi cu ştampila *legiunii a XIII-a Gemina,* ceramică, sculpturi, o inscripţie votivă ş.a., iar în arealul satului Şard, atestat documentar în 1238, a fost identificată o necropolă romană din sec. 2–3. Biserică din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (în satul Ighiel), construită în 1750 şi pictată în 1783 de Gavriil Zugravul; biserici cu zid de incintă, în satele Ighiu (sec. 15) şi Şard (sec. 15–18), în prezent aparţinând cultului reformat-calvin; biserica ortodoxă „Cuvioasa Parascheva" (1724), în satul Ighiu; ruinele bisericii „Sfântul Nicolae" (sec. 17), în satul Bucerdea Vinoasă; conacul „Teleki" (sec. 18), în satul Ţelna, azi pensiune; castelul „Eszterhazy" (sec. 16), în satul Şard; hanul „Sfântul Gheorghe", în satul Ighiu.

IGNEŞTI, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în N-NE Depr. Zarand, în zona Dealurilor Codru-Moma, pe cursul superior al râului Teuz; 717 loc. (1 ian. 2011): 368 de sex masc. şi 349 fem. Culturi de cereale. Expl. şi prelucr. lemnului. În satul Igneşti, menţionat documentar, prima oară, în 1553 se află biserica „Înălţarea Domnului" zidită în 1986-1992 pe locul uneia din lemn ce data din anul 1904.

IGNIŞ → Gutâi (1).

IKLOD → Iclod.

I. L. CARAGIALE, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Cricovului cu Subcarpaţii Ialomiţei, pe râul Cricovu Dulce; 7 161 loc. (1 ian. 2011): 3 496 de sex masc. şi 3 655 fem. Staţii de c.f. (în satele I. L. Caragiale şi Mija). Nod rutier. Prelucr. lemnului (mobilă). Morărit. Furaje pentru animale. Pomicultură (pruni, meri, nuci, cireşi, piersici). Culturi de cereale, cartofi, legume. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Bibliotecă (f. 1940) cu 9 200 vol. Reşed. com. este satul *Ghirdoveni* (înfiinţat în anul 1700). Până la 7 febr. 1952, satul şi com. I. L. Caragiale s-au numit *Vornicu Mărgineanu,* iar între 7 febr. 1952 şi 17 febr 1968, *Caragiale*. În satul Haimanalele (sat desfiinţat şi unificat cu satul I. L. Caragiale), menţionat documentar în perioada 1482–1485 cu numele *Mărgineni*, s-a născut dramaturgul Ion Luca Caragiale (1852–1912); aici se află casa memorială „I. L. Caragiale", cu documente, fotografii, obiecte etc. şi biserica „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir" (1680). În satul I. L. Caragiale a existat, până în 1840, mănăstirea Mărgineni, ctitorie din sec. 15 a vornicului Drăghici Mărgineanu, întărită cu ziduri de apărare în 1646 de postelnicul Constantin Cantacuzino şi de stolnicul Constantin Cantacuzino în 1681. Mănăstirea a adăpostit vasta bibliotecă a stolnicului Constantin Cantacuzino. În 1840, această mănăstire a fost transformată în penitenciar, într-una dintre chilii a fost închis timp de 3 ani Nicolae Bălcescu în urma descoperirii mişcării din 1840. În prezent, penitenciarul Mărgineni (care din 1949 are un pavilion special de detenţie), cu o capacitate de peste 1 100 de locuri, reprezintă locul de detenţie de maximă siguranţă a persoanelor lipsite de libertate.

ILEANA, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 9 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Vânăta; 3 218 loc. (1 ian. 2011): 1 628 de sex masc. şi 1 590 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **I.** a făcut parte din jud. Ilfov, iar între 23 ian. 1981 şi 29 mart. 1982 din jud. Ialomiţa. În satul Ileana se află o biserică din anul 1826, iar în satul Arţari există o biserică din 1875.

ILEANDA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 13 sate, situată în partea de V a Dealurilor Ciceului, pe dr. Someşului; 2 325 loc. (1 ian. 2011): 1 136 de sex masc. şi 1 189 fem. Staţie de c.f. (în satul Ileanda) şi halte de c.f. (în satele Bizuşa-Băi şi Răstoci). Expl. de gresii şi conglomerate. Confecţionarea cazanelor pentru ţuică. Morărit şi panificaţie. Culturi de cânepă. Pomicultură. Creşterea ovinelor, bovinelor, bubalinelor şi porcinelor. Centru de confecţionare a obiectelor din împletituri de răchită şi paie. Staţiune balneoclimaterică în satul Bizuşa-Băi (→). Satul Ileanda este menţionat documentar, prima oară, în 1390. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1441, restaurată în sec. 17, cu picturi interioare din 1796), declarată monument istoric,„Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1580), „Sfântul Nicolae" (1780) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1827–1836, declarată monument istoric), în satele Ileanda, Negreni, Podişu şi Răstoci. În satul Ileanda mai există o biserică ridicată în 1970 pe locul uneia din 1730, o biserică reformată (1890) şi o biserică romano-catolică (1918).

ILFOV 1. Râu, afl. stg. al Dâmboviţei pe terit. satului Zurbaua, com. Dragomireşti-Vale, jud. Ilfov; 69 km. Izv. din Câmpia Vlăsiei. Se pare că în secolele trecute, malurile râului erau acoperite cu zăvoaie de arini (denumite *Elhov,* în slavă) de la care, probabil, derivă numele Ilfov. Cunoscut şi sub numele de *Bălcătaciu*.

2. Judeţ situat în partea de S-SE a României, în zona central-estică a Câmpiei Române, în bazinele inf. ale râurilor Argeş, Dâmboviţa, Colentina ş.a., în hinterlandul municipiului Bucureşti, la intersecţia meridianului de 26° longitudine E cu paralela de 44°30′ latitudine N, între jud. Prahova (N), Ialomiţa (E-NE), Călăraşi (E-SE), Giurgiu (S-SV) şi Dâmboviţa (V-NV). *Supr.*: 1 583 km² (0,67% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 329 998 loc. (1,54% din populaţia ţării), din care 160 585 loc. de sex masc. (48,7%) şi 169 413 loc. de sex fem. (51,3%). *Populaţia urbană*: 142 460 loc. (43,2%);

rurală: 187 538 loc. (56,8%). *Densitatea*: 208,5 loc./km^2. *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 88% români, 4% rromi, apoi chinezi, evrei, maghiari, germani, turci, ucraineni, ruşi-lipoveni, sârbi, macedoneni, bulgari, poloni, greci, armeni ş.a. *Reşed.* municipiul Bucureşti. *Oraşe*: Bragadiru, Buftea, Chitila, Măgurele, Otopeni, Pantelimon, Popeşti-Leordeni, Voluntari. *Comune*: 32. *Sate*: 89; localit. componente ale oraşelor: 7.

Relieful, în exclusivitate de câmpie, aparține (integral sau parțial) subunităților Câmpiei Vlăsiei (porțiuni din câmpiile Snagovului, Moviliței, Călnăului ş.a., precum şi Câmpia Bucureştiului în întregime), în cadrul căreia se evidențiază interfluviile (câmpurile) largi (48 km), cu orientare şi înclinare de la NV către SE, presărate cu crovuri, movile, văiugi, lacuri ş.a. Câmpia Vlăsiei, cu alt. cuprinse între 50 şi 120 m, se încadrează în categoria câmpiilor tabulare, cu interfluvii largi şi netede, în care o mare răspândire o au depozitele de loess (cu grosimi ce variază între 2 şi 12 m), afectate intens de procese de tasare. Datorită extensiunii şi caracteristicilor morfologice pe care le are lunca Argeş–Sabar în partea de S-SV a jud. **I.** ea se individualizează ca unitate aparte de relief. Lunca Argeş–Sabar, extinsă pe 5–8 km lățime, la 60–80 m alt., considerată de unii geografi ca o continuare spre SE a Câmpiei de divagare Titu, este acoperită cu depozite aluvionare recente (Holocen), cu un grad ridicat de permeabilitate. Prezența unor bogate pânze freatice la mică adâncime, a unor soluri fertile şi a unei mari piețe de desfacere a produselor (în municipiul București) au favorizat dezvoltarea unei intense activități legumicole în această zonă.

Clima temperat-continentală, cu nuanțe excesive, cu veri călduroase şi secetoase şi ierni friguroase, dominate de prezența frecventă a maselor de aer rece continental din E sau arctic din N şi de vânturi puternice care viscolesc zăpada. Valorile medii multianuale ale temp. aerului înregistrează o uşoară creştere de la N (10,5°C) la S (11°C). Temp. max. absolută (40°C) a fost înregistrată la Bucureşti (42,4°C, 5 iul. 2000), iar temp. minimă absolută (–35°C), la Snagov (25 ian. 1942). Amplitudinea rezultată din cumularea valorilor extreme (77,4°C), cât şi aceea a mediilor lunare ale temp. aerului (c. 25°C) reflectă caracterul continentalismului accentuat al climatului jud. **I.** Cantitatea medie multianuală a precipitațiilor oscilează în jurul valorii de 500 mm (la Brăneşti şi Vidra). Regimul eolian se caracterizează prin predominarea vânturilor dinspre NE (21,6%) şi E (19,7%) care bat cu viteze medii anuale de 2–2,5 m/s, cu maxime pe timpul iernii ce pot depăşi 125 km/oră.

Rețeaua hidrografică, cu o densitate de 0,2–0,3 km/km^2, se caracterizează prin prezența câtorva râuri mari, care tranzitează sau care formează, pe distanțe mici, limita jud. **I.** cu județele din jur (râurile Ialomița, Argeş, Dâmbovița, Colentina, Sabar), precum şi a unor râuri mai mici, care îşi au obârşia pe terit. jud. Ilfov (Pasărea, Mostiştea, Călnău, Ciocovaliştea, Slotea sau Cocioc, Ilfov, Vlăsia ş.a.). Multe dintre râurile mici au un curs semipermanent, secând în timpul verilor secetoase. Lacurile naturale (predominant din categoria limanelor fluviatile) şi antropice sunt concentrate, cu precădere, în partea de N, de V şi de E a jud. **I.** Cele mai importante lacuri sunt: Snagov (575 ha), Căldărușani (224 ha), Buftea (307 ha), Buciumeni (60 ha), Mogoşoaia (92 ha), Chitila (75 ha), Pantelimon II (313 ha), Cernica (360 ha), Ciolpani sau Scroviştea ş.a.

Vegetația naturală, înlocuită în mare parte de culturile agricole, aparține stepei şi silvostepei. Pajiştile, extinse pe supr. restrânse, sunt puternic degradate (din cauza păşunatului intens), fiind alcătuite din părușca de stepă (*Festuca valesiaca*), troscot (*Polygonum aviculare*), firuța cu bulb (*Poa bulbosa*), pir gros (*Cynodon dactylon*), obsiga (*Bromus tectorum*), pătlagina (*Plantaga major*), trifoi (*Trifolium repens*) ş.a. Vegetația forestieră, mult mai bine reprezentată, cuprinde mai multe pâlcuri de păduri de foioase (Snagov, Corbeanca, Sineşti, Pasărea, Brăneşti, Cernica ş.a.), care sunt resturi ale vestitului *Codru al Vlăsiei*. Pădurile de foioase sunt constituite din stejar (*Quercus robur*), cer (*Quercus cerris*), ulm (*Ulmus carpinifolia*), carpen (*Carpinus betulus*), arțar tătăresc (*Acer tataricum*), salcâm (*Robinia pseudacacia*) ş.a. Subarboretul acestor păduri este format din corn (*Cornus mas*), porumbar (*Prunus spinosa*), lemn câinesc (*Lygustrum arvense*), păducel (*Crataegus monogyna*), măceş (*Rosa canina*) ş.a., iar covorul floral este alcătuit din ghiocei, viorele, toporaşi, brebenei, lăcrimioare etc. În luncile marilor râuri se dezvoltă păduri de esențe moi (plop, salcie), în preajma lacurilor se întâlnesc formațiuni stuficole, iar pe unele lacuri o bogată vegetație acvatică plutitoare (în special nuferi) şi submersă (brădiş).

Fauna, reprezentată prin elemente specifice Câmpiei Române, cuprinde o mare varietate de specii de mamifere, păsări, reptile, insecte etc. adaptate la viața de pădure, de câmp sau din preajma apelor. În păduri se întâlnesc mistreți, căpriori, veverițe, vulpi, fazani (colonizați), gaițe, ciocănitori, pițigoi, cinteze, cuci, mierle etc., şerpi, şopârle ş.a. Fauna de câmp este dominată de rozătoare (popândăi, hârciogi, şoareci şi şobolani de câmp, cârtițe, iepuri, dihori ş.a.), de păsări (prepelițe, privighetori, ciocârlii, hereți, şorecari, ulii, vrăbii, porumbei, guguştiuci etc.), reptile şi insecte. În apropierea apelor există o bogată şi variată aglomerare de păsări de apă (locală sau în pasaj), printre care se remarcă rațele, gâştele, berzele, stârcii, gârlițele, lişițele, fluierarii, nagâții ş.a., iar lacurile sunt populate cu variate specii de peşti (crap, ştiucă, roşioară, plătică, babuşcă, biban ş.a.).

Resursele naturale sunt limitate, în subsolul jud. **I.** fiind depistate câteva zăcăminte de țiței şi gaze naturale, în formațiunile mio-pliocene din arealele localit. Periş, Moara Vlăsiei, Pasărea, Cățelu, Bragadiru, Jilava. Expl. de nisip şi balast se efectuează în albiile râurilor mari, în special în lunca Argeş-Sabar (la Bragadiru şi Jilava).

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire descoperite în perimetrul actual al jud. **I.** datează din Neolitic şi aparțin culturilor materiale Boian (milen. 4 î.Hr.) şi Gumelnița (milen. 4–3 î.Hr.). Neoliticul este bine reprezentat prin vestigiile scoase la iveală în arealele localit. Bălăceanca (com. Cernica), Glina şi mai ales Vidra, unde s-au găsit topoare, cuțite, dălți, vârfuri de săgeți ş.a. din piatră şlefuită, precum şi fragmente şi vase ceramice cu decor spiralo-meandric (caracteristic este vasul cu chip de femeie, numit „Venus de la Vidra"). Continuitatea de locuire pe terit. ilfovean de astăzi este strâns legată de existența triburilor tracice şi apoi geto-dacice care au deprins meşteşugul topirii şi prelucrării bronzului şi mai târziu a fierului. Epocile bronzului timpuriu şi mijlociu (sec. 20–16 î.Hr.), aparținând culturii materiale Glina III, ca şi cele din

prima (Hallstatt) şi a doua (La Tène) Epocă a fierului sunt bine ilustrate de descoperirile de pe terit. com. Glina, din care s-au recuperat vase ceramice din pastă fină, multe dintre ele ornamentate cu decor pictat în culori „crude" (roşu şi alb), figurine antropomorfe şi zoomorfe din lut ars, precum şi o mare cantitate de obiecte de uz gospodăresc (râşniţe, lame, răzuitoare ş.a.) sau arme de luptă (topoare din bronz). Cucerirea (101–102 şi 105–106) şi apoi ocupaţia romană (106–271/275) a Daciei au influenţat meleagurile ilfovene de azi, năvălirile sau ocupaţiile temporare ale altor popoare din sec. 3–7 au lăsat urme în viaţa locuitorilor, fără însă să-i disloce din locurile pe care le ocupau. Unele dovezi arheologice atestă existenţa mai multor aşezări omeneşti (cu populaţii stabile) înainte de năvălirile popoarelor migratoare. În arealul satului Fundeni (com. Dobroeşti) s-au descoperit urme ale populaţiei autohtone din sec. 6 în cadrul cărora au fost identificate elemente slave aflate într-un stadiu avansat de asimilare.

În Evul Mediu, printre aşezările cu populaţii stabile apare consemnat în hrisoavele vremii Snagovul, legat de mănăstirea Snagov (azi pe terit. satului Siliştea Snagovului), ctitorie din sec. 14 a domnului Mircea cel Bătrân. În sec. 17–18 au fost întemeiate noi mănăstiri (*Cernica, Căldăruşani, Ţigăneşti* ş.a.) şi au fost construite palate domneşti (la Afumaţi, 1696, Mogoşoaia, 1702, Pantelimon, 1736 ş.a.) în jurul cărora s-au format ori s-au

concentrat sate de supuşi sau de oameni liberi, determinând intensificarea locuirii meleagurilor ilfovene. Primele referiri la existența teritorială a jud. **I.** datează de la începutul sec. 15, fiind legate de râul Ilfov, de la care se pare că județul a preluat numele. Prima mențiune documentară despre jud. **I.** apare într-un hrisov din 23 mart. 1482, emis la Gherghița de către domnul Basarab cel Tânăr (Țepeluş), prin care voievodul dăruieşte mănăstirii Snagov unele sate şi munți şi-i oferă unele privilegii (…„Şi iarăşi oricâte sate are Sfânta mănăstire în județul Elhov, iar la ele să se ia birul de la vecinii mănăstirii"…). De atunci județul a evoluat şi s-a dezvoltat în limite variate, fiind (în ultimele decenii ale sec. 20) cel mai forfecat şi mai ajustat județ al țării. În toate formele ad-tive mai vechi, oraşul Bucureşti, aflat în partea centrală a jud. **I.**, era înglobat în teritoriul acestuia. La ultima modificare administrativ-teritorială majoră, din 17 febr. 1968, oraşul Bucureşti (capitala țării) a fost declarat municipiu şi a devenit unitate de sine stătătoare, cu rang de județ, evoluând separat în cadrul limitelor jud. Ilfov. Terit. actual al jud. **I.**, în limitele căruia sunt cuprinse 32 de comune, 89 de sate, opt oraşe şi şapte localit. componente ale oraşelor, cu reşed. în municipiul Bucureşti, reprezintă o relicvă a jud. **I.** de odinioară, cu rădăcini ancorate în sec. 15. De-a lungul timpului, şi cu precădere în a doua jumătate a sec. 20, jud. **I.** a cunoscut cele mai mari amputări teritoriale, ajungând până la ridicola supr. de 1 583 km^2 în prezent, față de 5 176 km^2 în 1937 (când avea 10 plăşi, 2 oraşe şi 419 sate) şi 8 225 km^2 în 1972 (cu 2 municipii, 2 oraşe, 125 comune şi 418 sate). În urma Legii nr. 5 din 8 sept. 1950, când au fost desființate vechile județe, terit. fostului jud. **I.** a fost integrat (alături de porțiuni din județele vecine) şi a evoluat (până la 17 febr. 1968) în cadrul regiunii Bucureşti (cu unele pendulări ale teritoriilor limitrofe în limitele altor regiuni), care se extindea pe o supr. de 20 480 km^2 (în anul 1964) şi cuprindea 15 raioane, 10 oraşe şi câteva sute de sate. Prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968 au fost reînființate județele (înlocuind regiunile şi raioanele), între care şi jud. **I.**, cu reşed. în municipiul Bucureşti. Sub această formă a evoluat până la 23 ian. 1981, când prin Decretul Consiliului de Stat nr. 15, jud. **I.** a fost desființat, cele mai mari supr. din terit. său trecând în componența județelor nou înființate (Călăraşi şi Giurgiu), o mică porțiune din supr. sa fiind înglobată în jud. Ialomița, iar ceea ce a rămas a fost trecut sub administrarea municipiului Bucureşti ca un sector de sine stătător, numit Sectorul Agricol Ilfov (la 23 ian. 1981, acest sector avea un oraş – Buftea –, 26 comune şi 73 sate), cu reşed. la Baloteşti. Ulterior, prin mai multe Decrete ale Consiliului de Stat (nr. 368/27 nov. 1985, nr. 209/18 iun. 1986 ş.a.), Sectorul Agricol Ilfov a pierdut sau a primit mai multe comune cu satele aferente. Ca urmare a Legii nr. 24 din 12 apr. 1996 (Art. 124), denumirea Sectorului Agricol Ilfov a fost înlocuită cu aceea de județul Ilfov (…„De la data intrării în vigoare a prezentei legi şi până la noua organizare administrativ-teritorială a țării, Sectorul Agricol Ilfov se va numi județul Ilfov"), iar în urma aplicării Legii nr. 50 din 10 apr. 1997 (Art. 126 [1]) a fost trecut în categoria județelor (…„De la data intrării în vigoare a prezentei legi şi până la noua organizare administrativ-teitorială a țării, Sectorul Agricol Ilfov va avea statut de județ, cu denumirea de județul Ilfov, având reşedința în municipiul Bucureşti"), fiind cel mai mic din totalul celor 41 de județe ale țării.

Economia jud. **I.**, puternic influențată de prezența în hinterlandul său a municipiului Bucureşti, are un profil agrar-industrial. Cu toate că sectorul agricol este preponderent în cadrul economiei jud. **I.**, industria ocupă, totuşi, un loc important datorită influenței pe care o are capitala țării în relațiile economice cu acesta. Aşa se explică faptul că unele localități din imediata apropiere a municipiului Bucureşti (Jilava, Pantelimon, Popeşti-Leordeni ş.a.) au devenit de-a lungul anilor adevărați „sateliți industriali" ai Capitalei (de exemplu: uzina de anvelope „Danubiana" [1962-2006], din Popeşti-Leordeni, combinatul de articole tehnice din cauciuc de la Jilava, fabrica de acumulatori din Pantelimon ş.a.), în timp ce alte localități s-au dezvoltat ca centre ale ind. uşoare şi alim. sau de întreținere şi reparații ale utilajelor agricole.

Industria ilfoveană se remarcă printr-o gamă variată de produse ce se realizează în cadrul unor unități de stat sau private, răspândite în aproape jumătate din numărul localităților jud. **I.** Cele mai importante produse industriale sunt: produse rezultate din reciclarea deşeurilor din sticlă (Popeşti-Leordeni), utilaje pentru ind. textilă, motoare generatoare şi transformatoare electrice, produse din cauciuc (Jilava), aparate şi instrumente de măsură şi control (Otopeni), utilaje pentru transporturi (Voluntari), fire şi fibre artificiale (Popeşti-Leordeni), produse chimice (Vidra), vată, oxigen industrial, ambalaje pentru ind. alim. (Buftea), confecții, țesături, tricotaje, fire din in şi cânepă, covoare etc. (Baloteşti, Buftea, Afumați, Snagov, Vidra, Brăneşti), prefabricate din beton, cărămidă, plăci şi dale din ceramică (Chitila, Chiajna, Bragadiru), nutrețuri combinate (Periş, 1 Decembrie), mobilier şi obiecte din lemn (Periş, Snagov), seruri şi vaccinuri veterinare (Voluntari), conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice, bere, drojdie de bere, spirt, băuturi răcoritoare, malț, produse de panificație etc. (Buftea, Popeşti-Leordeni, Afumați, Baloteşti, Bragadiru, Chitila, 1 Decembrie, Pantelimon). O ramură aparte o reprezintă ind. cinematografică, prezentă la Buftea (Centrul de producție cinematografică „Bucureşti").

Agricultura, cu un procent ridicat de privatizare, reprezintă componenta dominantă a activității economice a jud. **I.**, dispunând de mari rezerve şi posibilități de dezvoltare, determinate de calitățile solurilor, factorii de climă, dotările tehnico-materiale, forță de muncă adecvată etc. La sf. anului 2007, fondul funciar al jud. **I.**, în supr. totală de 158 328 ha, era format din 107 622 ha terenuri agricole, 25 253 ha acoperite cu păduri şi alte terenuri cu vegetație forestieră, 5 312 ha cu ape şi bălți şi 20 141 ha alte suprafețe. În același an, din totalul supr. agricole (107 622 ha), 103 301 ha erau terenuri arabile (inclusiv serele), 1 976 ha ocupate cu păşuni, 1 433 ha cu vii şi pepiniere viticole şi 854 ha cu livezi şi pepiniere pomicole. În anul 2007, cea mai mare parte a terenurilor arabile, cu fertilitate şi productivitate mari, a fost destinată culturilor de porumb (19 787 ha), urmate de cele cu grâu şi secară (19 135 ha), plante uleioase (12 224 ha), plante furajere (7 410 ha), floarea-soarelui (7 393 ha), legume (5 029 ha), orz şi orzoaică, cartofi, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe ş.a. Pomicultura, în cadrul căreia predomină prunii, cireşii, vişinii, merii, caişii, piersicii, este concentrată în arealele localit. Chitila, Băneasa, 1 Decembrie, Snagov, Pantelimon ş.a. În vara şi toamna

anului 2007, producția totală de fructe a fost de 2 227 tone, din care 225 tone prune, 318 tone cireşe şi vişine, 481 tone mere, 728 tone caise şi zarzăre, 236 tone piersici ş.a. În cadrul agriculturii, legumicultura (practicată în sere sau în câmp) cunoaşte o dezvoltare accentuată ca urmare a nevoilor de aprovizionare ale Capitalei cu legume şi zarzavaturi proaspete, precum şi datorită fabricilor de conserve. Legumicultura, cu o producție totală de 74 947 tone (în anul 2007), se practică intensiv în arealele localităților 1 Decembrie, Popeşti-Leordeni, Măgurele, Bragadiru, Afumați, Dobroeşti, Berceni, Dărăşti-Ilfov ş.a. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic, în cadrul căruia se remarcă un procent ridicat de privatizare, cuprindea 18 594 capete bovine (din care 95% în sectorul particular), 188 594 capete porcine (99,3% privatizat), 30 175 capete ovine şi caprine (99,8% în gospodăriile particulare); avicultură (883 397 capete păsări). Unele societăți comerciale sau regii autonome practică creşterea animalelor în complexe sau ferme aşa cum sunt cele de la Periş, Buftea, Mogoşoaia, Afumați, Bragadiru, 1 Decembrie, Popeşti-Leordeni ş.a.

Căile de comunicație de pe terit. jud. **I.** sunt în strânsă legătură cu cele care converg către municipiul Bucureşti, căci absolut toate liniile de c.f. sau marile magistrale rutiere care vin spre Capitală sau pornesc radial din aceasta, traversează şi o parte din supr. jud. **I.** Astfel, în afara marilor magistrale feroviare (Bucureşti–Ploieşti–Braşov–Cluj-Napoca–Oradea; Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Bacău–Suceava; Bucureşti–Feteşti– Constanța; Bucureşti–Giurgiu; Bucureşti–Roşiori de Vede–Craiova–Timişoara) care traversează terit. jud. **I.**, mai există şi câteva linii de c.f. de importanță locală (Bucureşti–Snagov) sau regională (Bucureşti–Urziceni–Făurei; Bucureşti–Chitila–Titu–Târgovişte; Bucureşti–Oltenița). Întreaga rețea de linii feroviare de pe terit. jud. **I.** însumează 180 km lungime (integral electrificate), cu o densitate de 113,7 km/1 000 km^2 de teritoriu. La sf. anului 2007, rețeaua drumurilor publice însuma 810 km (din care 482 km drumuri modernizate), cu o densitate de 51,2 km/100 km^2 de teritoriu. Terit. jud. **I.** este traversat de câteva magistrale rutiere naționale (Bucureşti–Ploieşti–Braşov–Sibiu–Deva–Arad; Bucureşti–Afumați–Urziceni–Buzău–Bacău–Suceava; Bucureşti–Feteşti–Constanța – autostradă construită în anii 1987-2012; Bucureşti–Giurgiu–Ruse; autostrada Bucureşti–Piteşti ş.a.), precum şi de câteva drumuri naționale de interes local sau regional. Totodată, jud. **I.** are pe terit. său (la Otopeni) cel mai mare aeroport al țării („Henri Coandă"), care asigură legăturile aeriene ale Capitalei cu nenumărate oraşe sau capitale ale unor țări de pe toate continentele. Jud. **I.** ar fi putut beneficia de transporturi pe apă dacă nu ar fi fost sistate (după 1989) lucrările de construcție ale canalului Bucureşti–Dunăre, care urma să străbată partea de S-SV a jud. **I.**

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **I.** îşi desfăşurau activitatea 23 de grădinițe de copii, cu 7 035 copii înscrişi şi 359 cadre didactice, 67 de şcoli generale (învățământ primar şi gimnazial), cu 24 358 elevi şi 1 698 cadre didactice, 14 licee, cu 6 835 elevi şi 421 profesori ş.a. În acelaşi an, activitatea culturală se desfăşura în cadrul unei case de cultură (Buftea), 16 cămine culturale, 103 bilioteci cu 691 000 vol., mai multe muzee şi colecții muzeale (Mogoşoaia, Cernica, Snagov, Pasărea ş.a.).

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua unităților sanitare de pe terit. jud. **I.** cuprindea şapte spitale, cu 1 592 de paturi (un pat de spital la 184 locuitori), trei cămine-spital, două dispensare medicale, 83 de farmacii, o creşă ş.a. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 565 de medici (un medic la 520 de locuitori), 101 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 911 locuitori), şase farmaciști şi 931 de cadre sanitare cu pregătire medie.

Turismul este legat de prezența unor păduri şi lacuri de agrement (Snagov, Cernica, Pasărea, Căldăruşani, Ciolpani, Mogoşoaia, Pustnicu, Tunari, Clinceni, Corbeanca ş.a.), unele dintre ele declarate rezervații forestiere, a unor mănăstiri (Cernica, Pasărea, Țigăneşti, Căldăruşani, Snagov ş.a.), a unor monumente de arhitectură (palatul Mogoşoaia, palatul „Ştirbei" din Buftea, conacul Stolnicului Cantacuzino din Afumați ş.a.), vestigii istorice (ruinele cetății lui Radu de la Afumați ş.a.), muzee etc. În anul 2007, capacitatea totală de cazare a jud. **I.** (1 532 locuri) era asigurată de şapte hoteluri şi moteluri, două campinguri, şapte vile, patru pensiuni turistice urbane, nouă pensiuni turistice rurale ş.a.

Localitățile jud. Ilfov

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menționări documentare)

I. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*
1. BRAGADIRU	
2. BUFTEA (1577)	1. Buciumeni
3. CHITILA	1. Rudeni
4. MĂGURELE (1852)	1. Alunişu 2. Dumitrana 3. Pruni 4. Vârteju
5. OTOPENI (1587)	1. Odăile
6. PANTELIMON	
7. POPEŞTI-LEORDENI (1530)	
8. VOLUNTARI	

II. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AFUMAȚI	1. **Afumați** (1510)
2. BALOTEŞTI	1. **Baloteşti** (1624) 2. Dumbrăveni 3. Săftica
3. BERCENI	1. **Berceni**
4. BRĂNEŞTI	1. **Brăneşti** (1789) 2. Islaz (f. 1893) 3. Pasărea (f. 1813) 4. Vadu Anei (f. 1878)

5. CERNICA	1. **Cernica** 2. Bălăceanca 3. Căldăraru 4. Poşta 5. Tânganu
6. CHIAJNA	1. **Chiajna** (1787) 2. Dudu (1725) 3. Roşu (1700)
7. CIOLPANI	1. **Ciolpani** (1800) 2. Izvorani 3. Lupăria 4. Piscu
8. CIOROGÂRLA	1. **Ciorogârla** 2. Dârvari
9. CLINCENI	1. **Clinceni** 2. Olteni 3. Ordoreanu*
10. COPĂCENI	1. **Copăceni**
11. CORBEANCA	1. **Corbeanca** 2. Ostratu 3. Petreşti 4. Tamaşi
12. CORNETU	1. **Cornetu** 2. Buda
13. DASCĂLU	1. **Dascălu** 2. Creaţa 3. Gagu 4. Runcu
14. DĂRĂŞTI-ILFOV	1. **Dărăşti-Ilfov**
15. 1 DECEMBRIE	1. **1 Decembrie**
16. DOBROEŞTI	1. **Dobroeşti** 2. Fundeni
17. DOMNEŞTI	1. **Domneşti** 2. Ţegheş
18. DRAGOMIREŞTI-VALE	1. **Dragomireşti-Vale** (1453) 2. Dragomireşti-Deal 3. Zurbaua
19. GĂNEASA	1. **Găneasa** (1880) 2. Cozieni (1800) 3. Moara Domnească (1812) 4. Piteasca 5. Şindrilița
20. GLINA	1. **Glina** 2. Cățelu 3. Manolache
21. GRĂDIŞTEA	1. **Grădiştea** 2. Sitaru
22. GRUIU	1. **Gruiu** 2. Lipia 3. Siliştea Snagovului 4. Şanțu-Floreşti
23. JILAVA	1. **Jilava** (1716)
24. MOARA VLĂSIEI	1. **Moara Vlăsiei** (1622) 2. Căciulați
25. MOGOŞOAIA	1. **Mogoşoaia** (1598)
26. NUCI	1. **Nuci** 2. Balta Neagră 3. Merii Petchii 4. Micşuneştii Mari 5. Micşuneşti-Moară
27. PERIŞ	1. **Periş** (1579) 2. Bălteni (1476) 3. Buriaş
28. PETRĂCHIOAIA	1. **Petrăchioaia** 2. Măineasca 3. Surlari 4. Vânători
29. SNAGOV	1. **Snagov** (1428) 2. Ciofliceni 3. Ghermăneşti 4. Tâncăbeşti 5. Vlădiceasca
30. ŞTEFĂNEŞTII DE JOS	1. **Ştefăneştii de Jos** 2. Creţuleasca 3. Ştefăneştii de Sus
31. TUNARI	1. **Tunari** 2. Dimieni
32. VIDRA	1. **Vidra** 2. Creţeşti 3. Sinteşti

* Sat desfiinţat în 1986 (pe locul lui fiind creat un lac de acumulare) şi reînfiinţat pe alt loc în anii `90 ai sec. 20.

ILIA 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, parte componentă a Culoarului Mureşului, situată între M-ții Metaliferi (la N) şi M-ții Poiana Ruscăi (la S), la c. 175 m alt., pe cursul inf. al Mureşului. Extinsă pe c. 20 km lungime şi c. 7 km lățime max. (între comuna Şoimuş şi Zam), Depr. **I.** s-a dezvoltat în cadrul unui vechi culoar prin care, de-a lungul erelor geologice, s-au scurs apele din Bazinul Transilvaniei în Bazinul Panonic. Depr. **I.** reprezintă o alternanță de vale îngustă (îngustările de la Brănişca şi de la Burjuc–Zam, tăiate în cristalin şi respectiv în piroclastite) cu vale largă (bazinetul Ilia–Gurasada). Relieful este reprezentat printr-o câmpie largă, aluvială, din care se detaşează câțiva martori ai fundamentului, precum şi din enorme conuri de dejecție şi glacisuri de bordură, extinse la contactul cu zonele

montane. Din cauza unei intense şi active acţiuni de subsidenţă, manifestată în această regiune, se constată unele înmlăştiniri şi o puternică meandrare a cursului râului Mureş. Climă moderată, de adăpost, cu temp. medii de -1°C în ian. şi 22°C în iul. şi precipitaţii ce însumează c. 600 mm anual.

2. Com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată în depresiunea omonimă, pe râul Mureş, la confl. cu râul Sârbi, la poalele de S ale M-ţilor Metaliferi şi cele de N ale M-ţilor Poiana Ruscăi; 3 797 loc. (1 ian. 2011): 1 883 de sex masc. şi 1 914 fem. Staţie de c.f. (în satul Ilia) şi haltă de c.f. (în satul Bretea Mureşană). Expl. de balast. Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie îmbrăcăminte de lucru, de ambalaje din carton şi de ţuică de prune. Produse alim. Pomicultură (pruni, meri, peri). Culturi de cereale, cartofi şi legume. În perimetrul satului Bretea Mureşană, atestat documentar, prima oară, în 1453, au fost descoperite pe un promontoriu izolat, cu pante abrupte, pe vf. Măgura, vestigiile unei aşezări dacice din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr. În satul Ilia, menţionat documentar, prima oară, în 1266, se află castelul lui Gabriel Bethlen (sec. 17) şi o casă parohială ortodoxă (sec. 17); biserici din lemn cu hramurile „Sfântul Dumitru" (sec. 17), „Cuvioasa Parascheva" (sec. 17) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 17), în satele Bretea Mureşană, Brâznic şi Dumbrăviţa.

ILIENI, com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Depr. Sfântu Gheorghe, pe râul Olt; 2 002 loc. (1 ian. 2011): 991 de sex masc. şi 1 011 fem. Expl. de balast. Producţie de maşini şi utilaje de utilizare generală, de mobilă, de ambalaje din material plastic şi de produse alim. (preparate din lapte, macaroane, tăiţei). Satul Ilieni este menţionat documentar, prima oară, în 1332 şi atestat ca târguşor în 1695. Pe terit. satului Dobolii de Jos a fost descoperită (1869) o sabie din fier (113,5 cm lungime), datând din prima Epocă a fierului, cu mâner decorat artistic, terminat la partea superioară cu două antene, iar în arealul satului Ilieni a fost descoperit (1877) un tezaur monetar alcătuit din 230 de monede romane republicane, datând din perioada 206/200–46 î.Hr. În satul Ilieni se află o cetate ţărănească (1443), cu biserică în incintă, devastată de tătari în 1658. Fortificată cu şanţuri de apărare, în 1708, de către austrieci, cetatea a funcţionat ulterior ca garnizoană. Tot aici se află o biserică reformată (1782-1786), o biserică romano-catolică (1868) şi conacele „Séra" (1811), „Bornemisza" (sec. 18) şi casa „Bakó" (1793), iar în satul Dobolii de Jos, conacele „Réznek" sau „Czáker" (1790–1813) şi „Hollacky" (1718, cu refaceri din 1806).

ILIŞEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Sucevei; 2 738 loc. (1 ian. 2011): 1 395 de sex masc. şi 1 343 fem. Fermă de creştere a bovinelor. În satul Ilişeşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fostei mănăstiri Ilişeşti, ctitorie din 1714 a marelui medelnicer Ionaşcu Isăcescu, cu picturi murale interioare din 1867 executate de Epaminonda Bucevski. Han turistic. Com. **I.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Ilişeşti şi Braşca din com. Ciprian Porumbescu, jud. Suceava, şi tot până la 7 mai 2004 satul Ilişeşti a fost reşed. com. Ciprian Porumbescu.

ILIVAKIA → Ialomiţa (1).

ILOVĂŢ, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 6 sate, situată în E Pod. Mehedinţi, pe râul Coşuştea; 1 334 loc. (1 ian. 2011): 672 de sex masc. şi 662 fem. Expl. de balast. Pomicultură (meri, pruni, peri). Mori de cereale, în satele Firizu (1906) şi Dâlbociţa (1912). Apicultură. Biserica de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1846–1847) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1876), în satele Ilovăţ şi Racova. În satul Firizu se află mănăstirea Coşuştea-Crivelnic, situată pe malul stg. al râului Coşuştea, ctitorie din sec. 14 a călugărului Nicodim de la mănăstirea Tismana, cu biserica având hramul „Cuviosul Pahomie cel Mare". Mănăstirea a fost menţionată documentar, prima oară, în 1493 şi a funcţionat până în sec. 18, fiind reînfiinţată la 5 iul. 2005 ca mănăstire de călugări. În vara anului 2006, alături de ruinele bisericii vechi a fost oficiată slujba de sfinţire a locului pe care urmează să fie construită o biserică nouă cu acelaşi hram (la 29 aug. 2010 au fost turnate fundaţiile primelor chilii de la această mănăstire).

ILOVIŢA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Bahna, la poalele de S ale M-ţilor Mehedinţi, pe râul Bahna; 1 356 loc. (1 ian. 2011): 715 de sex masc. şi 641 fem. Pomicultură; viticultură. Moară de cereale (1890) şi rezervaţie geologică (punct fosilifer), în satul Bahna. În satul Ilovita se află biserica „Sfântul Nicolae" (1878), iar în satul Bahna există o biserică din 1892.

ILVA MARE, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Lunca Ilvei – Ilva Mare din M-ţii Bârgău, pe râul Ilva, la poalele de S ale Măgurii Negre (1 331 m alt.) şi cele de N ale Măgurii Corni (1 371 m alt.); 2 501 loc. (1 ian. 2011): 1 238 de sex masc. şi 1 263 fem. Staţie de c.f. Producţie de cherestea, de mături şi perii şi de produse lactate. Creşterea bovinelor. Centru de cusături şi de ţesături populare. În satul Ilva Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1552, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Ilie" (1885) şi o mănăstire de călugăriţe înfiinţată în 1995, cu biserica având dublu hram „Schimbarea la Faţă" şi „Pogorârea Duhului Sfânt". Agroturism.

ILVA MICĂ, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, formată dintr-un sat, situată pe Someşu Mare, la confl. cu râul Ilva, la poalele de SV ale M-ţilor Bârgău; 3 371 loc. (1 ian. 2011): 1 714 de sex masc. şi 1 657 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Fabrică de cherestea. Creşterea ovinelor, bovinelor şi porcinelor. Apicultură. Produse de artizanat (ţesături). Satul Ilva Mică este atestat documentar, prima oară, în 1440.

Ilieni. Cetatea cu biserica de incintă

INĂU → Ineu (1).

INDEPENDENȚA 1. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe malul de NE al lacului Gălăţui; 3 467 loc. (1 ian. 2011): 1 699 de sex masc. şi 1 768 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreţ etc., în sistemul de irigaţii Slobozia – Dragoş Vodă – Vlad Ţepeş – Dunăre. Până la 23 ian. 1981, com. **I.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. com. **I.**, pe malul lacului Gălăţui, a fost descoperită o necropolă (sec. 4) în care s-au găsit obiecte de ceramică cenuşie, fine şi grosolane, piepteni, mărgele de chihlimbar, fibule ş.a. Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1907), în satul Independenţa.

2. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 5 sate, situată în SV Pod. Cobadin, la graniţa cu Bulgaria; 3 054 loc. (1 ian. 2011): 1 581 de sex masc. şi 1 473 fem. Nod rutier. Producţie de motoare hidraulice. Apicultură. Viticultură. Culturi de cereale, plante uleioase, plante tehnice şi de nutreţ etc. Pe terit. satului Fântâna Mare au fost descoperite urmele unei aşezări rurale în care au fost găsite câteva reliefuri (al lui Dionysos, al lui Mithra şi al Cavalerului trac) datând din sec. 2–3. Satul şi com. **I.** s-au mai numit *Bairamdede.*

3. Com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe râul Geru; 4 852 loc. (1 ian. 2011): 2 351 de sex masc. şi 2 501 fem. Staţie de c.f. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de mobilă pentru bucătării şi birouri, de preparate din lapte, de ulei şi de napolitane. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, sfeclă de zahăr, legume etc. Viticultură. Fermă de creştere a porcinelor. Zonă de interes cinegetic. Biserică având hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", a cărei construcţie a început la 24 ian. 1886 şi a fost sfinţită la 17 sept. 1889. Satul Independenţa a fost înfiinţat în 1879 prin împroprietărirea însurăţeilor.

4. Denumirea satului şi a com. Murighiol, jud. Tulcea, între 13 oct. 1983 şi 20 mai 1996.

INEU 1. Vârf de formă piramidală în partea de E a M-ţilor Rodna, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 279 m. De sub el izvorăsc Lala şi Valea Băilor. Acoperit cu pajişti alpine. La baza lui se găsesc circul şi lacul glaciar Lala. Accesibil dinspre valea Someşului Mare, pe poteci marcate, din com. Rodna şi Şanţ. Cunoscut şi sub numele de *Inău*.

2. Oraş în jud. Arad, situat în Câmpia Cermei, la 100 m alt., pe râul Crişu Alb, la 55 km NE de Arad; 9 524 loc. (1 ian. 2011): 4 691 de sex masc. şi 4 833 fem. Supr.: 116,6 km^2, din care 6,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 421 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Expl. de balast, nisip şi andezit (în satul Mocrea). Confecţii metalice. Reparaţii de maşini şi utilaje agricole. Producţie de mobilă şi cherestea, de lenjerie de corp, de articole din material plastic, articole de pielărie, prefabricate din beton şi de produse alim. Viticultură. Şase lacuri piscicole cu o supr. totală de 404 ha. Bogat fond cinegetic în pădurile din apropiere. La c. 5 km S de oraş, între lunca Crişului Alb şi cea a Cigherului, se află măgura Mocrea (378 m alt.), alcătuită din andezite şi aglomerate vulcanice, acoperită cu o pădure de foioase, extinsă pe 245,4 ha (cer, gârniţă, gorun, tei, carpen), declarată rezervaţie geologică şi forestieră. Aici se întâlneşte şi o specie termofilă – migdalul pitic (*Prunus tenella*). La N de această măgură, în lunca pârâului Condratău, se află poiana cu narcise de la Rovine (6 ha). **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite vestigii de locuire din Neolitic (topoare, silexuri, fragmente ceramice) şi din perioada stăpânirii romane (obiecte de uz casnic, podoabe, monede, arme etc.). În sec. 12 exista aici o aşezare stabilă care apare menţionată documentar, prima oară, în 1214, cu numele *Villa Ieneu*. Dezvoltarea ulterioară a localit. **I.** a fost strâns legată de construirea unei puternice cetăţi pe malul drept al Crişului Alb, cu rol de apărare împotriva invaziilor diverşilor năvălitori. Cetatea Ineului este de fapt un impunător castel, cu ziduri grose de peste 4 m, turnuri înalte (circulare) la colţuri, şi creneluri de tragere, înconjurat, la câteva sute de metri distanţă, din trei părţi de şanţuri cu apă şi de râul Crişu Alb, precum şi de un brâu de ziduri din piatră străjuit de patru bastioane la colţuri. Cetatea apare amintită documentar în 1295 ca fiind centrul unui cnezat românesc. Cucerită de turcii otomani în 1566, Cetatea Ineului a fost stăpânită de aceştia până la 22 oct. 1595, iar în nov. 1599 a intrat în posesia lui Mihai Viteazul. În perioada 1645–1652 au fost executate lucrări de întărire a cetăţii (s-au reconstruit unele ziduri şi bastioane, s-au săpat şanţuri de apărare etc.). Recucerită de turci în 1658, Cetatea Ineului a devenit reşed. de sangeac până la 27 iul. 1693 când a fost cucerită de habsburgi. În 1700, s-au instalat aici trupele de grăniceri mureşeni care o părăsesc în 1745. După această dată, Cetatea Ineului cade în ruină până în 1870, când catelul a fost reconstruit şi transformat în stil neoclasic, cu elemente decorative caracteristice Renaşterii târzii şi barocului. Castelul a fost reparat în anii 1975-1976 şi până în 1989 a găzduit o şcoală pentru copiii cu deficienţe psihice şi fizice. În sec. 16–17, **I.** a fost reşed. unei episcopii ortodoxe, iar în sec. 18–19 localitatea s-a dezvoltat ca un centru meşteşugăresc cu multe bresle şi târguri renumite. Declarat oraş la 27 oct. 1967, **I.** are în subordine ad-tivă satul Mocrea. **Monumente**: castel-cetate datând din sec. 13, reconstruit în 1870 şi transformat în stil neoclasic, cu elemente decorative caracteristice Renaşterii târzii şi barocului; biserică (sec. 13–14) în stil gotic, azi biserică evanghelică; biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1861-1864 pe locul uneia din 1775, reparată în 1979-1983 şi pictată în 1984-1986; biserica ortodoxă cu dublu hram - „Pogorarea Duhului Sfânt" şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1990-1996, pictată în 1996-1998). În satul Mocrea există un castel din 1834, aflat în mijlocul unui parc de 5 ha, şi o cramă datând din 1636 cu o capacitate de 7 000 hl.

Ineu (2). Castelul-cetate

3. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Oradea–Vad–Borod dintre Dealurile Oradei (la N) şi Dealurile Pădurii Craiului (la S), pe râul Crişu Repede; 4 406 loc. (1 ian. 2011): 2 234 de sex masc. şi 2 172 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. Producţie de mobilă şi de încălţăminte. Centru pomicol şi viticol. Biserică de lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1720–1721, pictată în 1802), în satul Botean.

INSULA MARE A BRĂILEI → Balta Brăilei.

INSULA MICĂ A BRĂILEI → Balta Brăilei.

INULUI, Lacul ~ (sau **Pânzelor**), lac antroposalin, situat în perimetrul oraşului Ocna Sibiului, format în cadrul salinei „Jozsef" (abandonată în anul 1770). Supr.: 875 m^2; ad. max.: 46 m; salinitatea apei la supr. atinge 9 g/l, iar la 5,5 m ad. 320 g/l (de aici şi până la fund salinitatea rămâne neschimbată).

ION CORVIN, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Oltinei, pe Valea Mare; 2 099 loc. (1 ian. 2011): 1 105 de sex masc. şi 994 fem. Nod rutier. Apicultură; legumicultură; produse lactate şi de panificaţie. Pe terit. com. **I.C.** au fost descoperite urmele unei aşezări rurale (sec. 2) în care s-au găsit o inscripţie în limba greacă, cu numele unei femei din Bithynia, şi un tezaur monetar alcătuit din stateri din Cyzic, monede de argint din Histria şi monede emise în Apollonia Pontică, Mesembria (azi localit. Nesebăr din Bulgaria) şi Callatis. În satul Ion Corvin a fost înfiinţată, în 1990, o mănăstire de călugări amplasată în apropierea peşterii unde, potrivit tradiţiei, Sfântul Apostol Andrei a predicat *Evanghelia*. În această peşteră se află un fel de pat dăltuit în piatră pe care, conform tradiţiei, se odihnea Sfântul Andrei. Mănăstirea are o biserică mică, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită în perioada mart. 1994-sept. 1995 în apropierea peşterii, cu picturi murale interioare finalizate în 1999, şi biserica mare cu hramul „Sfântul Andrei" (1993-2002, pictată în 2004-2006). În biserica mică se păstrează racla cu moaştele (un deget) Sfântului Andrei. În apropiere există izvorul Sfântului Andrei.

ION CREANGĂ, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 6 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Siretului, la contactul cu Dealul Bour; 5 854 loc. (1 ian. 2011): 2 969 de sex masc. şi 2 885 fem. Staţie de c.f. (în satul Muncelu) inaugurată la 15 dec. 1869. Prelucr. lemnului (mobilă). Morărit şi panificaţie. Culturi de cereale, plante oleaginoase, leguminoase ş.a. Agroturism. Satul Ion Creangă apare menţionat documentar, prima oară, în 1473 cu numele *Brătieşti*, mai târziu a apărut cu grafia *Brăteşti*, iar între 1908 şi 1948 a avut toponimul *Brătianu*. Satul Avereşti este atestat documentar la 20 aug. 1469.

IONEŞTI 1. Lac antropic, construit în scop hidroenergetic pe cursul inf. al Oltului, pe raza com. Ioneşti, jud. Vâlcea. Supr.: 466 ha; vol.: 24,9 mil. m^3.

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Jiului, la contactul cu prelungirile de SE ale Dealurilor Jiului; 2 465 loc. (1 ian. 2011): 1 220 de sex masc. şi 1 245 fem. Haltă de c.f. (în satul Ioneşti). Centru al Răscoalei ţărăneşti din 1907. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (ante 1836), în satul Ioneşti. Agroturism.

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 9 sate, situată la marginea de E a Piem. Olteţului, în lunca şi pe terasele de pe dr. Oltului; 4 521 loc. (1 ian. 2011): 2 251 de sex masc. şi 2 270 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 20 ian. 1887), în satul Ioneşti. Hidrocentrală (38 MW), intrată în funcţiune în 1979. Expl. de balast. Producţie de îmbrăcăminte pentru lucru. Prelucr. lemnului. Mat. de constr. Viticultură. Până în 1882, satul Ioneşti s-a numit *Ioneştii Minhului* (după numele boierului Minhu Bucşenescu), iar între 1882 şi 17 febr. 1968 a fost consemnat cu toponimul *Ioneştii Govorii*. În satul Ioneşti, atestat documentar la 1 apr. 1494, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1770) şi una de zid cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1842, cu fresce originare); în satul Bucşani există biserica de zid cu hramul „Buna Vestire" (1743, cu picturi originare), iar în satul Marcea, atestat documentar în 1392, o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1866–1868). Satul Delureni, care până la 1 ian. 1965 s-a numit *Răscăeţi*, apare menţionat documetnar la 25 nov. 1635.

IONEŞTII GOVORII → Ioneşti (3).

IONEŞTII MINHULUI → Ioneşti (3).

ION NECULCE, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei Inferioare cu Colinele Ruginoasa, pe cursul superior al râului Bahlui, la confl. acestuia cu râurile Bahlueţ şi Ciuncă; 5 814 loc. (1 ian. 2011): 2 982 de sex masc. şi 2 832 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 iun. 1870). Nod rutier. Expl. de balast. Viticultură. Creşterea bovinelor. Sere legumicole. În satul Ion Neculce, numit până la 17 febr. 1968 *Prigorenii Mici*, atestat documentar în 1638, s-a născut cronicarul Ion Neculce. În satul Dădeşti, menţionat documentar în 1428, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1826, restaurată şi repictată în anii 2000-2001), declarată monument istoric în 2004, în satul Buznea, menţionat documentar în 1734, există bisericile „Sfânta Ecaterina" (1821), „Sfânta Treime" (1854-1857) şi o biserică nouă, construită în anii 1991-2005 şi pictată în 2006, iar în satul Războieni, înfiinţat în 1879, se află biserica „Sfânta Ana" (1938, reparată în 1972). Până la 7 mai 2004, com. **I.N.** s-a numit *Târgu Frumos*.

ION ROATĂ, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa; 3 534 loc. (1 ian. 2011): 1 729 de sex masc. şi 1 805 fem. Staţie de c.f. (în satul Broşteni). Producţie de mobilă pentru birouri. Morărit. Produse de panificaţie. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **I.R.** a făcut parte din jud. Ilfov. Satul Ion Roată a fost înfiinţat în anul 1912 cu numele *Principesa Maria*, iar din 1948 are denumirea actuală. În satul Ion Roată (în cătunul Colinele, numit *Cioara* înainte de 1960), în cimitirul parohial, se află biserica „Sfântul Nicolae", reconstruită în 1970–1972 pe un loc ferit de inundaţii. Picturile murale interioare au fost executate în 1972 de Gheorghe Albu. Biserica a fost sfinţită la 10 nov. 1985. Vechea biserică, zidită în 1836 prin strădania paharnicului Dimitrie Voinescu şi a soţiei sale, Elena, a fost demolată în 1970 din cauza stricăciunilor provocate de frecventele inundaţii ale râului Ialomiţa. Tot în satul Ion Roată se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1943). Ruinele conacului „Zappa" (1857) şi biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1859), în satul Broşteni.

IORDĂCHEANU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de V ale Dealului Istriţa, pe râul Cricovu Sărat; 5 415 loc. (1 ian. 2011): 2 735 de sex masc. şi 2 680 fem. Expl. de petrol. Producţie de mobilă pentru bucătărie. Viticultură. Pomicultură. În satul Vărbila, atestat documentar în 1521, se află biserica fostei mănăstiri Vărbila, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din anii 1525–1538 (sfinţită la 14 sept. 1539) a marelui spătar Dragomir şi a banului Toma, reconstruită în timpul domniei lui Matei Basarab (1632–1654) de Pană Filipescu şi restaurată în perioada 1803–1805 după stricăciunile provocate de cutremurul din 14 oct. 1802

şi apoi în anii 1934–1937 când a fost şi repictată. Biserica mai păstrează unele picturi murale interioare originare şi a fost declarată monument istoric. După secularizarea averilor mănăstireşti, în 1863, mănăstirea a fost părăsită de călugări rămânând biserica de mir. În sec. 19, peste pridvor a fost construit un foişor din lemn, de factură populară. Din fosta mănăstire, menționată în documente cu numele *Verbila*, mai există ruinele clădirilor anexe şi unele fragmente ale zidului de incintă. În satul Moceşti există o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae", construită în 1694 (alte surse indică anul 1795), pictată la interior în tempera, în satul Plavia se află ruinele (din 1909) bisericii de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (construită în 1817–1818), iar în satul Valea Cucului o biserică din 1872. În arealul satului Străoşti, atestat documentar la 28 oct. 1464, au fost descoperite (în 1974) urmele unei aşezări din sec. 5–8 şi un depozit de 37 de seceri din bronz, iar în perimetrul satului Valea Cucului au fost identificate vestigiile unei aşezări daco-romane datând din sec. 4-5. În satul Iordăcheanu, menționat documentar la 23 mai 1641, se află o biserică din anul 1859.

IP, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Dealurilor Crasnei, pe cursul superior al râului Barcău; 3 769 loc. (1 ian. 2011): 1 835 de sex masc. şi 1 934 fem. Stație de c.f. (în satul Ip) Expl. de lignit (în satele Ip şi Zăuan). Fabrică de cărămidă (Zăuan). Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). În noaptea de 13 spre 14 sept. 1940, o subunitate militară horthystă a masacrat 159 de locuitori români ai com. **I.** Conac (sec. 19), în satul Zăuan. În satul Ip, menționat documentar, prima oară, în 1208, se află o biserică din sec. 16 (azi biserică reformată), cu portic adăugat în 1622, transformări din 1793 şi turn-clopotniță din 1825 şi casa parohială (1751). La 12 iul. 1995, com. Ip a fost declarată localitate martir de Parlamentul României.

IPATELE, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, în zona de izv. a râului Velna; 1 991 loc. (1 ian. 2011): 1 044 de sex masc. şi 947 fem. Expl. de calcar şi gresii. Pomicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Satul Ipatele este menționat documentar în 1772. Vechiul nume: *Valea lui Ipate*. Biserică de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1804, refăcută în 1879), în satul Bâcu şi biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1805), în satul Ipatele.

IPOTEŞTI 1. Sat, reşed. com. Mihai Eminescu, jud. Botoşani, situat la 8 km NV de municipiul Botoşani, presupus loc de naştere al poetului Mihai Eminescu (actele de naştere şi de botez ale poetului sunt înscrise însă la Botoşani). Aici se află Muzeul memorial „Mihai Eminescu", înființat în 1940, amenajat în casa reconstruită în 1934, pe locul casei părinteşti în care copilărise marele poet; aici sunt expuse ediții din opera lui M. Eminescu, fotografii, fotocopii etc. ce ilustrează activitatea literară şi publicistică a „luceafărului poeziei românești". În 1992, la Ipoteşti a fost înființat Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu".

2. Com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, pe stg. râului Olt; 1 537 loc. (1 ian. 2011): 772 de sex masc. şi 765 fem. Hidrocentrală (53 MW) dată în folosință în 1989, ale cărei turbine sunt puse în mişcare de apa lacului de acumulare Ipoteşti, lac finalizat în 1985 (supr. lacului: 1 700 ha; vol.: 110 mil. m^3). Producție de țuică. Pomicultură. Creşterea porcinelor, bovinelor şi ovinelor. În arealul satului Ipoteşti au fost descoperite vestigii paleolitice (unelte din silex), neolitice, din Epoca bronzului şi din sec. 6–7 (acestea din urmă aparțin culturii materiale Ipoteşti-Cândeşti care este specifică populației autohtone). Satul Ipoteşti apare menționat documentar, prima oară, la 15 iun. 1543 cu toponimul *Epoteşti*. Com. **I.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Ipoteşti din com. Milcov, jud. Olt.

3. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Sucevei, pe râul Suceava; 6 006 loc. (1 ian. 2011): 2 954 de sex masc. şi 3 052 fem. Producție de mobilă, de biscuiți şi pişcoturi. În satul Ipoteşti, atestat documentar în 1586, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1991–1995, sfințită la 20 aug. 1995).

Ipoteşti (1). Muzeul memorial „Mihai Eminescu"

IRATOŞU, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Aradului, la granița cu Ungaria; 2 437 loc. (1 ian. 2011): 1 186 de sex masc. şi 1 251 fem. Topitorie de cânepă. Confecții. Culturi de cereale şi sfeclă de zahăr. În satul Iratoşu, menționat documentar, prima oară, în 1446 se află o biserică ortodoxă din 1971 şi o biserică romano-catolică din 1937. Cămin cultural (1967).

ISACCEA, oraş în jud. Tulcea, situat în partea de N a Dobrogei, pe dr. Dunării, la poalele de NE ale Pod. Niculițel, la 35 km NV de municipiul Tulcea; 5 318 loc. (1 ian. 2011): 2 678 de sex masc. şi 2 640 fem. Supr.: 101,7 km^2, din care 4 km^2 în intravilan; densitatea: 1 330 loc./km^2. Port fluvial. Exploatări de calcar pentru fabricarea varului şi a cimentului. Producție de amidon şi de produse din amidon, de aparate şi instrumente medicale şi de laborator, de fermentare a tutunului, de cherestea şi de încălțăminte. Centru viticol şi de vinificație. Moară de cereale. Fermă de creştere a porcilor. Piscicultură; apicultură; pomicultură. Bibliotecă publică (c. 30 000 vol.). **Istoric.** În sec. 3 î.Hr., această zonă era locuită de geți, care sunt amintiți în scrierile lui Herodot. În aceeaşi perioadă triburile celtice, care au migrat spre E şi SE, au întemeiat aşezarea *Noviodunum* (în apropierea unei aşezări geto-dacice presupusă a fi fost *Genucla* – nelocalizată încă până în prezent), stăpânită ulterior de romani care au ridicat-o la rang de municipiu în timpul împăratului Septimius Severus (193–211). Romanii au instalat aici o stațiune a flotei lor pe Dunăre, cu o fortăreață construită în anul 369, care a continuat să existe până în anul 602 când a intrat sub autoritatea Imperiului Bizantin. Săpăturile arheologice efectuate în acest perimetru, în 1955, 1968, 1971, au scos la iveală fundațiile fortificațiilor din zona portului, cu turnuri în formă de U, încăperi cu hipocaust provenite de la un edificiu cu caracter termal, morminte (cu sarcofage de piatră) în care s-au găsit ceşti, piese de vestimentație etc., un tezaur de monede (1 071 de piese) romane datând din timpul împăratului Galenius (267), obiecte de podoabă etc. Istoricul Nicolae Iorga presupune că la Isaccea ar fi existat reşed. unei formațiuni politice prestatale, aceea a lui Sacea (sec. 11), care în sec. 14

a intrat în componența Țării Românești condusă de Mircea cel Bătrân. Prima mențiune documentară a localit. datează din 1321, fiind consemnată cu numele de *Isakgi* sau *Sakdji* într-o scriere a istoricului arab Abul-Feda. Unii istorici au mai identificat Isaccea cu așezarea medievală *Vicina*, stăpânită de către genovezi care au creat aici un centru prosper în sec. 13–14. Ulterior, localit. a fost stăpânită, pe rând, de tătari, de Mircea cel Bătrân (domn al Țării Românești, în anii 1386–1418) și de turci (1484–1877). La începutul sec. 15, localit. se numea *Oblucița*. În sec. 16, turcii au construit aici o cetate și i-au atribuit așezării numele *Isac-Köy* (satul lui Isac), după numele unui pașă, de la care derivă, se pare, numele de Isaccea. În prezent, orașul **I.** are în subordine activă localit. componente Revărsarea și Tichilești. **Monumente:** Geamia (sec. 16), cu minaret de 25 m înălțime și cu o prețioasă decorație sculptată în piatră; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe", zidită în prima jumătate a sec. 19 pe locul altei biserici din sec. 18. Biserica a fost refăcută în 1862-1872 și reconstruită în 1906, având un valoros iconostas din lemn (datând din 1645) adus aici de la mănăstirea Adam din jud. Galați; biserica „Sfinții Voievozi" (1843-1844). În apropiere de **I.** (la 6 km), pe terit. com. Niculițel se află mănăstirea Cocoș.

ISAKGI → Isaccea.

ISAC-KÖY → Isaccea.

ISLAZ, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în SV Câmpiei Boian, în lunca și pe terasele de pe stg. Dunării, în zona de confl. a râului Olt cu Dunărea; 5 570 loc. (1 ian. 2011): 2 784 de sex masc. și 2 786 fem. Nod rutier. Constr. de utilaje forestiere și de utilaje pentru mori de măcinat grâu și porumb. Produse de panificație. Pescuit. Centru viticol. În perimetrul satului Islaz, în punctul „Racovița" și pe insula Verdea, au fost descoperite urmele a două castre romane, (unul de piatră, de 340 x 120 m, și altul din pământ), aflate la limita de S a *limesului alutan,* precum și vestigiile unei așezări rurale în care s-a găsit un tezaur alcătuit din denari romani republicani. La 9/21 iun. 1848, la **I.** a avut loc o mare adunare populară în cadrul căreia Ion Heliade Rădulescu a citit mulțimii programul revoluționar cunoscut sub numele de „Proclamația de la Islaz", care prevedea, printre altele, independența ad-tivă și legislativă a Țării Românești, prin înlăturarea protectoratului străin, emanciparea și împroprietărirea țăranilor, desființarea privilegiilor boierești, domn ales pe cinci ani, libertatea tiparului, drepturi politice pentru toți locuitorii, indiferent de rasă sau credință, învățământ egal pentru toți românii de ambele sexe etc. Totodată, s-a constituit primul guvern provizoriu compus din Ion Heliade Rădulescu, maiorul Christian Tell, Ștefan Golescu, preotul Radu Șapcă și căpitanul Nicolae Pleșoianu. Evenimentul a marcat începutul Revoluției de la 1848 în Țara Românească. În satul Islaz, atestat documentar la 9 iul. 1569, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi" (1848), un conac (1924) și un han din a doua jumătate a sec. 19, iar în satul Moldoveni există biserica având dublu hram - „Sfântul Ioan Botezătorul" și „Sfântul Nicolae" construită în perioada 1832-1837 prin efortul enoriașilor și al marelui vornic Barbu Știrbei (pe moșia acestuia), pictată în frescă în 1865. După 1942 s-a construit o nouă biserică, cealaltă fiind lăsată în paragină.

ISTAU → Mizil.

ISTRIA 1. Podișul Istriei, subunitate a Pod. Casimcea, situată la E de râul Casimcea, cu aspect de câmpie înaltă tabulară, ușor ondulată, cu înălțimi de 100–190 m, ce domină spre E laguna Sinoie și zona litorală. Constituit din cuarțite, filite, șisturi verzi și depozite loessoide. Alt. max.: 195 m.

2. Promontoriu (peninsulă) în SE României (de fapt un grind), între lacul Sinoie la E și limanele Istria și Nuntași la V, pe care se află ruinele anticului oraș *Histria*.

3. Liman fluvio-maritim, cu apă sărată, pe țărmul românesc al Mării Negre, la V de lacul Sinoie, pe terit. com. Istria. Supr.: 5,6 km^2.

4. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată pe țărmul Mării Negre, pe malul de SV al lacului Sinoie, la marginea de E a Pod. Istriei; 2 641 loc. (1 ian. 2011): 1 345 de sex masc. și 1 296 fem. Stație de c.f. (în satul Istria). Centru viticol. Creșterea ovinelor și a bovinelor. Muzeu de arheologie (amfore, inscripții, vase ceramice, basoreliefuri elenistice etc.). Pe terit. satului Istria au fost descoperite vestigiile anticului oraș *Histria* (→). În perioada 1920–1940 satul Istria a purtat numele *Caranasuf*. În satul Istria se află biserica având dublu hram - „Sfânta Treime" și „Sfântul Nicolae" (1857-1860), declarată monument de arhitectură în anul 1967.

ISTRIȚA, masiv deluros în SV Subcarpaților Buzăului, situat la S de aliniamentul văilor Cricovu Sărat–Nișcov și încadrat la V și E de aceleași râuri (Cricovu Sărat și Nișcov). Alcătuit din calcare cochilifere, gresii, marne, șisturi argiloase ș.a. Nod hidrografic (de aici izv. râurile Sărata, Noianca, Ghighiu, Tohăneanca, Bălana ș.a.). Acoperit cu păduri de gorun, fag și carpen, cu unele elemente termofile. Alt. max.: 754 m. Spre V se continuă cu Dealu Mare. Expl. de calcare. Viticultură (podgoria Pietroasele). La poalele lui, în partea de NE, se află stațiunea balneoclimatică Sărata-Monteoru de pe terit. com. Merei, jud. Buzău.

ISTROS, denumirea sub care apare fl. Dunărea (în special în cursul inf.) în izvoarele scrise antice grecești.

ISVERNA 1. Dealurile Isvernei, zonă deluroasă în partea de N–NV a Pod. Mehedinți, parte componentă a acestuia, cu înălțimi ce depășesc 700 m alt. (Cuca Mare 788 m, vf. Paharnicului 887 m – cel mai înalt din Podișul Mehedinți) și cu versanți asimetrici, cu povârnișuri accentuate (35–40°) spre N și NV și pante mai domoale către E și SE. Versanții cu expunere nordică sunt acoperiți cu păduri, iar cei cu expunere sudică, cu pajiști și culturi agricole.

2. Depresiune carstică și de eroziune, situată în partea de N a Pod. Mehedinți, în zona de contact cu M-ții Mehedinți, pe cursul superior al râului Coșuștea. Vatra depresiunii prezintă un relief constituit din lunca largă a Coșuștei și din fragmente de terase, iar perimetrul acesteia este dominat de abruptul calcaros al M-ților Mehedinți (în V), de măgurile calcaroase (în E) – așa-numitele Cornete ale Cornățelului și de culmile mai domoale ale Brădetului (în N) și Gorunului (în S), cu înălțimi de 600–700 m.

3. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 8 sate, situată în depresiunea cu același nume, în zona de contact a Pod. Mehedinți cu M-ții Mehedinți, pe cursul superior al râului Coșuștea; 2 190 loc. (1 ian. 2011): 1 085 de sex masc. și 1 105 fem. Culturi de cartofi. Produse de artizanat. Aici se află mai multe izbucuri (numite local „toplițe", „bolboroase" sau „nări") și peștera Isverna, cu o temp. constantă de 10°C și cu o bogată faună

cavernicolă (coleoptere, chiroptere) de la care s-a format un depozit gros de guano. În perimetrul satului Isverna, pe versantul calcaros de deasupra peşterii, şi în arealul satului Nadanova, pe pantele Dealului Cerboaniei, se dezvoltă crânguri de liliac sălbatic *(Syringa vulgaris)*. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1763, refăcută în 1820), „Sfântul Gheorghe" (1829, cu picturi interioare din 1870) şi „Sfinţii Voievozi" (1783, refăcută în 1823, cu picturi interioare din 1892), în satele Seliştea, Turtaba şi Isverna.

ISVOARELE, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Burnas, pe râul Ismar; 1 969 loc. (1 ian. 2011): 955 de sex masc. şi 1 014 fem. Fermă de creşteşre a porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. Viticultură. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Isvoarele s-au numit *Beiu*, între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **I.** a făcut parte din jud. Ilfov, iar până la 7 mai 2004, a avut grafia *Izvoarele*. Pe terit. satului Petru Rareş au fost descoperite (1933–1935, 1957) urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturii materiale Boian (milen. 4 î.Hr.) în care s-au găsit străchini, capace cu decor meandric, excizat, figurine feminine asemănătoare celor de tip Precucuteni, cu supr. decorată geometric prin incizie. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1850), „Sfântul Nicolae" (1879), „Sfântul Nicolae" (1885), „Cuvioasa Parascheva" (1890) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1902), în satele Valea Bujorului, Dimitrie Cantemir, Petru Rareş, Isvoarele şi Chiriacu. În arealul satului Valea Bujorului se află *Pădurea Manafu* (278 ha), declarată rezervaţie forestieră în anul 1954, formată din stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) în amestec cu cer (*Quercus cerris*), gârniţă (*Quercus frainetto*) şi salcâm plantat (*Robinia pseudacacia*). Dintre arbuşti sunt prezenţi porumbarul (*Prunus spinosa*), păducelul (*Crataegus monogyna*), paţachina (*Rhamnus cathartica*) ş.a. Stratul ierbaceu este alcătuit din brebenei (*Corydalis solida*), bujorul românesc (*Paeonia peregrina*), firuţa (*Poa pratensis*) etc. Colonii de fazani şi căprioare. Baltă piscicolă (15 ha).

IŞALNIŢA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată la N de confl. râului Amaradia cu Jiul, în luncile şi pe terasele de pe stg. Jiului şi de pe dr. Amaradiei, la contactul cu prelungirile de S ale Dealurilor Amaradiei; 3 906 loc. (1 ian. 2011): 1 929 de sex masc. şi 1 977 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Expl. de balast. Centrală electrică şi de termoficare (1 035 MW), intrată în funcţiune în 1965. Combinat chimic (îngrăşăminte fosfatice şi azotoase). Producţie de aparate de control şi de distribuţie a electricităţii, de rezervoare, cisterne şi conteinere metalice, de mobilă, detergenţi, săpunuri, băuturi alcoolice şi băuturi răcoritoare. Sere legumicole (204 ha). Pe terit. com. **I.** au fost descoperite (1964) mai multe morminte de incineraţie conţinând urne cu capac şi vase de ofrandă, de la sf. Epocii bronzului şi din prima Epocă a fierului, din care s-au recuperat castroane, ceşti, cupe (ornamentate cu linii în zigzag şi triunghiuri realizate prin incizii). Satul Işalniţa este menţionat documentar, prima oară, în 1577. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1705–1706, modificată radical în 1875 şi reparată în 1914.

ITEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Neamţului cu terasele înalte de pe dr. râului Siret; 1 622 loc. (1 ian. 2011): 820 de sex masc. şi 802 fem. Staţie de c.f. (în satul Iteşti), inaugurată la 13 sept. 1872. Fermă de creştere a bovinelor (în satul Iteşti). Pomicultură. Culturi de cereale, legume ş.a. Com. **I.** a fost înfiinţată la 14 iul. 2005 prin desprinderea satelor Iteşti, Ciumaşi, Dumbrava şi Făgeţel din com. Bereşti-Bistriţa, jud. Bacău.

IUCŞEŞTI → Icuşeşti.

IUGŞEŞTI → Icuşeşti.

IVĂNEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 14 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, pe râul Racova şi în reg. de izv. a râurilor Iezer şi Studineţ; 4 672 loc. (1 ian. 2011): 2 369 de sex masc. şi 2 303 fem. Fermă de creştere a ovinelor. Viticultură. Satul Bleşca este menţionat documentar în 1439, iar Coşeşti în 1467. Pe terit. satului Ivăneşti au fost descoperite urmele unei aşezări hallstattiene şi o necropolă carpică de incineraţie (sec. 3), în care s-au găsit mărgele din pastă de sticlă şi calcedonie, o fibulă şi o brăţară din bronz, o lamă de cuţit din fier ş.a. În satul Ivăneşti se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae"-Balia (1774, refăcută în 1830) a fostului schit Golgota; în satul Broşteni există o biserică din 1807, iar în satul Coşeşti o biserică cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1809, cu unele transformări din 1882).

IVĂNEŢU, Culmea ~, masiv muntos în SE M-ţilor Buzăului, având aspectul unei culmi cu direcţie NE-SV, încadrat de văile râurilor Bâsca şi Bâsca Mică (la N), Slănic (la E) şi Buzău (la V) şi de Subcarpaţii Buzăului la S-SE (Depr. Sibiciu şi Brăeşti şi Dealurile Blidişel, Dâlma şi Bocu). Alt. max.: 1 191 m. Alcătuit din fliş grezos cu intercalaţii şistoase, conglomerate şi fliş bituminos cu gresie de Kliwa. Acoperit cu păduri de fag în amestec cu răşinoase. Versanţii săi sunt afectaţi de alunecări.

IVEŞTI 1. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, în lunca şi pe terasele râului Bârlad; 9 684 loc. (1 ian. 2011): 4 889 de sex masc. şi 4 795 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872) în satul Iveşti şi haltă de c.f. (în satul Bucești). Nod rutier. Balastieră. Moară de cereale. Producţie de cărămizi şi ţigle, de lenjerie de corp, de produse lactate şi de ulei comestibil. Produse de artizanat, din lemn, şi obiecte din nuiele împletite. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, pepeni, legume, cânepă ş.a. Fermă avicolă (în satul Bucești). Staţie de îmbuteliere a vinurilor. Cramă (mijlocul sec. 19). Centru viticol şi de vinificaţie (Băbească neagră, Fetească albă, Fetească regală, Cabernet-Sauvignon, Merlot ş.a.). Pomicultură (meri, peri, nuci). În arealul com. **I.** au fost descoperite opaiţe din lut şi cremene datând din perioada preromană, precum şi vase ceramice de provenienţă dacică şi romană cu incizii geometrice şi florale. Satul Iveşti apare menţionat documentar, prima oară, la 15 iul. 1448, iar satul Bucești în 1548. În sec. 18, satul Iveşti era consemnat cu numele *Târgul Biserica Florii*, iar la 13 oct. 1856 capătă dreptul de a ţine târguri prin hrisov domnesc. Han turistic. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1942-1943). În perimetrul com. **I.** se află întinse zone acoperite cu dune de nisip fixate de vegetaţie.

2. Com. în jud. Vaslui, formată dintr-un sat, situată în S Colinelor Tutovei, pe râul Tutova; 2 742 loc. (1 ian. 2011): 1 383 de sex masc. şi 1 359 fem. Producţie de amidon şi produse din amidon, de ulei vegetal şi de parchete. Viticultură. Satul Iveşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1621. Până la 4 mart. 2004, com. **I.** a avut în componenţă satele Belceşti, Pogoneşti şi Polocin

care la acea dată s-au desprins din com. **I.** şi au format com. Pogoneşti, jud. Vaslui. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1840), în satul Iveşti.

IZA, râu, afl. stg. al Tisei la Sighetu Marmaţiei; 83 km; supr. bazinului: 1 303 km^2. Izv. de pe versantul de NV al M-ţilor Rodna, de la 1 200 m alt. şi străbate Depr. Maramureş pe direcţie SE-NV, formând în aval de com. Strâmtura, defileul Surduc (1,8 km), săpat în depozite eocene. Afl. pr.: Boicu, Ieud, Slătioara, Mara.

IZBICENI, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în SE Câmpiei Romanaţi, în lunca şi pe terasele de pe dr. Oltului; 4 801 loc. (1 ian. 2011): 2 401 de sex masc. şi 2 400 fem. Expl. de balast. Lac antropic (1 095 ha; vol.: 74 mil. m^3). Hidrocentrală (53 MW), dată în folosinţă în 1989. Morărit. Muzeu etnografic în aer liber. Bibliotecă publică (c. 10 000 vol.). Cămin cultural. Legumicultură. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. În satul Izbiceni, atestat documentar în 1573, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1846, reconstruită în 1940).

IZBUC, Mănăstirea ~ → Cărpinet.

IZBUCUL CĂLUGĂRI → Cărpinet.

IZVOARE 1. Masiv deluros în Pod. Niculiţel, reprezentând cea mai mare înălţime a podişului (414 m).

2. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Desnăţui, pe râul Baboia; 1 779 loc. (1 ian. 2011): 882 de sex masc. şi 897 fem. Nod rutier. Culturi de cereale. Fermă de creşterea bovinelor. Viticultură. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Izvoare s-au numit *Rudari*. În arealul satului Corlate a fost descoperită o necropolă de incineraţie, datând de la sf. sec. 2–începutul sec. 1 î.Hr., în care s-au găsit fragmente metalice ale unui scut, o spadă şi o suliţă din fier, o fibulă, un lanţ-cingătoare din argint ş.a. Bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1853) şi „Sfântul Dumitru" (construită în anii 1902–1905 pe locul unei biserici din sec. 17), în satele Izvoare şi Corlate.

IZVOARELE 1. Vechea grafie (până la 7 mai 2004) a com. *Isvoarele*, jud. Giurgiu.

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Burnas, pe râul Argeş; 3 839 loc. (1 ian. 2011): 1 854 de sex masc. şi 1 985 fem. Pomicultură; legumicultură. Prelucr. fructelor şi legumelor. Pădure de tei. Com. **I.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Izvoarele şi Teiuşu din com. Hotarele, jud. Giurgiu.

3. Staţiune climaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în raza com. Cerneşti, jud. Maramureş, la poalele de S ale M-ţilor Gutâi, la 916 m alt., pe râul Bloaja, la 32 km E de municipiul Baia Mare. Climă submontană, cu veri răcoroase (în iul. temp. medie 15°C) şi ierni friguroase (în ian. temp. medie –6°C), cu precipitaţii abundente (c. 1 000 mm/anual). Temp. medie anuală este în jur de 5°C. Aflată între culmi muntoase acoperite cu păduri, staţiunea dispune de un climat tonic-stimulant, caracterizat printr-o presiune atmosferică joasă, aer curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni. Staţiunea este indicată atât pentru odihnă, cât şi pentru tratarea afecţiunilor căilor respiratorii (rinite, traheite, bronşite cronice), a celor endocrine (hipertiroidie benignă), a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual etc.

4. Com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Iminog; 3 569 loc. (1 ian. 2011): 1 908 de sex masc. şi 1 661 fem. Nod rutier. Ferme de creştere a ovinelor şi păsărilor. Viticultură. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1821, refăcută în 1901) şi „Sfânta Treime" (1872), în satele Alimăneşti şi Izvoarele. Conacul „Alimănişteanu" (sec. 19), în satul Alimăneşti.

5. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe cursul superior al râului Teleajen; 6 730 loc. (1 ian. 2011): 3 377 de sex masc. şi 3 353 fem. Halte de c.f. (în satele Izvoarele şi Homorâciu). Producţie de explozivi, de perii, mături, cherestea şi mobilă. Ţesături tradiţionale din lână. Centru de olărit. Cămin cultural (în satul Homorâciu). Apicultură. Pomicultură (meri, pruni, peri). În perimetrul satului Homorâciu, pe Dealul Cetăţuia (716 m alt.), au fost descoperite urmele unei aşezări din Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Monteoru (milen. 2 î.Hr.), ale uneia din a doua Epocă a fierului (La Tène-ul geto-dacic) şi vestigiile unei aşezări de tip *dava,* datând din Epoca dacică clasică (sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr.). În satul Schiuleşti se află mănăstirea Crasna (de călugări) situată într-o zonă acoperită cu păduri, la poalele muntelui Ursoaia, lângă pârâul Crasna. Întemeiat ca schit la începutul sec. 18 de câţiva călugări de la Văleni cu o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" şi atestat documentar, prima oară, în 1745. Biserica actuală, cu acelaşi hram, cu o singură turlă, pe naos, de formă rotundă, acoperită cu şindrilă, a fost zidită în anii 1824–1828, pe locul fostei biserici din lemn, din iniţiativa şi pe cheltuiala postelnicului Constantin Potlogea, picturile murale interioare fiind executate în anii 1832–1834 de un necunoscut. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, schitul a început să decadă ajungând ca în anul 1920 să mai aibe doar un călugăr – an în care a fost jefuită de ocnaşii de la Slănic. Începând cu anul 1964 schitul Crasna s-a refăcut treptat. Biserica a fost restaurată în 1983, iar în 1991 a fost repictată la interior de Ioan Chiriac. Pereţii exteriori ai bisericii sunt zugrăviţi în alb. După 1989 a fost construită o nouă biserică din beton şi cărămidă, cu trei turle, acoperită cu tablă. În cadrul acestei biserici există un paraclis. Tot în această perioadă s-au mai construit o clădire cu un etaj pentru primirea oaspeţilor şi o altă clădire cu două etaje destinată pentru chiliile călugărilor. În anul 2001, schitul Crasna a fost transformat în mănăstire. În satul Homorâciu se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1744), iar în satul Izvoarele, biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1854) şi ruinele unui conac (sf. sec. 19) distrus de un incendiu. Agroturism.

6. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian; 2 729 loc. (1 ian. 2011): 1 393 de sex masc. şi 1 336 fem. Producţie de nutreţuri concentrate pentru hrana animalelor. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ etc. Înainte de anul 1912 şi în perioada 1930-1948, satul Izvoarele a purtat numele *Alibei-Chioi*, între 1912 şi 1930 s-a numit *Regele Ferdinand*, iar din 1948 şi până la 1 ian. 1965, satul şi com. Izvoarele s-au numit *Găuriciu*. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1834) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1840).

7. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în SE Pod. Niculiţel, pe râul Teliţa; 2 047 loc. (1 ian. 2011): 1 031 de sex masc. şi 1 016 fem. Nod rutier. Centru viticol şi de vinificaţie. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Izvoarele s-au numit *Filimon Sârbu*. Pe terit. com. **I.** au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane în care s-a găsit un relief dedicat zeiţei Epona (zeiţă de origine celtică, protectoare a

cailor şi grajdurilor). Până la 5 mai 2005, com. **I.** a avut în componență satul Poiana Teilor care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

IZVOARELE SUCEVEI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de NE ale Obcinei Mestecăniş şi cele de NV ale Obcinei Feredeu, pe cursul superior al râului Suceava, la granița cu Ucraina; 2 325 loc. (1 ian. 2011): 1 225 de sex masc. şi 1 100 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Produse lactate. Centru pentru încondeierea ouălor. Satul Izvoarele Sucevei a fost înființat în 1762 de către huțuli.

IZVORU, com. în jud. Argeş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul superior al râului Teleorman; 2 394 loc. (1 ian. 2011): 1 139 de sex masc. şi 1 255 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Morărit şi panificație. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. Biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1701, pictată în 1829 şi reparată în 1939-1944); conacul „Perticari-Davila" (1924–1927).

IZVORU BÂRZII, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 7 sate, situată în partea de S a Pod. Mehedinți, la contactul cu terasele înalte de pe stg. Dunării, pe râul Topolnița; 2 878 loc. (1 ian. 2011): 1 450 de sex masc. şi 1 428 fem. Combinat chimic (în satul Halânga) pentru producerea de apă grea, (din 1988), închis în luna noiembrie 2015.
Termocentrala Halânga a fost dezafectată la 24 sept. 2015. Moară de cereale (1860), în satul Schinteieşti. Fermă de creştere a bovinelor (în satul Halânga). Centru viticol (Halânga). Pe terit. satului Izvoru Bârzii a fost descoperită (1967) o necropolă tumulară hallstattiană în care s-au găsit fragmente ceramice de tip Basarabi şi o placă (probabil pectoral) din aur, cu decor de cercuri concentrice, reliefate prin ciocănire *(au repoussé)*; în satul Baloteşti au fost identificate urmele unei aşezări romane *(vicus)* din sec. 2–3, iar în satul Puținei, vestigiile unei fortificații romane de tip *quadriburgium* (castel patrulater cu turnuri pătrate la colțuri şi poartă centrală de intrare), datând din sec. 4 d.Hr. În satul Schitu Topolniței se află mănăstirea Topolnița, cu biserica având dublu hram – „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" şi „Sfinții Împărați Constantin şi Elena", construită în 1644–1646, din inițiativa căpitanului Lupu Buliga, pe locul uneia din sec. 14, atribuită, prin tradiție, cuviosului Nicodim şi voievodului Radu I (1377–1383). Păstrează picturi murale interioare şi exterioare, executate în frescă, în stil bizantin, de către zugravii Grigore („grecul") şi Dima („românul") în anul 1673. După secularizarea averilor mănăstireşti (1863), mănăstirea a fost părăsită şi apoi reînființată în 1930. Restaurată în 1930–1932 şi 1991–1992. În 1997 s-au executat lucrări de consolidare a bisericii, de refacere a zidăriei şi a acoperişului. Biserica având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19), în satul Izvoru Bârzii.

IZVORU BERHECIULUI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în NV Colinelor Tutovei, în zona de izv. a râului Berheci; 1 712 loc. (1 ian. 2011): 884 de sex masc. şi 828 fem. Nod rutier. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Lac piscicol cu o supr. de 22 ha (în satul Antoheşti). Pe terit. satului Izvoru Berheciului, atestat documentar în 1680, au fost descoperite vestigii de locuire din Epoca bronzului, aparținând culturilor materiale Monteoru (milen. 2 î.Hr.) şi Noua (sec. 14–12 î.Hr.), un mormânt de înhumație din prima Epocă a fierului, în care s-au găsit cinci vârfuri de săgeți din bronz, un colier din bronz, mărgele din sticlă, un obiect din bronz cu două capete zoomorfe stilizate ş.a., precum şi urmele unei aşezări getodacice din sec. 4–3 î.Hr. Satul Oțeleşti este menționat documentar, prima oară, în 1438.

IZVORU CRIŞULUI, com. în jud. Cluj, alcătuită din 4 sate, situată în E Depr. Huedin, pe cursul superior al Crişului Repede; 1 623 loc. (1 ian. 2011): 785 de sex masc. şi 838 fem. Producție de caroserii pentru autovehicule, de remorci şi semiremorci, de mobilă şi de cherestea. Centru de țesături populare şi de confecționare a obiectelor din lemn. Creşterea ovinelor, bovinelor şi porcinelor. Rezervație de liliac sălbatic *(Syringa vulgaris)*. În satul Izvoru Crişului, menționat documentar, prima oară, în 1276, se află o biserică reformată (1690), cu tavan casetat, pictat în 1764), iar în satul Nadăşu există o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1720–1730), ambele biserici declarate monumente istorice.

IZVORUL → Sinaia.

IZVORUL MIRON, Mănăstirea ~ → Tomeşti (4).

IZVORUL TĂUŞOARELOR, peşteră cu caracter descendent, situată pe versantul stg. al văii cu același nume din bazinul superior al râului Gersa (M-ții Rodnei), la 950 m alt. Constituită dintr-o rețea de galerii (16 100 m lungime), dezvoltate pe diaclaze. Peste 60% din galerii sunt situate în pantă, caracteristic fiind faptul că pe o lungime de numai 940 m, peştera prezintă o diferență de nivel de 461 m (cea mai adâncă peşteră din România). Aproape întregul sistem subteran este generat de accidente tectonice care au dus la formarea unor săli uriaşe, cascade, puțuri şi hornuri. Concrețiunile clasice (stalactite, stalagmite, draperii ş.a.) sunt rare, fiind prezente doar cristale de gips (anthodite). Temp. aerului variază între 5,5 şi 8°C, iar umiditatea se apropie de 100%. Faună cavernicolă săracă. Greu accesibilă. Monument al naturii. Cunoscută şi sub numele de *Peştera de la Tăuşoare*. Împreună cu peştera Jgheabul lui Zalion formează complexul carstic Tauşoare-Zalion (71 ha), declarat rezervație speologică.

IZVORU MUNTELUI, lac antropic (de retenție), construit pe cursul mijlociu al râului Bistrița (dat în folosință la 1 iul.

Izvoru Bârzii. Mănăstirea Topolnița

Lacul Izvoru Muntelui

Izvoru Mureşului. Complexul turistic

1960), la poalele de NE ale Masivului Ceahlău şi cele de SV ale M-ţilor Stânişoarei, la 505 m alt., în arealul localit. Bicaz, Pângăraţi, Ceahlău, Hangu şi Poiana Teiului. Supr.: 32,6 km^2; vol.: 1,23 md. m^3; ad. max.: 96 m; lungime: 35 km; lăţime max.: 2 km; perimetrul: 71 km. Amenajat în scop hidroenergetic (alimentează, printr-un tunel pe sub munte, hidrocentrala „Stejaru" de 210 MW), dar a devenit şi un important obiectiv turistic. Ihtiofaună bogată (păstrăvi, obleţi, mreană, clean, scobar ş.a.). În apele lacului de acumulare se află Piatra Teiului – un martor de eroziune, înalt de 23 de m deasupra luciului de apă. Este alcătuită din calcare recifale compacte de vârstă cretacică. Declarată rezervaţie geologică.

IZVORU MUREŞULUI, staţiune climaterică şi de odihnă de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în raza com. Voşlăbeni, jud. Harghita, în SE Depr. Giurgeu, la poalele M-ţilor Hăşmaş, la 891 m alt., la 67 km N de municipiul Miercurea-Ciuc. Climă de munte, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 14°C) şi ierni friguroase (în ian. temp. medii sub –6°C). Temp. medie anuală este de c. 6°C, iar precipitaţiile atmosferice însumează c. 700 mm anual. Climatul tonic-stimulant, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, cu o ionizare accentuată a atmosferei, face ca staţiunea să fie căutată atât pentru odihnă, cât şi pentru tratarea stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual, a rahitismului, a nevrozelor astenice etc. Numeroase posibilităţi de drumeţii montane.

IZVORU POŞAGA, Mănăstirea ~ → Poşaga.

Îî

ÎNSURĂȚEI, oraş în jud. Brăila, situat în Câmpia Bărăganului, pe râul Puturosu, la c. 50 m alt., la 65 km SV de municipiul Brăila; 7 018 loc. (1 ian. 2011): 3 586 de sex masc. şi 3 432 fem. Supr.: 61 km², din care 5,9 km² în intravilan; densitatea: 1 189 loc./km². Nod rutier. Zăcăminte de ape geotermale (în satul Valea Călmățuiului). Expl. de argilă, nisip şi balast. Producție de confecții textile, de cărămizi şi țigle, de preparate din lapte, de coniac, spirt şi produse de panificație. Abator de ovine. Centru pomi-viticol. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor. **Istoric.** Localit. a fost întemeiată în 1864 prin împroprietărirea cu pământ a nouă familii, pe locul cătunului *Pârlădeni*, care exista, se pare, din anul 1760 şi atestat documentar în 1802. În anii 1878-1879 au mai fost împroprietărite încă 500 de familii de însurăței (de unde derivă şi numele) cu câte 4 ha de pământ fiecare familie. Com. Însurăței a fost trecută în categoria oraşelor la 18 apr. 1989. În prezent, are în subordine ad-tivă satele Lacu Rezii, Măru Roşu şi Valea Călmățuiului. În satul Lacu Rezii se află biserica „Sfântul Nicolae" (1840-1842), consolidată şi restaurată în 2009-2010, declarată monument istoric. La c. 10 km E de oraş, în arealul satului Lacu Rezii, se află pădurea Viişoara, declarată rezervație forestieră la 24 sept. 1979, cu un bogat fond cinegetic (căprioare, fazani, mistreți, iepuri). Pădurea (1 694 ha) este alcătuită din stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), cu unele exemplare seculare, în amestec cu arbori rari de stejar (*Quercus robur*), frasin (*Fraxinus excelsior*), arțar tătăresc (*Acer tataricum*) ş.a.

ÎNTORSURA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnățui, pe râul Desnățui; 1 515 loc. (1 ian. 2011): 751 de sex masc. şi 764 fem. Producție de lanțuri şi arcuri. Culturi de cereale. Biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1783). Agroturism. Com. **Î.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Întorsura din com. Radovan, jud. Dolj.

ÎNTORSURA BUZĂULUI 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, situată în zona centrală a Carpaților de Curbură, pe cursul superior al râului Buzău, la 700–800 m alt. Relieful depresionar este reprezentat prin lunci (nu prea bine dezvoltate), terase şi glacisuri piemontane mărginite şi dominate de culmi montane de 800–1 000 m alt. (aşa-numitele Clăbucete ale Întorsurii). Climă rece şi umedă, cu temp. medii anuale în jur de 6°C şi precipitații ce însumează 700–1 000 mm anual. Frecvente inversii de temperatură în anotimpul rece. Rama depresionară este acoperită cu păduri de foioase (fag, carpen, tei ş.a.) în amestec cu brad.

2. Oraş în jud. Covasna, situat în depresiunea omonimă din zona curburii interne a Carpaților, la 708–766 m alt., pe cursul superior al râului Buzău, acolo unde acesta îşi schimbă brusc direcția inițială de curgere (de la S către N) spre SE, la 51 km SE de municipiul Sfântu Gheorghe; 9 011 loc. (1 ian. 2011): 4 491 de sex masc. şi 4 520 fem. Supr.: 61 km², din care 6,7 km² în intravilan; densitatea: 1 345 loc./km². Stație finală de c.f. Nod rutier aflat pe un vechi şi tradițional drum comercial ce lega, prin pasul Buzău, Muntenia cu Transilvania. Expl. de roci de constr. (gresii, calcare, argile, nisipuri, balast). Constr. de maşini agricole şi de piese de schimb pentru diferite maşini agricole. Producție de ambarcațiuni sportive şi de agrement, de mobilă, de nutrețuri concentrate pentru hrana animalelor de fermă, de confecții textile şi metalice, de încălțăminte. Centru pomicol. Fermă pentru creşterea animalelor. Apicultură. Centru de țesături populare (ştergare, fețe de masă, macrameuri, ii etc.) şi de confecționat costume populare. Agroturism. **Istoric.** Localit. apare menționată documentar, ca sat, prima oară în 1533 şi apoi în 1770, în 1805, 1839 şi declarată oraş la 17 febr. 1968, prin unificarea satelor Întorsura Buzăului, Aninoasa, Crivina Mare, Crivina Mică, Floroaia Mică şi Popiceşti. În prezent are în subordine ad-tivă 3 sate: Brădet, Floroaia şi Scrădoasa. În arealul oraşului se află ruinele unei cetăți romane, cu turn de apărare, o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1836–1840), distrusă parțial de un incendiu la 1 ian. 2011 şi reparată ulterior, şi o catedrală ortodoxă de mari dimensiuni (47,85 m lungime, 14,60 m lățime şi 43 m înălțimea turlei) zidită în perioada 1994-2008. În satul Brădet există o biserică din anul 1950, iar în satul Floroaia o biserică din 1960.

ÎNTREGALDE, com. jud. Alba, alcătuită din 11 sate, situată pe cursul superior al râului Galda, pe pantele şi la poalele de NV ale M-ților Trascău; 656 loc. (1 ian. 2011): 331 de sex masc. şi 325 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Muzeu etnografic (inaugurat în anul 2007) în care sunt expuse unelte, obiecte de uz casnic, diverse produse ale meşteşugurilor tradiționale ş.a. În satul Întregalde, menționat documentar, prima oară, în 1525, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfântul Ilie" (construită în 1774 şi pictată în 1789), iar în satul Dealu Geoagiului, o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", datând din 1742, pictată în sec. 18 şi cu adăugiri din sec. 19. În arealul com. **Î.**, în perimetrul cheilor Găldiței şi Turcului, se află o rezervație floristică (80 ha), iar pe terit. satului Tecşeşti există o poiană cu narcise. Rezervație naturală cu flori-de-colți.

ÎNTREPRAHOVE → Azuga.

ÎNTRE RÂURI → Vişeu de Sus.

ÎNTRE SIBICII → Colți.

ÎNVÂRTITA, lac carstic format în 1860 prin prăbuşirea tectonică a unor formațiuni de gips (singurul din țară), la 780 m alt., situat pe o poliță structurală, pe interfluviul dintre râurile Vâlsan şi Râu Doamnei, în arealul com. Nucşoara (jud. Argeş). Supr.: 2,2 ha; ad. max.: 5 m. Declarat monument al naturii.

Jj

JADANI → Orţişoara.

JADANI → Orţişoara.

JALOVITSA → Ialomiţa (4).

JAMU MARE, com. în jud. Timiş, alcătuită din 5 sate, situată în partea de S a Câmpiei Bârzavei, pe râul Semniţa, la graniţa cu Serbia; 3 012 loc. (1 ian. 2011): 1 490 de sex masc. şi 1 522 fem. Halte de c.f. (în satele Clopodia şi Ferendia) şi staţie finală de c.f. (în satul Jamu Mare). Centru viticol. Fermă de creştere a bovinelor (în satul Gherman). Satul Jamu Mare este menţionat documentar, prima oară, în 1343, iar apoi în 1370 cu numele *Soma*. În 1786 a fost colonizat cu germani care i-au atribuit denumirea *Freudenthal*. După anul 1809 s-a numit *Gross-Scham*, iar din 2 febr. 1924 are toponimul actual. În satul Jamu Mare se află o biserică romano-catolică (1809), iar în satul Clopodia există o biserică romano-catolică (1893), o biserică ortodoxă cu dublu hram – „Pogorârea Duhului Sfânt" şi „Sfântul Apostol Andrei" a cărei piatră de temelie a fost pusă în 1938, dar finalizată în 2008-2011, şi conacul „Petala" (1840) aflat în stare de degradare.

JARIŞTEA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Vrancei cu Glacisul Odobeşti; 4 096 loc. (1 ian. 2011): 1 950 de sex masc. şi 2 146 fem. Centru viticol şi de vinificaţie. Producţie de băuturi răcoritoare. Morărit şi panificaţie. Pe terit. satului Jariştea, atestat documentar în 1760, au fost descoperite urmele unei aşezări din sec. 10–11, în care s-au găsit fragmente ceramice lucrate la roată, două unelte din fier, o secure ş.a. În satul Jariştea se află bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809), „Sfântul Gheorghe" (1884) şi „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1940), iar în satul Pădureni există mănăstirea Buluc (de maici) cu biserica „Schimbarea la Faţă", zidită în anii 1922-1928 pe locul uneia din lemn ce data din 8 mai 1679 şi menţionată documentar la 2 mai 1744. Mănăstirea a fost desfiinţată la 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1990.

JASSKII TORG → Iaşi (1).

JEBEL, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului, pe cursul superior al Timişului Mort şi pe canalul Lunca – Birda; 3 552 loc. (1 ian. 2011): 1 787 de sex masc. şi 1 765 fem. Nod feroviar şi rutier. Expl. de argilă. Prelucr. deşeurilor de mase plastice. Producţie de mobilă şi de produse zaharoase (inclusiv ciocolată). Abator de păsări. Siloz de cereale. Ferme de creştere a porcinelor (în satul Pădureni) şi păsărilor (Jebel). Piscicultură. Centru de cusături şi ţesături populare. Fanfară. Satul Jebel este menţionat documentar, prima oară, în 1332 cu numele *Zephel*.

JEGĂLIA, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în SE Câmpiei Bărăganului şi în Balta Brăilei, pe ambele maluri ale braţului Borcea; 4 438 loc. (1 ian. 2011): 2 212 de sex masc. şi 2 226 fem. Staţie de c.f. (în satul Jegălia). Produse alim. Fabrică de nutreţuri concentrate. Culturi irigate de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Creşterea bovinelor. Pescuit. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **J.** a făcut parte din jud. Ilfov. Herghelie, înfiinţată în 1915, în care se cresc cai pentru competiţii hipice. În arealul com. **J.** a fost descoperit (1967) un tezaur monetar, alcătuit din 457 de monede din argint, din care 427 sunt denari romani republicani datând din perioada 175–37 î.Hr.

JEPI, denumirea a două vârfuri de pe versantul prahovean al masivului Bucegi (*J. Mici*, 2 148 m şi *J. Mari*, 2 071 m), alcătuite din conglomerate şi acoperite de jnepeni (mai mult în *J. Mari*). La poalele lor, pe valea Prahovei, se află localitatea climaterică Poiana Ţapului, ce aparţine administrativ de Buşteni.

JGHEABUL LUI ZALION → Peştera Jgheabul lui Zalion.

JGHEABURI, Schitul ~ 1. → Corbi.
2. → Stoeneşti (4).

JIANA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Blahniţei, pe râul Blahniţa; 4 724 loc. (1 ian. 2011): 2 347 de sex masc. şi 2 377 fem. Nod rutier. Expl. de argilă (în satul Jiana Mare). Morărit; produse de panificaţie. Legumicultură; pomicultură. Fermă de creştere a ovinelor (în satul Cioroboreni). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Jiana s-au numit *Flămânda*. Agroturism. În satul Jiana Mare se află biserica „Înălţarea Domnului" zidită în 1884-1885 pe locul uneia din 1750, cu picturi murale originare, restaurate în 1990 de Emil Popescu.

JIBĂU → Jibou.

JIBERT, com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Hârtibaciului; 2 443 loc. (1 ian. 2011): 1 233 de sex masc. şi 1 210 fem. Satul Jibert este menţionat documentar, prima oară, în 1289. În satul Dacia, atestat documentar în 1309 şi numit *Ştena* până în 1918, se află o cetate ţărănească (sec. 13–16), cu biserică evanghelică de incintă; biserică reformată (sec. 16–17) şi biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18), în satul Grânari.

JIBLEA, depresiune tectono-erozivă, situată în zona de contact a Carpaţilor Meridionali cu prelungirile de V ale Muscelelor Argeşului, respectiv, la poalele de S ale M-ţilor Cozia şi cele de N ale Dealurilor Robaia (871 m alt.) şi Monga (700 m alt.), de-a lungul râului Sălătrucel, până la confl. cu Oltul. Supr.: c. 30 km^2. Relief predominant colinar, cu alt. medii de 450 m, de terase şi lunci. Climat submontan, răcoros (temp. medie anuală este de 6,8°C) cu precipitaţii moderate (700–800 mm anual). Vegetaţie de păşuni, fâneţe şi pâlcuri izolate de păduri de stejar. Comunică în NE cu Depr. Loviştea

prin pasul Clocotici. În extremitatea de SV, la confl. râului Sălătrucel cu Oltul, se află oraşul *Călimăneşti*.

JIBOU, oraş în jud. Sălaj, situat la poalele de SE ale Dealurilor Sălajului, la 190–220 m alt., pe stg. râului Someş, la 23 km NE de municipiul Zalău; 11 229 loc. (1 ian. 2011): 5 568 de sex masc. şi 5 661 fem. Supr.: 35,8 km², din care, 5,9 km² în intravilan; densitatea: 1 903 loc./km². Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată în 1890) şi rutier. Ateliere de reparaţii feroviare. Depou (1937). Expl. forestiere şi de balast. Producţie de maşini-unelte, de fibre de sticlă, de folii şi tuburi din material plastic, de articole de papetărie, de mobilă, de conf. şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, panificaţie etc.). Complex de morărit. Fermă de creştere a bovinelor. Grădină botanică (25 ha), f. în 1968, cu peste 500 de specii floristice. Muzeu de istorie şi de ştiinţele naturii. Acvariu. Bibliotecă publică (1950) cu c. 50 000 vol. Casă de cultură (1967). Staţiune balneoclimatică de interes local, cu climat de coline, sedativ, şi cu izv. de ape minerale sulfuroase, sulfatate, sodice, calcice, magneziene, indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale. Rezervaţie geologică (calcarele din satul Rona). **Istoric.** Prima menţiune documentară a localit. datează din 1205 (*Villa Chybur*), iar în 1564 este consemnată ca târg cu numele *Sibo*. În 1854 apare, în diferite surse, cu toponimul *Jibău*. Declarat oraş la 17 febr. 1968. În prezent are în subordine ad-tivă 4 sate: Cuceu, Husia, Rona şi Var. În arealul satului Cuceu a fost descoperit (1982) un tezaur monetar de argint alcătuit din o drahmă (emisă în perioada 315–c. 285 î.Hr.), 487 de denari republicani (din intervalul 209/208–48/47 î.Hr.), 33 de tetradrahme din Thásos ş.a. cântărind în total 2,4 kg. În punctul numit „Fânaţe" au fost identificate urmele unei aşezări din sec. 2–4. Oraşul **J.** a fost afectat de inundaţiile catastrofale din lunile mai–iun. 1970. **Monumente**: în oraşul Jibou se află o biserică ortodoxă din 1733, o biserică reformată din 1749, o biserică romano-catolică, sfinţită la 15 aug. 1886, o biserică nouă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1996-1999), castelul „Wesselényi" construit în mai multe etape (1785-1789, 1797-1800, finisat în anii 1807-1810), în stilul barocului transilvănean, curia (1702), manejul (1771), grajdul (1775), castelul „Beldy", cu parc, inaugurat în 1905, clădirea Judecătoriei (2000–2008). Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Var şi Husia, datând de la începutul sec. 18 (cu prispă adăugată în 1820) şi, respectiv, din anul 1800.

JICHIŞU DE JOS, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de NE ale Dealului Bobâlna (Dealurile Dejului), pe dr. râului Olpret; 1 229 loc. (1 ian. 2011): 595 de sex masc. şi 634 fem. Producţie de ţuică. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Jichişu de Jos, menţionat documentar în 1292, se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1913).

JIDENI → Podgoria.

JIDVEI, com. în jud. Alba, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 5 234 loc. (1 ian. 2011): 2 625 de sex masc. şi 2 609 fem. Staţie de c.f. (în satul Jidvei) şi halte de c.f. (în satele Bălcaciu şi Feisa). Renumită podgorie. Centru de vinificaţie. La **J.** există echipa feminină de dansuri populare „Fetele de la Căpâlna" formată din 26 de fete. Dansul a fost descoperit (în 1933) şi stilizat de Stana Biriş. Pe terit. satului Feisa, atestat documentar în 1332, au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice aparţinând culturii Petreşti (sf. milen. 3 î.Hr.). În satul Bălcaciu, menţionat documentar în 1319, iar apoi ca târg în 1482, se află o biserică fortificată (azi biserică evanghelică), construită în sec. 14 şi refăcută la sf. sec. 15, când a fost realizat şi sistemul de fortificaţii. Turn-clopotniţă cu clopot din sec. 16, decorat cu relief înfăţişând lupta lui Samson cu leul. Biserica a fost renovată în 1807–1810 şi 1910–1912. În satul Jidvei, atestat documentar în 1309, se află o biserică din sec. 15 (azi biserică evanghelică), cu nava reclădită în 1795, o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1996–2002) şi biserica greco-catolică „Sfânta Treime" (1996–2004). Puternice alunecări de teren (iul. 1998) care au distrus 19 gospodării. În satul Veseuş există o biserică din 1504, în stil gotic (azi aparţine cultului evanghelic), cu Turn-clopotniţă din 1825, şi o biserică reformată (1784), în satul Feisa se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1937–1940 şi pictată în 1939 şi biserica greco-catolică „Naşterea Maicii Domnului" (2004–2008), în satul Căpâlna de Jos este biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1863), iar în satul Bălcaciu biserica „Sfinţii Sofronie, Visarion şi Oprea" zidită în 1911–1912, renovată în 1968.

JIEŢ → Jiu (1).

JIGODIN-BĂI, staţiune balneoclimatică sezonieră, de interes local, situată în arealul municipiului Miercurea-Ciuc (la 2 km S de oraş), în Depr. Ciuc, la 654 m alt., la poalele M-ţilor Harghita, pe dr. râului Olt. Climă de depresiune intramontană, cu veri răcoroase (temp. medie a lunii iul. este 17°C) şi ierni friguroase (în ian. temp. medie sub –6°C) şi precipitaţii moderate (700 mm anual). Factorii naturali de cură sunt climatul tonic-stimulant şi izv. cu ape minerale carbogazoase indicate pentru tratarea afecţiunilor cardiovasculare (hipertensiune arterială, varice), ale tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide) etc.

JIJIA 1. Câmpia Jijiei, mare unitate geomorfologică, parte componentă a Pod. Moldovei, cuprinsă între râul Prut (la N şi E), Pod. Bârladului (la S) şi Pod. Sucevei (la V). Este formată din coline joase, rotunjite, adesea cu aspect de platouri cu înclinare spre SE, cu o lăţime medie de 700–1 000 m şi o pantă de 3–5°, cu înălţimi ce variază între 180 şi 250 m (înălţimea medie este de 150 m, cea max. de 269 m în Dealul Bodron, iar cea minimă de 60 m în lunca Prutului). **C. J.** este fragmentată în mai multe interfluvii de văile râurilor Jijia, Bahlui, Başeu şi afl. acestora, ale căror versanţi au o pantă accentuată (10–20°), ce prezintă şesuri aluviale extinse în zonele de confl. şi c. 3–4 niveluri de terase acoperite cu depozite loessoide. În unele zone, versanţii văilor prezintă cueste, puternic afectate de alunecări. Denumirea de câmpie, atribuită acestei unităţi geomorfologice, este legată de înălţimea redusă a acesteia şi mai ales de specificul predominant agricol (culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc., efectuate pe soluri cernoziomice levigate). Altitudinile scăzute în raport cu unităţile de relief limitrofe din N, V şi S, care o domină cu 100–300 m, i-au determinat pe unii geografi să o considere ca o unitate depresionară aparte, pe care au denumit-o *Depr. Jijia-Bahlui*. **C. J.** mai este cunoscută şi sub numele de *Câmpia Moldovei* sau *Depr. Moldovei*. **C. J.** se împarte în *Câmpia Jijiei Superioare* (care la rândul său cuprinde Câmpia Săvenilor şi Dealurile Copalău-Cozancea), situată, aproximativ, la N de cursul superior şi mijlociu al râului

Jijila (2). Vedere aeriană asupra ruinelor aşezării Dinogetia

Miletin, prezentând platouri interfluviale largi, cu înălțimi de peste 200 m şi *Câmpia Jijiei Inferioare* la S de Miletin, cu alt. frecvent de 200 m, cu interfluvii înguste.

2. Râu în NE țării, afl. dr. al Prutului pe terit. com. Gorban, jud. Iaşi; 307 km; supr. bazinului: 5 850 km^2. Izv. din Dealul Căsoaia, de la 410 m alt., de pe terit. Ucrainei, trece prin Dorohoi, străbate Câmpia Jijiei pe direcție NV-SE, curgând pe o vale largă, meandrată, pe o mare distanță paralel cu Prutul, având o pantă generală de scurgere de 1,4‰. Pe cursul său sunt amenajate numeroase iazuri pentru irigații şi piscicultură. Afl. pr.: Sitna, Miletin, Bahlui.

JIJILA 1. Lac de luncă, situat pe terit. jud. Tulcea, pe dr. Dunării, în marele cot format de aceasta la N de oraşul Măcin. Supr.: 12,32 km^2. Comunică cu Dunărea prin intermediul pârâului Gârla Mare. Importanță pentru piscicultură.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 2 sate, situată pe țărmul de SE al lacului omonim, la poalele de NV ale M-ților Măcin; 5 760 loc. (1 ian. 2011): 2 888 de sex masc. şi 2 872 fem. Producție de parchete asamblate în panouri. Piscicultură; cherhana. În satul Garvăn, pe ins. Bisericuța, au fost descoperite (după 1939) urmele unei aşezări romane fortificate (*Dinogetia*), datând din sec. 1–4, ridicată pe locul unei aşezări geto-dacice, în care s-au găsit obiecte din ceramică, monede, unelte din fier, o balanță din bronz ş.a., precum şi ruinele unei clădiri cu ziduri groase, probabil locuința comandantului garnizoanei (*praetorium*), terme etc. Cetatea a fost distrusă în anul 375, în timpul invaziei hunilor şi refăcută apoi în timpul lui Anastasius sau Iustinian. Distrusă din nou în 559 de cutriguri, cetatea a fost refăcută în sec. 10–11. Din ea se păstrează ruinele unui zid de apărare, gros de 3 m, flancat de 14 turnuri. Aici s-a găsit un tezaur de aur şi argint (engolpion, inele, cercei, brățări ş.a.). În satul Jijila au fost descoperite urmele unor aşezări neolitice şi ale unei fortificații romane din piatră (26 x 27 m), cu turnuri de colț. Biserică având hramul „Sfântul Dumitru" (1859).

JILAVA, com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Română, pe râul Sabar; 9 761 loc. (1 ian. 2011): 4 753 de sex masc. şi 5 008 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 nov. 1869). Nod rutier. Producție de motoare, generatoare şi transformatoare electrice, de echipamente electrice pentru iluminat, de utilaje pentru ind. textilă, de lanțuri şi arcuri, de mobilă pentru bucătării, de săpunuri şi detergenți, de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice, de produse din cauciuc, de încălțăminte, de îmbrăcăminte pentru lucru, de ambalaje din material plastic, hârtie şi carton, de clei, de băuturi răcoritoare şi de hrană pentru animalele de companie. Tăbăcărie. Legumicultură. În perioada comunistă, la penitenciarul din **J.** au fost întemnițați numeroşi oponenți ai regimului. Aici a fost executat (1 iun. 1946), prin împuşcare, mareşalul Ion Antonescu. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **J.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Satul Jilava este atestat documentar în anul 1716. Bisericile cu hramurile „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1817–1818) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1843–1844).

JILAVELE, com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Ialomița; 3 562 loc. (1 ian. 2011): 1 782 de sex masc. şi 1 780 fem. Viticultură. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, plante de nutreț etc. Fermă de creştere a porcinelor. Iazuri şi heleşteie. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **J.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Slătioarele se află biserica având hramul „Trei Ierarhi" (construită în a doua jumătate a sec. 17 şi reconstruită în 1820), iar în satul Jilavele, atestat documentar la 25 mai 1668, există biserica având hramul „Sfântul Ioan Botezătorul", ctitorie din anul 1697 a marelui agă Ianache Văcărescu, reconstruită din temelii în 1844 de paharnicul Dimitrie Sorescu, rezidită şi mărită, cu pridvor închis, în 1915 pe cheltuiala Ecaterinei Cantacuzino, conacul „Bâzu Cantacuzino" (mijlocul sec. 19), cu anexele gospodăreşti şi o cramă din sec. 18.

JILIŞTE → Slobozia Ciorăşti.

Jijila (2). Cruce din aur (engolpion) datând din sec.11

JIMBOLIA, oraş în jud. Timiş, situat în extremitatea de V a României (la 20°30′21′′ longitudine E), în Câmpia Banatului, la 85 m alt., la 44 km V-NV de municipiul Timişoara, la graniţa cu Serbia; 11 894 loc. (1 ian. 2011): 5 770 de sex masc. şi 6 124 fem. Suprr.: 79,7 km^2, din care 9 km^2 în intravilan; densitatea: 1 322 loc./km^2. Nod rutier şi feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată în 1857). Punct de frontieră (vamă) cu Serbia (Velika Kikinda). Zăcăminte de petrol. Expl. de argilă. Producţie de componente electronice, de motoare, generatoare şi transformatoare electrice, de dispozitive, aparate şi instrumente medicale şi de laborator, de piese de schimb şi accesorii pentru automibile, pompe hidraulice, cabluri audio şi video, de încălţăminte, tricotaje, confecţii, nasturi, produse chimice (folii, tuburi şi plăci din material plastic) şi produse alim. Reparaţii de maşini agricole. În 1993 a fost închisă fabrica de prelucr. a tulpinilor de cânepă, iar în 1994 cea de cărămidă şi ţiglă (care funcţiona din 1864). Viticultură. Fermă de creştere a bovinelor. Muzeul memorial al pictorului Ştefan Jager (1877–1962), inaugurat la 4 apr. 1996; Muzeul Pompierilor (1933); Muzeul Căilor Ferate, inaugurat la 15 nov. 2007; Muzeul Presei „Sever Bocu", inaugurat la 14 sept. 2007, cu colecţii de publicaţii apărute pe întreg teritoriul României, indiferent de limba în care apar; Casa memorială „Dr. Karl Diel" (medic chirurg 1885–1930), deschis la 11 aug. 2000; Biblioteca „Mihai Eminescu" (1934) cu c. 45 000 vol. Casă de cultură. **Istoric.** Localitatea apare menţionată documentar ca sat, prima oară, cu numele de *Chumbul*, în 1332, într-un registru papal de dijme. Depopulată în perioada ocupaţiei turceşti din sec. 16 (aşezarea a fost distrusă complet în 1552 de armata otomană), localitatea se repopulează în sec. 18, devenind ulterior un important centru comercial şi meşteşugăresc. În perioada 1552–1720 nu mai figurează în niciun fel de document, ea apărând consemnată abia în 1720 pe o hartă austriacă, cu numele *Sombol,* ca teritoriu nelocuit. La 14 febr. 1763, Maria Tereza, împărăteasa Austriei, a emis un act de colonizare (a zonei actualului oraş) cu locuitori proveniţi din Alsacia şi din Phalz. Primii colonişti s-au stabilit aici (402 familii) la 11 iun. 1766, întemeind localit. *Hatzfeld* şi *Landestrau*. În 1768, aceste două localităţi s-au contopit, formând o singură aşezare cu numele *Hatzfeld*, care din 1924 se va numi **J.** În 1884 a fost introdus, în premieră europeană, iluminatul public cu electricitate, în acelaşi an cu Timişoara. Declarat oraş în 1950. **Monumente:** Palatul administrativ (1878); biserică ortodoxă cu hramul „Buna Vestire", construită în stil neobizantin în anii 1933-1942 după planul arhitectului Victor Vlad, cu trei turle şi cu picturi murale interioare executate în ulei de Vasile Hudici în anii 1938-1941; biserică romano-catolică (1766, mărită şi renovată în 1876), cu turn supraînălţat în anul 1911 de la 39 m (iniţial) la 53,50 m; statuia „Sfântul Florian" (1866) cu o înălţime de 6,76 m, din care 1,75 m reprezintă soclul, restaurată în anul 2000.

JIMBOR, Dealurile Jimborului, zonă colinară în partea central-nordică a Pod. Transilvaniei, situată între râurile Someşu Mare (la N), Meleş (la E), Fizeş (la SV) şi Someşu Mic (la V), parte componentă a Câmpiei Fizeşului (Câmpia Transilvaniei), constituită predominant din argile marnoase, gresii şi tufuri. Alt. max.: 624 m (Dealul Unguraş). Prezenţa gresiilor şi a tufurilor generează pante mari, uneori abrupte. Pomicultură.

JINA, com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată la poalele de NV ale M-ţilor Cindrel; 4 085 loc. (1 ian. 2011): 2 034 de sex masc. şi 2 051 fem. Expl. forestiere. Creşterea ovinelor. Centru de confecţionare a costumelor populare. Celebru ansamblu popular de fluieraşi. Festival folcloric anual „Sus pe muntele din Jina" care se desfăşoară în ultima duminică din iulie din anul 1970. Satul Jina este menţionat documentar, prima oară, în 1396. În perioada 1765–1851, aici a fost sediul Companiei a V-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de la Orlat. Bisericile ortodoxe cu hramurile „Buna Vestire" (1782-1796, pictată în 1802) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1939, pictată în 1980).

JIRLĂU 1. Liman fluviatil, cu apă salmastră (în compoziţia apei sunt sulfaţi, carbonaţi etc.), situat în V Câmpiei Brăilei, pe stg. cursului inf. al râului Buzău. Suprr.: 8,9 km^2; vol.: 5,6 mil. m^3. Lungime: 7 km; lăţime max.: 3 km. Alimentat cu apă de afl. său Valea Mare sau Valea Boului. Piscicultură.

2. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Câmpiei Brăilei, pe malul de V şi SV al lacului omonim; 3 248 loc. (1 ian. 2011): 1 566 de sex masc. şi 1 682 fem. Staţie de c.f. (în satul Jirlău). Nod rutier. Piscicultură. Centru viticol. Preparate din lapte. Morărit; produse de panificaţie. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, pepeni, legume etc. Zonă de interes cinegetic. Satul Jirlău este atestat documentar la 24 mart. 1672.

JITIA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă din Subcarpaţii Vrancei, la poalele de V ale Dealului Roşu, pe cursul superior al râului Râmnic; 1 630 loc. (1 ian. 2011): 833 de sex masc. şi 797 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Centru de cusături şi ţesături populare. Produse de panificaţie. Fenomene carstice dezvoltate pe sare. În satul Jitia de Jos se află mănăstirea Poiana Mărului (de maici), întemeiată în 1730, cu o biserică din lemn, care a ars în 1771 şi a fost refăcută în 1780–1784, declarată monument istoric. A doua biserică din lemn, cu hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor", a fost construită în 1810–1812. Desfiinţată în 1959, mănăstirea a fost reînfiinţată în 1990. În satul Dealu Sării se află biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1995–1997).

JITIANU, Mănăstirea ~ → Podari.

JIU 1. Râu în S-SV României, afl. stg. al Dunării pe terit. com. Gighera, jud. Dolj; 339 km; suprr. bazinului: 10 080 km^2. Se formează prin unirea (la Iscroni, în aval de Petroşani) a *Jiului de Vest* sau *Jiul*

Jiu (1). Defileul Lainici

Românesc (considerat ca izv. pr. al Jiului) cu *Jiul de Est* sau *Jiul Transilvan*. *Jiul de Vest* izv. din SV M-ților Retezat, din căldarea glaciară Scorota, dominată de vf. Drăgăşanu (2 076 m), de la 1 760 m alt., străbate câteva masive calcaroase de vârstă jurasică, în perimetrul cărora are un curs prăpăstios, cu pante accentuate (în medie 58 ‰), iar apoi drenează, de la SV la NE, partea de V a Depr. Petroşani, unde pantele longitudinale scad treptat (ajungând până la 6,80 ‰ în zona de vărsare) şi valea se lărgeşte treptat, trecând prin oraşele Uricani, Lupeni, Vulcan, după care se arcuieşte brusc spre S, unde confluează cu Jiul de Est. În cursul superior, numit local *Scocu Mare*, Jiul de Vest primeşte afl. scurți, cu ape bogate, care formează chei impresionante şi cascade (cascada şi cheile Pleşii pe râul Buta) şi străpung numeroase peşteri (în această zonă au fost identificate 12 peşteri). *Jiul de Est* izv. din S M-ților Şureanu, de sub vf. Şureanu (2 059 m), de la 1 430 m alt., curge pe direcție NE-SV, mai întâi pe pantă accentuată (50 ‰), iar apoi, pe măsură ce drenează partea de E a Depr. Petroşani, panta scade la 13 ‰, trecând prin Petrila şi Petroşani, după care confluează cu Jiul de Vest la Iscroni. În zona de confluență, Jiul de Vest are un debit de 10,6 m^3/s, iar Jiul de Est, de 7,6 m^3/s. De aici, Jiul se îndreaptă spre S, pătrunzând în defileul şi trecătoarea *Lainici* ca un râu mare, care străpunge Carpații Meridionali (între Livezeni şi Bumbeşti-Jiu) pe o lungime de 30 km, fiind însoțit de o şosea modernizată (construită la sf. sec. 19) şi o c.f., cu 39 de tuneluri (dată în folosință la 31 oct. 1948). În sectorul defileului carpatic, **J.** are o pantă medie de 9 ‰ şi un debit mediu de 20–23 m^3/s. După ce scapă din strâmtoarea defileului Lainici, în aval de Bumbeşti-Jiu, râul traversează zona Subcarpaților Olteniei (unde a format un vast con de dejecție, ce se prelungeşte până în Depr. Târgu Jiu), trecând prin municipiul Târgu Jiu, în aval de care cursul Jiului este împins puternic către V, făcând un cot accentuat; în această zonă, albia râului a fost puternic modificată din cauza lucrărilor legate de exploatarea în carieră a lignitului din bazinul Rovinari. Râul capătă apoi o direcție generală de curgere NV-SE, traversând mai întâi Dealurile Jiului, separă Dealurile Amaradiei (la E) de Piem. Bălăciței (la V), intrând în V Câmpiei Române (Câmpia Romanați şi Câmpia Desnățui), unde albia se lărgeşte mult şi meandrează intens, vărsându-se în Dunăre la extremitatea de E a ostrovului Kozlodui. Pe ultimii c. 30 de km, **J.** este urmărit, paralel, pe partea stg. de râul *Jieț*, un mic curs parazitar ce reprezintă o veche albie a sa, părăsită, uneori colmatată în mare parte de apele de inundații. În cursul inf., apele **J.** sunt folosite pentru irigații. Afl. pr.: Tismana, Motru, Gilort, Amaradia. Pe cursul mijlociu al **J.**, în arealul municipiului Târgu Jiu, în timpul Primului Război Mondial, s-au desfăşurat două puternice bătălii între armatele germane şi cele române: la 10/23–16/29 oct. 1916, în prima bătălie, trupele române, comandate de generalul Ion Dragalina, au respins puternica ofensivă a inamicului (în această luptă a murit Ion Dragalina şi s-a remarcat, prin vitejia ei, Ecaterina Teodoroiu, numită şi „Eroina de la Jiu"), iar la 29 oct./11 nov.-4/17 nov. 1916, în cea de-a doua bătălie de la Târgu Jiu, sub presiunea a patru divizii germane puternice, armata română a cedat, iar trupele inamice au ocupat oraşul Târgu Jiu (2/15 nov. 1916).

2. Dealurile Jiului sau **Gruiurile Jiului,** subunitate a Pod. Getic, situată în partea de V a acestuia, între râurile Motru (la V) şi Gilort (la E). Constituite din depozite fluvio-lacustre şi loessoide de vârstă pleistocenă, **D.J**. prezintă forme domoale, cu înclinare NV-SE, puternic fragmentate de râurile Jiu, Cioiana, Valea Racilor, Jilț, Borăscu ş.a., având înălțimi în jur de 400 m. Alt. max.: 425 m. Acoperite cu păduri de foioase. Importantă zonă carboniferă (lignit) şi petroliferă a țării.

JIUL → Târgu Jiu.

JOIȚA, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Dâmbovița; 3 357 loc. (1 ian. 2011): 1 666 de sex masc. şi 1 691 fem. Producție de ambalaje din hârtie şi carton. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui etc. Creşterea porcinelor, ovinelor şi bovinelor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **J.** a făcut parte din jud. Ilfov. Biserica având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfinții 40 de Mucenici" (1859), în satul Joița. Până la 7 apr. 2004, com. Joița a avut în componență satele Cosoba şi Săbăreni care la acea dată s-au desprins din această comună şi, fiecare, a devenit comună de sine stătătoare.

JORĂŞTI, com. în jud. Galați, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Pod. Covurlui, pe cursul superior al râului Covurlui; 1 869 loc. (1 ian. 2011): 924 de sex masc. şi 927 fem. Moară de cereale. Viticultură. Pe terit. satului Lunca a fost identificată o necropolă birituală, aparținând culturii materiale Sântana de Mureş (sec. 4), în care s-au găsit vase din lut, pahare din sticlă, fibule din argint şi din bronz, catarame din fier şi din bronz, cuțite, piepteni din os etc. În satul Jorăşti se află bisericile cu hramurile „Sfinții Trei Ierarhi" (1816–1818) şi „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1840–1841).

JOSENI, com. în jud. Harghita, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Giurgeu, pe cursul superior al Mureşului; 5 675 loc. (1 ian. 2011): 2 860 de sex masc. şi 2 815 fem. Nod rutier. Expl. de andezit (în satul Bucin). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Producție de module electronice, de articole de voiaj şi marochinărie şi de ulei. În această zonă, în timpul iernii se produc, frecvent, inversii de temp. (aerul foarte rece de pe înălțimile înconjurătoare coboară pe fundul depresiunii, stagnând mai multe zile), care determină valori scăzute ale temp. aerului, înregistrându-se în medie –7°C (max.: –38°C în 1963), ceea ce face ca localit. să fie considerată unul dintre „polii frigului" din România. Muzeu (în satul Joseni). În satul Joseni, menționat documentar, prima oară, în 1567, se află o biserică romano-catolică (sec. 13) şi biserica ortodoxă „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1850). Agroturism.

JOSENII BÂRGĂULUI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată pe râul Bistrița ardeleană (afl. al Şieului), în partea de NE a Dealurilor Bistriței, la poalele de NV ale M-ților Căliman; 5 290 loc. (1 ian. 2011): 2 681 de sex masc. şi 2 609 fem. Halte de c.f. (în satele Josenii Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului şi Rusu Bârgăului). Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă, cherestea). Producție de somiere, saltele, covoare, cergi ş.a. Pomicultură (meri, pruni, peri). Centru de ceramică roşie (în satul Mijlocenii Bârgăului). În satul Josenii Bârgăului, menționat documentar, prima oară, în 1547, se află o biserică ortodoxă (sec. 18). Aici are loc anual, în luna febr., manifestarea folclorică „Alaiul Munților", dedicată obiceiurilor de nuntă din satele

de pe Valea Bârgaelor (prima ediție, 1987). În arealul com. **J.B.**, la 4 km de satul Josenii Bârgăului, se află mănăstirea de maici „Sfântul Spiridon" – Strâmba, ctitorie din anul 1999 a monahiei Epiharia Brumă și a credincioasei Lucreția Zbarei.

JUCU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Câmpiei Fizeșului, pe Someșu Mic; 4 261 loc. (1 ian. 2011): 2 144 de sex masc. și 2 117 fem. Stație de c.f. (în satul Jucu). Reșed. com. este satul *Jucu de Sus* (menționat documentar, prima oară, în 1325). Satul Jucu de Mijloc este atestat documentar în 1314. Fabrică de telefoane celulare, marca „Nokia", cu capital finlandez, intrată în funcțiune la 11 febr. 2008 și închisă la sf. anului 2011. În 2013, firma germană „Bosch" a deschis o fabrică de componente pentru automobile. Producție de mobilă și de băuturi răcoritoare. Morărit. Culturi de cereale, legume ș.a. Creșterea cailor de rasă (din 1902) și a bovinelor. Pomicultură. Pe terit. satului Jucu de Sus a fost identificat (1912) un mormânt de incinerație datând din prima jumătate a sec. 2 î.Hr., în care s-au găsit două brățări din bronz, un lanț din sârmă de fier răsucită, vase ceramice lucrate la roată ș.a., iar în satul Vișea a fost descoperit un tezaur monetar dacic alcătuit din 142 de monede din argint, datând din sec. 2 î.Hr. Castelul „Kemeny" (sec. 19), în satul Jucu de Sus.

JUDELE, lac de origine glaciară, situat în M-ții Retezat, la 2 202 m alt. Supr.: 0,84 ha; ad. max.: 4,05 m.

JUGUL INTRACARPATIC, aliniament de munți scunzi, scufundați, reprezentat prin culmile Prisnel (651 m alt.) și Preluca (810 m alt.), ce face legătura între M-ții Apuseni (respectiv M-ții Meseș) și Carpații Orientali (respectiv M-ții Rodnei). Aceste culmi sunt alcătuite din șisturi cristaline și calcare.

JUGURENI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată la poalele Dealului Istrița, pe cursul superior al râului Tisău; 596 loc. (1 ian. 2011): 299 de sex masc. și 297 fem. Centru pomicol (meri, pruni, peri). Izvoare cu ape minerale sulfuroase, iodurate. Satul Jugureni este atestat documentar în 1450 cu numele *Runceni*. Biserici în satele Jugureni (1850) și Boboci (1853).

JUPA → Caransebeș.

JUPÂNEȘTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Piem. Oltețului, pe râul Gilort; 2 265 loc. (1 ian. 2011): 1 108 de sex masc. și 1 157 fem. Stație de c.f. (în satul Jupânești). Expl. de balast. Bisericile din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (sec. 18, refăcută în 1816) și cu dublu hram - „Sfântul Andrei" și „Sfântul Dimitrie" (1812), în satele Boia și Vidin.

JUPITER, stațiune balneoclimaterică estivală, de interes general, situată în extremitatea de SE a României (jud. Constanța), pe țărmul Mării Negre, la 5 km N de municipiul Mangalia, de care aparține din punct de vedere ad-tiv. Stațiunea a intrat în circuitul turistic la începutul anilor '70 ai sec. 20, cu numeroase hoteluri, restaurante, baruri de zi și de noapte, camping, terenuri de sport, bowling etc. În lunile de vară cerul este mai mult senin, Soarele strălucind 10–12 ore pe zi. Temp. medie anuală este de 11°C (în iul. temp. medii peste 22°C, iar în ian. 0°C). Precipitații reduse (400 mm anual). Factorii naturali de cură sunt apa Mării Negre, clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, și climatul maritim, bogat în aerosoli salini. Plaje mari, cu nisip fin, amenajate pentru helioterapie și talazoterapie. Stațiunea este indicată atât pentru odihnă și cură heliomarină în vacanțele de vară, cât și pentru tratament curativ (hipotiroidism, limfatism, anemii secundare, stări de debilitate, decalcefieri, unele dermatoze etc.). Numeroase posibilități de distracții, de practicare a sporturilor nautice, excursii interne și externe, agrement etc.

JURILOVCA, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată pe malurile lacurilor Golovița și Razim, la poalele de SE ale Pod. Babadag; 4 695 loc. (1 ian. 2011): 2 304 de sex masc. și 2 391 fem. Expl. de calcar. Important centru piscicol, cu cherhanale de mare capacitate. Pe promontoriul situat în SV lacului Razim, numit Capul Dolojman (sau Doloșman), au fost descoperite (1926–1940) urmele unei cetăți grecești de la sf. sec. 7 î.Hr. (mai târziu oraș fortificat roman), identificată ipotetic cu așezarea greco-romană *Argamum*, menționată documentar în sec. 6 î.Hr., iar apoi în lista orașelor refăcute de împăratul romano-bizantin Iustinian I (sec. 6). Epigrafic, localit. Argamum este atestată pe *horothesia* („hotărnicia") lui Laberius Maximus, din timpul împăratului roman Traian (98–117), ca fiind învecinată cu Histria. Cercetările arheologice, reluate în 1965, au scos la iveală urme ale populației autohtone datând din sec. 9–8 î.Hr., din prima Epocă a fierului (sec. 8–7 î.Hr.) și din perioada colonizării grecești care a început de la sf. sec. 7 î.Hr. și a continat neîntrerupt până în perioadele romană și romano-bizantină. Au fost descoperite monede și obiecte din bronz, ceramică, un fragment din zidul de apărare al cetății din sec. 5–3 î.Hr. etc. Pe ins. Bisericuța din lacul Razim, în apropierea Capului Dolojman, au fost descoperite resturile unei bisericuțe din sec. 11 și o cruce-relicvar din bronz, cu decor în relief, reprezentând pe avers pe Iisus Hristos răstignit, iar pe revers, pe Fecioara Maria în orantă (motiv iconografic al unui personaj în atitudine de rugăciune). În sec. 18, aici s-au stabilit lipovenii veniți din reg. Kuban (unde se refugiaseră ca urmare a persecuțiilor exercitate de patriarhul Nikon). Satul Jurilovca este atestat documentar în 1826. În perioada 13 oct. 1983–20 mai 1996, satul și com. **J.** s-au numit *Unirea*. Biserica de rit vechi „Pokrov" („Acoperământul Maicii Domnului", 1838).

Jupiter. Vedere generală

Jupiter. Plaja

Kk

KÁKOVA → Grădinari (1).

KAMENA → Piatra-Neamț (2).

KARAÇUKLU → Limanu.

KARA MURAT (sau CARAMURAT) → Mihail Kogălniceanu (1).

KARLSBURG → Alba Iulia.

KERSOVA → Hârşova (2).

KOMIDAVA → Râşnov.

KORONA → Braşov (2).

KOWAZNA → Covasna (1).

KRAISBURG → Teliu.

KRESTYENFALU → Cristian (1).

KÜRTEGYHAZ → Curtici.

KÜSTENGE → Constanța (1).

KÜTOS → Curtici.

L1

LACUL CU MUŞCHI → Mohoş.

LACUL FĂRĂ FUND, lac antroposalin, heliotermic, situat în perimetrul oraşului Ocna Sibiului, format în cadrul salinei „Francisc Grübe" (părăsită în 1775). Supr.: 1 665 m^2; ad. max.: 32 m. Salinitatea apei la supr. 96 g/l, iar la 6 m ad., 318 g/l. Declarat rezervaţie naturală hidrogeologică datorită faptului că manifestă, cel mai pregnant, fenomenul de heliotermie (vara, temp. apei la supr. este de 24,5°C, la 2,5 m ad. atinge 31,4°C, iar la sub 3 m ad. scade la 14–12°C, devenind constantă către fundul lacului).

LACUL LUI BABAN → Gura Caliţei.

LACUL ROTUND, lac situat în lunca Dunării, în partea de N a Dobrogei, în jud. Tulcea. Supr.: 2,2 km^2; vol.: 2,0 mil. m^3.

LACUL TĂBĂCĂRIEI → Tăbăcăriei, Lacul ~.

LACURI, Mănăstirea ~ → Deleni (2).

LACU ROŞU 1. Lac de baraj natural, situat pe cursul superior al râului Bicaz, la 980 m alt., format în 1837 prin surparea unei porţiuni din muntele Piatra Ghilcoşului spre poalele masivului Suhard, barând valea râului Bicaz. Supr.: 12,6 ha. Lungime: 2,5 km; lăţime: 100–200 m; perimetrul: 3 km; vol.: 680 000 m^3; ad. max.: 10,5 m. În partea superioară a lacului s-au produs puternice colmatări (ritmul de sedimentare este de c. 5 cm/an), cauzate de afluenţii care se reunesc acolo (Bicaz, Pârâul Oilor, Pârâul Roşu, Licaşu ş.a.), fapt ce ar putea determina dispariţia lacului în jurul anului 2100. Pentru diminuarea colmatării s-au construit două baraje mici, în spatele cărora s-au creat două lacuri de acumulare şi de decantare a aluviunilor: unul pe Pârâul Oilor (în 1960) şi altul pe pârâul Piatra Roşie (în 1962). Lacu Roşu mai este cunoscut în literatura de specialitate şi sub numele de *Ghilcoş* sau *Ucigaşul*. Denumirea de Lacu Roşu derivă de la argilele cu oxizi de fier aflate în suspensie în apă, transportate şi depuse în lac de Pârâul Roşu. Totodată, culoarea roşie a lacului mai este accentuată şi de stânca de culoare roşie a masivului Suhard, care se reflectă în apa lacului. Important şi atractiv obiectiv turistic.

2. → Roşu (3).

3. Localit. componentă a municipiului Gheorgheni, staţiune climaterică şi de odihnă de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în jud. Harghita, într-o mică depresiune străjuită de M-ţii Suhard, Tarcău, Hăşmaş şi Giurgeu (Carpaţii Orientali), pe malul lacului cu acelaşi nume, la 980 m alt., la 26 km NE de municipiul Gheorgheni şi la 73 km N de municipiul Miercurea-Ciuc. Climat montan, tonic-stimulant, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 15°C) şi ierni friguroase (în ian. medii termice de –7°C). Temp. medie anuală este de c. 5,5°C, iar precipitaţiile atmosferice însumează c. 1 000 mm anual. Climatul tonic-stimulant, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, puternic ozonat, face ca staţiunea să fie solicitată atât pentru odihnă, cât şi pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual etc. În lunile de iarnă, staţiunea atrage pe amatorii de schi, care au la dispoziţie pârtii de dificultate medie (pe masivul Suhardu Mare este una dintre cele mai bune pârtii de schi din ţară, în lungime de 2 400 m şi 600 m diferenţă de nivel), iar în lunile de vară, amatorii de sport au la dispoziţie terenuri de sport, un ştrand în aer liber, precum şi posibilitatea de a practica canotajul şi

Lacu Roşu (1). Vedere generală

Lacu Roşu (3). Aspect din staţiune

Lacu Sărat (2). Complexul balnear

pescuitul în arealul lacului de acumulare naturală sau chiar alpinismul (în Cheile Bicazului, aflate la 3 km NE de staţiune). Numeroase posibilităţi de drumeţii montane spre cabana Suhard, spre muntele Ucigaşul, spre Cheile Bicazului (8 km lungime, cu farmec aparte, declarate rezervaţie naturală complexă), spre lacul de acumulare Izvoru Muntelui de pe râul Bicaz etc. Punctul de atracţie al staţiunii îl constituie lacul de baraj natural (Lacu Roşu). Păstrăvărie.

LACU SĂRAT 1. Lac clastocarstic (de crov) cu apă sulfatată şi nămol terapeutic, situat în NE Câmpiei Brăilei, la 25 m alt., la 5 km SV de municipiul Brăila. Supr.: 1,72 km^2 (la niveluri medii ale apei; în perioadele de secetă, supr. lacului se reduce mult); vol.: 0,2 mil. m^3; ad.: 1 m. Lungime: 2 km; lăţime: 300 m. Apa lacului are o mare concentraţie în clorură de sodiu şi sulfat de sodiu şi de magneziu (mineralizare: 84 ‰). Lacul conţine pe fund nămol sapropelic cu calităţi terapeutice.

2. Staţiune balneoclimatică de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în jud. Brăila, în NE Câmpiei Brăilei, la 25 m alt., pe malul lacului omonim, la 5 km SV de municipiul Brăila. Climat continental de stepă, cu amplitudini termice anuale mari (25,4°C). Temp. medie anuală este de 11°C (în iul. temp. medii peste 23°C, iar în ian. –2,3°C). Precipitaţii medii în jur de 450 mm anual. Lacu Sărat, cu importante rezerve de nămol sapropelic şi de apă minerală sulfatată, clorurată, sodică, magneziană, slab bromurată (mineralizare 84 g/litru), oferă condiţii optime de tratare a afecţiunilor reumatismale, a celor ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice), dermatologice (psoriazis, ichtioze, keratodermatii etc.), endocrine (hipotiroidie benignă, hipoovarie etc.), neurologice periferice (pareze uşoare, nevrite, sciatică), posttraumatice etc. Complex balnear cu 250 de locuri. Staţiunea este legată prin linii de tramvai şi de autobuz cu municipiul Brăila.

LAINICI 1. Defileu şi trecătoare, situate în partea de V a Carpaţilor Meridionali, între M-ţii Parâng (la E) şi M-ţii Vâlcan (la V), pe Valea Jiului, la 513 m alt. Defileul are o lungime de 30 km. În cuprinsul său, talvegul râului Jiu are o pantă accentuată (9 m/km), iar versanţii abrupţi care-l străjuiesc dau un farmec deosebit acestor locuri. Şoseaua care străbate defileul a fost construită la sf. sec. 19, iar calea ferată, ce trece prin 39 de tuneluri, a fost inaugurată la 31 oct. 1948, asigurând legăturile între Depr. Petroşani şi Oltenia.

2. Mănăstirea ~ → Bumbeşti-Jiu.

LALA, complex de lacuri glaciare în M-ţii Rodnei (Carpaţii Orientali), format din Lala Mare (5 637 m^2; ad. max.: 1,6 m) şi Lala Mică (1 550 m^2; ad. max.: 0,40 m). De aici izv. pârâul Lala.

LALOŞU, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în SE Piem. Oltetului, pe stg. râului Olteţ; 2 530 loc. (1 ian. 2011): 1 254 de sex masc. şi 1 276 fem. Zăcăminte de gaze naturale. Prelucr. lemnului (uşi, ferestre). Viticultură; legumicultură. Muzeu sătesc (Berbeşti). Cămin cultural (1938) şi bibliotecă publică (c. 9 500 vol.), în satul Laloşu. Fermă de creştere a bovinelor. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1850) şi „Cuvioasa Parascheva" (1859), în satele Berbeşti şi Mologeşti. Satul Laloşu este atestat documentar în 1592, iar Berbeşti la 24 febr. 1594.

Lacul Lala Mare

Lacul Lala Mică

LANDESTREU → Jimbolia.

LA OM, cel mai înalt vârf al masivului calcaros Piatra Craiului (Carpaţii Meridionali); alt.: 2 238 m. Vegetaţie alpină de stâncărie, în cadrul căreia se remarcă prezenţa endemismului garofiţa Pietrii Craiului (*Dianthus callizonus*), declarată monument al naturii. Vârful La Om mai este cunoscut şi sub numele de *Baciu* sau *Piscul Baciului*.

LAPOŞ, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în E Depr. Sângeru, la poalele de N ale Dealului Istriţa, pe cursul superior al râului Tisău; 1 309 loc. (1 ian. 2011): 684 de sex masc. şi 625 fem. Biserica din lemn „Sfântul Gheorghe" (1823), în satul Lăpoşel. Satul Lapoş apare menţionat documentar în 1607.

LARGIANA → Românaşi.

LARGU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Buzău-Călmăţui, pe râul Călmăţui; 1 640 loc. (1 ian. 2011): 831 de sex masc. şi 809 fem. Morărit; produse de panificaţie. În perimetrul satului Scărlăteşti, în punctul numit „Cornul Malului", a fost identificată o necropolă sarmatică (sec. 2–3) unde au fost găsite vase ceramice, cercei din bronz, mărgele din coral, sticlă şi chihlimbar, oglinzi cu tagma, cuţite din fier, fusaiole din lut ş.a. La c. 500 m N de necropolă au fost descoperite urmele unei aşezări de tip Sântana de Mureş (sec. 4). În satul Largu, menţionat documentar în 1700, se află biserica având dublu hram - „Sfinţii Voievozi" şi „Sfântul Ilie" (1817, reconstruită în 1936).

LASCĂR CATARGIU → Schela (1).

LASLEA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Pod. Târnavelor cu Pod. Hârtibaciului, la confl. râului Laslea cu Târnava Mare; 3 288 loc. (1 ian. 2011): 1 657 de sex masc. şi 1 631 fem. Expl. de gaze naturale (în satul Nou Săsesc). Producţie de mobilă şi de suc de mere. Satul Laslea este menţionat documentar la 16 sept. 1309 cu numele *Sanctus Ladislaus*. În satul Mălâncrav, atestat documentar în 1305, se află conacul „Apafi" (sec. 15, cu modificări din sec. 17, restaurat în 2006–2007) şi o biserică datând din prima jumătate a sec. 14 (azi biserică evanghelică), cu picturi murale interioare de factură gotică, executate după anul 1350, cu tavan casetat şi pictat (1792) şi un altar

poliptic gotic (sec. 15), cu unele transformări din sec. 20; biserici care în prezent aparţin cultului evanghelic în satele Laslea (1842–1845), Floreşti (1424, cu turn din 1855), Nou Săsesc (ante 1345, refăcută în sec. 15) şi Roandola (c. 1500, refăcută în 1792). Biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 18), în satul Laslea.

LATORIȚA → Lotru (2).

LAZ → Săsciori.

LAZA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Tutovei, pe râul Racova; 3 170 loc. (1 ian. 2011): 1 599 de sex masc. şi 1 571 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale; legumicultură. Apicultură. Piscicultură (în lacul Puşcaşi). Centru de ceramică populară, roşie (în satul Poiana lui Alexa). Satul Puşcaşi este menţionat documentar, prima oară, în 1491. În satul Laza se află biserica având dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Haralambie", zidită în anii 1913-1919 pe locul uneia din lemn ce data din 1780, reparată în 1942, pictată în 1957-1958, consolidată în 1993-1999 şi repictată în 2003-2005. Până la 7 mai 2004, com. **L.** a avut în componenţă satele Poiana lui Alexa, Puşcaşi, Teişoru şi Valea Târgului, care la acea dată au format com. Puşcaşi, jud. Vaslui. Agroturism.

LAZURI, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Someşului, la graniţa cu Ungaria; 5 763 loc. (1 ian. 2011): 2 898 de sex masc. şi 2 865 fem. Nod rutier. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Pe terit. satului Lazuri, menţionat documentar, prima oară, în 1261, au fost descoperite vestigiile unei locuinţe în care s-a găsit ceramică dacică şi celtică (sec. 3–2 î.Hr.), precum şi urmele unei aşezări din sec. 3–4. Biserici reformate, în satele Lazuri (sec. 16, cu transformări din sec. 19), Nisipeni (sec. 16) şi Bercu (1840, cu turn din 1959, declarată monument istoric); bisericile ortodoxe cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Noroieni (1810) şi Peleş (1828).

LAZURI DE BEIUŞ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Beiuş, pe cursul superior al Crişului Negru; 1 638 loc. (1 ian. 2011): 822 de sex masc. şi 816 fem. Satul Lazuri de Beiuş este menţionat documentar, prima oară, în 1588. Bisericile ortodoxe, din lemn, cu hramurile „Înălţarea Domnului" (sec. 18, cu picturi din 1776 şi adăugiri din 1926) şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (sec. 18, pictată în sec. 19, renovată în 1925 şi restaurată în 1959), în satele Hinchiriş şi Lazuri de Beiuş.

LĂCĂUȚ, Munții ~, culme muntoasă în NV M-ților Vrancea, cu orientare generală NV-SE, mărginită de un abrupt pe versantul de V, constituită predominant din fliş grezos cu intercalaţii şistoase, fliş bituminos cu gresie de Kliwa şi conglomerate. În cadrul ei se detaşează mai multe masive: Lăcăuţ (vf. Lăcăuţ 1 777 m), Goru (vf. Goru 1 785 m), Giurgiu (1 721 m), Furu (vf. Furu Mare 1 415 m) ş.a. Important nod hidrografic din care izv. râurile Putna, Bâsca Mare, Bâsca Mică, Zăbala, Năruja, Tişiţa, Coza ş.a. Staţiune meteorologică de alt.

LĂCULEȚE, Schitul ~ → Glodeni.

LĂCUSTENI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în partea de S a Piem. Olteţului; 1 571 loc. (1 ian. 2011): 769 de sex masc. şi 802 fem. Pomicultură. În satul Lăcusteni, atestat documentar în 1480, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1780, refăcută în 1835), în satul Lăcuştenii de Jos, numit *Risipiţi* până la 1 ian. 1965 şi menţionat documentar în 1619, există o biserică din 1912 zidită pe locul uneia din lemn din 1799, iar în satul Găneşti, atestat documentar la 8 ian. 1480, se află biserica având dublu hram – „Sfântul Vasile" şi „Sfântul Nicolae" (1811-1812, declarată monument istoric) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1825). Com. **L.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Lăcusteni, Contea, Găneşti, Lăcustenii de Jos şi Lăcustenii de Sus din com. Zătreni, jud. Vâlcea.

LĂDEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 10 sate, situată în partea de E a Piem. Olteţului, pe râul Cerna; 1 929 loc. (1 ian. 2011): 919 de sex masc. şi 1 010 fem. Nod rutier. Pomicultură (meri, pruni, peri).

LĂPUGIU 1. Dealurile Lăpugiului, unitate deluroasă situată la limita jud. Hunedoara cu jud. Timiş, între M-ţii Poiana Ruscăi (la S şi SE), Dealurile Lugojului şi Pod. Lipovei (la V şi NV) şi Valea Mureşului (la E şi NE). Sunt alcătuite din gresii, marne, argile, pietrişuri, tufuri, andezite ş.a., prezintă culmi netede şi nu prea lungi, cu înălţimi cuprinse între c. 300 m şi c. 500 m alt. (Dealurile Dobra 364 m, Corbului 406 m, Sălişte 518 m ş.a.).

2. Depresiune de eroziune, situată în zona de contact a prelungirilor de NV ale M-ţilor Poiana Ruscăi cu Dealurile Lăpugiului, la 200–250 m alt., pe cursul inf. al Pârâului Lăpugilor, pe terit. jud. Hunedoara. Supr.: c. 26 km^2. Relieful este reprezentat prin lunci, terase şi glacisuri. Versanţii dealurilor înconjurătoare sunt acoperiţi cu păduri de foioase şi cu fâneţe naturale.

LĂPUGIU DE JOS, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 10 sate, situată în partea de V a Depr. Lăpugiu, la poalele de NV ale M-ţilor Poiana Ruscăi, pe Pârâul Lăpugilor; 1 584 loc. (1 ian. 2011): 785 de sex masc. şi 799 fem. Staţii de c.f. (în satele Lăpugiu de Jos şi Holdea) şi haltă de c.f. (în satul Ohaba). Prelucr. lemnului. Colectarea fructelor de pădure. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. În satul Lăpugiu de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1439, se află o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1765) cu picturi interioare din prima jumătate a sec. 19. Punct fosilifer (în satul Lăpugiu de Sus), cu faună marină din Miocen. Popas turistic.

LĂPUŞ 1. Munții ~, masiv muntos în NV Carpaţilor Orientali, în grupa munţilor vulcanici, situat între M-ţii Gutâi (la V-NV) şi Ţibleş (la E-SE). Prezintă mai multe culmi domoale, dirijate spre S (Culmea Şatra, 1 041 m alt.) sau spre N, din care se detaşează câteva vârfuri ce depăşesc 1 300 m alt.: vf. Neteda (1 322 m), Sermeteş (1 306 m), Secu (1 311 m). Alt max.: 1 358 m (vf. Văratec). Alcătuit din roci eruptive (andezite, andezite bazaltoide, piroclastite). Acoperit cu păduri de fag în amestec cu răşinoase. Nod hidrografic (de aici izv. râurile Lăpuş, Botiz, Bloaja, Cavnic ş.a.).

2. Depresiune intramontană, tectonoerozivă, delimitată de M-ţii Gutâi şi M-ţii Lăpuş (la N), Ţibleş (la NE), culmea Breaza (la S) şi masivul Preluca (la V), drenată de râul Lăpuş şi afl. lui (Rotunda, Dobric, Suciu, Rohia). Supr.: c. 225 km^2. Relieful colinar, prezentând culmi domoale, netede şi despădurite, cu alt. de 450–550 m, intens fragmentate de o reţea deasă de văi, însoţite de lunci flancate de 4–5 niveluri de terase, imprimă nota dominantă. La contactul cu zonele montane limitrofe se află glacisuri (Vima şi Rohia în S) sau resturi piemontane (Piem. Şatra în N). Climă temperat-moderată (temp. medie anuală 8–9°C) cu precipitaţii

abundente (800–1 000 mm anual). Cunoscută şi sub numele de *Ţara Lăpuşului*.

3. Râu, afl. dr. al Someşului pe terit. com. Ardusat din Depr. Baia Mare; 112 km; supr. bazinului: 1 820 km^2. Izv. din partea centrală a M-ţilor Lăpuş, de sub vf. Văratec, de la 1 200 m alt., curge mai întâi pe direcţie N-S, având în sectorul montan o pantă accentuată (15‰); în arealul com. Lăpuş îşi schimbă direcţia de curgere spre V, străbătând Depr. Lăpuş şi oraşul Târgu Lăpuş, după care străbate partea de S a masivului cristalin Preluca, în cadrul căruia formează un sector de chei epigenetice, lung de 30 km, cu meandre încătuşate, apoi îşi schimbă din nou cursul, mai întâi către N, iar din com. Săcălăşeni către NV, drenând Depr. Baia Mare cu o vale puternic meandrată. Panta generală de scurgere este de 9,2 ‰, iar debitul mediu multianual de 25 m^3/s în zona de vărsare în Someş. Afl. pr.: Rotunda, Suciu, Rohia, Cavnic, Săsar.

4. Com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Depr. Lăpuş, pe râul omonim; 3 856 loc. (1 ian. 2011): 1 871 de sex masc. şi 1 985 fem. Expl. de argile refractare. Producţie de îmbrăcăminte din piele. Pomicultură (meri, pruni, peri). Muzeu de etnografie şi artă populară. Centru de ceramică populară, roşie. Satul Lăpuş este menţionat documentar, prima oară, în 1505. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 16, cu picturi interioare în tempera din 1697), restaurată în anii 2000–2004; biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1994–1996). Pe terit. com. **L.** au fost descoperite urmele unei aşezări din Epoca bronzului şi o necropolă de la sf. Epocii bronzului şi începutul Epocii fierului, cu un inventar bogat (podoabe şi butoni din aur, topoare de luptă din fier, pumnale, urne din ceramică, străchini decorate cu motive geometrice etc.).

LĂPUŞATA, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Olteţului, pe dr. râului Cerna; 2 327 loc. (1 ian. 2011): 1 178 de sex masc. şi 1 149 fem. Reşed. com. este satul *Săruleşti*. Centru pomicol (meri, pruni, peri). Fermă de creştere a ovinelor. Cămin cultural (din 1922) cu un local nou, construit în 1960. În satul Săruleşti, atestat documentar în 1625, se află o biserică din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1610, cu modificări din anii 1841, 1895, 1947, restaurată în 1984–1986) şi o biserică de zid din 1841, iar în satul Şerbăneşti, biserica „Sfântul Nicolae" (1810, restaurată în 1857); bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae" în satele Bereşti (1610, refăcută în 1885–1887 şi restaurată în 1982–1984) şi Zărneşti (1751, reconstruită în 1820, demolată în 1912 şi refăcută în 1916–1924). În noaptea de 9 spre 10 nov. 2004, în satul Zărneşti s-a produs o puternică alunecare de teren pe o lungime de 300 m şi o adâncime de 10 m care a afectat drumul comunal şi numeroase gospodării.

LĂPUŞNICEL, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de NE ale M-ţilor Almăj, pe râul Globu; 1 254 loc. (1 ian. 2011): 598 de sex masc. şi 656 fem. Expl. de azbest şi de talc (în satele Pârvova şi Şumiţa). Pomicultură (meri, pruni). Satul Lăpuşnicel este menţionat documentar, prima oară, în 1603.

LĂPUŞNICU MARE, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Almăj, la poalele de S ale M-ţilor Semenic, pe râul Lăpuşnic; 1 784 loc. (1 ian. 2011): 867 de sex masc. şi 917 fem. Expl. de azbest (în satul Moceriş). Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri). Cămin cultural (1938). Fanfară civilă (1911). În satul Lăpuşnicu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1540, se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1770–1780, pictată în 1878, restaurată în 1890 şi 1934, repictată în 1972, declarată monument istoric).

LĂZAREA, com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Giurgeu, la 800 m alt., pe pârâul Lăzarea; 3 477 loc. (1 ian. 2011): 1 717 de sex masc. şi 1 760 fem. Haltă de c.f. (în satul Lăzarea). Nod rutier. Expl. forestiere şi de calcar cristalin compact (marmură inferioară). Prelucr. lemnului (mobilă); productie de cărămizi şi ţigle. Tabără estivală de creaţie modernă (sculptură şi pictură), cu participare internaţională (din 1974). În satul Lăzarea, menţionat documentar, prima oară, în 1566, se află un castel medieval, construit în etape (corpul vechi datează din 1532, iar restul clădirilor au fost adăugate în 1598, 1631–1632), în stil renascentist, amplasat în mijlocul unei curţi dreptunghiulare (75 x 100 m). Prevăzut cu trei turnuri de apărare (două pătrate şi unul poligonal, cu şapte laturi), castelul a fost restaurat la mijlocul anilor '70 ai sec. 20. Tot în satul Lăzarea există un muzeu în care sunt expuse operele realizate de artiştii plastici, în cadrul taberei estivale de creaţie, o biserică romano-catolică fortificată (c. 1235, cu zid de incintă realizat în sec. 18, cu unele transformări gotice din anul 1488), declarată monument istoric, biserica mănăstirii franciscane (1669-1752, incendiată în 1707 de trupele austriece, reconstruită în etape, în stil baroc, în perioada 1752-1908, declarată monument istoric în 1992) şi capela „Sfântul Anton" (1558).

LĂZĂRENI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 8 sate, situată în zona Dealurilor Hidişelului; 3 058 loc. (1 ian. 2011): 1 549 de sex masc. şi 1 509 fem. Prelucr. primară a lemnului. Apicultură. Fond cinegetic. Satul Lăzăreni este menţionat documentar, prima oară, în 1828. Punct fosilifer (în satul Miheleu) cu specii de gasteropode şi echinoderme conservate în calcarele tortoniene, declarat rezervaţie paleontologică. În satul Lăzăreni se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", zidită în 1932-1934 pe locul uneia din lemn ce data din 1751.

LEAOTA, masiv muntos în partea de E a Carpaţilor Meridionali, la E de cursul superior al Dâmboviţei şi la S-SE de culoarul Bran-Rucăr, separat de M-ţii Bucegi prin Valea Brătei. Alcătuit, predominant, din şisturi cristaline, dar şi din calcare jurasice (spre zona culoarului Bran-Rucăr). Prezintă culmi domoale, cu întinse supr. de eroziune, desfăşurate sub forma unor plaiuri situate la 1 600–1 700 m alt., dominate de mai multe vârfuri: Pietrele Albe (1 888 m), Cioara (1 853 m), Sfântul Ilie (1 794 m) ş.a. Alt. max.: 2 133 m (vf. Leaota). Fragmentat de văi puternic adâncite (Cheia, Valea Bădenilor, Stăncioiu, Ialomicioara, Ghimbav ş.a.), cu versanţi având o înclinare moderată. Acoperit cu păduri de fag în amestec cu răşinoase. La peste 1 800 m alt. se află păşunile alpine. Turism.

LECA-UNGURENI → Ungureni (1).

LECHINŢA 1. Dealurile Lechinţei, zonă deluroasă situată în partea de NE a Câmpiei colinare a Transilvaniei, delimitată de râurile Şieu (la E) şi Meleş (la V), alcătuită din argile, argile marnoase, nisipuri şi tufuri.

2. Râu, afl. dr. al Mureşului în aval de Iernut; 60 km; supr. bazinului: 529 km^2. Izv. din Colinele Mădăraşului. Cunoscut şi sub numele de *Comlod*.

3. Com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Lechinței, pe stg. râului Dipşa; 6 174 loc. (1 ian. 2011): 3 070 de sex masc. şi 3 104 fem. Stație de c.f. (în satul Lechința) şi halte de c.f. (în satele Chiraleş, Sângeorzu Nou, Țigău şi Vermeş). Nod rutier. Expl. de balast. Producție de mobilă, de îmbrăcăminte pentru lucru, de cărămizi şi țigle şi de produse lactate; fabrica de zahăr a fost dezafectată după 1989. Centru viticol şi pomicol. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreț, cartofi. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Vestigii neolitice (topoare din piatră). În satul Lechința, menționat documentar, prima oară, în 1335, se află o biserică fortificată (sec. 15), azi biserică evanghelică, şi un conac din sec. 18 (azi sediul Primăriei). În satul Vermeş există o biserică fortificată (sec. 15), cu turn-clopotniță din 1579; în satul Sângeorzu Nou se află o biserică din sec. 15 (cu refaceri din sec. 18) şi casa parohială a acesteia (sec. 16, cu transformări din sec. 18), şi o biserică din lemn din sec. 18. În satul Bungard se găseşte biserica, din lemn „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1711), în satul Țigău există o biserică din lemn (1770, reparată în 2012) şi o biserică reformată (sec. 16), iar în satul Chiraleş, o biserică evanghelică (1907). În 1602, în această comună s-au stabilit familii de germani venite din alte comune.

LEHLIU, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Milotina; 2 786 loc. (1 ian. 2011): 1 347 de sex masc. şi 1 439 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **L.** a făcut parte din jud. Ialomița.

LEHLIU-GARĂ, oraş în jud. Călăraşi, situat în Câmpia Bărăganului, la 55 m alt., la 55 km NV de municipiul Călăraşi şi 65 km E de Bucureşti; 6 347 loc. (1 ian. 2011): 3 027 de sex masc. şi 3 320 fem. Supr.: 82 km^2, din care 5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 269 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată la 17 nov. 1886). Nod rutier. Producție de piese şi accesorii pentru autovehicule şi pentru motoare de autovehicule, de tricotaje, de combustibil biodiesel, de piese de schimb pentru combinatele siderurgice, de garnituri din cauciuc pentru nave fluviale şi de prelucr. a legumelor. Obiecte de artizanat (împletituri din răchită, obiecte din ceramică). Bibliotecă (14 000 vol.). Siloz de cereale. Motel („Hanul cu salcâmi"). **Istoric**. Localit. apare consemnată pe o hartă militară în 1853 şi a fost declarată oraş la 18 apr. 1989. În prezent, are în subordine ad-tivă satele Buzoeni şi Răzvani (până în 1980, a avut în componența sa şi satul Valea Seacă, care ulterior a fost dezafectat). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, a făcut parte din jud. Ialomița. Biserica „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir" zidită în anii 2010-2011 pe locul uneia din paiantă construită în 1942-1943.

LELEASCA, com. în jud. Olt, alcătuită din 7 sate, situată în partea de N a Piem. Cotmeana; 1 438 loc. (1 ian. 2011): 671 de sex masc. şi 767 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni, cireşi). În satul Leleasca se află două biserici cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului" – una din lemn (1766–1771, reparată în 1942, restaurată în 2009-2010, declarată monument istoric) şi alta din zid (1807, cu fresce originare); în satul Mierliceşti există o biserică (din lemn şi cărămidă) cu hramul „Sfântul Dumitru" (1850), iar în satul Afumați biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1857).

LELESE, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de E ale M-ților Poiana Ruscăi, pe râul Nădrab; 421 loc. (1 ian. 2011): 212 de sex masc. şi 209 fem. Expl. de talc şi steatit. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Fond cinegetic. Renumită zonă etnografică (Ținutul Pădurenilor). Agroturism. Satul Lelese este menționat documentar, prima oară, în 1733. În satul Runcu Mare, atestat documentar în 1482, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1887).

LELEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Subcarpatică Olteană, în zona de confl. a râului Suseni cu Şuşița; 1 833 loc. (1 ian. 2011): 939 de sex masc. şi 894 fem. Pomicultură (meri, pruni, cireşi ş.a.). În satul Leleşti se află un muzeu etnografic (inaugurat în 1977), cu colecții de costume populare, unelte, obiecte de uz casnic ş.a., precum şi bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (construită în 1733–1774 de către Grigore Roşca şi zugrăvită în 1847) şi „Sfântul Ioan Gură de Aur" (1791); în satul Frăteşti se află bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1825, declarată monument istoric) şi „Sfinții Voievozi" (1802), iar în satul Rasovița există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi", construită în 1802 prin grija medelnicerului Ianache Sâmboteanu şi reconstruită în 1898–1900.

LELICENI, com. în jud. Harghita, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Ciuc, la 5 km S de municipiul Miercurea-Ciuc; 1 947 loc. (1 ian. 2011): 975 de sex masc. şi 972 fem. Producție de mobilă şi de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice. Sat de vacanță (Hosasău). În satul Leliceni, atestat documentar în anul 1251, se află o biserică romano-catolică din sec. 15, în stil gotic, restaurată în 1806, declarată monument istoric în 1992. Lângă această biserică există un tei plantat în jurul anului 1500, declarat monument al naturii şi protejat de lege din 1992; în satual Misentea, menționat documentar în 1333, există o biserică romano-catolică din anul 1247, fortificată în anul 1330. Com. **L.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Leliceni, Fitod, Hosasău şi Misentea din com. Sâncrăieni, jud. Harghita.

LEMNIA, com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată în NE Depr. Târgu Secuiesc, pe cursul superior al Râului Negru, la poalele de S ale M-ților Nemira; 1 940 loc. (1 ian. 2011): 916 de sex masc. şi 1 024 fem. Haltă de c.f. (în satul Lemnia). Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului; confecții textile; prelucr. laptelui şi a cărnii. Abator. Creşterea bovinelor. Moară de apă (sec. 19). Centru de țesături şi cusături populare. Agroturism. În satul Lemnia, menționat documentar, prima oară, în 1332, se află o cetate țărănească (sec. 16) cu o biserică romano-catolică de incintă, în stil gotic (1510, cu transformări baroce din 1777). Până la 2 mart. 2004, com. **L.** a avut în componență satele Lutoasa şi Mereni care la acea dată au format com. Mereni, jud. Covasna.

LENAUDORF → Lenauheim.

LENAUHEIM, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Timişului; 5 995 loc. (1 ian. 2011): 2 979 de sex masc. şi 3 016 fem. Stații de c.f. (în satele Grabaț, Lenauheim şi Bulgăruş). Produse alim. Ferme de creştere a bovinelor (Lenauheim şi Grabaț) şi a ovinelor (în satul Grabaț). În satul Lenauheim, menționat documentar, prima oară, în 1415 cu numele *Csátad* şi apoi în anul 1482, se află muzeul memorial „Nikolaus Lenau" (poet romantic austriac născut în acest loc, 1802–1850), biserica romano-

catolică „Sfânta Tereza” (1778), declarată monument istoric, un han de poştă (sec. 18) şi statuia poetului Nikolaus Lenau, realizată de către sculptorul Béla Radnai. Inițial, satul Lenauheim s-a numit *Ciata*, apoi *Cetad, Strehlenau* şi *Lenaudorf*, iar din 1926 *Lenauheim*. În perioada 1763-1767, această comună a fost colonizată cu numeroase familii de germani care au construit peste 200 de case. În satul Grabaț există o biserică romano-catolică (1764) şi una ortodoxă (1949), iar în satul Bulgăruş se află o biserică romano-catolică (1774) şi una ortodoxă din 1940.

LEORDA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Dealului Bour cu Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul superior al râului Sitna; 2 676 loc. (1 ian. 2011): 1 333 de sex masc. şi 1 343 fem. Nod feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată la 1 nov. 1871), în satul Leorda şi haltă de c.f. (în satul Belcea). Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, legume etc. În satul Leorda există o biserică din lemn cu dublu hram - „Sfântul Nicolae” şi „Adormirea Maicii Domnului” (1889) şi o biserică din cărămidă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1963), iar în satul Mitoc se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva” (1792–1794, reparată în 1866 şi 1892).

LEORDENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 14 sate, situată în zona de contact a Piem. Cândeşti cu Câmpia Piteştiului, pe stg. râului Argeş, la confl. cu Budişteanca; 5 847 loc. (1 ian. 2011): 2 912 de sex masc. şi 2 935 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872), în satul Leordeni. Nod rutier. Expl. de petrol şi balast. Producție de furnire şi panouri din lemn, de îmbrăcăminte pentru lucru şi de țuică. Iazuri şi heleşteie pentru piscicultură şi irigații. Centru viticol şi pomicol. Complex avicol. În satul Leordeni se află casa memorială „Dinu Lipatti”, casa „Gussi” (sec. 18–19), azi Primăria şi biserica având dublu hram – „Sfântul Gheorghe” şi „Sfânta Ecaterina” (1864); bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva” (1750) şi „Adormirea Maicii Domnului” (1837), în satele Ciulnița şi Budişteni; biserica din lemn cu hramul „Naşterea Domnului” (1781), în satul Glâmbocata-Deal.

LEORDINA, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Depr. Maramureş, pe stg. râului Vişeu; 2 505 loc. (1 ian. 2011): 1 239 de sex masc. şi 1 266 fem. Stație de c.f. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Centru de arhitectură populară (porți maramureşene) şi de port popular tradițional. În satul Leordina, menționat documentar, prima oară, în 1411, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1864-1871, cu turn ridicat în 1893-1894).

LEORDIŞ, vârf în M-ții Aninei, constituind alt. max. a acestora (1 160 m).

LEPŞA, Mănăstirea ~ → Tulnici.

LEREŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Muscelelor Argeşului cu prelungirile de SE ale M-ților Iezer, pe cursul superior al Râului Târgului; 4 744 loc. (1 ian. 2011): 2 262 de sex masc. şi 2 482 fem. Hidrocentrale în satele Lereşti (19 MW) şi Voineşti (5,2 MW), intrate în funcțiune în 1987. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilier pentru birouri). Prelucr. maselor plastice şi a laptelui. Produse ceramice (placi, dale); biscuiți. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Stațiune turistică (pârtie de schi). Agroturism. Muzeu etnografic, în satul Lereşti (cusături şi țesături populare, case țărăneşti specifice zonei etnografice Argeş). Centru de dulgherit, de confecționare a costumelor populare şi de prelucr. artistică a lemnului. În satul Lereşti, atestat documentar în 1414, se află bisericile cu hramurile „Sfinții Îngeri” (1860) şi „Înălțarea Domnului” (1927–1929, construită după planurile arhitectului Dumitru Ionescu Berechet).

LESPEZI 1. Vârf în partea centrală a M-ților Făgăraş, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 522 m (al patrulea vârf ca înălțime din Carpații românești, după vf. Moldoveanu, Negoiu şi Viştea Mare). Cunoscut şi sub numele de *Călțun.*

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în culoarul Siretului, la poalele de V ale Dealului Mare, pe ambele maluri ale râului Siret; 5 979 loc. (1 ian. 2011): 3 020 de sex masc. şi 2 959 fem. Stație de c.f. (în satul Lespezi). Nod rutier. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Fermă de creştere a bovinelor. Abator. Centru de olărit. Iarmaroc anual (20 iul.). În satul Lespezi, întemeiat în 1821 de un grup de negustori evrei, se află o sinagogă (1882). Biserica având hramul „Sfântul Dumitru” (sec. 19), în satul Heci.

LEŞU 1. Depresiune intramontană de eroziune, situată în M-ții Bârgău, pe cursul mijlociu şi inf. al râului Leşu, la 500–800 m alt., străjuită de vf. Stegii (1 069 m) la N şi vf. Heniu Mare (1 611 m) la S. Relief colinar, de terase şi lunci. Comunică spre E, prin defileul de la Valea Măgurii, cu bazinetul depresionar *Leşu Superior.* Pantele dealurilor înconjurătoare sunt acoperite cu păduri de fag în amestec cu molid şi cu păşuni şi fânețe naturale.

2. Lacul ~ → Bulz.

3. Com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele vf. Stegii (în N) şi Heniu Mare (în S) din M-ții Bârgău, pe râul Leşu; 2 934 loc. (1 ian. 2011): 1 581 de sex masc. şi 1 353 fem. Haltă de c.f. (în satul Leşu). Expl. şi prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Cămin cultural (1927). Bibliotecă publică (1927) cu c. 10 500 vol. Orchestră de muzică populară (1953); echipa de dansuri populare „Căluşarii” (1927); formația de trişcari (din 1953). Vechi centru de obiceiuri tradiționale (claca, şezătoarea)

Lespezi (1). Vârful Lespezi (stânga imaginii)

şi de cusături şi ţesături populare. Festival etnofolcloric anual „Rapsodia trişcarilor" (în sept.; prima ediţie în 1968). În satul Leşu, menţionat documentar în 1696, se află biserica „Sfântul Ioan Botezatorul", construită în anii 1995-2000 şi pictată de Horea Indolean din Gherla.

LEŞU SUPERIOR, bazinet depresionar intramontan de eroziune, situat în M-ţii Bârgău, pe cursul superior al râului Leşu (afl. stg. al Ilvei), la 700–900 m alt., străjuit de vârfurile Măgura Neagră (1 321 m), Păltinoasa (1 227 m), Ţăşuleasa (1 215 m) la N-NE şi Gogoaşa (1 605 m), Bârgău (1 362 m), Dosu Zâmbroaiei (1 350 m) şi Bondariului (1 266 m) la S-SV. Bazinetul **L.S.**, modelat în rocile sedimentare paleogene de la contactul cu rocile vulcanice (diorite), rămâne suspendat în spatele defileului de la Valea Măgurii prin care comunică cu Depr. Leşu **(1).** În partea centrală a acestui bazinet depresionar se înalţă o măgură vulcanică (Măgura Senienilor) ce atinge 943 m alt.

LETCA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 9 sate, situată la poalele de E-NE ale Culmii Prisnel, pe dr. râului Someş; 1 978 loc. (1 ian. 2011): 910 de sex masc. şi 1 068 fem. Staţii de c.f. (în satele Letca şi Cuciulat). Expl. de calcar şi de balast. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Culturi de cereale, cartofi ş.a. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (c. 1700, cu pridvor adăugat în 1864), „Adormirea Maicii Domnului" (începutul sec. 19) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1736, cu picturi interioare din 1863), în satele Toplița, Purcăreţ şi Şoimuşeni; în satul Letca, menţionat documentar, prima oară, în 1405, se află două biserici din lemn – una cu hramul „Sfânta Maria" sau Biserica iobagilor (terminată la 11 mart. 1665, cu picturi interioare realizate în 1806–1807 de Fericean Nechită), declarată monument istoric şi alta cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" sau Biserica nobililor (1747), mutată în 1991 în incinta Universităţii din Oradea şi folosită ca paraclis al Facultăţii de Teologie. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", de mici dimensiuni (12 m lungime şi 4,75 m lăţime), a fost repictată în 1993 şi declarată monument istoric. În locul acestei biserici, în satul Letca a fost construită (1992) o biserică de zid cu acelaşi hram. În arealul satului Cuciulat se află o peşteră, în interiorul căreia au fost identificate picturi rupestre datând de la sfârşitul Paleoliticului (c. 12 000–10 000 î.Hr.). Cele mai reprezentative şi mai bine conservate figuri sunt acelea ale unui cal (24,5 cm lungime şi 12,5 cm înălţime) în mişcare şi ale unei feline (80 cm lungime şi c. 50 cm înălţime), asemănătoare celebrelor picturi rupestre de la Altamira din Spania.

Letca. Pictură rupestră în peşterea Cuciulat

LETCA NOUĂ, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Bratilov; 3 418 loc. (1 ian. 2011): 1 732 de sex masc. şi 1 686 fem. Expl. de petrol; conserve de legume. Morărit. Apicultură. Ciupercărie (în satul Milcovăţu). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **L.N.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", în satele Letca Nouă (1864-1867, cu catapeteasma pictată de Gheorghe Tattarescu) şi Letca Veche (1880).

LETEA, grind fluvio-maritim situat în NE Deltei Dunării, între braţele Chilia şi Sulina, la 18 km N de oraşul Sulina. Este format din îngemănarea mai multor grinduri alungite, separate prin zătoane. Supr.: 170 km^2 (cel mai mare din Delta Dunării); lungime: 20 km; lăţime max.: 15 km; alt. max.: 12 m. Nisipurile care-l formează creează câmpuri de dune de 3–10 m înălţime. Depresiunile dintre dune sunt ocupate de vegetaţie lemnoasă, astfel că pădurea apare ca o succesiune de benzi cu lăţimi cuprinse între 10 şi 250 m, între care se găsesc spinările dunelor de nisip. Aceste benzi sunt numite de către localnici *hasmacuri*. Pe acest grind se află Pădurea Letea (700 ha), situată la 7 km S de com. Periprava, extinsă pe 7 km lungime şi numită de către localnici Pădurea *Hasmacu Mare*. Pădurea Letea este alcătuită predominant din stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), stejar pedunculat (*Quercus robur*), frasin pufos sau de baltă (*Fraxinus pallisae*) – descoperit aici pentru prima oară ca specie nouă pentru flora Pământului de către botanistul englez Abraham Taylor Willmott, ulm (*Ulmus foliacea*), tei (*Tilia tomentosa*), salcie plesnitoare (*Salix fragilis*), plop cenuşiu (*Populus canescens*) ş.a. Stratul de arbuşti este reprezentat prin salba moale (*Evonymus europaeus*), lemn câinesc (*Ligustrum vulgare*), cătina albă (*Hippophae rhamnoides*), cătina roşie (*Tamarix ramosissima*) ş.a. Pădurea Letea are un aspect tropical datorită prezenţei aici a numeroaselor plante agăţătoare, printre care: *Periploca graeca* (o specie de liană est-mediteraneană), viţa sălbatică (*Vitis silvestris*), hameiul (*Humulus lupulus*) ş.a. În pădure trăiesc numeroase reptile (şerpi neveninoşi, şopârle, vipere mici), păsări (sitari, turturele, mierle, vulturul codalb, dumbrăveanca ş.a.) şi mamifere (mistreţi, vulpi, pisici sălbatice, bizami, câinele enot etc.). Pe acest grind se află cea mai bogată entomofaună din România, cu specii unice. Pădurea Letea este declarată rezervaţie naturală (1938) şi monument al naturii.

LETEA VECHE, com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în Culoarul Siretului, în unghiul format de confl. râului Bistriţa cu Siretul, la 6 km SE de municipiul Bacău; 6 654 loc. (1 ian. 2011): 3 291 de sex masc. şi 3 363 fem. Haltă de c.f. (în satul Letea Veche). Hidrocentrală pe Bistriţa (Bacău II, 30 MW, intrată în funcţiune în 1966). Prelucr. lemnului. Producţie de robineţi, de cărămizi şi ţigle. Culturi de cereale. Pomicultură; viticultură. Fermă de creştere a bovinelor (în satul Radomireşti). Legumicultură. Conacul „Lecca" (1895, restaurat în 1962), azi muzeu sătesc, în satul Radomireşti. Satul Letea Veche a fost înfiinţat în 1870 şi menţionat documentar, prima oară în 1881.

LEŢCANI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în partea de S a Câmpiei Jijiei Inferioare, pe râul Bahlui, la confl. cu Roşior; 7 123 loc. (1 ian. 2011): 3 592 de sex masc. şi 3 531 fem. Staţie de c.f. (în satul Leţcani). Producţie de mobilă, de ambalaje din hârtie şi carton, de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice şi de plăci şi dale din ceramică. Fermă de creştere a

Leţcani. Biserica „Sfântul Spiridon”-Rotundă

bovinelor. Viticultură. Izvoare cu ape minerale, predominant sulfuroase. Pe terit. com. **L.** au fost descoperite vestigii materiale din Neolitic, din epocile bronzului şi fierului, din perioada migraţiilor popoarelor (sec. 4) şi din feudalism. În satul Leţcani, menţionat documentar în 1516, se află Biserica Rotundă, iniţial cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena”, construită în anii 1795-1802 din iniţiativa soţilor Ana şi Constantin Balş. Afectată de incendiul din 1830, biserica a fost reparată ulterior, după care i s-a atribuit hramul „Sfântul Spiridon”. Avariată în timpul Primului Război Mondial, biserica a fost reparată mai târziu şi repictată în 1936. După restaurările efectuate în anii 1960-1965, i s-a mai atribuit un al doilea hram – „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir”. Stricăciunile provocate de cutremurul din 4 mart. 1977 au fost remediate până în 1982 când biserica a fost resfinţită, iar în perioada 1996-2000 s-au executat lucrările de repictare a pereţilor interiori. Declarată monument istoric în anul 2004. De formă circulară, Biserica Rotundă, cu dublu hram – „Sfântul Spiridon” şi „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir”, prezintă un portic monumental, cu patru coloane ionice, deasupra căruia se ridică turnul-clopotniţă de formă pătrată; în satul Cogeasca există o biserică din lemn, cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul” (1848 sau 1866), iar în satul Cucuteni, o biserică din zid cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” (ante 1622). În perimetrul com. **L.** se află rezervaţia floristică şi faunistică „Fânaţele de la Valea lui David” (46,36 ha), situată pe versantul de E al pârâului Valea lui David (afl. al Bahluiului), la c. 6 km de municipiul Iaşi. În această zonă, afectată de numeroase alunecări de teren, se dezvoltă un covor vegetal bogat (peste 500 de specii de plante superioare), cu multe raritǎţi floristice pentru România, printre care se remarcă o specie euroasiatic-continentală de amăreală (*Polygala sibirica*), o specie sudică de măcriş (*Rumex tuberosus*), o specie rară de sânzianǎ (*Asperula moldavica*), precum şi alte plante rare ca: ruscuţa de primăvară (*Adonis vernalis*), bărbuşoara (*Erysimum mixtefurcatum*), stânjenelul (*Iris hungarica, Iris sintenisii*), patlagina (*Plantago schwarzenbergiana*), migdalul pitic (*Prunus tenella*), cireşul de Bărăgan (*Prunus fruticosa*) ş.a. Fauna întâlnită aici este bogată şi variată: vipera (*Vipera ursini*), şopârla (*Lacerta agilis chersonensis*), greierul împroşcător (*Dinarchus desipus*), fluturele (*Evergestis ostrogovichi*) ş.a.

LEU, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 4 841 loc. (1 ian. 2011): 2 374 de sex masc. şi 2 467 fem. Staţie de c.f. (în satul Leu). Nod rutier. Producţie de lanţuri şi arcuri, de plase din sârmă, de bolţari şi de pavele. Fermă de creştere a ovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, tutun etc. Viticultură; pomicultură (meri, pruni, piersici, caişi). Apicultură. Sericicultură. Muzeu cu secţii de istorie şi etnografie, cămin cultural şi bibliotecă publică având c. 11 500 vol. (în satul Leu). Pe terit. satului Leu au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice în care s-au găsit unelte din silex (răzuitoare, lame, tesle, dăltiţe, împungătoare), vase ceramice (borcane, castroane, străchini) ornamentate cu adâncituri sau cu benzi de linii incizate meandric, o figurină feminină ş.a. Tot aici au fost identificate vestigiile unei aşezări dacoromane şi ale unui castru roman din sec. 2–3. În punctul numit „Balta Lungă” a fost descoperit (1967) un tezaur getodacic, alcătuit din 24 de monede din argint datând din a doua jumătate a sec. 2 î.Hr. În satul Zănoaga, menţionat documentar, prima oară, în anul 1300 şi apoi în 1596, se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae” (1814, refăcută în 1894), iar în satul Leu, bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru” (1825, refăcută în 1868–1872), „Sfântul Gheorghe” (1810, refăcută în 1861–1871 şi 1925–1926), „Sfântul Nicolae” (1825, reconstruită în 1913–1922), „Maica Precista” (1839, reconstruită în 1905) şi ruinele (din 1820) bisericii „Sfântul Nicolae” (sec. 17).

LIA, lac glaciar în masivul Retezat (Carpaţii Meridionali), în aval de lacul Bucura, pe un afl. al Lăpuşnicului Mare. Supr.: 1,3 ha; ad. max.: 4,3 m.

LIBERTATEA → Costineşti.

LIBIDA → Slava Cercheză.

LICHIREŞTI → Călăraşi (1).

LICOSTOMO → Chilia Veche.

LICURICI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei; 2 372 loc. (1 ian. 2011): 1 188 de sex masc. şi 1 184 fem. Biserică din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” (1776–1777), în satul Licurici şi biserică din zid cu hramul „Sfântul Nicolae” (1735, cu picturi murale interioare originare), în satul Totea.

LIEBLING, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Timişului; 3 885 loc. (1 ian. 2011): 1 950 de sex masc. şi 1 935 fem. Staţie de c.f. (în satul Liebling). Produse alim. Fermă de creştere a bovinelor. Satul Liebling este menţionat documentar, prima oară, în sec. 13, cu numele *Besd*, iar în 1786 a fost colonizat cu germani.

LIEŞTI, com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Siretului Inferior cu Câmpia Tecuciului, pe cursul inf. al râului Bârlad, la confl. cu Siretul; 10 787 loc. (1 ian. 2011): 5 405 de sex masc. şi 5 382 fem. Staţie de c.f., inaugurată în 1872. Fabrică de zahăr (în prezent dezafectată); producţie de mobilă, de bolţari, de ulei comestibil şi de covoare manuale; patru brutării; obiecte împletite din răchită. Centru pomicol (meri, pruni, peri) şi viticol (vinificaţie). Culturi de legume (în solarii); trei iazuri piscicole cu o supr. totală de 27 ha. Bibliotecă publică (c. 14 000 vol.). În satul Lieşti, atestat documentar la 15 iul. 1448, se află biserica „Sfântul Nicolae”, zidită în 1882 pe locul uneia ce data dinainte de anul 1809. În satul Şerbăneşti (unificat cu satul Lieşti la 17 febr. 1968) s-a născut inginerul Anghel Saligny (1854–1925).

LIMANU, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 4 sate, situată pe ţărmul Mării Negre, la graniţa cu Bulgaria; 6 124 loc. (1 ian. 2011): 3 095 de sex masc. şi

3 029 fem. Muzeu de artă, înființat în 1960, pe baza lucrărilor realizate de membrii Uniunii Artiştilor Plastici din România cu prilejul documentării făcute de aceştia în Dobrogea (colecții de pictură, sculptură şi grafică). Staţiune balneoclimaterică estivală (în satul *2 Mai*). Punct de frontieră (rutier) cu Bulgaria (Vama Veche). Rezervaţie complexă de dune marine (2 Mai – Vama Veche, 50 km^2) şi rezervaţie forestieră (*Pădurea Hagieni,* 393 ha, ocrotită de lege din 1962), cu exemplare maiestuoase de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) şi stejar pufos (*Quercus pubescens*), cu cărpiniță (*Carpinus orientalis*) şi scumpie *(Cotinus coggygria)*, şi cu un covor ierbaceu variat (colilie/*Stipa joannis*, floarea-amorului/*Plumbago europaea*, bujorul/*Paeonia tenuifolia* etc.). Rezervaţie speologică *(Peştera Limanu)*. Pe terit. satului Limanu, înființat în 1863 de coloniştii turci şi tătari, cu numele *Karaçuklu (Caracicula),* a fost descoperit (1959) un cimitir de înhumaţie datând din Neolitic, cu un inventar bogat de piese aparținând culturii materiale Hamangia (vase din ceramică arsă, cu lustru negru, decorate cu motive liniare, triunghiulare sau spiralice executate prin înțepături succesive, vase din marmură, brățări şi mărgele din cochilii etc.). În arealul satului 2 Mai a fost identificat un mormânt tumular datând din sec. 3 î.Hr., realizat din blocuri de piatră şi un gang de acces *(dromos)* mărginit de ziduri lungi în pantă. Se presupune că mormântul este al unui conducător get din apropierea oraşului Callatis. Denumirea actuală a satului Limanu datează din 1940.

LIMBA → Ciugud.

LIMES ALUTANUS → Olt (1).

LIPĂNEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe râul Teleajen; 5 348 loc. (1 ian. 2011): 2 614 de sex masc. şi 2 734 fem. Staţie de c.f. (în satul Lipăneşti). Expl. de petrol. Balastieră. Producţie de mobilă. În satul Zamfira se află mănăstirea cu acelaşi nume, întemeiată ca schit de călugari, cu biserica "Sfânta Treime", aflată azi în cimitir, cărei zidire a început prin anul 1721 din inițiativa şi prin osârdia Zamfirei Apostoli, văduva comerciantului Manoil (Mano) Apostoli, şi terminată prin strădania nurorii sale, Smaranda (fiica agăi Ion Bălăceanu şi nepoata domnului Şerban Cantacuzino) la 29 iul. 1743. Cutremurele din 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838 au provocat ruinarea acesteia şi zidirea, în apropierea ei, a uneia cu dublu hram - "Intrarea in Biserică a Maicii Domnului" şi "Sfântul Nifon", anii 1855–1857, prin grija mitropolitului Nifon. Picturile murale interioare au fost executate de către Nicolae Grigorescu, ajutat de fratele său Gheorghe, în perioada 16 iul. 1856–8 sept. 1857, la terminarea picturilor fiind sfințită biserica (8 sept. 1857). Picturile murale au fost restaurate în 1904 de pictorul Toma Vintilescu, în 1951–1953 de pictorii Gheorghe Vânătoru şi Constantin Călinescu şi în anii 1986–1989 de pictorul Ion Chiriac. Biserica a suferit avarii în urma cutremurelor din 10 nov. 1940 şi 4 mart. 1977, după care a fost consolidată şi renovată (1941–1942, 1977–1982). Ample lucrări de renovare şi restaurare în 1950–1960. Muzeu cu colecţie de obiecte bisericeşti. În satul Lipăneşti există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1810, reparată în 1900, renovată în 1939 şi restaurată după cutremurul din 10 nov. 1940, respectiv în anii 1942-1943), iar în satul Şipotu se află biserica având dublu hram - „Sfântul Dimitrie" şi „Sfântul Gheorghe" (1840, reconstruită în 1979-1988 şi pictată în 1988-1993).

LIPNIȚA, com. în jud. Constanța, alcătuită din 7 sate, situată în SV Pod. Oltinei, pe dr. Dunării, la granița cu Bulgaria; 3 217 loc. (1 ian. 2011): 1 639 de sex masc. şi 1 578 fem. Expl. de calcar. Abator. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Culturi de cereale, floarea-soarelui, rapiță ş.a. Apicultură. Pomicultură. Viticultură. Bibliotecă publică (c. 7 600 vol.). Trei cămine culturale (în satele Lipnița, Canlia, Coslugea). Fond cinegetic. Pe terit. satului Canlia au fost descoperite (1955, 1974–1976, 1978–1980) vestigiile mai multor aşezări omeneşti suprapuse, care se succed din prima Epocă a fierului (Hallstatt) până în feudalismul timpuriu. Într-o locuință hallstattiană de suprafață, de mari dimensiuni (6 x 4 m), au fost găsite vase din ceramică lucrate cu mâna (borcane, căni, cești, străchini). Din perioada La Tène-ului geto-dacic (sec. 5–1 î.Hr.) au fost identificate urmele unui bordei din care s-au recuperat borcane lucrate cu mâna, decorate cu butoane şi brâu alveolar, şi fragmente de vase cenuşii lucrate la roată, iar din epocile romană şi romano-bizantină (sec. 2–6) au fost scoase la iveală resturi de locuințe, un cuptor de ars vase, fragmente ceramice, opaițe, monede, țigle cu ştampila *Legiunii a XI-a Claudia* ş.a. Tot aici au fost identificate urmele unei cetăți, denumită *Păcuiul lui Soare,* datând de la mijlocul sec. 10, distrusă parțial de eroziunea exercitată de Dunăre. Avea un zid de incintă cu turnuri rotunde la colțuri şi o poartă de intrare cu turn deasupra. În interiorul cetății exista un edificiu cu abside. În sec. 11, peste ruinele cetății s-a stabilit o colectivitate de grăniceri bizantini (*stratiatai*), care au restaurat fortificația, iar în sec. 13–14 exista aici o aşezare de bordeie, caracterizată prin abundența ceramicii smălțuite. În sec. 15–16, locuirea zonei a fost sporadică. În arealul satului Izvoarele (fost Pârjoaia) se păstrează ruinele unei cetăți de piatră de la începutul sec. 4 în incinta căreia exista o bazilică creştină. Din interiorul cetății au fost recuperate obiecte de epocă romană şi romano-bizantină (podoabe din aur, argint şi bronz, ceramică, unelte, monede din bronz şi plumb datând din sec. 4–5), precum şi un tezaur alcătuit din 17 obiecte de argint (linguri, cupe, strecurătoare, casetă) din sec. 5–6. În satul Lipnița se află o mănăstire de călugărițe, înființată în anul 2004, cu biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" şi cu paraclisul „Sfântul Mucenic Dasie" (martir dobrogean), construite în anii 2004-2006, iar în satul Izvoarele există biserica din paiantă cu hramul „Sfântul Dumitru", fără turlă (ante 1877, restaurată în anul 2001).

LIPOVA 1. **Dealurile** sau **Podişul Lipovei**, complex de dealuri în N Banatului, între râurile Mureş (la N) şi Bega (la S), extins pe c. 80 km lungime (pe direcție E-V) şi c. 20 km lățime max. Este parte componentă a Dealurilor Vestice (Dealurile bănățene), fiind format din interfluvii largi, cu aspect piemontan, cu înclinare uşoară către V. Alcătuit predominant din marne, argile, pietrişuri, nisipuri şi pe alocuri din gresii, şisturi argiloase şi marno-calcare. Alt. medie 200–250 m. Alt. max.: 493 m (Dealul Fragulea). Puternic fragmentat de râurile Pârâu Mare, Cladova, Miniş, Chizdia, Gherteamoş ş.a. Pantele dealurilor sunt acoperite cu păduri, cu pomi fructiferi şi cu viță de vie.

2. Oraş în jud. Arad, situat pe ambele maluri ale râului Mureş, la intrarea acestuia în Câmpia Aradului, la poalele de SV ale M-ților Zarand, la 153 m alt., la

35 km E-SE de municipiul Arad; 10 913 loc. (1 ian. 2011): 5 271 de sex masc. şi 5 642 fem. Supr.: 134,6 km², din care 8,9 km² în intravilan; densitatea: 1 226 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de balast şi de granit (în localit. componentă Radna). Fabrică de strunguri (în prezent dezafectată). Producţie de vagoane de cale ferată, de maşini şi utilaje diferite, de mobilă, de module electronice, de încălţăminte şi de produse alim. Staţie de îmbuteliere a apelor minerale. Centru viticol; bazinul pomicol cu meri, peri, pruni, piersici a fost lichidat, iar staţiunea de cercetare şi producţie pomicolă desfiinţată. Muzeu de istorie, etnografie şi artă medievală (inaugurat în 1952), adăpostit (din 1958) în castelul „Misici". Muzeu cu colecţia de artă „Eleonora Costescu şi Vasile Varga" (pictură românească modernă, picturi aparţinând şcolilor flamandă, italiană, engleză, franceză ş.a.). Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu izv. de ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, calcice, sodice, magneziene, slab radioactive, indicate în tratarea bolilor cardiovasculare (stări după infarct miocardic, în perioada de după convalescenţă, hipertensiune arterială, arteriopatii periferice, varice în stadiile I şi II), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistite cronice, stări după ficat operat, pancreatite cronice). **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii romane (monede, monumente funerare ş.a.). Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1245, într-un act emis de regele ungur Béla IV, prin care dădea ordin să se refacă cetatea distrusă de invazia mongolă din 1241. În 1315, localit. apare consemnată cu numele *Lipva*, iar în 1440 este declarată oraş liber. În anii 1325–1327 a fost construită o mănăstire franciscană din porunca regelui maghiar Carol I Robert, în 1334 a fost instalată o tiparniţă în care se stanţau monede (mărci de Lipova, florini de aur şi alte monede), iar în perioada 1387–1437 la Lipova a funcţionat o episcopie ortodoxă. În perioadele 1552–1595 şi 1613–1718 s-a aflat sub stăpânire turcească, după care a intrat sub stăpânire habsburgică. În perioada 1718–1736 au fost colonizate peste 200 de familii de germani, urmate de altele în anii 1752–1764, 1770 şi 1775. În prezent, are în subordine ad-tivă două localit. componente: Radna şi Şoimoş. **Monumente:** biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în mai multe faze: în 1338 s-a realizat pronaosul şi jumătate din navă, în 1732 s-au efectuat reparaţii, în 1792-1797 a fost prelungită şi ridicată turla, iar în 1928 s-au adăugat galeriile interioare. Picturile murale au fost executate în anul 1500 (lângă intrarea în navă), iar în 1732–1735 biserica a fost pictată la interior şi exterior de zugravul Nedelcu; bazarul turcesc „Sub Dughene" (sec. 17), cu faţadele susţinute de opt pilaştri cilindrici, masivi, legaţi între ei prin arcade, este azi ocupat de spaţii comerciale; castelul „Misici" (sec. 19), în stilul barocului târziu. În localit. componentă Şoimoş se află ruinele (din 1788) unei cetăţi medievale, declarată monument istoric, construită în 1235-1270 şi atestată documentar în 1278 (cetatea s-a aflat un timp în posesia lui Iancu de Hunedoara, care a refăcut-o între 1440 şi 1446) şi biserica cu hramul „Buna Vestire" (1792, cu iconostas pictat în 1875 de către Nicolae Popescu şi cu picturi murale executate în 1923). În localit. componentă Radna există mănăstirea romano-catolică „Sfânta Maria", întemeiată în 1551 de călugării franciscani veniţi din Bosnia, construită în etape, în perioada 1727–1826. Biserica mănăstirii a fost zidită în perioada 1756–1782 şi pictată în 1902 de József Krichler din Budapesta. Turlele bisericii au fost suprainălţate în anul 1911. Biserica are un altar realizat din marmură de Carrara (sec. 17) în stilul Renaşterii târzii, pe care se află icoana Sfintei Maria. La Radna se află casa în care a poposit (aug. 1849) generalul polonez Józef Bem, unul dintre conducătorii armatei revoluţionare ungare. La **L.** mai există monumentul eroilor români şi francezi din Primul Război Mondial (dezvelit în 1921) şi monumentul eroilor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, operă a scultorului Groza Alionti, dezvelit la 7 oct. 1990.

Lipova. Ruinele cetăţii Şoimoş.

3. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în partea de V a Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al râului Lipova; 3 031 loc. (1 ian. 2011): 1 605 de sex masc. şi 1 426 fem. În satul Lipova, menţionat documentar, prima oară, în 1531, se află muzeul „Gheorghe Vrânceanu", biserica „Sfânta Maria" (sec. 18) şi biserica din lemn cu hramul „Buna Vestire" (1830). În satul Mâlosu a fost înfiinţată (în 1995) o mănăstire de călugări, cu biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", pe locul unei mănăstiri ce data din 1736.

LIPOVĂŢ, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în Colinele Tutovei, pe râurile Chiţoc şi Ghilanoiu; 4 360 loc. (1 ian. 2011): 2 239 de sex masc. şi 2 121 fem. Prelucr. lemnului. Creşterea păsărilor. Satul Lipovăţ este menţionat documentar, prima oară, la 24 febr. 1437. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1628 sau 1711), declarată monument istoric, şi „Sfântul Nicolae" (1792–1795, reparată în 1896), în satele Lipovăţ şi Căpuşneni; bisericile cu acelaşi hram – „Naşterea Maicii Domnului" în satele Lipovăţ (1853–1855) şi Chiţoc (1894) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului (1860–1862), în satul Bahnari. În satul Lipovăţ s-a născut actorul Ştefan Ciobotăraşu (1910–1970).

LIPOVU, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Desnăţui, pe râul Desnăţui; 3 217 loc. (1 ian. 2011): 1 601 de sex masc. şi 1 616 fem. Centru viticol. Cămin cultural (1959). Pe terit. satului Lipovu a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din denari romani republicani, din care şapte sunt emişi în perioada 116/115–42/40 î.Hr. În satul Lipovu, atestat documentar la 4 oct. 1569, se află biserica cu dublu hram – „Sfântul Mucenic Dimitrie" şi „Sfântul Ştefan" (1854–1857), casa „Romano Ker" (1890) şi clădirea Primăriei (1971). În perioada 1718–1739 satul Lipovu s-a aflat sub stăpânire austriacă, fapt ce a determinat o depopulare a acestuia, locuitorii pribegi întemeind pe o altă locaţie aşezarea *Lipovu Ţuţuroaie* (după numele moşiei pe care s-au stabilit), vechiul cătun fiind

numit *Lipovu Rumâni*. În a doua jumătate a sec. 18, locuitorii celor două aşezări au fost obligaţi să se mute de pe moşiile proprietarilor Zătreanu (Lipovu Rumâni) şi Vlădoianu (Lipovu Ţuţuroaie) pe moşia mănăstirii Căluiu, întemeind aşezarea Lipovu Români pe vatra căreia se află comuna actuală.

LIPOVU RUMÂNI → Lipovu.

LIPOVU ŢUŢUROAIE → Lipovu.

LIPVA → Lipova (2).

LISA 1. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Făgăraş, la poalele de N ale M-ţilor Făgăraş, pe râul Lisa; 1 698 loc. (1 ian. 2011): 854 de sex masc. şi 844 fem. Prelucr. lemnului şi a lânii. Împletituri din răchită şi nuiele. Creşterea ovinelor. Culturi de cereale şi cartofi. Centru de cojocărit. Moară de apă şi joagăr. Muzeu (în satul Breaza) cu colecţii de arheologie şi istorie locală şi de etnografie (port popular, ceramică, obiecte de cult, ţesături etc.). Satul Lisa este menţionat documentar, prima oară, în 1527. Cetate (sec. 13) atribuită legendarului Negru Vodă (în satul Breaza), în interiorul căreia au fost descoperite fragmente de vase de ceramică din sec. 1 î.Hr-1 d.Hr. În apropierea cetăţii, în punctul numit „La Turnu", au fost scoase la iveală urmele unei aşezări dacice în care s-au găsit 128 de denari romani republicani din perioada 155–6 î.Hr. În perioada 1765–1851, satul Lisa a fost sediul Companiei a IX-a a Regimentului I de graniţă de la Orlat.

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmăţui, pe ţărmul de NV al lacului Suhaia; 2 235 loc. (1 ian. 2011): 1 155 de sex masc. şi 1 080 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Fermă de creştere a porcinelor. Piscicultură. Viticultură. Centru de cojocărit. În satul Lisa se află biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" (1825, renovată în 1845 şi în 1938) şi un conac (1900), azi sediul Primăriei, iar în satul Vânători există biserica cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1846).

LITCOV, canal navigabil în partea central-sudică a Deltei Dunării, paralel (la S) cu braţul Sulina, care porneşte din stg. braţului Sfântu Gheorghe, de pe terit. satului Victoria (com. Nufăru, jud. Tulcea), trece pe la S de lacul Gorgova, iar în dreptul japşei Cuibida se îndreaptă spre S, pe la E de lacul Isacov, ajungând în braţul Sfântu Gheorghe. Din cotul de la Cuibida, apele canalului **L.** se continuă cu cele ale canalului Caraorman. Lungime: 50 km.

LITENI, oraş în jud. Suceava, situat în zona de contact a Pod. Fălticeni cu culoarul Siretului, pe cursul inf. al râului Şomuzu Mic şi la confl. râului Suceava cu Siretul; 10 240 loc. (1 ian. 2011): 5 124 de sex masc. şi 5 116 fem. Supr.: 72,6 km^2, din care 11,6 km^2 în intravilan; densitatea: 883 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 15 dec. 1869), la Liteni şi haltă de c.f. (în satul Corni). Nod rutier. Expl. de balast. Producţie de mobilă, de confecţii textile şi de produse lactate; abator. Fermă de creştere a porcinelor. Centru pomicol. Biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1782) , declarată monument istoric în anul 2004, biserica „Sfinţii Trei Ierarhi" (1940) şi casa „Vârnav-Liteanu" (1790, cu unele transformări din anul 1900), la Liteni. În satul Corni se află biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1838–1841, reparată în 1897). Com. **L.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă satele Corni, Roşcani, Rotunda, Siliştea şi Vercicani.

LIŢA, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, pe râul Sâi; 2 838 loc. (1 ian. 2011): 1 459 de sex masc. şi 1 379 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 12 sept. 1887). Moară de cereale (1900). Producţie de amidon şi produse din amidon. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, cânepă, in, rapiţă ş.a. Pomicultură (caişi, pruni); viticultură. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor, cabalinelor şi păsărilor. Satul Liţa este menţionat documentar în 1865 şi a purtat mai multe denumiri: *Valea Satului, Urloiu, Ciupelniţa, Boatu, Drumul Torpan* şi *Flămânda*. Biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" (1870).

LIVADA 1. Oraş în jud. Satu Mare, situat în Câmpia Someşului, pe râurile Egher şi Racta; 7 017 loc. (1 ian. 2011): 3 424 de sex masc. şi 3 593 fem. Supr.: 116 km^2, din care 8,8 km^2 în intravilan; densitatea: 797 loc./km^2. Staţie de c.f. (Livada). Nod rutier. Balastieră. Producţie de uşi şi ferestre din metal, de cărămidă, de prefabricate din beton, de băuturi răcoritoare, de tricotaje şi conf. Centru de confecţionare manuală a covoarelor şi de prelucr. primară a fructelor. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni). Parc dendrologic, datând din 1760. Pe terit. oraşului Livada a fost descoperit (1957) un depozit de bronz, datând din Epoca bronzului, din care s-au recuperat, printre altele, o spadă cu lamă gravată cu linii ondulate, franjurate. Oraşul Livada apare menţionat documentar ca sat în anul 1270. Com. **L.** a fost trecută în categoria oraşelor la 21 iul. 2006, având în subordine ad-tivă localit. componente Adrian, Dumbrava şi Livada Mică. În oraşul Livada se află o biserică, construită în 1457 şi refăcută în 1779, cu elemente de arhitectură şi decoraţie gotice, în prezent aparţinând cultului reformat-calvin, castelul „Vecsey" (1760–1764), în stil baroc, o biserică romano-catolică având hramul „Descoperirea Sfintei Cruci", sfinţită în 1911, construită pe locul uneia ce data din 1786, o biserică greco-catolică (1826), o biserică ortodoxă construită în 1990-1993 pe locul uneia din lemn din 1843 şi o biserică ucraineană cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului" (1700) şi un muzeu etnografic.

2. Com în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Aradului, la 10 km NE de municipiul Arad; 3 057 loc. (1 ian. 2011): 1 470 de sex masc. şi 1 587 fem. Staţie de c.f. (în satul Livada). Nod rutier. Producţie de motoare, generatoare şi transformatoare electrice şi de mobilă. Culturi de cereale. Vestigii neolitice (târnăcop cu braţele în cruce ş.a.) Satul Livada este atestat documentar în 1553. Biserică romano-catolică (1875).

3. → Borăscu.

LIVENI-VÂRNAV → George Enescu.

LIVEZENI 1. → Petroşani (2).

2. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Nirajului; 2 772 loc. (1 ian. 2011): 1 361 de sex masc. şi 1 411 fem. Expl. de gaze naturale. Producţie de cilindri hidraulici, de instalaţii tehnologice din inox, de echipamente de ridicat şi manipulat, de module electronice, de pesticide, de mobilă pentru birouri, de jocuri pentru copii, de lenjerie de corp şi de produse zaharoase (inclusiv ciocolată). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Livezeni s-au numit *Iedu*. Satul Livezeni este menţionat documentar, prima oară, în 1505. Biserică reformată (1730) şi biserica ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli

Mihail şi Gavriil" (1700, declarată monument istoric), în satele Ivăneşti şi Sânişor.

LIVEZI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Tazlău-Caşin, la poalele de E ale M-ților Berzunți și cele de V ale Culmii Pietricica, pe râul Tazlău; 5 335 loc. (1 ian. 2011): 2 726 de sex masc. şi 2 609 fem. Prelucr. lemnului (mobilă pentru birouri) şi a laptelui. Morărit; produse de panificație. Biserica din zid cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (ante 1809), în satul Bălăneasa şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (1814, cu adăugiri din 1912 şi restaurată în 1989), în satul Poiana. Satul Livezi este atestat documentar la 8 dec. 1716, iar până în 1966 s-a numit *Valea Rea*.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Olteţului, pe râul Olteț; 2 504 loc. (1 ian. 2011): 1 221 de sex masc. şi 1 283 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1807) şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1885, reparată în 1967-1968 şi 2007-2010, repictată în 2009-2010) şi biserică din zid, cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1803–1807), în satele Părăuşani şi Pleşoiu; bisericile cu hramurile „Întâmpinarea Domnului" (1825) şi „Sfântul Dimitrie" (1840–1841), în satele Pârâienii de Jos şi Pârâienii de Mijloc.

LIVEZILE 1. Com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de N-NE ale M-ților Trascău, pe râul Aiudu de Sus; 1 322 loc. (1 ian. 2011): 680 de sex masc. şi 642 fem. Expl. de calcar (în satul Poiana Aiudului). Fabrică de var; prelucr. lemnului. Pomicultură. Pe terit. satului Livezile, menționat documentar, prima oară, în 1733, a fost identificată o necropolă tumulară datând din Epoca bronzului timpuriu. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1611) şi schit de maici, înființat în 1995, cu biserica „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", în satul Livezile. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Livezile s-au numit *Cacova*.

2. Com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 5 sate, situată în partea de E a Depr. Bistrița, pe râul Bistrița (afl. al Şieului); 4 867 loc. (1 ian. 2011): 2 528 de sex masc. şi 2 339 fem. Stație de c.f. (în satul Livezile). Expl. de balast. Producție de remorci şi semiremorci şi de caroserii pentru autovehicule. Prelucr. lânii. Pomicultură (meri, pruni, peri). Centru de cusături şi țesături populare. Muzeu cu colecții de ceramică populară, de țesături şi de picturi pe lemn (în satul Livezile). Aici au fost descoperite urmele unui castru roman (sec. 2–3). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Livezile s-au numit *Iad*. În satul Livezile, atestat documentar în 1311, se află o biserică evanghelică (sec. 16, cu turn clopotniță din 1860), casa parohială (sec. 18) a acesteia, un conac (sec. 18) şi mai multe case din sec. 18–19; în satul Dorolea există o biserică evanghelică (1858–1861), iar în satul Dumbrava, o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18).

3. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 5 sate, situată la marginea de V a Piem. Bălăciței, pe cursul superior al râului Blahnița; 1 544 loc. (1 ian. 2011): 803 de sex masc. şi 741 fem. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Livezile s-au numit *Broscari*. Din data de 28 iun. 2005, satul Izvoru Aneştilor din componența com. **L.** poartă numele medicului *Ştefan Odobleja*, născut în acest sat. Biserica „Sfântul Ilie" (1871-1877), în satul Livezile.

4. Com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului; 1 584 loc. (1 ian. 2011): 772 de sex masc. şi 812 fem. Culturi de cereale. Satul Livezile apare menționat documentar, prima oară, în anul 1322. Până la 1 ian. 1965, satul Livezile a purtat numele *Tolvădia*. Com. **L.** a fost înființată la 13 dec. 2006 prin desprinderea satelor Livezile şi Dolaț din com. Banloc, jud. Timiş. Biserica ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1811) şi biserica romano-catolică (1869).

LOAMNEŞ, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe stg. râului Vişa; 3 102 loc. (1 ian. 2011): 1 535 de sex masc. şi 1 567 fem. Stație de c.f. (în satul Loamneş) şi halte de c.f. (în satele Haşag şi Mândra). Nod rutier. Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Apicultură. Pomicultură. Culturi de cereale, cartofi, legume, plante furajere, sfeclă de zahăr ş.a. Bibliotecă (c. 8 500 vol.). Lac piscicol (în satul Mândra). În satul Haşag există vulcani noroioşi, incluşi în cadrul unei rezervații geologice. În satul Loamneş, menționat documentar, prima oară, în 1320, se află o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în anii 1805-1810, pe locul uneia din lemn care data din anul 1600, cu turn din 1879, iar în satul Armeni există o biserică greco-catolică (1836).

LOCURELE (sau **LOCURI RELE), Schitul ~ → Bumbeşti-Jiu**.

LOCVA, Munții Locvei, masiv muntos în SV M-ților Banatului (Carpații Occidentali), între văile Dunării (la S), Nerei (la N) şi Răchita (la E-NE), alcătuit din şisturi cristaline la V şi calcare triasice, jurasice şi cretacice în rest. Frecvente forme carstice (îndeosebi doline). Prezintă un abrupt spre Dunăre. Alt. medie: 300–400 m; alt. max.: 735 m (vf. Corhanu Mare). Climă cu influențe mediteraneene, favorabilă dezvoltării pădurilor de foioase şi pomiculturii.

LOGREŞTI, com în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe cursul superior al râului Amaradia; 2 805 loc. (1 ian. 2011): 1 447 de sex masc. şi 1 358 fem. Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Pomicultură (meri, peri, pruni). Apicultură. Muzeu etnografic şi culă (1818), în satul Seaca. Reşed. com. este satul *Târgu Logreşti,* în care se află mănăstirea Logreşti (de maici), cu biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (ante 1718, cu picturi originare, renovată în 1911–1914 şi reparată în 1938) şi biserica din zid cu hramul „Sfinții Ioachim şi Ana" (1807), construită cu sprijinul marelui serdar Costache Pandia, a lui Constantin Oteteleşanu şi a preotului Ioan Tândălescu, restaurată în 1932 şi 2004. Mănăstirea a fost desființată în 1959 de către autoritățile comuniste şi reînființată în 1992. Tot în Târgu Logreşti se mai află biserica „Sfântul Nicolae", zidită în 1801 prin osârdia lui Anghel Logrescu, iar în satul Logreşti-Moşteni există biserica având dublu hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi

Munții Locvei. Poiana Stăncilova

„Adormirea Maicii Domnului" (1990-1996, cu picturi originare).

LONEA → Petrila.

LOPADEA NOUĂ, com. în jud. Alba, alcătuită din 8 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Râtu; 2 808 loc. (1 ian. 2011): 1 452 de sex masc. şi 1 356 fem. Prelucr. laptelui (brânzeturi). Creşterea bovinelor. Centru viticol. Pomicultură; floricultură. Pe terit. satului Lopadea Nouă, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1202–1203, au fost descoperite urmele unei aşezări din Epoca bronzului, suprapusă de vestigii din Epoca fierului (Hallstatt) şi de o aşezare cu necropolă din perioada prefeudală (sec. 7), în care s-au găsit vârfuri de lance, scărițe din fier, un topor din fier ş.a. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Theodor Tiron" (în satul Băgău), construită în 1733, cu modificări şi adăugiri din 1847 şi 1955 şi cu picturi interioare din sec. 18 executate de Toader zugravul; biserică din sec. 15, cu un turn din 1864 (în satul Lopadea Nouă), aparţinând cultului reformat, declarată monument istoric în anul 2004. În perimetrul satului Băgău se află rezervaţia naturală Tăul fără fund.

LOPĂTARI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 11 sate, situată în depresiunea omonimă, de la poalele Dealului Bocu (Subcarpaţii Buzăului) şi cele de NE ale Culmii Ivăneţu, pe cursul superior al râului Slănic; 4 089 loc. (1 ian. 2011): 2 075 de sex masc. şi 2 014 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Centru de dulgherit şi tâmplărit. Fond cinegetic (urşi, mistreţi, cerbi ş.a.). Satul Lopătari este menţionat documentar, prima oară, în 1579. Pe terit. satului Terca se află rezervaţia naturală „Focul viu", în care gazele naturale ies la supr. prin fisurile şi crăpăturile scoarţei terestre, arzând cu flăcări ce se ridică până la 0,5 m înălţime, imprimând terenului un aspect pârjolit. Uneori, când presiunea cu care ies gazele la supr. este mică, flăcările se sting. Fenomenul este deosebit de atractiv şi interesant pe timpul nopţii.

LOTRU 1. Râu, afl. dr. al Oltului în aval de Brezoi; 80 km; supr. bazinului: 1 024 km^2. Izv. din partea de N a M-ţilor Parâng, din lacul glaciar Gâlcescu, de la 1 925 m alt., curge mai întâi pe direcţie S-N, printr-o vale prăpăstioasă ce urmăreşte o linie tectonică, iar apoi, în zona de confl. cu pârâul Izvoru Gropii, face un cot de 90° spre E, devenind o vale longitudinală intracarpatică tipică ce separă M-ţii Lotrului de M-ţii Căpăţânii. După ce traversează lacul de acumulare Vidra, curge pe o pantă medie de 20‰ trecând prin staţiunea climaterică şi de odihnă Voineasa, apoi prin lacul de acumulare Malaia, iar în cursul inf. drenează Depr. Brezoi. Afl. pr.: Latoriţa (32 km) pe dr., cu o vale de un pitoresc remarcabil şi Voineşiţa, Păscoaia, Vasilatu ş.a. pe stg. Pe cursul superior al Lotrului, la 1 300 m alt., s-a construit lacul de acumulare *Vidra* (supr.: 940 ha; vol.: 340 mil. m^3), alimentat prin tuneluri de aducţiune (a căror lungime totală însumează c. 145 km) şi cu apele râurilor Jieţ, Galbenu, Olteţ, Cerna, Luncavăţ ş.a. Apa din lacul Vidra pune în mişcare turbinele hidrocentralei „Ciunget", cu o putere instalată de 519,3 MW (cea mai mare hidrocentrală de pe râurile interioare ale ţării). În arealul com. Malaia s-a creat un al doilea lac de acumulare (lacul Malaia-Brădişor), pe cursul inf. al Lotrului, şi s-a construit hidrocentrala Brădişor (115 MW).

2. Munţii Lotrului, masiv muntos în partea centrală a Carpaţilor Meridionali, situat între aliniamentul văilor Sebeş–Sadu (la N) şi Latoriţa–Lotru (la S), râul Olt (la E) şi M-ţii Parâng–Şureanu (la V), cu înălţimi mari (1 800–2 200 m) în culmile pr. (vf. Băluţu 2 028 m, Puru 2 048 m, Clăbucet 2 054 m, Bora 2 055 m, Sterpu 2 142 m, Piatra Albă 2 179 m, Robu 1 899 m ş.a.) ce coboară spre S, către Valea Lotrului, până la 800–1 000 m. Alt. max.: 2 242 m (vf. Ştefleşti). Alcătuit din şisturi cristaline cu intruziuni, pe alocuri, de granitoide gnaisice, gnaisuri oculare şi amfibolite. Puternic fragmentat de Lotru şi afl. săi. Păstrează urme ale glaciaţiei cuaternare (văi şi circuri glaciare) şi prezintă frecvente chei săpate de râuri în granite gnaisice (Cheile Latoriţei ş.a.). Acoperit cu păduri de molid în amestec cu fag şi cu întinse păşuni alpine pe crestele aflate la peste 1 800 m alt. În zona de izv. a râului Latoriţa se află rezervaţia forestieră Latoriţa (690 ha), alcătuită din arbori seculari de larice şi zâmbru. Expl. de grafit.

3. Pas de înălţime în partea de V a M-ţilor Lotrului, la contactul cu înălţimile de N-NE ale M-ţilor Parâng, la 1 800 m alt., care asigură legătura, prin intermediul unui drum nemodernizat, între Depr. Petroşani şi Depr. Loviştea.

Munţii Lotrului

LOVIŞTEA, depresiune intramontană, tectono-erozivă, în partea centrală a Carpaţilor Meridionali, situată pe cursul mijlociu al Oltului, între M-ţii Făgăraş şi Cozia (la E) şi M-ţii Lotrului şi Căpăţânii (la V), la 500–800 m alt. Supr.: c. 135 km^2. Relief predominant colinar (muncele formate din gresii, conglomerate, marne şi argile, acoperite cu pomi fructiferi în alternanţă cu pajişti naturale), dar şi de terase şi lunci. Marginea de S a Depr. **L.** corespunde unui abrupt de natură tectonică (falia Brezoi), cu o denivelare de c. 1 000 m. Climă moderată (temp. medie anuală 7–8°C), cu precipitaţii ce însumează 700–800 mm anual. Este împărţită de valea Oltului în două compartimente: *Brezoi* pe dr. văii Oltului, drenată de râul Lotru, şi *Titeşti* pe stg. Oltului. Depr. **L.** mai este cunoscută şi sub denumirile de *Ţara Loviştei* sau *Depr. Brezoi-Titeşti*.

Valea superioară a Lotrului

Într-un document din 1233 se face referire la Țara Loviștei de pe partea stg. a Oltului. În această zonă a existat, în sec. 10–13, o formațiune statală românească. Aici se presupune că a avut loc bătălia de la Posada (9–12 nov. 1330), în care oastea Țării Românești, condusă de domnul Basarab I, a învins-o pe cea a regelui ungur, Carol I Robert de Anjou, suzeranul său, obținând, astfel, recunoașterea independenței Țării Românești.

LOVRIN, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Mureşului; 3 723 loc. (1 ian. 2011): 1 860 de sex masc. şi 1 863 fem. Nod feroviar şi rutier. Zăcăminte de petrol şi gaze naturale. Constr. de motoare electrice şi de caroserii pentru autovehicule şi remorci. Produse alim. (ulei comestibil). Culturi de cereale, legume ş.a. Centru pomicol. Bibliotecă (1974). În satul Lovrin, menționat documentar, prima oară, în 1446, se află conacul „Liptay", construit în stil baroc în anii 1792–1820, situat în mijlocul unui parc de epocă cu o supr. de 1,5 ha. În 1529, aşezarea a fost jefuită şi incendiată de turci, repopulându-se treptat între 1561 şi 1582. În perioada 1785–1792, localitatea a fost colonizată cu germani care au fost majoritari până în 1945. Biserică romano-catolică (1789) şi biserică ortodoxă cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1926-1927, pictată în 1928-1933).

LOZNA 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Ibăneşti; 2 159 loc. (1 ian. 2011): 1 096 de sex masc. şi 1 063 fem. Fabrică de nutreţuri concentrate. Muzeu etnografic. Pe terit. satului Lozna au fost descoperite urmele unei aşezări de bordeie datând din sec. 7–8, căptuşite cu lemn, în care s-au găsit cuțite de fier, şlefuitoare de piatră, vase ceramice modelate cu mâna, borcane modelate la roată ş.a. Com. **L.** a fost înființată la 17 iul. 2003 prin desprinderea satelor Lozna şi Străteni din com. Dersca, jud. Botoşani. Biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1864-1865, restaurată în anii 2008-2009), în satul Lozna.

2. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată în N-NV Dealurilor Gârboului, pe stg. Someşului; 1 049 loc. (1 ian. 2011): 483 de sex masc. şi 535 fem. Pădure de castani (în satul Cormeniş). Pe terit. satului Lozna a fost descoperit (1910) un depozit de bronzuri, alcătuit din arme, unelte, piese de harnaşament ş.a., datând de la sf. Epocii bronzului (sec. 13–12 î.Hr.). În satul Lozna, menționat documentar, prima oară, în 1338, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfântul Dumitru" (1812–1813), declarată monument istoric, renovată în 1906 şi restaurată în 2007-2009.

LUCI, Tinovul ~ → Sâncrăieni.

LUCIENI, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Târgoviştei, pe râul Dâmbovița; 2 791 loc. (1 ian. 2011): 1 382 de sex masc. şi 1 409 fem. Balastieră. Morărit. Apicultură. Pomicultură (meri, pruni); floricultură. Muzeu etnografic; bibliotecă publică (7 200 vol.). Cămin cultural. Până la 2 dec. 2004, com. **L.** a avut în componență satele Raciu, Siliştea şi Şuța Seacă, sate care au format la acea dată noua comună Raciu. Biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1870) în satul Lucieni.

LUCINA, vârf în N-NE Obcinei Mestecăniş, reprezentând alt. max. a acesteia (1 588 m). La poalele vârfului **L.** se află o turbărie (tinovul Găina), declarată rezervație naturală, care adăposteşte relicte glaciare, printre care şi o plantă foarte rară în România, mesteacănul pitic (*Betula nana*).

LUCIU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Buzău-Călmățui, pe râul Călmățui; 2 930 loc. (1 ian. 2011): 1 502 de sex masc. şi 1 428 fem. Fermă de creştere a porcinelor (în satul Caragele). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, de legume etc. Lac piscicol. În satul Luciu, menționat documentar în 1810, se află biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1860, restaurată în 2000-2009).

LUDAS → Luduş (2).

LUDEŞTI, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 6 sate, situată în SE Piem. Cândeşti, pe râul Potopu; 5 168 loc. (1 ian. 2011): 2 548 de sex masc. şi 2 620 fem. Expl. de petrol. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Ludeşti este atestat documentar la 27 mai 1539. Bisericile cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului", în satele Ludeşti (ctitorie din anii 1660–1682 a logofătului Stoica Ludescu şi cu sprijinul domnului Şerban Cantacuzino) şi Scheiu de Jos (1865–1875).

LUDOŞ, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe cursul superior al râului Secaş; 720 loc. (1 ian. 2011): 370 de sex masc. şi 350 fem. Producție de articole de marochinărie şi de voiaj. Satul Ludoş este menționat documentar, prima oară, în 1330.

LUDOŞU DE MUREŞ → Luduş (2).

LUDUŞ 1. Colinele Luduşului, subunitate a Câmpiei colinare a Sărmaşului, cuprinsă între Pârâu de Câmpie (la E) şi aliniamentul format din Valea Florilor – cursul inf. al Arieşului (la V), alcătuită predominant din depozite sarmațiene (argile marnoase, nisipuri, tufuri) cu structuri de domuri. **C.L.** apar în relief sub forma unor culmi prelungi, cu înălțimi de 400–500 m, cu pante domoale şi versanți asimetrici, afectați de procese de ravenare şi alunecări de teren. **C.L.** sunt fragmentate de văi largi, iar pantele lor sunt în mare parte împădurite. Zăcăminte de gaze naturale.

2. Oraş în jud. Mureş, situat la poalele de SE ale Colinelor Luduşului, la 274 m alt., pe râul Mureş, la confl. cu Pârâu de Câmpie, la 45 km V-SV de municipiul Târgu Mureş; 17 511 loc. (1 ian. 2011): 8 617 de sex masc. şi 8 894 fem. Supr.: 67 km^2, din care 7,7 km^2 în intravilan; densitatea: 2 274 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Expl. de gaze naturale. Constr. de articole metalice de larg consum (sobe de încălzit, mobilier metalic etc.). Producție de mobilier sanitar, de birou şi de laborator, de prefabricate din beton, cărămizi, de saltele,

Luduş (2). Vedere generală

detergenți, nutrețuri concentrate, zahăr, preparate din lapte, băuturi alcoolice, panificație. Ferme sericicolă şi de creştere a porcinelor. Sere legumicole. **Istoric.** Localit., ce apare menționată documentar ca sat, prima oară, în 1377 cu numele *Ludas*, a fost declarată oraş în 1960. În trecut (1760–1854) era cunoscută sub denumirea de *Ludoşu de Mureş*. În prezent, oraşul **L.** are în subordine ad-tivă 6 localit. componente: Avrămeşti, Cioarga, Ciurgău, Fundătura, Gheja şi Roşiori. **Monumente:** în oraşul Luduş se află bisericile ortodoxe „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1892-1893, cu picturi murale interioare executate în 1931 de Francisc H. Herczeg din Târgu Mureş şi iconostas pictat la Viena de Antonin W. Zeiler şi instalat în 1910) şi „Sfântul Nicolae" (1927-1929, pictată în 1957 şi restaurată în 1998), biserică romano-catolică, în stil baroc (1906), o biserică reformată, cu ceas (sec. 19) şi o biserică greco-catolică (1996). Conacul „Bánfi" (începutul sec. 19), în localit. componentă Gheja.

LUETA, com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Homoroadelor, la poalele de SV ale M-ților Harghita, pe cursul superior al râului Homorodu Mic; 3 569 loc. (1 ian. 2011): 1 879 de sex masc. şi 1 690 fem. Expl. forestiere şi de min. de fier. Centru de prelucr. artistică a lemnului, de cusături şi țesături populare. Piuă (sec. 19, reconstruită în 1921). Satul Lueta este menționat documentar, prima oară, în 1332. Aici se află rezervația naturală Dumbrava Harghitei, care adăposteşte o serie de plante de mlaştină, printre care se remarcă relictul glaciar *Saxifraga hinculus*. Biserică romano-catolică (1771-1776), în satul Lueta.

LUGAŞU DE JOS, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în partea de V a Depr. Vad-Borod, la poalele de SV ale M-ților Plopiş, pe dr. Crişului Repede; 3 422 loc. (1 ian. 2011): 1 756 de sex masc. şi 1 666 fem. Hidrocentrală (18 MW), intrată în funcțiune în 1989. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante de nutreț, legume ş.a. Pomicultură. În satul Lugaşu de Jos, menționat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 17), o biserică din lemn cu hramul „Buna Vestire" (1720, cu picturi din sec. 18) şi conacul contelui Dominic Zichy (1840) în care, azi, funcționează o şcoală.

LUGOJ 1. Dealurile Lugojului, subunitate colinară aparținând Dealurilor Vestice (Dealurile bănățene), situată la marginea de V şi NV a M-ților Poiana Ruscăi, la S de valea superioară a râului Bega şi la N de cursul superior al râului Timiş, dominând Câmpia Lugojului (în S) şi Depr. Făget (în N) cu peste 100 m. Sunt fragmentate intens de văile râurilor Vădana, Bega Poieni, Bega Luncani, Săraz ş.a. Sunt alcătuite predominant din pietrişuri, nisipuri, argile şi depozite loessoide, dar în partea lor centrală apare un petic de cristalin, tăiat de valea Râu care lasă în spate Depr. Fârdea. Dealurile Lugojului prezintă culmi netede şi prelungi, cu înălțimi ce oscilează între 200 şi c. 500 m alt. (culmile Şura 223 m, Cârla 233 m, Fântânii 263 m, Poiana cu Nuci 299 m, Poiana 306 m, Iriceşti 366 m ş.a.). Alt. max.: 496 m (*Măgura Surduc,* dezvoltată pe cristalin). Pomicultură.

2. Câmpia Lugojului, subunitate a Câmpiei de Vest, situată în SE acesteia, între Pod. Lipovei (la N), Dealurile Lugojului (la E) şi Dealurile Pogănişului (la S), drenată de râurile Timiş şi Cerna cu afl. lor. Pătrunde în zonele deluroase limitrofe sub formă de golfuri, iar spre V se deschide larg către Câmpia Timişului. Acoperită cu soluri brune şi brune podzolite, propice culturilor agricole. Este o câmpie înaltă, a cărei alt. max. atinge 202 m.

3. Municipiu în jud. Timiş, situat în Câmpia Lugojului, la 125–176 m alt., pe râul Timiş, la 60 km E de Timişoara; 44 634 loc. (1 ian. 2011): 21 012 de sex masc. şi 23 622 fem. Supr.: 98,6 km^2, din care 13,8 km^2 în intravilan; densitatea: 3 234 loc./km^2. Nod feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată în 1876) şi rutier. Expl. de balast. Termocentrală. Constr. de utilaje şi piese de schimb pentru ind. textilă şi pentru ind. pielăriei, de echipamente frigorifice şi de ventilație, de caroserii, de remorci şi semiremorci, de produse metalice de larg consum. Producție de mobilă, încălțăminte, cărămidă, țiglă, prefabricate din beton, de ceramică fină (faianță), jucării şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, panificație etc.). Tipografie. Muzeu de istorie, artă şi etnografie, cu peste 65 000 de exponate, adăpostit într-o clădire construită în stil baroc în anii 1896–1899. Teatrul municipal „Traian Grozăvescu" cu sediul într-o clădire construită în 1899–1902. La **L.** au loc anual Festivalurile internaționale coral „Ion Vidu", de teatru neprofesionist şi de folclor „Ana Lugojana", precum şi Concursul internațional de Canto „Traian Grozăvescu". Universitatea particulară „Iosif Constantin Drăgan", cu profil economic şi juridic. Colegiul Național „Coriolan Brediceanu" funcționează într-o clădire construită în anii 1893-1898. La Lugoj s-au născut tenorul Traian Grozăvescu (1895–1927), compozitorii Filaret Barbu şi Tiberiu Brediceanu, pictorul Aurel Ciupe, gimnasta Lavinia Miloşovici ş.a. **Istoric.** În perimetrul municipiului **L.**, în punctul numit „Gomila", au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice (milen. 4 î.Hr.), iar la poalele Dealului Viilor au fost scoase la iveală topoare din piatră şlefuită. Urme de locuire din epocile bronzului şi fierului au fost semnalate la SV de municipiul **L.** Localit. apare menționată documentar, prima oară, în 1334, cu numele *Sacerdos de Lucas*, iar la 22 aug. 1376 este consemnată cu toponimul *Castrum Lugas*. La sf. sec. 14, localit. apare frecvent în documente ca *oppidum* (aşezare fortificată), în 1428 este amintită într-un document ca punct de vamă, iar în 1542 capătă statut de oraş (*civitas*) pe lângă o cetate regală (care data din sec. 14, reconstruită în 1440), care făcea parte din organizația autonomă românească a „districtelor valahe", fiind centrul districtului românesc cu acelaşi nume. În 1551 i se acordă statutul de oraş regal liber. La sf. sec. 16, la **L.** a fost înființată, de către calvini, o şcoală românească. Ocupat de către turci în 1658, oraşul a fost transformat în centrul unui sangeac (subdiviziune ad-tivă a unui paşalâc), în 1699 turcii au distrus cetatea, iar în 1718 **L.** a fost cucerit de austrieci, colonizându-l cu germani. La 4/16–5/17 mai 1848, pe Câmpia Libertății de lângă Lugoj s-a ținut „Adunarea românilor din comitatul Caraş", în cadrul căreia Eftimie Murgu a expus programul revoluției (printre altele, se revendicau drepturi

Lugoj (3). Vedere generală

Lugoj (3). Turnul-clopotniță al bisericii „Sfântul Nicolae”

naționale și autonomia bisericii ortodoxe române din Banat și Crișana). La 15/27 iun. 1848 a avut loc a doua „Adunare populară de la Lugoj” a românilor din Banat, care a hotărât înființarea unei armate populare române, numirea lui Eftimie Murgu drept comandant suprem al acestei armate, înlăturarea ierarhiei sârbești din cadrul bisericii române, introducerea limbii române în școli, recunoașterea naționalității române etc. În 1850, la **L.** s-a stabilit reședința Episcopiei greco-catolice din Banat. Declarat municipiu la 17 febr. 1968, **L.** are în subordine ad-tivă 2 sate: Măguri și Tapia. **Monumente:** turnul-clopotniță, de factură barocă, al fostei biserici cu hramul „Sfântul Nicolae”, restaurat în anii 1726-1728, în prezent declarat monument istoric. Biserica „Sfântul Nicolae”, ctitorie din anul 1402 a Ecaterinei Perian (sau Pârâian), soția banului Nicolae Perian, a fost grav avariată de incendiul din 1842 și demolată în 1879; catedrala ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” sau „Biserica Mare”, de mari dimensiuni (42 m lungime, 21,5 m lățime 15,7 m înălțime până la bolțile cupolei și 57 m înălțimea celor două turle), construită în perioada 1759–1766, în stilul barocului târziu, după planurile arhitectului Josef Emanuel Fischer von Erlach, restaurată în 1941-1944. Biserica păstrează picturi murale interioare originare și a fost refăcută după incendiul din 1842 și restaurată în anii 1937–1944. Picturile murale au fost restaurate în 2006-2007. Iconostas pictat de Aurel Ciupe; biserica romano-catolică a fostei mănăstiri minorite, zidită în anii 1733–1735, cu unele transformări și adăugiri din 1796 și 1932, pictată la interior în 1933 de Geza Ulrich din Arad. Biserica are un altar din lemn de stejar, sculptat de Karol Pekker, și o orgă instalată în 1832. Turnul-clopotniță a fost ridicat în 1805, iar în 1828 i s-a instalat un orologiu; biserica greco-catolică, cu hramul „Coborârea Sfântului Spirit” (1843–1854), cu un turn-clopotniță, înalt de 42 m, care a folosit, mult timp, ca post de observație pentru pompieri; Birtul Poștei (1726) – clădire funcțională cu parter și etaj, care a servit un timp ca han și stație de popas pentru poștalioane (azi este sediul Protopopiatului ortodox român), are spre curte o galerie pe arcade masive de zidărie; biserica ortodoxă cu hramul „Învierea Domnului” (1993-2004, sfințită la 5 iul. 2009), construită în stil neobizantin după planurile arhitectului Adrian Borcănescu, cu decorații murale interioare executate în mozaic de Nicolae Sava; Pod de fier peste râul Timiș, inaugurat în anul 1902; clădirea Teatrului municipal (1835); clădirea vechii Prefecturi (1843–1859), în stil neoclasic; clădirea fostei Primării (1903–1905), în stil neoclasic, azi sediul Administrației financiare; clădirea Palatului de Justiție (1900-1902); Palatul „Bejan” (1901); casa tenorului Traian Grozăvescu; casa în care a locuit compozitorul Ion Vidu (1870).

LUICA, com. în jud. Călărași, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 2 080 loc. (1 ian. 2011): 1 008 de sex masc. și 1 072 fem. Haltă de c.f. (în satul Luica). Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, floarea-soarelui ș.a. În perimetrul satului Luica a fost descoperit (1962) un tezaur monetar, alcătuit din 10 tetradrahme din Thásos, datând din sec. 1 î.Hr. Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981, com. **L.** a făcut parte din jud. Ilfov.

LUISENTHAL → Fundu Moldovei.

LUIZI-CĂLUGĂRA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E-NE a Subcarpaților Tazlăului, la poalele de NE ale vf. Pietricica (586 m alt.); 5 265 loc. (1 ian. 2011): 2 622 de sex masc. și 2 643 fem. Producție de mobilă și de articole de papetărie. În satul Luizi-Călugăra, atestat documentar în 1409, se află biserica romano-catolică „Înălțarea Sfintei Cruci” (55 m lungime, 25 m lățime, 54 m înălțimea turnului), construită în 1923-1942, pe locul uneia din 1864-1866, după proiectul lui Octav Bellet.

LUMINA 1. Lac cu apă dulce, situat în partea de E a Deltei Dunării, între brațele Sulina și Sfântu Gheorghe, legat prin canale cu lacurile Puiu, Roșu, Vătafu, Iacob, Puiuleț etc., împreună cu care formează un complex lacustru. Supr.: 13,68 km^2; vol.: 20,5 mil. m^3. Piscicultură.

2. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Pod. Carasu, pe țărmul de NV al lacului Siutghiol; 9 743 loc. (1 ian. 2011): 4 893 de sex masc. și 4 850 fem. Producție de aparate, dispozitive și instrumente medicale și de laborator, de mobilă pentru birouri, de articole din blană și de nutreț combinate. Creșterea porcilor. Avicultură. Satul Lumina apare menționat documentar, prima oară, în 1650, la 1 ian. 1926 a fost trecut în categoria comunelor rurale, în perioada 1968–1990 a fost în subordinea ad-tivă a orașului Ovidiu, iar în 1990 satul Lumina, împreună cu satele Oituz și Sibioara, a fost declarat comună de sine stătătoare. Până în 1929, satul Lumina s-a numit *Cogealia*, iar între 1929 și 1 ian. 1965 a purtat numele *Valea Neagră*. Pe terit. satului Sibioara, care până în 1990 a făcut parte din com. Mihail Kogălniceanu, a fost descoperit (1945) un menhir (monument megalitic) din granit, datând din sec. 5 î.Hr., reprezentând un bărbat care poartă la șold o spadă scurtă (*akinakes*) și un topor. În satul Lumina se află biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” (2004-2009).

LUNA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Turzii cu Colinele Ludușului, pe cursul inf. al râului Arieș; 4 789 loc. (1 ian. 2011): 2 415 de sex masc. și 2 374 fem. Haltă de c.f. (în satul Luna). Expl. de dacite. Producție de echipamente de ridicat și manipulat, de aparate electrocasnice, de mobilă și de ulei. Fermă de creștere a bovinelor. Culturi de cereale. Pe terit. satului Luncani a fost descoperită o figurină din bronz, reprezentând un mistreț, atribuită celților. În satul Luna, menționat documentar, prima oară, în 1270, există Monumentul eroilor. În satul Luncani se află o biserică cu arhitectură gotică timpurie (1290–1299), azi aparținând cultului reformat, o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” (sec. 17) și castelul

„Kemény-Bánfi", construit în 1630-1633, refăcut în 1702, cu bastioane la colțuri ridicate în 1815-1824, reparat în 1857.

LUNCA 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în SE Depr. Beiuş, la poalele de E-NE ale M-ților Codru-Moma, pe cursul superior al Crişului Negru; 2 817 loc. (1 ian. 2011): 1 368 de sex masc. şi 1 449 fem. Haltă de c.f. (în satul Lunca). Păstrăvărie. Satul Lunca este menționat documentar, prima oară, în 1588. Mori de apă (în satele Lunca şi Şuştiu).

2. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Sitna; 4 473 loc. (1 ian. 2011): 2 185 de sex masc. şi 2 288 fem. Stație de c.f. (în satul Zlătunoaia), inaugurată la 1 iun. 1896. Producție de mobilă. Biserica „Sfântul Dumitru" (1978, restaurată în 1999-2010), în satul Lunca.

3. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în NV Dealurilor Mureşului; 2 614 loc. (1 ian. 2011): 1 291 de sex masc. şi 1 323 fem. Culturi de cartofi. Centru de confecționare a pieselor de port popular (în satul Logig). Producție de îmbrăcăminte pentru lucru şi de preparate din lapte. Creşterea bovinelor. Pe terit. satului Băița a fost identificată o necropolă birituală, datând din Hallstatt-ul târziu, cu şapte morminte de incinerație şi cinci de înhumație, în care s-au găsit vase ceramice, brățări şi nasturi din bronz, doi cercei din electrum (amestec de aur şi argint), cuțite din fier, trei pumnale (*akinakes*-uri), două vârfuri de lance, vârfuri de săgeți din fier, un topor-ciocan din fier ş.a. Satul Lunca este menționat documentar, prima oară, în 1319. Biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1723), în satul Băița.

4. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Sâi; 3 267 loc. (1 ian. 2011): 1 576 de sex masc. şi 1 691 fem. Nod rutier. Producție de cazane pentru încălzire centrală şi de radiatoare. Fermă de creştere a porcinelor. Legumicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui etc. Până la 1 ian. 1965, satul şi comuna Lunca s-au numit *Râioasa*. În satul Lunca se află conacul „Dona" (1930). Până la 7 mai 2004, com. **L.** a avut în componență satele Saelele şi Pleaşov, care la acea dată au format com. Saelele.

LUNCA BANULUI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului; 3 828 loc. (1 ian. 2011): 1 922 de sex masc. şi 1 906 fem.

LUNCA BRADULUI 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, situată între M-ții Căliman (la N) şi M-ții Gurghiu (la S), pe cursul superior al râului Mureş, extinsă şi pe văile râurilor Ilva (spre N) şi Sălard (spre S). Relief vălurit, format din petice de terase ale Mureşului, glacisuri piemontane şi lunci, dezvoltat pe un fundament de depozite vulcanogen-sedimentare (acumulate în Pliocenul superior). Climat de adăpost, cu frecvente inversii de temp. în timpul iernii, cu precipitații moderate (700–800 mm anual).

2. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de S ale M-ților Căliman şi cele de N ale M-ților Gurghiu, pe cursul superior al râului Mureş, în defileul Toplița-Deda; 2 080 loc. (1 ian. 2011): 1 089 de sex masc. şi 991 fem. Stație de c.f. (în satul Lunca Bradului). Expl. forestiere şi de andezit. Prelucr. primară a lemnului. Producție de săpun şi detergenți. Satul Lunca Bradului, menționat documentar, prima oară, în 1839, posedă factori climatici favorabili pentru odihnă şi recreere. Rezervația naturală „Defileul Mureşului" (7 733 ha).

LUNCA CERNII DE JOS, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 8 sate, situată la poalele de SE ale M-ților Poiana Ruscăi, pe cursul superior al râului Cerna; 873 loc. (1 ian. 2011): 463 de sex masc. şi 410 fem. Expl. lemnului. Satul Lunca Cernii de Jos este menționat documentar, prima oară, în 1360.

LUNCA CORBULUI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 9 sate, situată în Câmpia Piteştiului, pe râul Cotmeana; 2 925 loc. (1 ian. 2011): 1 381 de sex masc. şi 1 544 fem. Nod rutier. Confecții de piese metalice şi din material plastic, de mobilă şi de ferestre termopane. Culturi de cereale, legume ş.a. Pomicultură; viticultură. Popas turistic. Biserica având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Cuvioasa Parascheva" (1848, restaurată în 2000-2010) şi biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (începutul sec. 19, restaurată în 1979), în satul Catane.

LUNCA DE JOS, com. în jud. Harghita, alcătuită din 9 sate, situată pe cursul superior al râului Trotuş şi pe afl. său Valea Rece, la poalele de E-NE ale vf. Sălămaş din NE M-ții Ciuc, în zona pasului Ghimeş; 5 289 loc. (1 ian. 2011): 2 698 de sex masc. şi 2 591 fem. Stație de c.f. (în satul Lunca de Jos). Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). În satul Lunca de Jos, menționat documentar, prima oară, în 1850, există o moară de apă, o fabrică de panouri şi furnire din lemn (intrată în funcțiune la 15 mai 1995) şi un muzeu sătesc. Centru de prelucr. artistică a lemnului. În satul Valea Rece se află o moară de apă şi o tocilărie din sec. 19, o piuă pentru cergi (sec. 20) şi două capele romano-catolice, din lemn, una cu hramul „Schimbarea la Față" (sf. sec. 19) şi alta cu hramul „Sfântul Anton" (începutul sec. 20). Agroturism.

LUNCA DE SUS, com. în jud. Harghita, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de S ale vf. Sălămaş din NE M-ților Ciuc, pe cursul superior al râului Trotuş şi pe afl. săi Baros şi Ugra, în zona pasului Ghimeş; 3 445 loc. (1 ian. 2011): 1 730 de sex masc. şi 1 715 fem. Stație de c.f. (în satul Păltiniş-Ciuc). Expl. de calcare dolomitice. În satul Lunca de Sus, menționat documentar, prima oară, în 1850, se află un muzeu de istorie locală şi biserica romano-catolică „Sfântul Andrei" (1902, extinsă în 1978).

LUNCA ILVEI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, formată dintr-un sat, situată în depresiunea omonimă din M-ții Bârgău, pe cursul superior al râului Ilva; 3 174 loc. (1 ian. 2011): 1 588 de sex masc. şi 1 586 fem. Stație de c.f. Expl. forestiere şi de andezit. Prelucr. lemnului (cherestea). Produse lactate. Creşterea bovinelor. Centru de artă populară. Pod din lemn, acoperit (grăniceresc), datând din sec. 19, refăcut în 1930. Izv. cu ape minerale bicarbonatate, sodice, clorurate, calcice, magneziene, carbogazoase. Biserica ortodoxă „Sfântul Ioan Teologul" (1906-1910).

LUNCA MUREŞULUI, com. în jud. Alba, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei colinare a Turzii cu terasele de pe dr. văii Mureşului; 2 493 loc. (1 ian. 2011): 1 271 de sex masc. şi 1 222 fem. Halte de c.f. (în satele Lunca Mureşului şi Gura Arieşului). Zăcăminte de sare gemă. Expl. de balast (în satul Gura Arieşului). Producție de var şi ipsos şi de instrumente muzicale. Fermă de creştere a vacilor de lapte. Culturi de cartofi şi legume. În satul Lunca Mureşului, menționat documentar, prima oară, în 1291, se află biserica ortodoxă, din lemn, cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", construită în 1723, cu adăugiri din

sec. 19 şi cu picturi interioare din 1810 executate de Popa Nicolae, restaurată în 2007-2009, declarată monument istoric.

LUCA PRUTULUI → Trifeşti (1).

LUNCAVĂŢ, râu în S ţării, afl. dr. al Oltului pe terit. com. Băbeni (jud. Vâlcea); 57 km; supr. bazinului: 299 km². Izv. din partea de V a M-ţilor Căpăţânii, de pe versantul de SV al vf. Ursu (2 124 m alt.), străbate mai întâi zona cristalină, unde cursul său are pante mari, trece prin Depr. Horezu şi prin oraşul Horezu, iar apoi traversează partea de NE a Piem. Olteţului.

LUNCA VINULUI → Parva.

LUNCAVIŢA 1. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată pe pantele de E ale M-ţilor Semenic, pe cursul superior al râului Mehadica; 2 715 loc. (1 ian. 2011): 1 390 de sex masc. şi 1 325 fem. Producţie de îmbrăcăminte din piele. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Luncaviţa este menţionat documentar, prima oară, în 1440. Agroturism.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea cu acelaşi nume, pe dr. Dunării, pe malul de S al lacului Crapina, la poalele de N-NV ale M-ţilor Măcin şi Pod. Niculiţel; 4 462 loc. (1 ian. 2011): 2 272 de sex masc. şi 2 190 fem. Nod rutier. Centru viticol şi de vinificaţie. Centru de olărit. Confecţii textile; mobilă. Apicultură. Pe terit. satului Luncaviţa, în punctul numit „Cetăţuia", au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturii materiale Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), iar pe Dealul Milanu au fost identificate temeliile unei fortăreţe romane (75 x 225 m) datând din sec. 4–6. În satul Luncaviţa se află bisericile „Sfântul Dumitru" (1827) şi „Sfântul Teodor" (1898), iar în satul Rachelu există biserica „Sfântul Nicolae" (1859). Până la 24 nov. 2003, com. **L.** a avut în componenţă satul Văcăreni care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare. Rezervaţia forestieră *Valea Fagilor* (154,2 ha) este formată predominant din fag (*Fagus orientalis*, *Fagus taurica* – varietate meridională, *Fagus sylvatica*), unele exemplare având dimensiuni impresionante (38 m înălţime, 1 m grosimea trunchiului). Prezenţa fagului în această regiune cu climat cald şi uscat, departe de arealul compact al speciei, prezintă un interes ştiinţific deosebit. Alături de acesta se mai întâlnesc carpenul (*Carpinus betulus*), teiul argintiu (*Tilia tomentosa*), jugastrul (*Acer campestre*), gorunul (*Quercus petraea*) ş.a. Plantele ierboase care alcătuiesc covorul vegetal sunt mierea ursului (*Pulmonaria officinalis*), feriga (*Dryopteris filis mas*), vinariţa (*Asperula odorata*), mălaiul cucului (*Luzula luzuloides*) etc.

LUNCOIU DE JOS, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă (prelungirea de S a Depr. Brad) din mijlocul M-ţilor Metaliferi; 1 874 loc. (1 ian. 2011): 902 de sex masc. şi 972 fem. Confecţii metalice. Prelucr. primară a lemnului (scaune, mese). Culturi de cereale, legume ş.a. Pomicultură. În satul Luncoiu de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1439, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1940-1949, pictată în 1956). Agroturism.

LUNGANI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare, pe dr. râului Bahlui, la confl. cu râul Albeşti; 5 881 loc. (1 ian. 2011): 3 033 de sex masc. şi 2 848 fem. Iazuri pentru piscicultură. Viticultură. Parc dendrologic (în satul Goeşti). Satul Lungani este menţionat documentar, prima oară, în 1490. În satul Goeşti se află casa în care a locuit Barbu Delavrancea în anii 1908–1909 şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1813, reparată în 1856 şi 1891), iar în satul Lungani există biserica „Sfântul Nicolae" (1780).

LUNGEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în SE Piem. Olteţului, pe râul Mamu; 3 444 loc. (1 ian. 2011): 1 693 de sex masc. şi 1 751 fem. Viticultură. Centru de ceramică populară. În satul Stăneşti-Lunca se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1536 a logofătului Giura, cu faţadele decorate cu un registru de arcaturi oarbe, situat sub cornişe, şi cu picturi murale interioare executate în 1536–1538 de zugravul Dumitru (remarcabil tablou votiv). În pronaos se află mormântul stolnicului Stroe Buzescu, cu o piatră de mormânt decorată cu relief ce înfăţişează lupta lui Stroe Buzescu cu nepotul hanului tătar. Tot în satul Stăneşti-Lunca există mănăstirea Mamu (de maici) cu biserica „Sfântul Nicolae", zidită în 1696-1699 prin grija lui Constantin Brâncoveanu şi pictată în 1698-1699 de Pârvu Mutu. Turla bisericii s-a prăbuşit la cutremurul din 11 ian. 1838 şi refăcută în 1842-1843, timp în care peste picturile murale originare s-au executat alte picturi în tempera. În 1910-1915 au fost înlăturate picturile în tempera şi restaurate picturile originare. În perioada 1873-1932 a funcţionat ca biserică de mir, la 28 oct. 1959 mănăstirea a fost desfiinţată şi transformată în cămin pentru bătrâni, iar în 2006 a fost reactivată. Ansamblul monahal a fost restaurat în 1956-1957, iar în 2006-2009 biserica a fost consolidată, restaurată şi declarată monument istoric. Bolniţa mănăstirii, cu hramul „Sfânta Treime", a fost construită în 1833, pictată în 1842 şi restaurată în 1958 şi 2002.

LUNGULEŢU, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Titu, pe râurile Dâmboviţa şi Sabar; 5 770 loc. (1 ian. 2011): 2 807 de sex masc. şi 2 963 fem. Expl. de petrol. Producţie de mobilă pentru birouri. Morărit şi panificaţie. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Pe terit. satului Lungulеţu, atestat documentar la 18 iun. 1510, a fost descoperit (1958) un tezaur monetar alcătuit din 27 de denari romani imperiali, datând din timpul domniei împăratului Traian (98–117) şi până în vremea împăratului Commodus (180–192). Bisericile cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"-Pantazi (1732), „Sfântul Gheorghe" (1822) şi „Sfântul Dumitru" (1893-1909), în satul Lungulеţu, şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1831–1832, renovată în 2006-2010), în satul Serdanu.

LUPAC, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în N Depr. Caraşova, la poalele de E ale M-ţilor Dognecea; 2 930 loc. (1 ian. 2011): 1 462 de sex masc. şi 1 468 fem. Expl. de antracit şi de huilă. Centru pomicol (meri, pruni). Culturi de cereale, cartofi ş.a. În satul Lupac, menţionat documentar, prima oară, în 1598, se află o biserică romano-catolică (1844), iar în satul Vodnic există o biserică romano-catolică din 1860.

LUPENI 1. Municipiu în jud. Hunedoara, situat în Depr. Petroşani, la 700 m alt., la poalele de N ale M-ţilor Vâlcan, pe râul Jiu de Vest, la 18 km SV de municipiul Petroşani; 28 553 loc. (1 ian. 2011): 14 164 de sex masc. şi 14 389 fem. Supr.: 77,7 km², din care 10,1 km² în intravilan; densitatea: 2 827 loc./km². Staţie de c.f. Vechi şi important centru de expl. a huilei (din 1881). Staţie de brichetare a cărbunelui. Expl. forestiere. Producţie de echipamente frigorifice şi de ventilaţie, de încălţăminte, de lanţuri şi arcuri, de amblaje din hârtie şi carton, de oxigen şi de sulfură de carbon. Galeriile de Artă „Apollo". Punct de plecare spre cabana

Straja (1 460 m alt.), din M-ţii Vâlcan, deservită de o instalaţie de transport pe cablu (telescaun) cu o lungime de 2 590 m, dată în folosinţă în 1982, şi de trei teleschiuri. **Istoric.** Aşezarea a luat naştere în 1770, când aici s-au stabilit locuitori veniţi din satul Valea Lupului (din Ţara Haţegului), aşa-numiţii „lupeni", de la care derivă şi numele localit. La recensământul din 1941 apare consemnat ca oraş, dar în 1945 este trecut în rândul aşezărilor rurale. Declarat din nou oraş în 1960 şi municipiu la 20 dec. 2003. La 5–9 aug. 1929, la **L**. a avut loc o puternică grevă a minerilor pentru revendicări economice, soldată cu victime (22 de morţi şi 58 de răniţi). Tot aici, la 1-3 aug. 1977, minerii au declanşat o grevă de protest împotriva abuzurilor economice şi politice comise de regimul comunist, cea mai puternică acţiune revendicativă a muncitorilor din România de după instalarea la putere a regimului comunist (în 1945). Greva a fost înăbuşită cu brutalitate de către forţele de securitate, iar o serie de lideri ai minerilor au fost întemniţaţi şi chiar exterminaţi. Biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 19) şi biserica din lemn cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", în cartierul Bărbătenii de Sus (1870), declarată monument istoric; biserica romano-catolică (1900); biserica reformată (1912, renovată în anul 2000); în M-ţii Vâlcan se află schitul Straja (de călugări), înfiinţat în 1999, cu biserica din lemn „Înălţarea Sfintei Cruci".

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 9 sate, situată în depresiunea omonimă, aflată la contactul Pod. Târnavelor cu prelungirile sudice ale M-ţilor Gurghiu, pe râul Feernic; 4 532 loc. (1 ian. 2011): 2 256 de sex masc. şi 2 276 fem. Nod rutier. Producţie de caroserii pentru autovehicule, de accesorii pentru autovehicule şi motoare de autovehicule, de produse chimice şi de articole de îmbrăcăminte. Creşterea bovinelor. Culturi de cartofi. Pe terit. satului Firtuşu a fost descoperit (1831) un tezaur alcătuit din 300 de monede din aur, datând din epocile romană târzie şi bizantină timpurie. În satul Lupeni, menţionat documentar, prima oară, în 1566, se află muzeul memorial „Tamási Áron", inaugurat la 24 sept. 1972, adăpostit într-o casă din lemn din 1860, iar în satul Bisericani există un muzeu etnografic şi o biserică romano-catolică (sec. 13) cu zid de incintă şi clopotniţă din 1764. În satul Lupeni există o biserică romano-catolică (1842-1848), de mari dimensiuni (47 m lungime, 15,80 m lăţime şi turn de 38 m înălţime), cu orgă din 1865, iar în satul Satu Mic se află o biserică reformată datând din 1620.

3. → **Hudeşti.**

LUPŞA 1. Depresiune intramontană de eroziune, situată în bazinul mijlociu al râului Arieş, între culmile Muntelui Mare (la N) şi prelungirile M-ţilor Trascău (Detunatele) la S, la 490–520 m alt. Este o depresiune sculptată în fliş grezos-marnos (Cretacic), extinsă în lungul Văii Arieşului, pe c. 7 km, fiind închisă la capete (la V şi E) de defilee sculptate de Arieş în roci cristaline. Relieful depresionar este reprezentat prin lunci, trei niveluri de terase şi mai multe conuri de dejecţie.

2. Com. în jud. Alba, alcătuită din 23 de sate, situată în depresiunea omonimă, în Ţara Moţilor, pe râul Arieş; 3 522 loc. (1 ian. 2011): 1 803 de sex masc. şi 1 719 fem. Staţie de c.f. (în satul Lupşa) şi halte de c.f. (în satele Hădărău şi Muşca), de fapt este o linie de mocăniţă, în prezent inactivă. Importante zăcăminte de cupru şi aur (zona Roşia Poieni din arealul satului Geamăna). Expl. forestiere şi de calcar cristalin. Vechi centru aurifer şi de dogărit. Confecţii textile. În satul Lupşa, amintit, în 1325, ca reşed. a unui cnezat şi menţionat documentar în 1366, se află un muzeu etnografic şi de artă populară, întemeiat de prof. Pamfil Albu şi inaugurat în 1939, amplasat într-o clădire datând din anul 1800. Muzeul cuprinde peste 6 000 de piese din zona etnografică a Ţării Moţilor (pive, râşniţe de mână, mori de apă, tulnice, fluiere, pluguri, grape din lemn etc.), printre care se remarcă o valoroasă colecţie de icoane pe sticlă şi pe lemn din sec. 18–19. În satul Lupşa se află biserica din piatră cu hramul „Sfântul Gheorghe", ctitorie din 1421 a cneazului Ladislav (sau Stănislav) din fam. Cânde (ultimele cercetări presupun că biserica a fost zidită în 1366-1377). Edificiul are înfăţişarea unei biserici de tip hală cu elemente de arhitectură gotică. Iniţial a avut doar altar şi naos, iar în 1810 i s-au adăugat pronaosul şi turla. Picturile din altar datează din 1750-1755, iar cele de pe pereţii interiori au fost

Lupşa (2). Biserica „Sfântul Gheorghe"

realizate în 1855 de zugravii Ioan Cuc şi Gheorghe Span. Biserica a fost consolidată şi restaurată în 2003-2005 şi declarată monument istoric în 2004. În com. **L.** mai există mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări) cu biserica din lemn cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Înălţarea Sfintei Cruci", ctitorie din 1429 a cneazului Ladislav, atestată documentar în 1694 cu prilejul primei restaurări. În 1762 călugarii au fost alungaţi din ordinul Curţii Imperiale de la Viena şi biserica cedată lui Petru Pavel Aron episcopul de atunci al Bisericii greco-catolice, funcţionând ca biserică de mir până în 1992 când mănăstirea a fost reactivată (în 1948 biserica a fost preluată de cultul ortodox). În 1865 biserica a fost tencuită şi pictată pe pereţii ineriori de Johannes Somosinus şi Ştefan Ghearlos. Declarată monument istoric în 2004. În 1993 s-au construit chiliile, casa stăreţiei, bucătăria, trapeza ş.a. În satul Hădărău există biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1770).

LUPŞANU, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Cucuveanu; 3 246 loc. (1 ian. 2011): 1 519 de sex masc. şi 1 727 fem. Nod rutier. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **L.** a făcut parte din jud. Ialomiţa.

, sulf

În satul Geamăna, aflat în curs de depopulare, se află un iaz pe Valea Seşii (160 ha) în care se depozitează sterilul provenit de la exploatarea minieră de suprafaţă de la Roşia Poieni. Exploatarea minereului de cupru de la Roşia Poieni a început în 1978, iar producţia de cupru în 1983. Satul Geamăna este acoperit aproape în întregime de sterilul foarte toxic depozitat în iaz, care are urmări grave asupra sănătăţii oamenilor, animalelor, precum şi asupra mediului înconjurator.

Mm

MACEA, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Aradului, la graniţa cu Ungaria; 6 636 loc. (1 ian. 2011): 3 254 de sex masc. şi 3 382 fem. Producţie de mobilă, de încălţăminte şi de produse lactate (unt, brânzeturi, iaurt ş.a.). Creşterea bovinelor şi porcinelor. Parc dendrologic (21,5 ha), declarat grădină botanică în 1994, cu peste 2 400 de unităţi taxonomice, în cadrul căruia se află castelul „Czernovics" construit în stil eclectic în 1820–1845, cu adăugiri din 1886, restaurat în anii 1956-1957. Festival naţional anual de umor (salon cu exponate de caricatură) din 1995. În satul Macea, menţionat documentar, prima oară, în 1374, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Ioan Botezatorul" zidită în stil baroc (sec. 19) pe locul uneia din lemn ce data din jurul anului 1700.

MACOVEIUL → Padina.

MAGLAVIT, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Desnăţui, pe stg. Dunării; 5 264 loc. (1 ian. 2011): 2 536 de sex masc. şi 2 728 fem. Nod rutier. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Viticultură; sericicultură. În arealul com. **M.** se găsesc şiruri de dune de nisip, parţial fixate de vegetaţie. În satul Maglavit, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1581–1591, se află biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1845) şi mănăstirea Maglavit (de călugări), cu biserica având dublu hram – „Izvorul Tămăduirii" şi „Naşterea Maicii Domnului" a cărei construcţie a început în anul 1935 la îndemnul lui Petre (Petrache) Lupu în urma revelaţiilor pe care acesta le-a avut timp de trei săptămâni consecutiv doar în zilele de vineri, respectiv 31 mai, 7 iunie şi 14 iunie 1935. La a treia teofanie (în ziua de vineri 14 iunie 1935), tânărului cioban Petrache Lupu, aflat cu oile într-un zăvoi din lunca Dunării, i s-a înfăţişat un bătrân cu barba albă şi lungă, îmbrăcat în veşminte de un alb strălucitor, care i-a poruncit: „să te duci să spui lumii, preotului (pe atunci Nicolae Bobin) şi primarului că dacă oamenii nu se pocăiesc, dacă nu ţin sărbătorile, dacă nu se lasă de rele şi dacă nu vin la biserică, atunci foc se va abate asupra lor". Odată porunca zisă, bătrânul a dispărut, înălţându-se spre cer. În urma unei subscripţii publice, iniţiată de ziarul *Curentul*, şi a unei donaţii de 40 000 de cărămizi făcute de arhitectul George M. Cantacuzino (acesta a întocmit, gratuit, planul de construcţie al bisericii), piatra de temelie a bisericii a fost pusă la 14 sept. 1935, dar lucrările de zidire au început abia în 1938. Din cauza celui de-al Doilea Război Mondial lucrările de construire a bisericii s-au desfăşurat sporadic, iar în perioada comunistă zidirea bisericii a fost oprită, iar Petrache Lupu trecut în anonimat. Reînfiinţarea mănăstirii Maglavit a avut loc în 1990, pe locul numit „la buturugi" – acolo unde a predicat Petrache Lupu, iar reconstrucţia bisericii a început în 1991. Din lipsă de fonduri băneşti zidirea bisericii s-a făcut anevoios, lucrările fiind revitalizate în 1996, cu ajutorul unor sponsori, şi finalizate în anul 2002, urmând ca ulterior să se execute picturile murale interioare. Biserica mănăstirii Maglavit are două cupole şi un turn-clopotniţă, asemănător unei campanile, înalt de 38 m, construit în stilul Renaşterii italiene. Cu toate că Petrache Lupu a fost contestat şi calificat de unii oameni ca impostor, el a înfăptuit mai mutle minuni, printre care vindecarea unei fetiţe şi a unui băiat, ambii surdo-muţi din naştere. În perioada 1935–1945, la Maglavit s-au perindat în pelerinaj zilnic peste 200 000 de persoane. Petrache Lupu a murit, în anonimat, în anul 1994, la vârsta de 87 de ani. În satul Hunia, atestat documentar în 1623, se află biserica cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 19).

MAGNA VILLA PERG → Peregu Mare.

MAHMUDIA, com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată pe dr. braţului Sfântu Gheorghe al Dunării, la poalele de E ale culmii deluroase Beştepe; 2 819 loc. (1 ian. 2011): 1 454 de sex masc. şi 1 365 fem. Port fluvial. Expl. de calcar şi dolomit. Fermă de creştere a bovinelor. Pescuit. Pepinieră piscicolă (sturioni). Cămin cultural. Până la 22 mart. 2004, com. **M.** a avut în componenţă satele Beştepe, Băltenii de Jos şi Băltenii de Sus, care la acea dată au format com. *Beştepe*. Biserica „Sfântul Nicolae" (1970-1973).

1 MAI 1. → Pardina.

2. Cartier în partea central-nord-vestică a municipiului Bucureşti.

2 MAI, sat în com. Limanu (jud. Constanţa), situat în extremitatea de SE a ţării, pe ţărmul Mării Negre, la 2 km S de municipiul Mangalia, în apropiere de graniţa cu Bulgaria. Staţiune balneoclimatică estivală, de interes general, cu climat maritim moderat, cu veri călduroase (în iul. temp. medie este de 22°C) şi ierni blânde (în ian. media termică este în jur de 0,2°C). În timpul verii nebulozitatea este redusă, iar durata de strălucire a Soarelui este de 10–12 ore pe zi. Precipitaţii reduse (c. 400 mm/an). Factorii naturali de cură sunt apa Mării Negre, clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, şi climatul maritim bogat în aerosoli salini. Staţiunea, care beneficiază de plaje întinse, cu nisip fin, este indicată pentru cură heliomarină în timpul vacanţelor de vară şi pentru tratamentul afecţiunilor reumatismale, neurologice periferice şi ale sistemului nervos central (paralizii şi pareze posttraumatice ale membrelor, polineuropatii după fază acută, sechele după poliomielită etc.), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice, metroanexite cronice), dermatologice, respiratorii (astm alergic, traheobronşite, bronşite cronice), cardiovasculare (varice în stadiu incipient, sechele după flebită),

endocrine (hipoovarie puberală, sterilitate ovariană), oto-rino-laringologice etc.

MAIA, com. în jud. Ialomița, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Săratei; 1 833 loc. (1 ian. 2011): 883 de sex masc. şi 950 fem. Morărit; produse de panificație. Legumicultură. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1778–1787, restaurată în 1862 de Ecaterina Catargiu, soția lui Barbu Catargiu, în care se află cavoul omului politic Barbu Catargiu; biserica a fost pictată în frescă, în stil bizantin, în 1952 de pictorul Vasile Blendea şi repictată în 1974 de acelaşi pictor; ruinele conacului lui Barbu Catargiu, construit în 1820. Muzeul de artă şi cultură religioasă „Barbu Catargiu", inaugurat în 1996. Com. **M.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Maia din com. Brazii, jud. Ialomița.

MAICA DOMNULUI – CUDALBI, Mănăstirea ~ → Cudalbi.

MAIEREU, denumirea până în anul 1925 a satului Aluniş, jud. Mureş.

MAIERU, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Anieş-Maieru, pe râurile Someşu Mare şi Anieş, la poalele de S ale M-ților Rodna şi cele de NV ale M-ților Bârgău; 7 797 loc. (1 ian. 2011): 3 891 de sex masc. şi 3 906 fem. Stații de c.f. (în satele Anieş şi Maieru). Expl. de grafit şi dacit (în satul Anieş) şi de calcare cristaline (cariera Valea Caselor). Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă). Producție de aparate de control a energiei electrice, de articole de voiaj, de confecții textile şi de articole din piele. Cojocărit; țesături populare; cioplituri în piatră. Apicultură. Poiană cu narcise. Ansamblu folcloric „Cununa de pe Someş". Izvoare cu ape minerale carbogazoase. Muzeu etnografic. Şcoală (din 1770). Ruinele unei cetăți din sec. 11 (în satul Anieş). În satul Maieru, menționat documentar, prima oară, în 1440, cu numele *Maior*, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1817–1818), declarată monument istoric, şi biserica „Sfântul Ştefan" (1872-1873).

MAIOR → Maieru.

MALAIA, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 3 sate, situată pe râurile Lotru şi Latorița, la poalele de N ale M-ților Căpățânii şi cele de S ale M-ților Lotru; 1 941 loc. (1 ian. 2011): 969 de sex masc. şi 972 fem. Hidrocentralele „Brădişor" (115 MW), intrată în funcțiune în 1982, şi „Malaia" (18 MW), dată în folosință în 1978. Rezervație forestieră (Pădurea Latorița, 690 ha), cu exemplare seculare de larice şi zâmbru. Lac de acumulare (Malaia-Brădişor), construit pe Lotru, ale cărui ape pun în mişcare turbinele hidrocentralei Brădişor, având supr. de 230 ha şi un vol. de apă de 38 mil. m^3. În satul Malaia, atestat documentar la 14 oct. 1515, se află o biserică din lemn cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Cuvioasa Parascheva" (1807), o biserică de cărămidă cu dublu hram „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Iosif" (1958-1979) şi conacul familiei „Brătianu" (sec. 19), iar în satul Ciungetu, biserica din lemn cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1861, cu picturi originare).

MALEMBACH → Sebeş (3).

MALIUC, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 5 sate, situată în partea central-vestică a Deltei Dunării, pe brațul Sulina; 960 loc. (1 ian. 2011): 517 de sex masc. şi 443 fem. Port fluvial. Pescuit (lacurile Furtuna, Gorgova etc.). Pepinieră piscicolă. Popas turistic. Hotel „Salcia". Important punct de plecare în excursii în Delta Dunării. Parc dendrologic.

MALNAŞ, com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în depresiunea omonimă, la 505 m alt., pe cursul superior al Oltului, în defileul acestuia ce desparte M-ții Bodoc de M-ții Baraolt, la 22 km N de municipiul Sfântu Gheorghe; 1 155 loc. (1 ian. 2011): 564 de sex masc. şi 591 fem. Stație de c.f. (în satul Malnaş-Băi) şi haltă de c.f. (în satul Malnaş). Nod rutier. Expl. de argilă. Producție de ambalaje din carton, de cărămizi şi de spirt. Prelucr. lemnului. În satul Malnaş, menționat documentar în 1366, există biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1991–1993) şi o biserică romano-catolică (1887). În arealul com. **M.** se află stațiunea balneoclimaterică *Malnaş-Băi*. Până la 7 apr. 2004, com. Malnaş a avut în componență satele Bixad şi Micfalău, care la acea dată au devenit comune de sine stătătoare, respectiv com. Bixad şi com. Micfalău.

MALNAŞ-BĂI, sat în com. Malnaş, jud. Covasna, cu statut de stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă, situat pe cursul superior al râului Olt, în defileul acestuia, care desparte M-ții Bodoc de M-ții Baraolt, la 505 m alt., la 22 km N de municipiul Sfântu Gheorghe. Stație de c.f. Climat de culoar intramontan, sedativ-indiferent, cu veri răcoroase (temp. medie a lunii iul. 17°C) şi ierni friguroase (temp. medie în ian. – 5°C). Temp. medie anuală este de c. 7°C, iar precipitațiile însumează aproximativ 700 mm anual. Factorii naturali de cură sunt climatul de cruțare şi izv. cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, sodice, calcice, magneziene, în majoritate hipotone; mofete. În cură internă, apele minerale de aici sunt indicate pentru tratarea afecțiunilor tubului digestiv (gastrite cronice hiperacide, ulcere gastrice şi duodenale cronice, colite şi constipații cronice), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistite cronice necalculoase, hepatită cronică, pancreatită cronică), a bolilor metabolice şi de nutriție (diabet zaharat). Tot aici se pot trata afecțiunile cardiovasculare, respiratorii şi nevrozele astenice. Primele stabilimente balneare s-au construit în anul 1900. Instalații pentru mofete; buvete cu apă minerală pentru cură internă etc. În stațiune există un sanatoriu pentru copii, cu profil de tratare a hepatitei.

MALOVĂȚ, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 7 sate, situată în SE Pod. Mehedinți; 2 914 loc. (1 ian. 2011): 1 480 de sex masc. şi 1 434 fem. Producție de mobilă pentru birouri. Moară de cereale (1900), în satul Colibaşi. Complex avicol. Centru de prelucr. artistică a lemnului (în satul Bobaița). Culă (1850), în satul Lazu.

MALU, com în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în SV Câmpiei Burnas, pe stg. văii Dunării; 2 483 loc. (1 ian. 2011): 1 241 de sex masc. şi 1 242 fem. Culturi de cereale. Biserică având dublu hram – „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Sfânta Treime" (1880). Com. **M.** a fost înființată la 3 oct. 2003 prin desprinderea satului Malu din com. Vedea, jud. Giurgiu.

MALU CU FLORI, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpații

Malnaş-Băi. Pavilionul central

Malu Mare. Biserica cu dublu hram - „Sfântul Ştefan" şi „Sfântul Gheorghe"

Ialomiţei, pe cursul superior al Dâmboviţei; 2 453 loc. (1 ian. 2011): 1 217 de sex masc. şi 1 236 fem. Producţie de ţuică. Agroturism. Popas turistic. Muzeu cu colecţii de istorie şi etnografie (în satul Malu cu Flori). Pomicultură (meri, pruni, peri). Centru de prelucr. artistică a lemnului. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Malu cu Flori (1857) şi Capu Coastei (1878). Până în 1910, satul Malu cu Flori s-a numit *Runceasa.* La 20 febr. 2010, între com. **M. cu F.** şi com. învecinată Pucheni s-au produs puternice alunecări de teren.

MALU MARE, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe stg. Jiului; 3 390 loc. (1 ian. 2011): 1 709 de sex masc. şi 1 681 fem. Staţie de c.f. (în satul Malu Mare). Balastieră. Producţie de echipamente electrice şi electronice pentru automobile şi motoare de automobile şi de articole de papetărie. Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Viticultură. În satul Preajba se află casa „Stan Jianu" (sec. 18) şi biserica cu dublu hram – „Sfântul Ştefan" şi „Sfântul Gheorghe" (1778–1779), construită prin strădania marelui paharnic Hagi Stan Jianu (reparată în 1833), una dintre cele mai frumoase biserici-cula (fortificată) din Oltenia, cu turn-clopotniţă pe pronaos şi picturi murale interioare de tradiţie brâncovenească. Până la 7 apr. 2004, com. **M.M.** a avut în componenţă satul Ghindeni care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

MALVA → Dobrosloveni.

MAMAIA, localit. componentă a municipiului Constanţa, staţiune balneoclimatericăestivală, de renume internaţional, situată în extremitatea de SE a ţării, pe un cordon litoral aflat între Marea Neagră şi lacul Siutghiol, la 6–8 m alt., la N de municipiul Constanţa, de care este legată prin linii de tramvai, troleibuz şi autobuz. Staţiunea fiinţează din 1906, dar capătă o amplă dezvoltare şi modernizare după 1960. Climat de litoral maritim, cu veri călduroase (în iul. temp. medie mai mare de 22°C) şi ierni blânde (în ian. temp. medie este de c. 1°C); temp. medie anuală oscilează în jurul valorii de 11°C, iar precipitaţile sunt reduse (c. 400 mm anual). Vara, nebulozitatea este redusă, iar durata de strălucire a Soarelui este de 10–12 ore pe zi. Factorii naturali de cură sunt climatul maritim, excitant-solicitant, bogat în aerosoli salini, şi apa Mării Negre clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, hipotonă, cu salinitate redusă (15 g/l). De-a lungul staţiunii, pe o distanţă de c. 8 km lungime şi 100–250 m lăţime, pe ţărmul Mării Negre există plaje cu nisip foarte fin, amenajate pentru aerohelioterapie şi talazoterapie. Staţiunea este indicată atât pentru petrecerea vacanţelor de vară, cât şi pentru tratamentul afecţiunilor reumatismale degenerative, inflamatorii şi abarticulare, a unor afecţiuni posttraumatice, neurologice periferice (pareze, polineuropatii etc.), ginecologice (hipoovarie puberală, cervicite cronice, metroanexite cronice etc.), dermatologice, respiratorii etc. De un interes deosebit se bucură satul de vacanţă, cu 31 de restaurante amenajate în stilul diferitelor zone ale ţării, cu mâncăruri specifice acestor regiuni, alături de numeroase restaurante, grădini de vară, baruri de noapte şi de zi, cofetării, magazine alimentare şi de artizanat, cinematografe, discoteci, parcuri de distracţii, terenuri de sport, de minigolf, bowlinguri, piscine, teatru în aer liber etc. Anual, pe scena Teatrului de vară din Mamaia are loc Festivalul de muzică uşoară românească (din 1963), iar din anul 2004 se desfăşoară, anual, în sezonul estival, Festivalul Naţional al cântecului şi dansului popular. În perioada mai-oct., la Mamaia funcţionează (din 22 iun. 1967) postul local „Radio-Vacanţa", care emite programe de divertisment în cinci limbi (română, engleză, franceză, germană, rusă) pentru toate staţiunile litoralului românesc. Pe lacul Siutghiol se pot practica diverse sporturi nautice. De la Mamaia se poate pleca în excursii organizate în Delta Dunării şi în celelalte staţiuni ale litoralului românesc şi bulgăresc, excursii la ruinele cetăţii Histria, pe canalul Dunăre–Marea Neagră. Delfinariu; planetariu. Numeroase statui şi grupuri statuare, opere ale unor sculptori iluştri ca Ion Jalea (statuia din faţa hotelului „Cazino", 1943), Boris Caragea („Tinereţe", 1962, la complexul hotelier „Perla"), Corneliu Medrea (grupurile statuare din faţa hotelurilor „Ovidiu", realizat în 1963, „Doina", 1961, şi statuile amplasate în faţa hotelurilor „Dacia", 1962, „Pelican", 1961, „Central", 1961, „Sulina", 1962, bustul poetului latin Ovidiu, 1958, din faţa hotelului „Ovidiu"), Oscar Han (grupul statuar de la hotel „Internaţional", 1958), Constantin Baraschi (statuile „Pe Valuri", 1963, de la hotel „Bucureşti", „Extaz", 1962, de la Teatrul de vară ş.a.), Mac Constantinescu (statuia din faţa hotelului „Tomis", 1961) ş.a. La 16 iul. 2004, la **M.** a fost inaugurată o instalaţie de transport pe cablu (Telegondola), cu o lungime de 2,2 km şi o înălţime de 50 m, care face legătura între hotelurile Perla şi Cazino, din cabinele

Mamaia. Hotel „Parc"

Mamaia. Teatul de vară şi hotelul „Perla"

cărora se poate admira o superbă panoramă asupra staţiunii Mamaia, asupra ţărmului Mării Negre şi a lacului Siutghiol.

MAMU, Mănăstirea ~ → Lungeşti.

MANAFU, Pădurea ~ → Isvoarele.

MANASIA, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. Ialomiţei; 4 731 loc. (1 ian. 2011): 2 264 de sex masc. şi 2 467 fem. Staţie de c.f. Primărie (1934). Fermă avicolă. Unităţi de producere a covoarelor, mobilierului pentru birouri, a nutreţurilor concentrate, a produselor refractare ş.a. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, sfeclă de zahăr, legume ş.a. Viticultură. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **M.** a făcut parte din jud. Ilfov. Biserică având hramul „Înălţarea Domnului" (1842–1852) şi conacul „Hagia noff" (1899–1900), declarat monument istoric în 2010.

Cramă.

MANGALIA 1. Liman maritim în SE Pod. Dobrogei de Sud, pe ţărmul Mării Negre, la SV de municipiul cu acelaşi nume. Supr.: 2,61 km^2. Lungime: 9,5 km; lăţime medie: 300 m; ad. max.: 13 m; vol.: 15,7 mil. m^3. În el se varsă Valea Albeşti. Pe malurile lui se găsesc numeroase izv. cu ape sulfuroase mezotermale (21–28°C), cunoscute din timpul stăpânirii romane.

2. Municipiu în extremitatea de SE a României (jud. Constanţa), situat pe litoralul Mării Negre, la 20–25 m alt., la 44 km S de municipiul Constanţa; 39 717 loc. (1 ian. 2011): 19 262 de sex masc. şi 20 455 fem. Supr.: 54,9 km^2, din care 23,8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 668 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Nod rutier. Port maritim. Far maritim. Şantier naval (construcţii şi reparaţii de nave maritime). Producţie de mobilă, confecţii, produse alim. Pomicultură (piersici). Herghelie pentru creşterea cailor din rasa arab-pur sânge (din 1928). Hipodrom. Muzeul de arheologie „Callatis" (vase, amfore, mozaicul unei încăperi din epoca elenistică, recipiente din sticlă, fragmente de apeducte, statuete de Tanagra, basoreliefuri, papirusuri etc.), înfiinţat în 1914. Importantă staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat maritim moderat, cu veri călduroase (temp. medie în iul. 22°C) şi ierni blânde (în ian. media temp. este de c. 1°C – unul dintre puţinele locuri din ţară cu temp. pozitive în timpul iernii). Vara, nebulozitatea este redusă, iar durata de strălucire a Soarelui este de 10–12 ore pe zi. Precipitaţii reduse (c. 400 mm/an). Factorii naturali de cură sunt apa Mării Negre, clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, apele minerale sulfuroase, clorurate, bicarbonatate, sodice, calcice, mezotermale (21–28°C), provenite din izv. aflate în partea de N a oraşului, nămolul de turbă, sulfuros, bogat în substanţe minerale, extras din turbăria aflată la N de oraş, şi climatul maritim bogat în aerosoli salini. Staţiunea dispune de o plajă întinsă, cu nisip fin, precum şi de faleze înalte cu microclimat specific. Staţiunea este indicată pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, neurologice periferice şi ale sistemului nervos central (paralizii şi pareze posttraumatice ale membrelor, polineuropatii după fază acută, sechele după poliomielită), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice, metroanexite cronice), dermatologice, respiratorii (astm alergic, traheo-bronşite, bronşite cronice), cardiovasculare (varice în stadiu incipient, sechele după flebită), endocrine (hipotiroidie benignă, hipoovarie puberală, sterilitate ovariană), oto-rino-laringologice (rinofaringite cronice, laringite cronice, alergie nazo-sinuzală) etc. Staţiunea dispune de două baze moderne de tratament – una în cadrul hotelului de cură „Mangalia" (cu peste 500 de locuri în camere cu două paturi), dotat cu bază proprie de tratament (bazine pentru kinetoterapie cu apă sulfuroasă, secţii de electroterapie, hidroterapie, pneumoterapie, săli de gimnastică medicală şi de masaje, cabinete de geriatrie, de acupunctură, laboratoare de analize şi explorări funcţionale, piscine cu apă de mare încălzită etc.) şi alta în cadrul sanatoriului balnear pentru recuperare medicală, cu numeroase secţii medicale, cu o capacitate de tratament de c. 500 de persoane pe zi. La N de oraş, pe o distanţă de 8 km, se află staţiunile balneoclimaterice estivale *Saturn, Venus, Cap Aurora, Jupiter, Neptun* şi *Olimp,* care aparţin ad-tiv de Mangalia şi de care sunt legate prin linii de autobuze şi minicare. **Istoric**: Pe terit. oraşului a fost descoperită o necropolă de înhumaţie, datând din Neolitic (cultura materială Hamangia), în care s-au găsit vase din ceramică, tipică acestei culturi (ceşti bitronconice, pahare cilindrice, vase piriforme, decorate cu crestături pe muchii şi împunsături, grupate pe registre de motive triunghiulare sau rombice), brăţări din cochilii sau din marmură ş.a. La sf. sec. 6 î.Hr., coloniştii dorieni din Heraclea Pontica (azi Ereğli, Turcia), au întemeiat aici Colonia *Callatis* („cea cu ziduri puternice"), suprapusă peste o aşezare indigenă mai veche, menţionată cu numele *Cerbatis* sau *Acervetis*. În diverse documente din Antichitate se menţionează că oraşul Callatis a făcut parte din Liga atică (sec. 5 î.Hr.), că a rezistat un timp, cu succes, asediului satrapului (devenit regele Traciei) Lisimah (sf. sec. 4 î.Hr.), că a purtat, în alianţă cu Histria, un război (262 î.Hr.) împotriva Bizanţului, pentru controlul portului cetăţii Tomis şi că a făcut parte din coaliţia antiromană a lui Mithridates VI Eupator, regele Pontului. La începutul sec. 2 d.Hr. este atestat portul oraşului Callatis, iar în a doua jumătate a aceluiaşi secol s-au construit incinta cetăţii, templul lui Dionysos, templul Concordiei, o şcoală şi un amfiteatru. În sec. 7–10 a continuat probabil să se dezvolte, păstrând legături directe pe mare cu Istanbulul. Începând din sec. 11, oraşul este cunoscut sub numele greco-bizantin *Pangalia*, *Panguale* sau *Pankalia* („cea mai frumoasă"), menţionată documentar, ca atare, în sec. 12 pe o hartă din Pisa. O dată cu intrarea lui sub stăpânire turcească (sec. 14), oraşul capătă denumirea de *Mangalia,* fiind menţionat documentar cu acest nume, prima oară, în 1593. Declarat municipiu

Mangalia (2). Faleza

Mangalia (2). Ruinele oraşului antic Callatis

Mangalia (2). Geamia „Esmahan Sultan"

la 18 ian. 1995. **Monumente**: ruinele oraşului antic Callatis; mormântul scitic, descoperit în 1959, în care s-au găsit fragmente dintr-un papirus scris în lb. greacă, primul document de acest fel din România; geamia turcească „Esmahan Sultan" construită în 1590 de fiica sultanului Selim II, restaurată după anul 1989; bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1914-1929), „Naşterea Maicii Domnului" (sfinţită în anul 2005), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (2005-2011), „Adormirea Maicii Domnului" (1992-2008), de mari dimensiuni (26,24 m lungime şi 14,60 m lăţime) şi biserica din lemn cu dublu hram - „Sfântul Mina" şi „Sfântul Pantelimon" (2006-2007); biserica romano-catolică „Sfântul Andrei" (1993-1998), de mari dimensiuni (30 m lungime, 14 m lăţime şi 21 m înălţimea turnului) construită după planurile arhitectului Gheorghe Pintilescu.

MANOLEASA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 10 sate, situată în partea de E a Câmpiei Jijiei Superioare, pe malul lacului de acumulare Stânca-Costeşti, în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, la graniţa cu Republica Moldova, pe râul Volovăţ; 3 491 loc. (1 ian. 2011): 1 708 de sex masc. şi 1 783 fem. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. Manoleasa s-au numit *Manoleasa-Volovăţ*. Mori de porumb. Ferme de creştere a vacilor, oilor şi porcilor. Cămin cultural. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1804, refăcută în 1876), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1821–1824, reparată în 1864) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1830, refăcută în 1877), în satele Manoleasa, Bold şi Şerpeniţa; bisericile de cărămidă cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1851) şi „Sfântul Gheorghe" (1932), în satul Liveni, şi „Sfinţii Voievozi" (1845), în satul Sadoveni. Com. **M.** are în componenţă satul Şerpeniţa care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

MANOLEASA-VOLOVĂŢ → Manoleasa.

MARAMUREŞ 1. Munţii Maramureşului, grup de munţi situat în extremitatea de N a Carpaţilor Orientali, la graniţa cu Ucraina. Sunt alcătuiţi dintr-o culme pr., orientată NV-SE, din care pornesc mai multe culmi secundare, separate de văile râurilor Ţâşla, Vaser, Ruscova ş.a., individualizate în masive montane de sine stătătoare: Pop Ivan (1 937 m), Toroiaga (1 930 m), Mihailec (1 918 m), Pietrosu (1 850 m), Tomnatec (1 618 m) ş.a. Alt. max.: 1 957 m (vf. Farcău). Munţii **M.** sunt alcătuiţi din şisturi cristaline (micaşisturi, paragnaisuri, migmatite), roci eruptive (andezite bazaltoide, piroclastite, bazalte, diabaze) şi roci sedimentare (gresii, calcare negre, marne, conglomerate). Pantele sunt acoperite cu păduri de molid şi păduri de fag. Condiţiile climatice specifice din M-ţii **M.** determină ca limita superioară a pădurii să fie mai coborâtă (c. 1 600 m alt.) decât în celelalte masive carpatice, iar pajiştile şi tufărişurile subalpine să aibă o extindere mai mare. Jnepenişurile, în care îşi găseşte adăpost cocoşul de mesteacăn *(Lyrurus tetrix),* sunt ocrotite în rezervaţia Cornedei-Ciungii Bălăsani din apropiere de Borşa. În arealele stâncăriilor calcaroase de sub masivele Sâlhoi şi Piatra Ţibăului se dezvoltă mai multe specii rare de plante saxicole, iar în masivul Pop Ivan se află o întinsă poiană cu narcise – cea de la Capul Groşi. În jurul izvoarelor reci de la Zâmbroslăvii se dezvoltă abundent o specie de plantă *(Cochlearia pyrenaica),* interesantă din punct de vedere fito-geografic. M-ţii **M.** conţin zăcăminte de pirite cuprifere şi de sulfuri complexe. Expl. forestiere.

2. Depresiunea ~, depresiune intramontană de origine complexă (tectonică, de baraj vulcanic şi de eroziune diferenţială), situată în partea de N a Carpaţilor Orientali, între M-ţii Oaş, Gutâi, Lăpuş şi Ţibleş (la V, SV şi S), M-ţii Rodna (la SE), M-ţii Maramureş (la E şi NE, care domină depresiunea prin mai multe abrupturi petrografice) şi graniţa cu Ucraina (la N). Este drenată, pe direcţia SE-NV, de râurile Iza şi Vişeu cu afl. lor (densitatea reţelei hidrografice în arealul depresiunii este de 0,70–0,90 km/km^2). Suprr.: c. 3 800 km^2. Lungime: c. 85 km; lăţime max.: 25 km. Prezintă un relief complex, cu alt. medii de 600–800 m, format din piemonturi şi glacisuri întinse (Săpânţa, Sarasău, Botiza, Săcel, Borşa ş.a.), măguri şi coline sculptate în formaţiunile paleogene şi miocene şi în acumulările levantin-cuaternare (Piatra Băiţei 1 035 m, Arşiţa 1 121 m, Voloşanca 929 m ş.a.), detaşându-se ca o treaptă superioară, situată la 800–1 100 m, câmpii aluvionare, interfluvii, terase şi lunci extinse de-a lungul râurilor. Climă umedă şi răcoroasă, cu temp. medii anuale de 6–8°C şi precipitaţii între 800 şi 1 200 mm anual. În arealul com. Ocna Şugatag se dezvoltă păduri de fag şi de stejar, iar în perimetrul satului Coştiui (com. Rona de Sus) se află interesante arborete de larice *(Larix decidua)*. Extinse livezi cu pomi fructiferi. Păşunile şi fâneţele naturale alternează cu unele culturi agricole (porumb, cartofi, grâu, ovăz ş.a.). În Depr. **M.** se găsesc izv. cu ape minerale şi câteva lacuri sărate, cantonate în vechi ocne de sare (la Ocna Şugatag). Expl. miniere. Importantă şi originală zonă folclorică şi etnografică, cu port popular, cântece şi dansuri specifice, numeroase biserici din lemn (Ieud, Rozavlea, Bogdan Vodă, Bârsana ş.a.), porţi şi case ţărăneşti având stâlpi din lemn cu sculpturi şi incrustaţii. Turism. Comunică cu zonele înconjurătoare prin intermediul pasurilor Prislop (şosea modernizată spre Depr. Dornelor), Şetref (şosea modernizată şi linie de c.f. către Depr. Bistriţa), Botiza (drum nemodernizat spre Ţara Lăpuşului), Gutâi (şosea modernizată spre Depr. Baia Mare) şi Huta (şosea modernizată către Depr. Oaş).

3. Judeţ situat în extremitatea de N-NV a României, la graniţa cu Ucraina, între 47°20'00'' şi 48°00'15'' latitudine N şi 22°52'30'' şi 25°07'30'' longitudine E, între jud. Suceava (E), Bistriţa-Năsăud (SE), Cluj (S), Sălaj (S) şi Satu Mare (SV şi V). *Suprr.*: 6 304 km^2 (2,64% din suprr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 509 660 loc. (2,38% din populaţia ţării), din care 250 477 loc. de sex masc. (49,2%) şi 259 183 loc. de sex fem. (50,8%). *Populaţia urbană*: 299 708 loc. (58,3%); *rurală*: 209 952 loc.

(41,7%). *Densitatea*: 80,8 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 78,2% români, 6,8% maghiari, 6,4% ucraineni, 2,6% rromi, 0,2% germani, apoi italieni, evrei, turci ş.a. *Reşed.*: municipiul Baia Mare. *Oraşe*: Baia Sprie, Borşa, Cavnic, Dragomireşti, Săliştea de Sus, Seini, Sighetu Marmaţiei (municipiu), Şomcuta Mare, Tăuţii-Măgherăuş, Târgu Lăpuş, Ulmeni, Vişeu de Sus. *Comune*: 63. *Sate*: 214 (din care 29 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor*: 20.

Relief predominant muntos (43% din supr. jud.), reprezentat prin lanţul vulcanic al M-ţilor Gutâi–Lăpuş–Ţibleş în partea centrală a jud., cu direcţie NV-SE, cu alt. variind între 1 300 şi 1 839 m (vf. Ţibleş) şi prin lanţul cristalin al M-ţilor Maramureş şi Rodna (prelungirile sale nordice) în partea de E a jud. **M.** M-ţii Maramureşului prezintă o culme pr., cu direcţie NV-SE, cu mai multe vârfuri (Farcău 1 957 m, Pop Ivan 1 937 m, Toroiaga 1 930 m, Pietrosu 1 850 m ş.a.), care străjuiesc graniţa cu Ucraina, iar M-ţii Rodnei îşi înalţă semeţ fruntea până la 2 303 m alt. în vf. Pietrosu (sau Pietrosu Mare), cel mai înalt de pe terit. jud. **M.** şi din Carpaţii Orientali. Zona de dealuri şi podişuri (Dealurile Codrului, din extremitatea de SV, Dealurile Chioarului, Dealurile Asuajului, Pod. Boiu, Culmea Breaza ş.a. din partea de S) ocupă 30% din supr. jud. **M.**, iar zonele joase de depresiuni, terase şi lunci (Depr. Maramureş, Depr. Baia Mare, Depr. Lăpuş, Depr. Copalnic ş.a.) se extind pe 27% din supr. jud. **M.**

Clima temperat-continentală, cu ierni aspre şi veri răcoroase, cu diferenţieri ale parametrilor meteorologici atât între zonele montane şi cele de dealuri şi depresiuni, cât şi între părţile de E şi de V ale jud. Valorile medii ale temp. aerului variază între 0°C în reg. montane înalte şi 9,4°C în depresiuni. Temp. max. absolută (39,4°C) a fost înregistrată la Seini (l6 aug. 1952), iar minima absolută (– 31,6°C) la Vişeu de Sus (26 ian. 1954), rezultând o amplitudine termică absolută de 71°C. În perioada de iarnă sunt frecvente inversiile de temp. în ariile depresionare, precum şi invaziile de aer foarte rece. Pe înălţimile montane, primele fenomene de îngheţ se manifestă la sf. lunii sept. (în zonele joase apar în oct.), iarna prelungindu-se până în perioada mai–începutul lunii iun. Regimul precipitaţiilor oscilează între 700 mm (în zonele depresionare şi deluroase) şi 1 400 mm anual pe crestele montane înalte. În Depr. Baia Mare, unde climatul este mai blând datorită adăpostului şi a influenţelor maselor de aer mai cald şi mai umed dinspre V, se dezvoltă în condiţii optime pădurile de castan comestibil. Vânturile predominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre V şi SV (18–20%) şi dinspre N (10–11%), cu viteze medii anuale cuprinse între 3 şi 3,8 m/s. În timpul iernii, pe crestele munţilor înalţi, sunt frecvente viscolele puternice cu viteze ce depăşesc 50 m/s.

Maramureş (1). Vedere generală

Reţeaua hidrografică, influenţată de regimul precipitaţiilor abundente din zonele montane, unde îşi au izv. majoritatea râurilor, este bogată şi densă (0,5–0,7 km/km²), având o lungime totală de peste 3 000 km şi fiind tributară direct sau indirect celor două mari râuri – Tisa, în NV jud. **M.**, ce formează graniţa cu Ucraina pe o lungime de 62 km, şi Someş, care drenează partea de SV a jud. **M.** pe o lungime de 36 km. Cele mai importante râuri din bazinul Tisei sunt Vişeu (cu afl. săi Vaser, Ruscova, Bistra ş.a.), Iza (cu afl. Boicu, Ieud, Slătioara, Mara ş.a.) şi Săpânţa, iar din bazinul Someşului sunt Lăpuş (cu afl. Libotin, Suciu, Rohia, Cavnic, Săsar ş.a.), Bârsău, Asuaj, Cicârlău ş.a. Cel mai important lac de acumulare este Firiza (110 ha; 17,6 mil. m³), iar câteva lacuri naturale sunt cantonate în circurile glaciare din M-ţii Rodnei (Iezerele Buhăescu, Tăul Pietrosu, Tăurile Negoiescu ş.a.). Unele lacuri naturale, de dimensiuni mai mici (Bodi, Morărenilor, Tăul Chendroaiei ş.a.), se află în M-ţii Gutâi, iar câteva lacuri sărate, cantonate în ocnele de sare părăsite, sunt în arealele localit. Ocna Şugatag şi Coştiui. Lângă Baia Mare se găseşte Lacul Albastru, format în urma prăbuşirii unei galerii de mină.

Vegetaţia. Predominarea reliefului muntos şi deluros determină o largă extensiune a pădurilor, care ocupă o supr. de 288 699 ha. Etajul pădurilor de foioase, dispus între 400 şi 1 200 m alt., este alcătuit din fag *(Fagus silvatica)*, gorun *(Quercus petraea)* şi carpen *(Carpinus betulus)* şi un covor vegetal cu ţăpoşică *(Nardus stricta)*, păiuş roşu *(Festuca rubra)*, iarba vântului *(Agrostis tenuis)* ş.a. Pădurile de molid *(Picea abies)* sunt prezente pe pantele M-ţilor Rodnei şi ale M-ţilor Maramureşului (în mică măsură pe cele ale M-ţilor Ţibleş) între 1 200 şi c. 1 800 m alt. Etajele subalpin şi alpin se desfăşoară la peste 1 600–1 800 m alt., fiind formate din pajişti cu *Nardus stricta, Agrostis rupestris, Silene acaulis* ş.a. şi tufărişuri alcătuite din smirdar *(Rhododendron kotschyi)*, jneapăn *(Pinus mugo)* ş.a. În trecut, în arealele depresionare era larg răspândit stejarul *(Quercus robur)*, care astăzi apare izolat. Ca o consecinţă a climatului mai blând, existent în Depr. Baia Mare, la poalele M-ţilor Gutâi se dezvoltă întinse păduri de castan comestibil, alcătuind o rezervaţie cu o supr. de 540 ha, în care se întâlnesc exemplare seculare. În M-ţii Maramureşului şi Gutâi

se găsesc câteva mlaştini cu vegetaţie caracteristică.

Fauna, abundentă şi variată, este reprezentată prin urşi, mistreţi, râşi, jderi, cocoşul de munte, cocoşul de mesteacăn, capra neagră (recolonizată în M-ţii Rodna) ş.a. Avifauna montană cuprinde fâsa alpină, acvila de stâncă, vânturelul roşu, rața sulițar ş.a., iar fauna acvatică este reprezentată prin numeroşi peşti (păstrăv, lipan, scobar, clean; lostrița este ocrotită în bazinul râului Vaser ca urmare a activităţilor antropice).

Resursele naturale: minereuri auro-argentifere (Săsar, Şuior, Valea Roşie, Dealu Crucii), zăcăminte de minereuri complexe (plumb, zinc, cupru) la Cavnic, Baia Sprie, Băiuț, Herja, Ilba, Nistru, Băița, Poienile de sub Munte, minereuri cuprifere (Băile Borşa, Toroiaga, Burloaia, Ilba), minereu de fier (Răzoare) şi de mangan (M-ţii Maramureş, pe valea superioară a Ruscovei). Expl. de mică (Răzoare), gips (Dumbrăvița), marmură (Borşa, Cufoaia), andezit (Blidari, Seini, Ilba, Cicârlău, Săpânța, Borşa ş.a.), sare (Ocna Şugatag), bentonit (Răzoare, Valea Chioarului), dolomit (Măgureni), gresie (Țicău, Răzoare), caolin (Şuior), nisip cuarțos (Curtuiuşu Mare), calcar (Săcel, Buciumi, Şomcuta Mare), argilă refractară (Băiuț), dacit (Dăneşti), argilă caolinoasă (Cavnic), balast ş.a. O bogăție aparte o reprezintă pădurile (288 699 ha, în anul 2008) şi izv. cu ape minerale feruginoase, sulfuroase, bicarbonatate, calcice, magneziene, carbogazoase (Borşa, Săpânța), numite local „borcuturi".

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire identificate pe terit. jud. **M.** datează din Paleoliticul superior (35 000– 10 000 î.Hr.) şi au fost descoperite în arealul localit. componente Buşag (oraşul Tăuții-Măgherăuş) din apropierea vestică a municipiului Baia Mare. Vestigii neolitice au fost scoase la iveală în perimetrele localităților Ilba, Coroieni, Săpânța, Oarța de Sus, Lăpuş, Dumbrăvița, Crăciuneşti ş.a., iar Epoca bronzului cuprinde un bogat material arheologic specific culturii materiale Suciu de Sus, a cărei arie de răspândire se află în bazinul inf. al Someşului şi pe cursul superior al Tisei (sec. 15–14 î.Hr.). Din depozitele de bronz descoperite la Săpânța, Bărboasa, Ieud, Vadu Izei, Dragomireşti, Sarasău, Călineşti, Rozavlea ş.a. au fost recuperate topoare, seceri, celturi, brățări etc. Reprezentativ pentru prima Epocă a fierului (Hallstatt – 1 200–450/300 î.Hr.) este tezaurul de aur de la Sarasău, alcătuit din 15 spirale plate, cu decor geometric, două inele ş.a. Spre sf. sec. 2 î.Hr., pe terit. actualului județ s-a generalizat utilizarea metalurgiei fierului şi a roții olarului şi s-a accelerat procesul de organizare socială a comunităților dacice. În decursul sec. 1 î.Hr., societatea geto-dacică ajunge la apogeul său, ilustrat prin descoperirile arheologice de la Mireşu Mare, Rozavlea, Sighetu Marmației, Oarța de Sus şi, mai cu seamă, de cele de la Onceşti (ceramică cenuşie, râşniţe de mână ş.a.). Deşi Maramureşul a rămas în afara granițelor Daciei romane (perimetrul lui fiind locuit de dacii liberi), el a fost puternic influențat de cultura şi civilizația romană prin permanentele legături economice şi spirituale dintre aceştia şi populația dacică aflată sub stăpânire romană. Aceste influențe sunt exemplificate de descoperirile arheologice de la Călineşti, Ieud, Buzeşti, Giuleşti, Vad, Sighetu Marmației, unde s-au găsit monede romane şi ceramică fină, de culoare cenuşie. Populația autohtonă a continuat să locuiască pe aceste meleaguri şi de-a lungul sec. 4–10, aşa cum atestă descoperirile din această perioadă de la Sarasău, Boiu Mare, Crăciuneşti, Prislop, Mesteacăn, Vălenii Şomcutei ş.a. O dată cu organizarea formațiunilor politice feudale româneşti, în sec. 10–14, apar şi primele atestări documentare ale Maramureşului (Țara Maramureşului apare menționată documentar, prima oară, în 1199) şi ale unor aşezări de pe cuprinsul său, ca de exemplu Ardusat (1231), Tămaia (1231), Finteuşu Mic (1231), Finteuşu Mare (1231), Arieşu de Câmp (1256), Băiuț (1315), Rohia (1325), Suciu de Jos (1325), Baia Mare (1327), Sighetu Marmației (1326), Cuhea – azi Bogdan Vodă (1352), Cetatea Chioarului (1368) ş.a. În sec. 15, numărul localit. atestate documentar de pe terit. jud. **M.** ajunsese la 84. Maramureşul este unul dintre județele țării care a cunoscut de timpuriu o organizare social-politică (în 1326 a devenit district), cu cnezi de sat, cnezi de vale şi un voievod (în sec. 14, în fruntea Maramureşului s-au aflat voievozi din familiile Codrenilor, Bogdăneştilor şi Dragoşeştilor). În iarna anului 1342–1343, voievodul Bogdan I din Cuhea, aflat în fruntea românilor maramureşeni, a opus o dârză rezistență regalității ungare pentru apărarea teritoriului tot mai amenințat. În 1359, Bogdan I a trecut munții în Moldova, întemeind statul feudal independent Moldova, al cărui prim domn independent a devenit. Voievodat, district şi apoi comitat liber (1368), Maramureşul a fost inclus în 1553 în principatul Transilvaniei. De-a lungul veacurilor, locuitorii din **M.** au participat la multe acțiuni de luptă împotriva asupririi feudale, precum şi împotriva dominației străine (Răscoala de la Bobâlna din 1437, Răscoala din 1514, Răscoala curuților din 1703–1711, Răscoala din 1784–1785, Revoluția de la 1848–1849 etc.). După 1860, în **M.** au fost numiți români în funcțiile ad-tive şi de conducere (în fruntea comitatului **M.** a fost

Maramureş (2). Vedere generală

ales Iosif Man, vicecomite – Gheorghe Iuga, notar – Petru Mihali, căpitan suprem al districtului Chioar – Sigismund Pop). La 5 febr. 1861 a luat ființă Asociațiunea națională pentru cultura poporului român din Maramureş, cu sediul la Sighet, cu scopul de a milita pentru propăşirea cultural-națională a românilor, ceea ce a dus la fondarea, în 1862, a unui Institut pedagogic („preparandial") românesc şi a unui internat („Convinct") la Sighet. Din a doua jumătate a sec. 19, un rol important în viața culturală a **M.** l-a avut şi înființarea societății de lectură a românilor maramureşeni „Dragoşeanca" (1867), la Sighet, şi „Societatea de bibliotecă" (1869), la Baia Mare. Timp de peste o jumătate de veac, în perioada regimului dualist austro-ungar, populația românească din **M.** a fost supusă unor legi discriminatorii prin care se luau măsuri de reducere sau suspendare a limbii române din şcoli, restrângerea autonomiei bisericeşti şi deznaționalizarea prin intermediul ierarhiei bisericeşti, prin sistemul de colonizări pentru izolarea comunității compacte valahe, prin sistemul electoral centralizat, prin legea presei etc. După desăvârşirea statului național unitar român, la 1 dec. 1918, au fost create condițiile de afirmare a învățământului în limba română, a culturii, ştiinței, a tuturor domeniilor vieții sociale. În perioada 31 aug.–3 sept. 1940, populația maramureşană a protestat împotriva Dictatului de la Viena, din 30 aug. 1940. Anii ocupației ungare (1940–1944) şi cei ai războiului au creat o situație gravă în perimetrul maramureşan, mulți dintre intelectualii, funcționarii, preoții, muncitorii şi țăranii români fiind internați în lagăre sau trimişi în detaşamente de muncă forțată, ca urmare a luptei acestora pentru eliberarea de sub ocupația horthystă şi a luptei de rezistență antifascistă. La 14 oct. 1944, horthyştii în retragere au ucis mişeleşte 29 de patrioți români din satul Moisei şi au incendiat c. 200 de case. La 17 oct. 1944, jud. **M.** a fost eliberat de sub dominația ungară de către armatele române. În 1950, fostul județ **M.** (3 381 km^2), care cuprindea patru plăşi, un oraş şi 58 de sate, a fost transformat în regiunea Baia Mare, iar în 1960 a devenit regiunea Maramureş (10 500 km^2), cu opt raioane, şapte oraşe şi câteva sute de sate. Sub această formă a evoluat până la reforma ad-tiv teritorială din 17 febr. 1968, când s-a revenit la împărțirea ad-tivă a țării pe județe.

Maramureş (2). Poartă din com. Vadu Izei

Economia actuală, adaptată la economia de piață, are un profil industrial-agrar, în cadrul căreia sectorul de stat a fost înlocuit treptat de cel privat în multe sectoare de activitate.

Industria este axată, în principal, pe sectoarele primare de expl. şi prelucr. a materiilor prime existente în perimetrul jud. **M.** Prezența zăcămintelor de min. polimetalice neferoase, ca şi a resurselor de masă lemnoasă, a determinat dezvoltarea corespunzătoare a ramurilor industriale prelucrătoare. Astfel, extracția şi prepararea minereurilor neferoase, inclusiv metalurgia neferoasă, ocupă primul loc ca pondere, atât în producția industrială a jud. **M.**, cât şi a țării (**M.** ocupă locul întâi pe țară atât în producția de plumb, cât şi în cea de cupru electrolitic). Pr. centre de preparare a minereurilor neferoase şi de metalurgie neferoasă sunt Baia Mare (Regia autonomă a plumbului şi zincului, producătoare de min. de plumb, zinc, cupru şi metale prețioase; S.C. „Phoenix" S.A., care produce cupru electrolitic, laminate, oxizi de plumb, acid sulfuric, produse chimice conexe, metale prețioase; S.C. „Romplumb" S.A. cu producție de plumb rafinat termic, dioxid de mangan ş.a.), Săsar, Cavnic, Borşa, Băiuț (flotații). Metalurgia feroasă este reprezentată printr-o turnătorie de oțel la Baia Mare. Ind. constr. de maşini, cu centre la Baia Mare şi Sighetu Marmației, produce utilaj minier, maşini-unelte, maşini şi utilaje agricole şi forestiere, accesorii şi scule, şuruburi, piese de schimb auto, piese neferoase etc. În luna nov. 2009 a intrat în funcțiune, în com. Dumbrăvița, o fabrică de componente pentru avioane construită cu capital american. Necesitatea prelucr. superioare şi complexe a lemnului a determinat amplasarea unui mare combinat pentru industrializarea lemnului la Sighetu Marmației (mobilă, cherestea, placaj, plăci aglomerate şi fibrolemnoase etc.), precum şi a altor fabrici de prelucr. a lemnului la Baia Mare, Baia Sprie, Vişeu de Sus, Câmpulung la Tisa, Borşa, Târgu Lăpuş, Seini, Coştiui, Tăuții de Sus ş.a. Pe terit. jud. **M.** îşi mai desfăşoară activitatea întreprinderi textile (conf., tricotaje, covoare, filaturi şi țesătorii etc.), la Baia Mare, Sighetu Marmației, Baia Sprie, Târgu Lăpuş, Şomcuta Mare ş.a., de articole de blănărie (Baia Mare), de mat. de constr. (cărămizi, faianță, prefabricate din beton, teracotă, şamotă ş.a.), la Baia Mare, Sighetu Marmației, Baia Sprie ş.a., de sticlă (Fărcaşa), încălțăminte (Sighetu Marmației), de produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, băuturi alcoolice, sucuri naturale, nectar, oțet, spirt, drojdie, panificație etc.), la Baia Mare, Sighetu Marmației, Baia Sprie, Cavnic, Seini, Târgu Lăpuş, Borşa, Şomcuta Mare ş.a. În cadrul producției meşteşugăreşti, cu o îndelungată tradiție, se remarcă olăritul (Târgu Lăpuş, Săcel, Băița de sub Codru ş.a.), prelucr. artistică a lemnului (vestitele porți maramureşene, cioplite şi sculptate, unelte, mobilier țărănesc, lăzi de zestre, cruci pictate etc.), la Deseşti, Vadu Izei, Giuleşti, Plopiş, Săpânța, Băița de sub Codru ş.a., prelucr. lânii (cergi, sumane etc.), la Săpânța, Fereşti, Hoteni, Vişeu de Sus ş.a. Ceea ce caracterizează arta populară maramureşană este geometrismul motivelor (de fapt, un „arc peste timp" al artei neolitice, mult evoluată în prezent), precum şi emblemele astrale (Soare, Lună, stele), motivele antropomorfe, zoomorfe, fitomorfe, asociate în ansambluri decorative. Maramureşul se remarcă şi prin originalitatea şi viabilitatea pieselor de port popular (cuşma, cioareci, sumanul sau guba, cămaşa deschisă la piept, broderiile de pe îmbrăcăminte, straița etc.), prin marea varietate şi expresivitate a obiceiurilor şi datinilor (tânjaua, udătorii, sâmbra oilor, cununa grâului, nunta), a dansului şi muzicii populare etc.

Agricultura, străveche ocupație a locuitorilor acestor meleaguri, variată ca structură, ocupă un loc important în activitatea productivă a jud. **M.** La sf.

anului 2007, fondul funciar al jud. **M.** era format din 310 545 ha terenuri agricole (din care 284 569 ha în proprietate privată), 288 699 ha acoperite cu păduri, 5 340 ha acoperite cu ape şi 25 852 ha alte suprafeţe. Din totalul supr. agricole (310 545 ha), 83 946 ha sunt terenuri arabile, 100 113 ha cu păşuni, 120 232 ha cu fâneţe naturale, 6 012 ha livezi şi pepiniere pomicole şi 242 ha vii şi pepiniere viticole. În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu porumb (23 365 ha), plante de nutreţ (15 850 ha), cartofi (18 595 ha, locul 3 pe ţară după jud. Suceava şi Covasna), grâu (6 171 ha), ovăz (4 428 ha), orz şi orzoaică, plante uleioase ş.a. Pomicultura, în componenţa căreia predomină merii, perii, piersicii, prunii, ocupă supr. compacte în arealele localit. Baia Mare, Sighetu Marmaţiei, Şomcuta Mare, Mireşu Mare ş.a. În perimetrele localit. Baia Mare, Tăuţii de Sus, Cicârlău ş.a. există condiţii optime de dezvoltare a plantaţiilor de castan comestibil, care ocupă o supr. de c. 500 ha. În anul 2007, producţia totală de fructe a jud. **M.** a fost de 31 636 tone, din care 21 378 tone mere, 5 121 tone prune, 2 402 tone pere ş.a. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 97 020 capete bovine şi bubaline (din care 96 894 capete în sectorul privat), predominant din rasa Bruna de Maramureş, 124 751 capete porcine (din care 124 662 capete în sectorul privat), 170 228 capete ovine (integral în sectorul privat), în special din rasa ţurcană, 14 930 capete caprine (integral privat), 17 472 capete cabaline (integral în sectorul privat). Avicultură (931 160 capete păsări, integral la particulari); apicultură (16 663 familii de albine – integral privat).

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, reţeaua de c.f. de pe terit. jud. **M.** însuma 207 km lungime, cu o densitate de 32,8 km/1 000 km^2 de teritoriu, structurată pe două direcţii pr.: magistrala feroviară Satu Mare–Baia Mare–Bucureşti, cu mai multe ramificaţii, şi Sighetu Marmaţiei–Vişeu de Jos–Salva (jud. Bistriţa-Năsăud), prin pasul Şetref (817 m alt.) – Beclean, cu ramificaţie spre Vişeu de Sus–Borşa. Segmentul de c.f. dintre Vişeu de Jos şi Salva, în lungime de 61 km, a fost construit în 1948 cu ajutorul brigăzilor voluntare de tineret, scurtând drumul între Maramureş şi partea de N a Transilvaniei. De la Sighetu Marmaţiei, c.f. se prelungeşte către NV, până în com. Câmpulung la Tisa, continuându-se pe terit. Ucrainei. La sf. anului 2007, reţeaua drumurilor publice măsura 1 561 km, din care 543 km modernizate, cu o densitate de 24,8 km/100 km^2 de teritoriu, în cadrul acesteia remarcându-se trei noduri de convergenţă: Baia Mare, Sighetu Marmaţiei şi Târgu Lăpuş. Legăturile rutiere ale jud. **M.** cu judeţele învecinate se fac prin 10 locuri, din care şapte drumuri trec prin pasuri sau curmături (mai importante fiind şos. Sighetu Marmaţiei–Vişeu de Sus–Borşa – prin pasul Prislop, 1 416 m alt., către Suceava, şi Sighetu Marmaţiei–Vadu Izei–Bârsana–Rozavlea–Bogdan Vodă–Săcel – prin pasul Şetref, 817 m alt. – către Bistriţa). Transporturile aeriene de mărfuri şi călători sunt deservite de aeroportul din oraşul Tăuţii-Măgherăuş, situat la 10 km V de Baia Mare.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităţilor de învăţământ de pe terit. jud. **M.** cuprindea 41 de grădiniţe de copii, cu 16 955 copii înscrişi şi 957 cadre didactice, 116 şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 45 068 elevi şi 3 855 cadre didactice, 37 de licee, cu 20 983 elevi şi 1 564 profesori, o şcoală profesională, cu 6 263 elevi şi 114 profesori, două institute de învăţământ superior de stat, cu 11 facultăţi, 6 385 studenţi şi 213 profesori şi un institut de învăţământ superior particular, cu şapte facultăţi, 1 563 studenţi şi 16 cadre didactice. Activitatea de promovare şi difuzare a culturii, ştiinţei, artei etc. o desfăşoară Teatrul de Stat din Baia Mare (1952), cu secţii de dramă şi de păpuşi, Filarmonica, cele opt muzee şi opt case memoriale, un cinematograf, 350 de biblioteci, cu 3 412 000 vol., şapte case de cultură, numeroase cluburi, cămine culturale, ansambluri folclorice etc. În anul 2007, activitatea sportivă din perimetrul jud. **M.** se desfăşura în cadrul celor 88 de secţii sportive în care activau 2 999 sportivi legitimaţi, 129 antrenori şi 168 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, serviciile de sănătate erau deservite de 11 spitale, cu 3 341paturi (un pat de spital la 153 locuitori), cinci dispensare medicale, 126 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 818 medici (un

medic la 627 locuitori), 246 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 085 locuitori) şi 3 227 cadre medicale cu pregătire medie.

Turismul. Maramureşul formează o zonă turistică aparte, cu caracteristici şi personalitate distincte, grupate în mai multe subzone şi centre turistice (Baia Mare, Sighetu Marmaţiei, Lăpuş, M-ţii Rodna şi Maramureş, văile Izei şi Vişeului, Ţara Chioarului şi parţial zona Codrului ş.a.). Jud. **M.** se remarcă atât prin frumuseţile sale peisagistice (văile şi circurile glaciare de pe versantul de N al M-ţilor Rodna, rezervaţia complexă Pietrosu Rodnei, Izvorul Albastru al Izei, cascada Cailor, cu o cădere de c. 40 m, platoul vulcanic Ţibleş, rezervaţia complexă Creasta Cocoşului din M-ţii Gutâi, rezervaţia paleontologică Chiuzbaia, vârfurile M-ţilor Maramureş, lacul Firiza etc.), cât şi prin renumitele staţiuni climaterice (Borşa, Izvoarele, Mogoşa) şi balneoclimaterice (Ocna Şugatag, Cărbunari, Dăneşti). Pe lângă frumuseţea cadrului natural, jud. **M.** este deţinătorul unor importante monumente şi situri istorice (67), monumente de artă şi ansambluri arhitecturale (363), zone istorice urbane şi rurale (13), muzee şi case memoriale (16), monumente de arhitectură populară (peste 200), unice în felul lor, precum şi a unor renumite zone etnografice şi folclorice, care şi-au păstrat aproape nealterată arta populară extrem de originală (case, porţi, ţesături, ceramică, unelte, biserici, datini, obiceiuri, muzică, dans etc.). Arhitectura populară tradiţională, reprezentată prin vestitele porţi monumentale şi mai ales prin sveltele biserici din lemn, se remarcă la Deseşti, Ieud, Bogdan Vodă, Bârsana, Giuleşti, Budeşti, Fereşti, Vadu Izei, Rozavlea, Rogoz etc. De mare interes turistic sunt şi numeroasele centre de prelucr. artistică a lemnului (lăzi de zestre, unelte şi obiecte de uz casnic, cruci sculptate şi pictate ş.a.), de ceramică populară, de ţesături şi cusături populare, de confecţionare a pieselor de port popular, de prelucr. a lânii şi a pieilor de animale etc. (Deseşti, Plopiş, Băiţa de sub Codru, Săpânţa, Vişeu de Jos, Sat Şugatag, Fereşti, Hoteni, Botiza, Călineşti ş.a.). Obiectivele turistice din Baia Mare, Sighetu Marmaţiei, Târgu Lăpuş, Săpânţa (cimitirul vesel), Moisei (ansamblul monumental realizat de Vida Gheza) ş.a. completează gama variată a locurilor ce pot fi vizitate. În anul 2007, pe terit. jud. **M.** existau 153 de unităţi turistice de cazare, cu o capacitate totală de 3 635 locuri, din care 27 de hoteluri şi moteluri, două cabane, două campinguri, trei vile, 26 de pensiuni turistice urbane şi 91 de pensiuni turistice rurale. Indicativ auto: *MM*.

Localităţile jud. Maramureş

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	
1. BAIA MARE (1327)	1. Blidari (1909) 2. Firiza (1329) 3. Valea Neagră (1490)	
2. SIGHETU MARMAŢIEI (1326)	1. Iapa (1406) 2. Lazu Baciului (1956) 3. Şugău (1913) 4. Valea Cufundoasă 5. Valea Hotarului	
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. BAIA SPRIE (1329)	1. Chiuzbaia (1921) 2. Tăuţii de Sus (1400)	1. Satu Nou de Sus (1329)
2. BORŞA (1365)	1. Băile Borşa (1828)	
3. CAVNIC (1455)		
4. DRAGOMIREŞTI (1385)		
5. SĂLIŞTEA DE SUS (1365)		
6. SEINI (1334)		1. Săbişa (1493) 2. Viile Apei (1909)
7. ŞOMCUTA MARE (1358)	1. Buciumi (1566) 2. Ciolt (1603) 3. Hovrila (1603) 4. Vălenii Şomcutei (1566)	1. Buteasa (1424) 2. Codru Butesii (1913) 3. Finteuşu Mare (1231)
8. TĂUŢII-MĂGHERĂUŞ (1440)	1. Băiţa (1334) 2. Buşag (1493) 3. Nistru (1555)	1. Bozânta Mare (1383) 2. Buteasa (1424) 3. Merişor (1493) 4. Ulmoasa (1909)

9. TÂRGU LĂPUŞ (1291)		1. Boiereni (1584) 2. Borcut (1331) 3. Cufoaia (1630) 4. Dămăcuşeni (1393) 5. Dobricu Lăpuşului (1548) 6. Dumbrava (1584) 7. Fântânele (1637) 8. Groape (1638) 9. Inău (1584) 10. Răzoare (1500) 11. Rogoz (1488) 12. Rohia (1325) 13. Stoiceni (1589)
10. ULMENI (1405)	1. Tohat (1424)	1. Arduzel (1334) 2. Chelința (1423) 3. Mânău (1423) 4. Someş-Uileac (1383) 5. Țicău (1543) 6. Vicea (1387)
11. VIŞEU DE SUS (1365)	1. Vişeu de Mijloc (1600)	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ARDUSAT	1. **Ardusat** (1231) 2. Arieşu de Câmp (1256) 3. Colțirea (1566)
2. ARINIŞ	1. **Ariniş** (1543) 2. Rodina (1954) 3. Tămăşeşti (1424)
3. ASUAJU DE SUS	1. **Asuaju de Sus** (1391) 2. Asuaju de Jos (1391)
4. BĂIȚA DE SUB CODRU	1. **Băița de sub Codru** (1475) 2. Urmeniş (1391)
5. BĂIUȚ	1. **Băiuț** (1315) 2. Poiana Botizii (1344) 3. Strâmbu-Băiuț (1835)
6. BĂSEŞTI	1. **Băseşti** (1391) 2. Odeşti* (1424) 3. Sălişte (1424) 4. Stremț (1410)
7. BÂRSANA	1. **Bârsana** (1326) 2. Năneşti (1412)
8. BICAZ	1. **Bicaz** (1424) 2. Ciuta (1461) 3. Corni (1451)
9. BISTRA	1. **Bistra** (1411) 2. Crasna Vişeului (1913) 3. Valea Vişeului (1411)
10. BOCICOIU MARE	1. **Bocicoiu Mare** (1364) 2. Crăciuneşti (1385) 3. Lunca la Tisa (1439) 4. Tisa (1374)
11. BOGDAN VODĂ	1. **Bogdan Vodă** (1352) 2. Bocicoel (1365)
12. BOIU MARE	1. **Boiu Mare** (1405) 2. Frâncenii Boiului (1566) 3. Prislop (1566) 4. Românești (1566)
13. BOTIZA	1. **Botiza** (1373)
14. BUDEŞTI	1. **Budeşti** (1361) 2. Sârbi (1459)
15. CĂLINEŞTI	1. **Călineşti** (1387) 2. Cornești (1418) 3. Văleni (1405)
16. CÂMPULUNG LA TISA	1. **Câmpulung la Tisa** (1329)
17. CERNEŞTI	1. **Cerneşti** (1424) 2. Brebeni (1570) 3. Ciocotiş (1591) 4. Fânațe (1583) 5. Izvoarele (1770) 6. Măgureni (1583) 7. Trestia (1603)
18. CICÂRLĂU	1. **Cicârlău** (1407) 2. Bârgău (1407) 3. Handalu Ilbei (1909) 4. Ilba (1490)
19. COAŞ	1. **Coaş** (1566) 2. Întrerâuri (1954)

* Până la 24 oct. 1997 a fost în componența com. Băița de sub Codru.

20. COLTĂU
1. **Coltău** (1405)
2. Cătălina (1800)

21. COPALNIC-MĂNĂŞTUR
1. **Copalnic-Mănăştur** (1424)
2. Berința (1405)
3. Cărpiniş (1405)
4. Copalnic (1405)
5. Copalnic-Deal
6. Curtuiuşu Mic (1405)
7. Făureşti (1405)
8. Lăschia (1543)
9. Preluca Nouă (1954)
10. Preluca Veche (1603)
11. Ruşor (1528)
12. Vad (1424)

22. COROIENI
1. **Coroieni** (1584)
2. Baba (1357)
3. Dealu Mare (1521)
4. Drăghia (1392)
5. Vălenii Lăpuşului (1331)

23. CUPŞENI
1. **Cupşeni** (1584)
2. Costeni (1603)
3. Libotin (1488)
4. Ungureni (1584)

24. DESEŞTI
1. **Deseşti** (1360)
2. Hărniceşti (1360)
3. Mara

25. DUMBRĂVIȚA
1. **Dumbrăvița** (1411)
2. Cărbunari (1424)
3. Chechiş (1405)
4. Rus (1411)
5. Şindreşti (1411)
6. Unguraş (1463)

26. FĂRCAŞA
1. **Fărcaşa** (1424)
2. Buzeşti (1648)
3. Sârbi (1424)
4. Tămaia (1231)

27. GÂRDANI
1. **Gârdani** (1424)

28. GIULEŞTI
1. **Giuleşti** (1349)
2. Berbeşti (1387)
3. Fereşti (1402)
4. Mănăstirea (1913)

29. GROŞI
1. **Groşi** (1411)
2. Ocoliş (1411)
3. Satu Nou de Jos (1329)

30. GROŞII ȚIBLEŞULUI
1. **Groşii Țibleşului** (1594)

31. IEUD
1. **Ieud** (1365)

32. LĂPUŞ
1. **Lăpuş** (1505)

33. LEORDINA
1. **Leordina** (1411)

34. MIREŞU MARE
1. **Mireşu Mare** (1603)
2. Dăneştii Chioarului (1405)
3. Iadăra (1475)
4. Lucăceşti (1403)
5. Remeți pe Someş (1566)
6. Stejera (1733)
7. Tulghieş (1405)

35. MOISEI
1. **Moisei** (1365)

36. OARȚA DE JOS
1. **Oarța de Jos** (1391)
2. Oarța de Sus (1391)
3. Orțița (1391)

37. OCNA ŞUGATAG
1. **Ocna Şugatag** (1355)
2. Breb (1360)
3. Hoteni (1360)
4. Sat-Şugatag (1360)

38. ONCEŞTI
1. **Onceşti** (1360)

39. PETROVA
1. **Petrova** (1411)

40. POIENILE DE SUB MUNTE
1. **Poienile de sub Munte** (1353)

41. POIENILE IZEI
1. **Poienile Izei** (1430)

42. RECEA
1. **Recea** (1828)
2. Bozânta Mică (1405)
3. Lăpuşel (1760–1762)
4. Mocira (1411)
5. Săsar (1327)

43. REMETEA CHIOARULUI
1. **Remetea Chioarului** (1566)
2. Berchez (1351)
3. Berchezoaia (1566)
4. Posta (1555)
5. Remecioara (1956)

44. REMEȚI
1. **Remeți** (1363)
2. Piatra (1956)
3. Teceu Mic (1389)

45. REPEDEA
1. **Repedea** (1350)

46. RONA DE JOS
1. **Rona de Jos** (1360)

47. RONA DE SUS
1. **Rona de Sus** (1360)
2. Coştiui (1474)

48. ROZAVLEA
1. **Rozavlea** (1353)

49. RUSCOVA
1. **Ruscova** (1373)

50. SARASĂU
1. **Sarasău** (1345)

51. SATULUNG
1. **Satulung** (1566)
2. Arieşu de Pădure (1405)
3. Fersig (1566)
4. Finteuşu Mic (1231)
5. Hideaga (1475)
6. Mogoşeşti (1566)
7. Pribileşti (1405)

52. SĂCĂLĂŞENI
1. **Săcălăşeni** (1405)
2. Coruia (1566)
3. Culcea (1603)

53. SĂCEL
1. **Săcel** (1453)

54. SĂLSIG
1. **Sălsig** (1387)

55. SĂPÂNȚA
1. **Săpânța** (1373)

56. STRÂMTURA
1. **Strâmtura** (1326)
2. Glod (1680)
3. Slătioara (1431)

57. SUCIU DE SUS
1. **Suciu de Sus** (1325)
2. Larga (1610)
3. Suciu de Jos (1325)

58. ŞIEU
1. **Şieu** (1373)

59. ŞIŞEŞTI
1. **Şişeşti** (1566)
2. Bontăieni (1648)
3. Cetățele (1411)
4. Dăneşti (1405)
5. Negreia (1648)
6. Plopiş (1583)
7. Şurdeşti (1411)

60. VADU IZEI
1. **Vadu Izei** (1383)
2. Valea Stejarului (1387)

61. VALEA CHIOARULUI
1. **Valea Chioarului** (1561)
2. Curtuiuşu Mare (1566)
3. Duruşa (1733)
4. Fericea (1733)
5. Mesteacăn (1424)
6. Vărai (1456)

62. VIMA MICĂ
1. **Vima Mică** (1390)
2. Aspra (1954)
3. Dealu Corbului (1954)
4. Jugăstreni (1603)
5. Peteritea (1467)
6. Sălnița (1566)
7. Vima Mare (1390)

63. VIŞEU DE JOS
1. **Vişeu de Jos** (1365)

MARCA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SV ale Dealurilor Crasnei şi cele de NV ale M-ților Plopiş, pe cursul superior al râului Barcău, în zona în care acesta şi-a sculptat un frumos defileu în rocile cristaline; 2 654 loc. (1 ian. 2011): 1 316 de sex masc. şi 1 338 fem. Haltă de c.f. (în satul Porț). Pe terit. com. **M.** au fost descoperite urmele unei aşezări dacice din sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr., fortificată cu dublu val de piatră, în care s-au găsit vase din ceramică, monede, unelte din metal, ustensile, o figurină antropomorfă din teracotă şi un tezaur compus din două coliere din argint. Satul Marca apare menționat documentar, prima oară, în 1314. Biserică din lemn, cu hramul „Înălțarea Domnului" (1792), în satul Porț, declarată monument istoric.

MAREA NEAGRĂ, mare intercontinentală, situată între Europa de SE şi Asia Mică, între 40°54' şi 46°38' latitudine N şi 27°27' şi 41°42' longitudine E, scăldând țărmurile României (pe 234 km lungime), Ucrainei, Rusiei, Georgiei, Turciei şi Bulgariei. Supr.: 413 488 km^2 (fără Marea Azov, care îi aparține şi care are o supr. de 38 000 km^2); vol.: 529 950 km^3; ad. medie: 1 282 m; ad. max.: 2 245 m; lungimea (V-E): 1 148 km; lățimea max.: 606 km (pe direcția meridianului de 31°12' longitudine E). Comunică cu Marea Marmara prin strâmtoarea Bosfor (30 km lungime) şi, mai departe, cu Marea Egee prin strâmtoarea Dardanele, iar prin strâmtoarea Kerci (41 km lungime) comunică cu Marea Azov. **M.N.** are o formă ovală (mai lată în partea de V şi mai îngustă în E), cu țărmuri puțin crestate, însoțite de numeroase limane (în NV). Prezintă o întinsă platformă continentală (c. 36% din supr. reliefului submarin), cu o dezvoltare mare în partea de N şi NV. Cu excepția insulei Şerpilor din partea de NV, **M.N.** este lipsită de insule şi arhipelaguri. În apele teritoriale ale României se efectuează expl. de petrol cu ajutorul platformelor de foraj marin Gloria, Pluton, Uranus, Neptun, Orizont, Prometeu, Fortuna, Atlas ş.a. În **M.N.** se varsă fluviile Dunărea, Nistru, Bug, Nipru, Kızıl Irmak ş.a. Salinitatea este scăzută (15–22‰; la gurile Dunării salinitatea este de 3–10‰), compoziția chimică (a apei) complexă (clorurată, bromurată, sulfatată, sodică, magneziană, hipertonă), radioactivitatea foarte mică (0,022 unități Mache) şi oxigenarea, la suprafață, foarte mare. Temp. medie anuală a apei **M.N.** în sectorul românesc variază între 12°C şi 14°C. Sub influența vânturilor, în **M.N.** se formează un curent circular care, în dreptul Pen. Crimeea, se împarte în două ramuri închise: estică şi vestică. Prin strâmtoarea Bosfor circulă un curent de compensare (193 km^3/an) dinspre Marea Mediterană spre **M.N.**, iar curentul din Marea Azov, care intră în **M.N.** prin strâmtoarea Kerci, contribuie cu 95 km^3 de apă pe an. **M.N.** prezintă un grad înalt de pierdere a apei din cauza evaporării (365 km^3/an – c. 44%) şi a curenților ce trec în Marea Marmara (392 km^3/an – 47,5%) şi Marea Azov (70 km^3/an – 8,5%). Vânturile care bat frecvent dinspre N şi NE produc valuri cu înălțimi medii de 80–100 cm, iar mareele, care au un caracter semidiurn, sunt reduse ca amplitudine (8–12 cm) şi au o perioadă medie de 12 ore şi 25 de minute. În timpul furtunilor se formează valuri ce ating 5–6 m înălțime. Flora săracă, de origine mediteraneană, este reprezentată, îndeosebi, prin alge roşii şi iarbă de mare. Faună diversă (c. 1 500 specii) în zonele litorală (moluşte, crustacei amfipozi, căluți de mare, guvizi ş.a.), bentonică (calcan, limbă de mare etc.), pelagică (hamsii, heringi, scrumbii, sturioni, stavrizi, delfini, o specie de rechin, de mici dimensiuni etc.). Din cauza lipsei curenților verticali, la adâncimi aflate sub 180 m (se pare că această limită s-a ridicat cu câțiva metri mai la supr., ca urmare a poluării, a eutrofizării ş.a.) se acumulează hidrogen sulfurat, fapt ce nu permite decât prezența unor bacterii sulfuroase la aceste adâncimi (lipsa oxigenului împiedicând dezvoltarea viețuitoarelor marine). Litoralul **M.N.** constituie o importantă zonă turistică şi balneoclimaterică, de-a lungul său aflându-se stațiunile Năvodari, Mamaia, Constanța, Eforie Nord, Eforie Sud, Costineşti, Olimp, Neptun, Jupiter, Cap Aurora, Venus, Saturn, Mangalia, 2 Mai (pe țărmul românesc), Balcic, Albena, Nisipurile de Aur, Varna, Burgas (pe litoralul bulgăresc), Suhumi, Batumi (Georgia), Soci (Fede-

rația Rusă), Ialta (Ucraina). Pr. porturi maritime: Constanța, Odessa, Sevastopol, Novorossiisk, Poti, Samsun, Burgas, Varna. Țările riverane, precum și alte state din aria de influență a **M.N.** au aderat la programul de Cooperare Economică a Mării Negre (lansat în 1992), care urmărește stimularea creșterii economice, amplificarea relațiilor comerciale și asigurarea dezvoltării durabile a zonei Mării Negre, în condițiile unor măsuri eficiente de protejare a mediului marin. În Antichitate, **M.N.** purta numele *Pontus Euxinus* (Marea ospitalieră sau primitoare).

MARGA, com. în jud. Caraș-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în Culoarul Bistra, la poalele de N ale Măgurii Marga (1 503 m alt.), în partea de NV a M-ților Țarcu, la confl. râului Niermeș cu Bistra; 1 200 loc. (1 ian. 2011): 594 de sex masc. și 606 fem. Haltă de c.f. (în satul Marga). Expl. de talc și mică. În satul Marga, cunoscut în Antichitate sub denumirea de *Pons Augusti* și menționat documentar, prima oară, în 1470, se află bisericile „Izvorul Tămăduirii" (2003-2008) și „Sfântul Ilie" (22 m lungime și 10 m lățime), consturită în stil baroc (1830), după planul arhitectului Eingelhart din Caransebeș, restaurată în 1887. Picturile murale interioare au fost executate în 1860 de I. Hesso. Biserica a fost reparată în 1951–1955 (atunci s-a spălat pictura) și restaurată și repictată în frescă de pictorii Radu și Cecilia Husarciuc în 1995–1997. În biserică există o icoană din 1759, care îl înfățișează pe Iisus Hristos.

MARGHITA, municipiu în jud. Bihor, situat în zona de contact a Câmpiei Barcăului cu Dealurile Viișoarei, pe dr. râului Barcău, la confl. acestuia cu Eger, la 130 m alt., la 57 km NE de Oradea; 16 983 loc. (1 ian. 2011): 8 247 de sex masc. și 8 736 fem. Supr.: 83,7 km^2, din care 75 km^2 în intravilan; densitatea: 226 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de petrol și argilă. Constr. de mașini-unelte (freze) și de piese de schimb pentru automobile. Producție de conf., mobilă, încălțăminte, articole de marochinărie și de voiaj, de băuturi răcoritoare și mat. de constr. (cărămizi, prefabricate din beton). Fermă de creștere a porcinelor. Centru pomicol și viticol. Casă de cultură. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu izv. de ape minerale bicarbonatate, clorurate, sodice, hipertermale (64°C) indicate în tratarea unor deficiențe ale aparatului locomotor (devieri ale membrelor inf. și ale coloanei vertebrale, hiperlaxitate și instabilitate capsulo-ligamentară și musculo-articulară) și a unor tulburări funcționale genitale la femei, pe fond hiporeactiv, stări prepuberale la copii. **Istoric.** Vestigii neolitice și din epocile Bronzului și Fierului. Jefuit de mongoli în 1241. Localit. este menționată documentar, prima oară, în 1216 cu numele *Villa Margneta,* și apoi în 1334, 1352 etc. În 1823 a fost distrus în mare parte de un incendiu. Eliberat de sub ocupația horthystă la 20 oct. 1944. Declarat oraș în 27 oct. 1967 și municipiu la 23 dec. 2003. **M.** are în subordine ad-tivă localit. componente Cheț și Ghenetea. **Monumente**: bisericile romano-catolice „Sfânta Maria" (1772) și „Sfânta Margareta" (1993-2000); biserica ortodoxă „Sfântul Ioan Botezătorul" (1937); biserica reformată (sec. 16–17); biserică greco-catolică (2003); castelul „Csáky" (sec. 18).

MARGINA, com. în jud. Timiș, alcătuită din 9 sate, situată în partea de E a Pod. Lipovei, pe cursul superior al râului Bega; 2 300 loc. (1 ian. 2011): 1 119 de sex masc. și 1 181 fem. Stație de c.f. (în satul Margina) și halte de c.f. (în satele Coșteiu de Sus și Nemeșești). Producție de vopsele, lacuri și cerneluri tipografice și de uși și ferestre metalice. Fabrică de distilare chimică a lemnului. Expl. și prelucr. lemnului. Apicultură. Agroturism. Muzeu etnografic. În satul Margina, menționat documentar, pentru prima oară, în 1365 și apoi în 1437 ca *oppidum*, se află ruinele unei fortificații din sec. 15 și o biserică din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1730–1737, cu picturi de factură populară pe pereții interiori, din sec. 18, executate de Gheorghe și Lazăr Gherdanovici), reparată în 1924, declarată monument istoric. Biserici din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1741, pictată în a doua jumătate a sec. 18), „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" (1776), „Sfântul Nechita Românul" (1798) și „Sfântul Ioan Teologul" (1820), în satele Groși, Coșevița, Nemeșești și Bulza.

MARGINEA, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Pod. Sucevei cu Obcina Mare, pe râul Sucevița; 10 308 loc. (1 ian. 2011): 5 159 de sex masc. și 5 149 fem. Nod rutier. Expl. și prelucr. lemnului (mobilă pentru birouri). Centru de ceramică neagră și de ceramică roșie, smălțuită. Biserică având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1849).

MARIENBERG → Brateiu.

MARIENBURG → Feldioara.

MARIS (MARISIA), numele antic al râului *Mureș*.

MARMAȚIA → Sighetu Marmației.

MARPOD, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Hârtibaciului; 893 loc. (1 ian. 2011): 453 de sex masc. și 440 fem. Expl. de gaze naturale (în satul Ilimbav). Prelucr. lemnului și a laptelui. Creșterea bovinelor. Apicultură. În satul Marpod, menționat documentar, prima oară, în 1349, cu numele *Meyerpoth* (din 1854 Marpod), se află o cetate țărănească (sec. 15–16) cu biserică evanghelică de incintă (sec. 18–19), o biserică ortodoxă construită în 1847-1850 și o biserică romano-catolică datând din 1670, cu turn ridicat în 1795-1798 și ceas montat în 1799, iar în satul Ilimbav, atestat documentar în 1375, există o biserică ortodoxă, din zid, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1826–1836, pictată în 1974-1976 de Ioan Cazilă) și una din lemn, cu hramul „Înălțarea Domnului" (1852).

MAȘLOC, com. în jud. Timiș, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Vingăi cu Pod. Lipovei; 2 300 loc. (1 ian. 2011): 1 157 de sex masc. și 1 143 fem. Stație de c.f. (în satul Remetea Mică) și haltă de c.f. (în satul Alioș). Nod rutier. Producție de componente electronice și de preparate din lapte. Centru de artă populară (în satul Alioș). În satul Mașloc, menționat documentar, prima oară, în 1326, se află un conac din 1855 și biserica „Nașterea Maicii Domnului" (2006), în satul Alioș există biserica ortodoxă „Nașterea Maicii Domnului" (1826) și o biserică romano-catolică (1783-1787), iar în satul Remetea Mică este o biserică romano-catolică zidită în anii 1932-1934.

MATCA 1. Canal situat în partea de E a Câmpiei Aradului, care unește apele râului Mureș, din arealul com. Păuliș, cu cele ale canalului Morilor, de pe raza com. Seleuș. Lungime: 40 km. A fost realizat cu scopul de a colecta apele torențiale venite de pe versantul de V al M-ților Zarand și apele în exces din zona de câmpie joasă (de pe o supr. de c. 9 200 ha), dar și pentru a servi drept canal de aducțiune pentru Crișu Alb și sistemele

de irigații aferente, pentru care funcționează o stație de pompare a apelor din Mureș (la Păuliș), cu o capacitate de 4 m^3/s.

2. Com. în jud. Galați, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Tecuciului, pe râul Corozel; 12 192 loc. (1 ian. 2011): 6 221 de sex masc. şi 5 971 fem. Nod rutier. Cămin cultural. Morărit; produse de panificație. Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Legumicultură (în solarii). Pomicultură. Viticultură. În satul Matca, atestat documentar în 1716, se află bisericile „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (aflată în construcție din 25 oct. 2010) şi „Sfântul Nicolae" (zidită în 1856 pe locul uneia ce data dinainte de 1809).

MATEEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Piem. Oltețului cu Subcarpații Olteniei, pe râul Târâia; 3 188 loc. (1 ian. 2011): 1 608 de sex masc. şi 1 580 fem. Producție de ambalaje din hârtie şi carton. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Mateeşti se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1720, refăcută în 1803), iar în satul Turceşti există bisericile cu dublu hram – „Cuvioasa Parascheva" şi „Duminica Tuturor Sfinților" (1833, cu picturi originare) şi „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Gheorghe" (1859), precum şi ruinele bisericii cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (sec. 18).

MATEI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 6 sate, situată în zona Dealurilor Lechinței, pe cursul superior al râului Meleş; 2 736 loc. (1 ian. 2011): 1 358 de sex masc. şi 1 378 fem. Expl. de gaze naturale. În satul Fântânele, atestat documentar în 1288, a fost descoperită o importantă necropolă celtică (sec. 4-2 î.Hr.). În satul Matei, menționat documentar, prima oară, în 1391, se află o biserică reformată (sec. 17), cu clopotniță din lemn, şi castelul „Haller" (sec. 17), în stil baroc, iar în satul Fântânele o biserică reformată (sec. 17); în satul Corvineşti există o biserică din sec. 15 (azi biserică evanghelică), în satul Bidiu o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 17), iar în satul Moruț, ruinele unei biserici evanghelice (sec. 17–18).

MATEIAŞ, masiv muntos izolat situat la N de zona Muscelelor Argeşului, la marginea culoarului Rucăr–Bran, dominând Depr. Câmpulung. Alcătuit din calcare tithonice. Alt. max.: 1 241 m. Vegetație saxicolă. Expl. de calcare. Mausoleu închinat eroilor din timpul Primului Război Mondial, ridicat in 1929-1935, arhitect Dumitru Ionescu Berechet.

MATIȚA, lac în partea de N a Deltei Dunării, între brațele Chilia şi Sulina, încadrat de grindurile Chilia (la V) şi Letea (la E). Supr.: 6,53 km^2; vol.: 9,8 mil. m^3; ad. max.: 3 m. Este legat prin canale cu lacurile Babina, Merheiu Mare şi Trei Iezere. Important bazin piscicol.

MAVRODIN, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe Râul Câinelui; 2 501 loc. (1 ian. 2011): 1 216 de sex masc. şi 1 285 fem. Producție de băuturi răcoritoare. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui etc. În satul Mavrodin se află biserica având hramul „Schimbarea la Față" (1835) şi conacul „Lițu" (1930). Până la 21 iul. 2003, com. **M.** a avut în componență satele Nenciuleşti şi Păru Rotund, care la acea dată au format com. Nenciuleşti, jud. Teleorman.

MĂCEŞU DE JOS, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Desnățuiului, pe malul de E al lacului Bistreț, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 1 369 loc. (1 ian. 2011): 676 de sex masc. şi 693 fem. Pescuit. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1833), în satul Măceşu de Jos.

MĂCEŞU DE SUS, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în partea de SE a Câmpiei Desnățuiului; 1 371 loc. (1 ian. 2011): 648 de sex masc. şi 723 fem. Biserica având triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Sfânta Parascheva" şi „Sfinții Voievozi" a fost construită în primul sfert de secol 19 (sfințită în 1825) pe locul unei biserici din lemn ce data din 1793, întărită cu contraforturi şi adăugată o turlă în 1860, restaurată în 1880-1882, declarată monument istoric în 1926 şi rămasă în stare de degradare după al Doilea Război Mondial.

MĂCIN 1. Munții ~, masiv muntos de vârstă hercinică (cea mai veche unitate de relief din România), puternic peneplenizat, situat în NV Dobrogei, la E de brațul Măcin al Dunării, separat de Pod. Niculițel (din E) de către valea superioară a Taiței şi de Pod. Babadag (din S-SE), prin înşeuarea Cerna-Horia. Masivul este alcătuit predominant din granite, şisturi filitoase, cuarțite grafitoase şi conglomerate, puternic cutate şi faliate. Are o culme pr., cu direcție NV-SE, ce se extinde pe o lungime de 65 km şi o lățime de 24 km, din care se desprind, spre N şi V, o serie de culmi secundare (Bugeac, Pricopan, Iacobdeal, Priopcea) ce închid între ele golfuri depresionare (Jijila, Greci, Cerna, Mircea Vodă). Alt. max.: 467 m (vf. Țuțuiatu sau Greci). M-ții **M.** sunt puternic afectați de procese de dezagregare. Cunoscuți şi sub numele de *M-ții Dobrogei.* Parcul Național „Munții Măcin" (113,2 km^2).

2. Brațul ~ → Dunărea Veche.

3. Oraş în jud. Tulcea, situat în NV Dobrogei, la poalele de NV ale M-ților Măcin, pe dr. brațului Măcin, la 77 km V-NV de municipiul Tulcea; 10 788 loc. (1 ian. 2011): 5 202 de sex masc. şi 5 586 fem. Supr.: 41,7 km^2, din care 3,4 km^2 în intravilan; densitatea: 3 173 loc./km^2. Port fluvial. Nod rutier. Expl. de granit şi de caolin. Producție de piese şi utilaje agricole, de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice, de conf. şi tricotaje, de pesticide, de fermoare, de mobilă, cherestea, parchete, de ambalaje din material plastic şi de produse alim. Centru piscicol. Ferme de creştere a porcinelor, bovinelor şi ovinelor. Centru viticol. **Istoric.** Aşezarea getică cu nume celtic, *Arrubium*, apare menționată documentar în sec. 3 î.Hr. şi a devenit mai târziu reşed. unei unități militare romane de cavalerie, atestată în două diplome militare, una din 14 aug. 99 şi alta din 2 apr. 241. Pe malul dr. al Dunării au fost descoperite urmele unui castru roman şi ale unei aşezări romane şi apoi romano-bizantine. Castrul a funcționat până în sec. 6. Unii istorici presupun că aici ar fi existat localit. *Vicina*, important centru politic, economic şi comercial în sec. 13–14. În sec. 17, **M.** figura ca aşezare urbană în care se întruneau frecvent negustorii brăileni, iar în timpul stăpânirii otomane a Dobrogei a fost centrul ad-tiv al plasei omonime. **Monumente**: ruinele cetății romano-bizantine; biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1834), cu picturi murale interioare executate în tempera, în 1928, de Gheorghe Eftimie, reparată în 1967 şi 1976–1977; geamia (1860); hanul vechi (sec. 18); biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1995-2010); mănăstire de călugărițe cu biserica din lemn având dublu hram - „Sfântul Nicolae" şi „Cuvioasa Parascheva" (2001-2003) şi

mănăstire de călugări cu biserica „Izvorul Tămăduirii" (2005–2010).

MĂCIUCA, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 9 sate, situată în Piem. Olteţului, pe râul Cerna; 1 878 loc. (1 ian. 2011): 922 de sex masc. şi 956 fem. Reşed. com. este satul *Oveselu*. Ateliere de dogărie, dulgherie, tâmplărie ş.a. Culturi de cereale, legume ş.a.; pomicultură (pruni, meri); viticultură. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Zăvoieni (1842–1844, cu fresce originare) şi Ştefăneşti (1844); în satul Bocşa se află biserica cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" construită în anii 1847–1849 după planul arhitectului Marcello Peppini, cu picturi originare executate de fraţii Panzel, iar în satul Botorani există biserica „Sfântul Dumitru" zidită în anii 1872–1878 pe locul uneia ce data din 1797. Satul Oveselu este atestat documentar la 10 iul. 1531.

MĂDĂRAŞ 1. Colinele Mădăraşului, subunitate a Câmpiei colinare a Transilvaniei, situată între râurile Lechinţa (la V), Mureş (la S şi E) şi Agriş (la N-NE), formată dintr-o succesiune de interfluvii domoale, prelungi, cu versanţi asimetrici, afectaţi de procese de ravenare şi de alunecări de teren. Alcătuită predominant din depozite sarmaţiene (argile marnoase, nisipuri, tufuri), cu structuri în domuri. Fragmentată de văi largi, cu lunci extinse, uneori înmlăştinite. Zăcăminte de gaze naturale.

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Crişurilor, pe Canalul Crişurilor, la graniţa cu Ungaria; 2 832 loc. (1 ian. 2011): 1 414 de sex masc. şi 1 418 fem. Haltă de c.f. (în satul Mădăraş). Filatură de lână. Creşterea ovinelor. Legumicultură. Fermă avicolă. În satul Homorog, atestat documentar în 1202-1203, se află un muzeu cu colecţie de icoane pe sticlă şi pe lemn, cărţi vechi, cruci din lemn, ceramică veche, mobilier ş.a., inaugurat în 1973, şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1836-1837, cu picturi naive executate în 1846-1848 de pictorul popular Ioan Lăpuşan), declarată monument istoric. În satul Mădăraş, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294, există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19, reparată în 1892, pictată în 1973).

3. Com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată în Depr. Ciuc, pe cursul superior al râului Olt; 2 210 loc. (1 ian. 2011): 1 066 de sex masc. şi 1 144 fem. Zăcăminte de cinabru. Expl. şi prelucr. lemnului; producţie de explozivi şi de produse lactate. Păstrăvărie. Moară de apă de la începutul sec. 19. Muzeu sătesc. Pârtie de schi. Com. **M.** a fost înfiinţată la 18 mart. 2002 prin desprinderea satului Mădăraş din com. Dăneşti, jud. Harghita. Satul Mădăraş apare menţionat documentar în 1567. Biserică romano-catolică (1790-1796). Agroturism.

4. Com în jud. Mureş, formată dintr-un sat, situată în zona Colinelor Mădăraşului, la 20 km NV de municipiul Târgu Mureş; 1 229 loc. (1 ian. 2011): 611 de sex masc. şi 618 fem. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, tutun, plante furajere ş.a. În satul Mădăraş, menţionat documentar, prima oară, în 1332, se află o biserică reformată (1793) şi castelul „Bethlen" (1517). Com. **M.** a fost înfiinţată la 28 apr. 2004 prin desprinderea satului Mădăraş din com. Band, jud. Mureş.

MĂDÂRJAC, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Sacovăţ; 1 544 loc. (1 ian. 2011): 823 de sex masc. şi 721 fem. Expl. de argile şi gresii. În satul Mădârjac, menţionat documentar în 1497, se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" a fostului schit (1780–1781, restaurată în 2001–2005), declarată monument istoric în anul 2004, şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Grigore Boguslavul" (1816), iar în satul Bojila, o biserică din lemn şi vălătuci cu hramul „Înălţarea Domnului" (1831, reparată în 1860 şi căzută în ruină după 1909). Agroturism.

MĂDULARI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în SE Piem. Olteţului, pe râurile Beica şi Mamu; 1 526 loc. (1 ian. 2011): 761 de sex masc. şi 765 fem. Zăcăminte de petrol, descoperite în anul 1950. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, legume ş.a. Pomicultură. Viticultură. Satul Mădulari apare menţionat documentar, prima oară, în anul 1501. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. Mădulari s-au numit *Hăleşti*. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1891) şi „Sfântul Dumitru" (1894), în satele Mamu şi Dimuleşti.

MĂERIŞTE, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 6 sate, situată în zona Dealurilor Crasnei, pe cursul superior al râului Crasna; 3 057 loc. (1 ian. 2011): 1 507 de sex masc. şi 1 550 fem. Halte de c.f. (în satele Uileacu Şimleului şi Giurtelecu Şimleului). Expl. de micaşisturi. Producţie de ambalaje din material plastic. Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Fermă de creştere a ovinelor (Uileacu Şimleului). Pomicultură; viticultură; legumicultură. Satul Măerişte apare menţionat documentar, prima oară, în 1351. Biserică fortificată (1260–1300, refăcută în sec. 18, cu absidă adăugată în 1800), în stil romanic, în satul Uileacu Şimleului. În satul Măerişte există o biserică ortodoxă din 1889, restaurată în 1957 şi 2010, pictată în 1978-1979. Fond cinegetic.

MĂGEŞTI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Vad-Borod, la poalele de N ale M-ţilor Pădurea Craiului, pe stg. Crişului Repede; 2 765 loc. (1 ian. 2011): 1 372 de sex masc. şi 1 393 fem. Haltă de c.f. (în satul Butani). Expl. de calcar. Cuptoare pentru arderea calcarului şi de obţinere a varului nestins. Păstrăvărie. Agroturism. Satul Măgeşti este menţionat documentar, prima oară, în 1508. În satul Cacuciu Nou se află o biserică din zid din sec. 13, iar în satul Josani, o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1798-1999). În arealul satului Gălăşeni există peştera cu acelaşi nume (→ Peştera de la Gălăşeni).

MĂGHERANI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în depresiunea intracolinară omonimă, la poalele de SV ale Dealului Becheci (Dealurile Mureşului), pe cursul superior al râului Niraju Mic; 1 332 loc. (1 ian. 2011): 675 de sex masc. şi 657 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Agroturism. În satul Măgherani, menţionat documentar, prima oară, în 1567, se află o biserică romano-catolică (1927) şi o biserică reformată (1846), iar în satul Torba, atestat documentar în 1575, există o biserică reformată din 1838. Până la 3 mai 2004, com. **M.** a avut în componenţă satele Bâra, Bereni, Cându, Drojdii, Eremieni, Maia şi Mărculeni, care la acea dată s-au desprins din com. Măgherani şi au format com. Bereni, jud. Mureş.

MĂGINA → Aiud (2).

MĂGIREŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Depr. Tazlău, la poalele de SE ale M-ţilor Goşmanu, pe râul Tazlău Sărat; 4 472 loc. (1 ian. 2011): 2 234 de sex masc. şi 2 238 fem. Expl. de petrol (în satul Stăneşti). Producţie de mobilă, de var şi de ipsos.

Cămin cultural. Muzeu etnografic şi grădină botanică (în satul Prăjeşti). În satul Şesuri, atestat documentar în 1481, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1648, reparată în 1924); bisericile cu acelaşi hram – „Sfinţii Voievozi", în satele Valea Arinilor (c. 1800, reparată în 1922) şi Prăjeşti (zidită în 1845 pe locul uneia ce data dinainte de 1809 şi reparată în anii 1914–1915). În satul Prăjeşti mai există o biserică de zid cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1896, reparată în 1922). În satul Măgireşti, atestat documentar în 1481, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului", construită în anii 1977–1984 pe locul unei biserici care data dinainte de anul 1809, sfinţită la 8 sept. 1985, iar în satul Stăneşti, atestat documentar în anul 1412, există o biserică romano-catolică (sec. 17) şi o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809).

MĂGURA 1. Masiv deluros în Dealurile Năsăudului, pe terit. jud. Bistriţa-Năsăud, situat între râurile Sălăuţa (la V), Telcişor (la N) şi Gersa (la E). Alt. max.: 1 112 m (vf. Măgura). Alcătuit din argile marnoase, conglomerate şi nisipuri.

2. Vârf în M-ţii Berzunţi (984 m).

3. Peşteră situată pe versantul de V-NV al M-ţilor Bihor, pe dr. Văii Sighiştel, la 555 m alt., la 4,2 km N de satul Sighiştel (com. Câmpani, jud. Bihor). Lungimea galeriilor: 1 500 m. Se prezintă ca un labirint, cu multe ramificaţii, cu galerii mari, legate prin coridoare înguste. Numeroase concreţiuni, stalactite, stalagmite şi coloane de dimensiuni uriaşe (remarcabilă este coloana numită „Palmier", terminată în partea superioară cu un baldachin). Oase de *Ursus spelaeus*. Insecte. Monument al naturii.

4. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a culmii Pietricica cu terasele de pe dr. Bistriţei; 4 871 loc. (1 ian. 2011): 2 382 de sex masc. şi 2 489 fem. Expl. de petrol. Producţie de calculatoare şi echipamente periferice, de mobilă, de produse chimice, de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice. Manifestări etnofolclorice anuale (sărbătoarea salcâmului). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Măgura s-au s-a numit *Călugăra*. În satul Măgura, atestat documentar în 1409, se află biserica „Sfântul Nicolae" (c. 1786, cu contraforturi adăugate în 1913) şi conacul „Rosetti-Brăescu" (1904), azi şcoală de agricultură.

5. Com. în jud. Buzău, formată dintr-un sat, situată în Subcarpaţii Buzăului, la poalele de N ale Dealului Ciolanu, pe râul Buzău, la confl. cu Bălăneasa; 2 251 loc. (1 ian. 2011): 1 103 de sex masc. şi 1 148 fem. Staţie de c.f. (în satul Măgura). Expl. de calcar şi de balast. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri). Tabără estivală de sculptură în aer liber, care a avut loc anual în perioada 1969-1986 pe Dealul Ciolanu. În satul Măgura, menţionat documentar în 1782, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1885, restaurată şi pictată în anii 2000-2009) şi schitul Cetăţuia, cu biserica „Schimbarea la Faţă", ctitorie din 1573 a doamnei Neaga, reconstruită în 1845-1862 şi pictată de Gheorghe Tattarescu în 1868, desfiinţat în 1952 şi reinfiinţat ca aşezământ de călugări în 1990, devenit schit de maici în 2003. Monument închinat voievodului Mihai Viteazul. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Măgura s-au numit *Atârnaţi*. Până la 5 mart. 2004 com. **M.** a avut în componenţă satele Ciuta şi Unguriu, care la acea dată s-au desprins din com. Măgura şi au format com. Unguriu, jud. Buzău.

6. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, la confl. râului Clanita cu Teleorman; 2 857 loc. (1 ian. 2011): 1 407 de sex masc. şi 1 450 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ etc. Viticultură. În satul Măgura există o casă din anul 1800, iar în satul Guruieni se află biserica „Sfântul Nicolae" (1859).

MĂGURA BEIUŞELE, vârf în SE M-ţilor Pădurea Craiului, reprezentând alt. max. a acestora (1 004 m).

MĂGURA CĂLĂŢELE 1. → **Călăţele (1).**

2. Vârf în masivul Gilău, reprezentând alt. max. a acestuia (1 405 m).

MĂGURA CODLEI, masiv muntos izolat, aparţinând M-ţilor Perşani, situat în partea de S a acestora, între văile râurilor Hămăradia (la N), Bârsa (la E şi S) şi Şercaia (la V). Alcătuit din calcare jurasice. Domină dinspre V Depr. Braşov şi municipiul Codlea. Alt. max.: 1 292 m.

MĂGURA ILVEI, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de V ale M-ţilor Bârgău, pe râul Ilva; 2 067 loc. (1 ian. 2011): 1 017 de sex masc. şi 1 050 fem. Staţie de c.f. (în satul Măgura Ilvei). Expl. de dacit. Expl. şi prelucr. lemnului. Prelucr. lânei şi a pieilor de animale. Creşterea ovinelor. Pârtie de schi. În satul

Măgura (3). Sala Marelui Gur

Măgura (5). Tabăra estivală de sculptură în aer liber

Măgura Ilvei se află biserica „Sfânta Treime" (1906, restaurată şi pictată în anii 2004-2010). Până la 19 iun. 2003, com. **M.I.** a avut în componenţă satul Poiana Ilvei care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

MĂGURA MARE, vârf în M-ţii Plopiş (918 m).

MĂGURA MIRESII → Movila Miresii (2).

MĂGURA OCNEI, Mănăstirea ~ → Târgu Ocna.

MĂGURA ODOBEŞTILOR, masiv deluros situat în Subcarpaţii Vrancei, între văile Putnei (la N) şi Milcovului (la S), alcătuit dintr-o culme masivă, înaltă, cu direcţie NV-SE (în componenţa căreia intră pietrişuri, nisipuri şi argile), dominată de mai multe vârfuri (Coarnele Măgurii 912 m, Dealul Gorunului 926 m etc.). Alt. max.: 996 m (Vârfu Măgurii), cea mai înaltă din Subcarpaţii Vrancei.

MĂGURA POIANA, masiv deluros în partea de SE a Dealurilor Pogănişului, constituind alt. max. a acestora (448 m).

MĂGURA PRIEI, vârf în M-ţii Meseş, alcătuit din şisturi cristaline; alt.: 996 m.

MĂGURA SLĂTIOAREI, masiv deluros în zona subcarpatică olteană, situat între văile râurilor Cerna (la V) şi Luncavăţ (la E), dezvoltat pe un anticlinal recutat şi faliat. Este alcătuit din roci friabile (argile, marne, pietrişuri, nisipuri). Mărgineşte partea de S-SV a Depr. Horezu. Alt. max.: 769 m. Se prezintă sub forma unei cueste, cu abruptul spre N, afectată de ravene. Numeroase creste şi turnuri (Slătioara, Goruneşti, Stroeşti, Obroceşti). Împădurit în mare parte.

Măgura Odobeştilor

MĂGURA SURDUC → Surduc (2).

MĂGURA ŞIMLEULUI, masiv deluros situat la E de Dealurile Crasnei, în marea buclă formată de cursul superior al Crasnei, ce domină la N şi E Depr. Şimleului şi oraşul Şimleu Silvaniei. Alcătuit din şisturi cristaline. Are caracter de „muncel" izolat, cu o culme netedă, mărginit de văi adânci. Alt. max.: 597 m. Acoperit cu păduri de gorun şi carpen pe versantul de N şi cu vii şi livezi pe cel de S.

MĂGURELE 1. Oraş. în jud. Ilfov, situat în Câmpia Română, pe stg. văii Ciorogârla, la 12 km S de Bucureşti; 8 871 loc. (1 ian. 2011): 4 349 de sex masc. şi 4 522 fem. Supr.: 45 km², din care 39 km² în intravilan; densitatea: 2 278 loc./km². Producţie de pompe şi compresoare, de componente electronice, de încălţăminte, de lacuri, vopsele şi cerneluri tipografice. Ferme legumicole şi zootehnice. Aici se află Institutul Naţional de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică şi Inginerie nucleară „Horia Hulubei", înfiinţat în 1976 pe baza Institutului de Fizică Atomică (I.F.A.) întemeiat în 1949 de Horia Hulubei. Reactorul nuclear de cercetare şi de producere de radioizotopi de la acest institut a fost dezafectat la 25 apr. 2002. Complex turistic. **Istoric**. În arealul oraşului **M.** au fost descoperite vestigii paleolitice şi neolitice, precum şi un cimitir de incineraţie datând din sec. 3, iar în localit. componentă Vârteju a fost scos la iveală un tezaur monetar dacic (sec. 1 î.Hr.). În sec. 5–7, în această zonă a existat o aşezare de tip Ciurel, iar în sec. 10–11 o aşezare românească. În anul 1591, Mihai Viteazul a donat moşia sa de aici, moştenită de la soacra sa, jupâneasa Neacşa, mănăstirii „Sfânta Treime" din Bucureşti. În 1595, înaintea bătăliei de la Călugăreni, Mihai Viteazul şi-a instalat tabăra militară în această zonă. În perioada medievală, localit. **M.** era cunoscută sub denumirile *Vrana* şi apoi *Deleni*. În 1770, aşezarea **M.** apare consemnată pe o hartă austriacă. La sf. sec. 18, pe moşia Filipeşti din acest perimetru s-au aşezat mai mulţi bulgari, veniţi din sudul Dunării, care au întemeiat satul *Broscărie*. Prima atestare documentară a localit. **M.** datează din 7 mart. 1852 într-un hrisov domnesc. Com. **M.** a fost declarată oraş la 18 apr. 1989, apoi trecută în categoria comunelor la 22 ian. 1990 şi din nou declarată oraş la 30 dec. 2005. Până la 17 febr. 1968, Măgurele s-a numit *Oteteleşanu*. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Oraşul **M.** are în subordine ad-tivă localităţile componente Alunişu, Dumitrana, Pruni şi Vârteju. **Monumente:** bisericile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena"-Otteteleşanu, construită în anii 1851–1853 pe cheltuiala lui Iancu Otteteleşanu (Oteteleşanu) şi pictată de Gheorghe Tattarescu în 1853, reparată în 1964 şi consolidată şi restaurată în 1992-2000, „Sfânta Treime"-Gherman (1797), „Sfinţii Ioachim şi Ana" (sec. 19), în Măgurele, Alunişu şi Vârteju; biserică din lemn (1818), în localit. componentă Vârteju. La Măgurele se mai află conacul lui Otteteleşanu (1841, cu modificări din 1945-1950), declarat monument istoric, aflat azi în stare de degradare (în prezent se fac studii de fezabilitate pentru reabilitarea acestuia).

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe râul Teleajen; 4 828 loc. (1 ian. 2011): 2 345 de sex masc. şi 2 483 fem. Staţie de c.f. (în satul Măgurele). Nod rutier. Producţie de şuruburi, buloane, nituri şi şaibe, de lenjerie de corp şi de ambalaje din lemn. Pomicultură (meri, peri, pruni, cireşi, caişi). Centru de prelucr. primară a fructelor. Pe terit. satului Coada Malului a fost descoperit (1932) un tezaur dacic de argint (sec. 1 î.Hr.), alcătuit dintr-o pereche de fibule, o brăţară spiralică, fragmente dintr-un lanţ ş.a. Hanul Roşu (începutul sec. 19), cu beciuri înalte, prispă largă şi stâlpi din lemn.

MĂGURENI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe râul Proviţa; 6 442 loc. (1 ian. 2011): 3 145 de sex masc. şi 3 297 fem. Producţie de utilaje pentru construcţii, de lacuri, vopsele şi cerneluri tipografice, de saltele şi somiere, de cărămizi şi ţigle, de folii şi tuburi din material plastic, de instalaţii termice; prelucr. a lemnului şi a cărnii. În satul Măgureni, atestat documentar în 1526, se află ruinele conacului „Drăghici Cantacuzino" (1663–1670) şi biserica „Sfânta Treime" (1671–1674, cu picturi murale interioare realizate de Pârvu Mutu în anii 1693–1694), declarată monument istoric. Iconostas (1694) sculptat în lemn, cu elemente ornamentale baroce şi renascentiste.

MĂGURII, Vârfu ~ → Măgura Odobeştilor.

MĂGURI-RĂCĂTĂU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată pe cursul superior al Someşului Rece, la poalele de

Măldăreşti. Cula „Duca”

Măldăreşti. Cula „Greceanu”

SE ale M-ţilor Gilău şi cele de NV ale Muntelui Mare; 2 241 loc. (1 ian. 2011): 1 154 de sex masc. şi 1 087 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Biserică din lemn, cu hramul „Sfânta Treime” (sec. 18), în satul Muntele Rece. Tot în satul Muntele Rece se află o mănăstire întemeiată la începutul anilor ‘90 ai sec. 20, cu biserica „Înălţarea Domnului”, sfinţită la 8 mai 1995. Agroturism. Rezervaţia botanică „Molhaşurile Căpăţânii”.

MĂICĂNEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe râul Râmnic; 4 731 loc. (1 ian. 2011): 2 253 de sex masc. şi 2 478 fem. Nod rutier. Produse alim. Viticultură. În satul Maicăneşti există biserica „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir” (1912-1914, restaurată şi pictată în frescă în anii 2007-2011), iar în satul Belciugele se află o biserică având hramul „Sfântul Nicolae” (1809).

MĂIERUŞ, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în partea de N a Depr. Braşov, la poalele de E ale M-ţilor Perşani şi cele de SV ale M-ţilor Baraolt, pe stg. văii Oltului; 2 888 loc. (1 ian. 2011): 1 485 de sex masc. şi 1 403 fem. Haltă de c.f. (în satul Măieruş), inaugurată în 1874. Nod rutier. Expl. de lemn şi argilă. Producţie de mobilă. Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr ş.a. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni). Bibliotecă publică (c. 8 500 vol.). În satul Măieruş, menţionat documentar, prima oară, în 1377, se află o biserică fortificată, datând din sec. 14 (azi biserică reformată), refăcută în stil gotic după incendiul din 1573, şi o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (sec. 18). Ansamblu coral (1919). Agroturism. Fond cinegetic.

MĂINEŞTI, mănăstire de maici situată în arealul fostului sat Măineşti, azi înglobat în oraşul Balş, jud. Olt, pe valea Oltetului, la 2 km S de Balş. Iniţial a fost întemeiat ca schit, cu o biserică din lemn şi nuiele, cu hramul „Sfinţii Voievozi”, construită prin osârdia lui Matei Bârzeanu, în anii 1742–1743. În 1745, ctitorul a închinat acest schit, ca metoc, Episcopiei Râmnicului. După c. 60 de ani, biserica din lemn a căzut în paragină, pe locul ei fiind construită o biserică de cărămidă, în perioada 1805–1809, prin strădania şi pe cheltuiala postelnicilor Nicolae Popa şi Nicolae Măinescu, ajutaţi de Ioanichie Preda, noua biserică primind hramul „Sfântul Nicolae”. Biserica a fost pictată în anii 1810–1812. În 1926, biserica schitului a fost închisă pentru cultul public, fiind redeschisă în 1941, când s-au făcut mici reparaţii. După câţiva ani biserica a început să se ruineze, renovându-se abia în 1979. Schitul s-a reînfiinţat cu regim de mănăstire în 1996, moment în care biserica a mai primit şi un al doilea hram – „Acoperământul Maicii Domnului”.

MĂLÂIA, vârf în M-ţii Siriu, constituind alt. max. a acestora (1 663 m).

MĂLDĂENI, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Găvanu-Burdea; 4 443 loc. (1 ian. 2011): 2 180 de sex masc. şi 2 263 fem. Staţie de c.f. Fermă avicolă. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ etc. Morărit şi panificaţie. Biserică (1840).

MĂLDĂREŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, la poalele de E-NE ale Măgurii Slătioarei, pe râul Luncavăţ; 2 000 loc. (1 ian. 2011): 1015 de sex masc. şi 985 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie de cărămizi. Centru de olărit. Pomicultură; apicultură. Agroturism. În satul Măldăreşti se află un muzeu etnografic şi de artă medievală (inaugurat în 1960), amenajat în cula cumpărată în 1910 de omul politic I. G. Duca, şi biserica având triplu hram – „Sfântul Nicolae”, „Sfântul Gheorghe” şi „Sfinţii Voievozi” (1774–1790), ctitorie a pitarului Gheorghe Măldărescu, care păstrează, la interior şi pe faţade, picturi murale originare, între care se remarcă tabloul votiv al fam. Măldărescu. Biserica a fost reparată în 1928. Declarată monument istoric. Tot aici se află cula „Greceanu” (cula veche), datând din sec. 18, restaurată în 1967, cu aspect de fortăreaţă, având parter, pivniţă şi două etaje, cu foişor la ultimul etaj, arcade pe coloane scunde de cărămidă şi cula „Duca” (cula nouă), construită în anii 1812–1818, cu stucaturi din 1827 şi un foişor la ultimul etaj. Cula „Duca” a fost cumpărată de I. G. Duca în 1910 şi restaurată de acesta în 1912, azi muzeu. Cele două cule sunt declarate monumente de arhitectură. La Măldăreşti mai există şi conacul „Pleşoianu” din sec. 19, azi sanatoriu T.B.C. În satul Măldăreştii de Jos se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru” (1801, refăcută în 1888).

MĂLINEŞTI, Mănăstirea ~ → Gârceni.

MĂLINI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Neamţului cu M-ţii Stânişoarei, pe râul Suha Mare; 7 409 loc. (1 ian. 2011): 3 718 de sex masc. şi 3 691 fem. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului. Balastieră; produse lactate. Creşterea bovinelor. Pomicultură. În satul Poiana Mărului se află Muzeul memorial „Nicolae Labiş”, inaugurat în 1975, amenajat în casa construită de părinţii poetului în anul 1954, restaurată în 1973 şi renovată în anul 2001. În satul Mălini, atestat documentar la 15 sept. 1498, se află biserica „Sfântul Dumitru”, datând de la jumătatea sec. 18 (sfinţită în 1761 şi restaurată în 1977).

MĂLURENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Argeşului, pe râul Vâlsan; 4 493 loc. (1 ian. 2011): 2 232 de sex masc. şi 2 261 fem. Balastieră. Prelucr. lemnului. Apicultură. Pomicultură (pruni, meri, peri). În satul Mălureni se află biserica cu dublu hram - „Sfântul Nicolae” şi „Duminica

Tuturor Sfinţilor" (1724) şi bisericile „Adormirea Maicii Domnului"-Bohari (1641, cu picturi murale interioare din sec. 18 şi exterioare din sec. 19) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1800), iar în satul Zărneşti există biserica „Sfântul Nicolae" (1910).

MĂLUŞTENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în Colinele Fălciului, pe cursul superior al râului Horincea; 2 778 loc. (1 ian. 2011): 1 378 de sex masc. şi 1 400 fem. Rezervaţie geologică (punct fosilifer) cu numeroase resturi de mamifere din Pliocen. În satul Ghireasca se află biserica „Sfântul Gheorghe", a fostului schit Ghireasca, construită din lemn şi cărămidă în jurul anului 1750, cu unele transformări ale faţadelor din 1808 şi cu unele adăugiri din 1945, iar în satul Măluşteni există o biserică din lemn şi vălătuci, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1814, cu pridvor adăugat în 1895 şi reparaţii din 1925), a fostei mănăstiri Măluşteni; bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1809), în satele Lupeşti şi Mânzăteşti.

MĂNĂILEŞTI → Frânceşti.

MĂNĂSTIREA CAŞIN, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în SV Depr. Caşin, pe râul Caşin; 5 597 loc. (1 ian. 2011): 2 773 de sex masc. şi 2 824 fem. Producţie de mobilă pentru bucătării. Centru de prelucr. artistică a lemnului (sculpturi) şi de ţesături populare (covoare, cergi, lăicere, costume). Aici, la 9/22 dec. 1916–3/16 ian. 1917, armata română a dus mai multe bătălii de apărare şi de oprire a ofensivei armatelor germano-austro-ungare. În satul Mănăstirea Caşin se află biserica având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" a fostei mănăstiri, construită prin grija domnului Gheorghe Ştefan în anii 1655–1657, declarată monument istoric. Biserica este o replică simplificată a bisericii Golia din Iaşi; restaurată în 1980. Turn-clopotniţă (1657). Zidul de incintă, ridicat în 1657, a fost demolat în 1717 şi refăcut în 1820–1830, iar chiliile din 1657 au fost mistuite de un incendiu în 1920.

MĂNĂSTIREA HUMORULUI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de SE ale Obcinei Mari, pe râul Humor; 3 624 loc. (1 ian. 2011): 1 780 de sex masc. şi 1 844 fem. Producţie de

Mănăstirea Humorului. Biserica mănăstirii

mobilă. Centru de ţesături populare (scoarţe, ştergare etc.). Muzeu de artă medievală. În satul Mănăstirea Humorului se află mănăstirea Humor (de maici), întemeiată la începutul sec. 15 de vornicul Ioan (Oană) şi amintită documentar (în 1415) într-un hrisov emis de domnul Alexandru cel Bun. Biserica mănăstirii, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", zidită în anii 1530–1535, prin strădania logofătului Teodor Bubuiog şi a soţiei sale, Anastasia, păstrează picturi murale interioare şi pe faţade executate în 1535 de o echipă de zugravi condusă de Toma zugravul din Suceava. Picturile, care se disting prin rigoarea distribuţiei registrelor, prin armonia cromatică şi ritmica graţioasă a desenului, au ca temă centrală „Asediul Constantinopolului". Se remarcă, de asemenea, compoziţiile „Acatistul Bunei Vestiri" (pe faţada sudică), „Arborele lui Iesei" (pe faţada nordică), „Judecata de Apoi" (pe faţada vestică), precum şi tablourile votive care îl înfăţişează pe domnul Petru Rareş cu familia şi pe logofătul Teodor Bubuiog cu soţia sa, Anastasia. În biserică se află şi un valoros iconostas. Turnul-clopotniţă, cu foişor, a fost zidit în 1641 din iniţiativa domnului Vasile Lupu. Mănăstirea Humor a fost desfiinţată în 1786 (rămânând în funcţiune ca biserică de mir) şi reînfiinţată în 1990. Biserica mănăstirii Humor, reparată în mai multe rânduri (1868, 1888, 1960–1961, 1967–1970; în 1971–1972 au fost spălate picturile), a fost declarată monument UNESCO. Mănăstirea Humor are o valoroasă colecţie de icoane din sec. 16.

MĂNĂSTIRENI, com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de N ale M-ţilor Gilău, pe cursul superior al râului Căpuş; 1 589 loc. (1 ian. 2011): 763 de sex masc. şi 826 fem. Expl. de feldspat. Producţie de geamuri. Confecţionarea plaselor şi sacoşelor din rafie. Produse de artizanat (cusături pe pânză, broderii). Centru de cojocărit şi de prelucr. a lemnului (unelte din lemn). Culturi de cereale (grâu, orz, secară, ovăz), de cartofi, cânepă ş.a. Agroturism. În satul Mănăstireni, menţionat documentar, prima oară, în 1275, cu numele *Sacerdos de villa Monostor*, se află o biserică din sec. 13 (azi biserică reformată), cu arhitectură romanică şi zid de incintă, amplificată în jurul anului 1400, când i s-a adăugat un nartex (pronaos), flancat de două turnuri. Biserica păstrează picturi murale interioare din sec. 18 şi un amvon realizat, în 1724, de meşterul David Sipos. În satul Mănăstireni se mai află ruinele castelului „Kornis", cunoscut şi sub numele de castelul cu inorogi. Acest castel a fost construit în anii 1573–1593, în stil renascentist, de Kristóf Kereszturi, iar în 1673 a intrat în posesia lui Gáspár Kornis care l-a amplificat. În perioada 1680–1683, castelul a fost renovat de Zsigmond Kornis, fiul lui Gáspár. În anul 1720, Viktor Kornis a întărit castelul cu două bastioane octogonale şi a refăcut Turnul de poartă. În 1825, urmaşii fam. Kornis au construit un palat în apropierea castelului. Ambele construcţii au căzut în ruină după cel de-al Doilea Război Mondial, respectiv în anii comunismului. Declarat monument istoric în 2004. În satul Bedeciu există o biserică din zid, cu hramul „Înălţarea Domnului" (sec. 15), iar în satele Bica şi Dretea, câte o biserică din lemn cu hramurile „Înălţarea Domnului" (1765, cu picturi pe pereţii interiori datând din 1770) şi, respectiv, „Pogorârea Duhului Sfânt" (1670–1672, cu picturi pe pereţii interiori, datând din 1742).

MĂNĂSTIRIŞTE → Niculiţel (2).

MĂNĂŞTIUR, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Pod. Lipovei, pe cursul superior al râului Bega; 1 684 loc. (1 ian. 2011): 847 de sex masc. şi 837 fem. Staţie de c.f. (în satul Mănăştiur). Fabrică de cherestea. Pomicultură. Satul Mănăştiur este menţionat documentar, prima oară, în 1427. În satul Topla a existat o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), cu picturi de factură populară pe pereţii interiori, realizate în 1746, care în 1987 a fost demontată şi apoi remontată (1994–1996) şi instalată în cadrul Muzeului satului bănăţean din Timişoara, dată la care i-a fost schimbat hramul în acela al „Naşterii Maicii Domnului".

în 1993.

MĂNECIU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 9 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de S ale M-ților Ciucaș, pe cursul superior al râului Teleajen, pe șoseaua modernizată ce urmează un vechi drum comercial, care trece prin pasul Bratocea, legând Brașovul de Ploiești; 10 904 loc. (1 ian. 2011): 5 363 de sex masc. și 5 541 fem. Reșed. com. este satul *Măneciu-Ungureni*. Stații de c.f. (în satele Măneciu-Ungureni și Măneciu-Pământeni). Expl. de gips și de balast. Expl. și prelucr. lemnului (cherestea, mobilă, ambalaje din lemn); producție de cărămizi și țigle. Hidrocentrală (10 MW), dată în folosință în 1989. Muzeu etnografic (în satul Făcăieni). Pomicultură (meri, peri, pruni). Muzeul „Natura Văii superioare a Teleajenului" (inaugurat în 1972), în satul Cheia. Punct de acces spre masivul Ciucaș. Stațiune climaterică și de odihnă în satul Cheia (→). Centru de telecomunicații și releu de televiziune prin satelit (în satul Cheia), dat în folosință la 19 dec. 1991. În satul Mânăstirea Suzana se află mănăstirea cu același nume (de maici), întemeiată în 1740 de Stanca Arșic (călugărită cu numele Suzana), cu o biserică din lemn, care în 1839–1840 a fost înlocuită cu una din zid, ce s-a prăbușit la cutremur. Biserica actuală, cu hramul „Sfântul Nicolae", a fost zidită în anii 1880–1884, pe timpul când era stareță Natalia Perlea (mătușa dirijorului Ionel Perlea), și păstrează picturi murale interioare originare, executate de Petre Nicolau (ucenic al lui Gheorghe Tattarescu), restaurate în 1976. Ansamblul monahal Suzana, restaurat în perioada 1965–1970, posedă un valoros muzeu de artă religioasă (icoane pe sticlă și lemn, cărți vechi, obiecte de cult etc.). În satul Cheia, atestat documentar în 1838, există mănăstirea omonimă (de călugări), întemeiată în 1770 și incendiată în 1788 în timpul Războiului turco-austriac. Refăcută în 1790–1792, biserica a fost distrusă de incendiul din 1830. Biserica actuală, cu hramul „Sfânta Treime", a fost zidită în anii 1835–1839 prin strădania fraților transilvăneni (din Săliște) Justin Bârsan și egumenul Damaschin și pictată, în 1837, de zugravul Naum (restaurată în anii 1934–1936, 1965 și 1986). Paraclisul mănăstirii Cheia, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost construit între 1924 și 1927 prin osârdia starețului Grigore și pictat de Gheorghe I. Cepoiu. Ansamblul monastic posedă o colecție de obiecte bisericești. În satul Măneciu-Pământeni, menționat documentar la 1 dec. 1429, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1838-1842, cu pridvor adăugat în 1924, reparată după cutremurul din 1940), iar în satul Măneciu-Ungureni, atestat documentar la sf. sec. 18, există biserica „Sfântul Nicolae" (1859-1865, repictată în 1959-1963 și apoi în 1995). Com. **M.** are în componență satul Plăiețu care s-a depopulat la sf. sec. 20 și începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

MĂNEȘTI 1. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Piem. Cândești cu Subcarpații Ialomiței, pe râul Dâmbovița; 5 060 loc. (1 ian. 2011): 2 541 de sex masc. și 2 519 fem. Expl. de petrol, lemn și argilă. Producție de utilaje pentru ind. textilă, de încălțăminte și de cărămizi. Centru de olărit. Pomicultură (meri, pruni, peri, caiși). În satul Măneşti se află biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" (1874–1881), în satul Drăgăești-Ungureni există două biserici cu același hram – „Sfânta Treime" (1854 și 1865), iar în satul Drăgăești-Pământeni, o biserică din lemn (1810).

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Ploieștiului, pe dr. râului Prahova și pe râul Provița; 3 976 loc. (1 ian. 2011): 2 013 de sex masc. și 1 963 fem. Prelucr. lemnului și a cărnii. Pe terit. satului Coada Izvorului, în punctul numit „La Grădiște", au fost identificate (1895) urmele unei *dava*, iar în 1963–1969 au fost descoperite vestigiile unei fortificații (70 x 45 m) datând din sec. 4–1 î.Hr., în care s-au găsit vase din ceramică și un brăzdar de plug, din fier, de tip dacic. În satul Măneşti se află castelul „Văcărescu–Calimachi" (1882–1892) și biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1898), iar în satul Băltița, o biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1716). Până la 7 mai 2004, com. **M.** a avut în componență satele Cheșnoiu, Cocorăștii Colț, Cocorăștii Grind, Colțu de Jos, Ghioldum, Perșunari, Piatra și Satu de Sus care la acea dată au format împreună com. Cocorăștii Colț.

3. → **Buftea (2).**

MĂRAȘU, com. în jud. Brăila, alcătuită din 6 sate, situată în zona Bălții Brăilei, pe dr. brațului Vâlciu al Dunării; 3 061 loc. (1 ian. 2011): 1 581 de sex masc. și 1 480 fem. Articole împletite din răchită. Apicultură. Culturi de cereale. Cherhana (în satul Țăcău). Agroturism.

MĂRĂCINENI 1. Com. în jud. Argeș, alcătuită din 2 sate, situată în SV Piem. Cândești, pe Râu Doamnei; 5 237 loc. (1 ian. 2011): 2 544 de sex masc. și 2 693 fem. Stație de c.f., inaugurată la 1 iul. 1887 (în satul Argeșelu). Nod rutier. Expl. de balast. Producție de motoare și turbine, de mobilă pentru birouri și de băuturi răcoritoare. Pomicultură (meri, pruni, peri). Institut de cercetare și producție pomicolă. În satul Mărăcineni există

Măneciu. Vedere generală a mănăstirii Cheia

Măneciu. Biserica „Sânta Treime" a mănăstirii Cheia

Măneciu. Biserica „Sântul Nicolae" a mănăstirii Suzana

biserica „Sfântul Nicolae" (1936, restaurată şi pictată în 1959-1965) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (2005-2011), iar în satul Argeşelu se află o biserică din zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1785) şi o biserică din lemn din sec. 17.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Buzăului, pe stg. văii Buzău; 8 365 loc. (1 ian. 2011): 4 109 de sex masc. şi 4 256 fem. Nod rutier. Expl. de balast. Producţie de utilaje pentru prelucr. produselor alim. şi de rezervoare, cisterne şi conteinere metalice. Culturi de cereale şi legume. În satul Mărăcineni, menţionat documentar la 3 nov. 1597, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1801, consolidată şi restaurată în 1982–1993).

MĂRĂŞEŞTI, oraş în jud. Vrancea, situat în lunca de pe dr. râului Siret, la 70 m alt., la 21 km N de municipiul Focşani; 12 715 loc. (1 ian. 2011): 6 164 de sex masc. şi 6 551 fem. Supr.: 92,1 km^2, din care 4,7 km^2 în intravilan; densitatea: 2 705 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier. Hidrocentrală (44 MW), în satul Călimăneşti, dată în folosinţă la 7 ian. 1995. Lacul de acumulare, a cărui realizare a început în 1984 şi s-a finalizat în 1994, are 10,5 km lungime, 800 m lăţime şi un vol. de 44 mil. m^3, constituind, totodată, şi sursa de alimentare a canalului de irigaţii Siret–Dunăre. Reparaţii feroviare. Producţie de mobilă, saltele, somiere, de sticlă (până în apr. 2012), de conf., de prefabricate din beton, de produse chimice (îngrăşăminte, lacuri, vopsele, coloranţi, detergenţi, săpun), până în apr. 2011, şi alim. (vinuri, băuturi alcoolice, preparate din carne). Parc eolian (450 ha) cu 40 de turbine instalate în 2010–2011. Muzeul veteranului român, inaugurat în nov. 2004. **Istoric**. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, ca sat, la 20 aug. 1455, într-un act emis de domnul Petru Aron, iar apoi la 4 apr. 1641. Declarată com. urbană în 1908 şi oraş la 17 aug. 1920, **M.** are în subordine ad-tivă două localit. componente (Siretu şi Tişiţa) şi 4 sate (Călimăneşti, Haret, Modruzeni, Pădureni). În arealul oraşului **M.** a avut loc, la 24 iul./6 aug.–6/19 aug. 1917, o mare bătălie (Bătălia de la Mărăşeşti) în care Armata 1 română (cinci divizii), comandată întâi de generalul Constantin Cristescu şi apoi de generalul Eremia Grigorescu, în cooperare cu câteva divizii ale armatei ruse, după lupte grele, a zdrobit puternica ofensivă germano-austro-ungară (12 divizii), declanşată cu scopul scoaterii definitive a României din război. **Monumente:** mausoleul (construit în 2 etape, 1922–1924 şi 1936–1938, după planul arhitecţilor George Cristinel şi Constantin Pomponiu, inaugurat la 18 sept. 1938 şi restaurat în 2010–2012), păstrează osemintele a 5 073 de soldaţi şi ofiţeri români căzuţi în aceste lupte, care sunt adăpostite în 154 de cripte individuale şi 9 cripte comune pe 18 culoare. Mausoleul este împodobit cu basoreliefuri realizate de Corneliu Medrea şi Ion Jalea şi pictat la interior de Eduard Săulescu; biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", zidită în anii 1830–1835 pe locul uneia ce data dinainte de anul 1809 (reparată în 1889 şi 1920 şi repictată în 1928); Monumentul domnitorului Alexandru Ioan Cuza, dezvelit la 29 sept. 1908; Monumentul „Victoria de la Mărăşeşti", operă a sculptorului Oscar Han, dezvelit la 21 sept. 1934.

Mărăşeşti. Mausoleul

MĂRĂŞTI → Răcoasa.

MĂRCULEŞTI, com în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Ialomiţa, la 15 km E de municipiul Slobozia; 1 673 loc. (1 ian. 2011): 841 de sex masc. şi 832 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Biserica „Sfântul Nicolae" (1844, reparată în 2004-2006). Com. **M.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Mărculeşti din com. Cosâmbeşti, jud. Ialomiţa.

MĂRCUŞ, Mănăstirea ~ → Dobârlău.

MĂRCUŢA, Biserica ~ → Bucureşti.

MĂRGĂRITEŞTI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, la poalele de N-NE ale Dealului Blăjani, la izv. râului Hârboca, pe cursul superior al Câlnăului; 734 loc. (1 ian. 2011): 351 de sex masc. şi 383 fem. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1812–1816), în satul Câmpulungeanca. Agroturism.

MĂRGĂU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de N-NV ale măgurii Călăţele şi cele de S-SV ale Culmii Henţ (M-ţii Apuseni), pe cursul superior al râului Henţ; 1 572 loc. (1 ian. 2011): 790 de sex masc. şi 782 fem. Prelucr. lemnului. Agroturism. În satul Mărgău, menţionat documentar, prima oară, în anul 1200 şi apoi în 1340 şi 1408, se află o biserică fortificată, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19), iar în satul Răchiţele, o biserică din lemn (sec. 18) şi o cascadă cu căderea apei de la 30 m înălţime.

MĂRGINENI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 8 sate, situată în partea de NE a culmii Pietricica, pe râul Trebiş; 9 659 loc. (1 ian. 2011): 4 889 de sex masc. şi 4 770 fem. Producţie de mobilă şi de articole din sticlă. Fermă de creştere a bovinelor. În satul Mărgineni, atestat documentar la 9 sept. 1585, există biserica din lemn cu hramul „Vovidenia" (1777) şi o biserică romano-catolică (41 m lungime şi 16,40 m lăţime) construită în 1954-1960 şi renovată în anii 2001-2003, în satul Luncani se află o biserică din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1777), iar în satul Podiş, o biserică din lemn din anul 1845. Rezervaţia forestieră Arsura (34,5 ha).

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului, în zona de izvor a râului Verdele; 4 011 loc. (1 ian. 2011): 2 043 de sex masc. şi 1 968 fem. Zăcăminte de gaze naturale. În satul Mărgineni se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1768–1769), cu fragmente de picturi murale interioare originare, executate de V. Creţulescu, reparată în 1926, repictată în 1928 şi renovată în 2008; catapeteasmă din 1820.

3. → I. L. Caragiale.

MĂRGINIMEA SIBIULUI sau **DEPRESIUNEA MĂRGINIMII,** denumire atribuită, pentru prima dată, de geograful Vintilă Mihăilescu celor două depresiuni (Sălişte şi Sibiu) aflate la poalele Carpaţilor Meridionali, separate de Măgura Beleunţa (630 m alt.). **M.S.** grupează laolaltă o extinsă ghirlandă de sate mari ale *mărginenilor* (nume sub care era

cunoscută, în secolele trecute, populația românească din această zonă, care poseda mari turme de oi). Cu toate că Depr. Mărginimii prezintă caractere specifice de depresiune de contact ea are şi o bază tectonică, fiind dezvoltată pe un sinclinal paralel cu marginea munților, accentuat printr-o lăsare subsidentă locală, în apropiere de Sibiu. Depr. Mărginimii, limitată către N de anticlinalul de la Ocna Sibiului, este considerată o depresiune de tip subcarpatic. Aria depresionară prezintă, la poalele munților, o treaptă colinară miocenă, intens fragmentată, alcătuită din conglomerate, iar în rest un relief de lunci şi terase. **M.S.** este, totodată, o importantă zonă etnografică şi folclorică, cu specific pastoral – de creştere a ovinelor şi bovinelor –, favorizată de întinsele suprafețe cu păşuni şi fânețe. Cea mai veche formă de păstorit a fost aceea a păstoritului sedentar, practicat pe moşia satului, continuată, mai târziu, cu păstoritul pendular (vara, oierii suiau oile pe munte pentru păşunat şi iarna coborau turmele pentru a fi adăpostite în sat) şi cu cel transhumant (deplasări ciclice ale turmelor la distanțe mari pentru a ierna în zone mai calde, ca acelea din câmpie sau din lunca şi Delta Dunării). Păstoritul transhumant a fost cauzat, la un moment dat, în secolele trecute, de insuficiența furajelor, de sărăcirea vegetației alpine a zonei mărginenilor, de dezvoltarea industriei textile şi a pielăriei în orașele Sibiu, Cisnădie, Braşov ş.a. care solicitau cantități mari de lână şi piele, de dezvoltarea relațiilor comerciale între Transilvania şi Țara Românească pe de o parte, şi Moldova pe de altă parte etc. Cel mai vechi document care se referă la transhumanța oerilor din Mărginimea Sibiului este cel emis la cancelaria domnului Țării Româneşti, Mihail I (1418–1420), care reconfirmă privilegiul acordat anterior oierilor din Răşinari de a paşte turmele în sudul Carpaților. Perioada în care a avut loc cea mai intensă trnashumanță a fost între anii 1750–1860 când turmele de oi ale mărginenilor, care se deplasau la distanțe mari, numărau zeci de mii de oi, ca de pildă: ciobanii din Poiana plecau cu 250 000 de oi, cei din Rod cu 150 000, cei din Tilişca cu peste 100 000 de oi etc. În afară de creşterea ovinelor şi bovinelor, ca ocupație preponderentă, locuitorii din Mărginimea Sibiului s-au mai îndeletnicit cu cojocăritul, cu confecționarea de curele şi şerpare, de opinci şi cizme, cu prelucr. laptelui, lânii şi a lemnului ş.a.

MĂRIŞEL, com. în jud. Cluj, formată dintr-un sat (de tip risipit), situată pe pantele şi culmile M-ților Gilău, la 1 150-1 250 m alt., pe cursul superior al râului Someşu Cald, pe malul de E al lacului de acumulare Fântânele; 1 488 loc. (1 ian. 2011): 766 de sex masc. şi 722 fem. Com. **M.** este alcatuită din 27 de crânguri (sau cătune) în care majoritatea grupurilor de case care formează cătunul (sau crângul) a luat denumirea după capul primei familii care s-a satbilit aici (ex.: Mărişel derivă de la Mariş; Stăneşti de la Stan, Ruseşti de la Rus etc.). Hidrocentrală (220 MW) din 1977, amplasată în aval de lacul şi barajul Fântânele (→ **Fântânele 1**). Parc eolian (100 ha) cu 18 turbine. Prelucr. lemnului (unelte, mobilă, cherestea, grinzi), a laptelui şi fructelor de pădure. Recoltarea plantelor medicinale. Brichetarea rumeguşului. Culturi de cartofi, secară, ovăz, plante furajere ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Pârtii de schi. Agroturism. Satul Mărişel apare menționat documentar, prima oară, în 1805. Numele satului a fost atribuit unei suprafețe de eroziune, caracteristică pentru M-ții Apuseni (Platforma de eroziune Mărişel). În locul numit Fântânele, oastea moților condusă de tribunul N. Corcheş a învins-o pe cea maghiară (la 24 iun./6 iul. 1849) comandată de Vasvári Pál.

MĂRIŞELU, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Bistriței, pe râul Şieu; 2 565 loc. (1 ian. 2011): 1 283 de sex masc. şi 1 282 fem. Stație de c.f. (în satul Mărişelu) şi halte de c.f. (în satele Bârla şi Domneşti). Pomicultură (meri, pruni). În satul Mărişelu, menționat documentar, prima oară, în 1243, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1892, restaurată în 2010). Biserică din lemn, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), transferată în satul Domneşti din satul Satu Nou.

MĂRTINEŞTI, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de NV ale M-ților Şureanu; 1 002 loc. (1 ian. 2011): 491 de sex masc. şi 511 fem. Pe terit. satului Jeledinți a fost descoperit un tezaur alcătuit din 58 de denari romani (sec. 1–2). În satul Mărtineşti, menționat documentar, prima oară, în anul 1405, se află o biserică ortodoxă (1905-1907, renovată şi pictată în 2008-2009), iar în satul Jeledinți există o biserică reformată din 1898.

MĂRTINIŞ, com. în jud. Harghita, alcătuită din 12 sate, situată în Depr. Homoroadelor, pe râul Homorodu Mare; 3 133 loc. (1 ian. 2011): 1 599 de sex masc. şi 1 534 fem. Nod rutier. Zăcăminte de sare gemă (în satul Sânpaul). Moară de vânt (sec. 19), în satul Călugăreni. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Culturi de cartofi şi sfeclă de zahăr. Creşterea bovinelor. Galerie de artă. În punctul „Pârâul Cetății" din satul Sânpaul au fost descoperite (1957) urmele unei aşezări civile romane şi ale unui castru roman (150 x 133 m), cu ziduri din piatră, datând din sec. 2–3. Aşezarea civilă s-a dezvoltat în jurul castrului datorită existenței unei saline, menționată pe unele inscripții găsite aici. În satul Mărtiniş, menționat documentar, prima oară, în 1333, cu numele *Sacerdos de Sancto Martino*, se află ruinele unei cetăți săteşti (sec. 15), o biserică unitariană (1888–1889), cu zid de incintă (parțial), o biserica reformată (1804) şi conacul „Ugron" (1790), iar în satele Orăşeni, Locodeni, Chinuşu şi Petreni, câte o biserică unitariană datând din 1783–1785, 1801-1802, 1844 şi, respectiv, din sec. 16. În satul Sânpaul se află rezervația ornitologică „Popasul păsărilor" (10 ha).

MĂRUNȚEI, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Boian, pe stg. Oltului; 4 391 loc. (1 ian. 2011): 2 253 de sex masc. şi 2 138 fem. Producție de ulei comestibil, de țiglă şi de cărămidă. Morărit; produse de panificație. Culturi de cereale (grâu, porumb, orz), floarea-soarelui, plante furajere ş.a. Pomicultură (pruni, gutui, nuci, peri, cireşi, vişini). Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor, cabalinelor. Pe terit. satului Bălăneşti au fost descoperite (1966) urmele unei aşezări dacice din sec. 5–4 î.Hr., în care s-au găsit vase din ceramică, din pastă fină, cenuşie, lucrate cu mâna sau la roată, cu lustru negru (străchini, castronaşe, amfore ş.a.). Tot aici, în punctul numit „La Izvor", a fost descoperit un tezaur dacic din argint (brățară spiralică terminată la extremități cu capete de şarpe, două fibule triunghiulare, cu reprezentări prosomorfe – elemente în formă de figură umană –, un lanț-colier împletit, doi cercei etc.), datând din sec. 1 î.Hr. În satul

Bălăneşti, atestat documentar în 1670, se află un conac (sec. 18) şi o biserică având hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1820), iar în satul Mărunţei, menţionat documentar în 1831, există o biserică având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1860). În satul Malu Roşu există o rezervaţie faunistică extinsă pe 1 380 ha, declarată ca atare la 12 ian. 2005.

MĂSTĂCANI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Covurlui cu Pod. Covurlui, în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului şi pe cursul mijlociu al râului Chineja; 4 883 loc. (1 ian. 2011): 2 504 de sex masc. şi 2 379 fem. Haltă de c.f. (în satul Chiraftei). Producţie de lanţuri şi arcuri. Morărit; produse de panificaţie. Viticultură. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfinţii Voievozi", în satele Măstăcani (1802–1803, refăcută în 1903-1911) şi Chiraftei (1838-1840, restaurată în 1995).

MĂTĂSARI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în Piem. Motrului, pe cursul superior al râului Jilţu; 5 317 loc. (1 ian. 2011): 2 697 de sex masc. şi 2 620 fem. Expl. de lignit. Pomicultură; viticultură. În satul Mătăsari există o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae", datând din 1897, iar în satul Runcurel, o biserică din lemn construită înainte de anul 1836 şi cula „Eftimie Nicolaescu" (sec. 19).

MĂTĂSARU, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Potopu; 5 532 loc. (1 ian. 2011): 2 673 de sex masc. şi 2 859 fem. Reşed. com. este satul *Teţcoiu*. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872), în satul Mătăsaru. Expl. de petrol şi de balast. Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr etc. Pe terit. com. au fost descoperite urmele mai multor locuiri succesive din Neolitic, Epoca bronzului, Hallstatt, La Tène-ul geto-dacic (sec. 2–3) şi din sec. 17–18. Popas turistic. În satul Teţcoiu se află biserica cu dublu hram – „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Sfântul Nicolae" (1808–1809) şi biserica „Sfântul Nicolae" (1842); în satul Mătăsaru există biserica având hramul „Sfântul Grigorie Teologul" (1854), iar în satul Poroinica, biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1871).

MĂŢĂU, masiv deluros situat în Muscelele Argeşului, cu aspect de culme deluroasă prelungă, cuprins între Râu Târgului (la V) şi Argeşel (la E). Alcătuit din fliş grezos cu intercalaţii şistoase, din gresii, şisturi şi argile. Are pantele acoperite cu fâneţe şi livezi. Alt. max.: 1 017 m. Releu de televiziune. Sate extinse până pe culme.

MĂURENI, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bârzavei, pe râul Bârzava; 2 714 loc. (1 ian. 2011): 1 354 de sex masc. şi 1 360 fem. Haltă de c.f. (în satul Măureni). Confecţii textile. Produse de panificaţie. Morărit. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, plante de nutreţ etc. În satul Măureni, menţionat documentar în 1828, se află o biserică ortodoxă (2004–2008) şi una romano-catolică (1819).

MĂXINENI, com. în jud. Brăila, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe dr. văii Siretului; 3 477 loc. (1 ian. 2011): 1 737 de sex masc. şi 1 740 fem. Producţie de cherestea, încălţăminte şi preparate din lapte; împletituri din răchită. Morărit. Fermă de creştere a ovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. În satul Măxineni există mănăstirea cu acelaşi nume, ctitorie din anii 1636–1637 a domnului Matei Basarab şi a soţiei sale, Elina, şi menţionată documentar la 27 nov. 1640 într-un hrisov semnat de Matei Basarab în care această mănăstire era enumerată printre marile sale ctitorii. Biserica mănăstirii a fost reparată după cutremurul din 14 oct. 1802 şi renovată în 1859 de domnul Alexandru Ghica după stricăciunile provocate de cutremurul din 1856. În urma secularizării averilor mănăstireşti din 1863 a devenit biserică de mir, care a funcţionat ca atare până la 17 febr. 1917 când, din cauza distrugerii provocate de obuzele germane, a căzut în ruină. Mănăstirea a fost reînfiinţată la 24 iun. 1990, prima slujbă a călugărilor făcându-se lângă ruinele vechii biserici. Noua biserică a mănăstirii Maxineni, cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" a fost sfinţită la 24 iun. 2004.

MÂNĂSTIREA, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în SV Câmpiei Bărăganului, pe malul de V al lacului Mostiştea, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 5 733 loc. (1 ian. 2011): 2 825 de sex masc. şi 2 908 fem. Nod rutier. Producţie de mobilă. Viticultură. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Pescuit. Centru de împletituri din nuiele. Pe terit. satului Sultana, pe malul lacului Mostiştea, au fost descoperite (1937 şi ulterior) urmele unei aşezări neolitice, cu mai multe niveluri de locuire, aparţinând culturilor materiale Boian (milen. 4 î.Hr.) şi Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), în care s-au găsit străchini, vase cu picior, vase tronconice şi piriforme, două figurine feminine din os, figurine antropomorfe şi zoomorfe din teracotă etc. Tot aici a fost identificată o necropolă de incineraţie din sec. 10. În arealul satului Coconi a fost descoperit (1957) un mormânt de înhumaţie (sec. 4), din care s-a recuperat o amforă romană. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **M.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Mănăstirea, atestat documentar la 1 iun. 1526 cu numele *Cornăţel*, ca sat boieresc, într-un act emis de domnul Radu de la Afumaţi, iar la 5 mai 1538 ca târg de peşte, se află o biserică având hramul „Sfântul Nestor", a fostei mănăstiri Cornăţel (1660), biserica „Sfântul Dumitru", ctitorie din 1648 a domnului Matei Basarab şi casa memorială „Alexandru Sahia" (din 1957).

MÂNDRA 1. → Parângu Mare.

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Făgăraş, pe stg. râului Olt, la confl. cu Sebeş; 3 040 loc. (1 ian. 2011): 1 505 de sex masc. şi 1 535 fem. Staţie de c.f. (în satul Mândra). Expl. de turbă. Culturi de cereale, cartofi, plante de nutreţ etc. Creşterea bubalinelor. În satul Mândra, menţionat documentar, prima oară, în anul 1400, se află biserica ortodoxă cu hramul „Înălţarea Domnului" (1779); în satul Râuşor există bisericile ortodoxe cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" – de Sus (1698) şi „Cuvioasa Parascheva" – de Jos (1758), iar în satul Şona, biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1706).

MÂNDRIŞCA → Valea Seacă (1).

MÂNJEŞTI, lac antropic în jud. Vaslui, creat pe cursul inf. al râului Crasna, la confl. cu Burghina. Supr.: 310 ha.; vol.: 8,65 mil. m^3.

MÂNJINA → Costache Negri.

MÂNZAŢI → Ibăneşti (4).

MÂNZĂLEŞTI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 13 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Buzăului cu prelungirile M-ţilor Penteleu, pe râul Slănic, la confl. cu râul Jghiab; 2 779 loc.

(1 ian. 2011): 1 387 de sex masc. şi 1 392 fem. Prelucr. lemnului. Morărit; produse de panificaţie. Centru de ceramică populară. Produse de artizanat. Pomicultură (meri, pruni, nuci, peri). Muzeul etnografic „Valea Slănicului", inaugurat în 1998, şi tabără anuală de sculptură în lemn (din 2001), în satul Mânzăleşti. Zonă de carst, dezvoltat pe sare (aflat la suprafaţă sau la mică adâncime). Blocurile de sare, înglobate într-o masă argiloasă, apar la supr. în multe locuri din bazinele râurilor Jghiab, Meledic şi Pârâul Sărat, pe ele dezvoltându-se doline simple sau îngemănate (20–40 m lărgime şi 10–15 m adâncime), lapiezuri adânci, avenuri, lacuri sărate apărute în uvalas-uri (doline îngemănate), peşteri în masive de sare etc. La confl. râului Jghiab cu Slănicul se află martorul de eroziune „Grunju", alcătuit din marne albe cineritice. Întreaga zonă a fost declarată regiune ocrotită (1973). Pe terit. satului Buştea, în masivul Breazu, se află un martor de eroziune, asemănător unui cap de om (numit de localnici „Sfinxul" de la Buştea), care s-a format în urma acţiunii îndelungate a eroziunii exercitate de factorii modelatori externi (vânt, ploi, gelivaţie etc.) asupra rocilor friabile. În satul Mânzăleşti, atestat documentar în 1522, se află o biserică din anul 1886 şi mănăstirea Găvanu (de călugăriţe), cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", declarată monument istoric şi de arhitectură, construită în anii 1707–1708 prin osârdia moşneanului Moise Ignat Beşliu pe seama unor danii de pădure şi păşune. Mănăstirea a fost incendiată de turci în 1821 care aflaseră că aici se adăpostesc boierii credincioşi Eteriei. Pe locul bisericii distruse de incendiu a fost construită o altă biserică în anul 1828 cu sprijinul material al enoriaşilor. Biserica păstrează picturi murale interioare originare executate de Nicolae Zograf şi Ioan Andronicescu din Sibiciu. În oct. 1959 mănăstirea a fost desfiinţată şi reînfiinţată în 1986. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1822–1823, reparată în 1868 şi 1894) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1828), în satele Apostari (sat desfiinţat la 17 febr. 1968 şi înglobat în satul Beşlii) şi Jghiab.

MÂRLEANU → Aliman.

MÂRŞA, com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Dâmbovnic; 2 722 loc. (1 ian. 2011): 1 377 de sex masc. şi 1 345 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **M.** a făcut parte din jud. Ilfov. Biserica „Sfântul Nicolae" (1890) şi conacele „N. Cioflic" (1850, apoi „Oscar Han") şi „Dr. Lazarovici" (sec. 19), azi dispensar.

MÂRŞANI, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanaţi; 4 737 loc. (1 ian. 2011): 2 394 de sex masc. şi 2 343 fem. Viticultură. Culturi de cereale, cartofi, plante furajere ş.a. Muzeu etnografic. Bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (construită în 1793 de Matei Burada şi reparată în 1896) şi „Sfântul Nicolae" (1831, refăcută în 1868). În satul Mârşani s-a născut (1914 - m. 2 iun. 1936) Gogea Mitu (pe numele adevărat Gogu Ştefănescu), cel mai înalt român din toate timpurile (avea 2,42 m înălţime, 185 kg şi măsura la pantofi 62).

MÂRZĂNEŞTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Burnas, pe râul Teleorman; 4 044 loc. (1 ian. 2011): 2 057 de sex masc. şi 1 987 fem. Moară de cereale (1900), în satul Valea Părului; produse de panificaţie. Şcoală (din 1835), în satul Teleormanu. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ etc. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Teleormanu (1815) şi Mârzăneşti (1826) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1832), în satul Cernetu. Fond cinegetic.

MÂŢELOR, Lacul ~, lac antroposalin, helioterm, situat în perimetrul oraşului Ocna Sibiului. Supr.: 1 232,5 m²; ad. max.: 74,7 m; salinitatea apei la supr. ajunge la 34 g/l, iar la 8,5 m ad. atinge 323 g/l. Temp. apei la supr. (în timpul verii) este de 24,8°C, iar la 1,5 m ad. de 36,3°C.

MEDGIDIA 1. Podişul Medgidiei → Carasu (2).

2. Municipiu în jud. Constanţa, situat în Pod. Carasu, la 75 m alt., pe canalul Dunăre–Marea Neagră, la 41 km V-NV de Constanţa; 43 910 loc. (1 ian. 2011): 21 353 de sex masc. şi 22 557 fem. Supr.: 66,6 km² din care 11,8 km² în intravilan; densitatea: 3 721 loc./km². Port fluvial pe canalul Dunăre–Marea Neagră. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 4 oct. 1860) şi rutier. Expl. de calcar, bentonit, caolin şi argilă. Oţelărie lichidată în 2012. Producţie de piese de schimb pentru tractoare, utilaje tehnologice pentru ind. chimică şi siderurgică, de utilaje pentru recoltat stuful, remorci autobasculante şi aparate de uz casnic, ciment, var, ipsos, cărămidă, ţiglă şi de produse alim. (brânzeturi, drojdie, spirt, vin, panificaţie). Morărit. Centru pomicol (piersici) şi viticol. Muzeul de artă „Lucian Grigorescu" (inaugurat în 1964), cu lucrări de pictură, sculptură şi grafică, cu subiecte dobrogene, semnate de Nicolae Grigorescu, Nicolae Tonitza, Ion Pacea, Boris Caragea, Ion Jalea, Alexandru Ciucurencu ş.a.; Muzeul ceramicii. Festival anual de muzică uşoară „Dan Spătaru", în luna sept. (din 2007). Tabără de pictură „Lucian Grigorescu". **Istoric.** În perimetrul municipiului a fost descoperit (1933 şi ulterior) un depozit de bronzuri datând din perioada mijlocie a Epocii bronzului, alcătuit dintr-o brăţară circulară cu capetele libere, o lamă de seceră, un ac de podoabă, o sabie de tip micenian, precum şi ceramică de calitate superioară (vase mari pentru provizii, castroane, cupe cu picior ş.a.). Localit. a luat naştere, în 1840, prin colonizarea cu tătari aduşi din Crimeea de sultanul Abdul Medjid (de la care derivă şi numele actual al aşezării) şi stabiliţi pe vatra unei localit., atestată documentar la începutul sec. 19. **M.** a fost declarată oraş la 17 febr. 1968 şi municipiu la 24 nov. 1994. În prezent are în subordine ad-tivă localit. componente Remus Opreanu şi Valea Dacilor. **Monumente:** Geamia „Abdul Medjid" (1859–1865), monument istoric; biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1890-1898, restaurată în 2007-2008, cu picturi murale interioare originare); biserica romano-catolică „Sfânta Elena" (1993).

Medgidia (2). Vedere generală

MEDIA → Mediaş.

MEDIAŞ, municipiu în jud. Sibiu, situat în Pod. Târnavelor, la 285–307 m alt., pe râurile Târnava Mare şi Moşna, la 55 km N-NE de municipiul Sibiu; 52 239 loc.

(1 ian. 2011): 25 195 de sex masc. şi 27 044 fem. Supr.: 62,6 km², din care 9,3 km² în intravilan; densitatea: 5 617 loc./km². Staţie de c.f., inaugurată în 1872. Expl. de gaze naturale. Producţie de utilaje pentru foraj, de buloane, lanţuri, arcuri şi şuruburi, de vase emailate pentru uz casnic, de geamuri (inclusiv geamuri securizate) şi sticlă pentru menaj, aparate de control şi de distribuţie a energiei electrice, de articole de marochinărie şi voiaj, de încălţăminte şi echipament de echitaţie, de mobilă, prefabricate din beton şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve, băuturi etc.). Filială a Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu. Liceele „Stephan Ludwig Roth" şi „Axente Sever". Muzeu municipal, cu secţii de istorie şi etnografie (1950). **M.** este unul dintre cele mai poluate oraşe din România. La **M.** s-a născut Stephan Ludwig Roth ş.a. **Istoric.** În perimetrul municipiului au fost descoperite vestigii materiale din Neolitic, din perioada de trecere de la Epoca bronzului la cea a fierului, din Hallstatt (o aşezare fortificată, cu două cimitire de înhumaţie), din La Tène (o necropolă celtică de incineraţie de la sf. sec. 4 î.Hr., în care s-au găsit obiecte din bronz – brăţări, colane, securi ş.a.), din perioada dacică (o aşezare dacică din sec. 3–2 î.Hr., din care s-au recuperat vase din ceramică modelate cu mâna, cu lustru negru, şi un tezaur dacic din argint, alcătuit din fibule cu noduri, colan, lanţ-colier, o monedă din argint ş.a.), din sec. 1 d.Hr., din perioada de trecere la feudalism (un inel din aur) etc. Pe Dealul Cucului au fost identificate urmele castrului roman

Mediaş. Biserica „Sfânta Margareta"

Mediaş. Biserica evanghelică din Ighişu Nou

Media. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, la 3 iun. 1267 cu numele *Villa Medies*, iar apoi în 1283, cu acela de *Sacerdos de Medies*. În 1317, la **M.** au fost colonizaţi saşi, iar în 1359 localit. este declarată oraş *(Civitas Megyes),* cu dreptul de a avea târguri anuale de vite, cereale şi fructe. Oraşul medieval s-a dezvoltat ca un centru comercial, meşteşugăresc şi de artă. Declarat municipiu la 17 febr. 1968, **M.** are în subordine activă satul Ighişu Nou. **Monumente:** zidul de apărare care înconjura oraşul medieval, înalt de 7 m, cu 3 porţi principale şi 4 porţi secundare de acces în vechea cetate, a fost construit în perioada 1480–1534, întărit cu turnuri de apărare (purtând numele unor bresle) şi turnuri de porţi. Zidurile cetăţii au fost în mare parte distruse în sec. 19, azi păstrându-se câteva fragmente din aceste ziduri şi câteva turnuri: Turnul trompeţilor, datând din 1465, 68,50 m înălţime, clasificat al zecelea turn din lume ca grad de înclinare (are o deviere de la verticală de 2,28 m), a fost reparat în 1672 şi în 1927, când i s-a întărit fundaţia şi i s-a aplicat o centură de beton pentru a-i asigura stabilitatea; Turnul rotarilor, 1480–1534, cu transformări din sec. 18; Turnul de poartă al pietrarilor şi zidarilor, sau Steingässer, 1507, cu transformări din sec. 18–19; Bastionul dogarilor, sec. 15–16; Turnul străzii pierdute, 1507; Turnul de poartă construit în sec. 16 de breasla aurarilor, numit şi Turnul Forkesch; Turnul fierarilor sau Schmiedgässer, sec. 16, cu unele transformări din 1641 ş.a.; Turnul Mariei (mijlocul sec. 15) sau Turnul torturii (aici erau torturaţi cei condamnaţi); Turnul porţii (1695); Turnul croitorilor, cu metereze ş.a.; biserica „Sfânta Margareta" a călugărilor benedictini (din 1545 este biserică evanghelică), datând din sec. 14, refăcută în 1447–1482, cu modificări din sec. 17 şi 19, are un turn de 70 m înălţime, cu ceas care indică fazele lunii. Biserica are picturi murale interioare de factură gotică, din anul 1500, un altar politic (1480–1490), un amvon în stil baroc din 1679, o orgă cu 30 de registre şi 1 300 de tuburi, construită în 1755 de Johann Weist, şi 40 de covoare din sec. 16–19; biserica franciscană, datând din 1444, construită în stil gotic, cu unele transformări baroce din 1726–1742, are un altar în stil rococo; casa parohială (1515); casa „Krug" (1531); clădirea Primăriei vechi (1616); căminul „Sfântul Anton" (sec. 15); casa „Schuller", construită înainte de anul 1588, în stilul Renaşterii transilvănene; casa „Rosenauer" (1621, cu transformări din sec. 18); casa

Mediaş. Poarta de intrare a oraşului medieval

„Schuster Dutz" (1690, renovată în 1813); casa istoricului şi gânditorului sas Stephan Ludwig Roth (1796), inaugurată ca muzeu memorial în 1969; clădirea unui liceu (1604) la care a fost profesor, printre alții, savantul Hermann Oberth; Şcoala piariştilor (1740); cazarma Husarilor (1805); bisericile ortodoxe cu hramurile „Înălțarea Domnului" (1826) şi „Sfântul Dumitru" (1999-2009); Sinagogă (sec. 19). În satul Ighişu Nou, se află o biserică din sec. 15, fortificată şi cu adăugiri din sec. 16 (azi biserică evanghelică), cu o casă parohială (sec. 15, cu transformări din sec. 18), şi o biserică ortodoxă cu hramul „Buna Vestire" (sec. 18).

MEDIEŞU AURIT, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Someşului, pe dr. râului Someş; 7 215 loc. (1 ian. 2011): 3 498 de sex masc. şi 3 717 fem. Stație de c.f. (în satul Medieşu Aurit). Expl. de balast (în satul Iojib). Prelucr. lemnului (mobilă); producție de nutrețuri concentrate pentru hrana animalelor de fermă şi de țuică. Pomicultură (pruni, meri, peri). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Creşterea animalelor. Casă de cultură. Pe terit. satului Medieşu Aurit au fost descoperite urmele unei aşezări fortificate din Epoca bronzului (începutul culturii materiale Otomani), ale unei aşezări şi ale unei necropole aparținând dacilor liberi, din sec. 3–4, în cadrul căreia au fost identificate mai multe cuptoare de ars vase. În satul Medieşu Aurit, menționat documentar, prima oară, în 1271, se află o biserică în stil gotic (sec. 15) şi castelul „Lonyai" construit în anii 1620–1657, în stilul Renaşterii transilvănene, rămas în ruină după ce a fost incendiat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. În satul Potău, atestat documentar în anul 1215, există biserica ortodoxă „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1875). Agroturism.

MEDIUS MONS → Baia Sprie.

MEHADIA 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, parte componentă a culoarului depresionar Timiş-Cerna (sectorul cel mai larg al acestuia), situată la limita dintre Carpații Meridionali (M-ții Cernei) şi cei Occidentali (M-ții Semenic şi Almăj), la 400 m alt. Supr.: c. 210 km^2. Lungime: 26 km; lățime: 6–9 km. Depr. **M.** este drenată de râul Bela Reca şi afl. său Mehadica. Relieful, sculptat în formațiuni neogene, este în general colinar, cu frecvente alunecări de teren. Climă blândă (temp. medie anuală 9–10°C) cu precipitații moderate (800 mm anual). Păşuni şi fânețe naturale în alternanță cu pâlcuri de păduri de gorun, cer, gârniță şi stejar. Culturi de cereale şi cartofi. Pomicultură (meri, pruni). Creşterea animalelor. Zăcăminte de feldspat, mangan, cărbune brun. Cunoscută şi sub numele de *Mehadica.*

2. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în depresiunea omonimă, pe râul Bela Reca; 4 194 loc. (1 ian. 2011): 2 063 de sex masc. şi 2 131 fem. Stație de c.f. (în satul Mehadia). Expl. de cărbuni şi gresii. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, parchete). Producție de plumb, zinc şi cositor, de lanțuri şi arcuri şi de plase metalice. Centru pomicol. Pe terit. satului Plugova, pe locul numit Zidina, au fost descoperite (1909 şi ulterior) urmele unui castru roman (116 x 142,6 m) datând din sec. 2–3, construit din piatră cu mortar, cu amenajări interioare, cunoscut sub numele *Ad Mediam*, refăcut, probabil, în timpul domniei împăratului Alexandru Severus şi restaurat în vremea lui Constantin cel Mare (sec. 4). În jurul castrului s-a dezvoltat o aşezare civilă romană, cu edificii importante, din zid, unde s-au găsit monede, statui şi statuete, ceramică, basoreliefuri funerare şi de cult etc. Cetate (sec. 12–13), construită din piatră şi cărămidă, înconjurată de un şanț de apărare săpat în stâncă, dominată de un turn hexagonal. În satul Mehadia, menționat documentar în anul 1323, se află ruinele unei biserici medievale, construită de cnejii români locali în sec. 14, o biserică romano-catolică (1740), biserica „Sfântul Nicolae" (1780, incendiată de turci în 1788, renovată în 1794, surpată de cutremurul din 11 ian. 1838 şi rezidită în 1838-1843, renovată în 1908 şi restaurată şi pictată în 1978) şi biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1791–1794), cu decorații baroce pe fațade. Grav avariată de turci, biserica a fost reconstruită în 1804–1805, iar după o inundație catastrofală, provocată de râul Cerna, a fost refăcută în 1805–1808. Păstrează picturi murale din 1829. Turn-clopotniță. Mori de apă.

Medieşu Aurit. Ruinele castelului „Lonyai"

MEHADICA 1. Com. în jud. Caraş-Severin, formată dintr-un sat, situată în culoarul Timiş-Cerna, pe râul Mehadica; 733 loc. (1 ian. 2011): 352 de sex masc. şi 381 fem. Expl. de cuarțit, feldspat şi amfibolit. Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Pomicultură (meri, pruni). Muzeu etnografic. În satul Mehadica, menționat documentar, prima oară, în perioada 1440–1444, se află biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1769, deteriorată de cutremurul din 14 oct. 1802, refacută ulterior şi pictată în 1905 de italianul Deliomini Bartolomeu, declarată monument istoric în 1936, restaurată în 1996–1998).

2. → Mehadia (1).

MEHEDINȚI 1. Munții ~, grup de munți în partea de SV a Carpaților Meridionali, cu orientare NE-SV, mărginit la V şi SV de Valea Cernei, la NE de Valea Motrului şi la E şi SE de Pod. Mehedinți. Sunt alcătuiți, predominant, din calcare, şisturi cristaline şi gresii. Deşi au altitudini mici (1 000–1 400 m), prezintă un relief accidentat, cu un abrupt foarte pronunțat spre Valea Cernei. Sunt fragmentați de văi scurte, dar foarte puternic adâncite (Motru Sec, Râmnuța Vânătă, Râmnuța Mare, Arşasca). Sunt dominați de câteva înălțimi mai proeminente: Piatra Cloşani (1 421 m), Pietrele Albe (1 336 m),

Domogled (1 105 m) ş.a. Alt. max.: 1 466 m (Vârfu lui Stan). Munții **M.** prezintă numeroase forme carstice: lapiezuri, hornuri, doline, polii, văi seci, depresiuni carstice ş.a. Sunt acoperiți în mare parte cu păduri de fag. În arealul lor se întâlnesc numeroase specii sudice de plante (pinul negru de Banat, abundent pe cleanțurile care străjuiesc Valea Cernei, alunul turcesc, liliacul, care se dezvoltă până pe culmile Domogledului şi a Pietrii Cloşanilor, scumpia, mojdreanul ş.a.) şi de animale (vipera cu corn, specii rare de fluturi). Mai multe sectoare au fost puse sub ocrotire (Domogled, Valea Cernei, Valea Țesnei, Piatra Cloşani şi peşterile Cloşani şi Cioaca cu Brebenei).

2. Podişul ~, unitate de podiş, cu interfluvii netede, puternic fragmentată de ape (Bahna, Topolnița, Coşuştea, Brebina ş.a.), situată între M-ții Mehedinți (la V) şi ulucul depresionar Halânga–Bala–Comăneşti, care o desparte de Piem. Coşuştei (la E şi SE). Pod. **M.** ocupă o supr. de c. 785 km^2, având o extindere pe c. 53 km lungime şi 15–25 km lățime. Alcătuit din roci sedimentare (gresii, calcare) şi roci metamorfice (gnaisuri, micaşisturi, cuarțite), podişul are o alt. de 400–700 m, fiind dominat de câteva înălțimi calcaroase (Cerboania 803 m, Cornetul Babelor 771 m, Cornetul Bălții ş.a.). În arealul Pod. **M.** se întâlnesc frecvente forme şi fenomene carstice de suprafață (cheile Topolniței şi Coşuştei, podul natural de la Ponoarele, depresiunile carstice Isverna, Cireşu, Balta, doline, abrupturi calcaroase, văi seci, izv. carstice, difluențe carstice etc.) şi de adâncime (peşterile Topolnița, Bulba, Lazului ş.a.). Include Dealurile Isvernei, Dealurile Moiseşti–Mălărişca, Depr. Bahna, Depr. Baia de Aramă–Cireşu în partea de V şi podişurile Nevăț–Chiciora şi Dealu Mare–Dâlma în E. Alt. max.: 887 m (vf. Paharnicului din Dealurile Isvernei). Acoperit cu păduri de stejar pufos, cer, gârniță, fag şi gorun. O mare extindere o au tufişurile de liliac, de mojdrean, corn, alun turcesc, dârmoz şi scumpie. Pod. **M.** este cunoscut şi sub denumirea de *Plaiul Mehedinților*.

3. Județ situat în SV României, în bazinul inf. al Dunării, la granița cu Serbia şi Bulgaria (la SV şi S), între jud. Caraş-Severin (V şi NV), Gorj (N şi NE) şi Dolj (E şi SE), intersectat de paralela de 45° latitudine N şi de meridianul de 23° longitudine E. *Supr.:* 4 933 km^2 (2,07% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 290 137 loc. (1,35% din populația țării), din care 142 641 loc. de sex masc. (49,1%) şi 147 496 de sex fem. (50,9%). *Populația urbană:* 141 896 loc. (48,9%); *rurală:* 148 241 loc. (51,1%). *Densitatea:* 59,8 loc./km^2. *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 89,3% români, 4,1% rromi, 0,4% sârbi, apoi maghiari, germani, turci, ucraineni, slovaci, cehi, tătari ş.a. *Reşed.:* municipiul Drobeta-Turnu Severin. *Oraşe:* Baia de Aramă, Orşova, (municipiu), Strehaia, Vânju Mare. *Comune:* 61. *Sate:* 344 (din care 15 sate aparțin oraşelor). *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor:* 9.

Relief variat, reprezentat prin trei trepte distincte care se succed de la NV către SE: partea de NV a jud. **M.** este ocupată, în proporție de c. 14%, de M-ții Mehedinți (Carpații Meridionali) şi M-ții Almăj (Carpații Occidentali) – zonă în care se încadrează şi defileul Dunării de la Cazane şi Porțile de Fier; treapta mijlocie de relief, extinsă la E de M-ții Mehedinți, pe c. 56% din supr. jud. **M.**, cuprinde Pod. Mehedinți, Piem. Coşuştei şi Piem. Bălăciței, iar în partea de S şi SV a jud. **M.** se desfăşoară Câmpia Blahniței (c. 30% din supr. jud. **M.**), formată din terasele Dunării.

Clima temperat-continentală, moderată, cu unele influențe mediteraneene, cu ierni blânde (temp. medie a lunii ian. oscilează între –1°C şi –4°C, mai coborâtă pe crestele montane, până la –6°C, iar începând din luna febr., temp. sunt pozitive până pe la sf. lunii nov.) şi veri călduroase şi secetoase. Temp. medie anuală variază între 4°C în zonele montane şi 10–11°C în restul teritoriului. Temp. max. absolută (43,5°C) s-a înregistrat la Strehaia (aug. 1946), iar temp. minimă absolută (–33°C), tot la Strehaia (ian. 1907), rezultând o amplitudine a temp. extreme de 76,5°C – mult mai mică decât în celelalte județe ale țării, datorită influențelor mediteraneene, care determină ca iernile să fie mai blânde (jud. **M.** se află pe locul 3 pe țară din punct de vedere al amplitudinii temp. extreme, după jud. Caraş-Severin şi Constanța). Cantitățile medii anuale de precipitații însumează 500–600 mm în zona de câmpie, 800–950 mm în reg. piemontane şi de podiş şi 1 200 mm pe înălțimile montane, cele mai mari valori înregistrându-se în lunile mai-iunie şi oct.-nov. Regimul eolian se caracterizează prin vânturi predominante dinspre V (canalizate pe văile Dunării, Cernei ş.a.) şi NV, care bat cu o frecvență de 12–13%, cu viteze medii la 4,5–6,0 m/s.

Rețeaua hidrografică, cu o densitate medie de 0,4 km/km^2, este tributară în cea mai mare parte, direct sau indirect, Dunării, care formează limita de S a jud.

Mehedinți (1). Vedere generală

Mehedinți (1). Depresiunea carstică Nadanova

M., pe o lungime de 193 km, şi, totodată, frontiera de stat a României cu Serbia şi Bulgaria. În acest sector, Dunărea prezintă o pantă de scurgere care variază între 35–40‰ în zona dintre Orşova şi Drobeta-Turnu Severin şi 3–4‰ între Gruia şi Cetate şi un debit mediu ce creşte de la 5 390 m^3/s, la Orşova, la 5 460 m^3/s la Drincea. În arealul defileului Dunării de la Cazane şi Porțile de Fier, cursul Dunării a fost amenajat complex (1964–1971), prin colaborarea între România şi Iugoslavia (azi Serbia), realizându-se lacul de acumulare Porțile de Fier I (130 km lungime, 5 km lățime max., c. 700 km^2 şi 2,1 md. m^3 de apă), creat în spatele barajului construit între localit. Gura Văii (România) şi Šip (Serbia), şi hidrocentrala Porțile de Fier I, cu o putere instalată de 2 100 MW, din care 1 050 MW aparțin României. Ca urmare a potențialului hidroenergetic ridicat de care dispune Dunărea în acest sector, în aval de complexul hidroenergetic şi de navigație de la Porțile de Fier I, în zona Ostrovu Mare, în perimetrul com. *Gogoşu* a fost construit complexul hidroenergetic Porțile de Fier II (dat în folosință în 1985), ca rod al colaborării între România şi Iugoslavia (în prezent Serbia). Pr. râuri pe care Dunărea le colectează de pe terit. jud. **M.** sunt Mraconia, Eşelnița, Cerna, Bahna, Topolnița, Blahnița şi Drincea. În partea de NE a jud. **M.** se desfăşoară bazinul hidrografic superior al râului Motru cu pr. săi afluenți – Coşuştea şi Huşnița. În afara celor două mari lacuri de acumulare de la Porțile de Fier I şi Porțile de Fier II, pe terit. jud. **M.** există doar câteva iazuri, precum şi lacul Zăton, din zona carstică Ponoarele, şi lacul Balta, de pe râul Topolnița.

Vegetația naturală prezintă unele caracteristici legate de influențele climatului submediteranean, de altitudinile coborâte ale reliefului şi de marea extensiune a zonelor calcaroase. Toate aceste elemente determină dezvoltarea, pe un areal larg, a unor specii şi asociații vegetale cu caracter sudic, precum şi a unor rarități floristice. Astfel, în Câmpia Blahniței se mai păstrează câteva pâlcuri de stejar pufos, în amestec cu stejar brumăriu, ulm, cer şi gârniță, resturi ale vegetației de silvostepă, iar în reg. defileului Dunării şi în zonele calcaroase din M-ții Mehedinți şi din Pod. Mehedinți sunt prezente, pe mari supr., numeroase specii de plante termofile (iubitoare de căldură), printre care se evidențiază cărpinița *(Carpinus orientalis)*, liliacul *(Syringa vulgaris)*, mojdreanul *(Fraxinus ornus)*, scumpia *(Cotinus coggygria)*, alunul turcesc *(Corylus colurna)*, ghimpele *(Ruscus aculeatus, Ruscus hypoglossum)*, dârmozul *(Viburnum lantana)*, precum şi unele elemente rare (mai ales în defileul Dunării) printre care arțarul trilobat *(Acer monspessulanum)*, tisa *(Taxus baccata)*, laleaua *(Tulipa hungarica), Daphne laureola* ş.a. În partea central-sudică a jud. **M.** se dezvoltă frecvent pădurile de cer *(Quercus cerris)* şi gârniță *(Quercus frainetto)*, în alternanță cu pajişti (dominate de *Festuca valesiaca)* şi terenuri agricole, iar la poalele M-ților Almăj şi în partea de S a Pod. Mehedinți predomină gorunetele, cereto-gorunetele şi cereto-gârnițetele. În partea centrală şi de N a Pod. Mehedinți se întâlnesc păduri de gorun *(Quercus petraea)* în alternanță cu fagul, iar pe pantele M-ților Mehedinți şi pe înălțimile M-ților Almăj se dezvoltă pădurile de fag.

Fauna, ca şi vegetația, este influențată de climatul cu nuanțe submediteraneene care determină prezența multor specii termofile, ca broasca țestoasă de uscat *(Testudo hermanni)*, scorpionul carpatic *(Euscorpius carpathicus)*, vipera cu corn *(Vipera ammodytes)*, rădaşca *(Lucanus cervus)*, guşterul vărgat, o specie sudică de şopârlă ş.a. Fauna forestieră este bogată şi variată în specii: mistreț, urs, căprior, râs, jder, vulpe, veveriță, pisică sălbatică, ieruncă, ciocănitoare etc.

Resurse naturale: zăcăminte de huilă (Baia Nouă, Eibenthal), cărbune brun şi lignit (perimetrul Floreşti–Husnicioara–Livezile–Balota), pirite cuprifere (Moldova Nouă), min. de crom şi magneziu (Dubova), molibden, titan şi zirconiu (Eşelnița), feldspat (Eşelnița), bentonit (Orşova, Eşelnița), azbest (Dubova, Baia Nouă, Eibenthal, Podeni). În jud. **M.** se găseşte şi o gamă variată de roci de construcție: marmură şi calcar ornamental (Gura Văii), granit (Eşelnița), calcar (Ilovița, Baia de Aramă, Bâlvăneşti, Podeni, Breznița-Ocol, Orşova, Ponoarele ş.a.), argilă (Şişeşti, Corcova, Hinova, Strehaia), nisip (Şişeşti, Căzăneşti, Şimian, Bălăcița, Hinova, Şovarna, Vânju Mare, Pristol, Salcia), balast etc. O bogăție aparte o reprezintă pădurile (149 840 ha, 2008) şi apele minerale sulfuroase, iodurate, bromurate, cloruro-sodice, termale (17–24°C) de la Schela Cladovei, situate la peste 100 m adâncime şi apele minerale sulfuroase geotermale (23–29°C) de la Bala.

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire (unelte din silex, răzuitoare, dălțițe, obiecte din os) scoase la iveală de săpăturile arheologice efecutate în ostroavele Banului, Şimian, Corbului, Ostrovu Mare, sau cele găsite în Peştera lui Climente, atestă existența vieții pe aceste meleaguri de la sf. Paleoliticului şi începutul Neoliticului. În perimetrul com. Gârla Mare, care a dat numele unei culturi materiale, au fost descoperite vestigiile mai multor aşezări omeneşti din Neoliticul mijlociu şi târziu (milen. 4–2 î.Hr.), aparținând culturilor materiale Vinča-Turdaş şi Sălcuța, din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.) şi mai ales din epocile mijlocie şi târzie ale bronzului. Vestigii aparținând Epocii bronzului au fost descoperite şi în arealele localit. Bâlvăneşti şi Balta Verde (com. Gogoşu) sau în Ostrovu Mare, iar Epoca fierului (La Tène) este bine reprezentată de aşezările şi fortificațiile de la Schela Cladovei, Svinița, Dubova, Gura Văii, Hinova, Ilovăț, Drobeta-Turnu Severin ş.a. Expedițiile legiunilor romane pe terit. Daciei, care pătrundeau prin terit. mehedințean de azi, au culminat cu cele două războaie (101–102 şi 105–106), în care armatele împăratului Traian au învins pe cele comandate de Decebal, punând stăpânire pe aceste meleaguri pe o perioadă de 165 de ani. În timpul stăpânirii romane, datorită prezenței unor importante drumuri care traversau terit. actual al jud. **M.**, s-au dezvoltat mai multe aşezări, printre care Drobeta (azi Drobeta-Turnu Severin), Dierna (Orşova), Ad Mutrium (azi Butoieşti) ş.a. În jurul anului 324, împăratul Constantin cel Mare a reactivat politica de cucerire şi consolidare a stăpânirii romane la N de Dunăre. În cadrul acestor acțiuni a fost construit marele val de pământ, cunoscut sub numele de „Brazda lui Novac", care pornea de la gura râului Topolnița, traversa Oltenia şi Muntenia prin zona subcarpatică până la Mizil. Singurul castru descoperit pe această linie de fortificații în perimetrul jud. **M.** este acela de la Hinova, care era subordonat castrului de la Drobeta. Valurile popoarelor migratoare care s-au abătut asupra terit. mehedințean în sec. 4–7 nu au putut să disloce populația autohtonă daco-

romană, perenitatea populației de pe aceste meleaguri, în perioada sec. 8–11, fiind demonstrată de descoperirile arheologice de la Orşova, Drobeta-Turnu Severin, Ostrovu Banului, Ostrovu Mare ş.a. (aşezări de tip rural cu bordeie, ceramică, unelte din fier, podoabe din bronz etc.). În Evul Mediu timpuriu, românii (vlahii) trăiau aici organizați în voievodate conduse de voievodul Glad (şi urmaşul său, Ahtum), care îşi avea reşed., probabil, la Orşova *(Castrum Urscia)* – cetate menționată documentar atât în cronica notarului Anonymus al regelui Bela IV – *Gesta Hungarorum,* cât şi în lucrarea cu caracter hagiografic *Legenda Sfântului Gerhard (Legenta Santi Gerhardi Episcopii).* Săpăturile arheologice efectuate în perimetrul municipiului Drobeta-Turnu Severin au scos la iveală vase ceramice de tip balcano-dunărean, aparținând culturii materiale Dridu (sec. 8–11), care atestă o intensă locuire a acestei zone. În 1230, pe terit. de azi al jud. **M.** s-au pus bazele Banatului de Severin – unitate militară şi administrativă şi important punct în sistemul de fortificații de pe Dunăre, care cuprindea partea de S a Banatului, reg. Severinului şi o mică parte din vestul Olteniei, cu centrul în cetatea Severinului. Această puternică cetate *(Castrum Zeurini)*, menționată documentar, prima oară, în 1247, în *Diploma Ioaniților,* a existat până în 1524, când a fost ocupată de oştirile otomane, rămânând sub dominația acestora timp de c. 300 de ani. După 1492, când reşed. banilor Olteniei a fost transferată de la Strehaia la Craiova, în cetatea de la Strehaia a continuat să funcționeze o bănie de Mehedinți, subordonată celei de la Craiova. Această bănie a jucat un rol militar important (până pe la sf. sec. 16) în politica voievozilor români de apărare a țării. În sec. 17, sub conducerea lui Lupu Mehedințeanu şi, în 1821, sub comanda lui Tudor Vladimirescu, locuitorii acestor meleaguri au luptat împotriva asupririi naționale şi sociale. În sec. 18 şi 19, ca urmare a războaielor între imperiile Otoman, Rus şi Habsburgic, terit. mehedințean a devenit adeseori câmp de luptă, mai ales în zona strategică a Porților de Fier. Între 1718 şi 1739, terit. mehedințean, împreună cu întreaga Oltenie, au fost sub dominație habsburgică. După Pacea de la Adrianopol (1829), datorită relațiilor comerciale externe tot mai intense, precum şi poziției geografice pe Dunăre, jud. **M.** a început să se dezvolte în mod armonios din punct de vedere economic şi social-cultural. După înființarea portului (1851) şi a şantierului naval (1858) de la Turnu Severin, acest oraş a devenit cel mai important centru economic, social-cultural şi administrativ al Mehedințiului, iar după terminarea căii ferate (1875) a cunoscut o dezvoltare ascendentă. Astfel, în prima jumătate a sec. 20, Turnu Severin a figurat între cele 18 mari centre urbane ale României. În ceea ce priveşte organizarea teritorial-administrativă a țării, jud. **M.** apare atestat documentar, pentru prima oară, la 27 ian. 1483, iar până în al patrulea deceniu al sec. 19 figura drept cel mai mare județ (între toate cele 17) al Țării Românești. După 1838, peste 50 de sate ale jud. **M.**, învecinate cu jud. Dolj şi Gorj, au fost arondate acestora, micşorându-i substanțial suprafața. Totuşi, în anul 1878, jud. **M.** (cu reşed. la Turnu Severin

din anul 1841) se situa pe locul 4 ca mărime între județele țării. O dată cu împărțirea pe regiuni a țării în 1950, fostul jud. **M.** (5 320 km^2), cu opt plăși, trei orașe și 428 de sate, a devenit regiunea Severin, cu reșed. la Caransebeș, în 1952 a intrat în componența regiunii Oltenia, iar la 17 febr. 1968 a redevenit jud. **M.**, cu reșed. la Turnu Severin (numit din 15 mai 1972 Drobeta-Turnu Severin) – dată la care orașul a fost declarat municipiu.

Economia jud. **M.** se remarcă printr-o structură industrial-agrară, în care activează nenumărate regii autonome, societăți comerciale cu capital de stat sau privat și numeroși întreprinzători particulari.

Industria mehedințeană produce o gamă variată de sortimente: energie electrică și termică (hidrocentralele Porțile de Fier I de la Drobeta-Turnu Severin și Porțile de Fier II de la Gogoșu, cele două centrale electrice și de termoficare de la Drobeta-Turnu Severin și cea de la Orșova), nave fluviale, barje ș.a. (Drobeta-Turnu Severin, Orșova), motoare generatoare și transformatoare electrice (Orșova), armături industriale din oțel și robineți (Strehaia), material rulant feroviar, anvelope gigant, aparate de măsură și control, celuloză și hârtie (Drobeta-Turnu Severin), mobilă, placaj, furnir, plăci fibro-lemnoase, cherestea etc. (Drobeta-Turnu Severin, Strehaia, Orșova, Baia de Aramă, Vânju Mare), mat. de constr. (Drobeta-Turnu Severin, Baia de Aramă, Strehaia), produse textile (țesături din bumbac, conf., tricotaje etc.) la Drobeta-Turnu Severin, Strehaia, Orșova, Baia de Aramă, Vânju Mare, produse alim. etc.

Agricultura are o pondere însemnată în economia jud. **M.** Cu toate greutățile inerente cauzate de tranziția la economia de piață, bazată pe concurență, sectorul agricol a înregistrat progrese atât la culturile agricole, cât și în domeniul creșterii animalelor – domenii în care forma de proprietate privată a devenit preponderentă. La sf. anului 2007, fondul funciar al jud. **M.** era format din 293 996 ha terenuri agricole (din care 283 236 ha, respectiv 96,3%, în proprietate privată), 149 840 ha terenuri acoperite cu păduri, 17 002 ha acoperite cu ape și 32 451 ha alte suprafețe. Din totalul supr. agricole (293 996 ha), 188 463 ha erau terenuri arabile, 80 772 ha pășuni, 10 637 ha fânețe, 6 198 ha vii și pepiniere viticole și 7 926 ha livezi și pepiniere pomicole. În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu grâu și secară (49 408 ha), porumb (43 139 ha) plante de nutreț (7 759 ha), plante uleioase (6 794 ha), floarea-soarelui (6 299 ha), orz și orzoaică, ovăz, leguminoase pentru boabe, cartofi, legume etc. În cazul unor deficite de umiditate, agricultura mehedințeană dispune de peste 80 700 ha amenajate pentru a fi irigate. Viticultura, cu o producție totală de struguri de 19 050 tone (2007), are condiții prielnice de dezvoltare în arealele localit. Corcova, Halânga, Vrata, Oprișor, Izvoarele, Jiana. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic, privatizat în proporție de peste 99%, cuprindea 41 687 mii capete bovine, 98 358 capete porcine, 107 759 capete ovine, 32 686 capete caprine, 16 867 capete cabaline; avicultură (1 485 237 capete păsări); apicultură (19 666 familii de albine); piscicultură.

Căile de comunicație feroviare, rutiere și mai ales fluviale asigură legăturile jud. **M.** atât cu județele învecinate, cât și cu cele mai îndepărtate, dar și legăturile dintre diferitele sale localități. La sf. anului 2007, lungimea rețelei feroviare de pe terit. jud. **M.** însuma 124 km (în totalitate electrificată), revenind o densitate de 25,1 km/1 000 km^2, locul 3 pe țară, după jud. Tulcea și Giurgiu, din punct de vedere al slabei densități a rețelei feroviare. Importanța transportului feroviar este marcată de prezența pe terit. jud. **M.** a unui segment al magistralei feroviare București–Craiova–Drobeta-Turnu Severin–Orșova–Timișoara. În același an, lungimea totală a drumurilor publice era de 1 861 km, din care 431 km modernizate, cu o densitate de 37,7 km/100 km^2 (superioară mediei pe țară, care este de 33,9 km/100 km^2), remarcându-se trei centre polarizatoare principale (noduri rutiere) ale drumurilor mehedințene: Drobeta-Turnu Severin, Vânju Mare, Strehaia. O importanță deosebită în transporturile rutiere o prezintă tronsonul magistralei rutiere de interes național – București– Pitești–Craiova–Drobeta-Turnu Severin–Orșova–Timișoara. Transportul fluvial se realizează pe Dunăre, toate operațiunile legate de acesta fiind asigurate de porturile Drobeta-Turnu Severin și Orșova.

Învățământ, cultură și artă. În anul școlar 2007–2008, activitatea de instruire și educare a copiilor se desfășura în cadrul celor 14 grădinițe de copii, cu 8 698 copii înscriși și 492 cadre didactice, 80 de școli generale (învățământ primar și gimnazial), cu 24 346 elevi și 1 990 cadre didactice, 19 licee, cu 12 894 elevi și 886 profesori, o școală profesională, cu 2 824 elevi și 172 profesori ș.a. În același an, la Drobeta-Turnu Severin funcționa un institut de învățământ superior, cu șase facultăți, 3 879 studenți și 45 profesori. În anul 2007, rețeaua așezămintelor de cultură și artă cuprindea un teatru (la Drobeta-Turnu Severin), patru muzee, patru case de cultură, 104 cămine culturale, 195 biblioteci, cu 1 774 000 vol., o orchestră de muzică populară, mai multe ansambluri folclorice, tarafuri, fanfare populare ș.a. Un loc aparte îl au manifestările etnofolclorice: Sărbătoarea liliacului de la Ponoarele (în luna mai), Sărbătoarea grâului de la Salcia (iul.), Festivalul cântecului, dansului și portului mehedințean de la Drobeta-Turnu Severin, nedeile sătești ș.a. Activitatea sportivă se desfășoară în cadrul celor 30 de secții sportive în care activează 1 039 sportivi legitimați, 53 antrenori și 73 arbitri.

Ocrotirea sănătății. În anul 2007, rețeaua unităților sanitare de pe cuprinsul jud. **M.** cuprindea șase spitale, cu 1 637 paturi (un pat de spital la 182 locuitori), o policlinică, șase dispensare, 96 farmacii și puncte farmaceutice. În același an, asistența medicală era asigurată de 457 de medici (un medic la 653 locuitori), 90 de medici stomatologi (un medic stomatolog la 3 319 locuitori) și 1 453 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Jud. **M.** dispune de un potențial turistic ridicat (nevalorificat pe deplin din cauza unei infrastructuri insuficient dezvoltate) legat de cadrul natural cu peisaje variate și pitorești, cu numeroase monumente ale naturii: podul natural de la Ponoarele (fenomen rar întâlnit, format prin prăbușirea parțială a tavanului unei peșteri – este de fapt o boltă naturală cu o deschidere de 25 m, o lungime de 61 m, o lățime de 8 m și o înălțime de 9,7 m); peșterile Topolnița, Bulba, Peștera lui Epuran ș.a.; defileele Dunării de la Porțile de Fier și Cazane; cheile Topolniței, Coșuștei, Bulbei; fermecătoarele peisaje din M-ții Mehedinți și M-ții Almăj; cele două lacuri de acumulare de la Porțile de Fier I și II. Interesante obiective de interes turistic sunt grupate în municipiul Drobeta-Turnu Severin, Strehaia, Orșova, Baia de Aramă, în ins. Șimian (unde a fost reconstituită cetatea de pe ins. Ada-Kaleh,

acoperită de apele lacului de acumulare Porțile de Fier I) şi în multe localit. din Pod. Mehedinți, care sunt încadrate în zona turistică cunoscută sub numele de Nordul Olteniei. Rezervațiile naturale adăpostesc elemente de mare valoare ştiințifică. Se remarcă îndeosebi Cazanele Mari şi Mici din defileul Dunării, cu tufărişuri de tip submediteraneean; Valea Oglănicului, unde se întâlneşte o varietate aparte a lalelei Cazanelor *(Tulipa hungarica* var. *undulatifolia);* rezervația Gura Văii-Vârciorova (unde este protejată o plantă endemică, cu areal restrâns, *Prangos carinata*); pădurea cu liliac de la Ponoare; pădurea Stârmina, cu arborete de fag de tip iliric, în care apar din abundență cele două specii sudice de ghimpe *(Ruscus aculeatus* şi *Ruscus hypoglossum);* pădurea Borovăț, care cuprinde singurul arboret de pin negru de Banat ce s-a mai păstrat în Pod. Mehedinți. Rezervațiile paleontologice Svinița (calcare cu amoniți) şi Bahna-Ilovița (calcare recifale şi argile cu faună din Badenian) sunt pentru specialişti puncte de referință de interes național şi chiar european. O atracție turistică o constituie şi numeroasele vestigii istorice (Drobeta-Turnu Severin, Orşova, Butoieşti, Gârla Mare ş.a.) şi elementele de autentică şi străveche cultură populară (țesături şi cusături populare, piese de port popular, obiecte rezultate din prelucr. artistică a lemnului, vase de ceramică populară, instalații tehnice populare, case cu aspect de culă – cum sunt cele de la Cerneți, Broşteni, Ercea ş.a.). În anul 2007, rețeaua unităților de cazare turistică era formată din şapte hoteluri şi moteluri, cinci pensiuni turistice urbane şi o pensiune turistică rurală ş.a., cu o capacitate totală de 1 276 locuri. Indicativ auto: *MH.*

Localitățile jud. Mehedinți

(între paranteze sunt înscrişi anii primei mențiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. DROBETA-TURNU SEVERIN (145 d.Hr.)	1. Dudaşu Schelei 2. Gura Văii 3. Schela Cladovei
2. ORŞOVA (157 d.Hr.)	

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparțin oraşelor*
1. BAIA DE ARAMĂ (1581)		1. Bratilovu 2. Brebina 3. Dealu Mare 4. Mărăşeşti 5. Negoeşti 6. Pistrița 7. Stăneşti 8. Titerleşti
2. STREHAIA (1471)	1. Ciochiuța 2. Comanda 3. Hurduceşti 4. Lunca Banului 5. Slătinicu Mare 6. Slătinicu Mic	1. Menți* 2. Motruleni 3. Stănceşti
3. VÂNJU MARE (1772)		1. Bucura 2. Nicolae Bălcescu (1912) 3. Orevița Mare (1652) 4. Traian

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BALA	1. **Bala** (1415) 2. Bala de Sus 3. Brateşul 4. Brativoeşti 5. Câmpu Mare 6. Cârşu 7. Comăneşti 8. Crainici 9. Dâlma 10. Iupca 11. Molani 12. Rudina 13. Runcuşoru 14. Sărdăneşti 15. Vidimireşti
2. BALTA	1. **Balta** 2. Coada Cornetului 3. Costeşti 4. Gornovița

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Menții din Față.

5. Nevățu*
6. Prejna
7. Sfodea

3. BĂLĂCIȚA
1. **Bălăciţa**
2. Dobra
3. Gvardinița

4. BÂCLEŞ
1. **Bâcleş**
2. Corzu
3. Giura
4. Petra
5. Podu Grosului
6. Seliştiuța
7. Smadovița

5. BÂLVĂNEŞTI
1. **Bâlvăneşti**
2. Bâlvăneştii de Jos
3. Călineştii de Jos
4. Călineştii de Sus
5. Pârlagele

6. BRANIŞTEA
1. **Braniştea**
2. Goanța

7. BREZNIȚA-MOTRU
1. **Breznița-Motru**
2. Cosovăț
3. Deleni
4. Făuroaia
5. Plai
6. Tălăpanu
7. Valea Teiului

8. BREZNIȚA-OCOL
1. **Breznița-Ocol**
2. Jidoştița
3. Magheru
4. Şuşița

9. BROŞTENI
1. **Broşteni**
2. Căpățâneşti
3. Luncşoara
4. Lupşa de Jos
5. Lupşa de Sus
6. Meriş

10. BURILA MARE
1. **Burila Mare**
2. Crivina
3. Izvoru Frumos
4. Țigănaşi
5. Vrancea

11. BUTOIEŞTI
1. **Butoieşti**
2. Argineşti
3. Buiceşti
4. Gura Motrului
5. Jugastru
6. Pluta
7. Răduțeşti
8. Țânțaru

12. CĂZĂNEŞTI
1. **Căzăneşti**
2. Ercea
3. Gârbovățu de Sus
4. Govodarva
5. Ilovu
6. Jignița
7. Păltinişu
8. Poiana
9. Roşia
10. Severineşti
11. Suharu
12. Valea Coşuştei

13. CIREŞU
1. **Cireşu**
2. Bunoaica
3. Jupâneşti
4. Negruşa

14. CORCOVA
1. **Corcova**
2. Breța
3. Cernaia
4. Cordun
5. Croica
6. Gârbovățu de Jos
7. Imoasa
8. Jirov
9. Măru Roşu
10. Pârvuleşti
11. Puşcaşu
12. Stejaru
13. Vlădăşeşti

15. CORLĂȚEL
1. **Corlățel**
2. Valea Anilor

16. CUJMIR
1. **Cujmir**
2. Aurora
3. Cujmiru Mic

17. DÂRVARI
1. **Dârvari**
2. Gemeni

18. DEVESEL
1. **Devesel** (1637)
2. Batoți
3. Bistrețu
4. Dunărea Mică
5. Scăpău
6. Tismana

19. DUBOVA
1. **Dubova**
2. Baia Nouă
3. Eibenthal

20. DUMBRAVA
1. **Dumbrava de Jos**
2. Albuleşti
3. Brâgleasa
4. Dumbrava de Mijloc
5. Dumbrava de Sus
6. Golineasa
7. Higiu
8. Rocşoreni
9. Valea Marcului

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

10. Varodia
11. Vlădica

21. EŞELNIȚA* 1. **Eşelnița**

22. FLOREŞTI
1. **Floreşti**
2. Copăcioasa
3. Gârdoaia
4. Livezi
5. Moşneni
6. Peşteana
7. Peştenuța
8. Stroeşti
9. Zegujani

23. GÂRLA MARE 1. **Gârla Mare**

24. GODEANU
1. **Godeanu**
2. Marga
3. Păuneşti
4. Şiroca

25. GOGOŞU
1. **Gogoşu** (1607)
2. Balta Verde (1714)
3. Burila Mică
4. Ostrovu Mare

26. GRECI
1. **Greci**
2. Bâltanele
3. Blidaru
4. Sălătruc
5. Valea Petrii
6. Vişina

27. GROZEŞTI
1. **Grozeşti**
2. Cârceni
3. Păsărani
4. Şuşița

28. GRUIA
1. **Gruia**
2. Izvoarele
3. Poiana Gruii

29. HINOVA
1. **Hinova**
2. Bistrița
3. Cârjei
4. Ostrovu Corbului

30. HUSNICIOARA
1. **Husnicioara**
2. Alunişul
3. Bădițeşti
4. Borogea
5. Celnata
6. Dumbrăvița
7. Marmanu
8. Oprăneşti
9. Peri
10. Priboieşti
11. Selişteni

31. ILOVĂȚ
1. **Ilovăț**
2. Budăneşti
3. Cracu Lung
4. Dâlbocița
5. Firizu
6. Racova

32. ILOVIȚA
1. **Ilovița**
2. Bahna
3. Moiseşti

33. ISVERNA
1. **Isverna**
2. Buseşti
3. Cerna-Vârf
4. Drăgheşti
5. Giurgiani
6. Nadanova
7. Seliştea
8. Turtaba

34. IZVORU BÂRZII
1. **Izvoru Bârzii**
2. Baloteşti
3. Halânga
4. Puținei
5. Răscoleşti
6. Schinteieşti
7. Schitu Topolniței

35. JIANA
1. **Jiana**
2. Cioroboreni
3. Dănceu
4. Jiana Mare
5. Jiana Veche

36. LIVEZILE
1. **Livezile**
2. Izvorălu de Jos
3. Petriş
4. Ştefan Odobleja*
5. Valea Izvorului

37. MALOVĂȚ
1. **Malovăț**
2. 23 August
3. Bârda**
4. Bobaița
5. Colibaşi
6. Lazu
7. Negreşti

38. OBÂRŞIA-CLOŞANI
1. **Obârşia-Cloşani**
2. Godeanu

39. OBÂRŞIA DE CÂMP
1. **Obârşia de Câmp**
2. Izimşa

40. OPRIŞOR
1. **Oprişor**
2. Prisăceaua

41. PĂDINA
1. **Pădina Mare**
2. Biban
3. Iablanița
4. Olteanca
5. Pădina Mică
6. Slaşoma

* Până la 20 mai 1996 a avut grafia Ieşelnița.

* Până la 28 iun. 2005 s-a numit Izvoru Aneştilor.
** Până la 20 mai 1996 s-a numit Pitulaşi.

42. PĂTULELE
1. **Pătulele**
2. Viaşu

43. PODENI
1. **Podeni**
2. Gornenți
3. Mălărişca

44. PONOARELE
1. **Ponoarele**
2. Băluța
3. Bârâiacu
4. Brânzeni
5. Buicani
6. Ceptureni
7. Cracu Muntelui
8. Delureni
9. Gărdăneasa
10. Gheorgheşti
11. Ludu
12. Proiteşti
13. Răiculeşti
14. Şipotu
15. Valea Ursului

45. POROINA MARE
1. **Poroina Mare**
2. Fântânile Negre
3. Stigniţa
4. Şipotu

46. PRISTOL
1. **Pristol**
2. Cozia

47. PRUNIŞOR
1. **Prunişor**
2. Arvăteşti
3. Balota
4. Bâltanele
5. Cerveniţa
6. Dragoteşti
7. Fântâna Domnească
8. Gârniţa
9. Ghelmegioaia
10. Gutu
11. Igiroasa
12. Lumnic
13. Mijarca
14. Prunaru
15. Zegaia

48. PUNGHINA
1. **Punghina**
2. Cearângu
3. Drincea
4. Măgurele
5. Recea
6. Satu Nou*

49. ROGOVA
1. **Rogova**
2. Poroinița

50. SALCIA
1. **Salcia**

51. STÂNGĂCEAUA
1. **Stângăceaua**
2. Bârlogeni
3. Breznicioara
4. Cerânganul
5. Faţa Motrului
6. Poşta Veche
7. Satu Mare
8. Târsa

52. SVINIŢA
1. **Sviniţa** (1743)

53. ŞIMIAN
1. **Şimian**
2. Cerneți (1571)
3. Dedovița Nouă
4. Dedovița Veche
5. Dudaşu
6. Erghevița
7. Poroina
8. Valea Copcii

54. ŞIŞEŞTI
1. **Şişeşti**
2. Cărămidaru
3. Ciovârnăşani
4. Cocorova
5. Crăgueşti
6. Noapteşa

55. ŞOVARNA
1. **Şovarna**
2. Ohaba
3. Studina

56. TÂMNA
1. **Tâmna**
2. Adunații Teiului
3. Boceni
4. Colareț
5. Cremenea
6. Faţa Cremenii
7. Izvorălu
8. Manu
9. Pavăț
10. Plopi
11. Valea Ursului

57. VÂNĂTORI
1. **Vânători** (f. 1891)
2. Roşiori

58. VÂNJULEŢ
1. **Vânjuleţ**
2. Hotărani

59. VLĂDAIA
1. **Vlădaia**
2. Almăjel
3. Scorila
4. Ştircoviţa

60. VOLOIAC
1. **Voloiac**
2. Cotoroaia
3. Lac
4. Ruptura
5. Sperleşti
6. Ţiţirigi
7. Valea Bună
8. Voloicel

61. VRATA
1. **Vrata**

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

MELINEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 13 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe râul Amaradia; 4 156 loc. (1 ian. 2011): 2 046 de sex masc. şi 2 110 fem. Nod rutier. Expl. forestiere şi de petrol. Producţie de mobilă pentru birouri. Pomicultură; legumicultură; apicultură. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Bisericile cu hramurile „Schimbarea la Faţă" (1812), „Adormirea Maicii Domnului" (1854), „Sfânta Treime" (1895) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1899), în satele Bodăieşti, Godeni, Valea Mare şi Bodăieştii de Sus. În satul Negoieşti se află curtea boierului Cornea Brăiloiu, cu conac (1695–1705) şi cu biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1774, cu unele modificări din 1894), iar în satul Spineni, ruinele bisericii „Sfântul Nicolae" (1785–1786). În satul Melineşti există biserica „Sfântul Nicolae" (1933), afectată parţial de un incendiu în 2007 şi reparată ulterior, şi biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena (1978-1981).

MENEDIC → Vintilă Vodă.

MERA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă din Subcarpaţii Vrancei, pe râul Milcov; 3 999 loc. (1 ian. 2011): 2 061 de sex masc. şi 1 938 fem. Expl. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Viticultură. Creşterea bovinelor. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Muzeu sătesc (în satul Vulcăneasa). Satul Mera este menţionat documentar, prima oară, la 22 aug. 1688, iar în 1714 apare, în unele documente, cu numele *Mira.* În satul Mera se află mănăstirea cu acelaşi nume (1683–1686), cu o biserică din lemn, ctitorită de domnul Constantin Cantemir. În 1705, fiul acestuia, Antioh Cantemir, a început construirea bisericii din zid, cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", terminată în 1735 de arhimandritul Mitrofan Calerghi, care a întărit zidul de incintă cu turnuri de apărare. Mănăstirea, prădată şi devastată de tătari la 14 sept. 1758, a fost refăcută ulterior. Biserica mănăstirii are faţadele decorate cu pilaştri şi ancadramente gotice, iar în interior păstrează picturi murale, în tempera, în stil bizantin, cu un valoros tablou votiv cu familia domnului Cantemir. Ansamblul monahal a fost restaurat în anii 1974–1978 şi 1994–1997.

MERCA, masiv deluros în Subcarpaţii Homoroadelor, constituind alt. max. a acestora (1 002 m).

MERCUREA → Miercurea Sibiului.

MEREI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 11 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Săratei cu Dealul Istriţa, pe cursul superior al râului Sărata; 6 870 loc. (1 ian. 2011): 3 412 de sex. masc. şi 3 458 fem. Haltă de c.f. (în satul Sărata-Monteoru). Nod rutier. Expl. de petrol (din 1845, în satul Sărata-Monteoru). Centru viticol şi de vinificaţie. Fermă avicolă. Agroturism. Staţiune balneoclimaterică în satul Sărata-Monteoru (→). Pe terit. satului Sărata-Monteoru au fost descoperite vestigii materiale din Epoca bronzului (milen. 2 î.Hr.), în arealul unei aşezări fortificate, cu mai multe cimitire, specifice culturii materiale Monteoru. Aici au fost găsite mai multe inele din aur, un topor din bronz şi multă ceramică decorată (ceşti cu două toarte înălţate, realizate sub forma unui cap de berbec, amfore etc.). Bine individualizată din punct de vedere cultural, populaţia purtătoare a culturii materiale Monteoru este rezultatul sintezei dintre vechii locuitori ai Neoliticului târziu cu triburi indoeuropene. Cultura materială Monteoru are o largă răspândire în NE Munteniei, SE Transilvaniei şi în Moldova şi aparţine unei populaţii sedentare formată din cultivatori şi păstori. În arealul satului Izvoru Dulce a fost scos la iveală un depozit de bronzuri datând din Epoca bronzului târziu şi urmele unei aşezări dacice (sec. 2–3), suprapusă de o aşezare daco-romană (sec. 4). În satul Nenciuleşti există biserica „Sfinţii Voievozi" (1833), iar în satul Izvoru Dulce se află conacul „Sărăţeanu" (sec. 20) şi biserica având hramul „Sfânta Treime" (1813). În satul Ciobănoaia se află schitul cu acelaşi nume (de maici), întemeiat în a doua jumătate a sec. 16 de doamna Chiajna, soţia domnului Mircea Ciobanul. Biserica din lemn a schitului datează din anul 1800. Schitul a fost reactivat în anul 2002 pentru călugări, iar în anul 2005 a fost transformat în aşezământ monahal pentru călugăriţe. La 30 aug. 2008 a avut loc slujba de resfinţire a paraclisului cu dublu hram – „Sfântul Ierarh Mucenic Teodosie de la Brazi" şi „Sfântul Mare Mucenic Pantelimon".

MERENI 1. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Pod. Cobadin; 2 311 loc. (1 ian. 2011): 1 200 de sex masc. şi 1 111 fem. Legumicultură. Începând cu anul 2011, firma germană „Westwind" a declanşat amenajarea, pe terit. com. **M.**, unui parc eolian format din 30 de mori de vânt. În satul Mereni există biserica „Înălţarea Domnului" (1906-1910, restaurată în 2010). Până la 1 febr. 2003, com. **M.** a avut în componenţă satele Bărăganu şi Lanurile care la acea dată au format com. Bărăganu, jud. Constanţa.

2. Com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în NE Depr. Târgu Secuiesc, la poalele de S ale M-ţilor Nemira; 1 314 loc. (1 ian. 2011): 647 de sex masc. şi 667 fem. Staţie de c.f. (în satul Mereni). Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie de lanţuri şi arcuri. Agroturism. În satul Mereni, atestat documentar în 1567, se află o biserică romano-catolică (1982-1983). Com. **M.** a fost înfiinţată la 2 mart. 2004 prin desprinderea satelor Mereni şi Lutoasa din com. Lemnia, jud. Covasna.

3. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Glavacioc; 2 943 loc. (1 ian. 2011): 1 431 de sex masc. şi 1 512 fem. Reşed. com. este satul *Merenii de Jos.* Expl. de petrol (în satul Merenii de Sus). Produse lactate. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui etc. Apicultură. Creşterea bovinelor. Satul Ştefeni este amintit documentar în 1522, ca loc de desfăşurare a luptei dintre oastea domnului Radu de la Afumaţi şi cea otomană, pe care voievodul român a înfrânt-o. Biserică (ante 1840), în satul Ştefeni. În satul Mereni se află biserica „Sfântul Nicolae" (1885).

MEREŞTI, com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată la poalele de V ale M-ţilor Harghita, pe cursurile superioare ale râurilor Vârghiş şi Homorodu Mic; 1 308 loc. (1 ian. 2011): 637 de sex masc. şi 671 fem. Expl. de calcar. Prelucr. lemnului. Producţie de var nestins; preparate din lapte. Produse de artizanat (broderii, ţesături, mobilă pictată, postav ş.a.). Pârtie naturală de schi (300 m lungime). Peştera Mereşti situată în cheile Vârghişului (lungimea galeriilor: 1 527 m). Agroturism. Muzeu etnografic. Pe terit. com. **M.** au fost descoperite vestigii materiale din Epoca bronzului. În satul Mereşti, menţionat documentar, prima oară, în 1333, se află ruinele unei cetăţi medievale şi o biserică unitariană construită în 1786–1793 pe locul uneia din 1693. Cheile Vârghişului.

Merghindeal. Biserica evanghelică din satul Dealu Frumos

Pasul Mestecăniș

MERGHINDEAL, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe râurile Hârtibaci, Valea Rorii şi Albac; 1 270 loc. (1 ian. 2011): 644 de sex masc. şi 626 fem. În satul Merghindeal, menționat documentar, prima oară, în perioada 1332–1335, se află o biserică datând din sec. 13 (azi biserică evanghelică), amplasată în interiorul unei cetăți construite în sec. 15–16. În satul Dealu Frumos, atestat documentar, prima oară, în 1329, există o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), inițial bazilică romanică, transformată în stil gotic (biserică-hală) în sec. 15. Biserica are 37 m lungime şi 17 m lățime şi este înconjurată de un zid de incintă, prevăzut cu turnuri (dreptunghiulare) de apărare la colțuri, ale căror lucrări de construcție au fost terminate în 1522. Tot în satul Dealu Frumos se mai află o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1626), şi casa „Hohner" (1783).

MERHEIU MARE, lac în partea de N a Deltei Dunării, între brațele Chilia şi Sulina, la V de grindul Letea; 10,58 km^2; vol.: 15,9 mil. m^3. Legat prin canale de lacurile Matița, Babina, Trei Iezere şi de brațul Cerneovka (ramificație a brațului Chilia). Piscicultură. Loc de cuibărit al pelicanilor.

MERIŞANI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 9 sate, situată în partea de S a Dealurilor Argeşului, în zona de confl. a râului Vâlsan cu Argeşul; 4 957 loc. (1 ian. 2011): 2 474 de sex masc. şi 2 483 fem. Stație de c.f. (în satul Vâlcelele) şi halte de c.f. (în satele Merişani şi Borleşti), inaugurate în 1899. Nod rutier. Expl. de petrol şi de balast. Hidrocentrală (11,5 MW), intrată în funcțiune în 1976. Producție de mobilă pentru birouri şi de încălțăminte. Fermă avicolă. Pomicultură (pruni, meri, peri). În satul Merişani, menționat documentar, prima oară, în 1428, se află o biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1808) şi un han. Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1653), „Sfântul Nicolae" (1751–1753), „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1809–1810) şi „Sfântul Nicolae" (1868), în satele Vărzaru, Borleşti, Dobrogostea şi Vâlcelele. În satul Borleşti se mai află casa „Stătescu" (sec. 18, cu refaceri din sec. 19 şi 20), de plan dreptunghiular, cu cerdac pe arcade.

MERIŞOR, trecătoare în Carpații Meridionali, între marginea de SV a M-ților Şureanu şi cea de NE a M-ților Retezat, care permite legătura între Depr. Petroşani şi Depr. Haţeg-Pui. Străbătută de o cale ferată şi de o şosea modernizată. Alt. max.: 759 m. Cunoscută şi sub numele de pasul *Bănița.*

MESEŞ, Munții ~, culme muntoasă în partea de N a M-ților Apuseni, cu orientare NE-SV şi alt. de 700–800 m, situată la N de Valea Crişului Repede şi la V de Valea Agrijului. Din punct de vedere structural reprezintă un horst cristalin. Fragmentată de ape în mai multe măguri rotunjite (Vlesin, Mogoş, Osoiu, Măgura Stânii ş.a.) separate prin înşeuări accentuate. Alt. max.: 996 m (Măgura Priei). M-ții **M.** se intercalează între Depr. Şimleu şi Depr. Almaş-Agrij, venind în contact, la NV, cu unele culmi şi măguri cristaline (Prisnel, Preluca ş.a.) din Pod. Someşan, care formează puntea de legătură între M-ții Apuseni (Carpații Occidentali) şi Carpații Orientali – punte cunoscută sub numele de „Jugul intracarpatic". Culmea este acoperită cu păduri de fag, carpen şi gorun, precum şi cu pajişti secundare.

MESEŞENII DE JOS, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Şimleu, la poalele de NV ale M-ților Meseş, pe râul Colița; 3 196 loc. (1 ian. 2011): 1 591 de sex masc. şi 1 605 fem. Producție de seifuri metalice, de odgoane, frânghii, sfori şi de produse de panificație. Muzeu etnografic. Centru etnografic şi folcloric. Cusături şi țesături populare. Izvoare cu ape minerale carbogazoase, sulfuroase. Pe terit. satului Fetindia au fost descoperite urmele unei aşezări a dacilor liberi (sec. 2–4). În satul Meseşenii de Jos, menționat documentar, prima oară, în 1341, se află o biserică din sec. 15. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Meseşenii de Jos s-au numit *Cățăluşa.*

MESTECĂNIŞ 1. Obcina ~ → Obcinele Bucovinei.

2. Pas (trecătoare) în SE Obcinei Mestecăniş, la 1 096 m alt., care asigură legăturile rutieră (şosea modernizată) şi feroviară, peste culmile de SE ale Obcinei Mestecăniş, între Depr. Dornelor şi Depr. Câmpulung Moldovenesc.

3. Mănăstirea ~ → Pojorâta.

METALIFERI, Munții ~, masiv muntos situat în partea de S a M-ților Apuseni, la N de Valea Mureşului, între Valea Ampoiului (la E) şi Valea Roşie, afl. dr.

Munții Metaliferi. Vedere generală

al Mureşului (la V), cu alt. ce variază între 500 şi 1 000 m. Alt. max.: 1 170 m (vf. Fericeli). M-ţii **M.** au o alcătuire litologică variată: gresii, marne, argile, conglomerate, şisturi cristaline, piroclastite vulcanice, calcare jurasice. Cu toate că rocile calcaroase sunt dispersate, în arealul lor relieful carstic este bine reprezentat (creste, abrupturi, chei spectaculoase, peşteri, podul natural de la Grohot ş.a.). Pe stâncăriile calcaroase se dezvoltă tufărişuri de liliac şi scumpie şi pajişti de stâncărie. Prezintă frecvente forme de relief vulcanic, cu conuri distruse de eroziune. Sunt intens fragmentaţi de afluenţii Mureşului şi Crişului Alb. Au numeroase depresiuni intramontane (Zlatna, Băiţa, Luncoiu, Visca, Ilia ş.a.). Zăcăminte de aur, argint, mercur, pirite şi sulfuri complexe. Pante acoperite cu păduri de foioase.

METEŞ, com. în jud. Alba, alcătuită din 12 sate, situată la poalele de S ale M-ţilor Trascău, pe râurile Ampoi şi Ampoiţa; 2 946 loc. (1 ian. 2011): 1 517 de sex masc. şi 1 429 fem. Expl. de calcar. Muzeu etnografic (în satul Ampoiţa). Agroturism. În arealul satului Ampoiţa, menţionat documentar, prima oară, în 1293, au fost descoperite urmele a două aşezări de tip Coţofeni (2500–1800 î.Hr.), ale unei aşezări din Epoca mijlocie a bronzului, de tip Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.), şi ale unei aşezări romane (în care s-au găsit monede imperiale romane, inscripţii votive, ceramică şi cărămizi cu ştampile ale *Legiunii a XIII-a Gemina).* Pe terit. satului Meteş, atestat documentar, prima oară, în 1338, au fost identificate (iul. 1994) urmele unei necropole din milen. 3 î.Hr. În satul Tăuţi se află ruinele unei cetăţi construite în 1276 din iniţiativa episcopului Petru de Alba Iulia. În 1320, zidurile cetăţii, dominate de un donjon patrulater, au fost dublate, iar în sec. 16 s-a adăugat un bastion şi o a doua incintă. În perioada 1553–1556, cetatea a fost distrusă de armata austriacă. Bisericile ortodoxe, cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Ampoiţa (sec. 17), Meteş (1760–1780, pictată în 1994–1995) şi Poiana Ampoiului (1760-1762, cu ample transformări din 1913). În satul Presaca Ampoiului a fost ridicat (în 1898) un obelisc comemorativ dedicat anului revoluţionar 1848–1849. În arealul com. **M.** se află un izbuc, cheile Ampoiţei (15 ha) şi două rezervaţii geologice (calcarele de la Ampoiţa, 10 ha, şi Piatra Boului, 3 ha).

MEYERPOTH → Marpod.

MEZIAD, peşteră în partea de V a M-ţilor Apuseni, situată pe versantul de S al M-ţilor Pădurea Craiului (jud. Bihor). Dispusă pe trei niveluri; galeriile care o compun au o lungime totală de 4 750 m. Prin mărimea galeriilor şi prin structura golurilor subpământene (poduri, scări, galerii, brâuri, falduri, coloane etc.), peştera **M.** este importantă pentru studiile de speleogeneză şi evoluţie carstică. Resturi fosile de *Ursus spelaeus.* Obiectiv turistic.

MEZIL → Mizil.

MICA 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 7 sate, situată în partea de NV a Dealurilor Jimborului, în zona de confl. a Someşului Mic cu Someşu Mare; 3 873 loc. (1 ian. 2011): 1 893 de sex masc. şi 1 980 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Mica este menţionat documentar, prima oară, în 1330. În satul Mănăstirea, atestat documentar, prima oară, în 1308, se află o biserică din sec. 13, în stil romanic, cu turn-clopotniţă din lemn (sec. 18) pe pronaos, biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1520), de factură gotică, cu elemente de fortificaţie, şi castelul „Kornis" (1593), construit în stilul Renaşterii transilvănene, cu remarcabile ancadramente din piatră şi un turn de poartă ridicat în 1720. În satul Nireş, menţionat documentar, prima oară, în 1330, se află o biserică din sec. 18.

2. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 7 sate, situată în Pod. Târnavelor, la poalele de S ale Dealului Gruieţ (480 m alt.), pe râul Târnava Mică; 4 754 loc. (1 ian. 2011): 2 389 de sex masc. şi 2 365 fem. Halte de c.f. (în satele Mica şi Deaj). Nod rutier. Viticultură. În satul Mica, menţionat documentar, prima oară, în 1376, se află un conac de la sf. sec. 18, în prezent sediul Primăriei; în satul Abuş, amintit documentar, prima oară, în 1361, cu numele *Obusfalua* (numele actual datează din 1854), există un castel în stil baroc (sec. 17, restaurat şi amplificat în perioada 1775-1830), fostă reşed. a principelui Apor, o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), declarată monument istoric, şi o casă din 1820, în care generalul József Bem şi-a instalat statul major; în satul Deaj se află o biserică unitariană (1834) şi o casă ţărănească din 1796. La 13 sept. 1944, pe terit. com. **M.** au avut loc lupte crâncene între ostaşii armatei române şi unităţi ale armatei germane.

MICĂSASA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mare; 2 189 loc. (1 ian. 2011): 1 126 de sex masc. şi 1 063 fem. Staţie de c.f. (în satul Micăsasa). Prelucr. lemnului şi a laptelui. Viticultură. Muzeu sătesc. În satul Micăsasa, menţionat documentar, prima oară, în 1267, se află o biserică romano-catolică din sec. 13 (reconstruită în sec. 14–15, cu unele transformări din sec. 18), declarată monument istoric, castelul „Brukenthal" (1500, cu unele transformări din sec. 18), casa „Mărgineanu" (1800) şi o şcoală înfiinţată în 1787 de Gh. Şincai, în care predarea se făcea în limba română. În satul Ţapu există o cetate cu biserică de incintă (sec. 15–17, cu unele transformări din 1625 şi 1838), azi biserică evanghelică, declarată monument istoric.

MICEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în partea de S a Dealurilor Argeşului, pe Râu Doamnei; 4 536 loc. (1 ian. 2011): 2 291 de sex masc. şi 2 245 fem. Producţie de piese şi accesorii pentru autovehicule, de mobilă, de cărămizi şi ţigle. Pomicultură (meri, pruni). Culturi de căpşuni. Pârtie de schi (în satul Brânzari). În satul Miceşti există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1844-1848, reparată în 1879 şi 1909), iar în satul Păuleasca se află conacul fam. Budişteanu (ante 1746), cu un amplu foişor cu stâlpi sculptaţi, casa „Hagi Tudorache" (sec. 18) şi biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1796), ctitorie a fraţilor Budişteanu. În satul Purcăreni au fost identificate urmele unui castru roman situat pe fortificaţia romană *Valul lui Traian;* în acest sat există biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1779).

MICEŞTII DE CÂMPIE, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată în zona Colinelor Comlodului; 1 118 loc. (1 ian. 2011): 554 de sex masc. şi 564 fem. Haltă de c.f. (în satul Miceştii de Câmpie). Satul Miceştii de Câmpie este menţionat documentar, prima oară, în 1329. În satul Fântânița, atestat documentar, prima oară, în 1297, se află o biserică reformată (sec. 17, restaurată în 1993), declarată monument istoric, şi o biserică ortodoxă din 1465.

MICFALĂU, com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată în zona defi-

leului Oltului, la poalele de NE ale M-ților Baraolt și cele de V ale M-ților Bodoc, la 600 m alt., la 22 km N de municipiul Sfântu Gheorghe; 1 856 loc. (1 ian. 2011): 937 de sex masc. și 919 fem. Expl. de balast și de andezit. Prelucr. lemnului. Han pescăresc. Stațiune balneoclimaterică de interes local, cu funcționare permanentă, cu climat de culoar intramontan, sedativ, cu veri răcoroase (media termică a lunii iul. este de 17°C) și ierni friguroase (în ian. temp. medie este de -5°C), cu precipitații moderate (c. 700 mm anual). Principalul factor natural de cură îl constituie izvoarele cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, clorurate, sodice, calcice, hipotone, indicate pentru tratarea afecțiunilor tubului digestiv (gastrite cronice hiperacide, ulcere gastrice duodenale cronice, colite cronice), a celor hepatobiliare (dischinezie biliară, colecistite cronice) și a bolilor de nutriție (diabet zaharat). Com. **M.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Micfalău din com. Malnaș, jud. Covasna. În satul Micfalău, atestat documentar în 1760, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1878-1882) și o biserică romano-catolică (1830-1832).

MICIA → Vețel.

MICLĂUȘENI, Castelul ~ → Butea.

MICLEȘTI 1. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe stg. râului Vaslui; 2 884 loc. (1 ian. 2011): 1 467 de sex masc. și 1 417 fem. Pomicultură. Festival folcloric anual „Movila lui Burcel" (luna mai). Pe terit. com. **M.** există rezervația botanică „Movila lui Burcel" (12 ha), instituită în 1973 și declarată arie protejată în anul 2000. În cadrul acestei rezervații vegetează elemente de floră pontice, submediteraneene și continentale, cu multe specii rare (stânjenelul de stepă, ruscuța, siminocul, zambila, usturoiul sălbatic ș.a.). În satul Chirceşti se află biserica având hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1809–1810, reparată în 1894); în satul Popeşti există o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1795), iar în satul Micleşti se află biserica având dublu hram - „Sfântul Nicolae" și „Sfinții Voievozi", construită în anii 1830-1832 pe cheltuiala vornicesei Raluca Miclescu, reparată în anii 1910-1912, 1942 și 2000 și mănăstirea Movila lui Burcel (de călugări) înființată în 1993 pe vestita formațiune naturală, legendară, cunoscută sub numele de Movila lui Burcel. În tradiția populară s-a păstrat legenda conform căreia prin anul 1498, domnul Ștefan cel Mare, însoțit de alaiul său, aflat prin această zonă, a întâlnit un țăran care nu avea o mână (acesta era de fapt șoimanul Burcel care luptase la Războieni, în 1476, alături de Ștefan cel Mare) și care ara pământul de pe această movilă în zi de duminică. Întrebat de Ștefan cel Mare de ce munceşte duminica, țăranul a răspuns că fratele lui nu-i împrumută boul și plugul decât în zi de duminică. Atunci, domnul Moldovei i-a dat lui Burcel șase pungi cu galbeni pentru a-și cumpăra boi și plug. Așadar, după stabilirea, în 1993, ca pe această movilă să se înființeze o mănăstire, la 21 mai 1996 s-a sfințit locul pe care urma să se construiască mănăstirea, iar la 21 mai 1997 a fost sfințită biserica din lemn a mănăstirii, cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena", și cele trei case destinate călugărilor. În toamna anului 2005, din cauza unui scurt-circuit electric biserica a fost mistuită de incendiu, în locul ei fiind construite ulterior (2006–2008) o nouă biserică din lemn pentru călugări și o biserică din cărămidă pentru credincioșii care vin să se roage la această mănăstire. Formațiunea naturală „Movila lui Burcel" este declarată monument istoric.

2. → Mogoș.

MICULA, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Someșului, la granița cu Ucraina, pe râul Tur; 4 035 loc. (1 ian. 2011): 1 994 de sex masc. și 2 041 fem. Stație de c.f. (în satul Micula). Producție de sârmă și de produse de panificați (pufuleți). Morărit. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, cartofi, legume etc. Creșcătorie de fazani (în pădurea Foieni); rezervație de cerbi lopătari. În satul Micula, menționat documentar, prima oară, în 1216, se află o biserică reformată (1825–1838), declarată monument istoric, o biserică romano-catolică (1926) și o biserică ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime" (2000-2010).

MIDIA, cap pe litoralul românesc al Mării Negre, situat la N de Constanța. Separă două tipuri de țărm: cel înalt, cu faleză (în S) și cel jos, cu plajă, cordoane, perisipuri și lagune (în N). Aici debușează canalul Poarta Albă–Năvodari–Midia (ramificație a canalului Dunăre–Marea Neagră).

MIELCU → Peciu Nou.

MIERCUREA-CIUC, municipiu în partea central-estică a României, reșed. jud. Harghita, situat în Depr. Ciuc, la 655–730 m alt., la poalele de V ale M-ților Ciuc și cele de E ale M-ților Harghita, pe stg. râului Olt; 41 540 loc. (1 ian. 2011): 19 900 de sex masc. și 21 640 fem. Supr.: 11,1 km^2; densitatea: 3 742 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată la 5 apr. 1897). Nod rutier. Expl. de andezit (la Jigodin-Băi), de argile caolinoase și caolin (la Harghita-Băi). Producție de caroserii pentru autovehicule, de remorci și semiremorci, de mașini și utilaje, de aparate, dispozitive și instrumente medicale și de laborator, de îmbrăcăminte pentru lucru, de articole ceramice pentru uz gospodăresc și ornamental, de ambalaje din metal și material plastic și de produse alim. (preparate din carne și lapte, panificație, amidon, bere, spirt etc.). Tipografie. Stație de îmbuteliere a apelor minerale. Fermă de creștere a bovinelor. Universitatea „Sapientia" (f. 2001). Muzeul Secuiesc al Ciucului, înființat în 1930, cu secții de arheologie și istorie, artă plastică, etnografie, științele naturii; galeria de artă „Nágy Imre" (1973). Bibliotecă județeană (1950), cu peste 242 000 vol. Patinoar artificial (4 000 locuri), inaugurat în 1970. Casă de cultură (1963). Turism. Stațiuni balneoclimaterice, în localit. componente Harghita-Băi și Jigodin-Băi. **Istoric.** În perimetrul localit. componente Jigodin-Băi au fost descoperite urmele unei

Miercurea-Ciuc. Biserica mănăstirii franciscane Șumuleu

aşezări datând de la sf. Epocii bronzului, aparţinând culturii materiale Noua (sec. 14–12 î.Hr.), din care s-au recuperat vase ceramice de culoare neagră, roşie şi portocalie, bogat ornamentate cu motive geometrice. La Jigodin-Băi există şi un complex de fortificaţii dacice (sec. 1 d.Hr.). Localit. **M.-C.** apare menţionată documentar, prima oară, ca târg, în 1427 şi apoi ca oraş liber *(oppidum)* la 5 aug. 1558. În Evul Mediu a fost un important centru politic şi cultural, reşed. unui scaun secuiesc. Devastat de trupele turcotătare în 1661. În a doua jumătate a sec. 18 a fost sediul unei unităţi militare grănicereşti. În 1878, oraşul a devenit reşed. jud. Ciuc, iar la 17 febr. 1968 reşed. jud. Harghita. Declarat municipiu la 27 iul. 1979. **M.-C.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Ciba, Harghita-Băi, Jigodin-Băi. **Monumente:** cetatea Mikó, de fapt un castel rezidenţial construit în 1611–1623 pe cheltuiala lui Hidvégi Mikó Ferenc, consilier al principelui Gabriel Bethlen (refăcut în 1714–1716 şi restaurat în 1970), cu turnuri de apărare, azi sediul Muzeului judeţean; mănăstirea franciscană Şumuleu, cu o biserică ctitorită de Iancu de Hunedoara (1444–1448), demolată în 1802 ca urmare a stricăciunilor provocate de cutremurul din 14 oct. 1802 şi reconstruită în perioada 1804–1835, în stil neoclasic, cu puternice influenţe baroce. În această biserică se află statuia Sfintei Fecioare Maria (2,27 m înălţime), sculptată în lemn de tei în 1515-1520, făcătoare de minuni; biserica având hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1930–1936), înconjurată de un zid de incintă, posedă un altar baroc, numeroase incunabule şi cărţi rare, obiecte de cult, argintărie etc.; capela „Sfântul Anton" (1661, cu transformări din anii 1750–1773); biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (sec. 15), iniţial în stil gotic, extinsă în 1707 în stil baroc, cu un turn ridicat în anul 1800; biserica romano-catolică „Sfânta Cruce" construită în perioada 1751–1758 în stil baroc; clădirea fostului sediu al scaunului Ciuc (1780); clădirea fostei garnizoane de grăniceri (1786), azi spital; clădirea Primăriei vechi (1884–1888), azi sediul Prefecturii; clădirea Tribunalului judeţean (1892–1905), în stil electic; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1929–1935), în stil bizantin, cu picturi murale interioare executate, în 1936, de Dimitrie Belizarie, sfinţită la 8 nov. 1936 şi reparată în anii 1988–1990, a devenit (din 1994) catedrală episcopală; biserica romano-catolică zidită în anii 2000-2003 după planurile arhitectului Makovecz Imre.

MIERCUREA NIRAJULUI, oraş în jud. Mureş, situat într-o mică depresiune din zona Dealurilor Nirajului, la confl. râului Niraju Mic cu râul Niraj; 6 194 loc. (1 ian. 2011): 3 043 de sex masc. şi 3 151 fem. Supr.: 5,6 km², din care 1,7 km² în intravilan; densitatea: 3 643 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată în 1914, la **M.N.**) şi haltă de c.f. (în satul Tâmpa). Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Prelucr. cărnii, a lemnului (mobilă), a inului şi cânepei; producţie de articole de îmbrăcăminte din piele, de încalţăminte, de jocuri şi jucării, de preparate din lapte şi de produse de panificaţie. Moară pentru măcinat cereale. Viticultură. Centru de ceramică populară. Casă de cultură. **Istoric**. În arealul oraşului **M. N.** au fost descoperite vestigii neolitice (topoare din piatră ş.a.), iar în satul Lăureni au fost scoase la iveală mai multe monede bizantine. Prima menţiune documentară a localit. datează din anul 1493, iar în 1567 apare consemnată cu numele *Zereda*. La 21 febr. 1605, la **M. N.** a fost recunoscut ca principe al Transilvaniei, Bocskay Istvàn, şi tot în acelaşi an aici a fost convocată Dieta Transilvaniei. Com. **M.N.** a fost trecută în categoria oraşelor la 19 iun. 2003, având în subordine ad-tivă satele Beu, Dumitreştii, Lăureni, Moşuni, Şardu Nirajului, Tâmpa şi Veţa. **Monumente**: în oraşul **M. N.** se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1750, reparată în 1843 şi 2008), declarată monument istoric, o biserică romano-catolică (1928), clădirea fostei Prefecturi (1905) şi bustul principelui Bocskay Istvàn, sculptat în 1906 de Horváth Géza; în satul Moşuni, atestat documentar, prima oară, în 1446, există o biserică reformată (din 1760), iar în satul Beu se află o biserică romano-catolică (sec. 18).

MIERCUREA SIBIULUI, oraş în jud. Sibiu, situat în Pod. Secaşelor, la 230 m alt., pe râul Secaş; 4 287 loc. (1 ian. 2011): 2 131 de sex masc. şi 2 156 fem. Supr.: 85,1 km², din care 3,4 km² în intravilan; densitatea: 1 261 loc./km². Staţie de c.f. (în Miercurea Sibiului). Nod rutier. Prelucr. lemnului. Preparate din lapte. Fermă avicolă. Culturi de cereale. Pomicultură (meri, nuci, peri, pruni). Viticultură. Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat de coline şi cu izvoare de ape minerale clorurate, sodice concentrate, iodurate, slab bromurate, indicate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale (spondiloze cervicale, lombare şi dorsale în stadiu incipient), a celor vasculare (varice în stadiu incipient, flebite), a unor stări prepuberale la copii şi a unor tulburări funcţionale genitale la femei. **Istoric.** În localit. componentă Apoldu de Sus au fost descoperite o secure datând din Neolitic, o brăţară din aur din perioada hallstattiană, zece monede dacice din argint, ceramică dacică şi urmele unui *vicus* (sat) roman, cu nume necunoscut, în care s-au găsit fragmente de zidărie, vase ceramice, un chiup, inscripţii, reliefuri şi medalioane funerare, cărămizi cu ştampila *Legiunii a XIII-a Gemina,* un lanţ şi inele din aur, precum şi un tezaur monetar roman imperial (499 de monede, în majoritate denari, emise în perioada 189/180–41 î.Hr.). În arealul localit. componente Dobârca a fost descoperit (1967) un tezaur monetar alcătuit din 29 de denari romani republicani (sec. 2–1 î.Hr.) şi opt denari romani imperiali (sec. 1 d.Hr.). În anul 1141, regele ungur Géza II a colonizat în această zonă primele familii de germani care au întemeiat aşezarea numită de ei *Reussmarkt*, ridicată la rang de târg în 1332, dar prima atestare documentară a localit. **M.S.** apare consemnată în perioada 1290–1301. Din 1854 până la 17 febr. 1968, com. şi satul Miercurea Sibiului s-au numit *Mercurea*, iar la 7 apr. 2004 com. **M.S.** a fost trecută în categoria oraşelor având în subordine ad-tivă localit. componente Apoldu de Sus şi Dobârca. **Monumente**: biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), cu turn ridicat deasupra primei travee a navei centrale; cetate ţărănească (sec. 16–19); bisericile ortodoxe „Sfântul Ilie" (1864-1872), cu elemente baroce şi gotice, declarată monument istoric, reparată în 1947, 1974-1975, şi „Adormirea Maicii Domnului" (2010-2012); biserica greco-catolică „Buna Vestire" (1700); casa memorială şi bustul sculptorului Corneliu Medrea; în localit. componentă Dobârca există o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică) şi ruinele unei cetăţi construită în anii 1481–1515.

MIERSIG → Câmpia Miersigului.

MIHAI BRAVU 1. Com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în Câmpia

Burnas, pe dr. râului Neajlov şi pe malul de SV al lacului Comana; 2 457 loc. (1 ian. 2011): 1 194 de sex masc. şi 1 263 fem. Staţie de c.f. Producţie de ambalaje din material plastic. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, sfeclă de zahăr, legume etc. Biserică având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1884). În arealul com. **M.B.** se extinde trupul de pădure Padina Tătarului (230 ha), care face parte integrantă din rezervaţia Comana. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **M.B.** a făcut parte din jud. Ilfov. Până la sf. sec. 19, satul Mihai Bravu s-a numit *Dadilov*.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de NE ale Pod. Babadag, pe dr. râului Taiţa; 2 533 loc. (1 ian. 2011): 1 306 de sex masc. şi 1 227 fem. Expl. de calcar şi de porfir. Biserică (1913-1922, restaurată în 2009-2010), în satul Mihai Bravu.

MIHAI EMINESCU, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 9 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei Superioare cu Dealul Bour, pe cursul superior al râului Drăcşani; 7 232 loc. (1 ian. 2011): 3 663 de sex masc. şi 3 569 fem. Reşed. com. este satul *Ipoteşti* (în care se află muzeul memorial „Mihai Eminescu") – sat în care a copilărit poetul Mihai Eminescu. Ateliere de mobilă, de confecţii textile şi metalice, de tricotaje şi de tăbăcărie. Producţie de alcool; îmbuteliere de băuturi răcoritoare. Două abatoare. Agroturism. În 1992, la Ipoteşti a fost înfiinţat Centrul Naţional de Studii „Mihai Eminescu". În arealul satului Stânceşti au fost descoperite (1960) urmele unei aşezări tracogetice datând de la sf. Hallstatt-ului (sec. 6–3 î.Hr.), extinsă pe 50 ha, în cadrul căreia au fost identificate bordeie şi câteva locuinţe de suprafaţă. Aici s-au găsit amfore de Chios şi Thásos, piese scitice de harnaşament, două figurine feminine şi una reprezentând un animal fantastic (peşte cu rât şi colţi de mistreţ), datând din sec. 5 î.Hr., executate din aur, prin ciocănire. În perimetrul satului Cucorăni, atestat documentar în 1538, în zona numită „Medeleni", au fost descoperite vestigiile unei aşezări neolitice, aparţinând culturii materiale Cucuteni, în care s-au găsit vase ceramice şi figurine din lut, specifice acestei culturi, precum şi urmele unei aşezări din a doua Epocă a fierului (La Tène, sec. 3–2 î.Hr.), ale unei aşezări carpice din sec. 2–3 şi ale unei aşezări prefeudale (sec. 6–7). În satul Cerviceşti se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1787), construită de meşterii Ion Sân Dumitraşcu şi Grigore; în satul Cucorăni există biserica din zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1818–1819, reclădită în 1855–1856), iar în satul Ipoteşti, atestat documentar la 15 iun. 1616, biserica din zid cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1825). Capela „Sfântul Teodor Sicheotul"-Callimachi (1837), în satul Stânceşti. În pădurea din satul Baisa are loc anual, în luna iul., un festival folcloric (port popular, cântece şi dansuri populare). Parc dendrologic.

MIHAIFALĂU → Valea lui Mihai.

MIHAIL KOGĂLNICEANU 1. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Pod. Casimcea cu câmpia litorală, pe cursul inf. al râului Casimcea; 10 224 loc. (1 ian. 2011): 5 059 de sex masc. şi 5 165 fem. Aeroport internaţional care deserveşte municipiul Constanţa (27 km NV de acesta) şi implicit întreg litoralul Mării Negre. Aeroportul a fost supus unor ample lucrări de extindere şi modernizare (1990–1995). Nod rutier. Producţie de mobilă, de săpun şi detergenţi, de preparate din carne şi lapte. Fermă avicolă. Legumicultură. Muzeu etnografic aromân. În com. **M.K.** există o bază militară americană, inaugurată la 1 oct. 2009, extinsă pe 5 ha, cu 78 de clădiri (spaţii pentru locuit, magazine, cantine, centre medicale, săli de sport etc.), organizată cu fonduri alocate de Guvernul american. Pe locul actual al com. **M.K.**, la începutul sec. 16 s-a stabilit câteva triburi de tătari veniţi din Crimeea, întemeind aşezarea *Kara Murat* (Murat cel Negru) nume atribuit în cinstea unui conducător tătar. După 1877 au început să se stabilească aici mai multe familii de mocani români. Până în 1930 satul şi com. **M.K.** s-au numit *Kara Murat*, iar între 1930 şi 1948 au purtat numele *Ferdinand I.* Biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1897-1898), în stil gotic, renovată după cutremurul din 4 mart. 1977 şi biserică ortodoxă (2007-2011), în satul Mihail Kogălniceanu.

2. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului, pe cursul inf. al Ialomiţei; 3 069 loc. (1 ian. 2011): 1 540 de sex masc. şi 1 529 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Până în 1912, satul şi com. **M.K.** s-au numit *Cotu Epure.* În satul Hagieni se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări) înfiinţată în anul 2001 lângă ruinele bisericii „Sfântul Nicolae", care a fost ctitoria regelui Carol I, construită în anii 1881–1892. Această biserică a fost abandonată după inundaţiile catastrofale provocate de râul Ialomiţa în primăvara anului 1970, în prezent aflându-se într-o fază avansată de degradare (tavanul este pe jumătate prăbuşit, iar picturile murale, originare, sunt în mare parte deteriorate). Alături de această biserică ruinată a fost construită (în anii 2003–2007) biserica de zid cu hramul „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir", sfinţită în nov. 2007. Până la 10 oct. 2005, com **M.K.** a avut în componenţă satele Gura Ialomiţei şi Luciu care la acea dată au format com. Gura Ialomiţei, jud. Ialomiţa.

3. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de V ale Dealului Pietros (206 m alt.), pe râul Telița; 3 236 loc. (1 ian. 2011): 1 646 de sex masc. şi 1 590 fem. Staţie de c.f. (în satul Mihail Kogălniceanu). Aeroport care deserveşte municipiul Tulcea (21 km S de acesta). Expl. de calcar compact pentru fabricarea cimentului şi varului. Produse alim. Fermă de creştere a bovinelor (în satul Rândunica). Centru de încercare a soiurilor de cereale. Pe terit. comunei a fost descoperit un tezaur compus din 25 000 de monede din argint, 200 perperi bizantini din aur, peste 100 de lingouri din argint, obiecte de podoabă din aur şi argint, datând de la sf. sec. 13 şi începutul sec. 14. Până la începutul sec. 20, satul Mihail Kogălniceanu s-a numit *Enichioi.* Biserica „Sfânta Treime" (2007-2011, sfinţită la 13 iun. 2011), în satul Mihail Kogălniceanu.

MIHAI VITEAZU 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în partea de V a Pod. Transilvaniei (Câmpia Turzii), pe râul Arieş; 5 785 loc. (1 ian. 2011): 2 831 de sex masc. şi 2 954 fem. Expl. de gips (în satul Cheia). Balastieră. Fabrici de încălţăminte şi de mezeluri. Legumicultură. Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură. În satul Mihai Viteazu, menţionat documentar, prima oară, în 1170, iar apoi în 1332 cu numele *Sacerdos de Villa Sancti Michaelis,* se află o biserică reformată (1674–1684), una romano-catolică (sec. 19) şi alta unitariană (sec. 18), declarate monumente istorice; în satul Cheia există o biserică unitariană (sec. 18–19), iar în satul Cornești, biserica

romano-catolică cu hramul „Sfânta Emilia" (1774), cu zid de incintă, declarată monument istoric în anul 2004.

2. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Pod. Istriei cu câmpia litorală, pe țărmul de V al lacului Sinoie; 3 544 loc. (1 ian. 2011): 1 865 de sex masc. și 1 679 fem. Stație de c.f. (în satul Mihai Viteazu). Nod rutier. Fermă de creștere a ovinelor (în satul Sinoie).

MIHALȚ, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Pod. Târnavelor, la confl. Târnavei cu Mureșul; 3 416 loc. (1 ian. 2011): 1 734 de sex masc. și 1 682 fem. Balastieră. Producție de țevi și tuburi din oțel; prelucr. lemnului; produse de panificație. Morărit. Pe terit. satului Obreja au fost descoperite (1961–1963) urmele unei așezări neolitice, aparținând culturii materiale Petrești (sf. milen. 3 î.Hr.) și ale unei așezări rurale daco-romane (sec. 2–4). La 21 mai/2 iun. 1848, aici a avut loc o ciocnire sângeroasă între armata nemeșilor maghiari și țăranii români care ocupaseră pământul acaparat, pe nedrept, de contele Eszterházy („Măcelul de la Mihalț"). În satul Mihalț, menționat documentar, prima oară, în 1319, se află biserica „Sfânta Treime" (1884, restaurată și pictată în 1994-1997). În satul Obreja se află castelul „Wesselényi" (1901).

MIHĂEȘTI 1. Com. în jud. Argeș, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Piem. Cândești cu Dealurile Argeșului, pe Râu Târgului; 6 041 loc. (1 ian. 2011): 2 977 de sex masc. și 3 064 fem. Stație de c.f. (în satul Furnicoși), inaugurată la 1 iul. 1887. Producție de pompe și compresoare și de îmbrăcămite pentru lucru. Pomicultură (meri, pruni, peri). Parc dendrologic (57,5 ha) creat în anii 1895–1900, cu exemplare de brad caucazian *(Abies nordmanniana)*, stejar roșu *(Quercus borealis),* pin *(Pinus strobus),* gorun *(Quercus petraea),* arborele pagodelor *(Ginkgo biloba),* ienupăr de Virginia *(Juniperus virginiana)* etc. În cadrul parcului se păstrează și o parte din vechea pădure de luncă în care se află exemplare monumentale de stejar *(Quercus robur).* Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1767) și „Sfântul Ioan Botezătorul" (1810), în satele Valea Bradului și Furnicoși.

Mihăești (3). Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a mănăstirii Govora

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian; 1 773 loc. (1 ian. 2011): 845 de sex masc. și 928 fem. Stație de c.f. (în satul Mihăești). Nod rutier. Centru de confecționat covoare. Morărit; produse de panificație. Viticultură. În satul Bușca se află o biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1847) și un conac (sec. 19), iar în satul Mihăești există bisericile „Sfântul Nicolae" (1847, reparată în 1924 și 1964) și „Adormirea Maicii Domnului" (1864–1869).

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 13 sate, situată în partea de E a Subcarpaților Olteniei, pe dr. Văii Oltului; 6 724 loc. (1 ian. 2011): 3 317 de sex masc. și 3 407 fem. Reședința com. **M.** este satul *Buleta.* Stație de c.f. (în satul Govora), inaugurată la 2 iul. 1887. Zăcăminte de sulf, de origine bacteriană (în satul Govora). Centrală electrică și de termoficare cu o putere instalată de 207,5 MW (intrată în funcțiune în 1960). Hidrocentrală (45 MW), dată în folosință în 1975, și uzină de produse sodice (în satul Govora). Fermă avicolă (în satul Buleta). Pomicultură (meri, peri, nuci). Sanatoriu T.B.C. (în satul Mihăești). În arealul satului Govora au fost descoperite (1960) urmele unei așezări din Epoca bronzului, aparținând culturii materiale Verbicioara (sec. 16–13 î.Hr.), în care s-au găsit mai multe vase din ceramică (cești globulare cu gâtul scurt și două toarte, cu decor incizat), iar pe terit. satului Buleta a fost descoperită o fibulă din bronz, datând din prima jumătate a sec. 7 î.Hr. În satul Govora se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (adusă, în 1804, din localit. Genuneni), și mănăstirea Govora (de maici), cu biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în prima jumătate a sec. 15 de domnul Vlad Dracul și pustiită, în 1440, de boierul Albu cel Mare; rezidită în anii 1492–1496 de domnul Vlad Călugărul și terminată de Radu cel Mare, biserica este decorată la exterior cu un brâu median, iar ferestrele sunt prevăzute cu ancadramente din piatră sculptată. Ansamblul monahal a fost în întregime reparat și reînnoit de Matei Basarab în anii 1640–1645, care a instalat la această mănăstire o tiparniță (dăruită de mitropolitul Petru Movilă de la Kiev), de sub teascurile căreia au ieșit primele legiuiri în limba română *(Pravila de la Govora,* 1640 – cea mai veche culegere de legi în Țara Românească – și *Îndreptarea legii,* 1652), precum și cărți de slujbă în limba slavonă *(Psaltirea,* 1637). În 1710–1711, domnul Constantin Brâncoveanu a amplificat complexul monahal și a reconstruit biserica, pe care a împodobit-o cu picturi murale interioare, cu ajutorul zugravilor Iosif, Hranite, Teodosie, Ștefan ș.a., în spiritul stilului brâncovenesc. Biserica păstrează un remarcabil iconostas din lemn sculptat în stil brâncovenesc, cu icoane pictate pe foițe din aur, datând din sec. 18. Trapeza (sala de mese) a fost constuită în 1775. Ansamblul monastic a fost renovat în perioada 1957–1969 și 1986–1988. Bisericile cu același hram – „Sfântul Nicolae", în satele Bârsești (1736, cu fresce din 1809) și Negreni (1778, cu pridvor adăugat în 1824 și clopotniță din 1824). În satul Măgura se află biserica având hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1834), iar în satul Buleta, o biserică cu dublu hram – „Sfântul Ioan Botezătorul" și „Sfântul Nicolae" (1838, cu picturi murale interioare originare). În satul Mihăești există un conac din sec. 19 (azi sanatoriu T.B.C.).

MIHĂILENI 1. Com. în jud. Botoșani, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Ibănești, pe stg. văii Siretului, la granița cu Ucraina; 2 730 loc. (1 ian. 2011): 1 347 de sex masc. și 1 383 fem. Expl. și prelucr. argilei (cahle de teracotă). Culturi de sfeclă de zahăr, cartofi, legume ș.a. Vechi centru de ceramică roșie. Parc dendrologic. Muzeu cu colecții de ouă încondeiate. Satul Rogojești este menționat documentar, prima oară, în 1397. Bisericile din zid cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1795) și „Sfântul Nicolae" (1839–1842, reparată în 1875), în satele Pârâu Negru și Mihăileni. Satul Mihăileni este atestat documentar în 1792 ca punct de vamă. Până la 17 iul. 2003, com. **M.** a

Mihăileşti (1). Barajul lacului de acumulare

avut în componență satele Călineşti, Cândeşti, Talpa şi Vițcani care la acea dată au format com. Cândeşti, jud. Botoşani.

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 4 sate, situată în partea de NE a Depr. Ciuc, pe râul Racu, la confl. acestuia cu Oltul, la poalele de NV ale M-ților Ciuc; 2 627 loc. (1 ian. 2011): 1 348 de sex masc. şi 1 279 fem. Stații de c.f. (în satele Mihăileni şi Nădejdea). În satul Mihăileni, menționat documentar, prima oară, în 1333, se află o biserică romano-catolică (sec. 15) cu zid de incintă şi cu fresce din sec. 16, declarată monument istoric în 1992, o biserică unitariană (1860), conacul „Bialis" (începutul sec. 19), azi sediul Primăriei, şi o moară de apă (începutul sec. 19). Agroturism.

3. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe râul Calva; 1 033 loc. (1 ian. 2011): 526 de sex masc. şi 507 fem. Morărit. Satul Mihăileni apare menționat documentar, prima oară, în 1382. În satul Metiş, menționat documentar în 1319, se află o cetate țărănească (sec. 15–16) cu biserică evanghelică de incintă (1863), iar în satul Moardăş, atestat documentar în 1373, o biserică din sec. 14 (azi biserică evanghelică), fortificată în sec. 15–16. Canionul Mihăileni, cunoscut şi sub numele de „Râpa lui Brod", este de fapt o ravenă de c. 600 m lungime şi mărginită de pereți înalți de c. 25 m în care apar roci conglomerate. Această ravenă, care s-a format pe valea râului Calva în urma eroziunii puternice în sedimentele nisipoase de vârstă pliocenă, a fost declarată arie protejată cu statut de rezervație geologică şi peisagistică extinsă pe o supr. de 15 ha. În satul Mihăileni există biserica având dublu hram - „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul" (1839, pictată în 1970-1971 şi restaurată în 2005-2009) şi biserica „Sfântul Dumitru" (1880, restaurată în 1924 şi 1964). Bisericile cu hramurile „Înălțarea Domnului" (1820), „Cuvioasa Parascheva" (1883, reparată şi pictată în frescă în 2007-2010) şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1866, renovată în 1974), în satele Moardăş, Şalcău şi Răvăşel.

MIHĂILEŞTI 1. Oraş în jud. Giurgiu, situat în Câmpia Găvanu-Burdea, pe dr. văii Argeşului, pe malul lacului de acumulare, la 20 km SV de Bucureşti; 7 458 loc. (1 ian. 2011): 3 597 de sex masc. şi 3 861 fem. Supr.: 56 km^2, din care 6,4 km^2 în intravilan; densitatea: 1 165 loc./km^2. Nod rutier. Producție de mobilă, de încălțăminte, țesături, detergenți, săpun, produse refractare, ambalaje din hârtie şi carton şi de produse alim. Abator. Ferme avicolă şi de creştere a vacilor de lapte (în colaborare cu o firmă olandeză). La **M.** se află în stadiu de finalizare (lucrările au fost întrerupte, din lipsă de fonduri băneşti, după 1989) nodul hidrotehnic de pe râul Argeş, cu un baraj deversor şi două porturi de acostare pentru tranzitarea navelor dintr-un sector în altul al navigației pe canalul Bucureşti–Dunăre (rămas şi el nefinalizat după dec. 1989). Lacul de acumulare, realizat în anii '80 ai sec. 20, are supr. de 1 013 ha şi un vol. de apă de 76,3 mil. m^3. **Istoric.** În perimetrul satului Popeşti au fost descoperite (1954–1960) urmele suprapuse ale mai multor aşezări datând din epocile bronzului (culturile materiale Glina şi Tei) şi fierului (cultura materială Basarabi). Din perioada geto-dacică (sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr.) a fost identificată, ipotetic, aşezarea *Argedava* – important centru politic al unei formațiuni din rândurile căreia s-a ridicat Burebista, şi presupusa reşedință a tatălui lui Burebista – în cadrul căreia au fost scoase la iveală mai multe locuințe, gropi de provizii şi un „palat" din lemn şi vălătuci (probabil reşed. lui Burebista). Materialul arheologic găsit aici constă în vase ceramice (căni, castroane, fructiere), mărgele din sticlă, un medalion din aur, cu cap de femeie (probabil zeița Bendis), un candelabru din teracotă cu trei brațe etc. Localit. **M.** a fost declarată oraş la 18 apr. 1989, având în subordine ad-tivă 3 sate (Drăgănescu, Novaci, Popeşti). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. **Monumente:** biserica cu hramul „Sfânta Treime" din satul Popeşti, construită în anii 1688–1689 prin strădania marelui vistier Cristea Popescu, păstrează picturi murale interioare originare, atribuite lui Pârvu Mutu, între care se remarcă un tablou votiv cu figura domnului Constantin Brâncoveanu; biserica având hramul „Sfinții Voievozi" (1714), declarată monument istoric, şi conacul „Călinescu" (sec. 19), în oraşul Mihăileşti; bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 17) şi „Sfântul Nicolae" (1870, cu picturi murale interioare din 1967–1982), în satele Novaci şi Drăgănescu.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Câmpiei Bărăganului, pe râul Sărata, pe malul de S al lacului Amaru; 1 987 loc. (1 ian. 2011): 992 de sex masc. şi 955 fem. Nod rutier. Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. În satul Mihăileşti, menționat documentar în 1830, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril" (1853). Până la 7 iun. 2004, com. **M.** a avut în componență satul Florica, dată la care acesta a devenit comună de sine stătătoare. La 24 mai 2004, în raza com. **M.** a avut loc un grav accident rutier în care a fost implicat un TIR care transporta substanțe periculoase (azotat de amoniu). Autovehiculul s-a răsturnat, a luat foc şi apoi a explodat fapt ce a determinat moartea a 18 persoane.

MIHĂLĂŞENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 7 sate, situată în partea de E a Câmpiei Jijiei Superioare, pe malul lacului de acumulare Stânca-Costeşti, la granița cu Rep. Moldova, pe râul Başeu, la confl. cu Sărata; 2 282 loc. (1 ian. 2011): 1 116 de sex masc. şi 1 166 fem. Iazuri şi heleşteie. Conacul „Ursianu" (sf. sec. 19), în satul Mihălăşeni.

MIHEŞU DE CÂMPIE, com. în jud. Mureş, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Sărmaşului, pe Pârâu de Câmpie; 2 545 loc. (1 ian. 2011): 1 282 de sex masc. şi 1 263 fem. Stație de c.f. (în satul Miheşu de Câmpie). Nod rutier.

Iazuri şi heleşteie. Satul Miheşu de Câmpie este menţionat documentar, prima oară, în 1293.

MILA 23 → Crişan.

MILAŞ, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 6 sate, situată în partea de SE a Dealurilor Lechinţei, pe cursurile superioare ale râurilor Lechinţa şi Archiud; 1 402 loc. (1 ian. 2011): 705 de sex masc. şi 697 fem. Haltă de c.f. (în satul Milaş). Prelucr. laptelui. Morărit; produse de panificaţie. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor. Satul Milaş apare menţionat documentar, prima oară, în 1315, cu numele *Villa Nalas.* În satul Comlod, amintit documentar, prima oară, în 1315, se află o biserică reformată (sec. 16–17), o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17) şi castelul „Teleki" (sec. 17).

MILCOIU, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de E-NE ale Dealului Negru, pe dr. râului Topolog; 1 364 loc. (1 ian. 2011): 675 de sex masc. şi 689 fem. Apicultură. Han. Biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18) şi biserică din zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1875), în satele Izbăşeşti şi Milcoiu.

MILCOV 1. Râu, afl. dr. al Putnei în Câmpia Siretului Inferior pe terit. com. Milcovul (jud. Vrancea); 68 km; supr. bazinului: 498 km^2. Izv. din SV Subcarpaţilor Vrancei, de la 720 m alt., curge mai întâi pe direcţie S-N, despărţind Dealul Tojanu de culmea subcarpatică Gurbăneasa, ocoleşte pe la S şi E Dealul Reghiu (867 m alt.), iar pe terit. com. Reghiu îşi schimbă brusc direcţia către E-SE, străbătând transversal zona subcarpatică. În arealul satului Şindrilari străpunge o zonă de gresii, formând cheile de la Scruntaru, iar apoi intră în Depr. Mera separând Măgura Odobeşti (în N) de Dealul Deleanu (în S). Trece prin oraşul Odobeşti şi pe la S de municipiul Focşani. Din cauza infiltraţiilor puternice de pe cursul inf., **M.** seacă în timpul verilor secetoase, debitul său ajungând abia la 1,04 m^3/s în zona de vărsare. Până la Unirea Principatelor Române (la 24 ian. 1859), **M.** a format hotarul dintre Moldova şi Ţara Românească. Afl. pr.: Reghiu, Milcovel, Arva, Dâlgov, Mera.

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Boian, pe stg. râului Olt; 1 764 loc. (1 ian. 2011): 873 de sex masc. şi 891 fem. Reşed. com. este satul *Ulmi.* Haltă de c.f. (în satul Milcovu din Deal). Balastieră. Biserica având hramul „Sfântul Dumitru" (1781, cu adăugiri din 1831), în satul Milcovu din Deal şi biserica „Sfinţii Voievozi" (1810), în satul Ulmi. Până la 7 mai 2004, com. **M.** a avut în componenţă satul Ipoteşti, care la acea dată a devenit com. de sine stătătoare.

MILCOVUL, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe râul Milcov, la confl. acestuia cu Putna; 3 488 loc. (1 ian. 2011): 1 698 de sex masc. şi 1 790 fem. Morărit; produse de panificaţie. Viticultură; legumicultură. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **M.** s-au numit *Risipiţi*. În satul Milcovul se află biserica având hramul „Sfânta Ecaterina", ctitorie din 1860 a lui Constantin Robescu, cu picturi murale interioare executate de Sava Henţia, declarată monument istoric. Până la 7 mai 2004, com. **M.** a avut în componenţă satele Răstoaca şi Gologanu, care la acea dată au devenit comune de sine stătătoare.

MILEANCA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Podriga; 2 767 loc. (1 ian. 2011): 1 405 de sex masc. şi 1 362 fem. Nod rutier. Centru de artă populară. Morărit; două prese de ulei comestibil; creşterea bovinelor; piscicultură. În satul Mileanca se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18, reparată în 1857 şi 1910).

MILEA-VIFORÂTA, Rezervaţia ~ → Penteleu.

MILIŞĂUŢI, oraş în jud. Suceava, situat în partea de N a Pod. Sucevei, în zona de confl. a râului Sucevița cu Suceava; 5 397 loc. (1 ian. 2011): 2 604 de sex masc. şi 2 793 fem. Nod rutier. Supr.: 35,4 km^2, din care 7,6 km^2 în intravilan; densitatea: 710 loc./km^2. Expl. de balast. Prelucr. lemnului şi a cărnii. Din data de 9 sept. 2006, la **M.** are loc anual „Festivalul verzei". Până la 7 sept. 1976, fosta com. **M.** s-a numit *Bădeuţi,* iar între 7 sept. 1976 şi 20 mai 1996 a purtat numele *Emil Bodnaraş.* În localit. componentă Bădeuţi a existat biserica cu hramul „Sfântul Procopie"-Milişăuţi, construită în perioada 8 iun. – 13 nov. 1487 de Ştefan cel Mare, distrusă de armata austriacă în timpul Primului Război Mondial. Com. Milişăuţi a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă localit. componentă Bădeuţi şi satele Gara şi Lunca. Tot până la 7 apr. 2004, Milişăuţi a avut în componenţă satul Iaslovăţ, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

MILITARI, cartier în partea de V a municipiului Bucureşti.

MILOŞEŞTI, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 2 786 loc. (1 ian. 2011): 1 391 de sex masc. şi 1 395 fem. Nod rutier. Creşterea păsărilor, bovinelor, ovinelor. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, sfeclă de zahăr etc. Satul Miloşeşti a fost întemeiat în anul 1839 pe moşia lui Miloš Obrenović, întemeietorul dinastiei sârbeşti cu acelaşi nume.

MINA DE LA OCNA DE FIER → Ocna de Fier.

MINTIA → Veţel.

MINTIU → Satu Mare (1).

MINTIU GHERLII, com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată în partea de NV a Dealurilor Jimborului şi în cea de E a Dealurilor Dejului, pe râul Someşu Mic; 3 945 loc. (1 ian. 2011): 2 022 de sex masc. şi 1 923 fem. Halte de c.f. (în satele Buneşti şi Nima). Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Mintiu Gherlii, menţionat documentar, prima oară, în 1304, se află o biserică din sec. 13, preluată de cultul reformat în sec. 16, declarată monument istoric, iar în satul Nima, atestat documentar în 1225, o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1774).

MIOARELE, com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată în zona Muscelelor Argeşului, la poalele şi pe pantele Dealului Mătău, pe dr. râului Argeşel; 1 633 loc. (1 ian. 2011): 801 de sex masc. şi 832 fem. Reşed. com. este satul *Mătău.* Pomicultură (pruni, meri, peri). Creşterea ovinelor şi bovinelor. În perimetrul satului Suslăneşti se află o rezervaţie paleontologică (peşti fosili din Oligocen), extinsă pe 3,5 ha. Biserică având hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1881–1883), în satul Mătău.

MIOVENI, oraş în jud. Argeş, situat în zona Piem. Cândeşti, la 300 m alt., pe stg. râului Argeşel, la 16 km N-NE de municipiul Piteşti; 33 791 loc. (1 ian.

2011): 16 457 de sex masc. şi 17 334 fem. Supr.: 50,8 km², din care 6,2 km² în intravilan; densitatea: 5 450 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Turnătorie de fontă. Constr. de autoturisme „Dacia" (din 20 aug. 1968) şi de piese de schimb pentru autoturisme, tractoare, autocamioane, autobuze. Fabrici de maşini-unelte, de prelucr. a lemnului şi de preparare a combustibilului nuclear pentru centrala atomo-electrică de la Cernavodă. Produse alim. Institut de cercetări nucleare; Institut de cercetare şi inginerie tehnologică pentru autoturisme. Societatea Naţională „Nuclearelectrica", înfiinţată în 1998, care produce energie electrică şi termică pe baza procesului de fisiune nucleară. Centru pomicol. Fermă de creştere a ovinelor. Muzeu etnografic, în cula din satul Racoviţa, deschis la 20 sept. 1970. La **M.** are loc anual (din 1983) Festivalul internaţional de Folclor „Carpaţi". **Istoric.** În arealul oraşului **M.** au fost descoperite vestigii neolitice şi din Epoca bronzului. Prima menţiune documentară a localit. datează din 7 sept. 1485, iar la 18 apr. 1989 a fost declarată oraş. Până la 20 mai 1996 a purtat numele *Colibaşi*. În prezent, oraşul **M.** are în subordine ad-tivă 4 sate: Clucereasa, Colibaşi (atestat documentar, prima oară, la 15 ian. 1655), Făgetu şi Racoviţa (menţionat documentar la 29 dec. 1532). **Monumente:** biserica „Sfântul Gheorghe" (1840) şi catedrala cu dublu hram – „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" şi „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1993–2000 (sfinţită la 24 sept. 2000) după planul arhitecţilor Maria şi Alexandru Mulţescu. Catedrala, de dimensiuni mari (65 m lungime, 36 m lăţime în naos şi 40 m înălţime), are o turlă centrală de formă circulară, străjuită de alte patru turle mai mici, şi a fost decorată la exterior (2011-2012) cu marmură de culoare albă şi bejaurie, în tehnica mozaic bizantin, de Virgil Moraru din Iaşi. În această catedrală se păstrează părticele din moaştele Sfântului Nicolae; în satul Făgetu există mănăstirea „Vieroşi" (de călugări), cu biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", ctitorie din 1571–1573 a banului Ivaşcu Golescu şi a clucerului Albu Golescu (refăcută în 1645 de marele vistier Stroe Leurdeanu şi apoi în 1827–1834, 1924–1927 şi după cutremurul din 4 mart. 1977). După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, mănăstirea a încetat să funcţioneze, rămânând doar biserica de mir, obştea monahală fiind reactivată în 1997; în satul Racoviţa se află biserica „Sfântul Nicolae" (1786), cu picturi murale de factură populară, precum şi o culă boierească construită în 1797–1806 de Nicolae Racoviceanu, afectată de incendiul din 13 dec. 1877, renovată în 1878, restaurată în 1925, azi monument istoric.

MIRA → Mera.

MIRĂSLĂU, com. în jud. Alba, alcătuită din 6 sate, situată în zona Dealurilor Aiudului, pe dr. văii Mureşului; 2 153 loc. (1 ian. 2011): 1 083 de sex masc. şi 1 070 fem. Halte de c.f. (în satele Mirăslău şi Decea). Expl. de nisip cuarţos (în satul Ormeniş). Producţie de mobilă pentru birouri, de cazane şi radiatoare pentru încălzire centrală, de băuturi alcoolice şi de preparate din carne. Abator. Culturi de cereale. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Pe terit. satului Decea a fost descoperit (1888) un cimitir de înhumaţie de la sf. Neoliticului, în care s-au găsit unelte din piatră cioplită (topoare) şi din bronz (topoare cu tăişuri în cruce), vase din ceramică, coliere de mărgele din cupru şi din cochilii de scoică, precum şi urmele unei aşezări rurale romane din sec. 2–3, cu bogat inventar (ceramică, arme, obiecte de uz gospodăresc, o statuetă a unei divinităţi feminine etc.). În satul Cicău a fost identificată o necropolă de înhumaţie datând de la sf. sec. 7 şi începutul sec. 8, în care s-au găsit cercei, arme (o sabie, un topor, un vârf de lance) şi piese de harnaşament (zăbale, falere, scăriţe de şa, rozete). În arealul com. **M.**, la 8/18 sept. 1600 s-a desfăşurat lupta dintre armata condusă de Mihai Viteazul şi armata imperială austriacă comandată de generalul Giorgio Basta, soldată cu înfrângerea domnului român. În satul Mirăslău, menţionat documentar, prima oară, în 1219, se află o biserică reformată din 1843. Monumente închinate lui Mihai Viteazul (dezvelit în 1926) şi eroilor români căzuţi în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arghangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 15, cu transformări din sec. 18), în satul Cicău.

MIRCEA VODĂ 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Câmpiei Brăilei, pe dr. văii Buzăului; 3 391 loc. (1 ian. 2011): 1 725 de sex masc. şi 1 666 fem. Produse lactate. Fermă de creştere a porcinelor (în satul Deduleşti); creşterea bovinelor. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Pe terit. satului Deduleşti (întemeiat în 1810) a fost identificată (1960) o necropolă de înhumaţie, aparţinând culturii materiale Sântana de Mureş (sec. 4 d.Hr.), în care s-au găsit străchini şi căni modelate la roată.

2. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Carasu, pe ambele maluri ale canalului Dunăre–Marea Neagră; 5 034 loc. (1 ian. 2011): 2 592 de sex masc. şi 2 442 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 4 oct. 1860), în satul Mircea Vodă. Expl. de argile caolinoase. Mat. de constr. Morărit; produse de panificaţie. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Pomicultură (piersici, caişi, cireşi, meri). Viticultură. Pe terit. satului Mircea Vodă a fost descoperită (1950) o inscripţie slavă, datând din anul 943, cu numele lui jupan Dimitrie, reprezentând una dintre cele mai vechi mărturii despre existenţa unei organizări sociale de tip feudal în Dobrogea. Cămine culturale în satele Mircea Vodă şi Satu Nou. Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1911), cu picturi murale interioare din 1921, spălate în 1938 şi în 2000; Geamie (în satul Gherghina). Până în 1931, satul Mircea Vodă, întemeiat în a doua jumătate a sec. 19 de mai multe familii de tătari veniţi din Crimeea, s-a numit *Cilibichioi*. Până la 7 apr. 2004, com. **M.V.** a avut în componenţă satele Făclia, Saligny şi Ştefan cel Mare, care la acea dată au format com. Saligny, jud. Constanţa.

MIRCEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. râului Siret; 3 803 loc. (1 ian. 2011): 1 911 de sex masc. şi 1 892 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 15 dec. 1869), în satul Mirceşti. Nod rutier. Expl. de balast. În satul Mirceşti, menţionat documentar, prima oară, la 7 iun. 1455, se află bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (ante 1809) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1875) şi muzeul memorial „Vasile Alecsandri" (organizat în 1928, reorganizat în 1957 şi deschis pentru public la 9 iun. 1957), adăpostit în casa construită în 1861–1865 şi în care a locuit poetul în perioada 1865–1890. Casa a fost renovată în 1925–1928 şi 1995–1996. Muzeul cuprinde mobilier, fotografii de familie, scrisori, ediţii de opere, fotocopii după manuscrise etc. În curtea muzeului se află şi casa construită în 1820 de vornicul Alecsandri (tatăl poetului), precum şi

mausoleul lui Vasile Alecsandri, realizat în 1925–1929 după planurile arhitectului Nicolae Ghika-Budeşti. Până la 7 apr. 2004, com. **M.** a avut în componență satele Izvoarele, Răchiteni şi Ursăreşti, care la acea dată au format com. Răchiteni, jud. Iaşi. Biserică romano-catolică (1976).

MIREŞU MARE, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 7 sate, situată în S-SV Depr. Baia Mare, la poalele de N ale Dealului Mare (660 m alt.) din Dealurile Chioarului, la confl. râului Tulgheş cu Someşul; 5 127 loc. (1 ian. 2011): 2 560 de sex masc. şi 2 567 fem. Stație de c.f. (în satul Mireşu Mare). Prelucr. lemnului; produse de panificație. Morărit. Fermă de creştere a bovinelor. Satul Mireşu Mare apare menționat documentar, prima oară, în 1603. Biserică din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1800), în satul Stejera.

MIRON, Schitul ~ → 23 August (1).

MIRONEASA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al râului Urşița; 4 787 loc. (1 ian. 2011): 2 561 de sex masc. şi 2 226 fem. Expl. de gresii. Prelucr. lemnului; produse de panificație. Legumicultură. Viticultură. Pomicultură. În satul Mironeasa, menționat documentar într-o catagrafie din 1820, cu numele *Poiana Mironesei*, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1993). În satul Schitu Hadâmbului se află mănăstirea Hadâmbu (de călugări), cu biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului", ctitorie din 1659 a postelnicului grec Iani Hadâmbu, înconjurată de un zid de incintă de formă rectangulară, întărit cu turnuri de apărare, circulare, la colțuri şi un turn de poartă în partea centrală. Biserica a fost construită din piatră brută şi are pereții exteriori cu chenare gotice. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, monahii au părăsit mănăstirea, complexul monastic fiind afectat, ulterior, de o degradare accentuată până în 1937 când s-au executat reparații şi s-a reluat viața monahală. La 28 oct. 1959, mănăstirea Hadâmbu a fost desființată de autoritățile comuniste, iar călugării alungați. Mănăstirea a fost reînființată în 1990, dată după care a fost repictată vechea biserică (1991) şi a fost construită o nouă biserică, lângă cea veche, de mari dimensiuni, cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului", pictată în frescă de Vasile Buzuloiu din Bucureşti, ajutat de ucenicul său Vasile Gheorghiță. În cadrul ansamblului monahal a mai fost construită şi clădirea arhondaricului, după planul arhitectului Bogdan Negoiță, care are aspectul unui palat palatinal care poate găzdui c. 500 de pelerini. La 22 ian. 2003 un violent incendiu a mistuit 28 de chilii din care a scăpat nevătămată o icoană a Macii Domnului, făcătoare de minuni, pictată în 1938 de preotul Octavian Zmău şi ferecată în argint de meşterul Ion Contfas din Târgu-Neamț. În ziua de Bobotează a anului 1992, pentru prima dată, ochiul drept al Maicii Domnului din această icoană a lăcrimat, iar în 1993, în ajunul Sărbătorii Sfintei Cuvioase Parascheva, din umărul drept al Maicii Domnului din aceeaşi icoană au curs trei picături de mir. Ulterior au mai curs picături de mir la 22 febr. 1995, 20 aug. 1995 şi în vara anului 1998.

MIROSLAVA 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 13 sate, situată în zona Coastei Iaşilor, la poalele Dealului Miroslava (180 m alt.), pe râul Bahlui; 11 352 loc. (1 ian. 2011): 5 735 de sex masc. şi 5 617 fem. Producție de piese şi accesorii pentru autovehicule şi pentru motoare de autovehicule, de lacuri, vopsele şi cerneluri tipografice şi de ambalaje din material plastic. Prelucr. lemnului. Viticultură (în satul Uricani). Pomicultură. Ferme de creştere a păsărilor (în satul Uricani) şi a ovinelor (Miroslava). Apicultură. Iazuri pentru piscicultură (Ciurbeşti). Muzeu memorial „Dimitrie Anghel" (în satul Corneşti), amenajat în casa poetului, construită în 1840. Casa „Sturdza" (sec. 19). Parc dendrologic. În satul Miroslava, menționat documentar, prima oară, în 1579, se află biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (c. 1811, rezidită în 1850), iar în satul Corneşti există o biserică din anul 1833; bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1745) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1776), în satele Voroveşti şi Valea Adâncă. În satul Brătuleni există o biserică din sec. 17, iar în satul Ciurbeşti, o biserică din zid având hramul „Sfinții Voievozi" (1769) şi una din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1806). Bisericile din lemn, cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1751–1752, reparată în 1893) şi „Sfântul Gheorghe" (1768), în satele Balciu şi Voroveşti; în satul Proselnici se află o biserică din zid cu hramul „Sfinții Voievozi" (sec. 18). Rezervație forestieră (în satul Uricani) cu arbori seculari, extinsă pe 68 ha.

2. Vârf în M-ții Bârgău, constituind alt. max. a acestora (1 625 m).

MIROSLOVEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în SE Pod. Fălticeni, pe stg. râului Moldova; 4 626 loc. (1 ian. 2011): 2 365 de sex masc. şi 2 261 fem. Balastieră. Produse lactate. Fabrică de cărămidă şi teracotă. Moară. Cămin cultural (1934). Bibliotecă (1934), cu c. 10 000 vol. În satul Miroslovești, menționat documentar la 24 sept. 1429, se află o şcoală agricolă (din 1831) şi o biserică din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1535, cu adăugiri din 1755–1756); în satul Verşeni există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (sec. 18). Până la 2 dec. 2004, com. **M.** a avut în componență satul Ciohorăni, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

MIROŞI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul superior al râului Burdea; 2 520 loc. (1 ian. 2011): 1 268 de sex masc. şi 1 252 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 ian. 1887), în satul Miroşi. Expl. de petrol şi gaze naturale. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, floarea-

Mirceşti. Muzeul memorial „Vasile Alecsandri"

soarelui, plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Miroşi, atestat documentar la 19 iun. 1551, se află biserica având dublu hram - „Sfântul Nicolae" şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", construită în anii 1906–1908 după planurile arhitectului T. Kanzler, cu picturi murale interioare originare executate de Costin Petrescu.

MIRŞID, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a M-ţilor Meseş cu Dealurile Sălajului; 2 255 loc. (1 ian. 2011): 1 089 de sex masc. şi 1 166 fem. Staţie de c.f. (în satul Mirşid). Expl. de tuf vulcanic şi de gips (Mirşid), de granit (Moigrad-Porolissum) şi de gips (Popeni). Satul Mirşid apare menţionat documentar, prima oară, în 1219, cu numele *Villa Roba,* iar în 1385, cu acela de *Nyirsed* (numele actual datează din 1733). Pe terit. satului Moigrad-Porolissum, atestat în 1423 cu numele *Villa Olachalis Maygrad,* au fost descoperite (1855 şi ulterior) urmele unei aşezări neolitice (în cadrul căreia s-a găsit un tezaur de figurine plate din aur), peste care s-a suprapus o altă aşezare din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (cultura materială Coţofeni, 2500–1800 î.Hr.). Tot aici a fost descoperit un depozit de bronz, o necropolă de incineraţie (sec. 2 î.Hr.) cu inventar bogat, un tezaur dacic de argint (fibule, brăţări spiralice, colier), un tezaur monetar cu peste 1 000 de drahme greceşti din Dyrrachium şi Apollonia, un tezaur de aur găsit într-un mormânt de înhumaţie (sec. 5), compus din trei brăţări, cataramă cu granate, o aplică şi un trident. Pe Dealul Pomet (504 m alt.) din satul Moigrad-Porolissum au fost descoperite fragmente din *limesul* de NV al Daciei, cu zid din piatră, şi urmele celei mai importante aşezări civile urbane şi militare romane, numită *Porolissum,* dezvoltată dintr-o aşezare dacică mai veche (menţionată de Ptolemeu), al cărei nume l-a preluat, şi ridicată la rang de municipiu în vremea împăratului Septimius Severus (193–211). Important centru militar, economic şi ad-tiv (capitala Daciei Porolissensis), *Porolissum* a avut două castre din piatră (castrul cel mare, din vremea împăratului Caracalla, 198–217, avea 294 x 266 m), în care au staţionat, succesiv, un mare număr de trupe romane *(Cohors I Britonnum milliaria,* unităţi din *Legiunea a XIII-a Gemina, a VII-a Claudia* etc.). Săpăturile arheologice au scos la iveală două sanctuare, un amfiteatru, templul zeilor Mauri, templul dedicat lui Liber Pater şi un fragment de stradă *(via)*, pavată cu lespezi, lată de 5,75 m, ruinele unor cazărmi etc. În perimetrul satului Firminiş a fost descoperit (1936), într-un mormânt de înhumaţie datând din sec. 7 î.Hr., un pumnal *(akinakes)* din bronz, cu lungimea lamei de 36,5 cm, având mânerul decorat cu striuri paralele şi teaca *à jour.* În satul Mirşid se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1880-1888, reparată în 1985-1986 şi restaurată în 2008-2009).

MISCHII, com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în partea de S a Dealurilor Amaradiei, pe cursul superior al râului Teslui; 1 760 loc. (1 ian. 2011): 850 de sex masc. şi 910 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de maşini-unelte, de izolatori şi piese izolante din ceramică. Pomicultură. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Satele Mlecăneşti şi Urecheşti sunt amintite documentar, prima oară, în 1598 şi, respectiv, 1619. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1864), „Sfântul Dumitru" (ante 1845, refăcută în 1875, reparată în 1935) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1850), în satele Mischii, Mlecăneşti şi Urecheşti. În satul Motoci se află biserica cu dublu hram – „Sfânta Parascheva" şi „Sfântul Nicolae", ctitoria lui Bălaşa Teodoru din anii 1850–1853, reparată în 1900 şi repictată în 1990, iar în satul Mischii există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1817, reparată în 1883–1884).

MIŞCA, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în partea de S a Câmpiei Crişurilor, pe cursul inf. al râului Teuz; 3 746 loc. (1 ian. 2011): 1 837 de sex masc. şi 1 909 fem. Haltă de c.f. (în satul Satul Nou). Satul Mişca este menţionat documentar, prima oară, în 1249. În satul Vânători, atestat documentar în 1214, se află o biserică din sec. 13 (azi aparţinând cultului reformat-calvin), în stil romanic, mărită şi cu turn adăugat în 1768. Fond cinegetic.

MITOC, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 2 sate, situată în NE Câmpiei Jijiei Superioare, pe dr. Prutului, la graniţa cu Rep. Moldova; 1 908 loc. (1 ian. 2011): 953 de sex masc. şi 955 fem. Trei mori de porumb şi patru prese de ulei comestibil. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor ş.a. Muzeu de istorie şi arheologie. Pe terit. com. **M.** au fost descoperite vestigii din Paleolitic. Biserica „Sfântul Nicolae" (1914-1916, restaurată în 2010-2011), în satul Mitoc.

MITOCU DRAGOMIRNEI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Dragomirnei, la 12 km N de municipiul Suceava; 4 709 loc. (1 ian. 2011): 2 319 de sex masc. şi 2 390 fem. Producţie de încălţăminte şi îmbrăcăminte din piele. Culturi de cartofi, cereale, hrean ş.a. Rezervaţia forestieră „Făgetul Dragomirnei", situată la 380-450 m alt., cu arbori multiseculari (134,80 ha). În satul Dragomirna se află mănăstirea Dragomirna (de maici), cu tot complexul de clădiri, ctitorie din anii 1602–1609 a mitropolitului Anastasie Crimca, fortificată cu ziduri şi turnuri de apărare construite în 1627–1635 din iniţiativa domnului Miron Barnovschi. *Biserica mică,* din cimitir, cu hramul „Sfinţii Enoh, Ilie şi Ioan Teologul", a fost terminată la 27 iul. 1602 şi se compune dintr-un naos cu absidă şi un pridvor poligonal deschis, pe coloane, potrivit influenţei arhitecturii munteneşti. Această

Mitocu Dragomirnei. Vedere de ansamblu a mănăstirii Dragomirna

biserică are 10,50 m lungime şi 4,88 m lăţime, fiind de o supleţe şi eleganţă fermecătoare. În jurul acestei biserici s-a constituit prima comunitate de călugări în 1602, iar în 1960 a devenit mănăstire de călugăriţe. *Biserica mare,* cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", ridicată în anii 1606–1609 (sfinţită la 1 sept. 1609), este de plan dreptunghiular, îngustă (9,60 m lăţime) şi mult alungită, cu o siluetă semeaţă, având o linie arhitectonică suplă şi o turlă înaltă de 42 m. Biserica păstrează la interior (numai în naos şi altar) picturi murale în frescă, în stil bizantin (remarcabile sunt scenele *Iisus în Grădina Ghetsimani, Prinderea lui Iisus, Judecarea, Răstignirea, Coborârea de pe Cruce),* executate de zugravii Crăciun, Mătieş, Ignat şi Gligorie. Faţadele sunt înconjurate cu un brâu format dintr-un triplu tor, răsucit alternativ, iar turla este integral împodobită cu motive florale şi geometrice sculptate, de influenţă caucaziană. Jefuit în 1653 de oastea lui Timuş Hmelniţki şi la 2 oct. 1758 de tătari, aşezământul monahal a suferit modificări în timpul ocupaţiei austriece (1863) şi a fost restaurat în anii 1965–1976, redându-i-se forma iniţială. În pronaosul bisericii mari se află mormântul lui Anastasie Crimca. În sec. 17, mănăstirea Dragomirna a avut un important rol cultural datorită activităţii lui Anastasie Crimca, cel care a impulsionat copierea textelor religioase şi împodobirea acestora cu miniaturi.

Mitocu Dragomirnei. Biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" a mănăstirii Dragomirna

Muzeu de artă religioasă (broderii, cruci sculptate, obiecte din argint, tipărituri vechi, manuscrise cu miniaturi, între care se remarcă *Tetraevangheliarul* din 1609, scris pe pergament şi decorat cu icoane, miniaturi şi iniţiale de Anastasie Crimca). Mănăstirea Dragomirna are un paraclis cu hramul „Sfântul Nicolae" (1635, refăcut în 1846) şi chilii din 1845. Tot la mănăstirea Dragomirna a trăit, în perioada 1763–1775, călugărul Paisie Velicicovschi, întors de la o mănăstire de pe Muntele Athos. În satul Mitocu Dragomirnei, atestat documentar la 24 febr. 1587, se află o biserică romano-catolică, cu hramul „Înălţarea Sfintei Cruci" (1894), o biserică din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1792–1794), cu catapeteasmă din 1796, pictată de Ionuţ Burdujeni, şi o biserică din zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1820–1825).

MITRENI, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Mostiştei, pe stg. râului Argeş; 4 206 loc. (1 ian. 2011): 2 102 de sex masc. şi 2 104 fem. Haltă de c.f. (în satul Valea Roşie). Fabrică de conserve de legume şi fructe şi de supe concentrate. Culturi de cereale, floarea-soarelui, rapiţă, şofran, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Pe terit. satului Valea Roşie se află lacul Mitreni (14 ha), cu apă sărată (mineralizare 6,3 g/l), sodică, sulfatată şi cu nămol sapropelic pe fundul lacului, cu valori terapeutice. În vatra satului Mitreni a fost descoperită (1958) o necropolă de înhumaţie aparţinând culturii materiale Sântana de Mureş (sf. sec. 3 – începutul sec. 4), în care s-au găsit vase din ceramică, un pahar din sticlă, catarame, fibule din bronz, mărgele din sticlă etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **M.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Valea Roşie se află o mănăstire de maici, înfiinţată în 1992, cu biserica „Buna Vestire" construită în anii 1995-1998 şi pictată în 2009-2010. Rezervaţia forestieră Ciornuleasa (75,2 ha), înfiinţată în 1954, ocroteşte o pădure de tip „şleau" de câmpie, cu numeroase elemente sudice, alcătuită din stejar *(Quercus robur),* stejar brumăriu *(Quercus pedunculiflora),* carpen *(Carpinus betulus),* cărpiniţă *(Carpinus orientalis),* tei *(Tilia tomentosa),* frasin pufos *(Fraxinus pallisae),* vişin turcesc *(Prunus mahaleb),* ulm *(Ulmus procera)* ş.a. Arbuştii sunt reprezentaţi prin sânger *(Cornus sanguinea),* măceş *(Rosa canina),* păducel *(Crataegus monogyna),* soc *(Sambucus nigra),* dârmoz *(Viburnum lantana),* scumpie *(Cotinus coggygria)* ş.a., iar stratul ierbaceu include toporaşi *(Viola odorata),* mierea ursului *(Pulmonaria officinalis),* golomăţul *(Dactylis glomerata),* sadina *(Chrysopogon gryllus)* ş.a. Rezervaţie cinegetică (fazani, mistreţi, iepuri, căprioare).

MITROFANI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în SE Piem. Oltetului; 1 266 loc. (1 ian. 2011): 647 de sex masc. şi 619 fem. Băuturi răcoritoare. Viticultură. În satul Mitrofani, atestat documentar la 26 oct. 1626, se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1704, cu picturi originare), distrusă de un incendiu la 18 iul. 2000, şi „Sfinţii Voievozi" (1813), şi biserica de cărămidă „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1910-1914, reparată în 1937); în satul Cetăţeaua există biserica din lemn „Sfântul Nicolae" (1791–1793), iar în satul Racu, biserica „Sfinţii Voievozi" (1808–1813). Com. **M.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Mitrofani, Cetăţeaua, Izvoraşu şi Racu din com. Suteşti, jud. Vâlcea.

MIZIL, oraş în jud. Prahova, situat în Câmpia Săratei, la contactul cu Subcarpaţii de Curbură, la poalele Dealului Istriţa, la 110–150 m alt., pe cursul superior al râului Ghighiu şi pe terasele văilor Budureasa şi Tohăneanca, la 35 km E-NE de municipiul Ploieşti; 15 977 loc. (1 ian. 2011): 7 693 de sex masc. şi 8 284 fem. Supr.: 19,3 km^2, din care 4,3 km^2 în intravilan; densitatea: 3 715 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Producţie de armament, de poliuretan, mobilă şi furnire din lemn, de articole de marochinărie şi de voiaj, de încălţăminte, de confecţii textile, de tapiserii şi mobilier de hol tapisat, de confecţii metalice, de saltele tip „Relaxa", stofe pentru mobilă, produse alim. (conserve de legume şi fructe, preparate din carne, condimente, panificaţie) şi de gheaţă. Centru viticol şi de vinificaţie. **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite urme materiale din Epoca bronzului, precum şi ceramică din sec. 3–4 şi 7–9. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1529, apoi la 6 iul. 1585, într-un act emis la cancelaria domnului Mihnea Turcitul, cu numele *Esteu,* şi la 30 sept. 1591, într-un act semnat de domnul Ştefan Surdul, în care este consemnată cu numele *Istau* (amintit şi în anii 1610, 1612, 1616 etc.). În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu

(1688–1714), satul Esteu (numit în acea vreme şi *Istau)* a intrat în posesia sa, el construind aici case domneşti şi acordând dreptul la târguri anuale. În sec. 18–19, aici s-a aflat o staţie a poştei de cai *(menzil)* care funcţiona pe drumul ce lega Buzăul cu Ploieştiul, fapt ce a determinat schimbarea numelui localit. din Istau în *Mezil* (de la care derivă numele actual). Declarat oraş în 1870. În prezent, oraşul **M.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Fefelei (menţionată documentar la 6 aug. 1600). **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan" (ctitorie din 1857 a lui Ion Cantacuzino, repictată în 1916) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1865); biserica din lemn pe fundaţie de beton cu hramul „Sfinţii Ioachim şi Ana", de mari dimensiuni (32 m lungime şi 52 m înălţimea turlei), construită în stil maramureşan în anii 2006-2007. În localit. componentă Fefelei se află biserica cu dublu hram - „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Treime", ctitorie din 1790 a polcovnicului Nicolae Strâmbeanu, restaurată şi repictată în anii 2010-2011.

MOACŞA, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Târgu Secuiesc, pe Râu Negru; 1 261 loc. (1 ian. 2011): 636 de sex masc. şi 625 fem. Staţie de c.f. (în satul Moacşa). Morărit. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, cartofi ş.a. Pe terit. fostului sat Eresteghin (înglobat în satul Moacşa la 17 febr. 1968) au fost descoperite (1962) urmele unei aşezări aparţinând culturii materiale Precucuteni, în care s-au găsit figurine antropomorfe, precum şi vestigiile unei aşezări din care s-au recuperat vase din ceramică (de tip Boian) de culoare neagră cu decor excizat, cu motive meandrice ce alternează cu zone netede. În satul Moacşa, menţionat documentar, prima oară, în 1332, se află o biserică reformată (1896). În satul Pădureni, atestat documentar în 1332, există o plantaţie de castani (declarată monument al naturii). Până la 9 apr. 2004, com. **M.** a avut în componenţă satul Dalnic, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

MOARA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 8 sate, situată în Pod. Sucevei, pe râul Şomuzu Mare; 4 938 loc. (1 ian. 2011): 2 440 de sex masc. şi 2 498 fem. Reşed. com. este satul *Moara Nica.* Culturi de cartofi. În satul Bulai se află mănăstirea armeano-gregoriană „Hagigadar" (de maici), situată pe Dealul Bulai, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în anii 1512–1519 ca biserică a unui metoc armenesc, pe cheltuiala negustorului armean de vite Asduadzadur (Bogdan) Donavakian, ajutat de fratele său. Conform legendei, fraţii Donavakian au avut un vis în care li s-a arătat Maica Domnului cerându-le să construiască un lăcaş de rugăciune. Biserica a fost restaurată în 1896 de un meşter italian. Un vechi obicei, care se păstrează şi astăzi, este acela că, pentru îndeplinirea unor dorinţe, credincioşii trebuie să urce în genunchi Dealul Bulai pe care se află mănăstirea, iar în timpul urcuşului aceştia trebuie să aprindă lumânări în locuri special amenajate. Când ajung la biserica mănăstirii, credincioşii înconjură biserica de trei ori, mergând tot în genunchi. Tot în satul Bulai se află o biserică ortodoxă datând din 1774, cu pridvor adăugat în 1933, şi o biserică romano-catolică (1982-1984), iar în satul Moara Nica există o biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Graviil" (1774), cu turlă pe naos, ridicată în 1920 şi pridvor adăugat în 1933, declarată monument istoric, şi biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1994-2004, pictată în frescă, în anii 2005-2007, de Ionuţ Crasie).

MOARA SĂRACĂ → Moara Vlăsiei.

MOARA VLĂSIEI, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Cociovaliştea; 6 013 loc. (1 ian. 2011): 2 944 de sex masc. şi 3 069 fem. Staţii de c.f. (în satele Moara Vlăsiei şi Căciulaţi). Nod rutier. Expl. de balast. Fabrică de băuturi răcoritoare. Aviculturâ; sericicultură. Satul Moara Vlăsiei apare menţionat, pentru prima oară, în 1622. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. **M.V.** s-au numit *Moara Săracă.* Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. În satul Căciulaţi se află palatul „Ghica", în stil neoclasic, a cărui construcţie a fost începută în 1828 de domnul Grigore Dimitrie Ghica şi terminată în 1834 de fratele acestuia, domnul Alexandru Dimitrie Ghica, pentru a fi folosit ca reşedinţă de vară. În jurul palatului există un parc (15 ha), în incinta căruia se află o biserică-paraclis cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1832, renovată în 1890). Palatul a fost donat în 1924, de către urmaşii fam. Ghica, Academiei Române în administrarea căreia se află şi în prezent.

MOARILE → Moreni.

MOCIAR, Rezervaţia forestieră ~ → Gurghiu (3) şi Solovăstru.

MOCIU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 9 sate, situată în Câmpia Fizeşului; 3 468 loc. (1 ian. 2011): 1 753 de sex masc. şi 1 715 fem. Nod rutier. Producţie de ambalaje din material plastic. Pe terit. satului Crişeni au fost descoperite (1965) un tezaur alcătuit din 82 de monede din argint, datând din a doua jumătate a sec. 3 î.Hr., considerate a fi emisiuni celto-dacice, şi două morminte de înhumaţie din sec. 4. Satul Mociu apare menţionat documentar, prima oară, în 1219, cu numele *Villa Mochy.* Biserici în satele Boteni (sec. 13, cu modificări gotice din sec. 15 şi baroce din sec. 18) şi Chesău (sec. 15–16, cu arhitectură gotică şi ancadramente renascentiste, cu portal din 1521, decorat cu vrejuri şi capete de îngeri, şi tavan casetat, pictat în 1788); clopotniţă (1772). Biserici din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"– în satele Crişeni (1791) şi Chesău (sec. 18, cu picturi interioare din 1817; această biserică a fost adusă la Chesău în 1923 din satul Girişu Român). În satul Boteni se află o rezervaţie botanică (4 ha), iar în satul Mociu o rezervaţie ornitologică (300 ha), declarată monument al naturii în anul 1957. La 3 febr. 1882, pe terit. com. **M.** a căzut un meteorit (cel mai mare de pe terit. actual al României), cu o greutate de 37,5 kg, în prezent expus la Facultatea de Geologie a Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca. De pe o supr. de c. 70 km^2 din jurul locului unde a căzut meteoritul s-au mai colectat peste 100 000 de bucăţi mai mici din acel meteorit. Festival folcloric anual (din 1994), în luna sept.

MODELU, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 2 sate, situată în SE Câmpiei Bărăganului şi în SV Bălţii Ialomiţei, pe braţul Borcea al Dunării; 9 847 loc. (1 ian. 2011): 4 952 de sex masc. şi 4 895 fem. Producţie de mobilă pentru birouri şi de ambalaje din lemn. Creşterea porcinelor. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Pescuit. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ialomiţa. În satul Modelu, întemeiat în anul 1882, se află mănăstirea Radu Negru (de călugări), înfiinţată în perioada 1992–1995, cu biserica având hramul „Sfântul Gheorghe", construită în anii 1909–1913 (cu picturi murale

interioare din 1937 şi recondiţionate în 1969 de Vasile Olteanu) şi părăsită în anii 1960–1977, din cauza inundaţiilor; biserica a fost refăcută în 1989–1990 şi resfinţită la 14 oct. 1995. Până în 1985, com. **M.** a avut în componenţă satul Stoeneşti care în acel an a fost desfiinţat ca urmare a programului de desfiinţare a numeroase sate, iniţiat de Nicolae Ceauşescu.

MOFTIN, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Someşului, pe cursul inf. al râului Crasna; 4 226 loc. (1 ian. 2011): 2 129 de sex masc. şi 2 097 fem. Staţii de c.f. (în satele Moftinu Mic şi Domăneşti). Nod rutier. Reşed. com. este satul *Moftinu Mic,* menţionat documentar, prima oară, în 1828. Bibliotecă publică (1966), cu peste 8 500 vol. Lacuri piscicole cu o supr. totală de 150 ha. Creşterea porcinelor şi ovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice (sfeclă de zahăr). Pe terit. satului Domăneşti a fost descoperit (1880) un depozit de bronzuri, alcătuit din 375 de obiecte (unelte, arme, podoabe ş.a.), datând de la sf. Epocii bronzului (sec. 13–12 î.Hr.), iar în 1962 au mai fost scoase la iveală încă 72 de piese din bronz din aceeaşi epocă. În satul Moftinu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1330, se află o biserică romano-catolică zidită în anii 1792-1795 pe locul uneia din 1724 care a fost distrusă de incendiul din 1791.

MOGOSABRAAM → Abrămuţ.

MOGOŞ, com. în jud. Alba, alcătuită din 21 de sate, situată în bazinetul depresionar omonim din NV M-ţilor Trascău, pe cursul superior al râului Geoagiu, la 734 m alt.; 832 loc. (1 ian. 2011): 423 de sex masc. şi 409 fem. Expl. forestiere. În satul Mogoş (care până la 17 febr. 1968 s-a numit *Micleşti),* menţionat documentar în 1909, are loc anual (în luna mai), manifestarea etno-folclorică „Chemarea narciselor". Zonă de port popular, de veche tradiţie. În satul Cojocani, amintit documentar, prima oară, în perioada 1760–1762, se află biserica ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 15, cu modificări şi adăugiri din sec. 18 şi 20), declarată monument istoric, iar în satul Bârleşti (atestat documentar în 1909) există biserica ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1844, cu picturi pe pereţii interiori, executate în 1846), declarată monument istoric.

MOGOŞANI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Argeş; 4 299 loc. (1 ian. 2011): 2 076 de sex masc. şi 2 223 fem. Haltă de c.f. (în satul Cojocaru). Morărit; ateliere de tâmplărie. Culturi de cereale, legume ş.a. Pe terit. com. a fost descoperită (1962) o necropolă birituală, cu 70 de morminte (datând din sec. 4), în cadrul căreia s-au identificat elemente aparţinând populaţiilor gotice, sarmatice şi daco-romane (ceramică cenuşie lustruită, tipică populaţiilor gotice, şi ceramică din pastă poroasă, specifică localnicilor, mărgele din chihlimbar şi din sticlă, fibule din argint, piepteni din os etc.). Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Cojocaru (1812) şi Merii (1884); biserică având triplu hram –„Sfântul Nicolae", „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Ioan" (1884–1885), în satul Zăvoiu; biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1840), în satul Mogoşani.

MOGOŞEŞTI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, la poalele de NE ale Dealului Bordea; 5 411 loc. (1 ian. 2011): 2 784 de sex masc. şi 2 627 fem. Expl. de gresii, argile şi marne. Moară de cereale. Culturi de cereale, plante tehnice şi nutreţ, cartofi, legume etc. În arealul com. **M.** au fost descoperite vestigii de la sf. Paleoliticului, din epocile bronzului şi fierului, din sec. 9–11 şi 17–18. În satul Mogoşeşti, menţionat documentar, prima oară, în 1438, se află o biserică romano-catolică (1922).

2. → Mogoşeşti-Siret.

MOGOŞEŞTI-SIRET, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Pod. Fălticeni cu Culoarul Siretului, pe terasele de pe dr. Siretului; 4 027 loc. (1 ian. 2011): 1 987 de sex masc. şi 2 040 fem. Staţie de c.f. (în satul Muncelu de Sus) şi haltă de c.f. (în satul Mogoşeşti-Siret). Producţie de ambalaje din material plastic. În satul Mogoşeşti-Siret, menţionat documentar, prima oară, la 25 aug. 1454, ca punct de vamă, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1821). Satul Tudor Vladimirescu a fost înfiinţat în 1892 prin împroprietărirea ţăranilor cu pământ, cu numele *Satu Nou*, iar între 1921 şi 23 mart. 1948 acest sat a purtat denumirea *Principesa Maria*. În satul Muncelu de Sus, atestat documentar la 8 sept. 1442, se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" construită în 1803 din bârne pe temelie de piatră, restaurată în 1856 şi 1903. Are catapeteasmă din lemn de tei datând din 1875. La 5 km SV de satul Muncelu de Sus, pe terit. com. Tupilaţi, jud. Neamţ, se află celebrul Han al Ancuţei. Pe terit. com. au fost descoperite tezaure de monede din bronz (sec. 1–2) şi argint (sec. 16). Până la 17 febr. 1968, satul şi com. Mogoşeşti-Siret s-au numit *Mogoşeşti*.

MOGOŞOAIA 1. Lac de origine antropică, pe Valea Colentinei, în arealul comunei

Mogoşoaia (2). Palatul domnesc

omonime, la 15 km NV de Bucureşti. Supr.: 103 ha, din care 40 ha asanate. Pe malul drept al lacului se află pădurea Mogoşoaia (20 ha). Obiectiv turistic.

2. Com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Vlăsiei, pe stg. lacului cu acelaşi nume şi a râului Colentina; 6 444 loc. (1 ian. 2011): 3 180 de sex masc. şi 3 264 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 17 nov. 1886). Producţie de instrumente optice şi de echipamente fotografice, de mobilă şi de încălţăminte. Iazuri şi heleşteie. Creşterea bovinelor, porcinelor şi păsărilor. Pomicultură, viticultură, legumicultură. Prima menţiune documentară a localit. datează din 24 apr. 1598. În 1680, marele postelnic Constantin Brâncoveanu a cumpărat un teren din sat, pe care a construit ulterior un ansamblu arhitectonic, reprezentativ pentru epoca brâncovenească, format dintr-o bisericuţă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1688), care avea să slujească drept paraclis (în interior se păstrează picturile murale executate în anii 1702-1705 de către zugravul grec Konstantinos, între care se remarcă tabloul votiv cu imaginea ctitorului împreună cu soţia sa, Maria, şi cei patru fii şi şapte fiice) şi palatul domnesc (1698–1702), folosit de Brâncoveanu ca reşed. de vară. Situat pe malul stâng al lacului Mogoşoaia, palatul, care are subsol, parter şi etaj, se caracterizează prin armonia proporţiilor, prin folosirea unor elemente renascentiste *(loggia* dinspre lac), prin bogata decoraţie sculptată (de inspiraţie barocă) a coloanelor şi balustradelor din piatră. Palatul se află în mijlocul unei grădini mari, înconjurată de ziduri, cu un turn de poartă şi un foişor. În incinta Curţii Domneşti se mai păstrează vechea bucătărie (cuhnia). În sec. 19, palatul a fost cumpărat de fam. de boieri Bibescu. În 1920, Martha Bibescu, soţia prinţului George Valentin Bibescu, a renovat palatul, iar în 1945 aceasta a donat palatul statului român pentru a fi transformat în muzeu. După restaurarea din 1957, palatul adăposteşte un muzeu de artă feudală, cu bogate colecţii de argintărie, sculpturi în piatră şi lemn, icoane, ţesături, broderii în fir de aur şi argint, hrisoave, tipărituri rare etc. La subsol este amenajat (din 1959) un lapidariu. În incinta curţii se află o clădire, având un portic cu coloane din cărămidă, construită în sec. 20, care găzduieşte casa de creaţie a scriitorilor şi artiştilor plastici. În prezent, aici funcţionează Centrul Naţional de Cultură. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **M.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov.

MOHOŞ, tinov situat în masivul vulcanic Puciosu (Carpaţii Orientali), la 1 050 m alt., la un km NE de lacul vulcanic Sfânta Ana, cantonat în craterul unui vulcan stins. Supr.: 40 ha. Stratul plutitor de turbă, care atinge în prezent 10,5 m grosime, a început să se formeze la sfârşitul ultimei glaciaţiuni, acoperind, treptat, supr. unui vechi lac. Aici se întâlnesc peste 20 de specii şi varietăţi de *Sphagnum* (muşchi de turbă), între care se remarcă o specie rară în România *(Sphagnum ampullaceum)*. În jurul tinovului vegetează specii rare de plante, cum sunt bumbăcariţa *(Eriophorum gracile),* mai multe specii de rogoz *(Carex elongata, Carex limosa, Carex pauciflora),* răchita *(Salix aurita),* răchiţelele *(Vaccinum oxycoccos),* roua cerului *(Drosera rotundifolia, Drosera obovata,* aceasta din urmă este o plantă carnivoră) ş.a. Tinovul **M.,** împreună cu zona înconjurătoare extinsă pe c. 80 ha, a fost declarat rezervaţie floristică. Cunoscut şi sub numele de *Lacul cu muşchi*.

MOIECIU, com. în jud. Braşov, alcătuită din 6 sate, situată în culoarul depresionar Rucăr–Bran, la poalele de E ale M-ţilor Piatra Craiului şi cele de NV ale M-ţilor Bucegi; 4 697 loc. (1 ian. 2011): 2 362 de sex masc. şi 2 335 fem. Reşed. com. este satul *Moieciu de Jos,* menţionat documentar, prima oară, în 1802. Producţie de mobilă, de ambalaje din lemn, de brânzeturi, caşcaval ş.a. Creşterea bovinelor (în satul Cheia). Bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" (sec. 18) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1818), în satele Moieciu de Jos şi Cheia. În arealul com. **M.** se află punctul fosilifer Vama Strunga (10 ha). Agroturism.

MOIGRAD → Mirşid.

MOINEŞTI, municipiu în jud. Bacău, situat în partea de V a Depr. Tazlău, la poalele de N ale culmii Berzunţi, la 480 m alt., pe râul Ormeniş, la 49 km SV de municipiul Bacău; 23 472 loc. (1 ian. 2011): 11 414 de sex masc. şi 12 058 fem. Supr.: 54,9 km^2, din care 8,8 km^2 în intravilan; densitatea: 2 667 loc./km^2. Staţie finală de c.f. pe linia Adjud–Oneşti–Târgu Ocna–Comăneşti–Moineşti, inaugurată

Mogoşoaia (2). Loggia palatului domnesc

Moineşti. Monumentul „Dada"

Moineşti. Catedrala cu dublu hram - „Sfântul Nicolae" şi „Naşterea Maicii Domnului"

în 1899. Nod rutier. Expl. de petrol, menționate documentar încă din anii 1440 și 1442. Expl. forestiere și de gaze naturale. Distilerie de țiței (1840). Construcții de utilaje pentru foraj. Producție de dispozitive, aparate și instrumente medicale și de laborator, de mobilă, de încălțăminte, de conf. și de produse alim. (preparate din lapte, panificație ș.a.). Ateliere de reparații. Muzeu de istorie. Parc. Izvoare cu ape minerale sulfuroase, clorurate, bicarbonatate, sodice, calcice, magneziene, cunoscute din 1860 și valorificate din 1885 pentru tratarea afecțiunilor tubului digestiv. **Istoric.** Având o existență rurală îndelungată (**M.** apare menționat documentar, prima oară, ca sat, la 10 apr. 1437), localit. a fost ridicată la rang de târg, prin hrisov domnesc, în 1832. Trecut în categoria comunelor rurale, în 1864, **M.** a fost declarat oraș în 1912, după ce înglobase așezarea Găzărie, formată, în 1910, prin stabilirea mai multor familii în jurul unei instalații de distilare a petrolului. În 1934 a fost recunoscut ca stațiune balneoclimaterică, iar la 5 nov. 2001 orașul **M.** a fost ridicat la rang de municipiu. În prezent, municipiul **M.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Găzărie. În sec. 19 și prima jumătate a sec. 20, la **M.** a existat o puternică comunitate de evrei; aici s-a născut, printre alții, Tristan Tzara, fondatorul dadaismului. **Monumente:** biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1702, refăcută în 1768, cu transformări la fațade din 1840–1847 și un pridvor adăugat în 1896; reparată în 1927, restaurată în anii 2002-2003 și repictată în tempera de Jan Zărnescu); bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (c. 1800), „Sfântul Ioan" (ante 1839) și „Sfântul Gheorghe" (1856–1860); în perioada 1998-2010 a fost construită catedrala cu dublu hram - „Sfântul Nicolae" și „Nașterea Maicii Domnului", după planul arhitectului Viorel Dorneanu din Bacău, pe locul unei biserici din 1808, iar în 1990-1996 a fost zidită biserica romano-catolică (32 m lungime, 18 m lățime și 36 m înălțimea turnului); monumentul „DADA" (autor Ingo Glass), închinat lui Tristan Tzara, dezvelit în 1996 cu prilejul centenarului nașterii poetului. Acest monument este inclus pe lista monumentelor UNESCO.

MOISEI, com. în jud. Maramureș, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Depr. Maramureș, pe râul Vișeu; 9 375 loc. (1 ian. 2011): 4 783 de sex masc. și 4 592 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. și prelucr. lemnului (parchete). Prelucr. laptelui și a lânii. Producție de macaroane și tăiței. Creșterea bovinelor, ovinelor, porcinelor și cabalinelor. Apicultură. Centru pomicol. Agroturism. Satul Moisei a făcut parte din cnezatul lui Bogdan, ante 1353, dar apare menționat documentar, prima oară, în 1365, cu numele *Moyse.* La **M.**, horthyștii, în retragere, au ucis mișelește (la 14 oct. 1944) 29 de patrioți români și au incendiat satul, transformând în scrum c. 200 de case. În casa din lemn de la nr. 851 a fost amenajat un muzeu memorial în amintirea românilor uciși de armata ungară. În memoria victimelor din **M.**, sculptorul român Vida Gheza a realizat (în 1967) un ansamblu monumental, format din 12 siluete de bărbați (sculptate în lemn) dispuse în cerc, în jurul unei mese din piatră. Mănăstirea (de călugări) din com. **M.**, datând din 1599 și atestată documentar, prima dată, în 1637 când apare consemnată ca reședință a episcopului Dumitru Pop. Aici, în sec. 17–18, a funcționat un important centru de pictură bisericească. Biserica mănăstirii, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost construită din lemn, în 1637, dar sfințită în 1672 de mitropolitul Sava Brancović. Biserica păstrează fragmente de picturi interioare executate pe pânză în 1699; restaurată în anii 1928–1929 și repictată în 1985-1986. Alături se află o biserică din zid, construită în anii 1904–1910, în stil neoclasic (renovată și repictată în anii '80 ai sec 20). Rezervația naturală „Izvorul Bătrâna" (0,5 ha).

MOISEȘTI-MĂLĂRIȘCA, Dealurile ~, unitate deluroasă aparținând Pod. Mehedinți, extinsă pe direcție NE-SV, între cursul superior al râului Topolnița (NE) și Dunăre (SV), dominând spre E Depr. Bahna și Depr. Baia de Aramă–Cireșu. În partea de N, în bazinul Topolniței, se află Dealurile Mălărișca, în care relieful prezintă culmi rotunjite, cu pante domoale, dominate de câteva vârfuri mai înalte. Culmile deluroase din partea de S, din bazinul Bahnei, aparținând Dealurilor Moisești, au o boltire largă și prezintă pante accentuate, iar văile care le segmentează sunt adânci și strâmte. Tot aici se întâlnesc și cele mai mari înălțimi din întregul ansamblu deluros, respectiv vârfurile Gornova (718 m alt.) și Vârful Cristei (686 m). Dealurile din bazinul Topolniței, respectiv Dealurile Mălărișca, sunt acoperite în cea mai mare parte cu livezi și pajiști, iar cele din bazinul Bahnei (Dealurile Moisești) sunt acoperite atât cu păduri, cât și de culturi agricole.

Moisei. Ansamblul sculptural realizat de Vida Gheza

MOLDOVA 1. Podişul Moldovei, mare unitate geografică în partea de E a României, situată între graniţa de NE a ţării (la N), râul Prut (la E), Câmpia Română, respectiv Câmpiile Siretului Inferior, Tecuciului şi Covurlui (la S), Subcarpaţii Moldovei (la V) şi Obcinele Bucovinei (la NV). Reprezintă o unitate de platformă (sectorul de SV al Platformei Podolice), alcătuită predominant din depozite marine şi fluvio-lacustre, dispuse transgresiv peste un fundament cristalin. Relief variat, marcat în peisajul morfologic prin culmi teşite şi rotunjite, cu alt. de peste 500 m în NV (Pod. Sucevei) şi între 400 şi 480 m în partea centrală (Pod. Bârladului), prin frecvente formaţiuni de cueste şi pornituri de teren. Alt. max.: 692 m (vf. Ciungi). Pod. **M.**, intens fragmentat de văi largi, însoţite de lunci şi terase bine dezvoltate (Siret, Prut, Moldova, Bârlad, Jijia, Bahlui ş.a.), are o climă temperat-continentală (medii termice multianuale între 6 şi 9°C), cu precipitaţii moderate (500–700 mm anual) şi soluri ce reflectă continentalismul climatului (cernoziomuri, cernoziomuri cambice, soluri brune de pădure şi cenuşii de pădure). Ca urmare a interferenţei elementelor est-continentale cu cele central-europene, covorul vegetal are un caracter complex, prezentând diferenţe semnificative în funcţie de altitudine şi de poziţia în teritoriu. În marginea de NV, la 500–600 m alt., se întâlnesc păduri de fag în amestec cu brad şi molid; în continuare, la 400–500 m alt. sunt făgete şi amestecuri de fag cu gorun, iar pe dealurile cu înălţimi de 250–400 m se află păduri de gorun în amestec cu stejar, carpen, tei, frasin, arţar, jugastru. În porţiunile mai joase din partea de E a Pod. **M.** se dezvoltă în condiţii naturale vegetaţia de silvostepă: în Câmpia Jijiei – silvostepă de tip nordic, cu pâlcuri de pădure de stejar, iar în SE (în porţiunile mai joase ale Pod. Bârladului) silvostepă sudică cu pâlcuri de stejar pufos şi brumăriu. Astăzi, vegetaţia naturală a fost în mare parte înlocuită de pajişti secundare (mai extinse în Pod. Sucevei) şi în special de culturi agricole, de viticultură şi pomicultură. Din punct de vedere fizico-geografic, Pod. **M.** cuprinde trei mari subunităţi: *Pod. Sucevei,* în NV, *Câmpia Jijiei* sau *Câmpia Moldovei,* în partea centrală şi de NE, şi *Pod. Bârladului,* în partea centrală şi de S.

2. Subcarpaţii Moldovei → Subcarpaţi.

3. Câmpia sau **Depr. Moldovei → Jijia (1).**

4. Râu, afl. dr. al Siretului în aval de municipiul Roman; 216 km; supr. bazinului: 4 326 km². Izv. din NE Obcinei Mestecăniş, de sub vf. Lucina, de la 1 250 m alt., străbate mai întâi formaţiunile de fliş ale unui culoar larg, pe direcţie N-S, ce separă Obcina Mestecăniş (din V) de Obcina Feredeu (din E), iar în aval de com. Fundu Moldovei face o cotitură spre E, traversând perpendicular flişul paleogen, până la Gura Humorului. În acest sector, panta medie de scurgere este de 10,1‰. În aval de Gura Humorului, râul **M.** separă zona subcarpatică a Pod. Sucevei, căpătând o direcţie generală de curgere NV-SE, suferind o uşoară ruptură de pantă ce determină formarea unui sector cu mare mobilitate a albiei până la vărsarea în Siret. În acest sector, **M.** prezintă o vale largă, cu numeroase despletiri şi mici „piepte" de adunare a apelor. Afl. pr.: Moldoviţa, Suha, Humor, Râşca, Neamţ (sau Ozana), Topoliţa.

MOLDOVA NOUĂ, oraş în jud. Caraş-Severin, situat în zona defileului Dunării, în depresiunea omonimă, la poalele de SE ale M-ţilor Locva, la 250–300 m alt., pe stg. văii Dunării, la graniţa cu Serbia; 12 985 loc. (1 ian. 2011): 6 373 de sex masc. şi 6 612 fem. Supr.: 146 km², din care 10,5 km² în intravilan; densitatea: 1 236 loc./km². Port fluvial. Expl. de calcar; zăcăminte de min. complexe, de pirite cuprifere şi de min. de fier. Prelucr. lemnului; construcţii de conteinere pentru TIR; producţie de cabluri electrice şi de ţigarete; reparaţii de nave fluviale; produse alim. Centru pomicol şi viticol. Muzeu cu secţii de istorie, arheologie, etnografie, artă populară şi ştiinţele naturii. În arealul oraşului **M.N.** se află rezervaţia naturală (forestieră şi botanică) „Valea Mare" (400 ha), alcătuită din frasin, stejar, fag, carpen, care adăposteşte o specie mediteraneană *(Daphne laureola),* prezentă numai în defileul Dunării, alături de care mai vegetează mojdreanul, liliacul, teiul alb, cărpiniţa, ghimpele, laleaua ş.a. **Istoric.** În perimetrul localit. componente Moldova Veche, menţionată documentar, prima oară, în 1588, au fost descoperite (1970) urmele unei aşezări din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, în care s-au găsit vase ceramice piriforme, cu lustru negru, cu decor geometric adânc incizat (meandre, cercuri concentrice, zigzaguri), vestigiile unei aşezări romane din sec. 2–4, din care s-a recuperat un tezaur monetar roman, cărămizi cu ştampila *Cohors III Delmatarum* ş.a., precum şi urmele unor aşezări feudale din sec. 7–10 (au fost scoase la iveală fragmente de vase, monede, bordeie etc.). În anii 1427–1428 a fost construită o cetate care a fost distrusă de turci în sec. 17. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, ca sat, în anul 1600, apoi în 1717, cu numele *Posneazi* şi ulterior este consemnată cu toponimul *Pesnack* (pe o hartă din 1723), iar în 1761, cu acela de *Bosniak.* Anterior anului 1775, aici existau două localităţi *(Bosniak* – colonizată în 1718 cu locuitori veniţi din Stiria şi Tirol –, şi *Baron* – locuită de români), care s-au unit după această dată sub numele de Moldova Nouă. Declarată oraş la 17 febr. 1968, **M.N.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Măceşti, Moldova Veche şi Moldoviţa. **Monumente:** biserica romano-catolică (1780, cu unele transformări din 1791), declarată monument istoric; biserica cu dublu hram - „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfânta Varvara" construită în 1996-2008.

MOLDOVA-SULIŢA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de NE ale Obcinei Mestecăniş şi cele de NV ale Obcinei Mari, pe cursul superior al râului Moldova; 2 046 loc. (1 ian. 2011): 1 045 de sex masc. şi 1 001 fem. Păstrăvărie. Herghelia „Lucina" (din 1856), în cadrul căreia se cresc cai din rasa huţul. Prelucr. laptelui, a fructelor de pădure şi a ciupercilor de pădure. Sălaşe de bovine şi ovine. Satul Moldova-Suliţa a fost întemeiat de huţuli în 1762. Rezervaţiile botanice „Tinovu Găina" (1ha), cu mesteacăn pitic *(Betula nana),* relict glaciar, şi „Răchitişu Mare" (177,5 ha), cu plante rare (strugurii ursului/ *Arctostaphylos uva ursi*), relict terţiar. În arealul satului Moldova-Suliţa, pe un platou de pe muntele Ştirbu, se află schitul „Ştirbu" (de maici), înfiinţat în anii 1993-1994, cu biserica din lemn cu hramul „Sfântul Vasile cel Mare".

MOLDOVEANU, vârf în partea centrală a culmii pr. a M-ților Făgăraș, alcătuit din şisturi cristaline, cel mai înalt din Carpații româneşti. Alt.: 2 544 m. Nod oro-hidrografic (de sub el izv. Buda, Vâlsan, Râu Doamnei, Viştea). Înconjurat de circuri cu lacuri glaciare.

MOLDOVENEŞTI, com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a M-ților Trascău cu Câmpia colinară a Turzii, pe Valea Arieşului; 3 500 loc. (1 ian. 2011): 1 736 de sex. masc. şi 1 764 fem. Stație de c.f. (în satul Plăieşti) şi haltă de c.f. (în satul Moldoveneşti). Expl. forestiere şi de calcar. Legumicultură. Pomicultură. Viticultură. Agroturism. Hanul turistic „Stejeriş". Fond cinegetic. Prima mențiune documentară a satului Moldoveneşti datează din anul 1075 *(castrum).* Aici se află ruinele uneia dintre cele mai vechi fortificații din Transilvania (sec. 10–13), cunoscută sub numele de *Cetatea Turzii (castrum quod vocatum Turda),* construită inițial dintr-un val de pământ înconjurat de şanț şi întărită ulterior (sec. 12) cu ziduri din piatră. Cetatea a fost distrusă de tătari în 1285, după care a fost abandonată. Biserici unitariene, în satele Moldoveneşti (construită inițial în stil romanic, în anul 1300, rezidită la începutul sec. 17 în stil gotic şi renovată în 1672, refăcută în 1793 şi declarată monument istoric în anul 2004), Bădeni (sec. 17) şi Plăieşti (sec. 15–18); biserică reformată (1714), în satul Stejeriş; biserici ortodoxe din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1765) şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1784), în satele Bădeni şi Podeni; biserică din zid, cu hramul „Înălțarea Domnului" (sec. 18, cu picturi murale din 1930), în satul Podeni. Ruinele castelului baronului Jósika Gábor (sec. 19), declarat monument istoric în anul 2004. În curtea acestui castel a fost descoperit (în 1912) un cimitir de înhumație.

MOLDOVENI 1. Com. în jud. Ialomița, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe dr. râului Ialomița; 1 314 loc. (1 ian. 2011): 635 de sex masc. şi 679 fem. Expl. de balast. Culturi de cereale. Com. **M.** a fost înființată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Moldoveni din com. Dridu, jud. Ialomița.

2. Com. în jud. Neamț, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Neamțului; 2 365 loc. (1 ian. 2011): 1 168 de sex masc. şi 1 197 fem. Creşterea porcinelor. Culturi de cereale, cartofi şi sfeclă de zahăr. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Moldoveni s-au numit *Porceşti.* Pe Dealul Gabăra au fost descoperite (1957–1959) urmele unei aşezări de bordeie şi o necropolă de incinerație carpice (sec. 2–3), în care s-au găsit vase din ceramică, dacice şi romane.

MOLDOVIȚA 1. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de V ale Obcinei Mari şi cele de E ale Obcinei Feredeu, pe cursul superior al râului Moldovița; 5 231 loc. (1 ian. 2011): 2 696 de sex masc. şi 2 535 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Păstrăvărie. Producție de dulcețuri şi siropuri naturale din fructe de pădure (afine, fragi, zmeură, mure ş.a.). Muzeu sătesc (2003) cu exponate aparținând civilizației huțulilor. Colecția de ouă încondeiate „Lucia Condrea". Fanfară civilă. Turism ecvestru. Satul Moldovița este atestat documentar în 1443. În a doua jumătate a sec. 16 aici s-au stabilit mai multe familii de huțuli care până în anul 1700 au devenit majoritari. În anul 2010, austriacul Georg Hocevar a preluat linia de cale ferată îngustă a fostei mocănițe (6,7 km), numită acum „Huțulca", pe care a refăcut-o, a modernizat-o şi a redat-o circuitului turistic.

2. Mănăstirea ~ → Vatra Moldoviței.

MOMUȚA, vârf în masivul Codru-Moma. Alt.: 930 m.

MONEASA, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de V ale M-ților Codru-Moma, la 290 m alt., pe râul cu acelaşi nume; 1 013 loc. (1 ian. 2011): 478 de sex masc. şi 535 fem. Zăcăminte de sulfuri cuprifere (în satul Rănuşa). Expl. de marmură roşie şi neagră. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. Camping. Ştrand. Galerie de artă cu sculpturi în marmură. Pârtie de schi de 250 m lungime. Turism balnear. La **M.** au fost descoperite urmele unui cuptor pentru topit fier, înalt de 10 m, unicul vestigiu al intensei activități de prelucr. a fierului din sec. 17–19. Localit. apare menționată documentar, prima oară, în 1597. Stațiune balneoclimatică de interes general, cu funcționare permanentă, cu climat submontan, sedativ (veri plăcute, cu temp. medii de 20°C, şi ierni blânde, cu medii termice, în ian., de -1,1°C), cu aer curat, puternic ionizat şi izv. cu ape minerale bicarbonatate, calcice, magneziene, sodice, oligominerale, mezotermale (24–32°C). Valorificarea apelor minerale a început din anul 1866, iar primele stabilimente balneare datează din 1881. Stațiunea este indicată

Vârful Moldoveanu

Moneasa. Complexul balnear

pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, ginecologice (tulburări genitale minore), a bolilor metabolice şi de nutriţie (diabet zaharat, obezitate) etc. Biseica romano-catolică (1761); schitul Moneasa, cu biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (2009-2011). Lac de agrement, piscine cu apă minerală, popicărie. În apropiere se află Peştera Liliecilor, săpată într-un masiv de calcar negru, cascada Boroaia, vf. Momuţa (930 m alt.) ş.a.

MONOR, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în SE Dealurilor Bistriţei, pe cursul superior al râului Luţu; 1 504 loc. (1 ian. 2011): 709 de sex masc. şi 795 fem. Staţie de c.f. (în satul Monor). Zăcăminte de gaze naturale. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Viticultură. Legumicultură. Muzeu etnografic (1968). Centru de cusături, ţesături şi de broderii populare. Monumentul eroilor din Primul Război Mondial (1936). Rezervaţie geologică (vulcani noroioşi), extinsă pe 10 ha.

MONTEORU, masiv muntos în SV M-ţilor Buzăului, delimitat de văile râurilor Siriu Mare (în N), Buzău (în E) şi Bâsca Chiojdului (în V), iar la S, de aliniamentul depresiunilor Chiojdu–Nehoiu. Alcătuit din fliş grezos cu intercalaţii şistoase. Alt. max.: 1 344 m.

MORA → Moravița.

MORAVITZA → Ocna de Fier.

MORAVIŢA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bârzavei, pe râul Moravița, la graniţa cu Serbia; 2 568 loc. (1 ian. 2011): 1 255 de sex masc. şi 1 313 fem. Staţie de c.f. (în satul Stamora Germană). Nod rutier. Punct de frontieră (vamă). Fermă de creştere a bovinelor (în satul Stamora Germană). Satul Moravița apare menţionat documentar, prima oară, în 1332, cu numele *Mora*, într-un registru de dijme papale. În anii 1722, 1775, 1787 aici au fost colonizate mai multe familii germane de pe Valea Rinului. Biserică romano-catolică (1910), în satul Moravița, şi biserica ortodoxă sârbă (1790), în satul Dejan.

MORĂREŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Cotmeana, în zona de izv. a râurilor Cotmeana şi Vedea; 1 886 loc. (1 ian. 2011): 904 de sex masc. şi 982 fem. Nod rutier. Constr. de utilaje agricole. Expl. şi prelucr. lemnului (butoaie); Pomicultură (pruni, meri, peri). Biserică având dublu hram - „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1860, mărită şi restaurată în 1909), în satul Măncioiu, biserică ce poartă hramul „Cuvioasa Parascheva" (1870–1873), în satul Luminile şi biserică din lemn, cu hramul „Sfânta Treime" (1821), în satul Morăreşti. Satele Morăreşti şi Deduleşti sunt atestate documentar în 1861, iar Săpunari în 1793.

MORENI 1. Municipiu în jud. Dâmboviţa, situat în zona de contact a Subcarpaţilor Ialomiţei cu Câmpia Cricovului, pe cursul superior al râului Cricovu Dulce, la 240–280 m alt., la 37 km NE de municipiul Târgovişte; 20 133 loc. (1 ian. 2011): 9 848 de sex masc. şi 10 285 fem. Supr.: 37,8 km², din care 6,1 km² în intravilan; densitatea: 3 300 loc./km². Staţie finală de c.f. Nod rutier. Vechi centru de expl. a petrolului (din 1903). Termocentrală. Construcţii de vehicule blindate pe roţi (Transportoare Amfibii Blindate/ T.A.B.), de camioane şi de tehnică militară. Producţie de mobilă pentru birouri, de confecţii şi de produse alim. Centru pomicol. Muzeu de istorie (1972). Târg anual tradiţional. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar ca sat, prima oară, la 18 iun. 1584, cu numele *Moarile* (datorită numeroaselor mori de pe Valea Cricovului Dulce), iar din 1661 este cunoscută cu numele actual. Declarată oraş la 15 sept. 1917, localit. a fost trecută în rândul comunelor rurale în perioada 1931–1947, a redevenit oraş la 17 sept. 1947 şi declarată municipiu la 19 iun. 2003. **Monumente:** biserică având hramul „Schimbarea la Faţă" (1868); biserică având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Mucenic Dimitrie" (1891–1895) din cartierul Stavropoleos; în anul 2002 a fost pusă piatra de temelie a catedralei „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena".

2. Mănăstirea ~ → Deleni (3).

MORGENSTERN → Victor Vlad Delamarina.

MORILOR, Canalul ~ → Canalul Morilor.

MORISENA → Cenad.

MOROENI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 6 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de S ale M-ţilor Bucegi, pe cursul superior al Ialomiţei; 5 232 loc. (1 ian. 2011): 2 575 de sex masc. şi 2 657 fem. Expl. de gresii şi de calcar pentru var. Hidrocentralele Dobreşti (16 MW, dată în folosinţă în 1929) şi Moroeni (15,3 MW, dată în folosinţă în 1953) au turbinele puse în funcţiune de apele lacului de acumulare Scropoasa, situat în amonte de cheile Orzei, care asigură regularizarea diurnă a debitelor Ialomiţei. Producţie de mobilă. Centru pomicol. Localitate cu factori climaterici naturali (climat submontan, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, sedativ). Agroturism. În satul Moroeni, atestat documentar la 11 nov. 1785 se află un sanatoriu T.B.C. (1938), o bibliotecă publică (peste 8 000 vol.), un punct muzeal cu colecţii de istorie şi etnografie, biserica având dublu hram – „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1825–1827), biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1942-1954), casa „Ţopescu" (1850), casa „Moiceanu" (1870) ş.a. În perimetrul com. se află cheile Horoabei, Zănoagei, Tătarului şi

Moroeni. Sanatoriul T.B.C.

punctele fosilifere Plaiul Domnesc şi Plaiul Hoţilor.

MORTENI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Titu, pe râul Neajlov; 2 928 loc. (1 ian. 2011): 1 457 de sex masc. şi 1 471 fem. Culturi de cereale. Morărit; produse de panificaţie. Atelier de producere a mobilierului. Biserică cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1870–1872), în satul Morteni şi biserică având dublu hram – „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Sfânta Ecaterina" (1837), în satul Neajlovu.

MORUNGLAV, com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în SE Piem. Oltețului, pe râul Birlui (afl. al Oltețului) şi pe stg. văii Oltețului; 2 664 loc. (1 ian. 2011): 1 317 de sex masc. şi 1 347 fem. Morărit. Pomicultură. Viticultură. Biserică având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1833, cu picturi murale originare în interior, reparată în 1901 şi 1939), în satul Poiana Mare, declarată monument istoric. În satul Morunglav, atestat documentar la 20 iun. 1489, se află biserica „Sfânta Treime" (1900-1923) şi ruinele conacului lui Matei Morunglavu (1725), iar în satul Bărăşti există biserica „Sfântul Nicolae" (1834, reparată în 1912 şi 1949).

MORUNGLAVU, Schitul ~ (sau Schitul Şerbăneşti) → Ştefăneşti (3).

MOSTIŞTEA 1. Câmpia Mostiştei, subunitate a Câmpiei Române, situată în S-SE ţării, de o parte şi de alta a văii Mostiştea, între aliniamentul râurilor Vânăta şi Argova (la E) şi Dâmboviţa şi Argeş (la V). Constituită predominant din depozite loessoide, pleistocene, cu grosimi variabile (10–20 m). Are aspectul unui şes neted, cu alt. sub 100 m, terminat cu câte 2–3 terase largi spre Dunăre şi spre Argeş–Dâmboviţa. Prezenţa loessului a contribuit la dezvoltarea intensă a proceselor de tasare, determinând apariţia văilor de tip „furcitură" şi formarea a numeroase crovuri. Pânza freatică se află la adâncimi ce variază între 6 şi 25 m. Vegetaţia naturală de silvostepă, cu pâlcuri de stejar brumăriu şi stejar pufos, a cedat locul terenurilor agricole pe cea mai mare parte a câmpiei. O pădure de dimensiuni mai mari se află pe terit. com. Mitreni (pădurea Ciornuleasa, 75,2 ha, declarată rezervaţie forestieră). Soluri predominant cernoziomice, în mare parte levigate, propice culturilor agricole.

2. Râu, afl. stg. al Dunării pe terit. com. Chiselet (jud. Călăraşi); 74 km; supr. bazinului: 1 734 km^2. Izv. din Câmpia Vlăsiei, din arealul com. Moara Vlăsiei (jud. Ilfov), de la 90 m alt., curge pe direcţie generală NV-SE, străbătând câmpia omonimă şi, după ce traversează Iezerul Mostiştei, se varsă în Dunăre. Valea **M.** formează un tip hidrologic aparte care-i poartă numele („vale de tip mostişte"), caracterizat prin prezenţa, în timpul secetelor prelungite, a unei albii minore fără apă permanentă, ci doar cu unele „ochiuri" de apă din loc în loc (Lilieci, Hagieşti, Plumbuita, Pârlita, Codreni, Siliştea). În ultimele decenii ale sec. 20, aspectul Văii **M.** a fost puternic modificat din cauza amenajărilor hidrotehnice. Numeroasele fântâni săpate pe malurile văii asigură alimentarea cu apă potabilă a populaţiei. Afl. pr.: Valea Colgeagului, Belciugatele, Vânăta, Argova.

3. Iezerul Mostiştei, liman fluviatil pe cursul inf. al râului Mostiştea, în Câmpia Mostiştei. Supr.: 18,6 km^2; vol.: 160 mil. m^3 (volum rezultat din lucrările de amenajare pentru irigaţii). Folosit pentru piscicultură şi irigaţii.

MOŞNA 1. Com. în jud. Iaşi, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Pod. Central Moldovenesc, în zona de izvor a râului Moşna; 1 882 loc. (1 ian. 2011): 960 de sex masc. şi 922 fem. Cărămidărie; ateliere de dogărie şi tâmplărie. Pomicultură (gutui, pruni, cireşi, vişini). Viticultură. Vestigii neolitice şi ale unei cetăţi geto-dacice. În satul Moşna, menţionat documentar în 1803, se află o biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (sec. 18, renovată în 1859).

2. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor; 3 610 loc. (1 ian. 2011): 1 831 de sex masc. şi 1 779 fem. Producţie de articole de marochinărie şi de voiaj şi de parchete. Brutărie. Fermă de creştere a bovinelor (în satul Nemşa). Viticultură. Vechi centru săsesc de ceramică populară, colorată albastru deschis pe fond alb (în satul Nemşa). În satul Moşna, menţionat documentar, prima oară, în 1280, se află o biserică (azi biserică evanghelică) zidită în anii 1480–1486, în stil gotic, înconjurată de o puternică centură de ziduri de 9 m înălţime, întărită cu turnuri de apărare construite în 1520. Biserica a fost renovată de nenumărate ori (1575, 1630, 1701, 1791, 1824, 1919, 1998-2000), are frumoase ancadramente din piatră datând din 1501, strane din anul 1500 şi un tabernacol monumental. Turn-clopotniţă datând din 1515. Tot în satul Moşna există o biserică ortodoxă din 1841. În satul Nemşa, amintit documentar, prima oară, în 1359, cu numele *Villa Nymps,* se află o biserică (azi biserică evanghelică) construită înainte de anul 1400, iar în satul Alma Vii, menţionat documentar, prima oară, în 1298 cu numele *Almasium,* se află o biserică (azi biserică evanghelică) zidită în sec. 14 (cu modificări din 1804 şi fortificaţii din sec. 16–17).

Moşna (2). Biserica evanghelică din satul Moşna

MOŞNIŢA NOUĂ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Timişului, pe dr. râului Timiş; 5 089 loc. (1 ian. 2011): 2 505 de sex masc. şi 2 584 fem. Haltă de c.f. (în satul Urseni). Producţie de mobilă, de încălţăminte, de lacuri, vopsele şi cerneluri tipografice. Culturi de cereale. Satul Moşniţa Nouă a fost înfiinţat în anul 1902, iar satul Moşniţa Veche este atestat documentar în 1332.

MOŞOAIA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în SE Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Teleorman; 4 959 loc. (1 ian. 2011): 2 480 de sex masc. şi 2 479 fem. Expl. de petrol. Prelucr. lemnului şi a maselor plastice. Confecţii textile; produse de panificaţie. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1837-1840) şi „Cuvioasa Parascheva" (1699, reparată în 1806), declarată monument istoric, în satele Ciocănăi şi Moşoaia. Bisericile cu acelaşi hram - „Adormirea Maicii Domnului" - în satele Smeura (1883-1887) şi Hinţeşti (1883-1886, reparată în 1961 şi pictată în 1964-1968).

MOŞTENI, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe stg. râului Câlniştea; 1 573 loc. (1 ian. 2011): 805 de sex masc. şi 768 fem. Expl. de petrol. Culturi de cereale, plante uleioase şi de nutreţ etc. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Până la 1 ian. 1965 satul şi com. Moşteni s-au numit *Flămânda.*

MOTÂLVA → Amara (2).

MOTOŞENI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 14 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, pe râul Zeletin; 3 525 loc. (1 ian. 2011): 1 770 de sex masc. şi 1 755 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de butoaie şi de împletituri din răchită (coşuri, panere ş.a.). Fermă piscicolă (144 ha luciu de apă). Apicultură. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Satele Chetreni şi Chicerea sunt menţionate documentar, prima oară, în 1452, Cociu (numit anterior Stănuleşti) în 1533 şi Motoşeni în 1555. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. Motoşeni s-au numit *Ursa Motoşeni.* Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1809, reclădită în 1866), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1840, reparată în 1887), „Buna Vestire" (1830–1843, reparată în 1883 şi 1920), „Sfântul Nicolae" (1853), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1865), în satele Chetreni, Chicerea, Ţepoaia, Poiana şi Motoşeni; în satul Fântânele se află bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (ante 1754) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1850); bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1763), „Sfinţii Voievozi" (sf. sec. 18), „Adormirea Maicii Domnului" (1774) şi „Înălţarea Domnului" (1810), în satele Fântânele, Şendreşti, Ţepoaia şi Praja.

MOTRU 1. Piemontul Motrului, unitate de relief în SV României, în partea de NV a Piem. Getic, constituită dintr-o succesiune de culmi deluroase, cu aspect de platouri înguste, suspendate faţă de văile râurilor Motru, Coşuştea, Huşniţa ş.a., care le drenează. Versanţii acestor văi, având forma unor frunţi de cuestă, sunt frecvent afectaţi de puternice ravenări şi surpări. Alt. descresc de la 400 m, în NV, la 250 m, în SV. **P.M.** cuprinde două subunităţi: *Piemontul Coşuştei* şi *Piemontul Bălăciţei.* **P.M.** este cunoscut şi sub numele de *Dealurile piemontane ale Motrului.*

2. Râu, afl. dr. al Jiului pe terit. com. Butoieşti (jud. Mehedinţi); 120 km; supr. bazinului: 1 900 km^2. Izv. din SV M-ţilor Vâlcan, de sub vf. Oslea, de la 1 230 m alt. şi, după ce străbate mai întâi o zonă constituită din şisturi cristaline şi granite, despărţind M-ţii Vâlcan de M-ţii Mehedinţi, pătrunde în reg. calcaroasă a Pod. Mehedinţi, separă apoi Piem. Coşuştei de Dealurile Jiului, trece prin municipiul Motru şi prin oraşul Strehaia şi drenează cel mai mare bazin carbonifer al Olteniei. Are un debit mediu anual de 14,3 m^3/s. Afl. pr.: Motru Sec, Coşuştea, Huşniţa.

3. Lac de acumulare construit pe cursul superior al râului Motru (înălţimea barajului: 49 m), pe terit. com. Padeş, la c. 15 km în amonte de confl. râului Motru Sec cu Motru. Supr.: c. 2 km^2; vol.: 3 mil. m^3. Face parte din complexul hidrotehnic şi energetic Cerna–Motru–Tismana, care asigură apa potabilă şi industrială pentru consumatorii din bazinul mijlociu al Jiului.

4. Hidrocentrala ~ → Padeş (2).

5. Municipiu în jud. Gorj, situat în Piem. Getic, în vecinătatea Dealurilor Ploştina şi Prigor, la 280 m alt., pe stg. râului Motru, la 45 km SV de municipiul Târgu Jiu; 22 180 loc. (1 ian. 2011): 10 790 de sex masc. şi 11 390 fem. Supr.: 50 km^2, din care 2,4 km^2 în intravilan; densitatea: 9 242 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată în 1963). Nod rutier. Important centru carbonifer (expl. de lignit, prin decopertare, în localit. Motru, Horăşti, Leurda, Ploştina, Roşiuţa, Râpa, Lupoiţa). Centrală de termoficare. Reparaţii de utilaje miniere. Producţie de motoare, generatoare şi transformatoare electrice, de mobilă pentru birouri, de uşi şi ferestre din metal, de confecţii şi tricotaje şi de produse alim. (preparate din carne; produse de panificaţie). Morărit. Casa de Cultură a Sindicatelor. Bibliotecă municipală (c. 40 000 vol.). **Istoric.** Motru este un oraş nou (declarat ca atare la 27 mai 1966 şi trecut în categoria municipiilor la 23 oct. 2000), format din lo-

Motru (5). Centrul municipiului şi catedrala cu dublu hram - „Sfânta Treime" şi „Cuvioasa Parascheva"

cuitori veniţi din satele vecine sau din alte judeţe ale ţării şi stabiliţi aici pentru a lucra la expl. lignitului. Municipiul **M.** are în subordine ad-tivă 5 localit. componente (Dealu Pomilor, Horăşti, Însurăţei, Leurda, Ploştina, aceasta din urmă atestată documentar în 1385) şi 3 sate (Lupoiţa, Roşiuţa, Râpa). Pe terit. localit. componente Leurda a fost descoperit (1964) un tezaur monetar alcătuit din 17 denari romani imperiali din argint, datând din perioada 194/195–249/251 şi 9 monede antoniniane din argint, emise după anul 215. **Monumente:** în municipiul Motru se află catedrala cu dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Cuvioasa Parascheva" (1996-2004, sfinţită la 4 apr. 2004, cu picturi murale interioare realizate în frescă în 2005-2010) şi biserica romano-catolică „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1992-1997); biserica „Sfântul Gheorghe" (1878–1886) în localit. componentă Horăşti; bisericile din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi"(1797, restaurată în 1893), „Sfântul Ioan Botezătorul" (1791) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1793, restaurată în 1931), în Leurda, Ploştina şi Lupoiţa.

MOŢĂIENI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpaţii Ialomiţei, pe cursul superior al Ialomiţei; 2 226 loc. (1 ian. 2011): 1 090 de sex masc. şi 1 136 fem. Staţie de c.f. Zăcăminte de gips. Producţie de mobilă. Pomicultură (meri, pruni, peri). Muzeu sătesc cu colecţii de istorie şi etnografie (în satul Moţăieni). În satul Cucuteni se află o biserică având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Cuvioasa Parascheva" (1830–1835), iar în satul Moţăieni există o biserică având patru hramuri – „Sfinţii Voievozi", „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1860) şi casa „Ion Rizescu" (sec. 19).

MOŢĂŢEI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Desnăţuiului, pe cursul superior al râului Sărăceaua; 7 419 loc. (1 ian. 2011): 3 677 de sex masc. şi 3 742 fem. Staţie de c.f. (în satul Moţăţei). Nod rutier. Producţie de fibre din sticlă. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, plante uleioase şi de nutreţ etc. Aici au fost descoperite urmele unui castru roman din sec. 2–3. În satul Moţăţei se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1802–1804, refăcută în 1845–1848, rezidită în 1914–1916), iar în satul Dobridar există biserica cu hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1845, reclădită în 1899–1904).

MOŢCA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în SE Pod. Sucevei, pe stg. râului Moldova; 5 198 loc. (1 ian. 2011): 2 618 de sex masc. şi 2 580 fem. Nod rutier. Balastieră. Prelucr. lemnului. Culturi de cartofi, sfeclă de zahăr, legume etc. În arealul satului Moţca, menţionat documentar, prima oară, la 13 aug. 1471 cu numele *Poiana*, au fost descoperite vestigii paleolitice, neolitice (fragmente de vase ceramice pictate, figurine antropomorfe şi zoomorfe), precum şi fragmente de vase ceramice datând din sec. 3. În satul Boureni se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), ctitorie călugărească din anul 1657, iniţial cu biserică având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil". Mănăstirea a încetat să mai funcţioneze după secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, fiind reactivată la începutul sec. 20. În anii 1942-1946 a fost construită biserica actuală cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" pe cheltuiala familiei Huzărescu în amintirea fiului lor Constantin căzut pe front. Mănăstirea a fost desfiinţată în 1959 şi reînfiinţată în 1990. În satul Moţca există biserica „Sfântul Nicolae" (1987-1989) construită pe locul uneia din lemn din 1776.

MOUSAIOS → BUZĂU (1şi 6).

MOVILA, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului; 1 984 loc. (1 ian. 2011): 1 025 de sex masc. şi 959 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Culturi irigate de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreţ, legume. Satul Movila a fost întemeiat în anul 1912 cu numele *Ferdinand*, iar între 1948 şi 1 ian. 1965 s-a numit *Vasile Roaită.*

MOVILA BANULUI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Săratei, pe râul Sărata şi pe malul de V al lacului Amaru; 2 634 loc. (1 ian. 2011): 1 301 de sex masc. şi 1 333 fem. Piscicultură; legumicultură. Prima atestare documentară a localit. Movila Banului datează din 1644.

MOVILA LUI BURCEL, Mănăstirea ~ → Micleşti (1).

MOVILA MIRESII 1. Lac clasto-carstic (de crov), situat în Câmpia Brăilei, în arealul comunei omonime. Supr.: 1,8 km²; ad. max.: 11 m; vol.: 4,5 mil. m³. Conţine apă sărată, sulfatată, sodică, hipertonă şi nămol sapropelic pe fund, cu calităţi terapeutice.

2. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Brăilei, la 50 m alt.; 4 255 loc. (1 ian. 2011): 2 140 de sex masc. şi 2 115 fem. Nod rutier. Producţie de încălţăminte şi de nutreţuri concentrate. Produse alim. (brânzeturi). Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. În satul Movila Miresii, întemeiat în 1878, în urma împroprietăririi „însurăţeilor", cu numele Măgura Miresii - denumire păstrată până în anul 1900, se află biserica „Sfântul Dumitru" (1889), iar în satul Ţepeş Vodă, înfiinţat în anul 1921, există biserica romano-catolică „Înălţarea Sfintei Cruci" (1994-1996). Satul Esna este atestat documentar în 1861. Localitate cu potenţial balneoclimateric, pe terit. căreia se află mai multe lacuri clasto-carstice (lacurile Movila Miresii, Seaca, Esna, Lutu Alb ş.a.), cu ape sărate, sulfatate, sodice, hipertone şi cu nămol sapropelic, cu calităţi terapeutice.

MOVILENI 1. Com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe interfluviul Siret–Bârlad, pe stg. râului Siret; 3 280 loc. (1 ian. 2011): 1 695 de sex masc. şi 1 585 fem. Expl. de balast. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Legumicultură. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi", zidită în 1862 pe locul uneia ce data dinainte de 1809, reconstruită în 1911-1914. Lacul de acumulare aflat între satele Movileni şi Furcenii Noi (ambele în jud. Galaţi) şi Ciuşlea (jud. Vrancea), cu o supr. de 320 ha, a fost realizat în anii 2003-2007, iar hidrocentrala de la Movileni (47,7 MW) a fost dată în folosinţă la 30 oct. 2008.

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare; 3 168 loc. (1 ian. 2011): 1 619 de sex masc. şi 1 549 fem. Staţie de c.f., în satul Larga-Jijia (inaugurată la 1 iun. 1896) şi halte de c.f. în satele Movileni şi Potângeni. Iazuri piscicole. Morărit. Pomicultură. Fermă de creştere a ovinelor. Satul Movileni este menţionat documentar, prima oară, în 1587, iar în 1772 apare consemnat cu numele *Bas-Ceauş*, denumire pe care a purtat-o până în 1864. Biserică din lemn (sec. 18, reclădită în 1861), în satul Larga-Jijia; biserica „Sfântul Spiridon" construită în 1926 pe locul uneia ce data din 1801, în satul Movileni.

3. Com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian; 3 559 loc. (1 ian. 2011): 1 812 de sex masc. şi 1 747 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de ambalaje din lemn, de perii şi de mături. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ etc. Până la 1 ian. 1965 satul şi com. Movileni s-au numit *Tâmpeni*. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (începutul sec. 19), în satul Bacea.

MOVILIŢA 1. Câmpia Moviliţei, unitate de câmpie în E-NE Câmpiei Române, parte componentă a Câmpiei Vlăsiei, situată la S de aliniamentul format de râul Cociovaliştea – lacul Căldăruşani – râul Ialomiţa, între Câmpia Snagovului (la N), Câmpia Colentinei (la V) şi Câmpia Mostiştei (la S şi SE). Are aspectul unui platou neted, cu alt. ce variază între 65 şi 105 m, cu interfluvii largi, acoperite de depozite loessoide. Monotonia reliefului este întreruptă din loc în loc de crovuri mari, extinse pe câteva zeci de hectare, cu adâncimi de 2-4 m, precum şi de văi de tip furcitură (văile Bisericii, Colceag, Belciugatele şi cursul superior al Mostiştei). Câmpia Moviliţei, cu soluri fertile, de tip cernoziomic, reprezintă un important domeniu agricol.

2. Lacul ~, lac antropic realizat pe valea râului Colceag, în arealul com. Moviliţa, jud. Ialomiţa, format dintr-o salbă de 3 lacuri a căror ad. max. este de 3 m, iar supr. lor variabilă (lacul Moviliţa 1 are 7 ha, Moviliţa 2 are 14 ha şi Moviliţa 3 are 7 ha). Folosit pentru irigaţii şi pescuit.

3. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 3 sate, situată în câmpia omonimă, pe valea râului Colceag; 2 315 loc. (1 ian. 2011): 1 135 de sex masc. şi 1 180 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **M.** a făcut parte din jud. Ilfov. Iazuri piscicole (Moviliţa, Biţina). Până la 7 apr. 2004, com. **M.** a avut în componenţă satul Roşiori, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare. În satul Moviliţa se află o biserică din sec. 19, iar în satul Biţina-Pământeni există biserica „Sfântul Nicolae" construită la mijlocul sec. 19 pe locul unei vechi biserici, care data din 1775, sfinţită la 18 mai 1859.

4. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SE ale Piem. Zăbrăuţi, pe stg. râului Zăbrăuţi; 3 970 loc. (1 ian. 2011): 1 983 de sex masc. şi 1 987 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Centru viticol şi de vinificaţie. În satul Moviliţa, atestat documentar în 1350, se află bisericile „Sfântul Ioan Botezătorul"–Chiţcani (1470), declarată monument istoric în 1972 şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809, refăcută în 1859 şi reclădită în 1907–1916), iar în satul Trotuşanu există mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), întemeiată în 1990, în jurul bisericii cu hramul „Sfântul Nicolae", construită în 1808–1809, refăcută în 1858 şi reparată în 1931.

MOZĂCENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, la confl. râului Mozacu cu Dâmbovnic; 2 361 loc. (1 ian. 2011): 1 124 de sex masc. şi 1 237 fem. Expl. de petrol. Lacul piscicol Mozacu. Morărit; produse de panificaţie. Culturi de cereale, plante uleioase şi de nutreţ, floarea-soarelui etc.

MRACONIA sau **MRĂCUNEA, Mănăstirea ~ → Dubova.**

MUEREASCA, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 8 sate, situată în depresiunea omonimă, în partea de E a Subcarpaţilor Olteniei, pe râul cu acelaşi nume; 2 682 loc. (1 ian. 2011): 1 440 de sex masc. şi 1 242 fem. Expl. forestiere. Pomicultură. În satul Şuta se află mănăstirea Frăsinei (de călugări), cu două biserici: biserica veche, cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", construită din lemn, în 1710, de călugării bulgari Ilarion şi Ştefan, reconstruită din zid, în 1762–1763, de fraţii Cârstea şi Damian Iovipali din Râmnic şi pictată de Teodor zugravul, în 1763, în stil bizantin; biserica mare, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", declarată monument istoric, a fost zidită în anii 1860–1863 prin osârdia episcopului Calinic al Râmnicului şi pictată de Mişu Popp pe o culoare dominantă albastru. Este singura mănăstire din ţară a cărei avere nu a fost secularizată în 1863, păstrându-şi terenul agricol până azi. În satul Muereasca există biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1782, cu fresce originare).

MUFTIU → Traian (2).

MUGENI, com. în jud. Harghita, alcătuită din 8 sate, situată la poalele de S ale Dealului Aramei (Subcarpaţii Târnavelor), pe Târnava Mare; 3 770 loc. (1 ian. 2011): 1 850 de sex masc. şi 1 920 fem. Haltă de c.f., în satul Dobeni. Expl. şi prelucr. lemnului; prelucr. maselor plastice; confecţii textile; produse de patiserie. Pomicultură. Centru de împletituri de paie şi din pănuşi de porumb (pălării, poşete, papuci etc.). În satul Mugeni, menţionat documentar, prima oară, în 1333, se află o biserică în stil gotic (sec. 14–15), care păstrează picturi murale originare, de factură gotică (Legenda Sfintei Margareta din Antiohia, Legenda regelui Ladislau, Judecata de Apoi). Tavan casetat. Biserici (azi reformate) în satele Mugeni (sec. 12, cu zid de incintă, fresce din sec. 13–14 şi tavan casetat, pictat în 1724), Lutiţa (sec. 15, cu zid de incintă din 1628 şi tavan casetat, pictat în 1729 şi 1799), Mătişeni (sec. 15, cu zid de incintă, turn-clopotniţă din 1798 şi tavan casetat, pictat în 1801). Până la 7 apr. 2004, com. **M.** a avut în componenţă satele Porumbenii Mari şi Porumbenii Mici, care la acea dată s-au desprins din com. **M.** şi au format com. Porumbeni, iar satul Beteşti a intrat în subordinea ad-tivă a oraşului Cristuru Sucuiesc.

MUGUROAIA → Frecăţei (1).

MUNTELE DE SARE → Slănic (2).

MUNTELE MARE, masiv muntos în partea de E a M-ţilor Apuseni, situat între Someşu Rece (la N), aliniamentul văilor Feneş–Iara (la E), Arieş (la S) şi culoarele cursurilor superioare ale râurilor Bistra (afl. stg. al Arieşului) şi Someşu Rece (la V). Alcătuit predominant din şisturi cristaline (cu intruziuni granitice gnaisice), care au generat un relief cu forme greoaie, masive, cu interfluvii largi, separate de văi înguste şi adânci. Geografii au identificat aici extinse supr. de eroziune (Mărişel şi Fărcaş), dominate de vf. Balomireasa (1 632 m) şi vf. Muntele Mare. Alt. max.: 1 826 m (vf. Muntele Mare). Împreună cu M-ţii Gilău, formează o unitate geomorfologică distinctă, cunoscută în literatura de specialitate sub numele de *Gilău-Muntele Mare*. Nod hidrografic. Acoperit cu păduri de fag în amestec cu molid. Expl. forestiere. Turism; sporturi de iarnă (staţiunea Băişoara).

MUNTELE MIC 1. Masiv muntos în NV M-ţilor Ţarcu, în extremitatea de V a Carpaţilor Meridionali, între văile râurilor Bistra Mărului (la N), Şucu, afl. al Bistrei Mărului (la E) şi Sebeş, afl. dr. al Timişului (la V). Alcătuit din şisturi cristaline, străpunse de granite. Alt. max.: 1 802 m (vf. Muntele Mic). Împădurit cu fag în amestec cu molid şi brad.

2. Staţiune climaterică şi de odihnă de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în arealul satului Borlova, com. Turnu Ruieni, jud. Caraş-Severin, pe versantul de S al masivului cu acelaşi nume, la 1 525 m alt., la 74 km E-NE de municipiul Reşiţa. Este de fapt un complex turistic montan, alcătuit dintr-un hotel modern şi mai multe vile şi cabane, amplasat într-un cadru pitoresc, cu climat montan, tonic, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, puternic ozonat. Temp. medie anuală este de 5°C (în iul. temp. medii de 12°C, iar în ian. –5°C). Stratul de zăpadă persistă aici c. 120 de zile pe an. Numeroase pârtii de schi, cu diferite grade de dificultate. Telescaun între Valea Craiului şi Complexul turistic, construit în 1976 (3 500 m lungime). Staţiunea este indicată atât pentru odihnă şi recreere, cât şi pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, surmenaj fizic şi intelectual, anemii secundare etc. Posibilităţi de drumeţii spre vf. Muntele Mic (1 802 m alt.), spre vf. Ţarcu (2 190 m alt.), cascada Şucului ş.a.

3. Schitul ~ → Turnu Ruieni.

MUNTELE RĂZ → Plopiş (1).

MUNTELE ROŞU, masiv muntos în M-ţii Ciucaş (Carpaţii Orientali), alcătuit din conglomerate, aparţinând Cretacicului inferior. Alt. max.: 1 761 m (vf. Muntele Roşu). Forme carstice. Important obiectiv turistic. Staţie seismică. Cabana Muntele Roşu (1 260 m alt.).

MUNTELE ŞES → Plopiş (1).

MUNTENI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 4 sate, situată în partea de N a Câmpiei Tecuciului, pe râul Bârlad; 7 160 loc. (1 ian. 2011): 3 657 de sex masc. şi 3 503 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 nov. 1886), în satul Frunzeasca şi haltă de c.f. (în satul Munteni). Producţie de mobilă şi de ambalaje metalice; presă de ulei comestibil. Morărit; produse de panificaţie. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Viticultură. Popas turistic. Satul Munteni este menţionat documentar, prima oară, în 1430, iar Ţigăneşti, în 1617. Biserică având hramul „Buna Vestire" (1829), în satul Munteni. Până la 7 apr. 2004, com. **M.** a avut în componenţă satele Negrileşti şi Slobozia Blăneasa, care la acea dată au format com. Negrileşti.

MUNTENI-BUZĂU, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa; 3 549 loc. (1 ian. 2011): 1 710 de sex masc. şi 1 839 fem. Staţie de c.f. Moară. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Creşterea păsărilor, ovinelor, porcinelor şi bovinelor. Bibliotecă publică (peste 8 100 vol.). Satul Munteni-Buzău a luat fiinţă în 1883 prin stabilirea aici a unor locuitori veniţi din jud. Buzău, care i-au atribuit numele *Cocora Nouă,* deoarece satul era amplasat atunci pe terit. com. Cocora. Din 1888 poartă numele actual.

MUNTENII DE JOS, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Colinelor Tutovei, pe râul Bârlad; 4 024 loc. (1 ian. 2011): 1 979 de sex masc. şi 2 045 fem. Staţie de c.f. (în satul Muntenii de Jos). În satul Muntenii de Jos, atestat documentar în 1491, se află biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1975-1977, restaurată în anul 2000), iar în satul Mânjeşti există biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1809, refăcută în 1866).

MUNTENII DE SUS, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SE a Pod. Central Moldovenesc; 4 144 loc. (1 ian. 2011): 2 076 de sex masc. şi 2 068 fem. Muzeu de istorie şi etnografie. În satul Muntenii de Sus, atestat documentar în 1698, se află biserica „Sfinţii Trei Ierarhi", construită (în 1833) din lemn de stejar şi vălătuci pe temelie de piatră, şi biserica „Sfântul Apostol Andrei" zidită în anii 1996-2005. Com. **M. de S.** a fost întemeiată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Muntenii de Sus şi Satu Nou din com. Tanacu, jud. Vaslui.

MUNŢII CĂPĂŢÂNII → Căpăţânii, M-ţii ~.

MUNŢII DOBROGEI → Măcin (1).

MUNŢII ORĂŞTIEI → Orăştie (1).

MUREŞ 1. Câmpia Mureşului, câmpie înaltă (80–120 m alt.), parte componentă a Câmpiei de Vest, situată în extremitatea de V a ţării, la graniţa cu Ungaria şi Serbia, între Valea Crişului Alb (la N), M-ţii Zarand (NE), Câmpia Vingăi (E) şi Câmpia joasă a Timişului (SE şi S). În ansamblu, Câmpia Mureşului este formată din pietrişuri, nisipuri, argile, loessuri şi depozite loessoide, fiind drenată median de cursul inf. al Mureşului. Cea mai mare parte este o câmpie de divagare în cadrul căreia pot fi identificate conul de dejecţie şi fostele meandre ale râului Mureş. Unii geografi presupun că această câmpie corespunde unei străvechi „delte uscate" a Mureşului. Câmpia Mureşului cuprinde mai multe subunităţi: *Câmpia Aradului* şi *Câmpia Nădlacului* la N de valea inf. a Mureşului şi *Câmpia Arancăi* (sau *Cenadului*) şi *Câmpia Jimboliei* la S de aceasta.

2. Dealurile Mureşului, zonă deluroasă situată în partea de E a Pod. Transilvaniei, de o parte şi de alta a cursului superior al râului Mureş, pe terit. jud. Mureş, între prelungirile M-ţilor Căliman şi Gurghiu (la N şi E), Dealurile Târnavelor (la S-SE), Dealurile Nirajului (la S-SV), Colinele Mădăraşului (la V) şi Dealurile Bistriţei (la NV). Este o unitate de relief mai accidentat, suprapusă pe zona cutelor diapire, alcătuită dintr-o alternanţă de dealuri înalte (Sinioara 756 m, Făget 684 m, Lapoşu 628 m, Teleac, Osoiu ş.a.) şi depresiuni dezvoltate, uneori, în axul unor anticlinale diapire (Deleni, Idicel, Nadăşa-Chiheru, Glăjărie etc.). Dealurile Mureşului, împreună cu Dealurile Târnavelor, fac parte din Subcarpaţii Transilvaniei.

3. Culoarul Mureşului, culoar depresionar intramontan, de origine tectonică, situat în partea central-vestică a ţării, de-a lungul Văii Mureşului, între municipiul Alba Iulia (în E-NE) şi com. Zam (în V-SV), delimitat de M-ţii Metaliferi şi Trascău (la N şi NE) şi de prelungirile M-ţilor Cindrel, Şureanu şi Poiana Ruscăi (la S). Spre S, prin Valea Streiului, comunică cu Depr. Hunedoara şi cu Depr. Haţeg. Supr.: c. 1 300 km^2 (110 km lungime şi 8–15 km lăţime). Relieful este format dintr-o zonă colinară înaltă (400–600 m), fragmentată de văi, dezvoltată cu precădere pe stg. Văii Mureşului şi dintr-o câmpie aluvială etajată (190–300 m), alcătuită din luncile şi terasele Mureşului de pe ambele maluri. În această zonă de culoar temp. medii anuale sunt în jur de 9°C, iar precipitaţiile însumează 600–700 mm anual. Vegetaţia naturală este reprezentată prin păduri de stejar, gorun şi cer şi prin păşuni şi fâneţe în zona colinară; culturile agricole se practică în câmpia aluvială. Culoarul Mureşului cuprinde trei subdiviziuni: *Culoarul Orăştiei,* cu caracter predominant deluros, în S, şi de luncă şi terase, în N; *Depr. Simeria-Deva* reprezintă un culoar de vale mult lărgit, cu lunci şi terase bine dezvoltate; *Depr. Ilia,* cu sectoare de vale îngustă (îngustările de la Brănişca, tăiată în cristalin, şi de la Burjuc-Zam, în

piroclastite) alternând cu cele de vale largă (bazinetul Ilia-Gurasada).

4. Râu, cel mai mare afl. (stg.) al Tisei, cu care confluează pe terit. Ungariei, la Seghedin, şi al doilea râu al României, ca lungime, după Dunăre; 803 km, din care 761 km pe terit. României; supr. bazinului: 29 289 km^2, din care 27 890 km^2 în România. Instalat în mare parte şi adaptat pe un vechi traseu de ruptură tectonică ce asigură legătura hidrografică a Pod. Trasilvaniei cu Depr. Panonică, **M.** izv. de pe pantele sudice ale M-ţilor Hăşmaş (Carpaţii Orientali), de la 850 m alt., de lângă localit. Izvoru Mureşului. Curge mai întâi pe direcţie SE-NV, drenând Depr. Giurgeu pe o distanţă de c. 75 km, îşi schimbă apoi direcţia de curgere spre V (la Topliţa), traversând lanţul munţilor vulcanici Căliman–Gurghiu, pe care-i separă printr-un spectaculos defileu (Topliţa-Deda), lung de 50 km şi lat de 80–100 m, tăiat în andezite şi piroclastite. Prin acest defileu, care este declarat rezervaţie naturală (60 km^2), a fost construită o şosea (în anii 1881-1885) şi o linie de cale ferată (în perioada 1890-1910). După aceea râul **M.** se îndreaptă spre S-SV, străbătând partea centrală a Pod. Transilvaniei (despărţind Câmpia Transilvaniei de Pod. Târnavelor), trecând prin Reghin, Târgu Mureş, Iernut, Luduş, Ocna Mureş, Aiud, şi, după ce desparte M-ţii Trascău şi M-ţii Metaliferi (în N) de prelungirile M-ţilor Cindrel, Şureanu şi Poiana Ruscăi (în S) printr-un culoar (Culoarul Mureşului) cu mai multe îngustări şi defilee epigenetice, între care se înşiră o serie de bazinete (Simeria-Deva, Ilia, Căpruş), având, de la Simeria, o direcţie generală de curgere E-V, separă M-ţii Zarand (din N) de Pod. Lipovei (în S), trecând prin Lipova; în aval de Păuliş intră în Câmpia Aradului, unde meandrează puternic, trece prin municipiul Arad şi, la V de oraşul Nădlac, face, pe o mică porţiune (31 km), graniţa între România şi Ungaria, unde are un debit mediu de 165 m^3/s. Râul **M.** pătrunde apoi în Ungaria şi se varsă în Tisa la Seghedin. Traversând forme variate de relief (25% munţi, 55% podiş, 23% câmpie), panta medie de curgere a râului **M.** oscilează între 2,7‰ (în Depr. Giurgeu), 20–25‰ (în zona munţilor vulcanici), 0,5‰ (în Pod. Transilvaniei) şi 0,3‰ (în câmpia din cursul inf.), transportând c. 2,7 mil. tone aluviuni pe an. Afl. pr.: Comlod, Luduş, Arieş, Târnava, Ampoi, Sebeş, Cugir, Strei. În Antichitate era numit *Maris* (sau *Marisia*).

5. Judeţ situat în partea central-nordică a României, în Pod. Transilvaniei, în bazinul superior al râului Mureş şi parţial în bazinele râurilor Târnava Mare şi Târnava Mică, între 46°04' şi 47°12' latitudine N şi 24°00' şi 25°15' longitudine E, între jud. Bistriţa-Năsăud (N-NV), Suceava (NE), Harghita (E-NE), Braşov (SE), Sibiu (S), Alba (SV) şi Cluj (V). *Supr.:* 6 714 km^2 (2,82% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 579 747 loc. (2,70% din populaţia ţării), din care 283 424 loc. de sex masc. (48,9%) şi 296 323 fem. (51,1%). *Populaţia urbană:* 300 194 loc. (51,8%); *rurală:* 279 553 loc. (48,2%). *Densitatea:* 86,3 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 50,4% români, 36,5% maghiari, 8,5% rromi, 0,3% germani ş.a. *Reşed.:* municipiul Târgu Mureş. *Oraşe:* Iernut, Luduş, Miercurea Nirajului, Reghin (municipiu), Sărmaşu, Sângeorgiu de Pădure, Sighişoara (municipiu), Sovata, Târnăveni (municipiu), Ungheni. *Comune:* 91. *Sate:* 479 (din care 33 aparţin oraşelor şi municipiilor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor:* 20.

Relief predominant (78% din supr. jud. **M.**) de dealuri, coline şi podişuri, cu forme domoale, versanţi asimetrici (afectaţi frecvent de eroziune şi alunecări) şi alt. de 400–600 m, ce aparţin marii unităţi a Pod. Transilvaniei, ale cărui subunităţi sunt prezente şi pe terit. jud. **M.**, respectiv Pod. Târnavelor şi o mică porţiune din Pod. Hârtibaciului (la S şi SE de valea Mureşului), Câmpia Transilvaniei (la NV de râul Mureş) şi Subcarpaţii Transilvaniei (în partea centrală şi de SE a jud. **M.**), aceştia din urmă fiind reprezentaţi prin Dealurile Mureşului şi Dealurile Târnavelor. Subcarpaţii Transilvaniei includ o serie de masive deluroase (Sinioara, Lapoşu, Teleac, Osoiu, Becheci ş.a.), care alternează cu numeroase depresiuni submontane şi intradeluroase (Deleni, Idicel, Glăjărie, Şerbeni-Urişiu, Nadăşa-Chiheru, Eremitu, Chibed, Sovata ş.a.). Subcarpaţii Transilvaniei se extind la limita dintre Câmpia colinară a Sărmaşului şi Pod. Târnavelor (la V şi SV), unde se evidenţiază câteva depresiuni de contact (Miercurea Nirajului, Sângeorgiu de Pădure, Dumbrăvioara), şi rama munţilor vulcanici Căliman şi Gurghiu (în NE şi E). Pod. Târnavelor, cu alt. cuprinse între 450 şi 700 m, cu relief fragmentat, în care predomină interfluviile asimetrice, axate pe domuri, cu versanţi abrupţi, afectaţi de torenţi şi alunecări, include Dealurile Nirajului, Pod. Târnăvenilor, Dealurile Nadeşului şi Pod. Dumbrăvenilor. Câmpia Transilvaniei este reprezentată prin Câmpia colinară a Sărmaşului cu cele trei subunităţi ale sale: Colinele Luduşului, Colinele Comlodului şi Colinele Mădăraşului. Partea de NE a jud. **M.** este ocupată, în proporţie de 22%, de prelungirile de SV ale M-ţilor Căliman, cu vf. Pietrosu (2 100 m alt.), situat la limita cu jud. Suceava, şi de latura de V ale M-ţilor Gurghiu, care culminează în vf. Saca (1 777 m).

Clima temperat-continentală moderată, cu unele diferenţieri legate de formele de relief, cu temp. medii anuale cuprinse între 8–9°C în zonele colinare şi de podiş şi 0–4°C în reg. montane. Iernile sunt reci, umede şi de lungă durată, iar verile sunt răcoroase. Temp. max. absolută (40,6°C) a fost înregistrată la Săbed (16 aug. 1952), iar minima absolută (–32,8°C) la Târgu Mureş (25 ian. 1942 şi 23 ian. 1963). Cantitatea medie anuală a precipitaţiilor însumează 580 mm în partea de V a jud. **M.**, 700–800 mm în partea centrală şi de NE şi c. 1 400 mm pe crestele munţilor. Vânturile predominante bat dinspre NV, cu viteze medii de 3,1 m/s. În timpul iernii sunt frecvente şi vânturile dinspre NE, care ating, uneori (mai ales pe culmile înalte), viteze ce depăşesc 50 m/s. Caracteristice sezonului rece sunt şi inversiile de temp., când masele de aer foarte reci coboară din zonele montane spre cele de podiş, canalizându-se în special pe culoarele văilor, unde stagnează un timp îndelungat, determinând înregistrarea unor valori foarte scăzute ale temp. aerului. Aşa se explică faptul că tocmai la Târgu Mureş, situat în culoarul văii Mureşului, s-a înregistrat de două ori temp. minimă absolută pe cuprinsul jud. **M.**

Reţeaua hidrografică este reprezentată, în principal, de cursul superior şi mijlociu al râului Mureş care străbate, aproximativ median, terit. jud. **M.** de la NE către SV, pe o distanţă de 195 km, colectând puzderia râurilor şi pâraielor de pe dr. (Ilva, Răstoliţa, Bistra, Agriş, Şar, Iceni, Lechinţa, Pârâu de Câmpie ş.a.) şi de pe stg. sa (Sălard, Idicel, Gurghiu, Beica, Habic, Terebici, Niraj, Lăscud, Şeulia ş.a.). Partea de S a jud. **M.** este

traversată, de la E la V, de cursurile a două râuri paralele, respectiv, Târnava Mică (pe o lungime de 120 km) cu afl. săi Ghergheş, Roua, Veţca, Nadeş, Săntioana ş.a. şi Târnava Mare (pe o distanţă de 42 km). Existenţa celor trei mari cursuri de apă (Mureş, Târnava Mică, Târnava Mare) cu numeroşii lor afluenţi determină o densitate ridicată a reţelei hidrografice, cu valori cuprinse între 0,9 şi 1,0 km/km^2 în zona montană, între 0,6 şi 0,8 km/km^2 în arealul dealurilor subcarpatice şi între 0,3 şi 0,6 km/km^2 în reg. colinare şi de podiş. Hidrografia jud. **M.** este completată de prezenţa mai multor lacuri sărate, formate prin prăbuşirea unor vechi galerii subterane ale minelor de sare (lacurile Ursu, Aluniş, Suhat, Verde, Roşu ş.a.), şi a unor iazuri de interes piscicol create atât antropic, cât şi prin bararea naturală (depuneri de aluviuni sau alunecări de teren) a unor cursuri de apă (aşa cum sunt lacurile Zau de Câmpie 117 ha, Tăureni 65 ha, Bujor I 25 ha, Bujor II 16 ha de pe valea râului Pârâu de Câmpie sau Fărăgău de pe râul Şar ş.a.).

Vegetaţia, condiţionată de diversitatea elementelor fizico-geografice şi climatice, se remarcă printr-o accentuată varietate a speciilor componente şi printr-o pronunţată etajare. În zonele înalte ale munţilor, la peste 1 600 m alt., se dezvoltă pajiştile naturale, dominate de ţăpoşică *(Nardus stricta)* şi păruşcă *(Festuca supina),* şi de tufărişurile pitice de jneapăn *(Pinus mugo),* smirdar *(Rhododendron kotschyi),* afin *(Vaccinium myrtillus),* ienupăr *(Juniperus communis* ssp. *nana)* ş.a. Versanţii munţilor, între 1 000–1 200 şi 1 600 m alt., sunt ocupaţi de păduri de molid *(Picea abies)* şi pe alocuri de pajişti secundare, iar sub 1 200 m alt. de păduri de fag în amestec cu brad şi molid. Subcarpaţii Transilvaniei şi Pod. Târnavelor sunt acoperiţi cu păduri de fag şi de gorun, uneori în amestec cu carpen şi stejar. În zonele colinare joase predomină pădurile de stejar *(Quercus robur),* în amestec cu gorun *(Quercus petraea)* şi arţar tătăresc *(Acer tataricum),* care alternează cu terenurile cultivate şi cu pajişti naturale. În Câmpia Transilvaniei, cea mai mare parte a vegetaţiei naturale a fost înlocuită de culturile agricole, doar local întâlnindu-se pajişti cu caracter mezoxerofil sau xerofil. În această zonă, la Zau de Câmpie, se remarcă, îndeosebi, prezenţa bujorului *(Paeonia tenuifolia),* unicul loc unde această specie ponto-balcanică poate fi întâlnită în interiorul arcului carpatic.

Fauna, adaptată etajării vegetaţiei, dar mai puţin fidelă limitelor acesteia, datorită marii sale mobilităţi, este bogată şi variată în specii. Domeniul forestier adăposteşte un număr însemnat de vieţuitoare (unele de interes cinegetic), printre care se remarcă mistreţul, cerbul, căpriorul, ursul, vulpea, jderul, râsul, veverița, cocoşul de munte, acvila de munte, şopârla de munte, vipera comună, salamandra ş.a. În zona lacurilor antropice trăiesc o serie de păsări de apă (raţe, berze, lişiţe ş.a.), iar în unele păduri colinare a fost colonizat fazanul. Râurile de munte sunt populate cu păstrăv şi lipan, cele din zonele subcarpatice, colinare şi de podiş oferă condiţii prielnice dezvoltării scobarului, cleanului, mrenei ş.a., iar în iazurile piscicole se cresc ştiuca, crapul, somnul, carasul ş.a.

Resursele naturale: zăcămintele de gaze naturale, cu un procent foarte ridicat de metan (95–99%), exploatate în arealele localit. Sărmăşel, Zau de Câmpie, Şincai, Ulieş, Teleac, Miercurea Nirajului, Bogata, Delenii, Laslău, Filitelnic, Nadeş, Ernei, Corunca, Seleuş, Ceuaşu de Câmpie, Sângeorgiu de Mureş, Luduş, Sânger, Râciu ş.a., reprezintă cea mai importantă bogăţie a subsolului jud. **M.** Cu toate că jud. **M.** dispune de mari zăcăminte de sare gemă, acestea nu pot fi exploatate încă din cauza adâncimilor mari la care se află, sâmburi de sare apărând la suprafaţă doar în arealul cutelor diapire de la Sovata şi Gurghiu. Andezitele şi aglomeratele andezitice se exploatează la Stânceni, Lunca Bradului, Ilieşi, Ibăneşti, iar balastul din albiile râurilor mari. O categorie aparte de bogăţii o reprezintă pădurile de foioase şi de răşinoase, care acoperă o supr. de 208 982 ha (în anul 2008), din care s-au exploatat 922 mii m^3 de masă lemnoasă, precum şi apele minerale cloruro-sodice, valorificate pentru calităţile lor terapeutice la Sovata, Sângeorgiu de Mureş, Vila, Gurghiu, Ideciu de Jos, Brâncoveneşti ş.a.

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate de-a lungul anilor pe terit. jud. **M.** au scos la iveală o gamă diversă de dovezi materiale care atestă o locuire neîntreruptă începând din Paleolitic (descoperirile din satul Moreşti, sat care aparţine oraşului Ungheni), trecând prin Neolitic (Moreşti, Târgu Mureş, Iernut, Cipău, Cuci, Batoş, Petrilaca, Reghin, Sângeorgiu de Mureş, Ozd ş.a.), Epoca bronzului (Batoş, Târgu Mureş, Iernut, Goreni, Cipău, Luduş, Bogata, Petrilaca, Sighişoara ş.a.), Epoca fierului (Moreşti, Cipău, Târgu Mureş, Band, Saschiz, Bogata, Sângeorgiu de Pădure, Brâncoveneşti, Suseni ş.a.) şi în continuare până azi. Şi mai numeroase sunt vestigiile arheologice datând din cea de-a doua Epocă a fierului (La Tène), când se individualizează, din punct de vedere etnic, getodacii. Semnificative pentru această epocă sunt descoperirile de la Moreşti, Târgu Mureş, Cipău, Corunca, Cristeşti, Şaeş, Sighişoara, Dedrad, Breaza ş.a. Pe terit. actual al jud. **M.**, care a făcut parte din prov. romană Dacia, au fost scoase la iveală numeroase mărturii materiale de la dacii care au populat aceste ţinuturi (unelte din fier descoperite la Mărculeni, vase ceramice, *terra sigillata,* opaiţe, capul zeiţei Iunona, din alabastru, de la Cristeşti şi Sighişoara, tezaurele monetare de argint de la Sighişoara, Cristeşti, Târgu Mureş, Goleşti, Sălaşu ş.a.) şi de la care s-au păstrat castrele romane de la Brâncoveneşti, Călugăreni, Sighişoara, Sărăţeni, Moreşti, Cristeşti ş.a. ce făceau parte din linia de fortificaţii, de importanţă strategică, a *limesului* de NE al Daciei romane. După retragerea legiunilor şi a administraţiei romane din Dacia (în perioada 271–275), populaţia autohtonă a continuat să viеţuiască neîntrerupt pe aceste meleaguri aflate la adăpostul munţilor şi ceva mai ferite de invadatori. Permanenţa populaţiei autohtone în limitele de azi ale jud. **M.** este ilustrată de numeroase descoperiri datând din sec. 3 şi până în sec. 11, identificate în arealele localităţilor Sântana de Mureş (sec. 3–4), Cipău (sec. 3–8), Iernut (sec. 3–6 şi 10–11), Moreşti (sec. 3–11), Târgu Mureş (sec. 4–9), Sighişoara (sec. 4–9), Luduş (sec. 5–6), Cheţani (sec. 8–9), Sângeorgiu de Mureş (sec. 10–11), Neagra (sec. 11) ş.a. În sec. 9–10, la Moreşti, unul dintre centrele voievodatului lui Gelu, a existat o importantă cetate cu rol de apărare. Cu toate eforturile populaţiei româneşti de a-şi apăra autonomia formaţiunii politice autohtone şi libertăţile obştilor, din a doua jumătate a sec. 11 şi până la începutul sec. 13, regatul feudal ungar şi-a extins dominaţia în Transilvania până către aceste zone, introducând ca unitate administrativă, în teritoriile cucerite, comitatul (terit. actual al jud. **M.** a fost

inclus în comitatele Târnava, în 1214, şi Turda, în 1256). În sec. 12, regalitatea ungară a adus în aceste reg. pe secui (populaţie de origine turcică, ulterior maghiarizată), iar la începutul sec. 13 au fost colonizaţi germanii (saşii). Ulterior, saşii s-au organizat în scaunul Sighişoara (1337), iar secuii în scaunul Mureş (1409). O dată cu dezvoltarea societăţii feudale, numărul aşezărilor omeneşti a crescut necontenit, documentele vremii consemnând existenţa, în sec. 18, a 339 de localităţi în perimetrul actual al jud. **M.** Dintre acestea, Sighişoara (menţionat documentar, prima oară, în 1224) şi Târgu Mureş (1300) au avut, în Evul Mediu, un rol important în viaţa politică, economică şi culturală a societăţii mureşene. În sec. 15–16, ţăranii iobagi, români, saşi şi secui, din mai toate satele mureşene, au participat la marea Răscoală de la Bobâlna (1437–1438), precum şi la cea din 1514 condusă de Gheorghe Doja. Alte evenimente mai importante petrecute pe terit. actual al jud. **M.**, în sec. 16–18, au fost: răscoala secuilor din 1562; participarea locuitorilor mureşeni la campania antiotomană din Ţara Românească, în anul 1595, condusă de Mihai Viteazul; asedierea şi pustiirea oraşelor Târgu Mureş şi Sighişoara în 1601 şi, respectiv, 1602 de trupele generalului Basta, ca represalii pentru participarea populaţiei mureşene la luptele comandate de Mihai Viteazul; cucerirea şi incendierea oraşului Târgu Mureş de trupele turco-tătare în 1660, care au luat, totodată, în robie 3 000 de locuitori; răscoala ţăranilor români şi saşi din Saschiz (1673), conduşi de S. Fabricius, împotriva asupririi exercitate de patriciatul din Sighişoara; răscoala antihabsburgică izbucnită în 1703, sub conducerea lui Francisc Rákóczi II, şi prelungită până în 1711, cunoscută sub numele de Răscoala curuţilor ş.a. La sf. sec. 18, începe să se manifeste tot mai pregnant sentimentul de unitate naţională a românilor, o activitate susţinută, în această privinţă, pe meleagurile mureşene având-o cei doi corifei ai Şcolii Ardelene – Gheorghe Şincai şi Petru Maior, ambii de origine mureşană. În primăvara anului 1848, oraşul Târgu Mureş a devenit unul dintre pr. centre de organizare şi declanşare a Revoluţiei din Transilvania, la care a participat o mare parte a populaţiei, revoluţie care a fost înăbuşită în 1849. În timpul Revoluţiei, în bătălia de la Albeşti (19/31 iul. 1849), între armata revoluţionară maghiară comandată de generalul József Bem şi oştile ruseşti conduse de generalul A. N. Lüders (venite să înăbuşe revoluţia), au murit în luptă poetul ungur Petőfi Sándor (aghiotantul generalului Bem) şi publicistul german Anton Kurz. După înfrângerea revoluţiei şi instaurarea absolutismului în Transilvania, locuitorii mureşeni au participat la mişcările antihabsburgice din anii 1851–1854 şi la adunările din 1868 de la Reghin, Târgu Mureş, Târnăveni, Luduş ş.a., în cadrul cărora şi-au manifestat protestul faţă de crearea în 1867 a statului dualist austro-ungar. Cucerirea independenţei de stat a României (1877) a stimulat lupta de eliberare naţională din această zonă, numeroşi locuitori mureşeni participând la conferinţa naţională de la Sibiu, din 21–22 ian. 1892, şi votând pentru înaintarea *Memorandului* împăratului de la Viena. Intrarea României în Primul Război Mondial, în vara anului 1916, alături de Antantă, a determinat eliberarea (la sf. lunii sept. 1916) multor localit. de pe terit. jud. **M.** de către armatele române (Ibăneşti, Hodac, Gurghiu, Caşva ş.a.). La sf. lunii nov. 1918, mii de locuitori de pe Mureş şi Târnave au plecat la Alba Iulia pentru a participa la Marea Adunare Naţională. La 1 sept. 1940, în multe localităţi din jud. **M.** au avut loc ample manifestaţii de protest împotriva Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940, în urma căruia, alături de o mare parte din NV Transilvaniei, fusese răpit şi cedat Ungariei şi un sector din jud. **M.** (inclusiv oraşul Târgu Mureş). Cei patru ani de ocupaţie s-au caracterizat printr-o intensă activitate de deznaţionalizare a românilor şi de prigoană rasială. În sept. 1944, pe terit. actualului judeţ au avut loc lupte grele pentru eliberarea teritoriilor ocu-

pate, una dintre cele mai crâncene bătălii desfăşurându-se (22–29 sept. 1944) la Oarba de Mureş. La 28 sept. 1944, oraşul Târgu Mureş şi multe alte localit. de pe terit. jud. **M.** au fost eliberate de sub ocupaţia ungară. În sept. 1950, fostul judeţ Mureş-Turda (4 856 km^2), cu 10 plăşi, 2 oraşe şi 246 sate a devenit regiunea Mureş (cu capitala la Târgu Mureş), iar în perioada 1960–1968 a fost transformată în regiunea Mureş-Autonomă Maghiară. Prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968 a fost desfiinţată regiunea Mureş-Autonomă Maghiară şi s-a reînfiinţat jud. **M.** în limitele existente până în prezent.

Economia jud. **M.**, adaptată la economia de piaţă, se caracterizează printr-o industrie diversificată şi o agricultură dominată de prezenţa formei de proprietate privată. Potenţialul economic ridicat al jud. **M.** îi permite acestuia să-şi valorifice întreaga gamă a resurselor naturale de care dispune.

Industria, principala componentă a activităţii economice a jud. **M.**, se caracterizează printr-o mare varietate a ramurilor producătoare şi o mare capacitate de producţie, cu specializări de importanţă naţională (expl. de gaze naturale, energie electrică şi termică, chimică ş.a.). Pr. produse industriale realizate de întreprinderile de pe terit. jud. **M.** sunt: energia electrică şi termică (termocentralele de la Cuci, Fântânele, Târgu Mureş, Târnăveni), maşini şi utilaje pentru industriile uşoară, a materialelor de construcţie şi de prelucrare a lemnului (Târgu Mureş, Reghin), utilaje agricole (Reghin), produse electrotehnice, aparatură tehnico-medicală, piese de schimb pentru autovehicule şi tractoare (Târgu Mureş, Reghin), produse chimice diverse (Târnăveni, Târgu Mureş), materiale de constr. (Târgu Mureş, Reghin, Târnăveni, Sighişoara, Luduş, Sângeorgiu de Mureş, Suseni ş.a.), anvelope şi camere de aer (Luduş), mobilă, rechizite şcolare, articole de sport, instrumente muzicale, cherestea şi alte produse din lemn (Târgu Mureş, Reghin, Sighişoara, Târnăveni, Luduş, Sovata, Lunca Bradului, Deda, Gurghiu, Răstolita ş.a.), ceramică fină şi articole pentru menaj (Sighişoara, Târnăveni), confecţii, tricotaje, ţesături ş.a. (Târgu Mureş, Reghin, Sighişoara, Târnăveni), încălţăminte şi articole de marochinărie (Târgu Mureş, Reghin), produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve de carne, de legume şi fructe, lapte praf, zahăr, băuturi alcoolice, bere, sucuri naturale, spirt, oţet, produse de panificaţie etc.), la Târgu Mureş, Reghin, Sighişoara, Târnăveni, Luduş, Iernut ş.a. La afirmarea potenţialului economic al jud. **M.** o contribuţie importantă o au meşteşugurile tradiţionale, larg răspândite în arealul judeţului: ţesături şi cusături populare (cergi, ţoale, macrameuri ş.a.) în satul Vătava, piese de port popular (Aluniş, Ibăneşti, Deda, Brâncoveneşti, Sântioana de Mureş, Albeşti, Logig ş.a.), fluiere şi obiecte din lemn, prelucrate artistic (Hodac), ceramică populară (Gurghiu, Miercurea Nirajului, Ghindari), împletituri din papură, din paie şi pănuşi (Câmpenita, Roteni, Sâmbriaş, Bezid, Chendu ş.a.) etc.

Agricultura, cu vechi tradiţii şi cu un profil structural mixt (vegetal şi animal), beneficiază de condiţii pedo-climatice favorabile practicării unor culturi intensive (în jud. **M.** se cultivă aproape întreaga gamă de plante) şi de creştere a tuturor categoriilor de animale. Totodată, agricultura mureşană se află în plin proces de modernizare şi de privatizare. În anul 2007, din totalul producţiei agricole de 1 459 646 000 lei (din care 1 399 940 000 lei, respectiv 95,9%, reprezenta aportul sectorului privat), 964 585 000 lei (66,0%) proveneau din sectorul vegetal şi 493 285 000 lei (33,8%) erau realizaţi de producţia animală, iar restul (0,2%) erau din servicii agricole. La sf. anului 2007, fondul funciar al jud. **M.** era format din 412 477 ha terenuri agricole, 208 982 ha terenuri acoperite cu păduri, 6 311 ha acoperite cu ape şi 43 618 ha alte suprafeţe. Din totalul supr. agricole de 412 477 ha (din care 379 387 ha, respectiv 92%, reveneau persoanelor particulare), 224 166 ha (54,3%) erau terenuri arabile, 110 117 ha (26,7%) păşuni, 71 687 ha fâneţe, 4 653 ha livezi şi pepiniere pomicole şi 1 854 ha vii şi pepiniere viticole. În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu porumb (60 822 ha), plante de nutreţ (29 988 ha), grâu şi secară (27 666 ha), orz şi orzoaică (13 328 ha), ovăz, cartofi, legume, sfeclă de zahăr, plante uleioase, leguminoase pentru boabe, hamei, plante textile, tutun etc. Pomicultura, concentrată în arealele localit. Reghin, Sighişoara, pe valea Târnavei Mici ş.a., furnizează cantităţi însemnate de fructe (18 754 tone, în anul 2007), în special mere (15 470 tone), prune (713 tone), pere, cireşe şi vişine, piersici ş.a. Viticultura are condiţii favorabile de dezvoltare pe întreg cuprinsul jud. **M.**, dar pr. plantaţii de viţă de vie sunt concentrate în partea de SV a judeţului, respectiv în Pod. Târnavelor, unde se află renumita podgorie a Târnavelor, cu centre viticole la Zagăr, Băgaciu, Filitelnic, Nadeş, Târnăveni ş.a., în cadrul cărora se produc variate soiuri de struguri (Fetească albă, Riesling italian, Pinot gris, Muscat Ottonel, Traminer etc.). Şi podgoria Lechinţa (cu centrul viticol Batoş) este binecunoscută şi apreciată. La începutul anului 2008, zootehnia, privatizată în proporţie de peste 99%, cuprindea 84 421 capete bovine (în special din rasa Bălţata românească), 175 717 capete porcine (rasele Landrace, Marele Alb, Cornwall, Hampshire ş.a.), 337 110 mii capete ovine cu lână fină şi semifină, 22 773 capete caprine, 18 632 capete cabaline şi un număr însemnat de bubaline (bivoli); avicultură (1 690 048 capete păsări); apicultură (46 335 familii de albine, locul 1 pe ţară).

Căile de comunicaţie. Poziţia central-nord transilvăneană a jud. **M.**, la intersecţia multor căi de comunicaţie dinspre Moldova, Maramureş şi Crişana, precum şi intensa activitate economică au atras dezvoltarea corespunzătoare a căilor şi mijloacelor de comunicaţie. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **M.** era de 279 km (din care 86 km electrificate), care, raportată la supr. jud. **M.**, asigura o densitate de 41,6 km/1 000 km^2 de teritoriu (inferioară mediei pe ţară care, în acelaşi an, era de 45,2 km/1 000 km^2). Pr. linii de c.f. cu ecartament normal urmăresc, în general, văile marilor cursuri de ape (Mureş, Târnava Mare şi Târnava Mică) – linii pe care se află şi câteva noduri feroviare (Deda, Luduş, Vânători) –, iar o cale ferată cu ecartament îngust, în lungime de 149 km, traversează de la V la E centrul jud. **M.**, de la Miheşu de Câmpie, prin Band, Acăţari până la Sovata şi Praid, deservind localităţile de pe văile Lechinţei şi Nirajului. O importanţă deosebită pentru transporturile feroviare mureşene o are segmentul de c.f. din NE jud. **M.**, între Stânceni şi Deda, care face parte integrantă din magistrala feroviară Bucureşti–Ploieşti–Braşov–Miercurea-Ciuc–Ciceu–Gheorgheni–Topliţa–Deda–Dej–Baia Mare–Satu Mare. La sf. anului 2007, lungimea drumurilor publice măsura 2 083 km (din care 423 km drumuri modernizate), cu o densitate de 31,0 km/100 km^2 de teritoriu (inferioară

mediei pe țară – 33,9 km/100 km^2). Aceste drumuri publice se intersectează în nenumărate locuri, creând veritabile noduri rutiere, cum ar fi Târgu Mureş, Reghin, Luduş, Târnăveni, Acățari, Sighişoara ş.a. Transporturile aeriene de mărfuri şi călători se realizează prin intermediul aeroportului din satul Vidrasău (sat care aparține oraşului Ungheni), situat la 13,5 km SV de Târgu Mureş.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, rețeaua unităților de învățământ de toate gradele de pe terit. jud. **M.** cuprindea 80 de grădinițe de copii, cu 21 760 copii înscrişi şi 1 448 educatoare, 136 de şcoli generale (învățământ primar şi gimnazial), cu 49 652 elevi şi 4 509 cadre didactice, 37 de licee, cu 19 302 elevi şi 1 656 profesori, două şcoli profesionale, cu 5 500 elevi şi 72 profesori, trei universități de stat (Universitatea Tehnică „Petru Maior", Universitatea de Medicină şi Farmacie, Academia de Artă Teatrală – toate în Târgu Mureş), cu 16 facultăți, 11 757 studenți şi 659 profesori şi patru instituții private de învățământ superior (Universitatea „Hyperion", Universitatea „Sapientia" – în lb. maghiară –, Universitatea ecologică – filială a Universității ecologice „Dimitrie Cantemir" din Iaşi – şi Colegiul de psiho-pedagogie, administrație, hoteluri şi turism, tehnică dentară), cu 2 705 studenți şi 58 de cadre didactice. Educarea copiilor şi instruirea elevilor şi studenților se efectuează atât în limba română, cât şi în limba maghiară. În anul cu 2007, rețeaua aşezămintelor culturale şi de artă, concentrate cu precădere la Târgu Mureş, Sighişoara şi Reghin, cuprindea o filială a Academiei Române, un teatru național (f. 1946), cu secții în limbile română şi maghiară, un teatru de păpuşi („Ariel"), o filarmonică de stat, filiale ale Uniunii Artiştilor Plastici din România şi ale Uniunii Compozitorilor din România, un ansamblu folcloric („Mureşul"), 13 unități de cercetare-proiectare, un post local de radioemisie (intrat în funcțiune la 2 mart. 1958 şi întrerupt de autoritățile comuniste în perioada 1 ian. 1985–22 dec. 1989), care emite în limbile română şi maghiară (iar din 1990 emite şi în limba germană), două cinematografe, 404 biblioteci, cu 4 542 000 vol., 90 de cămine culturale, şase case de cultură, numeroase muzee şi case memoriale, edituri etc. În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 107 secții sportive, în care activau 3 679 de sportivi, 160 antrenori şi 96 arbitri.

Ocrotirea sănătății. În anul 2007, rețeaua unităților sanitare cuprindea opt spitale, cu 4 273 paturi (un pat de spital la 136 locuitori), 45 policlinici, cinci dispensare, un preventoriu, 198 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a., iar asistența medicală era asigurată de activitatea celor 1 790 medici (un medic la 325 locuitori), 280 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 077 locuitori) şi 4 406 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism dezvoltat, determinat de prezența obiectivelor istorice, arhitectonice şi de artă din Târgu Mureş, Sighişoara, Reghin, Gornești, Iernut, Saschiz, Brâncovenești, Oarba de Mureş, Sângeorgiu de Pădure ş.a., de regiunile pitoreşti din M-ții Căliman şi Gurghiu, de pe văile Mureşului (defileul Toplița–Deda) şi Târnavelor, de rezervațiile naturale şi parcurile dendrologice (rezervația botanică de la Zau de Câmpie, unde vegetează bujorul/ *Paeonia tenuifolia,* rezervația forestieră, 50 ha, cu stejari seculari, de la Mociar, poiana cu narcise şi parcul dendrologic de la Gurghiu, vechi de peste 200 de ani, stejăretele de la Sovata ş.a.). Alte elemente de atracție turistică sunt legate de varietatea şi originalitatea tezaurului etnografic şi folcloric, prezent în nenumărate sate păstrătoare de vechi tradiții. Remarcabile produse de artă populară (țesături, cusături, cioplituri în lemn, sculpturi, articole din piele şi blană, piese de port popular, ceramică, arhitectura specifică văilor Mureşului, Gurghiului, Târnavelor ş.a.) – adevărate opere de artă, sunt prezente în localitățile Vătava, Rușii-Munți, Gurghiu, Lunca Bradului, Hodac, Miercurea Nirajului, Câmpenița, Bezid, Chendu, Ibăneşti ş.a. Un turism balnear, de odihnă sau în tranzit se practică grație factorilor naturali terapeutici pe care îi posedă stațiunile Sovata, Sângeorgiu de Mureş, Ideciu de Jos, Lunca Bradului ş.a. În anul 2007, capacitatea de cazare era de 6 138 locuri, repartizate în 30 de hoteluri şi moteluri, patru campinguri, 32 de vile, o cabană, 29 de pensiuni turistice urbane, 17 pensiuni turistice rurale ş.a. Indicativ auto: *MS.*

Localitățile jud. Mureş

(între paranteze sunt înscrişi anii primei mențiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	*Satele care aparțin municipiilor*
1. REGHIN (1228)	1. Apalina (1332) 2. Iernuțeni (1332)	
2. SIGHIŞOARA (1224)	1. Angofa 2. Aurel Vlaicu 3. Rora (1956) 4. Şoromiclea 5. Venchi (1956) 6. Viilor (1956)	1. Hetiur (1301)
3. TÂRGU MUREŞ (1300)	1. Mureşeni (1390) 2. Remetea (1567)	
4. TÂRNĂVENI (1217)	1. Botorca	1. Bobohalma (1332) 2. Cuştelnic* (1383)

* Până la 28 ian. 2002 satul Cuştelnic a fost în componența com. Găneşti.

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. IERNUT (1257)		1. Cipău (1332) 2. Deag (1332) 3. Lechinţa (1269) 4. Oarba de Mureş (1733) 5. Porumbac 6. Racameţ (1956) 7. Sălcud (1332) 8. Sfântu Gheorghe (1956)
2. LUDUŞ (1377)	1. Avrămeşti (1954) 2. Cioarga (1913) 3. Ciurgău (1956) 4. Fundătura (1956) 5. Gheja (1366) 6. Roşiori (1956)	
3. MIERCUREA NIRAJULUI (1493)		1. Beu (1332) 2. Dumitreştii (1484) 3. Lăureni (1332) 4. Moşuni (1446) 5. Şardu Nirajului (1360) 6. Tâmpa (1494) 7. Veţa (1567)
4. SĂRMAŞU (1329)		1. Balda (1334) 2. Larga 3. Moruţ (1956) 4. Sărmăşel (1438) 5. Sărmăşel-Gară (1954) 6. Titiana (1956) 7. Vişinelu (1340)
5. SÂNGEORGIU DE PĂDURE (1333)		1. Bezid (1566) 2. Loţu (1913)
6. SOVATA (1597)	1. Căpeţi 2. Ilieşi (1850) 3. Săcădat (1956)	
7. UNGHENI (1264)		1. Cerghid (1438) 2. Cerghizel (1438) 3. Moreşti (1567) 4. Recea 5. Şăuşa (1414) 6. Vidrasău (1383)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ACĂŢARI	1. **Acăţari** (1497) 2. Corbeşti (1567) 3. Găieşti (1567) 4. Gruişor (1501) 5. Murgeşti (1332) 6. Roteni (1332) 7. Stejeriş (1497) 8. Suveica (1332) 9. Vălenii (1332)
2. ADĂMUŞ	1. **Adămuş** (1405) 2. Chinciuş (1424) 3. Corneşti (1332) 4. Crăieşti (1332) 5. Dâmbău (1278) 6. Herepea (1332)

3. ALBEŞTI
1. **Albeşti** (1231)
2. Bârlibăşoaia (1956)
3. Boiu (1301)
4. Jacu (1466)
5. Şapartoc (1231)
6. Ţopa (1301)
7. Valea Albeştiului
8. Valea Dăii (1956)
9. Valea Şapartocului (1956)

4. ALUNIŞ
1. **Aluniş** (1228)
2. Fiţcău (1913)
3. Lunca Mureşului (1319)

5. APOLD
1. **Apold** (1309)
2. Daia (1280)
3. Şaeş (1302)
4. Vulcan (1206)

6. AŢINTIŞ
1. **Aţintiş** (1357)
2. Botez (1353)
3. Cecălaca (1296)
4. Iştihaza (1410)
5. Maldaoci (1956)
6. Sâniacob (1381)

7. BAHNEA
1. **Bahnea** (1291)
2. Bernadea (1301)
3. Cund (1332)
4. Daia (1301)
5. Gogan (1332)
6. Idiciu (1319)
7. Lepindea (1492–1502)

8. BAND
1. **Band** (1332)
2. Drăculea Bandului (1913)
3. Fânaţe (1956)
4. Fânaţele Mădăraşului (1954)
5. Iştan-Tău
6. Mărăşeşti (1956)
7. Negrenii de Câmpie (1956)
8. Oroiu (1332)
9. Petea (1447)
10. Ţiptelnic (1602)
11. Valea Mare (1956)
12. Valea Rece

9. BATOŞ
1. **Batoş** (1228)
2. Dedrad (1319)
3. Goreni (1228)
4. Uila (1319)

10. BĂGACIU
1. **Băgaciu** (1351)
2. Delenii (1322)

11. BĂLA
1. **Băla** (1327)
2. Ercea (1439)

12. BĂLĂUŞERI
1. **Bălăuşeri** (1325)
2. Agrişteu (1325)
3. Chendu (1325)
4. Dumitreni (1503)
5. Filitelnic (1347)
6. Senereuş (1430)

13. BEICA DE JOS
1. **Beica de Jos** (1453)
2. Beica de Sus (1453)
3. Căcuciu (1441)
4. Nadăşa (1453)
5. Sânmihai de Pădure (1319)
6. Şerbeni (1453)

14. BERENI
1. **Bereni** (1569)
2. Bâra (1484)
3. Cându (1509)
4. Drojdii (1548)
5. Eremieni (1332)
6. Maia (1496)
7. Mărculeni (1567)

15. BICHIŞ
1. **Bichiş** (1296)
2. Gâmbuţ (1299)
3. Nandra (1311)
4. Ozd (1332)

16. BOGATA
1. **Bogata** (1295)
2. Ranta (1954)

17. BRÂNCOVENEŞTI
1. **Brâncoveneşti** (1228)
2. Idicel (1393)
3. Idicel-Pădure (1956)
4. Săcalu de Pădure (1319)
5. Vălenii de Mureş (1319)

18. BREAZA
1. **Breaza** (1319)
2. Filpişu Mare (1319)
3. Filpişu Mic (1291)

19. CEUAŞU DE CÂMPIE
1. **Ceuaşu de Câmpie** (1505)
2. Bozed (1481)
3. Câmpeniţa (1349)
4. Culpiu (1332)
5. Herghelia (1332)
6. Porumbeni (1332)
7. Săbed (1451)
8. Voiniceni (1495)

20. CHEŢANI
1. **Cheţani** (1444)
2. Coasta Grindului (1956)
3. Cordoş (1913)
4. Giurgiş (1913)
5. Grindeni (1289)
6. Hădăreni (1270)
7. Linţ (1956)

21. CHIBED
1. **Chibed** (1499)

22. CHIHERU DE JOS
1. **Chiheru de Jos** (1453)
2. Chiheru de Sus (1453)
3. Urisiu de Jos (1453)
4. Urisiu de Sus (1453)

23. COROISÂNMĂRTIN
1. **Coroisânmărtin** (1324)
2. Coroi (1337)
3. Odrihei (1332)
4. Şoimuş (1405)

24. CORUNCA
1. **Corunca** (1332)

25. COZMA
1. **Cozma** (1231)
2. Fânaţele Socolului (1956)
3. Socolu de Câmpie (1322)
4. Valea Sasului (1956)
5. Valea Ungurului (1956)

26. CRĂCIUNEŞTI
1. **Crăciuneşti** (1444)
2. Budiu Mic (1567)
3. Cinta (1451)
4. Corneşti (1497)
5. Tirimioara (1263)

27. CRĂIEŞTI
1. **Crăieşti** (1549)
2. Lefaia (1956)
3. Milăşel (1426)
4. Nima Milăşelului (1394)

28. CRISTEŞTI
1. **Cristeşti** (1332)
2. Vălureni (1515)

29. CUCERDEA
1. **Cucerdea** (1278)
2. Bord (1348)
3. Şeulia de Mureş (1379)

30. CUCI
1. **Cuci** (1410)
2. Dătăşeni (1263)
3. După Deal (1954)
4. Orosia (1410)
5. Petrilaca (1332)

31. DANEŞ
1. **Daneş** (1348)
2. Criş (1305)
3. Seleuş (1392)
4. Stejărenii (1305)

32. DEDA
1. **Deda** (1393)
2. Bistra Mureşului (1913)
3. Filea (1497)
4. Pietriş (1451)

33. EREMITU
1. **Eremitu** (1567)
2. Călugăreni (1567)
3. Câmpu Cetăţii (1913)
4. Dămieni (1567)
5. Mătrici (1484)

34. ERNEI
1. **Ernei** (1332)
2. Căluşeri (1332)
3. Dumbrăvioara (1319)
4. Icland (1566)
5. Săcăreni (1451)
6. Sângeru de Pădure (1409)

35. FĂRĂGĂU
1. **Fărăgău** (1357)
2. Fânaţe (1956)
3. Hodaia (1956)
4. Onuca (1268)
5. Poarta (1319)
6. Tonciu (1439)

36. FÂNTÂNELE
1. **Fântânele** (1332)
2. Bordoşiu (1566)
3. Călimăneşti (1567)
4. Cibu (1567)
5. Roua (1566)
6. Viforoasa (1501)

37. GĂLEŞTI
1. **Găleşti** (1501)
2. Adrianu Mare (1570)
3. Adrianu Mic (1567)
4. Bedeni (1567)
5. Maiad (1513)
6. Sânvăsii* (1332)
7. Troiţa (1332)

38. GĂNEŞTI
1. **Găneşti** (1302)
2. Păucişoara (1361)
3. Sub Pădure (1466)

39. GHEORGHE DOJA
1. **Gheorghe Doja** (1409)
2. Ilieni (1567)
3. Leordeni (1493)
4. Satu Nou (1473)
5. Tirimia (1263)

40. GHINDARI
1. **Ghindari** (1507)
2. Abud (1567)
3. Ceie (1956)
4. Solocma (1587)
5. Trei Sate

41. GLODENI
1. **Glodeni** (1263)
2. Merişor (1256)
3. Moişa (1256)
4. Păcureni (1322)
5. Păingeni (1323)

42. GORNEŞTI
1. **Gorneşti** (1319)
2. Iara de Mureş (1332)
3. Ilioara (1460)
4. Mura Mare (1359)
5. Mura Mică (1733)
6. Pădureni (1332)

* Sat reînfiinţat la 4 mai 2004.

7. Periş (1441)
8. Petrilaca de Mureş* (1332)
9. Teleac (1381)

43. GREBENIŞU DE CÂMPIE
1. **Grebenişu de Câmpie** (1294)
2. Leorinţa (1760–1762)
3. Valea Sânpetrului (1956)

44. GURGHIU
1. **Gurghiu** (1248)
2. Adrian (1393)
3. Caşva (1453)
4. Comori (1453)
5. Fundoaia (1956)
6. Glăjărie (1760–1762)
7. Larga (1956)
8. Orşova (1453)
9. Orşova-Pădure (1956)
10. Păuloaia (1913)

45. HODAC
1. **Hodac** (1453)
2. Arşiţa (1956)
3. Bicaşu (1956)
4. Dubiştea de Pădure (1956)
5. Mirigioaia (1956)
6. Toaca (1913)
7. Uricea (1913)

46. HODOŞA
1. **Hodoşa** (1332)
2. Ihod (1519)
3. Isla (1567)
4. Sâmbriaş (1567)

47. IBĂNEŞTI
1. **Ibăneşti** (1453)
2. Blidireasa (1913)
3. Brădeţelu (1956)
4. Dulcea (1956)
5. Ibăneşti-Pădure (1956)
6. Lăpuşna (1909)
7. Pârâu Mare (1956)
8. Tireu (1956)
9. Tisieu (1956)
10. Zimţi (1956)

48. ICLĂNZEL
1. **Iclănzel** (1501)
2. Căpuşu de Câmpie (1318)
3. Chisăliţa (1913)
4. După Deal (1956)
5. Fânaţe (1954)
6. Fânaţele Căpuşului (1956)
7. Ghidaşteu (1956)
8. Iclandu Mare (1419)
9. Mădărăşeni (1956)
10. Tăblăşeni (1913)
11. Valea Iclandului (1956)

49. IDECIU DE JOS
1. **Ideciu de Jos** (1319)
2. Deleni (1319)
3. Ideciu de Sus (1319)

50. LIVEZENI
1. **Livezeni** (1505)
2. Bozeni (1566)
3. Ivăneşti (1332)
4. Poienița (1460)
5. Sânişor (1567)

51. LUNCA
1. **Lunca** (1319)
2. Băiţa (1315)
3. Frunzeni (1319)
4. Logig (1322)
5. Sântu (1319)

52. LUNCA BRADULUI
1. **Lunca Bradului** (1839)
2. Neagra (1913)
3. Sălard (1913)

53. MĂDĂRAŞ
1. **Mădăraş** (1332)

54. MĂGHERANI
1. **Măgherani** (1567)
2. Şilea Nirajului (1487)
3. Torba (1575)

55. MICA
1. **Mica** (1376)
2. Abuş (1361)
3. Căpâlna de Sus (1332)
4. Ceuaş (1301)
5. Deaj (1301)
6. Hărănglab (1301)
7. Şomoştelnic (1438)

56. MIHEŞU DE CÂMPIE
1. **Miheşu de Câmpie** (1293)
2. Bujor (1956)
3. Cirhagău (1956)
4. Groapa Rădăii (1954)
5. Mogoaia (1954)
6. Răzoare (1293)
7. Şăuliţa (1956)
8. Ştefanca

57. NADEŞ
1. **Nadeş** (1301)
2. Măgheruş (1391)
3. Pipea (1325)
4. Ţigmandru (1325)

58. NEAUA
1. **Neaua** (1569)
2. Ghineşti (1567)
3. Rigmani (1567)
4. Sânsimion (1332)
5. Vădaş (1567)

59. OGRA
1. **Ogra** (1376)
2. Dileu Vechi (1344)
3. Giuluş (1413)
4. Lăscud (1414)
5. Vaideiu (1336)

* Sat depopulat la sf. sec 20 şi începutul sec. 21 existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

60. PAPIU ILARIAN
1. **Papiu Ilarian** (1332)
2. Dobra (1956)
3. Merişoru (1956)
4. Şandru* (1913)
5. Ursoaia (1913)

61. PĂNET
1. **Pănet** (1332)
2. Berghia (1334)
3. Cuieşd (1451)
4. Hărțău (1332)
5. Sântioana de Mureş (1303)

62. PĂSĂRENI
1. **Păsăreni** (1392)
2. Bolintineni (1484)
3. Gălățeni (1332)

63. PETELEA
1. **Petelea** (1332)
2. Habic (1453)

64. POGĂCEAUA
1. **Pogăceaua** (1345)
2. Bologaia (1956)
3. Ciulea (1956)
4. Deleni (1956)
5. Fântâna Babii (1956)
6. Pârâu Crucii (1956)
7. Scurta (1956)
8. Sicele (1956)
9. Valea Sânpetrului (1956)
10. Văleni (1954)

65. RĂSTOLIȚA
1. **Răstolița** (1850)
2. Andreneasa (1850)
3. Borzia (1956)
4. Gălăoaia (1956)
5. Iod (1956)

66. RÂCIU
1. **Râciu** (1305)
2. Căciulata (1956)
3. Coasta Mare
4. Cotorinau (1956)
5. Curețe (1956)
6. Hagău (1956)
7. Leniş (1956)
8. Nima Râciului (1913)
9. Obârşie (1956)
10. Pârâu Crucii (1956)
11. Sânmărtinu de Câmpie(1329)
12. Ulieş (1321)
13. Valea Sânmărtinului (1913)
14. Valea Seacă (1956)
15. Valea Ulieşului (1956)

67. RUŞII-MUNȚI
1. **Ruşii-Munți** (1319)
2. Maioreşti (1461)
3. Morăreni (1497)
4. Sebeş (1956)

* Sat depopulat la sf. sec 20 şi începutul sec. 21 existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

68. SASCHIZ
1. **Saschiz** (1308–1310)
2. Cloaşterf (1267)
3. Mihai Viteazu (1341)

69. SĂRĂȚENI
1. **Sărățeni** (1332)

70. SÂNCRAIU DE MUREŞ
1. **Sâncraiu de Mureş** (1293)
2. Nazna (1453)

71. SÂNGEORGIU DE MUREŞ
1. **Sângeorgiu de Mureş** (1332)
2. Cotuş (1566)
3. Tofalău (1501)

72. SÂNGER
1. **Sânger** (1328)
2. Bârza (1956)
3. Cipăieni* (1333)
4. Dalu (1956)
5. Pripoare (1956)
6. Vălişoara (1956)
7. Zăpodea (1956)

73. SÂNPAUL
1. **Sânpaul** (1332)
2. Chirileu (1332)
3. Dileu Nou (1344)
4. Sânmărghita (1408)
5. Valea Izvoarelor (1349)

74. SÂNPETRU DE CÂMPIE
1. **Sânpetru de Câmpie** (1305)
2. Bârlibaş (1956)
3. Dâmbu (1325)
4. Satu Nou (1956)
5. Sângeorgiu de Câmpie (1329)
6. Tuşinu (1325)

75. SÂNTANA DE MUREŞ
1. **Sântana de Mureş** (1332)
2. Bărdeşti (1567)
3. Chinari (1319)
4. Curteni (1332)

76. SOLOVĂSTRU
1. **Solovăstru** (1381)
2. Jabenița (1453)

77. STÂNCENI
1. **Stânceni** (1824)
2. Ciobotani (1913)
3. Meştera (1956)

78. SUPLAC
1. **Suplac** (1325)
2. Idrifaia (1331)
3. Laslău Mare (1733)
4. Laslău Mic (1332)
5. Vaidacuta (1733)

79. SUSENI
1. **Suseni** (1319)
2. Luieriu (1228)

80. ŞĂULIA
1. **Şăulia** (1277)
2. Leorința-Şăulia (1913)
3. Măcicăşeşti (1956)
4. Pădurea (1956)

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Chimitelnic.

81. ŞINCAI
1. **Şincai** (1332)
2. Lechincioara (1733)
3. Pusta (1956)
4. Şincai-Fânaţe (1954)

82. TĂURENI
1. **Tăureni** (1454)
2. Fânaţe (1954)
3. Moara de Jos (1956)

83. VALEA LARGĂ
1. **Valea Largă** (1332)
2. Grădini (1956)
3. Mălăeşti
4. Poduri (1956)
5. Valea Frăţiei (1956)
6. Valea Glodului (1956)
7. Valea Pădurii (1956)
8. Valea Şurii (1956)
9. Valea Urieşului (1956)

84. VĂRGATA
1. **Vărgata** (1412)
2. Grâuşorul (1567)
3. Mitreşti (1453)
4. Vadu (1567)
5. Valea (1470)

85. VĂTAVA
1. **Vătava** (1332–1335)
2. Dumbrava (1393)
3. Râpa de Jos (1332)

86. VÂNĂTORI
1. **Vânători** (1329)
2. Archita (1341)
3. Feleag (1393)
4. Mureni (1270–1272)
5. Şoard (1301)

87. VEŢCA
1. **Veţca** (1319)
2. Jacodu (1325)
3. Sălaşuri (1567)

88. VIIŞOARA
1. **Viişoara** (1367–1368)
2. Ormeniş (1319)
3. Sântioana (1303)

89. VOIVODENI
1. **Voivodeni** (1332)
2. Toldal (1268)

90. ZAGĂR
1. **Zagăr** (1412)
2. Seleuş (1319)

91. ZAU DE CÂMPIE
1. **Zau de Câmpie** (1339)
2. Bărboşi (1365)
3. Botei (1913)
4. Bujor-Hodaie (1913)
5. Ciretea
6. Gaura Sângerului
7. Malea (1956)
8. Ştefăneaca (1956)
9. Tău (1956)

MURFATLAR, oraş în jud. Constanţa, situat în Pod. Dobrogei de Sud, la 90 m alt., pe canalul Dunăre-Marea Neagră, la 20 km V de municipiul Constanţa; 10 764 loc. (1 ian. 2011): 5 338 de sex masc. şi 5 426 fem. Supr.: 69,2 km^2, din care 4,7 km^2 în intravilan; densitatea: 2 290 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 oct. 1860). Nod rutier. Port pe canalul Dunăre-Marea Neagră. Expl. de calcar şi cretă. Constr. de utilaje grele pentru construcţii. Reparaţii navale. Producţie de aparate electrocasnice, de mobilă, ambalaje din lemn, folii şi tuburi din material plastic, de cretă macinată, de confecţii şi de prefabricate din beton (BCA). Staţie de pompare a apei din canal pentru irigaţii, cu o putere de 56 MW. Complex de creştere a taurinelor. Staţiune de cercetare şi producţie vitivinicolă (din 1942). Vestită podgorie, întemeiată în anul 1907, cu plantaţii masive de viţă de vie făcute mai ales în anii 1952–1955, extinsă pe c. 6 500 ha. Important centru de vinificaţie. Cramă. Pomicultură (în special piersici). Fazanerie. Muzeul viticulturii. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii de locuire datând dinainte de anul 992 d.Hr. În zona dealului Tibişir din apropiere, într-o carieră de cretă, a fost scoasă la iveală (la 11 iun. 1957) o aşezare călugărească rupestră, cunoscută sub numele de *Complexul monahal Murfatlar* (sau *Basarabi*) datând din sec. 9–10, constituită dintr-o biserică cu compartimentare specific ortodoxă (altar, naos, pronaos), o biserică cu plan de bazilică (trei nave pe stâlpi), două paraclise, şase cavouri şi mai multe galerii de comunicaţie săpate în masivul de cretă. Încăperile săpate în stânca de cretă sunt decorate cu motive simbolice sau figurative, stilizate schematic (doi balauri încolăciţi, un porumbel, pomul vieţii, un călăreţ, diverse animale şi tipuri de cruci) şi cu inscripţii cu litere greceşti, slave sau runice. În aceste încăperi s-au mai găsit unelte din os, fier şi piatră, vase ceramice, specifice civilizaţiei balcano-dunărene din sec. 9–10, şi un sgrafit cu data anului 992. Complexul monastic rupestru de la Murfatlar, considerat un unicat al culturii străvechi româneşti, atestă influenţa monahismului cappadocian. Localitatea apare menţionată documentar în anul 1855 cu numele *Murfatlar* – denumire pe care a purtat-o până în 1924 când, din cauza unor dispute dintre Partidul Naţional Liberal şi Partidul Naţional Ţărănesc, aceasta a fost schimbată în *Basarabi*. Toponimul *Basarabi* a persistat în perioadele 1924–1 ian. 1965 şi 7 nov. 1975–28 dec. 2007, iar cel de *Murfatlar* între 1855–1924, între 1 ian. 1965 şi 7 nov. 1975 şi după 28 dec. 2007. Fosta com. Murfatlar (sau Basarabi) a fost trecută în categoria oraşelor la 18 apr. 1989 având în subordine ad-tivă localit. componentă Siminoc. **Monumente:** Complexul monastic rupestru; biserica „Naşterea Maicii Domnului", construită în anii 1903–1906 după planul arhitectului D. Bănescu, cu picturi murale interioare originare executate de P.A. Serafim; conacul lui Mihail Kogălniceanu (sec. 19), declarat monument istoric, azi sediul unei grădiniţe de copii. În apropierea complexului monahal a fost pusă piatra de temelie (la 22 apr. 2010) a unei noi mănăstiri, cu biserica având hramul „Sfântul Ierarh Teotim". În arealul oraşului **M.** se află pădurea Murfatlar (641 ha) alcătuită din stejar pufos (*Quercus pubescens*) şi cărpiniţă (*Carpinus orientalis*), şi rezervaţia floristică

„Fântânița-Murfatlar" (19,7 ha), pusă sub ocrotire în 1962, situată într-o zonă calcaroasă abruptă, brăzdată de văiugi, în care se dezvoltă numeroase specii de plante rare, de interes ştiinţific, printre care zambila (*Hyacinthus leucophaeus*), usturoiul sălbatic (*Allium saxatile*), luşca (*Ornithogalum refractum*), spinul de Murfatlar (*Carduus murfatlarii*), colilia (*Stipa lessingiana murfatlarii*), ruscuța (*Adonis vernalis* var. *murfatlariensis*), inul dobrogean (*Linum pallasianum*), migdalul pitic (*Prunus tenella*), cimbrul (*Satureja caerulea*), bujorul de stepă (*Paeonia tenuifolia*) ş.a. În această pădure trăiesc numeroase broaşte ţestoase de uscat.

MURGAŞI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 8 sate, situată în partea de S a Dealurilor Amaradiei, pe râul Geamărtălui; 2 609 loc. (1 ian. 2011): 1 256 de sex masc. şi 1 353 fem. Reşed. com. este satul *Balota de Jos.* Centru de artă populară (satul Rupturile). Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1807–1811, cu fresce originare), „Sfântul Dumitru" (1790) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1786), în satele Murgaşi, Rupturile şi Veleşti; în satul Balota de Jos se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1709–1710) şi ruinele bisericii „Sfinţii Voievozi" (1851), iar în satul Balota de Sus există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1812, cu picturi interioare din 1858).

MURGENI, oraş în jud. Vaslui, situat în partea de S a Depr. Elan, pe cursul inf. al râului Elan, în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului; 7 863 loc. (1 ian. 2011): 3 956 de sex masc. şi 3 907 fem. Supr.: 134,7 km^2, din care 1,95 km^2 în intravilan; densitatea: 4 138 loc./km^2. Staţie de c.f. (Murgeni). Nod rutier. Fabrică de caşcaval. Cămin cultural (1957). Moară (1912). Centru viticol şi de vinificaţie. Creşterea bovinelor. Trei ferme piscicole (în satul Cârja) cu o suprafaţă totală a luciului de apă de peste 1 000 ha. Legumicultură. **Istoric.** În arealul oraşului **M.** au fost descoperite vase ceramice, topoare, sape, seceri din fier, arme de luptă şi diverse monede din sec. 15. Localit. **M.** apare menţionată documentar, ca sat, la 28 aug. 1466. La 6 sept. 1844 i s-a acordat dreptul de a ţine iarmaroace, iar în 1856 a fost mistuit în mare parte de un incendiu. Com. Murgeni a fost trecută în categoria oraşelor la 23 dec. 2003, având în subordine ad-tivă satele Cârja, Floreni (numit 23 August până la 20 mai 1996), Lăţeşti, Raiu (numit Vădeni până la 20 mai 1996), Sărăţeni şi Schineni. În perimetrul satului Cârja se află o rezervaţie cu animale şi păsări ocrotite (cerb lopătar, pelican alb, lebăda mută ş.a.). **Monumente:** bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1771, reparată în 1897 şi 1932), „Naşterea Maicii Domnului" (1835-1837), azi în ruină, şi „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1748), în satele Schineni, Cârja şi Lăţeşti; la Murgeni se află în construcţie (din 2010) biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena". Casa feroviarilor (1917) în oraşul Murgeni.

MURGEŞTI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, pe râurile Câlnău şi Hârboca, la poalele Dealurilor Blăjani şi Buda; 1 045 loc. (1 ian. 2011): 489 de sex masc. şi 556 fem. Pomicultură (meri, pruni, nuci, peri). Viticultură.

MURIGHIOL, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 6 sate, extinsă între ţărmul de E al lacului Razim şi malul dr. al braţului Sfântu Gheorghe, la limita de E a Dealurilor Tulcei, în SV Deltei Dunării, pe canalele Lipovenilor, Dunavăţ ş.a.; 3 546 loc. (1 ian. 2011): 1 849 de sex masc. şi 1 697 fem. Expl. de calcar pentru ind. siderurgică (în satul Sarinasuf). Pepinieră piscicolă (Sarinasuf). Complex turistic (Murighiol) dat în folosinţă în iun. 1993. Între 13 oct. 1983 şi 20 mai 1996, satul şi com. Murighiol s-au numit *Independenţa.* Geamie (1849). Rezervaţie ornitologică în care predomină păsările ciocîntors (*Recurvirostra avosetta*), piciorong (*Himantopus himantopus*) ş.a. Centru de artă populară (satul Dunavăţu de Jos). Pe terit. satului Murighiol au fost descoperite (1945–1958) două necropole de incineraţie, aparţinând populaţiei getodacice, datând din perioada 350–250 î.Hr. Aici au fost găsite vase din ceramică cenuşie, lucrate cu mâna sau la roată, mărgele din sticlă, diferite obiecte mărunte din fier, precum şi ceramică grecească comună, cu firnis negru – ceea ce atestă existenţa unor raporturi strânse între populaţia autohtonă şi grecii din coloniile vest-pontice. În partea de S a com. **M.**, în punctul Zaporojeni, situat între satele Dunavăţu de Jos (la E) şi Sarinasuf (la V), au fost descoperite urmele unei cetăţi romano-bizantine (66 x 45 m) din sec. 4–6, amplasată pe locul unui vechi emporiu (edificiu special amenajat pentru tranzacţii comerciale – antrepozit) grecesc al anticei aşezări *Halmyris.* Menţionată în unele izvoare documentare ale vremii şi cu denumirea de *Salmorus,* ca cea mai îndepărtată localit. a prov. Scythia, la Halmyris funcţiona o staţie de marş şi de aprovizionare pe drumul de uscat care urmărea cursul Dunării şi ţărmul Mării Negre. Pe terit. satului Dunavăţu de Sus au fost descoperite urmele unei fortificaţii romane (50 x 47 m), cu zid şi val de apărare, în care s-au găsit urme de porţi, turnuri, băi romane şi monede din timpul împăratului Constantin cel Mare (306–337), iar în arealul satului Colina au fost identificate vestigiile unei aşezări romane din sec. 2–4. În arealul com. **M.**, o echipă de arheologi româno-americană a descoperit, la 15 aug. 2001, vestigiile unei bazilici episcopale din cetatea antică Halmyris din care s-au recuperat osemintele creştinilor Epictet şi Astion, martirizaţi la 8 iul. 290 în timpul împăratului roman Diocleţian. Osemintele celor doi martiri creştini au fost depuse la biserica „Adormirea Maicii Domnului" a mănăstirii Çelik-Dere din com. Frecăţei, jud. Tulcea.

MUSCELELE ARGEŞULUI sau **SUBCARPAŢII ARGEŞULUI** → **Argeş (3).**

MUSCELELE NĂSĂUDULUI → **Năsăud (1).**

MUSCELELE VÂLCII → **Vâlcea (1).**

MUSLUBEI → **Horia (1).**

MUŞAT, vârf în masivul Breţcu (M-ţii Vrancei), constituind alt. max. a acestora (1 503 m).

MUŞĂTEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 10 sate, situată în zona de contact a Muscelelor Argeşului cu Dealurile Argeşului, la poalele de SE ale Dealului Chicera, pe râul Vâlsan; 3 993 loc. (1 ian. 2011): 1 912 de sex masc. şi 2 081 fem. Reşed. com. este satul *Vâlsăneşti.* Prelucr. lemnului. Creşterea ovinelor, bovinelor, caprinelor. Pomicultură (pruni, meri, peri). Centru de olărit (în satul Stroeşti). Muzeu etnografic (inaugurat la 18 mai 1969), în satul Muşăteşti şi Muzeul Satului (Stroeşti), inaugurat la 29 iul. 2000. Agroturism. În satul Robaia se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), cu o biserică construită iniţial din lemn (sec. 14) de banul Armega, pe locul căreia a fost zidită, în anii 1642–1644, o nouă

Muşăteşti. Biserica „Sfântul Gheorghe" a mănăstirii Robaia

biserică, ce poartă hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe", prin strădania lui Sava Sifarul, în jurul căreia s-a întemeiat o obşte monahală, atestată documentar la 23 apr. 1644. Biserica a fost supusă unor lucrări de refacere după incendiul din 1704 şi unor lucrări de extindere şi restaurare în anii 1843–1868, sub îngrijirea lui Teodosie Visarion şi monahul Naum. Biserica a fost repictată la interior în 1848, 1901, 1951 şi 1997–1998, renovată în anii 1971–1974 şi 1983. Aici a trăit, în ultimii ani de viaţă, pictorul bisericesc Pârvu Mutu. Tot aici există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (începutul sec. 19, cu transformări din 1912). Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1804) „Cuvioasa Parascheva" (1881–1888) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1840), în satele Costeşti-Vâlsan, Stroeşti şi Vâlsăneşti. Biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1727), în satul Valea Faurului. Ateneu popular (1920), în satul Muşăteşti.

MUŞENIŢA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 6 sate, situată în partea de N a Pod. Sucevei, pe râul Ruda, la graniţa cu Ucraina; 2 075 loc. (1 ian. 2011): 1 013 de sex masc. şi 1 062 fem. Reşed. com. este satul *Baineţ.* Staţie de c.f. şi punct de frontieră feroviar (satul Vicşani). Biserica romano-catolică (1910), în satul Vicşani.

MUŞETEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. subcarpatică olteană, la poalele de N-NV ale Dealului Săcelu; 2 085 loc. (1 ian. 2011): 1 032 de sex masc. şi 1 053 fem. Prelucr. lemnului. Culturi de căpşuni. Pomicultură. Viticultură. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1713, demolată în anii '60 ai sec. 20), „Sfinţii Îngeri" (1720), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1730) şi „Sfinţii Îngeri" (1751), în satele Bârcaciu, Stănceşti, Stănceşti–Larga şi Muşeteşti.

MUŞUNOAIELE, Schitul ~ → Fitioneşti.

Nn

NADEŞ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Nadeş; 2 674 loc. (1 ian. 2011): 1 372 de sex masc. şi 1 302 fem. Expl. de gaze naturale. Producţie de robineţi. Culturi de cereale. Viticultură; pomicultură. În arealul com. **N.** au fost scoase la iveală vestigii neolitice, din Epoca bronzului (un cuţit curbat din ardezie calcaroasă), din Epoca fierului (cană dacică din lut ars), din perioada romană (râşniţă, monede romane din sec. 4 ş.a.), iar în perimetrul satului Pipea a fost descoperită o brăţară din bară masivă de aur, cu decor geometric gravat fin, datând din Hallstatt (c. 1200–450/300 î.Hr.). În satul Nadeş, menţionat documentar, prima oară, la 20 oct. 1301, se află o biserică din sec. 14–15 (reconstruită în 1851–1853), aparţinând cultului evanghelic, situată în interiorul unei cetăţi ţărăneşti construită în sec. 15–16, o casă parohială (1771–1789) şi o biserică ortodoxă (1875–1877); în satul Măgheruş există o biserică din sec. 14 (azi biserică evanghelică) cu zid de incintă din sec. 18, şi o biserică romano-catolică (1927).

NAIDĂŞ, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Oraviţei cu M-ţii Locvei şi M-ţii Aninei, pe cursul inf. al râului Nera, la graniţa cu Serbia; 1 154 loc. (1 ian. 2011): 547 de sex masc. şi 607 fem. Expl. forestiere şi de balast. Pomicultură. În satul Naidăş, menţionat documentar, prima oară, în 1378, se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1910).

NALBANT 1. Depresiune intracolinară în partea de N a Dobrogei, între Dealurile Tulcei (la N şi E), Pod. Babadag (la S) şi Pod. Niculiţel (la V-NV), drenată de râurile Taiţa şi Teliţa. Supr.: c. 300 km^2. Relieful este reprezentat printr-o asociere extinsă de glacisuri, din care se detaşează, spre SE, Dealul Mării sau Denistepe (270 m alt.). Climă temperat-continentală, cu temp. medii anuale de 10–11°C, cu veri călduroase şi secetoase (temp. medie a lunii iul. este de 22–23°C) şi ierni nu prea friguroase (în ian. temp. medii de –1,5°C).

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în depresiunea omonimă, pe râul Taiţa; 2 877 loc. (1 ian. 2011): 1 458 de sex masc. şi 1 419 fem. Nod rutier. Expl. de gresii calcaroase de culoare crem, folosite în construcţii (în satul Nicolae Bălcescu – fost Başchioi). Fermă avicolă. Viticultură. Pe terit. satului Nalbant a fost descoperită (1962–1964) o necropolă birituală (cu morminte de înhumaţie şi de incineraţie) din sec. 7–10, aparţinând unui grup de slavi aflat în plin proces de asimilare culturală de către populaţia autohtonă (cultura materială Dridu). Aici au fost găsite urne decorate cu linii şi cu striuri orizontale ondulate.

NANA, com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în câmpia omonimă (parte componentă a Câmpiei Mostiştei); 2 475 loc. (1 ian. 2011): 1 225 de sex masc. şi 1 250 fem. Nod rutier. Baltă piscicolă. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **N.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Nana, întemeiat în 1888, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1936).

NANOV, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, pe râul Vedea; 3 569 loc. (1 ian. 2011): 1 766 de sex masc. şi 1 803 fem. Nod rutier. Patru balastiere pe râul Vedea. Prelucr. laptelui. Ateliere de tâmplărie metalică şi de confecţionat mobilier. Moară de cereale; moară pentru furaje; produse de panificaţie; patiserie. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Muzeu sătesc. În satul Nanov, atestat documentar la 1 aug. 1570, a fost descoperită o fibulă din bronz (sec. 6–7). Biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (c. 1830, reparată în 1892), şi biserica de cărămidă cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1885), cu picturi murale interioare originare. Fostul sat Adămeşti, desfiinţat la 17 febr. 1968 şi înglobat în satul Nanov, apare menţionat documentar la 20 mai 1570.

NAPARIS → Ialomiţa (1).

NAPOCA → Cluj-Napoca.

NARADTEW → Ungheni (1).

NAZÂRU → Siliştea (1).

NAZOD → Năsăud (2).

NĂDĂŞCUŢ, masiv deluros în Subcarpaţii Homoroadelor cu alt. de 738 m.

NĂDLAC 1. Câmpia Nădlacului, câmpie de acumulare fluvio-lacustră, parte componentă a Câmpiei Mureşului, situată în extremitatea de V a României, între graniţa cu Ungaria (la N şi V) şi râurile Ier (NE), Mureşu Mort (E-NE) şi Mureş (E, SE şi S). Este o câmpie tabulară înaltă (90–111 m alt.), acoperită cu loess şi depozite loessoide pleistocene, în care s-au format mai multe crovuri. În cadrul câmpiei predomină cernoziomurile, propice culturilor agricole (cereale, plante tehnice, sfeclă de zahăr, soia, floarea-soarelui, tutun, legume etc.). Zăcăminte de hidrocarburi şi ape geotermale.

2. Oraş în extremitatea de V a ţării, în jud. Arad, situat în câmpia omonimă, la 100 m alt., pe dr. râului Mureş, la 47 km V de municipiul Arad, la graniţa cu Ungaria; 8 006 loc. (1 ian. 2011): 3 974 de sex masc. şi 4 032 fem. Supr.: 133,1 km^2, din care 12 km^2 în intravilan; densitatea: 667 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Punct de vamă. Producţie de produse chimice, de parchet şi de mobilă, de confecţii textile şi de produse alim. (salam, muştar). Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Muzeu etnografic aparţinând comunităţii slovace. Fanfară civilă. **Istoric.** Săpăturile arheologice au scos la iveală urme de locuire din Neolitic şi din perioada daco-romană

(monede romane din argint şi din bronz, datând din sec. 1–4). Aşezarea a fost stăpânită în sec. 10 de voievodul Glad. Există unele referiri că la **N.** exista în 1192 o cetate cu palisadă de lemn, cucerită şi distrusă de mongoli în 1241. Prima menţiune documentară a localit. datează din 11 mart. 1313, când este amintită (într-un testament) cu numele *Noglog*. În perioada 1451–1456, s-a aflat în posesia lui Iancu de Hunedoara, iar în 1464 a intrat în stăpânirea vitejilor sârbi Gheorghe Ştefan şi Dimitrie Iakšić, care au construit la **N.** un castel, fortificat cu turn de apărare şi cu şanţuri înconjurătoare, care să reziste în faţa invaziilor duşmane. Domeniul Nădlac a fost incendiat în 1514 de răsculaţii conduşi de Gheorghe Doja, iar în 1529 pustiit de turci. În anii 1555–1691 s-a aflat sub stăpânire otomană, în 1752 a fost ridicat la rang de oraş, în perioada 1800–1803 la **N.** au fost colonizaţi cehi şi slovaci, iar în 1820 localit. a fost ridicată la rangul de comună urbană, care dispunea de mai multe bresle. Com. **N.** a fost declarată oraş la 17 febr. 1968. **Monumente:** castel din sec. 15; biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1822–1829), cu elemente predominante ale stilului baroc la exterior, iar în interior cu remarcabile strane şi iconostas, sculptate de Nestor Busuioc şi fiii săi Iuliu şi Iosif, precum şi picturi murale executate, în 1896–1897, de Ioan Zaicu; biserică evanghelică de confesiune augustană, construită în anii 1812–1822 cu un turn înalt de 54 m (ridicat în 1882–1883) şi o orgă adusă în 1912 din localit. Kutná Hora din Cehia.

NĂDRAG, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NV a M-ţilor Poiana Ruscăi, pe râul Nădrag; 2 709 loc. (1 ian. 2011): 1 338 de sex masc. şi 1 371 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie de arcuri, lanţuri, lacuri, vopsele, cerneluri tipografice şi de încălţăminte. În satul Nădrag, menţionat documentar, prima oară, în 1364, cu numele *Nodrag*, se află o biserică romano-catolică (1850-1851). În 1845, la **N.** a fost colonizat un grup de mineri cehi şi slovaci.

NĂENI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de S ale Dealului Istriţa, pe cursul superior al râului Năianca; 1 856 loc. (1 ian. 2011): 903 de sex masc. şi 953 fem. Viticultură. Centru de prelucr. artistică a pietrei. Pe terit. satului Năeni a fost descoperit un grup statuar din bronz, înfăţişând o divinitate feminină iraniană (zeiţa *Anaitis* sau *Anahita)*, stăpână a fiarelor sălbatice, călare pe un leu şi însoţită de doi slujitori în picioare, situaţi în stânga şi dreapta sa (s-a păstrat doar cel aflat în dreapta zeiţei). Acest grup statuar este atribuit sciţilor, prezenţi în zona Dunării, şi datează de la sf. primei perioade a Epocii fierului. Prima atestare documentară a localit. Năeni datează din sec. 16.

NĂMĂEŞTI, Mănăstirea ~ → Valea Mare – Pravăţ.

NĂMOLOASA, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe dr. Siretului, într-o zonă de mare subsidenţă, suprapusă sectorului de afundare şi fracturare a platformei epihercinice (linia de fractură Focşani–Nă모loasa); 2 055 loc. (1 ian. 2011): 1 006 de sex masc. şi 1 049 fem. Centru viticol şi de vinificaţie. Până la 17 febr. 1968 satul şi com. Năмoloasa s-au numit *Năмoloasa-Târg*. În această zonă, la 10/23–12/25 iul. 1917, a avut loc un puternic duel de artilerie între armata română şi cea germană – duel rămas fără urmări concrete, deoarece atacul infanteriei române, prevăzut pentru ziua de 13/26 iul., fusese contramandat ca urmare a situaţiei generale de pe Frontul de Est. În satul Năмoloasa se află o biserică având hramul „Sfântul Dumitru" (ante 1809, restaurată în 1864).

NĂMOLOASA-TÂRG → Năмoloasa.

NĂNEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 3 sate, situată în partea de N-NV a Câmpiei Siretului Inferior, pe dr. Siretului; 2 411 loc. (1 ian. 2011): 1 242 de sex masc. şi 1 169 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului. În satul Călienii Noi se află biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" (ante 1809, refăcută în 1892–1907).

NĂPRADEA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de V-NV ale culmii Prisnel, pe dr. râului Someş; 2 808 loc. (1 ian. 2011): 1 370 de sex masc. şi 1 438 fem. Pomicultură. Satul Năpradea apare menţionat documentar, prima oară, în 1383, iar apoi în 1423, cu numele *Villa olachalis Naprad.* În satul Cheud se află ruinele unei cetăţi din sec. 14 (ziduri înalte de 8 m). Centru de prelucr. artistică a lemnului (în satul Vădurele). Biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 17), în satul Vădurele.

NĂRUJA 1. Depresiune de contact între M-ţii Vrancei şi Subcarpaţii Vrancei, extinsă de o parte şi de alta a cursului inf. al râului Zăbala, la S de confl. cu Putna. Reprezintă compartimentul central al Depr. Vrancea, dominat la E de dealurile subcarpatice Răiuţi (960 m alt.) şi Reghiu (867 m). Relief piemontan (la contactul cu muntele), de terase şi lunci.

2. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în depresiunea omonimă, la confl. râului Năruja cu Zăbala; 1 895 loc. (1 ian. 2011): 961 de sex masc. şi 934 fem. Expl. de gips. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Centru pomicol (pruni, meri, peri, nuci). În satul Năruja, menţionat documentar la 21 aug. 1688, se află biserica ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva", construită în 1788–1789 prin grija lui Şerban Băltan, reparată în 1988–1989 şi declarată monument istoric.

NĂSĂUD 1. Dealurile sau **Muscelele Năsăudului,** dealuri piemontane înalte (400–1 100 m alt.), parte componentă a Pod. Someşan, situate pe marginea de NE a Pod. Transilvaniei, la poalele de S ale M-ţilor Rodna, între văile râurilor Sălăuţa (la V), Cormaia, (la E) şi Someşu Mare, (la S). Sunt alcătuite din argile marnoase, gresii, conglomerate şi nisipuri, au structură monoclinală, sunt faliate şi puternic fragmentate de ape în mai multe culmi paralele cu înclinare spre S. Prezintă un relief specific de cueste. Alt. max.: 1 112 m (vf. Măgura). Acoperite în bună parte cu păduri de fag. Pomicultură.

Năsăud (2). Catedrala „Sfântul Nicolae"

2. Oraş în jud. Bistriţa-Năsăud, situat la poalele de S ale dealurilor cu acelaşi nume, la 330 m alt., pe Someşu Mare, la 24 km N-NV de municipiul Bistriţa; 10 927 loc. (1 ian. 2011): 5 243 de sex masc. şi 5 684 fem. Supr.: 43,2 km², din care 5,7 km² în intravilan; densitatea: 1 917 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de argile. Fabrici de mobilă, cherestea, de prelucr. a maselor plastice (polietilenă, polipropilenă) şi de ţesături extralate. Produse alim. (panificaţie, băuturi alcoolice şi răcoritoare). Important centru pomicol (în special meri). Renumit centru etnografic şi de artă populară (broderii fine cusute pe bluzele femeilor şi pe pieptarele bărbaţilor, chimire etc.). Muzeul grăniceresc (1872), cu secţii de istorie, etnografie, artă, ştiinţele naturii, adăpostit (din 1946) în clădirea fostei cazărmi „Svarda" a Regimentului II de grăniceri, datând din sec. 18, declarată monument istoric. În localit. componentă Liviu Rebreanu se află muzeul memorial „Liviu Rebreanu", inaugurat la 2 iun. 1957. Bibliotecă documentară (1931) cu peste 55 mii de vol. **Istoric.** Săpăturile arheologice au scos la iveală urme materiale din epocile bronzului, fierului şi dacică, precum şi din sec. 11–12. Localit. apare consemnată documentar, prima oară, în 1264, într-un act prin care Ştefan, ducele Transilvaniei, dăruia „Ţara Năsăudului" *(Terra Nazowu)* comitelui Maros; în 1440, aşezarea este menţionată în documente cu numele *Nazod,* în 1475 a intrat sub jurisdicţia oraşului Bistriţa, iar în 1529 a fost luată, pentru o vreme, în stăpânire de Petru Rareş, domn al Moldovei. În 1762, **N.** a devenit centrul ad-tiv al unui ţinut grăniceresc (Regimentul II de grăniceri), care cuprindea 44 de sate româneşti, înfiinţat de Maria Tereza, iar în 1765 **N.** a fost ridicat la rangul de târg. Regimentul II de grăniceri, care în timpul Revoluţiei din 1848 a luptat împotriva oştilor maghiare, a fost desfiinţat în 1851, în semn de răzbunare. Faima Năsăudului o constituie crearea, în 1766, a primei şcoli primare, cu limba de predare română; în 1770 a luat fiinţă Şcoala normală, cu trei clase, în 1784 s-a inaugurat Institutul militar (cu limbile de predare română, germană şi latină) pentru pregătirea ofiţerilor şi subofiţerilor, în 1858 s-a fondat Preparandia, iar la 4 oct. 1863 a luat fiinţă Gimnaziul, cu limba de predare română. Toate acestea au constituit adevărate focare de cultură care au promovat o serie de intelectuali români (Andrei Mureşanu, George Coşbuc, Liviu Rebreanu, Veronica Micle ş.a.) şi, totodată, momente de referinţă în istoria învăţământului românesc. În prezent, oraşul **N.** are în subordine ad-tivă localităţile componente Liviu Rebreanu şi Luşca. **Monumente:** Catedrala „Sfântul Nicolae" (1880–1884); biserica romano-catolică (sfiinţită în 1770); casina română (1814) în care se află în prezent sediul Jandarmeriei; clădirile fostei cazarme „Svarda" (sec. 18), ale fostului Gimnaziu superior greco-catolic (1887–1888, azi Colegiul Naţional „George Coşbuc"), ale fostului Internat al Şcolii Normale (1929–1933, azi Şcoala generală „Mihai Eminescu") şi ale fostei Şcoli Normale (1929–1933, azi Grupul Şcolar Silvic); bustul lui George Coşbuc (operă a sculptorului Corneliu Medrea). din 1956

NĂSTURELU, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Boian, pe stg. Dunării; 2 707 loc. (1 ian. 2011): 1 374 de sex masc. şi 1 333 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. În satul Năsturelu, atestat documentar în 1843, se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", construită din vălătuci şi căptuşită cu scânduri (1866), şi o mănăstire de maici înfiinţată la 3 mart. 2003, cu o biserică din lemn cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (2004).

NĂVODARI, oraş în jud. Constanţa, situat pe ţărmul Mării Negre, la 6–8 m alt., pe canalul Poarta Albă–Năvodari–Midia (derivaţie a canalului Dunăre–Marea Neagră), la 24 km N de municipiul Constanţa; 36 439 loc. (1 ian. 2011): 17 856 de sex masc. şi 18 583 fem. Supr.: 4,5 km²; densitatea: 8 098 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Port fluvio-maritim. Centrală electrică şi de termoficare (intrată în funcţiune în 1981). Şantier pentru reparaţii navale, privatizat în 1993. Combinat petrochimic (superfosfaţi, acid sulfuric), intrat în funcţiune la 29 iun. 1979. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1421, cu numele *Caracoium* (nume derivat din cuvintele turceşti *Kara Koyun,* care înseamnă Oaia Neagră), denumire care a devenit ulterior *Carachioi* (de la cuvintele turceşti *Kara Köy* = Satul Negru). După Războiul de Independenţă din 1877, în satul Carachioi s-au stabilit mai multe familii venite din jud. Argeş şi Olt. În 1927, denumirea satului a fost schimbată cu aceea de Năvodari; la 15 aug. 1932 localit. **N.** a fost trecută în categoria comunelor, iar la 17 febr. 1968 a fost declarată oraş, având în subordine ad-tivă localit. componentă Mamaia-Sat. Oraşul **N.** are şi statut de staţiune balneoclimaterică estivală, dispunând de climat maritim, cu veri călduroase (în iul. temp. medii peste 22°C) şi ierni blânde (în ian. temp. medii în jur de –0,5°C) şi precipitaţii slabe (sub 400 mm anual). Vara, durata de strălucire a Soarelui este de 10–12 ore pe zi. Factorii naturali de cură sunt climatul maritim, bogat în aerosoli salini şi apa Mării Negre clorurată, sulfatată, sodică, magneziană. Întinsă plajă cu nisip fin, amenajată pentru helio- şi talazoterapie. Staţiunea este destinată în special copiilor; aici, anual, în sezonul estival, sunt organizate tabere internaţionale cu o capacitate totală de peste 6 800 de copii pe serie de 12 zile. Staţiunea este indicată atât pentru odihnă şi recreere în vacanţele de vară, cât şi pentru tratarea unor tulburări de creştere la copii, a unor afecţiuni otorino-laringologice, a anemiilor secundare, a stărilor de debilitate, de decalcefieri, de rahitism, a unor dermatoze şi afecţiuni reumatismale etc.

NEAGRA → Poiana Vadului.

NEAJLOV, râu, afl. dr. al Argeşului pe terit. com. Gostinari (jud. Giurgiu); 150 km; supr. bazinului: 3 660 km². Izv. din Câmpia înaltă a Piteştiului, de la 300 m alt., din arealul satului Geamăna (com. Bradu), de la SE de Piteşti, străbate Câmpia Piteştiului pe direcţie NV-SE, iar apoi traversează Câmpia Găvanu-Burdea, unde face numeroase meandre înguste, de dimensuni mici, dând impresia unor meandre de tip încătuşat. În cursul superior şi mijlociu are o pantă medie de scurgere de 1,5‰, ceea ce facilitează evacuarea uşoară a apelor în timpul viiturilor, iar în cursul inf., înainte de vărsarea în Argeş, panta scade la 0,25‰, valea se lărgeşte (lunca se extinde pe 1-2 km lăţime), fapt ce a determinat apariţia lacului Comana. Numeroase iazuri în cursul superior şi mijlociu. Irigaţii pentru legumicultură în cursul inf. Afl. pr.: Călniştea, Dâmbovnic, Ilfovăţ, Holboca, Chipcanu. Pe cursul inf. al **N.**, la Călugăreni, a avut loc (13 aug. 1595) o mare bătălie, în care oastea condusă de Mihai Viteazul, inferioară din punct de vedere numeric, a înfrânt-o pe cea

otomană, comandată de marele vizir Sinan Paşa.

NEAMȚ 1. Subcarpații Neamțului, mare zonă de relief subcarpatic, parte componentă (compartimentul de N) a Subcarparților Moldovei, extinsă la E de Carpații Orientali, pe direcție NV-SE, pe c. 100 km lungime şi c. 15 km lățime max. (în zona localit. Roznov), între M-ții Stânişoara şi M-ții Goşmanu (la V), culoarele văilor Moldova (la E-NE) şi Siret (E-SE) şi Subcarpații Trotuşului (S-SE). **S.N.** sunt formați dintr-un şir de mari depresiuni de contact (Depr. Neamț, Depr. Cracău-Bistrița) închis la E de un lanț de dealuri subcarpatice (Pleşu–Corni–Mărgineni–Runcu), care apar sub forma unor culmi prelungi cu înălțimi ce scad către culoarele văilor limitrofe. Aceste dealuri sunt alcătuite predominant din gresii, marne, argile marnoase, nisipuri, depozite loessoide şi aluvionare. **S.N.** reprezintă o regiune intens populată, cu o densitate de peste 80 loc./km², cu aşezări vechi, cu multe obiective istorice şi arhitecturale de interes turistic.

2. Depresiune de contact în partea de N a Subcarpaților Neamțului, la 380–460 m alt., dominată de înălțimile M-ților Stânişoara (la V) şi cele ale dealurilor subcarpatice Pleşu, 915 m (la N-NE), Boiştea, 401 m (la E), Țibucani, 463 m (la SE), Corni, 536 m (la S) ş.a., drenată de râul omonim. Supr.: c. 190 km²; lungimea: c. 28 km; lățimea: 3–14 km. Relieful depresionar este reprezentat printr-un glacis piemontan (fragmentat în mai multe coline), situat la contactul cu zona montană, continuat spre E cu un şes aluvial etajat, cu lunci şi terase bine dezvoltate, dispuse în lungul râurilor Neamț şi Topolița. Depr. **N.**, una dintre cele mai reprezentative depresiuni subcarpatice, se suprapune unui sinclinoriu precarpatic în care apar marne cenuşii şi roşietice, cu intercalații de gips, gresii şi nisipuri helvețiene. În partea de SV a Depr. **N.**, în depozitele acvitaniene, se află cantonat un masiv de sare care generează apele clorurate ce se ivesc sub formă de izvoare minerale la Bălțătești. Temp. medie anuală în perimetrul depresionar este de 6–8°C, iar precipitațiile însumează 600–700 mm anual. Vegetația naturală este formată din pajişti secundare şi pâlcuri de stejari. Spre S, prin şaua Crăcăoani (538 m alt.), Depr. **N.** comunică cu Depr. Cracău-Bistrița. În arealul Depr. **N.** se află numeroase obiective de interes turistic, printre care se remarcă mănăstirile Neamț, Agapia, Varatec, cetatea Neamț, casa memorială „Ion Creangă" din Humuleşti, staţiunea balneoclimaterică Bălțătești ş.a. Depr. **N.** este cunoscută în literatura de specialitate şi sub denumirile de Depr. *Ozana-Topolița* şi Depr. *Nemțişor*.

3. Râu, afl. dr. al râului Moldova pe terit. com. Timişeşti (jud. Neamț); 54 km; supr. bazinului 425 km². Izv. din partea de NE a M-ților Stânişoara, de sub vf. Bivolu, de la 1 100 m alt., ocoleşte pe la S culmea Pleşu, străbate zona piemontană şi Depr. Neamț, unde a format un vast câmp de divagare, iar în aval de Târgu-Neamț drenează propriul său con de dejecție. Râul **N.** este cunoscut local sub numele de *Ozana*.

4. Cetatea Neamțului → Târgu-Neamț.

5. Mănăstirea ~ → Vânători-Neamț.

6. Județ situat în NE României, în partea central-nordică a Moldovei, în bazinele râurilor Bistrița, Siret şi Moldova, între 46°40' şi 47°20' latitudine N şi 25°43' şi 27°15' longitudine E, între jud. Suceava (N şi NV), Iaşi (E şi NE), Vaslui (SE), Bacău (S) şi Harghita (V şi SV). *Supr.*: 5 896 km² (2,47% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 562 231 loc. (2,62% din populația țării), din care 276 576 loc. de sex masc. (49,2%) şi 285 655 fem. (50,8%). *Populația urbană*: 211 812 loc. (37,7%); *rurală*: 350 419 loc. (62,3%). *Densitatea*: 95,4 loc./km². *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 93,4% români (al patrulea județ cu cel mai mare procent de români), 1,4% rromi, apoi ruşi-lipoveni, maghiari, germani, ucraineni, turci, italieni ş.a. *Reşed.*: municipiul Piatra-Neamț. *Oraşe*: Bicaz, Roman (municipiu), Roznov, Târgu-Neamț. *Comune*: 78. *Sate*: 346 (din care 5 aparțin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor*: 9.

Relief variat, constituit din unități montane, subcarpatice şi de podiş (ce coboară în trepte de la V la E), precum şi din culoarele largi de vale ale Siretului şi Moldovei. Relieful muntos, amplasat, aproximativ, în jumătatea de V a jud. **N.**, puternic fragmentat de văi adânci, se prezintă sub forma unor culmi prelungi sau sub formă de platouri şi vârfuri izolate care aparțin compartimentului central-estic al Carpaților Orientali. Unitățile montane care sunt amplasate integral sau îşi prelungesc culmile pe terit. jud. **N.** sunt (de la N către S): M-ții Stânişoara (cu vf. Bivolu de 1 530 m alt.), partea de SE a M-ților Bistriței (cu vf. Budacu de 1 859 m şi vf. Grințieş de 1 758 m), masivul Ceahlău (cu vf. Ocolaşu Mare de 1 907 m – constituind alt. max. de pe terit. jud. **N.**), M-ții Tarcău (cu vf. Glodu de 1 439 m), M-ții Goşmanu (cu vf. Murgoci, 1 293 m) şi prelungirile de E ale M-ților Hăşmaş (cu vf. Hăşmaşu Mare de 1 792 m, situat la granița cu jud. Harghita). La E de regiunea montană, în partea central-estică a jud. **N.**, se desfăşoară, pe direcție NNV-SSE, Subcarpații Moldovei, alcătuiți dintr-un şir de depresiuni de contact, de tip subcarpatic (Neamț, Cracău-Bistrița şi o mică parte din Depr. Tazlău) şi un lanț de masive deluroase (Pleşu, Boiştea, Țibucani, Corni, Şerbeşti, Mărgineni, Runcu, Bârjoveni ş.a.), care flanchează atât partea de E a depresiunilor subcarpatice, cât şi partea de V a culoarelor largi de vale ale Moldovei şi Siretului. Extremitatea de E a jud. **N.**, la E de Valea Siretului, este ocupată de o mică porțiune a Pod. Central Moldovenesc. Între Subcarpații Neamțului (la V) şi Pod. Central Moldovenesc (la E) se desfăşoară cea mai joasă formă de relief de pe terit. jud. **N.**, reprezentată prin largile culoare de vale ale Moldovei şi Siretului, care ating o lățime max. de 2–6 km la nivelul luncilor.

Clima temperat-continentală cu variații locale, în funcție de treptele de relief. Astfel, temp. medie anuală variază între 2°C pe culmile montane înalte, 6,5–8,5°C în Subcarpați şi 9°C în zonele mai joase. Temp. max. absolută a atins valoarea de 39,6°C, înregistrată la stația meteorologică de la Doljeşti (la 17 aug. 1952), iar temp. minimă absolută a coborât până la –33,2°C (Roman, 20 febr. 1954). Regimul precipitațiilor atmosferice este în strânsă legătură cu unitățile de relief, cantitățile medii anuale înregistrând o creştere de la E la V, respectiv de la 500 mm în Pod. Central Moldovenesc, la 800–1 000 mm în zona subcarpatică şi peste 1 200 mm pe culmile montane înalte. Direcția predominantă a vânturilor înregistrează o frecvență mai mare dinspre V şi NV (18%) în regiunile montane înalte, unde vitezele medii depăşesc 10 m/s, în timp ce în zonele extracarpatice direcționarea vânturilor este în funcție de canalizarea lor de-a lungul culoarelor de vale, ca de pildă N-

S pe Valea Siretului, NV-SE pe Valea Moldovei, SV-NE pe Valea Schitu, V-E pe Valea Ozanei etc., unde vitezele medii sunt de 4 m/s.

Rețeaua hidrografică de pe terit. jud. **N.**, cu o densitate cuprinsă între 0,5 şi 1,2 km/km^2, depăşeşte 2 000 km lungime, fiind reprezentată prin trei mari râuri alohtone (Siret, Moldova, Bistrița), care colectează o importantă rețea de râuri autohtone. Siretul, cel mai mare râu care drenează extremitatea de E a jud. **N.**, de la N la S, pe o distanță de 38 km, sub forma unei văi-culoar, colectează în această zonă ca pr. afluent alohton râul Moldova, precum şi câteva râuri mici autohtone (Albuia, Vulpăşeşti, Icuşeşti ş.a. pe stânga şi Valea Neagră pe dreapta). Cursul inferior al râului Moldova străbate partea de NE şi E a jud. **N.** pe o lungime de 76 km (formând pe o mică porțiune hotarul jud. **N.** cu jud. Iaşi), unde are un accentuat caracter asimetric, deoarece primeşte afluenți numai pe partea dreaptă (Sărata, Ozana, Topolița, Umbrari, Valea Albă, Valea Mare ş.a.). Cel mai însemnat curs de apă al jud. **N.** este râul Bistrița, prezent prin sectorul său mijlociu, care traversează partea central-vestică a jud. **N.** pe direcție NV-SE, debuşând în Siret pe terit. jud. Bacău, după ce colectează numeroşi afluenți de ordinul I şi II, printre care Sabasa, Fărcaşa, Bolătău, Hangu, Pângărăcior, Cuejdiu, Cracău (cu afl. lui), Români, Leţcani ş.a. pe stg. şi Borca, Dreptu, Bistricioara, Schitu, Bicaz (cu chei pitoreşti), Tarcău, Iapa, Mesteacăn ş.a. pe dr. Peisajul hidrogeografic al jud. **N.** este întregit de prezența mai multor lacuri antropice, realizate în scopuri multiple (hidroenergetic, atenuarea viiturilor, alimentare cu apă, irigații, piscicultură, agrement etc.), printre care Izvoru Muntelui, Pângărați, Bâtca Doamnei, Vaduri.

Vegetația naturală prezintă o pronunțată etajare pe verticală datorată reliefului predominant muntos şi deluros. Etajul subalpin ocupă supr. restrânse la peste 1 700 m în M-ții Bistriței, Ceahlău, Hăşmaş şi este dominat de pajişti cu firuță *(Festuca supina)* şi tufărişuri de jneapăn *(Pinus mugo)*, smirdar *(Rhododendron kotschyi)*, afin *(Vaccinium myrtillus)* ş.a. În masivul Ceahlău, în cadrul unei rezervații naturale complexe, vegetează numeroase rarități floristice, printre care garofița *(Dianthus spiculifolius)*, ghințura *(Gentiana phlogifolia)*, vulturica *(Hieracium pseudobifidum)* şi o specie de coada şoricelului *(Achillea schurii)*, câteva endemisme carpatice *(Primula leucophylla, Gypsophila petraea, Aconitum toxicum)* şi mai multe monumente ale naturii, ca de pildă papucul doamnei *(Cypripedium calceolus)*, floarea-de-colți *(Leontopodium alpinum)*, tisa *(Taxus baccata)*, zada sau laricele *(Larix decidua* var. *carpatica)*. Etajul molidului are o extindere max. în partea de V a jud. **N.**, în M-ții Ceahlău, Hăşmaş, Tarcău şi în masivul Budacu, alături de molid dezvoltându-se şi exemplare de paltin de munte *(Acer pseudoplatanus)*, brad *(Abies alba)* şi mesteacăn *(Betula pendula)*. Cea mai mare parte din supr. jud. **N.** este acoperită cu păduri de foioase. În zona montană, o mare extindere o au pădurile de fag în amestec cu molid şi brad, în arealul dealurilor subcarpatice predomină pădurile de fag şi cele de fag în amestec cu gorun, iar în zona Pod. Central Moldovenesc pădurile de gorun *(Quercus petraea)*, uneori în amestec cu stejar pufos *(Quercus pubescens)*.

Fauna, bogată şi variată, este reprezentată în mare măsură prin elemente care aparțin domeniului forestier, cele mai răspândite specii fiind ursul, cerbul, râsul, căpriorul, veverița, vulpea, pârşul de alun ş.a., precum şi o diversitate de păsări, printre care cocoşul de munte, ierunca, huhurezul, alunarul, ciocănitoarea de munte, privighetoarea, pițigoiul ş.a. Crestele înalte ale munților reprezintă domeniul caprei negre (colonizată în ultimul sfert de veac al sec. 20). În zonele subcarpatice şi de podiş abundă hârciogul, popândăul, numerose reptile, insecte ş.a. Apele de munte sunt bogate în păstrăv, zglăvoacă, scobar, boiştean, în râurile din zonele subcarpatice şi de podiş se întâlnesc cleanul, babuşca, morunaşul ş.a., iar în lacurile de acumulare trăiesc crapul, carasul, linul, plătica ş.a.

Resursele naturale: săruri de potasiu (Grumăzeşti, Roznov, Tazlău, Bălțăteşti), şisturi bituminoase (pe văile Calu, Iapa, Nechit), gaze naturale (Tazlău, Roman), petrol (Tazlău), calcar (Bicaz-Chei), marne calcaroase (Țepeşeni, Bicazu Ardelean), gresie de Kliwa (pe văile Borzoghean, Doamna, Calu, Iapa), gresie de Tarcău, argile (Coasta Perdelei), balast. O categorie aparte a bogățiilor naturale ale jud. **N.** o reprezintă pădurile, extinse pe o supr. de 260 620 ha (2008), din care, în anul 2007, s-au exploatat 1 123,4 mii m^3 de masă lemnoasă (locul 3 pe țară, după jud. Suceava şi Harghita), precum şi izvoarele cu ape minerale cu calități terapeutice de la Bălțăteşti, Oglinzi, Borca, Bicazu Ardelean.

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire descoperite în perimetrul actual al jud. **N.** datează din Paleoliticul superior, fiind reprezentate prin unelte din silex, arme din piatră şi silex, vetre de foc etc. scoase la iveală în raza localit. Ceahlău, Bistricioara, Piatra-Neamț, Piatra Şoimului, Români, Țibucani, Bofu, Dârțu, Văleni ş.a. Unele vestigii materiale din perioada de trecere de la Paleolitic la Neolitic, respectiv din Mezolitic (vârfuri de săgeți, unelte din piatră etc.), s-au găsit pe platoul M-ților Ceahlău (în poiana „La Scaune"), pe curmătura Bardos, la N de Cheile Bicazului, ceea ce dovedeşte că şi zona muntoasă a intrat în aria de locuire a omului primitiv. Neoliticul este bine reprezentat prin numeroasele urme de aşezări identificate la Izvoare (importantă stațiune a culturii materiale Precucuteni, milen. 4 î.Hr.), Hangu, Frumuşica (celebrul vas cucutenian din milen. 4–3 î.Hr. cunoscut sub numele de „Hora de la Frumuşica"), Podoleni, Târpeşti, Negreşti, Bârgăoani, Grumăzeşti ş.a. Vestigii de necontestat din Epoca bronzului au fost descoperite pe platoul Bâtca Doamnei, precum şi în localit. Borleşti şi Costişa (sec. 19–14 î.Hr.). Prima Epocă a fierului (Hallstatt), în cadrul căreia se conturează elementele definitorii ale civilizației getodacice, este ilustrată de descoperirile de la Podoleni, Piatra Şoimului, Săveşti, Borleşti ş.a., iar tezaurul de vase din aur descoperit la Rădeni (sec. 9–8 î.Hr.) evidențiază tehnica desăvârşită de prelucr. a aurului. Din cea de-a doua Epocă a fierului (La Tène), şi în special din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr., datează vestigiile cetății geto-dacice *Petrodava* (menționată şi în scrierile lui Ptolemeu în sec. 2), identificate pe platoul Bâtca Doamnei de pe Dealul Cernegura de la Piatra-Neamț sau urmele cetăților de la Piatra Şoimului şi Cozla cu un bogat inventar. Numeroase descoperiri arheologice atestă continuitatea populației autohtone în aria jud. **N.** până la sf. milen. 1, cu toate vicisitudinile legate de romanizarea treptată a autohtonilor sau de barbaria diferitelor popoare migratoare. Continuitatea neîntreruptă a populației autohtone este atestată de numeroasele aşezări şi necropole identificate în perimetrele localit. Văleni, Butnăreşti, Săbăoani, Poiana (sec. 2–3),

Mănoaia, Davideni (sec. 4–6), Izvoare (sec. 5), Văleni, Oituz (sec. 8–9), Brăşăuţi (sec. 9–11) ş.a. Feudalismul timpuriu este marcat de multitudinea aşezărilor rurale (documentate arheologic), între care se remarcă fortificaţia de la Bâtca Doamnei din sec. 12–13 – însemnat centru economic, politic şi militar, care a constituit, probabil, nucleul unei formaţiuni prestatale româneşti în această zonă, cu un rol evident de apărare împotriva invaziei mongole din 1241. În cadrul organizării ad-tive a Moldovei, ţinutul Neamţ (care se suprapunea zonei montane şi subcarpatice) apare atestat documentar, prima oară, în 1402, dată după care documentele îl menţionează până prin anul 1864 (jud. **N.** a fost înfiinţat mult mai târziu). Organizarea politico-ad-tivă timpurie a statului a asigurat condiţii propice dezvoltării tuturor domeniilor vieţii economico-sociale a acestui ţinut. Printre acestea se remarcă expl. şi prelucr. lemnului, care a generat o intensă dezvoltare a plutăritului pe râul Bistriţa (activitate atestată documentar încă din 1466), dezvoltarea meşteşugurilor, strâns legată de încurajarea negoţurilor prin acordarea de privilegii efectuate de domnii moldoveni, înfiinţarea multor târguri şi cetăţi fortificate etc. Un rol de seamă în dezvoltarea culturii medievale a acestei zone l-au avut şi cele două mănăstiri (*Bistriţa* şi *Neamţ*), ctitorii voievodale care păstrează numeroase opere de artă şi de cultură veche românească. Puternicele cetăţi medievale de la Roman şi Târgu-Neamţ, construite în sec. 14 de domnii Roman I şi Petru I Muşat şi refăcute de Ştefan cel Mare, au jucat un rol important pentru apărarea şi menţinerea independenţei statului feudal Moldova. În sec. 14–15, jud. **N.** a fost martorul unor importante evenimente, ca de pildă lupta de la Hindău (azi satul Ghindăoani, com. Ghindăoani), din 1395, în urma căreia Ştefan I a consolidat independenţa statului feudal Moldova prin înfrângerea oştilor ungare ale lui Sigismund I de Luxemburg, lupta de la Războieni (Valea Albă) din 26 iul. 1476, în care, după o apărare eroică, oastea moldoveană comandată de Ştefan cel Mare a fost înfrântă de armata turcească a lui Mehmed II, superioară numeric – lupte urmate de asedierea cetăţii Neamţ, care a rezistat atât oştilor lui Sigismund I de Luxemburg (în 1395), cât şi a celor ale lui Mehmed II în 1476. În sec. 15–18, pe aceste meleaguri au luat fiinţă şi s-au dezvoltat nenumărate sate care atestă existenţa unei populaţii numeroase şi statornice, precum şi o intensă activitate economico-socială, culturală etc. Dintre acestea se evidenţiază satele Bistriţa (1402), Roznov (1419), Sagna (1428), Stăniţa (1486), Şoimăreşti (1533), Vad (1528), Climeşti (1558), Grumăzeşti (1574), Neagra (1611), Dorneşti (1627), Răuceşti (1711), Budeşti (1712), Nisiporeşti (1750), Stejaru (1774) ş.a. În a doua jumătate a sec. 18 şi începutul sec. 19, ţinuturile nemţene au înregistrat o continuă dezvoltare economico-socială şi o sporire a numărului de meşteşugari şi comercianţi. Creşterea producţiei de mărfuri şi intensificarea schimburilor comerciale au determinat sporirea corespunzătoare a iarmaroacelor şi a zilelor în care se ţineau târgurile (de exemplu, în 1839, printr-o hotărâre domnească, s-a stabilit ca pe moşia Scheia din ţinutul Roman să aibe loc opt iarmaroace pe an şi o zi de târg săptămânal, iar pe moşia Mirceşti, 12 iarmaroace pe an). Nemţenii au participat activ la lupta pentru obţinerea independenţei în 1877 (în asaltul redutei Griviţa-2 din 6 sept. 1877 şi-au pierdut viaţa 91 de eroi originari din ţinutul Neamţ). Începutul sec. 20 a fost marcat de puternica Răscoală din 1907, care a cuprins 16 comune şi un număr mare de sate de pe terit. jud. **N.**, precum şi de Primul Război Mondial, la care au participat şi numeroşi locuitori ai jud. **N.** În perioada interbelică, pe fondul unei dezvoltări economico-sociale ascendente a jud. **N.**, în cadrul statului naţional unitar român, au avut loc şi o serie de

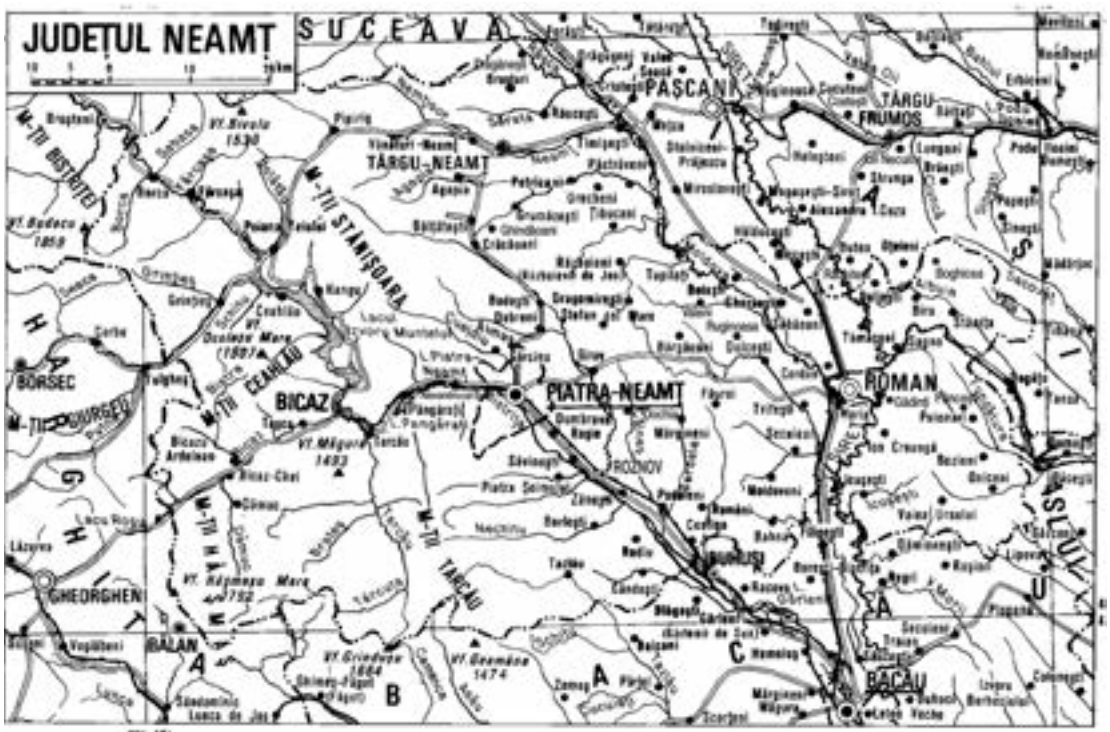

frământări sociale. După actul de la 23 aug. 1944 şi până la prăbuşirea comunismului în dec. 1989, jud. **N.** s-a dezvoltat şi a evoluat în parametrii impuşi de regimul comunist. Prin Legea nr. 5 din 8 sept. 1950, fostele judeţe Neamţ (3 977 km^2, 5 plăşi, 3 oraşe şi 256 sate) şi Roman (1 880 km^2, 3 plăşi, un oraş şi 216 sate), existente în perioada interbelică, au fost desfiinţate şi integrate, sub forma raioanelor Piatra-Neamţ, Roman, Târgu-Neamţ, Ceahlău şi Buhuşi, în componenţa regiunii Bacău, care a funcţionat ca atare, cu mici modificări pe parcurs, până la 17 febr. 1968 când, prin Legea nr. 2, s-a revenit la organizarea adtiv teritorială tradiţională, pe judeţe, reînfiinţându-se jud. **N.** în limitele celui existent în prezent.

Economia jud. **N.** a cunoscut, după 1989, modificări structurale radicale (atât sub aspectul organizării juridice, cât şi al formelor de proprietate) în contextul aplicării programului de reformă şi de trecere la economia de piaţă. Ca urmare, economia actuală a jud. **N.**, cu o structură industrial-agrară, participă cu ponderi însemnate în producţia unor ramuri industriale ale ţării (ind. chimică, de expl. şi prelucr. a lemnului ş.a.). O caracteristică a economiei postdecembriste este aceea a creşterii permanente a procentului de privatizare a tuturor domeniilor de activitate, ajungând ca acesta să atingă, de exemplu, peste 99% (în 2007) în sectorul producţiei agricole.

Industria, pr. componentă a activităţii economice a jud. **N.**, în cadrul căreia activează şi un număr însemnat de agenţi economici cu capital privat, realizează o gamă variată de produse: energie electrică şi termică (hidrocentralele de la Bicaz, Pângăraţi, Roznov I şi II, Costişa, Piatra-Neamţ ş.a.), produse metalurgice (fontă, ţevi sudate din oţel, prăjini pentru foraj petrolier ş.a., la Roman), utilaj greu, utilaje şi piese de schimb pentru agricultură, utilaje pentru ind. firelor şi fibrelor sintetice, utilaje pentru ind. forestieră şi pentru transporturile feroviare şi rutiere, maşini-unelte, rulmenţi etc. (Piatra-Neamţ, Roman), fire şi fibre sintetice (Săvineşti), îngrăşăminte chimice, acid sulfuric, produse azotoase ş.a. (Roznov, Săvineşti), celuloză şi hârtie (Piatra-Neamţ), mobilă, cherestea, parchet, ambalaje, butoaie etc. (Piatra-Neamţ, Roman, Târgu-Neamţ, Bicaz, Tarcău, Roznov, Viişoara, Pipirig, Vânători-Neamţ ş.a.), ciment şi azbociment (Bicaz), mat. de constr. (cărămidă, ţiglă, olane, cahle de teracotă, prefabricate din beton ş.a.), la Piatra-Neamţ şi Roman, confecţii, tricotaje, volvatir, covoare, fire de tip mohair etc. (Piatra-Neamţ, Roman, Târgu-Neamţ, Bicaz, Roznov, Sagna), produse alim. (preparate din carne şi lapte, zahăr, conserve de fructe, băuturi alcoolice, bere, amidon, glucoză, panificaţie etc.) la Piatra-Neamţ, Roman, Târgu-Neamţ, Bicaz ş.a. Activitatea economică la scară industrială, în mare parte diminuată în primul deceniu al sec. 21, este completată printr-o intensă producţie a meşteşugurilor populare tradiţionale, printre care se numără covoarele manuale (Humuleşti, Bahna, Grumăzeşti), vasele ceramice (Sagna, Galu, Poeni, Vulpăşeşti, Dobreni), cojoacele şi bundiţele (Târgu-Neamţ, Ghindăoani, Bodeşti, Gârcina, Girov ş.a.), măşti (Târpeşti) ş.a.

Agricultura actuală, cu un grad ridicat de privatizare (97,6% din supr. agricolă aparţine sectorului privat; peste 96% din producţia agricolă a anului 2007 a fost realizată în sectorul privat), se caracterizează printr-o specializare în creşterea animalelor şi pomicultură în partea de V a jud. **N.** şi în cultura cerealelor, plantelor tehnice etc. în partea de E. La sf. anului 2007, jud. **N.** dispunea de un fond funciar format din 283 287 ha terenuri agricole (din care 276 511 ha, respectiv 97,6% aparţineau sectorului privat), 260 620 ha terenuri acoperite cu păduri, 10 403 ha acoperite cu ape şi 35 304 ha alte categorii de terenuri. Din totalul supr. agricole (283 287 ha), 169 983 ha erau terenuri arabile, 70 448 ha păşuni, 40 554 ha fâneţe, 1 734 ha livezi şi pepiniere pomicole şi 568 ha vii şi pepiniere viticole. În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu porumb (54 300 ha), plante de nutreţ (22 138 ha), grâu şi secară (20 067 ha), plante uleioase (11 820 ha), cartofi (9 824 ha), orz şi orzoaică, ovăz, leguminoase pentru boabe, sfeclă de zahăr ş.a. Pomicultura, în structura căreia predomină merii şi prunii, este dezvoltată în zonele dealurilor subcarpatice, ocupând supr. compacte în arealele localit. Târgu-Neamţ, Ştefan cel Mare, Păstrăveni ş.a. În cadrul agriculturii, un loc important îl ocupă sectorul zootehnic, care, în anul 2007, realiza 48,4% din totalul producţiei agricole. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic, privatizat în proporţie de peste 99%, cuprindea 102 321 capete bovine (din care 101 821 capete în domeniul particular), 165 945 capete porcine (164 281 capete în gospodăriile particulare), 195 697 capete ovine (195 592 capete la particulari), în special rasa Karakul, 12 354 capete caprine, 20 857 capete cabaline; avicultură (1 216 750 capete păsări); apicultură (16 100 familii de albine).

Căile de comunicaţie, cu o importanţă vitală în desfăşurarea activităţilor economico-sociale, sunt reprezentate printr-o reţea corespunzătoare de drumuri publice şi de căi ferate. Transportul feroviar, care datează din 1872 (când s-a dat în circulaţie calea ferată Focşani–Roman), dispunea, la sf. anului 2007, de o reţea de linii de c.f. în lungime de 173 km (din care 89 km electrificate), cu o densitate de 29,3 km/1 000 km^2 teritoriu. O importanţă deosebită pentru transportul feroviar de pe terit. jud. **N.** are segmentul magistralei feroviare naţionale Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Focşani–Bacău–Roman–Paşcani–Suceava–Vicşani–Ucraina, care traversează extremitatea de E a jud. **N.** pe o distanţă de 30 km, asigurând un intens trafic de mărfuri şi călători. Din aceasta se ramifică linia de c.f. Bacău–Piatra-Neamţ–Bicaz. La sf. anului 2007, reţeaua drumurilor publice de pe terit. jud. **N.** însuma o lungime de 1 846 km (din care 468 km drumuri modernizate), cu o densitate de 31,3 km/100 km^2 teritoriu, inferioară mediei pe ţară, care era de 33,9 km/100 km^2 teritoriu, multe dintre drumuri şi şosele intersectându-se în trei noduri pr.: Roman, Piatra-Neamţ, Târgu-Neamţ. La fel ca magistrala feroviară care traversează jud. **N.** prin extremitatea sa de E, magistrala rutieră Bucureşti–Urziceni–Buzău–Focşani–Bacău–Roman–Paşcani–Suceava, care o însoţeşte în mare parte pe cea feroviară, are o mare importanţă pentru traficul de mărfuri şi călători al jud. **N.**

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **N.** îşi desfăşurau activitatea zece grădiniţe de copii, cu 15 550 copii înscrişi şi 850 educatoare, 115 şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 48 347 elevi şi 3 532 cadre didactice, 33 de licee, cu 19 076 elevi şi 1 572 profesori, patru şcoli profesionale, cu 6 209 elevi şi 35 profesori şi un Seminar teologic franciscan (privat), la Roman. În aceeaşi perioadă, reţeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprindea un teatru de stat

(la Piatra-Neamț), un cinematograf, 333 de biblioteci, cu 3 447 000 vol., 14 muzee, patru case de cultură, 156 cămine culturale ş.a. În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 81 de secţii sportive, cu 2 373 sportivi, 87 antrenori şi 89 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii se realizează în cadrul celor şapte spitale, cu 2 698 paturi (un pat de spital la 209 de locuitori), cinci policlinici, trei dispensare, un sanatoriu T.B.C., 81 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. La sf. anului 2007, asistenţa medicală era asigurată de 688 medici (un medic la 822 locuitori), 201 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 816 locuitori) şi 2 741 cadre medicale cu pregătire medie.

Turismul. Jud. **N.** dispune de un bogat, variat şi valoros potenţial turistic, care se încadrează în tradiţionala zonă turistică Moldova centrală. Varietatea peisajului geografic, patrimoniul monumentelor istorice şi de artă, originalitatea elementelor etnografice şi folclorice, prezenţa staţiunilor climaterice şi balneoclimaterice (Durău, Bălţăteşti) ş.a. reprezintă doar câteva obiective de mare atracţie turistică. Obiectivul turistic central al jud. **N.**, care înregistrează cel mai intens aflux turistic, îl constituie zona Bicaz–Ceahlău, accesul către ea fiind înlesnit de drumurile modernizate care converg dinspre Transilvania (şos. Gheorgheni–Lacu Roşu–Bicaz–Piatra-Neamţ şi şos. Borsec–Tulgheş–Valea Bistricioarei–Bicaz), dinspre Moldova de Nord şi Maramureş (şos. Sighetu Marmaţiei–Borşa–pasul Prislop–Vatra Dornei–Valea Bistriţei–Piatra-Neamţ sau şos. Botoşani–Suceava–Roman) sau dinspre Moldova de Est (şos. Iaşi–Paşcani–Roman–Piatra-Neamţ). Această valoroasă zonă turistică este marcată de prezenţa celebrelor chei ale Bicazului, a lacului de acumulare Izvoru Muntelui, cât mai ales de existenţa masivului Ceahlău – „cel mai falnic munte al Moldovei" şi unul dintre cele mai importante obiective turistice ale ţării. Arealul turistic din preajma oraşului Târgu-Neamţ şi de pe Valea Bistriţei, păstrător al unor inestimabile monumente istorice şi de arhitectură (cetatea Neamţului, mănăstirile Bistriţa, Secu, Sihăstria, Agapia, Varatec, casa memorială „Ion Creangă" din Humuleşti ş.a.) sau al unor renumite rezervaţii forestiere (Codrii de Aramă, Pădurea de Argint ş.a.) reprezintă un alt pol de atracţie turistică, de interes naţional. Inventarul obiectivelor turistice de pe terit. jud. **N.** este completat de cele existente în municipiile Piatra-Neamţ şi Roman sau în oraşul Târgu-Neamţ, de celebrul Han al Ancuţei din com. Tupilaţi, parcul dendrologic din Grumăzeşti, rezervaţia de zimbri de la Vânători-Neamţ, cascada Duruitoarea etc. O însemnătate deosebită o au rezervaţiile paleontologice din împrejurimile municipiului Piatra-Neamţ (Cozla, Pietricica, Cernegura) şi pajiştea cu elemente stepice de la Dealu Vulpii–Boţoaia. În anul 2007, capacitatea de cazare era de 4 289 locuri, repartizate în 19 hoteluri şi moteluri, 5 cabane, 2 campinguri, 3 tabere pentru copii, 14 pensiuni turistice urbane, 55 pensiuni turistice rurale ş.a. Indicativ auto: *NT*.

Localităţile jud. Neamţ
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. PIATRA-NEAMŢ (1395)	1. Ciritei 2. Doamna 3. Văleni
2. ROMAN (1388)	

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. BICAZ (1625)	1. Capşa 2. Dodeni 3. Izvoru Muntelui	1. Izvoru Alb 2. Potoci 3. Secu
2. ROZNOV (1419)		1. Chintinci 2. Slobozia
3. TÂRGU-NEAMŢ (1387)	1. Blebea 2. Humuleşti 3. Humuleştii Noi	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AGAPIA	1. **Agapia** 2. Filioara 3. Săcăluşeşti 4. Varatec
2. ALEXANDRU CEL BUN	1. **Alexandru cel Bun*** (1446) 2. Agârcia 3. Bisericani 4. Bistriţa (1402) 5. Scăricica

* Până la 4 oct. 2002, satul şi com. Alexandru cel Bun s-au numit Viişoara.

6. Vaduri
7. Vădurele

3. BAHNA
1. **Bahna**
2. Arămeşti
3. Băhnişoara
4. Broşteni
5. Izvoare (sec. 16)
6. Liliac
7. Ţuţcanii din Deal
8. Ţuţcanii din Vale

4. BĂLŢĂTEŞTI
1. **Bălţăteşti**
2. Valea Arini
3. Valea Seacă

5. BÂRGĂUANI
1. **Bârgăuani**
2. Bahna Mare
3. Baratca
4. Bălăneşti
5. Breaza
6. Certieni
7. Chilia
8. Dârloaia
9. Ghelăieşti
10. Hârtop
11. Homiceni
12. Talpa
13. Vlădiceni

6. BICAZ-CHEI
1. **Bicaz-Chei**
2. Bârnadu
3. Gherman
4. Ivaneş

7. BICAZU ARDELEAN
1. **Bicazu Ardelean** (1808)
2. Telec
3. Ticoş

8. BIRA
1. **Bira**
2. Negreşti
3. Rediu

9. BODEŞTI
1. **Bodeşti**
2. Bodeştii de Jos
3. Corni
4. Oşlobeni

10. BOGHICEA
1. **Boghicea**
2. Căuşeni
3. Nistria
4. Slobozia

11. BORCA
1. **Borca**
2. Lunca
3. Mădei
4. Pârâul Cârjei
5. Pârâul Pântei
6. Sabasa
7. Soci

12. BORLEŞTI
1. **Borleşti**
2. Mastacăn
3. Nechit
4. Ruseni
5. Şovoaia

13. BOTEŞTI
1. **Boteşti** (1850)
2. Barticeşti
3. Nisiporeşti (1750)

14. BOZIENI
1. **Bozieni**
2. Băneasa
3. Crăieşti
4. Cuci
5. Iucşa

15. BRUSTURI*
1. **Brusturi**
2. Groşi
3. Poiana
4. Târzia

16. CÂNDEŞTI
1. **Cândeşti** (1435)
2. Bărcăneşti
3. Dragova
4. Pădureni
5. Ţârdenii Mici
6. Vădurele

17. CEAHLĂU
1. **Ceahlău**
2. Bistricioara
3. Pârâul Mare

18. CORDUN
1. **Cordun** (sec. 16)
2. Pildeşti
3. Simioneşti

19. COSTIŞA
1. **Costişa**
2. Dorneşti (1627)
3. Frunzeni
4. Mănoaia

20. CRĂCĂOANI
1. **Crăcăoani**
2. Cracăul Negru
3. Magazia
4. Mitocu Bălan
5. Poiana Crăcăoani

21. DĂMUC
1. **Dămuc**
2. Huisurez
3. Trei Fântâni

22. DOBRENI
1. **Dobreni**
2. Căşăria
3. Sărata

23. DOCHIA
1. **Dochia** (1880)
2. Băluşeşti (1864)

24. DOLJEŞTI
1. **Doljeşti**
2. Buhonca
3. Buruieneşti
4. Rotunda

* Până la 7 mai 2004 com. Brusturi s-a numit Brusturi-Drăgăneşti.

25. DRAGOMIREŞTI
1. **Dragomireşti** (sec. 14)
2. Borniş (sec. 9)
3. Hlăpeşti (1444)
4. Mastacăn (1455)
5. Unghi (sec. 9)
6. Vad (1528)

26. DRĂGĂNEŞTI
1. **Drăgăneşti** (1592)
2. Orţăşti
3. Râşca
4. Şoimăreşti (1533)

27. DULCEŞTI
1. **Dulceşti**
2. Briţcani
3. Cârlig
4. Corhana
5. Poiana
6. Roşiori

28. DUMBRAVA ROŞIE
1. **Dumbrava Roşie**
2. Brăşăuţi
3. Cut
4. Izvoare

29. FARCAŞA
1. **Farcaşa** (1437)
2. Buşmei (1455)
3. Frumosu (1838)
4. Popeşti (1774)
5. Stejaru (1774)

30. FĂUREI
1. **Făurei** (1459)
2. Budeşti (1712)
3. Climeşti (1558)
4. Micşuneşti (1480)

31. GÂDINŢI
1. **Gâdinţi** (1415)

32. GÂRCINA
1. **Gârcina** (1458)
2. Almaş
3. Cuejdiu

33. GHERĂEŞTI
1. **Gherăeşti** (1499)
2. Gherăeştii Noi
3. Teţcani

34. GHINDĂOANI
1. **Ghindăoani** (1395)

35. GIROV
1. **Girov** (1618)
2. Boţeşti
3. Căciuleşti
4. Dăneşti
5. Doina
6. Gura Văii
7. Popeşti
8. Turtureşti
9. Verşeşti

36. GRINŢIEŞ
1. **Grinţieş**
2. Bradu
3. Poiana

37. GRUMĂZEŞTI
1. **Grumăzeşti** (1574)
2. Curechiştea
3. Netezi
4. Topoliţa

38. HANGU
1. **Hangu** (1458)
2. Buhalniţa
3. Chiriţeni
4. Grozăveşti
5. Rugineşti

39. HORIA
1. **Horia**
2. Cotu Vameş

40. ICUŞEŞTI
1. **Icuşeşti** (1591)
2. Băluşeşti
3. Bătrâneşti
4. Mesteacăn
5. Rocna
6. Spiridoneşti
7. Tabăra

41. ION CREANGĂ
1. **Ion Creangă** (1473)
2. Avereşti (1469)
3. Izvoru
4. Muncelu
5. Recea
6. Stejaru

42. MĂRGINENI
1. **Mărgineni**
2. Hârţeşti
3. Hoiseşti
4. Itrineşti

43. MOLDOVENI
1. **Moldoveni**
2. Hociungi

44. NEGREŞTI
1. **Negreşti** (1428)
2. Poiana

45. ONICENI
1. **Oniceni**
2. Ciornei
3. Gorun
4. Linseşti
5. Lunca
6. Mărmureni
7. Pietrosu
8. Poiana Humei
9. Pustieta
10. Solca
11. Valea Enei

46. PĂSTRĂVENI
1. **Păstrăveni**
2. Lunca Moldovei
3. Rădeni
4. Spieşti

47. PÂNCEŞTI
1. **Pânceşti**
2. Ciurea
3. Holm
4. Patricheni
5. Tălpălăi

48. PÂNGĂRAŢI
1. **Pângăraţi** (1432)
2. Oanţu

3. Pângărăcior
4. Poiana
5. Preluca
6. Stejaru

49. PETRICANI
1. **Petricani** (1447)
2. Boiștea (1446)
3. Târpești (1586)
4. Țolici (1437)

50. PIATRA ŞOIMULUI
1. **Piatra Şoimului**
2. Luminiş
3. Neguleşti
4. Poieni

51. PIPIRIG
1. **Pipirig**
2. Boboieşti
3. Dolheşti
4. Leghin
5. Pâțâligeni
6. Pluton
7. Stânca

52. PODOLENI
1. **Podoleni**
2. Negriteşti

53. POIENARI
1. **Poienari**
2. Bunghi
3. Săcăleni

54. POIANA TEIULUI
1. **Poiana Teiului**(1500)
2. Călugăreni
3. Dreptu
4. Galu
5. Pârâul Fagului
6. Petru Vodă
7. Poiana Largului
8. Roşeni
9. Ruseni
10. Săvineşti
11. Topoliceni

55. RĂUCEŞTI
1. **Răuceşti** (1711)
2. Oglinzi
3. Săveşti
4. Ungheni

56. RĂZBOIENI
1. **Războienii de Jos**
2. Borşeni
3. Războieni
4. Valea Albă
5. Valea Mare

57. REDIU
1. **Rediu**
2. Bețeşti
3. Poloboc
4. Socea

58. ROMÂNI
1. **Români**
2. Goşmani
3. Siliştea

59. RUGINOASA
1. **Ruginoasa**
2. Bozienii de Sus

60. SAGNA
1. **Sagna** (1428)
2. Luța
3. Vulpăşeşti

61. SĂBĂOANI
1. **Săbăoani** (1599)
2. Traian

62. SĂVINEŞTI
1. **Săvineşti**
2. Dumbrava-Deal

63. SECUIENI
1. **Secuieni**
2. Başta
3. Bârjoveni
4. Bogzeşti
5. Butnăreşti
6. Giuleşti
7. Prăjești
8. Secuienii Noi
9. Unceşti

64. STĂNIȚA
1. **Stănița** (1486)
2. Chicerea
3. Ghidion
4. Poenile Oancei
5. Todireni
6. Veja
7. Vlădnicele

65. ŞTEFAN CEL MARE
1. **Ştefan cel Mare**
2. Bordea
3. Cârligi
4. Deleni
5. Duşeşti
6. Ghigoieşti
7. Soci

66. TARCĂU
1. **Tarcău**
2. Ardeluța
3. Brateş
4. Cazaci
5. Schitu Tarcău
6. Straja

67. TAŞCA
1. **Taşca**
2. Hamzoaia
3. Neagra (1611)
4. Ticoş-Floarea

68. TAZLĂU
1. **Tazlău** (1458)

69. TĂMĂŞENI
1. **Tămăşeni** (1449)
2. Adjudeni (1559)

70. TIMIŞEŞTI
1. **Timişeşti** (1407)
2. Dumbrava
3. Plăieşu
4. Preuteşti
5. Zvorăneşti

71. TRIFEŞTI
1. **Trifeşti**
2. Miron Costin

72. TUPILAȚI
1. **Tupilați**
2. Arămoaia
3. Hanul Ancuței
4. Totoieşti

73. ȚIBUCANI	1. **Țibucani** 2. Davideni 3. Țibucanii de Jos
74. URECHENI	1. **Urecheni** 2. Ingărești 3. Plugari
75. VALEA URSULUI	1. **Valea Ursului** 2. Bucium 3. Chilii 4. Giurgeni 5. Muncelu de Jos
76. VĂLENI	1. **Văleni** 2. David 3. Moreni 4. Munteni
77. VÂNĂTORI-NEAMȚ	1. **Vânători-Neamț** (1446) 2. Lunca 3. Mănăstirea Neamț 4. Nemțișor
78. ZĂNEŞTI	1. **Zăneşti** (1491) 2. Traian

NEAMȚU, vârf în M-ții Baiului (Carpații Orientali), constituind alt max. a acestora (1 926 m).

NEAMȚULUI, Cetatea ~ → Târgu-Neamț.

NEAUA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Ghergheş (afl. al Târnavei Mari); 1 338 loc. (1 ian. 2011): 648 de sex masc. şi 690 fem. Producție de cărămizi şi țigle. Pomicultură. Satul Neaua este menționat documentar, prima oară, în 1569. Biserici reformate în satele Neaua (1794) şi Rigmani (1667, cu refaceri din 1880).

NECHIT, Mănăstirea ~ → Borleşti.

NECŞEŞTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe Râu Câinelui; 1 300 loc. (1 ian. 2011): 598 de sex masc. şi 702 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. Apicultură.

NECŞETEASCA → Urlați.

NEDEIA, vârf în M-ții Căpățânii, alcătuit din şisturi cristaline, constituind alt. max. a acestora (2 130 m).

NEGOI, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Desnățui, pe stg. Dunării; 2 350 loc. (1 ian. 2011): 1 128 de sex masc. şi 1 222 fem. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae", ridicată în perioada 1914–1916 de către Hagi Enuş (refăcută ulterior). Până la 7 apr. 2004, com. **N.** a avut în componență satele Catane şi Catanele Noi care la acea dată au format com. Catane, jud. Dolj.

NEGOIU, vârf în partea de V a M-ților Făgăraş, situat pe creasta pr., între obârşiile râurilor Topolog (la V) şi Capra (la E). Alt.: 2 535 m (al doilea vârf ca alt. din Carpații românești, după vf. Moldoveanu, 2 544 m). Constituit din şisturi cristaline. Creasta Negoiului, la poalele căreia se află mai multe circuri glaciare (între care se remarcă circul şi lacul glaciar Călțun), cuprinde şi alte vârfuri în afara celui principal (Lespezi sau Călțun, 2 522 m, Negoiu Mic, 2 489 m ş.a.), precum şi o serie de turnuri, stânci ascuțite, forme crio-nivale de mare pitoresc (Strunga Doamnei, Strunga Dracului, Portița Negoiului) etc. Nod hidrografic (de sub el izv. Porumbacu, Râu Mare, Laița, Cârțişoara). Pe versantul de N-NV, la obârşia văii Porumbacu, se află cabana Negoiu, la 1 546 m alt., de unde pornesc mai multe poteci marcate către vârful pr.

NEGOMIR, com. în jud. Gorj, alcătuită din 10 sate, situată în zona Dealurilor Jiului, pe cursul superior al Văii Racilor; 3 880 loc. (1 ian. 2011): 1 971 de sex masc. şi 1 909 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Renumit centru de meşteri populari care confecționează linguri din lemn, sculptate. Bisericile din lemn, cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1768) şi „Sfântul Nicolae" (1813), în satele Artanu şi Negomir.

NEGOVANU, Lacul ~ → Sadu (1).

NEGRAIA-PĂTRÂNGENI, Mănăstirea ~ → Zlatna.

NEGRAŞI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Găvanu-Burdea cu Câmpia Piteştiului, pe râul Dâmbovnic; 2 448 loc. (1 ian. 2011): 1 150 de sex masc. şi 1 298 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, legume etc. Poiană cu narcise (4,6 ha), declarată rezervație floristică la 24 iun. 1966. Pe terit. satului Bârlogu au fost descoperite (1958) urmele unei aşezări de bordeie, precum şi un depozit de unelte din fier (topoare, brăzdare de plug, hârleț ş.a.), ambele din sec. 10. În satul Negraşi există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1877, reparată în 1928 şi repictată în 1945), iar în satul Bârlogu se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1815, cu picturi murale originare).

NEGRENI, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Ciucea, la poalele M-ților Plopiş, Meseş şi Vlădeasa, pe cursul superior al Crişului Repede, în apropierea defileului acestuia; 2 525 loc. (1 ian. 2011): 1 235 de sex masc. şi 1 290 fem. Fabrică de mobilă curbată (scaune simple, scaune pentru baruri ş.a.), în satul Bucea. Vestigii din Epoca bronzului (fragmente de vase ceramice, 3 seceri, 3 brățări, un cuțit şi un topor din bronz) şi din epoca romană (castru). Satul Negreni este atestat documentar în anul 1406. În satul Bucea se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1791). Com. **N.** a fost înființată la 18 iul. 2002 prin desprinderea satelor Bucea,

Vârful Negoiu

Negreni şi Prelucele din com. Ciucea, jud. Cluj. Mare târg anual (în satul Negreni), cu o existenţă de peste 50 de ani, în cadrul căruia se vând o gamă foarte variată de produse. Până în anul 1925, satul Negreni s-a numit *Fechetău*.

NEGREŞTI 1. Oraş în jud. Vaslui, situat în Pod. Central Moldovenesc, la 120 m alt., pe stg. râului Bârlad, în zona de confl. cu râul Velna, la 31 km NV de municipiul Vaslui; 10 158 loc. (1 ian. 2011): 5 002 de sex masc. şi 5 156 fem. Supr.: 61,1 km², din care 6,8 km² în intravilan; densitatea: 1 494 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Construcţii de utilaje metalurgice, de utilaje pentru mine, pentru transport, pentru construcţii şi pentru agricultură. Producţie de mobilă (din 1990), de produse textile, de dulciuri (inclusiv ciocolată), de ulei şi de bere; confecţii de covoare; abator. Prelucr. cărnii, laptelui şi legumelor. Centru pomi-viticol (colectarea şi prelucr. fructelor şi a strugurilor) şi de vinificaţie. Fermă de creştere a bovinelor. Staţiune de cercetare şi încercare a soiurilor de cereale (pentru puritate biologică). Biblioteca „Constantin Macarovici" (c. 73 000 vol.). Rezervaţie naturală (fânaţele de la Glodeni). **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în perioada 1590–1591, iar la 24 nov. 1845 este consemnată ca târg într-un hrisov domnesc. Ulterior a devenit un centru comercial şi meşteşugăresc. La 10 aprilie 1894, aşezarea a fost mistuită în mare parte de un incendiu. Declarat oraş la 17 febr. 1968, **N.** are în subordine ad-tivă 6 sate: Căzăneşti, Cioatele, Glodeni, Parpaniţa, Poiana, Valea Mare. **Monumente**: busturile lui Ştefan cel Mare, realizat în bronz de sculptorul Gheorghe Alupoiţei, şi ale lui Alexandru Ioan Cuza şi Mihail Kogălniceanu – opere ale sculptorului Vasile Aciobăniţei, toate dezvelite în anul 1959; bisericile "Pogorârea Duhului Sfânt" (1935-1943, renovată în 2001-2003) şi "Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (2000-2011); şi biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1808, reparată în 1835 şi 1899), în satul Căzăneşti.

Negreşti-Oaş. Vedere generală

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Cracău-Bistriţa; 1 976 loc. (1 ian. 2011): 967 de sex masc. şi 1 009 fem. Prelucr. lemnului (mobilă, ambalaje din lemn). Centru de tăbăcire a pieilor şi de vopsire a blănurilor; producţie de jocuri şi jucării. Trei mori de cereale. Creşterea bovinelor, porcinelor, ovinelor şi caprinelor. Culturi de cereale. În satul Negreşti, înfiinţat de boierul Negrea, pe moşia sa, la 7 ian. 1403 şi atestat documentar la 11 iul. 1428, se află bisericile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1880-1890, cu catapeteasma pictată de C.D. Stahl, şi „Sfânta Treime" (1996-2004). Com. **N.** a fost desfiinţată la 1 iun. 1968 şi reînfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satelor Negreşti şi Poiana din com. Dobreni, jud. Neamţ.

NEGREŞTI-OAŞ, oraş în jud. Satu Mare, situat în partea de E a Depr. Oaş, la poalele de V ale M-ţilor Oaş, la 170 m alt., pe râul Tur, la 49 km NE de municipiul Satu Mare; 14 971 loc. (1 ian. 2011): 7 335 de sex masc. şi 7 636 fem. Supr.: 130,3 km², din care 8,3 km² în intravilan; desitatea: 1 804 loc./km². Staţie de c.f. Expl. de lignit, de criolit, andezit, gresii, calcare, bentonită şi de pământuri colorate. Zăcăminte de minereuri complexe (aur, argint, plumb, zinc, pirită cupriferă) şi de min. de fier (siderită). Constr. de utilaje tehnologice şi miniere (din 1981). Producţie de piese de schimb pentru utilajele miniere, de mobilă, conf., tricotaje, ţesături din in şi cânepă, prefabricate din beton şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice, panificaţie). Centru pomicol. Muzeul Ţării Oaşului, în aer liber (1964), extins pe 1,5 ha, care cuprinde gospodării ţărăneşti oşeneşti (cu piese de mobilier, unelte gospodăreşti, vase ceramice, ţesături şi cusături specifice zonei Oaşului etc.), o moară cu vâltori (tehnică arhaică de vâltorit ţesăturile manuale), o biserică din lemn, o piuă, o stână, colecţii de artă populară etc. **N.-O.** este centrul vestitei zone etnografice şi folclorice Oaş („Ţara Oaşului"). În localit. componentă Luna se găsesc izv. cu ape minerale clorurate, bicarbonatate, carbogazoase, sodice, slab sulfuroase (Băile Maria şi Băile Puturoasa), folosite de localnici pentru tratarea afecţiunilor endocrine, ginecologice, de nutriţie (diabet zaharat), ale aparatului locomotor şi ale sistemului nervos periferic. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, ca sat, la 17 nov. 1270, iar apoi în 1389, 1405, 1490. Declarat oraş la 1 ian. 1965, are în subordine ad-tivă localităţile componente Luna şi Tur. **Monumente:** în oraş se află biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1847–1857) şi biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Dumitru" (1850), în localit. componentă Tur. şi catedrala cu hramul "Duminica Tuturor Sfinţilor" (1990-2002);

NEGRI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu lunca şi terasele de pe stg. Siretului, pe râul Moara, la confl. cu Siretul; 2 852 loc. (1 ian. 2011): 1 422 de sex masc. şi 1 430 fem. În satul Brad se află expoziţia foto-documentară „Ion Ionescu de la Brad", cu colecţii de fotografii şi copii după documentele referitoare la viaţa şi activitatea marelui agronom. Pe terit. satului Brad au fost descoperite (1963) urmele unei aşezări dacice fortificate, datând din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr., identificată ipotetic cu *Zargidava*, menţionată de Ptolemeu în lucrarea *Geographia,* ca fiind situată pe malul stg. al Siretului *(Seretos)*. Aici au fost găsite unelte şi arme din fier, fibule din bronz şi fier, brăţări din bronz, catarame, vase din ceramică modelate cu mâna (căni, fructiere cu lustru negru) sau la roată (căni, urcioare, fructiere cu lustru cenuşiu) etc. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1772, reparată în 1890, 1910, 1931 şi 1957; pictată în 1957 de Emil Ivănescu; catapeteasmă din 1798), „Sfinţii Voievozi" (ante 1809) şi „Învierea lui Lazăr" (ante 1809), în satele Negri, Poiana şi Ursoaia; bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Ioan" (1771) şi „Sfântul Nicolae" (1848–1850, reparată în 1928), în satele Brad şi Poiana.

NEGRILEŞTI 1. Com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Ciceului; 2 437 loc. (1 ian. 2011): 1 231 de sex masc. şi 1 206 fem. Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Com. **N.** a fost înfiinţată la 3 oct. 2002 prin desprinderea satelor Breaza, Negrileşti şi Purcărete din com. Ciceu-Giurgeşti, jud. Bistriţa-Năsăud.

2. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Tecuciului, pe râul Bârlad; 2 942 loc. (1 ian. 2011): 1 481 de sex. masc. şi 1 461 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ,

floarea-soarelui, legume ş.a. Viticultură. Creşterea bovinelor şi ovinelor. În satul Negrileşti, atestat documentar în anul 1488, se află un conac boieresc din sec. 19 şi biserica „Sfântul Nicolae" (1855). Com. **N.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Negrileşti şi Slobozia Blăneasa din com. Munteni, jud. Galați.

3. Com. în jud. Vrancea, formată dintr-un sat, situată în Depr. Vrancea, pe râul Putna, la 55 km NV de municipiul Focşani; 1 743 loc. (1 ian. 2011): 883 de sex masc. şi 860 fem. Prelucr. lemnului. Creşterea ovinelor. Satul Negrileşti este depozitarul a mai multor variante ale baladei populare Miorița. Pomicultură. Com. **N.** a fost înființată la 22 mai 2003 prin desprinderea satului Negrileşti din com. Bârseşti, jud. Vrancea.

NEGRU 1. Lacul ~ → Nereju.

2. Tăul ~, lac glaciar în M-ții Retezat, la 2 036 m alt. Suprr.: 4,05 ha; ad. max.: 24,80 m; vol.: 446 480 m^3.

NEGRU VODĂ 1. Podişul ~, regiune de podiş în extremitatea de S a Dobrogei, parte componentă a Pod. Cobadin (Pod. Dobrogei de Sud), dezvoltată pe calcare sarmațiene şi cretacice, fapt ce a determinat apariția unui spectaculos relief carstic (văi seci, chei, doline, polii cu zone endoreice – Negru Vodă, Lespezi, Amzacea-Mereni). Alt.: 150–200 m. Climă temperat-continentală, cu temp. medii anuale în jur de 11°C (în ian. temp. medie oscilează în jurul valorii de –1°C) şi precipitații reduse (sub 400 mm anual). Vegetație de stepă, înlocuită în mare parte de culturi agricole.

2. Oraş în jud. Constanța, situat în zona podişului cu acelaşi nume, la 160 m alt., la 60 km SV de municipiul Constanța, la granița cu Bulgaria; 5 586 loc. (1 ian. 2011): 2 762 de sex masc. şi 2 824 fem. Suprr.: 165 km^2, din care 6,3 km^2, în intravilan; densitatea: 886 loc./km^2. Stație de c.f. (punct terminuis pe linia de c.f. Tulcea–Medgidia–Negru Vodă). Nod rutier. Punct de vamă (rutier şi feroviar). Fabrică de nutreturi combinate; produse alim. (panificație, sucuri de legume şi fructe etc.). Siloz pentru cereale. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. **Istoric.** Localit. a fost întemeiată în 1715, în timpul dominației otomane asupra Dobrogei, cu denumirea *Cara Omer* (Omer cel Negru – comandant de oşti). Până în 1864, populația localității era formată în majoritate din turci şi tătari,

Nehoiu. Vedere generală

după care au început să se stabilească aici numeroase familii de români. În 1926, numele aşezării a fost schimbat din Cara Omer în Negru Vodă, iar la 18 apr. 1989 a fost declarată oraş, având în subordine ad-tivă localit. componentă Grăniceru şi satele Darabani şi Vâlcelele. În apropierea oraşului se află pădurea Negru Vodă (50 ha), declarată rezervație forestieră şi cinegetică.

3. Mănăstirea ~ → Câmpulung (2).

NEHOIU, oraş în jud. Buzău, situat în depresiunea cu acelaşi nume, la poalele M-ților Siriu, Podu Calului şi Culmii Ivăneţu, la 450–500 m alt., pe valea superioară a Buzăului, la 70 km NV de municipiul Buzău; 11 310 loc. (1 ian. 2011): 5 554 de sex masc. şi 5 756 fem. Suprr.: 4,1 km^2; densitatea: 2 758 loc./km^2. Stație finală de c.f. Termocentrală. În localit. componentă Nehoiaşu se află o hidrocentrală cu o putere instalată de 42 MW, intrată în funcțiune în 1988. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, mobilă). Producție de conf., tricotaje din bumbac, de marochinărie, încălțăminte şi de produse alim. (brânzeturi, băuturi răcoritoare, panificație etc.). Morărit. Ferme zootehnice. Hotel turistic. Oraşul are statut de stațiune climaterică, beneficiind de un climat sedativ, cu aer curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni. **Istoric.** Cele mai vechi urme de locuire, identificate în perimetrul actualului oraş, datează din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, iar prima menționare documentară, din 1549, când este amintit ca aşezare rurală pe un vechi drum comercial ce trecea prin pasul Buzău, legând Braşovul cu portul dunărean Brăila. În anul 1700, localit. **N.** apare consemnată pe o hartă întocmită de Stolnicul Constantin Cantacuzino, iar în 1790, pe o hartă austriacă. La 18 apr. 1989, com. **N.** a fost declarată oraş, având în subordine ad-tivă 2 localit. componente (Lunca Priporului şi Nehoiaşu) şi 7 sate (Bâsca Rozilei, Chirleşti, Curmătura, Mlăjet, Păltineni, Stănila, Vinețişu). **Monumente:** în oraşul Nehoiu există bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1759) şi „Sfântul Gheorghe" (1991–2008, pictată în anii 2008-2013), iar în localit. componentă Nehoiaşu se află o biserică din lemn (1710). În masivul Penteleu din apropiere există rezervația naturală, peisagistică şi forestieră Milea-Viforâta (declarată în 1975), situată la 1 200 m alt., extinsă pe 193 ha, alcătuită dintr-o pădure de fag, în amestec cu brad şi molid, în care se găsesc mai multe exemplare multiseculare (unele depăşind 540 de ani).

NEMIRA, Munții ~, masiv muntos în partea de E-SE a Carpaților Orientali (parte componentă a M-ților Trotuşului), situat între văile râurilor Uz (la N) şi Oituz (la S), la SE de M-ții Ciuc, la limita dintre jud. Bacău, Covasna şi Harghita. M-ții **N.**, alcătuiți predominant din fliş cretacic, grezos (facies de Tarcău) şi şistos-calcaros, se individualizează printr-o masivitate accentuată, desfăşurându-se sub forma unei culmi pr. (ale căror altitudini scad de la N la S), din care se detaşează mai multe vârfuri ce depăşesc 1 600 m înălțime (Nemira Mare, 1 649 m – alt. max. a masivului **N.**, Şandru Mare, 1 640 m, Nemira Țiganca, 1 626 m ş.a.). Contactele petrografice sunt marcate în relief prin prezența unor abrupturi (culmea Nemira se termină spre E printr-un abrupt de 600 m), vârfuri legate prin înşeuări etc. Masivul **N.** este un important nod hidrografic (de aici izvorăsc râurile Caşin, Izvoru Negru, Dofteana, Slănic, Râu Negru – afl. stg. al Oltului ş.a.) şi un interesant obiectiv turistic. Pantele sunt acoperite cu păduri de fag în amestec cu răşinoase (molid şi brad). „Meterezele" masivului **N.** străjuiesc partea de V a Depr. Dărmăneşti şi, totodată, renumita stațiune balneoclimaterică Slănic-Moldova, aflată la poalele de SE ale vf. Şandru Mare.

NEMȚIȘOR, Depresiunea ~ → Neamț (2).

NENCIULEŞTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe Râu Câinelui; 2 647 loc. (1 ian. 2011): 1 303 de sex. masc. şi 1 344 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui ș.a. Fond cinegetic. Biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva (1723, restaurată în 1904), în satul Nenciuleşti. Com. **N.** a fost înființată la 21 iul. 2003 prin desprinderea satelor Nenciuleşti şi Păru Rotund din com. Mavrodin, jud. Teleorman.

NENIŞORI → Armăşeşti.

NEPTUN, stațiune balneoclimaterică (apărută pe harta țării la începutul anilor '70 ai sec. 20), de interes general, cu activitate permanentă (mai intensă în sezonul estival), situată pe țărmul Mării Negre, la 5–20 m alt., într-o zonă relativ bogată în vegetație, la 6 km N de municipiul Mangalia (de care aparține ad-tiv) şi la 38 km S de municipiul Constanța. Climat de litoral maritim, cu veri călduroase şi mai mult senine (durata de strălucire a Soarelui este de 10–12 ore de zi) şi ierni blânde, cu zăpadă puțină (în ian. temp. medii de 0°C). Temp. medie anuală este de 11,2°C, iar precipitațiile însumează c. 400 mm anual. Factorii naturali de cură sunt climatul maritim, bogat în aerosoli salini, apa Mării Negre clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, izvoarele minerale cu ape sulfuroase, mezotermale (22–27°C) şi nămolul sapropelic extras din apa lacului Techirghiol şi transportat în stațiune. Pe țărmul Mării Negre sunt plaje mari, cu nisip fin, amenajate pentru aerohelioterapie, talazoterapie şi oncțiuni cu nămol rece. Stațiunea este indicată atât pentru cură heliomarină în timpul vacanțelor de vară, cât şi pentru tratarea unor afecțiuni reumatismale degenerative, inflamatorii şi abarticulare, posttraumatice, a unor boli neurologice periferice, ginecologice, endocrine, dermatologice, respiratorii etc. Policlinica balneară din stațiune, cu funcționare permanentă, este dotată cu aparatură şi instalații ultramoderne. Ea dispune de cabinete şi secții pentru electroterapie, kinetoterapie şi hidroterapie, instalații pentru inhalații şi aerosoli, instalații pentru împachetări calde cu nămol, săli de gimnastică medicală, de masaj, cabinete de tratamente geriatrice, precum şi o piscină cu apă de mare încălzită. Numeroase posibilități de distracții şi de petrecere a timpului liber: teatru de vară, cinematograf, terenuri de sport (tenis, volei, baschet, minigolf), piscine, practicarea sporturilor nautice (iole, schi nautic, hidrobiciclete, wind-surfing), parc distractiv pentru copii, baruri de noapte şi de zi, restaurante, cofetării, bazar etc. Majoritatea hotelurilor din stațiune sunt destinate odihnei şi funcționează în special în sezonul estival, câteva funcționând şi pe timpul iernii (Caraiman, Dacia, Neptun, Sulina, Dobrogea, Delta şi Doina, acesta din urmă cu acces la baza de tratament a Policlinicii). În afara hotelurilor mai există un sat de vacanță (căsuțe, bungalow-uri) şi două popasuri turistice. Parc dendrologic (cedri, stejari, tei, chiparoşi, pini, mesteceni etc.).

NERA, râu în SV țării, afl. stg. al Dunării pe terit. com. Socol, în zona de intrare a fl. Dunărea în România; 125 km; supr. bazinului: 1 365 km^2. Izv. din partea centrală a M-ților Semenic, de sub vf. Semenic (1 446 m), de la 1 340 m alt., străbate mai întâi o zonă alcătuită din roci cristaline, unde valea este adâncă şi prăpăstioasă, cu pante longitudinale mari (10–60‰), apoi drenează Depr. Almăj, care reprezintă o adevărată „piață" de adunare a apelor şi unde cursul râului se liniştește parțial, după care, în aval de satul Şopotu Nou, părăseşte depresiunea şi traversează o reg. calcaroasă în care şi-a „sculptat", pe o distanță de 18 km, frumoase şi sălbatice chei epigenetice (Cheile Nerei), care despart prelungirile de NE ale M-ților Locvei de cele de SV ale M-ților Semenic. Pe acest sector de chei, panta râului variază în jur de 3–4‰, beneficiind, totodată, de o bogată alimentare subterană. Panta generală de curgere este de 9,7‰. Debitul mediu multianual este de 13,2 m^3/s în zona de vărsare. În cursul superior este numit de localnici *Nerganița*. Afl. pr.: Prigor, Rudăria, Miniş,

Valea Nerei

Beiu. În zona Cheilor Nerei se află rezervația complexă „Cheile Nerei-Beuşnița" (3 368 ha), în cadrul căreia se dezvoltă numeroase specii de plante termofile (liliacul sălbatic/ *Syringa vulgaris,* laleaua pestriță/*Fritillaria montana*, scumpia/*Cotinus coggygria,* ghimpele/ *Ruscus aculeatus,* alunul turcesc/*Corylus colurna*), endemice (*Dianthus giganteus* var. *banaticus, Ranunculus flabellifolius, Sorbus borbasii*). Printre raritățile faunistice se remarcă mai multe specii de gasteropode *(Zenobiella incarnata, Limax tigrrenius, Vitrea diaphana)*, chilopode *(Strigamia banatica)*, coleoptere *(Carabus kollari)*, scorpionul *(Euscorpius carpathicus)* etc.

NEREJU 1. Depresiune tectono-erozivă, situată în zona de contact a masivului Furu (M-ții Lăcăuț) şi culmea Zboina Frumoasă (M-ții Vrancea), în S şi V, cu Dealurile Răchitaşu (867 m) şi Gârbova (979 m) din Subcarpații Vrancei (în E şi SE), pe cursul mijlociu al râului Zăbala. Reprezintă compartimentul sudic al Depr. Vrancea.

2. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă, pe râul Zăbala; 4 422 loc. (1 ian. 2011): 2 347 de sex masc. şi 2 075 fem. Expl. de gresii. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă pentru bucătării). Centru de cusături şi țesături populare. Pomicultură. Biserică având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1788, refăcută în 1835 şi reparată în 1888 şi 1934), în satul Nereju. În arealul com. **N.**, la 1 350 m alt., se află Lacul Negru (1 ha; ad. max.: 7,50 m), acoperit în mare parte de turbă, declarat rezervație limnologică în anul 2004.

NERGANIȚA → Nera.

NEUMARKT 1. → Târgu Mureş.
2. → Târgu Secuiesc (2).

NEU WIEN → Peciu Nou.

NICOLAE BĂLCESCU 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată pe dr. Văii Siretului, la confl. cu Bistrița, la poalele de E ale Culmii Pietricica; 9 524 loc. (1 ian. 2011): 4 817 de sex masc. şi 4 707 fem. Stație de c.f. (în satul Valea Seacă). Nod rutier. Hidrocentrală (29,15 MW), în satul Galbeni, dată în folosință în 1983, ale cărei turbine sunt puse în mişcare de apele lacului de acumulare Galbeni (vol.: 39,6 mil. m^3). Producție de mobilă pentru bucătării. Satul Nicolae Bălcescu a fost înființat în anul 1912 cu numele *Ferdinand I*, iar din 1948 poartă

numele actual. În satul Valea Seacă, atestat documentar în 1420, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului" (construită în anii 1888-1889 pe locul uneia din 1778, deteriorată de cutremurul din 4 mart. 1977 şi refăcută în 1978-1984) şi o biserică romano-catolică (1814), iar în satul Galbeni, menționat documentar, prima oară, la 17 febr. 1698, există biserica „Sfântul Iosif", zidită în 1984 pe locul uneia din 1905. Până la 7 apr. 2004, com. **N.B.** a avut în componență satele Bălțata şi Sărata, care la acea dată au format com. Sărata.

2. → **Flămânzi**.

3. → **Alexandru Odobescu.**

4. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 1 568 loc. (1 ian. 2011): 811 de sex masc. şi 757 fem. Stație de c.f. Produse chimice. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, legume etc.

5. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Pod. Casimcea cu Pod. Carasu; 5 108 loc. (1 ian. 2011): 2 565 de sex masc. şi 2 543 fem. Stație de c.f. Producție de mobilă. Fermă de creştere a bovinelor. Satul Nicolae Bălcescu a fost întemeiat în anul 1912 cu numele *Carol I*, iar din 1948 poartă numele actual. Biserica „Izvorul Tămăduirii" (2008-2010), în satul Nicolae Bălcescu.

6. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 17 sate, situată în partea de V a Piem. Cotmeana, la poalele de S şi E ale Dealului Negru, pe râul Topolog; 3 574 loc. (1 ian. 2011): 1 800 de sex masc. şi 1 774 fem. Reşed. com. este satul *Rotărești*. Pomicultură (meri, pruni, peri). Muzeul memorial „Nicolae Bălcescu" (1968), în care sunt expuse documente, cărți, reviste, fotografii referitoare la principalele momente ale Revoluției de la 1848 şi la viața istoricului şi revoluționarului paşoptist. Bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (sec. 18), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" a fostului schit Corbi (1832, cu picturi murale interioare originare) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1888), în satele Predeşti, Schitu şi Mângureni. În satul Valea Bălcească se află o biserică din lemn (sec. 18) adusă din satul Cârlogani (com. Bălceşti, jud. Vâlcea).

NICOLAE HOBJILĂ → Banca.

NICOLAE TITULESCU, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, pe râul Vedea; 1 204 loc. (1 ian. 2011): 595 de sex masc. şi 609 fem. Nod rutier. Morărit. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, legume etc. În arealul com. **N.T.** există colonii de dropii *(Otis tarda)* – păsări de mari dimensiuni, ocrotite de lege ca urmare a ariei restrânse de răspândire. Casa memorială „Nicolae Titulescu" (în satul Nicolae Titulescu), cu colecții de documente, fotografii şi obiecte personale ale marelui diplomat. În satul Nicolae Titulescu se află un conac (sec. 19), biserica „Sfântul Gheorghe" (1897–1902) şi ruinele bisericii „Sfântul Nicolae" (construită în 1826-1835). Până la 17 febr. 1968, satul şi com. **N.T.** s-au numit *Tituleşti*, iar până la 7 mai 2004, com. **N.T.** a avut în componență satele Ghimpețeni şi Ghimpețenii Noi care la acea dată au format com. Ghimpețeni.

NICOLINA → Iaşi (1).

NICOPOLUL MIC → Turnu Măgurele.

NICOREŞTI, com. în jud. Galați, alcătuită din 10 sate, situată în zona de contact a Colinelor Tutovei cu Câmpia Tecuciului, pe stg. văii Siretului; 3 990 loc. (1 ian. 2011): 1 938 de sex masc. şi 2 052 fem. Mare centru viticol şi de vinificație specializat în producția de vinuri roşii din soiurile Băbească neagră, Merlot, Cabernet-Sauvignon şi Fetească neagră. Pomicultură (meri, peri, pruni, cireşi, caişi). Fermă de creştere a bovinelor. Satul Sârbi apare menționat documentar, prima oară, în 1437, iar satul Grozăveşti în 1522. În satul Nicoreşti, atestat documentar în 1572, se află o biserică romano-catolică (1912) şi bisericile ortodoxe cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" – Negustori (ante 1728, refăcută în 1851), declarată monument istoric, „Adormirea Maicii Domnului" (1777–1780, reconstruită în anii 1850–1851 de Zamfir Săndulescu şi reparată în 1928), „Sfântul Nicolae" (1800–1807, reparată în 1892), declarată monument istoric, şi „Sfântul Gheorghe" (1820, renovată în 1865 şi 1884); în satul Dobrineşti există bisericile cu hramurile „Sfânta Parascheva" (ante 1809, rezidită în 1845) şi „Sfântul Gheorghe" (1840), iar în satul Piscu Corbului, o biserică de dinainte de anul 1815; bisericile cu hramurile „Sfinții Voievozi" (începutul sec. 19) şi „Sfântul Nicolae" – Banu (a fostei mănăstiri, construită în anii 1800–1807 de banul Neculai Lanțu, renovată în 1824, declarată monument istoric), în satul Sârbi; bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1858–1860) şi „Sfinții Voievozi" (ante 1760, reclădită în 1870), în satele Coasta Lupei şi Ionăşeşti. Până la 7 apr. 2004, com. **N.** a avut în componență satele Poiana şi Vişina care la acea dată au format com. Poiana, jud. Galați.

NICŞENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul superior al râului Siliştea; 2 720 loc. (1 ian. 2011): 1 359 de sex masc. şi 1 361 fem. Culturi de cereale şi plante uleioase. În satul Nicşeni, atestat documentar în 1650, se află biserica „Sfântul Gheorghe" construită în anii 1868–1870 pe locul uneia din lemn ce data din 1694, reparată în 1936, 1942, 1966–1973 şi 1988–1989.

NICULA, Mănăstirea ~ → Fizeşu Gherlii.

NICULEŞTI, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Titu; 4 507 loc. (1 ian. 2011): 2 148 de sex masc. şi 2 359 fem. Ateliere de confecționare a unor obiecte de uz casnic din lemn. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **N.** a făcut parte din jud. Ilfov.

NICULEŞTI-JIANU → Dudeşti (1).

NICULIȚEL 1. Podişul ~, asociere de culmi deluroase şi platouri mărginite de versanți cu înclinare accentuată, parte componentă a Pod. Dobrogei de Nord, delimitată de valea râului Taița (la V şi S), Depr. Nalbant (la SE), râul Telița şi Dealurile Tulcei (la E) şi Valea Dunării (la N). Reprezintă de fapt un rest al masivului hercinic nord-dunărean, care a suferit puternice cutări în timpul orogenezei kimerice vechi (Triasicul superior), iar apoi o îndelungată fază de nivelare prin eroziune, în urma căreia a rezultat o întinsă pediplenă. Formațiunile geologice predominante sunt cele devoniene în V (şisturi argiloase, filitoase, sericitoase, calcaroase, gresii şi cuarțite) şi triasice în E (calcare), străpunse de intruziuni granitice (dominante în N). Pod. **N.**, cu orientare generală NV-SE, prezintă o netezire accentuată (alt. medie 250–300 m), este fragmentat de torenți care scot în evidență câteva înălțimi deluroase (Dealurile Sarica 293 m, Trestenic 365 m, Boclugea 393 m, Izvoare 411 m – acesta din urmă reprezintă alt. max. a Pod. **N.**) şi face tranziția între M-ții Măcin, în V şi Dealurile Tulcei, în E. Acoperit cu păduri de stejar pufos

(Quercus pubescens) în amestec cu mojdrean *(Fraxinus ornus)* şi cărpiniţă *(Carpinus orientalis)*, păduri de gorun *(Quercus petraea)* în amestec cu tei *(Tilia tomentosa)* şi carpen *(Carpinus betulus)*. Partea centrală a Pod. **N.** este ocupată de rezervaţia forestieră Valea Fagilor-Luncaviţa (154,2 ha), cu exemplare impunătoare de *Fagus orientalis*, iar pantele limitrofe sunt cultivate cu viţă de vie care formează renumita podgorie Sarica-Niculiţel, cunoscută prin producţia de vinuri de calitate superioară din soiurile Aligoté, Riesling şi Fetească regală. Expl. de calcar.

2. Com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată în partea de E-NE a Pod. Niculiţel, la poalele Dealului Sarica, în zona de izv. a râului Teliţa; 4 500 loc. (1 ian. 2011): 2 260 de sex masc. şi 2 240 fem. Expl. de calcar şi forestiere. Produse de artizanat (împletituri din răchită, obiecte din papură, ţesături ş.a.). Important centru viticol şi de vinificaţie. Pomicultură (caişi, cireşi). Pe terit. satului Niculiţel au fost descoperite (1953–1954) vestigii din sec. 4–3 î.Hr. şi 1 d.Hr. aparţinând geto-dacilor (ceramică) şi vestigii romane din sec. 2–7 (altar ridicat lui Iupiter Dolichenus – divinitate rezultată din sincretismul religios dintre cultul zeului Baal din Doliche şi Iupiter –, o stelă funerară, un stâlp militar, ceramică romană, ruinele unui apeduct şi ale unor edificii etc.). În jurul com. **N.** a fost identificat un val de pământ, lung de 27 km, datat ipotetic în sec. 8, în incinta căruia, pe hărţile din a doua jumătate a sec. 19, era inclusă şi Isaccea, fapt ce ar putea fi pus pe seama unei delimitări domeniale şi, în acest caz, existenţa valului de pământ ar putea să dateze din sec. 11–14. În 1971 au fost descoperite ruinele unei bazilici creştine, construită la sf. sec. 4 din cărămizi de epocă romană. Bazilica avea trei nave (36 m lungime şi o lăţime totală în interior 14,70 m) şi o absidă semicirculară cu o deschidere de 6 m. În altar a fost găsită o criptă (un martyrion etajat) care adăpostea moaştele martirilor Zotikos, Attalos, Kamasis şi Philippos, persecutaţi în anii 369–372 de regele vizigot Atanaric şi ale căror nume au fost înscrise cu roşu pe pereţii criptei. Pe Dealul Cetăţii, din arealul com. **N.**, au fost descoperite fundaţiile unei biserici de plan treflat (trei abside dispuse în treflă), construită din cărămidă, datând din sec. 11–12 – primul monument de plan treflat din arhitectura medievală românească cunoscut până acum în România, fapt ce indică probabilitatea existenţei unei mănăstiri în acest loc. **Monumente:** biserica cu hramul „Sfântul Atanasie" (sec. 13), cu o turlă hexagonală şi cu faţadele decorate cu firide pe toată înălţimea, unul dintre cele mai vechi lăcaşuri de cult din România (a suferit transformări în sec. 19; restaurată şi repictată în 1990–2000 de Gh. Popescu); biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1890–1895; mănăstirea Cocoş (de călugări) a fost întemeiată de monahii Visarion, Gherontie şi Isaia veniţi de la mănăstirea Neamţ, cu o biserică construită din nuiele şi pământ în anul 1833, având hramul „Sfânta Treime". În 1853, alături de prima biserică au fost zidite o nouă biserică şi o clopotniţă (30 m înălţime şi cu 6 arcade). Chiliile, cu pridvor şi cerdac pe ambele părţi, au fost construite în stil oriental, în anii 1862–1884. Paraclisul cu hramul „Sfântul Nicolae", stăreţia, bucătăria şi trapeza (sala de mese) au fost construite în anii 1909–1910, iar la 23 apr. 1910 au fost puse temeliile a încă 24 de chilii după planul arhitectului Toma Dobrescu. În 1910, din cauza deteriorării avansate, ambele biserici au fost demolate şi s-a construit biserica actuală, în perioada 1 sept. 1911–1913, după planul aceluiaşi arhitect Toma Dobrescu. Această biserică, ce poartă hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", are trei turle octogonale, străpunse de câte 8 ferestre înguste şi înalte, naosul de 19 m lăţime (în zona absidelor), pronaosul de 9 m lăţime, iar lungimea naosului împreună cu pronaosul atinge 24 m. Biserica a fost pictată în anii 1914–1916 de pictorul italian F. da Biasse, în stil neobizantin, picturile fiind restaurate în perioada 1957–1960. În anii 1926–1929 s-a construit corpul de clădiri cu etaj şi pridvor în care a funcţionat şcoala de cântăreţi bisericeşti, în prezent acesta este destinat drept casă de odihnă a Episcopiei. Incendiul din 27 iul. 1946 a mistuit clopotniţa, topind clopotele, iar cutremurul din 10 nov. 1940 a deteriorat grav biserica. În anii 1954–1956 a fost construită o nouă clopotniţă şi s-au întreprins lucrări de restaurare ale bisericii şi chiliilor. La 13 ian. 1973, în această biserică au fost depuse moaştele sfinţilor martiri Zotikos, Attalos, Kamasis şi Philippos, aceştia fiind prăznuiţi la 4 iunie. Muzeu de artă religioasă; mănăstirea Saon (de maici) a fost întemeiată în 1846, iniţial ca schit, de câţiva călugări plecaţi de la mănăstirea Çelik-Dere care au construit un paraclis şi mai multe chilii din chirpici. În 1881 a fost construită o biserică din chirpici şi lemn, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", şi două corpuri de chilii, iar la 1 sept. 1909 a fost pusă piatra de temelie a bisericii de zid cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului", prin osârdia episcopului Nifon Niculescu, terminată în 1912. În 1930, schitul a fost transformat în mănăstire. În Evul Mediu, com. **N.** s-a numit *Mănăstirişte*.

NIMIGEA, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Suplaiului cu cele ale Bistriţei, pe Someşu Mare; 5 252 loc. (1 ian. 2011): 2 589 de sex masc. şi 2 663 fem. Staţie de c.f. Pomicultură (meri, peri, pruni). Reşed. com. este satul *Nimigea de Jos*, atestat documentar în 1261. Satul Mocod este menţionat documentar, prima oară, în 1440. Biserică din lemn (sec. 18). Poiană cu narcise, în satul Mogoşeni.

NIRAJ 1. Dealurile Nirajului, subunitate a Pod. Târnavelor, situată între râul Niraj (la S şi E) şi valea mijlocie a Mureşului (în V), cu alt. de 450–500 m. Relief fragmentat, cu interfluvii asimetrice, sub formă de cueste, cu versanţi abrupţi, puternic afectaţi de torenţi şi alunecări de teren. Expl. de gaze naturale.

2. Râu, afl. stg. al Mureşului în arealul oraşului Ungheni (jud. Mureş); 79 km; supr. bazinului: 625 km^2. Izv. din M-ţii Gurghiu, de la 1 300 m alt., are o direcţie generală de curgere de la NE spre SV, străbătând mai întâi o zonă diapirică, cutată, iar în aval de com. Eremitu curge printre dealurile podişului Târnavelor, formându-şi un culoar larg. În cursul mijlociu şi inf., între satul Veţa (sat care aparţine oraşului Miercurea Nirajului) şi satul Cinta (com. Crăciuneşti), jud. Mureş, s-a construit canalul Veţa (25 km), paralel cu Valea Nirajului, pentru a feri lunca largă a Nirajului de inundaţii. Afl. pr.: Niraju Mic, Hodoş.

NISTOREŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 9 sate, situată în Depr. Vrancea, la poalele M-ţilor Vrancea, pe râul Năruja; 2 166 loc. (1 ian. 2011): 1 090 de sex masc. şi 1 076 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Colectarea fructelor de pădure. Agroturism. Rezervaţie forestieră (Izvoarele Nărujei, 78 ha), declarată ca

atare în apr. 1973. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae“ (sec. 18) şi „Sfinţii Voievozi“ (1830, reparată în 1877, 1899 şi 1928), în satele Nistoreşti şi Vetreşti-Herăstrău; în satul Valea Neagră se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici) întemeiată, iniţial ca schit, la mijlocul sec. 18 de preotul Maftei din Spineşti, cu numele de schitul Vrancea. Viaţa monahală de obşte a fost organizată de câţiva călugări veniţi de la schitul Poiana Mărului care au adus cu ei o icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului cu Pruncul Iisus, ferecată în argint în sec. 19. Schitul a fost menţionat documentar, prima oară, la 29 apr. 1757. Biserica mănăstirii, cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului“ şi „Pogorârea Duhului Sfânt“, a fost construită în anii 1755–1757 din bârne pe un soclu de piatră cioplită. Accesul în biserică se face prin intermediul unui exonartex (pridvor) închis, adăugat ulterior. La începutul sec. 20, biserica a fost căptuşită la exterior cu scânduri. Biserica nu are turle, iar la interior are catapeteasma din lemn de tei poleit cu bronz şi pardoseala din lemn de brad. Biserica este declarată monument istoric. În anul 1952 schitul a fost transformat în mănăstire de maici, dar care la 28 oct. 1959 a fost desfiinţată, biserica rămânând ca biserică de mir. În 1968, mănăstirea a fost reînfiinţată prin efortul monahiei Petronia Ciornea care a fost stareţă până în 1993.

NIŢCHIDORF, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bârzavei, pe râul Pogăniş; 1 581 loc. (1 ian. 2011): 780 de sex masc. şi 801 fem. Staţie de c.f. (ianugurată în 1898). Producţie de mobilă, de băuturi răcoritoare şi de ciocolată. Morărit. Satul Niţchidorf apare menţionat documentar în 1370, dar în perioada ocupaţiei otomane (1552–1718) localitatea a dispărut. În perioada 1785–1786 zona aceasta a fost colonizată cu numeroase familii de germani. În satul Niţchidorf se află o biserică romano-catolică (1825) şi o biserică ortodoxă cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt” (1991–1997). Rezervaţie floristică, de ocrotire a lalelei pestriţe *(Fritilaria meleagris)*, în satul Duboz.

NOCRICH, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe dr. râului Hârtibaci; 2 989 loc. (1 ian. 2011): 1 527 de sex masc. şi 1 462 fem. Halte de c.f. (în satele Nocrich şi Ţichindeal). Expl. de gaze naturale (în satul Ghijasa de Jos) şi de balast. Producţie de mobilă pentru birouri, de articole ceramice de uz gospodăresc, de obiecte sanitare de uz casnic şi alim. În satul Nocrich, menţionat documentar, prima oară, în 1263, cu numele *Terra Nogrech*, se află o cetate ţărănească (sec. 16–18), cu biserică evanghelică de incintă, construită în 1802 pe locul uneia din sec. 14, o biserică ortodoxă (1832), o casă parohială a bisericii evanghelice (1797) şi casa lui Samuel Brukenthal (sec. 18), aflată în stare de ruină; în satul Hosman există o cetate ţărănească (sec. 15–16), cu o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică) afectată de unele modificări din sec. 18–19; în satul Ţichindeal se află o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil“ (1789), cu zid de incintă, în satul Fofeldea există o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Vasile“ (1804–1810), iar în satul Ghijasa de Jos, o biserică ortodoxă construită în 1864, cu turn ridicat în 1881. Mănăstirea Valea Hârtibaciului (de maici), înfiinţată în 1990 pe locul unui aşezământ monahal distrus în 1761 de generalul austriac Adolph von Buccow. Paraclisul mănăstirii are hramul „Buna Vestire” (1992–1995), iar biserica mănăstirii, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”, se află în construcţie din anul 2004.

NODRAG → Nădrag.

NOGLOG → Nădlac (2).

NOJORID, com. în jud. Bihor, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Miersigului, pe râul Alceu; 4 828 loc. (1 ian. 2011): 2 450 de sex masc. şi 2 378 fem. Halte de c.f. (în satele Nojorid şi Leş). Producţie de cabluri electrice şi de încălţăminte. Culturi de cereale, plante uleioase şi de nutreţ, cartofi, legume ş.a. Fazanerie (în satul Păuşa). În satul Nojorid, menţionat documentar, prima oară, în 1229, cu numele *Villa Irug*, există biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1892–1893) şi biserica greco-catolică „Buna Vestire” (2002-2008, sfinţită la 4 oct. 2009), iar în satul Păuşa, atestat documentar în perioada 1291–1294, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfântul Dumitru“ (1710, cu picturi interioare din sec. 19 executate de Ioan Lăpuşan).

NÖSEN → Bistriţa (8).

NOŞLAC, com. în jud. Alba, alcătuită din 6 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Văii Mureşului, în zona de contact cu Pod. Târnavelor; 1 762 loc. (1 ian. 2011): 908 de sex masc. şi 854 fem. Morărit; producţie de ţuică şi de produse de panificaţie. Pe terit. com. **N.** au fost descoperite (1963–1970) vestigiile unor aşezări omeneşti din Neolitic (cultura materială Petreşti – sf. milen. 3 î.Hr.), din Epoca bronzului (cultura materială Wietenberg – sec. 16–13 î.Hr.), precum şi urmele unei aşezări rurale romane, datând din sec. 2–3, în care s-au găsit vase de ceramică romane şi dacice. În arealul satului Noşlac, menţionat documentar, prima oară, în 1288, a fost identificată o necropolă din sec. 4–7 şi urme de locuire în bordeie, în care s-au găsit vase din ceramică daco-romane (fructiere, urne funerare etc.), fibule, aplice de tip avar ş.a. Aici se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), cu transformări din sec. 18, şi o biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil“ (1783, cu picturi interioare executate în 1822), declarată monument istoric. În satele Copand şi Găbud există câte o biserică din lemn, având acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil“, datând din 1803 (cu picturi interioare din 1856) şi, respectiv, din 1776 (pictată în 1777 şi strămutată în satul Găbud, în 1875, din satul Gheja).

NOUL SEVERIN → Râmnicu Vâlcea.

NOVA CIVITAS → Oraşu Nou.

NOVACI, oraş în jud. Gorj, situat în zona de contact a M-ţilor Parâng cu Subcarpaţii Olteniei, în depresiunea cu acelaşi nume, la 504–680 m alt., pe râul Gilort, la 45 km NE de municipiul Târgu Jiu; 5 957 loc. (1 ian. 2011): 2 954 de sex masc. şi 3 003 fem. Supr.: 240 km^2, din care 9,6 km^2 în intravilan; densitatea: 621 loc./km^2. Din **N.** porneşte drumul naţional alpin Novaci–Oaşa–Sebeş (150 km) care asigură legătura între Oltenia şi Transilvania, trecând peste M-ţii Parâng (prin pasul Urdele, 1 950 m alt.), M-ţii Latoriţei şi M-ţii Şureanu. Acest drum atinge înălţimea max. de 2 125 m alt. Cinci microhidrocentrale (de interes local), pe râul Gilort, cu o capacitate totală de 14 MW. Expl. de granit. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă pentru birouri, ambalaje din lemn, cherestea, uşi etc.). Ateliere pentru confecţionat covoare olteneşti; produse alim. (preparate din lapte, băuturi răcoritoare ş.a.). Casă de cultură

(construită în 1962); bibliotecă orăşenească, cu c. 35 000 vol.; muzeu orăşenesc. Oraşul **N.** prezintă un potenţial balneoclimateric, dispunând de climat submontan, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, şi de izv. cu ape minerale eficace în tratamentul gastritelor cronice, colecistitelor, dispepsiilor intestinale, sechelelor hepatice etc. **Istoric.** Localit. **N.** apare menţionată documentar, prima oară, ca aşezare rurală, în 1502, într-un act emis de domnul Radu cel Mare. Se presupune că numele actual al localit. **N.** derivă de la Baba Novac, unul dintre căpitanii de oaste ai domnului Mihai Viteazul care, în 1595, şi-a stabilit tabără militară în această zonă. Declarat oraş la 17 febr. 1968; în prezent, oraşul **N.** are în subordine ad-tivă satele Berceşti, Hirişeşti, Pociovalişteа şi Siteşti. **Monumente:** biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (sec. 18) şi o biserică din zid construită în 1935–1936; în satul Hirişeşti se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1758) şi o biserică din zid construită în 1993, în satul Siteşti există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicodim de la Tismana" (1890), iar în satul Berceşti o biserică din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1834). În pădurea „Dumbrava", alcătuită din gorun *(Quercus petraea)*, situată în satul Hirişeşti, are loc anual, la sf. lunii mai, manifestarea folclorică „Urcatul oilor la munte". Oraşul **N.** este un important centru turistic al unei interesante zone etnografice şi folclorice, şi punct de plecare spre complexul turistic Rânca, aflat la 13 km N de oraş, spre lacul Gâlcescu, Peştera Muierilor ş.a.

NOVIODUNUM → Isaccea.

NOVUM FORUM SYCULORUM → Târgu Mureş.

NUCET 1. Oraş în jud. Bihor, situat în partea de SE a Depr. Beiuş, la poalele de V ale M-ţilor Bihor, la 500 m alt., pe râul Crişu Băiţa (afl. dr. al Crişului Negru), la 92 km SE de municipiul Oradea; 2 348 loc. (1 ian. 2011): 1 159 de sex masc. şi 1 189 fem. Supr.: 41,1 km^2, din care 2 km^2 în inravilan; densitatea: 1 174 loc./km^2. Expl. de marmură, molibden, bismut, uraniu (în localit. componentă Băiţa). Prelucr. lemnului. Produse textile (conf.) şi alim. Pomicultură (nuci). **Istoric.** Aşezarea a fost întemeiată după al Doilea Război Mondial şi declarată oraş la 2 febr. 1956. Numele oraşului este legat de existenţa, la marginea sa, a unei păduri de nuci. În prezent, oraşul **N.** are în subordine ad-tivă localit. componente Băiţa şi Băiţa-Plai. **Monumente:** biserica romano-catolică cu hramul „Sfânta Tereza" (sec. 18), în localit. componentă Băiţa.

2. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgovişteі cu Câmpia Titu, pe râul Dâmboviţa; 4 301 loc. (1 ian. 2011): 2 106 de sex masc. şi 2 195 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 2 ian. 1884). Expl. de gaze naturale. Prelucr. lemnului (cherestea, parchet). Obiecte din răchită împletită. Fermă de creştere a bovinelor. Staţiune de cercetare şi experimentare piscicolă. În satul Nucet se află Grupul Şcolar Agricol, înfiinţat în 1901 de Spiru Haret cu numele Şcoala Inferioară de Meserii şi Agricultură. În satul Nucet se află mănăstirea Nucet (de maici), cu biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" construită la sf. sec. 15 din iniţiativa pârcălabului Gherghina şi soţiei sale Neaga, pe locul unei biserici din lemn ce data de la sfârşitul sec. 14, şi amintită documentar la 15 dec. 1501. Biserica a fost supusă unor refaceri în anii 1739–1746 (după avarierea gravă provocată de cutremurul din 1738) şi apoi reclădită în 1840–1849 prin osârdia egumenului Gherasie. În 1940 a devenit biserică de mir. Grav afectată de cutremurul din 4 mart. 1977, biserica şi construcţiile adiacente s-au ruinat treptat. La 15 mart. 1994, viaţa monahală a fost reluată de şapte maici care, ulterior, au construit, cu forţe proprii, câteva chilii şi un mic paraclis cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" şi au întreprins ample lucrări de restaurare ale bisericii şi a picturilor murale interioare, terminate în anul 2004.

Nucet (2). Biserica „Sfântul Gheorghe" a mănăstirii Nucet

În satul Nucet mai există biserica cu hramul „Sfântul Nicolae" (1861).

NUCI, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Ialomiţa; 2 859 loc. (1 ian. 2011): 1 399 de sex masc. şi 1 460 fem. Nod rutier. Expl. de balast. Produse lactate. Legumicultură. Creşterea bovinelor. Între 23 ian. 1981 şi 3 sept. 1981 com. **N.** a făcut parte din jud. Ialomiţa, iar între 3 sept. 1981 şi 10 apr. 1997 din Sectorul Agricol Ilfov. În satul Nuci se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1752) şi „Sfântul Alexandru" (1780–1783, pictată în ulei de Nicolae Tonitza), declarată monument istoric, iar în satul Micşuneştii Mari există o biserică având hramul „Născătoarea de Dumnezeu", ctitorie, din 1748, a marelui stolnic Iordache Micşunescu, şi conacul familiei Lecca Micşunescu (sec. 17).

NUCŞOARA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a M-ţilor Iezer cu Muscelele Argeşului, pe cursul superior al Râului Doamnei; 1 500 loc. (1 ian. 2011): 742 de sex masc. şi 758 fem. Localitate cu potenţial balneoclimateric (climat submontan, tonic, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, şi izv. cu ape minerale sulfatate, calcice, sodice, sulfuroase). Biserică având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1880–1890), în satul Nucşoara. În arealul com. **N.** se află lacul Învârtita şi pădurea Iedu-Cernat, declarată rezervaţie forestieră.

NUFĂRU, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Deltei Dunării, pe braţul Sfântu Gheorghe, la poalele Dealurilor Tulcei; 2 581 loc. (1 ian. 2011): 1 328 de sex masc. şi 1 253 fem. Pescuit. Satul Nufăru apare menţionat documentar în sec. 10 cu numele de *Prislava*. Săpăturile arheologice efectuate în 1978 au scos la iveală vestigiile cetăţii Prislava, cu ziduri groase de c. 3 m şi înalte de peste 3 m, străjuite de turnuri masive de formă rectangulară. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **N.** s-au numit *Ada Marinescu*.

NUNTAŞI-TUZLA → Tuzla (1).

NUŞENI, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Lechinţei, pe râul Meleş; 2 945 loc. (1 ian. 2011): 1 446 de sex masc. şi 1 499 fem. Muzeu etnografic. În satul Nuşeni, menţionat documentar, prima oară, în 1305 se află mănăstirea (de călugări) cu acelaşi nume, întemeiată în

1991, cu biserica „Sfântul Prooroc Ilie", finalizată în 1998. Biserici reformate, în satele Malin (sec. 17), Viţa (sec. 17) şi Nuşeni (sec. 18).

NUŞFALĂU, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Crasnei, pe cursul superior al râului Barcău; 3 722 loc. (1 ian. 2011): 1 779 de sex masc. şi 1 943 fem. Staţie de c.f. Expl. de argilă. Producţie de componente pentru aparate electrice, de produse chimice, de încălţăminte, de var şi ipsos, de cărămidă şi ţiglă. Prelucr. lemnului (mobilă, ambalaje din lemn). Distilerie de băuturi alcoolice. Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea bovinelor. Ciupercărie. În perimetrul satului Nuşfalău a fost descoperită (1958) o necropolă tumulară de incineraţie (sec. 8–9), în care s-au găsit urne (tip borcan) modelate la roată, decorate cu fascicule şi striuri ondulate, precum şi cuţite şi seceri din fier, scăriţe de şa, plăci de centură din bronz, decorate în relief ş.a. În satul Nuşfalău, menţionat documentar, prima oară, în 1213, se află o biserică construită în anii 1450–1480 (azi biserică reformată), cu turn din 1783 şi unele transformări din sec. 19 şi 20, şi castelul „Bánffy" (sec. 16), cu parc, aflat într-o stare avansată de degradare. În arealul com. **N.** se află Pădurea Lapiş (980 ha), rest al codrilor Silvaniei, declarată rezervaţie complexă.

NYIRSED → Mirşid.

Oo

OANCEA, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, la contactul cu Pod. Covurlui, la graniţa cu Republica Moldova; 1 437 loc. (1 ian. 2011): 726 de sex masc. şi 711 fem. Produse alim. Viticultură. Piscicultură. Culturi irigate de cereale. Creşterea gâştelor şi raţelor. Punct de vamă. În satul Oancea, atestat documentar în 1521, se află bisericile „Sfântul Gheorghe" (1912-1924, renovată în 2007), „Adormirea Maicii Domnului" (1824) şi „Sfânta Treime" (1998).

OARBA DE MUREŞ → Iernut.

OARJA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Piteştiului, pe cursul superior al râului Neajlov; 2 894 loc. (1 ian. 2011): 1 455 de sex masc. şi 1 439 fem. Producţie de aparate electrocasnice. În satul Oarja se află biserica „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1875, reparată în 1925 şi 1929). Satul Oarja s-a mai numit *Stănislăveşti* (1891-1894) şi *Stănislăveşti-Oarja* (1894-1908), iar din 1908 poartă numele actual.

OARŢA DE JOS, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Asuajului, pe râul Oarţa; 1 317 loc. (1 ian. 2011): 640 de sex masc. şi 677 fem. Prelucr. lemnului. Ateliere de confecţionat uşi şi ferestre termopan. Muzeu etnografic (în satul Oarţa de Sus). Pe terit. satului Oarţa de Sus, atestat documentar în 1391, au fost descoperite urmele unei aşezări omeneşti aparţinând culturii materiale Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.), din care au fost recuperate inele şi o brăţară din aur masiv datând din anul 1500 î.Hr. În satul Oarţa de Jos, atestat documentar în 1391, există biserica greco-catolică „Sfinţii Arhangheli" (1909) şi o biserică ortodoxă (1905), iar în satul Orţiţa, menţionat documentar, prima oară, în 1391, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1828).

OASELE → Rediu (1).

OAŞ 1. Munţii ~, unitate montană sub forma unei culmi prelungi, situată în extremitatea de NV a României, cu înălţimi relativ mici (400–800 m), în lanţul vulcanic din NV Carpaţilor Orientali, cu extindere NV-SE, între graniţa de NV a ţării şi Pasul Huta (587 m). Alcătuită din lave andezitice (pe alocuri cu diorite), care acoperă structurile de marne, argile şi gresii miocene. Are aspectul unui platou larg, fragmentat, dominat de mai multe vârfuri. Alt. max.: 869 m (vf. Obârşiei). Împreună cu ramificaţiile de NV ale Munţilor Gutâi închid depresiunea cu acelaşi nume. Expl. de min. neferoase complexe şi de mat. de constr.; izvoare cu ape minerale. Păduri de fag şi gorun în alternanţă cu pajişti secundare.

2. Depresiunea Oaş sau **Ţara Oaşului,** depresiune în NV României, de origine tectonică şi de baraj vulcanic, bine individualizată în masa vulcanică, situată pe Valea Turului, între M-ţii Oaş (la NV şi N) şi M-ţii Gutâi (la E şi SE). Supr.: 550 km^2. Relief variat, dispus în trepte, sub forma unui amfiteatru, cu alt. medii reduse, în cadrul căruia se disting dealuri piemontane (400–600 m), martori de eroziune alcătuiţi din roci vulcanice (Măguriţa, Belavera, Gruiul Tufei), câmpii piemontane (200–400 m), terasele şi luncile râurilor Tur, Talna, Pârâu Rău ş.a. Compartimentată în trei bazinete: *Negreşti, Târşolţ* şi *Cămârzana*. Climă răcoroasă cu inversii de termperatură iarna. Temp. medie anuală este de 8–9°C. Precipitaţii moderate (700–950 mm anual). Culturi de cereale; plantaţii pomicole, pajişti naturale, păduri de stejar şi gorun. Expl. forestiere şi miniere (bentonite la Racşa). Izv. minerale (Bixad, Luna, Valea Mariei). Ţara Oaşului este un adevărat muzeu etnografic în aer liber, în care trecutul istoric şi spiritualitatea artistică a neamului românesc sunt oglindite în arta şi muzica populară, în dansul specific oşenesc şi în tradiţiile păstrate nealterat şi retrăite cu ocazia unor evenimente mai importante (nunţi, plecarea oilor la munte – sâmbrele etc.). Portul oşenesc se distinge de alte porturi populare prin originalitatea sa, cel bărbătesc recunoscându-se uşor după pălăriile din postav negru sau din paie, cu borurile mici şi lăsate în jos, împodobite, de obicei, cu o salbă de mărgele, sau cu pene, precum şi după cămăşile şi pantalonii largi de vară şi nelipsita „straiţă". O atracţie deosebită pentru turişti o prezintă tradiţiile şi obiceiurile străvechi. Dansurile oşeneşti „roata" şi „tropotita", animate de ritmul sacadat al „ceterii" (viorii) şi însoţite de vioiciunea şi sarcasmul „ţipuriturilor" (strigăturilor) sunt renumite şi apreciate de toţi iubitorii de muzică populară şi dans popular. Remarcabile prin originalitatea şi semnificaţia lor profundă sunt şi unele obiceiuri legate de evenimente mai importante din viaţă sau de anumite activităţi săteşti, cum este „Sâmbra Oilor" – cea mai mare serbare câmpenească a oşenilor, legată de tradiţionala lor ocupaţie – păstoritul. Ea simbolizează anotimpul în care natura se trezeşte la viaţă, marcând în acelaşi timp data ieşirii oilor la păscut, la munte.

OAŞA 1. Lacul ~ → Sebeş (1).
2. Mănăstirea ~ → Şugag (2).

Oaş (2). Vedere generală

3. Drumul național ~ → Novaci.

OBÂRȘIA 1. Vârful Obârșiei, vârf în M-ții Oaș, constituind alt. max. a acestora (869 m).

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Romanați; 2 901 loc. (1 ian. 2011): 1 426 de sex masc. și 1 475 fem. Culturi de cereale. În satul Obârșia se află biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1860–1866, reparată și pictată în 1933), în satul Obârșia Nouă există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1907, cu picturi murale interioare originare), iar în satul Câmpu Părului este biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1910).

OBÂRȘIA-CLOȘANI, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de NE ale M-ților Mehedinți, străjuită de Vârfu lui Stan (1 466 m alt.); 1 091 loc. (1 ian. 2011): 538 de sex masc. și 553 fem. Expl. forestiere. Pășuni și fânețe naturale. Centru de țesături și cusături populare, de prelucr. artistică a lemnului (lăzi de zestre) și de prelucr. a părului de capră. Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1783–1786), în satul Godeanu, și biserica din cărămidă cu hramul „Sfânul Mare Mucenic Tiron" (1936-1946), în satul Obârșia-Cloșani.

OBÂRȘIA DE CÂMP, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Blahniței, pe cursul inf. al râului Drincea; 1 868 loc. (1 ian. 2011): 906 de sex masc. și 962 fem. Nod rutier. Morărit. Presă de ulei comestibil. Fabrică de nutreț uri concentrate pentru animale. Culturi de cereale, plante furajere, floarea-soarelui, plante tehnice ș.a. Viticultură. Pe terit. satului Izmișa au fost descoperite urmele unei așezări rurale romane *(Villa rustica)* în care s-au găsit bucăți de mozaic, țigle, olane, monede din sec. 4. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1802, refacută în 1853 și reparată în 1913 și 1956) și palat în stil neoclasic (1892), în satul Obârșia de Câmp.

OBCINELE BUCOVINEI, complex muntos format din mai multe culmi prelungi, joase, situat în NE Carpaților Orientali, pe terit. jud. Suceava, între granița cu Ucraina (la N), Pod. Sucevei (la E), zonele depresionare Gura Humorului–Câmpulung Moldovenesc–Depr. Dornelor (la S) și valea superioară a Bistriței Aurii (la V). **O.B.** cuprind trei mari subunități, dispuse paralel pe direcția NV-SE, separate de văile superioare ale râurilor Moldova și Moldovița.

Obcina Mestecăniș, situată între văile râurilor Moldova (la E), Putna (la SE), Bistrița Aurie (la V) și granița cu Ucraina (la NV), este alcătuită din roci cristaline și sedimentare (calcare, șisturi cristaline precambriene, care includ șisturi sericitoase cu benzi de cuarțite și insular dolomite, care ies la iveală ca „măguri" lângă Pojorâta, fiind purtătoare de pirite cuprifere), prezintă culmi prelungi, nu prea înalte (1 000–1 500 m alt.), bine împădurite cu molid, dominate de mai multe vârfuri de peste 1 300 m alt., fragmentate de văi, în cadrul cărora apar mici bazinete depresionare. Către N, Obcina Mestecăniș se prelungește cu Obcina Lucina – o mică subunitate a acesteia, în care se înregistrează cea mai mare înălțime. Alt. max.: 1 588 m (vf. Lucina). În partea de N a Obcinei Mestecăniș, în zona Lucina, se află un complex de mlaștini care adăpostește numeroase relicte glaciare, printre care se remarcă mesteacănul pitic *(Betula nana)*. Obcina Mestecăniș este traversată (în extremitatea de SE) de o șosea modernizată și de o cale ferată, prin pasul Mestecăniș (1 096 m alt.), care asigură legăturile între Depr. Dornelor și Depr. Câmpulung Moldovenesc. Pe Obcina Mestecăniș se află instalată o stație seismică.

Obcina Feredeu, dezvoltată pe fliș cretacic (în V) și paleogen (în E), este situată între văile râurilor Moldova (în V) și Moldovița (în E). Este alcătuită dintr-o culme centrală (1 300–1 400 m alt.) din care se desprind culmi secundare (1 000–1 200 m alt.) cu *hogback*-uri (în V) și abrupturi petrografice și măguri (în E). Alt. max.: 1 479 m (vf. Paşcani). În partea de N, Obcina Feredeu se prelungește cu Obcina Brodinei – o mică subunitate a acesteia, care face legătura cu Obcina Lucina din extremitatea de N a Obcinei Mestecăniș. Spre deosebire de celelalte subunități, relieful Obcinei Brodinei, axat pe gresii rezistente la eroziune, are aspect de măgură, cu alt. de 1 200 m.

Obcina Mare, aflată între valea Moldoviței (la V) și Pod. Sucevei (la E), este alcătuită din fliș cretacic și paleogen (gresii, șisturi bituminoase, calcare, argile), iar alt. scad de la N la S, de la 1 224 m (vf. Sihloaia, care este și alt. max. a Obcinei Mari) la 899 m în partea centrală (vf. Holm) și 803 m în S (vf. Cacica). Obcina Mare se subdivide în trei părți: Obcina Moldoviței (sau Obcina Putnei) în partea de N; Obcina Mare propriu-zisă (care constituie culmea principală) în zona centrală și Obcinele Humorului (în S-SE), care reprezintă un mănunchi de culmi joase, paralele, ce coboară ușor către Pod. Sucevei.

În cadrul Obcinelor Bucovinei sunt larg dezvoltate depresiunile longitudinale pe văile Moldovei superioare, Moldoviței ș.a. Zona Obcinelor Bucovinei prezintă o climă rece (media temp. anuale este de 6°C pe văi și 2°C pe culmi) și umedă (precipitațiile însumează peste 1 000 mm anual) și dispune de o rețea hidrografică densă, cu debit bogat, și de numeroase izvoare cu ape minerale. **O.B.** sunt acoperite cu păduri de molid în partea de V, păduri amestecate (molid, brad și fag) în zona centrală și păduri de fag în amestec cu brad în partea de E a Obcinei Mari. În ariile depresionare, pe supr. întinse, se află pajiști secundare dominate de păiuș roșu *(Festuca rubra)*, țăpoșică *(Nardus stricta)*, iarba vântului *(Agrostis tenuis)* ș.a. Existența văilor și depresiunilor longitudinale permit o bună populare și o bună circulație în această regiune naturală. Turism dezvoltat, legat de ușoara accesibilitate a zonei, de prezența numeroaselor monumente istorice și de artă medievală (cu precădere, prezența mănăstirilor Voroneț, Moldovița, Sucevița, Humor, Putna ș.a.), de frumusețea peisajului, de varietatea și originalitatea folclorului și artei populare etc.

OBIDIȚI → Râmnicelu (2).

OBILEȘTI → Pantelimon (2).

OBLUCIȚA → Isaccea.

OBOGA, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată pe dr. râului Olteț, în zona de contact a Câmpiei Romanați cu Piem. Oltețului; 1 376 loc. (1 ian. 2011): 691 de sex masc. și 685 fem. Producție de lacuri, vopsele și cerneluri tipografice și de îmbrăcăminte pentru lucru. Creșterea bovinelor pentru lapte. Renumit centru de ceramică populară, smălțuită și nesmălțuită, caracterizată prin motive fito- și zoomorfe, stilizate geometric și o cromatică cu tonuri vii (farfurii, străchini, castroane, căni de apă și de vin, ploști, urcioare, figurine, jucării ș.a.). Apicultură. Cămin cultural. În satul Oboga, atestat documentar în 1590, se află o biserică de zid cu hramul „Sfântul Dumitru" (1814)

şi o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1795, cu adăugiri din 1846) şi conacul „Giurea" (sec. 19). Până la 7 mai 2004, com. **O.** a avut în componenţă satele Călui şi Gura Călui care la acea dată au format com. Călui, jud. Olt.

OBREJA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în partea de N a culoarului Timiş–Cerna–Bistra, la poalele de NV ale Muntelui Mic, la confl. râului Bistra cu Timiş; 3 606 loc. (1 ian. 2011): 1 794 de sex masc. şi 1 812 fem. Staţie (în satul Obreja) şi haltă de c.f. (în satul Iaz). Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie de încălţăminte şi de produse de panificaţie. Pomicultură (meri, pruni, peri). În arealul satului Iaz au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice aparţinând culturii materiale Starčevo-Criş (5000–3500 î.Hr.), ale unei aşezări din perioada de tranziţie de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.), caracteristică culturii materiale Coţofeni ş.a. În satul Obreja, menţionat documentar, prima oară, în 1547, se află o biserică având hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1780, cu modificări din 1832 şi 1837 şi picturi murale interioare din 1834), declarată monument istoric.

OBREJIŢA, com. în jud. Vrancea, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei şi Glacisul Râmnicului cu Subcarpaţii Vrancei, la 24 km SV de municipiul Focşani; 1 739 loc. (1 ian. 2011): 846 de sex masc. şi 893 fem. Moară de cereale. Apicultură. Centru viticol şi de vinificaţie. Culturi de cereale. Com. **O.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Obrejiţa din com. Tâmboeşti, jud. Vrancea. Biserică (1857).

OBUSFALUA → Mica (2).

OCLAND, com. în jud. Harghita, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Depr. Homoroadelor, pe stg. râului Homorodu Mic; 1 242 loc. (1 ian. 2011): 638 de sex masc. şi 604 fem. Culturi de cartofi. Muzeu etnografic (în satul Ocland). Izv. cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, calcice, magneziene. În satul Crăciunel, menţionat documentar, prima oară, în 1333, au fost descoperite vestigiile unei aşezări dacoromane. În satul Ocland, atestat documentar, prima oară, în 1546, se află o biserică din sec. 13, cu fresce din sec. 14, tavan castatat şi pictat în 1771–1780, turn de apărare (1654) şi zid de incintă din 1750; în satul Crăciunel există o biserică din anul 1300 (azi biserică unitariană), cu tavan casetat şi pictat în 1702 şi zid de incintă din 1821, şi o biserică romano-catolică din sec. 15, iar în satul Satu Nou, o biserică unitariană (1798–1801), cu zid de incintă din 1827. Poiană cu narcise.

OCNA → Ocnele Mari.

OCNA CEA MARE → Ocnele Mari.

OCNA DE FIER, com. în jud. Caraş-Severin, formată dintr-un sat, situată în partea central-nordică a M-ţilor Dognecea; 736 loc. (1 ian. 2011): 357 de sex masc. şi 379 fem. Staţie de c.f. (inaugurată în 1873). Expl. de min. de fier, de sulfuri polimetalice şi de bor. Producţie de cutii de viteze, angrenaje, lagăre şi alte elemente de transmisie pentru automobile. Muzeu de mineralogie. Satul Ocna de Fier apare menţionat documentar, prima oară, în 1351 cu numele *Bănia*, iar ulterior s-a mai numit *Moravitza* (1690–1717), *Vasko* (1717–1719), *Eisenstein* (1719–1778), iar din 1920 poartă numele actual. În decursul anului 1736 a mai fost consemnat cu denumirea *Mina de la Ocna de Fier*. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului", zidită în anii 1815–1816, cu turn ridicat în 1837–1840, reconstruită în 1888 de inginerul Aurel Diaconoviciu şi pictată în anii 1902–1903 de Filip Matei din Vasiova. În 1928–1929, pictura a fost restaurată de Gheorghe Mărişescu din Bocşa Montană. Biserica a mai fost renovată şi repictată în anii 1996–1999 şi declarată monument istoric.

OCNA DEJULUI, cartier al municipiului Dej (jud. Cluj), staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, situată în partea de NE a Dealurilor Dejului, la 320–350 m alt., la 4 km SV de centrul municipiului Dej şi 62 km N-NE de Cluj-Napoca. Climat de dealuri, sedativ, cu veri plăcute (în iul. temp. medie 20°C) şi ierni reci (temp. medie în ian. –4°C). Temp. medie anuală este de c. 8°C, iar precipitaţiile însumează c. 650 mm anual. Staţiunea dispune de ape minerale clorurate, sodice, de mare concentraţie (260 g/l), slab sulfatate, provenite dintr-un lac cantonat într-o veche salină, indicate pentru tratarea unor deficienţe ale aparatului locomotor (devieri ale coloanei vertebrale, hiperlaxitate şi instabilitate capsulo-ligamentară şi musculo-articulară), a unor afecţiuni ORL de natură microbiană sau virotică, a unor stări prepuberale la copii etc.

OCNA MUREŞ, oraş în jud. Alba, situat pe Valea Mureşului, la contactul cu Pod. Târnavelor, la 252 m alt., la 60 km N-NE de municipiul Alba Iulia; 14 910 loc. (1 ian. 2011): 7 335 de sex masc. şi 7 575 fem. Supr.: 68,3 km², din care 4,2 km² în intravilan; densitatea: 3 550 loc./km². Staţie de c.f. (în satul Războieni-Cetate). Expl. de argile bentonitice şi de sare (aici se află una dintre cele mai mari ocne de sare din Transilvania: 1 km lungime, 600 m lăţime şi 200 m adâncime; după o lungă perioadă de inactivitate, ocna de sare a fost redeschisă în 1791, iar în 1978 s-a sistat expl. sării în stare solidă). Combinat de produse sodice (înfiinţat în 1896, dezafectat în febr. 2010) în cadrul căruia se produceau sodă calcinată şi caustică, bicarbonat de sodiu tehnic, alimentar şi farmaceutic, silicat de potasiu, carbonat de sodiu anhidru pentru uz fotografic şi cinematografic etc. Producţie de confecţii textile, de ţigarete, ţigări de foi, tutun de pipă, de ambalaje metalice şi din material plastic, de mobilă pentru birouri, de încălţăminte, de var, prefabricate din beton şi de produse alim. (panificaţie, alcool). Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, cu climat de dealuri, sedativ, cu veri plăcute (temp. medie în iul. este în jur de 20°C) şi ierni reci (în ian. medii termice de c. –4°C) şi cu ape minerale clorurate, sodice, de mare concentraţie (266 g/l), provenite din lacurile cantonate în vechile saline. Staţiunea este indicată pentru tratarea afecţiunilor reumatismale degenerative (artroze, poliartroze, spondiloze), abarticulare (periartrite scapulo-humerale, tendinoze) şi inflamatorii (stări după reumatism articular acut), a celor posttraumatice (stări după luxaţii, entorse, fracturi etc.), neurologice periferice (pareze,

Ocna Mureş. Vedere generală

Ocna Sibiului. Lacul fără fund

Ocna Sibiului. Lacul Brâncoveanu

sechele după poliomielită) şi ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice, metroanexite cronice). **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite o necropolă de incineraţie din Epoca bronzului (cultura materială Wietenberg – sec. 16–13 î.Hr.) şi urmele unei aşezări civile romane din sec. 2–3, în care s-au găsit statuia din marmură a zeiţei Hecate şi un coif din bronz aparţinând unui legionar roman. La V şi SV de satul Războieni-Cetate au fost identificate vestigiile unui castru roman de zid (sec. 2–3) şi ale unei aşezări civile romane, în care s-au găsit opaiţe, *terra sigillata,* statueta unui zeu, un relief cu *Lupa capitolina*, un sarcofag, lei funerari ş.a. Cunoscută în perioada daco-romană cu numele de *Salinae*, localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1203, cu numele *Uioara*, apoi, la 13 ian. 1280, într-un act de schimb de moşii, iar în sec. 17 figura drept *castrum et oppidum*. Localit. a început să se dezvolte, cu precădere, după anul 1791, când s-a trecut la expl. sistematică a sării. Declarat oraş în 1956, **O.M.** are în subordine ad-tivă 2 localit. componente (Uioara de Jos, Uioara de Sus) şi 3 sate (Cisteiu de Mureş, Micoşlaca, Războieni-Cetate). **Monumente:** ruinele unei cetăţi (Uioara) din sec. 12, amintită documentar în 1336, ale unei capele din 1296 şi ale unei biserici romanice din anul 1300; biserica romano-catolică cu hramul „Sfântul Carol Borromeo" (sec. 18), declarată monument istoric în anul 2004; biserica reformată (1902); biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Apostol Andrei" (2003-2011), aflată în curs de realizare a picturilor murale interioare; castelul „Banffy"-„Teleky" (în localit. componentă Uioara de Sus), construit în 1742, în stil neogotic, cu unele transformări din 1850–1860; în satul Cisteiu de Mureş se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18) şi ansamblul „Mikes", format din Curia, în stil baroc (1796), castel în stil neoclasic (sec. 19), hambarul (sec. 18) şi capela romano-catolică, în stil baroc (sec. 18). În noaptea de 21 spre 22 dec. 2010 s-au prăbuşit pereţii unei mine de sare fapt ce a determinat formarea unui crater cu diametrul de c. 200 m, în care au fost distruse trei clădiri.

OCNA PUSTIE (sau **AVRAM IANCU), Lacul ~,** lac antroposalin, situat în arealul oraşului Ocna Sibiului, format pe locul salinei „Fodina Maior" (abandonată în 1817). Supr.: 10 137 m^2 (împreună cu lacul Ocniţa, care are 3 700 m^2 şi cu care are legătură); ad. max.: 132,5 m (cel mai adânc lac de origine antroposalină din România); salinitatea: 180–200 g/l la suprafaţă (în funcţie de anotimp).

OCNA SIBIULUI, oraş în jud. Sibiu, situat în partea de NV a Depr. Sibiu, în zona de contact cu Pod. Hârtibaciului, la 408 m alt., pe cursul superior al râului Vişa, la 15 km NV de municipiul Sibiu; 4 205 loc. (1 ian. 2011): 2 125 de sex masc. şi 2 080 fem. Supr.: 87,5 km^2, din care 3,1 km^2 în intravilan; densitatea: 1 356 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl. de sare din epoca romană şi până în 1932. Producţie de mobilă, de tacâmuri din inox şi de obiecte de uz casnic, de produse lactate şi de panificaţie. Fermă avicolă. Bibliotecă orăşenească (23 000 vol.). Staţiune balneoclimaterică (inaugurată la 20 iun. 1858) de interes general, cu funcţionare permanentă (din 1948; până atunci a funcţionat sezonier), cu climat de depresiune intracolinară, cu veri plăcute (temp. medie a lunii iul. este în jur de 20°C) şi ierni reci (în ian. medii termice de –4°C) şi precipitaţii medii anuale care însumează c. 700 mm. Factorii naturali de cură sunt climatul sedativ, izv. cu ape minerale clorurate, sodice, uşor bicarbonatate, izotone, nămolurile sapropelice şi cele 16 lacuri antroposaline, helioterme, cu ape clorurate (concentraţie: 180–310 g/l), sodice, hipotone, cantonate în minele de sare prăbuşite în sec. 18–19 (lacurile Horea, 44,5 m ad.; Cloşca, 34,5 m; Crişan, 44 m; Ocna Pustie, 132,5 m – cel mai adânc lac antroposalin din România; Brâncoveanu, 13,6 m şi salinitatea 310 g/l; Inului, 46 m; Mâţelor, 74,7 m; Lacul fără fund, 1 665 m^2 şi 32 m ad. – declarat rezervaţie hidrogeologică întrucât manifestă cel mai pregnant fenomenul de heliotermie: vara, temp. apei la supr. este de 24,5°C, la 2,5 m ad. ajunge la 31,4°C, iar sub 3 m ad., temp. scade la 14–12°C, devenind constantă spre fundul lacului). Din totalul celor 16 lacuri, 10 au apă sărată, patru au apă dulce, iar două (lacurile Trestiilor şi Austel) au dispărut ca urmare a colmatării. Staţiunea **O.S.** este indicată pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, posttraumatice (stări după entorse, luxaţii şi fracturi, operaţii pe muşchi, oase, articulaţii), neurologice periferice şi centrale (pareze uşoare, sechele minore după polineuropatii sau poliomielită), ginecologice (cervicite şi metroanexite cronice, sterilitate secundară, insuficienţă ovariană), dermatologice, metabolice şi de nutriţie etc. Pavilion balnear (construit în anii 1906–1909). **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite (1959) vestigiile unor aşezări omeneşti datând din Paleoliticul mijlociu (unelte din piatră şlefuită) şi din Neoliticul târziu (ceramică pictată, cu elemente geometrice – romburi, pătrate, triunghiuri) şi o necropolă de incineraţie aparţinând culturii materiale Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.). Menţionată documentar ca sat, prima oară, în 1263, **O.S.** apare consemnată ca târg în 1346 şi ca oraş (comună urbană) la recensământul din 1910. În perioada 1929–1968 a fost trecută în rândul aşezărilor rurale şi declarată din nou oraş la 17 febr. 1968. Afectat de puternice alunecări de teren (iun. 1998). În prezent, **O.S.** are în subordine ad-tivă satul Topârcea. **Monumente:** biserica-cetate (din 1596 aparţine cultului reformat), construită în stil romanic, în etape, în perioada 1240–1280, cu nava centrală având bolţi gotice pe nervuri în reţea (din sec. 16) şi picturi murale interioare executate în stilul Renaşterii, în 1522, de Vincentius Cibiniensis. Biserica a fost fortificată în sec. 15 şi are un turn de 40 m înălţime, cu un ceas instalat în 1787. Declarată monument istoric; biserica ortodoxă, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în anii 1697–1701 prin grija domnului Constantin

Brâncoveanu, pe locul unei biserici din lemn ctitorită de Mihai Viteazul în 1599, păstrează picturi murale interioare din 1723 (se remarcă tabloul votiv în care sunt înfăţişate figurile domnilor Mihai Viteazul şi Constantin Brâncoveanu). Biserica a fost supusă unor transformări şi refaceri în anul 1895; bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1790, cu turn adăugat în 1820), „Schimbarea la Faţă" (1790–1820), cu zid de incintă, „Sfântul Ioan Botezătorul" (1810, cu picturi murale interioare şi exterioare din 1827). În satul Topârcea se află o biserică ortodoxă, cu hramul „Buna Vestire" (sec. 18), cu fresce originare.

OCNA ŞUGATAG, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în partea central-vestică a Depr. Maramureş, la 490 m alt., pe râul Coşeu, la 57 km NE de Baia Mare; 4 126 loc. (1 ian. 2011): 2 048 de sex masc. şi 2 078 fem. Nod rutier. Expl. de sare, în subteran, în perioada 1787–1822, şi gips. Prelucr. pieilor de animale (Sat-Şugatag) şi a lânii (Hoteni). Producţie de mobilă şi de preparate din lapte. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Prima menţiune documentară a localit. datează din 1355 *(fondiae salium).* Perioadele îndelungate de încetare a exploatării sării au determinat, din cauza infiltrării apelor şi a topirii sării, prăbuşirea tavanului minelor şi apariţia unor lacuri cu apă sărată. Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, cu climat de depresiune intramontană, tonic, cu veri răcoroase (în iul. temp. medie 18°C), ierni reci (temp. medie în ian. –4°C) şi precipitaţii moderate (750 mm anual). Apele minerale clorurate, sodice, de mare concentraţie (119,5 g/l), calcice, cantonate în lacuri, sunt indicate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, posttraumatice (stări după entorse, luxaţii, fracturi), neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după polineuropatii), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice) şi vasculare (varice în stadiu incipient, sechele după flebită). Complex sanatorial cu bază proprie de tratament. Staţiune balneoclimaterică de interes local, în satul Breb (→). Staţie meteorologică (din 1858). Biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1642) din satul Sat-Şugatag, reparată în 1969-1970 şi 1994, declarată monument istoric, păstrează un frumos decor sculptat şi pictat. Biserici din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Hoteni (1657) şi Breb (c. 1700) şi biserica din lemn cu hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1978-1983), în satul Ocna Şugatag. Porţi monumentale din lemn, cu sculpturi executate în stil maramureşan. Pădurea Crăiasa (44 ha), declarată rezervaţie forestieră, este alcătuită în mare parte din larice sau zadă *(Larix decidua)* – conifer cu frunze căzătoare, plantat cu decenii în urmă de administraţia minelor. Alături de larice se dezvoltă abundent stejarul *(Quercus robur),* care în graiul local este numit gorun, fapt ce a dat naştere, uneori, la confuzii cu privire la alcătuirea acestei păduri.

Ocna Şugatag. Biserica „Cuvioasa Parascheva" din satul Sat-Şugatag

Ocna Şugatag. Lacul cu apă sărată

OCNELE DE LA RÂMNIC → Ocnele Mari.

OCNELE MARI, oraş în jud. Vâlcea, situat în zona de contact a teraselor de pe dr. văii Oltului cu dealurile subcarpatice (Subcarpaţii Vâlcii), la 310–320 m alt., pe valea Pârâului Sărat, la 15 km SV de municipiul Râmnicu Vâlcea; 3 514 loc. (1 ian. 2011): 1 736 de sex masc. şi 1 778 fem. Suprr.: 2,9 km^2; densitatea: 1 212 loc./km^2. Producţie de săpun şi detergenţi. Vechi centru de expl. a sării, mai întâi sub formă de bulgări din salină, iar începând cu anul 1963 s-a recurs la expl. sării prin dizolvare, cu ajutorul sondelor, şi obţinerea unei soluţii naturale, sărată, transportată apoi prin conducte până la Combinatul chimic de la Govora, situat la 8 km V de oraş. Acest din urmă sistem de exploatare a sării a determinat, de-a lungul timpului, prăbuşirea unor caverne (create prin sistemul exploatării prin saramură) pe o supr. de peste 50 ha, provocând grave perturbaţii ecologice şi sociale. Astfel, în 1964, apoi în noaptea de 13 spre 14 dec. 2001, la 11 sept. 2004, la 19 dec. 2005, 24 sept. 2007 şi 8 aug. 2009 s-au produs prăbuşirile mai multor tavane de salină şi formarea unor lacuri cu apă sărată, în această zonă fiind afectate grav peste 250 de familii cu gospodăriile lor. În continuare sunt în pericol de prăbuşire şi alte zone, fapt pentru care sunt studiate măsuri de evacuare a populaţiei pe alte amplasamente mai sigure. În timpul eclipsei de Soare din 11 august 1999, oraşul **O.M.** s-a aflat în zona de durată maximă a fenomenului. Oraşul **O.M.** este inclus în categoria staţiunilor blaneoclimaterice de interes general, cu funcţionare sezonieră, dispunând de un climat moderat, sedativ, cu veri răcoroase (temp. medie a lunii iul. este în jur de 20°C) şi ierni blânde (în ian. temp. medie este de c. –2°C) şi precipitaţii moderate (c. 700 mm anual). În oraş există un lac (c. 1 000 m^2 şi 3 m ad. max.) cu apă sărată (216,3 g/l), cu caracter helioterm (temp. este mai ridicată în orizontul de apă de la 2–2,5 m ad. decât cea de la supr. apei) şi cu nămol sapropelic, cu eficacitate în tratarea afecţiunilor reumatismale (spondiloze cervicale, dorsale şi lombare, artroze, poliartroze, tendinoze, periartrite scapulo-humerale ş.a.), a celor posttraumatice (stări după operaţii pe muşchi, articulaţii şi oase, după entorse, luxaţii şi fracturi), neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după polineuropatii), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite şi metroanexite cronice), dermatologice (psoriazis, ichtioze în stadiu incipient), cardiovasculare (varice în stadiu incipient, sechele după flebită). Apele sărate de aici, apreciate pentru calităţile lor terapeutice încă din sec. 18, au început să fie folosite efectiv pentru tratament începând cu anul 1833, când s-au făcut

primele amenajări. Primul stabiliment balnear a fost construit în anii 1894–1896, iar în 1925 staţiunea a intrat în circuitul naţional. Sanatoriu amenajat într-o salină la 225 m adâncime. **Istoric.** În perimetrul localit. componente Ocniţa au fost descoperite (1964) urmele unui complex de aşezări omeneşti din cea de-a doua Epocă a fierului (La Tène), identificat cu puternica cetate geto-dacică *Buridava* (sec. 3 î.Hr.-1 d.Hr.), aflată pe o înălţime (numită azi Cosota) fortificată cu terase, palisade şi turnuri de apărare, în care s-au găsit fragmente de ceramică având inscripţii în limba dacă, cu litere greceşti sau latine gravate, obiecte din ceramică, unele dintre ele pictate (urcioare, ceşti, farfurii din lut ars), un vas ceramic cu inscripţia *BUR* etc. Existenţa sării la **O.M.** este cunoscută din timpul daco-romanilor, dar exploatarea ei a fost amintită pentru prima oară în 1247, în *Diploma Ioaniţilor*, şi apoi într-un document din anul 1373 (cea mai veche ocnă de sare din România, amintită documentar). Din 1963, exploatarea tradiţională a sării (în ocnă) a fost abandonată, recurgându-se la procedeul modern de exploatare în disoluţie, prin puţuri sub presiune, sub formă de saramură. Atestată documentar într-un act din 1402, în vremea domniei lui Mircea cel Bătrân, localit. apare menţionată ulterior ca „târg" *(Târgul de la Ocne)*, iar apoi cu denumirile *Ocna cea Mare, Ocna, Ocnele de la Râmnic*. Devenită oraş în sec. 16, figurează ca atare pe o hartă a Stolnicului Constantin Cantacuzino din anul 1700. Mai târziu a fost trecută în categoria localităţilor rurale fiind declarată din nou oraş în 1960. În prezent, oraşul **O.M.** are în subordine adtivă 8 localit. componente: Buda, Cosota, Făcăi, Gura Suhaşului, Lunca, Ocniţa, Slătioarele, Ţeica. Până în 1948, la **O.M.** a funcţionat un penitenciar ai căror puşcăriaşi lucrau la ocnele de sare. **Monumente:** biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din anul 1646 a ispravnicului Constantin Hiotul, cu pridvor adăugat în 1746, pictată în 1809, reparată în anii 1936, 1940-1941, 1969 şi restaurată în 1973; monument închinat eroilor Primului Război Mondial, dezvelit în 1925; în localit. componentă Slătioarele se află schitul cu acelaşi nume, a cărui biserică, cu hramul „Sfântul Nicolae", a fost construită în anii 1568–1574 prin osârdia Ecaterinei Salvaressa, soţia domnului Alexandru II Mircea; în localit. componentă Cosota, există ruinele bisericii cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1560), iar în localit. componentă Gura Suhaşului, biserica domnească având hramul „Sfântul Gheorghe" (1676–1677) şi alta cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1793, cu fragmente de picturi murale originare); în localit. componentă Lunca se află biserica cu hramul „Sfântul Ioan Gură de Aur" (1701–1706) a fostei mănăstiri Titireciu; în localit. componentă Ţeica există o biserică având dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru" (1726, cu fresce din 1782), iar în localit. componentă Buda, o biserică tot cu dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Nicolae" (1731).

OCNIŢA, com. în jud. Dâmboviţa, formată dintr-un sat, situată în mica depresiune omonimă din Subcarpaţii Ialomiţei, pe cursul superior al râului Slănic; 4 469 loc. (1 iul. 2008): 2 260 de sex masc. şi 2 209 fem. Expl. de petrol. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1852).

OCOLAŞU MARE, vârf în masivul Ceahlău, constituind alt. max. a acestuia (1 907 m). Prezintă pereţi abrupţi, sub forma unor coloane.

OCOLAŞU MIC, vârf în masivul Ceahlău, la SE de vf. Ocolaşu Mare. Alt.: 1 712 m.

OCOLIŞ, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în depresiunea cu acelaşi nume, la poalele de NE ale Muntelui Mare, la 460 m alt., în zona de confl. a râului Ocoliş cu Arieş; 654 loc. (1 ian. 2011): 342 de sex masc. şi 312 fem. Halte de c.f. (în satele Ocoliş şi Vidolm). Expl. de dacit. Prelucr. primară a lemnului; confecţii textile. Muzeu sătesc. Satul Ocoliş apare menţionat documentar, prima oară, în 1408. În satul Lunca Largă se află o biserică din lemn din sec. 18, iar în satul Runc, o biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1733, reconstruită în 1852). În arealul satului Vidolm există o pădure de larice/zadă (*Larix decidua* sp. *carpatica*), extinsă pe 92 ha, declarată rezervaţie forestieră, cu arbori seculari, de 35–40 m înălţime. Com. **O.** constituie punctul de plecare spre cheile Runcului şi ale Pociovalişteі.

ODAIA PRAGURI → Focuri.

ODAIA URZICANI → Coarnele Caprei.

ODĂILE, com. în jud. Buzău, alcătuită din 10 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, la poalele Dealurilor Dâlma şi Blidişel, pe râul Bălăneasa; 909 loc. (1 ian. 2011): 461 de sex masc. şi 448 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor şi caprinelor. În satul Odăile, menţionat documentar, prima oară, în 1545 şi apoi în 1582, se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1820), declarată monument istoric, iar în satul Valea Fântânei există biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 18).

ODOABĂ → Odobeşti (3).

ODOBEŞTI 1. Măgura ~ → Măgura Odobeştilor.

2. Glacisul ~ sau **Piemontul ~,** unitate piemontană în partea de E a României, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Vrancei cu Câmpia Siretului Inferior, între Valea Putnei (la N) şi înşeuarea de la Odobasca – la S de Dealu Deleanu (în S), rezultată în urma îngemănării şi juxtapunerii conurilor de dejecţie. Are formă plană, cu înclinare uniformă către E-SE şi înălţimi cuprinse între 200 şi 350 m. Alcătuită din pietrişuri, nisipuri, argile loessoide ş.a. Acoperită în mare parte cu plantaţii de viţă de vie.

3. Oraş în jud. Vrancea, situat în zona Glacisului Odobeşti, la 195 m alt., pe stg. râului Milcov, la 11 km NV de municipiul Focşani, în apropierea Măgurii Odobeştilor (12 km SE de aceasta) şi a Dealului Deleanu (8 km NE de acesta); 9 032 loc. (1 ian. 2011): 4 465 de sex masc. şi 4 567 fem. Supr.: 57,5 km^2, din care 5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 806 loc./km^2. Staţie finală de c.f. (inaugurată la 22 sept. 1893); staţia de c.f. din satul Unirea (subordonat ad-tiv) a fost inaugurată tot la 22 sept. 1893. Nod rutier. Producţie de mobilă pentru birouri, de confecţii, de cărămizi şi ţigle, de butoaie şi de băuturi alcoolice. Morărit şi panificaţie. Preparate din carne; băuturi răcoritoare. Important centru viticol şi de vinificaţie. Cramă. Staţie de preindustrializare a plantelor medicinale. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor (în satul Unirea). Staţiune de Cercetare şi Producţie vini-viticolă, cu o clădire construită în 1935-1936. Liceu cu profil viticol, inaugurat la 27 oct. 1901. Colecţie muzeală cu specific vini-viticol. Bibliotecă orăşenească. **Istoric.** În perimetrul de azi al oraşului a fost înfiinţat (1228) Episcopatul catolic al cumanilor, cu reşed. la *Civitas Milcoviae* (probabil Odobeşti de azi), care avea ca titular pe

dominicanul Theodoric. Acest episcopat, numit ulterior Episcopatul Milcoviei, a fost distrus, în mare parte, de invazia mongolilor din 1241. Localit. apare menționată documentar, prima oară, ca așezare rurală, în 1288, apoi în 1306, iar la 4 oct. 1332 este amintit aici, într-o scrisoare emisă de cancelaria papală de la Avignon, existența Episcopatului catolic al Milcoviei. În jurul anului 1471, Radu cel Frumos, domn al Țării Românești, a construit *Cetatea Crăciuna* pe Dealul Șarba, la c. 4 km V de actualul oraș. La 10 mart. 1482, Ștefan cel Mare, domn al Moldovei, a ocupat Cetatea Crăciuna, incluzând-o în sistemul defensiv al Moldovei, în scopul consolidării hotarului cu Țara Românească și asigurarea unui avanpost împotriva turcilor și a instalat aici pe pârcălabii săi, Ivanco și Vâlcea. Din sec. 15, **O.** s-a dezvoltat ca așezare viticolă de prim rang, iar în sec. 16 s-a extins prin contopirea cu satele *Odoabă, Grozești* și *Vișinești*. În sec. 17 a devenit un important centru comercial și viticol (din care negustorii vindeau vinurile de aici în Rusia). La 17 sept. 1626, **O.** este consemnat în documente ca având una dintre cele mai importante podgorii din Moldova. La 27 dec. 1684, satul Unirea (azi subordonat ad-tiv) este amintit într-un document cu numele *Pățești*. Localit. **O.** a fost prădată de tătari la 14 sept. 1758 și de turci în 1788. Consemnat ca târg într-un zapis din 1785, **O.** este recunoscut oficial ca atare în 1821, iar în nov. 1861 devine comună urbană. Distrusă în mare parte de cutremurul din 14 oct. 1802, așezarea a fost refăcută ulterior. În prezent, orașul **O.** are în subordine adtivă satul Unirea. **Monumente:** ruinele cetății Crăciuna de pe Dealul Șarba (sec. 15); beciul domnesc datând din timpul domniei lui Ștefan cel Mare, reconstruit și reamenajat în 1834–1839 de Asanache Pamfil pentru domnul Mihail Sturdza; biserica „Vovidenia" (1670–1680), ctitorie a vistiernicului Iordache Teodorescu-Cantacuzino, refăcută în anii 1780–1795 de familia Pamfil; bisericile cu hramurile „Înălțarea Sfintei Cruci" (sec. 18, reclădită în 1832 de Șerban Guranda, restaurată și repictată în 1994–2008), declarată monument istoric, „Sfântul Gheorghe" (ante 1708), „Nașterea Maicii Domnului" (1732), „Sfântul Nicolae" a fostului schit Căpătan (1759, reparată în 1936), „Sfântul Ilie" (1777); Biserica Negustorilor (sec. 18); biserică romano-catolică (sec. 18); casa „Ferhat" (sec. 17).

4. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în NV Colinelor Tutovei, în zona de contact cu Pod. Central Moldovenesc; 2 607 loc. (1 ian. 2011): 1 353 de sex masc. și 1 254 fem. Culturi de cereale, soia, rapiță ș.a. În satul Odobești, atestat documentar în 1614, se află biserica din paiantă „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1842, restaurată și pictată în 1998), iar în satul Ciutureşti este biserica „Sfinții Voievozi" (ante 1809). În satul Tisa-Silvestri se află mănăstirea omonimă (de maici), cu biserica „Buna Vestire" zidită în 1998-2008 pe locul unui schit atestat la 13 apr.1729; schitul a încetat să mai existe după secularizarea averilor mănăstirești în 1863, fiind reînființat în 1990 devenit mănăstire în 1996. Tot în satul Tisa-Silvestri există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi", construită în 1723 și reparată în 1870. Com. **O.** a fost înființată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satelor Bălușa, Ciutureşti, Odobești și Tisa-Silvestri din com. Secuieni, jud. Bacău.

5. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Șuța; 4 982 loc. (1 ian. 2011): 2 424 de sex masc. și 2 558 fem. Centru de ceramică ornamentală și de uz casnic. Atelier de confecționat articole din răchită împletită. Creșterea bovinelor și păsărilor. În satul Brâncoveanu au fost descoperite două tezaure monetare din care s-au recuperat 12 denari romani republicani din perioada 141–49/48 î.Hr., 67 de tetradrahme din Macedonia Prima, 16 tetradrahme din Thásos, două din Odessos (sec. 6 î.Hr.) și una din Byzantion. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1830–1833), „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1830–1835) și „Sfântul Nicolae" (1852), în satele Odobeşti, Crovu și Brâncoveanu.

ODOREU, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Someșului, pe râul Someș; 5 305 loc. (1 ian. 2011): 2 623 de sex masc. și 2 682 fem. Stație de c.f. (în satul Odoreu), inaugurată la 6 iul. 1884. Expl. de balast. Producție de instrumente optice și de echipamente fotografice, de mobilă, de încălțăminte, de produse lactate și zaharoase (inclusiv ciocolată). Ferme de creștere a bovinelor și păsărilor. În satul Odoreu, menționat documentar, prima oară, în 1169, se află o biserică reformată (1818-1823) și o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1818).

ODORHEI 1. Depresiune tectono-erozivă în partea centrală a României, în aria marginală a Depr. Transilvaniei, situată pe cursul superior al râului Târnava Mare, la 470–580 m alt., străjuită de prelungirile M-ților Gurghiu și Harghita (la N și E), de masivele deluroase Rez sau Dealul Aramei (933 m alt.) și Homat (880 m), la V, și de Subcarpații Homoroadelor (la S). Lățime: 10–15 km. Relief colinar, dominat de măguri cu alt. de c. 700 m, de terase și lunci. Culturi de cartofi și sfeclă de zahăr.

2. Subcarpații Odorheiului → Subcarpații Odorheiului.

ODORHEIU SECUIESC, municipiu în jud. Harghita, situat în Depr. Odorhei, la 477–504 m alt., pe cursul superior al râului Târnava Mare, la 52 km V de municipiul Miercurea-Ciuc; 36 792 loc. (1 ian. 2011): 17 612 de sex masc. și 19 180 fem. Supr.: 47,8 km^2, din care 11 km^2 în intravilan; densitatea: 3 345 loc./km^2. Stație finală de c.f. Nod rutier. Expl. forestiere, de balast și de argilă. Turnătorie de fontă. Constr. de instalații frigorifice pentru ind. alim., utilaje și piese de schimb pentru agricultură, matrițe și piese de fontă pentru ind. chimică. Producție de mobilă, cherestea, confecții textile, confecții din piele, de ață, mat. de constr. (cărămizi, țigle, prefabricate din beton) și de produse alim. (preparate din carne și lapte, bere, amidon, spirt, gheață, produse de panificație ș.a.). Fermă avicolă. Teatrul maghiar „Tomcsa Sándor". Muzeu municipal cu secții de istorie (din 1998), etnografie (broderii, dantele, obiecte din lemn, urcioare, ouă încondeiate etc.), artă și științele naturii, înființat în 1906, pe baza unei colecții din 1872; Muzeul Porților Secuiești; casa memorială „Tomcsa Sándor". Parc dendrologic. Municipiul **O.S.** face parte din categoria

Odorheiu Secuiesc. Vedere generală

Odorheiu Secuiesc. Clădirea primăriei

staţiunilor blaneoclimaterice (*Băile Seiche* sau *Szejke* şi *Sărata-Odorhei*) de interes local, cu funcţionare sezonieră, care dispune de un climat moderat de depresiune intracolinară, sedativ, cu veri răcoroase (temp. medie a lunii iul. este în jur de 18°C) şi ierni friguroase (în ian. temp. medie este de c. –5°C), cu izv. de ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene folosite ca ape de masă şi izv. cu ape minerale sulfuroase, clorurate, iodurate, bromurate, carbogazoase, sodice, cunoscute şi utilizate (din 1766) în cură externă pentru tratamentul afecţiunilor cardiovasculare (hipertensiune arterială esenţială în stadiu incipient, hipertensiune arterială secundară aterosclerotică în stadiu incipient), a celor reumatismale (spondiloze simple, fără complicaţii, periartrite scapulohumerale) ş.a. În cură internă, apele minerale de aici sunt eficiente în tratarea afecţiunilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, colon iritabil). Mofete. **Istoric.** În perimetrul oraşului, pe Dealul Bud (887 m alt.), au fost descoperite (1875) vestigiile unei aşezări omeneşti datând din Neolitic şi urme ale civilizaţiilor dacice şi romane. La poalele Dealului Bud a funcţionat, în perioada stăpânirii romane (106–271/275), un castru roman, ridicat în timpul împăratului Traian, în care a staţionat *Cohors I Ubiorum*. La sf. sec. 3, sub presiunea atacurilor dacilor liberi, aflaţi în afara graniţelor Imperiului Roman, castrul roman şi aşezarea civilă din preajma sa, numită *Aeropolis*, au fost părăsite şi lăsate în ruină. În 1235, pe Dealul Sfântul Nicolae de azi, a fost instalat sediul arhidiaconului din Telegd. În sec. 13, când o mare parte din secui s-au stabilit aici, bucurându-se de privilegii acordate în schimbul obligaţiilor lor militare, populaţia autohtonă românească trăia în obşti ţărăneşti. Aşezarea apare menţionată documentar, prima oară, în 1224, iar în 1557 ca oraş privilegiat, scutit de biruri. Într-un document din 1301 este amintită existenţa aici a unui castru regal (*Castrum Vduord*) alături de o aşezare românească cu numele *Villa Olachalis*. În 1480, castrul regal a fost transformat în cetate şi, ulterior (1492), în castel feudal. Între 1332 şi 1334, localit. apare atestată documentar, într-un registru de dijme papale, ca aşezare rurală, cu numele *Uduorhel*, iar în 1485 este consemnată, într-un document, ca oraş *(Oppidum Udvarhely)*. Într-un memoriu din 1492, secuii de aici s-au adresat puterii centrale în legătură cu împilările voievodului Ştefan Báthori, care a construit un castel-cetate, la Udvarhely, prin dări grele, impuse populaţiei. În 1538, în timpul domniei lui Petru Rareş, castelul, împreună cu întreaga aşezare, au intrat în posesia Moldovei. Castelul-cetate a suferit mari distrugeri în timpul răscoalei secuilor din 1562, dar a fost refăcut în 1565, devenind sediul unuia dintre cele mai vechi scaune secuieşti (unitate teritorial ad-tivă). Avariat din nou în 1595 de secuii răzvrătiţi, castelul-cetate a fost refăcut în 1621 şi din nou distrus în timpul Răscoalei curuţilor (1704). În 1603, oraşul a fost incendiat de trupele generalului Giorgio Basta, iar la 19 oct. 1661, prădat şi incendiat de armatele otomane comandate de Ali Paşa. În 1593, la **O.S.** a fost înfiinţat „Gymnasium Regium" – şcoală cu predare în limba latină, iar în 1765, o şcoală cu predare în limba română. Oraşul **O.S.** a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** Castelul-cetate (sec. 15, refăcut de mai multe ori; ultima dată în 1880), cu trei bastioane şi fragmente de ziduri de incintă, înalte de 12–14 m, a fost locuit de călugări până în 1562; capela romanică sau capela „Inima lui Iisus/Jézus Szive (sec. 13, reconstruită în stil renascentist în a doua jumătate a sec. 16); biserică ortodoxă → în stil neobizantin; biserica unitariană (3 iul.–1 nov. 1906, sfinţită la 24 mai 1908); biserica franciscană (1728–1779), în stilul barocului transilvănean; biserica romano-catolică (1787–1791, sfinţită în 1793), cu altar de epocă, decorat cu statui din lemn; biserica reformată (1780–1781); conacul „Ugron" (1858); clădirile spitalului (1886), Primăriei (1895-1897), Colegiului reformat (1771-1772), în stil baroc, şi Gimnaziului romano-catolic (1890-1902).

OEŞTI, Hidrocentrala ~ → Corbeni.

"Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1936-1938),

OGLINDA MÂNDREI, lac glaciar în M-ţii Parâng, la 2 153 m alt. Supr.: 1,1 ha; ad. max.: 8,30 m.

OGRA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Pod. Târnavelor cu partea de S a Colinelor Mădăraşului, pe valea Mureşului, la confl. cu râul Lăscud; 2 529 loc. (1 ian. 2011): 1 245 de sex masc. şi 1 284 fem. Expl. de balast. Producţie de îmbrăcăminte din piele. Culturi de cereale. Satul Ogra apare menţionat documentar, prima oară, în 1376.

OGRADA, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. văii Ialomiţa; 3 163 loc. (1 ian. 2011): 1 570 de sex masc. şi 1 593 fem. Balastieră. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Muzeul memorial „Ionel Perlea", inaugurat la 21 nov. 1983, adăpostit în casa natală (sec. 19, restaurată în 1996-1997) a marelui dirijor în care sunt expuse instrumente muzicale, mobilier, discuri, scrisori, partituri, publicaţii, fotografii ş.a. (c. 8 000 de exponate) care au aparţinut lui Ionel Perlea, născut aici în anul 1900 (mort în 1970). Biserica „Sfântul Gheorghe" (1868-1870, restaurată în 1978). Com. **O.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Ograda din com. Bucu, jud. Ialomiţa.

OGREZENI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe dr. râului Argeş; 4 562 loc. (1 ian. 2011): 2 241 de sex masc. şi 2 321 fem. Producţie de ambalaje din lemn. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, căpşuni ş.a. Viticultură. Iaz piscicol (301 ha). Satul Ogrezeni este atestat documentar în 1514. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **O.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1830) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1880), în satele Hobaia şi Ogrezeni.

OHABA, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Secaşelor, pe râul Secaş; 761 loc. (1 ian. 2011): 388 de sex masc. şi 373 fem. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Pârtie de schi. În satul Ohaba, menţionat documentar, prima oară, în 1372, se află un muzeu etnografic şi biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1926), iar în satul

Secăşel, atestat documentar în 1509 există o biserică greco-catolică (1925).

OHABA-BISTRA → Oţelu Roşu.

OHABA LUNGĂ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Lipovei, pe râul Cladova; 1 139 loc. (1 ian. 2011): 601 de sex masc. şi 538 fem. Pomicultură (meri, pruni, piersici). Satul Ohaba Lungă apare menţionat documentar, prima oară, în 1440. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (sec. 17, pictată în sec. 18), în satul Dubeşti.

OHABA-PONOR 1. → Pui (2).
2. → Şura Mare (1).

OINACU, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Câmpiei Burnas, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 3 563 loc. (1 ian. 2011): 1 759 de sex masc. şi 1 804 fem. Ferme de creştere a bovinelor, porcinelor şi păsărilor. Apicultură; legumicultură. Producţie de produse farmaceutice şi de obiecte din răchită împletită. Cămin cultural. În satul Oinacu au fost descoperite (1928–1929, 1960–1962) un depozit de bronz din ultima fază a Epocii bronzului, o necropolă sarmatică (sec. 2–3), în care s-au găsit săgeţi cu trei muchii, coliere din chihlimbar, oglinzi cu tagma (semn geometric pe spatele oglinzii, cu sens de marcă) şi o necropolă birituală de tip Sântana de Mureş (sec. 3–4) cuprinzând vase din ceramică fină, mărgele din sticlă, piepteni din os. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **O.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului", în satele Oinacu (1844–1846) şi Braniştea (1886). La 13 dec. 2006, în com. **O.** a fost inclus satul Comasca, reînfiinţat la acea dată după ce fusese desfiinţat la 17 febr. 1968 şi unificat cu satul Braniştea.

OITUZ 1. Râu, afl. dr. al Trotuşului în Depr. Tazlău-Caşin, în dreptul municipiului Oneşti; 57 km; supr. bazinului: 318 km^2. Izv. din partea de N a M-ţilor Vrancea, de sub vf. Muşat, de la 875 m alt., din apropierea pasului Oituz. În cursul superior, valea este săpată în depozite de fliş paleogen, iar în cel inf., în sedimente neogene. Afl. pr.: Leşunţu Mare, Manciuc.

2. Pas în Carpaţii Orientali, între culmile de S-SE ale M-ţilor Nemira şi cele de N-NV ale M-ţilor Vrancei, la 865 m alt. Asigură legătura rutieră (drum modernizat) între Moldova (Depr. Tazlău-Caşin) şi Transilvania (Depr. Braşov). În timpul Primului Război Mondial, în această zonă au avut loc trei bătălii în care armatele române au oprit înaintarea şi pătrunderea armatelor germano-austro-ungare în Moldova: în prima bătălie (28 sept./11 oct.–14/27 oct. 1916), trupele române, comandate de generalul Eremia Grigorescu, au stăvilit înaintarea armatelor inamice şi, printr-o contraofensivă, au restabilit linia frontului pe înălţimile de pe linia de frontieră; în a doua bătălie (28 oct./10 nov.–2/15 nov. 1916), armatele române au rezistat eroic şi au respins atacurile duşmane, iar în a treia bătălie (26 iul./8 aug.–9/22 aug. 1917), şi cea mai dramatică (luptele de la Cireşoaia, din 30 iul./12 aug. 1917 şi de la Coşna, din 7/20 şi 9/22 aug. 1917), trupele române au obţinut o strălucită victorie, care, împreună cu victoria de la Mărăşeşti, a reuşit să dejoace planul strategic al inamicului privind frontul românesc.

3. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Depr. Caşin cu prelungirile M-ţilor Nemira şi Vrancea, pe valea râului Oituz; 9 479 loc. (1 ian. 2011): 4 818 de sex masc. şi 4 661 fem. Expl. de petrol. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Producţie de îmbrăcăminte pentru lucru, de jocuri şi jucării şi de sucuri naturale. Centru de meşteşuguri populare (olărit, cusături şi ţesături – costume, covoare, cergi, lăicere –, obiecte împletite din lemn de alun) şi de instalaţii tehnice populare (vâltori, dârste, în satul Ferestrău-Oituz). În satul Poiana Sărată, cu climat submontan, sedativ, există izv. cu ape minerale clorurate, sodice, bicarbonatate, de mare concentraţie (mineralizare: 237 g/l). Agroturism. Popas turistic (Poiana Sărată). Satul Oituz apare menţionat documentar, prima oară, la 15 mart. 1410, iar satul Poiana Sărată a fost punct de vamă între Transilvania şi Moldova până în 1918. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. **O.** s-au numit *Grozeşti*. Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1902-1913), în satul Oituz.

OJDULA, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NE a Depr. Târgu Secuiesc, la poalele de NV ale M-ţilor Vrancea; 3 512 loc. (1 ian. 2011): 1 780 de sex masc. şi 1 732 fem. Moară (sec. 19). Producţie de ambalaje din material plastic, de articole de voiaj şi marochinărie şi de huse pentru canapele. Prelucr. lemnului. Păstrăvărie. Colectarea fructelor de pădure. Cetate ţărănească (sec. 15). Pe terit. satului Hilib a fost descoperit (1979) un tezaur monetar alcătuit din 76 de drahme din Dyrrhachium, 21 de tetradrahme din Thásos şi un denar roman republican emis în anul 89 î.Hr. Vestigii paleolitice (obiecte din cremene), din Epoca bronzului şi din cea romană. Cămin cultural cu o bibliotecă inaugurată în 1951. În satul Ojdula, menţionat documentar în 1322, se află biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" construită în 1974-1980 (pictată în 1999) pe locul uneia din lemn care data din 1868 şi biserica romano-catolică „Sfânta Maria Magdalena" (1817-1818).

OLANU, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Văii Oltului, la contactul cu Piem. Cotmeana; 3 215 loc. (1 ian. 2011): 1 594 de sex masc. şi 1 621 fem. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. Olanu s-au numit *Peretu*.

OLARI 1. Com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Aradului, pe Canalul Morilor şi pe stg. Crişului Alb; 2 109 loc. (1 ian. 2011): 1 052 de sex masc. şi 1 057 fem. Producţie de încălţăminte. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Piscicultură. Creşterea bovinelor pentru lapte şi a porcinelor. În satul Olari, menţionat documentar în 1746, se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" construită în anii 1909-1910 pe locul uneia din 1852.

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Gherghiţei, pe râul Prahova, la 30 km SE de municipiul Ploieşti; 2 151 loc. (1 ian. 2011): 1 038 de sex. masc. şi 1 113 fem. Culturi de cereale, de legume (în solarii), plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Olarii Vechi, întemeiat înainte de anul 1790 cu numele *Ciumaţi*, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1793), iar în satul Olari biserica având triplu hram – „Adormirea Maicii Domnului", „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1869, renovată în 1893 şi rezidită în 1975). Com. **O.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Fânari, Olari şi Olarii Vechi din com. Gherghiţa, jud. Prahova.

OLĂNEŞTI → Băile Olăneşti.

OLCEA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Cermei, la contactul cu Dealurile Codru-Moma;

2 767 loc. (1 ian. 2011): 1 377 de sex masc. şi 1 390 fem. Fermă avicolă. Producţie de încălţăminte şi de mături din sorg. Cămin cultural. Agroturism. Satul Olcea apare menţionat documentar, prima oară, în 1552, cu denumirea *Olchya*.

OLCHYA → Olcea.

OLIMP, staţiune balneoclimaterică estivală, de interes general, situată în jud. Constanţa, într-o zonă relativ bogată în vegetaţie, pe ţărmul Mării Negre, la 7 km N de municipiul Mangalia, căruia îi aparţine din punct de vedere ad-tiv. Este o staţiune modernă, intrată în circuitul turistic în anul 1972, formată dintr-un ansamblu arhitectonic ultramodern, cu hoteluri elegante, unele purtând numele unor vechi provincii istorice româneşti (Banat, Maramureş, Transilvania, Oltenia, Muntenia, Moldova, Dobrogea). Climat maritim, cu veri călduroase (în iul. temp. medii peste 22°C) şi mai mult senine (durata de strălucire a Soarelui este de 10–12 ore pe zi) şi ierni blânde, cu zăpadă puţină (în ian. medii de 0°C). Temp. medie anuală este de 11,2°C, iar precipitaţiile medii însumează sub 400 mm anual. Factorii naturali de cură sunt climatul maritim, bogat în aerosoli salini, şi apa Mării Negre, clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, hipotonă (mineralizarea 15,5‰). Staţiunea se află pe o faleză înaltă, la 20–30 m alt., la baza căreia sunt amenajate plaje mici, cu nisip fin, smulse mării prin crearea unor mici golfuri artificiale. Staţiunea este indicată atât pentru cură heliomarină în timpul vacanţelor de vară, cât şi pentru tratarea unor afecţiuni reumatismale degenerative, inflamatorii şi abarticulare, afecţiuni posttraumatice, boli neurologice periferice, ginecologice, endocrine, dermatologice, respiratorii etc.

OLOAGA-GRĂDINARI → Comana (4).

OLOGI → Crângu.

OLOSIG → Oradea (3).

OLPRET → Bobâlna (2).

OLT 1. Râu în partea centrală şi de S a României, cu direcţie predominantă de curgere N-S, afl. stg. al Dunării pe terit. com. Islaz (jud. Teleorman). De la izvor şi până la vărsare, de-a lungul celor 615 km (al patrulea râu al ţării, ca lungime, după Dunăre, Mureş şi Prut), râul **O.** străbate 7 judeţe (Harghita, Covasna, Braşov, Sibiu, Vâlcea, Olt, Teleorman), mai multe depresiuni (Ciuc, Braşov, Făgăraş, Loviştea), defilee (Tuşnad, Racoş, Turnu Roşu–Cozia–Călimăneşti) şi trecători (Tuşnad, Turnu Roşu, Cozia) şi colectează c. 80 de afluenţi, care îi asigură o supr. a bazinului de 24 050 km^2. Izv. de pe versantul de S-SE al masivului Hăşmaş (Carpaţii Orientali), de la 1 280 m alt., şi, după ce străbate sectorul montan pe c. 20 km, cu un curs vijelios (aici panta de scurgere este de 25‰), trecând prin oraşul Bălan (în amonte de care a fost realizat un mic lac de acumulare), pătrunde în Depr. Ciuc, în aval de Sândominic, unde râul îşi potoleşte apele învolburate ca urmare a reducerii pantei de scurgere de la 25‰ la 7‰. În aval de Sândominic, râul **O.** drenează Depr. Ciuc pe direcţie N-S, pe c. 80 km lungime, având un curs leneş, meandrat, încadrat de zone mlăştinoase, cu multe despletiri din cauza scăderii bruşte a pantei de scugere (pe fundul Depr. Ciuc) până la 2,5–1‰. În acest sector depresionar, **O.** întâmpină rezistenţa a doi pinteni vulcanici, care pătrund adânc în Depr. Ciuc (cunoscuţi sub numele de pintenii sau pragurile de la Racu şi Jigodin), fiind nevoit să-şi îngusteze albia în aceste două sectoare. După ce a „lenevit" în Depr. Ciuc, **O.** îşi adună forţele pentru străpungerea rocilor eruptive din SE M-ţilor Harghita şi din partea de NV a M-ţilor Bodoc, formând pitorescul defileu de la Tuşnad, unde panta creşte la 3–4‰, iar apele sunt nevoite să-şi grăbească cursul. După ce scapă din încleştarea defileului de la Tuşnad, **O.** îşi continuă traseul către S, pătrunzând în compartimentul central al Depr. Braşov (respectiv în Depr. Sfântu Gheorghe), domolindu-şi din nou cursul în aval de municipiul Sfântu Gheorghe, unde panta râului ajunge la 1,5‰. Între defileul de la Tuşnad (în N) şi confl. cu Râu Negru (în S), **O.** traversează, de la N la S, partea de V a jud. Covasna, pe o lungime de c. 50 km. În aval de confl. **O.** cu Râu Negru, Valea Oltului îşi schimbă brusc direcţia de curgere de la S către N, făcând o amplă cotitură, îmbrăţişând marginea de S a M-ţilor Baraolt, care i-a impus de fapt această uriaşă deviere a cursului. Pe sectorul de vale cu direcţia S-N, între confl. cu Râu Negru (în S) şi confl. cu Vârghiş (în N), albia râului **O.** meandrează intens. Din cauza pantei reduse de scurgere (1,2‰), lunca se lărgeşte, iar apele curg liniştite la limita dintre jud. Covasna şi jud. Braşov. În aval de confl. cu râul Vârghiş, **O.** îşi schimbă brusc direcţia de curgere, către V-SV, străbătând partea de NV a jud. Braşov pe o lungime de 208 km, cu o pantă medie de 0,45‰. Imediat ce intră pe terit. jud. Braşov, **O.** întâmpină rezistenţa bazaltelor neovulcanice din partea de N a M-ţilor Perşani, pe care le-a străpuns cu tenacitate, creându-şi un impresionant şi fermecător defileu (Defileul de la Racoş). După ce scapă din strânsoarea acestui defileu, **O.** face o puternică buclă, iar în aval de confl. cu râul Homorod pătrunde liniştit în vasta arie a Depr. Făgăraş, unde are un curs foarte meandrat, cu tendinţă de abatere spre dreapta, spre Pod. Hârtibaciului, albia sa fiind uşor împinsă în această direcţie de aluviunile aduse de numeroşii afl. pe care-i primeşte pe stânga. În arealul Depr. Făgăraş, râul **O.** are maluri joase, o luncă largă, bine dezvoltată, şi versanţi asimetrici (cu afl. mai

Vedere din Olimp

puțini pe partea dr. și mai numeroși pe stg.). Sumedenia de afl. primiți de **O.** pe partea stg., veniți de pe pantele de N ale M-ților Făgăraș (Șercaia, Sebeș, Berivoiu, Săvăstreni, Breaza, Sâmbăta, Viștea, Ucea, Arpaș, Cârțișoara, Avrig ș.a.), determină ca această zonă să înregistreze cea mai densă rețea hidrografică din țară (1,4 km/km^2). Potențialul hidroenergetic și de alimentare cu apă ale râului **O.**, în perimetrul Depr. Făgăraș, a fost concretizat în realizarea a 5 lacuri de acumulare cu tot atâtea hidrocentrale. Înainte de a părăsi Depr. Făgăraș, **O.** drenează partea de SE a jud. Sibiu, pe o lungime de 56 km, pe terit. căruia își arcuiește cursul către S, pregătindu-se pentru puternica înfruntare care îl așteaptă la traversarea Carpaților Meridionali. În aval de confl. cu râul Cibin, **O.** își croiește, pe o distanță de c. 40 km (între Turnu Roșu și Călimănești), unul dintre cele mai mari și mai spectaculoase defilee din Carpații românești, străpungând transversal, de la N la S, Carpații Meridionali, pe o pantă medie de 1,5‰. În acest sector, **O.** a reușit, de-a lungul erelor geologice, să înfrângă rezistența rocilor cristaline, dure, ale M-ților Făgăraș și Cozia (pe stg. văii). După ce părăsește zona montană, în aval de Călimănești, **O.** străbate zona subcarpatică a Olteniei (Subcarpații Vâlcii), iar în aval de Râmnicu Vâlcea își sculptează valea la limita dintre Piem. Cotmeana (la E) și Piem. Oltețului (la V), după care intră în Câmpia Română (separând Câmpia Boian, din E, de Câmpia Romanați, din V), unde lunca se lărgește considerabil, iar procesele intense de divagare provoacă o mobilitate mare a albiei (în aval de Drăgănești-Olt, râul **O.** suferă o ușoară abatere spre dreapta). În cursul inferior, râul **O.** traversează jud. Olt pe direcție NNV-SSE, pe o distanță de 145 km, după care trece prin extremitatea de SV a jud. Teleorman, pe o lungime de 15 km, vărsându-se în Dunăre pe terit. com. Islaz. În aval de Drăgănești-Olt, Valea Oltului este secondată în paralel, pe partea stg., de râul Sâi, considerat a fi un curs părăsit al Oltului. Debitul mediu multianual al râului **O.** în cursul inf., care variază între 160 și 190 m^3/s, a permis ca în această zonă să se amenajeze marile sisteme de irigații (alimentate din apele Oltului) din zonele Stoenești–Scărișoara–Vișina–Tia Mare. Ca urmare a marelui potențial hidroenergetic de care dispune râul **O.** (17% din totalul potențialului hidroenergetic al râurilor interioare ale țării), de-a lungul cursului său mijlociu și inferior au fost construite (în perioada 1970–1990) 24 de lacuri de acumulare și tot atâtea hidrocentrale, cu o putere instalată, totală, de 940 MW. Din amonte spre aval, acestea sunt:

lacuri: Făgăraș, Voila (inundat în 1988; vol.: 12,3 mil. m^3), Viștea (1989; 4,3 mil. m^3), Arpaș (1990; 7,4 mil. m^3), Avrig (1990; 10,8 mil. m^3), Gura Lotrului (1986; 8,2 mil. m^3), Turnu Roșu (1982; 13 mil. m^3), Călimănești (1981; 4,6 mil. m^3), Dăești (1975; 209 ha; 11,2 mil. m^3), Râmnicu Vâlcea (1974; 319 ha; 19,04 mil. m^3), Râureni (1977; 174 ha; 7,3 mil. m^3), Govora (1975; 477,2 ha; 18,5 mil. m^3), Băbeni (1978; 905 ha; 59,7 mil. m^3), Ioneşti (1979; 466 ha; 24,9 mil. m^3), Zăvideni (1979; 839 ha; 50 mil. m^3), Drăgăneşti-Olt (1987; 1 070 ha; 76 mil. m^3), Strejești (1978; 2 203,5 ha; 225 mil. m^3), Arcești (1980; 837 ha; 43,44 mil. m^3), Slatina (1980; 540,7 ha; 19,24 mil. m^3), Ipoteşti (1985; 1 700 ha; 110 mil. m^3), Drăgășani (1980; 828 ha; 48 mil. m^3), Frunzaru (1989; 96 mil. m^3), Rusănești (1989; 78 mil. m^3), Izbiceni (1 095 ha; vol.: 74 mil. m^3).

hidrocentrale: Făgăraș (27 MW), Voila (14,2 MW, intrată în funcțiune în febr. 1989), Viştea (14,2 MW, 1989), Arpaşu de Jos (14,2 MW, 21 ian. 1992), Avrig (14,2 MW), Gura Lotrului (26,5 MW), Turnu Roşu (70 MW), Călimăneşti (38 MW, 1981), Dăeşti (37 MW, 1976), Râmnicu Vâlcea (46 MW, 1974), Râureni (48 MW, 1977), Govora (45 MW, 1975), Băbeni (37 MW, 1978), Ioneşti (38 MW, 1979), Zăvideni (38 MW, 1979), Drăgăneşti-Olt (53 MW, 1987–1989), Strejești (50 MW, 1979), Arcești (38 MW, 11 nov. 1980), Slatina (26 MW, 1981), Ipoteşti (53 MW, 1986), Drăgășani (53 MW, 1981 și cu toată capacitatea în 1989), Frunzaru (53 MW, 1989), Rusăneşti (53 MW, 1989 şi al patrulea grup energetic la 20 mart. 1992), Izbiceni (53 MW, 1989).

Cei mai importanți afl. ai râului **O.** (de la izv. la vărsare): Râu Negru, Bârsa, Șercaia, Sebeș, Berivoiu, Sâmbăta, Viștea, Arpaș, Cârțișoara, Avrig, Topolog ș.a. (pe stg.), Mădăraşu Mare, Aita, Baraolt, Vârghiș, Homorod, Cibin, Lotru, Bistrița vâlceană, Luncavăț, Olteț, Teslui (pe dr.). În Antichitate râul **O.** era cunoscut sub denumirea daco-getică *Alutus* și apoi romană (*Aluta)*. De-a lungul văii inf. a **O.**, între com. Boița *(Caput Stenarum)*, jud. Sibiu, și „Cetatea Verdea" – un ostrov pe Dunăre (azi dispărut), la SV de com. Islaz, jud. Teleoman, romanii au construit o linie de fortificații, numită *Limes Alutanus*, apărată de numeroase castre (*Romula, Acidava, Buridava, Castra Traiana, Alutela* sau *Arutela* ș.a.).

2. Județ situat în partea de S a României, în bazinul inf. al râului Olt

Olt (1). Valea Oltului la ieșirea din defileul de la Racoș

Olt (1). Defileul Turnu Roşu–Cozia

Olt (1). Barajul hidrocentralei de la Turnu Roşu

Olt (1). Barajul hidrocentralei de la Călimăneşti

(față de care are o aşezare simetrică), pe stg. Dunării, la graniţa cu Bulgaria (pe o lungime de 47 km), între jud. Dolj (V), Vâlcea (N-NV), Argeş (N-NE) şi Teleorman (E), la intersecţia meridianului de 24° longitudine E cu paralela de 44° latitudine N. *Supr.*: 5 498 km^2 (2,30% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 460 334 loc. (2,2% din populaţia ţării), din care 226 811 de sex masc. (49,3%) şi 233 523 de sex fem. (50,7%). *Populaţia urbană*: 187 659 loc. (40,8%); *rurală*: 272 675 loc. (59,2%). *Densitatea*: 83,7 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 91,7% români, 2,2% rromi, urmaţi de maghiari, germani, italieni, turci, ruşi-lipoveni ş.a. *Reşed.*: municipiul Slatina. *Oraşe*: Balş, Caracal (municipiu), Corabia, Drăgăneşti-Olt, Piatra-Olt, Potcoava, Scornicești. *Comune*: 104. *Sate*: 377 (din care 25 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor*: 4.

Relief predominant de câmpie (67% din supr. jud. **O.**), aparţinând sectorului central-vestic al Câmpiei Române, reprezentat de partea de V a Câmpiei Boian (la E de râul Olt) şi partea de E a Câmpiei Romanaţi (la V de Olt), cu alt. ce coboară de la 194 m (în N – în arealul com. Teslui) la 37 m (în S – în perimetrul com. Gârcov). Regiunea de câmpie (formată în cea mai mare parte din 5–6 niveluri de terase ale Dunării şi Oltului) prezintă un microrelief larg ondulat, cu o serie de văi seci, dune de nisip (fixate de vegetaţie), conuri de dejecţie şi câmpuri interfluviale netede, cu înclinare generală către S (câmpurile Leu–Rotunda, Boian, Cărbunarilor, Slatinei ş.a.), presărate cu crovuri şi gorgane. Zona de câmpie este acoperită în cea mai mare parte cu depozite loessoide, pe care s-au format diferite tipuri de cernoziomuri (cele mai fertile soluri ale jud. **O.**), propice culturilor agricole. Luncile celor două mari artere hidrografice ale jud. **O.**, respectiv lunca Dunării, cu o lăţime max. de 9 km (în dreptul satului Potelu din com. Ianca), şi lunca Oltului, cu o lăţime de 5–6 km, se individualizează ca subunităţi distincte. Părţile de N şi NV ale jud. **O.** sunt ocupate (în proporţie de 33%) de prelungirile Piem. Cotmeana (la E de râul Olt) şi, respectiv, ale Piem. Olteţului (la V de Olt), alcătuite din dealuri piemontane cu alt. de 200–400 m, fragmentate de văi, cu povârnişuri accentuate şi versanţi afectaţi de eroziune. Contactul Piem. Cotmeana cu câmpia (pe aliniamentul Valea Mare–Potcoava–Corbu) este evidenţiat printr-o denivelare de c. 50–60 m, precum şi printr-o nouă generaţie de văi (Chiara, Iminog, Dorofei, Florişor, Osica ş.a.) care izvorăsc din dealurile piemontane.

Clima temperat-continentală cu o nuanţă mai umedă în partea de N a jud. **O.** şi un caracter mai arid în S. Continentalismul accentuat al jud. **O.** şi unele influenţe ale pătrunderii aerului tropical dinspre SV fac ca vara să se înregistreze frecvent o vreme foarte călduroasă şi secetoasă. Valorile medii anuale ale temp. aerului oscilează între 10,6°C în partea de N a jud. şi 11,5°C în S. Temp. max. absolută (42°C) a fost înregistrată la Corabia (25 aug. 1945), iar temp. minimă absolută (–32°C) la Caracal (25 ian. 1942) şi Corabia (25 ian. 1943). Regimul precipitaţiilor atmosferice înregistrează o uşoară diferenţiere între zona de câmpie şi cea piemontană, cantităţile medii anuale variind între 453 şi 568 mm în reg. de câmpie şi între 600 şi 750 mm în arealul dealurilor piemontane. Regimul eolian se caracterizează printr-o interferenţă a curenţilor de aer dinspre E şi V, care au o frecvenţă aproximativ egală (18–20%), cât şi prin unele pătrunderi ale maselor de aer dinspre S, concretizate sub forma vântului numit Bălţăreţ. Vânturile predominante sunt însă Crivăţul, care bate dinspre E (aducând viscole şi zăpezi iarna) şi Austrul dinspre V şi SV – vânt cald şi umed în sezonul rece şi secetos vara. Vânturile au viteze medii anuale cuprinse între 2 şi 5 m/s.

Reţeaua hidrografică, cu o densitate ce variază între 0,1 şi 0,7 km/km^2, este reprezentată, în principal, printr-un segment (47 km lungime) al cursului inf. al Dunării, care drenează extremitatea de S a jud. **O.**, formând graniţa cu Bulgaria, prin cursul inf. al Oltului şi prin cursurile superioare ale râurilor Călmăţui şi Vedea (cu afl. Vediţa, Plapcea, Dorofei ş.a.). Panta redusă de scurgere (3,5–4,5‰) şi lărgirea albiei Dunării în sectorul aferent jud. **O.** au favorizat aluvionarea, despletirile şi formarea mai multor ostroave în această zonă (ostroavele Păpădia, Grădiştea, Dragaveiu, Băloiu, Calnovăţ ş.a.) care constituie un pericol pentru navigaţie, deoarece în jurul lor se formează adeseori zăpoare. Râul Olt, cu pante reduse de scurgere, specifice cursurilor inf. ale râurilor din Câmpia Română, cu numeroase meandre şi despletiri (în prezent dispărute, în mare parte, ca urmare a amenajărilor hidrotehnice) şi un debit mediu multianual ce variază între 160 m^3/s (la intrarea în judeţ) şi 190 m^3/s (la ieşirea din jud. **O.**), reprezintă pr. axă hidrografică ce străbate median jud. **O.**, de la N-NV către S-SE, pe o lungime de 145 km, ultimii 15 km (din totalul său de 615 km), de la ieşirea din jud. **O.** şi până la vărsarea în Dunăre, parcurgându-i pe terit. jud. Teleorman. În perimetrul jud. **O.**, acest mare râu al său şi al ţării colectează o mulţime de afl., printre care Cungrea Mică, Teslui, Strehăreni, Milcov, Oboga, Dârjov, Iminog ş.a. (pe stg.), Pesceana, Dâlga, Mamu, Beica, Olteţ, Teslui, Gologan ş.a. (pe dr.). În afara câtorva mici lacuri de crov sau de luncă, jud. **O.** dispune de 44 de lacuri antropice, cu supr. cuprinse între 1 şi 32 ha, amenajate pe văile unor râuri pentru piscicultură, irigaţii şi alte utilizări (lacurile Scorniceşti, 32 ha, pe râul Plapcea Mică; Poboru, 28 ha, pe râul Plapcea; Şuica, 22 ha, pe Teiuş; Ipoteşti, 16 ha, pe Oboga; Movileni, 15 ha, pe Dorofei; Coteana, 12 ha, pe Iminog ş.a.). Cele mai importante acumulări de apă, realizate cu scop hidroenergetic pe râul Olt, sunt: Zăvideni (839 ha), Drăgăşani (828 ha), Streieşti (2 203,5 ha), Arceşti (837

ha), Slatina (540,7 ha). Cel mai mare lac natural (de luncă) din jud. **O.** – Potelu (72 km^2), situat în lunca Dunării, în arealul satului cu acelaşi nume din com. Ianca, a fost desecat în deceniul 7 al sec. 20, iar terenul aferent a fost introdus în circuitul agricol.

Vegetaţia naturală, înlocuită în cea mai mare parte de culturi agricole, aparţine zonelor silvostepei şi cereto-gârniţetelor. Zona de silvostepă, extinsă în partea centrală şi de S a jud. **O.**, mai păstrează pe alocuri păduri răzleţe de stejar brumăriu *(Quercus pedunculiflora)* sau stejar pufos (*Quercus pubescens)*, precum şi păduri de amestec, în care, alături de stejarul brumăriu, apar gârniţa *(Quercus frainetto)*, cerul *(Quercus cerris)*, stejarul pedunculat *(Quercus robur)*, jugastrul *(Acer campestre)*, frasinul *(Fraxinus excelsior)*, teiul *(Tilia tomentosa)* ş.a. În această zonă, pe mici parcele rămase între terenurile cultivate sau la marginile pădurilor, există pârloage dominate de păiuş *(Festuca valesiaca)*, bărboasă *(Botriochloa ischaemum)*, firuţa cu bulb ş.a. Zona cereto-gârniţetelor, extinsă în arealele piemontane din partea de N a jud. **O.**, se remarcă prin păduri constituite numai din cer *(Quercus cerris)* sau gârniţă (*Quercus frainetto)*, ori în amestec cu alte specii. Subarboretul acestor păduri include corn *(Cornus mas)*, alun *(Corylus avellana)*, lemn câinesc *(Ligustrum vulgare)*, măceş *(Rosa canina)* ş.a. Local, se mai menţin pajişti secundare degradate în care se dezvoltă asociaţiile de păiuşuri *(Festuca valesiaca, Festuca pseudovina)*. Pe terit. jud. **O.** există şi câteva specii floristice rare, ocrotite de lege (*Tulipa bibersteiniana, Fritillaria montana, Crocus moesiacus* ş.a.). În luncile marilor râuri se întâlnesc zăvoaie de sălcii şi plopi, tufişuri de răchită şi unele specii ierboase ca rogozul *(Carex gracilis),* limbariţa *(Alisma plantago),* stânjenelul de baltă *(Iris pseudacorus)* ş.a.

Fauna, caracteristică regiunilor de câmpie şi de deal, cu biotopuri de pajişti, de pădure şi acvatice, cuprinde elemente variate. În pădurile de deal se întâlnesc mistreţi, lupi, vulpi, pisici sălbatice, bursuci, veveriţe, jderi, ciocănitori, privighetori, ciocârlii de pădure, sturzi, gaiţe, mierle, şerpi, guşteri, şopârle, broaşte ş.a. – multe dintre aceste specii apărând şi în pădurile de câmpie. Fauna de câmp este dominată de rozătoare şi păsări, dar nu lipsesc reptilele, batracienii şi insectele. Dintre rozătoare se remarcă dihorul, nevăstuica, hermelina, hârciogul, popândăul, şoarecele de câmp, iepurele de câmp, şobolanul de câmp, cârtiţa ş.a., iar dintre păsări – prepeliţa, ciocârlia de câmp, potârnichea, presura, dumbrăveanca, şorecarul mare, eretele alb, fazanul (colonizat) ş.a. Dropia *(Otis tarda)* – cea mai mare pasăre de câmpie (pe cale de dispariţie în România), ocrotită de lege, întrunea cândva cel mai mare efectiv din ţară pe terit. jud. **O.**, azi întâlnindu-se în arealele localit. Băbiciu, Stoicăneşti, Scărişoara, Nicolae Titulescu, Rusăneşti, Redea ş.a., numărul exemplarelor aflându-se în regres pronunţat. Prezenţa Dunării, Oltului şi a altor râuri mai mari, precum şi a numeroaselor iazuri şi lacuri antropice au generat existenţa unei bogate şi variate faune acvatice (crap, somn, şalău, ştiucă, plătică, biban, babuşcă, caracudă, oblete, scrumbie ş.a.), şi a multor păsări şi mamifere care trăiesc în apropierea apelor (gâşte, raţe, stârci, berze, lişiţe, fluierari, nagâţ, vidre, nurci etc.).

Resursele naturale ale jud. **O.** sunt reprezentate doar prin câteva zăcăminte de petrol (Ciureşti, Oteşti, Iancu Jianu, Comăniţa, Spineni, Oporelu, Verguleasa, Potcoava, Tufeni, Movileni) şi gaze naturale (Icoana, Cungrea, Poboru, Tufeni, Movileni, Oporelu, Găneasa, Pleşoiu, Iancu Jianu), cât şi prin însemnate rezerve de argile (Arceşti, Slătioara, Dăneasa, Corabia, Drăgăneşti ş.a.) şi de balast (Stoicăneşti, Slatina, Ipoteşti, Comăniţa, Slătioara ş.a.).

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire (unelte, aşchii, resturi fosile etc.), descoperite pe cursul mijlociu al râului Dârjov, atestă prezenţa unor hominizi pe aceste meleaguri încă din Paleoliticul inferior (600 000–480 000 î.Hr.). Epoca neolitică este bine reprezentată prin vestigiile unor aşezări identificate în arealele localit. Vădastra, Fărcaşele, Brebeni, Slatina, Oboga, Coteana, Orlea, Gura Padinii, Drăgăneşti, Optaşi, Mogoşeşti ş.a., din care s-au recuperat vârfuri de săgeţi, lame, răzuitoare, topoare, dălţi, săpăligi etc. Perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (c. 2500–1800 î.Hr.) este reprezentată de numeroase dovezi materiale (în special ceramică), descoperite în aşezările de la Celeiu, Slatina, Curtişoara, Găneasa, Vâlcele, Orlea, Potelu, Scorniceşti ş.a., iar Epoca bronzului, de vestigiile scoase la iveală în aşezările de la Slatina, Cârlogani, Ipoteşti, Găneasa, Vâlcele, Vultureşti, Sprâncenata ş.a. Din prima Epocă a fierului (Hallstatt) datează vasele de lut descoperite la Orlea, Sprâncenata, Găneasa, Drăgăneşti, Slatina, Gura Padinii ş.a. Cele 41 de aşezări arheologice identificate în arealele localit. Slatina, Scorniceşti, Stoicăneşti, Priseaca, Bălăneşti, Mărgăriteşti, Vâlcele, Sprâncenata, Enoşeşti, Corabia (Sucidava) ş.a. atestă că în cea de-a doua Epocă a fierului (La Tène) pe aceste meleaguri trăia o numeroasă populaţie care folosea pe scară largă roata olarului şi se ocupa cu prelucrarea metalelor preţioase (dovadă fiind vasele de ceramică şi tezaurul dacic din argint descoperite în aşezarea de la Bălăneşti, din com. Mărunţei). În urma primului război daco-roman din anii 101–102, împăratul Traian a anexat la Imperiul Roman, printre altele, şi partea de E a Olteniei, care cuprindea terit. actual al jud. **O.** Această parte a Daciei romane (între Jiu şi Olt) s-a aflat mai întâi sub administrarea guvernatorului Moesiei Inferior, iar din anul 119 a intrat în componenţa Daciei Inferior şi apoi (probabil din 193) a Daciei Malvensis. Pe aceste terit. ocupate de ei, romanii au construit numeroase castre, aşezări rurale şi urbane (Celeiu, Sucidava, Romula, Slăveni, Orlea, Movileni, Dobrun, Fărcaşele ş.a.), precum şi o serie de drumuri pietruite, cu rol strategic şi comercial. Convieţuirea neîntreruptă a dacilor alături de coloniştii romani este dovedită arheologic de vasele de ceramică lucrate de daci şi descoperite în castrul de la Slăveni, în aşezările rurale romane de la Dobrun şi Fărcaşele şi în aşezările urbane Romula şi Sucidava. Populaţia autohtonă (daco-romană) a continuat să locuiască aici şi după retragerea (în perioada 271–275) administraţiei şi a legiunilor romane de pe terit. Daciei, cu toate vicisitudinile create de invazia popoarelor migratoare din sec. 4-7 sau de alte împrejurări. Prezenţa populaţiei autohtone, în timpul primului mileniu d.Hr., este evidenţiată de descoperirile arheologice din perimetrele localit. Grojdibodu, Orlea, Redea, Caracal, Osica de Sus, Enoşeşti, Balş ş.a. (sec. 2–3), Racoviţa, Dobrun, Cepari, Slatina, Slăveni, Corabia ş.a. (sec. 4), Ipoteşti, Recea, Găneasa, Slatina, Doba, Drăgăneşti, Mărgăriteşti, Vultureşti ş.a. (sec. 5–7), Orlea, Celeiu, Potelu, Studina, Hotărani, Găneasa, Racoviţa, Stoicăneşti, Slatina, Drăgăneşti ş.a. (sec. 8–11) etc. Din perioada feudalismului timpuriu au fost

scoase la iveală urme materiale în localit. Cotmeana, Ipoteşti, Slatina, Găneasa, Caracal ş.a. Prezenţa unei numeroase populaţii româneşti, existentă (în limitele de azi ale jud. **O.**) şi după distrugătoarea invazie mongolă din 1241, este consemnată în *Diploma Ioaniţilor* (1247), care atestă şi existenţa unor voievozi aflaţi în fruntea unor entităţi politice distincte şi a unor aşezări bine organizate (ex.: voievodatul lui Ioan de pe dr. râului Olt, în Câmpia Caracalului). Dezvoltarea şi înflorirea schimburilor comerciale în sec. 14 a determinat apariţia ulterioară a unor târguri şi oraşe, printre care Slatina, Caracal, Balş, Corabia ş.a., care, de-a lungul Evului Mediu, aveau să cunoască o activitate prosperă şi să joace un rol important în evoluţia acestei zone. Hrisoavele domneşti şi cronicile scrise consemnează mai toate participările locuitorilor meleagurilor oltene la marile confruntări ale timpului (răscoale, lupte cu turcii etc.). Nenumăratele frământări ale populaţiei vor culmina cu Revoluţia din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu. Izbucnită în febr. 1821, Revoluţia lui Tudor Vladimirescu a ridicat la luptă întreaga Oltenie, locuitorii satelor şi oraşelor jud. **O.** jurând credinţă acestuia (în armata lui Tudor Vladimirescu s-au înrolat panduri şi dorobanţi din 78 de localităţi din jud. **O.**). În drum spre Bucureşti, Tudor Vladimirescu a poposit la Slatina între 4 şi 10 mart. 1821. Alături de pandurii lui Tudor Vladimirescu a luptat şi vestitul haiduc Iancu Jianu (erou legendar, originar din jud. **O.**) împreună cu ceata sa. Un ecou deosebit în rândul populaţiei de pe terit. jud. **O.** l-au avut şi Revoluţia de la 1848, actul Unirii Ţării Româneşti cu Moldova în 1859, proclamarea Independenţei de stat a României la 9 mai 1877, Răscoala ţărănească din 1907, luptele din timpul celor două războaie mondiale, Marea Unire din 1 dec. 1918, războiul antihitlerist ş.a. În ceea ce priveşte limitele actuale ale jud. **O.**, ele se suprapun, aproximativ, peste cele ale vechilor judeţe Olt şi Romanaţi. Cea mai veche menţiune documentară referitoare la jud. **O.** se întâlneşte într-un hrisov din 26 apr. 1500, din timpul domniei lui Radu cel Mare. Cele două judeţe (Olt şi Romanaţi), care secole de-a rândul au coexistat ca două teritorii simetrice, de o parte şi de alta a râului Olt, apar cartografiate pentru prima dată, în anul 1700, pe harta Stolnicului Constantin Cantacuzino, unul cu denumirea de *Oltus*, iar celălalt cu numele *Romanaţi*. Pe o hartă a lui Szathmáry din 1864, fostul jud. Olt corespunde, aproape până la identitate, cu partea de E a actualului jud. **O.**, iar fostul jud. Romanaţi se suprapunea peste partea de V a actualului jud. **O.**, cât şi peste o porţiune de teren mai spre V, până aproape de Jiu, care includea satele de pe aliniamentul localit. Leu–Dioşti–Dobreşti–Dăbuleni. În perioada interbelică, fostul jud. Olt se extindea pe o supr. de 2 863 km², incluzând 4 plăşi, un oraş şi 332 de sate, iar fostul jud. Romanaţi pe o supr. de 3 560 km², cu 5 plăşi, 3 oraşe şi 252 sate. Apartenenţa terit. actualului jud. **O.** la două unităţi administrative s-a menţinut şi în anii '50–'60 ai sec. 20, când România a fost împărţită pe regiuni şi raioane, jumătatea de E a prezentului jud. fiind inclusă în regiunea Argeş, iar cea de V (la V de râul Olt), în regiunea Oltenia. Prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968, s-a revenit la împărţirea administrativ teritorială a ţării pe judeţe, moment în care a fost înfiinţat jud. **O.** în limitele actuale, cu o supr. de 5 498 km², 2 municipii, 6 oraşe, 104 comune şi 377 sate.

Economia se caracterizează printr-o intensă activitate de privatizare a tuturor sectoarelor, de dezvoltare şi modernizare a industriei şi agriculturii, în paralel cu dezvoltarea şi modernizarea activităţilor de construcţii, transporturi, comerţ, prestări de servicii etc.

Industria este ramura principală a economiei jud. **O.**, cu toate că timp îndelungat judeţul a avut un pronunţat caracter agrar. Totodată, industria se

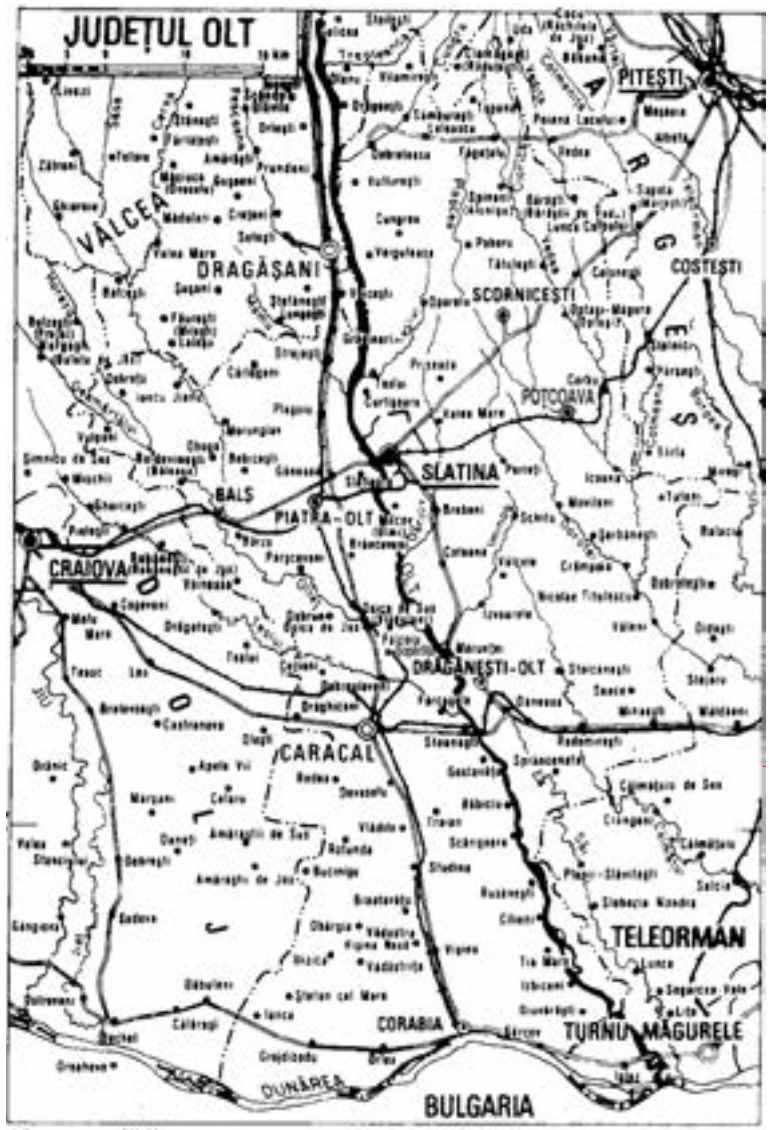

evidenţiază printr-o oarecare varietate a ramurilor producătoare, o concentrare a ei în mai toate oraşele, precum şi printr-o specializare de importanţă naţională. Contribuţia cea mai însemnată a jud. **O.** la producţia industrială a ţării este în domeniul energiei electrice, a metalurgiei aluminiului (Slatina) al constr. de vagoane de cale ferată (Caracal) şi de osii şi boghiuri pentru vagoane de cale ferată (Balş). Principalele produse industriale care se realizează în jud. **O.** sunt: energia electrică şi termică (termocentrala Slatina şi hidrocentralele de la Slatina, Drăgăneşti-Olt, Arceşti din com. Pleşoiu, Strejeşti, Slătioara, Ipoteşti, Frunzaru din com. Sprâncenata şi Rusăneşti), oţeluri (Balş), utilaje pentru ind. textilă şi alim. şi utilaje frigorifice (Slatina), maşini pentru ierbicidat, instalaţii pentru irigaţii, cazane pentru boilere, maşini de gătit ş.a. (Balş), anvelope şi camere de aer (Caracal), rulmenţi (Slatina), piese şi subansamble auto (Slatina, Scorniceşti), mobilă (Slatina, Corabia), confecţii şi tricotaje (Slatina, Balş, Caracal, Corabia, Drăgăneşti-Olt, Scorniceşti), încălţăminte (Corabia), mat. de constr. (cărămidă, azbociment, prefabricate din beton etc.) la Slatina, Balş, Slătioara, Reşca, Drăgăneşti-Olt, produse alim. (preparate din carne şi lapte, paste făinoase, zahăr, băuturi alcoolice, panificaţie etc.) la Slatina, Drăgăneşti-Olt, Corabia, Caracal, Balş, Scorniceşti ş.a. Activitatea industrială este completată de câteva meşteşuguri tradiţionale, printre care ceramica de Oboga, confecţionarea pieselor de port popular şi ţesăturile de interior (Cezieni, Poboru, Vădastra, Osica de Sus), dulgheritul, rotăritul ş.a.

, până în iunie 2015,

Agricultura, în cadrul căreia s-au produs (după dec. 1989) importante mutaţii în ceea ce priveşte forma de proprietate, structura producţiei, destinaţia şi modul de valorificare a producţiei etc., beneficiază de condiţii pedo-climatice optime pentru practicarea tuturor categoriilor de culturi şi a creşterii animalelor, precum şi de o mecanizare corespunzătoare (6 528 tractoare, 5 679 pluguri pentru tractor, 3 465 semănători mecanice, 1 359 combine autopropulsate ş.a., la sf. anului 2007), o chimizare şi irigare (193 160 ha irigate) ridicate etc. În cadrul jud. **O.** se află unul dintre cele mai mari sisteme de irigaţii din ţară, respectiv Stoeneşti–Vişina, Corabia–Sadova ş.a. La sf. anului 2007, fondul funciar al jud. **O.** era format din 434 846 ha terenuri agricole (din care 417 086 ha, respectiv 95,9% în proprietate privată), 59 902 ha acoperite cu păduri, 18 390 ha cu ape şi 36 690 ha alte categorii de terenuri (acoperite cu construcţii, neproductive etc.). În acelaşi an, din totalul supr. agricole (434 846 ha), 388 483 ha erau terenuri arabile, 31 784 ha păşuni, 529 ha fâneţe, 7 634 ha vii şi pepiniere viticole şi 6 416 ha livezi şi pepiniere pomicole. În anul 2007, structura culturilor de câmp era dominată de grâu şi secară (135 983 ha), urmate de porumb (84 744 ha), plante uleioase (42 547 ha), floarea-soarelui (29 630 ha), plante de nutreţ, orz şi orzoaică, sfeclă de zahăr, cartofi, leguminoase pentru boabe, legume etc. În anul 2007, producţia totală de cereale boabe obţinută de jud. **O.** a fost de 170 393 tone, din care 169 963 tone (99,7%) în sectorul privat. În acelaşi an, producţia vegetală totală reprezenta 51,2% din totalul producţiei agricole a jud. **O.**, iar restul (48,8%) aparţinea producţiei animale şi serviciilor agricole. Viticultura, specializată în producţia de vinuri roşii, are condiţii bune de dezvoltare în arealele localit. Sâmbureşti, Vitomireşti, Ianca, Făgeţelu, Oporelu ş.a., în cadrul cărora se realizează cantităţi mari de struguri (35 713 tone, în anul 2007). Pomicultura, cu o oarecare tradiţie în zonele deluroase din partea de N a jud. **O.** (în perimetrele localit. Făgeţelu, Vitomireşti, Leleasca, Verguleasa, Cârlogani, Iancu Jianu, Pleşoiu ş.a.), a realizat (în anul 2007) o producţie totală de fructe de 27 052 tone, din care 16 056 tone prune, 3 172 tone mere, apoi pere, piersici, cireşe şi vişine, nuci, gutui ş.a. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic (privatizat în proporţie de 100%) cuprindea 60 132 capete bovine, 205 949 capete porcine, 139 323 capete ovine, 32 984 capete caprine şi 31 988 capete cabaline. Avicultură (3 001 245 capete păsări); apicultură (18 857 familii de albine); piscicultură.

Căile de comunicaţie, în special cele rutiere, cu o densitate superioară mediei pe ţară, urmate de cele feroviare şi fluviale, corespund necesităţilor de transport efectuate în cadrul jud. **O.** sau cu celelalte judeţe ale ţării. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **O.** însuma 237 km (din care 61 km linii electrificate), cu o densitate de 43,1 km/1 000 km² de teritoriu (inferioară mediei pe ţară – 45,2 km/1 000 km²). Importanţa transporturilor feroviare de mărfuri şi călători este amplificată de faptul că terit. jud. **O.** este traversat de trei linii feroviare de interes naţional: Timişoara–Caransebeş–Drobeta-Turnu Severin–Craiova–Caracal–Roşiori de Vede–Bucureşti; Craiova–Balş–Piatra-Olt–Slatina–Costeşti–Piteşti–Bucureşti; Sibiu–Podu Oltului–Râmnicu Vâlcea–Drăgăşani–Piatra-Olt–Caracal–Corabia. Cele trei linii feroviare se intersectează în două locuri formând nodurile feroviare Piatra-Olt şi Caracal, ambele de importanţă regională şi naţională. La sf. anului 2007, reţeaua drumurilor publice însuma 2 176 km (din care 1 202 km drumuri modernizate, locul 1 pe ţară), cu o densitate de 39,6 km/100 km² de teritoriu (superioară mediei pe ţară – 33,9 km/100 km²). Ca şi în cazul traficului feroviar, în traficul rutier, cele mai importante artere sunt cele care traversează jud. **O.** de la V la E sau de la N la S, celelalte drumuri publice având o importanţă locală. Cel mai intens trafic de mărfuri şi călători se înregistrează pe şoseaua europeană E 70 Moraviţa–Timişoara–Caransebeş–Drobeta-Turnu Severin–Craiova–Slatina–Piteşti–Bucureşti–Giurgiu–Ruse (684,5 km), urmată de DN 64 Sibiu–Râmicu Vâlcea–Drăgăşani–Caracal–Corabia. Celelalte artere rutiere de inters regional şi naţional sunt: Craiova–Caracal–Stoeneşti–Mihăeşti–Roşiori de Vede–Bucureşti; Târgu Jiu–Drăgăşani–Cungrea–Poboru–Scorniceşti–Coloneşti–Piteşti–Bucureşti; Vidin–Calafat–Bechet– Corabia–Turnu Măgurele. Marile noduri rutiere sunt Slatina, Caracal, Balş, Găneasa ş.a. Transporturile fluviale de pe Dunăre sunt deservite de portul Corabia.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, activitatea de instruire şi educare a copiilor se desfăşura în cadrul celor 30 grădiniţe de copii, cu 14 288 copii înscrişi şi 820 cadre didactice, 118 şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 40 884 elevi şi 3 408 cadre didactice, 26 de licee, cu 15 896 elevi şi 1 087 profesori, zece şcoli profesionale, cu 5 201 elevi şi 269 profesori ş.a. În aceeaşi perioadă, reţeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea un teatru naţional (Caracal), opt case de cultură, 94 cămine culturale, cinci muzee cu 13 secţii, 317 biblioteci, cu 2 363 000 vol. etc. În jud. **O.** au loc anual Festivalul naţional al căluşarilor (din 1970) şi Festivalul internaţional de folclor (din 1991). În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul

celor 53 de secţii sportive, în care activau 1 211 sportivi legitimaţi, 81 antrenori şi 58 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare de pe terit. jud. **O.** cuprindea şase spitale, cu 2 227 paturi (un pat de spital la 213 locuitori), o policlinică, şase dispensare, 94 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 633 medici (un medic la 751 locuitori), 105 medici stomatologi (un medic stomatolog la 4 530 locuitori) şi 2 360 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Absenţa peisajelor naturale spectaculare, monotonia reliefului de câmpie, predominant, puternicele transformări antropice intervenite în timp ş.a., situează jud. **O.** printre zonele cu un potenţial turistic redus. Cu toate acestea, în jud. **O.** se practică un turism local şi de tranzit legat de monumentele istorice şi arhitectonice şi de obiectivele social-culturale din Slatina, Caracal, Balş, de mănăstirile din Brâncoveni (1494), din comunele Călui (1516–1521) şi Fărcaşele (1588) ş.a., de ruinele castrelor şi oraşelor romane de la Celeiu (Corabia), Reşca, Slăveni, Fărcaşele, Orlea, Movileni ş.a. La acestea se mai adaugă rezervaţiile forestiere Topana (144 ha), Seaca-Optăşani (124 ha), Stoicăneşti (38 ha), colonia de dropii din perimetrele com. Stoicăneşti şi Nicolae Titulescu, centrul de ceramică populară Oboga (vase cu o cromatică vie, cu motive fito- şi zoomorfe, stilizate geometric), precum şi unele centre de folclor autentic oltenesc. În anul 2007, capacitatea totală de cazare a jud. **O.** era de 498 locuri, repartizate în şapte hoteluri şi moteluri, o pensiune turistică urbană ş.a. Indicativ auto: *OT*.

Localităţile jud. Olt

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	
1. CARACAL (1538)		
2. SLATINA (1368)	1. Cireaşov	
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. BALŞ (1477)	1. Corbeni	1. Teiş
	2. Româna	
2. CORABIA (1596)	1. Tudor Vladimirescu	1. Vârtopu
3. DRĂGĂNEŞTI-OLT (1526)		1. Comani (1593)
4. PIATRA-OLT (1529)		1. Bistriţa Nouă 2. Criva de Jos (1519) 3. Criva de Sus 4. Enoşeşti 5. Piatra
5. POTCOAVA (1423)		1. Potcoava-Fălcoeni 2. Sineşti (1590) 3. Trufineşti 4. Valea Merilor (1590)
6. SCORNICEŞTI (1505)		1. Bălţaţi 2. Bircii 3. Chiţeasca 4. Constantineşti (1654) 5. Jitaru 6. Mărgineni-Slobozia (1895) 7. Mihăileşti-Popeşti 8. Mogoşeşti (1732) 9. Negreni (1519) 10. Piscani 11. Rusciori 12. Şuica (1505) 13. Teiuş

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BALDOVINEŞTI	1. **Baldovineşti** 2. Gubandru 3. Pietriş
2. BĂBICIU	1. **Băbiciu**
3. BĂRĂŞTI	1. **Bărăştii de Vede** 2. Bărăştii de Cepturi 3. Boroeşti 4. Ciocăneşti 5. Lăzăreşti 6. Mereni 7. Moţoeşti 8. Popeşti
4. BĂLTENI	1. **Bălteni** (1489)
5. BÂRZA	1. **Bârza** 2. Braneţ
6. BOBICEŞTI	1. **Bobiceşti** 2. Bechet 3. Belgun 4. Chinteşti 5. Comăneşti 6. Govora 7. Leoteşti 8. Mirila
7. BRASTAVĂŢU	1. **Brastavăţu** 2. Cruşovu
8. BRÂNCOVENI	1. **Brâncoveni** (1682) 2. Mărgheni 3. Ociogi 4. Văleni
9. BREBENI	1. **Brebeni** 2. Teiuşu
10. BUCINIŞU	1. **Bucinişu** 2. Bucinişu Mic
11. CĂLUI	1. **Călui** 2. Gura Căluiu
12. CÂRLOGANI	1. **Cârlogani** (1722) 2. Beculeşti 3. Cepari (1559) 4. Scorbura 5. Stupina
13. CEZIENI	1. **Cezieni** 2. Bondrea 3. Corlăteşti
14. CILIENI	1. **Cilieni** (1537)
15. COLONEŞTI	1. **Coloneşti** (1570) 2. Bărăşti 3. Bătăreni 4. Cârstani 5. Chelbeşti 6. Gueşti 7. Mărunţei 8. Năvârgeni 9. Vlaici
16. CORBU	1. **Corbu** (1531) 2. Burduleşti 3. Buzeşti 4. Ciureşti 5. Milcoveni
17. COTEANA	1. **Coteana** (1438)
18. CRÂMPOIA	1. **Crâmpoia** 2. Buta
19. CUNGREA	1. **Cungrea** 2. Cepeşti 3. Ibăneşti 4. Mieşti 5. Oteştii de Jos 6. Oteştii de Sus 7. Spătaru
20. CURTIŞOARA	1. **Curtişoara** 2. Dobrotinet 3. Linia din Vale 4. Pietrişu 5. Proaspeţi 6. Raiţiu
21. DĂNEASA	1. **Dăneasa** 2. Berindei 3. Cioflanu 4. Pestra 5. Zănoaga
22. DEVESELU	1. **Deveselu** 2. Comanca
23. DOBREŢU	1. **Dobreţu** 2. Curtişoara 3. Horezu
24. DOBROSLOVENI	1. **Dobrosloveni** 2. Frăsinetu 3. Potopinu 4. Reşca 5. Reşcuţa
25. DOBROTEASA	1. **Dobroteasa** 2. Batia 3. Câmpu Mare 4. Vulpeşti
26. DOBRUN	1. **Dobrun** 2. Chilii 3. Roşienii Mari 4. Roşienii Mici 5. Ulmet
27. DRĂGHICENI	1. **Drăghiceni** 2. Grozăveşti 3. Liiceni

28. FĂGEȚELU
1. **Făgețelu** (1475)
2. Bâgeşti
3. Chilia
4. Gruiu
5. Isaci
6. Pielcani

29. FĂLCOIU
1. **Fălcoiu**
2. Cioroiaşu
3. Cioroiu

30. FĂRCAŞELE
1. **Fărcaşele**
2. Fărcaşu de Jos
3. Ghimpați
4. Hotărani

31. GĂNEASA
1. **Găneasa** (1529)
2. Dranovățu (1517)
3. Grădiştea (1594)
4. Izvoru (1533)
5. Oltişoru

32. GĂVĂNEŞTI
1. **Găvăneşti**
2. Băleasa
3. Broşteni
4. Dâmburile

33. GÂRCOV
1. **Gârcov**
2. Ursa

34. GHIMPEȚENI
1. **Ghimpeţeni** (1596)
2. Ghimpeţenii Noi (1800)

35. GIUVĂRĂŞTI
1. **Giuvărăşti**

36. GOSTAVĂȚU
1. **Gostavățu**
2. Slăveni

37. GRĂDINARI
1. **Grădinari**
2. Petculeşti
3. Runcu Mare
4. Satu Nou

38. GRĂDINILE
1. **Grădinile**
2. Arvătească
3. Plăviceanca

39. GROJDIBODU
1. **Grojdibodu** (1545)
2. Hotaru

40. GURA PADINII
1. **Gura Padinii**
2. Satu Nou

41. IANCA
1. **Ianca** (1560)
2. Potelu (1491)

42. IANCU JIANU
1. **Iancu Jianu**
2. Dobriceni (1589)
3. Preoteşti

43. ICOANA
1. **Icoana**
2. Floru
3. Ursoaia (1655)

44. IPOTEŞTI
1. **Ipoteşti** (1543)

45. IZBICENI
1. **Izbiceni** (1573)

46. IZVOARELE
1. **Izvoarele**
2. Alimăneşti

47. LELEASCA
1. **Leleasca**
2. Afumați
3. Greereşti
4. Mierliceşti
5. Toneşti
6. Tufaru
7. Urşi

48. MĂRUNȚEI
1. **Mărunței** (1831)
2. Bălăneşti (1670)
3. Malu Roşu (f.1840)

49. MIHĂEŞTI
1. **Mihăeşti**
2. Buşca

50. MILCOV
1. **Ulmi**
2. Milcovu din Deal
3. Milcovu din Vale
4. Stejaru

51. MORUNGLAV
1. **Morunglav** (1489)
2. Bărăşti
3. Ghioşani
4. Moruneşti
5. Poiana Mare

52. MOVILENI
1. **Movileni**
2. Bacea

53. NICOLAE TITULESCU
1. **Nicolae Titulescu**

54. OBÂRŞIA
1. **Obârşia**
2. Câmpu Părului
3. Coteni
4. Obârşia Nouă
5. Tabonu

55. OBOGA
1. **Oboga** (1590)

56. OPORELU
1. **Oporelu**
2. Beria de Jos
3. Beria de Sus
4. Rădeşti

57. OPTAŞI-MĂGURA
1. **Optaşi**

58. ORLEA
1. **Orlea** (1501)
2. Orlea Nouă

59. OSICA DE JOS
1. **Osica de Jos**
2. Bobu

60. OSICA DE SUS
1. **Vlăduleni** (1558)
2. Greci (1787)
3. Osica de Sus (1495)
4. Ostrov (1787)
5. Peretu
6. Tomeni (1489)

61. PÂRŞCOVENI
1. **Pârşcoveni**
2. Butoi
3. Olari

62. PERIEȚI
1. **Perieți** (1696)
2. Măgura
3. Mierleştii de Sus (1696)

63. PLEŞOIU
1. **Pleşoiu**
2. Arceşti
3. Arceşti-Cot
4. Cocorăşti
5. Doba
6. Schitu din Deal
7. Schitu din Vale

64. POBORU
1. **Poboru**
2. Albeşti
3. Cornățelu
4. Creți
5. Seaca
6. Surpeni

65. PRISEACA
1. **Priseaca** (1496)
2. Buiceşti
3. Săltăneşti

66. RADOMIREŞTI
1. **Radomireşti** (1512)
2. Călineşti
3. Crăciunei
4. Poiana

67. REDEA
1. **Redea**
2. Redişoara
3. Valea Soarelui

68. ROTUNDA
1. **Rotunda** (1700)

69. RUSĂNEŞTI
1. **Rusăneşti**
2. Jieni

70. SÂMBUREŞTI
1. **Sâmbureşti**
2. Cerbeni
3. Ioniceşti
4. Lăunele
5. Mănuleşti
6. Stănuleasa
7. Toneşti

71. SÂRBII-MĂGURA
1. **Vităneşti**

72. SCĂRIŞOARA
1. **Scărişoara** (1575)
2. Plăviceni (1557)
3. Rudari

73. SCHITU
1. **Schitu**
2. Catanele
3. Greci
4. Lisa
5. Moşteni

74. SEACA
1. **Seaca** (1510)

75. SLĂTIOARA
1. **Slătioara**
2. Salcia

76. SPINENI
1. **Alunişu**
2. Cuza Vodă
3. Davideşti
4. Optăşani
5. Profa
6. Spineni (1515)
7. Vineți

77. SPRÂNCENATA
1. **Sprâncenata**
2. Bârseştii de Sus
3. Frunzaru
4. Uria

78. STOENEŞTI
1. **Stoeneşti**

79. STOICĂNEŞTI
1. **Stoicăneşti** (1512)

80. STREJEŞTI
1. **Strejeşti** (1576)
2. Colibaşi
3. Mamura
4. Strejeştii de Sus

81. STUDINA
1. **Studina**
2. Studinița

82. ŞERBĂNEŞTI
1. **Şerbăneşti** (1513)
2. Strugurelu
3. Şerbăneştii de Sus

83. ŞOPÂRLIȚA
1. **Şopârlița** (1530)

84. ŞTEFAN CEL MARE
1. **Ştefan cel Mare**
2. Ianca Nouă

85. TĂTULEŞTI
1. **Tătuleşti** (1570)
2. Bărbălăi
3. Lunca
4. Măgura
5. Mirceşti
6. Momaiu

86. TESLUI
1. **Teslui**
2. Cherleştii din Deal
3. Cherleştii Moşteni
4. Comănița
5. Corbu
6. Deleni
7. Schitu Deleni

87. TIA MARE
1. **Tia Mare**
2. Doanca
3. Potlogeni

88. TOPANA
1. **Topana**
2. Cândeleşti
3. Ciorâca
4. Cojgărei
5. Ungureni

89. TRAIAN
1. **Traian**

90. TUFENI
1. **Tufeni**
2. Barza
3. Stoborăşti

91. URZICA
1. **Urzica**
2. Stăvaru

92. VALEA MARE
1. **Valea Mare** (1747)
2. Bârca (1542)
3. Recea
4. Turia (1512)
5. Zorleasca

93. VĂDASTRA
1. **Vădastra**

94. VĂDĂSTRIȚA
1. **Vădăstrița** (1501)

95. VĂLENI
1. **Văleni** (1536)
2. Mandra
3. Popești
4.Tirișneag

96. VÂLCELE
1. **Vâlcele**
2. Bărcănești
3. Vâlcelele de Sus

97. VERGULEASA
1. **Verguleasa**
2. Căzănești
3. Cucueți
4. Dumitrești
5. Poganu
6. Valea Fetei
7. Vânești

98. VIȘINA
1. **Vișina** (1545)

99. VIȘINA NOUĂ
1. **Vișina Nouă**

100. VITOMIREȘTI
1. **Vitomirești**
2. Bulimanu
3. Dejești
4. Donești
5. Stănuleasa
6. Trepteni

101. VLĂDILA
1. **Vlădila** (1501)
2. Frăsinet-Gară
3. Vlădila Nouă (1879)

102. VOINEASA
1. **Voineasa**
2. Blaj
3. Mărgăritești
4. Racovița
5. Rusănești de Sus

103. VULPENI
1. **Vulpeni**
2. Cotorbești
3. Gropșani
4. Mardale
5. Pescărești
6. Plopșorelu
7. Prisaca
8. Simniceni
9. Tabaci
10. Valea Satului

104. VULTUREȘTI
1. **Vultureşti** (1492)
2. Dienci (1828)
3. Valea lui Alb
4. Vlăngăreşti (1828)

OLTENEȘTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în zona Colinelor Viișoarei, pe râul Crasna; 2 804 loc. (1 ian. 2011): 1 402 de sex masc. și 1 402 fem. Halte de c.f. în satele Oltenești (inaugurată la 25 iul. 1888), Curteni și Târzii. Prelucr. cărnii. Producție de condimente. Fermă de creștere a vacilor pentru lapte. Centru viticol și de vinificație. Pomicultură. Pe terit. satului Curteni au fost identificate urmele unei locuințe din sec. 6–5 î.Hr. în care s-au găsit vase autohtone din ceramică, lucrate la roată, amfore grecești, fusaiole, idoli ș.a., precum și vestigiile unei așezări geto-dacice din sec. 5–4 î.Hr. În satul Curteni se află biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1475, cu unele refaceri și transformări din 1775), cu turn-clopotniță pe pronaos și decor sculptat la ancadramente (azi în ruină), iar în satul Vinețești, o biserică din vălătuci cu hramul „Sfinții Voievozi" (1812); în satul Târzii există biserica de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1800).

OLTENI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Teleorman; 3 204 loc. (1 ian. 2011): 1 578 de sex masc. și 1 626 fem. Stație de c.f. (în satul Olteni). Produse textile (confecții, lenjerie fină) și alim. (pufarine). Fermă avicolă. Pe terit. satului Olteni au fost descoperite (1958, 1961, 1966, 1969) vestigiile unei așezări de bordeie, aparținând culturii materiale Ipoteşti-Cândeşti (sec. 6–7), în care s-au găsit borcane decorate cu striuri, un tipar de presat cercei ș.a., și a fost identificată o necropolă birituală din aceeași perioadă, din care s-au recuperat vase din ceramică, mărgele de chihlimbar, piepteni, fibule ș.a. În satul Perii Broșteni, numit inițial *Perii Râioși*, se află o biserică cu hramul „Sfântul Nicolae" (1842, pictată în 1847), iar în satul Olteni există biserica „Sfântul Dumitru" (1881). În fostul sat Dobrogostea, atestat documentar în 1515 (sat desființat la 17 febr. 1968 și înglobat în satul Olteni) se află biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (c. 1800, pictată în 1846 și restaurată în anii 2000–2002).

OLTENIȚA, municipiu în jud. Călărași, situat pe stg. Dunării, în aval de confl. cu râul Argeș, la 5–15 m alt., la 60 km SE de municipiul București; 27 019 loc. (1 ian. 2011): 12 927 de sex masc. și 14 092 fem.

Oltenița. Figurină aparținând culturii Gumelnița

Suprr.: 109,6 km², din care 9,6 km² în intravilan; densitatea: 2 814 loc./km². Port fluvial. Stație finală de c.f. Nod rutier. Expl. de balast. Oțelărie; șantier naval (constr. și reparații de motonave, de vase fluviale pentru călători, de remorchere, iahturi, șlepuri, drăgi ș.a.). Producție de piese turnate din fontă și oțel, de mobilă, de confecții textile și metalice, de prefabricate din beton, de produse alim. (preparate din carne și lapte, conserve, zahăr, panificație) și de nutrețuri combinate. Muzeu de arheologie și istorie (inaugurat în 1957) în care sunt expuse unelte din piatră și os, ceramică, figurine aparținând culturii materiale Gumelnița, tezaure din milen. 1 d.Hr., numismatică etc. Muzeu municipal de artă (inaugurat în 1999). **Istoric.** În perimetrul municipiului **O.**, la c. 3 km E de centru, pe movila Gumelnița, au fost descoperite (1925 și 1960) vestigiile celei mai mari așezări eneolitice (milen. 4 î.Hr.), aparținând culturii materiale *Gumelnița*, extinsă pe c. 2 ha, cu mai multe niveluri de locuire. Specific pentru această cultură sunt locuințele de suprafață, cu pereții pictați sau ornamentați în relief, cu motive spiralate-meandrice. Totodată, se remarcă bogăția și varietatea uneltelor și armelor din piatră șlefuită sau din cupru (topoare, răzuitoare, lame, vârfuri de lance și săgeată, dălți, râșnițe, săpăligi, împungătoare din aramă etc.), precum și unele podoabe din cupru sau aur. Nota dominantă a culturii materiale Gulmelnița este dată însă de vasele ceramice cu forme elegante (vase înalte cu gât dublu, castroane tronconice cu buza înaltă, strachini larg deschise cu buza întoarsă spre interior, vase de provizii cu corp cilindric și fund tronconic etc.), modelate cu mâna, arse oxidant, la rece, decorate cu motive spiralice-meandrice, realizate prin incizie sau excizie și pictate (pictură albă și pictură sgrafiată) cu motive geometrice (spirale simple sau conjugate, brâuri alveolare, unghiuri, în formă de tablă de șah etc.). Foarte bine reprezentată este și plastica antropomorfă (figurine feminine sau perechi, din teracotă, idoli, figurine cu vas pe cap) și zoomorfă (bovine, păsări etc.). Se presupune că în timpul Imperiului Roman pe terit. actual al orașului **O.** a existat fortăreața *Constantiniana Daphne,* construită de Constantin cel Mare, vizavi de cetatea Transmarisca (Turtucaia/Tutrakan de azi, Bulgaria), pentru întărirea *limesului* dunărean. Săpăturile arheologice din arealul orașului **O.** au mai scos la iveală obiecte de podoabă, tezaure ș.a., datând din perioada feudală. Localit. **O.** apare consemnată documentar, prima oară, într-un act emis de Neagoe Basarab la 13 apr. 1515, iar apoi într-un hrisov emis de Radu de la Afumați la 1 iun. 1526. La 23 apr. 1853, **O.** a fost recunoscută oficial ca „oraș slobod", iar la 24 oct. 1997 a fost trecut în categoria municipiilor. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1855-1858), declarată monument istoric în anul 2004, „Înălțarea Domnului"-Eroi, construită în 1938 după planul arhitectei Henriette Delavrancea-Gibory (fiica lui Barbu Ștefănescu Delavrancea) și „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1947); clădirea fostului tribunal, construită în 1925 după planurile arhitectului Ion Cernescu (azi sediul Muzeului de arheologie și istorie); Monumentul eroilor din Primul Război Mondial.

Olteț (1). Cheile Oltețului

-1926

, declarată monument istoric.

OLTEȚ 1. Râu, afl. dr. al Oltului în cursul inf.; 175 km; suprr. bazinului: 2 460 km². Izv. de sub curmătura Oltețului, aflată între vf. Bou (1 908 m alt.) și vf. Igoiu-Micaia, de la 1 600 m alt., străbate sectorul montan pe direcția N-S (formând limita între M-ții Parâng și M-ții Căpățânii), unde are pante accentuate (45–50‰), iar în amonte de com. Polovragi străpunge un masiv calcaros în care și-a săpat chei impunătoare (*Cheile Oltețului*) și în care s-a format *peștera Polovragi*. Traversează apoi Subcarpații Olteniei și Piem. Oltețului, intră în N Câmpiei Romanați, trece prin Balș, de unde își schimbă direcția de curgere spre SE și se varsă în Olt pe terit. com. Fălcoiu (jud. Olt). În zona de câmpie, apele **O.** sunt folosite pentru irigații. În aval de Balș, în anii foarte secetoși, râul seacă. Afl. pr.: Tărâia, Cerna, Peșteana, Geamărtălui, Bârlui.

2. Piemontul Oltețului, subunitate a Piem. Getic, care ocupă peste 33% din suprr. acestuia, situată în partea de S a României, între Subcarpații Olteniei (la N), râul Olt (la E), Câmpia Romanați (la S), râurile Jiu (la SV) și Gilort (la V). Alcătuit din depozite aluvionare fluviolacustre (nisipuri și pietrișuri cuaternare, argile), **P.O.** are aspectul unui larg platou piemontan, cu alt. 200–550 m, care se lățește pe măsură ce coboară spre S, fiind puternic fragmentat și separat de adevărate culoare depresionare, cu lunci largi și terase în lungul văilor (Olteț, Cerna, Geamărtălui, Horezu, Bârlui, Beica ș.a.), mărginite de versanți cu înclinare accentuată sau moderată. Reprezintă o importantă zonă pomiviticolă, de creștere a animalelor și de expl. a petrolului și gazelor naturale. În cadrul **P.O.** se evidențiază o subunitate de dealuri piemontane în partea de N, sub forma unor culmi prelungi cu înclinare către S, cu versanți abrupți, și o subunitate de podișuri colinare în partea de S, reprezentată printr-un ansamblu de culmi netede, separate de văi largi, cu aspect de câmpie piemontană înaltă. Zona dealurilor piemontane are o alt. medie de 400 m, dar în arealul ei se detașează câteva dealuri cu înălțimi de peste 500 m (Dealurile Bârzei 501 m, Obârșia 548 m, Rugetu 549 m – alt. max. ș.a.). **P.O.** cuprinde în perimetrul său *Dealurile Amaradiei, Dealurile Cernei* (sau *Sasca-Pesceana*), *Pod. Teslui* și *Pod. Beicăi.*

OLTHLAKA → Grăniceri.

OLTINA 1. Liman fluviatil situat în lunca de pe dr. fl. Dunărea, pe terit. com. Oltina (jud. Constanța). Suprr.: 25 km²; vol.: 60 mil. m³. Are ad. mică (sub 1,5 m) și regim hidrologic variabil. Legat cu Dunărea printr-un canal pe care s-a construit un stăvilar. Piscicultură.

2. Podișul Oltinei, subunitate a Pod. Dobrogei de Sud, situată în SV jud. Constanța, între Dunăre (la V și SV), Pod. Carasu (la N și NE), Pod. Cobadin (la E

şi SE) şi graniţa cu Bulgaria (la S). Este format din mai multe platouri interfluviale, acoperite cu depozite loessoide groase, cu alt. de 130–180 m, care coboară uşor spre V-NV până la 50–100 m deasupra luncii Dunării. Văile scurte, tributare Dunării (Valea Mare, Canaraua Fetei, Peştera, Ceairu, Baciu, Urluia ş.a.) sunt puternic adâncite în depozitele de loess, căpătând aspect de canioane în interiorul podişului. Spre zonele de vărsare în Dunăre, aceste văi se lărgesc mult, sub forma unor pâlnii în care sunt cantonate limane fluviatile.

3. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Dunării, la contactul cu Pod. Oltinei; 2 780 loc. (1 ian. 2011): 1 360 de sex masc. şi 1 420 fem. Cherhana. Pepinieră piscicolă. Centru viticol şi pomicol (piersici, caişi, cireşi, vişini, pruni). În timpul stăpânirii romane, aşezarea, cunoscută sub numele *Altina* (sau *Altinum*), funcţiona ca staţie a flotei militare din Moesia Secunda. Pe terit. localităţii Satu Nou au fost descoperite (1949, 1956–1959) trei cimitire de incineraţie, din sec. 8–9, în care s-au găsit vase din ceramică lustruită (tipic protobulgară) şi striată (autohtonă), de influenţă provincial-romană. În satul Satu Nou se află biserica din paiantă cu hramul „Înălţarea Domnului" (1863), iar în satul Strunga (fost Câşla) există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1770, reconstruită în 1926) şi schitul Strunga (de maici), înfiinţat în anul 2004, cu biserica „Buna Vestire", aflată în construcţie.

OLTUS → Olt (2).

OMU 1. Cel mai înalt vârf din M-ţii Bucegi (Carpaţii Meridionali). Alt.: 2 505 m. Alcătuit din fliş cretacic (gresii şi conglomerate). Face parte din Parcul Natural Bucegi, în arealul lui remarcându-se circurile şi văile glaciare (Gaura, Ţigăneşti, Mălăeşti, Moraru, Cerbu), care au o desfăşurare radiară în jurul vârfului, precum şi numeroase elemente floristice specifice munţilor înalţi: garofiţa *(Dianthus tenuifolius)*, cuiucuşoara *(Alyssum repens)*, sparceta *(Onobrychis transsylvanica)*, floarea-de-colţi *(Leontopodium alpinum)*, declarată monument al naturii. Pe vf. **O.** se află o cabană turistică (inaugurată la 3 sept. 1888, cea mai veche din ţară) şi o staţie meteorologică. Primele observaţii meteorologice la această staţie au fost efectuate de către cabanierul Ion Stănilă (între 1927 şi 1937) care consemna zilnic datele meteorologice într-un registru, iar în 1937 Institutul Meteorologic din Bucureşti a înfiinţat la această cabană un birou special cu trei observatori care transmiteau prin radio, din oră în oră, datele meteorologice. În 1962 a fost construită o staţie proprie cu toate dotările moderne necesare transmiterii datelor meteorologice. Important obiectiv turistic către care converg mai multe trasee marcate care vin dinspre Valea Prahovei (Sinaia, Buşteni), Valea Ialomiţei (Hotel Peştera) şi com. Bran.

2. Cel mai înalt vârf din M-ţii Suhard (Carpaţii Orientali). Alt.: 1 932 m. Alcătuit din şisturi cristaline (filite, şisturi sericitocloritoase).

ONCEŞTI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în Colinele Tutovei, la confl. râului Frunteşti cu Berheci; 1 701 loc. (1 ian. 2011): 863 de sex masc. şi 838 fem. Pe terit. satului Bărboasa au fost descoperite (1960–1965) urmele unei aşezări de la sf. Epocii bronzului, în care s-au găsit unelte din os (ace, cuţite, seceri, dălţi) şi ceramică tipică culturii materiale Noua (sec. 14–12 î.Hr.), reprezentată prin ceşti cu o toartă sau două, vase de provizii cu lustrul negru ş.a. Tot aici a fost identificată o aşezare carpică cu necropolă de incineraţie, datând din sec. 3. În arealul satului Onceşti a fost identificată (1967–1970) o aşezare de bordeie din sec. 9, aparţinând culturii materiale Dridu, din care s-au recuperat borcane decorate cu fascicule de striuri ondulate, fusaiole, un inel din bronz ş.a. În satul Onceşti, se află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1792–1795, rezidită în 1835 şi reparată în 1852, 1872, 1878, 1894, 1909) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1809), iar în satul Bărboasa, o biserică de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809) şi o biserică din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1812–1814, refăcută în 1898–1909).

2. Com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în Depr. Maramureş, pe valea râului Iza; 1 549 loc. (1 ian. 2011): 764 de sex masc. şi 785 fem. Producţie de băuturi răcoritoare. Agroturism. Satul Onceşti apare menţionat documentar în 1360. Com. **O.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Onceşti din com. Bârsana, jud. Maramureş.

ONEŞTI, municipiu în jud. Bacău, situat în Depr. Tazlău-Caşin, la 210 m alt., în zona de confl. a râurilor Oituz şi Caşin cu râul Trotuş şi în amonte de confl. acestuia din urmă cu râul Tazlău, la 98 km SV de municipiul Bacău; 48 812 loc. (1 ian. 2011): 22 979 de sex masc. şi 25 833 fem. Supr.: 51,9 km², din care 20,8 km² în intravilan; densitatea: 2 347 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată în 1884). Nod rutier. Termocentrala Borzeşti (400 MW), dată în folosinţă în 1975, a fost lichidată în mart. 2013. Rafinărie de ţiţei (din 1956), dezafectată în 2009 şi lichidată în febr. 2015. Constr. de maşini (utilaje şi piese de schimb pentru ind. chimică), chimică (îngrăşăminte chimice, cauciuc sintetic, fenol, acetonă, acid sulfuric, policlorură de vinil, produse sodice şi clorosodice), textilă (conf.), de prelucr. a lemnului (cherestea, mobilă) şi alim. (preparate din lapte şi carne, băuturi, panificaţie ş.a.). Producţie de rezervoare, de cisterne şi conteinere metalice şi de sticlă. Instalaţie modernă pentru demineralizarea apei (în localit. componentă Borzeşti), intrată în funcţiu-

Omu (1). Vârful Omu

Omu (1). Staţia meteorologică

Oneşti. Sala Sporturilor

ne la 3 nov. 1995. Muzeu municipal de istorie (1958). Biblioteca municipală „Radu Rosetti". Festival anual internațional de muzică ușoară pentru copii, în luna mai (din 1995). Sală modernă de sport. Importantă școală de gimnastică feminină la care s-a format, în anii '70 ai sec. 20, gimnasta Nadia Comăneci. La marginea de E a municipiului **O.**, în apropiere de confluența râului Tazlău cu Trotuş, se află Dealul Parechiu, declarat rezervație naturală, acoperit cu vegetație abundentă, cu diverse elemente termofile. **Istoric.** Orașul **O.** a luat naștere în 1952 pe vatra vechiului sat *Onești* – menționat documentar, prima oară, în 1436 („seliștea lui Oană la Trotuş"), apoi la 14 dec. 1458 şi devenit târg pe la anul 1800 (azi cartier al municipiului). Orașul **O.** a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Borzeşti şi Slobozia. Între 22 mart. 1965 şi 20 mai 1996, orașul, şi apoi municipiul **O.**, a purtat numele *Gheorghe Gheorghiu-Dej*. **Monumente:** în localit. componentă Borzeşti (→) se află biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (26,20 m lungime şi 10,30 m lățime) ctitorie din anii 1493–1494 a domnului Ştefan cel Mare şi a fiului său Alexandru (sfințită la 12 oct. 1494), cu fațadele decorate cu ceramică smălțuită (verde, galben, cafeniu deschis, portocaliu), în alternanță cu cărămidă şi piatră brută; a fost restaurată în anii 1904–1905, 1924 şi 1993–1994 (resfințită la 12 oct. 1994, la împlinirea a 500 de ani de la prima sfințire). Picturile murale interioare din această biserică au fost executate în anii 2003-2004 de către Grigore Popescu; biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1809, reclădită în 1843–1849, pictată de Gheorghe Tattarescu, cu unele transformări din 1893 şi restaurată în 1940 şi 1988); stejarul multisecular de la Borzeşti (ocrotit de lege).

ONICENI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 11 sate, situată în partea de V a Pod. Central Moldovenesc; 3 604 loc. (1 ian. 2011): 1 833 de sex masc. şi 1 771 fem.

OPORELU, com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în partea de SV a Piem. Cotmeana; 1 302 loc. (1 ian. 2011): 619 de sex masc. şi 683 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Viticultură. Bisericile cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1901) şi „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1842–1843), în satele Oporelu şi Beria de Jos; biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (sec. 18), în satul Rădeşti.

Oradea (3).Vedere generală

OPREA CÂRȚIŞOARA → Cârțişoara.

OPRIŞOR, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Blahniței cu Piem. Bălăciței; 2 514 loc. (1 ian. 2011): 1 247 de sex masc. şi 1 267 fem. Produse alim (amidon). Centru viticol. Culturi de cereale, legume ş.a. Creşterea bovinelor. Biserica „Sfântul Nicolae" (1890), în satul Oprişor.

OPTAŞI-MĂGURA, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Vedea, la 244 m alt.; 1 141 loc. (1 ian. 2011): 540 de sex masc. şi 601 fem. Reşed. com. este satul *Optaşi*. Moară de cereale. Producție de amidon şi produse din amidon, de tricotaje şi de panificație. Popas turistic. În satul Optaşi se află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1783–1785, cu picturi originare) şi „Sfântul Nicolae" (1833). Până la 7 mai 2004, com. Optaşi-Măgura a avut în componență satul Vitănești care la acea dată s-a desprins din această comună şi a devenit reşed. comunei nou înființată Sârbi-Măgura, jud. Olt.

OPTATIANA → Zimbor.

ORADEA 1. Dealurile Oradei, unitate deluroasă de relief, parte componentă a Dealurilor Plopişului (Dealurile Crişene), situată în partea central-vestică a jud. Bihor, la N de valea Crişului Repede şi la NE de municipiul Oradea. Sunt alcătuite din argile, nisipuri loessoide, marne argiloase ş.a., au culmi prelungi, separate de văi largi, şi înălțimi de 200–300 m, care domină Câmpia Barcăului spre V şi NV. Dealurile Oradei, ca de altfel întregul compartiment al Dealurilor Crişene, constituie rezultatul unui proces accentuat de eroziune exercitat asupra unui vast piemont de acumulare, situat la poalele de SV ale M-ților Plopiş. Dealurile Oradei sunt acoperite în mare parte cu pomi fructiferi (meri, peri, caişi, vişini, cireşi) şi plantații de viță de vie (Podgoria Oradei).

2. Depresiunea Oradea–Vad–Borod → Vad–Borod.

3. Municipiu în partea de NV a României, reşed. jud. Bihor, situat pe cursul inf. al râului Crişu Repede, la poalele de SV ale Dealurilor Oradei, în extremitatea de V a Depr. Oradea–Vad–Borod, la 150 m alt., la 12 km SE de granița cu Ungaria (vama Borş); 204 785 loc. (1 ian. 2011): 96 081 de sex masc. şi 108 704 fem. Supr.: 115,6 km², din care 35 km² în intravilan; densitatea: 5 851 loc./km². Nod feroviar (5 linii) şi rutier (5 direcții). Aeroport. Important centru industrial, comercial, bancar, cultural şi de învățământ al țării. Două centrale electrice şi de termoficare: Oradea I (105 MW, intrată în funcțiune în 1966) şi Oradea II (150 MW, dată în folosință în 1987). Ind. constr. de mașini (mașini-unelte pentru aşchierea metalelor, mașini de găurit, mașini de filetat, mașini şi utilaje agricole şi forestiere, raboteze, ciocane pneumatice, mecanisme de închidere şi deschidere pentru diferite mijloace de transport, piese şi accesorii pentru autovehicule, produse metalice de larg

, turistic

consum etc.), chimică (lacuri, pigmenți anorganici, vopsele pe bază de ulei, medicamente, acizi), textilă (tricotaje, conf., țesături din bumbac, articole de pasmanterie), mat. de constr. (cărămidă, beton celular autoclavizat/BCA, cahle de teracotă, prefabricate din beton, azbociment), de prelucr. a lemnului (mobilă, cherestea, butoaie), de încălț. şi alim. (ulei vegetal, zahăr, preparate din carne şi lapte, conserve, băuturi alcoolice, spirt, bere, produse de panificație etc.). Confecții de blănuri; articole de marochinărie; tăbăcării; tipografii. Ferme avicole şi de creştere a porcilor. Sere legumicole, termoficate. Universitatea Oradea (inaugurată în 1963), cu 15 facultăți, 12 136 studenți şi 354 profesori (în anul universitar 2007–2008); Institut Biblic de învățământ superior (1990), numit în prezent Universitatea Creştină „Partium"; Universitatea privată „Agora" (2000). Centru național de cercetări geotermale. Teatru de stat, cu două secții (română şi maghiară), teatrul de păpuşi „Arcadia", cu două secții (română şi maghiară), filarmonică al cărui prim concert a avut loc la 5 ian. 1888, iar în 1949 a devenit Filarmonica de stat, cu o sală proprie de concerte inaugurată în 2003, trei case de cultură, patru cinematografe, cinci biblioteci, între care se remarcă Biblioteca județeană „Gheorghe Şincai" (f. 1911), cu peste 700 mii de vol. în prezent, cinci muzee ş.a. Muzeul Țării Crişurilor, adăpostit în Palatul episcopal, în stil baroc, renovat în 1970 şi deschis la 17 ian. 1971, cuprinde colecții de istorie şi arheologie, de ceasuri, argintărie, numismatică, produse ale vechilor bresle, lucrări de artă plastică, precum şi colecții de etnografie şi ştiințele naturii (valoroase exponate ornitologice). Alte muzee: Muzeul Militar Național, Muzeul Episcopiei Ortodoxe, Muzeul Episcopiei romano-catolice, expozițiile memoriale „Iosif Vulcan" (1965) şi „Ady Endre" (1955). Posturi locale de radioemisie („Sonvest", din 1993) şi de televiziune (TVS). La **O.** apare, printre altele, revista literară „Familia" (din 1965), ca o continuare a revistei omonime apărută sub conducerea lui Iosif Vulcan în perioada 1880–1906 şi apoi cu intermitențe până în 1944. La 8 km SE de **O.** se află Băile 1 Mai, iar la 10 km SE, complexul balnear Băile Felix. Din 1994, la **O.** are loc anual (în luna iul.) târgul național al meşteşugarilor populari. **Istoric.** Cele mai vechi urme de locuire descoperite în perimetrul actual al municipiului **O.** (în punctele Salca, Ghețărie, Seleuş, Parcul „Petöfi") datează din Neolitic, cu inventar tipic pentru cultura materială Tisa (în special ceramică având decor de proeminențe perforate vertical şi dispuse simetric). Epoca bronzului este ilustrată prin numeroase piese (o situlă şi trei spade din bronz, o brățară din aur cu capetele în volută ş.a.) şi ceramică tracică (specifică culturii materiale Otomani). Săpăturile arheologice efectuate în diferite alte zone ale municipiului **O.** au mai scos la iveală vestigii din Hallstatt, din perioadele dacică, daco-romană (în special monede romane), prefeudală şi feudală (podoabe din sec. 9–10). În a doua jumătate a sec. 11, pe locul actualei cetăți, a fost întemeiat un centru religios catolic prin aducerea şi stabilirea mai multor familii maghiare alături de populația românească, iar în anii 1077–1095 a fost construită cetatea din ordinul regelui ungur Ladislau I. În 1113, **O.** apare menționată documentar pentru prima oară cu toponimul *Episcopus Waradiensis*, în 1440 apare consemnată cu denumirea de *Castrum Waradiense*, iar în 1449 figura ca oraş *(Civitas Waradiensis)*. În anul 1204, Papalitatea, care consemna într-un document existența unei numeroase

Oradea (3). Pasajul „Vulturul Negru"

populații ortodoxe în dioceza de la **O.**, solicita măsuri urgente pentru catolicizarea ei. În timpul invaziei din 1241, mongolii au jefuit şi incendiat atât fortificația din **O.**, cât şi aşezările din jur. După refacerea fortificației şi creşterea rolului centrului religios de la **O.**, localit. a cunoscut (sec. 14–17) o perioadă de mare înflorire a meşteşugurilor, comerțului şi culturii. Într-un registru orădean din 1374 este consemnată prezența, la **O.** şi împrejurimi, a unei numeroase populații româneşti, alături de care viețuia o comunitate maghiară. În sec. 15–16 apar şi se dezvoltă nenumărate bresle, atestate în diferite documente. La jumăratea sec. 15 este menționat la **O.** un observator astronomic – primul în această parte a Europei. Populația oraşului a participat în număr mare la răscoala din 1514, condusă de Gheorghe Doja, precum şi la răscoala antifeudală şi antiotomană din 1527 a lui Ivan Nenada. În 1538, la **O.** s-a încheiat pacea dintre Ferdinand I de Habsburg şi Ioan Zápolya, care îşi disputau stăpânirea asupra Transilvaniei, aceasta rămânând sub autoritatea viageră a lui Ioan Zápolya. După mai multe asedii (1475, 1514, 1556–1557), cetatea din **O.** a fost reconstruită în a doua jumătate a sec. 16 de către principii Transilvaniei, devenind una dintre cele mai însemnate fortificații de apărare ale Principatului, aşa după cum reiese şi dintr-o stampă realizată în 1598 de Joris Hoeffnägel. Puternica cetate din **O.** a rezistat unui asediu turcesc din 3 oct. 1598, dar în perioada iul.–28 aug. 1660 a fost asediată şi cucerită, iar oraşul incendiat. Timp de

Oradea (3).Palatul Primăriei municipale

Oradea (3). Teatrul de stat

32 de ani (până în 1692), **O.** s-a aflat sub stăpânire otomană, devenind sediul unui paşalâc (până la 5 iun. 1692). În 1692, în urma unui îndelungat asediu al trupelor creştine aparţinând Ligii Sfinte, cetatea şi oraşul au fost părăsite de turci, acestea intrând sub autoritate habsburgică până în 1918. În această perioadă a fost reinstaurată supremaţia Episcopiei catolice din **O.**, au fost înfiinţate facultăţile de filosofie (1780) şi de drept (1788), un seminar (1777), o bibliotecă ş.a. În 1870, comunităţile celor patru târguri (Oradea, Olosig, Velenţa şi Subcetate, ultimele trei au devenit cartiere ale oraşului), menţionate documentar în sec. 12, după ce au obţinut, fiecare în parte, autonomia ad-tivă, s-au unit într-o singură aşezare numită *Oradea Mare*. La 29 sept./12 oct. 1918, la **O.** s-a întrunit Comitetul Executiv al Partidului Naţional Român care a adoptat, în unanimitate, declaraţia cu privire la hotărârea românilor din Transilvania de a se aşeza „printre naţiunile libere". După pronunţarea Dictatului de la Viena (30 aug. 1940), **O.** s-a aflat sub ocupaţie ungară până la 12 oct. 1944, când a fost eliberată de armata română. În timpul celor patru ani de ocupaţie maghiară, centrul politico-ad-tiv al jud. Bihor a fost transferat la *Beiuş*. Oraşul **O.** a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** Cetatea Oradei, construită în anii 1077–1095, distrusă de invazia mongolă din 1241, reconstruită în perioada 1570–1589, refăcută (în stil Vauban) şi extinsă între 1717 şi 1780 de către autorităţile Imperiului Habsburgic. Cetatea Oradei, una dintre cele mai mari şi mai bine păstrate din Transilvania, se află pe lista monumentelor istorice care trebuie sa fie restaurată în perioada 2010-2015; bisericile romano-catolice cu hramurile „Sfânta Treime" (1723, pictată în 1880) şi „Maica Îndurerată" (1741); catedrala romano-catolică având hramul „Sfânta Maria", unul dintre cele mai mari monumente baroce din ţară (78,40 m x 40 m), construită în anii 1752–1780, mai întâi după proiectele arhitecţilor italieni Giovanni Battista Ricca di Lugano şi Domenico Luchini şi terminată de arhitectul austriac Franz Anton Hillebrandt, cu două turle de 61 m înălţime fiecare, plasate simetric (stânga şi dreapta) deasupra faţadei de E, are alura monumentelor baroce din N Italiei. În interior, catedrala păstrează fragmente de fresce din anii 1776–1778 executate de Ioan Schoph, şi din 1878–1880 realizate de pictorul Francisc Storno, precum şi o orgă de mari dimensiuni, instalată în anul 1780. Altarul a fost sculptat în marmură de Carrara, în anul 1897, de maistrul italian Triscornia după planul artistului Toth Stephan; claustrul mănăstirii franciscane (1731), azi spital; biserica ortodoxă din cartierul Velenţa, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1760–1780, distrusă de un incendiu în 1836 şi refăcută în 1864), cu turn-clopotniţă de 40 m înălţime; palatul Episcopiei romano-catolice, construit în anii 1762–1777, în stil baroc, după planurile arhitectului austriac Franz Anton Hillebrandt, cu 100 de încăperi. După lucrările de renovare efectuate la sfârşitul anilor '70 ai sec. 20, adăposteşte în prezent Muzeul Ţării Crişurilor; biserica romano-catolică cu hramul „Sfântul Ladislau" (1720–1733), cu adăugiri din 1741 (sacristia) şi 1800 (a fost alungit corul); biserica mănăstirii Ursulinelor (1772), azi biserica romano-catolică „Sfânta Ana"; Biserica cu Lună, având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (azi Catedrala Episcopiei Ortodoxe din Oradea), cu turn-clopotniţă de 55 m înălţime, a fost construită în anii 1784–1790 în stil baroc, cu elemente neoclasice, după planul arhitectului Jakob Eder, şi pictată la interior în 1816–1817 de fraţii Alexandru şi Arsenie Teodorovici din Năsăud şi în 1831 de Paul Murgu. Biserica a fost renovată în anii 1909, 1929 şi repictată integral în 1977 de Eremia Profeta. În 1793 a fost instalat în turlă un orologiu şi un glob care se învârte în jurul propriului ax, indicând fazele Lunii fapt pentru care i s-a atribuit numele Biserica cu Lună. Pe arcul dublu de deasupra altarului se află pictat portretul lui Horea; claustrul mănăstirii Ursulinelor (1772, cu modificări din 1857 şi 1877); biserica ortodoxă, din lemn, cu

Oradea (3). Biserica cu Lună

Oradea (3). Catedrala romano-catolică „Sfânta Maria"

Oradea (3). Biserica romano-catolică „Sfântul Ladislau"

Oradea (3). Muzeul Țării Crişurilor, organizat în Palatul Episcopal

hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1785 şi strămutată (din satul Brusturi) la Oradea în 1962; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1801–1810); biserica reformată (1835–1853); biserica mănăstirii Capucinilor (1827); biserica ortodoxă ruteană, cu hramul „Sfânta Treime" (sec. 18); Sinagogă (1803); Sinagoga Neologă „Zion", construită în anii 1877–1878 după planul arhitectului David Busch, cu fresce originare executate de Horovitz Mór, este una dintre cele mai mari sinagogi din România (1 000 de locuri); capela romano-catolică „Sfântul Ladislau" (1887); biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (sec. 19); biserica evanghelică (1903); biserica romano-catolică din cartierul Olosig, construită în 1905 după planurile arhitecului Rimanóczy Kálmán junior; clădirea Gării (1858); clădirea Teatrului de Stat, construită în stil neoclasic (1899–1900) de firma vieneză Ferdinand Fellner, în colaborare cu Hermann Helmer după planul arhitectului Rimanóczy Kálmán junior; clădirea Primăriei municipale (1902–1903), în stil neoclasic ridicată după planul arhitectului Rimanóczy Kálmán, dominată de un turn cu ceas, înalt de 50 m; clădirea Tribunalului (1901); palatul Episcopiei greco-catolice (1900–1905), în stil neoclasic, cu elemente ale stilurilor rococo, baroc şi Renaştere, azi sediul Bibliotecii județene, a fost construit după planul arhitectului Rimanóczy Kálmán şi este marcat la colț de un turn fals; alte edificii construite după planurile arhitectului Rimanóczy Kálmán junior sunt: Palatul Episcopiei Ortodoxe (1905, renovat în 1971), Palatul de Finanțe (febr. 1899–apr. 1900, stil eclectic), Palatul „Moscovitz" (1905, stil secession), Palatul „Apollo" (1912–1914); Palatul „Vulturul Negru" a fost construit în anii 1907–1908 după planurile arhitecților Komor Márcell şi Dezsö Jakab, în stil secession, şi este compus din două corpuri cu parter şi patru etaje fiecare între care se află un pasaj acoperit cu vitralii. În prezent aici funcționează un hotel, cu cinematograf, o bancă, mai multe cluburi, cafenele, restaurante ş.a.; Palatul „Stern" (1904–1906) – arhitecți Komor Márcell şi Dezsö Jakab; statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul, operă a sculptorilor Alexandru Gheorghiță şi Geta Caragiu, dezvelită la 19 aug. 1994.

ORADEA MARE → Oradea (3).

ORAŞUL (sau **CETATEA**) **DE FLOCI → Giurgeni.**

ORAŞUL ROŞU → Sibiu (2).

ORAŞUL STALIN → Braşov (2).

ORAŞU NOU, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 5 sate, situată în SV Depr. Oaş, pe râul Talna; 3 790 loc. (1 ian. 2011): 1 876 de sex masc. şi 1 914 fem. Stație de c.f. (în satul Oraşu Nou). Nod rutier. Expl. de bentonit. Producție de rachiuri naturale şi de încălțăminte. Pomicultură; viticultură. Izvoare cu ape minerale. În satul Oraşu Nou, menționat documentar, prima oară, în 1270, cu numele *Nova Civitas*, se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), cu amvon realizat şi sculptat în 1759 de David Sipoş. Biserica reformată a fost reconstruită în etape, în anii 1835-1853, şi este dominată de două turnuri construite în 1870-1871 care în perioada 1897-1904 au fost folosite de pompieri ca puncte de observație; biserică romano-catolică având hramul „Sfânta Elisabeta" (1786), în satul Petreşti; biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1864), în satul Prilog. Până la 21 mai 2010, com. **O.N.** a avut în componență satele Racşa şi Racşa-Vii care la acea dată s-au desprins din com. Oraşu Nou şi au format com. Racşa, jud. Satu Mare.

ORATA, Mănăstirea ~ → Fundu Moldovei.

ORAVIȚA 1. Dealurile Oraviței, unitate deluroasă de relief în SV României, parte componentă a Dealurilor Vestice, situată în extremitatea de S a acestora, la V de M-ții Aninei, între râurile Caraş (la N) şi Nera (la S). Alcătuită din pietrişuri, nisipuri, marne şi argile dispuse peste un fundament format din şisturi cristaline, care apar la zi în zona de contact cu M-ții Aninei. Masivele deluroase formează un relief domol ale cărui culmi prelungi (Culmile Ciclovei 504 m – alt. max. a Dealurilor Oraviței, Prisaca 430 m, Dealu Mare 376 m, Gădiş 346 m, Pietrele Albe 340 m, Lațovei 241 m, Ciuchici 235 m), separate de văi largi însoțite de terase şi lunci, scad de la c. 500 m alt., la contactul cu M-ții Aninei, la c. 200 m spre Câmpia Caraşului. Spre periferie au aspectul unui piemont de acumulare şi de eroziune. Dealurile Oraviței sunt acoperite cu păduri de cer *(Quercus cerris)* şi gârniță *(Quercus frainetto)*, iar pe alocuri cu plantații de pomi fructiferi.

2. Oraş în jud. Caraş-Severin, situat în zona Dealurilor Oraviței, la 259–308 m alt., pe râul omonim, la 52 km SV de municipiul Reşița; 12 669 loc. (1 ian. 2011): 6 137 de sex masc. şi 6 532 fem. Supr.: 164,1 km², din care 8,4 km² în intravilan; densitatea: 1 508 loc./km². Nod feroviar şi rutier. Expl. de sulfuri polimetalice; expl. forestiere (din 1855). Producție de încălțăminte, de mobilă, parchete, semifabricate, cherestea şi de produse alim. (bere, preparate din lapte). Centru pomicol. Teatru orăşenesc (numit azi „Mihai Eminescu"), inaugurat în 1817 (cel mai vechi din țară). Activitatea teatrală din **O.** datează din 1763, când aici a luat ființă o trupă de actori amatori. Tradiția a fost reluată în 1977 prin înființarea unei noi trupe de teatru popular cu actori amatori. În 1777 a luat ființă o şcoală românească, iar în 1819 un Gimnaziu latin. Muzeu de istorie a teatrului şi oraşului **O.** (costume, recuzită, texte, fotografii etc.) organizat în clădirea celui mai vechi teatru din România. Muzeul farmaciei cu exponate

volane şi centuri de siguranță pentru automobile, de

de mobilier, instrumentar farmaceutic, cărți vechi ş.a. datând din anul 1862 şi până în prezent. La **O.** se află cea mai veche farmacie montanistică din România, înființată în 1763 de Edward Winter. **Istoric.** Orașul de azi a rezultat din contopirea a două localit. (*Oravița Montană* şi *Oravița Română*), menționate documentar între 1690 şi 1700 în *Conscripția lui Marsigli*, care făceau parte din districtul Palanca. Totuşi, Oravița Română apare menționată documentar, prima oară, ca sat, în anul 1230 cu numele *Chery*, ridicat la rang de *civitas* (orăşel) în 1334, la cel de *castrum* în 1387, din nou *civitas* în 1403, *castellum* în anii 1440–1459 şi din nou *castrum* în 1587. *Oravița Montană* apare consemnată drept centru minier pentru extracția şi prelucr. cuprului, cu două topitorii de cupru construite în 1718 şi 1777, iar *Oravița Română* ca aşezare cu caracter agricol. În 1720, Curtea Imperială de la Viena a emis un decret prin care asigura cheltuielile necesare pentru construirea de locuințe pentru familiile din Tirol şi Styria, care urmau să fie colonizate la **O.** şi împrejurimi pentru susținerea şi dezvoltarea mineritului. La începutul sec. 19, **O.** era recunoscută ca centru urban. În perioada 1846 – aug. 1854, între **O.** şi satul Iam (din com. Berlişte, jud. Caraş-Severin), via Răcăşdia, a fost construită prima linie de c.f. de pe terit. României (27 km lungime), iar între 1860 şi 15 dec. 1863 linia de c.f. între **O.** şi Anina (33 km lungime), cu 15 tuneluri (dintre care cele mai lungi sunt: Polom 990 m, Gârlişte 660 m, Maniel 298 m, Sailer 230 m, Gohlob 112 m) şi 30 de viaducte (Berlişte 130 m, Maidan 115 m ş.a.). Stația de c.f. din **O.** a fost inaugurată la 20 aug. 1854 pentru marfă şi la 1 nov. 1856 pentru călători. În prezent, orașul **O.** are în subordine ad-tivă 2 localit. componente (Ciclova Montană şi Marila) şi 4 sate (Agadici, Brădişoru de Jos, Broşteni, Răchitova). **Monumente:** biserica romano-catolică (1713–1718); bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Ilie" (1743–1755, pictată în 1867 de un colectiv condus de Dimitrie Turcu) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1781–1784), construită în stil baroc, cu picturi murale executate în 1808 de Mihail şi Arsenie Petrovici; mănăstirea Călugăra (de călugări), situată la 8 km S de oraş, cu biserica având hramul „Acoperământul Maicii Domnului" (17,30 m lungime şi 7 m lățime) a fost construită în anii 1859–1861 prin osârdia monahului Alexie Nedici şi sfințită la 1 oct. 1861. Biserica a fost reparată în anii 1904, 1942, 1965, 1992 şi anul 2000. Picturile murale interioare au fost executate în 1942, în tempera, de Nicolae Popoviciu din Ciacova; clădirea teatrului construită în anii 1816–1817, în stilul barocului vienez, după planurile arhitectului vienez Johann Neumann, renovată în 1893, când i s-au făcut şi unele modificări, declarată monument istoric şi de arhitectură; clădirea Primăriei vechi (1880, cu unele modificări din 1911), azi grădiniță; clădirea Primăriei noi, construită în 1931-1932, în stil renascentist, după planul arhitectei Henriette Delavrancea-Gibory (fiica lui Barbu Ştefănescu Delavrancea); clădirea Tribunalului (1818), azi sediul Procuraturii şi Poliției; casa Konkz (1840); biserica romano-catolică cu hramul „Sfânta Maria" (1777) şi biserica ortodoxă (1783, pictată în 1844, 1866 şi 1937), în localit. componentă Ciclova Montană; biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1778, pictată în 1800 şi restaurată în 1900), în satul Broşteni.

ORAVIȚA MONTANĂ → Oravița (2).

ORAVIȚA ROMÂNĂ → Oravița (2).

ORĂŞTIE 1. M-ții Orăştiei, denumirea sub care este cunoscută (mai ales în rândul istoricilor) zona muntoasă (parte componentă a M-ților Şureanu), situată la S de cursul mijlociu al Mureşului şi la E de Valea Streiului unde, în Antichitate, în perioada domniilor lui Burebista (82–44 î.Hr.) şi Decebal (c. 87 î.Hr.–106 d.Hr.), a existat centrul economic, politic, militar şi religios al statului dac, leagănul civilizației geto-dacice. Aici se aflau importante aşezări şi puernice cetăți: *Sarmizegetusa Regia, Blidaru, Piatra Roşie*.

2. Culoarul Orăştiei, culoar depresionar de origine tectonică, pe valea mijlocie a Mureşului (parte componentă a Culoarului Mureşului), cuprins între prelungirile M-ților Metaliferi (la N) şi cele ale M-ților Şureanu (la S) şi, aproximativ, între localit. Vințu de Jos (la NE) şi Turdaş (la SV). Are o formă alungită, pe direcție NE-SV, cu numeroase „golfulețe" depresionare care pătrund în zona montană, cu relief predominant deluros în partea sudică şi de terase şi lunci în cea nordică.

pe autostrada Nădlac-Deva-Orăştie-Sibiu.

Orăştie (3). Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil"

3. Municipiu în jud. Hunedoara, situat în Culoarul Orăştiei, la poalele Dealului Lipadia (435 m alt.), la 220 m alt., în zona de confl. a râului Orăştie cu Sibişel, la 26 km E de municipiul Deva; 21 254 loc. (1 ian. 2011): 10 196 de sex masc. şi 11 058 fem. Supr.: 38,6 km^2, din care 5,2 km^2 în intravilan; densitatea: 4 087 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de nisip şi balast. Important centru de produse de blănărie şi marochinărie. Producție de mase plastice, obiecte de sport, coloranți, vopsele, tananți, volane pentru automobile, săniuțe, aparate electrocasnice, cabluri electrice, cherestea, siropuri, tincturi, unguente, uleiuri esențiale, cărămidă, țiglă şi alim. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Pomicultură. Muzeu cu secții de istorie şi etnografie (1952), reorganizat în 1999. Sat de vacanță cu profil militar, inaugurat în vara anului 2009, în care se află şi un muzeu militar în aer liber. Renumit centru folcloric. **Istoric.** Pe terit. orașului au fost descoperite diferite obiecte datând din Neolitic, din Epoca bronzului, din cea a fierului (un car votiv, din bronz, cu căldare – o adevărată capodoperă a artei prelucrării bronzului) şi din perioada statului dac (o brățară spiralică din argint, monede şi tezaure monetare romane, cărămizi cu ştampilă etc.). Prima menționare documentară a localit. datează din ; în perioada 1332–1337 apare consemnat în registrul dijmelor papale, iar în 1364 au fost colonizate mai multe familii de germani. Distrusă de invazia

1103, apoi în 1206 şi 1224;

mongolă în 1241, aşezarea a fost refăcută ulterior, devenind în sec. 14 un important centru urban (consemnat în 1334 cu numele *civitas woras nominata*) şi meşteşugăresc. În 1420, asezarea a fost incendiată şi jefuită de turci, care au luat ca prizonieri c. 20 000 de locuitori. În sec. 14–16 a fost un important centru politic şi cultural al românilor transilvăneni, aici funcţionând mai multe şcoli şi o tipografie, de sub teascurile căreia a apărut, la 15 iul. 1582, *Palia de la Orăştie*, tipărită cu litere chirilice de meşterii tipografi Marian şi Şerban Coresi (fiul diaconului Coresi). Această carte, un monument de limbă veche românească, reprezintă prima traducere în limba română ale primelor două părţi ale *Bibliei*: Bitia (Geneza) şi Ishodul (Exodul). Autorii traducerii (Mihail Tordaşi, episcopul Ardealului, Ştefan Herce din Sebeş – „propovăduitorul Evangheliei", Efrem Zacan, dascăl la biserica din Sebeş, Moise Peştişel din Lugoj – „propovăduitorul Evangheliei", Archirie, protopopul Hunedoarei) s-au străduit ca, prin înlăturarea particularităţilor regionale, să demonstreze expresivitatea limbii române şi posibilitatea ei de a deveni o limbă de cultură. Oraşul **O.** a fost declarat municipiu la 18 ian. 1995. **Monumente:** cetatea Orăştiei (sec. 13 -15, menţionată documentar în 1206), cu incintă fortificată, străjuită de turnuri de apărare şi bastioane, transformată şi amplificată în 1631; biserică fortificată (iniţial romano-catolică, preluată de cultul reformat calvin în 1560), datând din sec. 13–14, refăcută în 1560, cu turn ridicat în 1752. Biserica a fost avariată de atacul turcilor în 1479, restaurată în anii 1480, 1631, 1752, 1844, 1936. Posedă o orgă instalată în 1910; bisericile ortodoxe cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 17, cu picturi murale interioare executate în frescă, în anii 1977–1979, de Ioan Diaconu din Craiova), cu turn-clopotniţă din 1873, înalt de 35 m, „Sfântul Nicolae" (sec. 18) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" construită în 1936–1943 după planul arhitectului George Cristinel, cu picturi murale interioare executate de Dimitrie Belizarie în 1940-1942, sfinţită la 27 sept. 1945; picturile au fost refăcute în 2000–2001 de Ioan Preduţ din Orăştie; Sinagogă (1867); biserica luterană (1820–1823, reparată în 1981); biserica „Sfântul Ilie Tesviteanul", construită în anii 1932–1935 de greco-catolici, pe locul uneia mai vechi, preluată de cultul ortodox în 1948; biserica greco-catolică „Sfântul Ilie Tesviteanul" construită în perioada 22 nov. 2000–7 apr. 2008; biserica mănăstirii franciscane datând din sec. 13, restaurată de mai multe ori; Casina română (1883); clădirea Poştei vechi (1900); Monumentul Paliei, operă a sculptorului Nicolae Adam, dezvelit la 1974; statuia lui Burebista (sculptor: Ion Bolborea), dezvelită la 18 aug. 2001. La c. 35 km S-SE de municipiul **O.** se află complexul de cetăţi dacice din M-ţii Orăştiei.

ORĂŞTIOARA DE SUS, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 8 sate, situată pe pantele de N ale M-ţilor Şureanu, la poalele vf. Brusturelu (1 279 m alt.), pe cursul superior al râului Orăştie; 2 196 loc. (1 ian. 2011): 1 094 de sex masc. şi 1 102 fem. Expl. lemnului. Agroturism. În perimetrul satului Costeşti se află ruinele cetăţii *Blidaru*. Pe terit. satului Grădiştea de Munte, pe Dealul Grădiştea Muncelului (c. 1 200 m alt.) din M-ţii Orăştiei, au fost descoperite (după anul 1950) vestigiile unei aşezări dacice, cunoscută în literatura de specialitate cu numele *Sarmizegetusa Regia*, pr. centru economic, politic, militar şi religios al statului dac în sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr. *Sarmizegetusa Regia* este considerată ca una dintre cele mai mari şi mai puternice cetăţi de refugiu din Dacia, fiind de plan poligonal, cu ziduri de piatră, cu două porţi şi mai multe terase amenajate. Aşezarea civilă era formată din numeroase locuinţe şi ateliere meşteşugăreşti, răspândite pe terasele din jurul platoului superior, şi dintr-un complex de sanctuare (zona sacră) legat de cetatea de pe vârful platoului printr-o *via sacra* (alee pavată cu lespezi de piatră şi dublată de rigole). În cadrul complexului de sanctuare (patrulatere şi circulare), care cuprindea şi un altar de sacrificii, de forma discului solar, se remarcă *Sanctuarul patrulater mare*, compus din şase şiruri de câte zece tambure cilindrice de calcar, şi *Sanctuarul mare circular* (renumitul calendar al dacilor, în care anul era socotit de 360 de zile). Aici, la Grădiştea Muncelului, au fost găsite numeroase unelte şi obiecte din fier, ceramică dacică, lucrată la roată sau cu mâna, cu motive geometrice, vegetale şi zoomorfe, arme, obiecte din bronz, monede, o trusă medicală etc. În zona sanctuarelor a fost descoperit un vas de cult care poartă inscripţia *DECEBALUS PER SCORILO* (Decebal, fiul lui Scorilo). Aşezarea dacică de la Grădiştea Muncelului, ca şi cetatea şi sanctuarele au fost distruse de romani în timpul celui de-al doilea război dacoroman din 105–106, împăratul Traian instalând aici un detaşament al *Legiunii a IV-a Flavia Felix*, însărcinat cu paza regiunii. Vestigiile aşezării Sarmizegetusa Regia au fost incluse, în 1999, pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO. În arealul satului Ludeştii de Jos a fost descoperită (în a doua jumătate a sec. 19) o stanţă monetară.

la 27 sept.

şi reconstruit în 1893.

Orăştioara de Sus. Vas de cult cu inscripţia DECEBALUS PER SCORILO

ORBEASCA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râurile Teleorman şi Claniţa; 7 760 loc. (1 ian. 2011): 3 842 de sex masc. şi 3 918 fem. Reşed. com. este satul *Orbeasca de Jos*. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Creşterea bovinelor pentru lapte. Pe terit. satului Lăceni a fost identificat un mormânt tumular geto-dac din sec. 1 î.Hr., în care s-au găsit resturile unei fibule de bronz, un vârf de săgeată, tipar pentru turnat metale, fragmentele unei căni, ale unei fructiere şi ale unei străchini negre. În satul Orbeasca de Jos se află o biserică ortodoxă, cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1844), în satul Lăceni există biserica „Sfântul Gheorghe" (1844), iar în satele Lăceni şi Orbeasca de Sus, câte un conac din 1900 şi, respectiv, 1907.

ORBENI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Siretului, la poalele de SE ale Culmii Pietricica; 4 026 loc. (1 ian. 2011): 1 982 de sex masc. şi 2 044 fem. Staţie de c.f. (în satul Orbeni). Expl. de balast. Centru de meşteşuguri tradiţionale (ţesături de in, cânepă, lână şi păr, cusături populare, confecţionarea de costume populare, covoare, cergi, lăicere ş.a.).

Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1785, restaurată în 1977–1979) şi biserica de zid cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1993), în satul Orbeni.

ORBIC → Buhuşi.

ORCZYDORF → Orţişoara.

ORDESSOS, denumirea antică a râului *Argeş*.

ORLAT, com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată în partea de V a Depr. Sibiu, în zona numită Mărginimea Sibiului, la poalele de NE ale M-ţilor Cindrel, în zona de confl. a Râului Mic (cu afl. său Orlat), cu Cibinul; 3 202 loc. (1 ian. 2011): 1 547 de sex masc. şi 1 655 fem. Staţie de c.f. Producţie de încălţăminte, de articole de voiaj şi marochinărie, de mobilă pentru bucătării, furnire, panouri din lemn, de cherestea şi de ţesături din lână (covoare, pături). La **O.** a funcţionat (din 1534) o fabrică de hârtie, care a fost mistuită de un incendiu în 1943. Moară de cereale. Balastieră. Important centru de creştere a ovinelor şi bovinelor. Muzeu etnografic. Pomicultură. Satul Orlat apare menţionat documentar, prima oară, în 1265. La 15 apr. 1762 a fost emis decretul imperial habsburgic pentru înfiinţarea miliţiei naţionale grănicereşti în urma căruia, în 1765 a luat fiinţă Regimentul I românesc de graniţă de la Orlat care a funcţionat până în 1851. La **O.** se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), cu biserica „Sfânta Treime" construită în anii 1992–1994 prin strădania călugărilor Mihai Agachi şi Mihai Boghian. Ruinele unei cetăţi din sec. 14–15; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1794-1796, zugrăvită în 1798 de Simion zugravul), declarată monument istoric; biserica romano-catolică (1746); clădirea sediului comandamentului grăniceresc (1763–1765, cu transformări din sec. 20); casă din lemn (1852).

ORLEA, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Romanaţi, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 2 591 loc. (1 ian. 2011): 1 272 de sex masc. şi 1 319 fem. Muzeu sătesc (f. 1 mai 1952), în satul Orlea, cu exponate de arheologie, ceramică medievală, numismatică, etnografie, colecţii de floră şi faună din zonă. Cămin cultural (1947); bibliotecă (peste 7 000 vol.). Culturi irigate de cereale, plante tehnice, legume ş.a. Pe terit. satului Orlea, atestat documentar în 1501, au fost descoperite urmele unei aşezări romane (sec. 2–3), în care s-au găsit fibule, aplice, catarame, reliefuri de cult în piatră, o figurină de teracotă reprezentând un maur ş.a., precum şi resturile unui pod roman de zidărie, construit peste Dunăre în timpul războaielor purtate de Domiţian în Dacia. Biserică cu hramul „Sfântul Nicolae" (1863–1864), în satul Orlea. Până la 7 mai 2004, com. **O.** a avut în componenţă satele Gura Padinii şi Satu Nou, care la acea dată s-au desprins din com. **O.** şi au format com. Gura Padinii, jud. Olt.

ORLEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Oltului, la poalele de SE ale Piem. Olteţului; 3 298 loc. (1 ian. 2011): 1 574 de sex masc. şi 1 724 fem. Haltă de c.f. (în satul Orleşti). Producţie de mobilă şi de cărămidă; două brutării. Centru viticol şi de vinificaţie. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor, caprinelor, cabalinelor şi a păsărilor. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1803–1804) şi „Sfinţii Voievozi" (1832), în satul Aureşti. În satul Orleşti se află biserica având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Înălţarea Domnului" (1910-1913, cu picturi murale interioare executate în frescă în 1941–1956 de Stan Hermeneanu, restaurată în 2007–2008).

ORMENIŞ, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată la poalele de NE ale M-ţilor Perşani, pe stg. văii Oltului; 2 133 loc. (1 ian. 2011): 1 050 de sex masc. şi 1 083 fem. Haltă de c.f. (în satul Ormeniş). Expl. lemnului. Satul Ormeniş apare menţionat documentar, prima oară, în 1319. Rezervaţie paleontologică (punct fosilifer cu bogată faună de amoniţi, conservaţi în marnele cretacice cenuşii). Ruinele unei cetăţi ţărăneşti din sec. 14. Până la 3 mart. 2005, com. **O.** a avut în componenţă satul Augustin, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

ORODEL, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Piem. Bălăciţei cu Câmpia Desnăţui, pe cursul superior al râului Baboia; 2 908 loc. (1 ian. 2011): 1 453 de sex masc. şi 1 455 fem. Nod rutier. Viticultură. În satul Călugărei se află biserica având triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Sfântul Ioan" şi „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1833 prin strădania serdarului Dumitru Pleniceanu şi a mamei sale Maria şi pictată în 1840; în satul Cornu există bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1851–1857) şi „Sfântul Nicolae" (1898–1902), iar în satul Teiu, biserica „Sfântul Nicolae" (1899) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (1845).

ORŞOVA, municipiu în jud. Mehedinţi, situat pe malul lacului de acumulare Porţile de Fier I de pe Dunăre, într-un mic golf al acestuia, în zona de vărsare a râului Cerna în Dunăre, la 29 km NV de municipiul Drobeta-Turnu Severin; 12 501 loc. (1 ian. 2011): 5 996 de sex masc. şi 6 505 fem. Supr.: 57,6 km^2, din care 5,3 km^2 în intravilan; densitatea: 2 359 loc./km^2. Port fluvial. Staţie hidrologică. Staţie de c.f. (inaugurată la 11 ian. 1878). Expl. de bentonit, de crom, granit şi balast. Termocentrală. Şantier naval (constr. de nave fluviale, de barje etc.). Constr. de motoare generatoare şi de transformatoare electrice. Întreprinderi de preparare a min. nemetalifere (feldspat, azbest, cuarţ, talc) şi de prelucr. a lemnului. Producţie de jocuri şi jucării şi de băuturi răcoritoare. Muzeul „Porţile de Fier". Staţiune ştiinţifică de cercetări geografice a Universităţii Bucureşti. Ca urmare a realizării lacului de acumulare Porţile de Fier I, vechea vatră a oraşului a fost inundată, iar populaţia a fost strămutată pe un nou amplasament, incluzând terasele Dunării şi ale Cernei şi versantul de S al M-ţilor Almăj, unde s-a construit un oraş complet nou (1966–1971), care a înglobat şi satele Jupalnic, Tufări şi Coramnic. **Istoric.** Pe terit. actualului cartier Jupalnic a fost descoperit (1899) un depozit de unelte şi arme din bronz datând din prima Epocă a fierului (Hallstatt). În arealul vechiului oraş **O.** (acoperit în prezent de apele lacului de acumulare) au fost descoperite (1966–1970) urmele aşezării daco-romane *Dierna*, menţionată documentar în anul 157 cu numele *Tisierna* (toponim descoperit pe o inscripţie), ridicată la rang de municipiu în timpul împăratului roman Septimius Sever (193–211). Pe lângă această aşezare civilă exista şi un castru roman de tip *quadriburgium* (34 x 35 m), construit la sf. sec. 3–începutul sec. 4, cu rol strategic la capătul de S al Culorului Timiş-Cerna, prin care trecea o şosea romană către *Tibiscum* (azi Caransebeş). Săpăturile arheologice au scos la iveală

Orşova. Vedere generală

o statuie din marmură a unui soldat roman, o statuetă din bronz reprezentând lupta lui Hercule cu Anteu, o coloană de capitel doric ş.a. În perimetrul vechiului oraş au mai fost identificate două necropole din care s-au recuperat sicrie de plumb, cu decor în relief, realizat prin turnare (sec. 4), linguriţe de argint, monede, podoabe etc. Oraşul *Dierna* a continuat să existe până la începutul sec. 7. În sec. 9–11, aici a existat o cetate de pământ *(Castrum Urscia)*, menţionată atât în cronica *Gesta Hungarorum* (sec. 12) a notarului ungur Anonymus, cât şi în lucrarea cu caracter hagiografic *Legenda Sfântului Gerhard (Legenta Santi Gerhardi Episcopii)* – cetate care a aparţinut voievozilor români Glad şi apoi Ahtum. În anii 1371–1372 a fost construită o cetate din piatră. În 1524, cetatea **O.** a fost cucerită de turci şi stăpânită până în 1688 (din 1664, **O.** a devenit centrul ad-tiv al unui sangeac). În 1688, **O.** a fost cucerită de austrieci, iar în 1768 a devenit sediul unui regiment de graniţă care a existat până în 1870. În sec. 17–18, **O.** a avut un important rol militar, deoarece în această zonă s-au desfăşurat mai multe lupte în războaiele dintre turci şi imperiali (1688–1692, 1716–1718, 1737–1739, 1788–1791). În perioada 16/29 aug.–23 aug./5 sept. 1916, la **O.** şi împrejurimile sale s-au desfăşurat puternice lupte între armatele germane şi cele române comandate de generalul Ion Dragalina, **O.** fiind eliberată şi păstrată până la sf. lunii oct. 1916. După 1 dec. 1918, **O.** a revenit *de jure* României, iar la 1 iun. 1919 a intrat de *facto* sub administraţie românească. În 1923, **O.** a fost declarată oraş, iar la 23 oct. 2000 a fost trecută în categoria municipiilor. **Monumente:** mănăstirea de maici, cu biserica având hramul „Sfânta Ana", ctitorie din anii 1935–1939 a lui Pamfil Şeicaru. În 1945, mănăstirea a fost transformată în tabără pentru elevi şi apoi în complex turistic cu restaurant. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1990 (sfinţită la 2 dec. 1990), iar în perioada 1993–1997 s-au întreprins ample lucrări de restaurare şi s-au recondiţionat picturile murale şi iconostasul, biserica fiind resfinţită în 1999. Muzeu dedicat publicistului Pamfil Şeicaru (inaugurat în 1995); biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1746), strămutată în oraşul nou în 1972 şi pictată în 1982-1984 de Constantin şi Elena Dumitraşcu; biserica romano-catolică având hramul „Neprihănita Zămislire" (1966–1972).

ORŢIŞOARA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vingăi; 4 290 loc. (1 ian. 2011): 2 077 de sex masc. şi 2 213 fem. Staţii de c.f. (în satele Orţişoara şi Călacea), inaugurate în 1868. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale (în satul Călacea). Prelucr. lemnului (mobilă pentru birouri, butoaie) şi a laptelui; Producţie de încălţăminte, de lenjerie de corp şi de prefabricate din beton. Creşterea bovinelor, porcinelor şi păsărilor. Culturi de cereale, plante uleioase etc. Patru cămine culturale. Staţiune balneoclimaterică, în satul Călacea (→). Pe terit. satului Corneşti (numit până în 1964 *Jadani* sau *Jădani*), menţionat documentar, prima oară, în 1332 (în 1334 apare consemnat cu denumirea *Sacerdos de Sadan*), au fost descoperite urmele unei aşezări din perioada mijlocie a Epocii bronzului (c. 1500–1300 î.Hr.) în care s-au găsit unelte din piatră (topoare), din silex (lame), din lut (fusaiole), un topor din bronz şi multe vase ceramice, bogat ornamentate cu ghirlande, benzi haşurate, triunghiuri realizate prin incizie. În perimetrul satului Orţişoara, menţionat documentar, prima oară, în 1318, a căzut un meteorit în anul 1785. În perioada 1783–1785 la **O.** au fost colonizate peste 200 de familii de germani, care i-au atribuit numele *Orczydorf*. Biserică romano-catolică (1809), în stil baroc, biserica ortodoxă „Adormirea Miacii Domnului" (1968-1971) şi clădirea Primăriei (1910), în satul Orţişoara. Rezervaţia geologică „Vulcanii noroioşi" din satul Seceani. În perioada 1916–1929 satul Orţişoara s-a numit *Cocota*.

OSICA → Potcoava.

OSICA DE JOS, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe râul Olteţ, la 35 km SSV de municipiul Slatina; 1 671 loc. (1 ian. 2011): 840 de sex masc. şi 831 fem. Centru de confecţionare a covoarelor olteneşti şi a ţesăturilor populare. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Formaţie de dansuri populare (căluşari). Biserica „Sfântul Nicolae" (1825), declarată monument istoric, în satul Osica de Jos. Com. **O. de J.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Osica de Jos şi Bobu din com. Dobrun, jud. Olt. Tot până la 7 mai 2004, satul Osica de Jos a fost satul de reşedinţă al com. Dobrun.

OSICA DE SUS, com. în jud. Olt, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe dr. văii Oltului; 4 997 loc. (1 ian. 2011): 2 453 de sex masc. şi 2 544 fem. Reşed. com. este satul *Vlăduleni* (atestat documentar în 1558). Staţie de c.f. (în satul Vlăduleni). Nod rutier. Secţie de covoare manuale de tip persan. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Centru de meşteşuguri tradiţionale (rotărit, confecţionarea pieselor de port popular şi a ţesăturilor de interior cu ajutorul războiului de ţesut manual). În satul Ostrov, menţionat documentar în 1787, se află o biserică ortodoxă cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Gheorghe" (1787), iar în satele Greci (atestat documentar în 1787) şi Osica de Sus (atestat

documentar în 1495) există bisericile cu hramurile „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1830) și, respectiv, „Sfinții Voievozi" (1841, restaurată în 1939 și 1950) și „Sfântul Nicolae" (1894).

OSLEA, culme muntoasă în partea de NV a M-ților Vâlcan (Carpații Meridionali), delimitată la N și V de văile superioare ale râurilor Jiu de Vest și Cerna. Culmea, cu aspect de creastă îngustă și golașă, este alcătuită din calcare cristaline. Vegetație de stâncărie calcaroasă, cu unele elemente sudice *(Festuca xanthina, Hedraeanthus graminifolium)* și câteva specii arcto-alpine *(Dryas octopetala* ș.a.). Alt. max.: 1 946 m (vf. Oslea). De aici izv. râurile Motru și Bistrița gorjeană.

OSMANFACA → Bărăganu.

OSMANU → Unirea (2).

OSTRA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Suha, la poalele de SE ale masivelor Rarău și Giumalău și cele de NV ale M-ților Stânișoarei, pe cursul superior al râului Suha, străjuită de vf. Ostra (1 382 m); 3 239 loc. (1 ian. 2011): 1 681 de sex masc. și 1 558 fem. Expl. de baritină. Ferăstrău hidraulic (începutul sec. 20), în satul Ostra. Expl. și prelucr. lemnului. Cămin cultural (1945). În satul Ostra, atestat documentar la 25 apr. 1475, se află o biserică din 1897.

OSTROV 1. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 6 sate, situată în SV Pod. Oltina, pe dr. Dunării; 5 362 loc. (1 ian. 2011): 2 724 de sex masc. și 2 638 fem. Punct de trecere cu bacul peste Dunăre. Producție de cărămidă și țiglă. Prelucr. lemnului. Centru de vinificație. Renumită podgorie. Pomicultură (piersici, caiși, cireși, meri). Plantație experimentală de kiwi. Creșterea ovinelor și caprinelor. Pescuit în apele Dunării și ale lacului Bugeac (sau Gârlița). Centru de confecționare a uneltelor de pescuit. În perimetrul com. **O.** se află pădurea Esechioi, declarată rezervație forestieră. Pe terit. satului Bugeac au fost identificate două necropole de incinerație din sec. 4 î.Hr., din care s-au recuperat vase ceramice lucrate cu mâna (decorate cu brâuri alveolare) sau la roată, două fibule din bronz, de tip tracic, o amforă grecească, mărgele din sticlă colorată, brățări din bronz, fusaiole de lut ș.a. În arealul satului Ostrov au fost descoperite câteva urne funerare getice și o parte din necropola orașului roman *Durostorum* (al cărui centru se afla pe locul actualului oraș Silistra din Bulgaria), în care s-au găsit două coifuri din bronz, cu mască (sf. sec. 1 d.Hr.), două strecurători din bronz, un cap de Tanatos, din marmură, sarcofage, cavouri zidite cu cărămidă (unele cu picturi pe pereți) ș.a. În perimetrul satului Gârlița a fost identificată o așezare hallstattiană și o necropolă de incinerație din sec. 8–9. În satul Ostrov există biserica „Sfântul Nicolae" (1860, reparată și pictată în anii 2006-2010), iar în satul Galița se află mănăstirea Dervent (de călugări), ctitorită de monahul Elefterie Mihai în 1936. Biserica mănăstirii, cu trei altare și patru hramuri („Cuvioasa Parascheva", „Sfântul Gheorghe", „Izvorul Tămăduirii" și „Înălțarea Sfintei Cruci"), a fost construită în perioada 5 iul. 1936–13 sept. 1942 după planul arhitectului N. Săvulescu și pictată abia în anii 1970–1980. La 28 oct. 1959, mănăstirea a fost desființată de autoritățile comuniste, rămânând în funcțiune doar biserica de parohie. La 2 febr. 1990, mănăstirea a fost reînființată prin strădania fostului stareț Elefterie Mihai. În curtea mănăstirii se află o cruce și un izvor cu apă rece, ambele făcătoare de minuni. Cât timp mănăstirea a fost desființată, izvorul a secat, din el curgea apă doar o singură dată pe an – de ziua Izvorului Tămăduirii. După reînființarea mănăstirii (în 1990) izvorul a început să aibă apă permanent, această apă având calitățile aghiasmei (nu se strică niciodată). La mănăstirea Dervent se fac exorcizări.

2. Com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată pe dr. brațului Dunărea Veche; 1 977 loc. (1 ian. 2011): 1 058 de sex masc. și 919 fem. Pescuit. Pe terit. satului Piatra (sat care s-a autodesființat prin depopulare în anii '90 ai sec. 20) au fost descoperite (1958) urmele așezării romane *Beroe* (sec. 1 d.Hr.), cu o mare necropolă de înhumație, care a avut o continuitate de folosire de c. un mileniu (sec. 2–7 și 10–12). Aici s-au găsit fibule digitate, de tip germanic, coliere din chihlimbar sau din sticlă colorată, cataramă, garnituri vestimentare etc. În apropiere a fost identificată o așezare fortificată romano-bizantină (sec. 4–7), suprapusă de o așezare de bordeie din sec. 9–11, precum și vestigiile unei bazilici paleocreștine (sec. 5–6). În satul Ostrov, atestat documentar în 1848, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1955).

3. Schitul ~ → Călimănești (1).

OSTROVENI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în SV Câmpiei Romanați, în lunca și pe terasele de pe stg. Dunării, pe cursul inf. al râului Jiet; 5 202 loc. (1 ian. 2011): 2 556 de sex masc. și 2 646 fem. Prelucr. lemnului. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1796–1818, reparată în 1889, 1902, 1931), „Sfântul Nicolae" (1792, reparată în 1968) și „Sfânta Treime" (1793), în satul Ostroveni și biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1845, refăcută în 1883–1885), în satul Lișteava.

OSTROVU CORBULUI, insulă românească în SV țării, în albia Dunării, situată în aval de municipiul Drobeta-Turnu Severin, între Dunăre (la V-NV) și brațul Dunărea Veche (la S-SE), între satele Hinova în amonte și Ostrovu Corbului (ambele în com. Hinova, jud. Mehedinți) în aval. Lungime: 5 km; lățime max.: 3 km. Pe ins. Ostrovu Corbului se află satul Ostrovu Corbului.

OSTROVU MARE, insulă românească în SV țării, în albia Dunării, situată între Dunăre (la V) și brațul Dunărea Mică (la E), între satul Țigănași (com. Burila Mare, jud. Mehedinți) în amonte și localit. Prahovo (Serbia) în aval. Supr.: 22 km^2. Lungime: 14 km; lățime max.: 3 km. Pe ins. **O.M.** se află satul Ostrovu Mare unde există hidrocentrala Porțile de Fier II (→ Gogoșu **2**).

OȘEȘTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Buda; 3 236 loc. (1 ian. 2011): 1 670 de sex masc. și 1 566 fem. Biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (ante 1809, refăcută în 1815-1816, reparată în 1837, 1912, 1965, 1988), în satul Oșești.

OȘORHEI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de N ale Dealurilor Pădurii Craiului, pe stg. Crișului Repede, în zona de confl. cu râul Tășnad; 6 589 loc. (1 ian. 2011): 3 289 de sex masc. și 3 300 fem. Stație de c.f. (în satul Oșorhei). Nod rutier. Producție de încălțăminte, de mobilă, de echipamente periferice, de ambalaje din hârtie și carton, de cărămizi și țigle. Apicultură. În satul Oșorhei, menționat documentar,

prima oară, în 1391, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1710), iar în satul Fughiu, atestat documentar în 1236, există o biserică reformată (sec. 18). Poiană cu narcise.

OTELEC, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului, pe dr. canalului Bega; 1 684 loc. (1 ian. 2011): 834 de sex masc. şi 850 fem. Haltă de c.f. (în satul Otelec). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume, cartofi ş.a. Creşterea porcinelor (în satul Iohanisfeld). Cămin cultural. În satul Otelec, menţionat documentar în 1828, se află o biserică romano-catolică (1885). În perioda interbelică, satul Otelec s-a numit *Ungureni*. Satul Otelec a fost grav afectat de inundaţiile din 25 apr. 2005, provocate de ruperea unui dig de pe râul Timiş, aflat la 15 km distanţă. Aceste inundaţii au avariat 200 de case şi gospodării şi au deteriorat numeroase suprafeţe de terenuri cultivate. Com. **O.** a fost înfiinţată la 16 mai 2008 prin desprinderea satelor Otelec şi Iohanisfeld din com. Uivar, jud. Timiş.

OTEŞANI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, pe cursul mijlociu al râului Luncavăţ; 2 813 loc. (1 ian. 2011): 1 419 de sex masc. şi 1 394 fem. Zăcăminte de lignit (în satul Cuceşti). Biserică ortodoxă, cu hramul „Buna Vestire" (1740, reparată în 1772), declarată monument istoric, în satul Oteşani.

OTETELEŞANU → Măgurele (1).

OTOMANI → Sălacea.

OTOPENI, oraş în jud. Ilfov, situat în Câmpia Vlăsiei, la 18 km N de municipiul Bucureşti; 12 032 loc. (1 ian. 2011): 5 748 de sex masc. şi 6 284 fem. Supr: 31,5 km², din care 27,2 km² în intravilan; densitatea: 442 loc./km². Aeroportul internaţional „Henri Coandă", cel mai mare din ţară, inaugurat la 8 apr. 1970; până în luna mai 2004 s-a numit Aeroportul internaţional „Bucureşti-Otopeni". Clădirea aeroportului a fost modernizată şi extinsă (oct. 1992–dec. 1993). La 27 dec. 1994 a fost inaugurată pista nr. 1, cu o lungime de 3 500 m, reconstruită şi modernizată în perioada iul. 1993–dec. 1994. În prima jumătate a anului 2010 au fost efectuate lucrări de extindere a sălii de îmbarcare, iar în iul.-aug. 2010 au fost evaluate condiţiile de desfăşurare a serviciilor necesare pentru o procesare rapidă a pasagerilor, echipajelor aeronavelor, a bagajelor, mărfurilor şi poştei în vederea certificării acestui aeroport pentru aderarea României la spaţiul Schengen. Constr. de aparate şi instrumente de măsură şi control şi de calculatoare; producţie de mobilă, confecţii, încălţăminte, articole de marochinărie şi de voiaj, de mase plastice, mat. de constr. şi de produse alim. Creşterea bovinelor. Muzeul Aviaţiei. Institutul Naţional de Geriatrie şi Gerontologie „Ana Aslan". Centrul cultural „Ion Manu" (1999). Satul Otopeni apare menţionat documentar, prima oară, la 14 febr. 1587, cu numele *Hodopeni*, iar din 1778 poartă numele actual. Com. **O.** a fost declarată oraş la 18 apr. 1989 apoi trecută din nou în rândul aşezărilor rurale în ian. 1990, iar la 30 nov. 2000 a redevenit oraş. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Oraşul **O.** are în subordine ad-tivă satul Odăi, numit iniţial *Odăile Brâncoveanului* sau *Odăile Brâncoveneşti*. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1803), „Sfântul Nicolae" (1935) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (2008-2010).

OTOVĂIEŞTI → Gohor.

OŢELENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu Câmpia Jijiei Inferioare; 3 636 loc. (1 ian. 2011): 1 834 de sex masc. şi 1 802 fem. Expl. de gresii, argile şi marne. Pomicultură; viticultură; apicultură; piscicultură. Culturi de cereale, legume ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. În satul Oţeleni (numele vechi *Boziani*), menţionat documentar, prima oară, în 1446, se află biserica romano-catolică „Sfinţii Ioachim şi Ana", construită în 1954 pe locul uneia din 1871, biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1813) şi biserica de zid „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (21 m lungime, 8 m lăţime şi 5,50 m înălţimea zidurilor), construită în anul 1809 prin osârdia şi pe cheltuiala lui Vasile Chiriac Bibescu şi a soţiei sale, Maria. Biserica păstrează picturi murale interioare originare. Pe terit. satului Oţeleni a fost descoperit un tezaur de argint (sec. 10–13) alcătuit dintr-un pandantiv globular, două inele, patru brăţări.

OŢELU ROŞU, oraş în jud. Caraş-Severin, situat în culoarul depresionar Bistra, în aval de confl. râului Bistra Mărului cu Bistra, la 250–268 m alt., la 64 km NE de municipiul Reşiţa; 11 708 loc. (1 ian. 2011): 5 663 de sex masc. şi 6 045 fem. Supr.: 64 km², din care 5,6 km² în intravilan; densitatea: 2 091 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată în 1907). Vechi centru al metalurgiei feroase (1804), de pe vremea când era sat (*Ohaba-Bistra),* ajunge la sf. sec. 19 al doilea centru siderurgic al Banatului (după Reşiţa). Combinatul siderurgic care producea oţel electric, laminate (tablă, bare, tuburi metalice flexibile din oţel pentru semănători agricole, pentru autoturisme, pentru duşuri, pentru aspiratoare etc.) ş.a. a fost închis în oct. 2012. Producţie de îmbrăcăminte pentru lucru, de biscuiţi, pişcoturi ş.a. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în sec. 14 cu numele *Bisthere*, iar apoi într-un act emis la 21 dec. 1458. În perioada 1699–1700, când Banatul se afla sub stăpânire austriacă, aşezarea a fost consemnată în conscripţia localităţilor din Banat cu denumirea de *Ohaba-Bistra*. În 1768, aici a luat fiinţă un regiment de grăniceri. În 1795, în arealul localit. Ohaba-Bistra, la poalele dealului Ferdinandsberg, au apărut primele ateliere de prelucrare a fierului, în care lucrau coloniştii de la Reşiţa şi Bocşa, întemeindu-se o colonie care va sta la baza dezvoltării ulterioare a localit. *Ferdinandsberg* (atestată documentar în 1806), numită apoi *Ferdinand* (între 1924 şi 1945). După cel de-al Doilea Război Mondial, localit. Ohaba-Bistra s-a unit cu aşezarea Ferdinand, sub denumirea de *Ferdinand-Bistra,* iar la 8 iun. 1948 acestor două localit. contopite li s-a atribuit numele de *Oţelu Roşu*. În 1960, localit. Oţelu Roşu a fost declarată oraş. În prezent, oraşul are în subordine ad-tivă localit. componentă Cireşa şi satul Mal. **Monumente:** în oraşul Oţelu Roşu se află bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1831–1840), în stilul barocului vienez, pictată în 1854, repictată în 1912 şi restaurată în 1994, „Pogorârea Duhului Sfânt" (1936) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (2008), iar în localit. componentă Cireşa există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1830, pictată în 1867 şi restaurată în 1938).

Vârful Ouşoru (2)

OUŞORU 1. Masiv deluros în partea de N a Subcarpaților Vrancei, alcătuit predominant din pietrişuri villafranchiene, situat la N de valea superioară a Şuşiței. Alt. max.: 753 m (vf. Ouşoru). Nod hidrografic (de aici izv. râurile Zăbrăuți, Popeni, Căiuți, Bogdana).

2. Vârf în SE M-ților Suhard, care domină, spre S, Depr. Dornelor cu un abrupt de 500–600 m înălțime. Alt.: 1 639 m.

OVIDIU, oraş în jud. Constanța, situat în partea de E a Pod. Carasu, pe malul de NV al lacului Siutghiol, la 11 km NV de municipiul Constanța; 14 403 loc. (1 ian. 2011): 7 115 de sex masc. şi 7 288 fem. Supr.: 82,6 km², din care 7,4 km² în intravilan; densitatea: 1 946 loc./km². Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de calcar şi de dolomit. Centrală electrică şi de termoficare, intrată în funcțiune în 1952, dezafectată după 1990. Reparații de maşini şi utilaje. Producție de motoare, de ambalaje din material plastic, de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice şi de produse alim. (conserve de legume şi fructe, băuturi răcoritoare/Coca Cola, preparate din lapte şi carne, ciocolată, panificație). Ferme legumicole şi de creştere a bovinelor. Centru viticol şi pomicol. Stațione de cercetare şi încercare a soiurilor de plante. **Istoric.** Localit. datează din timpul stăpânirii romane (sec. 2) când aici exista un punct fortificat pe calea de comunicație dintre cetățile Tomis şi Histria. Menționat documentar ca aşezare rurală în 1650 cu numele *Selişte*, iar mai târziu cu denumirea de *Canara* şi din anul 1930 Ovidiu (după numele marelui poet latin Publius Ovidius Naso). Declarat oraş la 18 apr. 1989, **O.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Poiana, numită inițial *Horoslar*, iar în perioada 1926–1964 a purtat numele *Cocoşu*. Până în 1990, în componența oraşului **O.** s-a aflat şi satul Lumina care, după această dată, a devenit comună de sine stătătore. În oraş se află o biserică din 1958, biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1993-2004) şi două geamii.

OZANA → Neamț (3).

OZANA-TOPOLIȚA, Depr. ~ → Neamț (2).

OZUN, com. în jud. Covasna, alcătuită din 7 sate, situată în SV Depr. Târgu Secuiesc, la poalele de S ale M-ților Bodoc, pe Râu Negru; 4 599 loc. (1 ian. 2011): 2 258 de sex masc. şi 2 341 fem. Stație de c.f. (în satul Ozun). Nod rutier. Expl. de balast. Producție de mobilă pentru birouri, de țesături, de bere, spirt, glucoză şi amidon. Moară de cereale. Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr ş.a. Vestigii arheologice (sec. 8–10). În satul Ozun, menționat documentar prima oară în 1332, se află o biserică din sec. 14 (azi biserică reformată) cu turn din 1616, cu fragmente de ziduri de incintă, o biserică ortodoxă, construită în 1833 pe locul uneia din lemn din 1805, reparată în 1916, 1964, 1999, castelul „Béldy-Mikes" (1755, cu unele transformări din sec. 20), conacul „Ujvárosy-Agoston" (1810–1825), declarat monument istoric, conacul „Pünkösti" (1810, cu unele transformări din sec. 20), şi cazarma husarilor (sec. 19); în satul Lisnău există o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), refăcută în 1622 şi în sec. 19, cu zid de incintă din 1834, iar în satul Sântionlunca, o biserică romano-catolică (1774).

OZUNCA-BĂI → Bățani.

Pp

PACEA LUMII, Mănăstirea ~ → Şinca.

PADEŞ 1. Vârf în SV M-ților Poiana Ruscăi, alcătuit din calcare triasice, reprezentând alt. max. a acestora (1 374 m).

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 8 sate, situată la poalele de SV ale M-ților Vâlcan, pe cursul superior al râului Motru; 5 017 loc. (1 ian. 2011): 2 554 de sex masc. şi 2 463 fem. Reşed. com. **P.** este satul *Călugăreni*. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Hidrocentrală (50 MW), în satul Motru Sec, intrată în funcțiune în 1979. Confecții. Moară de apă (în satul Motru Sec). Stație meteorologică (în satul Apa Neagră). Rezervație naturală botanică (arboretul de alun turcesc de la Gorganu) şi rezervații speologice (peşterile *Cloşani* şi *Cioaca cu Brebenei*). Casă-laborator pentru cercetări speologice (în satul Cloşani). Satul Padeş apare menționat documentar, prima oară, în 1463. La 23 ian. 1821, pe platoul de lângă Padeş, Tudor Vladimirescu a citit *Proclamația de la Padeş* – moment ce a marcat începutul Revoluției de la 1821 din Țara Românească. În satul Padeş se află un monument, sub forma unui trunchi de piramidă, cu laturile de 10 m, înalt de 9,5 m, ridicat în 1921, operă a arhitectului State Baloşi. În satul Motru Sec se află o biserică din lemn cu hramul „Înălțarea Domnului" (1789-1790), monument UNESCO, o biserică din cărămidă, sfințită la 25 mai 1883, conacul boierului Palade (sec. 19, menționat documentar în 1896), în satre de degradare, casa generalului Paul Angelescu (se. 19), iar în satul Cloşani o biserică din lemn cu hramul „Înălțarea Domnului" (ante 1790). Sărbătoarea folclorică „Urcatul oilor la munte". Turism.

PADINA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 4 360 loc. (1 ian. 2011): 2 084 de sex masc. şi 2 276 fem. Expl. de gaze naturale. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, cartofi, legume. Viticultură. Satul Padina apare menționat documentar, prima oară la 28 mai 1536, cu numele *Bora.* De-a lungul anilor acesta s-a mai numit *Padina Borei* şi *Macoveiul*. În satul Padina se află bisericile „Sfântul Nicolae" (1832–1835) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1837–1838).

PADINA BOREI → Padina.

PADINA TĂTARULUI → Comana (4).

PADIŞ, podiş carstic în zona centrală a M-ților Bihor (Munții Apuseni) cu alt. între 1 200 şi 1 400 m. Acțiunea apei asupra depozitelor calcaroase (triasice şi jurasice) de aici a dat naştere la forme carstice de suprafață (chei, cascade, doline, ponoare) şi de adâncime (avene, peşteri, văi subterane), remarcabile prin frumusețea lor. Aici se află complexul carstic Cetățile Ponorului, Peştera Groapa de la Barsa, Ghețarul Focul Viu ş.a. Important obiectiv turistic, declarat monument al naturii. Cabană.

PAHARNICULUI, Vârful ~, masiv deluros în Pod. Mehedinți (în Dealurile Isvernei), alcătuit din marno-calcare şi formațiuni detritice. Aici se înregistrează cea mai mare înălțime (887 m) atât din Dealurile Isvernei, cât şi din întreg arealul Pod. Mehedinți.

PAHOMIE, Schitul ~ → Băile Olăneşti.

PAJURA, cartier în partea de N-NV a municipiului Bucureşti.

PALANCA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în partea de NV a Depr. Agăş, la poalele de S ale M-ților Tarcău

Padeş (2). Monumentul Revoluției de la 1821

Podişul Padiş

şi cele de N ale M-ţilor Ciuc, pe cursul superior al râului Trotuş; 3 447 loc. (1 ian. 2011): 1 745 de sex masc. şi 1 702 fem. Staţie de c.f. (în satul Palanca). Balastieră. Moară de apă (din 1918) şi ferăstrău hidraulic cu adaptare a unei turbine hidraulice pentru producerea curentului electric (în satul Ciugheş). Muzeu etnografic (f. 1970). În satul Palanca, atestat documentar în anul 1648, se află o biserică cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", zidită în 1948-1951 pe locul uneia din lemn din 1803 mistuită de un incendiu în 1944. Biserica a fost distrusă de incendiul din 1 dec. 2001, pe locul ei construindu-se o altă biserică a cărei piatră de temelie a fost pusă la 29 aug. 2002; conacul Ghica (sec. 19), azi dispensar.

PALEU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Oradei cu Câmpia Barcăului, la 6 km NNE de municipiul Oradea; 2 055 loc. (1 ian. 2011): 1 048 de sex masc. şi 1 007 fem. Prelucr. lemnului. Produse lactate. Moară de cereale. Creşterea bovinelor. Lac piscicol (14 ha). Satul Paleu apare menţionat documentar, prima oară, în perioada 1291–1293, satul Uilelacu de Munte este atestat documentar în 1210 (până în 1790 s-a numit *Uileacu de Paleu*), iar Săldăbagiu de Munte în 1226 (în 1360 a fost consemnat cu toponimul *Zaldabag*). Biserică reformată (1890), în satul Uileacu de Munte. Com. **P.** a fost înfiinţată la 28 ian. 2003 prin desprinderea satelor Paleu, Săldăbagiu de Munte şi Uileacu de Munte din com. Cetariu, jud. Bihor.

PALTIN, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Vrancea, la poalele M-ţilor Vrancea, pe râul Zăbala; 2 089 loc. (1 ian. 2011): 1 068 de sex masc. şi 1 021 fem. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Muzeu etnografic. Pomicultură. Până la 3 mart. 2005, com. **P.** a avut în componenţă satele Carşocheşti-Corăbiţa, Morăreşti, Păvălari, Spulber, Tojanii de Jos, Tojanii de Sus şi Ţipău care la acea dată s-au desprins din com. Paltin şi au format com. Spulber, jud. Vrancea.

PALTINU 1. Vârf în M-ţii Făgăraş, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 398 m.

2. Lac antropic construit în anii 1970–1980 prin bararea cursului mijlociu al râului Doftana, în aval de com. Valea Doftanei (jud. Prahova), pentru alimentarea cu apă a municipiului Câmpina. Suprr.: 196 ha; vol. 5,6 mil. m^3. Cunoscut şi sub numele de *Păltinoasa.*

PAMBUS → Pănet.

PANACI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 6 sate, situată în partea de S a Depr. Dornelor, la poalele de NV ale M-ţilor Bistriţei şi cele de NE ale M-ţilor Căliman, pe cursul superior al râului Neagra; 2 232 loc. (1 ian. 2011): 1 142 de sex masc. şi 1 090 fem. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Agroturism. În com. **P.** se află schitul Piatra Tăieturii (de călugări), înfiinţat în 1933, desfiinţat la 28 oct. 1959 de autorităţile comuniste, demolat în 1962 şi reînfiinţat la 1 iun. 1990. Mai întâi a fost construit paraclisul cu hramul „Sfântul Ilie" (sfinţit la 8 sept. 1992) şi apoi biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1990-1997). În satul Glodu se află un depozit fosilifer cu cochilii mari de scoici de mare. În satul Panaci, înfiinţat în 1790 de o familie numeroasă de oieri veniţi din com. Crucea, jud. Suceava, şi atestat documentar în 1835, se află o biserică zidită în anii 1850-1854 şi pictată în 1967-1969.

PANA COCOŞULUI → Creasta Cocoşului.

PANAGHIA, vârf în masivul Ceahlău, alcătuit din conglomerate. Alt.: 1 900 m.

PANCIU, oraş în jud. Vrancea, situat în Subcarpaţii Vrancei, la 265 m alt., la poalele Dealurilor Movila Panciu (278 m) şi Chicerea (334 m), pe râul Şuşiţa, la 44 km N-NV de municipiul Focşani; 8 617 loc. (1 ian. 2011): 4 050 de sex masc. şi 4 567 fem. Suprr.: 61,8 km^2, din care 5,6 km^2 în intravilan; densitatea: 1 539 loc./km^2. Staţie finală de c.f. (inaugurată în 1902). Producţie de tricotaje, de confecţii, de butoaie şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice şi răcoritoare, vin, panificaţie). Vestită podgorie în care predomină soiurile de struguri pentru vinuri albe (Fetească, Riesling italian, Muscat Ottonel) şi important centru de vinificaţie. Secţie pentru producerea şampaniei (modernizată în 1993). Cramă. Beci domnesc (1834-1839); Beciul „Vlădoianu"; Hrubele lui Ştefan cel Mare. Muzeul viticulturii. **Istoric.** Cele mai vechi urme de locuire descoperite pe Dealul Chicerea şi în perimetrul oraşului datează din Paleolitic (silexuri) şi, respectiv, Neolitic (vase din ceramică de tip Aldeni II, milen. 4 î.Hr.). Civilizaţia bronzului este reprezentată prin trei morminte de înhumaţie, identificate în partea de S a oraşului, iar urmele unor aşezări care au aparţinut dacilor liberi (sec. 2–3) au fost scoase la iveală pe Valea Brazilor şi Valea Cerbului. Localit. apare consemnată documentar, prima oară, la 20 iul. 1589 cu numele *Crucea.* La începutul sec. 17, localit. a devenit pentru scurt timp reşed. starostilor de Putna, iar în 1730 figura ca aşezare de expl. a lemnului şi de cultivare a viţei de vie. La 25 dec. 1798, aşezarea apare consemnată într-un act cu numele *Târgul Panciu*, iar în 1816, figura ca una dintre cele mai însemnate localit. ale ţinutului Putna. În 1830 era recunoscută ca important centru meşteşugăresc (cu trei pânzării, două velniţe şi o lumânărie), iar la începutul sec. 20 (respectiv în 1902), a intrat în circuitul traficului comercial prin construirea căii ferate Mărăşeşti–Panciu. Devastată de un puternic incendiu în 1869, distrusă în mare parte de bombardamentele germane din timpul Primului Război Mondial şi greu lovită de cutremurele din 10 nov. 1940 (în acea noapte de 9 spre 10 nov. din cele 371 de case existente în **P.**, doar 5 case de zid şi mai multe case din paiantă au rămas nedărâmate de cutremur) şi 4 mart. 1977, localit. s-a refăcut, reînnoit şi extins de fiecare dată. Declarat oraş în 1950, **P.** are în subordine ad-tivă 5 localit. componente: Crucea de Jos, Crucea de Sus, Dumbrava, Neicu, Satu Nou. **Monumente:** mănăstirea Brazi (de maici), situată la 1,5 km SV de oraş, este o ctitorie din 1654 a anahoreţilor Teofilact şi Sava, iniţial cu o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe", construită în 1676 şi reconstruită din zid în 1834–1836, pictată în 1837 de N. Teodorescu, afectată serios de cutremurul din 11 ian. 1838 şi refacută ulterior. În timpul cutremurului din noaptea de 9 spre 10 nov. 1940, biserica şi chiliile s-au prăbuşit, biserica fiind reconstruită după anul 1944. Schitul a fost desfiinţat de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959, iar biserica a sfârşit în ruină prin anii '70 ai sec. 20. Aici a trăit o parte a vieţii sale cronicarul Miron Costin. Timp de aproximativ 30 de ani, schitul Brazi a fost lăsat în părăsire, fiind reînfiinţat (refăcut) la 9 sept. 1990 cu statut de mănăstire. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Mucenic Teodosie" (sec. 17) şi „Sfânta Parascheva" (1735, restaurată şi extinsă în 1855); Monumentul eroilor Primului Război Mondial, operă a sculptorului George Dimitriu,

14 oct. 1802,

, fiind rezidită în 2010-2014 cu hramul "Pogorârea Duhului Sfant".

dezvelit la 2 mai 1928; bustul scriitorului Ioan Slavici, operă a sculptorului Florian Calafeteanu, dezvelit în 1960, amplasat în fața școlii care-i poartă numele, ca semn de prețuire față de ilustrul scriitor, decedat la 17 aug. 1925 şi înmormântat, după dorința sa, în cimitirul schitului Brazi (osemintele au fost mutate mai târziu în cimitirul oraşului); biserica având hramul „Sfinții Voievozi" (ante 1672), în localit. componentă Crucea de Jos. În oraş există biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel", construită în 1859, avariată de cutremurul din 1894 şi reconstruită în anii 1909–1913 pe cheltuiala Smarandei Apostoleanu, prăbuşită la cutremurul din 9–10 nov. 1940 , rezidită în 1972-1976.

PANDURI, cartier în partea central-sud-vestică a municipiului Bucureşti.

PANGALIA → Mangalia (2).

PANGUALE → Mangalia (2).

PANKALIA → Mangalia (2).

PANTELIMON 1. Complex lacustru de origine antropică, situat în Câmpia Vlăsiei, în extremitatea de E a municipiului Bucureşti, amenajat pe cursul inf. al Colentinei. Format din lacurile Pantelimon I (33 ha) şi Pantelimon II (313 ha). Pe malul de V al lacului Pantelimon I se află biserica mănăstirii Mărcuța, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", zidită în anii 1586–1587, prin strădania marelui logofăt Dan şi reparată în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu de fiica armaşului Marcu (descendentă a familiei ctitorului), de la care derivă numele de „Mărcuța". Pridvorul bisericii a fost adăugat în 1733 prin bunăvoința domnului Grigore II Ghica.

2. Oraş în jud. Ilfov, situat în Câmpia Vlăsiei, pe malul de N al lacului Pantelimon II, în imediata apropiere a părții de E a municipiului Bucureşti, respectiv în prelungirea cartierului Pantelimon; 21 904 loc. (1 ian. 2011): 10 681 de sex masc. şi 11 223 fem. Supr.: 61,8 km^2, din care 12,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 725 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată la 17 nov. 1886). Expl. de argilă şi de balast. Producție de acumulatori, de bere şi de produse de panificație. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, legume ş.a. Pe o peninsulă a lacului Pantelimon II se află o clădire construită în 1736 de Grigore II Ghica (domn al Țării Româneşti în anii 1733–1735 şi 1748–1752), pe locul unui fost palat al familiei Ghica, destinată inițial bolnavilor de ciumă. Ulterior a funcționat ca spital de boli incurabile. Renovată şi modernizată la sf. anilor '80 ai sec. 20, clădirea a intrat în circuitul turistic cu numele de complexul „Lebăda" (hotel şi restaurant). În apropiere de acest complex se află biserica „Sfântul Nicolae", inițial din lemn, ctitorie din 1735 a domnului Grigore II Ghica. Biserica a fost mistuită de un incendiu în 1880, pe locul ei fiind construită biserica actuală (1880-1883), reparată în 1903, 1937, 1941, 1977-1978, consolidată şi rstaurată în 1994-1998. Fostul sat Pantelimon a fost înființat în sec. 18 cu numele *Obileşti*, după care s-a mai numit şi *Floreşti*. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **P.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov, iar la 30 dec. 2005 a fost trecută în categoria oraşelor.

3. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Casimcea, pe râul Casimcea şi afl. său Cartal; 1 844 loc. (1 ian. 2011): 983 de sex masc. şi 861 fem. Expl. de cuarțite şi şisturi verzi. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Moară de cereale; produse de panificație. Culturi de cereale. Pe terit. com. au fost descoperite (1911–1913) vestigiile unei aşezări rurale *(vicus)* şi ale unei fortificații (cetate) romane, numită *Ulmetum,* datând din sec. 2–7 (zidul de incintă, de formă poligonală, era prevăzut cu mai multe turnuri pătrate de apărare şi două porți de intrare flancate de două turnuri în formă de U). Pe ruinele acestei fortificații, distrusă de avari la sf. sec. 6 d.Hr., s-a aşezat, în sec. 10–11, o comunitate de agricultori. În satul Pantelimon se află biserica „Sfântul Mare Mucenic Pantelimon" (1911, renovată în 2009-2010), iar în satul Nistoreşti există biserica „Sfântul Nicolae" (1895–1896). Până în anul 1990, com. **P.** a avut în componență satul Vulturu, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

4. Cartier în extremitatea de E a municipiului Bucureşti.

PANTICEU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în SV Dealurilor Dejului, la poalele de SV ale Dealului Bobâlna, pe râul Lonea; 1 831 loc. (1 ian. 2011): 935 de sex masc. şi 896 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Pomicultură. Creşterea bovinelor. În satele Panticeu (menționat documentar, prima oară, în 1314) şi Dârja se află biserici (inițial romano-catolice, azi biserici reformate) ce datează din sec. 12 şi, respectiv, sec. 13–15; în satul Cubleşu Someşan există o biserică reformată (1774), iar în satul Cătălina, o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Înălțarea Sfintei Cruci" (1896).

PAPIU ILARIAN, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în zona Colinelor Comlodului; 936 loc. (1 ian. 2011): 470 de sex masc. şi 466 fem. Prelucr. argilei şi a laptelui. Morărit şi panificație. Creşterea bovinelor. Culturi de cartofi, varză pentru semințe, cereale, legume ş.a. Pomicultură; viticultură; apicultură. Fond cinegetic. Până în 1925 satul Papiu Ilarian s-a numit *Budiu de Câmpie*. În satul Papiu Ilarian, menționat documentar, prima oară, în 1332, cu numele *Budun* se află o biserică (azi biserică reformată) din sec. 14, cu unele transformări din 1888, declarată monument istoric. Com. **P.I.** are în componență satul Şandru care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

PARACHIOI → Băneasa (3).

PARAVA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Siretului, la poalele de SE ale culmii Pietricica; 3 479 loc. (1 ian. 2011): 1 733 de sex masc. şi 1 746 fem. Expl. de balast. În satul Parava se află biserica „Sfinții Voievozi" (1925, reparată în 1941-1943 şi pictată în 1994 de Adolf Cantini), iar în satul Teiuş există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1912, restaurată în 1995-1997).

PARÂNG, Munții ~, masiv muntos în partea central-vestică a Carpaților Meridionali, extins pe o mare supr. (peste 1 000 km^2; lățimea max.: 70 km), între

Aspect din Munții Parâng

aliniamentul văii Latorița (la NE), curmătura Olteţului (la E), prin care se leagă de M-ţii Căpăţânii, râul Olteţ (la E), Jiu de Est şi Jiu (la NV şi V), Subcarpaţii Olteniei (la S) şi M-ţii Şureanu şi M-ţii Latoriţei (la N şi NE). Alcătuit din roci cristalino-mezozoice (micaşisturi, amfibolite, gabrouri, calcare cristaline, cuarţite, şisturi gnaisice, şisturi cloritoase, filitoase şi grafitoase) cu intruziuni granitice în SV şi formaţiuni marno-calcaroase (cretacice) în V şi S. Mare nod orohidrografic a cărui culme principală, extinsă pe direcţie E-V, cu alt. de 1 900–2 200 m, este dominată de numeroase vârfuri, delimitate de versanţi abrupţi, acoperiţi cu grohotişuri: *Parângu Mare* sau *Mândra,* 2 519 m (alt. max. a masivului), Mohoru, 2 337 m, Păpuşa, 2 136 m, Parâng, 2 074 m ş.a. Relief de tip alpin, cu trei platforme de eroziune, etajate la diferite alt. (platformele Gornovița la 700–900 m, Râu Şes la 1 100–1 600 m şi Borăscu la 1 800–2 200 m alt.). Frecvente urme ale glaciaţiunii cuaternare, reprezentate prin căldări şi lacuri glaciare (Gâlcescu, Slăveiu, Mija, Pasărea, Zăvoelele), custuri şi morene glaciare (în bazinele superioare ale Jieţului, Lotrului, Latoriţei, Gilortului). Formaţiunile calcaroase, extinse pe bordura sa sudică, au permis apariţia şi dezvoltarea unui spectaculos relief carstic (Cheile Olteţului şi ale Pârâului Galben, Peştera Muierilor ş.a.). Climă montană, cu temp. medii anuale de 0°C pe crestele înalte şi 3–4°C la alt. mijlocii, cu precipitaţii abundente (1 200–1 400 mm anual) şi vânturi predominante dinspre V. Pajişti alpine şi vegetaţie subalpină. Versanţii sunt acoperiţi, până la 1 600–1 800 m alt., cu păduri de fag, carpen, brad şi molid. Rezervaţia botanică Parângu Mic adăposteşte, printre altele, o raritate floristică *(Potentilla haynaldiana).* Masivul **P.** este străbătut, de la S la N, de şoseaua Novaci–Rânca, prin pasul Urdele (1 950 m alt.), apoi pe la obârşia Lotrului şi Oaşa până la Sebeş, asigurând legătura între Oltenia şi Transilvania. Greu accesibilă. Turism.

Parâng. Vârful Păpuşa

PARÂNGU MARE, vârf în partea centralvestică a masivului Parâng, alcătuit din granite şi granodiorite. Alt.: 2 519 m (cel mai înalt din întreg masivul **P.**). Acoperit cu pajişti alpine. Se află pe traseul de creastă care porneşte din Petroşani sau din şoseaua alpină Novaci–Oaşa–Sebeş, oferind o frumoasă perspectivă asupra reliefului glaciar de la obârşia văii Jieţului. Cunoscut şi sub numele de *Mândra.*

PARDINA, com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată în partea de NV a Deltei Dunării, pe dr. braţului Chilia; 625 loc. (1 ian. 2011): 372 de sex masc. şi 253 fem. Cherhana. Rezervaţie zoologică (loc de cuibărit pentru pelicani, călifari ş.a.). Între 13 oct. 1983 şi 20 mai 1996, **P.** s-a numit *1 Mai.* Biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1860–1865, restaurată în anii 2010-2011).

PARDOŞI 1. → Buda (2).

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată în partea de NE a Subcarpaţilor Buzăului, la poalele Dealurilor Bisoca, Pâclele şi Blăjani, pe râul Câlnău; 482 loc. (1 ian. 2011): 224 de sex masc. şi 258 fem. Producţie de ţuică din prune. Recoltarea fructelor de pădure. Pomicultură (pruni, meri, peri ş.a.). Apicultură. Satul Pardoşi apare atestat documentar, prima oară, în 1664. Biserică din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1747), în satul Valea Şchiopului.

PARINCEA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 10 sate, situată în partea de V a Colinelor Tutovei, pe râurile Răcătău şi Năneşti; 3 805 loc. (1 ian. 2011): 1 977 de sex masc. şi 1 828 fem. Prelucr. lemnului. Morărit. Apicultură. În satul Parincea, atestat documentar în 1769, se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1863), în satul Mileştii de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1442 se află o biserică din 1843, iar în satul Satu Nou există mănăstirea Parincea (de maici), cu biserica „Sfântul Nicolae", construită din bârne în anul 1702, desfiinţată la 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1991. Biserica nouă, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", a fost zidită în anii 1997–2002 după proiectul arhitectei Mariana Moldoveanu şi pictată în frescă (2002-2003) de Mihai Chiuaru. Biserica a fost sfinţită la 12 sept. 2004; în satul Năneşti există bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" şi „Sfinţii Voievozi", ambele dinainte de anul 1809 şi o biserică din lemn din 1780.

PAROŞENI → Vulcan (1).

PARTHENOPOLIS → Costineşti.

PARTOŞ, Mănăstirea → Banloc.

PARŢA, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în câmpia Timişului, pe râul Timiş, la 17 km S de municipiul Timişoara; 1 980 loc. (1 ian. 2011): 1 012 de sex masc. şi 988 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, legume ş.a. Viticultură. Creşterea bovinelor. Pe terit. satului Parţa au fost descoperite (1945, 1949–1950, 1963) vestigiile unei extinse aşezări neolitice, cu trei niveluri de locuire, în care s-au găsit figurine şi vase ceramice specifice culturii materiale Vinča (milen. 5–4 î.Hr.), reprezentate prin cupe cu picior, oale, farfurii ovale, alungite, vase cu umăr înalt sau sferice, cu decor geometric în zigzag sau meandric incizat. În anul 1970 a fost descoperit un sanctuar de formă rectangulară, cu o lungime de 11,5 m şi o lăţime de 6 m, alcătuit dintr-un altar şi o cameră separată unde se aduceau ofrandele. Aici s-au recuperat şi restaurat complet două statui lipite care reprezintă o zeitate feminină şi un cap de taur. În satul Parţa, atestat documentar în 1334, se află biserica sârbească „Înălţarea Domnului" (1847–1851) cu iconostas pictat în 1851 de Ciolacović. Com. **P.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Parţa din com. Şag, jud. Timiş.

PARVA, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Dealurilor Năsăudului cu M-ţii Rodna, pe râul Rebra; 2 637 loc. (1 ian. 2011): 1 332 de sex masc. şi 1 305 fem. Expl. de sare, de caolin, mică, argile caolinoase şi de marmură. Izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, clorurosodice. Mofete. Expl. şi prelucr. lemnului. Mori acţionate hidraulic şi electric. Prelucr. lânii. Creşterea ovinelor. Turism montan. Mănăstire de călugări înfiinţată în 1993, cu biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel". Satul Parva este menţionat documentar în 1773. Vechea denumire *Lunca Vinului.*

PASĂREA, Mănăstirea ~ → Brăneşti (3).

PAŞCANI 1. Vârf în partea centrală a Obcinei Feredeu, reprezentând alt. max. a acesteia (1 479 m).

2. Municipiu în jud. Iaşi, situat pe terasele de pe dr. văii Siretului, în zona de contact cu prelungirile Pod. Fălticeni, la 75 km V-NV de municipiul Iaşi; 42 324 loc. (1 ian. 2011): 20 818 de sex masc. şi 21 506 fem. Supr.: 75,4 km^2, din care 12,6 km^2 în intravilan; densitatea: 3 359 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. inaugurată în 1870) şi rutier. Expl. de balast. Termocentrală. Ateliere C.F.R. (din 1876). Constr. de utilaje pentru ind. textilă, de utilaje agricole, contoare electrice, armături grele, scule şi accesorii, trotinete pentru copii etc. Producţie de produse electrotehnice (adaptoare şi regulatoare de temperatură, debitmetre electromagnetice, diafragme şi ventile electromagnetice, traductoare de temperatură), de mobilă, tricotaje, perdele, ţesături de in, scaune auto pentru copii, de produse alim. (preparate din carne şi lapte, zahăr, drojdie, panificaţie) şi de nutreţuri combinate. Fermă de creştere a bovinelor. Muzeu municipal, inaugurat la 1 dec. 1997, cu secţii de istorie, etnografie, religie; Muzeul memorial „Mihail Sadoveanu". **Istoric.** În perimetrul municipiului **P.** au fost descoperite urme de locuire din Neolitic (aparţinând diferitelor faze ale culturii materiale Cucuteni), din sec. 5–3 î.Hr., 2–4 şi 7–8. Atestată documentar, prima oară, ca sat, într-un hrisov de danie la 8 apr. 1419, apoi într-un act emis de domnul Alexăndrel la 2 iul. 1453 şi într-un document la 1 febr. 1481, aşezarea s-a dezvoltat continuu, devenind un important centru comercial, cu 21 de iarmaroace pe an (actul emis de domnul Mihai Suţu la 9 ian. 1821 acorda dreptul lui Iordache Roset-Roznovanu ca să ţină aceste iarmaroace pe moşia Paşcani), şi târg (din 1831) al Moldovei. Recunoscut ca târg în 1842, **P.** s-a dezvoltat, după construirea în 1869–1870, a căii ferate Roman–Paşcani–Iaşi, ca mare centru de reparat material rulant feroviar şi ca nod feroviar, devenind, în 1892, reşed. plăşii Siretul de Jos din jud. Suceava. În 1923, **P.** a devenit com. urbană (oraş), iar la 18 ian. 1995 a fost declarat municipiu. În prezent, **P.** are în subordine ad-tivă 5 localit. componente: Blăgeşti, Boşteni, Gâşteşti, Lunca şi Sodomeni. **Monumente:** biserica având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1664, cu unele refaceri în 1807), casa „Cantacuzino–Paşcanu", construită în anii 1640–1650, cu două niveluri, având un foişor cu coloane din piatră în torsadă, cu un bogat decor sculptat, declarată monument istoric şi de arhitectură; casa natală a lui Mihail Sadoveanu; catedrala „Pogorârea Duhului Sfânt", aflată în fază de construcţie din anul 2001; biserica „Sfântul Ioan Botezătorul (2000-2005, pictată în 2006-2009); biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1872-1879). Tabără estivală pentru elevi, în pădurea Valea Seacă.

, declarată monument istoric;

PATAVISSA → Turda (3).

PAULULESE → Păuliş.

PĂCUIUL LUI SOARE → Lipniţa.

PĂCUREŢI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei; 2 273 loc. (1 ian. 2011): 1 144 de sex masc. şi 1 129 fem. Expl. de petrol. Pomicultură.

PĂDINA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 6 sate, situată în partea de S a Piem. Bălăciţei, pe râul Drincea; 1 407 loc. (1 ian. 2011): 685 de sex masc. şi 722 fem. Reşed. com. este satul *Pădina Mare.* În perimetrul satului Iablaniţa au fost descoperite urmele unei aşezări datând din perioada timpurie a culturii materiale Dridu (sec. 8–9), în care s-au găsit fragmente de vase din ceramică, lucrate la roată, cu buza îngroşată rotunjit, decorate cu striuri şi linii vălurite.

PĂDUREA CRAIULUI 1. Munţii ~, culme muntoasă în NV M-ţilor Apuseni, orientată NV-SE, extinsă pe c. 750 km^2, mărginită de Valea Crişului Repede, respectiv de Depr. Vad–Borod (la N), de Crişu Negru, respectiv Depr. Beiuş (la S

Paşcani (2). Centrul municipiului

Paşcani (2). Muzeul memorial „Mihail Sadoveanu"

şi SV), de valea Iadei (la E) şi de Dealurile Pădurii Craiului (la V şi NV). Alcătuită predominant din calcare mezozoice (triasice, jurasice şi cretacice; depozitelor jurasice le sunt asociate zăcămintele de bauxită, exploatate la Roşia şi Zece Hotare) şi, marginal, din roci vulcanice neogene. Relieful se caracterizează prin creste puţin proeminente, slab individualizate, orientate haotic, în toate direcţiile, care, frecvent, se despletesc în largi platouri carstice. Alt. max.: 1 004 m (vf. Măgura Beiuşele). Frecvenţa depozitelor calcaroase a generat dezvoltarea unui relief carstic tipic: peşterile Vadu Crişului, Meziad, Vântului, Urşilor ş.a., Cheile Crişului Repede, la Vad, şi ale Roşiei, la Căbeşti, dolinele de la Cărmăzan, Damiş, Imaşu Bătrânului etc. Important nod hidrografic. Turism.

2. Dealurile Pădurii Craiului, zonă de dealuri cu aspect piemontan, parte componentă a Dealurilor Vestice, situată în prelungirea M-ţilor Pădurea Craiului, între văile râurilor Crişu Repede (la N), Crişu Negru şi Meziad (la S şi SE) şi Câmpia Miersigului (la V). Sunt alcătuite din nisipuri, pietrişuri, argile, marne argiloase şi mai rar din gresii şi conglomerate. Au înălţimi moderate, între 250 şi 400 m (alt. max.: 411 m, în Dealurile Tăşadului), sunt intens fragmentate de ape şi sunt separate de văi largi sau de depresiuni joase, intracolinare (Vârciorog, Topa, Holod ş.a.). Din cauza structurii monoclinale, unele culmi prezintă o asimetrie accentuată, având versanţii sub formă de cueste. Se compun din cinci subunităţi, bine individualizate: Dealurile Vârciorog şi Tăşadului (în NE şi N), Dealurile Dobreştilor (în E), Dealurile Vălanilor (sau Răbăganilor) în SE (între văile râurilor Holod şi Valea Roşie) şi Dealurile Hidişelului în V (la V de aliniamentul văilor Hidişel şi Cârpeştii Mici). Acoperite cu păduri de gorun *(Quercus petraea),* dar şi cu păduri de cer *(Quercus cerris)* şi gârniţă *(Quercus frainetto).* În această zonă se găsesc numeroase aşezări omeneşti de dimensiuni mici.

PĂDURENI 1. Com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului, la 20 km S de municipiul Timişoara; 1 606 loc. (1 ian. 2011): 800 de sex masc. şi 806 fem. Expl. de argilă. Produse de panificaţie şi patiserie. Culturi de cereale. Ferme de creştere a porcinelor şi cabalinelor. Hipism. În satul Pădureni, atestat documentar în 1761, se afla biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1873). Com. **P.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Pădureni din com. Jebel, jud. Timiş.

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 8 sate, situată în partea de NE a Colinelor Viişoarei, pe cursul superior al râului Sărata; 4 112 loc. (1 ian. 2011): 2 118 de sex masc. şi 1 994 fem. Creşterea bovinelor (în satul Ivăneşti). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Pădureni s-au numit *Cârligaţi.* În satul Leoşti există o biserică din anul 1640, iar în satul Davideşti o biserică din 1825, având hramul „Sfinţii Voievozi"; biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1850), în satul Văleni; în satul Căpoteşti se află biserica cu hramul „Sfinţii Atanasie şi Chiril" (1862–1863), iar în satul Ivăneşti, biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1882) şi conacul lui Jean Atanasiu (1912).

3. Ţinutul Pădurenilor → Poiana Ruscăi.

Pădurea Craiului (1). Dolinele de lângă Ponorul Runcşor

PĂLATCA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Fizeşului; 1 180 loc. (1 ian. 2011): 575 de sex masc. şi 605 fem. În satul Pălatca, menţionat documentar, prima oară, în 1296, se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată) şi biserica ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1774); bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1700) şi „Sfântul Petru" (1710, mutată în anul 2009 din satul Sava, declarată monument istoric), în satele Băgaciu şi Mureşenii de Câmpie.

PĂLTINIŞ 1. Vârf în culmea Şieu, constituind alt. max. a acesteia (691 m).

2. Pas de înălţime în Carpaţii Orientali, pe valea superioară a râului Negrişoara, între M-ţii Căliman şi M-ţii Bistriţei, la 1 327 m alt. Este străbătut de o şosea care asigură legătura între Moldova şi Transilvania (Suceava–Gura Humorului–Frasin–Ostra–Broşteni–Pasul Păltiniş–Bilbor–Topliţa–Gheorgheni–Miercurea-Ciuc), precum şi între diferite localit. din Moldova (Vatra Dornei–Panaci–Pasul Păltiniş–Broşteni şi de aici cu ramificaţie spre Suceava şi spre Piatra-Neamţ).

3. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în zona Colinelor Başeului, pe dr. râului Prut şi pe cursul superior al râului Lişmăniţa, la graniţa României cu Ucraina şi cu Republica Moldova; 3 179 loc. (1 ian. 2011): 1 529 de sex masc. şi 1 650 fem. Balastiere. Zăcăminte de gips (neexploatate). Produse lactate. Creşterea bovinelor. Satul Horodiştea, aflat la 48°15'06'' latitudine N, este considerat punctul nordic extrem al României. În perimetrul satului Horodiştea, pe Dealul Mălăişte, au fost descoperite (1929) vestigiile unei aşezări din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–2000 î.Hr.), în care s-au găsit unelte din piatră, silex, os şi lut ars (topoare din piatră dură şi din os, vârfuri de săgeţi, fusaiole din teracotă), ceramică cenuşie sau cărămizie cu decor rudimentar (motive incizate sau pictate în reţea), precum şi figurine feminine din teracotă. Tot aici au fost descoperite şi urmele câtorva bordeie din sec. 8–10. În satul Horodiştea se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1770) şi o biserică din zid cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1862–1863), iar în satul Păltiniş, bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1803, renovată şi resfinţită în 1894) şi „Sfântul Vasile" (1820, pictată în 1839). În satul

Păltiniş (5). Pârtia de schi „Onceşti"

Cuzlău există o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1783). În fostul sat Crăiniceni (în prezent înglobat în satul Horodiştea) se află casa memorială a lui Ilie Iacob (1913–1960), devenit Sfântul Ioan Hozevitul, reprezentant de seamă al spiritualității româneşti, canonizat de Biserica Ortodoxă Română în anul 1992.

4. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de N ale M-ților Semenic, pe cursul superior al râului Pogăniş; 2 547 loc. (1 ian. 2011): 1 297 de sex masc. şi 1 250 fem. Stație de c.f. (în satul Cornuțel). Expl. de min. de mangan (în satul Delineşti) şi de bentonit (în satul Rugi). Expl. şi prelucr. lemnului (articole de mobilier). Conserve de fructe. Pomicultură (meri, peri, pruni). Pe terit. satului Cornuțel a fost descoperit un depozit de bronz alcătuit din 11 obiecte (5 brățări, 2 tutuli, 2 falere, un ac şi un fragment de inel) datând din sec. 13 î.Hr. Rezervație paleontologică (punct fosilifer), în satul Delineşti. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Păltiniş s-au numit *Valea Boului*.

5. Localit. componentă a municipiului Sibiu, stațiune climatericăşi de odihnă de interes general, cu funcționare permanentă, întemeiată în 1894 de Societatea „Carpatina Transilvană", situată pe flancul de NE al M-ților Cindrel (Carpații Meridionali), în mijlocul unei păduri de conifere, sub vf. Onceşti, la 1 450 m alt., la 32 km SV de municipiul Sibiu, de care este legată printr-o şosea modernizată. Climă tipic montană, cu temp. medii anuale de c. 4°C (în iul. temp. medii de 12°C, iar în ian. de c. -6°C) şi precipitații abundente (peste 1 000 mm anual). Ploile sunt frecvente, dar de scurtă durată, iar stratul de zăpadă persistă peste 120 de zile pe an. Printre factorii săi terapeutici principali se înscrie climatul alpin, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, bogat în radiații ultraviolete şi cu o ionizare accentuată a atmosferei. În orice anotimp, stațiunea poate constitui un loc agreabil pentru petrecerea unor vacanțe reconfortante şi, totodată, o valoroasă sursă de sănătate, fiind recomandată pentru tratarea nevrozelor astenice, a unor stări de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual, a unor anemii secundare şi tulburări de creştere la copii, a unor afecțiuni pleuropulmonare şi endocrine etc. Baza materială a stațiunii (câteva hoteluri moderne, numeroase vile şi cabane, o serie de case vechi, declarate monumente istorice, printre care Casa Turiştilor 1894, Casa Medicilor 1895, Sala Monaco 1898 ş.a.), mijloacele de distracții şi agrement (restaurante, club cu sală de spectacole teatrale şi cinematografice, discotecă, bibliotecă, terenuri de volei, tenis şi handbal), acțiunile şi programele turistice (plimbări în stațiune, drumeții pe potecile marcate montane, spre cheile şi cascada Cibinului, spre vârfurile Piscu Vulturului, 1 490 m şi Cindrel, 2 244 m etc.) oferă condițiile unui sejur încântător. În „anotimpul alb", stațiunea Păltiniş se numără printre locurile mult căutate pentru practicarea sporturilor de iarnă, oferind numeroase pârtii de schi cu diferite grade de dificultate. Un telescaun (cu lungimea traseului de 1 052 m şi diferența de nivel de 241 m) şi un teleschi (410 m lungime şi 138 m diferență de nivel) stau la dispoziția amatorilor de schi. Aici se află un schit, întemeiat în 1930 de mitropolitul Nicolae Bălan, cu o bisericuță din lemn de brad, cu hramul „Schimbarea la Față", construită în anii 1925–1927, având pereții pictați recent. Lângă biserică este înmormântat filozoful Constantin Noica (1909–1987), care şi-a petrecut aici ultimii ani ai vieții.

PĂLTINOASA 1. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NV a Pod. Fălticeni, pe stg. râului Moldova; 5 833 loc. (1 ian. 2011): 2 965 de sex masc. şi 2 868 fem. Nod feroviar şi rutier. Expl. de gresii. Centru de ceramică populară. În satul Păltinoasa se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1857) şi biserica romano-catolică „Înălțarea Domnului" (1912). Com. **P.** a fost colonizată, în etape, cu germani în perioada 1817-1893.

2. → **Paltinu (2).**

PĂNĂTĂU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 9 sate, situată în Subcarpații Buzăului, la poalele de V ale Dealului Blidişel, pe stg. râului Buzău, într-o zonă afectată frecvent de alunecări de teren; 2 604 loc. (1 ian. 2011): 1 249 de sex masc. şi 1 355 fem. Pomicultură. În satul Pănătău, menționat documentar, prima oară, în 1415 există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel", construită în 1850 pe locul uneia din sec. 18, reparată în 1880, 1921 şi 1977–1978 şi pictată la interior în 1978. În satul Tega se află mănăstirea Cârnu (de călugări), situată pe culmea dealului Blidişel, cu biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril", construită în anii 1545–1546 din inițiativa şi pe cheltuiala domnului Mircea Ciobanul şi a Doamnei Chiajna, refăcută în 1643 şi pictată în 1822. Mănăstirea a fost desființată de autoritățile comunsite la 28 oct. 1959 şi reînființată la 1 mart. 1991, după prăbuşirea comunismului în dec. 1989; Pridvor din lemn, adăugat în 1822; în satul Râpile există o biserică din lemn cu hramul „Înălțarea Domnului" (1838). Agroturism.

PĂNET, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în SE Colinelor Mădăraşului, pe dr. văii Mureşului; 6 145 loc. (1 ian. 2011): 3 076 de sex masc. şi 3 069 fem. Haltă de c.f. (în satul Berghia). Nod rutier. În satul Pănet, menţionat documentar, prima oară, în 1332, cu numele *Pambus*, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (c. 1630, alte surse indică anul 1740), aflată în stare de degradare, o biserică reformată (1787), o biserică nouă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", zidită în anii 1997-2010 pe locul unei biserici demolată în 1941 de armata horthystă, şi un castel (sec. 18), iar în satul Hărţău există o biserică din sec. 13 (iniţial romano-catolică, iar în 1787 preluată de cultul reformat-calvin), cu turn şi clopotniţă din lemn, din 1818, şi o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1824). Agroturism.

PĂPUŞA 1. Culme muntoasă în NE Masivului Iezer (Carpaţii Meridionali), cuprinsă între cursurile superioare ale râurilor Dâmboviţa (la N şi E) şi Râu Târgului (la V), alcătuită din şisturi cristaline. Culmea **P.** prezintă un relief de tip alpin, cu frecvente urme ale glaciaţiunii cuaternare. Alt. max.: 2 391 m (vf. Păpuşa). Împreună cu celelalte culmi ale Masivului Iezer (Iezeru Mare, 2 462 m, Roşu, 2 473 m, Bătrâna, 2 341 m) formează o mare unitate montană, cunoscută în literatura de specialitate şi sub numele de Masivul *Iezer-Păpuşa*. Nod hidrografic.

2. Vârf în E Masivului Parâng, situat la E de vf. Parângu Mare, alcătuit din amfibolite. Alt.: 2 136 m. Străjuieşte, dinspre E, Pasul Urdele (1 950 m alt.) şi şoseaua transalpină Novaci–Oaşa–Sebeş, care trece prin acest pas.

Vârful Păpuşa (2)

3. Vârf de formă piramidală în partea de E a M-ţilor Retezat, la E de vf. Peleaga, alcătuit din granite şi granodiorite gnaisice. Alt.: 2 508 m. Are pantele acoperite cu grohotişuri. Aflat pe traseul turistic de creastă (accesibil de la cabanele Pietrele şi Buta), oferă o frumoasă perspectivă asupra peisajului alpin al M-ţilor Retezat şi asupra reliefului glaciar din jur.

PĂRĂU, com. în jud. Braşov, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Depr. Făgăraş, la poalele de SV ale M-ţilor Perşani, pe stg. Oltului, în zona de confl. cu râul Părău; 2 165 loc. (1 ian. 2011): 1 094 de sex masc. şi 1 071 fem. Centru de cojocărit. Prelucr. lemnului. Agroturism. Satul Părău apare menţionat documentar, prima oară, în 1293. În satul Veneţia de Jos, atestat documentar în 1235, se află ruinele Cetăţii lui Negru Vodă (sec. 14), cunoscută şi sub numele de *Cetatea Breaza,* şi biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1790–1818), cu picturi murale interioare originare, iar în satul Veneţia de Sus, atestat documentar în 1469, există biserica ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18) şi clădirea fostei Primării (sec. 19).

PĂRHĂUŢI → Todireşti (2).

PĂROAIA, Schitul ~ → Glodeni (1).

PĂSĂRENI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Niraj şi pe canalul Veţa; 1 791 loc. (1 ian. 2011): 861 de sex masc. şi 930 fem. Haltă de c.f. (în satul Păsăreni). Satul Păsăreni apare menţionat documentar, prima oară, în 1392. În satul Gălăţeni se află o biserică unitariană (sec. 16, cu tavan casetat şi pictat în 1607, cu unele refaceri din sec. 18) şi o biserică reformată (1760).

PĂSTRĂVENI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. văii Moldova, pe râul Agapia, în zona de contact cu Subcarpaţii Neamţului; 3 990 loc. (1 ian. 2011): 1 993 de sex masc. şi 1 997 fem. Pe terit. com. **P.** a fost descoperit (1970) un tezaur tracic compus din patru vase din aur cu o greutate totală de 980 grame.

PĂTÂRLAGELE 1. Depresiune de eroziune în Subcarpaţii Buzăului, între Dealul Blidişel (la E) şi Dealurile Manta-Muscel (la V), mulată pe un sinclinal larg, situat de o parte şi de alta a văii superioare a Buzăului. Prezintă un relief colinar (cu apariţii de cueste), de terase şi lunci. În perimetrul depresiunii se produc frecvente alunecări de teren sau curgeri noroioase.

2. Oraş în jud. Buzău, situat în depresiunea omonimă, pe cursul superior al Buzăului; 7 841 loc. (1 ian. 2011): 3 801 de sex masc. şi 4 040 fem. Supr.: 80 km^2; densitatea: 98 loc./km^2. Staţie de c.f. (Pătârlagele), inaugurată în 1908, şi halte de c.f. (în satele Mărunţişu şi Valea Sibiciului). Expl. de diatomit (aflat în depozitele oligocene din satul Sibiciu de Sus), de chihlimbar (în satul Sibiciu de Sus), nisip cuarţos şi argilă. Producţie de mobilă şi de cherestea (în satul Valea Viei). Pomicultură (meri, pruni, nuci, peri). Staţiune de cercetări a Institutului Geografic al Academiei Române. Pătârlagele apare menţionat documentar, ca sat, prima oară, în 1573. La 28 mai 2004, com. Pătârlagele a fost trecută în categoria oraşelor, având în subordine ad-tivă satele Calea Chiojdului, Crâng, Fundăturile, Gornet, Lunca, Mănăstirea, Mărunţişu, Muşcel, Poienile, Sibiciu de Sus, Stroeşti, Valea Lupului, Valea Sibiciului şi Valea Viei. Bisericile cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (1790) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 18), în satele Sibiciu de Sus şi Mărunţişu; han (sf. sec. 18), în satul Poienile. Rezervaţie forestieră (Pădurea Crivineni) cu exemplare de stejar pufos.

PĂTRĂUŢI, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Dragomirnei, pe stg. râului Suceava; 5 032 loc. (1 ian. 2011): 2 496 de sex masc. şi 2 536 fem. Nod rutier. Balastieră cu staţie de betoane. Ateliere de mobilă, confecţii, încălţăminte. Moară de cereale. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Satul Pătrăuţi a fost întemeiat în anul 1330. Biserica având hramul „Înălţarea Sfintei Cruci" (17,20 m lungime şi 6,60 m lăţime), biserica de lemn "Sfântul Dumitru" (1666);

Pătrăuţi. Biserica „Înălţarea Sfintei Cruci"

ctitorie din anul 1487 (zidirea a început la 13 iun. 1487) a domnului Ştefan cel Mare, este un monument reprezentativ al arhitecturii medievale moldoveneşti. Biserica a fost construită după lupta de la Şcheia din anul 1486 (→ **Şcheia 2**) în jurul ei întemeindu-se atunci o comunitate monahală care a funcţionat până în 1775 când Bucovina a intrat sub stăpânire habsburgică, devenind după aceea biserică de parohie. Biserica are o turlă pe pronaos, o streaşină foarte mare, ancadramente şi portale gotice şi faţade decorate, sub cornişă, cu frize ceramice. Biserica păstrează valoroase picturi murale interioare originare, precum şi fragmente de picturi murale exterioare, realizate în anul 1550, din care se remarcă „Judecata de Apoi". Pe peretele vestic al pronaosului se află o frescă rar întâlnită în picturile bisericeşti, numită „Cavalcada Sfintei Cruci" sau „Cavalcada Sfinţilor Militari", care înfăţişează gruparea, într-un singur loc, a tuturor sfinţilor militari. Tot în pronaos se află scena „Plângerii", compoziţia „Aflarea Crucii pe care a fost răstignit Mântuitorul nostru Iisus Hristos", precum şi Tabloul votiv în care este reprezentat Ştefan cel Mare ţinând în mâini macheta bisericii, alături de el fiind înfăţişaţi soţia sa, Maria Voichiţa, fiul său, Bogdan III, şi domniţele Maria şi Ana. Biserica şi complexul monahal au fost restaurate în perioadele 1709–1714 şi 2003-2004. Pentru protejarea acestei biserici, care a fost declarată monument UNESCO în 1993, s-a construit un paraclis, în anii 2004–2006, în care să se ţină slujbele acestei mănăstiri, reînfiinţată după anul 1989. Pe terit. com. **P.** se află rezervaţia forestieră „Crujana", alcătuită din arboret cu specii de foioase, în majoritate stejari, extinsă pe 39,4 ha, precum şi o rezervaţie de cerbi lopătari.

PĂTRUNSA, Schitul ~ → Bărbăteşti (2).

PĂTULELE, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Blahniţei, pe râul Blahniţa; 3 955 loc. (1 ian. 2011): 2 023 de sex masc. şi 1 932 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului. Morărit; produse de panificaţie. Legumicultură; viticultură; apicultură. Centru de manifestări etnofolclorice (Festivalul fluieraşilor din Oltenia). Biserică având hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1835-1838), declarată monument istoric, în satul Viaşu. În satul Pătulele există bisericile „Sfântul Nicolae", construită în anii 1903-1905 pe locul uneia din lemn care data din 1840, declarată monument istoric, şi „Sfântul Gheorghe" (1883).

PĂŢAL → Viişoara (1).

PĂŢEŞTI → Odobeşti (3).

PĂUCA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Secaşelor; 1 928 loc. (1 ian. 2011): 961 de sex masc. şi 967 fem. În perimetrul satului Păuca, menţionat documentar, prima oară, în 1309, au fost descoperite (1965–1966) vestigiile unei aşezări neolitice, aparţinând culturii materiale Petreşti (milen. 3 î.Hr.), în care s-au găsit vase ceramice pictate şi figurine antropomorfe, între care se remarcă o figurină feminină având sânii, pântecele şi coapsele puternic reliefate, iar decorul geometric simplu (zigzaguri, romburi), incizat. Tot aici a fost găsită o oglindă din bronz, discoidală, scitică (sec. 6 î.Hr.). În satul Păuca se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18) şi o biserică evanghelică (1804), iar în satul Presaca, o biserică din lemn, ortodoxă, cu hramul „Sfânta Treime" (1728).

PĂULENI → Păuleni-Ciuc.

PĂULENI-CIUC, com. în jud. Harghita, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Ciuc, la poalele de V ale M-ţilor Ciuc, pe râul Pustnic; 1 805 loc. (1 ian. 2011): 889 de sex masc. şi 916 fem. Expl. de dolomit (în satul Delniţa). Prelucr. primară a lemnului. Centru de cusături şi ţesături populare (în satul Şoimeni). Până la 17 febr. 1968, satul şi com. Păuleni-Ciuc s-au numit *Păuleni.* În arealul satului Şoimeni, menţionat documentar, prima oară, în 1506, cu numele *Ciomortan,* au fost descoperite vestigiile unei aşezări neolitice, aparţinând culturii materiale Ariuşd (mijlocul milen. 4–mijlocul milen. 3 î.Hr.), în care s-au găsit vase ceramice ornamentate cu triunghiuri incizate (haşurate sau umplute cu împunsături) sau cu brâie în relief. În satul Păuleni-Ciuc, menţionat documentar, prima oară, în 1567, se află o biserică romano-catolică, zidită în sec. 15, în stil gotic, pe locul uneia mai vechi (incendiată de mongoli în 1241), cu tavan casetat şi pictat în 1613, iar în satul Delniţa, o biserică romano-catolică, cu hramul „Sfântul Ioan" (sec. 14), cu tavan casetat (1613) şi zid de incintă (sec. 18).

PĂULEŞTI 1. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, pe râul Dâmbu; 5 590 loc. (1 ian. 2011): 2 683 de sex masc. şi 2 907 fem. Haltă de c.f. (în satul Găgeni). Nod rutier. Producţie de asfalt, de BCA (din 2009), de confecţii de damă, de sticlă şi obiecte din sticlă şi de ciocolată. Morărit; produse de panificaţie. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1888), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1888) şi „Sfântul Gheorghe" (2005-2010), în satele Păuleşti, Găgeni şi Cocoşeşti.

2. Com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Someşului, pe râul Someş; 5 334 loc. (1 ian. 2011): 2 622 de sex masc. şi 2 712 fem. Balastieră. Prefabricate din beton; fabrică de ţigle; producţie de bobinaje şi de articole prelucrate mecanic prin aşchiere. Atelier de tâmplărie. Satul Păuleşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1379. Plantaţie experimentală de frasin de Pennsylvania. Biserica având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1880), în satul Amaţi.

3. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Vrancei, la poalele M-ţilor Vrancea, pe cursul superior al văii Putna (afl. al Siretului); 2 170 loc. (1 ian. 2011): 1 087 de sex masc. şi 1 083 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, mobilă). Produse de artizanat. Pomicultură (pruni, meri, peri, nuci). Fond cinegetic. În satul Păuleşti, atestat documentar în anul 1507, se află biserica „Sfinţii Voievozi" (sec. 18), iar în satul Hăulişca există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1772), declarată monument istoric. Com. **P.** a fost înfiinţată la 22 mai 2003 prin desprinderea satelor Păuleşti şi Hăulişca din com. Tulnici, jud. Vrancea.

PĂULIŞ, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Aradului cu M-ţii Zarand, pe râul Mureş; 4 351 loc. (1 ian. 2011): 2 141 de sex masc. şi 2 210 fem. Staţie de c.f. (în satul Păuliş). Nod rutier. Expl. de granit (în satele Cladova şi Baraţca), de diorit şi de balast (şase balastiere). Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă). Centru viticol şi de vinificaţie (satul Baraţca). Cramă. Agroturism. Satul Păuliş apare menţionat documentar, prima oară, în 1333 cu numele *Paululese.* În perioada 13–18 sept. 1944, trupele române (Detaşamentul Păuliş) au respins încercările trupelor horthyste de a pătrunde în Pod. Transilvaniei, pe valea Mureşului. Aici se află cimitirul eroilor şi un monument închinat ostaşilor români căzuţi în luptă. Parc dendrologic cu exemplare rare (pin de Himalaya,

Păuliş. Monumentul închinat ostaşilor români

magnolii, tisă etc.). În satul Păuliş se află o biserică romano-catolică (1879–1880) şi biserica „Sfântul Nicolae" (1780–1790).

PĂUNEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Siretului Inferior cu Piem. Zăbrăuţi; 6 673 loc. (1 ian. 2011): 3 459 de sex masc. şi 3 214 fem. Numeroase fântâni cu cumpene din lemn. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilier divers). Fabrică de ulei vegetal. Morărit. Centru viticol şi de vinificaţie. În satul Păuneşti se află biserica „Sfânta Parascheva" (1945).

PĂUŞEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 8 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, în Depr. Bodeşti-Păuşeşti; 2 806 loc. (1 ian. 2011): 1 367 de sex masc. şi 1 439 fem. Centru pomicol şi de ţesături şi cusături populare (Păuşeşti-Otăsău). Prelucr. lemnului. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1811) şi „Sfinţii Voievozi" (1854–1859), în satele Cernelele şi Păuşeşti-Otăsău. Satul Păuşesti apare menţionat documentar, prima oară, în 1453.

PĂUŞEŞTI-MĂGLAŞI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, pe râul Olăneşti; 4 137 loc. (1 ian. 2011): 2 086 de sex masc. şi 2 051 fem. Centru de cusături şi ţesături populare şi Festival folcloric „Hora costumelor" (în satul Pietrari). Cămin cultural (1934) găzduit în prezent într-o clădire construită în anul 1962. În satul Valea Cheii, atestat documentar la 22 aug. 1580 cu numele *Sărăcineşti* (denumire purtată până la 1 ian. 1965), se află mănăstirea *Sărăcineşti* (de maici), cu biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în perioada 28 sept. 1688–1693 prin strădania lui Ştefan, episcop de Râmnic, cu ajutorul material al lui Tănase Sărăcinescu. Biserica păstrează picturi murale interioare executate în 1718 de zugravii Teodosie, Gheorghe şi Preda într-o viziune barocă, remarcabile prin abundenţa decoraţiei florale. Până în 1860 a fost mănăstire de călugăriţe, apoi de călugări (1860–1873), ulterior biserică de parohie (1873–1913) şi mănăstire de maici (1913–1959). Mănăstirea Sărăcineşti a fost desfiinţată abuziv de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959, devenind biserică de parohie, iar chiliile transformate în cămine pentru bătrâni. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1991 şi restaurată în anul 2008. În satul Pietrari se află o biserică din 1786 şi un conac din sec. 19 (azi sanatoriu de boli nervoase), în satul Vlăduceni, menţionat documentar la 15 apr. 1608, există o biserică din 1744, iar în satele Păuşeşti-Măglaşi şi Coasta există câte o biserică având acelaşi hram – „Sfântul Nicolae" –, prima construită în anii 1826-1829 pe locul uneia din 1778 şi pictată în frescă în 1829-1833, în prezent declarată monument istoric, iar cealaltă, din 1825. Satul Păuşeşti-Măglaşi apare consemnat documentar, prima oară, la 2 aug. 1453, iar apoi la 10 mai 1559, cu numele Păuşeşti, iar din 15 ian. 1695 poartă denumirea actuală.

PÂCLELE, masiv deluros în Subcarpaţii Buzăului, delimitat de văile râurilor Sărăţel (la V), Buzău (la S) şi Slănic (la E), alcătuit predominant din gresii, argile, marne nisipoase. Alt. max.: 509 m (vf. Pâclele Mari). Caracteristica pr. a acestui masiv o constituie prezenţa vulcanilor noroioşi (pe terit. com. Berca şi Beceni), numiţi sugestiv, de către localnici, „fierbători" sau „pâcle" – fenomen geomorfologic rar întâlnit în România şi chiar pe glob, studiat la noi încă din 1867. Vulcanii noroioşi s-au format în arealul cutelor anticlinale, în subsolul cărora există ţiţei şi gaze naturale. Gazele care se infiltrează prin fisurile rocilor antrenează apa de infiltraţie împreună cu elemente de argilă, marne şi nisip, aducându-le la suprafaţă sub forma unui material vâscos, însoţit, uneori, de mici cantităţi de ţiţei. Acest noroi, scos la suprafaţă, formează conuri de 3–9 m înălţime, asemănătoare vulcanilor magmatici, şi se revarsă la intervale inegale de timp, alunecând pe pantele slab înclinate rezultate din erupţiile anterioare. În ultimul timp se constată o diminuare a intensităţii activităţii acestor vulcani noroioşi. Zona ocupată de vulcanii noroioşi de la Pâclele Mari şi Pâclele Mici, extinsă pe 19,7 ha şi, respectiv, 9,4 ha, a fost declarată (1924) rezervaţie ştiinţifică complexă. Platourile ocupate de vulcanii noroioşi sunt lipsite de vegetaţie, dar la periferia lor apar pâlcuri de vegetaţie halofilă *(Obione verrucifera, Salicornia europaea)* şi tufe de *Nitraria schöberi,* numită popular gărdurariţă, element est-continental, aflat aici la limita de V a arealului său mondial, în unicul punct din ţară. În preajma platourilor sunt pajişti cu numeroase elemente xerofite: năgară *(Stipa capillata),* colilie *(Stipa lessingiana),* ruscuţa de primăvară *(Adonis vernalis)* ş.a. Pe alocuri se întâlnesc şi tufărişuri de liliac, mojdrean şi scumpie. Zonă turistică.

PÂNCEŞTI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 8 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. râului Siret, în zona de contact cu Colinele Tutovei, pe râul Soci; 4 350 loc. (1 ian. 2011): 2 242 de sex masc. şi 2 108 fem. Legumicultură. Creşterea ovinelor. Biserici din lemn, cu acelaşi hram – „Sfinţii Voievozi", în satele Soci (1785) şi Pânceşti (1801–1802, reparată în 1934); în satul Pânceşti există o biserică având dublu hram - „Sfânta Cuvioasă Parascheva" şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (1871, restaurată în 1921 şi 1942, cu pridvor adăugat în anii 2000-2001), în satul Petreşti se află biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1810, cu unele transformări şi picturi din 1924–1928 şi 1948), iar în satul Dieneţ, o biserică din 1873, zidită pe locul uneia incendiată de tătari în 1713.

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc; 1 476 loc. (1 ian. 2011): 764 de sex masc. şi 712 fem. Pomicultură. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1792, reparată în 1923) şi „Sfinţii Voievozi (1774, reparată în 1935, cu pridvor adăugat în anul 1972), declarată monument istoric, în satele Ciurea şi Pânceşti. În satul Pânceşti se află biserica „Sfânta Treime" (1888), iar în satul Patricheni, biserica „Sfinţii Trei Ierarhi" (1973-1977). Com. **P.** a fost înfiinţată la 7 mai 2003 prin desprinderea satelor Ciu-

rea, Holm, Patricheni, Pânceşti şi Tălpălăi din com. Poienari, jud. Neamţ.

PÂNCOTA, oraş în jud. Arad, situat în Câmpia Aradului, la poalele de N ale Dealurilor Cigherului, la 110 m alt., pe canalul Matca, la 38 km NE de municipiul Arad; 7 606 loc. (1 ian. 2011): 3 727 de sex masc. şi 3 879 fem. Supr.: 67 km², din care 6,3 km² în intravilan; densitatea: 1 207 loc./km². Nod feroviar şi rutier. Expl. de ţiţei. Producţie de mobilă, de confecţii textile şi metalice, de subansamble electrice pentru automobile, de încălţăminte, de articole de cojocărie şi marochinărie, de cărămizi şi alim. (produse de panificaţie şi de patiserie). Morărit. Centru viticol şi de vinificaţie. Cramă. Bibliotecă cu c. 15 000 vol. **Istoric.** În perimetrul oraşului **P.** au fost descoperite urme de locuire din Neolitic, din perioada civilizaţiilor dacică şi daco-romană (sec. 2–3) şi din sec. 9–11. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1177, iar apoi în perioada 1202–1203, cu numele *Villa Pankotha*. În anul 1475 apare consemnată în documente ca *oppidum*. Între anii 1537 şi 1687 **P.** s-a aflat sub stăpânire turcească, între 1687 şi 1867 sub dominaţie habsburgică, iar între 1867 şi 1918, sub autoritatea Imperiului dualist austro-ungar. În anul 1756, la **P.** a avut loc o puternică revoltă antihabsburgică şi antifeudală. Ridicat la rang de târg în sec. 18 şi declarat oraş la 17 febr. 1968. **Monumente:** ruinele unei cetăţi (construită la începutul sec. 14 şi atestată documentar la 14 iun. 1318), distrusă în 1636, în urma unui asediu; hanul de poştă (sec. 18); castelul „Dietrich-Schulkovski" (1840), în stil baroc; biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" construită în stilul barocului vienez, în anul 1812, pe locul unei vechi biserici din lemn ce data din anul 1728. Biserica are 30 m lungime, 12 m lăţime şi un turn de 29 m înălţime şi păstrează picturi murale interioare originare executate de Carol Wolf. Biserica a fost reparată în anul 1925; Casă parohială din 1855.

PÂNGĂRAŢI 1. Lac de acumulare realizat în scop hidroenergetic, pe cursul mijlociu al Bistriţei, în arealul com. omonime, jud. Neamţ. Supr.: 153 ha; vol.: 6,75 mil. m³.

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 6 sate, situată pe râul Bistriţa, la poalele de S ale vf. Muncelu Pângărăcior (1 153 m alt.) din M-ţii Stânişoarei; 5 398 loc. (1 ian. 2011): 2 654 de sex masc. şi 2 744 fem. Staţie (în satul Pângăraţi) şi haltă de c.f. (în satul Stejaru). Hidrocentrală (23 MW), dată în folosinţă în 1964. Prelucr. lemnului. Agroturism. Aici a funcţionat o staţiune de cercetări biologice, geografice, geologice şi hidrologice a Universităţii „Alexandru I. Cuza" din Iaşi, înfiinţată în 1957 şi mutată ulterior la Piatra-Neamţ. În satul Pângăraţi, atestat documentar, prima oară, în 1432 şi apoi la 10 oct. 1458, se află o mănăstire de călugări, cu biserica având hramul „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir" construită în 1560 din iniţiativa şi pe cheltuiala domnului Alexandru Lăpuşneanu pe locul unei biserici din lemn ce data din 1460 şi incendiată de turci în 1476. Mănăsirea Pângăraţi apare menţionată documentar, prima oară, la 9 iul. 1577, într-un document semnat de domnul Petru Şchiopul. Ansamblul monahal, înconjurat de un zid de incintă înalt de 5 m, a fost supus unor lucrări de restaurare şi extindere în anii 1642 (marele vistier Dumitru Şoldan a construit clisiarniţa şi turnul-clopotniţă), 1806 (după cutremurul catastrofal din 14 oct. 1802) şi 1850–1857. După secularizarea averilor mănăstireşti (1863), activitatea monahală s-a restrâns foarte mult. Mănăstirea Pângăraţi a fost desfiinţată abuziv de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1991. Ansamblul monastic a fost restaurat în 1992–2001, iar în anii 2002-2011 a fost construită o nouă biserică având dublu hram „Sfinţii Cuvioşi Simeon şi Amfilohie" şi „Toţi Sfinţii Români". Turnul-clopotniţă, înalt de 34 m, care avea şi rol de turn de intrare s-a prăbuşit la 18 iun. 1996. Monumentul eroilor Primului Război Mondial. În satul Pângăraţi se află o biserică din sec. 18. În com. **P.** se află o pădure alcătuită din arbori de tisă *(Taxus baccata),* în amestec cu pin *(Pinus silvestris),* brad *(Abies alba),* molid *(Picea abies),* fag *(Fagus sylvatica),* carpen *(Carpinus betulus)* ş.a., declarată rezervaţie forestieră.

PÂNZELOR, Lacul ~ → Inului, Lacul ~.

PÂRÂUL DOAMNEI, Mănăstirea ~ → Toplița (1).

PÂRÂUL RECE, localit. componentă a oraşului Predeal, staţiune climaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în jud. Braşov, în zona Clăbucetelor Predealului, la 960 m alt., în mijlocul unei păduri de conifere, la 34 km SV de municipiul Braşov şi 12 km V de Predeal, de care este legată printr-o şosea modernizată. Climat de munte, tonic, cu temp. medii anuale de c. 5°C (în iul. temp. medii de 15,5°C, iar în ian. –6°C) şi precipitaţii ce depăşesc 900 mm anual. Aerul curat, lipsit de praf şi alergeni, puternic ozonat şi ionizarea accentuată a atmosferei constituie principalii factori naturali de cură necesari pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual, a rahitismului şi tulburărilor de creştere la copii şi a bolilor endocrine. Staţiunea dispune de terenuri de sport, de club cu sală de spectacole, bibliotecă,

, are în subordine satul Măderat.

Pângăraţi (2). Mănăstirea Pângăraţi

Pârâul Rece. Complexul turistic

numeroase pârtii de schi etc. Posibilităţi variate de efectuare a drumeţiilor spre cabanele din M-ţii Bucegi (Omu) şi din Clăbucetele Predealului (Trei Brazi, Poiana Secuilor etc.). Teleschi.

PÂRGĂREŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată pe râul Oituz, la poalele M-ţilor Vrancea; 4 759 loc. (1 ian. 2011): 2 385 de sex masc. şi 2 374 fem. Biserica „Sfântul Mihail" (2002–2011), în satul Satu Nou.

PÂRJOAIA → Lipniţa.

PÂRJOL, com. în jud. Bacău, alcătuită din 9 sate, situată în partea de N a Depr. Tazlău, pe cursul superior al râului Tazlău; 6 650 loc. (1 ian. 2011): 3 394 de sex masc. şi 3 256 fem. Expl. de petrol. Centre de ceramică populară (în satul Băhnăşeni) şi de prelucr. artistică a lemnului (în satul Pustiana). Ţiţeiul de culoare roşcată, exploatat în satul Câmpeni din anul 1886, are proprietăţi curative, fiind folosit de localnici pentru tratarea afecţiunilor reumatice şi a unor boli dermatologice şi de stomac. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1822–1825, reparată în 1919) şi „Schimbarea la Faţă" (1858–1861), în satele Băhnăşeni şi Câmpeni. Din data de 19 iun. 2003, com. **P.** are în componenţă satul Hemeeni care fusese desfiinţat la 17 febr. 1968 şi înglobat în satul Tărâţa şi reînfiinţat la 19 iun. 2003.

PÂRLĂDENI → Însurăţei.

PÂRSCOV, com. în jud. Buzău, alcătuită din 12 sate, situată în depresiunea subcarpatică omonimă, la poalele Dealurilor Ursoaia, Botanu şi Ciolanu, pe râul Buzău; 5 948 loc. (1 ian. 2011): 2 926 de sex max. şi 3 022 fem. Staţie de c.f. (în satul Pârscov) şi haltă de c.f. (în satul Bădila). Conserve de fructe. Ţigarete, mobilă şi produse electrocasnice. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Centru de ceramică populară (olărit). Satul Pârscov este menţionat documentar, prima oară, în 1515. În satul Bădila se află rezervaţia geologică „Sarea lui Buzău", extinsă pe o supr. de 1 ha, formată din peste 40 de blocuri de calcar, prinse în „brecia sării", având forme şi dimensiuni diferite. Între acestea se remarcă trei blocuri masive care au 10–14 m înălţime, 8 m lungime şi 6–8 m lăţime. Studiile geologice au scos în evidenţă apartenenţa acestor blocuri calcaroase la unele formaţiuni dezvoltate în Jurasicul superior, acest loc fiind singurul punct din zona Carpaţilor de Curbură unde apar la zi calcarele jurasice care aparţin Platformei Moesice. În satul Pârscov se află biserica „Sfântul Dumitru" (1845), casa natală şi un bust al scriitorului Vasile Voiculescu, realizat de sculptorul Oscar Han.

PÂRŞCOVENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în partea de N a Câmpiei Romanaţi, pe râul Bârlui; 2 964 loc. (1 ian. 2011): 1 483 de sex masc. şi 1 481 fem. Halta de cale ferată (în satul Pârşcoveni). Moară de cereale (începutul sec. 20), în satul Olari. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1821), „Adormirea Maicii Domnului" (1860) şi „Sfântul Nicolae" (1909), în satele Olari, Butoi şi Pârşcoveni. În satul Olari există conacul boierului Neamţu (începutul sec. 20). Până la 2 dec. 2004, com. **P.** a avut în componenţă satul Şopârliţa care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

PÂRTEŞTII DE JOS, com. în jud. Suceava, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Pod. Sucevei, la contactul cu Obcina Mare, pe râul Soloneţ; 2 839 loc. (1 ian. 2011): 1 405 de sex masc. şi 1 434 fem. Haltă de c.f. (în satul Vârfu Dealului). Nod rutier. Centru de olărit (în satul Vârfu Dealului).

PEANA, vârf în zona Dealurilor Feleacului, constituind alt. max. a acestora (832 m).

PECENEAGA, com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată pe dr. braţului Dunărea Veche; 1 823 loc. (1 ian. 2011): 926 de sex masc. şi 897 fem. Nod rutier. Culturi de cereale. Pescuit. Fermă de creştere a porcinelor. Între Peceneaga şi Camena (sat în com. Baia, jud. Tulcea) există o importantă linie de falie care separă Pod. Dobrogei de Nord de Pod. Dobrogei Centrale. Agroturism.

PECHEA, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Covurlui, pe râurile Suhu şi Lozova; 11 327 loc. (1 ian. 2011): 5 860 de sex masc. şi 5 467 fem. Nod rutier. Produse textile (covoare persane manuale) şi alim. (brânzeturi, vin, alcool). Ateliere de prelucr. lemnului (mobilă). Morărit. Centru viticol. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1871–1873), în satul Pechea.

PECICA, oraş în jud. Arad, situat în Câmpia Aradului, pe dr. râului Mureş, la graniţa cu Ungaria; 13 930 loc. (1 ian. 2011): 6 783 de sex masc. şi 7 147 fem. Supr.: 237 km², din care 9,7 km² în intravilan; desitatea: 1 436 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Punct de vamă (în localit. componentă Turnu), inaugurat la 12 iul. 1996. Expl. de petrol şi gaze naturale (în localit. componentă Turnu). Producţie de încălţăminte şi de mobilă. Reparaţii de maşini agricole. Produse lactate. Culturi de cereale, cartofi, legume, sfeclă de zahăr, plante uleioase etc. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Poiană cu narcise („la Rovine"). În arealul oraşului Pecica, menţionat documentar, prima oară, în 1329, au fost descoperite urmele unei importante aşezări fortificate din Epoca bronzului mijlociu, cu 16 niveluri de locuire, în care s-a găsit o mare cantitate de ceramică de un tip specific, aparţinând culturii Pecica-Periam, cu decor bogat şi forme zvelte (vase mici cu una sau două toarte, ceşti cu gât prelung în formă de pâlnie etc.). Tot aici a fost scos la iveală un tezaur de aur, compus dintr-o faleră (podoabă discoidală) şi un colier de 48 de mărgele conice, datând din Hallstatt. În punctul „Şanţul Mare" au fost identificate vestigiile unei aşezări fortificate dacice (o *davă*), presupusă a fi fost antica *Ziridava,* menţionată în scrierile lui Ptolemeu, în care s-au găsit un inel din aur, un atelier de orfevrărie, un sanctuar circular ş.a. Distrusă de romani, aşezarea n-a mai fost refăcută, pe locul ei extinzându-se, în sec. 11–12, o necropolă de înhumaţie. Com. Pecica a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă localit. componente Bodrogu Vechi, Sederhat şi Turnu. Biserică romano-catolică(1886-1887) şi biserica ortodoxă „Sfinţii Trei Ierarhi" (1932).

PECINEAGA, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată în SE Pod. Cobadin; 3 314 loc. (1 ian. 2011): 1 682 de sex masc. şi 1 632 fem. Nod rutier. Creşterea porcinelor, ovinelor şi bovinelor. Legumicultură. Muzeu sătesc. Agroturism. Satul Pecineaga a fost înfiinţat la mijlocul sec. 19 cu numele *Gherengic*, între 1933 şi 1940 s-a numit *I.G. Duca*, iar din 1940 poartă denumirea actuală. Geamie (1873).

PECINEAGU, lac de retenţie în jud. Dâmboviţa, realizat pe cursul superior al râului Dâmboviţa, străjuit la S de vf. Păpuşa din masivul Iezer. Supr.: 182 ha; vol.: 63 mil. m³.

Muzeu complet digital, inaugurat la 29 oct. 2013.
, de produse textile

PECIU NOU, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Timişului, pe dr. văii Timiş şi pe râul Bega Mică; 5 122 loc. (1 ian. 2011): 2 546 de sex masc. şi 2 576 fem. Staţie de c.f. (în satul Peciu Nou). Fabrică de mobilă şi cherestea. Produse alim. Materiale de construcţie. Siloz de cereale. Culturi de cereale. Creşterea bovinelor. Rezervaţie forestieră (în satul Diniaş). Satul Peciu Nou apare menţionat documentar, prima oară, în anul 1333 cu numele *Veybech*, iar în perioada 1401–1406 a fost domeniu regal cu statut urban numit *oppidum Regys Veybech*. În 1526 numele localităţii a fost schimbat din *Vibech* în *Peciui*, iar din sec. 17 apare cu grafia *Peciuiu*. În perioada 1723-1728 satul a fost colonizat cu germani, aceştia denumindu-l *Neu Wien*, iar în perioada 1924–1925 s-a numit *Mielcu*. Biserică romano-catolică (1774-1776).

PELEAGA 1. Cel mai înalt vârf din M-ţii Retezat (în partea de V a Carpaţilor Meridionali), de formă piramidală, alcătuit din granite, granodiorite, şisturi cristaline; împădurit în pânze de grohotiş. Alt.: 2 509 m. La baza lui se află cel mai întins lac glaciar din Carpaţii româneşti – Bucura (10,8 ha). Situat pe creasta centrală a M-ţilor Retezat, **P.** oferă o frumoasă perspectivă asupra peisajului din jur (vârfurile Retezat 2 482 m, Păpuşa 2 508 m şi Pietrele, 2 270 m, lacurile glaciare Bucura, Peleaga sau Ghimpele, Peleguţa, Lia ş.a.). Accesibil pe poteci marcate dinspre cabanele Pietrele, Balia, Gura Zlata, Buta.

2. Lac glaciar în M-ţii Retezat, de formă circulară, situat în bazinul văii Peleaga, la poalele de E ale vârfului omonim, la 2 122 m alt. Supr.: 1,72 ha; ad. max.: 4,2 m. Cunoscut şi sub numele de *Ghimpele*.

Vârful Peleaga (1)

PELEGUŢA, lac glaciar în M-ţii Retezat, situat la 2 102 m alt. Supr.: 0,95 ha; ad. max.: 5 m.

PELENDAVA → Craiova.

PENTELEU, masiv muntos de formă piramidală, situat în SE Carpaţilor Orientali (în Carpaţii de Curbură), între râurile Bâsca Mare (la V) şi Bâsca Mică (la E), fiind pr. unitate a M-ţilor Buzăului. Alcătuit din fliş paleogen, în cadrul căruia predomină formaţiunile de fliş grezos (gresia de Tarcău), cu intercalaţii de şisturi argiloase, marnoase, marnocalcaroase, fliş bituminos cu gresie de Kliwa, conglomerate. Alt. max.: 1 772 m (vf. Penteleu). Defrişările îndelungate de pe culmile domoale au dus la extinderea pajiştilor montane, alcătuite predominant din păiuş roşu, care au determinat o intensă activitate pastorală. Pe vremuri, pe acest munte se ţineau nedeile sau târgurile anuale, numite popular Drăgaica, târguri care în sec. 19 au coborât în câmpie, lângă oraşul Buzău, unde se ţin şi în prezent. Pe pantele sudice ale masivului **P.** se află rezervaţia naturală forestieră şi peisagistică „Milea-Viforâta", extinsă pe 193 ha, pusă sub ocrotire în 1975. Rezervaţia este o pădure formată, predominant, din molizi şi brazi în amestec cu fag, cu numeroase exemplare multiseculare, de talie foarte mare (peste 40 m înălţime şi diametre de 0,80–1 m), unele depăşind 540 de ani. Pe masivul **P.** există şi o poiană cu narcise.

PERECHUM → Pericei.

PERECSIN → Pericei.

PEREGU MARE, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Câmpiei Aradului, la graniţa cu Ungaria; 1 771 loc. (1 ian. 2011): 849 de sex masc. şi 922 fem. Culturi de cereale, plante uleioase, plante tehnice şi de nutreţ etc. Satul Peregu Mare apare menţionat documentar, prima oară, în 1241, cu numele *Magna villa Perg.* În perioada 1852-1853 au fost colonizate numeroase familii de cehi şi slovaci, iar în 1863 de germani. Biserică romano-catolică (1896) şi biserică greco-catolică cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1926). Com. **P. M.** are tendinţă de depopulare (în anul 2004 c.100 de case erau nelocuite).

PERESCHIV, lac de acumulare în jud. Vaslui, creat pe cursul râului Pereschiv în scop piscicol şi de combatere a inundaţiilor. Suprr.: 170 ha; vol.: 5 mil. m^3.

PERETU 1. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râurile Vedea şi Burdea; 7 492 loc. (1 ian. 2011): 3 738 de sex masc. şi 3 754 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 2 dec. 1895). Moară de cereale, dată în folosinţă în sept. 1995. Pe terit. com. **P.** a fost descoperit (1971) un mormânt tumular de înhumaţie, traco-getic (sf. sec. 4 î.Hr.), al unui şef războinic, în care au fost găsite un coif din argint, de tip traco-getic, cu decor specific, vase tracice din argint şi vase din bronz de factură grecească, aplice din argint etc. Într-o încăpere alăturată au fost descoperite scheletele a doi cai şi doi câini şi şase obezi din fier pentru roţile de car. Biserica „Sfântul Nicolae" (1831) şi biserica avand dublu hram - „Sfântul Gheorhe" şi „Izvorul Tămăduirii" (1843, reconstruită la sf. sec. 19).

2. → Olanu.

PEREZNEK → Pericei.

PERIAM, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Mureşului, pe râul Aranca; 4 411 loc. (1 ian. 2011): 2 186 de sex max. şi 2 225 fem. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată în 1869). Balastieră. Produse din fontă; confecţii metalice; producţie de pălării datând din anul 1892. Moară de cereale; produse de panificaţie şi de patiserie. Pomicultură; legumicultură. Creşterea porcinelor. Aici au fost descoperite (1909–1913, 1921, 1923–1931) vestigiile unei aşezări fortificate cu val şi şanţ şi o necropolă de incineraţie din Epoca bronzului mijlociu (prima jumătate a milen. 2 î.Hr.). S-au găsit obiecte din aramă sau bronz (brăţară spiralată, colan din bară cilindrică) şi multă ceramică tipică culturii Pecica-Periam, între care un model-miniatură de car din teracotă, cu patru roţi pline şi coş de plan dreptunghiular decorat cu triunghiuri incizate. Satul Periam apare menţionat documentar, prima oară, în 1330, cu numele *Priamus*, iar în anii 1724, 1748, 1752, 1765–1766 a fost colonizat cu germani. În satul Haulik, întemeiat în 1853, în prezent înglobat în satul Periam, se află o biserică romano-catolică (1847-1856), cu picturi originare executate în frescă de Josef Proksch. În satul Periam mai există biserica romano-catolică „Sfântul Johann de Nepomuk",

construită în stil baroc în anii 1750–1772, restaurată în anii 1873 şi 1938 şi pictată în 1938 de fraţii Ferch; biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", zidită în anii 1926–1927 după planul arhitectului Josef Ortner, pictată în 1933 de Imre Capsa din Arad, restaurată în 1957, renovată în 1993-1997 şi repictată în 1999-2002. Clădirea Primăriei din Periam datează din anul 1824. Până la 28 dec. 2007, com. **P.** a avut în componenţă satul Pesac, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

PERIBOINA, Gura ~, canal (gură) în sudul lacului Razim prin care acesta comunică cu Marea Neagră.

PERICEI, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în partea de N a Depr. Şimleu, la poalele de E-SE ale Măgurii Şimleului, pe râul Crasna; 3 993 loc. (1 ian. 2011): 2 003 de sex masc. şi 1 990 fem. Producţie de componente electronice. Legumicultură. Viticultură. Pomicultură. Satul Pericei apare menţionat documentar, prima oară, în 1205 cu denumirea *Pereznek*, iar în 1259 este consemnat cu numele *Terra Perchen*. În 1351 se numea *Perechum*, în 1733 *Perecsin*, iar din 1918 toponimul actual. În satul Bădăcin, menţionat documentar, prima oară, în 1213, cu numele *Villa Botocun,* se află biserica ortodoxă cu hramul „Schimbarea la Faţă" (1705), declarată monumet istoric, casa memorială „Iuliu Maniu" (construită în 1865), declarată monument istoric, şi biserica greco-catolică „Întâmpinarea Domnului" (2004-2009), iar în satul Pericei există o biserică reformată (1668) şi o biserică greco-catolică zidită în 1886-1888 pe locul uneia din lemn ce data din 1796.

PERIENI, com. în jud. Vaslui, formată dintr-un sat, situată în SE Colinelor Tutovei, pe râul Valea Seacă; 3 726 loc. (1 ian. 2011): 1 900 de sex masc. şi 1 826 fem. Staţiune de cercetare pentru combaterea eroziunii solului. Fabrică de mobilă; presă de ulei comestibil. Trei mori de porumb. Culturi de cereale. Creşterea bovinelor. Pe terit. com. **P.** au fost descoperite (1949, 1955) vestigiile unei aşezări neolitice, aparţinând culturii Criş, în care s-a găsit ceramică tipică (cupe cu picior cvadrilobat, lustruite, oale cu decor de barbotină, mai multe figurine feminine şi zoomorfe – bovidee). Până la 7 mai 2004, com. **P.** a avut în componenţă satele Ciocani, Crâng, Crângu Nou şi Podu Petriş, care la acea dată au format com. Ciocani.

PERIEŢI 1. Lac (liman fluviatil) în partea de E a Câmpiei Române, situat pe stg. văii Ialomiţei, în perimetrul satului Fundata (com. Perieţi, jud. Ialomiţa). Supr.: 1,06 km^2; lungimea: 3,2 km; lăţimea max.: 700 m; ad. max.: 3 m. Local, este cunoscut sub numele de *Şchiauca*.

2. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa; 3 640 loc. (1 ian. 2011): 1 802 de sex masc. şi 1 838 fem. Staţie de c.f. (în satul Perieţi) şi haltă de c.f. (în satul Fundata). Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Viticultură. Centru de cusături şi ţesături populare. Satul Perieţi apare menţionat documentar, prima oară, la 10 nov. 1588 într-un document semnat de domnul Mihnea Turcitul. În satul Perieţi au existat bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1820) şi „Sfântul Nicolae" (1850) – ambele demolate înainte de Primul Război Mondial. Noua biserică ce poartă hramul „Sfântul Nicolae" a fost construită în anii 1929–1930 (sfinţită la 25 mart. 1930), cu picturi murale interioare originare, refăcute în anii 1951, 1961 şi 1983.

3. Com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Boian, la contactul cu Piem. Cotmeana, pe râul Iminog; 1 877 loc. (1 ian. 2011): 954 de sex masc. şi 923 fem. Fabrică de ulei; două mori de cereale; două brutării. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. În satul Perieţi, atestat documentar la 6 mai 1696, se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1822, pictată în 1857) şi o biserică din zid, cu hramul „Sfântul Dumitru" (1857), în satul Măgura există biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1732), iar în satul Mierleştii de Sus este biserica „Sfântul Nicolae" (1810, zugravită în 1855 şi restaurată în 2010-2011). Până la 19 mart. 2004, com. **P.** a avut în componenţă satul Bălteni, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

PERIŞ, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Vlăsiei; 7 212 loc. (1 ian. 2011): 3 499 de sex masc. şi 3 713 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872), în satul Periş. Expl. de petrol şi gaze naturale. Reparaţii de utilaje agricole. Nutreţuri combinate. Ferme de creştere a porcilor şi păsărilor. Apicultură. Muzeu sătesc (Buriaş). Satul Periş este atestat documentar în anul 1579. În satul Bălteni, menţionat documentar în anul 1476, se află schitul Bălteni, cu biserica având hramul „Sfântul Nicolae", ctitorie de la sf. sec. 16 a vornicului Hrizea, incendiată de tătari în 1602 şi reconstruită ulterior din temelie, fiind terminată în anul 1626. Biserica este declarată monument istoric. Pe terit. com. **P.** se află pădurea şi lacul Scroviştea şi coada lacului Snagov. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **P.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov.

PERIŞANI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 8 sate, situată în Depr. Loviştea, la poalele de N ale M-ţilor Cozia şi cele de SV ale M-ţilor Făgăraş, pe râul Băiaş; 2 335 loc. (1 ian. 2011): 1 209 de sex masc. şi 1 126 fem. Produse lactate (în satul Pripoare). Pomicultură. Culturi de cartofi. Satul Mlăceni apare menţionat documentar, prima oară, la 8 sept. 1596, satul

Perşani (1). Aspect din Perşanii de Sud (în prim-plan valea Bârsa Groşetului)

Poiana la 13 oct. 1533, iar satul Pripoare la 4 mai 1567. Bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1797–1799), „Sfântul Gheorghe" (1840) şi „Sfântul Dumitru" (1886), în satele Perişani, Mlăceni şi Băiaşu; biserica de cărămidă „Sfântul Nicolae" (1883), în satul Spinu. Până la 23 dec. 2002, com. **P.** a avut în componenţă satele Bratoveşti, Cucoiu şi Titeşti, care la acea dată au format com. Titeşti, jud. Vâlcea.

PERIŞOR, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Desnăţui, pe râul Băldal; 1 804 loc. (1 ian. 2011): 869 de sex masc. şi 935 fem. Nod rutier. Zonă de interes cinegetic. Satul Perişor este menţionat documentar, prima oară, în 1573. În satul Mărăcinele se află biserica cu hramul „Sfântul Nicolae" (1694, cu refaceri ulterioare), iar în satul Perişor, biserica „Sfântul Nicolae" (1862) şi biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (ante 1845). Agroturism.

PERIŞORU, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului; 5 334 loc. (1 ian. 2011): 2 653 de sex masc. şi 2 681 fem. Staţie de c.f. (în satul Perişoru). Culturi irigate de cereale, plante tehnice şi uleioase, legume etc. Apicultură; avicultură. Staţiune silvică. Centru de cercetări ştiinţifice pentru culturi irigate şi silvicultură. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **P.** a făcut parte din jud. Ialomiţa. În satul Perişoru se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1936-1946) şi o biserică având dublu hram - „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (27 iul. 2004-22 aug. 2007).

PERIŞOR-ZĂTOANE, rezervaţie faunistică în Delta Dunării, situată în partea de E a Depr. Dranov, la S de braţul Sfântu Gheorghe, extinsă pe 14 200 ha. Zona centrală a rezervaţiei o constituie lacurile Zătonu Mare şi Zătonu Mic. Aici este principalul loc de cuibărit pentru cormorani, lebede şi pelicanul creţ.

PERITEASCA, lagună în cordonul litoral din SE lacului Razim prin intemediul căreia se face schimbul de ape dintre lacul Razim şi Marea Neagră. Pe acest cordon se află rezervaţia Periteasca–Leahova–Gura Portiţei (3 900 ha) individualizată prin prezenţa grindurilor uscate sau scăldate de apele mării şi ale lacului Razim, oferind condiţii prielnice pentru păsările de ţărm: egreta mare *(Casmerodius albus)*, egreta mică *(Egretta garzetta)*, stârcul galben *(Ardeola ralloides)*, gârliţa mare *(Anser albifrons)*, raţa sunătoare *(Bucephala clangula)* etc.

PERŞANI 1. Munţii ~, grup de munţi în SV Carpaţilor Orientali, extinşi pe direcţie NNE-SSV, limitând partea de V a Depr. Braşov. În extremitatea de SV vin în contact cu M-ţii Ţagla prin intermediul Depr. Şinca. Au o structură petrografică complexă, alcătuită din roci cristaline, calcare mezozoice, fliş şi aglomerate vulcanice. Prezintă interesante forme carstice (Cheile Vârghişului, peştera Mereşti ş.a.). În extremitatea de N a M-ţilor **P.**, valea Oltului şi-a sculptat, în bazalte, frumosul şi sălbaticul defileu de la Racoş. Pantele M-ţilor **P.** sunt acoperite cu păduri de fag şi carpen, iar zonele interfluviale (unde se evidenţiază suprafaţa de eroziune Poiana Mărului) cu păşuni şi fâneţe. În cadrul lor se individualizează trei compartimente: *Perşanii de Sud,* cuprinşi între văile Bârsa Groşetului (la S) şi Hămăradia şi pasul Perşani (la N), cu alt. max. de 1 292 m în vf. Măgura Codlei; *Perşanii Centrali,* situaţi între valea Hămăradia (la S) şi defileul Oltului de la Racoş (în N), în interiorul celui de-al doilea mare cot al Oltului, cu alt. max. de 1 004 m în vf. Cetăţii. Sunt străbătuţi de o şosea modernizată (Măieruş–Rupea) care leagă Depr. Braşov cu Pod. Transilvaniei, traversând Pădurea Bogata (declarată rezervaţie forestieră); *Perşanii de Nord,* extinşi la N de valea Oltului, până la contactul cu M-ţii Harghita, cu alt. max. de 1 002 m în vf. Dugău.

2. Pas în partea central-sudică a M-ţilor Perşani, pe Valea Hămăradia, care asigură legăturile rutieră şi feroviară între Depr. Braşov şi Depr. Făgăraş.

3. Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, situată în raza com. Şinca, jud. Braşov, în partea de E a Depr. Făgăraş, pe râul Perşani, la poalele de V ale M-ţilor Perşani, la 400 m alt., la 25 km NV de municipiul Braşov. Climat de depresiune intramontană, sedativ, cu temp. medii anuale de 7,5°C (în iul. temp. medii de 19°C, iar în ian. de –5°C) şi precipitaţii moderate (c. 700 mm anual). Izvoare cu ape minerale clorurate, bicarbonatate, sodice, hipertone indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale. *Obiective turistice:* fosta mănăstire rupestră Pleşiu (şase încăperi în stâncă), părăsită în anul 1700; Peştera Mare de la Mereşti, din M-ţii Perşani, descoperită în sec. 18, unde au fost găsite resturi de ceramică aparţinând primei Epoci a fierului (Hallstatt).

PERŞINARI, com. în jud. Dâmboviţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Târgoviştei, pe râul Dâmboviţa, la 20 km S-SE de municipiul Târgovişte; 3 055 loc. (1 ian. 2011): 1 478 de sex masc. şi 1 577 fem. Producţie de var şi ipsos. În arealul sataul Perşinari, atestat documentar în 1774, a fost descoperit (1962) un tezaur din Epoca bronzului alcătuit din 11 pumnale, o spadă lungă din aur masiv şi fragmente de topoare de luptă din argint. Com. **P.** a fost înfiinţată la 14 dec. 2004 prin desprinderea satului Perşinari din com. Văcăreşti, jud. Dâmboviţa.

PESAC, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Mureşului, pe râul Aranca; 2 112 loc. (1 ian. 2011): 1 059 de sex masc. şi 1 053 fem. Culturi de cereale. În satul Pesac, atestat documentar, prima oară, în anul 1399, se află biserica „Înălţarea Domnului" (1806-1811), cu picturi murale interioare originare executate în stilul barocului vienez de Nicolae Popescu şi restaurate în 1926, 1959, 1994-1995. Biserica a fost reparată la exterior în anii 2003-2006. Com. **P.** a fost înfiinţată la 28 dec. 2007 prin desprinderea satului Pesac din com. Periam, jud. Timiş.

PESCARI → Coronini.

PESCĂREŢ → Becicherecu Mic.

PESCEANA, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în partea de E a Piem. Olteţului, pe cursul superior al râului Pesceana; 1 861 loc. (1 ian. 2011): 948 de sex masc. şi 913 fem. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1800), în satul Ursoaia şi biserica „Sfântul Apostol Toma" zidită în anii 1899-1900, în satul Pesceana..

PESCHERED → Becicherecu Mic.

PESNACK → Moldova Nouă.

PESTIŞU MIC, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată în partea de V a Depr. Hunedoara, la poalele de E-NE ale M-ţilor Poiana Ruscăi, pe râul Pestiş; 1 240 loc. (1 ian. 2011): 607 de sex masc. şi 633 fem. Haltă de c.f. (în satul Pestişu Mic). În perimetrul satului Mănerău au fost descoperite (1911–1912) urme de locuire din Neolitic şi din prima Epocă a fierului (Hallstatt), precum şi vestigiile unei aşezări romane *(villa rustica)* din sec. 2–3, în care s-au găsit vase din lut ars, monede, obiecte din fier şi bronz, o amenajare termală cu hipocaust ş.a. Satul

Pestişu Mic apare menţionat documentar, prima oară, în 1330. În satul Almaşu Mic se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1624, reparată în sec. 18 şi restaurată în anii 2010-2011), declarată monument istoric. Agroturism.

PEŞTERA, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 5 sate, situată în partea de NE a Pod. Oltinei; 3 431 loc. (1 ian. 2011): 1 813 de sex masc. şi 1 618 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante uleioase, plante tehnice şi de nutreţ etc. Viticultură. Legumicultură.

PEŞTERA BONCHII, peşteră activă în partea de SV a M-ţilor Pădurea Craiului, în locul numit Dealul Farcului, în com. Roşia (jud. Bihor). Lungime galeriilor: 2 300 m. Explorată prima dată în 1968. Are forma unei galerii alungite pe direcţie V-E, cu diametrul mediu de c. 4 m, străbătută de un râu subteran, cu numeroase săli şi sifoane. Conţine frecvente formaţiuni stalagmitice. Greu accesibilă.

PEŞTERA CÂMPENEASCĂ, peşteră în SE M-ţilor Codru-Moma, la 900 m alt., situată în Depr. Ţarina din platoul calcaros Vaşcău, în satul Izbuc din com. Cărpinet, jud. Bihor, la c. 3,5 km SV de oraşul Vaşcău, jud. Bihor. Lungimea galeriilor: 1 314 m. Explorată prima dată în 1968. Peşteră activă, săpată în calcare triasice, sub forma unei galerii foarte meandrate, cu o lărgime medie de 4 m. În zona incipientă prezintă stalactite şi draperii situate în boltă. Nu departe de intrarea în peşteră, al cărui portal are 20 m înălţime, se află un puţ (aven) larg şi adânc în care se prăvălesc apele pârâului Ţarina (sau Pampărului) formând o cascadă cu o cădere a apei de 42 m (cea mai mare cascadă subterană din România). După un curs subteran de c. 2,5 km, în partea finală a peşterii pârâul Ţarina are un pronunţat caracter de tunel de presiune care se termină cu un lac de sifon din care apa se strecoară prin culoare numai de ea ştiute, ieşind la lumina zilei printr-un izbuc cu debit puternic de apă, numit izbucul Boiu, situat la c. 500 m V de oraşul Vaşcău. Peştera este declarată monument al naturii.

PEŞTERA CU APĂ DE LA BULZ, peşteră în partea de NE a M-ţilor Pădurea Craiului (M-ţii Apuseni), la 365 m alt., situată pe versantul sudic al văii Iada, pe terit. com. Bulz, jud. Bihor. Lungimea galeriilor: 4 500 m. Cunoscută de la sf. sec. 19, dar explorată prima oară în 1944. Are aspectul unui coridor mic, ascendent, străbătut de un curs de apă cu debit bogat, cu numeroase obstacole pe parcurs. Galeria pr. prezintă nenumărate cascade, lacuri, precum şi săli largi ce alternează cu spaţii înguste. Greu accesibilă.

PEŞTERA CU GHEAŢĂ → Vârfuraşul.

PEŞTERA DE LA CĂPUT, peşteră situată în partea centrală a M-ţilor Bihor, pe valea Izvorul Ursului, la 1 080 m alt. Lungimea galeriilor: 1 873 m. Cunoscută din 1903, dar prima explorare s-a efectuat în 1952–1953. Sculptată în calcare tithonice. Are forma unei seceri (cu mânerul spre E şi lama cu zimţii în sus), prezentând puţine concreţiuni, dar interesante forme de săpare sub presiune şi depozite aluvionare în cantităţi mari, datorate regimului torenţial al cursului de apă care o drenează. Are patru lacuri spre partea terminală. Greu accesibilă.

Peştera de la Căput. Săritoarea Mare

PEŞTERA DE LA GĂLĂŞENI, peşteră în partea de NE a M-ţilor Pădurea Craiului (M-ţii Apuseni), situată pe un platou carstic, la 380 m alt., pe Valea Deblei, în arealul satului Gălăşeni, com. Măgeşti, jud. Bihor. Lungimea galeriilor: 2 357 m. Este constituită din două coridoare paralele, unul mai lung (Galeria uscată), cu săli spaţioase, bogat concreţionate, alternând cu spaţii înguste, şi altul mai scurt (Galeria cu apă), străbătut de un pârâu subteran. Greu accesibilă.

PEŞTERA DE LA TĂUŞOARE → Izvorul Tăuşoarelor.

PEŞTERA DE LA ZĂPODIE, peşteră în partea centrală a M-ţilor Bihor, în partea de NV a Depr. Groapa de la Barsa, în cadrul complexului carstic Padiş–Cetăţile Ponorului, la 1 090 m alt. Lungimea galeriilor: 10 221 m. Explorată prima oară în 1952 pe o lungime de 78 m şi apoi în anii 1973–1974. Sistemul de galerii al peşterii, foarte meandrat, este axat pe două cursuri pr. independente (de N şi de S) la care se ajunge printr-o galerie mediană. Datorită joncţiunii naturale, realizată în 1974, între Peştera Neagră şi Peştera de la Zăpodie, reţeaua totală de galerii însumează 12 100 m, fiind cunoscută şi sub numele de *Peştera Neagră-Zăpodie.* Galeria de acces păstrează în apropiere de intrare un gheţar peren ce se prelungeşte până la c. 60 m adâncime. Galeriile prezintă numeroase lacuri, cascade, marmite şi sifoane. Foarte greu accesibilă.

PEŞTERA HODOBANA, peşteră situată în M-ţii Bihor, pe versantul stg. al pârâului Hodobana (afl. al pârâului Sohodol), în arealul satului Hodobana, com. Arieşeni, jud. Alba. Lungimea galeriilor: 22 142 m (a doua ca lungime după Peştera Vântului). Peştera a fost decoperită în apr. 1979 de speologii Florin Păroiu şi N. Sasu şi cercetată de mai multe echipe de speologi până prin anul 1987. Are o reţea complicată de galerii cu caracter labirintic, etajate pe 8 niveluri, foarte greu accesibile, iar intrarea în peşteră este extrem de îngustă (1 x 1 m). Prezintă numeroase săli, canioane şi un râu care se prăbuşeşte printr-o cascadă cu o cădere a apei de c. 20 m în Sala Finală. Faună: *Myotis myotis* şi *Limonia nubeculosa*.

Peştera Muierii. Sala minunilor

PEŞTERA IALOMICIOAREI → Ialomiţa (3).

PEŞTERA IALOMIŢEI → Ialomiţa (3).

PEŞTERA JGHEABUL LUI ZALION, peşteră cu caracter descendent situată în M-ţii Rodnei, în apropiere de izvorul Pârâului Orbului (afl. stg. al Văii Seci) şi în apropiere de peştera Izvorul Tăuşoarelor, împreună cu care formează rezervaţia naturală (complexul carstic) Tăuşoare-Zalion (71 ha). Lungimea galeriilor Peşterii Jgheabul lui Zalion însumează 4 513 m şi sunt situate la o adâncime de 303 m. Peştera Jgheabul lui Zalion este foarte îngustă, are numeroase cascade şi formaţiuni de peşteră (în principal cristale de gips). Fauna cavernicolă este alcătuită din insecte, melci ş.a.

PEŞTERA LILIECILOR, peşteră situată în partea de V a M-ţilor Semenic, în perimetrul com. Caraşova (jud. Caraş-Severin), săpată în versantul masivului Fac (Cârşa) din zona Cheilor Caraşului, la 226 m alt. Lungimea galeriilor: 640 m. Peştera Liliecilor s-a dezvoltat în cea mai mare parte pe un sistem de diaclaze, lărgite sub acţiunea combinată a apei de infiltraţie cu aceea a unui râu subteran cu scurgere temporară. A fost explorată prima dată în 1955 şi apoi în anii 1963–1965. Se prezintă sub forma unei galerii sinuoase ce are, în zona de intrare, 5–13 m înălţime şi 14 m lăţime şi în care se află şi importante depozite de guano. Peşteră caldă (12,5–13,5°C) şi umedă (c. 100% umiditate), care adăposteşte numeroase colonii de lilieci (speciile *Myotis* şi *Miniopterus).* Peştera face parte din rezervaţia Cheile Caraşului.

PEŞTERA LUI EPURAN, peşteră în Pod. Mehedinţi, la 425 m alt., pe pârâul Ponorăţ, pe terit. com. Cireşu, jud. Mehedinţi. Lungimea galeriilor: 3 604 m. Descoperită şi explorată prima dată în 1964, iar apoi în 1966, 1973. Peşteră ramificată şi meandrată, cu galerii dispuse pe două niveluri (superior/fosil şi inferior/activ) care intersectează nenumărate săli. Conţine bogate şi variate concreţiuni, cristale albe de calcit, stalagmite, stalactite, mai multe puţuri, blocuri de prăbuşire ş.a. Temp. aerului este de 7–9,5°C. Faună cavernicolă săracă. Monument al naturii. Greu accesibilă.

PEŞTERA LUI PAHOMIE → Polovragi (1).

PEŞTERA MUIERII, peşteră sculptată în calcare mezozoice, dispusă pe patru niveluri, situată în versantul dr. al cheilor pârâului Galbenu de pe rama de SE a M-ţilor Parâng, la 2 km N de Baia de Fier (jud. Gorj). Lungimea galeriilor: 3 566 m. Explorată prima dată în 1929, apoi în 1952, 1954, 1956, 1962, 1971–1974. Se remarcă printr-o mare varietate şi bogăţie de concreţiuni calcitice (în special în Galeria Urşilor, lungă de 200 m), cu ornamente dintre cele mai diverse, de la domuri şi coloane de stalactite până la valuri de calcită şi ornamente de filigran. Importanţă speogenetică, arheologică, paleontologică, biologică şi mineralogică. Aici au fost găsite resturi de faună fosilă *(Ursus spelaeus)* şi de cultură umană din Paleolitic (unelte din silex din Paleoliticul mijlociu, ceramică de tip Coţofeni, obiecte din bronz şi din aramă etc.). Monument al naturii. Obiectiv turistic. Electrificată.

PEŞTERA NEAGRĂ (DE LA BARSA), peşteră situată în partea centrală a M-ţilor Bihor, într-o depresiune închisă (numită *Groapa de la Barsa)* din complexul carstic Padiş–Cetăţile Ponorului, la 1 100 m alt. Lungimea galeriilor: 1 879 m. Este constituită dintr-un sistem de galerii active (cu apă) şi săli mari, dispuse pe c. 100 m diferenţă de nivel, care, împreună, au înfăţişarea literei K. Prezintă formaţiuni stalagmitice (de c. 1 m înălţime) şi depuneri de tip „piele de leopard" pe pereţi. În 1974 s-a realizat joncţiunea naturală a Peşterii de la Zăpodie cu Peştera Neagră formând o reţea subterană de galerii, cu lungime totală de 12 100 m, cunoscută şi sub denumirea de *Peştera Neagră-Zăpodie.* În această peşteră trăieşte un vierme de apă numit *Troglochaetus beranecki.* Greu accesibilă.

PEŞTERA NEAGRĂ-ZĂPODIE → Peştera de la Zăpodie.

PEŞTERA SCĂRIŞOARA → Scărişoara.

PEŞTERA SCHITULUI → Ialomiţa (3).

PEŞTERA SFÂNTULUI APOSTOL ANDREI → Ion Corvin.

PEŞTERA TOPOLNIŢA → Topolniţa (1).

PEŞTERA URŞILOR, peşteră situată în partea de V a M-ţilor Bihor, pe versantul de N al Dealului Măgurii, la 491 m alt., în satul Chişcău (com. Pietroasa, jud. Bihor), descoperită în 1975 într-o fostă carieră de marmură. Lungimea galeriilor: 1 500 m. Este alcătuită din două niveluri pr. de galerii cu desfăşurare liniară: unul superior, inactiv, cu numeroase stalagmite, draperii, câmpuri de stalactite etc. şi altul inf., activ, cu mai puţine concreţionări. Fauna este reprezentată prin coleoptere şi izopode. Aici a fost găsit un schelet de urs de cavernă *(Ursus spelaeus),* conservat într-o terasă aluvionară din galeria inferioară. Peştera Urşilor este electrificată pe o distanţă de 1 000 m şi a intrat în circuitul turistic în 1980. Motel. Declarată rezervaţie speologică.

PEŞTERA VÂNTULUI, peşteră de mari dimensiuni (34 000 m lungimea galeriilor, cea mai lungă din România), situată în arealul com. Şuncuiuş (jud. Bihor), pe versantul de N al masivului Pădurea Craiului (M-ţii Apuseni), la 300 m alt., pe stg. Crişului Repede. Explorată, prima dată, în 1957. Dezvoltată în calcare

Imagine din Peştera Urşilor

triasice, peştera este constituită dintr-un sector inferior, parcurs de un râu subteran şi unul superior (fosil), cu remarcabili martori de eroziune (terase, sedimente etc.). Morfologic, se relevă prin nivelurile de eroziune cu meandre suprapuse şi o mare varietate de forme concreţionare. Faună cavernicolă săracă, reprezentată prin viermi de apă *(Mylonchulus cavernsis, Stenonchulus troglodytes)* şi coleoptere *(Pholeuon moczáryi).* Greu accesibilă. Monument al naturii.

rn

PEŞTIŞANI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Subcarpatică Olteană, pe râul Bistriţa gorjeană; 3 952 loc. (1 ian. 2011): 1 968 de sex masc. şi 1 984 fem. Expl. de calcar (în satul Gureni). Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Muzeu etnografic (în satul Brădiceni). În satul Hobiţa se află muzeul memorial „Constantin Brâncuşi", amenajat (în 1971) într-o casă asemănătoare cu cea în care s-a născut sculptorul, casa originară aflându-se în stare de ruină totală. În arealul com. **P.** există izvoare abundente care au permis amenajarea unor iazuri. Pe terit. satului Brădiceni a fost descoperit (1886) un tezaur monetar alcătuit din 815 denari antoninieni (sec. 3). În satul Peştişani se află o biserică din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva", construită în 1735 pe temelie din piatră, cu unele modificări din anul 1856, iar în satul Hobiţa există o biserică din lemn, cu hramul „Înălţarea Domnului" (1815) şi alta din zid, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1822) – printre ctitorii din sat figurând şi Ioan, bunicul lui Constantin Brâncuşi. Biserica păstrează picturi murale interioare originare, executate de diaconul Zamfir din Găvăneşti; în satul Brădiceni se află o biserică din zid cu hramul „Sfântul Nicolae"-Mămăroi (1739, refăcută în 1828–1832), iar în satele Gureni şi Frânceşti, bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1735) şi „Sfântul Gheorghe" (1823).

Peştişani. Muzeul memorial „Constantin Brâncuşi"

PETELEA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului, pe stg. văii Mureşului, la confl. cu râul Beica; 3 012 loc. (1 ian. 2011): 1 499 de sex masc. şi 1 513 fem. Haltă de c.f. (în satul Petelea). Balastieră. Creşterea bovinelor. În satul Habic, menţionat documentar, prima oară, în 1453, se află muzeul „Datini străbune". În arealul com. **P.** au fost descoperite (1869) fragmente ceramice din Epoca bronzului şi din prima Epocă a fierului (Hallstatt), precum şi un tezaur monetar alcătuit din 200 de piese din care 198 monede dacice şi două tetradrahme macedonene datând din sec. 1 î.Hr. În satul Petelea, atestat documentar, prima oară, în 1332 cu numele *Pycula* şi *Pytula*, apoi în 1426 cu toponimul *Petele* şi din 1854 cu denumirea actuală, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan" (1761), declarată monument istoric.

PETERSDORF → Homorod (4).

PETRĂCHIOAIA, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe cursul superior al râului Mostiştea; 2 905 loc. (1 ian. 2011): 1 440 de sex masc. şi 1 465 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Pomicultură. Pescuit în Iezerul Mostiştei. Bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (ctitorie din sec. 18 a stolnicului Petrache Dricu), cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Dumitru" (1745) şi „Sfântul Nicolae" (1766), în satele Petrăchioaia, Surlari şi Măineasca. Între 23 ian. 1981 şi 3 sept. 1981, com. **P.** a făcut parte din jud. Ialomiţa, iar între 3 sept. 1981 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov.

PETREŞTI 1. Depresiune de eroziune, dezvoltată în bazinul superior şi mijlociu al râului Hăjdate (afl. stg. al Arieşului), în zona de contact a Pod. Transilvaniei cu M-ţii Trascău şi Muntele Mare. Îngustarea cursului râului Hăjdate în aval de com. Petreştii de Jos (jud. Cluj), în sectorul impunătoarelor Chei ale Turzii, a determinat, de-a lungul erelor geologice, un intens proces de eroziune laterală în faciesul predominant marno-argilo-nisipos din amonte de Cheile Turzii, imprimând Depr. **P.** un aspect tentacular, cu sectoare mai largi, separate de îngustări. Vatra depresiunii, extinsă pe c. 20 km lungime, este formată dintr-o luncă largă, din conuri de dejecţie şi glacisuri, şi are o înclinare de la N la S, de la c. 620 m la 480 m alt. (Petreştii de Jos). Climă răcoroasă (c. 10°C media anuală) şi precipitaţii moderate (c. 700 mm anual).

2. Localit. componentă a municipiului Sebeş, jud. Alba, situată pe râul Sebeş. Hidrocentrală (4 MW), intrată în funcţiune în 1986. Fabrică de hârtie şi de materiale de papetărie. Pe terit. localit. **P.** au fost descoperite (1943, 1962) vestigiile unei aşezări datând din Neoliticul târziu (sf. milen. 3 î.Hr.), în care s-au găsit unelte din silex, din piatră şlefuită şi din os, râşniţe, ustensile din teracotă, precum şi multe vase ceramice pictate în trei culori, cu motive spiralate-meandrice, care au dat numele culturii Petreşti, răspândită în centrul Transilvaniei. Plastica este reprezentată prin figurine feminine cu braţele în cruce, cu anatomia redată schematic (lipsesc extremităţile picioarelor, de la genunchi în jos, detaliile mâinilor nu se disting, sânii sunt doar sugeraţi). Localit. **P.** apare menţionată documentar, prima oară, în 1309, cu denumirea *Plebanus de Villa Petri.*

3. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 7 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Titu, pe interfluviul Argeş–Neajlov; 5 896 loc. (1 ian. 2011): 2 880 de sex masc. şi 3 016 fem. Nod rutier (pe terit. com. **P.** se află un segment din autostrada Bucureşti–Piteşti). Expl. de balast (în satul Ioneşti). Confecţii textile. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Legumicultură (în satul Puntea de Greci). Pe terit. satului Ioneşti au fost descoperite urmele unei aşezări aparţinând culturii Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), în care s-au găsit vase din ceramică, pictate, şi figurine feminine cu braţele în cruce, precum şi un cazan din cupru, de formă cilindrică, având fundul rotunjit şi sprijinit pe un picior scurt, evazat la bază. Cazanul, datând din prima jumătate a sec. 5 d.Hr., caracteristic hunilor nomazi, este decorat cu nervuri şi are mânerele prevăzute cu protuberanţe în formă de ciuperci. În satul Potlogeni-Deal se află o biserică cu triplu hram – „Adormirea Maicii Domnului", „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Nicolae" (1810), iar în satele Greci şi Puntea de Greci, câte o biserică având acelaşi hram – „Sfântul

Nicolae", datând din 1870 şi, respectiv, 1841–1842. Poiană cu narcise, declarată rezervaţie naturală.

4. Com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Ierului; 1 567 loc. (1 ian. 2011): 724 de sex masc. şi 843 fem. Morărit; produse de panificaţie. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr ş.a. Creşterea taurinelor. Satul Petreşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1316. În perioada 1782–1810, în această zonă au fost colonizaţi germani. Biserică romano-catolică, zidită în 1838-1839 pe locul uneia din 1786, şi biserică din 1332-1333, iniţial romano-catolică, preluată de cultul reformat în sec. 18, în satul Petreşti. Agroturism.

PETREŞTII DE JOS, com. în jud. Cluj, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Petreşti, la poalele Culmii Hăjdate din M-ţii Trascău, pe râul Hăjdate; 1 644 loc. (1 ian. 2011): 814 de sex masc. şi 830 fem. Produse de panificaţie. Avicultură. În com. se află rezervaţia complexă *Cheile Turzii*. Biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1842–1846), în satul Livada. În satul Petreştii de Jos, atestat documentar, prima oară, la 6 oct. 1278 cu numele *Terra Hasadat*, iar apoi în 1332 cu denumirea *Sacerdos de Peturd*, se află o biserică unitariană (1570), iar în arealul fostului sat Petridu de Sus (sat desfiinţat şi unificat cu satul Petreştii de Jos) există mănăstirea Cheile Turzii (de călugări), cu biserica „Schimbarea la Faţă" construită în jurul anului 1558. Mănăstirea a fost reînfiinţată la 21 dec. 1998.

PETREŞTII DE SUS → Târgu Cărbuneşti.

PETRICANI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului, pe râul Neamţ; 6 015 loc. (1 ian. 2011): 2 966 de sex masc. şi 3 049 fem. Muzeul „Nicolae Popa" (1970) cu c. 3 000 de piese de arheologie, numismatică, etnografie (măşti populare, chimire, bundiţe, opinci, fluiere, laviţe), icoane, pictură şi sculptură naive ş.a., în satul Târpeşti. Centre de prelucr. artistică a lemnului (în satul Ţolici) şi de confecţionare a măştilor populare (în satul Târpeşti). Pe terit. satului Târpeşti, menţionat documentar, prima oară, la 17 apr. 1586 cu numele *Bodăieşti*, iar din anul 1600 cu numele actual, au fost descoperite (1937, 1958–1965, 1968) vestigiile mai multor aşezări suprapuse, aparţinând culturilor Precucuteni (milen. 4 î.Hr.), Cucuteni A (milen. 4–3 î.Hr.) şi Horodiştea-Folteşti (milen. 3–2 î.Hr.), precum şi urmele unei aşezări carpice (sec. 2–3) şi ale unei aşezări de tip Ipoteşti-Cândeşti (sec. 6–7). Tot în arealul satului Târpeşti a mai fost descoperit un idol masculin (un gânditor), asemănător celui de la Hamangia. În satul Boiştea, atestat documentar la 6 iun. 1446, se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1842–1843, reparată în 1892). Satul Petricani este atestat documentar la 22 aug. 1447, satul Ţolici la 12 mart. 1437, iar satul Răbâia (sat desfiinţat la 17 febr. 1968 şi unificat cu satul Petricani) la 22 aug. 1447.

PETRILA, oraş în jud. Hunedoara, situat în partea de NE a Depr. Petroşani, în zona de confl. a râurilor Taia şi Jieţ cu Jiu de Est, la poalele de NV ale M-ţilor Parâng, la 630 m alt., la 6 km NE de municipiul Petroşani; 24 599 loc. (1 ian. 2011): 12 044 de sex masc. şi 12 555 fem. Supr.: 310,3 km^2, din care 9,6 km^2 în intravilan; densitatea: 2 562 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Important centru pentru expl. şi ameliorarea (prepararea) huilei (minele Petrila şi Lonea, deschise în 1840, cu extracţii intensificate după anul 1859). Instalaţie de brichetare a cărbunelui. Producţie de mobilă, cherestea, conf. şi tricotaje. Casă de cultură. Bibliotecă, inaugurată la 26 iul. 2001, cu peste 10 000 vol. **Istoric.** În perimetrul localit. componente Jieţ a fost descoperit (1962) un tezaur monetar alcătuit din denari romani şi bucăţele de aur datând din sec. 3 d.Hr. Localit. **P.** apare menţionată documentar ca sat cu caracter păstoresc, prima oară, în 1493. În 1788, această zonă a fost devastată de invazia turcească. În perioada 1830–1840 au fost descoperite aici zăcăminte de cărbuni, care au început să fie exploatate în 1840 de fraţii Hoffmann din Braşov. În anii 1840–1900, o dată cu intensificarea extracţiei de cărbune, au fost aduşi în această regiune muncitori din Ungaria, Cehia, Polonia, Italia care au întemeiat aici *Colonia Lonea,* devenită, după 1918, *Colonia Brătianu* – denumire care se păstrează şi astăzi. Localit. **P.** a fost declarată oraş în 1956, având în subordine ad-tivă 4 localit. componente: Cimpa, Jieţ, Răscoala, Tirici. Bisericile ortodoxe „Sfântul Gheorghe" (1922-1932) şi biserica romano-catolică (1911-1914). Rezervaţiile naturale Cheile Jieţului (10 ha) şi Cheile Taia (2 ha).

PETRIŞ, com. în jud. Arad, alcătuită din 6 sate, situată în depresiunea omonimă din SE M-ţilor Zarand, pe râul Valea Roşie; 1 548 loc. (1 ian. 2011): 769 de sex masc. şi 779 fem. Staţie de c.f. (în satul Ilteu) şi haltă de c.f. (în satul Petriş). Expl. de pirite (în satul Roşia Nouă). Pomicultură. Sanatoriu T.B.C. amenajat în castelul „Salbek" (sec. 19) din satul Petriş. Bisericile din lemn cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (c. 1800) şi „Sfântul Mucenic Dimitrie" (1809, pictată în 1819), în satele Corbeşti şi Roşia Nouă; castel în stil neoclasic (sec. 18–19), în satul Ilteu. Satul Petriş este atestat documentar în anul 1337. Agroturism.

PETROASA MARE, Mănăstirea ~ → Victor Vlad Delamarina.

PETRODAVA → Piatra-Neamţ (2).

PETROŞANI 1. Depresiunea ~, depresiune intramontană, de origine tectonică (formată în Oligocen-Miocen), situată în partea de V a Carpaţilor Meri-

Petricani. Măşti populare realizate la Târpeşti

Petroşani (2). Vedere generală

dionali, între versanţii M-ţilor Retezat (V-NV), Şureanu (N-NE), Parâng (E-SE) şi Vâlcan (S-SV), la 550–650 m alt. Axată pe cursurile râurilor Jiu de Vest şi Jiu de Est, Depr. **P.** are o formă triunghiulară, alungită pe direcţia NE-SV (lungimea: 45 km; lăţimea variază între 9 km în E-NE şi 3 km în SV). Supr.: c. 160 km². Legăturile rutiere şi feroviare cu zonele învecinate din N şi S se fac prin pasul Merişor sau Băniţa către Depr. Haţeg şi, respectiv, prin pasul Lainici şi prin Defileul Jiului către Târgu Jiu. Relieful depresionar este reprezentat prin piemonturi de eroziune şi glacisuri piemontane, cu înălţimi de 150–200 m, prin terase, lunci şi segmente de văi strâmte şi adânci. Pe rama de NV a Depr. **P.** apare o bandă de calcare mezozoice, care au favorizat apariţia şi dezvoltarea unui variat relief carstic şi în care râurile Băniţa, Valea Roşie şi Taia au săpat chei pitoreşti. Depozitele neogene care formează umplutura bazinului tectonic au o constituţie litologică variată şi grosimi de c. 800 m, în ele fiind cantonate c. 25 de straturi de cărbuni de diferite grosimi, exploatabili în minele de la Petrila, Petroşani, Vulcan, Lupeni, Uricani, Livezeni, Lonea, Paroşeni ş.a. Exploatarea organizată a cărbunelui din bazinul huilifer al Văii Jiului a început în anul 1840 (minele Petrila şi Lonea) şi s-a extins şi intensificat ulterior şi în celelalte centre, iar după anul 1989 exploatările de cărbuni s-au diminuat foarte mult şi chiar au fost întrerupte în anumite mine. Clima depresiunii este submontană, răcoroasă (temp. medie anuală: 6°C), cu precipitaţii abundente (1 000–1 200 mm anual) şi frecvente inversii de temperatură.

Petroşani (2). Biserica „Sfânta Treime"

2. Municipiu în jud. Hunedoara, situat în depresiunea omonimă, la 610–650 m alt., pe râul Jiu de Est, la 93 km SE de municipiul Deva; 42 187 loc. (1 ian. 2011): 20 168 de sex masc. şi 22 019 fem. Supr.: 195,6 km², din care 9,3 km² în intravilan; densitatea: 4 536 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată la 25 aug. 1869). Vechi (din 1850) şi important centru (mina Dâlja) de expl. şi prelucr. a huilei. Constr. de utilaje şi piese de schimb pentru ind. minieră. Fabrici de mobilă şi cherestea, de tricotaje, de aparataj electric, de mat. de constr. (prefabricate din beton), de oxigen şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, panificaţie etc.). Universitate tehnică de minerit, înfiinţată în 1948 cu denumirea „Institutul Cărbunelui", cu trei facultăţi, 5 547 studenţi şi 213 profesori (în anul universitar 2007–2008). Institut de Cercetări şi Proiectări Miniere; Institut pentru Securitate Minieră. Teatrul dramatic „Ion D. Sârbu" (înfiinţat în 1948) are sediul în clădirea fostului cazino al funcţionarilor (construită în 1905, modificată şi renovată în anii 1981–1983). Casa de cultură a Sindicatelor (1966, renovată în 1979); Casa de cultură a Studenţilor adăpostită în clădirea fostului spital de copii „Principele Mircea", datând din 1922. Muzeul mineritului (1961) cuprinde documente originale, fotocopii, schiţe, aparate, utilaje miniere, insigne, obiecte specifice activităţii locale etc. Municipiul **P.** reprezintă un punct de acces spre M-ţii Parâng (drum accesibil până la cabana Rusu şi, de aici, poteci sau transport pe cablu la cabana Parâng). **Istoric.** Localit. **P.** a luat fiinţă în jurul anului 1640 prin stabilirea aici a unor păstori veniţi din Ţara Haţegului, din satul Petros (iniţial Petroşeni (din 1818 poartă denumirea Petroşani), atraşi de bogatele păşuni din această zonă şi menţionată documentar, prima oară, în 1778. Dezvoltarea aşezării a început o dată cu expl. zăcămintelor de cărbuni (1840) şi a continuat în ritm accelerat după deschiderea mai multor galerii de cărbuni în 1845-1867 şi mai ales după inaugurarea, în 1869, a liniei de c.f. Simeria–Petroşani şi a şoselei Petroşani–Târgu Jiu (inaugurată în 1890). În arealul oraşului a fost descoperit (1869) un tezaur monetar de argint alcătuit din 200 de tetradrahme macedonene emise de regele Filip II (359–336 î.Hr.), tatăl lui Alexandru Macedon. La sf. sec. 19, capătă aspect urban (comună urbană), fiind declarat oraş în 1930 şi municipiu la 17 febr. 1968. **P.** are în subordine ad-tivă 4 localit. componente: Dâlja Mare, Dâlja Mică, Peştera, Slătinioara. Extinderea către S a municipiului **P.** a inclus în vatra sa şi fostul sat Livezeni, devenind cartier. **Monumente:** biserica „Sfânta Treime" (1936-1940, reparată în 1965-1966 şi repictată în frescă de Constantin Niţulescu); biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1930-1940, restaurată în anii 1965-1970); biserica „Sfânta Mare Muceniţă Varvara" (1995-2001, pictată de ieromonahul Porfiriu); biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1790); biserica romano-catolică (1887); biserica evanghelică (1892–1896); biserica unitariană (1924–1928), în stil neogotic. Clădirea Judecătoriei (1910).

PETROVA, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în partea de N-NE a Depr. Maramureş, la poalele de NV ale M-ţilor Maramureş, pe râul Vişeu; 2 457 loc. (1 ian. 2011): 1 222 de sex masc. şi 1 235 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Satul Petrova apare menţionat documentar, prima oară, la 21 apr. 1411, cu numele *Petrowa.* Cămin cultural. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1868-1873). Mănăstirea Petrova (de călugări) a fost înfiinţată în anul 2000, cu o biserică având dublu hram - „Izvorul Tămăduirii" şi „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie Izvorâtorul de Mir", ridicată pe locul unei vechi mănăstiri care a funcţionat în anii 1665-1720.

PETRU GROZA → Ştei.

PETRU RAREŞ, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată la poalele Dealurilor Ciceului, pe dr. râului Valea Mare, în culoarul Someşului Mare; 3 674 loc. (1 ian. 2011): 1 823 de sex masc. şi 1 851 fem. Staţie de c.f. (în satul Reteag). Reşed. com. Petru Rareş este în satul Reteag, menţionat documentar, prima oară, în 1283, cu numele *Reteg.* Apicultură. În satul Reteag se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), cu picturi murale interioare originare, casa natală a folcloristului Ioan Pop-Reteganu (1853–1905), în care a fost amenajat (1955) un muzeu memorial precum şi bustul scriitorului – operă a sculptorului Ioan Pop Rusu. Până la 25 mart. 2005, com. **P.R.** a avut în componenţă satele Ciceu-Corabia, Ciceu-Mihăeşti şi Leleşti, care

la acea dată au format com. Ciceu-Mihăeşti.

PETRU VODĂ, Mănăstirea ~ → Poiana Teiului.

PEŢEA, lac cu apă termală în jud. Bihor, în staţiunea balneoclimaterică 1 Mai, situat la 8 km SE de Oradea. Suprafaţa: 4 188,4 m²; ad. max.: 4,5 m. Datorită unei surse termale ascendente, temp. apei este în tot cursul anului de 26–30°C, fapt ce a permis păstrarea unor relicte terţiare de faună (melcuşorul *Melanopsis parreyssi)* şi floră (nufărul de tip subtropical *Nymphaea lotus var. thermalis).* Aici se întâlneşte şi endemismul roşioara de apă caldă *(Scardinius racovitzii).* Din lacul **P.** izvorăşte pârâul omonim, în apele căruia există nuferi termali. Zona lacului şi a pârâului **P.** a fost declarată rezervaţie naturală.

PEUCE 1. → Sărăturile.
2. → Sfântu Gheorghe (1).

PIANU, com. în jud. Alba, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de N ale M-ţilor Şureanu, pe râul cu acelaşi nume; 3 485 loc. (1 ian. 2011): 1 784 de sex masc. şi 1 701 fem. Reşed. com. este satul *Pianu de Sus.* Creşterea ovinelor. Centre de prelucr. artistică a lemnului (obiecte din lemn încrustate), în satele Pianu de Sus, Purcăreţi, Strungari. Rezervaţie de goruni seculari (în satul Pianu de Sus). Pe terit. satului Pianu de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1309, au fost descoperite (1961–1963) vestigiile unor aşezări suprapuse, aparţinând culturilor Turdaş (milen. 4 î.Hr.), cu ceramică şi plastică specifice (vase evazate cu decor incizat, cu motive meandrice sau în zigzag, figurine feminine cu braţele în cruce), Petreşti (sf. milen. 3 î.Hr.), cu ceramică pictată tricrom şi figurine feminine cu braţele în cruce având conturul schematizat, şi Coţofeni (2500–1800 î.Hr.), cu ceramică alcătuită din pahare, cu motive meandrice realizate prin împunsături succesive, căni cu toarta supraînălţată şi gât cilindric, cu decor format din şiruri de crestături, cupe cu picior etc. În satul Pianu de Sus, menţionat documentar, prima oară, în 1488, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1761, cu picturi originare, reparată în 1971-1972), iar în satul Pianu de Jos, o biserică din sec. 15 (azi biserică evanghelică), cu transformări din sec. 18.

PIATRA 1. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, pe stg. văii Călmăţui; 3 314 loc. (1 ian. 2011): 1 628 de sex masc. şi 1 686 fem. Nod rutier. Moară de cereale (1900). Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase, legume etc. Bisericile având hramul „Sfântul Gheorghe" (1839) şi „Cuvioasa Parascheva" (1895–1905); clădirea Primăriei (1911); casa „Dicu" (1900); casa Anghel Mardale (1912). Satul Piatra apare menţionat documentar, prima oară, la 18 apr. 1533.

2. → Piatra-Neamţ (2).

PIATRA ALTARULUI, stâncă singuratică, sub forma unui pilon, reprezentând un martor de eroziune, cu abrupturi accentuate, situată în partea de SE a M-ţilor Giurgeu (Carpaţii Orientali). Domină valea Bicazului în sectorul cheilor. Alcătuită din calcare mezozoice. Alt.: 1 121 m. Alpinism.

PIATRA ARSĂ, vârf situat în partea de E a masivului Bucegi. Alt.: 2 071 m. Cabană turistică (1 950 m alt.).

PIATRA CLOŞANI, masiv în NE M-ţilor Mehedinţi, între văile râurilor Motru (la E) şi Motru Sec (la V), alcătuit din calcare jurasice. Alt. max.: 1 421 m. Versanţii sunt acoperiţi cu păduri de fag şi cu alun turcesc *(Corylus colurna),* iar spre vârf cu tufărişuri de liliac *(Syringa vulgaris)* şi de *Genista radiata.* Poiană cu narcise.

PIATRA CRAIULUI, masiv muntos în partea de E a Carpaţilor Meridionali, situat între culoarul Bran-Rucăr (la E), valea Dâmboviţei (la V) şi râul Bârsa (la N). Alcătuit din calcare jurasice. Prezintă o creastă principală ascuţită („o muche calcaroasă", de fapt un flanc de sinclinal suspendat), orientată NE-SV, lungă de c. 25 km, delimitată de abrupturi, precum şi o serie de culmi joase, aflate de o parte şi alta a crestei principale, formate din roci calcaroase sau greso-conglomeratice. Alt. max.: 2 238 m (vf. La Om sau Piscul Baciului). Numeroase forme carstice (peşteri, chei, doline, lapiezuri etc.) şi o mare suprafaţă de grohotiş pe latura de E şi nenumărate vârfuri ascuţite (La Om, Ţimbalu Mic – 2 198 m, Turnu – 1 923 m ş.a.), forme curioase rezultate în urma acţiunii de eroziune (hornurile Grindului şi Ighişului, trene deluvio-proluviale, ca de exemplu Marele grohotiş) şi o suită de trepte numite „brâie" sau „poliţe"

Piatra Altarului

Piatra Craiului. Vedere generală

Crăpătura Pietrii Craiului

structurale, răspândite pe latura de NV. În cadrul masivului **P.C.** se află o rezervație naturală complexă, floristică și faunistică (14 800 ha), care cuprinde bogate, variate și interesante specii de plante și animale, multe dintre ele ocrotite de lege. Această rezervație adăposteşte 53 de specii endemice de plante, reprezentând c. 41% din totalul endemismelor din România, printre care garofița Pietrii Craiului *(Dianthus callizonus),* ce se întâlneşte numai pe stâncile calcaroase din acest masiv, apoi omagul *(Aconitum moldavicum),* macul galben *(Papaver corona sancti-stephani),* crucea voinicului *(Hepatica transsylvanica),* flămânzica *(Draba kotschyi)*, ochii șoricelului *(Saxifraga demissa)* ș.a.; tot în această rezervație se găsesc numeroase plante ocrotite, ca de pildă floarea-de-colți *(Leontopodium alpinum),* iedera albă *(Daphne blagayana),* bulbucii de munte *(Trollius europaeus),* bujorul de munte *(Rhododendron kotschyi),* tulichina *(Daphne cneorum)* ș.a., relicte glaciare *(Ligularia sibirica)* și alte plante rare *(Bucegia romanica, Grimaldia rupestris* ș.a.). Fauna este reprezentată prin cocoșul de munte *(Tetrao urogallus),* râsul *(Lynx lynx),* ursul *(Ursus arctos)*, capra neagră *(Rupicapra rupicapra)*, corbul *(Corvus corax),* acvila de stâncă *(Aquila chrysaetus),* vipera *(Vipera berus)* etc., multe dintre ele ocrotite de lege și declarate monumente ale naturii. Masivul **P.C.** este propice pentru practicarea alpinismului. Turism intens.

PIATRA CRAIVII → Cricău.

PIATRA FÂNTÂNELE, Mănăstirea ~ → Tiha Bârgăului.

PIATRA GOZNEI, vârf în M-ții Semenic, reprezentând alt. max. a acestora (1 447 m). Alcătuit din șisturi cristaline.

PIATRA LUI CRĂCIUN → Piatra-Neamț (2).

PIATRA MARE 1. Masiv muntos, cu marginile abrupte (sinclinal suspendat), situat în partea de SV a Carpaților Orientali, între râurile Timiş (la V) și Gârcin (la E), alcătuit din fliș cretacic la bază și calcare jurasice în partea superioară. Alt. max.: 1 843 m (vf. Piatra Mare). Fenomene carstice (lapiezuri, rupturi de pantă, peșteri, doline, cheile „Șapte Scări", cascada „Tamina" etc.), abrupturi. Turism. Piste de schi. Cabană (1 630 m alt.).

2. → Creasta Cocoşului.

PIATRA-NEAMȚ 1. Lac de acumulare construit pe cursul inf. al Bistriței moldovenești, în amonte de municipiul Piatra-Neamț, realizat cu scop hidroenergetic și pentru alimentarea cu apă a municipiului Piatra-Neamț. A fost dat în folosință în 1963. Supr.: 240 ha; vol.: 10 mil. m^3.

2. Municipiu în NE României, reșed. jud. Neamț, situat în partea de NV a Depr. Cracău-Bistrița, pe terasele de pe stg. râurilor Bistrița și Cuejd, la 311–345 m alt., la poalele culmilor Cozla la N (650 m alt.), Pietricica la E (586 m) și Cernegura la SV (852 m); 106 616 loc. (1 ian. 2011): 50 374 de sex masc. și 56 242 fem. Supr.: 77,5 km^2, din care 20,6 km^2 în intravilan; densitatea: 5 176 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată în 1885). Nod rutier. Termocentrală; hidrocentrală (11 MW), intrată în funcțiune în 1965. Constr. de utilaj greu, de utilaje pentru ind. firelor și fibrelor sintetice și pentru transporturile feroviare și rutiere, de mașini și utilaje pentru ind. forestieră. Producție de calculatoare, de mobilă, cherestea, parchete, de celuloză, semiceluloză și hârtie (pergamentată, velină, hârtie pentru împachetat, mucava, cartoane), de tricotaje, confecții, ciorapi, medicamente, mat. de constr. (țiglă, olane, cărămizi, cahle, prefabricate din beton) și de produse alim. (preparate din carne și lapte, bere, amidon, glucoză, băuturi alcoolice, panificație etc.). Morărit. Fermă avicolă. Stațiune de cercetări biologice, geografice, geologice și hidrologice (f. 1957), filială a Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, care inițial a funcționat în com. Pângărați, jud. Neamț. Teatrul „Tineretului" (inaugurat la 2 oct. 1958). Biblioteca județeană „Gheorghe Teodorescu-Kirileanu" (1956), cu c. 300 000 de volume, găzduită într-un local construit în 1992-1999. Complexul muzeal județean Neamț (1978), cu 15 muzee distincte (cu un patrimoniu de c. 300 000 de exponate) printre care se remarcă: Muzeul de istorie și arheologie (f. 1934), cu peste 100 000 de piese (colecție de vase ceramice neolitice, aparținând culturilor Precucuteni și Cucuteni, materiale arheologice din perioada civilizației dacice/sec. 1 î.Hr.–3 d.Hr., și din Evul Mediu); Muzeul de Artă, cu colecții de pictură, sculptură, grafică și tapiserii (N. Tonitza, A. Băeşu, L. Vorel, C.D. Stati, Aurelia Ghiață ș.a.); Muzeu de etnografie (f. 1973), cu exponate din zona Neamț; Muzeu de științele naturii (1960), cu o colecție de pești fosili (proveniți, în cea mai mare parte, din depozitele fosilifere din preajma municipiului), unică în România; casa prozatorului Calistrat Hogaș, datând din 1880, în care s-a amenajat un muzeu memorial în 1969. Festival internațional, anual, de teatru (din 1985). Concurs internațional, anual, de bridge (din 1984). Festival inter-

; ad max.: 15,50 m. Numit și Bâtca Doamnei.

Piatra Mare

Masivul

Piatra-Neamț (2). Oenochoe din broz aurit, descoperit la Bâtca Doamnei

, inaugurată în anul 1904.

național de folclor ce se desfăşoară în anii impari, în perioada 1–8 aug. Festival folcloric anual, cu măşti, de datini şi obiceiuri de iarnă. Bienala de artă plastică „Lascăr Vorel". Parcul Cozla, amenajat la sf. sec. 19 pe pantele Dealului Cozla. Grădină zoologică. Telegondolă cu o lungime de 1 915 m ce leagă oraşul cu Dealul Cozla, respectiv cu punctul „Trei Coline" (657 m alt.) unde există spaţii comerciale, de cazare, cafenele etc. Aici se află şi o pârtie de schi, iluminată pe timp de noapte, dotată cu telescaun. **Istoric.** Municipiul **P.-N.** s-a dezvoltat şi evoluat în aria unor vechi vetre de locuire, datând din Paleoliticul superior (aşezarea de la Poiana Cireşului), Neolitic (vestigiile materiale de tip Precucuteni şi Cucuteni A, descoperite la Văleni şi Bâtca Doamnei) şi din epocile bronzului şi fierului, descoperite (1959) în cartierul Ciritei (necropolă cu inventar alcătuit din ceramică cu toarte, având proeminenţe zoomorfe stilizate în buton sau creastă, vetre din piatră de râu ş.a.). Pe un pinten al Culmii Cernegura, în locul numit *Bâtca Doamnei,* au fost descoperite (1957–1970) vestigiile unei cetăţi geto-dacice, fortificate, al cărei început se plasează în a doua jumătate a sec. 2 î.Hr. şi se sfârşeşte în jurul anului 106 d.Hr. Menţionată documentar în scrierile lui Ptolomeu (sec. 2), cu numele *Petrodava,* cetatea apare consemnată ulterior pe hărţile Daciei, întocmite de Johann Schott (1513), Abraham Ortelius (1570), Domingo Estruc (1832). Cetatea geto-dacică, cu ziduri din piatră, groase de 3,50 m, dublate de şanţuri şi valuri de pământ, cuprindea în interiorul ei locuinţe şi două sanctuare de tipul celor de la Sarmizegetusa. Inventarul găsit aici este alcătuit din ceramică dacică, elenistică şi romană, unelte şi arme din fier, fibule şi podoabe din bronz, o fructieră, o oenochoe din bronz aurit ş.a. Prima menţiune documentară a localit. **P.-N.** apare în perioada 1387–1392, cu numele *Kamena* (Piatra), într-o listă rusă *(Lista oraşelor valahe de la Dunăre).* Acest document este controversat. Un alt document, datat 30 ian. 1395, face referire la localit. *Piatra* („ca loc de redactare a unui act emis în «Satul lui Crăciun», referitor la graţierea nobilului Ladislau de Losoncz de către regele ungur Sigismund I de Luxemburg, aflat în campanie împotriva Moldovei"). Într-un document românesc de cancelarie, din 31 iul. 1431, este amintit faptul că „o biserică din Piatra" a fost dăruită de domnul Alexandru cel Bun mănăstirii Bistriţa, împreună cu „casa lui Crăciun din Piatra" (casa unui feudal local care, probabil, stăpânea târgul). Actul anterior, din 11 iul. 1428, referitor la acelaşi eveniment (consemnat în documentul din 31 iul. 1431) s-a dovedit a fi un fals vehiculat în a doua jumătate a sec. 16. Aşa se explică menţionarea aşezării cu numele *Târgul de la Piatra lui Crăciun* în 1431 şi apoi cu cel de *Piatra lui Crăciun* (25 ian. 1446, 20 iul. 1453, 1462, 20 apr. 1491). În 1446, localit. apare consemnată în documente ca aşezare cu o curte domnească şi o biserică, iar în 1453 capătă statut de târg domnesc, pe care îl menţine până în 1797. În anul 1491, Ştefan cel Mare a construit aici o nouă Curte Domnească, iar în anii 1497–1499 a ridicat biserica şi turnul-clopotniţă. Curtea Domnească de la Piatra a continuat să fie menţionată în documente în anii 1552, 1570, 1594 împreună cu ocolul pe care-l administra, alcătuit din 31 de sate şi moşii (cel mai mare din Moldova). La sf. sec. 17, localit. Piatra figura ca oraş, iar în sec. 18 era un important centru comercial al Moldovei. În 1859, la numele Piatra s-a adăugat cel de Neamţ (devenind *Piatra-Neamţ)* pentru a-l deosebi de alte localităţi

Piatra-Neamț (2). Statuia lui Ştefan cel Mare

din ţară care purtau numele „Piatra". La mijlocul sec. 19, în perimetrul oraşului au fost incluse satele Mărăţei şi Dărmăneşti, iar în 1925 au fost încorporate satele Sărata, Vânători şi Cindia (azi cartiere). În oct. 1894, la **P.-N.** a fost introdus iluminatul electric. Declarat municipiu la 17 febr. 1968, **P.-N.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Ciritei, Doamna şi Văleni. **Monumente:** ruinele cetăţii geto-dacice de la Bâtca Doamnei; Curtea Domnească a lui Ştefan cel Mare (1491); biserica având hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", ctitorie a lui Ştefan cel Mare, construită între 15 iul. 1497 şi 11 nov. 1498, păstrează, pe faţade, o bogată decoraţie de cărămizi aparente, smălţuite, în diferite tonalităţi de galben şi verde, în alternanţă cu discuri de ceramică smălţuită; Turnul-clopotniţă sau Turnul lui Ştefan, situat alături de biserică, a fost construit în 1499 din piatră brută (terminat la 24 oct. 1499). Iniţial, turnul avea 19 m înălţime, dar la sf. sec. 19 i s-a adăugat un etaj (pentru a servi ca foişor de foc), iar în 1920 a fost montat un ceas cu patru cadrane; catedrala episcopală "Cuvioasa Parascheva", ctitorie a lui Petru Rareş din anii 1542-1550, declarată monument istoric; bisericile „Buna Vestire" (1740, refăcută în 1828, cu pridvor adăugat în 1915), „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 18), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 18), „Adormirea Maicii Domnului" - Precista (1930-1947, pictată în frescă de fraţii Dumitru şi Profeta Irimescu), „Sfântul Gheorghe" (sfinţită în 1832), „Trei Ierarhi" (1837–1847), „Sfântul Nicolae" - Obor, ctitorie din anii 1790-1796 a logo-

Piatra-Neamț (2). Muzeul memorial „Calistrat Hogaş"

Piatra-Neamț (2). Biserica „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul"

fătului grec Vogoride, consolidată în 1930-1935 şi pictată în anii 2007-2008 de Vasile Irimia şi Ana Oleandru, „Sfinţii Voievozi" (sec. 19), „Sfânta Parascheva" (1991–1997, pictată de Marcel Codrescu din Bucureşti); Sinagogă construită în sec. 16 din lemn şi reconstruită din cărămidă în 1766–1767; biserica „Sfânta Treime" a schitului de călugări „Draga-Cozla", construită din bârne de stejar în 1764–1769, declarată monument istoric şi de arhitectură a fost mistuită de un incendiu în 1992, reconstruită ulterior din cărămidă; Casa Paharnicului, 1835, azi berărie; casa de lemn „Hausschild", c. 1840; casa lui Calistrat Hogaş, 1880; casa fostei Preturi, 1911, azi Muzeu de istorie; clădirea Teatrului (1935); statuile lui Ştefan cel Mare (sculptor: Oscar Han, dezvelită la 26 ian. 1974) şi Mihail Kogălniceanu (1913, sculptor: Władzimierz Hegel). În localit. componentă Văleni se află biserica din lemn, cu hramul „Schimbarea la Faţă" (1774), a fostului schit Văleni, iar în localit. componentă Doamna există biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1790) a schitului Doamna. Municipiul **P.-N.** este un important centru turistic al Moldovei centrale. Puncte fosilifere (pe culmile Pietricica şi Cernegura). Rezervaţie geologică (căldările de pe Cozla numite şi Căldările Urieşilor).

PIATRA-OLT, oraş în jud. Olt, situat în partea de N a Câmpiei Romanaţi, la 15 km SV de municipiul Slatina; 6 117 loc. (1 ian. 2011): 3 117 de sex masc. şi 3 000 fem. Supr.: 78,8 km^2, din care 6 km^2 în intravilan; densitatea: 1 020 loc./km^2. Important nod de c.f. cu staţie de triaj (staţia de c.f. a fost inaugurată la 5 ian. 1875). Depou. Ateliere de verificat şi reparat vagoane de c.f. Producţie de mobilă, de confecţii metalice şi textile, de prefabricate din beton şi de produse alim. Ferme de creştere a porcinelor şi ovinelor. **Istoric.** În arealul satului Enoşeşti au fost descoperite urmele unui castru roman (sec. 2–3), care şi-a luat numele *Acidava* de la aşezarea dacică omonimă (neidentificată încă pe teren). Fortificaţia, înconjurată iniţial cu un *vallum* (brazdă de pământ întărită cu lemne sau pietre) şi cu şanţ, a fost ridicată în timpul cuceririi Daciei de către romani, transformată ulterior într-un castru cu zid din cărămidă gros de c. 1,90 m. Castrul, de formă pătrată (60 x 60 m), construit se pare de *Cohors I Flavia Commagenorum,* a făcut parte din sistemul roman de fortificaţii numit *Limes Alutanus,* construit de împăratul roman Traian şi desăvârşit de împăratul Hadrian, *limes* care se desfăşura pe c. 260 km lungime, între *Caput Stenarum* (azi Boiţa) la N, la intrarea râului Olt în defileul carpatic, şi „Cetatea Verdea" în S (un ostrov pe Dunăre, azi dispărut), la SV de com. Islaz, jud. Teleorman. În perimetrul castrului a fost descoperit (1913) un tezaur monetar alcătuit din 152 de denari emişi în perioada de la Domiţian (81–96) până la Caracalla (198–217). Numele localit. **P.-O.** derivă de la toponimul *Piatra* ce denumea drumul roman construit din piatră, care trecea pe aici. În a doua jumătate a sec. 19, când s-a construit c.f., numelui *Piatra* i s-a adăugat acela de *Olt* pentru a nu se face confuzie cu alte localităţi din ţară care purtau numele „Piatra". Localit. **P.-O.** apare menţionată documentar ca sat la 14 apr. 1529. Declarat oraş la 18 apr. 1989, **P.-O.** are în subordine ad-tivă 5 sate: Bistriţa Nouă, Criva de Jos, Criva de Sus, Enoşeşti, Piatra. **Monumente:** biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1862), în satul Criva de Sus; cula "Călăţeanu" (sf. sec. 18–începutul sec. 19), în satul Enoşeşti; conacul „Ionel Marian" (începutul sec. 20), în Piatra-Olt.

PIATRA ROŞIE → Boşorod.

PIATRA SFÂNTĂ sau TĂRÂŢA, Mănăstirea ~ → Bârnova.

PIATRA ŞOIMULUI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Cracău-Bistriţa, la poalele de E-NE ale M-ţilor Goşmanu, pe dr. râului Bistriţa şi pe râul Calu; 8 256 loc. (1 ian. 2011): 4 213 de sex masc. şi 4 043 fem. Centru de ceramică populară (în satul Poieni). Expl. forestiere. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Piatra Şoimului s-au numit *Calu.* Izvoare cu ape minerale (în satul Neguleşti) folosite pe plan local în tratarea afecţiunilor reumatismale, ginecologice etc. Pe terit. satului Piatra Şoimului au fost descoperite (1935) vestigiile unei aşezări neolitice în care s-au găsit un vas cu decor canelat, de tip Precucuteni, şi ceramică pictată de tip Cucuteni A. În satul Piatra Şoimului se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Teologul" (1791–1792), iar în satul Luminiş, biserica având hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (începutul sec. 19, refăcută în 1914).

PIATRA TĂIETURII, Schitul ~ → Panaci.

PIATRA TEIULUI → Izvoru Muntelui şi **Poiana Teiului.**

PIELEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Romanaţi, pe râul Teslui; 3 551 loc. (1 ian. 2011): 1 689 de sex masc. şi 1 862 fem. Staţie de c.f. (în satul Pieleşti). Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de vopsele, confecţii, ţesături din lână şi bumbac, covoare. Moară de cereale. Culturi de plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor şi a păsărilor. Cămin cultural (1928). Agroturism. Vestigii din epocile bronzului şi fierului (Hallstatt), din perioada romană (trei denari romani emişi între anii 161–192 şi 222–235) şi din sec. 8–10 (urmele unei aşezări). Satul Pieleşti apare menţionat documentar, prima oară, la 12 mart. 1580, cu numele *Ciumeşti*, apoi la 3 aug. 1594 cu denumirea *Ciomăgeşti*, la 5 oct. 1597 cu toponimul *Ciumeşti*, în 1722 cu *Puţu Ciobanului*, la 1 iul. 1730 din nou *Ciumeşti*, iar de la sfârşitul sec. 18 Pieleşti. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1770, reconstruită în 1871), „Sfântul Dimitrie" (1845) şi „Sfinţii Voievozi" (1859–1862, reparată în 1905, restaurată şi repictată în frescă, în 1956, de Stan Hermeneanu din Băile Govora), în satele Câmpeni, Lânga şi Pieleşti; biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Voievozi" (construită în 1820 de clucerul C. Brăiloiu), în satul Lânga.

PIEMONTUL BĂLĂCIŢEI → Bălăciţa (1).

PIEMONTUL CÂNDEŞTI → Cândeşti (1).

PIEMONTUL COTMEANA → Cotmeana (1).

PIEMONTUL GETIC (PODIŞUL GETIC sau PLATFORMA GETICĂ), mare unitate geografică, cu aspect deluros şi de podiş uniform, cuprinsă între Subcarpaţii Getici (la N), râul Dâmboviţa (la E), Câmpia Română (la S) şi Dunăre (la V). Din punct de vedere geologic, **P.G.** este format dintr-o cuvertură groasă de depozite fluvio-lacustre (prundişuri, nisipuri, marne, argile), acoperită de depozite loessoide de diferite grosimi. Întreaga stivă de depozite sedimentare paleogene şi mio-pliocene a **P.G.** (care structural şi genetic aparţine Depresiunii Getice), cu grosimi de mii de metri, se sprijină pe fundamentul scufundat al cristalinului carpatic. Depozitele sedimentare sunt

purtătoare de bogate zăcăminte de hidrocarburi şi numeroase straturi de lignit. Nota dominantă a reliefului **P.G.** este dată de culmile piemontane alungite, orientate N-S, separate de culoare largi de văi consecvente (conform cu înclinarea generală N-S) şi de creste (povârnişuri pe capete de strat, orientate mai ales către N). Interfluviile apar sub forma unor culmi rotunjite care se lărgesc treptat către S, unde capătă înfăţişarea unor poduri netede, puţin afectate de procesele de modelare, fiind considerate ca un podiş ce provine dintr-o câmpie piemontană înaltă. În cadrul **P.G.** se deosebesc două sectoare pr.: *sectorul piemontan deluros* (în N), cu alt. cuprinse între 500 şi 650 m şi *sectorul câmpiei colinare* (în S), cu alt. de 200–300 m. La V de aliniamentul râurilor Gilort–Jiu se extind *Dealurile Jiului, Piem. Motrului* şi *Piem. Bălăciţei,* iar la E de aliniamentul Gilort–Jiu se succed *Piem. Olteţului* (între Jiu şi Olt), *Piem. Cotmeana* (între Olt şi Argeş), *Gruiurile* (sau *Dealurile) Argeşului* şi *Piem. Cândeşti* (între Argeş şi Dâmboviţa). Clima temperată, cu influenţe mediteraneene (temp. medie anuală oscilează între 9 şi 11°C) şi precipitaţii medii anuale de 500–600 mm (cu valori mai mari în lunile mai, iun. şi oct.). Râurile mari (Motru, Jiu, Gilort, Olteţ, Olt, Argeş), care traversează **P.G.**, au debite bogate, unele dintre ele amenajate hidroenergetic (Argeş, Olt, Motru). Râurile care izv. din zona de dealuri au debite semipermanente. Vegetaţia naturală este reprezentată prin păduri de gorun, uneori în amestec cu fag (în N şi E) şi de păduri de cer şi gârniţă (în S). În luncile râurilor sunt zăvoaie de plop, salcie şi anin. Mari suprafeţe de teren sunt acoperite cu pajişti secundare mezoxerofile şi mezofile. **P.G.** reprezintă o importantă zonă pomi-viticolă, petroliferă (Ţicleni, Iancu Jianu, Băbeni, Bogaţi ş.a.) şi carboniferă (bazinul Motru–Rovinari). **P.G.** este unul dintre cele mai bine populate areale ale României, unde valorile densităţii depăşesc, în unele locuri, 150 loc./km^2.

PIEMONTUL MOTRULUI → Motru (1).

PIEMONTUL OLTEŢULUI → Olteţ (2).

PIEMONTURILE VESTICE → Dealurile Vestice.

PIETRARI 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Ialomiţei cu prelungirile M-ţilor Leaota; 2 890 loc. (1 ian. 2011): 1 484 de sex masc. şi 1 406 fem. Pomicultură. Agroturism. În satul Pietrari se află biserica având triplu hram – „Sfântul Ioan", „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" şi „Sfântul Nicolae" (1832–1841). Com. **P.** a fost înfiinţată la 6 dec. 2004 prin desprinderea satelor Aluniş, Pietrari, Şipot şi Valea din com. Bărbuleţu, jud. Dâmboviţa.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei; 3 142 loc. (1 ian. 2011): 1 534 de sex masc. şi 1 608 fem. Nod rutier. Expl. de tufuri vulcanice. Centru de cusături şi ţesături populare. Festival anual al portului popular „Hora costumelor". În satul Pietrari se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1737) şi „Sfinţii Voievozi" (1865), iar în satul Pietrarii de Sus există biserica din zid, cu hramul „Buna Vestire" (1742, cu fresce originare), a schitului Climent.

PIETRELE, lac de origine glaciară în M-ţii Retezat, situat la 2 070 m alt. Supr.: 4 525 m^2; ad. max.: 0,90 m.

PIETRELE ALBE, lac glaciar în M-ţii Ţarcu, situat la 1 790 m alt. Supr.: 1,41 ha; ad. max.: 0,95 m. Cunoscut şi sub numele de *Tăul Lucios.*

PIETRELE DOAMNEI, stânci zvelte în masivul Rarău, alcătuite din calcare mezozoice, care apar în relief sub forma unor prisme triunghiulare, ca rezultat al eroziunii diferenţiale. Lipsită de vegetaţie pe pereţii abrupţi. Declarată monument al naturii. La baza ei apar plante rare (ochii şoricelului/*Saxifraga luteoviridis,* papucul doamnei/ *Cypripedium calceolus,* brusturul negru/*Symphytum cordatum,* arginţica/*Dryas octopetala,* floarea-de-colţi/ *Leontopodium alpinum* ş.a.) care, împreună cu zona înconjurătoare acoperită cu păduri de brazi, pini şi molizi, alcătuieşte o rezervaţie complexă (568,7 ha). Denumirea i-a fost atribuită de către domnul Moldovei, Petru Rareş, în jurul anilor 1541–1546, când acesta a încurajat construirea, în apropiere, a bisericii „Sfântul Ioan Bogoslavul" a mănăstirii Rarău, unde, în 1538, se ascunsese soţia, Elena Doamna, cu copiii săi *(→ Rarău 2).*

PIETRELE ROŞII, culme calcaroasă situată la marginea de S a M-ţilor Bistriţei, străjuind valea Bistricioarei în dreptul localităţii Tulgheş. În arealul său se află o rezervaţie botanică cu vegetaţie de stâncărie, în care vegetează şi două endemisme foarte rare: *Astragalus roemeri* şi *Hieracium racemosum* spp. *pojoritense.*

PIETRICICA, vastă culme deluroasă în Subcarpaţii Moldovei, extinsă pe direcţie NV-SE, între văile râurilor Bistriţa (la N), Siret (la E), Trotuş (la S) şi Tazlău (la V). Culmea **P.**, care corespunde unui anticlinal, este alcătuită din gresii, marne grezoase cu gipsuri, nisipuri, argile marnoase cu conglomerate burdigaliene dezvoltate deasupra unei catene hercinice scufundate, alcătuită din şisturi verzi şi formaţiuni de fliş oligocen. Relieful culmii **P.** este accidentat şi contrastant de la un loc la altul (înălţimi rotunjite sau vârfuri conice semeţe, mici cueste, văi largi care o fragmentează etc.): în partea de N prezintă un aspect frământat, pe o structură cutată şi faliată, cu văi adânci şi vârfuri rotunjite, nu prea înalte (vf. Pietricica, 586 m), partea centrală este mai masivă şi mai înaltă (vf. Cărunta, 717 m), iar partea de S se termină cu piscuri semeţe, piramidale, asemănătoare celor montane (vf. Biene, 746 m – alt. max. a culmii **P.**). Această culme, cu versanţi puternic înclinaţi şi înălţimi mari, mărgineşte spre N Depr. Cracău-Bistriţa, spre V Depr. Tazlău-Caşin, iar spre SE, dincolo de Depr. Capăta, se continuă cu o platformă piemontană, numită Piem. Pănceştilor sau Culmea Trotuşului. Acoperită cu păduri de fag şi carpen şi cu fânеţe. Cunoscută şi sub numele de *Culmea Tazlăului* sau *Pietricica Bacăului.*

PIETRII, Vârfu ~, vârf în partea centralnordică a M-ţilor Ţarcu, reprezentând alt. max. a acestora (2 192 m). De sub el izv. râul Bistra Mărului.

PIETRIŞ, masiv de mici dimensiuni, situat la marginea de V a Perşanilor Centrali, alcătuit din argile, gresii, nisipuri şi conglomerate. Alt. max.: 839 m. Acoperit cu păduri de fag în amestec cu carpen.

Pietrele Doamnei

PIETROASA 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de NV ale M-ților Bihor, pe râul Crişu Pietros; 3 235 loc. (1 ian. 2011): 1 601 de sex masc. şi 1 634 fem. Expl. de marmură (în satul Chişcău), de calcar şi granit. Expl. şi prelucr. lemnului. Centru etnografic şi de artă populară (sculpturi în lemn, mobilier ţărănesc, rotărit, ţesături, costume populare). Satul Pietroasa apare menţionat documentar, prima oară, în 1587. În satul Cociuba Mică, atestat documentar, prima oară, în 1587, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1715), declarată monument istoric. Pe terit. satului Chişcău se află *Peştera Urşilor* (electrificată), intrată în circuitul turistic în 1980. Punct de plecare spre Cetăţile Ponorului, Gheţarul de la Barsa, Peştera Focul Viu, Săritoarea Bohodeiului, Pietrele Boghii etc. Rezervaţia botanică „Fânaţele Izvorului Crişului Pietros" (1 ha); rezervaţiile geologice „Pietrele Boghii" (38,4 ha) şi „Piatra Bulzului" (1,4 ha).

2. Com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de NV ale M-ților Poiana Ruscăi, pe cursul superior al râului Bega Poieni; 1 034 loc. (1 ian. 2011): 564 de sex masc. şi 470 fem. Expl. de calcar. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, mobilă). Confecţionarea pietrelor de moară. Două mori pentru măcinat porumbul, acţionate hidraulic (în satele Poieni şi Crivina de Sus) şi o moară mecanică în satul Fărăşeşti. Păstrăvărie (în satul Poieni). Creşterea ovinelor. Fond cinegetic (cabana de vânătoare Cheia). Tabere pentru copii (Poieni). Satul Pietroasa apare menţionat documentar, prima oară, în perioada 1514–1516. Bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1676, reparată în 1778), declarată monument istoric, „Adormirea Maicii Domnului" (1779) şi „Cuvioasa Parascheva" (1791, pictată în 1812), în satele Crivina de Sus, Pietroasa şi Poieni.

Tezaurul de la Pietroasele. Oenochoe

Tezaurul de la Pietroasele. Perechea de fibule

PIETROASELE, com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de S-SE ale Dealului Istriţa; 3 433 loc. (1 ian. 2011): 1 628 de sex masc. şi 1 805 fem. Haltă de c.f. (în satul Pietroasele). Important centru viticol şi de vinificaţie. Staţiune experimentală viticolă (din 1892), în cadrul căreia au fost create mai multe soiuri de viţă de vie, între care se remarcă Tămâioasa românească. Cramă cu vinuri renumite, între care Muscat Ottonel, Tămâioasa românească, Fetească neagră ş.a. Pe terit. satului Pietroasele, la poalele Dealului Istriţia, au fost descoperite (1837, 1973) urmele unui castru roman, datând din sec. 2, şi celebrul tezaur, cunoscut sub numele de „Cloşca cu puii de aur", atribuit regelui vizigot Atanaric, care l-ar fi îngropat aici în anul 375, în timpul pătrunderii hunilor în spaţiul carpato-danubian. Unii specialişti presupun că tezaurul a aparţinut ostrogoţilor şi ar fi fost îngropat în sec. 5. Din tezaurul de la **P.**, format iniţial din 22 de piese de aur, se mai păstrează astăzi doar 12, cu o greutate de 18,79 kg. El este alcătuit dintr-un taler, o oenochoe fusiformă, o pateră (vas ritual de forma unei farfurii), două cupe (una octogonală şi alta dodecagonală, cu toarte masive în formă de pantere), o fibulă mare având forma unei păsări de pradă, decorată cu pietre preţioase, o pereche de fibule identice,

Tezaurul de la Pietroasele. Cupa octogonală

Tezaurul de la Pietroasele. Cupa dodecagonală

Tezaurul de la Pietroasele. Fibula mică

Tezaurul de la Pietroasele. Fibula Mare

reunite printr-un lanţ, tot în formă de păsări de pradă, lucrate în *cloisonné* şi decorate cu pietre preţioase, o fibulă mai mică ş.a. Tezaurul se află expus la Muzeul Naţional de Istorie a României din Bucureşti. Satul Pietroasele apare menţionat documentar, prima oară, în 1523. Pe terit. satului Şarânga se află ruinele Cetăţii lui Negru Vodă (sec. 14).

PIETROSU, numele mai multor vârfuri din Carpaţii româneşti, dintre care cele mai cunoscute sunt:

1. Vârf în partea de N a M-ţilor Bistriţei, „îmbrăţişat" la poale de apele Bistriţei moldoveneşti, în bucla pe care Bistriţa o face între cheile de la Zugreni şi defileul de la Crucea. Alcătuit din calcare cristaline, amfibolite, paragnaisuri etc. Alt.: 1 791 m. Accesibil dinspre Valea Bistriţei. Pe versantul din zona cheilor de la Zugreni creşte planta endemică *Hieracium laevitomentosum.*

2. Vârf în partea central-nordică a M-ţilor Căliman, alcătuit din andezite. Alt.: 2 100 m. Păşuni alpine. În apropiere, la Gura Haitii, se află zăcăminte exploatabile de sulf. Face parte din rezervaţia complexă Căliman. Accesibil dinspre Vatra Dornei, pe Valea Neagra Şarului.

3. Vârf în partea de NE a M-ţilor Maramureş, alcătuit din gresii cretacice, situat între văile râurilor Vaser şi Rica, străjuind graniţa cu Ucraina. Alt.: 1 850 m. Prezintă urme ale glaciaţiei cuaternare. Accesibil dinspre Vişeu de Sus.

4. Vârf în partea de N a M-ţilor Rodnei, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 303 m (cel mai înalt vârf din Carpaţii Orientali). Cunoscut sub numele de *Pietrosu Rodnei* sau *Pietrosu Mare*. Aici se află o staţie meteorologică. Nod hidrografic, înconjurat de circuri glaciare. Rezervaţie naturală complexă (900 ha), înfiinţată în 1932, inclusă ulterior de către UNESCO în reţeaua rezervaţiilor de excepţie ale biosferei. Partea inferioară a versanţilor este acoperită cu păduri de fag şi de amestec (fag, brad, molid), cu pătură ierbacee abundentă, zona mijlocie include păduri de molid şi jnepenişuri, în cadrul cărora se întâlneşte, frecvent, zâmbrul *(Pinus cembra),* iar în partea superioară a versanţilor şi pe culmi predomină tufărişuri de smirdar *(Rhododendron kotschyi)* şi vegetaţia de tip alpin. Numeroase plante rare (ghinţura/*Gentiana punctata, Gentiana phlogifolia,* şopârliţa/*Veronica baumgartenii,* miereaursului/*Pulmonaria filarszkiana,* floarea-de-colţi/*Leontopodium alpinum* ş.a.) şi endemice *(Heracleum carpaticum, Lychnis nivalis* – endemism al M-ţilor Rodna). Faună bogată (urs, cerb, râs, cocoş de munte). Capra neagră *(Rupicapra rupicapra),* dispărută în această zonă după Primul Război Mondial, a fost recolonizată (cu mari eforturi) în anii 1967–1968. După 1989, din cauza recrudescenţei braconajului, capra neagră este din nou pe cale de dispariţie. În rezervaţie a fost colonizată (în 1973) şi marmota. Accesibil dinspre oraşul Borşa.

PIETROSUL → Rădučăneni.

PIETROŞANI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Domneşti-Pietroşani din zona Dealurilor Argeşului, pe cursul mijlociu al Râului Doamnei; 5 851 loc. (1 ian. 2011): 2 867 de sex masc. şi 2 984 fem. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Retevoieşti se află un muzeu etnografic (1970), biserica „Sfânta Treime" (ctitorie din 1795 a marelui stolnic Scarlat Drugănescu, reparată în 1831, pictată în 1859 şi restaurată în 1997-1999) şi cula „Drugănescu", construită în 1822 de căminarul Gheorghe Drugănescu; biserica având triplu hram - „Sfântul Nicolae", „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfânta Filofteia" (1896–1902), în satul Bădeşti; biserica din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 19), în satul Găneşti; Primărie (1920), în satul Pietroşani.

Vârful Pietrosu Rodnei (4)

Capre negre pe pantele vf. Pietrosu Rodnei (4)

2. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Burnas, pe terasele de pe stg. Dunării, în zona de confl. a râului Vedea cu Dunărea; 2 899 loc. (1 ian. 2011): 1 455 de sex masc. şi 1 444 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Pescuit. Ruinele bisericii „Sfânta Treime" (1812–1819).

PIETROŞIŢA, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de S ale M-ţilor Bucegi, în Depr. Moroeni-Pietroşiţa, pe cursul superior al Ialomiţei; 3 256 loc. (1 ian. 2011): 1 620 de sex masc. şi 1 636 fem. Staţie de c.f. (în satul Pietroşiţa). Producţie de covoare. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni, vişini, piersici, caişi). Muzeu de istorie şi etnografie (în satul Pietroşiţa), înfiinţat de Dumitru Ulieru, adăpostit în casa lui Şerban Popescu, construită în 1870 şi declarată monument de arhitectură. Staţiune climaterică (din 1936), situată la 650 m alt., cu aer curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni. Agroturism. Centru de artă populară. În satul Dealu Frumos se află o biserică cu hram dublu – „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Nicolae" (1810, refăcută în 1852–1858), iar în satul Pietroşiţa, atestat documentar în 1592, există o biserică cu hram dublu – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfânta Parascheva" (1765–1767), distrusă parţial de un incendiu provocat de un fulger la 2 iun. 2011. Tot la Pietroşiţa mai există clădirea Primăriei (1877) şi peste 25 de case vechi din sec. 18–19 (casa „Iosif Vasile", sec. 18, casa „Zăvoianu Grigore", ante 1820, casa „Şerban Popescu" (1870), casa „Dinu Ion", 1900 – azi librărie etc.).

PILU, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Crişurilor, pe Crişu Alb şi pe canalul Morilor, la graniţa cu Ungaria; 2 191 loc. (1 ian. 2011): 1 099 de sex masc. şi 1 092 fem. Iazuri şi heleşteie (în satul Vărşand). Punct de vamă (în satul Vărşand), extins şi modernizat în anii 1995–1996. Fabrică de papuci. În satul Pilu, atestat documentar în 1223, se află o biserică ortodoxă din 1785. Pe terit. satului Vărşand, menţionat documentar în anul 1214, au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturii Tisa (milen. 7–3 î.Hr.), şi ale uneia din Epoca bronzului, aparţinând culturii Otomani (sec. 19–13 î.Hr.).

PINUL, Schitul ~ → Brăeşti (2).

PIPERA, cartier în partea de N-NE a municipiului Bucureşti.

PIPIRIG, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 7 sate, situată la poalele Culmii Pleşu, pe cursul superior al râului Neamţ; 8 846 loc. (1 ian. 2011): 4 562 de sex masc. şi 4 284 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Fabrică de cherestea. Centru de confecţionare a traistelor populare, de pielărie şi cojocărit. Agroturism. Popas turistic. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1801–1807, cu adăugiri din 1936, restaurată şi pictată în 1988-1990), declarată monument istoric, şi „Sfântul Vasile" (1829–1830, reparată în 1899), în satele Pipirig şi Boboieşti. În satul Pipirig s-a născut Smaranda Creangă, mama scriitorului Ion Creangă.

PIR, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Tăşnadului, la contactul cu Dealurile Crasnei, pe râul Ier; 1 533 loc. (1 ian. 2011): 766 de sex masc. şi 767 fem. Confecţii textile. Două iazuri piscicole. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr ş.a. Centru viticol şi de vinificaţie. Horticultură. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Pe terit. satului Pir, menţionat documentar, prima oară, în 1205, au fost descoperite (1953–1954) urmele unei aşezări din Epoca bronzului, aparţinând culturii Otomani (sec. 19–13 î.Hr.). Biserică din anul 1440, preluată de cultul reformat în 1590, şi conacul „Ibranyi" (1584), în satul Pir; biserică din 1890, în satul Sărvăzel.

PIRAMIDELE DE PĂMÂNT, Rezervaţia geologică şi geomorfologică ~ → Goranu.

PIROBORIDAVA → Poiana (2).

PISCU, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată pe interfluviul dintre Siret şi Geru, în Câmpia Siretului Inferior; 4 974 loc. (1 ian. 2011): 2 522 de sex masc. şi 2 452 fem. Staţii de c.f. (inaugurate la 13 sept. 1872), în satele Piscu şi Vameş. Viticultură. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1785–1786), în satul Piscu.

PISCU VECHI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S-SV a Câmpiei Desnăţuiului, pe terasele de pe stg. Dunării; 2 645 loc. (1 ian. 2011): 1 287 de sex masc. şi 1 358 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Viticultură. Biserica „Sfântul Nicolae" (1907), în satul Piscu Vechi.

PISCUL BACIULUI → La Om.

PISCUL CRĂSANI → Balaciu.

PISICA → Grindu (2).

PISKY → Pişchia.

PISSIOTA, Mănăstirea ~ → Poienarii Burchii.

PIŞCHIA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Vingăi, la contactul cu ramificaţiile vestice ale Pod. Lipovei, pe râurile Băcin şi Măgheruş; 2 952 loc. (1 ian. 2011): 1 472 de sex masc. şi 1 480 fem. Staţie de c.f. (în satul Pişchia) şi haltă de c.f. (în satul Bencecu de Jos). Producţie de lacuri şi vopsele. Pomicultură; legumicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Viticultură. Creşterea bovinelor, porcinelor, ovinelor. Centru de ţesături şi cusături populare. Trei cămine culturale. Fond cinegetic. Mlaştina „Murani", declarată zonă protejată în satul Pişchia. În arealul com. **P.** au fost descoperite vestigii neolitice (daltă şi topor din pietre neşlefuite), din Epoca bronzului (fusaiolă), din sec. 3–4 (val roman de fortificaţie de 7 km lungime şi 10–12 m lăţime) şi din perioada feudală. Satul Pişchia apare menţionat documentar, prima oară, în 1332, cu numele *Pisky*, între 1724 şi 1910 s-a numit *Bruckenau*, între 1911 şi 1920 a purtat denumirea *Hidesliget*, în perioada 1920–1925 a revenit la toponimul Bruckenau, iar din 1926 se numeşte Pişchia. În 1724, satul Pişchia a fost colonizat cu 121 de familii de germani. Biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (1760–1776, renovată în 1922) şi biserica ortodoxă „Pogorârea Duhului Sfânt" (1988-1990), în satul Pişchia şi biserică romano-catolică (1825), în satul Bencecu de Sus.

PIŞCOLT, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Carei, la graniţa cu Ungaria; 3 157 loc. (1 ian. 2011): 1 551 de sex masc. şi 1 606 fem. Staţie de c.f. (în satul Resighea). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc. Viticultură. Muzeu sătesc. În satul Pişcolt, menţionat documentar, prima oară, în 1329, cu numele *Villa Piskolch,* se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată).

PITEŞTI 1. Câmpia Piteştiului sau **Câmpia înaltă a Piteştiului,** unitate de câmpie, situată în partea central-nordică a Câmpiei Române, între Piem. Cotmeana (la V), Dealurile Argeşului (la N), Piem. Cândeşti (la E) şi Câmpia Găvanu-Burdea (la S). Este o câmpie înaltă, pie-

montană, în formă de evantai, alcătuită din poduri de terase ale căror alt. descresc de la 278 m în N la 180 m în S, la contactul cu Câmpia Găvanu-Burdea. Este acoperită, predominant, cu soluri argiloiluviale podzolice şi pseudogleice, cu petice de soluri brun-roşcate şi brun-roşcate podzolice. Este puternic fragmentată de cursurile superioare ale râurilor Cotmeana, Teleorman, Dâmbovnic, Mozacu, Neajlov ş.a.

2. Lac de acumulare creat pe râul Argeş (în arealul municipiului Piteşti) cu scop hidroenergetic şi de alimentare cu apă, dat în folosinţă în 1971. Vol.: 4,5 mil. m^3. Cunoscut şi sub numele de *Piteşti-Prundu.*

3. Municipiu în partea central-sudică a României, reşed. jud. Argeş, situat pe terasele asimetrice de pe dr. râului Argeş, în zona de confl. cu Râu Doamnei, pe ţărmul lacului de acumulare Piteşti-Prundu, la poalele de SE ale Piem. Cotmeana, în zona de contact cu Câmpia Piteştiului, la 270–300 m alt.; 167 032 loc. (1 ian. 2011): 78 988 de sex masc. şi 88 044 fem. Suprf.: 40,7 km^2, din care 16,4 km^2 în intravilan; densitatea: 10 185 loc./km^2. Important nod feroviar, cu staţie de triaj (staţia de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier al ţării, legat de Bucureşti printr-o autostradă (114 km), dată în folosinţă în 1972 şi modernizată în 1999-2000.

Expl. de petrol şi de balast. Două centrale electrice şi de termoficare: Piteşti-Găvana (intrată în funcţiune în 1964) şi Piteşti-Sud (1969). Hidrocentrală (7,7 MW), dată în exploatare în 1972. Producţie de motoare şi transformatoare electrice, de poduri metalice, de piese de schimb pentru autocamioane, tractoare şi autoturisme, de mobilă, cherestea, placaj, plăci fibrolemnoase, parchet, de echipamente electrice, confecţii, tananţi, stofe, încălţăminte, prefabricate din beton şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice, vin, bere, panificaţie ş.a.). Tipografie. Institut Pedagogic, înfiinţat în 1962 – , transformat (în 1991) în Universitatea Piteşti, cu 11 facultăţi, 5 220 studenţi şi 233 profesori (în anul universitar 2007–2008). Teatrul „Alexandru Davila", înfiinţat la 6 mart. 1948, cu vechi tradiţii (în 1852 a luat fiinţă, la **P.**, prima trupă permanentă de teatru). Muzeul Judeţean Argeş (1928) cuprinde colecţii de arheologie şi istorie, de artă modernă şi contemporană şi de ştiinţele naturii; Galerie de Artă Naivă (pictură, sculptură şi grafică naive); Muzeu de Artă cu colecţii de artă românească (picturi aparţinând maeştrilor Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Sava Henţia, Alexandru Steriade, Ion Ţuculescu, Dumitru Ghiaţă, Camil Ressu, Ştefan Luchian, Henri Catargi ş.a.); Muzeul Pomiculturii şi Viticulturii. Biblioteca Judeţeană Argeş „Dinicu Golescu", inaugurată în 1878 pe baza unui fond de carte din 1869, are în prezent peste 500 000 de volume, cu un sediu nou din 2003. Parcul natural „Trivale" (27 ha), constituit din stejari, tei, pini, arţari, salcâmi ş.a., a fost înfiinţat în anul 1900 şi reamenajat în 1967. Expoziţie anuală floralĕ „Simfonia lalelelor" în luna mai (din 1977). Grădină zoologică. Târg anual de maşini şi utilaje agricole (din 1992). **Istoric.** În perimetrul municipiului **P.** au fost descoperite vestigii arheologice datând din Paleoliticul inferior (cele câteva sute de unelte din piatră găsite aici aparţin culturii de Prund), din Neolitic şi din epocile bronzului şi fierului (unelte, arme, vase ceramice, podoabe ş.a.). După cucerirea Daciei de romani, această zonă a făcut parte din provincia romană Moesia Inferior, iar apoi din provinciile Dacia Inferior şi Dacia Malvensis. Pe malul dr. al râului Argeş au fost identificate urmele unui castru roman şi ale unui turn de apărare construite pe linia de fortificaţii cunoscută sub numele de *Limes Transalutanus.* În arealul municipiului **P.** au fost scoase la iveală vase din ceramică, aparţinând culturii Dridu (sec. 8–11), şi monede bizantine din sec. 10–13. Localit. **P.** apare menţionată documentar, prima oară, în 1385, ca aşezare rurală în proprietatea vistiernicului Oancea. Într-un act emis la 20 mai 1388, la cancelaria domnului Mircea cel Bătrân, este consemnat faptul că domnul Ţării Româneşti dăruia mănăstirii Cozia, printre altele, o moară de apă aflată „în hotarul Piteştilor". **P.** apare menţionat ca oraş într-un hrisov din 16 aug. 1481, iar ca reşed. domnească în sec. 16 (documentele emise la cancelariile domnilor Mihnea cel Rău şi Neagoe Basarab prezintă aşezarea **P.** ca scaun domnesc). Situat pe drumul comercial al negustorilor între Bucureşti şi Sibiu, **P.** a cunoscut o deosebită dezvoltare comercială şi meşteşugărească în sec. 16, cu numeroase bresle (tăbăcari, boiangii, croitori etc.), fiind amintit, în 1507, ca pr. centru de comerţ cu miere, ceară, unt, vite, piei, cereale ş.a. În 1546, **P.** apare consemnat pe o hartă a lui Giacomo Gastaldi. În sec. 17, la **P.** exista Curtea Domnească a lui Matei Basarab, care poseda întinse suprf. cu vii pe dealurile de lângă oraş. În sec. 18, **P.** a devenit staţie de poştă pe drumul care mergea către Braşov prin culoarul Rucăr-Bran. O mărturie din 1791 arată că Piteşti este „un târguşor cu opt biserici, o mănăstire, mai multe case boiereşti şi locuinţele ispravnicilor de district". Distrus în mare parte de un violent incediu, izbucnit în dimineaţa (ora 3,00) zilei de 18 aug. 1848, oraşul s-a refăcut ulterior. În 1848, **P.** a fost centrul activ de sprijin al Revoluţiei din Ţara Românească, iar în a doua jumătate a sec. 19, **P.** s-a dezvoltat ca un important centru cultural (în 1852 a luat fiinţă prima trupă de teatru, condusă de C. Halepiu; în 1866 s-a inaugurat primul liceu; s-au creat societăţi culturale, s-au editat reviste, s-au pus bazele unei biblioteci publice, în 1878, şi ale unui muzeu etc.). În anii 1907–1910 au fost executate ample lucrări de canalizare şi alimentare cu apă şi s-a introdus iluminatul electric (1910). În perioada după 1960, oraşul a cunoscut o amplificare urbanistică fiind declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1408-1409, reconstruită după anul 1750 de negustorul Marin Buliga, reparată în 1890 şi restaurată în 1946), „Buna Vestire"- Greci sau biserica lui Norocea Logofătul (1564, cu picturi murale interioare din sec. 17 şi unele modificări din sec. 18, restaurată în anii 1910-1914, 1949-

Piteşti (3). Parcul Trivale

Piteşti (3). Teatrul „Alexandru Davila"

1950 şi 1975-1977), cu o clopotniţă din 1752, refăcută în sec. 19 şi 20, „Sfântul Gheorghe" sau Biserica Domnească, ctitorie din 1656 a domnului Constantin Şerban Basarab şi a soţiei sale Bălaşa – valoros monument de arhitectură având deasupra pridvorului un foişor cu coloane din cărămidă, care foloseşte drept clopotniţă. Avariată grav de incendiul din 18 aug. 1848, biserica a fost refăcută în 1875 şi pictată la interior în 1876 de către Gheorghe Stoenescu (elev al lui Gheorghe Tattarescu). Biserica Domnească a fost supusă unor importante restaurări în anii 1963–1968, când i s-a redat înfăţişarea iniţială. În incinta Bisericii Domneşti a funcţionat o şcoală domnească din anul 1700 până în sec. 19. Mănăstirea „Trivale" (de călugări), situată în incinta Parcului Trivale, pe platoul unui mamelon la care se urcă pe 64 de trepte sculptate în piatră de Albeşti, a avut iniţial (sec. 15) o biserică din lemn, construită de soţii Trifan şi Stanca Stăncescu. Pe locul bisericii din lemn a fost construită (1672–1674) o biserică din piatră şi cărămidă, cu hramul „Sfânta Treime", iar în anii 1677–1688 au fost ridicate casele egumeneşti, chiliile, clopotniţa şi zidurile înconjurătoare. Biserica „Sfânta Treime" păstrează picturi murale interioare executate în anii 1731-1732 de Ioasaf Grecu. Biserica şi construcţiile adiacente au fost reparate după avariile provocate de cutremurele din 1802, 1827, 1940, 1977 şi au fost supuse unor restaurări în anii 1836–1839, 1854–1856, 1904, 1955–1958, 1963-1965, 1974 (în acest ultim an s-au restaurat picturile). Din 1890 şi până în 1991 când a fost reînfiinţată mănăstirea, a funcţionat ca biserică de mir; bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae", sfinţită în 1743, distrusă de cutremurul din 14 oct. 1802, reconstruită din temelie în anii 1803-1812 şi târnosită la 30 oct. 1812, mistuită de incendiul din 18 aug. 1848, rezidită ulterior şi sfinţită în 1867, declarată monument istoric şi de arhitectură în 1955, demolată de autorităţile comuniste în 1962, „Sfinţii Voievozi"-Meculeşti (1752, restaurată în 1975-1977), „Adormirea Maicii Domnului"-Mavrodolu (construită în 1815–1818 prin osârdia căminarului Ioan Mavrodolu pe locul unei biserici din lemn ce data din 1752; biserica a fost restaurată în 1849, după un incendiu, şi apoi în 1867–1868 şi 1955-1957), „Sfânta Vineri" sau „Cuvioasa Parascheva", construită în anii 1904-1908 pe locul uneia din 1827, după planurile arhitectului Ion N. Socolescu, cu picturi murale interioare originare, executate de Dumitru Marinescu, restaurate în 1970-1971, „Sfântul Ilie" – a cojocarilor (1821-1827, mărită în 1893-1896, restaurată în 1927-1934, refăcută în 1945-1958 şi pictată în 1969-1970), „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1817-1820, restaurată în 1957-1959), „Adormirea Maicii Domnului" (1994-2004, pictată în 1999-2001), de mari dimensiuni (23 m lungime, 16 m lăţime, 26 m înălţimea turlei), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (2003-2011 iar pereţii exteriori decoraţi în tehnica mozaic bizantin), „Sfinţii Petru şi Pavel"– romano-catolică (1896); sinagogă (1900); Atheneul Popular (1870, azi restaurant); Hanul Gabroveni (1877); Primăria veche (construită în 1886, în stil neoclasic, după planurile arhitectului Ion Socolescu) – azi Muzeul de Artă; Foişorul de Foc (1897); liceul „Nicolae Bălcescu" (1897–1899, construit după planurile arhitectului Constantin Băicoianu); Prefectura veche (construită în 1898–1899, în stil neoclasic) – azi sediul Muzeului judeţean; Tribunalul (1904, în stil neoclasic) – azi Palatul Culturii; Casa Armatei (construită în 1930 după planurile arhitectului Octav Doicescu) ş.a. Fântână arteziană cu c. 1 000 de guri de apă, fixe şi mobile, şi orgă de lumini.

- picturi restaurate în 2011-2014.

azi monument istoric,

Piteşti (3). Biserica „Sfântul Gheorghe" - Domnească

, declarată monument de artă, a fost

; catedrala

şi 2013-2015; bisericile

PIUA PETRII → Giurgeni şi Ialomiţa (1).

PLAGINEŞTI → Dumbrăveni (4).

PLAIUL MEHEDINŢILOR → Mehedinţi (2).

PLAIURILE → Vipereşti.

PLATFORMA COTMEANA → Cotmeana (1).

PLATFORMA GETICĂ → Piemontul Getic.

PLATFORMA SOMEŞANĂ → Podişul Someşan.

PLATONEŞTI, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Ialomiţa; 2 123 loc. (1 ian. 2011): 1 037 de sex masc. şi 1 086 fem. Haltă de c.f. (în satul Platoneşti). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. În satul Platoneşti, înfiinţat în anul 1888, se afla biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1931-1939, pictată în 1972-1973 de Constantin Blendea şi Gabriel Dogărescu). Com. **P.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satelor Platoneşti şi Lăcusteni din com. Săveni, jud. Ialomiţa.

PLAVIŞEVIŢA → Dubova.

PLĂIEŞII DE JOS, com. în jud. Harghita, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Plăieşi, la poalele M-ţilor Ciuc, Nemira şi Bodoc, pe cursul superior al râului Caşin; 2 877 loc. (1 ian. 2011): 1 381 de sex masc. şi 1 496 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Centru de artă populară. Muzeu etnografic (în satul Plăieşii de Jos). În perimetrul comunei se află o rezervaţie botanică, cu vegetaţie de mlaştină oligotrofă. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. Plăieşii de Jos s-au numit *Plăieşi.* În satul Plăieşii de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1744, se află o biserică romano-catolică (sec. 14) cu zid de incintă din sec. 18, declarată monument istoric, iar în satul Imper, atestat documentar în 1333, există un conac din 1833. Agroturism.

PLĂINEŞTI → Dumbrăveni (4).

PLĂTĂREŞTI, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Câmpiei Mostiştei, pe râul Dâmboviţa; 3 586 loc. (1 ian. 2011): 1 753 de sex masc. şi 1 833 fem. Staţie de c.f. (în satul Plătăreşti) şi haltă de c.f. (în satul Sudiţi). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, legume etc. În satul Plătăreşti, menţionat documentar, prima oară, într-un hrisov din 14 mai 1580, emis de domnul Mihnea Turcitul, se află mănăs-

tirea Plătăreşti (de călugări), cu biserica „Sfântul Mercurie", ctitorie din anii 1642–1646 a domnului Matei Basarab şi a soţiei sale, Elina. Picturile murale interioare, executate în 1649, au fost deteriorate în 1821, în timpul acţiunilor militare turceşti, fapt ce a făcut ca biserica să fie văruită ulterior şi repictată abia în 1972. Biserica are 18 m lungime, 4,50 m lăţime şi 1,20 m grosimea zidurilor, dispune de o singură turlă octogonală, plasată pe naos, cu ferestre înalte şi înguste, terminate în arcade, precum şi de un pridvor deschis. Biserica a fost declarată monument istoric la 23 febr. 1915 şi a fost restaurată în anii 1990–1997 (inclusiv picturile murale). Mănăstirea Plătăreşti a fost reînfiinţată în anul 2000; în satul Podu Pitarului există o biserică având hramul „Sfântul Vasile" (1818), iar în satul Cucuieţi se află biserica „Sfântul Nicolae" (1839-1840), ambele declarate monumente istorice. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **P.** a făcut parte din jud. Ilfov.

PLĂTICA → Romanu.

PLĂVICENI-ALUNIŞ, Mănăstirea ~ → Plopii-Slăviteşti.

PLEBANUS DE VILLA PETRI → Petreşti (2).

PLENIŢA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Desnăţuiului cu Piem. Bălăciţei; 4 886 loc. (1 ian. 2011): 2 363 de sex masc. şi 2 523 fem. Nod rutier. Întreprinderi de piese auto, de prefabricate din beton şi de prelucr. a lemnului. Distilerie de uleiuri eterice din plante medicinale şi aromatice. Fermă avicolă. Rezervaţie forestieră (Pădurea Bujorului). Colecţie muzeală (f. 1976) de istorie şi arheologie. În arealul satului Pleniţa, menţionat documentar, prima oară, în 1383 şi apoi la 16 mart. 1765, au fost descoperite (1925, 1950) un tumul datând din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, mai multe tipare pentru turnat obiecte din bronz, datând din Hallstattul timpuriu, şi o fibulă din sec. 7. În perimetrul satului Castrele Traiane au fost identificate vestigiile unei aşezări fortificate (cu şanţ şi val) din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, aparţinând culturii Coţofeni (2500–1800 î.Hr.). În satul Pleniţa se află o biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1850–1857).

PLEŞCUŢA, com. în jud. Arad, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Gurahonţ, la poalele M-ţilor Codru-Moma şi Zarand, pe cursul superior al Crişului Alb; 1 211 loc. (1 ian. 2011): 567 de sex masc. şi 644 fem. Staţie de c.f. (în satul Aciuţa) şi haltă de c.f. (în satul Tălagiu). Expl. de andezit, de caolin şi de minereuri polimetalice. Expl. lemnului. Satul Pleşcuţa apare menţionat documentar, prima oară, în 1386. În satul Aciuţa, menţionat documentar, prima oară, în 1366, se află un castel în stil neoclasic (sec. 18), în satul Budeşti, atestat documentar în perioada 1441–1445, există o biserică din lemn cu hramul „Înălţarea Domnului" (1772, pictată în 1860), declarată monument istoric, iar în satul Pleşcuţa este biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1926).

PLEŞOI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Piem. Bălăciţei cu Câmpia Desnăţui, la 25 km VNV de municipiul Craiova; 1 339 loc. (1 ian. 2011): 669 de sex masc. şi 670 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, rapiţă, plante de nutreţ ş.a. Pomicultură. În satul Pleşoi, menţionat documentar în 1568, se află biserica având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Ioan" construită în 1780, refăcută în 1815 şi rezidită în anii 1842–1843. Com. **P.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Cârstovani, Frasin, Milovan şi Pleşoi din com. Predeşti, jud. Dolj.

PLEŞOIU, com. în jud. Olt, alcătuită din 7 sate, situată în partea de N a Câmpiei Romanaţi, în zona de contact cu prelungirile de SE ale Piem. Olteţului, pe terasele de pe dr. văii Oltului şi pe râul Beica; 3 311 loc. (1 ian. 2011): 1 636 de sex masc. şi 1 675 fem. Staţie de c.f. (în satul Arceşti). Lac de acumulare (837 ha; vol.: 43,44 mil. m^3) şi hidrocentrală (38 MW) pe Olt, dată în folosinţă la 11 nov. 1980. Legumicultură. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1734, refăcută în 1848, cu pridvor adăugat în 1899), „Buna Vestire" (1780, cu pridvor adăugat în 1885, cu picturi murale interioare din 1835), „Sfântul Nicolae" (1812, pictată în 1880) şi „Sfântul Nicolae" (construită, probabil, în 1842 pe locul uneia din lemn ce data din 1773–1774; restaurată în 1897), în satele Pleşoiu, Doba, Cocorăşti şi Arceşti.

PLEŞU 1. Vârf în M-ţii Codru-Moma, constituind alt. max. a acestora (1 112 m).

2. Culme deluroasă în partea de NV a Subcarpaţilor Neamţului, extinsă pe o lungime de 24 km, pe direcţie NV-SE, între văile râurilor Neamţ (la V) şi Nemţişor (la E). S-a format pe un anticlinal alcătuit din conglomerate burdigaliene cu şisturi verzi, fapt ce a favorizat apariţia unor abrupturi de peste 400 m faţă de Depr. Neamţ din S-SE. Alt. max.: 915 m. Acoperită cu păduri de fag, de fag în amestec cu conifere şi chiar din păduri de molid în amestec cu brad.

PLOIEŞTI 1. Câmpia Ploieştiului, câmpie piemontană înaltă, parte componentă a Câmpiei Române, extinsă în N acesteia şi la S de dealurile subcarpatice de pe aliniamentul Băicoi–Boldeşti-Scăeni–Urlaţi, între râurile Cricov şi Ialomiţa (la V) şi Cricovu Sărat (la E). **C.P.** este de fapt un mare şi vechi con de dejecţie al râului Prahova, bine individualizat, cu terase convergente spre aval, desfăşurat cu precădere pe stg. văii Prahova. Alt. scad de la 280 m în N la 100 m în S. Sub solurile brune şi brun-roşcate, cu grosimi de 30–60 cm, care acoperă în cea mai

Ploieşti (2). Sediul Prefecturii

mare parte **C.P.**, se află un strat gros de prundişuri, care atinge în unele zone 80 m (zona Buda). Vegetaţia naturală este formată din pâlcuri de păduri alcătuite din stejar pedunculat *(Quercus robur)* în amestec cu carpen *(Carpinus betulus)* şi tei *(Tillia tomentosa),* restul terenurilor fiind ocupate de culturi agricole.

2. Municipiu în partea de S-SE a României, reşed. jud. Prahova, situat în Câmpia Ploieştiului, la 150–170 m alt., pe interfluviul dintre văile râurilor Prahova şi Teleajen, pe dr. râului Dâmbu, la 60 km N de Bucureşti; 226 688 loc. (1 ian. 2011): 106 127 de sex masc. şi 120 561 fem. Supr.: 89,4 km^2, din care 58,3 km^2 în intravilan; densitatea: 3 888 loc./km^2. **P.** este unul dintre cele mai mari noduri feroviare (şapte linii de c.f. şi staţie de triaj) şi rutiere (şase şosele) ale ţării. Staţia de c.f. din **P.** a fost inaugurată la 13 sept. 1872. Termocentrală. Patru rafinării de ţiţei. Producţie de utilaj petrolier (Uzina „UPETROM" S.A. – fostă „1 Mai" – este cea mai mare producătoare de instalaţii de foraj din România), de utilaje grele, chimice şi petrochimice, de maşini şi utilaje agricole, rulmenţi grei (fabrica de rulmenţi a intrat în funcţiune în 1979), material rulant, rezervoare, cisterne şi containere metalice, pompe şi compresoare, de piese şi accesorii pentru autovehicule, de ambalaje din hârtie şi carton, de mobilă, de conducte de petrol, de maşini-unelte, echipamente tehnologice, echipamente electrice ş.a. Ind. metalurgică. Mare combinat petrochimic, în cadrul căruia se produc polietilenă, etilenă, fenol, acetonă, detergenţi, lacuri, vopsele ş.a. Prelucr. cauciucului şi a maselor plastice. Fabrici de produse electronice şi electrocasnice, de fibre sintetice şi artificiale, de celuloză şi hârtie, de cosmetice, de îngrăşăminte chimice, de stofe (renumita fabrică „Dorobanţul" S.A.), de mat. de constr. (cărămidă, ţiglă, geamuri, prefabricate din beton, faianţă, articole sanitare din porţelan etc.), sticle de ambalaj, confecţii, ţesături din lână, bumbac, in şi cânepă, de pielărie şi încălţăminte, de prelucr. a tutunului şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, bere, vin, coca-cola ş.a.). Tipografie. Institut de Petrol şi Gaze (înfiinţat în la 3 aug. 1948, , azi Universitate cu 14 facultăţi, 4 241 studenţi şi 350 profesori (în anul universitar 2007–2008). Teatrul de stat „Toma Caragiu" (cu secţii de dramă şi de estradă), orchestră simfonică, două case de cultură (Casa de Cultură a Sindicatelor a fost construită în anii 1968–1972), peste 100 de biblioteci, între care se remarcă Biblioteca Judeţeană „Nicolae Iorga" (inaugurată la 20 mart. 1921), cu c. 550 000 vol. şi Biblioteca Universităţii (f. 1948), cu peste 400 000 vol., şase cinematografe şi nouă muzee: Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie (1919); Muzeul Republican al Petrolului (inaugurat în 1957); Muzeul de Artă Populară (1955); Muzeul Ceasului „Nicolae Simache" (inaugurat în 1963), cu o colecţie de peste 2 000 de ceasuri (unică în ţară), dintre care peste 300 sunt din sec. 17–19; Muzeul de Artă (inaugurat în nov. 1931); Muzeul de Ştiinţele Naturii (1956); Muzeul „Ion Luca Caragiale" amenajat în casa „Dobrescu" (construită în 1870 şi restaurată ca muzeu în 1958–1959), inaugurat la 30 ian. 1962; Muzeul memorial „Nichita Stănescu" (1985); Acvariul şi Expoziţia de păsări exotice. Hipodrom republican, , modernizat în 2014-2015.

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în perimetrul oraşului (1941–1943) au scos la iveală o necropolă de înhumaţie, de tip Sântana de Mureş (sec. 3–4), în care s-au găsit vase din ceramică fină, cenuşie, mărgele din pastă vitrificată ş.a. În cartierul Berească au fost identificate urmele unei aşezări din sec. 11. Localit. apare menţionată documentar ca sat, prima oară, în 1503, pe nişte liste de cărăuşie, cu numele *Ploreschţ,* iar apoi în 1545 şi 1580. În 1599, Mihai Viteazul (care îşi stabilise, în 1597, tabăra militară la **P.**, în vederea expediţiei sale către Transilvania) a ridicat aşezarea la rangul de târg domnesc. Localit. **P.** s-a dezvoltat ca aşezare urbană din sec. 17, iar din sec. 18 ca puternic centru meşteşugăresc şi comercial. În 1775, Alexandru Ipsilanti a dăruit vărului său, Ianache Moruzi, oraşele Ploieşti şi Târgşor, dar locuitorii s-au revoltat şi şi-au redobândit libertatea. Dania s-a repetat şi în 1783, sub domnia lui Mihai Suţu, ceea ce a determinat un lung proces al locuitorilor cu Domnia – proces care s-a prelungit până în perioada Revoluţiei de la 1848, când ploieştenii au participat la revoluţie revendicând, printre altele, încheierea acestei nedreptăţi. În 1854, **P.** a fost legat de Bucureşti prin linie de telegraf, în 1858 a fost introdus iluminatul public cu petrol lampant, iar în 1900 iluminatul electric. La 20 aug. 1870 s-a desfăşurat la **P.**, sub conducerea maiorului Alexandru Candiano-Popescu, o demonstraţie antidinastică, de fapt o încercare de răsturnare de pe tron a regelui Carol I. Acest ofiţer, care a participat şi la conspiraţia împotriva domnitorului Alexandru Ioan Cuza, a ocupat cazarma dorobanţilor din Ploieşti şi clădirile instituţiilor publice, proclamând Republica, generalul Nicolae Golescu fiind numit Locotenent domnesc, iar Ion C. Brătianu, ministru de Război. În aceeaşi zi de 20 aug. 1870 mişcarea antidinastică iniţiată de Alexandru Candiano-Popescu a fost reprimată de Batalionul de vânători din Bucureşti. În 1892 a avut loc la **P.** prima grevă muncitorească de proporţii, iar în primele decenii ale sec. 20, oraşul a devenit centrul unor greve, dintre care cea mai importantă a fost greva petroliştilor din ian.-febr. 1933. La 5 apr. 1944, bombardamentele masive ale aviaţiei americane asupra Ploieştiului (136 bombardiere B-24 şi 90 de bombardiere B-19 au aruncat 580 de tone de bombe) au provocat mari distrugeri oraşului. Refăcut ulterior,

Ploieşti (2). Palatul Culturii

Ploieşti (2). Halele Centrale

Ploieşti (2). Muzeul memorial „Ion Luca Caragiale"

Ploieşti (2). Catedrala „Sfântul Ioan Botezătorul”

Ploieşti (2). Statuia Libertăţii

oraşul a devenit un important centru industrial, comercial, de transport şi cultural al ţării, fiind declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi” (construită în anii 1711–1720 pe locul unei biserici din lemn ce data din 1648, reparată, consolidată şi repictată în perioada 2000–2005), „Sfântul Nicolae”-Vechi (ctitorie de la sf. sec. 16 a lui Mihai Viteazul, rămasă în ruină până în anii 1988–1990 când a fost refăcută), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel” sau Biserica Domnească (ctitorie din 1639 a lui Matei Basarab), „Adormirea Maicii Domnului” sau „Maica Precista” (1820, în stil neobizatin), „Sfântul Gheorghe”-Vechi (1830-1832, restaurată în 1939-1942, pictată în frescă în anii 1969-1971 de Nicolae Stoica), „Sfinţii Voievozi” (1827–1835), „Sfântul Atanasie” (1848), „Sfântul Gheorghe”-Nou (zidită în 1844-1846 - şi reconstruită în 1973 - 1974), "Sfântul Vasile" (1858, rezidită după 1872), "Sfântul Haralambie" (1875 - 1879, restaurată în anii 1930 - 1931) şi „Sfânta Vineri” (zidită în perioada 1875–1880 după planurile arhitectului Toma T. Socolescu, în stil neogotic, cu turle în stil rusesc, pictată în 1880 de Gheorghe Tattarescu); biserica „Sfântul Pantelimon” a fost construită în 1819 pe locul uneia din lemn ce data din 1760, restaurată în 1860, demolată şi reconstruită în etape, în perioada 1912–1936 şi pictată în anii 1932–1936 de pictorul italian Umberto Marchetti. La cutremurul din 10 nov. 1940 s-a prăbuşit turla bisericii şi o parte din ziduri, fiind consolidată şi restaurată în anii 1942–1946. În intervalul 1964–1966 biserica a fost supusă unor reparaţii generale, iar în anii 1967–1969 a fost repictată de Eugen Profeta şi Victor Zemlika; biserica „Buna Vestire”, de 25,85 m lungime, 6,40 m lăţime (în pronaos) şi turlă de 19 m înălţime, construită în 1833, a fost refăcută după bombardamentele din 5 apr. 1944, restaurată în 1962–1970 şi repictată în ulei în 1976–1977 de Ion Toflan. În 1962–1970 i s-a adăugat un pridvor cu vitralii; biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena” (1894-1902, renovată în 1941, pictată în 1941-1945 de Nicolae Pană, consolidată şi restaurată în 1989-1999); catedralele „Sfântul Ioan Botezătorul” (construită după planurile arhitectului Toma T. Socolescu, în 1923–1930 pe locul bisericii omonime, ce data din 1841–1842, cu un turn central înalt de 60 m) şi „Înălţarea Domnului” (1992–1999); Palatul Culturii (fostul Palat de Justiţie), realizat în stil neoclasic după planurile arhitectului francez E. Doneaud în colaborare cu Toma T. Socolescu, a fost construit în etape (iniţial în 1906 şi apoi în 1924–1930) şi inaugurat la 26 nov. 1933; Halele Centrale – vast complex comercial construit în anii 1929–1935 după planurile arhitectului Toma T. Socolescu, cu o cupolă înscrisă într-un pătrat de 37 m, nesusţinută de stâlpi. Halele au fost supuse unor reparaţii în 1982–1983; casa „Hagi Prodan” (1785); spitalul „Boldescu” (1831); casa „Dobrescu” (1870); han (mijlocul sec. 19); clădirea gimnaziului (1865); statuia Libertăţii (dezvelită la 21 iun. 1881), realizată în bronz, la Paris, de sculptorul – L. Quadry, o reprezintă pe zeiţa Minerva, fiind închinată cuceririi drepturilor cetăţeneşti de ploieşteni; Monumentul vânătorilor, operă din 1897 a sculptorului George Vasilescu, închinat eroilor de la Griviţa din timpul Războiului pentru Independenţă (distrus în timpul bombardamentului din 1944, dar refăcut ulterior şi dezvelit la 23 aug. 1954); busturile lui Alexandru Ioan Cuza (realizat în 1959 de Paul Zipszer), Ion Luca Caragiale (operă în bronz a sculptorilor ploieşteni Gheorghe Coman şi Gheorghe Damian, dezvelit în 1952), Mihai Eminescu (dezvelit la 15 iun. 1997) şi Nichita Stănescu (operă în bronz a lui Ştefan Macovei, dezvelit la 24 sept. 1999).

PLOPANA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 8 sate, situată în partea de N a Colinelor Tutovei, în zona de contact cu Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al râului Tutova; 3 389 loc. (1 ian. 2011): 1 728 de sex masc. şi 1 661 fem. Produse alim. Bisericile din lemn „Lipovenească” (sf. sec. 18) şi „Sfinţii Voievozi” (1798), în satele Plopana şi Rusenii de Sus. Mănăstirea Plopana (de călugări), înfiinţată în anul 2000, cu biserica având trei hramuri - „Acoperământul Maicii Domnului”, „Sfântul Nectarie” şi „Sfântul Mina”, construită în anii 2004-2009.

PLOPENI, oraş în jud. Prahova, situat în zona de contact a Subcarpaţilor Prahovei cu Câmpia Ploieştiului, la 200 m alt., la 20 km N-NV de municipiul Ploieşti; 9 382 loc. (1 ian. 2011): 4 600 de sex masc. şi 4 782 fem. Supr.: 4,8 km^2, din care 1,5 km^2 în intravilan; densitatea: 6 255 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 10 oct. 1883). Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de maşini şi utilaje agricole (motopultoare, pompe hidraulice, pluguri pentru tractor etc.), de utilaje pentru ind. petrolieră şi minieră, de produse refractare, prelucrarea lemnului şi a fierului (confecţii metalice), de armament şi muniţii, confecţii textile, statuete din alabastru (de tip Gallé), produse de panificaţie. Muzeul sării; Muzeul orăşenesc. **Istoric.** În perimetrul oraşului, în locul numit „Valea Humei” au fost descoperite urmele unei aşezări hallstattiene, datând din sec. 6–5 î.Hr. Localit. a luat fiinţă în 1938, în jurul fabricii de

armament,cu numele Colonia Ilie Pintilie. Între 1939 şi 1945 s-a numit Mărgineanca, apoi Stejarul, iar din 1968 Plopeni. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Biserică cu dublu hram - "Înălţarea Domnului" şi "Sfântul Nicolae" (1992 - 2004) - pictată în anii 2005-2011 de Valeriu Timofti. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Pădure de stejar, cu elemente sudice în pătura ierbacee, declarată rezervaţie naturală.

PLOPII → Tălmaciu.

PLOPII-SLĂVITEŞTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în partea de V a Câmpiei Boian, pe râul Sâi; 2 460 loc. (1 ian. 2011): 1 222 de sex masc. şi 1 238 fem. Produse alim. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi uleioase, legume etc. Avicultură; apicultură. Viticultură. În satul Dudu se află mănăstirea Plăviceni-Aluniş (de călugări) a cărui primă biserică, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", a fost zidită în 1646–1648 prin strădania marelui vornic Dragomir, fiul marelui ban al Craiovei, Dobromir. Complexul monahal a fost distrus în întregime de cutremurul din 14 oct. 1802, dar refăcut ulterior, biserica fiind pictată în 1815. Mănăstirea a fost desfiinţată în 1920, rămânând doar biserică de parohie care s-a degradat treptat căzând complet în ruină în anul 1926. Mănăstirea a fost reînfiinţată în anul 2002, noua biserică aflându-se în fază de construcţie din anul 2006. Tot în satul Dudu există o biserică cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1837). Până la 7 mai 2004, com. **P.-S.** a avut în componenţă satele Bârseştii de Jos, Beciu şi Smârdan, care la acea dată au format com. Beciu, jud. Teleorman.

PLOPIŞ 1. Munţii ~, culme muntoasă în partea de NV a M-ţilor Apuseni, extinsă pe direcţie NV-SE, între aliniamentul văilor Crişu Repede–Valea Fânaţelor (la S şi V) şi râul Barcău (la N şi E), cu alt. mici, ce scad de la 800 m (în E) la c. 500 m (în V). Alt. max.: 918 m (vf. Măgura Mare). Alcătuită din roci cristaline şi iviri de calcare triasice şi cretacice (pe latura de S). Parţial împădurită. Zăcăminte de lignit, exploatabile la Derna, Borumlaca, Voivozi, Vărzari din jud. Bihor şi la Ip, Zăuan din jud. Sălaj. M-ţii **P.** sunt cunoscuţi şi sub denumirile de *Muntele Şes* sau *Muntele Răz.*

2. Dealurile Plopişului, mare unitate deluroasă, în partea de N a Dealurilor Vestice, parte componentă a Dealurilor Crişene, situată între Câmpia Barcăului (la V şi N), M-ţii Plopiş (la E) şi Depr. Oradea–Vad–Borod (la S). **D.P.** sunt alcătuite din argile, marne argiloase, nisipuri loessoide ş.a., au culmi netede, separate de văi, cu alt. de 200–300 m, cu înclinări domoale către V şi mai accentuate către N, fapt ce indică proveniența lor dintr-un piemont de acumulare. Sunt acoperite cu păduri de gorun, cer şi gârniţă, precum şi cu plantaţii de pomi fructiferi şi viţă de vie. **D.P.** cuprind în arealul lor Dealurile Oradei, Dernei, Bistrei şi depresiunile Brusturi şi Popeşti.

3. Com în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de E-SE ale M-ţilor Plopiş, în partea de V a Depr. Barcău, pe râurile Iaz şi Valea Mare; 2 488 loc. (1 ian. 2011): 1 213 de sex masc. şi 1 275 fem. Centru de cusături şi ţesături populare şi de prelucr. artistică a lemnului. Agroturism.

PLOPŞORU, com. în jud. Gorj, alcătuită din 11 sate, situată în Piem. Getic, pe valea Jiului; 6 878 loc. (1 ian. 2011): 3 489 de sex masc. şi 3 389 fem. Reşed. com. **P.** este în satul *Văleni* (sediul Primăriei şi al Consiliului comunal). Staţie de c.f. (în satul Plopşoru) şi haltă de c.f. (în satul Sărdăneşti). Moară de cereale (începutul sec. 20), în satul Plopşoru. În satul Broşteni se află cula „Cuţui" (1815) şi biserica cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1836); bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1746) şi „Sfinţii Voievozi" (1874), în satele Cursaru şi Sărdăneşti. În satul Plopşoru, menţionat documentar, prima oară, la 30 iun. 1496, se află biserica „Sfinţii Voievozi" (prima jumatate a sec. 19, renovată în 1861), declarată monument istoric. Agroturism.

PLOPU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, în SE Dealului Bucovel, pe râul Bucovel; 2 437 loc. (1 ian. 2011): 1 220 de sex masc. şi 1 217 fem. Mobilă pentru birouri. Pomicultură. Apicultură. Agroturism. În satul Plopu se află biserica cu hramul „Sfinţii Atanasie şi Chiril" (1899).

PLORESCHT → Ploieşti (2).

PLOSCA, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Boian cu Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Vedea; 6 271 loc. (1 ian. 2011): 3 171 de sex masc. şi 3 100 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 2 dec. 1895). Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase, floarea-soarelui, legume etc. Centru de cusături şi ţesături populare. Biserică cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1812).

PLOSCOŞ, com. în jud. Cluj, alcătuită din 4 sate, situată în partea de SV a Câmpiei Sărmaşului, pe râul Valea Florilor; 660 loc. (1 ian. 2011): 344 de sex masc. şi 316 fem. Staţie de c.f. (în satul Valea Florilor) şi haltă de c.f. (în satul Ploscoş). Culturi de cartofi, sfeclă de zahăr ş.a. Satul Ploscoş apare menţionat documentar, prima oară, în 1913.

PLOSCUŢENI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. văii Siretului; 3 518 loc. (1 ian. 2011): 1 800 de sex masc. şi 1 718 fem. Expl. de pietriş şi nisip. În arealul com. **P.** au fost identificate urmele unui şanţ de 18 m lăţime şi 3 m adâncime construit de vizigoţi în perioada 340–353, pe o lungime de c. 200 km, de la Ploscuţeni până în zona localităţii Folteşti din jud. Galaţi situată pe dr. râului Prut. Acest şanţ avea menirea să-i apere pe aceştia de invaziile hunilor. În satul Ploscuţeni, atestat documentar în 1241, se află mănăstirea Sihastru (de maici), iniţial cu o biserică din lemn construită în 1748 prin osârdia hatmanului Sandu Şendrea. Biserica actuală, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", a fost zidită în anii 1882–1891 pe locul vechii biserici din lemn care se afla în ruină din anul 1876. Biserica a fost reparată şi repictată după cutremurul din 10 nov. 1940, precum şi după cutremurul din 4 mart. 1977 (renovată şi repictată în perioada 1980–1985; pictura a fost executată în anii 1982–1983 de Grigore Popescu). Mănăstirea posedă o colecţie muzeală cu icoane, obiecte de cult, cărţi vechi ş.a. Tot în satul Ploscuţeni există o biserică din lemn datând din 1870, o biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" zidită înainte de anul 1809 şi o biserică romano-catolică (sfinţită în 1927) de mari dimensiuni (23,60 m lungime, 11,73 m lăţime şi turlă de 16,90 m înălţime). Com. **P.** a fost înfiinţată la 22 mai 2003 prin desprinderea satelor Argea şi Ploscuţeni din com. Homocea, jud. Vrancea.

PLUGARI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare, la confl. râului Miletin cu Pârâul lui Vasile; 3 532 loc. (1 ian. 2011): 1 821 de sex masc. şi 1 711 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, legume, plante tehnice şi uleioase, sfeclă de zahăr, plante de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor. Muzeu sătesc (Borosoaia). Satul Plugari a fost întemeiat

în 1828. În satul Oneşti se află ruinele caselor logofătului Costache Ghica (începutul sec. 19) şi biserica cu hramul „Sfântul Spiridon" (1805).

PLUMBUITA 1. Lac de acumulare amenajat pe valea Colentinei, în partea de N-NE a municipiului Bucureşti, în cartierul Colentina; 55 ha. Zonă de agrement.

2. Mănăstirea ~ → Bucureşti.

POARTA ALBĂ, com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Carasu, pe canalul Dunăre–Marea Neagră; 5 007 loc. (1 ian. 2011): 2 477 de sex masc. şi 2 530 fem. Staţii de c.f. (în satele Poarta Albă şi Nazarcea). Nod rutier. Punct de ramificaţie al canalului Dunăre–Marea Neagră (derivaţia Poarta Albă–Năvodari–Midia a fost dată în folosinţă în 1987). Expl. de calcar. Reparaţii de maşini şi utilaje (în satul Nazarcea). Viticultură; legumicultură. Fermă de creştere a porcinelor. Pe terit. satului Nazarcea a fost descoperit (1951) un tezaur alcătuit din două diademe din aur datând din Hallstatt, precum şi fragmente de amfore, olane, pietre ş.a. din epoca romană. Satul Poarta Albă a fost înfiinţat în jurul anului 1812 de câteva zeci de familii de tătari şi turci, cu numele *Alakap*, denumire ce a fost schimbată în Poarta Albă, în 1930.

POARTA DE FIER A TRANSILVANIEI, pas între M-ţii Poiana Ruscăi (la N) şi M-ţii Ţarcu (la S), la 700 m alt., care asigură legăturile rutieră şi feroviară între Depr. Haţeg şi culoarul depresionar Bistra, respectiv între Banat şi centrul Transilvaniei. Pe aici trece limita dintre jud. Hunedoara şi jud. Caraş-Severin.

POARTA ORIENTALĂ A TRANSILVANIEI, pas de joasă altitudine (540 m), situat în partea de SV a României, pe cumpăna de ape dintre bazinul râului Timiş şi cel al Cernei, în culoarul Timiş–Cerna, în arealul com. Domaşnea, jud. Caraş-Severin. Străbătut de o şosea modernizată şi de calea ferată ce asigură legăturile între Orşova şi Caransebeş. Cunoscut şi sub numele de pasul *Domaşnea.*

POARTA ŢUŢOREI → Prut.

POBORU, com. în jud. Olt, alcătuită din 6 sate, situată în partea de SV a Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Plapcea; 2 265 loc. (1 ian. 2011): 1 080 de sex masc. şi 1 185 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Centru de ţesături populare şi de confecţii a pieselor de port popular. În satul Seaca se află mănăstirea Seaca-Muşeteşti, ctitorie din anii 1515–1518 a marelui clucer Manea Perişanu, cu o biserică de plan triconic, cu pridvor deschis, având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1518, cu picturi murale interioare din 1854). În satul Poboru se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (sec. 18) şi „Sfânta Treime" (1886), iar în satul Albeşti, biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1800, cu picturi murale interioare originare); biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1812), declarată monument istoric, în satul Cornăţelu. În satul Seaca se află rezervaţia forestieră Seaca-Optăşani (124 ha) alcătuită predominant din gârniţă *(Quercus frainetto),* mai rar întâlnindu-se gorun *(Quercus petraea)*, cu exemplare de arbori seculari.

POCHIDIA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Tutovei, pe valea râului Bârlad; 1 856 loc. (1 ian. 2011): 945 de sex masc. şi 911 fem. Viticultură. Bisericile cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului", una de zid, în satul Sălceni (1737, rezidită în 1850), şi alta din vălătuci, în satul Borodeşti (1823, reparată în 1859 şi refăcută în 1942–1943). În satul Pochidia există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1776). Com. **P.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Borodeşti, Pochidia, Satu Nou şi Sălceni din com. Tutova, jud. Vaslui.

POCHINA → Popina.

POCOLA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Beiuş, la confl. râului Valea Roşie cu Crişu Negru; 1 515 loc. (1 ian. 2011): 748 de sex masc. şi 767 fem. Morărit; produse de panificaţie. Culturi de căpşuni; colectarea şi prelucr. ciupercilor de pădure. În satul Pocola, atestat documentar în 1422, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1901-1910, reparată în 1986-1992 şi pictată în anii 1997-1998 de fraţii Sorin şi Iulian Hosu). Rezervaţia geologică (dolomite) „Piatra Pietrarilor". Agroturism.

POCRUIA → Tismana (2).

PODARI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în partea de NE a Câmpiei Desnăţui, pe dr. văii Jiului; 6 856 loc. (1 ian. 2011): 3 355 de sex masc. şi 3 501 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 dec. 1895). Nod rutier. Termocentrală (9,4 MW). Producţie de mobilă, de încălţăminte, de fibre de sticlă, de îmbrăcăminte, de zahăr, de oţet alimentar şi de ulei. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreţ, rapiţă, legume etc. În satul Branişte se află mănăstirea Jitianu (de călugări), cu biserica având dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Sfântul Ilie", construită în anii 1654–1658 prin strădania vistiernicilor Ghinea Brătăşanu şi Udrişte, pe locul unei vechi biserici din lemn construită în 1397 de Mircea cel Bătrân şi a alteia ridicată de boierul Bengescu (din familia Craioveştilor) în sec. 16 – ambele biserici dispărute. Biserica actuală a fost reparată în anii 1701, 1812, 1852–1856 (atunci au fost restaurate atât biserica, cât şi picturile murale interioare). După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863 activitatea monahală a încetat să mai existe, rămânând doar biserica de parohie până în 1914 când a fost închisă şi biserica din cauza stării avansate de degradare. În perioada 1925–1932 biserica a fost reparată de Comisia Monumentelor Istorice cu ajutorul enoriaşilor, iar în anul 1939 a fost reînfiinţată mănăstirea. Turn-clopotniţă, sub forma unei cule, construit în 1701 ca loc de refugiu. Mănăstirea are o valoroasă colecţie de icoane vechi, pe lemn şi pe sticlă. În curtea mănăstirii există o plantaţie de duzi, datând din timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza, declarată monument istoric. În satul Podari se află biserica având hramul „Sfântul Grigore Decapolitul", construită în anii 1914-1928 pe locul uneia din 1817, pictată în anii 1925-1928 şi reparată în 1979.

PODENI, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Pod. Mehedinţi cu M-ţii Mehedinţi, pe cursurile superioare ale râurilor Bahna şi Topolniţa; 953 loc. (1 ian. 2011): 496 de sex masc. şi 457 fem. Expl. de calcar şi de lemn. Fabrică de var. Prelucr. fructelor. Pomicultură. Agroturism. Centru de prelucr. artistică a lemnului şi de cusături populare. Biserica „Sfântul Ilie" (1783-1786), declarată monument istoric, şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1875), în satele Podeni şi Mălărişca.

PODENII NOI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 10 sate, situată în partea de SV a Subcarpaţilor Buzăului, în Depr. Mislea–Podeni–Sângeru, pe râul Lopatna, în zona de confl. cu Cricovu Sărat; 4 835 loc. (1 ian. 2011): 2 458 de sex masc.

şi 2 377 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Prelucr. lemnului. Fabrică de cărămidă. Produse de panificaţie. Pomicultură; viticultură. Tradiţie în creşterea gâştelor şi raţelor, bovinelor, ovinelor. În satul Podenii Noi se află o biserică cu dublu hram - „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfânta Treime", construită în anii 1996-2006, sfinţită la 19 iun. 2011. Rezervaţia peisagistică „La 5 tei" (50 ha); rezervaţia hidrologică „Usturoi" (14 ha) cu izvoare de ape minerale; rezervaţia forestieră şi peisagistică „Bătăiţa" (63,8 ha); rezervaţia hidrologică şi peisagistică „La Lepa" (11 874 ha). Gorun multisecular (c. 400 de ani) în pădurea Mehedinţa.

PODGORIA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Râmnicului cu Subcarpaţii Buzăului, pe râul Râmnic; 3 232 loc. (1 ian. 2011): 1 582 de sex masc. şi 1 650 fem. Prelucr. lemnului; pielărie şi încălţăminte. Viticultură. Satul Podgoria apare menţionat documentar, prima oară, în 1586 şi apoi în 1593. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Podgoria s-au numit *Jideni.* Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1817–1823), „Sfinţii Voievozi" (1843) şi „Sfinţii Voievozi" (1859), în satele Podgoria, Coţatcu şi Oratia. În satul Coţatcu se află mănăstirea Podul Bulgarului (de maici) înfiinţată în anii 1940-1946, cu biserica din lemn cu hramul „Sfânta Treime" (1946-1948) şi paraclisul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1954-1955). Mănăstirea a fost desfiinţată de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1990. În satul Pleşeşti există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1830).

PODIŞUL CASIMCEA → Dobrogea (1).

PODIŞUL CENTRAL MOLDOVENESC, unitate de relief, situată în extremitatea de E a României, reprezentând o subunitate morfologică şi geografică a Pod. Bârladului, cuprinsă între Câmpia Jijiei Inferioare (la N), valea Prutului (la E), aliniamentul văilor Racova–Lohan (la S) şi valea Siretului (la V). Structura geologică complexă, monoclinală, alcătuită predominant din formaţiuni sarmaţiene (marne, argile, gresii, calcare oolitice, intercalaţii de nisip) a generat forme de relief caracteristice, reprezentate prin platouri structurale şi fronturi de cueste. Predominarea formaţiunilor sarmaţiene i-a determinat pe unii geologi şi geografi să-i atribuie numele de *Pod. Sarmatic Moldovenesc.* **P.C.M.** este alcătuit dintr-o culme pr., extinsă pe direcţie V-E, cu înălţimi de 350–450 m, din care se desprind culmi secundare, scurte, spre N, şi prelungi şi mai largi, către S. Trecerea spre Câmpia Jijiei Inferioare din N se face printr-un abrupt cuestic (Coasta Iaşilor), cu o energie de relief de 200–300 m. În cadrul **P.C.M.** se întâlnesc dealuri înalte (Tansa 466 m – alt. max. a **P.C.M.**, Cheia Domniţei – 458 m, Dealu Bourului – 455 m, Suhuleţ – 449 m, Movila – 417 m, Repedea – 404 m ş.a.), bine individualizate, şi numeroase platouri structurale mici (Buneşti–Avereşti, Tansa, Ipatele, Boroseşti, Slobozia, Dobrovăţ, Schitu Duca ş.a.), mărginite de versanţi abrupţi care provin din compartimentarea unor plăci întinse de calcare şi gresii sarmatice. Numeroasele văi torenţiale şi alunecările de straturi care se dezvoltă pe cuestele ce flanchează masivele deluroase de aici, reduc necontenit supr. acestora. În lungul văilor care separă culmile deluroase se dezvoltă mici arii depresionare (Negreşti, Huşi, bazinetele Bohotinului şi Moşnei ş.a.). Condiţiile meteorologice din unii ani favorizează accelerarea proceselor de eroziune torenţială şi reactivarea unor alunecări de teren mai vechi (parţial stabilizate), aşa cum s-a întâmplat în anul 1970 când, din cauza precipitaţiilor abundente, au avut loc alunecări de teren pe supr. mari în zona localit. Chipereşti (264 ha), Răducăneni (80 ha) ş.a. Pădurile de gorun şi fag alternează cu pajiştile naturale şi culturile agricole. Local, la alt. mici, se întâlnesc şi exemplare de stejar pufos şi stejar brumăriu. Pomicultură şi viticultură (podgoriile Huşi şi Bohotin).

PODIŞUL DOBROGEI → Dobrogea (1).

PODIŞUL GETIC → Piemontul Getic.

PODIŞUL MEHEDINŢI → Mehedinţi (2).

PODIŞUL MOLDOVEI → Moldova (1).

PODIŞUL SARMATIC MOLDOVENESC → Podişul Central Moldovenesc.

PODIŞUL SOMEŞAN, unitate geografică în partea de NV a României, situată între Carpaţii Orientali (la N şi NE), Câmpia Transilvaniei (la S şi SE), M-ţii Apuseni (la SV) şi aliniamentul M-ţilor Meseş (din M-ţii Apuseni), continuat cu şirul munţilor scufundaţi Prisnel şi Preluca, cunoscut sub numele de „Jugul intracarpatic" (la V şi NV). Include mai multe subunităţi cu caracter deluros, depresionar sau de podiş: Dealurile Feleacului (cu poziţie periferică spre SE), Clujului, Dejului, Ciceului, Gârboului, Chioarului şi Năsăudului, culmea Breaza, Depr. Almaş-Agrij, Pod. Huedin-Păniceni şi Pod. Purcăreţ-Boiu Mare. Întreg acest complex colinar şi de podiş, variat ca relief şi structuri geologice (alcătuit din gresii, argile vărgate, calcare, marne ş.a., care stau discordant peste un fundament hercinic cutat), este bine populat. În cadrul zonelor colinare predomină relieful structural şi petrografic, din care se detaşează aliniamente de cueste şi suprafeţe structurale, chei, doline, alunecări de teren etc. Clima este temperat-continentală, cu influenţe ale maselor de aer vestice, cu temp. medii anuale de 6–8°C şi precipitaţii însumând 700–800 mm anual. **P.S.** prezintă un aspect puternic umanizat al peisajului, cu livezi întinse şi culturi agricole ce alternează uneori cu resturi de păduri. În arealul **P.S.** se găsesc zăcăminte de cărbune brun (la Tămaşa, Cristolţel, Surduc ş.a.), sare (Ocna Dejului), ape minerale etc. **P.S.** apare în unele lucrări de specialitate (*România. Natură – Om – Economie,* de Victor Tufescu, Editura Ştiinţifică, 1974) şi cu denumirea de *Platforma Someşană.* Conform autorului acestei lucrări, Platforma Someşană se subdivide în două: *Platforma* (sau *Podişul*) *sud-Someşană,* cuprinsă între Valea Someşului (la N), Valea Someşului Mic (la E), Depr. Huedin şi Culoarul Căpuşului (la S) şi aliniamentul M-ţilor Meseş–Culmea Prisnel (la V) şi *Platforma* (sau *Podişul*) *nord-Someşană,* mai fragmentată şi mai complexă, extinsă la N de Valea Someşului şi a afl. său Someşu Mare, până la masivul cristalin Preluca şi marginea M-ţilor Gutâi-Ţibleş. Platforma sud-Someşană include dealurile Gârboului, Dejului, Clujului, Feleacului, Pod. Huedin-Păniceni, Pod. Purcăreţ-Boiu Mare, Depr. Almaş-Agrij, iar Platforma nord-Someşană cuprinde dealurile Ciceului, Chioarului şi Năsăudului, culmea Breaza şi Depr. Lăpuş. Lucrările de specialitate mai recente (*Geografia României,* vol. IV, Editura Academiei, 1992) consideră că Platforma Someşană este formată dintr-o latură internă, reprezentată prin Pod. Someşan propriu-zis, ce aparţine de Depr. Transilvaniei, şi o latură externă, situată la V de aliniamentul M-ţilor Meseş–culmile Prisnel şi Preluca, inclusă de majoritatea autorilor în categoria Dealurilor de Vest (respectiv Dealurile Silvano-Someşene).

PODIŞUL SUCEVEI → Suceava (1).

PODIŞUL TÂRNAVELOR → Târnava (2).

PODIŞUL TRANSILVANIEI → Transilvania (1).

PODOLENI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Cracău-Bistrița, la poalele de SV ale culmii Corni-Runcu, pe stg. Bistriței; 5 639 loc. (1 ian. 2011): 2 834 de sex masc. şi 2 805 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 15 febr. 1885), în satul Podoleni. Tot aici se află biserica „Sfântul Dumitru" (1995, cu picturi murale interioare originare) şi conacul „Cupenschi" (1783, cu transformări din 1810 şi unele adăugiri din 1950).

PODRAGA → Drăguşeni (1).

PODRAGU sau **PODRAGU MARE,** lac de origine glaciară, situat pe versantul de N al M-ților Făgăraş, între izv. râurilor Ucea şi Arpaşu Mare, la 2 171 m alt. Supr.: 2,85 ha; ad. max.: 15,5 m; vol.: 189 030 m^3. Din el izv. pârâul Podragu (afl. al Arpaşului Mare). În apropiere se află Cabana Podragu (2 136 m alt.).

PODRĂGEL, lac de origine glaciară în M-ții Făgăraş, la 1 993 m alt. Supr.: 0,71 ha; ad. max.: 3,90 m.

PODU BĂRBIERULUI → Răcari.

PODU CALULUI, masiv muntos în M-ții Buzăului, extins sub forma unei culmi prelungi, pe direcție NV-SE, între văile râurilor Buzău (la V) şi Bâsca Mare (la E şi S), respectiv, între M-ții Penteleu (la E), M-ții Siriu (la V) şi Culmea Ivănețu (la S-SE). Alcătuit din fliş grezos cu intercalații şistoase, fliş bituminos cu gresie de Kliwa şi conglomerate. Împărțit de văi în trei culmi: *Bota* (în N), *Tehărău* (în partea centrală) şi *Podu Calului* (în S). Alt. max.: 1 439 m (vf. Podu Calului).

PODU DÂMBOVIȚEI, depresiune intramontană, de origine tectonică, situată în partea de E a Carpaților Meridionali, la poalele de S ale masivului Piatra Craiului, pe valea superioară a Dâmboviței. Este de fapt o polie, bine închisă de versanți calcaroşi, abrupți, care prezintă numeroase forme carstice (peşteri, doline, chei) pe văile Dâmbovița şi Dâmbovicioara. Este o zonă turistică pitorească, deosebit de atractivă, străbătută de şoseaua modernizată Piteşti–Câmpulung–Rucăr–Bran–Braşov. Expl. forestiere şi de calcar. Creşterea ovinelor.

PODU GIURGIULUI, lac de origine glaciară în M-ții Făgăraş, la 2 264 m alt. Supr.: 2 220 m^2; ad. max.: 3 m.

PODU ILOAIEI 1. Lac de acumulare creat pe cursul inf. al râului Bahlueț, în arealul oraşului omonim. Supr.: 150 ha; vol.: 13,4 mil. m^3. Utilizare complexă (irigații, pescuit, regularizarea viiturilor).

2. Oraş în jud. Iaşi situat în Câmpia Jijiei Inferioare, în zona de confl. a râului Bahlueț cu Bahlui; 10 549 loc. (1 ian. 2011): 5 271 de sex masc. şi 5 278 fem. Supr.: 9,7 km^2; densitatea: 1 088 loc./km^2. Nod feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată la 1 iun. 1870) şi rutier. Expl. de argilă şi nisip. Prelucr. lemnului. Producție de încălțăminte. Centru de vinificație. Viticultură. Piscicultură. Pe terit. oraşului Podu Iloaiei, menționat documentar, prima oară, în 1646, au fost descoperite fragmente ceramice din Neolitic, de la sf. Epocii bronzului şi din feudalismul timpuriu. Han (1830) şi biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18, refăcută în 1832). Biserica romano-catolică „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1994-1997); sinagogă (1876), rămasă în ruină după cel de-al Doilea Război Mondial, demolată în 1973. Com. Podu Iloaiei a fost trecută în categoria oraşelor la 20 dec. 2005, având în subordine activă localit. componentă Budăi şi satele Cosițeni, Holm şi Scobâlțeni.

PODUL BULGARULUI, Mănăstirea ~ → Podgoria.

PODUL ÎNALT → Vaslui (3).

PODURI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în partea de NV a Depr. Tazlău, la poalele de NE ale Culmii Berzunți, pe râul Cernu; 8 187 loc. (1 ian. 2011): 4 210 de sex masc. şi 3 977 fem. Centru de cusături şi țesături populare, de dogărit şi rotărit. Satul Cernu este atestat documentar la 22 oct. 1617. Bisericile cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1640, reparată în 1891 şi 1926), „Sfântul Nicolae" (1780 sau 1790–1797, reparată în 1897) şi „Cuvioasa Parascheva" (1810), în satele Negreni, Bucşeşti şi Prohozeşti; bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (c. 1800, refăcută în 1860) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1809, reparată în 1907), în satele Prohozeşti şi Cornet. În satul Poduri există o biserică din lemn, construită în 1614, cu adăugiri din 1939.

PODU TURCULUI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 10 sate, situată în partea de S-SV a Colinelor Tutovei, pe râul Zeletin; 4 976 loc. (1 ian. 2011): 2 459 de sex masc. şi 2 517 fem. Nod rutier. Fabrici de tricotaje, de prelucr. a lemnului şi produse alim. Creşterea bovinelor. Centru viticol şi pomicol. Prelucr. artistică a răchitei şi papurei. Bibliotecă publică (15 000 vol.). Trei cămine culturale. Pe terit. satului Căbeşti, menționat documentar, prima oară, în 1505, au fost descoperite vestigiile unei aşezări (cu necropolă) de la sf. Epocii bronzului (cultura Noua) şi ale unei aşezări carpice din sec. 2–3, deasupra cărora au fost identificate urmele uneia de tip Sântana de Mureş (sec. 4), din care s-au recuperat vase ceramice, obiecte de uz casnic, fibule ş.a. Au mai fost identificate urme de locuire getodacice din sec. 5–3 î.Hr. şi a fost găsit un

Lacul Podragu

Lacul Podu Giurgiului

tezaur de drahme histriene (sec. 4 î.Hr.). Satele Podu Turcului, Bălăneşti, Giurgioana şi Lehancea sunt menţionate documentar, prima oară, în 1531. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1763), „Sfântul Nicolae" (1795), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (ante 1809, reclădită în 1865) şi „Sfântul Ilie" (1830–1834, reparată în 1878, 1905–1910), declarată monument istoric, cu un clopot turnat în 1813, în satele Fichiteşti, Plopu, Giurgioana şi Podu Turcului; bisericile din lemn şi din vălătuci, cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1806, reparată în 1930) şi „Sfântul Dumitru" (1837–1842), în satele Lehancea şi Sârbi. În satul Podu Turcului a fost construită recent (2001-2010) biserica „Sfântul Nicolae".

POENI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Glavacioc; 2 985 loc. (1 ian. 2011): 1 478 de sex masc. şi 1 507 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale (în satele Poeni şi Preajba). În satul Poeni se află un conac de la sf. sec. 19 (azi dispensar) şi conacul „Mihai Popescu" (începutul sec. 20).

POGANA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în partea de SE a Colinelor Tutovei, pe râul Tutova; 3 306 loc. (1 ian. 2011): 1 656 de sex masc. şi 1 650 fem. Barajul „Cuibul vulturilor" de pe râul Tutova a permis formarea unui lac de acumulare de 6 km lungime şi o supr. de 364 ha care alimentează cu apă potabilă municipiul Bârlad. Creşterea bovinelor. În secolele trecute, în această comună au existat mai multe familii boiereşti care au deţinut latifundii de mii de ha teren arabil, păduri, podgorii ş.a. Printre acestea se numără, Sturdza, Nicolae Docan (acesta a lăsat prin testamentul întocmit la 26 mai 1915, întreaga sa avere Academiei Române), Ivanciu ş.a. Satul Bogeşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1433, Pogana în 1433 cu numele *Cotmăneşti* (din 1634 poartă denumirea actuală), Tomeşti în 1448, iar satele Cârjoani şi Măscurei în 1507. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1777–1778, reparată în 1903), „Sfinţii Voievozi", construită în anii 1811-1812 pe locul uneia din 1774, reparată în 1937-1938 şi consolidată în 1997, şi „Adormirea Maicii Domnului" (1787, reparată în 1907 şi căptuşită cu scânduri în 1924), în satele Cârjoani, Pogana şi Bogeşti, în prezent toate sunt declarate monumente istorice.

POGĂCEAUA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 10 sate, situată în partea de N a Colinelor Comlodului (Câmpia Sărmaşului), pe râul Bologa; 2 077 loc. (1 ian. 2011): 1 115 de sex masc. şi 962 fem. Expl. de gaze naturale. Culturi de cereale. Creşterea porcinelor. Satul Pogăceaua apare menţionat documentar, prima oară, în 1345.

POGĂNICI → Pogăniş (2).

POGĂNIŞ 1. Dealurile Pogănişului, unitate deluroasă în SV României, parte componentă a Dealurilor Vestice, situată între M-ţii Dognecei şi M-ţii Semenic (la S şi SE), Valea Timişului (la E şi NE), Câmpia Lugojului (la N), Câmpia Bârzavei (la NV) şi Dealurile Dognecei (la V). Extinse pe c. 50 km, pe direcţie NV-SE, **D.P.** sunt alcătuite, predominant, din marne, nisipuri, pietrişuri şi argile panoniene. **D.P.** prezintă un relief domol, cu culmi prelungi, cu aspect de poduri, orientate NV-SE, separate de văi largi. Culmile au în general înălţimi de 300 m, dar apar şi câteva dealuri mai înalte, situate pe sâmburi de şisturi cristaline (Dealul Scaunului – 324 m, Dealul Luncoiu – 367 m ş.a.). Alt. max.: 448 m (Măgura Poiana). **D.P.** sunt acoperite cu păduri de cer *(Quercus cerris)* şi gârniţă *(Quercus frainetto)*, cu plantaţii de pomi fructiferi (meri, pruni, peri, cireşi ş.a.) şi cu pajişti mezoxerofile ce alternează cu terenuri cultivate.

2. Râu, afl. stg. al Timişului pe terit. com. Sacoşu Turcesc (jud. Timiş); 97 km; supr. bazinului: 667 km^2. Izv. din partea de N a M-ţilor Semenic, drenează Dealurile Pogănişului (în cadrul cărora şi-a sculptat bazinetele depresionare Brebu-Delineşti şi Fârliug), partea de N a Dealurilor Dognecei şi cea de N-NE a Câmpiei Bârzavei. Denumit local *Pogănici*. În rariştile pădurilor din lunca **P.**, pe o supr. de 70 ha, au fost puse sub ocrotire, în perimetrele satelor Berini şi Otveşti (com. Sacoşu Turcesc, jud. Timiş), suprafeţele de lalele pestriţe *(Fritillaria meleagris)*, declarate monument al naturii.

POGLEŢ, Mănăstirea ~ → Corbasca.

POGOANELE, oraş în jud. Buzău, situat în partea de V a Câmpiei Bărăganului, la 65–77 m alt., la 40 km SE de municipiul Buzău; 7 499 loc. (1 ian. 2011): 3 702 de sex masc. şi 3 797 fem. Supr.: 122 km^2, din care 9,6 km^2 în intravilan; densitatea: 781 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Întreprindere metalurgică (cu secţii de turnătorie şi de forjă). Fabrici de producere a oxigenului şi a filtrelor auto, de produse lactate, de covoare persane, prosoape şi broderii; morărit şi panificaţie. Abator (în satul Căldăraşti). Fermă de creştere a bovinelor. Centru viticol şi de vinificaţie. **Istoric.** Localit. **P.** s-a format la mijlocul sec. 19 pe proprietatea moşierului Costea Muşceleanu de la care locuitorii satelor învecinate au cumpărat pământ pe care şi-au construit case. După adoptarea unei legi (în 1853), care prevedea că acei clăcaşi care pot cumpăra cel puţin 5 pogoane de pământ devin oameni liberi, un număr tot mai mare dintre aceştia din satele vecine au cumpărat pământ. În acest fel, satul, denumit iniţial *Ţuguiatu-Pământeni,* s-a extins tot mai mult, devenind o comună mare, pe care locuitorii au numit-o *Ţuguiatu-Pogoanele* şi apoi *Pogoanele*. Declarat oraş la 25 apr. 1989; în prezent are în subordine ad-tivă satul Căldărăşti. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1878, restaurată în anii 2008-2011) şi „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19, restaurată în anii 2008-2011). Pădurea Văleanca (1,4 ha), alcătuită din stejar brumăriu *(Quercus pedunculiflora)*, a fost declarată rezervaţie forestieră în 1975.

POGONEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 3 sate, situată în Colinele Tutovei, pe cursul inf. al râului Tutova, la 5 km de confluenţa cu râul Bârlad, la 17 km SV de municipiul Bârlad; 1 849 loc. (1 ian. 2011): 976 de sex masc. şi 873 fem. Morărit. Prepararea furajelor pentru animale. Muzeul „Casa răzeşului". Satul Pogoneşti este menţionat documentar în 1489. Com. **P.** a fost înfiinţată la 4 mart. 2004 prin desprinderea satelor Belceşti, Pogoneşti şi Polocin din com. Iveşti, jud. Vaslui.

POIAN, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în partea de N a Depr. Târgu Secuiesc, la poalele de S ale M-ţilor Nemira, pe cursurile superioare ale râurilor Râu Negru, Estelnic şi Caşin; 1 786 loc. (1 ian. 2011): 887 de sex masc. şi 899 fem. Haltă de c.f. (în satul Belani). Expl. şi cioplirea pietrei de carieră. Îmbuteliere de ape minerale. Pe terit. satului Poian, menţionat documentar, prima oară, în 1332, au fost descoperite (1964–1969) vestigiile a două aşezări de bordeie (sec. 7–9), în care s-au găsit vase ceramice cu decor rudimentar (linii

; Monumentul eroilor (statuia în bronz a unui infanterist), dezvelit în 1924.

incizate, orizontale, drepte sau ondulate). În satul Poian există o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1834) şi o biserică romano-catolică (1717–1804, reconstruită în 1822) cu zid de incintă. Până la 20 dec. 2005, com. **P.** a avut în componență satele Cărpinenii, Estelnic şi Valea Scurtă, care la acea dată au format com. Estelnic.

POIANA 1. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Titu, pe cursul superior al râului Sabar; 3 773 loc. (1 ian. 2011): 1 867 de sex masc. şi 1 906 fem. Expl. de balast şi de petrol. Culturi de cereale, plante tehnice şi furajere, floarea-soarelui, legume etc. În satul Poiana se află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1814–1819) şi „Sfântul Nicolae" (1852–1853).

2. Com. în jud. Galați, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Colinelor Tutovei cu Câmpia Tecuciului, pe stg. văii Siretului; 1 846 loc. (1 ian. 2011): 925 de sex masc. şi 921 fem. În arealul satului Poiana, atestat documentar în 1522, au fost descoperite (1927–1940 şi 1949–1953) urmele unei aşezări protoistorice getodacice, de tip *dava*, identificată cu cetatea numită *Piroboridava*. Aici au fost scoase la iveală mai multe niveluri de locuire datând din Epoca bronzului (cultura Monteoru, milen. 2 î.Hr.), din prima Epocă a fierului (cultura Basarabi, sec. 9–6 î.Hr.) şi din cea de-a doua vârstă a Epocii fierului (sec. 4 î.Hr.-1 d.Hr.). Vestigiile arheologice includ obiecte de factură autohtonă şi de import (greceşti): fructiere cu picior, căni cu toartă în torsadă, cu decor geometric, castroane, străchini tipic dacice, figurine antropomorfe masculine din teracotă, un inel din aur cu camee elenistică, înfățişând pe zeița Nike, bijuterii dacice din argint, mărgele din sticlă ş.a. Aşezarea Piroboridava a fost distrusă la începutul sec. 2. Com. **P.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Poiana şi Vişina din com. Nicoreşti, jud. Galați.

POIANA BLENCHII, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Ciceului, pe râul Poiana; 1 194 loc. (1 ian. 2011): 590 de sex masc. şi 604 fem. Satul Poiana Blenchii apare menționat documentar, prima oară, în 1591, cu numele *Polyan* (sau *Pollyan*). Morărit; produse de panificație. Ateliere de tâmplărie. Creşterea bovinelor. În satul Măgura se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1707), declarată monument istoric, iar în satul Fălcuşa există o biserică ortodoxă construită în anii 1883-1889, renovată în 1970 şi restaurată în anii 2010-2011.

POIANA BRAŞOV, stațiune climaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcționare permanentă, întemeiată în 1895, situată în jud. Braşov, într-o poiană înconjurată de păduri de conifere, la poalele masivului Postăvaru, la 1 030 m alt., la 12 km SV de municipiul Braşov, de care este legată printr-o şosea modernizată (cu derivație şi spre Râşnov – 9 km). Climat de munte, tonic, cu temp. medii anuale de c. 5°C (în iul. temp. medii de 14,5°C, iar în ian. de –5°C) şi precipitații ce depăşesc 900 mm anual (ploi frecvente, dar de scurtă durată). Stratul de zăpadă persistă c. 120 de zile pe an. Aerul curat, lipsit de praf şi alergeni, presiunea relativ joasă a atmosferei şi ionizarea accentuată a acesteia sunt factorii naturali de cură, indicați pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual, a anemiilor secundare, a bolilor endocrine şi respiratorii etc. Caracteristica principală este aceea că **P.B.** este cea mai complexă stațiune a sporturilor de iarnă din România şi un important centru turistic internațional, dispunând de 12 piste de schi, cu diferite grade de dificultate (o pistă olimpică, una de bob, trei piste de coborâre şi de slalom uriaş, una pentru slalom special, două trambuline etc.), de instalație pentru producerea zăpezii artificiale, de terenuri de sport (tenis, minigolf, handbal, baschet), lac de agrement, telecabină, telescaun, teleschi, piscine acoperite, saune, săli de gimnastică medicală, discoteci, restaurante etc. Cazarea se face în hoteluri de lux şi în câteva vile şi cabane. Posibilități de drumeții montane spre cabanele Postăvaru (1 602 m) şi Cristianu Mare (1 705 m alt.), spre cetatea țărănească

Poiana Braşov. Pârtia de schi

Poiana Braşov. Vedere generală luată de pe masivul Postăvaru

Poiana Braşov. Lacul de agrement

Râşnov (sec. 14–17), aflată la 9 km. Declarată staţiune climaterică de interes naţional la 14 mart. 1995.

POIANA CÂMPINA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe dr. râului Prahova; 5 279 loc. (1 ian. 2011): 2 627 de sex masc. şi 2 652 fem. Haltă de c.f. (în satul Bobolia). Reparaţii de utilaj petrolier. Prelucr. lemnului. Apicultură. Pomicultură. Biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fostei mănăstiri Poiana, construită în anii 1690-1711 de spătarul Toma Cantacuzino, reconstruită după cutremurul din 4 mart. 1977.

POIANA CRISTEI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 8 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, la poalele de V ale Dealului Deleanu, pe cursul superior al râului Râmna; 2 655 loc. (1 ian. 2011): 1 348 de sex masc. şi 1 307 fem. În satul Poiana Cristei se află biserica „Sfinţii Voievozi" (2008-2011, sfinţită la 11 iul. 2011), iar în satul Odobasca există biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 17, construită pe locul uneia din sec. 15 şi refăcută la sf. sec. 19).

POIANA HOŢILOR, vârf în masivul deluros Ciolanu, constituind alt. max. a acestuia (753 m).

POIANA ILVEI, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, formată dintr-un sat, situată în Depr. Măgura Ilvei, la poalele M-ţilor Rodna şi Bârgău; 1 581 loc. (1 ian. 2011): 818 de sex masc. şi 763 fem. Staţie de c.f. Prelucr. lemnului. Cioplituri în piatră. Creşterea taurinelor şi ovinelor. Muzeul ţăranului român. Muzeul cinegetic „Pop Alecsandru". Biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva", construită în anii 1903-1904 pe locul unei biserici din lemn ce data din 1762. Com. **P.I.** a fost înfiinţată la 19 iun. 2003 prin desprinderea satului Poiana Ilvei din com. Măgura Ilvei, jud. Bistriţa-Năsăud.

POIANA LACULUI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 13 sate, situată în SE Piem. Cotmeana, pe cursurile superioare ale râurilor Teleorman şi Cotmeana; 6 920 loc. (1 ian. 2011): 3 429 de sex masc. şi 3 491 fem. Nod rutier. Expl. de petrol (în satul Sămara). Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1789) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1737), în satele Cepari şi Păduroiu din Deal.

POIANA MARE, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Desnăţui; 11 669 loc. (1 ian. 2011): 5 638 de sex masc. şi 6 031 fem. Staţie finală de c.f. (în satul Poiana Mare). Nod rutier. Prelucr. lemnului; produse textile şi alim. (caşcaval, băuturi alcoolice, panificaţie). Morărit. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Viticultură. Creşterea bovinelor. Rezervaţie forestieră (pădurea Ciurumela), extinsă pe 8 ha, alcătuită din salcâmi cu o vechime de c. 100 de ani. În satul Poiana Mare se află biserica cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1849, reparată în 1902, 1917, 1936 şi restaurată în anii 2009-2010), iar în satul Tunarii Vechi, biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1845).

POIANA MĂRULUI 1. Com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată la poalele de E ale M-ţilor Ţagla şi cele de SV ale Măgurii Codlei, pe cursul superior al râului Şercaia; 3 193 loc. (1 ian. 2011): 1 660 de sex masc. şi 1 533 fem. Producţie de mobilă şi furnire. În satul Poiana Mărului, atestat documentar în 1589, se află biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul"-Brâncoveanu (1700). Numele comunei a fost atribuit unei suprafeţe de eroziune, extinsă la 850–1 000 m alt., caracteristică pentru M-ţii Perşani. Până la 10 mai 2002, com. **P.M.** a avut în componenţă satele Şinca Nouă şi Paltin, care la acea dată au format com. Şinca Nouă, jud. Braşov.

2. Sat în com. Zăvoi, jud. Caraş-Severin, situat la poalele de NV ale M-ţilor Ţarcu şi cele de NE ale masivului Muntele Mic, într-un golf depresionar, la 600 m alt., pe valea râului Bistra Mărului, la 82 km NE de municipiul Reşiţa. Staţiune climaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, cu climat submontan, sedativ, cu veri răcoroase (în iul. temp. medie de 18°C) şi ierni nu prea friguroase (temp. medie în ian. –3°C).

Poiana Mărului (2). Vedere generală

Temp. medie anuală este de c. 8°C, iar precipitaţiile însumează c. 900 mm anual. Aerul curat, lipsit de praf şi alergeni, liniştea deplină, zona împădurită înconjurătoare etc. fac ca staţiunea să fie recomandată atât pentru odihnă în vacanţe, cât şi pentru tratarea nevrozelor astenice, a unor afecţiuni endocrine (hipertiroidie benignă) şi respiratorii (unele forme de astm bronşic şi de bronşite cronice asmatiforme). Posibilităţi de drumeţii montane.

3. Mănăstirea ~ → Jitia.

POIANA MIRONESEI → Mironeasa.

POIANA NEGRII, sat în com. Dorna Candrenilor, jud. Suceava, situat în Depr. Dornelor, la 885 m alt., la 140 km SV de municipiul Suceava. Staţiune cu factori balneari, remarcabilă prin existenţa izv. cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, calcice, hipotone, cu proprietăţi curative deosebite, folosite şi ca ape de masă. Primele analize ale apelor minerale de aici au fost făcute în 1862, când s-a dovedit calităţile lor terapeutice. Staţii de îmbuteliere a apelor minerale.

POIANA RUSCĂI, masiv muntos în NE M-ţilor Banatului (Carpaţii Occidentali), cuprins între Culoarul Mureşului (la N), Depr. Hunedoara şi Haţeg (la E şi SE), Culoarul Bistrei (la S) şi Valea Timişului (la V). Este constituit din şisturi cristaline (predominante) şi petice de calcare şi dolomite cristaline. Prezintă un relief de culmi domoale, larg ondulate şi nivelate, cu aspect de platouri, fragmentate de văi înguste sub formă de chei. Are o culme pr., mai înaltă, orientată SV-NE, din care se desprind altele secundare. Alt. max.: 1 374 m (vf. Padeş). Expl. de min. de fier (Ghelari, Teliucu Inferior), de min. complexe (Muncelu Mic, Boiţa) şi de marmură (Ruschiţa). Masivul **P.R.** este acoperit, în mare parte, cu păduri de amestec (fag cu conifere), păduri de fag şi păduri de gorun şi cer (la altitudini mai mici), care alternează cu poieni alcătuite din vegetaţie secundară de pajişte. Pantele joase şi poalele M-ţilor **P.R.** sunt ocupate de numeroase aşezări de dimensiuni mici, afectate în prezent de un intens fenomen de depopulare. Partea de E a M-ţilor **P.R.**, cu specific etnografic propriu, este cunoscută sub numele de „Ţinutul Pădurenilor".

Poiana Sibiului. Vedere generală

POIANA SIBIULUI, com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată la poalele de N-NV ale M-ților Cindrel şi cele de S ale Colinelor Gârbovei (Pod. Secaşelor), în zona etnografică a Mărginimii Sibiului; 2 615 loc. (1 ian. 2011): 1 175 de sex masc. şi 1 440 fem. Produse lactate. Creşterea ovinelor. Muzeu etnografic cu exponate referitoare la păstorit. Centru de cojocărit şi de pielărie. Important centru de păstorit transhumant, din care au plecat în trecut mulți ciobani, unii dintre ei întemeind aşezările de „ungureni" din Subcarpații Gorjului şi Vâlcii. Biserica din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", declarată monument istoric, construită din bârne de brad în anul 1730, păstrează picturi interioare realizate în 1771 de Simion zugravul din Craiova şi Constantin zugravul. Iconostas construit în 1801 de Vasile Munteanu din Sălişte. Satul Poiana Sibiului apare menționat documentar, prima oară, în 1490.

POIANA STAMPEI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 7 sate, situată în partea de V a Depr. Dornelor, pe râul Dorna; 2 244 loc. (1 ian. 2011): 1 127 de sex masc. şi 1 117 fem. Stație de c.f. (în satul Poiana Stampei). Expl. forestiere, de turbă, de andezit şi dacit. Fabrică de produse lactate. Carieră de piatră (Dornişoara). Izvoare cu ape minerale carbogazoase. În satul Poiana Stampei, atestat documentar la 19 mart. 1593, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în anii 1883-1885 cu aprobarea împăratului Franz Joseph I de Habsburg, iar în satul Dornişoara există biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena", construită în anii 1936-1944 pe locul uneia din lemn din 1822, renovată în anii 2008-2011. Rezervația naturală de floră „Tinovu Mare" (681,8 ha) – mlaştină oligotrofă acoperită cu exemplare rare de pin (*Pinus sylvestris*), cu un strat gros de muşchi de turbă (între care şi un relict glaciar tipic – *Sphagnum wulfianum*), numeroase alge (*Eunotia septentrionalis, Eunotia parallela, Frustulia rhomboides, Batrachospermum dornenae* – algă roşie endemică ş.a.) şi o specie rară de rogoz *(Carex loliacea)*. Mlaştina oligotrofă a fost declarată monument al naturii în 1955.

POIANA TEILOR → Valea Teilor.

POIANA TEIULUI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 11 sate, situată la poalele de V ale M-ților Stânişoarei şi cele de E-NE ale M-ților Bistriței, pe valea râului Bistrița, la coada lacului de acumulare Izvoru Muntelui; 5 035 loc. (1 ian. 2011): 2 483 de sex masc. şi 2 552 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Bisericile din lemn cu hramurile „Buna Vestire" (1741, cu foişor şi turle adăugate în 1894) şi „Sfinții Trei Ierarhi" (1802), declarată monument istoric, dar mistuită de incendiul din 27 febr. 2011, în satul Poiana Largului; bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfântul Gheorghe", în satele Galu (1818) şi Petru Vodă (începutul sec. 19) şi „Sfântul Dumitru" (1826–1830, reparată în 1903), în satul Călugăreni. În satul Petru Vodă se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica din lemn având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1990–1996, cu picturi pe pereții interiori şi exteriori. Din apele lacului de acumulare Izvoru Muntelui se înalță *Piatra Teiului* – o stâncă singuratică, înaltă de 23 m, reprezentând un martor de eroziune, alcătuit din calcare recifale compacte de vârstă cretacică, declarată rezervație geologică. Agroturism. Satul Poiana Teiului este atestat documentar în anul 1500.

POIANA ȚAPULUI, localit. componentă a oraşului Buşteni, jud. Prahova, situată pe cursul superior al râului Prahova, la poalele M-ților Bucegi, la 800 m alt., la 65 km NV de municipiul Ploieşti. Stație de c.f. Aşezarea a luat ființă în 1830. Stațiune climaterică şi de odihnă de interes general, cu funcționare permanentă, cu climat submontan, tonic, cu veri răcoroase (temp. medie a lunii iul. este de 16°C) şi ierni friguroase. Temp. medie anuală este de c. 6°C, iar precipitațiile medii însumează c. 950 mm anual. Aerul curat, lipsit de praf şi alergeni, bogat în ozon, presiunea relativ joasă a atmosferei şi ionizarea accentuată a acesteia sunt factorii naturali de cură recomandați pentru tratarea nevrozelor astenice, a unor stări de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual. Posibilități de drumeții montane în M-ții Bucegi. Biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1936) necesită lucrări de consolidare şi reparații.

POIANA UZULUI, lac de acumulare construit pe cursul superior al râului Uz (350 ha; vol.: 90 mil. m^3), ale cărui ape pun în mişcare turbinele hidrocentralei omonime (4,15 MW), intrată în funcțiune în 1977, aflată în arealul oraşului Dărmăneşti, jud. Bacău.

POIANA VADULUI, com. în jud. Alba, alcătuită din 11 sate, situată pe pantele de E ale M-ților Bihor; 1 181 loc. (1 ian. 2011): 643 de sex masc. şi 538 fem. Prelucr. lemnului (obiecte de artizanat, ciubere ş.a.). Moară de apă. Recoltarea fructelor de pădure. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1869, renovată şi pictată în anii 2006-2008, sfințită la 10 aug. 2008), în satul Poiana Vadului. Punct de plecare spre vf. Curcubăta Mare din M-ții Bihor şi spre Muntele Găina. Până la 17 febr. 1968 satul şi com. **P.V.** s-au numit *Neagra*.

POIENARI 1. Cetatea ~ → Arefu.

2. Com. în jud. Neamț, alcătuită din 3 sate, situată în partea de V a Pod. Central Moldovenesc, pe râurile Râs şi Fundătura; 1 610 loc. (1 ian. 2011): 831 de sex masc. şi 779 fem. Pomicultură. În satul Poienari există o biserică din 1850, iar în satul Săcăleni se află o biserică de

la sf. sec. 18 şi una din 1883. Până la 7 mai 2004, com. **P.** a avut în componenţă satele Ciurea, Holm, Patricheni, Pânceşti şi Tălpălăi, care la acea dată au format com. Pânceşti, jud. Neamţ.

POIENARII BURCHII, com. în jud. Prahova, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Gherghiţei, pe interfluviul dintre Ialomiţa şi Prahova; 5 199 loc. (1 ian. 2011): 2 532 de sex masc. şi 2 667 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. În satul Poienarii Burchii, atestat documentar la 21 sept. 1594, se află mănăstirea Pissiota (iniţial de călugări, iar din 1948 de călugăriţe), cu biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" construită în anii 1928–1929 din iniţiativa şi pe cheltuiala familiei de macedoneni Nicolae şi Zoe Pissiota, pe moşia generalului Gheorghe Angelescu. Biserica, zidită după planurile arhitectului Ioan Giurgea, este o sinteză între Renaşterea italiană şi stilul bizantin clasic şi păstrează picturi murale interioare originare executate de pictorul Costin Petrescu, cel care a pictat Atheneul Român din Bucureşti şi Catedrala ortodoxă „Sfânta Treime" din Alba Iulia. Catapeteasma bisericii este din lemn de trandafir şi de cireş, lucrată în Grecia, iar pardoseala este din marmură de Carrara. Biserica are două turle, cea de pe pronaos având şi rol de clopotniţă, un pridvor mai mare (închis şi pictat) şi un pridvor mai mic. Ansamblul monahal a fost restaurat în anii 1953–1957, în anul 1962 a fost desfiinţat abuziv de autorităţile comuniste (periodă în care în chilia construită în 1953–1957 a funcţionat un dispensar) şi reînfiinţată în 1993. În biserică există Icoana Maicii Domnului cu Pruncul, făcătoare de minuni, pictată de Gheorghe Eftimiu, precum şi fragmente de moaşte ale Sfântului Dimitrie Izvorâtorul de Mir. În cadrul mănăstirii funcţionează ateliere de confecţionat covoare manuale şi veşminte preoţeşti.

POIENARII DE ARGEŞ, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în partea de NE a Piem. Cotmeana, pe râul Topolog; 1 145 loc. (1 ian. 2011): 551 de sex masc. şi 594 fem. Reşed. com. este satul *Poienari.* Producţie de şuruburi, buloane, nituri, şaibe. Pomicultură (pruni, meri, peri). În satul Ceaureşti se află biserica „Sfântul Dumitru" (1801), iar în satul Ioaniceşti, o biserică din zid cu hramul „Înălţarea Domnului" (1880) şi una din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1849, cu picturi originare).

POIENARII DE MUSCEL, com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată în partea de E a Muscelelor Argeşului, la poalele de SV ale Dealului Mătău, pe Râu Târgului; 3 456 loc. (1 ian. 2011): 1 700 de sex masc. şi 1 756 fem. Reşed. com. este satul *Poienari*, atestat documentar în 1609. Expl. de lignit (în satul Jugur). Pomicultură (pruni, meri, peri). Apicultură; creşterea ovinelor. În satul Jugur, menţionat documentar la 5 aug. 1462, se află biserica având triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Sfinţii Voievozi" şi „Sfântul Ioan" (1854). Agroturism.

POIENEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, pe dr. văii Racova şi pe cursul superior al râului Valea Miceşti; 3 183 loc. (1 ian. 2011): 1 637 de sex masc. şi 1 546 fem. Pe terit. satului Poieneşti au fost descoperite (1949) urmele unei aşezări neolitice (milen. 4–3 î.Hr.) şi ale uneia geto-dacice, în arealul căreia s-au găsit şi două morminte dacice de incineraţie (sec. 3 î.Hr.). Tot aici au fost identificate o necropolă şi o aşezare carpice (sec. 3), şi o aşezare a populaţiei daco-romane (sec. 4). În satul Floreşti se află mănăstirea cu acelaşi nume compusă din biserica „Sfântul Ilie", palatul egumenesc, chilii, turn-clopotniţă, zid de incintă ş.a. Iniţial, mănăstirea Floreşti s-a numit *Simila*, apoi *Florentina* (până la mijlocul sec. 17) şi după aceea Floreşti. Prima biserică a fost construită în anii 1590–1598 de vornicul Cârstea Ghenovici, reconstruită apoi în 1686–1694 prin osârdia vornicului Gavriliţă Costachi. Afectată grav de cutremurele din 1738, 1802 şi 1838, biserica a fost reclădită din temelie în anii 1852–1859 prin strădania egumenului Nil, dar din cauza secularizării averilor mănăstireşti (în 1863) lucrările au fost întrerupte fiind reluate în 1879 şi terminate în 1883 prin grija episcopului Iosif Gheorghian. Din anul 1883 a funcţionat doar biserica de parohie până în anul 1992 când a fost reînfiinţată mănăstirea. Biserica a fost restaurată în perioada 1992–2007. În biserică se păstrează Icoana Maicii Domnului cu Pruncul Iisus, făcătoare de minuni, ferecată în argint aurit în anul 1749 din iniţiativa Doamnei Ecaterina, soţia domnului Constantin Mavrocordat. Palatul egumenesc, cu faţade decorate cu elemente neoclasice (stâlpi, ancadramente cu deschideri în arc) şi romantice (friză de arcaturi, consolete ş.a.), a fost construit în anii 1852–1859 şi restaurat în 1998. În perioada 1881–1992 acest palat a funcţionat ca spital. Turnul-clopotniţă, cu rol şi de poartă de intrare în mănăstire, a fost ridicat în 1852–1859 şi restaurat în perioada 1992–2007. Zidul de incintă, de 3 m înălţime şi cu o grosime de 80 cm, a fost construit în anul 1800, întărit cu metereze în 1812–1821, în prezent aflat în mare parte în ruină. În satul Poieneşti se află bisericile „Sfântul Dumitru", zidită în 1945 pe locul uneia din vălătuci care data din 1840, şi „Sfântul Gheorghe" (2000–2005), iar în satul Oprişiţa există biserica „Sfântul Nicolae" (1846).

POIENI, com. în jud. Cluj, alcătuită din 8 sate, situată pe valea superioară a Crişului Repede, în depresiunea omonimă, la poalele de S-SV ale M-ţilor Meseş şi cele de NE ale M-ţilor Vlădeasa; 5 204 loc. (1 ian. 2011): 2 501 de sex masc. şi 2 703 fem. Staţie de c.f. (în satul Poieni) şi haltă de c.f. (în satul Bologa). Expl. de dacit şi andezit (în satele Poieni, Bologa şi Morlaca). Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea) şi a pietrei. Mat. de constr. Centru de pictură naivă, de sculpturi în lemn şi de confecţionare a costumelor populare. Lacul de acumulare Drăgan constituie o zonă peisagistică protejată. Zonă cinegetică protejată, în lunca Vişagului–Valea Drăganului. Satul Poieni

Poieni. Ruinele cetăţii din satul Bologa

apare menționat documentar, prima oară, în anul 1500. Pe terit. satului Bologa, menționat documentar, prima oară, în 1319, au fost descoperite (1878, 1936 şi după 1969) vestigiile unui castru roman (203 x 121 m), construit inițial din pământ, refăcut din zid (se pare, în perioada Severilor) şi întărit cu două şanțuri de apărare. În apropierea castrului au fost identificate urmele unei aşezări civile romane (probabil *Resculum*) din sec. 2–3, din care s-au recuperat fibule, unelte şi arme din bronz, *terra sigillata* (vase ceramice romane de un nivel artistic ridicat) provenite din Gallia, vase de sticlă din import, opaițe, monede ş.a. În satul Bologa se află ruinele unei cetăți feudale, din piatră (menționată documentar în 1322) şi ale unui masiv turn circular (25 m înălțime).

POIENILE DE SUB MUNTE, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în depresiunea omonimă din M-ții Maramureş, pe râul Ruscova; 10 204 loc. (1 ian. 2011): 5 279 de sex masc. şi 4 925 fem. Expl. de min. complexe. Expl. şi prelucr. lemnului. Izv. cu ape minerale, numite local „borcuturi". Satul Poienile de sub Munte apare menționat documentar, prima oară, în 1353. Biserica din lemn, ucraineană, cu hramul „Schimbarea la Față" (1788). Satul Poienile de sub Munte a fost afectat grav de inundațiile din 25–27 iul. 2008.

POIENILE GLODULUI → Poienile Izei.

POIENILE IZEI, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Depr. Maramureş, la poalele de N-NE ale M-ților Lăpuş, pe cursul superior al râului Şieu; 950 loc. (1 ian. 2011): 462 de sex masc. şi 488 fem. Prelucr. artistică a lemnului. Până la 17 febr. 1968, satul Poienile Izei s-a numit *Poienile Glodului* (atestat documentar, prima oară, în 1430), iar până la 10 apr. 1995 a fost sat component al com. Botiza, dată după care a devenit comună de sine stătătoare. Biserica din lemn, cu hramul „Sfânta Parascheva" (construită în 1604 şi restaurată în 1711), păstrează picturi interioare executate în 1793–1794 de zugravul Gheorghe din Dragomireşti, în stil popular, pe lemn. Colecție de icoane pe lemn. Biserica a fost declarată monument UNESCO în 1999. Casă țărănească, veche de peste 200 de ani, amenajată ca muzeu. Pădurea de conifere Delnița şi pădurile de foioase Scărişoara şi Ticera. Agroturism.

POIENI-SOLCA, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Depr. Solca, în zona de contact a prelungirilor Obcinei Mari cu Pod. Sucevei, pe cursul superior al râului Solca; 2 085 loc. (1 ian. 2011): 1 018 de sex masc. şi 1 067 fem. Creşterea bovinelor. Satul Poiene-Solca apare consemnat pe o hartă cadastrală în 1783. Com. **P.-S.** a fost înființată la 2 apr. 2007 prin desprinderea satului Poieni-Solca din subordinea oraşului Solca, jud. Suceava.

POIENIȚA, vârf în partea de N a M-ților Trascău, reprezentând alt. max. a acestora (1 437 m).

POJARUL POLIȚEI, peşteră fosilă, situată în M-ții Bihor, la 1 070 m alt., în apropierea Peşterii Scărişoara, în raza com. Gârda de Sus. Lungimea galeriilor: c. 450 m. Este alcătuită din mai multe galerii strâmte, dezvoltate pe diaclaze, şi din câteva săli (Sala Mare, de 23 m lungime, Sala Albă, Sala Hornului, Sala cu Bazine, Sala Scării). Intrarea se face printr-un aven secundar, de formă triunghiulară, cu o înălțime de 2 m şi o lățime de 2,5 m. Este una dintre cele mai frumoase peşteri din țară, ornamentată cu formațiuni concreționare dentritice (concrețiuni sub formă de ciorchine) şi cristale de calcit alb, care formează un fel de boboci pe un fond de calcit roşu. Numeroase stalagmite (unele cu înălțimi de peste 8 m şi diametrul de 6 m), stalactite, blocuri de prăbuşire etc.

Pojarul Poliței. Formațiuni de calcit

Declarată monument al naturii (1952). Acces interzis (închisă cu grilaj de fier).

POJEJENA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată pe stg. văii Dunării, în partea de V a bazinetului depresionar Moldova Nouă, la poalele de S ale M-ților Locvei; 3 038 loc. (1 ian. 2011): 1 504 de sex masc. şi 1 534 fem. Pomicultură. Pe terit. satului Pojejena, menționat documentar, prima oară, în perioada 1690–1700, au fost descoperite urmele unui castru roman din piatră (sec. 2–3) şi ale unei aşezări civile, în care s-au găsit monumente funerare, statuile lui Hercule, Dionysos ş.a., o tabletă a Cavalerilor danubieni etc. Biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1902-1907), în satul Pojejena. Fond cinegetic. Agroturism.

POJORÂTA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de N-NV ale masivului Giumalău şi cele de SE ale Obcinei Mestecăniş, pe cursurile superioare ale râurilor Moldova şi Putna; 3 172 loc. (1 ian. 2011): 1 581 de sex masc. şi 1 591 fem. Stații de c.f. (în satele Pojorâta şi Valea Putnei). Nod rutier. Expl. de calcar şi gresie. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Fabrică de produse lactate. Creşterea bovinelor. Păstrăvărie (pe Valea Putnei). Pe terit. com. **P.** se află schitul Corlățeni (de călugări), înființat la 28 oct. 1936 de familia Corlățeanu, desființat la 28 oct. 1959 prin Decretul 410, şi reînființat în 1991. Tot în arealul com. **P.**, în zona pasului Mestecăniş, se află mănăstirea Mestecăniş (de călugări), cu biserica „Înălțarea Domnului" construită în anii 1992–1998 (sfințită în 1999) în memoria ostaşilor români căzuți pe toate câmpurile de luptă. Agroturism. Com. **P.** a fost colonizată cu germani în anul 1808. Rezervație naturală de molidişuri seculare (290 ha) pe Valea Putnei şi rezervație geologică (clipele triasice) şi paleontologică (stratele de Pojorâta, 1 ha), declarată ca atare în 1954, cu urme de corali.

POLIȚENI → Iana.

POLOVRAGI 1. Peşteră în partea de SV a M-ților Căpățânii, la 670 m alt., săpată în versantul calcaros de pe stg. Cheilor Oltețului, în amonte de mănăstirea Polovragi. Lungimea galerilor: 10 400 m. Ca geneză, peştera reprezintă un

meandru fosil al râului Olteț. Este o peşteră relativ caldă (8°C), umedă şi lipsită de curenți de aer. Numeroase stalactite şi stalagmite. Faună săracă (singura specie este *Trachysphaera spelaea*). Conform legendelor, aici ar fi trăit Zamolxe, zeul geto-dacilor. În sec. 19, această peşteră a fost folosită ca ascunzătoare de către haiduci, iar în 1821 aici s-a ascuns Iancu Jianu, haiduc şi căpitan în oastea lui Tudor Vladimirescu. Obiectiv turistic. Cunoscută şi sub numele de *Peştera lui Pahomie*.

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de SV ale M-ților Căpățânii, pe cursurile superioare ale râurilor Olteț şi Târâia; 2 905 loc. (1 ian. 2011): 1 411 de sex masc. şi 1 494 fem. Zăcăminte de grafit. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Produse de artizanat (cusături şi țesături populare, sculpturi în lemn, împletituri). Centru etnografic şi folcloric (nedeia de la Polovragi are loc anual în perioada 14–20 iul.) Arborete de castan comestibil. Localitate cu potențial climateric, cu topoclimat de adăpost, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni. În perimetrul satului Polovragi, atestat documentar în 1480, au fost descoperite (după 1964) vestigiile unei cetăți dacice de tip *dava* (sec. 2–1 î.Hr.), cu două niveluri de locuire, cuprinzând un turn de pază şi resturi de tambururi din piatră provenite de la un sanctuar. De aici au fost recuperate unelte şi arme din fier, ceramică dacică cenuşie (cupe cu reliefuri), monede, o placă din bronz având pe o față imaginea Cavalerilor danubieni. În satul Polovragi se află o mănăstire de maici (până în 1968 a fost de călugări), situată în vecinătatea Cheilor Oltețului, la poalele masivului Piatra Polovragi, ctitorie din anii 1504–1505 a fraților Radul (comis) şi Pătru (spătar), fiii lui Danciul Zamona. Biserica mănăstirii, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (atestată documentar într-un hrisov emis de Matei Basarab la 6 iul. 1648), a fost rezidită în anii 1643–1647 (pe locul bisericii din lemn) prin strădania marelui postelnic Danciul Barbu Pârâianu (ambasador al domnului Matei Basarab la Istanbul) şi restaurată în anii 1690–1693 prin grija domnului Constantin Brâncoveanu; păstrează picturi murale interioare executate în stil brâncovenesc, pe un fond albastru (în anii 1702–1703, sfințite la 11 sept. 1703) de zugravii Konstantinos, Andrei, Gheorghe, Simion, Istrate şi Hranite, formați la Şcoala de zugravi de la Hurez. Dintre picturi se remarcă originala reprezentare a muntelui Athos, unică în pictura românească veche, precum şi tablourile votive din pronaos, care îi înfățişează pe domnul Constantin Brâncoveanu cu soția, Doamna Maria, şi pe Mitropolitul Teodosie al Țării Româneşti. Biserica bolniței, cu hramul „Sfântul Nicolae", zidită în stil bizantin, în anii 1731–1732, prin osârdia egumenului Lavrentie, păstrează picturi murale interioare executate în 1738 de Gheorghe şi Ioan. Mănăstirea a fost prădată de trupele turceşti comandate de Pasvan-Oğlu la 27 apr. 1802. Mănăstirea Polovragi a fost restaurată în anii 1980–1984 şi posedă o colecție de c. 650 de icoane pe sticlă şi pe lemn, datând din sec. 18–19, precum şi o bibliotecă valoroasă, cu peste 3 000 de vol. în limbile română, slavonă şi greacă, printre care se remarcă unele cărți rare, cum sunt *Îndreptarea Legii* (1652), *Evanghelia de la Bucureşti* (1682), *Apostolul* (1683), precum şi unele manuscrise de muzică psaltică (*Evloghionul* lui Anton Pann, 1846, *Anastasimatarul* lui Gherontie, 1863) ş.a. Chiliile mănăstirii, construite cu etaj şi cerdac, înconjură curtea interioară. În satul Polovragi mai există o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae", datând din anul 1806. Agroturism.

POLYAN (sau **POLLYAN) → Poiana Blenchii.**

Polovragi (2). Biserica „Adormirea Maicii Domnului"

Polovragi (1). Stalactite şi stalagmite

POMÂRLA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei Superioare cu Dealurile Ibăneşti, pe cursul superior al Jijiei, la granița cu Ucraina; 2 732 loc. (1 ian. 2011): 1 361 de sex masc. şi 1 371 fem. Parc dendrologic. În satul Racovăț există biserica „Sfinții Voievozi" (1953), iar în satul Pomârla se află biserica din lemn cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților", reconstruită în anii 1810–1813 (pe locul uneia din sec. 17) din inițiativa hatmanului Ioniță Başotă. Biserica a fost reparată în anii 1849 şi 1887–1891. În satul Pomârla există clădirea fostului liceu-internat „Başotă" (c. 1900).

POMEZEU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 8 sate, situată în partea de NV a Depr. Beiuş, la poalele de SV ale M-ților Pădurea Craiului, pe râul Holod; 3 067 loc. (1 ian. 2011): 1 564 de sex masc. şi 1 503 fem. Expl. de calcar. Expl. şi prelucr. lemnului. Agroturism. Satul Pomezeu apare menționat documentar, prima oară, în 1492. Bisericile din lemn cu hramurile „Pogorârea Duhului Sfânt" (1651, cu modificări din 1889 şi iconostas pictat din sec. 18) şi „Sfântul Nicolae" (1730, pictată în 1867 de M. Palann), în satele Câmpani de Pomezeu şi Vălani de Pomezeu. Bisericile de zid cu hramurile „Sfântul Teodor Tiron" (1834, cu picturi murale inetrioare originare), „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1850, restaurată în anii 1927-1929, pictată în 1995-1996 de frații Sorin şi Iulian Hosu), „Pogorârea Duhului Sfânt" (1886, reparată în 1997 şi pictată în frescă în 1998), „Sfântul Nicolae" (1914, rezidită

din temelie în 1988-1995, pictată în 1998-1999) şi „Sfântul Gheorghe" (1942), în satele Hidiş, Coşdeni, Pomezeu, Spinuş de Pomezeu şi Sitani.

POMI, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Someşului cu Dealurile Codrului, pe stg. văii Someşului; 1 986 loc. (1 ian. 2011): 953 de sex masc. şi 1 033 fem. Expl. lemnului. Produse de panificaţie. Culturi de cereale, floarea-soarelui, cartofi, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor, cabalinelor. Satul Pomi apare menţionat documentar, prima oară, în 1407, cu numele *Remethe*. În satul Aciua, menţionat documentar, prima oară, în 1394, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Dumitru" (1862), în satul Borleşti, atestat documentar în 1585, există biserica greco-catolică cu hramul „Sfântul Vasile cel Mare" (1847-1855), iar în satul Pomi este biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1800). În arealul satului Borleşti există poieni cu lalele pestriţe şi cu narcise.

PONOARE, Rezervaţia Bosanci–Ponoare → Bosanci.

PONOARELE, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 15 sate, situată în partea de N-NE a Pod. Mehedinţi; 3 724 loc. (1 ian. 2011): 1 360 de sex masc. şi 1 364 fem. Expl. lemnului. Centru de manifestări etnofolclorice (Sărbătoarea liliacului are loc anual, în luna mai), de ţesături şi cusături populare. În satul Gărdăneasa se află biserica având hramul „Sfânta Treime" (1887); bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (construită în 1851 pe locul uneia din 1763), declarată monument istoric, şi „Sfinţii Îngeri" (1792, refăcută ulterior din zid), în satele Ponoarele şi Proiteşti. În satul Ponoarele s-a construit (2006-2011) biserica având dublu hram - „Sfântul Nicodim" şi „Sfântul Pantelimon", aflată în apropierea Podului natural sau „Podul lui Dumnezeu". Rezervaţie naturală botanică (20 ha) alcătuită, predominant, din tufe de liliac *(Syringa vulgaris)*. Pe supr. calcaroase din această zonă se dezvoltă şi unele plante rare, cum sunt: *Cirsium acaule, Acnatherum calamagrostis, Carlina utzka* ş.a. şi trăiesc unele reptile sudice (*Lacerta viridis, Vipera ammodytes* ş.a.). În satul Ponoarele se află lacul Zăton (→) şi „Podul Uriaşilor" („Podul lui Dumnezeu" sau Podul natural de la Ponoarele) – o boltă naturală cu o grosime de 4 m, o deschidere de 25 m, o lungime de 61 m, o lăţime de 8 m şi o înălţime de 9,7 m, peste care trece o şosea. Acest pod natural reprezintă resturile tavanului unei peşteri prăbuşite. Declarat monument al naturii.

PONOR, com. în jud. Alba, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de N ale M-ţilor Trascău, pe râurile Cheia şi Geogel; 507 loc. (1 ian. 2011): 272 de sex masc. şi 235 fem. În satul Geogel, menţionat documentar, prima oară, în 1867, se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1751, pictată în 1756 de Ion din Beriu, cu altar din piatră realizat în 1840), declarată monument istoric, iar în satul Ponor, atestat documentar în 1648, se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), înfiinţată în anul 2002, la 1 300 m alt., cu biserica având dublu hram - „Înălţarea Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (2002-2010). Rezervaţiile naturale „Vânătările Ponorului" (5 ha), aflată în cadrul unei depresiuni carstice (polie) de c. 150 km², şi „Cheile Geogelului" (5 ha).

PONS AUGUSTI → Marga.

PONSIONA → Craiova.

PONTUS EUXINUS, numele antic al Mării Negre, însemnând în limba greacă „marea ospitalieră". Această denumire a fost atribuită Mării Negre de către greci, care au dorit să schimbe vechiul nume persan *axsaena* (= negru), înţeles de aceştia ca *axeinos* (= neospitalier).

POPÂNZĂLEŞTI, Mănăstirea → Drăgoteşti (1).

POPEŞTI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursurile superioare ale râurilor Teleorman şi Bucov; 2 104 loc. (1 ian. 2011): 1 034 de sex masc. şi 1 070 fem. Expl. de petrol. Până la 13 mai 2003, com. **P.** a avut în componenţă satele Adunaţi, Bucov şi Râca, care la acea dată au format com. Râca. Biserica „Sfântul Nicolae" (1836–1843), în satul Palanga.

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Bistra-Popeşti, în zona Dealurilor Barcăului, pe cursul superior al râului Bistra; 7 961 loc. (1 ian. 2011): 3 977 de sex masc. şi 3 984 fem. Staţie finală de c.f. (în satul Popeşti). Nod rutier. Expl. de lignit (în satele Cuzap, Varviz, Vărzari, Voivozi) şi de şisturi şi nisipuri bituminoase (în satul Budoi). Termocentrală (în satul Voivozi). Confecţii; încălţăminte. Satul Popeşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1435 (*Possessio walachalis Papfalwa*). În satul Voivozi se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugăriţe), înfiinţată în 1993, cu o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi", datând din anul 1700, declarată monument istoric, adusă din satul Sacalasău din com. Derna, jud. Bihor.

3. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei Inferioare cu Pod. Central Moldovenesc; 4 311 loc. (1 ian. 2011): 2 158 de sex masc. şi 2 153 fem. Creşterea bovinelor. În satul Popeşti, menţionat documentar, prima oară, în 1476, se află biserica „Sfinţii Voievozi" (1776, reparată în 1937 şi 1947), biserica din lemn cu hramul „Sfânta Treime", declarată monument istoric în anul 2004 (construită în 1710, reparată în 1882, 1935, 1958 şi restaurată în 2007–2009, cu pridvor adăugat în 1920 şi tencuită la interior în 1947)

Ponoarele. „Podul Uriaşilor"

şi conacul „Cantacuzino-Paşcanu” (începutul sec. 18, cu transformări ulterioare care i-au dat o înfăţişare neoclasică) amplasat în mijlocul unui parc; bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi” (1785) şi „Sfântul Nicolae” (sec. 18, rezidită în 1857), în satul Doroşcani; bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena” (1833) şi „Sfântul Dumitru” (1835), în satele Hărpăşeşti şi Obrijeni.

4. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată în partea de NE a Piem. Oltețului, pe cursul inf. al râului Luncavăț; 3 152 loc. (1 ian. 2011): 1 586 de sex masc. şi 1 566 fem. Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor, caprinelor. Fond cinegetic (căprioare, vulpi, iepuri ş.a.). În satul Popeşti, atestat documentar la 30 apr. 1577, se află biserica „Sfântul Nicolae” (1924), în satul Dăeşti există biserica „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” (1829, reparată în 1878), în satul Meieni este biserica „Sfinţii Voievozi” (1904), iar în satul Urşi se află o biserică din lemn, cu dublu hram – „Buna Vestire” şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1757, zugrăvită în 1843), declarată monument istoric în 2004, aflată în stare de degradare.

5. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Vrancei cu Câmpia Râmnicului, la 14 km SV de municipiul Focşani; 3 373 loc. (1 ian. 2011): 1 615 de sex masc. şi 1 758 fem. Centru viticol. Pomicultură. Com. **P.** a fost înfiinţată la 22 mai 2003 prin desprinderea satelor Popeşti şi Tercheşti din com. Urecheşti, jud. Vrancea.

6. Sat aparţinând oraşului Mihăileşti, jud. Giurgiu, pe terit. căruia au fost descoperite urmele unei aşezări fortificate geto-dacice (sec. 2–1 î.Hr.), identificată ipotetic cu *Argedava* – important centru politic şi reşed. unei căpetenii geto-dacice (probabil a lui Burebista).

POPEŞTI-LEORDENI, oraş în jud. Ilfov situat în Câmpia Bucureştiului, pe dr. văii Dâmboviţa; 17 631 loc. (1 ian. 2011): 8 538 de sex masc. şi 9 093 fem. Supr.: 55,8 km², din care 9,7 km² în intravilan; densitatea: 1 818 loc./km². Nod rutier. Uzină de anvelope („Danubiana” S.A.) desfiinţată în anul 2006; producţie de ambalaje din material plastic, de produse chimice, articole de papetărie, fire şi fibre artificiale, confecţii, încălţăminte şi alim. (preparate din carne şi lapte, biscuiţi, Fabrică de reciclare a deşeurilor din sticlă (din 2013). Creşterea bovinelor şi porcinelor. Sere legumicole. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Cămin pentru bătrâni şi cămin pentru copiii orfani. Localit. **P.-L.** este menţionată documentar în 1530. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" sau biserica „Vintilă Vodă” (18,50 m lungime şi 7,50 m lăţime), construită în perioada 1673–25 sept. 1676, reparată în 1970-1971, declarată monument istoric, şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” zidită în anii 1807–1808 din iniţiativa şi pe cheltuiala marelui vornic Mihail Manu, pictată în 1808-1810 de zugravul Mincu şi sfinţită la 26 mart. 1811. Pe peretele vestic al pronaosului se afla un tablou votiv, care-l înfăţişa pe Mihail Manu cu soţia lui, Smaranda, şi cei opt copii ai lor, realizat în anul 1825 de Nicolae Polcovnicu. Biserica a căzut la cutremurul din 4 mart. 1977, fiind reconstruită în 1985-1992. În oraş se mai află o biserică romano-catolică, reconstruită după cutremurul din 1977 pe locul celei vechi care data din 1893, şi curtea boierească a lui Mihail Manu datând din sec. 18, înconjurată de ziduri înalte, susţinute de contraforturi. Com. **P.-L.** a fost trecută în categoria oraşelor la 9 apr. 2004. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov.

POPINA, insulă situată în partea de N a lacului Razim, la c. 6 km NV de gura de vărsare a canalului Dunavăț. Supr.: 98 ha. Este formată din calcare mezozoice, acoperite de un strat de loess. Insula apare cartografiată, prima oară, în 1835, pe o hartă rusă, cu numele popular *Pochina*. Vegetaţia este reprezentată prin tufişuri de cătină şi prin câteva specii de plante ierbacee (cimbrişor, nalbă, volbură ş.a.). Loc de cuibărit sau de pasaj pentru numeroase păsări (gâsca, rața, pescăruşul argintiu, ciocîntors, călifar alb, călifar roşu etc.).

POP IVAN, masiv muntos în partea de NV a M-ţilor Maramureş, situat între râurile Repedea (la E), Ruscova (la S), Vişeu (la SV), Bistra (la V) şi graniţa cu Ucraina (la N). Alcătuit din şisturi cristaline (micaşisturi şi paragnaisuri), din gresii şi argile marnoase. Alt. max.: 1 937 m.

POPLACA, com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată în SV Depr. Sibiu, la poalele de NE ale M-ţilor Cindrel; 1 781 loc. (1 ian. 2011): 917 de sex masc. şi 864 fem. Expl. de calcar. Expl. şi prelucr. lemnului; prelucr. laptelui. Morărit. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Satul Poplaca apare menţionat documentar, prima oară, în 1382, cu numele *Gonczesdorff*. Biserică ortodoxă, cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul” (1793), cu zid de incintă construit în 1818, declarată monument istoric.

POPOVĂŢ, peşteră în SV României, în NE M-ţilor Anina, pe versantul drept al Văii Caraş, la 421 m alt., la 15 km S de municipiul Reşiţa. Lungimea galeriilor: 1 121 m. Descoperită în 1890 şi cercetată în 1936–1939, 1961–1965. Alcătuită din şapte săli mari, legate între ele prin galerii de diferite dimensiuni, care prezintă numeroase sifoane, conuri de grohotiş, lapiezuri, polițe din silex, stalactite şi stalagmite uriaşe, coloane, formaţiuni concreţionare etc. Temp. aerului din interior este de 9°C, iar umezeala de 100%. Faună variată (lilieci, melci, insecte). Resturi scheletice de *Ursus spelaeus* şi de *Cricetulus migratorius* (rozător fosil); urme ale activităţii umane (unelte din os). Rezervaţie speologică (din 1963). Greu accesibilă.

POPRICANI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 9 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare, pe dr. văii Jijia; 8 042 loc. (1 ian. 2011): 4 026 de sex masc. şi 4 016 fem. În satul Popricani, menţionat documentar, prima oară, în 1476, se află biserica „Sfântul Nicolae”, construită în 1984-1987 pe locul uneia din 1810-1812 distrusă în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, iar în satul Cârlig, biserica „Sfântul Prooroc Isaia” (1815, reparată în 1888–1889).

PORCEŞTI 1. → **Moldoveni (2).**
2. → **Turnu Roşu (2).**

POROINA MARE, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată în partea de S a Piem. Bălăciţei, pe cursul superior al râului Drincea; 1 184 loc. (1 ian. 2011): 552 de sex masc. şi 632 fem. Apicultură. Pe terit. satului Poroina Mare a fost descoperit, la sf. sec. 19, un *rhyton* (cupă în formă de corn) din argint aurit (sec. 3 î.Hr.). Biserica având dublu hram - „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel” şi „Sfântul Nicolae” construită în 1895-1905 pe locul uneia care data din anul 1700, surpată la 7 ian. 1893, în satul Poroina Mare.

POROLISSUM → **Mirşid.**

POROSCHIA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia

, înfiinţată în1962, a fost
şi 1980-1983,

Boian, pe cursul inf. al râului Vedea; 4 637 loc. (1 ian. 2011): 2 274 de sex masc. şi 2 363 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Viticultură. Creşterea bovinelor. Produse lactate. În satul Poroschia se află biserica „Înălţarea Sfintei Cruci" (1906), iar în satul Calomfireşti există biserica „Sfântul Gheorghe" (1925).

PORTIŢA, mică lagună în partea de SE a complexului lagunar Razim, între grindurile Coşna (la NE) şi Chituc (la SV), prin care se face schimbul de ape între lacul Razim şi Marea Neagră. La începutul sec. 18 (1710) figura pe diferite hărţi europene. Cherhana. Complex turistic. Cunoscută şi sub numele de *Gura Portiţei*.

PORŢILE DE FIER, denumirea (în sens restrâns) sub care este cunoscut sectorul inf. al defileului Dunării, cuprins între localit. Vârciorova şi Gura Văii, în lungime de 9 km. În această zonă, lăţimea fluviului se îngustează până la 600 m, iar căderea apei, înainte de regularizarea cursului, se făcea pe o pantă de 238 cm/km. Înainte de construirea barajului şi crearea lacului de acumulare, în acest sector (cu multe praguri, stânci emerse la ape mici, cu vâltori şi repezişuri), navigaţia se efectua în condiţii extrem de grele, aici având loc numeroase naufragii (trecerea prin Defileul Dunării dura 120 de ore, iar navigaţia era posibilă numai pe timpul zilei). Din cauza condiţiilor dificile de navigaţie, în perioada 1890–1898 s-a amenajat, pe traseul unui vechi canal construit de romani, un canal de navigaţie pe malul sârbesc, cu o lăţime de 75 m şi adâncime de 2 m, prin care treceau vasele tractate de locomotive (halaj). Din 1957, în această regiune s-a desfăşurat o intensă activitate de cercetare topografică, hidrologică, geologică, geofizică, geotehnică etc., în vederea construirii nodului hidroenergetic şi de navigaţie „Porţile de Fier I", proiect realizat de România în colaborare cu Iugoslavia (7 sept. 1964–sept. 1971). Corpul barajului, construit între localit. Gura Văii (România) şi Šip (Serbia), are o lungime de 868 m şi o înălţime de 60,40 m, permiţând ridicarea nivelului apelor Dunării cu c. 33 m peste nivelul mediu şi crearea lacului de acumulare „Porţile de Fier I" (130 km lungime; lăţime max.: 5 km; supr.: c. 100 km^2; volum: 2,1 md. m^3). Prin crearea acestui lac, obstacolele naturale de pe cursul Dunării au dispărut, iar navigaţia s-a îmbunătăţit şi datorită celor două ecluze (fiecare dintre ele având 310 m lungime, 34 m lăţime şi 4,5 m adâncime), care asigură posibilitatea traversării simultane a unor convoaie de nave în 31 de ore (faţă de 120 de ore în trecut), inclusiv noaptea. Cele două hidrocentrale, cu o putere totală instalată de 2 100 MW şi o producţie de peste 11 miliarde kWh anual, au intrat în funcţiune cu primele turbogeneratoare în 1971. Hidrocentrala de pe malul românesc, cu 6 grupuri electrogene de câte 175 MW fiecare (în total 1 050 MW), a început să funcţioneze cu întreaga capacitate la 16 mai 1972. Construirea acestui gigant hidroenergetic, unul dintre cele mai mari din Europa, a determinat schimbări esenţiale de ordin fizico- şi economico-geografic: ins. Ada-Kaleh a dispărut sub apele lacului de acumulare; afl. Dunării şi-au înălţat gura de vărsare, ca urmare a creşterii nivelului apelor din lacul de acumulare, cu peste 33 de m; vechea vatră a oraşului Orşova a fost inundată de apele lacului, iar localit. a fost strămutată pe terasele mai înalte ale Dunării şi pe versanţii M-ţilor Almăj; vechile căi de comunicaţie (şoseaua şi c.f.) din lungul defileului au fost înghiţite de ape, construindu-se altele noi (noua linie de c.f. de 24 km lungime, electrificată, a fost dată în exploatare în 1969). Noua entitate fizico- şi economico-geografică s-a încadrat perfect în peisaj şi în circuitul turistic al zonei şi al ţării. În timpul săpăturilor efectuate pentru construirea complexului hidroenergetic au fost scoase la iveală vestigiile unor aşezări şi culturi din Paleolitic (o falangă de cal cu decor incizat, geometric, săpăligi din corn de cerb), din Epoca mijlocie a bronzului (vase ceramice cu decor geometric unghiular, aparţinând culturii Vatina – 1500–1300 î.Hr.), din perioada dacică şi romană târzie. Tot aici a fost descoperit un tezaur traco-getic, alcătuit dintr-un coif din argint şi un pahar din argint în formă de pâlnie dublă, cu decor zoomorf în relief, asemănător celui de la Agighiol. Într-o accepţiune mai largă, denumirea *Defileul Dunării de la Porţile de Fier* este utilizată pentru întregul sector de vale care străbate Carpaţii, despărţind M-ţii Banatului de pe terit. României de capătul sud-vestic al Carpaţilor, aflat pe terit. Serbiei. Acest sector, cunoscut de localnici sub numele de *clisură,* este alcătuit dintr-o succesiune de mici defilee, separate de bazinete depresionare: Defileul Gura Nerei–Valea Rilii; Depr. Moldova Nouă; Defileul Pescari–Alibeg; Depr. Liubcova; Defileul Berzasca–Greben; o porţiune de vale mai largă între Greben şi Plavişeviţa; Cazanele Mari; bazinetul Dubova; Cazanele Mici; Depr. Ogradena–Orşova şi Defileul Porţile de Fier propriu-zis, după care Dunărea iese din spaţiul carpatic, pătrunzând în Depr. Turnu Severin. În defileu se întâlnesc câteva sectoare cu relief carstic complex, cuprinzând şi o serie de peşteri ocrotite (la Pescari, Sirinia, Svinița, Cazane). Flora este bogată şi foarte interesantă, cu numeroase elemente sudice, unele foarte rare în România *(Daphne laureola, Campanula crassipes);* există şi câteva endemisme proprii acestui defileu: *Prangos carinata, Tulipa hungarica* spp. *undulatifolia, Stipa danubialis.* Tot aici se află şi Parcul Naţional Porţile de Fier, inaugurat la 6 mart. 2000, extins pe o supr. totală de 115 656 ha, iar în viitor se preconizează realizarea unui parc naţional sau a unui parc transfrontalier, având în vedere că pe malul drept se află aria protejată Gerdap. Astfel ar putea fi pus în valoare potenţialul turistic, insuficient utilizat până acum din cauza restricţiilor impuse în trecut în zonele de frontieră.

PORŢILE DE FIER I → Porţile de Fier.

PORŢILE DE FIER II → Gogoşu (2).

PORUMBACU DE JOS, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Depr. Făgăraş, la poalele de N ale M-ţilor Făgăraş şi cele de SE ale Pod. Hârtibaci, pe cursul mijlociu al Oltului şi pe râul Porumbacu; 3 149 loc. (1 ian. 2011): 1 571 de sex masc. şi 1 578 fem. Reşed. comunei este satul *Porumbacu de Jos*. Staţie de c.f. (în satul Porumbacu de Jos) şi halte de c.f. (în satele Colun şi Scoreiu). Expl. de calcar (în satul Porumbacu de Sus). Utilaje pentru extracţie şi pentru construcţii. Centru de prelucr. artistică a lemnului, de ţesături şi cusături. Pomicultură. În satul Porumbacu de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1466, iar apoi în 1546, cu numele *Warembach*, se află clădirea vechiului Oficiu poştal-tranzit (1756–1760), bisericile ortodoxe „Adormirea Maicii Domnului" (1850-1854) şi „Sfântul Nicolae" (1845-1851, retrocedată cultului greco-catolic în 1994 şi reparată în 1995), iar în satul Porumbacu de Sus există

bisericile ortodoxe „Sfântul Nicolae" (1876) şi „Cuvioasa Parascheva" (1902-1903); bisericile ortodoxe cu hramurile „Naşterea Domnului" (1806) şi „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (1811), în satele Sărata şi Colun. Sat turistic. Punct de plecare spre cabana şi vf. Negoiu.

PORUMBENI, com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în zona Subcarpaţilor Târnavei, pe râul Târnava Mare, la 60 km VSV de municipiul Miercurea-Ciuc; 1 823 loc. (1 ian. 2011): 919 de sex masc. şi 904 fem. Reşed. com. **P.** este satul *Porumbenii Mari*. Halte de c.f., în satele Porumbenii Mari şi Porumbenii Mici. Produse de panificaţie (pâine, biscuiţi, tăiţei). Muzeu etnografic. În arealul satului Porumbenii Mari se află lacul Rat (2,8 ha; ad. max.: 7 m) format în spatele unui val de alunecare de pe dr. văii Pârâului Tulbure. Pe terit. satului Porumbenii Mari, atestat documentar în 1333, au fost descoperite (1956) urmele unei aşezări hallstattiene şi ale unei cetăţi dacice, fortificată cu valuri de pământ şi şanţuri, datând din perioada sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr., iar în arealul satului Porumbenii Mici, menţionat documentar în anul 1506, au fost scoase la iveală vestigiile unei aşezări din Epoca bronzului (cultura Wietenberg, sec. 16–13 î.Hr.), în care s-au găsit fragmente de vase ceramice decorate cu motive geometrice (zigzaguri, meandre, motive stelate), precum şi urmele unei aşezări rurale daco-romane care a persistat şi după retragerea administraţiei romane din Dacia (271/275), şi ale unei aşezări fortificate din sec. 6–7, cu cimitir de incineraţie. În satul Porumbenii Mari există o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae (1737) şi o biserică (iniţial romano-catolică), zidită în anii 1332-1337, reconstruită în sec. 18-19, declarată monument istoric (în prezent aparţinând cultului reformat), cu zid de incintă, fresce şi tavan casetat, pictat în 1789 şi 1816. Com. **P.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Porumbenii Mari şi Porumbenii Mici din com. Mugeni, jud. Harghita.

PORUMBEŞTI, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Someşului, pe valea râului Tur, la graniţa cu Ucraina; 2 593 loc. (1 ian. 2011): 1 296 de sex masc. şi 1 297 fem. Haltă de c.f. (în satul Porumbeşti). Culturi de cereale. Atelier de tâmplărie. Produse de panificaţie. Cămin cultural. În satul Porumbeşti, atestat documentar în 1274, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1831) şi o biserică romano-catolică, construită în 1747-1767 pe locul uneia din 1440, cu turn din 1833, renovată în 1978 şi 1982, iar în satul Cidreag, menţionat documentar în 1319, există o biserică romano-catolică şi una greco-catolică. Com. **P.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satelor Cidreag şi Porumbeşti din com. Halmeu, jud. Satu Mare.

POSADA, loc neidentificat, probabil în Ţara Loviştei, unde oastea Ţării Româneşti, comandată de Basarab I, a învins (9–12 nov. 1330) armata invadatoare a regelui ungur Carol I Robert de Anjou, suzeranul său, eveniment ce a marcat obţinerea şi consolidarea independenţei Ţării Româneşti.

POSEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 10 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului; 3 989 loc. (1 ian. 2011): 2 010 de sex masc. şi 1 979 fem. Reşed. com. este satul *Poseştii-Pământeni*. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). În satul Poseştii-Pământeni se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1732), şi o biserică de cărămidă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1859, pictată în 1901-1904, reparată în 1941, restaurată şi repictată în 2007-2009).

POSNEAZI → Moldova Nouă.

POSTĂVARU, masiv muntos în partea de SV a Carpaţilor Orientali, în grupa M-ţilor Bârsei, situat între văile Ghimbăşel şi Timiş, în vecinătatea de S a Braşovului (12 km). Alcătuit din calcare jurasice, conglomerate şi marne. Frecvente fenomene carstice şi abrupturi dezvoltate pe calcare. Alt. max.: 1 802 m (vf. Postăvaru). Importantă bază turistică şi a sporturilor de iarnă: cabane, teleferic (din Poiana Braşov), pârtii de schii. Releu de televiziune. Cunoscut şi sub denumirea de *Cristianu Mare*.

POŞAGA, com. în jud. Alba, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Sălciua, pe pantele de N ale M-ţilor Trascău şi cele de E ale Muntelui Mare, la confl. râului Poşaga cu Arieşul; 1 171 loc. (1 ian. 2011): 577 de sex masc. şi 594 fem. Staţie de c.f. (în satul Lunca) şi haltă de c.f. (în satul Poşaga de Jos). Muzeu etnografic. Reşed. com. este satul *Poşaga de Jos*, atestat documentar, prima oară, în 1365. Expl. de calcare compacte. Moară de apă (în satul Poşaga de Sus) şi vâltori (în satele Poşaga de Jos şi Poşaga de Sus). Produse de artizanat. Pe terit. satului Poşaga de Jos a fost descoperit un tezaur monetar şi podoabe din argint datând din sec. 2 d.Hr. În satul Poşaga de Sus, menţionat documentar în 1824, se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1789), iar în satul Poşaga de Jos există mănăstirea „Izvoru Poşaga", cu biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită din bârne pe fundaţie de piatră în anii 1933–1935 prin osârdia preotului paroh Alexandru Rujdea. Viaţa monahală a fost organizată abia în anul 1948, dar desfiinţată de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959. Biserica păstrează picturi interioare originare executate de Carol Gross. În 1979 biserica a fost restaurată, iar în 1990 a fost reluată activitatea monastică după prăbuşirea comunismului la sfârşitul lunii dec. 1989. În arealul com. **P.** se află rezervaţia naturală Şesul Craiului de la Scăriţa-Belioara, care cuprinde mai multe raritări floristice, printre care se numără şi strugurii ursului *(Arctostaphyllos uva-ursi)* şi rezervaţia naturală „Cheile Poşagăi", cu izbucul „Bujor", declarate monumente ale naturii. Com. **P.** are în componenţă satul Inceşti care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

POŞTA → Poşta Câlnău.

POŞTA CÂLNĂU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Râmnicului cu Subcarpaţii Buzăului, la poalele de S ale Dealurilor Blăjani şi Buda, pe râul Câlnău; 6 008 loc. (1 ian. 2011): 2 951 de sex masc. şi 3 057 fem. Producţie de ţuică. Atelier de tâmplărie. Broderii. Pomicultură. Fermă avicolă. Centru de ceramică populară. Satul Poşta Câlnău apare menţionat documentar, prima oară, în 1519. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. Poşta Câlnău s-au numit *Poşta*.

POTABISSA → Turda (3).

POTAISSA → Turda (3).

POTCOAVA, oraş în jud. Olt situat în zona de contact a Piem. Cotmeana cu Câmpia Boian, pe râul Plapcea; 5 836 loc. (1 ian. 2011): 2 924 de sex masc. şi 2 912 fem. Supr.: 65,3 km^2, din care 6,6 km^2 în intravilan; densitatea: 884 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875) în oraşul Potcoava şi haltă de c.f. (în satul Sineşti).

Nod rutier. Expl. de petrol. Confecţii; preparate din carne. Cămin cultural. Bibliotecă orăşenească cu c. 10 200 vol. Viticultură. Localit. Potcoava apare menţionată documentar, prima oară, la 7 iun. 1423 şi a fost declarată oraş la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă satele Potcoava-Fălcoeni, Sineşti (atestat documentar în 1590), Trufineşti şi Valea Merilor (atestat documentar în 1590 şi numit în trecut *Osica)*. Localitate cu potenţial balneoclimateric, cu ape minerale (de sondă) clorurate, sodice, iodurate, bromurate. Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1684), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1798) şi „Sfântul Nicolae" (1879), în satele Trufineşti, Sineşti şi Potcoava-Fălcoeni. În cătunul Găgiuleşti, care aparţine satului Sineşti, se află biserica având dublu hram - „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Nicolae" (1898-1907, reparată în 1943), grav afectată de inundaţiile din iul.-aug. 2005, consolidată şi restaurată în 2006-2008. Fond cinegetic. Inundaţiile din iul.-aug. 2005 au provocat pagube materiale la peste 450 de gospodării.

POTELU, lac de luncă (72 km²), situat pe stg. văii Dunării, în perimetrul satului Potelu din com. Ianca, jud. Olt, desecat la sf. anilor '60 ai sec. 20 pentru ca terenul pe care îl ocupa să fie inclus în circuitul agricol.

POTLOGI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Titu, pe stg. văii Argeşului, pe râul Potopu; 8 639 loc. (1 ian. 2011): 4 290 de sex masc. şi 4 349 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Fabrică de mobilă. Culturi de cereale, leguminoase pentru boabe, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. În satul Potlogi, atestat documentar în 1580, se află un palat în stil caracteristic brâncovenesc, construit de Constantin Brâncoveanu în anii 1698–1699 pentru fiul său Constantin. Clădirea se desfăşoară pe două niveluri, având la faţadă o dublă *loggie* etajată. Camerele sunt boltite, având decoraţie cu panouri florale de inspiraţie persană, realizate în stuc. Palatul, în prezent declarat monument istoric, a fost restaurat în 1954-1956, dar acum este în stare de degradare. În cadrul incintei fortificate a palatului există o biserică având hramul „Sfântul Dumitru" (1683–1684, reparată şi pictată în 1901-1904) şi o cuhnie cu bolţi. În satul Pitaru se află casa natală a pictorului Nicolae Grigorescu, bustul acestuia şi biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1727–1730, iar în satul Românești există biserica „Sfântul Nicolae" (1878–1880).

PRAETORIA AUGUSTA → Târgu Secuiesc (2).

PRAHOVA 1. Râu, afl. stg. al Ialomiţei pe terit. com. Adâncata (jud. Ialomiţa); 193 km; supr. bazinului: 3 738 km². Izv. de sub pasul Predeal, de la 1 020 m alt., din zona de N a oraşului Predeal, şi curge mai întâi vijelios pe direcţie N-S, pe o pantă de 14‰, până în amonte de Comarnic, despărţind M-ţii Bucegi de M-ţii Baiului. În această porţiune a cursului superior al râului **P.**, considerată de geografi ca linie de demarcaţie între Carpaţii Meridionali şi Carpaţii Orientali, Valea **P.** are caracter tipic montan, lărgindu-se uşor în câteva locuri, formând bazinetele Azuga, Buşteni, Sinaia (la Sinaia, **P.** îşi schimbă direcţia de curgere către SE), iar apoi formează un mic, dar spectaculos defileu, între Sinaia şi Posada, sculptat în stratele de Sinaia. După ce scapă din „chingile" defileului sălbatic, în aval de Posada, pătrunde în zona subcarpatică unde albia se lărgeşte, râul se despleteşte (din cauza pantei care se atenuează foarte mult, ajungând la 6,2‰), meandrează şi sporeşte în volum (7,41 m³/s la Comarnic, faţă de 4,96 m³/s la Sinaia). În aval de Câmpina, din cauza bruştei scăderi a pantei, se produc puternice sedimentări, fapt ce determină crearea unei arii de divagare a râului, în care acesta îşi schimbă frecvent cursul în urma viiturilor. În aval de Băneşti, **P.** îşi domoleşte cursul şi mai mult şi se adânceşte (cu c. 40 m) în propriul său con de dejecţie, după care intră în Câmpia Ploieştiului, unde se îndreaptă treptat către E, apoi drenează Câmpia Gherghiţei, sporindu-şi debitul până la 23,8 m³/s în zona de vărsare, ca urmare a aportului unor afluenţi. În perimetrele montan şi subcarpatic, unde râul **P.** trece prin oraşele Azuga, Buşteni, Sinaia, Comarnic şi prin municipiul Câmpina, se află una dintre cele mai frecventate zone turistice ale ţării, cunoscută sub numele de Valea Prahovei, şi, totodată, arealul cu cel mai intens trafic rutier şi feroviar dintre Muntenia şi Transilvania. Afl. pr.: Azuga, Doftana, Teleajen, Cricovu Sărat (pe stg.), Poliştoaca, Valea Cerbului, Izvoru Dorului, Belia ş.a. (pe dr.).

2. Subcarpaţii Prahovei, mare unitate subcarpatică de relief, parte componentă a Subcarpaţilor de Curbură, situată între râurile Teleajen (la E) şi Dâmboviţa (la V), alcătuită dintr-un ansamblu de masive şi culmi deluroase, de dimensiuni şi orientări diferite, cu înălţimi cuprinse între 300 şi 850 m alt., care alternează succesiv cu o serie de depresiuni subcarpatice. Această treaptă intermediară de relief, aflată între munţi şi câmpie, cu un grad ridicat de complexitate geografică şi un intens proces de umanizare, cuprinde Dealurile Bughei, Bucovelului, Trestioarei, Petriceaua, Măceşu, Doftăneţului, Câmpiniţei, Proviţei, Filipeşti, Teiş, Talei, Bezdead, Miercani, Ocniţei, Vulcanei, Bărbuleţului ş.a., între care se află cuibărite numeroase depresiuni şi culoare de vale, printre care Podeni, Mislea, Aluniş, Slănic, Brebu, Câmpina, Ocniţa, Pucioasa, Bezdead, Valea Lungă, Vulcana, Pietrari ş.a. În cadrul dealurilor subcarpatice se remarcă pintenii paleogeni de la Homorâciu şi Vălenii de Munte care se înscriu în relief ca dealuri înalte, cu aspect de muncei, aici întâlnindu-se Dealurile Priporului (823 m) şi Lazuri (770 m), care domină depresiunile Vălenii de Munte, Drajna şi Măneciu. Alt. max. din Subcarpaţii Prahovei se întâlneşte în Dealul Sultanu (849 m). Subcarpaţii Prahovei sunt constituiţi predominant din formaţiuni mio-pliocene (gresii, argile, marne, şisturi argiloase, marne nisipoase ş.a.), la care

Potlogi. Palatul lui Constantin Brâncoveanu

Râul Prahova în aval de Comarnic

se adaugă unele formaţiuni paleogene şi cuaternare. În structurile aquitanian-helveţiene ale Miocenului se întâlnesc frecvent argile cu blocuri de sare sau cu gips, iar în cele ponţiene şi daciene ale Pliocenului apar zăcăminte de ţiţei şi, respectiv, orizonturi de lignit. Subcarpaţii Prahovei au suferit, de-a lungul erelor geologice, puternice cutări şi falieri, în urma cărora au apărut mari sinclinale (Slănic-Bezdead ş.a.) şi anticlinale (Şotânga-Doiceşti de 17 km lungime şi 7 km lăţime, Ţintea-Băicoi, Moreni-Gura Ocniţei, Dolani-Tătărani ş.a.), care conţin bogate şi variate zăcăminte de minerale utile. Climatul dealurilor subcarpatice se caracterizează prin temp. medii anuale de 8–10°C şi precipitaţii cuprinse între 500 şi 1 000 mm anual, care favorizează dezvoltarea pădurilor de foioase (în special gorun şi fag) ce acoperă peste 65% din supr. dealurilor subcarpatice. Subcarpaţii Prahovei se subdivid în *Subcarpaţii Ialomiţei* şi *Subcarpaţii Teleajenului*.

3. Judeţ situat în partea central-sud-estică a României, în zona central-nordică a Munteniei, în bazinele hidrografice ale râurilor Prahova şi Teleajen, la intersecţia paralelei de 45° latitudine N cu meridianul de 26° longitudine E, străjuit la N de versantul de E al M-ţilor Bucegi şi de culmile sudice ale M-ţilor Baiu, Grohotiş, Ciucaş şi Tătaru. Jud. **P.** se învecinează cu jud. Braşov (N-NV), Buzău (E-NE), Ialomiţa (SE), Ilfov (S) şi Dâmboviţa (V). *Supr.*: 4 716 km² (1,98% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 811 479 loc. (3,79% din populaţia ţării – al doilea judeţ al ţării ca număr de locuitori, după jud. Iaşi), din care 392 875 loc. de sex masc. (48,41%) şi 418 604 loc. de sex fem. (51,59%). *Populaţia urbană*: 407 556 loc. (50,22%); *rurală*: 403 923 loc. (49,78%). *Densitatea*: 172 loc./km² (locul 1 pe ţară). *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 93,4% români, 2,3% rromi, apoi maghiari, germani, turci, ruşi-lipoveni, ucraineni, sârbi, evrei, greci ş.a. *Reşed.*: municipiul Ploieşti. *Oraşe*: Azuga, Băicoi, Boldeşti-Scăeni, Breaza, Buşteni, Câmpina (municipiu), Comarnic, Mizil, Plopeni, Sinaia, Slănic, Urlaţi, Vălenii de Munte. *Comune*: 90. *Sate*: 397. *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor*: 40.

Relief variat, dispus în trei trepte majore ce se succed de la NV către SE, pe o diferenţă de nivel de 2 433 m (de la 2 505 m în vf. Omu, alt. max. a jud. **P.**, la 72 m în Câmpia Gherghiţei). În cadrul jud. **P.**, forma predominantă de relief o constituie câmpiile (37,3%), reprezentate prin Câmpia Ploieştiului şi porţiuni din câmpiile Gherghiţei, Vlăsiei şi Săratei. Zona centrală a jud. **P.** este ocupată, în proporţie de 36,5%, de Subcarpaţii Prahovei, fragmentaţi de o reţea densă de ape curgătoare, cu o structură complexă de anticlinale, sinclinale, brahianticlinale şi cute diapire, ce conţin variate resurse de subsol. În partea de N şi NV a jud. **P.** se extind, pe 26,2% din supr. sa, câteva masive muntoase care aparţin Carpaţilor Orientali (M-ţii Ciucaş, cu vf. Ciucaş de 1 954 m, situat la limita cu jud. Braşov, şi vf. Zăganu de 1 883 m, M-ţii Tătaru, cu vf. Tătaru Mare de 1 477 m alt., M-ţii Grohotiş, cu vârful omonim de 1 767 m alt., şi M-ţii Baiului sau Gârbovei, cu vf. Neamţu de 1 926 m alt.), precum şi versantul de E al M-ţilor Bucegi, cu un veritabil aspect alpin, care domină Valea Prahovei cu un abrupt impresionant, de peste 1 000 m. Sectorul prahovean al M-ţilor Bucegi, cu aspectul lor impunător, deosebit de atractiv pentru drumeţii, turism, alpinism, prezintă o succesiune de poduri structurale înclinate uşor spre SV (formând binecunoscutul Platou al Bucegilor), dominate de câteva vârfuri ce depăşesc 2 000 m alt. (Omu, Coştila, Caraiman, Jepii Mari, Jepii Mici, Piatra Arsă, Furnica, Vârfu cu Dor ş.a.), precum şi unele forme de relief rezultate în urma proceselor complexe de eroziune (Sfinxul, Babele) şi în urma acţiunii glaciaţiei cuaternare.

Climă temperat-continentală, cu diferenţieri mari între unităţile montane şi cele de câmpie, evidenţiate şi prin amplitudinea termică max. de 77,4°C, rezultată din cumularea valorilor termice extreme. Regimul climatic general se caracterizează prin veri călduroase (uneori secetoase) şi ierni reci, marcate uneori de viscole, în zona de câmpie şi prin veri răcoroase şi ierni aspre, cu strat gros de zăpadă care se menţine o perioadă îndelungată de timp în reg. montane. Ţinuturile dealurilor şi depresiunilor subcarpatice au caracteristici climatice intermediare faţă de cele două areale învecinate. Valorile termice medii anuale variază între 10,6°C în câmpie (la Ploieşti), 9,3°C în Subcarpaţi (la Câm-

pina) şi –2,6°C pe crestele înalte ale munţilor (la vf. Omu). Temp. max. absolută (39,4°C) a fost înregistrată la Ploieşti (10 aug. 1945), iar temp. minimă absolută (–38°C) la vf. Omu (10 febr. 1929). Precipitaţiile sunt repartizate neuniform, ca urmare a marilor deosebiri altitudinale ale reliefului, oscilând între 588 mm anual în câmpie (la Ploieşti), 776 mm anual în zona subcarpatică (la Doftana), 840 mm anual la poalele munţilor (la Buşteni) şi 1 346 mm anual pe crestele înalte ale munţilor (la vf. Omu). Vânturile predominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre NE (12,7%) şi N (10,2%) în câmpie (la Ploieşti), dinspre NV (15,2%) şi N (9,9%) în Subcarpaţi (la Câmpina) şi dinspre SV (25%) şi V (20,8%) în zonele montane înalte (vf. Omu). Vitezele medii anuale variază între 1,7 m/s în câmpie şi 11,5 m/s pe vf. Omu.

Reţeaua hidrografică, cu o densitatea medie de 0,4 km/km^2 (valori mai mari, de peste 0,7 km/km^2, se înregistrează în zonele montană şi subcarpatică), aparţine în cea mai mare parte bazinului râului Prahova, al cărui curs se desfăşoară aproape integral pe terit. jud. **P.** (doar 6 km în cursul superior drenează terit. jud. Braşov), colectând majoritatea râurilor din perimetrul acestuia (cele mai mari fiind Doftana, Teleajen şi Cricovu Sărat, cu afl. lor). Extremitatea de SV a jud. **P.** este traversată, mai întâi, pe o distanţă de c. 10 km, de râul Ialomiţa (care apoi, pe o lungime de c. 30 km, formează limita de S a acestui jud. cu jud. Ilfov), precum şi de afl. său Cricovu Dulce, iar cea de SE este drenată de râul Ghighiu (afl. dr. al Săratei) cu afl. săi Bălana şi Tohăneanca. Lacurile naturale, de tip liman fluviatil, se află în zona de câmpie, pe stg. Ialomiţei (lacurile Balta Doamnei, Curcubeu, Sărăcineanca) sau pe râul Bălana (lacul Fulga), iar dintre lacurile din zona subcarpatică, în afara celor de la Brebu (3,8 ha; ad. max.: 12 m), Vitioara (6 ha; ad. max.: 2 m) şi Câmpina (lacurile Bisericii şi Peştelui), bine cunoscute sunt cele de la Slănic (Grota Miresei, Baia Baciului, Lacul Verde), cantonate în vechi mine de sare şi amenajate în scop balnear. Lacul Paltinu sau Păltinoasa (196 ha; 5,6 mil. m^3 de apă), construit pe valea superioară a Doftanei, este cel mai mare lac de pe terit. jud. **P.**, realizat în scop hidroenergetic şi de alimentare cu apă.

Vegetaţia, bogată şi diversă, prezintă o evidentă etajare, asemenea elementelor climatice şi formelor de relief cu care se află într-o strânsă interdependenţă. Astfel, temp. scăzute, vânturile puternice, perioadele îndelungate de îngheţ şi zăpezile abundente din zonele înalte ale M-ţilor Bucegi, la peste 2 300 m alt., determină dezvoltarea unor plante scunde, rezistente la aceste condiţii climatice. Pajiştile alpine sunt alcătuite din asociaţii vegetale dominate de ţăpoşică *(Nardus stricta)*, părăuşcă *(Festuca supina)*, iarba stâncilor *(Agrostis rupestris)*, coarnă *(Carex curvula)*, guşa porumbelului pitică *(Silene acaulis)*, clopoţei alpini *(Campanula alpina)*, ochiul găinii *(Primula minima)* ş.a. Etajul subalpin, extins sub 2 300 m alt. în M-ţii Bucegi, se întâlneşte insular în celelalte masive muntoase şi cuprinde o alternanţă de tufărişuri scunde de arbuşti, formate din smirdar *(Rhododendron kotschyi)*, jneapăn *(Pinus mugo)*, ienupăr *(Juniperus communis* ssp. *nana)*, afin *(Vaccinum myrtillus)*, salcie pitică *(Salix reticulata)* ş.a., şi pajişti cu firuţă *(Poa media)*, părăuşcă, ţăpoşică, ş.a. Specifică M-ţilor Bucegi este larga dezvoltare a vegetaţiei de stâncărie, cu multe elemente floristice rare, ocrotite de lege, între care se remarcă floarea-de-colţi *(Leontopodium alpinum)*, ghinţura *(Gentiana lutea)* ş.a. Aici se întâlnesc şi unele endemisme carpatice (*Silene dubia, Dianthus tenuifolius, Heracleum palmatum* ş.a.). Pădurile de conifere, alcătuite predominant din molid *(Picea abies)*, în care apar bradul *(Abies alba)* şi zada *(Larix decidua)*, ocupă supr. mici pe versantul de S al M-ţilor Ciucaş şi areale mai mari în M-ţii Bucegi. Pădurile amestecate (molid, brad şi fag) se întâlnesc frecvent la poalele M-ţilor Bucegi, în bazinele superioare ale văilor Azuga şi Doftana, pe pantele de V ale M-ţilor Baiu, în M-ţii Tătaru ş.a. Pădurile de fag au o extindere mare pe pantele mijlocii şi joase ale întregii zone muntoase, în special în bazinul Doftanei. Dealurile subcarpatice sunt acoperite, în cea mai mare parte, cu păduri de gorun *(Quercus petraea)* în alternanţă cu cele de fag *(Fagus silvatica)*. Pe conul de dejecţie al Prahovei din zona Câmpiei Ploieştiului apar petice de pădure alcătuite din stejar *(Quercus robur)*. Vegetaţia de silvostepă (afectată foarte mult de intervenţia omului) apare pe areale restrânse, în zona de câmpie din partea de S-SE a jud. **P.**, fiind reprezentată atât prin pajişti în care predomină păiuşul *(Festuca valesiaca)*, cât şi prin arbori izolaţi de stejar brumăriu *(Quercus pedunculiflora)* sau stejar *(Quercus robur)*.

Fauna este diversă şi bogată în specii şi respectă o oarecare repartiţie pe verticală, cu toate că mobilitatea mare a animalelor permite deplasarea lor dintr-o zonă în alta. De exemplu, în arealul de silvostepă al jud. **P.** se constată o infiltraţie a elementelor pontice de stepă, ca de pildă popândăul, şoarecele de câmp, cioara grivă ş.a. Majoritatea animalelor trăiesc în păduri, cele mai reprezentative fiind ursul, râsul, jderul, cerbul, pârşul, căpriorul, lupul, vulpea, pisica sălbatică, mistreţul, veverita ş.a. Dintre păsări se evidenţiază cocoşul de munte, corbul, mierla, buha, ciocănitoarea, fazanul (colonizat). Fauna alpină are ca element dominant şi caracteristic capra neagră *(Rupicapra rupicapra)*, declarată monument al naturii şi ocrotită de lege, care îşi are domeniul în reg. stâncoase şi abrupte ale M-ţilor Bucegi. Apele de munte sunt bogate în păstrăv, iar cele din zonele de deal şi câmpie în lipan, clean, mreană ş.a.

Resurse naturale: zăcăminte de petrol (Câmpina, Băicoi, Ţintea, Boldeşti-Scăeni, Urlaţi, Mislea, Ceptura, Iordăcheanu, Păcureţi, Podenii Vechi, Floreşti), gaze naturale şi de sondă (Surani, Păderenii Vechi, Vlădeni, Mărgineni, Mănești, Ariceştii Rahtivani), sulf (Vărbilău), gips (Bătrâni, Ceraşu, Slănic) sare (Slănic) şi lignit (Filipeştii de Pădure, Ceptura). O categorie aparte de resurse o reprezintă rocile de construcţie: calcare (Sinaia, Comarnic, Valea Largă), marne calcaroase (Şotrile, Gura Beliei), gresii (Vălenii de Munte), tufuri dacitice (Drajna, Slănic), argile bentonitice (Brebu, Breaza), nisipuri cuarţoase (Comarnic, Vălenii de Munte, Gura Vitioarei), balastul ş.a. În anul 2007, pădurile ocupau 150 249 ha.

Istoric. Numeroasele descoperiri arheologice (peste 1 000) sunt edificatoare pentru atestarea continuităţii de viaţă şi civilizaţie pe terit. actual al jud. **P.** Paleoliticul este bine reprezentat (depozite de silex) în aria localit. Lapoş, Vadu Săpat, Târgşoru Vechi ş.a. Neoliticul (culturile Criş, Boian, Gumelniţa), cu unelte diverse din piatră, cu ceramică abundentă cu decor specific fiecărei culturi, plastică antropomorfă şi zoomorfă etc., a fost identificat pe terit. localit. Târgşoru Vechi, Lapoş, Ploieşti, Ghinoaica, Ciorani, Ceptura, Vadu Săpat (pe

Valea Budureasca) ş.a. Perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (c. 2500–2000 î.Hr.), corespunzătoare separării triburilor de păstori de cele de agricultori şi apariţiei patriarhatului, este atestată reprezentativ prin urmele materiale scoase la iveală în perimetrele localit. Ploieşti, Târgşoru Vechi, Gherghiţa, Vadu Săpat (pe Valea Budureasca), Breaza, Urlaţi, Măneşti, Şoimeşti, Tătaru ş.a. Prin numărul şi varietatea lor, vestigiile din Epoca bronzului (c. 2200–1100 î.Hr.) confirmă o înflorire a civilizaţiei datorată, în special, practicării metalurgiei şi prelucrării metalelor. În acest sens sunt elocvente depozitele de bronzuri descoperite la Drajna de Jos, Sinaia, Podgoria, Teişani, Olteni, Străoşti ş.a. Subsolul prahovean a păstrat multe dovezi materiale (în special unelte şi arme din bronz şi fier – seceri, topoare, brăzdare, cuţite, vârfuri de lance, celturi, securi etc.) din cele două perioade ale Epocii fierului (Hallstatt şi La Tène), scoase la suprafaţă prin săpăturile arheologice de la Boldeşti-Gradiştea, Măneciu, Brazi, Ploieşti, Târgşoru Vechi, Gherghiţa, Ciorani, Mizil, Tinosu, Coada Izvorului ş.a. În timpul statului dac, pe terit. actual al jud. **P.**, existau numeroase aşezări şi cetăţi (*Ramidava* = Drajna de Sus, *Tiasum* = Tinosu, Slănic, Coada Izvorului, Gura Vitioarei, Apostolache, Malu Roşu ş.a.), care atestă că ansamblul culturii materiale şi spirituale a geto-dacilor ajunsese la un stadiu înfloritor. De altfel, ţinutul prahovean de azi s-a aflat în centrul statului dac (centralizat şi independent) din timpul lui Burebista – perioadă din care datează un fragment de ceaşcă, pe care se află incizat (în pastă crudă) balaurul cu cap de lup şi coadă penată, străvechi simbol care figura pe stindardul dacic. Acest fragment de ceaşcă a fost recuperat (iul. 1980) din complexul arheologic de pe Valea Budureasca, din arealul satului Vadu Săpat (com. Vadu Săpat). Din perioada ocupaţiei romane a Daciei (106–271/275) au fost descoperite vestigiile unor castre (Drajna de Sus, Mălăeşti, Târgşoru Vechi ş.a.), menite să asigure paza drumului ce lega centrul Daciei cu reg. de SE ale acesteia, precum şi cărămizi ştampilate cu inscripţii în limba latină, resturi ceramice de tip roman, monede romane etc. Marile necropole de la Târgşoru Vechi şi Ploieşti-Triaj (sec. 3–4), precum şi descoperirile de la Bucov (sec. 3), Boldeşti-Gradiştea, Schiau, Străoşti, Cireşanu (sec. 4–5), Vadu Săpat (sec. 5–7), Mizil, Bucov, Târgşoru Vechi, Slon (sec. 7–8 şi 9–10) atestă continuitatea de locuire a populaţiei autohtone daco-romane, cu toate vicisitudinile provocate de migraţiile popoarelor barbare din sec. 4–7 şi 10–13. Totuşi, migraţiile pecenegilor (sec. 10–11), cumanilor (sec. 11–13), mongolilor (sec. 13) au provocat mari distrugeri şi au frânat temporar procesul de dezvoltare a obştilor. După încetarea marilor năvăliri barbare, o mare parte din populaţia terit. prahovean s-a stabilit în centre importante, menţionate documentar ca oraşe (Târgşoru Vechi atestat în 1413, Gherghiţa 1431, Ploieşti 1503 ş.a.). În sec. 15–16, localit. Târgşoru Vechi a fost vremelnic reşed. scaunului domnesc (aşa cum îl numeşte Neagoe Basarab în 1517), iar în oct. 1599, Mihai Viteazul înfiinţează la Ploieşti un centru militar şi îşi stabileşte Curtea Domnească. Terit. prahovean a fost şi teatrul de desfăşurare a unor lupte: în 1456, Vlad Ţepeş l-a învins pe Vladislav II la Târgşor (azi Târgşoru Vechi), dobândind tronul Ţării Româneşti; în nov. 1473 şi mart. 1474, pe cursul apei Vodnău sau Vâtnău, lângă Gherghiţa, Ştefan cel Mare a desfăşurat o campanie de înlăturare a lui Radu cel Frumos, supus Porţii Otomane; în nov. 1552, la Măneşti, în apropiere de Târgşor, boierii pribegiţi din Transilvania, împreună cu pretendentul Radu Ilie (Haidăul), au înfrânt pe Mircea Ciobanul şi l-au alungat din Ţara Românească; la 10 oct. 1600, în luptele de la Bucov, Mihai Viteazul a fost învins de armatele polono-moldovene, iar Simion Movilă a devenit domn al Ţării Româneşti, iar la 13–14 sept. 1602, la Ogretin, Radu Şerban a biruit forţele coalizate ale lui Simion Movilă şi ale hanului tătar. Terit. jud. **P.**, amintit documentar în 1482, a cunoscut o înflorire deosebită în sec. 17, o dată cu exploatarea intensivă a zăcămintelor de sare de la Slănic şi Teişani şi dezvoltarea comerţului cu sare. În sec. 17–18, activitatea comercială şi în special comerţul cu sare au devenit tot mai active, fiind organizate târguri săptămânale în principalele centre populate. În această perioadă, documentele menţionează prezenţa a nenumărate localit., printre care Câmpina, Vălenii de Munte, Slănic, Telega, Teişani, Filipeşti, Ploieşti, Târgşor, Gherghiţa, Podeni ş.a. Sec. 19 este marcat de intensificarea expl. zăcămintelor de sare de la Slănic şi Telega, de începerea expl. zăcămintelor de ţiţei şi a înfiinţării primei distilerii de petrol din România (la Râfov, 1857), de apariţia primelor fabrici de sticlă (1830), postav (1886), bere (1898) de la Azuga şi hârtie (1882) la Buşteni, construirea căii ferate Sinaia–Predeal (dată în folosinţă la 10 iun. 1879), precum şi de ecourile revoluţiilor de la 1821 şi 1848, a funcţionării (între 10 mart. 1835 şi 30 sept. 1836) falansterului de la Scăeni, înfiinţat de Teodor Diamant, de efervescenţa unionistă de la 1859, de cucerirea independenţei ţării în 1877 ş.a. La sf. sec. 19 şi începutul sec. 20, ind. de extracţie şi prelucr. a ţiţeiului devine pr. activitate economică a jud. **P.** Perioada interbelică a fost marcată îndeosebi de criza economică din 1929 şi de amploarea şi forţa acţiunilor de luptă ale muncitorilor petrolişti şi de la căile ferate din ian.-febr. 1933. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, câmpurile petrolifere prahovene, şi mai ales oraşul Ploieşti, au suferit mari pagube de pe urma bombardamentelor aeriene anglo-americane şi apoi germane. Instaurarea guvernului condus de Petru Groza, la 6 mart. 1945, a reprezentat debutul comunismului în România, în parametrii căruia a evoluat şi jud. **P.** timp de 45 de ani, până la prăbuşirea lui în dec. 1989. În ceea ce priveşte organizarea ad-tiv teritorială, jud. **P.** apărea consemnat (în sec. 15–16) ca atare în limite mai mici, care cuprindeau ţinuturile văilor Prahova şi Doftana, precum şi reg. de câmpie dintre râurile Cricovu Dulce şi Cricovu Sărat, fiind învecinat cu jud. Dâmboviţa la V şi jud. Săcueni (sau Saac) la E. Jud. Săcueni (menţionat documentar în 1637) a fost desfiinţat la 1 ian. 1845, o parte din terit. său (bazinele Teleajenului şi Cricovului Sărat şi zona de câmpie până la Mizil) fiind înglobat în jud. Prahova. Jud. **P.** se menţine, aproximativ, în limitele acestui contur, până în 1950 (în 1937, jud. **P.** avea 5 040 km^2 şi cuprindea zece plăşi, opt oraşe şi 417 sate), când prin Legea nr. 5 ţara a fost împărţită în regiuni şi raioane, înfiinţându-se regiunea Prahova, cu reşed. la Ploieşti. În 1952 a avut loc o revizuire a împărţirii ad-tive a ţării, ocazie cu care a luat fiinţă regiunea Ploieşti (13 100 km^2), cu opt raioane şi 16 oraşe, în limitele căreia erau înglobate şi o parte din fostele jud. Dâmboviţa, Buzău, Ilfov şi Râmnicu Sărat. Prin Legea nr. 2/17 febr. 1968 au fost reînfiinţate judeţele ţării, printre care şi jud. **P.**, care în prezent

se extinde pe 4 716 km², cuprinzând 14 oraşe (dintre care două municipii – Câmpina şi Ploieşti), 90 de comune, 397 sate şi 40 de localit. componente ale oraşelor şi municipiilor.

Economia actuală a jud. **P.**, adaptată la economia de piaţă, deţine ponderi importante în ansamblul economiei naţionale, în ceea ce priveşte producţia de utilaj petrolier, de expl. şi prelucr. a ţiţeiului, de produse chimice ş.a., multe dintre domeniile vieţii economice fiind privatizate sau în curs de privatizare.

Industria prahoveană, principala componentă a activităţii economice a jud., se caracterizează printr-un grad înalt de complexitate, specializare, diversificare şi printr-o mare capacitate de producţie. Cu toate că în ultimele decenii au fost identificate şi date în exploatare mai multe câmpuri petrolifere din alte judeţe ale ţării (inclusiv în platforma continentală a Mării Negre), jud. **P.** deţine o pondere însemnată în producţia de combustibili a ţării (în perioada interbelică, terenurile petrolifere prahovene participau cu 99% la producţia de ţiţei a ţării, iar jud. **P.** concentra c. 90% din capacitatea de rafinare a ţiţeiului). În prezent, jud. **P.** dispune de instalaţii de mare capacitate pentru rafinarea ţiţeiului, amplasate la Ploieşti, Brazi, Câmpina, Teleajen, care produc benzine, uleiuri superioare, motorină, toluen, etilbenzen ş.a. Pr. produse industriale realizate de industria prahoveană sunt: energia electrică şi termică (termocentralele de la Ploieşti, Brazi, Câmpina), utilaj greu, utilaje petroliere, miniere şi chimice, angrenaje şi organe mecanice de transmisie, motoare generatoare şi transformatoare electrice, pompe de injecţie pentru motoare Diesel, pompe de ulei, trolii pentru ascensoare, injectoare, elemente de supapă etc. (Ploieşti, Câmpina, Sinaia, Breaza, Plopeni), detergenţi şi decoloranţi pentru ind. textilă (Ploieşti), mat. plastice şi răşini sintetice (Brazi), anvelope (Floreşti), ciment, ipsos, var, produse refractare, sticlă, geamuri, cărămidă, gips etc. (Comarnic, Azuga, Gura Beliei, Boldeşti-Scăeni, Breaza, Bucov, Pleşa, Berceni), mobilă, cherestea (Ploieşti, Câmpina, Vălenii de Munte, Măneciu-Ungureni), hârtie (Buşteni), postav (Azuga), stofe, tricotaje (Ploieşti, Câmpina), preparate din carne şi lapte, bere, şampanie, conserve de fructe, dulciuri, coca-cola, vin, alcool, produse de panificaţie etc. (Ploieşti, Azuga, Vălenii de Munte, Mizil, Valea Călugărească, Băicoi).

Agricultura beneficiază de un fond funciar alcătuit din 275 020 ha terenuri agricole (din care 262 196 ha, respectiv 95,3%, în proprietate privată), 150 249 ha acoperite cu păduri, 8 789 ha cu ape şi 37 529 ha alte suprafeţe (acoperite cu construcţii, drumuri, terenuri neproductive etc.). La sf. anului 2007, din totalul supr. agricole (275 020 ha), 145 652 ha erau terenuri arabile, 70 084 ha păşuni, 38 921 ha fâneţe, 8 559 ha vii şi pepiniere viticole şi 11 804 ha livezi şi pepiniere pomicole. În acelaşi an, culturile de câmp erau dominate de porumb (69 183 ha), urmate de grâu şi secară (25 637 ha), plante uleioase (13 137 ha), plante de nutreţ (12 700 ha), floarea-soarelui, orz şi orzoaică, leguminoase pentru boabe, sfeclă de zahăr, legume etc. Viticultura, cu vechi tradiţii în jud. **P.**, are condiţii optime de dezvoltare în zona subcarpatică, unde formează renumitele podgorii Valea Călugărească, Dealu Mare, Urlaţi. Supr. viticole importante sunt şi în arealele localit. Plopu, Jugureni, Iordăcheanu, Mizil, Chiojdeanca ş.a. În toamna anului 2007, producţia totală de struguri realizată de jud. **P.** a fost de 37 470 tone. Pomicultura, în cadrul căreia predomină mărul, prunul şi părul, formează areale compacte în perimetrele localit. Breaza, Drajna, Băicoi, Starchiojd, Poseşti, Vălenii de Munte ş.a. În anul 2007, producţia totală de fructe a fost de 40 241 tone, din care 21 963 tone mere, 10 211 tone prune, 2 670 tone pere ş.a. Sectorul zootehnic, privatizat în proporţie de peste 99%, cu o contribuţie de 42,0% la realizarea producţiei globale agricole a jud. **P.**, cuprindea (la începutul anului 2008) 50 788 capete bovine, 150 979 capete porcine, 116 053 capete ovine, 24 150 capete caprine, 15 793 capete cabaline; avicultură (2 516 981 capete păsări); apicultură (18 860 familii de albine).

Căile de comunicaţie. Intensa activitate economică a jud. **P.**, precum şi poziţia geografică favorabilă în cadrul ţării (la intersecţia unor vechi drumuri comerciale) au atras dezvoltarea corespunzătoare a căilor şi mijloacelor de comunicaţie care converg dinspre Transilvania, Moldova şi Muntenia, jud. **P.** cuprinzând unele dintre cele mai active şi mai importante noduri de comunicaţii ale ţării; în arealul său se înregistează un intens trafic de mărfuri şi călători. La sf. anului 2007, jud. **P.** dispunea de o reţea feroviară în lungime totală de 162 km (din care 112 km linii electrificate), cu o densitate de 34,4 km/1 000 km² de teritoriu. Importanţa transportului feroviar pe terit. jud. **P.** este amplificată atât de prezenţa în perimetrul său a unuia dintre cele mai mari noduri feroviare ale ţării (Ploieşti), din care pornesc şapte linii de c.f. (spre Bucureşti, spre Braşov, Buzău, Târgovişte, Urziceni, Slănic, Măneciu), precum şi de traversarea lui de către trei magistrale feroviare de max. circulaţie – una spre Transilvania, cu prelungire spre Europa Occidentală (Bucureşti–Ploieşti–Braşov–Teiuş–Cluj-Napoca–Oradea–Episcopia Bihorului), cu nenumărate ramificaţii, alta spre Moldova de Nord, cu prelungire către Europa de N (Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Adjud–Bacău–Suceava–Vicşani, spre Ucraina şi Polonia, şi alta către NE Moldovei, cu prelungire spre Rep. Moldova şi Rusia (Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Mărăşeşti–Tecuci–Bârlad–Vaslui–Iaşi–Ungheni). În acelaşi an, reţeaua drumurilor publice de pe terit. jud. **P.** însuma o lungime de 2 189 km (din care 528 km drumuri modernizate), cu o densitate de 46,4 km/100 km² de teritoriu (superioară mediei pe ţară, care este 33,9 km/100 km²). În afara numeroaselor drumuri care se ramifică pe terit. jud. **P.** către Moldova, Transilvania şi către părţile de E, S şi V ale Munteniei, cea mai importantă şi mai activă arteră rutieră care traversează jud. **P.** este E 60 – Borş–Oradea–Cluj-Napoca–Turda–Târgu Mureş–Sighişoara–Braşov–Ploieşti–Bucureşti–Urziceni–Hârşova–Constanţa (885,1 km). Această magistrală rutieră, cu cel mai intens trafic naţional, coincide, în segmentul prahovean, cu traseul vechiului drum comercial transcarpatic de pe văile Prahovei şi Timişului (cu multe hanuri, servicii de poştă şi vamă), prin care se efectuau schimburile de mărfuri dintre Transilvania şi Ţara Românească. În secolele trecute, acest drum era dublat de un altul (pe atunci mai intens folosit), care venea din Transilvania, prin pasul Bratocea, pe Valea Teleajenului, prin Măneciu–Vălenii de Munte–Ploieşti. Tronsonul rutier dintre Ploieşti şi Bucureşti (60 km) a fost lărgit şi modernizat în ultimii ani şi trecut în categoria autostrăzilor. O categorie aparte a mijloacelor de comunicaţie o reprezintă transportul pe cablu (din

1978), prezent în cele două staţiuni climaterice (*Buşteni* şi *Sinaia*), folosit cu precădere în turism.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităţilor de învăţământ preşcolar, primar, gimnazial şi liceal de pe cuprinsul jud. **P.** cuprindea 55 de grădiniţe de copii, cu 21 342 copii înscrişi şi 1 025 cadre didactice, 186 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 63 842 elevi şi 4 420 cadre didactice, 46 licee, cu 28 855 elevi şi 2 409 profesori, patru şcoli profesionale, cu 9 051 elevi şi 82 profesori şi şase şcoli de maiştri, cu 1 676 elevi şi 34 profesori. În aceeaşi perioadă, învăţământul superior de stat şi particular era reprezentat printr-o universitate la Ploieşti, cu cinci facultăţi, 9 607 studenţi şi 364 profesori, şi o universitate la Vălenii de Munte, inaugurată la 26 aug. 1990, cu o facultate şi 113 studenţi. Universitatea de la Vălenii de Munte reprezintă o continuare a renumitelor cursuri de vară înfiinţate de Nicolae Iorga în anul 1908. În anul 2007, reţeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea un teatru dramatic („Toma Caragiu"), unul de păpuşi şi unul de estradă, o filarmonică, două cinematografe, 19 case de cultură, 162 cămine culturale, 25 de muzee, 416 biblioteci, cu 4 622 000 vol. ş.a. Fenomenul cultural prahovean este întregit şi de câteva manifestări anuale, cu caracter internaţional sau judeţean, printre care Festivalul internaţional al tinerilor dirijori, Festivalul de poezie „Nichita Stănescu" ş.a. În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 151 de secţii sportive în care activau 4 052 sportivi legitimaţi, 196 antrenori şi 212 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare a jud. **P.** era formată din 16 spitale, cu 4 481 paturi (un pat de spital la 183 locuitori), cinci dispensare, două sanatorii T.B.C., un preventoriu, 292 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 1 078 medici (un medic la 761 locuitori), 262 medici stomatologi (un medic stomatolog la 3 133 locuitori) şi 3 770 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Jud. **P.** dispune de un însemnat potenţial turistic natural şi antropic, precum şi de o bază materială adecvată, alcătuită (în anul 2007) din 63 de hoteluri şi moteluri, 13 cabane, un camping, 37 de vile, 71 de pensiuni turistice urbane, 31 de pensiuni turistice rurale, două tabere pentru elevi, cu o capacitate totală de cazare de 9 249 de locuri, capabilă să facă faţă afluxului de turişti aflaţi în tranzit sau sejur. Potenţialul turistic natural se remarcă prin varietatea formelor de relief, prin frecvenţa râurilor cu văi pitoreşti, prin bogăţia şi varietatea florei şi faunei, a prezenţei unor factori climaterici şi a unor ape minerale cu efecte curative, a unor rezervaţii naturale complexe etc. Jud. **P.** prezintă o distribuţie relativ omogenă a obiectivelor sale turistice, dar existenţa celor două artere tradiţionale de circulaţie – văile Prahovei şi Teleajenului –, intens circulate, au determinat, de-a lungul timpului, gruparea în aceste zone a majorităţii obiectivelor turistice şi a transformării lor în regiuni de mare aflux turistic. Valea superioară a Prahovei, dominată de abruptul versanţilor de E ai M-ţilor Bucegi, în lungul căreia s-a dezvoltat un şirag de staţiuni climaterice (Breaza, Sinaia, Poiana Ţapului, Buşteni, Azuga), constituie una dintre cele mai pitoreşti zone turistice ale României, cu renume de prim rang în circuitul turistic naţional şi internaţional. O reţea densă de poteci marcate, cu numeroase variante, precum şi telefericele Sinaia–Cota 1 400–Vârful cu Dor şi Buşteni–Babele–Peştera Ialomiţei înlesnesc accesul turiştilor spre platoul M-ţilor Bucegi, cu interesante forme „megalitice" (Sfinxul, Babele) şi cu posibilităţi de ascensiune spre vf. Omu (2 505 m), Caraiman (2 384 m), Coştila (2 498 m) ş.a. Privelişti de un farmec deosebit oferă, de asemenea, valea superioară a Teleajenului, străjuită de meterezele M-ţilor Ciucaş şi Tătaru, precum şi valea superioară a Doftanei, încadrată de M-ţii Grohotiş, la E şi M-ţii Baiu, la V. Jud. **P.** are în cuprinsul său şi alte zone pitoreşti de interes turistic, dar puţin solicitate în prezent, cum sunt valea Azugăi, M-ţii Baiu, Grohotiş şi Tătaru, precum şi zonele subcarpatice. Farmecul reg. naturale este întregit de rezervaţia complexă Bucegi, Arinişul de la Sinaia, rezervaţia botanică „Şuviţele Benii" din M-ţii Ciucaş, cu floarea-de-colţi, rezervaţia geologică „Muntele de sare" de la Slănic ş.a. În afara frumuseţilor naturale, jud. **P.** oferă turiştilor nenumărate obiective istorice, arhitectonice, culturale şi spirituale (mănăstiri, biserici, castele, conace, muzee, case memoriale, situri arheologice etc.), amplasate în majoritatea localităţilor, cum ar fi mănăstirile Cheia, Suzana, Zamfira, Ghighiu, Sinaia, Brebu ş.a., castelul Peleş din Sinaia, palatul „Micul Trianon" din Floreşti, castelul „Cantacuzino" din Buşteni, muzeele memoriale „Nicolae Grigorescu" şi „Hasdeu" (castelul Hasdeu) din Câmpina, Casa Domnească a lui Matei Basarab din Brebu (1641), multitudinea obiectivelor din Ploieşti ş.a. Indicativ auto: *PH*.

Localităţile jud. Prahova
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii

1. CÂMPINA (1503)

2. PLOIEŞTI (1503)

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*
1. AZUGA (f. 1830)	
2. BĂICOI (1543)	1. Dâmbu
	2. Lilieşti
	3. Schela
	4. Tufeni
	5. Ţintea
3. BOLDEŞTI-SCĂENI (1503)	1. Seciu
4. BREAZA (1431)	1. Breaza de Jos
	2. Breaza de Sus
	3. Frăsinet
	4. Gura Beliei
	5. Irimeşti
	6. Nistoreşti
	7. Podu Corbului

	8. Podu Vadului 9. Surdeşti 10. Valea Târsei
5. BUŞTENI (f. 1800)	1. Poiana Ţapului (f. 1830)
6. COMARNIC (1510)	1. Ghioşeşti 2. Podu Lung 3. Poiana 4. Posada
7. MIZIL (1529)	1. Fefelei (1600)
8. PLOPENI (f. 1940)	
9. SINAIA (1690)	
10. SLĂNIC (1532)	1. Groşani 2. Prăjani
11. URLAŢI (1515)	1. Arioneştii Noi 2. Arioneştii Vechi 3. Cherba 4. Jercălăi 5. Mărunţiş 6. Orzoaia de Jos 7. Orzoaia de Sus 8. Schiau 9. Ulmi 10. Valea Bobului 11. Valea Crângului 12. Valea Mieilor 13. Valea Nucetului 14. Valea Pietrei 15. Valea Seman 16. Valea Urloii
12. VĂLENII DE MUNTE (1409)	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ADUNAŢI	1. **Adunaţi** 2. Ocina de Jos 3. Ocina de Sus
2. ALBEŞTI-PALEOLOGU	1. **Albeşti-Paleologu** (1525) 2. Albeşti-Muru 3. Cioceni 4. Vadu Părului
3. ALUNIŞ	1. **Aluniş** (1612) 2. Ostrovu
4. APOSTOLACHE	1. **Apostolache** 2. Buzota 3. Mârlogea 4. Udreşti 5. Valea Cricovului
5. ARICEŞTII RAHTIVANI	1. **Ariceştii Rahtivani** 2. Buda 3. Nedelea 4. Stoeneşti 5. Târgşoru Nou
6. ARICEŞTII ZELETIN	1. **Ariceştii Zeletin** 2. Albinari
7. BABA ANA	1. **Baba Ana** 2. Cireşanu 3. Conduratu 4. Crângurile 5. Satu Nou
8. BALTA DOAMNEI	1. **Balta Doamnei** 2. Bâra 3. Curcubeu 4. Lacu Turcului
9. BĂLŢEŞTI	1. **Bălţeşti** 2. Izeşti 3. Podenii Vechi
10. BĂNEŞTI	1. **Băneşti** 2. Urleta
11. BĂRCĂNEŞTI	1. **Bărcăneşti** (1476) 2. Ghighiu (1471) 3. Puşcaşi 4. Românești 5. Tătărani
12. BĂTRÂNI	1. **Bătrâni** 2. Poiana Mare
13. BERCENI	1. **Berceni** 2. Cartierul Dâmbu 3. Cătunu 4. Corlăteşti 5. Moara Nouă
14. BERTEA	1. **Bertea** 2. Lutu Roşu
15. BLEJOI	1. **Blejoi** 2. Ploieştiori 3. Ţânţăreni
16. BOLDEŞTI-GRADIŞTEA	1. **Boldeşti** 2. Gradiştea
17. BRAZI	1. **Brazii de Sus** 2. Băteşti 3. Brazii de Jos 4. Negoieşti 5. Popeşti 6. Stejaru
18. BREBU	1. **Brebu Mănăstirei** (1564) 2. Brebu Megieşesc 3. Pietriceaua 4. Podu Cheii
19. BUCOV	1. **Bucov** 2. Bighilin 3. Chiţorani 4. Pleaşa 5. Valea Orlei

20. CĂLUGĂRENI
1. **Călugăreni**
2. Valea Scheilor

21. CĂRBUNEŞTI
1. **Cărbuneşti**
2. Gogeasca

22. CEPTURA
1. **Ceptura de Jos**
2. Ceptura de Sus
3. Malu Roşu
4. Rotari
5. Şoimeşti

23. CERAŞU
1. **Ceraşu**
2. Slon
3. Valea Borului
4. Valea Brădetului
5. Valea Lespezii
6. Valea Tocii

24. CHIOJDEANCA
1. **Chiojdeanca** (1607)
2. Nucet
3. Trenu

25. CIORANI
1. **Cioranii de Jos** (1592)
2. Cioranii de Sus

26. COCORĂŞTII COLȚ
1. **Cocorăştii Colț** (1610)
2. Cheşnoiu
3. Cocorăştii Grind
4. Colțu de Jos
5. Ghioldum
6. Perşunari
7. Piatra
8. Satu de Sus

27. COCORĂŞTII MISLII
1. **Cocorăştii Mislii** (1441)
2. Goruna
3. Țipăreşti

28. COLCEAG
1. **Colceag** (1469)
2. Inoteşti (1571)
3. Parepa-Rușani (1469)
4. Vâlcelele (1560)

29. CORNU
1. **Cornu de Jos** (1514)
2. Cornu de Sus
3. Valea Oprii

30. COSMINELE
1. **Cosmina de Jos** (1514)
2. Cosmina de Sus
3. Drăghiceşti
4. Poiana Trestiei

31. DRAJNA
1. **Drajna de Sus** (1517)
2. Cătunu
3. Ciocrac
4. Drajna de Jos (1250)
5. Făget
6. Ogretin
7. Piatra
8. Pițigoi
9. Plai
10. Podurile
11. Poiana Mierlei

32. DRĂGĂNEŞTI
1. **Drăgăneşti** (1451)
2. Bărăitaru
3. Belciug
4. Cornu de Jos
5. Hătcărău
6. Meri
7. Tufani

33. DUMBRAVA
1. **Dumbrava**
2. Ciupelnița
3. Cornu de Sus
4. Trestienii de Jos
5. Trestienii de Sus
6. Zănoaga

34. DUMBRĂVEŞTI
1. **Dumbrăveşti**
2. Găvănel
3. Mălăeştii de Jos (1429)
4. Mălăeştii de Sus
5. Plopeni (1685)
6. Sfârleanca (1693)

35. FÂNTÂNELE
1. **Fântânele**
2. Bozieni

36. FILIPEŞTII DE PĂDURE
1. **Filipeştii de Pădure** (sec. 16)
2. Dițești
3. Minieri
4. Siliştea Dealului

37. FILIPEŞTII DE TÂRG
1. **Filipeştii de Târg** (1510)
2. Brătășanca
3. Ezeni
4. Mărginenii de Jos
5. Ungureni

38. FLOREŞTI
1. **Floreşti**
2. Cap Roşu
3. Călineşti
4. Cătina
5. Novăceşti

39. FULGA
1. **Fulga de Jos**
2. Fulga de Sus

40. GHERGHIȚA
1. **Gherghița** (1431)
2. Independența
3. Malamuc
4. Ungureni

41. GORGOTA
1. **Gorgota** (1740)
2. Crivina
3. Fânari
4. Poienarii Apostoli
5. Potigrafu

42. GORNET
1. **Gornet**
2. Bogdăneşti
3. Cuib
4. Nucet

43. GORNET-CRICOV
1. **Gornet-Cricov**
2. Coşerele
3. Dobrota
4. Priseaca

5. Ţărculeşti
6. Valea Seacă

44. GURA VADULUI
1. **Gura Vadului** (1610)
2. Perşunari
3. Tohani

45. GURA VITIOAREI
1. **Gura Vitioarei**
2. Bughea de Jos
3. Făgetu
4. Fundeni
5. Poiana Copăceni

46. IORDĂCHEANU
1. **Iordăcheanu** (1641)
2. Moceşti
3. Plavia
4. Străoşti (1464)
5.Valea Cucului
6. Vărbila (1521)

47. IZVOARELE
1. **Izvoarele**
2. Cerneşti
3. Chiriţeşti
4. Homorâciu
5. Malu Vânăt
6. Schiuleşti

48. JUGURENI
1. **Jugureni** (1450)
2. Boboci
3. Marginea Pădurii
4. Valea Unghiului

49. LAPOŞ
1. **Lapoş** (1607)
2. Glod
3. Lăpoşel
4. Pietricica

50. LIPĂNEŞTI
1. **Lipăneşti**
2. Satu Nou (1884)
3. Şipotu
4. Zamfira

51. MĂGURELE
1. **Măgurele**
2. Coada Malului
3. Iazu

52. MĂGURENI
1. **Măgureni** (1526)
2. Cocorăştii Caplii
3. Lunca Prahovei

53. MĂNECIU
1. **Măneciu-Ungureni** (sec. 18)
2. Cheia (1838)
3. Chiciureni (1585)
4. Costeni
5. Făcăieni (1573)
6. Gheaba (1750)
7. Măneciu-Pământeni (1429)
8. Mănăstirea Suzana
9. Plăieţu*

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

54. MĂNEŞTI
1. **Măneşti**
2. Băltiţa
3. Coada Izvorului
4. Gura Crivăţului
5. Zalhanaua

55. OLARI
1. **Olari**
2. Fânari
3. Olarii Vechi (1790)

56. PĂCUREŢI
1. **Păcureţi**
2. Bărzila
3. Curmătura
4. Matiţa
5. Slavu

57. PĂULEŞTI
1. **Păuleşti**
2. Cocoşeşti
3. Găgeni
4. Păuleştii Noi

58. PLOPU
1. **Plopu**
2. Gâlmeia
3. Hârsa
4. Nisipoasa

59. PODENII NOI
1. **Podenii Noi**
2. Ghiocel
3. Mehedinţa
4. Nevestească
5. Podu lui Galben
6. Popeşti
7. Rahova
8. Sălcioara
9. Sfăcăru
10. Valea Dulce

60. POIANA CÂMPINA
1. **Poiana Câmpina**
2. Bobolia
3. Pietrişu
4. Răgman

61. POIENARII BURCHII
1. **Poienarii Burchii** (1594)
2. Cărbunari
3. Ologeni
4. Pioreşti
5. Podu Văleni
6. Poienarii-Rali
7. Poienarii Vechi
8. Tătărăi

62. POSEŞTI
1. **Poseştii-Pământeni**
2. Bodeşti
3. Merdeala
4. Nucşoara de Jos
5. Nucşoara de Sus
6. Poseştii-Ungureni
7. Târleşti
8. Valea Plopului
9. Valea Screzii
10. Valea Stupinii

63. PREDEAL-SĂRARI
1. **Predeal**
2. Bobiceşti
3. Poienile
4. Sărari
5. Sărăţel
6. Tulburea
7. Tulburea-Văleni
8. Vitioara de Sus
9. Zâmbroaia

64. PROVIŢA DE JOS
1. **Proviţa de Jos**
2. Drăgăneasa
3. Piatra

65. PROVIŢA DE SUS
1. **Proviţa de Sus** (1550)
2. Izvoru
3. Plaiu
4. Valea Bradului

66. PUCHENII MARI
1. **Puchenii Mari** (1513)
2. Miroslăveşti
3. Moara
4. Odăile
5. Pietroşani
6. Puchenii Mici
7. Puchenii-Moşneni

67. RÂFOV
1. **Râfov**
2. Antofiloaia (1864)
3. Buchilaşi
4. Buda (1500)
5. Goga
6. Mălăieşti
7. Moara Domnească
8. Palanca
9. Sicrita

68. SALCIA
1. **Salcia**

69. SĂLCIILE
1. **Sălciile** (1778)

70. SÂNGERU
1. **Sângeru** (1652)
2. Butuci
3. Mireşu Mare
4. Mireşu Mic
5. Piatra Mică
6. Tisa

71. SCORŢENI
1. **Scorţeni** (1600)
2. Bordenii Mari
3. Bordenii Mici
4. Mislea
5. Sârca

72. SECĂRIA
1. **Secăria**

73. STARCHIOJD
1. **Starchiojd** (1418)
2. Brădet
3. Gresia
4. Rotarea
5. Valea Anei
6. Zmeuret

74. SURANI
1. **Surani**
2. Păcuri

75. ŞIRNA
1. **Şirna**
2. Brăteşti
3. Coceana
4. Hăbud
5. Tăriceni
6. Varniţa

76. ŞOIMARI
1. **Şoimari**
2. Lopatniţa
3. Măgura

77. ŞOTRILE
1. **Şotrile** (1800)
2. Lunca Mare
3. Plaiu Câmpinei
4. Plaiu Cornului
5. Seciuri
6. Vistieru

78. ŞTEFEŞTI
1. **Ştefeşti** (1513)
2. Scurteşti
3. Târşoreni

79. TALEA
1. **Talea** (1790)
2. Plaiu

80. TĂTARU
1. **Tătaru** (1486)
2. Podgoria
3. Siliştea

81. TÂRGŞORU VECHI
1. **Strejnicu**
2. Stănceşti
3. Târgşoru Vechi (1413)
4. Zahanaua

82. TEIŞANI
1. **Teişani** (sec. 14)
2. Bughea de Sus
3. Olteni
4. Ştubeiu
5. Valea Stâlpului

83. TELEGA
1. **Telega** (1354)
2. Boşilceşti
3. Buştenari
4. Doftana
5. Meliceşti
6. Ţonţeşti

84. TINOSU
1. **Tinosu**
2. Pisculeşti (1571)
3. Predeşti (1568)

85. TOMŞANI
1. **Tomşani** (sec. 15)
2. Loloiasca (1550)
3. Magula
4. Sătucu

86. VADU SĂPAT
1. **Vadu Săpat**
2. Ghinoaica
3. Ungureni

87. VALEA CĂLUGĂREASCĂ
1. **Valea Călugărească**
2. Arva
3. Coslegi
4. Dârvari
5. Pantazi

6. Rachieri
7. Radila
8. Schiau
9. Valea Largă
10. Valea Mantei
11. Valea Nicovani
12. Valea Poienii
13. Valea Popii
14. Valea Ursoii
15. Vârfurile

88. VALEA DOFTANEI
1. **Teşila**
2. Trăisteni

89. VĂRBILĂU
1. **Vărbilău** (1700)
2. Coţofeneşti
3. Livadea
4. Podu Ursului
5. Poiana Vărbilău (1429)

90. VÂLCĂNEŞTI
1. **Vâlcăneşti**
2. Cârjari
3. Trestioara

PRAID 1. Depresiune submontană, aparţinând ariei marginale a Depr. Transilvaniei, la contactul cu prelungirile M-ţilor Gurghiu în E-NE şi Dealurile Bicheş (1 080 m alt.), Şiclod (1 028 m) şi Firtuş (1 060 m), la V. Are o formă alungită pe direcţie NV-SE (c. 30 km) şi este drenată de râul Corund şi parţial de Târnava Mică. Climat de adăpost.

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 6 sate, situată în depresiunea omonimă, la 580 m alt., pe cursul superior al râului Târnava Mică, la confl. cu râul Corund, la 85 km NV de municipiul Miercurea-Ciuc; 6 659 loc. (1 ian. 2011): 3 329 de sex masc. şi 3 330 fem. Staţie finală de c.f. (în satul Praid). Nod rutier. Expl. de andezit şi sare (salina se află la 120 m adâncime). Prima menţiune referitoare la expl. sării de aici datează din 1405. Expl. şi prelucr. lemnului. Culturi de cartofi. Creşterea ovinelor. Muzeu etnografic (în satul Praid). Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climă moderată, de adăpost, cu veri răcoroase (în iul. temp. medie de 17°C) şi ierni friguroase (în ian. medii termice de –4°C). Temp. medie anuală este de 7°C, iar precipitaţiile însumează c. 800 mm anual (mai abundente în apr. şi sept.). Dealurile din jur, acoperite cu păduri de foioase, apără staţiunea de vânturi puternice. Factorii naturali de cură sunt climatul sedativ, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, şi izv. cu ape minerale clorurate, sodice, de mare concentraţie (199,7 g/l), mezo- şi hipertermale (27,5°C şi 49,5°C), indicate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale degenerative (spondiloze cervicale, lombare şi dorsale, artroze, poliartroze), a celor posttraumatice (stări după entorse, luxaţii şi fracturi), neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după polineuropatii), respiratorii (bronşite, traheobronşite cronice spastice, astm alergic), ginecologice şi cardiovasculare (varice în stadiu incipient). Sanatoriu subteran, amenajat în salină din anul 1971, la 120 m adâncime, destinat tratamentului de astm şi bronşită. Biserică reformată (1790-1796), în faţa căreia se află o poartă din lemn cioplit, datând din 1644 şi fosta clădire a Cancelariei minei de sare (începutul sec. 19), azi dispensar, în satul Praid; biserică romano-catolică (1994-1998); biserică din sec. 14 (azi biserică reformată), cu zid de incintă (1780), în satul Ocna de Sus. Fenomene carstice dezvoltate pe sare. Rezervaţia naturală „Muntele melcilor". Cheile Corundului, declarate monument al naturii în 1995. Agroturism. Com. **P**. are în componenţă satul Şaşvereş care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

PRĂJENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei Inferioare cu Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul mijlociu al râului Miletin; 3 322 loc. (1 ian. 2011): 1 658 de sex masc. şi 1 664 fem. Han (sec. 19), în satul Câmpeni. Creşterea bovinelor. În satul Prăjeni se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1932), iar în satul Miletin există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1935).

PRĂJEŞTI, com. în jud. Bacău, formată dintr-un sat, situată pe stg. văii Siretului, la ENE de municipiul Bacău; 2 614 loc. (1 ian. 2011): 1 308 de sex masc. şi 1 306 fem. Balastieră. Prelucr. lemnului. Producţie de mături şi de coşuri din nuiele. Culturi de cereale, legume ş.a. Viticultură; pomicultură. Muzeu etnografic. Parc dendrologic. Com. **P.** a fost înfiinţată la 3 mart. 2005 prin desprinderea satului Prăjeşti din com. Traian, jud. Bacău.

PREDEAL 1. Trecătoare situată pe cumpăna de ape dintre văile râurilor Prahova (la S) şi Timiş (la N), la 1 040 m alt., care asigură legăturile rutieră (din 1850) şi feroviară (din 1879) între Transilvania şi Muntenia. De sub trecătoarea **P.**, de pe terit. oraşului Predeal, de la 1 020 m alt., izvorăşte râul Prahova.

2. Oraş în jud. Braşov, situat într-o reg. de munţi scunzi (Clăbucetele Predealului), încadrată între M-ţii Bucegi, masivele Postăvaru, Piatra Mare şi M-ţii Baiului, în zona trecătorii cu acelaşi nume, la 1 020–1 160 m alt. (este oraşul situat la cea mai mare alt. din ţară), la obârşia râului Prahova şi pe cursul

Predeal (2). Primăria

Predeal (2). Hotel „Orizont"

superior al râului Timiş, străjuit de masivul Piatra Mare la NE, la 25 km S de municipiul Braşov şi 147 km N de Bucureşti; 5 227 loc. (1 ian. 2011): 2 485 de sex masc. şi 2 742 fem. Supr.: 58,4 km², din care 12,7 km² în intravilan; densitatea: 412 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată la 10 iun. 1879) cu o gară construită în 1969. Producţie de plăci din teracotă şi de mobilă. Sanatorii de boli nervoase pe Valea Râşnoavei şi la Timişu de Sus. **Istoric.** Aşezarea s-a înfiripat după anul 1700, când au fost construite câteva hanuri (Hanul de la gura râului Râşnoava, în 1700, cel de la gura râului Poliştoaca, în 1750, Hanul lui Ruja, în 1750), un schit din lemn (1774; mistuit de un incendiu în 1788) şi un local al serviciului de poştă (1790). Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1805. În 1852 s-a stabilit aici un punct de vamă (mutat de la Breaza), în 1874 a devenit com. rurală (prin dezlipirea de Sinaia) care avea în componenţă satele Predeal, Azuga, Buşteni şi Poiana Ţapului, iar în 1936 a fost declarat comună urbană. În 1908, Buşteni şi Poiana Ţapului s-au desprins din com. Predeal formând com. Buşteni, iar la 20 mai 1912 s-a desprins şi Azuga, devenind comună de sine stătătoare. După 1918 s-a dezvoltat ca staţiune climaterică. Trecut în categoria oraşelor în 1952. Astăzi este un important centru turistic şi al sporturilor de iarnă (pârtie de schi, iluminată electric pe timp de noapte, pe panta de V a Clăbucetului Taurului, deservită de o linie de telescaun şi una de teleschi care leagă cabana Clăbucet-sosire, din Predeal, cu cabana Clăbucet-plecare, situată la 1 456 m alt., pe masivul Clăbucetul Taurului (avariată în sept. 1999 de o explozie şi rămasă în ruină) şi o renumită staţiune climaterică şi de odihnă cu funcţionare permanentă. Climatul sănătos de munte, caracterizat printr-o presiune atmosferică relativ mică (669,1 mb/an), aerul curat, lipsit de praf şi alergeni, şi ionizarea accentuată a atmosferei, liniştea deplină şi peisajul odihnitor sunt pr. factori naturali de cură recomandaţi pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de surmenaj fizic şi intelectual, a celor de debilitate la copii, a unor afecţiuni endocrine etc. Verile sunt răcoroase (temp. medie a lunii iul. este de 15°C), iar iernile friguroase. Temp. medie anuală este de c. 5°C, iar precipitaţiile însumează c. 1 000 mm anual. Zăpada persistă peste 100 de zile pe an. Staţiunea dispune de o bază materială adecvată (sanatorii de nevroze, numeroase hoteluri, vile şi case particulare), precum şi posibilităţi de practicare a sporturilor şi de efectuare a unor excursii la cabanele montane din apropiere: Trei Brazi (1 128 m alt.), Clăbucet-sosire (1 050 m), Gârbova (1 350 m), Susai (1 350 m), Piatra Mare (1 630 m), Poiana Secuilor (1 070 m), Timiş, (770 m), Cerbul (900 m), la complexul turistic Pârâul Rece (960 m alt.) ş.a. Oraşul **P.** are în subordine activă 3 localit. componente: Pârâul Rece, Timişu de Jos, Timişu de Sus. **Monumente:** mănăstirea Predeal (de maici), cu biserica având hramul „Sfântul Nicolae" construită iniţial din lemn (sfinţită la 20 iun. 1774) prin osârdia ieromonahului Ioanichie şi incendiată de turci în 1788. Pe locul bisericii din lemn a fost zidită, în anii 1818–1819, biserica actuală, cu hramul „Sfântul Nicolae", prin strădania stareţului Gherman. Biserica, declarată monument istoric, păstrează picturi murale interioare originare, restaurate în 1976 de Iosif Vasu. În apropierea acestei bisericuţe, în anii 1835–1844, a fost construită o biserică mai mare, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", prin strădania stareţului Gherman. În perioada 1933–1935 s-au construit două corpuri de chilii şi s-a spălat pictura bisericii. Ansamblul monahal a fost supus unor lucrări de reparaţii în anul 1942 şi apoi restaurat în 1974. Mănăstirea a fost desfiinţată la 28 oct. 1959 de către autorităţile comuniste şi reînfiinţată în 1993. Biserica „Naşterea Maicii Domnului" a fost repictată în întregime în anii 1960–1961 de pictorul Iosif Vasu. Clopotniţa mănăstirii datează din 1827. În părculeţul situat vizavi de gara din Predeal a fost construită, în anii 1991–2004, biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", cu picturi murale interioare realizate în frescă de Marcel şi Daniel Codrescu în anii 2004–2007.

Predeal (2) Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena"

PREDEAL-SĂRARI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 9 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Buzăului cu Subcarpaţii Prahovei; 2 444 loc. (1 ian. 2011): 1 236 de sex masc. şi 1 208 fem. Reşed. com. este satul *Predeal*. Pomicultură (meri, pruni, peri).

PREDEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Piem. Bălăciţei cu Câmpia Desnăţui, pe râul Rasnic; 2 009 loc. (1 ian. 2011): 1 005 de sex masc. şi 1 004 fem. Nod rutier. Centru pomicol (meri, pruni, piersici, caişi). În satul Predeşti, atestat documentar la 21 iul. 1532, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1890-1892, reparată în 1926, 1941, 1978 şi restaurată în 2010-2011), declarată monument istoric în 1990. Până la 7 apr. 2004, com. **P.** a avut în componenţă satele Cârstovani, Frasin, Milovan şi Pleşoi, care la acea dată au format com. Pleşoi, jud. Dolj.

PREJMER, com. în jud. Braşov, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Depr. Braşov, pe interfluviul dintre Olt şi Târlung; 9 283 loc. (1 ian. 2011): 4 592 de sex masc. şi 4 691 fem. Staţie de c.f. (în satul Prejmer). Expl. şi prelucr. lemnului. Produse textile (postav, în satul Lunca Calnicului), de preparate din lapte, panificaţie. Creşterea bovinelor. Păstrăvărie. Crescătorii de animale pentru blană (nutrii, vulpi argintii). Centru pentru selecţia animalelor. Centru de ceramică populară. Satul Prejmer apare menţionat documentar, prima oară, în 1240, iar apoi în 1337, 1471 şi 1646 (*oppidum*). Puternica cetate ţărănească, a cărei construcţie a început în 1427 şi s-a terminat în sec. 16, de plan aproximativ circular, este una dintre cele mai importante fortificaţii de acest tip din Transilvania, având ziduri înalte de 12 m şi groase de 6 m, străjuite de turnuri de apărare, protejate de un şanţ cu apă de 4 m adâncime şi 18 m lăţime. Cetatea fost restaurată în perioada

Prejmer. Cetatea

1960–1970 şi declarată monument UNESCO în 1999. În incinta ei se află biserica evanghelică (iniţial romano-catolică), de factură gotică timpurie, de inspiraţie cisterciană, construită în anii 1241–1250, cu unele transformări din perioada 1512–1515. Posedă un altar poliptic (pictat în sec. 15) şi orgă din 1803. În satul Prejmer există şi biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1769), cu elemente baroce, executate din tencuială într-o viziune rustică. În interior păstrează picturi murale originare. Numeroase case vechi (sec. 18, una dintre ele datează din 1777, reabilitată recent) şi şcoală germană (sec. 19). În arealul com. se află pădurea Prejmer (30 ha), declarată rezervaţie forestieră şi floristică, alcătuită din stejar *(Quercus robur)*, carpen *(Carpinus betulus)*, frasin *(Fraxinus excelsior)* ş.a., la parterul căreia vegetează mai multe plante rare, între care: laleaua pestriţă *(Fritillaria meleagris)*, stânjenelul siberian *(Iris sibirica)*, bulbucii de munte *(Trollius europaeus)*, garoafa de munte *(Dianthus superbus)* etc. Pădurea adăposteşte numeroase păsări, multe dintre ele ocrotite (vânturelul/*Falco tinunnculus*, şorecarul/*Buteo buteo*, corbul/*Corvus corax*, huhurezul/*Asio otus* ş.a.). Pe terit. satului Stupinii Prejmerului, în lungul Pârâului Mare, a existat un complex de mlaştini, extins pe 200 ha, întreţinut de numeroase izvoare mici, în cadrul căruia vegetau, până nu de mult, ochii broaştei *(Primula farinosa)*, ochii şoricelului *(Saxifraga mutata)*. Această zonă, declarată rezervaţie naturală, a fost puternic afectată de lucrările de hidroameliorare, care au determinat distrugerea aproape în totalitate a acestei rezervaţii.

PRELUCA, culme muntoasă, cu aspect insular, situată în partea de N a Pod. Someşan, parte componentă a şirului de munţi scufundaţi („jugul intracarpatic") care fac legătura între Carpaţii Orientali şi cei Occidentali. Extinsă pe direcţie E-V, între râul Lăpuş (la S) şi aliniamentul văilor Cavnic şi Bloaja (la N), **P.** are aspectul unui deal înalt, cu abrupturi (tectono-erozive) accentuate spre N, cu o culme largă, teşită ca o platformă. Este alcătuită din şisturi cristaline în care râurile Lăpuş şi Cavnic au săpat defilee epigenetice. Alt. max.: 810 m (vf. Florii). Acoperită cu păduri de fag şi gorun în proporţie de peste 85% din supr. sa totală care este de 107 km^2.

PREUTEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Fălticeni, pe râul Şomuzu Mare; 6 705 loc. (1 ian. 2011): 3 441 de sex masc. şi 3 264 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 10 oct. 1887), în satul Preuteşti şi haltă de c.f. (în satul Arghira). Culturi de cartofi. Pomicultură. În satul Preuteşti se află o biserică din lemn din anul 1830; bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1735), „Sfântul Andrei" (1836) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1844), în satele Huşi, Basarabi şi Leucuşeşti. Până la 7 mai 2004, com. **P.** a avut în componenţă satul Hârtop, care la acea dată a format com. Hârtop, jud. Suceava.

PRIAMUS → Periam.

PRIBOIENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în partea de SV a Piem. Cândeşti, pe râul Cârcinov; 3 492 loc. (1 ian. 2011): 1 725 de sex masc. şi 1 767 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură; legumicultură.

PRICOPAN, culme muntoasă secundară în NV M-ţilor Măcin, extinsă pe direcţie NV-SE, la N şi NE de oraşul Măcin. Alcătuită din granite, granodiorite, bazalte şi calcare triasice. Active procese de dezagregare a rocilor. Alt. max.: 370 m (vf. Pricopan). Expl. de granit.

PRIGOR, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată în NE Depr. Almăj, la poalele de N ale M-ţilor Almăj, la confl. râului Prigor cu Nera; 2 601 loc. (1 ian. 2011): 1 285 de sex masc. şi 1 316 fem. Expl. de azbest (în satul Putna). Expl. şi prelucr. pietrei ornamentale. Expl. şi prelucr. lemnului. Prelucr. laptelui. Producţie de băuturi alcoolice. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Prigor apare menţionat documentar, prima oară, în 1550.

PRIGORENII MICI → Ion Neculce.

PRIGORIA, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în partea de V a Piem. Olteţului, pe râul Câlnic; 3 243 loc. (1 ian. 2011): 1 631 de sex masc. şi 1 612 fem. Pomicultură. În satul Călugăreasa se află o biserică din lemn cu dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (începutul sec. 18, refăcută din temelie în 1774-1775, reparată în 1881, renovată şi pictată în 1982-1986), declarată monument istoric, şi o biserică din cărămidă cu hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1822); în satul Prigoria există o biserică cu triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Sfântul Dumitru" şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1836, cu fresce originare), iar în satul Zorleşti, biserica cu dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Nicolae" (1774–1775).

PRINCIPESA ELENA, denumirea între 1921 şi 1948 a satului şi com. Gheorghe Doja (jud. Ialomiţa).

PRINCIPESA MARIA 1. → Ion Roată.
2. → Mogoşeşti-Siret.

PRIPONEŞTI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 5 sate, situată pe terasele de pe dr. râului Bârlad, la contactul cu prelungirile de SE ale Pod. Tutovei; 2 352 loc. (1 ian. 2011): 1 145 de sex masc. şi 1 207 fem. Viticultură. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1830–1840, reparată în 1924) şi „Buna Vestire" (ante 1809), în satul Priponeşti; în satul Ciorăşti se află biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1927), iar în satul Lieşti biserica „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1841, rezidită în 1902).

PRIPOR, Dealurile Priporului, zonă deluroasă în Subcarpaţii Buzăului,

înconjurată de văile Bâsca Chiojdului (S şi SV) şi Buzău (E şi SE), străjuind Depr. Drajna-Chiojd spre NV şi Depr. Calvini spre SE. Alcătuite predominant din fliş paleogen. Alt. max.: 823 m. Acoperite în mare parte cu livezi, fânețe şi păşuni.

PRISACA, Măgura ~, masiv deluros în partea de V a Dealurilor Chioarului, care domină spre V Valea Someşului. Alcătuit din marne, calcare, tufuri, gresii şi conglomerate. Alt.: 660 m, în Dealu Mare care reprezintă cea mai mare alt. a Dealurilor Chioarului (vf. Prisaca are 626 m alt.). În SV acestui masiv, Someşul a săpat un defileu epigenetic, desfăşurat între satele Benesat (com. Benesat, jud. Sălaj), în S şi Țicău (sat care aparține oraşului Ulmeni, jud. Maramureş), în N. Masivul sau Măgura **P.**, care reprezintă un horst cristalin tipic, mai este cunoscut şi sub denumirile de *Țicău* şi *Dealu Mare*. Acoperit cu păduri de fag şi gorun.

PRISĂCANI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în luncile şi pe terasele de pe dr. Prutului şi respectiv de pe stg. Jijiei, la granița cu Rep. Moldova; 3 459 loc. (1 ian. 2011): 1 743 de sex masc. şi 1 716 fem. Culturi de cereale, plante uleioase, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. Creşterea bovinelor. În satul Prisăcani, menționat documentar, prima oară, în 1803, se află biserica având hramul „Sfinții Voievozi", ctitorie din anii 1824-1836 a mitropolitului Veniamin Costache, restaurată în 2007-2008, iar în satul Moreni există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1830).

PRISEACA, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Piem. Cotmeana cu Câmpia Boian, pe cursul superior al râului Dârjov; 1 774 loc. (1 ian. 2011): 883 de sex masc. şi 891 fem. În satul Priseaca, menționat documentar, prima oară, la 2 mai 1496, într-un hrisov emis de Radu cel Mare, domn al Țării Româneşti, se află biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1752, refăcută în 1864-1865 şi reparată în 1964); crama „Buzescu" (sec. 18) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (c. 1770), în satul Buiceşti.

PRISLAVA → Nufăru.

PRISLOP 1. Pas de înălțime în partea de N a Carpaților Orientali, între culmile de SE ale M-ților Maramureş şi cele de NE ale M-ților Rodna, pe cumpăna de ape dintre bazinele râurilor Bistrița Aurie şi Vişeu, la 1 416 m alt. Asigură legătura rutieră (şosea modernizată) între Moldova şi Maramureş, respectiv între Depr. Dornelor (Vatra Dornei) şi Depr. Maramureş (Borşa).

2. Mănăstirea ~ → Hațeg (2).

PRISNEL, culme muntoasă în partea de N a Pod. Someşan, parte componentă a şirului de munți scufundați („jugul intracarpatic") care fac legătura între Carpații Orientali şi cei Occidentali. Extinsă pe direcție NNE-SSV, în prelungirea de NE a M-ților Meseş, în interiorul marelui meandru făcut de Someş în zona oraşului Jibou, **P.** are aspectul unui deal înalt, cu povârnişuri abrupte şi cu o culme largă, teşită ca o platformă. Este alcătuită din şisturi cristaline şi petice de calcar. Alt. max.: 651 m (vf. Prisnel). Acoperită cu păduri de carpen şi gorun.

PRISTOL, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 2 sate, situată pe stg. Dunării, la granița cu Bulgaria şi Serbia; 1 516 loc. (1 ian. 2011): 706 de sex masc. şi 810 fem. Produse alim. Culturi de cereale, plante furajere, legume ş.a. Biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1892), declarată monument istoric, în satul Pristol.

PROBOTA 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, pe râul Frasin, la granița cu Republica Moldova; 3 708 loc. (1 ian. 2011): 1 914 de sex masc. şi 1 794 fem. Iazuri şi heleştee (50 ha) pentru piscicultură. Stație de c.f. (în satul Probota). Culturi de cereale, plante uleioase, legume ş.a. Viticultură. Creşterea bovinelor. Pe terit. satului Probota, menționat documentar, prima oară, în 1448, pe înălțimea Moşanca (Unchetea) au fost descoperite (1959–1961) resturi de cultură materială de la sf. Paleoliticului superior şi o necropolă de înhumație sarmatică de la sf. sec. 2 şi începutul sec. 3, cu inventar alcătuit din ceramică, pumnale, cuțite, săbii de fier, podoabe (cercei, catarame, mărgele din opal, chihlimbar şi fildeş etc.).

2. Mănăstirea ~ → Dolhasca.

PRODULEŞTI, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Titu, la confl. râului Ursoaia cu Şuța; 3 414 loc. (1 ian. 2011): 1 674 de sex masc. şi 1 740 fem. Biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1837), în satul Costeştii din Deal, şi biserica având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1853-1854, reparată în 1980-1985), în satul Produleşti.

PROGRESUL, cartier în partea de S-SE a municipiului Bucureşti.

PROILAVAN → Brăila (2).

PROŞTEA MARE → Târnava (4).

PROVIȚA DE JOS, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpații Prahovei, pe cursul superior al râului Provița; 2 371 loc. (1 ian. 2011): 1 203 de sex masc. şi 1 168 fem. Stație de c.f. Pomicultură. Centru de dulgherit şi tâmplărit. Biserica „Sfântul Nicolae" construită între 25 mai 1861 şi 26 oct. 1861 din inițiativa exarhului Kiriil, epitropul Sfântului Mormânt.

PROVIȚA DE SUS, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpații Prahovei, pe cursul superior al râului Provița; 2 093 loc. (1 ian. 2011): 1 049 de sex masc. şi 1 044 fem. Pomicultură. Şcoală înființată în 1857. În satul Provița de Sus se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1620–1629, refăcută în 1787 de vătaful Mihalache şi renovată în 1835). **P. de S.** a luat ființă în jurul anului 1550.

PRUNDENI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în partea de SE a Piem. Oltețului, pe dr. văii Oltului; 4 444 loc. (1 ian. 2011): 2 108 de sex masc. şi 2 336 fem. Stații de c.f. (în satele Călina şi Zăvideni) inaugurate la 20 iun. 1887. Expl. de balast (în satul Zăvideni). Hidrocentrală (38 MW), în satul Zăvideni, intrată în funcțiune în 1979. Mat. de construcții; produse alim. (panificație; vin). Viticultură. Pomicultură. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor, cabalinelor. Pe terit. satului Călina au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului, aparținând culturilor Glina şi Verbicioara, precum şi din Hallstattul târziu şi din sec. 2–3. Pe terit. satului Zăvideni au avut loc lupte crâncene (26 mai/7 iun. 1821) între oştile turceşti şi pandurii conduşi de Ioan Solomon, în care aceştia din urmă au fost înfrânți de otomani. În satul Prundeni a existat o biserică din lemn, cu hramul „Sfinții Voievozi", care data din 1787, declarată monument istoric în 1955 şi demolată în 1977 din cauza ruinării, iar în satul Zăvideni se află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1815, renovată în 1890) şi „Sfânta Treime" (1842, renovată în 1881).

PRUNDU, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Burnas;

4 346 loc. (1 ian. 2011): 2 164 de sex masc. şi 2 182 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe etc. Centru de confecţionare a obiectelor împletite din papură. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **P.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. satului Puieni, pe măgura Gorgana, a fost identificată o aşezare neolitică de tip *tell*, cu mai multe niveluri de locuire, aparţinând culturii Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), din care s-au recuperat unelte din silex, piatră şlefuită şi os, fusaiole de teracotă, vase ceramice pictate cu motive spiralice, figurine antropomorfe şi zoomorfe din teracotă (statuete cu rochii în formă de clopot, bovidee). În satul Puieni se află biserica având hramul „Sfântul Dumitru" (1859).

PRUNDU BÂRGĂULUI, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de SV ale M-ţilor Bârgău şi cele de NV ale M-ţilor Căliman, în zona de confl. a râului Bârgău cu Bistriţa ardeleană; 6 437 loc. (1 ian. 2011): 3 098 de sex masc. şi 3 339 fem. Staţii de c.f. (în satele Prundu Bârgăului şi Susenii Bârgăului). Termocentrală. Expl. de andezit. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, în satul Susenii Bârgăului). Fabrică de celuloză şi hârtie; produse alim. (preparate din lapte, panificaţie, ţuică). Centru pomicol (meri, pruni). Creşterea bovinelor. Centru de ceramică populară (în satul Susenii Bârgăului), de ţesături şi cusături populare şi de cojocărit (în satul Prundu Bârgăului). În arealul satului Prundu Bârgăului, menţionat documentar, prima oară, în 1386, a fost descoperită o sculptură în tuf vulcanic reprezentând un cap de bărbat cu trăsături celtice (sec. 2–1 î.Hr.). Biserica „Sfântul Nicolae" (1837) şi cladirea Primăriei, datând dinainte de anul 1800, în satul Prundu Bârgăului. Agroturism.

PRUNIŞOR, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 15 sate, situată în Piem. Coşuştei, pe cursul superior al râului Huşniţa; 2 134 loc. (1 ian. 2011): 1 049 de sex masc. şi 1 085 fem. Staţie de c.f. (dată în folosinţă la 5 ian. 1875) în satul Prunişor şi halte de c.f. (în satele Gârniţa şi Igiroasa). Culturi de cereale. Produse de panificaţie. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1842–1889), declarată monument istoric, „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1863), „Sfinţii 40 de Mucenici" (1868) şi „Sfântul Nicolae" (1895), în satele Prunişor, Gutu, Dragoteşti şi Arvăteşti; biserica din lemn cu hramul „Sfântul Calinic" (sec. 19), în satul Fântâna Domnească.

PRUT, râu în extremitatea de NE şi E a României, afl. stg. al Dunării la 15 km E (aval) de Galaţi. Lungime: 953 km, din care 742 km pe terit. României (al treilea râu, ca lungime, al ţării, după Dunăre şi Mureş). Supr. bazinului: 28 396 km^2, din care 10 990 km^2 pe terit. României. Izv. de pe versantul de NE al M-ţilor Cernahora (Carpaţii Păduroşi) din Ucraina, iar după ce parcurge 249 km pe terit. Ucrainei, pe direcţie NV-SE, pe o pantă medie de 6,4‰, intră în România, în amonte de satul Oroftiana (com. Suharău, jud. Botoşani), căpătând o direcţie de curgere V-E. În aval de satul Oroftiana, râul **P.** pătrunde în culoarul „Poarta Ţutorei", lung de 40 km, iar apoi drenează Pintenul Darabanilor, formând mai întâi graniţa cu Ucraina şi apoi cu Republica Moldova, pe o lungime de 704 km. În aval de com. Rădăuţi-Prut, râul **P.** are o direcţie generală de curgere NNV-SSE şi o pantă medie de 0,23‰. Debitul mediu multianual este de 64,1 m^3/s la Cernăuţi, 72,5 m^3/s la Ungheni şi 110 m^3/s aproape de confl. cu Dunărea, cu mari variaţii în cursul anului. Pentru regularizarea debitelor râului, România a construit, în cooperare cu U.R.S.S., barajul şi lacul de acumulare de la Stânca-Costeşti (jud. Botoşani), iar hidrocentrala, cu o putere instalată de 15 MW, a intrat în funcţiune în 1978. În aval de confl. cu Jijia, lunca **P.** se lărgeşte mult, atingând pe alocuri 2–4 km, iar panta medie scade la 0,5‰. Afl. pr.: Ceremuş, Čugur (pe terit. Ucrainei), Volovăţ, Başeu, Jijia, Elan. Denumirile antice: *Pyretus* (la greci), *Hierasus* sau *Gerasus* (la romani). Împăratul bizantin Constantin VII Porfirogenetul (913–959), în lucrarea sa „Carte de învăţătură către fiul Romanos", menţionează râul Prut cu numele *Vrutos*.

PUCHENI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Leaota, pe cursul superior al Râului Alb; 2 058 loc. (1 ian. 2011): 1 019 de sex masc. şi 1 039 fem. Centru pomicol. Prelucr. lemnului. Punct muzeal cu colecţii de istorie şi etnografie (în satul Pucheni). În satul Pucheni, atestat documentar în 1564, se află biserica „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1810, reparată în 1918). La 20 febr. 2010, între com. **P.** şi comuna învecinată Malu cu Flori s-au produs puternice alunecari de teren.

PUCHENII MARI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Ploieştiului cu Câmpia Gherghiţei, pe râul Prahova; 8 783 loc. (1 ian. 2011): 4 275 de sex masc. şi 4 508 fem. Centru de ceramică populară şi de împletituri din răchită şi papură. Legumicultură (în solarii). În satul Puchenii Mari , atestat documentar în 1513 cu numele *Brăgăreşti*, se află un cămin pentru îngrijirea bătrânilor, o biserică datând din 1742 (reparată în 1893) şi o alta, cu hramul „Sfântul Gheorghe" construită în anii 1855–1861 şi pictată de Nicolae Grigorescu în 1860–1861. Biserica „Sfântul Gheorghe" a fost restaurată în 1935, consolidată şi reparată în 1942 (după avariile provocate de cutremurul din 10 nov. 1940), reparată şi reconsolidată în 1977–1978 după distrugerile provocate de puternicul cutremur din 4 mart. 1977. Picturile murale interioare originare, excutate de Nicolae Grigorescu, au fost spălate în 1955 şi restaurate şi completate în 1982 de către Gheorghe Zidaru după deteriorările provocate de cutremurul din 4 mart. 1977. În satul Pietroşani se află biserica „Naşterea Maicii Domnului" construită în anii 1896–1902, reparată şi repictată în frescă (de către pictorul Gheorghe Ciobanu) în 1964–1966 şi consolidată şi reparată în 1978–1981 după cutremurul din 4 mart. 1977; în satul Puchenii-Moşneni există o biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1810), iar în satul Odăile, o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1742). Satul Puchenii Mari a mai purtat numele de *Răstoaica* şi *Răstoeni,* iar din anul 1700 are denumirea actuală.

PUCIOASA 1. Lac de acumulare construit pe cursul superior al râului Ialomiţa, intrat în circuitul hidroenergetic şi de alimentare cu apă în anul 1974; vol.: 8 mil. m^3; supr.: 91 ha.

2. Oraş în jud. Dâmboviţa, situat în Subcarpaţii Ialomiţei, la 350–550 m alt., pe cursul superior al râului Ialomiţa, la 21 km N de municipiul Târgovişte; 15 270 loc. (1 ian. 2011): 7 333 de sex masc. şi 7 937 fem. Supr.: 42,6 km^2, din care 9,4 km^2 în intravilan; densitatea: 1 624 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 27 mai 1894). Nod rutier. Zăcăminte de sulf, de

origine bacteriană. Expl. de gips. Hidrocentrală (2 MW) dată în folosinţă în 1979. Mobilă, cherestea, mat. de constr. (teracotă, cărămizi, ţigle, gips) şi produse alim. (conserve de legume şi fructe, sucuri naturale, produse de panificaţie). Articole de artizanat (din sticlă). Centru pomicol. Muzeu etnografic şi de aeromodele. Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat de dealuri, sedativ. Temp. medie anuală este de c. 9°C, iar precipitaţiile însumează c. 750 mm anual. Izvoare cu ape minerale sulfuroase, de mare concentraţie (1 152 mg/l), sulfatate, clorurate, slab bicarbonatate, calcice, sodice, magneziene, a căror analiză chimică a fost efectuată pentru prima dată în 1828. Staţiunea este recomandată pentru tratamentul afecţiunilor reumatismale, posttraumatice, neurologice periferice şi centrale, respiratorii, dermatologice, otorinolaringologice, metabolice şi de nutriţie, cardiovasculare. Baza materială cuprinde două hoteluri medical-balneare, un pavilion de hidrofizioterapie, o casă sanatorială pentru pensionari, un complex sanatorial cu profil reumatologic, cu c. 400 de locuri şi o secţie de tratament, o clinică de recuperare funcţională a capacităţilor de muncă etc. Dotările tehnice constau în instalaţii pentru băi calde cu apă minerală în căzi, instalaţii pentru kinetoterapie, pentru aerosoli şi inhalaţii, pentru electroterapie şi hidroterapie, săli de gimnastică medicală etc. **Istoric.** Localitatea actuală, atestată documentar la 20 sept. 1649 cu numele *Piatra Pucioasa*, s-a format în jurul anului 1760 prin contopirea, mai întâi, a aşezărilor Şerbăneşti (atestată documentar la 26 sept. 1538) cu Podurile de Jos şi Podurile de Sus (menţionate documentar în 1461), iar apoi şi cu satul Zărăfoaia (în prezent cartier). În 1791, localitatea figura pe o hartă austriacă, iar în 1835, pe una rusească. După anul 1828 s-a dezvoltat ca localit. balneoclimaterică, adoptând denumirea de Pucioasa, datorită apelor minerale sulfuroase concentrate de aici, numite popular pucioasă. Primeşte statut de oraş în 1930. În prezent, **P.** are în subordine ad-tivă 6 localit. componente: Bela, Diaconeşti, Glodeni, Malurile, Miculeşti şi Pucioasa-Sat. **Monumente:** biserica "Adormirea Maicii Domnului", zidită în 1909-1919 pe locul uneia din 1836, pictată în 1942 şi reparată în 1977, inaugurat în 1977. biserica cu dublu hram "Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi "Sfântul Gheorghe" (2010-2012); biserica romano-catolică (1996-1999); clădirea gării feroviare (1894); podul de c.f. (1908–1912); biserica cu hramul „Sfântul Nicolae” (1860), în localit. componentă Diaconeşti.

Muzeu →

PUCIOSU, masiv vulcanic, de mici dimensiuni (de fapt, un con vulcanic stins, bine conservat), situat în extremitatea de SE a M-ţilor Harghita (Carpaţii Orientali), pe stg. Văii Oltului, în zona defileului de la Tuşnad, format din andezite şi piroclastite. Alt. max.: 1 301 m. În craterul de explozie al conului se află cantonat lacul *Sfânta Ana* (singurul lac vulcanic din România), iar la c. 1 km NE de acesta se extinde tinovul *Mohoş* sau *„Lacul cu muşchi”* (40 ha), un fost lac, în prezent colmatat. Masivul **P.** este acoperit cu păduri de molid, brad, pin şi fag. Cunoscut şi sub numele de *Ciomatu* sau *Ciumatu Mare*. Rezervaţie naturală complexă, speologică, floristică şi faunistică, în cadrul căreia se află cinci peşteri cu o atmosferă interioară puternic încărcată cu hidrogen sulfurat şi dioxid de carbon. Rezervaţia adăposteşte numeroase şi variate specii de mlaştină, printre care şi unele raritäţi floristice. Zonă turistică.

PUFEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasele Siretului; 4 276 loc. (1 ian. 2011): 2 119 de sex masc. şi 2 157 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872), în satul Pufeşti şi haltă de c.f. (în satul Domneşti-Târg). Expl. de balast. Prelucr. lemnului (mobilă). Centru viticol şi de vinificaţie. Creşterea bovinelor. Pe terit. satului Ciorani au fost descoperite urmele unei aşezări aparţinând culturii Monteoru şi ale uneia neolitice. În satul Pufeşti, menţionat documentar, prima oară, în 1683, se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae” (ante 1809, refăcută în 1873–1875); bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului” (1661–1667, refăcută în 1741–1742 prin grija domnului Grigore Ghica şi a domniţei Ruxandra), declarată monument istoric, şi „Sfântul Nicolae” (1836–1842, reparată în 1873 şi 1887), în satele Domneşti-Târg şi Ciorani.

PUI 1. → **Haţeg (1).**

2. Com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 12 sate, situată în partea de E a Depr. Haţeg (în compartimentul depresionar Pui), la poalele de N-NE ale M-ţilor Retezat şi cele de SV ale M-ţilor Şureanu, pe cursul superior al râului Strei, la confl. cu Râu Bărbat; 4 372 loc. (1 ian. 2011): 2 188 de sex masc. şi 2 184 fem. Staţii de c.f. (în satele Pui şi Băieşti) şi halte de c.f. (în satele Ponor şi Ruşor). Zăcăminte de bauxită, evidenţiate în arealul satelor Ohaba-Ponor şi Pui. Expl. de calcar (Ohaba-Ponor). Expl. şi prelucr. lemnului; mat. de constr. Creşterea bovinelor. Moară de apă (în satul Şerel). Pe terit. satului Hobiţa au fost descoperite (1951–1952) vestigiile unei *villa rustica* (turn, hală, edificiu, toate înconjurate de un zid de incintă) şi un cuptor de ars ceramică. Satul Pui apare menţionat documentar, prima oară, în 1426. În satul Ponor, atestat documentar în 1447, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt” (sec. 18). Pe terit. com. **P.** se află Peştera Ohaba-Ponor (Şura Mare), declarată rezervaţie geologică şi speologică (2,08 ha), avenul Dosul Lăcşorului şi rezervaţia naturală „Fânaţele Pui” (13 ha).

PUIEŞTI 1. Com în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Râmnicului, pe râul Râmnic; 4 208 loc. (1 ian. 2011): 1 980 de sex masc. şi 2 228 fem. Reşed. com. este satul *Puieştii de Jos*, atestat documentar în 1581. Creşterea bovinelor. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe” (1840, zidită prin osârdia lui Anastasie Dedulescu), „Sfântul Nicolae” (1869) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena” (1874), în satele Puieştii de Jos, Măcrina şi Puieştii de Sus.

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 13 sate, situată în partea de SE a Colinelor Tutovei, pe râul Tutova; 4 829 loc. (1 ian. 2011): 2 491 de sex masc. şi 2 338 fem. Expl. de gresii (în satul Lăleşti). Morărit; produse de panificaţie. Centru viticol şi de vinificaţie. În satul Puieşti, menţionat documentar, prima oară, în 1510, se află bisericile din zid cu hramurile „Izvorul Tămăduirii”-Ezeru (1817) şi „Sfântul Nicolae” (1856) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae” (1806, tencuită în interior în 1926); bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul” (1802), „Adormirea Maicii Domnului” (1802–1807, reparată în 1905), „Sfântul Nicolae” a fostului schit Strâmba (c. 1760, cu unele reparaţii din 1838), „Adormirea Maicii Domnului” (1806, reclădită în 1913), „Sfinţii Trei Ierarhi” (1830) şi „Sfinţii Voievozi” (1852–1853), în satele Fântânele, Călimăneşti, Cetăţuia

(fost Strâmba), Ruşi, Lăleşti şi Bărtăluşi-Răzeşi.

PUIU, lac în SE Deltei Dunării, între braţele Sulina şi Sfântu Gheorghe, la E de grindul Caraorman; 8,8 km^2. Legat prin canale cu lacurile Puiuleţ, Roşu şi Lumina, împreună cu care formează un complex lacustru cu valoare piscicolă.

PUIULEŢ, lac în SE Deltei Dunării, între braţele Sulina şi Sfântu Gheorghe, la E de grindul Caraorman; 290 ha. Legat prin canale cu lacurile Lumina şi Puiu, împreună cu care formează un complex lacustru cu valoare piscicolă.

PUNGEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 9 sate, situată în zona de contact a Colinelor Tutovei cu Pod. Central Moldovenesc, la confl. râului Gârceneanca cu Racova; 3 412 loc. (1 ian. 2011): 1 734 de sex masc. şi 1 678 fem. Tricotaje şi confecţii. Morărit. Viticultură; apicultură. Izvoare cu ape minerale sulfuroase, iodurate folosite pe plan local. Pe terit. satului Armăşoaia a fost descoperită o aplică din bronz, cruciformă, decorată cu capete schematizate de grifon (sec. 4 î.Hr.), atribuită sciţilor. Satul Pungeşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1558. În satul Armăşoaia, atestat documentar în 1437, se află o biserică din lemn cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (1798, reparată în 1910–1911); biserică din zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1830) şi biserică din vălătuci, cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1832–1834), în satele Curseşti-Deal şi Toporăşti.

PUNGHINA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Blahniţei, pe râul Drincea; 3 220 loc. (1 ian. 2011): 1 583 de sex masc. şi 1 637 fem. Nod rutier. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (1882), în satul Cearângu, declarată monument istoric, şi biserica „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir" (1908, reparată în 2008-2010), în satul Punghina. Rezervaţie forestieră (189 ha). Com. **P.** are în componenţă satul Satu Nou care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

PURANI 1. Denumirea până la 20 mai 1996 a com. *Vităneşti*, jud. Teleorman.

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea; 1 759 loc. (1 ian. 2011): 892 de sex masc. şi 867 fem. Expl. de petrol. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1800–1810), declarată monument, istoric, aflată în stare avansată de degradare, în satul Puranii de Sus. Com. **P.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Purani şi Puranii de Sus din com. Siliştea, jud. Teleorman.

PUŞCAŞI 1. Lac de origine antropică în jud. Vaslui, pe cursul inf. al râului Racova, pe terit. com. omonime. Supr.: 269 ha; vol.: 8,5 mil. m^3. Piscicultură.

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, pe râul Racova, la 8 km V de municipiul Vaslui; 3 775 loc. (1 ian. 2011): 1 930 de sex masc. şi 1 845 fem. Piscicultură (în lacul de acumulare Puşcaşi). Culturi de cereale. Creşterea bovinelor. Centru de ceramică populară, roşie (în satul Poiana lui Alexa). Satul Puşcaşi este atestat documentar în 1491. Com. **P.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Poiana lui Alexa, Puşcaşi, Teişoru şi Valea Târgului din com. Laza, jud. Vaslui.

PUTINEIU 1. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Burnas; 2 646 loc. (1 ian. 2011): 1 326 de sex masc. şi 1 320 fem. Centru tradiţional de rotărit. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale. Satele Vieru şi Hodivoaia au fost importante centre ale Răscoalei ţăranilor din 1907. Satul Putineiu este atestat documentar la 14 ian. 1595. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **P.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (zidită în anii 1831–1835 prin grija moşierului Hagi Iordan, restaurată în 1879 şi 2006-2007) şi „Sfântul Nicolae" (1880), în satele Putineiu şi Hodivoaia.

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmăţui; 2 397 loc. (1 ian. 2011): 1 145 de sex masc. şi 1 252 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Viticultură. Creşterea bovinelor. Pe terit. com. **P.** au fost descoperite urmele unui castru roman din piatră (sec. 2–3) situat pe linia romană de fortificaţii *Valul lui Traian*. În satul Putineiu, menţionat documentar pe o listă de sate întocmită la mijlocul sec. 18 sub domnia lui Constantin Mavrocordat, se află biserica având hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1836) şi conacul „Malaxa" (1907).

PUTNA 1. Râu în partea de E a României, afl. dr. al Siretului pe terit. com. Năneşti, jud. Vrancea, la 8 km aval de confl. Bârladului cu Siretul; 144 km; supr. bazinului: 2 740 km^2. Izv. de pe pantele de N ale masivului Lăcăuţ, de sub vf. Lăcăuţ, de la 1 750 m alt., străbate zona montană de la SV la NE, pe o pantă medie de 37‰, sector în care valea este îngustă, cu numeroase repezişuri; în aval de confluenţa cu Tişiţa se află cascada Putnei, obiectiv turistic de o rară frumuseţe. Râul îşi schimbă apoi direcţia de curgere către E, drenând Depr. Vrancei, unde meandrează în coturi largi,

Putna (1). Cascada Putnei

ocoleşte pe la N Măgura Odobeştilor după care capătă o direcție de curgere NV-SE, panta medie scăzând la 10‰. În aval de satul Clipiceşti (com. Țifeşti, jud. Vrancea), **P.** a realizat un vast con de dejecție pe care divaghează larg, despletindu-se în mai multe brațe, majoritatea dintre ele transformate în canale de irigații (canalul Sârbi-Bătineşti de pe terit. com. Țifeşti, cu o lungime de 27 km, a fost construit la mijlocul sec. 19 şi reamenajat în 1957; canalul Baloteşti de pe terit. com. omonime, 21 km lungime, realizat în sec. 19 şi reamenajat în 1957, cu patru canale secundare ş.a.). O dată cu intrarea în câmpia de divagare, pe terit. com. Garoafa, **P.** meandrează puternic, având un curs leneş, pe o pantă medie de 0,5‰, iar în timpul verii seacă pe unele porțiuni din acest ultim sector, din cauza evaporației intense şi a infiltrațiilor în orizonturile de pietrişuri din zona de confl. Afl. pr.: Lepşa, Tişița, Coza, Zăbala, Milcov, Râmna.

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de NE ale Obcinei Mari (Carpații Orientali), pe pârâul Putna; 3 771 loc. (1 ian. 2011): 1 918 de sex masc. şi 1 853 fem. Stație finală de c.f. Turnătorie de fontă. Expl. şi prelucr. lemnului. Agroturism. Aici se află mănăstirea Putna (de călugări), cu biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", prima ctitorie a lui Ştefan fcel Mare, concepută de la început ca necropolă domnească, a cărei zidire a început la 10 iul. 1466 şi s-a terminat în 1469, iar sfințirea s-a făcut la 8 sept. 1470. Celelalte construcții – zidurile de incintă, fortificate, turnul de poartă ş.a. au fost ridicate în 1481, iar casa domnească a lui Ştefan cel Mare a fost zidică în 1473. Căzând pradă unui cumplit incendiu (15 mart. 1484), mănăstirea a fost refăcută de Ştefan cel Mare în 1489. Devastată de către oştile lui Timuş Hmelnițki, în 1653, lucrările de restaurare au fost începute în 1654 de către domnul Gheorghe Ştefan şi terminate în 1662 sub domnia lui Eustratie Dabija. Refăcută din nou între 1756 şi 1760 prin grija mitropolitului Iacob Putneanul; catapeteasmă din 1778. Biserica a mai fost restaurată în 1901–1902 şi în perioada 1966–1988. Monument reprezentativ al arhitecturii medievale românești, mănăstirea **P.**, numită de Mihai Eminescu ca fiind „Ierusalimul neamului românesc", iar mormântul lui Ştefan cel Mare ca „altar al credinței strămoşeşti", a fost şi un însemnat centru de cultură, unde a funcționat un atelier de caligrafi şi miniaturişti, precum şi unul de broderie. Pe lângă lucrările scrise şi desenate artistic (*Letopisețul de la Putna*), destinate nevoilor altor biserici, aici era organizată o adevărată şcoală pentru pregătirea pictorilor-zugravi de biserici. Între 1757 şi 1779, Vartolomei Măzăreanu, egumen de Putna, a organizat aici o Academie teologică cu şapte ani de studiu în care se predau şi învățau gramatica, retorica, geografia ş.a. Interiorul bisericii (în pronaos) adăposteşte mormântul lui Ştefan cel Mare (valoros sarcofag de marmură), mormintele celor două soții ale domnului moldovean (Maria Voichița şi Maria de Mangop) şi cele ale urmaşilor săi până la Petru Rareş. La mănăstirea **P.**, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române l-a canonizat, în iun. 1992, pe Ştefan cel Mare, înscriindu-l în calendar şi sinaxar pentru data de 2 iul. În cadrul mănăstirii mai există paraclisul cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel", construit în 1759, restaurat în anii 1976–1983 şi pictat la interior, în frescă, în 1983–1984 de Mihail şi Gavriil Moroşan, Turnul Tezaurului, zidit în 1481 şi păstrat până în prezent în condiții bune, care în vremuri grele a adăpostit odoarele mănăstirii, Turnul de poartă, numit Turnul „Mihai Eminescu", compus din parter şi etaj, zidit în 1757 şi Turnul-clopotniță înălțat în 1882 pe locul celui care data din 1481. Pe latura sudică a mănăstirii a fost reconstruită (1982–1988) Casa Domnească pe temeliile celei vechi care fusese distrusă în sec. 18 de habsburgi. Muzeul mănăstirii posedă o bogată colecție de broderii religioase din epoca lui Ştefan cel Mare, de mare valoare artistică (învelitoarea de mormânt a Mariei de Mangop, din 1477; marea dveră din 1500 ş.a.), precum şi manuscrise-pergament, împodobite cu miniaturi, obiecte de cult, icoane etc. În apropiere de mănăstire se află chilia lui Daniil Sihastru (săpată în stâncă), călugăr la mănăstirea Voroneț – cel care, conform relatării lui Ioan Neculce, l-a îmbărbătat pe Ştefan cel Mare după înfrângerea sa de la Valea Albă din 1476. În com. **P.** se află biserica din lemn (8,25 m lungime şi 4,77 m lățime) „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", ridicată în 1468 pe locul uneia din 1353 (atribuită lui Dragoş Vodă), reparată în 1580–1581, restaurată în 1778 (când i s-a adăugat pridvorul) şi 1781 (absidele laterale). Biserica din lemn a fost adusă de Ştefan cel Mare în a doua jumătate a sec. 15 din satul Volovăț. Această biserică, declarată monument istoric în 2004, este cea mai veche biserică din lemn din România, păstrată până în prezent. Mănăstirea Putna este un obiectiv turistic de mare importanță.

Putna (2). Biserica „Adormirea Maicii Domnului"

Putna (2). Biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului"

PUȚENI → Valea Mărului.

PUȚU CIOBANULUI → Pieleşti.

PYCULA → Petelea.

PYTULA → Petelea.

PYRETUS, denumirea antică a râului *Prut*.

Rr

RACILA → Gârleni (2).

RACIU, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Târgoviștei, pe valea râului Dâmbovița, la 17 km S de municipiul Târgoviște; 3 571 loc. (1 ian. 2011): 1 775 de sex masc. și 1 796 fem. Expl. de petrol (în satul Șuța Seacă). Produse de artizanat. Pomicultură. Bisericile cu hramurile „Duminica Tuturor Sfinților" (1877) și „Sfântul Nicolae" (1911), în satele Șuța Seacă și Raciu. Com. **R.** a fost înființată la 2 dec. 2004 prin desprinderea satelor Raciu, Siliștea și Șuța Seacă din com. Lucieni, jud. Dâmbovița.

RACOȘ, com. în jud. Brașov, alcătuită din 2 sate, situată la limita dintre partea centrală și cea nordică a M-ților Perșani, în zona în care Oltul a sculptat un impresionant defileu în bazaltele neovulcanice; 3 472 loc. (1 ian. 2011): 1 731 de sex masc. și 1 741 fem. Stație (în satul Racoș) și haltă de c.f. (în satul Mateiaș). Expl. de bazalt, și calcar. Mat. de constr. Centru de artă populară și punct muzeal, inaugurat în 1969 (în satul Mateiaș), cu colecții de arheologie și istorie locală și de etnografie (ceramică, țesături, obiecte de port popular și de cult etc.). Până la 17 febr. 1968, satul și com. Racoș s-au numit *Racoșul de Jos.* În satul Racoș, menționat documentar, prima oară, în 1421, se află castelul „Bethlen" (1664), ruinele unei cetăți din sec. 16 și o biserică reformată (1825–1831), fortificată, iar în satul Mateiaș, atestat documentar în 1733, o biserică ortodoxă din sec. 17 (amplificată în 1798). În arealul com. **R.** există o rezervație geologică („Bazaltele de la Racoș") de o rară frumusețe, extinsă pe o supr. de 1 ha, în care bazaltele apar sub forma unor coloane verticale, înalte de 10–15 m, deasupra cărora se află un strat de lavă, și punctul fosilifer Carhaga, cu bogată faună de amoniți și foraminifere din Cretacicul inferior.

Racoș. Coloanele de bazalt

RACOVA 1. Râu, afl. dr. al Bârladului în aval de municipiul Vaslui; 53 km; supr. bazinului: 338 km^2. Izv. din partea de V a Pod. Central Moldovenesc, traversează pe direcție NV-SE partea de N-NE a Colinelor Tutovei, având un curs tipic subsecvent, iar valea sa este adaptată la contactul de natură stratigrafică și tectonică determinat de scufundarea depozitelor sarmațiene sub stiva groasă de depozite pliocene. Versantul sudic al văii este delimitat de coasta Racovei, fapt ce a determinat dezvoltarea asimetrică a văii. Pe cursul inf., în com. Puşcaşi, se află lacul antropic *Puşcaşi.* Afl. pr.: Gârceanca, Hârșova.

2. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de S ale Dealului Bahna (Subcarpații Neamțului) și cele de N ale Culmii Pietricica, pe cursul inf. al Bistriței; 3 496 loc. (1 ian. 2011): 1 724 de sex masc. și 1 772 fem. Stație de c.f. Aici s-a construit lacul de acumulare omonim (8,66 mil. m^3), ale cărui ape alimentează hidrocentrala cu o putere instalată de 23,6 MW, intrată în funcțiune în 1964. Confecții textile. Morărit; produse de panificație. Pe terit. com. **R.** au fost descoperite vestigii neolitice (topoare din piatră, fragmente de ceramică pictată ș.a.). În satul Racova, menționat documentar, prima oară, în 1437, se află biserica având hramul „Sfântul Ioan", construită în 1912 (reparată în 1934), pe locul uneia din lemn care data din 1820, clădirea Primăriei (1886) și casa memorială „Ion Borcea" (construită la începutul sec. 19) în care a fost organizat un muzeu (oct. 1966), reamenajat în anul 1999. La marginea nordică a satului Racova există doi fagi îngemănați aparținând unor specii diferite (*Fagus orientalis* și *Fagus taurica*), care sunt relicve post-glaciare, tulpina lor comună având o circumferință de 3,14 m, iar la 1 m deasupra solului tulpina comună se ramifică în două, fiecare dintre ele de c. 25 m înălțime. În perimetrul com. **R.** a fost descoperit scheletul unui elefant uriaș (*Elephas meridionalis*). Rezervație forestieră (pădurea Runc).

3. Lupta de la ~ → Vaslui (2).

RACOVIȚA 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Brăilei, pe râul Buzău; 1 205 loc. (1 ian. 2011): 574 de sex masc. și 631 fem. Culturi de cereale, plante uleioase și de nutreț, legume etc. Zonă de interes cinegetic. Pe terit. satului Racovița a fost descoperită (1943–1945) o necropolă de

tip Sântana de Mureş (sf. sec. 3–sf. sec. 4), în care s-a găsit ceramică neagră, fină, printre care şi un vas înalt, asemănător cu *oenochoe* din tezaurul de la Pietroasele. Biserică având hramul „Sfinţii Trei Ierarhi" (1860), în satul Racoviţa.

2. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Depr. Făgăraş, pe stg. văii Oltului; 2 914 loc. (1 ian. 2011): 1 432 de sex masc. şi 1 482 fem. Staţie (în satul Racoviţa) şi haltă de c.f. (în satul Sebeşu de Sus). Fermă de creştere a porcinelor. În arealul satului Racoviţa, menţionat documentar, prima oară, la 22 mai 1443, a fost descoperit un toporaş confecţionat din cremene, datând din Paleolitic. În satul Sebeşu de Sus, amintit documentar în 1733, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (c. 1760, cu picturi murale din 1774 şi unele adăugiri din 1909), iar în satul Racoviţa există biserica „Sfânta Treime" (1887), iniţial greco-catolică, preluată de cultul ortodox în 1948. Biserica din Racoviţa este păstrătoarea unor cărţi bisericeşti foarte vechi, printre care *Pravilă pre scurt* (1694), *Chiriacodromion* (Bălgrad, 1699), *Molitvelnic* (Râmnic, 1713), *Biblia* (Blaj, 1750), *Octoich* (Buda, 1781) ş.a. La Racoviţa a fost sediul Companiei a VI-a a Regimentului I de graniţă de la Orlat (1765–1851).

3. Com. în jud. Timiş, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Lugojului, pe râul Timiş; 3 000 loc. (1 ian. 2011): 1 417 de sex masc. şi 1 583 fem. Creşterea bovinelor, porcinelor şi ovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Satul Racoviţa apare menţionat documentar, prima oară, în 1447. În satul Căpăt, amintit documentar în 1447, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1736, cu picturi murale din 1778, recondiţionate în 1810), declarată monument istoric.

4. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Loviştea, pe râul Olt; 1 840 loc. (1 ian. 2011): 949 de sex masc. şi 891 fem. Haltă de c.f. (în satul Balota). Expl. lemnului. Produse de artizanat. Pomicultură. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor, cabalinelor. Pe terit. satului Copăceni au fost descoperite (1894) urmele unui castru roman construit în timpul împăratului Publius Aelius Hadrianus (117–138) de către *Numerus Burgariorum et Veredariorum* (unitate specială pentru organizarea serviciului de poştă militară) şi refăcut în anul 140, când i s-au adăugat şi două turnuri. Acest castru, care a dăinuit până la mijlocul sec. 3, făcea parte din sistemul de apărare numit *Limes Alutanus,* realizat la graniţa Imperiului Roman împotriva atacurilor popoarelor barbare. În jurul castrului a existat şi o aşezare civilă romană din vestigiile căreia s-au recuperat vase ceramice, opaiţe, bronzuri, inscripţii, terme etc. În satul Racoviţa se află biserica „Sfinţii Voievozi" (1864) şi o biserică având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Cuvioasa Parascheva" (1812), iar în satul Copăceni o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1805). Fond cinegetic (mistreţi, căpriori, vulpi, urşi ş.a.

RACOVIŢENI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, la poalele dealurilor Blăjani şi Buda, pe râul Câlnău; 1 396 loc. (1 ian. 2011): 679 de sex masc. şi 717 fem. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1845), „Sfântul Ioan" (1848) şi „Sfânta Treime" (1857).

RACŞA, com. in jud. Satu Mare, alcatuită din 2 sate, situată în Depr. Oaş, pe râul Talna; 2 830 loc. (1 ian. 2011): 1 382 de sex masc. si 1 448 fem. Zăcăminte de min. de fier. Producţie de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice şi de băuturi alcoolice. Pomicultură. Creşterea porcinelor. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Com. **R.** a fost înfiinţată la 21 mai 2010 prin desprinderea satelor Racşa şi Racşa-Vii din com. Oraşu Nou, jud. Satu Mare. În satul Racşa, atestat documentar în 1493, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1858-1860), cu turn-clopotniţă din 1925 şi clădirea Primăriei (2008-2009).

RACU, com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Ciuc, la poalele M-ţilor Harghita şi Ciuc, pe cursul superior al Oltului; 1 610 loc. (1 ian. 2011): 806 de sex masc. şi 804 fem. Expl. de balast. În satul Racu, menţionat documentar, prima oară, în 1333, se află ruinele unei cetăţi dacice fortificate (sec. 1 d.Hr.), o biserică romano-catolică (se. 13) cu zid de incintă (ridicat în 1827) şi conacul „Cserei" (1667, cu transformări din 1935). Com. **R.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Racu şi Satu Nou din com. Siculeni, jud. Harghita.

RADNA → Lipova (2).

RADOMIREŞTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Boian, pe cursul superior al râului Călmăţui; 3 370 loc. (1 ian. 2011): 1 590 de sex masc. şi 1 780 fem. Staţie de c.f. (în satul Radomireşti). Produse alim. Moară de cereale (1936), în satul Radomireşti. Conac (sec. 19), în satul Poiana. Manifestări etnofolclorice („Sărbătoarea bujorului"), în satul Crăciunei. Satul Radomireşti este atestat documentar la 23 iul. 1512.

RADOVAN, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Desnăţuiului, pe râul Desnăţui; 1 286 loc. (1 ian. 2011): 630 de sex masc. şi 656 fem. Nod rutier. Mat. de constr. (prefabricate din beton). În satul Radovan, menţionat documentar, prima oară, în 1558, se află biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (sec. 19, refăcută în 1870), iar în satul Târnava există schitul Târnăviţa, cu biserica având hramul „Sfântul Gheorghe", ctitorie din 1672 a egumenului Partenie, care păstrează picturi murale interioare executate în 1694 de un grup de meşteri, condus de Andrei zugravul, proveniţi de la Şcoala de zugravi din Hurezi. Până la 7 apr. 2004, com. **R.** a avut în componenţă satul Întorsura, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

RADOVANU, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Câmpiei Burnas, pe dr. văii Argeşului; 4 449 loc. (1 ian. 2011): 2 184 de sex masc. şi 2 265 fem. Centru viticol. Pe terit. satului Radovanu, în punctul Gărgălău, au fost descoperite (1960–1974) vestigiile unei aşezări neolitice, aparţinând culturii Boian (milen. 4 î.Hr.), în care s-au găsit vase de provizii, vase cu picior (cu decor meandric, excizat şi pictate alb cu roşu cărămiziu), figurine cu braţele în cruce ş.a., iar în punctul La Moscalu, urmele unei alte aşezări neolitice (chiupuri bitronconice, capace conice plate, pahare tronconice, străchini etc.), un depozit de unelte din fier (sec. 10) şi un cimitir de înhumaţie (sec. 15–16). Biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1754) şi ruinele palatului „Ghica" (sec. 18), în satul Radovanu. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **R.** a făcut parte din jud. Ilfov.

RADU NEGRU, Mănăstirea ~ → Modelu.

RADU VODĂ, Mănăstirea → Bucureşti.

RAFAILA, com. în jud. Vaslui, formată dintr-un sat, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al râului Bârlad; 1 948 loc. (1 ian. 2011): 1 008 de sex masc. şi 940 fem. Culturi de cereale. Viticultură; apicultură. În satul Rafaila se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica „Naşterea Maicii

Domnului", construită din lemn în 1531 de călugărul Rafail Bălteanu şi atestată documentar în 1599. Această biserică a fost reconstruită în 1838 în vatra satului de către starețul de atunci, ieromonahul Iorest, în prezent funcționând ca biserică de parohie. Pe locul fostului altar al bisericii din lemn a fost construit un agheasmatar în anul 1993. Biserica actuală, de zid, a fost construită în anii 1833–1834 prin strădania ieromonahului Iorest cu sprijinul material al credincioşilor şi restaurată în 1916. Avariată de cutremurul din 10 nov. 1940, biserica a fost reparată în 1941-1943. În 1845–1847, moşia schitului a fost în arenda vornicului Vasile Alecsandri. În 1959, schitul Rafaila a fost desființat de autoritățile comuniste şi transformat în sediul Cooperativei Agricole de Producție (C.A.P.), iar chiliile în grajduri pentru animale. Schitul a fost reînființat, ca mănăstire, la 1 dec. 1993. Biserica de zid nu are picturi murale interioare, pereții fiind văruiți în alb şi împodobiți cu icoane. Pridvorul bisericii, susținut de patru stâlpi cilindrici, este închis cu geamuri. În sat se mai află o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" datând din sec. 18. În arealul com. **R.** există o pădure de plopi, cu arbori seculari, declarată rezervație forestieră. Com. **R.** a fost înființată la 4 mart. 2004 prin desprinderea satului Rafaila din com. Todireşti, jud. Vaslui.

RAHOVA, cartier în partea de SV a municipiului Bucureşti.

RAMIDAVA → Drajna.

RAMNA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Dognecei cu Câmpia Bârzavei, pe interfluviul dintre Bârzava şi Pogăniş; 1 546 loc. (1 ian. 2011): 761 de sex masc. şi 785 fem. Expl. de argilă pentru fabricarea cărămizilor. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, cireşi). Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. În satul Ramna, menționat documentar, prima oară, în 1364, se află un muzeu etnografic, iar în satul Valeapai, atestat documentar în 1597, există ruinele conacului „Atanasievici" (sec. 18), în stil baroc, şi biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1830-1834), declarată monument istoric. Rezervația paleontologică din satul Valeapai (2 ha) conservă exemplare de floră şi faună fosile.

RAPOLTU MARE, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată în culoarul Orăştiei, pe dr. Văii Mureşului, la poalele de SE ale M-ților Metaliferi; 1 918 loc. (1 ian. 2011): 914 de sex masc. şi 1 004 fem. Expl. de calcar şi andezit. În satul Rapoltu Mare, menționat documentar, prima oară, în 1346, se află o biserică din sec. 14 (azi biserică reformată) şi conacul „Daniel" (sec. 18), iar în satul Bobâlna, atestat documentar în 1362, există castelul contelui Veres (sec. 18), declarat monument istoric. Rezervație naturală cu tufuri calcaroase (Valea Bobâlna).

RARĂU 1. Masiv muntos în partea de N a M-ților Bistriței (Carpații Orientali), între văile Moldovei (la N) şi Bistriței (la S), despărțit de masivul Giumalău de văile Izvoru Giumalăului şi Colbu. Situat la marginea externă a zonei cristalino-mezozoice, masivul **R.** corespunde unui sinclinal suspendat, umplut cu calcare mezozoice care stau pe un suport de roci cristaline. Eroziunea diferențială a scos în evidență calcarele sub diferite forme: turnuri, piramide, blocuri mari, pereți abrupți, stânci svelte (Pietrele Doamnei, Pietrele Albe) etc. Masivul **R.** prezintă fenomene carstice slab evoluate (lapiezuri, doline mici, chei, peşteri). Alt. max.: 1 651 m (vf. Rarău). Pietrele Doamnei şi împrejurimile au obținut statutul de rezervație complexă (pentru relieful specific, vegetație şi faună). Pe versantul de E se află codrul secular *Slătioara* (393,6 ha), cu exemplare falnice de molid în amestec cu brad şi fag şi cu exemplare rare de tisă (*Taxus baccata*), declarat rezervație forestieră şi inclus (în 1919) pe lista monumentelor naturii. Pe creastă există pajişti cunoscute sub numele de „golul de munte Todirescu" sau „plaiul Todirescu" (44 ha), cu un bogat covor vegetal format din arnică (*Arnica montana*), cupe (*Gentiana clusii*), margarete, clopoței de munte etc., declarat rezervație floristică. Stație meteorologică. Obiectiv turistic (cu hotel la 1 520 m alt.). Pârtie de schi. Conform legendei, masivul **R.** s-a numit Dodu până în anul 1541, când Petru Rareş i-a dat numele Rarău.

2. Mănăstire de călugări, cu biserica având hramul „Sfântul Ioan Bogoslavul" construită, potrivit legendei, de către Petru Rareş în timpul celei de-a doua domnii (1541–1546), pe locul unei biserici vechi a fostei sihăstrii Dodu, ridicată la sf. sec. 15. În 1538, Petru Rareş, trădat de boieri şi alungat de la domnie, s-a refugiat în cetatea Ciceu, în vreme ce soția sa Elena, împreună cu copiii, s-a ascuns în M-ții Dodu (azi Rarău), fiind ocrotiți de călugării de la sihăstria Dodu. Drept mulțumire, domnul a sprijinit construirea bisericii (sfințită la 8 mai 1541) şi a poruncit ca muntele şi schitul Dodu să se numească Rarău, iar stâncile din apropiere să poarte numele Pietrele Doamnei. Jefuită şi devastată de mai multe ori, mănăstirea a fost desființată de austrieci în 1786, fiind reînființată după 1918; în 1959 a devenit schit, iar din 1990 a redevenit mănăstire. Aici se află o icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni. La 17 sept. 2000 a fost sfințită noua biserică cu hramul „Adormirea Maicii Domnului".

RASNOV → Râşnov.

RASOVA, com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NV a Pod. Oltinei, pe dr. Văii Dunării; 3 925 loc. (1 ian. 2011): 2 046 de sex masc. şi 1 879 fem. Expl. de calcar şi cretă. Viticultură. Pomicultură. Pescuit. Centru de țesături şi de piese de port popular. Biserica având hramul „Sfântul Nicolae". Agroturism.

RAST, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării, la granița cu Bulgaria;

Rarău (1). Pietre Doamnei

Rarău (1). Hotelul turistic „Rarău"

3 487 loc. (1 ian. 2011): 1 741 de sex masc. şi 1 746 fem. Nod rutier. În arealul comunei, pe malul Dunării, au fost descoperite (1943, 1950) vestigiile unei aşezări neolitice (milen. 4 î.Hr.) în care s-au găsit statuete antropomorfe din lut ars, cu braţele în cruce, decorate pe toată suprafaţa cu motive geometrice. Deasupra vestigiilor neolitice au fost identificate urme de locuire din Epoca fierului şi din sec. 10. Tot în această zonă a fost scoasă la iveală o necropolă de înhumaţie datând din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, precum şi un câmp de urne de tip Gârla Mare–Cârna, în care s-au găsit două figurine feminine cu rochie în formă de clopot. În satul Rast, menţionat documentar, prima oară, în 1535, cu numele *Hrastu,* se află biserica având dublu hram –„Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Parascheva" (1844), cu picturi murale interioare originare.

RAT, lac format în spatele unui val de alunecare, situat în arealul satului Porumbenii Mari (com. Porumbeni, jud. Harghita), pe dr. văii Pârâului Tulbure (afl. al Târnavei Mari), la 600 m alt. Supr.: 2,8 ha; ad. max.: 7 m. Acoperit în mare parte de plaur.

RATCA, lac situat în lunca râului Sărata (afl. stg. al Ialomiţei), în perimetrul com. Jilavele. Supr.: 3,37 km^2; lungime: 4 km; lăţimea max.: 2 km; ad. max.: 3 m. Folosit pentru irigaţii şi piscicultură.

RAZIM, complex lagunar în NE Dobrogei, pe ţărmul Mării Negre, alcătuit din lacurile Razim propriu-zis (415 km^2), Golovița (119 km^2), Zmeica (54,6 km^2), Sinoie (171,5 km^2) ş.a., a cărui supr. totală însumează 868 km^2. Ad. max.: 3,5 m (în lacul Razim). Vol. total de apă: 1,45 md. m^3, din care 909 mil. m^3 lacul Razim propriu-zis. S-a format prin bararea de către cordoanele litorale (rezultate în urma acţiunii curenţilor marini) a vechiului golf *Halmyris* şi prin prăbuşirea unei părţi a litoralului marin. Partea sa central-nordică include lacurile Razim şi Razimu Mic cu apă dulce (datorită aportului de ape ale Taiţei şi canalelor care au legătură cu braţul Sfântu Gheorghe al Dunării), comunicând cu Marea Neagră prin Gura Portiţei, iar partea de S cuprinde lacurile Golovița, Zmeica, Sinoie ş.a. cu apă sărată, comunicând cu Marea Neagră prin Periboina. În interiorul complexului lagunar se găsesc câteva insule – martori de abraziune (Popina, Bisericuţa, Istria), iar ţărmul său este foarte accidentat, având numeroase sinuozităţi, peninsule şi capuri (capul Dolojman, capul Iancina, capul Coşburum ş.a.). **R.** este unul dintre cele mai mari bazine piscicole ale ţării şi pr. loc de popas al multor păsări (călifarul alb, călifarul roşu, ciocîntors, egreta mare, egreta mică, piciorong etc.). Cherhana. Pe ţărmul de SV se află ruinele cetăţii antice *Histria.* Cunoscut şi sub numele de *Razelm.* Complexul Razim este inclus în Rerzervaţia biosferei Delta Dunării.

RĂBĂGANI 1. Dealurile Răbăganilor → Vălani, Dealurile Vălanilor.

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în partea de NV a Depr. Beiuş, la poalele de N ale Dealurilor Vălanilor (sau Răbăganilor), pe râul Holod; 2 037 loc. (1 ian. 2011): 944 de sex masc. şi 1 093 fem. Satul Răbăgani apare menţionat documentar, prima oară, în 1552. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Teodor Tiron" (1718) şi „Sfinţii Trei Ierarhi" (sec. 18, cu picturi interioare executate în 1853 de Ioan Lăpuşan), în satele Brăteşti şi Vărăşeni. Biserica din Vărăşeni a fost adusă în 1730 din satul Ghighişeni (com. Rieni), mutată în 1961 la Beiuş pentru o scurtă perioadă de timp şi apoi readusă la Vărăşeni. Rezervaţia naturală Izvoarele mezotermale de la Răbăgani (0,5 ha).

RĂBÂIA → Petricani.

RĂCARI, oraş în jud. Dâmboviţa, situat în Câmpia Titu, pe râul Ilfov; 6 589 loc. (1 ian. 2011): 3 137 de sex masc. şi 3 452 fem. Supr.: 78,9 km^2, din care 6,3 km^2 în intravilan; densitatea: 1 046 loc./km^2. Staţie de c.f. (în localit. componentă Ghergani, inaugurată în 1872). Metalurgie. Fabrică de cherestea; produse chimice, textile (confecţii) şi alim. (zahăr, panificaţie). Produse din răchită împletită. Creşterea ovinelor. Lacuri piscicole cu o supr. totală de 107 ha (în localit. componentă Colacu). **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar în 1725. În perioada 1865–1911 s-a numit *Podu Bărbierului*, iar din 1911 poartă numele actual. Declarată oraş în 1948, aşezarea redevine comună în 1950 şi, totodată, reşed. raionului Răcari declarată din nou oraş la 6 dec. 2004. Oraşul **R.** are în subordine ad-tivă localit. componente Bălăneşti, Colacu, Ghergani, Ghimpaţi, Mavrodin, Săbieşti, Stăneşti. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1772, reparată în anii 1879, 1898, 1935, 1939) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1828), în Ghimpaţi şi Colacu. La Răcari se află biserica „Sfânta Parascheva" (1894) şi o biserică din 1845, la Stăneşti există o biserică având triplu hram – „Adormirea Maicii Domnului", „Sfinţii Voievozi" şi „Sfântul Dumitru" (ante 1810), iar la Mavrodin, biserica "Buna Vestire" din 1840. În Ghergani există un conac (sec. 19) şi capela (1869) familiei scriitorului Ion Ghica.

RĂCĂCIUNI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Siretului, la poalele de SE ale Culmii Pietricica; 8 330 loc. (1 ian. 2011): 4 272 de sex masc. şi 4 058 fem. Staţie de c.f. (în satul Răcăciuni), inaugurată la 13 sept. 1872. Expl. de balast. Hidrocentrală (45 MW), intrată în funcţiune la 14 dec. 1985, ale cărei turbine sunt puse în mişcare de apele lacului de acumulare Răcăciuni (supr.: 2 000 ha; vol.: 103,7 mil. m^3). Centru viticol, de prelucr. a pieilor şi de cojocărit. Creşterea bovinelor, ovinelor şi păsărilor. Muzeul etnografic „Vasile Heisu" (1971), amenajat în clădirea Primăriei (edificiul datează din anul 1900), cu peste 700 de exponate. În perimetrul com. **R.** se constată o puternică îngustare a văii Siretului (din cauza unui orizont dur de cinerite andezitice care îngreunează eroziunea), la c. 2,5 km, pe care George Vâlsan a denumit-o (în 1916) „defileu"; alţi geografi i-au atribuit numele de „Poarta de la Răcăciuni". În satul Gâşteni se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1808, refăcută şi pictată în 1877 de Gheorghe Grama; reparată în 1929), în satul Fundu Răcăciuni o biserică din 1838, iar în satul Răcăciuni, biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1852). Conacele „Leon Fornaroki" (1910) şi „Buzdugan" (1912), în satele Răcăciuni şi Gheorghe Doja.

RĂCĂŞDIA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Caraşului cu Dealurile Oraviţei, pe râul Ciclova; 2 136 loc. (1 ian. 2011): 1 062 de sex masc. şi 1 074 fem. Staţie (în satul Răcăşdia) şi haltă de c.f. (în satul Vrăniuţ) situate pe cea dintâi linie de c.f. construită pe terit. României, între Oravița şi Baziaş (1846–1854). Nod rutier. Prelucr. lemnului. Morărit; produse de panificaţie. Pomicultură (pruni, meri). Ferme de creştere a bovinelor şi a ovinelor. Muzeu etnografic. Muzeu de sculptură (în satul Vrăniuţ). Casa de cultură „Emilian Novacoviciu". Cabană de vânătoare. În satul Răcăşdia, menţio-

până în 1968, când a redevenit comună, şi

nat documentar în perioada 1690–1700, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1770–1778, cu modificări din 1903) şi o biserică de lemn datând din 1733.

RĂCHITAŞU, vârf în masivul deluros Reghiu (Subcarpaţii Vrancei), constituind alt. max. a acestuia (867 m).

RĂCHITAŞU MARE, masiv deluros în partea de NV a Subcarpaţilor Vrancei, cu orientare NV-SE, situat între Văile Şuşiţei (la N) şi Putnei (la S), alcătuit din gresii, marne nisipoase, şisturi argiloase, nisipuri etc. Apare în relief sub formă de *hogback,* cu povârnişuri prăpăstioase, care limitează spre NE Depr. Vrancei. Alt. max.: 927 m. Acoperit cu păduri de fag şi gorun.

RĂCHITENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. râului Siret, la 70 km VSV de municipiul Iaşi; 3 429 loc. (1 ian. 2011): 1 711 de sex masc. şi 1 718 fem. Expl. de balast. Culturi de cereale, legume ş.a. Satul Răchiteni este atestat documentar la 24 apr. 1520. Biserică romano-catolică (1935). Com. **R.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Izvoarele, Răchiteni şi Ursăreşti din com. Mirceşti, jud. Iaşi.

RĂCHITIŞU MARE, Rezervaţia ~ → Moldova-Sulița.

RĂCHITOASA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 15 sate, situată în Colinele Tutovei, în zona de confl. a râului Răchitoasa cu Zeletin; 4 855 loc. (1 ian. 2011): 2 442 de sex masc. şi 2 413 fem. În satul Răchitoasa, menţionat documentar, prima oară, în 1452, se află o biserică din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1650, pictată în 1864) şi o biserică din zid, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fostei mănăstiri Răchitoasa, construită în anii 1697–1704, refăcută şi pictată după cutremurul din 31 mai 1739 şi reparată în 1836. Casele stăreţiei şi chiliile fostei mănăstiri au fost transformate, în a doua jumătate a sec. 19, în cămin de bătrâni, iar în 1885, când se aflau în stare foarte proastă, au devenit penitenciar. În satul Oprişeşti, atestat documentar, prima oară, în 1452, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1634–1640) şi biserica de cărămidă „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1750), iar în satul Movilița, o biserică din lemn şi vălătuci având hramul „Sfântul Dumitru" (1842, reparată în 1910 şi 1932). În satul Burdusaci, menţionat documentar, prima oară, în 1555, există biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (ante 1809, rezidită în 1810).

RĂCHITOVA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 7 sate, situată în partea de V a Depr. Haţeg, la poalele de SE ale M-ţilor Poiana Ruscăi, pe râul Răchitova; 1 319 loc. (1 ian. 2011): 629 de sex masc. şi 690 fem. Expl. de min. de fier în satul Răchitova şi de pirite cuprifere (în satul Boiţa). În satul Răchitova, menţionat documentar, prima oară, în 1360, se află o cetate ţărănească (sec. 14), ruinele unui donjon din sec. 14 şi ale unei biserici ortodoxe din sec. 15.

RĂCHIŢI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râurile Sitna şi Morişca; 4 870 loc. (1 ian. 2011): 2 423 de sex masc. şi 2 447 fem. Producţie de mobilă, de cărămidă şi alim. (alcool, ulei, preparate din lapte). Confecţii metalice. Ateliere de tâmplărie, pielărie şi cojocărie. Morărit. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, cartofi, legume ş.a. Apicultură. Creşterea melcilor. Ferme de creştere a bovinelor şi a păsărilor. Abator. Staţiune de cercetare şi creştere a ovinelor (rasa Karakul). Centru de prelucrare a blănităților de astrahan. Iaz pentru piscicultură pe râul Morişca, în satul Costeşti. Biserică având hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1801), în satul Răchiţi. Satul Răchiţi a fost întemeiat în 1864 pe lângă mănăstirea Popăuţi.

RĂCOASA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în partea de N a Subcarpaţilor Vrancei, în Depr. Câmpuri-Răcoasa, la poalele de N ale masivului deluros Momâia (630 m alt.), pe cursul superior al râului Şuşiţa; 3 442 loc. (1 ian. 2011): 1 715 de sex masc. şi 1 727 fem. Prelucr. lemnului. Pe terit. satului Mărăşti a avut loc, la 11/24 iul.-19 iul./1 aug. 1917, o mare bătălie, în cadrul ofensivei armatelor române pe Valea Şuşiţei („Bătălia de la Mărăşti"), în care Armata a 2–a, comandată de generalul Alexandru Averescu, în colaborare cu o parte a Armatei a IX–a rusă, au repurtat o importantă victorie asupra armatelor germane. În satul Mărăşti se află un mausoleu, construit în 1928 în memoria eroilor Primului Război Mondial, în care este înhumat, alături de ceilalţi eroi, generalul Alexandru Averescu. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (ante 1780) a fostului schit Varniţa şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809), în satele Varniţa şi Gogoiu; bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1807, reparată în 1898 şi 1924) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1809), în satele Răcoasa şi Verdea.

RĂDĂŞENI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Fălticeni, pe dr. văii Şomuzu Mare; 4 339 loc. (1 ian. 2011): 2 174 de sex masc. şi 2 165 fem. Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. Centru pomicol (meri). În satul Rădăşeni, menţionat documentar la 16 febr. 1424, într-un act emis de Ştefan, fiul lui Alexandru cel Bun, se află o biserică din lemn cu dublu hram – „Sfântul Mercurie" şi „Sfânta Ecaterina", ctitorie din 1611–1622 a domnului Ştefan Tomşa, reparată şi pictată în 1875, cu pridvor adăugat în 1909 şi restaurată în 1996-2004, declarată monument istoric, şi biserica de zid cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru si Pavel" (1910-1921, restaurată în 1993-1995), iar în satul Lămăşeni există o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1703, cu decor sculptat, pridvor adăugat în 1909 şi tencuieli interioare executate în 1935).

RĂDĂUŢI 1. Depresiune de origine erozivo-aluvionară, situată în partea de N-NV a Pod. Sucevei, la 360–380 m alt., străbătută de râurile Suceava şi Sucevița, ale căror terase şi lunci largi sunt dezvoltate în depozitele aluvionare pleistocene.

Răchitaşu Mare

Rădăuți (2). Biserica „Sfântul Nicolae"

Supr.: peste 600 km². Dispusă pe direcție NV-SE, pe c. 35 km lungime şi c. 20 km lățime max., Depr. **R.** se află în zona de contact a Obcinei Mari cu Pod. Sucevei, spre care înaintează tentacular sub formă de golfuri depresionare, iar prin intermediul culoarelor văilor Suceava şi Sucevița are strânse legături funcționale cu zona montană. Peste fundamentul alcătuit din calcare albe de vârstă senonian-cenomaniană, care aparține Platformei Podolice, se află un strat de gresii şi nisipuri, suprapus de formațiuni tortoniene cu anhidrit (groase de 850 m) şi apoi de depozite sarmațiene (marne, argile cu intercalații de nisipuri, gresii micacee), groase de c. 250 m şi de depozite aluvionare pleistocene. Depr. **R.**, ca de altfel întregul Podiş al Sucevei, prezintă largi văluriri ale stratelor componente, evidențiind în relief boltiri uşoare sub forma unor domuri puțin proeminente. Climă rece, cu temp. medii multianuale în jur de 7°C, cu ierni friguroase (medii lunare sub –5°C) şi veri răcoroase (18–20°C). Precipitațiile medii anuale însumează c. 650 mm. Culturi de plante tehnice (in, cânepă ş.a.), cartofi, castraveți, varză, plante pentru nutreț, cereale ş.a. Extinse suprafețe cu păşuni şi fânețe naturale. Aliniamentul dealurilor Leahu, Brădet, Colnic şi Osoi împarte Depr. **R.** în două compartimente: Depr. Rădăuți şi Depr. Horodnic.

2. Municipiu în jud. Suceava, situat în depresiunea omonimă, pe interfluviul dintre râurile Sucevița şi Pozen, la 360–380 m alt., la 38 km NV de municipiul Suceava; 29 504 loc. (1 ian. 2011): 14 177 de sex masc. şi 15 237 fem. Supr.: 32,3 km², din care 10,8 km² în intravilan; densitatea: 2 732 loc./km². Stație de c.f. (inaugurată în 1889). Nod rutier. Producție de scule, de subansamble şi accesorii speciale şi de piese de polizor pentru stomatologie, de mobilă, de tricotaje şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, produse de panificație, spirt ş.a.). Morărit. Reparații de maşini şi utilaje diverse.

Rădăuți (2). Catedrala „Pogorârea Duhului Sfânt"

Rădăuți este un important centru pomicol şi de cultivare a verzei şi castraveților. Fermă de creştere a bovinelor. Herghelie, înființată la 1 mai 1792, în prezent cu 240 de cai de diferite rase (ghidran, huțul, semigreul românesc, dahoman, shagya, gazal ş.a.), care ocupă o supr. de 610 ha. Centru de ceramică populară smălțuită şi târg anual de vase (din 1982), care are loc în iul.-aug. Muzeul etnografic „Samuil şi Eugenia Ioneț",

înființat în 1920 şi inaugurat oficial în 1934, cu peste 8 000 de exponate: cojoace, sumane, ceramică, țesături, instalații tehnice populare, instrumente muzicale, piese de port popular, podoabe, ouă încondeiate, tipărituri vechi (*Octoich*, 1776, *Molitvelnic*, 1815, *Biblia* de la Blaj, 1795 ş.a.) şi peste 3 000 de picturi de şevalet în ulei, icoane din sec. 18–19 ş.a.; bibliotecă municipală cu c. 60 000 vol. Parc zoologic, extins pe 10 ha, cu c. 250 animale de pe toate continentele. În arealul municipiului se află mlaştina Rădăuți (5 ha), declarată rezervație naturală. **Istoric.** În perimetrul municipiului au fost descoperite vestigii neolitice, din epocile bronzului şi fierului (topoare din bronz) şi urmele unei aşezări din sec. 13. Cunoscută ca aşezare rurală din a doua jumătate a sec. 14, localitatea apare menționată documentar, prima oară, la 18 nov. 1393, într-un hrisov în care Roman I, domn al Moldovei, dăruieşte unor boieri un sat de pe râul Suceava, al cărui hotar trecea prin apropierea satelor şi ocolului lui Radomir. Istoricul Nicolae Iorga presupune că numele localității provine de la un anume Radu, probabil conducătorul obştii locale din perioada anterioară întemeierii statului feudal Moldova. Cel mai vechi document în care localitatea apare consemnată cu denumirea de Rădăuți datează din 6 iul. 1413, când Alexandru cel Bun, domn al Moldovei, trece în stăpânirea soacrei sale, Doamna Anastasia, mai multe sate şi ocoale, urmând ca după moartea ei, acestea să intre în proprietatea Episcopiei de Rădăuți. Din anul 1402 şi până în 1872, la **R.** a funcționat o Episcopie. Localitatea a suferit de mai multe ori de pe urma jafurilor şi incendiilor provocate, mai ales în sec. 18, de invaziile tătarilor, turcilor, polonezilor şi cazacilor. În 1744, la **R.** a fost dată în folosință o tiparniță, iar în 1747 a fost inaugurată (pe lângă Episcopie) o şcoală cu predarea în română şi slavonă. În perioada stăpânirii austriece a Bucovinei (1775–1918), **R.** a primit statut de oraş (1819), executându-se şi o serie de lucrări de asanare a mlaştinilor înconjurătoare, de canalizare a unor cursuri de apă care străbăteau oraşul şi de trasare a tramei stradale. În această perioadă, **R.** a fost sediul unui district, iar după 1918 şi până în 1950 reşed. județului cu acelaşi nume. Declarat municipiu la 24 nov. 1994. **Monumente:** biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii Bogdana, ctitorie din anul 1360 a domnului Bogdan I, este cea mai veche clădire bisericească din zid din Moldova. Construită pe locul unei vechi biserici din lemn, biserica Bogdana, care a găzduit (1402-1872) sediul Episcopiei Rădăuților, are o înfățişare simplă, fără turlă, cu acoperiş țuguiat, amintind de simplitatea caselor țărăneşti bucovinene, păstrându-şi forma inițială, cu excepția pridvorului adăugat de Alexandru Lăpuşneanu în 1559. Picturile murale interioare, executate în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, au fost refăcute în întregime în vremea domnului Ştefan cel Mare şi recondiționate în 1745–1750 şi repictată în 1880 de pictorul Epaminonda Bucewski. În altar se evidențiază patru compoziții: *Cina cea de taină, Împărtăşirea Sfinților Apostoli cu vin, Împărtăşirea Sfinților Apostoli cu pâine* şi *Spălarea picioarelor*. Valoros tablou votiv care îi înfățişează pe domnii Bogdan I, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare şi Alexandru Lăpuşneanu. Biserica „Sfântul Nicolae" a fost transformată (în 1479) în necropolă domnească de către Ştefan cel Mare, care a pus lespezi sculptate pe mormintele domnilor Bogdan I, Lațcu, Roman I, Ştefan I, Bogdan II. Tot aici, în naos, se mai află mormintele lui Bogdan, fratele lui Alexandru cel Bun, al Anastasiei, fiica voievodului Lațcu (soacra lui Alexandru cel Bun), decedată în 1420, al doamnei Stana (mama lui Ştefăniță) şi al lui Ionichie, fost episcop de Rădăuți. Mănăstirea Bogdana a fost desființată în 1783 din ordinul Curții imperiale de la Viena, rămânând doar biserica episcopală până în 1872, când Episcopia a fost transferată de la Rădăuți la Cernăuți, iar

Biserica este monument istoric din 2004.

în 1959-1960

monument istoric (2004);

din 1872 până în 1992 a funcționat ca biserică de parohie.
Mănăstirea Bogdana a fost reînființată la 7 dec. 1992, iar —
în perioada 1993–1998 s-au construit chiliile, paraclisul cu hramul „Sfântul Leontie", zidul de incintă, o sală de muzeu ş.a.). Clopotnița bisericii datează din 1721; catedrala „Pogorârea Duhului Sfânt" a fost construită în două etape (1927–1940 şi 1947–1961), după planurile arhitectului Mihail Pankowski, pictată de Iosif Keber şi renovată în 1998-2000; biserica romano-catolică (1823–1826), în stil romanic, are 37 m lungime, 13,5 m lățime şi 14 m înălțime, iar turnul-clopotniță (cu patru clopote şi un ceas cu patru cadrane) are 35 m înălțime; biserica evanghelică (1862); clădirea fostei judecătorii (1862); clădirea liceului „Eudoxiu Hurmuzaki" (1863); clădirea muzeului municipal (1860); Templul evreiesc (1879-1883), monument istoric din 2004; fosta casă germană (1896); clădirea fostei prefecturi (1909); clădirea Băncii Naționale, construită în 1940 după planurile arhitectului Radu Dudescu; în 1984 a fost inaugurată Aleea Voievozilor, străjuită de busturile domnilor Bogdan I, Petru Muşat, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Alexandru Ioan Cuza; statuia ecvestră a domnului Bogdan I, opera sculptorului Marius Butunoiu, dezvelită în 1985.

RĂDĂUȚI-PRUT, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în NE Câmpiei Jijiei Superioare, în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, la granița cu Rep. Moldova; 3 577 loc. (1 ian. 2011): 1 770 de sex masc. şi 1 807 fem. Punct de frontieră (vamă). Expl. de nisip cuarțos (în satul Miorcani). Morărit. Obiecte confecționate din nuiele împletite. Creşterea bovinelor (Miorcani). Centru de cusături şi țesături populare. Satul Rădăuți-Prut apare menționat documentar prima oară, în 1437, iar ca târg în 1845. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18), în satul Rădăuți-Prut şi conacul poetului Ion Pillat (c. 1830, cu transformări din 1900), azi dispensar, în satul Miorcani. Satul Rădăuți-Prut a fost distrus în proporție de 70% de inundațiile catastrofale din 25–27 iul. 2008 (peste 100 de case s-au prăbuşit şi au fost luate de apă).

RĂDESEI, Peştera ~ → Cetățile ~.

RĂDEŞTI 1. Com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. văii Mureşului, în zona de contact a acestora cu Dealurile Târnavei Mici; 1 308 loc. (1 ian. 2011): 677 de sex masc. şi 631 fem. Haltă de c.f. (în satul Şoimuş). Pe terit. satului Rădeşti, menționat documentar, prima oară, în perioada 1263–1269, au fost identificate urmele unei aşezări daco-romane. Biserică reformată (sec. 18) şi biserica ortodoxă cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", în stil baroc (începutul sec. 20), cu turn de 33 m înălțime, în satul Rădeşti. Până în 1733, satul Rădeşti s-a numit *Tâmpăhaza*, apoi *Uifalău*, iar din 1920 poartă numele actual.

2. Com. în jud. Galați, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Covurlui; 1 534 loc. (1 ian. 2011): 778 de sex masc. şi 756 fem. Prelucr. laptelui de oaie. Morărit. Apicultură. Creşterea ovinelor. Centru de ceramică populară (Rădeşti). Biserica „Sfântul Nicolae" (1923-1937), în satul Rădeşti. Com. **R.** a fost înființată la 1 mart. 2004 prin desprinderea satelor Cruceanu şi Rădeşti din com. Bălăbăneşti, jud. Galați.

RĂDOIEŞTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Tinoasa; 2 193 loc. (1 ian. 2011): 1 072 de sex masc. şi 1 121 fem. Reşed. com. este satul *Rădoieşti-Vale*. Stație de c.f. (în satul Rădoieşti-Vale). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui etc. În satul Rădoieşti-Vale se află biserica având hramul „Sfânta Treime" (1817).

RĂDUCĂNENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Pod. Central Moldovenesc, pe râul Bohotin şi pe dr. văii Jijia; 7 940 loc. (1 ian. 2011): 3 967 de sex masc. şi 3 973 fem. Expl. de gresii. Tăbăcărie. Ateliere de covoare şi de împletituri din răchită şi papură. Centru de vinificație. Centru pomicol (meri, pruni, cireşi) şi viticol (podgoria Bohotin). Creşterea bovinelor, ovinelor şi păsărilor. Izvoare cu ape minerale bicarbonatate, sulfatate, calcice, magneziene cu mineralizare ridicată (2 209 mg ‰), folosite local. În satul Răducăneni, înființat în 1806 cu numele *Pietrosul* de către hatmanul Răducanu Rosetti şi ridicat la rang de târg în 1838–1839, se află casa „Rosetti-Catargiu" (sec. 19), iar în satul Bohotin, biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1842–1845).

RĂDULEŞTI-FILITIS → Brazii (2).

RĂIUȚ, masiv deluros în Subcarpații Vrancei, situat între văile râurilor Putna (la N) şi Milcov (la S), alcătuit din gresii, argile, marne nisipoase, nisipuri etc. Face parte din şirul dealurilor înalte care închid spre E Depr. Vrancei. Alt. max.: 960 m (vf. Răiuț). Acoperit cu păduri de fag.

RĂPEDEA sau **RĂPIDEA → Repedea (1).**

RĂPSIG → Bocsig.

RĂSCĂEȚI 1. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul superior al râului Neajlov; 2 271 loc. (1 ian. 2011): 1 142 de sex masc. şi 1 129 fem. Expl. de petrol. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, tutun ş.a. Creşterea bovinelor. Lacul şi pădurea de foioase Mozacu. Fond cinegetic (fazani). Cabană de vânătoare. Biserica „Sfânta Parascheva" (1821), în satul Răscăeți.Com. **R.** a fost înființată la 6 dec. 2004 prin desprinderea satelor Răscăeți şi Vultureanca din com. Vişina, jud. Dâmbovița.

2. → Ioneşti (3).

RĂSMIREŞTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Burnas; 839 loc. (1 ian. 2011): 415 de sex masc. şi 424 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui etc. Biserica având hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1850), în satul Răsmireşti.

RĂSTOACA 1. Com. în jud. Vrancea, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe valea râului Putna, la 12 km SE de municipiul Focşani; 2 526 loc. (1 ian. 2011): 1 240 de sex masc. şi 1 286 fem. Culturi de cereale. Viticultură. Morărit. Confecții metalice. Atelier de tâmplărie. Biserica „Sfântul Nicolae" (1890). Com. **R.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Răstoaca din com. Milcovul, jud. Vrancea.

2. → Sabar.

RĂSTOAICA → Puchenii Mari.

RĂSTOENI → Puchenii Mari.

RĂSTOLIȚA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în zona defileului Mureşului dintre Toplița şi Deda, la confl. râului Răstolița cu Mureşul, la poalele de S ale M-ților Căliman şi cele de NV ale M-ților Gurghiu; 2 101 loc. (1 ian. 2011): 1 104 de sex masc. şi 997 fem. Stație (în satul Răstolița) şi haltă de c.f. (în satul Andreneasa). Hidrocentrală (50 MW) alimentată de apele lacului de acumulare Răstolița (3,8 km lungime; vol.: 43 mil. m^3). Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Localitate cu potențial climateric. În satul

Răşinari. Casa memorială „Emil Cioran”

Răstolița, menționat documentar în 1850, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae” (sec. 18, cu unele transformări din sec. 19).

RĂSUCENI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Burnas, pe dr. văii Călnișteа; 2 314 loc. (1 ian. 2011): 1 142 de sex masc. şi 1 172 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, legume etc. Creşterea porcinelor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **R.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Răsuceni, atestat documentar în sec. 18, se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae” (1876), „Adormirea Maicii Domnului” (1883) şi conacul lui Ion Barbu Arion (1900), azi sediul Primăriei, iar în satul Cucuruzu, menționat documentar în 1575, există biserica având hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena” (1830). Fond cinegetic.

RĂŞINARI, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de NE ale M-ților Cindrel, pe cursul superior al râului Sebeş, la 12 km SV de municipiul Sibiu, de care este legat printr-o linie de tramvai, dată în folosință în anul 1947, şi una de autobuz; 5 716 loc. (1 ian. 2011): 2 853 de sex masc. şi 2 863 fem. Expl. de serpentină (folosită pentru lucrări de ornamentații). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Fabrică de ciocolată; produse de panificație. Producție meşteşugărească de lemnărie (sănii, şarete, bănci pentru elevi etc.). Centru de cusături şi țesături populare (covoare, carpete, ştergare, laibăre), de articole de artizanat (blidare, mese, cuiere, obiecte de uz casnic etc.) şi de ceramică cu decorațiuni. Important centru pomicol (meri, pruni, peri) şi de creştere a animalelor (în special oi), cu numeroase „aşezări” de fân, numite local „colibe”, situate la 800–1 200 m alt. În satul Răşinari, menționat documentar, prima oară, în 1204, se află un muzeu etnografic şi de ştiințele naturii, inaugurat în 1952, amenajat în conacul lui C. Berceanu, cu peste 1 500 de exponate, casele memoriale „Octavian Goga” şi „Emil Cioran”, ruinele unei cetăți de pământ din sec. 12–13, conacul „Berceanu” (sec. 19), o casă din lemn (1832), clădirea vechii şcoli, numită azi „Octavian Goga” (1836, cu adăugiri din 1864, 1904, 1957) şi biserica ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva”, construită în anii 1752–1758 pe locul unei vechi biserici ce data din 1383, care păstrează picturi murale interioare şi exterioare originare, executate de o echipă de zugravi condusă de Ion Grigorovici. Caracteristic pentru picturile murale este plasarea în cadrul scenelor religioase (exemplu: „Naşterea Domnului”) a unor personaje în port popular local. Tot în satul Răşinari există biserica „Sfânta Treime” (1800–1814, sfințită la 12 sept. 1815), biserica greco-catolică „Sfântul Ilie” (sfințită în 1838), preluată de cultul ortodox în 1948 şi Casa episcopală construită din lemn în 1710 care a fost sediul primei episcopii ortodoxe din Transilvania, transformată în muzeu. Com. **R.**, aflată în zona numită Mărginimea Sibiului, este renumită prin frumusețea portului popular, a cusăturilor şi țesăturilor populare, a caselor decorate artistic, a porților din lemn sculptat etc. La 20 km de **R.** se află stațiunea climaterică *Păltiniş*. La **R.** s-a născut poetul Octavian Goga (1881-1938). Agroturism.

RĂTEI, Peştera ~, peşteră situată în partea de S a M-ților Leaota, săpată în calcarele jurasice ale masivului Lespezi, pe stg. pârâului Rătei (afl. al Ialomiței), la 1 080 m alt. Lungimea galeriilor: 5 160 m. Explorată în anii 1969–1972. Prezintă o rețea ramificată şi meandrată de galerii paralele, dispuse pe trei niveluri (inferior, mediu, superior), şi câteva săli mari. Etajul inferior, constituit din mai multe galerii care însumează 1 250 m lungime, cu înălțimi de c. 4 m, conține lapiezuri, marmite, sifoane, cel mediu, cu un labirint de galerii în lungime totală de 2 400 m şi câteva săli, prezintă stalactite, blocuri de prăbuşire, diaclaze şi numeroase concrețiuni, iar nivelul superior (1 510 m lungime), alcătuit din Galeria nouă (care comunică cu sala prăbuşită şi cu alte săli aferente), are concrețiuni de calcită, gips şi aragonit. Temp. aerului din interiorul peşterii este de 8–12°C, iar umiditatea de 90–100%. Faună săracă. Greu accesibilă.

RĂTEŞTI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Piteştiului, pe dr. văii Argeşului şi pe cursul superior al râului Neajlov, pe autostrada Bucureşti–Piteşti; 3 240 loc. (1 ian. 2011): 1 583 de sex masc. şi 1 657 fem. Nod rutier. Balastiere. Fabrică de aparate electrice. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, legume etc. Fermă de creştere a bovinelor (rasa Holstein), în satul Răteşti. În satul Tigveni se află un conac fortificat, construit în sec. 18 de fam. Tigveanu (cu unele modificări din sec. 19, efectuate de Teodor Brătianu), conacul lui Gheorghe Brătianu (1925), biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1906) şi ruinele bisericii cu hramul „Sfinții Voievozi” (ctitorie de la sf. sec. 18 a stolnicului Teodor Brătianu), iar în satul Ciupa-Mănciulescu există casa lui Armand Călinescu (1925). Rezervație naturală (pădurea Răteşti). Popas turistic. Agroturism.

2. Mănăstirea ~ → Berca.

RĂUCEŞTI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 4 sate, situată în zona Subcarpaților Neamțului, pe râul Sărata, la confl. acestuia cu râul Moldova; 8 673 loc. (1 ian. 2011): 4 436 de sex masc. şi 4 237 fem. Centru de confecționare a covoarelor manuale. Produse din cauciuc. Fabrică de ciorapi. Pomicultură. Izvoare cu ape minerale sărate (în satul Oglinzi), indicate pentru tratarea afecțiunilor reumatismale. În satul Răuceşti, menționat documentar, prima oară, în 1711, într-un zapis semnat de Dimitrie Cantemir, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului”, ctitorie din 1866 a lui Mihail Kogălniceanu.

RĂUSENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei Superioare cu Câmpia Jijiei Inferioare, pe râul Jijia; 3 029 loc. (1 ian. 2011): 1 489 de sex masc. şi 1 540 fem. Halte de c.f. (în satele Răuseni şi Rediu). În satul Răuseni, menționat documentar, prima oară, în 1425, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Elefterie” (1789, reparată în 1856). La 14 dec. 1433, satul Răuseni apare consemnat cu numele *Comândăreşti*, iar din 1924 poartă denumirea actuală.

RĂZ, Muntele ~ → Plopiş (1).

RĂZBOIENI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 5 sate, situată în zona

Subcarpaţilor Neamţului, pe râul Valea Albă şi pe dr. văii râului Moldova; 2 276 loc. (1 ian. 2011): 1 124 de sex masc. şi 1 152 fem. Reşed. com. este satul *Războienii de Jos*. Satul Războieni este atestat documentar la 31 mart. 1612, satul Războienii de Jos la 26 oct. 1439 cu numele *Uscaţi*, iar satul Valea Albă la 8 iun. 1791. Pe terit. actual al com. **R.** a avut loc, la 26 iul. 1476, bătălia de la Valea Albă în care, după o apărare eroică, oastea moldoveană, comandată de Ştefan cel Mare şi fiul său Alexandru, a fost înfrântă de armata otomană condusă de Mahomed II, superioară din punct de vedere numeric. În legătură cu acest eveniment, cronica vremii consemnează: „...În anul 6984, iar al domniei mele al douăzecilea an curgătoriu, sculatu-s'au puternicul Mahomet, împăratul turcesc, cu toate ale sale răsăritene puteri… Au venit ca să jefuiască şi să piarză Ţara Moldovei şi au ajuns până aici, la locul numit Pârâul Alb, şi noi Ştefan Voievod, cu fiul nostru Alexandru, eşit'am înaintea lor aici, şi am făcut cu dânşii război în luna Iulie în 26 zile. Şi cu îngăduirea lui Dumnezeu, biruiţi fură creştinii de către păgâni, şi căzură acolo multă mulţime de oşteni moldoveni…". În amintirea şi întru pomenirea acestor eroi căzuţi în luptele cu turcii, domnul Ştefan cel Mare a construit (deasupra gropii comune a eroilor), în perioada 26 iul.-nov. 1496, biserica cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sfinţită la 8 nov. 1496), având dimensiuni mari (21,60 m lungime şi 8,50 m lăţime). În textul pisaniei, după ce se povesteşte pe larg lupta cu turcii, se spune: „…Întru rugăşie şi Doamnei sale Maria şi fiilor săi Alexandru şi Bogdan şi întru pomenirea şi întru desufleţirea tuturor ortodocşilor creştini cari aici au perit. În anul 7004 (1496), iar al domniei lui anul al patruzecilea curgătoriu, luna Noembre 8". Biserica nu are turle, dar are acoperişul terminat cu o streaşină mare, iar pereţii exteriori sunt împodobiţi în partea superioară, sub cornişă, cu două rânduri de ocniţe, precum şi cu cărămizi smălţuite şi discuri policrome cu bumbi. Biserica a fost pictată în interior în sec. 19 şi restaurată în anii 1975–1977. În 1990, prin grija I.P.S. Daniel, mitropolit al Moldovei şi Bucovinei, aici s-a redeschis o mănăstire de maici. În satul Valea Mare (fost *Tâmpeşti*) se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1740).

Războieni. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"

RĂZVAD, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgoviştei cu Subcarpaţii Ialomiţei, pe stg. văii Ialomiţa şi pe cursul superior al râului Slănic; 9 026 loc. (1 ian. 2011): 4 316 de sex masc. şi 4 710 fem. Staţie (în satul Răzvad) şi haltă de c.f. (în satul Valea Voievozilor). Producţie de instalaţii termice (în satul Valea Voievozilor) şi de produse electrice (Răzvad). Expl. de petrol. Punct muzeal cu colecţii de istorie şi etnografie (în satul Răzvad). În satul Gorgota se află biserica „Schimbarea la Faţă", ctitorie din 1554–1557 a domnului Pătraşcu cel Bun, incendiată de turci în 1597 şi supusă unor refaceri ulterioare (1612, 1623, 1836). Biserica a fost consolidată şi restaurată în 1967-1968 şi declarată monument istoric; în satul Răzvad, menţionat documentar la 17 nov. 1431, există bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1859) şi „Sfântul Nicolae" (1868), clădirea Primăriei (sf. sec. 19), conacul Vlădenilor (începutul sec. 20) şi un monument închinat eroilor căzuţi în timpul Primului Război Mondial, iar în satul Valea Voievozilor se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1824).

RÂBNIC → Râmnicu Vâlcea (2).

RÂBNICUL DE VÂLCEA → Râmnicu Vâlcea (2).

RÂCA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea; 1 443 loc. (1 ian. 2011): 703 de sex masc. şi 740 fem. Culturi de cereale. În arealul com. **R.** au fost descoperite vestigiile unei aşezări din Epoca fierului (sec. 4–3 î.Hr.). În satul Râca, atestat documentar în 1525, se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1868).Com. **R.** a fost înfiinţată la 13 mai 2003 prin desprinderea satelor Adunaţi, Bucov şi Râca din com. Popeşti, jud. Argeş.

RÂCIU, com. în jud. Mureş, alcătuită din 15 sate, situată în zona de contact a Colinelor Mădăraşului cu cele ale Comlodului (Câmpia colinară a Sărmaşului), pe cursul superior al râului Lechinţa; 3 595 loc. (1 ian. 2011): 1 804 de sex masc. şi 1 791 fem. Haltă de c.f. (în satele Râciu şi Sânmărtinu de Câmpie). Nod rutier. Expl. de gaze naturale (în satele Râciu şi Valea Ulieşului). Culturi de cartofi. Creşterea ovinelor. Satul Râciu apare menţionat documentar, prima oară, în 1305. În satul Sânmărtinu de Câmpie, menţionat documentar, prima oară, în 1329, se află mănăstirea Sânmărtin (de călugări) înfiinţată la sf. sec. 13 sau începutul sec. 14. Pe locul bisericii din zid, distrusă la începutul sec. 17, s-a construit biserica actuală, din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", refăcută în 1660 şi restaurată în 1978. Mănăstirea a fost desfiinţată în 1782 şi reînfiinţată în 1992. Păstrează icoane din sec. 17–18, pictate de părintele Marcu (1745), Toader Zugravul, popa Gheorghe din Şendreni (1865). În satul Nima Râciului există mănăstirea greco-catolică cu acelaşi nume (de călugări) cu biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" datând din anul 1800.

RÂFOV, com. în jud. Prahova, alcătuită din 9 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, pe dr. văii Teleajenului şi pe râul Ghighiu; 5 427 loc. (1 ian. 2011): 2 662 de sex masc. şi 2 765 fem. Haltă de c.f. (în satul Râfov). Fabrică de cărămidă. Obiecte realizate din papură şi răchită împletită. Morărit; produse de panificaţie. Apicultură. În martie 1857, la Râfov a fost pusă în funcţiune o rafinărie de petrol cu o capacitate de 2 700 tone pe an (printre primele din lume), concepută de Alexe Marin, Theodor Mehedinţeanu şi Adolf Steege, cu instalaţii germane aduse de la Hamburg. Prin rafinarea ţiţeiului se obţinea, printre altele, şi petrolul lampant folosit la iluminatul oraşului Bucureşti. Pe terit. satului Buda, întemeiat la începutul anului 1500, a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din 200 de piese din argint introduse într-un vas de lut ars, datate ca fiind emise în sec. 3 î.Hr. În arealul satului Palanca, pe malul râului Teleajen, a fost descoperită (în 1998) o ambarcaţiune de tip monoxilă, respectiv o barcă lucrată din trunchiul unui singur copac, cu o lungime de 10,50 m şi o lăţime de 0,75 m în zona centrală şi de 0,65 m la

capete, apreciataă ca fiind construită la sf. sec. 14. Satul Antofiloaia a fost întemeiat în 1864 pe moşia boierului Antofil. În satul Râfov se află Curtea Domnească a lui Ştefan Cantacuzino (1714–1715), conacul lui Costache Cantacuzino (prima jumătate a sec. 18) şi biserica având hramul „Sfântul Nicolae", construită în 1742 prin strădania lui Chivu Căplescu şi pictată în 1748; bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Goga (zidită în 1776 din iniţiativa pitarului Grigore Brezoianu şi a vornicului C. Bălăceanu şi reparată în 1866) şi Antofiloaia (1783, refăcută în 1875).

RÂIOASA 1. Pădure de tip şleau de câmpie (rest al Codrilor Vlăsiei), situată în jud. Ilfov, la NV de Bucureşti, pe dr. şoselei Bucureşti–Piteşti, la c. 6 km S de complexul turistic Mogoşoaia, la 85 m alt. Extinsă pe o supr. de 54,8 ha, pădurea **R.** a fost declarată rezervaţie forestieră şi floristică (în 1973), pentru că în interiorul ei se dezvoltă, în condiţii optime, o serie de varietăţi şi forme de brânduşe de primăvară (*Crocus moesiacus*). Parcelele cu pădure de stejar (*Quercus robur*), carpen (*Carpinus betulus*), arţar (*Acer platanoides*), ulm (*Ulmus laevis*) ş.a., alternează cu cele ocupate de plantaţii de salcâm (peste o treime din suprafaţă). Stratul de arbuşti este alcătuit din exemplare de corn (*Cornus mas*), soc (*Sambucus nigra*), sânger (*Cornus sanguinea*) etc., iar cel ierbaceu este reprezentat prin ghiocei (*Galanthus nivalis*), viorele (*Scilla bifolia*), toporaşi (*Viola odorata*), untişor (*Ficaria verna*), brebenei (*Corydalis cava*) ş.a.

2. → Lunca (4).

RÂMEŢ, com. în jud. Alba, alcătuită din 13 sate, situată în partea de NE a M-ţilor Trascău, pe cursul mijlociu al râului Stremţ (sau Geoagiu), în zona în care acesta formează chei de o rară frumuseţe; 559 loc. (1 ian. 2011): 258 de sex masc. şi 301 fem. Zonă tradiţională de confecţionare a roţilor din lemn pentru căruţe. Muzeu sătesc (Brădeşti). Agroturism. Zona cheilor Râmeţului (3 km lungime), săpate de râul Stremţ în calcare jurasice, sunt extrem de înguste, cu versanţi abrupţi, la baza cărora apar mai multe guri de peşteri, a fost declarată rezervaţie naturală în 1969. Aici se întâlnesc o serie de plante rare ca cetina de negi (*Juniperus sabina*), papucul doamnei (*Cypripedium calceolus*), tămâiţa (*Daphne cnearum*), *Centaurea reichenbachii.* Rezervaţia „Cheile Mănăstirii", de pe valea râului Geoagiu, şi culmea Râmeţului sunt situate parţial în raza satului Valea Mănăstirii, cealaltă parte aparţinând com. Stremţ, respectiv satului Faţa Pietrii. Satul Râmeţ apare menţionat documentar, prima oară, în 1441. În satul Valea Mănăstirii se află mănăstirea Râmeţ (de maici), cu biserica având triplu hram „Izvorul Tămăduirii", „Naşterea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae", ctitorie din anul 1214 a călugărilor Ghelasie şi Romulus şi atestată documentar la 2 iulie 1377. În anii 1987–1988, pe pereţii interiori ai bisericii au fost identificate mai multe straturi de picturi datând din anii 1300 (primul strat), 1310, 1377, 1450, 1483 (executate de zugravul Mihu), 1600, 1741 (realizate de zugravul Grigore Ranite) şi din 1809. În urma ordinului dat de generalul austriac Adolph von Buccow, la 13 iun. 1761, de dărâmare a tuturor mănăstirilor din Transilvania, aşezământul monahal Râmeţ, fiind cel mai puternic centru ortodox din Ardeal, a fost şi el distrus de armata austriacă la 20 aug. 1762. Deşi a fost refăcut în anii următori, ansamblul monahal a fost din nou distrus de armata habsburgică la 23 dec. 1785 şi refăcut în 1792. În 1826, aşezământul a devenit biserică de mir, redevenind mănăstire în 1940. Desfiinţată la 28 oct. 1959 de autorităţile comuniste şi transformată în centru turistic, redevine mănăstire în 1982, când a început şi zidirea unei noi biserici, cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", finalizată în 1986 (picturile murale interioare au fost executate în anii 1987–1990 de Grigore Popescu). Faţadele bisericii noi sunt împărţite de un brâu, sub forma unei frânghii împletite, într-un registru superior decorat cu ocniţe pictate, aflate sub cornişă, şi un registru inferior decorat cu firide înalte, unele oarbe, altele prevăute cu ferestre. Biserica este prevăzută cu un pridvor închis, pictat. Biserica veche , declarată monument istoric, a stat îngropată în mâl şi pietre, în anii 1926–1930, până la înălţimea de 1,60 m, ca urmare a revărsărilor pârâului Pleşa. În anii 1987–1989, biserica a fost ridicată cu 2,08 m pentru a fi ferită de alte eventuale inundaţii şi, totodată, renovată, împreună cu tot ansamblul monahal. Mănăstirea Râmeţ posedă un muzeu cu colecţii de icoane pe lemn şi pe sticlă, obiecte de cult, cărţi vechi, numismatică, piese de etnografie etc. În cadrul mănsătirii funcţionează ateliere pentru confecţionat covoare manuale, tricotaje ş.a.

RÂMNA, râu, afl. dr. al Putnei în Câmpia Siretului Inferior, pe terit. com. Milcovul (jud. Vrancea); 56 km; supr. bazinului: 358 km^2. Izv. din Subcarpaţii Vrancei, de pe pantele de SE ale Dealului Gârbova, de la 690 m alt., iar după ce străbate zona subcarpatică pe direcţie NV-SE, separând Dealul Deleanu (la N) de Dealul Căpăţânii (la S), formează un larg con de dejecţie la contactul cu câmpia, după care îşi schimbă brusc direcţia de curgere (în com. Dumbrăveni) către NE. Afl. pr.: Valea Neagră, Răşcuţa, Tinoasa.

Cheile Râmeţului

Râmeţ. Bisericile „Izvorul Tămăduirii" (în prim plan) şi „Adormirea Maicii Domnului"

RÂMNIC 1. Câmpia Râmnicului, câmpie cu caracter piemontan, parte componentă a Câmpiei Române, situată în partea de NV a acesteia, la N de cursul inf. al Buzăului, între Subcarpații Vrancei (la V și NV), Câmpia Siretului (la E) și Câmpia Buzăului (la S). Alcătuită din lunci, terase și câmpuri interfluviale extinse, **C.R.** este acoperită predominant cu soluri aluviale și cernoziomice, propice culturilor agricole.

2. → **Râmnicu Sărat (1).**

3. → **Râmnicu Vâlcea (2).**

RÂMNICELU 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Buzăului cu Câmpia Brăilei, pe cursul inf. al râului Buzău; 2 159 loc. (1 ian. 2011): 1 074 de sex masc. și 1 085 fem. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, floarea-soarelui, legume etc. Herghelie (depozit de armăsari). Zonă de interes cinegetic. Pe terit. satului Râmnicelu au fost descoperite (1968) urmele unei așezări de la sf. Neoliticului și începutul Epocii bronzului, în care s-au găsit resturi ceramice de tip Cucuteni, precum și patru morminte de înhumație sarmatice (sec. 4 d.Hr.).

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Râmnicului, pe râul Râmnicu Sărat; 4 595 loc. (1 ian. 2011): 2 282 de sex masc. și 2 313 fem. Prelucr. metalelor prin așchiere. Culturi de cereale, de ceapă, usturoi, arpagic ș.a. În satul Râmnicelu, menționat documentar, prima oară, în 1599, se află biserica având hramul „Sfinții Voievozi" (1857). Până la 1 ian. 1965, satul și com. **R.** s-au numit *Obidiți.*

RÂMNICU DE SUS → **Râmnicu Vâlcea (2).**

RÂMNICU PE OLT → **Râmnicu Vâlcea (2).**

RÂMNICU SĂRAT 1. Râu în partea de E a României, afl. dr. al Siretului pe terit. com. Năneşti, jud. Vrancea; 123 km; supr. bazinului: 1 010 km^2. Izv. de pe pantele de E ale Muntelui Furu (M-ții Vrancei), de la 1 310 m alt., de sub vf. Furu Mare (1 415 m alt.), apoi meandrează larg, formând limita dintre Subcarpații Vrancei (în sens restrâns) și sectorul dealurilor Bisocăi și Budei (inclus de cei mai mulți autori tot în Subcarpații Vrancei), unde pantele longitudinale sunt accentuate (33‰), cu excepția zonelor depresionare în care panta scade sub 5‰, având o direcție generală de curgere NV-SE. După un curs de c. 10 km de la izv., râul pătrunde mai întâi în Depr. Neculele și apoi în Depr. Dumitreşti unde primește aportul a numeroase izv. cloruro-sodice (Motnău, Păcuri etc.), prin contribuția cărora apele râului devin clorurate (de unde derivă și numele de *Râmnicu Sărat*), cu o mineralizare de 3–4 g/l care se menține până la vărsare. După ce scapă din strâmtura „Porții de la Buda", aflată între Dealul Căpățânii (la NE) și Dealul Budei (la SV), apele râului încep să se liniștească treptat pătrunzând în Câmpia Râmnicului, în arealul com. Podgoria (jud. Buzău). În aval de municipiul Râmnicu Sărat, albia râului își schimbă brusc direcția de curgere spre NE, panta se reduce și mai mult, albia majoră se lărgește și meandrează puternic. Râul are un debit inconstant, cu o medie multianuală de 2,65 m^3/s. La sfârșitul Cuaternarului și în Holocen, înaintea accentuării lăsării subsidente a Câmpiei Siretului inferior, Râmnicu Sărat curgea pe valea actuală a Buzăului inferior sau era afluentul lui. În cursul inf., apele râului sunt folosite pentru irigații. Afl. pr.: Sărățel, Râmnicel, Motnău, Coțatcu, Voetin. Întâlnit (în unele lucrări de specialitate) și cu numele *Râmnic.*

2. Municipiu în jud. Buzău, situat în Câmpia piemontană a Râmnicului, la 118 m alt., pe râul Râmnicu Sărat, la 29 km N-NE de municipiul Buzău; 39 196 loc. (1 ian. 2011): 18 789 de sex masc. și 20 407 fem. Supr.: 52,9 km^2, din care 8,8 km^2 în intravilan; densitatea: 4 454 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată la 13 iun. 1881). Nod rutier. Turnătorie de piese din fontă pentru mașini-unelte. Instalație (rafinărie) de regenerare a uleiurilor lubrifiante uzate. Producție de mobilă pentru birouri, garnituri de frână și etanșare pentru toate tipurile de autovehicule, de materiale antifricțiune pentru vagoanele de cale ferată, de șuruburi, buloane, lanțuri și arcuri, de confecții, țigarete și produse alim. (conserve din legume și fructe, preparate din carne și lapte, ulei vegetal, vin, produse de panificație etc.). Producție meșteșugărească (confecții artizanale, covoare manuale, obiecte împletite din răchită ș.a.). Morărit. Fermă de creștere a porcinelor. Centru pomicol și viticol. Muzeu cu secții de etnografie, arte plastice, științele naturii, cu colecții de costume, covoare și ceramică populare, de pictură și sculptură românească, de floră și faună autohtone și alohtone (fluturi exotici din China și Malaysia). **Istoric.** Localitatea apare menționată documentar ca sat, prima oară, la 8 sept. 1439, într-un privilegiu comercial emis de domnul Vlad Dracul, iar ca oraș în 1574. Unele documente din sec. 15 atestă că **R.S.** era reședință de județ – statut menținut până în 1950. Situat la intersecția unor importante drumuri comerciale și la hotarul dintre Moldova și Țara Românească, **R.S.** a avut în sec. 15 o importanță politică și militară deosebită în lupta antiotomană promovată cu consecvență de Ștefan cel Mare care încerca, în acele vremuri, să realizeze un puternic front românesc comun împo-

Râmnicu Sărat (2). Clădirea Primăriei

Râmnicu Sărat (2). Biserica „Adormirea Maicii Domnului"

triva frecventelor atacuri otomane. În 1474, Ştefan cel Mare a pus (la **R.S.**) piatra de temelie a bisericii „Sfânta Parascheva". În a doua jumătate a sec. 16, s-a construit o puternică fortificaţie care să slujească drept „stavilă în calea oştilor otomane şi mai ales a invaziei tătarilor" – fortificaţie refăcută la sf. sec. 17 de Constantin Brâncoveanu. În anul 1700, **R.S.** figura ca reşedinţă de judeţ pe o hartă a Stolnicului Constantin Cantacuzino. În sec. 18, **R.S.** a suferit de pe urma războaielor ruso-turce, iar în sec. 19 a cunoscut efervescenţa anului revoluţionar 1848, a anului unionist 1859 şi a celui de cucerire a independenţei din 1877. În perioada interbelică avea o industrie incipientă (fabrici de ulei, săpun, rachiu, moară), dar s-a dezvoltat din punct de vedere economic, urbanistic, social-cultural după 1950. Declarat municipiu la 24 nov. 1994. **Monumente:** biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1691–1697 prin osârdia domnului Constantin Brâncoveanu, restaurată după 1991, are o bogată decoraţie sculptată la portal şi picturi murale interioare executate de Pârvu Mutu; bisericile „Sfântul Dumitru" (1707-1708, cu unele refaceri din 1870–1871, pictată de Gheorghe Tattarescu), „Sfânta Parascheva", zidită în 1905-1907 pe locul celei ridicată de Ştefan cel Mare în 1474-1481 şi demolată în 1896, „Naşterea Maicii Domnului" (1781-1784, restaurată în 1884), „Sfinţii Arhangheli" (1765, restaurată în 1891 şi 1921), „Sfântul Spiridon" (1784, renovată în 1814); edificiile celor două gări feroviare construite în 1881 şi 1893–1898; clădirea Primăriei (1895-1898); bustul lui Alexandru Vlahuţă, operă a sculptorului Oscar Späthe, dezvelită la 25 apr. 1937; casele memoriale ale biologului Traian Săvulescu şi sopranei Florica Cristoforeanu.

RÂMNICU VÂLCEA 1. Lac de acumulare realizat pe cursul inf. al râului Olt, la N de municipiul omonim, dat în folosinţă în 1974, ale cărui ape sunt folosite atât pentru punerea în mişcare a turbinelor hidrocentralei de aici, cât şi pentru alimentarea cu apă a municipiului Râmnicu Vâlcea. Supr.: 319 ha; vol.: 19,04 mil. m^3.

2. Municipiu în partea central-sudică a României, reşed. jud. Vâlcea, situat pe dr. râului Olt, în partea de E a Subcarpaţilor Vâlcii, la poalele dealurilor Capela, Gurnoaia şi Purcăreţ, la 240–260 m alt., la 16 km aval de ieşirea Oltului din defileul de la Cozia; 110 956 loc. (1 ian. 2011): 52 887 de sex masc. şi 58 069 fem. Supr.: 89,5 km^2, din care 35 km^2 în intravilan; densitatea: 3 170 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 20 iun. 1887). Nod rutier. Hidrocentrală (46 MW), intrată în funcţiune în 1974. Centrală termoelectrică. Constr. de utilaj chimic şi de motoare electrice cu putere mică. Combinat chimic (sodă caustică şi calcinată, mase plastice, insecticide, răşini sintetice ş.a.), dat în folosinţă în 1973 şi combinat de industrializare a lemnului (mobilă, placaje, furnire, plăci aglomerate din lemn/PAL, panel). Producţie de încălţăminte, de cărămidă, conf., ţesături şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve din legume şi fructe, băuturi, gemuri etc.). Tăbăcărie; tipografie. Muzeu judeţean de istorie (fundat în 1951 pe baza unei colecţii întemeiată în 1921 de Esmeralda Capeleanu şi reorganizat în anii 1981–1982), cu un bogat material referitor la istoria vâlceană; muzee de etnografie, de arhitectură populară vâlceană şi de artă medievală şi modernă (icoane, argintărie, mobilier, opere aparţinând artiştilor plastici români Nicolae Grigorescu, Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Dumitru Ghiaţă, Corneliu Baba, Ion Pacea, Gheorghe Anghel ş.a.). Biblioteca judeţeană „Antim Ivireanul" (f. 1935) are peste 400 000 vol. Filarmonica de stat „Ion Dumitrescu" (f. 30 nov. 1995), Teatrul de stat „Anton Pann" (f. 1990), Teatrul municipal „Ariel", Universitatea de stat „Constantin Brâncoveanu", cu două facultăţi, 1 303 studenţi şi 56 profesori şi Universitatea particulară „Cozia", cu 1 280 studenţi şi 48 profesori (2007–2008). Parcul Zăvoi (13 ha), amenajat în timpul domniei lui Barbu Ştirbei (1849–1853), inaugurat în anul 1850. Grădină zoologică. La **R.V.** s-a cântat pentru prima oară (la 29 iul. 1848) imnul revoluţionar „Deşteaptă-te, române" (versurile scrise de Andrei Mureşanu, iar muzica de Anton Pann), devenit, din ian. 1990, imnul naţional al României. La **R.V.** are loc anual (din 1968), în luna iulie, Festivalul internaţional de folclor „Cântecele Oltului" şi Târgul de artă populară, în luna august (din 1998). **Istoric.** Pe terit. localităţii componente Stolniceni au fost descoperite (1962–1967) urmele unui castru roman din zid (60 x 50 m) şi ale unei aşezări civile cu nume dacic *(Buridava)* datând din sec. 2–3, care au durat până în sec. 6, cu construcţii din zid, mai multe cartiere cu locuinţe şi clădiri publice ş.a. **R.V.** apare menţionat documentar, prima oară, în 1370 ca reşed. domnească a lui Vladislav I (Vlaicu Vodă), fiul lui Nicolae Alexandru, an în care el a înfiinţat aici a doua mitropolie, numită Noul Severin şi transformată peste un secol (în 1497) în Episcopia Râmnicului şi a Noului Severin

Râmnicu Vâlcea (2). Casa Ştiinţei şi Tehnicii

Râmnicu Vâlcea (2). Palatul Prefecturii şi Primăriei

Râmnicu Vâlcea (2). Biserica „Buna Vestire"

de către domnul Radu cel Mare. La 20 mai 1388, **R.V.** este atestat documentar din nou, într-un act emis de Mircea cel Bătrân în care amintește de „o moară de la Râmnic pe care a dăruit-o Dan I Voievod", iar la 4 sept. 1389, același mare domn consemnează **R.V.** ca oraș domnesc („… în orașul domniei mele, numit Râmnic…"). În diferitele acte de cancelarie, cronici sau hărți din Evul Mediu, localit. apare înscrisă sub diferite denumiri: *Noul Severin, Târgu Râmnicului, Râmnicu de Sus, Râmnicu pe Olt, Râbnic, Râbnicul de Vâlcea*. Într-un hrisov din 1533, domnul Vlad Vintilă amintește de orașul *Râmnic*. La jumătatea sec. 16, în oraș a fost construită o Curte Domnească, întărită cu turnuri de apărare, unde și-a avut reședința domnul Pătrașcu cel Bun (1554–1557), tatăl lui Mihai Viteazul. În aceeași perioadă, orașul a fost și capitala jud. Râbnic. În 1705, domnul Constantin Brâncoveanu a instalat la **R.V.**, pe lângă Episcopie (episcopia a fost înființată în 1504 de domnul Radu cel Mare), o tipărniță în fruntea căreia l-a adus pe Antim Ivireanul, marele cărturar al timpului. De sub teascurile acesteia a apărut, în 1787, cea dintâi *Gramatică* tipărită în limba română, întocmită de Ienăchiță Văcărescu. În timpul războaielor turco-austriece din 1738 și 1788, orașul a fost distrus aproape în întregime de incendii, fiind refăcut de fiecare dată. În documentele anului 1835, orașul figurează cu numele *Râmnicul pe Olt*, amintindu-se că aici funcționa o școală românească. După o lungă perioadă de decădere sau stagnare, orașul s-a dezvoltat intens după 1950. Declarat municipiu la 17 febr. 1968, când devine și reședința jud. Vâlcea. În prezent, **R.V.** are în subordine ad-tivă 13 localități componente: Aranghel, Căzănești, Copăcelu, Dealu Malului, Fețeni, Goranu, Lespezi, Poenari, Priba, Râureni, Sălișteа, Stolniceni și Troian. Dintre acestea, satele Goranu, Fețeni, Lespezi și Sălișteа, care împreună formau com. Goranu, au fost desființate în perioada 1991–1996, și au devenit localități componente ale municipiului **R.V. Monumente:** catedrala episcopală cu hramul „Sfântul Nicolae", zidită în 1504 prin grija domnului Radu cel Mare, a fost rezidită de Matei Basarab în 1632-1634, apoi refăcută (după un incendiu) în anii 1677–1680, distrusă de turci în 1736 și reconstruită în 1739-1749; afectată de incendiul din 7 apr. 1847, biserica a fost reconstruită în 1850–1856 de episcopul Calinic, când au fost executate și picturile murale interioare de către Gheorghe Tattarescu în 1854-1856. Biserica a fost restaurată în 1889, 1958, 1986 și 2005-2006. În această biserică a fost ucis, la 2 ian. 1529, domnul Radu de la Afumați, împreună cu fiul său Vlad, de către postelnicul Drăgan și vornicul Neagoe, la îndemnul boierilor Craioveşti, ca urmare a faptului că acesta a încercat să schimbe politica de supunere față de Imperiul Otoman. Tot aici a funcționat timp de două secole tiparnița înființată de Constantin Brâncoveanu; bisericile „Buna Vestire" (construită în timpul domniei lui Mircea Ciobanul, 1545–1552, incendiată de turci în anul 1736 și refăcută în anul 1747 de logofătul Radu Râmniceanu, reparată în 1925-1926, 1971-1973 și după anul 2000), „Cuvioasa Parascheva" (ctitorie din 1557 a domnului Pătrașcu cel Bun, terminată în 1587 de fiul său, Mihai Viteazul și sfințită în 1593, restaurată în 1790, refăcută și zugrăvită în 1831–1840 și în 1879–1889, consolidată și reparată după anul 1980), „Sfântul Gheorghe" (ante 1636, refăcută în anii 1737–1738, reconstruită în 1857-1860 și reparată în 1935-1945 și 1960-1970), „Sfinții Voievozi" (1677–1680, restaurată în 1850-1853, pictată de Gheorghe Tattarescu și reparată în 1956), biserica bolniței, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1745-1746, restaurată în 2000-2004); biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1725-1730, distrusă de turci în 1738 și rezidită ulterior); bisericile „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1725, reparată în 1816-1817 și repictată în 1896), „Buna Vestire" (1751) a fostului schit Înătești, „Duminica Tuturor Sfinților" (1762–1765, sfințită la 13 sept. 1765), cu picturi murale interioare din 1778 și pridvor sculptat în stil brâncovenesc, „Sfântul Dumitru" (1783-1784); biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1742, pictată în 1870); casa în care a locuit, în 1837, scriitorul și folcloristul Anton Pann, când a fost profesor în acest oraș, construită în sec. 18, în stilul arhitecturii populare vâlcene, cu foișor deschis, sprijinit pe stâlpi din stejar, sculptați; clădirile fostului Tribunal județean (1898-1900), in care azi se află clădirea Parchetului, liceului „Nicolae Bălcescu" (fost „Alexandru Lahovari"), construită în anii 1907–1913 după planurile arhitectului Nicolae Ghica-Budești și Muzeului de Artă, operă din 1937-1939 a arhitectului Gheorghe Simotta; casa lui Alecu Alexiu (1890-1895); Fântâna „Știrbei" (1853); Fântâna cu bustul lui Constantin Brâncoveanu (1913), realizate de arhitecții Anton Capetti și Raimondo Lozupone; Statuia Independenței, operă din 1913–1915 a sculptorului Ion Iordănescu (dezvelită la 17 mai 1915); monumentul închinat domnului Barbu Știrbei, realizat în 1920 de sculptorul C. G. Mihăilescu; statuia lui Mircea cel Bătrân (sculptor: Ion Irimescu), dezvelită în 1970; bustul lui Anton Pann (1968, sculptor: M. Ștefănescu). În localit. componentă Râureni se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1746), la Căzănești există biserica cu dublu hram – „Sfântul Gheorghe" și „Sfântul Dumitru" (1810), iar la Troian, biserica fostului schit, cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (1840-1843, restaurată în 1972-1975) și un conac din 1893. Alte monumente: → *Goranu*.

Râmnicu Vâlcea (2). Biserica „Cuvioasa Parascheva"

"Sfânta

Râmnicu Vâlcea (2). Casa în care a locuit Anton Pann

Cabana Rânca

RÂNCA, staţiune climaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în jud. Gorj, în M-ţii Parâng, la 1 600 m alt., la 63 km NE de municipiul Târgu Jiu, pe şoseaua alpină Novaci-Oaşa-Sebeş. Climat tonic, cu veri răcoroase (în iul. temp. medie este în jur de 14°C) şi ierni friguroase (în ian. temp. medie sub –4°C), cu zăpadă abundentă. Temp. medie anuală este de c. 5°C, iar precipitaţiile depăşesc 1 000 mm anual. Aerul curat, lipsit de praf şi alergeni, liniştea deplină sunt principalii factori de cură indicaţi pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual. Iarna se poate practica schiul pe pârtii naturale, iar vara sunt posibilităţi de drumeţii montane spre obârşiile Lotrului şi Gilortului, spre lacul glaciar Gâlcescu, spre pasul (1 950 m alt.) şi vf. Urdele (2 060 m) etc.

RÂNCĂCIOV → Călineşti (1).

RÂPA ALBASTRĂ, lac antropic în jud. Vaslui, realizat pe cursul inf. al râului Simila, la 6 km amonte de confl. cu Bârladul. Supr.: 232 ha; vol.: 10,6 mil. m^3.

RÂPA DE SUS → Vătava.

RÂPILE → Gura Văii (1).

RÂŞCA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Neamţului cu prelungirile de NE ale M-ţilor Stânişoarei, pe cursul superior al râului Râşca; 5 274 loc. (1 ian. 2011): 2 684 de sex masc. şi 2 590 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). În satul Râşca se află o mănăstire de călugări, întemeiată în 1512 de domnul Moldovei, Bogdan III. Biserica, având hramul „Sfântul Nicolae" a fost construită în anii 1540–1542 la porunca domnului Petru Rareş. Biserica are o formă alungită, cu două turle, iar pe faţada sudică prezintă picturi murale bine păstrate („Scara lui Ioan Climax", „Viaţa Sfântului Antonie" ş.a.), executate, în anii 1551–1554, de pictorul grec Stamatelos Kotronas. În interior se află un valoros tablou votiv înfăţişându-l pe Petru Rareş cu familia lui. Picturile murale au fost restaurate în 1827după renovarea bisericii în 1823-1826. În perioada 1611–1617, marele vornic Costea Băcioc a construit pridvorul mare al bisericii. Chiliile actuale datează din 1821–1842. Turn-clopotniţă din sec. 17. Ansamblul monahal a fost renovat în 1823-1826 (după distrugerile provocate de turci în 1821), apoi refăcut în 1923–1931 (după devastatorul incendiu din 1921 când au fost mistuite de flăcări toate chiliile şi anexele gospodăreşti şi acoperişul bisericii) şi restaurat în perioada 1965–1968 şi în 1991. În 2004, biserica a fost declarată monument istoric şi monument UNESCO. În 1844, aici a fost surghiunit de către domnul Mihail Sturdza, timp de şase luni, Mihail Kogălniceanu pentru vederile sale politice. În sec. 19, mănăstirea Râşca a avut rol de închisoare pentru călugării indisciplinaţi şi pentru boierii care se răzvrăteau împotriva domnului Moldovei. În satul Buda se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1790, reparată în 1898 şi 1925).

RÂŞNOV, oraş în jud. Braşov, situat în SV Depr. Braşov, la 650 m alt., pe râul Ghimbăşel, la 14 km SE de municipiul Braşov; 16 561 loc. (1 ian. 2011): 8 053 de sex masc. şi 8 508 fem. Supr.: 3,9 km^2; densitatea: 4 246 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de argilă. Microhidrocentrală, scoasă din uz în 2005. Producţie de scule (freze, burghie, alezoare, filiere, cuţite de strung s.a.), de plăci electronice cu circuite imprimate, binale, mobilier, cherestea, hârtie igienică, mase plastice (ambalaje, plăci, bare, ţevi ş.a.). Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. Muzeu de istorie. **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite (1939, 1969–1970) urmele unei aşezări daco-romane (*Cumidava*), menţionată în scrierile lui Ptolemeu cu numele *Komidava*, şi ale unui mare castru roman (114 x 110 m), construit în sec. 2 d.Hr. şi refăcut în sec. 3, când a fost întărit cu două şanţuri la exterior şi turnuri de apărare la colţuri. În interiorul castrului au fost identificate fragmente de ziduri ale unor clădiri, bucăţi de *terra sigilata,* vase de provizii, decorate cu fascicule striate ondulate, o figurină din lut, reprezentând-o pe Venera, opaiţe etc. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1331, cu numele *Rosnou,* iar apoi în 1343 (Rosnow), 1377 (*Rasnov*), 1388 (*Villa Rosarum*). În sec. 13, aici au fost colonizaţi saşi veniţi din localitatea Rosenau din Germania. În 1335 şi 20 aug. 1658, localit. a fost incendiată de tătari. Declarat oraş în 1950. **Monumente:** cetatea ţărănească, situată pe un deal care

Râşca. Biserica „Sfântul Nicolae"

Cetatea Râşnov

Râşnov. Biserica evanghelică

, inaugurată în 1891.

domină oraşul de la 150 m alt., construită din piatră, în mai multe etape, respectiv din sec. 14 (atestată documentar, prima oară, în 1335, în legătură cu invazia tătară în Ţara Bârsei) până în sec. 17. Alcătuită din mai multe incinte, cetatea are un zid de centură, înalt de 5 m, dominat de nouă turnuri de apărare. Capela din interiorul cetăţii, astăzi ruinată, datează din 1650. În perioada 2000–2008, cetatea **R.** a fost concesionată, de către Primăria oraşului, cetăţeanului italian Alberto Drera care a făcut unele construcţii în interiorul cetăţii, fără aviz legal, în proporţie de 2/3, fapt care a determinat diminuarea amprentei medievale a cetăţii. În interiorul cetăţii există o fântână care are 146 m adâncime, săpată între 1623 şi 1640, în mare parte de doi prizonieri turci; biserică din sec. 13–15 (azi biserică evanghelică), fortificată, în stil gotic, cu picturi murale interioare cu caracter renascentist, realizate în anul 1500; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae", ridicată de domnul Dan I în 1384, reprezintă prima ctitorie a Basarabilor (familie domnitoare în Ţara Românească) în Transilvania. Biserica a fost restaurată de Mihai Viteazul în anul 1600 şi amplificată în 1770 (păstrează picturi murale interioare executate de Mişu Popp în 1864). Peştera Valea Cetăţii (ocrotită).

RÂU ALB, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Ialomiţei cu prelungirile M-ţilor Leaota, pe Râu Alb (afl. al Dâmboviţei); 1 789 loc. (1 ian. 2011): 942 de sex masc. şi 847 fem. Centru de colectare a laptelui şi a fructelor de pădure. Creşterea bovinelor. Pomicultură. Muzeu cu colecţii de istorie şi etnografie (în satul Râu Alb de Jos). Biserica având triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Sfinţii 40 de Mucenici" şi „Sfântul Pantelimon" (1832–1841), în satul Râu Alb de Jos. Agroturism. Reşed. com. **R.A.** este satul *Râu Alb de Jos*. Com. **R.A.** a fost înfiinţată la 6 dec. 2004 prin desprinderea satelor Râu Alb de Jos şi Râu Alb de Sus din com. Bărbuleţu, jud. Dâmboviţa.

RÂU CÂINELUI, râu, afl. stg. al Vedei pe terit. com. Buzescu (jud. Teleorman); 84 km; supr. bazinului: 534 km^2. Izv. din partea de N a Câmpiei Găvanu-Burdea, din arealul com. Siliştea Nouă.

RÂU DE MORI, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 11 sate, situată în partea de S a Depr. Haţeg, la poalele de N ale M-ţilor Retezat, pe cursul superior al Râului Mare; 3 231 loc. (1 ian. 2011): 1 574 de sex masc. şi 1 657 fem. Expl. de granit şi de argilă. Hidrocentrale în satele Ostrovu Mic (15,9 MW, intrată în funcţiune în 1986), Clopotiva (14 MW, dată în folosinţă în 1987) şi Ostrov (15,9 MW, intrată în funcţiune în 1988). În satul Râu de Mori, menţionat documentar, prima oară, în 1359, se află ruinele Curţii cnejilor Cânde (sec. 15), iar în satul Suseni, atestat documentar în 1439, ruinele Cetăţii Colţ (sau Cetatea Colţului), situată pe un pinten stâncos din M-ţii Retezat – cetate construită în jurul anului 1280, cu scop de apărare, şi refăcută de familia cnejilor Cânde în sec. 15, prevăzută cu un donjon masiv. A fost una dintre cele mai puternice cetăţi cneziale din Transilvania. Cetatea Colţ a constituit sursa de inspiraţie pentru scriitorul francez Jules Verne în realizarea romanului său *Castelul din Carpaţi.* În apropierea ruinelor cetăţii Colţ se află biserica având hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" construită din piatră (cu ziduri groase de 1,20 m) în anii 1310–1315. Naosul este este în întregime tencuit şi nu mai prezintă nici o urmă de picturi murale. În a doua jumătate a sec. 15 aici s-a instalat o obşte de călugări cunoscută sub numele Râu de Mori, dar la începutul sec. 17 cultul reformat-calvin i-a izgonit pe călugării de la această mănăstire care vieţuiau aici. După alungarea călugărilor mănăstirea a rămas în paragină, iar în perioada comunistă biserica mănăstirii a fost transformată în grajd. După prăbuşirea comunismului în dec. 1989, în jurul acestei biserici a fost reînfiinţată o mănăstire de călugări (în anul 1995) şi s-a zidit o clădire cu cinci chilii şi bucătărie. În satul Ostrov, menţionat documentar în 1260, se află biserica ortodoxă cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (sec. 14), iar în satul Clopotiva, atestat documentar în 1360, bisericile ortodoxe cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1700) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1768). Acces spre rezervaţiile Gemenele (rezervaţie ştiinţifică integrată în Parcul Naţional Retezat) şi Calcarele de la Faţa Fetei (cu planta endemică *Centaurea pseudophrygia* ssp. *retezatensis*).

RÂU DOAMNEI, râu, afl. stg. al Argeşului la Piteşti; 98 km; supr. bazinului: 1 822 km^2. **R.D.** îşi formează cursul pr. din confl. a două pâraie alpine (*Valea Rea,* 20 km, considerat izv. pr. şi *Zârna,* 17 km), care au obârşia în două lacuri glaciare, aflate aproximativ la aceeaşi alt. (2 190 m) pe versantul de S al M-ţilor Făgăraş: Valea Rea izv. din lacul Viştea, de sub vf. Moldoveanu, iar Zârna din lacul omonim, de sub vf. Dara. **R.D.** are în sectorul montan un curs vijelios pe direcţie predominantă N-S, străbătând versantul de S al M-ţilor Făgăraş, unde panta medie este de 40‰, apoi Muscelele şi Dealurile Argeşului, unde panta medie de curgere este de 4–8‰, având un debit mediu multianual, în zona de vărsare, de 22 m^3/s. O parte din apele cursului său superior este captată şi condusă printr-un tunel de aducţiune în lacul de acumulare Vidraru aparţinând hidrocentralei de pe cursul superior al râului Argeş. Afl. pr.: Cernat, Râu Târgului.

RÂU MARE, râu, afl. stg. al Streiului în Depr. Haţeg, pe terit. com. Sântămăria-Orlea (jud. Hunedoara); 62 km; supr. bazinului: 894 km^2. **R.M.** se formează prin unirea, în micul bazinet de la Gura Apelor, a *Râului Şes,* care izv. din masivul Godeanu, de sub vf. Godeanu, cu *Lăpuşnicu Mare,* care îşi adună apele din M-ţii Retezat, de sub vf. Peleaga. Cursul superior al **R.M.**, instalat între M-ţii Retezat (la E) şi M-ţii Ţarcu (la V), are o pantă medie de 30‰, ceea ce-i asigură o valoare ridicată din punct de vedere hidroenergetic. Pe cursul superior al **R.M.**, în bazinetul Gura Apelor, s-a construit, în anii 1980–1986, cel mai mare baraj de pe râurile interioare ale ţării (barajul „Gura Apelor"): 174 m înălţime; 570 m lăţime max. la bază; 480 m lungimea la coronament. Lacul de acumulare rezultat în urma barajului are o capacitate de 225 mil. m^3 de apă, constituind sursa de alimentare şi punere în mişcare a turbinelor hidrocentralei Retezat (335 MW), intrată în funcţiune în 1986. În aval de aceasta, pe **R.M.** au mai fost construite şi date în exploatare încă zece hidrocentrale: Ostrovu Mic, 15,9 MW (dată în folosinţă în 1986), Clopotiva, 14 MW (1987), Ostrov, 15,9 MW (1988), Cârneşti I, 15,9 MW (1988), Cârneşti II, 11,5 MW (1988), Păclişa, 15,9 MW (1988), Toteşti I, 15,9 MW (1988), Toteşti II, 15,9 MW (1989), Haţeg, 15,9 MW (1990) şi Sântămăria-Orlea, 11,5 MW (1991).

RÂU MORILOR → Telița.

RÂU NEGRU, râu, afl. stg. al Oltului în aval de com. Chichiş (jud. Covasna); 97 km; supr. bazinului: 2 320 km^2. Izv. de pe versantul de S al M-ţilor Nemira, de sub vf. Şandru Mare, de la 1 280 m alt., curge mai întâi pe direcţie N-S, având o pantă de scurgere de 35‰, iar în arealul com.

Lemnia (jud. Covasna), **R.N.** pătrunde în Depr. Târgu Secuiesc, pe care o drenează pe direcţie NE-SV şi unde panta scade rapid (0,2‰), râul meandrează intens, producându-se şi numeroase despletiri. În cursul inf. străbate o zonă mlăştinoasă şi arealul cu dune de nisip de la Reci. Afl. pr.: Estelnic, Caşin, Mărcuşa, Zăbala, Covasna, Tărlung.

RÂURENI, lac de acumulare realizat pe cursul inf. al râului Olt, în aval de municipiul Râmnicu Vâlcea, dat în folosinţă în 1977. Supr.: 174 ha; vol.: 7,3 mil. m^3. Apele lacului pun în mişcare turbinele hidrocentralei Râureni, cu o putere instalată de 48 MW.

RÂU SADULUI, com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată la poalele de N ale M-ţilor Lotrului şi cele de E ale M-ţilor Cindrel, pe cursul mijlociu al râului Sadu; 592 loc. (1 ian. 2011): 328 de sex masc. şi 264 fem. Hidrocentrala Sadu V (27,4 MW), intrată în funcţiune la 5 dec. 1955. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). În satul Râu Sadului, menţionat documentar în 1750, se află biserica „Sfinţii Arhangheli" (1848, restaurată în 2008-2009).

RÂU ŞES, Suprafaţa de eroziune ~ → Godeanu (1).

RÂU TÂRGULUI, râu, afl. stg. al Râului Doamnei, în amonte de Mărăcineni; 67 km; supr. bazinului: 1 079 km^2. Izv. din M-ţii Iezer, de sub vf. Păpuşa, de la 2 050 m alt., străbate zona montană pe direcţie N-S, pe o pantă medie de 50‰, la Câmpulung pătrunde în zona Muscelelor Argeşului, schimbându-şi uşor direcţia de curgere către SV, iar în aval de Mihăeşti drenează partea de V a Piem. Cândeşti, separând-o de Dealurile Argeşului. Debitul mediu multianual în zona de vărsare este de 12 m^3/s. În cursul superior, în satele Lereşti şi Voineşti au fost construite şi date în folosinţă (în 1987) câte o hidrocentrală având puterea instalată de 19 MW şi respectiv de 5,2 MW.

REBRA, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, formată dintr-un sat, situată în zona Muscelelor Năsăudului, pe cursul inf. al râului omonim; 3 005 loc. (1 ian. 2011): 1 589 de sex masc. şi 1 416 fem. Expl. de gresii. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Pomicultură (meri, pruni). Culturi de cereale, cartofi, legme ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor şi păsărilor. Cămin cultural. Satul Rebra este atestat documentar în 1245 cu numele *Rivulus Rebrae*. Biserică (1901-1902). Rezervaţia Tăuşoare-Zalion (71 ha), de fapt un complex carstic, declarat monument al naturii, alcătuit din Peştera Izvorul Tăuşoarelor şi Peştera Jgheabul lui Zalion.

REBRICEA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 9 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe valea râului Rebricea; 3 821 loc. (1 ian. 2011): 1 949 de sex masc. şi 1 872 fem. Halte de c.f. (în satele Rebricea şi Rateşu Cuzei), inaugurate la 1 mai 1892. Morărit; presă de ulei comestibil. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Rebricea apare menţionat documentar, prima oară, în 1460, iar satul Tatomireşti în 1487 şi apoi la 18 mart. 1495. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1790–1792, cu unele transformări din 1888; reparată în anii 1935–1939 şi 1957–1960) şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809), în satele Tatomireşti şi Tufeştii de Jos; biserica din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1716), în satul Draxeni.

REBRIŞOARA, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Năsăudului, pe valea Someşului Mare, la confl. cu râurile Rebra şi Gersa; 4 855 loc. (1 ian. 2011): 2 480 de sex masc. şi 2 375 fem. Staţie de c.f. (în satul Rebrişoara). Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Muzeu sătesc. Cămin cultural. Centru de confecţionare a obiectelor din răchită (în satul Rebrişoara). În satul Rebrişoara, menţionat documentar, prima oară, în 1375, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1721) şi o biserică din cărămidă (1901-1903). Rezervaţie naturală (Peştera *Izvorul Tăuşoarelor*).

RECAŞ, oraş în jud. Timiş, situat în partea de E a Câmpiei Timişului, pe canalul Bega; 8 817 loc. (1 ian. 2011): 4 389 de sex masc. şi 4 428 fem. Supr.: 230 km^2, din care 15,7 km^2 în intravilan; densitatea 562 loc./km^2. Staţie (Recaş) şi haltă de c.f. (în satul Izvin). Expl. de argile comune. Producţie de cărămidă, de preparate din lapte, de pielărie şi încălţăminte. Creşterea bovinelor şi a cailor de rasă Nonius (în satul Izvin). Centru viticol şi de vinificaţie. Cramă. Muzeu de istorie (f. 1987), reorganizat în anul 2002. Bibliotecă publică (peste 15 000 volume). Casa de cultură „Ion Cojar". **Istoric.** Recaş apare menţionat documentar prima oară, ca sat, în 1319 cu numele *Rykas*. Între 1552 şi 1716 a fost stăpânit de turci, între 1716 şi 1778 de austrieci, iar în anii 1778-1918 de maghiari. Colonizat cu mai multe familii de germani (1764-1786) şi maghiari (1905-1907). Com. Recaş a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă satele Bazoş, Herneacova, Izvin, Nadăş, Petrovaselo şi Stanciova. În satul Bazoş, atestat documentar în 1723 se află un parc dendrologic (59 ha), amenajat în anii 1909–1914 de către F. von Engelhardt (director al grădinilor publice din Düsseldorf), inclus pe lista ariilor protejate, care cuprinde peste 500 de specii de arbori din diferite zone ale lumii (ienupăr de Virginia/*Juniperus virginiana,* gutui japonez/*Chaenomeles japonica*, arţar american/*Acer saccharinum*, nuc american, arbore de abanos, arborele lalea/*Lyriodendron tulipifera* ş.a.).

RECEA 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul superior al râului Teleorman; 2 962 loc. (1 ian. 2011): 1 426 de sex masc. şi 1 536 fem. Haltă de c.f. (în satul Recea). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Bisericile cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului", în satele Deagu de Sus (1765) şi Recea (1805, cu picturi murale din 1806). Satul Recea este atestat documentar în anul 1559.

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Făgăraş, la poalele de N sale M-ţilor Făgăraş, pe râul Săvăstreni; 3 250 loc. (1 ian. 2011): 1 598 de sex masc. şi 1 652 fem. Nod rutier. Pomicultură (meri). Culturi de cartofi şi cereale. Satul Recea apare menţionat documentar, prima oară, în 1520. În satul Săsciori, atestat documentar în 1432, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18). În satul Berivoi, atestat documentar în anul 1511, se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), înfiinţată în 1993, cu biserica „Sfântul Apostol Andrei" construită în perioada 29 iun. 1993–20 iul. 1995 (când a fost şi sfinţită) pe locul unei biserici din sec. 18 distrusă prin incendiere la 13 iun. 1761 din ordinul generalului austriac Adolph von Buccow. În anii 1995–1997 au fost construite două corpuri de chilii şi paraclisul cu hramul „Înălţarea Domnului"; picturile murale interioare ale bisericii au fost executate în frescă, în stil neobizantin, în 2001–2002 de Oprea Florin Pioară. În satul Dejani, atestat documentar în 1452, a existat o mănăstire, atestată documentar înainte de anul 1700, distrusă prin incendiere la 13 iun. 1761

din ordinul generalului austriac Adolph von Buccow. Mănăstirea a fost reînființată în 1990 (de călugări) a cărui biserică, cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului", a fost zidită în anii 1991–1995, prin strădania preotului paroh Ioan Ciocan cu contribuția credincioşilor din sat, iar lucrările de finalizare au fost realizate după stabilirea obştii monahale. Mănăstirea Dejani are şi un paraclis cu hramul „Schimbarea la Față".

3. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Baia Mare, la poalele M-ților Gutâi, pe râul Lăpuş; 5 838 loc. (1 ian. 2011): 2 874 de sex masc. şi 2 964 fem. Halte de c.f. (în satele Săsar şi Lăpuşel). Expl. de aur şi argint (în satul Săsar). Confecții metalice; construcții de instalații industriale; prelucr. lemnului; băuturi alcoolice. Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea ovinelor, bovinelor şi porcinelor. Satul Recea apare menționat documentar, prima oară, în 1828.

4. Mănăstirea ~ → Ungheni (1).

5. Mănăstirea ~ → Dumbrăveni (4).

RECEA-CRISTUR, com. în jud. Cluj, alcătuită din 9 sate, situată în zona Dealurilor Gârboului, la poalele de E ale Dealului Cacova, pe cursul superior al râului Lonea; 1 541 loc. (1 ian. 2011): 730 de sex masc. şi 811 fem. Satul Recea-Cristur apare menționat documentar, prima oară, în 1320. În satul Osoi, atestat documentar în 1314, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1800, cu picturi pe pereții interiori datând din 1821), declarată monument istoric, iar în satul Ciubăncuța, amintit documentar în 1554, biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1829).

RECI, com. în jud. Covasna, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Depr. Sfântu Gheorghe, la poalele de S ale M-ților Bodoc, pe cursul inf. al văii Râului Negru; 2 214 loc. (1 ian. 2011): 1 133 de sex masc. şi 1 081 fem. Haltă de c.f. (în satul Bita). Expl. de gresii. Moară (sec. 19). Topitorie de in. Produse de panificație. În arealul com. **R.** are loc o îngustare a văii Râului Negru („strâmtoarea" sau „poarta" de la Reci) prin care se face trecerea către Depr. Bârsei. Pe terit. satului Reci au fost descoperite (1957–1959) vestigiile unor aşezări suprapuse datând din Neolitic, din prima Epocă a fierului (Hallstatt), din sec. 3–4 (cultura Sântana de Mureş), precum şi un cimitir de înhumație din sec. 10–11. În satul Reci, menționat documentar, prima oară, în 1334, se află o biserică în stil romanic (sec. 13), azi biserică reformată, reconstruită în 1515, cu transformări din 1857, şi un conac din 1717. În perimetrul com. **R.** există numeroase dune de nisip (Dunele de la Reci), cu înălțimi cuprinse între 3 şi 12 m, a căror orientare (NE-SV) se datorează vântului Nemira care bate în această zonă cu deosebită intensitate. Între dune sunt cantonate o serie de mlaştini şi lacuri având forme alungite. Această zonă de dune de pe stg. văii Râului Negru, extinsă pe o supr. de 17 km^2, era acoperită în secolele trecute de un mestecăniş întins („Mestecănişul de la Reci"), care a fost treptat afectat de tăieri şi de păşunat, ceea ce a dus la apariția nisipurilor mişcătoare. Ulterior a luat o mare extindere aninul, alături de care s-au plantat pin silvestru, pin negru, plop canadian şi stejar, oprindu-se înaintarea dunelor. O parte a câmpului de dune este acum ocupată de culturi agricole. Pe o mică porțiune, declarată rezervație naturală, se mai află mesteceni bătrâni, rari. În partea de NE a acestei arii nisipoase, unde terenul este mai umed şi ochiurile de apă sunt mai mari şi mai numeroase se află un aniniş întins, declarat rezervație silvo-cinegetică. Aici se întâlnesc numeroase plante plutitoare, ca nufărul alb (*Nymphaea alba*) şi *Aldrovanda vesiculoasa* şi plante higrofile ca roua cerului (*Drosera rotundifolia*), trifoiştea (*Menyanthes trifoliata*) şi şapte degete (*Comarum palustre*). Fauna este abundentă şi diversă, aici fiind un important loc de popas pentru păsările de apă. Se remarcă şi un batracian interesant, considerat relict glaciar, broasca de mlaştină (*Rana arvalis*).

REDEA, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanați, pe râul Valea Pârliți; 2 808 loc. (1 ian. 2011): 1 436 de sex masc. şi 1 372 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, legume etc. În satul Redea se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1721, refăcută în anii 1802–1804), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1830), „Sfântul Ioan Botezătorul" (1834–1836), „Sfinții Voievozi" (1868) şi conacul „Găleteanu" (sec. 19).

REDIU 1. Com. în jud. Galați, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Covurlui, pe râul Suha; 2 110 loc. (1 ian. 2011): 1 077 de sex masc. şi 1 033 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, cartofi, legume etc. Satul Rediu a fost înființat în 1912 cu numele *Ferdinand*, iar între 1948 şi 1 ian. 1965 s-a *Oasele*. Până la 16 mai 2008, com. **R.** a avut în componență satul Suhurlui, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Jijiei Inferioare, pe râul Valea Lupului; 4 444 loc. (1 ian. 2011): 2 243 de sex masc. şi 2 201 fem. Haltă de c.f. (în satul Rediu). Creşterea bovinelor. Pe terit. satului Rediu, menționat documentar, prima oară, în 1472, au fost descoperite fragmente de vase ceramice datând de la sf. celei de-a doua Epoci a fierului (La Tène – sec. 5 î.Hr.-1 d.Hr.), precum şi vestigiile unor aşezări din sec. 4 şi din sec. 17–18. În satul Rediu se află biserica „Sfântul Grigore Teologul", construită în anii 1910-1911 (restaurată în anul 2008) pe locul unei biserici din lemn care data din 1843. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. **R.** s-au numit *Rediu-Tătar*.

3. Com. în jud. Neamț, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Cracău-Bistrița, pe dr. văii Bistrița; 5 202 loc. (1 ian. 2011): 2 673 de sex masc. şi 2 529 fem. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809, refăcută în anii 1820–1824), în satul Bețeşti; bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (sec. 19), declarată monument istoric în anul 2004, şi „Buna Vestire" (1730), în satele Rediu şi Poloboc.

REDIU-TĂTAR → Rediu (2).

REGEP CUIUS → Băneasa (3).

REGHIN, municipiu în jud. Mureş, situat într-o mică depresiune, în partea de E a Pod. Transilvaniei, în zona Dealurilor Mureşului, la 350–395 m alt., pe ambele maluri ale râului Mureş, la confl. cu râul Gurghiu, la 32 km N-NE de municipiul Târgu Mureş; 36 398 loc. (1 ian. 2011): 17 697 de sex masc. şi 18 701 fem. Supr.: 56,1 km^2, din care 13,34 km^2 în intravilan; densitatea: 2 728 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată în 1885 şi modernizată în

Reghin. Biserica evanghelică

1968). Nod rutier. Centrală electrică şi de termoficare ce funcţionează pe baza deşeurilor din lemn. Turnătorie de oţel şi fontă. Constr. de utilaje agricole, de maşini şi utilaje pentru ind. lemnului (tractoare articulate, dotate cu cleşti şi braţe), pentru ind. mat. de constr. (echipamente pentru liniile tehnologice ale fabricilor de cărămidă şi ţiglă) şi de piese de schimb pentru autovehicule (pompe, lanţuri antiderapante, cricuri hidraulice etc.). Combinat de prelucr. a lemnului în cadrul căruia se produc instrumente muzicale, ambarcaţiuni nautice (caiace, canoe, veliere, schifuri, bărci de agrement etc.), articole sportive (schiuri, săniuţe, aparate de gimnastică, rachete de tenis ş.a.), plăci aglomerate din lemn etc. Producţie de conf., de încălţăminte din piele pentru diverse utilităţi sportive, de lapte praf, bere, sucuri naturale, preparate din carne, panificaţie etc. Centru pomicol (meri, peri, nuci, caişi). Fermă zootehnică. Parc dendrologic (6 ha) amenajat în anul 1959; pădurea Rotundă (30 ha), folosită ca loc de agrement. Muzeu (f. 1959), cu secţii de istorie, etnografie (c. 4 000 de exponate cuprinzând piese de port popular, ceramică, icoane pe sticlă, ţesături, obiecte meşteşugăreşti etc.) şi ştiinţele naturii (peste 1 500 de specii din ornitofauna României şi a altor ţări – huhurez de Ural, gâsca americană etc.). Colecţia de ouă încondeiate „Kalber Ladislau". Biblioteca (din 1947), cu peste 6 000 de volume, în majoritate cărţi rare şi vechi (*Codicis DN Iustiniani Sacratis,* 1551, *Instructio pro tabula regio judiciaria Transylvaniae,* 1737 ş.a.). Casă de cultură, într-un edificiu construit în anii 1937–1939. **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite vestigiile mai multor aşezări suprapuse, datând din Neolitic (topoare din piatră, fusaiole din lut ars, fragmente de vase ceramice etc.), din Epoca bronzului (ceramică decorată prin incizie, fibule, securi din bronz etc.) şi din perioada getodacă (fragmente de vase ceramice, unelte, morminte de incineraţie). Săpăturile arheologice efectuate au mai scos la iveală un tezaur monetar roman (peste 600 de piese), un vas ornamentat cu linii orizontale vălurite şi vestigiile unei cetăţi de pământ din sec. 8–9. În sec. 12, **R.** şi zonele înconjurătoare au fost colonizate cu germani. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1228, cu numele *Regun,* iar apoi ca reşed. a unui decanat monahal (în 1300) şi al unui capitlu (în 1332). Prădată şi incendiată în timpul invaziilor mongole din anii 1241, 1285, 1393, aşezarea s-a refăcut de fiecare dată şi a fost înconjurată cu ziduri de apărare. Amintit documentar ca târg (*oppidum Regen*) în 1427, **R.** devine în sec. 16 un important centru meşteşugăresc, în care activau numeroase bresle (tăbăcari, cizmari, cojocari, croitori etc.), şi comercial, cu vestite târguri anuale. La 19 sept. 1708 aşezarea a fost incendiată de curuţi (biserica săsească a fost mistuită de flăcări), iar în 1740 şi 1767, **R.** a fost afectat de mari incendii care i-au provocat pagube uriaşe. La 20 oct./1 nov. 1848 **R.** a fost incendiat de gărzile secuieşti, flăcările mistuind biserici, şcoli, primăria, numeroase case ş.a. După refacerea sa, aşezarea a cunoscut o nouă dezvoltare (în 1857, la **R.** îşi desfăşurau activitatea peste 20 de bresle, cu peste 600 de meşteşugari), fiind ridicată la rangul de oraş liber (în 1863), cu drept de a trimite deputaţi în Dieta Transilvaniei. În 1870, la **R.** a fost instalată o tipografie, în 1874 a luat fiinţă o secţie a Societăţii „ASTRA", care a jucat un important rol cultural, iar în 1885, oraşul a fost legat prin linie de c.f. cu oraşul Târgu Mureş. După unirea Transilvaniei cu România, la 1 dec. 1918, **R.** a cunoscut o dezvoltare însemnată, mai ales în domeniul ind. lemnului şi alim. În sept. 1944, oraşul a fost eliberat de armatele române de sub ocupaţia hortysto-fascistă. În luna mai 1970, **R.** a suferit mari pagube materiale de pe urma inundaţiilor catastrofale provocate de revărsările Mureşului şi Gurghiului. Declarat municipiu la 24 nov. 1994. În prezent, **R.** are în subordine ad-tivă două localităţi componente: Apalina şi Iernuţeni, ambele menţionate documentar, prima oară, în 1332. **Monumente:** biserica evanghelică, începută înainte de anul 1300 ca bazilică romanică şi terminată în 1330, cu unele transformări gotice din sec. 16. Afectată de incendiul din 1708 a fost refăcută în 1778-1779 cu unele elemente baroce, iar după incendiul din 1848 a fost renovată în 1851-1857; restaurată în anii 1927–1930 şi 1959–1961 şi declarată monument istoric. Are un turn înalt de 47 m, prevăzut cu un ceas instalat în sec. 19. Casa parohială datează din 1670; biserica ortodoxă din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1725 sau 1744–1748, renovată în anii 1760, 1857, 1957 şi 1982), cu picturi de factură populară în altar şi icoane pe tâmplă din 1760, are 15 m lungime, 6 m lăţime şi 14 m înălţime; biserica romano-catolică (1736-1781), în stilul barocului târziu, a fost repictată în 1968; biserica reformată reconstruită în 1910 pe locul unei biserici catolice din 1246; biserica ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime", ctitorie din anul 1805 a lui Petru Maior, terminată în 1811; bustul lui Petru Maior, dezvelit în 1969, operă a lui Ion Vlasiu; statuia „Lupa capitolina", operă a sculptorului Simion Moldovan, dezvelită la 17 dec. 1994; bustul lui Mihai Eminescu, dezvelit la 4 iun. 2000; Monumentul viorilor, dezvelit în anul 2001. În localit. componentă Apalina se află un castel (sec. 15, refăcut în sec. 19, azi în ruină), construit în stilul Renaşterii, cu elemente baroce, situat într-un parc (15 ha) cu specii rare de frasin american, salcâm japonez, pin, tisă ş.a., precum şi o biserică romano-catolică (sec. 13–15), iar în localit. componentă Iernuţeni, o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1992–1995, sfinţită la 20 aug. 1995 de Preafericitul Teoctist, Patriarhul de atunci al Bisericii Ortodoxe Române).

REGHIU 1. Masiv deluros în Subcarpaţii Vrancei, extins pe direcţie SV-NE, între văile râurilor Milcov (la E) şi Zăbala (la V), alcătuit din gresii, şisturi argiloase, marne ş.a. Alt. max.: 867 m (vf. Răchitaşu). Acoperit cu păduri de fag. În perimetrul acestui masiv se află rezervaţia complexă (geologică, paleontologică şi floristică) Scruntaru (125 ha), ocrotită din apr. 1973, în cadrul căreia se evidenţiază un interesant relief ruiniform, dezvoltat pe gresii sarmaţiene (vârfuri conice, jgheaburi adânci, pereţi abrupţi etc.), bogate depozite fosilifere (lamelibranhiate, gasteropode) şi variate specii de plante, printre care: mojdreanul (*Fraxinus ornus*), jugastrul (*Acer campestre*), cătina (*Hippophäe rhamnoides*), sângerul (*Cornus sanguinea*), iarba fiarelor (*Cynanchum vincetoxicum*), pelinul nemirositor (*Artemisia campestris*), lemnul râios (*Evonymus verrucosa*), inul sălbatic (*Linum austriacum*) ş.a.

2. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 8 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, la poalele de S ale Dealului Răiuţ şi cele de NE ale Dealului Reghiu, pe cursul superior al râului Milcov; 2 468 loc. (1 ian. 2011): 1 267 de sex masc. şi 1 201 fem. Zăcăminte de sare gemă şi de cărbune brun (neexploatate). Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). În satul Ursoaia se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (ante 1809). În arealul com. **R.** există rezervaţia complexă Scruntaru (125 ha).

REGUN → Reghin.

REMETE → Eremitu.

REMETEA 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în partea de N a Depr. Beiuş, la poalele M-ţilor şi Dealurilor Pădurea Craiului, la confl. râului Meziad cu Valea Roşie; 2 890 loc. (1 ian. 2011): 1 405 de sex masc. şi 1 485 fem. Expl. de calcar. Fabrică de var (în satul Meziad). Prelucr. lemnului. Morărit; produse de panificaţie. Fermă de creştere a struţilor. Centre de rotărit, de ciopliturişi sculpturi în lemn (în satele Meziad şi Petreasa). Punct de plecare spre Peştera Meziad. Agroturism. În satul Remetea, menţionat documentar, prima oară, în 1204, se află o biserică (ante 1400), iniţial ortodoxă, cu picturi murale de influenţă tiroleză, datând din 1420 (în prezent biserica aparţine cultului reformat) şi o biserică ortodoxă din 1788; în satul Petreasa există o biserică din lemn din 1775, iar în satul Şoimuş, atestat documentar în 1213, o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1743 sau 1752, cu iconostas pictat în 1875 de David Zugravul), declarată monument istoric. Gorun multisecular (monument al naturii).

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Giurgeu, la poalele de E ale M-ţilor Gurghiu, pe cursul superior al văii Mureşului, la 750 m alt., la 75 km NV de municipiul Miercurea-Ciuc; 6 203 loc. (1 ian. 2011): 3 088 de sex masc. şi 3 115 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (scaune). Fabrică de lapte praf şi de îngheţată. Moară de apă (începutul sec. 20), în satul Sineu. Centru de prelucr. artistică a lemnului. În satul Remetea, menţionat documentar, prima oară, în 1567, se află o piuă (1875), un joagăr (sec. 19), o moară (sec. 19) şi un muzeu etnografic (f. 1972). Satul Remetea are statut de staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, cu climat de depresiune intramontană, tonic, cu temp. medii anuale de c. 6,5°C (în iul. temp. medie este de 17°C, iar în ian. sub –6°C) şi precipitaţii moderate (c. 700 mm anual). Numeroase izv. cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, sodice, calcice, magneziene, indicate în cură internă pentru tratarea bolilor digestive (gastrite hipoacide în fază inactivă, colon iritabil), a celor hepatobiliare (dischinezie biliară), precum şi în cură externă pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, cardiovasculare (hipertensiune arterială, ateroscleroză compensată, arterită aterosclerotică în stare incipientă). Buvete pentru cură internă cu ape minerale. În satul Remetea există biserica romano-catolică „Sfântul Leonard" (41 m lungime, 12 m lăţime, turn de 47 m înălţime) sfinţită în 1726, afectată de incendiul din 1771 şi refăcută în anii 1776–1777 şi pictată în 1784, precum şi casa „Sáska" (1875–1893). Rezervaţie naturală („Mlaştina cea mare de la Remetea"). Rezervaţie naturală cu lalele pestriţe. Satul Martonca s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21.

REMETEA CHIOARULUI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 5 sate, situată în partea de SE a Depr. Baia Mare, la poalele Dealurilor Chioarului şi a Culmii Pietricica, pe cursul mijlociu al râului Lăpuş; 2 857 loc. (1 ian. 2011): 1 412 de sex masc. şi 1 445 fem. Prelucr. lemnului. Morărit. Legumicultură. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Berchezoaia, menţionat documentar, prima oară, în 1566, se află ruinele cetăţii Chioarului, construită în sec. 13 ca cetate de pază şi amintită pentru prima oară în 1319 într-un document în care se arată că „nobilii transilvăneni, răsculaţi împotriva regelui Carol I Robert de Anjou, au cucerit cetăţile Cehu şi Chioar". În 1367, cetatea a intrat în posesia lui Drag, iar în 1378 apare cu numele *castrum Kewar,* aflată în proprietatea voievozilor maramureşeni Balc şi Drag. La începutul sec. 15, 37 de localităţi au fost alipite acestei cetăţi, iar în 1424, cetatea cuprindea în subordinea sa circa 100 de sate. În 1599, cetatea Chioarului, una dintre cele mai puternice fortificaţii din Transilvania, a fost cucerită de Mihai Viteazul, în 1657 a fost ocupată de polonezi, iar în 1660 de armatele turceşti comandate de Ali-Paşa. Ocupată (în 1685) şi stăpânită (până în 1718) de austrieci, cetatea a fost distrusă de aceştia în 1718 deoarece devenise un important loc de refugiu pentru haiduci. În timpul răscoalei curuţilor (1703–1711), cetatea Chioarului a reprezentat un puternic centru de rezistenţă al răsculaţilor. În perioada medievală, cetatea Chioarului a funcţionat ca district de sine stătător, cunoscută şi sub numele de *Cetatea de Piatră.* În satul Posta, menţionat documentar, prima oară, în 1555, se află bisericile ortodoxe din lemn, cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 17, cu picturi interioare originare), „Sfântul Ilie" (1806) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1820), iar în satul Remetea Chioarului, amintit documentar în 1566, o biserică ortodoxă din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1800), cu un monumental turn-clopotniţă şi un frumos pridvor cu arcade din bârne cioplite, şi o casă veche din lemn (1875) aparţinând Mariei Pop. În satul Berchez, atestat documentar în 1351, există o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată) şi o biserică ortodoxă din lemn, cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 19).

REMETEA MARE, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Câmpiei Timişului, pe canalul Bega; 2 090 loc. (1 ian. 2011): 1 011 de sex masc.

Remetea (1). Portretul evanghelistului Marcu din biserica reformată

Remetea Chioarului. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"

şi 1 079 fem. Haltă de c.f. (în satul Remetea Mare). Fabrică de mobilă. Confecţionarea prelatelor. Apicultură; avicultură; piscicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. În perimetrul com. **R.M.** au fost descoperite vestigiile a două locuinţe datând din prima Epocă a fierului (Hallstatt, 1200–450/300 î.Hr.) în care s-a găsit un bogat material arheologic. În satul Remetea Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1333, se află conacul „Ambrozi" (1820), azi han turistic. Până la 7 ian. 2008, com. **R.M.** a avut în componenţă satele Bucovăţ şi Bazoşu Nou, care la acea dată au format com. Bucovăţ, jud. Timiş.

REMETHE → Pomi.

REMEŢI 1. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de N ale M-ţilor Gutâi, pe stg. râului Tisa, la graniţa cu Ucraina; 3 128 loc. (1 ian. 2011): 1 600 de sex masc. şi 1 528 fem. În satul Remeţi, menţionat documentar, prima oară, în 1363, se află biserica ucraineană „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" a fostei mănăstiri a Paulinelor, datând din sec. 15.

2. Hidrocentrala ~ → Bulz.

REPA → Vătava.

REPEDEA 1. Deal cu caracter structural, situat la marginea de NE a Pod. Central Moldovenesc, la SE de municipiul Iaşi, alcătuit dintr-o succesiune de straturi de argile, gresii şi calcare oolitice sarmaţiene. Spre N şi V este delimitat de cueste puternice, afectate de procese de alunecări de straturi. Alt. max.: 416 m. Acoperit cu păduri de fag, stejar şi gorun şi parţial de livezi şi podgorii. A fost studiat din punct de vedere geologic de către Grigore Cobălcescu, în 1862, care a elaborat, cu această ocazie, prima lucrare geologică din România (*Calcarul de la Răpidea*). Importanţă turistică. Declarat monument al naturii (1955). Cunoscut şi sub numele de *Răpedea* sau *Răpidea.*

2. Com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în Depr. Poienile de sub Munte, la poalele M-ţilor Maramureş, la confl. râului Repedea cu Ruscova; 4 926 loc. (1 ian. 2011): 2 565 de sex masc. şi 2 361 fem. Expl. lemnului. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. În satul Repedea, atestat documentar în 1350, se află biserica ortodoxă ucraineană „Sfântul Pantelimon" (1897-1901), în stil baroc. Tot aici a existat o biserică din lemn, construită în anul 1413, dar care s-a prăbuşit în deceniul 6 al sec. 20 în urma unei ierni foarte grele. Rezervaţia naturală Vârful Farcău – lacul Vinderelu (100 ha).

RESCHITZA → Reşiţa.

RESCULUM → Poieni.

RESICZA → Reşiţa.

RESZINITZA → Reşiţa.

REŞIŢA, municipiu în partea de SV a României, reşed. jud. Caraş-Severin, situat în depresiunea omonimă (care constituie de fapt un culoar de contact, săpat în roci sedimentare friabile), la 245 m alt., la poalele de NV ale M-ţilor Semenic şi cele de E ale M-ţilor Dognecea, pe cursul superior al râului Bârzava; 82 390 loc. (1 ian. 2011): 39 434 de sex masc. şi 42 956 fem. Supr.: 197,7 km^2, din care 21,5 km^2 în intravilan; densitatea: 3 832 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Nod rutier. Expl. de huilă (în localităţile componente Doman şi Secu) şi de calcar (Doman). Centrală termoelectrică (intrată în funcţiune în 1965). Important şi vechi centru siderurgic al României (primele furnale au fost instalate în anii 1769–1771), care produce fontă, oţel şi laminate. Constr. de locomotive (iniţial cu abur, din 4 sept. 1872 şi până în 1960, apoi locomotive Diesel şi Diesel electrice), de macarale, poduri metalice şi rulante , de maşini şi utilaje destinate transportului feroviar (motoare Diesel, subansamble boghiu-motor pentru locomotive Diesel electrice), de utilaje energetice şi miniere (turbine cu abur de mare putere, generatoare electrice pentru centrale electrice, turbosuflante), utilaje petroliere şi pentru ind. chimică şi alim. Întreprinderi ale ind. textile (conf.), mat. de constr. (produse refractare) şi alim. (preparate din carne şi lapte, paste făinoase etc.). Centru pomicol. Muzeu judeţean (f. 1959), cu secţii de istorie şi arheologie (unelte paleolitice din cremene, ceramică romană, cărămizi cu ştampile romane), etnografie (piese de port popular, ţesături de interior, unelte etc.), de artă românească contemporană şi de numismatică; Muzeul locomotivelor cu aburi, f. în 1972, (sunt expuse 16 locomotive cu aburi fabricate la Reşiţa în perioada 1872–1959). Biblioteca judeţeană „Paul Iorgovici" (f. 1952), cu peste 782 000 vol. Bibliotecile americană, franceză şi germană. Casa de cultură a sindicatelor. Teatrul municipal „G. A. Petculescu". Orchestră profesionistă de muzică populară „Măiastra Caraşului". Universitatea „Eftimie Murgu", inaugurată în 1992, cu două facultăţi (Facultatea de inginerie şi Facultatea de drept şi ştiinţe economice – devenită de la 1 oct. 1995 Facultatea de ştiinţe economice şi administrative), 914 studenţi şi 57 profesori (2007–2008). Parc zoologic. **Istoric.** Localit. s-a dezvoltat pe vatra unei vechi aşezări datând din Epoca romană (sec. 2 d.Hr.). În cartierul Surduc au fost descoperite (1964–1965) urmele unui castru roman de pământ (132 x 128 m), fortificat cu *agger* şi două şanţuri (sec. 2–3). Săpăturile arheologice efectuate în perioada 1970–1985, în zona Moroasa, au scos la iveală vestigiile unei biserici medievale (nava avea 5 x 6 m, iar altarul 3 x 3 m) datând din sec. 14. Amintită documentar, prima oară, în sec. 15, ca aşezare rurală, localitatea apare menţionată în documentele anului 1673 cu numele *Reszinitza,* apoi cu toponimele *Resicza* (1690–1700), *Retsiza* (1717), *Reschitza* (1738), *Oláh Resicza/Reşiţa Română* (1779) etc., dezvoltându-se ca centru industrial după anul 1769.

Dealul Repedea văzut dinspre Vest

În 1776, la R. s-au stabilit 70 de familii, originare din Stiria (Austria), iar în anii 1782-1787 au venit mai multe familii din Germania.

oraş în 1925 şi

Reşiţa. Sala Sporturilor

Reşiţa. Teatrul Municipal „G. A. Petculescu"

În 1868, muncitorii metalurgişti din **R.** au pus bazele filialei din Reşiţa a „Asociaţiei generale a muncitorilor", iar în 1900 a luat fiinţă Sindicatul muncitorilor metalurgişti. Declarat municipiu la 17 febr. 1968, **R.** are în subordine ad-tivă 5 localit. componente (Câlnic, Cuptoare, Doman, Secu, Ţerova) şi un sat (Moniom). **Monumente:** catedralele „Adormirea Maicii Domnului" (1938-1941, restaurată în 2006-2008) şi cea cu dublu hram - „Schimbarea la Faţa" şi „Sfântul Ioan Botezatorul"-Govândari (1999-2011); bisericile „Sfântul Ierarh Iosif cel Nou de la Partoş"1846-1865, mărită în 1930-1935, pictată în tempera în 1938-1942 şi repictată în 1983-1987, "Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1872-1884, pictată în 1922 şi translatată în 1985 pe alt plasament, la 55 m distanţă), „Sfântul Dumitru" (ctitorie din 1928-1931 a regelui Carol II şi a fiului său Mihai), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1995-1998), „Pogorârea Duhului Sfânt" (2007-2015); două biserici romano-catolice construite în 1846-1853 şi 1993-2004; Sinagogă (1907); Cazinoul german (1862); Cazinoul român (sec. 20); clădirea vechii poştei

R. prezintă peste 20 de vârfuri care depăşesc 2 000 m alt.: Peleaga 2 509 m (alt. max. a masivului), Păpuşa (2 508 m), Retezat (2 482 m), Custura (2 457 m), Bucura (2 433 m), Judele (2 398 m), Slăveiu Mare (2 347 m), Vârfu Mare (2 346 m), Ciumfu Mare (2 335 m) etc. Porţiunea de la E de Râu Bărbat, cu altitudini mai mici (alt. max.: 1 792 m), este considerată de unii geografi (M. Tulişa) ca o subunitate aparte. M-ţii **R.** sunt alcătuiţi din granite, granodiorite, şisturi cristaline şi petice de calcar (în S), unde apar frecvente forme carstice (mai ales în masivul Piule-Iorgovanu, din partea de S a M-ţilor Retezat). M-ţii **R.** prezintă vaste platforme de eroziune, etajate (cea mai înaltă, suprafaţa Borăscu, aflându-se la 1 800–2 000 m alt.), dar şi versanţi abrupţi şi piscuri semeţe. Aici se află cele mai multe şi mai evidente urme ale glaciaţiei cuaternare din Carpaţii româneşti, care le conferă o înfăţişare tipic alpină, cu circuri şi văi glaciare, custuri dantelate, morene, câmpuri de grohotişuri, peste 80 de lacuri glaciare, între care se remarcă Bucura, Zănoaga, Galeşu, Tăul Negru, Tăul Mare, Ana, Lia, Viorica ş.a. Toate acestea fac din M-ţii **R.** unul dintre cele mai frecventate obiective turistice ale ţării, ei fiind uşor accesibili dinspre cele două depresiuni care îi limitează – Haţeg şi Petroşani. Masivul **R.** este, totodată, un important nod orohidrografic din care porneşte o densă reţea de ape curgătoare, cu debit bogat şi potenţial hidroenergetic ridicat. De aici izvorăsc Râu Mare, Lăpuşnicu Mare, Râuşoru, Nucşoara, Pietrele, Valea Rea, Râu Bărbat ş.a. Climă aspră şi umedă (temp. medie anuală fiind de –2°C în zonele ce depăşesc 2 000 m alt. şi 0–4°C la altitudini mai mici). Precipitaţiile anuale însumează peste 1 400 mm, iar numărul zilelor cu ninsoare depăşeşte 80 de zile pe an, stratul de zăpadă menţinându-se peste 180 de zile pe an. Vânturile predominante bat dinspre V. Versanţii M-ţilor **R.** sunt acoperiţi cu păduri mixte (fag, carpen, cer, arţar, ulm, paltin ş.a.) de la poale până la c. 800 m alt., cu păduri alcătuite predominant din fag (în care se dezvoltă şi exemplare de paltin şi frasin), între 700 şi c. 1 200 m alt., şi cu păduri de amestec (brad, fag şi molid) şi de conifere între 1 000 şi c. 1 800 m alt. La peste 1 800 m alt. se află domeniile tufărişurilor subalpine şi ale păşunilor alpine, ocupate de covoare întinse alcătuite din ţăpoşică (*Nardus stricta*), păiuş (*Festuca airoides*), coarnă (*Carex curvula*), brânduşa de munte (*Crocus heufelianus*), gălbenelele de munte (*Doronicum carpaticum*), iarba vântului (*Agrostis rupestris*) ş.a. În partea de V a M-ţilor **R.**, pe cursul superior al Râului Mare, în bazinul cunoscut sub numele de Gura Apelor, s-a construit cel mai mare baraj de pe râurile interioare ale ţării (→ *Râu Mare*). În partea centrală

RETEG → Petru Rareş.

RETEZAT 1. Munţii ~, masiv muntos situat în partea de V a Carpaţilor Meridionali, între Depr. Haţeg-Pui (la N), Depr. Petroşani (E-SE), valea Râului Mare (V) şi M-ţii Vâlcan şi Godeanu (S). Între aceste limite, M-ţii **R.** ocupă o supr. de c. 700 km^2, fiind constituiţi din mai multe creste alpine aliniate pe două şiruri aproape paralele, orientate E-V: unul la N, extins pe c. 30 km lungime, şi altul la S, desfăşurat pe c. 25 km lungime. Cele două aliniamente pr. sunt legate (între vârfurile Păpuşa şi Custura) printr-o creastă ascuţită de 2,5 km lungime, dominată de mai multe vârfuri semeţe care oferă o panoramă minunată asupra regiunilor înconjurătoare. De altfel, M-ţii

Retezat (1). Colţii Peleagăi

Retezat (1). Salba de lacuri Lia, Ana, Viorica

Retezat (2). Vârful Retezat

Retezat (1). Şaua şi vârful Bucura

a M-ţilor **R.** se află *Parcul Naţional Retezat* (54 400 ha), înfiinţat în 1935 din iniţiativa şi prin efortul savanţilor Emil Racoviţă şi Alexandru Borza şi inclus (în 1980) în reţeaua mondială a rezervaţiilor biosferei. În cadrul acestei rezervaţii, o supr. de c. 2 000 ha, din zona lacul Gemenele – Tăul Negru – valea Dobrun, este declarată rezervaţie ştiinţifică, în perimetrul căreia accesul turiştilor şi al altor persoane este permis numai cu autorizaţie eliberată de Comisia Monumentelor Naturii de pe lângă Academia Română. Rezervaţia ştiinţifică este destinată atât conservării ecosistemelor naturale în starea lor autentică, precum şi ca areal de cercetare ştiinţifică, având un regim strict de protecţie, în acest perimetru fiind interzise păşunatul, expl. forestiere sau miniere, vânătoarea, pescuitul, culesul fructelor de pădure, precum şi producerea de zgomote, pentru a nu tulbura liniştea faunei. *Vegetaţia* Parcului Naţional Retezat este abundentă şi destul de puţin modificată de intervenţia omului, ea cuprinzând peste 1 200 de specii, etajate pe versanţi, din care c. 15% sunt endemisme carpatice, unele specifice numai masivului Retezat, iar altele declarate monumente ale naturii. Începând de la poale spre înălţimi, pe marginea văilor râurilor se întâlnesc frecvent două specii de arin (*Alnus glutinosa* şi *Alnus incana*), iar în locurile mai adăpostite se înfiripează o vegetaţie cu caracter termofil, între care se remarcă mojdreanul (*Fraxinus ornus*), teiul (*Tilia cordata*), nucul (*Juglans regia*), care urcă până pe la 600 m alt., ş.a. Urmează o zonă compactă cu păduri de fag, care depăşesc uneori altitudinea de 1 400 m, şi apoi alta cu molidişuri ce ajung până la 1 800 m alt. La peste 1 800 m alt., peisajul alpin este dominat de întinse jnepenişuri (*Pinus mugo*) şi răzleţ de zâmbru (*Pinus cembra*) – arbore de dimensiuni impresionante (tulpina poate ajunge la 1,5 m diametru), de scoruş de munte (*Sorbus aucuparia*) şi tufărişuri formate din bujor de munte sau smirdar (*Rhododendron kotschyi*), ienupăr pitic (*Juniperus sibirica*), merişor (*Vaccinium vitis-idaea*) etc. O trăsătură distinctă a florei din Parcul Naţional Retezat o constituie variabilitatea mare a genului *Hieracium* (vulturica), reprezentat prin 27 de specii cu 51 de varietăţi, multe dintre ele endemice, masivul **R.** fiind un adevărat centru genetic în care se formează şi în prezent noi specii. Printre speciile de aici se mai remarcă numeroase plante declarate monumente ale naturii, între care: floarea-de-colţi (*Leontopodium alpinum*), sângele voinicului (*Nigritella rubra*), strugurii ursului (*Arctostaphyllos uva ursi*), genţiana (*Gentiana punctata, Gentiana acaulis*) ş.a. *Fauna* Parcului Naţional Retezat este reprezentată prin aproape toate speciile caracteristice Carpaţilor: urs (*Ursus arctos*), mistreţ (*Sus scrofa*), jder de copac (*Martes martes*), râs (*Lynx lynx*), pisica sălbatică (*Felix silvestris*), capra neagră (*Rupicapra rupicapra* – declarată monument al naturii şi ocrotită de lege), cocoşul de munte (*Tetrao urogallus*), ierunca sau găinuşa de munte (*Tetrastes bonasia*) ş.a. În cadrul Parcului Naţional Retezat există trei puncte de observaţii (Gura Zlata, la 795 m alt., Rotunda, la 1 100 m alt., pe valea Lăpuşnicului Mare şi Pietrele, la 1 487 m alt., pe valea Stânişoara, care controlează intrarea şi ieşirea turiştilor prin punctul Şaua Retezatului), o cabană a paznicilor, la Gura Zlata, şi un laborator de cercetare (inaugurat în 1965), situat la 1 770 m alt. pe malul râului Rovina.

2. Vârf în masivul Retezat (2 482 m).

3. Hidrocentrala ~ → Râu Mare.

Retezat (1). Lacul glaciar Tăul Negru

RETSIZA → Reşiţa.

REUL MARE → Albac.

REUSENI → Udeşti.

REUSSMARKT → Miercurea Sibiului.

REVIGA, com. în jud. Ialomița, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 2 967 loc. (1 ian. 2011): 1 458 de sex masc. şi 1 509 fem. Moară. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, tutun, legume etc. Creşterea bovinelor, porcinelor, ovinelor şi păsărilor. În satul Reviga, numit *Arhimandritu* în sec. 19, se află conacul lui C. Cicoianu (1931–1932), azi sediul Primăriei, şi o biserică din 1958.

REZ (sau **DEALUL ARAMEI**), masiv deluros în Subcarpații Transilvaniei, alcătuit din nisipuri, argile, conglomerate, tufuri andezitice, care străjuieşte (la V) Depr. Odorhei. Alt. max.: 933 m (vf. Aramei).

RIBIȚA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Brad, la poalele de S ale M-ților Bihor, pe cursul superior al Crişului Alb, în zona de confl. cu râurile Ribița şi Juncu; 1 428 loc. (1 ian. 2011): 692 de sex masc. şi 736 fem. Haltă de c.f. (în satul Ribița). Fabrică de volane, centuri şi alte accesorii pentru automobile. În satul Crişan (fost *Vaca*), menționat documentar, prima oară, în 1439, se află o expoziție de istorie locală amenajată în casa natală a lui Marcu Giurgiu Crişan, unul dintre conducătorii Răscoalei țărăneşti din 1784–1785 din Transilvania. În satul Ribița, atestat documentar în anul 1369, există o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae", de tip biserică-hală, formată dintr-o navă scurtă, urmată de un turn-clopotniță de formă pătrată şi apoi de un altar dreptunghiular. Biserica, zidită şi pictată în manieră bizantină (în 1414-1417) prin grija cnezilor Vladislav şi Miclăuş, păstrează la interior un remarcabil tablou votiv şi declarată monument istoric. În satul Dumbrava de Jos se află bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19), declarată monument istoric, şi „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 19), iar în satele Ribicioara şi Uibăreşti, biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1763), declarată monument istoric, şi, respectiv, biserica din zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 19). În satul Dumbrava de Sus există biserica „Sfântul Nicolae" (1848), declarată monument istoric. În satul Crişan (numit în trecut *Vaca*) se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), întemeiată în jurul anului 1450, cu biserica „Naşterea Maicii Domnului". În anul 1759 mănăstirea Vaca apare consemnată ca fiind în ruină, dar refăcută în anii următori. În anul 1772, mănăstirea a fost părăsită de călugări din cauza unei alunecări de teren. Mănăstirea a fost reînființată în 1991, după prăbuşirea comunismului în România la sfârşitul anului 1989, prin strădania ieromonahului Visarion Neag, fost călugăr la mănăstirea Sihăstria din jud. Nemaț. În perioada 1992–1998 au fost construite biserica „Naşterea Maicii Domnului", cu picturi murale interioare originare, şi o clădire cu parter şi două etaje destinată pentru chilii, trapeză, bucătărie ş.a.

RIENI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în SE Depr. Beiuş, la poalele de NV ale M-ților Bihor şi cele de NE ale M-ților Codru-Moma, pe cursul superior al Crişului Negru, în zona de confl. cu râul Crăiasa; 3 073 loc. (1 ian. 2011): 1 534 de sex masc. şi 1 539 fem. Stație (în satul Sudrigiu) şi haltă de c.f. (în satul Rieni). Producție de ambalaje pentru băuturi răcoritoare (din 1984), de băuturi alcoolice şi de sucuri naturale din fructe, construită în colab. cu o firmă suedeză (în 1992). Centru de pielărie şi cojocărit şi de ceramică populară (albă şi roşie), în satul Valea de Jos. Moară de apă (sec. 19), în satul Rieni. În satul Rieni, menționat documentar, prima oară, în 1588, se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Mucenic Teodor Tiron", construită în anii 1752–1754 de meşterul Ilie Tulea şi pictată la interior în 1755 de zugravul David din Piteşti. Biserica are un turn pe pronaos şi prezintă frumoase decorații sculptate (rozete, funii, cruci, triunghiuri, pomul vieții) realizate de meşteri locali. În 1960, biserica a fost restaurată, adăugându-i-se un soclu din beton; declarată monument istoric. În satul Valea de Jos, atestat documentar în 1588, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1738 de meşterii Fleanțu Nicoară şi Petrică Gheorghe.

RIMETEA, com. în jud. Alba, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Trascău, la poalele de N ale M-ților Trascău, pe cursul superior al râului Rimetea; 1 079 loc. (1 ian. 2011): 522 de sex masc. şi 557 fem. Expl. de calcar. Centru de colectare şi prelucr. a laptaelui. Moară. Floricultură; legumicultură. Creşterea bovinelor. Centru de cojocărit şi de prelucr. artistică a lemnului (lăzi de zestre). Muzeu etnografic, organizat în 1952, cu colecții de țesături, ceramică, unelte agricole şi de minerit, arme, costume populare româneşti şi ungureşti etc. Pe terit. satului Rimetea au fost identificate urmele unei fortificații datând din Epoca fierului (sec. 5 î.Hr.-1 d.Hr.), iar în arealul satului Colțeşti au fost descoperite vestigiile unui castru roman (sec. 2–3) şi două colane dacice din argint. În satul Rimetea, menționat documentar, prima oară, în perioada 1257–1272, se află un monument ridicat în memoria eroilor din Primul Război Mondial, iar în satul Colțeşti, atestat documentar în 1332, există ruinele cetății medievale „Piatra Secuiului" (sec. 13–15) – declarată monument istoric (în anul 2004) şi o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1727, cu refaceri din 1867). Între 1918 şi 1925, satul Rimetea s-a numit *Trascău*. Agroturism.

RIPICENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 7 sate, situată în partea de E a Câmpiei Jijiei Superioare, pe dr. râului Prut şi a lacului de acumulare Stânca-Costeşti, la granița cu Rep. Moldova; 2 156 loc. (1 ian. 2011): 1 087 de sex masc. şi 1 069 fem. Expl. de calcar. Culturi de cereale, plante tehnice, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr. Creşterea bovinelor. Muzeu sătesc. În arealul satului Ripiceni au fost descoperite schelete de mamut, rinocer şi bizon, precum şi vestigiile unei aşezări din Paleoliticul inferior (1 000 000–100 000 î.Hr.), peste care s-au suprapus urme de locuire din Epoca fierului, din perioada statului dac, apoi bordeie din

Rieni. Biserica „Sfântul Mucenic Teodor Tiron"

timpul migrațiilor, fragmente ceramice din sec. 6–10 etc. Aici a fost transplantată cu succes o plantă extrem de rară, *Schiverechia podolica,* ce există în România numai în arealul satului Stânca (orașul Ștefănești), dar care a fost afectată de lucrările hidroenergetice. Satul Ripicenii Vechi s-a depopulat la sf. sec. 20 și începutul sec. 21.

RISIPIȚI 1. → Lăcusteni.
2. → Milcovul
3. → Unirea (5).

RIȘCA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de N ale M-ților Gilău și cele de E ale Măgurii Călățele, pe cursurile superioare ale râurilor Someșu Cald și Rișca; 1 522 loc. (1 ian. 2011): 758 de sex masc. și 764 fem. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, plante tehnice, cartofi, legume ș.a. Apicultură. Agroturism.

RITTBERG → Tormac (2).

RIVETEL → Cisnădie.

RIVULUS REBRAE → Rebra.

ROATA DE JOS, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Dâmbovnic; 8 211 loc. (1 ian. 2011): 4 058 de sex masc. și 4 153 fem. Nod rutier. Expl. de petrol și gaze naturale (în satele Roata de Jos și Cartojani). Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, floarea-soarelui, legume, in, cânepă, rapiță, tutun etc. Bibliotecă (c. 7 mii volume). Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Sadina se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1668), declarată monument istoric, iar în satul Roata de Jos există bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1902) și „Adormirea Maicii Domnului" (1880).

ROBAIA 1. Masiv deluros în Subcarpații Vâlcii, constituind alt. max. a acestora (871 m).
2. Mănăstirea ~ → Mușătești.

ROBĂNEȘTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Romanați, pe cursul superior al râului Teslui; 2 404 loc. (1 ian. 2011): 1 150 de sex masc. și 1 254 fem. Stație de c.f. (în satul Robănești). Trei mori de cereale. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, floarea-soarelui ș.a. Creșterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Cămin cultural (1938). Reșed. com. **R.** este satul *Robăneștii de Jos,* în care se află biserica având hramul „Înălțarea Domnului" construită în 1881–1882 pe locul uneia din lemn ce data din 1740. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (construită în 1905 pe locul uneia din 1820), „Sfântul Nicolae" (ctitorie din 1848 a lui Nicolae Oteteleșanu, reparată în anii 1898 și 1908), „Nașterea Maicii Domnului" (1875) și „Sfântul Ioan Botezătorul" (1875), în satele Robăneștii de Sus, Lăcrița Mică, Lăcrița Mare și Golfin.

ROBEASCA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Râmnicului, pe stg. văii Buzăului; 1 137 loc. (1 ian. 2011): 595 de sex masc. și 542 fem. În satul Robeasca, menționat documentar, în 1687, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1945).

ROCIU, com. în jud. Argeș, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Piteștiului, pe cursurile superioare ale râurilor Dâmbovnic, Mozacu și Neajlov; 2 563 loc. (1 ian. 2011): 1 201 de sex masc. și 1 362 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, floarea-soarelui, legume ș.a. Morărit; produse de panificație. Pe terit. satului Gliganu de Jos a fost descoperit (1964) un tezaur dacic din argint (brățări, inele, o fibulă cu scut romboidal, denari romani republicani) datând din sec. 1 î.Hr. În satul Șerbănești există biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1910 după planul arhitectului Nicolae Teoharescu.

RODBAV, stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă, situată în arealul com. Șoarș, jud. Brașov, într-o zonă de dealuri împădurite din SE Pod. Hârtibaci, la 476 m alt., la 77 km NV de municipiul Brașov. Climat de podiș, tonic, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 18°C) și ierni reci (în ian. medii de –5,5°C). Temp. medie anuală este de 7,5°C, iar precipitațiile atmosferice însumează 700 mm anual. Izv. cu ape minerale clorurate, sodice, iodurate, bicarbonatate, hipotone, indicate în cură externă pentru tratarea afecțiunilor reumatismale degenerative și abarticulare, a celor posttraumatice, ginecologice, vasculare etc. Biserică romanică (1300-1350), azi aparținând cultului evanghelic, fortificată în sec. 15, refăcută în 1738 după incendiul din 1732; biserică ortodoxă din lemn (sec. 18) și ruinele unei cetăți țărănești din sec. 14. Punct muzeal cu piese de arheologie locală (vase neolitice aparținând culturii Criș, unelte din epocile Hallstatt și La Tène etc.). Pădure de stejari, cu arbori seculari, declarată rezervație forestieră și cinegetică.

RODEANU, lac situat în arealul com. Jilavele, jud. Ialomița, în lunca râului Prahova, într-o buclă de meandru încătușată; 34 ha; ad. max.: 1,5 m. Conține apă clorurat-sodică.

RODNA 1. Munții Rodnei, masiv muntos în partea de N a Carpaților Orientali, situat între aliniamentul văilor Vișeu și Bistrița Aurie (N și NE), Someșu Mare (E și SE), Dealurile Năsăudului (S) și valea Sălăuței (V), extins pe o supr. de c. 1 300 km^2. Este cel mai înalt masiv din Carpații Orientali, atingând alt. max. în vf. Pietrosu (2 303 m). Prezintă o creastă pr., orientată E-V, între pasurile Rodna și Șetref, cu o lungime de 52 km și o lățime max. de 25 km, dominată de mai multe vârfuri de peste 2 000 m alt. (Ineu 2 279 m, Rebra 2 221 m, Puzdrele 2 189, Laptele Mare 2 172 m, Buhăescu Mare (2 119 m), Galațu 2 048 m, Cormaia 2 033 m ș.a.). Alcătuit predominant din șisturi și calcare cristaline, intens faliate în N (falia Dragoș Vodă) și în S (falia Rodnei).

Rodna (1). Vedere dinspre stațiunea Borșa

Rodna (1). Tăul Pietrosului

Marginile de V şi de S ale cristalinului sunt acoperite transgresiv cu gresii, marne, conglomerate şi calcare numulitice, străpunse pe alocuri de formaţiuni eruptive (andezite, riolite, dacite), care apar în relief sub formă de măguri, mai frecvente pe versantul de S (Măgura Porcului, Măgura Sângeorz, Măgura Mare). Masivul **R.** are aspectul unui horst asimetric, înalt şi cu pereţi abrupţi în N şi mai scund şi cu înclinare accentuată spre S. Varietatea rocilor care-l compun a favorizat dezvoltarea unui relief puternic fragmentat, cu forme semeţe (creste ascuţite, versanţi abrupţi), niveluri de eroziune etajate, forme structurale, fenomene carstice pe versantul de SV (Peştera Izvorul Tăuşoarelor, Peştera Jgheabul lui Zalion, Peştera Zânelor) şi de N (izbucul „Izvorul Albastru al Izei"

Rodna (1). Vârfurile Pietrosu şi Buhăescu Mare

ş.a.), văi adânci etc. Acţiunea glaciaţiei cuaternare a lăsat urme adânci în relieful masivului **R.**: lacuri glaciare (Buhăescu, Lala Mare, Lala Mică, Tăul sau Iezeru Pietrosului, Gărgălău, Bila ş.a.), circuri şi căldări glaciare, zănoage cu blocuri eratice şi roci scrijelate etc. Masivul **R.** este şi un important nod hidrografic din care izv. râurile Someşu Mare, Vişeu, Iza, Bistriţa Aurie, Anieş, Cormaia, Rebra ş.a. Masivitatea şi fragmentarea accentuată a reliefului, expoziţia faţă de direcţia dominant-vestică a maselor de aer ş.a. determină diferenţieri ale temp. aerului, mediile termice anuale fiind mai scăzute cu c. 1°C pe versantul de N decât pe cel de S. Altitudinal, temp. medii multianuale sunt de –1,5°C la peste 2 200 m alt., de 0°C la 2 000 m alt., de 2°C la 1700 m alt. şi de c. 6°C la poale. Precipitaţiile depăşesc 1 400 mm anual pe crestele înalte, iar stratul de zăpadă se menţine c. 7 luni pe an. Staţie meteorologică de altitudine. Vegetaţia care acoperă masivul **R.** este dispusă etajat şi aproape uniform distribuită pe versanţi: la peste 1 800 m alt. sunt pajişti alpine în alternanţă cu tufărişuri de jneapăn (*Pinus mugo*), exemplare singuratice de zâmbru (*Pinus cembra*) şi pâlcuri de smirdar/sau bujor de munte (*Rhododendron kotschyi*) ş.a., între 1 800 şi 1 100 m alt. se desfăşoară pădurile de molid *(Picea abies),* între 1 100 şi 500 m alt. se dezvoltă zona fagului şi bradului, iar sub 500 m alt., terenurile agricole. În floră se remarcă o specie înrudită cu guşa porumbelului – *Silene nivalis,* endemism al Munţilor Rodnei, ca şi o serie de endemisme ale Carpaţilor Orientali (*Centaurea carpatica, Silene zawadzkii*). Poiană cu narcise (pe muntele Saca). Fauna care populează masivul **R.** este reprezentată prin urşi, mistreţi, cerbi, căprioriş, râşi, jderi, cocoşi de munte şi de mesteacăn, găinuşa de munte, acvila de munte, salamandre etc. Capra neagră (dispărută la începutul secolului 20 din cauza braconajului) a fost reintrodusă, în anii '70 ai sec. 20, dar acum este din nou ameninţată cu dispariţia. A fost colonizată şi marmota. Parcul Naţional Rodna, extins pe 472 km^2 (din care 33 km^2 declarată Rezervaţie a Biosferei în 1979) a luat naştere pe baza Rezervaţiei naturale complexă înfiinţată în 1932; declarat arie protejată la 12 apr. 2000. Cabanele Prislop (la 1 413 m alt.) şi Puzdrele (1 540 m alt.). Turism şi sporturi de iarnă (staţiunea Borşa).

2. Pas în partea de N a Carpaţilor Orientali, între culmile de E ale M-ţilor Rodnei şi cele de NV ale M-ţilor Suhard, în zona de izvor a Someşului Mare, la 1 271 m alt. Asigură legătura rutieră între Moldova şi Transilvania. Cunoscut şi sub numele de *Rotunda.*

3. Com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, la 540 m alt., la poalele de S-SE ale M-ţilor Rodna şi cele de NV ale M-ţilor Bârgău, pe cursul superior al Someşului Mare, la confl. cu Valea Băilor; 6 368 loc. (1 ian. 2011): 3 264 de sex masc. şi 3 104 fem. Punct terminus de c.f. Expl. de min. cuprifere şi complexe (mina a fost închisă în 2006). Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie de var, ţuică şi preparate din lapte. Creşterea bovinelor. În satul Valea Vinului sunt izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, hipotone. Muzeu etnografic. Punct de plecare spre obiectivele turistice din M-ţii Rodna. Prima menţiune documentară a satului Rodna datează din 1235, iar ca centru minier este atestat la 1 apr. 1241. Distrusă de invazia mongolă în 1241, aşezarea s-a refăcut în sec. 13–14, devenind ulterior un însemnat punct de vamă în comerţul dintre Moldova şi Transilvania. Din 1529 a intrat, împreună cu districtul din jur, în posesia domnilor Moldovei pentru o perioadă de c. 30 de ani. Ruinele unei mănăstiri dominicane

Rodna (3). Ruinele mănăstirii dominicane

(1242). Biserică romano-catolică (sec. 18); biserica „Sfântul Gheorghe", în stil neobizantin (1825). Turism.

ROEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 10 sate, situată în Piem. Olteţului, pe râul Cerna; 2 242 loc. (1 ian. 2011): 1 128 de sex masc. şi 1 114 fem. Pomicultură. În satul Roeşti se află biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1799), cu picturi originare, iar în satul Ciocâltei, biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1878).

ROGOJEL → Fărcăşeşti.

ROGOVA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Blahniţei, pe cursul superior al râului Blahniţa; 1 436 loc. (1 ian. 2011): 676 de sex masc. şi 760 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Viticultură. Creşterea bovinelor. Biserică având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (ante 1822, cu picturi murale interioare din 1822), în satul Poroinița şi biserica cu hramul „Sfântul Nicolae" (1832, cu picturi murale interioare originare), în satul Rogova.

ROGOZ, Mănăstirea ~ → Slobozia Bradului.

ROHIA, Mănăstirea ~ → Târgu Lăpuş.

ROHIIŢA, Mănăstirea ~ → Târgu Lăpuş.

ROJIŞTE, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 2 553 loc. (1 ian. 2011): 1 258 de sex masc. şi 1 295 fem. Apicultură. Cămin cultural. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1780, cu fresce originare) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1834, reparată în 1907 şi 1928), în satele Rojişte şi Tâmbureşti. Com. **R.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Rojişte şi Tâmbureşti din com. Bratovoeşti, jud. Dolj.

ROMA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul superior al râului Morişca; 3 391 loc. (1 ian. 2011): 1 703 de sex masc. şi 1 688 fem. Prelucr. lemnului (parchet, mobilă) şi a cărnii. Fabrică de caşcaval. Două abatoare. Trei mori de porumb. Presă de ulei comestibil. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Satul Roma a fost înfiinţat în 1887. În satul Cotârgaci, atestat documentar în 1833, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi", construită în 1770 şi adusă în acest sat în 1864 de la Botoşani.

ROMAN, municipiu în jud. Neamţ, situat în culoarul Siretului, pe stg. râului Moldova, la 3 km amonte de confl. cu Siretul, la 200 m alt., la 45 km E de municipiul Piatra-Neamţ; 66 389 loc. (1 ian. 2011): 31 791 de sex masc. şi 34 598 fem. Supr.: 30,7 km^2, din care 14,3 km^2 în intravilan; densitatea: 4 643 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 15 dec. 1872). Nod rutier. Expl. de gaze naturale şi de balast. Turnătorie de fontă (falimentată în 1999). Întreprindere de ţevi din oţel, (din 1957), care produce ţevi pentru conducte petroliere şi pentru construcţii, burlane pentru tubajul sondelor, prăjini grele pentru foraj etc. Constr. de strunguri carusel de 2 500–3 200 mm şi de strunguri cu comandă numerică (din 1973), de maşini-unelte pentru ind. forestieră, de bile pentru rulmenţi şi de piese de schimb pentru tractoare şi maşini agricole. Fabrici de mobilă, conf., tricotaje, mat. de constr. (cărămidă, ţiglă, olane, cahle de teracotă), obiecte sanitare din porţelan, şi de produse alim. (zahăr, din 1899, ciocolată, conserve, preparate din carne şi lapte). Producţie de airbag-uri.

Morărit. Fermă de creştere a porcilor. Centru de ceramică populară (oale şi străchini ornamentate cu motive geometrice sau florale de culoare verde deschis sau brun pe fond alb). Spital (f. 1798). Muzee de istorie, de artă şi de ştiinţele naturii. Institut Teologic Franciscan (inaugurat în 1990). Parc zoologic. La **R.** s-a născut celebrul dirijor Sergiu Celibidache (1912–1996) în casa căruia a funcţionat Liceul de Artă. **Istoric.** Cele mai vechi urme ale activităţii umane, scoase la iveală de săpăturile arheologice, datează din Paleolitic şi Neolitic, peste care s-au suprapus vestigiile unei aşezări din Epoca bronzului şi din perioada milen. 1 d.Hr.

Roman. Primăria municipală

Istoricul şi umanistul italian Antonio Bonfini (istoriograf al lui Matia Corvin) considera (în lucrarea sa *Rerum Ungaricarum decades*) că această localitate a fost întemeiată de romani, numind-o *Forum Romanorum,* iar istoricul grec Dionisie Fotino (stabilit în sec. 19 la Curtea domnului Ioan Caragea, ca al doilea secretar) aminteşte într-una dintre lucrările sale că „oraşul datează din timpul împăratului roman Caracalla, care a stabilit aici o colonie romană". Cu toate aceste supoziţii, **R.** este o aşezare veche, unii istorici români considerând-o anterioară întemeierii statului feudal Moldova, argumentând că „oraşul ar fi purtat numele *Sânmedru*". Nicolae Iorga şi A. D. Xenopol consideră că aşezarea a fost fundată de Roman I (domn al Moldovei în anii 1391–1394), al cărui nume îl şi poartă azi. Acesta a construit la sf. sec. 14 o cetate din pământ şi lemn, amintită documentar în 1392, în jurul căreia au venit şi s-au stabilit o serie de negustori şi meşteşugari, al căror număr a crescut repede, punându-se bazele unui târg la marginea cetăţii. Localitatea apare menţionată documentar, pentru prima oară, cu numele *Târgul lui Roman pe Moldova,* într-o listă cu oraşe alcătuită în perioada 1388–1391, dar primul document local care consemnează oraşul cu numele Roman este uricul din 30 mart. 1392 emis în „cetatea noastră" şi semnat de domnul Roman I, tatăl lui Alexandru cel Bun. În perioada 1408-1413, domnul Alexandru cel Bun, a întemeiat la Roman o Episcopie, care există şi în prezent, pe lângă care, în 1747, domnul Grigore II Ghica a înfiinţat o şcoală cu limbile de predare română şi slavonă. Localit. **R.** a fost distrusă în mare parte (inclusiv cetatea construită de Roman I) prin incendiere, la 7 dec. 1467, de către armatele comandate de Matia Corvin, aflate într-o expediţie în Moldova. Într-o cronică a sa, Grigore Ureche consemnează că… „trecându muntele, au trecut la Trotuş, de unde luând drumul, au sosit la Roman, noiembrie 29, şi acolo s-au odihnit până în a şaptea zi, prădând şi jăcuind. Iar a opta zi, dichembrie 7, au ars târgul Romanului". Aşezarea a fost refăcută ulterior de Ştefan cel Mare, care de altfel începuse construirea unei puternice cetăţi din piatră, în 1466 (terminată în 1483), pe care a numit-o *Cetatea nouă a Romanului* sau *Smederovo* (azi cartier al oraşului cu numele *Smirodava*), cu rol de avanpost al Sucevei. În timpul domniei lui Ştefan cel Mare, **R.** a fost nu numai un puternic centru militar şi religios (Episcopia de aici căpătând mai multe privilegii), ci şi unul dintre cele mai importante aşezări urbane ale Moldovei în care existau numeroase bresle (blănari, croitori, curelari, ciubotari, bărbieri etc.). În sec. 16–18, activitatea meşteşugărească a fost amplificată de dezvoltarea comerţului, impulsionat şi de stabilirea aici a unui număr însemnat de armeni şi germani, prin intermediul cărora legăturile comerciale s-au extins foarte mult. În sec. 17, oraşul **R.** este menţionat ca reşed. domnească în timpul celei de-a doua domnii a lui Gheorghe Ştefan (1653–1658). În 1675, cetatea construită de Ştefan cel Mare a fost distrusă de Dumitraşcu Cantacuzino din ordinul Porţii Otomane. Renumit pentru târgurile sale anuale, care aveau loc de Sfântul Ilie (20 iul.), oraşul **R.** a înregistrat o dezvoltare accentuată după construirea (în anii 1869–1872) căii ferate Focşani–Roman. În prima jumătate a sec. 20 (până în 1950), oraşul **R.** a fost reşed. judeţului omonim. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** ruinele cetăţii construită de Ştefan cel Mare şi distrusă în 1675 de Dumitraşcu Cantacuzino din ordinul Porţii Otomane; catedrala episcopală cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sau „Sfânta Vineri"), ctitorie din 1542 a domnului Petru Rareş şi terminată în 1550 de fiul său, Iliaş (cu unele modificări din sec. 17–18 şi reparată în 1805), a fost ridicată pe locul unei vechi biserici începută de Petru I Muşat în 1391 şi terminată de Alexandru cel Bun în 1408 şi zugrăvită în 1415 de Nichita şi Dobre. Biserica actuală păstrează picturi murale datând din sec. 16. În vechea biserică a fost înmormântată Doamna Anastasia, soţia lui Roman I şi mama lui Alexandru cel Bun. Clopotniţa datează dinainte de 1786; biserica „Precista Mare"/sau „Adormirea Maicii Domnului", construită în perioada 23 mai-15 sept. 1569 prin grija Doamnei Ruxandra, soţia lui Alexandru Lăpuşneanu, refăcută în perioada 1753–1754 de episcopul Ioanichie pe cheltuiala domnului Constantin (Cehan) Racoviţă, reparată în 1784-1787 şi refăcută din nou de către egumenul Macarie Basarabeanul după avariile provocate de cutremurul din 11 ian. 1838. Biserica a mai fost reparată şi consolidată după cutremurele din 10 nov. 1940 şi 4 mart. 1977; Biserica Albă-Domnească, având hramul „Sfinţii Voievozi", ctitorie din anii 1611–1615 a domnului Ştefan Tomşa II, s-a ruinat la mijlocul sec. 17, pe locul ei zidindu-se o nouă biserică în 1695 prin osârdia spătarului Vasile Cantacuzino, care are o frumoasă capeteasmă din lemn, datând din 1913. Biserica a fost reparată în anii 1911, 1926–1928 (când i s-a adăugat şi pridvorul), 1971, 1979 şi 1985;

azi monument istoric,

,azi monument istoric,

Roman. Catedrala episcopală „Cuvioasa Parascheva"

, restaurate în 1926-1927 şi după renovarea bisericii în 1994-2002.

, azi monument istoric,

biserica cu hramul „Precista Mică”/sau „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” a fost zidită în anii 1791–1826 pe locul uneia din lemn construită la mijlocul sec. 18 de preotul Ioniță. Biserica actuală, cu pridvor adăugat în 1855, a fost reparată în 1864-1867 și restaurată în 1945-1946 și în 1997-2000; biserica având hramul „Sfântul Nicolae”, zidită în anii 1747–1770 (pe locul uneia din lemn care data din anul 1600) și reparată în 1810; biserica „Sfântul Gheorghe”, construită în perioada 1843–1847 (pe locul uneia din 1790) și reparată în anii 1927-1929; biserica „Sfinții Voievozi” (1595); biserica armenească (1609–1610), restaurată în 1863–1868 sub conducerea arhitectului german Johann Brandel Daggendorf, casa vornicului Grigore Done (sf. sec. 18-începutul sec.19) cumpărată de acesta în 1825 și apoi de tatăl compozitorului Sergiu Celibidache, azi în stare de degradare; hanul Episcopiei (ante 1752); hanul lui Grigore Done (c. 1830); casa lui Iancu Teodoru (1850); statuia domnului Roman I Mușat, operă a sculptorului Florin Zaharescu, dezvelită la 31 mai 1992. La **R.** s-au născut compozitorii Mihail Jora și Alexandru Zirra, dirijorul Sergiu Celibidache ș.a.

azi monument istoric,

azi monument istoric,

(în 1981, biserica a fost preluată de cultul ortodox român);

ROMANAȚI, subunitate a Câmpiei Române, situată în SV acesteia, între Piem. Oltețului (la N), râul Olt (E), fl. Dunărea (S) și râul Jiu (V), extinsă pe terit. jud. Dolj și Olt. Lățimea și lungimea max. sunt aproximativ egale (c. 80 km). Este formată din mai multe câmpuri, relativ netede (cu înălțimi ce scad treptat de la N la S, de la 140–150 m la 40–60 m), precum și din terasele și luncile Jiului, Oltului și Dunării. În partea de S, terasele sunt parțial ocupate cu dune de nisip, mai ales în zona Dăbuleni–Ostroveni. Partea de N a **C.R.** este acoperită cu soluri brune, cea centrală cu soluri brun-roșcate, iar cea sudică cu cernoziomuri cambice, propice culturilor agricole. **C.R.** este slab fragmentată de râuri, fapt pentru care s-a creat un vast sistem de irigații (Dăbuleni–Ianca–Grojdibodu–Corabia; Dăbuleni–Ștefan cel Mare; Bucinișu–Brastavățu–Vișina–Scărișoara etc.). În partea de S a **C.R.** se păstrează o zonă de peisaj natural (→ *Dăbuleni–Bechet).* În perimetrul celei mai mari părți a **C.R.** a existat, până în 1950, jud. Romanați (3 560 km^2; 296 536 loc., 1 iul. 1937, cu 5 plăși, 3 orașe și 252 de sate) și se extinde una dintre cele mai vechi și originale zone etnografice ale României, în cadrul căreia se remarcă scoarțele bogat decorate cu modele policrome, țesăturile, lăzile de zestre, vasele ceramice (în special cele de Oboga), obiectele de port popular femeiesc (cămașa cu poale, vâlnicul sau zăvelciul, betele, cojocul) ș.a.

ROMANU, com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Brăilei; 1 935 loc. (1 ian. 2011): 967 de sex masc. și 968 fem. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr etc. Creșterea bovinelor. Satul Romanu a fost înființat în 1879, prin împroprietărirea însurăților, cu numele *Plătica* (numele actual datează din 1922), iar satul Oancea în 1897. Biserica „Sfinții Voievozi” (1890-1894), în satul Romanu.

ROMÂNAȘI, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Agrij, pe râul Agrij, la poalele de NE ale M-ților Meseș; 2 982 loc. (1 ian. 2011): 1 494 de sex masc. și 1 488 fem. Nod rutier. În perimetrul satului Romita, atestat documentar în 1408, în punctul numit „Cetate”, au fost descoperite (1969) urmele unui castru roman (130 x 158,5 m) datând de la începutul sec. 3 și cunoscut sub numele de *Largiana.* Satul Românași apare menționat documentar, prima oară, în 1305. În satul Păușa se află o biserică ortodoxă din lemn cu două hramuri – „Sfântul Nicolae” și „Nașterea Domnului”, construită în 1730 și pictată pe pereții interiori și exteriori de vestitul zugrav Ioan Pop din Românași în 1800. Bisericile din lemn cu același hram – „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, în satele Chichișa (sf. sec. 17), Poarta Sălajului (1670, adusă în acest sat în 1835 din satul Rostolțu Mare) și Ciumărna (1771, cu picturi pe pereții interiori din 1801); în satul Romita se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae” (începutul sec. 18). În arealul satului Poarta Sălajului se află o poiană naturală cu lalele pestrițe (*Fritillaria meleagris*).

ROMÂNEȘTI 1. Com. în jud. Botoșani, alcătuită din 4 sate, situată în SE Câmpiei Jijiei Superioare, pe dr. râului Prut, la granița cu Rep. Moldova; 2 039 loc. (1 ian. 2011): 1 035 de sex masc. și 1 004 fem. Culturi de cereale, plante tehnice, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, legume ș.a. În satul Dămideni se află o biserică din sec. 19.

2. Com. în jud. Iași, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare, pe cursul superior al râului Hoiești; 1 786 loc. (1 ian. 2011): 886 de sex masc. și 900 fem. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, floarea-soarelui, cartofi ș.a. În arealul satului Românești au fost descoperite fragmente de vase ceramice datând de la sf. Epocii bronzului (cultura Noua) și din sec. 4. În satul Românești, menționat documentar, prima oară, în 1609, se află biserica având hramul „Sfântul Gheorghe” (1821).

ROMÂNI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E-SE a Depr. Cracău-Bistrița, pe râul Români; 4 436 loc. (1 ian. 2011): 2 212 de sex masc. și 2 224 fem. Nod rutier. Apicultură. Muzeu sătesc (în satul Goșmani).

ROMOS, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de NV ale M-ților Șureanu, pe râul Romos; 2 825 loc. (1 ian. 2011): 1 394 de sex masc. și 1 431 fem. Expl. de gips. Prelucr. lemnului și a metalelor. Ferme de creștere a bovinelor și ovinelor. Fond cinegetic. În satul Romos, menționat documentar, prima oară, în 1206, se află un muzeu și o casă parohială evanghelică (sec. 17).

ROMULA → Dobrosloveni.

ROMULI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de V ale M-ților Rodnei și cele de E ale M-ților Țibleș, pe cursul superior al râului Sălăuța; 1 742 loc. (1 ian. 2011): 896 de sex masc. și 846 fem. Stație (în satul Dealu Ștefăniței) și haltă de c.f. (în satul Romuli). Expl. și prelucr. lemnului. Satul Romuli apare menționat documentar, prima oară, în 1750. În arealul com. **R.**, pe valea pârâului Strâmba (afl. al Sălăuței) se află o zonă bogată în izvoare cu ape minerale de diferite tipuri (feruginoase, sodice, calcice, magneziene, bicarbonatate), extinsă pe 10 ha, declarată rezervație hidrogeologică și cunoscută sub numele de *Zăvoaiele Borcutului.* Cele șase izv. cu ape minerale sunt grupate pe un con de travertin de 800 m^2, acoperit în mare parte cu păduri de conifere. O dată cu ieșirea la suprafață, apele minerale bicarbonatate pierd dioxidul de carbon, iar carbonatul de calciu precipită, depunându-se pe plante și pe diverse resturi organice. Depunerile succesive de tuf calcaros în jurul izvoarelor au determinat formarea unui con proeminent. Întreaga zonă este ocrotită de lege.

RONA DE JOS, com. în jud. Maramureș, formată dintr-un sat, situată în partea de N a Depr. Maramureș, pe râul Rona;

2 028 loc. (1 ian. 2011): 1 012 de sex masc. şi 1 016 fem. Prelucr. lemnului. În satul Rona de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1360, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1665), declarată monument istoric. Turism.

RONA DE SUS, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în partea de N a Depr. Maramureş, pe cursul superior al râului Rona şi pe stg. Tisei, la graniţa cu Ucraina; 4 539 loc. (1 ian. 2011): 2 292 de sex masc. şi 2 247 fem. Prelucr. lemnului. Producţie de ţuică. Două brutării. Din sec. 15 până în 1931, în satul Coştiui s-a exploatat sarea gemă, multe ocne, care s-au prăbuşit, fiind umplute cu apă. În satul Rona de Sus, atestat documentar în 1360, se află o mănăstire de maici, de rit ucrainean (prima de acest fel din România), cu biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului"construită în perioada 28 aug. 1992–1995. În satul Coştiui, atestat documentar în 1474, se află castelul „Apafi" (sec. 15), o biserică greco-catolică (1780) şi o biserică ucraineană (sec. 19). Pe locul unei vechi ocne abandonate s-a format, prin prăbuşire, un lac cu apă sărată. În apropierea vechilor exploatări de sare se păstrează şi un arboret de larice (*Larix decidua*), ocrotit de lege, plantat la mijlocul secolului 19, cu arbori de dimensiuni impresionante şi cu aspect monumental. În apropiere, în bazinul pârâului Ronişoara (62 ha), se află rezervaţia „Gorunetul de la Ronişoara", care conservă o pădure renumită pentru calitatea excepţională a lemnului de gorun, iar în arealul satului Coştiui există o pădure de larice (0,7 ha).

ROSEŢI, com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în SE Câmpiei Bărăganului, pe braţul Borcea al Dunării; 6 019 loc. (1 ian. 2011): 3 057 de sex masc. şi 2 962 fem. Pescuit. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ialomiţa. Fond cinegetic.

ROSNOU → Râşnov.

ROŞCA-BUHAIOVA-HRECIŞCA, Rezervaţia ~ → Chilia Veche.

ROŞCANI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului; 1 698 loc. (1 ian. 2011): 866 de sex masc. şi 900 fem. Pescuit. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Creşterea bovinelor. Satul Roşcani este menţionat documentar în 1722. În satul Rădeni, atestat documentar în 1554, se află bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (ante 1750, reparată în 1890), „Sfântul Gheorghe" (1780, refăcută în 1868 şi reparată în 1895) şi „Sfinţii Voievozi" (sec. 18, cu pridvor adăugat în 1850). În arealul satului Roşcani se află o pădure alcătuită din stejar, gorun, tei, frasin, arţar, la care se adaugă speciile submediteraneene cărpiniţa (*Carpinus orientalis*), aflată la limita nordică a arealului său, şi în subarboret, scumpia. Com. **R.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Roşcani şi Rădeni din com. Trifeşti, jud. Iaşi.

ROŞIA 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în partea de N a Depr. Beiuş, la poalele de S ale M-ţilor Pădurea Craiului, pe cursul inf. al râului Valea Roşie; 2 509 loc. (1 ian. 2011): 1 297 de sex masc. şi 1 212 fem. Expl. de bauxită şi de calcar. Expl. şi prelucr. lemnului. Tricotaje; panificaţie. Centru de pielărie şi cojocărit, de ţesături (cergi, pături din lână ş.a.) şi cusături populare. Satul Roşia apare menţionat documentar, prima oară, în 1445. În satul Lazuri, atestat documentar în 1552, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1779, cu unele modificări din 1900). În arealul com. **R.** se află peşterile Bonchii, Gruieţ, Vacii, Ciur-Izbuc şi Ciur-Ponor şi c. 40 de avenuri situate în M-ţii Pădurea Craiului, în bazinul superior al pârâului Roşia, într-o dolină uriaşă (Groapa Ciur) din platoul carstic Runcuri. În peştera Ciur-Izbuc au fost descoperite oase şi amprente de gheare ale ursului de peşteră. Apele care dispar în peştera Ciur-Ponor reapar după c. 5 km în Izbucul Topliţei.

2. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 6 sate, situată în partea de S a Pod. Hârtibaciului, pe cursul inf. al râului Hârtibaci; 5 253 loc. (1 ian. 2011): 2 699 de sex masc. şi 2 554 fem. Halte de c.f. (în satele Caşolţ şi Cornăţel). Culturi de cereale, plante de nutreţ, cartofi ş.a. Creşterea ovinelor (în satul Cornăţel). În arealul satului Caşolţ au fost descoperite (1954–1958) vestigiile unei aşezări neolitice de tip Vinča-Turdaş (milen. 5–4 î.Hr.), în care s-au găsit unelte din piatră, ceramică pictată policrom, cu motive geometrice ş.a., urmele unei aşezări rurale romane (sec. 2–3) cu inventar alcătuit din fibule din bronz, râşniţe, unelte, ceramică dacică şi romană etc., precum şi o necropolă daco-romană tumulară (sec. 2–3) cu morminte de incineraţie (peste 300 de tumuli), din care s-au recuperat vase ceramice (ceşti, oale, castroane din pastă roşie), podoabe, monede imperiale romane (sec. 2) etc. Toate satele com. **R.** apar menţionate documentar, prima oară, în sec. 14: Roşia (1327), Caşolţ (1302), Cornăţel (1306), Daia (1327), Nou (1322), Nucet (1387). Biserici în satele Roşia (sec. 13, fortificată în sec. 15, cu unele transformări din sec. 16–18), Daia (sec. 13, cu zid de incintă şi turn din sec. 17) şi Nou (sec. 13–14, cu unele transformări din 1525); case ţărăneşti vechi, în satele Daia (1525) şi Caşolţ (1750).

ROŞIA DE AMARADIA, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în NE Dealurilor Amaradiei, în zona de izv. a râului Amaradia; 3 235 loc. (1 ian. 2011): 1 678 de sex masc. şi 1 557 fem. În satul Roşia de Amaradia, atestat documentar în 1503, se află biserica din lemn cu dublu hram – „Sfinţii Voievozi" şi „Cuvioasa Parascheva" (1782). Fond cinegetic.

ROŞIA DE SECAŞ, com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Secaşelor, pe cursul superior al râului Secaş; 1 538 loc. (1 ian. 2011): 778 de sex masc. şi 760 fem. Preparate din lapte. Morărit; produse de panificaţie. Colecţie muzeală. Creşterea bovinelor. Satul Roşia de Secaş apare menţionat documentar, prima oară, în 1306, iar Ungurei în 1304. În satul Tău, atestat documentar în 1335, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1780, cu unele adăugiri şi pictată în 1820), iar în satul Ungurei există biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1898 pe locul uneia din lemn.

ROŞIA MONTANĂ, com. în jud. Alba, alcătuită din 16 sate, situată la poalele de NV ale M-ţilor Metaliferi, în munceii Roşiei Montane, la 700–800 m alt., pe râul Roşia; 2 934 loc. (1 ian. 2011): 1 451 de sex masc. şi 1 483 fem. Haltă de c.f. (în satul Roşia Montană). Expl. de min. auroargentifere (amintite de Herodot) şi cuprifere. Prelucr. lemnului; produse de panificaţie. Muzeul mineritului cu exponate referitoare la istoria expl. şi prelucr. minereurilor din cele mai vechi timpuri şi până în prezent, colecţii de minerale, de şteampuri de măcinat, de port popular local, de obiecte legate de ocupaţiile locuitorilor din zonă, de etnografie etc. În arealul com. **R.M.** a existat o importantă aşezare romană, cunoscută sub numele

de *Alburnus Maior,* întemeiată de împăratul roman Traian prin colonizarea unor mineri iliri aduşi din Dalmaţia. În vremea de atunci, această aşezare reprezenta cel mai important centru de extracţie a aurului din Dacia. Săpăturile arheologice efectuate în 1855 au scos la iveală numeroase tăbliţe cerate, cu inscripţii care menţionau o mare diversitate de colonişti specializaţi în expl. miniere, organizaţi în asociaţii (*colegia*) cu caracter religios şi profesional, precum şi referiri la unele contracte economice. Tot aici au mai fost identificate mai multe galerii de mină din epoca dacică şi din timpul stăpânirii romane, resturile unei roţi hidraulice din lemn şi o instalaţie complexă de drenaj, cu roţi suprapuse. În 1238, în această zonă au fost colonizaţi germani cu dreptul de a exploata aurul de aici. În sec. 17-20, expl. aurului s-a efectuat în regim privat, fapt atestat de existenţa a 77 de şteampuri în 1676 şi 226 în 1772. În 1948 minele particulare au fost desfiinţate. În Evul Mediu localitatea a purtat diferite denumiri: *Valea Roşie, Verespatac, Roşia de Munte*, iar din 1592 poartă numele actual. În legătură cu expl. minieră de la Roşia Montană se poartă discuţii de demarare a proiectului „Roşia Montană Gold Corporation" în colaborare cu o firmă canadiană care vizează revigorarea activităţii miniere de expl. a aurului şi argintului prin metode şi utilaje moderne astfel încât să nu afecteze zona din punct de vedere ecologic. Pe terit. satului Cărpiniş a fost descoperită o brăţară dacică din argint, spiralată, cu extremităţile terminate în protomă zoomorfă. În satul Cărpiniş, atestat documentar în 1595, s-a născut Ion Oargă (c. 1747–1785), ţăran iobag, cunoscut sub numele de Cloşca, cel mai apropiat camarad de luptă al lui Horea. În casa natală a lui Cloşca (renovată în 1985) a fost organizat un muzeu memorial. În satul Roşia Montană, menţionat documentar în 1592 se află bisericile ortodoxe „Pogorârea Duhului Sfânt" (1741) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1781), o biserică romano-catolică (1866), una unitariană (1796) şi una reformată (c. 1800), precum şi mormântul lui Simeon Balint (1810–1880), prefect în oastea lui Avram Iancu, participant la Revoluţia din 1848–1849 din Transilvania, şi numeroase case vechi ţărăneşti din sec. 18–19. În perimetrul com. **R.M.** se află rezervaţia geologică „Piatra Corbului", martor litologic al fazelor de erupţie târzii (sfârşitul Pannonianului-Cuaternarul inferior) din Munţii Apuseni, alcătuit din andezite piroxenice, precum şi rezervaţia geologică „Piatra Despicată", un bloc de andezit bazaltoid de culoare închisă, total diferit de rocile din jur. În împrejurimi se află câteva lacuri antropice, care erau folosite în trecut ca rezervoare de apă pentru punerea în funcţiune a şteampurilor (Tăul Mare, Tăul lui Anghel, Tăul Brazilor, Tăul Cornii). Com. **R.M.** reprezintă un important centru turistic din M-ţii Apuseni şi punct de plecare spre Detunatele.

Roşia Montană. Vechile galerii romane ale exploatărilor miniere

ROŞIA POIENI → Lupşa.

ROŞIEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în zona Colinelor Fălciului, pe stg. râului Bârlad şi pe râul Idrici; 3 476 loc. (1 ian. 2011): 1 766 de sex masc. şi 1 710 fem. Staţie de c.f. (în satul Roşieşti). Fermă de creştere a puilor de găină. Centru viticol şi de vinificaţie. În satul Roşieşti s-a născut Veniamin Costache (1768–1846), mitropolit al Moldovei (1803–1808 şi 1812–1842). Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1710 sau 1738, refăcută în 1853) şi „Sfinţii Voievozi" (1806), în satele Gura Idrici şi Idrici. În satul Valea lui Darie se află o biserică din vălătuci datând din 1789.

ROŞIILE, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 11 sate, situată în Piem. Olteţului, pe râul Şasa; 2 716 loc. (1 ian. 2011): 1 368 de sex masc. şi 1 348 fem. Expl. de gaze naturale. Prelucr. lemnului. Apicultură. Legumicultură. Pomicultură. Centru de realizare a instrumentelor populare (fluiere, cavale, piculine, flaute). Şcoală din 1856 (în satul Roşiile). În satul Pleşeşti, atestat documentar în 1633, se află o biserică din zid având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1693), iar în satul Zgubea, o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1791–1792), declarată monument istoric. Biserici în satele Perteşti (1770, reparată în 1888), Lupuieşti (începutul sec. 19, reparată în 1875), Hotăroaia (sec. 19), Răţăleşti (sec. 19), Romaneşti ("Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", 1910), Balaciu (1961). În satul Roşiile, menţionat documentar în 1560, există o biserică din 1937.

ROŞIORI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în partea de V a Pod. Central Moldovenesc, pe râul Moara; 2 279 loc. (1 ian. 2011): 1 155 de sex masc. şi 1 124 fem. Abator. Morărit. Culturi de cereale, plante tehnice, legume ş.a. Fermă de creştere a ovinelor. Apicultură. Pomicultură (meri, pruni, cireşi, nuci, vişini). Centru de tundere a ovinelor. Două cămine culturale. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1777, reparată în 1808), declarată monument istoric, şi „Sfântul Nicolae" (1811), în satele Poieni şi Misihăneşti.

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Ierului; 3 178 loc. (1 ian. 2011): 1 551 de sex masc. şi 1 627 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Prelucr. produselor agricole. În satul Roşiori, atestat documentar în perioada 1291–1294, au fost descoperite

Roşiori de Vede. Casa ştiinţei şi tehnicii

urmele unei aşezări fortificate, aparţinând culturii otomani (sec. 19–13 î.Hr.), cu inventar bogat alcătuit din ceramică tipică acestei culturi, cu decor spiralic incizat, piese din bronz (topor, brăţară ş.a.) etc. Com. **R.** a fost înfiinţată la 23 apr. 2003 prin desprinderea satelor Mihai Bravu, Roşiori şi Vaida din com. Diosig, jud. Bihor.

3. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe malul de V al lacului Tătaru; 2 885 loc. (1 ian. 2011): 1 428 de sex masc. şi 1 457 fem. Satul Roşiori a fost întemeiat în anii 1878–1881, prin împroprietărirea însurăţeilor (conform legii de împroprietărire din 1878), iar satul Pribeagu în 1897. În satul Roşiori se află biserica „Întâmpinarea Domnului" (1894, renovată în 1968–1969).

4. Com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Moviliţei, pe valea râului Colceag; 2 098 loc. (1 ian. 2011): 1 040 de sex masc. şi 1 058 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, tutun ş.a. Biserică zidită în 1892, cu picturi murale interioare originare, reparată în 1992–1993 şi resfinţită la 11 sept. 1994. Com. **R.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Roşiori din com. Moviliţa, jud. Ialomiţa.

ROŞIORI DE VEDE, municipiu în jud. Teleorman, situat în Câmpia Găvanu-Burdea, la 83 m alt., pe dr. râului Vedea, la 35 km NV de municipiul Alexandria; 29 832 loc. (1 ian. 2011): 14 425 de sex masc. şi 15 407 fem. Supr.: 74 km^2, din care 11,5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 594 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 1 ian. 1887) şi rutier. Producţie de piese turnate din fontă şi oţel, de confecţii metalice şi textile, de mobilă, de geamuri pentru clădiri şi automobile, de îmbrăcăminte pentru lucru, de produse electrice, electrocasnice si alim. (ulei vegetal, conserve din legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, bere, vin, băuturi alcoolice, produse de panificaţie) şi de nutreţuri concentrate. Morărit. Muzeu municipal (f. 1965) cu interesante colecţii documentare referitoare la Răscoala ţărănească din 1907, colecţii de arheologie, numismatică, artă, etnografie ş.a. Biblioteca municipală „Gala Galaction", inaugurată în 1950.

Istoric. În arealul municipiului au fost descoperite vestigii neolitice, urmele unui castru roman de pământ, cu val şi şanţ de apărare, situat la 7,5 km SV de centrul municipiului, pe vechiul *limes transalutanus,* numit *Valul lui Traian,* precum şi o spadă din bronz, de tip micenian, datând din Epoca bronzului. Amintită documentar ca târg, prima oară, în 1385, cu numele *Russenart,* localit. apare consemnată în 1503, în registrele oraşului Braşov, în legătură cu prezenţa la Braşov a unor negustori din *Ruşii de Vede.* Cu aceeaşi denumire (*Ruşii de Vede*), aşezarea mai apare consemnată la 18 mai 1526 într-un act semnat de domnul Radu de la Afumaţi. În sec. 16 s-a stabilit la Roşiori de Vede sediul unei căpităniі de călăraşi, ocazie cu care localit. a devenit oficial reşed. jud. Teleorman – funcţie pe care a păstrat-o până în 1837. În 1831 figura ca singurul oraş al jud. Teleorman în care existau 42 de băcani, 17 cojocari, 17 cizmari, 15 căldărari, 14 boiangii ş.a. În a doua jumătate a sec. 19 a fost un important centru de instrucţie militară, iar în timpul Războiului pentru Independenţă aici s-a aflat un punct de concentrare a trupelor române în drumul lor spre Bulgaria. În prima jumătate a sec. 20 s-a remarcat ca pr. centru comercial de cereale, cu vestite târguri săptămânale şi două târguri anuale mai mari (la 25 mart. şi 8 sept.). Oraşul s-a dezvoltat din punct de vedere urbanistic şi industrial, cu precădere după reforma ad-tiv teritorială din febr. 1968. Declarat municipiu la 18 ian. 1995. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Ilie" (1804, cu unele adăugiri din 1883), „Sfântul Teodor-Tiron" (1818), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena"-Serdăreasa (1832–1835, cu zid de incintă, turn de apărare şi casă parohială), „Adormirea Maicii Domnului" (1831-1836), „Cuvioasa Parascheva" (1836), „Sfântul Ioan Nou" (1842), „Sfânta Cruce" (1849), ruinele bisericii „Sfântul Nicolae" (1780); clădirile Gării de Est (1889), Şcolii (1892), Primăriei (1912) şi Judecătoriei (1912); casa „Mamut" (1899), declarată monument istoric.

ROŞNOV → Râşnov.

ROŞU 1. Dealul ~, masiv deluros în Subcarpaţii Vrancei, delimitat de râurile Râmnic (S) şi Motnău (N şi E), alcătuit din fliş grezos cu intercalaţii şistoase, fliş bituminos cu gresie de Kliwa şi conglomerate. Alt. max.: 944 m. Acoperit cu păduri de fag.

2. Vârf în masivul Iezer, reprezentând alt. max. a acestuia (2 473 m).

Roşiori de Vede. Clădirea Primăriei

3. Lac în partea de E a Deltei Dunării, între brațele Sulina şi Sfântu Gheorghe, la N de grindul Sărăturile, la c. 5 km V de țărmul Mării Negre. Supr.: 14,5 km^2. Lungime: 7,5 km; lățime max.: 4,5 km; vol.: 21,7 mil. m^3. Fundul lacului se află la 2 m sub nivelul Mării Negre. Comunică cu lacul Puiu prin canalul Potcoava, cu brațul Sfântu Gheorghe prin canalele Ivancea şi Tătaru, cu brațul Sulina prin canalul Tătaru şi cu Marea Neagră prin mai multe canale mici. Importanță piscicolă.

ROTUND, Lacul ~ → Lacul Rotund.

ROTUNDA 1. Pasul ~ → Rodna (2).

2. Com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanați; 2 796 loc. (1 ian. 2011): 1 423 de sex masc. şi 1 373 fem. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț etc. Satul Rotunda este atestat documentar în 1700. Satul Rotunda Nouă, înființat în 1893, a fost înglobat, în 1923, în satul Rotunda. Bisericile cu hramurile „Buna Vestire" (1843, pictată în 1868) şi „Izvorul Tămăduirii" (1906).

ROVINARI, oraş în jud. Gorj, situat în partea de S a Depr. Târgu Jiu, la poalele de V ale Dealului Bran, la 200 m alt., pe stânga văii Jiului, la 25 km S de municipiul Târgu Jiu; 13 395 loc. (1 ian. 2011): 6 597 de sex masc. şi 6 798 fem. Supr.: 26,3 km^2, din care 4,5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 977 loc./km^2. Stație finală de c.f. Mare centru carbonifer (expl. lignitului la suprafață). Centrală electrică şi de termoficare (Complexul energetic Rovinari) cu o putere instalată de 1 320 MW, construită în 1976-1979. Reparații de utilaj minier. Patinoar (inaugurat în anul 2008). **Istoric.** Ca urmare a intensificării expl. carbonifere, satele Rovinari şi Poiana au fost contopite într-o singură aşezare (1981), declarată oraş la 9 dec. 1981 prin Decret prezidențial (nr. 367/9 dec. 1981). În prezent, are în subordine ad-tivă localit. componentă Vârț. **Monumente:** biserica „Sfinții Voievozi" (1796). La 3 km NE de oraş se află o poiană cu narcise, declarată monument al naturii.

Rozavlea. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil"

ROZAVLEA, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în Depr. Maramureş, pe râul Iza, la 87 km E de municipiul Baia Mare; 3 405 loc. (1 ian. 2011): 1 743 de sex masc. şi 1 662 fem. Nod rutier. Pomicultură. Agroturism. În satul Rozavlea, menționat documentar, prima oară, în 1353, se află o biserică din lemn, pe fundație din piatră, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1717-1720 pe locul uneia din 1661 distrusă de tătari; are un turn-clopotniță, cu foişor şi coif prelung. Biserica păstrează picturi interioare executate pe pânză în 1823–1825 de meşterul Ioan Plohod din Dragomireşti şi apoi lipite pe pereți, precum şi icoane din sec. 18. Biserica a fost restaurată în 1981 şi 2008 şi declarată monument istoric.

ROZNOV, oraş în jud. Neamț, situat în partea de N a Depr. Cracău-Bistrița, pe râul Bistrița, la 15 km SE de municipiul Piatra-Neamț; 9 691 loc. (1 ian. 2011): 4 736 de sex masc. şi 4 955 fem. Supr.: 40,4 km^2, din care 9,5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 020 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată la 15 febr. 1884). Nod rutier. Două hidrocentrale: Roznov I (14,3 MW), dată în folosință în 1963 şi Roznov II (14 MW), intrată în funcțiune în 1964. Combinat chimic (îngrăşăminte azotoase, acid sulfuric). Expl. şi prelucr. lemnului: mobilă, cherestea, butoaie, uşi, ferestre, lăzi, doage. Fabrici de conf., tricotaje şi de produse alim. Parc dendrologic (3 ha) cu arbori seculari (stejari, fagi, castani) şi specii rare (tisă, brad argintiu, salcâm japonez ş.a.). Localit. Roznov apare menționată documentar, prima oară, la 8 apr. 1419, ca aşezare situată pe Câmpul lui Dragoş, iar cu numele actual datează din 18 apr. 1576. În 1835 apare consemnată ca loc de desfăşurare a iarmaroacelor (la început se țineau aici 34 de iarmaroace pe an, iar în 1842 se ajunsese la doar 12 iarmaroace anual). Com. Roznov a fost trecută în categoria oraşelor la 22 oct. 2003, având în subordine ad-tivă satele Chintinici şi Slobozia. În Roznov se află biserica „Sfântul Nicolae" (ctitorie din 1759 a marelui logofăt Nicolae Ruset-Roznoveanu, reconstruită in stil rusesc, în anii 1884-1892, după planurile arhitectului rus Nikolai Vladimirovici Sultaneff, pe cheltuiala colonelului Gheorghe Ruset-Roznoveanu. Biserica păstrează picturi murale interioare executate în anii 1913-1915 de Costin Petrescu, cel care a realizat picturile din interiorul Atheneului Român din Bucureşti; biserică din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (1816).

RUCĂR, com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată pe cursul superior al râului Dâmbovița, în culoarul depresionar Rucăr-Bran, la 630 m alt., la poalele de NE ale M-ților Leoata, cele de S ale M-ților Piatra Craiului şi cele de SE ale M-ților Iezer; 6 019 loc. (1 ian. 2011): 3 089 de sex masc. şi 2 930 fem. Expl. de gresii şi calcare. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Produse textile şi alim. (preparate din lapte şi carne). Centru de dulgherit şi de confecționare a uneltelor din lemn. Muzeu etnografic. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Agroturism. În timpul domniei împăratului roman Traian (98–117), la **R.** a fost construit, de către *Cohors II Flavia Bessorum,* un castru militar, în cadrul sistemului de apărare al Imperiului Roman, numit *limes transalutanus,* care avea misiunea să controleze trecerea spre Dacia Superior, prin Pasul Bran. Situat pe un vechi şi important drum comercial, care lega Muntenia de Transilvania, **R.** a fost, în Evul Mediu, un important punct de vamă. În apropiere, pe Dealul Orății, se află ruinele *Cetății lui Negru Vodă* (sec. 14), cunoscută şi sub numele de *Cetatea Dâmboviței* sau *Cetatea nemților.* În satul Rucăr, menționat în hrisoavele anilor 1602, 1628, 1634, 1680, 1767, 1787, 1802 ş.a. se află biserica având dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru" (1780), o dârstă cu piuă (sec. 19) şi o casă țărănească din sec. 19 (refăcută în 1855), construită din bârne de brad pe soclu din

Rucăr. Vedere generală

piatră. Satul Rucăr prezintă un interes turistic deosebit, determinat de pitorescul cadrului natural, de climatul submontan, tonic, de frumusețea şi originalitatea portului popular, de stilul caselor țărăneşti, cu aspect de vilă etc. Totodată, satul Rucăr reprezintă punctul de plecare spre cheile şi peştera Dâmbovicioara, spre crestele M-ților Piatra Craiului, Leaota, Iezer ş.a.

RUCĂR-BRAN, culoar depresionar de origine tectono-erozivă, situat în partea de E Carpaților Meridionali, la 1 000–1 200 m alt., între M-ții Leaota şi Bucegi (la E) şi M-ții Piatra Craiului şi Iezer (la V), dominat de numeroase „gâlme" calcaroase cu înălțimi de peste 1 300 m. Este străbătut de o şosea modernizată (inaugurată în 1891 în prezența regelui Carol I), care asigură legătura între Muntenia şi Transilvania (Câmpulung–Rucăr–Pasul Giuvala–Bran–Râşnov–Braşov). Potențial turistic ridicat, determinat de pitorescul său, întregit de spectaculoasele chei ale Dâmboviței, aflate în apropiere, de prezența crestelor muntoase care îl domină, de frumoasele aşezări etc.

RUDARI → Izvoare (2).

RUDĂRIA, denumirea până la 19 mai 1970 a com. Eftimie Murgu.

RUDEŞTI → Bălcăuți.

RUGETU, masiv deluros în Piem. Oltețului, reprezentând alt. max. a acestuia (549 m).

RUGINEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Vrancei cu Câmpia Siretului Inferior, pe cursul inf. al râului Trotuş şi pe râul Domoşița; 4 336 loc. (1 ian. 2011): 2 149 de sex masc. şi 2 187 fem. Prelucr. lemnului. Viticultură. Bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (sec. 17), „Sfântul Gheorghe" (1757–1758, ctitorie a lui Ioan Scarlat şi Grigore Ghica) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 18, reconstruită în 1827 şi refăcută în 1914 după un incendiu), în satele Rugineşti, Angheleşti şi Copăceşti. La Rugineşti s-a născut geologul Sava Athanasiu.

RUGINOASA 1. Colinele Ruginoasa-Strunga, zonă deluroasă în SE Pod. Sucevei (parte componentă a Culmii Siretului), la E de valea Siretului, alcătuită din culmi prelungi, orientate NV-SE, cu înălțimi în jur de 300 m, cu versanți abrupți către Câmpia Moldovei. Colinele **R.-S.** sunt constituite din roci aparținând Sarmațianului (argile marnoase, gresii, nisipuri, calcare oolitice) în care râurile şi-au săpat văi adânci, cu versanți înclinați, afectați de procese erozionale şi alunecări de straturi. Zona colinară este dominată de numeroase vârfuri (Bobeica 373 m, Lampa 324 m, Movileni 334 m, Hândreşti 302 ş.a.) separate de şei (înşeuări), între care cele mai cunoscute sunt Ruginoasa 290 m, Heleşteni 290 m şi Strunga 280 m.

2. Şaua ~, înşeuare largă în partea de S a Colinelor Ruginoasa-Strunga, pe cumpăna de ape dintre izv. râurilor Bahlueț şi Barcu, la 290 m alt., străbătută de c.f. Paşcani–Târgu Frumos şi de o şosea modernizată.

3. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în zona Colinelor Ruginoasa-Strunga, în perimetrul înşeuării Ruginoasa, în reg. de izvoare a râurilor Bahlueț şi Barcu; 6 380 loc. (1 ian. 2011): 3 292 de sex masc. şi 3 088 fem. Stație de c.f. (în satul Ruginoasa), inaugurată la

Ruginoasa (3). Palatul lui Alexandru Ioan Cuza

Fabrică de jucării (din anul 2013).

1 iun. 1870. Expl. de gresii. Confecții textile. Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea bovinelor. Pe terit. satului Ruginoasa, pe Dealul Drăghici, au fost descoperite (1926) vestigiile unei aşezări neolitice de tip Cucuteni A, în cadrul căreia au fost găsite unelte şi obiecte din silex, metal şi os, fragmente de vase ceramice pictate, figurine feminine cu tors plat şi decor spiralat incizat, figurine zoomorfe (bovide) schematizate sugestiv ş.a. În satul Ruginoasa, menționat documentar, prima oară, în 1596, se află un han de dimensiuni mari (sec. 18, cu modificări din sec. 19 şi reparat în 1905), biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în stil neoclasic în anii 1801–1805 din inițiativa vistiernicului Săndulache Sturdza şi renovată în 1833 de Alexandru Ioan Cuza (avariată în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, biserica a fost refăcută în 1955) şi un palat în stil neogotic, ridicat în 1811 de Săndulache Sturdza. În 1862, palatul a fost cumpărat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza şi transformat în reşedință domnească. Palatul, renovat şi restaurat în mai multe rânduri (1963, 1971–1975, 1982), adăposteşte în prezent Muzeul memorial „Alexandru Ioan Cuza". În curtea bisericii din satul Ruginoasa a fost înmormântat, în 1873, Alexandru Ioan Cuza, ale cărui oseminte au fost reînhumate mai târziu la biserica „Sfinții Trei Ierarhi" din Iaşi.

4. Com. în jud. Neamț, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Neamțului, la 30 km E-NE de municipiul Piatra-Neamț; 2 011 loc. (1 ian. 2011): 970 de sex masc. şi 1 041 fem. În satul Bozienii de Sus se află biserica „Înălțarea Domnului" (ante 1653) şi casa „Dimitrie Ghica" (începutul sec. 19). Com. **R.** a fost înființată la 17 iul. 2003 prin desprinderea satelor Bozienii de Sus şi Ruginoasa din com. Dulceşti, jud. Neamț.

RUNC sau **RUNCU, Mănăstirea ~ → Buhuşi.**

RUNCEASA → Malu cu Flori.

RUNCENI → Jugureni.

RUNCU 1. Masiv deluros cu aspect de culme orientată NE-SV (c. 700 m alt.), situat în extremitatea de V a Muscelelor Argeşului, între văile râurile Olt (la V) şi Topolog (la E), extins pe terit. jud. Vâlcea şi Argeş. Alcătuit din formațiuni sarmațiene şi aquitaniene (gresii, marne, şisturi argiloase, cinerite). Acoperit cu păduri de fag şi cu livezi.

2. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de SE ale M-ților Leaota şi cele de SV ale M-ților Bucegi, pe cursul superior al râului Ialomicioara; 4 611 loc. (1 ian. 2011): 2 313 de sex masc. şi 2 298 fem. Pomicultură. Agroturism. În satul Bădeni se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1820, reparată în 1880), iar în satul Runcu o biserică cu hramul „Sfântul Ignatie" (1844–1845) şi o biserică având triplu hram – „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", „Sfântul Nicolae" şi „Duminica Tomii" (1844–1846).

3. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Subcarpatică Olteană, la poalele de S ale M-ților Vâlcan, pe cursul superior şi mijlociu al râului Jaleş; 5 497 loc. (1 ian. 2011): 2 759 de sex masc. şi 2 738 fem. Expl. de calcar (în satul Suseni). Pomicultură (meri, pruni, peri). Viticultură. Apicultură. Creşterea melcilor. Sanatoriu şi muzeu etnografic (în satul Dobrița). În satul Runcu se află biserica „Sfânta Parascheva" (1897-1907, consolidată şi restaurată în 2008-2010) si o biserică din sec. 17, atribuită Domniței Florica, fiica lui Mihai Viteazul. La N de satul Runcu, pe valea Sohodolului (M-ții Vâlcan) se află complexul turistic Bucium. În arealul com. **R.** se află rezervațiile naturale Izbucul Jaleşul, Gropul Sec (Muntele Pleşa–Cheile Pătrunsa), Răchițeaua şi Cheile Runcului (sau Sohodolului).

4. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată în extremitatea de V a Muscelelor Argeşului, la poalele de S ale Dealului Runcu, în zona de izvor a râului Sâminic; 1 067 loc. (1 ian. 2011): 519 de sex masc. şi 548 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Runcu se află biserica „Sfinții Voievozi" (1577, refăcută în 1850-1855), declarată monument istoric.

5. Mănăstirea ~ → Buhuşi.

RUNCU SALVEI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, formată dintr-un sat, situată în zona Muscelelor Năsăudului, pe valea Someşului Mare; 1 360 loc. (1 ian. 2011): 665 de sex masc. şi 695 fem. Prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Produse de artizanat (opinci). Agroturism. Biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1757, pictată în 1784), declarată monument istoric. Com. **R.S.** a fost înființată la 3 mart. 2005 prin desprinderea satului Runcu Salvei din com. Salva, jud. Bistrița-Năsăud.

RUPEA, oraş în jud. Braşov, situat în zona de contact a Pod. Hârtibaciului cu Subcarpații Homoroadelor, la 451 m alt., pe stg. râului Valea Mare, la 63 km NV de municipiul Braşov; 5 608 loc. (1 ian. 2011): 2 765 de sex masc. şi 2 843 fem. Supr.: 74,9 km², din care 5,4 km² în intravilan; densitatea: 1 039 loc./km². Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de marne şi argile. Producție de piese şi accesorii pentru autovehicule, de traverse din beton pentru căile ferate, de conf. şi tricotaje, de prelucr. a lemnului (mobilier) şi de produse alim. Producție de covoare manuale din lână. Fermă de creştere a bovinelor. Siloz de cereale. Izvoare cu ape minerale clorosodice şi sulfuroase, cu efecte curative în tratamentul afecțiunilor reumatice şi ginecologice. Muzeu cu secții de istorie şi etnografie (mobilier, costume populare, ceramică, unelte, țesături, icoane), din 1970. **Istoric.** Pe terit. actualului oraş au fost descoperite vestigii paleolitice şi neolitice (unelte din piatră, fragmente ceramice, urne funerare etc.). Pe vatra anticei aşezări dacice, numită de către romani *Rupes* (nume de la care derivă cel actual), s-a dezvoltat localit. medievală, menționată documentar, prima oară, în 1324. În 1433, aşezarea apare consemnată ca târg, cu numele de *Köhalm* (în traducere: vârf de stâncă) sau *Cohalm,* denumire care s-a menținut până în 1929, dată după care s-a adoptat numele de Rupea. În sec. 15, localit. s-a afirmat ca un important centru comercial şi meşteşugăresc (aici funcționau 12 bresle), iar în sec. 19 şi în prima jumătate a sec. 20, Rupea era renumită pentru cele patru târguri mari anuale. În 1432, 1437 şi 1788 localit. a fost jefuită şi

Rupea. Cetatea

Rusca Montană. Cariera de marmură (în satul Ruschița)

pustiită de năvălirile turcilor, iar în 1716 a izbucnit o puternică epidemie de ciumă care a provocat moartea unei mari părți a populației. În perioada interbelică, Rupea a fost un puternic centru cultural săsesc, dar o dată cu emigrarea acestora în anii comunismului, nivelul cultural s-a depreciat. Declarat oraș în 1951, Rupea are în subordine ad-tivă localit. componentă Fişer. **Monumente:** Cetatea Cohalmului, construită în etape (sec. 13–17) pe un deal bazaltic din partea de V a orașului (dealul este declarat rezervație geologică), menționată documentar, prima oară, în 1324, într-un act emis de regele Ungariei Carol I Robert de Anjou. În 1324, reprezentanţii regelui Carol I Robert de Anjou au ocupat cetatea pe care au stăpânit-o până în 1420, când a fost redată locuitorilor din Rupea . În 1688, cetatea a fost ocupată şi refăcută de austrieci, care şi-au instalat aici o garnizoană. În timpul epidemiei de ciumă din 1716, cetatea a fost folosită ca loc de refugiu pentru locuitorii care nu erau afectați de aceasta, iar în 1788 ca adăpost împotriva năvălirii turcilor. Cetatea a fost abandonată în 1790. Ample lucrări de restaurare în 2009-2012; biserica evanghelică (sec. 14–16), în stil gotic, păstrează o importantă colecție de covoare orientale. În Rupea există numeroase case vechi (sec. 17–19), iar în localit. componentă Fişer se află o cetate țărănească cu biserică evanghelică de incintă (sec. 15–16). Rezervația „bazaltele de la Rupea" reprezintă punctul cel mai vestic de apariție a bazaltelor din aria M-ților Perşani, izolat în plină zonă de depozite sedimentare ale bazinului Transilvaniei.

RUPES → Rupea.

RUPTURA → Vârvoru de Jos.

RUS, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele Dealurilor Gârboului, pe stg. râului Someş; 1 101 loc. (1 ian. 2011): 531 de sex masc. şi 570 fem. Haltă de c.f. (în satul Rus). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Fermă de creştere a struților. În satul Rus, menționat documentar, prima oară, în 1325, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1892-1894, renovată în 1981-1989 şi pictată în 2008-2010).

RUSĂNEŞTI 1. Lac de acumulare realizat pe cursul inf. al Oltului, în arealul com. Rusăneşti, dat în folosință în 1989; vol.: 78 mil. m^3.

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanați, pe dr. râului Olt; 4 618 loc. (1 ian. 2011): 2 326 de sex masc. şi 2 292 fem. Hidrocentrală cu patru grupuri energetice (primul intrat în funcțiune în 1989, iar cel de-al patrulea la 20 mart. 1992), cu o putere instalată de 53 MW. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, legume ş.a. Până la 17 febr. 1968, com. **R.** s-a numit *Rusăneştii de Jos.* În satul Rusăneşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1832, reparată în 1859, 1928, 1961) şi conacul „Vorovoreanu" (sf. sec. 19), iar în satul Jieni există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 18), adusă aici în 1836 din jud. Teleorman.

RUSCA, vârf în M-ții Poiana Ruscăi, alcătuit din filite şi şisturi sericito-cloritoase, situat în zona de intersecție a limitelor județelor Timiş, Caraş-Severin şi Hunedoara. Alt.: 1 355 m (al doilea ca înălțime, după vf. Padeş).

RUSCA MONTANĂ, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în zona culoarului Bistra, la poalele de S ale M-ților Poiana Ruscăi, pe râul Rusca, la confl. cu Bistra; 2 019 loc. (1 ian. 2011): 1 001 de sex masc. şi 1 018 fem. Expl. de sulfuri polimetalice şi de marmură (în satul Ruschița). Expl. lemnului. Instalație de flotare a minereurilor. În satul Rusca Montană, menționat documentar, prima oară, în 1803, se află o biserică romano-catolică (1807) şi Monumentul turismului (1936). Fond cinegetic.

RUSCHIȚA, pas în Carpații Occidentali, în M-ții Poiana Ruscăi, aflat pe cumpăna de ape dintre izv. râurilor Bega şi Rusca, la 1 000 m alt. Asigură legătura rutieră (drum nemodernizat) între jud. Timiş şi Caraş-Severin, cu derivație (la Rusca Montană) spre Transilvania, către Hațeg–Hunedoara–Deva, prin pasul Poarta de Fier a Transilvaniei.

RUSCOVA, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Depr. Maramureş, pe dr. râului Vişeu, la confl. cu Ruscova, la poalele de V ale M-ților Maramureş; 5 225 loc. (1 ian. 2011): 2 709 de sex masc. şi 2 516 fem. Satul Ruscova apare menționat documentar, prima oară, în 1373. Fond cinegetic.

RUSIDAVA → Drăgăşani (2).

RUSSENART → Roşiori de Vede.

RUŞEŢU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Buzău–Călmăţui, pe râul Călmăţui; 3 914 loc. (1 ian. 2011): 1 889 de sex masc. şi 2 025 fem. Staţie de c.f. (în satul Ruşeţu). Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Viticultură. Herghelie (din 1919), specializată iniţial în creşterea cailor din din rasele Nonius (1919-1924) şi Ghidran (1924-1941) şi apoi din rasele trăpaş şi semigreul românesc. În satul Ruşeţu, menţionat documentar, prima oară, în 1510, se află două biserici (una zidită în 1780 şi alta în 1876-1885) şi un conac (sec. 19). Anual are loc manifestarea folclorică „Sărbătoarea salcâmului".

Ruşeţu. Herghelia

RUŞI → Colceag.

RUŞII DE VEDE → Roşiori de Vede.

RUŞII-MUNŢI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de NV ale M-ţilor Gurghiu, pe cursul mijlociu al râului Mureş, la ieşirea acestuia din defileul Toplița-Deda; 2 222 loc. (1 ian. 2011): 1 112 de sex masc. şi 1 110 fem. Haltă de c.f. (în satul Ruşii-Munţi). Prelucr. laptelui (caşcaval, brânzeturi), în satul Morăreni. Centru de ţesături şi cusături populare şi de pielărie şi cojocărit. Muzeu etnografic. Produse de artizanat. În satul Ruşii-Munţi, atestat documentar în 1228, se află biserica „Buna Vestire" (1859-1860, reparată şi repictată în 2006-2009), iar în satul Sebeş există biserica „Naşterea Maicii Domnului" (2000-2003).

RWDARYA → Eftimie Murgu.

RYKAS → Recaş.

Ss

SAAC 1. → Urlați.

2. Vechi județ în Țara Românească, menționat documentar, prima oară, în 1637, desființat la 1 ian. 1845 şi împărțit între jud. Prahova şi Buzău. Reşed. jud. Saac a fost inițial la Văleni (azi Vălenii de Munte), din 1645, iar apoi la Bucov (din 1781). Cunoscut şi sub numele de jud. *Săcuieni*.

SABAR, râu, afl. stg. al Argeşului pe terit. com. Hotarele (jud. Giurgiu); 144 km; supr. bazinului: 2 376 km². Izv. din SE Piem. Cândeşti, de la 450 m alt., curge mai întâi pe direcție N-S, iar pe terit. com. Crângurile (jud. Dâmbovița) îşi schimbă direcția către SE, având, pe tot parcursul, albia paralelă cu aceea a râului Argeş, cu care formează o luncă comună, folosită cu precădere în legumicultură. Afl. pr.: Potopul (considerat de unii geografi ca izv. pr. al Sabarului, cu o lungime de 45 km şi o supr. a bazinului de 305 km²), Şuța, Ciorogârla. Cunoscut şi sub numele de *Răstoaca* (în cursul superior).

SACA, vârf în M-ții Gurghiu (rest al unui con vulcanic), alcătuit din andezite, piroclastite şi curgeri de lavă, reprezentând alt. max. a acestora (1 777 m).

SACALIN, insulă nisipoasă, nelocuită, situată în Marea Neagră, în apropierea litoralului românesc, în fața gurii de vărsare a brațului Sfântu Gheorghe al Dunării. Insula a luat naştere, de-a lungul timpului, ca un banc de nisip, prin aluvionare în larg, după anul 1897, după revărsarea catastrofală a Dunării. Ulterior, sub acțiunea valurilor, s-a alungit (în prezent are c. 10 km şi o supr. de 214 km²), iar în ultima perioadă s-a segmentat în două formând ins. Sacalinul Mare (la N) şi Sacalinul Mic (la S). Fauna este reprezentată prin c. 230 de specii păsări venite din Delta Dunării (rațe, pelicani, lebede, gârlițe ş.a.). Complexul Sacalin-Zătoane (21 410 ha) este arie protejată.

SACERDOS DE CORDAS (TORDAS) → Turdaş.

SACERDOS DE EBES → Dumbrăveni (1).

SACERDOS DE EGWIBEG → Viişoara (3).

SACERDOS DE HUPURTUN → Hopârta.

SACERDOS DE LUCAS → Lugoj (3).

SACERDOS DE MALEMBACH → Sebeş (3).

SACERDOS DE MEDIES → Mediaş.

SACERDOS DE PETURD → Petreştii de Jos.

SACERDOS DE SADAN → Orțişoara.

SACERDOS DE SANCTO GIORGIO → Sfântu Gheorghe (4).

SACERDOS DE SANCTO MARTINO → Mărtiniş.

SACERDOS DE SPINIS → Teiuş.

SACERDOS DE VILLA DEMETRII → Dumitra (2).

SACERDOS DE VILLA VYLOKO → Uileacu de Beiuş.

SACERDOS DE VILLA WARDACH → Vârghiş.

SACERDOS DE VILLA ZALANTHA → Salonta.

SACERDOS DE ZOKALOKA → Zetea.

SACIDAVA → Aliman.

SACOŞU TURCESC, com. în jud. Timiş, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Bârzavei cu Câmpia Timişului, pe stg. râului Timiş şi pe râul Pogăniş; 3 071 loc. (1 ian. 2011): 1 478 de sex masc. şi 1 593 fem. Haltă de c.f. (în satul Uliuc). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Satul Sacoşu Turcesc apare menționat documentar, prima oară, în 1321, cu numele *Zekes,* apoi în 1723, cu denumirea *Sakosch,* iar în 1828, cu toponimul *Türkisch Sakosch* sau *Török Szákos.* Pe terit. satelor Berini şi Otveşti există o zonă (70 ha) în care creşte laleaua pestriță (*Fritilaria meleagris*), declarată plantă ocrotită. Agroturism.

SACU, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată pe cursul superior al râului Timiş, la poalele de V ale M-ților Poiana Ruscăi şi cele de NE ale Dealurilor Pogănişului; 1 612 loc. (1 ian. 2011): 813 de sex masc. şi 799 fem. Haltă de c.f. (în satul Sacu). Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Sacu, menționat documentar, prima oară, în 1262, apoi în 1315, 1548 etc., se află un parc dendrologic. Aici are loc anual Festivalul național al corurilor de copii (din 1988).

SADOVA 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Romanați, pe stg. văii Jiului şi pe cursul superior al râului Jieț; 8 541 loc. (1 ian. 2011): 4 308 de sex masc. şi 4 233 fem. Centru viticol şi de vinificație. Creşterea ovinelor. Muzeu de istorie şi etnografie. În satul Sadova se află ruinele bisericii „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1790) şi mănăstirea Sadova (de călugări), ctitorie din anul 1520 a boierilor Craioveşti (menționată documentar la 20 aug. 1530),

Sadova (1). Ruinele bisericii „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel"

cu biserica având hramul „Sfântul Nicolae" construită în anii 1632–1633, pe locul vechii biserici din lemn, prin grija lui Matei Basarab. Biserica, renovată în 1792, 1900–1904 şi 1996-1997, păstrează fragmente de picturi murale originare, afectate de unele intervenţii din 1852 şi 1903 şi restaurate în 2009. Mănăstirea a fost desfiinţată de autorităţile comuniste prin decretul 410 din 28 oct. 1959, călugăriţele alungate, iar biserica devenind biserică de mir. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1992 cu o obşte de călugăriţe, iar în 1994 a redevenit mănăstire de călugări. În satul Piscu Sadovei există o biserică cu dublu hram –„Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Sfântul Nicolae", zidită în 1844.

2. Com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în depresiunea omonimă, la poalele de SV ale Obcinei Feredeu, pe râul Sadova, la confl. cu Bistriţa; 2 456 loc. (1 ian. 2011): 1 239 de sex masc. şi 1 217 fem. Staţie de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Culturi de cartofi ş.a. Centru de dogărit, de confecţionare a cojoacelor, bundiţelor şi chimirelor şi de realizare a cusăturilor şi ţesăturilor populare.

SADU 1. Râu, afl. dr. al Cibinului pe terit. oraşului Tălmaciu (jud. Sibiu); 43 km; supr. bazinului: 280 km^2. Izv. din NV M-ţilor Lotrului, de sub vf. Ştefleşti, de la 1 940 m alt., şi curge pe direcţie SV-NE, pe o pantă medie de 35‰ (în zona de confl. cu Sădurel panta fiind de 64‰), separând M-ţii Lotrului de M-ţii Cindrel. Datorită pantelor accentuate şi a debitului constant ridicat, pe cursul superior al râului **S.** au fost construite lacurile de acumulare Sadu II (4 ha; vol.: 700 mii m^3; barajul are 30 m înălţime) şi Sadu V sau Negovanu (35 ha; vol.: 6,3 mil. m^3; barajul de 65 m înălţime) care alimentează hidrocentralele Sadu II, construită în anii 1896–1905 şi, respectiv, Sadu V (27,4 MW), dată în folosinţă în 1955. Pe malul lacului Negovanu se află cabana Gâtu Berbecului (1 175 m alt.); zonă de interes turistic.

Sadu (1). Lacul de acumulare Sadu II

2. Com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată în S-SV Depr. Sibiu, la poalele de E ale M-ţilor Cindrel şi cele de NE ale M-ţilor Lotrului, pe cursul râului Sadu; 2 446 loc. (1 ian. 2011): 1 198 de sex masc. şi 1 248 fem. Hidrocentrala Sadu II. Producţie de cherestea. Păstrăvărie. În satul Sadu, menţionat documentar, prima oară, în 1335, se află bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1757) şi „Sfânta Treime" (1996-2009).

SAELELE, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Sâi; 2 856 loc. (1 ian. 2011): 1 433 de sex masc. şi 1 423 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Com. **S.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Pleaşov şi Saelele din com. Lunca, jud. Teleorman.

SAGAD → Şag.

SAGNA, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. râului Siret, la marginea de V a Pod. Central Moldovenesc; 5 086 loc. (1 ian. 2011): 2 558 de sex masc. şi 2 528 fem. Staţie (în satul Sagna) şi haltă de c.f. (în satul Vulpăşeşti). Producţie de cărămizi. Topitorie de cânepă. Centru de ceramică populară neagră (în satul Vulpăşeşti). În satul Sagna, menţionat documentar, prima oară, la 3 sept. 1428, iar apoi la 8 mart. 1674, se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1512, tencuită în 1909), declarată monument istoric, iar în satul Luţca există o biserică din bârne, cu hramul „Sfinţii Voievozi" (c. 1709, reconstruită în 1910). Până la 7 mai 2004, com. **S.** a avut în componenţă satul Gâdinţi care la acea dată a devenit comună.

SAKOSCH → Sacoşu Turcesc.

SALCEA, oraş în jud. Suceava, situat în partea de E a Pod. Sucevei, pe stg. râului Suceava, la 12 km E de municipiul Suceava; 10 023 loc. (1 ian. 2011): 5 014 de sex masc şi 5 009 fem. Supr.: 40 km^2, din care 13,2 km^2 în intravilan; densitatea: 759 loc./km^2. Aeroport (modernizat în 1992) care deserveşte municipiul Suceva, situat la 12 km E de oraş. Staţie de c.f. (în localit. componentă Văratec). Nod rutier. În localit. componentă Plopeni se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1753-1754), declarată monument istoric. În arealul oraşului **S.**, în lunca râului Suceava, există o rezervaţie complexă cu nuferi albi şi galbeni, stuf, raţe sălbatice ş.a. Com. **S.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă localit. componente Mereni, Plopeni, Văratec şi satul Prelipca.

SALCIA 1. Com. în jud. Mehedinţi, formată dintr-un sat, situată în partea de SE a Câmpiei Blahniţei, pe stg. Dunării, la confl. cu Drincea, la graniţa cu Bulgaria; 2 976 loc. (1 ian. 2011): 1 495 de sex masc. şi 1 481 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Creşterea porcinelor, bovinelor ş.a. Pescuit. În luna iul. are loc anual manifestarea etnofolclorică „Sărbătoarea grâului".

2. Com. în jud. Prahova, formată dintr-un sat, situată în partea de V a Subcarpaţilor Buzăului, pe pârâul Salcia; 1 117 loc. (1 ian. 2011): 591 de sex masc. şi 526 fem. Biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (sfinţită la 6 dec. 1867).

3. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Boian, pe râul Călmăţui; 2 895 loc. (1 ian. 2011): 1 386 de sex masc. şi 1 509 fem. Staţie de c.f. (în satul Salcia), inaugurată la 12 sept. 1887. Moară de cereale (sf. sec. 19), în satul Băneasa. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Viticultură. Fermă de creştere a porcinelor. Pe terit. satului Băneasa au fost descoperite (1943) urmele a două castre romane (sec. 2), fortificate cu val de pământ cu palisadă şi dublat de un şanţ adânc de 2,50 m, situate pe linia de fortificaţii numită *Valul lui Traian.* Tot la Băneasa au fost identificate vestigiile unei aşezări civile în care s-au găsit vase ceramice romane. În satul Salcia se află casa natală a scriitorului Zaharia Stancu, iar în satul Băneasa, conacul „Lucian Bildirescu" (1850).

SALCIA TUDOR, com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe stg. râului Buzău; 2 698 loc. (1 ian. 2011): 1 354 de sex masc. şi 1 344 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, cartofi, legume etc. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor. Morărit.

SALIGNY, com. în jud. Constanța, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Carasu pe canalul Dunăre-Marea Neagră; 2 473 loc. (1 ian. 2011): 1 250 de sex masc. şi 1 223 fem. Stație de c.f. (în satul Saligny), inaugurată la 4 oct. 1860. Fabrică de şuruburi, buloane, lanțuri, arcuri (în satul Saligny). Culturi de cereale. Creştererea ovinelor, bovinelor, porcinelor. În perimetrul satului Făclia au fost descoperite urmele unei aşezări getice datând din cea de-a doua Epocă a fierului (La Tène, sec. 5 î.Hr.-1 d.Hr.). În trecut, satul Saligny a purtat numele *Azigia, Aziza* şi *Azizia*. Com. **S.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Făclia, Saligny şi Ştefan cel Mare din com. Mircea Vodă, jud. Constanța.

SALINAE → Ocna Mureş.

SALMORUS → Murighiol.

SALONTA, municipiu în extremitatea de V a României, în jud. Bihor, situat în Câmpia Crişurilor, la 90 m alt., pe canalul Culişer, la 40 km SV de municipiul Oradea şi 14 km E de granița cu Ungaria; 18 234 loc. (1 ian. 2011): 8 794 de sex masc. şi 9 440 fem. Supr.: 170 km², din care 9,5 km² în intravilan; densitatea: 1 919 loc./km². Stație de c.f. Nod rutier. Punct de vamă, rutier (inaugurat la 13 iul. 1996). Expl. de petrol şi gaze de sondă (din 1980). Producție de tricotaje, confecții, de salam de Sibiu şi alte 11 sortimente de salamuri uscate, de pielărie şi încălțăminte, de blănuri. Abator. Antrepozite frigorifice. Ferme de creştere a păsărilor şi a bovinelor. Muzeul „Arany János" (1885) cu secții de istorie, arheologie, etnografie şi ştiințele naturii; Muzeul literaturii; Muzeul țăranului român (inaugurat la 28 oct. 2007); Galerie de artă. Casă de cultură. Facultate agricolă, filială a Universității din Timişoara. **Istoric.** Localit. apare menționată prima oară, într-un registru de dijme papale din anul 1214 cu numele *Sacerdos de Villa Zalantha,* iar din 1587 cu denumitrea *Szalonta*. Aşezarea a fost distrusă de mongoli în 1241 şi de turci în 1598, rămânând nelocuită până în 1606, când principele Bocskay István a reînființat-o prin aducerea aici a 300 de oşteni liberi. În scurt timp, datorită poziției sale strategice, **S.** a devenit cea mai importantă aşezare din zona Crişurilor, obținând dreptul de a organiza târguri. În prima jumătate a sec. 17, locuitorii din **S.** şi-au întărit aşezarea cu fortificații, turnuri de strajă (1630) şi şanțuri cu apă. În 1658, sub amenințarea invadării turceşti, locuitorii Salontei au incendiat-o din ordinul lui Gheorghe Rákóczi II şi au părăsit-o. O dată cu repopularea şi renaşterea sa rapidă la sf. sec. 17, **S.** a fost ocupată de armatele imperiale austriece. În 1702, regele Leopold I i-a obligat pe locuitorii Salontei să plătească o răscumpărare de 100 000 de forinți, dar, întrucât aceştia nu au putut să o plătească, localit. a fost donată, sub formă de ipotecă, prințului Esterházi. Declarată oraş în sec. 19, cu numele *Salonta Mare,* ea a suferit mari pagube în urma inundațiilor din 1816 şi a incendiului din 1847. În a doua jumătate a sec. 19 s-au executat lucrări de desecare a mlaştinilor care înconjurau oraşul şi s-a construit stația de c.f. După al Doilea Război Mondial, oraşul şi-a păstrat caracterul preponderent agrar până prin anii '70, când s-a pus accent pe dezvoltarea industrială. Declarat municipiu la 5 nov. 2001. **Monumente:** Turnul „Ciunt" (fost punct de observație în sec. 17) ce adăposteşte astăzi Muzeul memorial „Arany János"; biserica ortodoxă „Înălțarea Domnului" (1922); biserica reformată (1750-1755), dominată de un turn de 42 m înalțime, cu ceas instalat în 1860; biserica romano-catolică (1782-1784), cu trun de 28 m înălțime; clădirea primăriei municipale construită în 1907 după planurile arhitectului Székely László.

17 apr.

SALSOVIA → Beştepe (2).

SALVA, com. în jud. Bistrița-Năsăud, formată dintr-un sat, situată în zona Muscelelor Năsăudului, la confl. râului Sălăuța cu Someşu Mare; 2 894 loc. (1 ian. 2011): 1 460 de sex masc. şi 1 434 fem. Nod feroviar şi rutier. Segmentul de c.f. dintre **S.** şi Vişeu de Jos (jud. Maramureş), în lungime de 61 km, a fost construit în 1948 cu ajutorul brigăzilor voluntare de tineret. Produse textile şi de artizanat. Mase plastice. Pomicultură (meri, pruni). Aşezarea apare menționată documentar, prima oară, în 1440, cu numele *Zalva,* ca sat românesc care aparținea districtului Rodna. În documentele anului 1519 este consemnat faptul că localit. era condusă de cneazul Toma. Până la 3 mart. 2005, com. **S.** a avut în componență satul Runcu Salvei care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

SAMARINEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 9 sate, situată în zona Dealurilor Jiului, pe stg. văii Motrului; 1 862 loc. (1 ian. 2011): 980 de sex masc. şi 882 fem. Haltă de c.f. (în satul Samarineşti). Expl. de cărbuni. În satul Boca se află biserica din lemn cu hramul „Buna Vestire" (ante 1815), în satul Larga există biserica din zid cu hramul „Sfântul Ilie" (1826), iar în satul Valea Poienii, ruinele bisericii „Sfântul Gheorghe" (1823).

SAMUM → Căşeiu.

SAMURCĂŞEŞTI, Mănăstirea ~ → Ciorogârla.

SAMUS, denumirea geto-dacă a râului Someş. Preluată de romani, denumirea a fost atribuită unei aşezări militare şi civile sub forma *Samum* (→ *Căşeiu*).

SANCTA ANNA → Sântana de Mureş.

SANCTUS LADISLAUS → Laslea.

SANCTUS MICHAEL → Sânnicolau Mare.

SANGIDAVA, aşezare în Dacia, neidentificată, aflată, probabil, în partea de N a Transilvaniei centrale, conform coordonatelor date de Ptolemeu. Unii cercetători presupun că ar fi fost pe terit. de azi al oraşului Toplița.

SANISLĂU, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Carei, la granița cu Ungaria; 3 604 loc. (1 ian. 2011): 1 723 de sex masc. şi 1 881 fem. Stație de c.f. (în satul Sanislău). Viticultură. Pomicultură. Complex avicol. În satul Sanislău, menționat documentar, prima oară, în 1306, a fost descoperită o necropolă feudală timpurie (sec. 10–12) cu morminte de cnezi români. În arealul com. **S.** se află o rezervație naturală („Mlaştina Vermeş", 10 ha), reprezentată printr-un sector de câmpie nisipoasă, cu porțiuni depresionare, cu exces de umiditate, cuprinse între şiruri de dune, cu vegetație şi faună caracteristice. Se remarcă îndeosebi trifoiştea (*Menyanthes trifoliata*), iar în faună, broasca de mlaştină (*Rana arvalis*). Important loc de popas pentru păsările de apă, migratoare. În satul Marna Nouă se află o plantație de platani ocrotită de lege. Până la 7 mai 2004, com. **S.** a avut în componență satele Berea, Ciumeşti şi Viişoarea, care la acea dată au format com. *Ciumeşti*, jud. Satu Mare.

SANTA MARE, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 8 sate, situată în partea de NE a Câmpiei Jijiei Inferioare, pe dr. râului Prut, la granița cu Republica Moldova; 3 069 loc. (1 ian. 2011): 1 539 de sex masc. şi 1 530 fem. Satul Santa Mare a fost înte-

meiat în 1880 pe moşia satului Durneşti. În satul Rânghileşti se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (ctitorie din 1842 a familiei Sturdza), iar în satul Durneşti există biserica „Sfinții Voievozi" (1863).

SANTĂU, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Tăşnadului; 2 525 loc. (1 ian. 2011): 1 215 de sex masc. şi 1 310 fem. Stație de c.f. (în satul Santău). Culturi de cereale. Creşterea bovinelor. Satul Santău apare menționat documentar, prima oară, în 1213, iar satele Chereuşa şi Sudurău în 1215.

SAON, Mănăstirea ~ → Niculițel (2).

SARAIU, com. în jud. Constanța, alcătuită din 3 sate, situată în partea de NV a Pod. Casimcea, pe râul Topolog; 1 326 loc. (1 ian. 2011): 672 de sex masc. şi 654 fem. Nod rutier. Preparate din lapte. Culturi de cereale, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor. Satu Saraiu a fost înființat în 1877. Pe terit. satului Dulgheru au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane (*vicus*), în care s-a găsit o stelă funerară de tip dunărean, cu chenar de iederă, aparținând unui locuitor trac (Attas Possei).

SARASĂU, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în partea de NV a Depr. Maramureş, pe stg. râului Tisa, la granița cu Ucraina; 2 577 loc. (1 ian. 2011): 1 280 de sex masc. şi 1 297 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri). Pe terit. com. **S.** a fost descoperit (ante 1865) un tezaur din aur, alcătuit din 15 spirale plate, două inele şi mai multe mărgele, datând de la începutul Epocii fierului. În satul Sarasău, menționat prima oară, în 1345, într-o diplomă regală, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1640), declarată monument istoric, şi casa „Mihály" (sec. 18).

SARAVALE, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Mureşului, pe stg. văii Mureşului; 2 642 loc. (1 ian. 2011): 1 328 de sex masc. şi 1 314 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, floarea-soarelui, legume ş.a. Satul Saravale, atestat documentar în 1333, a fost un important centru de cojocărit artistic din sec. 18 şi până prin primele decenii ale sec. 20. Com. **S.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Saravale din com. Sânpetru Mare, jud. Timiş.

SARCAM → Şercaia.

SAREA LUI BUZĂU, Rezervația geologică ~ → Pârscov.

SARICHIOI, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 5 sate, situată în partea de E-NE a Pod. Babadag, pe țărmul de NV al lacului Razim şi pe cel de E al lacului Babadag; 6 864 loc. (1 ian. 2011): 3 497 de sex masc. şi 3 367 fem. Stație de c.f. (în satul Zebil). Expl. de calcar (în satul Zebil). Cherhana. Pepinieră piscicolă (în satul Sabangia). Casă țărănească veche, amenajată ca muzeu (în satul Enisala). Pe terit. satului Enisala au fost descoperite resturile unui mamut, precum şi topoare din piatră şlefuită şi fragmente de vase ceramice ornamentate, specifice culturii Babadag (sec. 10–9 î.Hr.). Tot aici au fost identificate urme de locuire din perioada hallstattiană (o fibulă din bronz cu două bucle distanțate, un picior în formă de clepsidră), precum şi o necropolă de incinerație geto-dacică (400 de morminte) din sec. 4–3 î.Hr., cu inventar alcătuit din numeroase vase getice din lut, lucrate cu mâna, decorate cu brâuri alveolare, vase cenuşii lucrate la roată (străchini, castroane, căni ş.a.), vase greceşti de import (amfore, boluri, cupe etc.), fibule din bronz de tip tracic, săgeți de tip scitic, cuțite din fier, brățări, inele, oglinzi, ace de păr, toate din bronz, mărgele din sticlă şi lut etc. La Enisala a mai fost scoasă la iveală (1966–1981) o necropolă autohtonă datând din Epoca romană (sf. sec. 1–sec. 2), alcătuită din 158 de morminte, în majoritate (143) de incinerație, în care s-au găsit vase mici de ofrandă de tip roman sau geto-dac, fibule din bronz, cercei, mărgele din sticlă, coliere din sârmă de argint etc. În partea de NV a satului Enisala, menționat documentar în 1330 cu numele *Fenikah,* în punctul „Peştera", au fost identificate urmele unei aşezări romano-bizantine şi resturile unei fortărețe romano-bizantine, extinsă pe 2 ha, construită din blocuri mici de calcar (sec. 4–6), refăcută de genovezi în sec. 13–14. Fortăreața a fost cucerită de turci în 1388–1389, după care a intrat în stăpânirea Țării Româneşti, recucerită de turci în 1416–1417 şi apoi abandonată de aceştia la sf. sec. 15. În sec. 19 şi începutul sec. 20, în satul Enisala au funcționat multe mori de vânt, un exemplar din acestea aflându-se azi în cadrul Muzeului Satului din Bucureşti. În satul Zebil se află biserica „Sfântul Dumitru" (1874), iar în satul Sarichioi, o biserică din anul 1883.

SARIGHIOL → Albeşti (2).

SARMIZEGETUSA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată în SV Depr. Haţeg, la poalele de NE ale M-ților Țarcu şi cele de SE ale M-ților Poiana Ruscăi, pe cursul superior al râului Breazova, în zona pasului Poarta de Fier a Transilvaniei (700 m alt.) prin care se asigură legăturile

Sarmizegetusa. Vedere aeriană a complexului arheologic

Samizegetusa. Ruinele amfiteatrului roman

rutieră şi feroviară cu Banatul; 1 242 loc. (1 ian. 2011): 616 de sex masc. şi 626 fem. Staţie de c.f. (în satul Sarmizegetusa). Expl. de marmură (în satul Zeicani). Centru pomicol (meri, peri, pruni). Muzeu de arheologie, cuprinzând monede, monumente epigrafice şi sculpturale, mozaicuri, arme, obiecte din argint şi bronz, ceramică etc. Bibliotecă publică. Trei cămine culturale. Pe terit. satului Sarmizegetusa au fost descoperite (1881–1893, 1924–1936, 1948, 1973) vestigiile oraşului roman, cu rang de colonie, *Colonia Dacica,* întemeiat în anii 108–110 de către Decimus Terentius Scaurianus (primul ei guvernator), în numele împăratului Traian, pe locul unde existase tabăra *Legiunii a V-a Macedonica,* imediat după victoria armatelor romane asupra dacilor şi constituirea prov. romane Dacia. Colonizat ulterior cu veterani romani (*deductio veteranorum*) care participaseră la războaiele de cucerire a Daciei, oraşul a devenit capitala prov. romane Dacia (aici se aflau sediul guvernatorului provinciei şi ale organelor ad-tiv, fiscal, militar, economic şi religios), luând, în timpul împăratului Hadrian (117–138), numele de *Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa,* căruia i se va adăuga în perioada 222–235 epitetul de *metropolis.* Oraşul a cunoscut o intensă şi permanentă dezvoltare urbană, fiind pr. centru politic, economic, militar, religios şi ad-tiv al Daciei şi sediul pentru „Concilium provinciarum Daciarum trium" (Adunare provincială reprezentativă, creată o dată cu instituirea guvernării unice a celor trei Dacii în timpul lui Alexander Severus în 222–235). Ruinele oraşului roman se extind pe c. 1 500 m lungime şi 1 000 m lăţime, apreciindu-se că în arealul lui locuiau c. 20 000 de oameni. Iniţial, oraşul a avut o formă de patrulater (600 x 540 m), înconjurat de un puternic zid de incintă, înalt de c. 5 m, ce închidea o supr. de c. 33 ha, străjuit de turnuri circulare la colţuri. La capătul celor două străzi pr. ale oraşului se aflau porţile. În centrul oraşului, în jurul unei pieţe pavate cu lespezi de calcar, existau Palatul Augustaliilor, Forul, clădiri ad-tive şi locuinţe particulare, iar în afara zidului de incintă au fost identificate edificiul termal, vestigiile unor *villae suburbane* şi ale amfiteatrului roman. Aflat la 125 m spre N de incinta oraşului, *amfiteatrul roman* avea o formă elipsoidală, cu axele în lungime de 88 şi respectiv, 99 m, cu 12 porţi de acces la tribune şi cu o arenă de 66 x 47 m. În afara zidurilor oraşului existau cuptoare de ars cărămida şi necropola aşezării, în cadrul căreia a fost identificat mausoleul Aureliilor (un tumul cu soclu din piatră, stelă şi altar pentru sacrificii funerare şi cu un cavou din zidărie de cărămidă). La **S.** au fost descoperite un mare număr de morminte şi cele mai numeroase inscripţii din Dacia, cu referiri la monumente, temple, administraţia oraşului etc. Printre cele mai interesante descoperiri se numără: statuile votive ale lui Iupiter şi Higeea, reliefuri ale Cavalerului trac, ale Dianei, ale cavalerilor danubieni ş.a., capul unei statui din bronz reprezentând pe împăratul Traian, busturi ale lui Marte, Minerva ş.a., numeroase medalioane, fibule, ceramică, sticlărie etc. Vestigiile descoperite confirmă faptul că aşezarea a continuat să existe şi după abandonarea prov. Dacia de către romani (în perioada 271-275) până în cursul sec. 4. După anul 2001, la **S.** au fost descoperite (de către persoane neautorizate) mai multe brăţări din aur, de dimensiuni mari, şi numeroase monede din argint pe care le-au vândut unor colecţionari din Elveţia, Franţa, S.U.A. Brăţările, realizate din bare de aur, având formă de spirală, cu greutatea între 600 şi 1 200 g fiecare, au fost recuperate de statul român, prin răscumpărare, până în anul 2011. Cele 13 brăţări recuperate sunt expuse la Muzeul Naţional de Istorie a României din Bucureşti.

SARMIZEGETUSA REGIA (sau **SARMIZEGETUSA BASILEION**) → **Orăştioara de Sus.**

SARS VILLA → Şoarş (2).

SASCA MONTANĂ, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SV ale M-ţilor Anina şi cele de NE ale M-ţilor Locvei, în zona de contact cu Dealurile Oraviţei, pe râul Nera, în aval de sălbaticele chei ale acesteia; 1 548 loc. (1 ian. 2011): 710 de sex masc. şi 838 fem. Expl. de sulfuri metalice. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri). Centru de ceramică populară. În satul Sasca Montană, menţionat documentar în 1803, se află biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1777, pictată în 1851 şi restaurată în 1862), iar în satul Slatina-Nera, biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, cu unele transformări din 1771 şi pictată în 1874). În arealul com. **S.M.** se află mănăstirea Nera (de maici), situată la poalele M-ţilor Locvei, pe stg. râului Nera, cu biserica din lemn cu dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Cuvioasa Parascheva" construită în anii 1994–1997 de meşteri din Piatra-Neamţ. În anul 2001 au fost construite bucătăria şi trapeza (sala de mese), iar în anii 2003–2004 au fost ridicate 15 chilii, un paraclis şi un arhondaric. Rezervaţia Cheile Nerei–Beuşniţa (→ Nera). Agroturism.

SASCHIZ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată la poalele unor dealuri împădurite din SE Pod. Târnavelor, la confl. pârâului Saschiz cu pârâul Flosa; 2 079 loc. (1 ian. 2011): 1 024 de sex masc. şi 1 055 fem. Expl. forestiere. Culturi de cereale, cartofi, hamei ş.a. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Centru de ceramică populară de tip zgrafitocobalt (din 1702), de ţesături şi cusături populare. Fanfară cu vechi tradiţii (c. 400 de ani). Satul Saschiz apare menţionat documentar, prima oară, în perioada 1308–1310 (după alte surse, în 1305), iar în 1419 figura ca oraş cu mai multe bresle (cizmari, tâmplari, zugravi ş.a.), cu spital, şcoli, baie comunală, judecătorie etc. La 12 mai 1678, oraşul Saschiz a intrat sub administraţia Sighişoarei printr-o hotărâre a Dietei Transilvaniei. Pe dealul care domină satul

Sachiz. Biserica evanghelică

Saschiz se află ruinele unei cetăți țărănești de refugiu (1343–1393), cu ziduri din piatră (înalte de 7–9 m) şi turnuri de apărare de formă pătrată, care reflectă o bună organizare a obştii (turnurile şcolii, pulberăriei, preotului, principelui, paznicului ş.a.). În centrul satului Saschiz există o biserică fortificată (1493–1525), în stil gotic, cu 22 de contraforturi, cu unele modificări din 1677, străjuită de un turn ridicat în 1832. Atât turnul cât şi biserica au fost afectate de cutremurele din 1977, 1986 şi 1990. În 1999, biserica a fost declarată monument UNESCO. Satul Saschiz a fost afectat de un incendiu devastator în apr. 1714. Agroturism. În satul Cloaşterf, atestat documentar în 1267, se află o puternică cetate țărănească (1521–1524) cu o biserică de incintă în stil gotic târziu, cu mobilier cu intarsii (1532) şi mobilier baroc din sec. 18.

SASCUT, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. râului Siret, la poalele de SE ale Culmii Pietricica, pe pâraiele Conțești şi Valea Pănceşti; 10 116 loc. (1 ian. 2011): 5 032 de sex masc. şi 5 084 fem. Staţie de c.f. (în satul Sascut), inaugurată la 13 sept. 1872. Nod rutier. Hidrocentrală (43,5 MW), în satul Bereşti, intrată în funcțiune în 1986, ale cărei turbine sunt puse în mişcare de apele lacului de acumulare Bereşti (vol.: 120 mil. m^3). Producţie de mobilă, cuie, de confecţii metalice, de zahăr (1875–1998), de brânzeturi şi de produse zaharoase (în satul Sascut). Creşterea bovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Centru viticol şi de vinificaţie. Staţie de îmbuteliere a apei plate. Satul Sascut este atestat documentar la 11 apr. 1639, iar satul Pănceşti este menţionat documentar, prima oară, în 1546. Până la 17 febr. 1968, com. **S.** s-a numit *Sascut-Târg.* Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (ante 1809), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (zidită în anii 1838–1841, pe locul uneia ce data dinainte de 1774, şi reparată în 1896) şi „Sfântul Pantelimon" (1859), în satele Sascut, Conțești şi Bereşti. În satul Schineni se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1817, reparată în 1924) şi „Sfântul Vasile" (1843, reparată în 1924), iar în satul Sascut, conacul „Elias" (sec. 19).

SATCHINEZ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în partea de SV a Câmpiei Vingăi, în zona de confl. a râului Sicsa cu râul Apa Mare; 4 827 loc. (1 ian. 2011): 2 380 de sex masc. şi 2 447 fem. Staţie (în satul Satchinez) şi halte de c.f. (în satele Bărăteaz şi Hodoni). Expl. de petrol (din 1965). Morărit; produse de panificaţie. Obiecte de răchită împletită (mese, scaune, coşuri, ghivece ş.a.). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc. Vestigii neolitice, din Epoca bronzului, din perioada romană (9 monede romane de bronz şi 2 de argint) şi din sec. 15, descoperite în 1979. Satul Satchinez apare menţionat documentar, prima oară, în 1230, iar satele Bărăteaz şi Hodoni în 1411 şi, respectiv, 1480. Conform legendei, satul Satchinez este locul natal al lui Pavel Chinezu (?-1494), comite al Timişoarei (1478–1494) şi biruitor în luptele cu turcii la Câmpu Pâinii (1479), de la care derivă numele actual al localităţii. Conac (sf. sec. 18), în satul Hodoni, declarat monument istoric. În satul Bărăteaz există o biserică ortodoxă (Biserica din Deal) construită după anul 1600 de un grec bogat din Timişoara şi o altă biserică zidită în stilul barocului vienez în anii 1822–1832. În arealul com. **S.** se află un complex de lacuri şi mlaştini (cu o supr. de c. 1 200 ha), declarată rezervaţie botanică şi ornitologică în anul 1942), în cadrul căruia vegetează numeroase specii de plante acvatice şi palustre (de mlaştină), printre care *Lemna minor, Trapa natans, Glyceria aquatica* ş.a. În perimetrul acestei zone există şi renumita rezervaţie ornitologică de la Satchinez, care ocroteşte acvifauna formată din c. 25% din speciile păsărilor de apă din România, din care 40 de specii cuibăresc aici şi multe poposesc în timpul migraţiilor. În această zonă, supranumită „Delta Banatului", şi-au găsit refugiul numeroase specii rare de păsări, ca egreta mică (*Egretta garzetta*), cârsteiul de baltă (*Rallus aquaticus*), stârcul roşu (*Ardea purpurea*), stârcul galben (*Ardeola ralloides*), stârcul de noapte (*Nycticorax nycticorax*), ţigănuşul (*Plegadis falcinellus*), alături de care se mai întâlnesc barza albă (*Ciconia ciconia*), eretele de stuf (*Circus aerniginosus*) ş.a.

SATULMIK → Victor Vlad Delamarina.

SATULUNG, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Baia Mare, pe râul Bârsău; 5 879 loc. (1 ian. 2011): 2 898 de sex masc. şi 2 981 fem. Haltă de c.f. (în satul Fersig). Nod rutier. Creşterea bovinelor. Pe terit. satului Satulung a fost descoperit un idol antropomorf din lut, cu elemente incizate pe ambele feţe. În satul Satulung, menţionat documentar, prima oară, în 1566, se află castelul „Teleki" (1740–1780), cu anexe şi parc, iar în satul Pribileşti, atestat documentar în 1405, există castelul „Teleki Géza"(sec. 17, restaurat în 1897, azi în ruină).

SATU MARE 1. Municipiu în extremitatea de NV a României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în Câmpia Someşului, la 125 m alt., pe ambele maluri ale râului Someş, la 12 km E de graniţa cu Ungaria; 111 329 loc. (1 ian. 2011): 52 498 de sex masc. şi 58 831 fem. Supr.: 94,5 km^2, din care 40 km^2 in intravilan; densitatea: 2 783 loc./km^2. Aeroport (inaugurat la 19 mai 1982), devenit internaţional la 25 mart. 1996, situat pe terit. oraşului Ardud, la 20 km S de municipiul Satu Mare. Nod feroviar (staţia de c.f. inaugurată în 1872) şi rutier. Termocentrală. Constr. de utilaje grele, de componente pentru ind. chimică şi pentru ind. minieră (vagoane şi locomotive pentru mină, maşini de extracţie şi de încărcat minereu, excavatoare gigant pentru expl. lignitului la suprafaţă, trolii, ventilatoare de mină etc.), de material rulant feroviar şi rutier (vagoane de marfă, de persoane şi mineraliere pentru cale ferată cu ecartament îngust, conveiere etc.), de piese de schimb şi utilaje pentru ind. celulozei şi hârtiei (cuptoare şi uscătoare rotative pentru fabricile de celuloză şi hârtie), de maşini şi utilaje pentru ind. mat. de constr. (betoniere ş.a.), motoare electrice şi piese auto, produse de larg consum (aragaze electrice, televizoare, tablete, aspiratoare, maşini de spălat rufe şi vase, cuptoraşe electrice, roboţi de bucatarie, râşniţe de cafea s.a.). Fabrici de conf., tricotaje, lacuri şi vopsele, de prelucr. a lemnului (mobilă, ambalaje, butoaie ş.a.), de prelucr. a pieilor, de ţesături din bumbac şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, băuturi

Satu Mare (1). Spitalul judeţean

Satu Mare (1). Monumentul ostaşului român

alcoolice, bere, vin, panificaţie etc.). Tipografie. Abator. Combinat de creştere a păsărilor. Centru cultural cu îndelungată tradiţie: Teatrul de Nord (f. 1870, cu numele „Societatea pentru fond de teatru român", reorganizat în anii 1968–1969), cu secţii în limbile română şi maghiară; filarmonica de stat „Dinu Lipatti" (f. 1947 prin reorganizarea Societăţii filarmonice); Muzeul judeţean (1891), cu secţii de arheologie şi istorie, artă, etnografie, Muzeul de Artă (1931), cu opere semnate de artişti români (Henri Catargi, Corneliu Baba, Dumitru Ghiaţă, Ion Irimescu, Ion Jalea, Vida Gheza ş.a.); biblioteca judeţeană (1951), cu peste 320 000 vol., două unităţi de învăţământ superior, cu 286 studenţi (2007-2008); Casa de cultură „George Mihail Zamfirescu" ş.a. Episcopie romano-catolică. Oraşul **S.M.** are statut de staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu izv. de ape minerale sulfuroase, oligominerale, hipotone, mezotermale (36,5°C), indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale (spondiloze cervicale, dorsale şi lombare în stadiu incipient, artroze), a celor posttraumatice (stări după fracturi, entorse şi luxaţii), dermatologice (unele forme de psoriazis, cu avizul medicului) ş.a. **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite vestigii din Paleolitic şi Neolitic, iar în locul numit „Pădurea Noroieni" din apropiere au fost identificate urmele unei aşezări a dacilor liberi (inclusiv două cuptoare pentru ars vase), datând de la începutul milen. 1 d.Hr. Descoperirea unui tezaur de monede romane imperiale demonstrează permanenţa schimburilor comerciale ale dacilor liberi cu lumea noii provincii imperiale. La sf. sec. 9 şi începutul sec. 10, pe terit. actual al oraşului a existat o puternică cetate de pământ, cu numele *Sătmar,* care făcea parte din voievodatul românesc condus de Menumorut. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în sec. 12, cu numele *Castrum Szatmar* (nume derivat, probabil, de la latinescul *fossatum* = sat înconjurat de şanţuri), în cronica *Gesta Hungarorum* a lui Anonymus (notarul regelui ungur Béla III), care consemnează că cetatea Szatmar a fost ocupată de unguri după trei zile de lupte. Aşezarea este amintită apoi în 1181 de către Nicolaus, comite de Szatmar (acesta atestând faptul că în jurul cetăţii se dezvoltase, la acea dată, o unitate ad-tivă – un comitat), în 1213 şi 1217 când i se recunoscuse privilegiul de cetate regală. Vizavi de aşezarea Sătmar (situată pe malul stg. al Someşului), la mijlocul sec. 12, coloniştii germani au ridicat, pe malul dr. al Someşului, o altă aşezare, cu numele *Mintiu.* Distrusă de mongoli în 1241, vechea cetate Sătmar a fost reconstruită ulterior pe o insulă creată prin tăierea unui meandru al Someşului. De-a lungul Evului Mediu, puternica cetate Sătmar a devenit centrul comitatului cu acelaşi nume, un important centru de comerţ cu sare (adusă de la Ocna Dejului) şi un renumit loc de tranzit pe drumul comercial spre Viena, Cracovia şi Cehia. În acel timp, la Sătmar se ţineau patru mari târguri anuale. Între 1323 şi 1338, aici a funcţionat o monetărie. În 1331, atât Sătmar cât şi Mintiu au fost ridicate la rang de oraş (*civitas*), iar în 1455 au devenit târguri (*oppidum*). În 1543, cetatea a intrat în posesia fam. Báthory care a schimbat albia Someşului pentru a apăra cetatea pe latura ei sudică, fortificaţia rămânând în cadrul unei insule create prin tăierea unui meandru al Someşului – insulă legată de malurile Someşului prin trei poduri. În 1562, cetatea a fost asediată de turci, în 1564 cele două aşezări au fost ocupate şi incendiate de habsburgi, iar în 1705, cetatea a fost demolată şi au început lucrările de regularizare a Someşului. La 15/26 apr. 1711, la Sătmar s-a încheiat pacea între nobilimea din Transilvania şi Imperiul Habsburgic (în urma Răscoalei curuţilor din anii 1703–1711), după care s-a consolidat dominaţia habsburgică în Transilvania. În 1712, Sătmar a fost declarat oraş liber regal, iar în 1715 acesta a fost legat de Mintiu printr-un pod din lemn construit peste Someş. În 1721, cele două aşezări (Sătmar şi Mintiu) s-au contopit într-o singură localitate sub denumirea de Sătmar, care, în 1800, capătă statut de oraş cu numele Satu Mare. În sec. 18 şi 19 au fost construite diguri de pământ pe malurile Someşului pentru a-l apăra de inundaţii, iar în perioada 1805–1850 au fost efectuate lucrări de pavare a oraşului. Populaţia oraşului a participat la Revoluţia de la 1848–1849, **S.M.** numărându-se printre pr. centre ale mişcării naţionale din Transilvania, ai căror promotori au fost Vasile Lucaciu, Alexa Berinde ş.a. În urma Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940, **S.M.**, împreună cu partea de NV a Transilvaniei, a intrat sub jurisdicţia autorităţilor horthyste pentru o perioadă de patru ani, fiind eliberat în toamna anului 1944 de trupele române, respectiv de Regimentul 3 al Diviziei 11. Declarat municipiu la 17 febr. 1968, **S.M.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Sătmărel. **Monumente:** catedrala romano-catolică, în stil neoclasic (1786–1798, cu faţada terminată în 1837, cu picturi murale interioare realizate în etape 1836–1904), posedă o orgă cu 4 122 de tuburi şi 57 de registre, instalată în 1925; biserica romano-catolică („Calvaria") zidită în 1908-1909 pe locul uneia din 1844, restaurată în 2010-2011, declarată monument istoric în 2004; catedrala ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului" (34,50 m lungime, 24,50 m lăţime, 55 m înălţimea cupolei) construită în 1920-1932; bisericile ortodoxe „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1932-1937) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1990-2008); Biserica reformată sau Biserica cu lanţuri (1793–1802), în stil baroc, cu un clopot datând din 1633 şi o orgă din 1814, monument istoric; palatul episcopal romano-catolic, construit după planurile lui Joseph Bitthausser din Würzburg, în stil neoclasic (1805–1828, cu adăugiri din 1859 şi 1892 şi renovat în 1961–1963); biserica greco-catolică având hramul „Sfântul Nicolae" (1740, cu picturi murale interioare din sec. 18), extinsă cu o navă spre N în anii 2007–2008; clădirea Teatrului de Nord, în stil neoclasic (1889–1892); sinagogă (1889-

, întemeiată la 23 martie 1804.

1905); clădirea Gării C.F.R. (1889); clădirea Tribunalului județean (1894–1896); casa „Vácsay", cu două corpuri de clădiri – una în stil baroc (1798) şi alta neogotic (1840); casa lui Vasile Lucaciu (sf. sec. 19); palatul „Dobossy" (sec. 19); clădirea hotelului Dacia, fost Pannonia (1902), în stil Secession; Turnul pompierilor (1903–1904), înalt de 45 m, construit după proiectul lui Ferencz Dittler; Casa albă (1911–1912), în stil Secession; statuia lui Vasile Lucaciu (4,50 m înălțime), operă în bronz a lui Corneliu Medrea (dezvelită la 13 dec. 1936); busturile lui Mihai Eminescu, realizate în bronz (unul în 1951 de Carol Schnel şi altul în 1958 de Mircea Bogdan), al lui Ioan Slavici (lucrare în bronz realizată în 1974 de Gavriil Covalschi), Lucian Blaga (operă în bronz realizată în 1995 de Radu Ciobanu), Avram Iancu (autor: Al. Perta-Cuza), dezvelit la 15 mart. 1991, George Coşbuc (lucrare din 1974 a lui Ion Vlasiu) ş.a.; monumentul ostaşului român (3,50 m înălțime, pe un soclu de 4 m înălțime), operă a lui Emil Mereanu, dezvelit în 1963.

2. Com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată în Depr. Odorhei, la 10 km E-NE de municipiul Odorheiu Secuiesc; 1 963 loc. (1 ian. 2011): 992 de sex masc. şi 971 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Centru de construire a porților monumentale secuieşti, bogat decorate cu motive florale încrustate, vopsite în culori vii, datând de la sf. sec. 19 şi începutul sec. 20. Galerie de artă. Vestigii din Epoca bronzului. Biserică romano-catolică (1763–1772). **S.M.** este atestat documentar în 1566. Com. **S.M.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Satu Mare din com. Brădeşti, jud. Harghita.

3. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în partea de N a Pod. Sucevei, la confl. râului Pozen cu Suceava; 4 387 loc. (1 ian. 2011): 2 237 de sex masc. şi 2 150 fem. Haltă de c.f. (în satul Țibeni). Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, cireşti, pruni, peri). Culturi de cereale, cartofi, legume, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreț etc. Piuă pentru bătut sumane (1900). Două cămine culturale. Satul Țibeni a fost afectat de inundațiile din 25–27 iul. 2008.

4. Județ situat în extremitatea de NV a României, în NV Transilvaniei, în bazinul inf. al râului Someş, în zona de contact a Câmpiei de Vest cu Carpații Orientali şi cu Pod. Someşan, între 47°23' şi 48°06' latitudine N şi între 22°18' şi 23°37' longitudine E, la granița cu Ungaria (în NV) şi cu Ucraina (în N), limitat de jud. Maramureş (E şi NE), Sălaj (S şi SE) şi Bihor (SV). *Suprs.:* 4 418 km^2 (1,85% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 363 488 loc. (1,7% din populația țării), din care 176 396 de sex masc. (48,5%) şi 187 092 loc. de sex fem. (51,5%). *Populația urbană:* 171 781 loc. (47,1%); rurală: 191 707 loc. (52,9%). *Densitatea:* 82,3 loc./km^2. *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 54,6% români, 32,7% maghiari, 5% rromi,1,4% germani, 0,4% ucraineni, apoi slovaci, italieni, evrei, cehi, ruşi-lipoveni ş.a. *Reşed.:* municipiul Satu Mare. *Oraşe:* Ardud, Carei (municipiu), Livada, Negreşti-Oaş, Tăşnad. *Comune:* 59. *Sate:* 220 (din care 9 aparțin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor:* 8.

Relief variat, reprezentat prin munți, dealuri şi câmpii, dispus sub forma unui

Satu Mare (1). Catedrala ortodoxă „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil"

Satu Mare (1). Catedrala romano-catolică (1786–1798)

Satu Mare (1). Biserica cu lanțuri

amfiteatru ce coboară în trepte de la E–NE către V–SV. Forma dominantă de relief este cea de câmpie (*Câmpia Someşului*), cu alt. de 100–200 m, care ocupă c. 2/3 din supr. județului (partea central-vestică), fiind uşor fragmentată de râuri (în mare parte îndiguite) şi acoperită pe alocuri cu dune de nisip (în special în Câmpia Carei). Relieful câmpiilor se caracterizează prin interfluvii largi, cu forme netede sau uşor ondulate, în cadrul cărora sedimentările aluvionare sau eoliene au determinat formarea unei diversități de soluri (brune cernoziomice, brune de pădure, aluviale, brune aluviale ş.a.), propice culturilor agricole. Marginea de NE a jud. **S.M.** este străjuită de M-ții Oaş şi Gutâi, care închid între ei Depr. Oaş, iar în partea de SE şi S se extinde Culmea Codrului şi o zonă de dealuri piemontane (Dealurile Toglaciului).

Clima este temperat-continentală moderată, cu veri călduroase şi ierni ceva mai blânde decât în restul țării. Temp. medie anuală variază între 5,5°C pe culmile muntoase Oaş-Gutâi, 8°C la poalele acestora şi 9,7°C în câmpie (la Satu Mare). Temp. max. absolută (39,5°C) a fost înregistrată la Carei (10 aug. 1952), iar minima abolută (–30,6°C) tot la Carei (ian. 1929). Precipitațiile, repartizate neuniform, ca urmare a deosebirilor altitudinale ale reliefului, oscilează între 584 mm anual în zona de câmpie (la Satu Mare), 765 mm în cea de deal (la Oraşu Nou) şi peste 900 mm în ținuturile montane. Vânturile predominante bat cu o frecvență mai mare dinspre SE (10,6%) şi SV (10,1%), urmate de cele dinspre N (7,5%) şi NV (6,8%). Vitezele medii anuale ale vânturilor variază între 1,6 şi 3,1 m/s în câmpie şi între 2,0 şi 5,0 m/s pe culmile muntoase.

Rețeaua hidrografică de pe terit. jud. **S.M.** este reprezentată prin cinci cursuri mai importante, care străbat în diagonală județul (râurile Someş şi Crasna) sau care îşi au obârşia în arealul jud. **S.M.** (Tur, Ier şi Homorod). Someşul, cea mai mare arteră hidrografică a jud. **S.M.**, traversează pe direcție E–V partea de N a acestuia, pe o distanță de 70 km, având un curs liniştit (pe o pantă de 0,2–0,5‰) şi foarte meandrat, în mare parte îndiguit, iar râul Crasna străbate jumătatea de S a jud. **S.M.**, pe o lungime de 57 km, pe direcție generală de curgere S–N, având cursul inf. îndiguit. Râul Tur udă partea de N a jud. **S.M.**, Homorod pe cea centrală, iar râul Ier pe cea de SV, colectând mai mulți afl. Din cauza slabei înclinări a Câmpiei Someşului şi a unui pronunțat caracter divagant al rețelei hidrografice, în trecut se produceau frecvente inundații catastrofale în timpul viiturilor de primăvară, fapt ce a determinat ca în a doua jumătate a sec. 20 să se execute vaste şi complexe lucrări hidroameliorative (canale de desecare, diguri etc.), în special pe râurile Someş şi Crasna. Pe terit. jud. **S.M.** nu există lacuri naturale, în schimb sunt 16 lacuri antropice cu o supr. totală de 562 ha, între care cel mai mare este cel de pe râul Tur, din arealul com. Călineşti-Oaş (364 ha; 7,4 mil. m^3). Apele subterane apar la supr. ca izvoare de ape minerale carbogazoase, clorurosodice (Bixad, Turț), slab sulfuroase (Luna, Negreşti-Oaş, Vama, Ghenci), bicarbonatate (Tarna Mare, Valea Mariei, Noroieni, Micula) sau ca ape termale (Carei, Acâş, Satu Mare, Domăneşti, Moftin, Ady Endre).

Vegetația, în trecut bogată şi variată, a suferit modificări ca urmare a activităților umane (în special în zona de câmpie). Din punct de vedere geobotanic, partea vestică a jud. **S.M.** se încadrează în zona de silvostepă, corespunzător Câmpiei Careilor şi a Ierului, în cadrul căreia se remarcă suprafețe complet despădurite, dar unde local se mai păstrează pajişti, în care predomină asociațiile de păiuşuri (*Festuca sulcata, Festuca pseudovina* ş.a.), ce alternează cu vegetația psamofilă. În cea mai mare parte a câmpiei s-au extins terenurile cultivate, aici întâlnindu-se şi câteva areale cu pâlcuri de pădure de stejar (*Quercus robur*) în asociație cu ulm, frasin, carpen ş.a. În zona dealurilor piemontane din S şi SE jud. **S.M.** se dezvoltă pădurile de cer (*Quercus cerris*), gorun (*Quercus petraea*), stejar pufos (*Quercus pubescens*) şi chiar gârniță (*Quercus frainetto*), care alternează cu pajişti secundare de păiuş (*Festuca sulcata, Festuca valesiaca).* De remarcat faptul că în Culmea Codrului se află limita nordică de dezvoltare a cerului (*Quercus cerris*) în România. Versanții M-ților Oaş şi Gutâi sunt acoperiți cu păduri de fag (*Fagus silvatica*). Ca urmare a plantațiilor masive s-au extins arboretele de castan comestibil. Pe crestele M-ților Gutâi, la peste 1 000 m alt. se dezvoltă tufărişuri de afin (*Vaccinium myrtillus*). În Depr. Oaş, spre vf. Brada, se întâlneşte o zonă cu mlaştini oligotrofe în care vegetează unele specii de *Sphagnum,* precum şi un relict glaciar (*Drosera rotundifolia*), iar pe nisipurile din Câmpia Carei se dezvoltă o vegetație arenicolă în care domină păiuşul de nisip (*Festuca vaginata*).

Fauna include specii de stepă, larg răspândite, şi în mai mică măsură specii de pădure. Speciile caracteristice stepei sunt rozătoarele (şoareci, iepuri, şobolani, popândăi, hârciogi, cârtițe), insectele (greieri, lăcuste, cosaşi etc.), păsările (prepelițe, ulii, grauri, dumbrăvence ş.a.), reptilele ş.a. În păduri trăiesc vulpi, urşi, mistreți, cerbi lopătari (colonizați), fazani (colonizați) şi un număr mare de păsări. Pe terenurile cu exces de umiditate, acoperite cu bălți sau mlaştini, s-a aclimatizat bizamul (*Ondatra zibethica*), specie colonizată în Ungaria şi care a migrat în jud. **S.M.**

Resursele naturale: zăcăminte de minereuri complexe (pirită, zinc, plumb, cupru, aur, argint), minereu de fier (limonit, siderit), în zona vulcanică a M-ților Oaş (Bixad, Turț, Tarna Mare, Huta-Certeze, Racşa, Cămărzana, Bolda ş.a.), de lignit (Luna, Negreşti-Oaş, Târşolț, Aliceni, Trip) şi minereu de

cinabru (Cămărzana); expl. de andezit (Turț), bentonit (Orașu Nou), nisip cuarțos (Carei), balast, luturi coalinoase (Racșa, Orașu Nou), pământuri colorate (Negrești-Oaș, Călinești-Oaș, Crucișor). De-a lungul liniilor de fractură tectonică și în arealele situate la contactul eruptivului cu formațiunile sedimentare apar numeroase izvoare cu ape minerale carbogazoase, cloruro-sodice, bicarbonatate, sulfatate, feruginoase, calcice, magneziene (Bixad, Vama/izvorul Maria/, Luna, Negrești-Oaș, Certeze, Orașu Nou, Tarna Mare, Turț ș.a.) sau cu ape termale (Acâș, Moftin, Ady Endre ș.a.).

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire pe terit. jud. **S.M.**, datând din Paleoliticul superior, au fost scoase la iveală în arealele localit. Boinești, Remetea Oașului, Călinești-Oaș, Bixad, Turulung ș.a. Epoca neolitică, reprezentată prin vestigii aparținând culturilor Criș, Tisa și Ciumești (numeroase fragmente de vase ceramice și 20 de figurine din lut), se remarcă prin descoperirile de la Ciumești, Pișcolt, Homorodu de Sus, Homorodu de Mijloc ș.a., iar perioada de trecere la Epoca bronzului este marcată de mărturiile arheologice de la Pișcolt, Ciumești, Cehăluț, Medieșu Aurit, Unimăt ș.a. Epoca bronzului a fost identificată în diverse puncte ale jud. **S.M.** (Ciumești, Pișcolt, Tiream, Foieni, Medieșu Aurit, Sanislău, Apa, Culciu Mare, Culciu Mic, Berea, Satu Mare, Căuaș, Vetiș, Domănești ș.a.), unde s-au găsit depozite de topoare, obiecte de podoabă și alte piese din bronz. Din perioada geto-dacică au fost identificate necropolele (cu peste 60 de morminte) de la Sanislău, Dindești, Ghenci ș.a. (sec. 7–6 î.Hr.), iar din cea de-a doua Epocă a fierului (La Tène) s-a descoperit, la Pișcolt, unul dintre cele mai mari cimitire din țară, precum și numeroase alte vestigii la Ciumești, Andrid, Medieșu Aurit, Căuaș, Berea, Lazuri ș.a. Existența populației autohtone pe aceste meleaguri și în sec. 1 î.Hr., care trăia în așezări compacte, identificate în arealele localit. Lazuri, Carei, Tiream, Satu Mare, Lelei ș.a., este marcată de faptul că aceste zone au făcut parte din statul centralizat și independent de sub conducerea lui Burebista. Cu toate că o mare parte a Daciei a fost ocupată de romani la începutul sec. 2 d.Hr., terit. de astăzi al jud. **S.M.** a rămas în afara zonei de ocupație romană, populația de aici continuând să-și desfășoare activitatea nestingherit. Astfel, la Medieșu Aurit, Lazuri, Satu Mare (în locul numit „Pădurea Noroieni") și în alte părți, au fost descoperite urmele unor așezări ale dacilor liberi care se ocupau în special cu olăritul (aici s-au găsit 13 cuptoare pentru ars ceramica). Tezaurele monetare (care conțineau denari imperiali romani) găsite la Satu Mare, Ghirișa ș.a. dovedesc legăturile permanente ale locuitorilor din aceste zone cu cei ai Daciei ocupate de romani. Nenumăratele descoperiri arheologice (Lazuri, Ciumești, Berea, Ardud, Dindești, Turulung, Satu Mare, Căuaș, Culciu Mare ș.a.) atestă continuitatea populației autohtone pe aceste meleaguri în sec. 4–9, care trăia organizată în obști sătești. Spre sf. mileniului 1, o dată cu apariția formațiunilor prestatale românești, acest ținut, împreună cu cetatea Sătmar, făcea parte din voievodatul lui Menumorut, care a opus o dârză rezistență în fața expansiunii maghiare în sec. 10. Cu timpul, organizarea voievodală a fost desființată și înlocuită cu una nouă, pe comitate, districte și cercuri, care s-a păstrat de-a lungul Evului Mediu. Formele autohtone de organizare și instituționalizare social-politică apar menționate documentar ca *villae olachalis* sau *possesio olachalis* (sate românești), *districtus* (districte), *silva* (pădure) sau *terra olachalis* („țări românești") în fruntea cărora se aflau cneji și voievozi. Numeroase localit. existente de mai multe secole încep să fie menționate documentar în sec. 12 (ex. Satu Mare sec. 12, Noroieni 1181) și frecvent în sec. 13 (Orbău 1213, Cig 1215, Apa 1215, Ardud 1215, Bercu 1216, Beltiug 1216, Nisipeni 1261, Lazuri 1261 etc.), iar o serie de districte sunt atestate în sec. 13 (Ardud 1231, Oaș sec. 13, Medieș sec. 13 ș.a.). În 1342 a izbucnit o puternică mișcare a țăranilor, condusă de voievodul Bogdan, pentru apărarea autonomiei obștilor sătești, iar în 1380, iobagii români și maghiari din 20 de sate s-au răsculat împotriva nobilimii, răzvrătirile țăranilor continuând și în sec. 15–16 (ex. 1437, 1514, 1569 ș.a.). În sec. 16 apare menționat documentar comitatul Sătmarului, care cuprindea un teritoriu extins între Țara Lăpușului (la E) și Valea lui Mihai (la V), în care se aflau nouă cetăți, 12 târguri și 340 de sate. În sec. 18, lupta pentru libertate și dreptate socială s-a manifestat prin răscoala antihabsburgică din anii 1703–1711 și răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan din 1784–1785, care a cuprins și o serie de sate sătmărene (Ardud, Sâi, Socond, Beltiug ș.a.). În anul revoluționar 1848, în mai multe localități din jud. **S.M.** (Sanislău, Medieșu Aurit, Domănești ș.a.) au avut loc mișcări de revendicare a unor drepturi sociale și naționale. În 1867, Principatul Transilvaniei (inclusiv terit. actual al jud. **S.M.**) a fost încorporat forțat în regatul ungar, situația românilor și a celorlalte minorități înrăutățindu-se în mod evident. Un moment important în lupta pentru drepturi naționale îl constituie *Memorandumul* din 1892 – acțiune la care au participat reprezentanți de frunte ai ținuturilor sătmărene, printre care Vasile Lucaciu și Alexa Berinde. După Primul Război Mondial, în condițiile destrămării Imperiului Habsburgic, populația românească majoritară și-a intensificat lupta de eliberare națională (așa cum au făcut-o și locuitorii localit. Hodod, Chilioara, Boghiș, Carei, Satu Mare, Bixad, Livada, Apa ș.a.), concretizată prin actul unirii de la 1 decembrie 1918. Perioada interbelică a marcat un progres evident în domeniile vieții economice și social-culturale ale jud. **S.M.** Prin Dictatul de la Viena din 30 aug. 1940, partea de NV a Transilvaniei, inclusiv jud. **S.M.**, a fost cedată Ungariei horthyste. Teritoriul a fost eliberat ca urmare a operațiunilor militare românești din oct. 1944. Revenind la evoluția teritorială a jud. **S.M.**, se remarcă unele oscilații ale cadrului său. Astfel, la reforma ad-tivă din 1876, supr. jud. **S.M.** era de c. 6 500 km^2, în 1918 avea 4 902 km^2 (cuprindea 4 orașe – Satu Mare, Careii Mari, Baia Mare, Baia Sprie – și 221 comune), iar în 1938 era de 4 242 km^2 (8 plăși, 3 orașe și 212 sate). Prin Legea nr. 5 din 8 sept. 1950 au fost desființate județele și plășile, în locul lor apărând regiunile și raioanele. Astfel, fostele județe Satu Mare și Maramureș, precum și porțiuni din județele Sălaj și Someș au fost contopite într-o unitate ad-tivă mare, cunoscută sub numele de regiunea Baia Mare. Cu unele mici fluctuații, aceasta a funcționat sub această formă până în 1960, când a devenit regiunea Maramureș

(10 500 km²), cu 8 raioane, 7 oraşe şi câteva sute de sate, iar la 17 febr. 1968 a fost reînfiinţat jud. **S.M.**, care a evoluat în limitele actuale.

Economia, adaptată treptat, după dec. 1989, la economia de piaţă, concurenţială, are un profil industrial-agrar, cu o gamă largă de activităţi desfăşurate de numeroasele regii autonome, societăţi comerciale cu capital de stat sau privat, întreprinzători particulari etc.

Industria, în curs de privatizare şi modernizare, are un rol important în profilul economic al jud. **S.M.**, structura ei pe ramuri fiind influenţată de posibilităţile de aprovizionare cu materii prime, precum şi de nevoile economiei naţionale. În structura pe ramuri de activitate a jud. **S.M.**, ponderea cea mai mare o are ind. constr. de maşini, urmată de ind. textilă şi a conf., alim., pielăriei şi încălţămintei, de prelucr. a lemnului ş.a. Obiectivele industriale ale jud. **S.M.**, concentrate în localit. Satu Mare, Carei, Negreşti-Oaş, Tăşnad, Ardud, Berveni, Livada, Turţ, Poiana Codrului ş.a., produc o gamă variată de bunuri printre care: utilaj minier, utilaje grele, chimice, metalurgice şi pentru ind. mat. de constr. (betoniere), vagoane de marfă şi de călători, vagoane şi locomotive pentru mină, maşini de extracţie şi de încărcat minereu, maşini de ridicat şi transportat, excavatoare gigant pentru expl. lignitului la suprafaţă, trolii, conveiere, motoare electrice, cuptoare şi uscătoare rotative pentru fabricile de celuloză şi hârtie, piese auto, piese turnate din fontă, maşini de gătit, sobe de încălzit cu combustibili solizi şi lichizi, lacuri şi vopsele, conf., tricotaje, pânzeturi, dantele, articole de pasmanterie, fire de bumbac, in şi cânepă, mobilă, ambalaje, încălţăminte, cărămidă, ţiglă, prefabricate din beton, obiecte din sticlă pentru uz casnic şi medical, produse alim. (preparate din carne şi lapte, dulciuri, băuturi alcoolice, panificaţie etc.). O oarecare contribuţie o au şi meşteşugurile tradiţionale, reprezentate prin olărit (Vama), prelucr. artistică a lemnului (Huta Certeze, Cămărzana, Racşa, Vama ş.a.), ţesăturile şi cusăturile populare ş.a.

Agricultura, variată ca structură şi cu un procent ridicat de privatizare, dispune de un fond funciar apreciabil. La sf. anului 2007, supr. agricolă a jud. **S.M.** era de

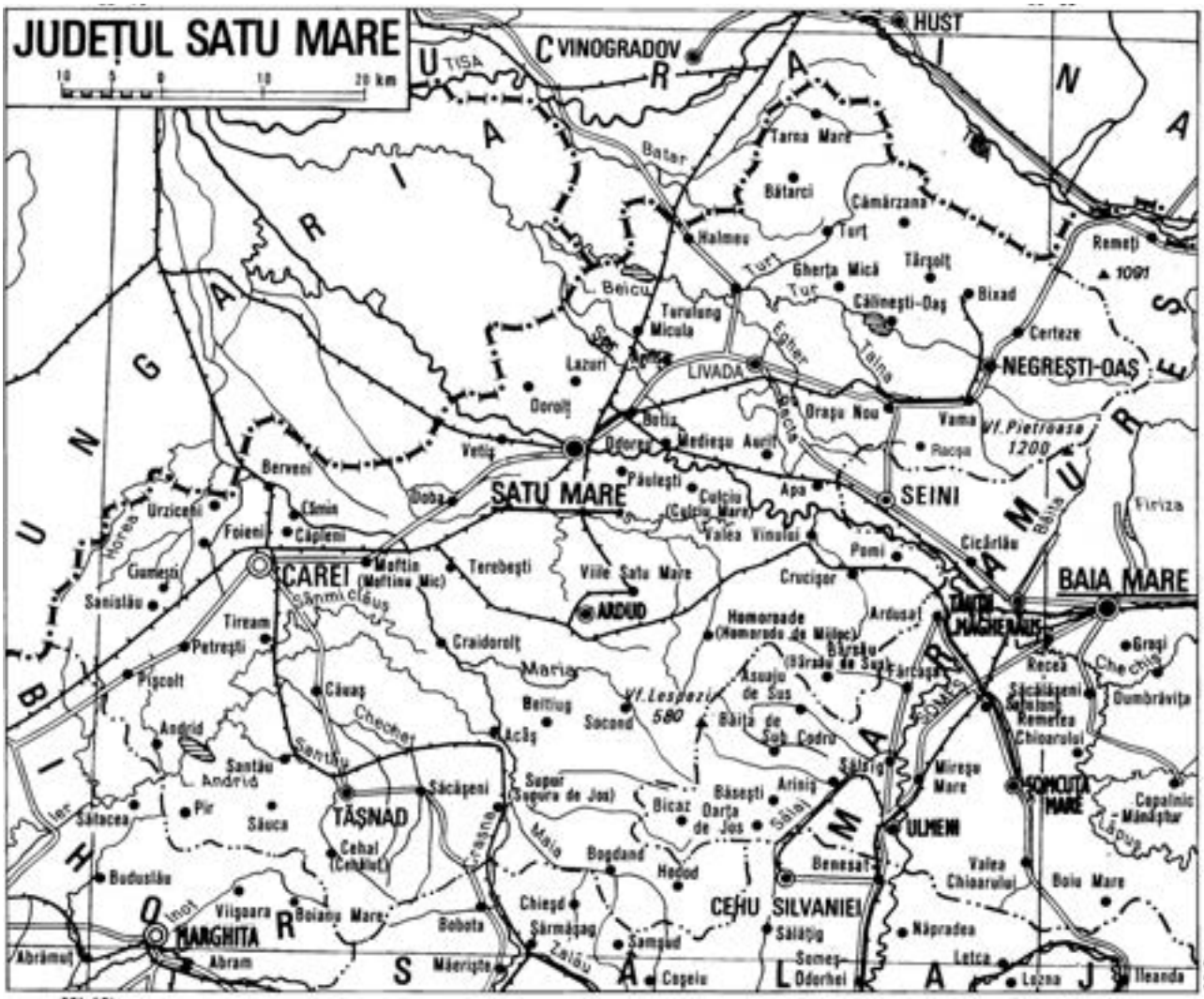

317 451 ha (312 514 ha, respectiv 98,4% aparţinea sectorului privat), din care 221 708 ha terenuri arabile, 55 740 ha păşuni, 29 689 ha fâneţe naturale, 7 159 ha livezi şi pepiniere pomicole, 3 425 ha vii şi pepiniere viticole. Din supr. totală a jud. **S.M.** (441 785 ha) 80 892 ha sunt acoperite cu păduri, 9 594 ha cu ape şi bălţi şi 33 848 ha alte categorii. În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu porumb (77 465 ha), grâu şi secară (38 513 ha), plante oleaginoase (32 326 ha), floarea-soarelui (27 507 ha), plante furajere (25 985 ha), ovăz (13 746 ha, locul 1 pe ţară), orz şi orzoaică, sfeclă de zahăr, cartofi, legume etc. În cadrul producţiei globale agricole (din care 97,6% este realizată în sectorul privat), ponderea cea mai mare revine producţiei vegetale (68,2%), iar restul (31,8%) celei animale. Pomicultura, practicată în mod deosebit pe terenurile în pantă din zonele dealurilor piemontane, şi în cadrul căreia predomină merii, prunii, perii, cireşii şi vişinii ş.a., formează bazine pomicole compacte în arealele localit. Ardud, Cehal, Beltiug, Homorod, Certeze, Remetea, Vama ş.a. Din producţia totală de fructe a anului 2007 (37 589 tone), cea mai mare cantitate reveneau merelor (15 306 tone), apoi prunelor (7 660 tone), cireşelor şi vişinelor, perelor ş.a. În anul 2007, jud. **S.M.** deţinea locul 1 pe ţară la producţia de căpşuni (9 065 tone, obţinută integral în sectorul privat). La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 63 916 capete bovine, 153 391 capete porcine, 113 172 capete ovine, 14 832 capete cabaline; avicultură (1 442 029 capete păsări); apicultură (14 156 familii de albine). Peste 99% din efectivele de animale sunt crescute în sectorul privat.

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, reţeaua liniilor de c.f. de pe terit. jud. **S.M.** însuma 218 km, cu o densitate de 49,3 km/1 000 km^2 (superioară mediei pe ţară, care este de 45,2 km/1 000 km^2) şi cu două importante noduri de c.f. (Satu Mare şi Carei) din care pornesc ramificaţii către judeţele învecinate şi spre toată ţara, precum şi spre Ungaria şi Ucraina (Satu Mare se află pe magistrala feroviară Bucureşti–Braşov–Baia Mare–Satu Mare–Halmeu–Ucraina). Reţeaua feroviară sătmăreană nu a fost electrificată până în prezent, tracţiunea efectuându-se cu locomotive Diesel. În acelaşi an, lungimea drumurilor publice era de 1 632 km (din care 801 km drumuri modernizate), cu o densitate de 36,9 km/100 km^2 (superioară mediei pe ţară, care este 33,9 km/100 km^2), cu două noduri rutiere importante (Satu Mare şi Carei) şi mai multe noduri secundare (Oraşu Nou, Livada, Tăşnad ş.a.). Transporturile aeriene de mărfuri şi călători se efectuează prin intermediul aeroportului internaţional aflat la 20 km de municipiul Satu Mare, în oraşul Ardud.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităţilor de învăţământ de pe terit. jud. **S.M.** cuprindea 25 de grădiniţe de copii, cu 13 457 copii înscrişi şi 824 educatori, 92 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 32 846 elevi şi 2 628 cadre didactice, 26 licee, cu 13 480 elevi şi 1 099 profesori, o şcoală profesională, cu 4 995 elevi şi 89 profesori ş.a. Activitatea de promovare şi difuzare a culturii, ştiinţei, artei etc. o desfăşoară Teatrul de Nord (f. 1870) şi filarmonica de stat „Dinu Lipatti" din Satu Mare (f. 1947), filiala Uniunii Artiştilor Plastici, cele cinci muzee, cinci case de cultură, 137 cămine culturale, un cinematograf, 229 biblioteci, cu 2 373 000 vol. etc. În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 65 de secţii sportive în care erau cuprinşi 1 854 sportivi legitimaţi, 75 antrenori şi 53 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, serviciile de sănătate erau deservite de cinci spitale, cu 9 065 paturi (un pat de spital la 194 locuitori), patru dispensare medicale, 116 farmacii şi puncte farmaceutice. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 530 medici (un medic la 691 locuitori), 162 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 260 locuitori), 191 farmacişti şi 1 941 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Cu toate că elementele spectaculoase de piesaj ale terit. sătmărean contribuie în mai mică măsură la patrimoniul turistic (c. 2/3 din supr. jud. **S.M.** aparţine unităţilor de câmpie), acesta dispune de numeroase şi valoroase obiective istorice, etno-folclorice, arhitecturale, balenoclimaterice ş.a., care completează, prin originalitatea lor, farmecul puţinelor peisaje montane sau deluroase din cuprinsul său. Una dintre cele mai cunoscute şi atractive zone de interes turistic este aceea a Ţării Oaşului, în care peisajul montan (M-ţii Oaş şi Gutâi), cu vârfuri ascuţite, abrupturi, forme de relief rezidual (între care „Sfinxul Oaşului" de pe versantul de V al vf. Pietroasa de 1 200 m alt.) ş.a., înconjură şi străjuieşte vasta arie depresionară cu piemonturi şi şesuri extinse, în care apar numeroase izv. cu ape minerale, cunoscute local sub numele de „borcuturi" (Bixad, Băile Puturoasa, Băile Valea Mariei ş.a.). Dar farmecul acestui adevărat „muzeu etnografic" în aer liber, numit Ţara Oaşului, îl constituie originalitatea şi unicitatea portului popular, în special cel bărbătesc (cămăşile şi pantalonii largi de vară, sau cioarecii strâmţi şi gubele miţoase negre sau albe purtate iarna, pălăriile din postav negru sau din paie, cu borurile mici şi lăsate în jos, numite local „clopuri", precum şi nelipsita „straiţă"), a cântecului (renumitele „ţipurituri") şi dansului oşenesc („tropotita"), a datinilor şi obiceiurilor străvechi (sâmbra oilor, nunţile etc.), a arhitecturii populare laice şi religioase, a îndeletnicirilor tradiţionale meşteşugăreşti (olărit, ţesături şi cusături etc.). Subzona Codru reprezintă o altă reg. turistică de mare interes, care se impune prin peisaje deluroase fermecătoare, acoperite cu păduri, prin porţile monumentale sculptate, prin port popular, obiceiuri etc. Obiectivele turistice din Satu Mare, Carei, Negreşti-Oaş, Tăşnad, ruinele cetăţii de la Ardud, castelul medieval şi biserica gotică din Medieşu Aurit, bisericile din Ardud, Halmeu, Bixad, Apa, Acâş, Ciumeşti, Bogdand, Micula, Soconzel ş.a., muzeul etnografic din Valea Vinului, rezervaţia naturală cu cerbi lopătari şi fazani din pădurea Foieni de lângă Micula, stejarii seculari de la Bixad, pădurea de castani comestibili de la Huta Certeze, parcul dendrologic din Carei şi multe altele constituie elemente de atracţie turistică în perimetrul jud. **S.M.** La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor de cazare turistică din jud **S.M.** cuprindea zece hoteluri şi moteluri, cinci cabane turistice, un camping, 34 de vile, cinci tabere pentru elevi, trei pensiuni turistice urbane, cinci pensiuni turistice rurale ş.a. cu o capacitate totală de cazare de 2 415 locuri. Indicativ auto: *S.M.*

Localităţile jud. Satu Mare

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. CAREI (1320)	1. Ianculeşti (1954)
2. SATU MARE (sec.12)	1. Sătmărel (1215)

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. ARDUD (1215)	1. Mădăras (1366)	1. Ardud-Vii (1913) 2. Baba Novac (1932) 3. Geräuşa (1424) 4. Sărătura (1411)
2. LIVADA (1270)	1. Adrian (1262) 2. Dumbrava (1913) 3. Livada Mică (1331)	
3. NEGREŞTI-OAŞ (1270)	1. Luna 2. Tur (1478)	
4. TĂŞNAD (1021)		1. Blaja (1454) 2. Cig (1215) 3. Raţiu (1954) 4. Sărăuad (1279) 5. Valea Morii (1760–1762)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ACÂŞ	1. **Acâş** (1342) 2. Ganaş (1956) 3. Mihăieni (1380) 4. Unimăt (1383)
2. AGRIŞ	1. **Agriş** (1216) 2. Ciuperceni (1913)
3. ANDRID	1. **Andrid** (1332) 2. Dindeşti (1323) 3. Irina (1219)
4. APA	1. **Apa** (1215) 2. Lunca Apei (1956) 3. Someşeni (1249)
5. BĂTARCI	1. **Bătarci** (1378) 2. Comlăuşa (1378) 3. Şirlău (1913) 4. Tămăşeni (1325)
6. BÂRSĂU	1. **Bârsău de Sus** (1470) 2. Bârsău de Jos (1470)
7. BELTIUG	1. **Beltiug** (1216) 2. Bolda (1648) 3. Ghirişa (1367) 4. Giungi (1215) 5. Rătești (1423) 6. Şandra (1387)
8. BERVENI	1. **Berveni** (1216) 2. Lucăceni (1954)
9. BIXAD	1. **Bixad** (1478) 2. Boineşti (1490) 3. Trip (1493)
10. BOGDAND	1. **Bogdand** (1383) 2. Babța (1383) 3. Corund (1423) 4. Ser (1349)
11. BOTIZ	1. **Botiz** (1364)
12. CĂLINEŞTI-OAŞ	1. **Călineşti-Oaş** (1490) 2. Coca (1956) 3. Lechința (1490) 4. Păşunea Mare (1956)
13. CĂMĂRZANA	1. **Cămărzana** (1387)
14. CĂMIN	1. **Cămin** (1335)
15. CĂPLENI	1. **Căpleni** (1300)
16. CĂUAŞ	1. **Căuaş** (1215) 2. Ady Endre (1320, Meţenţ)

3. Ghenci (1418)
4. Ghileşti (1954)
5. Hotoan (1213)
6. Răduleşti (1954)

17. CEHAL
1. **Cehăluț** (1341)
2. Cehal (1330)
3. Orbău (1213)

18. CERTEZE
1. **Certeze** (1490)
2. Huta-Certeze (1909)
3. Moişeni (1828)

19. CIUMEŞTI
1. **Ciumeşti** (1306)
2. Berea (1291)
3. Viişoara (1954)

20. CRAIDOROLȚ
1. **Craidorolț** (1319)
2. Crişeni (1954)
3. Eriu-Sâncrai (1334)
4. Satu Mic (1380)
5. Țeghea (1279)

21. CRUCIŞOR
1. **Crucişor** (1231)
2. Iegherişte (1272)
3. Poiana Codrului (1648)

22. CULCIU
1. **Culciu Mare** (1279)
2. Apateu (1367)
3. Cărăşeu (1300)
4. Corod (1344)
5. Culciu Mic (1312)
6. Lipău (1409)

23. DOBA
1. **Doba** (1323)
2. Boghiş (1322–1328)
3. Dacia (1954)
4. Paulian (1954)
5. Traian (1954)

24. DOROLȚ
1. **Dorolț** (1245)
2. Atea (1314)
3. Dara (1312)
4. Petea (1215)

25. FOIENI
1. **Foieni** (1410–1518)

26. GHERȚA MICĂ
1. **Gherța Mică** (1393)

27. HALMEU
1. **Halmeu** (1217)
2. Băbeşti (1261)
3. Dobolț (1323)
4. Halmeu-Vii (1913)
5. Mesteacăn (1954)

28. HODOD
1. **Hodod** (1334)
2. Giurtelecu Hododului (1378)
3. Lelei (1330)
4. Nadişu Hododului (1220)

29. HOMOROADE
1. **Homorodu de Mijloc** (1394)
2. Chilia (1370)
3. Homorodu de Jos (1273)
4. Homodoru de Sus (1273)
5. Necopoi (1828)
6. Solduba (1475)

30. LAZURI
1. **Lazuri** (1261)
2. Bercu (1216)
3. Nisipeni (1261)
4. Noroieni (1181)
5. Peleş (1334)
6. Pelişor (1450)

31. MEDIEŞU AURIT
1. **Medieşu Aurit** (1271)
2. Băbăşeşti (1512)
3. Iojib (1490)
4. Medieş-Râturi (1956)
5. Medieş-Vii (1956)
6. Potău (1215)
7. Românești (1339)

32. MICULA
1. **Micula** (1216)
2. Bercu Nou (1954)
3. Micula Nouă (1954)

33. MOFTIN
1. **Moftinu Mic** (1828)
2. Domăneşti (1280)
3. Ghilvaci (1317)
4. Ghirolt (1241)
5. Istrău (1454)
6. Moftinu Mare (1330)
7. Sânmiclăuş (1265)

34. ODOREU
1. **Odoreu** (1169)
2. Berindan (1330)
3. Cucu (1268)
4. Eteni (1913)
5. Mărtineşti (1213)
6. Vânătoreşti (1954)

35. ORAŞU NOU
1. **Oraşu Nou** (1270)
2. Oraşu Nou-Vii (1954)
3. Prilog (1270)
4. Prilog-Vii (1954)
5. Remetea Oaşului (1335)

36. PĂULEŞTI
1. **Păuleşti** (1379)
2. Amați (1332)
3. Ambud (1373)
4. Hrip (1370)

5. Petin (1316)
6. Ruşeni (1411)

37. PETREŞTI
1. **Petreşti** (1316)
2. Dindeştiu Mic (1913)

38. PIR
1. **Pir** (1205)
2. Piru Nou (1900)
3. Sărvăzel (1329)

39. PIŞCOLT
1. **Pişcolt** (1329)
2. Resighea (1215)
3. Scărişoara Nouă (1920)

40. POMI
1. **Pomi** (1407)
2. Aciua (1394)
3. Bicău (1394)
4. Borleşti (1585)

41. PORUMBEŞTI
1. **Porumbeşti** (1274)
2. Cidreag (1319)

42. RACŞA
1. **Racşa** (1493)
2. Racşa-Vii (1956)

43. SANISLĂU
1. **Sanislău** (1306)
2. Horea (1930)
3. Marna Nouă (1954)

44. SANTĂU
1. **Santău** (1213)
2. Chereuşa (1215)
3. Sudurău (1215)

45. SĂCĂŞENI
1. **Săcăşeni** (1240)
2. Chegea (1279)

46. SĂUCA
1. **Săuca** (1220)
2. Becheni (1334)
3. Cean (1244)
4. Chisău (1475)
5. Silvaş (1234)

47. SOCOND
1. **Socond** (1424)
2. Cuța (1424)
3. Hodişa (1271)
4. Soconzel (1424)
5. Stâna (1648)

48. SUPUR
1. **Supuru de Jos** (1215)
2. Dobra (1214)
3. Giorocuta (1423)
4. Hurezu Mare (1424)
5. Racova (1393)
6. Secherea
7. Supuru de Sus (1215)

49. TARNA MARE
1. **Tarna Mare** (1430)
2. Bocicău (1572)
3. Valea Seacă (1378)
4. Văgaş (1909)

50. TÂRŞOLȚ
1. **Târşolț** (1482)
2. Aliceni (1913)

51. TEREBEŞTI
1. **Terebeşti** (1215)
2. Aliza (1913))
3. Gelu (1913)
4. Pişcari (1326)

52. TIREAM
1. **Tiream** (1215)
2. Portița (1270)
3. Vezendiu (1262)

53. TURȚ
1. **Turț** (1378)
2. Gherța Mare (1351)
3. Turț-Băi (1954)

54. TURULUNG
1. **Turulung** (1216)
2. Drăguşeni (1954)
3. Turulung-Vii (1913)

55. URZICENI
1. **Urziceni** (1221)
2. Urziceni-Pădure (1913)

56. VALEA VINULUI
1. **Valea Vinului** (1399)
2. Măriuş (1424)
3. Roşiori (1409)
4. Sâi (1424)

57. VAMA
1. **Vama** (1270)

58. VETIŞ
1. **Vetiş** (1238)
2. Decebal (1954)
3. Oar (1312)

59. VIILE SATU MARE
1. **Viile Satu Mare** (1909)
2. Cioncheşti (1913)
3. Medişa (1273)
4. Tătăreşti (1411)
5. Tireac (1954)

SATU MIC → Victor Vlad Delamarina.

SATU NOU → Mogoşeşti-Siret.

SATURĂU → Brazii (1).

SATURN, staţiune balneoclimaterică estivală, de interes general, situată în extremitatea sud-estică a României (jud. Constanţa), pe ţărmul Mării Negre, la 3-10 m alt., la 1 km N de centrul municipiului Mangalia, de care aparţine administrativ, şi la 43 km S de municipiul Constanţa. Climat de litoral maritim, cu veri călduroase (în iul. temp. medii peste 22°C) şi senine (în medie sunt peste 25 de zile însorite pe lună, cu durata de strălucire a Soarelui de 10–12 ore pe zi) şi ierni blânde (în ian. temp. medii de 0°C). Temp. medie anuală este de 11,2°C, iar precipitaţiile însumează sub 400 mm anual. Factorii naturali de cură sunt climatul maritim, bogat în aerosoli salini şi apa Mării Negre, clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, recomandaţi atât pentru cură heliomarină în timpul vacanţelor de vară, cât şi pentru tratamentul curativ al unor afecţiuni reumatismale, al unor stări după afecţiuni traumatice, al unor stări de anemii secundare, decalcefieri, rahitism, al unor boli dermatologice, ginecologice, endocrine ş.a. În staţiune există plaje mici, cu nisip fin, amenajate pentru helioterapie şi talazoterapie pe malul unor mici golfuri artificiale marine. Totodată, între staţiunile Saturn şi Venus există o plajă naturală, cu nisip fin, extinsă pe circa 1,2 km lungime şi 200 m lăţime, unde apar şi izv. minerale sulfuroase hipotermale, captate sub formă de duşuri. **S.** este o staţiune apărută în nomenclatorul staţiunilor balneoclimaterice în anul 1970, intimă, care pe lângă hoteluri de mare capacitate (cinci hoteluri turn – Balada, Hora, Siret, Atena, Diana – şi 15 hoteluri cu cinci etaje, în majoritate situate lângă plajă) şi restaurante, dispune de două sate de vacanţă (Dunărea şi Delta), un camping, mai multe vile cu comfort sporit, numeroase piscine, grădini de vară, braserii, cofetării, terenuri de sport, cinematograf în aer liber, parc de distracţii, bowling, discoteci, baruri de zi şi de noapte etc. Posibilităţi de a practica sporturi nautice şi de a efectua excursii interne şi externe.

SAVU, Mănăstirea ~ → Berzunţi (2).

SĂBĂOANI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 2 sate, situată pe terasele înalte care alcătuiesc interfluviul dintre râurile Siret şi Moldova; 11 275 loc. (1 ian. 2011): 5 625 de sex masc. şi 5 650 fem. Staţie de c.f. (în satul Săbăoani). Nod rutier. Reparaţii de maşini agricole. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, sfeclă de zahăr, legume ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor şi păsărilor. Muzeu etnografic. Pe terit. satului Săbăoani au fost descoperite vestigiile unei aşezări omeneşti, datând de la sf. Epocii bronzului şi începutul Epocii fierului, în care s-a găsit ceramică cu caneluri, precum şi urmele a încă trei aşezări suprapuse: una din sec. 2–3, aparţinând dacilor liberi, din care au fost recuperate unelte din fier, ceramică, ustensile din teracotă, piese de harnaşament din bronz placat cu argint ş.a., o altă aşezare din sec. 6–7 (ceramică lucrată cu mâna) şi o alta din sec. 14–15. În satul Săbăoani, menţionat documentar, prima oară, în 1599 şi într-un act din 12 mai 1606 emis de Ieremia Movilă, se află o biserică romano-catolică cu hramul „Sfântul Mihail", de mari dimensiuni (53,70 m lungime, 22,70 m lăţime şi un turn de 45 m înălţime), construită în anii 1894–1902, prin grija preotului Cajetan Liverotti, pe locul unei vechi biserici din lemn atestată documentar la 2 aug. 1741. Biserica a fost pictată la interior în anii 1978–1979 şi posedă o orgă cu 26 de registre şi două claviaturi. Tot în satul Săbăoani a fost construită biserica romano-catolică, cu hramul „Înălţarea Sfintei Cruci", în anii 2001–2002.

SĂBĂRENI, com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Vlăsiei, la 12 km NV de municipiul Bucureşti; 2 594 loc. (1 ian. 2011): 1 271 de sex masc. şi 1 323 fem. Fabrică de mezeluri. Culturi de cereale, legume, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov ca sat component al com. Joiţa. Com. **S.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Săbăreni din com. Joiţa, jud. Giurgiu.

SĂCĂDAT, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Culoarul Oradea-Vad-Borod, la poalele de N ale Dealurilor Pădurii Craiului, pe stg. Văii Crişului Repede şi pe râul Chigic; 1 802 loc. (1 ian. 2011): 869 de sex masc. şi 933 fem. Staţie (în satul Săcădat) şi haltă de c.f. (în satul Săbolciu). Prelucr. lemnului (mobilier) şi a laptelui. Producţie de băuturi răcoritoare. Creşterea bovinelor. Satele Săcădat şi Săbolciu apar menţionate documentar, prima oară, în 1256, iar Borşa în 1249. În satul Borşa se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1692, cu picturi din 1807, în altar, şi din 1837 pe pereţii interiori).

SĂCĂLAZ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Timişului, pe râul Bega Veche; 7 528 loc. (1 ian. 2011): 3 704 de sex masc. şi 3 824 fem. Staţii de c.f. (în satele Săcălaz şi Beregsău Mare). Staţie de preparare a asfaltului. Preparate din carne; panificaţie; încălţă-

Saturn. Vedere generală

minte. Morărit. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Creşterea porcinelor. Satul Beregsău Mic apare menţionat documentar, prima oară, în 1317, iar Săcălaz la 29 dec. 1392. În satul Beregsău Mare, atestat documentar în 1335, se află o biserică ortodoxă datând din 1793, cu picturi murale interioare din sec. 19, iar în satul Săcălaz o biserică romano-catolică (1714) şi o biserică ortodoxă cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" a cărui construcţie a început la 22 mai 2007. Satul Săcălaz a fost colonizat cu populaţie germană în perioadele 1718–1737, 1744–1772 şi 1782–1787, iar satul Beregsău Mare cu populaţie sârbească.

SĂCĂLĂŞENI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Depr. Baia Mare, în zona de confl. a râului Chechiş cu Lăpuşul; 2 566 loc. (1 ian. 2011): 1 286 de sex masc. şi 1 280 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea bovinelor. În satul Săcălăşeni, atestat documentar în 1405, există o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1442, reconstruită în sec. 18), cu turn-clopotniţă pe pronaos, ornamentată cu decor sculptat şi cu picturi pe pereţii interiori datând din 1865, declarată monument istoric în anul 2000. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1720) şi „Sfânta Ana" (1794), în satele Culcea şi Coruia. Până la 7 apr. 2004, com. **S.** a avut în componenţă satele Cătălina, Coaş, Coltău şi Întrerâuri, care la acea dată s-au desprins din com. Săcălăşeni şi au format două comune de sine stătătoare, respectiv com. Coaş (alcătuită din satele Coaş şi Întrerâuri) şi com. Coltău (formată din satele Coltău şi Cătălina).

SĂCĂŞENI, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Tăşnadului cu Dealurile Crasnei, pe cursul superior al râului Checheţ; 1 163 loc. (1 ian. 2011): 595 de sex masc. şi 568 fem. Haltă de c.f. (în satul Săcăşeni). Nod rutier. Prelucr. lemnului. În satul Săcăşeni, menţionat documentar, prima oară, în 1240, se află o biserică reformată (1760).

SĂCEL 1. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 5 sate, situată în partea de E a Pod. Târnavelor; 1 288 loc. (1 ian. 2011): 647 de sex masc. şi 641 fem. Expl. de gaze naturale (în satul Săcel). Culturi de cereale, cartofi, plante de nutreţ ş.a. Satul Săcel apare menţionat documentar, prima oară, în 1453. În satul Şoimuşu Mic se află o biserică din sec. 13 (azi biserică reformată), cu unele refaceri din sec. 15, iar în satele Uilac şi Vidacut, câte o biserică ortodoxă din lemn datând din sec. 18 (strămutată în 1905 din satul Boiu în satul Uilac) şi, respectiv, din 1868 (construită pe locul uneia din 1798).

2. Com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în SE Depr. Maramureş, la poalele de NV ale M-ţilor Rodnei, pe cursul superior al râului Iza, în zona pasului Şetref; 3 501 loc. (1 ian. 2011): 1 783 de sex masc. şi 1 718 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de gresii şi calcar. Expl. şi prelucr. lemnului. Panificaţie. Dărăcit lâna. Produse de artizanat (măşti populare, sculpturi în lemn). Moară în conservare. Culturi de cartofi, plante furajere ş.a. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Vechi centru de ceramică roşie, nesmălţuită, decorată cu linii negre, sinuoase (urcioare, oale, străchini, ulcele ş.a.). În satul Săcel, menţionat documentar, prima oară, în 1453, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1728) şi una din zid cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1910). În raza com. Săcel, pe povârnişul de S al M-telui Măgura, la 1 040 m alt., se află Izvorul Albastru al Izei, izvor carstic foarte abundent ce provine dintr-o captare subterană.

SĂCELE 1. Lac de acumulare realizat pe cursul râului Tărlung, în arealul municipiului Săcele. Supr.: 123 ha; vol.: 13,8 mil. m^3.

2. Municipiu în jud. Braşov, situat în SE Depr. Braşov, la poalele M-ţilor Bârsei, la 620–700 m alt., pe valea râului Tărlung, la 10 km SE de municipiul Braşov; 33 410 loc. (1 ian. 2011): 16 255 de sex masc. şi 17 155 fem. Supr.: 261,5 km^2, din care 21 km^2 în intravilan; densitatea: 1 591 loc./km^2. Nod rutier. Producţie de mobilă şi cherestea, de produse textile (lenjerie), de parfumuri, de salam ş.a. Muzeu etnografic şi de artă populară amenajat (1964) în Casa Dijmelor (monument istoric şi de arhitectură datând din 1543), cu colecţii de costume populare, obiecte de uz casnic, unelte etc. **Istoric.** Satul Săcele, atestat documentar la 16 mai 1366, împreună cu alte patru sate componente (Baciu, Cernat, Satulung, Turcheş), menţionate documentar, separat, între 1482 şi 1496, s-au contopit la 23 iul. 1950 într-o singură localitate (cu numele Săcele), ridicată la rang de oraş la aceeaşi dată. Oraşul Săcele a fost trecut în categoria municipiilor la 11 iul. 2000. **Monumente:** bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17), „Sfântul Nicolae" (1776–1808, cu zid de incintă şi turn-clopotniţă), pictată iniţial de Iacob Popp (tatăl pictorului Mişu Popp), restaurată şi repictată în frescă în 1934-1936 de Constantin Niţulescu şi declarată monument istoric la 17 dec. 1958, şi „Adormirea Maicii Domnului" (1812–1819, cu zid de incintă şi cu picturi murale interioare executate în 1874 de Mişu Popp); numeroase case vechi din sec. 16 (Casa Dijmelor, 1543) şi din sec. 19 (1810, 1814, 1830, 1840, 1856, 1861 şi 1894 ş.a.). Municipiul **S.** este punct de plecare spre cabanele din masivele Piatra Mare şi Postăvaru.

3. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată în SE Pod. Istriei, pe malurile de SV ale lacurilor Nuntaşi şi Sinoie; 2 236 loc. (1 ian. 2011): 1 154 de sex masc. şi 1 082 fem. Biserica „Sfântul Stelian" (2000-2011), în satul Săcele.

SĂCELU 1. Masiv deluros în partea central-nordică a Subcarpaţilor Gorjului, situat în zona de contact cu prelungirile sudice ale M-ţilor Parâng. Axat pe un anticlinal, masivul **S.** este alcătuit din gresii, marne, argile, nisipuri şi conglomerate. Alt. max.: 563 m. Fragmentat de râurile Aniniş, Turbaţi, Blahniţa, Ciocadia

Săcele (2). Primăria şi biserica „Adormirea Maicii Domnului"

Săcelu (2). Ştrandul

ş.a. Acoperit cu păduri de gorun în amestec cu carpen.

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele dealului omonim, la 340 m alt., în reg. de confl. a râului Turbaţi cu Blahniţa, la 32 km NE de municipiul Târgu Jiu; 1 638 loc. (1 ian. 2011): 814 de sex masc. şi 824 fem. Muzeu etnografic şi de istorie, amenajat într-o casă din sec. 18 care a aparţinut lui Vasile Moangă (prieten al lui Tudor Vladimirescu). Pomicultură. Centru de dogărit. Satul Săcelu este inclus în rândul staţiunilor balneoclimaterice de interes general, cu funcţionare permanentă, care posedă un climat de deal, sedativ, cu temp. medii anuale de c. 9°C (în iul. medii termice de 20°C, iar în ian. de –2°C) şi precipitaţii ce însumează c. 900 mm anual. Numeroase izv. cu ape minerale sulfuroase, clorurate, iodurate, bromurate, sodice, hipotone şi hipertone (cunoscute din anul 1840 şi analizate chimic în 1865), indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale, a celor posttraumatice (stări după fracturi ale oaselor membrelor, ortopedic şi vindecate, după entorse şi luxaţii), neurologice periferice şi centrale, ginecologice, otorinolaringologice, a bolilor tubului digestiv (colon iritabil) şi hepatobiliare (dischinezie biliară) ş.a. Primele stabilimente balneare au fost construite în 1888. În arealul com. **S.** au fost descoperite vestigii neolitice şi din Epoca bronzului (topoare, fragmente de râşniţe, ceramice ş.a.), precum şi un tezaur monetar din Epoca romană, respectiv din perioada 150–70 î.Hr. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1748–1764) şi „Sfântul Nicolae" (1810) şi casa „Vasile Moangă" (sec. 18, monument arhitectonic în stil gorjan), în satul Săcelu. Punct fosilifer. Agroturism.

SĂCENI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, la izv. râului Tinoasa; 1 278 loc. (1 ian. 2011): 645 de sex masc. şi 633 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ etc. Biserica ortodoxă cu dublu hram – „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Adormirea Maicii Domnului" (1843), în satul Butculeşti, declarată monument istoric.

SĂCUENI, oraş în jud. Bihor, situat în Câmpia Sălacea-Roşiori, pe râul Ier, la graniţa cu Ungaria; 11 799 loc. (1 ian. 2011): 5 813 de sex masc. şi 5 986 fem. Supr.: 151,4 km², din care 4,9 km² în intravilan; densitatea: 2 408 loc./km². Nod feroviar (staţie în oraşul Săcueni şi haltă de c.f. în satul Cadea) şi rutier. Expl. de petrol (Săcueni). Producţie de mobilă, de confecţii şi de încălţăminte. Centru viticol, pomicol, şi de creştere a bovinelor. Muzeu cu colecţii de arheologie (ceramică pictată, datând din Neolitic, vase şi unelte hallstattiene, obiecte din fier celtice şi vase ceramice din sec. 4). Staţiune balneoclimaterică în satul Ciocaia (→). În arealul oraşului Săcueni a fost descoperit (în 1927) un tezaur de falere (elemente de podoabă discoidale) din aur, cu decor ciocănit, datând din Epoca bronzului. La Săcueni, menţionat documentar, prima oară, în 1214, se află o biserică din 1460 (azi biserică reformată), cu unele refaceri din sec. 16 şi 18, o biserică romano-catolică având hramul „Sfânta Maria" (1764–1768) şi castelul „Stubenberg" (1750–1760), declarat monument istoric. Rezervaţie naturală (lacul Cicoş), extinsă pe 10 ha. Ştrand cu apă termală. Com. **S.** a fost trecută în categoria oraşelor la 3 mart. 2004, având în subordine ad-tivă satele Cadea, Ciocaia, Cubulcut, Olosig şi Sânnicolau de Munte.

SĂCUIENI → Saac.

SĂCUIEU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de NE ale M-ţilor Vlădeasa şi cele de N ale Culmii Henţului, pe râul Henţ; 1 478 loc. (1 ian. 2011): 726 de sex masc. şi 752 fem. Centru de prelucr. artistică a lemnului (în satul Rogojel). Pârtii pentru practicarea sporturilor de iarnă (în satele Vişagu şi Rogojel). Satul Săcuieu apare menţionat documentar, prima oară, în 1461. În satul Rogojel se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), iar în satul Vişagu, o biserică din lemn datând din jurul anului 1800. Agroturism.

SĂGEATA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Buzău-Călmăţui, pe râul Buzău; 5 001 loc. (1 ian. 2011): 2 518 de sex masc. şi 2 483 fem. Centru viticol. În satul Găvăneşti se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1844–1847).

SĂHĂTENI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Sărata cu glacisul şi Dealul Istriţei, pe râul Năianca; 3 474 loc. (1 ian. 2011): 1 705 de sex masc. şi 1 769 fem. Staţie de c.f. (în satul Săhăteni). Pomicultură (meri, pruni, peri). Centru viticol şi de vinificaţie. Cramă. Satul Găgeni a fost întemeiat în 1830.

SĂLACEA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Sălacea-Roşiori, pe râul Ier; 3 079 loc. (1 ian. 2011): 1 484 de sex masc. şi 1 595 fem. Culturi de cereale, plante tehnice (in pentru fuior) şi de nutreţ, cartofi, legume etc. Creşterea porcinelor. Centru de împletituri din papură. Parc dendrologic cu castel aflat în ruină (în satul Otomani). În arealul satului Otomani au fost descoperite (1924–1928, 1958–1962) vestigiile unor aşezări din Epoca bronzului (2000–1200 î.Hr.), cu locuinţe de suprafaţă, în care s-a găsit ceramică abundentă (vase mari de provizii, străchini, ceşti cu gât cilindric înalt, fund îngust şi toartă supraînălţată ş.a.), decorată cu motive spiralate, arcade, ghirlande şi benzi incizate fin, caneluri dispuse radial, rozete cu mici împunsături etc. Tot aici, au fost recuperate câteva brăţări şi ace de cap din bronz, figurine cu decor incizat, un fragment de spadă şi au fost identificate urmele unui templu de tip *megaron* (edificiu dreptunghiular alcătuit dintr-o încăpere mare, patrulateră, în care se află vatra şi un pronaos cu două coloane în front) – de fapt, un sanctuar. Datorită caracterelor ei specifice şi a răspândirii mari (partea de N a Crişanei, Maramureşul, Câmpia Tisei, Slovacia de E), această cultură materială din Epoca bronzului poartă numele de *Cultura Otomani.* În satul Sălacea, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1163–1173, se află biserica romano-catolică „Sfânta Maria" (1792), iar în satul Otomani, atestat documentar în 1263, există două conace (sec. 18 şi sec. 19) aflate în ruină. Rezervaţie naturală (complexul hidrologic Valea Rece).

SĂLACEA-ROŞIORI, câmpie în partea de NV a României, reprezentând compartimentul de SV al Câmpiei Someşului, situată la SE de Câmpia Ierului, de care se detaşează printr-o denivelare de 20–35 m. Se extinde sub forma unei fâşii înguste de 2–5 km, pe o distanţă de c. 40 km, având înfăţişarea unui şes înalt (150–180 m alt.), slab fragmentat, cu soluri fertile, propice culturilor de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc.

SĂLAJ 1. Dealurile Sălajului, zonă deluroasă situată în partea de N a Dealurilor Vestice, în cadrul Dealurilor Silvano-Someşene, extinsă în partea de N a jud. Sălaj, între văile râurilor Someş

(la E) şi Sălaj (la V). Dealurile Sălajului au aspectul unui interfluviu larg, fragmentat de văi, cu orientare N-S, cu altitudini reduse (300–400 m). Alt. max.: 411 m. Alcătuirea geologică a acestor dealuri (predominant formaţiuni argilo-nisipoase de vârstă pannoniană) a determinat apariţia şi dezvoltarea unor forme structurale (cueste) în partea de E. Sunt afectate de frecvente alunecări de teren şi fenomene de eroziune pe versanţi. Acoperite în mare parte cu păduri de gorun în amestec cu cer. Pomicultură.

2. Judeţ în NV României, în NV Transilvaniei, situat în zona de contact dintre Pod. Transilvaniei şi Dealurile de Vest, între jud. Maramureş (N şi NE), Cluj (E şi S), Bihor (SV şi V) şi Satu Mare (N şi NV), la intersecţia meridianului de 23°00' longitudine E cu paralela de 47°20' latitudine N. *Supr.*: 3 864 km² (1,62% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 240 260 loc. (1,1% din populaţia ţării), din care 117 783 loc. de sex masc. (49,0%) şi 122 477 loc. de sex fem. (51,0%). *Populaţia urbană:* 99 240 loc. (41,3%); *rurală:* 141 020 loc. (58,7%). *Densitatea:* 62,2 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 66,1% români, 22,4% maghiari, 0,5% slovaci urmaţi de germani, ucraineni, italieni ş.a. *Reşed.:* municipiul Zalău. *Oraşe:* Cehu Silvaniei, Jibou, Şimleu Silvaniei. *Comune:* 57. *Sate:* 281 (din care 8 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor:* 4.

Relief variat, suprapus în cea mai mare parte zonei de lăsare şi fragmentare tectonică, situată între M-ţii Apuseni (Carpaţii Occidentali) şi grupa nordică a Carpaţilor Orientali. În partea central-sud-vestică a jud. **S.** se individualizează două ramificaţii ale M-ţilor Apuseni, respectiv M-ţii Meseş, cu alt. max. de 996 m în vf. Măgura Priei (cea mai mare înălţime din arealul judeţului), şi M-ţii Plopiş, ale căror prelungiri culminează în vârfurile Măgura Mare (918 m), Merişor (882 m) şi Secătura (771 m), situate în perimetrul jud. Sălaj. Partea estică aparţine unităţii complexe a Pod. Someşan, care se continuă spre V cu Dealurile Silvano-Someşene unitate cu poziţie geografică controversată (unii autori o includ în „Platforma Someşană", iar alţii în aria Dealurilor Banato-Crişene). În partea de N-NE a jud. **S.**, între Dealurile Sălajului (la V, care fac parte din Dealurile Silvano-Someşene) şi Dealurile Gârboului (la E, care fac parte din Pod. Someşan), se află Culoarul Sălajului. În aria Dealurilor Silvano-Someşene se disting culmea cristalină Prisnel (651 m alt.), din seria de munţi scufundaţi din cadrul „jugului intracarpatic", şi măgura vulcanică Prisaca (626 m), iar în partea de V, Măgura Şimleului (597 m alt.); *zonele depresionare,* dezvoltate cu precădere în părţile de E, centrală şi de V ale jud. **S.**, cuprind Depr. Almaş-

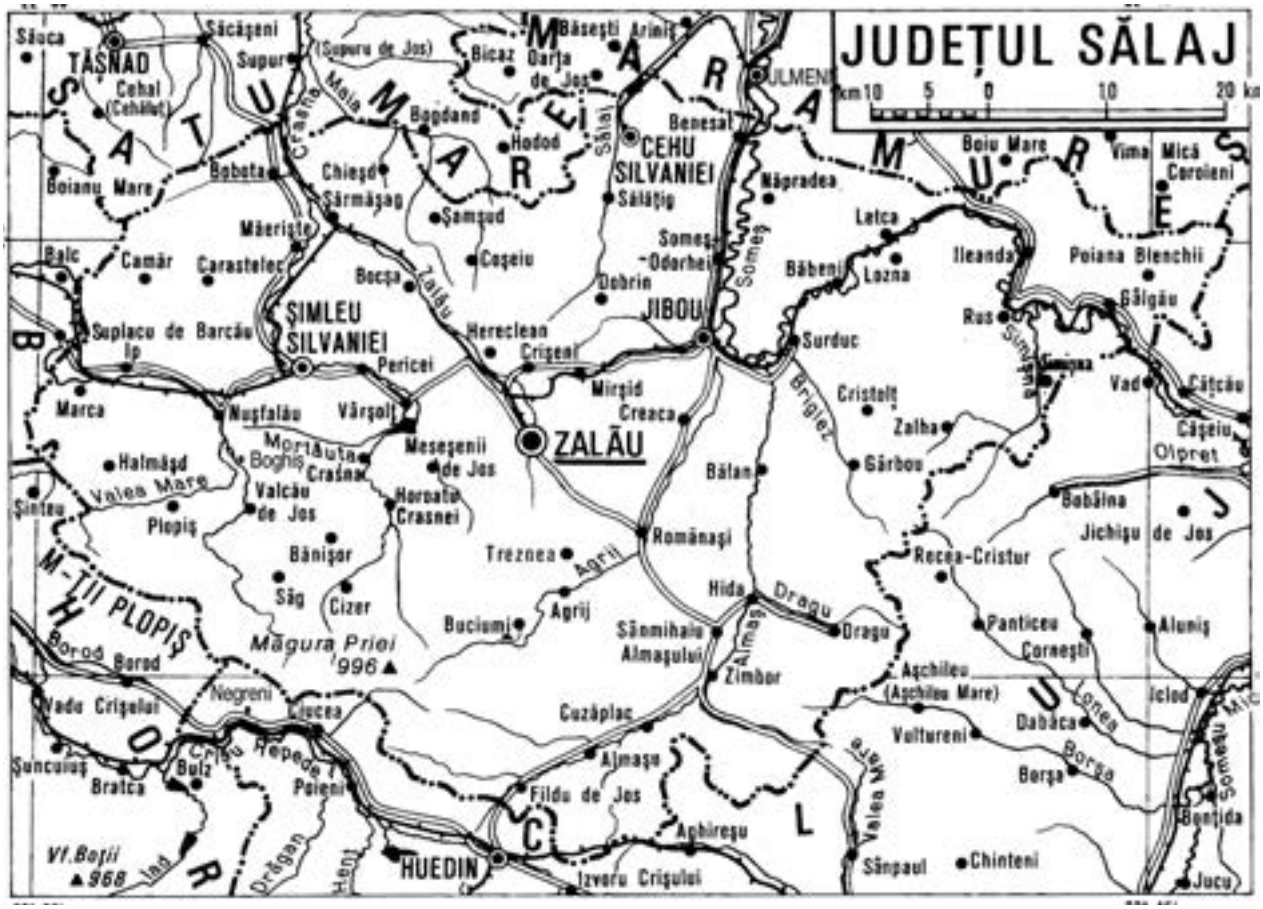

Agrij (E), Depr. Zalău sau Silvaniei (centru) şi Şimleu (V); *zona câmpiilor aluvionare* se desfăşoară sub forma unor areale restrânse de-a lungul râurilor Someş, Crasna şi Barcău.

Clima temperat-continentală moderată, influenţată în mare parte de invazia maselor de aer cald din V şi SV provenite din ariile ciclonale ale Atlanticului şi Mării Mediterane. Regimul temp. aerului înregistrează diferenţieri evidente în funcţie de alt. reliefului, de fragmentarea şi orientarea acestuia, precum şi de alţi factori locali. Astfel, temp. medie anuală variază între 6°C pe culmile M-ţilor Meseş şi Plopiş, 7–8°C în zonele deluroase şi 9,6°C în Depr. Zalău şi Culoarul Someşului. Temp. medii ale aerului prezintă diferenţieri substanţiale şi în funcţie de anotimp. Astfel, iarna, în condiţiile pătrunderii frecvente ale maselor de aer arctic din N, pe întreg cuprinsul jud. **S.** se înregistrează valori medii de - 3°C, iar vara, sub acţiunea aerului temperat oceanic din V, mediile lunare sunt în jur de 16°C. Temp. max. absolută (38°C) s-a înregistrat la Zalău (16 aug. 1952), iar minima absolută (– 29,5°C) la Purcăreţ (28 ian. 1954). Cantitatea medie anuală a precipitaţiilor oscilează între 630 mm în zonele depresionare (la Şimleu Silvaniei), 800 mm în reg. deluroase şi peste 1 000 mm pe culmile montane, valorile maxime înregistrându-se primăvara. Regimul eolian este influenţat de relief, atât în ceea ce priveşte direcţia, cât şi viteza. Vânturile predominante bat dinspre SE (16,1%), SV (10,5%) şi NV (9,2%), cu viteze medii anuale de 3–4 m/s.

Reţeaua hidrografică, cu valori relativ ridicate de densitate (0,7–0,9 km/km^2), se caracterizează printr-o repartizare uniformă în spaţiul jud. **S.** şi printr-un regim de scurgere permanent, influenţat de cantitatea de precipitaţii. Cele mai importante cursuri de apă sunt: Someşul, care străbate partea de NE a jud. pe o distanţă de 105 km, Crasna, al cărui curs superior drenează reg. de NV pe 65 km lungime şi Barcău care udă zona de V şi SV, pe 50 km lungime, colectând numeroşii afluenţi din M-ţii Plopiş. Someşul, al cărui bazin se extinde pe o supr. medie de c. 10 500 km^2 în limitele jud. **S.**, colectează cea mai mare parte a afl. pe stânga (Simişna, Almaş, Agrij, Sălaj ş.a.), având un curs leneş, meandrat, cu o luncă bine dezvoltată şi cu unele sectoare mlăştinoase (în aria localit. Glod şi Cliţ). Lacurile naturale sunt foarte puţine (cel mai important fiind lacul de luncă Balta Cehei, 182,1 mii m^2), iar izv. cu ape minerale, prezente în perimetrul localit. Jibou, Bizuşa, Meseşenii de Sus ş.a. sunt folosite pe plan local la tratarea bolilor reumatice, digestive şi de nutriţie (diabet).

Vegetaţia aparţine în întregime domeniului forestier, ca urmare a predominării reliefului deluros şi muntos. În secolele trecute, în perimetrul actual al jud. **S.** existau supr. extinse acoperite cu păduri, fapt atestat, printre altele, şi de denumirile unor localităţi (Cehu Silvaniei, Şimleu Silvaniei) sau regiuni geografice (Dealurile Silvano Someşene) care includ nume derivate din latinescul *sylva* (pădure). De-a lungul timpului, pădurile au fost în mare măsură înlocuite de culturi agricole şi pajişti secundare. În prezent, extensiunea max. a pădurilor se remarcă pe versanţii M-ţilor Plopiş şi Meseş, pe culmea Prisnel şi pe dealurile mai înalte; izolat, sub forma unor păduri insulare se mai păstrează şi în zonele depresionare şi în luncile râurilor. Pădurile, alcătuite predominant din fag (*Fagus silvatica*), în care se dezvoltă şi exemplare de gorun (*Quercus petraea*), cer (*Quercus cerris*), carpen (*Carpinus betulus*), paltin (*Acer pseudoplatanus*), frasin (*Fraxinus excelsior*) ş.a. ocupă supr. întinse în M-ţii Meseş şi Plopiş, în Dealurile Gârboului şi în masivul deluros Prisaca. Stratul de arbuşti care vegetează în interiorul pădurilor de fag este reprezentat prin vonicer (*Evonymus europaea*), soc negru (*Sambucus nigra*), tulichina (*Daphne mezereum*) ş.a., iar cel ierbaceu prin laptele câinelui (*Euphorbia amygdaloides*), leurdă (*Allium ursinum*), vinariţă (*Asperula odorata*), urzica moartă (*Lamium galeobdolon*) ş.a. Pădurile de gorun (*Quercus petraea, Quercus polycarpa*), în care apar şi exemplare de stejar (*Quercus robur*), cer (*Quercus cerris*), fag ş.a., se întâlnesc pe culmile mai înalte şi pe versanţii însoriţi (între 350 şi 600 m alt.) din dealurile Sălajului şi Gârboului, precum şi în Depr. Almaş-Agrij. Speciile de arbuşti din pădurile de gorun sunt reprezentate prin corn (*Cornus mas*), măceş (*Rosa canina*), porumbar (*Prunus spinosa*), lemn râios (*Evonymus verrucosa*) ş.a. Pădurile alcătuite din stejar (*Quercus robur*), din cer (*Quercus cerris*) sau din cer în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*) se întâlnesc în partea inf. a dealurilor (până la 400 m alt.), precum şi în Depr. Almaş-Agrij şi Depr. Şimleului unde au extensiune mare. În luncile râurilor mari sunt zăvoaie de sălcii şi plopi, alături de care cresc exemplare de ulm, frasin, stejar pedunculat ş.a., iar vegetaţia ierboasă include în special plante higrofile, ca de ex. rogoz (*Carex gracilis*), stânjenelul de baltă (*Iris pseudacorus*) ş.a.

Fauna prezintă o mobilitate accentuată, fapt ce permite ca numeroasele specii de animale să migreze dintr-un loc în altul, întâlnindu-se atât în pădurile de la munte şi deal, cât şi în cele din zonele depresionare. Majoritatea elementelor faunistice din pădurile jud. **S.** (mistreţi, căprioare, lupi, vulpi, veverițe, râşi, urşi ş.a.) sunt de interes cinegetic. Ornitofauna este bogată şi variată (gaiţe, mierle, privighetori, ciocănitori, piţigoi, fazani – colonizaţi la Borla, Cireşeni, Drighiu ş.a.), iar ihtiofauna include lipan, clean, mreană, scobar şi mai rar somn.

Resursele naturale: zăcăminte de lignit (exploatate la Ip, Chieşd, Şărmăşag, Zăuan), cărbune brun (Surduc, Cristolţel), petrol (Leşmir, Şumal) şi de turbă (Soboru) cu un conţinut ridicat de sulf (7,1%). Expl. de calcar (Letca, Prodăneşti, Glod, Cuciulat), gips (Mera, Jibou, Stana, Leghia), andezit (Moigrad), micaşisturi (Marca), alabastru (Stana, Ciocmani), nisip cuarţos (Ciocmani), argile, tufuri dacitice, balast ş.a. O categorie aparte o reprezintă pădurile (106 756 ha, 2007) şi izv. cu ape minerale de la Jibou, Bizuşa, Meseşenii de Sus, Chieşd ş.a.

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire identificate pe terit. jud. **S.** datează din Paleolitic (la Buciumi), iar cele mai frecvente din Neolitic (Buciumi, Zăuan, Borla, Zalău, Răstolţu Mare, Şamşud, Ratin, Dragu, Şoimuş, Ip, Gârbou, Zalha, Sâncraiu Silvaniei ş.a.), din Epoca bronzului (Meseşenii de Sus, Derşida, Românești, Moigrad, Aluniş, Crasna, Vădurele, Băbeni, Căpâlna, Guruslău, Călacea, Treznea ş.a.) şi din prima Epocă a fierului (Bozna). Dacii au lăsat numeroase urme de locuire atât în cetatea de la Marca (sec. 1 î.Hr.– 1 d.Hr.), precum şi în aşezările de la Moigrad, Şimleu Silvaniei, Marca, Romita, Stârciu, Tusa, Zalău, Panic, Boghiş, Zalha, Doba, Şărmăşag ş.a. În timpul ocupaţiei romane

a unei mari părți din Dacia (106–271/275), granița dintre Imperiul Roman și triburile dacilor liberi din N, trecea prin terit. actual al jud. **S.**, de la Valea Someșului, peste culmile M-ților Meseș (unde au fost identificate peste 50 de turnuri de supraveghere și apărare) până în Valea Crișului Repede. Astfel, flancul de NV al Imperiului Roman în Dacia era puternic întărit cu numeroase castre în care staționau legiunile romane pentru apărarea graniței, reprezentând adevărate bastioane defensive. În afara vestitului *Porolissum* (azi Moigrad), unul dintre cele mai importante centre militare și economice în care au staționat, succesiv, un număr mare de trupe romane (*Cohors I Britonnum milliaria,* unități din *Legiunile a XIII-a Gemina, a VII-a Claudia* ș.a.), au mai funcționat și castrele de la Buciumi, Românași (numit *Largiana*), Sutoru (*Optatiana*), Tihău, Romita ș.a. Așezarea urbană Porolissum, dezvoltată în jurul castrului cu același nume, a devenit (în anul 124) capitala prov. Dacia Porolissensis, ridicată la rang de municipiu în timpul împăratului Septimius Severus (193–211). De-a lungul drumului imperial care lega municipiul Porolissum de Napoca s-au dezvoltat nenumărate așezări cu funcții multiple. După retragerea legiunilor și a administrației romane din Dacia (în perioada 271-275), populația daco-romană de pe terit. actual al jud. **S.** a înfruntat frecventele valuri migratoare ale goților, hunilor, gepizilor, avarilor, longobarzilor, slavilor, mongolilor ș.a. Trecerea goților peste aceste meleaguri este marcată de tezaurele de aur și argint îngropate de aceștia și descoperite (în 1797 și 1889) pe terit. orașului Șimleu Silvaniei (tezaure aflate azi în colecțiile muzeelor de la Viena și Budapesta), iar prezența slavilor este atestată prin vestigiile din necropola tumulară de la Nușfalău (sec. 8–9). Atât în cronicile bizantine, precum și în lucrarea *Gesta Hungarorum,* scrisă în sec. 12 de Anonymus (notarul regelui Béla III al Ungariei), se găsesc primele mențiuni despre românii (vlahii) din aceste locuri, despre formele lor de organizare (voievodatele lui Gelu, Glad și Menumorut), despre rodnicia pământului, precum și de faptul că armatele regatului ungar, în acțiunea lor de cucerire a acestor pământuri, au întâmpinat o dârză rezistență din partea valahilor și a voievozilor acestora, în special a populației de pe văile Almașului și Căpușului. Cu toată rezistența opusă de localnici, expansiunea regatului feudal maghiar nu a putut fi oprită, acesta exercitând (sec. 11–13) o puternică asuprire, dar în care românii au reușit să-și păstreze limba, obiceiurile și tradițiile. În sec. 14–15, atât țăranii români, cât și cei maghiari (așezați pe aceste locuri o dată cu expansiunea regatului ungar) au întreprins mai multe revolte (1344, 1376) care au culminat cu Răscoala de la Bobâlna (1437–1438). După bătălia de la Mohács (1526), Transilvania a intrat ca principat autonom sub suzeranitate turcească. Începutul sec. 17 este marcat de prezența voievodului Mihai Viteazul pe meleagurile Sălajului, care după victoria de la Guruslău (3 aug. 1601) asupra oștilor lui Sigismund Báthori trece și prin Zalău în urmărirea armatelor acestuia. De istoria meleagurilor sălăjene este legată și personalitatea lui Horea care, împreună cu o echipă de meșteri din Țara Moților, a construit (1773) biserica din lemn de la Cizer, aflată astăzi în Muzeul etnografic din Cluj-Napoca. Efervescența anului revoluționar 1848 a cunoscut o intensitate deosebită prin activitatea cărturarilor sălăjeni Simion Bărnuțiu și Alexandru Papiu-Ilarian, precum și a lui Iacob Deleu din Pericei (căpitan în oastea lui Avram Iancu). În 1867, principatul Transilvaniei (inclusiv terit. actual al jud. **S.**) a fost încorporat forțat la regatul ungar, situația românilor, precum și a celorlalte minorități (sași, slovaci, ruteni ș.a.), înrăutățindu-se constant. Sălăjenii au participat la mișcarea memorandistă din 1892, printre cei 300 de delegați care au plecat la Curtea de la Viena pentru a preda Memorandumul aflându-se peste 45 de reprezentanți ai **S.** (Gheorghe Pop de Băseşti, Andrei Cosma, Teofil Dragomir ș.a.). Actul unirii de la Alba Iulia, de la 1 dec. 1918, s-a înfăptuit și cu sprijinul celore 44 de delegați cu drept de vot, reprezentând jud. **S.** După unirea Transilvaniei cu România s-a impus o nouă împărțire administrativă, care după mai multe variante, s-a stabilit ca pe baza vechiului comitat al Sălajului să se înființeze jud. Sălaj, cu reșed. la Zalău, care în 1926 cuprindea trei localit. urbane (Careii Mari, Șimleu Silvaniei, Zalău) și 269 de comune grupate în 10 plăși. Sub această formă a evoluat, cu unele modificări (în 1938, jud. **S.**, cu o supr. de 5 191 km^2, cuprindea 3 orașe – Zalău, Carei, Șimleu Silvaniei și 286 de sate, grupate în 10 plăși) până în sept. 1950 când jud. **S.** a fost desființat și porțiuni din el incluse în reg. Cluj, Baia Mare (ulterior Maramureș) și Oradea (ulterior Bihor), ocupând poziții periferice în cadrul acestora. Jud. **S.** a fost reînființat prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968. În perioada interbelică, jud. **S.** a cunoscut o oarecare înflorire economico-socială, pentru ca după Dictatul de la Viena din 30 aug. 1940, impus României de Germania și Italia (prin care țara noastră pierdea o supr. de 43 492 km^2, inclusiv jud. **S.**, cu o populație de 2,6 mil. loc., în majoritate români), teritoriul sălăjan să cunoască din nou opresiunile ocupației ungare. În perioada 1940–1944, pe terit. jud. **S.** au avut loc numeroase asasinate executate de trupele horthyste asupra populației românești, acestea soldându-se cu 495 de victime, din care cele mai multe înregistrate în satele *Ip* și *Treznea.* Începând cu 14 oct. 1944, armatele române au ajuns cu operațiunile militare și pe terit. jud. **S.** eliberându-l treptat de sub ocupația ungară. În cei 45 de ani care au urmat după eliberare, terit. sălăjan a evoluat în coordonatele economico-sociale ale comunismului, timp în care a cunoscut o intensă industrializare, în cadrul unei economii centralizate, planificate, coordonată de partidul comunist.

Economia actuală, care a trecut treptat de la forma socialistă, centralizată și planificată, la cea concurențială, de piață, are un profil industrial-agrar, cu o stuctură diversificată și o repartiție oarecum echilibrată. După 1989, în cadrul economiei sălăjene s-a remarcat tendința de creștere continuă a numărului agenților economici cu capital privat și aportul substanțial al acestora la realizarea producției globale a județului.

Industria se remarcă prin câteva ramuri cu o contribuție importantă în ansamblul economiei naționale, așa cum sunt producția de țevi, de anvelope, cărbune, conductoare de bobinaj, conductoare subțiri și ultrasubțiri (unicul producător din țară) etc. În cadrul obiectivelor industriale ale jud. **S.** se mai produc robineți și armături industriale din fontă și oțel (Zalău), energie electrică

şi termică (Zalău), mobilă şi binale (Zalău, Jibou, Cehu Silvaniei, Şimleu Silvaniei, Crasna), cărămidă, ţiglă şi blocuri ceramice (Zalău, Cehu Silvaniei, Nuşfalău, Surduc, Benesat, Gâlgău), fire din bumbac (Zalău), confecţii şi tricotaje din bumbac (Zalău, Cehu Silvaniei, Jibou, Şimleu Silvaniei), produse alim. (preparate din carne şi lapte, vinuri şi băuturi alcoolice, conserve din fructe, panificaţie ş.a.), la Zalău, Jibou, Şimleu Silvaniei, Cehu Silvaniei, Crasna, Crişeni, Nuşfalău, Buciumi ş.a. O importanţă deosebită o au meşteşugurile tradiţionale în cadrul cărora se realizează vase ceramice (Buciumi), împletituri din răchită şi paie (Tihău, Cristur-Crişeni, Ileanda, Jibou), produse textile (Buciumi, Plopiş, Sâg, Bobota, Ciocmani), lăzi de zestre (Preoteasa) etc.

Agricultura dispune de suprafeţe arabile apreciabile, favorabile diverselor culturi, cu toate că relieful jud. **S.** este predominant deluros şi muntos. La sf. anului 2007, fondul funciar sălăjan era format din 240 566 ha terenuri agricole (din care 238 492 ha, respectiv 99,1%, aparţineau sectorului privat), 106 756 ha acoperite cu păduri, 5 788 ha acoperite 33 328 ha alte suprafeţe. Din totalul supr. agricole (240 566 ha), 120 579 ha sunt terenuri arabile, 78 508 ha păşuni, 34 808 ha fâneţe, 4 085 ha livezi şi pepiniere pomicole şi 2 586 ha vii şi pepiniere viticole. În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu porumb (34 709 ha), grâu şi secară (10 599 ha), plante pentru nutreţ (21 945 ha), ovăz (8 127 ha), orz şi orzoaică, floarea-soarelui, cartofi, legume ş.a. Pomicultura, cu vechi tradiţii, are condiţii prielnice de dezvoltare în zonele colinare, ponderea cea mai mare având-o prunii (75%), răspândiţi pe întreg cuprinsul jud. **S.** şi în special în arealele com. Buciumi, Halmăjd, Plopiş, Agrij ş.a. Merii deţin c. 12% din numărul total al pomilor fructiferi, urmaţi de nuci, piersici, peri, cireşi şi vişini, caişi ş.a. În anul 2007, din totalul producţiei de fructe (8 106 tone, din care 7 794 tone, respectiv 96,2%, au fost realizate în sectorul privat), 2 175 tone erau prune, 4 831 tone mere, 210 tone nuci, 220 tone pere, 158 tone piersici ş.a. Viticultura se practică în mod deosebit în arealele localit. Şimleu Silvaniei, Năpradea, Şărmăşag, Bocşa, Şamşud ş.a. În toamna anului 2007, s-a obţinut o cantitate de 9 143 tone struguri. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 37 306 capete bovine (37 272 capete în sectorul privat), predominant din rasele Bălţata românească, Pinzgau şi Siementhal, 87 048 capete porcine (86 952 în curţile particularilor), în cea mai mare parte rasa Marele alb, 188 391 capete ovine (188 361 la particulari), din rasele Merinos de Transilvania, Ţigaie, Ţurcană, 9 541 capete cabaline şi 11 830 capete caprine; avicultură (870 428 capete, integral în sectorul privat); apicultură (26 865 familii de albine, toate la particulari).

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, reţeaua liniilor de c.f., extinse în jumătatea de N a jud. **S.**, însuma 183 km, cu o densitate de 45,5 km/1 000 km^2 şi cu două noduri feroviare (Jibou şi Şărmăşag). Primele linii de c.f. de pe terit. jud. **S.** s-au construit în 1887, când s-au inaugurat liniile Carei–Acâş–Şărmăşag şi de aici o derivaţie către Zalău şi alta spre Şimleu Silvaniei, iar în 1889, linia Baia Mare–Jibou–Cluj. În prezent, jud. **S.** nu dispune de linii de c.f. electrificate, tracţiunea vagoanelor efectuându-se cu locomotive Diesel. La sf. anului 2007, lungimea drumurilor publice sălăjene totaliza 1 599 km (din care 309 km drumuri modernizate), cu o densitate de 41,4 km/100 km^2 (superioară mediei pe ţară, care este de 33,9 km/100 km^2). Cele mai importante şi mai frecventate artere rutiere care traversează jud. **S.** sunt Drumul Naţional/DN Cluj-Napoca–Sânpaul–Zimbor–Zalău–Şimleu Silvaniei–Şărmăşag–Acâş–Satu Mare, străbătând median terit. sălăjan pe direcţie SE–NV, şi segmentul magistralei rutiere Satu Mare–Şomcuta Mare–Ileanda–Gâlgău–Cluj-Napoca–Bucureşti, care trece prin extremitatea de NE a jud. **S.** pe o distanţă de 35 km, facilitând legăturile cu judeţele învecinate (Cluj şi Maramureş), precum şi cu celelalte judeţe ale ţării. Existenţa mai multor noduri rutiere în cadrul jud. **S.** (Zalău, Jibou, Cehu Silvaniei, Şimleu Silvaniei, Gâlgău, Nuşfalău, Sutoru, Românaşi ş.a.) oferă posibilitatea desfăşurării unei circulaţii rapide şi a penetrării autovehiculelor în cele mai îndepărtate locuri.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, în jud. **S.** îşi desfăşurau activitatea 26 de grădiniţe de copii, cu 9 471 copii înscrişi şi 599 educatori, 83 şcoli generale, cu 21 905 elevi şi 2 001 cadre didactice, 19 licee, cu 9 445 elevi şi 659 profesori, două şcoli profesisonale, cu 2 468 elevi şi 102 profesori, şi o fundaţie universitară particulară „Phoenix" (la Zalău) cu facultatea de management. Procesul de educare şi instruire se efectuează atât în limba română, cât şi în limbile maghiară şi slovacă. În anul 2007, activitatea de promovare şi difuzare a culturii, ştiinţei, artei etc. se desfăşura prin intermediul celor cinci case de cultură, 218 cămine culturale, 222 biblioteci, cu 2 140 000 vol., un cinematograf, un club al tineretului (la Zalău), 20 de formaţiuni artistice, mai multe muzee etc. În acelaşi an, activitatea sportivă era susţinută de 40 de secţii sportive în care activau 838 sportivi legitimaţi, 43 antrenori, 37 instructori şi 44 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, serviciile de sănătate publică erau asigurate de şase spitale, cu 1 452 paturi (un pat de spital la 167 persoane), trei dispensare, 79 cabinete stomatologice particulare şi 80 farmacii şi puncte farmaceutice. În acelaşi an, asistenţa medicală era susţinută de 321 medici (un medic la 757 persoane), 74 stomatologi (un medic stomatolog la 3 285 persoane) şi 1 349 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Jud. **S.** dispune de un preţios potenţial turistic, în cadrul căruia se remarcă îmbinarea armonioasă şi atrăgătoare a formelor de relief, nenumăratele obiective de ordin istoric, arheologic, cultural şi arhitectural, precum şi valoroasele elemente etnografice, folclorice etc. Printre cele mai interesante şi atractive obiective turistice din perimetrul jud. **S.** sunt: defileul săpat de râul Barcău în arealul com. Marca; culmile M-ţilor Meseş şi Plopiş şi ale masivelor deluroase, uşor accesibile; rezervaţia complexă de la Nuşfalău (Pădurea Lapiş, 980 ha, rest al codrilor Silvaniei); poiana cu narcise (8 ha) de la Racâş (com. Hida) şi cea cu lalele pestriţe din satul Poarta Sălajului (com. Românaşi); monumentul comemorativ de la Guruslău, închinat memorabilei victorii din 24 iul. 1601 repurtată aici de voievodul Mihai Viteazul asupra oştilor lui Sigismund Báthori; vestigiile castrelor romane de la Buciumi, Moigrad (*Porolissum*), Românaşi (*Largiana*), Sutoru (*Optatiana*), Tihău, Romita; ruinele cetăţii medievale (sec. 14) din satul Cheud (com. Năpradea); castelul fam. Báthori (1552) din Şimleu Silvaniei; bisericile din lemn din satele Derşida (1700), Zalnoc (1700),

Fildu de Sus (1727), Tusa (sec. 17) ş.a.; castelul „Wesselényi" (1785–1810), în stil baroc, din Jibou; biserica ortodoxă din Zalău (1929–1932), cu elementele brâncoveneşti; porţile din lemn, sculptate, casele ţărăneşti, portul popular şi obiceiurile din satele aflate în zona etnografică a Codrului; dansurile şi cântecele populare din localit. Buciumi, Meseşenii de Sus, Şeredeiu ş.a.; staţiunile balneoclimaterice Jibou, Bizuşa-Băi, Boghiş ş.a. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor de cazare turistică era formată din trei hoteluri, un camping, trei vile, patru pensiuni turistice urbane, trei pensiuni turistice rurale ş.a., cu o capacitate totală de 829 locuri. Indicativ auto: *SJ.*

Localităţile jud. Sălaj

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. ZALĂU (1210)	1. Stâna (1438)

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. CEHU SILVANIEI (1405)		1. Horoatu Cehului (1220) 2. Motiş (1387) 3. Nadiş (1387) 4. Ulciug (1387)
2. JIBOU (1205)		1. Cuceu (1388) 2. Husia (1405) 3. Rona (1338) 4. Var (1469)
3. ŞIMLEU SILVANIEI (1251)	1. Bic (1956) 2. Cehei (1259) 3. Pusta (1956)	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AGRIJ	1. **Agrij** (1459) 2. Bozna (1619) 3. Răstolţu Deşert (1600)
2. ALMAŞU	1. **Almaşu** (1239) 2. Băbiu (1291–1294) 3. Cutiş (1453) 4. Jebucu (1391) 5. Mesteacănu (1431) 6. Petrinzel (1370) 7. Sfăraş (1262–1270) 8. Stana (1288) 9. Ţăudu (1334)
3. BĂBENI	1. **Băbeni** (1377) 2. Ciocmani (1461) 3. Cliţ (1554) 4. Piroşa (1603) 5. Poienița (1543)
4. BĂLAN	1. **Bălan** (1399) 2. Chechiş (1350) 3. Chendrea (1350) 4. Gălpâia (1350) 5. Gâlgău Almaşului (1560)
5. BĂNIŞOR	1. **Bănişor** (1213) 2. Ban (1213) 3. Peceiu (1214)
6. BENESAT	1. **Benesat** (1475) 2. Aluniş (1246) 3. Biuşa (1388)
7. BOBOTA	1. **Bobota** (1213) 2. Derşida (1349) 3. Zalnoc (1327)
8. BOCŞA	1. **Bocşa** (1349) 2. Borla (1341) 3. Câmpia (1427) 4. Sălăjeni (1430)
9. BOGHIŞ	1. **Boghiş** (1214) 2. Bozieş (1342)
10. BUCIUMI	1. **Buciumi** (1491) 2. Bodia (1558) 3. Bogdana (1560) 4. Huta (1956) 5. Răstolţ (1334) 6. Sângeorgiu de Meseş (1453)
11. CAMĂR	1. **Camăr** (1349) 2. Pădureni (1956)

12. CARASTELEC
1. **Carastelec** (1241)
2. Dumuslău (1418)

13. CHIEŞD
1. **Chieşd** (1461)
2. Colonia Sighetu Silvaniei (1954)
3. Sighetu Silvaniei (1466)

14. CIZER
1. **Cizer** (1219)
2. Plesca (1471)
3. Pria (1481)

15. COŞEIU
1. **Coşeiu** (1299)
2. Archid (1368)
3. Chilioara (1368)

16. CRASNA
1. **Crasna** (1213)
2. Huseni (1341)
3. Marin (1458)
4. Ratin (1259)

17. CREACA
1. **Creaca** (1385)
2. Borza (1469)
3. Brebi (1385)
4. Brusturi (1585)
5. Ciglean (1545)
6. Jac (1499)
7. Lupoaia (1469)
8. Prodăneşti (1475)
9. Viile Jacului (1956)

18. CRISTOLȚ
1. **Cristolț** (1554)
2. Muncel (1557)
3. Poiana Onții
4. Văleni (1954)

19. CRIŞENI
1. **Crişeni** (1387)
2. Cristur-Crişeni (1378)
3. Gârceiu (1405)

20. CUZĂPLAC
1. **Cuzăplac** (1219)
2. Cubleşu (1320)
3. Gălăşeni (1523)
4. Mierța (1434)
5. Petrindu (1370)
6. Ruginoasa (1521)
7. Stoboru (1521)
8. Tămaşa (1341)

21. DOBRIN
1. **Dobrin** (1423)
2. Deleni (c. 1700)
3. Doba (1220)
4. Naimon (1214)
5. Sâncraiu Silvaniei (1452)
6. Verveghiu (1334)

22. DRAGU
1. **Dragu** (1332)
2. Adalin (1733)
3. Fântânele (1554)
4. Ugruțiu (1461)
5. Voivodeni (1320)

23. FILDU DE JOS
1. **Fildu de Jos** (1249)
2. Fildu de Mijloc (1415)
3. Fildu de Sus (1415)
4. Tetişu (1399)

24. GÂLGĂU
1. **Gâlgău** (1405)
2. Bârsău Mare (1405)
3. Căpâlna (1437)
4. Chizeni (1538)
5. Dobrocina (1569)
6. Fodora (1508)
7. Frâncenii de Piatră (1592)
8. Glod (1538)
9. Gura Vlădesei (1913)

25. GÂRBOU
1. **Gârbou** (1336)
2. Bezded (1336)
3. Călacea (1312)
4. Cernuc (1336)
5. Fabrica (1954)
6. Popteleac (1230)
7. Solomon (1336)

26. HALMĂŞD
1. **Halmăşd** (1341)
2. Aleuş (1335)
3. Cerişa (1477)
4. Drighiu (1216)
5. Fufez (1956)

27. HERECLEAN
1. **Hereclean** (1415)
2. Badon (1323)
3. Bocşița (1349)
4. Dioşod (1345)
5. Guruslău (1441)
6. Panic (1383)

28. HIDA
1. **Hida** (1333)
2. Baica (1396)
3. Miluani (1461)
4. Păduriş (1956)
5. Racâş (1350)
6. Sânpetru Almaşului (1350)
7. Stupini (1366)
8. Trestia (1336)

29. HOROATU CRASNEI
1. **Horoatu Crasnei** (1213)
2. Hurez (1481)
3. Stârciu (1341)
4. Şeredeiu (1270)

30. ILEANDA
1. **Ileanda** (1390)
2. Bârsăuța (1603)

3. Bizuşa-Băi (1564)
4. Dăbâceni (1553)
5. Dolheni (1571)
6. Luminişu (1546)
7. Măleni (1733)
8. Negreni (1591)
9. Perii Vadului (1405)
10. Podişu (1554)
11. Răstoci (1530)
12. Rogna (1322)
13. Şasa (1553)

31. IP
1. **Ip** (1208)
2. Cosniciu de Jos (1213)
3. Cosniciu de Sus (1341)
4. Zăuan (1249)
5. Zăuan-Băi (1913)

32. LETCA
1. **Letca** (1405)
2. Ciula (1566)
3. Cozla (1405)
4. Cuciulat (1405)
5. Lemniu (1405)
6. Purcăreț (1543)
7. Şoimuşeni (1543)
8. Toplița (1416)
9. Vălişoara (1603)

33. LOZNA
1. **Lozna** (1338)
2. Cormeniş (1554)
3. Preluci (1625)
4. Valea Leşului (1956)
5. Valea Loznei (1338)

34. MARCA
1. **Marca** (1314)
2. Leşmir (1213)
3. Marca-Huta (1956)
4. Porț (1477)
5. Şumal (1452)

35. MĂERIŞTE
1. **Măerişte** (1351)
2. Criştelec (1257)
3. Doh (1338)
4. Giurtelecu Şimleului (1259)
5. Mălădia (1259)
6. Uileacu Şimleului (1240)

36. MESEŞENII DE JOS
1. **Meseşenii de Jos** (1341)
2. Aghireş (1361)
3. Fetindia (1549)
4. Meseşenii de Sus (1213)

37. MIRŞID
1. **Mirşid** (1219)
2. Firminiş (1332)
3. Moigrad-Porolissum* (1423)
4. Popeni (1387)

38. NĂPRADEA
1. **Năpradea** (1383)
2. Cheud (1475)
3. Someş-Guruslău (1387)
4. Traniş (1475)
5. Vădurele (1543)

39. NUŞFALĂU
1. **Nuşfalău** (1213)
2. Bilghez (1259)

40. PERICEI
1. **Pericei** (1205)
2. Bădăcin (1213)
3. Periceiu Mic (1954)
4. Sici (1259)

41. PLOPIŞ
1. **Plopiş** (1227)
2. Făgetu (1830)
3. Iaz (1589)

42. POIANA BLENCHII
1. **Poiana Blenchii** (1591)
2. Fălcuşa (1590)
3. Gostila (1553)
4. Măgura (1590)

43. ROMÂNAŞI
1. **Românaşi** (1305)
2. Chichişa (1438)
3. Ciumărna (1460)
4. Păuşa (1558)
5. Poarta Sălajului (1525)
6. Romita (1408)

44. RUS
1. **Rus** (1325)
2. Buzaş (1554)
3. Fântânele-Rus (1554)

45. SĂLĂȚIG
1. **Sălățig** (1329)
2. Bulgari (1377)
3. Deja (1343)
4. Mineu (1335)
5. Noțig (1387)

46. SÂG
1. **Sâg** (1257)
2. Fizeş (1341)
3. Mal (1454)
4. Sârbi (1481)
5. Tusa (1341)

47. SÂNMIHAIU ALMAŞULUI
1. **Sânmihaiu Almaşului** (1546)
2. Bercea (1600)
3. Sântă Măria (1587–1589)

48. SOMEŞ-ODORHEI
1. **Someş-Odorhei** (1387)
2. Bârsa (1549)
3. Domnin (1219)

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Moigrad.

4. Inău (1387)
5. Şoimuş (1205)

49. SURDUC
1. **Surduc** (1544)
2. Brâglez (1554)
3. Cristolțel (1554)
4. Solona (1554)
5. Teştioara (1956)
6. Tihău (1560)
7. Turbuța (1387)

50. ŞAMŞUD
1. **Şamşud** (1349)
2. Valea Pomilor (1349)

51. ŞĂRMĂŞAG
1. **Şărmăşag** (1355)
2. Ilişua (1321)
3. Lompirt (1321)
4. Moiad (1246)
5. Poiana Măgura (1956)
6. Țărmure (1954)

52. ŞIMIŞNA
1. **Şimişna** (1314)
2. Hăşmaş (1325)

53. TREZNEA
1. **Treznea** (1440)*

* Până la 12 iul. 1993, satul Treznea a făcut parte din com. Agrij.

54. VALCĂU DE JOS
1. **Valcău de Jos** (1214)
2. Lazuri (1481)
3. Preoteasa (1423)
4. Ratovei (1956)
5. Sub Cetate (1481)
6. Valcău de Sus (1214)

55. VÂRŞOLȚ
1. **Vârşolț** (1341)
2. Recea (1326)
3. Recea Mică (1326)

56. ZALHA
1. **Zalha** (1378)
2. Ceaca (1378)
3. Ciureni (1625)
4. Valea Ciurenilor (1913)
5. Valea Hranei (1594)
6. Valea Lungă
7. Vârteşca (1913)

57. ZIMBOR
1. **Zimbor** (1332)
2. Chendremal (1839)
3. Dolu (1461)
4. Sâncraiu Almaşului (1345)
5. Sutoru (1435)

SĂLARD, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Barcăului, pe râul Barcău; 4 395 loc. (1 ian. 2011): 2 178 de sex masc. şi 2 217 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, sfeclă de zahăr, legume etc. Viticultură; pomicultură. Apicultură. Creşterea bovinelor. Produse de panificație (paste făinoase, pâine ş.a.); fructe şi legume congelate. În satul Sălard, menționat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294, se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), iar în satul Hodoş, atestat documentar în 1169, există o biserică din sec. 13 (azi biserică reformată), cu fragmente de picturi murale interioare din sec. 15 şi turn-clopotniță din 1858.

SĂLAŞU DE SUS, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 11 sate, situată în partea de S a Depr. Hațeg, la poalele de N ale M-ților Retezat, pe Râu Alb; 2 427 loc. (1 ian. 2011): 1 183 de sex masc. şi 1 244 fem. Haltă de c.f. (în satul Ohaba de sub Piatră). Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. În satul Sălaşu de Sus, menționat documentar, prima oară, în 1453, se află ruinele unei curți fortificate (95 x 55 m) din sec. 15–17, reşed. unor cnezi români locali, biserica „Sfinții Atanasie şi Chiril" (sec. 15–16, cu unele transformări din sec. 19) şi biserica „Nemeşilor" (sec. 18), toate declarate monumente istorice, iar în satul Mălăieşti există o cetate din sec. 14, cu donjon (sec. 15), declarate monument istoric; bisericile „Înălțarea Domnului" (sec. 18, cu picturi din 1786 executate de Simion din Piteşti), „Pogorârea Duhului Sfânt" (sec. 15) şi „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 15), în satele Nucşoara, Paroş şi Sălaşu de Sus. În satul Râu Alb, atestat documentar în 1411, există o biserică din sec. 15–16. În arealul com. **S. de S.** a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din 111 denari romani reprublicani. Satul Nucşoara constituie punctul de plecare spre cabana Pietrele din M-ții Retezat. Agroturism. Rezervația „Fânațele cu narcise" (20 ha) de la Nucşoara.

(restaurat în 2013-2014) şi fragmente ale zidurilor de incintă

reformată

Sălaşu de Sus. Ruinele cetății din satul Mălăieşti

SĂLĂTRUCEL, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Jiblea, la poalele de S ale masivului Cozia, pe râul Sălătrucel; 2 103 loc. (1 ian. 2011): 1 066 de sex masc. şi 1 037 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci), viticultură, legumicultură. În satul Sălătrucel, atestat documentar la 17 apr. 1488, se află o biserică din lemn (1764) şi o biserică de zid construită în anii 1914–1924 pe locul uneia care data din 1808, iar în satul

Şerbăneşti există o biserică zidită în anii 1870–1878.

SĂLĂTRUCU, com. în jud Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de S ale M-ţilor Făgăraş şi cele de NV ale masivului deluros Tămaşu (1 104 m alt.) din Muscelele Argeşului, pe cursul superior al râului Topolog; 2 248 loc. (1 ian. 2011): 1 138 de sex masc. şi 1 110 fem. Pomicultură (pruni, meri, peri). Prelucr. artistică a lemnului. În satul Văleni se află o mănăstire de maici care, iniţial, a avut o biserică din lemn cu hramul „Sfânta Treime", construită în anii 1691–1692 prin osârdia călugărului Zosima, pustiită în timpul războiului ruso-turc din anii 1788–1791. Pe locul ei s-a zidit (în anii 1883–1884) o nouă biserică ce s-a prăbuşit la cutremurul din 9/10 nov. 1940. Biserica actuală, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ridicată în 1888, în apropierea celei din 1884, a suferit şi ea grave avarii la cutremurul din nov. 1940, dar a fost rezidită în perioda 1948-1955. Mănăstirea Văleni are şi o biserică-bolniţă cu hramul „Învierea lui Lazăr" (1887). În satul Sălătrucu se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 16, refăcută înainte de anul 1747).

SĂLĂŢIG, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Dealurilor Sălajului şi Asuajului, pe râul Sălaj; 2 925 loc. (1 ian. 2011): 1 461 de sex masc. şi 1 464 fem. În satul Deja a funcţionat până în 1511 un centru de ceramică roşie pentru uz curent. În satul Sălăţig, menţionat documentar, prima oară, în 1329, se află o biserică reformată (1753, renovată în 1809) şi biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1948), în satul Mineu, atestat documentar în 1335, există o biserică din anul 1514 (azi biserică reformată), cu unele transformări din sec. 18 şi o biserică ortodoxă din anul 1929, iar în satul Bulgari este o biserică sfinţită în 1998. Bisericile, din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1547, cu picturi de la începutul sec. 20), declarată monument istoric, şi „Sfinţii Voievozi" (1842), în satele Bulgari şi Noţig. Lac de acumulare (22 ha).

SĂLCIILE, com. în jud. Prahova, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Săratei, pe pârâul Toţi; 1 944 loc. (1 ian. 2011): 979 de sex masc. şi 965 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. În satul Sălciile, atestat documentar în 1778, este o biserică din 1705.

SĂLCIOARA 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 9 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Dâmboviţa; 4 044 loc. (1 ian. 2011): 2 004 de sex masc. şi 2 040 fem. Reşed. com. **S.** este satul *Băneşti,* atestat documentar la 20 aug. 1605. Halte de c.f. (în satele Băneşti, Movila şi Podu Rizii). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **S.** s-au numit *Beşteloaia.* Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1761) şi „Sfântul Nicolae" (1870), în satele Ghineşti şi Podu Rizii. În satul Mircea Vodă se află biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1886-1892). Cămin cultural (1944), în satul Cuza Vodă.

2. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe dr. râului Ialomiţa; 2 262 loc. (1 ian. 2011): 1 169 de sex masc. şi 1 093 fem. Fabrici de mase plastice şi de prelucr. a lemnului. Heleşteu pentru peşte. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Viticultură. Creşterea ovinelor, bovinelor şi porcinelor. Satul Sălcioara a fost înfiinţat în 1892 cu locuitori veniţi din satul Copuzu (azi în com. Balaciu).

3. → **Ghimpaţi.**

4. → **Banca.**

SĂLCIUA, com. în jud. Alba, alcătuită din 6 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de NV ale M-ţilor Trascău şi cele de SE ale Muntelui Mare, în zona de confl. a râului Sălciuţa cu Arieşul; 1 606 loc. (1 ian. 2011): 812 de sex masc. şi 794 fem. Reşed. com. **S.** este satul *Sălciua de Jos,* menţionat documentar, prima oară, în 1365. Halte de c.f. (în satele Sălciua de Jos şi Sălciua de Sus) pe linia de c.f. cu ecartament îngust (numită local „mocăniţă") ce leagă Turda de Abrud, dată în folosinţă la 20 iun. 1912 şi scoasă din uz în 1998. Centru de ţesături din lână şi de cojocărit (în satul Sălciua de Jos). Oierit. Pomicultură. Muzeu cu colecţii de istorie locală, de costume populare, icoane pe sticlă, cărţi vechi, obiecte de uz gospodăresc (plug de lemn, furci, coşniţe, vârtelniţă, lăzi de zestre etc.) ş.a. Monumentul eroilor din cele două războaie mondiale. În satul Sub Piatră se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1798, cu unele adăugiri şi cu picturi pe pereţii interiori din sec. 19), iar în satul Valea Largă, o biserică ortodoxă, din lemn, cu dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Ilie" (1782). În M-ţii Trascău, în arealul com. **S.** se află peştera Huda lui Păpară şi peştera de la Groşi (Poarta Zmeilor), declarate monumente ale naturii.

SĂLCUŢA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în partea de N a Câmpiei Desnăţuiului, pe cursul mijlociu al râului Desnăţui; 2 249 loc. (1 ian. 2011): 1 085 de sex masc. şi 1 164 fem. Staţie de c.f. (în satul Sălcuţa). Morărit. Pe terit. satului Sălcuţa, în punctul numit Piscul Cornişorului, au fost descoperite (1923, 1951) urmele unei aşezări datând din Neoliticul mijlociu în care s-au găsit unelte din os, piatră şi aramă, căni cu toartă, castroane, oale cu două toarte, străchini cu decor pictat spiralat-meandric, figurine din os şi din lut ars (reprezentând o divinitate feminină, legată de cultul fertilităţii, şi alta de forma unui cap de cal stilizat), graminee carbonizate etc. Toate aceste urme materiale definesc o cultură de sine stătătoare, cunoscută sub numele de *Cultura Sălcuţa,* cu o largă arie de răspândire în Oltenia şi în partea de E a Munteniei. În satul Sălcuţa, menţionat documentar, prima oară, în 1540, se află bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (construită în 1848 pe locul uneia din lemn din sec. 18) şi „Sfântul Nicolae" (zidită în 1850 din iniţiativa logofătului Nicolae Brăiloiu şi a soţiei sale Zoe), în satul Plopşor există o biserică având dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1840, refăcută în 1904), iar în satul Tencănău, biserica „Sfântul Dumitru" (1849–1852).

SĂLIŞTE 1. Depresiune tectono-erozivă, parte componentă a ariei Mărginimii Sibiului, situată în zona de contact a prelungirilor M-ţilor Cindrel cu Pod. Secaşelor, drenată de pâraiele Sibiel şi Pârâul Negru. Depr. **S.** este separată de Depr. Sibiu prin Măgura Beleunţa (630 m alt.). Relief de lunci şi terase pe care se extind numeroase sate.

2. Oraş în jud. Sibiu, situat în depresiunea omonimă, la poalele de N-NE ale M-ţilor Cindrel, pe Pârâul Negru, în zona Mărginimii Sibiului; 5 853 loc. (1 ian. 2011): 2 885 de sex masc. şi 2 968 fem. Supr.: 60,1 km², din care 2,8 km² în intravilan; densitatea: 2 090 loc./km². Staţie (în Sălişte) şi halte de c.f. (în satele Aciliu, Săcel şi Sibiel), inaugurate în 1897. Produse textile (ţesături din lână), alimentare (amidon, aditivi alimentari, conserve de legume, preparate din lapte, băuturi alcoolice) şi de marochinărie.

Producţie de maşini şi utilaje pentru industria alimentară, de corturi industriale, de prelate pentru autocamioane, de copertine şi de mobilă din lemn masiv.

Centru pomicol (meri, pruni, peri). Creşterea ovinelor (vestită localitate pentru păstoritul transhumant). Iaz piscicol. Muzeu cu secţii de istorie şi etnografie Muzeul personalităţilor săliştene (inaugurat în 1978) şi Muzeul protopopiatului (Sălişte); muzeu cu colecţii de icoane pe sticlă (în satul Sibiel). Tabără naţională de sculptură în lemn. Casa de cultură „Onisifor Ghibu". Cămine culturale (Sălişte, Sibiel). Zona Sălişte este renumită prin frumuseţea portului popular, a cusăturilor, sculpturilor şi pirogravurilor în lemn (porţi, cerdacuri, blidare, furci pentru tors lâna, fluiere, troiţe etc.), precum şi prin arta folclorului muzical. În sec. 19 şi în prima jumătate a sec. 20, com. **S.** a fost vestită pentru producerea vaselor ceramice smălţuite (oale, urcioare, căni, blide ş.a.), a cojoacelor şi pieptarelor cu broderie fină, precum şi ca un important centru de pictură populară, de fierărie şi de rotărie – activităţi mult diminuate sau dispărute treptat în a doua jumătate a sec. 20. În Sălişte, menţionat documentar, prima oară, în 1265, se află bisericile „Înălţarea Domnului" (1761–1785, cu picturi murale interioare executate în 1790–1791 şi fresce exterioare realizate în perioada 1791–1810), declarată monument istoric, şi „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" din cartierul Grui (1742), cu turn-clopotniţă din 1816, iar în satul Sibiel, atestat documentar în 1366, există ruinele cetăţii Salgo (sec. 12–13) şi biserica ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime" a schitului Sibiel (1765–1776, cu picturi murale realizate în anii 1782–1785 de Stan Zugravul), cu turn-clopotniţă din 1794. Schitul Sibiel a fost desfiinţat în anul 1800 şi reînfiinţat în 1991, biserica lui fiind declarată monument istoric în 1924.

Sălişte (2). Jocul popular râureanca

Bisericile „Sfânta Treime" (1620, cu unele transformări din 1843 şi 1896), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (începutul sec. 18) şi „Sfântul Nicolae"-Cacova (1771–1774, cu turn-clopotniţă din 1794), în satele Vale, Galeş şi Fântânele. Com. **S.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă satele Aciliu, Amnaş, Crinţ, Fântânele, Galeş, Mag, Săcel, Sibiel şi Vale. La Sălişte s-au născut numeroase personalităţi, printre care Dionisie Romano, Ioan Lupaş, Onisifor Ghibu, Ioan Moga, D.D. Roşca, Ionel Pavel, Oprea Miclăuş ş.a.

SĂLIŞTEA, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în culoarul Orăştiei, la poalele de NV ale M-ţilor Şureanu, pe stg. văii Mureşului; 2 276 loc. (1 ian. 2011): 1 160 de sex masc. şi 1 116 fem. Haltă de c.f. (în satul Tărtăria). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **S.** s-au numit *Cioara.* Prelucr. lemnului (placaj, panel, furnir). Cămine culturale (Săliştea, Tărtăria). În arealul satului Tărtăria au fost descoperite vestigiile unei aşezări neolitice, aparţinând culturii Turdaş (milen. 4 î.Hr.), iar în perimetrul satului Săliştea, un tezaur dacic (sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr.) compus dintr-o placă de argint, decorată (prin ciocănire) cu figuri de războinici, un lanţ ornamental şi două coliere din argint. În satul Săliştea, menţionat documentar, prima oară, la 4 nov. 1310, se află mănăstirea Afteia (de călugări), înfiinţată la mijlocul sec. 15 şi cunoscută iniţial sub numele de Sihăstria Plăişor, iar din sec. 17 cu numele actual (sau Mănăstirea de la Cioara). În 1778, mănăstirea a fost desfiinţată şi demolată din ordinul Curţii Imperiale de la Viena, din materialul recuperat construindu-se (1798) biserica cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", pictată în 1830 de Simion Zugravul din Laz. La 22 iun. 1934 a fost pusă piatra de temelie a unei noi biserici, cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantian şi Elena", construită din lemn de stejar pe temelie de piatră, sfinţită la 21 mai 1952. În 1981, Nicolae Gavrilean din Suceava şi ucenicii săi L. Dumitrava şi R. Gherghean au executat picturile interioare pe tencuială. În anii 2000–2002 a fost construită o clădire cu două etaje pentru pelerini. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1975. Tot în satul Săliştea se află casa „Barcsay" (sec. 17), azi sediul Primăriei.

SĂLIŞTEA DE SUS, oraş în jud. Maramureş, situat în partea de SE a Depr. Maramureş, la poalele de NE ale M-ţilor Ţibleş, pe cursul superior al râului Iza; 5 059 loc. (1 ian. 2011): 2 587 de sex masc. şi 2 472 fem. Supr.: 64,8 km², din care 15,7 km² în intravilan; densitatea: 322 loc./km². Prelucr. lemnului; confecţii textile. Pomicultură; apicultură. Biblioteca „Ion Iuga", cu peste 10 000 vol. Casa de cultură, renovată în 2007. Centru de pielărie, cojocărie, de arhitectură şi de port popular. În satul Săliştea de Sus, menţionat documentar, prima oară, în 1365, se află două biserici din lemn, cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", una numită a Nistoreştilor sau Biserica din Deal (1650, incendiată de tătari în 1717 şi refăcută ulterior) şi alta a Bulenilor sau Biserica din Vale (1722, cu picturi originare pe pereţii interiori şi icoane din sec. 18). Popas turistic. Agroturism. Com. Săliştea de Sus a fost declarată oraş la 7 apr. 2004.

SĂLSIG, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situat în SV Depr. Baia Mare, la poalele Dealurilor Asuajului şi Sălajului, la confl. râului Sălaj cu Someşul; 1 538 loc. (1 ian. 2011): 771 de sex masc. şi 767 fem. Nod. rutier. Balastieră. Prelucr. lemnului şi a sticlei. Preparate din lapte. Presă de ulei comestibil. Morărit. Creşterea bovinelor şi a melcilor. Cămin cultural (1948). Satul Sălsig apare menţionat documentar, în 1387. Până la 7 apr. 2004, com. **S.** a avut în componenţă satul Gârdani care la acea dată a devenit comună. Agroturism.

SĂNĂTEŞTI → Glăvăneşti.

SĂNDULENI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Tazlău, la poalele de V ale Culmii Pietricica, la confl. râului Răchitiş cu Tazlăul; 4 496 loc. (1 ian. 2011): 2 330 de sex masc. şi 2 166 fem. Nod rutier. Muzeu etnografic. Bibliotecă publică (1964) cu peste 7 000 de vol. Creşterea bovinelor. Conacul „Secara" (1900), în satul Verşeşti.

SĂNDULEŞTI, com. în jud. Cluj, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SE a Dealurilor Feleacului, pe râul Valea Racilor; 1 921 loc. (1 ian. 2011): 971 de sex masc. şi 950 fem. Expl. de gips (în satul Copăceni) şi de calcar (în satul Sănduleşti). Pomicultură (meri, pruni, peri). Cămin cultural. În anul 1910 a fost construită o linie de c.f. cu ecartament îngust, în lungime de 10 km, pe care se transporta calcarul de la Sănduleşti la fabrica de ciment din Turda. Această linie de c.f. a fost scoasă din uz în 1959. În satul Sănduleşti, menţionat documentar, prima

Săpânța. Cimitirul vesel

oară, în 1288, se află o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", declarată monument istoric, construită în sec. 15 (cu unele modificări din sec. 16 şi cu un mic turn-clopotniță din lemn pe pronaos adăugat în sec. 18) şi o biserică unitariană (1796), declarată monument istoric. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" din Sănduleşti a aparținut comunității greco-catolice din 1702 pînă în 1948 când a fost preluată de cultul ortodox, iar în anul 2005, greco-catolicii au redobândit lăcaşul pe care l-au renovat. În 1976, comunitatea ortodoxă din Sănduleşti a construit o nouă biserică. În satul Copăceni, atestat documentar în 1288 există conacul „Vitez" (sec. 19).

SĂPATA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Piteştiului cu Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Cotmeana; 1 790 loc. (1 ian. 2011): 885 de sex masc. şi 905 fem. Reşed. com. este satul *Mârțeşti*. Expl. de petrol şi gaze naturale. Pe terit. satului Mârțeşti au fost descoperite (1929–1930) vestigiile unui castru roman (125 x 90 m), cu turnuri dreptunghiulare la colțuri, înconjurat de un şanț de 25 m lățime, cu zidul de incintă construit din cărămizi legate cu mortar de pământ, nisip şi var. Aici s-au găsit obiecte din ceramică, opaițe, garnituri de costum ajurate etc. În satul Găinuşa se află biserica „Sfântul Nicolae" (1802), iar în satul Lipia, o biserică din lemn datând din 1601.

SĂPÂNȚA, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată la poalele de N ale M-ților Gutâi, la 500 m alt., la confl. râului Săpânța cu Tisa, la granița cu Ucraina; 3 302 loc. (1 ian. 2011): 1 680 sex masc. şi 1 622 fem. Expl. de gresii şi andezit. Produse casnice de artizanat (cergi, clopuri, piese de port popular ş.a.). Muzeul „Ion Stan Pătraş". Localitate cu factori balneari, cunoscută pentru izv. cu ape minerale bicarbonatate, clorurate, sodice, calcice, carbogazoase, izotone, cu conținut bogat în ioni bicarbonici. Apele minerale de aici sunt recomandate, în cură internă, pentru tratarea gastritelor cronice hiperacide (după ce, în prealabil, se îndepărtează dioxidul de carbon din apă prin agitarea apei minerale cu o baghetă din sticlă sau prin vânturarea apei), a bolilor ulceroase gastro-duodenale, a colecistitelor cronice şi colitelor cronice, a formelor simple de diabet zaharat ş.a. Stație de îmbuteliere a apelor minerale. În satul Săpânța, menționat documentar în 1373, se află celebrul „Cimitir vesel", unic şi original, întemeiat în 1936 de către meşterul popular Ion Stan Pătraş. Pe cele peste 800 de cruci din lemn Ion Stan Pătraş şi, ulterior, ucenicii lui, au crestat epitafe şi au pictat în culori, cu multă ingeniozitate şi umor, imagini ale persoanelor defuncte, redând caricatural părțile bune şi, mai ales, defectele caracteristice ale celor dispăruți. Epitafurile în versuri, pline de duh, comprimă biografiile decedaților, completând valoarea artistică a imaginii pictate. În cimitir se află şi mormântul lui Ion Stan Pătraş (1908–1977), însoțit de o cruce pe care n-a apucat să şi-o termine, fiind isprăvită de elevii lui care-i continuă meşteşugul. În arealul com. **S.** se află o mănăstire de călugări, înființată în 1997, cu biserica "Sfântul Mihail", construită din lemn de stejar şi sfințită la 31 august 2003, a cărei turlă are 78 m înălțime. Rezervație naturală (mlaştina Poiana Brazilor, 3 ha).

SĂPOCA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Buzăului cu Subcarpații Buzăului, la poalele Dealurilor Pâclelor şi Blăjani, pe râul Slănic, în apropiere de confl. cu Buzăul; 3 353 loc. (1 ian. 2011): 1 665 de sex masc. şi 1 688 fem. Balastieră. Centru viticol. Creşterea ovinelor. Satul Săpoca este atestat documentar în 1526. Biserica având hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1692), în satul Măteşti. Spital de neuropsihiatrie.

SĂRACA, Mănăstirea ~ → Gătaia (2).

SĂRATA 1. Câmpia Săratei, subunitate a Câmpiei Române, situată în partea central-nord-estică a acesteia, între văile râurilor Buzău (E) şi Cricovu Sărat (V) şi Glacisul Istriței (N-NV) şi Câmpia Bărăganului (S-SE). Este o unitate de subsidență, formată din depozite aluvionare holocene, drenată de numeroase văi (Sărata, Năianca, Ghighiu, Bălana ş.a.), acoperită predominant cu soluri cernoziomice, propice culturilor agricole.

2. → Nicolae Bălcescu (1).

3. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată pe valea Siretului, la poalele Culmii Pietricica; 2 526 loc. (1 ian. 2011): 1 288 de sex masc. şi 1 238 fem. Satul Sărata prezintă potențial balnear datorită prezenței unor izvoare cu ape minerale sulfuroase, sulfatate, bicarbonate calcice, sodice şi clorurate sodice de mare concentrație (57–238 g/l) şi a unui climat de dealuri, sedativ. Com. **S.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Bălțata şi Sărata din com. Nicolae Bălcescu, jud. Bacău.

SĂRATA-MONTEORU, stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă, situată în satul omonim al com. Merei, jud. Buzău, în depresiunea Sărata, la poalele de NE ale Dealului Istrița, la 86 m alt., la 18 km V de municipiul Buzău. Haltă de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Expl. de petrol (din 1845). Climat influențat de colinele împădurite din apropiere, cu veri călduroase (în iul. temp. medii de 22°C) şi ierni nu prea friguroase (în ian. medii termice în jur de –3°C). Temp. medie anuală este de 10°C, iar precipitațiile însumează, în medie, 550 mm anual. Factorii naturali de cură sunt climatul de cruțare, apele minerale sărate, sodice,

Sărata Monteoru. Complexul balnear

iodurate, bromurate, calcice, magneziene, unele sulfuroase, de mare concentraţie (188,5 g/l) şi nămolul mineral sulfuros. Staţiunea funcţionează neîntrerupt din anul 1895, fiind recomandată pentru tratarea afecţiunilor reumatismale (spondiloze cervicale, dorsale şi lombare în forme simple, artroze, poliartroze în faze inactive, coxartroze, tendinoze, periartrite scapulohumerale etc.), a celor posttraumatice (stări după operaţii pe muşchi, articulaţii şi oase, vindecate, fără sechele funcţionale, stări după entorse şi luxaţii), neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după poliomelită şi după polineuropatii), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice) ş.a. Pe terit. satului Sărata-Monteoru există unul dintre cele mai importante complexe arheologice ale României (→ Merei). Din staţiunea balneoclimatică se pot efectua excursii la vulcanii noroioşi de la Pâclele Mari şi Pâclele Mici, la mănăstirea Ciolanu, la Tabăra de sculptură în aer liber de la Măgura, pe valea superioară a Buzăului etc.

SĂRATA-ODORHEI → Odorheiu Secuiesc.

SĂRĂCINEŞTI, Mănăstirea ~ → Păuşeşti-Măglaşi.

SĂRĂTURILE, grind de origine marină situat în extremitatea de E a Deltei Dunării (jud. Tulcea), la N de braţul Sfântu Gheorghe. Extins de-a lungul ţărmului Mării Negre, grindul este alcătuit din cordoane de nisip alăturate, între care apar fâşii depresionare inundate la ape mari. Lungime: 9 km; lăţime max.: 10 km; supr.: 7 500 ha; alt. max.: 4 m. Relief de dune (mobile), cu alt. medii de 2,5 m. Vegetaţie săracă. Unii oameni de ştiinţă presupun că grindul **S.** ar corespunde cu fosta ins. *Peuce,* amintită de Strabon în scrierile sale. Grindul **S.**, care se continuă spre N cu un îngust cordon litoral până la Sulina, este traversat de canalul Tătaru pe direcţie N-S.

SĂRĂŢEL → Şieu-Măgheruş.

SĂRĂŢENI 1. Com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa; 1 309 loc. (1 ian. 2011): 635 de sex masc. şi 674 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Com. **S.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Sărăţeni din com. Balaciu, jud. Ialomiţa.

2. Com. în jud. Mureş, formată dintr-un sat, situat în Depr. Praid-Sovata, pe cursul superior al râului Târnava Mică, la 5 km de oraşul Sovata; 2 459 loc. (1 ian. 2011): 1 205 de sex masc. şi 1 254 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Sculpturi în lemn. Agroturism. Com. **S.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Sărăţeni din oraşul Sovata. Satul Sărăţeni este atestat documentar în anul 1332.

SĂRĂŢUICA, lac de tip liman fluviatil, situat în arealul com. Sărăţeni, jud. Ialomiţa. Supr.: 0,6 km^2; lungime: 2 km; lăţimea max.: 120 m; ad. max.: 2 m.

SĂRMAŞ 1. Câmpia colinară a Sărmaşului, subunitate a Pod. Transilvaniei, situată în S-SE Câmpiei Mureşene, la N şi V de valea Mureşului, cuprinsă între Reghin şi Luduş. Relieful, cu alt. de 400–600 m, suprapus în mare parte peste structuri de domuri, este format dintr-o succesiune de interfluvii prelungi, domoale, cu versanţi asimetrici, afectaţi de ravene şi alunecări de teren. Numeroasele râuri care drenează câmpia (Lechinţa, Pârâu de Câmpie, Şesu, Bologa, Şar, Agriş ş.a.) prezintă văi largi, adâncite în depozitele predominant sarmaţiene (argile marnoase, nisipuri, tufuri), cu lunci extinse, în care se remarcă adesea procese de înmlăştinire. Structura în domuri determină prezenţa, aici, a unor însemnate zăcăminte de gaze naturale, exploatate la Zau de Câmpie, Sărmăşel, Şincai, Bogata, Luduş, Ceuaşu de Câmpie, Râciu, Ulieş ş.a. **C.c.S.** cuprinde, la rândul, ei trei subunităţi: *Colinele Mădăraşului* (considerate de unii autori o subunitate aparte a Câmpiei Mureşene) între văile Agrişului (N-NE), Mureşului (S şi E) şi Lechinţei (V), *Colinele Comlodului,* între Lechinţa (E) şi Pârâu de Câmpie (V), şi *Colinele Luduşului,* între Pârâu de Câmpie (E) şi aliniamentul cursului inferior al Arieşului–Valea Florilor (V).

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 5 sate, situată în partea de N a Depr. Giurgeu, la poalele de NV ale M-ţilor Giurgeu, pe cursul superior al râului Mureş; 4 018 loc. (1 ian. 2011): 2 041 de sex masc. şi 1 977 fem. Haltă de c.f. (în satul Sărmaş). Expl. de aglomerate andezitice. Expl. şi prelucr. lemnului (în satul Hodoşa). Centru de ţesături şi cusături populare (Sărmaş). Muzeu etnografic (Sărmaş). În satul Sărmaş, atestat documentar în 1850, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1936–1939, renovată şi repictată în anii 1989–1994 şi resfinţită la 29 aug. 1994). Agroturism.

SĂRMAŞU, oraş în jud. Mureş, situat în Câmpia colinară a Sărmaşului, pe cursul superior al Pârâului de Câmpie; 7 453 loc. (1 ian. 2011): 3 674 de sex masc. şi 3 779 fem. Supr.: 62,8 km^2, din care 5,3 km^2 în intravilan; densitatea: 1 406 loc./km^2. Halte de c.f. (în oraşul Sărmaşu şi în satele Balda, Sărmăşel şi Sărmăşel-Gară). Expl. de gaze naturale (în satul Sărmăşel). Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Produse textile. Muzeu cu colecţii de istorie şi etnografie (Sărmaşu). Muzeu de artă religioasă. Centru de prelucr. artistică a lemnului, de cusături şi ţesături populare. Vestigii din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (ceramică de tip Coţofeni). Oraşul Sărmaşu apare menţionat documentar pentru prima oară, ca sat, la 10 apr. 1329. La 16 sept. 1944, trupele ungare de ocupaţie au masacrat 126 de evrei din Sărmaşu. Com. Sărmaşu a fost trecută în categoria oraşelor la 6 oct. 2003, având în subordine ad-tivă satele Balda, Larga, Moruţ, Sărmăşel, Sărmăşel-Gară, Titiana şi Vişinelu. În satul Sărmăşel-Gară se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", datând din 1692, mutată aici în 1939 din satul Dâmb. Biserica păstrează picturi interioare realizate în 1781 de Toader zugravul. Declarată monument istoric.

SĂRMĂŞAG → Şărmăşag.

SĂRULEŞTI 1. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată în depresiunea omonimă din Subcarpaţii Buzăului, la poalele de S ale Dealului Bisoca, la confl. râului Pecineaga cu Slănic; 1 365 loc. (1 ian. 2011): 709 de sex masc. şi 656 fem. Pomicultură (meri, pruni, nuci, peri). Biserica având hramul „Sfântul Nicolae", în satul Goicelu.

2. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe cursul mijlociu al râului Mostiştea; 3 126 loc. (1 ian. 2011): 1 594 de sex masc. şi 1 532 fem. Staţie de c.f. (în satul Săruleşti), inaugurată la 17 nov. 1886. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Piscicultură în iazuri şi heleşteie. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **S.** a făcut parte din jud. Ilfov. Fond cinegetic (fazani,

prepeliţe, iepuri). Satul Săruleşti este atestat documentar în anul 1606.

SĂSCIORI 1. Com. în jud. Alba, alcătuită din 9 sate, situată la poalele de N ale M-ţilor Şureanu, pe cursul mijlociu al râului Sebeş; 6 008 loc. (1 ian. 2011): 3 068 de sex masc. şi 2 940 fem. Hidrocentrală (42 MW), intrată în funcţiune în 1987. Prelucr. lemnului (mobilă). Prese pentru ulei de nucă (în satul Laz) şi ulei din seminţe de dovleac (în satul Căpâlna). Preparate din carne şi lapte. Produse de panificaţie. Creşterea bovinelor. Renumite centre de ceramică roşie, nesmălţuită (în satele Săsciori şi Loman), şi de confecţionare a uneltelor din lemn (în satul Loman). Vechi şi vestite centre de realizare a icoanelor pe sticlă, la Săsciori, Loman şi mai ales Laz, cu tradiţie din sec. 18 (icoanele se caracterizează printr-o gamă cromatică sobră, bazată pe tonuri de verde şi gri-argintiu). În satul Căpâlna, menţionat documentar, prima oară, în 1386, au fost descoperite (1939, 1942, 1954) vestigiile unei puternice cetăţi dacice (sf. sec. 2 î.Hr. – 106 d.Hr.), inclusă pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO, iar în satele Săsciori şi Laz, atestate documentar în 1309 şi, respectiv, 1357, se află ruinele unor cetăţi medievale din sec. 13. În satul Sebeşel, atestat documentar în 1382, s-a născut pictorul Sava Henţia (1848–1904), elev al lui Theodor Aman. Agroturism.

2. Hidrocentrala ~ → Şugag (2).

SĂTMAR → Satu Mare (1).

SĂUCA, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Tăşnadului cu Dealurile Crasnei; 1 387 loc. (1 ian. 2011): 659 de sex masc. şi 728 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, rapiţă ş.a. Pomicultură (meri, pruni, cireşi, vişini, caişi). Creşterea bovinelor şi ovinelor. Satul Săuca apare menţionat documentar, prima oară, în 1220, iar satele Silvaş, Cean, Becheni şi Chisău în anii 1234, 1244, 1334 şi 1475.

Săsciori (1). Vestigiile cetăţii dacice din satul Căpâlna

SĂUCEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată pe interfluviul dintre Siret şi Bistriţa (în zona în care terasele de pe dr. Siretului se îngemănează cu cele de pe stg. Bistriţei), pe cursul inf. al râului Turbata; 5 279 loc. (1 ian. 2011): 2 676 de sex masc. şi 2 603 fem. Haltă de c.f. (în satul Şerbeşti). În satul Săuceşti se află o biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (ctitorie din 1825 a domnului Ion Sandu Sturdza, restaurată în 1860 de fiul său, Costache Sturdza), iar în satul Şerbeşti, o biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1843–1844, reparată în anii 1921–1922, cu un pridvor adăugat în perioada 1929–1930) şi un conac din 1890. Com. **S.** a fost grav afectată de inundaţiile din 25–27 iul. 2008.

SĂULEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Dealurilor Jiului, pe dr. râului Gilort; 2 274 loc. (1 ian. 2011): 1 169 de sex masc. şi 1 105 fem. Staţie de c.f. (în satul Bibeşti), inaugurată la 16 febr. 1888. Expl. de gaze naturale (în satul Bibeşti). În satul Bibeşti a existat o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae", construită în anii 1798–1799 (refăcută şi pictată în interior în 1871) şi demolată în sept. 1991 din cauza deteriorării avansate.

SĂVĂDISLA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 8 sate, situată în depresiunea cu acelaşi nume, la poalele de NE ale masivului Muntele Mare şi cele de V ale Dealurilor Feleacului, pe râul Feneş; 4 428 loc. (1 ian. 2011): 2 196 de sex masc. şi 2 232 fem. Expl. de marmură roşie. Pomicultură. În satul Săvădisla, menţionat documentar, prima oară, în 1285, se află un muzeu de artă şi un castel (sec. 19), care adăposteşte un Sanatoriu T.B.C., iar în satul Vlaha există o biserică romano-catolică din sec. 14, cu picturi murale interioare din 1380. În satul Stolna există o biserică ortodoxă din zid, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1730, cu picturi murale interioare din 1772), iar în satul Finişel, o biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1758, cu picturi interioare din 1807). Agroturism.

SĂVÂRŞIN, com. în jud. Arad, alcătuită din 9 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Zarand şi cele de NE ale Pod. Lipovei, pe Valea Mureşului; 3 156 loc. (1 ian. 2011): 1 531 de sex masc. şi 1 625 fem. Staţie (în satul Săvârşin) şi haltă de c.f. (în satul Toc). Staţie hidrologică. Expl. de molibdenit (în satul Troaş), granit (Săvârşin) şi de marmură (în satul Căprioara). Expl. şi prelucr. lemnului şi a marmurei. Culturi de cereale. Pomicultură (pruni, meri, peri, nuci). În satul Săvârşin, menţionat documentar, prima oară, în 1479, se află un muzeu cu colecţii de artă plastică şi decorativă (grafică universală, artă decorativă din Extremul Orient, grafică şi pictură semnate de Eugen Popa şi Gina Hagiu) şi de etnografie, iar în satul Temeşeşti, atestat documentar în 1479, un punct muzeal etnografic, cu piese de port popular, ţesături, icoane, ceramică ş.a. În satul Săvârşin se află un castel (1650-1680), refăcut în sec. 19, în stil neoclasic, cumpărat de regele Mihai I în 1941 de la Ioan Mocsony-Stârcea şi naţionalizat în 1948 de statul comunist. Castelul a fost retrocedat fostului rege Mihai I la 1 iun. 2001, renovat, remobilat şi redat circuitului turistic în 2005. Castelul are un parc de 6,5 ha, cu lac; în satul Troaş există biserica din lemn „Sfinţii Trei Ierarhi" (1782).

SĂVENI 1. Câmpia Săvenilor, câmpie deluroasă situată în partea central-nordică a Câmpiei Jijiei Superioare (Pod. Moldovei), la N de Dealurile Copalău–Cozancea, mărginită la N şi NE de Valea Prutului, la SE de Culmea Ripiceni–Stânca, iar la V de aria depresionară Dorohoi–Botoşani. Este străbătută de râul Başeu şi parţial de Jijia.

2. Oraş în jud. Botoşani, situat în Câmpia Jijiei Superioare, la 100 m alt., în zona de confl. a râului Podriga cu Başeu, la 35 km NE de municipiul Botoşani; 7 998 loc. (1 ian. 2011): 3 812 de sex masc. şi 4 186 fem. Supr.: 59,6 km^2, din care 4,9 km^2, în intravilan; densitatea: 1 632 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Fabrici de conf., de tricotaje şi de produse alim. (caşcaval, biscuiţi, panificaţie). Morărit. Muzeu de istorie şi arheologie (1964). Casa memorială „Mihai Ciucă". Spital (din 1879). **Istoric.** Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, ca aşezare rurală, la 11 apr. 1546, iar la 4 aug. 1818 devine târg (prin hrisovul domnesc semnat de Scarlat Callimachi) cu drept de a ţine 12 iarmaroace pe an pentru comerţ cu vite. Declarat oraş în 1920, a fost trecut în rândul aşezărilor rurale în

1950 şi a redevenit oraş la 17 febr. 1968. În prezent, oraşul **S.** are în subordine adtivă satele Bodeasa (atestat documentar la 30 mart. 1652), Bozieni (atestat la 14 aug. 1432, cu numele Boji Petru, iar în 1667 cu numele Boziani), Chişcăreni (20 dec. 1635), Petricani (24 nov. 1492) şi Sat Nou. **Monumente:** rateşul/hanul (mijlocul sec. 18), care adăposteşte azi Muzeul de istorie şi arheologie; bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1880) – o îmbinare a stilului gotic cu cel bizantin – şi „Sfântul Gheorghe" (1804–1805, reconstruită în anii 1890–1895 ca urmare a deteriorării provocate de un trăsnet, care a lovit biserica în 1884).

3. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe dr. râului Ialomiţa; 3 273 loc. (1 ian. 2011): 1 628 de sex masc. şi 1 645 fem. Morărit; produse de panificaţie. Culturi irigate de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor şi păsărilor. Satul Săveni a luat fiinţă în 1870. Până la 25 mart. 2005, com. **S.** a avut în componenţă satele Lăcusteni şi Platoneşti care la acea dată au format com. Platoneşti, jud. Ialomiţa

SĂVINEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Cracău-Bistriţa, pe râul Bistriţa, la 12 km SE de municipiul Piatra-Neamţ; 6 672 loc. (1 ian. 2011): 3 320 de sex masc. şi 3 352 fem. Halte de c.f. (în satele Săvineşti şi Dumbrava-Deal). Centrală electrică şi de termoficare. Producţie de fire din nylon, de vopsea Köber şi de îngrăşăminte şi produse azotoase. Combinatul de fire şi fibre sintetice (relon, melană), intrat în funcţiune în 1959, a fost dezafectat după anul 2000.

SÂG, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată în partea de S a Depr. Şimleului, la poalele de NE ale M-ţilor Plopiş, pe cursurile superioare ale râurilor Barcău şi Valea Banului; 3 402 loc. (1 ian. 2011): 1 677 de sex masc. şi 1 725 fem. Centru de prelucr. a firelor şi fibrelor textile (în satul Tusa). Producţie de palincă. Păstrăvărie. Culturi de cereale, cartofi ş.a. Creşterea bovinelor. Pomicultură (pruni, meri, peri). Satul Sâg apare menţionat documentar, prima oară în 1257. Bisericile ortodoxe, din lemn, cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Tusa (începutul sec. 17, restaurată în anii 1965–1968 şi 2006) şi Sârbi (1707, decorată cu crestături şi pictată în interior în anul 1824 de Dimitrie Ispas din Gilău).

SÂI, râu, afl. stg. al Dunării în amonte de Turnu Măgurele; 81 km; supr. bazinului: 352 km^2. Izv. din Câmpia Boian şi curge paralel şi în apropiere de cursul inf. al Oltului. Mulţi geografi consideră râul Sâi ca fiind un vechi curs, părăsit, al Oltului, fapt pentru care este denumit, sugestiv, *Oltu Mic.*

SÂMBĂTA 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Holod, în zona Dealurilor Pădurii Craiului, pe râul Holod; 1 455 loc. (1 ian. 2011): 692 de sex masc. şi 763 fem. Staţie (în satul Rogoz) şi haltă de c.f. (în satul Zăvoiu). Nod rutier. Satul Sâmbăta apare menţionat documentar, prima oară, în 1508. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 17, cu iconostas pictat în sec. 18 de David zugravul), „Buna Vestire" (1769) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 19, cu picturi originare executate de Ioan Lăpuşan), în satele Copăceni, Ogeşti şi Rotăreşti.

2. Mănăstirea ~ → Sâmbăta de Sus.

SÂMBĂTA DE SUS , com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Făgăraş, la poalele de N ale M-ţilor Făgraş; 1 514 loc. (1 ian. 2011): 765 de sex masc. şi 749 fem. Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr, plante de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor şi bubalinelor (bivoli). Centru de pielărie şi cojocărie. Com. **S. de Sus** a fost înfiinţată la 3 apr. 2003 prin desprinderea satelor Sâmbăta de Sus şi Staţiunea Climatică Sâmbăta din com. Voila, jud. Braşov. În satul Sâmbăta de Sus, menţionat documentar, prima oară, la 20 ian. 1437, se află mănăstirea Sâmbăta sau Brâncoveanu (de călugări), iniţial cu o biserică din lemn, cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Izvorul Tămăduirii", consturită în 1657 din iniţiativa vornicului Preda Brâncoveanu (bunicul viitorului domn Constantin Brâncoveanu) pentru călugării sihaştrii care vieţuiau în această zonă. Pe locul acestei bisericuţe din lemn, Constantin Brâncoveanu a construit, în anii 1696–1701, o biserică din piatră şi cărămidă, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", care a fost pictată la interior în 1766 de zugravii Ionaşcu şi Pană. În iunie 1761, mănăstirea a scăpat de la demolarea ordonată de generalul austriac Adolph von Buccow, probabil la intervenţia fam. Brâncoveanu, proprietara moşiei şi satului Sâmbăta, aceasta fiind singura mănăstire ortodoxă din Transilvania acelor vremuri rămasă nedistrusă. Totuşi, prin stăruinţa episcopului greco-catolic Grigore Maior pe lângă generalul Preiss de la Curtea imperială de la Viena, mănăstirea de la Sâmbăta a fost distrusă cu tunurile în noiembrie 1785 (ca represiune împotriva călugărilor care erau ostili procesului de catolicizare), cu toate intervenţiile făcute de boierii Nicolae şi Emanoil Brâncoveanu pe lângă guvernatorul de atunci al Transilvaniei. Biserica mănăstirii nu a putut fi demolată, ci doar avariată datorită zidurilor groase şi solide, ea rămânând în ruină până în anul 1928, când mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului a început lucrările de refacere a bisericii, a chiliilor şi a clădirilor anexe, astfel încât la 15 aug. 1936 a avut loc sfinţirea ansamblului monahal de la Sâmbăta, picturile murale originare fiind restaurate în acea perioadă. Pe peretele de vest al pronaosului se păstrează un valoros tablou votiv al ctitorilor brâncoveni. În timpul celor 143 de ani cât mănăstirea a fost părăsită, credincioşii din satele învecinate se adunau în fiecare an aici de ziua Izvorului Tămăduirii pentru a lua apă de la un izvor. La 28 oct. 1959, prin decretul Consiliului de Stat nr. 410 mănăstirea a fost desfiinţată de autorităţile comuniste şi călugării alungaţi. Începând din 1990, când s-a reînfiinţat mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus, prin grija mitropolitului Ardealului, Crişanei şi Maramureşului, Antonie Plămădeală, la această mănăstire au fost construite un paraclis cu hramul „Sfinţii Martiri Brâncoveni", un corp de clădiri care cuprinde chiliile, bucătăria, trapeza, biblioteca, arhondaricul destinat oaspeţilor şi muzeul cu colecţii de icoane (peste 500 de icoane), veşminte liturgice, obiecte de cult, cărţi vechi, manuscrise şi documente, numismatică, obiecte de artă populară şi etnografie ş.a. Toate acestea au fost sfinţite la 15 aug. 1993 de Preafericiţii Părinţi Teoctist (Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române) şi Bartolomeos (Patriarhul Ecumenic de Constantinopol), aflat în vizită în România. La 15 aug. 2003, la mănăstirea Brâncoveanu a fost inaugurată o nouă clădire care adăposteşte Centrul Ecumenic – Academia de la Sâmbăta de Sus în care sunt găzduite seminariile şi conferinţele teologice naţionale şi internaţionale. La

această mănăstire funcționează un vechi și tradițional atelier de pictură, condus în prezent de părintele arhidiacon Calinic Morar, în care se realizează celebrele icoane pe sticlă. Biblioteca mănăstirii deține peste 35 000 de volume, din care c. 200 sunt cărți vechi de cult. La 21 iul. 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe române i-a canonizat la această mănăstire pe domnul Constantin Brâncoveanu, pe cei patru fii ai săi – Constantin, Radu, Matei și Ștefan – și pe sfetnicul Ianache (ginerele lui Constantin Brâncoveanu), zi înscrisă în calendar, la 16 aug., cu numele Sfinții Martiri Brâncoveni. Clopotnița mănăstiri, aflată la 200 de m de biserică, adăposteşte cinci clopote turnate la Viena. La această mănăstire are loc anual (din 1997), pe data de 15 aug., Festivalul național de muzică religioasă corală. În satul Sâmbăta de Sus se află un palat, supus de mai multe ori unor renovări și transformări, care a fost reşed. de vară a domnului Constantin Brâncoveanu, precum şi biserica „Sfântul Teodor Tiron" (1784). În apropierea ansamblului monahal Sâmbăta există Complexul turistic Sâmbăta, situat la 600 m alt., loc de recreere și odihnă și, totodată, punct de plecare spre crestele și cabanele M-ților Făgăraș.

SÂMBUREŞTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 7 sate, situată în SV Piem. Cotmeana; 1 235 loc. (1 ian. 2011): 597 de sex masc. şi 638 fem. Centru viticol şi de vinificație. Apicultură. Pomicultură (meri, pruni, peri). Producție de prune deshidratate. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. În satul Sâmbureşti se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1611, cu pridvor adăugat în 1771 şi cu picturi murale interioare din 1829; clopot din 1711) şi curtea boierească a armaşului Marcu (1611).

SÂNANDREI, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Timişului, pe râul Bega Veche; 6 081 loc. (1 ian. 2011): 3 138 de sex masc. şi 2 943 fem. Nod feroviar. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, legume etc. Creşterea bovinelor. Satul Sânandrei apare menționat documentar, prima oară, în 1230. În satul Carani, atestat documentar în 1717, se află o biserică romano-catolică având hramul „Înălțarea Sfintei Cruci" (1734) şi un conac în stil baroc (1733–1734).

SÂNCEL, com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Târnavei Mici, pe râul Târnava Mică, în apropiere de confl. cu Târnava Mare; 2 606 loc. (1 ian. 2011): 1 347 de sex masc. şi 1 259 fem. Halte de c.f. (în satele Sâncel şi Pănade). Prelucr. lemnului. Producție de termopane. Morărit; produse de panificație. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr ş.a. Centru pomi-viticol. Satul Sâncel apare menționat documentar, prima oară, în 1252, iar satele Pănade şi Iclod, în anii 1290 şi 1347. Monument închinat eroilor căzuți pe câmpurile de luptă în timpul celor două războaie mondiale.

SÂNCRAIU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Huedin, la poalele de NE ale M-ților Vlădeasa, la 600 m alt., pe râul Călata; 1 691 loc. (1 ian. 2011): 784 de sex masc. şi 907 fem. Prelucr. lemnului. Agroturism. În satul Sâncraiu, menționat documentar, prima oară, în 1334, se află o biserică din sec. 13 (azi biserică reformată), cu unele refaceri din sec. 15, iar în satul Domoşu, atestat documentar în 1408, o biserică reformată (sec. 18), cu tavan casetat şi pictat în 1774. Biserică reformată (sec. 18–19), în satul Alunişu.

SÂNCRAIU DE MUREŞ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. râului Mureş, la poalele Colinelor Mădăraşului; 7 519 loc. (1 ian. 2011): 3 641 de sex masc. şi 3 878 fem. Haltă de c.f. (în satul Nazna). Producție de vopsele, adezivi, poliester şi de produse textile. Creşterea bovinelor. În satul Sâncraiu de Mureş, menționat documentar, prima oară, în 1293, se află o biserică din sec. 12 (azi biserică reformată), zugrăvită în anul 1900, o biserică romano-catolică (sec. 14, cu tavan casetat şi pictat în sec. 18) şi o biserică ortodoxă din lemn şi piatră (1793), iar în satul Nazna, atestat documentar în 1453, există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1991–1993.

SÂNCRĂIENI, com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată în Depr. Ciuc, la poalele de SE ale M-ților Harghita şi cele de SV ale M-ților Ciuc, la 650 m alt., pe cursul superior al râului Olt; 2 614 loc. (1 ian. 2011): 1 327 de sex masc. şi 1 287 fem. Stație de c.f. (în satul Sâncrăieni). Nod rutier. Muzeu etnografic (în satul Sâncrăieni). În arealul satului Sâncrăieni au fost descoperite (1953) vestigiile unei aşezări dacice (sec. 3 î.Hr.) şi un tezaur dacic din argint (sec. 1 î.Hr.) alcătuit din două vase semisferice, 12 cupe de diferite forme, două brățări masive, o fibulă, monede etc. În satul Sâncrăieni, menționat documentar, prima oară, în 1566, se află două biserici romano-catolice, cu ziduri de incintă, una datând din sec. 15 (cu unele refaceri din sec. 17) şi alta din sec. 18 (cu hramul „Sfântul Ştefan"). În M-ții Harghita, în arealul com. **S.** există mlaştina Borsaroş şi tinovul Luci (6 000 m^2), declarate rezervații botanice. Tinovul Luci este împădurit (pădure de pin silvestru), în care îşi găsesc adăpost o serie de relicte glaciare, printre care se remarcă mesteacănul pitic (*Betula nana*), la limita sudică a arealului său mondial. Până la 7 apr. 2004, com. **S.** a avut în componență satele Fitod, Hosasău, Leliceni, Misentea (care la acea dată s-au desprins din com. Sâncrăieni şi au format com. Leliceni), Sântimbru şi Sântimbru-Băi (aceste două sate din urmă s-au desprins şi ele din com. Sâncrăieni, la 7 apr. 2004, şi au format com. Sântimbru).

SÂNDOMINIC, com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată în partea de N a Depr. Ciuc, la poalele de NV ale M-ților Ciuc, în zona de confl. a râurilor Lunca Mare şi Sedloco cu Oltul; 6 371 loc. (1 ian. 2011): 3 109 de sex masc. şi 3 262 fem. Expl. de dolomit şi marmură. Producție de cherestea. Prelucr. lânii. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Muzeu de istorie şi etnografie. În satul Sândominic, menționat documentar, prima oară, în 1567, se află o biserică romano-catolică (sec. 13), cu zid de incintă realizat în 1813, şi o biserică ortodoxă, din lemn, datând de la începutul sec. 19. În perioada 1894–1967, com. **S.** a avut în componență localit. minieră Bălan, care la 4 aug. 1967 a fost declarată oraş.

Sâncrăieni. Vas dacic din argint

SÂNGEORGIU DE MUREŞ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Mureşului, în zona de contact cu Dealurile Nirajului, la 350 m alt.; 9 247 loc. (1 ian. 2011): 4 522 de sex masc. şi 4 725 fem. Expl. de gaze naturale şi de pietriş. Producţie de cabluri electrice şi de maşini de cusut. Creşterea bovinelor. Culturi de cartofi şi legume. Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, cu climat de dealuri, sedativ, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 19°C) şi ierni friguroase (în ian. medii termice sub –4°C). Temp. medie anuală este de 8°C, iar precipitaţiile însumează c. 650 mm anual. Factorii naturali de cură sunt climatul de cruţare şi izv. cu ape minerale clorurate, sodice, iodurate, sulfuroase, recomandate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale (spondiloze, artroze, poliartroze, tendinoze), a celor post-traumatice (stări după entorse, luxaţii şi fracturi ale oaselor membrelor, tratate şi vindecate), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice) etc. În satul Sângeorgiu de Mureş, atestat documentar în 1332, se află un castel construit în 1870 pe locul unuia din 1640, în prezent în stare de degradare; biserică reformată (1791), în satul Cotuş. Pârtie de schi pe Dealul Piţigoiului. Rezervaţie forestieră de stejari multiseculari (1 ha). Turism.

SÂNGEORGIU DE PĂDURE, oraş în jud. Mureş, situat în Pod. Târnavelor, în zona de confl. a râului Cuşmed cu Târnava Mică; 5 552 loc. (1 ian. 2011): 2 657 de sex masc. şi 2 895 fem. Supr.: 71,4 km^2, din care 5,8 km^2 în intravilan; densitatea: 957 loc./km^2. Staţie de c.f. (în oraşul Sângeorgiu de Pădure). Expl. de gaze naturale. Expl. şi prelucr. lemnului. Centru de confecţionare a obiectelor din împletituri de paie. În arealul oraşului, pe vatra fostului sat Bezidu Nou, a fost realizat (1984–1986) un lac de acumulare. Pe terit. oraşului Sângeorgiu de Pădure a fost descoperit (1942) un depozit de bronzuri, datând din prima Epocă a fierului, iar în perimetrul satului Bezid (1958), vestigiile unei aşezări din perioada de trecere la feudalism (sec. 4), în care s-au găsit vase din sticlă, o fructieră, un pieptene din os ş.a. În oraşul Sângeorgiu de Pădure, menţionat documentar, prima oară, în 1333, se află o biserică din sec. 14 (azi biserică reformată), în stil gotic, cu fragmente de picturi murale interioare de la sf. sec. 15, renovată în 1760 (când i se adaugă un turn şi un amvon din piatră sculptată, realizat de David Sipoş) şi 1935, precum şi un castel din sec. 13, refăcut în 1759 şi în 1809, în stil neoclasic, aparţinând fam. Rhèdey. Com. Sângeorgiu de Pădure a fost trecută în categoria oraşelor la 22 oct. 2003, având în subordine ad-tivă satele Bezid şi Loţu.

SÂNGEORZ-BĂI, oraş în jud. Bistriţa-Năsăud, situat în Depr. Sângeorz, la poalele de S ale M-ţilor Rodnei şi ale Dealului Pleşa (Muscelele Năsăudului), la 435–450 m alt., pe cursul superior al Someşului Mare, în zona de confl. cu râurile Cormaia şi Borcut, la 50 km NE de municipiul Bistriţa; 10 976 loc. (1 ian. 2011): 5 522 de sex masc. şi 5 454 fem. Supr.: 146,2 km^2, din care 3,8 km^2 în intravilan; densitatea: 2 888 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl. de marmură (în localit. componentă Cormaia) şi de dacit. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, mobilă, brichete din deşeuri de lemn). Producţie de tricotaje şi de produse alim. Staţie de îmbuteliere a apelor minerale. Casă de cultură. Muzeu de artă comparată (1986), cu colecţii de etnografie şi lucrări de artă plastică aparţinând artiştilor locali. Tabără anuală estivală de sculptură în lemn, în aer liber, cu participare internaţională. Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat moderat de dealuri şi coline, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 18°C) şi ierni friguroase (în ian. medii termice de –5,5°C). Temp. medie anuală este de 7,5°C, iar precipitaţiile însumează c. 800 mm anual. Numeroase izv. cu ape minerale bicarbonatate, clorurate, sodice, calcice, magneziene, carbogazoase, hipertone (mineralizare totală: 5 242 mg/l), care rivalizează, sub aspect calitativ, cu izv. minerale de la Vichy (Franţa) şi Karlovy Vary (Cehia), dovedindu-se superioare, ca eficacitate, în tratarea afecţiunilor tubului digestiv (gastrite cronice, ulcere gastrice şi duodenale, colite cronice, constipaţii cronice etc.), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, sechele după hepatită cronică, colecistită cronică necalculoasă şi calculoasă), a bolilor metabolice şi de nutriţie (diabet zaharat, obezitate) ş.a. Complex sanatorial şi balnear. **Istoric.** Prima atestare documentară a localităţii datează din 1243, dar aceasta are o existenţă anterioară, întrucât în 1241 ea figurează ca fiind devastată de invazia mongolilor. În 1440, aşezarea apare consemnată, cu numele *Zenthgyurgh,* printre localităţile dăruite lui Jars de Kusal, iar în 1529 figura printre cele 23 de sate intrate în posesia domnului Moldovei, Petru Rareş. Declarat oraş în dec. 1960, **S.-B.** are în subordine ad-tivă două localit. componente (Cormaia şi Valea Borcutului). **Monumente:** în localit. componentă Cormaia, pe Valea Pleşii, la 5 km de Sângeorz-Băi se află biserica din lemn cu dublu hram – „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" şi „Buna Vestire", în stil maramureşean, construită în perioada 1550–1560, reconstruită în 1749-1751 şi

Sângeorz-Băi. Vedere generală (Hotel „Hebe" în stânga şi complexul sanatorial balnear în dreapta)

Sângeorz-Băi. Buveta

restaurată în 1820, păstrează icoane realizate în 1747 de Teodor zugravul. În anul 2003, în jurul acestei biserici a fost întemeiată o mănăstire de călugăriţe, a căror chilii şi clădiri anexe au fost construite în perioada 1994–2002.

SÂNGER, com. în jud. Mureş, alcătuită din 7 sate, situată în zona Colinelor Comlodului, pe Pârâu de Câmpie; 2 429 loc. (1 ian. 2011): 1 226 de sex masc. şi 1 203 fem. Staţie de c.f. (în satul Sânger). Expl. de gaze naturale. Satul Sânger apare menţionat documentar, prima oară, în 1328.

SÂNGERU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, în depresiunea omonimă, la poalele de N ale Dealului Istriţa, pe cursul superior al râului Cricovu Sărat; 5 468 loc. (1 ian. 2011): 2 733 de sex masc. şi 2 735 fem. Morărit; produse de artizanat. Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. Pomicultură (meri, pruni, nuci, peri). Muzeu de istorie, etnografie şi ştiinţele naturii (1970), amenajat în fostul conac al stolnicului Bozianu. În satul Sângeru, atestat documentar la 25 iul. 1652 cu numele Fundeni, iar după 1750 cu denumirea actuală, se află biserica având hramul „Sfântul Andrei", construită în anii 1793–1816 prin osârdia stolnicului Alexandru Văcărescu şi a soţiei sale Anica (restaurată în anii '90 ai sec. 20), şi conacul „Bozianu" (1793).

SÂNMARTIN 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Miersigului cu Dealurile Pădurii Craiului, pe râul Hidişel; 9 443 loc. (1 ian. 2011): 4 745 de sex masc. şi 4 698 fem. Halte de c.f. (în satul Sânmartin şi la Băile Felix). În arealul com. **S.** se află staţiunile balneoclimaterice *Băile Felix* şi *Băile 1 Mai.* Prelucr. lemnului (mobilă), încălţăminte, confecţii textile, produse de panificaţie (pâine, paste făinoase). În satul Sânmartin, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294, se află un castel (sec. 18), iar în satul Haieu, atestat documentar în 1249, o biserică-sală, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", de formă pătrată, fără turn, datând din sec. 14 (cu modificări din 1857 şi restaurată în 1977), cu elemente gotice şi romanice. Rezervaţie naturală (lacul şi pârâul Peţea). Punct fosilifer (Dealul Şomleu, în satul Betfia) cu resturi de reptile, păsări şi numeroase mamifere din Pleistocenul mediu.

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 3 sate, situată în partea de SE a Depr. Ciuc, la poalele de SV ale M-ţilor Ciuc; 2 374 loc. (1 ian. 2011): 1 184 de sex masc. şi 1 190 fem. Nod rutier. Izvoare cu ape minerale carbogazoase. Prelucr. lemnului. Culturi de cartofi. Creşterea ovinelor şi porcinelor. În satul Sânmartin, menţionat documentar, prima oară, în 1333, se află o capelă romano-catolică (1564), o cetate ţărănească cu o capelă (1658), o biserică romano-catolică (1749–1802) şi o casă din lemn (1827). Până la 18 mart. 2002, com. **S.** a avut în componenţă satele Cozmeni şi Lăzăreşti, care la acea dată au format com. Cozmeni, jud. Harghita.

SÂNMĂRTIN 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 8 sate, situată în zona Dealurilor Jimborului, pe dr. râului Fizeş; 1 493 loc. (1 ian. 2011): 717 de sex masc. şi 776 fem. Satul Sânmărtin apare menţionat documentar, prima oară, în 1292. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Târguşor (sec. 17), Cutca (1720) şi Sâmboieni (1753); biserică reformată (sec. 18), în satul Diviciorii Mari.

2. Mănăstirea ~ → Râciu.

SÂNMEDRU → Roman.

SÂNMIHAIU ALMAŞULUI, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Almaş, pe râul Almaş; 1 703 loc. (1 ian. 2011): 843 de sex masc. şi 860 fem. Nod rutier. Pomicultură (meri, pruni, peri). Muzeu de istorie. În satul Sânmihaiu Almaşului, menţionat documentar, prima oară, în 1546, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1778), cu picturi pe pereţii interiori executate în 1794 de Ioan Pop din Românaşi), declarată monument istoric.

SÂNMIHAIU DE CÂMPIE, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 6 sate, situată în partea de N a Colinelor Comlodului; 1 547 loc. (1 ian. 2011): 758 de sex masc. şi 789 fem. Halte de c.f. (în satele Sânmihaiu de Câmpie şi Brăteni). Nod rutier. Pomicultură. Lac (22 ha), în satul Brăteni. Satul Sânmihaiu de Câmpie apare menţionat documentar, prima oară, în 1329. În satul Sălcuţa, atestat documentar în 1329, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17), cu picturi interioare executate în 1779 (în altar) şi 1788 (în naos şi pronaos).

SÂNMIHAIU ROMÂN, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Timişului, pe canalul Bega; 5 719 loc. (1 ian. 2011): 2 764 de sex masc. şi 2 955 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Creşterea bovinelor (în satul Utvin). Satul Sânmihaiu Român apare menţionat documentar, prima oară, în 1327, iar satele Sânmihaiu German şi Utvin în 1333. În satul Sânmihaiu German au avut loc două etape de colonizare cu familii germane, respectiv în anii 1717 şi 1808. În satul Sânmihaiu Român se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe", zidită în anii 1774–1775, cu picturi murale interioare executate în ulei în 1963 de pictorul Ioan Kerciov, restaurată în 1921 şi 1961–1963.

SÂNNICOLAU MARE, oraş în extremitatea de V a României, în jud. Timiş, situat în Câmpia Mureşului inferior, pe râul Aranca, la 90 m alt., la 63 km NV de municipiul Timişoara, la 25 km de graniţa cu Ungaria (via Cenad) şi 19 km de frontiera cu Serbia (via Dudeştii Vechi); 13 204 loc. (1 ian. 2011): 6 320 de sex masc. şi 6 884 fem. Supr.: 139 km^2, din care 8,3 km^2 în intravilan; densitatea: 1 591 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de argilă. Producţie de componente auto (din 1997), de cabluri şi rezistenţe electrice, de mobilă, ciorapi, produse ceramice, produse alim. (lapte praf, preparate din carne şi lapte, panificaţie) şi de nutreţuri combinate. Filatură şi ţesătorie de in şi cânepă. Ateliere de reparaţii diverse. Morărit. Sere legumicole. Muzeu cu secţii de istorie, arheologie şi etnografie. Hipodrom. La **S.M.** s-a născut compozitorul, pianistul şi muzicologul ungur Bartók Béla (1881–

Sânnicolau Mare. Castelul „Nako”

1945). **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite urme materiale din Neolitic şi mai ales din Epoca bronzului (unelte, podoabe etc.). În timpul stăpânirii romane, aici a staționat un detaşament al *Legiunii a XIII-a Gemina.* Săpăturile arheologice au identificat vestigiile unei aşezări civile romane (sec. 2–3) şi au scos la iveală (1799) un tezaur alcătuit din 23 de vase din aur (şapte căni, două pahare tronconice, două vase rituale, două cupe cu picior, un rhyton – cupă în formă de corn –, o fructieră ovală ş.a.), cu greutate totală de 9,925 kg, datând din perioada migrației popoarelor (sec. 9–11), atribuit în mod diferit de către specialişti, atât bulgarilor, cât şi pecenegilor sau unor meşteri din ținuturile Mării Azov. Tezaurul se află la „Kunsthistorisches Museum” din Viena. Aşezarea apare menționată prima oară, în 1247, în *Diploma Ioaniților,* apoi este consemnată în 1256 şi în 1334, cu numele *Sanctus Michael* (denumirea actuală datează din sec. 18, o dată cu instaurarea stăpânirii habsburgice în Banat). În 1241, localit. a suferit mari pagube provocate de invazia mongolilor. În aug. 1552, cetatea de aici a fost ocupată de turci, iar aşezarea inclusă în paşalâcul Timişoarei. Cetatea a fost distrusă de turci în 1701. În 1716, trupele austriece, comandate de Eugeniu de Savoia, alungă pe turci, iar întreg Banatul intră sub stăpânirea habsburgică. În 1752, în această zonă au fost colonizate numeroase familii germane, iar în 1787 localit. a primit dreptul de a ține târguri. Declarat oraş în 1950. **Monumente:** biserica sârbească având hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1783–1787), în stil baroc, declarată monument istoric şi de arhitectură, posedă o icoană adusă de la o mănăstire de pe Muntele Athos şi o cruce sculptată în lemn (1760), poleită cu aur; biserica ortodoxă română cu hramul „Naşterea Maicii Domnului” (1899–1903), cu aspect de catedrală (34 m lungime şi 14 m lățime); castelul „Kálmán Nako” (1864), în stil neoclasic, declarat monument istoric şi de arhitectură; casa memorială Bartók Béla, cu un bust al marelui compozitor ungur; bustul poetului Mihai Eminescu (dezvelit la 11 oct. 1925).

SÂNNICOLAU ROMÂN, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Crişurilor, la 30 km SV de municipiul Oradea; 2 183 loc. (1 ian. 2011): 1 081 de sex masc. şi 1 102 fem. Prelucr. lemnului. Culturi de plante medicinale, cereale, plante tehnice şi de nutreț ş.a. Bibliotecă publică (c. 14 000 vol.). Ruinele unei cetăți țărăneşti din sec. 14–15. Biserica „Sfântul Nicolae” (1783) şi casă veche țărănească (sfârşitul sec. 19), în satul Sânnicolau Român”. Satul Sânnicolau Român este atestat documentar, prima oară, în 1322. Com. **S.R.** a fost înființată la 3 apr. 2003 prin desprinderea satelor Berechiu, Roit şi Sânnicolau Român din com. Cefa, jud. Bihor.

SÂNPAUL 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată în zona Dealurilor Clujului, pe râul Valea Mare; 2 546 loc. (1 ian. 2011): 1 292 de sex masc. şi 1 254 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Distilerie de alcool. Două mori de cereale. Fermă de creştere a puilor de găină. Produse de artizanat. Culturi de cereale. Creşterea bovinelor, ovinelor, caprinelor, porcinelor. Patru cămine culturale. În satul Sânpaul, menționat documentar, prima oară, în 1295, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfânta Treime” (1722, cu picturi interioare executate în 1788 de Dimitrie Ispas din Gilău) şi castelul „Haller” (1760), iar în satele Sumurducu şi Şardu, câte o biserică din lemn, cu același hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil”, datând din 1715 şi, respectiv, 1752. În satul Berindu există o biserică din lemn, cu hramul „Înălțarea Domnului”, ridicată în 1752 şi pictată la interior în 1788 de Macarian Simion. Poiană cu narcise (în satul Şardu).

2. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în lunca şi pe terasele râului Mureş, la poalele Colinelor Mădăraşului şi Dealurilor Târnăvenilor; 4 431 loc. (1 ian. 2011): 2 252 de sex masc. şi 2 179 fem. Halte de c.f. (în satele Sânpaul şi Chirileu). Exploatări de balast. Producție de fibre de sticlă, de cablaje auto, de prefabricate din beton şi de țiglă. Moară de cereale. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, cartofi ş.a. Fermă legumicolă (roşii, ardei, fasole ş.a.). În satul Sânpaul, menționat documentar, prima oară, în 1332, se află o biserică romano-catolică (sec. 14, cu unele refaceri din sec. 18), capela „Haller” (1745–1760) şi un castel datând din sec. 13, stăpânit de-a lungul timpului de diferite familii nobiliare. La începutul sec. 17 a intrat în posesia familiei Haller, care l-a refăcut (1610) şi l-a stăpânit până în 1674. În perioada comunistă, castelul a fost sediul Cooperativei Agricole de Producție (C.A.P.), iar după evenimentele din 1989 a intrat într-o stare avansată de degradare. În satul Sânmărghita, atestat documentar în 1408, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (sec. 18).

SÂNPETRU, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată în Depr. Braşov, la poalele Dealului Lempeş, pe râul Durbav, la 6 km N de municipiul Braşov; 4 492 loc. (1 ian. 2011): 2 195 de sex masc. şi 2 297 fem. Sanatoriu. Producție de amortizoare şi suspensii

pentru automobile, de materiale plastice şi de produse alim. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi, legume ş.a. Pomicultură (meri). În arealul com. **S.**, între Dealul Lempeş şi Masivul Tâmpa, se află „poarta" de la Sânpetru, unde aria depresionară se îngustează, făcându-se trecerea între compartimentul ei vestic (Depr. Bârsei) şi Depr. Sfântu Gheorghe. În satul Sânpetru, menţionat documentar, prima oară, în 1240, se află clădirea Primăriei (1825), o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1781, cu picturi murale interioare şi exterioare executate în 1784), o biserică zidită în 1795, cu fresce originare, construită pe locul unei biserici romanice care data din 1240, şi o puternică cetate ţărănească (sec. 14–15), întărită cu mai multe turnuri de apărare. În mijlocul cetăţii există o biserică datând din sec. 13 (azi biserică evanghelică), cu unele transformări ulterioare, care păstrează un valoros ansamblu de picturi murale, de influenţă italiană, executate în sec. 14, între care se evidenţiază „Judecata de Apoi" şi „Moartea Sfântului Ştefan". Satul Sânpetru a fost distrus de năvălirile turcilor din anii 1432 şi 1658 şi de incendiile din 1760 şi 1769.

SÂNPETRU DE CÂMPIE, com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în partea de N a Colinelor Comlodului, pe râul Şesu; 2 988 loc. (1 ian. 2011): 1 500 de sex masc. şi 1 488 fem. Lac piscicol. Recoltarea plantelor medicinale. Pe terit. satului Sângeorgiu de Câmpie au fost descoperite vestigiile unei aşezări romane din sec. 2–3, în care s-au găsit fibule, vase ceramice, o statuetă din bronz, reprezentând un copil, cărămizi ş.a. În satul Sânpetru de Câmpie, menţionat documentar, prima oară, la 24 ian. 1305, se află o biserică din sec. 14 (azi biserică reformată), cu un turn ridicat în 1901.

SÂNPETRU MARE, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Mureşului, pe stg. Văii Mureşului şi pe râul Aranca; 3 337 loc. (1 ian. 2011): 1 680 de sex masc. şi 1 657 fem. Staţie de c.f. (în satul Sânpetru Mare). Două cămine culturale. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, cartofi, legume ş.a. În satul Igriş, se află o biserică cisterciană datând din 1179 construită de Ana de Châtillon, prima soţie a regelui ungur Béla III, pentru călugării cistercieni. În perioada 1205–1235, mănăstirea cisterciană a fost întărită cu ziduri groase de apărare. Cu toate acestea ea a fost jefuită şi distrusă de invazia mongolilor din 1241. Refăcută ulterior, cetatea a fost cucerită de turci în 1526 şi stăpânită până în 1541, iar în 1551 a fost distrusă de aceştia. Până la 7 mai 2004, com. **S.M.** a avut în componenţă satul Saravale, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

SÂNSIMION, com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Ciuc, la poalele de SE ale M-ţilor Harghita, pe cursul superior al râului Olt; 3 540 loc. (1 ian. 2011): 1 731 de sex masc. şi 1 809 fem. Staţie de c.f. (în satul Sânsimion). Expl. de balast. Fabrici de cherestea, de prelucr. a maselor plastice, de spirt, amidon, glucoză şi dextrină. Culturi de cartofi. Creşterea bovinelor. În satul Sânsimion, menţionat documentar, prima oară, în 1333, se află o biserică romano-catolică (1564) şi un conac (începutul sec. 19), iar în satul Cetăţuia, atestat documentar, în 1567, o biserică romano-catolică (sec. 14), cu zid de incintă din sec. 18.

SÂNTANA, oraş în jud. Arad, situat în Câmpia Aradului; 13 340 loc. (1 ian. 2011): 6 657 de sex masc. şi 6 683 fem. Supr.: 107 km^2, din care 8,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 533 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Reparaţii de maşini şi utilaje agricole. Produse electrotehnice; producţie de subansamble electrice pentru automobile. Prelucr. lemnului; produse alim. (preparate din lapte). Centru viticol. Sere legumicole şi floricole (7 ha). Creşterea bovinelor şi ovinelor. În oraşul Sântana, atestat documentar în 1828, se află „Urbarialhaus" (1749) – fost aşezământ al piariştilor (1749–1788), apoi reşed. administraţiei domeniale (după 1788), azi sediul Primăriei, biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (se. 18) şi vestigiile unei cetăţi tracice de pământ. Com. Sântana a fost trecută în categoria oraşelor la 23 dec. 2003, având în subordine ad-tivă satul Caporal Alexa (fost Cherechiu), atestat documentar în 1334.

SÂNTANA DE MUREŞ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasele Mureşului, la poalele Colinelor Mădăraşului, pe râul Iceni; 5 242 loc. (1 ian. 2011): 2 620 de sex masc. şi 2 622 fem. Producţie de mobilă, de cărămizi şi ţigle, de articole de îmbrăcăminte, de produse textile şi de preparate din lapte. Centru de practicare a hipismului. În satul Sântana de Mureş a fost descoperită (1903) o necropolă de înhumaţie (sec. 4), în care s-au găsit vase ceramice din pastă cenuşie fină, fibule, catarame, mărgele din chihlimbar sau din sticlă colorată, pahare din sticlă etc. Inventarul recuperat, specific perioadei cuprinse între mijlocul sec. 3 şi mijlocul sec. 5, a dat numele culturii materiale Sântana de Mureş, cu o arie largă de răspândire, respectiv pe toată supr. României (cu excepţia Dobrogei), precum şi în afara frontierelor ţării, până în Câmpia Panonică şi până în stepele pontice şi Crimeea. În satul Sântana de Mureş, menţionat documentar în 1332 cu numele *Sancta Anna,* se află o biserică din sec. 13–14 (azi biserică reformată), cu turn ridicat în 1930, care păstrează picturi murale interioare executate la sf. sec. 14 de un pictor italian (se remarcă frescele „Ana întreită cu fericitele neamuri", „Judecata de Apoi", portrete de apostoli şi profeţi etc.). În satul Chinari, menţionat documentar pentru prima dată în 1319, există o biserică reformată calvină, construită în 1911 pe locul unei biserici din sec. 13.

SÂNTANDREI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Miersigului cu Câmpia Barcăului, pe Crişu Repede; 4 533 loc. (1 ian. 2011): 2 229 de sex masc. şi 2 304 fem. Balastieră. Produse de panificaţie. Creşterea porcinelor (în satul Palota). În satul Sântandrei, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangeli Mihail şi Gavriil" (1782), iar în satul Palota, atestat documentar în 1214, o biserică romano-catolică având hramul „Sfântul Anton de Padova" (1825), declarată monument istoric.

SÂNTĂMĂRIA-ORLEA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată în Depr. Haţeg, în zona de confl. a Râului

Sântămăria-Orlea. Castelul „Kendeffy"

Mare cu Streiul; 3 243 loc. (1 ian. 2011): 1 594 de sex masc. şi 1 649 fem. Nod feroviar (staţie în satul Subcetate şi haltă de c.f. în satul Ciopeia). Hidrocentrală (11,5 MW), intrată în funcţiune în 1991. Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea bovinelor. Parc dendrologic (în satul Sânpetru). În satul Sântămăria-Orlea, menţionat documentar în 1332, se află o biserică reformată (până în 1555 a fost ortodoxă), ctitorie a cnejilor din familia Cânde, construită în 1270–1280, cu forme arhitecturale specifice tranziţiei de la stilul romanic la goticul târziu. În interior păstrează picturi murale din 1311 şi c. 1400. Restaurată în 1874. Turnul-clopotniţă are forma unei prisme cu baza pătrată şi cu un portal în stil romanic. Tot aici există castelul „Kendeffy" (1777-1782), cu transformări baroce din 1870-1874, declarat monument istoric în 2010, azi hotel. În satul Subcetate se află ruinele unei biserici din sec. 18 şi cetatea regală a Haţegului (sec. 13–15), cu turn hexagonal din piatră şi ziduri de incintă din piatră, apărate de un val de pământ şi şanţ; în satul Sânpetru, atestat documentar în 1447, există o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (sec. 14), iar în satul Săcel, menţionat documentar în 1444, un castel din sec. 19. În arealul satului Sântămăria-Orlea au fost identificate vestigiile unei *villa rustica*, cu terme, datând din sec. 2–3, iar în satul Sânpetru au fost descoperite (1889–1929) numeroase resturi de reptile (dinozauri, crocodilieni, chelonieni) în depozite continentale; în iul.-aug. 1994 au mai fost scoase la iveală mai multe schelete şi ouă de dinozauri, zona respectivă fiind declarată rezervaţie paleontologică.

SÂNTIMBRU 1. Com. în jud. Alba, alcătuită din 5 sate, situată în lunca şi pe terasele Mureşului, în zona de contact cu Pod. Secaşelor (în E) şi cu prelungirile M-ţilor Trascău (în V), la confl. râului Galda cu Mureşul; 3 009 loc. (1 ian. 2011): 1 522 de sex masc. şi 1 487 fem. Staţie (în satul Sântimbru) şi haltă de c.f. (în satul Coşlariu). Expl. de piatră pentru construcţii şi de balast. Producţie de cărămidă şi de nutreţuri combinate. Produse de panificaţie. Creşterea păsărilor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Muzeu etnografic. În satul Sântimbru, menţionat documentar, prima oară, în 1238, se află o biserică din sec. 13 (azi biserică reformată), distrusă în 1442, în timpul bătăliei cu turcii şi reconstruită ulterior prin grija voievodului Iancu de Hunedoara, cu picturi murale interioare din sec. 15.

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Ciuc, pe valea superioară a Oltului; 2 052 loc. (1 ian. 2011): 1 025 de sex masc. şi 1 027 fem. Expl. de balast, de andezit şi de minereu de cinabru (din 1975), în satul Sântimbru. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, butoaie, doage). Staţie particulară (româno-franceză) de îmbuteliere a apelor minereale („Perla Harghitei"), dată în folosinţă la 7 mai 1993. Moară de apă şi joagăr (din 1878), în satul Sântimbru. Izvoare cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, feruginoase, hipotone (în satul Sântimbru-Băi). Mofete. În satul Sântimbru-Băi se află conacul „Henter" (sec. 18), în stil baroc. Satul Sântimbru este atestat documentar în 1567. În arealul com. **S.** există mlaştina Büdös, declarată rezervaţie botanică. Agroturism. Com. **S.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Sântimbru şi Sântimbru-Băi din com. Sâncrăieni, jud. Harghita.

SÂNZIENI, com. în jud. Covasna, alcătuită din 4 sate, situată în partea de N a Depr. Târgu Secuiesc, la poalele de NE ale M-ţilor Bodoc şi cele de SV ale M-ţilor Nemira, pe râul Caşin (afl. al Râului Negru); 4 634 loc. (1 ian. 2011): 2 323 de sex masc. şi 2 311 fem. Staţie de c.f. (în satul Sânzieni). Nod rutier. Expl şi prelucr. lemnului. Moară de apă (în satul Valea Seacă). Creşterea ovinelor. În satul Sânzieni, menţionat documentar, prima oară, în 1332, se află o biserică (1401), în stil gotic, cu transformări ulterioare renascentiste, situată în mijlocul unei cetăţi cu ziduri înalte (4 m), întărite cu turnuri circulare pe laturile de E şi de V, precum şi o capelă romano-catolică având hramul „Sfânta Maria" (1686), o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18) şi casele „Könczey" (1608, reparată în 1829) şi „Tamás Elek" (sec. 19). În satul Petriceni, atestat documentar în 1332, există o biserică romano-catolică (1825) şi conacul „Pótsa" (sec. 19).

SÂRBENI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea; 1 505 loc. (1 ian. 2011): 752 de sex masc. şi 753 fem. Nod rutier. Reşed. com. este satul *Sârbenii de Jos,* în care se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1778).

SÂRBI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Barcăului cu Dealurile Oradei, pe râul Almaş; 2 615 loc. (1 ian. 2011): 1 274 de sex masc. şi 1 341 fem. Satul Sârbi apare menţionat documentar în perioada 1291–1294. Ştrand termal.

Sântămăria-Orlea. Detaliu din „Descoperirea Sfintei Cruci" (biserica reformată)

Sântămăria-Orlea. Biserica reformată

Scărişoara (1). Sala mare

SÂRBII-MĂGURA, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Vedea; 2 202 loc. (1 ian. 2011): 1 087 de sex masc. şi 1 115 fem. Reşed. com. **S.-M.** este satul *Vitănești,* atestat documentar în 1597, în care se află două biserici cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului", una construită în 1803, declarată monument istoric, şi alta în 1889-1890. Comuna a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Vităneşti din com. Optaşi-Măgura, jud. Olt, atribuindu-i-se numele Sârbii-Măgura şi nu Vităneşti.

SCĂENI → Boldeşti-Scăeni.

SCĂEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NE a Piem. Bălăciței, pe dr. Văii Jiului; 2 118 loc. (1 ian. 2011): 1 038 de sex masc. şi 1 080 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri, piersici, caişi ş.a.). Viticultură. În satul Scăeşti se află Muzeul memorial „Henri Catargi", amenajat în casa pictorului, şi o biserică având triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Sfântul Dumitru" şi „Cuvioasa Parascheva" (1818–1824, reparată în anii 1903, 1928, 1937), iar în satul Valea lui Pătru, o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1815).

SCĂIANI → Boldeşti-Scăeni.

SCĂRIŞOARA 1. Gheţarul ~, peşteră situată în partea de E-NE a M-ţilor Bihor (M-ţii Apuseni), la 1 165 m alt., pe cumpăna de ape dintre bazinele văilor Gârda Seacă şi Valea Ocoale, în arealul com. Gârda de Sus. Pr. caracteristică a peşterii (formată în calcare triasice) este dată de prezenţa, în interiorul ei, a unui gheţar de tip static, cu o vechime de peste 3 000 de ani, cu o supr. de 5 500 m^2 şi un volum de aproximativ 55 000 m^3. Grosimea stratului de gheaţă depăşeşte pe alocuri 20 m. Avenul de la intrare, de formă circulară, adânc de 50 m şi cu un diametru de 57 m, comunică cu o sală mare, circulară, prin intermediul căreia se asigură accesul în celelalte săli. Marginea estică a avenului este amenajată cu scări din lemn pentru a uşura

Scărişoara (1). Stalagmite calcaroase

Scărişoara (1). Stalagmite de gheaţă

accesul în peşteră. În faleza de gheaţă, de-a lungul căreia se coboară în peşteră, se observă benzi orizontale de impurităţi, situate la niveluri diferite, pe baza cărora s-a putut stabili vechimea gheţarului. Numeroase forme concreţionare calcaroase, precum şi nenumărate formaţiuni stalagmitice de gheaţă, înalte de c. 5 m. Faună cavernicolă săracă (*Pholeuon proserpinae glaciale*). În gheaţa din interiorul peşterii s-a descoperit un schelet de capră neagră (*Rupicapra rupicapra*). În 1938, peştera **S.** a fost declarată monument al naturii şi rezervaţie speologică. Obiectiv turistic.

2. Com. în jud. Alba, alcătuită din 14 sate, situată la poalele de E ale M-ţilor Bihor, pe cursul superior al râului Arieşu Mare; 1 655 loc. (1 ian. 2011): 867 de sex masc. şi 788 fem. Prelucr. lemnului. Satul Scărişoara apare menţionat documentar, prima oară, în 1733.

3. Com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Câmpiei Romanaţi, pe cursul inf. al râului Olt; 3 134 loc. (1 ian. 2011): 1 585 de sex masc. şi 1 549 fem. Culturi irigate de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. În satul Scărişoara, atestat documentar la 8 iun. 1575, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1833).

SCĂRIŢA-BELIOARA → Poşaga.

SCĂUIANI → Boldeşti-Scăeni.

SCÂNTEIA 1. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Strachina; 4 179 loc. (1 ian. 2011): 2 106 de sex masc. şi 2 073 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, tutun, legume ş.a. Creşterea bovinelor, porcinelor, ovinelor şi păsărilor. Satul Scânteia a luat naştere în 1895 cu locuitori veniţi din jud. Brăila şi Buzău, iar până în 1948 s-a numit *Brătianu*. Biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1899–1901, renovată în anul 2008), în satul Scânteia.

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 7 sate, situată în partea de E a Pod. Central Moldovenesc, pe râul Rebricea; 4 683 loc. (1 ian. 2011): 2 440 de sex masc. şi 2 243 fem. Staţie de c.f. (în satul Scânteia), inaugurată la 1 mai 1892. Pe terit. com. **S.** au fost descoperite (1994) urmele unei aşezări neolitice în care s-au găsit unelte, fragmente de vase ceramice, figurine feminine ş.a. În satul Scânteia, menţionat documentar, prima oară, la 31 mart. 1423, se află biserica „Sfinţii Voievozi" (1636-1637, reparată în 1903, declarată monument istoric în anul 2004, iar în satul Boroşeşti, atestat documentar în 1462, există o biserică din lemn construită în 1812 (sau 1824) şi refăcută în 1868. În satul Ciocârleşti există un conac din sec. 19.

SCÂNTEIEŞTI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Covurlui; 2 492 loc. (1 ian. 2011): 1 309 de sex masc. şi 1 183 fem. Produse de panificaţie. În satul Scânteieşti se află biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (ante 1809).

SCHAÄSBURG → Sighişoara.

SCHANDERHAAS → Şandra.

SCHELA 1. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Covurlui, la confl. râului Neagra cu Lozova; 3 786 loc. (1 ian. 2011): 1 952 de sex masc. şi 1 834 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Viticultură. Creşterea bovinelor. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **S.** s-au numit *Lascăr Catargiu*.

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Subcarpatică Olteană, la poalele de SE ale M-ţilor Vâlcan; 1 730 loc. (1 ian. 2011): 831 de sex masc. şi 899 fem. Reşed. com. este satul *Sâmbotin*. Expl. de antracit şi de argile refractare. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1776), „Sfântul Gheorghe" (1794), „Sfântul Andrei" (1812) şi „Sfântul Nicolae" (1829), în satele Schela, Sâmbotin, Gornăcel şi Arsuri.

SCHERKKEGEN, OPPIDUM ~ → Şercaia.

SCHESPURCH → Sighişoara.

SCHITU 1. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Burnas, pe râul Câlniştea; 1 902 loc. (1 ian. 2011): 892 de sex masc. şi 1 010 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **S.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1857) şi „Sfântul Nicolae" (1867), în satele Schitu şi Căminească.

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Iminog; 2 959 loc. (1 ian. 2011): 1 528 de sex masc. şi 1 431 fem. Nod rutier. Fabrică particulară de bere (în satul Moşteni), inaugurată la 25 ian. 1992. În satul Greci se află o biserică având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Grigore Decapolitul", datând din sec. 16 (distrusă de un incendiu în 1743, reconstruită în anii 1804–1810, cu picturi murale interioare terminate în aug. 1818 şi unele transformări din 1896), iar în satul Moşteni există biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1850).

3. → Ceahlău (2).

SCHITU DUCA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 8 sate, situată în partea de E a Pod. Central Moldovenesc, pe râul Vasluieţ; 4 509 loc. (1 ian. 2011): 2 297 de sex masc. şi 2 212 fem. Expl. de calcar, gresii şi lemn. Moară. Centru viticol. Legumicultură. În satul Schitu Duca, menţionat documentar, prima oară, în 1803, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1802, reparată în anii 1827–1830 şi pictată în 1924), iar în satul Pocreaca, atestat documentar în 1772, biserica cu hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1853). În satul Poiana, atestat documentar în 1644, există biserica din lemn cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (1744). Rezervaţie naturală (pădurea Poieni), reprezentând o veche plantaţie de pin în amestec cu larice şi molid, cu arbori seculari, cu o bogată faună de pădure.

SCHITU GOLEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 6 sate, situată în depresiunea omonimă din zona de contact a Muscelelor Argeşului cu Dealurile Argeşului, pe Râu Târgului; 5 058 loc. (1 ian. 2011): 2 505 de sex masc. şi 2 553 fem. Staţie (în satul Schitu Goleşti) şi haltă de c.f. (în satul Lăzăreşti), inaugurate la 1 sept. 1887. Expl. de lignit. Termocentrală. Pomicultură (pruni, meri, peri). Fermă avicolă. În satul Valea Pechii se află o biserică de schit, cu hramul „Sfinţii Trei Ierarhi", construită în anii 1676–1680 prin grija episcopului Grigore de la Buzău, care păstrează picturi murale interioare originare.

SCHITUL IALOMIŢEI, Peştera ~ → Ialomiţa (3).

SCHITUL MIRON → Unirea (4).

SCOARŢA, com. în jud. Gorj, alcătuită din 11 sate, situată în Depr. Târgu Jiu-Cărbuneşti, la poalele de NE ale Dealului Bran; 4 901 loc. (1 ian. 2011): 2 404 de sex masc. şi 2 497 fem. Staţie (în satul Copăcioasa) şi halte de c.f. (în satele

Scoarța și Budieni), inaugurate la 1 iul. 1888. Expl. de petrol. Stațiune de cercetare a cartofului (în satul Mogoșani). Creșterea bovinelor. Pomicultură; viticultură. Biserica „Sfinții Trei Ierarhi" (1832), în satul Budieni; bisericile din lemn „Sfânta Treime" (1700), „Duminica Tomei" (1740), „Sfântul Nicolae" (1781), „Sfântul Gheorghe" (1798) și „Nașterea Maicii Domnului"-Gorgaia (ante 1860), în satele Piteștii din Deal, Lazuri, Colibași, Lintea și Bobu. În satul Copăcioasa este biserica din lemn cu dublu hram - „Buna Vestire" și „Izvorul Tămăduirii" (1719, refăcută în 1797 și restaurată în 1870).

SCOBINȚI, com. în jud. Iași, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare, la poalele de SE ale Dealului Mare, pe cursul superior al râului Bahlui; 7 548 loc. (1 ian. 2011): 3 776 de sex masc. și 3 772 fem. Haltă de c.f. (în satul Bădeni). Expl. de gresie, argilă și lemn. Prelucr. lemnului. Producție de țuică. Pomicultură (meri, pruni, cireși, vișini). Viticultură. În satul Scobinți, menționat documentar, prima oară, în 1665, se află biserica având hramul „Buna Vestire", construită în anii 1849–1856 prin osârdia lui Mihai Cantacuzino-Pașcanu (cu pridvor adăugat în 1945), iar în satul Zagavia există biserica „Nașterea Domnului", a fostei mănăstiri Zagavia (ante 1624, refăcută în 1830).

SCOCU MARE → Jiu (1).

SCORNICEȘTI, oraș în jud. Olt, situat în partea de S a Piem. Cotmeana, la 220 m alt., pe râul Plapcea Mică, la 26 km NE de municipiul Slatina; 12 261 loc. (1 ian. 2011): 6 076 de sex masc. și 6 185 fem. Supr.: 169 km², din care 10,8 km² în intravilan; densitatea: 1 135 loc./km². Fabrica de piese și subansamble auto a fost falimentată în 2010; producție de conf. și tricotaje, de lenjerie de corp, de ambalaje din lemn, de cleiuri și de produse alim. Reparații de mașini și utilaje agricole. Fermă avicolă. Sere legumicole. Creșterea bovinelor și ovinelor (în satele Mogoșești și Negreni).

Istoric. În arealele satelor Mogoșești, Jitaru și Constantinești au fost descoperite vestigii aparținând Neoliticului mijlociu (cultura Sălcuța, milen. 4–3 î.Hr.) și Epocii bronzului (cultura Glina, sec. 18–16 î.Hr.), precum și urmele a două așezări dacice (sec. 2–1 î.Hr.) și o necropolă daco-romană din sec. 3. În satul Teiuș a fost scos la iveală un tezaur alcătuit din c. 6 000 de monede din argint, din care c. 2 000 datează din timpul domniilor lui Vladislav I (1364–1377) și Radu I (1377–1383). Localit. **S.** apare menționată documentar, prima oară, la 10 dec. 1505, apoi la 16 sept. 1519 și la 29 aug. 1577, iar la 18 apr. 1989 a fost declarată oraș. În prezent, are în subordine ad-tivă 13 sate: Bălțați, Bircii, Chițeasca, Constantinești (atestat documentar în 1654), Jitaru, Mărgineni-Slobozia (1895), Mihăileşti-Popești, Mogoșești (30 mai 1732), Negreni (16 sept. 1519), Piscani, Rusciori, Șuica (10 dec. 1505), Teiuș. **Monumente:** bisericile cu același hram – „Cuvioasa Parascheva", la Scornicești (1817, cu fresce originare), Mihăileşti-Popești (1854) și Rusciori (1883, din lemn). În satul Șuica se află bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1810–1814, cu fresce originare) și „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1830), iar în satul Teiuș, biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1866). În satul Negreni există ruinele bisericii „Sfântul Nicolae" (1871).

Scânteia (2). Biserica „Sfinții Voievozi"

SCORȚARU NOU, com. în jud. Brăila, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Brăilei cu Câmpia Siretului Inferior, pe cursul inf. al râului Buzău; 1 361 loc. (1 ian. 2011): 665 de sex masc. și 696 fem. Culturi de cereale, leguminoase pentru boabe, floarea-soarelui, plante tehnice și de nutreț, legume etc. În arealul satului Scorțaru Nou a fost descoperit, într-un tumul, un cazan scitic din bronz, datând de la sf. sec. 5 sau începutul sec. 4 î.Hr. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1856), în satul Scorțaru Nou.

SCORȚENI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Tazlău, la poalele de NV ale Culmii Pietricica, pe râul Tazlău; 3 082 loc. (1 ian. 2011): 1 544 de sex masc. și 1 538 fem. Nod rutier. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi"-Merișor (1799, cu picturi interioare din 1841 și pridvor adăugat în 1885) și „Buna Vestire" (1810–1820, rezidită în 1904), în satele Scorțeni și Grigoreni. În satul Scorțeni se mai află biserica „Sfinții Voievozi" (1909–1913), cu picturi murale interioare executate de Nicolae Tonitza.

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în zona Subcarpaților Prahovei, pe cursul superior al râului Dâmbu; 6 242 loc. (1 ian. 2011): 2 996 de sex masc. și 3 246 fem. Expl. de petrol (în satul Mislea). În satul Scorțeni, atestat documentar în anul 1600, se află o biserică din zid cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1730, refăcută în anii 1848–1850), iar în satul Bordenii Mici, o biserică din lemn (sec. 19).

SCORȚOASA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 11 sate, situată în Subcarpații Buzăului, în Depr. Policiori-Grabicina, la confl. râului Sărățel cu Băligoasa, la poalele Dealurilor Dâlma, Bocu și Pâclele; 3 032 loc. (1 ian. 2011): 1 483 de sex masc. și 1 549 fem. Expl. de petrol (în satele Scorțoasa și Plopeasa). Pomicultură (meri, pruni, nuci, peri). Creșterea bovinelor, ovinelor, porcinelor, păsărilor. În satul

Grabicina de Jos s-au produs puternice alunecări de teren (febr. 2008), care au afectat grav numeroase gospodării țărăneşti.

SCRIOAŞTEA, com. în jud. Teleroman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Vedea; 4 093 loc. (1 ian. 2011): 2 010 de sex masc. şi 2 083 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante uleioase şi de nutreț, sfeclă de zahăr, legume etc. Creşterea porcinelor.

SCROPOASA, lac de acumulare realizat pe cursul superior al Ialomiței, în zona M-ților Bucegi, în amonte de Cheile Orzei. Supr.: 21 ha; vol.: 37,5 mii m^3; adâncimea variază între 10 şi 15 m. Apele lacului pun în mişcare turbinele hidrocentralelor de la Dobreşti (16 MW) şi Moroeni (15,3 MW).

SCRUNTARU, Rezervația complexă ~ → Reghiu (1).

SCUMEZEU → Corbasca.

SCUNDU, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în partea de SE a Piem. Oltețului; 2 082 loc. (1 ian. 2011): 1 028 de sex masc. şi 1 054 fem. Viticultură. Biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1870), în satul Avrămeşti.

SCURTU MARE, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul superior al râului Clanița; 1 054 loc. (1 ian. 2011): 867 de sex masc. şi 929 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, plante uleioase, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Biserici din lemn, cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Albeni (1805) şi Drăceşti (1859).

SCUTELNICI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Câmpiei Bărăganului; 2 399 loc. (1 ian. 2011): 1 187 de sex masc. şi 1 212 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreț, legume etc.

SEACA 1. Com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în partea de V a Câmpiei Boian; 1 958 loc. (1 ian. 2011): 955 de sex masc. şi 1 003 fem. Cămin cultural. Satul Seaca apare menționat documentar, prima oară, la 8 sept. 1510, cu numele *Belciugatul*, iar în sec. 19 cu denumirea *Seaca-Belciugata*. Biserica având hramul „Sfânta Treime" (1856).

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Boian, în lunca şi pe terasele de pe stg. fl. Dunărea; 2 538 loc. (1 ian. 2011): 1 287 de sex masc. şi 1 251 fem. În satul Seaca se află biserica având hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1821).

SEACA DE CÂMP, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Desnățuiului; 1 968 loc. (1 ian. 2011): 964 de sex masc. şi 1 004 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. Biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1856), în satul Seaca de Câmp.

SEACA DE PĂDURE, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în SE Piem. Bălăciței, pe râul Brabova; 1 057 loc. (1 ian. 2011): 487 de sex masc. şi 570 fem. În satul Seaca de Pădure, menționat documentar în 1535 cu numele *Silişstea Seacă,* se află biserica din zid cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1889–1891) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1854, reparată în 1890).

SEACA-MUŞETEŞTI, Mănăstirea ~ → Poboru.

SEACA-OPTĂŞANI → Poboru.

SEBEŞ 1. Râu, afl. stg. al Mureşului la 12 km aval de municipiul Sebeş; 88 km; supr. bazinului: 1 280 km^2. Izv. prin pârâul Valea Frumoasă din partea de S a M-ților Cindrel, de la 2 060 m alt., de sub vf. Cindrel (2 244 m alt.). Curge mai întâi pe direcție NE-SV, prin culoarul longitudinal mărginit la S de M-ții Lotrului, dominat de vf. Ştefleşti (2 242 m alt.), şi la N de M-ții Cindrel, iar după ce primeşte afl. Tărtărău pe partea stg., râul capătă o direcție de curgere predominantă către N, făcând o serie de meandre impuse de tectonică şi de eroziunea diferențială în rocile cristaline, separând M-ții Şureanu (în V) de M-ții Cindrel (în E). În zona montană, **S.** are o pantă accentuată de scurgere (în medie 18‰, iar în amonte de com. Şugag panta ajunge la 29‰), fapt ce a permis construirea, în aval de Gâlceag, începând din 1979, a mai multor

Lacul Scropoasa

Sebeş (1). Valea Sebeşului în zona Oaşa

, inaugurate în 1897.

utilaje agricole şi industriale, de maşini şi echipamente pentru industria de prelucr. a lemnului, de cutii de viteză automate, de

Sebeş (3). Clădirea Primăriei

lacuri de acumulare şi hidrocentrale. Debitul mediu multianual în zona de vărsare este de 12 m^3/s. Afl. pr.: Bistra, Dobra, Secaş. În zona montană, la 1 255 m alt. au fost construite (1979–1983) barajul (92 m înălţime) şi lacul de acumulare Oaşa (6 km lungime; supr.: 400 ha; vol.: 136 mil. m^3), iar în aval, la 790 m alt., acumularea Tău (81 ha; vol.: 20 mil. m^3; barajul are 70 m înălţime), inundată în 1982. „Constelaţia" hidrocentralelor este formată din centralele de la Gâlceag (150 MW), Şugag (150 MW), Săsciori (42 MW), Petreşti (4 MW) ş.a. Valea Sebeşului este însoţită, pe aproape întreg parcursul ei, de drumul alpin Novaci – Oaşa – Sebeş.

2. Munţii ~ → Şureanu (1).

3. Municipiu în jud. Alba, situat în partea de V a Pod. Secaşelor, la 250 m alt., pe cursul inf. al râului Sebeş, la 16 km S de municipiul Alba Iulia; 29 765 loc. (1 ian. 2011): 14 360 de sex masc. şi 15 405 fem. Supr.: 115,5 km^2, din care 16,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 782 loc./km^2. Staţie (Sebeş) şi haltă de c.f. (în satul Răhău). Nod rutier. Hidrocentrală (4 MW), în localit. componentă Petreşti, dată în folosinţă în 1986.

Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă, cherestea, plăci fibrolemnoase, placaje, furnire, semifabricate). Producţie de tricotaje, confecţii, şosete, ciorapi, articole de marochinărie (confecţii din piele, materiale sportive ş.a.), de hârtie, carton şi materiale de papetărie (în localit. componentă Petreşti), de prefabricate din beton, de articole de voiaj, de cuverturi, pilote lenjerie de pat şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, îngheţată, panificaţie). Tăbăcărie. Fabrică de articole din piele (haine, poşete), dată în folosinţă la 2 sept. 1995, în satul Răhău. Moară de cereale (din 1875). Fermă de creştere a bovinelor. Muzeu cu secţii de istorie, artă şi ştiinţele naturii (inaugurat în 1951), adăpostit în casa Zápolya.

În localit componentă Lancrăm s-a născut poetul Lucian Blaga (1895–1961). **Istoric.** Localit. **S.**, situată pe o veche vatră de locuire (vestigii materiale din Neoliticul târziu, din Epoca bronzului/cultura Coţofeni, şi din sec. 9–10), fost întemeiată în jurul anului 1150 de coloniştii germani, ajungând în sec. 13–14 o aşezare înfloritoare. Menţionată documentar, prima oară, în 1245, cu numele *Malembach (Sacerdos de Malembach)*, iar apoi (1300) cu toponimul *Sebus (Plebanus de Sebus)*, aşezarea a devenit oraş *(civitas Sebus)* în 1341. În 1376, oraşul avea o intensă activitate meşteşugărească (19 bresle) şi comercială, negustorii de aici întreţinând strânse relaţii comerciale cu cei din Ţara Românească. În 1387 a început construirea zidurilor de apărare ale cetăţii (terminate la începutul sec. 15), ca urmare a pericolului turcesc, fiind primul oraş din Transilvania înconjurat complet cu fortificaţii de zidărie. Atacul oştilor otomane din 1438 s-a izbit de o puternică centură de ziduri de apărare, dominate de 8 turnuri, şi prevăzute cu două porţi cu barbacane. Zidurile oraşului, cu perimetrul de 1 700 m, au fost construite din piatră de râu cu mortar, închizând o supr. de 25 ha şi aveau 7,50 m înălţime şi 1,20 m grosime. În a doua jumătate a sec. 15, la **S.** a luat fiinţă un gimnaziu, iar în 1485, regele Matia Corvin a acordat oraşului **S.** mai multe privilegii pentru completarea fortificaţiilor. În anii 1556 şi 1600, la **S.**, în casa Zápolya, s-a întrunit Dieta Transilvaniei. În 1738, populaţia oraşului a fost decimată de o epidemie de ciumă, după care, în anii 1748 şi 1770 au venit alte valuri de colonişti germani. Oraşul **S.** a fost declarat municipiu la 16 nov. 2000, având în subordine ad-tivă două localităţi componente (Lancrăm şi Petreşti) şi un sat (Răhău). **Monumente:** ruinele cetăţii **S.**, cu fragmente de ziduri înalte (c. 7,50 m) şi groase (peste 1,20 m), străjuite de mai multe turnuri de apărare (Turnul Cizmarilor, sec. 15; Turnul Croitorilor, sec. 15; Turnul semicircular, 1634; Turnul octogonal, sf. sec. 16; Turnul

vestit şi tradiţional centru de iconari

, în casa căruia s-a inaugurat un muzeu (1995).

Sebeş (3). Ruinele cetăţii

Sebeş (3). Râpa Roşie

poligonal, 1678); biserica evanghelică, a cărei construcţie a început înainte de anul 1241 ca o bazilică romanică, a fost supusă unor transformări în stil gotic (1361) şi terminată în 1382. Are un altar poliptic decorat cu compoziţii pictate sau sculptate în relief, realizate în anii 1518–1528; Biserica a fost renovată în sec. 18–19 şi restaurată în 1960-1964 şi 2010-2013. În curtea bisericii se află capela „Sfântul Iacob", menţionată documentar în 1382; biserica romano-catolică având hramul „Sfântul Bartolomeu", menţionată documentar în 1322 şi 1368, renovată în sec. 18; bisericile ortodoxe cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1778) şi „Învierea Domnului" (1817-1819); casa „Zápolya" (a doua jumătate a sec. 15) în care a locuit şi a murit (în 1540) Ioan Zápolya; casele „Roth" (sec. 16), „Hettz-Konrad" (sec. 16–19), „Mauksch" (sec. 16–19), „Schneider" (sec. 17–19); fostele hale (sec. 17, renovate în 1838) ş.a. În cimitirul din localit. componentă Lancrăm se află mormântul şi statuia (dezvelită în 1975) poetului Lucian Blaga, operă a sculptorului Romulus Ladea. La 3 km NE de municipiul **S.**, la 350–507 m alt., se află „Râpa Roşie", rezervaţie geologică şi geomorfologică extinsă pe 10 ha, declarată monument al naturii (1969). Aceasta se evidenţiază ca un perete înalt de 125 m şi lung de c. 800 m, în care apar variate alternanţe de roci (pietrişuri, nisipuri cuarţoase, gresii, argile), asupra cărora au acţionat apele de şiroire provenite din ploi sau zăpezi, dând naştere unor frumoase şi spectaculoase forme piramidale de culoare roşie. În acest areal se dezvoltă arbustul *Cotoneaster integerrima,* o serie de plante rare ca *Ephedra distachya, Centaurea atropurpurea, Dianthus serotinus,* şi o specie rară de *Cephalaria radiata* şi de ferigă (*Asplenium adiantum nigrum*).

4. → Caransebeş.

SEBIŞ 1. Depresiune tectono-erozivă, situată în partea de E a Depr. Zarand (parte componentă a acesteia), la poalele de SE ale Dealurilor Codru-Moma, limitată de îngustarea epigenetică a Văii Crişului Alb, din arealul localit. Joia Mare. Depr. **S.** se deschide larg spre Câmpia Crişurilor, fiind străjuită de o parte şi de alta de măgurile eruptive Mocrea (378 m) şi Gălălău (224 m), şi drenată de râurile Crişu Alb, Teuz, Chişindia, Moneasa, Dezna ş.a., care au creat în această zonă o adevărată câmpie aluvionară etajată, cu altitudini cuprinse între 110 şi 200 m. Luncile celor două râuri mai mari (Crişu Alb şi Teuz) sunt bine dezvoltate (3–5 km lăţime), dar pânza freatică aflată la mică adâncime (sub 50 cm) determină frecvente înmlăştiniri, fapt ce a impus construirea unor canale de drenaj şi a unor lucrări de îndiguire şi regularizare a râurilor.

2. Oraş în jud. Arad, situat în depresiunea omonimă, la poalele Dealurilor Codru-Moma, la 150–200 m alt., în zona de confl. a râului Dezna cu Crişu Alb, la 90 km NE de municipiul Arad; 6 270 loc. (1 ian. 2011): 3 075 de sex masc. şi 3 195 fem. Supr.: 65,9 km^2, din care 3,2 km^2 în intravilan; densitatea: 1 959 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată în 1881). Nod rutier. Expl. de andezit şi forestiere. Balastieră. Parc fotodeltaic, extins pe c. 200 ha, cu peste 375 000 de panouri solare şi o centrală electrică de 65 MW. Producţie de confecţii metalice, de încălţăminte, de confecţionare a hainelor de piele şi de blană, de mobilă şi cherestea, de textile şi alim. (prelucr. şi deshidratarea fructelor, panificaţie). Tăbăcărie. Producţie de pietre de moară. Centru pomicol şi viticol. Muzeu de istorie şi etnografie. **Istoric.** Pe vatra actualului oraş a fost întemeiată, în perioada 1227–1228, o mică localitate care aparţinea domeniului cetăţii Dezna. Menţionată documentar, prima oară, în 1542, ca *oppidum,* aşezarea a fost cucerită de turci în 1574 şi stăpânită până în 1693, după care a trecut sub ocupaţie habsburgică (până în 1918). La 17 febr. 1968, com. **S.** a fost trecută în categoria oraşelor (înglobând şi fostul sat Prăjeşti). În prezent, oraşul **S.** are în subordine activă satele Donceni (atestat documentar în 1439), Prunişor (1406) şi Sălăjeni (1574). **Monumente:** castelul „Waldstein" (1814), în stil baroc, care adăposteşte azi biblioteca orăşenească. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1829). Rezervaţie naturală (Dealul Pleşa Sebişului).

SEBUS → Sebeş (3).

SECAŞ 1. Râu, afl. dr. al Sebeşului, în aval de municipiul Sebeş; 42 km; supr. bazinului: 560 km^2. Izv. din partea de E a Pod. Secaşelor, din arealul com. Păuca (jud. Sibiu).

2. Râu, afl. stg. al Târnavei, în aval de municipiul Blaj; 37 km; supr. bazinului: 356 km^2. Izv. din partea de E a Pod. Secaşelor, de pe terit. com. Păuca (jud. Sibiu).

3. Podişul Secaşelor, unitate de podiş, cu înălţimi reduse (400–500 m alt.), situată în SV Pod. Transilvaniei, la E de cursul mijlociu al Mureşului, între cele două Secaşe (afl. Sebeşului, la S, şi afl. Târnavei, la N). Relieful, cu aspect colinar, este afectat de cute marginale şi de diapirism, fiind fragmentat de văi largi, cu versanţi cuestici, puternic afectaţi de ravene şi alunecări de teren. Este alcătuit, predominant, din roci friabile, pannoniene (pietrişuri, nisipuri, argile nisipoase) şi petice de conglomerate, marne, tufuri şi sare de vârstă tortoniană. Zonă viticolă, de cultură a cerealelor, cartofului, sfeclei de zahăr ş.a.

4. Com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în partea de S a Pod. Lipovei, pe râul Miniş; 348 loc. (1 ian. 2011): 201 de sex masc. şi 147 fem. Pomicultură. Satele Secaş, Checheş, Crivobara şi Vizma apar menţionate documentar, prima oară, în acelaşi an (1440). Biserică din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1780), în satul Crivobara. Agroturism.

SECĂRIA, com. în jud. Prahova, formată dintr-un sat, situată la poalele de S ale M-ţilor Baiu, pe interfluviul dintre Prahova şi Doftana; 1 296 loc. (1 ian. 2011): 655 de sex masc. şi 641 fem. Expl.

Sebeş (3)
Biserica evanghelică

de gresii. Prelucr. lemnului şi a laptelui; produse de panificaţie.

SECĂTURA → Vadu Moţilor.

SECTORUL AGRICOL ILFOV → Ilfov (2).

SECU 1. Lac antropic, realizat (în 1963) pe râul Bârzava, la 10 km E de municipiul Reşiţa, pentru alimentarea cu apă a oraşului. Supr.: 105 ha; vol.: 15,13 mil. m^3.

2. Staţiune climatericǎ şi de odihnă, de interes local, cu funcţionare permanentă (de fapt, un complex turistic), situată într-o zonă împădurită de la poalele de NV ale M-ţilor Semenic, pe valea râului Bârzava, la 280 m alt., în extremitatea estică a lacului de acumulare Secu, la 10 km E de municipiul Reşiţa (reşed. jud. Caraş-Severin). Climă moderată de dealuri şi coline, cu influenţe submediteraneene, cu temp. medii anuale de 9,5°C (în iul. temp. medii de 21°C, iar în ian. de –2°C) şi precipitaţii în jur de 800 mm anual. Liniştea deplină, aerul curat, lipsit de praf şi alergeni, aspectul încântător al peisajului şi climatul sedativ constituie pr. elemente de atracţie pentru petrecerea unei vacanţe reconfortante sau pentru tratarea unor stări de surmenaj fizic şi intelectual şi a unor stări de debilitate. Posibilităţi de drumeţii montane.

3. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în zona Piem. Bălăciţei, pe cursul superior al râului Mascot; 1 116 loc. (1 ian. 2011): 544 de sex masc. şi 572 fem. În satul Comănicea se află biserica „Sfântul Nicolae" (1868), iar în satul Secu există două biserici din lemn cu acelaşi hram –„Sfântul Nicolae", una construită în anii 1716–1718 de Laţcu Glogoveanu (refăcută în 1864 şi reparată în anii 1905 şi 1927), iar alta ridicată în 1831 (reparată în anii 1864 şi 1936).

4. Mănăstirea ~ → Vânători-Neamţ.

SECUIENI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în partea de NV a Colinelor Tutovei, în zona de contact cu Pod. Central Moldovenesc, pe Valea Morilor; 2 132 loc. (1 ian. 2011): 1 103 de sex masc. şi 1 029 fem. Nod rutier. Biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi", în satul Secuieni (1778, reparată în 1893–1894). Satul Secuieni este atestat documentar la 6 nov. 1491, iar satul Glodişoarele în 1555. Până la 25 mart. 2005, com. **S.** a avut în componenţă satele Băluşa, Ciutureşti, Odobeşti şi Tisa-Silvestri, care la acea dată au format com. Odobeşti, jud. Bacău.

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mare; 2 802 loc. (1 ian. 2011): 1 410 de sex masc. şi 1 392 fem. Expl. de gaze naturale. Cămin cultural. Culturi de cereale, cartofi ş.a. În satul Secuieni, menţionat documentar, prima oară, în 1448, se află o biserică unitariană (1812–1816), iar în satul Bodogaia, atestat documentar în 1333, o biserică ortodoxă din lemn (1700) şi o biserică unitariană (1791–1796). Conacul „Kemény" (sec. 18), în satul Eliseni.

3. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 9 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. râului Siret, la poalele Subcarpaţilor Neamţului, pe Valea Morilor; 3 503 loc. (1 ian. 2011): 1 760 de sex masc. şi 1 743 fem. Staţie de c.f. (în satul Secuieni). Nod rutier. Staţiune de cercetări agrozootehnice (Secuieni). În arealul satului Secuieni a fost descoperit un cimitir de înhumaţie (sec. 5–6) în care s-au găsit brăţări din bronz şi alte obiecte de podoabă. Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1762, cu pridvor adăugat în 1866), declarată monument istoric, „Sfântul Nicolae" (1830–1831, reparată în anii 1858 şi 1892) şi „Sfântul Nicolae" (1869), în satele Secuieni, Bogzeşti şi Butnăreşti. Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1866–1873, reconstruită în 1902–1903), în satul Bârjoveni. În satul Başta există biserica „Sfântul Gheorghe" (1926–1933, renovată în anul 2004), iar în sataul Giuleşti, biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1997–1998).

Secu (1). Lacul de acumulare

SECUIU PE JIU → Teasc.

SECUSIGIU, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în partea de N a Câmpiei Vingăi, pe râurile Aranca şi Mureş; 6 278 loc. (1 ian. 2011): 3 090 de sex masc. şi 3 188 fem. Staţie (în satul Secusigiu) şi haltă de c.f. (în satul Munar). Expl. de petrol (în satul Sânpetru German). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Moară de cereale (în satul Sânpetru German). Pe terit. satului Sânpetru German au fost descoperite (1964–1966) o necropolă sarmatică (sec. 2), în care s-au găsit oglinzi, vase ceramice dacice, coliere ş.a., precum şi un mormânt cu un inventar alcătuit din scărite cu şa, zăbală, amnar din fier, monedă din sec. 7 ş.a. În satul Munar, menţionat documentar, prima oară, în 1219, se află mănăstirea Bezdin (de maici), aparţinînd comunităţii sârbilor ortodocşi din acea zonă, iniţial cu o biserică de lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1529 prin osârdia fraţilor Ştefan şi Marin Iaksić şi menţionată documentar în 1539. Biserica actuală a fost zidită în stil baroc în anii 1776–1781 prin strădania lui Iovan Iaksić din Nădlac, pe locul unei biserici construită după anul 1690, dar distrusă de turci în prima jumătate a sec. 18. Biserica păstrează picturi murale interioare executate în 1789 şi un iconostas pictat în 1753 de Ştefan Tonetchi din Arad. În 1771 a fost construit conacul mănăstirii care are 52 de camere pentru chilii, bucătărie, trapeză ş.a. Biserica a fost reparată în 1833. După Primul Război Mondial a devenit biserică de parohie, iar în anul 1990 a fost reînfiinţată mănăstirea, iar biserica declarată monument istoric. În satul Sânpetru German, atestat documentar în 1335, există o biserică romano-catolică având hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1774).

SEGARCEA → Şegarcea.

SEGARCEA-VALE, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în partea de V a Câmpiei Boian, pe stg. văii inf. a Oltului şi pe cursul inf. al râului Sâi; 3 289 loc. (1 ian. 2011): 1 618 de sex masc. şi 1 671 fem. Staţie de c.f. Bisericile

„Adormirea Maicii Domnului" (1750) şi „Sfanta Parascheva" (1943) şi clădirea Primăriei (1900), în satul Segarcea-Vale.

SEGESVÁR → Sighişoara.

SEGUSVÁR → Sighişoara.

SEIMENI, com. în jud. Constanța, alcătuită din 3 sate, situată în partea de V a Pod. Carasu, pe dr. văii Dunării; 2 153 loc. (1 ian. 2011): 1 122 de sex masc. şi 1 031 fem. Haltă de c.f. (în satul Dunărea), inaugurată la 26 sept. 1895. Produse de panificație. Culturi de cereale, floarea-soarelui, cartofi, coriandru ş.a. Pescuit. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (în satul Seimeni) şi „Sfântul Dumitru" (în satul Seimenii Mici). Satul Seimeni este atestat documentar în anul 1600. Rezervație geologică (punctul fosilifer Seimenii Mari), extinsă pe 6,7 ha. Depozitele din Cretacicul mediu (Albian) cuprind o faună foarte bogată de amoniți, bivalve şi gasteropode foarte bine conservate. Agroturism.

SEINI, oraş în jud. Maramureş, situat în Câmpia Someşului, la poalele de SV ale M-ților Gutâi, la 140 m alt., pe râul Seinel, la 48 km NV de municipiul Baia Mare; 10 300 loc. (1 ian. 2011): 5 060 de sex masc. şi 5 240 fem. Supr.: 58, 9 km^2, din care 9,9 km^2 în intravilan; densitatea: 1 040 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de andezit, tufuri vulcanice, dolomit şi trahit. Producție de mobilă, de produse abrazive pe suport textil şi de hârtie (c. 7 000 de sortimente), de scule abrazive, confecții metalice, confecții textile, încălțăminte, de nutrețuri combinate şi produse alim. (preparate din carne, drojdie, oțet, spirt). Moară de cereale (din 1875). Centru pomicol (pruni, meri, castani comestibili ş.a.) şi viticol. Ferme legumicolă, de creştere a porcinelor (lichidată în 1998), a găinilor şi a vacilor pentru lapte. Abator. Muzeu de istorie. Tabără națională de pictură. **Istoric.** Localitatea apare menționată documentar, prima oară, în 1334, cu numele *Synir,* iar în 1341 este consemnată, în unele documente, ca *oppidum* (târg) care avea paroh, capelan ş.a. Declarat oraş la 18 apr. 1989, **S.** are în subordine ad-tivă satele Săbişa şi Viile Apei. **Monumente:** ruinele unei cetăți medievale, menționată documentar în 1490 şi distrusă de turci în 1677; biserica romano-catolică (1421, cu unele transformări ulterioare); biserica reformată-calvină (1796); biserica ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1882); sinagogă (1904); clădirea fostei şcoli confesionale românești (1860–1865). Pe pantele Dealului Cojma (653 m alt.), care domină partea de N a oraşului, se află înscris numele lui Mihai Eminescu, format din trunchiurile şi coroanele molizilor şi pinilor plantați în 1947. Pădure alcătuită din pini (0,5 ha), declarată rezervație forestieră. Agroturism.

SELEUŞ, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Câmpiei Crişurilor, pe canalul Morilor şi pe stg. râului Crişu Alb; 3 064 loc. (1 ian. 2011): 1 483 de sex masc. şi 1 581 fem. Haltă de c.f. (în satul Seleuş). Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, de legume (în sere şi solarii) ş.a. Iazuri piscicole. În satul Seleuş, menționat documentar, prima oară, în 1489, se află un pod datând din sec. 17 (62 m lungime şi 9 m lățime), declarat monument istoric, şi biserica „Adormirea Maicii Domnului", consturită în 1870 pe locul uneia din lemn ce data din 1726.

SELIŞTE → Ovidiu.

SEMENIC 1. Munții ~, masiv muntos în SV României, în M-ții Banatului (Carpații Occidentali), cu aspect de horst, extins pe direcție NNE-SSV, pe c. 1 200 km^2, pe terit. jud. Caraş-Severin, între valea superioară a Pogănişului (la N), Culoarul Timiş-Cerna (la E), Valea Nerei (la S) şi aliniamentul văilor Poneasca-Bârzava (la V), care îi separă de M-ții Aninei şi Dognecei. Alcătuit predominant din şisturi cristaline, intens metamorfozate, şi calcare mezozoice. Masivul **S.** se caracterizează prin culmi prelungi, netede şi rotunjite, separate de văi adânci, dominate de vârfuri care nu depăşesc 1 500 m alt. (vf. Piatra Goznei, 1 447 m, reprezintă alt. max. a masivului, vf. Semenic 1 446 m, Piatra Nedeii 1 437 m, Nemanu Mare 1 122 m, Flămânda 1 009 m ş.a.). Are întinse platforme de eroziune, etajate la diferite alt. (Platforma Semenic la 1 100–1 400 m, Platforma Tomnacica la 600–900 m). Nod hidrografic (de aici izv. râurile Timiş, Nera, Caraş, Bârzava, Goleț, Mehadica, Teregova ş.a.). Versanți împăduriți cu molid, brad şi fag. Pajişti naturale pe înălțimi. Zăcăminte de min. de mangan (Delineşti) şi feldspat (Teregova). Centrală electrică eoliană (300 kV), dată în folosință în nov. 1993. Importantă zonă turistică. Aici se află Parcul Național Semenic – Cheile Caraşului, extins pe o supr. de 366,6 km^2, care cuprinde numeroase şi valoroase elemente fizico-geografice, floristice, faunistice, geologice, speologice şi hidrologice. În cadrul acestui parc sunt incluse opt rezervații naturale: rezervația

Semenic (1). Aspect din Munții Semenic

Semenic (3). Pavilionul central

complexă Cheile Caraşului (→ *Caraş 1*), rezervaţia mixtă Izvoarele Caraşului (1 408,1 ha), rezervaţia mixtă Cheile Gârliştei (602,6 ha), rezervaţia mixtă Buhui (218,1 ha), rezervaţiile speologice Comarnic, Popovăţ şi Buhui şi rezervaţia naturală „Izvoarele Nerei" (4 852,8 ha), situată pe versantul sudic al Masivului Semenic, la 650–1 400 m alt. care cuprinde codrii seculari cu arbori având peste 40 m înălţime, reprezentând unele dintre cele mai frumoase făgete din Europa.

Semenic (3). Biserica „Sfântul Prooroc Ilie"

2. Vârf în partea centrală a M-ţilor Semenic, alcătuit din granite, cu aspect rezidual, îngropat aproape în întregime într-o masă de grohotiş. Alt.: 1 446 m. La poalele lui se află staţiunea climaterică omonimă.

3. Staţiune climaterică şi de odihnă, de interes local, cu funcţionare permanentă situată în jud. Caraş-Severin, pe platoul M-ţilor Semenic, la 1 400 m alt., la poalele vf. Semenic, în mijlocul unor păduri bătrâne de fag în amestec cu brad şi mesteacăn, la 40 km SE de municipiul Reşiţa. Climat de munţi mijlocii, cu slabe influenţe mediteraneene, cu temp. medii anuale de 4°C (în iul. medii termice de c. 13°C, iar în ian. de –5°C) şi precipitaţii abundente (peste 1 200 mm anual). Ierni cu zăpadă multă (stratul de zăpadă atinge 60–80 cm grosime) care se menţine în jur de 5 luni pe an. Staţiunea este de fapt un complex turistic modern, format din mai multe hoteluri luxoase, opt vile, un club cu săli de biliard, tenis de masă, şah, disco-bar, cinema, videotecă ş.a. Liniştea deplină, farmecul peisajului înconjurător, climatul tonic, caracterizat printr-o presiune atmosferică joasă, aer curat, lipsit de praf şi alergeni, sunt pr. factori care pot contribui la refacerea rapidă a sănătăţii (stări după surmenaj fizic şi intelectual, stări de debilitate, de nevroză astenică etc.). În timpul sezonului hibernal, turiştii au la dispoziţie pârtii de schii amenajate, cu diferite grade de dificultate, unele deservite de un telescaun de 2 900 m lungime (cel mai vechi din ţară, din anul 1944), de schilift (400 m lungime) şi babylift (200 m lungime). Numeroase pârtii de săniuş. Aici se află schitul Semenic (de călugări) cu biserica din lemn având hramul „Sfântul Prooroc Ilie", construită în anii 1945–1946 pe temelie de piatră, renovată în 1965, cu o lungime de 11,90 m, o lăţime de 5,40 m şi o turlă de 20 m înălţime. Desfiinţat în oct. 1959 şi reactivat în 1991. Posibilităţi de a efectua excursii montane spre staţiunile climaterice *Crivaia* şi *Trei Ape,* spre lacul de acumulare Văliug, spre Izvoarele şi Cheile Caraşului, peşterile Buhui, Comarnic, Popovăţ ş.a.

SEMLAC, com. în jud. Arad, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Aradului, pe cursul inf. al râului Mureş; 3 932 loc. (1 ian. 2011): 1 952 de sex masc. şi 1 980 fem. Staţie de c.f. Prelucr. maselor plastice. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Prima menţiune documentară a satului Semlac datează din 1256. Localitatea a fost stăpânită de turci în perioada 1564–1697, iar în sec. 18 a fost colonizată cu familii de germani. Biserică luterană (1845); biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Ioan Gură de Aur", construită în 1771 şi extinsă în 1896.

SENIENI, Măgura Senienilor, măgură vulcanică situată în partea centrală a bazinetului depresionar Leşu Superior. Alt.: 943 m.

SENIORES DE CASTRO SEX → Sighişoara.

SERETOS, denumirea antică a râului *Siret.*

SFÂNTA ANA 1. Lac cantonat în craterul vulcanic al masivului Puciosu (Carpaţii Orientali), la 950 m alt., în apropiere de Băile Tuşnad (jud. Harghita). Lacul, singurul de acest fel din ţară, are o formă aproximativ circulară, cu aspect de paletă (620 m lungime şi 460 m lăţime max.) şi se alimentează din ploi, zăpezi şi izvoare situate la baza craterului. Supr.: 22 ha; vol.: 786 360 m^3; ad. max.: 7,1 m (este în scădere, din cauza infiltrării apei în fisuri: în 1870 avea o ad. max. de 12 m).

Transparență mare (c. 5 m). În apa lacului s-a aclimatizat în condiții bune somnul pitic (*Amiurus nebulosus*). Rezervație științifică, inclusă pe lista monumentelor naturii. Obiectiv turistic. În apropiere, la c. 1 km NE de lacul Sfânta Ana, se află tinovul sau mlaştina *Mohoş,* numit şi „Lacul cu muşchi", care ocupă cuveta unui alt crater vulcanic.

2. Mănăstirea ~ → Orşova.

SFÂNTA MARIA-CRICOV, Schitul ~ → Urlați.

SFÂNTU GHEORGHE 1. Brațul sudic al Dunării, în Delta Dunării, care se desprinde din brațul Tulcea la al doilea ceatal (ramificație), numit Ceatalul Sfântu Gheorghe, şi se varsă în Marea Neagră, în zona com. Sfântu Gheorghe (jud. Tulcea), după un curs foarte sinuos, în lungime totală de 110 km şi o lățime max. de 550 m (coeficientul de sinuozitate este de 1,60). Transportă 20,6% din apele fl. Dunărea (1 205 m^3/s), formând în zona de vărsare o deltă secundară, cu desplетire conică, în fața căreia se află ins. Sacalinu Mic. Brațul Sfântu Gheorghe comunică cu complexul lagunar Razim prin intermediul canalelor Dunavăț, Lipovenilor, Dranov ş.a., prin care deversează un debit de 48,5 m^3/s, iar prin canalul Ivancea are legătură cu lacul Roşu şi de aici, prin canalul Potcoava–lacul Puiu–canalul Caraorman, comunică cu brațul Sulina. Brațul Sfântu Gheorghe este navigabil numai pentru vase mici (deşi are adâncimi de peste 20 m), deoarece are meandre multe şi strânse. Datorită transportului de aluviuni, brațul Sfântu Gheorghe a avansat (din 1857 şi până în prezent) în Marea Neagră cu c. 2 km. În Antichitate, acest braț era numit *Peuce.*

Lacul Sfânta Ana

2. Ceatalul ~, ramificație a brațului Tulcea al Dunării, situată la 10 km aval de municipiul Tulcea şi 110 km amonte de vărsarea brațului Sfântu Gheorghe în Marea Neagră. Aici, brațul Tulcea se desparte în brațele Sulina şi Sfântu Gheorghe. Numit şi al doilea ceatal.

3. Depresiune intracarpatică, de origine tectono-erozivă, în Carpații Orientali, reprezentând compartimentul central al Depr. Braşov. Acest bazin depresionar se desfăşoară pe o lungime de c. 30 km (N-S) şi o lățime max. de 10–12 km (E-V), pe cursurile râurilor Olt şi Râu Negru, până în zona lor de confl., între M-ții Baraolt (la V), Bodoc (E) şi M-ții Întorsurii (S). Supr.: c. 300 km^2. Relief piemontan, cu alt. de 500–580 m în N, şi

Sfântu Gheorghe (4). Vedere generală

Sfântu Gheorghe (4). Catedrala „Sfântul Gheorghe"

Sfântu Gheorghe (4). Casa de cultură

Sfântu Gheorghe (4). Sala sporturilor

de terase joase şi lunci în S (favorabile culturilor agricole).

4. Municipiu în partea centrală a României, reşed. jud. Covasna, situat în depresiunea omonimă, la 520–580 m alt., pe râul Olt; 61 436 loc. (1 ian. 2011): 29 240 de sex masc. şi 32 196 fem. Supr.: 128,8 km^2; densitatea: 477 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. inaugurată în 1891) şi rutier. Termocentrală. Constr. de maşini agregate şi subansamble auto, de aparataj electric auto şi de motoare electrice. Producţie de confecţii, de lenjerie de pat, de mobilă, mase plastice, de prefabricate din beton, de nutreţuri combinate şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, bere, ţigarete până în anul 2010, panificaţie ş.a.). Ferme de creştere a păsărilor, bovinelor şi porcinelor. Muzeu Naţional Secuiesc, cu secţii de istorie, arheologie, etnografie, artă plastică, ştiinţele naturii (inaugurat la 15 sept. 1879); Muzeul de artă populară conţinând exponate cu specific local (unelte, mobilier, ţesături, ceramică ş.a.), deschis în anul 1982; Muzeu de artă plastică, cu colecţii de tablouri aparţinând pictorilor locali; Casa memorială „Gyárfás Jenö" (1971), în care sunt expuse creaţiile acestui pictor. Biblioteca judeţeană „Bod Péter" (1927), cu peste 220 000 vol. Teatrul maghiar de stat „Tamási Áron" (1948) şi Teatrul românesc de stat „Andrei Mureşanu" (1987). Facultăţile de Ştiinţe Economice şi Gestiunea Afacerilor, de Ştiinţe Politice, Administrative şi ale Comunicării şi Facultatea de Ştiinţa Mediului – filiale (din 1997) ale Universităţii Babeş Bolyai din Cluj-Napoca. Parc amenajat în 1880. **Istoric.** În arealul municipiului au fost descoperite (1956, 1958) vestigiile unei aşezări neolitice, suprapusă de o aşezare şi un cimitir de înhumaţie datând din sec. 4 d.Hr. La poalele Dealului Orkö a fost identificat un mormânt scitic de înhumaţie (sec. 5 î.Hr.), în care s-au găsit patru brăţări din bronz, mai multe verigi din bronz, o fibulă, un inel şi o aplică din bronz, mărgele din sticlă ş.a. Situată pe vatra unei aşezări dacice de bordeie (sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr.), din care s-au recuperat ceşti, căni bitronconice, fructiere ş.a., peste care s-a suprapus o altă aşezare (sec. 11–12), localitatea Sfântu Gheorghe apare menţionată documentar, prima oară, în 1332, într-un registru papal, cu numele *Sacerdos de Sancto Giorgio.* În 1461 este consemnată în documente ca *oppidum* (târg), iar în 1492 ca oraş (*civitas*). În perioada feudală a fost un important centru meşteşugăresc şi comercial. Devastat şi incendiat de tătari (1658) şi de oastea otomană condusă de Ali-Paşa (1661). În 1764, oraşul a devenit reşed. comandamentului grăniceresc al regimentului de husari, cantonat în clădirea cunoscută sub numele de „Casa cu Arcade". Începând cu anul 1782, în afara târgurilor obişnuite care se ţineau în oraş din sec. 16, se organizează târgul de primăvară în ziua de Sfântul Gheorghe (23 apr.), iar târgurile săptămânale au fost fixate în ziua de luni. În sec. 19, activitatea comercială a fost susţinută de apariţia şi dezvoltarea mai multor bresle, între care ale cizmarilor (1808), tăbăcarilor (1829), croitorilor (1836) ş.a. Locuitorii oraşului au participat la evenimentele revoluţionare din 1848–1849, aici aflându-se sediul Comitetului regional revoluţionar care lupta pentru autoapărarea ţinutului Trei Scaune. În 1876, oraşul a devenit reşed. judeţului nou înfiinţat (Trei Scaune), fapt ce a impulsionat dezvoltarea economică, social-culturală şi edilitară a acestuia. Astfel, au luat fiinţă fabricile de textile (1880) şi ţigarete (1887), tipografia (1882), Şcoala civilă de băieţi (1872), Şcoala civilă de fete (1874), Orfelinatul judeţean de băieţi (1886), Societatea de muzică „Filarmonica", s-au construit numeroase edificii, s-a electrificat oraşul în perioada 1887–1908 etc. Devenit reşed. jud. Covasna (17 febr. 1968), după ce în perioada 1950–1968 fusese oraş raional, Sfântu Gheorghe a fost declarat municipiu la 27 iul. 1979, având în subordine ad-tivă 2 sate: Chilieni (atestat documentar în 1334) şi Coşeni (1448). **Monumente:** biserica fortificată (sec. 14–15), azi biserică reformată, înconjurată de ziduri de apărare, cu un masiv turn-clopotniţă la intrarea în incintă, ridicat în 1829. Biserica a fost supusă unor reparaţii şi modificări, atât după jaful tătarilor din 1658 sau după cel otoman din 1661, cât şi după cutremurele puternice din 1728, 1738, 1802. Întărită cu contraforturi, biserica reformată are ferestre gotice, tavan casetat şi pictat şi posedă o orgă din 1894, construită în 1885 de Angster József din Pécs; catedrala ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe", construită în etape între 20 sept. 1939 şi 1983; „Casa cu Arcade", sec. 18, azi sediul Arhivelor Statului; clădirea bibliotecii judeţene (1832, cu unele transformări din 1897 şi 1902, restaurată în 2011-2012), declarată monument istoric; clădirile fostului Tribunal (1870), azi galeriile de artă, Primăriei municipale (sec. 18), Teatrului maghiar de stat „Tamási Áron", construită în 1854–1856; Bazarul (1867-1873), dominat de un turn cu ceas instalat în 1893; Monumentul ostaşului român (sculptor Balogh Péter), dezvelit la 18 dec. 1974; busturile lui Gábor Áron (sculptor Gergely István) şi Nicolae Bălcescu (sculptor Márton Izsák). În satul Chilieni se află o biserică din 1495 (azi biserică

Sfântu Gheorghe (4). Monumentul ostaşului român

unitariană), cu unele modificări din sec. 18, o biserică reformată (sec. 18, cu turn din 1914) şi conacul „Székely" (1720, cu transformări din sec. 19).

5. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. Văii Ialomiţei; 1 965 loc. (1 ian. 2011): 940 de sex masc. şi 1 025 fem. Haltă de c.f. (în satul Malu). Produse textile. Fermă avicolă. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, plante uleioase, legume ş.a. Satul Sfântu Gheorghe a fost înfiinţat în anul 1898. În satul Malu se află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" a fostului schit Malu (construită în perioada 4 iun. 1833–30 ian. 1837), declarată monument istoric, şi „Cuvioasa Parascheva" (1994–1996, sfinţită la 9 iun. 1996), iar în satul Sfântu Gheorghe există biserica „Sfântul Gheorghe" zidită în anii 1935–1943. Popas turistic (în satul Malu). Cămin cultural (1965).

6. Com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată în SE Deltei Dunării, pe ţărmul Mării Negre, la gura de vărsare a braţului Sfântu Gheorghe al Dunării în Marea Neagră, la zero m alt. (aşezarea situată la cea mai scăzută alt. din ţară); 821 loc. (1 ian. 2011): 433 de sex masc. şi 388 fem. Centru de pescuit sturioni şi alte specii de peşte. Cherhana. Instalaţii de preparare a peştelui şi a icrelor negre. Far maritim. Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, în 1327, pe harta genovezului Pietro Visconti. În partea de S a com. Sfântu Gheorghe se află rezervaţia Sfântu Gheorghe–Perişor–Zătoane (21 000 ha), care cuprinde o succesiune de grinduri, lacuri izolate, dune de nisip, zone mlăştinoase, bălţi, ghioluri etc., unde cuibăresc egrete mari şi mici, lebede mute, stârci lopătari, cormorani, pelicani ş.a.

SFÂNTUL IOAN BOTEZĂTORUL – CĂMĂRĂŞEASCA, Mănăstirea ~ → Târgu Cărbuneşti.

SFÂNTUL NICOLAE-BALAMUCI, Mănăstirea ~ → Grădiştea (2).

SFÂNTUL SAVA (sau SAVU), Mănăstirea ~ → Berzunţi (2).

SFINŢEŞTI, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Tinoasa; 1 264 loc. (1 ian. 2011): 594 de sex masc. şi 670 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi

Sfinxul din Bucegi

de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări din sec. 6, aparţinând populaţiei locale, purtătoare a culturilor Ipoteşti–Ciurel–Cândeşti. Localit. apare trecută în catagrafia anului 1741.

SFINXUL, stâncă uriaşă, singuratică, în M-ţii Bucegi, alcătuită din conglomerate. Acţiunea îndelungată şi combinată a agenţilor modelatori (vânturi, ploi, zăpezi, îngheţ, dezgheţ etc.) a determinat o puternică erodare a acesteia, în urma căreia a rezultat aspectul actual (privită dinspre lateral, stânca are înfăţişarea unui cap uriaş de om). Există şi unele ipoteze conform cărora Sfinxul ar fi un monument de tip megalitic.

SIBIU 1. Depresiune de eroziune (parte componentă a Mărginimii Sibiului), situată în zona de contact a Pod. Transilvaniei cu Carpaţii Meridionali, între M-ţii Cindrelului şi M-ţii Lotrului (la S), Pod. Secaşelor (NV), Pod. Hârtibaciului (N şi NE) şi Valea Oltului (SE). Suprr.: c. 350 km^2. Relieful Depr. Sibiu, sculptat în formaţiuni mio-pliocene, este reprezentat printr-o câmpie piemontană cu două trepte: una mai înaltă (500–600 m alt.), respectiv piemontul colinar, şi alta mai joasă (380–500 m alt.), formată din conuri aluviare întinse, terase şi lunci. Depr. Sibiu este drenată de râul Cibin cu afl. săi Ruscior, Sibiel, Orlat, Sebeş, Sadu, Hârtibaci ş.a. Climă moderată (media termică anuală este de 7–8°C) şi precipitaţii ce însumează, în medie, 600–700 mm anual. Vegetaţia naturală este reprezentată prin pâlcuri de păduri de stejar, gorun şi fag ce alternează cu păşuni şi fâneţe naturale. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi, sfeclă de zahăr ş.a. Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea ovinelor, bovinelor şi bubalinelor. Importantă zonă etnografică şi folclorică, renumită prin portul, dansurile şi cântecele populare de o deosebită frumuseţe şi autenticitate

2. Municipiu în partea centrală a României, reşed. jud. omonim, situat în depresiunea cu acelaşi nume, la 410–430 m alt., pe râul Cibin; 154 274 loc. (1 ian. 2011): 72 163 de sex masc. şi 82 111 fem. Suprr.: 121,6 km^2, din care c. 50 km^2 în intravilan; densitatea: 3 085 loc./km^2. Aeroport. Nod feroviar (staţia de c.f. fost inaugurată în 1872) şi rutier. Important , pe autostrada Sibiu-Orăştie.

Sibiu (2). Vedere generală

Sibiu (2). Centrul municipiului (Piața Palatului Brukenthal)

centru industrial, cultural-ştiinţific şi turistic al ţării. În cadrul întreprinderilor industriale din **S.** se produc utilaje agricole, echipamente pentru ind. textilă, ministrunguri, freze, maşini de finisat, generatoare electrice, polizoare, maşini-unelte acţionate hidraulic sau pneumatic, aparate de laborator, rulmenţi pentru cutii de viteză, componente electronice pentru sisteme de frânare, scule aşcheietoare, lanţuri industriale şi antiderapante, roboţi industriali de asamblare, matriţe, piese de schimb auto (axe cardanice, suspensii, coliere etc.), aparate de măsură şi control (singurul producător de balanţe din ţară), medicamente, confecţii, tricotaje, stofe, covoare pluşate, mochete, pături, ciorapi, mobilă, cherestea, încălţăminte, articole de marochinărie şi de sport, instrumente muzicale, rechizite şcolare şi de birou, prefabricate din beton, produse ceramice şi alim. (mezeluri, preparate din lapte, conserve, paste făinoase, dulciuri, amidon, glucoză, dextrină, băuturi alcoolice etc.). Abator; antrepozite frigorifice. Tipografie. Universitatea „Lucian Blaga", inaugurată în 1990, şi încă două Institute de învăţământ superior de stat (Universitatea creştină „Dimitrie Cantemir", inaugurată la 23 apr. 2002, şi Institutul Teologic Ortodox, fundat în 1948 pe baza Institutului Teologico-pedagogic al ortodocşilor, inaugurat în 1921 cu numele Academia Teologică), Universitatea româno-germană, Universitatea „Alma Mater", Facultatea de Geografia Turismului, Facultatea de Istorie (inaugurată în 1969), Facultate de filologie (1971). La **S.** funcţionează şapte colegii, între care se remarcă Colegiul Naţional „Gheorghe Lazăr" (iniţial iezuit, fundat în 1692) şi Colegiul Naţional „Samuel von Brukenthal", cu limba de predare germană (f. în 1380, care în prezent funcţionează într-o clădire datând din anul 1779). La **S.** îşi are sediul Mitropolia Ortodoxă a Ardealului, Arhiepiscopia Sibiului şi Episcopia Bisericii Evanghelice de confesiune augustină. Activitatea teatrală din **S.** a început în 1789 (în lb. germană) cu sediul în bastionul Gross, iar în 1923 a luat fiinţă teatrul românesc, în prezent Teatrul Naţional „Radu Stanca"; Teatrul pentru copii şi tineret „Gong" (f. 1956, cu secţii în limbile română şi germană; Filarmonica de stat (f. 1 ian. 1949), cu o orchestră de muzică simfonică şi alta de muzică populară; Ansamblul folcloric „Cindrelul". Studio local de radio-emisie. Cinematografe, o casă de cultură a sindicatelor, biblioteci (între care se remarcă „Astra", înfiinţată în 1861, cu peste 700 000 vol., c. 12 000 manuscrise, c. 48 000 reviste ş.a.), biblioteca Muzeului Brukenthal (f. 1817, cu c. 300 000 vol. ş.a.) şi 10 muzee: Muzeul Brukenthal (25 febr. 1817), cu galerii de artă românească şi străină, colecţii de artă medievală transilvăneană şi de artă populară, colecţii de incunabule şi tipărituri vechi (sec. 15–17) ş.a.; Muzeul Civilizaţiei Populare (f. 1963), extins pe o supr. de 46 ha în parcul natural „Dumbrava Sibiului", cuprinde case vechi ţărăneşti, tehnică populară preindustrială din sec. 18–20, unelte, obiecte de uz casnic, ceramică, mobilier, ţesături şi cusături populare etc.; Muzeul căii ferate; Muzeul farmaciei; Muzeul de arme şi trofee de vânătoare; Muzeul de istorie naturală ş.a. Grădină zoologică. Hipodrom. La **S.** au loc anual Festivalul internaţional de jazz (din 1970), Festivalul international de folclor „Cântecele munţilor" (din 1975), Festivalul medieval (din anul 2001) şi Târgul creatorilor populari (din 1983, la 15 aug.), iar din 1990, Expoziţia internaţională de artă fotografică. În 1993, municipiul **S.** a fost desemnat să reprezinte România la concursul internaţional „Challenge Day", iar în anul 2007, Sibiul a fost Capitala Culturală Europeană (împreună cu oraşul Luxembourg) – titlu conferit de Parlamentul European unui oraş pe timp de un an. Acest program al Parlamentului European se derulează din anul 1985, Atena fiind primul oraş căruia i s-a conferit acest titlu. Parcul natural „Dumbrava Sibiului" (30 ha), amenajat în 1929 în partea de SV a municipiului **S.** Popas turistic (Hanul „Dumbrava").

Istoric. Sub actuala vatră a municipiului, cu urme foarte vechi de locuire (mărturii arheologice din Neolitic au fost identificate în cartierul Turnişor, iar din Epoca fierului, în cartierul Guşteriţa, de unde s-au recuperat 377 de piese diferite, din bronz, datând din sec. 12 î.Hr., printre care seceri, căldări, topoare, fragmente de spadă, calota unui coif, podoabe ş.a.) au fost descoperite vestigiile unei aşezări daco-romane, numită *Cedonia* (azi cartierul Guşteriţa). La jumătatea sec. 12, respectiv în perioada 1141–1162, perimetrul actual al municipiului a constituit teritoriul primelor colonizări cu populaţie germană (saşi) în Transilvania. Localitatea apare menţionată prima oară, la 20 dec. 1191, cu numele *Cibinium,* într-un act papal emis la Roma cu prilejul înfiinţării prepositurii (administraţie ecleziastică de rit catolic), fiind apoi consemnată în diferite documente cu numele *Prepositus Cibiniensis* (1192–1196), *Prepositus Scibiniensis* (1211), *Villa Hermani* (1223), *Hermannsdorf* (1321), Hermannstadt (1366) ş.a. În 1224, localitatea figura ca

Sibiu (2). Turnul Olarilor

Sibiu (2). Turnul Dulgherilor

Sibiu (2). Pasajul Scărilor

Sibiu (2). Turnul Sfatului

sediu al unui comite, iar în 1302 este menționată în documente ca reşed. unui scaun. După pustiirea provocată de marea invazie mongolă din 11 apr. 1241, aşezarea se reface repede şi-şi construieşte prima incintă fortificată (în jurul bisericii evanghelice de azi). În 1366 a devenit oraş (*civitas*), iar fortificațiile (zidurile de incintă) s-au extins, cuprinzând, până la sf. sec. 15, atât Oraşul de Sus, cât şi Oraşul de Jos. În Evul Mediu, meşteşugurile şi comerțul au cunoscut o intensă dezvoltare, oraşul **S.** întreținând legături economice, comerciale şi culturale permanente cu Țara Românească şi cu Moldova (în 1376 existau 19 bresle sibiene, în cadrul cărora se practicau 25 de meserii, iar în sec. 17–18, breslele depăşiseră cifra 40). Comerțul oraşului **S.** cu Apusul a cunoscut o permanentă şi înfloritoare dezvoltare (la **S.** îşi avea sediul o Companie grecească de comerț pentru facilitarea schimburilor de mărfuri între Apus şi Răsărit), multe dintre mărfurile sibiene erau întâlnite la Viena, Praga, Leipzig, Gdańsk. Din cauza frecventelor năvăliri ale turcilor în sec. 15–16 (aceştia l-au asediat în anii 1432, 1437, 1438, 1442, 1552, fără a-l cuceri însă), oraşul a recurs la construirea (în sec. 16–17) unor puternice ziduri din cărămidă roşie (fapt ce i-a atras la un moment dat şi denumirea de *Oraşul Roşu* sau *Cetatea Roşie*), străjuite de numeroase turnuri de apărare şi bastioane, înconjurate de un ingenios sistem de şanțuri şi lacuri cu apă. În 1699, în **S.** existau 39 de turnuri de pază şi apărare şi patru bastioane, din care astăzi se mai păstrează câteva (bastioanele Soldisch şi Haller, turnurile Măcelarilor, Dulgherilor, Olarilor, Archebuzierilor, Pielarilor, Pulberăriei, Turnul Scărilor, Turnul Gross, Turnul de Poartă, Turnul Sfatului ş.a.). După ce Transilvania a intrat sub administrație habsburgică (1699), oraşul s-a dezvoltat continuu, vechiul burg medieval transformându-se treptat într-un oraş modern. S-au construit numeroase edificii în care au pătruns influența barocului vienez, s-au efectuat lucrări de sistematizare şi modernizare (au fost secate lacurile şi a fost amenajată promenada), a fost fondat un gimnaziu iezuit (1692) etc. În perioadele 1703–1791 şi 1849–1865, **S.** a fost reşed. guvernatorilor şi capitala voievodatului Transilvania. În prima jumătate a sec. 19, un nou val de colonişti de limbă germană, proveniți din zona Salzburg (Austria), s-au stabilit la Sibiu. Între anii 1836 şi 1865 au fost demolate cele cinci porți ale oraşului (Poarta Turnului, Poarta Ocnei, Poarta Cisnădiei, Poarta Sfânta Elisabeta şi Poarta Leşurilor). În sec. 18–19, **S.** a fost un important centru cultural şi politic al românilor transilvăneni. Aici îşi desfăşurau activitatea patru tipografii, în cadrul cărora se tipăreau numeroase periodice româneşti şi germane, printre care „Gazeta de Transilvania" (apărută la **S.** în perioada 1881–1946, după ce fusese publicată mai întâi la Braşov, din 1838), „Telegraful român", „Tribuna", „Siebenbürger Zeitung", „Siebenbürger Bote" ş.a., precum şi numeroase asociații, societăți şi instituții culturale, cum sunt Muzeul Brukenthal, Societatea „ASTRA" (1861), un seminar ortodox (1811), Academia de Drept (1844), un teatru şi o bibliotecă publică (sf. sec. 18), „Societatea transilvană de ştiințele naturii" ş.a. În timpul Revoluției de la 1848, la **S.** şi-au avut sediile Comitetul Național Român, Comitetul de pacificațiune şi Comandamentul generalului Bem, iar la sf. sec. 19, Memorandiştii îşi stabiliseră sediul tot la **S.** După actul Unirii Transilvaniei cu România, la 1 dec. 1918, la **S.** a fost instalat Consiliul Dirigent, a cărui activitate a facilitat integrarea Transilvaniei în structurile Regatului României. La sf. verii şi începutul toamnei anului 1940, locuitorii oraşului au protestat vehement împotriva Dictatului de la Viena (din 30 aug. 1940), prin care Germania şi Italia răpeau României partea de NV a Transilvaniei şi o cedau Ungariei horthyste. În timpul evenimentelor din dec. 1989, în municipiul **S.** s-au înregistrat 90 de morți şi nenumărați răniți. Oraşul **S.** a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă localit. componentă Păltiniş. **Monumente:** biserica „Sfânta Maria", inițial romano-catolică (azi biserică evanghelică), construită în anii 1350–1450, pe locul unei vechi biserici ce data din sec. 12, dominată de un turn de 73,34 m înălțime, ridicat în 1494, este un monument reprezentativ al stilului gotic transilvănean (amplă bazilică având trei nave şi transept), care păstrează picturi murale interioare din 1445 (datorate lui Johannes de Rosenow) şi din 1665 (exe-

Sibiu (2). Palatul Brukental

Sibiu (2). Liceul „Gheorghe Lazăr"

restaurată în 1969, monument istoric din 2004,

cutate de Georg Hermann), o orgă construită în 1671 de un meşter slovac şi instalată în 1915, precum şi 60 de pietre funerare sculptate artistic (între care piatra funerară a domnului Mihnea Vodă cel Rău, † 1510). Picturile murale au fost restaurate în 1989-1990, iar biserica renovată în 1997; bisericile Azilului (1292), Minoriților (sec. 12, refăcută în 1638), demolată în 1987, Ursulinelor, reconstruită în stil gotic, în 1728-1733, pe locul unei biserici dominicane din 1479, Franciscană (sec.15), în stil baroc (inițial a aparținut ordinului Clariselor, iar din 1716 a intrat în posesia franciscanilor); Biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (1726–1733), cu absida altarului decorată cu o amplă frescă executată în 1777 de pictorul vienez Anton Steinwald. Biserica este dominată de un turn, detaşat de navă, care a fost terminat în 1738. Orgă instalată în 1860. Biserica a fost restaurată în 1971–1975, iar picturile murale interioare recondiționate în 1977–1978; bisericile „Buna Vestire" (1788–1789, reconstruită în 1802–1803 după cutremurul din 14 oct. 1802, pictată la interior în 1960-1962 de Nicolae Brana), „Sfântul Nicolae" (1811), „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1778–1788), construită prin osârdia episcopului Ioan Inochentie Micu (Clain), „Buna Vestire" din cartierul Gușterița, zidită în 1872-1877 cu contribuția lui Andrei Şaguna, pictată în 1964-1966 de Nicolae Brana şi „Sfântul Luca" (1791); biserica reformată-calvină (1783–1786), în stil baroc; Catedrala ortodoxă mitropolitană „Sfânta Treime", construită în 1902–1906 (pe locul unei biserici din 1778–1790), după planul arhitecților Virgil Nagy şi József Kamar din Budapesta. Biserica are o cupolă şi un portal romanic, flancat de două turnuri rectangulare, înalte de 45 m, şi a fost restaurată şi repictată în 1963–1965 de Iosif Keber, declarată monument istoric în 2004; bisericile „Sfânta Elisabeta", construită în 1767–1771, în stil baroc din ordinul împărătesei Maria Tereza, şi „Sfântul Ioan" (Johannes), zidită în 1881–1883, în stil neogotic, cu un complex de clădiri dedicat ca orfelinat pentru comunitatea evanghelică; Sinagogă (1898–1899); Cazarma „Kempel" (Arsenalul) datând din sec. 15, cu unele transformări din 1784, cu turn de apărare. Dintre vechile fortificații (sec. 14–16) au rămas câteva bastioane, mai multe turnuri şi unele frgmente de ziduri, cum sunt: zidul cu arce (1357–1366) din Pasajul Scărilor, zidul de apărare de deasupra Pasajului Scărilor (sec. 13), zidul de apărare (incinta a III-a), sec. 14–19, turnurile Pulberăriei (1485), de plan circular, Pielarilor (1457–1485, refăcut după explozia pulberii la 31 mart. 1566, după incendiul din 7 sept. 1570 şi după explozia din 28 aug. 1638), Archebuzierilor (sec. 14–16), Olarilor (sec. 14–18), Bărbierilor (sec. 14–19, cu zid de apărare), Turnul Sfatului (începutul sec. 15, refăcut în anii 1586–1588 şi 1826), Turnul de apărare al porții (1357–1366), Turnul Dulgherilor (1337–1366, restaurat în 1967 şi 2007), Turnul Scărilor (sec. 13, forma actuală datează din 1542) ş.a., bastioanele „Gross" (1540), în care a funcționat Teatrul orăşenesc în perioada 1788–1945, iar în prezent găzduieşte sediul Filarmonicii, „Haller" (1556), „Soldisch" (1627). Numeroase case vechi: Casa artelor (1370), casele „Thomas Altemberger" (1470–1491, cu turn-locuință şi ancadramente specifice fazei de trecere de la gotic la Renaştere, în care a funcționat Primăria veche între 1545 şi 1948, „Johann Lula" (1501–1514) – reşedință somptuoasă, cu ample spații de reprezentare, „Weidner" (1571), „Haller" (sec. 16), în stilul Renaşterii, cu elemente de arhitectură gotică, „Reissen" (sec. 16), „Siebenardt" (sec. 16–17), „Veşteniaru" (sec. 16–19), casa Episcopiei evanghelice (1804), clădirea şcolii fostei mănăstiri a Ursulinelor (1733), clădirea liceului Brukenthal (1779–1781), hanul „La mielul alb" (sf. sec. 16) ş.a. Palatul Brukenthal – o adevărată emblemă a municipiului Sibiu – este o construcție amplă, cu trei niveluri şi un frumos portal baroc, realizată în anii 1778–1788, din inițiativa şi pe cheltuiala lui Samuel Brukenthal, guvernator al Transilvaniei (1777–1787), în care acesta avea să-şi strângă colecțiile de tablouri, antichități, numismatică, minerale, cărți ş.a. şi care a fost inaugurat la 25 febr. 1817, ca muzeu. Alte monumente: Podul metalic (1839), statuia lui Daniel Teutsch (1899, sculptor Adolf von Donndorf), bustul Mariei Tereza (1909, autor C. Kleber), monumentele lui Gheorghe Barițiu (1926, sculptor Oscar Späthe) şi Mihai Eminescu (1938, autor Radu Moga).La **S.** s-a născut Hermann Oberth (1894–1980), fizician şi inventator german originar din România.

Sibiu (2). Biserica evanghelică

Sibiu (2). Ctedrala ortodoxă „Sfânta Treime"

3. Județ în centrul României, situat în partea central-sudică a Transilvaniei, la poalele de N ale Carpaților Meridionali, în Pod. Transilvaniei, în bazinele râurilor Olt, Târnava Mare, Hârtibaciu şi Cibin, între 45°28' şi 46°17' latitudine N şi între 23°35' şi 24°57' longitudine E, limitat de jud. Mureş (N şi NE), Braşov (E), Argeş (SE), Vâlcea (S) şi Alba (V şi SV). *Supr.*: 5 432 km^2 (2,28% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 426 128 loc. (2,0% din

populația țării), din care 207 091 loc. de sex masc. (48,6%) şi 219 037 loc. de sex fem. (51,4%). *Populația urbană:* 284 088 loc. (66,7%); *rurală:* 142 040 loc. (33,3%). *Densitatea:* 78,4 loc./km^2. *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 85,2% români, 4,5% rromi, 2,7% maghiari, 1,1% germani, apoi italieni, greci, evrei, poloni ş.a. *Reşed.:* municipiul Sibiu. *Oraşe:* Agnita, Avrig, Cisnădie, Copşa Mică, Dumbrăveni, Mediaş (municipiu), Miercurea Sibiului, Ocna Sibiului, Sălişte, Tălmaciu. *Comune:* 53. *Sate:* 169 (din care 17 aparțin oraşelor şi municipiilor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor:* 8.

Relief variat, reprezentat prin trei trepte principale (munți, podişuri, depresiuni) care coboară de la 2 535 m alt. (vf. Negoiu) până la 285 m (în lunca Târnavei Mari, la Mediaş), rezultând o diferență de nivel de 2 250 m. Succesiunea pe verticală a marilor unități de relief, precum şi particularitățile lor morfologice imprimă jud. **S.** un caracter predominant de munte şi podiş. Zona montană, extinsă în partea de S a jud. **S.**, ocupă 30% din supr. sa, fiind formată din masive şi culmi aparținând M-ților Făgăraş, Lotrului şi Cindrel. M-ții Făgăraş, situați în marginea de SE a jud. **S.**, la limita cu jud. Argeş şi Vâlcea, se prezintă sub forma unui bloc unitar, alungit pe direcție V–E, cu o creastă zimțată, dominată de mai multe vârfuri ce depăşesc 2 000 m alt. (Negoiu 2 535 m, al doilea vârf ca înălțime din Carpații româneşti, după Moldoveanu, apoi Vânătarea lui Buteanu 2 506 m, Vârtopu 2 499 m, Ciortea 2 426 m, Paltinu 2 398, Suru 2 283 m ş.a.). M-ții Lotrului şi Cindrel (sau M-ții Cibinului), amplasați în colțul de SV al jud. **S.**, la V de Valea Oltului, cunoscuți şi sub denumirea de M-ții Sibiului (datorită trăsăturilor lor geografice comune), se caracterizează prin platforme de eroziune bine individualizate, în mare parte acoperite cu păşuni naturale, prielnice dezvoltării păstoritului. Cele mai înalte vârfuri din aceşti munți (Cindrel 2 244 m, Ştefleşti 2 242 m, Clăbucet 2 054 m, Strâmba Mare 1 830 m ş.a.) se află pe terit. jud. **S.** Cea de-a doua mare unitate de relief, care ocupă partea central-nordică a jud. **S.**, în proporție de 50% din terit. său, este Pod. Transilvaniei, reprezentat aici prin câteva subunități şi anume: Pod. Hârtibaciului, Pod. Secaşelor, Pod. Târnavelor. Zonele depresionare, extinse pe 20% din terit. jud. **S.**, sunt reprezentate prin marile depresiuni Făgăraş şi Sibiu şi prin câteva mici bazinete şi culoare de vale (Sălişte, Miercurea-Apold, Roşia-Vurpăr, Alțina-Caşolț, Bazna–Balta, Chirpăr ş.a.).

Clima este temperat-continentală, moderată, cu unele diferențieri legate de formele de relief, cu temp. medii anuale cuprinse între 9,4°C pe Valea Oltului (la Boița), 4,3°C pe pantele munților mijlocii (la Păltiniş) şi sub 0°C pe crestele cele mai înalte (Negoiu). Diferența altitudinală a formelor de relief, precum şi circulația generală a maselor de aer, caracterizată prin frecvența mare a advecțiilor de aer temperat-oceanic din V şi NV (mai ales în perioada estivală) şi prin influența scăzută a advecțiilor aerului temperat-continental din E şi NE, determină diferențieri ale regimului climatic general al jud. **S.** Astfel, în zonele montane verile sunt răcoroase, cu precipitații abundente, iar iernile friguroase, cu ninsori bogate şi strat de zăpadă persistent pe o perioadă îndelungată, în timp ce ținuturile de podiş se caracterizează prin veri calde, cu precipitații frecvente, şi prin ierni reci, cu strat de zăpadă relativ stabil. Desele fenomene de inversii termice din arealele depresionare, manifestate în sezonul rece, determină o individualizare topoclimatică specifică pentru aceste zone, caracterizată prin ierni cu temp. mai scăzute în spațiul depresionar decât pe pantele sau pe culmile munților înconjurători. Aşa se explică faptul că temp. minimă absolută (–34,4°C) s-a înregistrat la Sibiu (2 ian. 1888), în aria depresionară şi nu pe crestele munților. Temp. max. absolută a atins valoarea de 39,5°C, la Sibiu, la 7 sept. 1946. Regimul precipitațiilor variază în funcție de unitățile de relief, cantitatea medie anuală oscilând între c. 650 mm în zonele depresionare, c. 800 mm în reg. de podiş şi peste 1 300 mm pe culmile montane. Vânturile predominante bat dinspre V (28,4%), SV (15,9%), NV (13%) şi E (12,9%) cu viteze medii anuale cuprinse între 1,8 şi 4,5 m/s, la Sibiu, şi între 1,5 şi 6,5 m/s, la Păltiniş. La sf. iernii şi începutul primăverii în Depr. Făgăraş şi Depr. Sibiu bate neregulat dinspre munte un vânt cald (cu caracter de föhn) numit local Vântul Mare, care provoacă încălziri accentuate ce determină topirea zăpezii.

Rețeaua hidrografică de pe terit. jud. **S.**, cu o densitate medie de 0,9 km/km^2, aparține în proporție de 2/3 bazinului Olt şi de 1/3 bazinului Mureş. Râul Olt, cea mai mare arteră hidrografică a jud. **S.**, care drenează partea de S a acestuia pe o lungime de 56 km, colectează pe stg. toate râurile ce coboară din M-ții Făgăraş, respectiv Arpaş, Cârțişoara, Râu Mare, Avrig, Moaşa ş.a., iar pe dr. apele Pârâului Nou şi ale Cibinului cu afl. săi (Hârtibaciu, Sadu, Sebeş, Ruscior ş.a.). Numeroşii afluenți pe care îi primeşte Oltul pe partea stângă, atât în perimetrul jud. Braşov, cât şi în cel al jud. **S.** (care izvorăsc din zona înaltă a M-ților Făgăraş), fac ca în Depr. Făgăraş să se înregistreze cea mai mare valoare a densității râurilor din țară (1,4 km/km^2). Partea de N şi NV a jud. **S.** este traversată de Târnava Mare (aparținând bazinului Mureşului) pe direcție NE–SV, pe o distanță de 72 km, cu numeroşii săi afl. (Laslea, Valchid, Biertan, Vişa ş.a.), iar partea de V şi SV a jud. **S.** este drenată de cursul superior al Sebeşului şi de cursurile superioare ale celor două Secaşe (Secaşu Mic, Secaşu Mare). Potențialul hidroenergetic ridicat al râurilor Sadu şi Sebeş a determinat construirea în cursurile lor superioare a unor lacuri de acumulare. Lacurile naturale, răspândite în totalitate în zonele montane, aparțin tipului glaciar (Podragu, Podrăgel, Bâlea, Avrig, Lacu Doamnei, Iezeru Mare, Iezeru Mic ş.a.), iar lacurile antropice, în număr mare, au fost create în scop hidroenergetic (Negovanu, Gura Râului, Brădeni I şi II, Ighiş, Oaşa, Tău), piscicol şi pentru irigații (Sopa, Rusciori, Valea Sălciilor, Tocile), sau au luat naştere în urma prăbuşirii tavanelor unor saline, aşa cum sunt lacurile sărate, cu valoare terapeutică, Horea, Cloşca, Crişan, Avram Iancu, Brâncoveanu, Lacul fără Fund, Lacul Mâțelor, Ocna Pustie ş.a.

Vegetația, bogată şi variată, condiționată de configurația reliefului şi de diversitatea factorilor edafici, se remarcă printr-o pronunțată distribuție pe verticală. Pe culmile M-ților Făgăraş, Lotrului şi Cindrel, la peste 1 900 m alt., se dezvoltă pajiştile naturale, dominate de țăpoşică (*Nardus stricta*) şi păruşcă (*Festuca supina*), alături de care vegetează o serie de alte graminee (*Poa alpina, Poa laxa*), cyperacee (coarna/*Carex curvula,* rogozul scurt/*Carex pyrenaica*) şi diverse

alte plante (ochiul găinii/*Primula minima,* clopoțelul/*Campanula alpina*) ş.a. Printre plantele din etajul alpin se numără degetăruțul pitic (*Soldanella pusilla*), clopoțelul (*Campanula transsilvanica*), păiuşul (*Festuca porcii*) ş.a., iar dintre raritățI fac parte *Aulacomium turgidum*, întâlnit în circurile glaciare din M-ții Cindrel, unde se află la limita sudică a arealului de răspândire a acestei specii, şi floarea-de-colți (*Leontopodium alpinum*). În etajul subalpin (1 700–1 900 m alt.) se întâlnesc frecvent tufărişuri de smirdar (*Rhododendron kotschyi*), jneapăn (*Pinus mugo*), afin (*Vaccinium myrtillus*), merişor de munte (*Vaccinium vitis-idaea*), care alternează cu pajiştile naturale, şi care coboară de regulă şi în partea superioară a etajului montan. Pădurile de molid (*Picea abies*) acoperă pantele munților între 1 300 şi 1 700–1 800 m alt., iar pădurile de fag (*Fagus silvatica*), în amestec cu răşinoase (brad, molid), sunt extinse pe pantele nordice ale M-ților Făgăraş şi Cindrel, între 500 şi 1 300 m alt. În Pod. Hârtibaciului predomină pădurile de gorun (*Quercus petraea*) în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*) şi pădurile de fag cu carpen, frasin, paltin, tei ş.a., iar în depresiuni şi culoare depresionare se găsesc petice de păduri de stejar (*Quercus robur*) în amestec cu diferite esențe lemnoase. Pajiştile secundare din zonele de podiş, mult restrânse din cauza activităților umane, sunt dominate de păiuşuri (*Festuca sulcata*), iarba-vântului (*Agrostis tenuis*) şi sadină (*Chrysopogon gryllus*). Vegetația azonală, întâlnită în special în luncile marilor râuri, se caracterizează prin prezența unor zăvoaie de salcie (*Salix alba, Salix cinerea, Salix fragilis* ş.a.), de anin negru (*Alnus glutinosa*), a pajiştilor de luncă în care domină iarba moale (*Agrostis stolonifera*), precum şi a unor mici areale cu plante de baltă, ca papura, pipirigul, rogozul ş.a.

Fauna este variată şi adaptată în cea mai mare parte domeniului forestier, multe dintre specii având o valoare cinegetică deosebită. Dintre mamiferele de interes vânătoresc se remarcă ursul, căpriorul, cerbul, jderul, râsul, mistrețul, vulpea, iepurele, veverița ş.a. Acestora li se adaugă nenumărate specii de păsări,

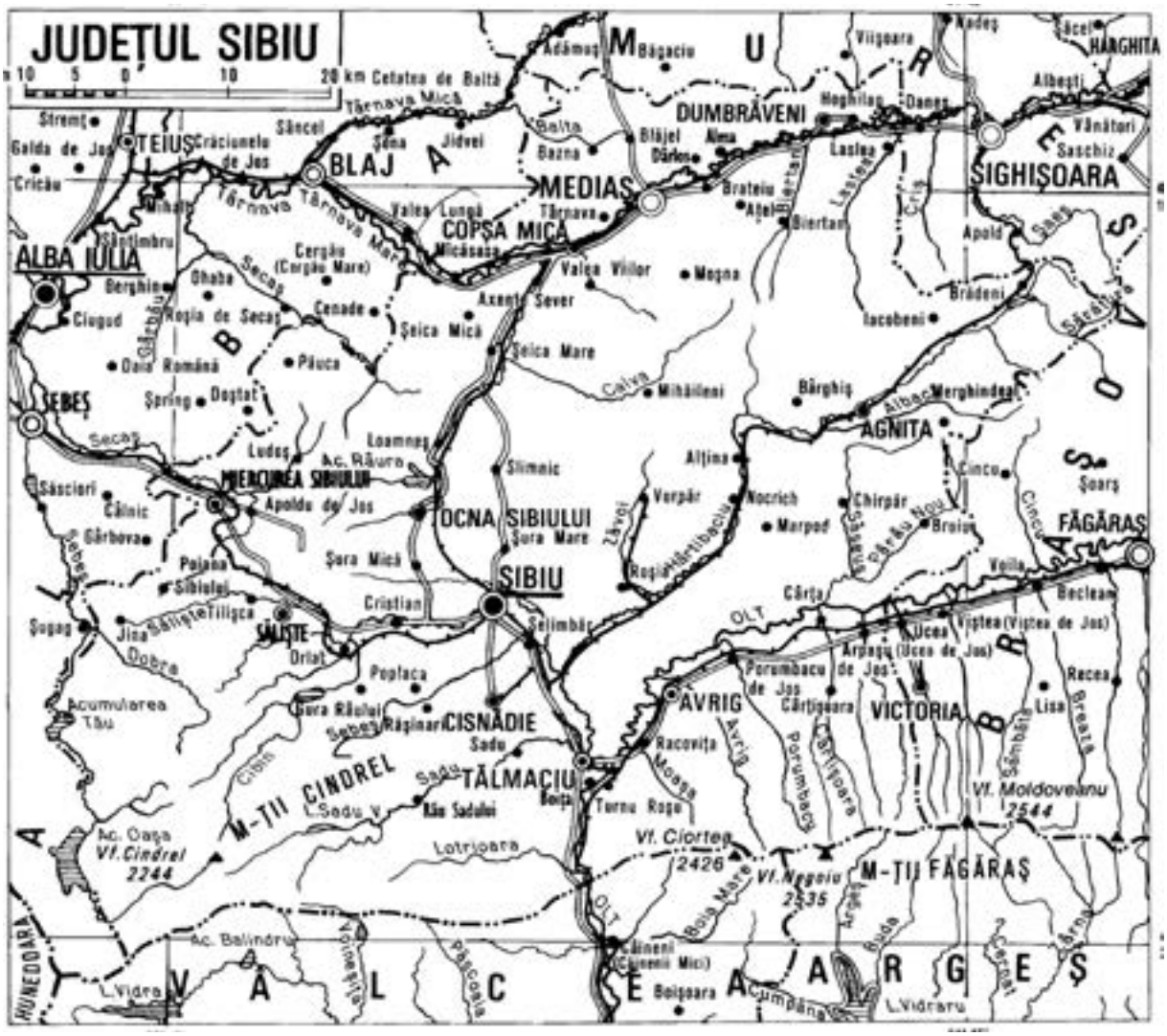

printre care ierunca, mierla, cocoşul de munte, ciocârlia de munte, gaița de munte, sturzul de piatră, fâsa de munte ş.a. Crestele munților înalți, reprezintă domeniul favorit al turmelor de capre negre (*Rupicapra rupicapra*), declarate monumente ale naturii, fiind ocrotite de lege, iar apele râurilor şi lacurilor sunt populate cu păstrăv, biban, clean, crap, ştiucă, şalău, mreană ş.a.

Resursele naturale: zăcăminte de gaze naturale, cu conținut ridicat de metan (99%), exploatate la Bazna, Copşa Mică, Nou Săsesc, Ilimbav, Ghijasa de Jos, şi zăcăminte de sare gemă, exploatate până nu demult la Ocna Sibiului şi Miercurea Sibiului. Marmura se extrage din carierele de la Porumbacu de Jos, argilele din arealele localit. Dumbrăveni, Agnita, Şura Mare, Bazna, Mediaş ş.a., nisipurile la Aţel, Şeica Mare, Brateiu, iar balastul din albiile râurilor Olt, Cibin, Hârtibaciu, Târnava Mare. O bogăție aparte o reprezintă pădurile (203 220 ha, la sf. anului 2007), precum şi apele minerale clorosodice de la Ocna Sibiului şi cele clorosodice, iodurate, bromurate de la Bazna şi Miercurea Sibiului.

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire (topor din cremene, unelte din silex), descoperite în perimetrul jud. **S.** (la Racovița, Ocna Sibiului, Şelimbăr ş.a.), datează din Paleolitic, iar mărturii (în special ceramică) aparținând triburilor neolitice, purtătoare ale culturilor Petreşti şi Turdaş, au fost identificate la Sibiu, Păuca, Ocna Sibiului, Şura Mică, Caşolț ş.a. Perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.) este ilustrată de vestigiile scoase la iveală la Ocna Sibiului, Slimnic, Şura Mică, Păuca, Orlat, Caşolț, iar Epoca bronzului, aparținând culturilor Coțofeni (2500–1800 î.Hr.) şi Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.) este bine reprezentată prin descoperirile de la Slimnic, Cisnădie, Tilişca, Ocna Sibiului, Mediaş, Şura Mică, Sibiu ş.a. Un loc deosebit de important în istoria primei Epoci a fierului (Hallstatt) din România îl ocupă marele depozit de bronzuri, datând din sec. 12 î.Hr., descoperit în cartierul Guşterița din municipiul Sibiu, iar cea de-a doua Epocă a fierului (La Tène) este marcată de vestigiile de la Tilişca, Mediaş, Arpaşu de Sus ş.a., care ilustrează gradul înalt de dezvoltare atins de civilizația dacică. Din timpul stăpânirii romane au rămas ca mărturie o serie de vestigii ale unor castre (la Boița, Săcădate) sau ale unor aşezări civile (la Caşolț, Slimnic, Sibiu, Micăsasa, Mediaş, Roşia ş.a.). După părăsirea Daciei de către romani (în perioada 271–275), populația autohtonă daco-romană de pe aceste meleaguri a continuat să-şi desfăşoare activitatea neîntrerupt, aşa cum o dovedesc descoperirile de la Roşia (sec. 2–3), Slimnic (sec. 3), Biertan (sec. 4), Brateiu (sec. 4–6), Mediaş (sec. 9–10) etc. Începând cu sec. 12 apar primele mențiuni documentare ale unor aşezări omeneşti (cea mai veche datând din 20 dec. 1191, referitoare la *Cibinium,* azi Sibiu), care se înmulțesc în sec. 13–14 (Stejărişu 1223, Biertan 1224, Aţel 1253, Tălmaciu 1265, Mediaş 1267, Agnita 1280, Caşolț 1302, Bazna 1302, Nou Săsesc 1305, Loamneş 1320, Avrig 1364, Mihăileni 1382 etc.). Totodată, la jumătatea sec. 12, respectiv în perioada 1142–1162, perimetrul actual al municipiului Sibiu a constituit teritoriul primelor colonizări cu populație germană (saşi) din Transilvania, aici stabilindu-se, la îndemnul regilor maghiari, familiile venite din Saxonia superioară, cărora li se acordau unele privilegii. Grupurile de colonişti germani, constituite îndeosebi din țărani şi meşteşugari, s-au răspândit apoi şi în alte zone, organizându-se în obşti teritoriale (numite scaune), având dreptul de a-şi întemeia aşezări rurale, a ridica cetăți, a cultiva pământul sau să desfăşoare o activitate meşteşugărească. Pe lângă numeroasele scaune sibiene, care cuprindeau satele cu populație mixtă (română şi germană), supuse aceluiaşi regim de exploatare de tip feudal, existau în Evul Mediu şi unele districte pur româneşti (districtele Amlaşului, Făgăraşului, sau cel din zona Sălişte–Tălmaciu aparținând Mărginimii Sibiului) care s-au transformat în scaune, după modelul celor săseşti, dar şi-au păstrat autonomia internă în întreg Evul Mediu. Caracteristic Evului Mediu sibinian este faptul că două feude româneşti – Amlaşul şi Făgăraşul (azi situate parțial în jud. **S.**) nu au dispărut ca posesiuni din titulatura domnilor români de peste munți, fiind mereu revendicate ca bunuri ce li se cuvin de *jure* din moşi-strămoşi, ele reapărând în documentele cancelariilor domneşti chiar şi în sec. 16–18. Totodată, în sec. 13–15, în mai multe localități de pe terit. actual al jud. **S.** au fost construite puternice cetăți de apărare, cu biserici de incintă, printre care se remarcă cele de la Cisnădioara, Sibiu, Biertan, Slimnic, Sibiel, Orlat, Mediaş ş.a. În satul Cârța se află cea mai veche biserică în stil gotic din România, aparținând fostului complex monahal întemeiat în 1202 de călugării cistercieni şi desființat în 1474 din ordinul regelui ungur Matia Corvin. Un moment memorabil din istoria jud. **S.** îl reprezintă victoria obținută de Mihai Viteazul asupra oştilor maghiare ale principelui Andrei Báthori în lupta de la Şelimbăr, din 18 oct. 1599, în urma căruia domnul Țării Româneşti a înaintat către Alba Iulia, intrând triumfal în aceasta (la 21 oct. 1599), instituindu-şi astfel stăpânirea asupra întregului teritoriu al Transilvaniei şi realizând prima oară unirea tuturor românilor. Spre sf. sec. 17 (1699), ținuturile sibiene, împreună cu întreaga Transilvanie, au căzut sub dominația habsburgică, oraşul Sibiu devenind (1703–1791 şi 1849–1865) reşed. guvernatorilor şi capitala principatului Transilvania. În cursul sec. 19, ind. manufacturieră din aşezările sibiene a cunoscut o intensă activitate şi dezvoltare, în ciuda intențiilor Curții imperiale de la Viena de a menține această zonă într-o stare de înapoiere, care să asigure cu materii prime provinciile ereditare ale habsburgilor. Tot în această perioadă, oraşul Sibiu a fost unul dintre cele mai importante centre ale luptei românilor pentru emancipare națională, aici avându-şi sediul (din 1848) Comitetul Național Român ales de Adunarea de la Blaj. O manifestare de amploare o reprezintă Conferința națională a fruntaşilor români din Transilvania (1/13–4/16 ian. 1861), care a adoptat două rezoluții privind recunoaşterea românilor „ca națiune politică şi independentă față cu celelalte națiuni", precum şi folosirea limbii române în viața publică, alături de cea maghiară şi cea germană. Apogeul luptei naționale a românilor sibieni este marcat de întrunirea Dietei Transilvaniei la Sibiu (3/15 iul. 1863), cu participare românească majoritară (46 de delegați români, față de 42 maghiari şi 32 saşi), în cadrul căreia a fost votată o lege referitoare la egalitatea constituțională a națiunii române cu celelalte națiuni,

folosirea limbii române în administrație pe bază de egalitate ş.a. În ultimele două decenii ale sec. 19, locuitorii meleagurilor sibiene au fost alături de mişcarea memorandistă, în care alături de Ioan Rațiu şi de alți fruntaşi politici se numără şi sălişteanul Dimitrie Comşa. La începutul sec. 20, locuitorii aşezărilor sibiene au participat activ la acțiunile întreprinse de Comitetul Național Român al jud. **S.** pentru unirea Transilvaniei cu România, fapt concretizat la 1 dec. 1918 la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, la care au luat parte şi peste 8 000 de oameni din jud. **S.** În urma Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940, o parte din jud. **S.**, alături de zona de NV a Transilvaniei, a fost cedată Ungariei horthyste. În toamna anului 1944, terit. jud. **S.** a fost eliberat de sub ocupația ungară de către armatele române. După 1945, jud. **S.** a fost nevoit să se dezvolte din punct de vedere economico-social, cultural, ştiințific etc. în coordonatele impuse de regimul comunist. În perioada interbelică, jud. **S.** era extins pe 3 531 km^2 şi cuprindea un oraş şi 89 de sate, grupate în 6 plăşi. Sub această formă a evoluat, cu unele fluctuații, până în sept. 1950, când regimul comunist a desființat județul, instituind regiunea Sibiu, cu reşed. la Sibiu, care includea mai multe raioane, oraşe şi comune, iar în 1952, regiunea Sibiu a fost desființată fiind redistribuită la regiunile înconjurătoare, o mare parte a terit. său fiind inclusă la regiunea Stalin (ulterior regiunea Braşov). Ca urmare a Legii nr. 2 din 17 febr. 1968 s-a revenit la forma de organizare ad-tiv teritorială bazată pe județe, reînființându-se jud. **S.** în limitele actuale.

Economia actuală a jud. **S.** se caracterizează printr-un pronunțat profil industrial şi printr-o agricultură complex dezvoltată, în mare parte privatizată.

Industria reprezintă ramura principală a economiei jud. **S.**, în cadrul căreia s-a pus accent pe dezvoltarea permanentă a potențialului ramurilor purtătoare de progres tehnic, cum sunt mecanica fină, electronica, producția instalațiilor de mare tehnicitate pentru industriile chimică, energetică, metalurgică ş.a. În cadrul întreprinderilor industriale sibiene (unele cu capital majoritar sau integral de stat, altele cu capital privat) se produc: energie electrică şi termică (termocentrale de la Sibiu şi Cisnădie şi hidrocentralele Sadu II, Sadu V, Turnu Roşu, Avrig, Arpaşu de Jos), aparate de măsură şi control, biciclete, arcuri, şuruburi, acid sulfuric, plexiglas (Sibiu, Mediaş, Cisnădie, Copşa Mică, Avrig), confecții, tricotaje, stofe, covoare plușate, mochete, pături, ciorapi, mobilă, cherestea, încălțăminte, articole de marochinărie şi de sport, instrumente muzicale, rechizite şcolare şi de birou, vase emailate pentru uz casnic, geamuri, sticlărie pentru menaj, prefabricate din beton, porțelanuri, faianță, produse ceramice şi alim. (Sibiu, Mediaş, Copşa Mică, Cisnădie, Agnita, Avrig, Dumbrăveni, Tălmaciu, Râu Sadului, Ocna Sibiului, Cristian ş.a.). Un aport deosebit îl are ind. casnică textilă, cu veche tradiție, dezvoltată cu precădere în satele de oieri de la poalele munților (Jina, Răşinari, Sălişte, Orlat, Gura Râului, Tilişca ş.a.).

Agricultura, în interiorul căreia s-au produs (după dec. 1989) importante mutații în ceea ce priveşte forma de proprietate, structura producției etc., beneficiază de un cadru natural favorabil dezvoltării tuturor ramurilor agricole, având un profil complex, cu accent pe cultura plantelor şi creşterea animalelor (ramuri cu vechi tradiții). Deşi particularitățile generale ale reliefului dau jud. **S.** caracterul unui județ de munte şi podiş, acesta dispune de suficiente terenuri agricole (56,2% din supr. totală). La sf. anului 2007, fondul funciar al jud. **S.** era format din 305 353 ha terenuri agricole (din care 296 706 ha, respectiv 97,2% în proprietate privată), 203 220 ha acoperite cu păduri, 6 152 ha cu ape şi bălți şi 28 523 ha alte suprafețe. În acelaşi an, din totalul terenurilor agricole (305 353 ha), 115 973 ha reveneau suprafețelor arabile, 106 895 ha păşunilor naturale, 75 377 ha fânețelor, 4 580 ha livezilor şi pepinierelor pomicole şi 2 528 ha viilor şi pepinierelor viticole. În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu porumb (24 888 ha), plante furajere (9 562 ha), grâu şi secară (7 821 ha), orz şi orzoaică, cartofi, sfeclă de zahăr, plante tehnice, legume ş.a. Pomicultura, în cadrul căreia predomină merii, prunii, perii se practică în special în zonele piemontane, formând bazine pomicole compacte în arealele localit. Şura Mare, Cisnădie, Răşinari, Orlat, Dumbrăveni, Apoldu de Sus, Slimnic, Miercurea Sibiului, Mediaş ş.a. În anul 2007, producția totală de fructe a jud. **S.** a fost de 13 552 tone, din care 12 135 tone mere, 820 tone prune, 292 tone pere, 157 tone cireşe şi vişine, 128 tone nuci ş.a. La acestea se adaugă o importană cantitate de fructe de pădure (afine, zmeură ş.a.). Viticultura are condiții favorabile de dezvoltare în Pod. Târnavelor, unde se găsesc mai multe podgorii, în localit. Axente Sever, Apoldu de Sus, Mediaş, Şeica Mică, Valea Viilor, Ațel, Miercurea Sibiului, Biertan ş.a. Soiurile predominante de struguri sunt Traminer, Fetească, Riesling, Pinot Gris, Muscat-Ottonel. În toamna anului 2007, producția totală de struguri a fost de 1 282 tone. Sectorul zootehnic, cu vechi tradiții, contribuie cu 45,8% la realizarea producției totale agricole a jud. **S.** La începutul anului 2008, sectorul zootehnic (privatizat în proporție de peste 99,7%) cuprindea 52 500 capete bovine (99,7% în proprietate particulară), 123 714 capete porcine (99,8% la particulari), 448 040 capete ovine (99,9% privatizat), locul 1 pe țară, 15 498 capete caprine şi 16 055 capete cabaline (acestea din urmă în totalitate privatizate). Jud. **S.** se remarcă şi printr-o tradiție de creştere a unui număr însemnat de bubaline. Avicultură (964 825 capete păsări); apicultură (24 259 familii de albine). Ca urmare a numărului mare de ovine, crescute în special de particulari, jud. **S.** ocupă locul 1 pe țară la producția de lână (1 242 tone).

Căile de comunicație, cu importanță crucială în asigurarea legăturilor economice între diferitele localit. ale jud. **S.** sau cu celelalte localit. din țară, au cunoscut o permanentă dezvoltare şi modernizare, cu toate greutățile inerente perioadei de tranziție la economia de piață în care se află județul. La sf. anului 2007, lungimea rețelei feroviare sibiene însuma 145 km (din care 44 km linii electrificate), rezultând o densitate de 26,7 km /1 000 km^2 (inferioară mediei pe țară, care este 45,2 km/1 000 km^2). Importanța transportului feroviar este amplificată de prezența pe terit. jud. **S.** a unui segment din magistrala de c.f. București–Braşov–Sibiu–Deva–Arad care-l traversează pe la S, pe direcție E–V, şi a unui tronson din magistrala feroviară București–Piteşti–Râmnicu Vâlcea–Podu Olt–Sibiu–Copşa Mică–Blaj–Cluj-Napoca–Oradea, care-l

străbate median pe direcţie S–N. Nodurile feroviare Sibiu, Copşa Mică, Podu Olt asigură ramificaţiile pr. către alte direcţii de penetrare. La sf. anului 2007, lungimea drumurilor publice sibiene totaliza 1 599 km (din care 312 km drumuri modernizate), cu o densitate de 29,4 km/100 km^2 (inferioară mediei pe ţară, care este 33,9 km/100 km^2). În afara drumurilor care împânzesc jud. **S.** până în cele mai îndepărtate zone, există două sectoare de magistrale rutiere, paralele cu cele două magistrale feroviare, precum şi două segmente ale şoselelor naţionale de altitudine, care asigură legăturile rutiere ale Munteniei cu Transilvania pe o rută mai scurtă, dar mai dificilă. Astfel, partea de SE a jud. include ultimii 25 km ai *Transfăgărăşanului,* iar extremitatea de SV a jud. **S.**, la limita cu jud. Alba, este străbătută de drumul naţional alpin *Novaci–Oaşa–Sebeş.* Transporturile aeriene de mărfuri şi călători sunt asigurate de aeroportul din Sibiu.

În nov. 2014 s-a inaugurat segmentul de autostradă Sibiu-Orăştie.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităţilor de învăţământ de pe terit. jud. **S.** cuprindea 50 de grădiniţe de copii, cu 14 594 copii înscrişi şi 903 educatori, 93 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 35 408 elevi şi 2 775 cadre didactice, 34 de licee, cu 14 687 elevi şi 985 profesori, cinci şcoli profesionale, cu 5 495 elevi şi 379 profesori, trei instituţii de învăţământ superior (Universităţile „Lucian Blaga" şi „Dimitrie Cantemir" şi Institutul Teologic Ortodox), cu 21 facultăţi, 25 884 studenţi şi 801 profesori. În anul 2007, reţeaua aşezămintelor de cultură şi artă, concentrate cu precădere la Sibiu, Mediaş, Copşa Mică, Agnita, Cisnădie ş.a., cuprindea o Filarmonică de stat (cu o orchestră simfonică şi una de muzică populară – Ansamblul folcloric „Cindrelul"), un teatru dramatic („Radu Stanca"), cu secţii în limbile română şi germană, un teatru de păpuşi, un studio local de radio-emisie, 17 muzee, 219 biblioteci, cu 4 014 000 vol., un cinematograf, 14 case de cultură, 150 cămine culturale, nouă cluburi, numeroase formaţiuni corale şi de dansuri, ansambluri folclorice, tarafuri şi orchestre populare etc. În acelaşi an, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 89 de secţii sportive, care cuprindeau 2 779 sportivi legitimaţi, 141 antrenori şi 163 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. În anul 2007, reţeaua unităţilor sanitare sibiene era formată din nouă spitale, cu 2 991 paturi (un pat de spital la 141 locuitori), nouă policlinici două dispensare, 187 cabinete medicale private, 275 cabinete stomatologice particulare, 123 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 1 081 medici (un medic la 391 locuitori), 293 medici stomatologi (un medic stomatolog la 1 444 locuitori) şi 293 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Varietatea şi frumuseţea remarcabilă a peisajului natural (predominant muntos şi de podiş), poziţia jud. **S.** la întretăierea unor importante căi de comunicaţie, existenţa numeroaselor monumente istorice şi arhitectonice, particularităţile şi autenticitatea portului popular, originalitatea obiceiurilor şi datinilor, prezenţa unor staţiuni climaterice şi balneoclimaterice ş.a. reprezintă principalele obiective care explică potenţialul turistic ridicat al jud. **S.** Farmecul priveliştilor montane (creste şi vârfuri semeţe, circuri glaciare delimitate de versanţi impunători, frecvenţa lacurilor glaciare, pădurile de conifere sau de foioase etc.), precum şi uşoara accesibilitate a M-ţilor Făgăraş, Lotrului şi Cindrel (peste 15 cabane, printre care Negoiu, Podragu, Bâlea-Cascadă, Arpaş ş.a., şoselele transalpine peste crestele M-ţilor Făgăraş şi Cindrel, prezenţa liniei de teleferic Bâlea-Lac – Bâlea-Cascadă, numeroasele poteci de munte marcate) au stimulat un flux turistic local şi de tranzit foarte intens. La valorile peisagistice fără seamăn ale munţilor se adaugă multitudinea şi diversitatea altor obiective şi elemente de interes turistic, printre care: monumentele medievale din Sibiu şi Mediaş (turnuri, bastioane, fortificaţii, case vechi, biserici, palate etc.), ruinele cetăţilor de la Tălmaciu şi Miercurea Sibiului şi cele ale turnului de pază de la Turnu Roşu (Tălmaciu), cetăţile de la Biertan şi Slimnic, bisericile evanghelice din Cisnădie, Cisnădioara, Miercurea Sibiului, Cristian, Avrig, Cârţa ş.a., satele din Mărginimea Sibiului, staţiunea climatică Păltiniş şi staţiunile balneoclimaterice Ocna Sibiului, Bazna şi Miercurea Sibiului, numeroasele rezervaţii naturale şi monumente ale naturii (rezervaţia paleontologică de la Turnu Roşu, rezervaţia complexă Bâlea, rezervaţia hidrogeologică „Lacul fără Fund" din Ocna Sibiului ş.a.), monumentul de la Şelimbăr, ridicat în amintirea victoriei repurtate în oct. 1599 de Mihai Viteazul asupra armatelor lui Andrei Báthori, Parcul Dumbrava din Sibiu, cu un interesant muzeu etnografic, Muzeul păstoritului din Poiana Sibiului, manifestările etno-folclorice din Jina, Răşinari, Cisnădie, Agnita, Dumbrăveni, podgoriile din Pod. Târnavelor etc. Activitatea turistică sibiană dispune de o bază materială adecvată, alcătuită din 31 hoteluri şi moteluri, 10 cabane, patru campinguri, şapte vile, şapte tabere pentru elevi cu o capacitate totală de cazare de 5 123 locuri. Indicativ auto: *SB.*

Localităţile jud. Sibiu

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	*Satele care aparţin municipiilor*
1. MEDIAŞ (1267)		1. Ighişu Nou (1305)
2. SIBIU (1191)	1. Păltiniş (1909)	
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. AGNITA (1280)	1. Coveş (1357) 2. Ruja (1349)	
2. AVRIG (1364)		1. Bradu (1311–1319) 2. Glâmboaca (1322)

3. Mârşa (1956)
4. Săcădate (1306)

3. CISNĂDIE (1204)
1. Cisnădioara (1223)

4. COPŞA MICĂ (1402)

5. DUMBRĂVENI (1332)
1. Ernea (1366)
2. Şaroş pe Târnave (1283)

6. MIERCUREA SIBIULUI (1290)
1. Aplodu de Sus (1290)
2. Dobârca (1309)

7. OCNA SIBIULUI (1263)
1. Topârcea (1309)

8. SĂLIŞTE (1265)
1. Aciliu (1330)
2. Amnaş (1309)
3. Crinț (1954)
4. Fântânele (1366)
5. Galeş (1366)
6. Mag (1488)
7. Săcel (1319)
8. Sibiel (1366)
9. Vale (1366)

9. TĂLMACIU (1265)
1. Colonia Tălmaciu (1956)
2. Tălmăcel (1453)

III. Comune — *Satele componente* (primul sat este reşed. com.)

1. ALMA
1. **Alma** (1289)
2. Giacăş (1337)
3. Şmig (1317)

2. ALȚINA
1. **Alțina** (1291)
2. Beneşti (1406)
3. Ghijasa de Sus (1636)

3. APOLDU DE JOS
1. **Apoldu de Jos** (1288)
2. Sângătin (1290–1301)

4. ARPAŞU DE JOS
1. **Arpaşu de Jos** (1223)
2. Arpaşu de Sus (1509)
3. Nou Român (1307)

5. AȚEL
1. **Aţel** (1253)
2. Dupuş (1267)

6. AXENTE SEVER
1. **Axente Sever** (1305)
2. Agârbiciu (1343)
3. Şoala (1331)

7. BAZNA
1. **Bazna** (1302)
2. Boian (1309)
3. Velț (1359)

8. BÂRGHIŞ
1. **Bârghiş** (1357)
2. Apoş (1311–1345)
3. Ighişu Vechi (1291)
4. Pelişor (1357)
5. Vecerd (1337)
6. Zlagna (1318)

9. BIERTAN
1. **Biertan** (1224)
2. Copşa Mare (1283)
3. Richiş (1283)

10. BLĂJEL
1. **Blăjel** (1393)
2. Păucea (1366)
3. Romaneşti (1954)

11. BOIȚA
1. **Boița** (1453)
2. Lazaret (1956)
3. Lotrioara (1956)
4. Paltin (1954)

12. BRATEIU
1. **Brateiu** (1283)
2. Buzd (1356)

13. BRĂDENI
1. **Brădeni** (1297)
2. Retiş (1353)
3. Țeline (1614)

14. BRUIU
1. **Bruiu** (1307)
2. Gherdeal (1532)
3. Şomartin (1307)

15. CÂRȚA
1. **Cârța** (1223)
2. Poienița (1357)

16. CÂRȚIŞOARA
1. **Cârțişoara** (1223)

17. CHIRPĂR
1. **Chirpăr** (1332–1333)

2. Săsăuş (1479)
3. Vărd (1317–1320)
4. Veseud (1379)

18. CRISTIAN
1. **Cristian** (1223).

19. DÂRLOS
1. **Dârlos** (1317)
2. Curciu (1322)
3. Valea Lungă (1309)

20. GURA RÂULUI
1. **Gura Râului** (1380)

21. HOGHILAG
1. **Hoghilag** (1309)
2. Prod (1348)
3. Valchid (1345)

22. IACOBENI
1. **Iacobeni** (1309)
2. Movile (1355)
3. Netuş (1309)
4. Noiştat (1355)
5. Stejărişu (1223)

23. JINA
1. **Jina** (1396)

24. LASLEA
1. **Laslea** (1309)
2. Floreşti (1305)
3. Mălâncrav (1305)
4. Nou Săsesc (1305)
5. Roandola (1322)

25. LOAMNEŞ
1. **Loamneş** (1320)
2. Alămor (1319)
3. Armeni (1319)
4. Haşag (1263)
5. Mândra (1750)
6. Sădinca (1913)

26. LUDOŞ
1. **Ludoş** (1330)
2. Gusu (1309)

27. MARPOD
1. **Marpod** (1349)
2. Ilimbav (1375)

28. MERGHINDEAL
1. **Merghindeal** (1332–1335)
2. Dealu Frumos (1329)

29. MICĂSASA
1. **Micăsasa** (1267)
2. Chesler (1439)
3. Ţapu (1309)
4. Văleni

30. MIHĂILENI
1. **Mihăileni** (1382)
2. Metiş (1319)
3. Moardăş (1373)
4. Răvăşel (1394)
5. Şalcău (1394)

31. MOŞNA
1. **Moşna** (1280)
2. Alma Vii (1298)
3. Nemşa (1359)

32. NOCRICH
1. **Nocrich** (1263)
2. Fofeldea (1332–1335)
3. Ghijasa de Jos (1319)
4. Hosman (1317–1320)
5. Ţichindeal (1350)

33. ORLAT
1. **Orlat** (1265)

34. PĂUCA
1. **Păuca** (1309)
2. Bogatu Român (1324)
3. Broşteni (1296)
4. Presaca (1647)

35. POIANA SIBIULUI
1. **Poiana Sibiului** (1490)

36. POPLACA
1. **Poplaca** (1382)

37. PORUMBACU DE JOS
1. **Porumbacu de Jos** (1466)
2. Colun (1322)
3. Porumbacu de Sus (1466)
4. Sărata (1466)
5. Scoreiu (1392)

38. RACOVIŢA
1. **Racoviţa** (1443)
2. Sebeşu de Sus (1733)

39. RĂŞINARI
1. **Răşinari** (1204)
2. Prislop (1954)

40. RÂU SADULUI
1. **Râu Sadului** (1750)

41. ROŞIA
1. **Roşia** (1327)
2. Caşolţ (1302)
3. Cornăţel (1306)
4. Daia (1327)
5. Nou (1322)
6. Nucet (1387)

42. SADU
1. **Sadu** (1335)

43. SLIMNIC
1. **Slimnic** (1282)
2. Albi (1954)
3. Pădureni
4. Ruşi (1424)
5. Veseud (1332–1335)

44. ŞEICA MARE
1. **Şeica Mare** (1308–1310)
2. Boarta (1349)
3. Buia (1296)
4. Mighindoala (1956)
5. Petiş (1336)
6. Ştenea (1392)

45. ŞEICA MICĂ
1. **Şeica Mică** (1311–1348)
2. Soroştin (1311)

46. ŞELIMBĂR
1. **Şelimbăr** (1323)
2. Bungard (1429)
3. Mohu (1494)
4. Veştem (1468)

47. ŞURA MARE	1. **Şura Mare** (1332–1335) 2. Hamba (1332–1335)
48. ŞURA MICĂ	1. **Şura Mică** (1323) 2. Rusciori (1380)
49. TÂRNAVA	1. **Târnava** (1331) 2. Colonia Târnava (1956)
50. TILIŞCA	1. **Tilişca** (1366) 2. Rod (1419)
51. TURNU ROŞU	1. **Turnu Roşu** (1476) 2. Sebeşu de Jos (1733)
52. VALEA VIILOR	1. **Valea Viilor** (1263) 2. Motiş (1319)
53. VURPĂR	1. **Vurpăr** (1296)

SIBO → Jibou.

SIC 1. Dealurile Sicului, regiune colinară în Câmpia Transilvaniei, parte componentă a Câmpiei Fizeşului, situată la S de valea râului Fizeş, alcătuită predominant din depozite tortoniene (argile marnoase, gresii, tufuri, sare). Relieful, dezvoltat pe structuri diapire, este dominat de cueste, vârfuri reziduale, cu alt. de 450–550 m, versanți afectați de alunecări, ravene, torenți etc.

2. Com. în jud. Cluj, formată dintr-un sat, situată în zona Dealurilor Sicului; 2 517 loc. (1 ian. 2011): 1 205 de sex masc. şi 1 312 fem. Piscicultură în iazuri şi heleşteie. În arealul com. **S.** se află o zonă de stufărişuri, situată în amonte de Tăul Ştiucii, pe terit. com. Fizeşu Gherlii, declarată rezervație ornitologică (biocomplex acvatic care constituie loc de pasaj pentru păsările migratoare). În satul Sic, menționat documentar, prima oară, în 1291, se află o biserică din sec. 13 (azi biserică reformată), cu forme de tranziție de la arhitectura romanică la cea gotică, ce păstrează fragmente de picturi murale interioare din sec. 14 („Judecata de Apoi", Legendele Sfintei Ursula, Sfântului Nicolae, Sfântului Ladislau), bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Ioan Gură de Aur" (1707), cu decor sculptat şi cu turn-clopotniță cu foişor pe pronaos, şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1731) şi o biserică romano-catolică (1758–1795).

SICAŞ, pas în Carpații Orientali, pe cursul superior al râului Şicăsău (afluent drept al Târnavei Mari), între M-ții Gurghiu (la V) şi M-ții Harghita (la E), la 1 000 m alt. Străbătut de o şosea modernizată care face legătura între Depr. Giurgeu şi Depr. Odorhei.

SICHEVIȚA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 19 sate, situată pe stg. Văii Dunării şi al lacului de acumulare Porțile de Fier I, la poalele M-ților Almăj şi Locvei, la granița cu Serbia; 2 443 loc. (1 ian. 2011): 1 171 de sex masc. şi 1 272 fem. Expl. de granit. Mori acționate hidraulic (mori de apă). Pescuit în regim natural. Pomicultură. Muzeu cu colecții de arheologie, etnografie şi numismatică (în satul Gornea). În arealul satului Gornea au fost descoperite (după 1968) vestigiile unei aşezări neolitice datând din milen. 5–4 î.Hr. (cultura Vinča-Turdaş), urme materiale din Epoca bronzului şi din prima Epocă a fierului, precum şi vestigiile unui castru roman din piatră (60 x 60 m) şi ale unei aşezări romane civile. Satul Sichevița apare menționat documentar, prima oară, în perioada 1690–1700. În satul Gornea există schitul cu acelaşi nume (de călugări), întemeiat în anul 2001, cu biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", un paraclis sfințit la 21 nov. 2006, chilii, bucătărie, trapeză şi un arhondaric construit în anul 2002.

SICULENI, com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situat în Depr. Ciuc, pe cursul superior al Oltului, în zona de confl. cu râurile Racu, Segheş şi Şugo, la poalele M-ților Harghita şi Ciuc; 2 848 loc. (1 ian. 2011): 1 420 de sex masc. şi 1 428 fem. Prelucr. lemnului şi a cărnii. Creşterea bovinelor, porcinelor şi a ovinelor. Satul Siculeni apare menționat documentar, prima oară, în 1567. În noaptea de 7 ian. 1764, trupele imperiale habsburgice au tras cu tunul de pe Dâmbul Bogat în locuitorii satului Siculeni (pentru că bărbații de aici refuzaseră să se înroleze în regimentele grănicereşti înființate din ordinul Curții imperiale de la Viena), omorând peste 500 de oameni. În amintirea victimelor secuieşti, în 1899 a fost ridicată Columna memorială „Siculicidium". Până la 17 febr. 1968, satul şi com. **S.** s-au numit *Harghita.* Până la 7 apr. 2004, com. **S.** a avut în componență satele Ciaracio, Ciceu (care la acea dată au format com. Ciceu), Racu şi Satu Nou (aceste două sate din urmă au format com. Racu, jud. Harghita).

SIGHETU MARMAȚIEI, municipiu în jud. Maramureş, situat în extremitatea de N a României, în partea de NV a Depr. Maramureş, la 274 m alt., la poalele dealurilor Solovan, Dobăieş, Câmpu Negru ş.a., pe râul Iza, în apropiere de confl. cu Tisa, la granița cu Ucraina; 40 873 loc. (1 ian. 2011): 19 750 de sex masc. şi 21 123 fem. Supr.: 135,3 km^2, din care 16,9 km^2 în intravilan; densitatea: 2 419 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată în 1875). Nod rutier. Expl. de balast. Producție de motoare, de turbine, de

Sighetu Marmației. Biserica reformată

Sighetu Marmaţiei. Muzeul arhitecturii populare maramureşene

instrumente optice şi echipamente fotografice, de aparate, dispozitive şi instrumente medicale şi de laborator, de mobilă, cherestea, placaj, plăci aglomerate din lemn/PAL, plăci fibrolemnoase, de şuruburi, de piese de schimb pentru autovehicule, de conf. textile, de tricotaje, covoare, cărămizi, plăci de teracotă, şamotă, de încălţăminte, de perii din păr de animale şi de produse alim. (preparate din lapte şi carne, băuturi alcoolice, panificaţie ş.a.). Moară de cereale. Pomicultură. Teatru popular. Parcul „Grădina Morii", cu arbori multiseculari (peste 200 de ani vechime), printre care se află numeroşi plopi, înalţi de 40 m şi cu o circumferinţă de 8,20 m. Muzeul Maramureşului (f. 1873, reorganizat în 1957), cu secţii de istorie, etnografie şi artă populară (sculpturi în lemn, icoane pe sticlă, ţesături şi broderii, covoare, obiecte casnice, măşti, ceramică maramureşeană etc.); Muzeu de ştiinţele naturii (1878); Muzeul arhitecturii populare maramureşene, inaugurat la 30 mai 1981,situat în aer liber, pe Dealul Dobăieş, cuprinde toate tipurile de construcţii săteşti din Maramureş; Muzeu memorial închinat victimelor comunismului, organizat în sediul fostului penitenciar şi inaugurat la 20 iun. 1997; Casa memorială „Ellie Wiesel" şi Muzeul culturii evreieşti. Festivalul anual al datinilor şi obiceiurilor de iarnă „Marmaţia", care se desfăşoară (din 1968) în luna decembrie. La **S.M.** a funcţionat în anii comunismului unul dintre cele mai dure penitenciare din ţară, în care şi-au găsit sfârşitul numeroase personalităţi româneşti (aici a murit, printre mulţi alţii, Iuliu Maniu, în noaptea de 4 spre 5 febr. 1953). **Istoric.** Cele mai vechi urme de locuire identificate pe terit. actualului oraş datează din Paleolitic şi Neolitic, iar pe Dealul Solovan au fost descoperite (1964–1965) vestigiile unei aşezări fortificate din Epoca bronzului târziu. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1326, iar apoi în 1334 (cu numele *Plebanus Dygnet/Zygnet* sau *Zyket*) şi în 1346 (cu denumirea de *Zyghet*). În 1394, aşezarea a devenit reşed. voievodală a Comitatului Maramureş, servind şi ca loc de adunări şi târguri, pe care rutenii o numeau *Sihot*. În 1397, localit. este consemnată în documente ca *oppidum* (târg), în 1459 ca *civitas* (oraş), iar mai târziu cu toponimul *Marmaţia (Datum Marmatiis)*. În sec. 16, la **S.M.** a luat fiinţă o şcoală calvină românească, ce a funcţionat până în sec. 17, iar în 1836 s-a deschis o Academie de Drept (reorganizată în 1869), care a existat până în 1920. La 5 febr. 1861, intelectualii maramureşeni au fondat „Asociaţiunea pentru cultura poporului român din Maramureş", una dintre cele mai vechi instituţii de cultură, dar cu o existenţă efemeră (până în 1867), în 1862 a fost întemeiat „Institutul pedagogic românesc" (Preparandia), care a funcţionat până în 1872, iar în 1867 a fost înfiinţată Societatea de lectură a românilor maramureşeni „Dragoşeanca". Până la 1 ian. 1965, oraşul s-a numit *Sighet,* iar la 17 febr. 1968 a fost declarat municipiu. În prezent, municipiul **S.M.** are în subordine ad-tivă 5 localit. componente: Iapa, Lazu Baciului, Şugău, Valea Cufundoasă, Valea Hotarului. **Monumente:** biserică romano-catolică, atestată documentar în 1326 (din 1540 aparţine cultului reformat), reconstruită în stil neogotic (1859–1862); biserica fostei mănăstiri a piariştilor (1730–1775); biserica romano-catolică (1736); biserica ucraineană cu hramul „Înălţarea Sfintei Cruci" (1791); biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1890–1892 şi pictată în perioada 1930–1933 de Traian Biltiu-Dâncuş, ajutat de pictorul italian Tasso Marcini şi Elena Mureşan. Biserica a fost restaurată integral, inclusiv pictura,

Sighetu Marmaţiei. Centrul municipiului

în anii 2003–2008 şi are un iconostas nou, din stejar, cu icoane pictate de soţii Drânceanu; clădirea Vicariatului ortodox ucrainean (sec. 19); clădirea fostei şcoli reformate (1802), în care a funcţionat (1836–1920) Academia de Drept, azi Liceu pedagogic; clădirea fostei Primării (sec. 19), azi Casa Armatei; Palatul Prefecturii (1691–1697); clădirea fostului Tribunal (1893), azi sediul Primăriei municipale; Cazarma (1850–1890); clădirea construită în anii 1890–1910, în care a fost sediul unei Loji francmasonice; clădirea Gării C.F.R. (1893–1897); clădirea fostului penitenciar (1897), azi muzeu memorial: Sinagogă (1902); Palatul Cultural (1913). Casa-muzeu „Elie Wiesel" – casa în care s-a născut (1928) scriitorul american de origine ebraică Elie Wiesel, laureat al Premiului Nobel pentru pace (1986).

SIGHIŞOARA, municipiu în jud. Mureş, situat în Pod. Târnavelor, la 315–425 m alt., la poalele dealurilor Gării (528 m alt.) la N, Stejăriş (542 m), la E, Dealul de Mijloc (603 m), la S, Brădet (524 m), la V şi dominat de Dealul Cetăţii (425 m), pe stg. râului Târnava Mare, la confl. cu râul Şaeş, la 56 km SE de municipiul Târgu Mureş; 31 956 loc. (1 ian. 2011): 15 218 de sex masc. şi 16 738 fem. Supr.: 113,5 km^2, din care 11,8 km^2 în intravilan; densitatea: 2 708 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată în 1898). Nod rutier. Expl. de balast. Producţie de fire şi cabluri electrice şi electrocasnice, de fire sintetice şi artificiale, de aparate, dispozitive şi instrumente medicale şi de laborator, de mobilă, de mobilier sanitar, scolar, de laborator şi de birou, de confecţii (în special camăşi bărbăteşti), lenjerie de corp, îmbrăcăminte din piele, de articole de marochinărie si de voiaj, de cărămidă, ţiglă, var, geamuri, faianţă, de articole pentru menaj (vase emailate, farfurii, ceşti, sticle de ambalaj), de obiecte ornamentale (bibelouri, vaze pentru flori etc.) şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice, oţet, panificaţie ş.a.). Muzeu municipal de istorie şi artă feudală, organizat (1899) în Turnul cu ceas, care cuprinde colecţii de arheologie, istorie şi etnografie (mobilier, arme, unelte, ceasuri, icoane etc.); Casa memorială „N.D. Cocea" şi casa în care a copilărit Hermann Oberth (născut la Sibiu în 1894–m. 1980), fizician şi inventator german originar din Romînia. La **S.** are loc anual Festivalul artelor medievale (din 1993) şi Festivalul internaţional de blues (din anul 2005). **Istoric. S.** constituie una dintre cele mai vechi şi constante vetre de locuire ale ţării, aici fiind descoperite vestigii arheologice datând din Neolitic, din perioada de mijloc a Epocii bronzului (sec. 16–13 î.Hr.) şi din Epoca fierului (La Tène, sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr.). În 1897, pe Dealul Wietenberg (numit şi Dealul Turcului) de lângă **S.** au fost descoperite urmele unei aşezări, specifice perioadei de mijloc a Epocii bronzului, în care s-au găsit spade, topoare, securi, săbii ş.a. (toate din bronz), precum şi numeroase vase ceramice (străchini cu buza prelungită în lobi unghiulari, ceşti cu o toartă, vase cu picior ş.a.) decorate cu benzi spiralate-meandrice, care alcătuiesc motive cu valoare de simbol solar şi care au dat numele *Culturii Wietenberg* (sec. 16–13 î.Hr.). În 1861, în punctul „Kulterberg" de pe Dealul Stejăriş a fost descoperită o mare necropolă daco-romană, cu morminte de incineraţie şi de înhumaţie, datând din sec. 2–3, din care s-au recuperat vase ceramice dacice şi monede romane, iar în 1960, în punctul numit „Pârâul Hotarului" din SV oraşului **S.** au fost identificate 12 morminte de incineraţie în care s-au găsit fibule, vase ceramice dacice, vârfuri de săgeţi, monede romane ş.a. Pe platoul Pomoale au fost scoase la iveală urmele unui castru roman cu val de pământ şi şanţ, care a aparţinut *Legiunii a XIII-a Gemina,* precum şi ale unei aşezări civile romane (sec. 2–4), în care s-au găsit ţigle, cărămizi cu ştampilă, inscripţii de cult şi funerare, reliefuri, inele din aur cu filigran, opaiţe, 26 de monede romane emise în perioada 108–248 ş.a. La mijlocul sec. 12 au fost aduşi în această zonă colonişti germani din Saxonia (saşi), cărora li s-au acordat anumite drepturi şi privilegii, creându-se (în sec. 13) un adevărat burg medieval cu caracter meşteşugăresc şi comercial, înconjurat de ziduri de apărare. Cronicarul sas Georg Krauss (1607–1679) menţionează, într-una dintre lucrările sale, întemeierea cetăţii Sighişoara în anul 1191. Documentar însă, localitatea apare consemnată pentru prima oară în 1224, în *Diploma* regelui Andrei II al Ungariei. Ulterior, aşezarea medievală este menţionată în documentele vremii cu diferite nume: *Castrum Sex* sau *Seniores de Castro Sex* (14 dec. 1280), *Schaäsburg* (1282), *Schespurch* (1298), *Segusvár* (1300), *Civitas de Segusvár* (1367), *Sighişoara* (din 1435). Se pare că numele aşezării derivă de la râul Şaeş, pe care localnicii de origine germană îl numeau Schaäs (de unde *Schaäsburg*), iar cei de origine maghiară îi spuneau Segesd (de unde *Segesvár*), adică (în ambele limbi) Cetatea Şaeşului. În 1339,

Sighişoara. Dealul cetăţii

Sighişoara. Zidurile cetăţii medievale

Sighişoara. Turnul cu ceas

Sighişoara. Turnul croitorilor

localit. a devenit reşed. unui comitat şi un important centru meşteşugăresc, iar în 1345 a fost recunoscută ca oraş. În sec. 13–14, **S.** făcea parte din *Terra Blachorum* (Ţara Românilor). În sec. 14–15, în urma construirii unei extinse centuri de fortificaţii (ziduri, bastioane, turnuri de apărare, păstrate în mare parte şi astăzi), **S.** s-a impus ca unul dintre cele mai puternice burguri (oraş-cetate) din partea de E a Europei, în care funcţionau 15 corporaţii, 20 de bresle ş.a., iar în 1493 a primit dreptul de a organiza târguri anuale. La începutul sec. 16 a avut loc un intens proces de depopulare temporară a cetăţii, locuitorii săi părăsind-o ca urmare a frecventelor atacuri şi jafuri. În 1585 şi 1603, oraşul a fost afectat de foamete, în 1601 şi 1604 prădat de oastea generalului austriac de origine italiană Giorgio Basta, iar în anii 1554, 1572, 1586, 1603, 1646–1647, 1661, 1709, 1719, populaţia a fost decimată de ciumă. La 30 apr. 1676, c. 3/4 din oraş a fost distrusă de un puternic incendiu, amplificat şi de explozia depozitului de muniţii aflat în Turnul croitorilor. În 1785, **S.** figura printre pr. oraşe ale Transilvaniei în care se dezvoltase pe scară largă cultura viermilor de mătase. Locuitorii din **S.** au participat la acţiunile revoluţionare din 1848–1849, precum şi la evenimentele anului unionist 1918. Oraşul, declarat municipiu la 17 febr. 1968, are în subordine ad-tivă 6 localit. componente (Angofa, Aurel Vlaicu, Rora, Şoromiclea, Venchi, Viilor) şi un sat (Hetiur), atestat documentar în 1301. **Monumente:** la **S.** se păstrează cel mai frumos şi mai complet ansamblu urban medieval din România (sec. 14–17), care are înfăţişarea unei aşezări cu străzi înguste (unele în pantă), cu case masive din cărămidă, totul înconjurat de o centură de ziduri (supraînălţate în sec. 15 şi 17, de la 4 m cât erau iniţial la 8 m înălţime), lungă de 930 m, întărită cu 4 bastioane (în prezent mai sunt 3) şi 14 turnuri de apărare (din care se mai păstrează doar nouă) purtând numele unor bresle: Turnul funarilor (sec. 14); Turnul cositorarilor (1583), înalt de 45 m, întărit (sec. 15) cu creneluri şi guri de tragere; Turnul tăbăcarilor (sec. 14–15); Turnul cojocarilor (sec. 14, refăcut în 1676), de plan pătrat (5 x 5 m); Turnul croitorilor (sec. 13–14), refăcut în anii 1677–1678 după distrugerea provocată de explozia din 30 apr. 1676 (aici se afla pulberăria oraşului) şi restaurat în 1935, are o formă dreptunghiulară (14 x 8 m); Turnul măcelarilor (sec. 15), iniţial cu bază octogonală, reconstruit hexagonal în sec. 16; Turnul cizmarilor (1521, refăcut în anii 1676–1681 după incendiul din 1676); Turnul fierarilor construit în 1631 pe locul vechiului Turn al bărbierilor demolat în 1630. Cel mai puternic şi monumental este Turnul Primăriei (Sfatului) sau Turnul cu ceas (sec. 14), înalt de 64 m, străjuit la partea superioară de patru turnuleţe secundare de 12,5 m înălţime fiecare, plasate pe colţurile acoperişului, care reprezentau simbolul autonomiei judiciare a Sighişoarei. Acest turn a fost reşed. primăriei oraşului până în anul 1556, apoi a avut diverse destinaţii, iar în 1899 a fost amenajat ca muzeu de istorie a oraşului. Forma actuală a Turnului cu ceas datează din 1676, când a fost reparat după incendiul din 30 apr. 1676. Avariat de curuţi în 1704, turnul a fost reparat abia în anii 1775–1776. Orologiul turnului este atestat documentar în 1648, an în care au fost montate şi figurinele acestuia (care reprezintă fiecare câte o zi a săptămânii), operă a meşterului-sculptor Johann Kirschel. În 1964, meşterul german Fritz Konrad a adaptat acestui ceas un motoraş electric. Alte monumente: Bastionul artileriei (1551); biserica fostei mănăstiri a Dominicanilor, de mari dimensiuni (44,50 m lungime, 12,60 m lăţimea navei, 5,70 m lăţimea corului), apare menţionată documentar, prima oară, în 1298 ca biserică-hală, în perioada 1483–1515 a fost amplificată în stilul goticului târziu, iar în 1550 a fost preluată de cultul evanghelic. Afectată parţial de incendiul din 30 apr. 1676, biserica a fost restaurată în anii 1677–1682 şi renovată în anii 1928–1929. Biserica posedă un altar baroc (din 1680), o orgă mare şi o orgă mică, instalate în 1715, şi o colecţie de 39 de covoare datând din sec. 17; biserica evanghelică din Deal, construită în trei etape (sec. 12–15), iniţial în stil romanic (biserică-hală), refăcută în 1345 în stil gotic târziu şi amplificată în perioada 1429–1483, păstrează un amvon sculptat în 1480, fragmente de picturi murale interioare executate în anii 1483–1488 de Kendlinger Jacobus şi Valentin, un altar poliptic pictat (c. 1515) şi mobilier (strane din lemn) în stilul Renaşterii, realizat în 1523–1528 de Johannes Reychmuth. La această biserică s-a întrunit (în 1506) nobilimea maghiară, secuiască şi săsească pentru a reînnoi *Unio Trium Nationum* (încheiat în sept. 1437) în vederea excluderii românilor din viaţa politică a Transilvaniei. Biserica evanghelică din Deal a fost supusă unor reparaţii în anii 1590, 1613, 1654–1655, 1698, 1728, 1934, iar în periaoda 1992–2003 a fost restaurată integral (inclusiv picturile murale). Acest ultim proiect de restaurare a fost distins, în anul 2005, cu Marele premiu „Europa Nostra" decernat de Uniunea Europeană pentru patrimoniu; biserica greco-catolică

Sighişoara. Biserica evanghelică din Deal

(a leproşilor), în stil gotic (1480–1500); biserica ortodoxă cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1788–1797), cu iconostas nou, realizat din lemn sculptat, instalat în 1997; biserica reformată (1888), în stil neogotic, construită după planul arhitectului Alpar Ignac din Budapesta; biserica unitariană (1936–1938); biserica romano-catolică, cu o navă de 30 m lungime, a fost constuită în anii 1895–1900, în stil eclectic (neogotic şi neoromanic), pe locul fostului Turn al lăcătuşilor care fusese reconstruit după incendiul din 30 apr. 1676, dar demolat în 1894; Catedrala ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime" construită în anii 1934–1937 după planul arhitectului Dumitru Petrescu-Gopes şi pictată la interior de Anastasie Damian (picturile au fost restaurate în 1980–1984); biserica ortodoxă din cartierul Corneşti (1797, pictată în 1818 de Ioan Pop din Făgăraş); Scara şcolarilor (acoperită), construită în anul 1642, pe o pantă cu o diferenţă de nivel de 24 m, iniţial formată din 300 de trepte din lemn, iar în prezent doar din 175 de trepte întrerupte de platforme late. La capătul de sus al scării se află o şcoală, care funcţionează din 1522, cu o clădire construită în două etape (1729 şi 1803), la care a învăţat, printre alţii, savantul Hermann Oberth; Gangul babelor, construit din lemn (în 1844), prin care bătrânii oraşului aveau acces uşor spre biserică, pe timp nefavorabil; Podul „Mamut" (lung de 35 m şi lat de 8,90 m), construit din lemn în 1873–1874, de inginerul W. Mildt, a fost distrus de inundaţiile din 1975, pe locul lui fiind construit un pod din beton; casa în care a locuit Vlad Dracul (1431–1436) şi în care se presupune că s-a născut Vlad Ţepeş; Casa cu cerb (sec. 17), distrusă de incendiul din 30 apr. 1676 şi reconstruită în 1691 de primarul Michael Deli (proprietarul ei de atunci) şi restaurată în anii 1997–2001 ş.a. În satul Hetiur se află o biserică evanghelică (sec. 15, cu unele transformări din sec. 17 şi 19 şi turn-clopotniţă din 1744) şi o biserică ortodoxă cu hramul „Buna Vestire" (1808). În 1992 au fost iniţiate şi sponsorizate (de unele firme din Germania) ample lucrări de consolidare şi renovare a oraşului medieval, cu toate obiectivele sale (ziduri, turnuri, clădiri vechi etc.), iar în 1999, ansamblul urban medieval Sighişoara a fost inclus pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO. Pe Dealul Stejăriş se află o pădure de stejari, declarată rezervaţie forestieră. Important centru turistic.

SIHASTRU, Mănăstirea ~ → Ploscuţeni.

SIHĂSTRIA, Mănăstirea ~ → Vânători-Neamţ.

SIHĂSTRIA PLĂIŞOR → Sălişte a.

SIHĂSTRIA VORONEI, Mănăstirea ~ → Vorona.

SIHLA, Schitul ~ → Vânători-Neamţ.

SIHLEA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Râmnicului cu Subcarpaţii Vrancei; 5 404 loc. (1 ian. 2011): 2 651 de sex masc. şi 2 753 fem. Staţie (în satul Sihlea) şi haltă de c.f. (în satul Voetin), inaugurate la 13 iun. 1881. În satul Sihlea se află un conac (sec. 19) şi o biserică având hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1850–1854), iar în satul Voetin, biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1808 a serdarului Asanache Robescu.

SIHLOAIA, vârf în Obcina Mare, reprezentând alt. max. a acesteia (1 224 m).

SIHOT → Sighetu Marmaţiei.

SILIŞTEA 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Brăilei cu Câmpia Siretului Inferior, pe dr. văii inf. a Siretului; 1 869 loc. (1 ian. 2011): 929 de sex masc. şi 940 fem. Producţie de tuburi şi bolţuri. Fabrică de nutreţuri combinate. Morărit. Creşterea bovinelor. Satul Siliştea apare menţionat documentar, prima oară, în 1756. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **S.** s-au numit *Nazâru*. Săpăturile arheologice efectuate în anul 2000 au scos la iveală vestigiile unei aşezări neolitice, a unui bordei, a unei locuinţe de suprafaţă şi a unei vetre de foc în care s-au găsit fragmente de vase ceramice, unelte, vase şi borcane de provizii, castroane, străchini tronconice, unele decorate cu linii oblice incizate, aparţinând culturilor Babadag I şi Babadag II.

2. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Pod. Carasu, pe râul Ţibrind; 1 418 loc. (1 ian. 2011): 700 de sex masc. şi 718 fem. Nod rutier. Până în 1993, com. **S.** a avut în componenţă satele Dropia şi Tortoman care în acel an s-au desprins din această comună şi au format com. Tortoman, jud. Constanţa.

3. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursurile superioare ale râurilor Glavacioc şi Sericu; 1 391 loc. (1 ian. 2011): 1 200 de sex masc. şi 1 191 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **S.** s-au numit *Grosu*. În satul Siliştea se află clădirea Primăriei (sec. 19). Biserica din lemn „Sfântul Dumitru" (1797–1799), în satul Buteşti , declarată monument istoric în 2004. Până la 7 mai 2004, com. **S.** a avut în componenţă satele Purani şi Puranii de Sus, care la acea dată au format com. Purani, jud. Teleorman.

4. → Siliştea-Gumeşti.

SILIŞTEA CRUCII, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţuiului, pe râul Baboia; 1 661 loc. (1 ian. 2011): 822 de sex masc. şi 839 fem. Haltă de c.f. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1850–1852, reparată în 1904).

SILIŞTEA-GUMEŞTI, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul superior al văii Râu Câinelui; 2 557 loc. (1 ian. 2011): 1 285 de sex masc. şi 1 272 fem. Moară de cereale (1926). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. În perioada 1 ian. 1965–17 febr. 1968 s-a numit *Siliştea,* iar între 17 febr. 1968 şi 20 mai 1996 a purtat numele *Siliştea Nouă*. Mănăstire de

Simeria. Castelul „Bella-Fay”

călugări, înființată în 1998, cu biserica din lemn „Sfântul Fanurie” construită în 2004-2005. Aici s-a născut scriitorul Marin Preda (1922–1980), în casa căruia s-a amenajat un muzeu memorial (în 1982).

SILIŞTEA NOUĂ → Siliştea-Gumeşti.

SILIŞTEA SEACĂ → Seaca de Pădure.

SILIŞTEA-STĂNILEŞTI → Stănileşti.

SILIVAŞU DE CÂMPIE, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a colinelor Comlodului cu colinele Mădăraşului, pe cursul superior al râului Şaeş; 1 090 loc. (1 ian. 2011): 513 de sex masc. şi 577 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, cartofi, floarea-soarelui, tutun ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Satul Silivaşu de Câmpie apare menționat documentar, prima oară, în 1329. Bisericile ortodoxe, din lemn, cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului” (1662, refăcută în 1842, cu picturi interioare realizate de Ion Moldoveanu din Fărău) şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (sec. 17, transferată în 1932 din satul Socol), în satele Silivaşu de Câmpie şi Fânațele Silivaşului.

SILVANO-SOMEŞENE, Dealurile ~, denumirea generică sub care este cunoscută marea unitate de relief deluros (c. 5 050 km^2) din partea de N a Dealurilor Vestice, cuprinsă între M-ții Plopiş (la S), aliniamentul culmilor Meseş–Prisnel–Preluca–Şatra (la E) şi rama munților vulcanici (la N), şi care se desfăşoară sub forma unei zone de legătură între Câmpia Someşului (la V) şi Pod. Someşan (la E). Unii cercetători includ această reg. deluroasă în aria Pod. Someşan.

SIMERIA, oraş în jud. Hunedoara, situat în partea de N a Depr. Hunedoara, la 200 m alt., pe stg. Văii Mureşului, la 9 km E de municipiul Deva; 13 423 loc. (1 ian. 2011): 6 512 de sex masc. şi 6 911 fem. Supr.: 49,8 km^2, din care 13 km^2 în intravilan; densitatea: 1 013 loc./km^2. Nod feroviar (stația de c.f. inaugurată în 1866) şi rutier. Expl. de travertin (în satul Cărpiniş). Ateliere de reparat locomotive şi vagoane de c.f. Prelucr. marmurei şi lemnului; producție de mobilă, de îmbrăcăminte din piele, de cărămidă şi țiglă, de prefabricate din beton (în satul Bârcea Mare), ulei, produse lactate şi de panificație. Institut de cercetări forestiere (din 1954). Parc dendrologic (70 ha), atestat documentar în 1763, cu peste 550 de specii de plante, din care multe sunt rarități, ca de exemplu: 13 specii de magnolii (*Magnolia macrophylla, Magnolia virginiana* ş.a.), eucaliptul, arborele-mamut *(Sequoia gigantea),* ienupărul de Virginia *(Juniperus virginiana),* chiparosul *(Cupressus sempervirens), Ginkgo biloba* (relict terțiar) ş.a. În 1957, parcul dendrologic a fost declarat rezervație naturală. **Istoric.** Localitatea a luat ființă în 1866 ca aşezare feroviară în apropierea satului Simeria Veche (menționat documentar, prima oară, în 1276) şi în jurul depoului de locomotive şi al atelierelor de reparat materialul rulant feroviar. Declarat oraş în 1952, **S.** are în subordine ad-tivă 6 sate: Bârcea Mare, Cărpiniş, Sântandrei, Simeria Veche, Şăuleşti, Uroi. Rezervația naturală Măgura Uroiului, martor de eroziune de natură eruptivă. **Monumente:** castelul „Bella-Fay” (sec. 18, restaurat în 1870-1880), declarat monument istoric; biserica romano-catolică (1886); biserica reformată (1896); biserica greco-catolică „Sfântul Vasile" (1996-2005); biserica ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului”-Biscaria (2000-2012); în satul Simeria Veche se află o clădire din sec. 18 în care a locuit generalul Józef Bem în timpul Revoluției de la 1848–1849.

Simeria. Parcul dendrologic

SIMERIA-DEVA, Depresiunea ~ → Mureş (3).

SIMERIA VECHE → Simeria.

SIMILA → Poieneşti.

SIMINICEA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SE a Pod. Dragomirnei, pe dr. văii Siretului; 3 038 loc. (1 ian. 2011): 1 492 de sex masc. şi 1 546 fem. Expl. de balast. Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. În satul Siminicea, atestat documentar în 1431, se află biserica din lemn cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților” (1830).

SINAIA, oraş în jud. Prahova, situat pe cursul superior al râului Prahova, la poalele de SE ale M-ților Bucegi şi cele de SV ale M-ților Baiului, la 798–971 m alt., la 62 km NV de municipiul Ploieşti; 11 528 loc. (1 ian. 2011): 5 347 de sex masc. şi 6 181 fem. Supr.: 7,6 km^2; densitatea: 1 516 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată la 10 iun. 1879). Expl. de calcar. Întreprindere mecanică (din 1953) profilată pe producția de pompe de injecție pentru echiparea motoarelor Diesel, de pompe

de ulei şi de distribuitoare hidraulice. Producţie de cherestea, de conserve şi de preparate din carne (salam, din 1897). **S.** este una dintre cele mai importante şi mai frecventate staţiuni balneoclimaterice ale ţării, care întruneşte condiţii optime pentru odihnă, tratament, petrecerea vacanţelor şi pentru turism în orice anotimp şi pentru toate vârstele. Are un climat de culoar montan, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 14–16°C) şi ierni puţin friguroase (în ian. medii termice de –3,5°C) datorită versanţilor muntoşi care adăpostesc staţiunea. Temp. medie anuală este de c. 6°C, iar precipitaţiile însumează, în medie, 800–1 000 mm anual (iarna cad zăpezi abundente). Dispunând de excelenţi factori naturali de cură (climat tonic-stimulant, caracterizat prin presiune atmosferică joasă şi o ionizare accentuată a atmosferei, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni; izv. cu ape minerale sulfuroase, bicarbonatate, calcice, magneziene, oligominerale), staţiunea **S.**, supranumită „Perla Carpaţilor", oferă toate condiţiile pentru tratarea nevrozelor, a afecţiunilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistite cronice, sechele după operaţii pe ficat), endocrine (hipertiroidie benignă şi boala Basedow, după tratament endocrinologic), respiratorii etc., precum şi pentru refacerea potenţialului de muncă. Festival anual internaţional de chitară clasică (în luna iunie, din 1996).

Sinaia. Vile din staţiune

Istoric. Prima formă de aşezare omenească din această zonă a fost schitul „Sfântul Nicolae" de pe Molmot, atestat documentar în 1581 şi care se afla la Nord de actualul cartier Furnica. Localit. **S.** apare menţionată documentar, prima oară, în 1690, când, în preajma mănăstirii Sinaia (1690–1695), pentru paza sa, au fost construite primele locuinţe ale unor scutelnici, care apoi au format o populaţie stabilă. Iniţial, satul s-a numit *Izvorul*, menţionat documentar cu acest nume în 1783, apoi numit *Podu Neagului* (din 1833), iar de la 1 dec. 1874 poartă denumirea actuală. Declarată oraş (comună urbană) la 9 mai 1880, localit. a devenit ulterior reşed. de vară a regelui Carol I. În prezent, **S.** este un important centru turistic şi de desfăşurare a unor conferinţe internaţionale şi naţionale, în cadrul căruia, alături de numeroase hoteluri moderne (Alpin, Palas, Internaţional, Montana, Cota 1400 ş.a.), vile cu arhitectură specifică aşezărilor de munte, hanuri, popasuri turistice, case particulare, cabane ş.a., există şi amenajări speciale destinate practicării sporturilor de iarnă: pistă de bob cu o lungime de 1 500 m (13 viraje şi 132 m diferenţă de nivel), pârtii de schi de diferite grade de dificultate (Carp, 2 500 m, dificilă; Papagal, 2 140 m, dificilă; Turistică, 2 800 m, medie etc.), pârtii pentru săniuş etc. Numeroase poteci marcate, şoseaua modernă, cu acces auto până la Cota 1 400, teleferic (dat în folosinţă în anul 1971), cu cabine de 35 de locuri (Sinaia–Cota 1 400) şi de 28 de locuri (Cota 1 400–cabana Vârful cu Dor, aflată la 2 000 m alt.) şi telescaunul Cota 1 400–cabana Vârful cu Dor, asigură legăturile turistice între zona centrală a oraşului şi platoul M-ţilor Bucegi. Amatorii de înot (şi saună) au la dispoziţie piscinele hotelurilor Montana şi Sinaia, iar cei care doresc mişcare în aer liber pot folosi

Sinaia. Cota 1400

Sinaia. Cazinoul

Sinaia. Hotel Internaţional

Sinaia. Castelul Peleş

terenurile de tenis, baschet, volei etc. **S.** este pr. punct de plecare spre cabanele M-ţilor Bucegi (Cota 1 500, Vârful cu Dor, 2 000 m alt., Cuibul Dorului, 1 200 m, Babele, 2 206 m, Omu, 2 505 m, Padina, 1 525 m, Piatra Arsă, 1 950 m, Peştera, 1 610 m) şi ale M-ţilor Baiului (Piscul Câinelui, 950 m etc.). **Monumente:** mănăstirea Sinaia, cu biserica veche, având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (15 m lungime şi 6 m lăţime), a fost construită în anii 1690–1695, din iniţiativa şi prin strădania marelui spătar Mihail Cantacuzino (fiul postelnicului Constantin Cantacuzino şi fratele domnului Şerban Cantacuzino), după modelul mănăstirii „Sfânta Elena" de pe Muntele Sinai, pe care o vizitase cu puţin timp înainte. Biserica veche a fost pictată iniţial de renumitul zugrav Pârvu Mutu, dar, după devastarea din 1784 şi părăsirea ei vreme de câţiva ani, a trebuit să fie reparată şi repictată în anii 1792–1795, când s-a scris şi pisania (16 sept. 1795), sub domnia lui Alexandru Moruzi. Biserica a fost supusă unor lucrări de consolidare şi de spălare a picturilor în anii 1993–1996. Alături de chiliile construite la adăpostul unor ziduri înalte, se află biserica-paraclis, datând din aceeaşi perioadă (1690–1695) şi refăcută în 1792, sub stăreţia monahului Damaschin. Biserica nouă, cu hramul „Sfânta Treime", este o construcţie elegantă, începută în 1843 de stareţul Ioasaf şi terminată în 1846 de către stareţul Paisie, împreună cu chiliile laterale. Între 1893 şi 1903, biserica nouă şi chiliile au fost restaurate sub conducerea arhitectului francez Émile André Lecomte du Noüy, cu cheltuiala Eforiei Spitalelor civile din Bucureşti, realizându-se o sinteză de elemente stilistice moldoveneşti şi munteneşti. Atunci s-a efectuat ornamentaţia exterioară cu ceramică policromă, smălţuită, şi s-au executat picturile murale interioare, în stil neobizantin, de către danezul Aage Exner. În pronaos, alături de portretele unor sfinţi, se află şi portretele regelui Carol I şi reginei Elisabeta, împreună cu unica lor fiică, Maria, moartă în copilărie. Clopotniţă (1892). Muzeu de artă religioasă (înfiinţat în 1895), primul de acest fel din ţară, care funcţionează şi astăzi. La mănăstirea Sinaia se află cavoul lui Take Ionescu, iar în cimitirul oraşului, la Izvorul Rece, îşi doarme somnul de veci Badea Cârţan; Castelul Peleş, construit între 1873 şi 1883 (etajul I) şi între 1896 şi 1914 (etajul II), în stilul Renaşterii germane, după planurile arhitectului vienez Wilhelm von Doderer şi ale celui german Johannes Schultz din Lemberg (Lvov), cu transformări şi adăugiri gotice efectuate de arhitectul ceh Karel Liman în anii 1896–1914, este compus din 160 de camere şi are un turn central de 66 m înălţime. Castelul a fost reşedinţă regală de vară (până în 1947), iar astăzi adăposteşte un muzeu cu colecţii de picturi, sculpturi, armuri, covoare, mobilă, tapiserii etc. Colecţia de arme este formată din peste 4 000 de piese datând din sec. 15–19. În apropierea castelului Peleş se află castelul Pelişor, destinat iniţial prinţului Ferdinand I, şi soţiei sale, prinţesa Maria, azi muzeu. Castelul Pelişor a fost construit în perioada 1899–1903, în stil vienez, după planurile arhitectului ceh Karel Liman, pe cheltuiala regelui Carol I. Castelul are 99 de camere şi poartă amprenta reginei Maria în ceea ce priveşte decorările interioare (exemplu: dormitorul era decorat după planurile şi desenele reginei Maria, cu mobilă sculptată în lemn de tei şi poleită cu aur). Castelele Peleş şi Pelişor, împreună cu terenurile aferente au fost retrocedate fostului rege al României, Mihai I, la 20 mart. 2007, iar ulterior Mihai I a făcut o

Sinaia. Cazinoul

ofertă de răscumpărare a acestora, suma plătită de statul român (circa 30 de milioane de euro) fiind stabilită în urma unei evaluări realizate de o comisie de audit prin negociere; clădirea Cazionului, construită în 1912 după planurile arhitectului Petre Antonescu. În cartierul Cumpătul, de pe stg. râului Prahova, se află Staţiunea de cercetări a Facultăţii de Biologie din Bucureşti, iar la baza versantului de V al culmii Tufa (masivul Cumpătu) există o rezervaţie complexă, cunoscută sub numele de Aninişul de la Sinaia (1,4 ha), în care este ocrotit pâlcul de pădure de foioase în cadrul căruia aninul (*Alnus incana*) are o frecvenţă mare. În afară de anin se mai întâlnesc paltin (*Acer pseudoplatanus*), carpen (*Carpinus betulus*) şi, mai rar, pin (*Pinus sylvestris*), zada (*Larix decidua* ssp. *Carpatica*), brad *(Abies alba*) şi molid *(Picea abies*). Stratul de arbuşti include păducel (*Crataegus intermedia*), soc (*Sambucus nigra*), măceş (*Rosa canina*) ş.a., iar vegetaţia ierboasă cuprinde numeroase specii, printre care piciorul-cocoşului (*Ranunculus carpaticus*), floarea-paştelui (*Anemone nemorosa*), vioreaua (*Scilla bifolia*), crinul de pădure (*Lilium martagon*), sânziene (*Galium vernum*) ş.a. Adăposteşte o faună bogată: mamifere mici (printre care se remarcă chiţcanul mic de apă), păsări, batracieni ş.a. În zona centrală a oraşului a fost amenajat (în 1881) un frumos parc natural.

Sinaia. Biserica „Sfânta Treime"

Sinaia. Biserica „Adormirea Maicii Domnului"

SINEŞTI 1. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe cursul superior al râului Mostiştea; 2 412 loc. (1 ian. 2011): 1 180 de sex masc. şi 1 232 fem. Abator (în satul Hagieşti). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Fermă piscicolă (în satul Cătruneşti). În satul Sineşti, menţionat documentar, prima oară, în 1709, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1855), iar în satul Hagieşti, atestat documentar în 1624, există bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (ctitorie din 1704 a căpitanului Radu Dudescu, cu fresce originare în pridvor şi picturi murale interioare executate în 1884), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1810) şi „Sfinţii Voievozi"-Măriuţa (1873). Biserica „Sfântul Nicolae" nu are turle întrucât acestea au fost distruse de incendiul din 1971. În această biserică se află mormântul domnului Grigore Mihail Suţu († 1836, Pesta, Ungaria şi osemintele aduse aici în 1846). În satul Boteni se află biserica având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1820–1823, cu fragmente de picturi murale interioare, originare), iar în satul Hagieşti există conacul lui Mihail Marghiloman, construit în anii 1869–1874 de meşteri italieni, ruinat în anii '80 ai sec. 20 şi reparat la începutul sec. 21 sub îngrijirea Direcţiei Monumentelor Istorice. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **S.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. com. **S.** se află pădurea cu acelaşi nume (în trecut s-a numit *Ţiganca*), extinsă pe o supr. de 304 ha şi alcătuită din stejar, gârniţă şi salcâm. Popas turistic (în pădurea Sineşti).

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei Inferioare cu Pod. Central Moldovenesc; 4 477 loc. (1 ian. 2011): 2 297 de sex masc. şi 2 180 fem. Iaz piscicol. Viticultură. În satul Sineşti, menţionat documentar, prima oară, în 1458, se află bisericile cu hramurile „Buna Vestire" (ante 1717) a fostului schit şi „Adormirea Maicii Domnului" (1820, cu pridvor de la mijlocul sec. 19 şi picturi murale interioare din 1827; reparată în anii 1956–1958). Fond cinegetic (mistreţi, iepuri ş.a.). Pădure de stejari, declarată rezervaţie forestieră.

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în zona Piem. Olteţului, pe cursul mijlociu al râului Olteţ; 2 531 loc. (1 ian. 2011): 1 271 de sex masc. şi 1 260 fem. Centru pomicol. În satul Sineşti se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1746, mărită în 1839) şi ruinele bisericii „Sfântul Nicolae" (1738); în satul Popeşti există biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1693, refăcută în 1834), iar în satul Ciucheşti, biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1806).

SINGIDAVA → Cugir (2).

SINGURENI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul inf. al râului Neajlov; 3 040 loc. (1 ian. 2011): 1 472 de sex masc. şi 1 568 fem. Nod rutier. Baltă piscicolă (9,5 ha). Spital (1910), în satul Singureni. Centru viticol şi de vinificaţie. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **S.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Singureni se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1854) şi conacele „Nicu Cantacuzino" (1840–1866, azi staţie de vinificaţie) şi „Mociorniţa" (1920–1930, azi sediul Primăriei şi Dispensarului uman), declarate monumente istorice. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (prima jumătate a sec. 18) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1856-1867), în satele Stejaru şi Crânguri.

SINIOARA, masiv deluros în zona Dealurilor Mureşului, cu alt. max. de 756 m.

SINOIE, liman marin (fost golf de mare), situat în partea de E a Dobrogei, pe terit. jud. Constanța, în cadrul complexului lagunar Razim. Supr.: 171,5 km²; ad. max.: 1,6 m; vol.: 210,7 mil. m³. Despărțit de lacurile Zmeica şi Golovița prin Grindul Lupilor, care barează alimentarea lui cu ape dulci aduse în lacul Razim de canalele Dranov şi Dunavăț din brațul Sfântu Gheorghe al Dunării. Din această cauză, lacul **S.** prezintă o concentrație mai mare de săruri (16–18 g/l). Lacul **S.** comunică cu Marea Neagră prin intermediul gurii Periboina din Grindul Chituc, fapt ce-i măreşte gradul de salinitate. Pe malul de SV al lacului **S.** se află ruinele cetății *Histria*.

SINTEA MARE, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Câmpiei Crişurilor, pe dr. văii Crişului Alb şi pe râul Teuz; 3 791 loc. (1 ian. 2011) 1 848 de sex masc. şi 1 943 fem. Nod rutier. Confecții (îmbrăcăminte). Satul Sintea Mare apare menționat documentar, prima oară, în 1337, iar satul Adea în perioada 1202–1203. Zonă de interes cinegetic (în arealul satului Adea): fazani, iepuri, mistreți, căpriori, cerbi lopătari ş.a.

SIRET 1. Culmea Siretului, zonă deluroasă în partea de NE a Pod. Sucevei (parte componentă a acestuia), alcătuită din numeroase masive înalte (peste 500 m alt.) ce se succed pe direcție NV–SE, sub forma unei culmi prelungi, în imediata apropiere a văii Siretului (pe stânga acesteia). Este o reg. bine individualizată între culoarul Siretului (la V) şi Câmpia Moldovei (la E), extinsă pe c. 130 km lungime (de la granița cu Ucraina în N şi până în dreptul municipiului Roman în S) şi c. 20 km lățime max. (în dreptul oraşului Hârlău). Alcătuită predominant din depozite sarmațiene (marne argiloase, gresii, argile, nisipuri ş.a.), această zonă deluroasă se prezintă sub forma unei alternanțe de masive (bine împădurite) cu şei largi (intens populate), cum sunt: Dealul Bour, Şaua Lozna, Dealul Hăpăi, Şaua Bucecea, Dealurile Vorona, Şaua Vorona, Dealu Mare, Şaua Ruginoasa, Colinele Ruginoasa–Strunga, Şaua Strunga. Alt. max. a acestei reg. deluroase este de 587 m (în Dealul Tudora). Structura monoclinală a straturilor şi comportarea diferită a rocilor față de agenții modelatori au determinat orientarea şi înclinarea culmilor pe direcție NV–SE, precum şi apariția unor platouri structurale largi, a cuestelor şi a abrupturilor.

2. Râu în partea de E a României, cu direcție generală de curgere NNV-SSE, afl. stg. al Dunării la S de Galați; 706 km, din care 559 km pe terit. României; supr. bazinului hidrografic: 44 835 km², din care 42 890 km² pe terit. României (cel mai mare bazin hidrografic din țară, care ocupă 18,8% din supr. României, având o dezvoltare asimetrică pe dreapta). Izv. din Carpații Păduroşi (Ucraina), de sub vf. Lungu, de la 1 238 m alt. şi, după ce îşi croieşte o vale transversală, tipic montană, cu pantă medie de c. 10‰, intră în România în amonte de oraşul Siret, de unde începe să aibă o vale largă, cu aspect de culoar, cu o pantă medie de 0,60‰, colectând majoritatea râurilor care coboară de pe pantele estice ale Carpaților Orientali. Drenează mai întâi partea de E a Pod. Sucevei, în cadrul căruia valea sa (adâncită cu peste 150 m față de nivelul general al podişului) separă Pod. Dragomirnei şi Pod. Fălticenilor (situate la V de Siret) de Culmea Siretului (situată la E, la contactul cu Câmpia Moldovei). Formează apoi limita dintre Subcarpați (la V) şi Pod. Central Moldovenesc şi Colinele Tutovei (la E), printr-o luncă largă, iar la Cosmeşti (jud. Vrancea) intră în Câmpia Română (mai precis în compartimentul acesteia numit Câmpia Siretului Inferior), unde are un curs leneş, foarte meandrat şi o luncă foarte largă. Debitul mediu multianual în cursul superior este de 12,7 m³/s, în cel mijlociu de 40–70 m³/s, iar la vărsare de 230 m³/s (cel mai mare debit lichid dintre râurile interioare ale țării). Debitul mediu solid este de c. 21 mil. tone/an. În perioada 25–27 iul. 2008, **S.** a provocat inundații catastrofale de-a lungul cursului său, din cauza ploilor torențiale din bazinul superior care au însumat c. 100 litri pe m². Pe cursul Siretului au fost realizate mai multe lacuri de acumulare, cu scop hidroenergetic, ale căror ape pun în mişcare turbinele hidrocentralelor de la Bucecea (1,2 MW, 1981), Galbeni (29,15 MW, 1983), Răcăciuni (45 MW, 1985), Bereşti (43,5 MW, 1986), Călimăneşti (44 MW, 1995), Movileni (47,7 MW, 30 oct. 2008). Pe malurile şi în lunca râului **S.** se află oraşele Siret, Paşcani şi Mărăşeşti. Afl. pr.: Suceava, Moldova, Bistrița, Trotuş, Putna, Râmnic, Buzău (pe dr.) şi Bârlad, Geru (pe stg.). În Antichitate era numit *Seretos.*

3. Culoarul Siretului, denumirea sub care mai este cunoscută Valea Siretului

Valea râului Siret la Mirceşti

Zona de confluență a râului Siret cu Dunărea

în zona cuprinsă între granița României cu Ucraina (în amonte de orașul Siret) în N și confl. râului Siret cu Dunărea în S. Situat între unități fizico-geografice distincte, respectiv între Pod. Dragomirnei și Pod. Fălticenilor (V) și Culmea Siretului sau Bour-Dealu Mare (la E), în partea superioară, și între Subcarpați (la V) și Pod. Bârladului (la E), în reg. mijlocie și inf. a Văii Siretului, acest culoar se caracterizează prin lățimi variabile (de la 2–3 km în cursul superior, 4–18 km în zona mijlocie și până la c. 40 km în zona de vărsare) și printr-o accentuată asimetrie, cu versanți mai înalți și abrupți pe stg. și o largă desfășurare a luncilor și teraselor pe dr. văii. În perimetrul com. Răcăciuni se constată o puternică îngustare a văii-culoar (din cauza unui orizont dur de cinerite andezitice care îngreunează eroziunea), ajungând la c. 2,5 km, pe care George Vâlsan a denumit-o (în 1916) „defileu", iar alți geografi i-au atribuit numele de „Poarta de la Răcăciuni". În cadrul Culoarului Siretului, albia minoră este sculptată în aluviuni și prezintă numeroase meandrări (în special în aval de confl. cu Zăbrăuțul, de unde panta râului se atenuează foarte mult, până la 0,25‰), iar lunca este dominată de grinduri, belciuge, bălți, sectoare mlăștinoase și mici cursuri paralele ale unor brațe părăsite, numite local *Sirețele.* Lunca Siretului se continuă cu câmpurile de terase (ajungând în porțiunea dintre Bacău și Roman la opt terase în total), care se succed de la 3–4 m alt. la contactul cu lunca, până la 200 m alt. Diferențele de alt. între luncă și versanți sunt mai mari pe partea stg. a văii. Versantul stg. al văii Siretului este puternic înclinat și are aspect de coastă, afectat de intense procese de alunecare și de eroziune torențială. Astfel, la sf. lunii iun. 2008, în arealul localit. componente Blăgești din municipiul Pașcani, pe versantul stg. al Siretului, s-au produs puternice alunecări de teren, extinse pe c. 1,5 km lungime și c. 12 ha suprafață, deplasarea terenului către albia râului Siret făcându-se cu c. 16 m, cu rupturi de pantă de peste 6 m.

4. Oraș în jud. Suceava, situat în extremitatea de NE a României, în partea de N a Pod. Dragomirnei (Pod. Suceava), la 320 m alt., pe dr. râului Siret, la 42 km N de municipiul Suceava și la 5 km S de granița cu Ucraina; 9 240 loc. (1 ian. 2011): 4 523 de sex masc. și 4 717 fem. Supr.: 43,4 km^2, din care 7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 320 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Punct de frontieră (vamă). Confecții metalice și prelucr. metalelor. Producție de șuruburi, buloane, nituri și șaibe, de tricotaje, conf., covoare plușate și de produse de panificație. Muzeu de istorie (1985); biblioteca publică „T. Stefanelli"; casa de cultură „Mihai Teliman". **Istoric.** În arealul orașului au fost descoperite vestigii neolitice, din Epoca bronzului, din sec. 3–4 și 12–18. Vechi oraș moldovenesc, menționat documentar, prima oară, în sec. 12, iar la 15 iun. 1340 apare consemnat ca târg. Într-un document din 1345 se arată că **S.** era o așezare de misionari franciscani. Între 1365 și 1388 a fost reșed. domnească (capitala Moldovei). La 10 febr. 1388, domnul Petru I (Mușat) a mutat capitala Moldovei de la **S.** la Suceava. La 9 mart. 1371, **S.** a devenit sediul unei episcopii catolice, primind atributul *civitas* (atunci avea două cetăți: una pe Dealul Ruina și alta pe Dealul Sasca). În Evul Mediu a fost un însemnat centru comercial și punct de vamă pe drumul care venea dinspre Lvov (azi în Ucraina) spre Marea Neagră. Consemnat din nou ca târg în 1759, își menține acest statut și în timpul ocupației austriece (1775–1918) a nordului Moldovei, perioadă în care a avut funcții comerciale și meșteșugărești slab dezvoltate, cunoscând o activitate economico-socială mai accentuată abia în a doua jumătate a sec. 20. În prezent, orașul **S.** are în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Mănăstioara și Pădureni. **Monumente:** ruinele cetății voievodului Sas de pe Dealul Sasca; biserica „Sfânta Treime" (16,50 m lungime și 11 m lățime), ctitorie atribuită de unii cercetători voievodului Sas (1354–1358), iar de alții, domnului Petru I (Mușat) (1375–1391). Este prima biserică de plan trilobat din Moldova construită din piatră brută, cu decor de ceramică smălțuită pe fațade. Reparată în 1873 și restaurată în anii 1937–1940, biserica păstrează un iconostas din 1841. Declarată monument istoric în 2004. Zvonița (clopotnița) bisericii a fost construită în sec. 18; biserica romano-catolică franciscană cu hramul „Maica Domnului" (ante 1371), în cadrul căreia și-a avut sediul (1371–1435) episcopia catolică; biserica „Sfântul Ioan Botezătorul", construită în anii 1672–1674 prin osârdia domnului Ștefan Petriceicu, pe locul unei vechi biserici zidite de Margareta Mușat (mama lui Petru I Mușat) înainte de anul 1384 și rămasă în ruină după anul 1646. Biserica

Siret (4). Clădirea fostei primării și statuia Doamnei Margareta Mușat

Siret (4). Zvonița (clopotnița) bisericii „Sfânta Treime"

Siret (4). Biserica „Sfânta Treime”

are un pridvor adăugat în anul 1800 şi turn-clopotniță pe pridvor, ridicat în 1831; clădirea fostei Primării (1826), azi policlinică; han (sf. sec. 19); în oraş a existat şi o biserică armenească, zidită înainte de anul 1507 şi dărâmată în 1551 din ordinul domnului Ştefan Rareş (fiul lui Petru Rareş). În localit. componentă Mănăstioara se află biserica având hramul „Sfântul Onufrie” a schitului omonim, zidită înainte de anul 1617, reclădită în 1673 şi restaurată în anii 1899 şi 1921, cu o fântână alăturată, datând din 1765.

SIREȚEL, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Dealului Mare, pe râul Sireţel; 4 153 loc. (1 ian. 2011): 2 157 de sex masc. şi 1 996 fem. Expl. de gresii şi de lemn. Moară. Creşterea ovinelor. Satul Sireţel apare menționat documentar, prima oară, în 1436. Pădure de fag cu arbori multiseculari, cu înălțimi de până la 35 m.

SIREȚELE → Siret (3).

SIRIU 1. Munții ~, masiv muntos în SE Carpaților Orientali (Carpații de Curbură), în grupa M-ților Buzăului, cuprins între cursurile superioare ale râurilor Buzău (la E) şi Bâsca Chiojdului (la V), având orientarea generală NV-SE. În sens restrâns, M-ții **S.** sunt cuprinşi între văile Buzăului (la E), Crasnei (la N), Siriului Mic (în SV) şi Siriului Mare (în S), dominând unitățile muntoase din jur cu altitudini mai mici: M-ții Întorsurii (la N), M-ții Tătaru (în V), M-ții Zmeuret-Munteanu (în S-SE) şi Podu Calului (în V). Alcătuit din gresii dure („gresia de Siriu”), şisturi şi marne cretacice. Versanții cu pantă mare şi abrupturi sălbatice au la bază trene de grohotişuri, iar în S şi SE sunt afectați de frecvente alunecări. Pe platourile din partea de V a vf. Mălâia sunt prezente o serie de lacuri nivale. Alt. max.: 1 663 m (vf. Mălâia). Acoperit cu păduri de fag în amestec cu brazi seculari, molizi şi pini, iar la peste 1 500 m alt. sunt păşuni montane cu țăpoşică (*Nardus stricta*) şi păiuş (*Festuca rubra commutata*). Rezervația naturală complexă din masivul Siriu, situată pe partea dr. a râului Buzău, cuprinde, alături de un relief pitoresc (abrupturi stâncoase sălbatice, țancuri, curmături, depozite mari de grohotişuri, microdepresiuni – între care una extinsă la 1 450–1 460 m alt., pe 2,5 ha, cunoscută sub numele de Lacul Sec – ş.a.), o mare varietate de plante, printre care se remarcă stânjenelul de munte (*Iris ruthenica*), precum şi numeroase specii lemnoase ca afinul (*Vaccinium myrtillus*), ienupărul (*Juniperus communis*), arinul (*Alnus viridis*), merişorul (*Vaccinium vitis-idaea*), coacăzul (*Bruckenthalia spiculifolia*) ş.a. Se întâlnesc şi mici areale mlăştinoase cu rogoz (*Carex stellulata*) şi roua cerului (*Drosera rotundifolia*).

2. Vârf în partea de N a M-ților Siriu. Alt.: 1 657 m. Cunoscut şi sub numele de *Bocârnea.*

3. Lacul ~ → Vulturilor, Lacul ~.

4. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată pe cursul superior al râului Buzău, la poalele de E ale M-ților Siriu şi cele de V ale M-ților Podu Calului, la 508 m alt.; 3 109 loc. (1 ian. 2011): 1 589 de sex masc. şi 1 520 fem. Reşed. com. este satul *Lunca Jariştei.* Stațiune balneoclimatică sezonieră, de interes local (în satul Gura Siriului), cu climat montan şi izv. cu ape minerale sulfuroase, bicarbonatate, clorurosodice şi termale (31°C), indicate în tratarea afecțiunilor aparatului locomotor, ale sistemului nervos periferic şi cele hepato-biliare. În arealul com. **S.**, pe cursul Buzăului, a fost finalizat (în 1985) un baraj, în urma căruia s-a format un lac de acumulare de 11,5 km lungime (supr.: 500 ha; vol.: 155 mil. m^3), cu scop hidroenergetic (apele lui pun în mişcare turbinele hidrocentralei de la Nehoiaşu, com. Nehoiu, cu o putere instalată de 42 MW, dată în folosință în 1988), de alimentare cu apă şi de regularizare a debitelor râului Buzău.

SITA BUZĂULUI, com. în jud. Covasna, alcătuită din 4 sate, situată pe cursul superior al Buzăului, la poalele de N ale M-ților Siriu; 4 764 loc. (1 ian. 2011): 2 375 de sex masc. şi 2 389 fem. Expl. de gresii. Fabrică de cherestea. Păstrăvărie. Pe terit. satului Crasna a fost descoperit (1887) un tezaur alcătuit din bare de aur, turnate la *Sirmium* (azi Sremska Mitrovica, Serbia), cu efigii de împărați romani, dintre care cea mai recentă este aceea a lui Grațian (*Flavius Gratianus,* 367–383). Satul Sita Buzăului apare menționat documentar, prima oară, în 1533. Agroturism (satul de vacanță Crasna, popasul Dumbrava, pensiunile Begonia, Bularca).

SITARU, Mănăstirea ~ → Grădiştea (2).

SITNA, râu, afl. dr. al Jijiei pe terit. com. Hlipiceni, jud. Botoşani; 69 km; supr. bazinului: 953 km^2. Izv. din Dealul Bour (E Pod. Sucevei), din arealul com. Văculeşti şi drenează părțile de V şi S ale Câmpiei Jijiei Superioare. Pe cursul său inf. se află lacul Drăcşani, unul dintre cele mai mari iazuri din jud. Botoşani (440 ha).

SIUTGHIOL, lagună marină, situată pe litoralul Mării Negre, la 5 km N de centrul municipiului Constanța, despărțită de Marea Neagră printr-un cordon litoral, pe care se află stațiunea Mamaia. Supr.: 19,56 km^2; vol.: 88,7 mil. m^3; ad. max.: 18 m. Deşi comunică cu Marea Neagră prin intermediul lacului Tăbăcăriei, datorită puternicei alimentări subterane cu ape ascensionale (printr-o dolină de 16 m adâncime), lacul **S.** are apă dulce. Constituie o importantă sursă de apă pentru alimentare şi pentru irigarea terenurilor din zonele înconjurătoare. Este, totodată, o excelentă bază nautică a stațiunii Mamaia, unde se practică schiul nautic, canotajul, iahtingul, pescuitul etc. În apropierea țărmului vestic al lacului **S.** se află insula Ovidiu pe care s-a construit un restaurant rustic şi un complex turistic. Important obiectiv turistic.

SKEEY → Ştei.

SKEY → Ştei.

SLATINA 1. Lac de acumulare creat pe cursul inf. al râului Olt (finalizat în anul 1980), la S de municipiul Slatina, cu scop hidroenergetic (apele lui pun în mişcare turbinele hidrocentralei de la Slatina), de alimentare cu apă a municipiului Slatina,

Slatina (2). Hotel „Parc”

pentru irigarea terenurilor din zona înconjurătoare şi pentru regularizarea cursului Oltului. Supr.: 540,7 ha; vol.: 19,24 mil. m^3.

2. Municipiu în partea de S a României, reşed. jud. Olt, situat pe terasele înalte de pe stg. râului Olt, la 135 m alt., pe pârâul Şopot, în zona de contact dintre prelungirile Piem. Cotmeana cu Câmpia Boian; 76 995 loc. (1 ian. 2011): 37 235 de sex masc. şi 39 760 fem. Supr.: 119,6 km^2, din care 65,4 km^2 în intravilan; densitatea: 1 177 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Nod rutier. Expl. de balast. Termocentrală. Hidrocentrală (26 MW), dată în folosinţă în 1981. Important centru al metalurgiei neferoase, cu o întreprindere de aluminiu (intrată în funcţiune în 1965), care produce blocuri, laminate plate, benzi, folii, bare, sârmă, piese turnate şi cabluri electrice armate şi nearmate - toate din aluminiu; alte produse realizate la **S.** sunt: ţevi din oţel pentru foraje, pistoane pentru automobile, anvelope, carduri pentru anvelope, subansamble auto, plăci grafitate, electrozi, mobilă, conf., tricotaje, mat. de constr. (cărămidă, prefabricate din beton), produse alim. (preparate din carne şi lapte, paste făinoase, băuturi etc.). Muzeu judeţean (1951), cu secţii de istorie, arheologie, paleontologie şi etnografie. Biblioteca judeţeană „Ion Minulescu”(f. 26 oct. 1931), azi cu peste 280 000 de vol. Centru de cercetări şi proiectări pentru tehnologia aluminiului. La sf. lunii august (în ultima sâmbătă şi duminică) are loc anual Festivalul folcloric „Căluşul”. **Istoric.** Cele mai vechi urme de locuire descoperite în perimetrul actual al oraşului datează din Neolitic, aparţinând culturilor Sălcuţa şi Vădastra (milen. 4–3 î.Hr.). În 1960, în cartierul Crişan II au fost scoase la iveală vestigii din Epocile bronzului şi fierului, din perioada daco-romană (ceramică romană de lux, terra sigilata ş.a.) şi din timpul migraţiei popoarelor. Prima menţiune documentară a localităţii datează din 20 ian. 1368, într-un act emis de Vladislav I (Vlaicu), în care este consemnată ca punct vamal pe drumul care lega Sibiul de Piteşti. În timpul domniei lui Vlad Vintilă (1532–1535), **S.** a fost reşedinţă domnească. În a doua jumătate a sec. 16 **S.** a decăzut, rămânând timp îndelungat un modest târg agricol, dezvoltându-se cu precădere în a doua jumătate a sec. 20. La 4 mart. 1821, Tudor Vladimirescu, aflat în drum spre Bucureşti, a ocupat localit. **S.** Declarat municipiu la 27 iul. 1979, **S.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Cireaşov. **Monumente:** mănăstirea Clocociov (de maici), datând de la începutul sec. 16 (aşa cum reiese dintr-un zapis de danie din 1512), a fost refăcută de Mihai Viteazul la sf. sec. 16. Forma actuală a aşezământului monahal datează din 1645, când marele agă Diicu (Dinicu) Buicescu a reconstruit biserica după degradările provocate de cutremurul din 1628. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” a fost zidită după modelul bisericii mănăstirii Dealu de lângă Târgovişte, cu o turlă pe naos şi două turle pe pronaos şi un pridvor deschis cu arcade rotunjite pe stâlpi circulari şi groşi, construiţi din cărămidă.Biserica a fost refăcută după cutremurul din 11 ian. 1838, când i s-au prăbuşit turlele. În timpul Primului Război Mondial, mănăstirea a fost distrusă de un incendiu şi părăsită. Restaurată în 1958 şi în 1980–1981, biserica mănăstirii Clocociov păstrează fragmente de picturi murale interioare din 1862, printre care se remarcă un tablou votiv cu portretele domnului Matei Basarab şi ale lui Diicu Buicescu cu soţia sa, compoziţia „Judecata de Apoi” ş.a. Zidul de incintă este înalt, susţinut de mai multe contraforturi. Muzeu cu colecţii de artă veche românească (icoane, argintărie, broderii, ţesături, sculpturi în lemn, cărţi vechi etc.). Atelier de tricotat. La această mănăstire a trăit călugărul Naum Râmniceanu (1764–1838), autor al unei *Cronici a Ţării Româneşti de la începuturi şi până în 1834* (apărută în limba română); Schitul Strehareţ, de maici (amintit în documentele anilor 1478, 1531, 1578,

Slatina(2). Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” a mănăstirii Clocociov

Slatina(2). Catedrala episcopală „Înălţarea Domnului”

Slatina (3). Biserica „Schimbarea la Față" a mănăstirii Slatina

1607, 1620, 1665), cu biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", a cărei înfățișare actuală datează din anii 1665–1668, este ctitoria episcopului Serafim al Râmnicului. În 1671-1672 a fost construit zidul de incintă, iar biserica repictată şi sfințită. Aşezământul monahal a fost refăcut după stricăciunile provocate de cutremurele din 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838. Biserica a fost supusă unor renovări în 1844, prin osârdia egumenului Iosif Ecleziarhul şi unor modificări în anii 1930–1936, când i s-a adăugat pridvorul şi a fost repictată în interior; biserica cu hramul „Sfânta Treime", zidită în perioada 1641–1645, reparată după incendierea ei de către turci în 1784, apoi renovată în 1851 şi pictată în 1886; bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1734–1736), „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (începutul sec. 18, refăcută în 1793 şi pictată în 1899), „Sfântul Ioan Botezătorul" (1796, reparată în anii 1824, când a fost şi pictată, şi 1876), „Adormirea Maicii Domnului" (1802–1806, cu picturi murale interioare executate în 1831), „Sfântul Nicolae"–Obrocari (1820, refăcută în 1877); biserica „Ionaşcu", inițial cu hramul „Sfântul Nicolae", a fost construită în perioada 13 mai 1782–20 sept. 1787, prin osârdia şi pe cheltuiala jupânului Ionaşcu Ion Serbu Cupeţu din Slatina şi apoi reparată în 1843. Ulterior a fost demolată şi reclădită ca o catedrală pe locul celei vechi, între 1872 şi 1877 (sfințită la 8 nov. 1877) şi pictată de Gheorghe Tattarescu, atribuindu-i-se hramul „Sfântul Gheorghe"; catedrala episcopală „Înălțarea Domnului" (1994-2011), 34 m lungime, 22 m lățime; icoana hramului a fost realizată în mozaic; clădirile fostei Prefecturi (1886); Tribunalului județean (1890), Primăriei (1905), Băncii Naționale a României (1908) şi liceului „Radu Greceanu" (1891); Casa „Caracostea" (1902); casa Profesorilor (1899); podul peste râul Olt construit din metal în anii 1888–1891; monumentul eroinei Ecaterina Teodoroiu operă din 1925 a sculptorului Dumitru Mățăoanu; Obeliscul „Slatina 600", operă din 1968 a lui Ion Irimescu; statuia din bronz, înfățişându-l pe domnitorul Alexandru Ioan Cuza, dezvelită la 24 ian. 1993. În localit. componentă Cireaşov se află biserica având hramul „Sfinții Voievozi" (1802–1806, pictată în 1831). La **S.** s-au născut dramaturgul Eugen Ionescu şi folcloristul Dumitru Caracostea.

3. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Pod. Sucevei cu M-ții Stânişoarei, pe râul Suha Mică; 5 216 loc. (1 ian. 2011): 2 716 de sex masc. şi 2 500 fem. Prelucr. lemnului. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. **S.** s-au numit *Drăceni*. În satul Slatina, atestat documentar în 1498, se află mănăstirea Slatina (de maici), ctitorie din 1553–1558 a domnului Alexandru Lăpuşneanu. Biserica „Schimbarea la Față", declarată monument istoric în anul 2004, a fost construită din piatră brută şi cărămidă şi sfințită la 14 oct. 1558 şi se află în mijlocul unei vaste incinte patrulatere, întărită cu ziduri înalte de 7 m şi groase de 1,80 m, străjuite de turnuri de apărare la colțuri. În pronaosul bisericii există un remarcabil tablou votiv care înfățişează întreaga familie a lui Alexandru Lăpuşneanu. Picturile murale interioare au fost refăcute cu ocazia renovării bisericii în anii 1826–1828. Biserica, chiliile şi paraclisul au mai fost supuse unor renovări în anii 1955–1960, iar în perioada 1968–1979 s-au executat reparații la turnul de poartă şi la clopotniță şi s-a construit un nou corp de chilii. Lângă biserică se află Casa Domnească (1558-1561) şi o fântână ornamentală, cu bazin din marmură, realizate sub influență renascentistă. În biserică sunt înmormântați Alexandru Lăpuşneanu (călugărit în 1568 cu numele Pahomie), soția lui – Doamna Ruxandra († 12 nov. 1570) şi fiica lor Teofana; mitropolitul Veniamin Costache a fost îngropat aici la 18 dec. 1846, iar apoi osemintele au fost strămutate în 1887 la Mitropolia din Iaşi. Tot aici există racla cu moaştele (capul) Sf. Grigore Teologul care în perioada 1968–2001 a fost depusă la Muzeul Național de Artă din Bucureşti şi readusă la această mănăstire la 11 febr. 2001. Aceste moaşte au fost aduse în Moldova de domnul Alexandru Lăpuşneanu în a doua jumătate a sec. 16. Mănăstirea a fost desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959 şi reînființată în 1962.

SLATINA-TIMIŞ, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în partea de N a Culoarului Timiş-Cerna, la poalele de NE ale M-ților Semenic şi cele de V ale M-ților Țarcu, pe cursul superior al râului Timiş; 3 023 loc. (1 ian. 2011): 1 505 de sex masc. şi 1 518 fem. Stație de c.f. (în satul Slatina-Timiş). Expl. de lignit (în satul Ilova). Pomicultură (meri, pruni, peri). Prelucr. lemnului. Bibliotecă publică; patru cămine culturale. Agroturism. În satul Slatina-Timiş, menționat documentar, prima oară, în 1433, se află o biserică ortodoxă din sec. 18 şi o biserică romano-catolică (1770), declarată monument istoric.

SLAVA CERCHEZĂ, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Babadag, pe cursul superior al râului Slava; 2 361 loc. (1 ian. 2011): 1 169 de sex masc. şi 1 192 fem. Expl. de calcar. Apicultură. Pe terit. satului Slava Rusă au fost descoperite urmele unei aşezări urbane romano-bizantine, extinsă pe o supr. de 24 ha, înconjurată de ziduri masive din piatră, străjuite de 30 de turnuri, străpunse de 3 porți, datând din sec. 3–7 şi cunoscută sub numele de *Libida (Libidinon polis)*. Satul Slava Cercheză este atestat documentar în 1828. În satul Slava Rusă se află două mănăstiri aparținând cultului creştin de rit vechi, una de călugări – „Uspenia" („Adormirea Maicii Domnului") şi alta de maici – „Vovidenia" („Intrarea în Biserică a Maicii Domnului"). Mănăstirea „Uspenia" a fost înființată în sec. 17 (c. 1680), iar biserica din lemn, construită în 1840. În 1860, biserica din lemn a fost demolată, pe locul ei zidindu-se actuala biserică, sfințită în 1883 (renovată în 2007–2008, ocazie cu care a fost refăcută şi pictura). Aceasta este unica mănăstire de călugări aparținând cultului creştin de rit vechi, în care slujbele se țin în limba slavonă. Mănăstirea „Vovidenia" (singura mănăstire de maici din lume, aparținând cultului creştin de rit vechi) a fost întemeiată în sec. 17 de câțiva călugări ruşi care au adus din localitatea Kazan Icoana Maicii Domnului de la care provine şi denumirea mănăstirii. Aflată în părăsire la sf. sec. 18, mănăstirea „Vovidenia" a fost reînființată de o văduvă bogată din Rusia, care a venit aici

împreună cu slujnica ei şi cu câteva maici. Distruse de inundaţie în 1850, chiliile şi biserica au fost refăcute pe un alt loc, mai înalt, ferit de inundaţii.

SLĂNIC 1. Râu, afl. stg. al Buzăului pe terit. com. Săpoca, jud. Buzău; 65 km; supr. bazinului: 432 km^2. Izv. din partea de S a M-ţilor Vrancei, de sub vf. Furu, curge mai întâi pe direcţie N-S, intră apoi în zona subcarpatică la Lopătari, unde îşi schimbă direcţia către E, drenează un areal cu depozite salifere care-i îmbogăţeşte apele în săruri, iar în aval de localit. Vintilă Vodă îşi îndreaptă cursul către S.

2. Oraş în jud. Prahova, situat în Subcarpaţii Prahovei, în imediata vecinătate a M-ţilor Grohotiş, la 413 m alt., pe râul Slănic (afl. al râului Vărbilău), la 45 km N-NV de municipiul Ploieşti; 6 474 loc. (1 ian. 2011): 3 097 de sex masc. şi 3 377 fem. Supr.: 40 km^2, din care 13,2 km^2 în intravilan; densitatea: 490 loc./km^2. Staţie finală de c.f. (inaugurată la 10 dec. 1883). Expl. de sare, din sec. 17 (salina „Unirea", la 210 m ad., datează din 1881, exploatările efectuându-se până în 1969), de gips şi de tufuri dacitice. Produse alim. Muzeul sării (în salină) şi Muzeu cu secţii de istorie şi artă. Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat de dealuri, sedativ, cu veri răcoroase (în iul. temp. medie este de 19,5°C) şi ierni nu prea friguroase (în ian. media termică este de –3,5°C). Temp. medie anuală este de c. 9°C, iar precipitaţiile însumează, în medie, 750 mm anual. Staţiunea dispune de izv. cu ape minerale cloruro-sodice, sulfatate, calcice (puse în valoare din anul 1885, când a început să se dezvolte staţiunea balneară) şi de lacuri cu apă cloruro-sodică, concentrată (170–300 g/l) – lacurile Baia Baciului, Baia Roşie, Baia Porcilor, Lacul Verde – indicate în tratamentul afecţiunilor reumatismale (spondiloze, artroze, poliartroze etc.), a celor posttraumatice (stări după entorse, luxaţii şi fracturi ale oaselor membrelor, tratate ortopedico-chirurgical şi vindecate), neurologice periferice (pareze uşoare, stări după polinevrite în stadiu de remisiune, sechele vechi de poliomielită), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice, metroanexite cronice), dermatologice (psoriazis, ichtioze incipiente, cheratodermatii), a unor boli vasculare (varice în stadiu incipient, eritromelalgie), respiratorii (bronşite şi traheobronşite cronice, astm alergic) ş.a. În interiorul salinei vechi (Salina „Unirea"), la 210 m adâncime, unde temp. este constantă (12°C) tot timpul anului, este amenajat un sanatoriu, destinat tratamentului astmului bronşic, într-un microclimat cu aer sărat. Din cauza unor infiltraţii puternice de apă (în iul. 1995), sanatoriul a fost inundat; închis pentru refacere şi consolidare, acest sanatoriu a fost redeschis pentru tratamente la sf. lunii aug. 1995. În oraş există şi un complex balnear cu bază proprie de tratament. **Istoric.** În perimetrul actual al oraşului au fost descoperite vestigii dacice şi romane. Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, în 1532, iar apoi la 22 iun. 1556, într-un hrisov al domnului Pătraşcu cel Bun. În 1685, spătarul Mihai Cantacuzino a iniţiat deschiderea primei ocne de sare la Slănic, iar la 16 nov. 1791, un zapis al domnului Mihai Suţu consemna că ocnele de sare de la Slănic şi Telega erau un apanaj al Domniei Sale. În sec. 18 **S.** a fost ridicat la rang de târg, în 1879 figura ca aşezare urbană (comună urbană), în 1886 localitatea a fost recunoscută drept staţiune balneară, iar în 1892 oraş. În prezent, oraşul Slănic are în subordine ad-tivă localit. componente Groşani şi Prăjani. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1724, refăcută în 1774), „Sfântul Gheorghe" (1732), „Sfinţii Trei Ierarhi" (1799–1800), „Sfânta Maria" (1851), „Sfântul Ilie" (1865). Turism intens, legat atât de tratamentul balnear, cât şi de prezenţa în oraş a salinei şi mai ales a unui „Munte de sare", dezvelit de pământ, înalt de câteva zeci de metri (declarat rezervaţie geologică şi monument al naturii la 2 iun. 1952). Rezervaţia, extinsă pe o supr. de 1,8 ha, cuprinde „Muntele de sare" cu lacul *Grota Miresei* din interiorul său, precum şi zona învecinată care include Lacul Porcilor şi lacul Baia Baciului (acesta din urmă cantonat într-o ocnă prăbuşită în sec. 19; supr.: 6 100 m^2; ad.: 7,62 m). Cutremurele din 4 mart. 1977, 30 aug. 1986 şi 30 mai 1990 au provocat crăpături mari şi adânci în pereţii „Muntelui de sare", iar infiltraţiile puternice de apă dulce la baza acestuia au pricinuit prăbuşirea (în iul. 1995) a unei mari părţi a „Muntelui de sare", ştirbindu-i-se astfel măreţia şi frumuseţea. În apropierea „Muntelui de sare", pe solurile sărăturate se dezvoltă o vegetaţie specifică halofilă, reprezentată

Slănic (1). Valea râului Slănic în zona subcarpatică

Slănic (2). Lacul Baia Baciului

Slănic (2). Complexul balnear

prin: sărărica (*Salicornia herbaceea*), pelinul (*Artemisia salina*), steluța (*Aster tripolium*), tufărișuri de cătină ș.a.

3. Mănăstirea ~ → Aninoasa (2).

SLĂNIC-MOLDOVA, oraș în jud. Bacău, situat în depresiunea omonimă, la poalele de SE ale M-ților Nemira, la 530 m alt., pe cursul superior al râului Slănic (afl. dr. al Trotușului), la 78 km SV de municipiul Bacău; 4 889 loc. (1 ian. 2011): 2 451 de sex masc. și 2 438 fem. Supr.: 114 km^2, din care 3,6 km^2 în intravilan; densitatea: 1 358 loc./km^2. Expl. de gresii. Păstrăvărie. Ateliere de prelucr. a lemnului. Stație de îmbuteliere a apelor minerale. Releu de televiziune (din 1964). Stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă, cu climat de depresiune intramontană, cu aer pur, lipsit de praf și alergeni, bogat în aerosoli și ioni negativi. Temp. medie anuală este de 7,4°C, iar precipitațiile atmosferice însumează, în medie, 700 mm anual. Pr. bogăție a stațiunii o constituie numeroasele izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, slab sulfuroase, clorurate, sodice, hipertone, hipotone, unele oligominerale, descoperite la 20 iul. 1800 și folosite din 1820. Primele analize ale apelor minerale de aici au fost făcute în 1832, iar după anul 1877 au fost introduse primele instalații balneare. Valoarea terapeutică a apelor minerale de la **S.-M.** a fost confirmată de-a lungul timpului de unele medalii obținute la expozițiile internaționale de la Viena (medalie de aur, 1873), Frankfurt pe Main (medalie de argint, 1881), Paris (medalie de aur, 1889) ș.a., fiind comparate de către specialiști cu apele minerale de la Karlovy Vary, Vichy, Aix-les-Bains ș.a. Supranumită „Perla Moldovei", stațiunea **S.-M.** oferă posibilitatea efectuării unor tratamente eficace pentru ameliorarea sau vindecarea bolilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide și hiperacide, ulcere gastrice și duodenale la minimum trei luni după perioada dureroasă, stări după stomac operat, colite cronice nespecifice, colon iritabil, constipație cronică), ale celor hepato-biliare (dischinezie biliară, stări după ficat operat), metabolice și de nutriție (forme ușoare și medii de diabet zaharat, obezitate), ale afecțiunilor rinichilor și căilor urinare (stări după infecții urinare, vindecate prin tratament medicamentos, fără leziuni sau tulburări ale rinichilor). În cură externă, apele minerale de aici sunt recomandate pentru tratarea afecțiunilor reumatismale, a celor cardiovasculare, endocrine (stări prepuberale la copii hiperreactivi), ginecologice (sindrom ovarian de menopauză) ș.a. Stațiunea dispune de buvete pentru cură internă cu ape minerale (izvoarele 1, 8 și 8 bis, grupate într-un pavilion, și 1 bis, 3 și 10 în altul), precum și de numeroase instalații pentru băi calde cu apă minerală, pentru terapie respiratorie (aerosoli, inhalații, cameră barică), pentru electroterapie și hidroterapie, bazine pentru kinetoterapie, instalații pentru mofetă, pentru tratarea unor afecțiuni vasculare periferice, săli de gimnastică medicală etc. Curse speciale de autocare efectuează transportul pacienților din **S.-M.** la sanatoriul balnear subteran, cu microclimat de salină, de la Târgu Ocna (18 km). Stațiunea dispune de o bună bază de cazare (peste 2 800 de locuri în hoteluri, vile, complex sanatorial, popas turistic, case particulare) și de variate posibilități de distracție și agrement. Parc dendrologic. **Istoric.** Prima mențiune a localității datează din 1757, fiind consemnată într-un hrisov al domnului Constantin Racoviță, în care se specifică dăruirea întregii văi a Slănicului Epitropiei spitalului „Sfântul Spiridon" din Iași. O dată cu descoperirea (în 1800) unui izvor de apă minerală de către serdarul Mihalache Spiridon, așezarea a cunoscut o evoluție ascendentă din punct de vedere balnear. Până la 17 febr. 1968, localitatea a purtat numele *Băile Slănic.* În prezent, orașul are în subordine ad-tivă localit. componente Cerdac și Cireșoaia. **Monumente:** clădirile Primăriei (1870–1890, cu unele refaceri din 1927) și fostului cazino, construită în 1894 după planurile arhitecților George Sterian și H. Rick, declarată monument de arhitectură; biserică „Sfântul Ilie" zidită în 1927-1929 pe locul uneia din lemn din sec. 19, restaurată în 1994-1996.

SLĂTIOARA 1. → Măgura Slătioarei.

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în partea de N a Câmpiei Romanați, pe dr. văii Oltului, pe malurile

Slănic-Moldova. Clădirea fostului cazino

lacurilor de acumulare Arceşti şi Slatina; 2 757 loc. (1 ian. 2011): 1 339 de sex masc. şi 1 418 fem. Staţie de c.f. (în satul Slătioara). Nod rutier. Expl. de balast. Hidrocentrală (53 MW), intrată în funcţiune în 1986. Bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1805) şi „Sfinţii Voievozi" (1854), în satul Slătioara.

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. subcarpatică olteană, la poalele de NV ale Măgurii Slătioara, la confl. râului Cerna cu Pârâu Plopilor; 3 483 loc. (1 ian. 2011): 1 719 de sex masc. şi 1 764 fem. Nod rutier. Moară de cereale. Centru de ceramică populară nesmălţuită, de culoare roşie, decorată simplu cu humă albă. În satul Slătioara se află o biserică din lemn, cu dublu hram – „Buna Vestire" şi „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18) şi o biserică din cărămidă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1705, cu picturi murale interioare din 1802); în satul Goruneşti există o biserică din zid cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1781, cu fragmente de picturi murale datând din 1807), iar în satul Milostea, o biserică din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1906). În perimetrul com. **S.** se află rezervaţia geomorfologică Măgura Slătioarei (769 m alt.), cu aspect de cuestă abruptă spre N, afectată de ravene şi bad-lands (pământuri rele). La **S.** are loc anual (din 1998), la sfârşitul lunii aug., Festivalul internaţional de film „Eco-Etno-Folk" în cadrul căruia sunt prezentate filme documentare şi reportaje de scurt metraj cu subiecte referitoare la ecologie, ambient, etnografie, folclor, antropologie, turism – festival iniţiat şi desfăşurat de fiecare dată sub tutela scriitorului Dinu Săraru.

4. Codrul secular ~ → Stulpicani.

SLĂTIOARELE, Schitul ~ → Ocnele Mari.

SLĂVEIU, lac glaciar situat în masivul Retezat, sub vf. Slăveiu Mare (2 347 m), la 2 015 m alt. Supr.: 3,3 ha. Ad. max.: 6,1 m. Obiectiv turistic.

SLIMNIC, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe râul Slimnic; 3 726 loc. (1 ian. 2011): 1 891 de sex masc. şi 1 835 fem. Haltă de c.f. (în satul Veseud). Creşterea bovinelor (în satul Ruşi). Pe terit. satului Slimnic au fost descoperite (1900–1920) vestigiile unei aşezări din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, aparţinând culturii Coţofeni (2500–1800 î.Hr.), un depozit de bronz de la începutul primei Epoci a fierului, o aşezare dacică şi apoi daco-romană (sec. 2 î.Hr.-3 d.Hr.) în care s-a găsit ceramică dacică modelată cu mâna şi la roată şi ceramică romană, precum şi un tezaur de podoabe dacice, din argint (sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr.), format din brăţări, colane, lanţ ş.a. În satul Slimnic, menţionat documentar, prima oară, în 1282 şi apoi în 1309, se află cetatea Stolzemburg (sec. 14–16, refăcută în sec. 18 şi restaurată în anii '50 ai sec. 20), cu biserică de incintă (sec. 14–15, cu unele transformări din 1792), şi o biserică ortodoxă de la sf. sec. 18 (renovată în 1912). În satul Ruşi există o cetate (sec. 16–17) cu biserică evanghelică de incintă (1749–1782), iar în satul Veseud există un conac de la începutul sec. 19, o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), fortificată în sec. 15–18 şi biserica ortodoxă „Sfântul Gheorghe" (sfârşitul sec. 18).

SLIVILEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 8 sate, situată în zona Dealurilor Jiului, pe râul Jilţu; 3 615 loc. (1 ian. 2011): 1 874 de sex masc. şi 1 741 fem. Muzee etnografice, în satele Slivileşti şi Şiacu. În satul Miculeşti se află biserica „Sfântul Nicolae" (1872), iar în satul Şiacu există cula „Grecescu" (sec. 18). Bisericile din lemn, cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Sura (1805), Ştiucani (1877) şi Slivileşti (1880).

SLOBOZIA 1. Municipiu în SE României, reşed. jud. Ialomiţa, situat în Câmpia Bărăganului, la 11–35 m alt., pe stg. râului Ialomiţa; 51 884 loc. (1 ian. 2011): 24 722 de sex masc. şi 27 162 fem. Supr.: 132,9 km², din care 13 km² în intravilan; densitatea: 3 991 loc./km². Nod feroviar (staţie de c.f. inaugurată la 20 sept. 1887) şi rutier. Expl. de gaze naturale şi de balast. Termocentrală. Combinat de îngrăşăminte azotoase (dat în folosinţă în 1972). Fabrici textile (confecţii, tricotaje, filatură de bumbac din 1970), de prelucr. a lemnului (mobilă), a cauciucului şi a maselor plastice, de mat. de constr. (cărămidă şi ţiglă, din 1955, prefabricate din beton), de asamblare a televizoarelor color (din 1994) şi de produse alim. (ulei vegetal, din 1968, brânzeturi, unt, lapte praf, din 1970, biscuiţi şi produse de panificaţie, preparate din carne ş.a.). Tipografie. Moară de cereale. Abator. Silozuri de cereale. Ferme de creştere a porcinelor, bovinelor şi păsărilor. Muzeu judeţean (1971), cu colecţii de arheologie, istorie, artă şi etnografie; Muzeul Naţional al Agriculturii (1990), cu exponate ce cuprind maşini, utilaje şi unelte agricole. Biblioteca judeţeană „Ştefan Bănulescu" (f. 1933), cu 226 161 vol. (2012); Bibliotecă municipală. Casa de cultură a Sindicatelor (1975). Universităţile „Bioterra" şi „Spiru Haret". Centru cultural judeţean „Ionel Perlea", inaugurat la 31 mart. 1992, intrat în circuitul UNESCO în anul 1999. La **S.** se află (din 6 febr. 1994) sediul Episcopiei Sloboziei şi Călăraşului. Post de radio particular „Radio Campus" (1990). Parc dendrologic (1,7 ha) cu peste 40 de specii de arbori; Parcul Tineretului (15,6 ha). Popas turistic „Paradis". **Istoric.** În perimetrul actual al oraşului au fost descoperite vestigii neolitice (vase ceramice, lucrate la roată din pastă cenuşie, lustruite) aparţinând culturii Boian (milen. 4 î.Hr.). În localit. componentă Bora a fost scos la iveală (1960) un tezaur monetar alcătuit din 22 de monede (emise în perioada 1522–1602), din care 18 taleri din argint şi 4 ducaţi din aur. Cunoscută ca sat de clăcaşi în prima

Slobozia (1). Vedere generală

Slobozia (1). Catedrala episcopală

Slobozia (1). Primăria municipală

jumătate a sec. 14, localitatea apare menționată documentar, prima oară, la 20 mart. 1594, cu numele *Vaideei*, într-un hrisov emis de domnul Mihai Viteazul, iar apoi în anul 1614, într-un act emis la Târgoviște de domnul Radu Mihnea, prin care acesta întărea marelui postelnic Ianache Caragea „selištea satului ce se cheamă *Vaideei*" din jud. Ialomița, așezare mai veche ce fusese pustiită de invazia turco-tătară cu 20 de ani în urmă (în 1594 – n.n.), în timpul domniei lui Mihai Viteazul. Ulterior, satul Vaideei s-a contopit cu așezarea *Slobozia lui Ianache* (nume derivat de la postelnicul Ianache Caragea), rezultând localitatea cu același nume, care s-a dezvoltat (în sec. 17–18) ca centru pentru negoțul cu vite (cu trei târguri anuale) și ca centru meșteșugăresc, subordonat domnului Țării Românești. În cursul sec. 17, localit. Slobozia lui Ianache apare frecvent menționată în documente (12 ian. 1630, 12 iul. 1633, 10 ian. 1635, 10 nov. 1636, 9 ian. 1679, 24 febr. 1682, 4 dec. 1688 ș.a.), iar în 1772 a apărut pentru prima oară cu toponimul Slobozia, întrucât numeroșii oameni care veneau la mănăstirea și la târgul de aici au renunțat să mai adauge și apelativul …*lui Ianache.* Totodată, un document emis de domnul Matei Basarab la 12 iul. 1633 specifica faptul că acesta face o danie „mănăstirii ce se cheamă Vaideei, cu hramul Arhanghelilor Mihail și Gavriil, făcută de Ianache postelnicul". La sf. sec. 18, Slobozia era un centru important de desfacere a cerealelor și produselor animaliere, iar după Pacea de la Adrianopol din 1829 (când monopolul turcesc a slăbit) a devenit un activ centru agricol și însemnat târg pentru cereale. În perioada 1832–1925, Slobozia a fost reședința plasei Ialomița, iar între 1925 și 1950 a plasei Slobozia. Construirea căii ferate (1887–1912) spre București și spre Țăndărei a stimulat începutul urbanizării Sloboziei (în 1895 s-a construit spitalul, în 1905 a fost introdus iluminatul electric etc.), astfel că la 19 mai 1912 a fost declarată oraș. La sf. celui de-al Doilea Război Mondial, respectiv la 26 aug. 1944, trupele române au lichidat, în zona Sloboziei, o formațiune a armatei germane. În 1952, orașul **S.** a devenit reședința raionului cu același nume, iar la 17 febr. 1968, reședința jud. Ialomița. Declarată municipiu la 27 iul. 1979, **S.** are în subordine ad-tivă localit. componente Bora (atestată documentar la 20 mart. 1571) și Slobozia Nouă. **Monumente:** biserica „Sfinții Voievozi" a fostei mănăstiri Slobozia (sau Vaideei) este ctitoria din 1618 a postelnicului Ianache Caragea și a fost amplificată de domnul Matei Basarab în 1634. Distrusă de cutremurul din 11 ian. 1838, biserica a fost refăcută din temelii și pictată în 1842–1848 prin strădania egumenului Gavriil din Smirna. Turnul-clopotniță datează din 1836. După secularizarea averilor mănăstirești (1863), ansamblul monahal a decăzut treptat, deoarece averea mănăstirii (200,5 ha pământ arabil) a fost împărțită la 245 de familii de țărani, iar lăcașul de cult a devenit biserică de mir. În 1994, mănăstirea a fost reactivată cu obște de maici, iar în 2009 transformată în mănăstire de călugări; biserica „Adormirea Maicii Domnului" din cartierul Bora, sfințită la 15 aug. 1863, cu picturi murale interioare originare executate de Costache Dumitrescu-Buzău, refăcute în 1902 de pictorul Sava Henția și restaurate în 1965 de Stela Ionescu; catedrala episcopală cu dublu hram – „Înălțarea Domnului" și „Sfântul Alexandru" (15 iul. 1992–25 mart. 2004); biserica romano-catolică (iul.-oct. 2001); Monumentul eroilor Primului Război Mondial; bustul domnului Matei Basarab (dezvelit în 1932). La 9 km NV de municipiul **S.** se află stațiunea balneoclimaterică *Amara,* iar la marginea orașului există satul de vacanță „Hermes".

2. Com. în jud. Argeș, alcătuită din 2 sate, situată în partea de N a Câmpiei Găvanu-Burdea, pe cursul superior al râului Dâmbovnic; 4 790 loc. (1 ian. 2011): 2 461 de sex masc. și 2 329 fem. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, floarea-soarelui, legume etc. Viticultură. Creșterea porcinelor. Morărit; produse de panificație. Până la 1 ian. 1965, satul și com. **S.** s-au numit *Slobozia-Trăznitu.* Biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 19) și conacul „Sturdza" (sec. 19), în satul Slobozia.

3. Com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Burnas, pe stg. văii Dunării, în zona de confl. a râului Pasărea cu Parapanca; 2 514 loc. (1 ian. 2011): 1 278 de sex masc. și 1 236 fem. Expl. de balast. Produse alim. La 12/24 aug. 1807, la **S.** s-a încheiat armistițiul ruso-turc care stipula ca trupele ruseți și turcești să părăsească cele două principate românești, iar „… administrațiunea să se dea unui divan alcătuit din boieri, până la încheierea păcei". Țarul Rusiei, Aleksandr I Pavlovici, a refuzat ratificarea armistițiului, ostilitățile fiind reluate în mart. 1809. Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981, com. **S.** a făcut parte din jud. Ilfov. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1864).

SLOBOZIA BRADULUI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 6 sate, situată în partea de SE a Subcarpaților Vrancei, în zona de contact cu Câmpia Râmnicului; 6 522 loc. (1 ian. 2011): 3 334 de sex masc. și 3 188 fem. Centru pomi-viticol. În arealul satului Coroteni au fost descoperite vestigii neolitice (în special ceramică), aparținând culturii Boian. În satul Slobozia Bradului se află mănăstirea Rogoz (de maici), cu biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul", ctitorie din 1820 a lui Constantin și Gheorghe Robescu, restaurată în 1982. Mănăstirea a fost desființată la 28 oct. 1959 și reînființată în 1990, iar în 1994-1998 s-a zidit paraclisul „Nașterea Maicii Domnului". În satul Slobozia Bradului mai există biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din anii 1808–1825 a vistiernicului Iordache Niculescu, pictată inițial în ulei – picturi restaurate în 1901 de Nae Orășanu și repictată în frescă în 1953 de Adolf Cantini. Biserica a fost restaurată

după cutremurul din 4 mart. 1977 şi repictată în 1994, în frescă, de Elena Vasilescu. În satul Coroteni există biserica având hramul „Sfântul Ioan" (1830).

SLOBOZIA CIORĂŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 3 sate, situată în partea de N a Câmpiei Râmnicului, pe râul Râmna; 2 020 loc. (1 ian. 2011): 982 de sex masc. şi 1 038 fem. Muzeu de istorie (în satul Jilişte). Iaz pentru peşte. Creşterea porcinelor. În satul Jilişte, la 24 apr. 1574, oastea lui Ion Vodă a învins armata turco-munteană care urmărea să-l instaleze domn pe Petru Şchiopul. Aici se află bustul lui Ion Vodă (dezvelit la 20 apr. 1957), operă a sculptorului Marius Butoianu. În satul Slobozia Ciorăşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", zidită în 1863–1864 şi reparată în 1879.

SLOBOZIA CONACHI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Covurlui, pe râul Suhu; 3 732 loc. (1 ian. 2011): 1 876 de sex masc. şi 1 856 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Morărit; produse de panificaţie. Culturi de cereale, legume ş.a. Satul Slobozia Conachi a fost înfiinţat în perioada 1800–1810 de Constantin Conachi, care a adus pe moşia sa mai mulţi clăcaşi, întemeind o slobozie (sat stăpânit de mari latifundiari). În satul Slobozia Conachi se află biserica „Sfânta Treime", zidită în anii 1814–1818 prin osârdia lui Constantin Conachi (reparată în 1873). Satul Izvoarele a fost puternic afectat de alunecările de teren din 22 aug. 1993, când s-au surpat numeroase case. Pînă la 25 mart. 2005, com. **S.C.** a avut în componenţă satul Cuza Vodă, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

SLOBOZIA GRAPINA → Bălcăuţi.

SLOBOZIA LUI IANACHE → Slobozia (1).

SLOBOZIA MÂNDRA, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în partea de V a Câmpiei Boian, pe râul Sâiu; 1 758 loc. (1 ian. 2011): 827 de sex masc. şi 931 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Viticultură. Biserica „Sfântul Nicolae" (1848), în satul Slobozia Mândra. Până la 7 mai 2004, com. **S.M.** a avut în componenţă satele Uda-Clocociov şi Uda-Paciurea, care la acea dată au format com. Uda-Clocociov, jud. Teleorman.

SLOBOZIA MOARĂ, com. în jud. Dâmboviţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Titu, pe interfluviul Dâmboviţa-Ilfov; 2 270 loc. (1 ian. 2011): 1 096 de sex masc. şi 1 174 fem. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. a făcut parte din jud. Ilfov. Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", zidită în 1896-1897 de filantropul Iorgu Dumitrescu.

SLOBOZIA-TRĂZNITU → Slobozia (2).

SLUJITORII-ALBOTEŞTI → Zăvoaia.

SMÂRDAN 1. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 3 sate, situată în SE Câmpiei Covurlui, pe cursul inf. al râului Mălina, pe ţărmul de N al limanului fluviatil Mălina; 5 038 loc. (1 ian. 2011): 2 590 de sex masc. şi 2 448 fem. Culturi de cereale. Viticultură. Ferme de creştere a bovinelor, ovinelor şi păsărilor. Piscicultură. Prelucr. lemnului. Produse de patiserie.

2. Com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată pe dr. braţului Măcin (sau Dunărea Veche), vizavi de municipiul Brăila; 1 109 loc. (1 ian. 2011): 547 de sex masc. şi 562 fem. Monument ridicat în memoria eroilor din timpul Războiului de Independenţă. Pescuit.

SMÂRDIOASA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Boian cu Câmpia Burnas, la confl. râului Vedea cu Teleorman; 2 483 loc. (1 ian. 2011): 1 219 de sex masc. şi 1 264 fem. Staţie de c.f. (în satul Smârdioasa). Nod rutier. Produse alim. Fermă de creştere a porcinelor (lichidată în 1997). Viticultură. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (1824), în satul Smârdioasa.

SMEDEROVO → Roman.

SMEENI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Bărăganului cu Câmpia Buzău-Călmăţui, pe râul Călmăţui; 6 863 loc. (1 ian. 2011): 3 421 de sex masc. şi 3 442 fem. Nod rutier. Produse textile. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, legume etc. Creşterea ovinelor. Muzeu mixt. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1847–1852), „Sfântul Dumitru" (1855–1857) şi „Sfântul Nicolae" (1926), în satele Udaţi-Lucieni, Albeşti şi Smeeni.

SMIRODAVA → Roman.

SMULŢI, com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Pod. Covurlui, pe cursurile superioare ale râurilor Geru, Gologan şi Suhu; 1 399 loc. (1 ian. 2011): 729 de sex masc. şi 670 fem. Centru viticol şi de vinificaţie. În satul Smulţi, menţionat documentar, prima oară, la 15 iul. 1448, se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1810, refăcută în anii 1870–1873), „Sfinţii Voievozi" (1831) şi „Sfântul Gheorghe" (din lemn, 1849–1850).

SNAGOV 1. Râu, afl. dr. al Ialomiţei pe terit. com. Gruiu (jud. Ilfov); 46 km; supr. bazinului: 203 km^2. Izv. din partea de E a Câmpiei Titu, din arealul com. Butimanu (jud. Dâmboviţa), şi străbate reg. de N a Câmpiei Vlăsiei. Pe cursul superior s-a format heleşteul Butimanu, iar în cursul mijlociu şi inferior, limanul fluviatil Snagov.

2. Lac (liman fluviatil) de formă alungită, foarte sinuos, cu multe golfuleţe, situat în partea de N a Câmpiei Vlăsiei, pe cursul mijlociu şi inferior al râului omonim. Supr.: 575 ha. Lungime: 16,5 km; lăţ. max.: 400 m; ad. max.: 9 m; vol.: 17,3 mil. m^3. Comunică cu râul Ialomiţa printr-un emisar. Este cel mai mare şi mai important liman fluviatil din bazinul Ialomiţei, cu o bogată faună piscicolă (somn, crap, ştiucă, plătică, biban ş.a.) şi unele specii rare, relicte ponto-caspice (lamelibranhiatul *Dreissena polymorpha)* şi interesante plante acvatice, printre care otrăţelul (*Aldrovanda vesiculosa,* relict terţiar), săgeata apei (*Sagittaria latifolia*), nufărul alb (*Nymphaea alba*) şi nufărul indian (*Nelumbo nucifera,* introdus de om). Pe fundul lacului se dezvoltă o bogată vegetaţie de brădiş, iar pe luciul apei plutesc plauri, unii atingând grosimi de 1,5 m. Pe o mică insulă din mijlocul lacului **S.** se află mănăstirea Snagov (→ Gruiu). Podul din lemn de stejar care lega odinioară insula de ţărmul lacului **S.** a fost incendiat în timpul Revolutiei din 1821 şi nu a mai fost refăcut niciodată. Lacul **S.** este o importantă bază nautică

Snagov (2). Lacul Snagov

Snagov (2). Insula pe care se află mănăstirea Snagov

şi sportivă, destinată competiţiilor sportive pe apă, naţionale şi internaţionale, şi, totodată, un atrăgător obiectiv turistic şi loc de agrement pentru locuitorii Capitalei (ştrand, plimbări pe lac cu bărci, hidrobiciclete, vaporaşe). Lacul **S.** face parte din rezervaţia naturală complexă Snagov.

3. Pădure de şleau, rest al vechiului Codru al Vlăsiei, situată pe malul lacului Snagov, la 40 km N de municipiul Bucureşti. Supr.: 1 727 ha. Este formată predominant din stejar (*Quercus robur*) şi carpen (*Carpinus betulus*) în amestec cu frasin (*Fraxinus excelsior*), tei (*Tilia tomentosa*), arţar tătărăsc (*Acer tataricum*), jugastru (*Acer campestre*) ş.a. Subarboretul este bine dezvoltat, cele mai frecvente specii fiind sângerul (*Cornus sanguinea*), lemnul câinesc (*Ligustrum vulgare*), păducelul (*Crataegus monogyna*) ş.a., iar pătura erbacee include specii interesante (unele rare) ca brânduşa aurie (*Crocus moesiacus*), stânjenelul cu frunze subţiri (*Iris graminea*), spânzul mirositor (*Helleborus odorus*), usturoiul bulgăresc (*Nectaroscordum dioscordis*) ş.a. În partea de V a pădurii **S.** se află rezervaţia ştiinţifică (100 ha), unde se dezvoltă fagul caucazian (*Fagus orientalis*), fagul comun (*Fagus sylvatica*), *Fagus taurica* (hibrid între fagul comun şi fagul caucazian) ş.a. Pădurea **S.**, împreună cu partea de E a lacului Snagov, a fost declarată (2 iun. 1952) rezervaţie naturală complexă.

4. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 5 sate, situată în partea de N a Câmpiei Vlăsiei, pe malul dr. al lacului Snagov; 6 552 loc. (1 ian. 2011): 3 124 de sex masc. şi 3 428 fem. Staţie de c.f. (în satul Snagov). Confecţii metalice. Prelucr. lemnului; confecţii şi ţesături din lână şi bumbac. Pomicultură (piersici, caişi, cireşi). Piscicultură. În satul Tâncăbeşti se află o antenă de radio-emisie, dată în folosinţă în 1952. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **S.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov, iar la 22 dec. 1994 a fost declarată staţiune climaterică. Satul Snagov apare menţionat documentar, prima oară, la 7 nov. 1428 într-un act emis de domnul Dan II, apoi la 30 iun. 1441, 28 oct. 1464, 23 mart. 1482 etc. Satul Vlădiceasca din com. **S.** a fost demolat în întregime (1987) şi desfiinţat din ordinul lui Nicolae Ceauşescu şi apoi reînfiinţat în anii '90, după prăbuşirea regimului comunist. În satul Ghermăneşti se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1790), iar în satul Tâncăbeşti, o biserică cu hramul „Sfântul Nicolae"– Ciofliceni (sec. 19), un han (sec. 19) şi Monumentul eroilor căzuţi în timpul Primului Război Mondial (sculptor D. Măţăoanu). Turism.

5. Mănăstirea ~ → Gruiu.

SOCODOR, com. în jud. Arad, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Crişurilor, pe cursul inf. al Crişului Alb; 2 269 loc. (1 ian. 2011): 1 127 de sex masc. şi 1 142 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Culturi de cereale, de varză ş.a. Heleşteu. Creşterea ovinelor. Pe terit. com. au fost descoperite (1930, 1948) vestigiile unei aşezări din Epoca bronzului, aparţinând culturii Otomani (1900–1300 î.Hr.), în care s-au găsit strachini, oale cu două toarte supraînălţate, ceşti, vase piriforme cu decor plastic (brâie în relief sau alveolare) sau incizat (spirale, arcade, ghirlande). Aici au fost descoperite câteva morminte gepide de înhumaţie (sec. 5–6) cu inventare alcătuite din mărgele de sticlă, piepteni, castroane ş.a. În partea de V a localit. a fost identificată o necropolă de înhumaţie (sec. 8) aparţinând avarilor, în care s-au găsit o scară de şa din fier, o cataramă din bronz ş.a. În satul Socodor, menţionat documentar, prima oară, în 1299, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Buna Vestire" (1763–1768), cu iconostas pictat în 1786, declarată monument istoric, şi o biserică romano-catolică (1869). Fond cinegetic (în special cerbi lopătari).

SOCOL, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată în extremitatea de SV a României, pe stg. Dunării, pe cursul inferior al râului Nera, la poalele de V ale M-ţilor Locvei, la graniţa cu Serbia; 2 038 loc. (1 ian. 2011): 1 002 de sex masc. şi 1 036 fem. Port fluvial din anul 1795 şi staţie de c.f., inaugurată la 1 nov. 1856 (în satul Baziaş). Post hidrologic (Baziaş). Viticultură. În arealul satului Baziaş, fl. Dunărea intră pe terit. României pe care-l străbate apoi pe la S şi SE, pe o distanţă de 1 075 km (până la vărsarea în Marea Neagră). Satul Socol apare menţionat documentar, prima oară, în 1472. În satul Baziaş, atestat documentar în 1581, se află biserica „Schimbarea la Faţă" a mănăstirii Baziaş, care aparţine comunităţii sârbilor din Banat. Mănăstirea are un singur călugăr, iar slujbele se fac periodic de către preoţii din jud. Caraş-Severin şi de hramul bisericii. Unii cercetători susţin că mănăstirea Baziaş a fost înfiinţată în anul 1225 de către călugărul Sava Nemanjić, iar alţii afirmă că aceasta a fost întemeiată în sec. 14–15. Ideea unanim acceptată este că cel care a contribuit financiar şi material (ctitorul) la ridicarea acestui lăcaş este despotul sârb Iovan Brancović fiul despotului Ştefan Brancović (1420–1476). Construită iniţial din nuiele împletite, iar apoi din bârne, biserica mănăstirii Baziaş a fost deseori incendiată de diverşi cotropitori şi tot de atâtea ori refăcută, funcţionarea ei făcându-se neîncetat, chiar şi în timpul stăpânirii otomane. Forma actuală a bisericii datează din anul 1774 şi se datorează lui Jivco Petrović. În 1805 a fost construit conacul mănăstirii Baziaş , iar în anii 1868–1872 au fost executate lucrări de reparaţii la biserică şi conac. Bombardată în timpul Primului Război Mondial, de pe vasele de război de pe Dunăre, mănăstirea Baziaş a fost părăsită treptat, astfel că în 1934 la această mănăstire nu mai exista nici un călugăr. În perioada 28 aug.-6 sept. 1944, mănăstirea a fost atacată de 9 ori de artileria germană, după război rămânând părăsită şi în pragul ruinării. Abia în 1980 s-au făcut reparaţii la biserică, s-a reparat zidul de incintă şi s-a construit un conac nou pe locul celui vechi. Biserica mănăstirii Baziaş este declarată monument istoric. În satul Zlatiţa, atestat documentar în 1367, există mănăstirea cu acelaşi nume (fără vieţuitori), cu biserica „Sfântul Sava Nemanjić, ctitorie din 1225 a călugărului Sava Nemanjić, menţionată documentar în sec. 16, distrusă de turci şi reconstruită în 1760–1770. Tot în satul Zlatiţa se află ruinele mănăstirii Cusić. În arealul com. **S.** se află Gura Nerei (numită şi „Balta Nera–Dunăre"), înfiinţată în 1994, care ocroteşte o zonă umedă, formată în perimetrul meandrării şi difluenţelor râului Nera (în sectorul dintre localitatea Socol şi vărsarea în Dunăre). Loc de

popas pentru păsările de apă, printre care se remarcă egreta mică (*Egretta garzetta*).

SOCOLA, cartier în partea de S a municipiului Iaşi (fost sat şi apoi târguşor, amintit documentar în 1583), renumit în sec. 19 prin prezenţa unui Seminar (fondat în 1803 de către mitropolitul Veniamin Costache) şi a unei şcoli de băieţi (înfiinţată în 1865). La Seminarul de la **S.** a urmat cursurile (1855–1858) Ion Creangă.

SOCOND, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Aradului cu Dealurile Codrului, pe cursul superior al râului Maria (afl. dr. al Crasnei); 2 430 loc. (1 ian. 2011): 1 244 de sex masc. şi 1 186 fem. Prelucr. lemnului; viticultură. Satul Socond apare menţionat documentar, prima oară, în 1424. În satul Soconzel, atestat documentar în 1424, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1777), cu picturi interioare originare şi ornamentată cu un bogat decor sculptat la ancadramente şi stâlpi, declarată monument istoric, iar în satul Stâna există o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (sec. 18).

SOHATU, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Câmpiei Bărăganului, pe cursul superior al râului Rasa; 3 009 loc. (1 ian. 2011): 1 469 de sex masc. şi 1 540 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume etc. Creşterea porcinelor şi bovinelor. Iaz piscicol. Fond cinegetic. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **S.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Sohatu se află biserica „Schimbarea la Faţă" (1848).

SOHODOL, com. în jud. Alba, alcătuită din 31 de sate, situată în SV Depr. Câmpeni, în Ţara Moţilor, pe cursul superior al Arieşului, la confl. cu Sohodol, la poalele de E ale M-ţilor Bihor; 1 798 loc. (1 ian. 2011): 921 de sex masc. şi 877 fem. Expl. de marmură (în satul Sohodol). Monumentul eroilor. Peşteri ocrotite (Lucia Mică şi Lucia Mare).

SOLCA, oraş în jud. Suceava, situat în mica depresiune omonimă, la 522 m alt., în zona de contact a prelungirilor Obcinei Mari cu Pod. Sucevei, pe cursul superior al râului Solca (afl. dr. al Sucevei), la 46 km NV de municipiul Suceava; 2 654 loc. (1 ian. 2011): 1 315 de sex masc. şi 1 339 fem. Supr.: 64,6 km^2, din care 7,3 km^2 în intravilan; densitatea: 363 loc./km^2. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Producţie de bere (1789) şi de piese de schimb pentru ind. constr. de maşini. Muzeu etnografic (1971). Sanatoriu T.B.C. Localitatea, care dispune de factori balneari (izvoare cu ape minerale sulfatate, calcice şi climat de depresiune, tonic), a devenit, în anul 1866, staţiune balneoclimatică cu stabilimente şi instalaţii pentru tratament, dar acestea au fost distruse în timpul Primului Război Mondial şi nu au mai fost refăcute. **Istoric.** Aşezarea apare menţionată ca sat, prima oară, la 15 ian. 1418, într-un act emis de domnul Alexandru cel Bun, iar apoi este consemnată într-un hrisov din 8 aug. 1461, în care Ştefan cel Mare întărea satul Solca lui Ivul şi soţiei sale Cerna. În 1598, satul Solca a fost cumpărat de Gheorghe Movilă de la Udrea Chiorul şi dăruit mănăstirii Sucevița, împreună cu moara, biserica şi tot ce avea satul întrânsul. În 1615, domnul Ştefan II Tomşa a anulat dania făcută de Gheorghe Movilă mănăstirii Sucevița, răscumpărând satul în schimbul a 700 de galbeni, o cupă de argint, două fălci de vie la Cotnari şi satul Stănileşti cu 22 de familii de ţigani. În 1775, **S.** împreună cu Bucovina de N a intrat sub stăpânire austriacă şi o dată cu aceasta încep să se stabilească aici mai multe familii de germani, polonezi, slovaci, ruteni, evrei ş.a. Declarat oraş în 1926. Până la 2 apr. 2007, oraşul **S.** a avut în subordine ad-tivă satul Poieni-Solca, sat care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor. **Monumente:** biserica mănăstirii Solca, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", ctitorie din anii 1612–1622 a domnului Ştefan II

Solca. Vedere de ansamblu a mănăstirii

Solca. Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel"

Tomşa, cu zid de incintă (gros de 2 m) şi turnuri de apărare datând din 1623 (ansamblul monastic a fost sfinţit în 1623 de Anastasie Crimca, mitropolitul Moldovei). Mănăstirea Solca a funcţionat până în 1785, când a fost desfiinţată de autorităţile austriece şi reînfiinţată în 1997. Biserica a fost restaurată în 1901–1902 şi 1985–1990 (resfinţită la 29 iun. 1997) şi declarată monument istoric în 2004; casa Savetei Cotrubaş (1670), monument de arhitectură care adăposteşte azi Muzeul etnografic; hanul Solca (sec. 19).

SOLEŞTI 1. Lac antropic situat pe cursul mijlociu al râului Vaslui, în arealul com. Soleşti. Supr.: 420 ha; vol.: 15 mil. m^3. Important bazin piscicol şi pentru irigaţii.

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în partea centrală a Pod. Central Moldovenesc, pe cursul mijlociu al râului Vaslui; 3 891 loc. (1 ian. 2011): 1 984 de sex masc. şi 1 907 fem. Piscicultură. Satul Ştioborăni apare menţionat documentar, prima oară, în 1451. În satul Soleşti, atestat documentar la 10 mart. 1502, se află conacul „Rosetti-Solescu" (1827-1828), în care s-a născut Elena Cuza, soţia domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Conacul a fost restaurat în 1948 (azi în ruină), declarat monument istoric în 2004. Lângă conac se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită înaite de 1809 de Ecaterina Rosetti şi restaurată în 1859-1860. În curtea bisericii este mormântul Elenei Cuza (n. 17 iun. 1825-m. 2 apr. 1909). Bisericile din lemn, cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Ştioborăni (1726, cu pridvor adăugat în 1941) şi Valea Siliştei (1838). În satul Bouşori există biserica „Sfântul Nicolae", zidită înainte de anul 1809 şi refăcută în 1842. În arealul com. **S.** se află o pădure de stejari multiseculari.

SOLINA → Sulina (2).

SOLNOC → Dej (2).

SOLONŢ, com. în jud. Bacău, alcătuită din 3 sate, situată în partea de NV a Depr. Tazlău, la poalele de SE ale M-ţilor Goşmanu, pe râul Solonţ; 3 727 loc. (1 ian. 2011): 1 908 de sex masc. şi 1 819 fem. Expl. de petrol şi sare gemă. Izvoare cu ape sărate şi sulfuroase. În satul Solonţ se află o biserică romano-catolică (sec. 17), o biserică ortodoxă de zid (1767, restaurată în 1790) şi una din lemn (c. 1808), iar în satul Cucuieţi, o biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1749, refăcută în 1808).

SOLOVĂSTRU, com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului, la poalele de V ale M-ţilor Gurghiu, pe cursul inf. al râului Gurghiu; 2 969 loc. (1 ian. 2011): 1 463 de sex masc. şi 1 506 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Fermă de creştere a păsărilor şi a bovinelor. Două cămine culturale. În satul Solovăstru s-a născut (1925) soprana italiană de origine română Virginia Zeani. Satul Solovăstru apare menţionat documentar, prima oară, în 1381. În arealul com. **S.** se află o porţiune din trupul pădurii Mociar, cu stejari multiseculari, extinsă pe o supr. totală de 48 ha, declarată rezervaţie forestieră. O altă porţiune a acestei păduri se desfăşoară pe terit. com. Gurghiu, jud. Mureş.

SOMA → Jamu Mare.

SOMBOL → Jimbolia.

SOMEŞ 1. Câmpia Someşului, mare unitate de relief plat, uşor ondulat, parte componentă a Câmpiei de Vest, situată în extremitatea de NV a României, de o parte şi de alta a cursului inf. al râului Someş, între marginea apuseană a M-ţilor Oaş şi Gutâi (în NE), Dealurile Codrului şi Crasnei (la E şi SE), valea râului Barcău (la S şi SV) şi graniţele cu Ungaria şi Ucraina (la V şi respectiv NV). Relieful, a cărui înălţime variază între 110 m (în V) şi 180 m (în E), este reprezentat printr-o suită de glacisuri (în SE) ce alcătuiesc partea înaltă a acesteia, respectiv câmpiile Ardudului şi Tăşnadului, prin şesuri aluviale întinse şi joase (în partea de V), în cadrul cărora se conturează mici depresiuni mlăştinoase (apărute în zonele părăsite de râurile divagante) şi câmpuri mai înalte (interfluvii), acoperite cu loess sau nisipuri fine depuse de vânt (Câmpia Carei) şi prin lunci largi, însoţite de grinduri sau de diguri. Frecvenţa mare a râurilor care o traversează (densitatea: 1,1 km/km^2) determină un exces de umiditate a solului, fapt ce a impus executarea unor importante lucrări de hidroamelioraţii (desecări, drenări, sisteme de canale, lacuri piscicole etc.). **C.S.** constituie o importantă zonă de culturi agricole (cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, cartofi, legume, plante de nutreţ etc.). **C.S.** are ca subdiviziuni: *Câmpia joasă a Someşului, Câmpia Ardudului, Câmpia Tăşnadului, Câmpia Ierului, Câmpia Carei* şi *Câmpia Sălacea-Roşiori.*

2. Câmpia joasă a Someşului, unitate joasă de relief, parte componentă a Câmpiei Someşului, situată în zona central-nordică a acesteia, de o parte şi de alta a râului Someş, între râul Crasna (la SV), hotarele cu Ungaria şi Ucraina (la V şi NV), M-ţii Oaş-Gutâi (la NE) şi Câmpia Ardudului (la E şi SE). Constituită din mâluri, argile, nisipuri şi pietrişuri.

3. Râu în NV României, afl. stg. al Tisei pe terit. Ungariei; 435 km (din care 376 km pe terit. României); supr. bazinului 15 015 km^2 (14 464 km^2 pe terit. României). **S.** se formează prin unirea,

Someş (3). Valea râului Someş la Satu Mare

Someş (3). Valea râului Someşu Mic la Cluj-Napoca

pe terit. com. Mica (jud. Cluj), la c. 4 km amonte de municipiul Dej, a râului *Someşu Mare* cu râul *Someşu Mic.* Între municipiul Dej şi com. Ileanda (jud. Sălaj) are un curs întortocheat, pe direcţie SE-NV, separând Dealurile Ciceului (în NE) de Dealurile Dejului şi Gârboului (în SV), îşi îndreaptă apoi cursul către SV, strecurându-se printre Culmea Prisnel (la NV) şi Dealurile Gârboului (la SE), fiind forţat să ocolească, pe la S, Culmea Prisnel, prin îngustarea de la Jibou, făcând un cot foarte strâns, după care valea se lărgeşte uşor, îndreptându-se spre N, şerpuind intens printre Dealurile Sălajului (la V) şi Culmea Prisnel (la E), şi drenând apoi SV Depr. Baia Mare. În aval de com. Ardusat (jud. Satu Mare), **S.** îşi schimbă brusc direcţia de curgere către V, printr-o vale extrem de meandrată, traversând Câmpia Someşului şi municipiul Satu Mare, după care părăseşte terit. României la limita com. Dorolţ şi Vetiş (jud. Satu Mare). În zona de câmpie, **S.** are o pantă medie de scurgere foarte redusă (0,45‰), o albie majoră întinsă (5–6 km), numeroase meandre şi un debit mediu multianual de 120 m^3/s. Pentru prevenirea inundaţiilor, **S.** este îndiguit în cursul inf. În primăvara anului 1970, din cauza ploilor abundente, debitul **S.** a depăşit 3 300 m^3/s faţă de media multianuală de 120 m^3/s, inundând o parte a municipiului Satu Mare şi câmpia înconjurătoare. Afl. pr.: Sălătruc, Almaş, Agrij, Sălaj, Lăpuş. În Antichitate era numit *Samus.*

SOMEŞAN, Podişul ~ → Podişul Someşan.

SOMEŞENI → Cluj-Napoca.

SOMEŞ-ODORHEI, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de E ale Dealurilor Sălajului, pe Valea Someşului; 2 924 loc. (1 ian. 2011): 1 389 de sex masc. şi 1 535 fem. Staţie (în satul Someş-Odorhei) şi haltă de c.f. (în satul Inău). Pomicultură. Satul Someş-Odorhei apare menţionat documentar, prima oară, în 1387. Bisericile din lemn, cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Domnin (1753, cu picturi interioare din 1812) şi Inău (1832), şi cu hramul „Sfântul Gheorghe" (sec. 18), în satul Bârsa.

SOMEŞU CALD 1. Râu, unul dintre izv. Someşului Mic; 64 km; supr. bazinului: 534 km^2. Izv. din SE M-ţilor Vlădeasa, de sub vf. Cârligatele (1 694 m alt.), de la 1 385 m alt., dintr-o reg. calcaroasă, cu numeroase fenomene carstice. Imediat după ce izvorăşte, râul dispare printr-un ponor cu peşteră şi, după ce reapare în Peştera Rădesei, pătrunde în reg. Cetăţilor Rădesei, pe care o traversează printr-o peşteră-tunel de 250 m lungime. După ce străbate o zonă de chei, cu pereţi calcaroşi abrupţi şi cu diferenţă de nivel de peste 100 m, numită „Bazarul Someşului", râul se îndreaptă spre E-NE, porţiune unde pe cursul său s-a format lacul de acumulare Fântânele (→), după care străbate defileul de la Mărişel, unde, pe o distanţă de 13 km, are o cădere de peste 300 m, apele lui odihnindu-se apoi în lacul de acumulare Tarniţa (→). La c. 5 km aval de acumularea de la Tarniţa, **S.C.** îşi uneşte apele cu cele ale Someşului Rece în lacul de acumulare Gilău (→), rezultând, la ieşirea din acesta, un singur curs de apă cu numele *Someşu Mic.*

2. Satul ~ → Gilău (3).

SOMEŞU MARE, râu în N României, cu cea mai mare extindere a cursului şi bazinului său pe terit. jud. Bistriţa-Năsăud; 118 km; supr. bazinului: 4 490 km^2. Se formează prin unirea, la S de pasul Rodna (1 271 m alt.), a pârâului Maria, care izv. din V M-ţilor Suhard, de sub vf. Omu, de la 1 558 m alt., cu pârâul Valea Smeului, al cărui izv. se află în E M-ţilor Rodnei, sub vf. Coşorba (1 547 m alt.). În aval de confl. celor două pâraie, Valea **S.M.** capătă o direcţie de curgere predominantă NE-SV, separă mai întâi prelungirile M-ţilor Rodnei (în N-NV) de cele ale M-ţilor Bârgău (în S-SE), formând în această zonă o serie de repezişuri, traversează apoi reg. Dealurilor Năsăudului, trecând prin oraşul Năsăud, iar în aval de Beclean desparte Dealurile Ciceului (în N) de Dealurile Jimborului (în S) printr-o vale mult lărgită, după care confluează cu apele Someşului Mic, pe terit. com. Mica (jud. Cluj), la c. 4 km amonte de municipiul Dej, formând cursul unic al râului Someş. Între izv. şi confl. cu Someşu Mic, panta medie de scurgere a **S.M.** scade de la 42‰ în arealul com. Rodna (jud. Bistriţa-Năsăud), la 31‰ în zona oraşului Sângeorz-Băi şi 11,1‰ în zona de confl. cu Someşu Mic, iar debitul mediu multianual variază de la 5,40 m^3/s în cursul superior (staţia hidrologică Rodna) la 53 m^3/s la confl. cu Someşu Mic. Afl. pr.: Anieş, Cormaia, Rebra, Sălăuţa, Ilişua (pe dr.), Ilva, Şieu (pe stg.).

SOMEŞU MIC, râu în NV Pod. Transilvaniei, cu întreg cursul şi bazinul său dezvoltate pe terit. jud. Cluj; 178 km; supr. bazinului: 3 773 km^2. După contopirea apelor Someşului Cald cu cele ale Someşului Rece în lacul de acumulare Gilău, de pe terit. com. Gilău (jud. Cluj), se formează în aval de acesta un curs unic, cu numele Someşu Mic, a cărui direcţie de curgere este S-N, cu largi ondulări ale văii şi cu numeroase meandre ale talvegului. Drenează mai întâi partea de N a Dealurilor Feleacului, trecând prin municipiul Cluj-Napoca, separă apoi Câmpia Fizeşului (în E) de Dealurile Clujului şi Dejului (în V) printr-o vale largă, cu aspect de culoar, însoţită de lunci şi terase bine dezvoltate, trece prin municipiul Gherla şi, la c. 20 km aval de acesta, confluează cu Someşu Mare, pe terit. com. Mica (jud. Cluj), la c. 4 km amonte de municipiul Dej, formând cursul unic al râului Someş. Afl. pr.: Feneş, Suatu, Fizeş (pe dr.), Nadăş, Borşa, Lonea, Valea Mărului (pe stg.)

Someşu Rece în zona cursului superior

SOMEŞU RECE, râu, unul dintre izv. Someşului Mic; 45 km; supr. bazinului: 335 km^2. Izv. din partea de N a masivului Muntele Mare, de la 1 639 m alt., drenează partea centrală a masivului Gilău pe direcţie S-N şi se varsă în lacul de acumulare Gilău, unde îşi amestecă apele cu cele ale Someşului Cald, rezultând în aval un singur curs de apă cu numele *Someşu Mic.*

SOMOVA, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de NV ale Dealurilor Tulcei, pe dr. Văii Dunării, pe gârla Somova; 4 753 loc. (1 ian. 2011): 2 392 de sex masc. şi 2 361 fem. Expl. de baritină şi de sulfuri complexe. Produse de panificaţie. Pescuit. Creşterea ovinelor şi a păsărilor. Cherhana. Biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1873), în satul Somova. Agroturism.

SOPOT, com. în jud. Dolj, alcătuită din 7 sate, situată în partea de NE a Piem. Bălăciţei, pe râul Raznic; 1 686 loc. (1 ian. 2011): 813 de sex masc. şi 873 fem. În satul Sopot se află hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1889–1890), iar în satul Başcov există o biserică cu dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Sfântul Nicolae" (1842).

SORKINGEN → Şercaia.

SOVATA, oraş în jud. Mureş, situat în Depr. Praid-Sovata, la 475–530 m alt., la poalele Dealurilor Cireşelu (912 m alt.) la N, Stejaru (649 m) la E, Becheci sau Bicheş (1 080 m) la NV şi ale masivului Gurghiu (vf. Saca, 1 777 m) la NE, pe cursul superior al râului Târnava Mică, la confl. cu râul Sovata, la 74 km E de municipiul Târgu Mureş; 9 507 loc. (1 ian. 2011): 4 593 de sex masc. şi 4 914 fem. Supr. 4,08 km^2; densitatea: 2 330 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată în 1899). Nod rutier. Expl. de balast. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea); produse alim. Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă (din 1850), înconjurată de dealuri şi munţi acoperiţi cu păduri seculare de stejar şi fag, în amestec cu carpen, ulm, brad, ş.a. (deşi, oraşul şi zona înconjurătoare se află pe un masiv de sare), localitatea are un climat de depresiune, sedativ, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 18,5°C) şi ierni nu prea friguroase (în ian. medii termice de –3,5°C). Temp. medie anuală este de 7,6°C, iar precipitaţiile însumează c. 750 mm anual. Marea bogăţie naturală a staţiunii o constituie lacurile Ursu (46 000 m^2), Aluniş (9 000 m^2), Verde (5 000 m^2), Negru, Roşu, Mierlei, Şerpilor, cu ape clorurate, de mare concentraţie (30–50 g/l), sodice, care prezintă fenomene de heliotermie (temp. diferenţiate ale apei în timpul verii, ca urmare a înmagazinării căldurii Soarelui de către apa sărată – căldură protejată de stratul de apă dulce adus de pâraie, care nu se amestecă cu apa sărată din lac, ci pluteşte deasupra apei sărate servind ca izolant termic). Astfel, vara, temp. apei din lacul Ursu (18,40 m ad. max.), cel mai mare şi mai semnificativ lac helioterm, variază între 19–20°C la supr., 30–40°C la 1 m ad. şi 40–60° la 1,5 m ad. Profilul pr. al staţiunii **S.** îl reprezintă tratarea bolilor ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice, metroanexite cronice, sterilitate secundară), dar aici se mai pot trata şi afecţiunile reumatismale (spondiloze, artroze, poliartroze, tendinoze ş.a.), cele posttraumatice (stări după operaţii pe articulaţii, muşchi sau oase, vindecate, stări după luxaţii şi entorse), neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după poliomielită şi după polineuropatii), endocrine (hipotiroidie), cardiovasculare (ulcer varicos, acrocianoză) ş.a. Staţiunea dispune de o puternică bază de tratament (instalaţii pentru băi calde cu apă sărată extrasă din lacuri,

Sovata. Vedere generală

instalaţii pentru tratamente ginecologice, pentru aplicaţii calde cu nămol, pentru electroterapie, hidroterapie şi kinetoterapie, saune, săli de gimnastică medicală, de masaj etc. Hotelurile „Sovata", „Brădet", „Aluniş", „Făget" şi „Căprioara" au baze proprii de tratament. **Istoric.** Cunoscută din timpul stăpânirii romane în Dacia (romanii exploatau sarea şi o transportau la Apulum; un tezaur monetar şi fragmente de vase ceramice romane au fost scoase la iveală aici, iar în satul Sărăţeni au fost identificate urmele unui castru roman), aşezarea apare menţionată documentar ca sat în 1597, în legătură cu puterea tămăduitoare a apelor de aici. Se pare însă că aşezarea exista anterior acestei date, aşa cum reiese dintr-o scrisoare din 1581, trimisă de Kornis Mihály lui Báthory István (principe al Transilvaniei), în care se face referire la existenţa a 16 familii pe câmpul de la Sovata, al cărui proprietar era familia de nobili secui Szovát (de la care derivă şi numele localităţii). În 1860, după trei sute de ani de existenţă, **S.** ajunsese să aibă 400 de familii, iar în 1884 a fost trecută în categoria staţiunilor balneare. Declarată oraş în 1952, **S.** are în prezent în subordine ad-tivă localit. componente Căpeţi, Ilieşi şi Săcădat. Până la 7 apr. 2004, oraşul **S.** a avut în subordine ad-tivă satul Sărăţeni, care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor. **Monumente:** casa parohială a bisericii reformate (sec. 19), declarată monument istoric; biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (1780-1781); bisericile ortodoxe „Schimbarea la Faţă" (1931-1932),

Sovata. Hotelurile „Brădet" şi „Făget"

Sovata. Lacul Ursu

„Adormirea Maicii Domnului" (1929, renovată în 1986 şi pictată în 1990-1994) şi „Sfântul Nicolae" (1989-1993, pictată în 1998-2003); biserica reformată (1937); biserica unitariană (1999-2005). Rezervaţie forestieră (pădure cu stejari seculari).

SOVEJA 1. Depresiune tectono-erozivă, mică, relativ izolată, parte componentă a Subcarpaţilor Vrancei, situată la N de Depr. Vrancei, pe valea superioară a râului Şuşiţa, străjuită de M-ţii Zboina Neagră (la V), Dealul Ouşoru (la N şi NE) şi Dealul Răchitaşu Mare (la S). Relief colinar, cu alt. de 500–600 m, cu păşuni naturale, fâneţe şi păduri de fag. Importantă zonă etno-folclorică şi turistică.

2. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, la 500–540 m alt., la confl. râului Soveja cu Şuşiţa, la 82 km NV de municipiul Focşani; 2 516 loc. (1 ian. 2011): 1 153 de sex masc. şi 1 363 fem. Reşed. com. este satul *Dragosloveni.* Expl. forestiere şi de gips. Valorificarea fructelor de pădure. Muzeu de istorie şi etnografie. În com. **S.** funcţionează o tabără estivală de sculptură, în aer liber, pentru studenţi. Com. **S.** a luat naştere în sec. 17 prin stabilirea aici a oierilor veniţi din satele argeşene Rucăr şi Dragoslavele, de la care derivă şi denumirile satelor care alcătuiesc actuala comună. Staţiune climaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat de depresiune, sedativ, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 17,5°C) şi ierni relativ reci (în ian. medii termice de –4,5°C). Temp. medie anuală este de 7,5°C, iar precipitaţiile însumează, în medie, c. 700 mm anual. Numeroase izv. cu ape minerale sulfuroase, clorurate, sodice, hipertone. Staţiunea este profilată în pr. pe tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual. În staţiune se află un modern complex sanatorial. În satul Dragosloveni se află biserica având hramul „Naşterea Domnului" a fostei mănăstiri Soveja, ctitorie din 1645 a domnului Matei Basarab, închinată păcii încheiate cu Vasile Lupu după mai multe războaie. Biserica a fost prădată de tâlhari în 1685, reparată în1842 şi 1928 şi restaurată în 1977. Aici a fost surghiunit Alecu Russo (febr.-apr. 1846) pentru unele aluzii îndrăzneţe din piesa *Jignicerul Vadră* sau *Provincialul la Teatrul Naţional.* În anul 2001 a fost întemeiat schitul Soveja (de maici), cu biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", amplasat la poalele dealului Răchitaşu, pe malul pârâului Şuşiţa; Mausoleul eroilor, construit în 1929, din gresie de Kliwa, în memoria ostaşilor români căzuţi pe câmpurile de luptă în timpul Primului Război Mondial. La **S.** s-a născut geograful Simion Mehedinţi (1868–1962). Parc natural (20 ha), creat în 1891. Motel „Soveja". La 6 apr. 2008, c. 1/4 din satul Rucăreni a fost mistuit de un violent incendiu (30 de gospodării au fost distruse total), iar la 11 iul. 2008, un alt incendiu a distrus încă 17 gospodării. Agroturism.

SPANŢOV, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Câmpiei Bărăganului, pe stg. Dunării; 4 645 loc. (1 ian. 2011): 2 310 de sex masc. şi 2 335 fem. Piscicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume, floarea-soarelui etc. Centru de confecţionare a împletiturilor din răchită. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor, păsărilor. Trei cămine culturale. Bibliotecă publică. Pe terit. com. **S.** au fost descoperite (1952, 1956, 1958–1959) vestigiile unei aşezări neolitice de tip *tell,* aparţinând culturii Boian (milen. 4 î.Hr.), străpunsă de mormintele unei necropole din sec. 4 d.Hr., aparţinând populaţiei autohtone daco-romane, în care s-au găsit vase ceramice tipice culturii Boian, cu decor meandric excizat, plastică etc. Inventarul mormintelor este compus din vase fine, cenuşii, piepteni, urcioare, fibule din bronz, mărgele din chihlimbar. Satul Spanţov apare menţionat documentar, prima oară, la 23 mart. 1482, satul Stancea în 1526, iar satul Cetatea Veche în 1609. În trecut satul Cetatea Veche s-a numit *Staulul Tatina.* Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **S.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile „Sfântul Nicolae" (1868–1876) şi „Cuvioasa Parascheva" (1932), în satul Spanţov.

SPERMEZEU, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 8 sate, situată în partea de V a Dealurilor Năsăudului, în depresiunea omonimă, la poalele de SE ale Culmii Breaza pe cursul mijlociu al râului Ilişua; 3 838 loc. (1 ian. 2011): 1 977 de sex masc. şi 1 861 fem. Morărit. Colectarea fructelor de pădure şi a plantelor medicinale. Centru de cojăcărit şi de confecţionare a costumelor populare. Pomicultură. Creşterea bovinelor,

Soveja (2). Biserica „Naşterea Domnului"

Soveja (2). Mausoleul

ovinelor, porcinelor. Fond cinegetic. Cămin cultural. În satul Spermezeu, menționat documentar, prima oară, în 1456, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfânta Maria" (sec. 18); bisericile cu același hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Dobricel (1744), declarată monument istoric, Sita (construită în 1830 pe locul uneia din lemn ce data din 1790 şi reconstruită în anii 1982–1989) şi Dumbrăvița (1896–1900, pictată în ulei în 1929 de Ioan Pop din Cluj şi Rozoş Ştefan din Baia Mare, renovată în 1958–1959 şi repictată în întregime, la interior în 1996). Agroturism. La 28 apr. 2004, com. **S.** a preluat în componența sa satele Dobricel şi Dumbrăvița de la com. Căianu Mic, jud. Bistrița-Năsăud.

SPINENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 7 sate, situată în partea centrală a Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Vedea; 1 944 loc. (1 ian. 2011): 909 de sex masc. şi 1 035 fem. Reşed. com. **S.** este satul *Alunişu.* Pomicultură. Săpăturile arheologice efectuate în 1990 pe terit. com. **S.** au scos la iveală vestigiile unor locuințe de suprafață din sec. 4–7. Satul Spineni apare menționat documentar, prima oară, la 20 mai 1515, iar apoi la 27 iun. 1529. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1817–1820) şi „Duminica Tuturor Sfinților" (1884), în satele Profa şi Spineni; în satul Vineți se află două biserici cu același hram – „Adormirea Maicii Domnului", una din 1812 şi cealaltă din 1847; bisericile din lemn cu același hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Alunişu (ctitorie din anii 1812–1813 a logofătului Belu Ştefan, reparată şi pictată în 1877, cu pridvor adăugat în 1940) şi Optăşani (1913). În arealul satului Optăşani, pe interfluviul Vedea–Olt, se află o parte a rezervației forestiere Seaca-Optăşani (124 ha), pădure martor a vechilor codrii de gârniță (*Quercus frainetto*). Alături de gârniță (specie mezoxerofilă), cu unele exemplare ce depăşesc 120 de ani, în lungul Văii Albeşti, vegetează şi gorunul *(Quercus petraea)*. Stratul de arbuşti cuprinde păducel *(Crataegus monogyna)* şi măceş *(Rosa canina)*, iar cel ierbos este dominat de firuță (*Poa pratensis*). → şi *Poboru.*

SPINUŞ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Barcăului cu Dealurile Barcăului, pe râul Valea Fânețelor; 1 180 loc. (1 ian. 2011): 592 de sex masc. şi 588 fem. Nod rutier. Viticultură. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț ş.a. Biserica din lemn „Sfântul Nicolae" (1799) în satul Gurbeşti. Satul Spinuş apare menționat documentar, prima oară, în 1523.

SPRÂNCENATA, com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Câmpiei Boian, pe stg. văii Oltului şi pe cursul superior al râului Sâi; 2 522 loc. (1 ian. 2011): 1 293 de sex masc. şi 1 229 fem. Hidrocentrală (53 MW), în satul Frunzaru, intrată în funcțiune în 1989. Muzeu de istorie şi etnografie. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1795, refăcută în 1808), în satul Frunzaru.

SPULBER, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Vrancea, la poalele M-ților Vrancea, pe râul Zăbala; 1 420 loc. (1 ian. 2011): 708 de sex masc. şi 712 fem. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). În satul Spulber, atestat documentar în 1431, se află biserica „Sfântul Nicolae", construită înainte de anul 1809 şi reconstruită în 1871. Com. **S.** a fost înființată la 3 mart. 2005 prin desprinderea satelor Carşocheşti-Corăbița, Morăreşti, Păvălari, Spulber, Tojanii de Jos, Tojanii de Sus şi Țipău din com. Paltin, jud. Vrancea.

STARA BESCHENOVA → Dudeştii Vechi.

STARCHIOJD, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în depresiunea Drajna–Chiojd, la poalele de S ale M-ților Siriu şi cele de N ale Dealului Lazuri; 4 303 loc. (1 ian. 2011): 2 184 de sex masc. şi 2 119 fem. Mori pentru măcinat grâul şi porumbul. Produse de panificație. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Muzeu de istorie (1968). În arealul satului Starchiojd a fost identificat (1934) un mormânt de înhumație atribuit unei principese germanice, în care s-a găsit o fibulă din argint, de dimensiuni foarte mari, caracteristică sec. 5. În satul Starchiojd, menționat documentar, prima oară, la 10 iul. 1418, se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae"-Vechi (1749, refăcută în anii 1980–1982), „Cuvioasa Parascheva"-Gârbească (1780–1784, cu picturi interioare), biserica „Sfânta Treime" zidită în 1850, precum şi mai multe case vechi de moşneni (sec. 18), cu pivnițe şi cerdace largi susținute de stâlpi din lemn cu încrustații. În satul Valea Anei există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" construită în anii 1892–1911 pe locul uneia ce data din anul 1700.

STAULUL TATINA → Spanțov.

STAVNIC, Mănăstirea ~ → Voineşti (2).

STĂNCIOI, Piramidele de pământ de la ~ → Goranu.

STĂNCUȚA, com. în jud. Brăila, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului, pe stg. Văii Dunării şi pe cursul inf. al râului Călmățui; 3 543 loc. (1 ian. 2011): 1 775 de sex masc. şi 1 768 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, leguminoase pentru boabe, floarea-soarelui, legume etc. Piscicultură. Satul Stăncuța apare menționat documentar, în 1823, iar satul Stanca în 1800. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (2005-2011), în satul Polizeşti.

STĂNEŞTI 1. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în partea de S a Câmpiei Burnas; 2 925 loc. (1 ian. 2011): 1 425 de sex masc. şi 1 500 fem. Stație de c.f. (în satul Stăneşti) şi haltă de c.f. (în satul Onceşti). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, rapiță, leguminoase pentru boabe etc. Viticultură. Legumicultură. Aici, la 15 ian. 1595, o oaste condusă de frații Buzeşti a înfrânt pe tătarii aflați sub comanda nepotului hanului. În timpul Răscoalei din 1907, locuitorii satului Stăneşti au suferit represiunea armatei. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **S.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (1862) şi „Sfântul Nicolae" (1863), în satul Stăneşti, şi „Sfântul Gheorghe" (1875), „Cuvioasa Parascheva" (1898–1900) şi „Sfinții Voievozi" (1907–1912), în satele Ghizdaru, Bălanu şi Onceşti.

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 10 sate, situată în Depr. Subcarpatică Olteană, la poalele de SE ale M-ților Vâlcan, pe râul Şuşița; 2 520 loc. (1 ian. 2011): 1 306 de sex masc. şi 1 214 fem. În satul Stăneşti se află biserica având hramul „Duminica Tuturor Sfinților" (1732, cu picturi murale interioare din 1824), iar în satele Curpen şi Vaidei, câte o biserică din lemn, având același hram – „Adormirea Maicii Domnului", prima din anul 1801, iar cealaltă din 1827; în satul Măzăroi există biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1834).

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 9 sate, situată în Piem. Oltețului, pe râul Cerna; 1 441 loc. (1 ian. 2011): 707 de sex masc. şi 734 fem. Moară de cereale şi

brutărie (în satul Cioponeşti). În arealul satului Stăneşti, atestat documentar în 1821, a fost descoperit (mai 1994) un tezaur alcătuit din 779 de monede romane din argint, datând din sec. 2–3. Bibliotecă publică (f. 1921) cu c. 7 500 vol. Cămin cultural. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Suieşti (1746; 12 m lungime, 5 m lățime şi 20 m înălțimea turlei), declarată monument istoric, şi Stăneşti (1894–1896).

STĂNILEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului; 5 518 loc. (1 ian. 2011): 2 781 de sex masc. şi 2 737 fem. Creşterea porcinelor. Viticultură. Centru de țesături şi cusături populare. Satul Stănileşti apare menționat, prima oară, în 1493, iar apoi într-un document semnat de Petru Rareş la 15 mart. 1527, cu numele *Berbeceşti.* Într-un act din 1627, emis de Miron Barnovschi, localit. apare cu numele *Siliştea-Stănileşti.* La Stănileşti, la 8–12 iul. 1711, armata ruso-moldoveană a fost încercuită şi atacată de trupele otomane, comandate de marele vizir Mehmed Baltadji-paşa, iar țarul Rusiei, Petru I, a fost constrâns să încheie armistițiu. După încheierea păcii, domnul Moldovei, Dimitrie Cantemir a fost nevoit să se refugieze în Rusia, unde a devenit consilier intim al țarului. În satul Pogăneşti se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1809).

STĂNISLĂVEŞTI → Oarja.

STĂNISLĂVEŞTI-OARJA → Oarja.

STĂNIŞEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 9 sate, situată în partea de V a Colinelor Tutovei, pe interfluviul Berheci-Zeletin, pe pârâul Dobrotfor; 4 699 loc. (1 ian. 2011): 2 452 de sex masc. şi 2 247 fem. Mori de vânt (1922), în satul Gorgheşti. Apicultură. În satul Stănişeşti, menționat documentar, prima oară, în 1598, se află bisericile cu hramurile „Sfinții Voievozi" (c. 1793) şi „Sfântul Nicolae" (1810, reparată în 1868); bisericile cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1807, reclădită în 1856–1863) şi „Sfântul Gheorghe" (ante 1809), în satele Crăieşti şi Slobozia.

STĂNIȚA, com. în jud. Neamț, alcătuită din 7 sate, situată în partea de V a Pod. Central Moldovenesc; 2 300 loc. (1 ian. 2011): 1 201de sex masc. şi 1 099 fem. Haltă de c.f. (în satul Stănița). Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1804, reconstruită în 1927), în satul Poenile Oancei. Satul Stănița apare menționat documentar, prima oară, la 14 sept. 1486.

STĂNULEŞTI → Motoşeni.

STĂUCENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Sitna, la confl. cu Morişca; 3 491 loc. (1 ian. 2011): 1 764 de sex masc. şi 1 727 fem. Iaz pentru piscicultură. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Cămin cultural. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din Stăuceni a fost construită în 1877 (reparată în 1913 şi 1925) pe locul uneia din lemn ce data din 1850. Din cauza unei alunecări de teren din anul 1939, biserica a fost demolată şi s-a pus piatra de temelie a unei noi biserici la 20 aug. 1939, dar din cauza războiului lucrările de construire au fost reluate în 1949 şi terminate în 1951.

STÂLPENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în partea centrală a Piem. Cândeşti, pe Râu Târgului; 4 980 loc. (1 ian. 2011): 2 446 de sex masc. şi 2 534 fem. Stație (în satul Stâlpeni) şi haltă de c.f. (în satul Rădeşti), inaugurate la 1 iul. 1887. Prelucr. lemnului (cherestea, butoaie, doage). Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea ovinelor. Bisericile „Sfântul Gheorghe" (zidită între 17 iul. şi 14 sept. 1774, pictată în 1867, reparată în 1933, 1963, 1969, declarată monument istoric) şi „Sfântul Nicolae (1813), în satele Rădeşti şi Livezeni; în satul Stâlpeni, atestat documentar la 26 ian. 1605, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1833-1836).

STÂLPU, com. în jud. Buzău, formată dintr-un sat, situată în NV Câmpiei Buzău-Călmățui, pe cursul superior al râului Călmățui; 3 123 loc. (1 ian. 2011): 1 521 de sex masc. şi 1 602 fem. Prelucr. lemnului. Satul Stâlpu apare menționat documentar, prima oară, în 1475. Biserica „Sfântul Dumitru", construită în sec. 18 pe locul unei biserici din lemn ctitorită în 1689 de spătarul Mihai Cantacuzino, păstrează la interior picturi murale originare. În 1936–1938 biserica a fost restaurată, iar picturile murale interioare reabilitate, s-au construit un pridvor şi o turlă pe naos.

STÂNA DE VALE, stațiune climaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcționare permanentă (de fapt, un complex turistic montan), situată în raza com. Budureasa (jud. Bihor), într-o depresiune înconjurată de culmile M-ților Vlădeasa şi Pădurea Craiului, la 1 102 m alt., la 88 km SE de municipiul Oradea. Climat de depresiune intramontană, tonic-stimulant, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de c. 14°C) şi ierni umede şi friguroase (în ian. medii termice sub -6°C). Temp. medie anuală este în jur de 5°C, iar precipitațiile însumează peste 1 200 mm anual. Nebulozitate ridicată. Zăpezi abundente în timpul iernii (50–90 cm grosime). Izvor cu apă minerală feruginoasă, hipotonă. Liniştea deplină, farmecul peisajului montan, aerul curat, lipsit de praf şi alergeni, numeroasele posibilități de drumeții montane oferă posibilitatea efectuării unei vacanțe reconfortante şi refacerea sănătății. Stațiunea este recomandată pentru tratarea nevrozelor

Stâna de Vale. Vedere spre Vârful Poienii

Stâna de Vale. Hotel „Iadolina"

Stâna de Vale. Biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" şi paraclisul

Stâna de Vale. Pavilionul nr. 2

astenice, a unor afecțiuni endocrine (hipertiroidie benignă, boala Basedow în stadiu incipient, după tratament medicamentos), respiratorii, a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual, anemiilor, rahitismului ş.a. Teleferic (650 m lungimea cablului). Păstrăvărie. Însemnat nod turistic al M-ților Apuseni, cu posibilități de a vizita complexul carstic „Cetățile Ponorului", peşterile Focul Viu, Cetatea Rădesei, Onceasa, Şura Boghii, cascadele Săritoarea Ieduțului, Iadolina, Moara Dracului, cabana Padiş (1 281 m alt.) ş.a. Aici se află o mănăstire de călugări, înființată în 1992, cu biserica de zid cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1992-1997) şi o bisericuță din lemn cu rol de paraclis.

STÂNCA-COSTEŞTI → Ştefăneşti (2).

STÂNCENI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în depresiunea omonimă, pe cursul superior al râului Mureş, în defileul Toplița-Deda, la poalele de S ale M-ților Căliman şi cele de N ale M-ților Gurghiu; 1 526 loc. (1 ian. 2011): 758 de sex masc. şi 768 fem. Stație de c.f. (în satul Stânceni). Expl. de andezit. Expl. şi prelucr. lemnului. Produse de panificație. Satul Stânceni apare menționat documentar în 1824.

STÂNGĂCEAUA, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 8 sate, situată în partea de NE a Piem. Bălăciței, pe cursul inf. al râului Motru; 1 371 loc. (1 ian. 2011): 698 de sex masc. şi 673 fem. Balastieră. Apicultură. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1869), în satul Stâncăceaua; casă din lemn (1840), aparținând lui Ştefan Proorocu, în satul Bârlogeni.

STÂNIŞOARA 1. Munții Stânişoarei, culme muntoasă în E Carpaților Orientali, cu largă extindere pe direcție NV-SE, situată între Valea Bistriței (la V şi S), Subcarpații Neamțului (la E) şi râul Suha (la N). Structural, corespunde unui mare sinclinal, având cutări în solzi. Este alcătuită din fliş grezos-şistos, fliş calcaros-şistos (strate de Hangu) şi conglomerate cretacice, dispuse în fâşii paralele, care dau în relief culmi înalte şi vârfuri semețe, dar şi din şisturi, argile şi marne pe care s-au dezvoltat culmi mai joase, înşeuări, bazinete depresionare şi sectoare de vale lărgite – Pipirig, Hangu, Secu, Nemțişor etc. Culmea centrală, extinsă pe c. 65 km lungime, este dominată de mai multe vârfuri ce depăşesc 1 200 m alt. (Ostra 1 382 m, Băişescu 1 340 m, Bâtca Comorii 1 513 m, *Bivolu* 1 530 m – alt. max. a M-ților **S.**, Buhalnița 1 230 m ş.a.) şi înşeuări situate la 800–950 m alt., mărginită de o parte şi de alta de culmi mai scurte, scunde (750–1 000 m alt.), separate de văi largi. Spre E, acestea se termină brusc, dominând depresiunile subcarpatice prin abrupturi de 200–300 m. Important nod hidrografic (de aici izv. râurile Suha, Neamț, Cracău, Farcaşa, Hangu, Cuejdiu ş.a.). Pantele sunt acoperite cu păduri de molid în amestec cu fag, iar la peste 1 300 m alt. se extind păşunile naturale. Păstorit. În partea centrală, M-ții **S.** sunt traversați de o şosea modernizată care asigură legătura între Piatra-Neamț şi Bicaz (cu ramificare vestică spre Gheorgheni prin pasul Bicaz) – Hangu–Poiana Teiului–Pipirig– Târgu-Neamț. Expl. de gresii.

2. Pas în partea de N a M-ților Stânişoarei, situat la 1 235 m alt., care asigură legătura rutieră, printr-o şosea nemodernizată, peste crestele nordice ale M-ților Stânişoarei, între localit. de pe valea Moldovei şi cele de pe valea Bistriței.

3. Mănăstirea ~ → Călimăneşti (1).

STÂRCENI → Fântânele (7).

Stânişoara (1). Munții Stânişoarei

STÂRMINA, Rezervaţie forestieră ~ → Hinova.

STEI → Ştei.

STEIERER DORF → Anina (2).

STEIERDORF-ANINA → Anina (2).

STEJ → Ştei.

STEJARI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 6 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe stg. văii Amaradia; 2 926 loc. (1 ian. 2011): 1 434 de sex masc. şi 1 492 fem. Expl. de gaze naturale. Prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **S.** s-au numit *Cordeşti,* iar apoi, până la 17 febr. 1968, *Stejarul.* În satul Stejari se află biserica având hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (sec. 18), declarată monument istoric.

STEJARU 1. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe dr. râului Vedea; 1 952 loc. (1 ian. 2011): 940 de sex masc. şi 1 012 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe, plante uleioase, legume etc. Morărit; produse de panificaţie. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Apicultură. Muzeu sătesc. Pe terit. satului Stejaru au fost descoperite urmele unui castru roman (sec. 2–3) situat pe linia romană de fortificaţii *Valul lui Traian* (→). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **S.** s-au numit *Bălţaţi.* Fond cinegetic.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în SE Pod. Babadag; 1 767 loc. (1 ian. 2011): 923 de sex masc. şi 844 fem. Nod rutier. Expl. de pirite cuprifere (în satul Mina Altân Tepe). Abator. Prelucr. laptelui. Incinerator pentru resturile animaliere provenite de la abator. Moară pentru măcinat grâul. Creşterea ovinelor, bovinelor, caprinelor. Satul Stejaru este atestat documentar în 1573. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. **S.** s-au numit *Eschibaba.* Păduri de stejar.

3. Hidrocentrala ~ → Bicaz (5) şi **Izvoru Muntelui.**

STEJARUL 1. → Plopeni.

2. → Stejari.

STEJJ → Ştei.

STELEA, Mănăstirea ~ → Târgovişte (2).

STELNICA, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 3 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Bărăganului, pe stg. braţului Borcea al Dunării; 1 720 loc. (1 ian. 2011): 864 de sex masc. şi 856 fem. Nod feroviar şi rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Pescuit. Centru de confecţionare a obiectelor ţesute la războiul manual. Muzeu de arheologie. Fond cinegetic (mistreţi, iepuri, raţe şi gâşte sălbatice). În satul Stelnica, menţionat documentar, prima oară, în 1467, se află biserica „Sfântul Pantelimon" (1858-1860, refacută şi pictată în 1912 şi restaurată în 2011-2012). Pădure de stejari multiseculari. Satul Retezatu s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21.

STENOTA → Urlaţi.

STEY → Ştei.

STIPOC, grind fluvial în partea central-nord-vestică a Deltei Dunării, la S de braţul Chilia. Supr.: 3 500 ha; alt. max.: 3 m. Se prezintă sub forma unei fâşii înguste, de 30 km lungime şi 2,5 km lăţime max., extinsă pe direcţie V-E, între canalele Hliboca (la N), Pardina (la E) şi Şontea (la S). Este un martor predeltaic în continuarea spre SV a grindului Chilia. În arealul său trăiesc mistreţul (*Sus scrofa*) şi vulpea (*Canis vulpes*).

STOENEŞTI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în partea de E a Muscelelor Argeşului, la poalele de E ale Dealului Mătău şi cele de SV ale M-ţilor Leaota, pe cursul superior al râului Dâmboviţa; 4 498 loc. (1 ian. 2011): 2 217 de sex masc. şi 2 281 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Pomicultură (meri, pruni, peri). Biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1781), în satul Coteneşti.

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în partea de N a Câmpiei Burnas, pe cursul inf. al râului Câlniştea; 2 054 loc. (1 ian. 2011): 979 de sex masc. şi 1 075 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Pe terit. fostului sat Tangâru (înglobat în satul Stoeneşti la 17 febr. 1968) au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturilor Boian şi Gumelniţa (în care s-au găsit figurine feminine în cruce, cu decor meandric incizat), peste care s-au suprapus aşezări din Epoca bronzului, din Hallstatt şi din La Tène-ul geto-dacic. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **S.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Buna Vestire" (1723, cu picturi murale interioare din sec. 18) şi „Sfântul Gheorghe" (1863), în satele Stoeneşti şi Mirău.

3. Com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Câmpiei Romanaţi, pe dr. văii Oltului, la confl. cu râurile Teslui şi Gologan; 2 362 loc. (1 ian. 2011): 1 177 de sex masc. şi 1 185 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Producţie de conserve şi de produse textile. Culturi de cereale, floarea-soarelui, rapiţă, legume ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1830) şi „Sfântul Nicolae" (1831).

4. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 13 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei; 3 680 loc. (1 ian. 2011): 1 829 de sex masc. şi 1 851 fem. Expl. de sulf. Bibliotecă publică (din 1936), în satul Stoeneşti. Cinci cămine culturale. Pomicultură. Creşterea ovinelor. Agroturism. În satul Stoeneşti se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1860) şi un conac de la sf. sec. 19, care adăposteşte dispensarul, iar în satul Neghineşti există biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1819, cu fresce originare). În satul Piscu Mare există schitul „Jgheaburi" (de maici) întemeiat, conform tradiţiei, în 1310, refăcut în 1640 şi apoi rectitorit în anii 1826–1827 de către ieromonahii Timotei şi Daniil. Biserica schitului, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", este de dimensiuni mici, fără turle, cu un pridvor mic, deschis, susţinut de 4 stâlpi cilindrici, cu arcade. Biserica şi construcţiile adiacente au fost renovate în anii 1940 şi 1970. Aici se află un izvor cu apă sulfuroasă la care vin numeroşi credincioşi, îndeosebi la sărbătoarea Izvorul Tămăduirii; bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1756, cu pridvor adăugat în 1881), „Sfântul Dumitru" (1757) şi „Sfinţii Voievozi (1782, cu zid de incintă din 1872), în satele Budurăşti, Bârlogu şi Popeşti.

STOGU, vârf în partea de N a M-ţilor Maramureş, în extremitatea de N a României, la graniţa cu Ucraina. Alcătuit din roci sedimentare cretacice (gresii, şisturi). Alt.: 1 651 m. De sub el izv. râul Socolăzel, unul dintre izv. râului Ruscova (afl. dr. al Vişeului).

STOICĂNEŞTI, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în partea de V a Câmpiei Boian, pe cursul superior al râului Călmăţui; 2 661 loc. (1 ian. 2011): 1 299 de sex masc. şi 1 362 fem. Nod

rutier. O moară pentru măcinat grâul şi alta pentru măcinat porumbul. Produse de panificaţie. Culturi de cereale, plante uleioase, tehnice şi de nutreţ etc. Complexe de creştere a bovinelor şi păsărilor. Muzeu mixt. În anul 1973 a fost descoperită o necropolă medievală, datând din sec. 14. Satul Stoicăneşti este atestat documentar la 23 iul. 1512, dar cu o existenţă anterioară. Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1888–1889), restaurată în anii 2005–2006 şi resfinţită la 3 iun. 2006, declarată monument istoric. Pădurea **S.** (38 ha), alcătuită predominant din gârniţă (*Quercus frainetto*), este declarată rezervaţie forestieră. În trecut, pe terit. com. **S.** existau mari colonii de dropii (*Otis tarda*), pasăre în curs de dispariţie, azi ocrotită.

STOILEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 15 sate, situată în SV Piem. Cotmeana; 4 144 loc. (1 ian. 2011): 2 130 de sex masc. şi 2 014 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1752), „Sfinţii Voievozi" (sec. 18), „Adormirea Maicii Domnului" (1799), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1830), „Adormirea Maicii Domnului" (1824) şi „Cuvioasa Parascheva" (1887), în satele Stoileşti, Stăneşti, Malu, Obogeni, Neţeşti şi Geamăna. Biserici din cărămidă cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1810) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1840), în satele Stoileşti şi Delureni.

STOINA, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în partea de S a Dealurilor Amaradiei (SV Piem. Oltețului), pe râul Amaradia; 2 426 loc. (1 ian. 2011): 1 228 de sex masc. şi 1 198 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Pomicultură (meri, pruni, peri). Muzeu etnografic. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", în satele Păişani (1800) şi Ciorari (1820, cu picturi murale interioare originare).

STOLNICENI-GHIȚESCU → Vânători (2).

STOLNICENI-PRĂJESCU, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în Culoarul Siretului, pe terasele de pe dr. acestuia, în zona de contact cu Pod. Fălticenilor; 5 497 loc. (1 ian. 2011): 2 753 de sex masc. şi 2 744 fem. Haltă de c.f. (în satul Stolniceni-Prăjescu). Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Legumicultură. În satul Stolniceni-Prăjescu, menţionat documentar, prima oară, în 1644, se află o biserică din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1733), o biserică din cărămidă, cu hramul „Sfântul Gheorghe", zidită în anii 1810–1823, pe locul uneia din sec. 18, prin strădania logofătului Ioan Prăjescu şi a soţiei sale, Sultana, şi ruinele hanului „Ternovschi" (sec. 18). Curţile boiereşti ale fam. Prăjescu, datând din sec. 18, au fost refăcute în 1800, după un incendiu. În satul Cozmeşti, atestat documentar în 1503, există biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1909), cu zid de incintă. În satul Stolniceni-Prăjescu s-a născut actorul Matei Millo (1814–1896).

STOLNICI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Piteştiului cu Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul superior al râului Cotmeana; 3 541 loc. (1 ian. 2011): 1 714 de sex masc. şi 1 827 fem. Staţie (în satul Stolnici) şi haltă de c.f. (în satul Fâlfani), inaugurate la 5 ian. 1875. Moară de cereale. Lac piscicol (62 ha). Fazanerie. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, plante uleioase, legume ş.a. Centru pomicol (pruni, meri, peri). Două cămine culturale. Pe terit. satului Fâlfani au fost identificate urmele unui castru roman (sec. 2–3) situat pe linia pe fortificaţii *Valul lui Traian.* Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1780) şi „Sfântul Nicolae" (începutul sec. 19), în satele Izbăşeşti şi Vlăşcuţa; în satul Cochineşti, atestat documentar la 2 apr. 1563, se află o biserică având dublu hram – „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Nicolae" (1787), iar în satul Stolnici, menţionat documentar, prima oară, la 20 nov. 1557 există conacul „Bălăceanu-Stolnici" (sec. 19); în satul Cotmeana există biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 19).

STRACHINA, liman fluviatil situat în partea de E a Câmpiei Bărăganului, pe stg. cursului inf. al râului Ialomiţa, în arealul localit. Mihail Kogălniceanu, Valea Ciorii, Bucu şi Ţăndărei. Supr.: 10,5 km². Lungimea: 9,5 km; lăţimea max.: 1,5 km; ad. max.: 3 m. Bază piscicolă. În lacul **S.** se varsă râul Strachina (25 km).

STRAJA 1. Vârf în partea de E a M-ţilor Vâlcan care domină pasul Vâlcan spre E (1 621 m alt.) şi municipiul Lupeni spre N. Alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 1 868 m. Staţiune turistică de iarnă (şapte piste de schi cu lungimi între 700 şi 3 000 m, omologate), dezvoltată după 1995. Cabane.

2. Com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Depr. Rădăuţi, la poalele de N ale Obcinei Mari, pe cursul superior al râului Suceava, la graniţa cu Ucraina; 5 631 loc. (1 ian. 2011): 2 871 de sex masc. şi 2 760 fem. Haltă de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului. Fond cinegetic (cerbi, căpriori, mistreţi, vulpi, lupi). În satul Straja, atestat documentar în 1750, se află o biserică zidită în anii 1867–1873, cu iconostas pictat de Epaminonda Bucevschi, renovată şi repictată în 1980–1984. Centru trdiţional de port popular: opinci, colţuni (ciorapi din lână), prigitoare (catrinţă), cămaşă cu „pui", altiţă, bundiţă, tulpan (batic) înflorat, suman scurt din lână, trăistuţă (toate acestea pentru femei); opinci, iţari albi din pânză, cioareci (pantaloni albi din lână), cămaşă albă cu „pui" (flori) cu ciupag (guler) înflorat, chimir, bundă, cuşmă, cojoc, suman scurt din lână (pentru bărbaţi). Case vechi ţărăneşti.

Staraja (2). Casă veche ţărănească

STRĂOANE, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în NE Subcarpaţilor Vrancei, la poalele Dealului Momâia (630 m alt.), pe râul Şuşiţa; 3 764 loc. (1 ian. 2011): 1 836 de sex masc. şi 1 928 fem. Centru viticol şi de vinificaţie (Galbenă de Odobeşti, Fetească albă şi neagră, Băbească neagră, Tămâioasă, Muscat Ottonel, Muscat Hamburg, Pinot gris, Merlot ş.a.). Pomicultură (pruni, meri, peri, nuci, cireşi, vişini, gutui). Muzeu sătesc. În satul Străoane se află bisericile din cărămidă cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (zidită înainte de anul 1732, cu picturi murale interioare originare) şi „Sfântul Nicolae" (1862–1864, reparată în 1918, cu pridvor adăugat în 1920), şi o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae", reconstruită în sec. 18, pe un soclu înalt din cărămidă, pe locul uneia vechi ce fusese construită în anii 1477–1478 de către fraţii Stroe, Ifu şi Latu (comandanţi

Străoane. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae”

de oşti în armata lui Ştefan cel Mare). Biserica din lemn, cu bogate decoraţiuni sculptate şi cu acoperişul terminat cu streşini foarte largi, este un remarcabil şi original monument istoric şi de arhitectură religioasă. În satul Repedea există o biserică din cărămidă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (ante 1809, reconstruită în 1922–1925), în satul Muncelu se află biserica „Sfinţii Voievozi” (ante 1809, cu picturi murale originare), renovată în 1960, iar în satul Văleni, o biserică din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului” (sec. 18).

STRÂMBA 1. Mănăstirea ~ → Turceni.
2. Mănăstirea ~ → Hida.
3. → Puieşti (2).

STRÂMBENI → Aluniş (3).

STRÂMTURA, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în partea centrală a Depr. Maramureş, pe cursul mijlociu al râului Iza; 3 870 loc. (1 ian. 2011): 1 926 de sex masc. şi 1 944 fem. Prelucr. primară a lemnului; materiale de construcţie; produse de patiserie. Produse de artizanat (sculpturi în lemn). Culturi de cereale, plante furajere şi de nutreţ ş.a. Izvoare cu ape minerale (în satul Glod). Aflat într-o zonă de îngustare a râului Iza, satul Strâmtura apare menţionat prima oară, în 1326, într-un act în care se consemna că localitatea era scutită de orice dare, fiind în proprietatea lui Stanislav Chinezul. În 1717, locuitorii aşezării au opus o dârză rezistenţă în faţa oştilor tătăreşti care jefuiau localităţile din Maramureş. În satul Strâmtura se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil”, adusă din satul învecinat Rozavlea şi ridicată aici în 1771 (monument de arhitectură), iar în satul Glod există o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae” (1700). Centru de confecţionare a pieselor de port popular. În prima jumătate a lunii mai, pe dealurile din apropierea com. **S.** are loc anual o străveche manifestare folclorică numită „Ruptul sterpelor”, care marchează plecarea turmelor de oi la munte pentru păşunat.

STREHAIA 1. Platforma Strehaiei → Bălăciţa (1).

2. Oraş în jud. Mehedinţi, situat în partea de NE a Piem. Bălăciţei (sau Platforma Strehaiei), la 140–160 m alt., în apropiere de confl. râului Huşniţa cu Motru, la 46 km E de municipiul Drobeta-Turnu Severin; 11 468 loc. (1 ian. 2011): 5 676 de sex masc. şi 5 792 fem. Suprf.: 108,6 km^2, din care 4,7 km^2 în intravilan; densitatea: 2 440 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Nod feroviar şi rutier. Producţie de mobilă, de robineţi, de pompe, conf., mat. de constr. (cărămidă, ţiglă) şi de produse alim. Ateliere de reparaţii diverse. Centru viticol. Fermă de creştere a bovinelor. **Istoric.** În perimetrul actualului oraş au fost descoperite urme materiale datând din Neolitic. Aşezarea apare menţionată documentar, prima oară, în 1471, ca moşie în proprietatea boierilor Craioveşti. Între 1479 şi 1492, la **S.** s-a aflat reşedinţa banilor Olteniei; în 1492, Vlad Călugărul, domn al Ţării Româneşti, a transferat reşedinţa la Craiova, iar la Strehaia a continuat să funcţioneze o bănie de Mehedinţi, subordonată celei de la Craiova. Până pe la mijlocul sec. 16, **S.** s-a aflat în posesia boierilor Craioveşti. De la începutul anului 1602 şi până la 15 mart. 1602 (când a fost alungat), domnul Radu Mihnea şi-a instalat scaunul domnesc la **S.** După aceea, moşia Strehaia a devenit proprietate domnească (până în 1645), iar din 1645 (an în care domnul Matei Basarab a rectitorit biserica mănăstirii Strehaia) şi până în 1863 (când a avut loc secularizarea averilor mănăstireşti), **S.** a fost proprietate mănăstirească. În 1653 **S.** apare consemnată ca târg, iar în perioada 1673–1679, la **S.** şi-a avut sediul o Episcopie. În 1864, **S.** a fost trecută în categoria comunelor rurale. Declarat oraş în 1921. În prezent, oraşul **S.** are în subordine ad-tivă 6 localit. componente (Ciochiuţa, Comanda, Hurduceşti, Lunca Banului, Slătinicu Mare, Slătinicu Mic) şi 3 sate (Menţi, Motruleni, Stănceşti). **Monumente:** biserica mănăstirii Strehaia, cu hramul „Sfânta Treime”, ctitorie din anul 1500 a familiei boierilor Craioveşti, a fost rezidită în 1645 prin osârdia domnului Matei Basarab, restaurată şi mărită (i s-a adăugat pridvorul) de către Constantin Brâncoveanu în anii 1690–1693. În perioada 1821–1826 biserica a fost repictată de zugravul Barbu, iar chiliile reparate. Restaurat în 1963-1969 şi 2007–2008, ansamblul monahal a fost reactivat în 1992. Zidul de incintă este străjuit de un puternic turn de poartă, foarte înalt, construit în 1645, care are şi funcţia de clopotniţă. Biserica „Sfânta Treime” are altarul orientat către Sud şi nu către Est, fiind o excepţie de la regula generală. Conform legendei, la **S.** s-a născut Mihai Viteazul, într-un castel construit de tatăl său – Pătraşcu cel Bun. În satul Motruleni se află biserica „Sfinţii Voievozi” (contruită în 1777 de vătaful

Strehaia (2). Vedere generală a mănăstirii (fotografie de la începutul sec. 20)

Strehaia (2). Turnul de poartă al mănăstirii

Strehaia (2). Biserica „Sfânta Treime" a mănăstirii

Constantin Robescu, cu picturi murale interioare din 1817, cu turnu-clopotniță pe pronaos), iar în localit. componentă Comanda există biserica „Sfântul Gheorghe" (1886). În localit. componentă Lunca Banului se află o pădure de stejar în amestec cu frasin, în care apare și mărgaritarul (*Convallaria majalis*), declarată rezervație naturală.

STREHAREȚ, Schitul ~ → Slatina (2).

STREHLENAU → Lenauheim.

STREI 1. Râu, afl. stg. al Mureșului în amonte de Simeria, al cărui curs și bazin se află în întregime pe terit. jud. Hunedoara; 89 km; supr. bazinului: 1 970 km². Izv. din M-ții Șureanu, de sub vf. Bătrâna (1 792 m alt.), de la 1 600 m alt., străbate mai întâi zona montană pe direcție NE-SV, unde are căderi de pantă de 25–35‰, apoi, în arealul com. Baru (jud. Hunedoara), își schimbă brusc direcția de curgere către NV, drenând Depr. Pui (sectorul de E al Depr. Hațeg), iar din aval de confl. cu Râu Alb capătă o direcție de curgere predominant către N, traversând partea de N a Depr. Hațeg și reg. centrală a Depr. Hunedoara. Are un curs asimetric, primind majoritatea afl. pe partea stg. (Râu Bărbat, Râu Alb, Râu Mare ș.a.), iar pe dr. pârâul Ohaba (puternic afectat de fenomene carstice) și Pârâu Luncanilor. Pe cursul său a fost construită microhidrocentrala de la Plopi (finalizată în 2012) și se află în construcție microhidrocentralele de la Bretea Română (în curs de finalizare), Băcia, Strei și Călan.

2. → Hunedoara (1).

3. → Călan.

STREISÂNGEORGIU → Călan.

STREJEȘTI 1. Lac de acumulare realizat în scop hidroenergetic (1975–1978) pe cursul inf. al Oltului. Supr.: 2 203,5 ha; vol.: 225 mil. m³. Apele sale pun în mișcare turbinele hidrocentralei Strejești din arealul comunei omonime.

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată pe malul de V al lacului Strejești, în lunca și pe terasele de pe dr. Oltului, în zona de contact cu prelungirile de SE ale Piem. Oltețului, pe râul Mamu; 3 334 loc. (1 ian. 2011): 1 594 de sex masc. și 1 740 fem. Stație de c.f. (în satul Strejești), inaugurată la 13 dec. 1886. Hidrocentrală (50 MW), dată în folosință în 1979. Produse alim. (conserve de legume, panificație). Stațiune de cercetare și de producție pomicolă. Pomicultură; viticultură; legumicultură. Până la 17 febr. 1968, satul și com. **S.** s-au numit *Strejeștii de Jos.* În satul Strejești, atestat documentar la 15 febr. 1576, se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1821), iar în satul Strejeștii de Sus există bisericile „Sfânta Treime" (1733) și „Sfinții Voievozi" (1821); bisericile cu hramurile „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" (1852–1856) și „Adormirea Maicii Domnului" (1859), în satele Mamura și Colibași.

STREJNICU → Târgșoru Vechi.

STREMȚ, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în partea de S a Dealurilor Aiudului, la poalele de NE ale M-ților Trascău, pe râul Stremț (sau Geoagiu); 2 561 loc. (1 ian. 2011): 1 308 de sex masc. și 1 253 fem. Expl. de calcar. Centru pomicol. Muzeu etnografic (Stremț); Muzeul „Ștefan Meteș" (în satul Geomal). În satul Stremț au fost descoperite vestigiile unor așezări din Neolitic și din Epocile bronzului, fierului și daco-romană. Tot aici se află ruinele cetății Diodului, de fapt un castel fortificat (58 x 40 m), construit în 1442–1445, străjuit de 4 turnuri masive cu contraforturi, înconjurat de un șanț cu apă. Satul Stremț apare menționat documentar, prima oară, în 1332. În satul Geoagiu de Sus, atestat documentar în 1263, există biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" a fostei mănăstiri ortodoxe, întemeiată în sec. 16 de Radu de la Afumați, care în 1557 figura ca sediu al unui episcopat ortodox. Mănăstirea a suferit mai multe distrugeri, păstrându-se doar biserica ce a fost supusă unor transformări înainte de 1724. Fațadele sunt decorate cu un brâu median care scoate în evidență influența arhitecturii din Țara Românească. Biserica păstrează la interior picturi murale din 1724, realizate de zugravii Ioan și Nistor în stil postbrâncovenesc. Biserica a fost restaurată în anii 1973–

Strejești (2). Barajul hidrocentralei

1975. Tot în satual Geoagiu de Sus se află bisericile cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (1724, refăcută în 1785) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1896–1898), în satul Geomal există biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1664), iar în satul Stremţ o biserică reformată (1537), declarată monument istoric, şi o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 14, reconstruită în 1903).

STREZA-CÂRŢIŞOARA → Cârţişoara.

STRIGOI, Mănăstirea ~ → Zemeş.

STROEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, la poalele de V ale Măgurii Slătioara, pe râul Cerna; 2 963 loc. (1 ian. 2011): 1 488 de sex masc. şi 1 475 fem. În satul Cireşu se află biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1782), iar în satul Pojogi-Cerna există biserica din zid cu hramul „Sfânta Treime" (1819–1820).

STROIEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în partea centrală a Pod. Sucevei, pe cursul superior al râului Şomuzu Mare; 3 395 loc. (1 ian. 2011): 1 756 de sex masc. şi 1 639 fem. Staţie de c.f. (în satul Stroieşti). Nod rutier. Culturi de cartofi. În satul Zahareşti se află biserica „Sfântul Dumitru", zidită în anii 1541–1542 prin strădania pârcălabului Nicoară Hâra, cu un remarcabil ancadrament de piatră sculptată la portal, iar în satul Stroieşti, atestat documentar la 3 iun. 1429, există biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1862).

STRUGARI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în NE Depr. Tazlău, la poalele de NV ale Culmii Pietricica, dominată de vf. Pietricica (586 m alt.), pe cursurile superioare ale râurilor Nadişa şi Răchitiş; 2 573 loc. (1 ian. 2011): 1 341 de sex masc. şi 1 232 fem. Satul Răchitaşu apare menţionat documentar, prima oară, în 1452. În satul Petricica se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1860).

STRUNGA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei Inferioare cu partea sudică a Culmii Siretului (porţiunea joasă a acestora constituind „Şaua de la Strunga"), la 226 m alt., la 55 km V de municipiul Iaşi; 4 329 loc. (1 ian. 2011):

Strunga. Izvorul cu apă sulfuroasă

2 206 de sex masc. şi 2 123 fem. Trei heleştee cu peşte. Centru pomicol. Creşterea bovinelor. În satul Fedeleşeni au fost descoperite (1928) vestigiile unei aşezări neolitice, de tip Cucuteni AB, în care s-au găsit vase ceramice şi figurine, tipice acestei culturi, iar în satul Hăbăşeşti au fost scoase la iveală (1949–1950) urmele unei extinse aşezări neolitice fortificată cu şanţ, aparţinând culturii Cucuteni A, din care s-au recuperat vase ceramice pictate sau incizate, precum şi statuete antropomorfe din lut ars. Satul Strunga, care apare menţionat documentar, prima oară, în 1411, este şi staţiune balneoclimatică sezonieră, de interes local, cunoscută din anul 1830 (când s-a făcut prima analiză a apelor minerale). Are climat de dealuri, sedativ, cu veri plăcute (în iul. temp. medii de 20°C) şi ierni reci (în ian. medii termice sub –4°C). Temp medie anuală este de 9°C, iar precipitaţiile atmosferice însumează c. 600 mm anual. Factorii naturali de cură sunt climatul de cruţare şi izv. cu ape minerale sulfuroase, sulfatate, bicarbonatate, sodice, calcice, magneziene, hipotone, cu mineralizări între 1 332 şi 2 623 mg‰, indicate atât în cură internă pentru tratarea bolilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, colon iritabil), a celor hepatobiliare (colecistite cronice necalculoase, dischinezie biliară) şi otorinolaringologice (laringite cronice catarale şi hipertrofice), cât şi în cură externă pentru ameliorarea afecţiunilor reumatismale (spondiloze cervicale, dorsale şi lombare, în forme simple, inactive, artroze, poliartroze în fază compensată, tendinoze, periartrite scapulohumerale etc.), a celor neurologice periferice (pareze uşoare, sechele minore după polineuropatii, sechele vechi după poliomielită), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice) etc. Buvete pentru cură internă cu ape minerale. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1762, reparată în 1822 şi 1923), în satul Hăbăşeşti şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1747) a fostului schit, în satul Fedeleşeni. Popas turistic. Pădurea seculară Soci.

STUDINA, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 2 632 loc. (1 ian. 2011): 1 322 de sex masc. şi 1 310 fem. Haltă de c.f. (în satul Studina). Două mori pentru măcinat cereale. Trei brutării. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume, leguminoase pentru boabe ş.a. Creşterea bovinelor. În satul Studina se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19) şi o casă din cărămidă (sec. 19), cu două niveluri şi balcon, care a aparţinut lui Constantin Negrilă, cu ancadramentele uşilor decorate cu diferite forme geometrice realizate din tencuială. Până la 7 mai 2004, com. **S.** a avut în componenţă satele Arvăteasca, Grădinile şi Plăviceanca, sate care la acea dată au format com. Grădinile, jud. Olt.

STULPICANI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Suha, pe râul Suha, în zona de confl. cu Slătioara şi Negrileasa, la poalele de E ale masivului Rarău; 6 132 loc. (1 ian. 2011): 3 131 de sex masc. şi 3 001 fem. Zăcăminte de sulfuri complexe (în satele Slătioara şi Gemenea). Expl. şi prelucr. lemnului. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1811) şi „Înălţarea Domnului" (1823), în satele Gemenea şi Stulpicani; în satul Negrileasa se află o biserică din 1882. În arealul satului Slătioara, pe versantul de E al masivului Rarău, la 800–1 320 m alt., se află *Codrul secular Slătioara* (393,6 ha), cu mulţi arbori ce depăşesc 300 de ani vechime, declarat rezervaţie forestieră în 1904 şi inclus pe lista monumentelor naturii în 1919. Pr. specii arborescente care alcătuiesc pădurea sunt molidul (*Picea abies*), bradul (*Abies alba*), pinul (*Pinus sylvestris*), fagul (*Fagus sylvatica*), exemplare rare de tisă (*Taxus baccata*) etc., iar cele de arbuşti sunt reprezentate prin ienupăr (*Juniperus communis*), afin (*Vaccinium myrtilus*), curpen de munte (*Clematis alpina*), salcia căprească (*Salix silesiaca*) ş.a. Covorul vegetal cuprinde floarea–paştelui (*Anemone nemorosa*), măcrişul-iepurelui (*Oxalis acetosella*), piciorul–cocoşului (*Ranunculus montanus*), papucul-doamnei (*Cypripedium calceolus*), floarea-de-colţi (*Leontopodium alpinum*), ultimele două

specii fiind declarate monumente ale naturii. În acest adevărat laborator natural, Traian Ştefureac a identificat 451 de unităţi taxonomice, dintre care 108 din clasa *Hepaticae* şi 343 din clasa *Musci.* În arealul com. **S.** se află şi rezervaţia floristică „Todirescu" (→ Rarău **1.**).

STUPCA → Ilişeşti.

SUATU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Fizeşului (Pod. Transilvaniei), pe cursul superior al râului Suatu; 1 745 loc. (1 ian. 2011): 848 de sex masc. şi 897 fem. Pepinieră piscicolă (70 ha). În arealul com. **S.** a fost descoperit (în 1966) un tezaur monetar din argint, alcătuit din 1 303 piese, emise în perioada 1611–1648, provenite din Transilvania, Ungaria, Austria, Polonia, Prusia ş.a. (monedele au fost găsite într-un vas de lut). În satul Suatu, menţionat documentar, prima oară, în 1213, se află o biserică unitariană (iniţial romano-catolică), datând din sec. 13–15, reparată în 1790 şi o biserică reformată (1682). În arealul com. **S.** există o rezervaţie floristică, numită „Fânaţele de la Suatu", extinsă pe o supr. de 9,20 ha, care reprezintă un nucleu de vegetaţie stepică unde se întâlnesc şi unele endemisme ale Câmpiei Transilvaniei. În această rezervaţie vegetează mai multe specii de colilie (*Stipa sp.*), rogoz stepic (*Carex humilis*), precum şi unele specii rare, cum sunt muşcata-dracului (*Cephalaria uralensis*), cătuşnica (*Nepeta ucranica*), salvia (*Salvia nutans, Salvia transsilvanica*), cârcelul (*Ephedra distachya*) ş.a. În mod deosebit se remarcă un endemism cu caracter strict local, lintea pratului (*Astragalus peterfii*), care se dezvoltă în pâlcuri pe pantele abrupte.

SUBCARPAŢI, mare unitate de relief ce se desfăşoară în exteriorul arcului carpatic, între râurile Moldova (în NE) şi Motru (în SV). În ansamblu, au aspectul unei trepte de relief mai coborâtă decât Carpaţii (dar strâns lipită de aceştia), care se interpune între ei şi unităţile geografice adiacente – respectiv Pod. Moldovei, Câmpia Română şi Piem. Getic. Sunt alcătuiţi din formaţiuni neogene cutate, în general moi (argile, marne, gresii, conglomerate, nisipuri), mai rar fliş, formând şiruri de dealuri, cu alt. de 500–1 000 m, axate pe anticlinale dispuse relativ paralel cu muntele, despărţite între ele prin văi şi prin depresiuni ce urmează, cu aproximaţie, aliniamentele de sinclinale. Subcarpaţii au suferit o mişcare generală de ridicare mio-pliocen-cuaternară. Datorită mobilităţii tectonice accentuate şi a efectului eroziunii diferenţiale, relieful zonei subcarpatice prezintă o mare varietate de forme: cueste paralele (zona Berca-Arbănaşi), dealuri larg bombate pe structuri anticlinale (Dealul Bran), butoniere cu cueste faţă-n faţă (în Depr. Pâclelor), înşeuări şi mameloane etc. În cadrul Subcarpaţilor se disting mai multe unităţi de relief cu caractere distincte. *Clima* **S.** este temperată, de tranziţie de la clima montană la cea a reg. de podiş şi câmpie, dar cu unele inversii termice iarna. Temp. medii multianuale în zona subcarpatică variază între 6 şi 10°C, iar precipitaţiile între 600 şi 900 mm anual. *Reţeaua hidrografică,* destul de densă (0,5–0,7 km/km^2), este formată din râuri transversale alohtone (Bistriţa, Trotuş, Putna, Buzău, Prahova, Dâmboviţa, Argeş, Olt, Gilort, Jiu ş.a.) şi râuri longitudinale autohtone (Tazlău, Cracău, Nişcov, Cricov, Ilfov, Cotmeana, Amaradia ş.a.). *Vegetaţia* naturală este reprezentată prin păduri de gorun şi fag (în N şi pe dealurile mai înalte) şi din păduri de gorun în amestec cu stejar (în S şi SV şi în zonele mai joase). *Fauna* prezintă elemente caracteristice de pădure (lupi, mistreţi, căprioare, jderi, veveriţe etc.) şi submediteraneene în SV (scorpioni, vipere, termite etc.). **S.** constituie unitatea geografică cea mai intens populată (densitatea medie oscilează între 80 şi 150 loc./km^2), cu aşezări omeneşti axate în lungul văilor şi în depresiuni, şi una dintre reg. cu cele mai importante şi mai variate zăcăminte de subsol: petrol (bazinele Trotuş, Prahova, Buzău, Argeş, Gilort), gaze naturale, cărbuni (bazinele Rovinari, Filipeştii de Pădure, Şotânga), sare (Slănic, Ocnele Mari etc.), izv. cu ape minerale etc. Totodată, **S.** reprezintă o importantă zonă pomicolă şi viticolă a ţării (podgoriile Panciu, Odobeşti, Pietroasele, Valea Călugărească ş.a.). În funcţie de poziţia lor faţă de arcul carpatic şi de particularităţile geomorfologice şi geologice, **S.** se divid net în două mari unităţi: **I. Subcarpaţii Orientali,** situaţi între râurile Moldova (la N) şi Dâmboviţa (la S-SV) şi **II. Subcarpaţii Meridionali** sau **Getici,** cuprinşi între râurile Dâmboviţa (la E) şi Motru (la V). Cele două mari zone subcarpatice ridică însă multe probleme în ceea ce priveşte subdivizarea lor în grupări de rang inferior, în cadrul lor putându-se stabili alte două sau trei ordine de grupare ale unităţilor de bază.

I. Subcarpaţii Orientali se împart, la rândul lor, în două mari grupe: *A). Subcarpaţii Moldovei* şi *B). Subcarpaţii de la Curbură.*

A). Subcarpaţii Moldovei, situaţi la E de M-ţii Stânişoarei, Goşmanu şi Berzunţi, între văile râurilor Moldova (la N), Siret (la E) şi Trotuş (la S), se prezintă ca un singur uluc marginal, compartimentat prin înşeuări largi în mai multe depresiuni de contact (Neamţ, Cracău-Bistriţa, Tazlău-Caşin ş.a.), mărginit la exterior de un şir de dealuri subcarpatice (Pleşu, Şerbeşti, Pietricica Bacăului) şi de glacisuri piemontane (Boiştea, Corni, Mărgineni ş.a.) terminate în largile

Subcarpaţii Orientali. Vedere generală din Subcarpaţii de la Curbură (zona văii Doftana)

culoare ale Moldovei şi Siretului. Limita spre munte (în V) este clară, prelungirile montane terminându-se printr-o denivelare puternică, de 200–300 m, care corespunde liniei de încălecare a pânzei marginale a flişului peste formaţiunile miocene ale depresiunii. Această limită nu este rectilinie, ci prezintă „digitaţii". *S.M.* deţin însemnate resurse naturale (sare, petrol, materiale de construcţii etc.) care au contribuit la dezvoltarea industrială a acestei zone. *S.M.* se împart în: a). *Subcarpaţii Neamţului,* între râurile Moldova (la N) şi Bistriţa (la S), şi b). *Subcarpaţii Tazlăului,* între văile Bistriţei (la N) şi Trotuşului (la S).

B). Subcarpaţii de la Curbură, extinşi pe marginea convexă a arcului carpatic, între valea râului Trotuş (la N), subdiviziunile Câmpiei Române (la E, SE şi S), râul Dâmboviţa (la V) şi lanţul M-ţilor Vrancea, Ivăneţu, Siriu, Ciucaş, Grohotiş, Baiu, Bucegi, Leaota (la V), prezintă o mare complexitate de ordin tectonic şi morfologic (depresiunile, strivite şi fragmentate, nu mai constituie în această zonă nota specifică a peisajului ca în reg. de la N de Trotuş, impunându-se, în schimb, dealurile semeţe, cu structură intens cutată), au o structură paralelă cu cea a muntelui – cu două, trei şiruri de dealuri şi depresiuni –, dar adesea discontinui ca aliniamente, cu pinteni montani ce pătrund, uneori, pe latura lor internă, cu structuri piemontane monoclinale pe unele laturi externe (ex. Măgura Odobeştilor) ce se înalţă brusc deasupra câmpiei. O trăsătură specifică a *S. de la C.* este dezvoltarea peste formaţiunile miocene (caracteristice Subcarpaţilor Moldovei) a unor depozite groase de depuneri pliocene care ajung să dea nota proprie a *S. de la C.* Totodată, tectonica foarte recentă (cutări valahice produse la sf. Pliocenului şi începutul Cuaternarului) a pus în evidenţă, în interior, structuri de puternică înclinare a stratelor, până la diapirism, iar la marginea externă o zonă de subsidenţă accentuată. În raport cu anumite caracteristici proprii (diferenţele de structură geomorfologică ş.a.), de-a lungul *S. de la C.* se diferenţiază mai multe sectoare: *a). Subcarpaţii Vrancei,* cuprinşi între râurile Trotuş (la N) şi Slănicul Buzăului (la S-SV); *b). Subcarpaţii Buzăului,* între Slănic (la E-NE) şi Teleajen (la V); *c). Subcarpaţii Prahovei,* între Teleajen (la E) şi Dâmboviţa (la V). Aceştia din urmă se subdivid în *Subcarpaţii Ialomiţei* şi *Subcarpaţii Teleajenului.*

II. Subcarpaţii Meridionali sau **Getici,** cuprinşi între valea Dâmboviţei (la E), valea Motrului (la V), aliniamentul M-ţilor Iezer, Ghiţu, Frunţi, Cozia, Căpăţânii, Parâng, Vâlcan (la N) şi Pod. Getic sau Platforma Getică (la S), sunt primele unităţi pentru care Ludovic Mrazec, Gheorghe Munteanu-Murgoci şi Emm. de Martonne au folosit noţiunea de „Subcarpaţi" la sf. sec. 19. Elementele caracteristice ale acestei zone subcarpatice, care-i diferenţiază oarecum de ceilalţi Subcarpaţi, sunt îngustarea acestei reg. subcarpatice şi cutările mai puţin accentuate decât cele de la E de Dâmboviţa, unde acestea ajung frecvent la diapirism. Îngustarea relativă a Subcarpaţilor Getici şi continuarea lor directă către S cu Pod. Getic se explică prin prelungirea ariei carpatice în fundamentul acestora, la V de valea Dâmboviţei, pe cea mai mare parte a ariei getice. O trăsătură specifică a Subcarpaţilor Getici o constituie prezenţa unui aliniament de depresiuni de contact tectonic şi litologic la marginea munţilor, care formează o depresiune subcarpatică unitară, după care urmează o fâşie de dealuri mai puţin unitare, alternând chiar cu unele depresiuni şi bazinete, apoi o a doua linie de depresiuni la sud de aceste dealuri, după care, spre exterior, se desfăşoară un podiş de tip piemontan (Pod. Getic). **S.M.** se împart în trei sectoare în raport cu unele diferenţieri locale: *A). Subcarpaţii Argeşului* sau *Muscelele Argeşului* (noţiune introdusă în 1908 de către geologul Ion Popescu-Voiteşti), între Dâmboviţa (la E) şi Topolog (la V); *B). Subcarpaţii Vâlcii,* între Topolog (la E) şi Bistriţa vâlceană (la V); *C). Subcarpaţii Olteniei,* între Bistriţa vâlceană (la E) şi Motru (la V).

Vedere din Subcarpaţii Meridionali (Getici)

SUBCARPAŢII ARGEŞULUI sau **MUSCELELE ARGEŞULUI → Argeş (3).**

SUBCARPAŢII BUZĂULUI → Buzău (4).

SUBCARPAŢII DE LA CURBURĂ → Subcarpaţi.

SUBCARPAŢII GETICI sau **SUBCARPAŢII MERIDIONALI → Subcarpaţi.**

SUBCARPAŢII HOMOROADELOR → Homoroade (1).

SUBCARPAŢII IALOMIŢEI → Ialomiţa (2).

SUBCARPAŢII INTERNI → Transilvania (2).

SUBCARPAŢII MERIDIONALI sau **SUBCARPAŢII GETICI → Subcarpaţi.**

SUBCARPAŢII MOLDOVEI → Subcarpaţi.

SUBCARPAŢII NEAMŢULUI → Neamţ (1).

SUBCARPAȚII ODORHEIULUI, subunitate a Dealurilor Târnavelor, situată în marginea estică a acestora, între valea Râului Alb şi râul Archita. **S.O.** cuprind o subunitate la N de râul Târnava Mare, evidențiată în relief printr-un masiv deluros (Rez, 933 m alt.) care reprezintă un adevărat „castel de ape" din care izvorăsc numeroase râuri, şi o subunitate la S de Târnava Mare, formată dintr-un şir de dealuri (Tăiuț, Tare, Gorgane ş.a.), între care s-au dezvoltat bazinete depresionare de eroziune (Zetea, Odorhei ş.a.). La contactul cu Pod. Târnavelor se individualizează Depr. Cristuru Secuiesc şi Şimoneşti-Cobăteşti.

SUBCARPAȚII OLTENIEI, subunitate a Subcarpaților Meridionali (sau Getici) extinsă între M-ții Vâlcan, Parâng şi Căpățânii (la N), valea râului Bistrița vâlceană (la E), Piem. Oltețului şi Dealurile Jiului (compartimente ale Pod. Getic) (la S) şi valea Motrului (la V). **S.O.** constituie unul dintre cele mai tipice sectoare din Subcarpații româneşti, prezentând un contact clar cu muntele (pe o linie tectonică), cutări recente (valahice), o dezvoltare amplă a depresiunilor şi o succesiune, sub forma unor aliniamente, de dealuri şi depresiuni, strâns legate de cutele anticlinale şi sinclinale din partea de N a bazinului Getic. Cu excepția zonei aflată la V de Bistrița vâlceană, unde apare doar o singură cută anticlinală – aceea a Măgurii Slătioara –, de la râul Olteț spre V se diferențiază, din ce în ce mai clar, patru aliniamente de relief – două depresionare şi două de înălțimi care le despart. Ulucul depresionar de sub munte (sau depr. subcarpatice interne) se suprapune în mare parte pe o arie sinclinală, în cuprinsul căreia apar mici „piețe" de adunare a apelor. În partea de E cuprinde compartimentele Horezu şi Polovragi, urmând apoi un uluc neîntrerupt de la Gilort la Jiu, un alt uluc de la Şuşița până la V de Orlea şi depr. Padeş, închise spre S de o serie de dealuri, axate pe anticlinale, cu înălțimi ce variază între 348 m şi 769 m: Măgura Slătioarei (769 m), Săcelu (563 m), Mâța (543 m), Mogoş (486 m), Copăcioasa (433 m), Stroieşti (400 m), Câmpul Fomii (375 m), Sporeşti (402 m). Spre S de şirul acestor înălțimi deluroase, între râurile Tismana (la V) şi Gilort (la E), se desfăşoară cea mai mare depresiune intracolinară din Subcarpații Meridionali, Depr. Câlnic – Târgu Jiu – Câmpu Mare (60 km lungime şi 12 km lățime max.), constituită în totalitate din lunci şi terase. Această depresiune este delimitată la rândul ei, către S, de Dealul Bran şi Dealul Bujorescu.

SUBCARPAȚII ORIENTALI → Subcarpați.

SUBCARPAȚII PRAHOVEI → Prahova (2).

SUBCARPAȚII TAZLĂULUI → Tazlău (2).

SUBCARPAȚII TÂRNAVEI MICI → Târnava (3).

SUBCARPAȚII TELEAJENULUI → Teleajen (1).

SUBCARPAȚII TRANSILVANIEI → Transilvania (2).

SUBCARPAȚII TROTUŞULUI → Tazlău (2).

SUBCARPAȚII VÂLCII → Vâlcea (1).

SUBCARPAȚII VRANCEI → Vrancea (2).

SUBCETATE 1. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 4 sate, situată în partea de N a Depr. Giurgeu, la poalele de NE ale M-ților Gurghiu, pe cursul superior al râului Mureş; 1 959 loc. (1 ian. 2011): 989 de sex masc. şi 970 fem. Stație de c.f. (în satul Subcetate). Moară de apă (1837), în satul Subcetate. Prelucr. lemnului. Cămin cultural (1952). Centru de țesături şi cusături populare. Muzeu etnografic (Subcetate). În satul Subcetate, menționat documentar, prima oară, în 1750, se află biserica ortodoxă „Sfântul Dumitru" (1902) şi capela greco-catolică „Sfântul Petru", din lemn (1993), iar în satul Filpea există biserica ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfânta Treime" (1997). Poiană cu lalele pestrițe.

2. → Oradea (3).

SUCEAVA 1. Podişul Sucevei, complex deluros în NV Pod. Moldovei (parte componentă a acestuia), cuprins între granița cu Ucraina (la N), Câmpia Moldovei (la E), pe care o domină cu un abrupt de 100–300 m, Pod. Central Moldovenesc (la S), Subcarpații Moldovei (la SV) şi Obcina Mare (la NV, pe aliniamentul depresiunilor submontane Marginea, Solca şi Cacica). Alcătuit din gresii oolitice, marne, conglomerate calcaroase, calcare oolitice, lehmuri şi pietrişuri sarmațiene, Pod. Sucevei reprezintă de fapt o asociere de masive deluroase cu înălțimi între 200 şi 600 m, văi largi, cu aspect de culoar (văile Siretului şi Sucevei), depresiuni intracolinare (Rădăuți, Liteni ş.a.) şi şei largi (Dersca 260 m alt., Lozna 300 m, Bucecea 264 m, Vorona 260 m, Ruginoasa 290 m, Heleşteni 290 m, Strunga 280 m ş.a.). Pod. Sucevei este subunitatea Pod. Moldovei în care se înregistrează cele mai mari înălțimi ale masivelor deluroase: Ibăneşti (339 m), Lozna (380 m), Bour (472 m), Cerviceşti (356 m), Corni (367 m), Dealu Mare (587 m, în Dealul Tudora), Holm

Suceava (1). Eroziune torențială în Pod. Sucevei (în planul doi, biserica „Sfântul Nicolae" din satul Şcheia, jud Suceava)

(500 m), Ruginoasa (373 m) ş.a. Alt. medie a Pod. Sucevei este de c. 400 m, iar cea max. de 692 m (Dealul Ciungi). Prezența rocilor mai dure (gresiile oolitice) şi structura monoclinală a acestora (dispunerea rocilor în strate groase, cu înclinare uşoară către SE) au determinat dezvoltarea unor platouri structurale largi (Sângeap, Laiu ş.a.), precum şi a unor fronturi cuestice întinse pe care se produc alunecări profunde, de mari dimensiuni. Majoritatea culmilor deluroase sunt acoperite cu păduri de stejar, gorun şi fag. Pod. Sucevei se împarte în: *Pod. Dragomirnei* (la N de Valea Sucevei) şi *Pod. Fălticenilor* (la S de aceasta), ambele la V de râul Siret, şi *Culmea Siretului* (la E de Valea Siretului).

2. Râu în NE României, pe terit. jud. Suceava, afl. dr. al Siretului pe terit. com. Liteni; 173 km; supr. bazinului: 2 298 km^2. Izv. din partea de N a Obcinei Mestecăniş, de sub vf. Lucina (1 588 m alt.), de la 1 250 m alt., străbate mai întâi pe direcție SV-NE flişul paleogen din NV Obcinelor Bucovinei, unde are o pantă medie de scurgere de 16‰, iar după ce curge pe o mică distanță (c. 8 km) pe terit. Ucrainei, formează apoi granița dintre România şi Ucraina pe o distanță de 21 km, între localit. Şepot (Ucraina) şi Ulma (România). Pe terit. com. Ulma îşi schimbă brusc direcția de curgere către E, traversând partea de N a Obcinei Mari în care a sculptat depr. Brodina şi Straja, intră apoi (pe terit. com. Straja) în Pod. Sucevei, iar în aval de com. Frătăuții Vechi îşi schimbă din nou direcția de curgere către SE, drenând partea centrală a Pod. Sucevei, în care îşi croieşte o vale largă, cu aspect de culoar, cu luncă şi terase bine dezvoltate, având o pantă medie de 5,8‰. Debitul mediu multianual al râului **S.** creşte de la 4,11 m^3/s în cursul superior, la Brodina, la 16,16 m^3/s în cursul mijlociu, la Iţcani şi 17,9 m^3/s la vărsare, la Liteni. Cursul superior al **S.** este folosit pentru potențialul său hidromecanic ridicat, pe el fiind instalate numeroase mori de apă, pive şi gatere. Afl. pr.: Brodina, Putna, Pozen, Sucevița, Soloneț ş.a. (pe dr.), Rud, Horaiț, Hătnuța (pe stg.).

3. Municipiu în NE României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în partea centrală a Pod. Sucevei, la 325–340 m alt., pe dr. râului Suceva; 107 243 loc. (1 ian. 2011): 51 246 de sex masc. şi 55 997 fem. Supr.: 51,9 km^2, din care 18,5 km^2 în intravilan; densitatea: 5 797 loc./km^2. Nod feroviar (Gara Suceava Nord-Iţcani, inaugurată în 1876; Gara Suceava-Burdujeni, construită în 1896 de Compania germană „Stroussberg") şi rutier. Aeroport (în oraşul Salcea, situat la 12 km E de municipiul Suceava). Expl. de balast. Centrală electrică şi de termoficare, intrată în funcțiune în 1987 (100 MW). Turnătorie de fontă. Constr. de maşini-unelte (polizoare, maşini de găurit, maşini pentru aşchierea metalelor ş.a.), de utilaje pentru curățat zăpada, rulmenți, aparate de măsură şi control, piese de schimb pentru ind. uşoară şi a mat. de constr. etc. Întreprinderi de reparații auto şi de producere a unor noi repere pentru diferite tipuri de autovehicule. Fabrici de prelucr. a lemnului (mobilă, cherestea, parchete ş.a.), de celuloză şi hârtie, de tricotaje, conf., fire şi fibre artificiale (dezafectată în 1990), mase plastice, încălțăminte, sticlărie pentru menaj, seringi şi ace de unică întrebuințare, nutrețuri combinate şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, bere, vin, băuturi alcoolice, dulciuri etc.). Antrepozite frigorifice. Fermă de creştere a păsărilor. Tipografie. Universitatea „Ştefan cel Mare" (f. 1990), cu 5 facultăți, 2 969 studenți şi 208 profesori (2007–2008). Biblioteca județeană „I. G. Sbierea" (f. 1923), cu 355 000 vol. Muzeul Național al Bucovinei (f. 1900), cu colecții de arheologie, istorie, ştiințele naturii, artă, etnografie; Muzeul de etnografie şi artă populară „Hanul Domnesc" (f. 1967); Muzeul de ştiințele naturii; Muzeul satului bucovinean; Planetariu. **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate (1953–1957) în diferite puncte ale oraşului au scos la iveală vestigii care atestă o locuire neîntreruptă pe vatra actuală a oraşului. În punctul Şipot a fost identificată o aşezare de bordeie, datând din Neolitic, în care s-au găsit fragmente de unelte din silex şi obiecte de ceramică executate din pastă grosolană, modelată cu mâna, fusaiole din teracotă etc. Pe platoul situat la E de Cetate au fost descoperite vestigii din Epocile bronzului şi fierului, iar în alte puncte ale oraşului, urmele unor aşezări aparținând dacilor liberi (sec. 2-3), din care s-au recuperat vase ceramice lucrate din pastă fină, bine arsă, modelate la roată, vestigiile unor aşezări din sec. 6–7, atribuite, slavilor, şi ale unor locuințe din sec. 7–9, atribuite tot slavilor, dar cu influențe puternice ale culturii populației autohtone. Localitatea apare menționată, prima oară, la 10 febr. 1388, într-un act emis de domnul Petru I (Muşat) prin care acesta muta capitala Moldovei de la Siret la Suceava. Concomitent, Petru I (Muşat)

Suceava (3). Centrul municipiului (în planul central este Casa de Cultură a Sindicatelor)

a construit punctele fortificate „Cetatea Şcheia" în V (cu o scurtă existenţă, deoarece a fost dărâmată în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, 1400–1432) şi „Cetatea de Scaun" în partea de E a oraşului, cu ziduri înalte de 10 m şi groase de 2 m, cu turnuri de apărare la colţuri. Cetatea de Scaun, care timp de trei secole a avut un însemnat rol politic şi militar, a sprijinit direct dezvoltarea activităţilor comerciale şi meşteşugăreşti ale târgului. Faima Sucevei s-a născut şi s-a răspândit mai ales în timpul domniei lui Ştefan cel Mare, când Cetatea de Scaun a fost extinsă şi întărită, devenind practic inexpugnabilă. Ştefan cel Mare a înconjurat vechea cetate a lui Petru I (Muşat), cunoscută şi sub numele de „Fortul muşatin", cu un al doilea zid, gros de 2 m, plasat la 25 m de zidul iniţial, susţinut de contraforturi masive, apărat, la rândul lui, de un şanţ cu lăţimea de 20 m la bază şi 30 m la deschidere. Intrarea în cetate se făcea pe un pod cu piloni care se termina în faţa unei intrări înguste, prevăzută cu o capcană. În 1476, cetatea a rezistat atacului întreprins de armata sultanului Mahomed II, cuceritorul Constantinopolului (în 1453). După acest atac, Ştefan cel Mare a întărit din nou Cetatea Sucevei cu un alt zid, gros de 2-4 m, străjuit de bastioane semicirculare. Astfel întărită, Cetatea a rezistat cu succes atacului turcilor din 1485 şi apoi la asediul de 21 de zile la care au supus-o, în 1497, armatele polone, comandate de Ioan Albert. La 2 iul. 1504, în Cetatea Sucevei s-a stins din viaţă Ştefan cel Mare, marele domn al Moldovei. În 1509, Bogdan III, fiul lui Ştefan cel Mare, a apărat cu succes cetatea asediată de poloni. La 18 sept. 1538, când armata otomană comandată de Soliman Magnificul a înconjurat-o cu 200 000 de ostaşi şi 230 de tunuri, Cetatea Sucevei ar fi putut să reziste asediului, dar Petru Rareş a fost trădat de marii boieri, care hotărâseră să închine Moldova turcilor, astfel încât domnul a fost nevoit să se refugieze în Cetatea Ciceiului (27 sept. 1538), iar sultanul l-a numit domn al Moldovei pe Ştefan Lăcustă (1538–1540). Mai târziu, Alexandru Lăpuşneanu, ajutat de turci să urce pe tronul Moldovei pentru a doua oară (1564–1568), le-a îndeplinit acestora dorinţa de a distruge Cetatea Sucevei, umplând-o cu lemne şi incendiind-o, după care a mutat (în 1564) capitala Moldovei de la Suceava la Iaşi. Ulterior, unii domni ai Moldovei au preferat să-şi aibe reşed. tot la Suceava. Astfel, Aron Vodă Tiranul (1592–1595) readuce reşed. la Suceva, iar Ieremia Movilă (1595–1600) reface cetatea şi o repune în funcţiune. În anii 1634–1635, Vasile Lupu renovează şi el cetatea, amenajând-o ca adăpost pentru familia şi averile sale. În 1674, din ordinul turcilor, Dumitraşcu Cantacuzino, domn al Moldovei (1674–1675, a doua oară), a aruncat în aer Cetatea Sucevei, cu explozibil, dată după care aceasta a rămas în ruină. În perioada 1895–1904, au fost efectuate lucrări de degajare şi restaurare a cetăţii, sub conducerea arhitectului austriac Karl Adolf Romstorfer, iar amplele restaurări din 1951, din anii 1961–1970 şi 1999–2000 i-au dat înfăţişarea pe care o are în prezent. În sec. 15–17, **S.** a funcţionat ca un mare oraş, care concentra c. 20 000 de români, c. 3 000 de armeni şi câteva mii de germani, italieni, evrei, unguri ş.a. (aşa cum reiese din însemnările misionarului franciscan Marco Bandini, stabilit în Moldova în 1644), unde se încrucişau marile drumuri comerciale (dinspre Liov, oraşele transilvănene şi Iaşi) şi unde se concentrau mărfurile aduse de negustori din Polonia, Rusia, Veneţia, Grecia, Poarta Otomană ş.a., fiind, totodată, cel mai important punct vamal al Moldovei. După sec. 17, oraşul a decăzut treptat, recăpătând o oarecare revigorare în timpul stăpânirii austriece a Bucovinei (1775–1918), când a devenit capitala unui ţinut şi apoi a unui judeţ (atunci s-au construit clădirile spitalului, gării feroviare, primăriei, prefecturii, tribunalului, s-a introdus iluminatul electric, s-au realizat lucrări de canalizare şi de instalare a conductelor de apă potabilă ş.a.). Cu toate acestea, **S.** era la începutul sec. 19 doar un mic oraş cu funcţii administrative. În nov. 1918, oraşul **S.** şi întreaga Bucovină au fost integrate în graniţele fireşti ale României reîntregite. În a doua jumătate a sec. 20, oraşul **S.** a cunoscut o dezvoltare economică, edilitară, social-culturală şi urbană importantă, fiind declarat municipiu şi reşed. jud. omonim la 17 febr. 1968. **Monumente:** Cetatea Sucevei, datând din sec. 14, cu unele transformări şi adăugiri din sec. 15–16, căzută în ruină după 1675, restaurată în 1895-1904, 1961-1970 şi 1999-2000; biserica „Sfântul

Suceava (3). Vedere aeriană asupra Cetăţii Sucevei

Suceava (3). Ruinele Cetăţii Sucevei

Suceava (3). Statuia lui Ştefan cel Mare

Suceava (3). Biserica „Sfântul Gheorghe”-Mirăuți

Gheorghe”-Mirăuți (sau Mitropolia Veche), ctitorie din 1375–1391 a domnului Petru I (Muşat), a fost sediul Mitropoliei Moldovei din 1401, în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, şi până în 1522. Biserica Mirăuți (numită astfel pentru că aici erau miruiți voievozii Moldovei înainte de înscăunare) a suferit repetate distrugeri şi tot atâtea refaceri, fiind reconstruită în întregime la sf. sec. 17 şi începutul sec. 18, restaurată în 1898–1901 sub conducerea arhitectului austriac Karl Adolf Romstorfer şi pictată în 1901-1903 de Karl Jobst. La această biserică a fost uns ca domn (la 2 apr. 1457) Ştefan cel Mare. În 1996–1997, cu ocazia unor lucrări de restaurare, au fost descoperite la biserica Mirăuți mormintele lui Petru I (Muşat) şi al Doamnei Evdochia de Kiev (prima soție a lui Ştefan cel Mare). Biserica „Sfântul Gheorghe”–Mirăuți a fost inclusă, în 1993, pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO şi declarată monument istoric în 2004; biserica „Sfântul Ilie” a fost zidită între 1 mai şi 15 oct. 1488 din porunca lui Ştefan cel Mare, reparată şi pictată în 1632–1653 prin osârdia mitropolitului Varlaam; mănăstirea „Sfântul Ioan cel Nou” (de călugări), cu biserica „Sfântul Gheorghe”, ctitorie din 1514 a domnului Bogdan III cel Chior (fiul lui Ştefan cel Mare) şi terminată în 1522 de Ştefăniță Vodă (fiul lui Bogdan III cel Chior şi nepotul lui Ştefan cel Mare), cu picturi murale interioare şi exterioare realizate în timpul domniei lui Petru Rareş (1532–1534), cu exonartex (pronaos) adăugat de Petru Şchiopul în 1579 şi pridvor realizat în 1827–1828. Iconostasul bisericii datează din 1796, iar turnul-clopotniță din 1589. Acoperişul bisericii este din țiglă smălțuită. Biserica şi ansamblul monahal au fost supuse unor ample restaurări în anii 1751–1760, 1898-1910 şi 1976–1991. În sec. 18, aici a funcționat o şcoală clericală, iar în sec. 19 un Institut teologic. În biserica mănăstirii se află moaştele Sfântului Ioan cel Nou (martirizat în 1303 la Cetatea Albă), aduse aici în 1402 de Alexandru cel Bun. Între 1522 şi 1677, la această mănăstire a fost sediul Mitropoliei Moldovei, iar din 1991 se află reşed. nou înființatei Arhiepiscopii a Sucevei şi Rădăuților. Paraclisul mănăstirii datează din 1629 (cu picturi murale interioare şi exterioare originare), iar stăreția din 1895, cu unele transformări şi adăugiri din 1973 (foişorul) şi 1989 (pridvorul). Biserica „Sfântul Gheorghe” a fost declarată monument UNESCO în 1993 şi monument istoric în 2004; biserica „Sfântul Dumitru”-Domnească, construită în perioada 10 aug. 1534–30 aug. 1535 din inițiativa şi pe cheltuiala domnului Petru Rareş şi pictată în 1537–1538 (păstrează un tablou votiv prost conservat), a fost restaurată în 1822 şi 1990–1991 şi declarată monument istoric în 2004. Turnul-clopotniță (30 m înălțime), ridicat în 1560–1561 din inițiativa domnului Alexandru Lăpuşneanu şi refăcut în 1845, a fost folosit inițial ca foişor de foc. În această biserică se află mormântul lui Bogdan, fiul lui Petru Rareş; biserica „Învierea Domnului”, ctitorie din 1551 a Elenei Rareş (soția lui Petru Rareş), a suferit unele modificări în sec. 18–19, când a devenit biserică a cultului romano-catolic (în perioada 1782–1836). În 1836 a devenit biserică ruteană, iar din 1936 ortodoxă (restaurată în 1957), declarată monument istoric în 2004; biserica „Sfântul Nicolae”-Prăjescu, zidită în anii 1546–1551, reînnoită în 1611 de marele vistier Nicoară Prăjescu, restaurată şi zugrăvită în 1895 şi renovată în 1975-1980; biserica „Înălțarea Domnului” a mănăstirii Todireni din cartierul Burdujeni a fost zidită în 1597, prin osârdia lui Toader Movilă, reparată în 1785 şi devenită biserică de mir în 1864. Biserica a fost renovată în 1984–1993, declarată monument istoric în 2004, iar mănăstirea reînființată în 1992 (de maici). Turnul-clopotniță şi zidul de incintă au fost ridicate în 1597; biserica armeano-gregoriană „Sfântul Simion” (ante 1513, cu unele transformări datând din a doua jumătate a sec. 16), ctitorie a armeanului Donik sau Donig. Biserica a fost închisă în 1969 din cauza gravelor fisuri în pereți, iar după cutremurele din 4 mart. 1977, 30 aug. 1986 şi 30 mai 1990 a fost serios deteriorată, aflându-se în pragul ruinării. Din 2004 se efectuează lucrări de reabilitare a bisericii; biserica armenească „Înălțarea Sfintei Cruci”, ctitorie din 1521 a lui Hacic Hanconian, refăcută de mai multe ori, cu unele transformări din sec. 18. Bolta naosului şi turla bisericii au fost reconstruite în 1955 după ce acestea se prăbuşiseră ca urmare a trepidațiilor provocate de trecerea trenurilor prin apropiere; bisericile cu hramurile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1612), „Adormirea Maicii Domnului”-Iţcani (1639), „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul”- a Coconilor sau Beizadelelor (ctitorie din 1642–1643 a domnului Vasile Lupu pentru a servi ca paraclis al Curții Domneşti, renovată şi pictată în 1884 şi restaurată în 1924–1926) şi „Sfânta Treime” din cartierul Burdujeni (1851,

reparată în 1890–1892); capela „Sfântul Ioan" (1776); mănăstirea Zamca, cu biserica „Sfântul Auxentie", este cel mai important aşezământ monahal al bisericii armene din România, datând de la începutul sec. 15, când a fost şi catedrală episcopală armeană în timpul domniei lui Alexandru cel Bun (1400–1432). Biserica a fost refăcută înainte de anul 1606 prin strădania lui Agopşa Vartanian, perioadă în care a fost ridicat şi turnul-clopotniță, şi pictată în sec. 18. Paraclisul, „Sfântul Grigore" datează din sec. 17. Zidurile de incintă ale mănăstirii Zamca au fost construite în 1690–1691 de către oştile polone ale lui Jan Sobieski, care şi-au stabilit tabăra militară în jurul mănăstirii pentru a opune rezistență oştilor turceşti. Zidurile au fost întărite cu bastioane la colțuri şi cu şanț de apărare, polonezii atribuindu-i numele Zamek (cetățuie, fotăreață) de la care derivă numele actual. În perioada 1997–2004, mănăstirea a fost supusă restaurării capitale şi resfințită la 14 aug. 2004. Turnul-clopotniță a fost restaurat în anii 2007–2008; mănăstirea Hagigadar, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", situată la 15 km de centrul municipiului Suceava, a fost construită în 1512–1513 de Asduadzadur (Bogdan) Donavachian, ca metoc armenesc; biserica romano-catolică (1832-1836, restaurată în 1871, 1935, 1980); Sinagoga (1870, restaurată în 1910, 1983, 2003); Palatul Domnesc (1410, cu unele adăugiri din 1486 şi transformări din sec. 17); clădirea Hanului Domnesc, azi sediul Muzeului de etnografie şi artă populară, a fost construită în sec. 17–18 şi restaurată în 1964–1966, păstrează în interior elemente arhitectonice, specifice artei medievale moldoveneşti; clădirile fostei Prefecturi (construită în 1898 după planul lui Johann Bochnner), azi sediul Muzeului Național al Bucovinei, fostului Tribunal (ridicată după planul lui Ferdinand Fellner în 1885, restaurată în 2007), monument istoric, Muzeului de Ştiintele naturii (1811-1814), Palatului Administrativ (1903-1904); Statuia ecvestră a lui Ştefan cel Mare, turnată în bronz şi dezvelită la 16 sept. 1977, operă a sculptorului Iftimie Bârleanu; Statuia domnnului Petru I (Muşat), operă din 1976 a lui Paul Vasilescu; busturile lui Petru Rareş (operă din 1977 a sculptorului Gavriil Covalski) şi Ciprian Porumbescu (sculptură din 1933 a lui Ioan Cîrdei); Municipiul Suceava este cel mai important centru turistic polarizator al Moldovei de Nord.

Suceava (3). Biserica „Sfântul Ilie"

4. Județ situat în extremitatea de N-NE a României, în partea de N a Moldovei, în bazinele superioare ale râurilor Siret şi Bistrița, între 47°04'33'' şi 47°57'31'' latitudine N şi între 24°57' şi 26°40' longitudine E, limitat de Ucraina (N) şi de jud. Botoşani (NE), Iaşi (SE), Neamț (S-SE), Harghita (S-SV), Mureş (SV), Bistrița-Năsăud (V) şi Maramureş (NV). *Supr.*: 8 553 km² (3,59% din supr. țării), al doilea județ ca mărime al țării, după jud. Timiş. *Populația* (1 ian. 2011): 709 452 loc. (3,31% din populația țării), din care 350 623 loc. de sex masc. (49,4%) şi 358 829 loc. de sex fem. (50,6%). *Populația urbană:* 303 508 loc. (42,8%); *rurală:* 405 944 loc. (57,2%). *Densitatea:* 82,9 loc./km². *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 92,7% români,1,9% rromi, 0,9% ucraineni, 0,3% poloni, 0,3% ruşi-lipoveni, apoi maghiari, evrei, italieni ş.a. *Reşed.: municipiul Suceava. Oraşe:* Broşteni, Cajvana, Câmpulung Moldovenesc (municipiu), Dolhasca, Fălticeni (municipiu), Frasin, Gura Humorului, Liteni, Milişăuți, Rădăuți (municipiu), Salcea, Siret, Solca, Vatra Dornei (municipiu), Vicovu de Sus (este județul cu cele mai multe oraşe din țară). *Comune:* 98. *Sate:* 376 (din care 24 aparțin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor:* 15.

Relieful, predominant muntos (65,4% din supr. jud. **S.**), de podiş şi dealuri (34,6%), aparține Carpaților Orientali şi, respectiv, Pod. Moldovei şi, pe o mică porțiune, Subcarpaților Moldovei, coborând în trepte de la V la E, de la 2 100 m (vf. Pietrosu din M-ții Căliman) la 218 m (în lunca Siretului, la Dolhasca), imprimând o diversitate accentuată a formelor de relief (munți înalți, mijlocii şi scunzi, depresiuni intramontane şi intracolinare, dealuri, podişuri, culoare depresionare de vale, lunci) şi o armonie piesagistică remarcabilă. Zona montană, care acoperă c. 2/3 din supr. jud. **S.**, se află în partea centrală şi vestică a județului, cuprinzând prelungirile M-ților Stânişoarei, Bistriței (masivele Rarău şi Giumalău) şi Călimanului (în S şi SV), apoi M-ții Bârgăului (V-SV) şi Maramureşului (NV), precum şi masivul Suhard (în V) şi Obcinele Bucovinei (jumătatea de N a jud. **S.**, la N de Valea Moldovei). În cadrul unităților montane se evidențiază numeroase depresiuni, bine individualizate, între care cele mai importante sunt: Depr. Dornelor, Câmpulung Moldovenesc, Rădăuți, Gura Humorului, Fundu Moldovei, Solca, Pojorâta, Sadova, Vama, Marginea, Cacica ş.a. La E de zona montană, până la Valea Siretului, se desfăşoară (pe c. 1/3 din supr. jud. **S.**) Pod. Sucevei (parte componentă a Pod. Moldovei), care prezintă, în reg. de contact cu munții, o fâşie îngustă (20 km lățime max.) de masive colinare şi piemonturi pericarpatice (Marginea–Ciungi–Păltinoasa) ce se continuă spre S-SE printr-o zonă de tranziție formată din valea largă a Moldovei (Culoarul Moldovei). Între Valea Moldovei (la E) şi

Suceava (3). Biserica „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" - a Coconilor sau Beizadelelelor

M-ţii Stânişoarei (la V) se intercalează partea de N a Subcarpaţilor Neamţului, respectiv Culmea Pleşu. Ca unităţi aparte de relief se individualizează culoarele de vale ale *Siretului, Sucevei* şi *Moldovei.*

Climă temperat-continentală, cu caracter mai răcoros (din cauza poziţiei nordice a jud. **S.** şi a reliefului predominant muntos), cu variaţii accentuate de la o treaptă de relief la alta. Regimul climatic general prezintă nuanţe de continentalism, care se manifestă atât în sezonul cald al anului, cât şi în cel rece. Configuraţia şi altitudinea reliefului influenţează regimul temp. aerului, pe cel al precipitaţiilor şi pe cel al circulaţiei generale a aerului. Valorile medii anuale ale temp. aerului variază între 0°C pe culmile înalte, c. 2°C în munţii mijlocii, 5°C în zonele depresionare şi 8°C în Pod. Sucevei şi Culoarul Siretului. Temp. max. absolută (38,8°C) s-a înregistrat la Suceava (17 aug. 1952), iar minima absolută (–38,5°C) la Vatra Dornei (13 ian. 1950), egalând, astfel, temp. minimă absolută a ţării înregistrată la Bod (jud. Braşov), la 25 ian. 1942. Cantitatea medie anuală a precipitaţiilor variază altitudinal de la 550 mm în zona de podiş la 800 mm în dealurile subcarpatice, 1 200 mm în reg. munţilor mici şi mijlocii şi c. 1 400 mm pe culmile M-ţilor Căliman. Vânturile predominante bat dinspre V (31,7%), NV (23,6%) şi E (9,4%), cu viteze medii anuale de 2,6 m/s, iar pe culmile înalte valorile max. ale vitezei vânturilor pot depăşi 40 m/s.

Reţeaua hidrografică de pe terit. jud. **S.**, cu o densitate medie de 0,5 km/km^2, aparţine în întregime bazinului râului Siret, care formează limita de E a judeţului pe o lungime de 153 km. Pr. râuri mari care colectează numeroasele pâraie şi râuri mai mici, debuşând apoi în Siret în perimetrul jud. **S.** sau în afara lui, sunt Bistriţa (cu afl. Cârlibaba, Dorna, Neagra Şarului, Bârnaru, Neagra Broştenilor ş.a.), care străbate partea de V şi SV a jud. pe o lungime de 122 km (din totalul de 283 km), Moldova (care culege pe Moldoviţa, Suha, Humor, Voroneţ, Suha Mare, Suha Mică ş.a.), care drenează partea centrală a jud. pe direcţie NV-SE, pe o distanţă de 140 km din totalul de 216 km, Suceava (cu afl. Brodina, Putna, Sucevita, Solca, Soloneţ, Horaiţ, Hătnuţa ş.a.), în partea de NE a jud., Şomuzu Mic şi Şomuzu Mare în partea de E-SE a jud. **S.** Lacurile sunt puţine, fiind reprezentate prin câteva iazuri piscicole (în special pe Şomuzu Mare) şi prin lacul hidroenergetic Bucecea. Există însă importante izv. cu ape minerale în Depr. Dornelor, la Şaru Dornei, Vatra Dornei, Poiana Negrii, Neagra Şarului, Dorna Candrenilor ş.a.

Vegetaţia, condiţionată de diversitatea elementelor fizico-geografice şi climatice, se remarcă printr-o mare varietate a speciilor componente şi printr-o pronunţată etajare. În zonele montane înalte, la peste 1 650 m alt., se întâlnesc pajiştile formate din asociaţii de păiuş roşu *(Festuca rubra)* şi ţăpoşică (*Nardus stricta*), iar pe stâncăriile M-ţilor Rarău şi Căliman se dezvoltă floarea-de-colţi (*Leontopodium alpinum*) – plantă ocrotită de lege, declarată monument al naturii. În golurile alpine apar frecvent tufărişuri de plante lemnoase, compuse din afin (*Vaccinium myrtillus*), jneapăn (*Pinus mugo*), ienupăr (*Juniperus communis* ssp. *nana*) ş.a. Pădurile de conifere, dominate de molid (*Picea abies*), şi pădurile de amestec, alcătuite din molid, fag şi brad (*Abies alba*), acoperă pantele munţilor pe supr. mari, între 1 650 şi 1 000 m alt. Aici se dezvoltă molidul, cu lemn de rezonanţă, din care se fabrică anumite instrumente muzicale. Pădurile de foioase se întâlnesc în Pod. Sucevei, Obcina Mare şi pe versanţii de E ai M-ţilor Stânişoarei, fiind alcătuite din gorun (*Quercus petraea*), stejar *(Quercus robur*), carpen (*Carpinus betulus*), fag (*Fagus silvatica*), tei *(Tilia cordata*) ş.a. Caracteristice pentru jud. **S.** sunt frecventele mlaştini şi turbării cu vegetaţie specifică, întâlnite în Obcina Mestecăniş, în arealul municipiului Rădăuţi şi în cel al com. Poiana Stampei etc., în care apar diferite specii de muşchi (*Sphagnum*) şi bumbăcariţă (*Eriophorum vaginatum*), alături de care vegetează unele relicte glaciare, printre care se remarcă mesteacănul pitic (*Betula nana*), prezent în tinovul Găina de la Lucina.

Fauna este bogată şi variată, multe specii având valoare cinegetică deosebită. Domeniul alpin este frecventat de lumea păsărilor, mai ales de cinteza alpină (*Montifrigila nivalis*) şi de cocoşul de mesteacăn (*Lyrurus tetrix*), care cuibăreşte în jnepenişurile din M-ţii Căliman şi Suhard. Pădurile de conifere şi de foioase adăpostesc numeroase mamifere (urşi, mistreţi, cerbi, râşi, jderi, lupi, vulpi, veverite ş.a), păsări (cocoşul de munte/*Tetrao urogallus,* corbul, ierunca, cojoaica/ *Certhia familiaris,* gaiţa ş.a.), reptile (vipera comună, salamandra ş.a.). Ihtiofauna, care populează apele râurilor de munte, de podiş sau şes, este reprezentată prin păstrăv, lipan, mreană, clean ş.a. În secolele trecute, în perimetrul actual al jud. **S.** au trăit câteva specii de mamifere, care imprimau acestor locuri o notă aparte, cu valoare de simbol,

Suceava (3). Biserica „Sfântul Auxentie" a mănăstirii Zamca

Suceava (3). Vedere generală a mănăstirii Zamca

printre care bourul (dispărut în sec. 16), zimbrul (dispărut în sec. 18) şi capra neagră (existentă până de curând).

Resursele naturale: zăcăminte de minereu de mangan (Iacobeni, Vatra Dornei, Şaru Dornei, Cârlibaba), pirită cupriferă (Fundu Moldovei, Leşu Ursului), sulf (Gura Haitii), blendă şi galenă (Cârlibaba), sare gemă (Cacica), turbă (Neagra Şarului, Iacobeni), baritină (Ostra), calcare, gnaisuri, izv. cu ape minerale (Vatra Dornei, Şaru Dornei, Poiana Negrii, Neagra Şarului, Poiana Stampei, Dorna Candrenilor ş.a.). O categorie aparte o reprezintă pădurile, care la sf. anului 2007 ocupau o supr. de 452 368 ha (locul 1 pe ţară).

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire umană descoperite în perimetrul actual al jud. **S.** datează din Paleoliticul superior, fiind semnalate în arealele localit. Probota, Baia, Bogdăneşti, Dolhasca, Udeşti ş.a. Neoliticul este bine reprezentat prin aşezările scoase la iveală la Suceava, Probota, Rădăşeni, Dolhasca, Drăguşeni, Mihoveni, Bosanci, Solca, Preuteşti ş.a. Epoca bronzului, reliefată de descoperirea mai multor aşezări, cetăţi şi cimitire (în care s-au găsit diferite unelte şi arme din bronz), la Preuteşti, Cajvana, Liteni, relevă înflorirea unei civilizaţii deosebite în perioada de început a traco-geţilor, iar vestigiile hallstattiene de la Volovăţ şi Grăniceşti atestă existenţa stabilă şi trăsăturile specifice culturii materiale ale populaţiilor traco-getice, ale căror urme se vor regăsi, fără întrerupere, de-a lungul secolelor următoare. Cea de-a doua Epocă a fierului (La Tène), ilustrată prin aşezările şi vestigiile descoperite la Bosanci (sec. 4 î.Hr.) şi Zvoriştea (sec. 3 î.Hr.), atestă prezenţa unei active populaţii geto-dacice pe aceste meleaguri. În sec. 1 d.Hr., populaţia dacilor liberi din acest spaţiu geografic (costoboci, carpi) începe să aibă contacte frecvente cu civilizaţia romană, o dată cu stabilirea legiunilor romane la Dunărea de Jos, drept mărturie fiind descoperirile de la Suceava, Şcheia, Podeni, Zvoriştea ş.a. Urmele unor aşezări aparţinând dacilor liberi, descoperite la Suceava, Udeşti ş.a., din care s-au recuperat vase ceramice lucrate la roată, bine arse, confirmă continuitatea de locuire a acestora şi în sec. 2–3. În secolele următoare, populaţia autohtonă românească a împânzit spaţiul sucevean cu aşezări prefeudale (Suceava, Siret, Botoşana, Siliştea ş.a.), care încep

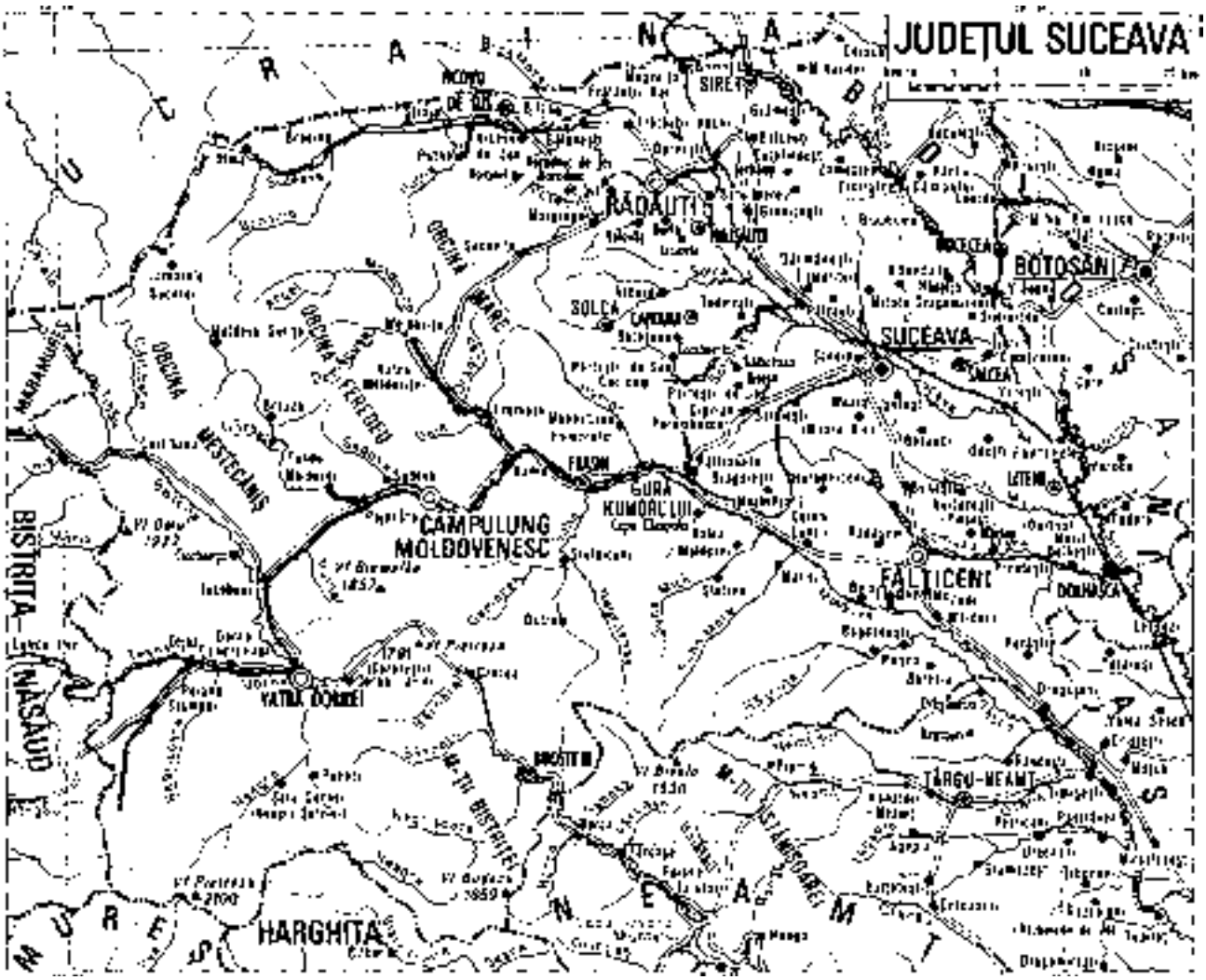

să fie menționate documentar abia în sec. 13–14. În sec. 12–13 existau în perimetrul actual al jud. **S.** mai multe localități, bine organizate (Baia, Rădăuți, Suceava, Siret, Putna ş.a.), care au constituit adevărate puncte de reper în organizarea şi dezvoltarea statului feudal Moldova (apărut la jumătatea sec. 14) prin întemeierea unor cetăți, ctitorii religioase, târguri şi a unor reşedințe voievodale. În perioada de început a statului feudal Moldova, un rol deosebit de important l-a avut localit. Baia, atestată ca oraş în sec. 13 şi apoi menționată cu numele *Civitas Moldaviae* (1339), care a devenit prima capitală a Moldovei în timpul domniei lui Bogdan I (1359–c.1365). Epoca lui Petru I (Muşat) (c. 1375–c. 1391) a constituit o etapă importantă în consolidarea tânărului stat feudal Moldova şi, totodată, o perioadă de dezvoltare a oraşelor, prin construirea de cetăți, fortificații, edificii laice şi religioase etc. La 10 febr. 1388, Petru I (Muşat) a stabilit capitala Moldovei la Suceava, funcție amplificată în timpul domniei lui Ştefan cel Mare, preluată apoi de domnii urmaşi şi păstrată până în 1564, când Alexandru Lăpuşneanu a mutat capitala Moldovei la Iaşi. Apogeul strălucirii meleagurilor sucevene medievale a fost atins în timpul domniei lui Ştefan cel Mare (1457–1504), când au fost emise numeroase hrisoave domneşti referitoare la organizarea ad-tivă, juridică, fiscală, militară, comercială, la dezvoltarea economică şi culturală a acestor zone, la apărarea teritoriului împotriva năvălirilor de tot felul etc. Astfel, Ştefan cel Mare a extins şi întărit Cetatea Sucevei, devenind practic inexpugnabilă, a construit numeroase edificii laice şi religioase (Putna – prima ctitorie a lui Ştefan cel Mare, Voroneț, Pătrăuți ş.a.), a creat (la Putna) ateliere de lucrat broderii, țesături, podoabe, a pus bazele istoriografiei româneşti, prin elaborarea la cancelaria domnească a unor prețioase lucrări referitoare la epoca sa (*Letopisețul anonim al Moldovei, Cronica moldo-germană*) etc. Urmaşii lui Ştefan cel Mare au continuat opera acestuia, prin construirea, refacerea sau doar prin împodobirea lăcaşelor de cult cu picturi interioare şi exterioare, cum sunt cele de la Voroneț, Moldovița, Sucevița, Arbore, Humor etc. În a doua jumătate a sec. 16 şi în sec. 17, deşi capitala Moldovei a fost mutată la Iaşi (1564) de către domnul Alexandru Lăpuşneanu, oraşul Suceava a rămas un important centru urbanistic al Moldovei, unii domni preferând să aibe reşedința tot la Suceava, aşa cum a fost Aron Vodă Tiranul, iar alții, ca Ieremia Movilă, Vasile Lupu au reparat Cetatea Sucevei folosind-o ca adăpost pentru familiile şi averile lor. În a doua jumătate a secolului 18, în urma Războiului Ruso-Turc (1768–1774), Bucovina a fost cedată (7 mai 1775) Imperiului Habsburgic de către Imperiul Otoman, prin actul de la Palamuta, ținută sub administrație militară austriacă până în 1786 şi alipită Galiției în 1790. Astfel, timp de aproape 150 de ani, Bucovina s-a aflat sub stăpânire habsburgică, administrația imperială manifestând un interes deosebit pentru exploatările forestiere şi miniere din această zonă. Revoluția de la 1848 (în urma căreia guvernul de la Viena a acordat Bucovinei autonomie internă şi titlul de ducat), actul Unirii Moldovei cu Țara Românească (24 ian. 1859), proclamarea independenței de stat a României (9 mai 1877) şi Primul Război Mondial au constituit etape importante în lupta pentru unitate națională a românilor din toate provinciile stăpânite de străini, inclusiv a bucovinenilor. Astfel, la 14/27 oct. 1918 s-a format Adunarea constituantă a Bucovinei, care a adoptat moțiunea pentru „Unirea Bucovinei cu celelalte țări româneşti într-un stat național independent", iar la 15/28 nov. 1918, Congresul Național din Bucovina, întrunit la Cernăuți, a hotărât, cu majoritate de voturi, „Unirea necondiționată şi pentru vecie a Bucovinei în vechile ei hotare, până la Ceremuş, Colacin şi Nistru, cu Regatul României". Această hotărâre a românilor bucovineni a fost recunoscută la 10 sept. 1919 prin Tratatul de pace de la Saint-Germain-en-Laye, după ce la 1 dec. 1918, Marea Adunare de la Alba Iulia realizase şi unirea Transilvaniei cu România, creându-se statul național unitar român, cunoscut şi sub numele de România Mare. În perioada interbelică, **S.** a cunoscut un evident progres economico-social, cultural, științific şi de învățământ prin extinderea instituțiilor româneşti în acest teritoriu, prin îmbogățirea rețelei şcolare şi sanitare, prin editarea de cărți, reviste şi ziare în limba română etc. Dar, numai după două decenii soarta vitregă a Bucovinei s-a repetat, de data aceasta prin notele ultimative din 26–27 iun. 1940 adresate de guvernul sovietic, guvernului României, prin care U.R.S.S. anexa partea de N a Bucovinei împreună cu ținutul Herța şi Basarabia. O dată cu intrarea şi participarea României la cel de-al Doilea Război Mondial (iun. 1941), Bucovina, ținutul Herței şi Basarabia au fost eliberate şi reintegrate în hotarele fireşti ale României, până în 1944 când acestea au fost din nou ocupate de trupele sovietice şi încorporate la U.R.S.S. (astăzi, N Bucovinei şi ținutul Herței aflându-se înglobate în Ucraina, ca urmare a destrămării, în 1991, a fostei U.R.S.S.). În perioada postbelică, jud. **S.**, ciuntit din punct de vedere teritorial, a fost obligat să se dezvolte în coordonatele economico-sociale impuse de regimul comunist, până la dispariția acestuia în dec. 1989. În ultimii 200 de ani, ținutul Sucevei a suferit repetate amputări teritoriale şi modificări administrative, oscilând ca supr. între 1 309 km^2 (cel mai mic județ din perioada interbelică, în 1938, cu 2 oraşe – Suceava şi Solca, 68 de sate şi 3 plăşi), 13 750 km^2 (în perioada 1950–1968 când a existat regiunea Suceava, cu opt raioane, zece oraşe şi câteva sute de sate) şi 8 553 km^2 în prezent (al doilea județ al țării ca suprafață, după jud. Timiş).

Economia actuală a jud. **S.**, adaptată la economia de piață, concurențială, se caracterizează printr-o dezvoltare a tuturor ramurilor, în cadrul cărora, alături de agenții economici cu capital majoritar sau integral de stat, un aport mare îl au agenții economici cu capital privat, care asigură o mare varietate de produse şi servicii.

Industria, în stuctura căreia predomină expl. şi prelucr. lemnului (în anul 2007 s-a exploatat 2 467,6 mii m^3 de masă lemnoasă, locul 1 pe țară), are posibilitatea să producă o gamă variată de sortimente prin prezența diverselor unități industriale răspândite în majoritatea localităților județului. Pr. produse industriale realizate de întreprinderile sucevene sunt: energie electrică şi termică (Suceava, Vatra Dornei), maşini-unelte (polizoare, maşini de găurit, maşini pentru aşchierea metalelor ş.a.), piese din fontă, rulmenți, utilaje pentru curățat zăpada, materiale plastice, detergenți, articole tehnice din cauciuc, mobilă, cherestea, parchete, ambalaje din lemn, celuloză şi hârtie, încălțăminte, tricotaje, confecții, fire de in, cânepă şi bumbac, sticlărie pentru

menaj, preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, bere, amidon, lapte praf, lactoză, produse de panificaţie etc. (Suceava, Fălticeni, Rădăuţi, Vatra Dornei, Gura Humorului, Câmpulung Moldovenesc, Siret, Burdujeni, Solca, Putna, Vama ş.a.). O contribuţie importantă în realizarea unei diversităţi cât mai mari de produse o au meşteşugurile tradiţionale care produc vase ceramice (Rădăuţi, Marginea, Dolhasca, Dolheşti ş.a.), unelte şi produse de dulgherit (Ciocăneşti, Sadova, Vama), instrumente populare (Câmpulung Moldovenesc, Fundu Moldovei), scoarţe şi ştergare (Vicovu de Sus, Arbore, Marginea, Mănăstirea Humorului, Frătăuţii Vechi), bundiţe, cojoace, chimire (Vicovu de Sus, Sadova, Coşna, Vama, Frătăuţii Vechi, Botoşana ş.a.).

Agricultura dispune de un apreciabil fond funciar, cu toate că în cadrul jud. **S.** se detaşează net două reg. naturale (de munte, predominant, şi de podiş). La sf. anului 2007, fondul funciar al jud. **S.** era format din 349 544 ha terenuri agricole (40,86% din supr. jud.), din care 339 294 ha (respectiv 97,0%) în proprietate privată, 452 368 ha (52,9% din supr. jud.) acoperite cu păduri, 12 702 ha cu ape şi bălţi şi 40 736 ha alte categorii de suprafeţe (ocupate de locuinţe, căi ferate, drumuri sau terenuri neproductive). În acelaşi an, din totalul supr. gricole (349 544 ha), 181 288 ha (51,9%) erau terenuri arabile, 90 894 ha păşuni, 74 361 ha fâneţe naturale şi 3 001 ha livezi şi pepiniere pomicole. În anul 2007, pe terenurile arabile s-au cultivat porumb (38 606 ha), plante furajere (34 452 ha, locul 3 pe ţară, după jud. Botoşani şi Bihor), cartofi (31 105 ha, locul 1 pe ţară), grâu şi secară (24 026 ha), ovăz (13 035 ha, locul 3 pe ţară, după jud. Satu Mare şi Bihor), orz şi orzoaică, sfeclă de zahăr, in şi cânepă pentru fuior, legume (în special castraveţi, varză şi ceapă) ş.a. Pomicultura, în structura căreia predomină merii şi prunii, se practică în arealele localit. Fălticeni, Rădăuţi, Vultureşti, Preuteşti, Rădăşeni ş.a. În anul 2007, producţia totală de fructe a fost de 45 638 tone (43 282 tone, respectiv 94,8% în sectorul privat), din care 32 571 tone mere, 5 481 tone prune, 3 126 tone pere, 2 587 tone cireşe şi vişine, 1 759 tone nuci (locul 2 pe ţară, după jud. Vâlcea) ş.a. Creşterea animalelor, ocupaţie tradiţională a locuitorilor suceveni, are un rol important în economia jud. **S.**, dispunând de efective mari de bovine şi ovine (în special), care folosesc întinsele păşuni şi fâneţe naturale. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 176 999 capete bovine (în special din rasele Pinzgau şi Siementhal), locul 1 pe ţară, cu o producţie anuală de 3 455 000 hl lapte (locul 1 pe ţară), 125 156 capete porcine (rasele Marele Alb, Landrace, Hampshire, Cornwall), 206 711 capete ovine (Ţurcană şi Ţigaie), 10 279 capete caprine, 35 974 capete cabaline (în special rasa Huţul, crescut în hergheliile de la Rădăuţi şi Lucina), locul 3 pe ţară după jud. Botoşani şi Iaşi; avicultură (1 415 525 capete păsări); apicultură (19 020 familii de albine). În 2008, majoritatea efectivelor de animale aparţineau sectorului privat, respectiv 99,7% la bovine, 99,8% la porcine, 99,9% la ovine.

Căile de comunicaţie au cunoscut o permanentă extindere şi modernizare ca urmare a creşterii potenţialului economic şi turistic al jud. **S.** La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare sucevene însuma 526 km (locul 3 pe ţară, după jud. Timiş şi Constanţa), din care 248 km linii electrificate, cu o densitate de 61,5 km/1 000 km^2 (superioară mediei pe ţară, care este de 45,2 km/1 000 km^2). Importanţa transportului feroviar (cu activitate în spaţiul sucevean din ultimul sfert al sec. 19) este amplificată de prezenţa unui tronson pe terit. jud. **S.** al magistralei feroviare (electrificată în anii 1978–1979) Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Mărăşeşti–Bacău–Roman–Paşcani–Suceava–Vicşani (punct de frontieră şi vamă) cu legături spre Ucraina şi Polonia. Câteva noduri de c.f. (Dolhasca, Vereşti, Suceava, Dărmăneşti, Vama) permit ramificarea liniilor de c.f. către alte direcţii. Linia de c.f. Suceava–Vatra Dornei, care străbate (în arealul com. Iacobeni) prelungirile Obcinei Mestecăniş printr-un tunel lung de 1 666 m, aflat la 956 m alt., a fost prelungită (în perioada interbelică) spre Dorna Candrenilor–Lunca Ilvei – Ilva Mică – Năsăud, asigurând legăturile cu Transilvania. La sf. anului 2007, lungimea drumurilor publice din arealul jud. **S.** totaliza 2 527 km (din care 1051 km drumuri modernizate, locul 2 pe ţară după jud. Olt), cu o densitate de 29,5 km/100 km^2. Cu toate că jud. **S.** este împânzit de drumuri şi şosele care se întretaie în numeroase locuri, formând importante noduri rutiere (Suceava, Rădăuţi, Păltinoasa, Frasin, Pojorâta, Vatra Dornei ş.a.), din cauza suprafeţei mari a acestuia (8 553 km^2) rezultă o densitate mică (29,5 km/100 km^2) a reţelei de drumuri, inferioară mediei pe ţară (33,9 km/100 km^2). Traficul aerian de mărfuri şi călători se efectuează prin intermediul aeroportului din oraşul Salcea, situat la 12 km E de municipiul Suceava.

Învăţământ, cultură şi artă. După dec. 1989, reţeaua unităţilor de învăţământ de pe terit. jud. **S.** funcţionează atât în regim de stat, cât şi în sistem particular. În anul şcolar 2007–2008, în jud. **S.** îşi desfăşurau activitatea 29 de grădiniţe de copii, cu 25 281 copii înscrişi şi 1 239 educatori, 126 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 71 691 elevi şi 4 495 cadre didactice, 41 licee, cu 27 552 elevi şi 1 817 profesori, 36 şcoli profesionale, cu 8 433 elevi şi 919 profesori, o universitate („Ştefan cel Mare", la Suceava) cu nouă facultăţi, 11 039 studenţi şi 327 profesori. La sf. anului 2007, reţeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea zece case de cultură, 134 cămine culturale, un cinematograf, 333 biblioteci, cu 5 068 000 vol., 22 muzee, 15 ansambluri folclorice cu programe complexe (între care ansamblul artistic „Ciprian Porumbescu"), numeroase formaţii de dansuri populare, tarafuri, fanfare etc. Activitatea sportivă suceveană se desfăşoară în cadrul celor 102 secţii sportive, cu 1 893 sportivi legitimaţi, 112 antrenori şi 72 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare de pe cuprinsul jud. **S.** era formată din 11 spitale, cu 3 324 paturi (un pat de spital la 212 locuitori), şase dispensare, 309 cabinete medicale private, 270 cabinete stomatologie particulare, 251 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 887 medici (un medic la 795 locuitori), 251 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 812 locuitori) şi 3 160 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism. Varietatea şi frumuseţea peisajelor naturale, multitudinea monumentelor naturii, ale celor istorice şi de artă feudală, bogăţia, diversitatea şi originalitatea elementelor etnografice şi de artă populară (în mare parte nealterate), numeroasele staţiuni climaterice şi balneo-climaterice, frecvenţa obiectivelor muzeistice, particularităţile

florei şi faunei (multe cuprinse în rezervaţii naturale) etc. asigură jud. **S.** un potenţial turistic optim, situându-l printre regiunile clasice de turism ale ţării (în special zona cunoscută sub denumirea de Nordul Bucovinei). Marea întindere a spaţiului montan, subcarpatic şi de podiş oferă o gamă largă de frumuseţi peisagistice şi de monumente ale naturii, printre care se remarcă relieful Masivului Căliman (cel mai reprezentativ edificiu vulcanic din Carpaţii româneşti), cu stâncile lui ruiniforme având forme fantastice (cunoscute sub numele de „12 Apostoli") şi cu Parcul naţional de aici (15 300 ha), relieful carstic şi rezidual al masivului Rarău (lapiezuri, doline, chei, peşteri, turnuri, pereţi abrupţi, stânci svelte – Pietrele Doamnei, Pietrele Albe etc.), cu celebra sa rezervaţie forestieră de pe versantul de E, numită Codrul secular Slătioara (393,6 ha) şi cu fânaţele montane „Todirescu" (44 ha), cheile Bistriţei de la Zugreni, valea superioară a Moldovei, turbăriile cu valoare terapeutică de la Poiana Stampei, rezervaţia naturală de molidişuri seculare (290 ha) şi cea paleontologică (1 ha) de la Pojorâta, fânaţele de la Bosanci ş.a. Cele mai valoroase monumente istorice şi de arhitectură se găsesc la Suceava (Cetatea de Scaun, biserica Mirăuţi, mănăstirea Zamca, mănăstirea „Sfântul Ioan cel Nou" ş.a.), Rădăuţi (biserica „Sfântul Nicolae" sau Bogdana, catedrala ortodoxă ş.a.), Gura Humorului (mănăstirea Voroneţ), Mănăstirea Humorului, Sucevita, Vatra Moldoviţei, Putna, Arbore, Pătrăuţi, Siret, Baia (prima capitală a Moldovei) şi multe altele. O atracţie turistică deosebită o reprezintă vetrele folclorice şi etnografice care abundă în forme multiple şi originale, de la cântece şi dansuri populare, până la veşminte, tipuri de case şi gospodării, datini şi obiceiuri străvechi etc. Arta populară se remarcă îndeosebi prin ţesături şi cusături (Arbore), bundiţe, cojoace, chimire, instrumente populare (Câmpulung Moldovenesc, Ciocăneşti, Fundu Moldovei, Coşna, Vama, Vicovu de Sus, Frătăuţii Vechi, Botoşana ş.a.), ceramică neagră (Marginea), case ornamentate artistic pe pereţii exteriori (Ciocăneşti) etc. La toate acestea se mai adaugă numeroasele muzee şi case memoriale la Suceava, Fălticeni, Mălini (satul natal al lui Nicolae Labiş), Spătăreşti (satul unde s-a născut actorul Matei Millo), Ciprian Porumbescu (numit anterior Stupca) ş.a., precum şi renumitele staţiuni balneoclimaterice Vatra Dornei, Şaru Dornei, Poiana Negrii, Dorna Candrenilor, Cacica ş.a. La sf. anului 2007, capacitatea de cazare turistică a jud. **S.** era de 6 831 locuri, repartizate în 28 de hoteluri şi moteluri, patru cabane, şase campinguri, 23 de vile, 49 de pensiuni turistice urbane, 120 de pensiuni turistice rurale şi 34 de case ţărăneşti (care practică noua formă de agroturism). Indicativ auto: *SV.*

Localităţile jud. Suceava

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. CÂMPULUNG MOLDOVENESC (1411)	
2. FĂLTICENI (1435)	1. Şoldăneşti (1384) 2. Ţarna Mare
3. RĂDĂUŢI (1393)	
4. SUCEAVA (1388)	
5. VATRA DORNEI (1592)	1. Argestru 2. Roşu 3. Todireni

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. BROŞTENI (1488)	1. Hăleasa 2. Lungeni 3. Neagra	1. Cotârgaşi 2. Dârmoxa 3. Frasin 4. Holda 5. Holdiţa 6. Pietroasa
2. CAJVANA (1575)		1. Codru
3. DOLHASCA (1398)		1. Budeni 2. Gulia 3. Poiana 4. Poienari 5. Probota 6. Siliştea Nouă 7. Valea Poienei
4. FRASIN (1785)	1. Bucşoaia	1. Doroteia 2. Plutoniţa

5. GURA HUMORULUI (1490)	1. Voroneț	
6. LITENI		1. Corni 2. Roşcani 3. Rotunda 4. Silištea 5. Vercicani
7. MILIŞĂUȚI*	1. Bădeuți 2. Lunca	1. Gara
8. SALCEA	1. Mereni 2. Plopeni 3. Văratec	1. Prelipca
9. SIRET (sec. 12)	1. Mănăstioara 2. Pădureni	
10. SOLCA (1418)		
11. VICOVU DE SUS (1436)	1. Bivolăria	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ADÂNCATA	1. **Adâncata** 2. Călugăreni 3. Feteşti
2. ARBORE	1. **Arbore** (1503) 2. Bodnăreni 3. Clit
3. BAIA	1. **Baia** (sec. 13) 2. Bogata
4. BĂLĂCEANA	1. **Bălăceana**
5. BĂLCĂUȚI	1. **Bălcăuți** (1471) 2. Gropeni (sec. 17) 3. Negostina (1747)
6 BERCHIŞEŞTI	1. **Berchişeşti** 2. Corlata
7. BILCA	1. **Bilca** (1436)
8. BOGDĂNEŞTI	1. **Bogdăneşti** (1393)
9. BOROAIA	1. **Boroaia** 2. Bărăşti 3. Giuleşti 4. Moişa 5. Săcuța
10. BOSANCI	1. **Bosanci** (1432) 2. Cumpărătura
11. BOTOŞANA	1. **Botoşana**
12. BREAZA	1. **Breaza** 2. Breaza de Sus 3. Pârâu Negrei
13. BRODINA	1. **Brodina** 2. Brodina de Jos 3. Cununschi 4. Dubiusca 5. Ehreşte 6. Falcău 7. Norocu 8. Paltin 9. Sadău 10. Zalomestra
14. BUNEŞTI	1. **Buneşti** 2. Petia 3. Podeni 4. Şes 5. Unceşti
15. BURLA	1. **Burla**
16. CACICA	1. **Pârteştii de Sus** (1415) 2. Cacica 3. Maidan 4. Runcu 5. Solonețu Nou
17. CALAFINDEŞTI	1. **Calafindeşti** (1490) 2. Botoşanița Mare
18. CAPU CÂMPULUI	1. **Capu Câmpului** (1514)
19. CÂRLIBABA	1. **Cârlibaba** (1782) 2. Cârlibaba Nouă 3. Iedu 4. Şesuri

* (Până la 7 sept.1976, fosta com. Milişăuți s-a numit Bădeuți, iar între 7 sept.1976 şi 20 mai 1996 a purtat numele Emil Bodnaraş.

5. Ţibău
6. Valea Stânei

20. CIOCĂNEŞTI
1. **Ciocăneşti**
2. Botoş

21. CIPRIAN PORUMBESCU
1. **Ciprian Porumbescu** (1350)

22. COMĂNEŞTI
1. **Comăneşti** (1601)
2. Humoreni

23. CORNU LUNCII
1. **Cornu Luncii**
2. Băişeşti
3. Brăieşti
4. Dumbrava
5. Păiseni
6. Sasca Mare
7. Sasca Mică
8. Sasca Nouă
9. Şinca

24. COŞNA
1. **Coşna**
2. Podu Coşnei
3. Romăneşti
4. Teşna
5. Valea Bancului

25. CRUCEA
1. **Crucea** (1803)
2. Chiril
3. Cojoci
4. Satu Mare

26. DĂRMĂNEŞTI
1. **Măriței**
2. Călineşti
3. Călineşti-Vasilache
4. Dănila
5. Dărmăneşti
6. Mărițeia Mică

27. DOLHEŞTI
1. **Dolheştii Mari**
2. Dolheştii Mici
3. Valea Bourei

28. DORNA-ARINI
1. **Cozăneşti**
2. Dorna-Arini (1595)
3. Gheorghiţeni
4. Ortoaia
5. Rusca
6. Sunători

29. DORNA CANDRENILOR
1. **Dorna Candrenilor** (1772)
2. Dealu Floreni
3. Poiana Negrii

30. DORNEŞTI
1. **Dorneşti** (1490)
2. Iaz

31. DRĂGOIEŞTI
1. **Măzănăeşti**
2. Drăgoieşti
3. Lucăceşti

32. DRĂGUŞENI
1. **Drăguşeni**
2. Broşteni
3. Gara Leu

33. DUMBRĂVENI
1. **Dumbrăveni** (1430)
2. Sălăgeni

34. FÂNTÂNA MARE
1. **Fântâna Mare** (1455)
2. Cotu Băii
3. Praxia
4. Spătăreşti

35. FÂNTÂNELE
1. **Fântânele** (1621)
2. Băneşti (1622)
3. Cotu Dobei
4. Slobozia
5. Stamate (sec. 17)

36. FORĂŞTI
1. **Forăşti** (1595)
2. Antoceni
3. Boura
4. Manolea
5. Oniceni
6. Roşiori
7. Ruşi
8. Ţoleşti
9. Uideşti

37. FRĂTĂUŢII NOI
1. **Frătăuții Noi** (1412)
2. Costişa

38. FRĂTĂUŢII VECHI
1. **Frătăuții Vechi**
2. Măneuți

39. FRUMOSU
1. **Frumosu** (1454)
2. Deia
3. Dragoşa

40. FUNDU MOLDOVEI
1. **Fundu Moldovei** (f. 1802)
2. Botuş
3. Botuşel
4. Braniştea
5. Colacu
6. Delniţa
7. Deluţ
8. Obcina
9. Plai
10. Smida Ungurenilor

41. GĂLĂNEŞTI
1. **Gălăneşti**
2. Hurjuieni

42. GRĂMEŞTI
1. **Grămeşti** (1632)
2. Bălineşti
3. Botoşaniţa Mică
4. Rudeşti
5. Verbia

43. GRĂNICEŞTI
1. **Grăniceşti** (1490)
2. Dumbrava
3. Gura Solcii
4. Iacobeşti
5. Româneşti
6. Slobozia Sucevei

44. HĂNŢEŞTI
1. **Hănţeşti** (1431)
2. Arţari
3. Bereşti

45. HÂRTOP
1. **Hârtop**

46. HORODNIC DE JOS
1. **Horodnic de Jos**

47. HORODNIC DE SUS
1. **Horodnic de Sus**

48. HORODNICENI
1. **Horodniceni**
2. Boteşti
3. Brădăţel
4. Mihăieşti
5. Rotopăneşti

49. IACOBENI
1. **Iacobeni** (1772)
2. Mestecăniş

50. IASLOVĂŢ
1. **Iaslovăţ**

51. ILIŞEŞTI*
1. **Ilişeşti**
2. Braşca

52. IPOTEŞTI
1. **Ipoteşti** (1586)
2. Lisaura (1820)
3. Tişăuţi (1432)

52. IZVOARELE SUCEVEI
1. **Izvoarele Sucevei** (f. 1762)
2. Bobeica
3. Brodina

54. MARGINEA
1. **Marginea**

55. MĂLINI
1. **Mălini** (1498)
2. Iesle
3. Pâraie
4. Poiana Mărului
5. Văleni-Stânişoara

56. MĂNĂSTIREA HUMORULUI
1. **Mănăstirea Humorului**
2. Pleşa
3. Poiana Micului

57. MITOCU DRAGOMIRNEI
1. **Mitocu Dragomirnei** (1587)
2. Dragomirna
3. Lipoveni
4. Mitocaşi

58. MOARA
1. **Moara Nica**
2. Bulai
3. Frumoasa
4. Groapa Vlădichii
5. Liteni
6. Moara Carp
7. Vornicenii Mari
8. Vornicenii Mici

59. MOLDOVA-SULIŢA
1. **Moldova-Suliţa** (f. 1762)
2. Benia

60. MOLDOVIŢA
1. **Moldoviţa** (1443)
2. Argel
3. Demacuşa
4. Raşca

61. MUŞENIŢA
1. **Baineţ**
2. Bănceşti
3. Climăuţi
4. Muşeniţa
5. Văşcăuţi
6. Vicşani

62. OSTRA
1. **Ostra** (1475)
2. Tărnicioara

63. PANACI
1. **Panaci** (f. 1790)
2. Catrinari
3. Coverca
4. Drăgoiasa
5. Glodu
6. Păltiniş

64. PĂLTINOASA
1. **Păltinoasa**
2. Capu Codrului

65. PĂTRĂUŢI
1. **Pătrăuţi**

66. PÂRTEŞTII DE JOS
1. **Pârteştii de Jos**
2. Deleni
3. Varvata
4. Vârfu Dealului

67. POIANA STAMPEI
1. **Poiana Stampei** (1593)
2. Căsoi
3. Dornişoara
4. Pilugani
5. Prăleni
6. Tătaru
7. Teşna

68. POIENI-SOLCA
1. **Poieni-Solca** (1783)

69. POJORÂTA
1. **Pojorâta**
2. Valea Putnei

70. PREUTEŞTI
1. **Preuteşti**
2. Arghira
3. Bahna Arin
4. Basarabi

*Până la 7 mai 2004, com. Ilişeşti s-a numit Ciprian Porumbescu.

5. Huşi
6. Leucuşeşti

71. PUTNA
1. **Putna**
2. Gura Putnei

72. RĂDĂŞENI
1. **Rădăşeni** (1424)
2. Lămăşeni (1365)
3. Pocoleni (sec. 19)

73. RÂŞCA
1. **Râşca** (1542)
2. Buda
3. Dumbrăveni
4. Jahalia
5. Slătioara

74. SADOVA
1. **Sadova**

75. SATU MARE
1. **Satu Mare**
2. Ţibeni

76. SIMINICEA
1. **Siminicea** (1431)
2. Grigoreşti

77. SLATINA
1. **Slatina** (1498)
2. Găineşti (1498)
3. Herla

78. STRAJA
1. **Straja** (1750)

79. STROIEŞTI
1. **Stroieşti** (1429)
2. Vâlcelele
3. Zahareşti

80. STULPICANI
1. **Stulpicani**
2. Gemenea
3. Negrileasa
4. Slătioara
5. Vadu Negrilesei

81. SUCEVIŢA
1. **Sucevița** (1582)
2. Voievodeasa

82. ŞARU DORNEI
1. **Neagra Şarului**
2. Gura Haitii
3. Plaiu Şarului
4. Sărişor
5. Sărişoru Mare
6. Şaru Bucovinei
7. Şaru Dornei (1630)

83. ŞCHEIA
1. **Şcheia** (1590)
2. Florinta
3. Mihoveni
4. Sfântu Ilie
5. Trei Movile

84. ŞERBĂUŢI
1. **Şerbăuți**
2. Călineşti

85. TODIREŞTI
1. **Todireşti** (1490)
2. Costâna
3. Părhăuți
4. Sârghieşti
5. Soloneț

86. UDEŞTI
1. **Udeşti**
2. Chilişeni
3. Luncuşoara
4. Mănăstioara
5. Plăvălari
6. Poieni-Suceava
7. Racova
8. Reuseni (1451)
9. Ruşii-Mănăstioara
10. Securiceni
11. Ştirbăț

87. ULMA
1. **Ulma**
2. Costileva
3. Lupcina
4. Măgura
5. Nisipitu

88. VADU MOLDOVEI
1. **Vadu Moldovei**
2. Cămârzani
3. Ciumuleşti
4. Dumbrăvița
5. Ioneasa
6. Mesteceni
7. Movileni
8. Nigoteşti

89. VALEA MOLDOVEI
1. **Valea Moldovei** (1453)
2. Mironu

90. VAMA
1. **Vama** (1408)
2. Molid
3. Prisaca Dornei
4. Strâmtura

91. VATRA MOLDOVIŢEI
1. **Vatra Moldoviței**
2. Ciumârna
3. Paltinu

92. VEREŞTI
1. **Vereşti**
2. Bursuceni
3. Corocăieşti
4. Hancea

93. VICOVU DE JOS
1. **Vicovu de Jos** (1436)

94. VOITINEL
1. **Voitinel**

95. VOLOVĂŢ
1. **Volovăț** (1401)

96. VULTUREŞTI
1. **Pleşeşti**
2. Giurgeşti

3. Hreaţca
4. Jacota
5. Mereşti
6. Osoi
7. Valea Glodului
8. Vultureşti

97. ZAMOSTEA

1. **Zamostea** (1490)
2. Badragi
3. Ciomârtan
4. Cojocăreni
5. Corpaci
6. Lunca
7. Nicani
8. Răuţeni
9. Tăuteşti

98. ZVORIŞTEA

1. **Zvoriştea**
2. Buda
3. Dealu
4. Poiana
5. Slobozia
6. Stânca
7. Stâncuţa
8. Şerbăneşti

SUCEVENI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Pod. Covurlui, în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului; 1 963 loc. (1 ian. 2011): 975 de sex masc. şi 988 fem. Viticultură. Cămin cultural (1950). Pe terit. satului Suceveni au fost descoperite (1969) urmele unei aşezări neolitice, fortificată cu şanţ dublu, în care s-a găsit ceramică de tip Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.). Până la 17 febr. 1968, com. şi satul **S.** s-au numit *Tudor Vladimirescu*. În arealul com. **S.** se află pădurea Pogăneşti (40 ha), declarată rezervaţie forestieră şi Balta Leahu (80 ha), inclusă pe lista ariilor protejate.

SUCEVIŢA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată într-o mică depresiune de la poalele de E ale Obcinei Mari, pe cursul superior al râului Suceviţa, la 49 km NV de municipiul Suceava; 2 827 loc. (1 ian. 2011): 1 375 de sex masc. şi 1 452 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). În satul Suceviţa, atestat documentar, prima oară, la 6 aug. 1582, se află mănăstirea Suceviţa (de maici) cu biserica având hramul „Învierea Domnului", ctitorie din anii 1581–1584 a lui Gheorghe Movilă (episcop de Rădăuţi şi apoi mitropolit al Moldovei). Ulterior, fratele acestuia, Ieremia Movilă (vornic şi apoi domn al Moldovei în perioadele 1595–1600 şi 1600–1606) a adăugat bisericii câte un pridvor deschis (la N şi la S) şi a construit zidurile de incintă şi turnurile de apărare. Protejată de o puternică incintă fortificată (100 x 104 m), cu ziduri înalte (6 m) şi groase (3 m), întărite cu 4 turnuri de colţ, masive, şi un turn de poartă, cu paraclis, biserica mănăstirii, capodoperă a arhitecturii medievale moldoveneşti, păstrează atât la interior, cât şi la exterior, un valoros ansamblu de picturi murale, executate în frescă, în anii 1595–1596 (terminate la 26 iul. 1596) de către fraţii zugravi Ioan şi Sofronie. Picturile, realizate într-o gamă cromatică variată, pe un fond predominant verde închis, într-un număr foarte mare de imagini (este biserica cu cel mai mare număr de imagini pictate), reprezintă o amplă naraţiune din *Vechiul* şi *Noul Testament,* din istoria Bisericii creştine, din cultura greco-romană şi din viaţa moldovenilor de la sf. sec. 16. Pe pereţii interiori se remarcă scenele din „Geneză" şi din „Viaţa lui Moise", „Legenda Sfântului Nicolae", scene care redau minunile şi patimile mântuitorului nostru Iisus Hristos (în naos), tabloul votiv care înfăţişează întreaga familie a lui Ieremia Movilă, tabloul votiv cu mitropolitul Gheorghe Movilă ş.a., iar la exterior, „Scara lui Ioan Climax" sau „Scara Virtuţilor", impresionantă prin amplasarea şi contrastul dintre ordinea îngerilor şi haosul iadului, prin lupta dintre bine şi rău şi prin încercarea omului de a păşi spre perfecţiune, „Arborele lui Ieseu", „Imnul acatist" ş.a. Iconostasul a fost realizat în lemn de tisă, sculptat în stil baroc-rococo, în anul 1801. Ansamblul monahal a fost supus unor ample lucrări de restaurare în anii 1960–1970. Aici se

Suceviţa. Vedere de ansamblu a complexului monahal

Sucevița. Biserica „Învierea Domnului”

află mormintele lui Gheorghe şi Ieremia Movilă şi ale familiei Movileştilor. Muzeul mănăstirii posedă o valoroasă colecție de obiecte de artă veche religioasă (epitaf din sec. 15, ferecături în argint, broderii, manuscrise vechi, cu miniaturi şi argintate, icoane, un chivot donat de Ieremia Movilă, obiecte de cult, învelitorile de mormânt ale lui Ieremia şi Simion Movilă etc.). Obiectiv turistic. Biserica mănăstirii Sucevița se află pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO ca monument de arhitectură. În satul Sucevița mai există, în cimitir, biserica „Arătarea Domnului” (1772).

SUCIDAVA → Corabia.

SUCIU DE SUS, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Depr. Lăpuş, la poalele de S-SV ale M-ților Țibleş şi cele de NE ale Culmii Breaza, pe râul Suciu; 3 894 loc. (1 ian. 2011): 1 961 de sex masc. şi 1 933 fem. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri). Pe terit. satului Suciu de Sus, menționat documentar, prima oară, în 1325, au fost descoperite (1887, 1913, 1961) o necropolă de incinerație datând din Epoca bronzului mijlociu (sec. 15–14 î.Hr.) şi o necropolă de înhumație de la începutul Epocii fierului (1200–450/300 î.Hr.) în care s-a găsit material arheologic caracteristic unei culturi (*Cultura Suciu*), reprezentată prin ceramică tipică (castroane tronconice carenate, ceşti cu o toartă supraînălțată, cu decor geometric spiralic ş.a.) şi prin numeroase depozite de bronzuri. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru” (1771), în satul Larga. Agroturism. Până la 21 iul. 2003, com. **S.** a avut în componență satul Groşii Țibleşului, care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor.

SUDIȚI, com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului, pe dr. râului Ialomița; 2 151 loc. (1 ian. 2011): 1 072 de sex masc. şi 1 079 fem. Produse lactate. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Creşterea păsărilor, ovinelor, bovinelor şi porcinelor. Moară. Biserică zidită în 1855-1856 prin osârdia lui T. Doicescu. Conac (sec. 19). Pădurea Berleşti-Popeşti (600 ha).

SUHAIA 1. Lac de luncă, situat în partea de S a Câmpiei Boian, pe cursul inf. al râului Călmățui, în lunca de pe stg. Văii Dunării, în arealul com. Suhaia, jud. Teleorman. Supr.: 14,6 km^2; vol.: 18 mil. m^3. Lungime: 5 km; lățime max.: 2 km. În anii 1960–1970 s-au efectuat lucrări de îndiguire şi desecare a luncii Dunării, reducându-se mult luciul de apă al acestui lac (avea c. 20 km lungime şi c. 4 km lățime max.), pentru redarea terenurilor scoase de sub ape, agriculturii. Arie protejată pentru avifaună.

2. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Boian, pe stg. Dunării şi pe cursul inf. al râului Călmățui; 2 373 loc. (1 ian. 2011): 1 159 de sex masc. şi 1 214 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, plante uleioase, legume etc. Viticultură. Piscicultură. Conacul „Capra” (1910). Până la 7 mai 2004, com. **S.** a avut în componență satul Fântânele, care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor.

SUHARĂU, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în partea de N a Câmpiei Jijiei Superioare, pe cursul superior al râului Başeu, la granița cu Ucraina; 5 010 loc. (1 ian. 2011): 2 422 de sex masc. şi 2 588 fem. Mori pentru măcinat grâul şi porumbul. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, fasole ş.a. Parc dendrologic. În satul Oroftiana, atestat documentar în 1430, se află o cetate de pământ, extinsă pe 14 ha (sec. 8–10), şi bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului” (1797–1803, zidită prin strădania maiorului M. Petrovici şi reparată în 1894) şi „Sfântul Nicolae ” (construită în anii 1848–1850 prin grija lui C. Frunzete şi căzută în ruină după anul 1910), iar în satul Suharău, menționat documentar în 1520, există o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae” (1792–1793), căptuşită cu lut în 1897. În satul Lişna există o biserică din zid, cu hramul „Sfinții Voievozi”, construită în anii 1814–1816 din inițiativa hatmanului Anastase Başotă, cu unele transformări din 1847 şi reparații în anii 1886–1888. În arealul com. **S.** se află pădurea Stuhoasa (60 ha), cu fagi seculari, declarată rezervație forestieră.

SUHARD 1. Munții ~, masiv muntos în partea de N a Carpaților Orientali, alcătuit din şisturi cristaline şi dolomit, situat între râurile Bistrița Aurie (la N şi E), Dorna (la S), Coşna (la V) şi pasul Rodna, respectiv izv. Someşului Mare (la NV). Are aspectul unei culmi prelungi, cu direcție NV-SE, cu o creastă pr. care coboară altimetric de la 1 932 m în NV (vf. Omu, alt. max. a masivului) la 1 639 m în SE (vf. Ouşoru) şi care domină spre S Depr. Dornelor cu un abrupt de 500–600 m înălțime. Acoperit cu păduri de molid, iar la peste 1 500 m alt. pajişti naturale, folosite pentru păstorit.

2. Masiv muntos în SE M-ților Giurgeu (Carpații Orientali), alcătuit din calcare tithonice, care domină spre S valea superioară a Bicazului, pasul Bicaz şi Lacu Roşu. Alt. max.: 1 589 m. La poalele masivului **S.** se află *Lacu Roşu*.

Suhard (2). Masivul Suhard

Suhard (1). Vârful Ouşoru (în planul îndepărtat)

Suhard (1). Abruptul Munţilor Suhard

Obiectiv turistic. Cabană (1 091 m alt.). Pârtie de schi în lungime de 2 400 m şi diferenţă de nivel de 600 m.

SUHU, râu, afl. stg. al Siretului pe terit. com. Şendreni, jud. Galaţi; 61 km; supr. bazinului: 378 km^2. Izv. din Pod. Covurlui, curge pe direcţie N-S, drenând partea de S a Pod. Covurlui şi partea centrală a Câmpiei Covurlui, iar pe terit. com. Independenţa îşi schimbă direcţia de curgere spre SE, având albia paralelă cu cea a Siretului.

SUHURLUI, com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Covurlui; 1 555 loc. (1 ian. 2011): 806 de sex masc. şi 749 fem. Culturi de cereale, legume ş.a. Biserica „Sfântul Dumitru" (1935-1948). Com. **S.** a fost înfiinţată la 16 mai 2008 prin desprinderea satului Suhurlui din com. Rediu, jud. Galaţi.

SULINA 1. Braţul central al gurilor de vărsare ale Dunării (cel mai scurt şi mai drept) care se desprinde din braţul Tulcea la al doilea ceatal/ramificaţie (Ceatalul Sfântu Gheorghe) şi traversează partea mediană a Deltei Dunării, vărsându-se în Marea Neagră, la 900 m aval de oraşul Sulina. Lungimea: 71 km; lăţimea max.: 250 m; ad. max.: 18 m. În perioada 1880–1902, braţul **S.** a fost supus unor lucrări de canalizare, dragare şi rectificare a cursului (braţul a fost scurtat de la 83,8 km la 71 km, iar coeficientul de sinuozitate a fost redus la 1,03), prin suprimarea coturilor care stânjeneau navigaţia, pentru asigurarea şi menţinerea unor adâncimi optime de navigaţie fluvio-maritimă (7–10 m). Prin acest braţ se scurg 16,9% din apele fluviului, cu un vol. mediu de c. 700 m^3/s şi o cantitate de aluviuni transportate de c. 5,8 mil. tone pe an. Este cel mai circulat braţ al Dunării, cu un intens trafic fluvio-maritim de mărfuri şi călători. La 2 sept. 1991, la Mila 30 + 170 m, a eşuat nava rusească de mărfuri „Rostok", blocând transversal canalul Sulina şi îngreunând traficul. După mai multe încercări de scoatere a navei de sub apă şi de deblocare a canalului, situaţia a rămas nerezolvată, navigaţia în această zonă s-a desfăşurat greu, printr-o mică deviere a cursului care ocolea nava scufundată. În perioada 2004–2005, un consorţiu olandez a întreprins ample lucrări de degajare, reuşind ca la 9 dec. 2005 canalul **S.** să fie complet eliberat de nava eşuată şi redat navigaţiei. Braţul **S.** este cunoscut şi sub denumirea *canalul* **S.**

Sulina (2). Farul vechi

2. Oraş în jud. Tulcea, în partea de E a Deltei Dunării, pe ţărmul Mării Negre, la 3,5 m alt. (este oraşul situat la cea mai joasă alt. din România), la vărsarea braţului Sulina în Marea Neagră, la 29°41'24'' longitudine estică (punctul care marchează extremitatea de E a ţării), la 75 km E de Tulcea; 4 295 loc. (1 ian. 2011): 2 168 de sex masc. şi 2 127 fem. Supr.: 33,2 km^2, din care 3,5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 227 loc./km^2. Important port fluvio-maritim. Constr. de nave fluviale. Far maritim (59 m înălţime), construit în 1982. Farul vechi (17,34 m înălţime), construit în 1869-1870 de inginerii Sir Charles Hartley şi M. Engelhardt, azi declarat monument istoric, se află astăzi în zona centrală a oraşului, cu c. 900 m în urma actualei guri de vărsare a braţului Sulina în Marea Neagră, din cauza înaintării uscatului în mare ca urmare a depunerilor de aluviuni transportate de braţul Sulina. **Istoric.** Prima menţiune documentară a aşezării datează din anul 950, când localitatea apare consemnată cu numele *Solina* în lucrarea *De administrando imperio* a împăratului bizantin Constantin VII Porfirogenetul. În documentele anului 1318, aşezarea este

Sulina (2). Fostul palat al Comisiunii Europene a Dunarii de Jos

amintită ca schelă genoveză, iar în 1327 figura pe o hartă întocmită de italianul Pietro Visconti. În sec. 14–16, **S.** figurează în numeroase portulane şi hărţi italiene. În 1850, **S.** apare menționată ca sat de pescari, iar în 1856 a căpătat statutul de porto-franco, pe care şi l-a menținut până la 25 iul. 1931. **Monumente:** fostul palat al Comisiunii Europene a Dunării de Jos, construit în 1860-1868; biserica „Sfântul Nicolae" (1863–1868, restaurată în 1923 şi 1956); catedrala ortodoxă cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Alexandru", construită în două etape (1910–1912, 1933–1934 şi renovată în 1982); biserica romano-catolică (1863, restaurată în 1936); biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel", de rit vechi (1991-1995); casa în care a locuit E. Botez, autorul romanului „Europolis" (inspirat din viața Sulinei), cunoscut sub pseudonimul literar Jean Bart (sec. 19). Important centru turistic. Plaje.

SULIȚA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Câmpiei Jijiei Superioare, în zona de confl. a râului Burla cu Sitna; 3 054 loc. (1 ian. 2011): 1 517 de sex masc. şi 1 537 fem. Confecții textile; prelucr. cărnii; produse de panificație. Trei mori pentru măcinat cereale. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr şi sfeclă furajeră, floarea-soarelui, cartofi, fasole ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Pomicultură. Iazul Drăcşani pentru peşte. Bibliotecă publică (peste 30 000 vol.). Cămin cultural (1928). Centru de ceramică populară roşie. În satul Sulița, într-o pădure de stejari de pe Dealul Cozancea, se află mănăstirea Cozancea (de călugări), inițial cu biserica din lemn având hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1684 a paharnicului Constantin Balş. Biserica actuală a fost zidită în 1732, pe locul celei din lemn, prin strădania lui Vasile Balş. Aşezământul monahal a fost închis de autoritățile comuniste în 1959 şi redeschis în 1990. În anii 1990–1992 s-au mai construit două corpuri de chilii şi s-a pictat integral biserica. Clopotniță din 1840. În satul Sulița există şi biserica ce poartă hramul „Sfântul Nicolae" (1820–1826, restaurată în 1858 şi 1903), alături de care se află o clopotniță din 1882. În arealul com. **S.** se află o porțiune din lacul Drăcşani (440 ha), unul dintre cele mai mari iazuri din jud. Botoşani, amenajat pentru piscicultură şi pentru irigații. Popas turistic. Până la 7 apr. 2004, com. **S.** a avut în componență satele Blândeşti, Cerchejeni şi Şoldăneşti, care la acea dată au format com. Blândeşti, jud. Botoşani.

SULTANU, masiv deluros în Subcarpații Prahovei, reprezentând alt. max. a acestora (849 m).

SUPLAC, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică, la confl. cu Sântioana; 2 195 loc. (1 ian. 2011): 1 083 de sex masc. şi 1 112 fem. Haltă de c.f. (în satul Laslău Mare). Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Pomicultură; viticultură; legumicultură. În satul Suplac, menționat documentar, prima oară, în 1325, se află o biserică unitariană (1699).

SUPLACU DE BARCĂU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în depresiunea omonimă (închisă de Dealurile Barcăului la S şi Dealurile Viişoarei la N), pe râul Barcău; 4 414 loc. (1 ian. 2011): 2 184 de sex masc. şi 2 230 fem. Stație de c.f. (în satul Suplacu de Barcău). Nod rutier. Zăcăminte de petrol şi de lignit (în satul Borumlaca) şi de nisipuri bituminoase. Satul Suplacu de Barcău, menționat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294, a fost grav afectat de inundațiile provocate de râul Barcău la 14–15 iun. 1997 (40 de case distruse şi 8 victime).

SUPLAI, Dealurile Suplaiului, zonă deluroasă în partea de N a Pod. Someşan, situată în extremitatea de E a Dealurilor Ciceului, între văile râurilor Sălăuța (la E) şi Ilişua (la V). Dealurile Suplaiului, cu înălțimi cuprinse între 400 şi 800 m alt., sunt alcătuite predominant din depozite helvețiene (argile marnoase, conglomerate, nisipuri) şi sunt fragmentate de văi largi, cu versanți afectați de alunecări. Alt. max.: 853 m (vf. Surila). În arealul acestor dealuri se evidențiază câteva depresiuni bine individualizate (Suplai, Agrieş şi Spermezeu).

SUPUR, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Crasnei şi ale Codrului cu Câmpiile Tăşnadului şi Ardudului, pe râul Crasna; 4 359 loc. (1 ian. 2011): 2 148 de sex masc. şi 2 211 fem. Reşed. com. **S.** este satul *Supuru de Jos.* Stație (în satul Supuru de Jos) şi haltă de c.f. (în satul Supuru de Sus). Muzeu sătesc. Stație hidrologică (Supuru de Jos). Balastieră. Expl. lemnului. Morărit; produse de panificație. Viticultură. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satele Supuru de Jos şi Supuru de Sus apar menționate documentar, prima oară, în 1215, iar satul Dobra în 1214. Bisericile ortodoxe cu acelaşi hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Supuru de Sus (1789) şi Hurezu Mare (1804).

SURAIA, com. în jud. Vrancea, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe dr. Siretului; 5 789 loc. (1 ian. 2011): 2 808 de sex masc. şi 2 981 fem. Stație de c.f. (în satul Suraia). Expl. de balast. Fabrică de sucuri naturale (din mere). Produse din răchită împletită. Centru pomicol (meri, pruni, peri). Satul Dimaci, desființat la 17 febr. 1968 şi înglobat în satul Suraia, apare menționat prima oară, la 12 ian. 1495, într-un act emis de domnul Ştefan cel Mare. În satul Suraia se află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809) şi „Cuvioasa Parascheva" (ante 1809, rezidită în 1888). Până la 7 apr. 2004, com. **S.** a avut în componență satul Bilieşti care la acea dată a devenit comună.

SURANI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în zona Subcarpaților Buzăului, pe râul Lopatna; 1 816 loc. (1 ian. 2011): 943 de sex masc. şi 873 fem. Expl. de gaze naturale. Prelucr. lemnului. Creşterea ovinelor, bovinelor şi porcinelor. Pomicultură (pruni, meri, nuci). În satul Surani se află biserica „Sfântul Dumitru" (1816, reparată în 1872).

SURDILA-GĂISEANCA, com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în SV Câmpiei Brăilei; 2 587 loc. (1 ian. 2011): 1 237 de sex masc. şi 1 350 fem. Haltă de c.f. (în satul Surdila-Găiseanca). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume, pepeni ş.a. În satul Filipeşti, atestat documentar în 1835, au fost descoperite urmele unui castru roman din sec. 2–3 şi se află biserica „Sfântul Nicolae" (1925, restaurată în 2011), iar în satul Surdila-Găiseanca, întemeiat în 1851 cu numele *Câță,* se află o biserică zidită în 1923.

SURDILA-GRECI, com. în jud. Brăila, alcătuită din 4 sate, situată în SV Câmpiei Brăilei; 1 499 loc. (1 ian. 2011): 751 de sex

masc. şi 748 fem. Staţie de c.f. (în satul Surdila-Greci). Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, legume etc. Complex avicol. Sere legumicole. Satul Surdila-Greci a fost înfiinţat în 1858.

SURDUC 1. Măgura ~, masiv deluros situat în Dealurile Lugojului, constituind alt. max. a acestora (496 m).

2. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de NV ale Dealurilor Gârboului şi cele de SE ale culmii Prisnel, pe râul Someş, în zona de confl. cu râurile Almaş, Briglez şi Cristolţel; 3 698 loc. (1 ian. 2011): 1 808 de sex masc. şi 1 890 fem. Staţie de c.f. (în satul Surduc). Nod rutier. Expl. de cărbune brun (în satele Surduc şi Cristolţel), de nisip cuarţos şi de argilă. Producţie de cărămidă şi ţiglă. Prelucr. lemnului. În satul Tihău a funcţionat, până în anii '60 ai sec. 20, un centru de ceramică populară roşie, iar în satele Turbuţa şi Tihău există meşteri artizani care confecţionează împletituri din răchită. În arealul satului Tihău au fost descoperite (1958) urmele unui castru roman (129 x 144 m), datând din sec. 2-3, construit din zid, străjuit de turnuri dreptunghiulare. În satul Surduc, menţionat documentar, prima oară, în 1544, se află castelul „Józsica" (sec. 17, cu unele refaceri din sec. 19), iar în satul Turbuţa, atestat documentar în 1387, există o biserică ortodoxă, din lemn (10,30 x 4,50 m), cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17, pictată în 1816).

SURILA, masiv deluros în Dealurile Suplaiului, situat pe terit. jud. Bistriţa-Năsăud, între râurile Sălăuţa (la E), Bichigiu (la S şi V) şi Fiad (la N). Alt. max.: 853 (vf. Surila). Alcătuit din gresii, argile marnoase, conglomerate şi nisipuri.

SURPATELE, Mănăstirea ~ → Frânceşti.

SURU, vârf situat în extremitatea de V a M-ţilor Făgăraş, format din şisturi cristaline. Alt.: 2 283 m. Acoperit cu păşuni alpine. Cabană (1 450 m alt.).

SUSENI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 10 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Piteştiului cu Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Dâmbovnic; 3 130 loc. (1 ian. 2011): 1 501 de sex masc. şi 1 629 fem. Haltă de c.f. (în satul Suseni). Expl. de calcar. Fermă de creştere a ovinelor. Bisericile cu hramurile „Înălţarea Domnului" (1753) şi „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1840), în satele Găleşeşti şi Strâmbeni.

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 5 sate, situată în partea de S a Depr. Giurgeu, la poalele de N ale vf. Amza (1 694 m alt.) din SE M-ţilor Gurghiu şi cele de V ale M-ţilor Hăşmaş, pe cursul superior al râului Mureş, în zona de confl. cu Belchin; 5 092 loc. (1 ian. 2011): 2 538 de sex masc. şi 2 554 fem. Haltă de c.f. (în satul Valea Strâmbă). Nod rutier. Expl. de andezit (în satul Chileni). Expl. şi prelucr. lemnului. Moară de apă (1875) şi muzeu etnografic (în satul Suseni). Piste pentru schi (în satul Valea Strâmbă). Satul Suseni apare menţionat documentar, prima oară, în 1567. Biserică romano-catolică (sec. 15), cu zid de incintă şi turn de poartă (în satul Valea Strâmbă). Rezervaţie speologică (peştera Şugău).

3. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului, pe dr. văii Mureşului; 2 425 loc. (1 ian. 2011): 1 198 de sex masc. şi 1 227 fem. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Legumicultură. Muzeu ţărănesc (în satul Luieriu). În satul Suseni, menţionat documentar, prima oară, în 1319, se află ruinele unei biserici din sec. 13-16.

SUSLĂNEŞTI, Rezervaţia ~ → Mioarele.

SUTEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în SE Piem. Olteţului, pe râul Pesceana; 1 967 loc. (1 ian. 2011): 985 de sex masc. şi 982 fem. Produse textile; prelucr. lemnului. Pomicultură. Viticultură. Cămin cultural (1938) cu o clădire din 1982. Bibliotecă publică (f. 1948) cu peste 6 300 vol. (2007). Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1780), „Sfinţii Voievozi" (1822–1826), „Sfânta Treime (1821, restaurată în anii 1867 şi 1925) şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1900), în satele Suteşti, Boroşeşti, Verdea şi Suteşti. Satul Suteşti apare menţionat documentar, prima oară, la 3 aug. 1514. Până la 7 apr. 2004, com. **S.** a avut în componenţă satele Cetăţeaua, Izvoraşu, Mitrofani şi Racu, care la acea dată au format com. Mitrofani, jud. Vâlcea.

SUZANA, Mănăstirea ~ → Măneciu.

SVINECEA MARE, vârf în partea centrală a M-ţilor Almăj, alcătuit din calcare jurasice, constituind alt. max. a acestora (1 224 m). De la poalele lui de E izvorăsc râurile Berzasca şi Rudăria.

SVINIŢA, com. în jud. Mehedinţi, formată dintr-un sat, situată pe stg. văii Dunării, la poalele de S ale M-ţilor Almăj, străjuită de neck-ul Trescovăţ, la graniţa cu Serbia; 982 loc. (1 ian. 2011): 463 de sex masc. şi 519 fem. Pescuit. Muzeu etnografic. Aici au fost descoperite vestigiile unui castru roman din sec. 2-3. Satul Sviniţa este atestat documentar în 1743. Ruinele cetăţii Tri Kule (1429), care era formată din trei turnuri legate între ele printr-un gard de palisade care includea o incintă sub forma unui triunghi. Cetatea a fost inundată parţial de apele lacului Portile de Fier I. Rezervaţie paleontologică în care apar depozite jurasice ce conţin o faună marină abundentă (amoniţi, belemniţi, brahiopode, bivalve).

Sviniţa. Ruinele cetăţii Tri Kule

Şş

ŞAG, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului, pe râul Timiş; 2 916 loc. (1 ian. 2011): 1 428 de sex masc. şi 1 488 fem. Staţie de c.f. (în satul Şag), inaugurată în 1858. Expl. de nisip cuarţos. Producţie de mobilă, de mat de construcţie şi de încălţăminte. Creşterea bovinelor. Satul Şag apare menţionat documentar în 1333 cu numele *Sagad.* În com. **Ş.** se află mănăstirea Timişeni (de maici), întemeiată în 1944 de mitropolitul Vasile Lăzărescu. Biserica actuală, cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", a fost construită în 1968–1972 prin grija I.P.S. Nicolae Corneanu şi pictată de Victor Jurcă, iar biserica „Izvorul Tămăduirii" a fost zidită în anii 2002-2008; biserica romano-catolică (1884). Primărie (1887). În anul 2003 a început construirea unei biserici mai mari şi a unui corp de chilii. Până la 7 mai 2004, com. **Ş.** a avut în componenţă satual Parţa, care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor.

ŞAGU, com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Vingăi, pe cursurile superioare ale râurilor Slatina şi Apa Mare; 3 989 loc. (1 ian. 2011): 1 984 de sex masc. şi 2 005 fem. Staţie de c.f. (în satul Şagu). Viticultură. În satul Şagu, menţionat documentar în 1333, se află biserica ortodoxă cu hramul „Intrarea Domnului în Ierusalim", construită în 1977-1982 pe locul uneia din anul 1800.

ŞAMŞUD, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 2 sate, situată la poalele Dealurilor Majei, pe cursul superior al râului Maja; 1 758 loc. (1 ian. 2011): 872 de sex masc. şi 886 fem. Izvoare cu ape minerale sulfuroase (în satul Valea Pomilor). Pomicultură (meri, peri, pruni). Centru viticol şi de vinificaţie. În stul Şamşud, menţionat documentar, prima oară, în 1349 se află biserica ortodoxă cu hramul „Înălţarea Domnului" (1850).

ŞANDRA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului, la 35 km NV de municipiul Timişoara; 2 885 loc. (1 ian. 2011): 1 414 de sex masc. şi 1 471 fem. Expl. de petrol (din 1968). Staţie de c.f. (inaugurată în 1884). Agroturism. Biserică romano-catolică (1836), în satul Şandra. Satul Şandra a fost înfiinţat în 1833 cu numele *Alexandria* după numele episcopului Alexandru de Zagreb care era proprietarul terenurilor din acea zonă. La 1 ian. 1833, acesta a semnat un contract prin care permitea celor 140 de familii de colonişti germani proveniţi dn localităţile apropiate să se aşeze pe moşia lui şi să înfiinţeze satul Alexandria (în germană *Schanderhaas* sau *Alexanderhausen*). Com. **Ş.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Şandra şi Uihei din com. Biled, jud. Timiş.

ŞANŢ, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de N ale M-ţilor Bârgău şi cele de SE ale M-ţilor Rodnei, pe cursul superior al Someşului Mare; 3 493 loc. (1 ian. 2011): 1 729 de sex masc. şi 1 764 fem. Expl. de min. complexe (în satul Şanţ) şi de min. cuprifere (în satul Valea Mare). Expl. şi prelucr. lemnului. Muzeu etnografic. Centru de prelucr. artistică a lemnului, de cusături şi ţesături populare. Satul Şanţ apare menţionat documentar, prima oară, în anul 1600. Turism ecvestru. Complexul „Poiana Zânelor". Teleschi.

ŞAROŞ → Băgaciu.

ŞARU DORNEI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 7 sate, situată în partea de S a Depr. Dornelor, la 903–1 100 m alt., la poalele de NE ale M-ţilor Căliman şi cele de NV ale M-ţilor Bistriţei, pe râul Neagra Şarului, la 130 km SV de municipiul Suceava; 4 244 loc. (1 ian. 2011): 2 131 de sex masc. şi 2 113 fem. Reşed. com. este satul *Neagra Şarului.* Expl. de min. de mangan (în satul Şaru Dornei), de sulf (în satul Gura Haitii) şi de turbă (în satul Neagra Şarului). Producţie de mobilă, de brânzeturi şi caşcaval. Moară (1890), în satul Gura Haitii. Centrul unei interesante zone etnografice în care se confecţionează cojoace lungi şi bundiţe decorate cu motive vegetale, zoomorfe sau geometrice

Şaru Dornei. Vedere generală

(în satul Şaru Dornei). Centru de dogărie. Staţie de îmbuteliere a apelor minerale (Şaru Dornei). Staţiune balneoclimaterică de interes general, recunoscută pentru apele sale minerale carbogazoase, bicarbonatate, sodice, calcice, magneziene, hipotone, analizate pentru prima oară în anul 1787 de geologul austriac Richard Hacquet. Rezultatele analizelor sale, publicate în lucrarea *Neueste physicalischpolitische Reisen in der Jahren 1788–1789 durch die dacischen und sarmatischen Karpathen,* apărută la Nürnberg în 1790, reprezintă prima analiză chimică a unei ape minerale din România. În 1888, dr. A. Löbel a făcut un studiu balneoclimatic al apelor minerale de la Şaru Dornei, pe care l-a publicat în „Bade-Zeitung" din Viena. Calităţile gustative ale apelor minerale de la Şaru Dornei (foarte acidulate) fac ca ele să fie utilizate în mod special ca ape de masă. În satul Şaru Dornei, atestat documentar în 1630, se află o biserică din anul 1710, iar în satul Şaru Bucovinei exiastă biserica „Sfântul Dimitrie" (1854-1856). În arealul com. **Ş.D.** se află rezervaţia naturală „Tinovul Şaru Dornei" (35 ha) în cadrul căreia vegetează muşchiul de turbă (*Sphagnum wulfianum*), pinul *(Pinus silvestris f. turfosa*) şi peştera Luanei. Agroturism. Centru turistic şi punct de plecare spre vf. Pietrosu din M-ţii Căliman (2 100 m alt.).

ŞASA → Bucium.

ŞĂRMĂŞAG 1. Dealurile Şărmăşagului, zonă deluroasă situată în partea de N a Dealurilor Vestice (Dealurile Silvano-Someşene), extinsă la N de Măgura Şimleului, între văile râurilor Crasna (la V) şi Maja (la E). Sunt alcătuite predominant din depozite argilo-nisipoase de vârstă pannoniană şi prezintă culmi domoale, separate de culoare depresionare. Alt. max.: 348 m. Cunoscute şi sub numele de *Dealurile Majei.*

2. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 6 sate, situată la poalele dealurilor omonime, pe râul Zalău, în zona de confl. cu Crasna; 6 483 loc. (1 ian. 2011): 3 204 de sex masc. şi 3 279 fem. Nod feroviar şi rutier. Expl. de lignit. În arealul satului Şărmăşag, menţionat documentar, prima oară, în 1355, a fost descoperit (1941) un tezaur dacic de argint, datând din a doua jumătate a sec. 1 î.Hr., alcătuit din patru brăţări şi trei fibule. În satul Ilişua, atestat documentar în 1321, se află o biserică reformată de la începutul sec. 17, cu turn din 1896.

ŞĂULIA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Colinelor Comlodului (Câmpia Sărmaşului), pe râul Bologa; 2 167 loc. (1 ian. 2011): 1 079 de sex masc. şi 1 088 fem. Haltă de c.f. (în satul Şăulia). Expl. de gaze naturale. Produse textile; prelucr. lemnului. Lacuri piscicole cu o supr. totală de 90,6 ha. Creşterea bovinelor, porcinelor şi ovinelor. Culturi de cartofi şi de cereale. Satul Şăulia apare menţionat documentar, prima oară, în 1277. Motel.

ŞCHEIA 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, la poalele culmii Şcheia; 3 405 loc. (1 ian. 2011): 1 736 de sex masc. şi 1 669 fem. Expl. de calcare oolitice. Viticultură. Satul Şcheia, cunoscut în trecut cu numele *Şcheia Pojorăşti,* apare menţionat documentar, prima oară, în 1443. În satul Şcheia există o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Gheorghe", ctitorie de la mijlocul sec. 17 a domnului Vasile Lupu, conacul „Alexandrescu" (sec. 19) şi un bordei (sec. 19). Rezervaţia geologică de calcare oolitice Şcheia-Floreşti (1 ha). Până la 7 apr. 2004, com. **Ş.** a avut în componenţă satele Drăguşeni şi Frenciugi, care la acea dată au format com. Drăguşeni, jud. Iaşi.

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în partea centrală a Pod. Sucevei, pe dr. râului Suceava, la 4 km NV de municipiul Suceava; 9 649 loc. (1 ian. 2011): 4 914 de sex masc. şi 3 458 fem. Nod rutier. Aici, oastea comandată de Ştefan cel Mare a înfrânt (la 6 mart. 1486) oastea pretendentului la tron, Hruet (Hronoda), susţinut de trupele turceşti aflate sub comanda lui Bali-beg Malkoçoğlu. În satul Sfântu Ilie se află biserica „Sfântul Ilie", ctitorie din 1488 a lui Ştefan cel Mare, restaurată şi repictată în anii 1632–1653, cu un valoros ansamblu de picturi murale interioare, între care se remarcă un tablou votiv care îl înfăţişează pe domnul Ştefan cel Mare; catapeteasmă datând din anul 1705; în satul Şcheia , atestat documentar la 1 sept. 1590, există biserica „Sfântul Nicolae" (1841).

ŞCHEIA POJORĂŞTI → Şcheia (1).

ŞCHEII BRAŞOVULUI, vechi cartier al municipiului Braşov, unul dintre pr. centre ale vieţii orăşeneşti a românilor din Transilvania. Pe lângă biserica „Sfântul Nicolae" din Şchei (→ Braşov [2]) a funcţionat, din 1493, cea mai veche şcoală românească din Transilvania. După stabilirea definitivă (1559) la Braşov a diaconului Coresi (? - c. 1583), tipograf şi editor renumit, **Ş.B.** a devenit un înfloritor centru cultural, aici existând o importantă şcoală de traducători şi, totodată, un loc important unde se tipăreau numeroase cărţi în limbile română şi slavonă. Astfel, în 1559, apare la Braşov *Întrebare creştinească,* prima carte românească tipărită de Coresi. În 1570, tot aici, au apărut două cărţi fundamentale pentru cultul ortodox: *Psaltirea românească* – se pare, o editare corectată şi stilizată a *Psaltirii Şcheiene* (copie din sec. 16 a unei traduceri în limba română a psalmilor lui David) şi *Liturghierul românesc* – prima carte de rit, tipărită în româneşte, probabil operă a traducătorilor de la biserica „Sfântul Nicolae" din Şcheii Braşovului. Ultima şi cea mai importantă carte românească tipărită de Coresi la Braşov este *Carte ce se cheamă evanghelie cu învăţătură,* 1581, care reprezintă o culme a activităţii sale tipografice şi a contribuţiei la dezvoltarea limbii literare. După o perioadă de stagnare, **Ş.B.** a cunoscut o nouă înflorire în prima jumătate a sec. 19, în special o dată cu apariţia primului număr, la 12 mart. 1838, a „Gazetei de Transilvania". Totodată, la **Ş.B.** a funcţionat în sec. 18–19 un centru de pictură pe sticlă a icoanelor, ca urmare a stabilirii aici (în jurul anului 1780) a unor iconari veniţi de la *Nicula.* La **Ş.B.** s-au format, printre alţii, iconarii Ghimbă, Dolfi, Ioan Popp, Ioan Trâmbiţaş ş.a.

ŞCHEULEŢ → Alexnadru I. Cuza.

ŞCHIAUCA → Perieţi (1).

ŞEGARCEA, oraş în jud. Dolj, situat în partea de E a Câmpiei Desnăţuiului, la 110 m alt., la 25 km S de municipiul Craiova; 8 024 loc. (1 ian. 2011): 3 944 de sex masc. şi 4 140 fem. Supr.: 116,5 km^2, din care 5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 641 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Fabrici de furfurol, de prelucr. a lemnului (mobilă, binale, lădiţe pentru legume ş.a.) şi de nutreţuri combinate. Centru viticol şi de vinificaţie, specializat în producţia de vinuri roşii superioare (Pinot Noir, Merlot, Cabernet Sauvignon ş.a. şi de struguri de masă (Chasselas, Muscat Hamburg ş.a.). Producţie de coniac. Cramă construită în anii 1904–1906, cu o capacitate de înmagazinare de 2,8 mil. litri. Siloz de cereale (1949). Anual, are loc la **Ş.** serbarea folclorică „Culesul

viilor". **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite două fusaiole, un inel cu sigiliu şi o monedă romană emisă în timpul împăratului Publius Aelius Hadrianus (117–138). Informaţiile orale referitoare la întemeierea localităţii, perpetuate de-a lungul anilor, arată că aici s-au stabilit (fără a se menţiona data) câteva familii venite din Segarcea pe Olt (azi com. Segarcea-Vale, jud. Teleorman), care părăsiseră locurile natale din cauza birurilor grele. Prima menţiune documentară a localităţii datează din 10 iun. 1416, iar apoi la 15 sept. 1557. Pentru a-i atrage pe moşia sa şi a-i folosi ca forţă de muncă, Sultănica (proprietara acestor terenuri) le-a construit pe la mijlocul sec. 16 o biserică din lemn lângă un izvor de apă. În jurul acestui nucleu s-a dezvoltat ulterior aşezarea rurală care a fost declarată oraş la 17 febr. 1968. **Monumente:** biserica fostei mănăstiri Şegarcea, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în jurul anului 1547, incendiată de tătari în timpul invaziei din anii 1716–1718, refăcută în 1862 şi reparată în anii 1903 şi 1925. Mănăstirea Şegarcea a fost mult timp metoh al bisericii Zlătari din Bucureşti.

ŞEICA MARE, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe râul Vişa, în zona de confl. cu râul Calva; 4 941 loc. (1 ian. 2011): 2 455 de sex masc. şi 2 486 fem. Staţie de c.f. (în satul Şeica Mare). Nod rutier. Fabrică particulară de ţesături industriale (plase pentru cauciucuri, benzi rulante etc.), dată în folosinţă la 16 febr. 1996. Viticultură. În arealul satului Boarta, atestat documentar în 1349, au fost descoperite (1891, 1947–1949, 1965–1967) urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturii Petreşti (sf. milen. 3 î.Hr.), peste care s-a suprapus o aşezare din perioada de tranziţie de la Neolitic la Epoca bronzului, aparţinând culturii Coţofeni (2500–1800 î.Hr.). Tot aici a fost găsit un tezaur alcătuit din două coliere din aur, datând de la începutul primei Epoci a fierului – Hallstatt (1200–450/300 î.Hr.). Satul Şeica Mare apare menţionat documentar, prima oară, în perioada 1308–1310, iar apoi în 1351 ca reşed. a unui scaun săsesc. În 1705, în timpul Răscoalei curuţilor, satul a fost distrus aproape în întregime, fiind refăcut ulterior. În 1780, la **Ş.M.** a fost înfiinţată o şcoală românească. În satul Buia, atestat documentar în 1296, se află o biserică din sec. 15, cu turn din 1786, azi evanghelică, şi un castel construit în mai multe etape (sec. 14–17), care a fost pentru scurt timp în posesia lui Mihai Viteazul, după bătălia de la Şelimbăr din 1599. În satul Şeica Mare există o cetate ţărănească, cu biserică de incintă (1503, cu unele transformări din sec. 16 şi 19), iar în satul Boarta, castelul „Tobias" (1770).

ŞEICA MICĂ, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Pod. Hârtibaciului, pe stg. văilor Vişa şi Târnava Mare; 1 754 loc. (1 ian. 2011): 883 de sex masc. şi 866 fem. Viticultură. Creşterea bovinelor. Pe terit. satului Şeica Mică au fost descoperite urmele unei cetăţi de pământ, datând din Hallstatt (1200–450/300 î.Hr.), un tezaur dacic de argint (sec. 2 î.Hr.), alcătuit din trei coliere, cinci brăţări, un lanţ, două fibule, 356 denari republicani romani, urmele unei aşezări rurale, cu necropolă, din sec. 2–3 şi ale alteia din sec. 5–6, precum şi un tezaur de monede bizantine, din aur, ascuns la începutul sec. 6. În satul Şeica Mică, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1311–1348, se află o biserică din sec. 15, cu unele transformări din sec. 16 şi 19 (azi biserică evanghelică), fortificată în sec. 16, declarată monument istoric, o casă parohială a bisericii evanghelice (1754) şi casa „Geiger" (1771, cu transformări ulterioare). Vulcani noroioşi (în satul Şoroştin).

ŞEITIN, com. în jud. Arad, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Aradului, pe dr. Mureşului; 3 104 loc. (1 ian. 2011): 1 557 de sex masc. şi 1 547 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, cartofi, legume etc. Prelucr. lemnului. În arealul satului Şeitin, menţionat documentar în anul 1138 cu numele *Villa Sahtu*, a fost descoperită o necropolă din sec. 3–5.

ŞELARU, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râurile Dâmbovnic şi Glavacioc; 3 365 loc. (1 ian. 2011): 1 670 de sex masc. şi 1 695 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Mori de cereale. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, legume etc. Biserica având hramul „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1866), în satul Fierbinţi.

ŞELIMBĂR, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Sibiu, în zona de confl. a râului Sebeş cu Cibin, la 5 km SE de municipiul Sibiu; 6 704 loc. (1 ian. 2011): 3 328 de sex masc. şi 3 376 fem. Halte de c.f. (în satele Şelimbăr şi Veştem). Pomicultură (meri, peri, pruni). Creşterea porcinelor (în satul Veştem). În arealul com. **Ş.** au fost descoperite vestigii neolitice şi din perioada dacoromană (ceramică, cărămizi folosite pentru mozaicuri şi pavimente). La **Ş.**, armata comandată de Mihai Viteazul a înfrânt (la 18/28 oct. 1599) oastea transilvană a principelui Andrei Báthori. Domnul Ţării Româneşti a înaintat apoi către Alba Iulia, intrând triumfal în aceasta la 1 nov. 1599, instituindu-şi astfel stăpânirea asupra întregului terit. al Transilvaniei. În satul Şelimbăr, menţionat documentar, prima oară, în 1323, se află o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), cu unele transformări din 1423 şi 1804, ruinele unei cetăţi ţărăneşti din sec. 15 şi un monument comemorativ ridicat în 1932 în amintirea victoriei obţinute de Mihai Viteazul în lupta cu oastea lui Andrei Báthori. Bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1782–1787, cu picturi murale interioare originare realizate de fraţii Nicolae şi Alexandru Grecu), „Adormirea Macii Domnului" (1937, pictată în 1938), „Cuvioasa Parascheva" (1842, cu picturi murale interioare originare) şi „Adormirea Maicii Domnlui" (construită în 1824 pe locul uneia ce data din 1690, pictată în 1927 de Petru Modran şi turn-clopotniţă din 1690), în satele Mohu, Şelimbăr, Veştem şi Bungard.

ŞENDRENI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe stg. Siretului, în zona de confl. cu râul Mălina, care înainte de vărsarea în Siret, formează lacul Mălina; 3 961 loc. (1 ian. 2011): 1 995 de sex masc. şi 1 966 fem. Staţie (în satul Şendreni) şi haltă de c.f. (în satul Şerbeştii Vechi). Nod rutier. Abator şi antrepozite frigorifice. Prelucr. lemnului (lăzi şi ambalaje). Piscicultură. Han. Pe terit. satului Şendreni au fost descoperite (1961) urmele unei aşezări romane cu necropolă (sec. 2–3), în care s-au găsit o statuie de dimensiuni mari a lui Iupiter Dolihenus stând în picioare pe un taur şi un relief al Cavalerului trac. Pe malul lacului Mălina a fost identificată o aşezare autohtonă de bordeie (sec. 10–11). Rezervaţia paleontologică Barboşi (Tirighina), cu faună de moluşte fosile din Cuaternarul inferior.

ŞENDRICENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în NV

Câmpiei Jijiei Superioare, la contactul cu Dealul Bour (Pod. Sucevei), pe râul Buhai; 4 462 loc. (1 ian. 2011): 2 236 de sex masc. şi 2 226 fem. Prelucr. laptelui; produse de panificaţie. Presă de ulei comestibil. Producţie de ferestre şi uşi termpopan. Morărit. Ciupercărie. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Creşterea bovinelor. În satul Horlăceni, menţionat documentar, prima oară, la 1 mai 1384, au fost descoperite vestigiile unei aşezări din Epoca fierului şi o necropolă feudală cu 30 de morminte. În satul Şendriceni se află bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1822), „Adormirea Maicii Domnului" (zidită în 1862 pe locul uneia din lemn din 1756) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1863), iar în satul Horlăceni, biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1788). Rezervaţie forestieră (pădurea Horlăceni).

ŞEPREUŞ, com. în jud. Arad, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Crişurilor cu Câmpia Cermei, pe râul Sartiş; 2 661 loc. (1 ian. 2011): 1 323 de sex masc. şi 1 338 fem. Nod rutier. Abator. Producţie de încălţăminte şi de mase plastice. Creşterea ovinelor, porcinelor, bovinelor, păsărilor, cabalinelor. Apicultură; legumicultură. Fond cinegetic. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ. Satul Şepreuş apare menţionat documentar, prima oară, în 1407. Castel (sec. 19).

ŞERBĂNEŞTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în partea de V a Câmpiei Boian, pe dr. văii Vedea; 3 089 loc. (1 ian. 2011): 1 554 de sex masc. şi 1 535 fem. Nod rutier. Morărit; produse de panificaţie. Confecţii textile. Culturi de cereale. În satul Şerbăneşti, atestat documentar, prima oară, la 23 iul. 1513 şi apoi la 21 oct. 1539, se află biserica având dublu hram – „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", sfinţită în 1874, cu picturi murale interioare executate în frescă, declarată monument istoric, iar în satul Şerbăneştii de Sus există biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în anii 1853–1864.

ŞERBĂUŢI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în partea de N a Pod. Suceava; 3 268 loc. (1 ian. 2011): 1 652 de sex masc. şi 1 616 fem. Fânaţe. Creşterea bovinelor. Două cămine culturale. Com. **Ş.** a fost înfiinţată la 8 mai 2003 prin desprinderea satelor Călineşti şi Şerbăuţi din com. Calafindeşti, jud. Suceava.

ŞERBEŞTI → Ştefan cel Mare (4).

ŞERCAIA, com. în jud. Braşov, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Depr. Făgăraş, pe râul Olt, la confl. cu Şercaia; 3 149 loc. (1 ian. 2011): 1 600 de sex masc. şi 1 549 fem. Staţie de c.f. (în satul Şercaia). Nod rutier. Expl. de turbă şi de tufuri vulcanice. Fabrici de cherestea, de prefabricate din beton, de nutreţuri concentrate şi de produse alim. Abator. Fermă de creştere a porcinelor. Creşterea bovinelor şi bubalinelor (bivoli). Festivalul anual al narciselor. Satul Şercaia apare menţionat documentar, prima oară, într-un registru papal, în 1235, cu numele *Sarcam*, în 1372 este consemnat ca târg (*Oppidum Scherkkegen*), iar în 1429 figura cu denumirea *Sorkingen*. Pe terit. satului Hălmeag au fost descoperite urmele unei aşezări romane (sec. 2) în care s-a găsit un *umbo* (garnitura metalică centrală a unui scut) din bronz argintat, decorat cu motive geometrice, vegetale şi zoomorfe, realizate prin *niellare* (tehnică decorativă care constă în încrustarea de metal în metal), cu o inscripţie indescifrabilă. În satul Hălmeag, menţionat documentar în 1211 cu numele *Castrum Almage,* se află o biserică construită în anii 1160–1190 (azi biserică evanghelică), monument reprezentativ al arhitecturii transilvănene din perioada de tranziţie de la romanic la gotic. În satul Şercaia există biserica „Sfânta Ecaterina" construită în anii 1868–1875, în stil gotic, după planul arhitectului Jozsef Sampek din Braşov, pe locul unei biserici din sec. 14 şi menţionată documentar în 1429. Lângă biserică se află o clădire cu două niveluri construită în 1776–1777, declarată monument de arhitectură. În satul Vad se află o biserică ortodoxă din 1870. În arealul satului Vad se află o poiană cu narcise (Dumbrava Vadului, 391,9 ha), declarată monument al naturii, în care specia dominantă este narcisa (*Narcissus stellaris*), care, împreună cu ţăpoşica (*Nardus stricta*) şi iarba vânătă (*Molinia caerulea*) formează o asociaţie vegetală caracteristică.

ŞERPĂTEŞTI, localitate situată la N de Giurgiu (azi dispărută) unde, la 15 ian. 1595, paharnicul Manta (boier, mare dregător în timpul domniei lui Mihai Viteazul) a înfrânt armata turco-tătară în urma unui atac întreprins prin surprindere pe timp de noapte.

ŞES, Muntele ~ → Plopiş (1).

ŞESUL CRAIULUI, Rezervaţia ~ → Poşaga.

ŞETREF, pas de înălţime situat în partea de N a Carpaţilor Orientali, între M-ţii Rodnei (la E) şi M-ţii Ţibleşului (la V), la 817 m alt. Este străbătut de o şosea modernizată şi de o linie de c.f. (Salva–Vişeu de Jos), construită în 1948 (61 km lungime) cu ajutorul brigăzilor voluntare de tineret, care asigură legăturile rutiere şi feroviare între partea de N a Transilvaniei şi Maramureş.

ŞIBOT, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în culoarul Orăştiei, pe râul Mureş, la confl. cu râul Cugir, la poalele de SV ale M-ţilor Trascău; 2 497 loc. (1 ian. 2011): 1 247 de sex masc. şi 1 232 fem. Staţie (în satul Şibot) şi haltă de c.f. (în satul Balomiru de Câmp). Balastieră. Centru de prelucr. artistică a lemnului (în satul Băcăinţi). Pe terit. satului Sărăcsău a fost descoperit (1950) un tezaur dacic de argint (sec. 1 d.Hr.), alcătuit din opt fibule, un ac de fibulă, două coliere din bandă de argint, o brăţară, două inele ş.a. În satul Băcăinţi se află ruinele turnului bisericii din piatră (sec. 13), iar în satul Şibot, atestat documentar în 1281, biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18) şi monumentul închinat lui Pavel Chinezul – erou al luptei de la Câmpul Pâinii (13 oct. 1479).

ŞICLOD, masiv deluros situat la marginea de E a Pod. Transilvaniei, în partea de N a Dealurilor Târnavelor, care domină dinspre S Depr. Praid. Alt.: 1 028 m.

ŞICULA, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Câmpiei Cermei, pe Crişu Alb; 4 431 loc. (1 ian. 2011): 2 164 de sex masc. şi 2 267 fem. Nod rutier. Expl. forestiere; confecţii textile. Satele Şicula şi Chereluş apar menţionate documentar, prima oară, în 1334, iar satul Gurba în 1213.

ŞIEU 1. Râu, afl. stg. al Someşului Mare în apropiere de oraşul Beclean; 68 km; supr. bazinului: 1 800 km². Izv. din NV M-ţilor Căliman, de sub vf. Poiana Tomii, curge mai întâi vijelios pe c. 15 km, pe direcţie NE-SV, iar apoi, în arealul com. Şieuţ, îşi schimbă brusc direcţia de

curgere către NV, drenând Depr. Şieuţ şi Depr. Budacu, separând Dealurile Bistriţei (la E) de culmea Şieu şi Dealurile Lechinţei (la V). În aval de com. Şieu-Măgheruş, valea se lărgeşte, căpătând aspect de culoar, iar râul are un curs leneş şi foarte meandrat. Afl. pr.: Budueşel, Bistriţa ardeleană, Rosua (pe dr.), Dipşa (pe stg.).

2. Culmea Şieului, culme deluroasă în partea de N a Pod. Transilvaniei, cu alt. de 500–650 m, alcătuită din conglomerate tortoniene, cutate şi străpunse de sâmburi diapiri. Se află interpusă sub forma unei săgeţi, cu vârful spre NV, între văile Şieului (la NE) şi Dipşei (la SV). Este de fapt o prelungire sub forma unui ax anticlinal, spre NV, a Dealurilor Mureşului, care domină unităţile limitrofe prin pante accentuate, cu o diferenţă de nivel de 150–250 m. Culmea Şieu prezintă două înşeuări transversale (Herina şi Posmuş) care reprezintă vechile trasee ale unor văi coborâte din M-ţii Căliman. Alt. max.: 691 m (vf. Păltiniş).

3. Com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Budacu, pe cursul superior al râului Şieu, la poalele de NE ale Culmii Şieu; 3 107 loc. (1 ian. 2011): 1 601 de sex masc. şi 1 506 fem. Staţie de c.f. (în satul Şieu). Nod rutier. Centru pomicol (meri, pruni, peri) şi viticol. În satul Şieu, menţionat documentar, prima oară, în 1319, se află o biserică din sec. 16 (azi biserică reformată) şi castelul „Rákóczi" (sec. 18), în stil baroc, iar în satul Posmuş, atestat documentar în 1319, există o biserică evanghelică (sec. 16, cu transformări radicale din 1850 şi clopotniţă din 1923) şi castelul „Teleki" (sec. 17). În arealul satului Posmuş se află o pădure de larice (*Larix decidua*), declarată rezervaţie forestieră.

4. Com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în Depr. Maramureş, pe râul Iza, la 40 km SE de municipiul Sighetu Marmaţiei; 2 581 loc. (1 ian. 2011): 1 314 de sex masc. şi 1 267 fem. Prelucr. lemnului. Vâltori. Agroturism. În satul Şieu, atestat documentar, în 1373, se află bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (sec. 17) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1760), aceasta din urmă declarată monument istoric. Com. **Ş.** a fost înfiinţată la 4 dec. 2006 prin desprinderea satului Şieu din fosta com. Rozavlea (în prezent oraş), jud. Maramureş.

ŞIEU-MĂGHERUŞ, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Bistriţei cu Dealurile Lechinţei, la poalele de N ale Culmii Şieu, pe cursul mijlociu al râului Şieu, la confl. cu Dipşa; 4 335 loc. (1 ian. 2011): 2 145 de sex masc. şi 2 190 fem. Nod de c.f. (staţii de c.f. în satele Sărăţel şi Şieu-Măgheruş şi haltă de c.f. în satul Arcalia). Expl. de balast (în satul Sărăţel). Prelucr. lemnului. Producţie de palincă. Culturi de cereale. Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea porcinelor. Staţiune de cercetări complexe a Universităţii din Cluj-Napoca, având sediul în castelul „Bethlen" (în satul Arcalia). Pe terit. satului Arcalia a fost descoperit (ante 1876 şi 1888) un mormânt de înhumaţie, datând din Hallstatt (1200–450/300 î.Hr.), în care s-au găsit roţile (cu patru spiţe, butuc şi obezi din bronz cu lemn) unui car de luptă, iar în arealul satului Sărăţel, pe Dealul Cetate, au fost scoase la iveală (1959, 1962) urmele unei cetăţi dacice cu fortificaţie de pământ (circumvalaţie cu şanţ) datând din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr. După cucerirea Daciei, romanii au construit aici două turnuri de pază (din care se mai păstrează doar fundaţiile). Satul Şieu-Măgheruş apare menţionat documentar, prima oară, în 1292. În satul Arcalia se află un parc dendrologic (16 ha), iar în satul Sărăţel un masiv de sare (20 ha), ambele ocrotite de lege, declarate rezervaţie forestieră şi, respectiv, rezervaţie geologică. Biserici, în satele Şieu-Măgheruş (sec. 13–14), Crainimăt (sec. 15–16) şi Arcalia (începutul sec. 16); castelele „Bethlen" (sec. 18), cu parc dendrologic (16,5 ha), şi „Rákóczi" (sec. 18), în satele Arcalia şi Şieu-Măgheruş. Turism.

ŞIEU-ODORHEI, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de NV ale Dealurilor Lechinţei, pe cursul inf. al râului Şieu; 2 553 loc. (1 ian. 2011): 1 234 de sex masc. şi 1 319 fem. Lacuri piscicole. Muzeu de arheologie şi etnografie. Pârtie de schi. Camping. În satul Şieu-Odorhei, menţionat documentar, prima oară, în 1329, se află o biserică din sec. 13 (azi biserică reformată), iar în satul Şirioara, atestat documentar în 1250, ruinele unei biserici din sec. 13. Castel (sec. 17), în satul Cristur-Şieu.

ŞIEUŢ, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în depresiunea omonimă, cuibărită între Dealurile Bistriţei (la N), prelungirile M-ţilor Căliman (la NE), respectiv vf. Poiana Tomii (1 470 m alt.), Dealul Făget (684 m alt.) la S şi Culmea Şieului (la V-NV), pe cursul superior al râului Şieu; 2 692 loc. (1 ian. 2011): 1 342 de sex masc. şi 1 350 fem. Haltă de c.f. (în satul Şieuţ). Prelucr. lemnului şi a laptelui; produse de panificaţie. Morărit. Valorificarea fructelor de

Şieu-Măgheruş. Castelul „Bethlen" din satul Arcalia

pădure. Culturi de cereale, cartofi ş.a. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor, cabalinelor. Centru de ţesături şi cusături populare. Satele Şieuţ, Lunca şi Sebiş apar menţionate documentar, prima oară, în 1319, iar satul Ruştior în 1228. Agroturism.

ŞILINDIA, com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de N ale Dealurilor Cigherului, pe râul Cigher; 868 loc. (1 ian. 2011): 403 de sex masc. şi 465 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. În satul Şilindia, menţionat documentar, prima oară, în 1334, a fost descoperit un tezaur datând din sec. 3 î.Hr.

ŞIMAND, com. în jud. Arad, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Aradului cu Câmpia Crişurilor, pe canalul Morilor; 4 376 loc. (1 ian. 2011): 2 205 de sex masc. şi 2 171 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, cartofi, legume etc. Pe terit. satului a fost identificată (1961) o necropolă sarmatică, de înhumaţie (sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr.), în care s-au găsit mărgele din chihlimbar, oglinzi din plumb, precum şi un vas ceramic dacic (un căţui). În satul Şimand, menţionat documentar, prima oară, în 1290 se află o biserică ortodoxă construită în sec. 19, pe locul uneia care data de la mijlocul sec. 18, şi castelul „Cernovici", situat în mijlocul unui parc, construit în stil neoclasic, în prima jumătate a sec. 19.

ŞIMIAN 1. Ostrov neinundabil, situat în mijlocul Dunării, în aval de municipiul Drobeta-Turnu Severin, în dreptul com. Şimian. Aici au fost descoperite (1931, 1965) urme materiale de locuire (în special ceramică) din Neolitic, aparţinând culturii Vinča (milen. 5–4 î.Hr.), peste care s-au suprapus aşezări ale culturii Sălcuţa (milen. 4–3 î.Hr.), din Epoca bronzului mijlociu (sec. 16–13 î.Hr., cultura Verbicioara), din perioada dacică (sec. 3 î.Hr.) şi apoi romană. Pe această insulă au fost mutate clădirile importante de pe ins. Ada-Kaleh, care a fost acoperită de apele lacului de acumulare Porţile de Fier I, în anii 1970–1971.

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Carei, pe râul Salcia, la graniţa cu Ungaria; 3 804 loc. (1 ian. 2011): 1 870 de sex masc. şi 1 934 fem. Haltă de c.f. (în satele Şimian şi Şilindru). Culturi de cereale. Satul Şimian apare menţionat documentar, prima oară, în 1332.

3. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 8 sate, situată pe stg. văii Dunării, în zona de contact a Piem. Coşuştei cu terasele Dunării, la graniţa cu Serbia, la 5 km SE de municipiul Drobeta-Turnu Severin; 10 152 loc. (1 ian. 2011): 5 153 de sex masc. şi 4 999 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875), în satul Erghevița. Prefabricate din beton. Complex avicol. Centru pomicol şi viticol. Pescuit. Muzeu etnografic organizat în cula Nistor. Satul Cerneţi, menţionat documentar, prima oară, în 1571, a fost în sec. 17–19 un important centru ad-tiv al Ţării Severinului, reşedinţa bănişorilor de Mehedinţi (sec. 17), a căpitanilor de margine/graniţă (sec. 18) şi a căpitanilor de târg (sec. 19). În 1802, localit. Cerneţi a fost prădată şi incendiată de cetele înarmate ale lui Pazvan-Oğlu, iar în 1815 de turcii din insula Ada-Kaleh. În satul Cerneţi există mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), reactivată în anul 2005, cu biserica având dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Cuvioasa Mare Muceniţă Anastasia română" – Domnească, declarată monument istoric, ctitorie din anii 1659–1660 a domnului Gheorghe Ghica, terminată de fiul său, Grigore Gheorghe Ghica, în 1663, reconstruită de Grigore II Ghica în timpul domniei sale, 1748–1752, cu unele transformări din anii 1784–1794 şi pictată în 1827, în timpul domniei lui Grigore IV Ghica. Mănăstirea, înconjurată de ziduri foarte groase şi dominată de un turn-clopotniţă masiv şi înalt, a funcţionat până în 1730, fiind reînfiinţată la 5 iul. 2005. În perioada 2007–2009 au fost construite două corpuri de chilii, o bucătărie şi o trapeză (sala de mese). Tot în satul Cerneţi există bisericile „Sfântul Nicolae" (1784–1794, cu picturi murale interioare originare), „Sfântul Ioan Botezătorul" (ctitorie din 1820 a

Şimian (3). Cula boierului Ion Gărdăreanu din satul Cerneţi

Şimian. Biserica „Sfântul Nicolae" din satul Cerneţi

clucerului Ştefan Miculescu şi a polcovnicului I. Grecescu) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1814, pictată în 1866), precum şi cula boierului Ion Gărdăreanu (c. 1840) şi cea a căpitanului de panduri Nistor (1810-1812, incendiată de turci în 1815 şi reconstruită în 1821). În satul Şimian se află o biserică din sec. 13 (azi biserică reformată). Bisericile cu acelaşi hram – „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", în satele Dedoviţa Veche (1815) şi Poroina (1815–1841).

ŞIMIŞNA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 2 sate, situată la poalele Dealurilor Gârboului, pe stg. văii râului Someş, la 85 km NE de municipiul Zalău; 1 199 loc. (1 ian. 2011): 578 de sex masc. şi 621 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilier). Colectarea fructelor de pădure. Fond cinegetic. Satul Şimişna apare menţionat documentar, prima oară, în 1314. Com. **Ş.** a fost înfiinţată la 3 oct. 2002 prin desprinderea satelor Hăşmaş şi Şimişna din com. Rus, jud. Sălaj.

ŞIMLEU 1. Măgura Şimleului → Măgura Şimleului.

2. Depresiune de eroziune situată în Dealurile Silvaniei, între Măgura Şimleului (la N şi E), M-ţii Meseş (la SE), M-ţii Plopiş (la SV) şi Dealurile Crasnei (la V şi NV), drenată median de cursul superior al râului Crasna. Supr.: c. 350 km². Relief colinar, cu caracter structural (cueste, supr. structurale), de terase şi lunci parazitate pe alocuri de glacisuri prelungi. Vegetaţia naturală este formată din pâlcuri de păduri de stejar şi fag, din păşuni şi fâneţe naturale. Pomi-viticultură. Creşterea animalelor.

ŞIMLEU SILVANIEI, oraş în jud. Sălaj, situat în Depr. Şimleu, la poalele Măgurii Şimleului, la 300 m alt., pe cursul superior al râului Crasna, la 30 km NV de municipiul Zalău; 16 181 loc. (1 ian. 2011): 7 917 de sex masc. şi 8 264 fem. Supr.: 40,4 km², din care 7 km² în intravilan; densitatea: 2 327 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de argile. Întreprinderi de materiale izolatoare, de prelucr. a lemnului (mobilă, binale), de mat. de constr. (cărămizi, prefabricate din beton), textile (confecţii, filatură de lână), de încălţăminte şi alim. (produse lactate şi de panificaţie, băuturi alcoolice ş.a.). Morărit. Centrul unui important bazin pomicol (meri, pruni, peri) şi viticol. Centru de vinificaţie (şampania „Silvania"). Liceul „Simion Bărnuţiu" (1819). **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite vestigii de locuire din Paleolitic, din Hallstatt (două spade din bronz) şi din perioadele geto-dacă şi romană. Săpăturile arheologice au mai scos la iveală (în 1797 şi 1889) două tezaure datând din sec. 5, unul din aur, cuprinzând un pandativ circular, un colier, 24 de inele, un fragment de brăţară, medalioane ş.a., şi altul din argint, format din zece perechi de fibule din argint aurit ş.a. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1251, ca sat în posesia fam. Vata, iar apoi ca *oppidum* în 1429. În 1351 apare consemnată, pentru prima oară, cetatea Şimleu, pe malul râului Crasna, cu cele cinci sate care îi aparţineau (Şimleu, Pericei, Cehei, Giurtelec, Măierişte). În perioada 1532–1598, cetatea Şimleu, de fapt un castel în stil renascentist, s-a aflat în posedia fam. Báthori (în 1598 a fost cucerit de generalul Giorgio Basta şi transformat în complex militar). În 1660, localit. a fost distrusă în mare parte de incendiul provocat de armatele otomane, iar la 21 aug. 1703 a suferit mari pagube cauzate de Răscoala curuţilor. În 1772, **Ş.S.** a devenit reşed. unui scaun de judecată, în prima jumătate a sec. 19 aici funcţionau o tipografie românească, un gimnaziu românesc, Banca „Silvania" ş.a., iar la începutul sec. 20, aşezarea a fost declarată oraş. În prezent, oraşul are în subordine ad-tivă localit. componente Bic, Cehei şi Pusta. **Monumente:** biserica romano-catolică (1532), în stil gotic, refăcută în 1666 şi supraînălţată în 1892; castelul fam. Báthori, cu bastioane, turnuri, ziduri de incintă şi poartă, construit în 1532 de Ştefan Báthori pe locul unei vechi cetăţi, amintită documentar în 1351, reconstruit în anii 1590–1592 de Sigismund Báthori, în stilul renaşterii transilvănene (cu ancadramente din piatră profilată), incendiat de turci în 1660 şi refăcut în 1679; biserica reformată (1730, cu turn construit în anii 1810–1815); biserica greco-catolică (1870–1906); Sinagogă (1876), transformată în Muzeul holocaustului în anul 2005; clădirea fostului gimnaziu al călugărilor minoriţi (c. 1825); casa memorială „Iacob Deleu" (sec. 19), tribun al lui Avram Iancu. În localit. componentă Cehei se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1765), declarată monument istoric şi de arhitectură, iar în localit. componentă Bic

Şimian (3). Biserica „Sfânta Treime" a mănăstirii Cerneţi

există mănăstirea cu acelaşi nume (de călugăriţe), întemeiată la 29 aug. 1994, cu biserica având triplu hram – „Sfânta Treime", „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" şi „Adormirea Maicii Domnului" construită în perioada 1995–2001. În cadarul mănăstirii mai există o biserică din lemn, datând din anul 1720, adusă în 1994 din localitatea Stâna şi care a constituit nucleul de înfiinţare al mănăstirii. La această mănăstire funcţionează o şcoală-orfelinat şi un cămin de bătrâni. În arealul localit. componente Cehei, atestată documentar în 1259, există Balta Cehei sau Lacul fără fund, declarat rezervaţie mixtă, de floră şi faună.

ŞIMNICU DE SUS, com. în jud. Dolj, alcătuită din 12 sate, situată în partea de S a Dealurilor Almăjului, pe stg. râului Amaradia; 4 486 (1 ian. 2011): 2 117 de sex masc. şi 1 269 fem. Expl. de petrol şi gaze. Complex avicol. Bisericile cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (1800, reparată în 1856), „Sfântul Dumitru" (1820), „Sfinţii Voievozi" (1822, reparată în 1856 şi 1934), „Adormirea Maicii Domnului" (1830) şi „Sfântul Gheorghe" (1850, reparată în 1908), în satele Româneşti, Cornetu, Albeşti, Şimnicu de Sus şi Mileşti. Satele Mileşti şi Duţuleşti apar menţionate documentar la 19 ian. 1546, satul Albeşti la 28 sept. 1597, Cornetu în anul 1603, iar satul Deleni în 1644 cu numele *Cioroi*.

ŞIMONEŞTI, com. în jud. Harghita, alcătuită din 14 sate, situată în Pod. Târnavelor, la poalele de NV ale Dealului Aramei, pe râul Feernic; 3 862 loc. (1 ian. 2011): 1 951 de sex masc. şi 1 911 fem. Expl. de gaze naturale. Culturi de cereale şi cartofi. Obiecte împletite din nuiele. Heleştee cu peşte, în satele Rugăneşti şi Turdeni. Han turistic (în satul Mihăileni).

Agroturism. Satul Şimoneşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1333. Biserici unitariene în satele Medişoru Mare (sec. 15, cu tavan casetat, pictat în 1810), Şimoneşti (1801–1811, cu turn din 1818) şi Turdeni (1819–1823); biserică din sec. 13 (azi biserică reformată), cu tavan casetat (1783), în satul Rugăneşti; biserică reformată (1792), în satul Şimoneşti; biserică romano-catolică, în stil gotic, cu picturi murale gotice din sec. 15 şi turn-clopotniţă fortificat, în satul Mihăileşti.

ŞINCA, com. în jud. Braşov, alcătuită din 6 sate, situată în partea de E a Depr. Făgăraş, la poalele M-ţilor Perşani, pe râul Şercaia; 3 709 loc. (1 ian. 2011): 1 842 de sex masc. şi 1 867 fem. Reşed. com. este satul *Şinca Veche.* Staţie de c.f. (în satul Perşani). Nod rutier. Expl. de tufuri vulcanice (în satul Perşani). Staţiune balneoclimaterică (Perşani →). Fabrică de preparate din lapte (din aug. 1995) şi carne. Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie de tablă ondulată pentru acoperişurile caselor. Două mori pentru măcinat cereale. Moară de apă (în satul Ohaba). Fermă de creştere a bovinelor. Bibliotecă publică; cinci cămine culturale. Colecţia de artă populară „Radocea" (în satul Bucium). În satul Şinca Veche, menţionat documentar, prima oară, în 1476, se află ruinele unei mănăstiri rupestre din sec. 18; bisericile ortodoxe cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1700–1720), „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1793), în satele Şercăiţa, Ohaba şi Perşani. În satul Bucium, atestat documentar în 1556, se află mănăstirea „Pacea Lumii" (de călugări), înfiinţată în anul 1990, cu biserica „Schimbarea la Faţă" construită la începutul anilor '90 ai sec. 20 pe locul unei vechi biserici atestată documentar în 1737 şi incendiată la 13 iun. 1761 din ordinul generalului austriac Adolph von Buccow.

ŞINCAI, com. în jud. Mureş alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Sărmaşului, pe râul Lechinţa; 1 556 loc. (1 ian. 2011): 817 de sex masc. şi 739 fem. Haltă de c.f. (în satul Şincai). Expl. de gaze naturale. Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, cartofi, legume, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr ş.a. Pomicultură. Pe terit. satului Şincai, menţionat documentar, prima oară, în 1332, a fost descoperită o lamă de spadă din bronz atribuită culturii Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.). În satul Şincai-Fânaţe se află biserica „Sfânta Treime" construită în 1935 şi reparată în 1998.

ŞINCA NOUĂ, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de E ale M-ţilor Ţagla şi cele de SV ale Măgurii Codlea, pe valea râului Şinca (afl. al râului Şercaia), la 50 km V de municipiul Braşov; 1 680 loc. (1 ian. 2011): 876 de sex masc. şi 804 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi ş.a. Fond cinegetic (mistreţi, căpriori, iepuri, lupi ş.a.). În satul Şinca Nouă, atestat documentar în anul 1291, se află o biserică ortodoxă, din lemn, construită în anul 1600 şi restaurată în anii 1927 şi 1997, declarată monument istoric. Com. **Ş.N.** a fost înfiinţată la 10 mai 2002 prin desprinderea satelor Paltin şi Şinca Nouă din com. Poiana Mărului, jud. Braşov.

ŞINTEREAG, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 7 sate, situată în partea de NV a Dealurilor Bistriţei, pe dr. râului Şieu, în zona de confl. cu Rosua; 3 765 loc. (1 ian. 2011): 1 840 de sex masc. şi 1 925 fem. Staţie (în satul Şintereag) şi haltă de c.f. (în satele Şieu-Sfântu şi Caila). Nod rutier. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Patru cămine culturale. În satul Şintereag, menţionat documentar, prima oară, în 1325 se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), în stil gotic, iar în satul Şieu-Sfântu, consemnat documentar cu numele *Villa Igalia* (în perioada 1172–1173), o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfântul Dumitru", datând din 1735 (pictată în 1764), adusă aici în anul 1800 din satul Rusu Bârgăului. Posedă o colecţie de icoane din sec. 18; biserică ortodoxă (sec. 18), în satul Blăjenii de Jos.

ŞINTEU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de N ale M-ţilor Plopiş, pe cursul superior al râului Bistra; 1 166 loc. (1 ian. 2011): 600 de sex. masc. şi 566 fem. Culturi de cartofi. Cămin cultural. Bibliotecă publică (11 640 vol.) în satul Şinteu. Satul Şinteu apare menţionat documentar, prima oară, în 1535.

ŞIPOTE, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în partea de E a Câmpiei Jijiei Inferioare, în zona Colinelor Miletinului, pe râul Miletin; 5 348 loc. (1 ian. 2011): 2 732 de sex masc. şi 2 616 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice ş.a. Legumicultură. Apicultură. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Pe terit. com. au fost descoperite fragmente ceramice din Neolitic, precum şi urme materiale de la sf. Epocii bronzului şi din perioada feudalismului târziu. În satul Şipote, menţionat documentar, prima oară, în 1445, se află bisericile „Sfântul Ioan cel Nou" (1504) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", aceasta din urmă fiind o ctitorie din 1507 a pârcălabului Luca Arbore. Incendiată de turci în 1700, biserica a fost refăcută în 1780 de călugării greci care stăpâneau aici o moşie ce aparţinea Sfântului Mormânt. În satul Şipote a existat una dintre curţile lui Luca Arbore (sec. 15). În satul Hălceni, atestat documentar în 1614, există biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" (1856). Rezervaţie botanică în care vegetează stânjeneii galbeni.

ŞIRIA, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Aradului cu Dealurile Cigherului, pe canalul Matca; 8 603 loc. (1 ian. 2011): 4 284 de sex masc. şi 4 319 fem. Staţie (în satul Şiria) şi haltă de c.f. (în satul Mâsca). Nod rutier. Expl. de calcar şi granit (în satul Galşa). Creşterea porcinelor. Centru viticol. Legumicultură. Satul Şiria, veche reşed. de cnezat, apare menţionat documentar, prima oară, în 1169, apoi în 1190 ca centrul unei abaţii, în 1331, 1390 ca aşezare rurală şi în 1439 ca târg cu drept de vamă. Aici se află ruinele unei cetăţi din piatră (sec. 13–15). Cetatea a fost ocupată de răsculaţii lui Gheorghe Doja în 1514, a funcţionat apoi ca garnizoană a lui Mihai Viteazul, după care s-a menţinut intactă până în 1785, când a fost distrusă de trupele habsburgice, căzând în ruină. În satul Şiria există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", reconstruită în 1769 pe locul uneia din 1328, declarată monument de arhitectură, şi castelul „Bohuş" zidit în 1838, în stil neoclasic, care adăposteşte azi Muzeul memorial „Ioan Slavici" şi o expoziţie consacrată compozitorului Emil Monţia. În satul Galşa, menţionat documentar în 1202, se află un castel baroc din sec. 17, cu adăugiri neoclasice ulterioare, şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1746–1749, cu adăugiri din 1894), declarate monumente de arhitectură, iar în satul Mâsca există biserica „Adormirea Maicii Domnului", zidită în 1703 pe locul uneia din sec. 15, cu modificări din 1879, 1906 şi 1932. În arealul com. **Ş.** se află mănăstirea Feredeu cu biserica „Sfântul

Gheorghe" zidită între 11 apr. şi 9 sept. 1931 şi pictată în 1990, pe locul unui vechi schit din 1715. Iniţial a fost schit, iar din 23 febr. 2000 este mănăstire. Tot în com. **Ş.** au fost descoperite urmele unei aşezări fortificate dacice şi vestigii din perioada romană (urmele unui turn descoperite în apropierea cetăţii medievale, monede şi ceramică romane ş.a.). Ultimele cercetări au scos în evidenţă faptul că la Şiria ar fi existat antica aşezare *Ziridava*, unul dintre argumentele acestei ipoteze referindu-se la coincidenţa dintre coordonatele cetăţii Ziridava furnizate de Ptolemeu şi cele ale actualului sat Şiria, menţionate recent de cercetătorul Teodor Vostinaru.

ŞIRINEASA, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în partea de E a Piem. Olteţului, pe cursul inf. al râului Luncavăţ; 2 537 loc. (1 ian. 2011): 1 249 de sex masc. şi 1 288 fem. Haltă de c.f. (în satul Slăviteşti), inaugurată la 20 iun. 1887. Expl. de petrol. În satul Şirineasa se află o biserică ctitorită în 1695 de Constantin Brâncoveanu, iar în satul Slăviteşti, biserica având hramul „Sfinţii Voievozi", construită în anii 1740–1750 şi sfinţită la 20 sept. 1752, inclusă pe lista monumentelor UNESCO, în prezent închisă pentru conservare. Clădirea primei şcoli din satul Şirineasa, construită în anul 1890, se află în prezent în cadrul Muzeului satului (în aer liber) din com. Bujoreni, jud. Vâlcea.

ŞIRNA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Gherghiţei, pe râul Cricovu Dulce; 5 057 loc. (1 ian. 2011): 2 440 de sex masc. şi 2 617 fem. Nod rutier. Biserică (1874), în satul Varniţa şi biserică având dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Adormirea Maicii Domnului" (cu pisanie din 1739), în satul Tăriceni.

ŞIŞEŞTI 1. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 7 sate, situată în partea de NE a Depr. Baia Mare, la poalele de SV ale M-ţilor Gutâi, pe cursul superior al râului Chechiş; 5 438 loc. (1 ian. 2011): 2 724 de sex masc. şi 2 714 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). Staţiune balneoclimaterică (în satul Dăneşti →). În satul Şişeşti, menţionat documentar, prima oară, în 1566, se află complexul muzeal „Vasile Lucaciu", organizat în casa în care a trăit şi activat marele fruntaş al luptei pentru formarea statului naţional unitar român. Tot aici se află un bust al lui Vasile Lucaciu, realizat de sculptorul G. Abrihan. În satul Şurdeşti, atestat documentar în anul 1411, există o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită de o echipă de meşteri condusă de Toma Macarie, din bârne de gorun pe un soclu de piatră (1721–1724), cu un pridvor pe arcade crestate (lung de 16 m) şi o turlă înaltă de 54 m (cu rol de turn-clopotniţă),

Şiria. Muzeul memorialal „Ioan Slavici"

Şişeşti (1). Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din satul Plopiş

flancată de patru turnuleţe. Biserica, cea mai înaltă construcţie din lemn din România, declarată monument de arhitectură populară şi inclusă (în 1999) pe lista patrimoniului cultural universal UNESCO, are o bogată decoraţie cioplită în lemn (realizată în 1795 de Ştefan Tămăran Ciocotişan), precum şi picturi interioare executate în tempera, pe pânză (în 1781–1783, de Ştefan Zugravul) şi apoi lipită pe pereţii din lemn. În satul Plopiş, atestat documentar în 1583, există o biserică ortodoxă din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1796–1798), cu acoperiş prelung, flancat de patru turnuleţe, inclusă, de asemenea (1999), pe lista patrimoniului cultural universal UNESCO. Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1794), „Adormirea Maicii Domnului" (1820) şi „Adormirea Maicii Domnului" (sfinţită la 15 aug. 1890), aceasta din urmă aparţinând (din 9 aug. 2012) cultului greco-catolic, în satele Cetăţele, Dăneşti şi Şişeşti.

2. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Pod. Mehedinţi cu Piem. Coşuştei, pe râul Coşuştea; 2 911 loc. (1 ian. 2011): 1 443 de sex masc. şi 1 468 fem. Nod rutier. Centru pomicol (meri, pruni, peri ş.a.). Centru de ceramică populară nesmălţuită, ornamentată cu humă roşie. În satul Şişeşti se află o biserică ce poartă hramul „Sfântul Grigorie Decapolitul"

(1835) şi casa memorială „Gheorghe Ionescu-Şişeşti", cu exponate (obiecte, cărți, documente, fotografii etc.) care au aparținut agronomului și profesorului Gheorghe Ionescu-Şişeşti. În satul Şişeşti s-a născut şi neurologul Nicolae Ionescu-Şişeşti, fratele lui Gheorghe Ionescu-Şişeşti. În satul Ciovârnăşani există o biserică având dublu hram – „Înălțarea Domnului" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", construită în 1837 pe locul uneia din 1650, precum şi casa din lemn a Mariei Tiu, cu două niveluri, construită în 1840, declarată monument de arhitectură populară. În febr. 2009, în arealul com. **Ş.** au avut loc puternice alunecări de teren, cauzate de precipitațiile abundente şi de defrişările masive de păduri, care au afectat şi valea râului Bahna, schimbându-i parțial cursul.

ŞIŞTAROVĂȚ, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în partea de N a Pod. Lipovei; 366 loc. (1 ian. 2011): 188 de sex masc. şi 178 fem. Nod rutier. Centru pomicol (meri, pruni, peri) şi viticol. În satul Şiştarovăț, menționat documentar, prima oară, în 1440, se află un castel în stil neoclasic (sec. 19).

ŞOARŞ 1. Masiv deluros în partea de E a Pod. Hârtibaciului, reprezentând alt. max. a acestuia (659 m).

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, la poalele dealului omonim; 1 908 loc. (1 ian. 2011): 979 de sex masc. şi 929 fem. Nod rutier. Punct muzeal (în satul Rodbav) cu piese de arheologie locală (vase neolitice aparținând culturii Criş, unelte din epocile Hallstatt şi La Tène ş.a.). Stațiune balneoclimaterică (în satul Rodbav →), unde se află ruinele unei cetăți țărăneşti din sec. 14 şi o biserică din lemn (sec. 18). În satul Şoarş, menționat documentar în 1206 cu numele *Sars Villa,* se află o biserică fortificată din sec. 15, cu unele refaceri din sec. 19, azi biserică evanghelică, iar în satele Bărcut şi Seliştat, atestate documentar în 1206, câte o cetate țărănească cu biserică de incintă, în stil gotic (sec. 13–15) azi biserici evanghelice; în satul Felmer, atestat documentar în 1206, există o cetate țărănească cu o biserică de incintă din sec. 14, cu modificări din sec. 19 (azi biserică evanghelică).

ŞOCARICIU → Unirea (3).

ŞOFRONEA, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Aradului, pe dr. râului Mureşu Mort; 2 784 loc. (1 ian. 2011): 1 392 de sex masc. şi 1 392 fem. Stație de c.f. (în satul Şofronea). Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr, plante tehnice, uleioase şi de nutreț, legume etc. Producție de parchet şi de fețe de tălpi pentru încălțăminte; produse de panificație. Două cămine culturale; două biblioteci publice. În arealul com. **Ş.** au fost descoperite o necropolă din Epoca bronzului şi vestigiile unei aşezări dacice. În satul Şofronea, menționat documentar, prima oară, în 1437, se află o biserică ortodoxă construită în anii 1939–1942 şi castelul baronului János Purgly, în stil neoclasic, construit în 1880–1889, restaurat în 1968–1969, cu un parc de 3,4 ha.

ŞOIMARI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpații Buzăului, în depresiunea omonimă, pe cursul superior al râului Lopatna; 3 235 loc. (1 ian. 2011): 1 654 de sex masc. şi 1 581 fem. Centru pomicol (meri, pruni, peri). În arealul com. **Ş.** se află mănăstirea Ianculeşti înființată în anul 2004 ca schit de călugări, cu biserica „Înălțarea Sfintei Cruci", sfințită la 17 apr. 2005, trecut în categoria mănăstirilor la 14 iul. 2005. Mănăstirea a fost construită pe un teren de 32 ha donat în anul 2001 de surorile Eleonora şi Ecaterina Ianculescu.

ŞOIMI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 8 sate, situată la poalele Dealurilor Codru-Moma, pe râurile Crişu Negru şi Şoimu; 2 696 loc. (1 ian. 2011): 1 322 de sex masc. şi 1 374 fem. Stație (în satul Şoimi) şi halte de c.f. (în satele Borz şi Urviş de Beiuş). Expl. de cuarțit şi de balast (în satul Şoimi), de gresii (în satul Urviş de Beiuş) şi de calcar (în satul Borz). În satul Sânnicolau de Beiuş au fost descoperite fundațiile unei biserici din sec. 11–12 şi se păstrează un turn-clopotniță al unei biserici romanice din sec. 13. Stație meteorologică (în satul Dumbrăvița de Codru). În satul Şoimi, menționat documentar, prima oară, în 1487, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18). Rezervație naturală (Dealul Păcău).

ŞOIMUŞ, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 10 sate, situată pe dr. Văii Mureşului, la poalele de S ale M-ților Metaliferi; 3 484 loc. (1 ian. 2011): 1 687 de sex masc. şi 1 797 fem. Haltă de c.f. (în satul Şoimuş). Nod rutier. Fabrică de ciment şi var (în satul Chişcădaga). Abator de păsări (în satul Bălata). Prelucr. cărnii de pasăre. Producție de țuică. Creşterea păsărilor, porcinelor şi bovinelor. Culturi de cereale, cartofi, legume, plante tehnice şi de nutreț ş.a. Pomicultură (pruni, meri, peri). În arealul satului Boholt, atestat documentar în 1458, au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului (fragmente ceramice) şi un tezaur monetar alcătuit din 22 de piese datând din sec. 17. În satul Boholt există izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, sulfatate, clorurate, hipotone, cunoscute şi folosite din 1883, atât ca ape de masă, cât şi pentru tratarea afecțiunilor tubului digestiv (dispepsie gastrointestinală, gastrite cu aciditate scăzută), ale celor hepatobiliare (dischinezie biliară, colecistită cronică, litiază biliară), ale rinichilor şi căilor urinare (cură pentru diureză după infecții urinare, tratate şi vindecate, fără sechele). Stație de îmbuteliere a apelor minerale. În satul Şoimuş, menționat documentar, prima oară, în 1278 se află un castel a cărui construcție a fost începută în 1450 de Iancu de Hunedoara şi terminată în jurul anului 1458 de Matia I Corvin, fiul lui Iancu de Hunedoara. Bisericile ortodoxe, din lemn, cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Şoimuş (sec. 18), Sulighete (sec. 18) şi Bejan (sec. 19). Com. **Ş.** a fost puternic afectată de inundațiile provocate de revărsarea Mureşului în perioada 17–20 iun. 1998.

ŞOIU, vârf în M-ții Ciuc, constituind alt. max. a acestora (1 565 m).

ŞOLDANU, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SV a Câmpiei Bărăganului (în Câmpia Nana), pe stg. văii Argeşului; 3 311 loc. (1 ian. 2011): 1 586 de sex masc. şi 1 725 fem. Haltă de c.f. (în satul Negoeşti). Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, legume ş.a. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **Ş.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Negoeşti, atestat documentar în 1526, se află biserica având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", ctitorie din anii 1648–1649 a domnului Matei Basarab şi a soției sale Elina, refăcută în 1777 şi 1850, declarată monument istoric.

ŞOLDĂNEŞTI → Fălticeni (2).

ŞOMCUTA MARE, oraş în jud. Maramureş situat în partea de S a Depr. Baia Mare, la poalele Dealurilor

Chioarului, pe râul Bârsău; 8 080 loc. (1 ian. 2011): 3 891 de sex masc. şi 4 189 fem. Supr.: 120,4 km^2, din care 5,2 km^2 în intravilan; densitatea: 1 536 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de calcar (în localitatea componentă Buciumi) şi de marmură (în satul Buteasa). Producţie de mobilă şi cherestea, de conf., de prelucr. marmurei şi a lânii şi de produse alim (alcool, panificaţie). Centru pomicol (meri, peri, pruni, piersici). Centre de confecţionare a costumelor de port popular (în localitatea componentă Buciumi) şi a lăzilor de zestre (în localitatea componentă Hovrila). Patru mori de cereale. Cămin cultural. Bibliotecă publică (peste 60 000 vol.). Trei parcuri (3 ha). Zonă de interes cinegetic. În oraşul Şomcuta Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1358, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1862–1885), o biserică romano-catolică (1895) şi clădirea fostului cazinou (sf. sec. 19). Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în localitatea componentă Vălenii Şomcutei (sec. 17) şi satele Buteasa (1800) şi Codru Butesii (sec. 19). Bisericile din lemn din Buteasa şi Vălenii Şomcutei figurează pe lista patrimoniului cultural universal UNESCO. În oraşul Şomcuta Mare există corul mixt „Glasul Chioarului" (1889), în satul Finteuşu Mare un cor bărbătesc (1918), iar în localit. componentă Buciumi un cor mixt (1938). Com. **Ş.M.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă localit. componente Buciumi, Ciolt, Hovrila şi Vălenii Şomcutei şi satele Buteasa, Codru Butesii şi Finteuşu Mare. În perimetrul localit. componente Vălenii Şomcutei se află peştera cu acelaşi nume declarată rezervaţie speologică (5 ha). Popas turistic.

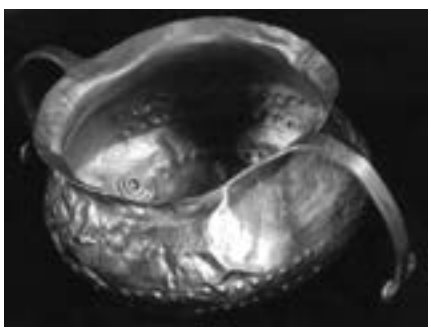

Şona. Cantaros (tip de vas greco-roman) din aur

Şona. Castelul „Bethlen" din satul Sânmiclăuş

ŞOMUZU MARE, râu, afl. dr. al Siretului pe terit. oraşului Dolhasca, jud. Suceava; 51 km; supr. bazinului: 489 km^2. Izv. din NV Pod. Fălticeni (Pod. Sucevei) şi curge pe direcţie NV-SE, printr-o vale largă, cu aspect de culoar, trecând prin oraşul Fălticeni. Pe cursul inf. sunt amenajate trei iazuri piscicole cu un vol. total de apă de 1,2 mil. m^3.

ŞONA, com. în jud. Alba, alcătuită din 7 sate, situată în partea de V a Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 4 429 loc. (1 ian. 2011): 2 254 de sex masc. şi 2 175 fem. Haltă de c.f. (în satul Şona). Centru viticol. Moară. Ferme pomicolă şi viticolă. Cămin cultural. Bibliotecă publică. Pe terit. satului Biia, menţionat documentar prima oară în perioada 1202–1203, a fost descoperit (1845) un tezaur de aur (alcătuit din şapte inele, o brăţară cu decor geometric gravat şi ciocănit, un vas cu două toarte /*cantaros*/ decorat în relief ciocănit), datând de la sf. Epocii bronzului. Satul Şona apare menţionat documentar, prima oară, în 1313, cu numele *Terra Scepmezeu*. În satul Sânmiclăuş, menţionat documentar, prima oară, în 1309, iar în 1477 amintit ca reşed. a cneazului român Iuga, se află castelul „Bethlen", construit în două etape (1668–1673 şi 1682–1683, în stilul Renaşterii târzii transilvănene, cu modificări şi restaurări executate în 1856, cu o dublă *loggie* etajată pe faţada sudică. Tot în satul Sânmiclăuş există o biserică din sec. 13, cu refaceri din sec. 17–18, aparţinând cultului unitarian, şi o biserică reformată (1685). Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1790), în satul Valea Sasului.

SOPÂRLIŢA, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în partea de N a Câmpiei Romanaţi, la contactul cu Piem. Getic, în zona de confl. a râului Olteţ cu Oltul, la 25 km S de municipiul Slatina; 1 592 loc. (1 ian. 2011): 793 de sex masc. şi 799 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. În satul Şopârliţa se află biserica „Sfânta Treime" (1849) şi ruinele unei biserici din 1650. Com. **Ş.** a fost înfiinţată la 2 dec. 2004 prin desprinderea satului Şopârliţa din com. Pârşcoveni, jud. Olt.

ŞOPOT, masiv deluros granitic, situat în Dealurile Zorlenţului, constituind alt. max. a acestora (358 m).

ŞOPOTU NOU, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 10 sate, situată în SV Depr. Almăj, pe râul Nera (la intrarea în Cheile Nerei), la confl. cu Răchita; 1 308 loc. (1 ian. 2011): 640 de sex masc. şi 668 fem. Expl. de calcar. Centru pomicol (meri, pruni, peri). Satul Şopotu Nou a fost întemeiat în anul 1828. Cămin cultural.

ŞOTÂNGA, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpaţii Ialomiţei, pe cursul superior al râului Ialomiţa; 7 147 loc. (1 ian. 2011): 3 493 de sex masc. şi 3 654 fem. Haltă de c.f. (în satul Teiş). Expl. de lignit (în satul Şotânga) din 1878 şi de petrol (în satul Teiş). Pomicultură (meri, nuci, pruni, peri, caişi). Viticultură. În satul Şotânga, atestat documentar în anul 1427, se află

o biserică cu patru hramuri – „Sfântul Nicolae", „Sfântul Ioan", „Sfinţii Voievozi" şi „Sfântul Ştefan" (1836–1838), declarată monument istoric, iar în satul Teiş, biserica „Sfântul Nicolae" (1806).

ŞOTRILE, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Prahovei cu prelungirile de S ale M-ţilor Baiu, pe dr. râului Doftana, în apropiere de lacul de acumulare Paltinu; 3 381 loc. (1 ian. 2011): 1 704 de sex masc. şi 1 677 fem. Biserică (1845), în satul Lunca Mare. Satul Şotrile a fost înfiinţat în jurul anului 1800.

ŞOVARNA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Pod. Mehedinţi cu Piem. Coşuştei; 1 280 loc. (1 ian. 2011): 647 de sex masc. şi 633 fem. Expl. forestiere. Centru pomicol (meri, pruni, peri). Biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1891) şi biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1831), în satul Şovarna.

ŞPRING, com. în jud. Alba, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Secaşelor, pe râul Şpring; 2 426 loc. (1 ian. 2011): 1 209 de sex masc. şi 1 201 fem. Nod rutier. Creşterea ovinelor. În satul Vingard, atestat documentar în 1309, se află o biserică din sec. 15, azi biserică evanghelică, şi o biserică din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18, refăcută în 1828), iar în satul Şpring, menţionat documentar în perioada 1290–1301, un obelisc ridicat în memoria eroilor căzuţi în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

ŞTEFAN CEL MARE 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Câmpiei Găvanu-Burdea, pe cursul superior al râului Glavacioc; 2 457 loc. (1 ian. 2011): 1 192 de sex masc. şi 1 265 fem. Expl. de petrol. Morărit; produse de panificaţie. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Creşterea porcinelor. În satul Glavacioc se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), datând din sec. 14 şi menţionată documentar, prima oară, la 14 mai 1441. Biserica mănăstirii, cu hramul „Buna Vestire", şi clădirile anexe au fost refăcute în anii 1482–1485 prin grija domnului Vlad Călugărul, care şi-a stabilit pentru o vreme reşedinţa domnească la mănăstire. Ulterior, domnul Radu cel Mare a făcut unele danii mănăstirii, domnii Neagoe Basarab şi Petru Cercel au zugrăvit-o, iar Mihnea Turcitul a reparat-o. În anii 1841–1844, biserica a fost reclădită pe cheltuiala paharnicului Constantin Foca. În 1861 mănăstirea a încetat să mai funcţioneze, rămânând doar biserica de mir. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1990 şi restaurată în anii 1991–1993. Clopotniţă (din 1829).

2. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în SE Depr. Tazlău-Caşin, la poalele de N ale Dealului Ouşoru, pe stg. râurilor Trotuş şi Bogdana, la 8 km SE de municipiul Oneşti; 4 993 loc. (1 ian. 2011): 2 503 de sex masc. şi 2 490 fem. Până la 21 iun. 1958, satul şi com. Ştefan cel Mare s-au numit *Valea Seacă*. Bisericile cu hramurile „Sfântul Mihail", ctitorie din 1628 a logofătului Ştefan Dumitraşcu şi a soţiei sale Zenica, cu faţadele bogat decorate cu firide şi steluţe din ceramică smălţuită şi picturi murale interioare realizate în 1652 de zugravul Silvan, şi „Sfinţii Voievozi" a fostului schit Buciumi (1817–1818), în satele Rădeana şi Negoieşti. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (1806), în satul Negoieşti. În satul Negoieşti se află un pod din piatră datând din sec. 15, reparat în anii 1840 şi 1903. Până la 3 mart. 2005, com. **Ş. cel M.** a avut în componenţă satele Buciumi şi Răcăuţi, care la acea dată au format com. Buciumi, jud. Bacău.

3. Com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în parte de SE a Câmpiei Bărăganului; 3 304 loc. (1 ian. 2011): 1 700 de sex masc. şi 1 604 fem. Haltă de c.f. Culturi irigate de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Cămin cultural construit în anii 1959–1960 şi renovat în 1995–1996. Biserica „Sfântul Dumitru" (1935–1938). În perioada 1921–dec. 1941 satul Ştefan cel Mare s-a numit *Cocargeaua Nouă*. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. a făcut parte din jud. Ialomiţa.

4. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 7 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului, la poalele Dealului Corni, pe râul Bahna; 3 332 loc. (1 ian. 2011): 1 649 de sex masc. şi 1 683 fem. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. Ştefan cel Mare s-au numit *Şerbeşti*. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi ş.a. Pomicultură. În satul Ştefan cel Mare se află un han de piatră/rateş (sec. 18), conacul lui Iordache Cantacuzino (1636, supraetajat în sec. 19) şi biserica având hramul „Sfântul Gheorghe", ctitorie din anii 1636–1637 a domnului Vasile Lupu, cu faţadele decorate cu firide şi ocniţe. Biserica a fost supusă unor reparaţii şi modificări în anii 1920–1922 şi restaurată în perioada 1965–1966. În satul Bordea există o biserică din lemn pe temelie din piatră, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1767–1769, reparată în 1891), iar în satul Cârligi se află biserica „Sfinţii Trei Ierarhi", ctitorie din anii 1659–1660 a marelui vistier Iordache Cantacuzino, cu clopotniţă din 1796, conacul „Dimitrie Sturdza" (sec. 17–18), conacul „Caragea" (sec. 19) şi un han din sec. 19. Rezervaţie geologică (Stânca Şerbeşti), constituită din bancuri de gresii dure, redresate până aproape de verticală, de vârstă sarmaţiană, la contactul dintre Pod. Moldovei şi zona cutată subcarpatică.

5. Com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Romanaţi; 1 843 loc. (1 ian. 2011): 900 de sex masc. şi 943 fem. Culturi irigate de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe ş.a. Bisericile cu hramurile „Sfântul Mihail" (1900) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1890).

6. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al râului Bârlad; 3 476 loc. (1 ian. 2011): 1 777 de sex masc. şi 1 699 fem. Halte de c.f. (în satele Bârzeşti şi Brăhăşoaia), inaugurate la 1 mai 1892. Bibliotecă (1951). Clădirea Primăriei (1942). În satul Cănţălăreşti se află un pod din piatră cu trei arcade, construit peste râul Bârlad în anul 1450 şi refăcut în anii 1635–1636 pe cheltuiala hatmanului Gavriil, fratele domnului Vasile Lupu. În satul Bârzeşti se află bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (ctitorie de dinainte de anul 1753 a vornicului de poartă Nicolae Tiron) şi „Naşterea Maicii Domnului" (construită în anii 1845–1847 prin strădania spătarului Constantin Vârnav şi reparată în 1924); în satul Mărăşeni există o biserică din 1832 (reclădită în 1918), în satul Brăhăşoaia, biserica ce poartă hramul „Sfântul Nicolae" (1865–1868), iar în satul Ştefan cel Mare, biserica „Înălţarea Domnului", sfinţită la 8 nov. 1939. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (ctitorie din 1788 a ieromonahilor Ghenadie şi Dorotei, cu pridvor adăugat în 1916) şi „Sfântul Nicolae" (1807), în satele Munteneşti şi Cănţălăreşti. Satul Ştefan cel Mare a fost

înfiinţat în anul 1878 prin împroprietărirea însurăţeilor şi atestat documnentar la 22 oct. 1880. Pe terit. satului Brăhăşoaia se află pădurea Hârboanca (69,5 ha), declarată rezervaţie forestieră, în cadrul căreia vegetează spontan şapte specii ale genului *Quercus* din totalul celor nouă cunoscute în România, printre care stejarul brumăriu (*Quercus pedunculiflora),* stejarul pufos (*Quercus pubescens*) şi mai multe specii de gorun (*Quercus polycarpa, Quercus petraea, Quercus dalechampii* ş.a.). Stratul de arbuşti este reprezentat prin salba moale şi salba râioasă (*Evonymus europaea, Evonymus verrucosa),* corn (*Cornus mas*), păţachina (*Rhamnus tinctoria*), scoruş (*Sorbus domestica*) ş.a.

ŞTEFAN ODOBLEJA → Livezile (3).

ŞTEFAN VODĂ, com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Bărăganului; 2 482 loc. (1 ian. 2011): 1 248 de sex masc. şi 1 234 fem. Staţie de c.f. Confecţii textile. Culturi irigate de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, comuna a făcut parte din jud. Ialomiţa.

ŞTEFĂNEŞTI 1. Oraş în jud. Argeş, situat în zona de contact a Piem. Cândeşti cu Câmpia Piteştiului, pe stg. văii Argeşului; 14 419 loc. (1 ian. 2011): 7 068 de sex masc. şi 7 351 fem. Supr.: 56,6 km^2, din care 11,2 km^2 în intravilan; densitatea: 1 232 loc./km^2. Staţii de c.f. (în satul Goleşti şi oraşul Ştefăneşti), inaugurate la 1 iul. 1887. Hidrocentrală (8 MW), în satul Goleşti, intrată în funcţiune în 1983. Renumit centru viticol şi de vinificaţie. Pomicultură (meri, pruni, peri). Prelucr. fructelor. Staţiune de cercetări forestiere şi hortiviticole. În oraşul Ştefăneşti se află Centrul cultural „Brătianu", muzeul memorial „Liviu Rebreanu", organizat în casa în care a locuit (din 1930) marele prozator, iar în satul Goleşti, un complex muzeal – un ansamblu arhitectural compus dintr-un conac fortificat, o biserică şi o cruce de pomenire (din 1627). Conacul a fost construit în anii 1641–1642 de meşterul Stoica pentru marele vistier Stroe Leurdeanu. În 1646, acelaşi meşter a construit (ca paraclis) biserica având hramul „Sfânta Treime", decorată cu motive ornamentale, sculptate în piatră, de influenţă armeană. Biserica a fost supusă unor lucrări de restaurare în sec. 19. La sf. sec. 18, întreg ansamblu a intrat în posesia familiei boiereşti Golescu, fiind înconjurat cu ziduri puternice de apărare, întărite cu turnuri de colţ. Conacul a fost refăcut şi extins de banul Radu Golescu, păstrând nucleul original cu forme arhitectonice robuste, beciuri boltite, specifice epocii lui Matei Basarab, şi foişor de poartă, caracteristic epocii brâncoveneşti. În interiorul incintei fortificate a fost construită o casă a săracilor, în care Dinicu Golescu a organizat (1826) prima şcoală sătească în limba română din Ţara Românească şi a amenajat o bolniţă şi o baie turcească. În cadrul complexului muzeal Goleşti se află Muzeul pomiculturii şi viticulturii (inaugurat în 1966), care cuprinde case gospodăreşti din zonele pomicole şi viticole ale ţării, construcţii, tehnică populară şi instalaţii viticole din pr. zone etnografice ale ţării (crame, pivniţe, conace, foişoare ş.a.). În oraşul Ştefăneşti se află bisericile cu hramurile „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (1627) şi „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (construită la sf. sec. 19 după planurile arhitectului francez Emile André Lecomte du Noüy), conacul „Florica" (sec. 18), aparţinând fam. Brătianu, iar în satul Valea Mare-Podgoria există bisericile cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (1685) şi „Sfântul Ioan Boguslavul" (1768), precum şi pivniţele brâncoveneşti (1688–1714), casa „Madgearu" şi vila „Bulandra" (ambele de la începutul sec. 20). Crama „Golescu" (1850), în satul Izvorani. Com. **Ş.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă 7 sate: Enculeşti, Goleşti, Izvorani, Ştefăneştii Noi, Valea Mare-Podgoria, Viişoara şi Zăvoi.

2. Oraş în jud. Botoşani, situat în partea de E a Câmpiei Jijiei Superioare, pe dr. văii Prutului, în zona de confl. cu râul Başeu, pe malul de S al lacului de acumulare Stânca-Costeşti; 5 610 loc. (1 ian. 2011): 2 811 de sex masc. şi 2 799 fem. Supr.: 96,6 km^2, din care 7,5 km^2 în intravilan; densitatea: 758 loc./km^2. Nod rutier. Expl. de calcar. Hidrocentrală (15 MW), în satul Stânca, intrată în funcţiune în 1978. Lacul de acumulare Stânca-Costeşti, realizat pe râul Prut şi inundat în 1978, are o supr. de 14 000 ha şi un vol. de 1,4 md. m^3. Podgorie (în satul Bobuleşti). Centru de ceramică populară, cu vechi tradiţii (din sec. 19), în oraşul Ştefăneşti. Muzeu memorial „Ştefan Luchian" (în oraşul Ştefăneşti), organizat în casa natală a marelui pictor. Bibliotecă publică. Parc dendrologic. Numit iniţial *Gura Başeului,* satul Ştefăneşti apare menţionat, prima oară, la 26 mai 1435, într-un act emis de domnul Ştefan II, iar apoi este consemnat ca târg în 1476. La începutul sec. 18, Dimitrie Cantemir îl aminteşte ca *oppida notabiliara* în lucrarea sa *Descriptio Moldaviae* (1714–1716). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **Ş.** s-au numit *Ştefăneşti-Târg*. Satul Ştefăneşti a fost prădat şi incendiat de poloni (în iul. 1500) şi de tătari (în 1513). Com. **Ş.** a fost

Ştefăneşti (1). Complexul muzeal Goleşti

trecută în categoria oraşelor la 1 apr. 2004 având în subordine ad-tivă satele Bădiuți, Bobuleşti, Stânca şi Ştefăneşti-Sat. În satul Bădiuți, menționat documentar, prima oară, în 1424, se află o biserică din lemn datând din 1834, iar în satul Bobuleşti, atestat documentar în 1533, o biserică din vălătuci, cu hramul „Sfinții Voievozi" (1777, reparată în anii 1884, 1915, 1923). În orașul Ştefăneşti există biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 15, cu refaceri din sec. 17) şi bustul pictorului Ştefan Luchian, operă a sculptorului Oscar Han. În arealul orașului Ştefăneşti, în zona de silvostepă a Câmpiei Jijiei Superioare, apare în relief un pinten calcaros format din depozite cuaternare, înalt de 101 m, cunoscut şi sub numele de „Casa Doamnei". Pe pantele acestei stânci (declarată rezervație naturală complexă) se dezvolta, până nu demult, o plantă foarte rară, numită *Schiverechia podolica* (endemism podolic), aflată la limita vestică a arealului său mondial de răspândire, alături de care, mai apăreau şi alte specii rare. Din cauza formării lacului de acumulare a fost necesară transplantarea acestei specii rare într-un loc mai ferit, la Ripiceni.

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în partea de SE a Piem. Olteţului; 3 466 loc. (1 ian. 2011): 1 689 de sex masc. şi 1 777 fem. Viticultură. În satul Dobruşa se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", atestată documentar în perioada 1500–1520, fără să se cunoască ctitorul. Biserica a fost reparată în anii 1610 de boierul Radu Buzescu, în 1675 şi 1701–1702 şi pictată în interior (1771–1774) de ieromonahul Daniil şi frații săi. În sec. 19 a căzut, parțial, în ruină, dar a fost restaurată de mai multe ori. În perioada 1907–1926 s-a aflat din nou în stare de ruină, după care, în anii 1926–1937 au fost executate lucrări de reparații generale, an în care biserica a fost redeschisă şi redată cultului religios. Înfățişarea actuală o are după restaurările din anii 1962 şi 1998, biserica fiind declarată monument istoric. În satul Şerbăneşti se află biserica fostului schit Şerbăneşti, ctitorie din 1740–1746 a lui Matei Morunglavu, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", cu turlă pe naos şi picturi murale interioare executate în 1753. Schitul a căzut în ruină la sf. sec. 19. În satul Ştefăneşti există biserica ce poartă hramul „Sfinții Voievozi" (1818), iar în satul Dobruşa, o rezervație de cerbilopătari.

ŞTEFĂNEŞTII DE JOS, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Pasărea; 4 837 loc. (1 ian. 2011): 2 366 de sex masc. şi 2 471 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Creşterea bovinelor. Balta Pasărea. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Creţuleasca (1669, ctitor Alexandru Creţulescu, renovată în 1818 şi 1895) şi Ştefăneştii de Sus (1812–1815), cu picturi murale interioare originare, restaurată în 1880), declarată monument istoric, ctitorie a lui Radu Creţulescu. În satul Ştefăneştii de Jos există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" construită în 1844 de boierul Alexandru Filipescu pe locul uneia din 1825, renovată în 1855.

ŞTEFĂNEŞTI-TÂRG → Ştefăneşti (2).

ŞTEFEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Prahovei cu prelungirile de S ale M-ților Grohotiş, pe cursul superior al râului Vărbilău; 2 429 loc. (1 ian. 2011): 1 222 de sex masc. şi 1 307 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. Biserica din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1780), în satul Scurteşti. Han turistic. Satul Ştefeşti a fost înființat în perioada 1513–1520 şi atestat documentar în 1680 şi apoi la 5 mai 1734.

ŞTEFLEŞTI, vârf în partea central-vestică a M-ților Lotrului, alcătuit din şisturi cristaline, constituind alt. max. a acestora (2 242 m).

ŞTEI, oraş în jud. Bihor, situat în partea de S a Depr. Beiuş, pe dr. Crişului Negru, în zona de confl. cu râul Crişu Băița, la 250 m alt., la 81 km SE de municipiul Oradea; 8 194 loc. (1 ian. 2011): 4 010 de sex masc. şi 4 184 fem. Supr.: 6,6 km^2, din care 3 km^2 în intravilan; densitatea: 2 780 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Producție de utilaje miniere, de utilaje pentru ridicat şi manipulat, de echipamente pentru tractoare, de mobilă şi binale, de conf., tricotaje, ambalaje din carton, de oxigen şi de produse alim. Casă de cultură. **Istoric.** Localitatea apare menționată documentar ca aşezare rurală, prima oară, în 1580, cu numele *Skeey,* apoi în 1588 (*Skey*), 1692 (*Stey*), 1825 (*Stejj*), 1851 (*Stej*), iar la 10 iun. 1956 a fost trecută în categoria oraşelor. În perioada 17 ian. 1958–18 apr. 1989 a purtat numele *Dr. Petru Groza,* între 18 apr. 1989 şi 15 mai 1990 s-a numit *Petru Groza,* după care a revenit la denumirea de *Dr. Petru Groza,* iar din 20 mai 1996 se numeşte Ştei. **Monumente:** biserica ortodoxă cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1921–1923, pictată în 1971).

ŞTEVIA, lac glaciar în M-ții Retezat, la 2 060 m alt. Supr.: 0,77 ha; ad. max.: 3 m.

ŞTIRBEIU → Călăraşi (1).

ŞTIRBUL (TĂUL ŞTIRBUL), lac glaciar în M-ții Retezat, situat la 2 090 m alt. Supr.: 0,95 ha; ad. max.: 8,7 m.

ŞTIUBIENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Başeu; 2 788 loc. (1 ian. 2011): 1 371 de sex masc. şi 1 469 fem. Iaz pentru piscicultură (304 ha), în satul Negreni. În satul Ştiubeni se află biserica având hramul „Sfinții Voievozi" (1835) şi casa „Kogălniceanu" (1890).

ŞTIUCA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Pogănişului cu Câmpia Lugojului; 1 857 loc. (1 ian. 2011): 954 de sex masc. şi 903 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Morărit; produse de panificație. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, piersici). Satul Ştiuca apare menționat documentar, prima oară, în 1585, cu numele *Terra Stukatth.* În 1786, satul Ştiuca a fost colonizat cu familii de germani care i-au atribuit numele *Ebendorf,* denumire păstrată până în 1901. Până la începutul anilor '70 ai sec. 20, majoritatea locuitorilor erau de origine germană care după 1990 au emigrat în Germania. În 1969 în satul Ştiuca s-au stabilit numeroşi locuitori de etnie ucraineană veniți din jud. Maramureş. Biserica din lemn cu hramul „Naşterea Domnului" (1754, strămutată aici în 1777 din satul Zorlenţu Mare), în satul Dragomireşti şi biserică din zid, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), în satul Oloşag. Biserică ortodoxă de rit vechi, construită după anul 1989, în satul Ştiuca.

ŞTIUCII, Lacul sau **Tăul ~,** lac natural cu apă dulce, situat în Câmpia Fizeşului, pe Valea Bonțului (afl. al râului Fizeş), într-o zonă de cute diapire, în arealul satului Săcălaia (com. Fizeşu Gherlii, jud.

Cluj). Supr.: 68,7 ha; ad. max.: 12,7 m. Pe malurile lacului se dezvoltă o vegetaţie higrofilă abundentă, în care predomină trestia (*Phragmites australis*), pipirigul (*Bolboschoenus maritimus*), poroinicul (*Orchis palustris*), roşăteaua (*Butomus umbellatus*), broscariţa (*Potamogeton crispus*) ş.a. În perimetrul lacului poposesc pentru hrană şi cuibărit numeroase păsări migratoare de baltă, cum sunt călifarul alb, cufundacul, corcodelul, stârcul, barza ş.a. Declarat monument al naturii şi rezervaţie ornitologică.

ŞTOROBĂNEASA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Câmpiei Burnas, pe râul Teleorman, în apropiere de confl. cu Vedea; 3 174 loc. (1 ian. 2011): 1 553 de sex masc. şi 1 621 fem. Mori de cereale. Prese de ulei comestibil. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante uleioase şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe, pepeni, legume etc. Viticultură. În satul Ştorobăneasa se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1889), cu picturi murale interioare finalizate în 1904, şi conacele boiereşti „Radu Noica" (sf. sec. 19) şi „Vasile Racota" (1900).

ŞUGAG 1. Vârf în masivul Baraolt, reprezentând alt. max. a acestuia (1 018 m).

2. Com. în jud. Alba, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de NE ale M-ţilor Şureanu, pe cursul superior al râului Sebeş, pe şoseaua transalpină Novaci – Oaşa – Sebeş; 2 882 loc. (1 ian. 2011): 1 484 de sex masc. şi 1 398 fem. Pe terit. com. **Ş.** se află hidrocentralele Gâlceag (150 MW), intrată în funcţiune în 1980, Şugag (150 MW), dată în folosinţă în 1984 şi Săsciori (42 MW), dată în exploatare în 1987. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Produse de panificaţie. La **Ş.** are loc anual (în luna mai) manifestarea folclorică „Zi-i bade cu fluiera". În satul Şugag, menţionat documentar, prima oară, în 1750, se află mănăstirea Oaşa (iniţial de maici, iar de la 1 iun. 2000 de călugări), cu biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1943 a scriitorului Ioan Pop şi a romancierului Mihail Sadoveanu, restaurată în 1982–1983, cu picturi executate în anii 1987–1988 de Liviu Dumbravă din Gura Humorului. Tot în satul Şugag se află casa memorială a meşterului popular de sculptură în lemn, Nicolae Cernat (1892–1962), cu exponate diferite (unelte de sculptură în lemn, icoane pe sticlă, blidare, blide etc.), precum şi un monument ridicat în 1935 în memoria eroilor căzuţi în timpul Primului Război Mondial. În arealul com. **Ş.** se află cheile Şugagului, săpate de râul Şugag (afl. dr. al râului Sebeş), rezervaţia naturală botanică „Tinoavele din luncile Prigoanei" (30 ha) şi rezervaţiile geomorfologice „Pintenii din Coasta Jinei" (1 ha), „Masa Jidovului" (0,5 ha) şi „Stânca Grunzii" (0,5 ha), declarate monumente ale naturii (în 1969).

ŞUGAŞ, staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, situată în arealul com. Valea Crişului (jud. Covasna), într-un golf depresionar de pe versantul de SE al M-ţilor Baraolt, la 750 m alt., într-o zonă cu păduri de brad şi fag, la 8 km NV de municipiul Sfântu Gheorghe. Staţiunea dispune de un climat de depresiune intramontană, tonic-stimulant, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 17°C) şi ierni friguroase (în ian. medii termice sub –4°C), ferită de vânturi puternice. Temp. medie anuală este de 6,5°C, iar precipitaţiile atmosferice însumează în medie 700 mm anual. Numeroase izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, sodice, magneziene, calcice, hipotone, recomandate pentru tratarea afecţiunilor cardiovasculare (hipertensiune arterială secundară aterosclerotică, ulcer varicos, boala Raymond, arterită aterosclerotică în stadiu incipient), a afecţiunilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, colon iritabil), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară), renale şi ale căilor urinare (litiază urinară recentă, necomplicată, infecţii urinare tratate şi vindecate) etc. Instalaţii pentru mofete şi buvete pentru cură internă cu ape minerale.

ŞUICI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 6 sate, situată în zona Muscelelor Argeşului, la poalele de SV ale masivului Tămaşu (1 104 m alt.), pe cursul superior al râului Topolog; 2 553 loc. (1 ian. 2011): 1 317 de sex masc. şi 1 236 fem. Prelucr. lemnului. Morărit; produse de panificaţie. Centru pomicol (pruni, meri, peri). În satul Şuici se află cula „Brătianu" (sec. 18), cu două niveluri şi foişor cu metereze, o biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18), construită ca paraclis al curţii boiereşti şi case vechi ţărăneşti; biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" (1869–1872), în satul Rudeni.

ŞULETEA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Colinelor Fălciului, pe cursul superior al râului Epureni; 2 459 loc. (1 ian. 2011): 1 241 de sex masc. şi 1 218 fem. Haltă de c.f. (în satul Şuletea). Morărit; produse

Şugag (2). Cheile Şugagului

Şuici. Casă veche țărănească

de panificație. Apicultură. Centru viticol şi de vinificație. În satul Şuletea, menționat documentar, prima oară, în 1452, se află biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1812, reclădită în 1899), iar în satul Fedeşti există biserica din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1804).

ŞUNCUIUŞ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de NE ale M-ților Pădurea Craiului, pe râul Crişu Repede; 3 254 loc. (1 ian. 2011): 1 605 de sex masc. şi 1 649 fem. Stație (în satul Şuncuiuş) şi haltă de c.f. (în satul Bălnaca). Expl. de bauxită (în satul Zece Hotare) şi de argile caolinoase şi refractare (în satul Şuncuiuş). Satul Şuncuiuş apare menționat documentar, prima oară, în 1256. Pe terit. com. se află *Peştera Vântului,* ale cărei galerii subterane însumează 34 km – cea mai lungă peşteră din țară.

ŞURA MARE 1. Peşteră situată în partea de V a M-ților Şureanu, pe pârâul Lunca Ponorului, la 460 m alt., la 500 m NE de satul Ohaba-Ponor (com. Pui, jud. Hunedoara). Lungimea galeriilor: 4 500 m. Explorată prima dată în 1929, iar apoi în 1954, 1967–1969. Este o peşteră activă, cu un portal monumental (37 m înălțime şi 12 m lățime), de forma unui tunel cu orientare S-N, iar după 350 m de la intrare, galeria se îndreaptă către NE şi E. Galeria, cu lățimi de 2–3 m şi înălțime de c. 30 m, este străbătută de un pârâu subteran care formează mai multe cascade şi lacuri şi trece printr-o sală de dimensiuni mari (45 m lungime, 35 m lățime, 30 m înălțime) şi prin mai multe săli mici. Peştera conține numeroase stalagmite de 4–5 m înălțime şi blocuri de prăbuşire. Temp. în interiorul peşterii este constantă (8–10°C). Aici se află cea mai mare colonie de lilieci din țară (peste 10 000 de exemplare), ce hibernează pe timpul iernii şi de la care rezultă mari depozite de guano pe care se dezvoltă numeroase insecte, crustacee, fluturi etc. În cadrul coloniei de lilieci a fost descoperit cel mai mic exemplar de liliac din Europa, cunoscut sub numele ştiințific de *Pipistrellus pipistrellus.* Greu accesibilă. Peştera Şura Mare mai este cunoscută şi sub numele *Ohaba-Ponor.*

2. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Hârtibaciului; 4 123 loc. (1 ian. 2011): 2 040 de sex masc. şi 2 083 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea bovinelor. În satul Şura Mare, menționat documentar, prima oară, în perioada 1332–1335, cu numele *Magnum Horreum,* se află o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), fortificată, cu unele modificări din perioada 1493–1523, şi o biserică ortodoxă din lemn (1722, transferată aici din satul Sibiel, com. Sălişte), iar în satul Hamba, o biserică din sec. 13–14 (azi biserică evanghelică), fortificată în anul 1500 şi reconstruită în 1829.

ŞURA MICĂ, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SV a Pod. Hârtibaciului; 2 646 loc. (1 ian. 2011): 1 329 de sex masc. şi 1 317 fem. Culturi de cereale şi cartofi. Creşterea bovinelor. În satul Şura Mică, menționat documentar, prima oară, în 1323, se află o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), refăcută şi fortificată în 1506, iar în satul Rusciori, atestat documentar în 1380, există o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), cu unele refaceri din sec. 15 şi 18.

ŞURDEŞTI → Şişeşti (1).

ŞUREANU 1. Munții ~, masiv muntos în partea central-nordică a Carpaților Meridionali, în grupa M-ților Parâng, cuprins între depresiunile Petroşani (la S), Hațeg-Pui (la SV) şi Hunedoara (la V), Dealurile Orăştiei (la NV) şi Valea Sebeşului (la E). Nod hidrografic. În SE se leagă de M-ții Parâng şi Lotru prin şaua de la Tărtărău. Este alcătuit din şisturi cristaline, străpunse pe alocuri de

Şureanu (2). Vârful Şureanu

granite şi gnaisuri. În SV lor apare o arie largă de calcare jurasice şi cretacice. Relieful prezintă culmi rotunjite, fără creste glaciare, cu mai multe supr. de eroziune, bine dezvoltate, etajate la diferite înălţimi: *Platforma Borăscu,* la 1 800–2 000 m alt., acoperită cu întinse păşuni alpine; *Platforma Râu Şes,* la 1 400–1 600 m alt., cu păduri de molid şi brad în amestec cu fag; *Platforma Luncani* (ce aparţine complexului de nivelare Gornovița), la 800–1 000 m alt., cu păduri de fag şi carpen. În SV masivului, în zona Platformei Luncani, s-a dezvoltat un bogat şi variat relief carstic în calcarele jurasice şi cretacice (doline, numite local „cionfe", polii, peşterile Cioclovina Uscată, Şura Mare, Borda Mare ş.a., sohodoluri etc.). Alt. max.: 2 130 m (Vârfu lui Pătru). M-ţii **Ş.** mai sunt cunoscuți în literatura de specialitate şi sub numele de *M-ţii Sebeşului.* Pe pantele de NV ale M-ţilor **Ş.** au existat şi s-au dezvoltat în Antichitate cele mai puternice aşezări şi cetăți dacice (Sarmizegetusa Regia – centrul economic, politic, militar şi religios al statului dac în sec. 1 d.Hr., Grădiştea de Munte, Costeşti, Blidaru ş.a.).

2. Vârf în partea de V a M-ţilor Şureanu, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 059 m. Acoperit cu pajişti alpine. Accesibil pe trasee marcate dinspre Depr. Petroşani sau dinspre şoseaua transalpină Novaci–Oaşa–Sebeş. La poalele lui se află circul şi lacul glaciar cu acelaşi nume.

3. Lac glaciar situat în M-ţii Şureanu, la 1 750 m alt., cantonat într-o depresiune de eroziune glaciară (circ glaciar), barată de o morenă frontală. Supr.: 1 ha; ad. max.: 7,3 m. În jurul lacului, pe o supr. de c. 20 ha, se dezvoltă buruienişuri de munte (*Admostyles alliaria*), numeroase exemplare de molid (*Picea abies*), zâmbru (*Pinus cembra*) şi jnepeni (*Pinus mugo*), precum şi o orchidee rară (*Leucorchis albida L.*), prezentă în special în turbăria din partea de V a lacului. În apele lacului **Ş.** au fost identificate c. 300 de specii de diatomee, multe dintre ele endemisme locale. Lacul, cunoscut şi sub numele de *Iezerul Şureanu,* şi zona care îl înconjură au fost declarate rezervaţie ştiinţifică, ocrotită de lege.

Şureanu (3). Lacul Şureanu

ŞUŞANI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în partea de S a Piem. Oltețului, pe cursul superior al râului Băişoara; 3 493 loc. (1 ian. 2011): 1 762 de sex masc. şi 1 731 fem. Prelucr. lemnului. Pomicultură. Viticultură. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1779) şi „Sfântul Dumitru" (1802, refăcută în 1895), în satul Şuşani.

ŞUŞIȚA, râu, afl. dr. al Siretului la S de Mărăşeşti; 68 km; supr. bazinului: 410 km^2. Izv. din NE M-ţilor Vrancei, de sub vf. Zboina Neagră şi capătă o direcţie generală de curgere NV-SE, traversând partea de N a Subcarpaţilor Vrancei şi un segment al Câmpiei Siretului Inferior. Din cauza infiltraţiilor şi a evaporaţiei seacă, pe unele porţiuni, în anii secetoşi.

ŞUŢEŞTI, com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Brăilei, pe dr. râului Buzău; 4 491 loc. (1 ian. 2011): 2 250 de sex masc. şi 2 241 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, legume etc. Creşterea bovinelor. În satul Şuţeşti, înfiinţat în 1830, cu numele *Curtea Veche,* se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", construită în anul 1842 prin strădania logofătului Constantin Grigore Suţu şi a Doamnei Ruxandra, în prezent declarată monument istoric.

Tt

TABLA BUȚII, pas în Carpații de Curbură, între masivele Ciucaş (la V) şi Siriu (la E), în zona de izv. a râului Buzoel, la 1 075 m alt., dominat de vf. Zăganu (la V) şi vf. Siriu (la E). În secolele trecute, pe aici se efectua un intens trafic cu cereale şi vinuri spre Braşov (fost punct de vamă). În prezent este puțin circulat.

TAIȚA, râu în partea de N a Dobrogei, pe terit. jud. Tulcea; 52 km; supr. bazinului: 580 km^2. Izv. din zona de contact dintre M-ții Măcin şi Pod. Niculițel, din apropierea înşeuării Niculițel, de la 200 m alt., curge mai întâi pe direcție N-S, formând pe o distanță de c. 25 km limita între M-ții Măcin (la V) şi Pod. Niculițel (la E), drenează Depr. Horia, iar în aval de com. Horia îşi schimbă brusc cursul către SE, vărsându-se în lacul Babadag. Debitul mediu multianual în zona de vărsare este de 1,4 m^3/s. Afl. pr.: Pârâul Alb, Tăița (sau Techea).

TALEA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de SE ale M-ților Bucegi, în zona de izv. a râului Provița; 1 116 loc. (1 ian. 2011): 555 de sex masc. şi 561 fem. Prelucr. lemnului. Stație de îmbuteliere a apei de izvor. Pomicultură. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor şi caprinelor. Fond cinegetic. Agroturism. Satul Talea a luat ființă în 1790, după cum reiese dintr-o inscripție de pe stâlpul bisericii din lemn construită în 1790. Biserică din zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1878), în satul Talea.

TALPA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Clanița; 2 027 loc. (1 ian. 2011): 984 de sex masc. şi 1 043 fem. Reşed. com. este satul *Talpa-Ogrăzile.* Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreț, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume etc. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1822), în satul Talpa-Bâscoveni şi biserica din lemn „Cuvioasa Parascheva" (sec. 19), în satul Talpa-Ogrăzile.

TAMASIDAVA → Horgeşti.

TAMAŞI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. râului Siret, la marginea de V a Colinelor Tutovei, vizavi de vărsarea Bistriței în Siret; 3 197 loc. (1 ian. 2011): 1 649 de sex masc. şi 1 548 fem. Nod rutier. În satul Tamaşi, menționat documentar, prima oară, în 1433, se află o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfinții Voievozi" (1792), şi una catolică (1836), iar în satul Chetriş o biserică din 1833. Până la 3 mart. 2005 com. **T.** a avut în componență satul Gioseni, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

TANACU, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SE a Pod. Central Moldovenesc, pe râul Burghina; 2 084 loc. (1 ian. 2011): 1 052 de sex masc. şi 1 032 fem. În satul Tanacu se află bisericile din lemn „Sfinții Voievozi" (ante 1809, refăcută în 1826) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1809, refăcută în 1819 şi reparată în 1892) şi o mănăstire de maici, înființată în anul 2000, cu biserica „Sfânta Treime", iar în satul Beneşti, biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1809, refăcută din vălătuci în 1860–1862). Rezervație botanică („Coasta Rupturile"). Până la 7 mai 2004, com. **T.** a avut în componență satele Muntenii de Sus şi Satu Nou care la acea dată au format com. Muntenii de Sus, jud. Vaslui.

TANGÂRU → Stoeneşti (2).

TANSA 1. Culme deluroasă, cu aspect de platou, extinsă pe direcție NV-SE în partea de V a Pod. Central Moldovenesc, între văile râurilor Sacovăț (la E) şi Bârlovăț (la V), având lățimi de 4–5 km. Alt. max.: 466 m (cea mai mare din Pod. Central Moldovenesc). Alcătuirea petrografică (gresii, calcare oolitice, argile, marne, nisipuri) şi structura monoclinală a stratelor au determinat dezvoltarea unui larg platou structural. Versanții sunt acoperiți cu păduri de stejar (*Quercus robur*) în amestec cu tei (*Tilia tomentosa*), carpen (*Carpinus betulus*) ş.a. Culmea **T.** este fragmentată de văile râurilor Veja, Mănăstirea, Durăceasa, Găureni ş.a.

2. Lac antropic situat pe terit. jud. Iaşi, construit pe râul Bahlui, în perimetrul com. Tansa. Supr.: 352 ha; vol.: 13,1 mil. m^3. Folosit pentru irigații, alimentare cu apă şi piscicultură.

3. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de S ale Culmii Tansa, pe stg. văii Mănăstirea; 2 803 loc. (1 ian. 2011): 1 376 de sex masc. şi 1 427 fem. Haltă de c.f. (în satul Suhuleț). Centru de ceramică populară (vase smălțuite cu decor geometric şi floral în alb şi verde pe fond brun sau alb), de rotărit, cojocărit şi de prelucr. artistică a pietrei şi a lemnului (în satul Tansa) În arealul satului Tansa, menționat documentar, prima oară, în 1436 cu numele *Budureşti* (denumire păstrată până în sec. 16), a fost descoperit un depozit de bronzuri, alcătuit din seceri, datând din Epoca bronzului. În satul Suhuleț se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1698, refăcută în 1780), iar în satul Tansa, o biserică din cărămidă cu hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1809).

TAPAE, localitate în SV Daciei, identificată ipotetic în zona pasului Poarta de Fier a Transilvaniei, la V de Sarmizegetusa, pe cursul superior al Bistrei. Aici, în anul 88 d.Hr., armatele romane, comandate de Tettius Iulianus, au pătruns în Dacia prin Banat şi au obținut victoria asupra dacilor conduşi de Decebal. Tot aici, în primă-

Tapae. Lupta de la Tapae

vara anului 101, regele Decebal cu oastea sa a încercat să oprească înaintarea armatelor romane spre interiorul Daciei, dar a fost înfrânt, iar cetățile din M-ții Orăştiei cucerite.

TARCĂU 1. Munții ~, masiv muntos în partea centrală a Carpaților Orientali, între Valea Bicazului (la N şi NV), aliniamentul văilor Tarcău şi Asău (la E), Valea Trotuşului (la S) şi aliniamentul văilor Bicăjel şi Tavardi (la V). Au aspectul unor munți joşi, cu alt. medii de 1 100–1 300 m, care fac trecerea de la zona internă la cea externă a flişului. Sunt alcătuiți în special din gresii (gresia de Tarcău) şi din alte roci aparținând flişului cretacic şi paleogen (şisturi, marno-argile, fliş grezos-şistos, conglomerate). Din cauza cutării lor în pânze de şariaj apar frecvente *hogback*-uri şi supr. structurale. Prezintă unele culmi înalte, dezvoltate pe gresii, cu orientare NNV-SSE, dominate de vârfuri ce depăşesc 1 400 m alt. (Măgura Tarcăului 1 493 m, Glodu 1 439 m, Grinduşu 1 664 m) şi unele culmi joase, separate de bazinete depresionare (Ața, Brateş ş.a.) şi înşeuări dezvoltate pe marno-argile. Alt. max.: 1 664 m (vf. Grinduşu sau Tărhăuş). Sunt acoperiți cu păduri de răşinoase şi de fag.

2. Com. în jud. Neamț, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de NE ale M-ților Tarcău şi cele de NV ale M-ților Goşmanu, în zona de confl. a râului Tarcău cu Bistrița; 3 518 loc. (1 ian. 2011): 1 728 de sex masc. şi 1 790 fem. Haltă de c.f. (în satul Tarcău). Expl. de gresii. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Pepinieră piscicolă şi păstrăvărie (din 1902). În satul Schitu Tarcău se află mănăstirea Tarcău (de călugări), cu biserica având hramul „Duminica Tuturor Sfinților", ctitorie din anii 1832–1833 a ieromonahului Avramie, cu pridvor adăugat în 1936 şi declarată monument istoric în 2004. Turn-clopotniță (1868). Chiliile au fost refăcute în anii 1967–1968. Mănăstirea Tarcău are în subordine schitul Brateş (aflat în satul Tarcău) cu biserica având hramul „Sfinții Trei Ierarhi", ctitorie din anul 1940 a călugărului Veniamin Talpău. Schitul a fost redeschis în 1992. În satul Tarcău există biserica „Adormirea Maicii Domnului", sfințită la 12 mai 1912, renovată în anii 1998–2000 şi resfințită la 1 oct. 2000. Monument închinat eroilor Primului Război Mondial (în satul Tarcău). Popas turistic (în satul Ardeluța). Rezervație forestieră în M-ții Goşmanu, cu arborete seculare de fag, brad şi molid (171,3 ha).

TARCEA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Ier; 2 622 loc. (1 ian. 2011): 1 313 de sex masc. şi 1 309 fem. Obiecte împletite din papură şi nuiele şi ştrand termal (în satul Adoni). Fond cinegetic. În satul Tarcea, menționat documentar, prima oară, în 1163, cu numele *Villa Thorsa,* există o biserică ortodoxă din 1846 şi o biserică reformată-calvină din 1834. În satul Adoni, atestat documentar în 1237, se află biserica romano-catolică având hramul „Sfânta Treime" (1786), o biserică greco-catolică (1790) şi o biserică reformată (1950), iar în satul Galoşpetru, menționat documentar în perioada 1291–1294, există conacele „Draveczky" (1846) şi „Frater" (1860), o biserică reformată-calvină (1621), o biserică romano-catolică (1855) şi una greco-catolică (1892). Satul Tarcea a fost distrus complet în timpul dominației otomane, rămânând nelocuit în perioada 1692–1695, populația acestuia crescând lent după anul 1720.

TARNA MARE, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de NV ale M-ților Oaş, la granița cu Ucraina; 3 780 loc. (1 ian. 2011): 1 840 de sex masc. şi 1 940 fem. Expl. de andezit şi de min. complexe (pirită, plumb, zinc, cupru, argint). Expl. lemnului. Colectarea ciupercilor de pădure. Centru pomi-viticol. Izv. cu ape minerale carbogazoase, feruginoase. Satul Tarna Mare apare menționat documentar, prima oară, în 1430, cu numele *Torna,* iar apoi în 1450 (*Tharna*) şi 1471 (*Tarna*). Complexul turistic „Tarna-Băi".

TARNIȚA 1. Lac de acumulare realizat în scop hidroenergetic pe râul Someşu Cald (dat în folosință în 1974), situat în arealul com. Gilău, jud. Cluj. Supr.: 270 ha; vol.: 74 mil. m^3. Lungime: 7 km; lățime max.: 3 km. Zonă de agrement pentru locuitorii municipiului Cluj-Napoca.

2. Hidrocentrala ~ → Gilău (3).

3. Mănăstirea ~ → Boloteşti.

TAŞAUL, liman fluvio-maritim, sal-mastru, situat pe țărmul Mării Negre, la N de oraşul Năvodari; 23,35 km^2; ad. max.: 3,5 m.; vol.: 57 mil. m^3. Lungime: 10 km; lățime max.: 4 km. În el se varsă râul Casimcea, care contribuie la îndulcirea apelor lacului, ce devin astfel favorabile pentru piscicultură şi irigații.

TAŞCA, com. în jud. Neamț, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de SE ale M-ților Ceahlău şi cele de N ale M-ților Tarcău, pe râul Bicaz; 2 676 loc. (1 ian. 2011): 1 328 de sex masc. şi 1 348 fem. Fabrică de ciment. Prelucr. lemnului. Agroturism. În satul Neagra, menționat documentar, prima oară, la 12 aug. 1611 cu numele *Chisirig*, se află biserica „Sfântul Nicolae" (29 m lungime, 9 m lățime, 25,50 m înălțimea turlelor) zidită în anii 1994–1998, după proiectul arhitectului Nicolae Ioan din Piatra-Neamț, pe locul unei bisericuțe din lemn ce data din 1743 – bisericuță mutată în Poiana Stânelor de pe muntele Ceahlău în anul 2000. Biserica nouă a fost pictată pe pereții interori în anii 1998–2000 de Armand Kuchta din Iaşi.

TATANIR, lac în partea de N a Deltei Dunării, situat în arealul com. Chilia Veche, între brațul Chilia şi canalul Pardina. Supr.: 700 ha. Legat de canalul Pardina, spre E, prin gârla Gotca.

TATLAGEAC, liman fluvio-maritim, situat pe țărmul Mării Negre, în arealul com. 23 August, jud. Constanța. Supr.: 1,78 km^2; vol.: 14 mil. m^3; ad. max.: 2,5 m; lungimea: 4,4 km; lățimea medie: 200 m. Lacul **T.** este separat de Marea Neagră printr-un perisip (lat de c. 80 m şi înalt de c. 2 m) pe care se află calea ferată Constanța–Mangalia. Până în 1965, apele lacului **T.** comunicau cu cele ale Mării Neagre printr-un emisar care a fost ulterior astupat pentru a împiedica scurgerea apei lacului în mare (nivelul apei lacului este cu 95 cm mai ridicat față de nivelul Mării Negre).

TAUȚ 1. Lac de acumulare, creat pe valea superioară a râului Cigher, în zona Dealurilor Cigherului (parte componentă a Dealurilor Crişanei), în arealul com.

Tauț. Supr. 240 ha; vol.: 14,3 mil. m^3 (dispune de o rezervă de încă 11,8 mil. m^3 pentru atenuarea viiturilor). Lungime: 5 km; lățime max.: 2 km.

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de N ale Dealurilor Cigherului, pe râul Cigher şi afl. săi Nădaş, Timercea ş.a.; 1 925 loc. (1 ian. 2011): 926 de sex masc. şi 999 fem. Expl. de diatomit (în satul Minişu de Sus). Expl. lemnului. Creşterea ovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr ş.a. Patru cămine culturale. Bibliotecă publică (6,6 mii vol.). Ansamblu folcloric (1975). Agroturism (sat de vacanță). Fanfară civilă. Satul Tauț apare menționat documentar, prima oară, în 1334, cu numele *Feltot*, într-un registru de dijme papale, iar în sec. 16 este atestat ca târg.

TAZLĂU 1. Râu, afl. stg. al Trotuşului la c. 5 km aval de municipiul Oneşti; 85 km; supr. bazinului: 1 098 km^2. Izv. din partea de E a M-ților Goşmanu, de sub vf. Pintenu, de la 1 120 m alt., având o direcție generală de curgere de la NV spre SE, cu pante medii ce variază între 25‰ în zona montană şi 3,4‰ în reg. de vărsare. Străbate longitudinal depresiunea subcarpatică Tazlău (70 km lungime), extinsă între Culmea Pietricica Bacăului (la E) şi prelungirile M-ților Goşmanu şi Berzunți (la V), iar bazinul său are o dezvoltare mai mare pe dr., spre munți, de unde primeşte şi cei mai importanți afluenți (Geamăna, Şoimi, Frăsiniş, Solonț, Tazlău Sărat, Cernu ş.a.). Pe cursul inf., la c. 5 km amonte de gura de vărsare, s-a construit lacul de acumulare Belci, dat în folosință în 1963, cu un vol. de 12,5 mil. m^3 de apă. Dezafectat în 1991 ca urmare a colmatării.

2. Subcarpații Tazlăului sau **Trotuşului,** subunitate a Subcarpaților Moldovei (Subcarpații Orientali), situată între văile râurilor Bistrița (la N) şi Trotuş (la S) şi între Culoarul Siretului (la E) şi prelungirile M-ților Goşmanu şi Berzunți (la V). Cuprinde Depr. Tazlău (care ocupă cea mai mare parte a lor), Culmea Pietricica Bacăului şi Piem. Pânceştilor.

3. Depresiunea ~, depresiune subcarpatică situată în Subcarpații Tazlăului, între Culmea Pietricica Bacăului (la E) şi prelungirile M-ților Goşmanu şi Berzunți (la V), comunicând, spre N, cu Depr. Cracău-Bistrița prin şaua Nechitului (aflată la 450 m alt.). Supr.: c. 800 km^2. Extinsă longitudinal, de o parte şi de alta a Văii Tazlăului, sub forma unui uluc de 70 km lungime şi 10–15 km lățime, care coboară de la 400 m alt. în N la 320 m în S, Depr. **T.** este una dintre cele mai tipice depresiuni subcarpatice din România, prezentând o limită clară spre V, la contactul cu munții, printr-o denivelare accentuată (200–300 m), care corespunde liniei de încălecare a pânzei marginale a flişului peste formațiunile miocene ale depresiunii. Relieful depresiunii este format dintr-o câmpie aluvială etajată, cu lunci şi terase bine dezvoltate în lungul văilor Tazlău şi Trotuş. În N, depresiunea este mai îngustă, evidențiindu-se cinci niveluri de terase precum şi culmi cu înălțimi de 600–650 m, iar în S se lărgeşte, fiind alcătuită din lunca extinsă a Tazlăului (c. 1 km lățime), din şapte niveluri de terase şi mai multe culmi de 450–550 m înălțime. Din cauza unor diferențieri locale, Depr. **T.** a fost împărțită de unii geografi în trei compartimente: unul în partea de N (*Depr. Frumoasa*), până în apropiere de Tețcani, cu aspect de sinclinal disimetric, larg deschis, cu relief colinar şi de terase; altul mijlociu (*Depr. Livezi-Helegiu*), între culmile Berzunți (în V) şi Pietricica Bacăului (în E), cu relief complex (lunci, terase, culmi cu pante accentuate); altul sudic (*Depr. Caşin* sau *Oituz-Caşin*), în zona de confl. a Trotuşului cu apele râurilor Tazlău, Oituz şi Caşin, prelungit la S de Trotuş, pe culoarele văilor Caşin şi Oituz, cu relief de luncă largă (peste 1 km lățime), de terase marginale extinse pe c. 10 km şi dealuri de 300–400 m înălțime. În unele lucrări, Depr. Oituz-Caşin este considerată o unitate aparte în cadrul ulucului subcarpatic al Subcarpaților Tazlăului. Clima Depr. **T.** este moderată (temp. medie anuală: 6–8°C), cu precipitații atmosferice care însumează 700–800 mm anual. Vegetație de păşuni şi fânețe naturale în alternanță cu pâlcuri de păduri de gorun şi fag. Este o zonă intens populată, cu bogate zăcăminte de subsol (petrol, gips, sare), cunoscută (în unele lucrări de specialitate) şi sub denumirea de *Tazlău-Caşin.*

4. Culmea Tazlăului → Pietricica.

5. Com. în jud. Neamț, formată dintr-un sat, situată în partea de N a Depr. Tazlău, la poalele M-ților Goşmanu, pe cursul superior al râului Tazlău; 2 933 loc. (1 ian. 2011): 1 457 de sex masc. şi 1 476 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale, de sare gemă, de săruri de potasiu şi de gresii. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). În satul Tazlău, menționat documentar în 1458, se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului", ctitorie din anii 1496–1497 a lui Ştefan cel Mare, care păstrează la exterior decorația originară executată din cărămidă aparentă şi ceramică smălțuită (are două rânduri de ocnițe sub cornişă şi un rând de firide alungite care înconjură biserica pe toată înălțimea fațadelor), precum şi o uşă din lemn, realizată în 1596 de meşterul Cozma, decorată cu sculpturi. Pridvor adăugat în 1596. Picturile murale interioare originare au fost refăcute în 1858–1859 cu prilejul reparării bisericii. Biserica este înconjurată de un zid de incintă, cu metereze şi două turnuri de pază datând din 1497. Turnul-clopotniță, ridicat în sec. 16 de domnul Petru Rareş, a fost distrus de incendiul din 8 febr. 1879 şi refăcut în 1902. În 1835, biserica mănăstirii Tazlău a fost transformată în biserică parohială, devenind biserică monahală în 1860 şi redevenind biserică de parohie în 1894. În 1990 a fost reînființată mănăstirea Tazlău. În satul Tazlău se mai află biserica parohială „Sfânta Treime", construită în anii 1997–2002 şi pictată în 2006.

TAZLĂU-CAŞIN → Tazlău (3).

TAZLĂU SĂRAT → Zemeş.

TĂBĂCĂRIEI, Lacul ~, liman maritim situat pe țărmul Mării Negre, între municipiul Constanța şi stațiunea balneoclimaterică Mamaia. Supr.: 0,96 km^2; vol.: 1,9 mil. m^3; ad. max.: 6,4 m. Este legat de lacul Siutghiol printr-o gârlă mică şi are scurgere în Marea Neagră printr-un mic canal. În regim natural prezintă un bilanț excedentar, respectiv, cantitatea de apă provenită din precipitații, din aportul izvoarelor subacvatice şi din scurgerea apelor din lacul Siutghiol este mai mare decât cantitatea de apă pierdută prin evaporație şi prin scurgere în Marea Neagră. Temp. apei lacului este în medie de 12,9°C, iar mineralizarea de 750 g/l. Bază piscicolă şi de sporturi nautice. Pe malul lacului **T.** a fost construită (de meşteri maramureşeni) o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Mina" (26 m lungime, 13 m lățime şi 43 m înălțime), sfințită la 9 nov. 1997.

TĂCUTA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în Pod. Central

Moldovenesc, pe râul Rediu; 3 327 loc. (1 ian. 2011): 1 662 de sex masc. şi 1 665 fem. Expl. de gresii. Apicultură. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. În satul Tăcuta, menţionat documentar, prima oară, în 1503, se află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1790) şi „Sfântul Gheorghe" (1833–1839) şi conacul „Sturdza" (sec. 19). Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1802) şi „Sfinţii Voievozi" (construită în 1834 pe locul uneia din sec. 17), în satele Protopopeşti şi Mirceşti.

TĂLMACIU, oraş în jud. Sibiu, situat în partea de SE a Depr. Sibiu, la 350 m alt., la poalele de NE ale M-ţilor Lotrului, în zona de confl. a râului Sadu cu Cibin, în apropiere de pasul Turnu Roşu (de unde începe pitorescul defileu al Oltului), la 18 km SE de municipiul Sibiu; 7 627 loc. (1 ian. 2011): 3 781 de sex masc. şi 3 846 fem. Supr.: 132,2 km^2, din care 3,3 km^2 în intravilan; densitatea: 2 311 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl. de pietriş. Microhidrocentrală pe râul Sadu, intrată în funcţiune în 1987. Producţie de utilaje pentru ind. hârtiei, de echipamente frigorifice şi de ventilaţie, de piese şi accesorii pentru autovehicule, de motoare şi caroserii pentru autovehicule, de mobilă, de articole de marochinărie şi voiaj, de încălţăminte, aţă, de huse auto, de biscuiţi ş.a. Produse diverse din răchită. Fermă de creştere a porcinelor. Staţie de îmbuteliere a apei plate. Bibliotecă publică (1952), cu 13 825 vol. **Istoric.** În perimetrul oraşului **T.** au fost descoperite vestigii materiale datând din Neolitic (două topoare din piatră), din perioadele dacică (brăzdar de plug) şi romană (o fibulă din bronz) etc. Localit. **T.** a fost întemeiată de coloniştii germani la începutul sec. 13 şi apare menţionată documentar, prima oară, în 1265, cu numele *Tholmach;* în 1369 apare consemnată cu toponimul *Civitas Tholmasch,* iar în 1854 saşii o numeau *Gross-Talmatsch.* Până în 1453, **T.** a fost reşed. unui scaun românesc, dată după care a fost încorporat în scaunul Sibiului (cu numele de Scaunul filial al Tălmaciului), rămânând în această stare până în 1863 (cu excepţia perioadei 1535–1539, când a fost anexat la Ţara Oltului). La 16/26 oct. 1599, oastea comandată de Mihai Viteazul, venind dinspre Făgăraş spre Şelimbăr pentru a face joncţiunea cu oştile comandate de Radu Buzescu şi banul Udrea, a trecut prin **T.** La 20 iul. 1849, trupele ţariste venite pentru a înfrânge revoluţia din Transilvania, prin Valea Oltului, au înfrânt aici trupele maghiare comandate de Ihasz Daniel, iar în timpul Primului Război Mondial, perimetrul **T.** a intrat în zona de operaţiuni militare în care s-au purtat lupte crâncene. A fost declarat oraş la 18 apr. 1989, având în subordine ad-tivă 2 sate: Colonia Tălmaciu şi Tălmăcel. **Monumente:** în oraşul **T.** se află casa parohială a bisericii evanghelice (1719) şi biserica „Sfântul Nicolae" (1938–1942), cu picturi murale interioare originare, executate de Ioan Cazila din Sibiu, iar în satul Tălmăcel, atestat documentar în 1453 cu numele *Plopii*, iar cu numele actual după anul 1488, există biserica ortodoxă „Cuvioasa Parascheva" (1784, cu fresce din 1786). În sec. 13–14, turnul de pază numit Turnu Roşu (sau Turnu Spart), situată în prezent în arealul com. Boiţa, împreună cu Cetatea Tălmaciului, numită Landeskrone, construită în 1370–1371 cu contribuţia coloniştilor germani, având ziduri de 10 m înălţime ce închideau un perimetru de 600 de paşi făceau parte dintr-un vast sistem defensiv, organizat de oraşul Sibiu. Această cetate a fost demantelată în 1453 din ordinul lui Iancu de Hunedoara, azi în ruină. În arealul oraşului **T.**, pe terasa râului Sadu, se află o rezervaţie botanică, extinsă pe 20 ha, în cadrul căreia vegetează gladiola (*Gladiolus imbricatus*), stânjenelul (*Iris sibirica*), narcisa (*Narcissus stellaris*), mărarul porcului (*Peucedanum rochelianum*), iarba neagră (*Calluna vulgaris*) ş.a. Până la 7 apr. 2004, oraşul **T.** a avut în subordine ad-tivă satele Boiţa, Lazaret, Lotrioara şi Paltin, care la acea dată au format com. Boiţa, jud. Sibiu.

Tălmaciu. Vedere parţială

Tălmaciu. Ruinele cetăţii

TĂLPAŞ, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe râul Plosca şi pe afl. lui, Nistoi; 1 577 loc. (1 ian. 2011): 788 de sex masc. şi 789 fem. Expl. de petrol. Pomicultură (pruni, meri, peri, caişi). În satul Tălpaş se află bisericile „Sfântul Nicolae" (1837–1840, reparată în anii 1911 şi 1933) şi „Înălţarea Domnului" (1850), în satul Soceni există biserica „Sfinţii Voievozi" (1835), iar în astul Nistoi, biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (1814). Com. **T.** a fost înfiinţată la 7 apr.

2004 prin desprinderea satelor Mofleşti, Nistoi, Puţinei, Soceni şi Tălpaş din com. Fărcaş, jud. Dolj.

TĂMAŞU, masiv deluros în Muscelele Argeşului, între râurile Topolog (la V) şi Argeş (la E). Alt. max.: 1 104 m. Acoperit cu păşuni, fâneţe şi livezi.

TĂMĂDĂU MARE, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Mostiştea; 2 339 loc. (1 ian. 2011): 1 202 de sex masc. şi 1 137 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume, rapiţă, muştar ş.a. Creşterea porcinelor şi a păsărilor. Muzeu (în satul Călăreţi). Iaz piscicol şi pentru irigaţii. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **T.M.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Tămădău Mare se află biserica având hramul „Sfinţii 40 de Mucenici" (1748, reprată în 1810 şi 1890), iar în satul Tămădău Mic există o biserică din 1843. În arealul satului Şeinoiu a fost identificată o necropolă neolitică.

TĂMĂŞENI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele Siretului; 9 436 loc. (1 ian. 2011): 4 769 de sex masc. şi 4 667 fem. În satul Tămăşeni se află un muzeu etnografic (1992), o biserică romano-catolică zidită în 1862-1863 şi alta în 1956-1958, iar în satul Adjudeni, atestat documentar în 1559, există o biserică romano-catolică (1972-1986) şi o biserică din lemn din anul 1810.

TĂMĂŞEU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Barcăului, pe râul Barcău, la 20 km N de municipiul Oradea; 1 999 loc. (1 ian. 2011): 975 de sex masc. şi 1 024 fem. Staţie de c.f. Producţie de băuturi alcoolice şi răcoritoare; produse alim. Satul Tămăşeu este menţionat documentar, prima oară, în 1219 şi apoi într-un registru papal din 1332. În satul Parhida, atestat documentar în 1216, se află o biserică din sec. 13, cu transformări din sec. 18. Com. **T.** a fost înfiinţată la 28 ian. 2003 prin desprinderea satelor Niuved, Parhida, Satu Nou şi Tămăşeu din com. Biharia, jud. Bihor.

TĂNĂSOAIA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 10 sate, situată în partea de SV a Colinelor Tutovei, pe râurile Zeletin şi Berheci; 2 209 loc. (1 ian. 2011): 1 162 de sex masc. şi 1 047 fem. În satul Galbeni, menţionat documentar, prima oară, în 1593, se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1809, refăcută în 1840 şi reparată în anii 1894, 1916, 1935). Bisericile din lemn cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului (1776) şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809, reparată în 1878), în satele Năneşti şi Călimăneasa.

TĂRÂŢA sau **PIATRA SFÂNTĂ, Mănăstirea ~ → Bârnova.**

TĂRCAIA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Beiuş, pe cursul superior al râului Crişu Negru, în zona de confl. cu Tărcăiţa; 2 002 loc. (1 ian. 2011): 968 de sex masc. şi 1 034 fem. Haltă de c.f. (în satul Tărcaia). Muzeu etnografic (Tărcaia). Satul Tărcaia apare menţionat documentar, prima oară, în 1332, cu denumirea de *Sacerdos de villa Tharcand.* Bisericile ortodoxe, din lemn, cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului", în satele Totoreni (1696–1697, cu picturi din 1818, executate de Simion Darabant) şi Mierag (1756, cu iconostas pictat în 1783 de Teodor din Kasa) şi cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (construită în 1796 de meşterul Ilie Traian şi pictată în 1816 de Simion Darabant), în satul Tărcăiţa.

TĂRHĂUŞ → Grinduşu şi **Tarcău (1).**

TĂRLUNG, râu, afl. stg. al Râului Negru; 51 km; supr. bazinului: 457 km^2. Izv. din partea de N a M-ţilor Grohotiş, de sub vf. Grohotiş, de la 1 440 m alt., curge pe direcţie S-N, străbătând mai întâi zona montană, unde panta medie este de 30‰, iar apoi, în aval de Săcele, drenează Piem. Săcele (construit de el însuşi) şi, în continuare, partea de E a Depr. Braşov. Pe cursul său mijlociu, în apropiere de Săcele, a fost construit un lac de acumulare pentru alimentare cu apă, cu o supr. de 123 ha şi un vol. de 13,8 mil. m^3.

TĂRLUNGENI, com. în jud. Braşov, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Depr. Braşov, pe râurile Tărlung şi Zizin; 8 493 loc. (1 ian. 2011): 4 248 de sex masc. şi 4 245 fem. Nod rutier. Expl. de balast şi de argilă. Producţie de maşini agricole, de cherestea, cuie, bolţari, ferăstraie, spirt şi de cărămidă. Muzeu etnografic. Staţiune balneoclimaterică, în satul Zizin (→). Satul Tărlungeni apare menţionat documentar, prima oară, la 4 nov. 1484, iar la 21 iun. 1578 satul a fost distrus în proporţie de 50% de un incendiu. Biserica ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime" (sec. 18), în satul Zizin. Punct fosilifer (Purcăreni) cu calcare recifale jurasice, corali şi crustacei.

TĂRTĂRĂU, vârf în M-ţii Parâng; 1 959 m alt.

TĂRTĂŞEŞTI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Ilfov; 5 091 loc. (1 ian. 2011): 2 450 de sex masc. şi 2 641 fem. Haltă de c.f. (în satul Bâldana). Centru pomicol. Fermă avicolă. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **T.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Tărtăşeşti se află biserica „Sfântul Nicolae" (1853), în satul Gulia este biserica „Sfânta Treime" (1898-1899), iar în satul Bâldana există mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), iniţial un schit de călugăriţe, cu biserica având triplu hram – „Adormirea Maicii Domnului", „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Gheorghe", construită în anii 1827–1831 prin străduania preotului Gheorghe Bâldănescu şi a soţiei sale, Maria, schit care a funcţionat până în 1894 când a devenit biserică de parohie. În 1994, fostul schit a fost reactivat ca mănăstire de călugări, executându-se lucrări de reabilitare până în anul 2006, iar la 8 oct. 2006 ansamblul monahal a fost sfinţit.

TĂŞADULUI, Dealurile ~, zonă deluroasă în partea de N-NE a Dealurilor Pădurii Craiului (parte componentă a acestora), situată la marginea de NV a M-ţilor Pădurea Craiului, formând cumpăna de ape între bazinele hidrografice ale râurilor Crişu Repede şi Crişu Negru. Sunt alcătuite din depozite pleistocene (argile, nisipuri, pietrişuri) şi cuaternare (argile, nisipuri loessoide), cu unele intercalaţii de depozite sarmaţiene (conglomerate, gresii, marne nisipoase). Alt.: 411 m (cea mai mare din întregul complex al Dealurilor Pădurii Craiului).

TĂŞNAD 1. Câmpia Tăşnadului, câmpie în partea de NV a României, parte componentă a Câmpiei Someşului, situată între râul Crasna (la E), Colinele Toglaciului (la SE), Dealurile Crasnei (la S) şi râul Ier (la V şi N), având forma unui evantai. Este o câmpie înaltă (140–180 m alt.), subcolinară, cu caracter de acumulare piemontană, în care văile râurilor s-au adâncit cu 70–80 m. Acoperită cu soluri argilo-iluviale, propice culturilor agricole, precum şi pentru pomicultură şi viticultură.

2. Oraş în jud. Satu Mare, situat în zona de contact a Câmpiei Tăşnadului cu Colinele Toglaciului, la 160 m alt., pe valea râului Cehal, la 60 km SV de

municipiul Satu Mare; 9 304 loc. (1 ian. 2011): 4 501 de sex masc. şi 4 803 fem. Supr.: 96,6 km², din care 6 km² în intravilan; densitatea: 1 550 loc./km². Staţie (în oraşul Tăşnad) şi haltă de c.f. (în satul Cig). Nod rutier. Expl. de argilă. Construcţii de utilaje şi piese de schimb pentru ind. chimică. Producţie de motoare hidraulice, de mobilă, de conf., încălţăminte, obiecte de uz casnic (râşniţe, stropitori, săpăligi) şi de cărămidă. Prelucr. primară a fructelor; produse de panificaţie. Centru pomi-viticol. Fermă de creştere a porcinelor. Casă de cultură. Muzeu de istorie şi etnografie, cu specific local (din 1978). **Istoric.** Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, în 1021, apoi la 6 mai 1246 cu toponimul *possessio Thasnad*, în 1456, iar în 1599 este consemnată cu numele *oppidum Thasnad.* În 1474, episcopul Ardealului a cerut regelui Matia Corvin dreptul de a construi o cetate la Tăşnad, menţionată ulterior în documentele anului 1570. Ocupată de turci în 1660, aşezarea a rămas sub stăpânirea acestora timp de 30 de ani. În 1709 şi 1739, populaţia din Tăşnad a fost decimată de o epidemie de holeră. În 1740–1750 şi 1757–1758, aici au fost colonizate mai multe familii de germani. Între 30 aug. 1940 şi 25 oct. 1944 localit. **T.** s-a aflat sub ocupaţie maghiară. La 17 febr. 1968, localit. a fost declarată oraş, având în subordine ad-tivă 6 sate: Blaja, Cig, Raţiu, Sărăuad şi Valea Morii. În anul 2000, oraşul T. a fost declarat staţiune turistică. **Monumente:** biserica „Sfântul Mihail", în stil gotic (azi biserică reformată), datând din 1476, cu unele modificări din 1776 şi 1867 şi turn ridicat în 1814–1822; catedrala „Adormirea Maicii Domnului" (40 m lungime, 22 m lăţime, 47 m înălţime), construită în 1988-2000 pe locul uneia din 1893, cu fresce în stil neobizantin; biserica romano-catolică (1903-1905, renovată în 1971-1973); biserica greco-catolică (1996); castelul „Cserey Fischer", construit în stilul Renaşterii târzii (1771), găzduieşte în prezent Muzeul de istorie şi etnografie; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Grigore Teologul" (1777), în satul Sărăuad; În perimetrul oraşului se află două lacuri de agrement, construite în anii 1968–1969, unul cu o supr. de 9 515 m² şi altul de 8 419 m².

TĂTARU 1. Munţii ~, masiv muntos în Carpaţii de Curbură, situat între alinia-mentul văilor superioare ale Buzăului şi Telejenelului (la V) şi cursul superior al râului Bâsca Chiojdului (la E), fiind strâns sudat spre N-NE de prelungirile M-ţilor Siriu. Prezintă o culme principală, cu direcţie NE-SV, din care se desprind mai multe culmi secundare spre V-NV şi E-SE. Culmea pr. este dominată de mai multe vârfuri (Tătăruţu 1 412 m, Mănăilă 1 465 m, Vârfu lui Crai 1 473 m) despărţite de şei largi. Alt. max.: 1 477 (vf. Tătaru Mare, situat în partea central-nordică a masivului). M-ţii **T.** sunt alcătuiţi din fliş şistos-grezos, cu intercalaţii de gresii masive.

2. Vârf în M-ţii Giurgeu, reprezetând alt. max. a acestora (1 634 m).

3. Braţ secundar în partea de N a Deltei Dunării, desprins din braţul Chilia (pe partea dreaptă), situat pe terit. com. Chilia Veche, jud. Tulcea. Lungimea: 25 km; lăţimea: 400–800 m; ad. max.: 20 m.

4. Lac în partea de V a Deltei Dunării, la N de braţul Tulcea, pe terit. com. Ceatalchioi, jud. Tulcea. Supr.: 220 ha.

5. Ostrov în partea de N a Deltei Dunării, situat între braţele Chilia şi Tătaru, pe terit. com. Chilia Veche, jud. Tulcea. Supr.: 400 ha.

6. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de NV ale Dealului Istriţa; 1 048 loc. (1 ian. 2011): 521 de sex masc. şi 527 fem. Centru pomi-viticol. Satul Tătaru este atestat documentar în 1486. În satul Podgoria se află schitul rupestru „La Chilii" (sf. sec. 16–începutul sec. 17).

TĂTĂRANI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Ialomiţei cu Piem. Cândeşti, pe cursul superior al râului Dâmboviţa; 5 550 loc. (1 ian. 2011): 2 758 de sex masc. şi 2 792 fem. Produse textile (confecţii). Sere legumicole. Pomicultură (meri, pruni, peri). Muzeu cu obiecte religioase (în satul Căprioru). Bisericile cu acelaşi hram – „Înălţarea Domnului", în satele Priboiu (1831, cu picturi murale interioare din 1835) şi Tătărani (1848) şi cu hramuri duble – „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" şi „Sfântul Nicolae" (1805–1810) şi „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1820), în satele Căprioru şi Gheboieni.

TĂTĂRANU, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe râul Râmnic; 4 817 loc. (1 ian. 2011): 2 297 de sex masc. şi 2 520 fem. Nod rutier. Staţie (în satul Bordeasca Nouă) şi haltă de c.f. (în satul Tătăranu). Fabrică de zahăr, ruinată după 1990. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, plante de nutreţ, legume etc. Biserica „Naşterea Maicii Domnului" (2002-2011), în satul Bordeasca Veche.

TĂTĂRĂNI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 9 sate, situată în partea de E a Pod. Central Moldovenesc, pe râul Crasna şi pe afl. său Blăgeşti; 2 347 loc. (1 ian. 2011): 1 185 de sex masc. şi 1 162 fem. Viticultură. Iaz pentru piscicultură. În satul Tătărăni, menţionat documentar, prima oară, în 1438 şi apoi în 1463 cu numele *Gălăşani* (uneori *Gălăşeşti*; denumirea actuală datează din 1623), se află o biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809) şi o pădure de plopi seculari, declarată rezervaţie forestieră, iar în satul Stroieşti există biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1854–1857). Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (ante 1809), „Sfinţii Voievozi" (1818 sau 1823) şi „Sfântul Nicolae" (1865–1866), în satele Valea lui Bosie, Giurgeşti şi Crăsnăşeni.

TĂTĂRĂŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în partea de SV a Colinelor Tutovei, pe stg. văii Siretului; 2 479 loc. (1 ian. 2011): 1 305 de sex masc. şi 1 174 fem. În satul Tătărăşti se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1798, reparată în 1851 şi 1878 şi căzută în ruină în 1909) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (ante 1809), iar în satul Ungureni, bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (ante 1809, refăcută în 1926) şi „Schimbarea la Faţă" (1842). Biserică din cărămidă, cu hramul „Sfântul Dumitru" (1854, reparată în 1873), în satul Gherdana şi biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1770, ruinată în 1936 şi refăcută în 1948), în satul Drăgeşti.

TĂTĂRĂŞTII DE JOS, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Teleorman; 3 762 loc. (1 ian. 2011): 1 803 de sex masc. şi 1 959 fem. Expl. de petrol. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe, legume etc. Viticultură. Satul Tătărăştii de Jos apare menţionat documentar în 1741 pe o listă a satelor. În perioada 1870–1876 a fost unit cu Tătărăştii de Sus. În satul Slăveşti, atestat documentar în 1510, se află ruinele bisericii „Zlăteşti" (sf. sec. 18) şi o casă ţărănească din 1800.

TĂTĂRĂŞTII DE SUS, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Teleorman; 2 957 loc. (1 ian. 2011): 1 489 de sex masc. şi 1 468 fem. Satul Tătărăştii de Sus apare menţionat documentar, prima oară, în 1538, iar în 1741 este consemnat pe o listă a satelor. În perioada 1870–1876 a fost unit cu Tătărăştii de Jos. În satul Tătărăştii de Sus se află un complex fortificat, format din casele boiereşti ale fam. Bălăceanu şi o biserică, a căror construcţie s-a terminat în 1798. Zidul de incintă este înalt de 7 m şi prevăzut cu turnuri rotunde la colţuri, dotate cu metereze. Interiorul curţii boiereşti are o supr. de 5 400 m². În satul Udupu există biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1846).

TĂTĂRUŞI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în SE Pod. Fălticeni (Pod. Sucevei), pe râul Conţeasca; 5 552 loc. (1 ian. 2011): 2 823 de sex masc. şi 2 729 fem. Expl. de gresii şi de lemn. Culturi de cartofi. Centru de pielărie şi cojocărit şi de prelucr. artistică a lemnului. Muzeu. În satul Tătăruşi, menţionat documentar, prima oară, la 2 iul. 1398, iar apoi la 19 aug. 1472, într-un hrisov de danie emis de Ştefan cel Mare, se află bisericile cu hramurile „Sfântul Vasile" (1827) şi „Sfântul Nicolae" (1842).

TĂTULEŞTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 6 sate, situată în partea centrală a Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Vedea; 1 122 loc. (1 ian. 2011): 536 de sex masc. şi 586 fem. Bisericile cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Tătuleşti (1812), Mirceşti (1859–1862) şi Momaiu (sec. 19); biserică având dublu hram – „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Nicolae" (1864), în satul Bărbălăi. Satul Tătuleşti apare menţionat documentar, prima oară, la 22 iul. 1570.

TĂU, Lacul de acumulare ~ → Sebeş (1).

TĂUL AGĂŢAT, lac glaciar în M-ţii Retezat, situat la 2 208 m alt. Supr.: 0,11 ha; ad. max.: 2,3 m.

TĂUL ASCUNS, lac glaciar în M-ţii Retezat, situat la 2 180 m alt. Supr.: 0,38 ha; ad. max.: 1,7 m.

TĂUL CUSTURII → Custura Mare.

TĂUL FĂRĂ FUND, lac glaciar situat în M-ţii Parâng, la 1 978 m alt. Supr.: 3,76 ha; ad. max.: 17,6 m. Este cel mai mare şi mai adânc lac din M-ţii Parâng. Declarat rezervaţie naturală.

TĂUL LUCIOS → Pietrele Albe.

TĂUL NEGRU → Negru, Tăul ~.

TĂUL ŞTIRBUL → Ştirbul.

TĂUL ŞTIUCII → Ştiucii, Lacul ~.

TĂUL ŢAPULUI, lac glaciar în M-ţii Retezat, la 2 160 m alt. Supr.: 2, 28 ha; ad. max.: 5,9 m.

TĂURENI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în Colinele Luduşului, pe Pârâu de Câmpie; 980 loc. (1 ian. 2011): 508 de sex masc. şi 472 fem. Haltă de c.f. (în satul Tăureni). Prelucr. lemnului (mobilier). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Agroturism. Satul Tăureni este atestat documentar în 1454.

TĂUŞOARE, Peştera de la ~ → Izvorul Tăuşoarelor.

TĂUTEU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Barcăului cu Dealurile Barcăului, pe râul Bistra; 4 510 loc. (1 ian. 2011): 2 252 de sex masc. şi 2 258 fem. Haltă de c.f. (în satul Chiribiş). În arealul satului Tăuteu a fost descoperit un depozit de bronz (topoare, seceri, 12 brăţări, doi butoni) şi de aur (cinci verigi din aur ş.a.) depus într-un vas ceramic de dimensiuni mari, datând de la începutul primei Epoci a fierului (Hallstatt, c. 1200–450/300 î.Hr.) şi a fost identificat un mormânt de înhumaţie (sec. 4 d.Hr.) în care s-au găsit două oenochoe din argint, decorate „au repousse". În satul Tăuteu, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294, se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată). Agroturism.

TĂUŢII-MĂGHERĂUŞ, oraş în jud. Maramureş, situat în partea de N a Depr. Baia Mare, la poalele de S ale M-ţilor Gutâi, pe râul Băiţa; 7 775 loc. (1 ian. 2011): 3 828 de sex masc. şi 3 947 fem. Supr.: 125,6 km², din care 6,5 km² în intravilan; densitatea: 1 196 loc./km². Aeroport care deserveşte municipiul Baia Mare, situat la 10 km V de oraş. Staţie de c.f. (în satul Buşag). Zăcăminte de min. complexe (în satele Băiţa şi Nistru) şi de pirite cuprifere (Nistru). Producţie de mobilă, de produse lactate şi de sucuri naturale din fructe. Muzeul tipografului Kiss Miklós. Bibliotecă publică (peste 10 000 vol.). Şase cămine culturale. Pomicultură (meri, peri, pruni, piersici). Pădure de castan comestibil. Viticultură. Creşterea bovinelor (Buşag). Centru de confecţionare a lăzilor de zestre, cu veche tradiţie (c. 200 ani), în satul Băiţa, şi fost centru de ceramică populară (în oraşul Tăuţii-Măgheraş) în care s-au lucrat până nu demult vase de uz casnic, smălţuite. Izvoare cu ape minerale. În arealul satului Buşag au fost descoperite urmele unei aşezări paleolitice. În oraşul Tăuţii-Măgheraş, menţionat documentar, prima oară, la 23 apr. 1440 şi apoi în 1490, se află o biserică din sec. 14–15 (azi biserică reformată), una romano-catolică (1875) şi două biserici ortodoxe cu hramurile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1560, refăcută în 1630) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1885). Com. **T.-M.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004.

TÂMBOEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact ale Câmpiei şi Glacisului Râmnicului cu Subcarpaţii Vrancei, la poalele de E ale Dealului Căpăţânii; 3 138 loc. (1 ian. 2011): 1 486 de sex masc. şi 1 652 fem. Centru viticol şi de vinificaţie. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1717), din lemn, în satul Slimnic şi „Cuvioasa Parascheva" (1720), din zid, în satul Tâmboeşti. Popas turistic. Până la 7 mai 2004, com. **T.** a avut în componenţă satul Obrejiţa, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

TÂMNA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 11 sate, situată în zona Piem. Bălăciţei, pe râul Huşniţa; 3 335 loc. (1 ian. 2011): 1 705 de sex masc. şi 1 630 fem. Staţie de c.f. (în satul Tâmna), inaugurată la 5 ian. 1875. Nod rutier. Creşterea ovinelor. Pomicultură. În satul Tâmna se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1808), iar în satul Valea Ursului există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1776), declarată monument istoric; casa lui Mihai Dăncău (1908), în satul Cremenea.

TÂMPA, masiv muntos (ramificaţia nordică a Masivului Postăvaru), care domină dinspre SE municipiul Braşov, situat între văile Şchei şi Răcătău. Alcătuit predominant din calcare tithonice pe care s-au dezvoltat unele fenomene carstice. Alt.: 957 m. Vârful masivului este legat prin telecabină cu municipiul Braşov, aflat la poalele sale. Rezervaţie naturală complexă (188,2 ha), cu specii de plante ocrotite de lege (laleaua pestriţă/ *Fritillaria montana,* papucul-doamnei/*Cypripedium calceolus*), endemice (crucea

voinicului/*Hepatica transsylvanica*, obsiga/*Bromus barcensis*) şi rare (*Coronilla coronata*) şi o bogată faună reprezentată prin urşi, veverițe, vipere, guşteri, şorecarul comun, corbi etc. Aici se întâlnesc şi câteva rarități faunistice, printre care două specii de lepidoptere (*Colias erate, Argynis pandora* var. *dacica*), precum şi alte 17 specii şi varietăți de nevertebrate rare în România, cum sunt *Apechtis rufata, Ichneumon fulvidactylus, Amblyteles astrata, Hoplitophrys brisckei* ş.a. Pe versantul de S al masivului **T.**, mai însorit şi mai uscat, vegetează câteva specii de stepă, între care colilia (*Stipa pulcherrima*), iacintul sălbatic (*Hyacinthella leucophaea*) – plantă rară în România, originară din stepele asiatice, miruța (*Anchusa barrelieri*), iarba-şarpelui roşie (*Echium rubrum*) ş.a. Versanții sunt acoperiți de arborete rezultate în mare parte din plantații, în care principalele specii sunt pinul (*Pinus sylvestris*) şi laricele (*Larix decidua*) alături de care se află şi specii spontane ca fagul, gorunul, carpenul, teiul şi ulmul. Subarboretul este alcătuit din alun (*Coryllus avellana*), soc (*Sambucus racemosa*), sânger (*Cornus sanguinea*), corn (*Cornus mas*), pațachina (*Rhamnus frangula*) ş.a. Important obiectiv turistic (de pe vârful său se poate admira panorama municipiului Braşov şi a Țării Bârsei).

TÂMPĂHAZA → Rădeşti.

TÂMPENI → Movileni (3).

TÂMPEŞTI → Războieni.

TÂRGOVEȚI → Boloteşti.

TÂRGOVIŞTE 1. Câmpia Târgoviştei, câmpie piemontană înaltă (alt. medie: 200 m), rezultată din unirea conurilor de dejecție ale Dâmboviței şi Ialomiței, situată în partea central-nordică a Câmpiei Române (fiind parte componentă a acesteia), între Subcarpații Ialomiței (la N), râul Ialomița (la E), Câmpia Titu (la S) şi râul Cobia, respectiv Piem. Cândeşti (la V). Este constituită predominant din depozite aluviale, aparținând Pleistocenului superior (îndeosebi pietrişuri şi nisipuri), care apar pe terasele râurilor, peste care s-au format diferite categorii de soluri argiloiluviale, propice culturilor agricole. Câmpia **T.** este intens fragmentată de văile unor râuri (Ursoaia, Şuța, Dâmbovița, Ilfov, Ialomița ş.a.), care pe anumite porțiuni s-au deplasat în diagonală, pe direcție NV-SE.

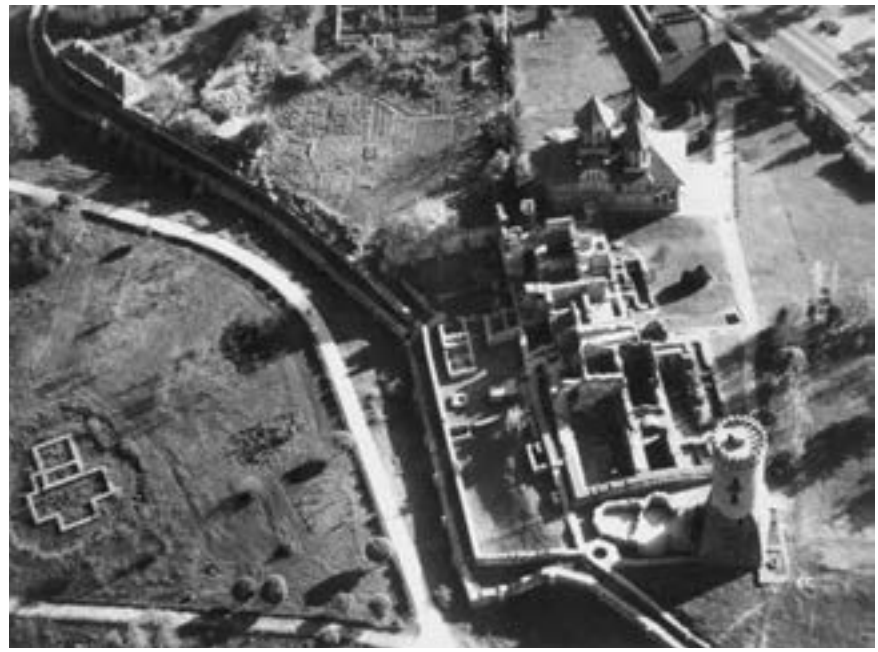

Târgovişte (2). Ansamblul Curții Domneşti (vedere aeriană)

Târgovişte (2). Liturghierul lui Macarie (1508)

2. Municipiu în partea central-sudică a României, reşed. jud. Dâmbovița, situat în Câmpia Târgoviştei, în apropiere de Subcarpații Ialomiței, la 280–292 m alt., pe râul Ialomița, la 72 km NV de capitala țării (municipiul Bucureşti); 87 804 loc. (1 ian. 2011): 41 735 de sex masc. şi 46 069 fem. Supr.: 50,4 km^2, din care 24,5 km^2 în intravilan; densitatea: 3 584 loc./km^2. Nod feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată la 2 ian. 1884) şi rutier. Important centru industrial al țării, cu întreprinderi producătoare de oțeluri aliate şi înalt aliate, sârmă şi bare din oțeluri speciale, benzi electrotehnice laminate la rece, strunguri automate, utilaj petrolier, automacarale, material rulant feroviar şi rutier, maşini-unelte (dispozitive de frezat şi găurit), armament şi muniție, fire, cabluri şi becuri electrice, mobilă, saltele, articole de sport, lacuri şi vopsele, confecții textile, mat. de constr. (prefabricate din beton), produse alim. (preparate din carne şi lapte, gemuri, sucuri naturale, nectar, drojdie, spirt, panificație ş.a.). Sere legumicole. Tipografie. Teatrul „Tony Bulandra" (inaugurat la 30 ian. 2002) şi Teatrul de păpuşi „Neghiniță" (f. 1983). Universitatea de stat „Valahia" (f. 1992), cu şase facultăți. Şcoli vechi (în 1640 a fost înființată o şcoală care în perioada 1646–1652 a funcționat ca „schola graeca e latina", în 1741 este atestată Şcoala Domnească şi Şcoala grecească de pe lângă biserica Stelea, în 1842 existau trei şcoli particulare în care se predau limbile română, franceză şi greacă, iar în 1874–1875 a fost înființată prima şcoală de tip secundar, transformată în liceu în 1921). Biblioteca județeană „Ion Heliade-Rădulescu" (f. 1944), cu 326 204 vol. Numeroase muzee: Complexul muzeal județean, cu colecții de arheologie, istorie, arte plastice, etnografie, documente literare, cărți vechi, manuscrise ş.a. înființat în 1967; Complexul național muzeal „Curtea Domnească", înființat în 1944, include obiecte de artă bisericească din epoca brâncovenească, veşminte preoțeşti, tipărituri vechi, mobilier, ceramică, podoabe, arme etc.; Muzeul de Artă (picturi religioase, mobilier de epocă, țesături orientale, podoabe ş.a.), înființat în 1971; Muzeul de Istorie şi Arheologie înființat în 1944 (ceramică şi figurine

Târgovişte (2). Turnul Chindiei

neolitice, ceramică din Epoca bronzului, tezaurele monetare din argint, macedonene şi thassiene, de la Căprioru, datând din sec. 2 î.Hr., tezaurul de monede dacice de la Adânca ş.a.); Muzeul scriitorilor dâmboviţeni (1967); Muzeul tiparului şi al cărţii vechi româneşti, înfiinţat la 11 mai 1967 (manuscrise, documente, tipărituri din sec. 17–18, printre care *Cazania lui Varlaam,* 1643, *Noul Testament,* 1648, cărţi bisericeşti ş.a.); Casa-atelier „Gheorghe Petraşcu" (picturi, gravuri, desene, obiecte personale ale pictorului) în care a trăit şi creat marele pictor în perioada 1922–1944; casele memoriale „Grigore Alexandrescu", „Ion Heliade-Rădulescu", „I. Al. Brătescu-Voineşti". La **T.** are loc anual (din 1967), în luna octombrie, Festivalul naţional de interpretare a romanţelor „Crizantema de aur", devenit (din 1992) Festivalul internaţional de interpretare a romanţelor, şansonetelor şi cantonetelor „Crizantema de aur". Post local de televiziune al Antenei 1 (inaugurat la 3 aug. 2008). Parcul „Chindia" (6 ha), cu grădină zoologică. Spital municipal, cu vechi tradiţii (1822). **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate în perimetrul oraşului şi în satele din apropiere au scos la iveală vestigii materiale datând din Neoliticul târziu (fragmente ceramice aparţinând culturii Gumelniţa, milen. 4–3 î.Hr., fusaiole, cuţite, răzuitoare din piatră, vârfuri de lance şi de săgeţi ş.a.), din Epoca bronzului (topoare din bronz, dălţi ş.a.), din perioada geto-dacică, din sec. 1–3, 5–6, 8–10 şi 12–14. Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, în 1396, într-o notă de călătorie a cruciatului bavarez Johann Schiltberger (martor ocular al bătăliei de la Nicopole din 25 sept. 1396 dintre armata condusă de regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg şi cea turcă aflată sub comanda sultanului Baiazid I Trăsnetul) care aminteşte că Mircea cel Bătrân, domn al Ţării Româneşti, a mutat în acel an (1396) capitala Ţării Româneşti de la Curtea de Argeş la Târgovişte, construind aici Curtea Domnească şi paraclisul, împrejmuite cu o palisadă şi pământ bătut. La sf. sec. 14, aşezarea avea o structură urbană bine definită, cu o reţea stradală şi locativă armonios închegată pe zone şi întregită (la începutul sec. 15) cu definitivarea ansamblului Curţii Domneşti. Într-un act emis în 1418 de către Mihai, fiul lui Mircea cel Bătrân, este atestată existenţa oraşului Târgovişte. Situat la încrucişarea unor importante drumuri comerciale şi aflat pe drumul comercial continental ce asigura legăturile între Europa Centrală şi ţările Orientului Apropiat, oraşul **T.** a îndeplinit funcţia de capitală a Ţării Româneşti din 1396 şi până în 1659 (când domnul Gheorghe Ghica a mutat capitala la Bucureşti), timp în care a fost cel mai important centru economic, adtiv, cultural şi comercial al ţării (aici ajungeau mărfuri aduse de negustori din Boemia, Italia, Orient ş.a.). Rolul activ de capitală a Ţării Româneşti reiese şi din faptul că în perioada 1459–1545, la **T.** au fost emise majoritatea actelor cancelariei domneşti (peste 230). În 1443 (şi, din nou, în 1737) oraşul a fost jefuit şi incendiat de turci, iar în vara anului 1462 a fost teatrul unor lupte crâncene între oastea lui Vlad Ţepeş şi armatele invadatoare, comandate de Mahomed II, din care domnul Ţării Româneşti a ieşit învingător. În timpul domniei lui Radu cel Mare (1495–1508), oraşul **T.** ajunsese un însemnat centru cultural al Ţării Româneşti, prin înfiinţarea, la mănăstirea Dealu din apropiere, de către mitropolitul şi tipograful sârb Macarie (adus de domnitor) a primei tipografii, de sub teascurile căreia au apărut (în limba slavonă) trei cărţi de cult: *Liturghierul* (1508), *Octoihul* (1510) şi *Evangheliarul* (1512), acestea fiind primele tipărituri apărute în Ţara Românească. La întărirea rolului de

Târgovişte (2). Biserica Domnească Mică, cu hramul „ Sfânta Vineri"

Târgovişte (2). Biserica Domnească Mare, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"

capitală a Ţării Româneşti, o importanţă majoră a avut-o aducerea de către domnul Neagoe Basarab, în 1517, a sediului Mitropoliei Ţării Româneşti de la Curtea de Argeş la Târgovişte, menţinut aici până în 1671, în ciuda frecventelor oscilaţii ale reşedinţei voievodale (de amintit că, în 1520, la **T.** a fost inaugurat ansamblul Mitropoliei Ţării Româneşti). În 1532, Francesco della Valle, secretarul aventurierului veneţian Aloisio Gritti (favorit al marelui vizir Ibrahim), consemna într-o notă de călătorie că „Târgovişte este un oraş nu prea mare, aşezat în şes şi înconjurat de ziduri, iar castelul din el, în care locuieşte domnul ţării, este împrejmuit cu pari din stejar, foarte groşi". În 1581, călugărul veneţian Geronimo Arsegno afirma că „…la Târgovişte există 1 000 de case". La 16 oct. 1593, la Târgovişte, oastea lui Mihai Viteazul a înfrânt trupele turceşti comandate de Sinan Paşa, iar la sf. anului 1610, armata lui Gabriel Báthori, venită să-l prindă pe voievodul Radu Şerban, a ocupat timp de trei luni (ian.-mart. 1611) oraşul, jefuindu-l. În 1645, oraşul a fost fortificat cu val de pământ şi şanţuri de apărare, străjuite din loc în loc de bastioane, el transformându-se astfel într-o adevărată cetate, numită *Cetatea Târgovişte*i. În a doua jumătate a sec. 16 şi prima jumătate a sec. 17, **T.** a cunoscut o intensă dezvoltare urbană, comercială şi meşteşugărească, căpătând aspectul unui oraş mare. Astfel, la mijlocul sec. 17, călătorul Pietro Deodato Bakšić consemna într-o notă de călătorie că oraşul **T.** număra c. 20 000 loc., iar Paul de Alep, originar din Siria, făcea o asemănare între oraşul **T.** şi oraşele siriene Alep şi Damasc. În sec. 17, la **T.** au fost construite multe biserici şi case boiereşti, au fost pavate străzile cu trunchiuri de lemn, au apărut noi ateliere meşteşugăreşti şi prăvălii, iar meşteşugarii şi negustorii s-au organizat în bresle (tăbăcari, cojocari, cavafi, abagii, şelari, croitori, zugravi, săpunari, teslari, cămătari, zarafi etc.). În 1628 şi 1636, oraşul a fost distrus în mare parte de cutremure, în 1655 pustiit de seimeni, iar în 1658 de turci şi de tătari. În 1660, domnul Gheorghe Ghica a distrus Curtea Domnească, din ordinul turcilor, iar în perioada 1668–1671 a fost mutată Mitropolia la Bucureşti. În 1695, Constantin Brâncoveanu a refăcut Curtea Domnească petrecându-şi aici o mare parte din an. În perioada fanariotă, **T.** şi-a pierdut definitiv rolul de reşed. domnească (domnii rămânând *de jure* stăpânii Curţii Domneşti părăsite) şi, totodată, aspectul urban. La 14 oct. 1802, oraşul a fost puternic afectat de un cutremur năprasnic. În noaptea de 26 spre 27 mai 1821, la **T.** a fost ucis Tudor Vladimirescu, în urma complotului organizat în tabăra de la Goleşti. După o îndelungată perioadă de stagnare şi chiar de decădere (din a doua jumătate a sec. 18 şi până în primele decenii ale sec. 19), oraşul a devenit, în 1832, reşed. jud. Dâmboviţa, cunoscând o dezvoltare permanentă (mai ales în perioada interbelică) şi apoi o nouă perioadă de înflorire în a doua jumătate a sec. 20. În apropiere de **T.** au fost prinşi, în seara zilei de vineri, 22 dec. 1989, soţii Elena şi Nicolae Ceauşescu (care fugiseră din Bucureşti cu un helicopter şi apoi cu un autoturism), judecaţi (după trei zile), condamnaţi la moarte şi executaţi prin împuşcare la 25 dec. 1989 în curtea unei cazărmi militare. Trecut în categoria municipiilor la 17 febr. 1968, **T.** a fost declarat oraş-martir la 15 dec. 1994, cu ocazia împlinirii a cinci ani de la evenimentele din dec. 1989. La 14 ian. 1995, la **T.** a fost inaugurată prima linie de troleibuz, în lungime de 4,2 km. În prezent, municipiul **T.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Priseaca. **Monumente:** ansamblul Curţii Domneşti, cu bisericile Domnească Mare, Domnească Mică şi ruinele Palatului Domnesc (sec. 14–17), dominate de masivul Turn al Chindiei spre NV (înalt de 27 m, în formă de cilindru cu diametrul de 9 m), construit ca turn de apărare în a doua jumătate a sec. 15. Înfăţişarea actuală a Turnului Chindiei datează din perioada 1847–1851, când a fost restaurat prin grija domnului Gheorghe Bibescu. În prezent, Turnul Chindiei prezintă deteriorări grave, provocate de cutremurele din 4 mart. 1977, 30 aug. 1986 şi 30 mai 1990, necesitând ample lucrări de consolidare şi refacere; Biserica Domnească Mare (30 m lungime şi 14 m lăţime), cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1583–1585, din iniţiativa

Târgovişte (2). Ruinele Palatului Domnesc şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" – Domnească Mare

domnului Petru Cercel, ca paraclis al Curții Domneşti, a fost reparată şi pictată în anii 1697–1699 prin osârdia domnului Constantin Brâncoveanu, renovată în 1745, în timpul domniei lui Grigore Ghica şi restaurată în anii 1961–1966. Biserica păstrează un remarcabil tablou votiv care înfățişează pe voievozii Neagoe Basarab, Matei Basarab, Petru Cercel şi Constantin Brâncoveanu în chip de ctitori, precum şi frumoase picturi murale executate de o echipă de meşteri condusă de Constantin Zugravul; Biserica Domnească Mică, având hramul „Sfânta Vineri", a fost construită în 1517 prin strădania cluce-rului Manea Perşanu şi a soției sale Vlădaia, fortificată cu ziduri de incintă în 1595, ca şi Curtea Domnească, şi restaurată în 1654, apoi după incendiile din 1712 şi 1756, după cutremurul din 14 oct. 1802, şi în anii 1850–1852, 1907–1910 şi 1969–1973. În pronaosul bisericii se află mormântul Doamnei Bălaşa, soția lui Constantin Şerban; Biserica Arhiepiscopiei, ctitorie din anii 1515–1518 a domnului Neagoe Basarab, terminată de Radu Paisie la jumătatea sec. 16, restaurată în 1708 prin osârdia lui Constatin Brâncoveanu şi dărâmată în 1888, deoarece căzuse în ruină. Pe locul bisericii demolate a fost construită (1890–1923), după planurile arhitectului francez, Émile André Lecomte du Noüy, o biserică nouă, cu hramul „Înălțarea Domnului", de plan bizantin, pictată în anii 1930–1933 de Dimitrie Belizarie, devenind catedrală arhiepiscopală; biserica mănăstirii „Stelea", cu hramul „Învierea Domnului", a fost construită în anii 1636-1637 şi 1644–1645, în stil moldovenesc, de domnul Vasile Lupu, zidită pe locul uneia din 1582. Picturile murale au fost realizate în 1705-1706 şi restaurate în 1943 şi 2009-2011. Turnul-clopotniță a fost ridicat în 1580, iar zidul de incintă în 1645. Prădată şi jefuită de turci şi de tătari (1658), biserica a fost reparată ulterior, iar în sec. 18–20 a fost supusă unor reparații repetate (1715, 1780, 1813, 1865, 1879, 1943–1946, 1970–1980 şi 1991-1999); biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena", ctitorie din 1650–1651 a domnului Matei Basarab (cu învelişul refăcut în 1731–1732 şi picturi murale executate în 1753), a fost incendiată de turci în 1821 şi refăcută ulterior; bisericile „Sfântul Gheorghe" (ctitorie din 1512–1517 a lui Neagoe Basarab, reparată în anii 1730, 1794, 1812, 1862, 1941, 2009-2010), „Sfântul Nicolae"-Androneşti (ctitorie din 1527-1528 a marelui vornic Manea Perşanu, pustiită de turci în 1595, reparată apoi de preotul Goncea, avariată de cutremurul din 1636 şi reparată din nou în anii 1653–1655 de doamna Elina, soția lui Matei Basarab) şi pictată în 1813, „Adormirea Maicii Domnului"-Crețulescu (zidită din cărămidă aparentă în anii 1638–1640, prin strădania lui Dragomir Crețulescu, reparată în perioada 1765–1780 şi pictată în 1863 de Gheorghe Tattarescu), „Sfântul Dumitru" (ctitorie din 1639 a marelui sluger Dumitru Buzinca, reparată şi zugrăvită în 1697–1698, consolidată după cutremurele din 14 oct. 1802 şi 10 nov. 1940 şi repictată în 1865), „Sfântul Nicolae"-Simuleasa (1636), „Sfântul Nicolae"-Geartoglu (sec. 14–15, refăcută în 1638, 1777-1787), „Sfinții Voievozi" (menționată documentar în 1615, refăcută în 1767, renovată în 1823, reparată şi pictată în 1849 de zugravii Avram, Sache şi Pârvu din Târgovişte şi restaurată în 1910), „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul"-Sfântul Ionică (sec. 16, reparată în 1780, 1809 şi 1860 şi restaurată în 1972), „Sfântul Ştefan"-Stolnicu (ctitorie din 1704–1705 a Stolnicului Constantin Cantacuzino), „Sfinții Trei Ierarhi"-Albă sau Biserica județului, având 20 m lungime şi 7 m lățime (ante 1632, reparată în 1777), „Cuvioasa Parascheva" (1800), „Izvorul Tămăduirii"-Oborul Vechi (1832–1833, restaurată în 1870, 1936 şi 1983 – când a fost şi pictată), „Sfântul Haralambie" (1864-1865), „Sfântul Nifon"-Sârbi (1852–1854), „Sfinții Atanasie şi Chiril" (ctitorie din 1768 a lui Badea şi Iordache Văcărescu, cu picturi murale originare), „Sfântul Francisc" (sec. 16, reparată în anii 1897–1898, catolică), având 28,50 m lungime şi 8,25 m lățime; Biserica „Adormirea Maicii Domnului" sau Biserica Târgului, ctitorie din 1653–1654 a cărturarului Udrişte Năsturel, reparată în 1825, 1942 şi restaurată în 1974–1976; Sinagogă (1880). Printre clădirile monumentale laice se evidențiază casa Stolnicului Constantin Cantacuzino (sf. sec. 18, refăcută la sf. sec. 19), Arsenalul Armatei (1869), Gara de

Târgovişte (2). Biserica mănăstirii „Stelea", cu hramul „Învierea Domnului"

Târgovişte (2). Catedrala Arhiepiscopală, cu hramul „Înălțarea Domnului"

Sud (1883, renovată în anii 2000–2004), casa „Poenaru Bordea" (1885–1890), liceul „Ienăchiță Văcărescu" (1892), construit după planurile arhitectului Dumitru Maimarolu, Primăria veche (1897, arhitect Giovanni Baltasare Vignossa), fosta Prefectură județeană (1895), Tribunalul vechi (1910, azi Muzeul de Istorie), Poşta veche (1906, arhitect Al. Clavel), Muzeul de Arheologie (1938, arhitect Nicolae Ghika-Budeşti) ş.a. Numeroase statui şi busturi: statuia domnului Mircea cel Bătrân (dezvelită la 1 dec. 1993) şi busturile lui Grigore Alexandrescu, dezvelit în 1920 (sculptor Ion Pavelescu Dima), Ienăchiță Văcărescu (1936, autor Vasile Blendea), Dan II (1967, autor Vasile Blendea), Vasile Cârlova (1932, sculptor Vasile Blendea), Ion Heliade-Rădulescu (1902, autor Frederic Storck) ş.a. În apropiere de Târgovişte (la c. 4 km N), în satul Viforâta din com. Aninoasa, se află mănăstirea Dealu şi mănăstirea Viforâta (→ **Aninoasa 3**). Important centru turistic.

TÂRGŞORU VECHI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Ploieştului, pe stg. râului Prahova şi pe ambele maluri ale râului Leaotu; 9 523 loc. (1 ian. 2011): 4 811 de sex masc. şi 4 712 fem. Staţie de c.f. (în satul Zahanaua). Reşed. com. este satul *Strejnicu.* Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea porcinelor. Muzeu sătesc (1969), în conacul Moruzzi, construit la începutul sec. 20, declarat monument istoric în 1991. Pe terit. satului Târgşoru Vechi a fost descoperit (1956 şi ulterior) un vast complex arheologic, extins pe ambele maluri ale râului Leaotu, care cuprinde mai multe aşezări şi cimitire (c. 800 de morminte de înhumaţie şi incineraţie) ce se succed din Paleolitic şi până în feudalismul târziu. Astfel, aici au fost identificate vestigiile unor aşezări neolitice, aparţinând culturilor Criş, Boian şi Gumelniţa, cu ceramică tipică, a unora din Epoca bronzului (culturile Tei şi Monteoru) şi din prima Epocă a fierului (sec. 8–6 î.Hr.) cu ceramică hallstattiană, o extinsă aşezare de bordeie, aparţinând geto-dacilor (sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr.), cu ceramică bogată şi variată, precum şi urmele unei aşezări romane (sec. 2) şi ale unui castru roman unde şi-a avut sediul *Legiunea a XI-a Claudia.* Tot aici au mai fost descoperite urmele unei aşezări dacice precum şi o necropolă de tip Chitila (sec. 3 d.Hr.) cu morminte de incineraţie, ale unei aşezări cu o necropolă birituală de tip Sântana de Mureş (sec. 4 d.Hr.), cu inventar variat (ceramică fină, piepteni din os, aplice, fibule, pahare din sticlă, catarame din bronz şi argint, mărgele din sticlă, arme, lamă de plug ş.a.), precum şi numeroase bordeie din sec. 5 şi 8–11. Satul Târgşoru Vechi apare menţionat documentar, prima oară, ca oraş la 6 aug. 1413, fiind considerat, până în 1570, printre primele oraşe ale Ţării Româneşti, dată după care şi-a pierdut însemnătatea din cauza afirmării oraşului Ploieşti din apropiere. În 1517, domnul Neagoe Basarab a ridicat oraşul Târgşoru Vechi la rangul de reşed. de scaun. În satul Târgşoru Vechi se află ruinele cetăţii lui Mircea cel Bătrân (c. 1400), ruinele Bisericii Albe construită în 1536 de negustorii din localitate şi căzută în ruină după anul 1570, ruinele Bisericii Roşii (1570–1579) şi ruinele bisericii „Adormirea Maicii Domnului" ctitorită de domnul Mihnea Turcitul în anul 1589. Tot în satul Târguşoru Vechi se află mănăstirea Turnu (de călugări), reactivată în anul 1997, cu biserica având triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfântul Pantelimon", construită în anii 1997–2001 în apropierea ruinelor fostei mănăstiri Turnu a cărui biserică fusese ctitorită de domnul Vlad Ţepeş şi sfinţită la 24 iun. 1461, rectitorită de voievodul Neagoe Basarab (1512–1521) şi restaurată în anii 1670–1671 de domnul Antonie-Vodă din Popeşti care, alături de vechiul hram – „Sfântul Nicolae" – i-a mai adăugat hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil". La sfârşitul sec. 17, domnul Constantin Brâncoveanu a poruncit ca această biserică să fie pictată, iar către mijlocul sec. 18, domnul Grigore II Ghica a făcut importante danii acestei mănăstiri, închinând-o spitalului Sfântul Pantelimon din Bucureşti, atribuindu-i şi el un al treilea hram – „Sfântul Pantelimon". Pe la sf. sec. 19 obştea monahală de la mănăstirea Turnu s-a risipit, iar lăcaşul a rămas în ruină până în 1997, când prin grija Patriarhului Teoctist a fost reînfiinţată. Biserica nou construită (1997–2001) a fost zidită după proiectul arhitectului Călin Hoinărescu, iar picturile murale interioare executate de Romeo Andronic. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1874) şi „Sfântul Nicolae" (1884–1886), în satele Stănceşti şi Strejnicu. În pădurea de la marginea satului Strejnicu a fost asasinat de către legionari (27 nov. 1940), istoricul Nicolae Iorga.

TÂRGU BENGĂI → Târgu Cărbuneşti.

TÂRGU BUJOR, oraş în jud. Galaţi, situat în Pod. Covurlui, la 100 m alt., în zona de confl. a râului Covurlui cu râul Chineja, la 53 km N-NV de municipiul Galaţi; 7 536 loc. (1 ian. 2011): 3 745 de sex masc. şi 3 791 fem. Supr.: 81,2 km^2, din care 16,2 km^2 în intravilan; densitatea: 645 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Fabrici de conf., de prelucr. a lemnului şi de produse alim. (brânzeturi, panificaţie ş.a.). Centru viticol şi de vinificaţie (podgoria „Dealul Bujorului", 4 000 ha). Ferme avicolă şi de creştere a ovinelor. Pomicultură. Staţiune de cercetări viticole. Muzeu de istorie şi etnografie întemeiat pe baza unei colecţii din 1876. Casă de Cultură. Cămin cultural. Bibliotecă publică (peste 30 000 vol.). **Istoric.** Localitatea apare menţionată pentru prima oară într-un hrisov emis de Ştefan cel Mare în 1491, în care se consemnează că domnul Moldovei „miluieşte pe Neagoe Orbescul cu satul *Căţeleşti,* pe Covurlui" (vechiul nume al aşezării de astăzi; toponimul actual i-a fost atribuit mai târziu). La 21 iul. 1776, localitatea este amintită într-un hrisov al domnului Grigore III Ghica în care acesta pomeneşte de „moşia Bujor din ţinutul Covurlui, care aparţinea bătrânilor Houran, Baniţă şi Lupu lui Bujor". În perioada 1838–1950 s-a numit *Golăeşti* (cu excepţia unei scurte perioade de timp din anul 1934, când a purtat numele *I. G. Duca,* în memoria fostului prim-ministru ucis de legionari). La 6 mai 1844, aşezarea apare consemnată ca târg. Declarat oraş la 17 febr. 1968 (prin unificarea satelor Bujor şi Bujor-Sat din fosta com. Bujor) şi numit **T.B.** În prezent, oraşul Târgu Bujor are în subordine ad-tivă 2 sate: Moscu şi Umbrăreşti. Bisericile „Sfinţii Arhangheli Mihail si Gavriil" (1880-1882), „Sfântul Dimitrie" (1849) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1895-1896), în satele Moscu şi Umbrăreşti şi în oraş.

TÂRGU CĂRBUNEŞTI, oraş în jud. Gorj, situat în Subcarpaţii Olteniei, în partea de E a Depr. Târgu Jiu-Câmpu Mare, la poalele de E ale Dealului Bran, la 150 m alt., în zona de confl. a râului Blahniţa cu Gilort, la 46 km SE de municipiul Târgu Jiu; 8 892 loc. (1 ian. 2011): 4 331 de sex masc. şi 4 561 fem. Supr.: 137 km^2, din care 12,9 km^2 în intravilan; densitatea: 689 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 16 ian. 1888). Nod rutier. Expl. de petrol

şi de balast. Parc fotodeltaic (52 ha), aflat în construcţie. Producţie de conf., tricotaje, cărămizi refractare, ambalaje din lemn şi de produse alim. (preparate din lapte, dulciuri ş.a.). Fermă de creştere a ovinelor. Centru de ceramică populară roşie (în satul Ştefăneşti). Muzeul „Tudor Arghezi". Casă de cultură. Parcul natural Stejeret. **Istoric.** Aşezarea, menţionată documentar, prima oară, la 18 ian. 1480 cu numele *Gilart*, apoi la 24 apr. 1484 cu toponimul *Târgu Gilortului* sau *Târgu Bengăi,* şi-a schimbat ulterior denumirea în *Petreştii de Sus* (la 15 iun. 1504), apoi *Petreştii,* iar din 1912 poartă numele actual. În 1864 apare consemnată ca importantă comună rurală, cu renumite târguri de vite şi cereale, iar la 17 febr. 1968 a fost trecută în categoria oraşelor. În prezent, oraşul **T.C.** are în subordine ad-tivă 10 sate: Blahniţa de Jos, Cărbuneşti-Sat, Cojani, Creţeşti, Curteana, Floreşteni, Măceşu, Pojogeni, Rogojeni şi Ştefăneşti. **Monumente:** mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul" – Cămărăşeasca, cu biserica având dublu hram – „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Sfântul Dimitrie Izvorâtorul de Mir", ctitorie din anul 1780 a polcovnicului Mihai Colţescu, cu picturi murale interioare din 1831 executate de zugravii Matei şi Gheorghe. Biserica are un pridvor sprijinit pe stâlpi din piatră cu arcade semicirculare, în stil brâncovenesc. Biserica a fost reparată în anii 1880 şi 1928 şi restaurată în 1967–1969. Declarată monument istoric în anul 1920. Mănăstirea a fost reînfiinţată la 1 sept. 1994, ulterior fiind construită o clădire cu 25 de camere (chilii), trapeza, ateliere ş.a.; biserică având triplu hram – „Sfântul Ioan", „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Gheorghe" (1824–1825, cu fresce originare), în satul Cojani; bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1746), „Naşterea Maicii Domnului" (1777) şi „Sfântul Nicolae" (1836), în satele Curteana, Floreşteni şi Ştefăneşti. În satul Cărbuneşti-Sat se află bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1698) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1832), iar în satul Pojogeni există trei biserici din lemn, una cu hramul „Înălţarea Domnului" (1796), alta cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1797) şi alta cu dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Înălţarea Domnului" (1834–1838).

TÂRGU CUCU → Dumbrăveni (4).

TÂRGU FRUMOS 1. Oraş în jud. Iaşi, situat în Câmpia Jijiei Inferioare, la 100 m alt., pe stg. râului Bahlueţ, la 45 km V de municipiul Iaşi; 13 454 loc. (1 ian. 2011): 6 721 de sex masc. şi 6 733 fem. Suprr.: 22,2 km², din care 4,6 km² în intravilan; densitatea: 2 925 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată la 1 iun. 1870). Nod rutier. Producţie de mobilă, conf., tricotaje, stofe, încălţăminte (din 1977), ceramică şi de produse alim. (dulciuri, panificaţie, preparate din carne ş.a.). Abator de păsări. Centru viticol şi de vinificaţie. Muzeu etnografic şi de arheologie. Bibliotecă (1924) cu peste 33 000 vol. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii materiale datând din Neolitic, din epocile bronzului şi fierului (Hallstatt şi La Tène), din perioada dacică şi din timpul feudalismului. Întemeiată ca târg la sf. sec. 14, aşezarea apare menţionată prima oară, ca atare, la 6 oct. 1448, într-un act prin care Petru II, fiul lui Alexandru cel Bun, dăruieşte mănăstirii Probota din Poiana Siretului, între altele, „toată ceara care se va strânge din Târgu Frumos". La jumătatea sec. 15 figura ca „oraş vechi" şi punct vamal cu o intensă activitate comercială. În timpul domniei lui Ştefan cel Mare (1457–1504), oraşul a fost temporar reşed. domnească. Ulterior, domnul Petru Rareş (1527–1538; 1541–1546) a avut aici o Curte Domnească sub îngrijirea unui pârcălab, iar Vasile Lupu, domn al Moldovei (1634–1653), a avut un palat de popas care apoi a căzut în ruină. În perioada 1426–1834, oraşul Târgu Frumos a fost capitala ţinutului Cârligătura (amintit documentar, prima oară, la 12 aug. 1426) şi unul dintre cele mai mari târguri de miere şi ceară de albine din Moldova, cu 12 iarmaroace pe an. După invazia tătarilor din 1512 şi cea a polonilor conduşi de Jan III Sobieski din 1686, târgul medieval a decăzut pentru un timp, revenindu-şi însă de fiecare dată. Misionarul apostolic Fra Antonio Giorgini consemna în 1688 că la Târgu Frumos nu mai existau „decât vreo douăzeci de case de oameni săraci". Prin măsurile de repopulare luate de domnii Moldovei în a doua jumătate a sec. 18 şi începutul sec. 19, oraşul Târgu Frumos a renăscut treptat. Astfel, privilegiul acordat în 1815 de domnul Scarlat Callimachi a determinat o organizare deosebită a oraşului (s-au pavat străzile cu lemn, s-au înfiinţat serviciile de pază şi de pompieri etc.), înregistrându-se o creştere demografică şi o dezvoltare comercială şi meşteşugărească, aici stabilindu-se, alături de români, mai mulţi evrei şi lipoveni. În a doua jumătate a sec. 19, oraşul a intrat în declin, fiind trecut în categoria comunelor urbane, statut menţinut până în 1950, când a fost declarată comună rurală (aceasta şi ca o consecinţă a distrugerii localităţii în proporţie de 75%, provocată de operaţiunile militare din timpul celui de-al Doilea Război Mondial). Localitatea a fost trecută din nou în rândul oraşelor la 17 febr. 1968 prin contopirea satului Târgu Frumos cu satul Jora din fosta com. Târgu Frumos. **Monumente:** bisericile „Sfânta Parascheva"-Domnească (ctitorie din 1535–1541 a lui Petru Rareş, cu unele transformări din 1814 şi reparaţii din 1926 şi 1970, pictată în 1906), „Pogorârea Duhului Sfânt" (1853–1856), declarată monument istoric în 2004, şi „Sfântul Nicolae" (1801, cu transformări din 1848); biserică romano-catolică (1991-2005); Şcoala de fete (1842–1859). La Târgu Frumos s-au născut şi au copilărit criticul literar Garabet Ibrăileanu (1871–1936) şi poetul Theodor Neculuţă (1859–1904).

2. Vechea denumire (până la 7 mai 2004) a satului şi a com. *Ion Neculce*, jud. Iaşi.

TÂRGU GILORTULUI → Târgu Cărbuneşti.

TÂRGU JIU, municipiu în SV României, reşed. jud. Gorj, situat în Depr. Târgu Jiu-Câmpu Mare, la 205–230 m alt., pe ambele maluri ale văii Jiului, în apropiere de confl. cu râul Amaradia Pietroasă (8 km S) şi la c. 20 km de ieşirea Jiului din defileul carpatic; 96 863 loc. (1 ian. 2011): 46 585 de sex masc. şi 50 278 fem. Suprr.: 93,3 km², din care 38,8 km² în intravilan; densitatea: 2 496 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată la 1 iul. 1888). Nod feroviar

Târgu Jiu. Palatul Prefecturii

şi rutier. Centrală electrică şi de termoficare. Producţie de utilaje pentru construcţii, de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice, de mobilă, cherestea, placaje, parchete şi de ciment (în localit. componentă Bârseşti), var (Preajba Mare), de produse ceramice refractare, prefabricate din beton, confecţii, sticlărie pentru menaj, de nutreţuri concentrate şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice, ţigarete, bere, dulciuri, panificaţie ş.a.). Morărit. Ferme avicolă şi de creştere a porcinelor. Centru pomicol şi fost centru de ceramică populară roşie (activitatea olarilor a încetat în 1982). Staţiuni de cercetare şi producţie a cartofului şi de cercetare şi producţie pomicolă. Teatrul de Stat „Elvira Godeanu" (f. 1993); Universitatea „Constantin Brâncuşi (f. 1991 şi recunoscută oficial la 19 nov. 1997), cu două facultăţi. Biblioteca judeţeană „Christian Tell" (1934), cu c. 300 000 vol.; Muzeul judeţean „Alexandru Ştefulescu" (f. 16 iul. 1894), cu secţii de istorie şi arheologie (între exponate există o colecţie de documente vechi referitoare la istoria Gorjului, strânse, cercetate şi prelucrate de istoricul Alexandru Ştefulescu), etnografie şi artă; Muzeu municipal de istorie, cu colecţii de arheologie şi istorie din preistoric şi până în 1918; Muzeul de Artă (f. 1984), cu colecţii de icoane, sculpturi în lemn din sec. 17–18 şi picturi din sec. 19–20; casa memorială „Ecaterina Teodoroiu", construită în 1884, în care s-a amenajat (1938) un muzeu, cu mobilier original, ţărănesc, de la începutul sec. 20, obiecte personale, fotografii ale eroinei ş.a. Parc natural (10 ha), amenajat în 1856 în cadrul unui zăvoi secular. La Târgu Jiu activează ansamblul artistic profesionist „Doina Gorjului". La **T.J.** au loc anual Festivalul de teatru „Elvira Godeanu" (în luna mai), Festivalul internaţional de folclor (în luna aug.) şi Concursul naţional al interpreţilor vocali şi instrumentişti de muzică populară „Maria Lătăreţu". **Istoric.** Localitatea s-a dezvoltat pe vatra unei aşezări getodacice care se afla pe drumul roman ce lega municipiul Drobeta de Buridava, iar peste M-ţii Vâlcan cu Sarmizegetusa. În arealul oraşului a fost descoperit un tezaur dacic din argint, datând din sec. 2, alcătuit dintr-un inel cu pandantiv şi două verigi duble cu pandantiv. Aşezarea apare menţionată cu numele *Jiul* într-un act emis la 23 nov. 1406 de Mircea cel Bătrân. Numele de *Târgu Jiului* apare consemnat prima dată la 20 mart. 1429 într-un hrisov al domnului Dan II, prin care acesta întărea stăpânirea mănăstirii Tismana asupra unor proprietăţi din *Târgu Jiului,* denumirea figurând ulterior în toate documentele. Până în 1597 a fost menţionat ca târg de desfacere a mărfurilor, iar la 22 iun. 1597 este amintit ca oraş. Într-un act din 29 iun. 1604, domnul Radu Şerban confirma autoritatea fraţilor Preda şi Radu Buzescu asupra localit. Târgu Jiu. În sec. 17–19, oraşul a fost vestit pentru târgurile de mărfuri, organizate toamna, iar din sec. 17 îndeplineşte funcţia de reşed. a Gorjului. În 1716, lângă Târgu Jiu, oastea trimisă de Nicolae Mavrocordat, primul domn fanariot, a fost învinsă de gruparea boierească, filoaustriacă, condusă de Staico Bengescu. La 10/21 iul. 1718, Banatul şi Oltenia (inclusiv Târgu Jiu) au fost cedate de către turci acestuia (Tratatul de la Passarowitz), intrând în stăpânirea Imperiului Habsburgic până în sept. 1739. În 1719, un grup de 66 de boieri au adresat o petiţie principelui Eugeniu de Savoia în care se plângeau împotriva boierilor Băleanu şi Ştirbei, partizanii politicii turceşti, pe care îi considerau duşmani ai ţării lor şi vinovaţi de moartea tragică a domnului Constantin Brâncoveanu. Totodată, ei mai cereau să fie conduşi de Gheorghe Cantacuzino, fiul fostului domn Şerban Cantacuzino. În 1739, Târgu Jiu a devenit teatrul luptelor dintre austrieci şi turci, în urma cărora Oltenia a redevenit pământ al Ţării Româneşti, iar în 1788, oraşul Târgu Jiu a suferit de pe urma Războiului turco-austriac. În 1792 a fost înfiinţat primul aşezământ şcolar la Târgu Jiu, iar în anii 1800, 1802 şi 1809, cetele de carjalii ale lui Pasvan-Oğlu (paşă de Vidin în perioada 1797–1807) au prădat şi incendiat oraşul, provocând pagube uriaşe. În 1860 a luat fiinţă Oficiul

Târgu Jiu. Coloana infinitului

Târgu Jiu. Masa tăcerii

telegrafic, iar în 1880, o tipografie. După cucerirea independenței de stat a României (1877), orașul a cunoscut o oarecare dezvoltare, iar după anul 1900 a înregistrat o stagnare. În timpul Primului Război Mondial, în arealul orașului și în împrejurimi s-au desfășurat două puternice bătălii între armatele române și cele germano-austro-ungare: la 10/23–16/29 oct. 1916, trupele române, comandate de generalul Ion Dragalina, au respins puternica ofensivă a inamicului (în această luptă a fost rănit și apoi a murit generalul Ion Dragalina) și s-a remarcat, prin vitejia ei, Ecaterina Teodoroiu (numită și „Eroina de la Jiu"), iar la 29 oct./11 nov.-4/17 nov. 1916, armatele române au cedat în fața celor patru divizii de infanterie și două divizii de cavalerie germane, orașul Târgu Jiu fiind ocupat de acestea. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, lângă oraș a existat un lagăr de concentrare (1940–1944). În perioada postbelică orașul s-a refăcut treptat, cunoscând o intensă dezvoltare economico-socială și urbanistică după 17 febr. 1968, când a fost declarat municipiu. În prezent, municipiul Târgu Jiu are în subordine ad-tivă opt localit. componente: Bârseşti, Drăgoeni, Iezureni, Polata, Preajba Mare, Romaneşti, Slobozia, Ursați. **Monumente:** ansamblul monumental sculptural, în aer liber, creat de sculptorul Constantin Brâncuși în perioada 1936–1938, format din Coloana infinitului, Poarta sărutului și Masa tăcerii, declarat bun de utilitate publică de interes național prin Hotărârea de guvern din 12 febr. 1996; Coloana infinitului este un monument înalt de 29,33 m, realizat din elemente romboidale din fontă arămită (asamblate pe un stâlp metalic de susținere), a căror succesiune amintește de arhitectura stâlpilor de susținere a pridvoarelor caselor țărănești din Oltenia. Coloana infinitului a fost inclusă (la 23 mai 1996, la World Trade Center din New York) pe lista celor mai importante 100 de monumente ale lumii propuse pentru restaurare (restaurarea a început la 14 sept. 1996 și s-a încheiat în anul 2000); Poarta sărutului este un monument sub forma unui Arc de Triumf, înalt de 5,30 m, lung de 6,60 m și gros de 1,70 m, construit din travertin gălbui de Banpotoc, amintind, prin silueta sa, de porțile monumentale din lemn existente în satele Gorjului. Pe fețele celor două coloane de susținere sunt sculptate siluetele stilizate ale unui bărbat și ale unei femei contopite într-o îmbrățișare (Sărutul), sugerând tema nunții țărănești; Masa tăcerii sau Masa dacică, realizată tot din travertin gălbui de Banpotoc, sub forma unei mese rotunde, cu diametrul de 2,18 m și 43 cm grosime, susținută de un picior central cu diametrul de 1,50 m, are înfățișarea unei străvechi mese țărănești, înconjurată de 12 scaune cioplite în piatră de Câmpulung, fiecare dintre ele având înălțimea de 55 cm și diametrul de 45 cm. Întreg ansamblul monumental sculptural a fost inaugurat în 1938; Biserica Negustorilor sau Catedrala Domnească, cu hramul „Sfinții Voievozi", a fost construită în anii 1748–1764 (pe locul unei biserici din lemn din 1717), renovată în 1843 și pictată în stilul Renașterii de Mișu Popp și Iosif Keber în 1854–1855. Biserica a fost restaurată în 1933–1940, azi monument istoric; bisericile „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" (1746–1747, restaurată în 1852–1853, reconstruită în 1927–1938, pictată de Iosif Keber), „Sfântul Nicolae" (construită de la sf. sec. 18 până în 1810 și pictată în 1812 de preotul Mihai, restaurată în 1927), „Sfânta Treime" (1853-1838), „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1820–1830, cu unele refaceri din 1867–1875, pictată de Mișu Popp); catedrala „Adormirea Maicii Domnului" (1839); catedrala romano-catolică „Sfântul Ioan de Capistrano" (1928–1929), sfințită la 26 oct. 1930; ansamblul arhitectural „Cornea Brăiloiu" format din biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1694–1700) și casa banului Cornea Brăiloiu (1699–1710), declarate monumente istorice, înconjurate de o incintă fortificată cu ziduri; biserica „Înălțarea Domnului" (1992-2002, pictată în 2005-2009), Palatul Prefecturii, construit între 22 aug. 1898 și 9 mai 1900 după planul arhitectului Petre Antonescu, restaurat în 2007-2009, declarat monument istoric la 16 iul. 2004; Palatul Administrativ (1875), azi sediul Muzeului județean; casa pitarului Dimitrie Măldărescu (1710), azi sediul Școlii de Artă Populară; casa slugerului Barbu Gănescu (sec. 18), unde a locuit (1937–1938) Constantin Brâncuși, în curtea căreia se află o masă rotundă, 24

Târgu Jiu. Poarta sărutului

Târgu Jiu. Catedrala „Sfinții Voievozi"-Domnească

Târgu Jiu. Statuia lui Tudor Vladimirescu

Târgu Jiu. Casa memorială „Ecaterina Teodoroiu"

de scaune pătrate şi două bănci din piatră; podul din fier de peste Jiu (construit în anii 1894–1895 din piese aduse din Franţa), intrat în istorie prin luptele de apărare ce au avut loc aici în oct. 1916; fântâna „Sâmboteanu" (sec. 18); mausoleul Ecaterinei Teodoroiu, realizat în piatră (1933) de Miliţa Petraşcu; statuile lui Tudor Vladimirescu (operă din 1898 a lui C. Bălcescu), a Ecaterinei Teodoroiu (dezvelită în 1976, autor Iulia Oniţă) şi Constantin Brâncuşi (operă din 1976 a lui Ion Irimescu); busturile lui Alexandru Ştefulescu (realizat în 1940 de Vasile Blendea) şi generalului Ion Culcer; ceasul solar polonez (1940) ş.a. În localit. componentă Polata există biserica „Sfântul Dumitru", sfinţită la 21 nov. 1898, iar în localit. componentă Bârseşti, biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1908–1912) cu picturi murale interioare originare executate de prof. N. Bran.

TÂRGU JIU-CÂMPU MARE, depresiune intracolinară, situată în partea de V a Subcarpaţilor Olteniei, extinsă pe c. 60 km lungime de la V la E, respectiv între văile râurilor Tismana şi Gilort, şi pe c. 12 km lăţime max., la o alt. de 200 m. La N, depresiunea este delimitată de o serie de dealuri subcarpatice, axate în pr. pe anticlinale, cu înălţimi de 348–563 m (Săcelu 563 m, Mâţa 543 m, Mogoş 486 m, Copăcioasa 433 m, Bălan 348 m, Stroieşti 400 m, Câmpu Fomii 375 m, Sporeşti 402 m), iar spre S de dealurile Bran (425 m) şi Bujorescu (416 m). Această depresiune, cea mai mare din Subcarpaţii Meridionali, are aspectul unui vast câmp, cu o netezime remarcabilă, cu lunci şi terase marginale extinse, acoperite de depozite groase de pietrişuri, nisipuri şi luturi nisipoase, peste care s-au format soluri compacte cu fertilitate scăzută, pe alocuri înmlăştinite. Este formată din două compartimente (Târgu Jiu, la V, şi Câmpu Mare, la E), separate prin şaua de la Copăcioasa. Mişcarea de subsidenţă locală a determinat atât formarea în mijlocul depresiunii a unei zone de mare confluenţă a râurilor, precum şi frecvente schimbări de direcţie ale cursurilor de ape dintre Tismana şi Gilort. În zona centrală a depresiunii, pe cursul văii Jiului, a fost creată incinta îndiguită de la *Ceauru.*

TÂRGU LĂPUŞ, oraş în jud. Maramureş, situat în Depr. Lăpuş, la 280–360 m alt., pe râul Lăpuş, la 47 km SE de municipiul Baia Mare; 12 909 loc. (1 ian. 2011): 6 411 de sex masc. şi 6 498 fem. Supr.: 247,4 km^2, din care 17,3 km^2 în intravilan; densitatea: 746 loc./km^2. Nod rutier. Expl. de min. de mangan, de mică, bentonite şi argile bentonitice (în satul Răzoare) şi de marmură (în satul Cufoaia). Producţie de instrumente optice, de echipamente fotografice, de mobilă şi de produse alim. (preparate din lapte, panificaţie). Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor. Centru pomicol, de cusături şi ţesături populare şi de ceramică smălţuită (din sec. 18, aflat într-o stare de decădere după 1950, când aici mai lucrau doar nouă olari). Muzeu etnografic. Izvoare cu ape minerale carbogazoase, clorurate, sodice, alcaline (în satul Stoiceni). Vechi centru de învăţământ (în 1662 aici a luat fiinţă prima şcoală primară, iar în 1860 o şcoală de curs superior). **Istoric.** Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, în 1291, iar în 1315 este amintită ca centru al zonei „Terra Lapus" (Ţara Lăpuşului). Între 1467 şi 1552 a fost în posesia domnilor Moldovei, în 1602 se afla sub stăpânirea lui Giorgio Basta, iar în 1607 era în proprietatea lui Sigismund Rákóczi, după care s-a aflat succesiv în posesia diferitelor familii. Localitatea a fost declarată oraş la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă 13 sate: Boiereni, Borcut, Cufoaia, Dămăcuşeni, Dobricu Lăpuşului, Dumbrava, Fântânele, Groape, Inău, Răzoare, Rogoz, Rohia şi Stoiceni. **Monumente:** biserică reformată (1839–1863); biserica romano-catolică „Înălţarea Sfintei Cruci" (1752, restaurată în 1831); biserica ortodoxă „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1906-1912); Monumentul eroilor căzuţi în timpul Primului Război Mondial. În satul Rohia, menţionat documentar în 1325, se află mănăstirea „Sfânta Ana"-Rohia (de călugări), cu biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1923–1926 prin osârdia preotului Nicolae Gherman în memoria fiicei sale Ana care a murit în nov. 1922 în vârstă de 10 ani. Până în 1965 aşezământul monahal a funcţionat ca schit, dată după care s-a dezvoltat ca mănăstire. În prezent ansamblul monastic cuprinde o biserică nouă, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", cu o lungime de 22 m şi o turlă sveltă, de 48 m înălţime, construită în 1996-1998 din iniţiativa şi prin străduania Preasfinţitului Justin, arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureşului şi Sătmarului şi, totodată, stareţul acestei mănăstiri. Biserica nouă a fost zidită pe locul bisericii iniţiale, ridicată de preotul Nicolae Gherman, care a fost demolată. Noua biserică a fost construită după planul arhitectului Dorel Cordoş din Sighetu Marmaţiei care a îmbinat elemente arhitecturale din provinciile istorice Moldova, Transilvania şi Ţara Românească. La demisolul acestei biserici se află paraclisul „Sfântul Nicolae", care adăposteşte Icoana Maicii Domnului pictată de călugărul Nicanor de la o mănăstire de pe Muntele Athos, icoană restaurată în 2004 de prof. Teo Mureşan din Cluj-Napoca. Iconostasul a fost realizat în 1975–1979 de sculptorul Ion Rucăreanu din Bucureşti. În cadrul ansamblului monahal mai există Casa de stejar, construită în 1965, Casa Stăreţiei (1969–1972), Casa cu Paraclisul „Izvorul

Târgu Lăpuş. Monumentul eroilor

Târgu Lăpuş. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a mănăstirii Rohia

Tămăduirii" (1973–1975), Casa poetului (1977–1979) în care a locuit temporar poetul Ion Alexandru şi în care şi-a avut chilia părintele Nicolae Steinhardt în anii 1980–1989, Altarul de vară (1980–1983), Casa Albă (1988–1992), în care se află chiliile călugărilor, o casă şi o biserică din lemn – ambele în stil maramureşan construite în 2001. În perioada 1983–2007, în Casa poetului a funcţionat muzeul mănăstirii, iar din luna mai 2007 acest muzeu a fost transferat în biserica din lemn din cadrul „Colţului maramureşan". Acest muzeu adăposteşte cărţi vechi bisericeşti, o colecţie de icoane vechi pe lemn şi pe sticlă datând din sec. 18–19 ş.a. Biblioteca mănăstirii a fost organizată de părintele Nicolae Steinhardt, având peste 25 000 vol. La această mănăstire a trăit, în ultima perioadă a vieţii sale, scriitorul Nicolae Steinhardt, călugărit aici cu numele Nicolae, decedat în 1994 şi înmormântat în incinta mănăstirii. În satul Boiereni există mănăstirea Rohiiţa, înfiinţată în 1993, cu biserica din lemn „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", în satul Dumbrava este mănăstirea Şatra, cu biserica „Înălţarea Sfintei Cruci", infiinţată în 1990, iar în satul Rogoz, atestat documentar în 1488, se află bisericile din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1600), incendiată de tătari în 1661 (refăcută în 1663) şi din nou în 1717 (refăcută imediat), cu picturi pe pereţii interiori executate în 1785 de Radu Munteanu din Ungureni şi Nicolae Man şi din 1834 de Grigore Badea (biserica a fost inclusă, în 1999, pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO) şi „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18, strămutată în 1883 din satul Suciu de Sus în satul Rogoz, când a fost repictată; are un portal decorat cu crestături); în satul Dobricu Lăpuşului există bisericile din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1701), ambele cu picturi interioare din sec. 18; bisericile din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1689), „Sfânta Maria" (sec. 18) şi „Sfântul Dumitru" (sec. 18), în satele Inău, Fântânele şi Răzoare; bisericile din lemn, cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Boiereni (sec. 18), Dumbrava (sec. 18), Răzoare (1700), Groape (1830), Cufoaia (1850) şi Stoiceni (1860); biserică reformată (sec. 18), în satul Dămăcuşeni. Rezervaţia naturală Cheile Lăpuşului (25 ha).

TÂRGUL BISERICA FLORII → Iveşti.

TÂRGUL CÂRCINOV → Topoloveni.

TÂRGUL DE FLOCI → Giurgeni.

TÂRGUL DE LA OCNE → Ocnele Mari.

TÂRGUL DE LA PIATRA LUI CRĂCIUN → Piatra-Neamţ (2).

TÂRGUL LUI BALA → Bălăuşeri.

TÂRGUL LUI ROMAN PE MOLDOVA → Roman.

TÂRGU LOGREŞTI → Logreşti.

TÂRGUL PANCIU → Panciu.

TÂRGUL TURIEI → Târgu Secuiesc (2).

TÂRGU MUREŞ, municipiu în partea central-nordică a României, reşed. jud. Mureş, situat în zona central-estică a Pod. Transilvaniei, în arealul Dealurilor Mureşului, la poalele de SV ale Dealurilor Nirajului şi cele de E ale Colinelor Mădăraşului, la 310–332 m alt., pe ambele maluri ale cursului mijlociu al râului Mureş; 143 702 loc. (1 ian. 2011): 67 734 de sex masc. şi 75 968 fem. Supr.: 67 km^2, din care 26,9 km^2 în intravilan; densitatea: 5 342 loc./km^2. Aeroport situat în satul Vidrasău (oraşul Ungheni), la 13,5 km de Târgu Mureş. Staţie de c.f. Nod rutier. Important centru economic, cultural, ştiinţific, de învăţământ, comercial şi de comunicaţii al ţării. Expl. de gaze naturale. Centrală electrică şi de termoficare. Producţie de echipamnete electrice şi electronice pentru autovehicule, de echipamente de ridicat şi manipulat, de module electronice, de lenjerie de corp, de aparate şi instrumente medicale şi de laborator, de utilaje şi maşini pentru ind. uşoară (războaie automate de ţesut, maşini de bobinat, rotative de tricotat, maşini industriale de cusut ş.a.), utilaje pentru industria materialelor de construcţii, articole electrocalorice (radiatoare şi plite electrice, sobe electrice, fiare de călcat etc.), maşini de calculat, aparate tehnico-medicale, peste 200 de sortimente de cabluri şi cordoane pentru instalaţii şi telecomunicaţii, cabluri şi conductori electrici etc. Combinat chimic (falimentat şi închis la 9 aug. 2005) în cadrul căruia se produceau îngrăşăminte azotoase, amoniac, acid azotic, oxigen tehnic, filme şi substanţe fotografice, hârtie fotosensibilă etc. Fabrici textile (tricotaje, conf., ţesătorie de mătase), de pielărie, încălţăminte şi marochinărie (mănuşi şi haine din piele), de prelucr. a lemnului (mobilă, placaj, furnir), mat. de constr. (cărămizi, prefabricate din beton, ţigle, teracote, blocuri ceramice, var), de sticlărie (borcane pentru conserve, sticlărie ornamentală ş.a.), de produse farmaceutice de bază, de jucării şi de produse alim. (zahăr, preparate din carne şi lapte, conserve din carne, legume şi fructe, băuturi alcoolice, bere, oţet, panificaţie etc.). Morărit. Tipografie. Fermă avicolă. Sere legumicole (10 ha). Municipiul Târgu Mureş, cu vechi tradiţii ştiinţifice şi culturale, dispune în prezent de o filială a Academiei Române, un Teatru Naţional, cu secţii în limbile maghiară (din 1946) şi română (din 1962), cu o clădire modernă având o sală de spectacol cu 600 de locuri (inaugurată la 13 oct. 1973), un Teatru pentru copii şi

Târgu Mureş. Statuia ecvestră a lui Avram Iancu

TÂRGU MUREŞ

Palatul Primăriei municipale (stânga) şi Palatul Culturii (dreapta)

Teatrul Național

Palatul „Teleki”

Zidurile Cetății medievale

Universitatea de Medicină şi Farmacie

Biserica romano-catolică „Sfânta Treime” a fostei mănăstiri iezuite

tineret „Ariel", Teatrul Studio, o Filarmonică de Stat (înființată în 1950), filiale ale Uniunii Compozitorilor şi ale Uniunii Artiştilor Plastici din România, o Staţiune de cercetare şi producţie a animalelor pentru blană (nutrii, vulpi, lupi), trei instituţii de învăţământ superior de stat (Universitatea de Medicină şi Farmacie, înființată în 1945, Universitatea Tehnică „Petru Maior" (f. 1960), Academia de Artă Teatrală (transferată în 1954 de la Cluj), patru instituţii de învăţământ particulare (o filială a Universităţii ecologice „Dimitrie Cantemir" din Iaşi, inaugurată în 1991, Colegiul de psiho-pedagogie, administraţie, hoteluri şi turism, tehnică dentară, Universitatea „Hyperion" şi Universitatea „Sapientia", în limba maghiară, din anul 2001), un Institut de cercetări socio-umane „Gheorghe Şincai" (1957), un post local de radio-emisie, intrat în funcţiune la 2 mart. 1958 (întrerupt de autorităţile comuniste în perioada 1 ian. 1985–22 dec. 1989), care emite programe în limbile română şi maghiară (din 1990 emite şi în limba germană), un post local de televiziune (din 15 apr. 1996), care emite programe în limbile română şi maghiară, şase biblioteci (cea mai importantă este Biblioteca judeţeană „Teleki", f. la sf. sec. 18 şi reorganizată în 1913, cu un fond de carte de peste 900 000 vol., între care 65 de incunabule şi peste 200 de cărţi vechi româneşti şi maghiare, cinci cinematografe, mai multe muzee (Muzeul judeţean Mureş, fondat în 1885 cu colecţii de istorie, arheologie, etnografie, ştiinţele naturii; Muzeul de Artă, f. 1 oct. 1913; Muzeul de Etnografie şi artă populară, înfiinţat în 1934 ş.a.), ansamblul artistic „Mureşul" (din 1956) etc. Festival internaţional „Constantin Silvestri" (din 1990). Grădină zoologică, inaugurată în 1960, extinsă pe 20 ha.

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în arealul oraşului (1906–1907, 1961, 1963–1964) au scos la iveală urmele unei aşezări neolitice de tip „crâng", aparţinând culturii Criş (milen. 4 î.Hr.), în care s-a găsit o cantitate mare de ceramică tipică acestei culturi. Peste aceasta au fost identificate urmele altor aşezări datând din epocile bronzului şi fierului (unelte, arme, podoabe etc.), peste care s-au suprapus vestigii materiale romane (ceramică, *terra sigilata* de producţie locală ş.a.). Întreaga succesiune de aşezări a fost completată de numeroase morminte de înhumaţie, unele din prima Epocă a fierului, altele de tip scitic, iar altele aparţinând culturii Sântana de Mureş, cu inventare specifice. În apropiere de Târgu Mureş, la Cristeşti, au fost descoperite vestigiile unui centru dacic de olărit (vasele găsite aici prezintă o îmbinare a formelor de tradiţie dacică cu cele din provinciile romane). În perioada migraţiei popoarelor, aşezarea a continuat să se dezvolte în ciuda tuturor vicisitudinilor. În sec. 10–11, triburile maghiarilor au pătruns în Transilvania, în pofida împotrivirii populaţiei băştinaşe organizate în voievodate, ajungând până în aceste ţinuturi, unde s-au şi stabilit. Un document din anul 1300 atestă pentru prima oară existenţa pe aceste locuri a unei aşezări cu numele *Forum Syculorum,* iar apoi (în 1332), un registru de dijme papale consemnează existenţa unui târg numit *Novum Forum Syculorum* (Noul târg al secuilor), unde se aduceau, din întreaga secuime, dările către stăpânire. Caracterul de târg pe care l-a avut la începuturi, intrat chiar în denumirea aşezării, a determinat atribuirea unor nume diferite, dar cu acelaşi înţeles, de „târg". Astfel, românii i-au spus *Târgu Mureş,* negustorii germani îl numeau *Neumarkt (Târgu Nou),* cei greci i-au zis *Agropolis* (Târgul cerealelor), iar ungurii l-au numit *Marosvásárhely* (Târgul de pe Mureş). La începutul sec. 15, târgul a devenit un important centru comercial şi meşteşugăresc, în care meseriaşii s-au organizat în bresle ce au jucat un rol important în istoria oraşului. Prin contribuţia lor au fost construite fortificaţiile (sub forma unei cetăţi-castel), bastioanele care şi astăzi le poartă numele (bastioanele Croitorilor, Olarilor, Măcelarilor, Cizmarilor, Cojocarilor ş.a.), biserica din 1442 ş.a. În prima jumătate a sec. 16, localitatea figura printre „oraşele libere regale", bine fortificat, cu drept de autoadministrare şi cu multe privilegii, pe care le aveau şi alte oraşe precum Braşov, Sibiu, Cluj, Bistriţa ş.a. Astfel, oraşul Târgu Mureş avea în

Târgu Mureş. Catedrala ortodoxă „Înălţarea Domnului"

Târgu Mureş. Biserica reformată din incinta Cetăţii medievale

stăpânire nouă sate, fiind cel mai important centru economic, comercial şi meşteşugăresc de pe Valea Mureşului. În 1538, Petru Rareş, domn al Moldovei, s-a bucurat de ospitalitatea judelui oraşului cu prilejul trecerii sale pe aici, în fruntea armatei moldovene ce urma să participe la luptele dintre Ioan Zápolya şi Ferdinand pentru ocuparea tronului Ungariei. În 1599, locuitorii oraşului Târgu Mureş l-au sprijinit pe Mihai Viteazul în lupta de la Şelimbăr, purtată de acesta împotriva lui Andrei Báthori (principe al Transilvaniei), fapt ce l-a determinat pe voievodul român să ia oraşul sub ocrotirea sa şi să-i acorde numeroase privilegii (printre altele, Mihai Viteazul a construit la Târgu Mureş o biserică ortodoxă). În anii 1601–1602, oraşul a fost jefuit şi incendiat de trupele generalului Giorgio Basta, precum şi de cetele de otomani şi de tătari, care l-au distrus aproape în întregime, majoritatea locuitorilor refugiindu-se în cetatea Braşovului. Aşezarea a fost refăcută imediat din iniţiativa judelui Toma Borsos. În timpul principelui Gabriel Bethlen, oraşul a înregistrat o dezvoltare însemnată, fiind ridicat la rangul de municipiu (29 apr. 1616). În perioada 1430–1707, la Târgu Mureş s-au ţinut 33 de diete ale Principatului Transilvaniei. În 1658, oraşul a fost jefuit şi incendiat din nou de otomani şi de tătari, iar în 1709, populaţia a fost decimată de o epidemie de holeră. În 1757, oraşul a devenit pr. centru judecătoresc al Transilvaniei şi sediul instituţiei juridice „Tabula regia judiciaria" (Tabla regească). În anii 1784–1785, o parte din locuitorii oraşului au participat la Răscoala lui Horea, Cloşca şi Crişan. În 1786 a luat fiinţă prima tipografie din oraş. La sf. sec. 18 a fost întemeiată o societate lingvistică (1791–1810), iar Gheorghe Şincai şi Petru Maior, reprezentanţi de frunte ai Şcolii Ardelene, care au trăit şi şi-au desfăşurat activitatea la Târgu Mureş, au militat pentru dezvoltarea şi punerea învăţământului şi culturii în slujba emancipării sociale şi naţionale a poporului român, pentru egalitatea în drepturi a românilor cu maghiarii, secuii şi saşii din Transilvania. Tot la Târgu Mureş au activat şi s-au afirmat Fárkas Bolyai, prof. la Colegiul reformat (1554) şi fiul său János Bolyai, matematician de renume mondial. În anii 1799–1804, Samuel Teleki, cancelar al Transilvaniei, a înfiinţat o bibliotecă de proporţii care astăzi îi poartă numele şi care cuprinde numeroase incunabule, manuscrise şi cărţi rare din sec. 15–18. La Târgu Mureş s-a născut ideea organizării la Blaj, în mai 1848, a unei mari Adunări a românilor transilvăneni, idee pusă în aplicare de către Avram Iancu şi Al. Papiu-Ilarian, care în acea perioadă activau la Tabla regească („Tabula regia judiciaria") din Târgu Mureş. În 1849, oraşul a fost devastat de trupele ruseşti, care au intervenit pentru înfrângerea revoluţiilor din Ungaria şi Transilvania. În a doua jumătate a sec. 19 şi la începutul sec. 20, Târgu Mureş a înregistrat o dezvoltare lentă, accelerată abia după unirea Transilvaniei cu România (1918). La Târgu Mureş a avut loc, în aug. 1934, Conferinţa de constituire a organizaţiei MADOSZ (Magyar Dolgozók Országos Szövetsége/Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România). În urma Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940, impus României de către Germania şi Italia, partea de NV a Transilvaniei (inclusiv oraşul Târgu Mureş) a fost smulsă României şi cedată Ungariei horthyste (1940–1944). La 28 sept. 1944, oraşul Târgu Mureş a fost eliberat de sub ocupaţie de către armatele române. În perioada postbelică, oraşul s-a refăcut înregistrând o dezvoltare semnificativă şi afirmându-se ca un puternic centru industrial, cultural-ştiinţific, de învăţământ, comercial, turistic etc., fapt ce i-a permis includerea lui (la 17 febr. 1968) în categoria municipiilor. La 19–20 mart. 1990, pe fondul unor tensiuni interetnice sociale şi culturale, au avut loc dispute aprige între populaţia română majoritară şi cea maghiară, care au degenerat în acte de violenţă ce au cauzat moartea a cinci persoane şi rănirea a c. 280 (cel mai grav rănit fiind românul Mihăilă Cofariu care a rămas infirm). La 22 febr. 2000, Târgu Mureş a fost declarat oraş-martir. În prezent, municipiul Târgu Mureş are în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Mureşeni şi Remetea.

Monumente: cetatea oraşului, extinsă pe 4,3 ha, a fost construită în 1602–1653 pe locul uneia din 1492, cu o centură de ziduri din cărămidă, în lungime de 900 m, străjuită de 7 bastioane de c. 10 m înălţime, purtând numele vechilor bresle (Bastionul tăbăcarilor, 1620, Bastionul dogarilor, 1633, Bastionul croitorilor, 1640 ş.a.). În incinta cetăţii se află o biserică a cărei construcţie a fost terminată în 1442 (iniţial a fost biserică franciscană, iar din 1556 reformată), având frumoase portale în stil gotic şi un turn-clopotniţă de 66 m înălţime (forma actuală datează din 1885). Incendiată în 1601 de trupele generalului Giorgio Basta, biserica a fost refăcută ulterior şi pictată în 1610 (apoi repictată în 1693). Biserica a fost supusă unor ample lucrări de restaurare în anii 1790–1791 sub conducerea arhitectului Anton Türk. Posedă o orgă din 1788; biserica romano-catolică „Sfânta Treime" a fostei mănăstiri a iezuiţilor, construită în 1717–1720, în stil baroc, şi refăcută în 1933–1935, în stilul neorenascentist; biserica unitariană, datând de la sf. sec. 13, cu unele transformări şi renovări din anii 1743, 1842, 1891, reconstruită în 1929-1930 în stil neogotic; biserica romano-catolică a fostei mănăstiri a minoriţilor (sec. 18–19); bisericile „Înălţarea Domnului" (1750, distrusă de un incendiu în 1780 şi refăcută în 1794) şi „Buna Vestire" sau catedrala Mică, zidită în 1925–1936 după modelul bazilicii Sfântul Petru din Roma şi care până în 1948 a aparţinut cultului greco-catolic; Catedrala ortodoxă „Înălţarea Domnului", construită între 10 mai 1925 şi 2 dec. 1934 după planul arhitectului Victor Vlad cu iconostas realizat în 1934 de Traian Bobletec şi pictat de Virgil Simionescu din Lugoj; picturi murale interioare din 1970-1986; biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1992–2002); biserica din lemn, „Sfântul Arhanghel Mihail" (1793–1794), cu picturi pe pereţii interiori executate în 1814 de zugravii Popa Nicolae şi Ban Vasile; biserica reformată (1815–1827); Sinagogă (1938); palatul „Tholdalagi", construit în 1759–1762, în stil baroc cu elemene rococo, după planul arhitectului ungur Schmidt Pál; clădirile fostei Prefecturi (azi Primăria municipală), construită în 1905–1908 în stil secesion după planul arhitecţilor Komor Marcell şi Jacab Dezsö, dominată de un turn de 60 m înălţime, care iniţial a avut rol de foişor de foc, şi fostei Procuraturi (1789, în stil baroc; aici a funcţionat, din 1826, „Tabla regească"); palatul „Apollo", care adăposteşte azi biblioteca omonimă, a fost construit pentru contele Sámuel Teleki, după planul arhitectului Ugrai László, în stil baroc, cu elemente neoclasice (Empire), în 1797–1803, cu unele modificări din 1821–1822 şi din sec. 20. În acest palat şi-a avut sediul, în 1848,

generalul Józef Bem; palatul „Apollo" a găzduit o serie de personalități ale Revoluției de la 1848 (Avram Iancu, Alexandru Papiu-Ilarian ş.a.); casa (din sec. 18) în care a locuit un timp Avram Iancu; casa „Kendeffy" (1789); casa „Haller" (sec. 19); casa „Görög" (sec. 19) în care a stat, în noaptea de 29 spre 30 iul. 1849, Petöfi Sándor; Hanul „La calul alb" (sec. 19), în care a poposit, în 1886, poetul Mihai Eminescu; Palatul Culturii, construit în anii 1911–1913 după planurile arhitecților Jakab Dezsö şi Komor Marcell, în care îşi au sediile Filarmonica de Stat, Biblioteca județeană, Muzeul de Artă şi Gleriile Uniunii Artiştilor Plastici. Numeroase monumente, statui şi busturi: Monumentul secuilor martiri dezvelit în 1875; Monumentul lui Fárkas şi János Bolyai, operă din 1957 a sculptorilor Csorvássy István şi Izsák Márton; statuia ecvestră a lui Avram Iancu, turnată în bronz de Florin Codre, dezvelită în 1978; statuia „Lupa capitolina", dăruită în 1924 de către municipalitatea Romei orașului Târgu Mureş. Această statuie a fost adăpostită în orașul Turda după Dictatul de la Viena din 30 aug. 1940 pentru a nu fi distrusă. Statuia a fost retrocedată municipiului Târgu Mureş la 30 nov. 1991; bustul lui Alexandru Papiu-Ilarian, realizat în 1930 de sculptorul Faur Schmidt ş.a.

TÂRGU-NEAMȚ, oraş în jud. Neamț, situat în partea de N a Subcarpaților Neamțului, în Depr. Neamț, la 425–450 m alt., la poalele de S ale culmii Pleşu, pe râul Neamț (numit local Ozana), la 44 km N de municipiul Piatra-Neamț; 20 693 loc. (1 ian. 2011): 9 940 de sex masc. şi 10 753 fem. Supr.: 7,89 km^2; densitatea: 2 623 loc./km^2. Nod rutier. Expl. forestiere şi de balast. Producție de tuburi şi țevi din oțel, de mobilă, cherestea şi butoaie, de confecții volvatir, covoare şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve de fructe, panificație). Fermă de creştere a bovinelor. Centru de pielărie şi cojocărit. Muzeu de istorie şi etnografie (1957), cunoscut şi sub numele de Muzeul meşteşugurilor; casele memoriale „Veronica Micle" (în care a locuit poeta) la Târgu-Neamț şi „Ion Creangă" la Humuleşti (muzeu din 1936). **Istoric.** Cele mai vechi urme de locuire descoperite în arealul orașului datează din Neolitic (ceramică), dar au fost scoase la iveală şi vestigii din perioadele dacică şi prefeudală. Localitatea apare consemnată, pentru prima oară, cu denumirea de „Neamțul în munți", pe o listă rusească („Letopisețul Novgorodului") cu orașele din Moldova (întocmită în perioada 1387–1392). Într-un act emis la 3 febr. 1395 de regele Ungariei, Sigismund I de Luxemburg, localitatea apare consemnată cu toponimul „ante castrum Nempch" (înaintea cetății Neamț), iar la 7 ian. 1403, domnul Alexandru cel Bun menționa într-un act pe boierul „pan Sanaru de la Neamț". Ea s-a dezvoltat şi a avut o fază de înflorire, în special după construirea cetății Neamț, în timpul domniei lui Petru I Muşat (c. 1375–c. 1391), când a fost un important punct de vamă pentru comerțul cu vite între Moldova şi Transilvania, precum şi un activ centru meşteşugăresc. Cetatea Neamț apare menționată documentar, prima oară, la 3 febr. 1395, iar localit. Târgu-Neamț, într-un document emis în 1408 de domnul Alexandru cel Bun, în care se consemnează existența aici a unui punct de vamă pentru vânzarea vitelor. La mijlocul sec. 15, orașul a stagnat din cauza pierderii funcției de apărare ca urmare a distrugerii cetății. Situată pe o stâncă din partea de S a culmii Pleşu, pe locul unei probabile cetăți mai vechi, Cetatea Neamț (de plan patrulater neregulat, 47 x 38 m), importantă fortăreață în sistemul de apărare a Moldovei în Evul Mediu, a fost refăcută, amplificată şi întărită de către Ştefan cel Mare în anii 1475–1476, când zidurile vechi au fost înălțate până la 20 m şi îngroşate până la 3–4 m. Tot atunci s-au construit bastioane semicirculare şi s-a săpat un şanț adânc în jurul cetății, peste care s-a realizat un pod de acces din piatră, de 8 m înălțime, susținut de nouă stâlpi puternici. În anii 1645–1646, domnul Vasile Lupu a supus cetatea unor noi lucrări de refacere şi transformare. Datorită puternicelor sale fortificații precum şi a poziției greu accesibile, Cetatea Neamț nu a putut fi cucerită niciodată (în 1395 a fost asediată fără succes de trupele lui Sigismund I de Luxembourg, regele Ungariei, în 1476 oştile turceşti comandate de Mahomed II au încercat în zadar s-o cucerească, iar în 1691, cetatea a fost apărată eroic de un număr restrâns de vânători împotriva asaltului oştilor polone, conduse de Ioan [Jan] Sobieski). În 1674, o parte din Cetatea Neamț a fost distrusă de Dumitraşcu Cantacuzino (refăcută ulterior), iar în 1718 aceasta a fost incendiată de domnul Mihai Racoviță din ordinul Porții Otomane, dată după care a căzut în ruină, iar orașul a început să decadă din cauza mutării centrului de greutate de la Târgu-Neamț la Piatra-Neamț. Între 1749 şi 1870, orașul Târgu-Neamț s-a aflat în proprietatea mănăstirii Neamț, perioadă în care şi-a pierdut funcția activă, rămânând într-o stare de izolare. În 1866, Cetatea Neamț a fost declarată monument istoric, iar după anul 1960

Târgu-Neamț. Casa memorială „Ion Creangă" din Humuleşti

Târgu-Neamț. Ruinele Cetății Neamț

Târgu-Neamț. Cetatea Neamț (vedere aeriană)

s-au efectuat ample lucrări de restaurare şi consolidare care i-au redat înfăţişarea iniţială. În prezent, oraşul Târgu-Neamţ are în subordine ad-tivă 3 localităţi componente: Blebea, Humuleşti, Humuleştii Noi. **Monumente:** ruinele Cetăţii Neamţ; bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Dumitru"-Domnească (ctitorie din 1634 a lui Vasile Lupu, terminată în 1661 de fiul său, Ştefăniţă Lupu), „Sfântul Gheorghe" (1800–1808, cu pridvor adăugat în 1832), „Sfântul Ilie" (1837–1842), „Sfântul Nicolae" (sfinţită în 1838), „Sfântul Haralambie" (1852–1853), „Sfinţii Voievozi" (sfinţită în 1857) şi „Adormirea Maicii Domnului" construită în anii 1864–1874 după planul arhitectului Johann Brandel; biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (sec. 17); Sinagogă (începutul sec. 19); clădirea fostei Şcoli domneşti (1852); Monumentul închinat eroilor căzuţi în Primul Război Mondial. În localitatea componentă Blebea se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1836–1841, reparată în 1893), iar în localit. componentă Humuleşti există biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 19, restaurată în 1908) şi casa memorială „Ion Creangă", construită în 1830 de bunicul lui Ion Creangă. Oraşul Târgu-Neamţ este un important centru turistic şi punct de plecare spe mănăstirile Agapia, Varatec, Neamţ, Horaiţa ş.a.

TÂRGU NOU → Târgu Mureş.

TÂRGU OCNA, oraş în în jud. Bacău, situat în partea de NV a Depr. Caşin, la 255–280 m alt., la poalele de S ale M-ţilor Berzunţi, pe râul Trotuş (în apropiere de confl. cu râul Slănic), la 84 km SV de municipiul Bacău; 12 763 loc. (1 ian. 2011): 6 113 de sex masc. şi 6 650 fem. Supr.: 48,9 km^2, din care 7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 823 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 22 iun. 1884). Nod rutier. Expl. de petrol, sare, săruri de potasiu, gips şi gresii. Producţie de săpun şi detergenţi, de mobilă şi cherestea, de încălţăminte, sticlă, porţelan, tricotaje din lână, conf. şi de produse alim. (preparate din carne, panificaţie ş.a.). Centru pomicol (meri). Muzeu de artă şi de istorie. Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă (din anul 1894), cu climat de dealuri, sedativ (temp. medie anuală este de 7,5°C, iar precipitaţiile însumează c. 700 mm anual) şi cu izvoare cu ape minerale clorurate, sulfuroase, sodice, slab bicarbonatate, recomandate pentru tratarea afecţiunilor tubului digestiv şi ale aparatului locomotor. Primele analize ale apelor minerale de aici au fost făcute în 1846. Totodată, staţiunea are ca profil pr. tratamentul bolnavilor de astm alergic, efectuat în cadrul sanatoriului subteran amenajat în interiorul salinei. **Istoric.** În arealul oraşului, pe platoul Podei, au fost descoperite (1959) vestigiile unei aşezări de tip Cucuteni B, în care s-au găsit vase ceramice tipice acestei culturi, iar în cartierul Tiseşti, pe înălţimea Titelca, au fost identificate urmele unei cetăţi dacice, datând din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr., cunoscută sub numele de *Utidava,* situată, potrivit coordonatelor stabilite de Ptolomeu, pe Valea Oituzului. Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, la 15 mart. 1410 într-un act emis de domnul Alexandru cel Bun, în care aminteşte de satul Stoeneşti pe Vâlcica (numit ulterior *Ocna*), în 1580 figura ca un mic sat ce aparţinea de Târgu Trotuş, iar în 1646, Marcus Bandinus consemnează într-o notă de călătorie că aşezarea era deja un sat mare (*pagus*) cu c. 300 de case. În perioada 1680–1700, o parte din locuitorii din Târgu Trotuş s-au mutat la Târgu Ocna, atât din cauza frecventelor năvăliri străine, cât şi pentru a fi mai aproape de ocnele de sare de aici. Într-un hrisov din 3 aug. 1766, semnat de Grigore III Ghica, Târgu Ocna apare ca o aşezare bine închegată, care, către sf. sec. 18, a fost trecută din categoria satelor în cea de târg. În 1846 a fost recunoscută ca oraş, iar în 1894 a fost declarată staţiune balneoclimaterică. În prezent, oraşul are în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Poieni şi Vâlcele. **Monumente:** biserica fostei mănăstiri „Răducanu", cu hramul „Buna Vestire", ctitorie din 1664 a marelui logofăt Nicolae Buhuş (refăcută şi înfrumuseţată în 1762–1763 de marele logofăt Radu Răducanu-Racoviţă şi pictată în 1811), este un monument istoric reprezentativ pentru barocul târziu moldovenesc şi singura biserică din România care are pisania cu text în limba franceză (1762). În această biserică (din 1890, biserica de mir), se află mormântul lui Costache Negri; mănăstirea „Măgura Ocnei" (de maici), cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită din piatră brută în 1750–1757, pe locul uneia mai vechi, atestată documentar la 13 nov. 1665, renovată în 1860 şi pictată în 1929. Biserica a fost demolată de autorităţile comuniste în 1964, iar mănăstirea desfiinţată, aici amenajându-se un complex turistic. Mănăstirea a fost reînfiinţată în iun. 1990, iniţial cu un mic paraclis amenajat într-una dintre clădiri, biserica actuală fiind zidită în anii 1990–1993; bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1580, cu transformări din 1768 şi reparată în 1883), cu forme decorative în stilul barocului moldovenesc, „Sfinţii Voievozi" (1737, refăcută în 1849–1852), „Sfânta Treime" (ante 1809, cu unele reparaţii din 1820), „Sfântul Ioan Botezătorul" (1815), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1824), „Schimbarea la Faţă" (1844), „Adormirea Maicii Domnului" (1662, refăcută în 1860); bisericile din lemn cu hramurile „Sfânta Parascheva"-Domnească (sfârşitul sec. 16, refăcută în 1725), declarată monument de arhitectură, „Sfântul Gheorghe" (1761, cu adăugiri din 1895 şi pridvor din 1924), cu un frumos brâu în torsadă şi picturi interioare în stil neobizantin, realizate în anii 1862 şi 1889–1890), declarată monument de arhitectură, „Sfânta Născătoare de Dumnezeu" (biserică armenească

Târgu Ocna. Biserica „Buna Vestire"

datând dinainte de anul 1808 şi reconstruită în 1825), „Sfântul Dumitru" (1813), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1832); biserica romano-catolică „Schimbarea la Faţă" (1990); Palatul Primăriei (1912); casa „Borisoff" (1890), declarată monument de arhitectură; bustul scriitorului Costache Negri. Rezervaţia naturală mixtă, peisagistică „Măgura" (89,7 ha) cu numeroase specii de floră şi faună, declarată arie protejată în anul 2004.

TÂRGU RÂMNICULUI → Râmnicu Vâlcea (2).

TÂRGU SECUIESC 1. Depresiunea ~, compartiment depresionar intramontan, de formă aproximativ romboidală, aparţinând Depr. Braşov, situat în partea de E-NE a acesteia, la 530–630 m alt. Delimitată de rama M-ţilor Bodoc (la NV), Nemira (N), Vrancea (E) şi Clăbucetele Întorsurii (la S), Depr. **T.S.** ocupă o supr. de c. 600 km², fiind extinsă pe c. 35 km lungime şi 15–20 km lăţime şi drenată central, pe direcţie NE-SV, de Râu Negru. În SV comunică cu Depr. Sfântu Gheorghe prin culoarul Reci, care are o lăţime max. de 8 km (între Măgheruş şi Angheluş). Relieful este reprezentat prin piemonturi, câmpii joase (acoperite pe alocuri cu lacuri şi bălţi), terase şi lunci. Prezenţa nisipurilor a generat o formă specifică de relief pentru această zonă – *dunele* – cantonate în arealul com. Reci, pe o supr. de c. 17 km². Dunele de nisip de la Reci, cu înălţimi cuprinse între 3 şi 12 m, au crestele orientate pe direcţie NE-SV, fapt ce dovedeşte că la formarea lor participă vântul Nemira, care bate dominant şi cu intensitate în această zonă. Depr. **T.S.** este cunoscută în literatura de specialitate şi sub numele de Depr. *Breţcu*.

2. Municipiu în jud. Covasna, situat în partea de N a depresiunii omonime, la 560 m alt., pe râul Turia, în apropiere de confl. cu râul Caşin, la 40 km NE de municipiul Sfântu Gheorghe; 19 835 loc. (1 ian. 2011): 9 502 de sex masc. şi 10 333 fem. Supr.: 8,10 km²; densitatea: 2 449 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă, cherestea, lăzi pentru ambalaj ş.a.). Producţie de utilaje şi maşini-unelte pentru prelucr. metalelor, de şuruburi, de piese, accesorii şi subansamble pentru autovehicule, de unelte agricole, articole din material plastic, izolatori electrici de joasă tensiune, produse ceramice de uz casnic, conf. şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, glucoză, dextroză, amidon, panificaţie). Fermă de creştere a bovinelor. Muzeul breslelor (cu colecţii de artă populară, o colecţie de 200 de păpuşi, majoritatea îmbrăcate în costum popular unguresc, de istorie a Revoluţiei de la 1848, şi de istorie a breslelor), inaugurat în 1969. Teatrul popular „Boér Géza" adăpostit în clădirea Casei de Cultură, construită în anii 1903–1904. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite (1852) vestigiile unei aşezări romane, cunoscută sub numele de *Praetoria Augusta,* în care s-au găsit urne funerare, arme, vase ceramice, fragmente de apeducte ş.a. Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, la 24 nov. 1407, ca aşezare rurală cu numele *Toriawasara* (Târgul Turiei), apoi cu denumirea de *Asserculi Oppidum* (Oraşul din scândură), în 1463. În 1532, oraşul figura pe o hartă a lui Honterus, cu numele *Neumarkt* (Oraşul Nou), iar la 28 iun. 1562 apare consemnat cu numele actual. Orăşelul a început să se dezvolte mai intens de la mijlocul sec. 15, devenind în sec. 16–17 un important centru comercial şi meşteşugăresc din Transilvania, cu strânse relaţii de negoţ cu oraşele din Moldova şi Ţara Românească. Cele zece bresle care s-au înfiinţat de-a lungul timpului, începând cu a doua jumătate a sec. 16 (breslele tăbăcarilor, cizmarilor, cojocarilor, olarilor, măcelarilor, pălărierilor, tâmplarilor, fierarilor, curelarilor şi căldărarilor), au existat, cu mici modificări, până la sf. celui de-al Doilea Război Mondial. Oraşul a fost distrus aproape în întregime (peste 2/3) de un puternic incendiu la 29 iul. 1834. Reconstruit rapid, oraşul a devenit un important centru al Revoluţiei din 1848–1849 din Transilvania, cu rol de seamă în organizarea rezistenţei revoluţionare, sub îndrumarea lui Gábor Áron (aici au fost realizate 64 de tunuri şi muniţia necesară). De-a lungul timpului, în oraş au fost înfiinţate o şcoală catolică (1680), una reformată (1761), o şcoală de subofiţeri (1823), un cazinou (inaugurat la 25 dec. 1842), un orfelinat de fete (1873), o tipografie (1879) ş.a. În a doua jumătate a sec. 19 şi prima jumătate a sec. 20, oraşul **T.S.** a fost reşed. unui scaun (unitate ad-tivă). Declarat municipiu la 3 nov. 2000, **T.S.** are în subordine ad-tivă satul Lunga (atestat documentar în 1332). **Monumente:** biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (1727–1795, renovată în 1996), în stil baroc; biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1781–1783 (pe locul uneia din lemn ce data din 1734) şi reparată în 1937, 1947, 1978, consolidată şi restaurată în 2006; biserica reformată–calvină construită în perioada 1722–1796 în stil baroc cu elemente neoclasice, afectată de incendiul din 29 iul. 1834, refăcută în 1834–1838. Are o orgă instalată în 1861, operă a lui Kolonics István; biserica fostei mănăstiri a Minoriţilor (1795); biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1993-2000); clădirile Gimnaziului (1751), Judecătoriei (1760), Primăriei (1907), azi sediul Administraţiei locale, şi fostului Cazinou; casa în care a locuit Gábor Áron; case vechi din sec. 18–19; statuia lui Gábor Áron, operă din 1942 a lui Oláh Sándor. În satul Lunga se află o biserică romano-catolică (sec. 15, cu unele refaceri din sec. 19).

Târgu Secuiesc (2). Biserica reformată

TÂRGUŞOR, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată în SE Pod. Casimcea, pe râul Casimcea; 1 605 loc. (1 ian. 2011): 834 de sex masc. şi 771 fem. Staţie de c.f., în satul Târguşor. Nod rutier. În arealul com. **T.** se află peşterile „Adam" şi „Liliecilor", de mare interes paleontologic şi biospeologic (descoperirile de la Adam au evidenţiat urme de locuire începând din Musterian şi până în epoca romană). Până la 27 oct. 2004, com. **T.** a avut în componenţă satele Casian, Cheia şi Grădina, care la acea dată au format com. Grădina, jud. Constanţa.

TÂRGU TROTUŞ, com. în jud. Bacău, alcătuită din 3 sate, situată în partea de V a Depr. Caşin, pe cursul inf. al râului Trotuş; 5 655 loc. (1 ian. 2011): 2 893 de sex masc. şi 2 762 fem. Staţie (în satul Târgu Trotuş) şi haltă de c.f. (în satul Viişoara). Producţie de mobilier, de

preparate din lapte şi de articole de îmbrăcăminte. Creşterea ovinelor, porcinelor şi bovinelor. Satul Târgu Trotuş apare menţionat documentar, prima oară, în 1408, iar apoi în 1580, ca aşezare rurală în componenţa căreia era inclus un sat mai mic, numit Târgu Ocna. În perioada 1680–1700, o parte din locuitorii din Târgu Trotuş s-au mutat la Târgu Ocna, unde se exploata sarea. Satele Târgu Trotuş şi Viişoara apar consemnate şi într-o condică a Liuzilor din anul 1802. În satul Târgu Trotuş se află bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1730, reparată în anii 1800 şi 1887) şi „Sfântul Nicolae" (zidită în 1813 pe locul uneia din 1557), precum şi o biserică romano-catolică (sec. 18), iar în satul Viişoara există biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1780).

TÂRLIŞUA, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 10 sate, situată în zona Muscelelor Năsăudului, la poalele de SE ale Culmii Breaza, pe cursul superior al râului Ilişua, la confl. cu Valea Lungă; 3 409 loc. (1 ian. 2011): 1 719 de sex masc. şi 1 690 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Muzeu cu colecţii de păsări împăiate. În satul Târlişua, menţionat documentar, prima oară, în 1501, se află casa memorială „Liviu Rebreanu" şi bustul romancierului Liviu Rebreanu. Pe terit. satului Agrieş a fost descoperit (1977) un tezaur de bronz alcătuit din fragmente de arme şi brăţări (sec. 13–12 î.Hr.).

TÂRNAVA 1. Râu, afl. stg. al Mureşului pe terit. com. Mihalţ (jud. Alba); 249 km (lungimea este considerată de la izv. Târnavei Mari); supr. bazinului: 6 157 km^2. Râul **T.** se formează, de fapt, din confl., la Blaj, a râului *Târnava Mare* cu *Târnava Mică* – două sisteme hidrografice mari, paralele, cu caracteristici hidrologice de podiş. **Târnava Mare** (222,9 km; supr. bazinului: 4 086 km^2) izv. din SE M-ţilor Gurghiu, de sub vf. Rotund, de la 1 441 m alt., curge mai întâi pe direcţie N-S, prin zona montană, unde are o pantă medie de scurgere de 11‰, separând, pe o porţiune, prelungirile M-ţilor Gurghiu de cele ale M-ţilor Harghita, intră apoi în Depr. Odorhei, unde, în aval de municipiul Odorheiu Secuiesc, îşi schimbă direcţia de curgere, predominant către SV, separând Pod. Târnavelor de Pod. Hârtibaciului, sector în care bazinul este puternic asimetric spre stg., cursul râului este foarte meandrat, iar panta medie de scurgere are valori între 0,5 şi 1,5‰, fapt ce contribuie la depunerea de aluviuni. Debitul mediu multianual variază între 8 m^3/s la Odorheiu Secuiesc şi 25 m^3/s la Blaj. Afl. pr.: Şicasău, Feernic, Şaeş, Mălâncrav, Biertan, Vişa, Secaş. **T.M.** trece prin oraşele Odorheiu Secuiesc, Sighişoara, Dumbrăveni, Mediaş, Copşa Mică şi Blaj. **Târnava Mică** (196 km; supr. bazinului: 2 071 km^2) izv. din partea central-vestică a M-ţilor Gurghiu, de sub vf. Piatra Ascuţită, de la 1 190 m alt., şi drenează zona centrală a Pod. Târnavelor, având un curs aproximativ paralel cu cel a Târnavei Mari. Panta medie scade de la 13‰ în zona montană, la 3–5‰ în reg. dealurilor subcarpatice şi sub 1‰ în cea de podiş, unde valea se lărgeşte, iar cursul devine foarte meandrat. Debitul mediu multianual variază între 4 m^3/s în cursul superior şi 10 m^3/s în cel inf. Afl. pr.: Sovata, Cuşmed, Veţca, Nadeş, Domald, Sântioana. Târnava Mică trece prin oraşele Sovata şi Târnăveni.

Târnava (3). Dealul Proştea

2. Podişul Târnavelor (sau **Podişul Transilvaniei sudice** cum a fost numit de Vintilă Mihăilescu), unitate de relief situată în partea sudică a Pod. Transilvaniei, între Valea Mureşului (la V şi N), Subcarpaţii Transilvaniei şi Subcarpaţii Homoroadelor (la E) şi aliniamentul văilor Secaşului (afl. al Sebeşului) şi Oltului (la S). Între aceste limite, Pod. Târnavelor, constituit din marne, argile, gresii, nisipuri şi pietrişuri (mio-pliocene), uşor cutate, prezintă un relief de culmi, măguri şi creste dezvoltate pe domuri şi bazine ce se înclină de la 700 m (în E) la c. 500 m (în V), iar interfluviile se înalţă cu 200–250 m deasupra nivelului văilor pr. (cele două Târnave şi Hârtibaciu). Interfluviile sunt intens nivelate (creând imaginea generală de podiş) şi dominate pe alocuri de gurguie, numite popular „picuri", iar la nivelul culmilor mai înalte se observă două niveluri de eroziune – suprafeţele Amnaş, la 600 m alt. şi Secaş, la 500 m alt. Vegetaţia este reprezentată prin păduri, îndeosebi de carpen şi gorun, care s-au mai păstrat numai pe culmile dealurilor, şi prin pajişti secundare mezoxerofile. Sunt larg răspândite culturile de cereale (grâu, porumb) şi mai ales de viţă de vie, care formează renumitele podgorii ale Târnavelor. Importante zăcăminte de gaze naturale. Specifice pentru versanţi sunt intensele procese de pantă (eroziune, ravenări şi alunecări). Pod. Târnavelor este format din trei subunităţi: *Pod. Târnavelor* propriu-zis, între Valea Mureşului (la N) şi cea a Târnavei Mari (la S); *Pod Hârtibaciului,* între Târnava Mare (la N), Valea Oltului (la S) şi râul Vişa (la V); *Pod. Secaşelor,* între Târnava (la N), Vişa (la E), râul Secaş – afl. al Sebeşului – (la S) şi Valea Mureşului (la V).

3. Subcarpaţii Târnavei Mici (sau **Subcarpaţii Praidului**), unitate de relief accidentat, cu înălţimi de 600–1 000 m, parte componentă a Subcarpaţilor Transilvaniei, extinsă în E Pod. Transilvaniei, între Valea Feernic (afl. al Târnavei Mari) şi Valea Nirajului, la limita dintre Pod. Târnavelor şi rama munţilor vulcanici Gurghiu şi Harghita. Este alcătuită dintr-o succesiune de depresiuni submontane de contact (Sovata-Săcădat, Praid-Corund ş.a.), dezvoltate, uneori, pe axul unor anticlinale diapire (ex. Depr. Sovata-Săcădat), închise şi străjuite de dealuri proeminente, cu forme semeţe (Dealurile Bicheş 1 080 m alt., Şiclod 1 028 m, Firtuş 1 060 m, Rez 933 m, Homat 899 m, Proştea ş.a.). Întreaga ghirlandă de depresiuni cu caracter submontan şi ansamblul dealurilor de tip subcarpatic constituie o zonă intens populată şi de un pitoresc deosebit.

4. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe cursul mijlociu al râului Târnava Mare; 3 253 loc. (1 ian. 2011): 1 622 de sex masc. şi 1 631 fem. Viticultură. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **T.** s-au numit *Proştea Mare.* În satul Târnava, menţionat documentar, prima oară, în 1331, se află o biserică din 1500, cu unele transformări din sec. 18, azi biserică evanghelică, şi o casă veche ţărănească (1574, refăcută în 1956).

TÂRNĂVENI, municipiu în jud. Mureş, situat în Pod. Târnavelor, la 300 m alt., pe râul Târnava Mică, la 45 km SV de

Târgu Mureş; 25 330 loc. (1 ian. 2011): 12 413 de sex masc. şi 12 917 fem. Supr.: 60,9 km², din care 14,3 km² în intravilan; densitatea: 1 771 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze naturale (din 1915), în localit. componentă Botorca. Centrală electrică solară (36 MW), în construcţie din 2012, care va fi alimentată de c. 150 000 panouri solare extinse pe 109 ha. Combinat chimic (carbid, sodă caustică, clor, acid clorhidric, insecticide, oxid de zinc, negru de fum, policlorură de vinil), din 1948 (în 2011 a fost dezactivat în totalitate). Producţie de radiatoare şi cazane pentru încălzire centrală, de cărămizi, ţigle, faianţă, geamuri, de ceşti, căni, servicii de masă etc., de mobilă, de confectii textile, de conserve de carne, spirt ş.a. Centru viticol. Spital (din 1897). Muzeu cu secţii de istorie, de artă (colecţii de icoane pe sticlă şi pe lemn), de etnografie şi de ştiinţele naturii, inaugurat în 1962. **Istoric.** Pe terit. fostului sat Dâmbău (azi cartier al oraşului) au fost descoperite (în 1921) vestigii neolitice (topoare din piatră, cuţite din silex, căni de lut, fusaiole), din epocile bronzului (vase ceramice, inele, securi, dălţi din bronz) şi fierului (fragmente de vase ceramice, vârf de lance ş.a.) şi din perioada geto-dacă (sec. 1 î.Hr.-sec. 1 d.Hr.), precum şi un tezaur alcătuit din 135 dinari imperiali şi doi bulgări de argint. Menţionată documentar, prima oară, în 1217, localitatea apare ulterior (în 1278) consemnată cu numele *Sent Marton, Dycheu Zenthmarton* (sau *Terra Dyceu Sent Martun,* în 1438), iar în 1502 a fost recunoscută ca târg *(oppidum Dychewzenth Marthon).* În 1866, **T.** a devenit reşed. Comitatului Târnava, prin mutarea aici a administraţiei de la Cetatea de Baltă, la 23 apr. 1912 a fost trecut în categoria oraşelor, iar la 12 nov. 1998 în cea a municipiilor. Între 1920 şi 1926 s-a numit *Târnava-Sân-Martin*, iar până la 3 mai 1941 a purtat numele *Diciosânmartin*. În anii 1893–1933, **T.** a fost reşed. jud. Târnava Mică, iar în anii 1950–1968, reşed. raionului omonim. Municipiul **T.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Botorca şi satele Bobohalma şi Cuştelnic (acesta din urmă a fost sat component al com. Găneşti până la 28 ian. 2002). Oraşul **T.** a fost puternic afectat de inundaţiile provocate de revărsarea Târnavei Mici în perioada 17–20 iun. 1998. **Monumente:** biserică în stil gotic (sf. sec. 13, renovată în 1599), cu picturi murale interioare executate în 1796 (tavan casetat şi pictat) şi amvon din 1764. Biserica, în prezent unitariană şi declarată monument istoric, posedă un pahar din argint aurit (1636) şi o farfurie din argint (1678), precum şi un clopot din 1678; biserica din lemn „Sfântul Nicolae" (1751), adusă în 1762 din satul Corneşti în satul Cuştelnic, azi monument istoric, cu picturi pe pereţii interiori executate de Nicolae Pop; biserica „Sfânta Treime" (1939–1940); palat (azi sediul Primăriei) construit în 1878–1879; conacul „Silivasi" (1800), azi grădiniţă de copii; casa „Deldy" (1860), azi muzeu.

TÂRNĂVIŢA → Brănişca.

TÂRNOVA 1. Com. în jud. Arad, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Crişurilor cu Dealurile Cigherului, pe râul Almaş; 6 184 loc. (1 ian. 2011): 3 134 de sex masc. şi 3 050 fem. Staţie de c.f. (în satul Târnova). Nod rutier. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri). Viticultură. Centru de cusături şi ţesături populare (în satul Chier). În satul Agrişu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1214, se află ruinele unei cetăţi datând din anul 1400. Satul Arăneag apare menţionat documentar, prima dată, în 1390, iar satul Târnova, în perioada 1406–1409.

2. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de N-NV ale M-ţilor Semenic, pe cursul superior al râului Tău; 1 782 loc. (1 ian. 2011): 850 de sex masc. şi 932 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Târnova, menţionat documentar în 1495, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1767).

TÂRŞOLŢ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NV a Depr. Oaş, la poalele de SE ale M-ţilor Oaş, la graniţa cu Ucraina; 2 864 loc. (1 ian. 2011): 1 490 de sex masc. şi 1 374 fem. Zăcăminte de lignit. În satul Târşolţ a fost descoperit (1973) un tezaur monetar din argint (148 de monede). Biserica „Sfântul Dumitru" (1904), la Târşolţ.

TEACA, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Lechinţei cu Colinele Mădăraşului, la poalele de SE ale culmii Şieu, pe cursul superior al râului Dipşa; 5 952 loc. (1 ian. 2011): 2 956 de sex masc. şi 2 996 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Pomicultură şi viticultură. Creşterea bovinelor şi a ovinelor. Vechi centru de cojocărit (din 1580) unde se confecţionează cojoace şi pieptare decorate cu broderii florale. În arealele satelor Archiud şi Viile Tecii au fost descoperite vestigii neolitice, în special ceramică cenuşie din pastă fină, lucrată la roată (străchini, chiupuri, oale fără toartă ş.a.). Satul Teaca a fost colonizat cu germani în sec. 13, atestat documentar, în 1318 şi amintit ca târg în 1486. În perioada 1874–1884 a avut statut de comună urbană (oraş), după care a fost trecut în categoria comunelor rurale. În satul Teaca se află o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), în stil gotic cu elemente romanice, cu unele refaceri din sec. 15. Zidul de incintă al bisericii a fost dărâmat în 1870. În satul Viile Tecii, atestat documentar în 1332, există castelul „Foldvary" (1753). Biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1830), monument istoric, în satul Budurleni. Rezervaţie forestieră (în satul Viile Tecii).

TEASC, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Romanaţi, pe stg. văii Jiului; 3 190 loc. (1 ian. 2011): 1 571 de sex masc. şi 1 619 fem. Legumicultură. Prelucr. legumelor. În satul Secui, menţionat documentar în 1494 cu numele *Secuiu pe Jiu,* se află ruinele bisericii „Sfântul Nicolae" (sf. sec. 18, refăcută în 1845–1846 şi căzută în ruină după 1909), iar în satul Teasc există biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1845).

TECHIRGHIOL 1. Liman fluvio-maritim cu apă sărată, situat în SE României, pe ţărmul Mării Negre, la 17 km S de municipiul Constanţa. Este separat de Marea Neagră printr-un cordon litoral pe care se află staţiunile balneoclimaterice Eforie Nord şi Eforie Sud (fost Carmen Sylva). Supr.: 11,61 km²; lungime: 7,8 km; lăţimea max.: 4,4 km; ad. max.: 9,7 m; vol.: 41,8 mil. m³. În anul 1909, nivelul

Lacul Techirghiol

apei lacului **T.** era cu 1,5 m sub cel al Mării Negre, iar în 1969 ajunsese la acelaşi nivel cu aceasta. În ultimii ani ai sec. 20, din cauza unor izvoare proprii, cu debite abundente, lacul **T.** a depăşit cota tradiţională cu c. 1,80 m (în 2008), iar salinitatea a scăzut de la 75–80 g/l în 1975, la 55 g/l în 2008. Primele analize chimice ale apei lacului au fost făcute în sept. 1893 de dr. M. Georgescu. Cu toate că apa lacului s-a mai îndulcit în ultimii ani, tipul hidrochimic evident clorosodic şi magnezian al acesteia determină un mediu puţin favorabil dezvoltării vieţii acvatice, singurele vieţuitoare fiind bacteriile (predominant), crustaceul *Artemia salina,* algele verzi (*Cladophora fracta* şi *Cladophora cristalina*), care se dezvoltă în colonii plutitoare, câteva larve de insecte (*Ephydra californica, Haliella taurica* ş.a.), precum şi c. 250 de specii de infuzori (protozoare având corpul acoperit cu cili), din care 37 sunt specii noi, descoperite de pictorul şi biologul Ion Ţuculescu. În extremitatea de V a lacului **T.**, mai bogată în izvoare cu apă dulce, trăiesc câteva relicte (printre care amfipodul *Rivuloga muruspulex,* gasteropodul *Pseudamnicola codreani* ş.a.), o formă endemică a ghidrinului *(Gasterosteus aculeatus crenobiontus),* o specie rară de batracian *(Pelobates syriacus balcanicus*) şi numeroase specii de păsări de apă, printre care şi *Oxyura leucocephala* (raritate). Nămolul sapropelic de pe fundul lacului **T.** (de origine animală şi vegetală), estimat la un volum de c. 2,5 mil. m^3, este bogat în substanţe minerale şi hormonale, având calităţi terapeutice remarcabile, cu eficacitate ridicată în tratarea afecţiunilor reumatismale, a sechelelor poliomielitice, a cervicitelor cronice etc. Totuşi, ca urmare a scăderii salinităţii, echilibrul biologic al sistemului lacustru a fost perturbat, ceea ce poate duce la reducerea eficacităţii tratamentelor cu nămol. În timpul vânturilor mai puternice, apa lacului **T.** se vălureşte în fâşii ce capătă nuanţe diferite, motiv pentru care el a fost denumit de localnici (în majoritate de origine turcă) Techirghiol (în traducere: „Lacul vărgat"; tekir = vărgat; göl = lac). Începând cu sf. sec. 19, pe ţărmul lacului **T.** s-au dezvoltat staţiunile balneoclimaterice *Eforie Nord, Carmen Sylva (Eforie Sud)* şi *Techirghiol.*

2. Oraş în jud. Constanţa, situat pe ţărmul de NV al lacului omonim, la 15–20 m alt., la 17 km S de municipiul Constanţa, în apropiere (3 km) de apele Mării Negre; 7 665 loc. (1 ian. 2011): 3 753 de sex masc. şi 3 912 fem. Supr.: 46,1 km^2, din care 3,9 km^2 în intravilan; densitatea: 1 965 loc./km^2. Expl. de calcar. Produse textile şi alim. Cămin-spital pentru boli cronice (din 1992). Oraşul **T.** are statut de staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat maritim, cu veri călduroase (în iul. temp. medii peste 23°C) şi zile senine (în medie 25 de zile însorite pe lună, cu o durată de strălucire a Soarelui de 10–12 ore pe zi în timpul verii) şi ierni blânde, cu zăpadă puţină (în ian. temp. medii în jur de –0,5°C). Temp. medie anuală este de 11,2°C, iar precipitaţiile însumează c. 400 mm anual. Briza marină este mai puţin evidentă aici, în schimb se simte intens briza de lac. Apa sărată a lacului şi nămolul sapropelic extras de pe fundul lacului, cu efecte terapeutice de excepţie (despre care apar primele informaţii scrise în 1854), fac din această staţiune un loc renumit pentru tratarea afecţiunilor reumatismale degenerative (spondiloze cervicale, lombare şi dorsale, coxartroze, artroze ale mâinilor şi picioarelor, lumbago cronic), inflamatorii (stări alergice articulare după reumatism articular acut sau infecţii de focar, spondilită anchilozantă, poliartrită reumatoidă) şi abarticulare (tendinoze, tendomioze, periartrite scapulohumerale, fibriloze), precum şi a celor posttraumatice (stări după operaţii pe muşchi, tendoane, articulaţii şi oase, vindecate, stări după entorse, luxaţii şi fracturi, stări recente după hernie de disc, operată), neurologice periferice şi centrale (paralizii şi pareze posttraumatice ale membrelor, polineuropatii după fază acută, sechele după poliomielită, parapareze şi hemipareze sechelare tardive), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice, metroanexite cronice, sterilitate secundară, sechele după T.B.C. genital la 2–3 ani după stabilizare), dermatologice (dermatoze scuamoase, ichtioze incipiente, cheratodermatii, eczeme cronice, urticarii), respiratorii (traheobronşite, bronşite cronice), cardiovasculare (boala Raynaud, varice în stadiu incipient, sechele de flebită, ulcer varicos ş.a.), endocrine (hipotiroidie benignă şi mixedem, hipoovarie prepuberală) etc. Staţiunea dispune de mai multe baze de tratament, un sanatoriu balnear pentru adulţi (din 1899) şi unul pentru copiii cu deficienţe motorii (toate cu funcţionare permanentă), un sanatoriu sezonier pentru tratarea copiilor suferinzi de reumatism şi rahitism şi o bază de tratament în aer liber pe timpul verii, cu amenajări pentru aerohelioterapie, ungeri cu nămol şi băi în apa lacului. Posibilităţile de tratament constau în băi calde în cadă sau vane cu apă sărată concentrată provenită din lac, împachetări calde cu nămol sapropelic, electroterapie, hidroterapie etc. **Istoric.** Cele mai vechi urme de locuire descoperite (în 1959) în arealul oraşului datează de la începutul primei Epoci a fierului (Hallstatt), fiind reprezentate prin numeroase obiecte din bronz (seceri, centuri, fragmente de coif şi de sabie ş.a.). De-a lungul timpului, pe vatra actualei localităţi s-au succedat patru aşezări: greacă, romană, tătară şi turco-română. Un document turcesc atestă existenţa localit. Techirghiol în 1560, cu denumirea *Tekfür-Köy*, ca un puternic centru rural în care se afla o instituţie judecătorească (Kadiat), care, de altfel, a funcţionat până în anul 1930. Com. Techirghiol s-a impus ca staţiune balneoclimaterică după anul 1893, având o dezvoltare constantă în acest sens după 1912, fiind declarată ca atare la 29 dec. 1929, iar în anul următor (1930) a fost trecută în categoria oraşelor. În anul 1907, la **T.** exista o comunitate germană compactă care în 1940 s-a destrămat din cauza strămutării persoanelor de origine germană (peste 250 de oameni) în

Techirghiol (2). Biserica „Adormirea Maicii Domnului"

Germania. În prezent, oraşul **T.** are în subordine ad-tivă localităţile componente Sanatoriul Agigea şi Staţiunea Zoologică Marină. **Monumente:** mănăstirea „Sfânta Maria" (de maici), cu biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului", construită în jurul anului 1750 de meşteri mureşeni. Biserica a avut iniţial hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" şi a fost adusă (în 1920) din satul Maioreşti (azi în com. Ruşii-Munţi, jud. Mureş) la stâna regală „Sfânta Ana" din M-ţii Bucegi, iar de aici mutată la Techirghiol (1951) din iniţiativa Preafericitului Iustinian Marina, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (1948–1977), care i-a schimbat hramul. Biserica păstrează pe pereţii interiori picturi originare naive, executate în tempera. Până în 1995, mănăstirea a avut statut de schit. În 1989–1990, aici a fost amenajat un muzeu care adăposteşte obiecte de cult datând din sec. 4, fragmente provenite de la unele bazilici din sec. 4–6 descoperite la Mangalia şi Constanţa, amfore etc. În cadrul mănăstirii există o vilă construită în 1928 din iniţiativa Patriarhului Miron Cristea, renovată şi supraetajată în 1965–1967 şi extinsă în 1975–1977 (a fost construită aripa stângă a clădirii), folosită iniţial ca sanatoriu pentru preoţi, iar în prezent destinată pentru chilii; monumentul eroilor, realizat în bronz (1931) de Dumitru Măţăoanu. Geamie (1934).

Tecuci (2). Catedrala „Sfântul Gheorghe"

TECUCI 1. Câmpia Tecuciului, unitate de relief joasă, situată în extremitatea de NE a Câmpiei Române (parte componentă a acesteia), între văile râurilor Siret (la V şi S) şi Geru (în E) şi Colinele Tutovei (la N şi NV) şi Pod Covurlui (la NE). Este drenată median, pe direcţie N-S, de râul Bârlad, fiind formată în întregime din terasele Bârladului şi cele de pe stg. Siretului, puţin fragmentate, care se evidenţiază sub forma unor câmpuri interfluviale întinse ce coboară către văile celor două râuri. Pe terasele inf. de pe stg. râului Bârlad, în S Câmpiei **T.**, între satele Iveşti şi Hanu Conachi, se desfăşoară, pe c. 25 km lungime şi 4–5 km lăţime, o zonă de nisipuri în cadrul căreia predomină relieful de dune, în mare parte fixate de vegetaţie.

2. Municipiu în jud. Galaţi, situat în partea de N a câmpiei omonime, la 50 m alt., pe dr. râului Bârlad, la confl. cu Tecucel, la 85 km NV de municipiul Galaţi; 42 313 loc. (1 ian. 2011): 20 237 de sex masc. şi 22 076 fem. Supr.: 86,8 km^2, din care 15,5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 730 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier. Expl. de argilă. Producţie de maşini şi utilaje agricole, de module electronice, de somiere şi saltele, de ambalaje metalice pentru conserve, de capace pentru sticle, conserve de legume, fructe şi carne, ulei vegetal, muştar, spirt, panificaţie ş.a. Centru de vinificaţie. Muzeu municipal (f. 20 mai 1934) cu secţii de istorie şi arheologie şi de ştiinţele naturii. Bibliotecă întemeiată la 1 apr. 1935, inaugurată în apr. 1937 şi numită „Ştefan Petică" (din 1994), în prezent cu peste 120 000 vol.; Societatea Culturală „Ştefan Corodeanu" (1920); Cămin Cultural (20 mart. 1938). Grădină zoologică. La **T.** s-au născut scriitorul Calistrat Hogaş (1848–1917), pictorul Gheorghe Petraşcu (1872–1949) şi lingvistul Iorgu Iordan (1888–1986). **Istoric.** Aşezarea apare menţionată pentru prima oară la 20 mai 1134, în *Diploma bârlădeană* (hrisov emis de Iancu Rotislavovici), ca târg şi punct de vamă. La 1 sept. 1435, domnul Moldovei, Iliaş, consemnează într-o scrisoare trimisă lui Vladislav III Warneńczyk, regele Poloniei, că „s-au împăcat cu fratele său Ştefan II" şi că i-a cedat acestuia, între altele, „oraşul Tecuci cu tot ocolul lui", iar într-un hrisov din 3 iul. 1460, domnul Ştefan cel Mare acordă Tecuciului dreptul de a încasa vama (câte doi zloţi pentru fiecare car) pentru mărfurile aduse de negustorii din Lvov. Ulterior, Tecuciul este amintit frecvent în numeroase documente sau este trecut pe diferite hărţi. Astfel, în 1466, numele Tecuciului a fost înscris în *Letopiseţul moldovenesc* scris de călugării de la Putna, în 1475, un document emis de Ştefan cel Mare arată că „oştenii acestuia au supravegheat timp de trei zile şi trei nopţi de pe movila cea mare a Tecuciului retragerea turcilor peste Siret", în 1541, oraşul Tecuci figura pe o hartă tipărită la Viena de către Georg Reichersdorffer (ambasador al Ungariei la Curtea lui Petru Rareş) etc. La 20 iun. 1587, domnul Moldovei, Petru Şchiopul, a fost oaspetele Tecuciului, participând la nunta nepotului său Vlad (fiul fratelui său Miloş). În relatările sale referitoare la călătoriile prin Moldova şi Valahia în anii 1652–1669, Paul de Alep arată că Tecuciul era „un târg aşezat pe un râu mare". Recunoscut ca oraş în 1659. În 1711, oraşul a fost prădat şi incendiat de turci şi tătari (locuitorii refugiindu-se la Nicoreşti), iar în timpul Războiului Ruso-Turc din 1719, oraşul a fost distrus aproape în întregime, rămânând pustiit până în 1769. După această dată, Tecuciul s-a refăcut treptat, apărând complet reconstruit în documentele anului 1785. Până în 1834, târgul Tecuci şi zona înconjurătoare au fost în mare parte proprietăţi domneşti şi boiereşti – proprietăţi care au fost răscumpărate, până în 1841, de către târgoveţi şi orăşeni. Oraşul a cunoscut o dezvoltare înfloritoare o dată cu întărirea meşteşugurilor în a doua jumătate a sec. 19 şi în mod special după construirea, în 1872, a liniilor de c.f. spre Mărăşeşti şi spre Bârlad şi Galaţi, care i-au asigurat lărgirea legăturilor comerciale. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:**

Tecuci (2). Clădirea Primăriei vechi

catedrala „Sfântul Gheorghe" zidită între 31 iul.1932 şi 31 iul. 1962 pe locul uneia din 1813, după planul lui Ion D. Trajanescu, consolidată şi reparată în 2007-2010, pictată în 1966-1967 de Iosif Vass şi Gheorghe Răducanu; bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1825-1828, consolidată şi restaurată în 2000-2007), „Sfinţii Voievozi" (1838, reparată în 1921–1922), „Adormirea Maicii Domnului" (1863), „Sfântul Ilie" (1882), „Sfântul Dumitru" (1855–1858), „Sfântul Ioan Botezătorul" (1850–1858, refăcută în 1908–1921), „Sfinţii Voievozi"-Nou (1856–1860), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1866), „Înălţarea Domnului" (2000-2011); biserica romano-catolică (1991-2001); clădirile fostei Bănci Naţionale (1890), Primăriei vechi (1897), Prefecturii (1900) ş.a. În apropiere de Tecuci se află punctul fosilifer „La Rateş", cu fosile din Pleistocen (resturi de mamut, cerb cu coarne uriaşe şi de rinocer lânos).

TECURI, peşteră situată în extremitatea de SE a M-ţilor Sebeş, pe versantul stg. al Văii Streiului, la 926 m alt., în satul Petros din com. Baru, jud. Hunedoara. Lungimea galeriilor: 485 m. Este o peşteră fosilă, în care se intră printr-un aven de 12 m adâncime, de la baza căruia se deschid două galerii (Galeria lacului, spre S, şi Galeria principală, spre N), foarte meandrate, cu lăţimi de 1–5 m şi înălţimi de 1–13 m. Aceste coridoare (galerii) prezintă pe alocuri săli largi, cu diametrul de 15–20 m şi înalte de c. 5 m, bogat şi variat „împodobite" cu concreţiuni transparente de calcar, incolore sau colorate în nuanţe ce variază între roz şi roşu (deosebită este „Camera roşie"). Fascinante sunt şi scurgerile parietale, monocristalele de calcit, domurile de prelingere şi mai ales stalagmitele masive (7 m înălţime) de culoare alb-roz şi stalactitele roşcat-străvezii. Temp. aerului din peşteră variază între 5 şi 7°C, iar umiditatea între 90 şi 99%. Fauna este reprezentată printr-o specie endemică de coleopter (*Sophrochaeta dacica*) şi *Arrhopalites pygmaeus.* Declarată monument al naturii şi rezervaţie speologică (în 1954).

TEI 1. Lac antropic pe cursul inf. al râului Colentina, în partea de N a municipiului Bucureşti, amenajat la mijlocul deceniului 4 al sec. 20, ca loc de agrement pentru locuitorii Capitalei. Supr.: 80 ha. Pe malul său se află „Complexul sportiv studenţesc" şi Palatul domnului Grigore Dimitrie Ghica, construit în 1822, ca reşed. de vară, în stil neoclasic italian, cu picturi interioare.

2. Cartier în partea de NE a municipiului Bucureşti.

TEIŞANI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Teleajenului, pe dr. Văii Teleajen; 3 786 loc. (1 ian. 2011): 1 838 de sex masc. şi 1 948 fem. Staţie de c.f. (în satul Teişani). Expl. de nisip cuarţos. Expl. şi prelucr. lemnului; mat de constr. Producţie de ţuică. Pomicultură. Satul Teişani apare menţionat documentar, prima oară, în sec. 14, în legătură cu ocnele de sare care existau aici, iar apoi la 10 iul. 1517, într-un hrisov emis de Neagoe Basarab, în care se aminteşte de împroprietărirea ţăranilor din această zonă. Biserică (1942). Agroturism.

TEIŞOARA, vârf în Pod. Dragomirnei, constituind alt. max. a acestuia (528 m).

TEIU, com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Piteştiului, pe cursurile superioare ale râurilor Mozacu şi Dâmbovnic; 1 459 loc. (1 ian. 2011): 678 de sex masc. şi 781 fem. Creştrea bovinelor şi a păsărilor. Morărit; produse de panificaţie. Apicultură. Culturi de cereale, legume etc. Pe terit. satului Teiu au fost descoperite (1959) vestigiile unei aşezări neolitice fortificate, aparţinând culturii Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), în care s-au găsit vase ceramice tipice acestei culturi şi numeroase figurine feminine. Casa memorială „Vladimir Streinu". Biserica „Sfântul Ilie" (1928), în satul Teiu.

TEIUŞ, oraş în jud. Alba, situat în partea de S a Dealurilor Aiudului, pe dr. Văii Mureşului şi pe râul Geoagiu, la 250 m alt., la 18 km N-NE de municipiul Alba Iulia; 7 393 loc. (1 ian. 2011): 3 639 de sex masc. şi 3 754 fem. Supr.: 44,5 km^2, din care 5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 479 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Expl. de balast. Fabrici de prelucr. a lemnului, de încălţăminte, de zahăr, de făină proteică, de mat. de constr. şi de produse alim. Centru pomicol (meri, peri, pruni, nuci). Ferme de creştere a animalelor. **Istoric.** În arealul satului Căpud, pe Dealul Măgura, au fost descoperite urmele unei aşezări fortificate din Epoca bronzului, iar în perimetrul oraşului Teiuş, la un km NV de fabrica de zahăr, pe platoul Cetăţuia, au fost identificate (1938, 1949, 1969) patru necropole datând din epoci diferite: de la sf. Epocii bronzului (sec. 14–12 î. Hr., cultura Noua), din prima Epocă a fierului (Hallstatt, 1200–450/300 î.Hr.), de la sf. Hallstattului (în mormintele de înhumaţie datând din această perioadă s-au găsit oglinzi din bronz, o aplică din bronz de tip scitic, ceramică protodacică ş.a.) şi din sec. 6–8. Localitatea apare menţionată, prima oară, într-un registru al dijmelor papale din anul 1290, cu numele *Villa Spinarum,* iar apoi în 1293 (cu denumirea de *Thyues*), 1332 (*Sacerdos de Spinis*), 1346 (*Tyuis*), 1603 (*Oppidum Teowys*), 1820 (*Tius*) ş.a. Într-un act emis de regele Ungariei, Matia Corvin, în 1464, localit. *Thywys* din ţinutul Alba este declarat oraş regesc. Ulterior a decăzut, devenind aşezare rurală, iar la 22 iul. 1994 a fost trecut în categoria oraşelor, având în subordine ad-tivă satele Beldiu, Căpud, Coşlariu şi Peţelca. **Monumente:** biserică din sec. 13 (azi biserică reformată), iniţial în stil romanic, cu unele transformări de factură gotică din 1379; bisericile romano-catolice, în stil gotic (una construită în 1442–1446 prin grija voievodului Iancu de Hunedoara şi alta zidită în prima jumătate a sec. 16, terminată în 1560); biserici ortodoxe „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", ctitorie din 1606 a lui Raţ Mihail (curtean al lui Mihai Viteazul), cu picturi murale interioare realizate în 1790–1791 de zugravii Gheorghe şi Simion, şi „Sfântul Nicolae" (1925-1930, reparată în 2005-2006).

TEKFÜR-KÖY → Techirghiol (2).

Teiuş. Biserica romano-catolică

TELCIU, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în partea de N a Muscelelor Năsăudului, pe cursul superior al râului Sălăuța, la confl. cu Telcișor, la poalele de SE ale M-ților Țibleș și cele de SV ale M-ților Rodnei; 6 069 loc. (1 ian. 2011): 3 071 de sex masc. și 2 998 fem. Halte de c.f. (în satele Telciu și Fiad). Expl. de argile. Expl. și prelucr. lemnului (cherestea). Prelucr. laptelui. Păstrăvărie (în satul Fiad). Creșterea bovinelor. Centru de cioplit și de sculpturi în lemn și de confecționare a uneltelor. Satul Telciu apare menționat documentar, prima oară, în 1440, cu numele *Thelch.* Satul Bichigiu, atestat documentar în 1523, a trecut (la 6 mai 2004) din componența com. Coșbuc în cea a com. Telciu. În acest sat a existat biserica „Sfânta Treime", menționată documentar în 1523, distrusă la 13 iun. 1761 din ordinul generalului austriac Adolph von Buccow. În satul Telciu există o biserică ortodoxă din 1892, iar în satul Telcișor schitul cu biserica „Duminica Tuturor Sfinților" (1995). Rezervația Tăușoare-Zalion (71 ha).

TELEAJEN 1. Subcarpații Teleajenului, subdiviziune a Subcarpaților Prahovei (parte componentă a Subcarpaților de Curbură), în partea de E a acestora, între văile râurilor Prahova (la V) și Teleajen și Cricovu Sărat (la E). Prezintă o structură complexă, cu diferențieri structurale și petrografice între zonele Paleogen-Miocenă la contactul cu muntele (în N-NV) și Sarmațian-Cuaternară la contactul cu câmpia (în S). În cadrul lor se evidențiază mai multe aliniamente de anticlinale și sinclinale orientate E-V, care corespund, în mare parte, culmilor și, respectiv, depresiunilor. În această zonă se individualizează un șir de depresiuni mari, modelate în depozite mio-pliocene (Slon, Măneciu, Vălenii de Munte, Slănic, Bertea-Aluniș, Cosminele-Vulcănești, Telega, Doftana-Câmpina, Mislea-Podeni ș.a.) și o serie de dealuri, cu înălțimi până la 800 m, cu povârnișuri repezi și acoperite cu păduri (Dealurile Lazuri 770 m, Priporului 823 m, Cosminele 815 m, Bucovel 406 m ș.a.). În această reg. subcarpatică au fost identificate importante zăcăminte de petrol și gaze, precum și unele zăcăminte de sare, sulf și gips. Este un areal dens populat.

2. Râu, afl. stg. al Prahovei pe terit. com. Dumbrava (jud. Prahova), în Câmpia Gherghiței; 113 km; supr. bazinului: 1 644 km^2. Izv. din M-ții Ciucaș, de la 1 600 m alt., străbate zona montană printr-o vale îngustă, traversează apoi zona subcarpatică pe direcție N-S, trecând prin stațiunea climaterică Cheia și prin orașul Vălenii de Munte, iar la ieșirea din Subcarpați, în aval de Boldești-Scăeni, suferă o bruscă ruptură de pantă, după care râul formează un vast con de dejecție ce a impus intense procese de aluvionare, modificări și despletiri de cursuri (ex.: despletirea Iazul Morilor-Teleajen) și se îndreaptă către SE. Debitul mediu multianual al **T.** variază între 6,20 m^3/s în zona subcarpatică (la Gura Vitioarei) și 10,4 m^3/s la vărsare, iar panta generală medie este de 14,9‰. Valea **T.** este însoțită de o șosea modernizată care asigură legătura, prin pasul Bratocea (1 263 m alt.), între Muntenia (Ploiești) și Transilvania (Brașov). Pe malurile râului **T.** a existat o cetate de pământ și lemn, cucerită de Ștefan cel Mare la 1 oct. 1474. Afl. pr.: Telejenel, Drajna, Bucovel (pe stg.) Vărbi-lău, Mislea, Dâmbu (pe dr.). Pe cursul superior al râului **T.** a fost construit un baraj în urma căruia s-a format un lac de acumulare (inundat în 1989) cu o supr. de 2 km^2, ale cărui ape pun în mișcare turbinele hidrocentralei de la Măneciu-Ungureni, cu o putere instalată de 10 MW.

TELEGA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpații Teleajenului, în depresiunea omonimă, la 410 m alt., pe stg. Văii Doftana și în zona de izv. a râului Dâmbu, la poalele de V ale Dealului Cosminele, la 40 km NV de municipiul Ploiești; 5 848 loc. (1 ian. 2011): 2 892 de sex masc. și 2 956 fem. Stație de c.f., inaugurată în 1872. Expl. de petrol (în satele Buștenari și Telega) de la sf. sec. 19. În prezent sondele de petrol se află în stare de semiconservare, țițeiul extrăgându-se doar în cantități mici. Expl. și prelucr. lemnului (cherestea). Centru pomicol (meri, pruni, peri). În satul Doftana a fost deschisă (în 1856) o salină din care se exploata sarea prin puțuri cu galerii. Aici erau puși să lucreze, în special, cei pedepsiți la muncă silnică. În anul 1900, tavanul salinei s-a prăbușit, iar grota s-a umplut ulterior cu apele din ploi și din topirea zăpezii, formându-se un lac cu ad. de 24 m, lățimea de 140 m și supr. de 9 200 m^2. În perioada 1894–1897, la Doftana a fost construit un penitenciar care a funcționat până la avarierea gravă a clădirii din cauza cutremurului din noaptea de 9 spre 10 nov. 1940. La acest penitenciar au fost închiși, în perioada interbelică, mai mulți fruntași ai mișcării comuniste, fapt pentru care clădirea închisorii a fost tranformată, în nov. 1949, în muzeu. Muzeul a fost închis după cutremurul din 4 mart. 1977, care a deteriorat grav clădirea. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local (în satul Telega), cu climat de dealuri, sedativ, cu veri răcoroase (în iul. temp. medie 19°C) și ierni reci (în ian. media termică –4,5°C). Temp medie anuală este de 8°C, iar precipitațiile însumează c. 800 mm anual. Aici sunt izv. cu ape minerale sulfuroase, oligominerale și lacuri cu apă clorurată, sodică, calcică, hipertonă, cu efect terapeutic în tratarea afecțiunilor reumatismale, posttraumatice, vasculare (varice în stadiu incipient, eritromelalgie), dermatologice (psoriazis) ș.a. Satul Telega apare menționat documentar, prima oară, în 1354, iar ulterior este amintit la 16 nov. 1791 într-un zapis al domnului Mihai Suțu, în care se consemna că ocnele de sare de la Telega și Slănic îi aparțineau. În 1856 a încetat exploatarea sării în ocnele de la Telega și a început exploatarea sării în satul Doftana. La 14 aug. 1997, în arealul satului Meliceşti, de-a lungul pârâului Telega Sărată, a avut loc o puternică alunecare de teren, pe c. 2 km lungime, cauzată de ploile abundente căzute în lunile iul.-aug.

Telega. Ștrandul stațiunii

TELEORMAN 1. Râu în partea de S a României, afl. stg. al Vedei la Smârdioasa (jud. Teleorman), în Câmpia Burnasului; 146 km; supr. bazinului: 1 425 km^2. Izv. din SE Piem. Cotmeana, de la 339 m alt., din arealul satului Ciobănești (com. Băbana, jud. Argeș) și, după ce părăsește zona piemontană, se înscrie, spre aval, pe conul de dejecție al Argeșului, în cadrul căruia își adâncește valea până în apropierea apelor freatice. Străbate apoi, pe direcție generală NV-SE, Câmpia Piteștiului, trecând prin orașul Costești,

şi, în continuare, partea centrală a Câmpiei Găvanu-Burdea, unde are un curs uşor meandrat. Are un regim hidrologic permanent datorită numeroaselor izv. din cursul superior şi mijlociu, care îi asigură un debit mediu multianual de 3,75 m^3/s în zona de vărsare. Apele sale sunt folosite pentru irigaţii. Afl. pr.: Bucov, Teleormănel (pe dr.), Claniţa (pe stg.).

2. Judeţ situat în extremitatea de S a României, în partea central-sudică a Câmpiei Române, în bazinele râurilor Vedea şi Teleorman, pe stg. fl. Dunărea, la graniţa cu Bulgaria (c. 90 km lungime), între 43°37'07'' (Zimnicea fiind punctul extrem sudic al jud. **T.** şi, totodată, al ţării) şi 44°31'00'' latitudine N şi 24°39' şi 25°48' longitudine E, limitat de jud. Olt (V), Argeş (N-NV), Dâmboviţa (N) şi Giurgiu (E şi NE) şi de Bulgaria (S). *Supr.:* 5 790 km^2 (2,43% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 395 701 loc. (1,9% din populaţia ţării), din care 194 054 loc. de sex masc. (49,0%) şi 201 647 loc. de sex fem. (51,0%). *Populaţia urbană:* 133 486 loc. (33,7%); *rurală:* 262 215 loc. (66,3%). *Densitatea:* 68,3 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 91% români, 2,2% rromi urmaţi de maghiari, germani, turci, sârbi, bulgari, greci ş.a. *Reşed.:* municipiul Alexandria. *Oraşe:* Roşiori de Vede (municipiu), Turnu Măgurele (municipiu), Videle, Zimnicea. *Comune:* 92. *Sate:* 231 (din care unul – Coşoaia – aparţine oraşului Videle).

Relieful aparţine în întregime sectorului central-sudic al Câmpiei Române, fiind reprezentat prin cele mai mari porţiuni din Câmpiile Boian (în SV), Găvanu-Burdea (în partea central-nordică) şi Burnas (în SE). Înclinarea generală foarte redusă a terenului (c. 1,5‰), pe direcţie NNV-SSE, se corelează cu fragmentarea mică a teritoriului, fapt ce impune o dezvoltare largă a interfluviilor (câmpurilor), cu lăţimi de 7–18 km, acoperite cu depozite groase de loess (5–30 m) în care s-au format numeroase microdepresiuni de tasare (crovuri sau găvane), cu adâncimi de 1–5 m şi de dimensiuni ce depăşesc uneori 100 ha (Padina lui Gruia, unul dintre cele mai mari crovuri, Padina Ţiganului, Padina Cobzarului, Padina lui Moş Dan, Padina lui Moş Tufă, care are în interiorul ei lacul Trifului, Padina Popii, Padina cu Plopi, Padina Înşiratele ş.a.). Altimetric, cele mai mari înălţimi se întâlnesc în NV jud. **T.**, în Câmpia Găvanu-Burdea (147 m, în arealul satului Baldovineşti din com. Ciolăneşti), iar cele mai mici, în lunca Dunării (20 m alt., în perimetrul com. Năsturelu). Un aspect caracteristic, care reflectă înclinarea redusă a reliefului, este puternica meandrare a râurilor şi frecventele modificări de cursuri ale acestora, care au lăsat un şir de martori de eroziune la nivelul câmpurilor sau la cel al teraselor, aşa cum sunt Măgura Baldovineşti (147 m), Măgura Pătrăneştilor (138 m), Măgura Bodurului (131 m), Măgura lui Călin Savu (129 m), Măgura Belciug (118 m) ş.a. de pe valea Pârâului Câinelui, sau Măgurile Palanca (117 m), Olăresei (91 m), Anca (90 m), Bătrâna (88 m) de pe Valea Teleormanului ş.a. Ca unităţi aparte de relief se individualizează lunca Dunării (cu lăţimi de 1–6 km, constituită dintr-un întins şes aluvial), în mare parte îndiguită şi desecată, şi luncile râurilor Olt, Vedea, Teleorman, Sâi ş.a., folosite în scopuri agricole. Marea extindere a unităţilor de câmpie, acoperite predominant cu cernoziomuri cambice, argiloiluviale, gleizate, carbonatice, precum şi cu soluri brun-roşcate, cu fertilitate naturală ridicată, folosite prin excelenţă pentru cultura cerealelor, a plantelor tehnice, uleioase, de nutreţ etc., situează jud. **T.** printre judeţele cu cel mai ridicat potenţial agricol.

Clima este temperat-continentală, specifică ţinutului climatic al Câmpiei Române, cu veri călduroase (uneori toride) şi ierni friguroase, bântuite adesea de viscole. Temp. ridicate ale aerului, cauzate de numărul mare de zile tropicale (în care temp. max. depăşeşte 30°C, ex.: 56 de zile tropicale pe an la Alexandria şi 52 de zile tropicale pe an la Turnu Măgurele) şi de zile de vară (în care temp. max. este peste 25°C, ex.: 120 de zile de vară la Alexandria şi 117 zile de vară la Turnu Măgurele), plasează jud. **T.** pe primul loc în ţară din punct de vedere al valorilor cele mai ridicate ale temperaturii. Numărul mare de zile de vară înregistrate în perimetrul jud. **T.** se evidenţiază prin producerea mai frecventă decât în alte regiuni ale ţării a unor zile cu peste 25°C în lunile martie şi noiembrie. Cu toate că există o mare uniformitate a reliefului de câmpie, apar diferenţieri sensibile ale temp. medii anuale între zona de N şi cea de S a jud. **T.**, înregistrându-se 10,5°C în N şi 11,5°C în S (la Turnu Măgurele). Temp. max. absolută (43,2°C) s-a înregistrat la Turnu Măgurele (25 iul. 1987), iar temp. minimă absolută (–34,8°C) la Alexandria (24/25 ian. 1942). Caracterul continental al regimului termic este marcat atât de numărul record al zilelor tropicale şi de vară care se produc, precum şi de amplitudinea foarte mare a temp. aerului (78°C, cea mai mare din ţară), rezultată din cumularea valorilor extreme. Cantităţile medii anuale de precipitaţii cad diferenţiat în perimetrul jud. **T.**, fiind sensibil mai mari în partea de N (583,7 mm la Drăcşenei) decât în S (474 mm în zona lacului Suhaia). Majoritatea precipitaţiilor cad în semestrul cald al anului (mai-iul.), ploile având frecvent caracter de aversă. Vânturile predominante bat dinspre V (26,8%), E (18,9%) şi NE (11,0%) cu viteze medii anuale cuprinse între 1,3 şi 5,3 m/s. Vântul dinspre S şi SE, cunoscut sub numele de Austru, deşi are o frecvenţă (0,6–3,5%) şi o intensitate (1,0–2,3 m/s) mult mai reduse, afectează culturile de câmp din cauza faptului că este un vânt foarte uscat şi fierbinte, provocând secetă. Pe timpul iernii, în arealul jud. **T.** se resimte Crivăţul, cu efecte mult mai atenuate aici decât în partea de E a Câmpiei Române unde determină viscole iarna şi secetă vara.

Reţeaua hidrografică autohtonă şi alohtonă, cu o densitate generală foarte redusă (0,1–0,3 km/km^2), este tributară în totalitate fl. Dunărea, care curge la limita de S a jud. **T.** pe o distanţă de c. 90 km, formând graniţa cu Bulgaria. Partea centrală a jud. **T.** este străbătută pe direcţie NV–SE de râul Vedea, pe o lungime de 120 km (din totalul de 224 km), colectând o serie de afluenţi, cum sunt Tecuci, Burdea, Pârâu Câinelui, Teleorman (cu afl. săi Claniţa şi Teleormănel), Bratcov, Nanov, Valea Găuriciu ş.a. Extremitatea de SV a jud. **T.** este drenată de râurile Călmăţui (cu afl. săi Călmăţuiu Sec şi Urlui), Sâi şi Olt (pe ultimii 15 km până la vărsarea în Dunăre), iar cea de NE de cursurile superioare ale râurilor Dâmbovnic, Glavacioc şi Câlniştea. În general, râurile mari, alohtone, se caracterizează prin meandrări puternice şi debite permanente, dar cu regim variabil (creşteri şi revărsări de ape la sf. primăverii şi scăderi substanţiale de debit pe timpul verii), iar râurile mici, autohtone, prezintă cursuri sinuoase şi au scurgere temporară (seacă în perioada estivală când secetele se prelungesc). Pe cursurile tuturor

râurilor teleormănene au fost amenajate numeroase iazuri (peste 170 de iazuri cu o supr. totală de c. 20 km^2 şi un vol. de apă de c. 37 mil. m^3) folosite pentru irigaţii şi piscicultură, cele mai multe fiind în bazinul râului Vedea (peste 100 de iazuri). Lacurile naturale, în special cele de luncă, au fost numeroase înainte de anul 1960, dar acestea au dispărut ulterior (în proporţie de 90%) din cauza acţiunilor de îndiguire şi desecare, rămânând doar câteva, printre care Suhaia, Fătana, Fiştoveanca, Rădulea, Chircanu ş.a.

Vegetaţia naturală, predominant de silvostepă, se caracterizează printr-o slabă diversificare, având în prezent un aspect insular din cauza gradului ridicat de intervenţie umană. Însăşi denumirea de Teleorman, atribuită actualului judeţ, derivă de la cuvintele turceşti *deli* (nebun) şi *orman* (pădure), fapt ce indică larga extindere în această zonă a pădurilor în secole trecute. Astfel, zona silvostepei, extinsă în partea centrală şi sudică a jud. **T.**, este reprezentată prin păduri insulare, alcătuite din stejar pufos (*Quercus pubescens*) în amestec cu stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) şi cer (*Quercus cerris*), iar zona pădurilor de foioase, situată în partea de N a jud. **T.**, include cereto-gârniţete pure sau în amestec cu tei (*Tilia tomentosa*), frasin (*Fraxinus pallisae*), ulm (*Ulmus procera*), carpen (*Carpinus betulus*) ş.a. Stratul de arbuşti cuprinde numeroase specii, printre care cele mai des întâlnite sunt măceşul, gherghinarul, porumbarul, lemnul câinesc, sângerul, socul, cornul, alunul ş.a. Pajiştile stepice sunt dominate de păiuş (*Festuca valesiaca*), firuţă (*Poa angustifolia*), pir (*Cynodon dactylon*), troscot (*Polygonum aviculare*) ş.a., iar poienile din cadrul pădurilor sunt alcătuite din păiuşuri (*Festuca pseudovina, Festuca sulcata*), firuţa de fâneaţă (*Poa pratensis*), cimbru, sadină,

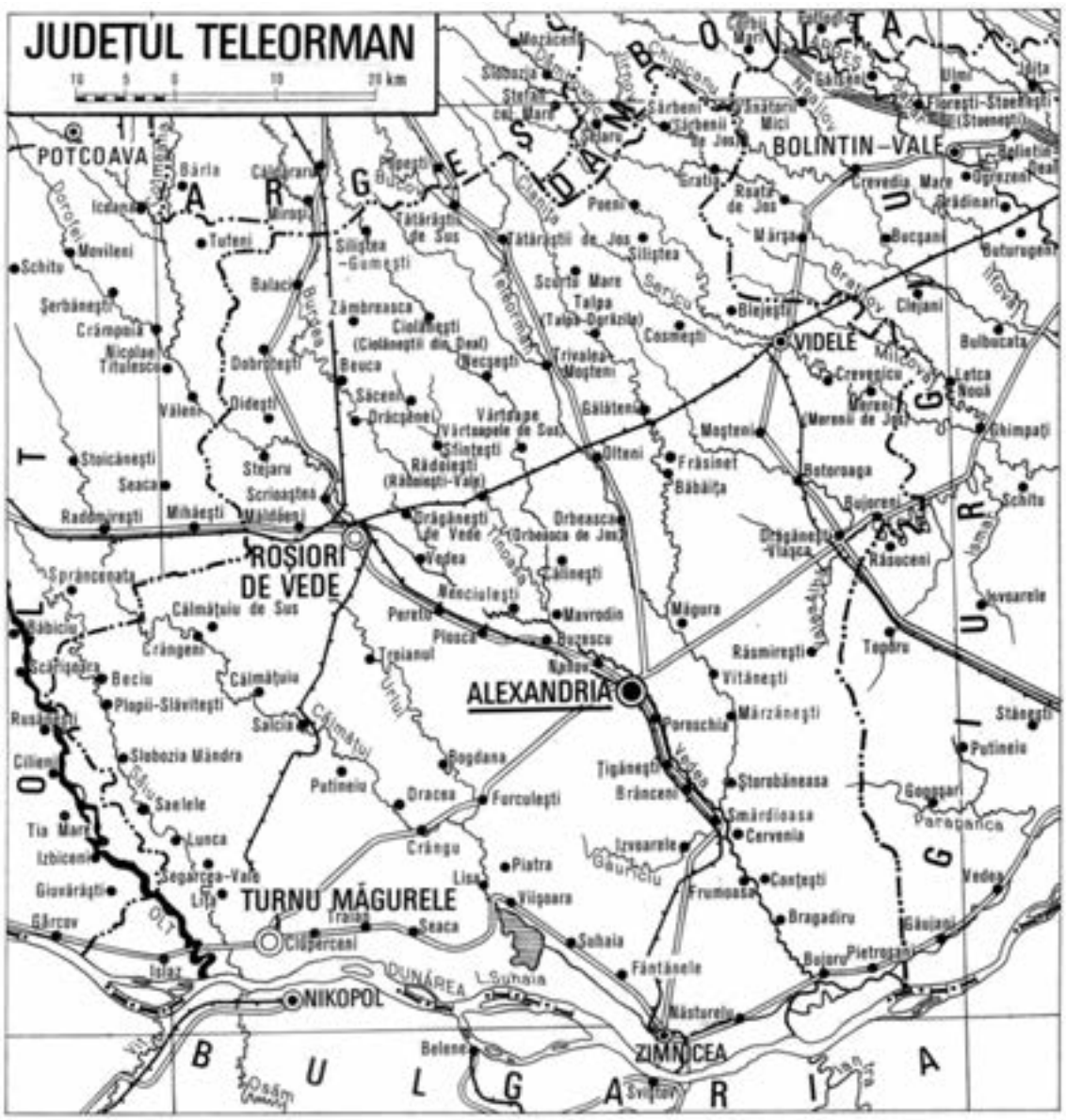

obsigă, golomăț, sovârv (*Origanum vulgare*) ş.a. Vegetaţia luncilor este formată din zăvoaie de salcie şi plop, în care apar şi plante agăţătoare (hamei, viţă sălbatică, curpen), iar pajiştile de luncă au în componenţa lor diferite specii mezofile şi mezohigrofile (*Agrostis alba,* diverse specii de *Carex* ş.a.). Arealele lacustre sunt marcate de prezenţa rogozului, papurei, stufului, pipirigului, stânjenelului de baltă ş.a.

Fauna, adaptată agrobiocenozelor, este bogată, variată şi destul de eterogenă în ceea ce priveşte componenţa. Sunt abundente rozătoarele (popândăi, hârciogi, iepuri, şoareci şi şobolani de câmp, cârtiţe), păsările (ciocârlii, privighetori, prigorii, prepeliţe, potârnichi, presuri, ulii, turturele, ciori, vrăbii etc.), reptilele (şerpi, şopârle, guşteri etc.), insectele, iar pădurile adăpostesc mistreţi, căpriori, lupi, vulpi, pisici sălbatice, viezuri, ciocănitori, piţigoi ş.a. În perimetrul jud. **T.** se remarcă o densitate mare faţă de restul ţării a fazanilor (colonizaţi), precum şi prezenţa sporadică a două specii mari de păsări, declarate monumente ale naturii, respectiv dropia (*Otis tarda*) şi spurcaciul (*Otis tetrax*), aflate pe cale de dispariţie. Fauna de apă sau din apropierea acesteia este bogată şi variată, cele mai răspândite elemente fiind crapul, somnul, carasul, linul, ştiuca, bibanul, şalăul, scrumbia, vidra, nurca, gâşte şi raţe sălbatice, lebede, berze, cârstei de baltă, stârci, lişiţe etc.

Resursele naturale sunt limitate, subsolul jud. **T.** conţinând câteva zăcăminte de petrol şi gaze de sondă, situate în arealele localit. Videle, Olteni, Blejeşti, Baciu, Sericu, Preajba, Purani, Cătunu, Moşteni ş.a. Extinderea mare a nisipurilor şi pietrişurilor cuaternare sau a argilelor permit exploatarea în cariere a acestora şi folosirea lor ca materiale de construcţie (exploatări la Zimnicea, Turnu Măgurele, Alexandria, Ţigăneşti, Poroschia ş.a.). La sf. anului 2007, pădurile teleormănene ocupau o supr. de 29 735 ha.

Istoric. Cele mai vechi urme ale activităţii umane, descoperite pe terit. jud. **T.**, datează din Paleolitic (aşchii din silex) şi au fost găsite în aluviunile râului Vedea din arealele localit. Buzescu, Nanov, Alexandria, Poroschia, pe Valea Sâiului (la Liţa), pe stânga Dunării (la Ciuperceni, Zimnicea) ş.a., iar Epoca neolitică, marcată prin vestigii aparţinând culturilor Boian şi Gumelniţa, este reprezentată prin identificarea a c. 50 de aşezări, între care se numără Ciolăneşti Deal, Alexandria, Nanov, Balaci, Ţigăneşti, Năsturelu, Mavrodin, Plosca, Dulceanca ş.a. Epoca bronzului este ilustrată prin descoperirile de la Dobroteşti, Albeşti, Alexandria, Roşiori de Vede, Videle, Vârtoapele ş.a., iar prima Epocă a fierului (Hallstatt) prin cele de la Bujoru, Peretu, Lăceni, Alexandria, Blejeşti, Ştorobăneasa, Zimnicea, Meri ş.a. Civilizaţia geto-dacică începe să se afirme din faza a doua a Epocii fierului (La Tène), aşa cum atestă descoperirile de la Zimnicea, Albeşti, Alexandria, Orbeasca de Sus, Socetu, Peretu ş.a, o mare dezvoltare cunoscând-o olăritul. La începutul sec. 2 d.Hr., când o mare parte a Daciei a fost inclusă în graniţele Imperiului Roman, actualul terit. al jud. **T.** nu a fost înglobat în limitele acestui imperiu, aici continuând să trăiască dacii liberi. Pentru o mai bună protejare a graniţei de Est a Daciei romane, în timpul domniei împăratului roman Traian (98–117) a fost construită o linie de apărare cunoscută sub numele de *Limes alutanus,* formată dintr-un şir de castre de apărare construite de-a lungul râului Olt, de la *Caput Stenarum* (azi satul Boiţa, com. Boiţa, jud. Sibiu), situat în defileul Oltului, şi până la Islaz (unde Oltul se varsă în Dunăre), care reprezenta capătul sudic al *limesului.* În acest ultim sector au fost identificate ruinele unor castre la Putineiu, Poiana (com. Ciuperceni), Băneasa (com. Salcia), Turnu Măgurele. În timpul perioadei romano-bizantine a existat puternica cetate *Turris* (sec. 2–6), pe terit. de astăzi al municipiului Turnu Măgurele, pe ruinele căreia, domnul Mircea cel Bătrân a construit mai târziu (1386–1393) cetatea Turnu sau Nicopolul Mic (de fapt un castel fortificat). Perioada migraţiilor (sec. 3–7), când valuri succesive de barbari au trecut prin aceste locuri, fără a disloca populaţia autohtonă, este reflectată prin identificarea unor vestigii de aşezări la Socetu (sec. 3), Dulceanca (sec. 3 şi 6), Olteni şi Alexandria (sec. 4), Sfinţeşti (sec. 7) etc. În sec. 8–11 apar şi se dezvoltă mai multe aşezări stabile româneşti (sate) semnalate în perimetrele de azi ale localit. Petroşani, Suhaia, Călineşti, Olteni, Păuleasca, Fântânele, Alexandria, Bragadiru ş.a., multe dintre ele amintite (în sec. 12) în cronicile bizantine. Începând cu sec. 14, o dată cu întemeierea de către Basarab I a statului feudal Ţara Românească, evoluţia istorică a terit. teleormănean este strâns legată de dezvoltarea statului feudal muntean. Aflat în calea otomanilor, pe drumul către capitala Ţării Româneşti, jud. **T.** a fost frecvent invadat de trupele otomane (1394, 1462, 1522, 1595), dar de fiecare dată alungate de către oştile domnilor munteni, în urma unor bătălii victorioase. Ca urmare a tendinţei de păstrare a independenţei Ţării Româneşti şi a refuzului lui Mircea cel Bătrân de a plăti haraci turcilor otomani (în 1416), aceştia au organizat puternice represalii care au avut o consecinţă nefastă prin cucerirea în 1417 a cetăţii Turnu şi menţinută sub stăpânire otomană până în 1829 (în 1545 fusese transformată în centrul raialei turceşti Turnu). În sec. 15, numele Teleorman apare menţionat pentru prima oară la 14 mai 1441 într-un act prin care domnul Vlad Dracul întăreşte mănăstirii Glavacioc o ocină pe Neajlov şi „…o ocină lui Micul al lui Baico în Teleorman"… În sec. 15–18, activităţile meşteşugăreşti, agricole şi comerciale capătă o dezvoltare înfloritoare, exemplificate prin descoperirile de la Zimnicea, Alexandria, Olteni, Frumoasa, Orbeasca de Jos, Lunca, Pleaşov ş.a. în care s-au găsit vase pline cu cereale, unelte agricole, instrumente pentru marcat vitele, vase ceramice etc. La dezvoltarea acestor activităţi a contribuit existenţa pe terit. jud. **T.** a unor tradiţionale drumuri comerciale cu direcţie N–S, care coborau din zonele de munte şi subcarpatice spre vadurile dunărene, drumuri pe care se practicau tot felul de transporturi şi care, cu timpul, luau denumirea acestora, ca de pildă *Drumul sării, Drumul cerii, Drumul untului, Drumul oii, Drumul olacului* (vechiul drum al Craiovei) ş.a. Activitatea comercială a impulsionat apariţia şi dezvoltarea unor târguri cu caracter cerealier şi animalier la Roşiori de Vede, Turnu Măgurele, Mavrodin, Balaci, Alexandria ş.a. În sec. 19 şi prima jumătate a sec. 20, caracterul agrar al jud. **T.** s-a amplificat, fapt ilustrat de ponderea ridicată a producţiei de cereale care îl plasa de fiecare dată printre primele trei locuri (ex. în 1831, jud. **T.** ocupa locul 2 la producţia de grâu, după Mehedinţi, şi locul 3 la cea de porumb, după Mehedinţi şi Gorj). În aceeaşi perioadă, nenumăratele frământări sociale la nivel naţional (revoluţiile din 1821 şi 1848,

Actul unirii de la 24 ian. 1859, Războiul de independență – jud. **T.** a fost locul de concentrare a trupelor ruso-române în vederea ofensivei de peste Dunăre –, Răscoala din 1907, Primul Război Mondial ş.a.) au avut loc cu aceeaşi intensitate şi pe terit. jud. **T.** În perioada interbelică, în timpul României reîntregite, jud. **T.** a cunoscut o relativă dezvoltare economico-industrială alături de intensificarea activităților agricole. Revenind la configurația jud. **T.**, se pare că prima ilustrare grafică a acestuia apare pe o hartă din 1700 a Stolnicului Constantin Cantacuzino, publicată la Padova, pe care era trecut şi jud. acesta, scris Telorman, cu o formă îngustă şi alungită, cuprinzând doar bazinul Vedei şi Teleormanului. În prima jumătate a sec. 18, jud. **T.** era format din 10 plăşi şi 137 de sate, la sf. sec. 18 existau opt plăşi, o polcovnicie şi o vătăşie, iar în 1835, înfățişarea lui se apropia de cea actuală. De remarcat că pe o hartă austriacă din 1790, partea de N a jud. **T.** apare acoperită în totalitate cu păduri. În 1938, jud. **T.** extins pe 4 577 km^2, cuprindea opt plăşi, patru oraşe (Turnu Măgurele – reşed. jud., Alexandria, Roşiori de Vede, Zimnicea) şi 225 sate. În urma organizării ad-tiv teritoriale din sept. 1950, fostul jud. **T.** a devenit regiunea **T.** (cu reşed. la Roşiori de Vede), iar în perioada 1952–1968 a făcut parte din regiunea Bucureşti, reînființându-se ca județ la 17 febr. 1968 în forma actuală, cu reşed. la Alexandria.

Economia are un pronunțat caracter agrar-industrial, cu o structură complexă şi dinamică, cu o industrie diversificată şi o agricultură intensivă, în mare parte bazată pe proprietatea privată.

Industria, prezentă în toate centrele urbane şi în câteva aşezări rurale, produce o gamă variată de sortimente: utilaj greu şi chimic, rulmenți, panouri şi tablouri electrice, aparate şi accesorii (filtre mecanice, baterii, panouri radiante), țevi sudate, motoare generatoare, transformatoare electrice, piese turnate din fontă şi oțel, îngrăşăminte chimice (Turnu Măgurele, Roşiori de Vede, Alexandria, Zimnicea), mobilă, tricotaje, conf., covoare, țesături, prefabricate de beton, cărămidă, produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, biscuiți, unt, zahăr, bere, vin, băuturi alcoolice, panificație etc.), la Alexandria, Turnu Măgurele, Roşiori de Vede, Zimnicea, Videle, Olteni, Tătărăştii de Jos, Drăgăneşti-Vlaşca ş.a.

Agricultura, în cadrul căreia s-au produs (după dec. 1989) importante mutații în ceea ce priveşte forma de proprietate, structura producției, destinația şi modul de valorificare a producției, beneficiază de condiții pedoclimatice optime pentru practicarea tuturor categoriilor de culturi şi de creştere a animalelor, precum şi de o chimizare, irigare (238 136 ha irigate) şi mecanizare corespunzătoare. La sfârşitul anului 2007, jud. **T.** dispunea de 7 369 tractoare (locul 3 pe țară, după jud. Timiş şi Dolj), revenind un tractor la 61,7 ha teren arabil, din care 7 330 tractoare (respectiv 99,5%) erau în proprietate privată, 6 207 pluguri pentru tractor, 3 754 semănători mecanice, 1 573 cultivatoare mecanice, 1 411 combine autopropulsate ş.a. La sf. anului 2007, fondul funciar al jud. **T.** era format din 499 184 ha terenuri agricole, din care 486 768 (97,5%) în sectorul privat, 29 735 ha supr. acoperite cu păduri, 15 538 ha cu ape şi bălți şi 34 521 ha alte categorii de terenuri (neproductive, ocupate cu construcții, drumuri etc.). În acelaşi an, din totalul supr. agricole (499 184 ha), 454 879 ha (91,1%) erau terenuri arabile, 35 476 ha cu păşuni naturale, 1 142 ha cu fânețe naturale, 7 537 ha vii şi pepiniere viticole şi 150 ha livezi şi pepiniere pomicole. În anul 2007, structura culturilor de câmp era dominată de grâu (161 730 ha), locul 2 pe țară, după jud. Dolj, plante uleioase (79 620 ha), porumb (71 572 ha), floarea-soarelui (61 542 ha), plante pentru nutreț (21 178 ha), orz şi orzoaică (15 670 ha), soia, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe, pepeni, legume, bumbac ş.a. În anul 2007, sectorul vegetal a contribuit în proporție de 48,7% la realizarea producției globale agricole, restul de 50,1% fiind aportul producției animaliere, iar restul de 1,2% reveneau serviciilor agricole. În condițiile existenței unei puternice proprietăți individuale (99,9%), viticultura (soiuri nobile pentru struguri de masă şi pentru vin) se practică în perimetrele localit. Zimnicea, Turnu Măgurele, Bragadiru, Suhaia, Peretu, Furculeşti ş.a., obținându-se 9 974 tone de struguri (în anul 2007). La începutul anului 2008, sectorul zootehnic (privatizat în proporție de 100%), cuprindea 59 253 capete bovine, 198 052 capete porcine, 153 358 capete ovine, 43 035 capete caprine şi 28 028 capete cabaline. Avicultură (4 107 853 capete, locul 1 pe țară); apicultură (32 387 familii de albine); sericicultură; piscicultură.

Căile de comunicație, feroviare, rutiere şi fluviale, influențate în mare măsură de aşezarea geografică a jud. **T.** (la granița cu Bulgaria), corespund necesităților de transport efectuate în cadrul județului sau cu celelalte județe ale țării. O caracteristică importantă a căilor de comunicație teleormănene o constituie faptul că în această zonă se află câteva puncte terminus sau de trecere peste Dunăre ale unor principale artere feroviare şi rutiere ale țării. La sf. anului 2007, lungimea rețelei feroviare de pe cuprinsul jud. **T.** însuma 231 km (din care 68 km linii electrificate), cu o densitate de 39,9 km/1 000 km^2 (inferioară mediei pe țară, care este de 45,2 km/ 1 000 km^2). Importanța transporturilor feroviare de mărfuri şi călători este amplificată de faptul că partea central-nordică a jud. **T.** este traversată (de la E la V) de magistrala feroviară Bucureşti–Videle–Roşiori de Vede–Caracal–Craiova–Drobeta-Turnu Severin–Caransebeş–Timişoara, iar din cele două noduri de c.f. (Videle şi Roşiori de Vede) se ramifică alte linii către Drăgăneşti-Vlaşca, Alexandria, Zimnicea şi spre Turnu Măgurele. Rețeaua drumurilor publice, care la sf. anului 2007 măsura 1 525 km (din care 640 km drumuri modernizate), prezintă o configurație armonioasă şi destul de diferită ca orientare față de aceea a căilor ferate, fapt ce contribuie la o mai bună penetrare în teritoriu şi deci la o mai bună servire a populației. Cu toate că densitatea drumurilor publice de pe terit. jud. **T.** este inferioară celei naționale (respectiv 26,3 km/100 km^2 față de 33,9 km/100 km^2), prezența celor două magistrale rutiere care se interesectează la Alexandria (nodul rutier cel mai important al jud. **T.**) Bucureşti–Alexandria–Turnu Măgurele şi Craiova–Roşiori de Vede–Aleaxandria–Zimnicea, precum şi a altor centre de ramificație rutieră (Videle, Drăgăneşti-Vlaşca, Roşiori de Vede, Vârtoape ş.a.) asigură desfăşurarea în condiții satisfăcătoare a transportului de mărfuri şi călători, local sau în tranzit. Traficul fluvial se efectuează prin intermediul celor două porturi dunărene, Turnu Măgurele şi Zimnicea.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, în perimetrul jud. **T.**

existau 54 de grădinițe de copii, cu 11 288 copii înscrişi şi 661 educatori, 119 şcoli generale, cu 32 332 elevi şi 3 338 cadre didactice, 20 de licee, cu 12 290 elevi şi 925 profesori şi o şcoală profesională, cu 925 elevi şi 41 profesori. În aceeaşi perioadă, rețeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea şapte case de cultură, 83 cămine culturale, nouă muzee şi colecții muzeale, 283 de biblioteci, cu 2 259 000 vol., un ansamblu folcloric, 570 monumente, ansambluri şi situri istorice, 316 monumente şi ansambluri de arhitectură ş.a. Din anul 1996, la Alexandria se află sediul Episcopiei Alexandriei şi Teleormanului, iar din 1968, tot aici are loc anual (în luna nov.) Festivalul folcloric național. În anul 2007, activitatea sportivă teleormăneană se desfăşura în cadrul celor 39 secții sportive, în care erau cuprinşi 829 sportivi legitimați, 50 de antrenori şi 44 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua unităților sanitare de pe terit. jud. **T.** cuprindea opt spitale, cu 2 161 paturi (un pat de spital la 191 locuitori), cinci dispensare, 97 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 483 medici (un medic la 855 locuitori), 86 de medici stomatologi (un medic stomatolog la 4 803 locuitori) şi 1 865 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Deşi aspectul peisagistic al jud. **T.** (cu relief exclusiv de câmpie, puțin expresiv) nu prezintă un interes turistic deosebit, meleagurile teleormănene se integrează în circuitul turistic național prin turismul de tranzit rutier. Turiştii aflați în trecere prin jud. **T.** spre Capitala țării, spre litoralul Mării Negre şi Delta Dunării sau spre alte zone, pot fi atraşi de monumentele şi obiectivele turistice din oraşele Alexandria, Turnu Măgurele, Zimnicea şi Roşiori de Vede, de complexul fortificat de la Tătărăştii de Sus, de biserica din Brânceni, cu picturi murale executate de Gheorghe Tattarescu, de centrul memorial „Marin Preda" din Siliştea-Gumeşti sau casa memorială „Zaharia Stancu" din Salcia, de mănăstirea Plăviceni-Aluniş din satul Dudu (com. Plopii-Slăviteşti) ş.a. La sf. anului 2007, capacitatea de cazare turistică a jud. **T.** era de 705 locuri, repartizate în şase hoteluri, un han turistic şi trei tabere pentru elevi ş.a. Indicativ auto: *TR.*

Localitățile jud. Teleorman
(între paranteze sunt înscrişi anii primei mențiuni documentare)

I. Municipii	
1. ALEXANDRIA (1834)	
2. ROŞIORI DE VEDE (1385)	
3. TURNU MĂGURELE (sec. 6)	

II. Oraşe	*Satele care aparțin oraşului*
1. VIDELE (1527)	1. Coşoaia
2. ZIMNICEA (sec. 12)	

III. Comune	*Satele componente (primul sat este reşed. com.)*
1. BALACI	1. **Balaci** 2. Burdeni 3. Tecuci
2. BĂBĂIȚA	1. **Băbăița** 2. Merişani
3. BECIU	1. **Beciu** 2. Bârseştii de Jos 3. Smârdan
4. BEUCA	1. **Beuca** (1654) 2. Plopi
5. BLEJEŞTI	1. **Blejeşti** 2. Baciu 3. Sericu
6. BOGDANA	1. **Bogdana** 2. Broşteanca 3. Ulmeni 4. Urluiu
7. BOTOROAGA	1. **Botoroaga** 2. Călugăru* 3. Târnava 4. Tunari 5. Valea Cireşului
8. BRAGADIRU	1. **Bragadiru**
9. BRÂNCENI	1. **Brânceni**
10. BUJORENI	1. **Bujoreni** 2. Dărvaş 3. Prunaru
11. BUJORU	1. **Bujoru**
12. BUZESCU	1. **Buzescu**
13. CĂLINEŞTI	1. **Călineşti** 2. Antonești 3. Copăceanca** 4. Licuriciu 5. Marița
14. CĂLMĂȚUIU	1. **Călmățuiu** 2. Bujoru 3. Caravaneți 4. Nicolae Bălcescu (f. 1912)
15. CĂLMĂȚUIU DE SUS	1. **Călmățuiu de Sus** 2. Băcăleşti 3. Ionaşcu
16. CERVENIA	1. **Cervenia**

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Stejaru.
** Până la 20 mai 1996 s-a numit Izvoarele.

17. CIOLĂNEŞTI
1. **Ciolăneştii din Deal**
2. Baldovineşti
3. Ciolăneştii din Vale

18. CIUPERCENI
1. **Ciuperceni**
2. Poiana

19. CONŢEŞTI
1. **Conţeşti**

20. COSMEŞTI
1. **Cosmeşti**
2. Ciuperceni

21. CRÂNGENI
1. **Crângeni**
2. Balta Sărată
3. Dorobanţu
4. Stejaru

22. CRÂNGU
1. **Crângu**
2. Secara

23. CREVENICU
1. **Crevenicu**
2. Răduleşti

24. DIDEŞTI
1. **Dideşti**
2. Însurăţei
3. Satu Nou

25. DOBROTEŞTI
1. **Dobroteşti**
2. Merişani

26. DRACEA
1. **Dracea**
2. Florica
3. Zlata

27. DRĂCŞENEI
1. **Drăcşenei**
2. Drăcşani
3. Odobeasca
4. Satul Vechi

28. DRĂGĂNEŞTI DE VEDE
1. **Drăgăneşti de Vede**
2. Măgura cu Liliac
3. Văcăreşti

29. DRĂGĂNEŞTI-VLAŞCA
1. **Drăgăneşti-Vlaşca**
2. Comoara
3. Văceni

30. FÂNTÂNELE
1. **Fântânele** (1588)

31. FRĂSINET
1. **Frăsinet** (1600)
2. Clănița

32. FRUMOASA
1. **Frumoasa**
2. Păuleasca

33. FURCULEŞTI
1. **Furculeşti**
2. Moşteni
3. Spătărei
4. Voievoda

34. GĂLĂTENI
1. **Gălăteni**
2. Bâscoveni
3. Grădişteanca

35. GRATIA
1. **Gratia**
2. Ciurari-Deal
3. Drăghineşti

36. ISLAZ
1. **Islaz** (1569)
2. Moldoveni

37. IZVOARELE
1. **Izvoarele**

38. LISA
1. **Lisa**
2. Vânători

39. LIŢA
1. **Liţa** (1865)

40. LUNCA
1. **Lunca**
2. Prundu

41. MAVRODIN
1. **Mavrodin**

42. MĂGURA
1. **Măgura**
2. Guruieni

43. MĂLDĂENI
1. **Măldăeni**

44. MÂRZĂNEŞTI
1. **Mârzăneşti**
2. Cernetu
3. Teleormanu
4. Valea Părului

45. MERENI
1. **Merenii de Jos**
2. Merenii de Sus
3. Ştefeni (1522)

46. MOŞTENI
1. **Moşteni**

47. NANOV
1. **Nanov** (1570)

48. NĂSTURELU
1. **Năsturelu** (1843)
2. Zimnicele

49. NECŞEŞTI
1. **Necşeşti**
2. Belciug
3. Gârdeşti

50. NENCIULEŞTI
1. **Nenciuleşti**
2. Păru Rotund

51. OLTENI
1. **Olteni** (1515)
2. Perii Broşteni

52. ORBEASCA
1. **Orbeasca de Jos**
2. Lăceni
3. Orbeasca de Sus

53. PERETU
1. **Peretu**

54. PIATRA
1. **Piatra** (1533)

55. PIETROŞANI
1. **Pietroşani**

56. PLOPII-SLĂVITEŞTI
1. **Plopii-Slăviteşti**
2. Brâncoveanca (f. 1912)
3. Dudu

57. PLOSCA
1. **Plosca**

58. POENI
1. **Poeni**
2. Banov
3. Brăteşti
4. Cătunu
5. Preajba
6. Ţăvârlău
7. Vătaşi

59. POROSCHIA
1. **Poroschia**
2. Calomfireşti

60. PURANI
1. **Purani**
2. Puranii de Sus

61. PUTINEIU
1. **Putineiu** (sec. 18)
2. Băduleasa
3. Cârlomanu

62. RĂDOIEŞTI
1. **Rădoieşti-Vale**
2. Cetatea
3. Rădoieşti-Deal

36. RĂSMIREŞTI
1. **Răsmireşti**
2. Ludăneasca

64. SAELELE
1. **Saelele**
2. Pleaşov

65. SALCIA
1. **Salcia**
2. Băneasa
3. Tudor Vladimirescu

66. SĂCENI
1. **Săceni**
2. Butculeşti
3. Ciurari

67. SÂRBENI
1. **Sârbenii de Jos**
2. Sârbeni
3. Udeni

68. SCRIOAŞTEA
1. **Scrioaştea**
2. Brebina
3. Cucueți
4. Viile

69. SCURTU MARE
1. **Scurtu Mare**
2. Albeni
3. Drăceşti
4. Negrileşti
5. Scurtu-Slăveşti
6. Valea Poştei

70. SEACA
1. **Seaca**
2. Năvodari

71. SEGARCEA-VALE
1. **Segarcea-Vale**
2. Olteanca
3. Segarcea-Deal

72. SFINȚEŞTI
1. **Sfinţeşti** (1741)

73. SILIŞTEA
1. **Siliştea**
2. Buteşti
3. Siliştea Mică

74. SILIŞTEA-GUMEŞTI
1. **Siliştea-Gumeşti***

75. SLOBOZIA MÂNDRA
1. **Slobozia Mândra**

76. SMÂRDIOASA
1. **Smârdioasa**
2. Şoimu

77. STEJARU
1. **Stejaru**
2. Bratcovu
3. Gresia
4. Socetu

78. SUHAIA
1. **Suhaia**

79. ŞTOROBĂNEASA
1. **Ştorobăneasa**
2. Beiu

80. TALPA
1. **Talpa-Ogrăzile**
2. Linia Costii
3. Rotăreşti
4. Talpa-Bâscoveni
5. Talpa Poştei

81. TĂTĂRĂŞTII DE JOS
1. **Tătărăştii de Jos** (1741)
2. Lada
3. Negreni (1488)
4. Negrenii de Sus
5. Negrenii-Osebiți
6. Obârtu
7. Slăveşti (1510)

82. TĂTĂRĂŞTII DE SUS
1. **Tătărăştii de Sus** (1538)
2. Dobreni
3. Udupu

83. TRAIAN
1. **Traian** (1880)

84. TRIVALEA-MOŞTENI
1. **Trivalea-Moşteni**
2. Brătăşani
3. Deparați**

85. TROIANUL
1. **Troianul**
2. Dulceni
3. Vatra

86. ȚIGĂNEŞTI
1. **Ţigăneşti** (1810)

87. UDA-CLOCOCIOV
1. **Uda-Clocociov**
2. Uda-Paciurea

88. VÂRTOAPE
1. **Vârtoapele de Sus**
2. Gărăgău
3. Vârtoapele de Jos

89. VEDEA
1. **Vedea**
2. Albeşti
3. Coşoteni
4. Dulceanca
5. Meri

90. VIIŞOARA
1. **Viişoara** (1538)

91. VITĂNEŞTI***
1. **Purani** (1741)
2. Schitu Poienari
3. Siliştea
4. Vităneşti

92. ZÂMBREASCA
1. **Zâmbreasca** (1567)

---

* Între 1 ian. 1965 şi 17 febr. 1968 satul şi comuna Siliştea-Gumeşti s-au numit Siliştea, iar apoi, până la 20 mai 1996 s-au numit Siliştea Nouă.

** Până la 15 ian. 2002 s-a numit Schela.

*** Până la 20 mai 1996, com. Vităneşti s-a numit Purani.

TELEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 3 sate, situată în partea de V a Depr. Târgu Jiu-Câmpu Mare, la poalele de S ale Dealului Sporeşti, pe valea Bistriţei gorjene; 2 815 loc. (1 ian. 2011): 1 442 de sex masc. şi 1 373 fem. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Staţie de preparare a asfaltului. În satul Teleşti, menţionat documentar, prima oară, în 1483, se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (ctitorie din 1747 a egumenului Dionisie Bălăcescu de la mănăstirea Hurez, pictată în 1749 şi reparată în 1888) şi biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1838).

TELIŢA, râu în partea de N a Dobrogei, pe terit. jud. Tulcea; 42 km; supr. bazinului: 290 km². Izv. din NE Culmii Niculiţel, de la 220 m alt., curge mai întâi pe direcţie V-E până în aval de satul Frecăţei, iar apoi îşi schimbă brusc, printr-un cot de c. 90°, direcţia către S, vărsându-se în lacul Babadag. În cursul superior, de la izv. şi până în zona satului Teliţa din com. Frecăţei (jud. Tulcea), poartă numele *Râu Morilor,* iar de aici în aval se numeşte Teliţa. Afl. pr.: pârâul *Çelik.*

TELIU, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată în extremitatea de E a Depr. Braşov, în curbura internă a Carpaţilor, pe râul Teliu, la confl. cu Tărlung; 4 232 loc. (1 ian. 2011): 2 132 de sex masc. şi 2 100 fem. Staţie de c.f. pe linia Braşov–Hărman–Teliu–Întorsura Buzăului. În această zonă, între Teliu şi Întorsura Buzăului, se află cel mai lung tunel de c.f. din România (4 370 m), finalizat în 1933. Expl. de gresii. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilier); producţie de încălţăminte. Colectarea melcilor. Pe terit. com. **T.** au fost descoperite urmele unui castru roman şi numeroase obiecte din perioada daco-romană (vase, fibule, monede, cărămizi arse cu inscripţia *Legiunii a XIII-a Gemina* etc.). În anii 1212–1216, pe locul fostului castru roman s-a construit o fortificaţie (*Castrum Cruceberg* sau *Kraisburg*) cu scop de apărare. Denumirea actuală a aşezării apare în 1519, într-o scrisoare a principelui Ioan Zápolya. Biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Dumitru" (sec. 18). Agroturism.

TELIUC → Cinciş.

TELIUCU INFERIOR, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de E ale M-ţilor Poiana Ruscăi, pe râul Cerna, la confl. cu Govăjdia; 2 468 loc. (1 ian. 2011): 1 219 de sex masc. şi 1 249 fem. Nod rutier. Expl. de min. de fier, de diatomit şi de calcar. Pe terit. com. se află lacul de acumulare Cinciş (→) sau Teliuc. Aici, în timpul lucrărilor de realizare a lacului, au fost descoperite o *villa rustica* şi o necropolă datând din sec. 2–3, cu morminte dacice în care s-au găsit două statui din marmură, ceramică romană, fibule, un inel din aur, opaiţe etc. Satele Teliucu Inferior şi Teliucu Superior apar menţionate documentar în 1431, iar satele Cinciş-Cerna şi Izvoarele în 1446. Popas turistic (în satul Cinciş-Cerna).

TENKY → Tinca.

TEREBEŞTI, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Someşului, pe interfluviul Crasna-Pârâu Sărat; 1 704 loc. (1 ian. 2011): 834 de sex masc. şi 870 fem. Nod rutier. Creşterea bovinelor şi porcinelor. În satul Terebeşti, menţionat documentar în 1215 cu numele *Villa Terepes*, se află o biserică romano-catolică (1838) şi una ortodoxă (1862). Fond cinegetic.

TEREGOVA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în partea centrală a culoarului Timiş-Cerna, pe cursul superior al râului Timiş, la confl. cu râurile Teregova şi Râu Rece, la poalele de E ale M-ţilor Semenic şi cele de SV ale M-ţilor Ţarcu, în zona pasului Poarta Orientală; 4 187 loc. (1 ian. 2011): 2 030 de sex masc. şi 2 157 fem. Staţie de c.f. (în satul Teregova). Expl. de feldspat pegmatitic şi de marmură. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Producţie de ţuică. Culturi de cartofi. Apicultură. Centru pomicol (meri, pruni, peri). Creşterea bovinelor (predominant din rasele Bălţata românească şi Pinzgau). Pe terit. com. au fost descoperite urmele unui castru roman, din piatră (120 x 120m), datând din sec. 2–3, care a aparţinut unităţii *cohors VIII Raetorum* (plasată pe drumul roman Dierna–Tibiscum) şi vestigiile unei aşezări civile romane, cunoscută sub numele de *Ad Pannonios,* în care s-au găsit vase ceramice, cărămizi ştampilate ş.a. În satul Teregova, menţionat documentar, prima oară, în 1447, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Dumitru" (1783, restaurată în 1930). Pârtii de schi.

Teliucu Inferior. Barajul lacului de acumulare Cinciş

TEREMIA MARE, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în SV Câmpiei Mureşului, la graniţa cu Serbia; 4 427 loc. (1 ian. 2011): 2 275 de sex masc. şi 2 152 fem. Staţii de c.f. (în satele Teremia Mare şi Nerău). Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de coniac. Centru viticol şi de vinificaţie. Crama „Marienfield". Creşterea bovinelor (în satul Nerău). Muzeu de viticultură. Ape geotermale (81°C) folosite local pentru încălzirea serelor, clădirilor şi pentru balneofizioterapie. În satul Teremia Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1256, cu numele *Villa Therimthelwk,* se află o biserică romano-catolică având hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1770, refăcută în 1867 şi 1928) şi monumentul „Sfânta Treime" (1806). Satul Teremia Mare a fost colonizat cu germani în anii 1769–1770.

TERPEZIŢA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Piem. Bălăciţei cu Câmpia Desnăţuiului, pe cursul mijlociu al râului Terpeziţa; 1 759 loc. (1 ian. 2011): 836 de sex masc. şi 923 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi, legume ş.a. Creşterea bovinelor. La Terpeziţa s-au produs până nu demult diferite obiecte din lemn (bărdace, linguri cu coada ornamentată, fuse, darace ş.a.) şi instrumente muzicale populare (fluiere, cavale, ocarine ş.a.). În satul Terpeziţa se află o biserică cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Dumitru" (1786, refăcută în 1899), iar în satul Căciulatu există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1800–1805, reparată în 1847 şi 1907).

TERRA BLACHORUM, denumirea sub care apare menționată Țara Făgărașului în documentele din sec. 13–14.

TERRA CASTRI BOSENEU → Dudeştii Vechi.

TERRA CASTRI DE TYMES → Timişoara (2).

TERRA DYCEU SENT MARTUN → Târnăveni.

TERRA HASADAT → Petreştii de Jos.

TERRA HATZOG → Hațeg (2).

TERRA NOGRECH → Nocrich.

TERRA OBRUTH → Abrud (2).

TERRA PERCHEN → Pericei.

TERRA RANOLTU → Iernut.

TERRA SEPMEZEU → Şona.

TERRA STUKATTH → Ştiuca.

TERRA WYFALU → Vultureni (2).

TERRA ZEURINO → Drobeta-Turnu Severin.

TESLUI 1. Râu, afl. dr. al Oltului în aval de satul Fărcaşele (jud. Olt), în Câmpia Caracalului; 94 km; supr. bazinului: 604 km^2. Izv. din partea de SE a Dealurilor Amaradiei (SV Piem. Oltețului), de la 250 m alt., din arealul com. Goiești (jud. Dolj) şi străbate pe direcție NV-SE partea de N a Câmpiei Romanați, unde are un curs meandrat. Debitul mediu multianual în zona de vărsare este de 2 m^3/s. În timpul verilor aride seacă. Afl. pr.: Schiaua, Brâncoveanca, Frăsinet, Potopin.

2. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 8 sate, situată în partea central-nordică a Câmpiei Romanați, pe râul Teslui; 2 470 loc. (1 ian. 2011): 1 190 de sex masc. şi 1 280 fem. Haltă de c.f. (în satul Țărțăl). Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Viticultură. Zonă de interes cinegetic (în satul Fântânele). Bisericile cu hramurile „Naşterea Domnului" (1783), „Sfântul Nicolae" (1830), „Sfinții Voievozi" (1839, cu picturi murale interioare din 1843) şi „Sfântul Nicolae" (1840), în satele Preajba de Pădure, Fântânele, Viişoara-Moşneni şi Teslui; biserică din lemn, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1815, reconstruită în 1865), în satul Viişoara-Moşneni. Satul Teslui a fost întemeiat în anul 1700, iar satul Preajba de Pădure, în anul 1848.

3. Com. în jud. Olt, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Piem. Cotmeana cu terasele de pe stg. Oltului, pe stg. lacului de acumulare Strejeşti; 2 619 loc. (1 ian. 2011): 1 286 de sex masc. şi 1 333 fem. Centru viticol. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **T.** s-au numit *Boşoteni.* Bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1767), „Sfinții Voievozi" (1802, cu unele modificări din 1904) şi „Sfântul Nicolae" (1835), în satele Schitu Deleni, Deleni şi Comănița.

TETOIU, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată în partea de S a Piem. Oltețului, în zona de confl. a râului Sasa cu Oltețul; 2 679 loc. (1 ian. 2011): 1 280 de sex masc. şi 1 399 fem. Expl. de gaze naturale. Pomicultură (meri, pruni, peri). Până la 17 febr. 1968, satul şi com. **T.** s-au numit *Bugiuleşti.* Pe terit. com. **T.** au fost descoperite resturi fosile Villafranchiene şi urme de activitate a unor hominizi (c. 1 000 000–600 000 î.Hr.), cele mai vechi vestigii de pe terit. României. În satul Tetoiu se află o biserică având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Adormirea Maicii Domnului" (1792), declarată monument istoric, iar în satul Țepeşti există biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1882).

TEUZ, râu în partea de V a României, afl. stg. al Crişului Negru pe terit. com. Mişca (jud. Arad), în Câmpia Crişurilor; 125 km; supr. bazinului: 1 124 km^2. Izv. din partea central-vestică a M-ților Codru-Moma, de la 359 m alt., de sub vf. Ponoraş, străbate zona montană pe direcție N-S până în localit. Igneşti, unde are o pantă medie de curgere de 5–7‰, după care îşi îndreaptă cursul către V-NV, drenând Depr. Zarand, partea de S a Câmpiei Cermei şi Câmpia Crişurilor, având o vale meandrată în condițiile unei pante medii ce variază între 2,5 şi 0,6‰. Debitul mediu multianual este de c. 2 m^3/s. Îndiguit în mare parte pe malul stâng. Canalul colector Cermei-Tăuț captează pe c. 21 km lungime o parte din afl. râului **T.**, ferind astfel Câmpia Cermei de inundații. Pe cursul său mijlociu a fost creat lacul de acumulare Beliu pentru piscicultură şi irigații. Afl. pr.: Valea Nouă, Gropoiu, Groşi, Beliu, Sartiş, Frunziş.

THARMIS → Alba Iulia.

THELCH → Telciu.

THEMESUAR → Timişoara (2).

THEODORA → Drobeta-Turnu Severin.

THERMAE DODONE → Geoagiu.

THOLMACH → Tălmaciu.

THOMEST → Tomeşti (3).

THYUES → Teiuş.

THYWYS → Teiuş.

TIA MARE, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Romanați, pe cursul inf. al Oltului; 4 670 loc. (1 ian. 2011): 2 373 de sex masc. şi 2 297 fem. Morărit; produse de panificație. Pomicultură; legumicultură; floricultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, sfeclă de zahăr, legume etc. Pe terit. com. au fost identificate urmele unei aşezări rurale romane, cunoscută sub numele *Antonina* şi ale unui punct fortificat roman datând din sec. 2–3. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (ante 1845) şi „Sfântul Haralambie" (1895), în satele Potlogeni şi Tia Mare. Muzeu.

TIASON → Tinosu.

TIBISCUM → Caransebeş.

TIBISCUS, denumirea geto-dacă a râului Timiş, de la care a derivat şi denumirea localit. antice *Tibiscum.*

TICHILEŞTI, com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Câmpiei Brăilei, pe stg. Dunării; 3 771 loc. (1 ian. 2011): 1 905 de sex masc. şi 1 866 fem. Morărit. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, pepeni ş.a. Sere legumicole. Ferme de creştere a ovinelor, bovinelor şi porcinelor. Pescuit. În satul Tichileşti, înființat în 1810 şi numit inițial *Frumuşica,* se află biserica având hramul „Sfinții Voievozi" (1852–1854).

TICUŞU, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Pod. Hârtibaciului; 1 001 loc. (1 ian. 2011): 507 de sex masc. şi 494 fem. Reşed. com. **T.** este satul *Ticuşu Vechi.* Expl. lemnului. Culturi de cereale, cartofi ş.a. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Cobor, menționat documentar, prima oară, în 1206, se află o cetate țărănească cu biserică de incintă datând din sec. 13, cu unele refaceri gotice din sec. 16 (azi biserică reformată), iar în satul Ticuşu Vechi, atestat documentar în 1373, există o biserică din sec. 15, azi biserică

evanghelică, cu unele intervenţii din sec. 19, situată în interiorul unei cetăţi.

TICVANIU MARE, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Caraşului cu Dealurile şi M-ţii Dognecei, pe râul Caraş; 2 072 loc. (1 ian. 2011): 1 051 de sex masc. şi 1 021 fem. Haltă de c.f. (în satul Ticvaniu Mic). Prelucr. lemnului. Morărit; produse de panificaţie. Apicultură. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Ticvaniu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1437, se află biserica având hramul „Învierea Domnului" (1772–1774, pictată în 1847), iar în satul Cârnecea, atestat documentar în 1597, există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1834, pictată în 1836).

TIFĂRIA GUTÂIULUI → Creasta Cocoşului.

TIGVENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în partea de V a Dealurilor Argeşului, în depresiunea omonimă, la poalele de V ale Culmii Tămaşu, pe râul Topolog; 3 497 loc. (1 ian. 2011): 1 662 de sex masc. şi 1 835 fem. Nod rutier. Centru pomicol (pruni, meri, peri, nuci). Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1816) şi „Sfântul Nicolae" (1884), în satele Bălteni şi Bârseştii de Sus.

TIHA BÂRGĂULUI, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de S-SV ale M-ţilor Bârgău, pe râurile Bârgău şi Leşu; 6 416 loc. (1 ian. 2011): 3 291 de sex masc. şi 3 125 fem. Prelucr. lemnului. Agroturism. În satul Tiha Bârgăului, menţionat documentar, prima oară, în 1386, are loc anual (din 1969), în luna febr., manifestarea folclorică „Alaiul nunţilor de pe Bârgău", sărbătoare ce se ţine concomitent şi în celelalte localităţi de pe Valea Bârgăului. În satul Piatra Fântânele se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), cu biserica „Naşterea Maicii Domnului" construită în anii 1928–1929. Mănăstirea a fost desfiinţată de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1994. Atelier de pictură.

TIHUŢA, pas de înălţime în partea de N a Carpaţilor Orientali, în SE M-ţilor Bârgău, pe cumpăna de ape dintre văile râurilor Bârgău şi Dorna, la 1 201 m alt. Este străbătut de o şosea modernizată care asigură legătura între municipiul Bistriţa şi municipiul Vatra Dornei, respectiv între Transilvania şi Moldova. Aici se află complexul turistic „Dracula". Pasul **T.** mai este cunoscut şi sub denumirea de Pasul *Bârgău.*

TILEAGD, com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în partea de E a Depr. Oradea, pe cursul inf. al râului Crişu Repede, la poalele de S ale Dealurilor Oradei şi cele de N ale Dealurilor Pădurii Craiului; 7 165 loc. (1 ian. 2011): 3 532 de sex masc. şi 3 633 fem. Staţie de c.f. (în satul Tileagd). Nod rutier. Expl. de balast. Hidrocentrală (18 MW), dată în folosinţă în 1989. Producţie de mobilă şi cherestea, de cărămizi, ţigle, bolţuri, covoare manuale şi de produse de panificaţie. Morărit. Viticultură. În satul Poşoloaca, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294, se află o biserică din sec. 14 (azi biserică reformată-calvină), cu picturi murale interioare şi exterioare din sec. 14 şi 15. Biserica a fost supusă unor transformări în 1507, iar în 1793 i s-a adăugat un turn în stil baroc. Tot în satul Poşoloaca mai există o biserică reformată-calvină datând din anul 1715, iar în satul Tilecuş, atestat documentar în 1552, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1783–1785, cu picturi realizate pe pereţii interiori în 1793 de zugravul Mihai Paholsek). În satul Tilecuş mai există o biserică ortodoxă zidită în anii 1936–1938, în stil bizantin, cu picturi murale interioare originare, iar în satul Tileagd, menţionat documentar în 1256, există o biserică din 1507 (azi biserică reformată), în stil goltic, şi castelul „Teleki" (ante 1848). În satul Bălaia, atestat documentar în 1622, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1832), cu picturi murale interioare originare, recondiţionate în 1935, iar biserica a fost reparată în 1928. Satul Tileagd a fost stăpânit de turci în perioada 1660–1692 şi de Imperiul habsburgic între 1692 şi 1918.

TILIŞCA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Depr. Sibiu, în Mărginimea Sibiului, la poalele de N ale M-ţilor Cindrel, în zona de contact cu Pod. Secaşelor, pe râul Tilişca; 1 610 loc. (1 ian. 2011): 768 de sex masc. şi 842 fem. Haltă de c.f. (în satul Tilişca). Expl. şi prelucr. lemnului. Prelucr. lânii şi a pieilor. Producţie de telemea din lapte de oaie şi de cojoace ciobăneşti, lungi, din blană de oaie. Renumit centru de ţesături populare, de ceramică populară şi de icoane pe sticlă. Culturi de grâu şi porumb. Pomicultură (meri, pruni, nuci). Creşterea ovinelor. Expoziţia muzeală „Vasile Dobrian", în satul Rod, cu colecţii de pictură şi grafică. Muzeu etnografic inaugurat în anul 2003, în satul Tilişca. Pe terit. satului Tilişca au fost descoperite (1959–1960), pe Dealul Cătănaş, vestigiile unei aşezări care a fost locuită de la sf. Epocii bronzului (sec. 14–12 î.Hr.) şi până în „La Tène-ul" dacic (sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr.). Cetatea geto-dacică de aici (sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr.) era fortificată cu val de pământ şi cu două turnuri construite din piatră şi cărămidă. În perimetrul ei au fost găsite 14 matriţe monetare din bronz, cu ajutorul cărora se realizau imitaţii perfecte de denari romani republicani. În apropierea cetăţii au fost identificate morminte dacice de incineraţie, cu inventar alcătuit din piese de argint. În anii 1963–1965 au fost identificate, pe Dealul Cetate, vestigiile unei cetăţi medievale. În satul Tilişca, menţionat documentar, prima oară, în 1366, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" construită în 1782 pe locul unei biserici din lemn care data din 1684. Biserica a fost pictată în 1793 şi repictată în ulei în 1937 de Laurenţiu Moldovan. Tot în satul Tilişca există biserica „Sfântul Nicolae" (1843) care a aparţinut comunităţii greco-catolice până în 1948.

TIMESES → Timiş (2).

TIMESWAR → Timişoara (2).

TIMIŞ 1. Câmpia Timişului, unitate joasă de relief (80–95 m alt.) în extremitatea vestică a României (la graniţa cu Serbia), parte componentă a Câmpiei de Vest, delimitată de Câmpia Mureşului (la NV), Câmpia Vingăi (la N), prelungirile Pod. Lipovei (la NE), Câmpia Lugojului (la E) şi Câmpia Bârzavei (la SE). Extinsă sub forma unui triunghi cu vârful spre Câmpia Lugojului şi latura mare de-a lungul graniţei cu Serbia, **C.T.** se înscrie pe o arie de subsidenţă puternică, marcată de marea grosime pe care o au aici depozitele cuaternare (862 m în arealul com. Giulvăz). Scufundarea lentă din zonele Timişului inferior explică prezenţa unor aluviuni vechi (şi chiar a unor formaţiuni loessoide) sub cuvertura de aluviuni recente, împrăştiate de revărsările râurilor până în vremuri istorice. **C.T.** s-a format aşadar atât prin acţiunea revărsărilor râurilor, care au împrăştiat aluviunile lor, cât şi prin

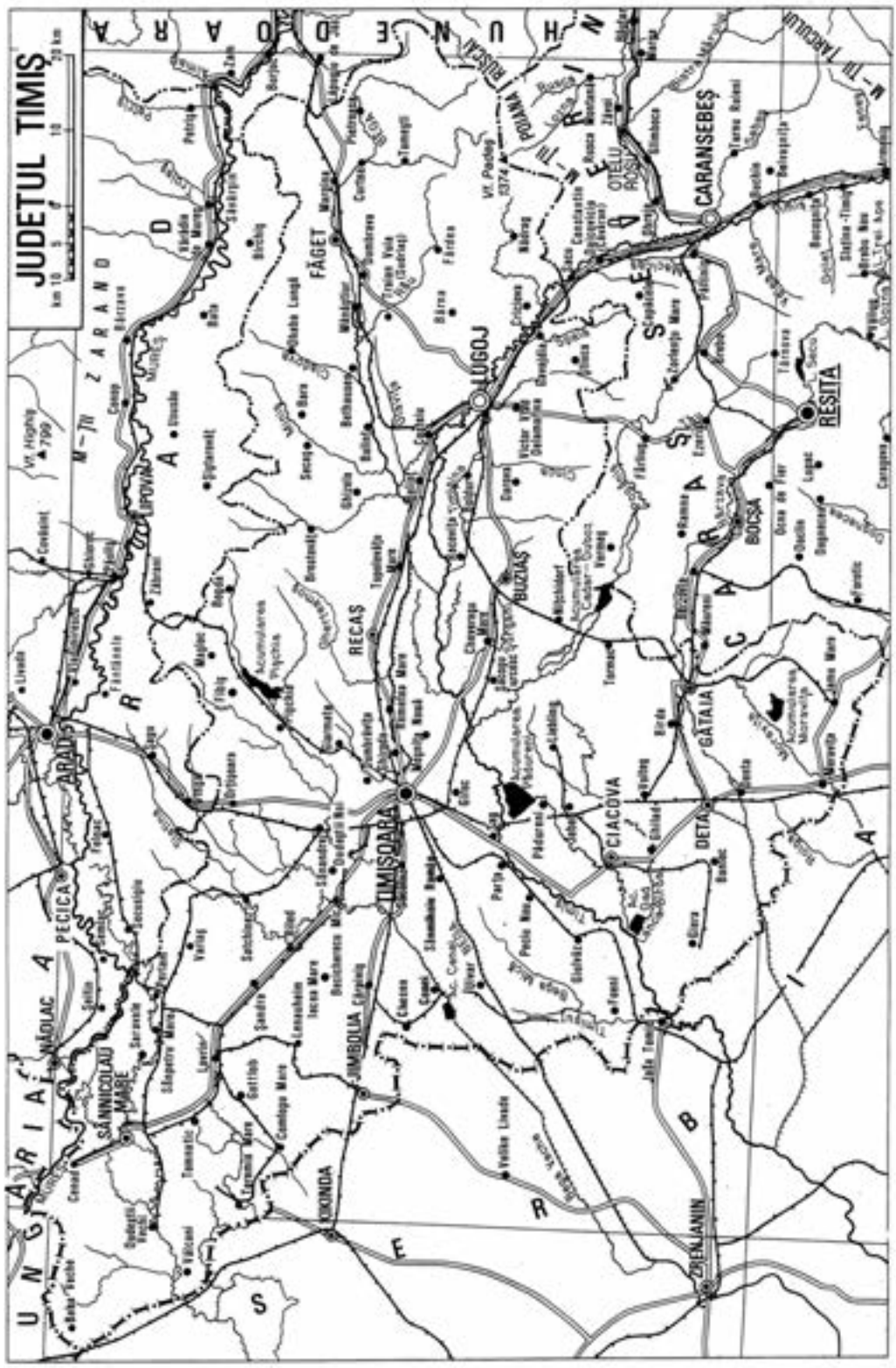
JUDEŢUL TIMIŞ
ARAD
TIMIŞOARA
LUGOJ
CARANSEBEŞ
REŞIŢA
BUZIAŞ
RECAŞ
FĂGET
SĂNNICOLAU MARE
JIMBOLIA
PECICA
CIACOVA
GĂTAIA
DETA
BOCŞA
OTELU ROŞU
ORŞOVA
ORŞOVA
ORŞOVA

acțiunile de divagări, destul de recente, ale cursurilor râurilor Mureş, Bega, Timiş, Bârzava, atrase periodic de mişcările de subsidență din zonele Timişului inferior, care au generat brațe părăsite, belciuge, meandre, mlaştini şi numeroase forme negative ce alcătuiesc relieful minor. Această câmpie joasă, inundabilă, cu pânza freatică foarte aproape de supr., care facilita în trecut apariția şi menținerea numeroaselor zone mlăştinoase, a fost supusă permanent (începând din sec. 18 şi până în sec. 20) unor ample lucrări de ameliorare (construirea canalului Bega, îndiguiri, desecări etc.), care au permis transformarea ei într-un teren agricol foarte roditor. **C.T.** se subdivide în trei subunități: *Câmpia Timişoarei, Câmpia Beregsăului* şi *Câmpia Banlocului.*

2. Râu în SV României (în Banat), afl. stg. al Dunării pe terit. Serbiei, în aval de Belgrad; 350 km, din care 242 km pe terit. României; supr. bazinului: 5 795 km^2. Izv. de pe versantul de E-NE al M-ților Semenic, de sub vf. Semenic, de la 1 135 m alt., având în sectorul montan o vale axată (pe direcție NV-SE, până la Teregova) pe şisturi cristaline şi un curs vijelios, cu căderi de pantă ce variază între 20 şi 37‰. În arealul satului Teregova, valea **T.** îşi schimbă brusc direcția de curgere către N, făcând un cot puternic (90°), înscriindu-se pe o vale de tip „culoar" care, împreună cu valea Cernei, îndreptată către S, formează Culoarul Timiş-Cerna ce separă Carpații Meridionali (în E) de sudul Carpaților Occidentali (în V). După ce scapă din Cheile Armenişului, valea râului **T.** se lărgeşte treptat, cursul său capătă un caracter accentuat de divagare, dar cu pante relativ mari, ce variază între 4 şi 9,9‰. Culoarul **T.** se termină în aval de Caransebeş, unde divagarea se accentuează în condițiile unei pante medii ce scade la 1,6‰ între Caransebeş şi Lugoj. În aval de com. Sacu (jud. Caraş-Severin), unde râul înregistrează un debit mediu multianual de 34 m^3/s, apele **T.** îşi croiesc o vale largă printre piemonturile bănățene, ce se continuă sub forma unui uriaş arc de cerc cu convexitatea spre N, drenând Câmpia Lugojului şi Câmpia Timişului cu o pantă medie ce variază între 0,35 şi 0,8‰ şi care determină o intensă meandrare. În zonele de câmpie, lunca **T.** se lărgeşte mult, depăşind uneori 3 km lățime, iar valorile debitului mediu multianual cresc de la 37,1 m^3/s (la Lugoj) la 41,9 m^3/s (la stația hidrologică de la Şag). În aval de com. Coşteiu, râul **T.** a fost îndiguit în sec. 19 pentru a se reduce pericolul de inundații. Totodată, râul **T.** este legat de râul Bega prin două canale: Coşteiu-Chizătău (prin care se suplimentează râul Bega cu apă din Timiş, la ape mici) şi Topolovățu Mare-Hitiaş, în aval de primul canal, prin care se descarcă Bega, la ape mari, în **T.** Aceste canale permit reglarea reciprocă a regimurilor hidrologice ale celor două râuri. Afl. pr.: Râu Rece, Feneş, Bistra (pe dr.), Goleț, Valea Mare, Spaia, Cinca, Şurgani, Pogăniş, Timişu Mort, Bârzava (pe stg.). În Antichitate, geto-dacii îl denumeau *Tibiscus* sau *Timeses.*

3. Râu în SE jud. Braşov, afl. dr. al râului Ghimbăşel (bazinul Oltului); 31 km. Izv. din S Masivului Piatra Mare, din apropirea pasului Predeal şi, după ce ocolește poalele de SV ale Masivului Piatra Mare, se înscrie pe direcție de curgere N şi apoi NV, separând printr-un sector de vale îngustă, extrem de pitoresc, Masivul Piatra Mare (în E) de Masivul Postăvaru (în V). Cunoscut şi sub numele de *Timişu Sec.* Valea **T.** reprezintă o atractivă zonă turistică (aici se află stațiunea climaterică *Timişu de Sus*), aflată în continuarea către N a vestitei zone turistice a Văii Prahovei. Pe cumpăna de ape dintre văile Timişului şi Prahovei se află pasul Predeal.

4. Județ în extremitatea de V a României, în Banat, situat în bazinul inf. al râului Timiş, la granița cu Serbia şi Ungaria, între 45°11' şi 46°11' latitudine N şi 20°16' şi 22°23' longitudine E, limitat de jud. Arad (N), Hunedoara (E), Caraş-Severin (SE şi S) şi de Serbia (S şi V) şi Ungaria (NV). *Supr.*: 8 697 km^2 (3,65% din supr. țării), cel mai mare județ al României. *Populația* (1 ian. 2011): 678 347 loc. (3,2% din populația țării), din care 325 273 loc. de sex masc. (48,0%) şi 353 074 loc. de sex fem. (52,0%). *Populația urbană:* 418 109 loc. (61,6%); *rurală:* 260 238 loc. (38,4%). *Densitatea:* 77,6 loc./km^2. *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 80,6% români, 5,2% maghiari, 2,1% rromi, 1,5% sârbi, 1,2% germani, 0,9% ucraineni, 0,7% bulgari, 0,2% slovaci, apoi italieni, evrei, croați, turci ş.a. *Reşed.*: municipiul Timişoara. *Oraşe:* Buziaş, Ciacova, Deta, Făget, Gătaia, Jimbolia, Lugoj (municipiu), Recaş, Sânnicolau Mare. *Comune:* 89. *Sate:* 313 (din care 28 sate aparțin oraşelor şi municipiilor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor:* 2.

Relief predominant de câmpie (peste 85%), în cadrul căreia se evidențiază o zonă de câmpie joasă (80–100 m alt.), cu terenuri mai umede, în partea central-vestică şi nord-vestică (Câmpia Timişului şi Câmpia joasă a Mureşului, respectiv Câmpiile Arancăi şi Jimboliei) şi o reg. de câmpie mai înaltă (100–200 m alt.) sau câmpie piemontană, formată prin îngemănarea glacisurilor, în părțile de N, E şi SE ale jud. **T.** (Câmpia Vingăi, Câmpia Lugojului, Câmpia Bârzavei). Arealul de N-NV al jud. **T.** este ocupat de prelungirile sudice ale Pod. Lipovei, iar cel de E şi SE, de Dealurile Lugojului, Dealurile Pogănişului şi Dealurile Dognecei. În extremitatea de E a jud. **T.** se află prelungirile de V şi SV ale M-ților Poiana Ruscăi, care culminează în vârfurile Padeş (1 374 m alt.) şi Rusca (1 355 m), ce străjuiesc, deopotrivă, județele Timiş, Caraş-Severin şi Hunedoara.

Clima are caracter temperat-continental moderat, cu veri calde şi ierni blânde datorită atât influențelor maselor de aer oceanice (dinspre V) şi mediteraneene (dinspre S şi SV), cât şi a faptului că peste 85% din terit. jud. **T.** aparține ținutului cu climă de câmpie (restul de c. 15% se încadrează zonei cu climă de dealuri şi munte). Datorită uniformității mari a reliefului, temp. medii anuale sunt slab diferențiate pe terit. jud. **T.**, acestea atingând valori de c. 11°C în câmpie (10,7°C la Jimbolia şi Timişoara şi 10,8°C la Sânnicolau Mare) şi de c. 2°C în zonele deluroase. Temp. max. absolută (42,5°C) a fost înregistrată la Jimbolia (1 iul. 1950), iar temp. minimă absolută (–35,3°C) la Timişoara (24 ian. 1963). Precipitațiile medii multianuale însumează cantități crescânde de la V la E, respectiv 569 mm la Jimbolia, 620,6 mm la Timişoara, 734 mm la Făget şi peste 1 200 mm pe crestele M-ților Poiana Ruscăi. Vânturile predominante bat dinspre N (16,9%), E şi NV (15%) şi SV (10,6%), cu viteze medii anuale cuprinse între 1,2 şi 3,8 m/s.

Rețeaua hidrografică, reprezentată prin câteva cursuri pr. (Timiş, Mureş – la limita de NV a jud., pe o distanță de 42 km, Bega, Aranca, Bârzava, Bega Veche), care colectează numeroşi afl. mai mici, se caracterizează printr-o orientare generală

de curgere E-V, prin densitate mică (între 0,1 km/km² în zona de câmpie şi 0,9 km/km² în reg. de deal şi munte), prin curgere lentă şi meandrată, debite mici, dar cu variaţii mari de nivel şi printr-o stabilitate scăzută a albiei, fapt ce a determinat un proces continuu de regularizare, canalizare şi rectificare a cursurilor (ex. canalizarea râurilor Bega, Bega Veche, Bârzava ş.a.). Lacurile naturale, cu supr. şi adâncimi mici, sunt reprezentate prin complexul lacustru din arealul com. Satchinez (40 ha; 1,5 m ad.), format din lacurile Satchinez, Cotu Morii, Verbunci, Râtu Mare, Râtu Lişului şi mlaştinile Râtu Dutin şi Râtu Mărăşeşti, precum şi prin cele două lacuri din perimetrul com. Becicherecu Mic (unul de 33 ha şi altul de 13 ha), balta Petra (15 ha) din com. Jebel ş.a.

Vegetaţia naturală, puternic influenţată de activităţile umane, se caracterizează prin prezenţa pe scară restrânsă a plantelor de silvostepă şi printr-o frecvenţă mai mare a vegetaţiei hidro- şi higrofile în câmpiile joase şi lunci cu exces de umiditate. Extinsele culturi agricole din câmpie alternează cu mici supr. de pajişti secundare dominate de asociaţii de păiuşuri (*Festuca valesiaca, Festuca sulcata, Festuca pseudovina*) în amestec cu peliniţă (*Artemisia austriaca*) ş.a. Pădurile de foioase, alcătuite din stejar (*Quercus robur*), cer (*Quercus cerris*) şi gârniţă (*Quercus frainetto*), ocupă insular sau pe supr. compacte Pod. Lipovei, Dealurile Lugojului şi Pogănişului şi parţial Câmpia Gătaiei. În extremitatea de E a jud. **T.** se întâlnesc păduri de gorun (*Quercus petraea*) în amestec cu cer (*Quercus cerris*), păduri de fag (*Fagus silvatica*) în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*), iar pantele superioare ale M-ţilor Poiana Ruscăi sunt acoperite cu păduri de molid, în amestec cu brad şi fag.

Fauna, adaptată condiţiilor de relief şi de vegetaţie, cuprinde specii de stepă (iepuri, popândăi, dihori, şoareci de câmp, cârtiţe, dumbrăvenci, prepeliţe, potârnichi, ciocârlii, grauri, şopârle, diferite insecte), de pădure (căprioare, veveriţe, urşi, lupi, vulpi, mistreţi, cerbi, pisici sălbatice, pârşi, gaiţe, salamandre ş.a.) şi de apă (stârci, raţe, gâşte, berze, broaşte şi o diversitate mare de peşti, ca ştiuca, mreana, carasul, somnul, bibanul, crapul ş.a.).

Resursele naturale: zăcăminte de lignit (Sinersig), petrol (Teremia Mare, Şandra, Satchinez, Dudeştii Vechi, Variaş, Călacea), min. de fier (Fărăşeşti, Luncani, Jdioara) şi de mangan (Pietroasa). Expl. de argilă (Jimbolia, Biled, Cărpiniş, Deta, Lugoj, Sânnicolau Mare, Boteşti), nisip metalurgic (Coşava, Brăneşti, Jupâneşti), nisip cuarţos (Jupâneşti, Făget, Gladna Română, Groşi, Zolt), bazalt (Lucareţ, Şanoviţa), calcar (Luncani, Tomeşti) ş.a. O categorie aparte o reprezintă pădurile (109 059 ha, la sf. anului 2007) şi izv. cu ape minerale de la Buziaş, Călacea, Ivanda, Bogda ş.a.

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în diferite puncte de pe terit. jud. **T.** au scos la iveală vestigii materiale care atestă existenţa unor aşezări ale omului primitiv atât în Paleoliticul superior (Periam, Românești, Tomnatic ş.a.), cât mai ales în Neolitic (Timişoara, Cenad, Sânnicolau Mare, Giroc, Chişoda, Parţa, Lugoj, Dudeştii Vechi ş.a.) şi în epocile bronzului (Periam, Lugoj, Sânnicolau Mare) şi fierului (Timişoara, Cenad, Cruceni, Suseni, Lugoj ş.a.). Urme ale culturii materiale geto-dacice (milen. 1 î.Hr.) au fost identificate la Timişoara, Remetea Mare, Sânnicolau Mare, iar prezenţa stăpânirii romane s-a făcut simţită în peste 50 de localit. (printre altele, la Cenad şi Sânnicolau Mare au staţionat câte un detaşament al *Legiunii a XIII-a Gemina,* în jurul cărora s-au dezvoltat câte o aşezare civilă romană). În perioada migraţiilor popoarelor barbare (sec. 3–7), populaţia autohtonă, sedentară, a reuşit să supravieţuiască presiunii valurilor de triburi aflate în trecere sau aşezate vremelnic pe aceste meleaguri, aşa cum dovedesc vestigiile descoperite în unele aşezări (Pişchia, Satchinez, Lovrin, Remetea Mare, Cenad, Sânnicolau Mare, Buziaş ş.a.). Terit. actual al jud. **T.** a cunoscut o feudalizare timpurie, înaintea celorlalte provincii româneşti, fapt dovedit de izvoarele scrise ale vremii (*Gesta Hungarorum* a lui Anonymus, *Legenda Sfântului Gerhard*) care amintesc de existenţa aici (în sec. 9-10) a unui voievodat românesc condus de Glad şi apoi de urmaşul său Ahtum – voievozi care au opus o dârză rezistenţă armatelor regale maghiare de cotropire. Începând cu sec. 10 se fac primele menţiuni documentare ale unor aşezări stabile pe terit. actualului judeţ, printre care *Urbs Morisena* (azi Cenad, sec. 10), *Castrum Timisensis* (azi Timişoara, 1177), Ghilad (1212), Bobda (1221), Ivanda (1221) Sânnicolau Mare (1247), Beba Veche (1247), Belinţ (1285), Giera (1322), *Sacerdos de Lucas* (azi Lugoj, 1334) etc. La începutul sec. 16, ţinuturile timişene au fost cuprinse de valul răscoalei ţărăneşti condusă de Gheorghe Doja, în apropiere de Timişoara desfăşurându-se (15 iul. 1514) bătălia decisivă, în timpul căreia răsculaţii au fost înfrânţi de armata voievodului Ioan Zápolya. Datorită dezmembrării regatului feudal maghiar, în urma înfrângerii de la Mohács (1526), Banatul s-a desprins de Ungaria şi s-a alipit Transilvaniei, dar în 1552 a fost cuerit de turci şi transformat în paşalâc, cu sediul la Timişoara. În urma Războiului turco-austriac (1716–1718), încheiat cu Pacea de la Passarowitz (21 iul. 1718), Banatul (inclusiv terit. actual al jud. **T.**) a căzut sub stăpânira Imperiului Habsburgic, fiind organizat şi administrat ca domeniu al Coroanei timp de două secole. În perioada următoare au avut loc intense colonizări (peste 60 000 de imigranţi germani) efectuate în trei etape: carolingiană (1718–1736), terezian (1740–1780) şi josephinian (1782–1787). Ca urmare a înrăutăţirii situaţiei populaţiei româneşti, în anii 1737 şi 1788 au avut loc puternice răscoale ţărăneşti antihabsburgice, reprimate sângeros. În 1778, cedând insistenţelor nobilimii maghiare, împărăteasa Maria Tereza a aprobat împărţirea Banatului în comitate (după sistemul maghiar), iar în 1779, părţile centrală, de N şi NV ale Banatului (comitatele Caraş, Timiş şi Torontal) au fost încorporate Ungariei, partea de S a acestuia fiind militarizată şi rămânând sub administraţia Curţii de la Viena. Revoluţia de la 1848 a cuprins şi ţinuturile timişene, când pe Câmpia Libertăţii de lângă Lugoj au avut loc două adunări populare (la 4/16–5/17 mai şi 15/27 iun. 1848) în cadrul cărora Eftimie Murgu a expus programul Revoluţiei şi s-a hotărât înfiinţarea unei armate populare române. La 26 ian./7 febr. 1869, mai mulţi fruntaşi politici ai românilor din Banat şi Ungaria au organizat, la Timişoara, o conferinţă, în cadrul căreia s-a hotărât întemeierea Partidului Naţional al Românilor din Banat şi Ungaria, condus de Alexandru Mocioni, care avea ca obiectiv principal să ducă o luptă politică activă pentru dobândirea unor drepturi naţionale şi sociale. Unirea „necondiţionată şi pentru totdeauna" a tuturor provinciilor româneşti într-un singur stat naţional, marcată

de Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, de la 1 dec. 1918, a creat condiţiile favorabile dezvoltării pe multiple planuri ale jud. **T.** Integrat organic în procesul de dezvoltare social, economic, cultural, ştiinţific etc. a României reîntregite, jud. **T.** (numit Timiş-Torontal, cu o supr. de 7 600 km^2, 13 plăşi, două oraşe şi 243 sate) a devenit, în perioada interbelică, unul dintre judeţele cu pondere mare în economia naţională. Amputarea teritorială a României, ca urmare a Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940, a determinat organizarea pe terit. judeţului **T.** a unor puternice acţiuni de protest. După 1945, judeţul a fost supus reformelor politico-ideologice şi economico-sociale impuse de regimul comunist. Nemulţumirile, acumulate în perioada celor 45 de ani de comunism, au atins apogeul la mijlocul lunii dec. 1989, când municipiul Timişoara a devenit centrul evenimentelor din 16-22 dec. 1989, care apoi s-au extins cu repeziciune şi în alte oraşe mari ale ţării. În acel interval de şase zile, în oraş au avut loc adevărate masacre comise de forţele armate şi de securitate (96 de morţi şi sute de răniţi), **T.** devenind un loc de martiriu, dar în acelaşi timp primul oraş liber (declarat la 17 dec. 1989) al României. Revenind la configuraţia jud. **T.**, acesta a fost desfiinţat prin Legea nr. 5 din 8 sept. 1950 (până atunci purtând numele Timiş-Torontal, cu o supr. de 7 600 km^2, 13 plăşi, două oraşe – Timişoara şi Lipova, şi 243 sate) şi s-a înfiinţat regiunea Timişoara, cu reşed. la Timişoara, care în 1956 a fost transformată în regiunea Banat (21 800 km^2, 12 raioane, 16 oraşe şi câteva sute de sate), iar prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968 a redevenit judeţ, cu o supr. de 8 697 km^2 (cel mai mare din ţară), zece oraşe (din care două sunt municipii), 89 comune şi 313 sate.

Economia, cu un grad ridicat de dezvoltare a tuturor ramurilor sale şi o diversificare accentuată a activităţilor, se caracterizează printr-un proces permanent de adaptare la cerinţele economiei de piaţă, apărute după dec. 1989, în cadrul ei activând numeroase societăţi comerciale cu capital integral sau parţial de stat, societăţi comerciale cu capital privat străin sau societăţi comerciale private cu capital mixt (străin şi românesc).

Industria, dezvoltată şi amplasată atât în centrele urbane, precum şi în unele aşezări rurale, reprezintă ramura pr. a economiei jud. **T.**, unele dintre ele cu ponderi importante la realizarea producţiei globale industriale a judeţului şi chiar a ţării (ca de ex. ind. constr. de maşini, chimică, pielăriei şi încălţămintei, textilă ş.a.). Pr. produse industriale realizate de întreprinderile timişene sunt: excavatoare gigant pentru expl. cărbunelui la suprafaţă, poduri rulante, tractoare, autocisterne, maşini agricole, autovehicule, material rulant feroviar şi rutier, tramvaie, utilaje miniere şi pentru construcţii, remorci pentru tractoare, macarale, echipamente frigorifice şi de ventilaţie, compactoare, motoare Diesel, centrale telefonice, utilaje şi piese de schimb pentru ind. textilă şi ind. pielăriei, utilaje pentu ridicat şi transportat, caroserii, tablă subţire, maşini de gătit, sobe de încălzit, microcalculatoare, baterii, reşouri electrice, aspiratoare, obiecte pentru iluminat, aparate şi instrumente optice, materiale fotografice etc. (Timişoara, Lugoj, Nădrag), mobilă, cherestea, placaje, furnire, chibrituri, rechizite şcolare (Timişoara, Deta, Lugoj, Sânnicolau Mare, Mănăştiur, Peciu Nou, Gătaia, Făget, Margina ş.a.), încălţăminte (renumitele produse „Guban"), piele artificială, obiecte de îmbrăcăminte din blană şi piele, confecţii, tricotaje, pălării, ţesături de in şi cânepă, fire de mătase naturală şi artificială, cărămidă şi ţiglă, prefabricate de beton, ceramică fină, produse cosmetice şi de marochinărie, nasturi, folii, tuburi şi plăci din material plastic, detergenţi, lacuri şi vopsele, spume poliuretanice, preparate din carne şi lapte, conserve, paste făinoase, dulciuri (produsele „Kandia"), ţigarete, bere, lapte praf, zahăr, ulei vegetal, jucării etc. (Timişoara, Jimbolia, Lugoj, Deta, Făget, Buziaş, Sânnicolau Mare, Periam, Biled, Recaş, Jebel ş.a.).

Agricultura, favorizată de prezenţa unor întinse terenuri arabile şi de un procent ridicat de privatizare, reprezintă a doua ramură a economiei jud. **T.**, furnizând un bogat şi variat sortiment de produse agro-alimentare. La sf. anului 2007, jud. **T.** ocupa locul 1 pe ţară în ceea ce priveşte mărimea supr. agricole (699 470 ha) şi a terenurilor arabile (530 781 ha). În anul 2007, fondul frunciar al jud. **T.** era format din 699 470 ha terenuri gricole (din care 686 470 ha, respectiv 98,1% în proprietate privată), 109 059 ha păduri, 15 744 ha acoperite cu ape şi bălţi şi 45 362 ha terenuri acoperite cu construcţii, căi de comunicaţie ş.a. În acelaşi an, din totalul supr. agricole (699 470 ha), 530 781 ha (75,9%) reveneau terenurilor arabile (locul 1 pe ţară), 125 504 ha păşunilor naturale, 29 482 ha fâneţelor naturale, 9 246 ha livezilor şi pepinierelor pomicole şi 4 457 ha viilor şi pepinierelor viticole. În anul 2007, terenurile arabile, cu un potenţial productiv rididat, erau cultivate cu grâu şi secară (139 008 ha, locul 3 pe ţară, după jud. Dolj şi Teleorman), porumb (101 609 ha), plante uleioase (62 689 ha), floarea-soarelui (33 539 ha) plante furajere (24 998 ha), soia (23 944 ha), orz şi orzoaică (23 043 ha, locul 2 pe ţară, după jud. Constanţa), legume (12 926), ovăz (12 416 ha), cartofi (12 268 ha), leguminoase pentru boabe, plante textile, plante medicinale etc. Legumicultura se caracterizează prin varietatea sortimentelor (ardei, tomate, castraveţi, varză, ceapă, usturoi ş.a.) şi prin producţii timpurii obţinute în sere. În anul 2007, jud. **T.** a obţinut cea mai mare producţie de cereale boabe din ţară (783 249 tone, din care 297 280 tone porumb, 405 771 tone grâu şi secară, 55 498 tone orz şi orzoaică, 15 758 tone ovăz), datorită condiţiilor pedo-climatice favorabile, precum şi a folosirii mijloacelor mecanizate (10 426 tractoare, locul 1 pe ţară, revenind 50,9 ha teren arabil la un tractor, 8 456 pluguri pentru tractor, 5 480 semănători mecanice, 2 644 cultivatoare mecanice ş.a.), a substanţelor chimice de combatere a dăunătorilor, a îngrăşămintelor chimice, a sistemelor de irigaţii etc. Pomicultura, bine dezvoltată în Pod. Lipovei şi în zona Dealurilor Lugojului şi Pogănişului, furnizează sortimente diverse de fructe. În anul 2007, din totalul producţiei de fructe (35 375 tone, din care 35 344 tone, respectiv 99,9%, obţinute în sectorul privat), 15 088 tone reveneau prunelor, 13 746 tone merelor, apoi perelor, piersicilor, cireşelor şi vişinelor, caiselor ş.a. Viticultura este semnalată în majoritatea comunelor din zonele de câmpie şi de dealuri (podgoriile Teremia Mare, Recaş, Buziaş, Giarmata, Silagiu ş.a.), având sortimente dominante din soiurile Riesling italian, Muscat-Ottonel, Muscat-Hamburg ş.a., a căror producţie s-a ridicat, în anul 2007, la 16 424 tone. Producţia mare de cereale, extinsele supr. cu păşuni şi fâneţe naturale, predominarea activităţilor particulare în sectoarele zootehnice ş.a., au determinat ca la începutul anului 2008, jud. **T.** să dispună

de 61 642 capete bovine (cu efective predominante din rasa Bălţata românească), 579 010 capete porcine (în special rasa Marele Alb de Banat), locul 1 pe ţară, 522 289 capete ovine (Spancă, Ţigaie, Merinos, Ţurcană), locul 1 pe ţară, de la care s-au obţinut 1 037 tone lână (locul 3 pe ţară, după jud. Sibiu şi Constanţa), 18 308 capete caprine şi 15 645 capete cabaline. Avicultură (1 987 363 capete); apicultură (27 007 familii de albine). Sericicultura are o bogată şi îndelungată tradiţie în jud. **T.** datorită condiţiilor favorabile de cultură a dudului (în special în zonele Lugoj, Ciacova, Jebel, Gătaia, Sacoşu Turcesc ş.a.).

Căile de comunicaţie, cu rol hotărâtor în asigurarea legăturilor de transport între diferitele localităţi, se caracterizează printr-o distribuţie relativ uniformă şi printr-o densitate mare, la care se adaugă prezenţa unor segmente ale magistralelor naţionale rutiere sau de c.f. şi a unor puncte de vamă, fapt ce le sporesc importanţa. La sf. anului 2007, reţeaua liniilor de c.f., organizată din a doua jumătate a sec. 19 (linia Jimbolia–Timişoara construită în 1857), măsura 795 km (locul 1 pe ţară), din care 113 km linii electrificate, cu o densitate de 91,4 km/1 000 km^2, ceea ce reprezintă dublul densităţii medii pe ţară, care este de 45,2 km/1 000 km^2. Cele mai importante linii de c.f. de pe terit. jud. **T.** sunt cele două magistrale internaţionale (Bucureşti–Timişoara–Jimbolia–Velika Kikinda–Belgrad şi Bucureşti–Timişoara–Deta– Stamora Germană/ Moraviţa – Belgrad), precum şi magistrala naţională Timişoara–Arad–Oradea, cu o ramificaţie către Carei–Satu Mare–Baia Mare, şi o altă derivaţie către Cluj-Napoca–Vatra Dornei–Suceava–Iaşi. La sf. anului 2007, lungimea totală a drumurilor publice însuma 2 911 km, din care 711 km drumuri modernizate, cu o densitate de 33,5 km/100 km^2 (inferioară mediei pe ţară, care este de 33,9 km/100 km^2). Prezenţa numeroaselor noduri rutiere (Timişoara, Lugoj, Buziaş, Deta, Gătaia, Jimbolia, Sânnicolau Mare, Satchinez ş.a.) asigură o penetrare mare şi diversificată a autovehiculelor în cele mai îndepărtate locuri. Importanţa transportului rutier este amplificată şi de existenţa pe terit. jud. **T.** a unui tronson din şoseaua europeană E 70 (Belgrad–Moraviţa–Timişoara–Caransebeş–Drobeta-Turnu Severin– Craiova– Slatina–Piteşti–Bucureşti–Giurgiu, cu o lungime de 684,5 km pe terit. României), precum şi a şoselei naţionale E 671 (Timişoara–Arad–Oradea, 168,4 km, cu multiple ramificaţii). Transportul aerian de mărfuri şi călători se realizează prin intermediul aeroportului internaţional Timişoara inaugurat la 28 febr. 1964, numit „Traian Vuia" din 6 febr. 2003, situat în com. Ghiroda (→). Traseul canalului Bega asigură transportul naval uşor de mărfuri sau de agrement.

Învăţământ, cultură şi artă. Jud. **T.** se bucură de faima că pe terit. lui a luat fiinţă, în cadrul unui învăţământ organizat, prima şcoală de pe terit. actual al României, respectiv şcoala de la Cenad, întemeiată în jurul anului 1020, pe lângă mănăstirea ortodoxă de aici. Tradiţia instrucţiei publice a continuat şi în secolele următoare, în forme restrânse, în cadrul unor şcoli de tindă de pe lângă biserici şi mănăstiri, dezvoltată şi amplificată atât în timpul ocupaţiei otomane, când la Timişoara funcţiona o universitate musulmană, cât şi după aceea, prin înfiinţarea (în a doua jumătate a sec. 18) a mai multor şcoli în limbile latină, română, germană şi sârbă, sau a unor facultăţi de teologie, de drept, filozofie ş.a. În anul şcolar 2007–2008, în perimetrul jud. **T.** îşi desfăşurau activitatea 67 de grădiniţe de copii, cu 19 699 copii înscrişi şi 1 184 educatori, 140 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 53 008 elevi şi 4 298 cadre didactice, 58 licee, cu 27 347 elevi şi 1 925 profesori, 3 şcoli profesionale, cu 6 271 elevi şi 338 profesori, o universitate de stat (f. 27 sept. 1962, numită după 1990 Universitatea de Vest) şi alte şapte instituţii de învăţământ superior de stat (Universitatea de Medicină şi Farmacie, Universitatea de Ştiinţe Agricole a Banatului, Universitatea Tehnică, Universitatea Ecologică ş.a.) în Timişoara, cu 47 de facultăţi, 50 587 studenţi şi 3 036 profesori. Tot la Timişoara mai funcţionează patru instituţii de învăţământ superior privat, cu 15 facultăţi, 8 687 studenţi şi 179 profesori, iar la Lugoj o Universitate europeană particulară, cu două facultăţi, 1 007 studenţi şi 22 profesori. Educaţia copiilor şi instruirea elevilor se desfăşoară atât în limba română, precum şi în limbile celorlalte minorităţi naţionale. În anul 2007, activităţile culturale, ştiinţifice şi de artă erau susţinute de trei teatre dramatice, un teatru de operă şi balet, un teatru de păpuşi şi marionete, o filarmonică de stat („Banatul", f. 15 apr. 1947), o filială a Academiei Române, care coordonează activitatea mai multor institute de cercetare din domeniile tehnicii, chimiei, lingvisticii, arheologiei, pedagogiei ş.a., un ansamblu de cântece şi dansuri („Banatul"), două posturi locale de radio-emisie („Radio Timişoara", inaugurat la 5 mai 1955 şi „Radio Vest", 1990) cinci posturi de televiziune de stat şi particulare (inaugurate după 1990), un observator astronomic, patru cinematografe, 383 de biblioteci, cu 6 168 000 vol., 276 cămine culturale, zece case de cultură, 11 muzee, cinci galerii de artă, patru societăţi corale, 23 case editoriale de stat şi particulare, numeroase redacţii ale unor cotidiene care apar în limbile română („Renaşterea bănăţeană", „Vest Matinal", „Timişoara"), maghiară („Temesvár Új Szo"), germană („Banater Zeitung") ş.a. Activitatea cultural-artistică este amplificată şi de desfăşurarea anuală, la Timişoara, a Festivalului internaţional de folclor (din 1989) şi a Festivalului dramaturgiei româneşti (din 1991). În anul 2007, activitatea sportivă de pe terit. jud. **T.** se desfăşura în cadrul celor 155 de secţii sportive, cu 4 348 sportivi legitimaţi, 220 antrenori şi 183 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, serviciile de sănătate ale jud. **T.** erau deservite de 16 spitale, cu 5 688 paturi (un pat de spital la 117 locuitori), o policlinică, cinci dispensare, 254 farmacii şi puncte farmaceutice, 594 de cabinete medicale particulare şi 589 cabinete stomatologice privatizate (locul 2 pe ţară, după Bucureşti). În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 2 905 medici (un medic la 229 de locuitori), 877 de medici stomatologi (un medic stomatolog la 760 de locuitori) şi 4 739 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Jud. **T.** prezintă puţine elemente peisagistice de interes turistic (din cauza predominării reliefului de câmpie), dar abundă în obiective istorice, arhitectonice şi culturale de prim rang, situate în majoritatea lor în municipiile Timişoara şi Lugoj, în oraşele Jimbolia şi Sânnicolau Mare, precum şi în unele aşezări rurale ca Lenauheim (hanul de poştă din sec. 18, muzeul memorial „Nikolaus Lenau"), Jdioara/com. Criciova (ruinele unei cetăţi din sec. 13), Margina (mai multe biserici şi ruinele unei cetăţi din sec. 15), Surducu Mic/com. Traian Vuia (muzeul memorial „Traian Vuia"),

Cenad (vestigiile celei mai vechi aşezări monastice din Banat şi ale Cetăţii Morisena), Foeni (conacul familiei Mocioni, 1750), Şemlacu Mic/oraşul Gătaia (mănăstirea „Săraca", sec. 13) ş.a. O atracţie turistică deosebită o prezintă staţiunile balneoclimaterice Buziaş şi Călacea, precum şi parcul dendrologic de la Bazoş/oraşul Recaş (59 ha, cu peste 500 de specii de arbori, ca ienupărul de Virginia, arţarul canadian, nucul american, arborele de abanos, gutuiul japonez ş.a.), rezervaţia ornitologică de la Satchinez, care ocroteşte avifauna formată din c. 25% din speciile păsărilor de apă din România, supranumită şi „Delta Banatului" ş.a. La sf. anului 2007, capacitatea de cazare turistică a jud. **T.** era de 5 724 locuri, distribuite în 49 de hoteluri şi moteluri, un han, un camping, nouă vile, patru tabere pentru copii, 31 de pensiuni turistice urbane, patru pensiuni turistice rurale ş.a. Indicativ auto: *TM.*

Localităţile jud. Timiş
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii		*Satele care aparţin municipiilor*
1. LUGOJ (1334)		1. Măguri (1448) 2. Tapia (1761)
2. TIMIŞOARA (1177)		

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. BUZIAŞ (1321)	1. Silagiu (1462)	1. Bacova (întemeiat în 1783)
2. CIACOVA (1220)		1. Cebza (1333) 2. Macedonia (1334) 3. Obad (1333) 4. Petroman (1333)
3. DETA (1360)		1. Opatiţa (1333)
4. FĂGET (1548)	1. Băteşti (1554) 2. Begheiu Mic (1690–1700) 3. Bichigi (1717) 4. Brăneşti (1514–1516) 5. Bunea Mare (1440) 6. Bunea Mică (1871) 7. Colonia Mică (1913) 8. Jupâneşti (1514–1516) 9. Povârgina (1761) 10. Temereşti (1514–1516)	
5. GĂTAIA (1323)	1. Sculia (1333)	1. Butin (1364) 2. Percosova (1358) 3. Şemlacu Mare (1270) 4. Şemlacu Mic (1404)
6. JIMBOLIA (1332)		
7. RECAŞ (1319)		1. Bazoş (1723) 2. Herneacova (1349) 3. Izvin (1333) 4. Nadăş (1247)* 5. Petrovaselo (1359) 6. Stanciova (1456)
8. SÂNNICOLAU MARE (1247)		

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BALINŢ	1. **Balinţ** (1488) 2. Bodo (1344) 3. Fădimac (1488)
2. BANLOC	4. Târgovişte (1690–1700) 1. **Banloc** (1400) 2. Ofseniţa (1828) 3. Partoş (1333) 4. Soca (1333)

*Sat declarat depopulat în 1992.

3. BARA
1. **Bara** (1367)
2. Dobreşti (1477)
3. Lăpuşnic (1416)
4. Rădmăneşti (1437)
5. Spata (1444)

4. BÂRNA
1. **Bârna** (1514)
2. Boteşti (1464)
3. Botineşti (1514–1516)
4. Drinova (1514–1516)
5. Jureşti (1569)
6. Pogăneşti (1453)
7. Sărăzani (1514–1516)

5. BEBA VECHE
1. **Beba Veche** (1247)
2. Cherestur (1274)
3. Pordeanu (1247)

6. BECICHERECU MIC
1. **Becicherecu Mic** (1232)

7. BELINȚ
1. **Belinț** (1285)
2. Babşa (1488)
3. Chizătău (1359)
4. Gruni (1453)

8. BETHAUSEN
1. **Bethausen** (1883)
2. Cladova (1453)
3. Cliciova (1453–1454)
4. Cutina (1440)
5. Leucuşeşti (1440)
6. Nevrincea (1371–1372)

9. BILED
1. **Biled** (1462)

10. BIRDA
1. **Birda** (1690)
2. Berecuța (1458)
3. Mănăstire (1312)
4. Sângeorge (1319)

11. BOGDA
1. **Bogda** (1436)
2. Altringen (1436)
3. Buzad (1415)
4. Charlottenburg (f. 1770–1771)
5. Comeat (1547)
6. Sintar (1455–1492)

12. BOLDUR
1. **Boldur** (1290)
2. Jabăr (1597)
3. Ohaba-Forgaci (1369)
4. Sinersig (1323)

13. BRESTOVĂȚ
1. **Brestovăț** (1440)
2. Coşarii (1440)
3. Hodoş (1256)
4. Lucareț (1471)
5. Teş (1247)

14. BUCOVOȚ
1. **Bucovăț** (1492)
2. Bazoşu Nou (f. 1926)

15. CĂRPINIŞ
1. **Cărpiniş** (1387)
2. Iecea Mică (1467)

16. CENAD
1. **Cenad** (sec. 10)

17. CENEI
1. **Cenei** (1221)
2. Bobda (1221)

18. CHECEA
1. **Checea** (1470)

19. CHEVEREŞU MARE
1. **Chevereşu Mare** (1717)
2. Dragşina (1442)
3. Vucova (1717)

20. COMLOŞU MARE
1. **Comloşu Mare** (1446)
2. Comloşu Mic (f. 1770–1771)
3. Lunga (1743)

21. COŞTEIU
1. **Coşteiu** (1597)
2. Hezeriş (1401)
3. Păru (1723)
4. Țipari (f. 1881)
5. Valea Lungă Română (1510)

22. CRICIOVA
1. **Criciova** (1223)
2. Cireşu (1603)
3. Cireşu Mic (1954)
4. Jdioara (1320)

23. CURTEA
1. **Curtea** (1517–1518)
2. Coşava (1405)
3. Homojdia (1514–1516)

24. DAROVA
1. **Darova** (f. 1786)
2. Hodoş (1323)
3. Sacoşu Mare (1369)

25. DENTA
1. **Denta** (1322)
2. Breştea (f. 1846)
3. Rovinița Mare (1341)
4. Rovinița Mică (f. 1895)

26. DUDEŞTII NOI
1. **Dudeştii Noi** (1331)

27. DUDEŞTII VECHI
1. **Dudeştii Vechi** (1213)
2. Cheglevici (1844)
3. Colonia Bulgară (f. 1845)

28. DUMBRAVA
1. **Dumbrava** (1453)
2. Bucovăț (1440)
3. Răchita (1393)

29. DUMBRĂVIȚA
1. **Dumbrăvița** (f. 1891)

30. FÂRDEA
1. **Fârdea** (1361)
2. Drăgsineşti (1453)
3. Gladna Montană (1454)
4. Gladna Română (1784)
5. Hăuzeşti (1464)
6. Mâtnicu Mic (1364)
7. Zolt (1453–1454)

31. FIBIŞ
1. **Fibiş** (1234)

32. FOENI
1. **Foeni** (1289)
2. Cruceni (1323)

33. GAVOJDIA
1. **Gavojdia** (1363)
2. Jena (1548)
3. Lugojel (1631)
4. Sălbăgel (1411)

34. GHILAD
1. **Ghilad** (1212)
2. Gad (1333)

35. GHIRODA
1. **Ghiroda** (1389)
2. Giarmata-Vii

36. GHIZELA
1. **Ghizela** (1880)
2. Hisiaş (1488)
3. Paniova (1717)
4. Şanoviţa (1359)

37. GIARMATA
1. **Giarmata** (1241)
2. Cerneteaz (1470)

38. GIERA
1. **Giera** (1322)
2. Grănicerii (1256)
3. Toager (1761)

39. GIROC
1. **Giroc** (1371–1372)
2. Chişoda (1333)

40. GIULVĂZ
1. **Giulvăz** (1355)
2. Crai Nou (f. 1924–1926)
3. Ivanda (1221)
4. Rudna (1333)

41. GOTTLOB
1. **Gottlob** (f. 1770–1771)
2. Vizejdia (1424)

42. IECEA MARE
1. **Iecea Mare** (1317)

43. JAMU MARE
1. **Jamu Mare** (1343)
2. Clopodia (1717)
3. Ferendia (1717)
4. Gherman (1323)
5. Lăţunaş (1717)

44. JEBEL
1. **Jebel** (1332)

45. LENAUHEIM
1. **Lenauheim** (1482)
2. Bulgăruş (1462)
3. Grabaţ (1764)

46. LIEBLING
1. **Liebling** (1828)
2. Cerna (1373)
3. Iosif (1954)

47. LIVEZILE
1. **Livezile** (1322)
2. Dolaţ (1333)

48. LOVRIN
1. **Lovrin** (1446)

49. MARGINA
1. **Margina** (1365)
2. Breazova (1579)
3. Bulza (1366)
4. Coşeviţa (1540)
5. Coşteiu de Sus (1548)
6. Groşi (1508)
7. Nemeşeşti (1424)
8. Sinteşti (1511)
9. Zorani (1507)

50. MAŞLOC
1. **Maşloc** (1326)
2. Alioş (1334)
3. Remetea Mică (1471)

51. MĂNĂŞTIUR
1. **Mănăştiur** (1427)
2. Pădurani (1514)
3. Remetea-Luncă (1514–1516)
4. Topla (1514–1516)

52. MORAVIŢA
1. **Moraviţa** (1332)
2. Dejan (1717)
3. Gaiu Mic (1597)
4. Stamora Germană (1828)

53. MOŞNIŢA NOUĂ
1. **Moşniţa Nouă** (f. 1902)
2. Albina (f. 1925)
3. Moşniţa Veche (1332)
4. Rudicica (1954)
5. Urseni (1723–1725)

54. NĂDRAG
1. **Nădrag** (1364)
2. Crivina (1470)

55. NIŢCHIDORF
1. **Niţchidorf** (1370)
2. Blajova (1410)
3. Duboz (1333)

56. OHABA LUNGĂ
1. **Ohaba Lungă** (1440)
2. Dubeşti (1514–1516)
3. Ierşnic (1454)
4. Ohaba Română (1427)

57. ORŢIŞOARA
1. **Orţişoara** (1318)
2. Călacea (1339)
3. Corneşti (1332)
4. Seceani (1256)

58. OTELEC
1. **Otelec** (1828)
2. Iohanisfeld (1805)

59. PARŢA
1. **Parţa** (1334)

60. PĂDURENI
1. **Pădureni** (1761)

61. PECIU NOU
1. **Peciu Nou** (1333)
2. Diniaş (1723–1725)
3. Sânmartinu Sârbesc (1333)

62. PERIAM
1. **Periam** (1330)

63. PESAC
1. **Pesac** (1399)

64. PIETROASA
1. **Pietroasa** (1514–1516)
2. Crivina de Sus (1514–1516)
3. Fărăşeşti (1548)
4. Poieni (1514–1516)

65. PIŞCHIA
1. **Pişchia** (1332)
2. Bencecu de Jos (1447)
3. Bencecu de Sus (1471)
4. Murani (1318)
5. Sălciua Nouă (întemeiat în 1925)*

66. RACOVIŢA
1. **Racoviţa** (1447)
2. Căpăt (1447)
3. Drăgoieşti (1365)
4. Ficătar (1320)
5. Hitiaş (1462)
6. Sârbova (1717)

67. REMETEA MARE
1. **Remetea Mare** (1333)
2. Ianova (1333)

68. SACOŞU TURCESC
1. **Sacoşu Turcesc** (1321)
2. Berini (1333)
3. Icloda (1717)
4. Otveşti (1868)
5. Stamora Română (1407–1411)
6. Uliuc (1723–1725)
7. Unip (1334)

69. SARAVALE
1. **Saravale** (1333)

70. SATCHINEZ
1. **Satchinez** (1230)
2. Bărăteaz (1411)
3. Hodoni (1480)

71. SĂCĂLAZ
1. **Săcălaz** (1392)
2. Beregsău Mare (1335)
3. Beregsău Mic (1317)

72. SÂNANDREI
1. **Sânandrei** (1230)
2. Carani (1717)
3. Covaci (f. 1843)

73. SÂNMIHAIU ROMÂN
1. **Sânmihaiu Român** (1327)
2. Sânmihaiu German (1333)
3. Utvin (1333)

74. SÂNPETRU MARE
1. **Sânpetru Mare** (1333)
2. Igriş (1191)

75. SECAŞ
1. **Secaş** (1440)
2. Checheş (1440)
3. Crivobara (1440)
4. Vizma (1440)

76. ŞAG
1. **Şag** (1333)

77. ŞANDRA
1. **Şandra** (1833)
3. Uihei (f. 1843)

78. ŞTIUCA
1. **Ştiuca** (1585)
2. Dragomireşti (1439)
3. Oloşag (1437)
4. Zgribeşti (1584)

79. TEREMIA MARE
1. **Teremia Mare** (1256)
2. Nerău (sec. 16)
3. Teremia Mică (întemeiat în 1769)

80. TOMEŞTI
1. **Tomeşti** (1597)
2. Baloşeşti (1548)
3. Colonia Fabricii (1913)
4. Luncanii de Jos (1365)
5. Luncanii de Sus (1365)
6. Românești (1464)

81. TOMNATIC
1. **Tomnatic** (1451)

82. TOPOLOVĂŢU MARE
1. **Topolovăţu Mare** (1717)
2. Cralovăţ (1723–1725)
3. Ictar-Budinţi (1365)
4. Iosifalău (1882)
5. Suştra (1717)
6. Topolovăţu Mic (1783)

83. TORMAC
1. **Tormac** (1828)
2. Cadar (1717)
3. Şipet (1462)

84. TRAIAN VUIA
1. **Sudriaş** (1371–1372)
2. Jupani (1446)
3. Săceni (1596)
4. Surducu Mic (1511)
5. Susani (1596)
6. Traian Vuia (1346)

85. UIVAR
1. **Uivar** (1767)
2. Pustiniş (f. 1767)
3. Răuţi (f. 1843)
4. Sânmartinu Maghiar (1333)

86. VARIAŞ
1. **Variaş** (1330)
2. Gelu (1454)
3. Sânpetru Mic (f. 1843)

87. VĂLCANI
1. **Vălcani** (1256)

88. VICTOR VLAD DELAMARINA
1. **Victor Vlad Delamarina** (1717 - Satulmik)
2. Herendeşti (1650)
3. Honorici (1371–1372)
4. Pădureni (1954)
5. Petroasa Mare (1786)
6. Pini (1954)
7. Visag (1369)

89. VOITEG
1. **Voiteg** (1322)
2. Folea (1341)

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21.

TIMIŞ-CERNA, culoar depresionar de origine tectonică (scufundarea tectonică a avut loc în Miocen) situat în SV României, între M-ţii Ţarcu, Cernei, Mehedinţi (Carpaţii Meridionali) la E şi M-ţii Semenic şi Almăj (Carpaţii Occidentali) la V, cu o extindere de c. 80 de km lungime pe direcţie N-S şi o lăţime ce variază între 6 şi 10 km. Se prezintă sub forma unei clepsidre asimetrice, cu un sector mai larg în partea de N-NV (Depr. Caransebeş), drenat de cursul superior al râului Timiş, şi altul mai îngust în S (Depr. Domaşnea-Mehadia), străbătut de râul Mehadica şi, în continuare, de Cerna. Cele două sectoare sunt separate prin pasul Poarta Orientală (sau Domaşnea), situat la 540 m alt. Relieful este reprezentat printr-o treaptă mai înaltă, colinară, cu înălţimi de 400–550 m, şi alta mai joasă şi mai uniformă, cu alt. de 200–400 m, formată de terasele şi luncile râurilor. În extremitatea nordică, culoarul **T.-C.** are o deschidere foarte largă, cu aspect de pâlnie, unde câmpia interferează treptat cu dealurile şi cu muntele, pătrunzând sub forma unor golfuri. Tot în această zonă se întrepătrunde către NE cu culoarul Bistrei. Clima culoarului **T.-C.** este blândă (temp. medie anuală este de 10°C), cu precipitaţii moderate (700–800 mm anual). Vegetaţia naturală este reprezentată prin păduri de fag şi de gorun; pe versanţii stâncoşi ai munţilor care mărginesc acest culoar apar şi unele elemente specific submediteraneene: liliac, scumpie etc. Cea mai mare parte a supr. este ocupată de culturi agricole (grâu, porumb), de întinse livezi de meri, pruni, peri, nuci ce alternează cu spaţii largi de păşuni şi fâneţe. Culoarul **T.-C.**, cunoscut în literatura de specialitate şi cu denumirea de culoarul *Caransebeş-Mehadia,* este considerat de către geografi şi geologi ca linie de demarcaţie între Carpaţii Meridionali şi Carpaţii Occidentali. Prin acest culoar se asigură legăturile rutieră şi feroviară între Banat şi Oltenia. Turism de tranzit.

TIMIŞENI, Mănăstirea ~ → Şag.

TIMIŞEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 5 sate, situată în culoarul Moldovei, în lunca şi pe terasele de pe dr. râului Moldova, în zona de confl. cu Ozana; 4 088 loc. (1 ian. 2011): 2 036 de sex masc. şi 2 052 fem. Herghelie din 1910 (în satul Dumbrava). În satul Timişeşti, menţionat la 7 ian. 1407 şi apoi într-un act de proprietate din 24 apr. 1434, se află biserica de lemn „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1851, reparată în 2011). Turism ecvestru.

TIMIŞOARA 1. Câmpia Timişoarei, subunitate a Câmpiei Timişului, situată în partea central-estică a acesteia, între Câmpia Vingăi (la N), prelungirile Pod. Lipovei (la NE) şi câmpiile Lugojului (la E), Bârzavei (la SE), Banlocului (la S-SV) şi Beregsăului (la V-NV). Este o câmpie joasă, în cadrul căreia se remarcă o scufundare lentă, fapt ce explică prezenţa unor aluviuni vechi şi a unor formaţiuni loessoide sub o cuvertură de aluviuni recente rezultate din acţiunea revărsărilor şi a divagărilor râurilor care o străbat. Datorită acestor divagări, la 2–3 m deasupra nivelului general al câmpiei s-au format unele înălţimi aluviale cu caracter insular, printre care se remarcă înălţimea („insula" cum o denumesc documentele vechi) pe care s-a construit Cetatea Timişoarei (la începutul sec. 13). În sec. trecute, în jurul acesteia se aflau numeroase mlaştini, întreţinute şi de prezenţa pânzei freatice foarte aproape de supr. Începând din sec. 18, aceste zone mlăştinoase au fost supuse unor lucrări complexe (desecări, îndiguiri, asanări, construirea canalului Bega, în perioada 1727–1760 etc.), care au permis transformarea lor în terenuri agricole roditoare.

2. Municipiu în extremitatea de V a României, reşed. jud. Timiş, situat în câmpia omonimă, la 90 m alt., pe canalul Bega, la 45 km E de graniţa cu Serbia; 306 854 loc. (1 ian. 2011): 142 975 de sex masc. şi 163 879 fem. Este cel mai mare oraş din Banat şi al patrulea (ca nr. de locuitori) din ţară, după Bucureşti, Iaşi şi Constanţa. Supr.: 1 070 km^2, din care 130,5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 351 loc./km^2. Important nod feroviar (8 linii de c.f.) şi rutier al ţării. Aeroport internaţional (inaugurat la 28 febr. 1964, numit „Traian Vuia" din 6 ian. 2003, modernizat şi extins în 2002-2004) situat în com. Ghiroda din apropiere. Gară feroviară, inaugurată în 1857. **T.** este unul dintre cele mai însemnate centre economice, cultural-ştiinţifice, de învăţământ, financiar-bancar, comercial, de transport şi turistic al României. Are două centrale electrice şi de termoficare (una intrată în funcţiune în 1952 şi alta în 1980) şi mai multe întreprinderi industriale care produc excavatoare gigant pentru expl. cărbunelui la suprafaţă, poduri rulante, tractoare şi remorci, utilaje miniere şi pentru construcţii, ciocane hidraulice, compactoare, maşini agricole (de recoltat, de curăţat şi de sortat seminţe), material rulant feroviar şi rutier, tramvaie, motoare Diesel, motoare electrice, motopompe, centrale telefonice, telefoane mobile, anvelope, componente auto pentru firma BMW, produse chimice (coloranţi, detergenţi, lacuri şi vopsele, până în 2002), electrotehnice (microcalculatoare, contoare electrice monofazate şi trifazate, aparate de măsură şi control, acumulatoare, baterii etc.) şi de larg consum (fiare electrice de călcat, aspiratoare, reşouri electrice, obiecte pentru iluminat electric etc.), aparatură şi instrumente optice, materiale fotografice, mobilă, rechizite şcolare, chibrituri, conf., tricotaje, fire din lână şi bumbac, ţesături din bumbac, lână şi mătase, încălţăminte (renumitele produse „Guban", din 1937), obiecte de îmbrăcăminte din blană şi piele, pălării (din 1899), piele artificială, produse cosmetice şi de marochinărie, jucării, produse alim. (zahăr, ulei vegetal, preparate din carne şi lapte, conserve, paste făinoase, dulciuri, printre care se remarcă cele fabricate de firma „Kandia" datând din anul 1890, falimentată în 2003, ţigarete, bere etc.). Tipografie. Combinat de creştere a porcilor. La **T.** îşi desfăşoară

Timişoara (2). Primăria municipală

Timişoara (2). Universitatea de Medicină şi Farmacie

activitatea o filială a Academiei Române, o universitate de stat, cu 11 facultăți (înființată la 30 dec. 1944 şi numită după 1990 Universitatea de Vest) şi alte şase instituții de învățământ superior de stat – Universitatea de Medicină şi Farmacie „Victor Babeş" (f. 30 dec. 1944), Universitatea de Ştiințe Agricole a Banatului (f. 1991 şi numită din 1995 Universitatea de Ştiințe Agricole şi Medicină Veterinară a Banatului), Universitatea Politehnică – continuatoare a Institutului Politehnic înființat la 10 nov. 1920 ş.a., cu un total de 47 de facultăți (în anul şcolar 2007–2008), în cadrul cărora studiau 50 587 studenți sub îndrumarea a 3 036 profesori, apoi trei universități particulare (Univeristatea „Tibiscus", f. 1991, Universitatea „Dimitrie Cantemir", f. 23 apr. 2002, Universitatea „Mihai Eminescu", f. 2005), numeroase colegii, între care se remarcă Colegiul Tehnic „Ion Mincu" (singurul liceu de arhitectură din România), Colegiul Tehnic „Henri Conadă", Colegiul Național de Artă „Ion Vidu", Colegiul Național „Ana Aslan", Colegiul Național „Constantin Daicoviciu – Loga", Colegiul Bănățean ş.a., trei teatre dramatice de stat (Teatrul Național „Mihai Eminescu", 1875, cu tradiție din 1753,Teatrul German de Stat, Teatrul Maghiar de Stat, ultimile două inaugurate în 1953), un Teatru de operă şi balet (inaugurat la 30 mart. 1946), un Teatru de marionete şi păpuşi (1949), o filarmonică de stat („Banatul", f. 15 apr. 1947 pe baza Societății Filarmonice inaugurată în 1871), un ansamblu de cântece şi dansuri („Banatul"), două posturi locale de radio-emisie („Radio Timişoara", inaugurat la 5 mai 1955 şi „Radio Vest", în 1990) şi cinci de televiziune de stat şi particulare (inaugurate după 1990), un observator astronomic, o Bursă de mărfuri (inaugurată la 11 mart. 1994), şase sucursale ale Băncii Naționale a României şi multe sucursale ale unor bănci particulare, numeroase biblioteci (între care cea mai importantă este Biblioteca județeană, f. 29 oct. 1904, azi cu peste 750 000 vol., cinematografe, case de cultură, muzee (Muzeul Banatului, f. 1872, reorganizat în 1949, cu secții de arheologie, istorie, artă, etnografie, ştiințele naturii; Muzeul satului bănățean ş.a.), cinci galerii de artă, patru societăți corale („Carmina Dacica", „Sabin Drăgoi", „Béla Bartók" „Sursum Corda"), 23 de case editoriale de stat şi particulare (între care se remarcă „Facla"), redacțiile ziarelor cotidiene „Renaşterea bănățeană", „Timişoara", „Temesvár Új Szo" (în limba maghiară), „Vest Matinal", „Banater Zeitung" (în limba germană) ş.a.

Timişoara (2). Piața Revoluției

La **T.** au loc anual Festivalul internațional de folclor (din 1989) şi Festivalul dramaturgiei românești (din 1991). Oraşul **T.** deține multe priorități pe plan național: primul teatru din **T.** a luat ființă în 1753, cu un grup de actori germani, **T.** fiind al treilea oraş din Imperiul Habsburgic, după Viena şi Budapesta, cu stagiune teatrală permanentă; prima linie de tramvai cu cai (6,6 km lungime) a fost inaugurată la 8 iul. 1869 (fiind primul oraş din România şi al cincilea din lume care a folosit tramvaiele ca mijloc de transport în comun), primul tramvai electric la 27 iul. 1899, iar primele linii de troleibuz la 15 nov. 1942. Totodată, **T.** este primul oraş din Imperiul Habsburgic iluminat public cu lămpi de petrol (1760) şi primul oraş din România în care a fost introdus (1855) iluminatul străzilor cu gaz şi primul oraş din Europa iluminat public cu electricitate (12 nov. 1884), precum şi primul oraş din România care

Timişoara (2). Faleza râului Bega

Timişoara (2). Teatrul de operă şi balet

a beneficiat de o linie de telegraf (1852), între Viena – Timişoara şi Sibiu. **Istoric.** Cele mai vechi urme ale existenţei şi activităţii umane descoperite în perimetrul municipiului **T.** datează din Neolitic (unelte, arme, podoabe etc.). În milen. 2 î.Hr., în această zonă exista o aşezare locuită de triburi ale tracilor de Nord (sanctuare ale acestora au fost identificate în punctul Pădurea Verde), care s-a dezvoltat neîntrerupt. Urme ale culturii materiale geto-dacice (milen. 1 î.Hr.), descoperite în arealul oraşului, sunt reprezentate în special prin cuţite din fier şi monede romane care circulau în Dacia. Descoperirile arheologice şi monetare (în 1899 s-au găsit, într-un vas îngropat, 32 de monede romane) atestă existenţa pe vatra Timişoarei a mai multor aşezări rurale romane în cartierele actuale Fabric, Mehala, Calea Aradului. O serie de mărturii arheologice dovedesc existenţa aşezării Timişoara în sec. 10, dar aceasta este amintită indirect şi într-un act din 1177 în care se consemnează printre demnitari un anume Pancracius, „comes Temisiensis" (comite al Timişului). Unii cercetători devansează data atestării documentare, afirmând că prima menţiune a Timişoarei este cuprinsă într-un act din 1138, dar majoritatea autorilor unor lucrări referitoare la Banat şi Timişoara consideră că localitatea apare atestată pentru prima oară într-un act din 1212, cu numele *Castrum Timisiensis* (sau *Castrum regium Themes*). Ulterior, este consemnată frecvent în documente, cu diferite denumiri: *Terra castri de Tymes* (1266), specificându-se că aceasta avea o cetate puternică şi bogată; *Datum in Temeswar (Themeswar* sau *Temuswar)* în 1315; *Themesuar* (1318); *Castrum nostrum (regis) de Thumuswaar* (1323); *Plebanus de Temes* (1334), *Temesvar* (1349), *Temişvar* (1441–1444), *Timeswar* (1560) etc. Distrusă în mare parte de invazia mongolă din 1241, aşezarea s-a refăcut repede, devenind la începutul sec. 14 unul dintre cele mai importante centre economice şi militare ale Banatului şi, totodată, reşed. regelui ungur Carol I Robert de Anjou (1315–1323) pentru ca în 1342 să fie menţionată ca oraş *(civitas)*. În anii 1307–1318 din porunca lui Carol I Robert de Anjou, regele Ungariei, a fost construit aici un castel, pe o înălţime aflată la S de cetate. În prima jumătate a sec. 15, dezvoltarea oraşului a fost încurajată şi susţinută de voievodul Iancu de Hunedoara, care a refăcut fortificaţiile vechii cetăţi (construită la începutul sec. 13) şi a amplificat (1443–1447) castelul Huniazilor (edificiu ridicat la începutul sec. 14 de Carol I Robert de Anjou). La 15 iul. 1514, în apropiere de **T.** s-a desfăşurat bătălia decisivă în timpul căreia răsculaţii conduşi de Gheorghe Doja au fost înfrânţi de armata voievodului Transilvaniei, Ioan Zápolya, conducătorii răscoalei fiind prinşi şi executaţi prin metodele cele mai crude de tortură (20 iul. 1514). Cucerit de turci la 26 iul. 1552, oraşul a fost transformat timp de 164 de ani în reşed. paşalâcului Timişoara, perioadă în care a devenit un oraş mare, în care funcţionau o universitate musulmană şi numeroase prăvălii, s-au pavat străzile cu lemn, s-au construit băi publice turceşti, hanuri, şcoli ş.a. În 1660, călătorul turc Evlia Celebi, care a vizitat Timişoara, consemna într-o notă de călătorie că „...oraşul are peste 36 000 locuitori, 1 500 de case în jurul cetăţii, o garnizoană cu peste 10 000 de ostaşi, 1 200 de case în interiorul cetăţii, patru băi publice, şapte şcoli, 400 de prăvălii, mai multe manufacturi ş.a." La 18 oct. 1716, garnizoana otomană a fost alungată de trupele austriece comandate de Eugeniu de Savoia, iar oraşul **T.** a devenit capitala Banatului Timişoarei şi ulterior a Comitatului Timişoara, administrat de austrieci ca domeniu al Coroanei habsburgice. În perioada 1722–1726 a avut loc primul val de colonizare a oraşului cu familii germane. În intervalul 1724–1765, austriecii au ridicat la **T.** o nouă cetate, de tip Vauban (demolată în sec. 19), între 1727 şi 1760 au efectuat vaste lucrări de îndiguire şi

Timişoara(2). Catedrala ortodoxă „Sfinţii Trei Ierarhi"

Timişoara(2). Catedrala romano-catolică

Timişoara(2). Hotel „Continental"

canalizare a râului Bega, de desecare a zonelor mlăştinoase pentru a facilita extinderea oraşului, au construit Primăria (1731–1734), în stil baroc, catedrala romano-catolică (1736–1774, cu întreruperi), cazarma, un spital militar (1764–1766) ş.a., astfel încât, la 21 dec. 1781, **T.** a fost declarat oraş regal liber. În 1732, **T.** a devenit reşed. Episcopiei romano-catolice, în 1738–1739 a fost o cumplită epidemie de ciumă în care şi-a pierdut viaţa c. 1/6 din populaţia oraşului – epidemie repetată în anii 1762–1763, între 1763 şi 1772 a avut loc al doilea val de colonizare cu familii germane, iar între 1782 şi 1786 s-a desfăşurat al treilea val de colonizare cu germani. Cu toate că epidemia de holeră din anii 1831–1832 a cauzat moartea a 1 361 de persoane, începând cu a doua jumătate a sec. 19, oraşul a cunoscut o dezvoltare ascendentă din punct de vedere economic, demografic, urbanistic, comercial etc., ajungând la sf. sec. 19 un centru industrial dezvoltat, cu numeroase dotări urbanistice (iluminat electric public, reţea telefonică şi de transport în comun cu tramvaiul etc.), în care funcţionau peste 60 de fabrici, c. 1 200 de magazine şi în care locuiau c. 70 000 de oameni (faţă de 17 669 loc. în 1850). La 29 dec. 1930 a avut loc primul recensământ general al populaţiei României reîntregite, în care la Timişoara s-au înregistrat 91 886 loc., din care 26% erau români, 30% maghiari, 30% germani, 8% evrei şi 6% de alte etnii. La 1 dec. 1918, o dată cu revenirea Transilvaniei şi Banatului la România, **T.** iese de sub autoritatea Imperiului Austro-Ungar, care pusese stăpânire pe aceste locuri în 1867. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, armata română a desfăşurat lupte grele pentru apărarea oraşului **T.** în faţa ofensivei hitleristo-horthyste (12–13 sept. 1944). Nemulţumirile populaţiei, acumulate în perioada celor 45 de ani de comunism, au atins apogeul la mijlocul lunii dec. 1989, când au început puternice manifestaţii îndreptate împotriva regimului comunist. În noaptea de 15 spre 16 dec. 1989, autorităţile comuniste au încercat să-l evacueze cu forţa din locuinţa sa pe pastorul reformat Tökes László, dar populaţia oraşului a ripostat, opunându-se acestui abuz de putere. Forţele de securitate, fidele regimului Ceauşescu, au intervenit cu brutalitate, evenimentele amplificându-se cu repeziciune, determinând

Timişoara (2). Aspect din timpul evenimentelor din dec. 1989 (Piaţa Operei, 22 dec. 1989)

declanşarea unor manifestaţii paşnice de stradă în dimineaţa zilei de 16 dec., prin care se cerea răsturnarea de la putere a lui Nicolae Ceauşescu şi înlăturarea regimului comunist. Timp de şapte zile în **T.** au avut loc adevărate masacre (96 de morţi şi sute de răniţi). În ziua de miercuri, 20 dec. 1989, la **T.** au ieşit pe străzi c. 200 000 de oameni ocupând Piaţa Operei, manifestând împotriva regimului comunist de sub conducerea lui Nicolae Ceauşescu, armata a fraternizat cu demonstranţii, retrăgându-se în cazărmi, iar Timişoara a fost primul oraş din România care s-a eliberat de sub dictatura comunistă. Oraşul **T.** a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968 şi oraş-martir la 12 ian. 1990. **Monumente:** castelul Huniazilor (construit în anii 1307–1318 din iniţiativa lui Carol I Robert de Anjou, refăcut şi amplificat de voievodul Iancu de Hunedoara în perioada 1443–1447 şi restaurat între 1852 şi 1856), declarat monument istoric, găzduieşte în prezent Muzeul Banatului; Bastionul Cetăţii şi fragmente de ziduri ale cetăţii (sec. 15-18, restaurate în 1971–1972); casa prinţului Eugeniu de Savoia (1716–1717); clădirea Primăriei vechi, construită în anii 1731–1734, în stil baroc, după planurile arhitectului italian Pietro del Bonzo, inaugurată la 15 febr. 1735, restaurată în 1782 şi apoi în 1935, când i-a fost schimbat complet aspectul prin înlocuirea ornamentaţiilor baroce cu altele în stilul Renaşterii; Catedrala romano-catolică, zidită în perioada 1736–1774 (cu unele întreruperi din cauza epidemiei de ciumă din anii 1762–1763), în stil clasic (cu elemente decorative baroce), după planurile arhitectului vienez Josef Emanuel Fischer von Erlach, fiul lui Johann Bernhard Fischer von Erlach (cel care a construit palatul imperial Schönbrunn din Viena). Catedrala are 71,12 m lungime, 27,50 m lăţime şi două turnuri gemene la faţadă, de 65 m înălţime fiecare, şi păstrează picturi murale interioare executate de Josef Schof şi Michael Unterberger, precum şi o orgă cu motor electric construită în 1906. Catedrala a fost renovată în 1896–1901. Clopotul catedralei (1 160 kg) a fost turnat la Buda în 1763; palatul „Deschau" (1735, renovat în 1802), în stil neoclasic; palatul Episcopal romano-catolic (1743–1752, renovat în 1809), în stil baroc; claustrul mănăstirii franciscane (1733–1736), azi sediul Şcolii populare de artă; biserica episcopală sârbească având hramul „Sfântul Gheorghe", în stil baroc (1745–1755, cu unele refaceri din anii 1791–1792 şi picturi murale interioare executate de Constantin Daniel între 1834 şi 1843); biserica romano-catolică având hramul „Sfânta Ecaterina", construită în anii 1752–1755 după planurile arhitectului Johann Lechner în stil baroc, cu elemente renascentiste (cu unele intervenţii din

1896). Biserica posedă o orgă pneumatică cu 30 de registre; palatul Prefecturii, construit în 1751–1754, în stil baroc, după planurile arhitectului J. Klein, renovat în anii 1774 şi 1885, azi sediul Muzeului de Artă (din 1 ian. 2006); biserica Mizericordienilor (1735–1737, cu unele refaceri din 1851); biserica greco-catolică „Naşterea Maicii Domnului", în stil baroc (1763-1765, pictată în 1910-1920, reparată în 1998-2000), monument istoric; biserica romano-catolică (1774); biserica ortodoxă „Naşterea Maicii Domnului" (1931-1936, pictată de Bogdan Catul şi Ioachim Miloia; biserica sârbească având hramul „Sfântul Nicolae" (1792–1796, pictată în anii 1819–1820 de Nicola Aleksić); bisericile din lemn „Sfântul Dumitru" (1774), strămutată din satul Hodoş, şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), strămutată din satul Tupla; palatul Dicasterial (350 de camere), construit în 1850–1854, în stilul Renaşterii (imită palatul Strozzi din Florenţa), declarat monument de arhitectură, adăposteşte în prezent Judecătoria, Tribunalul şi Curtea de Apel; cazarma, construită în 1849-1859 pe locul uneia din 1746-1761; spitalul militar (1764–1766, cu modificări din 1817–1818); Sinagogă (1863–1865), construită după planurile arhitectului vienez Ignaz Schumann, restaurată şi redeschisă în sept. 2005; Sinagoga din cartierul Fabric (inaugurată la 3 sept. 1889); clădirea Teatrului Naţional, construită în perioada 1872–1875 după planurile arhitecţilor Ferdinand Fellner şi Hermann Helmer, afectată de un incendiu în 1920, refăcută ulterior sub conducerea arhitectului Duiliu Marcu şi inaugurată în 1928; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Ilie", construită în 1911–1912 după planurile arhitectului Ion Niga şi pictată în 1913 de Ion Zaicu; catedrala Mitropoliei Banatului, cu hramul „Sfinţii Trei Ierarhi", construită în perioada 20 dec. 1936–1946 (sfinţită la 6 oct. 1946 în prezenţa regelui Mihai I) după planul arhitectului Ion Trajanescu (constructor: Tiberiu Eremie), are 63 m lungime, 32 m lăţime şi 83,70 m înălţime (turla principală). Catedrala păstrează picturi murale interioare originare, executate în tempera şi ulei de Atanasie Demian, restaurate în 2003-2006. În pronaosul catedralei se află racla cu moaştele Sfântului Ierarh Iosif cel Nou, adusă în 1956 de la mănăstirea Partoş, iar la subsol are un muzeu (din 1962) cu peste 3 000 de cărţi bisericeşti, peste 800 de icoane, peste 130 de obiecte bisericeşti ş.a. Catedrala posedă şapte clopote, cu o greutate totală de 8 000 kg, armonizate de compozitorul Sabin Drăgoi; palatul „Lloyd" construit în anii 1910–1912 după planul arhitectului Leopold Baumhorn, în prezent aici se află sediul Rectoratului Universităţii Politehnice, cu un restaurant la parter; clădirea Primăriei municipale (1924–1925); monumentul „Sfânta Treime" (1740, restaurat în 1994–1995); statuile Sfintei Maria şi Sfântului Ioan Nepomuk, realizate în 1756 de sculptorii Blim şi Wasserburger; statuia „Lupa capitolină" dăruită (în 1926) Timişoarei de către municipalitatea Romei; bustul lui Victor Babeş, operă a sculptorului Romulus Ladea; Biserica martirilor cu hramul „Sfântul Ştefan" (1994–2008); Grădină botanică şi Parc zoologic, inaugurate în 1986. În anul 2008 au început lucrările de decolmatare şi ecologizare a canalului Bega în vederea redeschiderii navigaţiei şi înfiinţarea portului fluvial. În satul Freidorf de lângă Timişoara (în prezent cartier al municipiului) s-a născut Johnny Weissmüller (1804–1984), actor american de film şi sportiv, multiplu campion olimpic şi mondial la înot.

TIMIŞU DE SUS, localitate componentă a oraşului Predeal (jud. Braşov), situată pe cursul superior al râului Timiş, la poalele de SV ale masivului Piatra Mare şi cele de SE ale masivului Postăvaru, la 820 m alt., pe artera de intensă circulaţie feroviară şi rutieră Ploieşti–Predeal–Braşov, la 16 km S de municipiul Braşov şi 9 km N de Predeal. Haltă de c.f. Staţiune climaterică şi de odihnă de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat de munte, tonic, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 15°C) şi ierni friguroase (în ian. medii termice de –4,5°C). Temp. medie anuală este de 5,5°C, iar cantitatea de precipitaţii însumează, în medie, 900 mm anual. Nebulozitate ridicată. Aflată în mijlocul unor păduri de conifere şi străjuită de cele două masive muntoase cu farmec aparte, staţiunea **T. de S.** beneficiază de aer curat, lipsit de praf şi alergeni, de o presiune joasă a atmosferei şi o ionizare accentuată a acesteia, precum şi de o linişte deplină – factori ce contribuie la petrecerea unei vacanţe reconfortante sau la tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual şi a unor afecţiuni respiratorii (rinite, traheite, bronşite cronice). Motel. Punct de plecare spre cabanele Poiana Secuilor, Trei Brazi, Pârâul Rece ş.a. şi spre masivele Piatra Mare şi Postăvaru.

TIMIŞU SEC → Timiş (3).

TINCA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Miersigului cu Câmpia Cermei, la 131 m alt., pe ambele maluri ale Crişului Negru, la 36 km S de municipiul Oradea; 8 025 loc. (1 ian. 2011): 3 968 de sex masc. şi 4 057 fem. Staţie (în satul Tinca) şi halte de c.f. (în satele Gurbediu şi Râpa), inaugurate în 1899. Nod rutier.

Timişu de Sus. Vedere generală

Expl. de balast. Prelucr. lemnului; produse de marochinărie (feţe de încălţăminte) şi alim. (panificaţie). Morărit. Creşterea bovinelor şi a ovinelor. Muzeu de ştiinţe naturale. Bibliotecă publică (1952) cu peste 27 000 vol. Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat moderat de câmpie, influenţat uşor de circulaţia maselor de aer oceanice, mai umede, din vest. Temp. medie anuală este de 10,5°C (în iul. medii termice de 21°C, iar în ian. de –2°C), iar precipitaţiile atmosferice însumează c. 700 mm anual. Factorii naturali de cură sunt climatul de cruţare şi izv. cu ape minerale bicarbonatate, calcice, magneziene, sodice, slab carbogazoase, hipotone. Apele minerale de aici sunt recomandate pentru tratarea bolilor tubului digestiv (gastrite cronice hiperacide, ulcere gastrice şi duodenale, colite cronice nespecifice, constipaţie cronică), a afecţiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită cronică, pancreatită cronică, sechele după îndepărtarea chirurgicală a vezicii biliare), a celor metabolice şi de nutriţie (diabet, hiperuricemie, gută cu manifestări articulare) etc. În satul Tinca, menţionat documentar la 31 mart. 1338, cu numele *Tenky,* se află o biserică reformată (1882-1883), cu turn de 50 m înălţime şi o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1743), strămutată (în 1980) aici din satul Sohodol. În anul 1800, Tinca a fost ridicată la rangul de comună urbană (oraş), apoi la cel de târg de câmpie (1855), iar în 1925 a redevenit comună rurală. În arealul com. **T.** se află rezervaţia naturală Poiana cu narcise de la Goronişte (1 ha).

TINOSU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Ploieştiului cu Câmpia Gherghiţei, pe dr. râului Prahova; 2 402 loc. (1 ian. 2011): 1 164 de sex masc. şi 1 238 fem. Nod rutier. Pe terit. satului Tinosu au fost descoperite (1869, 1923–1924) vestigiile unei aşezări datând din a doua perioadă a Epocii bronzului (milen. 2–1 î.Hr.) şi ale unei aşezări geto-dacice de tip dava, fortificată cu val de pământ ars, de c. 2 m înălţime şi cu şanţ, identificată ipotetic cu aşezarea *Tiason* (sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr.), situată, potrivit coordonatelor lui Ptolomeu, în partea de V a Munteniei. Aici au fost găsite fragmente ceramice, un coif grecesc din bronz, un fragment dintr-o cupă de sticlă policromă, piciorul unui candelabru grecesc din bronz ş.a.

TINOVU GĂINA, Rezervaţia ~ → Moldova-Sulița.

TINOVU MARE → Poiana Stampei.

TIREAM, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Carei cu Câmpia Ierului, pe dr. cursului superior al Ierului şi pe râul Sânmiclăuş; 2 275 loc. (1 ian. 2011): 1 119 de sex masc. şi 1 156 fem. Staţie de c.f. (în satul Tiream). Creşterea bovinelor. În satul Tiream, menţionat documentar în 1215, se află o biserică romano-catolică (1859), iar în satul Vezendiu, atestat documentar în 1262, se află o biserică ortodoxă din 1700. Agroturism.

TISA, râu, afl. stg. al Dunării pe terit. Serbiei, în amonte de Belgrad; 960 km. Izv. din Carpaţii Păduroşi (Ucraina) şi formează, în cursul superior, pe o distanţă de 62 km (între com. Bistra şi Remeţi, jud. Maramureş) graniţa între România şi Ucraina. La intrarea în România (pe terit. com. Bistra), supr. bazinului râului **T.** este de 1 210 km^2, iar la ieşire (în arealul com. Remeţi) de 6 345 km^2. În acest sector, **T.** primeşte pe stg., ca afl. direcţi, râurile Vişeu, Iza şi Săpânţa, iar debitele ei medii multianuale cresc de la 35 m^3/s în amonte de confl. cu Vişeu la c. 150 m^3/s în aval de confl. cu Săpânţa. Râurile din partea de V a României (Someş, Barcău, Crişu Repede, Crişu Negru, Crişu Alb, Mureş şi Bega) fac parte din bazinul hidrografic al Tisei.

TISĂU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 11 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, în Depr. Nişcov, la poalele de S ale Dealului Ciolanu şi cele de N ale Dealului Istriţa, pe râul Nişcov; 4 793 loc. (1 ian. 2011): 2 433 de sex masc. şi 2 360 fem. Reşed. com. este satul *Izvoru.* Expl. de petrol şi gaze naturale. Expl. şi prelucr. lemnului; fabrică de var. Pomicultură. Apicultură. Centru de rotărit. Pe Dealul Ciolanu se află mănăstirea Ciolanu (de călugări), cu o biserică mică, având hramul „Sfântul Gheorghe", zidită în 1590 şi pictată la interior în anii 1850–1855 de monahul Elisei, şi o biserică mare, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", terminată în 1828 prin osârdia Episcopului Chesarie. În 1854, biserica mare a fost distrusă de un incendiu, fiind refăcută ulterior şi repictată în frescă în 1862 de Nicolae Teodorescu Pitarul. În 1934, peste pictura anterioară a fost executată o altă pictură, în ulei, de Nicolae Şolescu, iar în 1984 această ultimă pictură a fost restaurată de un colectiv condus de Ioan Neagoe. Mănăstirea posedă un Muzeu de artă religioasă, cu colecţii de cărţi vechi şi obiecte de cult, icoane (trei dintre ele sunt pictate de Gheorghe Tattarescu în 1886). Într-o poiană de lângă mănăstirea Ciolanu se află şi o parte din lucrările de sculptură în aer liber aparţinând Taberei de sculptură de la Măgura care a funcţionat în anii 1969-1986. În arealul satului Grăjdana se află mănăstirea „Barbu" (de maici), cu biserica având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", ctitorie din 1668-1669 a lui Barbu Bădeanu, complet modificată în 1890–1895 şi refăcută între 1991 şi 1994. Clădirile stăreţiei datează din 1669. Mănăstirea Barbu a fost desfiinţată de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1990; în satul Haleş există biserica „Sfântul Dumitru" (1632).

TISEŞTI → Târgu Ocna.

TISIERNA→ Orşova.

TISMANA 1. Depresiunea Tismana-Celei, depresiune submontană în partea de N a Olteniei, parte componentă a Depresiunii Subcarpatice Oltene, situată în lungul văii superioare a râului Tismana, la poalele de SV ale M-ţilor Vâlcan şi cele de N ale Dealului Sporeşti. Subsolul acestui compartiment depresionar este format din depozite sedimentare de pietrişuri şi nisipuri, precum şi din argile, iar relieful major este reprezentat prin terase şi lunci. Partea centrală a Depr. **T.-C.** are un caracter subsident, în cuprinsul ei remarcându-se

Tismana (2). Biserica „Adormirea Maicii Domnului"

Tismana (2). Căţuie lucrată la mănăstirea Tismana (1508-1512)

o mică piaţă de adunare a apelor. Clima blândă, de adăpost, justifică prezenţa aici a castanului comestibil şi mojdreanului.

2. Oraş în jud. Gorj, situat în Depr. Tismana-Celei, la poalele de SV ale M-ţilor Vâlcan şi cele de N ale Dealului Sporeşti, pe cursul superior al râului Tismana, la 27 km V-NV de municipiul Târgu Jiu; 7 720 loc. (1 ian. 2011): 3 818 de sex masc. şi 3 902 fem. Supr.: 307,8 km^2, din care 10 km^2 în intravilan; densitatea: 772 loc./km^2. Expl. de lignit. În arealul oraşului **T.**, pe cursul superior al râului Tismana, se află două hidrocentrale (una cu o putere instalată de 106 MW, dată în folosinţă în 1983, şi alta de 3 MW, intrată în funcţiune în 1985), care fac parte din complexul hidrotehnic şi energetic Cerna–Motru–Tismana. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Centru de prelucr. primară a lânii şi de conf. textile. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Păstrăvărie. Zonă de interes cinegetic. Vestit centru de produse artizanale (covoare olteneşti). Muzeu de artă religioasă cu colecţii de icoane, obiecte de cult, carte veche românească, veşminte etc. Muzeul costumului popular gorjenesc, inaugurat în anul 2007. Căminul cultural „George Coşbuc", renovat în anul 2007 şi transformat în Casă de cultură. Bibliotecă publică (peste 14 000 vol.). Com. **T.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă 10 sate: Celei, Costeni, Gornoviţa, Isvarna, Pocruia, Racoţi, Sohodol, Topeşti, Vâlcele şi Vânăta. La N de oraşul Tismana, pe culmea Stermina din M-ţii Vâlcan, în apropiere de cascada Gurnia (cu o cădere de 40 m), se află complexul monahal Tismana (de maici), construit în anii 1375–1378 prin osârdia călugărului grec Nicodim (venit în Ţara Românească de la Muntele Athos, probabil, în 1359), cu sprijinul material al domnului Vladislav I (Vlaicu). Biserica iniţială, realizată din lemn de tisă (numită Biserica de Tisă, de la care derivă numele actual al mănăstirii), a fost înzestrată de domnul Vladislav I (Vlaicu) şi sfinţită în 1378. În 1383, domnul Radu I, fratele lui Vladislav I (Vlaicu), a început construirea unei biserici de zid (pe locul celei din lemn), cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", pe care a terminat-o fiul său, Dan I, în 1385 şi sfinţită la 15 aug. 1387. În sec. 14–15, mănăstirea **T.** a fost posesoarea celui mai întins domeniu mănăstiresc din Ţara Românească. Prădată şi pustiită de nenumărate ori, biserica mănăstirii **T.** a fost reconstruită în anii 1495–1508, prin grija domnului Radu cel Mare, fiind cel mai reprezentativ monument de arhitectură muntenească de la începutul sec. 16. În anii 1540–1542, biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" a fost refăcută în întregime de domnul Radu Paisie, iar în perioada 1564–1566, în timpul domniei lui Petru cel Tânăr, zugravul Dobromir cel Tânăr din Târgovişte a executat picturile (în frescă) din pronaos. Naosul şi altarul au fost pictate în 1732 de zugravii Ranite, Gligorie, Gheorghie, Tudor, Vasile, Stan ş.a., iar pronaosul a fost repictat în 1766 de zugravul Dumitru Diaconu. Iconostasul a fost realizat în 1742 de meşterul Ghenadie. Înfăţişarea actuală a bisericii „Adormirea Maicii Domnului", datează din 1844–1855, când domnul Gheorghe Bibescu a transformat-o în stil neogotic, construindu-şi alături de biserică un conac pentru reşed. sa de vară (conacul a fost distrus de un incendiu în 1861, care a afectat şi biserica). Reparată după incendiul din 1861, biserica a fost supusă unor ample lucrări de restaurare abia în 1955–1956 şi 1980–1989. Declarată monument de artă. Pridvorul bisericii a fost reconstruit în 1983 şi pictat în 1994 de Grigore Popescu din Câmpulung. Corpul de chilii a fost restaurat în 1976–1979. În faţa bisericii se află mormântul lui Nicodim (c. 1340–1406), figură marcantă a creştinătăţii ortodoxe, întemeietorul vieţii monahale în Oltenia, iar în cimitirul mănăstirii, situat dincolo de zidul de incintă, se află o mică biserică cu vitralii donate de familia poetului George Coşbuc, în amintirea fiului acestuia, mort de tânăr. De mănăstirea Tismana aparţine şi schitul Cioclovina, cu biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1715, cu pridvor adăugat în 1849). În oraşul Tismana se mai află biserica având hramul „Buna Vestire"

Tismana (2). Turnul de poartă al mănăstirii Tismana

Tismana (2). Vedere de ansamblu a complexului monahal

(1720, cu fresce originare). Bisericile din lemn, cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (1764, refăcută în anii 1939–1945), „Sfântul Andrei" (sec. 18, cu unele adăugiri din 1897) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1720), în satele Gornoviţa, Pocruia şi Sohodol. În satul Vânăta există o biserică din lemn datând din anul 1714. Pe terit. satului Topeşti se află peştera *Gura Plaiului,* declarată monument al naturii, iar în împrejurimile mănăstirii **T.** există rezervaţia de castan comestibil Pocruia, cea de alun turcesc de la Tismana, izvoarele carstice Izvarna (cu debit abundent), pădurea de stejar Dumbrava Tismanei, Cornetul Pocruiei (stejar/*Quercus pubescens* şi tufărişuri de liac/*Syringa vulgaris*), culmea muntoasă Cioclovina ş.a.

TITAN, cel mai mare cartier (împreună cu Balta Albă) al municipiului Bucureşti, situat în partea de E-SE a Capitalei, complet reconstruit (ansambluri de blocuri, magazine, pieţe, artere de circulaţie şi alte dotări) în anii 1965–1985.

TITEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Loviştea, la poalele de N ale M-ţilor Cozia şi cele de SV ale M-ţilor Făgăraş; 1 084 loc. (1 ian. 2011): 566 de sex masc. şi 518 fem. În arealul satului Titeşti, atestat documentar la 1 iun. 1526, au fost descoperite (1892–1894, 1971) vestigiile unui castru roman (54,60 x 32,30 m) construit din piatră de râu, în sec. 2 d.Hr., pe linia de fortificaţii *Limes alutanus*. În satul Titeşti se află biserica „Sfinţii Voievozi" (1761, cu fresce originare), iar în satul Bratoveşti există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1808, refăcută şi pictată în anul 1880). Com. **T.** a fost înfiinţată la 23 dec. 2002 prin desprinderea satelor Bratoveşti, Cucoiu şi Titeşti din com. Perişani, jud. Vâlcea.

TITU 1. Câmpia ~, câmpie de subsidenţă, cu nivel coborât de la 149 m la 80 m alt., situată în partea central-nordică a Câmpiei Române (fiind un compartiment al acesteia), între Câmpiile Târgovişte (la N), Gherghiţei (la NE şi E), Vlăsiei (la SE), Găvanu-Burdea (la S şi SV) şi Piteştiului (la V). Este formată din câmpuri interfluviale relativ înguste, cu o netezime remarcabilă, separate de văi cu albii instabile din care râurile se revarsă cu uşurinţă la ape mari, trecând dintr-un bazin în altul. Câmpia **T.** are tendinţa de înmlăştinire atât din cauza revărsărilor numeroaselor râuri care o traversează pe direcţie NV-SE, cât şi din cauza prezenţei apelor freatice foarte aproape de supr. Forajele executate în Câmpia **T.** au scos la iveală depuneri aluvionare (care au avut loc în Holocen) extrem de groase, „în covată". Predominarea, la supr., a solurilor brune şi brun-roşcate, asigură practicarea unor culturi agricole de mare productivitate.

2. Oraş în jud. Dâmboviţa, situat în câmpia cu acelaşi nume, la 140 m alt., pe stg. văii Şuţa, la 32 km S de municipiul Târgovişte şi 52 km NV de Bucureşti; 10 085 loc. (1 ian. 2011): 4 845 de sex masc. şi 5 240 fem. Supr.: 42,5 km^2, din care 9,3 km^2 în intravilan; densitatea: 1 084 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier. Expl. de petrol şi de balast. Producţie de confecţii, tricotaje, ţesături, de instrumente muzicale, de plăci, folii şi tuburi din material plastic şi de produse alim. Centru de testare a automobilelor „Dacia" şi „Renault", inaugurat în sept. 2010.Abator de păsări. Ferme de creştere a bovinelor, porcinelor şi păsărilor. Siloz de cereale. Casă de cultură. **Istoric.** Aşezarea apare menţionată documentar, prima oară, în 1634 (în legătură cu logofătul Stoica din *Titui*), iar într-un act din 1832 este consemnat faptul că, după decăderea târgului Potlogi, a luat fiinţă târgul de la Titu. Declarat oraş la 17 febr. 1968 prin contopirea satului Titu-Târg (din fosta com. Titu) cu satele Titu-Gară şi Pădurenii (din fosta com. Sălcuţa). În prezent, oraşul **T.** are în subordine ad-tivă 5 sate: Fusea, Hagioaica, Mereni, Plopu, Sălcuţa. **Monumente:** biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1842), în oraşul Titu, biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1836), în satul Plopu şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae"-Cornetu (sec. 18), în satul Sălcuţa.

TITUI → Titu (2).

TITULEŞTI → Nicolae Titulescu.

TIUS → Teiuş.

TOACA, vârf în partea central-nordică a Masivului Ceahlău, alcătuit din fliş cretacic (conglomerate). Alt.: 1 904 m (al doilea vârf ca înălţime din Masivul Ceahlău, după vf. Ocolaşu Mare). Acoperit cu pajişti alpine. În jurul său s-a format un interesant relief ruiniform (turnuri, coloane, abrupturi) dezvoltat pe roci conglomeratice şi calcaroase. Pe vf. **T.** se află o staţie meteorologică de altitudine, dată în folosinţă la 1 ian. 1964. La poalele lui de NV se află staţiunea climaterică *Durău*. În apropierea vf. **T.,** la S şi SE, se găsesc cabana Dochia (1 828 m alt.) şi, respectiv, rezervaţia botanică

Vârful Toaca

„Polița cu crini" (→ Ceahlău). Uşor accesibil din majoritatea localit. care-l înconjură (Bicaz, Taşca, Neagra, Izvoru Muntelui, Izvoru Alb, Pârâu Mare, Poiana etc.), de pe înălțimea lui putându-se admira frumoasa perspectivă a lacului de acumulare Izvoru Muntelui.

TOANCE, defileu pe cursul superior al râului Bistrița moldovenească, sculptat în rocile dure ale zonei cristalino-mezozoice din partea de E a M-ților Bistriței, extins pe c. 15 km lungime, între satele Crucea (com. Crucea) şi Cotârgaşi (oraşul Broşteni) din jud. Suceava, străjuit la V de vf. Bârnaru (1 699 m alt.) şi Grințieş (1 758 m alt.). Este o zonă în care valea Bistriței se îngustează foarte mult, în albia râului apar nenumărate cataracte, iar apele sunt învolburate şi au o viteză mare de scurgere. În trecut, când pe râul Bistrița se practica un intens plutărit (până prin 1960), Toance reprezenta regiunea cea mai periculoasă şi mai de temut pentru plutaşi, în care aceştia deveneau adevărați eroi în lupta cu pericolele cauzate de numeroasele stânci şi de apele înspumate ale Bistriței.

TOBOLIU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Crişurilor cu Câmpia Miersigului, pe Valea Crişului Repede, în apropiere de granița cu Ungaria, la 20 km V de municipiul Oradea; 2 308 loc. (1 ian. 2011): 1 145 de sex masc. şi 1 163 fem. Producție de încălțăminte şi de confecții textile. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, varză ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Cămin cultural (Cheresig). În satul Cheresig, atestat documentar în 1289, se află ruinele *donjonului* unui castel medieval construit în 1242 din cărămidă, sub formă poligonală, şi o casă țărănească din anul 1886 care a aparținut lui Florian Flutur. Com. **T.** a fost înființată la 7 ian. 2008 prin desprinderea satelor Cheresig şi Toboliu din com. Girişu de Criş, jud. Bihor.

TODIRENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 5 sate, situată în SE Câmpiei Jijiei Superioare, pe râurile Jijia şi Sitna; 3 581 loc. (1 ian. 2011): 1 814 de sex masc. şi 1 767 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 iun. 1896), în satul Todireni. Moară modernă, din 27 apr. 1994. Produse de panificație. Centru viticol. Satul Todireni este atestat documentar la 4 ian. 1523.

TODIRESCU, Plaiul ~ → Rarău (1).

TODIREŞTI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în partea de SE a Pod. Sucevei, în zona de contact a Dealului Mare şi a Colinelor Ruginoasa cu Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Hărmăneşti; 4 935 loc. (1 ian. 2011): 2 538 de sex masc. şi 2 397 fem. Expl. de gresii şi argile. În arealul com. **T.** au fost descoperite vestigii neoligice (vase ceramice de cult, vase ceramice pentru uz casnic şi pentru depozitarea semințelor, unelte din os şi silex, topoare, ciocane, răzuitoare, vârfuri de săgeți, fusoiole, statuiete feminine din lut ars ş.a.). În satul Todireşti, menționat documentar, prima oară, în 1456 şi apoi la 13 nov. 1634, se află biserica având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1775), iar în satul Stroeşti, atestat documentar la 19 nov. 1611, o biserică cu acelaşi hram, ctitorie de la sf. sec. 15 a domnului Ştefan cel Mare, terminată în 1550 şi pictată în anii 1934–1936; biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae", construită înainte de anul 1803 de Constantin Feştilă şi refăcută în anii 1896–1897. Până la 7 apr. 2004, com. **T.** a avut în componență satele Boldeşti, Hărmăneştii Noi şi Hărmăneştii Vechi, care la acea dată au foramt com. Hărmăneşti, jud. Iaşi.

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Dragomirnei, pe râul Soloneț, în zona de confl. cu râul Suceva; 5 805 loc. (1 ian. 2011): 2 844 de sex masc. şi 2 961 fem. Halte de c.f. (în satele Todireşti, Părhăuți şi Soloneț). Prelucr. lemnului. În satul Todireşti , atestat documentar la 15 mart. 1490, au fost descoperite (1988–1989, 1992–1995) urmele unei aşezări din sec. 5–6 în cadrul căreia s-au identificat 30 de locuințe cu vetre de foc, cuptoare, ceramică, obiecte de uz casnic ş.a. În satul Părhăuți se află bisericile „Înălțarea Sfintei Cruci" (1487, cu picturi murale interioare originare şi cu picturi exterioare din sec. 16) şi „Duminica Tuturor Sfinților" (ctitorie din 1522 a logofătului Gavriil Trotuşanu, cu picturi murale interioare executate în 1539–1540), iar în satul Costâna există biserica „Sfântul Gheorghe" (1811); biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena (1994–1998), în satul Todireşti; bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1781, cu pridvor adăugat în sec. 19) şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (ante 1782, cu pridvor adăugat şi tencuieli exterioare din sec. 19), în satele Soloneț şi Todireşti. Poiană cu lalele negre şi pestrițe, declarată rezervație naturală.

3. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 9 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al Bârladului, la confl. cu Şacovăț; 3 485 loc. (1 ian. 2011): 1 807 de sex masc. şi 1 678 fem. Prelucr. lemnului. Producție de ferestre şi uşi termopan. Legumicultură; viticultură. Satul Todireşti apare menționat documentar în anul 1400. În satul Drăgeşti se află schitul cu acelaşi nume (de călugări), întemeiat în 1999 pe locul unui vechi schit atestat documentar în 1722. Biserica din lemn „Pogorârea Duhului Sfânt" şi corpul de chilii au fost finalizate în anul 2007; bisericile din lemn „Sfinții Voievozi" (1772, refăcută în jurul anului 1850), „Sfântul Gheorghe" (1784), „Sfinții Voievozi" (1788), în satele Cotic, Drăgeşti şi Şofroneşti. Poiană cu lalele pestrițe. Până la 4 mart. 2004, com. **T.** a avut în componență satul Rafaila care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

TOGLACIULUI, Dealurile sau Colinele ~, zonă colinară situată între cursurile superioare ale văilor Crasna (la E-NE) şi Barcău (la V-SV), în perimetrele județelor Sălaj şi Satu Mare, fiind o prelungire spre N a Dealurilor Crasnei. Sunt formate

Todireşti (2). Biserica „Duminica Tuturor Sfinților"

predominant din formațiuni pannoniene (marne, argile, nisipuri, pietrișuri ș.a.). Au aspect de podiș neted, cu o culme pr. ce se desfășoară pe direcție NNV-SSE din care se desprind mai multe tăpșane ce se răsfiră până aproape de orașul Tășnad. În partea de SV se evidențiază o reg. mai bombată a Colinelor **T.** (ridicată de un sâmbure de roci cristaline), care domină Depr. Camăr și culoarul râului Barcău. Alt. max.: 334 m.

TOLVĂDIA → Livezile (4).

TOMEȘTI 1. Com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată în Depr. Ciuc, pe cursul superior al Oltului, la 27 km N de municipiul Miercurea-Ciuc; 2 631 loc. (1 ian. 2011): 1 310 de sex masc. și 1 321 fem. Prelucr. primară a lemnului. Festivalul cântecului și dansului popular, anual, în luna mai. Castelul „Apafi" (sec. 17), parțial ruinat. Două pârtii de schi. Agroturism. Satul Tomești este atestat documentar în anul 1333. Com. **T.** a fost înființată la 3 oct. 2003 prin desprinderea satului Tomești din com. Cârța, jud. Harghita.

2. Com. în jud. Huneroara, alcătuită din 8 sate, situată în partea de NV a Depr. Brad, la poalele de SV ale vf. Găina din M-ții Bihor, pe râul Obârșa; 1 126 loc. (1 ian. 2011): 541 de sex masc. și 585 fem. Centru de ceramică populară (în satul Obârșa) și de prelucr. artistică a lemnului (în satele Dobroț și Leauț). Satul Tomești apare menționat documentar, prima oară, în 1439. În satul Leauț, atestat documentar în 1439, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (sec. 19), iar în satele Dobroț și Obârșa, câte o biserică din lemn, datând din sec. 19, prima cu hramul „Sfântul Nicolae" și cealaltă cu hramul „Schimbarea la Față". Punct de plecare spre vf. Găina. Com. **T.** se află într-un intens proces de depopulare (în prezent există 60 de gospodării nelocuite).

3. Com. în jud. Iași, alcătuită din 4 sate, situată în partea de NE a Pod. Central Moldovenesc, în partea de E a Coastei Iașilor, pe râul Bahlui; 12 678 loc. (1 ian. 2011): 6 371 de sex masc. și 6 307 fem. Expl. de gresii și argile. Creșterea porcinelor. Centru viticol și pomicol. Sere legumicole (în satul Vlădiceni). Satul Tomești apare menționat documentar, prima oară, în 1469. În satul Vlădiceni, atestat documentar în anul 1402, se află mănăstirea cu același nume (de călugări), inițial un schit ctitorit în anul 1415 de mitropolitul Iosif Mușat cu sprijinul domnului Alexandru cel Bun, schit care cu timpul a dispărut. Pe locul vechiului schit a fost înființat un alt schit, cu biserica având hramul „Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan" construită în anii 1908–1910 prin osârdia câtorva călugări cu sprijinul arhimandritului Teodosie. În anii 1923–1928 a fost construită o a doua biserică, grav avariată de cutremurul din 9/10 nov. 1940 și de luptele din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Această biserică a fost renovată în anii 1957–1959 care în 1959 a fost transformată în biserică de mir ca urmare a desființării mănăstirii de către autoritățile comuniste prin decretul 410/28 oct. 1959. Mănăstirea a fost reînființată în 1995, construindu-se mai întâi paraclisul cu hramul „Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul" (1996) și o biserică nouă, cu hramul „Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan" (1992–1997, sfințită la 23 mai 1999) de 25 m lungime, 7 m lățime și 11 m înălțime la abside. Picturile murale interioare și cele din pridvor au fost executate în anul 2004.

până

4. Com. în jud. Timiș, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de NV ale M-ților Poiana Ruscăi, în zona de contact cu Dealurile Lugojului, pe cursul superior al râului Bega; 2 053 loc. (1 ian. 2011): 1 014 de sex masc. și 1 039 fem. Expl. de calcar (în satele Tomești, Luncanii de Sus și Românești), de aragonit și bentonit (în satul Luncanii de Sus). Expl și prelucr. lemnului. Confecții textile; producție de lanțuri industriale. Fabrică de sticlărie pentru menaj (pahare, vaze de flori etc.), închisă în anul 2003, și de obiecte de artizanat. Păstrăvărie (în satul Luncanii de Jos). Izv. cu ape minerale termale și radioactive (în satul Tomești). Satul Tomești apare menționat documentar, prima oară, în 1597, cu numele *Thomest.* În satul Românești se află mănăstirea „Izvorul Miron" (de călugări) cu biserica având hramul „Sfântul Ilie", ctitorie din 1912 a episcopului Miron Cristea, viitorul Patriarh (din 1925) al Bisericii Ortodoxe Române. Construcția bisericii a început în 1912 și a durat până în 1929, iar sfințirea a avut loc la 20 iul. 1931. Restaurată în 1980–1983, apoi repictată și resfințită la 20 iul. 1991. În perioada 1995–2003 au fost construite trapeza (sala de mese), un corp de chilii, biblioteca și paraclisul „Izvorul Tămăduirii" (sfințit la 8 iun. 2003). În satul Luncanii de Sus există o mănăstire de maici cu biserica „Acoperământul Maicii Domnului", înființată în anul 2001.

TOMIS → Constanța (1).

TOMNATIC, com. în jud. Timiș, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Mureșului, la 50 km NV de municipiul Timișoara, 3 205 loc. (1 ian. 2011): 1 586 de sex masc. și 1 619 fem. Prelucr. lemnului. Centru viticol. În 1722, satul Tomnatic a fost colonizat cu familii din Alsacia și Lorena – în majoritate familii de origine franceză (62%), de la care se mai păstrează integral o casă cu mobilier. Satul Tomnatic apare menționat documentar în 1750 cu numele *Triebswetter*, iar din 1920 poartă numele actual. Com. **T.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Tomnatic din com. Lovrin, jud. Timiș. Biserica romano-catolică (1850).

TOMȘANI 1. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Câmpiei Ploieștiului, în zona de contact cu Câmpia Săratei, pe stg. văii Cricovu Sărat; 4 550 loc. (1 ian. 2011): 2 245 de sex masc. și 2 305 fem. Haltă de c.f. (în satul Tomșani). Fermă avicolă și centru de stupine sistematice (în satul Loloiasca). Două cămine culturale. Bibliotecă publică (peste 7 500 vol.). Biserica din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1729), în satul Magula. Satul Tomșani este atestat documentar în sec. 15, iar satul Loloiasca în 1550.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 8 sate, situată în partea de E a Subcarpaților Olteniei, în Subcarpații Vâlcii, pe cursul superior al râului Bistrița olteană; 3 939 loc. (1 ian. 2011): 1 934 de sex masc. și 2 005 fem. Nod rutier. Centru de vinificație și de fabricare a rachiurilor. Pomicultură. Biserici în satele Bogdănești (1812) și Tomșani (1853). Bisericile din lemn „Cuvioasa Parascheva" (1757) și „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1753–1754), în satele Dumbrăvești și Bălțățeni. Bisericile „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" (1906-1907), în satul Foleștii de Sus și „Sfinții Trei Ierarhi" (1767, refăcută în 1866), în satul Foleștii de Jos. Satul Tomșani apare menționat documentar, prima oară, în 1536, satul Foleștii de Sus în 1453, iar satul Bogdănești în 1536.

TOPALU, com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată pe malul dr. al Dunării, în partea de V a Pod. Casimcea; 1 768 loc. (1 ian. 2011): 891 de sex masc. și 877 fem. Expl. de calcar.

Topalu. Ruinele aşezării dacice Capidava

Centru viticol şi pomicol (piersici, caişi, meri). Culturi irigate de cereale (112,6 km de conducte de irigaţie cu apă din Dunăre). Creşterea ovinelor. Pescuit. Centru de ţesături populare şi de confecţionat piese de port popular. Muzeul de artă „Dinu şi Sevasta Vintilă", organizat în fosta locuinţă a părinţilor donatorului, cu 228 de lucrări aparţinând pictorilor Ion Andreescu, Nicolae Grigorescu, Ştefan Luchian, Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza ş.a. şi sculptorilor Dimitrie Paciurea, Corneliu Medrea, Oscar Han, Ion Jalea ş.a. Rezervaţie paleontologică (recif jurasic, extins pe 8 ha). Săpăturile arheologice efectuate pe terit. satului *Capidava* (în perioada 1927–1965) au scos la iveală urmele unei aşezări dacice, probabil fortificată, denumită *Capidava,* în care s-au găsit câteva fragmente ceramice. La SE de această aşezare, în preajma anului 101, în vremea împăratului roman Traian, a fost construit un castru (de către detaşamente din *Legiunea a V-a Macedonica* şi din *Legiunea a XI-a Claudia*) în care a staţionat, de la înfiinţare şi până în anul 143 d.Hr., *Cohors I Ubiorum,* iar apoi, până spre 248, *Cohors I Germanorum.* În jurul castrului s-a dezvoltat o aşezare civilă romană, sub forma unui sat compact *(vicus),* cu reţea stradală şi centru civic, care a evoluat spre urbanism. În aria acestui *vicus* s-au descoperit lucrări sculpturale de factură provincial-romană (un bust al lui Iupiter, stele funerare de tip dunărean, un fragment dintr-o statuie a lui Esculap, un tipar de reliefuri aplicate pe ceramică de tip *terra sigillata* ş.a.) şi o necropolă. Castrul roman şi aşezarea civilă au suferit distrugeri în timpul atacurilor goţilor, fiind refăcute către sf. sec. 3, când s-a construit un sistem de fort, cu caracter defensiv (ziduri groase de 2 m şi înalte de 5 m, străjuite de turnuri semicirculare la colţuri şi de turnuri patrulatere pe partea centrală a laturilor). Astfel întărită, cetatea romano-bizantină şi-a continuat existenţa până spre sf. sec. 4 când a fost distrusă, probabil, de goţi (în anul 376). Ulterior, cetatea a fost refăcută parţial, construindu-se un *castelum,* care a fost apoi distrus, probabil, de huni la mijlocul sec. 5. La începutul sec. 6, cetatea a fost refăcută parţial (de către Anastasius) care a continuat să existe până la începutul sec. 7, când a fost distrusă de către avari şi slavi, rămânând părăsită până în sec. 9. Peste ruinele aşezării fortificate romano-bizantină s-a întemeiat, în sec. 9, o aşezare ţărănească-militară (aici s-au stabilit ţărani grăniceri bizantini, o dată cu reorganizarea *limesului* bizantin în Dobrogea de N) care a durat până spre sf. primei treimi a sec. 11. Din această ultimă fază de locuire au fost scoase la iveală urmele unor bordeie, ceramică cenuşie cu decor în reţea lustruită, smălţuită, unelte, arme, podoabe, opaiţe, cruci şi aplice din bronz etc. Remarcabilă este descoperirea unui urcior nesmălţuit, datând din sec. 10, pe care se păstrează, încrustat, numele Petre, aceasta constituind prima menţiune scrisă despre românii dintre Dunăre şi Marea Neagră.

TOPANA, com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în partea de N a Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Vedea; 1 116 loc. (1 ian. 2011): 527 de sex masc. şi 589 fem. Culturi de creale, plante tehnice şi de nutreţ, legume, cartofi ş.a. Pomicultură (pruni). În arealul com. **T.**, pe Valea Ciorâca, a fost descoperită o necropolă din sec. 3 d.Hr. (61 de morminte). În satul Topana, atestat documentar la 13 iul. 1499 şi apoi la 4 apr. 1523, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1857), iar în satul Cojgărei există biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1818). În arealul com. **T.** se află pădurea Topana (144 ha), declarată rezervaţie forestieră, alcătuită predominant din cer *(Quercus cerris)* şi gârniţă *(Quercus frainetto),* cu arbori ce depăşesc vârsta de 90 de ani, având peste 25 m înălţime şi c. 50 cm diametrul trunchiurilor. Stratul de arbuşti include păducel *(Crataegus monogyna),* porumbar *(Prunus spinosa)*, lemn câinesc *(Ligustrum vulgare)*, măceş *(Rosa canina)* ş.a., iar cel ierbos cuprinde lipitoarea *(Galium aparine),* drepteţele *(Lysimachia nummularia),* vălul miresei *(Gypsophila muralis)* etc.

TOPLEŢ, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a culoarului Timiş–Cerna, pe valea râului Cerna, la poalele de E-NE ale M-ţilor Almăj şi cele de SV ale M-ţilor Mehedinţi; 2 642 loc. (1 ian. 2011): 1 265 de sex masc. şi 1 377 fem. Staţie de c.f. (în satul Topleţ). Zăcăminte de min. de fier. Expl. de feldspat. Constr. de utilaje pentru ind. alim. şi de maşini şi utilaje agricole. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Produse de patiserie şi de panificaţie. Morărit (mori acţionate hidraulic). Piscicultură. Pomicultură (meri, pruni, nuci, peri). Satul Topleţ apare menţionat documentar, prima oară, în 1436, cu numele *Toplecz.* În perioada 1908–1918 a purtat numele *Cernaheviz.* În satul Bârza se află biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1808).

TOPLICENI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Buzăului cu Câmpia Râmnicului, la poalele de E ale Dealului

Buda; 4 361 loc. (1 ian. 2011): 2 164 de sex masc. şi 2 197 fem. Produse textile. Viticultură. Pomicultură (meri, pruni, nuci). În satul Băbeni se află biserica fostei mănăstiri Băbeni, cu hramul „Înălţarea Domnului", datând din anul 1714, iar în satul Deduleşti există biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" construită în 1620 de către Negoiţă Dedulescu şi Matei Bagdat. Păstrează picturi murale interioare executate în 1703.

TOPLIŢA 1. Municipiu în jud. Harghita situat în partea de N a Depr. Giurgeu, în zona de intrare a râului Mureş în defileul Topliţa–Deda, la confl. cu pârâul Topliţa, la poalele de NE ale M-ţilor Gurghiu şi cele de NV ale M-ţilor Giurgeu, la 650–680 m alt., la 93 km NV de municipiul Miercurea-Ciuc; 15 380 loc. (1 ian. 2011): 7 590 de sex masc. şi 7 790 fem. Supr.: 50,8 km^2, din care 13,7 km^2 in intravilan; densitatea: 1 122 loc./km^2. Staţie de c.f. care deserveşte şi staţiunea Borsec (30 km spre NE). Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă, cherestea, plăci aglomerate din lemn – P.A.L.). Producţie de tricotaje, de încălţăminte şi de produse de panificaţie. Păstrăvărie. Bibliotecă publică (1899). Muzeu etnografic (inaugurat la 20 iul. 1998). Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de intres local, cu climat de depresiune intramontană, tonic-stimulant, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 15°C) şi ierni friguroase (în ian. medii termice sub –5°C). Temp. medie anuală este de c. 7°C, iar precipitaţiile însumează c. 750 mm anual. Izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, clorurate, sodice, calcice, magneziene, hipotone, cu efecte terapeutice în tratarea unor afecţiuni ale tubului digestiv, ale celor hepato-biliare, ale rinichilor şi căilor urinare. În staţiune există un bazin în aer liber, de dimensiuni olimpice, cu apă mezotermală (29°C). **Istoric.** În arealul actual al oraşului **T.** se pare că ar fi existat în Antichitate (conform coordonatelor lui Ptolemeu) aşezarea dacică *Sangidava* (ale cărei urme n-au fost identificate până în prezent). În sec. 13, în această zonă s-au stabilit mai multe familii de secui. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1382 şi a fost declarată oraş în 1956 şi municipiu la 12 iul. 2002. În prezent are în subordine ad-tivă 8 localit. componente: Călimănel, Luncani, Măgheruş, Moglăneşti, Secu, Vale, Vâgani şi Zencani. **Monumente:** mănăstirea Topliţa (de călugări), ctitorie din anul 1911 a lui Miron Cristea (devenit în 1925 Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române), cu o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Ilie", datând din 1847, adusă aici în 1910 din satul Stânceni (jud. Mureş). Biserica, a cărei înfăţişare reprezintă o îmbinare a stilului arhitectonic moldovenesc cu cel transilvănean (plan triconic, cu tindă pe latura sudică), are pereţii interiori acoperiţi cu picturi executate în 1927 de Dumitru Belizarie şi restaurate în anii 1988–1989. Ansamblul monahal a fost renovat în anii 1972 -1976 şi apoi supus unor extinderi în perioada 1985–1992 (s-au construit un paraclis, un depozit pentru obiecte bisericeşti de patrimoniu ş.a.). Mănăstirea posedă un muzeu cu colecţii de carte veche bisericească, icoane vechi, veşminte şi obiecte de cult etc. Mănăstirea Topliţa are în subordine ad-tivă mănăstirea Pârâul Doamnei (de călugări), aflată în localit. componentă Moglăneşti, cu o biserică din lemn având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", datând din 1658, declarată monument istoric, restaurată în anii 1710, 1747, 1958 şi 1985–1986. Acest aşezământ monastic, se pare că a fost întemeiat de Doamna Safta, soţia domnului Gheorghe Ştefan, o parte din clădirile anexe fiind construite în perioada 1973–1984. În municipiul **T.** mai există o biserică ortodoxă din lemn (1867), una din cărămidă, construită în 1876–1903 şi alta zidită în 1991–1994 (sfinţită la 12 iun. 1994), o biserică romano-catolică (1867–1869), una greco-catolică (1928–1929) şi una reformată (1895), castelul „Urmanczy" (1903–1907), conacul „Lázár" (1829), azi casă de copii, şi bustul lui Nicolae Bălcescu (dezvelit la 7 oct. 1973), operă a sculptorului Paul Vasilescu. La **T.** se desfăşoară anual, în luna iulie, Festivalul fanfarelor.

Topolniţa (1). Stalagmite si stalactite

Topliţa (1). Vedere generală

Topliţa (1). Biserica „Sfântul Ilie" a mănăstirii Topliţa

Rezervația naturală Defileul Toplița-Deda (6 000 ha).

2. Com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 8 sate, situată în partea de V a Depr. Hunedoara, în ținutul Pădurenilor, la poalele de E ale M-ților Poiana Ruscăi, pe râul Cerna; 771 loc. (1 ian. 2011): 378 de sex masc. şi 393 fem. Expl. forestiere. Agroturism. În satul Toplița, menționat documentar în 1482, se află ruinele unui furnal din sec. 18, iar în satul Vălari, atestat documentar în 1482, o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18). Din cauza lipsei drumurilor de acces în această zonă, a unor utilități publice şi mai ales a migrării forței de muncă tinere, mai multe sate, între care Curpenii Silvaşului, Mosoru, Goleş ş.a. se află în plin proces de depopulare.

TOPLIȚA-DEDA, Defileul ~ → Mureş (4).

TOPOLNIȚA 1. Peşteră în SV României, situată în Pod. Mehedinți, la 400 m alt., pe cursul mijlociu al râului Topolnița, în sectorul cheilor acestuia, în satul Marga (com. Godeanu, jud. Mehedinți). Lungimea galeriilor: 20,5 km (locul 3 pe țară după Peştera Vântului şi Hodobana). Cunoscută din anul 1880, dar explorată ştiințific în anii 1961, 1964–1970, 1974. Dezvoltată în calcarele jurasice ale Dealului Prosăcului prin acțiunea râurilor Topolnița, Găurinți şi Ponorăț, peştera **T.** este complexă, grandioasă, extrem de ramificată, având o rețea enormă de galerii-labirint, dispuse pe patru niveluri ce comunică între ele prin nenumărate săli vaste, cu tavane înalte de 30–50 m şi dimensiuni ce ajung la 69 x 36 m (exemplu: Sala Mare). În aceste galerii şi săli se află blocuri de prăbuşire, imense depozite de guano, lacuri mari şi adânci, numeroase şi variate concrețiuni, de o rară frumusețe (draperii, baldachine, perle de stâncă, stalagmite de 4–5 m înălțime, stalactite etc.), marmite, cascade, sifoane, chei, tunele, sorburi (ponoare) etc. Temp. aerului în interiorul peşterii este constantă (8–10°C) tot timpul anului, iar umiditatea aerului este de 98%. Din cauza celor cinci guri de acces în interiorul peşterii se formează puternici curenți de aer (mai ales vara). Faună de coleoptere. În peşteră s-au găsit resturi scheletice, fosile, de *Ursus spelaeus*. Importanță turistică. Greu accesibilă. Declarată monument al naturii. Pe versanții stâncoşi din exteriorul peşterii se dezvoltă o serie de plante saxicole ca *Sesleria rigida, Allium flavum, Sempervivum marmoreum, Alyssum pulvinare, Sempervivum heuffeli* ş.a., iar printre tufărişurile de liliac se întâlneşte frecvent laleaua pestriță *(Fritillaria montana)*, declarată monument al naturii.

2. Mănăstirea ~ → Izvoru Bârzii.

TOPOLOG 1. Râu, afl. stg. al Oltului (în prezent se varsă, în lacul de acumulare Băbeni) pe terit. com. Galicea (jud. Vâlcea); 95 km; supr. bazinului: 547 km^2. Izv. din partea de V a M-ților Făgăraş, de sub vf. Negoiu, de la 1 880 m alt. Cursul său se formează din confl. pârâului Negoiu (considerat ca obârşie a sa) cu Pârâul Scara, care îşi au obârşia în zona circurilor glaciare, străbate mai întâi, pe direcție N-S, versantul de S al M-ților Făgăraş şi pe cel al M-ților Frunți cu o pantă medie de 45‰, unde valea se adânceşte în şisturile cristaline cu frecvente iviri de gneis, traversează apoi, perpendicular, partea de V a Muscelelor Argeşului, separând Dealul Tămaşu (în E) de Culmea Runcului (în V), iar din aval de com. Şuici (jud. Argeş) şi până la vărsare drenează partea de NV a Piem. Cotmeana, căpătând aspectul unui semierc (sau a unui semn de întrebare uriaş), cu convexitatea către SE, care îmbrățişează în interiorul concavității sale imensul masiv al Dealului Negru. Pantele râului **T.** în zona piemontană sunt destul de mari (3‰) fapt ce-i asigură o intensă putere de eroziune. Debitul mediu multianual în zona de vărsare este de 6 m^3/s. Cursul său superior a fost captat printr-un tunel de aducțiune a apelor, lung de 7 640 m, care alimentează lacul de acumulare Vidraru de pe valea superioară a Argeşului. Afl. pr.: Topologel, Cumpăna, Valea Plopilor (pe stg.), Cărpiniş, Bădislava, Ciuteşti, Şerbăneasa (pe dr.).

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 7 sate, situată în partea centrală a Pod. Babadag, pe cursurile superioare ale râurilor Topolog şi Valea Roştilor; 4 772 loc. (1 ian. 2011): 2 453 de sex masc. şi 2 319 fem. Nod rutier. Expl. de calcar. Parc eolian, finalizat în 2010, cu o centrală electrică de 99 MW. Prelucr. laptelui. Centru viticol şi de vinificație. În satele Calfa şi Sâmbăta Nouă au fost descoperite vestigii materiale din Epoca bronzului (seceri, topoare de tip celtic, vârfuri de săgeți etc.). Muzeu. Pădure de tei. Schitul Topolg înființat în anul 2000 cu biserica „Înălțarea Sfintei Cruci" (2000-2002).

TOPOLOVĂȚU MARE, com. în jud. Timiş, alcătuită din 6 sate, situată în partea de V a Câmpiei Lugojului, în zona de contact cu Câmpia Timişului (la V) şi cu prelungirile Pod. Lipovei (la N), pe canalul Bega; 2 707 loc. (1 ian. 2011): 1 315 de sex masc. şi 1 392 fem. Stație de c.f. (în satul Topolovățu Mare). Expl. de bazalt. Producție de echipamente frigorifice şi de ventilație. Viticultură. Creşterea ovinelor. Satul Topolovățu Mare apare menționat documentar, prima oară, în 1717, cu numele *Topolovaz*.

TOPOLOVENI, oraş în jud. Argeş, situat în zona de contact a Piem. Cândeşti cu Câmpia Piteştiului, pe cursul inf. al râului Cârcinov, la 250 m alt., la 19 km E de municipiul Piteşti; 10 401 loc. (1 ian. 2011): 4 882 de sex masc. şi 5 519 fem. Supr.: 33,8 km^2, din care 5,21 km^2 în intravilan; densitatea: 1 996 loc./km^2. Nod rutier. Expl. de petrol. Producție de supape şi bolțuri pentru autovehicule, de încălțăminte, de tricotaje, confecții şi de produse alim (preparate din carne, băuturi răcoritoare, produse de patiserie, conserve din fructe ş.a.). Produse de artizanat (covoare, țesături). Centru viticol şi pomicol (meri, pruni, peri, vişini). Culturi de legume şi de căpşuni. Şcoală (din 1840). Cămin cultural (inaugurat la 3 ian. 1932). Fond cinegetic (mistreți, fazani, căprioare ş.a.). Festival internațional de folclor (august). **Istoric.** Localit. apare menționată prima oară la 19 iun. 1421, într-un hrisov al domnului Radu II Prasnaglava, iar apoi în anii 1467, 1654 etc. În secolele trecute era numită uneori şi *Târgul Cârcinov*. Aşezarea rurală a fost trecută în categoria oraşelor la 17 febr. 1968 prin contopirea satelor Topoloveni, Dealu Viilor, Goleştii-Badii, Inuri, Țigăneşti-Linie şi Viticheşti din fosta com. Topoloveni. În prezent, oraşul **T.** are în subordine ad-tivă 4 sate: Boțârcani, Crinteşti, Gorăneşti şi Țigăneşti. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1706), „Sfinții Trei Ierarhi" (1706), declarată monument istoric, şi „Adormirea Maicii Domnului" (1745); clădirea Primăriei (1901–1903); bustul lui Ion Mihalache (dezvelit la 23 oct. 1993), renumit om politic, născut la Topoloveni.

TOPORU, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Câmpiei Burnas, pe cursul superior al

Văii Porumbenilor; 2 111 loc. (1 ian. 2011): 993 de sex masc. şi 1 118 fem. Staţie de c.f. (în satul Toporu). Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe etc. Biserică din lemn (1795), în satul Tomuleşti; conacul „Noica" (1910–1920), în satul Toporu. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **T.** a făcut parte din jud. Teleorman.

TOPRAISAR, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Pod. Cobadin; 5 816 loc. (1 ian. 2011): 2 903 de sex masc. şi 2 913 fem. Nod rutier. Condiţii optime de construire a unui parc eolian. Prelucr. laptelui; conserve de legume. Staţie de îmbuteliere a apei de izvor. Bibliotecă publică. Patru cămine culturale. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Legumicultură. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, floarea-soarelui etc., în sistem irigat. Centru de încercare a soiurilor de plante.

TORIAWASARA → Târgu Secuiesc (2).

TORMAC 1. Câmpia Tormacului, mică unitate de câmpie, în extremitatea de S a Câmpiei de Vest, parte componentă a Câmpiei Bârzavei (în NE acesteia), situată între văile râurilor Pogăniş (în N-NE) şi Bârzava (în S-SV). Formată din depozite aluvionare şi loessoide cuaternare, pe care s-au format soluri argiloiluviale brune, podzolite slab, sau podzolite pseudogleizate. Prezintă un relief de terase şi lunci, ce coboară în evantai către Câmpia Timişului, presărat pe alocuri cu crovuri. Culturi agricole şi pajişti secundare.

2. Com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în câmpia cu acelaşi nume, pe stg. Văii Pogăniş; 2 727 loc. (1 ian. 2011): 1 350 de sex masc. şi 1 377 fem. Staţie de c.f. (în satul Tormac). Satul Tormac a fost înfiinţat în 1784-1786 de colonişti germani şi menţionat documentar în 1828 cu numele *Rittberg.*

TORNA → Tarna Mare.

TOROIAGA, masiv muntos în SE M-ţilor Maramureş, situat între valea râului Vaser (la N) şi cea a râului Ţâşla (la S), alcătuit din andezite şi diorite din cadrul erupţiilor neogene, acoperite marginal de depozite sedimentare paleogene (gresii, argile marnoase, conglomerate). În partea de NV apar şisturi cristaline amfibolitice. Se prezintă sub forma unei culmi centrale, orientată NV-SE, fragmentată de văi, din care se desprind mai multe culmi laterale. Alt. max.: 1 930 m (vf. Toroiaga). Păstrează slabe forme glaciare şi periglaciare. Zăcăminte de mangan. Acoperit cu păduri de răşinoase în amestec cu fag, iar la peste 1 800 m alt. tufărişuri subalpine şi pajişti alpine.

TÖRÖK SZÁKOS → Sacoşu Turcesc.

TORTOMAN, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Carasu, pe râul Tortoman; 1 727 loc. (1 ian. 2011): 904 de sex masc. şi 823 fem. Produse lactate. Viticultură. Culturi de cereale. Creşterea bovinelor. Satul Tortoman apare menţionat documentar în 1642, iar până în 1993 a fost în componenţa com. Siliştea, jud. Constanţa.

TOTEŞTI, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Depr. Haţeg, la poalele de SE ale M-ţilor Poiana Ruscăi, pe interfluviul Râu Mare–Breazova; 1 924 loc. (1 ian. 2011): 951 de sex masc. şi 973 fem. Halte de c.f. (în satele Cârneşti şi Păclişa). Nod rutier. Pe Râu Mare, în satele Cârneşti, Toteşti şi Păclişa, au fost construite hidrocentralele Cârneşti I (15,9 MW, intrată în funcţiune în 1988), Cârneşti II (11,5 MW, 1988), Toteşti I (15,9 MW, 1988), Toteşti II (15,9 MW, 1989), Păclişa (15,9 MW, 1988). Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Toteşti, menţionat documentar în 1416, au fost descoperite (1889) mai multe brăţări din aur, datând din perioada dacică, precum şi o fibulă din bronz de la sf. primei Epoci a fierului (Hallstatt). Castelul „Pogany" (sec. 19, renovat în 2001), cu parc de 18,5 ha, în satul Păclişa.

TRAIAN 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în NV Colinelor Tutovei, pe stg. Siretului, la confl. cu Valea Morii; 2 945 loc. (1 ian. 2011): 1 470 de sex masc. şi 1 475 fem. Prelucr. lemnului şi a metalelor. Viticultură. Creşterea ovinelor. Pomicultură (meri, pruni, cireşi). Satul Traian a luat fiinţă în 1879 pe malul stg. al Siretului. Până la 3 mart. 2005, com. **T.** a avut în componenţă satul Prăjeşti, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

2. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 4 sate, situată în partea de NE a Câmpiei Brăilei; 3 609 loc. (1 ian. 2011): 1 815 de sex masc. şi 1 794 fem. Staţie de c.f. (în satul Urleasca), inaugurată la 13 sept. 1872. Nod rutier Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, de leguminoase pentru boabe ş.a. Creşterea bovinelor (în satul Silistraru). Satul Traian a luat fiinţă în 1880 cu numele *Muftiu,* iar satele Silistraru şi Urleasca în 1828 şi, respectiv, 1858. Conacul „Orezeanu" (1908), în satul Traian.

3. Com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului; 3 741 loc. (1 ian. 2011): 1 942 de sex masc. şi 1 799 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Com. **T.** a fost înfiinţată la 22 apr. 2003 prin desprinderea satului Traian din com. Griviţa, jud. Ialomiţa.

4. Com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în partea centrală a Câmpiei Romanaţi, pe râul Valea Pârliţi; 3 237 loc. (1 ian. 2011): 1 673 de sex masc. şi 1 564 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc.

5. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, în lunca şi pe terasa de pe stg. Dunării; 1 837 loc. (1 ian. 2011): 878 de sex masc. şi 959 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Viticultură. Pescuit. Satul Traian a luat fiinţă în 1880 prin împroprietărirea însurăţeilor.

TRAIAN VUIA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Dealurile Lugojului, pe cursul superior al râului Bega şi pe afl. său Săraz; 2 021 loc. (1 ian. 2011): 1 004 de sex masc. şi 1 017 fem. Reşed. com. este satul *Sudriaş.* Staţie (în satul Traian Vuia) şi haltă de c.f. (în satul Susani). Nod rutier. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, plante uleioase şi de nutreţ, legume etc. Pomicultură (pruni, meri, piersici). În satul Surducu Mic , atestat documentar în 1511, se află Muzeul memorial „Traian Vuia" (cu documente şi obiecte ale marelui inventator român) şi un parc dendrologic cu peste 500 de exemplare de arbori. Pe terit. satului Susani a fost descoperit (1966–1967) un tumul în care s-au găsit patru urne funerare bitronconice negre şi brun-roşcate, lustruite, cu decor plastic, umplute cu fragmente de ceşti şi urcioare datând de la începutul Epocii fierului. În satul Sudriaş menţionat documentar, prima oară, în perioada 1371–1372, se află o biserică din 1883, în satul Traian Vuia, atestat documentar în 1346, există o biserică din1884, iar în satul Surducu Mic, o biserică din 1788. Pînă în 1924, satul Traian Vuia s-a numit *Bujoru*, iar denumirea actuală i-a fost atribuită în 1950.

TRANSFĂGĂRĂŞAN, şosea naţională de altitudine, în lungime totală de 92 km (construită în 1 611 zile şi inaugurată la 20 sept. 1974), care traversează creasta M-ţilor Făgăraş, în zona lacului Bâlea (2 034 m alt.), printr-un tunel de 887,67 m lungime (cel mai lung tunel auto din România). Şoseaua străbate zone deosebit de pitoreşti, în cadrul cărora se remarcă unele obiective turistice (lacul de acumulare Vidraru, văile glaciare Capra, Bâlea şi Cârţişoara), trecând peste 27 de viaducte şi poduri şi 550 de podeţe, asigurând legătura pe o variantă mai scurtă, dar mai dificilă, între Muntenia (jud. Argeş) şi Transilvania (jud. Sibiu). Şoseaua este afectată pe unele porţiuni de frecvente căderi de stânci, care îngreunează circulaţia. Pe timpul iernii nu se poate circula din cauza stratului de zăpadă gros şi persistent.

TRANSILVANIA 1. Depresiunea Transilvaniei (sau **Depresiunea colinară a Transilvaniei**), vastă unitate fizico-geografică în partea central-nordică a României, situată în interiorul arcului carpatic, între M-ţii Făgăraş, Cindrel şi Şureanu (la S), masivele Trascău şi Muntele Mare (la V), M-ţii Gilău, Vlădeasa şi Meseş (la NV), M-ţii Gutâi, Ţibleş şi Rodna (la N) şi M-ţii Bârgău, Căliman, Gurghiu, Harghita şi Perşani (la E). În partea de NV, aliniamentul munţilor scunzi („jugul intracarpatic") separă Depr. Transilvaniei de Dealurile Silvano-Someşene. Depr. Transilvaniei este de origine tectonică şi s-a format la sf. Erei mezozoice prin scufundarea unei părţi din masa cristalinului. Depr. Transilvaniei este o regiune fizico-geografică complexă, predominant deluroasă, cu aspect de podiş nu prea înalt, cu o structură aproximativ orizontală a straturilor care, pe alocuri, sunt deranjate de unele mişcări de boltire ce au generat domuri gazeifere sau salifere. Depr. Transilvaniei include în perimetrul său o mare unitate centrală, cunoscută sub numele de **Pod. Transilvaniei** (care cuprinde Câmpia colinară a Transilvaniei, Pod. Târnavelor şi Pod. Someşan), precum şi mai multe unităţi marginale, cum sunt depresiunile de contact din S şi V (Depr. Făgăraş, Depr. Sibiu, Depr. Sălişte, Depr. Alba Iulia, Depr. Turda) şi depresiunile şi dealurile subcarpatice de la contactul cu munţii vulcanici neogeni din E. **Pod. Transilvaniei** prezintă limite evidente, clare, pe cea mai mare parte a contactului său cu reg. muntoase care îl înconjură. Astfel, la contactul cu zonele montane înconjurătoare se detaşează unităţi subcarpatice, depresiuni, piemonturi (în E, S şi SE) şi glacisuri (în V şi SV), iar în peisajul morfologic din interiorul Pod. Transilvaniei se remarcă preponderenţa dealurilor şi a colinelor, cu flancuri slab înclinate (5–10°), cu aspect domol, ce dau o linie ondulată interfluviilor, precum şi o mare varietate de pornituri de teren (îndeosebi alunecări pe supr. mari) şi aliniamente de cueste. Alt. **Pod. T.** variază de la 200 m (în SV) până la 850 m (în E), însă cea mai mare parte se menţine la 450–600 m alt. Încadrarea **Pod. T.** în interiorul arcului carpatic, creşterea sa altimetrică spre E, desfăşurarea pr. culoare largi de vale pe direcţie E-V impun uşoare variaţii ale elementelor climatice şi de vegetaţie. Astfel, temp. medie multianuală oscilează între 6°C în E şi 8,9°C în SV (unde se produc şi frecvente manifestări föhnale), iar precipitaţiile medii variază între 550 mm (în SV) şi 700–800 mm (în E). Vegetaţia este reprezentată prin păduri de fag şi păduri de gorun în amestec cu fag (în E şi NE) şi prin păduri de gorun şi de stejar (în S). Partea centrală a **Pod. T.** (Câmpia colinară a Transilvaniei) este în prezent complet despădurită, de aceea a fost considerată de unii autori ca făcând parte din zona de silvostepă. Al. Borza a demonstrat apartenenţa sa la zona pădurilor de cvercinee, aspectul actual datorându-se îndelungatei utilizări antropice. Extrazonal, pe versanţii însoriţi, se întâlneşte şi vegetaţie xerofilă (colilie, bărboasă), iar pe alocuri şi vegetaţie higrofilă şi de sărătură. Reţeaua hidrografică majoră este formată din râurile Mureş, Târnava Mare şi Târnava Mică (cu afl. lor) care traversează partea centrală a **Pod. T.**, formând adevărate culoare de vale, precum şi de arterele limitrofe (Olt, Someşu Mare, Someşu Mic) care colectează numeroşii afl. ce drenează **Pod. T.** Caracteristice, în special la N de râul Mureş, sunt cuvetele lacustre (Ţaga, Cătina, Geaca, Zau de Câmpie, Bujor, Tăureni, Lacul Ştiucii etc.) formate în lungul văilor prin bararea naturală (alunecări de teren) sau artificială (iazuri) a acestora, iar alte lacuri s-au format în fostele saline (Ocna Mureşului, Ocna Sibiului). **Pod. T.** conţine bogate şi variate resurse de subsol: gaze naturale (peste 50 de câmpuri gazeifere) cu un procent ridicat (peste 90%) de metan, zăcăminte de sare gemă, numeroase izv. cu ape clorosodice şi iodurate, mat. de constr. (gips, tufuri, argile, marne, nisipuri etc.).

Transfăgărăşanul în zona văii glaciare a Bâlei

Transfăgărăşanul în zona cabanei Capra

Totodată, este o importantă zonă cerealieră, pomi-viticolă şi de creştere a animalelor. În cadrul acestei mari unități fizico-geografice a **Pod. T.**, unii geografi (printre care şi Victor Tufescu) includ şi Pod. Someşan, unitate relativ similară ca structură şi morfologie, extinsă dincolo de văile Someşului Mic şi Someşului Mare până la „jugul intracarpatic" Meseş –Țicău–Preluca. Din punct de vedere fizico-geografic, mai mulți geografi, începând cu L. Sawicki (1912) şi continuând cu Vintilă Mihăilescu (1966), Victor Tufescu ş.a., consideră valea Mureşului, între Reghin şi Alba Iulia, ca având caracter de limită geografică ce desparte **Pod. T.** în două mari subdiviziuni, ca nişte „discontinuități geografice" cu caracteristici diferențiate: *Câmpia colinară a Transilvaniei* (la N de valea Mureşului) şi *Pod. Târnavelor* (la S de aceasta).

2. Subcarpații Transilvaniei (**Subcarpații interni** sau **Dealurile şi depresiunile circumtransilvănene**), unitate fizico-geografică situată la contactul dintre Pod. Transilvaniei (în V) şi grupa munților vulcanici din partea de V a Carpaților Orientali (în E). Este o regiune cutată (anticlinale, sinclinale, străpungeri diapire), formată dintr-un complex de culmi deluroase, de tip subcarpatic, cu înălțimi cuprinse între 600 şi 1 080 m alt., care închid între ele depresiuni de eroziune şi structurale, uneori dezvoltate pe axul unor anticlinale diapire. Şirul depresiunilor subcarpatice (submontane) Hoghiz–Homoroade–Odorheiu Secuiesc–Praid– Sovata este mărginit către V de lanțul dealurilor subcarpatice Rez (933 m), Plopiş (1 050 m), Şiclod (1 028 m), Bicheş (1 080 m), Osoiu (739 m). Depresiunile subcarpatice au deschideri largi (adevărate „țări" submontane), prezintă terase fluviale şi lunci extinse şi sunt bine populate, iar dealurile subcarpatice care le străjuiesc reprezintă o reliefare directă a boltirilor anticlinale (Rez, Bădeni) sau apar ca sinclinale ori flancuri de sinclinale suspendate (Şiclod, Bicheş), fiind acoperite cu păduri de fag, în amestec cu gorun, carpen ş.a. Depresiunile intracolinare (Reghin, Măgheran-Atid, Şimoneşti-Cobăteşti, Archita, Beia ş.a.) formează (împreună cu culoarele de vale) un uluc îngust, iar dealurile mai scunde (400–600 m alt.) care le închid sunt acoperite cu păduri. Subcarpații Transilvaniei se diferențiază prin unele caracteristici de zona montană din E şi de cea de podiş din V, fiind o veritabilă regiune de tranziție între cele două unități fizico-geografice marginale. Contactul Subcarpaților Transilvăneni cu Pod. Transilvaniei este marcat tectonic de trecerea evidentă de la cutele normale la domuri, iar contactul cu munții prezintă un aspect original, determinat de raporturile anormale între formațiunile de bazin şi cele vulcanice, respectiv afundarea celor dintâi sub pătura groasă de aglomerate ale platoului vulcanic. Ca urmare, limita dintre munții vulcanici şi Subcarpații Transilvaniei este marcată de un abrupt de 300–400 m. Subcarpații Transilvaniei, alcătuiți în general din depozite sedimentare (argile, gresii, marne, microconglomerate, nisipuri, pietrişuri, sare etc.), de vârstă mio-pliocenă, constituie un tip subcarpatic original (cu o oarecare independență față de ariile învecinate), care s-a format în condiții geografice asemănătoare (dar nu identice) cu Subcarpații externi, având vădite aspecte de înrudire cu aria subcarpatică externă (dar nu sinonimă), cum este de exemplu zonalitatea geomorfologică specifică sistemului subcarpatic (munte sau piemont submontan – depresiune sinclinală – culme anticlinală – depresiune intracolinară), structura lor cutată ş.a.

3. Câmpia Transilvaniei → Câmpia colinară a Transilvaniei.

TRASCĂU 1. Munții ~, masiv muntos în SE M-ților Apuseni (Carpații Occidentali) îmbrățişat de văile râurilor Ampoi (la S şi SV), Abrud (la V), Arieş (la N şi NE) şi de Dealurile Aiudului către E. Complexitatea structural-petrografică (alcătuit din calcare compacte jurasice şi formațiuni de fliş cretacic, străpunse de bazalte şi andezite, precum şi din iviri de şisturi cristaline) a determinat formarea unui relief variat, concretizat prin numeroase forme carstice (Cheile Turzii, Cheile Râmețului, Peştera Huda lui Păpară ş.a.), creste calcaroase de un remarcabil pitoresc (culmile Bedeleu şi Ciumerna, Colții Trascăului), măguri vulcanice (între care se evidențiază Detunata Goală şi Detunata Flocoasă), măguri calcaroase izolate (Piatra Craivii, Piatra Cetii, Corabia etc.), abrupturi calcaroase etc. Alt. max.: 1 437 m (vf. Poienița). Important nod hidrografic şi interesantă şi atrăgătoare zonă turistică de un farmec inegalabil. Zăcăminte auro-argentifere şi cuprifere. Acoperit cu păduri de fag şi de molid.

2. → Rimetea.

TREI APE 1. Lac de acumulare în NE M-ților Semenic, format prin bararea zonei de confl. a pâraielor Semenic, Brebu şi Grădiştea. Supr.: 52,6 ha; vol.: 4,8 mil. m^3.

2. Stațiune climaterică şi de odihnă, de interes local, cu funcționare permanentă, situată în NE M-ților Semenic, la 850 m alt., pe malul lacului Trei Ape, în arealul com. Brebu Nou (jud. Caraş-Severin), la 37 km SE de municipiul Reşița. Climat specific montan, cu temp. medii anuale de c. 7°C (în iul. medii termice de 16°C, iar în ian. de –5°C) şi precipitații abundente (900–1 000 mm anual). Iernile sunt friguroase, cu zăpadă multă, din noiembrie până în aprilie,

Trascău (1). Aspect din Munții Trascău

Trei Ape. Lacul si staţiunea

favorabilă practicării schiului. Staţiunea este de fapt un complex turistic montan (alcătuit din hotelul „Trei Ape" şi mai multe căsuţe plasate pe malul lacului) situat în mijlocul naturii, ferit de orice zgomot şi poluare, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, unde pot fi efectuate vacanţe reconfortante şi unde se poate reface capacitatea de muncă după stări de surmenaj fizic şi intelectual.

TREI IEZERE, lac în partea central-nordică a Deltei Dunării, la E de satul Mila 23, legat prin canale de gârlele Lopatna şi Şontea. Supr.: 5 km^2. Important bazin piscicol.

TREPPEN → Dumitra (2).

TREZNEA, com. în jud. Sălaj, formată dintr-un sat, situată la poalele de E ale M-ţilor Meseş; 1 024 loc. (1 ian. 2011): 512 de sex masc. şi 512 fem. Centru de cusături populare. Până la 12 iul. 1995, satul Treznea, atestat documentar în 1440, a făcut parte din com. Agrij, dată la care a fost declarat comună de sine stătătoare şi, totodată, localitate martir. La 9 sept. 1940, o subunitate a trupelor horthyste de ocupaţie a omorât în plină zi, cu o barbarie greu de imaginat, 93 de locuitori ai satului Treznea (din care 87 români şi 6 evrei, iar dintre aceştia 23 de copii sub 12 ani). Monument dedicat acestor victime. Castel (sec. 19), în ruină după 1990, monument istoric.

TRIEBSWETTER → Tomnatic.

TRIFEŞTI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. râului Prut, în zona de contact cu Colinele Pădureni-Căneşti, la graniţa cu Republica Moldova; 3 795 loc. (1 ian. 2011): 1 911 de sex masc. şi 1 884 fem. Muzeu memorial „Costache Negruzzi" (în satul Hermeziu). Expl. de gresii şi de balast. Moară. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Creşterea bovinelor. Apicultură. În arealul satului Trifeşti, menţionat documentar, prima oară, în 1624, au fost descoperite fragmente de vase ceramice datând din Neolitic, iar în punctul numit „La Curte" au fost identificate 23 de morminte, din care 3 datează din Hallstatt-ul timpuriu şi 20 din sec. 13–14. În satul Hermeziu (numit iniţial *Trifeştii Vechi,* iar între 1950 şi 20 mai 1996, *Lunca Prutului*) se află biserica având hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1839) şi casele fam. Negruzzi (sec. 19), cu parc. Aici este înmormântat Costache Negruzzi; biserica având hramul „Sfânta Treime" (1848), în satul Vladomira. Până la 7 apr. 2004, com. **T.** a avut în componenţă satele Rădeni şi Roşcani, care la acea dată au format com. Roşcani, jud. Iaşi.

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de SE ale Culmii Corni-Runcu din Subcarpaţii Neamţului, la contactul cu terasele de pe dr. râului Siret, la confl. râului Româneşti cu Valea Negră; 5 237 loc. (1 ian. 2011): 2 564 de sex masc. şi 2 673 fem. Iazuri pentru piscicultură. În satul Trifeşti se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1798–1799, cu pridvor adăugat în 1896 şi reparată în anii 1905–1906 şi 1935), iar în satul Miron Costin există biserica ce poartă hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1520, cu exonartex adăugat în 1700 şi pridvor din 1894, şi picturi murale interioare executate de N. Zarma în anii 1923–1925).

TRIFEŞTII VECHI → Trifeşti (1).

TRITENII DE JOS, com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată în SV Câmpiei Sărmaşului, pe Valea Largă; 4 781 loc. (1 ian. 2011): 2 493 de sex masc. şi 2 288 fem. Fabrică de cărămidă. Morărit; produse de panificaţie. Culturi de cereale, cartofi, plante de nutreţ, sfeclă de zarhăr ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Pomicultură. Viticultură. Muzeu etnografic (în satul Tritenii de Jos); casa memorială „Pavel Dan" (în satul Clapa); Vestigii din epocile bronzului şi fierului şi din perioada roamnă (o *villa rustica,* sec. 2–3). În satul Tritenii de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1332, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 17, cu picturi murale interioare din 1762).

TRIVALE, Mănăstirea ~ → Piteşti (3).

TRIVALEA-MOŞTENI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Teleorman; 2 760 loc. (1 ian. 2011): 1 379 de sex masc. şi 1 381 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante de nutreţ, leguminoase pentru boabe, legume etc. Viticultură. În satul Trivalea-Moşteni se află o biserică din anul 1835, iar în satul Brătăşani există biserica ce poartă hramul „Sfântul Nicolae" (1839). În satul Deparaţi (numit *Schela* până la 15 ian. 2002) sunt conacele „Trandafirescu–Slăvescu" (1860), „Jean Vetrea" (a doua jumătate a sec. 19) şi „Al. Depărăţeanu" (a doua jumătate a sec. 19). Pâlc de pădure de interes turistic (în satul Brătăşani).

TROESMIS → Turcoaia.

TROIANUL, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Boian cu Câmpia Găvanu-Burdea pe valea râului Urlui; 3 141 loc. (1 ian. 2011): 1 534 de sex masc. şi 1 607 fem. Haltă de c.f. (în satul Troianul), inaugurată la 12 sept. 1887. Culturi de cereale, plante uleioase, tehnice şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe etc. Viticultură. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **T.** s-au numit *Belitori.* În arealul com. **T.** se află Pădurea Cornetu în care vegetează bujorul românesc (*Paeonia peregrina var. romanica*), specie endemică, ocrotită de lege, declarată rezervaţie naturală la 12 ian. 2005, extinsă pe 71 ha.

TROPAEUM TRAIANI → Adamclisi.

TROTUŞ 1. Râu în partea central-estică a României, afl. dr. al Siretului în aval de Adjud; 162 km; supr. bazinului: 4 456 km^2. Izv. din Culmea Păltiniş (M-ţii Ciuc), de la 1 360 m alt., urmează pe o mică porţiune, pe direcţie S-N, linia tectonică longitudinală a zonei de fliş, străbătând pasul Ghimeş şi Depr. Ghimeş, iar în arealul com. Ghimeş-Făget (jud. Bacău) îşi schimbă brusc direcţia de curgere către SE, sculptându-şi valea transversal în formaţiunile de fliş, separând M-ţii Tarcău (în N) de M-ţii Ciuc (în S). În acest sector superior, **T.** curge vijelios pe o pantă longitudinală accentuată (în medie 33‰). În aval de com. Asău pătrunde în Depr. Dărmăneşti, delimitată la E de M-ţii Berzunţi şi la V de M-ţii Nemira, pe care este obligat s-o părăsească (după c. 20 km lungime) prin îngustarea (Defileul) de la Târgu Ocna, după care curge liniştit şi meandrat. În aval de Târgu Ocna, în arealul municipiului Oneşti din Depr. Caşin, **T.** întâlneşte o importantă „piaţă" de adunare a apelor unde primeşte ca afl.

râurile Oituz, Caşin şi Tazlău, care îi suplimentează volumul de apă transportat. În continuare, **T.** traversează zona subcarpatică, separând Dealul Ouşoru din partea de N a Subcarpaţilor Vrancei de Culmea Pietricica Bacăului, trece prin municipiul Adjud şi apoi se varsă în Siret, unde are un debit mediu de 25 m^3/s. Afl. pr.: Bolovăniş, Camenca, Asău, Tazlău (pe stg.), Boroş, Sulţa, Ciobănuş, Uz, Dofteana, Slănic, Oituz, Caşin, Bogdana, Popeni (pe dr.).

2. Subcarpaţii Trotuşului → Tazlău (2).

3. Munţii Trotuşului, denumirea generică sub care este cunoscut sectorul Carpaţilor Orientali cuprins între valea Bistriţei şi a Bicazului (la N), valea Oituzului (la S), Depr. Braşov şi Depr. Ciuc (la V) şi Subcarpaţii Moldovei (la E). În acest sector sunt incluşi M-ţii Tarcău, Goşmanu, Ciuc, Berzunţi şi Nemira.

TROTUŞANU, Mănăstirea ~ → Moviliţa (3).

TRUŞEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Jijia, în zona de confl. cu Drislea; 5 661 loc. (1 ian. 2011): 2 814 de sex masc. şi 2 847 fem. Staţie (în satul Truşeşti) şi haltă de c.f. (în satul Buhăceni), inaugurate la 1 iun. 1896. Nod rutier. Fabrică de zahăr (din 1960, falimentată în 1996). Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, plante de nutreţ etc. Viticultură. Pomicultură. Muzeu, inaugurat în 2008. Pe terit. satului Ionăşeni au fost descoperite (1951, 1959, 1961) vestigiile unei aşezări fortificate, datând din Neolitic (cultura Cucuteni), în care s-au găsit vase ceramice mari, pentru provizii, cu decor pictat, caracteristic culturii Cucuteni, figurine feminine din teracotă, modele mici de mobilier (masă-altăraş, scaun cu spătar) ş.a., precum şi o necropolă din Eopca bronzului, aparţinând culturii Monteoru (milen. 2 î.Hr.). Satul Drislea apare menţionat documentar, prima oară, în 1432, satul Buhăceni în 1491, iar satul Truşeşti la 5 febr. 1568. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Truşeşti (1829) şi Ionăşeni (1859–1865); bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (sec. 17, reparată în 1839) şi „Sfântul Dumitru" (1825), în satele Buhăceni şi Ionăşeni.

TUDORA 1. Masiv deluros în partea central-nordică a Dealului Mare (Pod. Sucevei), alcătuit predominant din marne argiloase, argile şi nisipuri sarmaţiene, reprezentând alt. max. a acestuia (587 m).

2. Com. în jud. Botoşani, formată dintr-un sat, situată la poalele de NV ale dealului cu acelaşi nume, pe stg. Văii Siretului; 5 191 loc. (1 ian. 2011): 2 728 de sex masc. şi 2 463 fem. Expl. de gresii şi de balast. Moară pentru măcinat cereale. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). În satul Tudora, atestat documentar la 6 ian. 1395, se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1842), un rateş din sec. 19 (azi locuinţă) şi mai multe case vechi, între care se remarcă aceea numită „Cantacuzino-Paşcanu" (1842), construită în stil moldovenesc (de plan poligonal, cu multe încăperi şi cu terasă-cerdac), declarată monument istoric. În arealul com. **T.** există o rezervaţie forestieră, cu arbori seculari de tisă *(Taxus baccata)*, extinsă pe 124,7 ha.

TUDOR VLADIMIRESCU 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în NE Câmpiei Brăilei; 1 963 loc. (1 ian. 2011): 950 de sex masc. şi 1 013 fem. Culturi de cereale, plante uleioase, tehnice şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe, pepeni etc. Creşterea bovinelor. În satul Tudor Vladimirscu, înfiinţat în 1878 prin împroprietărirea însurăţeilor, se află biserica „Sfinţii Trei Ierarhi" (1884). Până la 3 oct. 2003, com. **T.V.** a avut în componenţă satul Cazasu, care la acea dată a devenit com. de sine stătătoare.

2. Com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Siretului Inferior cu Câmpia Tecuciului, pe stg. văii Siretului şi a râului Călmăţui; 5 445 loc. (1 ian. 2011): 2 671 de sex masc. şi 2 774 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Culturi de cereale, plante uleioase, legume etc. Viticultură. Satul Tudor Vladimirscu a luat fiinţă în 1881 prin stabilirea aici a locuitorilor din satul Privalu şi din alte sate, veniţi în urma inundaţiilor catastrofale provocate de Siret. Biserică (1883). Aici se află mănăstirea „Vladimireşti" (de maici), ctitorită în 1938 de Vasilica Gurău, calugărită cu numele Veronica. Paraclisul mănăstirii a fost construit în 1939-1940, biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fost zidită în anii 1941–1943, iar cele 50 de chilii din cărămidă şi atelierul au fost realizate în 1940–1954. Biserica (în stil moldovenesc) păstrează la interior picturi murale executate în anii 1942–1943. Desfiinţată la 14 febr. 1956 de autorităţile comuniste, mănăstirea a fost reînfiinţată în martie 1990, refăcută şi restaurată în 1991. Colecţie de icoane vechi (106 icoane datând din sec. 18–19). Ateliere de pictură, de mobilier bisericesc, de croitorie, broderie, tricotaje, de covoare ş.a. Mănăstirea adăposteşte c. 200 de călugăriţe fiind din acest punct de vdere, a treia din ţară ca număr de vieţuitori, după mănăstirile Agapia şi Varatec.

3. → Suceveni.

TUFENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Boian, pe stg. râului Vedea şi pe râul Tecuci; 3 010 loc. (1 ian. 2011): 1 488 de sex masc. şi 1 522 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1870), în satul Tufeni.

TUFEŞTI, com. în jud. Brăila, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului, pe stg. Dunării; 5 576 loc. (1 ian. 2011): 2 780 de sex masc. şi 2 796 fem. Nod rutier. Prelucr. laptelui; produse de panificaţie. Moară. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, legume etc. Pescuit. Muzeu etnografic şi de artă populară. În satul Tufeşti, menţionat documentar în 1832, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1834).

TULCA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Miersigului cu Câmpia Crişurilor, pe stg. canalelor Culişer şi Crişurilor; 2 835 loc. (1 ian. 2011): 1 417 de sex masc. şi 1 418 fem. Producţie de încălţăminte. Abator. Moară pentru măcinat cereale; produse de panificaţie. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Culturi de cereale, plante de nutreţ, cartofi, sfeclă de zahăr, cânepă, legume etc. Satul Tulca apare menţionat documentar prima oară, în 1215, iar satul Căuaşd în 1316.

TULCEA 1. Braţul ~, sector al cursului inf. al Dunării, în extremitatea de V a Deltei Dunării, cuprins între Ceatalul Chiliei şi Ceatalul Sfântu Gheorghe. Lungime: 19 km; lăţimea max.: 300 m; ad. max.: 47 m (în faţa municipiului Tulcea); debitul mediu multianual: 2 600 m^3/s. Transportă 38% din apele fl. Dunărea. Coeficient de sinuozitate: 1,40. Reprezintă pr. cale navigabilă fluvio-maritimă a Dunării. În aval de municipiul Tulcea, la Ceatalul Sfântu Gheorghe, braţul **T.** se bifurcă în braţele Chilia şi Sfântu Gheorghe.

2. Dealurile Tulcei, zonă deluroasă situată în partea de N a Dobrogei, parte componentă a Pod. Dobrogei de Nord, extinsă la E de aliniamentul cursurilor superioare ale râurilor Telița și Valea Adâncă, paralel cu valea Dunării, sub forma unei culmi prelungi, domoală și nu prea înaltă (valorile altitudinale se mențin în jur de 200 m), dominată de numeroase vârfuri izolate (Stânca Mare 205 m, Somova 225 m, Beiu 201 m, Beştepe 242 m, Redi 206 m ş.a.). Din partea centrală a culmii pr. se ramifică, spre S, o culme secundară, reprezentată prin Dealurile Uzum (222 m), Orta Bair (206 m) și, izolat, Dealul Denistepe sau Dealul Mării (270 m) care închid către E şi S Depr. Nalbant. Dealurile **T.** sunt constituite din formațiuni paleozoice (cuarțite, şisturi cuarțitice, filite) și mezozoice (calcare cenuşii-negre, conglomerate, marno-calcare ş.a.). Sub raport morfologic, caracteristica reliefului este dată de insularitatea masivelor deluroase, cauzată de eroziunea efectuată de agenții modelatori externi, precum și de „înecarea" lor în pătura groasă de loess care ocupă o suprafață foarte mare. Alt. max.: 270 m (Dealul Denistepe). Expl. de baritină, min. complexe, dolomit, calcare, gresii ş.a. Viticultură.

3. Municipiu, reşed. jud. cu același nume, situat în SE României, în partea de N a Dobrogei, la poalele de N ale Dealurilor Tulcei (este extins pe şapte coline – Hora, Dealu Mare, Carierei, Taberei sau Cazărmii ş.a. –, în formă de amfiteatru cu deschidere spre Dunăre), pe malul dr. al brațului Tulcea, la 30 m alt., la 71,3 km V de țărmul Mării Negre; 90 272 loc. (1 ian. 2011): 43 572 de sex masc. și 46 700 fem. Supr.: 177,2 km^2, din care 58,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 538 loc./km^2. Port fluvio-maritim. Aeroport situat în com. Mihail Kogălniceanu, la 15 km S de oraş. Stație finală de c.f. Nod rutier. Expl. de calcar, de granit și gresii cuarțoase. Centrală electrică și de termoficare. Constr. și reparații navale (traulere pentru pescuit oceanic, bacuri, drăgi, vase-dormitor etc.); constr. de utilaj chimic. Producție de alumină, de feroaliaje (ferosiliciu, feromangan, silicomangan) necesare realizării oțelurilor de toate calitățile, de instalații frigorifice, de piese și subansamble pentru automobile, de mobilă, textile (conf., tricotaje, covoare), de pielărie și încălțăminte, de mase plastice (din 1984), de plăci de stufit, de pavele pentru străzi și de produse alim. (conserve de peşte, legume și fructe, preparate din carne și lapte, băuturi alcoolice, bere, dulciuri, produse de panificație etc.). Antrepozite frigorifice. Poligrafie. Ferme de creştere a bovinelor, porcinelor și păsărilor. Piscicultură. Apicultură. Viticultură. Activitatea industrială a municipiului **T.** precum și faptul că mai mult de jumătate din traficul de călători pe Dunăre și că aproape întreaga activitate turistică în Delta Dunării se realizează prin Tulcea au impus construirea unui nou port fluvio-maritim inaugurat în 1972). Considerat „Poartă de intrare în Delta Dunării", **T.** constituie pentru numeroşii turişti un ultim punct de escală al itinerariului spre fermecătoarele peisaje ale Deltei Dunării. În municipiul **T.** se află Teatrul „Jean Bart", inaugurat la 15 febr. 2008, Muzeul Deltei Dunării, înființat în 1949, cu diorame care înfățișează flora și fauna Deltei Dunării, reorganizat și deschis la 25 febr. 2009 cu numele Centrul Ecoturistic Delta Dunării, Muzeul de Artă, Muzeul de Etnografie și de Artă populară, cu colecții specifice nordului Dobrogei, Muzeul de Istorie și Arheologie, un Institut de învățământ superior (din 1993), filială a Universității „Andrei Şaguna" din Constanța, un Institut de Cercetare și Proiectare „Delta Dunării", un Institut de Cercetări Eco-Muzeale (singurul din țară), sediul Rezervației Biosferei Delta Dunării, biblioteca județeană „Panait Cerna", f. 1900, astăzi cu peste 330 000 de vol., cinematografe, școli, licee ş.a. La **T.** au loc Festivalul internațional al folclorului din țările dunărene (în anii cu soț), Festivalul internațional al folclorului din țările latine (în anii fără soț) și Festivalul național al obiceiurilor de Crăciun, Anul Nou și Bobotează. **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate după 1974 pe terit. orașului și în împrejurimi au scos la iveală urme de locuire din Neolitic (milen. 4–3 î.Hr.). Ca așezare omenească, municipiul **T.** se înscrie printre cele mai vechi localități de tip urban ale țării, în arealul său, în punctul „La Vărărie" de pe Dealul Taberei, fiind identificate vestigii ale purtătorilor culturii Gumelnița (milen. 4 î.Hr.). Tot pe Dealul Taberei, săpăturile

Tulcea (3). Monumentul Independenței

Tulcea (3). Statuia ecvestră a lui Mircea cel Bătrân

arheologice au scos la lumina zilei mărturii aparţinând culturii materiale a traco-geţilor (sec. 8–7 î.Hr.) şi, totodată, dovezi ale unei intensificări de locuire a acestor zone începând cu ultima parte a sec. 4 î.Hr. (ceramică de lux, de proveniență elenistică, obiecte de podoabă etc.). Cercetările arheologice au identificat pe colina Hora (sau Dealul Monumentului) vatra unei cetăți, cunoscută sub numele de *Aegyssus,* construită, se pare, de către celți la sf. sec. 4–începutul sec. 3 î.Hr. (tradiția desemnează pe un oarecare Caspios Aegyssos ca întemeietor legendar). Numele cetății *Aegyssus* este pomenit, prima oară de către Diodor din Sicilia în relatările lui referitoare la luptele (300–292 î.Hr.) dintre Dromichaites (conducătorul unei uniuni de triburi geto-dacice) şi generalul macedonean Lysimachos, din care primul a ieşit învingător. În anul 12 d.Hr., cetatea *Aegyssus* a fost cucerită de daci, dar trupele regelui trac Rhoemetalces, ajutate de o legiune romană adusă din Moesia, au învins pe dacii nord-dunăreni. În cadrul acestor lupte s-a remarcat Vestalis, comandantul oştilor romane, despre faptele căruia poetul latin Ovidiu (exilat la Tomis) scrie în două epistole din *Ex Ponto* (una adresată lui Severus, în care descrie bătălia sângeroasă desfăşurată la Aegyssus, din care romanii au ieşit învingători, şi a doua epistolă trimisă lui Vestalis, guvernatorul Moesiei, în care Ovidiu îi preamăreşte victoria în luptele pentru recucerirea cetății Aegyssus). La începutul sec. 2, cetatea Aegyssus a fost inclusă în *limesul* scit. În sec. 3, cetatea a fost prădată de goți, iar în sec. 6 figura pe lista cetăților cu scop strategic, refăcută de împăratul Justinian. În sec. 7, aşezarea este amintită (de către geograful anonim din Ravenna) cu numele *Aegipsum,* iar în sec. 10 aceasta este citată de împăratul bizantin Constantin VII Porfirogenetul, în lucrare sa *De thematibus,* printre cele 14 oraşe ale Dobrogei. La sf. sec. 14 şi începutul sec. 15 oraşul s-a aflat sub autoritatea domnului Mircea cel Bătrân, iar între 1420 şi 1878 s-a aflat sub stăpânirea otomană - perioadă în care oraşul a cunoscut o permanentă stagnare. Numele actual al oraşului apare pentru prima dată în sec. 16, într-o notă de călătorie a genovezului Paolo Giovio, iar apoi în 1650, într-o descriere amănunțită a Dobrogei făcută de călătorul turc Evlia Celebi, în 1674 într-o lucrare a călătorului Matteo Gondola şi în 1711 într-o notă de călătorie a lui La Mattraye (însoțitorul regelui Carol al XII-lea al Suediei). În 1778, **T.** este amintită într-un act domnesc emis de Constantin Moruzi. În perioada 1840–1850 la **T.** au fost colonizați germani care în 1940 au fost repatriați în Germania. Până în 1860, oraşul **T.** a fost condus de un caimacam (locțiitor al unui demnitar), iar după această dată **T.** a devenit reşed. unui sangeac (subdiviziune ad-tivă a unui paşalâc turcesc), guvernat de un paşă, perioadă în care a cunoscut o relativă dezvoltare economică, comercială şi urbanistică (s-au construit faleza, noua geamie, Palatul Poştelor, bazare etc.). După eliberarea de sub stăpânirea otomană (1878), oraşul **T.** a cunoscut o dezvoltare lentă, cunoscând ritmuri accentuate de dezvoltare abia în a doua jumătate a sec. 20. Declarat municipiu la 17 febr. 1968, **T.** are în subordine ad-tivă localit componentă Tudor Vladimirescu.

Monumente: catedrala episcopală „Sfântul Nicolae" a fost construită în 1862-1865, fiind singura biserică ortodoxă de pe întreg cuprinsul Imperiului Otoman căreia i s-a permis să-şi înalțe turlele mai sus decât cele ale geamiilor; catedrala a fost reparată în anii 1897–1900 şi pictată, parțial, tot atunci, de Ştefan Luchian şi Constantin Artachino; picturile murale interioare au fost terminate în anii 1905–1906 de D. Marinescu, profesor la Şcoala de Arte Frumoase din Bucureşti; catedrala a fost restaurată în 2006-2008 şi declarată monument istoric; biserica „Sfântul Gheorghe" sau Biserica cu ceas (1854–1857, pictată în 1927; picturile au fost spălate în 1952 şi restaurate în anii 1990–1992). În timpul stăpânirii otomane a fost reşedință episcopală; biserica grecească având hramul „Buna Vestire", construită în anii 1848–1854 după planurile arhitectului Ştefan Dopron, reparată în 1985–1988, pictată în anii 1988–1989 de Virginia Videa şi Gheorghe Zaharia şi resfințită la 25 mart. 1990; biserica având hramul „Schimbarea la Față", construită în 1872–1882 pe locul unei bisericuțe din 1834–1840, reparată după cutremurul din 4 mart. 1977, repictată în anii 2002–2003 de Gheorghe Jerpălău şi resfințită la 12 oct. 2003; biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1874–1879, cu unele refaceri din 1988 când s-a construit o turlă nouă, s-au tencuit pereții interiori şi exteriori ş.a.); biserica „Acoperământul Maicii Domnului" (1888–1889, renovată şi repictată în anii 1977–1980, după cutremurul din 4 mart. 1977 şi reparată în 2002); biserica „Sfântul Grigore Luminatorul" care a aparținut cultului gregorian până

Tulcea (3). Portul

Tulcea (3). Teatrul „Jean Bart"

în 1937, cu reparaţii capitale efectuate în 1986–1989; bisericile nou construite, „Sfânta Treime" (1996–2002, cu picturi murale), cea cu dublu hram - „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Dimitrie" (1998–2003) şi „Sfântul Mare Mucenic Mina" (2003–2005); moscheile „Azzizie" (1899–1924), declarată monument de arhitectură, şi cea a lui Ismail Paşa (1877); Palatul Poştelor, construit în 1870 din iniţiativa lui Ismail Paşa, azi sediul Muzeului „Delta Dunării"; clădirea fostei Primării (1863-1865), în care a funcţionat (până în 1878) jandarmeria turcească, iar din 23 aug. 1982 este sediul Muzeului de Artă; casa „Avramide" (sf. sec. 19), azi sediul Muzeului de Ştiinţele Naturii; Monumentul Independenţei, realizat în bronz în 1899–1900 de sculptorii Gheorghe Vasilescu şi Constantin Bălăcescu, sub forma unui obelisc, în memoria eroilor căzuţi în timpul Războiului de Independenţă, amplasat pe colina Hora; clădirea Teatrului „Jean Bart", inaugurată la 15 febr. 2008; clădirea noului centru civic, realizată în 1970–1972; bustul lui Spiru Haret (dezvelit în 1923), operă a sculptorului Vasile Chiriatide; statuia ecvestră a domnului Mircea cel Bătrân (dezvelită la 1 dec. 1972), operă în bronz, pe un soclu din travertin, a sculptorului Ion Jalea. Municipiul **T.** este un important centru turistic şi punct de plecare spre mirifica Deltă a Dunării.

4. Judeţ situat în extremitatea de E-SE a României, în partea central-nordică a Dobrogei, la gurile Dunării, cu ieşire la Marea Neagră (în E), la graniţa cu Republica Moldova şi Ucraina (în N), limitat de jud. Galaţi (NV), Brăila (V) şi Constanţa (S), la intersecţia paralelei de 45° latitudine N cu meridianul de 29° longitudine E. Pe terit. jud. **T.** se află punctul extrem estic al României, respectiv 29°41'24'' longitudine E, la Sulina. *Supr.:* 8 499 km^2 (3,56% din supr. ţării), locul 4 pe ţară, după jud. Timiş, Suceava şi Caraş-Severin. *Populaţia* (1 ian. 2011): 245 127 loc. (1,1% din populaţia ţării), din care 121 707 loc. de sex masc. (49,6%) şi 123 420 loc. de sex fem. (50,4%). *Populaţia urbană:* 120 874 loc. (49,3%); *rurală:* 124 253 loc. (50,7%). *Densitatea:* 28,8 loc./km^2 (judeţul cu cea mai mică densitate din ţară). *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 84,7% români, 4,9% ruşi-lipoveni,1,6% rromi, 0,8% turci, 0,6% greci, 0,5% ucraineni, apoi macedoneni, evrei, tătari, maghiari, germani ş.a. *Reşed.:* municipiul Tulcea. *Oraşe:* Babadag, Isaccea, Măcin, Sulina. *Comune:* 46. *Sate:* 133, din care câteva s-au desfiinţat prin depopulare în anii '90 (Stânca din com. Casimcea; Ostrovu Tătaru din com. Chilia Veche; Ardealu din com. Dorobanţu). *Localit. componente ale oraşului Isaccea şi municipiului Tulcea:* 3.

Relieful jud. **T.** se caracterizează prin existenţa a două unităţi fizico-geografice distincte: una mai înaltă, în partea central-vestică, în cadrul căreia se întâlnesc elemente ale celui mai vechi relief de pe terit. României (respectiv unităţi de orogen vechi, hercinic/kimmeric), şi alta mai joasă şi mai nouă (din Cuaternar), în N şi NE, respectiv lunca şi Delta Dunării. Unităţile mai înalte de relief sunt dispuse în trei mari fâşii paralele, ocupând c. 32% din terit. jud. **T.**: fâşia de N este constituită din M-ţii Măcinului (cei mai vechi munţi din România), tociţi, cu alt. max. de 467 m (vf. Ţuţuiatu sau Greci), Pod. Niculiţel şi Dealurile Tulcei; fâşia centrală, extinsă între Dunăre (la V) şi lacul Razim (la E), este reprezentată prin Pod. Babadag, iar fâşia sudică, corespunzând compartimentului nordic al Pod. Casimcea, face parte integrantă din Pod. Dobrogei Centrale, constituit predominant din şisturi verzi prepaleozoice în fundament (care apar adeseori la suprafaţă) peste care se află depozite jurasice şi cretacice. Regiunile joase de relief, extinse pe c. 62% din terit. jud. **T.**, includ Delta Dunării, cea mai nouă formaţiune de relief a României, aflată în plină evoluţie, lunca Dunării, situată la periferiile de V şi N ale jud. **T.**, precum şi prin câmpia aluvială din preajma lacului Razim. Energia reliefului tulcean este foarte mică, variind între 0 m la nivelul Mării Negre (Sfântu Gheorghe) şi 467 m alt. în vf. Ţuţuiatu (alt. max. a jud. **T.**). În cadrul Pod. Babadag (parte componentă a Pod. Dobrogei de Nord) se remarcă o importantă linie de falie, între Peceneaga (la NV) şi Camena (la SE), care separă Pod. Dobrogei de Nord de Pod. Dobrogei Centrale.

Clima temperată, cu un pronunţat caracter continental, manifestat prin veri călduroase, ierni reci, marcate adesea de viscole, amplitudini mari de temp. (66,3°C) şi prin precipitaţii reduse. Zona litoral-maritimă a jud. **T.** se caracterizează printr-un climat mai blând, cu veri a căror căldură este atenuată de briza răcoroasă a Mării Negre şi ierni cu temp. nu prea coborâte (media termică a lunii celei mai reci, la Sulina, este de –0,6°C). Temp. medie anuală este slab diferenţiată în perimetrul jud. **T.**, oscilând între 10,7° la Babadag şi 11,1°C la Isaccea. Temp. max. absolută (39,5°C) s-a înregistrat la staţia meteorologică Mircea Vodă (20 aug. 1945), iar minima absolută (–26,8°C) la Tulcea (24 ian. 1942). Precipitaţiile medii anuale însumează cantităţi cuprinse între 359 mm la Sulina (cele mai mici din ţară) şi 445 mm la Isaccea. Vânturile predominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre NE (18,3%), urmate de cele dinspre NV (17,1%), E (15,2%) şi N (13,1%), cu viteze medii anuale cuprinse între 0,8 şi 5,3 m/s. În timpul verii, în condiţii de stabilitate atmosferică, se manifestă o circulaţie termică locală a aerului, sub forma brizei de mare (ziua) şi brizei de uscat (noaptea), care se resimte la o distanţă de 10–15 km spre interiorul uscatului.

Reţeaua hidrografică, cu o densitate de 0,1–0,3 km/km^2 (exclusiv Delta Dunării), cea mai scăzută din ţară, se caracterizează prin râuri scurte (al căror curs se desfăşoară total sau parţial pe terit. jud. **T.**), tributare Dunării (Valea Roştilor, Topolog, Cerna, Jijila, Luncaviţa ş.a.) sau care se varsă în cuvetele lacustre de pe litoralul Mării Negre (râurile Taiţa, Telita, Slava, Hamangia, Casimcea ş.a.). Dunărea, care mărgineşte jud. **T.** la V (prin braţul Măcin sau Dunărea Veche) şi N (prin braţul Chilia), pe o distanţă de 276 km, constituie pr. cale navigabilă şi sursa cea mai importantă de apă a judeţului, cu atât mai mult cu cât pe sectorul ei inferior, cu cele trei guri de vărsare (Chilia, Sulina, Sfântu Gheorghe), în special pe braţul Sulina şi în continuare pe Dunăre până la Brăila, pot naviga şi vase maritime. Abundenţa lacurilor fluviale (Peceneaga, Balta Traian, Jijila, Crapina, Gorgonel, Telincea, Parcheş, Somova ş.a.), deltaice (Furtuna, Gorgova, Merhei, Matiţa, Tatanir, Lumina, Puiu, Lacu Roşu, Trei Iezere ş.a.) şi litorale (Razim, Dranov, Golovita, Zmeica, Ceamurlia, Babadag) constituie tot atâtea resurse naturale de apă, cu importanţă piscicolă, ca mijloc de comunicaţie (prin intermediul numeroaselor canale) şi ca baze de agrement sau de alimentare cu apă ale populaţiei.

Vegetaţia prezintă câteva diferenţieri teritoriale, legate de fondul general al

climatului de stepă, de relieful deluros, de cel muntos al horstului dobrogean şi de întinsele suprafeţe acvatice şi de luncă. Zona stepei, desţelenită în proporţie de peste 95%, extinsă în părţile de E şi V ale judeţului, include câteva pajişti xerofile în care predomină păiuşul *(Festuca valesiaca)*, pelinița *(Artemisia austriaca)*, bărboasa *(Bothriochloa ischaemum)*, firuţa cu bulbi *(Poa bulbosa)* ş.a. Pajiştile de colilie şi negară, care caracterizau odinioară vegetaţia de stepă, au dispărut aproape total. Silvostepa, defrişată pe c. 85% din supr., este reprezentată prin pâlcuri de păduri de stejar pufos *(Quercus pubescens)* şi stejar brumăriu *(Quercus pedunculiflora)*. În Pod. Babadag şi M-ţii Măcin se întâlneşte un etaj forestier alcătuit îndeosebi din păduri de gorun *(Quercus petraea)*, în care este foarte abundent teiul *(Tilia tomentosa)* şi jugastrul *(Acer campestre)*; local (pe valea Luncaviţei) apare şi fagul *(Fagus silvatica, Fagus taurica)* şi unele elemente termofile, cum sunt cărpiniţa *(Carpinus orientalis)* şi mojdreanul *(Fraxinus ornus)*. În lunca şi Delta Dunării sunt caracteristice pădurile de plop şi salcie, iar pe nisipurile din jurul acestor păduri se dezvoltă salcia pitică de nisip *(Salix rosmarinifolia)*, cătina albă *(Hippophaë rhamnoides)*, cătina roşie *(Tamarix ramosissima)* ş.a. Pe nisipurile litoral-maritime se dezvoltă o vegetaţie arenicolă, alcătuită din elemente pontice şi submediteraneene *(Convolvulus persicus, Carex colchica, Eryngium maritimum, Ephedra distachya, Alyssum borzeanum* ş.a.). O zonă distinctă o formează grindurile Letea şi Caraorman din Delta Dunării, acoperite cu păduri compacte, numite de localnici „hasmacuri", în care predomină stejarul brumăriu *(Quercus pedunculiflora)*, în interiorul cărora se dezvoltă un strat dens de arbuşti şi numeroase plante agăţătoare *(Periploca graeca, Vitis silvestris, Humulus lupulus* ş.a.). Stuful care alcătuieşte şi formaţiuni plutitoare numite plaur, nuferii ş.a. reprezintă vegetaţia specifică a Deltei Dunării.

Fauna, foarte eterogenă, cuprinde două mari categorii, cea de uscat şi aceea a apelor şi din jurul acestora. Speciile terestre sunt variate şi includ mamifere (mistreţi, căprioare, lupi, vulpi, iepuri, pisici sălbatice, jderul de copac, pârşi ş.a.), rozătoare (dihor, şoarecele dungat de stepă, popândău, grivan pitic), reptile (şerpi, vipere, şopârle, guşteri), păsări (ciocănitori, vrăbii, codobature, prigorii, potârnichi, prepeliţe, ulii ş.a.) şi numeroase insecte. Prezenţa unor întinse suprafeţe acoperite de ape, şi mai ales existenţa Deltei Dunării, determină o abundenţă rar întâlnită de elemente acvatice, între care peste 300 de specii de păsări autohtone sau de pasaj, multe dintre ele ocrotite de lege şi declarate monumente ale naturii (pelicani, cormorani, gâsca cu gât roşu, gâşte şi raţe sălbatice, egrete, călifari, lişiţe, gârliţe, lebede, berze, stârci, nagâţ etc.), câteva mamifere (câinele enot şi bizamul, ambele pătrunse recent, spontan, din estul Europei unde fuseseră colonizate, nurca, vidra, hermelina, nutria), precum şi numeroase specii de peşti, mulţi dintre ei de mare interes economic (morun, nisetru, cegă, păstrugă, somn, ştiucă, scrumbie, calcan, şalău ş.a.).

Resursele naturale: zăcăminte de pirite cuprifere (în satul Mina Altân Tepe din com. Stejaru) şi baritină (Somova, Mineri); expl. de cuarţite (Cerna), caolin (carierele Făcăţelu–Cheia şi Viţelaru din M-ţii Măcin şi cariera Epaminonda din

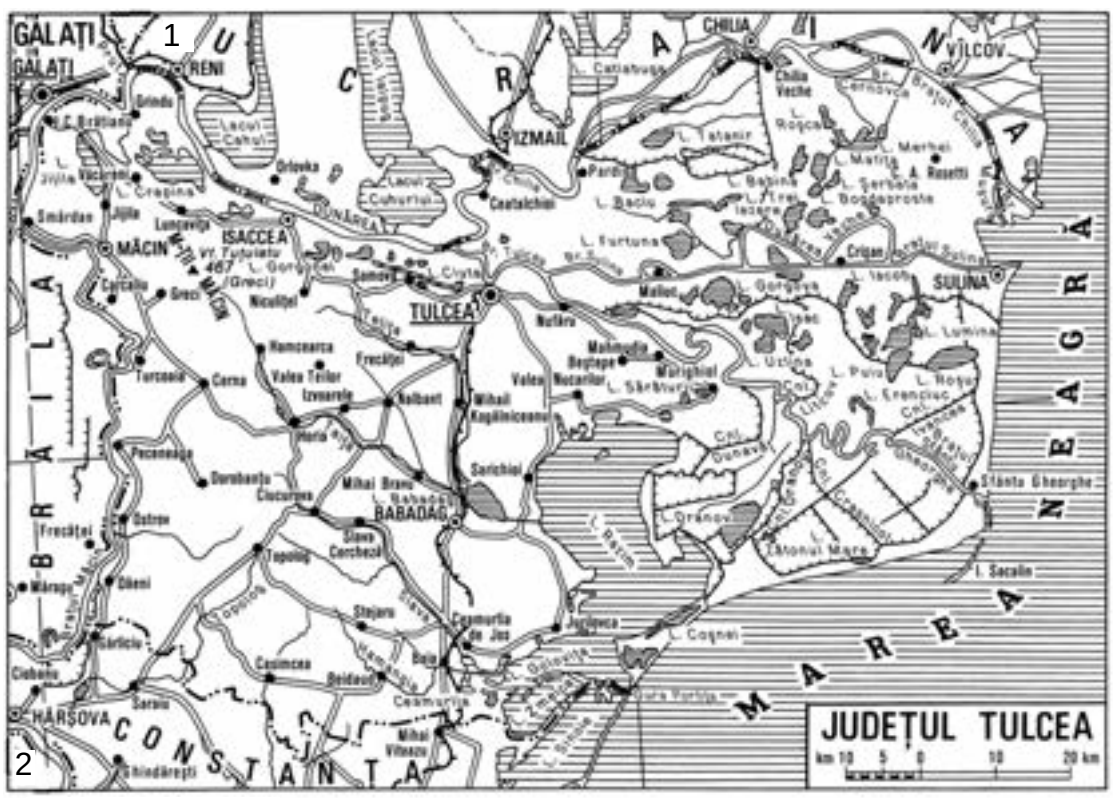

1. Rep. Moldova
2. Jud. Ialomiţa

Dealu Orliga), de pământuri colorate (Garvăn, Mircea Vodă), nisipuri tithanifere (grindurile Letea şi Sărăturile), calcare (Isaccea, Nicolae Bălcescu/fost Başchioi, Mihail Kogălniceanu, Mahmudia, Zebil, Sarinasuf), granit, granodiorit şi porfir (Valea Nucarilor, Mahmudia, Greci, Măcin, Turcoaia, Atmagea), dolomit (Valea Nucarilor, Mahmudia), gresii cuarţoase (Baia, Tulcea), cuarţite (Iacobdeal), şisturi verzi (Casimcea) ş.a. O bogăţie aparte o reprezintă stuful şi pădurile (93 416 ha, la sf. anului 2007).

Istoric. Evoluţia istorică a terit. tulcean este strâns legată de acela al Dobrogei, care s-a impus prin caracterul ei de regiune propice schimburilor comerciale şi de convieţuire a mai multor etnii. Cercetările arheologice au scos la iveală urme de locuire din Paleoliticul mijlociu şi mai ales din Neolitic (Hamangia, Tulcea, Ceamurlia de Jos, Enisala, Caugagia, Luncaviţa ş.a.) ai căror locuitori au fost numiţi în mod convenţional ca purtători ai culturii Hamangia (milen. 4–2 î.Hr.), care pe la mijlocul milen. 4 î.Hr. au intrat în legătură cu populaţiile din arealul actual al Câmpiei Române. Datorită poziţiei sale geografice, Dobrogea şi implicit terit. actual al jud. **T.**, se plasează ca prim spaţiu al României unde cultura neolitică îşi încheie activitatea spre sf. milen. 3 şi începutul milen. 2 î.Hr., atât ca urmare a deplasării unor triburi de agricultori din Sud (prezenţa lor este atestată de descoperirile de la Casimcea), cât şi a pătrunderii concomitente a unor triburi de păstori indo-europeni care au venit din stepele nord-pontice (de la aceştia s-a găsit un monument funerar la Ceamurlia de Jos). Epoca bronzului (sec. 13–11 î.Hr.), cu un bogat fond material (seceri, topoare de tip celtic, vârfuri de săgeţi etc.) este bine reprezentată prin descoperirile de la Calfa şi Sâmbăta Nouă din com. Topolog, iar momentul de început al primei Epoci a fierului (Hallstatt) este atestat de vestigiile de la Babadag, Murighiol, Garvăn, Enisala, Tulcea ş.a. unde s-au găsit mărturii despre prezenţa traco-geţilor. Daco-geţii, populaţie majoritară a Dobrogei de Nord începând din Hallstatt şi până la cucerirea romană din sec. 1 d.Hr., au lăsat urme bogate şi variate, descoperite în complexele arheologice de la Babadag, Nalbant, Enisala, Agighiol, Murighiol, Sarinasuf, Garvăn ş.a. Ei aveau legături intense cu grecii stabliţi în *Aegyssus* (Tulcea de astăzi) şi cu celţii din *Noviodunum* (Isaccea). Geţii de la Dunărea de Jos, menţionaţi încă din sec. 6 î.Hr., au repurtat o victorie hotărâtoare (331 î.Hr.) împotriva lui Zopyrion, guvernatorul Traciei. Evoluând către o viaţă statală, geto-dacii s-au organizat în puternice uniuni tribale, ca acelea conduse de Dromichaites, Zalmodegikos şi Remaxos care au pregătit terenul creării statului dac centralizat din timpul lui Burebista (c. 82–44 î.Hr.). La sf. primei jumătăţi a sec. 1 î.Hr. (respectiv în anul 62) terit. actual al jud. **T.** a intrat în componenţa statului dac centralizat, condus de Burebista, după moartea căruia (44 î.Hr.), această regiune a cunoscut o scurtă perioadă de independenţă, după care a fost cucerită de romani (28 î.Hr.), inclusă în prov. Moesia Inferior şi stăpânită de aceştia până la începutul sec. 7 d.Hr. Pentru apărarea graniţei imperiului, romanii au construit, de-a lungul cursului inf. al Dunării, o puternică linie de fortificaţii, străjuită de numeroase castre (în jurul cărora se dezvoltau aşezări civile romane), printre care *Beroe* (azi Ostrov), *Troesmis (Turcoaia,* unde şi-a avut sediul *Legiunea a V-a Macedonica), Arrubium* (Măcin), *Dinogetia* (Garvăn), *Salsovia* (Beştepe), *Argamum* (Jurilovca), Luncaviţa ş.a. Întemeierea numeroaselor castre (cetăţi), sate (*villae rusticae),* oraşe şi municipii, care au atras de-a lungul timpului un mare număr de militari, veterani, colonişti şi negustori romani, au favorizat crearea unui cadru politic, economic, social şi cultural propice simbiozei populaţiei geto-dacice cu aceea romană, venită din toate terit. romane *(ex. toto orbe romano),* transformând Dobrogea (inclusiv terit. actual al jud. **T.)** într-un veritabil bastion al romanităţii la Dunărea de Jos. Vechile *dave* geto-dacice *(Aegyssus, Noviodunum, Troesmis* ş.a.) au devenit în perioada romană centre înfloritoare de producţie şi comerţ. Cu toate acestea, ca urmare a retragerii autorităţii romano-bizantine din Dobrogea în sec. 7, în secolele următoare populaţia acestor locuri a suferit de pe urma invaziilor interminabile ale diferitelor popoare migratoare (sarmaţi, bastarni, pecenegi, huni, goţi, slavi, uzi, cumani ş.a.) care, în drumul lor spre centrele vitale ale Imperiului Romano-Bizantin, străbăteau *Scythia Minor* (Dobrogea de astăzi) devastând-o şi lăsând urme numeroase (valul de pământ sau circumvalaţiunea de la Niculiţel, de 27 km lungime, toponime, ca Peceneaga ş.a.), sau stabilindu-se aici (aşa cum au fost populaţiile avare, slave, bulgare ş.a.), fapt dovedit de descoperirile de la Nalbant (o necropolă birituală aparţinând unui grup de slavi) şi Balabancea (sec. 7–9). În anul 971, terit. tulcean actual a reintrat în componenţa Imperiului Bizantin cu o formă administrativă proprie, fiind organizat în *thema Paradunavonum* (sau *Paristrion*), perioadă în care o serie de aşezări au cunoscut o dezvoltare înfloritoare (Dinogetia, Troesmis, Noviodunum, Aegyssus, Enisala ş.a.). Acest terit. a fost menţinut cu greu de Imperiul Bizatnin, din cauza invaziilor repetate ale pecenecilor, uzilor şi mai ales ale bulgarilor (aceştia din urmă au pus stăpânire pe aceste meleaguri în anul 1203). Ca urmare a dezvoltării societăţii feudale româneşti din Dobrogea, în sec. 10–11 s-au cristalizat câteva formaţiuni politice locale, ca acelea conduse de Jupan Dimitrie (sec. 10) sau Tatos (Chalis), Satza (Sacea) şi Sestlav (sec. 11). Decăderea puterii bizantine şi prosperitatea economico-socială a acestei zone (în sec. 13–14) a favorizat stimularea şi creşterea rolului negustorilor italieni (în special a genovezilor) la gurile Dunării. Acestora li se va opune însă Dobrotici, întemeietorul şi conducătorul (c. 1348–c. 1386) statului feudal Dobrogea, care a purtat lupte cu genovezii aşezaţi la gurile Dunării şi a intervenit în luptele dinastice din Imperiul Bizantin, cu scopul de a-şi consolida şi lărgi aria stăpânirilor sale. Documentele istorice de la sf. sec. 14 (respectiv cele din 1386 şi următoarele) menţionează aceste meleaguri ca făcând parte din teritoriile stăpânite de domnul Mircea cel Bătrân, care se autointitula „Despot al Ţării lui Dobrotici", iar în 1396 îşi lua impunătorul titlu „… io Mircea mare voievod şi domn cu mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu, stăpânind şi domnind toată ţara Ungrovlahiei şi părţile de peste munţi, încă şi spre părţile tătăreşti şi Amlaşului şi Făgăraşului lui Herţeg şi Banatului de Severin, domn şi de amândouă părţile de peste toată Dunărea şi până la Marea cea Mare şi cetăţii Durostorului stăpânitor". Domnia lui Mircea cel Bătrân asupra Dobrogei a fost de scurtă durată deoarece, în 1417, armatele otomane, conduse de Mehmet I, au invadat aceste ţinuturi pe care le-au cucerit şi le-au

stăpânit timp de peste patru secole şi jumătate (până în 1878), perioadă în care terit. tulcean actual a avut un regim special, fiind considerat un sangeac autonom, condus de un bei, cu reşed. la Babadag. Gurile Dunării, care nu fuseseră ocupate de turci în 1417, au rămas sub controlul Moldovei până în 1448, iar apoi sub cel al Țării Româneşti (până în 1484), după care au fost cucerite de armatele otomane conduse de Baiazid II. Ulterior, ca urmare a unor puternice şi frecvente atacuri ale domnilor români de a elibera aceste ținuturi de sub otomani, precum şi din cauza numeroaselor incursiuni ale cazacilor în această zonă, Imperiul Otoman a luat măsuri de apărare a Dobrogei prin acțiunea de fortificare a oraşelor, precum şi prin intensificarea colonizării acestei provincii cu familii musulmane. Cu toate acestea, în urma Războaielor ruso-turce din anii 1768–1774 şi 1787–1792, o serie de cetăți şi aşezări dobrogene (Isaccea, Babadag, Tulcea, Măcin ş.a.) au fost cucerite de ruşi şi apoi distruse, fapt ce a determinat ruinarea treptată a provinciei turceşti. Condițiile acestei provincii s-au înrăutățit şi mai mult după Războaiele ruso-turce din anii 1806–1812 şi 1828–1829, ultimul provocând pierderi de mare amploare. În pofida ocupării îndelungate a acestor ținuturi de către turci şi a turcizării accentuate a toponimelor, românii au continuat să locuiască pe aceste meleaguri, păstrându-şi modul lor de viață, credința ortodoxă, datinile şi obiceiurile, numeroase toponime etc. Astfel, o statistică din 1878 indică faptul că din 3 776 de toponime, 2 338 (61,9%) erau turceşti, 1 260 (33,4%) româneşti şi 178 (4,7%) de alte origini. În urma Războiului de independență (1877–1878), stăpânirea otomană în Dobrogea a fost curmată, iar Tratatul de pace de la San Stefano (19 febr./3 mart. 1878) şi Congresul internațional de la Berlin (1/13 iun.-1/13 iul. 1878) au consfințit independența României şi drepturile acesteia asupra Dobrogei. La sf. sec. 19 şi începutul sec. 20, activitatea portuară de la gurile Dunării s-a intensificat, s-au pus în valoare bogatele zăcăminte cuprifere de la mina Altân Tepe, s-au deschis c. 120 de cariere de piatră (cele mai importante la Greci, Măcin, Turcoaia), s-au extins suprafețele cultivate cu cereale, plante tehnice ş.a., s-a dezvoltat pe scară largă pescuitul etc., fapt ce a determinat impulsionarea schimburilor comerciale cu celelalte provincii româneşti şi deci o înregistrare ascendentă a dezvoltării social-economice. Crearea statului național unitar român în 1918 a creat cadrul adecvat pentru o dezvoltare şi mai accentuată şi o evoluție rapidă a economiei, științei, culturii, a dinamizării tuturor domeniilor vieții sociale, cu excepția scurtei perioade din timpul crizei anilor 1929–1933. În perioada interbelică, jud. **T.** ocupa o supr. de 8 626 km^2 (cel mai mare din țară) şi cuprindea patru plăşi, cinci oraşe şi 155 sate. După instaurarea comunismului în România (1945), dezvoltarea jud. **T.** a fost încadrată în coordonatele economiei planificate impusă şi condusă de partidul comunist timp de 45 de ani, până la prăbuşirea acestuia în dec. 1989. Ca o modalitate de concentrare şi de coordonare planificată a tuturor activităților, regimul comunist a desființat jud. **T.** prin Legea nr. 5 din 8 sept. 1950, înființând regiunea Constanța pentru tot spațiul dobrogean cuprins între Dunăre şi Marea Neagră, iar în perioada 1960–1968, cele două foste județe dobrogene, din perioada interbelică, Constanța şi Tulcea, au evoluat împreună în limitele unei singure unități ad-tiv teritoriale, cunoscută sub numele de regiunea Dobrogea, cu reşed. la Constanța, extinsă pe 15 460 km^2, care includea şapte raioane, opt oraşe şi câteva sute de sate. La 17 febr. 1968, prin Legea nr. 2 au fost reînființate județele Tulcea şi Constanța, în limitele actuale.

Economia actuală, aflată în plin proces de extindere, modernizare, restructurare şi privatizare a întreprinderilor, de apariție şi dezvoltare a unor noi societăți comerciale cu capital privat, de adaptare la economia concurențială de piață etc., se caracterizează printr-o industrie diversificată, o agricultură bazată tot mai mult pe proprietatea particulară, un comerț activ, favorizat de toate categoriile mijloacelor de transport (rutier, feroviar, fluvial, maritim şi aerian), precum şi printr-o activitate turistică accentuată, de valorificare a frumuseților Deltei Dunării.

Industria reprezintă încă ramura pr. a economiei jud. **T.** (cu toate că turismul ar fi trebuit să-i ocupe locul mai de mult), contribuind cu ponderi însemnate la realizarea producției județene. Întreprinderile industriale tulcene, situate în centrele urbane (Tulcea, Babadag, Isaccea, Măcin şi Sulina) şi în unele aşezări rurale (Niculițel, Topolog, Mihail Kogălniceanu ş.a.) produc traulere pentru pescuit, vase-dormitor, utilaj chimic, alumină şi feroaliaje, cărămizi refractare, mobilă, cherestea, mase plastice, confecții, tricotaje, fire de bumbac, covoare, plăci de stufit, conserve de peşte, de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice, bere, panificație, tutun fermentat etc. În cadrul jud. **T.** se individualizează economia piscicolă, care ocupă un loc particular în economia județului şi a țării, a cărei producție se realizează atât din apele Dunării, din lacurile deltaice şi litorale, din Marea Neagră, cât şi din pepinierele piscicole de la Sarinasuf, Calica, Obretin, Stipoc ş.a.

Agricultura, cu un procent din ce în ce mai mare de privatizare, dispune de condiții pedo-climatice favorabile şi de suprafețe agricole destul de mari în raport cu configurația sa fizico-geografică. La sf. anului 2007, fondul funciar al jud. **T.** cuprindea 363 941 ha terenuri agricole (din care 305 022 ha, respectiv 83,8% în sectorul privat), 93 416 ha păduri, 351 976 ha acoperite cu ape şi bălți (locul 1 pe țară) şi 40 542 ha alte suprafețe. În acelaşi an, din totalul supr. agricole (363 941 ha), 291 231 ha erau terenuri arabile, 62 719 ha păşuni naturale, 90 ha fânețe, 8 207 ha vii şi pepiniere viticole şi 1 694 ha livezi şi pepiniere pomicole. În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu plante uleioase (65 777 ha), grâu şi secară (57 221 ha), floarea-soarelui (44 457 ha), porumb (43 020 ha), orz şi orzoaică (16 654 ha), plante furajere, ovăz, soia, leguminoase pentru boabe, cartofi, legume etc. Natura solurilor, condițiile climatice şi expoziția însorită a unor terenuri deluroase favorizează dezvoltarea viticulturii în arealele localit. Niculițel, Babadag, Tulcea, Isaccea, Dăeni ş.a. În anul 2007, producția totală de struguri a jud. **T.** a fost de 15 784 tone. Prezența unor păşuni naturale, precum şi existența unei producții cerealiere apreciabile (520 374 tone, 2007), favorizează dezvoltarea corespunzătoare a sectorului zootehnic. La începutul anului 2008, în jud. **T.** existau 30 504 capete bovine (din care 30 450 capete în sectorul particular), 120 802 capete porcine (120 325 capete în gospodării private), 316 242 capete ovine (315 797 capete în curțile țăranilor), în special cu lână fină şi semifină, de la care s-au obținut 757 tone de lână, 42 754 capete caprine, 18 176

capete cabaline; avicultură (1 048 040 capete păsări). Prezența unor plantații de tei și salcâm, precum și a unei flore bogate de baltă, determină practicarea pe scară largă a apiculturii, care în anul 2007 număra 22 206 familii de albine, de la care s-a obținut o producție totală de 339 tone miere. O importanță deosebită pentru economia tulceană o au pescuitul fluvial, lacustru și maritim, precum și vânatul și pescuitul sportiv, practicate în mod special în Delta Dunării.

Căile de comunicație tulcene asigură întreaga gamă de transporturi (rutiere, feroviare, fluviale, maritime, aeriene), fiind al doilea județ al țării, după jud. Constanța, care beneficiază de prezența pe terit. lor a tuturor categoriilor de asemenea mijloace. Transporturile fluviale și maritime de mărfuri și călători se realizează prin intermediul porturilor Tulcea, Sulina (statut de porto franco), Sfântu Gheorghe, Isaccea, Chilia Veche, Măcin, iar cele aeriene prin aeroportul din com. Mihail Kogălniceanu, situat la 21 km de Tulcea. Pe brațul Sulina și în continuare pe Dunăre până la Brăila pot pătrunde și vase maritime, fapt ce favorizează un intens comerț de tranzit. Transportul feroviar este deservit de o singură linie de c.f. (Tulcea–Babadag–Baia–Topraisar–Medgidia), neelectrificată, în lungime de 103 km, fapt ce determină o densitate de 12,1 km/1 000 km^2 (cea mai scăzută din țară). La sf. anului 2007, rețeaua drumurilor publice tulcene însuma 1 335 km (din care 343 km drumuri modernizate) cu o densitate de 15,7 km/100 km^2 (cea mai mică din țară), asigurând legături bune cu județul învecinat (Constanța), precum și cu celelalte județe ale țării prin punctele de trecere cu bacul peste Dunăre de la Smârdan–Brăila și I.C. Brătianu–Galați.

Învățământ, cultură și artă. În anul școlar 2007–2008, în perimetrul jud. **T.** își desfășurau activitatea nouă grădinițe de copii, cu 8 458 copii înscriși și 446 educatori, 49 școli generale (învățământ primar și gimnazial), cu 19 729 elevi și 1 569 cadre didactice, 19 licee, cu 7 625 elevi și 485 profesori, 11 școli profesionale, cu 2 852 elevi și 171 profesori și un Institut de învățământ superior la Tulcea (filială din 1993 a Universității „Andrei Șaguna" din Constanța), un colegiu de marină civilă ș.a. În anul 2007, activitatea cultural-artistică era susținută de patru case de cultură, 42 cămine culturale, un cinematograf, 162 biblioteci, cu 1 755 000 vol., un Institut de Cercetări Eco-Muzeale (singurul din țară), numeroase muzee ș.a. La Tulcea au loc Festivalul internațional al folclorului din țările dunărene (în anii cu soț) și Festivalul internațional al folclorului din țările latine (în anii fără soț), precum și un Festival național al colindelor și obiceiurilor de Crăciun, Anul Nou și Bobotează. Activitatea sportivă se desfășoară în cadrul celor 26 de secții sportive în care sunt cuprinși 904 sportivi legitimați, 29 antrenori și 29 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua unităților sanitare tulcene cuprindea patru spitale, cu 1 237 paturi (un pat de spital la 202 locuitori), trei dispensare, 87 farmacii și puncte farmaceutice ș.a. În același an, asistența medicală era asigurată de 327 medici (un medic la 766 locuitori), 84 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 983 locuitori) și 1 183 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Existența numeroaselor locuri istorice, cu vestigii geto-dacice, romane, bizantine etc., a monumentelor din centrele urbane, a celei mai mari părți din complexul lacustru Razim, a unei porțiuni din litoralul Mării Negre și mai ales prezența Deltei Dunării pe terit. jud. **T.**, fac ca spre acest județ să se îndrepte anual un mare număr de turiști români și străini. Originalitatea deosebită sub aspect morfohidrografic (canale, gârle, grinduri, insule, dune etc.), faunistic (mistreți, vulpi, iepuri, nutrii, hermine, bizami, câinele enot, pelicani, egrete, rațe și gâște sălbatice, cormorani, lișițe, variate specii de pești, dintre care unii cu mare valoare economică – morun, nisetru, cega, păstruga, șalăul, știuca ș.a.) și forestier (păduri de stejar, tei și plop, în asociere cu o bogată vegetație de arbuști și plante agățătoare), precum și modul specific de viață al localnicilor, adaptat la mediul deltaic, predominant acvatic (renumitele sate pescărești), fac din Delta Dunării unul dintre cele mai interesante și mai atractive obiective turistice ale țării, precum și locul preferat de pescuit sau vânătoare al multor amatori. Turismul deltaic este favorizat și de faptul că fiecare anotimp al anului prezintă atracții originale, dar dintre toate, se pare, că cel mai frumos anotimp în Delta Dunării și adevăratul sezon turistic este toamna, cu o paletă variată de culori naturale și mai ales cu o perioadă optimă pentru pescuit și vânat. Punctul de pregătire și plecare spre Delta Dunării îl reprezintă municipiul Tulcea, care este, totodată, și sediul Rezervației Biosferei Delta Dunării. În cadrul Deltei Dunării sunt câteva perimetre constituite ca rezervații complexe, cum sunt pădurile *Letea* și *Caraorman,* arealul Peritеasca–Bisericuța–Gura Portiței (3 900 ha), unde cuibăresc pelicanul și călifarul alb și își găsesc adăpostul nenumărate păsări de pasaj, complexul Roșca–Buhaiova–Hrecișca (15 400 ha), cu mari colonii de pelicani, egrete, cormorani, stârci ș.a. O atracție deosebită o are și rezervația forestieră „Valea Fagilor" din Luncavița (154,2 ha), alcătuită predominant din fag, unele exemplare având dimensiuni impresionante (38 m înălțime și peste un metru grosimea trunchiului). În anul 2007, capacitatea de cazare turistică a jud. **T.** era de 3 400 locuri, repartizate în 17 hoteluri și moteluri, un han turistic, o cabană, un camping, 39 vile, 9 pensiuni turistice urbane, 23 pensiuni turistice rurale, trei tabere pentru copii. Indicativ auto: *TL*

Localitățile jud. Tulcea
(între paranteze sunt înscriși anii primei mențiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiului*	*II. Orașe*	*Localit. componente ale orașelor*
		1. BABADAG (1263)	
1. TULCEA (300 î.Hr.)	1. Tudor Vladimirescu (f. 1912)	**2. ISACCEA** (1321)	1. Revărsarea 2. Tichileşti

3. MĂCIN (100 d.Hr.)

4. SULINA (950)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BAIA	1. **Baia** 2. Camena 3. Caugagia 4. Ceamurlia de Sus 5. Panduru
2. BEIDAUD	1. **Beidaud** 2. Neatârnarea 3. Sarighiol de Deal
3. BEŞTEPE	1. **Beştepe** 2. Băltenii de Jos 3. Băltenii de Sus
4. C. A. ROSETTI	1. **C.A. Rosetti** 2. Cardon 3. Letea 4. Periprava 5. Sfiştofca
5. CARCALIU	1. **Carcaliu**
6. CASIMCEA	1. **Casimcea** 2. Cişmeaua Nouă 3. Corugea 4. Haidar 5. Rahman 6. Războieni 7. Stânca*
7. CEAMURLIA DE JOS	1. **Ceamurlia de Jos** 2. Lunca
8. CEATALCHIOI	1. **Ceatalchioi** 2. Pătlăgeanca 3. Plauru 4. Sălceni
9. CERNA	1. **Cerna** (1790) 2. General Praporgescu 3. Mircea Vodă 4. Traian
10. CHILIA VECHE	1. **Chilia Veche** (sec. 10) 2. Câşliţa 3. Ostrovu Tătaru* 4. Tatanir
11. CIUCUROVA	1. **Ciucurova** 2. Atmagea 3. Fântâna Mare
12. CRIŞAN	1. **Crişan** 2. Caraorman 3. Mila 23
13. DĂENI	1. **Dăeni**
14. DOROBANŢU	1. **Dorobanţu** 2. Ardealu* 3. Cârjelari 4. Fântâna Oilor 5. Meşteru
15. FRECĂŢEI	1. **Frecăţei** 2. Cataloi 3. Poşta 4. Teliţa
16. GRECI	1. **Greci** (1790)
17. GRINDU	1. **Grindu** (1750)
18. HAMCEARCA	1. **Hamcearca** 2. Balabancea 3. Căprioara 4. Nifon
19. HORIA	1. **Horia** 2. Cloşca 3. Floreşti
20. I. C. BRĂTIANU	1. **I. C. Brătianu**[1]
21. IZVOARELE	1. **Izvoarele** 2. Alba 3. Iulia
22. JIJILA	1. **Jijila** 2. Garvăn
23. JURILOVCA	1. **Jurilovca**[2] (1826) 2. Sălcioara[3] 3. Vişina
24. LUNCAVIŢA	1. **Luncaviţa** 2. Rachelu
25. MAHMUDIA	1. **Mahmudia**
26. MALIUC	1. **Maliuc** 2. Gorgova 3. Ilganii de Sus 4. Partizani 5. Vulturu
27. MIHAI BRAVU	1. **Mihai Bravu** 2. Satu Nou 3. Turda
28. MIHAIL KOGĂLNICEANU	1. **Mihail Kogălniceanu** 2. Lăstuni 3. Rândunica

---

* Sate care s-au depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21 existând fizic, dar fără locuitori.

[1] Până la 20 mai 1996, satul şi com. I.C. Brătianu s-au numit 23 August.

[2] Între 13 oct. 1983 şi 20 mai 1996, satul şi com.Jurilovca s-au numit Unirea.

[3] Până la 20 mai 1996 s-a numit 6 Martie.

29. MURIGHIOL
1. **Murighiol**[1]
2. Colina
3. Dunavățu de Jos
4. Dunavățu de Sus
5. Plopul
6. Sarinasuf
7. Uzlina

30. NALBANT
1. **Nalbant**
2. Nicolae Bălcescu (fost Başchioi)
3. Trestenic

31. NICULIȚEL
1. **Niculițel**

32. NUFĂRU
1. **Nufăru**
2. Ilganii de Jos
3. Malcoci
4. Victoria

33. OSTROV
1. **Ostrov** (1848)
2. Piatra

34. PARDINA
1. **Pardina**[2]

35. PECENEAGA
1. **Peceneaga**

36. SARICHIOI
1. **Sarichioi**
2. Enisala (1330)
3. Sabangia
4. Visterna
5. Zebil

37. SFÂNTU GHEORGHE
1. **Sfântu Gheorghe** (1327)

38. SLAVA CERCHEZĂ
1. **Slava Cercheză** (1828)
2. Slava Rusă

39. SMÂRDAN
1. **Smârdan**

40. SOMOVA
1. **Somova**
2. Mineri
3. Parcheş

41. STEJARU
1. **Stejaru** (1573)
2. Mina Altân Tepe
3. Vasile Alecsandri

42. TOPOLOG
1. **Topolog**
2. Calfa
3. Cerbu
4. Făgăraşu Nou
5. Luminița
6. Măgurele
7. Sâmbăta Nouă

43. TURCOAIA
1. **Turcoaia**

44. VALEA NUCARILOR
1. **Valea Nucarilor**
2. Agighiol
3. Iazurile

45. VALEA TEILOR
1. **Valea Teilor**[3]

46. VĂCĂRENI
1. **Văcăreni**

[1] Între 13 oct. 1983 şi 20 mai 1996, satul şi com. Murighiol s-au numit Independența.

[2] Între 13 oct. 1983 şi 20 mai 1996, satul şi com. Pardina s-au numit 1 Mai.

[3] Între 13 oct. 1983 şi 7 mai 2005 (când a devenit comună), satul Valea Teilor s-a numit Poiana Teilor.

TULGHEŞ, com. în jud. Harghita, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de NV ale Masivului Suhard şi cele de NE ale M-ților Giurgeu, pe râul Bistricioara, în zona de confl. cu Putna; 3 209 loc. (1 ian. 2011): 1 657 de sex masc. şi 1 552 fem. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Cuptor de ars varul, moară de apă şi joagăr (din 1875), în satul Tulgheş. Centru de prelucr. artistică a lemnului şi de cusături şi țesături populare. Muzeu etnografic (inaugurat în sept. 2000); Cămin cultural (1972) cu o bibliotecă publică (peste 17 600 vol.). Sanatoriu. În satul Tulgheş, atestat documentar în 1850, se află o biserică din lemn cu dublu hram „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", datând din 1815, reparată în anii 1924, 1945, 1975, declarată monument istoric, o biserică de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1895), o biserică romano-catolică (1900–1902) şi o capelă ortodoxă din lemn cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1922). În arealul com. **T.**, în extremitatea sudică a M-ților Bistriței se află masivul calcaros „Pietrele Roşii", pe pantele căruia vegetează multe plante rare, printre care se remarcă speciile endemice *Astragalus Roemeri* şi *Hieracium pojoritense*. Zonă de interes cinegetic.

TULNICI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în partea de NV a Depr. Vrancei, la poalele de NE ale M-ților Vrancei, pe cursul superior al râului Putna (afl. al Siretului); 3 857 loc. (1 ian. 2011): 1 987 de sex masc. şi 1 870 fem. Zăcăminte de sare gemă care apar în masive în lungul unor dislocații de teren. Expl. de marne şi calcare (în satul Lepşa). Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Păstrăvărie (în satul Lepşa). Pomicultură (pruni, meri, peri, nuci). Centre de prelucr. artistică a lemnului (în satele Tulnici şi Coza). Stație meteorologică şi stație seismologică (Tulnici). În satul Lepşa se află mănăstirea cu același nume (de maici), întemeiată ca schit în 1774 cu o biserică din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", construită în 1774–1780; afectată de un incendiu în 1929, biserica a fost refăcută din lemn pe fundație de piatră în 1930–1936. Schitul a fost desființat de autoritățile comuniste în 1959 şi reînființat în 1990 ca mănăstire. Bisericile „Sfântul Ioan Botezătorul" (sf. sec. 18) şi „Sfântul Ştefan" (ante 1809, reparată în 1870–1873) în satul Coza, şi „Sfinții Voievozi" (ante 1809, reclădită în 1891) în satul Tulnici. În com. **T.** se află rezervațiile forestiere Lepşa-Zboina (211 ha) şi Tişița (307 ha), cu arbori multiseculari, şi rezervația floristică şi peisagistică cascada Putnei (10 ha), declarate rezervații în 1973. Popas turistic. Zonă de interes cinegetic. Până la 22 mai 2003, com. **T.** a avut în componență satele

Hăulişca şi Păuleşti, care la acea dată au format com. Păuleşti, jud. Vrancea.

TULUCEŞTI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Câmpiei Covurlui, în lunca şi pe terasele de pe dr. râului Prut, pe cursul inf. al râului Chineja, la graniţa cu Republica Moldova; 7 530 loc. (1 ian. 2011): 3 805 de sex masc. şi 3 725 fem. Staţie (în satul Tuluceşti) şi haltă de c.f. (în satul Şivița). Nod rutier. Centru viticol şi de vinificaţie. Studii de fezabilitate pentru construirea unui parc eolian cu 41 de turbine cu o putere de 143,5 MW. Producţie de mobilă şi ambalaje. Sere legumicole. Herghelie (din 1989), desfiinţată în martie 2012, iar caii transferaţi la herghelia Cislău. Fermă avicolă şi crescătorie de nutrii (în satul Şivița). Viticultură. Cămin cultural. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809, reclădită în 1881) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19), în satele Şivița şi Tuluceşti. Satul Tuluceşti este atestat documentar în 1552. În 1994, pe terit. com. **T.** s-au produs puternice alunecări de teren. În perimetrul comunei se află pădurea Gârboavele (100 ha), declarată rezervaţie forestieră, formată predominant din stejar pufos (*Quercus pubescens*) şi stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), la parterul căreia vegetează o serie de specii rare: stânjenelul (*Iris brandzae*), drobul (*Cytisus heufelii*), bujorul românesc (*Paeonia peregrina* var. *romanica*), umbraiepurelui (*Asparagus officinalis*) ş.a.

TUNARI, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe cursul superior al râului Pasărea, la 18 km N de Bucureşti; 4 453 loc. (1 ian. 2011): 2 204 de sex masc. şi 2 249 fem. Fabrici de sucuri naturale şi de preparate din carne. Fermă avicolă. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Pomicultură. În 1843, la Tunari a fost pusă în funcţiune prima ţesătorie mecanică din Ţara Românească care folosea războaie mecanice aduse din Austria, meşteri din Germania şi muncitori români. Pădure de stejari. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. În satul Tunari se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1754) şi Monumentul eroilor căzuţi în timpul Primului Război Mondial (autor: D. Mătăoanu).

TUNGUJEI, lazul ~ → Ţibăneşti.

TUPILAŢI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasele râului Moldova, în zona de confl. cu Valea Albă, la poalele Subcarpaţilor Neamţului; 2 315 loc. (1 ian. 2011): 1 135 de sex masc. şi 1 180 fem. Nod rutier. Centru de reparat maşini şi utilaje agricole. Produse alim. Vestit târg anual de vite, de produse agricole şi de lemnărie. Case vechi (sec. 19). În satul Tupilaţi se află biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (ante 1811, reparată în 1923) şi casa „Catargi" (1842), iar în satul Hanul Ancuţei există celebrul rateş cunoscut sub numele de „Hanul Ancuţei". Construit din cărămidă (1718), la o răspântie de drumuri ce se îndreptau către Roman, Piatra-Neamţ şi către Iaşi, acest han este o clădire de plan dreptunghiular (40 x 18 m), tipică hanurilor moldoveneşti, cu un vast acoperiş din draniţă, la adăpostul căruia se află camerele pentru cazare şi şopronul pentru animale şi căruţe. Ruinat în 1943, a fost refăcut în anii 1966–1967. Acest han l-a inspirat pe Mihail Sadoveanu în elaborarea lucrării *Hanul Ancuţei* (1928).

TUR, râu în NV României, afl. stg. al Tisei pe terit. Ungariei; 70 km; supr. bazinului: 1 200 km^2. Izv. din partea de V a M-ţilor Gutâi, de sub cumpăna de ape dintre vf. Rotundu, la N (1 240 m alt.) şi vf. Pietroasa, la S (1 200 m), de la 950 m alt., străbate mai întâi versantul de V al M-ţilor Gutâi prin intermediul unei pante accentuate (20‰), intră apoi în Depr. Oaş, trecând prin oraşul Negreşti-Oaş, unde panta scade la 2–8‰, iar în aval de confl. cu Valea Rea pătrunde în Câmpia Someşului pe care o traversează de la E la V cu un curs domol, meandrat, determinat de scăderea pantei la 0,1‰. În cursul inf. albia devine instabilă, se despleteşte şi meandrează puternic. În aval de confl. cu râul Turţ este îndiguit. Pe cursul mijlociu al râului **T.**, în arealul com. Călineşti-Oaş, s-a realizat lacul de acumulare Călineşti (364 ha; vol.: 7,4 mil. m^3) pe malurile căruia există amenajări pentru odihnă şi agrement. Afl. pr.: Valea Rea, Valea Albă, Talna, Lechincioara, Turţ.

TURBUREA, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SV ale Dealurilor Amaradiei şi cele de SE ale Dealului Bran, pe cursul inf. al râului Gilort; 4 521 loc. (1 ian. 2011): 2 237 de sex masc. şi 2 284 fem. Haltă de c.f. (în satul Turburea). Expl. de petrol şi gaze naturale. Pomicultură (meri, peri, pruni). Muzeu. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1774, refăcută în 1846), în satul Turburea.

TURCENI, oraş în jud. Gorj, situat în partea de S a Dealurilor Jiului, pe râul Jilţu, în zona de confl. cu Jiul; 8 143 loc. (1 ian. 2011): 4 073 de sex masc. şi 4 070 fem. Supr.: 78,9 km^2, din care 8,6 km^2 în intravilan; densitatea: 947 loc./km^2. Staţie de c.f. (Turceni). Centrală electrică şi de termoficare construită în anii 1972–1982, cu şapte grupuri energetice de câte 330MW fiecare, în total cu o putere instalată de 2 310 MW (cea mai mare din România). Primul grup energetic a intrat în funcţiune în iulie 1978. Centrala a fost retehnologizată după anul 1990. Hidrocentrală (9,9 MW) dată în folosinţă în 1989. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Turceni apare menţionat documentar ca sat, prima oară, în 1499. Com. **T.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004 având în subordine ad-tivă localit. componentă Jilţu şi satele Gârbovu, Murgeşti, Strâmba-Jiu şi Valea Viei. În satul Strâmba-Jiu se află mănăstirea Strâmba (de maici), cu biserica „Sfânta Treime", ctitorie călugărească din 1487 şi atestată documentar în 1519, Distrusă de un incendiu în 1724, biserica a fost refăcută şi pictată în 1793 prin osârdia marelui armaş Constantin Râioşeanu, având faţadele decorate cu panouri dreptunghiulare, mărginite de ciubuce. Biserica a fost restaurată în 1927 şi reparată în 1983. După o perioadă îndelungată de funcţionare ca biserică de parohie (din 1812), mănăstirea a fost reînfiinţată în 1923. În cătunul Stolojani se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1774, refăcută în 1846).

TURCINEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în partea de N a Depr. Târgu Jiu, la poalele de SE ale Dealului Stroieşti şi cele de V ale Dealului Săcelu, pe râul Jiu; 2 239 loc. (1 ian. 2011): 1 070 de sex masc. şi 1 169 fem. Expl. de balast. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Cartiu se află casa „Cartianu" (sec. 18), o sinteză reuşită dintre o culă şi o casă ţărănească, şi biserica având hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1817, cu modificări din 1904–1908), iar în satele Horezu şi Rugi există bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1814) şi „Sfântul Gheorghe" (1691, refăcută în 1833).

TURCOAIA, com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată la poalele de SV ale M-ților Măcin, pe dr. brațului Dunărea Veche (sau Măcin); 3 521 loc. (1 ian. 2011): 1 697 de sex masc. şi 1 824 fem. Nod rutier. Expl. de granit, cuarțit şi porfir. Morărit; produse lactate şi de panificație. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Pescuit. Pe terit. com. **T.**, în punctul „Iglița", au fost descoperite (1861–1863, 1865, 1880–1900, 1939, 1971, 1977) urmele unei ample aşezări romane, cu două fortificații, identificată cu oraşul roman *Troesmis,* construit pe locul unei vechi cetăți tracogetice din sec. 4 î.Hr. După Războaiele daco-romane, în vremea împăratului Traian, *Troesmis* a devenit un important punct strategic în care a fost cantonată, până în 167, *Legiunea a V-a Macedonica,* transferată de împăratul Traian la *Oescus* (azi Ghighen, Bulgaria). Tot la *Troesmis* a staționat permanent, până în a doua jumătate a sec. 3 un *vexillatio* (detaşament militar) aparținând *Legiunii a I-a Italica.* În timpul domniei lui Marcus Aurelius Antonius (161–180), în jurul anului 170, oraşul *Troesmis* a fost ridicat la rangul de *municipium* (până atunci avea regim de *territorium militarae*). În sec. 2–3, *Troesmis* a fost şi centrul religios al cultului Romei şi sediul pentru *sacerdos provinciae.* Distrus de invaziile carpo-gotice, oraşul *Troesmis* a fost refăcut la sf. sec. 3 şi începutul sec. 4, ajungând în sec. 6 unul dintre pr. oraşe ale eparhiei Scythia (ultima mențiune ca oraş din eparhia Scythia datează din sec. 10). Bizantinii au locuit la *Troesmis* până prin sec. 12. Săpăturile arheologice efectuate aici au scos la iveală un bogat material epigrafic (c. 80 de inscripții) şi ruinele a două cetăți romano-bizntine din sec. 4–6: *Cetatea de Est* (120 x 145 m), de tip moeso-roman, de plan poligonal, cu turnuri în formă de potcoavă la colțuri, datează din sec. 5, în interiorul ei fiind descoperite două bazilici şi zidurile mai multor edificii; *Cetatea de Vest,* situată pe un promontoriu, de tip dunărean târziu, are formă oarecum trapezoidală (c. 100 x 50 m), cu ziduri de apărare, şi cu turnuri semicirculare la colțuri. Între cele două cetăți se afla aşezarea civilă, delimitată de trei valuri cu şanțuri, reprezentând patru faze succesive de dezvoltare a aşezării în perioada sec. 2–7. În satul Turcoaia se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1862).

TURDA 1. Câmpia Turzii → Câmpia Turzii (1).

2. Cheile Turzii → Cheile Turzii.

3. Municipiu în jud. Cluj, situat în partea de N a Câmpiei Turzii, la poalele prelungirilor de SE ale Dealurilor Feleacului, la 330–350 m alt., pe stg. râului Arieş, la confl. cu Valea Racilor, la 30 km SE de Cluj-Napoca; 56 775 loc. (1 ian. 2011): 27 293 de sex masc. şi 29 482 fem. Supr.: 91,6 km^2, din care 17,8 km^2 în intravilan; densitatea: 3 190 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de balast şi de argilă. La **T.** s-a exploatat sarea din perioada romană până în anul 1932 când salina a fost închisă. Până în 1840 salina Turda a fost una dintre cele mai importante din Transilvania, după această dată ea a decăzut din cauza concurenței salinei de la Ocna Mureş. Combinatul chimic (înființat în1910) a falimentat în anii 2000, azi în ruină. Producție de utilaje pentru extracție şi construcții, de produse textile, de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice, de mobilă, încălțăminte, obiecte sanitare din ceramică, de cărămizi şi țigle, de jocuri şi jucării, de ambalaje din hârtie şi carton ş.a. Secție poligrafică. Centru pomicol şi viticol. Muzeu municipal cu secții de istorie şi etnogrfie (f. 1943). Teatru municipal (1948). Stațiune de cercetări agricole. Parc zoologic (1953). În sec. 18–19, la **T.** a funcționat un centru de ceramică populară, cu cromatică albastru, verde şi roşcat. Stațiune balneoclimaterică de interes local, cu climat sedativ (temp. medie anuală 9°C; în iul. temp. medie este de c. 20°C, iar în ian. de –4°C; precipitațiile medii însumează c. 550 mm anual) şi ape minerale clorurate, sodice, de mare concentrație (225,5 mg/l) provenite din lacurile sărate (unele cu caracter helioterm, vara) existente la c. 4 km de oraş, catonate în vechile saline (unele romane). Nămol de turbă cu efecte terapeutice. Stațiunea este indicată în tratarea afecțiunilor reumatismale (spondiloze în stadiu incipient, artroze, poliartroze, tendinoze ş.a.), a celor post-traumatice (stări după entorse, luxații şi fracturi ale oaselor membrelor, tratate ortopedico-chirurgical şi vindecate), neurologice periferice (pareze uşoare, sechele minore după polineuropatii), cardiovasculare (varice în stadiu incipient), ginecologice (insuficiență ovariană, cervicite cronice) şi dermatologice (psoriazis). **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate pe terit. actualului oraş, în punctul „Pordeiu", au scos la iveală vestigiile unei aşezări dacice, cunoscută sub numele de *Potaissa (Potabissa* sau *Patavissa),* devenită imediat după constituirea provinciei romane Dacia, unul dintre cele mai importante oraşe romane şi pr. centru militar al Daciei Superior, aflat pe drumul dintre Apulum (azi Alba Iulia) şi Porolissum (azi satul Moigrad-Porolissum, com. Mirşid, jud. Sălaj). În anii 166–167 aici a fost adusă *Legiunea a V-a Macedonica,* devenind după această dată sediul garnizoanei *Legiunii a V-a,* în jurul căreia s-a dezvoltat o aşezare civilă. Castrul *Legiunii a V-a Macedonica,* cu ziduri din piatră, era extins pe o supr. de c. 26 ha şi avea o

Turda (3). Palatul Voievodal (azi Muzeu de istorie)

Turda (3). Biserica reformată „Turda Veche"

formă de patrulater neregulat (562 x 410 x 575 x 410 m), ruinele acestui castru dăinuind până în sec. 19. Oraşul, dezvoltat în preajma castrului, s-a extins repede, fiind ridicat, în timpul împăratului Septimius Severus (193–211), mai întâi la rangul de *municipium,* iar apoi (se pare, în anul 198) la cel de *colonia,* în care cetăţenii beneficiau de *Jus Italicum* („dreptul italic"). În perioada stăpânirii romane, la *Potaissa* se exploata sarea, viaţa în această aşezare continuând neîntrerupt (şi după abandonarea Daciei de către romani în anii 271–275) până prin sec. 4. Acest fapt este atestat de descoperirea, pe Dealul Zânelor, a unui cartier meşteşugăresc, datând din sec. 2–3, în care s-au găsit şase cuptoare de olari, urmele unui atelier de pietrar ş.a., precum şi un mormânt de înhumaţie de caracter creştin, datat sec. 4. În arealul oraşului roman *Potaissa* au fost descoperite mai multe fragmente arhitecturale (capiteluri, fragmente de coloane, elemente de antablament ş.a.), statuietele din bronz ale Dianei la vânătoare, a lui Venus Pudica şi a lui Iupiter, o figurină din teracotă a Venerei, capetele din marmură ale unei divinităţi feminine şi a zeului Liber Pater, numeroase monumente funerare, opaiţe, vase din sticlă din import ş.a. Prima menţiune documentară a localit. **T.** datează din 1075 (*Castrum Turda*) în care se fac referiri asupra unor privilegii legate de exploatarea sării de aici (regele Géza I al Ungariei a dăruit jumătate din vama de sare de la **T.** şi mai multe sate din Bihor şi Criş mănăstirii Sfântului Benedict). În 1197, aşezarea apare menţionată în documente cu numele *Civitas Tordensis.* Cetatea şi aşezarea de aici, întemeiate pe baza exploatării sării, s-au dezvoltat neîntrerupt, căpătând caracter urban la începutul sec. 16. În 1550, Georg von Reichersdorffer, notarul Sibiului, secretar regal şi consilier (din 1526) al lui Ferdinand I de Habsburg, consemna, în lucrarea sa *Chorographia Transilvaniae,* că **T.** este unul dintre pr. centre de expl. a sării din Transilvania. În mart. 1542, la **T.** s-a întrunit o dietă în cadrul căreia s-au pus bazele organizării politice şi ad-tive ale principatului autonom al Transilvaniei. La 9/19 aug. 1601, pe câmpia din apropierea oraşului **T.** a fost ucis mişeleşte Mihai Viteazul din ordinul lui Giorgio Basta. Pe locul unde a fost omorât voievodul a fost ridicat un monument memorial. În aug.-sept. 1940, la **T.** au avut loc mari demonstraţii de protest împotriva Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940, iar între 5 sept. şi 4 oct. 1944, în această zonă, armata română a purtat lupte grele pentru respingerea ofensivei hitleristo-horthyste. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** ruinele unei cetăţi din piatră (Cetatea secuilor), de mari dimensiuni (26 m lungime, 8,50 m lăţime, ziduri de incintă de 6 m înălţime), datând din sec. 12, cu unele refaceri din sec. 14–15; biserica fortificată „Turda Veche", iniţial romano-catolică, iar din 1564 aparţine cultului reformat-calvin, a fost construită în anii 1400–1494, în stil gotic, cu transformări baroce din 1800. Biserica are o singură navă de 26 m lungime, 8,50 m lăţime şi 16 m înălţime. În sec. 17 a fost demolat altarul (corul) pe locul lui fiind construit un turn cu clopot care s-a prăbuşit în 1862 din cauza fundaţiei slabe. Turnul actual, cu ceas, de 60 m înălţime, de factură gotică, a fost ridicat în 1904–1906. Biserica, înconjurată cu ziduri puternice în perioada 1560–1570, din care astăzi se mai păstrează câteva fragmente, a fost declarată monument istoric în anul 2004; biserica romano-catolică (Biserica Mare), construită în 1475–1504, în stil gotic, are 50 m lungime, 18,20 m lăţime şi altar de 20,20 m lungime, iar interiorul reamenajat în stil broc, în 1822. Până în 1568 a aparţinut cultului romano-catolic, apoi a fost preluată de cultul unitarian (1568–1721) după care a revenit din nou cultului romano-catolic (1721). Declarată monument istoric în 2004; biserica romano-catolică, nouă, construită în perioada 1999–2008, sfinţită la 11 aug. 2008; Palatul Voievodal (sec. 16), cu elemente arhitectonice gotice şi renascentiste, restaurat în 1818 şi 1886-1887, renovat în 2008-2010 şi declarat monument istoric în 2010. Aici au avut loc dietele Transilvaniei (ultima s-a ţinut în 1759); azi găzduieşte Muzeul de istorie; clădirea vechii Prefecturi (sec. 19); clădirea Teatrului municipal, construită în stil eclectic în 1901-1904; catedrala ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" construită în stil neobizantin în 1926–1935, după planul arhitectului Ion D. Trajanescu, cu picturi murale

Turda (3). Urcior roman cu firnis roşu

interioare originare executate de Dumitru Belizarie, dar acoperite în 1948 cu un strat de vopsea maron; Monumentul închinat lui Mihai Viteazul, ridicat la 3 km S de oraş, pe locul unde acesta a fost asasinat în 1601, este de fapt un obelisc înalt de 16 m confecţionat din beton armat şi placat cu marmură de Ruschiţa, operă a lui Marius Butunoiu, dezvelit la 5 mai 1977. Obeliscul a fost plasat pe locul unei troiţe din lemn ridicată în 1923. În apropierea acestui monument a fost construită o biserică (sfinţită în anul 2005), copie a bisericii Mihai Vodă din Bucureşti; Grupul statuar Horea, Cloşca şi Crişan executat în bronz de Ioan Lucian Murnu, dezvelit în 1976; Monumentul Martirilor, ridicat în memoria celor 18 victime ucise la 24 sept. 1944 de armata horthystă, dezvelit în 1995; bustul lui Ioan Raţiu (dezvelit la 9 iun. 1930), operă a sculptorului Cornel Medrea; statuia „Lupa capitolina" este o copie realizată în 1992 în atelierul Fondului Plastic din Bucureşti după modelul celei primite în dar, în 1924, de oraşul Târgu Mureş de la municipalitatea Romei. Acea statuie s-a aflat amplasată la Turda din 1940 până în 1990 când a fost retrocedată municipiului Târgu Mureş; Statuia lui Avram Iancu, dezvelită la 25 oct. 1998, operă a sculptorilor Emil Creţu din Cluj-Napoca şi Aurel Voina din Bucureşti. Salina a fost deschisă pentru vizitatori în 1992 şi modernizată în 2008-2010.

TURDAŞ, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată pe valea Mureşului, în culoarul Orăştiei, la poalele de SE ale M-ţilor Metaliferi; 1 991 loc. (1 ian. 2011): 974 de sex masc. şi 1 017 fem. Staţie (în satul Turdaş) şi haltă de c.f. (în satul Pricaz). Pe terit. satului Turdaş, menţionat documentar, prima oară, în 1332, cu numele *Sacerdos de Cordas (Tordas),* au fost descoperite (1895, 1910) vestigiile unei aşezări nefortificate, datând din Neoliticul târziu (milen. 5–4 î.Hr.), aşezare după care a fost denumită varianta transilvăneană a culturii Vinča (cultura Vinča-Turdaş). Aici au fost găsite vase ceramice modelate cu mâna, confecţionate din pastă roşie cu decor de benzi cu înţepături (romburi, unghiuri ascuţite), figurine feminine, măsuţe-altar din teracotă ş.a. Biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), declarată monument istoric).

TURENI, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SE ale Dealurilor Feleacului, în Depr. Tureni, pe râul Valea Racilor; 2 453 loc. (1 ian. 2011): 1 215 de sex masc. şi 1 238 fem. Expl. de calcar. Fabrică privată de sucuri naturale din fructe, dată în folosinţă la 18 iun. 1993. Iazuri piscicole. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Culturi de grâu şi porumb. Satul Tureni apare menţionat documentar, prima oară, în 1276, cu numele *Villa Thur.* Biserica având hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1794), în satul Miceşti. Agroturism.

TURIA, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NV a Depr. Târgu Secuiesc, la poalele de NE ale M-ţilor Bodoc şi cele de SV ale M-ţilor Nemira, la 850 m alt., pe pârâul Turia (afl. al Râului Negru), la 48 km NE de municipiul Sfântu Gheorghe; 3 840 loc. (1 ian. 2011): 1 897 de sex masc. şi 1 943 fem. Expl. de argile. Prelucr. lemnului. Culturi de cartofi. Pe Valea Iadului (M-ţii Bodoc) se evidenţiază o serie de fenomene postvulcanice (emanaţii de dioxid de carbon şi hidrogen sulfurat, îndeosebi în Masivul Puciosu, unde există câteva peşteri cu emanaţii solfatariene şi mofetice). Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat submontan, tonic (temp. medie anuală este de 6°C; în iul. media termică este de 17°C, iar în ian. de –4°C; precipitaţiile medii însumează 800–900 mm anual) şi cu 20 de izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, clorurate, sodice, feruginoase, magneziene, hipotone. Staţiunea are ca profil pr. tratarea afecţiunilor pulmonare în cadrul unui modern sanatoriu T.B.C. Pe terit. satului Turia, menţionat documentar, prima oară, în 1307, a fost descoperită o spadă din bronz, datând de la începutul Epocii fierului, iar în arealul satului Alungeni s-a descoperit un tezaur monetar (c. 120 monede romane republicane). Cetate ţărănească (cu biserică de incintă) având zidurile de fortificaţie străjuite de turnuri de apărare (sec. 15); ruinele castelului Apor (sec. 16). Turism.

Turnu Măgurele. Catedrala „Sfântul Haralambie"

TÜRKISCH SAKOSCH → Sacoşu Turcesc.

TURNIŞOR → Sibiu (2).

TURNU 1. Mănăstirea ~ → Târgşoru Vechi.

2. *Mănăstirea* **~ → Călimăneşti (1).**

TURNU MĂGURELE, municipiu în jud. Teleorman, situat în extremitatea de S a României, la marginea de S a Câmpiei Boian, la 23–29 m alt., pe stg. Dunării, în aval de confl. cu râul Olt, la graniţa cu Bulgaria, la 50 km SV de municipiul Alexandria şi 135 km SV de Bucureşti; 28 170 loc. (1 ian. 2011): 13 517 de sex masc. şi 14 653 fem. Supr.: 107,2 km^2, din care 13,4 km^2 în intravilan; densitatea: 2 102 loc./km^2. Port fluvial cu chei construite în 1906 şi punct de vamă (din 1860). Staţie finală de c.f. (inaugurată la 12 sept. 1887). Nod rutier. Punct de trecere, cu bacul, peste Dunăre la Nicopole (Bulgaria). Expl. de balast. Centrală electrică şi de termoficare. Producţie de utilaj greu şi utilaj chimic, de echipamente electrice, de îngrăşăminte chimice fosfatice şi azotoase, de acid sulfuric, de tricotaje din bumbac, de prefabricate din beton, de cărămidă, de mobilă şi de produse alim. (conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, panificaţie etc.). Siloz de cereale (din 1930). La 5 apr. 1978, în zona Turnu Măgurele-Nicopole (Bulgaria) au început negocierile de construcţie a unui complex hidroenergetic şi de navigaţie, în cooperare cu Bulgaria, care nu au fost finalizate. La 18 iul. 2011, guvernele celor două ţări au semnat un memorandum pentru reluarea proiectelor de construire a complexului hidroenergetic în această zonă. Ferme de creştere a bovinelor şi a păsărilor. Muzeul municipal de artă. Bibliotecă municipală. Parc (2 ha), inaugurat în 1876. **Istoric.** În arealul oraşului a fost descoperit (1880) un tezaur de aur, datând din Epoca târzie a bronzului, alcătuit din 10 cilindri din aur de 5 cm lungime, trei brăţări, 433 de inele şi un colier din paiete inelare. Pe terit. de azi al municipiului a existat cetatea romano-bizantină *Turris,* cu un turn circular de apărare, datând din sec. 2–6, menţionată în sec. 6 într-una dintre scrierile istoricului bizantin Procopius din Cezareea. Pe ruinele cetăţii *Turris* (abandonată în sec. 6 d.Hr.), domnul Ţării Româneşti, Mircea cel Bătrân, a construit în anii 1386–1393 cetatea medievală (de fapt un castel fortificat) pe care a numit-o *Turnu* sau *Nicopolul Mic.* Cucerită de oastea otomană de sub comanda lui Baiazid, în anul 1394, cetatea a fost recucerită în 1395 de Mircea cel Bătrân. Localit. a fost ocupată de turci în 1417 şi menţinută sub stăpânire până în 1829 (din 1545 a devenit centrul raialei turceşti Turnu), când, o dată cu părăsirea ei, a fost dărâmată cetatea. La începutul lunii iun. 1462, oastea Ţării Româneşti, comandată de Vlad Ţepeş, a fost înfrântă în lupta de la Turnu de către armata otomană de sub comanda lui Mahomed II, fiind obligată să se retragă, iar turcii au înaintat spre Târgovişte. La 16 iun. 1462, însă, Vlad Ţepeş a executat un atac de noapte asupra taberei turceşti, provocându-i pierderi importante şi o mare derută. După Pacea de la Adrianopol (1829), localit. a fost retrocedată de către turci Ţării Româneşti, devenind ulterior oraş (27 febr. 1836), un însemnat punct de vamă (în 1860) şi centru comercial (la trecerea peste Dunăre) pentru mărfurile ce intrau şi ieşeau din Ţara Românească pe drumul lor dinspre şi către Istanbul. La mijlocul sec. 19, **T.M.** a fost unul dintre centrele revoluţionare ale Ţării Româneşti, iar la sf. sec. 19 şi în prima jumătate a sec. 20 a

cunoscut o dezvoltare lentă, cu o industrie ce n-a depăşit nivelul meşteşugăresc. În sec. 19 şi 20 a fost de mai multe ori reşed. jud. Teleorman. A avut o dezvoltare accentuată după 1962. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** ruinele cetăţii lui Mircea cel Bătrân (sec. 14); bisericile cu hramurile „Sfânta Vineri" (1862–1864) şi „Sfântul Gheorghe" (1865), catedrala cu dublu hram - „Sfântul Nicolae"şi „Sfântul Haralambie" (zidită în 1900–1902 după planurile arhitectului francez Émile André Lecomte du Noüy şi ale lui Dimitrie Maimarolu şi pictată de Eugen Voinescu şi Romeo Girolamo. Turla mare a bisericii s-a prăbuşit în timpul cutremurului din 4 mart. 1977, refăcută în 1985–1991 când s-a consolidat şi biserica; clădirile Prefecturii (1880), Căpităniei portului (1880), Băncii de stat (1891), Gării feroviare (1893), Portului (1910), Tribunalului (1893–1904), Muzeului de artă (1908); Monumentul eroilor căzuţi în timpul Războiului de Independenţă (Statuia Dorobanţului), realizat în bronz de sculptorul italian Raffaello Romanelli şi inaugurat în 1907; statuia lui Mircea cel Bătrân, operă a sculptorului Oscar Han, dezvelită în 1968; Monumentul Independenţei (1985); bustul generalului D. Praporgescu ş.a. La **T.M.** s-a născut soprana Hariclea Darclée (1860–1939). Popas turistic („Hanul Diligenţei", la 5 km de oraş).

TURNU ROŞU 1. Turnu Roşu–Cozia, defileu (17 km lungime) situat în partea central-nordică a Carpaţilor Meridionali, pe cursul mijlociu al râului Olt, între M-ţii Făgăraş (la E) şi M-ţii Lotrului (la V), la 400 m alt. Străbătut de o şosea modernizată şi de o linie de c.f. care asigură legăturile rutiere şi feroviare între Transilvania şi Oltenia.

2. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în extremitatea de SV a Depr. Făgăraş, la poalele de NV ale M-ţilor Făgăraş, pe stg. râului Olt, la confl. cu pârâul Moaşa, în zona de intrare a Oltului în defileu; 2 648 loc. (1 ian. 2011): 1 240 de sex masc. şi 1 408 fem. Staţie de c.f. (în satul Turnu Roşu). Hidrocentrală (70 MW) intrată în funcţiune în 1982. Expl. de calcar. Produse de panificaţie. Muzeu. Apicultură. Centru de prelucr. a pieilor (cojoace, pieptare ş.a.), în satul Sebeşu de Jos. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **T.R.** s-au numit *Porceşti.* În satul Turnu Roşu, menţionat documentar, prima oară, în 1364, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1653, cu unele transformări din 1827-1828, pictată în 1755) a fostei mănăstiri Porceşti, ctitorie a domnului Matei Basarab, iar în satul Sebeşu de Jos, o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1828–1830). În arealul com. **T.R.** se află o rezervaţie paleontologică (calcarele de la Porceşti, bogate în fosile de vârstă eocenă) în cadrul căreia au fost identificate c. 180 de forme din categoriile foraminiferelor, coralilor, echinodermelor, gasteropodelor, reptilelor, peştilor (între care şi o formă de rechin uriaş – *Carcharodon*) ş.a.

3. Castelul ~ → Boiţa.

TURNU RUIENI, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 6 sate, situată în partea de NE a culoarului Timiş-Cerna, la poalele de NV ale Muntelui Mic (M-ţii Ţarcu), pe valea râului Sebeş (afl. dr. al Timişului); 3 547 loc. (1 ian. 2011): 1 754 de sex masc. şi 1 793 fem. Expl. de azbest (în satul Borlova). Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, nuci, peri). Centru de prelucr. artistică a lemnului, de ţesături şi cusături populare (în satul Borlova). Satul Turnu Ruieni apare menţionat documentar în 1467. Ruinele unui donjon (Turnul lui Ovidiu, 1457). În satul Zerveşti se află o poiană cu narcise, declarată rezervaţie botanică. Aici are loc anual (în luna mai) manifestarea folclorică „Sărbătoarea narciselor". Schit cu biserica „Sfântul Ilie" (1939), în satul Borlova.

TURNU SEVERIN → Drobeta-Turnu Severin.

TURNU SPART → Boiţa.

TURRIS → Turnu Măgurele.

TURŢ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Someşului cu M-ţii Oaş, pe cursul superior al râului Turţ; 7 617 loc. (1 ian. 2011): 3 923 de sex masc. şi 3 694 fem. Zăcăminte de min. complexe cu conţinut de pirită, plumb, zinc, argint, cupru. Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie de rachiuri (renumita ţuică de Turţ). Centru de prelucr. primară a fructelor. Pomicultură (meri, pruni, cireşi, vişini, peri). Culturi de căpşuni. În satul Turţ-Băi sunt izvoare cu ape minerale feruginoase, sulfatate, alcaline, hipotone, indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale. În satul Turţ, menţionat documentar, prima oară, în 1378, cu numele *Villa Walachalis Thwrch,* se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1836).

TURULUNG, com. în jud. Satu Mare, alătuită din 3 sate, situată în partea de N a Câmpiei Someşului, pe cursul inf. al râului Tur, în zona de confl. cu râurile Turţ şi Egher; 3 851 loc. (1 ian. 2011): 1 854 de sex masc. şi 1 997 fem. Expl. de argilă. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume, căpşuni ş.a. Pomicultură (meri, pruni, cireşi, vişini). Heleşteu. În satul Turulung, menţionat documentar, prima oară, în 1216, se află un castel (sec. 13, cu unele transformări din 1848), o biserică romano-catolică având hramul „Maica Domnului" (sec. 18) şi o biserică reformată (sec. 18).

TUŞNAD 1. Defileul ~, defileu pitoresc pe cursul superior al Oltului (primul pe care acesta îl realizează în calea sa), săpat în rocile eruptive aparţinând M-ţilor Harghita, despărţind masa principală a acestora de Masivul Ciomatu (situat la E de defileu, care adăposteşte tinovul Mohoş şi lacul Sfânta Ana). În arealul oraşului Băile Tuşnad, valea râului Olt se îngustează foarte mult, iar panta longitudinală este accentuată (3–4‰), determinând un curs vijelios, învolburat al apelor Oltului. Lungime: 10 km. Importantă zonă turistică de tranzit.

2. Pas de joasă alt. (650 m), situat în zona defileului omonim de pe cursul superior al Oltului, străbătut de o şosea modernizată şi de o linie de c.f. care asigură legăturile feroviare şi rutiere între Depr. Braşov şi Depr. Ciuc-Giurgeu.

3. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Depr. Ciuc, la poalele de SE ale M-ţilor Harghita şi cele de NV ale M-ţilor Bodoc, pe cursul superior al Oltului, în zona de confl. cu pârâul Tuşnad, în amonte de defileul Tuşnad; 2 085 loc. (1 ian. 2011): 1 064 de sex masc. şi 1 021 fem. Staţie (în satul Tuşnad) şi haltă de c.f. (în satul Vrabia). Nod rutier. Culturi de cereale şi cartofi. Satul Tuşnad apare menţionat documentar, prima oară, în 1421, cu numele *Thwsnad.* În satul Tuşnadu Nou se află rezervaţia floristică Valea Mijlocie (4 ha), situată pe pârâul cu acelaşi nume, într-o zonă mlăştinoasă din lunca Oltului. Aici vegetează tufe de mesteacăn pitic (*Betula humilis*), element eurasiatic boreal aflat la cea mai sudică limită din lume, la adăpostul cărora se dezvoltă curechiul de munte (*Ligularia sibirica*). În preajma

izvoarelor cu ape minerale există o vegetație abundentă formată din feriga de baltă (*Dryopteris thelypteris*), ochii șoricelului (*Saxifraga hirculus*), rogozul (*Carex lepidocarpa*), salcia (*Salix repens*), precum și câteva specii de mușchi (*Marchantia polymorpha* ș.a.). Tot în raza com. **T.** se află mlaștinile Beneș și Baia de stuf.

4. → Băile Tușnad.

TUTANA, Mănăstirea ~ → Băiculești.

TUTOVA 1. Colinele sau Dealurile Tutovei, complex de dealuri în partea de E a României, subunitate a Pod. Bârladului, situată între aliniamentul râurilor Moara–Racova (la N), râul Bârlad (la E), Câmpia Tecuciului (la S), pe aliniamentul, aproximativ, al localit. Homocea–Priponești și râul Siret (la V). Sunt alcătuite din depozite pliocene, în special nisipuri și argile, care formează strate cu înclinare spre S. Relieful este specific colinar, evidențiat de aliniamente de cueste în N (Coasta Racovei) și de supr. structurale cu alt. de 400–500 m. În afara reliefului structural, în cadrul Colinelor Tutovei sunt suprafețe ocupate cu forme sculpturale majore (respectiv degradări de teren și eroziune a solului) cauzate de alcătuirea litologică a terenului (foarte nisipoasă) și de lipsa pădurilor pe supr. mari (intens defrișate în trecut). Alt. max.: 561 m (în Dealul Doroșanu). Din culmea pr., care se desfășoară pe direcție V-E, se desprind spre S, pe 30–40 km lungime, numeroase interfluvii simetrice, aproape paralele, mai înguste spre N și care se lățesc treptat către S, formând platouri largi de 1–3 km, cu înălțimi ce nu depășesc (în S) 250 m alt. Văile care le separă sunt relativ înguste și simetrice, cu versanți abrupți, afectați de procese de eroziune și de năruire. Local s-au mai păstrat păduri de gorun și, la înălțimi mai mari, chiar de fag. Zonă pomi-viticolă. Denumirea de Colinele **T.** a fost introdusă în literatura de specialitate de către geograful Mihai David.

2. Râu, afl. dr. al Bârladului pe terit. com. Tutova; 86 km; supr. bazinului: 692 km^2. Izv. din partea de N a Colinelor Tutovei, de la 410 m alt., din arealul satului Fundu Tutovei (com. Plopana, jud. Bacău) și are un curs predominant pe direcție NV-SE, sub forma unui larg arc de cerc, paralel cu valea Bârladului. Bazinul său are o ușoară asimetrie pe stg. din cauza afl. mai mari pe care îi primește pe această parte (Lipova, Iezer, Studineț). Debitul mediu multianual în zona de vărsare este de 0,90 m^3/s. Pe cursul său inf. a fost realizat lacul de acumulare „Cuibul Vulturilor".

3. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în partea de S a Colinelor Tutovei, pe râul Bârlad, în zona de confl. cu râul Tutova; 3 741 loc. (1 ian. 2011): 1 944 de sex masc. și 1 797 fem. Stație de c.f. (în satul Tutova), inaugurată la 13 sept. 1872. Produse din răchită împletită. Culturi de cereale, legume ș.a. Apicultură. Pomicultură. Nod rutier. Centru viticol și de vinificație. Creșterea bovinelor. Centru de confecționare a covoarelor, lăicerelor, pieselor de port popular ș.a. Satul Tutova apare menționat documentar, prima oară, la 19 sept. 1436. Până la 17 febr. 1968, satul și com. **T.** s-au numit *Dragalina*. Biserica „Adormirea Maicii Domnului", în satul Ciortolom (1800, reclădită în 1864). În satul Bădeana se află o pădure (126,7 ha) alcătuită predominant din stejar pufos (*Quercus pubescens* var. *macrocarpa*), declarată rezervație forestieră. Agroturism. Până la 7 mai 2004, com. **T.** a avut în componență satele Borodești, Pochidia, Satu Nou și Sălceni, care la acea dată au format com. Pochidia, jud. Vaslui.

TUZLA 1. Lagună cu apă sărată, situată în SV complexului lagunar Razim, în arealul com. Istria și Săcele (jud. Constanța), anexă a lacului Sinoie. Supr.: 10,5 km^2; lățimea max.: 3 km; vol.: 9,3 mil. m^3; ad. max.: 1 m. Deși în laguna **T.** se varsă râul Nuntași, apele ei au o mare concentrație de săruri (30–40 g/l). Pe fundul lagunei există un strat de nămol cu calități terapeutice. Laguna **T.** este cunoscută în literatura de specialitate și sub denumirea de *Nuntași–Tuzla.*

2. Com. în jud. Constanța, formată dintr-un sat, situată pe țărmul de V al Mării Negre și pe malul de S al lacului Techirghiol; 6 940 loc. (1 ian. 2011): 3 411 de sex masc. și 3 529 fem. Far maritim (1900). Pomicultură (piersici). Geamie (1893) cu minaret ridicat în 2008; biserica „Sfânta Ecaterina" (1884). Până la 5 mai 1999, com. **T.** a avut în componență satele Costinești și Schitu care la acea dată au format com. Costinești, jud. Constanța.

THWSNAD → Tușnad (3).

TYUIS → Teiuș.

Ţ ţ

ŢAGA 1. Munţii ~, masiv muntos în extremitatea de E a Carpaţilor Meridionali (fiind o continuare către E, la o alt. mai coborâtă, a culmii M-ţilor Făgăraş, o treaptă de tranziţie spre Perşanii sudici), situat între cursul superior al văilor Bârsa şi Sebeş la V (care îl despart de M-ţii Făgăraş propriu-zişi), Depr. Făgăraş (la N), aliniamentul văilor Şercaia şi Holbav (la NE şi E) şi Valea Bârsei (la S). Alcătuit din şisturi cristaline cu intruziuni granitice. Caracteristica acestor munţi este dată de etajarea culmilor sub forma unor supr. de eroziune, situate la 1 000–1 400 m alt., din care se desprind martori de eroziune ce se apropie sau depăşesc cu puţin 1 600 m alt. Astfel, la V se extinde culmea mai înaltă a M-ţilor **Ţ.**, cu orientare NV-SE, care poate fi asimilată cu supr. de denudare Râu Şes (în jur de 1 400 m alt.), dominată de mai mulţi martori de eroziune cu alt. în jur de 1 600 m (aici se înregistrează şi alt. max. a M-ţilor **Ţ.**, 1 641 m, în vf. Ţaga). Cunoscuţi şi sub denumirea de *Ţagla.*

2. Lac de origine antropică, realizat pe cursul mijlociu al râului Fizeş, în arealul com. Ţaga (jud. Cluj), situat în Câmpia Fizeşului, la 285 m alt. Supr.: 88,2 ha; vol.: 1,4 mil. m^3; ad. max.: 3,40 m. Piscicultură.

3. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Fizeşului, pe cursul mijlociu al râului Fizeş, la poalele de NV ale Dealului Ascuţit (557 m alt.); 2 000 loc. (1 ian. 2011): 994 de sex masc. şi 1 006 fem. Expl. de gaze naturale. Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Muzeu. Iazuri şi heleşteie piscicole (Ţaga, Sântejude sau Ţaga Mică ş.a.). În arealul com. **Ţ.** au fost descoperite vestigiile unor vechi aşezări aparţinând populaţiei autohtone dacoromane şi româneşti, datând din sec. 4-5 şi 7–8. În satul Năsal, menţionat documentar în 1215, se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată) şi o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil (1804–1808, cu picturi interioare originare); în satul Sântejude există o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (1701), iar în satul Ţaga (atestat documentar în 1243) se află castelul „Wass" (1769), cu zid de incintă, declarat monument istoric în 2004. Agroturism.

Ţaga (2). Lacul Ţaga

ŢARA BÂRSEI → Bârsa (3).

ŢARA DORNELOR → Dorna.

ŢARA FĂGĂRAŞULUI → Făgăraş (2).

ŢARA GIURGEULUI → Giurgeu (2).

ŢARA HAŢEGULUI → Haţeg (1).

ŢARA LĂPUŞULUI → Lăpuş (2).

ŢARA LOVIŞTEI → Loviştea.

ŢARA MOŢILOR → Câmpeni (1).

ŢARA OAŞULUI → Oaş (2).

ŢARA OLTULUI → Făgăraş (2).

ŢARA VLASILOR → Vlaşca.

ŢARA VRANCEI → Vrancea (3).

ŢARA ZARANDULUI → Zarand (2).

ŢARCU, Munţii ~, masiv muntos în extremitatea de V a Carpaţilor Meridionali, situat în zona de contact cu partea de S a Carpaţilor Occidentali, extins sub forma unui triunghi (cu latura mare spre M-ţii Godeanu şi cu vârful îndreptat către NV), între culoarul Văii Bistra (la N), aliniamentul văilor Râu Mare–Râu Şes–Râu Rece (la NE, E şi S) şi culoarul Timiş–Cerna (la V). Sunt alcătuiţi din şisturi cristaline cu intruziuni de granite şi granitoide gnaisice. Alt. max.: 2 192 m (Vârfu Pietrii). Din vf. Ţarcu (2 190 m) se desprinde către NV culmea Jigoriei (1 200 – 1 400 m alt.) care face legătura cu Muntele Mic (1 802 m alt.), de importanţă turistică, şi care reprezintă o prelungire a M-ţilor **Ţ.** Acţiunea de eroziune, exercitată de agenţii modelatori externi, a creat în M-ţii **Ţ.** două suprafeţe (niveluri) de denudare: una mai veche şi mai înaltă (la peste 2 000 m alt.), numită suprafaţa Borăscu, cu înclinare spre V şi NV, şi alta mai recentă şi mai joasă (1 300–1 700 m alt.), numită Râu Şes. În partea mai înaltă a masivului sunt prezente circurile şi căldările glaciare (Căldarea Şuculeţului, Căldarea Izvorului, Groapa Căleanului ş.a.). Pe valea superioară a Bistrei Mărului se află depresiunea intramontană Poiana Mărului, străjuită de vf. Muntele Mic (la V), Vârful Pietrii (la E) şi vf. Sturu (1 823 m alt.) la NE, unde se află staţiunea climaterică Poiana Mărului. Masivul **Ţ.** este bine împădurit cu fag şi molid. Obiectiv turistic. Sporturi de iarnă (Muntele Mic).

ŢĂNDĂREI, oraş în jud. Ialomiţa, situat în partea de E a Câmpiei Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa, la 3 km SE de lacul Strachina, la 15–21 m alt., la 25 km NE de municipiul Slobozia; 13 052 loc. (1 ian. 2011): 6 379 de sex masc. şi 6 673 fem. Supr.: 111,3 km^2, din care 7,2 km^2 în intravilan; densitatea: 1 758 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 21 nov. 1887) şi rutier. Expl. de argilă şi balast. Producţie de mobilă, de zahăr, ulei, drojdie, amidon, glucoză, bere, produse de panificaţie ş.a. şi de mat. de constr. (cărămidă, ţiglă). Moară de cereale (1934). Centru viticol şi de vinificaţie. Fermă de creştere a ovinelor.

Renumit târg de vite şi cereale (în sec. 17–19) devenit (din 1839) bâlci tradiţional de Ziua Crucii (14 sept.). **Istoric.** Cele mai vechi urme de locuire descoperite în perimetrul oraşului datează din Neolitic. Localit. apare menţionată prima oară, în 1594, într-un act emis de Mihai Viteazul. În 1790 figura pe o hartă militară austriacă, iar în 1835 pe una rusească. Amintit ca sat la 18 iun. 1854, în 1864 a devenit comună urbană şi reşed. plasei Balta, iar de la începutul sec. 20 şi până în 1950 a fost reşed. plasei Ţăndărei. Construirea (în anii 1886–1887) liniei de c.f. Bucureşti–Slobozia–Ţăndărei–Feteşti i-a sporit considerabil rolul de târg şi de colector şi exportator de cereale. La 17 febr. 1968 a fost declarat oraş, în urma contopirii satelor Ţăndărei, Strachina (numit în trecut Sărăţeni) şi Ţăndărei-Gară din fosta com. Ţăndărei. **Monumente:** bisericile „Sfinţii Voievozi", ctitorie din 1839 a vornicului Filip Lenş şi „Naşterea Domnului" (1991).

ȚÂNȚARI → Dumbrăvița (1).

ȚÂNȚĂRENI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasele Jiului, în zona de confl. cu Gilortul, la contactul cu prelungirile de SV ale Dealurilor Amaradiei şi cele de SE ale Dealurilor Jiului; 5 778 loc. (1 ian. 2011): 2 882 de sex masc. şi 2 896 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Muzeul „Mihai Eminescu" (în satul Floreşti). Biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1583, renovată în 1806) şi castel (sec. 17), în satul Ţânţăreni.

ȚÂȚA → Buciumeni (1).

ȚEBEA → Baia de Criş.

ȚEPU, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Tecuci, la contactul cu prelungirile Colinelor Tutovei, pe dr. râului Berheci; 2 634 loc. (1 ian. 2011): 1 323 de sex masc. şi 1 311 fem. Expl. de gaze naturale. Viticultură. În satul Ţepu, menţionat documentar, prima oară, în 1452, se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1855), iar în satul Ţepu de Sus există biserica „Sfinţii Voievozi" (ante 1809, reclădită în 1845).

ȚEȚCHEA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Depr. Vad-Borod, pe stg. Crişului Repede, la poalele de NV ale M-ţilor Pădurea Craiului; 3 097 loc. (1 ian. 2011): 1 555 de sex masc. şi 1 542 fem. Staţie (în satul Telechiu) şi haltă de c.f. (în satul Ţeţchea). Nod rutier. Expl. de calcar şi de marmură. Balastieră. Producţie de ciment şi de confecţii metalice. Staţie de betoane. Piroliza deşeurilor de cauciuc. Legumicultură. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1714, cu picturi interioare de la sf. sec. 18 şi din 1889, executate de Dionisie Iuga, şi cor adăugat în 1880) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1770, pictată în 1865), în satele Hotar şi Subpiatră. În satul Ţeţchea, menţionat documentar, prima oară, în 1256, se află un castel din sec. 19.

ȚIBANA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 10 sate, situată în partea central-vestică a Pod. Central Moldovenesc, pe râul Sacovăţ şi pe afl. acestuia, râul Veja; 7 864 loc. (1 ian. 2011): 4 107 de sex masc. şi 3 757 fem. Expl. de gresii. Moară (în satul Poiana de Sus). În satul Ţibana, menţionat documentar ca sat în 1400, iar ca târg în 1855 există biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului" (1946-1947).

ȚIBĂNEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 8 sate, situată în partea central-vestică a Pod. Central Moldovenesc, pe cursul inf. al râului Sacovăţ, în zona de confl. cu Durăceasa; 8 047 loc. (1 ian. 2011): 4 167 de sex masc. şi 3 880 fem. Expl. de gresii. Ţesătorie de bumbac. Producţie de tricotaje, cărămizi şi preparate din lapte. Tăbăcărie. Moară (în satul Ţibăneşti). Centru viticol şi de vinificaţie. Creşterea bovinelor. Iaz piscicol în satul Tungujei (400 ha). În satul Ţibăneşti au fost descoperite urmele unei aşezări din Epoca bronzului (cultura Noua, sec. 14–12 î.Hr.) şi o necropolă de incineraţie din sec. 3 d.Hr. În satul Ţibăneşti, menţionat documentar, prima oară, în 1399, se află conacul lui Petre P. Carp (sec. 19) şi o biserică din 1834. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1784), „Sfântul Gheorghe" (1819) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1844–1845), în satele Grieşti, Vălenii şi Tungujei; biserică din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, refăcută în 1813 şi reparată în 1921), în satul Jigoreni.

ȚIBLEŞ, Munții ~, masiv muntos în partea de NV a Carpaţilor Orientali, aparţinând lanţului muntos vulcanic, situat între valea superioară a Suciului (la V) şi cea a Sălăuţei (la E). Din punct de vedere structural corespunde unor cute ale flişului paleogen (marne şi gresii cretacice), străpunse şi acoperite parţial de roci vulcanice neogene (andezite, piroclastite, dacite). Alt. max.: 1 839 m (vf. Ţibleş). Relieful primar, modificat de eroziunea exercitată de agenţii modelatori externi, prezintă un aspect larg

Munţii Ţarcu. Vedere generală

Munţii Ţibleş. Vedere generală

Păstorit în Munții Țibleș

vălurit, digitat, cu mai multe culmi secundare teşite, ce pornesc din zona vf. Țibleș spre N şi spre S, cu forme structurale monoclinale şi martori vulcanici (neck-uri despărțite de văi largi) care apar sub forma unor măguri conice. Important nod hidrografic. Acoperiți cu păduri de fag şi de conifere. Zăcăminte de sulfuri complexe. Prin pasul Botiza (1 050 m alt.), aflat între M-ții Țibleș şi M-ții Lăpuş, trece o şosea nemodernizată, care asigură legătura între Depr. Maramureş şi Țara Lăpuşului.

ȚIBUCANI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 3 sate, situată în partea de NE a Subcarpaților Neamțului, pe râul Umbrari, în zona de confl. cu râul Moldova; 4 423 loc. (1 ian. 2011): 2 245 de sex masc. şi 2 178 fem. Producție de mobilă; prelucr. laptelui. Ciupercărie. Creşterea bovinelor. În satul Țibucani se află o biserică din lemn, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1764, reconstruită în 1859 pe temelie din piatră), iar în satul Davideni există o biserică din cărămidă cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (începutul sec. 18, cu transformări din 1937) şi biserica „Maria Magdalena" construită în 1774, prin efortul lui Iordache Cantacuzino, pe locul unei biserici din sec. 15. Biserica a fost resturată în anii 1859, 1935, 1987.

ȚICĂU 1. Cartier în partea de E a municipiului Iaşi, pe valea pârâului Cacaina, unde, în sec. 18, avea mai multe proprietăți un oarecare Țicău (de la care derivă şi numele cartierului). Aici se află o casă din 1837 în care a locuit, în anii 1872–1899, Ion Creangă („Bojdeuca din Țicău"). Casa, amenajată ca muzeu şi inaugurat la 15 apr. 1918, a fost restaurată în 1984-1989 şi deschisă publicului la 11 iun. 1989.

2. → Prisaca.

ȚICHINDEAL → Becicherecu Mic.

ȚICLENI, oraş în jud. Gorj, situat la poalele de S ale Dealului Bran, la 170–200 m alt., pe râul Cioiana, la 35 km SE de municipiul Târgu Jiu; 5 188 loc. (1 ian. 2011): 2 523 de sex masc. şi 2 665 fem. Supr.: 72,3 km², din care 4,2 km² în intravilan; densitatea: 1 235 loc./km². Expl. de petrol şi gaze naturale (din 1951). Reparații de utilaje petroliere şi miniere. Morărit; produse de panificație. Pomicultură; viticultură. Apicultură. Fermă de creştere a bovinelor. Izvoare cu ape sărate şi termale folosite (din 29 iul. 1973) în cură balneară. **Istoric.** În arealul oraşului a fost descoperit un tezaur monetar, alcătuit din 240 de monede romane republicane, datând din perioada 211–73 î.Hr. Localit. apare menționată documentar în oct. 1597, iar la 17 febr. 1968 a fost trecută în categoria oraşelor, în urma contopirii satelor Țicleni, Răşina, Tunşi şi Gura Lumezii din fosta com. Țicleni. **Monumente:** în oraş există o biserică din 1869 şi alta din 1920 şi casele din lemn, cu două niveluri (sec. 19), aparținând lui I. Ungureanu, C. D. Negreanu, Cerbeanu, declarate monumente de arhitectură.

ȚIFEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Vrancei cu Câmpia Râmnicului, la poalele de NE ale Măgurii Odobeşti şi cele de SE ale Dealului Momâia, pe stg. râului Putna şi pe dr. râului Şuşița; 5 240 loc. (1 ian. 2011): 2 604 de sex masc. şi 2 636 fem. Expl. de balast. Moară de apă (1615), în satul Vităneşti. Centru viticol şi de vinificație. Legumicultură. Pe terit. satului Țifeşti au fost descoperite (1959) urmele unei aşezări şi ale unei necropole carpice, datând din sec. 3 d.Hr., în care s-au găsit un cuptor de ars ceramică, mai multe vase ceramice (amforă, cană, o cățuie dacică – vas ceramic folosit ca afumătoare –, urnă bitronconică ş.a.). Satul Clipiceşti este atestat documentar la 17 nov. 1646. În satul Igeşti se află bisericile „Adormirea Maicii Domnului (ante 1809) şi „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (ante 1809), iar în satul Bătineşti, conacul „Frunză–Pastia" (sec. 19).

ȚIGANCA, Pădurea ~ → Sineşti (1).

ȚIGĂNAŞI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Câmpiei Jijiei Inferioare, pe cursul inf. al Jijiei; 4 617 loc. (1 ian. 2011): 2 365 de sex masc. şi 2 252 fem. Nod rutier. Expl. de gresii, marne şi argile. Moară (în satul Cârniceni). Creşterea bovinelor. Fermă piscicolă. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, leguminoase pentru boabe etc. Pe terit. com. **Ț.**, pe Dealul Suhatu şi pe Dealul din Mijloc au fost descoperite resturi de silex din Paleolitic şi frgmente ceramice din Neolitic, din perioada prefeudală şi din sec. 11–15. În satul Țigănaşi, atestat documentar ca aşezare rurală cu numele de *Căminăreşti* în 1803 şi ca târguşor în 1834, se află bisericile cu hramurile „Sfântul Spiridon" (1802, cu pridvor adăugat în 1930) şi „Adomirea Maicii Domnului" (1860), iar în satul Cârniceni, o biserică având hramul „Sfântul Haralambie" (1792, reparată în 1897).

ȚIGĂNEŞTI 1. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Câmpiei Boian, pe cursul inf. al râului Vedea; 5 215 loc. (1 ian. 2011): 2 619 de sex masc. şi 2 596 fem. Stație de c.f. Expl. de balast. Viticultură. Pe terit. satului Țigăneşti au fost descoperite (1869) vestigii din Palolitic (vârfuri de săgeți, bulgări de cremene pentru prăştii, unelte din silex ş.a.). În satul Țigăneşti, atestat documentar în 1810, se află biserica „Sfântul Nicolae" (6 apr. 1909- 10 apr. 1910), zidită după planul arhitectului Cristofi Cerchez, repictată în 1986-1987 de Ioan Moroşan. Mănăstire de călugări, înființată la 23 apr. 2004, cu biserica „Sfântul Gheorghe" (2004-2008).

2. Mănăstirea ~ → Ciolpani.

ȚIHAIU MARE, lac în partea de N a Deltei Dunării, în complexul lacustru Pardina. Supr.: 344 ha.

ȚINTEA, localit. componentă a oraşului Băicoi (jud. Prahova), situată în Subcarpații Prahovei, la 300 m alt., pe râul Dâmbu, la 13 km NV de municipiul Ploieşti. Stațiune balneoclimaterică sezonieră de interes local, cu climat de dealuri, sedativ, cu veri plăcute (în iul. temp. medie este de 20°C) şi ierni reci (în ian. media termică în jur de –3,5°C) şi cu ape minerale (de sondă şi lacuri) clorurate, sodice, sulfatate, iodurate, magneziene, hipertone, termale (25–30°C) şi nămol sapropelic cu efecte terapeutice. Temp. medie anuală a aerului este de 9°C, iar precipitațiile atmosferice însumează c.

Vârful Ţuţuiatu

750 mm anual. Staţiunea este indicată pentru tratarea afecţiunilor reumatismale (spondiloze cervicale, lombare şi dorsale în stadiu incipient, artroze, tendinoze ş.a.), a celor posttraumatice (stări după entorse, luxaţii şi fracturi ale oaselor membrelor, tratate ortopedico-chirurgical şi vindecate), neurologice periferice (pareze şi sechele după polineuropatii, sechele vechi de poliomelită), cardiovasculare (varice în stadiu incipient), dermatologice (psoriazis) ş.a. Biserica „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1914).

ŢINTEŞTI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Buzăului, pe râul Negreasca; 4 573 loc. (1 ian. 2011): 2 312 de sex masc. şi 2 261 fem. Abator. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc. Satul Ţinteşti este atestat documentar în 1575, iar satul Pogonele a luat fiinţă în 1863, prin stabilirea unor clăcaşi care au cumpărat pământ de la proprietarul Grigore Chrisoscoleu. Pe terit. com. se află pădurea Frasinu (158 ha), constituită în pr. din frasin (*Fraxinus pallisae, Fraxinus angustifolia, Fraxinus excelsior*) în amestec cu stejar (*Quercus robur*). În subarboret se întâlnesc păducelul (*Crataegus monogyna*), măceşul *(Rosa canina*) ş.a., iar în pătura ierbacee, unele plante rare ca: joldeala şerpească (*Serratula bulgarica*), lăcrămioare (*Convalaria majalis*), laleaua pestriţă (*Fritillaria meleagris*) etc. Declarată rezervaţie forestieră în 1954.

ŢIŢEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Piem. Cândeşti, pe interfluviul dintre Râu Târgului şi Argeşel; 5 071 loc. (1 ian. 2011): 2 502 de sex masc. şi 2 569 fem. Haltă de c.f. (în satul Bucşeneşti-Lotaşi). Expl. şi prelucr. lemnului. Balastiere. Constr. de maşini-unelte. Producţie de mase plastice. Confecţionarea măturilor şi coşurilor din nuiele. Dogărit. Pomicultură (pruni, meri, peri). Pe terit. satului Ţiţeşti a fost descoperită (1970) o necropolă tumulară, fără inventar, datând, probabil, din perioada de tranziţie de la Neolitic la Epoca bronzului. În satul Bucşeneşti-Lotaşi se află biserica „Sfântul Nicolae" (1531–1534), cu un pridvor adăugat în sec. 18, iar în satul Valea Mănăstirii există o mănăstire de călugări, ctitorie din anii 1534–1537 a domnului Radu Paisie, cu biserica „Sfânta Treime", cu faţadele decorate cu cărămidă aparentă, în alternanţă cu tencuială, iar interiorul pictat în anii 1547–1548 din voinţa domnului Mircea Ciobanul, picturi care au fost refăcute în 1788. Biserica are un pridvor adăugat în 1796–1797. Clopotniţa şi zidul de incintă au fost construite în 1850. Biserica, de dimensiuni modeste (20 m lungime şi 5 m lăţime) a fost reparată în anii 1967, 1972 şi 2008. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863 a devenit biserică de mir, mănăstirea fiind reînfiinţată în anul 1997.

Ţiţeşti. Biserica „Sfânta Treime" a mănăstirii Valea Mănăstirii

Ţiţeşti. Biserica „Sfântul Nicolae" din satul Bucşeneşti-Lotaşi

ŢOLOSU, peşteră în SV României, în partea de N a M-ţilor Aninei, săpată în versantul drept al cheilor Caraşului, la 335 m alt. Lungimea galeriilor: 1 125 m. Explorată prima dată în 1961. Este dezvoltată în special pe fisurile tectonice ale calcarelor, sub acţiunea apei de infiltraţie pătrunsă prin numeroase doline. Are forma unei galerii alungite, cu nenumărate îngustări şi spaţii mai largi, având pereţii sculptaţi de apă. Prezintă concreţiuni frumoase, formaţiuni stalagmitice, baldachine, sifoane impresionante şi acumulări de nisip curat. Faună bogată (lilieci, insecte, melci etc.). Greu accesibilă.

ŢUGLUI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NE a Câmpiei Desnăţuiului, pe dr. văii Jiului; 2 901 loc. (1 ian. 2011): 1 397 de sex masc. şi 1 504 fem. Staţie de c.f. (în satul Jiul). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Com. **Ţ.** a fost grav afectată de inundaţiile din 25 iun. 1997. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Jiul (1735) şi Ţuglui (1893).

ŢUGUIATU-PĂMÂNTENI → Pogoanele.

ŢUGUIATU-POGOANELE → Pogoanele.

ŢURANA GUTÂIULUI → Creasta Cocoşului.

ŢUŢORA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în luncile şi pe terasele de pe dr. Prutului şi de pe stg. Jijiei, la graniţa cu Republica Moldova; 2 046 loc. (1 ian. 2011): 1 039 de sex masc. şi 1 007 fem. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, rapiţă, florea-soarelui ş.a. Legumicultură; viticultură. Apicultură. Satul Ţuţora apare menţionat documentar, prima oară, ca punct de vamă în 1448, apoi la 25 aug. 1454, 1 apr. 1470, 15 aug. 1471 (cu numele *Ţoţora*), iar ca târg la 30 aug. 1611. Pe terit. com. **Ţ.** a avut loc (19 sept. 1620) lupta între oastea turco-tătară şi cea polono-moldoveană, încheiată cu victoria celei dintâi. În satul Chipereşti, atestat documentar în 1603, se află o biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18, refăcută în 1835) şi un han de dinainte de anul 1805.

ŢUŢUIATU, vârf în partea de N a M-ţilor Măcin, alcătuit din granit şi granodiorit. Reprezintă alt. max. a M-ţilor Măcin (467 m). Cunoscut şi sub numele de *Greci.*

Uu

UCEA, com. în jud. Braşov, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Făgăraş, pe cursul mijlociu al Oltului, la confl. cu pârâul Ucea; 2 336 loc. (1 ian. 2011): 1 159 de sex masc. şi 1 177 fem. Staţie de c.f. în satul *Ucea de Jos,* care este reşed. comunei. Producţie de bere şi de mezeluri. Staţie hidrologică (în satul Feldioara). În satul Ucea de Sus s-au lucrat, până nu demult, cojoace şi pieptare. În satul Ucea de Jos, atestat documentar în 1223, se află biserica „Sfântul Nicolae" zidită în 1993-1999 pe locul uneia construită în 1926-1928 şi prabuşită la 11 oct. 1972 din cauza unor greşeli de calcul.

UCEA FABRICII → Victoria (1).

UCEA MARE, vârf pe creasta pr. a M-ţilor Făgăraş, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 434 m.

UCEA ROŞIE → Victoria (1).

UCIGAŞUL → Lacu Roşu (1).

UDA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 16 sate, situată în partea de NE a Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Cotmeana; 2 099 loc. (1 ian. 2011): 1 044 de sex masc. şi 1 055 fem. Pomicultură (pruni, meri, peri). Viticultură. Creşterea bovinelor, ovinelor ş.a. Fond cinegetic (mistreţi, căpriori, fazani, iepuri). Bisericile cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului", în satele Cotu (1820, pictată în 1826), Miercani (1820) şi Uda (1830); bisericile cu hramurile „Buna Vestire" (1808) şi „Cuvioasa Parascheva" (1824, pictată în 1828), în satele Gorani şi Râjleţu-Govora.

UDA-CLOCOCIOV, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Câmpiei Boian; 1 902 loc. (1 ian. 2011): 902 de sex masc. şi 1 000 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, legume ş.a. Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1897). Com. **U.-C.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Uda-Clocociov şi Uda-Paciurea din com. Slobozia Mândra, jud. Teleorman.

UDEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 11 sate, situată în partea de E a Pod. Fălticeni, pe stg. Văii Suceava; 7 749 loc. (1 ian. 2011): 3 819 de sex masc. şi 3 930 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, cartofi, legume, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Muzeu memorial „Eusebiu Camilar". La 15 oct. 1451, în satul Reuseni, în timpul unor lupte pentru ocuparea tronului Moldovei, Bogdan II (fiul lui Alexandru cel Bun şi, totodată, tatăl lui Ştefan cel Mare) a fost ucis de fratele său, Petru Aron, cu sprijinul boierilor moldoveni. În 1503, la Reuseni, Ştefan cel Mare a început construcţia bisericii cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (asemănătoare celei din satul Arbore), în amintirea tatălui său, fiind terminată în 1504 de către fiul său, Bogdan III cel Chior. În apropierea bisericii se află ruinele unei curţi feudale din sec. 15. În satul Chilişeni se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1812), iar în satul Mănăstioara, biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1700, cu pridvor adăugat în 1848) a fostului schit Mănăstioara.

UDUORHEL → Odorheiu Secuiesc.

UDVARHELY → Odorheiu Secuiesc.

UIFALĂU → Rădeşti.

UILEACU DE BEIUŞ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Depr. Beiuş, pe râul Crişu Negru, la poalele de S ale Dealurilor Vălanului şi cele de N ale Dealurilor Codru-Moma; 2 212 loc. (1 ian. 2011): 1 091 de sex masc. şi 1 121 fem. Haltă de c.f. (în satul Uileacu de Beiuş). Expl. forestiere şi de calcar. În satul Uileacu de Beiuş, menţionat documentar în 1332, cu numele *Sacerdos de Villa Vyloko*, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1795, reparată şi pictată în 1999-2000).

UILEACU DE PALEU → Paleu.

UIOARA → Ocna Mureş.

UIVAR, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Câmpiei Timişului, pe cursurile inf. ale canalelor Bega şi Bega Veche, la graniţa cu Serbia; 2 745 loc. (1 ian. 2011): 1 392 de sex masc. şi 1 353 fem. Haltă de c.f. (în satul Pustiniş). Prelucr. lemnului şi a laptelui. Morărit; produse de panificaţie. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume, cartofi etc. Satul Uivar apare menţionat documentar, prima oară, în 1767 când a fost colonizat cu familii de germani şi maghiari. Până la 16 mai 2008, com. **U.** a avut în componenţă satele Iohanisfeld şi Otelec, care la acea dată au format com. Otelec, jud. Timiş.

ÚJSZENTES → Dumbrăviţa (3).

ULIEŞ, com. în jud. Harghita, alcătuită din 8 sate, situată în Subcarpaţii Homoroadelor, la poalele de E ale Dealului Pietriş; 1 243 loc. (1 ian. 2011): 662 de sex masc. şi 581 fem. Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr ş.a. În satul Daia, atestat documentar, prima oară, în 1333, se află o biserică din sec. 13 (azi biserică reformată-calvină), cu frescе din sec. 16, tavan casetat şi pictat (1630) şi zid de incintă (din 1779); biserici reformate, în satele Ighiu (1784–1792) şi Ulieş (1798).

ULIEŞTI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 8 sate, situată în NE Câmpiei Găvanu-Burdea, în zona de contact cu Câmpia Titu, pe dr. Văii Argeşului, pe cursul superior al Neajlovului şi pe afl. acestuia Holboca şi Baracu; 4 312 loc. (1 ian. 2011): 2 118 de sex masc. şi 2 194 fem. Nod rutier pe autostrada Bucureşti–Piteşti. Culturi de cereale, floarea-soarelui, tutun, plante de nutreţ, leguminoase pentru boabe, legume etc.

Pădure de foioase. Biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1793), în satul Ulieşti şi bisericile cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Jugureni (1840–1844) şi Ragu (1844).

ULMA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de N ale Obcinei Feredeu, pe valea superioară a Sucevei şi pe afl. acesteia Nisipitu şi Brodina, la graniţa cu Ucraina; 2 212 loc. (1 ian. 2011): 1 152 de sex masc. şi 1 060 fem. Staţie de c.f. (în satul Nisipitu). Păşuni. Creşterea bovinelor. Com. **U.** a fost grav afectată de inundaţiile din 25-27 iul. 2008.

ULMENI 1. Oraş în jud. Maramureş, situat în SV Depr. Baia Mare, pe valea râului Someş, la poalele de V-NV ale Măgurii Prisaca (sau Ţicău) din Dealurile Chioarului, şi cele de NE ale Dealurilor Sălajului; 7 502 loc. (1 ian. 2011): 3 710 de sex masc. şi 3 792 fem. Supr.: 81,2 k^2, din care 9,4 km^2 în intravilan; densitatea: 798 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Expl. de balast. Topitorie de in şi cânepă (până în 1998). Prefabricate din beton. Fabrică de blue-jeans (inaugurată la 5 mai 1998). Prelucr. lemnului. Producţie de profile din plastic şi din aluminiu pentru ferestre şi uşi. Morărit; produse de panificaţie. Culturi de cereale, cartofi, in, cânepă, plante de nutreţ, legume etc. Pomicultură (meri, peri, pruni). Ulmeni apare menţionat documentar, prima oară, în 1405. În localit. componentă Tohat se află casa memorială a scriitorului Petre Dulfu (1856–1953), autorul povestirilor *Gruia lui Novac, Isprăvile lui Păcală* ş.a., iar în satul Arduzel există o biserică reformată, ctitorie de la începutul sec. 16 a lui Ioan Drágffy (căzut în lupta de la Mohács din 1526). Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satul Arduzel (1650) şi oraşul Ulmeni (1720, strămutată în 1895 din satul Şomcuta Mare); biserică reformată, din lemn (1699), în satul Someş-Uileac. Com. **U.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004 având în subordine ad-tivă localit. componentă Tohat şi satele Arduzel, Chelinţa, Mânău, Someş-Uileac, Ţicău şi Vicea.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Săratei cu Dealul Istriţa, pe cursul superior al râului Sărata; 3 191 loc. (1 ian. 2011): 1 540 de sex masc. şi 1 651 fem. Staţie de c.f. (în satul Ulmeni), inaugurată la 13 sept. 1872. Prelucr. lemnului. Centru viticol şi de vinificaţie. Biserica „Sfinţii Trei Ierarhi" (1980).

3. Com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în S Câmpiei Bărăganului; 5 127 loc. (1 ian. 2011): 2 543 de sex masc. şi 2 584 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului. Producţie de mezeluri şi de nutreţuri combinate. Abator. Complex de creştere a porcilor. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ. Viticultură. Centru de rotărit şi de împletituri din papură. Pe terit. com. au fost descoperite urme materiale (vase ceramice, unelte, obiecte de podoabă şi de cult) aparţinând culturii Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), precum şi o necropolă sarmatică. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1904) şi „Sfânta Treime" (1858). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov.

ULMETUM → Pantelimon (3).

ULMI 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Târgovişte, pe interfluviul dintre Ialomiţa şi Dâmboviţa, pe cursul superior al râului Ilfov; 4 275 loc. (1 ian. 2011): 2 117 de sex masc. şi 2 158 fem. Nod rutier. Expl. de balast (în satul Viişoara). Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Punct muzeal cu colecţii de istorie şi etnografie (în satul Viişoara). Bisericile cu triplu hram – „Adormirea Maicii Domnului", „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Dumitru" (1850) şi „Adormirea Maicii Domnului", „Sfântul Andrei" şi „Sfântul Nicolae" (1862–1872), în satele Colanu şi Ulmi; biserica având hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1821), în satul Nisipurile.

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Găvanu-Burdea cu Câmpia Titu, pe interfluviul dintre Dâmboviţa şi Ilfov; 7 654 loc. (1 ian. 2011): 3 733 de sex masc. şi 3 921 fem. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Poenari se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18) şi conacul „Butculescu" (1900).

ULMU 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în SV Câmpiei Brăilei (Câmpia Bărăganului), pe râul Călmăţui; 3 910 loc. (1 ian. 2011): 1 972 de sex masc. şi 1 938 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale (în satul Jugureanu). Culturi de cereale. Pomicultură (caişi, pruni, meri). Până la 1 ian. 1965 satul şi com. **U.** s-au numit *General Poetaş*. În satul Ulmu se află biserica cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1858-1859).

2. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 4 sate, situată în partea de S a Câmpiei Bărăganului, pe malul de E al lacului Mostiştea; 1 513 loc. (1 ian. 2011): 738 de sex masc. şi 775 fem. Cherhana. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, legume ş.a. Pe terit. com. au fost descoperite urme materiale neolitice, aparţinând culturii Boian (milen. 4 î.Hr.). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, a făcut parte din jud. Ilfov.

ULPIA TRAIANA SARMIZEGETUSA → Sarmizegetusa.

UMBRĂREŞTI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior şi în Câmpia Tecuciului, pe stg. Văii Siretului şi pe ambele maluri ale râului Bârlad; 7 073 loc. (1 ian. 2011): 3 529 de sex masc. şi 3 544 fem. Haltă de c.f. (în satul Umbrăreşti). Balastieră. Morărit. Legumicultură. Centru viticol şi de vinificaţie. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (ante 1809) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1840, reparată în 1883), în satele Umbrăreşti şi Siliştea.

UNGHENI 1. Oraş în jud. Mureş, situat în zona de contact a Colinelor Mădăraşului cu Pod. Târnavelor şi cu Dealurile Nirajului, pe Valea Mureşului, la confl. cu râul Niraj; 7 016 loc. (1 ian. 2011): 3 487 de sex masc. şi 3 529 fem. Supr.: 63,4 km^2, din care 2,5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 806 loc./km^2. Aeroport din 1936, modernizat în 1969 (în satul Vidrasău), care deserveşte municipiul Târgu Mureş, situat la 13,5 km SV. Haltă de c.f. (în satul Vidrasău). Producţie de mobilă, ambalaje din carton, bere ş.a. Prefabricate din beton. Moară de cereale. Fermă avicolă. Creşterea bovinelor şi ovinelor (în satul Vidrasău). În arealul satului Moreşti, atestat documentar în 1567, pe platoul Podei, au fost descoperite (1951–1955) vestigiile mai multor aşezări omeneşti, care s-au succedat din Paleolitic şi până în feudalismul timpuriu, în cadrul cărora s-au găsit silexuri, ceramică neolitică aparţinând culturilor Criş şi Coţofeni ş.a. Aici au mai fost identificate o necropolă de la sf. Epocii bronzului, o aşezare

dacică de tip La Tène II (cu elemente de cultură celtică) şi o necropolă daco-romană de incinerație (sec. 3 d.Hr.). În locul numit Coțofani au fost descoperite fundațiile unei locuințe (*Villa*) romane (sec. 2), o așezare fortificată de bordeie, cu o necropolă din sec. 6 (în care s-au găsit vase ceramice de culoare cenușie, lustruite, fibule şi o brățară din argint, săbii, spade, săgeți, unelte din metal etc.), precum şi o așezare de bordeie datând din sec. 11–13. În sec. 9–10, la Moreşti a existat o importantă cetate în care şi-a avut reşed. voievodul Gelu, acesta fiind unul dintre centrele de seamă ale voievodatului său. Ungheni apare menționat documentar, prima oară, în 1264 cu numele *Naradtew*. În satul Cerghizel se află biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1726), iar în satul Recea există mănăstirea cu același nume (de maici), întemeiată în oct. 1991 din inițiativa P.S. Andrei, episcop (azi arhiepiscop) de Alba Iulia, cu biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1995-1998), cu pereții interiori placați cu mozaic venețian executat de Viorel Maxim în 1998-1999. Ferestre cu vitralii. Corpul de chilii, cu două etaje (unde sunt trapeza, bucătăria, camerele pentru oaspeți), a fost construit în 1991–1996. Muzeu; ateliere de croitorie. La Ungheni există biserica „Sfânta Treime" zidită în 1858–1864 de comunitatea greco-catolică, preluată de cultul ortodox în 1948, demolată în luna mai 2008, pe locul ei fiind construită o biserică ortodoxă nouă. Greco-catolicii au ridicat o altă biserică în 2003-2006, pe alt loc. Com. **U.** a devenit oraş la 19 mart. 2004, având în subordine ad-tivă satele Cerghid, Cerghizel, Moreşti, Recea, Şăuşa şi Vidrasău.

2. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 6 sate, situată în partea de N-NV a Câmpiei Găvanu-Burdea, în zona de contact cu Câmpia Piteştiului, pe dr. văii Teleorman; 3 244 loc. (1 ian. 2011): 1 581 de sex masc. şi 1 663 fem. Haltă de c.f. (în satul Colțu). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, legume ş.a. Bisericile „Sfântul Nicolae" (1770) şi „Sfinții Voievozi" (1792), în satele Goia şi Găujani.

3. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Jijiei Inferioare, în luncile şi pe terasele de pe dr. Prutului şi de pe ambele maluri ale Jijiei, la granița cu Republica Moldova; 4 387 loc. (1 ian. 2011): 2 215 de sex masc. şi 2 172 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 aug. 1874) şi punct de vamă (în satul Ungheni). Legumicultură. În satul Ungheni, menționat documentar, prima oară, în 1429, se află biserica „Sfântul Ilie" construită în anii 1912–1923, pe locul uneia din 1830, iar în satul Bosia, atestat documentar în 1443, biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1858). Până la 20 mai 1996, com. **U.** a purtat numele de *Bosia*.

UNGRA, com. în jud. Braşov, alătuită din 2 sate, situată în partea de E a Pod. Hârtibaciului, în zona de contact cu Depr. Făgăraş, pe dr. râului Olt; 2 167 loc. (1 ian. 2011): 1 092 de sex masc. şi 1 075 fem. Balastieră. Centru de colectare a laptelui. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor, caprinelor. Culturi de cereale, cartofi, legume, plante de nutreț, sfeclă de zhăr ş.a. Herghelie. Muzeu de istorie şi etnografie cu colecții de costume populare, de cărți şi fotografii, un război de țesut manual, o vârtelniță, fuioare, fuse, ulcele ş.a. Centru de ceramică populară (sec. 19) şi de confecționat costume populare. În satul Ungra, menționat documentar, prima oară, în 1211, se află ruinele unei cetăți sătești din sec. 16, biserica ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime" (sec. 18, reconstruită în 1820) şi o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), în stil romanic, devastată de tătari în 1658 şi reparată ulterior. Turnul de Vest a fost afectat de cutremurele din 1802 şi 1837 şi demolat în 1843.

UNGROVLAHIA, denumirea sub care apare Țara Românească în unele acte oficiale ale Evului Mediu emise de Patriarhia de Constantinopol.

UNGURAŞ 1. Dealurile Unguraşului, zonă deluroasă în NV Pod. Transilvaniei, parte componentă a Dealurilor Jimborului, situată în unghiul format de confl. Someşului Mare cu Someşu Mic. Sunt alcătuite din depozite tortoniene (gresii, argile marnoase, sare, tufuri), au structuri largi de cute, conservând suprafețe de nivelare cu energie mare (300–350 m), şi prezintă versanți cu pante abrupte (15–35° înclinare). Alt. max.: 624 m (Dealul Unguraş).

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Unguraşului, pe cursul superior al râului Bandău; 2 870 loc. (1 ian. 2011): 1 435 de sex masc. şi 1 435 fem. Zăcăminte de sare gemă (200–400 m grosime, c. 5 km lungime şi un km lățime). Izvoare cu apă sărată. Produse de panificație. Viticultură. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Unguraş, atestat documentar în 1269 cu numele *Castrum Balwanius* (denumirea actuală datează din 1808) se află ruinele cetății Unguraş, de fapt un castel cu laturile de 22 x 22 m, înconjurat de un şanț, din care se mai păstrează doar bastionul estic. Cetatea a fost ridicată în 1241, menționată documentar în 1269 şi demolată la mijlocul sec. 16 din ordinul lui Gheorghe Martinuzzi, guvernatorul de atunci al Transilvaniei, dar refăcută ulterior. Cetatea Unguraş a fost declarată monument istoric în anul 2004. În urma bătăliei de la Feldioara din 22 iun. 1529, în care oastea moldoveană comandată de vornicul Grozav a înfrânt pe partizanii lui Ferdinand I de Habsburg, voievodul Transilvaniei, Ioan Zápolya, a dăruit domnului Petru Rareş cetatea Unguraş împreună cu 34 de sate, ca semn de recunoştință pentru că îl susținuse pe acesta la tronul Ungariei. În satul Unguraş, se află o biserică din sec. 14 (azi biserică reformată).

UNGURENI 1. Com. în jud. Bacău, alătuită din 7 sate, situată în partea de V a Colinelor Tutovei, pe cursul superior al râului Răcătău; 3 902 loc. (1 ian. 2011): 2 022 de sex masc. şi 1 880 fem. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **U.** s-au numit *Leca-Ungureni.* În satul Boteşti se află bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1825–1827) şi „Sfântul Spiridon" (1859–1862); bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1702, cu unele transformări din 1894), „Adormirea Maicii Domnului" (1754) şi „Sfântul Nicolae" (c. 1799, cu unele refaceri din 1839), în satele Zlătari, Ungureni şi Bibireşti.

2. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 11 sate, situată în partea centrală a Câmpiei Jijiei Superioare, pe cursul superior al Jijiei, în zona de confl. cu râul Ibăneasa; 6 994 loc. (1 ian. 2011): 3 538 de sex masc. şi 3 456 fem. Stație (în satul Ungureni) şi haltă de c.f. (în satul Mândreşti), inaugurate la 1 iun. 1896. Nod rutier. Viticultură. Creşterea bovinelor. În satul Călugăreni, menționat documentar, prima oară, în 1492, se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18, reclădită în anii 1864–1867). Alunecări de teren (mart. 1999).

3. → **Otelec.**

UNGURIU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată în zona Subcarpaţilor Buzăului, la contactul cu Câmpia Buzăului, pe valea râului Buzău, la 18 km NV de municipiul Buzău; 2 518 loc. (1 ian. 2011): 1 286 de sex masc. şi 1 232 fem. Haltă de c.f. (în satul Unguriu). Expl. de petrol. În arealul fostului sat Ojasca (sat unificat cu satul Unguriu la 17 febr. 1968) s-a exploatat cărbune în perioada 1882–1995, dată după care mina Ojasca a intrat în conservare. Pomicultură. Muzeu minier. Com. **U.** a fost înfiinţată la 5 mart. 2004 prin desprinderea satelor Ciuta şi Unguriu din com. Măgura, jud. Buzău.

UNIREA 1. Com. în jud. Alba, alcătuită din 6 sate, situată în partea de N a Dealurilor Aiudului, în zona de contact cu Câmpia colinară a Turzii, pe dr. Văii Mureşului, la confl. cu pârâul Unirea; 5 160 loc. (1 ian. 2011): 2 548 de sex masc. şi 2 612 fem. Staţie de c.f. (în satul Unirea). Nod rutier. Prelucr. laptelui. Fermă avicolă. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Viticultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi, legume ş.a. Muzeu etnografic. În satul Unirea, atestat documentar în 1219, se află un monument (obelisc) închinat eroilor căzuţi în timpul celor două războaie mondiale, dezvelit în 1976.

2. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Câmpiei Brăilei (Câmpia Bărăganului); 2 602 loc. (1 ian. 2011): 1 304 de sex masc. şi 1 298 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, plante de nutreţ etc. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **U.** s-au numit *Osmanu*. Satul Valea Cânepii este atestat documentar în 1828, satul Unirea (fost Osmanu) în 1829, iar Moroteşti în 1838.

3. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Bărăganului, pe stg. văii Dunării şi pe braţul Borcea (arealul com. pătrunde şi în Balta Ialomiţei); 2 756 loc. (1 ian. 2011): 1 393 de sex masc. şi 1 363 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe, legume etc. Viticultură. Creşterea bovinelor. Pescuit. Până la 1 ian. 1965 satul şi com. **U.** s-au numit *Şocariciu,* iar între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ialomiţa.

4. Com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în partea de NV a Câmpiei Desnăţuiului; 3 982 loc. (1 ian. 2011): 2 027 de sex masc. şi 1 955 fem. Nod rutier. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **U.** s-au numit *Risipiţi.* Biserica „Sfântul Nicolae" (1893-1901, restaurată în 1983).

5. Vechea denumire (până la 9 nov. 2001) a satului şi com. *General Berthelot*.

6. → **23 August** (**2**).

7. → **Jurilovca.**

UNŢENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 7 sate, situată în partea centrală a Câmpiei Jijiei Superioare, pe râul Burla; 2 847 loc. (1 ian. 2011): 1 437 de sex masc. şi 1 410 fem. Iazuri şi heleşteie piscicole. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. Creşterea bovinelor şi a ovinelor (rasa Karakul). În satul Unţeni se află biserica având hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1833).

URANUS, cartier în partea centrală a municipiului Bucureşti, pe dealul cu acelaşi nume care domină dinspre N valea Dâmboviţei. În perioada 1980–1983, casele, unele clădiri publice, biserici (cu excepţia bisericii Mihai Vodă care a fost mutată prin metode moderne la poalele dealului) etc. din acest cartier au fost demolate în totalitate, din iniţiativa lui Nicolae Ceauşescu, pe locul lor fiind construită (1984–1989) Casa Poporului, unele clădiri publice ş.a. Tot aici se află în construcţie (din anul 2010) catedrala „Mântuirii Neamului", cu dublu hram - „Înălţarea Domnului" şi „Sfântul Andrei" (120 m lungime, 70 m lăţime) cu o capacitate de c. 5 000 de credicioşi.

URBS MORISENA → Cenad.

URDARI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 3 sate, situată în partea central-estică a Dealurilor Jiului, pe dr. Văii Jiului; 3 062 loc. (1 ian. 2011): 1 561 de sex masc. şi 1 501 fem. Expl. de lignit. Biserica având, dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Ion" (1816, cu picturi din 1836), în satul Urdari.

URDELE 1. Vârf în partea de E a M-ţilor Parâng, situat pe cumpăna de ape dintre bazinele de obârşie ale râurilor Lotru şi Latoriţa, între vf. Păpuşa şi vf. Mohoru. Alt.: 2 060 m. Din lacul glaciar aflat la poalele de E ale acestui vârf izvorăşte pârâul Urdele, unul dintre izvoarele râului Latoriţa.

2. Pas de înălţime în partea de E a M-ţilor Parâng, situat la 1 950 m alt., la poalele vârfului omonim, la NV de obârşia Pârâului Galbenu. Prin acest pas trece şoseaua transalpină Novaci–Oaşa–Sebeş, care face legătura între Oltenia şi Transilvania.

URECHENI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată în NE Subcarpaţilor Neamţului, în zona de contact cu terasele de pe dr. râului Moldova, pe râul Agapia; 4 069 loc. (1 ian. 2011): 2 064 de sex masc. şi 2 005 fem. Ţesături şi confecţii din lână. Prelucr. laptelui. Creşterea ovinelor şi bovinelor. În satul Urecheni se află biserica „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (1830, restaurată în 2008-2009).

URECHEŞTI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe cursul inf. al râului Trotuş, la poalele de SE ale Culmii Pietricica şi cele de NE ale Piem. Zăbrăuţi; 3 889 loc. (1 ian. 2011): 2 018 de sex masc. şi 1 871 fem. Staţie (în satul Urecheşti) şi haltă de c.f. (în satul Cornăţel), inaugurate la 22 iun. 1884. Nod rutier. Expl. de balast. Producţie de tuburi din beton pentru fântâni, de căzi pentru băi şi de obiecte pentru instalaţii sanitare. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri, cireşi). În satul Lunca Dochiei se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18). Satul Urecheşti este atestat documentar în 1472.

2. Com. în jud. Vrancea, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Vrancei cu Câmpia Râmnicului, la poalele de SE ale Dealului Deleanu; 2 528 loc. (1 ian. 2011): 1 257 de sex masc. şi 1 271 fem. Centru viticol şi de vinificaţie. În satul Urecheşti, atestat documentar în anul 1500, se află o biserică având hramul „Sfântul Dumitru" (ctitorie din 1837 a clucerului Toma) şi mănăstirea Vărzăreşti (de călugăriţe) cu două biserici şi clădirile anexe. Biserica veche, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", cu o singură turlă, pridvor adăugat în sec. 19 şi cu picturi murale interioare executate în ulei în anul 1889 de Ionescu Zugravul, este ctitoria armaşului Radu Vărzaru, sfinţită în anul 1644, construită pentru schitul întemeiat atunci şi numit iniţial schitul Urecheşti (din sec. 18 poartă numele Vărzăreşti). În epoca fanariotă, între 1749 şi 1780, schitul a fost abandonat de călugări, iar între 1794 şi 1863 a fost metoc al Mitropoliei Bucureştilor. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, lăcaşul monahal, devenit mănăstire, a funcţionat independent, întreţinerea vieţuitorilor fiind asigurată de către stat. În 1959, autori-

Catedrala a fost sfinţită într-o primă etapă la 25 noiembrie 2018, ea nefiind terminată definitiv, urmând să fie finalizată în anul 2024.

tățile comuniste au desființat mănăstirea prin Decretul 410/1959, proprietățile fiind trecute în folosința Cooperativei Agricole de Producție (CAP), iar biserica a devenit staul pentru oi. Mănăstirea a fost reînființată pentru călugări în anul 1990, iar în anul 2006 a fost transformată în mănăstire de maici. A doua biserică, având hramul „Sfântul Gheorghe", cu rol de paraclis, a fost construită după anul 1990. Până la 22 mai 2003, com. **U.** a avut în componență satele Popești și Tercheşti, care la acea dată au format com. Popești, jud. Vrancea.

URICANI, oraș în jud. Hunedoara, situat în partea de SV a Depr. Petroșani, la 650–725 m alt., la poalele de SE ale M-ților Retezat și cele de N ale M-ților Vâlcan, pe râul Jiu de Vest, la 26 km SV de municipiul Petroşani; 9 290 loc. (1 ian. 2011): 4 653de sex masc. şi 4 637 fem. Supr.: 251 km^2, din care 11,5 km^2 în intravilan; densitatea: 808 loc./km^2. Stație finală de c.f. Pr. centru de expl. a huilei (primele mine au fost deschise în 1859). Expl. şi prelucr. lemnului (Uricani, Câmpu lui Neag); producție de anvelope şi camere de aer pentru autovehicule şi de confecții textile. În localit. componentă Câmpu lui Neag a fost creat (1970), pe un afluent al Jiului din M-ții Vâlcan, lacul de acumulare *Valea de Peşti* (32 ha) pentru alimentarea cu apă a centrelor miniere din zonă. **Istoric.** Localitatea a luat naştere în a doua jumătate a sec. 18 prin stabilirea unor locuitori veniți din satul Uric (din Țara Hațegului), de la care derivă numele actual al orşului. În 1788 a fost prădat de turcii din ins. Ada-Kaleh care au incendiat biserica. Menționat documentar ca sat în 1818, cu numele *Hobiceni-Uricani* (denumire purtată până în 1918), a devenit oraș la 1 ian. 1965. În prezent, orașul are în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Câmpu lui Neag şi Valea de Brazi. Cabană turistică (în localit. componentă Câmpu lui Neag). Punct de plecare spre obiectivele turistice din M-ții Retezat. Peşteri ocrotite: Peştera cu Corali pe dreapta Jiului, la poalele muntelui Coada Oslei şi Peştera Zeicului, pe stânga Jiului, în masivul Piule-Iorgovanu. Biserica „Înălțarea Domnului" (1968–1970), construită pe locul unei biserici mai vechi.

URIU, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Ciceului cu Muscelele Năsăudului, pe dr. Văii Someşului Mare, la confl. cu râul Ilişua; 3 655 loc. (1 ian. 2011): 1 805 de sex masc. şi 1 850 fem. Haltă de c.f. (în satul Cristeştii Ciceului). Nod rutier. Balastieră. Pomicultură (meri, pruni, peri). Pe terit. satului Ilişua au fost descoperite (1880) unelte şi obiecte din Epoca bronzului (sec. 13 î.Hr.), urmele unui castru roman (182 x 182 m) datând din sec. 2–3 şi ale unei aşezări civile, cu o necropolă în cadrul căreia s-au găsit monumente funerare cu portrete în medalion, ceramică roşie şi cenuşie, opaițe, figurine de teracotă, piulițe din piatră, statuiete din bronz ş.a. În satul Uriu, menționat documentar, prima oară, în 1405, se află o biserică reformată (sec. 17) şi o biserică ortodoxă din lemn (sec. 18), iar în satul Cristeştii Ciceului, atestat documentar în 1333, există o biserică romano-catolică (sec. 14, cu unele refaceri din sec. 18), declarată monument istoric, şi castelul „Torma" (sec. 18), azi sanatoriu T.B.C.

URLAȚI, oraș în jud. Prahova, situat la poalele de SV ale Dealului Istrița, în zona de contact cu Câmpia Ploieştiului, la 200 m alt., pe cursul superior al râului Cricovu Sărat, pe paralela de 45° latitudine N, la 22 km NE de municipiul Ploieşti; 11 392 loc. (1 ian. 2011): 5 553 de sex masc. şi 5 839 fem. Supr.: 4,3 km^2, din care 1,4 km^2 în intravilan; densitatea: 8 137 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Expl. de petrol. Producție de mobilă, de acumulatori şi baterii, de conf. şi de cărămidă. Filatură de bumbac (din 1970). Centru viticol şi de vinificație. Abator. Ferme de creştere a bovinelor, porcinelor şi ovinelor. Incubatoare pentru producerea puilor de găină. Pepinieră de viță de vie (din 1889). Pomicultură. Muzeu etnografic şi de artă decorativă (ceramică, porțelan, covoare etc.), inaugurat în 1953. **Istoric.** Localitatea apare menționată prima oară, la 16 mart. 1515, într-un act emis la cancelaria dom-

Urlați. Conacul „Alexandru Bellu"

nului Neagoe Basrab, iar apoi este consemnată destul de des în acte oficiale (1527, 1576, 1603, 1607, 1638 etc.). În 1678 figura ca aşezare rurală cu numele *Saac,* iar în sec. 19 apărea şi cu denumirile *Necşeteasca* (sub acest nume este înscris într-un hrisov emis de domnul Gheorghe Duca) şi *Stenota*. La sf. sec. 17, domnul Constantin Brâncoveanu alege această localit. ca reşed. particulară, construind aici un conac (1697), în jurul căruia avea întinse suprafețe cu viță de vie. După această dată este menționat ca târg. De la începutul sec. 18 şi până prin anul 1775, aşezarea a purtat numele *Satul Urlați,* iar apoi Urlați. În 1818, localit. **U.** a fost recunoscută ca oraş, iar din 1833 aici se țin anual (la 20 iul.), neîntrerupt, târguri mari de vite, cereale şi alte produse. În 1870 a fost înființat Oficiul telegrafic, la 13 sept. 1872 s-a inaugurat stația C.F.R. Cricov (Urlați), iar în 1880 a luat ființă o Judecătorie de pace care a funcționat până în 1952. În timpul Primului Război Mondial, între 8 şi 11 dec. 1916, în această zonă, pe Valea Cricovului, s-a dat o puternică bătălie între armata română şi cea germană, din care românii s-au retras învinşi spre Râmnicu Sărat. În prezent, oraşul **U.** are în subordine ad-tivă 16 localit. componente: Arioneştii Noi, Arioneştii Vechi, Cherba, Jercălăi, Mărunțiș, Orzoaia de Jos, Orzoaia de Sus, Schiau, Ulmi, Valea Bobului, Valea Crângului, Valea Mieilor, Valea Nucetului, Valea Pietrei, Valea Seman, Valea Urloii. **Monumente:** Biserica Galbenă, cu hramul „Sfinții Voievozi", construită în 1759–1761 prin osârdia boierului Urlățeanu, cu picturi murale interioare originare. Biserica este declarată monument istoric şi de arhitectură şi posedă icoane pictate de Gheorghe Tattarescu; conacul lui Constantin Brâncoveanu (1697), reparat după cutremurul din 4 mart. 1977, în localit. Valea Crângului; conacul „Alexandru Bellu" (mijlocul sec. 19), azi sediul muzeului etnografic, restaurat în 1997-2004, declarat monument istoric, dominat de un turn de poartă; clădirea Primăriei (1915–1932); Monumentul eroilor Primului Război Mondial, realizat de sculptorul D. Matadonu. În localit. componentă Jercălăi se află schitul „Sfânta Maria"-Cricov (de călugări), cu o biserică din lemn având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", datând din 1731. Biserica a fost adusă în 1929 din satul Luieriu (de lângă Reghin) şi instalată lângă castelul Bran, din voința Reginei Maria, pentru a fi folosită ca paraclis regal. În 1954, biserica a fost

"Rákoczi-Bánffi" (1639-1641), azi în ruină. În satul Şopteriu a fost descoperit (1985) un tezaur monetar (1 664 piese).

Lacul Urlea

transferată de la Bran la schitul „Sfânta Maria"-Cricov prin grija Patriarhului Iustinian Marina şi sfinţită în 1956; bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1761, cu picturi murale interioare executate în sec. 19 de Gheorghe Tattarescu) şi „Sfântul Ioan" (ctitorie din 1819 a lui Ioan Arion, reparată în 1877), în localit. componente Arioneştii Noi şi Arioneştii Vechi; biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1753–1765), în localit. componentă Valea Seman.

URLĂTOAREA, cascadă situată pe versantul de E al M-ţilor Bucegi, la 1 050 m alt., pe pârâul Urlătoarea, care izv. de la poalele M-ţilor Jepi şi se varsă în Prahova la Buşteni. Înălţime: 15 m. Obiectiv turistic în arealul căruia creşte şi o frumoasă orhidacee (*Epipogium aphyllum)*, ocrotită de lege.

URLEA 1. Vârf în partea de E a M-ţilor Făgăraş, pe creasta principală, la E de vf. Moldoveanu. Alt.: 2 473 m.

2. Lac glaciar situat pe versantul de N al M-ţilor Făgăraş, la 2 170 m alt., la poalele vârfului cu acelaşi nume. Supr.: 2,15 ha; ad. max.: 4 m. Zonă turistică.

URLOIU → Liţa.

URMENIŞ, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 10 sate, situată în partea de N a Colinelor Mădăraşului, pe dr. cursului superior al râului Lechinţa; 2 035 loc. (1 ian. 2011): 1 049 de sex masc. şi 986 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri, vişini, cireşi). În satul Delureni, menţionat documentar, prima oară, în 1329, se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), iar în satul Urmeniş, atestat documentar în 1321, există castelul

URSA MOTOŞENI → Motoşeni.

URSCIA, Castrum ~ → Orşova.

URSU 1. Vârf în M-ţii Căpăţânii, alcătuit din şisturi cristaline; alt.: 2 124 m.

2. Lac carsto-salin situat în staţiunea balneoclimaterică Sovata (jud. Mureş), la 530 m alt., a cărui cuvetă s-a format în anul 1875, în urma unor prăbuşiri şi alunecări de teren şi în care s-au acumulat apele pârâielor Topliţa şi Auriu. Supr. 4,6 ha; ad. max.: 18,40 m; perimetrul: 1 172 m. Denumirea de Ursu derivă de la configuraţia lacului care este asemănătoare cu o piele de urs întinsă. Salinitatea ridicată a apelor de pe fundul lacului (c. 50 g/litru), cauzată de existenţa sării în fundament, şi prezenţa apelor mai puţin sărate de la supr. lacului, datorată aportului de ape dulci ale pârâielor, determină fenomenul de heliotermie al lacului Ursu. Acest fenomen se caracterizează prin existenţa unor temp. diferenţiate ale apei lacului, în timpul verii, ca urmare a înmagazinării căldurii Soarelui de către apa sărată – căldură protejată de stratul de apă dulce adus de pâraie (care nu se amestecă cu apa sărată din adâncime) ce se manifestă ca un izolant termic. Astfel, vara, temp. apei din lac variază între 19–20°C la suprafaţă, 30–40°C la un m adâncime şi 40–60°C la 1,5 m adâncime. Pe fundul lacului există un strat gros (c. 20 m) de nămol cu proprietăţi terapeutice.

URŞILOR, Peştera ~ → Peştera Urşilor.

URZICA, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Romanaţi; 2 267 loc. (1 ian. 2011): 1 134 de sex masc. şi 1 133 fem. Moară pentru măcinat cereale. Centru tradiţional de confecţionare a covoarelor olteneşti, a velinţelor şi scoarţelor. Culturi de creale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ ş.a. Biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1887), în satul Urzica. În arealul com. **U.** se află pădurea „Braniştea catârilor" cu exemplare seculare de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), declarată rezervaţie forestieră şi monument al naturii în anul 2000.

URZICENI 1. Municipiu în jud. Ialomiţa, situat în SE Câmpiei Săratei, la contactul cu Câmpia Bărăganului, la 60 m alt., pe stg. râului Ialomiţa, în zona de confl. cu râul Sărata, la 55 km NE de Bucureşti şi 63 km NV de municipiul Slobozia; 17 109 loc. (1 ian. 2011): 8 235 de sex masc. şi 8 874 fem. Supr.: 53,6 km^2, din care 8,5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 013 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de petrol, gaze naturale, argilă şi balast. Producţie de ferite moi şi dure (din 1968), de componente electronice, mase plastice, mobilă, de cărămidă şi ţiglă (1914), conf. şi tricotaje (1978), articole pentru sport şi turism, nutreţuri combinate (1978), fermentare şi prelucr. a tutunului (1910) şi de produse alim. (ulei, zahăr, alcool, preparate din lapte, panificaţie ş.a.). Moară (1912); abator (1924); două silozuri (1936, 1978). Centru viticol şi de vinificaţie. Pomicultură (meri). Fermă de creştere a bovinelor. Vechi centru de învăţământ primar şi liceal (1780). Staţie meteorologică (1944). Centru de protecţie a plantelor şi de selecţie a animalelor.

Urziceni (1). Centrul municipiului

Urziceni (1). Catedrala „Sfinții Împărați Constantin și Elena”

Istoric. Localitatea apare menționată ca așezare rurală, prima oară, la 23 apr. 1596, într-un act emis de Mihai Viteazul, iar în 1700 figura pe o hartă a Stolnicului Constantin Cantacuzino, tipărită la Padova. La începutul sec. 18 a fost ridicată la rang de târg, iar între 1716 și 1832 a fost reședința jud. Ialomița, cu o stație de poștă și un punct de vamă. În 1831 a fost trecută în categoria comunelor urbane (oraș), în 1864 a redevenit comună rurală, în 1894 a fost trecut în categoria orașelor, iar la 18 ian. 1995 declarat municipiu. De-a lungul sec. 19 și în prima jumătate a sec. 20, la **U.** au existat renumitele târguri săptămânale (sâmbăta sau duminica) și anuale (14 sept.) de vite, cereale și diferite mărfuri. Între 1910 și 1950, orașul **U.** a fost reședința plasei cu același nume din jud. Ialomița, între 1950 și 1952, reședința raionului **U.** din regiunea Ialomița, apoi din regiunea Ploiești (1952–1956) și din regiunea București (1956–1968). Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981 a făcut parte (ca oraș) din jud. Ilfov. **Monumente:** bisericile „Adormirea Maicii Domnului” (1828) și „Sfânta Treime” (1861–1866) catedrala „Sfinții Împărați Constantin și Elena” (1996-2002, sfințită la 21 mai 2002), de mari dimensiuni (28 m lungime, 19 m lățime și 30 m înălțimea turlei principale); conacele boierești „Ion Ionescu” (1905) și „Gălăteanu” (1931).

2. Com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Carei, la granița cu Ungaria; 1 476 loc. (1 ian. 2011): 690 de sex masc. și 786 fem. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, leguminoase pentru boabe, floarea-soarelui ș.a. Creșterea bovinelor. În satul Urziceni, menționat documentar, prima oară, în 1221, cu numele *Villa Voda,* se află o biserică romano-catolică având hramul „Descoperirea Sfintei Cruci” (1751) și capela „Sfântul Ioan Nepomuk” (1772). Rezervație forestieră (38 ha) și rezervație naturală, care cuprinde un sector al unei câmpii nisipoase, cu dune, cu vegetație arenicolă caracteristică (*Festuca vaginata, Kochia laniflora* ș.a.).

URZICUȚA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în partea centrală a Câmpiei Desnățuiului, pe interfluviul Desnățui-Baboia; 2 929 loc. (1 ian. 2011): 1 446 de sex masc. și 1 483 fem. Iaz piscicol (356 ha). Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase și de nutreț. Viticultură. Bibliotecă publică (peste 13 000 vol.). Satul Urzicuța este atestat documentar, prima oară, în 1718. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe” (sec. 18, cu refaceri ulterioare) și „Sfântul Nicolae” (1850), în satele Urzica Mare și Urzicuța.

USCAȚI → Războieni.

USPENIA, Mănăstirea ~ → Slava Cercheză.

USUSĂU, com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Lipovei, în zona de confl. a Pârâului Mare cu Mureșul; 1 384 loc. (1 ian. 2011): 725 de sex masc. și 659 fem. Expl. forestiere și de balast. Pomicultură. Satul Ususău apare menționat documentar, prima oară, în anul 1418, iar satul Dorgoș în 1717. În satul Zăbalț, atestat documentar în 1440, se află un punct fosilifer (5 ha), iar în arealul com. **U.** există pădurea Măgura, declarată rezervație forestieră. Până la 3 mart. 2005, com. **U.** s-a numit *Dorgoș*.

UTIDAVA → Târgu Ocna.

UZ, pas de înălțime în partea de E a Carpaților Orientali, în zona de izvor a râului Uz (afl. dr. al Trotușului, în lungime totală de 46 km), între M-ții Ciuc (la NV) și Nemira (la SE), la 1 085 m alt. Străbătut de o șosea nemodernizată care asigură legătura între Moldova și Transilvania, respectiv între municipiile Onești (via Dărmănești) și Miercurea-Ciuc.

V v

VACA → Ribița.

VAD 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 7 sate, situată în partea de NE a Dealurilor Gârboului, în zona de contact cu Dealurile Dejului, pe stg. văii Someşului; 1 990 loc. (1 ian. 2011): 992 de sex masc. şi 998 fem. Pomicultură. La mijlocul sec. 14 a fost întemeiată, în satul Vad, o mănăstire ortodoxă care, împreună cu domeniul cetății Ciceu, situat în apropiere, s-a aflat (din 1489) în posesia lui Ştefan cel Mare. La sf. sec. 15 şi începutul sec. 16, aici a fost zidită biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie a lui Ştefan cel Mare. Biserica a fost distrusă de tătari în 1717, refăcută în a doua jumătate a sec. 18, reconstruită în 1838 şi supusă unor lucrări de restaurare în 1973–1975 şi 2001–2003 şi declarată monument istoric în 2004. În 1523, mănăstirea de la **V.** a fost sediul Episcopatului ortodox al Vadului şi Feleacului cu ierarhi hirotonisiți la Suceava. Mănăstirea a încetat să mai funcționeze la sf. sec. 18, fiind reactivată cu obşte de călugări la 1 febr. 2012 şi numită „Ştefan Vodă". Satul Vad apare menționat documentar, prima oară, în 1467. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Calna (1671) şi Valea Groşilor (1791).

Vad. Biserica „Adormirea Maicii Domnului"

2. → Vadu Izei.

3. → Şercaia (Dumbrava Vadului).

VAD-BOROD, depresiune intramontană, tectono-erozivă, în partea de N a Carpaților Occidentali, situată în lungul văii Crişului Repede, în aval de com. Vadu Crişului, între M-ții Plopiş (la N) şi M-ții Pădurea Craiului (la S). Sub aspect morfostructural, Depr. **V.-B.** are caracter de graben, prezentându-se ca un golf al Câmpiei de Vest şi al Dealurilor Vestice (încadrându-se în tipul de „depresiuni golf") cu o asociere de dealuri, terase şi lunci. Relieful este format dintr-o treaptă marginală mai înaltă (300–450 m alt.), intens fragmentată, cu aspect colinar, şi dintr-o treaptă mai coborâtă (200–300 m alt.), cu înfățişarea unei câmpii aluviale etajate, formată din luncile şi terasele Crişului Repede. Spre V, depresiunea se lărgeşte, extinzându-se între Dealurile Oradei (la N) şi Dealurile Pădurii Craiului (la S) până în apropiere de Oradea, fapt ce a determinat pe unii geografi să-i atribuie şi numele de *Depr. Oradea-Vad-Borod*. Vegetația este reprezentată prin păşuni şi fânețe naturale în zonele mai joase şi prin pâlcuri de păduri de stejar şi fag.

VADU CRIŞULUI 1. Peştera ~, peşteră situată în zona centrală a defileului Crişului Repede (între com. Şuncuiuş şi Vadu Crişului), la baza versantului de N al M-ților Pădurea Craiului (M-ții Apuseni), la 305 m alt., la c. 2,5 km amonte de satul Vadu Crişului. Lungimea galeriilor: 2 700 m. Săpată în calcare cretacice, peştera are forma unui coridor principal (străbătut de un curs de apă) cu numeroase galerii laterale şi săli largi, spațioase, ce alternează cu sectoare înguste. Faună bogată (viermi, melci, crustacei, lilieci, insecte etc.). Declarată monument al naturii în 1955. Electrificată (1969).

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în extremitatea de E a Depr. Vad-Borod, la poalele de N ale M-ților Pădurea Craiului, pe Crişu Repede, la ieşirea acestuia din defileul Şuncuiuş-Vadu Crişului; 4 096 loc. (1 ian. 2011): 2 013 de sex masc. şi 2 083 fem. Stație de c.f. (în satul Vadu Crişului). Expl. de calcar şi de argilă refractară. Producție de încălțăminte, de brânzeturi şi de teracotă. Sere legumicole şi floricole (în satul Tomnatic) încălzite cu apă geotermală. Centru de ceramică populară nesmălțuită. Cămin cultural (1962). Pe terit. satului Vadu Crişului au fost descoperite două spade din bronz, datând de la începutul Epocii fierului. În arealul com. se află peştera Vadu Crişului şi partea terminală a defileului Crişului Repede (incluse într-o rezervație complexă extinsă pe 219,7 ha). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.C.** s-au numit *Valea Neagră de Criş*. În satul Vadu Crişului, menționat documentar în 1256, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1790). Agroturism.

VADU IZEI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NV a Depr. Maramureş, la confl. râului Mara cu Iza; 2 917 loc. (1 ian. 2011): 1 434 de sex masc. şi 1 483 fem. Nod rutier. Producție de mobilă şi de produse de artizanat. Centru de confecționare a covoarelor manuale din lână, a cergilor, de realizare a icoanelor pe lemn şi pe

sticlă şi a porţilor tradiţionale maramureşene. Pomicultură (meri, peri, piersici). Pe terit. satului Vadu Izei a fost descoperit (1968) un depozit de bronz, alcătuit din 12 brăţări, datând de la sf. Epocii bronzului şi începutul Epocii fierului. Prima menţiune documentară a satului Vadu Izei datează din 27 iun. 1383. În satul Valea Stejarului, cunoscut în vechime sub denumirea de *Valea Porcului,* se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1630, reparată în 1806, 1976 şi 2009), cu picturi de factură populară pe pereţii interiori, executate în 1809, declarată monument istoric în 2004, iar în satul Vadu Izei există biserica „Sfântul Nicolae"(1884) şi casa-muzeu „Vasile Kazar" (sec. 17). Com. **V.I.** este renumită prin existenţa numeroaselor porţi maramureşene din lemn, împodobite cu variate sculpturi realizate de meşteri populari. Până la 17 febr. 1968 satul şi com. **V.I.** s-au numit *Vad.* Agroturism.

VADUL DIULUI → Calafat.

VADU MOLDOVEI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 8 sate, situată în partea de S a Pod. Fălticeni, în lunca şi pe terasele râului Moldova şi pe râul Râşca; 4 463 loc. (1 ian. 2011): 2 154 de sex masc. şi 2 309 fem. Nod rutier. Morărit; produse de panificaţie. Centru de colectare a laptelui. Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. Creşterea bovinelor. Bisericile cu hramurile „Schimbarea la Faţă" (1790, distrusă de un incendiu în 1871 şi refăcută în acelaşi an) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1885), în satele Ciumuleşti şi Dumbrăviţa; biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1805), în satul Ioneasa. În satul Cămârzani se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici). În 1863, boierul Emanoil Morţun a construit pe moşia sa o biserică de mir cu hramul „Sfântul Gheorghe". În 1947, pământul fostului boier a fost confiscat de regimul comunist şi împărţit veteranilor de război, iar lăcaşul de rugăciune rămânând biserică de parohie. În acelaşi an (1947), preotul Gheorghe Baltag a întemeiat, în jurul bisericii „Sfântul Gheorghe", un schit care la 28 oct. 1959 a fost desfiinţat de autorităţile comuniste prin Decretul 410. În 1992 (după abolirea regimului comunist în dec. 1989) a fost reînfiinţat aşezământul monahal, ca mănăstire de maici, an în care s-a construit paraclisul cu hramul „Sfântul Mina", sfinţit la 22 dec. 1992, şi s-au înfiinţat ateliere de croitorie, de tricotaje, de pictură ş.a. şi o bibliotecă. În anul 2000, acestei mănăstiri i-au fost retrocedate 10 ha de pământ din cele 12 ha pe care le-a avut înainte de anul 1947 (anul confiscării moşiei). Până la 18 iul. 2003, com. **V.M.** a avut în componenţă satele Cotu Băii, Fântâna Mare, Praxia şi Spătăreşti, care la acea dată au format com. Fântâna Mare, jud. Suceava.

VADU MOŢILOR, com. în jud. Alba, alcătuită din 12 sate, situată în partea de NV a Depr. Câmpeni, la poalele de NE ale M-ţilor Bihor şi cele de SV ale Muntelui Mare, pe râul Arieşu Mare; 1 471 loc. (1 ian. 2011): 755 de sex masc. şi 716 fem. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.M.** s-au numit *Secătura.* În satul Lăzeşti se află biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1738), cu picturi pe pereţii interiori din 1749 şi 1817 şi adăugiri din 1878, iar în satul Vadu Moţilor există biserica „Sfinţii Arhangheli" (1892-1893).

VADU PAŞII, com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în SV Câmpiei Râmnicului, în zona de contact cu Câmpia Buzăului, pe stg. râului Buzău; 9 827 loc. (1 ian. 2011): 4 813 de sex masc. şi 5 014 fem. Biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1891), cu picturi murale originare restaurate în 2009-2011, în satul Vadu Paşii.

VADU SĂPAT, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Săratei, în apropierea Dealului Istriţa, la 45 km E-NE de municipiul Ploieşti; 1 811 loc. (1 ian. 2011): 912 de sex masc. şi 899 fem. Producţie de mobilier. Centru viticol şi de vinificaţie. Apicultură. Creşterea bovinelor, porcinelor, cabalinelor. Pe terit. satului Vadu Săpat a fost identificat un ansamblu de aşezări omeneşti datând din sec. 5-7, aparţinând culturii Ipoteşti-Cândeşti, în cadrul căruia s-au găsit fragmente de vase ceramice, podoabe din metal realizate prin presare în tipare ş.a. Pe unul dintre fragmentele ceramice a fost identificată o reprezentare a stindardului dacic, cea mai veche găsită până în prezent. Bisericile cu hramurile „Buna Vestire" − Mărăşeasca (1802-1810), cu zid de incintă, şi „Cuvioasa Parascheva" (1804), în satele Vadu Săpat şi Ghinoaica. Com. **V.S.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Ghinoaica, Ungureni şi Vadu Săpat din com. Fântânele, jud. Prahova.

VAIDEEI → Slobozia (1).

VAIDEENI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Horezu, la poalele de S ale M-ţilor Căpăţânii, pe cursurile superioare ale râurilor Luncavăţ şi Pârâul Plopilor; 4 057 loc. (1 ian. 2011): 1 972 de sex masc. şi 2 085 fem. Tăbăcărie, cojocărie, boiangerie. Joagăr hidraulic, moară de apă, darac şi piuă (sec. 19), în satul Vaideeni. Heleşteu piscicol (800 m^2). Creşterea ovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri, cireşi, vişini). Centru de prelucr. artistică a lemnului (lăzi, furci de tors, coşuri ş.a.), de ţesături populare şi de confecţionare a fluierelor. La **V.** are loc anual (24 iun.) festivalul folcloric al păstorilor din Carpaţi, numit „Învârtita dorului". În satul Vaideeni, menţionat documentar prima oară în 1504, într-un hrisov al domnului Radu cel Mare, se află biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1810–1822), în satul Mariţa există biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1556-1557), declarată monument istoric şi de arhitectură în anul 2000, iar în satul Cornet, biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1893, renovată în 1932). Important centru etnografic şi folcloric.

VAIDEI → Vulcan (1).

VALCĂU DE JOS, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 6 sate, situată în partea de S-SV a Depr. Şimleu, la poalele de NE ale M-ţilor Plopiş, pe cursul superior al râului Barcău; 3 181 loc. (1 ian. 2011): 1 644 de sex masc. şi 1 537 fem. Pomicultură (meri, pruni). Centru de prelucr. artistică a lemnului, de ţesături şi cusături populare (în satele Valcău de Jos şi Sub Cetate). În satul Sub Cetate, menţionat documentar, prima oară, în 1481, se află ruinele unei cetăţi din sec. 13 (fragmente de ziduri, ruinele a două turnuri de apărare), iar în satul Valcău de Jos, atestat documentar în 1214, există o biserică reformată (1896).

VALEA ALBĂ, Bătălia de la ~ → Războieni.

VALEA ARGOVEI, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 5 sate, situată în partea de S a Câmpiei Bărăganului, pe râul

Vadu Izei. Biserica din lemn „Cuvioasa Parascheva"

Mostiştea; 2 414 loc. (1 ian. 2011): 1 187 de sex masc. şi 1 227 fem. Nod rutier. Lac de acumulare (1 600 ha; lungime: 20,5 km; lăţime max.: 1,5 km). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. Creşterea ovinelor. Piscicultură. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.A.** s-au numit *I. C. Frimu,* iar între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **V.A.** a făut parte din jud. Ilfov. În satul Siliştea se află ruinele palatului domnului Constantin Brâncoveanu (sec. 18).

VALEA BOULUI → Păltiniş (4).

VALEA CĂLUGĂREASCĂ, com. în jud. Prahova, alcătuită din 15 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Teleajenului cu Câmpia Ploieştiului, pe stg. râului Teleajen; 10 777 loc. (1 ian. 2011): 5 232 de sex masc. şi 5 545 fem. Staţie de c.f. (în satul Valea Călugărească), inaugurată la 13 sept. 1872. Fabrica de îngrăşăminte fosfatice şi de acid sulfuric şi-a încetat activitatea în 1997. Centru viticol (Podgoria Dealu Mare) şi de vinificaţie. Institut de cercetări pentru viticultură şi vinificaţie (f. 1967). Cramă (15 m lungime şi 9 m lăţime) construită din lemn (1777, restaurată în 1970), în satul Valea Popii. În satul Valea Călugărească, atestat documentar în 1429, se află biserica „Izvorul Tămăduirii" (1893, arhitect Ion Mincu).

VALEA CHIOARULUI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 6 sate, situată în partea de SV a Dealurilor Chioarului, la poalele de E ale Dealului Prisaca, pe cursul superior al râului Bârsău; 2 182 loc. (1 ian. 2011): 1 073 de sex masc. şi 1 109 fem. Expl. de argile bentonice (în satul Valea Chioarului) şi de nisipuri cuarţoase (în satul Curtuiuşu Mare). Pomicultură (meri, pruni, peri). Colectarea fructelor de pădure. Centru de port popular tradiţional. În satul Valea Chioarului, menţionat documentar în 1561, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1994-1996). Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (sec. 18, strămutată din satul Recea în 1856), „Sfânta Parascheva" (1887) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1846), în satele Valea Chioarului, Fericea şi Vărăi.

VALEA CIORII, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului, pe stg. râului şi lacului Strachina; 1 886 loc. (1 ian. 2011): 938 de sex masc. şi 948 fem. Staţie de c.f. (în satul Murgeanca), inaugurată la 21 nov. 1886. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, legume ş.a. Fermă piscicolă. În satul Valea Ciorii, întemeiat în anul 1900, se află biserica „Sfântul Vasile" zidită în anii 1914–1920.

VALEA CRIŞULUI, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în partea de N a Depr. Sfântu Gheorghe, la poalele de SE ale M-ţilor Baraolt, pe dr. văii Oltului, pe râul Arcuş; 2 417 loc. (1 ian. 2011): 1 206 de sex masc. şi 1 211 fem. Prelucr. lemnului (mobilă). Creşterea bovinelor. Staţiune balneoclimaterică (în satul *Şugaş*), cu izvoare de ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, sodice, magneziene. Parc dendrologic (în satul Calnic). În satul Valea Crişului, menţionat documentar în 1332, se află o biserică romano-catolică (sec. 16–17), o biserică reformată (1820) şi castelul familiei Kálnoky (sec. 17–18); în satul Calnic există o biserică unitariană din 1674, cu tavanul navei casetat (64 casete) şi pictat cu motive florale şi geometrice în stil popular. Până la 7 apr. 2004, com. **V.C.** a avut în componenţă satul Arcuş, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

VALEA DANULUI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Dealurilor Argeşului, pe dr. văii superioare a Argeşului; 2 967 loc. (1 ian. 2011): 1 479 de sex masc. şi 1 488 fem. Prelucr. lemnului. Morărit. Apicultură. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). În satul Valea Danului se află biserica „Sfântul Nicolae" (1811, reparată în 1968), declarată monument istoric.

VALEA DE PEŞTI, lac de acumulare creat în 1970 pe râul cu acelaşi nume (afl. al Jiului de Vest), în M-ţii Vâlcan, în apropierea oraşului Uricani (respectiv, în arealul localit. componente Câmpu lui Neag). Supr.: 32 ha; vol.: 7 mil. m^3. Apele lacului sunt folosite pentru alimentarea centrelor miniere din zonă.

VALEA DOFTANEI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Teşila-Valea Neagră, la poalele de E-SE ale M-ţilor Baiu şi cele de V-SV ale M-ţilor Grohotiş, pe cursul superior al râului Doftana şi al afl. său Negraş; 6 766

Lacul de acumulare Valea de peşti

loc. (1 ian. 2011): 3 373 de sex masc. şi 3 393 fem. Reşed. com. este satul *Teşila.* Expl. de calcar (în satul Trăisteni) şi de gresii (în satul Teşila). Hidrocentrala „Paltinu" (10,2 MW), intrată în funcţiune în 1972. Expl. şi prelucr. lemnului. În arealul com. **V.D.** se află pădurea Glodeasa (528 ha), declarată rezervaţie forestieră, alcătuită predominant din fag (*Fagus sylvatica*) şi brad (*Abies alba*), cu subarboret în care se dezvoltă alunul (*Corylus avellana*), socul negru şi roşu (*Sambucus nigra* şi *Sambucus racemosa*); în pătura ierbacee sunt abundente floarea-paştelui (*Anemone nemorosa*), brebeneii (*Corydalis solida*), coada-cocoşului (*Polygonatum multiflorum*), laptele-cucului (*Euphorbia amygdaloides*) etc. Agroturism.

VALEA DRAGULUI, com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în NE Câmpiei Burnas, în zona de contact cu Câmpia Bărăganului, pe cursul inf. al Argeşului, în zona de confl. cu râul Sabar; 2 948 loc. (1 ian. 2011): 1 449 de sex masc. şi 1 499 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante uleioase şi de nutreţ, legume etc. Pomicultură (caişi, vişini, cireşi); viticultură. Fermă de creştere a porcinelor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **V.D.** a făcut parte din jud. Ilfov. Biserica având hramul „Sfântul Dumitru" (1880).

VALEA FAGILOR, Rezervaţia ~ → Luncaviţa (2).

VALEA IAŞULUI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 9 sate, situată în partea central-vestică a Dealurilor Argeşului, pe stg. cursului superior al râului Argeş; 2 769 loc. (1 ian. 2011): 1 381 de sex masc. şi 1 388 fem. Expl. de argilă. Hidrocentrale în satele Cerbureni (15 MW, intrată în funcţiune în 1968) şi Valea Iaşului (15 MW, dată în exploatare în 1969). Prelucr. lemnului; produse alim. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Sanatoriu T.B.C. (construit în 1940 după planurile arhitectului Petre Antonescu) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1855), în satul Valea Iaşului; în satul Bărbălăteşti se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1801).

VALEA IERII, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de N ale Muntelui Mare, pe cursul superior al râului Iara şi pe afl. său Şoimu; 896 loc. (1 ian. 2011): 481 de sex masc. şi 415 fem. Expl. de feldspat. Expl. şi prelucr. primară a lemnului (cherestea). Fond cinegetic. Satul Valea Ierii este atestat documentar în anul 1417. Turism.

VALEA LARGĂ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 9 sate, situată în partea centrală a Colinelor Luduşului (Câmpia Sărmaşului), pe râul Valea Morii; 3 165 loc. (1 ian. 2011): 1 617 de sex masc. şi 1 548 fem. Produse de panificaţie. Culturi de cereale, legume ş.a. Centru de ţesături populare (cergi, ţoale etc.) În satul Valea Largă, menţionat documentar, prima oară, în 1332, se află biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului" (1693-1695).

VALEA LUI DAVID, Fânaţele de la ~ → Leţcani.

VALEA LUI IPATE → Ipatele.

VALEA LUI IVAN, Lacul ~ → Cerna (5).

VALEA LUI MIHAI, oraş în jud. Bihor, situat în partea de SV a Câmpiei Carei, în zona de contact cu Câmpia Ierului, la 12 km E de graniţa cu Ungaria; 10 479 loc. (1 ian. 2011): 5 044 de sex masc. şi 5 435 fem. Supr.: 73,4 km^2, din care 11,4 km^2 în intravilan; densitatea: 919 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată în 1871) şi rutier. Expl. de nisip metalurgic, de petrol şi gaze. Turnătorie de fontă. Producţie de mobilă, conf., încălţăminte, cărămidă şi de produse alim. (uleiuri vegetale, conserve din legume şi fructe, panificaţie ş.a.). Centru viticol şi de vinificaţie. Ferme legumicole şi de creştere a porcinelor. Muzeu de istorie şi etnografie. Casa de cultură „Béla Bartók". Parc dendrologic. **Istoric.** În anii 1924 şi 1954, în zona gării feroviare au fost descoperite vestigiile unei aşezări din Epoca bronzului, în care s-au găsit obiecte din ceramică, precum şi câteva morminte de incineraţie, iar în punctul „Groapa de lut" a fost scos la iveală un depozit alcătuit din 28 de vase, ceşti, două străchini ş.a. aparţinând culturii Otomani (sec. 19–13 î.Hr.). Tot aici a fost identificat un mormânt germanic de înhumaţie, datând din timpul împăratului Teodosiu II (408–450), în care s-au găsit două catarame din argint, o monedă din aur, o spadă, un cuţit de luptă (*sacra-masax*) ş.a. Localitatea apare menţionată documentar la 20 aug. 1270, ca aşezare rurală cu numele *Praedium Mihal* sau *Michal,* apoi în 1312, ca punct de vamă, iar în 1459, ca târg. Incendiată de turci în 1587. La sf. sec. 19 şi începutul sec. 20 se remarcă o oarecare dezvoltare economico-socială a localităţii prin construirea liniei de c.f. Oradea – Valea lui Mihai (1871), înfiinţarea unei mori de cereale şi a unei fabrici de oţet, a unei case de economii (1883), a unei şcoli profesionale de horticultură (1902) ş.a. În 1890 au avut loc intense plantaţii de viţă de vie, iar în 1896 primele lucrări de pietruire a străzilor. Declarat oraş la 18 apr. 1989. Până în 1925 s-a numit *Mihaifalău*. **Monumente:** biserica „Înălţarea Domnului" (1984); biserica reformată (1834); biserica greco-catolică (2004-2011); schit de calugări înfiintat în 2009; castelul „Bujanovics" (1800).

Valea lui Mihai. Centrul oraşului

VALEA LUNGĂ 1. Com. în jud. Alba, alcătuită din 6 sate, situată în partea de V a Pod. Târnavelor, pe dr. cursului inf. al râului Târnava Mare; 3 148 loc. (1 ian. 2011): 1 603 de sex masc. şi 1 545 fem. Halte de c.f. (în satele Valea Lungă şi Lunca). Nod rutier. Expl. de gaze naturale (în satul Tăuni). Balastieră. Prelucr. lemnului. Viticultură. Parc dendrologic. În arealul satului Glogoveţ au fost descoperite urmele unei aşezări din Epoca bronzului, aparţinând culturii Coţofeni (2500–1800 î.Hr.). În satul Valea Lungă, menţionat documentar, prima oară, în 1309, se află o biserică din sec. 15 (azi biserică evanghelică), fortificată în sec. 16 cu ziduri puternice şi turnuri de apărare, cu unele modificări din anii 1681 şi 1721–1725 şi din sec. 19. Satele Lunca şi Tăuni au fost afectate (în lunile apr. şi iun. 2008) de puternice alunecări de teren care au distrus peste 40 de gospodării ţărăneşti.

2. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 10 sate, situată în Subcarpaţii Ialomiţei, în Depr. Valea Lungă, pe cursul superior al râului Cricovu Dulce; 4 925 loc. (1 ian. 2011): 2 488 de sex masc. şi

2 437 fem. Reşed. com. este satul *Valea Lungă-Cricov.* Nod rutier. Prelucr. lemnului; produse de panificaţie. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Valea Lungă-Cricov se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (ante 1810), una cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1901–1910) şi conacul „Cantacuzino" (ante 1760), iar în satul Valea Lungă-Ogrea există o biserică având dublu hram – „Buna Vestire" şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1855–1856).

VALEA LUPULUI, com. în jud. Iaşi, formată dintr-un sat, situată în SE Câmpiei Jijiei Inferioare, pe râul Valea Lupului; 4 741 loc. (1 ian. 2011): 2 391 de sex masc. şi 2 350 fem. Viticultură. Biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1938), cu icoane pictate de Corneliu Baba. Com. **V.L.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Valea Lupului din com. Rediu, jud. Iaşi.

VALEA MARE 1. Com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată în Depr. Târgu Secuiesc, la poalele de N ale M-ţilor Întorsurii; 1 170 loc. (1 ian. 2011): 607 de sex masc. şi 563 fem. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1790–1793). Până la 13 mai 1999, satul Valea Mare a făcut parte din com. Barcani, jud. Covasna.

2. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Piteştiului cu Piem. Cândeşti, pe dr. râului Potopu şi pe ambele maluri ale râului Răstoaca; 2 271 loc. (1 ian. 2011): 1 083 de sex masc. şi 1 188 fem. Expl. de petrol (în satul Valea Caselor). Prelucr. lemnului. Obiecte din răchită împletită. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Viticultură. Pomicultură (meri, pruni, peri, cireşi, vişini). Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1701–1702) şi „Cuvioasa Parascheva" (1711), monument istoric, în satele Valea Mare şi Valea Caselor.

3. Com. în jud. Olt, alătuită din 5 sate, situată în partea de NV a Câmpiei Boian, în zona de contact cu Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Miloveanu; 3 856 loc. (1 ian. 2011): 1 931 de sex masc. şi 1 925 fem. Haltă de c.f. (în satul Recea). Viticultură. În satul Turia, atestat documentar la 12 febr. 1512, se află biserica „Sfântul Dumitru" (1800–1819).

4. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Olteţului, pe cursul inf. al râului Cerna (afl. stg. al Olteţului); 3 034 loc. (1 ian. 2011): 1 491 de sex masc. şi 1 543 fem. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1820) şi „Cuvioasa Parascheva" (1863–1880), în satele Drăganu şi Valea Mare.

5. Rezervaţia ~ → Moldova Nouă.

VALEA MARE-PRAVĂŢ, com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în Depr. Câmpulung, la poalele de SE ale M-ţilor Iezer, pe cursul superior al râului Argeşel; 4 392 loc. (1 ian. 2011): 2 170 de sex masc. şi 2 222 fem. Nod rutier. Expl. de calcar. Prelucr. lemnului. Pomicultură (pruni, meri, peri). În satul Nămăeşti se află casa memorială a poetului George Topârceanu şi mănăstirea Nămăeşti (de maici), iniţial un schit, a cărui biserică este săpată în stâncă şi despre care unii cercetători presupun că la început aceasta a fost o catacombă folosită de primii creştini autohtoni din perioada romană ca loc de rugăciune. În această catacombă a fost găsită o icoană cu chipul Maicii Domnului, făcătoare de minuni, despre care se presupune că a fost pictată de Sfântul Apostol şi Evanghelist Luca şi adusă pe aceste meleaguri de Sfântul Apostol Andrei în timpul peregrinării lui de creştinare a Daciei. Această icoană, lăsată în grotă de Sfântul Apostol Andrei, este una dintre cele mai vechi icoane din întreaga creştinătate. Prima menţiune documentară referitoare la acest schit datează din 1386 şi a fost consemnată într-un hrisov al domnului Mircea cel Bătrân prin care acesta dăruia schitului Nămăeşti un sat din apropiere. Ulterior, schitul Nămăeşti apare consemnat în hrisoavele domnilor Radu cel Mare (1503), Mircea Ciobanul (1547), în care domnul Ţării Româneşti lasă jupanului Dumitru „drept de ocină în satul Nămăeşti, cu condiţia ca proprietatea sa să rămână bisericii din stâncă în cazul în care acesta nu va avea urmaşi", Mihnea Turcitul (1590), Matei Basarab (1653) ş.a. Biserica rupestră, cu dublu hram – „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Izvorul Tămăduirii", are naosul şi altarul scobit în stâncă, având înălţimea de 7 m, iar deasupra tavanului a fost ridicată o turlă (în 1843) de 6 m înălţime. Masa din altar este realizată dintr-un bloc de piatră, fixă şi stabilă. Pereţii interiori ai bisericii, cu urme ale dăltuirii în stâncă, sunt împodobiţi cu icoane, între care se evidenţiază icoana cu chipul Maicii Domnului, făcătoare de minuni, încadrată într-o ramă de argint în 1778 de către Ianache Postelnicu, peste care, în 1913, Elena Rosty, soţia unui general român, a turnat o ramă mai mare, tot din argint. Pridvorul bisericii a fost construit în 1843, din cărămidă, şi are pereţii pictaţi. Cele 14 chilii şi casa stareţei sunt construite din piatră şi bârne. Ansamblul monahal a fost restaurat în 1918-1921, 1957-1958, 2000-2001. Muzeu de artă religioasă. Tot în satul Nămăeşti mai există biserica „Sfântul Nicolae" (1788). În satul Valea Mare-Pravăţ se află o biserică zidită în 1837 şi un monument închinat eroilor din Primul Război Mondial, iar în satul Bilceşti există conacul „Alimănişteanu", construit în 1938 după planurile arhitectului Octav Doicescu.

VALEA MĂCRIŞULUI, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Câmpiei Bărăganului; 1 804 loc. (1 ian. 2011): 900 de sex masc. şi 904 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe, tutun ş.a. Pomicultură. Creşterea ovinelor, porcinelor şi păsărilor. Satul Valea Măcrişului a luat fiinţă în 1891, fiind numit iniţial *Goala.* Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **V.M.** a făcut parte din jud. Ilfov. Biserica „Sfântul Nicolae" (1909–1912), în satul Valea Măcrişului.

VALEA MĂNĂSTIRII, Mănăstirea ~ → Ţiţeşti.

VALEA MĂRULUI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Pod. Covurlui, în zona de contact cu Câmpiile Tecuciului şi Covurluiului, pe cursul superior al râului Geru; 3 665 loc. (1 ian. 2011): 1 871 de sex masc. şi 1 794 fem. Nod rutier. Morărit; produse de panificaţie. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, legume ş.a. Pomi-viticultură. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.M.** s-au numit *Puţeni*, iar câteva luni din anul 1965 a purtat numele *23 August*. În satul Valea Mărului, atestat documentar la 4 mart. 1533, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1896-1897), iar în satul Mândreşti există biserica „Cuvioasa Parascheva" (ante 1809).

VALEA MIJLOCIE, Rezervaţia ~ → Tuşnad (3).

VALEA MOLDOVEI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în

partea de NV a Subcarpaților Neamțului, la poalele de NE ale M-ților Stânișoarei, pe dr. văii râului Moldova şi pe cursul inf. al râului Suha Mică; 3 891 loc. (1 ian. 2011): 1 985 de sex masc. şi 1 906 fem. Prelucr. lemnului. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. **V.M.** s-au numit *Valea Seacă.* În satul Valea Moldovei, atestat documentar în 1453, se află biserica „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (1817–1820, reparată în anii 1896 şi 1921), şi o biserică romano-catolică (1814). În arealul com. **V.M.** a fost descoperită o necropolă tumulară din sec. 2-3. În perioada stăpânirii habsburgice, respectiv în anii 1876-1878, aici au fost colonizați germani, care în 1941 au fost repatriați. În prezent în com. **V.M.** predomină familiile de rromi care locuiesc într-o comunitate separată de cea a românilor. Până la 24 nov. 2003, com. **V.M.** a avut în componență satul Capu Câmpului care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

VALEA MORILOR → Vânătările Ponorului.

VALEA NEAGRĂ 1. → Lumina (2).

2. Mănăstirea ~ → Nistoreşti.

VALEA NEAGRĂ DE CRIŞ → Vadu Crişului (2).

VALEA NUCARILOR, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de SE ale Dealurilor Tulcei, pe țărmul de N

Valea Nucarilor. Pahar bitronconic din argint descoperit la Agighiol

al lacului Razim, pe pârâul Tulcei; 3 688 loc. (1 ian. 2011): 1 881 de sex masc. şi 1 807 fem. Parc eolian cu turbine instalate în 2010-2011, cu o putere totală de 140 MW. Centru viticol şi de vinificație. În satul Agighiol a fost descoperit (în 1931) mormântul unui principe traco-get, Cotiso (sau Cotyos, aşa cum apare gravat pe un vas), datând de la sf. sec. 5 î.Hr., în care s-au găsit numeroase obiecte din argint, unele cu decor antropomorf sau zoomorf (un coif, un pahar bitronconic, o pereche de cnemide cu genunchere, obiecte de paradă şi de harnaşament, arme, podoabe etc.). În satul Agighiol se află biserica „Sfinții Voievozi" (1858–1860), cu picturi murale interioare executate în 1906–1908 de Rafael Mateef, şi o rezervație paleontologică (fosile de amoniți descoperite în 1896 de Gregoriu Ştefănescu) extinsă pe 3 ha, declarată monument al naturii. Fond cinegetic.

VALEA PORCULUI → Vadu Izei.

VALEA RÂMNICULUI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Râmnicului cu prelungirile de NE ale Subcarpaților Vrancei, la poalele de NE ale Culmii Buda, pe dr. văii Râmnicu Sărat; 5 847 loc. (1 ian. 2011): 2 869 de sex masc. şi 2 978 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante de nutreț etc. Viticultură. Creşterea porcinelor. Prima mențiune documentară a satului Valea Râmnicului datează din 1721. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.R.** s-au numit *Bălțații Vechi.*

VALEA REA → Văleni (2).

VALEA ROŞIE → Roşia Montană.

VALEA SALCIEI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 3 sate, situată în NE Subcarpaților de la Curbură, la poalele de SE ale Dealului Bisoca, pe cursul superior al râului Câlnău; 787 loc. (1 ian. 2011): 379 de sex masc. şi 408 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Morărit. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor şi caprinelor. Colectarea fructelor de pădure. Pomicultură (pruni, meri). În satul Valea Salciei, atestat documentar în sec. 17, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1847–1851, sfințită la 8 sept. 1851).

VALEA SATULUI → Lița.

VALEA SĂRII, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Vrancei, la poalele de S ale Dealului Răchitaşu Mare şi cele de NV ale Dealului Răiuț, pe râul Putna; 2 051 loc. (1 ian. 2011): 1 035 de sex masc. şi 1 016 fem. Nod rutier. Expl. de sare gemă. Prelucr. lemnului. Apicultură. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Zonă de carst dezvoltat pe sare. Bisericile din lemn „Sfântul Nicolae" (1756), „Cuvioasa Parascheva" (1770, resturată în 2011), „Sfinții Voievozi" (construită în anii 1848–1850, pe locul uneia din sec. 18) şi „Cuvioasa Parascheva" (1772-1773, restaurată în 2011), declarată monument istoric, în satele Prisaca, Valea Sării, Colacu şi Mătăcina.

VALEA SEACĂ 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de SE ale Culmii Pietricica, în lunca şi pe terasele de pe dr. râului Siret; 4 265 loc. (1 ian. 2011): 2 185 de sex masc. şi 2 080 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872), în satul Valea Seacă. Morărit. Viticultură. Pe terit. fostului sat Mândrişca (desființat la 17 febr. 1968 şi unificat cu actualul sat Valea Seacă) au fost descoperite (1951, 1959–1960) vestigiile unei aşezări precucuteniene (prima jumătate a milen. 4 î.Hr.) în care s-au găsit vase ceramice şi plastică specifice acestei culturi, peste care s-a suprapus o altă aşezare din Epoca bronzului (culturile Monteoru şi Folteşti – milen. 2 î.Hr.), deranjată de un cimitir de incinerație geto-dac. În satul Cucova se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", zidită în 1999-2011 pe locul uneia din 1859.

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Pod. Fălticeni, pe pârâul omonim, în lunca şi pe terasele de pe dr. râului Siret; 6 187 loc. (1 ian. 2011): 3 170 de sex masc. şi 3 017 fem. Expl. de marne, gresii, argile şi nisip. Expl. şi prelucr. lemnului. Morărit; produse de panificație. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, cartofi, legume etc. Creşterea bovinelor. Pe terit. satului Conțeşti a fos descoperit (1812) un mormânt tumular datând din sec. 5 d.Hr., atribuit unei căpetenii a hunilor, în care s-au găsit un colan *(torques)* împletit din 3 fire de aur, o brățară din fire de aur răsucite, un coif din plăci de fier argintate, două lamele din aur de la o cataramă de curea, o aplică sub forma unei păsări-peşte, o amforă de argint cu toarte zoomorfe, o tavă circulară de argint etc. În satul Valea Seacă, menționat documentar la 20 iul. 1453, există un schit înființat în 2005, cu

Valea Viilor. Biserica „Sfântul Petru"

biserica „Sfântul Pantelimon" (2006-2007), iar în satul Conțești, atestat documentar în 1468, se află biserica din lemn „Sfântul Dumitru" (1830–1831).

3. → Ştefan cel Mare (2).

4. → Valea Moldovei.

VALEA STANCIULUI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Câmpiei Desnățuiului, în zona de contact cu Câmpia Romanați, pe ambele maluri ale Jiului; 5 619 loc. (1 ian. 2011): 2 741 de sex masc. şi 2 878 fem. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, plante uleioase şi de nutreț, cartofi, legume etc. Creşterea bovinelor. Centru de ceramică populară. Muzeu cu colecții de istorie şi etnografie (în satul Valea Stanciului). În satul Horezu-Poenari se află biserica având dublu hram – „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1852, refăcută în 1922), iar în satul Valea Stanciului există bisericile „Sfinții Voievozi" (1792, reparată în 1848 şi 1910), „Sfântul Dumitru" (sec. 17, refăcută în 1869) şi „Sfântul Nicolae" (1822, refăcută în 1889).

VALEA TEILOR, com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată în Pod. Niculițel, pe valea râului Telița; 1 524 loc. (1 ian. 2011): 795 de sex masc. şi 729 fem. Centru viticol şi de vinificație. Stație de îmbuteliere a vinurilor. Moară de apă. Creşterea ovinelor. Apicultură. Biserică (1907). Mănăstire de călugări cu biserica „Izvorul Tămăduirii" (2007-2011). Com. **V.T.** a fost înființată la 7 mai 2005 prin desprinderea satului Valea Teilor din com. Izvoarele, jud. Tulcea.

VALEA URSULUI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Pod. Central Moldovenesc, în zona de izvor a râului Bârlad; 4 326 loc. (1 ian. 2011): 2 214 de sex masc. şi 2 112 fem. Pomicultură. Biserica „Sfântul Dumitru" (1844-1846), cu picturi murale interioare originare.

VALEA VIILOR, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în partea de N a Pod. Hârtibaciului; 2 182 loc. (1 ian. 2011): 1 126 de sex masc. şi 1 056 fem. Producție de piese auto. Prelucr. lemnului. Morărit. Creşterea bovinelor. Muzeu. Centru de realizare a icoanelor pe sticlă. În satul Valea Viilor, menționat documentar, prima oară, în 1236, se află biserica gotică „Sfântul Petru", construită în sec. 13, amplificată şi fortificată cu o centură de ziduri groase şi înalte de 8 m, străjuite de turnuri de apărare, în sec. 15–16 (lucrările au fost terminate în anul 1520). În interior păstrează valoroase piese de mobilier bisericesc vechi (strane în stilul Renaşterii timpurii, datând din 1528, un tabernacol gotic ş.a.). Biserica a fost inclusă, în 1999, pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO. În satul Motiş există o cetate cu biserică evanghelică. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.V.** s-au numit *Vorumlac.* Casa memorială „Marțian Negrea".

VALEA VINULUI, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în partea de NE a Câmpiei Ardudului, în zona de contact cu prelungirile de NE ale Culmii Codrului, pe stg. văii Someşului, la confl. cu pârâul Valea Vinului; 1 927 loc. (1 ian. 2011): 889 de sex masc. şi 1 038 fem. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, plante de nutreț, legume etc. Pomicultură. Casa memorială „Aloisio L. Tăutu" (1895–1981), în satul Valea Vinului. Festival folcloric codrenesc (anual). Satul Valea Vinului apare menționat documentar în 1399. În satul Mărius, atestat documentar în 1424, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1825) şi mănăstirea Mărius (de călugări), întemeiată în 1991 cu biserica din lemn „Izvorul Tămăduirii" (sfințită la 23 apr. 1993), iar în satul Roşiori este biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1878-1879).

VALUL LUI TRAIAN, una dintre cele mai mari şi mai puternice linii de fortificații (*limes*) construită în Dacia, în timpul domniei împăratului roman Traian (98–117). Se prezenta sub forma unui val continuu de pământ, extins pe c. 235 km, pe direcție N-S, traversând zona subcarpatică şi partea centrală a Câmpiei Române, între culoarul Rucăr-Bran (respectiv pasul Giuvala în N) şi satul Flămânda (azi Ciuperceni, jud. Teleorman în S), pe stg. Dunării, lângă Turnu Măgurele. De-a lungul acestei linii de fortificație se aflau plasate din loc în loc puternice castre romane (cum erau cele de pe terit. localit. Fântânele, Putineiu, Băneasa, Roşiori de Vede, Gresia – azi toate în jud. Teleorman –, Urlueni, Fâlfani, Săpata, Albota, Purcăreni, Rucăr – azi toate în jud. Argeş). Această linie de fortificație, cu rol de apărare a granițelor Imperiului Roman, a fost părăsită în anul 245, în timpul împăratului roman Filip Arabul, din cauza invaziei carpilor şi goților. Valul lui Traian este cunoscută în literatura de specialitate şi sub numele de *Limes Transalutanus.*

VALU LUI TRAIAN, com. în jud. Constanța, formată dintr-un sat, situată în SE Pod. Carasu, pe canalul Dunăre–Marea Neagră; 11 919 loc. (1 ian. 2011): 5 922 de sex masc. şi 5 997 fem. Stație de c.f. (inaugurată în iun. 1902). Pomicultură (cireşi, caişi, piersici). Culturi de cereale. Creşterea bovinelor. Stațiune de cercetări pentru culturi irigate şi pomicultură (piersici). Rezervație mixtă (4,5 ha), cu vegetație de stepă (cu rarități floristice: *Crocus pallasii; Colchicum biebersteinii*) şi faună bogată (inclusiv broasca țestoasă de uscat dobrogeană, şarpele *Coluber caspius* şi o serie de nevertebrate rare). În arealul satului a fost descoperit, printre altele, capul din marmură al unei statui de împărat, fapt ce demonstrează probabilitatea existenței în această zonă a unei aşezări romane. Vechea denumire: *Hasancea.*

VALYUGA → Văliug (2).

VAMA 1. Com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în SE Depr. Oaş, la poalele de NV ale M-ților Gutâi, pe cursul superior al râului Talna; 3 871 loc. (1 ian. 2011): 1 921 de sex masc. şi 1 950 fem. Haltă de c.f. Băuturi alcoolice. Pomicultură. Păstrăvărie. În arealul com. **V.** se găsesc izv. cu ape minerale bicarbonatate, clorurate, sodice, sulfatate, carbogazoase, izotone (Băile Maria şi Băile Puturoasa) folosite local, indicate în tratarea afecțiunilor reumatismale, endocrine, ginecologice şi ale sistemului nervos periferic. Muzeu etnografic (cuprinde,

Vama (1). Vase ceramice

printre altele, vase şi obiecte din ceramică, unele cu o vechime de peste 300 de ani). Renumit şi vechi centru de ceramică populară smălţuită, unde se realizează obiecte din ceramică în tehnică sgrafiată (incizii) sau vopsite cu pensula. Ceramica de **V.** se caraterizează printr-o ornamentaţie geometrică (stelară), florală (frunze, flori), zoomorfă şi, mai recent, antropomorfă, produsele fiind prezentate într-o cromatică în care predomină culorile roşu, brun, negru şi verde pe un fond alb. **V.** este, totodată, un important centru de prelucr. artistică a lemnului, de confecţionare a cojoacelor şi pieptarelor maramureşene. În satul Vama, menţionat documentar, prima oară, în 1270, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1717, refăcută în 1840).

2. Com. în jud. Suceva, alcătuită din 4 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de SE ale Obcinei Feredeu şi cele de SV ale Obcinei Mari, pe cursul superior al râului Moldova, la confl. cu Moldoviţa; 6 253 loc. (1 ian. 2011): 3 092 de sex masc. şi 3 161 fem. Nod feroviar şi rutier. Expl. de gresii (în satul Molid). Producţie de mobilă şi cherestea şi de produse lactate (în satul Vama). Piuă pentru bătut sumane (din 1925), în satul Vama. Important centru etnografic, de dulgherit, de ţesături populare, de încondeiere a ouălor, de confecţionare a uneltelor casnice, a bundiţelor şi chimirelor. În satul Vama, menţionat documentar la 8 oct. 1408, a fost instalat (în 1775) comandamentul militar austriac, care ulterior (10 sept. 1872) a fost transferat la Gura Humorului. Până în 2001, în satul Vama a existat biserica din lemn „Înălţarea Domnului" (1783, tencuită în interior şi la exterior în 1960), care a fost mutată la Muzeul satului din Suceava, declarată monument istoric în 2004; la **V.** este biserica de zid „Sfântul Nicolae" (1796–1797), monument istoric din 2004.

VAMA BUZĂULUI, com. în jud. Braşov, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de N ale M-ţilor Ciucaş şi cele de V ale M-ţilor Siriu, pe cursul superior şi în zona de izv. a râului Buzău şi pe afl. acestuia, Buzoel şi Dălghiu; 3 333 loc. (1 ian. 2011): 1 713 de sex masc. şi 1 620 fem. Expl. forestiere. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Tabără de sculptură în lemn (în perioada estivală). În satul Vama Buzăului, menţionat documentar în 1533 cu numele *Boza,* se află clădirea fostului post de grăniceri (sec. 18). Rezervaţie de zimbri (9 ha), din 2008. Agroturism.

VAMA VECHE → Limanu.

VARANCHA → Vrancea (4).

VARATEC, Mănăstirea ~ → Agapia.

VARIAŞ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Câmpiei Mureşului, în zona de contact cu Câmpia Vingăi, pe râul Sicsa; 6 097 loc. (1 ian. 2011): 3 004 de sex masc. şi 3 093 fem. Staţii de c.f. (în satele Variaş şi Gelu). Expl. de petrol şi gaze naturale. Creşterea bovinelor şi porcinelor. În satul Variaş, menţionat documentar în 1330 şi apoi în 1333, cu numele *Voras,* există o biserică romano-catolică (1793), iar insatul Gelu, atestat documentar în 1454, se află biserica sârbească „Sfântul Ioan Botezătorul", construită în stil baroc (1746). Agroturism.

VASILAŢI, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în partea de SV a Câmpiei Mostiştei, pe cursul inf. al râului Dâmboviţa şi pe pârâul Rasa; 4 276 loc. (1 ian. 2011): 2 075 de sex masc. şi 2 201 fem. Haltă de c.f. (în satul Vasilaţi). Culturi de cereale, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Fermă avicolă. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **V.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Popeşti se află biserica „Sfântul Nicolae", (1654–1660, refăcută în sec. 18 şi în 1864), iar în satul Vasilaţi, atestat documentar în 1362, există biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1893, reparată în 2005). Până la 3 mart. 2005, com. **V.** a avut în componenţă satul Gălbinaşi, care la acea dată a devenit comună.

VASILE CONTA → Ghindăoani.

VASILE ROAITĂ 1. → Eforie.

2. → Movila.

VASIOVA, Mănăstirea ~ → Bocşa (1).

VASKO → Ocna de Fier.

VASKOH → Vaşcău.

VASLUEŢ → Vaslui (1).

VASLUI 1. Râu, afl. stg. al râului Bârlad pe terit. municipiului Vaslui; 66 km; supr. bazinului: 622 km^2. Izv. din partea de N a Pod. Vaslui (NE Pod. Central Moldovenesc), de pe pantele de S ale Dealului Repedea, de la 340 m alt., din arealul com. Schitu Duca (jud. Iaşi) şi are o direcţie predominantă de curgere N-S, drenând partea de E a Pod. Central Moldovenesc. Are un bazin asimetric (mai dezvoltat pe dreapta), pantele cursului său înregistrând valori accentuate în zona superioară (4–8‰) şi foarte reduse (0,3‰) la vărsare. În timpul verilor secetoase râul **V.** are tendinţa de secare, iar la viiturile provocate de ploile torenţiale provoacă inundaţii. Pentru regularizarea debitelor sale a fost construit, pe cursul mijlociu, lacul de acumulare Soleşti (420 ha; vol.: 15 mil. m^3). Râul **V.** mai este cunoscut şi sub numele de *Vasluet.* Afl. pr.: Rediu, Lunca, Valea Fereştilor (pe dr.).

2. Municipiu în extremitatea de E a României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în Pod. Central Moldovenesc, în zona de contact cu Colinele Tutovei, la 110–170 m alt., la poalele Dealului Chiţoc (262 m alt.), în zona de confl. a râului Vaslui cu râul Bârlad; 70 207 loc. (1 ian. 2011): 33 957 de sex masc. şi 36 250 fem. (la 1 dec. 1899, oraşul avea 9 024 loc.). Supr.: 68,4 km^2 din care 19,7 km^2 în intravilan; densitatea: 3 564 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 nov. 1886). Nod rutier. Expl. de argilă şi de luturi loessoide (din Dealul Chiţoc). Producţie de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice, de saltele şi somiere, de instrumente medicale, lenjerie de corp, nutreţuri concentrate, mat. de constr. (prefabricate din beton, cărămizi), mobilă, conf., tricotaje şi produse alim. (sucuri de legume şi fructe, preparate din lapte şi carne, ulei, lapte praf, coniac, vermut

Vaslui (2). Muzeul județean

Vaslui (2). Palatul Prefecturii

ş.a.). Combinat de fire şi fibre sintetice, falimentat în 2005 şi lichidat în 2010; filatură şi ţesătorie de bumbac. Moară; abator. Centru viticol şi de vinificaţie. Ferme avicolă şi apicolă. Poligrafie. Muzeul judeţean „Ştefan cel Mare" (f. 18 oct. 1974 şi inaugurat la 26 sept. 1975), cu secţii de arheologie, istorie, etnografie, artă plastică, artă populară. Casa memorială „Constantin Tănase". Biblioteca judeţeană „Nicolae Milescu" (f. 1951), cu peste 250 000 de vol. Festival anual de satiră şi umor „Constantin Tănase", în luna sept. (din 1981). Parcul Copou (11 ha), reamenajat în 2006. **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate în perimetrul oraşului (în 1958) atestă că aşezarea este locuită neîntrerupt din Neolitic şi până în prezent, confirmată de nenumăratele vestigii (ceramică, unelte, arme, podoabe etc.). Prima menţiune documentară datează din 1375. În timpul domniei lui Alexandru cel Bun (1400–1432), localit. fiinţa ca oraş şi punct de vamă (atestat ca atare, ulterior, într-o scrisoare din 1 sept. 1435, trimisă de domnul Moldovei, Iliaş, regelui Poloniei, Vladislav III Warneńczyk, aflat în acea perioadă sub regenţa episcopului de Cracovia, Zbigniew Olesnicki, în care arăta că s-a împăcat cu fratele său Ştefan Voievod, dându-i să stăpânească, între altele, „oraşul Vaslui şi ocolul ce ascultă de acest oraş"), în care acesta a colonizat (în 1418) mai multe familii de armeni. În nov. 1439 şi dec. 1440, oraşul a fost jefuit şi incendiat de tătari. Într-un document din 28 mai 1444, Vasluiul apare consemnat ca târg, în 1470 devine reşed. domnească a lui Ştefan cel Mare, iar într-un act latin din 29 nov. 1474 figura ca *oppidum*. În ziua de marţi, 10 ian. 1475, la S de Vaslui, în locul numit „Podul Înalt", oastea Moldovei, formată din c. 40 000 de oşteni (majoritatea răzeşi, precum şi c. 5 000 de secui, 1 800 unguri, 2 000 de poloni), cu 20 de tunuri, aflată sub comanda domnului Ştefan cel Mare, a repurtat o strălucită biruinţă asupra armatelor turco-muntene invadatoare (c. 120 000 oşteni şi un număr mult mai mare de tunuri), condusă de Soliman-paşa (Hadâmbul), beglerbeg al Rumeliei. Aceasta, cunoscută în istoriografie şi sub numele de lupta de la *Podul Înalt* sau de la *Racova* (după numele râului Racova, care confluează cu Bârladul în aval de Vaslui), este considerată cea mai importantă victorie din istoria medievală a Moldovei, cu un larg răsunet european. În sec. 16–19, oraşul **V.** a evoluat lent (o uşoară înviorare a avut loc după intrarea sa în circuitul feroviar al ţării, prin construirea liniei de c.f. Bârlad–Vaslui în anii 1882–1886), înregistrând o dezvoltare accentuată după 1968, când a devenit reşed. jud. omonim. În sec. 17 era cunoscut ca un important centru de comerţ cu miere şi ceară de albine. Declarat municipiu la 27 iul. 1979, are în prezent în subordine ad-tivă 5 localit. componente:Bahnari, Brodoc, Moara Grecilor, Rediu, Viişoara. **Monumente:** Curtea Domnească, construită, probabil, de Alexandru cel Bun la începutul sec. 15, incendiată de tătari în dec. 1440, refăcută de Ştefan cel Mare în 1490–1491, rămasă în ruină din sec. 16 şi declarată, în prezent, rezervaţie arheologică; biserica „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (28,30 m lungime şi 13,50 m lăţime), construită lângă Curtea Domnească în perioada 27 apr.-20 sept. 1490 prin grija lui Ştefan cel Mare, în amintirea bătăliei din 1475 de la Podul Înalt. Biserica a fost afectată de cutremurul din 1802, reconstruită în 1818-1820, apoi reparată în 1889–1890 şi pictată în 1894 de George Ioanid şi restaurată în 1922–1925, declarată monument istoric în 2004; bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (ante 1644), „Adormirea Maicii Domnului" (1860-1866), azi catedrală, şi „Sfinţii Arhangheli" (2005-2012); biserica romano-catolică (sec. 16); Palatul de Justiţie (1891-1897) în care a funcţionat Tribunalul până la 14 dec. 2007; Palatul Mavrocordat construit în 1890-1892 de Constantin Mavrocordat, urmaş al domnului Constantin Mavrocordat, în stil neoclasic şi rococo, devenit din 1989 sediul Ministerului Învăţământului; casele „Ghica" (începutul sec. 19), în stil

Vaslui (2). Biserica „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul"

Vaslui (2). Statuia lui Ştefan cel Mare

clasic, „Dr. Teodoru" (1890), „Sima" (1921-1922) şi „Mădârjac" (1928). Mausoleul din cimitirul oraşului (operă din 1934 a sculptorilor I. Scutari şi Louis Severino) închinat eroului Peneş Curcanul, care s-a distins în timpul bătăliilor de la Plevna din timpul Războiului de Independenţă; Palatul Noii Prefecturi, construit în 1972 după planurile arhitectului Nicolae Vericeanu; statuia lui Ştefan cel Mare, operă din bronz, realizată de sculptorii Iftimie Bârleanu şi Vladimir Iorea, dezvelită la 20 dec. 1972; busturile lui Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, Alecu Russo, Mihai Eminescu, Ion Creangă. În localit. componentă Brodoc se află biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" (ante 1809, reclădită în anii 1860–1864). Punctul fosilifer Hulubăţ (670 m^2), cu vertebrate şi moluşte fosile din Cuaternarul inferior.

3. Judeţ situat în extremitatea de E-NE a României, la graniţa cu Rep. Moldova, axat pe cursul mijlociu al râului Bârlad, la intersecţia paralelei de 46°40' latitudine N cu meridianul de 28°00' longitudine E, între jud. Iaşi (N), Neamţ (NV), Bacău (V), Vrancea (SV), Galaţi (S) şi Rep. Moldova (E). *Supr.:* 5 318 km^2 (2,23% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 449 401 loc. (2,1%), din care 224 203 loc. de sex masc. (49,9%) şi 225 198 loc. de sex fem. (50,1%). *Populaţia urbană:* 186 587 loc. (41,5%); *rurală:* 262 814 loc. (58,5%). *Densitatea:* 84,5 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 92,2% români, 1,5% rromi, apoi evrei, ruşi-lipoveni, maghiari, germani ş.a. *Reşed.:* municipiul Vaslui. *Oraşe:* Bârlad (municipiu), Huşi (municipiu), Murgeni, Negreşti. *Comune:* 81. Sate: 451 (din care 12 aparţin oraşelor). Localit. componente ale municipiului Vaslui: 6.

Relieful se caracterizează printr-o puternică fragmentare şi o înclinare generală de la N la S, fiind alcătuit din ansambluri de coline şi văi largi care aparţin părţii central-estice a Pod. Moldovei. În N jud. **V.** se află partea de S şi SE a Pod. Central Moldovenesc, alcătuit predominant din formaţiuni sarmaţiene, care atinge cota de 461 m în Dealul Cuculia (alt. max. de pe terit. jud. **V.**). În acest areal se evidenţiază numeroase cueste/sau coaste (între care se remarcă coasta Racovei), alunecări de teren, văi torenţiale cu versanţi abrupţi etc. În partea de SE a Pod. Central Moldovenesc se desfăşoară Depr. Huşi, mărginită la V de Dealurile Lohanului. Zona central-vestică a jud. **V.**, la V de râul Bârlad, este ocupată de prelungirile estice ale Colinelor Tutovei, constituite dintr-un ansamblu de culmi deluroase înalte, înguste şi prelungi, afectate de frecvente procese de eroziune a solului şi degradări de teren. La E de cursul mijlociu al Bârladului se extind Dealurile (sau Colinele) Fălciului, reprezentate printr-o culme pr. cu direcţia N-S, fragmentată de afl. Bârladului şi Prutului, iar culmile secundare ce se desprind din aceasta sunt asimetrice, adesea cu aspect de platouri mărginite de cueste. În extremitatea de SE a jud. **V.** se află Depr. Elanului, formată din culmi deluroase prelungi, separate de văi largi, cu şesuri extinse. În Depr. Elanului, o mare dezvoltare o au diversele procese de versant (şiroiri, ogaşe, alunecări şi prăbuşiri de straturi etc.) care se activează în timpul perioadelor ploioase şi după iernile cu zăpadă multă. Cele mai mari supr. ocupate de degradări de teren şi eroziune a solului există în Colinele Tutovei, din cauza alcătuirii litologice a terenului (foarte nisipoasă) şi a lipsei pădurilor (intens defrişate în trecut). *Relieful de acumulare* apare pretutindeni în judeţ, fiind reprezentat prin terasele râurilor, conuri de dejecţie, şesuri, glacisuri, lunci etc., mai frecvent şi mai bine dezvoltat în lungul râurilor Bârlad, Vaslui, Elan, Crasna, Lohan ş.a.

Clima temperat-continentală, cu nuanţe excesive, cu ierni geroase, veri călduroase şi secetoase, amplitudini diurne şi anuale mari, vânturi uscate şi fierbinţi în timpul verilor aride şi viscole iarna. Regimul temp. aerului este puternic influenţat de gradul accentuat de continentalism, de radiaţia solară globală şi de circulaţia generală a maselor de aer (în această regiune se resimte frecvent invazia aerului arctic din N şi a celui continental uscat din NE). Temp. medie anuală variază uşor, între 8°C (în zonele înalte de podiş şi dealuri) şi 9,8°C (în reg. mai joase, la Bârlad). Temp. max. absolută (40,6°C) a fost înregistrată la Murgeni (21 aug. 1952), iar cea minimă (–32°C) la Negreşti (20 febr. 1954), fapt ce evidenţiază încă un aspect al continentalismului pronunţat, marcat de o amplitudine termică foarte mare a valorilor extreme, respectiv 72,6°C. Precipitaţiile au o răspândire teritorială inegală, însumând cantităţi mai mari în sectoarele deluroase şi de podiş din N şi V (c. 600 mm anual) şi mai mici în zonele depresionare şi de luncă (400–500 mm anual), secetele reprezentând un fenomen frecvent pentru jud. **V.**, perioadă în care se înregistrează sub 200 mm anual, aşa cum au fost în anii 1896, 1921, 1937, 1945–1946, 1948 etc. Vânturile predominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre N (19%), NV (17%), S şi SE (13,5%), cu viteze medii anuale cuprinse între 1,6 şi 6,5 m/s. În timpul iernii, aici bate Crivăţul – vânt vestit prin frigul pe care-l aduce din stepele asiatice, iar vara se resimte frecvent Suhoveiul – vânt fierbinte şi uscat. Frecvenţa şi puterea mare a vânturilor pe terit. jud. **V.** a favorizat construirea (în secolele trecute) numeroaselor mori de vânt.

Reţeaua hidrografică, cu o densitate medie de 0,37 km/km^2, este reprezentată prin două râuri mari, principale, care au obârşia şi gura de vărsare în afara limitelor jud. **V.**, respectiv Prutul, ce mărgineşte judeţul la E, pe o distanţă de 171 km, formând graniţa cu Rep. Moldova, şi Bârladul, care drenează partea mijlocie a jud. **V.** de la N la S, pe o lungime de 163 km. Acestor două râuri mari, alohtone, cu debite mari şi scurgere permanentă, li se adaugă o reţea hidrografică autohtonă, cu văi scurte, debite mici şi o scurgere semipermanentă, care se varsă într-unul dintre cele două râuri mari. Printre râurile tributare Bârladului sunt Sacovăţ, Velna, Stavnic, Telejna, Vaslui, Crasna (cu afl. său Lohan), Idriciu ş.a. (pe stg.), Buda, Racova, Simila, Tutova (pe dr.), iar cele care se varsă în Prut sunt Pruteţ, Sărata, Elan ş.a. Din cauza scurgerii semipermanente şi a marilor variaţii sezoniere de nivel a majorităţii râurilor vasluiene, de-a lungul timpului au fost construite în lungul văilor numeroase baraje, în urma cărora s-au format adevărate salbe de lacuri, folosite atât pentru regularizarea debitelor, cât şi pentru irigaţii, piscicultură ş.a. Cele mai importante lacuri de acu-

mulare sunt Căzăneşti (180 ha; vol.: 5,9 mil. m^3) pe râul Durduc, Soleşti (420 ha; vol.: 15 mil. m^3) pe râul Vaslui, Puşcaşi (269 ha; vol.: 8,5 mil. m^3) pe Racova, Mânjeşti (310 ha; vol.: 8,65 mil. m^3) pe Crasna ş.a.

Vegetaţia include atât elemente specifice pădurilor central-europene (gorun, fag), cât şi specii floristice caracteristice stepelor şi silvostepelor continentale est-europene. În cadrul jud. **V.** se disting două mari zone de vegetaţie, una a pădurilor de foioase (în partea de V şi NV) şi alta de stepă şi silvostepă (în E şi SE). Pădurile de foioase ocupă înălţimile de peste 250 m, fiind alcătuite predominant din gorun *(Quercus petraea)* în amesec cu stejar *(Quercus robur)*, carpen *(Carpinus betulus)*, paltin *(Acer pseudoplatanus)*, frasin *(Fraxinus excelsior)*, arţar *(Acer platanoides)*, tei *(Tilia tomentosa)* ş.a. Stratul de arbuşti care se dezvoltă la parterul acestor păduri cuprinde alun *(Corylus avellana)*, salba

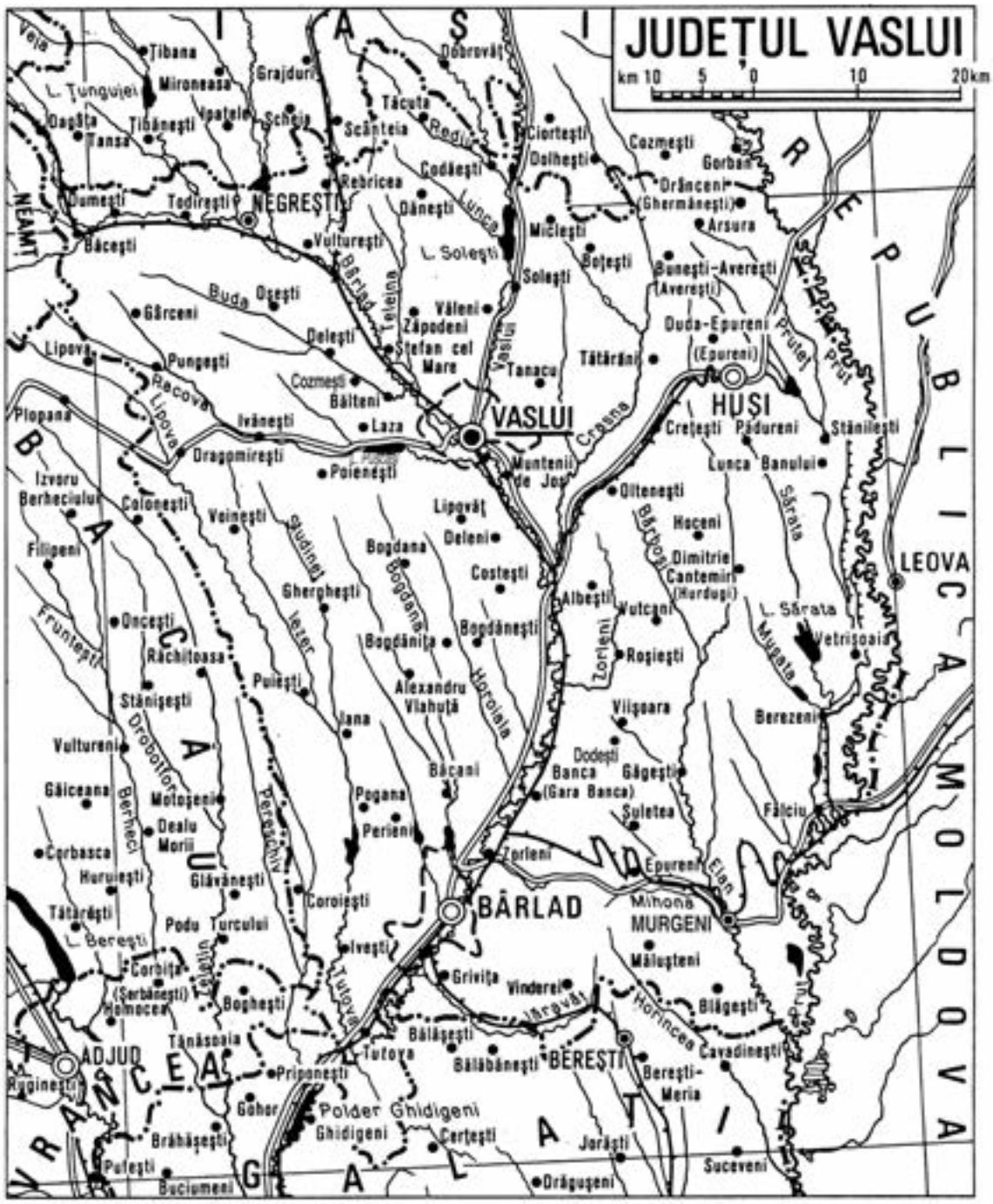

moale sau vonicerul *(Evonymus europaeus),* sânger *(Cornus sanguinea),* păducel *(Crataegus monogyna),* corn *(Cornus mas*), măr pădureț *(Malus silvestris)* ş.a. Pe pantele unor dealuri mai înalte, la peste 500 m alt., se întâlnesc păduri de fag (*Fagus silvatica*) în amestec cu carpen. Zona silvostepei, extinsă în partea de E şi SE a jud. **V.**, pe înălțimile de până la 300 m ale Dealurilor Fălciului şi Depr. Elanului, este reprezentată prin pajişti secundare dominate de păiuş *(Festuca valesiaca),* bărboasă *(Botriochloa ischaemum),* firuță *(Poa bulbosa, Poa pratensis*), trifoi *(Trifolium pratense)* ş.a. În zona silvostepei apar insular păduri de stejar brumăriu *(Quercus pedunculiflora)* şi stejar pufos *(Quercus pubescens)* în amestec cu arțar tătăresc *(Acer tataricum).* Subzona stepei se extinde în extremitatea de E a jud. **V.**, sub forma unei fâşii de-a lungul văii Prutului, cuprinzând pajişti cu compoziție floristică asemănătoare celor de silvostepă şi o vegetație lemnoasă reprezentată prin pâlcuri sau tufişuri de arbuşti spinoşi, ca măceş *(Rosa canina),* păducel *(Crataegus monogyna),* migdal pitic *(Amygdalus nana),* caragana *(Caragana mollis)* ş.a. În luncile marilor râuri se dezvoltă zăvoaie cu plop, salcie, anin şi vegetație higrofilă.

Fauna care populează zonele forestiere este bogată şi diversă, incluzând mistreți, căprioare, lupi, vulpi, jderi, bursuci, pârşi, veverițe, pisici sălbatice, cerbi lopătari (colonizați), coțofene, dumbrăvence, cinteze, pițigoi, turturele, codobature, corbi, ciori, bufnițe, şerpi, şopârle, salamandre, tritoni şi diferite insecte. Fauna stepei şi silvostepei este mai săracă, fiind reprezentată în general prin rozătoare (popândăi, hârciogi, cârtițe, şoareci, şobolani, iepuri), păsări (prepelițe, potârnichi, ciocârlii, ulii, grauri, prigorii, ciori, vrăbii), reptile (şerpi, guşteri, şopârle) şi diverse insecte. În jurul apelor trăiesc vidre, nurci şi variate păsări de apă, iar apele râurilor şi lacurilor sunt populate cu crap, şalău, somn, ştiucă, lin, caras, babuşcă, oblete etc.

Resursele naturale sunt foarte reduse, fiind reprezentate doar prin câteva roci de construcție (gresii calcaroase şi nisipoase, calcare oolitice, argile, luturi loessoide, balast), prin mici supr. de păduri (80 154 ha, la sf. anului 2007) şi prin câteva izvoare cu ape minerale, în special sulfuroase (Drânceni, Murgeni, Gura Văii, Pungeşti), folosite local.

Istoric. Cercetările arheologice efectuate în perimetrul actual al jud. **V.** au scos la iveală numeroase vestigii materiale paleolitice (Măluşteni, Arsura, Curteni, Târzii, Epureni, Dăneşti, Banca, Tăcuta, Şuletea, Gârceni, Blăgeşti, Huşi ş.a.), neolitice (Vaslui, Huşi, Poieneşti, Perieni, Gârceni, Curteni, Dăneşti, Dodeşti, Coşeşti, Epureni, Igeşti ş.a.) şi din Epoca bronzului (Tomeşti, Duda-Epureni, Dumeşti, Ghermăneşti, Gârceni, Bârlad, Zăpodeni ş.a.). Epoca fierului este bine ilustrată prin descoperirile de la Trestiana, Zăpodeni, Vaslui, Arsura, Bârzeşti, Olteneşti, Mărăşeni. Deosebit de importante sunt vestigiile găsite la Rădăeşti şi Dodeşti, care atestă o locuire neîntreruptă din Comuna primitivă şi până în epoca prefeudală. Traco-geții au avut o importantă cetate pe terit. actual al com. Arsura (sec. 4–2 î.Hr.), iar aşezările geto-dacice, identificate în arealele localit. Râşeşti, Sărățeni, Bursuci, Vetrişoaia, Igeşti, Şuletea, Rafaila, Albeşti ş.a., se remarcă prin bogăția şi varietatea vestigiilor dezvăluite. În sec. 1 î.Hr. terit. actual al jud. **V.** făcea parte integrantă din statul dac centralizat şi independent, condus de Burebista. Cu toate că ținuturile vasluiene de astăzi nu au fost incluse în granițele active ale Daciei romane, ele au fost antrenate în schimburile comerciale şi de altă natură cu civilizația romană imperială, prin intermediul castrului roman de la Barboşi (Galați) care reprezenta un cap de pod spre terit. din afara granițelor Imperiului. Legăturile populației geto-dacice autohtone cu lumea imperială daco-romană au fost foarte intense, aşa cum o dovedesc tezaurele monetare (denari romani) de la Murgeni, amforele şi fragmentele ceramice (Epureni, Murgeni, Giurcani, Delea, Mânzăteşti), cazanul din bronz de la Ghergheşti ş.a. Modul paşnic de viață şi colaborare dintre Imperiul Roman şi dacii răsăriteni de pe aceste meleaguri a fost întrerupt şi modificat din cauza stabilirii (sec. 2–3) în zona centrală a Moldovei a carpilor (triburi geto-dacice), veniți din regiunea Carpaților Orientali, care au coborât spre sud atacând puternic granițele dunărene ale Imperiului Roman. Cultura carpilor, în plină înflorire în sec. 3, care a păstrat elemente vechi dacice, este bine reprezentată prin vestigiile de la Poieneşti, precum şi prin necropolele de la Bârlad, Trifeşti, Măluşteni ş.a. Ulterior, peste populația carpilor, s-au succedat valurile migratoare ale goților, gepizilor, slavilor, cumanilor ş.a., culminând cu invazia tătarilor, a căror existență, aflată în apropierea ținuturilor vasluiene, a constituit, secole de-a rândul, o primejdie permanentă pentru băştinaşii acestor locuri. Intensa locuire a acestor regiuni în sec. 4–11 este ilustrată de numeroasele aşezări şi vestigii ale populației autohtone descoperite în arealele localităților Fedeşti, Iveşti, Dodeşti, Bogdăneşti, Epureni, Murgeni, Văleni, Bârlad, Dăneşti, Curteni ş.a. Frecvența şi agresiunea populațiilor migratoare au determinat populația autohtonă să se organizeze în „uniuni de obşti", cunoscute sub numele de „țări" sau județe, aşa cum a fost „Țara berladnicilor" menționată în documentele sec. 12–13, formațiuni prestatale cu rol însemnat în procesul făuririi statului feudal românesc Moldova la mijlocul sec. 14. Berladnicii, sau românii din sudul Moldovei, sunt menționați (1159, 1161, 1174) în cronica rusă a lui Vester ca având însemnate forțe militare (c. 6 000 de oşteni). Primele atestări documentare ale unor aşezări vasluiene apar în sec. 12 (respectiv Bârladul în 1174) şi se continuă până spre mijlocul sec. 17, cu o frecvență mai mare în sec. 15, aşa cum sunt Vaslui (1375), Pogana (1443), Mânzați (1434), Sârbi (1436), Dragomireşti (1439), Huşi (1415), Tuleşti (1443), Tomeşti (1448), Crasna (1450), Tunseşti (1453), Bogdana (1468), Costeşti (1495), Rădeni (1498), Soleşti (1502), Cârjoani (1507), Urlați (1507), Bogdăneşti (1528), Ghicani (1613), Rădăeşti (1617), Giurcani (1635) ş.a. Satele şi târgurile vasluiene au cunoscut o perioadă înfloritoare în timpul domniei lui Ştefan cel Mare. Ceea ce conferă sens şi o valoare istorică deosebită acestor ținuturi sunt numeroasele evenimente în care strămoşii noştri s-au remarcat prin fapte de vitejie pentru apărarea pământului străbun. În acest sens, sunt elocvente luptele de la Crasna, în care, la 5–6 sept. 1450, oastea moldoveană condusă de Bogdan II, împreună cu fiul său Ştefan (viitorul domn al Moldovei) a înfrânt armata polonă invadatoare, dar mai ales lupta de la Vaslui, din 10 ian. 1475, în care oastea Moldovei de sub comanda lui

Ştefan cel Mare a repurtat o strălucită victorie asupra armatelor turco-muntene invadatoare, mult mai numeroase, conduse de Soliman-paşa (Hadâmbul). În sec. 17–18 au avut loc repetate invazii tătăreşti şi otomane care au prădat şi incendiat multe aşezări (Vaslui, Huşi, Bârlad ş.a.), provocându-le pagube uriaşe. În sec. 18–19, terit. actual al jud. **V.** a constituit teatrul mai multor confruntări armate între imperiile rus şi otoman, între care cea mai devastatoare a fost aceea de la Stănileşti din 18–22 iul. 1711. Locuitorii jud. **V.** au adus o contribuţie importantă la evenimentele de seamă ale sec. 19, între care Revoluţia de la 1848, Unirea Principatelor Române din 1859 şi mai ales la Războiul de Independenţă din 1877–1878, când de la Vaslui au plecat pe front mai multe unităţi de dorobanţi care s-au remarcat în luptele de la Griviţa şi Plevna. Faptele de vitejie ale dorobanţilor vasluieni au fost versificate de Vasile Alecsandri în poeziile *Peneş Curcanul* şi *Sergentul,* în care sunt redate exemple înălţătoare de eroism ale dorobanţilor. Deosebit de puternic s-a manifestat în ţinuturile vasluiene Răscoala ţărănească din 1907, care a cuprins numeroase localit., printre care Huşi, Vaslui, Bahnari, Muntenii de Jos, Pungeşti, Băceşti, Mânjeşti, Costeşti ş.a. Numeroşi locuitori ai jud. **V.**, printre care s-au remarcat plutonierul Constantin Ţurcanu (veteranul de la Plevna), căpitanul Grigore Ignat ş.a., au luptat în bătăliile Primului Război Mondial, la Mărăşeşti, Mărăşti şi Oituz. Făurirea statului naţional unitar român în 1918 a creat cadrul favorabil de aplicare a unor reforme cu caracter democratic în domeniile juridic, agrar, economic etc., care s-au răsfrânt pozitiv în dezvoltarea social-economică, cultural-ştiinţifică etc. a jud. **V.** (au fost împroprietăriţi cu pământ numeroşi ţărani, în special cei care au luptat pe front sau văduvele acestora, au luat fiinţă nenumărate întrepridneri industriale, s-a extins şi diversificat învăţământul primar, gimnazial, tehnic-profesional şi liceal, s-a introdus votul universal etc.). În perioada interbelică, jud. **V.** a resimţit anii crizei economice din 1929–1933, iar după al Doilea Război Mondial a cunoscut, timp de 45 de ani, avatarurile comunismului. În perimetrul actual al jud. **V.**, conturat ca atare prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968, sunt incluse trei unităţi ad-tive vechi, respectiv ţinuturile şi apoi judeţele Vaslui, Tutova şi Fălciu, care apar delimitate pentru prima oară pe o hartă a Moldovei întocmită de Dimitrie Cantemir în 1716 şi apoi repetate, cu unele modificări teritoriale, pe hărţile din anii 1829, 1864, 1923, 1938, 1948. În perioada interbelică, jud. Vaslui avea 2 260 km^2 şi includea 3 plăşi, un oraş şi 239 sate, iar judeţele coparticipante la formarea acestui judeţ de-a lungul unor perioade de timp, jud. Fălciu şi Tutova aveau fiecare în parte o supr. de 2 120 km^2, respectiv 2 498 km^2 şi erau alcătuite din trei plăşi, două oraşe şi 153 sate, respectiv patru plăşi, un oraş, 257 sate. Reorganizările ad-tive efectuate după anul 1948 au cuprins total sau parţial terit. actual al jud. **V.** sau al fostelor jud. Fălciu şi Tutova. Astfel, prin Legea nr. 5 din 8 sept. 1950 a fost înfiinţată regiunea Bârlad, cu reşed. la Bârlad, care includea şi porţiuni din fostele jud. Vaslui, Fălciu şi Tutova, iar în perioada 1956–1968, au făcut parte din jud. Iaşi. La 17 febr. 1968 a fost reînfiinţat jud. **V.** în limitele cunoscute în prezent.

Economia actuală, în cadrul căreia formele proprietăţii private încep să ocupe un loc din ce în ce mai important, are un caracter industrial-agrar, reflectat prin participarea industriei cu 68% la realizarea producţiei totale a jud.

Industria, amplasată în cea mai mare parte în cele cinci centre urbane, precum şi în câteva aşezări rurale, se înscrie cu produse variate, obţinute în special în cadrul a trei ramuri (construcţii de maşini, textilă şi alim.), precum şi a altor două ramuri cu ponderi mai mici (prelucr. lemnului şi mat. de constr.). Principalele produse industriale realizate de întreprinderile vasluiene sunt: rulmenţi, elemente de automatizare electronice şi electrotehnice, maşini-unelte, utilaje pentru industria alimentară, armături din fontă, aparate de măsură şi control, utilaje pentru construcţii, produse abrazive, angrenaje şi organe mecanice de transmisie (Vaslui, Bârlad, Huşi, Negreşti), mobilă, confecţii, tricotaje, covoare, fire şi ţesături din bumbac, fire şi fibre sintetice, încălţăminte, obiecte de uz casnic, materiale izolatoare (vată minerală, carton bituminat), materale de constr. (cărămizi, prefabricate din beton, cahle de teracotă), ulei, preparate din carne şi lapte, conserve şi sucuri de legume şi fructe, lapte praf, coniac, vermut, vin, zahăr etc. (Vaslui, Bârlad, Huşi, Negreşti, Pungeşti, Murgeni, Fălciu, Puieşti, Hoceni ş.a.). La acestea se adaugă şi o importantă contribuţie a ind. casnice producătoare de lăicere, covoare, ţesături şi cusături populare, obiecte de îmbrăcăminte şi uz casnic etc.

Agricultura reprezintă a doua ramură (ca importanţă) a economiei jud. **V.**, dispunând de condiţii pedo-climatice relativ bune, dar cu unele greutăţi cauzate de secetele frecvente şi de extinderea mare a terenurilor degradate. La sf. anului 2007, fondul funciar al jud. **V.** includea 401 231 ha terenuri agricole (din care 394 580 ha, respectiv 98,3% în sectorul privat), 80 154 ha păduri, 8 251 ha supr. acoperite cu ape şi bălţi şi 42 204 ha alte categorii de terenuri. În acelaşi an, din totalul supr. agricole (401 231 ha), 291 473 ha (72,6%) erau terenuri arabile, 86 950 ha păşuni, 7 951 ha fâneţe naturale, 12 259 ha vii şi pepiniere viticole şi 2 598 ha livezi şi pepiniere pomicole. În anul 2007, terenurile arabile au fost cultivate cu porumb (102 801 ha, din care 102 543 ha, respectiv 99,7%, în sectorul privat), grâu şi secară (48 478 ha, 98,7% la particulari), plante uleioase (47 862 ha), floarea-soarelui (34 090 ha), plante de nutreţ (20 469 ha), orz şi orzoaică, ovăz, sfeclă de zahăr, cartofi, leguminoase pentru boabe, legume, tutun ş.a. Viticultura, cu bogate şi vechi tradiţii (sec. 14) în podgoria Huşi, dispune de condiţii pedo-climatice favorabile pentru dezvoltarea plantaţiilor de viţă de vie din soiurile Aligoté, Fetească albă, Pinos gris, Riesling, Cabernet Sauvignon, Muscat-Ottonel, Chasselas, Muscat-Hamburg ş.a. Calitatea vinurilor din podgoria Huşi a fost răsplătită cu mai multe medalii de aur şi argint la diferitele concursuri naţionale sau regionale. Alte podgorii sunt conturate în jurul localit. Avereşti, Vutcani, Târzii, Olteneşti, Iveşti, Şuletea, Măluşteni, Pădureni, Ivăneşti, Hârsoveni ş.a. În toamna anului 2007, producţia totală de struguri obţinută de jud. **V.** a fost de 68 006 tone (din care 67 634 tone, respectiv 99,4%, în sectorul privat), locul 2 pe ţară, după jud. Vrancea. Pomicultura, cu livezi compacte în arealele

localit. Huşi, Duda, Deleni, Vutcani, Iveşti, Costeşti, Griviţa ş.a., are o structură variată (pruni, meri, peri, cireşi, vişini, nuci, caişi ş.a.) şi o producţie bună (17 405 tone, 2007). La începutul anului 2008, sectorul zootehnic, în cadrul căruia se remarcă un procent ridicat de privatizare (peste 99%), cuprindea 78 509 capete bovine, 86 023 capete porcine (în special rasele Marele Alb, Bazna, Landrace), 197 199 capete ovine (mai ales Merinos, Spancă, Ţigaie), 34 451 capete cabaline şi 21 717 capete caprine; avicultură (1 907 929 capete); apicultură (28 363 familii de albine); sericicultură; piscicultură (în iazurile special amenajate).

Căile de comunicaţie rutiere şi feroviare, cu orientare generală N–S, prezintă un grad înalt de concentrare şi o densitate max. în zona centrală a jud. **V.**, unde se evidenţiază mai multe noduri feroviare (Podeni, Crasna, Zorleni, Bârlad) şi rutiere (Vaslui, Mărăşeni, Crasna, Podeni, Bârlad ş.a.). La sf. anului 2007, lungimea liniilor de c.f. (apărute pe terit. jud. **V.** în perioada 1872–1937) era de 250 km (neelectrificate), cu o densitate de 47 km/1 000 km^2. Principala linie de c.f. a jud. **V.**, axată în cea mai mare parte pe valea râului Bârlad este Iaşi–Vaslui–Bârlad–Tecuci–Mărăşeşti (aici face joncţiunea cu magistrala Bucureşti–Suceava) din care derivă patru linii ferate secundare: către Negreşti–Roman, către Huşi, către Fălciu şi mai departe în Rep. Moldova, şi către Galaţi. În acelaşi an, reţeaua drumurilor publice însuma 2 182 km (din care 582 km drumuri modernizate), cu o densitate de 41,0 km/100 km^2 (superioară mediei pe ţară, care este de 33,9 km/100 km^2). În afara multiplelor legături rutiere judeţene şi interjudeţene, terit. vasluian este străbătut de DN 24 care corespunde în mare parte drumului european E 20 Bucureşti–Buzău–Focşani–Mărăşeşti–Tecuci–Bârlad–Crasna–Huşi–Albiţa (punct de frontieră şi vamă) – Rep. Moldova.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, procesul educaţional şi de învăţământ se desfăşura în cadrul a 21 de grădiniţe de copii, cu 17 511 copii înscrişi şi 902 educatori, 76 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 47 461 elevi şi 3 564 cadre didactice, 18 licee, cu 15 198 elevi şi 1 014 profesori, trei şcoli profesionale, cu 6 006 elevi şi 196 profesori ş.a. În aceeaşi perioadă, reţeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea un teatru dramatic („Victor Ion Popa", la Bârlad), şase muzee, patru case de cultură, 130 cămine culturale, 307 biblioteci, cu 2 731 000 vol., mai multe ansambluri folclorice, tarafuri etc. La Vaslui are loc (din 1981) Festivalul anual de satiră şi umor „Constantin Tănase" (în luna sept.). În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 30 de secţii sportive, cu 979 sportivi legitimaţi, 48 antrenori şi 27 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare vasluiene cuprindea şapte spitale, cu 2 537 paturi (un pat de spital la 179 locuitori), patru policlinici (una particulară), patru dispensare, 98 farmacii şi puncte farmaceutice. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 465 medici (un medic la 979 locuitori), 110 medici stomatologi (un medic stomatolog la 4 141 locuitori) şi 2 171 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Cu toate că nu dispune de un patrimoniu turistic valoros, jud. **V.** suscită interes prin aspectul peisagistic, predominant deluros şi de podiş, prin existenţa unor obiective social-istorice şi cultural-artistice, prin prezenţa mai multor rezervaţii naturale, a podgoriilor, precum şi prin poziţia la graniţa de E a ţării, fiind în calea turiştilor în tranzit. Cadrul natural oferă peisaje policrome, cu dealuri semeţe, acoperite cu păduri, cum sunt Rugăria-Ivăneşti (485 m), Cetăţuia (484), Ursoaia (437 m), Ciomaga (307 m), Chiţoc (262 m), Movila lui Burcel (283 m, cu rezonanţă literar-istorică) ş.a. În afara diverselor obiective cu valoare turistică din oraşele Vaslui, Bârlad, Huşi, se remarcă cetatea traco-getică din satul Arsura, extinsă pe 25 ha, datând din sec. 4–2 î.Hr., staţiunile neolitice de la Poieneşti, Perieni, Huşi ş.a., mausoleul eroului Peneş Curcanul, câmpul de bătălie de la Podul Înalt etc. La acestea se adaugă renumitele manifestări etnofolclorice de la Voineşti şi Odaia Bursucani, centrele tradiţionale de olărit (Brădeşti, Dumeşti) şi de ţesături populare (Stănileşti, Iveşti, Văleni, Rafaila, Zăpodeni ş.a.), precum şi numeroasele rezervaţii forestiere (Bălteni, Bădeana, Seaca Movileni, Hârboanca–Brăhăşoaia), paleontologice (Mânzaţi – aici s-a descoperit scheletul unui mamifer uriaş, înrudit cu elefantul, *Dinotherium gigantissimum,* conservat în întregime, expus astăzi la Muzeul „Grigore Antipa" din Bucureşti; Măluşteni; nisipăria Hulubăţ), geologice (cineritele de la Nuţasca–Ruseni de pe valea Tutovei) etc. La sf. anului 2007, capacitatea de cazare turistică a jud. **V.** era de 670 de locuri, repartizate în patru hoteluri, trei pensiuni turistice urbane ş.a. Indicativ auto: *VS.*

Localităţile jud. Vaslui

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. BÂRLAD (1174)	
2. HUŞI (1415)	
3. VASLUI (1375)	1. Bahnari
	2. Brodoc
	4. Moara Grecilor
	5. Rediu
	6. Viişoara

II. Oraşe	*Satele care aparţin oraşelor*
1. Murgeni (1466)	1. Cârja 2. Floreni* 3. Lăţeşti 4. Raiu** 5. Sărăţeni 6. Schineni
2. NEGREŞTI (1590–1591)	1. Căzăneşti 2. Cioatele 3. Glodeni 4. Parpanița 5. Poiana 6. Valea Mare

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ALBEŞTI	1. **Albeşti** 2. Corni-Albeşti 3. Crasna (1450) 4. Gura Albeşti
2. ALEXANDRU VLAHUŢĂ	1. **Alexandru Vlahuţă** 2. Buda 3. Ghicani (1613) 4. Morăreni
3. ARSURA	1. **Arsura** 2. Fundătura 3. Mihail Kogălniceanu 4. Pâhneşti
4. BANCA	1. **Gara Banca** 2. Banca 3. 1 Decembrie*** 4. Ghermăneşti (1588) 5. Micleşti 6. Mitoc 7. Satu Nou 8. Sălcioara 9. Sârbi (1436) 10. Stoişeşti 11. Strâmtura-Mitoc 12. Ţifu
5. BĂCANI	1. **Băcani** (1546) 2. Băltăţeni 3. Drujeşti (1599) 4. Suseni (1436) 5. Vulpăşeni
6. BĂCEŞTI	1. **Băceşti** 2. Armăşeni 3. Băbuşa 4. Păltiniş 5. Ţibăneştii Buhlii 6. Vovrieşti
7. BĂLTENI	1. **Bălteni** 2. Bălteni-Deal 3. Chetreşti
8. BEREZENI	1. **Berezeni** 2. Muşata 3. Rânceni 4. Satu Nou 5. Stuhuleţ
9. BLĂGEŞTI	1. **Blăgeşti** 2. Igeşti 3. Sipeni
10. BOGDANA	1. **Bogdana** (1468) 2. Arşiţa 3. Fântâna Blănarului (1830) 4. Găvanu 5. Lacu Babei (1880) 6. Plopeni 7. Similişoara (1845) 8. Suceveni 9. Verdeş
11. BOGDĂNEŞTI	1. **Bogdăneşti** (1528) 2. Buda 3. Horoiata 4. Hupca 5. Orgoieşti 6. Ulea 7. Unţeşti (1499) 8. Vişinari 9. Vlădeşti (1528)
12. BOGDĂNIŢA	1. **Bogdăniţa** 2. Cârţibaşi 3. Cepeşti 4. Coroieşti 5. Rădăeşti (1617) 6. Schitu

* Până la 20 mai 1996 s-a numit 23 August.
** Până la 20 mai 1996 s-a numit Vădeni.
*** Până la 20 mai 1996 s-a numit 30 Decembrie.

7. Tunseşti (1453)

13. BOŢEŞTI
1. **Boţeşti** (1443)
2. Găneşti (1493)
3. Gugeşti (1531)
4. Tălpigeni (1493)

14. BUNEŞTI-AVEREŞTI
1. **Avereşti**
2. Armăşeni
3. Buneşti
4. Plopi
5. Podu Oprii
6. Roşiori
7. Tăbălăieşti

15. CIOCANI
1. **Ciocani** (1558)
2. Crâng
3. Crângu Nou
4. Podu Petriş

16. CODĂEŞTI
1. **Codăeşti**
2. Ghergheleu
3. Pribeşti
4. Rediu Galian

17. COROIEŞTI
1. **Coroieşti**
2. Chilieni (1629)
3. Coroieştii de Sus
4. Hreasca
5. Mireni (1529)
6. Movileni
7. Păcurăreşti

18. COSTEŞTI
1. **Costeşti** (1495)
2. Chiţcani (1529)
3. Dinga
4. Pârveşti
5. Puntişeni (1529)
6. Rădeşti (1509)

19. COZMEŞTI
1. **Cozmeşti**
2. Băleşti
3. Fâstâci
4. Hordileşti

20. CREŢEŞTI
1. **Creţeşti**
2. Budeşti
3. Creţeştii de Sus
4. Satu Nou

21. DĂNEŞTI
1. **Dăneşti**
2. Bereasa
3. Boţoaia
4. Emil Racoviţă
5. Răşcani
6. Tătărani

22. DELENI
1. **Deleni**
2. Bulboaca
3. Moreni
4. Zizinca

23. DELEŞTI
1. **Deleşti**
2. Albeşti
3. Fundătura
4. Hârsova
5. Mânăstirea
6. Răduieşti

24. DIMITRIE CANTEMIR*
1. **Hurdugi**
2. Grumezoaia
3. Guşiţei
4. Plotoneşti
5. Urlaţi (1507)

25. DODEŞTI
1. **Dodeşti** (1495)
2. Urdeşti (1467)

26. DRAGOMIREŞTI
1. **Dragomireşti** (1439)
2. Băbuţa
3. Belzeni
4. Botoi
5. Ciuperca
6. Doagele
7. Poiana Pietrei
8. Popeşti
9. Rădeni (1498)
10. Semenea
11. Tuleşti (1443)
12. Vladia

27. DRÂNCENI
1. **Ghermăneşti**
2. Albiţa
3. Băile Drânceni
4. Drânceni
5. Râşeşti
6. Şopârleni

28. DUDA-EPUERNI
1. **Epureni**
2. Bobeşti
3. Duda
4. Valea Grecului

29. DUMEŞTI
1. **Dumeşti**
2. Dumeştii Vechi
3. Schinetea
4. Valea Mare

30. EPURENI
1. **Epureni** (1493)
2. Bârlăleşti
3. Bursuci
4. Horga

31. FĂLCIU
1. **Fălciu**
2. Bogdăneşti
3. Bozia
4. Copăceana
5. Odaia Bogdana
6. Rânzeşti

---

* Până la 23 mart. 1974, com. Dimitrie Cantemir s-a numit Hurdugi.

32. FEREŞTI
1. **Fereşti** (1496)

33. FRUNTIŞENI
1. **Fruntişeni**
2. Grăjdeni

34. GĂGEŞTI
1. **Găgeşti**
2. Giurcani (1635)
3. Peicani
4. Popeni
5. Tupilaţi

35. GÂRCENI
1. **Gârceni** (1437)
2. Dumbrăveni
3. Racova
4. Racoviţa
5. Slobozia
6. Trohan

36. GHERGHEŞTI
1. **Ghergheşti**
2. Chetrosu
3. Corodeşti (1455)
4. Dragomăneşti
5. Drăxeni
6. Lazu
7. Lunca
8. Soci
9. Valea Lupului

37. GRIVIŢA
1. **Griviţa**
2. Odaia Bursucani
3. Trestiana

38. HOCENI
1. **Hoceni**
2. Barboşi
3. Deleni
4. Oţeleni
5. Rediu
6. Şişcani
7. Tomşa

39. IANA
1. **Iana**
2. Hălăreşti (1434)
3. Recea
4. Silişte a
5. Vadurile (1493)

40. IBĂNEŞTI
1. **Ibăneşti**
2. Mânzaţi (1434)
3. Puţu Olarului

41. IVĂNEŞTI
1. **Ivăneşti**
2. Albina
3. Bleşca (1439)
4. Broşteni
5. Buscata
6. Coşca
7. Coşeşti (1467)
8. Fundătura Mare
9. Fundătura Mică
10. Hârsoveni
11. Iezerel
12. Ursoaia
13. Valea Mare
14. Valea Oanei

42. IVEŞTI
1. **Iveşti** (1621)

43. LAZA
1. **Laza**
2. Bejeneşti
3. Râşniţa
6. Sauca

44. LIPOVĂŢ
1. **Lipovăţ** (1437)
2. Căpuşneni
3. Chiţoc
4. Corbu
5. Fundu Văii

45. LUNCA BANULUI
1. **Lunca Banului**
2. Broscoşeşti
3. Condrea
4. Focşa
5. Lunca Veche
6. Oţetoaia
7. Răducani

46. MĂLUŞTENI
1. **Măluşteni**
2. Ghireasca
3. Lupeşti
4. Mânăstirea
5. Mânzăteşti
6. Ţuţcani

47. MICLEŞTI
1. **Micleşti**
2. Chirceşti
3. Popeşti

48. MUNTENII DE JOS
1. **Muntenii de Jos** (1491)
2. Băcăoani
3. Mânjeşti
4. Secuia (1491)

49 MUNTENII DE SUS
1. **Muntenii de Sus** (1698)
2. Satu Nou

50. OLTENEŞTI
1. **Olteneşti**
2. Curteni
3. Pâhna
4. Târzii
5. Vineţeşti
6. Zgura

51. OŞEŞTI
1. **Oşeşti**
2. Buda
3. Pădureni
4. Vâlcele

52. PĂDURENI
1. **Pădureni**
2. Căpoteşti
3. Davideşti
4. Ivăneşti
5. Leoşti
6. Rusca

7. Todireni
8. Văleni

53. PERIENI
1. **Perieni**

54. POCHIDIA
1. **Pochidia**
2. Borodeşti
3. Satu Nou
4. Sălceni

55. POGANA
1. **Pogana** (1433)
2. Bogeşti (1433)
3. Cârjoani (1507)
4. Măscurei (1507)
5. Tomeşti (1448)

56. POGONEŞTI
1. **Pogoneşti** (1489)
2. Belceşti
3. Polocin

57. POIENEŞTI
1. **Poieneşti**
2. Dealu Secării
3. Floreşti
4. Frasinu
5. Fundu Văii
6. Oprişiţa
7. Poieneşti-Deal

58. PUIEŞTI
1. **Puieşti** (1510)
2. Bărtăluş-Mocani
3. Bărtăluş-Răzeşi
4. Călimăneşti
5. Cetăţuia
6. Cristeşti
7. Fântânele
8. Fulgu
9. Gâlţeşti
10. Iezer
11. Lăleşti
12. Rotari
13. Ruşi

59. PUNGEŞTI
1. **Pungeşti** (1558)
2. Armăşoaia (1437)
3. Curseşti-Deal
4. Curseşti-Vale
5. Hordila
6. Rapşa
7. Siliştea
8. Stejaru
9. Toporăşti

60. PUŞCAŞI
1. **Puşcaşi** (1491)
2. Poiana lui Alexa
3. Teişoru
4. Valea Târgului

61. RAFAILA
1. **Rafaila**

62. REBRICEA
1. **Rebricea** (1460)
2. Bolaţi
3. Crăciuneşti
4. Draxeni
5. Măcreşti
6. Rateşu Cuzei
7. Sasova
8. Tatomireşti (1495)
9. Tufeştii de Jos

63. ROŞIEŞTI
1. **Roşieşti**
2. Codreni
3. Gara Roşieşti
4. Gura Idrici
5. Idrici
6. Rediu
7. Valea lui Darie

64. SOLEŞTI
1. **Soleşti** (1502)
2. Bouşori
3. Iaz
4. Satu Nou
5. Şerboteşti
6. Ştioborăni (1451)
7. Valea Siliştei

65. STĂNILEŞTI
1. **Stănileşti** (1493)
2. Bogdana-Voloseni
3. Budu Cantemir
4. Chersăcosu
5. Gura Văii
6. Pogăneşti
7. Săratu

66. ŞTEFAN CEL MARE
1. **Ştefan cel Mare** (1878)
2. Bârzeşti
3. Brăhăşoaia
4. Călugăreni
5. Cănţălăreşti
6. Mărăşeni
7. Munteneşti

67. ŞULETEA
1. **Şuletea** (1452)
2. Fedeşti
3. Jigălia
4. Răşcani

68. TANACU
1. **Tanacu**
2. Beneşti

69. TĂCUTA
1. **Tăcuta**
2. Cujba
3. Dumasca
4. Focşeasca
5. Mirceşti
6. Protopopeşti
7. Sofieni

70. TĂTĂRĂNI
1. **Tătărăni** (1438)
2. Bălţaţi
3. Crăsnăşeni
4. Giurgeşti
5. Leoşti
6. Manţu

7. Stroieşti
8. Valea lui Bosie
9. Valea Seacă

71. TODIREŞTI
1. **Todireşti** (1400)
2. Cotic
3. Drăgeşti
4. Huc
5. Plopoasa
6. Silieştea
7. Sofroneşti
8. Valea Popii
9. Viişoara

72. TUTOVA
1. **Tutova** (1436)
2. Bădeana
3. Ciortolom
4. Coroiu
5. Criveşti (1518)
6. Vizureni

73. VĂLENI
1. **Văleni** (1608)
2. Moara Domnească

74. VETRIŞOAIA
1. **Vetrişoaia**
2. Bumbăta

75. VIIŞOARA
1. **Viişoara** (1463)
2. Halta Dodeşti
3. Văleni
4. Viltoteşti (1435)

76. VINDEREI
1. **Vinderei** (1477)
2. Brădeşti
3. Docani
4. Docăneasa
5. Gara Docăneasa
6. Gara Tălăşman
7. Obârşeni
8. Valea Lungă

77. VOINEŞTI
1. **Voineşti**
2. Avrămeşti
3. Băncești (1443)
4. Corobăneşti
5. Gârdeşti
6. Mărăşeşti
7. Obârşeni (1455)
8. Obârşenii Lingurari
9. Rugăria
10. Stâncăşeni
11. Uricari

78. VULTUREŞTI
1. **Vultureşti**
2. Buhăieşti
3. Podeni
4. Voineşti

79. VUTCANI
1. **Vutcani**
2. Mălăieşti
3. Poşta Elan

80. ZĂPODENI
1. **Zăpodeni**
2. Butucăria
3. Ciofeni
4. Delea
5. Dobrosloveşti
6. Măcreşti
7. Portari
8. Telejna (1432)
9. Unceşti

81. ZORLENI
1. **Zorleni** (1594)
2. Dealu Mare
3. Popeni
4. Simila

VAŞCĂU, oraş în jud. Bihor, situat în partea de S a Depr. Beiuş, la poalele de SE ale M-ților Codru-Moma şi cele de V ale M-ților Bihor, la 296 m alt., pe cursul superior al Crişului Negru, la 88 km SE de municipiul Oradea; 2 635 loc. (1 ian. 2011): 1 279 de sex masc. şi 1 356 fem. Supr.: 66 km², din care 1,5 km² în intravilan; densitatea: 1 757 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată în 1882). Expl. de calcar (în localit. componentă Câmp) şi de marmură. Constr. de maşini-unelte şi de utilaje pentru mine. Prelucr. lemnului şi a marmurei (praf de marmură, mozaic). Producţie de conf., de ţiglă şi de cărămidă refractară, încălţăminte, de ciorapi, de articole de blănărie şi de produse de panificaţie. Centru de cojocărit (cojoace, pieptare etc.), de prelucr. artistică a lemnului (Vărzarii de Sus) şi de fierărie (în sec. 18–19, în satul Vărzarii de Jos). Muzeul „Nicolae Bocu", ianugurat la 9 mai 1980; Biblioteca publică „Alexandru Andriţoiu"; Casa de cultură „Vasile Sala". **Istoric.** Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, în 1552, iar apoi în 1692. Declarat oraş în 1956. În prezent, are în subordine ad-tivă 5 localit. componente: Câmp, Câmp-Moţi, Coleşti, Vărzarii de Jos, Vărzarii de Sus. **Monumente:** biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1716, renovată în 1905); biserica romano-catolică (1744, renovată în 1991); biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1752), în localit. componentă Coleşti; bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1857), „Înălţarea Sfintei Cruci" (1859) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1850-1861), în localit. componente Vărzarii de Jos, Vărzarii de Sus şi Câmp. Fond cinegetic. Agroturism. Rezervaţie naturală (Peştera Câmpenească – izbucul Boiu), încadrată într-o arie carstică din M-ţii Codru-Moma, numită şi platoul calcaros Vaşcău. Peştera Câmpenească are un portal de 20 m înălţime; în ea se pierd apele pârâului Ţarinii, printr-un aven de 35 m adâncime. După un curs subteran de c. 2 km, apele reapar în izbucul Boiu din marginea de V a oraşului Vaşcău.

VATRA DORNEI, municipiu în jud. Suceava, situat în Depr. Dornelor, la 808 m alt., la confl. râului Dorna cu Bistriţa, la 110 km SV de municipiul Suceava; 16 427 loc. (1 ian. 2011): 7 927 de sex masc.

şi 8 500 fem. Supr.: 144 km², din care 3,63 km² în intravilan; densitatea: 4 525 loc./km². Nod feroviar (din 1902) şi rutier. Expl. forestiere, de turbă şi de minereu de mangan. Termocentrală. Reparaţii de maşini şi utilaje pentru ind. forestieră. Producţie de mobilă pentru birouri, cherestea, furnire şi panouri din lemn, echipamente pentru radiologie şi electroterapie, de articole de blănărie şi de produse alim. (preparate din carne, brânzeturi, unt, lactoză, panificaţie). Centru de îmbuteliere a apelor minerale. Muzeul Dornelor (f. 1954) cu secţii de etnografie, cinegetică, de artă şi de ştiinţele naturii. Parc natural (50 ha), amenajat în 1862, şi declarat rezervaţie dendrologică în anul 1970, renumit pentru prezenţa numeroaselor veveriţe şi pentru concertele de fanfară care se susţin vara în aer liber, într-un chioşc special amenajat. Renumită staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, aflată în ambianţa bogatelor păduri de conifere şi de foioase ce acoperă dealurile şi masivele muntoase ce o înconjură, conferindu-i un climat plăcut, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, cu veri răcoroase (în iul. temp. medie este 15,2°C) şi precipitaţii moderate (800 mm anual), mai abundente în mai-aug. Iernile sunt friguroase (în ian. media termică este sub –6°C); temp. minimă absolută a fost de -36,5°C (13 ian. 1990). Factorii naturali de cură sunt climatul de depresiune intramontană, tonic, cu aer bogat în aerosoli răşinoşi, izv. cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, slab bicarbonatate, sodice, calcice, magneziene, hipotone şi nămolul de turbă (transportat de la Poiana Stampei) bogat în substanţe minerale şi organice (răşini şi uleiuri eterice). Apele minerale de aici sunt cunoscute din 1790, dar în anul 1806, medicul Ignatz Pluschit a făcut primele analize, dovedind calităţile curative ale acestora. În scurt timp, mai precis în 1808, au fost înfiinţate instalaţii balneare, **V.D.** devenind o staţiune balneoclimaterică de renume. În 1812 au fost îmbuteliate aici 50 000 de sticle cu apă minerală pentru expedierea lor în diverse oraşe ale Europei. În 1845 au fost construite mai multe instalaţii şi stabilimente balneare, în 1862 au fost efectuate alte analize chimice ale apelor minerale, iar în 1895–1898 a fost construit, în stil baroc, un sanatoriu balnear. După 1918, faima staţiunii a sporit mult, fapt ce a determinat construirea unor noi spaţii de tratament şi de cazare. Profilul pr. al staţiunii îl constituie tratarea afecţiunilor cardiovasculare (stări după infarct miocardic în stadiu de postconvalescenţă, cardiopatie ischemică, insuficienţă mitrală aortică compensată, valvulopatii, hipertensiune arterială, varice, sechele după flebită, arteriopatii periferice prin ateroscleroză, boala Raynaud). La **V.D.** se mai pot efectua şi tratamente ale afecţiunilor reumatismale (spondiloze cervicale, dorsale şi lombare, artroze, poliartroze, tendinoze ş.a.), ale celor posttraumatice (stări după entorse, luxaţii şi fracturi), neurologie periferice şi centrale (pareze uşoare, sechele minore după polineuropatii, sechele vechi după hemipareze sau după pareze), endocrine (stări prepuberale la copiii hiperreactivi, hipertiroidie benignă, boala Basedow în stadiu incipient), ginecologice (sindrom ovarian de menopauză), respiratorii (nevroze respiratorii), metabolice şi de nutriţie, digestive etc. În cele două baze de tratament ale staţiunii (Complexul balnear „Dorna" şi Hotel „Căliman") se pot efectua băi calde cu ape minerale în vane, împachetări calde cu nămol şi parafină, electroterapie (diadinamice, galvanoionizări, ultrasunete, ultraviolete), hidroterapie (afuziuni, duş-masaj, duş subacvatic, băi de plante), masaje, gimnastică medicală, saună etc. Pentru cură internă cu ape minerale sunt amenajate buvete. **Istoric.** Conform unei legende populare aşezarea s-ar fi numit iniţial *Vatra Dorinei,* după numele unei păstoriţe răpusă din greşeală de săgeata voievodului Dragoş Vodă. Documentele atestă, însă, că localit. a luat fiinţă la sf. sec. 16, în timpul domniei lui Aron Tiranul, fiind consemnată (în 1592) ca popas şi punct de vamă, iar apoi ca aşezare rurală (în 1641, 1650, 1770, 1774, 1780 etc.). Conform unor mărturii ale călugărului Rogerius, „prin pădurile dintre Rusia şi Cumania" (adică prin reg. oraşului de azi), un corp de armată tătăresc a trecut, în 1241, în expediţia către Transilvania, pe un drum, azi numit drumul tătarilor. În 1770 au început la **V.D.** primele expl. de minereu de mangan, iar în 1780 s-a înfiinţat o staţie de poştă. În 1857, localit. apare menţio-

Vatra Dornei. Muzeul Dornelor

Vatra Dornei. Pavilionul vechilor băi

Vatra Dornei. Gara feroviară

nată documentar ca târg, la 17 dec. 1907 a fost declarată oraş, iar la 11 iul. 2000 a fost trecută în categoria municipiilor. În prezent, municipiul **V.D.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Argestru, Roşu, Todireni. **V.D.** este, totodată, un important centru turistic şi un loc preferat pentru odihnă şi refacerea capacităţii de muncă în timpul vacanţelor, oferind un cadru propice pentru drumeţii montane spre cabanele din masivele Rarău şi Giumalău sau pentru practicarea sporturilor de iarnă (pârtii de bob, de schi şi de săniuş), cele mai importante fiind pârtia de schi de pe Dealu Negru (3 000 m lungime şi 400 m diferenţă de nivel) şi pârtia de schi Parc (900 m lungime şi 150 m diferenţă de nivel). Complex turistic pe Dealul Runc. O linie de telescaun de 3 200 m lungime leagă oraşul **V.D.** cu vf. Dealului Negru (1 300 m alt.) unde se află o minunată poiană şi un punct de belvedere (iarna este folosită pentru transportul schiorilor). Agenţia de turism din staţiune organizează excursii, cu autocarul, în N Bucovinei, cu vizitarea mănăstirilor Voroneţ, Humor, Moldoviţa, Sucevița ş.a., sau în Maramureş. Rezervaţie naturală (Cheile Zugrenilor). **Monumente:** bisericile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1710), „Naşterea Maicii Domnului"(1900-1905, mărită în 1984-1993) şi „Sfântul Ilie" (1908). Catedrala ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime" a fost construită în perioada 11 apr. 1991-22 sept. 2002, cu picturi murale interioare executate în frescă între 30 mai 1999 şi 1 sept. 2002 de către un colectiv condus de pictorul Mihai Mociulschi (sfinţirea bisericii a avut loc la 22 sept. 2002). Catedrala are 40 m lungime, 11 m lăţime la naos şi 16 m lăţime la abside şi 40,28 m înălţime. Biserica este dominată de şapte turle care simbolizează cele şapte sfinte taine ale bisericii. La demisolul bisericii se află paraclisul cu hramul „Cuvioasa Parascheva", sfinţit la 13 sept. 1998; biserica romano-catolică „Schimbarea la Faţă" (1895-1905); Templul evreiesc (1898-1902); clădirile izvoarelor Unirea (1896), Santinela (construită în 1896 de Faustinus Nobilis Krasusl), numit izvorul 23 August în perioada 1948–1989, şi ale vechilor băi (1895-1898); edificiile Primăriei (1897–1905), Bibliotecii (1901), Gării C.F.R. (1902) şi Poştei (1929), toate declarate monumente istorice.

VATRA LUMINOASĂ, cartier în partea central-estică a municipiului Bucureşti.

VATRA MOLDOVIŢEI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de E-SE ale Obcinei Feredeu şi cele de V-SV ale Obcinei Mari, pe cursul superior al râului Moldova, la confl. cu pâraiele Ciumârna şi Pârâul Boului; 4 531 loc. (1 ian. 2011): 2 315 de sex masc. şi 2 216 fem. Staţie de c.f. (în satul Vatra Moldoviţei). Nod rutier. Producţie de cherestea. Pomicultură (meri, pruni, peri). Centru de ceramică populară. Muzeu de artă medievală şi de obiecte religioase (cărţi vechi, icoane, epitafuri, pergamente etc.). În satul Vatra Moldoviţei se află mănăstirea Moldoviţa (de maici), ctitorie din anii 1402–1410 a domnului Alexandru cel Bun – mănăstire pe care acesta o pomeneşte într-un act semnat de el în 1410 ca fiind nou construită. Din cauza unor ploi torenţiale ce au determinat alunecări de teren, biserica şi chiliile s-au prăbuşit în primii ani ai sec. 16, rămânând în ruină. În 1532, în apropierea ruinelor fostei mănăstiri (c. 500 m) a fost construit un nou ansamblu monahal prin grija domnului Petru Rareş, format din biserica ce poartă hramul „Buna Vestire" (33 m lungime şi 8,50 m lăţime), chilii şi o casă domnească, toate înconjurate de ziduri groase de 1,2 m şi înalte de 6 m (construite în anii 1532–1537) străjuite de puternice turnuri de apărare în cele patru colţuri. Biserica mănăstirii are un pridvor deschis cu cinci arcade mari şi cu bolţile în stil moldovenesc, în formă de cruce. Din pridvor se intră în pronaos printr-un portal sculptat în piatră, în stil gotic, prevăzut cu o uşă din lemn de stejar cu chenar din fier. În pronaos se află gropniţa. Deasupra naosului se află turla centrală cu aspect circular la interior şi octogonal la exterior. Sub cornişa bisericii şi sub cornişa turlei există un rând de 105 ochiţe, în care sunt pictaţi îngeri, şi un altul de firide alungite. Biserica „Buna Vestire" păstrează atât la interior cât şi la exterior picturi murale executate în mai mulţi ani (terminate în 1537) de o echipă de zugravi condusă de Toma din Suceava, care se impun prin marea lor densitate, monumentalitate, prin puternica forţă expresivă şi mai ales prin armonia cromatică. Din întreg ansamblul

Vatra Moldoviței. Tabloul votiv din biserica „Buna Vestire"

Vatra Moldoviței. Biserica „Buna Vestire" a mănăstirii Moldoviţa

pictural se detaşează reprezentarea „Asediul Constantinopolului”, de pe faţada sudică, care simbolizează ideea luptei antiotomane, frecvent întâlnită în iconografia moldovenească medievală. În perioada 1610–1612, episcopul de Rădăuţi, Efrem, cel care a organizat aici şcoala de copişti şi miniaturişti, a refăcut incinta fortificată a mănăstirii, a construit turnul de poartă, prevăzut cu decoraţii sculptate, şi a înălţat clisiarniţa (o clădire de plan dreptunghiular, destinată starețului, aflată pe latura de NV a incintei) care azi funcţionează ca muzeu. În perioada ocupaţiei austriace (1775–1918), aşezământul monahal a fost desfiinţat din ordinul Curţii imperiale de la Viena, acesta funcţionând doar ca biserică de parohie, devenind din nou mănăstire de maici în 1931. Întreg ansamblu mănăstiresc a fost supus unor ample lucrări de renovare în anii 1954–1960, 1985–1986 şi 1995–1998. Biserica mănăstirii Moldoviţa, unul dintre cele mai frumoase monumente de arhitectură bisericească medievală, a fost declarată monument UNESCO în 1993.

Vatra Moldoviţei. Jilţul lui Petru Rareş de la mănăstirea Moldoviţa

Vatra Moldoviţei. Clisiarniţa mănăstirii Moldoviţa

În muzeul mănăstirii se păstrează „Mărul de Aur” – premiu oferit de Federaţia Internaţională a Ziariştilor mănăstirilor din Bucovina de N pentru valoarea lor în contextul artei şi culturii universale. Popas turistic.

VAŢA DE JOS, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 13 sate, situată în partea de NV a Depr. Brad, la 233 m alt., la poalele de N ale M-ţilor Metaliferi, cele de SV ale M-ţilor Bihor şi cele de E ale M-ţilor Zarand, pe cursul superior al Crişului Alb, la confl. cu pârâul Obârşia, la 50 km NV de municipiul Deva; 3 779 loc. (1 ian. 2011): 1 876 de sex masc. şi 1 903 fem. Staţii (în satele Vaţa de Jos şi Ociu) şi halte de c.f. (în satele Birtin şi Ocişor). Zăcăminte de min. cuprifere şi de titanomagnetit vanadifer (în satele Căzăneşti şi Ciungani). Expl. de bazalt (în satul Birtin), calcar şi balast (Vaţa de Jos). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Centru de ţesături populare şi de confecţionat ciubere. Muzeu etnografic. Satul Vaţa de Jos, atestat documentar în 1439, fiinţează ca staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat de depresiune intramontană, sedativ, cu temp. medie anuală de 9,5°C (în iul. media termică 20°C, iar în ian. -2°C) şi precipitaţii moderate (750 mm anual). Izv. cu ape minerale sulfuroase, clorurate, sodice, calcice, termale (35–38,5°C), recomandate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale (spondiloze cervicale, dorsale şi lombare, coxartroze, gonartroze, artroze, poliartroze etc.), a celor posttraumatice (stări după entorse, luxaţii şi fracturi ale oaselor membrelor, tratate ortopedico-chirurgical şi vindecate), neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după polineuropatii, sechele vechi de poliomielită), ginecologice (tulburări minore de menopauză sau de pubertate), metabolice şi de nutriţie (gută) ş.a. Piscină cu apă minerală, în aer liber. Bisericile din lemn cu hramurile „Buna Vestire” (sf. sec. 16, repictată în 1777 de meşterul Iosif zugravul), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1750, pictată în 1821 de Nichifor Nandonie şi Nicolae Bădău din Lupşa, reparată în 1882 şi 1963), „Buna Vestire” (1690), „Pogorârea Duhului Sfânt” (sec. 17), „Adormirea Maicii Domnului” (1802, renovată în 1967 şi 2009) şi „Sfântul Nicolae” (sec. 17, pictată în 1810), toate declarate monumente istorice, în satele Ciungani, Ociu, Birtin, Căzăneşti, Ocişor şi Basarabasa.

Vaţa de Jos. Pavilionul central

VĂCĂRENI, com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată în Depr. Luncaviţa, pe dr. Dunării, la poalele M-ţilor Măcin; 2 328 loc.(1 ian. 2011): 1 180 de sex masc. şi 1 148 fem. Cherhana. Confecţii textile. Pescuit. Legumicultură. Com. **V.** a fost înfiinţată la 24 nov. 2003 prin desprinderea satului Văcăreni din com. Luncaviţa, jud. Tulcea.

VĂCĂREŞTI 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Târgoviştei, pe râul Dâmboviţa şi pe cursul superior al râului Ilfov; 5 086 loc. (1 ian. 2011): 2 536 de sex masc. şi 2 550 fem. Staţie de c.f. (în satul Văcăreşti), inaugurată la 2 ian. 1884. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. În satul Văcăreşti, menţionat documentar, prima oară, în 1535, se află ruinele caselor care au aparţinut familiei de scriitori Văcărescu (sec. 18), ruinele capelei (1868), biserica având hramul „Sfântul Nicolae” (1698–1699) şi un parc, iar în satul Brăteştii de Jos se găsesc bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae”-Brăiloiu (1714, cu picturi murale interioare din

1748) şi „Sfânta Treime" (1810, refăcută în 1828). Până la 14 dec. 2004, com. **V.** a avut în componență satul Perşinari, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

2. Mănăstirea ~ → Bucureşti.

VĂCULEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealului Bour cu Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul superior al râului Pârâul Întors; 2 231 loc. (1 ian. 2011): 1 111 de sex masc. şi 1 120 fem. Stație de c.f. (în satul Văculeşti), inaugurată la 15 dec. 1888. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreț ş.a. În satul Văculeşti, menționat prima oară, la 14 apr. 1415, într-un uric semnat de Alexandru cel Bun, se află o biserică din lemn cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1712), cu decor sculptat şi cu pridvor adăugat în sec. 19, iar în satul Gorovei există un conac (sec. 19), azi sanatoriu, şi o mănăstire de călugări, cu o biserică din lemn având hramul „Sfântul Nicolae" (ctitorie călugărească din anii 1740–1742 construită pe un teren donat de Ion Gorovei, refăcută în 1859), şi o biserică din cărămidă, cu hramul „Sfântul Ioan Bătezătorul", zidită în anii 1828–1834 prin osârdia egumenului Macarie Jora, consolidată în 1894 şi restaurată în anii 1984–1985. În satul Saucenița se află bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1773, cu unele reparații şi adăugiri din 1804) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1794, cu catapetesmă din 1834).

VĂDASTRA, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Romanați; 1 533 loc. (1 ian. 2011): 747 de sex masc. şi 786 fem. Produse alim. Morărit. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floareasoarelui etc. Legumicultură. Centru de confecționat piese de port popular cu ajutorul războiului de țesut manual. Muzeu etnografic. Pe terit. satului Vădastra au fost descoperite (1871–1874, 1926, 1934, 1948 şi după 1948) vestigiile unor aşezări (care au dat numele culturii neolitice omonime) cu mai multe niveluri de locuire succesive (prima jumătate şi începutul celei de-a doua jumătăți a milen. 4 î.Hr.), în care s-a găsit ceramică foarte frumos ornamentată cu alb şi roşu, cu o arie larg răspândită în SE Olteniei şi în partea de N a Bulgariei. Peste nivelul de locuire din Paleolitic, cu bogat inventar de silex gălbui (dalte, vârfuri de săgeți, topoare etc.) a fost identificat un nivel de locuire din Neoliticul timpuriu, cu aşezări de bordeie în care s-au găsit vase ceramice cu decor excizat şi plisat, cu motive spiralate, urmat de un nivel de locuire din Neoliticul mijlociu, cu fragmente de locuințe de suprafață şi cu vase ceramice de o excepțională valoare artistică, cu forme armonioase, decorate cu motive geometrice (spirale, meandre conjugate, spirale duble, şiruri de romburi) executate în tehnica exciziei (străchini mari, conice, larg evazate, vase bitronconice cu gât cilindric, capace cilindrice etc.). Plastica este reprezentată prin figurine mari, feminine. Bisericile „Sfântul Grigore" (1836) şi „Sfântul Dumitru" (construită în etape între 1938 şi 1967). Până la 7 mai 2004, com. **V.** a avut în componență satul Vişina Nouă, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

VĂDĂSTRIȚA, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Romanați; 3 278 loc. (1 ian. 2011): 1 698 de sex masc. şi 1 580 fem. Nod rutier. Materiale de construcții. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreț etc. Creşterea bovinelor. Pe terit. satului Vădăstrița , atestat documentar în anul 1501, au fost identificate urmele unei aşezări rurale romane, iar în anul 1937 a fost descoperită o necropolă cu tumuli din care s-a recuperat un sarcofag din piatră. Biserica cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1860-1861, reparată în 1969).

VĂDENI, com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în SE Câmpiei Siretului inferior, pe stg. Dunării şi pe dr. Siretului, în zona lor de confl.; 4 062 loc. (1 ian. 2011): 2 034 de sex masc. şi 2 028 fem. Stații de c.f. (în satele Vădeni şi Baldovineşti), inaugurate la 13 sept. 1872. Producție de biscuiți, de produse lactate şi de conserve de legume şi fructe. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreț, legume etc. Pomicultură (meri, peri, cireşi, caişi, pruni). Creşterea ovinelor. Pe terit. satului Baldovineşti a fost descoperită (1964) o necropolă de înhumație datând din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, aparținând culturii Horodiştea (sf. milen. 3 - începutul milen. 2 î.Hr.), în care s-a găsit ceramică decorată. În satul Vădeni, atestat documentar în 1638, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1848, distrusă de inundațiile din 1897 şi reconstruită în 1949).

VĂGIULEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în partea de SV a Dealurilor Jiului, în zona de contact cu Piem. Coşuştei, pe cursul inf. al râului Motru; 2 773 loc. (1 ian. 2011): 1 432 de sex masc. şi 1 341 fem. Bisericile „Naşterea Maicii Domnului" a fostului schit (1809) şi „Sfântul Dumitru" (2003-2010), în satele Covrigi şi Văgiuleşti; în satul Murgileşti este biserica din lemn „Sfântul Nicolae" (1768); biserica din lemn „Sfântul Nicolae" din satul Covrigi (sf. sec. 19) a fost mutată în 2008 la Liceul Teologic din Târgu Jiu.

VĂLANI, Dealurile Vălanilor, zonă deluroasă în SE Dealurilor Pădurii Craiului (parte componentă a acestora), între râurile Holod (la N) şi Valea Roşie (la S), dominând zona de NV a Depr. Beiuş. Sunt alcătuite predominant din conglomerate, gresii, marne nisipoase şi calcare sarmațiene şi din petice de conglomerate, gresii şi şisturi argiloase triasice şi din porțiuni izolate de argile şi nisipuri loessoide cuaternare. Acoperite cu păduri de cer (*Quercus cerris*), gorun (*Quercus petraea*) ş.a. şi pajişti stepizate. Alt. max.: 395 m. Cunoscute şi sub denumirea de *Dealurile Răbăganilor.*

VĂLCANI, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Mureşului, pe râul Aranca, la granița cu Serbia; 1 351 loc. (1 ian. 2011): 685 de sex masc. şi 666 fem. În satul Vălcani, atestat documentar în 1256, se află o biserică din 1799. Com. **V.** a fost înființată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Vălcani din com. Dudeştii Vechi, jud. Timiş.

VĂLCEŞTI → Bucecea (2).

VĂLEANCA, Rezervația forestieră ~ → Pogoanele.

VĂLENI 1. Com. în jud. Neamț, alcătuită din 4 sate, situată pe stg. Văii Moldova; 1 757 loc. (2011): 905 de sex masc. şi 852 fem. Parc dendrologic (3 ha), în satul Văleni, cu brad argintiu (*Abies concolor*), arborele pagodelor (*Ginkgo biloba*), pin negru (*Pinus nigra*), pin roşu de Canada

(*Pinus banksiana*), brad de Grecia (*Abies cephalonica*), chiparos japonez (*Chamaecyparis pisifera*) ş.a. În satul Văleni au fost descoperite (1959-1963) vestigiile unor aşezări neolitice aparţinând culturii Cucuteni, în care s-au găsit figurine antropomorfe feminine, ceramică pictată ş.a., urmele unor aşezări din Epoca bronzului (cultura Noua), cu inventar alcătuit din ceramică tipică acestei culturi, şi urmele unei aşezări carpice din sec. 2-3, fortificată cu val de pământ, palisadă şi şanţ, în care s-au găsit fructiere, căni, oale, urne şi căţui de tradiţie dacică, precum şi amfore, ceşti, oenochoe din import. Biserica „Sfinţii 40 de Mucenici" (1519, restaurată în 2005) şi conacul „Stârcea" (1878-1879). Com. **V.** a fost înfiinţată la 4 mart. 2004 prin desprinderea satelor David, Moreni, Munteni şi Văleni din com. Boteşti, jud. Neamţ.

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Câmpiei Boian, pe cursul superior al râului Vedea; 3 103 loc. (1 ian. 2011): 1 446 de sex masc. şi 1 657 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Creşterea bovinelor. În satul Văleni, atestat documentar la 21 ian. 1536, se află biserica „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1922-1924), iar în satul Popeşti există biserica „Sfântul Nicolae" (1830).

3. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe dr. râului Vaslui şi pe pârâul Valea Fereştilor; 4 636 loc. (1 ian. 2011): 2 389 de sex masc. şi 2 247 fem. Producţie de alcool. Morărit. Cămin cultural construit în anii 2006-2008. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.** s-au numit *Valea Rea.* În satul Văleni, menţionat documentar, prima oară, în 1608, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1811–1815, reclădită în 1933), declarată monument istoric. Până la 7 mai 2004, com. **V.** a avut în componenţă satul Fereşti, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

4. Mănăstirea ~ → Sălătrucu.

VĂLENI-DÂMBOVIŢA, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 2 sate, situată în NV Subcarpaţilor Ialomiţei, la poalele de SV ale M-ţilor Leaota; 2 764 loc. (1 ian. 2011): 1 309 de sex masc. şi 1 455 fem. Pomicultură. Producţie de sucuri naturale şi de băuturi răcoritoare. Centru de prelucr. artistică a lemnului, de ţesături şi cusături populare. Punct muzeal cu colecţii de etnografie (în satul Văleni-Dâmbovița). În satul Mesteacăn se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1741), iar în satul Văleni-Dâmbovița există bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1826) şi „Sfântul Nicolae" (1856-1857) şi numeroase case din sec. 19. Agroturism.

VĂLENII DE MUNTE, oraş în jud. Prahova, situat în depresiunea cu acelaşi nume din Subcarpaţii Prahovei, la poalele de SE ale Dealului Vărbilău, la 431 m alt., pe râul Teleajen, la 28 km N de municipiul Ploieşti; 13 433 loc. (1 ian. 2011): 6 339 de sex masc. şi 7 094 fem. Supr.: 21,6 km^2, din care 8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 679 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de nisip cuarţos. Producţie de mobilă, cherestea, confecţii, aparate medicale, conserve de legume şi fructe, preparate din carne, articole de voiaj, tapiserii şi covoare manuale. Centru pomicol. Staţiune climaterică. Muzeu de etnografie şi istorie a văii Teleajenului (f. 1948, reorganizat în 2001-2002). Muzeul memorial „Nicolae Iorga" (f. 1965), cu un bust al savantului, realizat în 1968 de sculptorul Emil Ruşi şi plasat în faţa casei. În casa marelui istoric de aici a funcţionat (1908–1914 şi 1921–1940) o universitate populară fundată şi condusă de Nicolae Iorga. Universitatea a fost redeschisă la 26 aug. 1990. **Istoric.** Aşezarea s-a înfiripat înainte de anul 1400 cu denumirea de *Berevoieşti,* iar în 1409 apare consemnată, într-un hrisov al lui Mircea cel Bătrân, cu numele *Văleni,* adică „locuitorii din Vale". Într-un document emis de domnul Dan II în 1431 este atestat ca „târg al săcuienilor" şi punct de vamă, iar în perioada 1503–1509 figurează într-un document numit „Socoteala Braşovului" ca având relaţii comerciale cu oraşul Braşov. Ulterior, localit. este amintită într-un act din 1625, apoi menţionată ca reşed a jud. Săcuieni sau Saac în 1645 (reşedinţa a fost mutată la Bucov în 1781) şi ca oraş într-o lucrare a lui Miron Costin din 1684. La începutul sec. 19, istoricul grec Dionisie Fotino (secretar al domnului Ioan Gheorghe Caragea) aminteşte de şcoala grecească înfiinţată în 1800 pe lângă mănăstirea din Vălenii de Munte. La 15 dec. 1817, domnul Ioan Gheorghe Caragea a semnat un act de întemeiere a şcolii obşteşti naţionale, iar la 12 aug. 1832 a luat fiinţă o şcoală cu predare în limba română. În sec. 19, Vălenii de Munte a fost un important punct de vamă pe drumul comercial dintre Ploieşti şi Braşov ce trecea prin pasul Bratocea. **Monumente:** biserica fostei mănăstiri, având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1680, cu picturi murale interioare din 1737; restaurată în anul 1809 după cutremurul din 1802; avariată de cutremurul din 4 mart. 1977, biserica a fost consolidată şi renovată în 1989–1995 şi resfinţită la 18 aug. 1996); bisericile „Sfântul Nicolae"-Tabaci (1633, restaurată în 2005-2006) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1808, refăcută în 1982–1983); biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1850-1855) a fost consolidată şi repictată după cutremurul din 4 mart. 1977 (sfinţită în 1998), dar la 12 aug. 1999 a fost mistuită de un incendiu cauzat de un scurt-circuit electric şi reconstruită în 2001-2011; biserica din lemn „Sfântul Spiridon"-„Berevoieşti" (c. 1726, pictată în ulei de Gheorghe Cepoiu în 1920, consolidată şi restaurată în 2007-2009), declarată monument istoric; han (mijlocul sec. 19) şi case vechi din sec. 19.

Valenii de Munte. Muzeul memorial „Nicolae Iorga"

VĂLIŞOARA, com. în jud. Hunedoara, alătuită din 4 sate, situată la poalele de S ale M-ţilor Metaliferi, pe interfluviul Boz–Călan; 1 312 loc. (1 ian. 2011): 645 de sex masc. şi 667 fem. Creşterea ovinelor şi caprinelor. Satul Vălişoara apare menţionat documentar, prima oară, în 1506. Nod rutier. Popas turistic.

VĂLIUG 1. Lac de acumulare (59 ha; vol.: 10 mil. m^3), cu o lungime de 3 km, construit (1959) pe cursul superior al

râului Bârzava, ale cărui ape pun în mişcare turbinele hidrocentralei Văliug (8,18 MW putere instalată). Zonă de agrement.

2. Com. în jud. Caraş-Severin, formată dintr-un sat, situată pe versantul de NV al M-ţilor Semenic, pe cursul superior al Bârzavei, la poalele de V-NV ale vf. Semenic; 925 loc. (1 ian. 2011): 475 de sex masc. şi 450 fem. Expl. de diorite. Hidrocentrală (8,18 MW). Prelucr. lemnului. Păstrăvărie. Satul Văliug apare menţionat documentar în 1808, cu numele *Valyuga.* Biserica romano-catolică (1861). Punct de acces spre cabanele din M-ţii Semenic. Turism montan. Fond cinegetic.

VĂRATEC 1. Vârf în M-ţii Lăpuş, constituind alt. max. a acestora (1 358 m).

2. Mănăstirea ~ → Agapia.

VĂRĂDIA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Caraşului, în zona de contact cu prelungirile de S ale Dealurilor Dognecei, pe cursul inf. al râului Caraş, la confl. cu pâraiele Ciornovăţ şi Lişava, la graniţa cu Serbia; 1 596 loc. (1 ian. 2011): 791 de sex masc. şi 805 fem. Pe terit. satului Vărădia au fost descoperite (1932) vestigiile unui castru roman, datând de la începutul sec. 2 d.Hr., construit iniţial ca fortificaţie de pământ în timpul războaielor cu dacii, urmat de o fază în care s-a refăcut cu ziduri din piatră (154 x 172 m). Tot aici au fost identificate urmele unei aşezări civile romane, cunoscută cu numele de *Arcidava,* dezvoltată pe locul unei aşezări vechi dacice. În satul Vărădia, atestat documentar în 1390, a existat un schit, menţionat documentar în 1390, a cărui activitate a încetat în timpul ocupaţiei otomane. Biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" a fost reconstruită în 1754–1773 şi renovată în 1796. Viaţa monahală a fost reactivată ca mănăstire în 2004, iar biserica restaurată în 2007-2010. Biserică greco-catolică (1991–1996).

VĂRĂDIA DE MUREŞ, com. în jud. Arad, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Zarand, pe cursul inf. al râului Mureş, la confl. cu pârâul Stejar; 1 862 loc. (1 ian. 2011): 916 de sex masc. şi 946 fem. Staţie de c.f. (în satul Vărădia de Mureş). Expl. de diabaze. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. Staţie meteorologică. În satul Vărădia de Mureş, menţionat documentar în 1369 cu numele *Waradia,* se află biserica „Întâmpinarea Domnului" (1815), iar în satul Julița, atestat documentar în 1479, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1787, pictată în 1813 de meşterii Simion Silaghi, Nicolae Nandrolea şi Nicolae Maler din Lupşa).

VĂRĂŞTI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Câlnăului, la contactul cu lunca Argeş-Sabar, pe stg. cursului inf. al râului Sabar; 5 872 loc. (1 ian. 2011): 2 906 de sex masc. şi 2 966 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. În arealul satului Vărăşti a fost descoperită (1964–1965) o necropolă de înhumaţie, datând din Neolitic (cultura Gumelniţa, milen. 4–3 î.Hr.), în care s-au găsit opaiţe din ceramică, ace de păr, din cupru ş.a.). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **V.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Dobreni, atestat documentar la 18 apr. 1531, este biserica „Adormirea Maicii Domnului" (ctitorie din 1646 a domnului Constatin Şerban Basarab Cârnul, cu picturi murale interioare originare), declarată monument istoric, ruinele Curţii Domneşti şi conacul lui Daniel Danielopolu (1900), iar în satul Vărăşti există biserica cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Adormirea Maicii Domnului" (1817).

VĂRBILA → Iordăcheanu.

VĂRBILĂU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, la poalele Dealului Vărbilău, pe râul Vărbilău; 7 194 loc. (1 ian. 2011): 3 607 de sex masc. şi 3 587 fem. Haltă de c.f. desfiinţată. Zăcăminte de sulf de origine bacteriană. Producţie de cărămidă şi de var. Morărit. Pomicultură. În satul Coţofeneşti a fost descoperit (1929) un coif din aur, datând din prima jumătate a sec. 4 î.Hr., asemănător coifurilor de tip traco-getic găsite la Agighiol, Peretu şi Băiceni, care a aparţinut unei căpetenii getice. În satul Vărbilău, atestat documentar în 1700, se află bisericile „Sfântul Nicolae" (1814-1816, mărită în 2007-2009) şi „Cuvioasa Parascheva" (1877).

VĂRGATA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în partea de E a Dealurilor Nirajului, pe cursul superior al râului Niraj; 1 955 loc. (1 ian. 2011): 939 de sex masc. şi 1 016 fem. Halte de c.f. (în satele Vărgata, Valea şi Grâuşorul). Agroturism. Satul Vărgata apare menţionat documentar, prima oară, în 1412. În satul Mitreşti, atestat documentar în 1453, se află o biserică din 1241, cu tavan casetat şi pictat în 1667, azi biserică unitariană, şi hanul „Călăreţul".

VĂRŞAG, com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată în depresiunea omonimă, la poalele de S ale M-ţilor Gurghiu, pe cursul superior şi în zona de izvor al râului Târnava Mare şi pe pârâul Vărşag; 1 528 loc. (1 ian. 2011): 817 de sex masc. şi 711 fem. Expl. forestiere. Păstrăvărie. Centru de prelucr. artistică a lemnului şi de confecţionare a fluierelor şi toiagelor ciobăneşti. Prelucr. laptelui. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Creşterea bovinelor. Agroturism.

VĂRZĂREŞTI, Mănăstirea ~ → Urecheşti (2).

VĂTAVA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de SV ale M-ţilor Căliman şi cele de NE ale Dealului Bura (Dealurile Mureşului); 1 1917 loc. (1 ian. 2011): 970 de sex masc. şi 947 fem. Haltă de c.f. (în satul Râpa de Jos). Prelucr. lemnului (mobilier, uşi ş.a.). Ceramică populară. Centru de confecţioanre a cojoacelor şi şerparelor (în satul

Vărbilău. Coif din aur descoperit la Coţofeneşti

Dumbrava) şi de ţesături şi cusături populare (în satul Vătava). În satul Vătava, numit iniţial *Râpa de Sus,* menţionat documentar în 1332, cu numele *Villa Rapularum,* iar în 1495 cu toponimul *Repa*, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1938-1976, pictată în 2004-2007), iar în satul Râpa de Jos, atestat documentar în 1332, există o biserică din 1759.

VÂLCAN 1. Munţii ~, masiv muntos în partea de V-SV a Carpaţilor Meridionali, între văile râurilor Jiu de Vest (la N) şi Jiu (defileul Jiului) la E, Subcarpaţii Olteniei (la S) şi valea superioară a Motrului (la V). Alcătuit din şisturi cristaline cu intruziuni granitice, calcare jurasice şi cretacice. Au aspect disimetric, cu versantul nordic mai abrupt, care domină Depr. Petroşani, pe când cel sudic se prelungeşte prin culmi secundare domoale, despărţite de văi înguste, cu versanţi abrupţi, în cadrul cărora s-au format Cheile Vaidei pe Şuşiţa, Cheile Runcului (sau Cheile Sohodolului) pe Sohodol ş.a. Culmea lor centrală, extinsă pe c. 55 km pe direcţie NE-SV, este dominată de vârfurile Straja (1 868 m alt.), Mutu (1 737 m), Coarnele (1 789 m), Şigleu Mare (1 682 m), Arcanu (1 815 m) ş.a. Alt. max.: 1 946 m (vf. Oslea). Important nod hidrografic. Păduri de fag şi de conifere pe versantul nordic şi de fag pe cel sudic. La peste 1 400 m alt. predomină pajiştile naturale. Obiectiv turistic.

2. Pas în partea de E a M-ţilor Vâlcan, situat la 1 621 m alt., prin care, în trecut se făcea legătura între Oltenia (respectiv Târgu Jiu, via Schela) şi Transilvania (oraşul Vulcan din Depr. Petroşani). Este un drum comercial străvechi, ce şi-a pierdut importanţa din cauza construirii şoselei şi căii ferate (în 1948) prin defileul Jiului, care au preluat în întregime circulaţia între Oltenia şi Transilvania.

VÂLCĂNEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, la poalele Dealului Cosminele, pe râul Cosmina; 3 923 loc. (1 ian. 2011): 1 991 de sex masc. şi 1 932 fem. Prelucr. lemnului şi a fructelor. Pomicultură. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Ape minerale sulfuroase în satul Trestioara. Biserica „Sfântul Gheorghe"(1853-1859, pictată în 1876, reparată în 1995-2008), în satul Vâlcăneşti.

VÂLCEA 1. Subcarpaţii Vâlcii, subdiviziune a Subcarpaţilor Getici, situată între văile râurilor Topolog (la E) şi Bistriţa vâlceană (la V), caracterizată prin predominarea structurii monoclinale în formaţiunile paleogene şi miocene şi prin apariţia unor structuri cutate şi diapire în partea de SV. În partea nordică, la contactul cu muntele, se află un şir de depresiuni subcarpatice (Depr. Horezu, culoarul Olăneşti-Călimăneşti şi Depr. Jiblea-Berislăveşti). Culmile deluroase (Păuşeşti-Măglaşi, Bărbăteşti-Suseni-Smeurătu, Buneşti, Govora ş.a.), cu trăsături subcarpatice, sunt înguste şi paralele, orientate pe direcţie N-S, situate la 600–800 m alt., cu aspect de muscele înalte, fragmentate adânc, alternând cu bazinete depresionare intracolinare. Alcătuirea geologică se remarcă printr-o mare varietate de depozite, între care dominante sunt gresiile, şisturile argiloase şi nisipoase, argilele, marnele, nisipurile ş.a. Dispunerea succesivă a dealurilor şi depresiunilor a permis formarea de-a lungul timpului a numeroase aşezări omeneşti şi a unei reţele de drumuri de acces spre acestea. Dealurile subcarpatice vâlcene (Măgura Slătioarei 769 m, dealurile Tomşani 576 m, Costeşti 597 m, Buneşti 680 m ş.a.) mai scunde decât Muscelele Argeşului, dar mai semeţe decât Dealurile Gorjului, sunt afectate de intense procese de eroziune, au pante accentuate, acoperite cu păduri, livezi şi fânaţe. În unele porţiuni apar sâmburi de sare (în anticlinalul Ocnele Mari-Titireciu), în altele izvoare cu ape minerale cloruro-sodice, sulfuroase (aliniamentul Costeşti-Olăneşti-Muereasca-Călimăneşti-Băile Govora), iar în altele depozite de lignit (Berbeşti-Alunu) şi hidrocarburi. Alt. max.: 871 m (Dealul Robaia).

2. Judeţ în partea central-sudică a României, situat în bazinul mijlociu al râului Olt, la S de Carpaţii Meridionali, între 44°28' şi 45°36' latitudine N şi 23°37' şi 24°30' longitudine E, limitat de jud. Sibiu (N), Argeş (E), Olt (S şi SE), Dolj (S şi SV), Gorj (V), Hunedoara (NV) şi Alba (NV). *Supr.:* 5 765 km² (2,42% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 405 822 loc. (1,9% din populaţia ţării), din care 198 871 loc. de sex masc. (49%) şi 206 951 loc. de sex fem. (51%). *Populaţia urbană:* 185 255 loc. (45,6%); *rurală:* 220 567 loc. (54,4%). *Densitatea:* 70,4 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 93,6% români (locul 3 pe ţară din punct de vedere al procentului mare de români, după jud. Gorj şi Botoşani), 1,9% rromi, apoi maghiari, germani, turci, italieni ş.a. *Reşed.:* municipiul Râmnicu Vâlcea. *Oraşe:* Băbeni, Băile Govora, Băile Olăneşti, Bălceşti, Berbeşti, Brezoi, Călimăneşti, Drăgăşani (municipiu), Horezu, Ocnele Mari. *Comune:* 78. *Sate:* 548 (din care 20 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor:* 53.

Relief variat (c. 33% munţi, c. 45% dealuri piemontane, c. 20% dealuri şi depresiuni subcarpatice şi c. 2% lunci), marcat de pronunţate fragmentări, dispus în trepte de la N la S, sub forma unor fâşii orientate E–V, pe o diferenţă de nivel de 2 274 m (rezultată între vf. Ciortea de 2 426 m, alt. max. a jud. **V.**, şi lunca Oltului, aflată la 152 m alt. în aval de Drăgăşani). Diversitatea formelor de relief vâlcene se datorează prezenţei unor sectoare ale marilor unităţi fizico-geografice (Carpaţii Meridionali, Subcarpaţii Getici, Piem. Getic), care au o alcătuire geologică foarte complexă (cu roci dintre cele mai vechi, cristaline, şi până la cele mai tinere, cuaternare), precum şi o îndelungată şi complicată

Vâlcan (1). Vârful Oslea

evoluție impusă de agenții modelatori ai scoarței terestre. Zona montană, parte integrantă a Carpaților Meridionali, ocupă treimea nordică a jud. **V.**, fiind extinsă sub forma a două culmi paralele, orientate E–V, separate de Depr. Loviștea. Culmea nordică, împărțită cu județele învecinate (Alba, Sibiu, Argeș) este reprezentată de creasta pr. a M-ților Lotru și de partea vestică a M-ților Făgăraș, separate de Valea Oltului prin defileul de la Turnu Roșu. În acest sector montan se întâlnesc înălțimile cele mai mari ale jud. **V.**, marcate prin vârfurile Ciortea (2 426 m, alt. max. vâlceană), Suru (2 283 m), Sterpu (2 142 m), Clăbucet (2 054 m), Ștefleşti (2 242 m) ș.a. Șirul munților aflați la S este la fel de bine individualizat ca și cel nordic, dar prezintă înălțimi mai mici, culmi domoale și suprafețe de eroziune bine conservate (Borăscu 1 800–2 000 m alt., Râu Șes 1 300–1 700 m și Gornovița 900–1 000 m). În cadrul acestei laturi sudice se află Masivul Cozia (1 668 m), pe stg. Oltului, M-ții Căpățânii, pe dr. Oltului, dominați de vârfurile Preota (1 954 m), Buila (1 849 m), Ursu (2 124 m), continuați spre V cu prelungirile estice ale M-ților Parâng (vf. Păpușa, 2 136 m, vf. Mohoru, 2 337 m). Extremitatea de V a celor două șiruri paralele de munți este închisă de un segment al culmii ce face legătura între M-ții Șureanu (în N) și Parâng (în S), respectiv între Poiana Muierii (1 888 m) în N și vf. Coasta lui Rus (2 306 m) în S. Regiunea subcarpatică, extinsă în partea centrală a jud. **V.** și la S de zona montană, reprezintă o treaptă intermediară de relief, aparținând Subcarpaților Vâlcii și Depr. subcarpatice oltene, constituită dintr-o asociație de dealuri subcarpatice (Cârligele, Robaia, Manga, Purcăretu, Vâlsănești, Măgura Slătioarei, Dealu Negru ș.a.) în alternanță cu bazinete depresionare intracolinare (Păușești-Măglași, Suseni-Smeurătu, Bunești, Govora, Horezu, Jiblea ș.a.). Partea central-sudică a jud. **V.** este ocupată de extremitatea de E a Piem. Oltețului și de cea NV a Piem. Cotmeana, în care apele au săpat văi adânci.

Clima este temperat-continentală, puternic influențată de fragmentarea accentuată a reliefului, de expunerea versanților, de regimul radiației solare (care variază între 125 kcal./cm^2/an în partea de S a jud. **V.** și 110 kcal./cm^2/an în zonele montane înalte), de regimul eolian etc. Regimul climatic aparține în proporție de c. 65% ținutului cu climă de dealuri și podiș, c. 33% ținutului cu climă de munte și c. 2% ținutului cu climă de câmpie. Valorile temp. medii anuale înregistrează o scădere de la S la N, în funcție de etajarea reliefului, variind între 10,4°C în lunca Oltului, la Drăgășani, 9°C în reg. subcarpatică și sub –2°C pe crestele înalte ale munților. Temp. max. absolută (42°C) a fost înregistrată la Orleşti (14 aug. 1946), iar minima absolută (–33,5°C) la Drăgășani (24 ian. 1942). Cu toate că Depr. Loviștei se află încadrată de munți înalți, ea dispune de un climat mai blând decât al altor depresiuni similare, aici înregistrându-se foarte rar, sau deloc, cunoscutele inversii termice (frecvente în mai toate depresiunile intramontane) care provoacă scăderi accentuate ale temp. aerului. Acest fenomen nu se înregistrează aici datorită celor două deschideri ale Depr. Loviștea (la N și la S) care permit o circulație accentuată a aerului pe fundul depresiunii și o scurgere rapidă, în lungul văii Oltului, a maselor de aer rece care coboară de pe versanți. Astfel, în această depresiune, temp. medie anuală este de 6–8°C, cu mult mai ridicată față de alte asemenea depresiuni. Precipitațiile medii anuale variază în raport cu altitudinea, însumând 500–600 mm în lunca Oltului, la Drăgășani, 700–800 mm în zona subcarpatică și peste 1 200 mm pe culmile montane. Vânturile, influențate în bună măsură de configurația reliefului, bat în toate direcțiile, cu o frecvență mai mare dinspre N (14,8%), S (13,5%), NE (10,8%), SV (8,6%), cu viteze medii anuale cuprinse între 1,2 m/s la Drăgășani, 2,0 m/s la Râmnicu Vâlcea și 4,0–7,0 m/s pe culmile muntoase înalte. La poalele munților și pe pantele dealurilor se înregistrează frecvent efecte ale mișcărilor föhnale de aer, care provoacă o încălzire locală, înseninare și scăderea umidității relative a aerului.

Rețeaua hidrografică aparține în întregime bazinului mijlociu și inf. al Oltului – pr. curs de apă care străbate jud. **V.** de la N la S, pe o distanță de 135 km, la limita sa estică. În perimetrul vâlcean, Oltul și-a croit, pe o lungime de c. 40 km (între Turnu Roșu și Călimănești), unul dintre cele mai mari și mai spectaculoase defilee din Carpații românești, iar în aval de Călimănești au fost construite mai multe lacuri de acumulare (Călimănești, Dăești, Râmnicu Vâlcea, Râureni, Govora, Băbeni, Ionești, Zăvideni, Drăgășani ș.a.) cu scop hidroenergetic și de alimentare cu apă. În arealul jud. **V.**, Oltul primește numeroși afluenți, între care Boia, Băiaș, Sălătrucel, Topolog (pe stg.), Călinești, Lotru, Muereasca, Olănești, Bistrița vâlceană, Luncavăț, Oltețul cu afl. său Cerna (pe dr.) ș.a. Densitatea medie a rețelei hidrografice oscilează între 0,5 și 0,7 km/km^2 în zona deluroasă și 1,1 și 1,4 km/km^2 în cea montană. Pe lângă rețeaua de ape curgătoare, cu debite relativ bogate și scurgere permanentă (fapt ce-i conferă un potențial hidroenergetic ridicat), pe terit. jud. **V.** se află câteva lacuri de origine glaciară (Câlcescu, Iezeru Latoriței, Cioara, Singuraticu, Zănoaga Mare, Găuri ș.a.) și numeroase lacuri antropice (lacurile sărate de la Ocnele Mari și Ocnița, salba de lacuri de acumulare pe râul Olt, lacurile hidroenergetice Vidra și Malaia-Brădișor pe Lotru, Galbenu și Petrimanu pe Latorița, Jidoaia pe râul cu același nume).

Vegetația, bogată și variată, corespunzătoare diversității formelor de relief și condițiilor pedo-climatice existente, este dispusă etajat. Zonele alpine, extinse la peste 2 000 m alt., sunt dominate de pajiști întinse de *Nardus stricta, Carex curvula* ș.a., care alternează cu tufărișurile pitice, alcătuite din smirdar sau bujor de munte (*Rhododendron kotschyi*), salcia pitică *(Salix herbacea, Salix reticulata*), coacăz *(Brukenthalia spiculifolia*) ș.a., iar vegetația subalpină coboară până la 1 800 m alt., fiind formată din pajiști cu păruşcă *(Festuca supina)*, iarba-vântului *(Agrostis rupestris)* și mai ales din tufărișuri de jneapăn *(Pinus mugo)*, smirdar *(Rhododendron kotschyi)*, ienupăr pitic *(Juniperus sibirca)*, afin *(Vaccinium myrtillus) ș.a.* Pădurile de molid și de fag, în amestec cu molid și brad, apar pe areale mai întinse în M-ții Căpățânii și M-ții Lotrului, iar local se întâlnesc și pâlcuri de zadă *(Larix decidua)* și exemplare solitare de tisă (*Taxus baccata*). Pădurile de foioase, situate sub 1 100 m alt., reprezintă cel mai extins domeniu, fiind alcătuite din făgeto-gorunete, gorunete,

cerete, gârnițete etc. În cadrul acestui etaj, datorită climatului mai blând, se dezvoltă și unele elemente sudice de vegetație, ca nucul *(Juglans regia)* și mojdreanul *(Fraxinus ornus)*, iar gorunul *(Quercus petraea)* urcă în alt. pe versanții sudici până la 1 300 m (cea mai mare înălțime din Carpații românești până unde ajunge acesta).

Fauna predominantă este alcătuită din specii de pădure, printre care urși, cerbi, căprioare, mistreți, vulpi, viezuri, veverițe, pârși, cocoșul de munte, ierunca, jderul de copac, jderul de piatră, pisici sălbatice, șopârla de munte etc. Printre elementele mediteraneene se remarcă scorpionul carpatic, vipera cu corn ș.a. Crestele alpine ale M-ților Făgăraș, Căpățânii și Lotrului reprezintă domeniul favorit al caprelor negre *(Rupicapra rupicapra)*, ocrotite de lege, declarate monumente ale naturii, cu o densitate mare în această zonă, precum și al unor păsări ca fâsa alpină, brumărița, acvila de piatră, mierla gulerată ș.a. Apele repezi de munte sunt bogate în păstrăvi, iar în râurile mari și lacurile antropice trăiesc scobarul, cleanul, lipanul, mreana ș.a.

Resursele naturale: zăcăminte de petrol (Băbeni, Zătreni, Stoilești, Gușoeni, Alunu, Grădiștea, Mihăești, Șirineasa, Făurești), gaze naturale (Tetoiu, Zătreni, Grădiștea, Alunu, Băbeni), lignit (Alunu, Berbești, Cucești, Copăceni), mică albă (în arealul stațiunii Voineasa din M-ții Lotrului), sare gemă (Ocnele Mari, Ocnița), cuarț cu mineralizații de pirită (pe Valea lui Stan). Expl. de gnaisuri (Cozia), gresii (Turnu, Tomșani, Căciulata), calcare cristaline (Brezoi, Râu Vadului), gips (Stoenești, Păușești), tufuri dacitice (Ocnele Mari, Buleta, Goranu, Cetățuia), nisip cuarțos (Costești, Bărbătești), argile (Călimănești, Râmnicu Vâlcea), balast (Ionești, Robești, Râu Vadului). O bogăție aparte o reprezintă pădurile (290 880 ha, sf. anului 2007, locul 4 pe țară, după jud. Suceava, Caraș-Severin și Hunedoara) și izvoarele cu ape minerale sulfuroase, clorosodice, iodurate, bromurate etc. (Băile Govora, Băile Olănești, Călimănești, Costești, Căciulata, Ocnele Mari ș.a.).

Istoric. Descoperirile arheologice și analizele antropologice ale bogatului depozit fosilifer villafranchian (începutul Cuaternarului) de la Bugiulești (azi satul Tetoiu, com. Tetoiu) atestă prezența unor hominizi în această zonă cu c. 1 000 000 de ani în urmă, cunoscuți sub numele de *paradolichopitecus* („oameni în formare"), care își procurau hrana din vânătoare. Uneltele din os și pietrele necioplite folosite de acești protohominizi, asemănătoare celor descoperite în sudul Africii (la Olduwai) și în China (Su Ku Tien), reprezintă cele mai vechi urme de activitate descoperite pe terit. României. Paleoliticul mijlociu și superior este bine reprezentat prin materialele găsite în așezările de la Olanu, Drăgoești, Bârsești, Căzănești, iar Neoliticul prin cele de la Râureni, Ocnița, Buleta, Govora ș.a. Epoca bronzului a fost identificată în arealele localit. Bunești, Vlădești, Govora, Costești ș.a., iar cea a fierului la Copăcelu, Ocnița, Govora, Costești, Râureni, Brezoi ș.a. Există nenumărate dovezi referitoare la evoluția civilizației geto-dacice pe aceste meleaguri de-a lungul a cinci secole de dezvoltare (sec. 4 î.Hr.-1 d.Hr.),

edificatoare fiind complexele cetăților şi aşezărilor dacice de la Ocnița, Ocnele Mari, Roeşti, Stolniceni, Drăgăşani, Râureni, Vaideeni ş.a. După războaiele daco-romane (101–102, 105–106) şi transformarea Daciei în provincie romană, aceste ținuturi au fost împânzite cu numeroase castre romane de-a lungul *Limesului alutan,* printre care *Pons Vetus* (azi Câineni), Arutela (Păuşa), *Castra Traiana* (Sânbotin), *Buridava* (Ocnița), *Pons Aluti* (Ioneşti), *Rusidava* (Drăgăşani) ş.a. Cercetările arheologice atestă locuirea neîntreruptă a acestor ținuturi şi după retragerea administrației romane din Dacia (în perioada 271–275), exemplificată prin nenumărate aşezări daco-romane existente în sec. 4–10. În sec. 13, pe terit. actual al jud. **V.** au apărut primele grupări de populație şi unele organizări teritoriale, menționate de un document din 1233 în care se vorbeşte despre Țara Loviştei de pe stânga Oltului, iar renumita *Diplomă a Cavalerilor Ioaniți,* din anul 1247, furnizează date prețioase cu privire la evoluția societății feudale româneşti din a doua jumătatea sec. 13, amintind de existența unei formațiuni politice (cnezat) conduse de Farcaş, alături de voivodatele lui Litovoi şi Seneslau, precum şi despre prezența în aceste zone ale nobililor *(majores terrae)* şi țăranilor *(rustici).* În procesul cristalizării şi dezvoltării poporului român, un rol decisiv l-a avut lupta de la Posada (9–12 nov. 1330), în care oastea Țării Româneşti, condusă de domnul Basarab I, a învins-o pe cea a regelui ungur Carol I Robert de Anjou, suzeranul său, obținând astfel recunoaşterea independenței Țării Româneşti. Din a doua jumătate a sec. 14 încep să fie amintite documentar o serie de localități vâlcene, printre care Râmnicu Vâlcea (1370), Ocnele Mari (1247), Călimăneşti (1386) ş.a., fiind folosit, totodată, şi numele Vâlcea, într-un hrisov din 8 ian. 1392 al domnului Mircea cel Bătrân, în care se specifică faptul că mănăstirea Cozia capătă de la domn albinăritul jud. Vâlcea. În sec. 14–17, documentele vremii menționează apariția şi dezvoltarea pe terit. actual al jud. **V.** a peste 150 de localit. (Râmnicu Vâlcea, Ocnele Mari, Călimăneşti, Jiblea, Bogdăneşti, Govora, Horezu, Drăgăşani ş.a.), unele dintre ele cu funcții culturale deosebite (Govora, Bistrița, Arnota, Horezu), legate de transcrierea şi tipărirea cărților. La începutul sec. 18, la Râmnic s-a desfăşurat o rodnică activitate tipografică, apărând mai multe cărți traduse şi redactate de episcopii de aici (în special prin contribuția lui Antim Ivireanul), precum şi o reprezentare grafică a jud. **V.**, exemplificată printr-o stemă care înfățişa un țăran ținând un cal de căpăstru, lângă o fântână. În 1716, meleagurile vâlcene, împreună cu alte ținuturi ale Olteniei, au fost încorporate în hotarele Imperiului Habsburgic, o bună parte a acestor locuri fiind consemnate pe o hartă a acestei provincii, întocmită în 1722 de Fr. Schwantz, pe stema jud. **V.** fiind consemnat un copac, care simboliza marea întindere a pădurilor din cuprinsul acestuia. După două decenii de dominație habsburgică, în urma Păcii de la Belgrad (18 sept. 1739), Imperiul Austriac a restituit Țării Româneşti întreaga Oltenie. În a doua jumătate a sec. 18 a fost adoptată o nouă stemă a jud. **V.**, reprezentând un poştalion (ca urmare a redeschiderii drumului prin defileul Oltului pentru circulația transcarpatică), iar pe o serie de hărți ale acestui județ au fost trecute mai multe plaiuri (Loviştea, Hurez, Cozia), echivalente cu plăşile de mai târziu. Istoria meleagurilor vâlcene este legată şi de Revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821, când pandurii acestuia au venit din nenumărate localități ale jud. **V.** pentru încrâncenata luptă cu turcii la Drăgăşani (29 mai 1821). Un moment important în desfăşurarea evenimentelor anului revoluționar 1848 îl constituie activitatea taberei militare de voluntari, organizată la Râureni (2/14 aug.-25 sept./7 oct. 1848), condusă de generalul Gheorghe Magheru, care chema la luptă masele populare pentru „a ne apăra țara cu armele şi a păstra sfintele drepturi ce păgânii vor să le hrăpească". La sf. lunii sept. 1848 (25 sept./7 oct. 1848), generalul Gheorghe Magheru a decretat dizolvarea taberei de voluntari de la Râureni. În a doua jumătate a sec. 19, jud. **V.** a continuat să apară conturat pe diferite hărți cu şapte ocoale denumite plaiuri sau plăşi (Cozia, Hurez, Oltul, Ocolul, Oltețu de Sus, Oltețu de Jos, Otăsău), iar în 1882 au apărut unele modificări în delimitrea plăşilor şi se consemna că acesta era format din 10 plăşi, 3 comune urbane şi 163 comune rurale. Începutul sec. 20 a fost marcat de Răscoala țărănească din 1907, care a cuprins şi terit. vâlcean timp de o săptămână (12–19 mart. 1907), şi de conflagrația Primului Război Mondial, ale căror lupte s-au purtat şi pe aceste meleaguri (luptele din oct.-nov. 1916 de la Câineni pentru apărarea defileului Oltului). Perioada interbelică reprezintă un moment al împlinirilor democratice în mai toate domeniile vieții sociale. După instaurarea comunismului în România (1945), dezvoltarea jud. **V.** a fost încadrată în economia planificată impusă şi condusă de partidul comunist timp de 45 de ani, până la prăbuşirea acestuia în dec. 1989. Ca o modalitate de concentrare şi coordonare planificată a tuturor activităților, regimul comunist a desființat (prin Legea nr. 5 din 8 sept. 1950) jud. **V.**, care avea o supr. de 4 081 km^2, 6 plăşi, 5 oraşe şi 563 sate (în anul 1938), terit. lui fiind inclus în regiunea Piteşti (1950–1960) şi apoi în regiunea Argeş (1960–1968). La 17 febr. 1968, prin Legea nr. 2, a fost reînființat jud. **V.** în limitele cunoscute şi astăzi.

Economia actuală, aflată în plin proces de extindere, modernizare, restructurare şi privatizare a întreprinderilor, de apariție şi dezvoltare a unor noi societăți comerciale cu capital privat, de adaptare la economia concurențială de piață etc., se caracterizează printr-o industrie diversificată, o agricultură bazată tot mai mult pe proprietatea particulară, un comerț activ, precum şi printr-o activitate turistică accentuată, de valorificare superioară a potențialului de care dispune.

Industria, amplasată în toate centrele urbane şi în câteva aşezări rurale, reprezintă ramura conducătoare a economiei jud. **V.**, contribuind cu ponderi însemnate la realizarea producției județene şi a țării, în special cu subramurile extractivă (petrol, gaze, cărbune, sare, mică albă etc.), chimică (Râmnicu Vâlcea, Govora, Ocnele Mari) şi energiei electrice (salba hidrocentralelor de pe Olt, hidrocentrala Lotru-Ciunget ş.a.). Cele mai importante produse industriale vâlcene sunt: energia electrică, produse chimice (sodă caustică şi calcinată, mase plastice, insecticide, răşini sintetice, policlorură de vinil ş.a.), utilaj chimic, motoare electrice, remorci pentru autoturisme (Râmnicu Vâlcea, Drăgăşani, Ocnele Mari, Govora), mobilă,

placaje, furnire, panel, plăci aglomerate din lemn/PAL ş.a. (Râmnicu Vâlcea, Câineni, Brezoi, Băbeni, Horezu, Bălceşti, Jiblea), încălţăminte, talpă de cauciuc (Râmnicu Vâlcea, Drăgăşani), confecţii, tricotaje, ţesături (Râmnicu Vâlcea, Horezu, Bălceşti, Călimăneşti), preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, compoturi, dulcețuri, băuturi alcoolice, vin, bere etc. (Râmnicu Vâlcea, Drăgăşani, Horezu, Râureni, Tomşani, Băile Olăneşti, Băile Govora, Ocnele Mari, Fârtăţeşti, Bălceşti ş.a.). O contribuţie suplimentară o au meşteşugurile populare, cu îndelungată tradiţie, în cadrul cărora se realizează vase ceramice (Horezu, Vlădeşti, Lungeşti, Slătioara), covoare populare olteneşti, ţesături, cusături, năframe (Horezu, Buneşti, Bărbăteşti, Pietrari, Păuleşti), cojoace (Bărbăteşti, Vaideeni) ş.a.

Agricultura, cu un procent din ce în ce mai mare de privatizare, este profilată în special pe pomicultură şi creşterea animalelor, ca urmare a predominării reliefului piemontan, deluros şi de munte, care oferă condiţii pedoclimatice optime desfăşurării celor două activităţi tradiţionale. La sf. anului 2007, fondul funciar al jud. **V.** includea 245 789 ha terenuri agricole (din care 243 989 ha, respectiv 92,3% în proprietate privată), 290 880 ha păduri (locul 4 pe ţară, după jud. Suceava, Caraş-Severin şi Hunedoara), 12 544 ha acoperite cu ape şi bălţi şi 27 264 ha alte categorii de suprafeţe. În acelaşi an, fondul terenurilor agricole (245 789 ha) era alcătuit din 87 915 ha suprafeţe arabile (judeţul cu cele mai mici suprafeţe arabile), 109 389 ha păşuni, 31 509 ha fânețe naturale, 13 120 ha livezi şi pepiniere pomicole (locul 2 pe ţară, după jud. Argeş) şi 3 856 ha vii şi pepiniere viticole. În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu porumb (56 085 ha), grâu şi secară (9 431 ha), legume (4 376 ha, în luncile râurilor mari), ovăz, cartofi, leguminoase pentru boabe ş.a. Pomicultura, una dintre subramurile agricole cele mai importnte, cu vechi tradiţii, are condiţii optime de dezvoltare în zonele dealurilor subcarpatice şi piemontane, formând bazine compacte în arealele localit. Horezu, Pietrari, Stoeneşti, Dobriceni, Călimăneşti, Băile Olăneşti, Bujoreni, Goranu, Zmeurătu ş.a. În anul 2007, jud. **V.** ocupa locul 3 pe ţară la producţia de fructe (79 330 tone), după jud. Dâmboviţa şi Argeş, cele mai mari cantităţi fiind obţinute la prune (49 092 tone), mere (26 506 tone), nuci (2 387 tone, locul 1 pe ţară), pere (4 491 tone) ş.a. Plantaţiile de viţă de vie ocupă suprafeţe întinse pe pantele dealurilor din jurul localit. Drăgăşani, Sâmbureşti, Ştefăneşti, Mitrofani, Zătreni, Bălceşti ş.a. În anul 2007, producţia totală de struguri (soiurile Sauvignon, Muscat-Ottonel, Fetească regală, Riesling, Pinot-gris ş.a.) a fost de 23 058 tone. Creşterea animalelor, subramură agricolă cu bogată şi îndelungată tradiţie în economia locală, este favorizată de existenţa unor întinse păşuni şi fânețe naturale, la care se mai adaugă culturile plantelor de nutreţ, de cereale ş.a. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 84 415 capete bovine (integral la particulari), 185 255 capete porcine (integral privatizat), 89 769 capete ovine (integral privatizat), 18 913 capete caprine şi 15 494 capete cabaline (ambele în totalitate privatizate); avicultură (1 778 720 capete); apicultură (38 158 familii de albine, locul 2 pe ţară, după jud. Mureş).

Căile de comunicaţie. Din cauza reliefului accidentat, jud. **V.** dispune de o reţea feroviară cu extindere mică, compensată de una rutieră mult mai bine dezvoltată, cu posibilităţi de penetrare în cele mai îndepărtate locuri. Singura linie de c.f., neelectrificată, construită în perioada 1886–1902, care străbate partea de E a jud. **V.** de la N la S, prin defileul Oltului, pe o distanţă de 164 km, porneşte din Sibiu din magistrala feroviară centrală a ţării (Bucureşti–Braşov–Sibiu–Deva– Arad) şi trece prin Podu Olt–Câineni–Călimăneşti–Râmnicu Vâlcea–Drăgăşani–Piatra Olt–Caracal, făcând astfel aici joncţiunea cu magistrala feroviară sudică a ţării (Bucureşti–Roşiori de Vede–Caracal–Craiova–Drobeta-Turnu Severin–Timişoara). Din această linie pr. de c.f., cu ecartament normal, se desprind, spre **V.**, două tronsoane de c.f. cu ecartament îngust care pătrund în zonele montane şi subcarpatice, respectiv spre Brezoi–Malaia–Voineasa şi din Băbeni spre Viişoara–Tomşani–Horezu–Vaideeni. Densitatea reţelei feroviare este cu mult sub media pe ţară, respectiv 28,4 km/1 000 km^2, faţă de 45,2 km/1 000 km^2. Reţeaua drumurilor publice, mai bine organizată şi divers repartizată, măsura la sf. anului 2007, o lungime totală de 2 167 km (din care 637 km drumuri modernizate), cu o densitate superioară mediei pe ţară, respectiv 37,6 km/100 km^2, faţă de 33,9 km/100 km^2. O importanţă remarcabilă pentru transporturile rutiere o are segmentul şoselei naţionale Râmnicu Vâlcea–Sibiu, prin defileul Oltului, parte integrantă a şoselei europene E 81 Halmeu–Satu Mare–Zalău–Cluj-Napoca–Turda – Alba Iulia–Sibiu–Râmnicu Vâlcea–Piteşti–Bucureşti– Giurgiu, care asigură legătura între sudul ţării şi partea centrală şi de N a acesteia pe o rută mult mai scurtă şi, totodată, printr-o zonă peisagistică de mare valoare turistică. Extremitatea de NV a jud. **V.** este traversată de şoseaua transalpină Novaci–Oaşa–Sebeş.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităţilor de învăţământ şi educaţie de pe terit. jud. **V.** cuprindea 29 de grădiniţe de copii, cu 12 725 copii înscrişi şi 791 educatori, 108 şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 33 817 elevi şi 3 026 cadre didactice, 28 de licee, cu 16 921 elevi şi 1 424 profesori, o şcoală profesională, cu 3 909 elevi şi 19 profesori, o universitate de stat („Constantin Brâncoveanu"), cu trei facultăţi, 3 176 studenţi şi 39 profesori şi o universitate privată („Cozia"), cu o facultate, 2 485 studenţi şi 39 profesori. În aceeaşi perioadă, activitatea cultural-artistică era susţinută de Teatrul de stat „Anton Pann" (f. 1990), Filarmonica de stat „Ion Dumitrescu" (înfiinţată la 30 nov. 1995), două cinematografe, opt case de cultură, 77 cămine culturale, 272 biblioteci, cu 2 263 000 vol., numeroase muzee şi colecţii de artă, ansambluri folclorice, orchestre de muzică populară etc. Printre cele mai importante manifestări etnofolclorice se înscriu Festivalul folcloric al păstorilor din Carpaţi, „Învârtita dorului" la Vaideeni, Târgul de ceramică populară „Cocoşul de Horezu" de la Horezu, Festivalul folcloric internaţional „Cântecele Oltului" de la Râmnicu Vâlcea ş.a. În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 64 de secţii sportive, cu 1 944 sportivi legitimaţi, 92 antrenori şi 81 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, serviciile de sănătate erau deservite de nouă spitale, cu 2 269 paturi (un pat

de spital la 181 locuitori), 12 policlinici de stat, patru dispensare, 124 farmacii şi punte farmaceutice, 163 de cabinete medicale particulare, 167 de cabinete stomatologice privatizate ş.a. În acelaşi an, personalul medical era format din 641 medici (un medic la 642 locuitori), 168 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 449 locuitori) şi 2 347 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Prin poziția sa geografică în partea central-sudică a țării, pe una dintre cele mai frecventate şi mai atractive rețele rutiere ale României (renumita vale a Oltului, cu defileul său de mare frumusețe peisagistică), jud. **V.** beneficiază de caracteristicile unei zone turistice complexe, cu un valoros potențial, în cadrul căreia se îmbină armonios formele variate de relief cu prezența numeroaselor obiective istorice, monahale, arhitectonice, balneoclimaterice, etnofolclorice etc., ceea ce face ca această regiune să fie mult frecventată de turiştii români şi străini, aflați la odihnă sau în tranzit. Ținutul de munte, cu piesajul lui specific (creste ascuțite, cu multe puncte de belvedere, lacuri glaciare, pășuni împânzite de turme de oi, păduri răcoroase, ape repezi şi limpezi, liniște, aer curat etc.), oferă o atractivitate turistică irezistibilă, conturată în special în zona văii superioare a Lotrului, în jurul lacului Vidra, în perimetrul stațiunii climaterice Voineasa, a rezervației forestiere Latoriția (690 ha), M-ților Cozia, Vânturariția-Buila ş.a., care se încadrează într-o zonă cu profil turistic propriu-zis, de odihnă şi recreere, sanatorial, pentru sporturi nautice şi de iarnă etc. Frumoasa depresiune „Țara Loviştei" este leagănul multor vestigii romane şi al primelor organizări teritoriale în sec. 13. Perimetrul subcarpatic, cu tot ansamblul peisagistic, caracteristic contactului dintre munți şi dealuri, se conturează ca o regiune cu potențial turistic ridicat determinat de prezența unor renumite stațiuni balneoclimaterice (Băile Olăneşti, Băile Govora, Costeşti ş.a.), a unor complexe monahale (Arnota, Bistrița, Mănăstirea dintr-un lemn, Hurez), integrate în circuitul național cu numele de Nordul Olteniei, centre de ceramică, de covoare, țesături şi cusături populare (Horezu, Bărbăteşti, Slătioara, Vaideeni ş.a.), localități cu case vechi, între care se evidențiază culele de la Măldăreşti ş.a. Un loc aparte îl ocupă aria turistică a văii Oltului, cu un flux turistic de tranzit foarte accentuat, remarcabilă atât prin ineditul aspectului peisagistic, cât şi prin prezența stațiunilor balneoclimaterice Călimăneşti–Căciulata, a complexelor monahale Cozia, Cornetu şi Govora şi mai ales de existența în această zonă a municipiului Râmnicu Vâlcea, reşed. jud. **V.**, cu toate obiectivele lui turistice, un adevărat centru polarizator central. În apropiere de Râmnicu Vâlcea, în localit. componentă Fețeni, pe valea râului Stăncioi se află o interesantă rezervație geologică şi geomorfologică, extinsă pe 12 ha, cunoscută sub numele de „Piramidele de pământ" de la Stăncioi. La sf. anului 2007, capacitatea de cazare turistică a jud. **V.** era de 10 556 locuri (locul 3 pe țară, după jud. Constanța şi Braşov), repartizate în 49 de hoteluri şi moteluri, trei cabane, nouă campinguri, 42 vile, trei tabere pentru elevi, 36 de pensiuni turistice urbane, 25 de pensiuni turistice rurale ş.a. Indicativ auto: *VL.*

Localitățile jud. Vâlcea
(între paranteze sunt înscrişi anii primei mențiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. DRĂGĂŞANI (1535)	1. Valea Caselor 2. Zărneni 3. Zlătărei (1519)
2. RÂMNICU VÂLCEA (1370)	1. Aranghel 2. Căzăneşti 3. Copăcelu 4. Dealu Malului 5. Feţeni 6. Goranu 7. Lespezi 8. Poenari 9. Priba 10. Râureni 11. Sălişte a 12. Stolniceni 13. Troian

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparțin oraşelor*
1. BĂBENI (1491)		1. Bonciu 2. Capu Dealului 3. Pădureţu 4. Români 5. Tătărani 6. Valea Mare
2. BĂILE GOVORA (1488)	1. Curăturile 2. Gătejeşti	

3. Prajila

3. BĂILE OLĂNEŞTI (1527)
1. Cheia
2. Comanca
3. Gurguiata
4. Livadia
5. Mosoroasa
6. Olăneşti
7. Pietrişu
8. Tisa

4. BĂLCEŞTI (1574)
1. Beneşti (1613)
2. Cârlogani
3. Chirculeşti
4. Goruneşti
5. Irimeşti
6. Otetelişu (1574)
7. Preoteşti (1502)
8. Satu Poieni

5. BERBEŞTI (1423)
1. Dămțeni
2. Dealu Aluniş
3. Roşioara
4. Târgu Gânguleşti (1488)
5. Valea Mare

6. BREZOI (1575)
1. Călineşti
2. Corbu
3. Drăgăneşti
4. Golotreni
5. Păscoaia
6. Proieni
7. Valea lui Stan
8. Văratica

7. CĂLIMĂNEŞTI (1388)
1. Căciulata
2. Jiblea Nouă
3. Jiblea Veche
4. Păuşa
5. Seaca

8. HOREZU (1487)
1. Ifrimeşti
2. Râmeşti
3. Romanii de Jos
4. Romanii de Sus
5. Tănăseşti
6. Urşani

9. OCNELE MARI (1247)
1. Buda
2. Cosota
3. Făcăi
4. Gura Suhaşului
5. Lunca
6. Ocnița
7. Slătioarele
8. Țeica

III. Comune *Satele componente*
(primul sat este reşed. com.)

1. ALUNU
1. **Alunu** (1502)
2. Bodeşti
3. Colteşti
4. Igoiu
5. Ilaciu
6. Ocracu
7. Roşia

2. AMĂRĂŞTI
1. **Amărăşti**
2. Mereşeşti
3. Nemoiu
4. Padina
5. Palanga
6. Teiul

3. BĂRBĂTEŞTI
1. **Bodeşti**
2. Bărbăteşti
3. Bârzeşti
4. Negruleşti

4. BERISLĂVEŞTI
1. **Stoeneşti**
2. Berislăveşti
3. Brădişor
4. Dângeşti
5. Rădăcineşti
6. Robaia
7. Scăueni

5. BOIŞOARA
1. **Boişoara**
2. Bumbueşti
3. Găujani

6. BUDEŞTI
1. **Budeşti**
2. Barza
3. Bârseşti
4. Bercioiu
5. Linia
6. Piscu Pietrei
7. Racoviţa
8. Ruda

7. BUJORENI
1. **Olteni** (1436)
2. Bogdăneşti (1392)
3. Bujoreni (1436)
4. Gura Văii
5. Lunca (1392)
6. Malu Alb
7. Malu Vârtop

8. BUNEŞTI
1. **Buneşti**
2. Coasta Mare
3. Fireşti
4. Râpăneşti
5. Teiuşu
6. Titireci

9. CÂINENI
1. **Câinenii Mici** (1415)
2. Câinenii Mari
3. Grebleşti
4. Priloage
5. Râu Vadului
6. Robeşti

10. CERNIŞOARA
1. **Armăşeşti**
2. Cernişoara
3. Groşi
4. Mădulari
5. Modoia
6. Obârşia
7. Sărsăneşti

11. COPĂCENI
1. **Ulmetu** (1591)
2. Bălteni (1831)
3. Bondoci
4. Copăceni (sec. 15)
5. Hotărasa
6. Veţelu (1612)

12. COSTEŞTI
1. **Costeşti** (1512)
2. Bistriţa
3. Pietreni
4. Văratici

13. CREŢENI
1. **Creţeni**
2. Izvoru
3. Mreneşti
4. Streminoasa

14. DĂEŞTI
1. **Dăeşti**
2. Băbueşti
3. Fedeleşoiu
4. Sânbotin

15. DĂNICEI
1. **Dealu Lăunele**
2. Bădeni
3. Ceretu
4. Cireşul
5. Dealu Scheiului
6. Dobreşti
7. Drăguleşti
8. Glodu
9. Gura Crucilor
10. Lăunele de Jos
11. Linia pe Vale
12. Udreşti
13. Valea Scheiului

16. DICULEŞTI
1. **Diculeşti** (1625)
2. Băbeni-Olteţu (1602)
3. Budeşti (1536)
4. Colelia (f. 1956)

17. DRĂGOEŞTI
1. **Drăgoeşti**
2. Buciumeni
3. Geamăna

18. FĂUREŞTI
1. **Mileşti**
2. Bungeţani
3. Făureşti
4. Găineşti
5. Mărcuşu

19. FÂRTĂŢEŞTI
1. **Fârtăţeşti**

2. Afânata
3. Becşani
4. Cățetu
5. Cuci
6. Dăncăi
7. Dejoi
8. Dozeşti
9. Gârnicet
10. Giuleşti
11. Giuleştii de Sus
12. Măriceşti
13. Nisipi
14. Popeşti
15. Rusăneşti
16. Seciu
17. Stănculeşti
18. Şotani
19. Tanislavi
20. Valea Ursului

20. FRÂNCEŞTI
1. **Frânceşti**
2. Băluțoaia
3. Coşani
4. Dezrobiți
5. Genuneni
6. Mănăileşti
7. Moşteni
8. Surpatele
9. Viişoara

21. GALICEA
1. **Galicea** (1219)
2. Bratia din Deal
3. Bratia din Vale
4. Cocoru
5. Cremenari
6. Dealu Mare
7. Ostroveni
8. Teiu
9. Valea Râului

22. GHIOROIU
1. **Ghioroiu** (1581)
2. Căzăneşti
3. Herăşti
4. Mierea
5. Poienari
6. Ştirbeşti

23. GLĂVILE
1. **Glăvile**
2. Aninoasa
3. Jaroştea
4. Olteanca
5. Voiculeasa

24. GOLEŞTI
1. **Popeşti** (1432)
2. Aldeşti
3. Blidari (1492)
4. Coasta
5. Drăgăneşti
6. Gibeşti (1732)
7. Giurgiuveni
8. Opăteşti (1607)
9. Poenița
10. Tulei-Câmpeni
11. Vătăşeşti (1601)

25. GRĂDIŞTEA
1. **Grădiştea** (1489)
2. Diaconeşti (1480)
3. Dobricea
4. Linia
5. Obislavu (1722)
6. Străchineşti
7. Turburea (1502)
8. Țuțuru
9. Valea Grădiştei

26. GUŞOENI
1. **Guşoeni**
2. Burdăleşti
3. Dealu Mare
4. Guşoianca
5. Măgureni
6. Spârleni

27. IONEŞTI
1. **Ioneşti** (1494)
2. Bucşani
3. Dealu Mare
4. Delureni (1635)
5. Fişcălia
6. Foteşti
7. Guguianca
8. Marcea (1392)
9. Prodăneşti

28. LALOŞU
1. **Laloşu** (1592)
2. Berbeşti (1594)
3. Ghindari
4. Mologeşti
5. Oltețani
6. Portăreşti

29. LĂCUSTENI
1. **Lăcusteni** (1480)
2. Contea (1722)
3. Găneşti (1480)
4. Lăcustenii de Jos (1619)
5. Lăcustenii de Sus

30. LĂDEŞTI
1. **Lădeşti**
2. Cermegeşti
3. Chiriceşti
4. Ciumagi
5. Dealu Corni
6. Găgeni
7. Măldăreşti
8. Olteanca
9. Păsculeşti
10. Popeşti

31. LĂPUŞATA
1. **Săruleşti** (1625)
2. Bereşti
3. Broşteni

4. Mijați
5. Scoruşu
6. Şerbăneşti
7. Zărneşti

32. LIVEZI
1. **Livezi**
2. Părăuşani
3. Pârâienii de Jos
4. Pârâienii de Mijloc
5. Pârâienii de Sus
6. Pleşoiu
7. Tina

33. LUNGEŞTI
1. **Lungeşti**
2. Carcadieşti
3. Dumbrava
4. Fumureni
5. Gănțulei
6. Stăneşti-Lunca

34. MALAIA
1. **Malaia** (1515)
2. Ciungetu
3. Sălişte a

35. MATEEŞTI
1. **Mateeşti**
2. Greci
3. Turceşti

36. MĂCIUCA
1. **Oveselu** (1531)
2. Bocşa
3. Botorani
4. Ciocănari
5. Măciuceni
6. Măldăreşti
7. Popeşti
8. Ştefăneşti
9. Zăvoieni

37. MĂDULARI
1. **Mădulari** (1501)
2. Bălşoara
3. Bănțeşti
4. Dimuleşti
5. Iacovile
6. Mamu

38. MĂLDĂREŞTI
1. **Măldăreşti**
2. Măldăreştii de Jos
3. Roşoveni
4. Telecheşti

39. MIHĂEŞTI
1. **Buleta**
2. Arsanca
3. Bârseşti
4. Govora
5. Gurişoara
6. Măgura
7. Mihăeşti
8. Munteni
9. Negreni
10. Rugetu
11. Scărişoara
12. Stupărei
13. Vulpueşti

40. MILCOIU
1. **Milcoiu**
2. Căzăneşti
3. Ciuteşti
4. Izbăşeşti
5. Şuricaru
6. Tepşenari

41. MITROFANI
1. **Mitrofani** (1626)
2. Cetățeaua
3. Izvoraşu
4. Racu

42. MUEREASCA
1. **Muereasca**
2. Andreieşti
3. Frânceşti-Coasta
4. Găvăneşti
5. Hotarele
6. Muereasca de Sus
7. Pripoara
8. Şuta

43. NICOLAE BĂLCESCU
1. **Rotărăşti**
2. Băneşti
3. Corbii din Vale
4. Dosu Râului
5. Gâltofani
6. Ginerica
7. Linia Hanului
8. Măzăraru
9. Mângureni
10. Pleşoiu
11. Popeşti
12. Predeşti
13. Schitu
14. Şerbăneasa
15. Tufanii
16. Valea Bălcească
17. Valea Viei

44. OLANU
1. **Olanu**
2. Casa Veche
3. Cioboți
4. Drăgioiu
5. Nicoleşti
6. Stoicăneşti

45. ORLEŞTI
1. **Orleşti**
2. Aureşti
3. Procopoaia
4. Scaioşi
5. Silea

46. OTEŞANI
1. **Oteşani**
2. Bogdăneşti
3. Cârstăneşti
4. Cuceşti
5. Sub Deal

47. PĂUŞEŞTI
1. **Păuşeşti** (1453)
2. Barcanele
3. Buzdugan
4. Cernelele
5. Păuşeşti-Otăsău
6. Şerbăneşti
7. Şoliceşti
8. Văleni

48. PĂUŞEŞTI-MĂGLAŞI
1. **Păuşeşti-Măglaşi** (1453)
2. Coasta
3. Pietrari
4. Ulmeţel
5. Valea Cheii (1580)
6. Vlăduceni (1608)

49. PERIŞANI
1. **Perişani**
2. Băiaşu
3. Mlăceni (1596)
4. Podeni
5. Poiana (1533)
6. Pripoare (1567)
7. Spinu
8. Surdoiu

50. PESCEANA
1. **Pesceana**
2. Cermegeşti
3. Lupoaia
4. Negraia
5. Roeşti
6. Ursoaia

51. PIETRARI
1. **Pietrari**
2. Pietrarii de Sus

52. POPEŞTI
1. **Popeşti** (1577)
2. Curtea
3. Dăeşti
4. Firijba
5. Meieni
6. Urşi
7. Valea Caselor

53. PRUNDENI
1. **Prundeni**
2. Bărbuceni
3. Călina
4. Zăvideni

54. RACOVIŢA
1. **Racoviţa**
2. Balota
3. Blănoiu
4. Bradu-Clocotici
5. Copăceni
6. Gruiu Lupului
7. Tuţuleşti

55. ROEŞTI
1. **Roeşti**
2. Băiaşa
3. Băjenari
4. Bărbărigeni
5. Ciocâltei
6. Cueni
7. Frasina
8. Piscu Scoarţei
9. Râpa Cărămizii
10. Saioci

56. ROŞIILE
1. **Roşiile** (1560)
2. Balaciu
3. Cherăşti
4. Hotăroaia
5. Lupuieşti
6. Păsărei
7. Perteşti
8. Pleşeşti (1633)
9. Răţăleşti
10. Romaneşti
11. Zgubea

57. RUNCU
1. **Runcu**
2. Căligi
3. Gropeni
4. Snamăna
5. Surpaţi
6. Valea Babei
7. Vărateci

58. SĂLĂTRUCEL
1. **Sălătrucel** (1488)
2. Păteşti
3. Seaca
4. Şerbăneşti

59. SCUNDU
1. **Scundu**
2. Avrămeşti
3. Blejani
4. Crângu

60. SINEŞTI
1. **Sineşti**
2. Ciucheţi
3. Dealu Bisericii
4. Mijlocu
5. Popeşti
6. Urzica

61. SLĂTIOARA
1. **Slătioara**
2. Coasta Cerbului
3. Goruneşti
4. Milostea
5. Mogeşti
6. Rugetu

62. STĂNEŞTI
1. **Stăneşti** (1821)
2. Bărcăneşti
3. Cioponeşti
4. Cuculeşti
5. Gârnicetu
6. Linia Dealului
7. Suieşti
8. Valea Lungă
9. Vârleni

63. STOENEŞTI
1. **Stoeneşti**
2. Bârlogu
3. Budurăşti
4. Deleni
5. Dobriceni
6. Gruieri
7. Gruiu
8. Mogoşeşti
9. Neghineşti
10. Piscu Mare
11. Popeşti
12. Suseni
13. Zmeurătu

64. STOILEŞTI
1. **Stoileşti**
2. Balomireasa
3. Bârsoiu
4. Bulagei
5. Delureni
6. Geamăna
7. Ghiobeşti
8. Giuroiu
9. Izvoru Rece
10. Malu
11. Neţeşti
12. Obogeni
13. Stăneşti
14. Urşi
15. Vlăduleşti

65. STROEŞTI
1. **Stroeşti**
2. Cireşu
3. Dianu
4. Obroceşti
5. Pojogi-Cerna

66. SUTEŞTI
1. **Suteşti** (1514)
2. Boroşeşti
3. Măzili
4. Verdea

67. ŞIRINEASA
1. **Şirineasa**
2. Aricioaia
3. Ciorăşti
4. Slăviteşti
5. Valea Alunişului

68. ŞTEFĂNEŞTI
1. **Ştefăneşti**
2. Condoieşti
3. Dobruşa
4. Şerbăneşti

69. ŞUŞANI
1. **Şuşani**
2. Râmeşti (1642)
3. Sârbi (1531)
4. Stoiculeşti
5. Uşurei (1569)

70. TETOIU
1. **Tetoiu**
2. Băroiu
3. Budele
4. Măneasa
5. Nenciuleşti
6. Popeşti
7. Ţepeşti

71. TITEŞTI
1. **Titeşti** (1526)
2. Bratoveşti
3. Cucoiu

72. TOMŞANI
1. **Tomşani** (1536)
2. Bălţăţeni
3. Bogdăneşti (1536)
4. Chiceni
5. Dumbrăveşti
6. Foleştii de Jos
7. Foleştii de Sus (1453)
8. Mireşti

73. VAIDEENI
1. **Vaideeni** (1504)
2. Cerna
3. Cornet
4. Izvoru Rece
5. Mariţa

74. VALEA MARE
1. **Valea Mare**
2. Bătăşani
3. Delureni
4. Drăganu
5. Mărgineni
6. Pietroasa

75. VLĂDEŞTI
1. **Vlădeşti**
2. Fundătura
3. Pleaşa
4. Priporu
5. Trundin

76. VOICEŞTI
1. **Voiceşti**
2. Tighina
3. Voiceştii din Vale

77. VOINEASA
1. **Voineasa** (1496)
2. Valea Măceşului
3. Voineşiţa

78. ZĂTRENI
1. **Zătreni** (1550)
2. Butanu
3. Ciorteşti (1617)
4. Dealu Glămeia
5. Dealu Văleni
6. Făureşti
7. Mănicea
8. Mecea
9. Olteţu
10. Săşcioara (1577)
11. Stanomiru (1581)
12. Valea Văleni
13. Văleni (1667)
14. Zătrenii de Sus

VÂLCELE 1. Lac de acumulare creat pe cursul mijlociu al Argeşului (dat în folosinţă în 1975), în arealul com. Merişani, jud. Argeş, ale cărui ape sunt folosite pentru hidrocentrala omonimă (11,5 MW). Vol.: 41,6 mil. m^3.

2. Com. în jud. Covasna, alcătuită din 4 sate, situată în depresiunea cu acelaşi nume, la 640–690 m alt., la poalele de S ale M-ţilor Baraolt, pe pârâul Vâlcele, la 11 km V de municipiul Sfântu Gheorghe; 4 353 loc. (1 ian. 2011): 2 216 de sex masc. şi 2 137 fem. Reşed. com. este satul *Araci.* Expl. de gresii (în satul Ariuşd) şi de nisipuri metalurgice (în satul Araci). Producţie de mobilă şi de cherestea şi de utilaje pentru prelucr. lemnului. Morărit; produse de panificaţie. Confecţionarea obiectelor din lemn şi din răchită (în satul Hetea). Spital de patologie neuromusculară „Dr. Radu Horea". Centru de olărit, de ţesături şi cusături populare (în satul Araci), renumit încă din sec. 17 pentru „cusături în ochi încrucişat". Satul Vâlcele, menţionat documentar, prima oară, în 1468, este binecunoscut azi ca staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat de depresiune intramontană, tonic, cu veri răcoroase (în iul. temp. medie este de 16,5°C) şi ierni friguroase (în ian. media termică –4°C), precipitaţii atmosferice moderate (700 mm anual) şi izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, sodice, magneziene, feruginoase, hipotone. Staţiunea este recomandată pentru tratarea afecţiunilor cardiovasculare (hipertensiune arterială, arteriopatii periferice prin ateroscleroză, boala Raynaud, varice), a celor digestive (gastrite cronice hipoacide, constipaţie cronică), hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită cronică necalculoasă sau calculoasă), a bolilor metabolice şi de nutriţie (diabet zaharat, sindrom hiperuricemic), a celor urinare, endocrine, respiratorii etc. Buvete pentru cură internă cu ape minerale. Sanatoriu balnear pentru copiii bolnavi de hepatită. Staţie de îmbuteliere a apelor minerale. Staţiunea a găzduit (27 aug.-3 sept. 1875) un Congres internaţional de balneologie, ocazie cu care s-a bătut şi o medalie jubiliară. În satul Araci, menţionat documentar în 1332, se află o biserică (sec. 14) care conservă un amvon sculptat în piatră, în stil gotic, şi fragmente de frescă originare. Pe terit. satului Ariuşd au fost descoperite (1907–1913, 1973) vestigiile unei întinse aşezări neolitice, caracteristice fazei de început a culturii Cucuteni (mijlocul milen. 4–mijlocul milen. 3 î.Hr.), cu inventar arheologic bogat: unelte din silex, os, corn, cupru şi aur, topoare, bijuterii din cupru şi mai ales vase ceramice (fructiere, linguri, polonice, vase mari de provizii etc.) de culoare neagră, cenuşie, roşie sau brună, în două culori, având o culoare de fond neagră sau brun-roşcată pe care sunt realizate motive ornamentale geometrice sau spiralo-meandrice de culoare albă, şi în trei culori, în care predomină vasele de culoare roşie pe care sunt pictate motive ornamentale (în general spiralo-meandrice) cu alb, roşu sau negru. Plastica este reprezentată prin figurine zoomorfe şi antropomorfe. Peste aşezarea neolitică au fost identificate urme ale culturii Glina III-Schneckenberg (sec. 18–16 î.Hr.) aparţinând perioadei de început a Epocii bronzului. În satul Vâlcele se află biserica „Sfântul Teodor", zidită în 1843–1844 pe locul uneia din lemn din 1804, restaurată în 2010-2011, declarată monument istoric, şi o clădire cu două etaje, în stil elveţian, construită în 1770 pe cheltuiala contelui Nemeş; în satul Araci există o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), cu modificări din 1659, 1894 şi din sec. 20 şi casa memorială a scriitorului Romulus Cioflec (1882-1955), iar în satul Ariuşd, o biserică din sec. 16 şi un parc geologic (stâncile Ciocaşului).

Vâlcele (2). Pavilionul central

3. Com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în partea de V a Câmpiei Boian, pe cursul inf. al râului Iminog şi în zona de izvor a râului Călmăţui; 2 783 loc. (1 ian. 2011): 1 374 de sex masc. şi 1 409 fem. Confecţii textile; morărit; produse de panificaţie. Creşterea bovinelor, ovinelor şi caprinelor. Apicultură. Formaţie de căluşari. Biserica „Sfântul Nicolae" (1882-1885) şi conacul „Momiceanu" (1895), în satul Vâlcele.

VÂLCELELE 1. Com. în jud. Buzău, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Râmnicului; 1 546 loc. (1 ian. 2011): 751 de sex masc. şi 795 fem. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ etc. Satul Vâlcelele apare menţionat documentar în 1846.

2. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Bărăganului; 1 793 loc. (1 ian. 2011): 868 de sex masc. şi 925 fem. Nod rutier. În satul Floroaica se află o frumoasă pădure de foioase, căutată de turişti pentru recreere. Satul Vâlcelele apare menţionat documentar în 1896 cu numele *Crucea Giurca,* din 1925 şi până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.** s-au numit *Crucea,* iar între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **V.** a făcut parte din jud. Ialomiţa.

VÂLCIU, braţ navigabil al Dunării, în cursul ei inf., situat în partea de V a Insulei Mari a Brăilei, între Dunăre (la V) şi braţul Măcin (la E). Lungime: 60 km. Se desprinde din apele Dunării şi ale braţului Măcin în aval de com. Giurgeni, curgând paralel şi în apropierea Dunării. Prin braţul **V.** se scurg c. 20% din apele fluviului.

VÂLSAN, râu, afl. stg. al Argeşului pe terit. com. Merişani (jud. Argeş); 76 km; supr. bazinului: 347 km^2. Izv. de pe versantul de S al M-ţilor Făgăraş, de sub vf. Moldoveanu, de la 2 310 m alt., curge

predominant pe direcție N-S, drenând mai întâi versanții de S ai M-ților Făgăraș și Ghițu, pe o pantă accentuată și o vale foarte îngustă, după care traversează Muscelele și Dealurile Argeșului unde și-a creat sectoare de vale înguste ce alternează cu bazinete depresionare (Brădetu, Valea lui Maș, Costești-Vâlsan ș.a.). Debitul său multianual, în zona de vărsare, este de 22 m^3/s. Cursul superior al râului **V.** a fost captat într-un mic lac de derivație, creat în amonte de confl. cu pârâul Dobroneagu, din care apele sunt dirijate printr-un tunel spre lacul de acumulare Vidraru al hidrocentralei de pe râul Argeș. Pe cursul superior al râului **V.** a fost construită o hidrocentrală cu o putere instalată de 5 MW, dată în folosință în 1969. Afl. pr.: Dobroneagu, Robaia, Sobana, Toplița, Buneşti. În cursul superior, între com. Mușetești și Brăduleț, pe o lungime de 17 km, valea Vâlsanului a fost declarată rezervație naturală faunistică, deoarece în apele sale trăiește o specie endemică de pești (aspretele/*Romanichtys valsanicola*), descoperită aici în 1957. Reducerea catastrofală a debitului râului ca urmare a lucrărilor hidroenergetice și fenomenele de poluare au adus această specie în pragul dispariției.

VÂNĂTAREA LUI BUTEANU, vârf pe creasta pr. a M-ților Făgăraș, situat în partea de V a acestora, între vf. Moldoveanu (la E) și Negoiu (la V), dominând lacurile glaciare Bâlea și Capra și străjuind șoseaua transfăgărășeană. Alt.: 2 506 m. (al șaptelea vârf din țară ca înălțime după vârfurile Moldoveanu 2 544 m, Negoiu 2 535 m, Viștea Mare 2 527, m, Lespezi 2 522 m, Parângu Mare 2 519 m și Păpușa din M-ții Retezat 2 508 m).

VÂNĂTĂRILE PONORULUI, zonă calcaroasă în M-ții Trascău, în arealul com. Ponor, jud. Alba, în perimetrul căreia s-au produs mai multe prăbușiri ce au determinat formarea unor pereți verticali abrupți, care închid între ei o arie depresionară de c. 80 m adâncime, străbătută de trei pâraie (Valea Poienii, Valea Ponorului, Valea Seacă). După ce pâraiele se unesc într-un singur curs de apă, acesta pătrunde printr-un aven în peștera Dălbina, unde formează un curs subteran, cu cascade și marmite de eroziune, iar apoi reapare la zi sub numele de Valea Morilor.

VÂNĂTORI 1. Com. în jud. Galați, alcătuită din 3 sate, situată în SE Câmpiei Covurlui, pe dr. cursului inf. al râului Chineja și pe țărmul de V al lacului Brateș; 4 917 loc. (1 ian. 2011): 2 505 de sex masc. și 2 412 fem. Producție de aparate electrocasnice, de mobilă, de săpun și detergenți. Culturi de cereale, legume etc. Creșterea bovinelor. Complex avicol. Pescuit. Viticultură. Satul Vânători a fost înființat în 1879, iar satul Odaia Manolache este atestat documentar la 8 sept. 1675.

2. Com. în jud. Iași, alcătuită din 5 sate, situată în SE Pod. Sucevei, în zona Colinelor Dealu Mare-Hârlău, pe stg. râului Sirețel; 4 655 loc. (1 ian. 2011): 2 372 de sex masc. și 2 283 fem. Prelucr. lemnului. Satul Vânători a fost întemeiat în 1864 cu numele *Stolniceni-Ghițescu,* nume pe care l-a purtat până la 1 ian. 1965. Moară de cereale. Satul Hârtoape, atestat documentar în 1470, a fost (în sec. 19 și prima jumătate a sec. 20) un important centru de confecționare a cojoacelor și cheptarelor.

3. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 2 sate, situată în SE Câmpiei Blahniței, pe cursul inf. al râului Drincea; 2 061 loc. (1 ian. 2011): 1 033 de sex masc. și 1 028 fem. Satul Vânători a fost întemeiat în 1891 prin împroprietărirea însurăților. Până la 7 apr. 2004, com. **V.** a avut în componență satele Braniștea și Goanța, care la acea dată au format com. Braniștea, jud. Mehedinți.

4. Com. în jud. Mureș, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe cursul superior al râului Târnava Mare; 4 264 loc. (1 ian. 2011): 2 126 de sex masc. și 2 138 fem. Stație de c.f. (nod feroviar), în satul Vânători. Fabrică de nutrețuri concentrate. Creșterea ovinelor (în satele Feleag și Archita). Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Archita, atestat documentar în 1341, se află una dintre cele mai puternice și impozante cetăți țărănești din Transilvania, datând din sec. 15, cu dublă incintă străjuită de 7 turnuri de apărare de formă pătrată. În incinta cetății există o biserică evanghelică, inițial bazilică romanică (sec. 13), având nava centrală și corul supraînălțate la sf. sec. 15. În satul Vânători, menționat documentar, prima oară, în 1329 cu numele *Villa Eyanis*, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1801) și una din cărămidă (1902). Motel. Popas turistic. Agroturism.

5. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 7 sate, situată în partea de N a Câmpiei Siretului Inferior, pe cursul inf. al râului Putna; 6 123 loc. (1 ian. 2011): 3 071 de sex masc. și 3 052 fem. Prelucr. metalelor. Creșterea porcinelor. În satul Mirceștii Vechi se află biserica având hramul „Sfinții Voievozi", ctitorie din sec. 18 a lui Constantin Mavrocordat. Fond cinegetic (fazani, prepelițe, potârnichi ș.a.).

VÂNĂTORII MICI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Gănavu-Burdea, pe râul Neajlov, pe autostrada București–Pitești; 4 558 loc. (1 ian. 2011): 2 221 de sex masc. și 2 337 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1827) și „Sfântul Gheorghe" (1850–1857), în satele Izvoru și Vânătorii Mici. În satul Izvoru (numit în trecut *Corbii Ciungi*) se află o rezervație naturală (5 ha), înființată la 5 iun. 1966, cu numeroase izvoare reci (11–12°C) care apar la baza terasei Neajlovului, care au contribuit la conservarea unor nevertebrate rare, de climă rece, cum sunt turbelariatul *Dugesia gonocephala*, ostracodul *Ilyodromus olivaceus* ș.a. Această rezervație constituie cel mai avansat punct de răspândire spre S a acestor nevertebrate.

VÂNĂTORI-NEAMȚ, com. în jud. Neamț, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Neamțului cu M-ții Stânișoarei, la poalele de S ale Culmii Pleșu, pe cursul mijlociu al râului Neamț (Ozana), la confl. cu Nemțișor; 8 839 loc. (1 ian. 2011): 4 494 de sex masc. și 4 345 fem. Producție de utilaje pentru construcții, de încălțăminte, de mobilă și cherestea, de confecții și tricotaje, de articole pentru nou născuți și de cărămidă. Prelucr. cauciucului; confecții metalice. Culturi de flori. Muzeu memorial „Mihail Sadoveanu" (f. 1966) care cuprinde fotocopii după manuscrise, scrisori, ziare, precum și ediții *princeps* ale operei sadoveniene, cărți rare, mobilier ș.a. În arealul satului Vânători-Neamț au fost descoperite (1953) vestigiile unei așezări neolitice, aparținând culturii Cucuteni (faza B), în care s-a găsit o figurină feminină, numită „Venus de la Vânători". Satul Vânători-Neamț apare

Vânatori-Neamț. Biserica „Înălțarea Domnului" a mănăstirii Neamț

menționat documentar, prima oară, la 25 ian. 1446, într-un act prin care Ştefan cel Mare dăruia logofătului Mihai satul Vânători, iar apoi la 25 apr. 1607, într-un act de danie către mănăstirea Secu, semnat de Simion Movilă. În satul Mânăstirea Neamț se află mănăstirea Sihăstria (de călugări), inițial cu o biserică din lemn, ctitorie din anul 1655 a sihastrului Atanasie, căzută în ruină la sf. sec. 17 şi începutul sec. 18. În anii 1730-1734, episcopul Ghedeon al Romanului a zidit o biserică pe locul celei vechi. În 1821 mănăstirea a fost incediată de turci, lucrările de refacere a acesteia începând în 1824 şi terminându-se în 1825. Atunci s-au reconstruit biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului", turnul-clopotniță, chiliile şi s-a construit zidul de incintă cu turnul porții de intrare. În 1837 a fost construit paraclisul din lemn cu hramul „Sfinții Părinți Ioachim şi Ana". Între 1870 şi 1910, complexul monahal a rămas în paragină, dar a fost refăcut ulterior. În vara anului 1941, paraclisul şi o parte din chilii au fost mistuite de un incendiu, dar în perioada 1942-1946 s-a ridicat un nou paraclis şi a fost reconstruit un corp de chilii cu peste 20 de încăperi prin efortul părintelui Cleopa, starețul de atunci al acestei mănăstiri. Biserica centrală a mănăstirii, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" a fost restaurată şi pictată după cutremurul din 4 mart. 1977 (picturile interioare realizate de protosinghelul Bartolomeu Florea) şi resfințită în 1988. La 1 mai 1995 a început construirea unei noi biserici cu hramul „Sfânta Teodora" de la Sihla a cărui sfințire a avut loc în 1999. La această mănăstire a trăit părintele Cleopa între 1929 şi 1998 cu câteva întreruperi şi înmormântat aici. Tot în satul Vânători-Neamț se află *mănăstirea Neamț* (de călugări), inițial un schit cu biserică din lemn, numită Biserica Albă, ctitorie călugărească de la sf. sec. 13. Către sf. sec.14, domnul Moldovei, Petru I (Muşat) a zidit o biserică pe locul celei din lemn, consemnată documentar la 7 iun. 1407 într-un act semnat de Vlădica Iosif (rudă a domnului Petru I), primul Mitropolit al Moldovei recunoscut de Patriarhia din Constantinopol în anul 1401. Distrusă de incendiul din 1467, biserica mănăstirii a fost reconstruită de domnul Ştefan cel Mare, dar cutremurul din 1471 a zdruncinat-o din temelii, provocându-i mari stricăciuni. Pe locul bisericii ruinată de cutremur, Ştefan cel Mare a construit o biserică nouă, de mari dimensiuni (40 m lungime şi 23 m înălțimea turlei), cu hramul „Înălțarea Domnului", sfințită la 14 nov. 1497. Biserica mănăstirii este un monument de arhitectură care încununează stilul moldovenesc al epocii lui Ştefan cel Mare, caracterizat prin armonia formelor arhitectonice şi prin frumusețea decorației fațadelor (benzi de ceramică smălțuită, ocnițe pictate, ancadramente de factură gotică la uşi şi ferestre, contraforturi ş.a.). Picturile murale interioare, originare, au fost afectate de frecventele incendii, fiind refăcute în anii 1671, 1696, 1830 şi 1862, fragmente de fresce originare păstrându-se în altar, în naos şi camera mormintelor, iar în pridvor şi pronaos picturile sunt din timpul domniei lui Petru Rareş. Ansamblul monahal a fost supus unor ample lucrări de restaurare în 1954–1961. În biserica mănăstirii se află mormântul lui Ştefan II, fiul lui Alexandru cel Bun şi unchiul lui Ştefan cel Mare. În incinta complexului monastic se mai află paraclisele „Buna Vestire" (sec. 16, refăcut în 1821), „Sfântul Gheorghe" (1796, refăcut în 1826) şi „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, cu unele transformări din 1843), un turn-clopotniță (1497), aghiasmarul, numeroase chilii şi turnuri de apărare. În Evul Mediu, mănăstirea Neamț a fost un important focar de cultură şi artă al Moldovei, în cadrul căreia funcționa o şcoală de caligrafi şi miniaturişti (întemeiată la începutul sec. 15 de Gavriil Uric). În sec. 16, la această mănăstire au trăit şi activat cronicarii Macarie şi Eftimie, iar în sec. 18, călugărul rus Paisie (Petru Velicikovski) − stareț al mănăstirii Neamț în anii 1779-1794. În 1808, Veniamin Costache, mitropolit al Moldovei, a înființat aici o tipografie şi un atelier de xilogravură. În prezent, aici funcționează o tipografie mitropolitană, ateliere de tâmplărie, fierărie ş.a., un seminar teologic al Arhiepiscopiei Iaşului, o bibliotecă mănăstirească (c. 18 000 vol. şi numeroase manuscrise, din care peste 200 sunt în limba slavonă, 80 în limba greacă şi 150 în limba română, datând din sec. 14–19) şi un muzeu de artă religioasă (obiecte de cult, icoane vechi etc.). În satul Mânăstirea Neamț se mai află schitul „Sihla" (sec. 18), cu o bisericuță din lemn de brad, aflată sub o stâncă, cu hramul „Schimbarea la Față", construită în 1763 de Ioniță Cantacuzino şi o biserică din lemn cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", construită în 1813, refăcută de mai multe ori, ultima refacere datând din 1973 şi pictată la interior în 1974 de Vasile Paşcu din Focşani; schitul „Vovidenia" (ctitorie din 1749–1751 a episcopului Ioanichie al Romanului); schitul, „Pocrov", cu o biserică din lemn cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului" (1706), cu picturi interioare refăcute în 1984-1988, cu un paraclis cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1847) şi cu un corp de clădire cu mai multe chilii construit în 1993; schitul „Icoana Veche" cu biserica „Sfântul Antonie cel Mare" (sec. 18, refăcută după 1990), precum şi bisericile „Sfântul Pantelimon" (1820, refăcută în 1843), „Sfântul Ioan Boguslavul" (1834), cea cu dublu hram - „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfântul Spiridon" (1849–1857) şi biserica din lemn „Acoperământul Maicii Domnului" (1714). Pe terit. com. **V.-N.** mai există şi mănăstirea Secu (de călugări), situată la poalele de NE ale

M-ților Stânișoarei, pe malul râului Secu, inițial un schit, cu biserica din lemn cu hramul „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul", întemeiat în prima jumătate a sec. 15 de sihastrul Zosim, numit ulterior schitul lui Zosim. În 1530, domnul Petru Rareș a construit, pe locul bisericii din lemn, o biserică voievodală, înconjurată cu zid de incintă în anul 1550. Spre sf. sec. 16, biserica zidită de Petru Rareș și construcțiile adiacente se aflau în ruină. În perioada 7 iun. − 5 oct. 1602 a fost construită o nouă biserică, având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", pe cheltuiala marelui vornic Nestor Ureche și a soției sale Mitrofana (părinții cronicarului Grigore Ureche), aceștia înzestrând-o cu moșii, odoare, cărți ș.a. În sec. 18, biserica a fost amplificată prin adăugarea unui pridvor, iar în 1818 i s-a adăugat o a doua turlă. În toamna anului 1821 a fost incendiată de către turci pentru a-i extermina pe grecii eteriști care se baricadaseră în biserică. Refăcută după incendiu, între 1821 și 1825, bisericii i s-au adăugat (1850) un alt pridvor mai mic, un diaconicon și i s-a refăcut în întregime pictura murală interioară. Biserica are 30 m lungime și 9,50 m înălțimea pereților, fațadele sunt împărțite în două registre de un brâu median realizat din cărămizi dispuse în zimți și este înconjurată de o puternică centură de ziduri, străjuită de turnuri de apărare la colțuri. În interiorul incintei monahale mai există paraclisele cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1821–1824) și „Adormirea Maicii Domnului" (1610), iar în cimitir, o biserică având hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1832). În încăperea mormintelor dintre pronaos și naos sunt înmormântați mitropolitul Varlaam († 1657), vornicul Nestor Ureche(† 1617) și soția acestuia din urmă, Mitrofana(† 1633). Mănăstirea Secu are un interesant muzeu de artă religioasă (vase liturgice, o cruce din lemn de măslin, de la Muntele Athos, veșminte, broderii, covoare, manuscrise vechi, o evanghelie din 1664 etc.) și o valoroasă bibliotecă cu tipărituri vechi. Ansamblul monahal Secu a fost supus unor ample lucrări de restaurare în anii 1966–1976. În com. **V.-N.** există un popas turistic și o pădure seculară de stejar (*Quercus robur*), extinsă pe 70,6 ha, declarată rezervație forestieră. Această pădure face parte dintr-un corp mult mai mare, extins pe 30 818 ha, situat pe versantul de E al M-ților Stânișoara în raza comunelor Crăcăoani, Agapia, Vânători-Neamț, orașul Târgu-Neamț și stațiunile balneoclimaterice Bălțățești și Oglinzi și declarat Parc Natural în 1999. Alături de stejar mai vegetează carpenul (*Carpinus betulus*), fagul (*Fagus sylvatica)*, jugastrul (*Acer campestre*) ș.a., numeroși arbuști (alun/*Corylus avellana,* păducel/*Crataegus monogyna,* corn/*Cornus mas* ș.a.) și variate specii de plante ierboase, ca limba-șarpelui (*Ophioglossum vulgatum*), sânzienele de pădure (*Galium vernum*), lăcrămioarele (*Convallaria majalis*) etc. În interiorul Parcului Natural Vânători-Neamț trăiesc urși bruni, lupi, vulpi, pisici sălbatice, râși, cerbi, căpriori, mistreți ș.a., iar în 1968 a fost înființată o rezervație de zimbri, numită rezervația „Dragoș Vodă" prin aducerea a trei exemplare din Polonia și a încă cinci exemplare aduse din U.R.S.S. la 24 nov. 1977. În anul 2005 au mai fost cumpărați trei masculi și o femelă din Elveția, astfel că în prezent în această rezervație există 24 de zimbri.

VÂNJULEȚ, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Blahniței cu Piem. Bălăciței, pe dr. râului Blahnița; 1 819 loc. (1 ian. 2011): 986 de sex masc. și 923 fem. Viticultură. Biserică din 1899.

VÂNJU MARE, oraș în jud. Mehedinți, situat în zona de contact a Câmpiei Blahniței cu Piem. Bălăciței, la 100 m alt., la 32 km SE de municipiul Drobeta-Turnu Severin; 6 187 loc. (1 ian. 2011): 3 051 de sex masc. și 3 136 fem. Supr.: 76,2 km^2, din care 3,8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 628 loc./km^2. Nod rutier. Producție de confecții bărbătești (cămăși), tricotaje, cherestea și produse alim. (preparate din lapte, panificație). Morărit. Centru viticol. Piață agricolă. **Istoric.** În perimetrul actualului oraș au fost descoperite vestigii arheologice datând din Neolitic, Epoca fierului și din perioada dacică. Prima mențiune documentară referitoare la localit. **V.M.** datează din 1772, iar la 17 febr. 1968 a fost declarat oraș. În prezent are în subordine ad-tivă 4 sate: Bucura, Nicolae Bălcescu, Orevița Mare (atestată documentar în 1652), Traian. În arealul orașului (în extravilan) se află o pădure de agrement, cu o zonă de interes cinegetic. Rezervația naturală „Lunca Vânjului" – o pădure de luncă alcătuită din stejar, frasin, arțar tătăresc. În pătura ierbacee vegetează, printre altele, mărgăritarul (*Convallaria majalis*).

VÂNTULUI, Peștera ~ → Peștera Vântului.

VÂRCIOROG 1. Dealurile Vârciorogului, zonă deluroasă în NE Dealurilor Pădurii Craiului (parte componentă a acestora), la contactul cu M-ții Pădurea Craiului. Sunt alcătuite din argile, marne argiloase și nisipoase, conglomerate, nisipuri loessoide și pietrișuri.

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de NV ale M-ților Pădurea Craiului, în zona de contact cu Dealurile Vârciorogului; 2 175 loc. (1 ian. 2011): 1 121 de sex masc. și 1 054 fem. Expl. de bauxită. Prelucr. lemnului. În satul Vârciorog, menționat documentar în 1492, se află biserica din lemn „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1703), monument istoric, bogat ornamentată cu decor sculptat, și biserica de zid „Sfântul Ioan Botezătorul" (1999-2009); bisericile ortodoxe, din lemn, cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1737, pictată în 1808) și „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1759), în satele Surducel și Fâșca.

VÂRCIOROVA 1. Rezervația naturală ~ → Gura Văii (2).

2. → Drobeta-Turnu Severin.

VÂRFU CÂMPULUI, com. în jud. Botoșani, alcătuită din 6 sate, situată în NE Pod. Sucevei, la poalele de SV al Dealului Bour, pe stg. văii superioare a Siretului; 3 764 loc. (1 ian. 2011): 1 837 de sex masc. și 1 927 fem. Producție de cărămizi . Produse de artizanat (obiecte împletite din nuiele). Nod rutier. Creșterea bovinelor. Muzeu etnografic. În satul Vârfu Câmpului, atestat documentar în 1772, se află biserica „Sfântul Dumitru", zidită în 1861–1864 din inițiativa principesei Aglaia Moruzzi, în satul Ionășeni există conacul „Scarlat Rosetti" construit în 1890, azi școală, iar în satul Maghera este conacul prințului Dimitrie P. Moruzzi (sec. 19) cu parc de stejari multiseculari. La 16 mart. 2006, în componența com. **V.C.** au mai fost incluse fostele sate Dobrinăuți-Hăpăi (atestat documentar la 30 mart. 1392), Maghera

şi Pustoaia care fuseseră desfiinţate la 17 febr. 1968.

VÂRFU CU DOR, vârf în partea de S a masivului Bucegi, alcătuit din conglomerate, care străjuieşte spre V oraşul Sinaia. Alt.: 2 030 m. Acoperit cu păşuni alpine. Uşor accesibil pe poteci marcate, cu telecabina sau cu telescaunul (de la „Cota 1400" până la cabana Mioriţa şi de acolo pe potecă). Are pante propice practicării sporturilor de iarnă. Obiectiv turistic. Punct de plecare către celelalte obiective turistice din M-ţii Bucegi (către Peştera Ialomiţei, vf. Omu, cabanele şi hotelurile de pe platoul Bucegilor etc.).

VÂRFU FLORII → Preluca.

VÂRFU LUI PĂTRU, vârf în partea central-sudică a masivului Şureanu, reprezentând alt. max. a acestuia (2 130 m).

VÂRFU LUI STAN, vârf în partea centrală a M-ţilor Mehedinţi, constituind alt. max. a acestora (1 466 m).

VÂRFU MARE, vârf în Munceii Vinţului, constituind alt. max. a acestora (1 011 m).

VÂRFU MĂGURII, vârf în masivul deluros Măgura Odobeştilor, constituind alt. max. a acestuia (996 m) şi cea mai înaltă cotă din Subcarpaţii Vrancei.

VÂRFU PAHARNICULUI → Paharnicului.

VÂRFU PIETRII → Pietrii, Vârfu ~.

VÂRFURAŞUL, Peştera ~, peşteră în M-ţii Vlădeasa, săpată de pârâul Valea Seacă, situată la 1 240 m alt. Lungimea galeriilor: 2 420 m. Dezvoltată în calcarele tithonice metamorfozate, cristaline, peştera are forma literei U, larg deschis, străbătută de pârâul Valea Seacă. Prezintă un sistem de galerii îngemănate, bogate în concreţiuni, în cadrul cărora se evidenţiază culoarea albă, intensă, a rocilor calcaroase. Cunoscută şi sub numele de *Peştera cu gheaţă* datorită faptului că în interiorul ei se menţin formaţiuni de gheaţă până în luna iulie, favorizate de prezenţa temp. scăzute (în medie 5°C).

VÂRFURI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 7 sate, situată în Subcarpaţii Ialomiţei; 1 933 loc. (1 ian. 2011): 948 de sex masc. şi 985 fem. Prelucr. lemnului. Pomicultură. Creşterea porcinelor şi păsărilor. În satul Vârfuri, atestat documentar în anul 1800, se află biserica având dublu hram – „Duminica Tuturor Sfinţilor" şi „Buna Vestire" (1862).

VÂRFURILE, com. în jud. Arad, alcătuită din 8 sate, situată în Depr. Hălmagiu, la poalele de SE ale M-ţilor Codru-Moma, pe cursul superior al Crişului Alb; 2 858 loc. (1 ian. 2011): 1 392 de sex masc. şi 1 466 fem. Staţie de c.f. (în satul Vârfurile). Nod rutier. Expl. de andezit şi forestiere. Pomicultură (meri, pruni). Centru de confecţionare a uneltelor din lemn, în special furci pentru munci agricole (în satul Lazuri). În satul Avram Iancu are loc anual, în luna iunie, manifestarea etno-folclorică numită „Nedeia de la Tăcăşele". În satul Vârfurile, atestat documentar în 1390, se află biserica „Sfinţii Arhangheli" (1889) şi ruinele unei cetăţi din sec. 16. Zonă de interes cinegetic (în satul Lazuri). Până în 1926, satul şi com. **V.** s-au numit *Ciuci.* Bisericile din lemn cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (1751), „Sfinţii Cosma şi Damian" (1784, cu iconostas pictat) şi „Înălţarea Domnului" (1907), în satele Poiana, Vidra şi Groşi. Agroturism.

VÂRFU ROŞU → Roşu (2).

VÂRGHIŞ, com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată în NV Depr. Baraolt, la poalele de S ale M-ţilor Harghita şi cele de NE ale M-ţilor Perşani, la 500 m alt., pe râul Vârghiş; 1 768 loc. (1 ian. 2011): 917 de sex masc. şi 851 fem. Expl. de lignit, de calcare şi serpentine. Producţie de var. Prelucr. lemnului. Centru de cioplituri şi sculpturi în lemn, de confecţionare a mobilierului pictat în stil popular şi de construcţie a porţilor secuieşti. Staţie de îmbuteliere a apelor minerale. Izv. cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, sodice, cu mineralizare ridiată (290 mg ‰), hipotone, folosite ca ape de masă, dar şi pentru tratarea afecţiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită cronică, litiază biliară). Parc dendrologic, cu exemplare seculare de stejar, frasin, paltin, în mijlocul căruia se află castelul baronului „Daniel" (sec. 16, restaurat în 1723, amplificat în 1797, cu bastion din 1850-1853). Biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1807); biserica unitariană (1813-1820); biserică reformată (1847). Poiană cu narcise (3 ha) ocrotită de lege. Satul Vârghiş apare menţionat documentar în 1334, cu numele *Sacerdos de Villa Wardach.* Agroturism.

VÂRLEZI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SE a Pod. Covurlui, pe stg. văii superioare a râului Suha; 2 104 loc. (1 ian. 2011): 1 056 de sex masc. şi 1 048 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, floarea-soarelui, cartofi, fasole ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Apicultură. Pomicultură. Viticultură. În satul Vârlezi se află o biserică având dublu hram – „Sfinţii Voievozi" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (ante 1809, restaurată în anii 1832–1833), iar în satul Crăieşti există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1852).

VÂRŞOLŢ, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Şimleu, la poalele Măgurii Şimleului, pe cursul superior al râului Crasna, la confl. cu Colişa; 2 326 loc. (1 ian. 2011): 1 164 de sex masc. şi 1 162 fem. Prelucr. lemnului. Produse de panificaţie. Legumicultură. Nod rutier. Satul Vârşolţ apare menţionat documentar, prima oară, în 1341. În satul Recea, atestat documentar în 1326, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu turn-clopotniţă (ambele din 1754). Agroturism.

VÂRTEŞCOIU, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Râmnicului cu Subcarpaţii Vrancei, la poalele de E-NE ale Dealului Deleanu, pe râul Milcov; 3 512 loc. (1 ian. 2011): 1 736 de sex masc. şi 1 776 fem. Centru viticol (podgoriile Vârteşcoiu şi Faraoanele, profilate pe soiurile Fetească neagră, Merlot, Muscat Ottonel). Pe terit. satului Vârteşcoiu au fost descoperite (1926, 1929) vestigiile unei aşezări carpice, cu o necropolă de incineraţie, datând din sec. 2–3, cu inventar sărac (cercei din argint în filigran, urne). Biserica „Sfinţii Voievozi" (1860), în satul Olteni.

VÂRTOAPE, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe Râu Câinelui; 2 918 loc. (1 ian. 2011): 1 402 de sex masc. şi 1 516 fem. Reşed. com. este satul *Vârtoapele de Sus.* Nod rutier. Haltă de c.f. (în satul Vârtoapele de Sus). Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ etc. Biserică (1890).

VÂRTOP 1. Gheţarul de la ~, peşteră situată în partea de S a M-ţilor Bihor, la 1 200 m alt., în arealul satului Casa de Piatră (com. Arieşeni, jud. Alba). Lungime: 300 m. Explorată prima oară în 1955. Este o peşteră fosilă, cu concreţiuni bogate, cu gheaţă perenă şi cu mult grohotiş în sala de intrare. Din sala de intrare (75 m lărgime) porneşte o galerie îngustă (30 cm diametru, 15 m lungime, 8 m diferenţă de nivel) care face legătura cu alte trei săli succesive (Sala Domului, Sala Minunilor, Sala Mare) în care se găsesc numeroase stalagmite (5 m înălţime), scurgeri parietale în formă de pagode, coloane, domuri, curgeri de calcit etc. Declarată monument al naturii (1957) şi rezervaţie speologică (1969).

2. Com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Desnăţuiului cu Piem. Bălăciţei, pe râul Baboia; 1 557 loc. (1 ian. 2011): 773 de sex masc. şi 784 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ ş.a. Viticultură. Creşterea bovinelor. Lac de acumulare (17 ha). Satul Vârtop a luat fiinţă în anul 1700. Pe terit. com. au fost descoperite mai multe vestigii arheologice: o aşezare şi mai mulţi tumuli datând din prima Epocă a fierului (c. 1 200–450/300 î.Hr.) în care s-au găsit vase mari de provizii, intens lustruite; un tezaur de argint (monede dacice, fibule) din perioada dacică; o fibulă digitată cu picior cu buton prosomorf (sec. 7 d.Hr.). Biserica având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", construită în 1800–1805 prin strădania arnăutului Cârstea, zugrăvită în 1828 prin grija lui Constantin Brăiloiu, repictată în 1894 şi restaurată în anii 1932–1934.

VÂRTOPU, vârf în M-ţii Făgăraş (2 499 m).

VÂRVORU DE JOS, com. în jud. Dolj, alcătuită din 8 sate, situată în partea de NE a Câmpiei Desnăţuiului, pe cursul inf. al râului Terpeziţa, la confl. cu râul Desnăţui; 2 918 loc. (1 ian. 2011): 1 372 de sex masc. şi 1 546 fem. Nod rutier. Morărit. Apicultură. Pomicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Viticultură. Piscicultură (în lacul Fântânele). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Vârvoru de Jos s-au numit *Ruptura.* În satul Ciutura se află o biserică de schit cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1548, cu pridvor adăugat în anii 1654–1658), ctitorie a marelui postelnic Istrate Leurdeanu, refăcută din temelii în perioada 1851–1852 prin strădania egumenului Dorotei, cu picturi murale interioare din 1853, declarată monument istoric; bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (zidită în anii 1871–1875, pe locul unei biserici din lemn ce data din 1640) şi „Sfinţii Voievozi" (construită în 1891 pe locul uneia din lemn din 1750), în satele Vârvor şi Gabru. Satul Vârvoru de Jos este atestat documentar în 1864.

VECHEL → Veţel.

VECSEY → Victor Vlad Delamarina.

VEDEA 1. Râu în partea de S a României, afl. stg. al Dunării pe terit. com. Pietroşani (jud. Teleorman); 215 km; supr. bazinului: 5 450 km^2. Izv. din zona de N a Platformei Cotmeana, de la 435 m alt., din arealul com. Morăreşti (jud. Argeş) şi se încadrează pe o direcţie generală de curgere NV-SE, străbătând mai întâi pe direcţie N–S (iar în aval de com. Spineni se îndreaptă spre SE), Platforma Cotmeana, în cadrul căreia formează o vale adâncă, cu pante accentuate (în medie 4-10‰), apoi drenează câmpiile Boian, Găvanu-Burdea şi Burnas, unde panta scade sub 1‰ şi cursul devine leneş şi foarte meandrat. Bazinul său are o formă dendritică şi o puternică asimetrie spre stg. Debitul mediu multianual al râului **V.** este de 13,6 m^3/s în zona de vărsare. În perioadele de secetă îndelungată râul tinde să sece. Afl. pr.: Plapcea, Dorofei, Bratcov, Vediţa, Cotmeana, Burdea, Râu Câinelui, Teleorman.

2. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 19 sate, situată în SE Platformei Cotmeana; 3 971 loc. (1 ian. 2011): 1 862 de sex masc. şi 1 929 fem. Nod rutier. Expl. de petrol (în satele Vedea şi Vaţa). Reparaţii de utilaj petrolier. Prelucr. lemnului. Produse alim. Pomicultură (meri, pruni). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.** s-au numit *Gura Boului.*

3. Com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în SV Câmpiei Burnas, pe stg. văii Dunării şi pe pârâul Pasărea, la graniţa cu Bulgaria; 2 855 loc. (1 ian. 2011): 1 414 de sex masc. şi 1 441 fem. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, legume etc. Centru viticol şi de vinificaţie. Pescuit. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.** s-au numit *Arsache.* Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **V.** a făcut parte din jud. Ilfov. Biserica având hramul „Sfântul Pantelimon" (1863) şi conacul „Dr. Arsache (sec. 19), în satul Vedea. Până la 3 oct. 2003, com. **V.** a avut în componenţă satul Malu, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

4. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul inf. al râului Burdea; 2 957 loc. (1 ian. 2011): 1 532 de sex masc. şi 1 425 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante de nutreţ, legume etc. Viticultură. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.** s-au numit *Goala.* Pe terit. satului Dulceanca au fost descoperite (1963–1964, 1966–1967) vestigiile unei aşezări (sec. 3 d.Hr.) peste care s-au suprapus o aşezare din sec. 6, aparţinând culturii Ipoteşti-Cândeşti şi o aşezare cu locuinţe de supr. datând din sec. 14. În satul Coşoteni se află biserica „Sfântul Dumitru" a fostei mănăstiri Ţigănia (sau Drăgăneşti), ctitorie din 1647 a domnului Matei Basarab. Biserica a fost refăcută în 1708, reparată în 1997-2006, iar picturile murale restaurate în 2004; monument istoric. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1831, reparată în 1879 şi căzută în ruină după anul 1909) şi „Sfântul Pantelimon" (1845, cu picturi murale interioare realizate de Gheorghe Tattarescu), în satele Albeşti şi Vedea.

VELA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Desnăţuiului cu Piem. Bălăciţei, pe interfluviul Desnăţui-Terpeziţa; 1 951 loc. (1 ian. 2011): 996 de sex masc. şi 955 fem. Satul Bucovicior apare menţionat documentar, prima oară, în 1535, iar satul Gubaucea, în perioada 1568–1577. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1832) şi „Sfinţii Voievozi" (1848), în satele Ştiubei şi Vela. Bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1737, reconstruită în 1864), „Sfântul Nicolae" (1835) şi „Sfântul Gheorghe" (ante 1845, refăcută în 1911), în satele Ştiubei, Bucovicior şi Gubaucea.

VELENŢA → Oradea (3).

VENUS, staţiune balneoclimaterică estivală, de interes general, situată în extremitatea de SE a României (jud. Constanţa), pe ţărmul Mării Negre, la 3-20 m alt., la 3 km N de municipiul Mangalia, de care aparţine administrativ, şi la 41 km S de municipiul Constanţa. Climat de litoral maritim, cu veri călduroase (în iul. temp. medii peste 22°C) şi mai mult senine (în medie 25–28 zile însorite pe lună, cu durata de strălucire a Soarelui de 10–12 ore pe zi) şi cu ierni blânde (în ian. temp. medii de 0°C). Temp. medie anuală este de 11,2°C, iar precipitaţiile atmosferice însumează c. 400 mm anual. Factorii naturali de cură sunt climatul maritim, excitant-solicitant, bogat în aerosoli salini şi apa Mării Negre clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, hipotonă (mineralizare 15,5 ‰), staţiunea fiind recomandată atât pentru persoanele sănătoase care pot beneficia de cură heliomarină în timpul vacanţelor de vară, cât şi pentru tratamentul unor afecţiuni reumatismale degenerative, posttraumatice, al unor stări de anemie secundară, de debilitate, decalcefieri, rahitism, al unor boli dermatologice, endocrine, ginecologice etc. Staţiunea beneficiază de o plajă naturală mare (extinsă pe circa 1,2 km lungime, între staţiunile Venus şi Saturn, şi 200 m lăţime), cu nisip fin, pentru helioterapie şi talazoterapie, unde apar şi izvoare minerale sulfuroase hipotermale, captate sub formă de duşuri. Venus a intrat în nomenclatorul staţiunilor balneare în anul 1972 ca o staţiune intimă şi elegantă, care excelează prin frumuseţea şi varietatea stilurilor arhitectonice ale hotelurilor şi vilelor, cât şi prin confortul sporit al acestora. O caracteristică deosebită a staţiunii o constituie faptul că majoritatea hotelurilor cu cinci etaje poartă nume de fete (Anca, Brânduşa, Corina, Dana, Felicia, Irina, Raluca, Rodica, Silvia etc.) dominate de patru hoteluri turn (Vulturul, Pajura, Cocorul, Egreta). Staţiunea mai dispune de un camping, de numeroase restaurante, cofetării, braserii, baruri de zi şi de noapte, cinematograf în aer liber, grădini de vară, terenuri de sport şi de minigolf, discoteci, parc distractiv etc. În marginea de S a staţiunii există un pavilion amenajat pentru ungeri cu nămol sapropelic şi băi sulfuroase şi, tot în această parte, în apropierea staţiunii există o herghelie de cai. Variate posibilităţi de distracţii, agrement şi de petrecere a timpului liber: practicarea sporturilor nautice (yahting, wind-surfing, iole ş.a.), efectuarea unor excursii interne (turul staţiunilor litoralului românesc, plimbări cu vaporul pe Marea Neagră sau pe canalul Dunăre-Marea Neagră, deplasări în Delta Dunării, la Cetatea Histria, la Podgoria Murfatlar etc.) sau externe (turul staţiunilor litoralului bulgăresc al Mării Negre – Balcic, Albena, Nisipurile de Aur, Varna), practicarea hipismului etc.

VERBIA → Corlăteni.

VERBICIOARA → Verbiţa.

VERBILA → Iordăcheanu.

VERBIŢA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în SE Piem. Bălăciţei, la izv. râului Baboia; 1 347 loc. (1 ian. 2011): 691 de sex masc. şi 656 fem. Viticultură. Heleşteu. Muzeu de istorie (în satul Verbiţa). Pe terit. satului Verbiţa au fost descoperite (1950–1951) urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturii Criş (milen. 5 î.Hr.), cu bordeie, ceramică specifică acestei culturi şi podoabe (verigi din aur), peste care s-au suprapus o necropolă din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, apoi o aşezare din prima Epocă a fierului, aparţinând culturii Basarabi (sec. 9–6 î.Hr.), urmată de o aşezare de bordeie a populaţiei locale daco-romane (sec. 3–4). Tot în satul Verbiţa a fost descoperit un tezaur medieval alcătuit din 24 piese din argint. Săpăturile arheologice efectuate în anii 1949–1957, în arealul satului Verbicioara, au scos la iveală urmele unei aşezări cu mai multe niveluri de locuire, caracteristice fiind însă cele din Epoca bronzului mijlociu (datând din sec. 16–13 î.Hr.), cu o identitate bine definită şi o arie largă de răspândire, cuprinzând Oltenia, Banatul şi NV Bulgariei, fapt ce i-a determinat pe specialişti să o considere o cultură de sine stătătoare, atribuindu-i numele de *Cultura Verbicioara.* Reprezentativ pentru această cultură sunt locuinţele de suprafaţă, care evoluează către genul colibelor ciobăneşti, şi vasele ceramice de diferite tipuri (vasul clepsidră, vasul cu etaj, cupe cu picior, străchini, castroane şi în special ceşti sferice cu toarte supraînălţate, cu butoni cilindrici sau în formă de cap de pasăre) decorate geometric, cu motive radiare, gravate fin şi încrustate cu alb. Plastica este reprezentată prin figurine feminine din lut ars. Cronologic, cultura Verbicioara se suprapune peste culturile Criş-Starcevo, Vinča, Sălcuţa, Coţofeni şi Glina şi se continuă cu prima Epocă a fierului, străpunse de morminte de înhumaţie ale unui cimitir românesc din sec. 13. Biserica „Sfântul Nicolae" (1881), în satul Verbiţa, şi bisericile din lemn „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1845) şi „Sfântul Nicolae" (1845), în satul Verbicioara.

VERESPATAC → Roşia Montană.

VEREŞTI, com. în jud. Suceava, alătuită din 4 sate, situată la marginea de SE a Pod. Dragomirnei, în zona de interferenţă a culoarului Siretului cu cel al Sucevei, în luncile şi pe terasele de pe stg. râului Suceava şi de pe dr. Siretului; 7 270 loc. (1 ian. 2011): 3 721 de sex masc. şi 3 549 fem. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 15 dec. 1869) şi rutier. Expl. de balast. Topitorie de in şi cânepă. Culturi de cereale, in, cânepă, legume, sfeclă de zahăr ş.a. Creşterea porcinelor. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1650), „Buna Vestire" (1714–1715), cu ziduri de apărare, „Sfântul Nicolae" (1823–1825, reparată în anii 1845, 1870 şi 1886) şi „Sfânta Treime" (1829, reparată în 1887), în satele Cândeşti, Vereşti, Bursuceni şi Corocăieşti.

VERGULEASA, com. în jud. Olt, alcătuită din 7 sate, situată în SV Piem. Cotmeana, pe stg. văii inf. a Oltului şi pe malul de NE al lacului de acumulare Strejeşti; 2 929 loc. (1 ian. 2011): 1 437 de sex masc. şi 1 492 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Producţie de furnituri pentru mobilă. Creşterea porcinelor. Bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1608, cu pridvor adăugat în 1836) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1808), în satele Dumitreşti şi Verguleasa; bisericile din lemn, cu acelaşi hram – „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", în satele Căzăneşti (1889) şi Poganu (sf. sec. 19).

VERMEŞ, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Pogănişului cu Câmpia Bârzavei, pe râul Pogăniş; 1 657 loc. (1 ian. 2011): 827 de sex masc. şi 830 fem. Nod rutier. Expl. forestiere. Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor, ovinelor,

porcinelor. Apicultură. Culturi de cereale, plante de nutreț, cartofi etc. Satul Vermeș apare menționat documentar în 1369. În satul Ersig, atestat documentar în 1369, se află o biserică din lemn din sec. 18 şi o biserică romano-catolică (1848).

VERNEŞTI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 10 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Buzăului cu Subcarpații Buzăului, la poalele de NE ale Dealului Istrița, cele de E ale Dealului Ciolanu şi cele de SV ale Dealurilor Pâclelor şi Blăjani, pe râurile Nişcov şi Buzău; 9 196 loc. (1 ian. 2011): 4 508 de sex masc. şi 4 688 fem. Stație (în satul Verneşti) şi haltă de c.f. (în satul Cândeşti). Nod rutier. Expl. de argilă. Hidrocentrală (11,8 MW), în satul Cândeşti, intrată în funcțiune în 1989. Producție de cărămidă şi de cherestea. Viticultură. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Satul Verneşti apare menționat documentar, prima oară, în 1530. Satul Brădeanca s-a autodesființat în 1990 prin depopulare, locuitorii lui stabilindu-se în alte localități. Biserica „Buna Vestire" (1714–1715, pictată în 1721, restaurată în 2007-2008), în satul Verneşti şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Pantelimon"-Ciobănoaia (c. 1700), în satul Zoreşti. În satul Cârlomăneşti au fost identificate (în 1970) ruinele unei cetăți dacice.

VETIŞ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în partea de V a Câmpiei Someşului, pe stg. cursului inf. al râului Someş, la granița cu Ungaria; 4 914 loc. (1 ian. 2011): 2 455 de sex masc. şi 2 459 fem. Producție de mobilă, de preparate din carne şi lapte şi de produse de panificație. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreț, cartofi, legume etc. În satul Vetiş, menționat documentar, prima oară, în 1238 cu numele *Vetis,* se află o biserică din 1460 (azi biserică reformată).

VETRIŞOAIA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, pe râul Sărata, la granița cu Rep. Moldova; 3 247 loc. (1 ian. 2011): 1 609 de sex masc. şi 1 638 fem. Viticultură. Creşterea ovinelor. Biserica „Sfinții Voievozi" (1900), în satul Vetrişoaia.

VEȚA, Canalul ~ → Niraj (2).

VEȚCA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Pod. Târnavelor, pe râul Veța; 787 loc. (1 ian. 2011): 372 de sex masc. şi 415 fem. Culturi de cereale, cartofi, hamei ş.a. În satul Veța, menționat documentar în 1319, se află o biserică romano-catolică (1741), fortificată, iar în satul Jacodu este o biserică unitariană (1853).

VEȚEL, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 10 sate, situată la poalele de NE ale M-ților Poiana Ruscăi, pe stg. văii Mureşului, la 11 km NV de municipiul Deva; 2 692 loc. (1 ian. 2011): 1 303 de sex masc. şi 1 389 fem. Stație (în satul Mintia) şi haltă de c.f. (în satul Vețel). Expl. de minereuri complexe (galenă, blendă, pirită), în satul Muncelu Mic. Balastiere. În satul Mintia se află o centrală electrică şi de termoficare (860 MW), intrată în funcțiune în 1969 şi o hidrocentrală (1,4 MW), dată în folosință în 1969. Producție de acetilenă, de utilaje frigotehnice, de elemente de asamblare, de mobilă, de nutrețuri combinate şi alim. Avicultură. Centru de prelucrare artistică a lemnului (în satul Muncelu Mare) şi de cusături şi țesături populare (în satele Leşnic şi Muncelu Mare). Pe terit. satului Vețel, cunoscut în Antichitate sub numele de *Micia* şi menționat documentar, prima oară, în 1371, cu numele *Vechel,* au fost descoperite (1847, 1880–1892, 1929–1930, 1935, 1939, 1947–1948, 1967 şi după această dată) vestigille unui mare (360 x 180 m) şi puternic castru roman, cu o primă fază de pământ şi refăcut din piatră în jurul anului 157 d.Hr. (în vremea împăratului Antoninus Pius) când a fost întărit cu turnuri de apărare la colțuri. Aici şi-a avut sediul, pe toată durata cât Dacia a fost provincie romană, *Cohors II Flavia Commagenorum* alături de care au mai existat şi alte unități militare romane.

Vețel. Termocentrala Mintia

În jurul castrului s-a dezvoltat (sec. 2–4) o importantă aşezare civilă cu statut de *pagus* (aşezare rurală risipită), dar cu caracter urban, care aparținea din punct de vedere ad-tiv de capitala Daciei – Ulpia Traiana Sarmizegetusa – aşa după cum reiese dintr-o inscripție (*pagus Miciensis*). În cadrul acestui mare centru civil, cu important rol comercial, meşteşugăresc şi vamal, au fost identificate vestigiile mai multor edificii publice, temple (templul lui Iupiter Erapolitanus), un amfiteatru, băi publice, ateliere, locuințe, portul pe malul Mureşului şi o mare necropolă, în arealul căreia s-au găsit monumente funerare (edicule şi mausolee), stele funerare, statui, lei funerari, medalioane, peste 120 de inscripții etc., fapt ce atestă prosperitatea aşezării. În satul Leşnic se află biserica „Sfântul Nicolae", de tip biserică-sală, ctitorie din jurul anului 1400 a cneazului Dobre Românul, cu valoroase picturi murale de epocă, multe dintre ele cu subiecte referitoare la luptele antiotomane (imaginea ostaşului căzut în bătălie ş.a.). În satul Mintia există castelul „Gyula Ferencz" (1642, cu modificări din 1834 şi din sec. 20), cu parc, o biserică reformată (sec. 16) şi o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 18). Biserici din lemn cu hramurile „Pogorârea Duhului Sfânt" (sec. 18), „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18) şi „Duminica Tuturor Sfinților" (sec. 18), în satele Boia Bârzii, Herepeia şi Muncelu Mare.

VEYBECH → Peciu Nou.

VIBECH → Peciu Nou.

VICINA (DITZINA), oraş medieval, neidentificat, în Dobrogea, cu important rol politic, economic şi cultural în timpul stăpânirii bizantine şi până la cucerirea otomană. Unii istorici presupun că ar fi existat pe terit. de azi al oraşului Isaccea.

VICOVU DE JOS, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în NV Pod. Sucevei, în zona de contact cu prelungirile Obcinei Mari, pe dr. cursului superior al râului Suceava; 6 309 loc. (1 ian. 2011): 3 135 de sex masc. şi 3 174 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului; încălțăminte. Biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1873–1878). Satul **V. de J.** este atestat documentar la 23 mai 1436.

VICOVU DE SUS, oraş în jud. Suceava, situat în extremitatea de NV a Pod. Sucevei, în zona de contact cu prelungirile de N-NE ale Obcinei Mari, la 410 m alt., pe cursul superior al râului Suceava, la confl. cu Putna, în apropiere de graniţa cu Ucraina; 14 962 loc. (1 ian. 2011): 7 499 de sex masc. şi 7 463 fem. Supr.: 42,4 km², din care 16,9 km² în intravilan; densitatea: 885 loc./km². Halte de c.f. (în Vicovu de Sus şi localit. componentă Bivolăria). Nod rutier. Prelucr. lemnului; producţie de încălţăminte. Localit. Vicovu de Sus apare menţionată documentar, prima oară, la 23 mai 1436 ca punct de vamă pentru vite. În 1622, locuitorii satului i-au alungat pe tătarii care voiau să jefuiască mănăstirea Putna din apropiere. Com. **V de S.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004. În Vicovu de Sus se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1802–1804, pictată în 1806), o clopotniţă (1834) şi casa memorială a istoricului Ion Nistor.

VICŞANI → Muşeniţa.

VICTORIA 1. Oraş în jud. Braşov, situat în Depr. Făgăraş, la poalele de N ale M-ţilor Făgăraş, la 556 m alt., pe cursul inf. al râului Ucea, la 100 km V-NV de municipiul Braşov; 8 599 loc. (1 ian. 2011): 4 207 de sex masc. şi 4 352 fem. Supr.: 9,3 km², din care 1,7 km² în intravilan; densitatea: 5 035 loc./km². Staţie finală de c.f. (derivaţie din linia de c.f. Braşov–Făgăraş–Sibiu). Nod rutier. Termocentrală. Combinat chimic care prelucrează gazul metan (îngrăşăminte, amoniac, acid azotic, acid sulfuric, mase plastice, coloranţi, vopsele, răşini sintetice etc.). Producţie de articole din sticlă, de mobilă şi de produse pentru ind. farmaceutică. Sere legumicole şi floricole (5 ha), din 1981. **Istoric.** Victoria este un oraş nou, a cărui construcţie a început în 1949 în jurul uzinei Ucea (azi S.C. „Purolite" S.A.) şi s-a terminat în linii mari în 1953. Numit iniţial *Ucea Fabricii* apoi *Ucea Roşie, Colonia Ucea,* iar din 12 nov. 1954 poartă numele actual. Menţionat pentru prima oară din punct de vedere statistic cu ocazia recensământului populaţiei din 21 febr. 1956, când apare consemnat cu 2 762 loc. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", „Sfânta Cuvioasă Parascheva" şi „Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul", toate construite în a doua jumătate a sec. 20. Punct de plecare spre obiectivele turistice din M-ţii Făgăraş.

2. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului; 3 865 loc. (1 ian. 2011): 1 962 de sex masc. şi 1 903 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe, pepeni ş.a. Satul Victoria apare menţionat documentar, prima oară, în 1884, iar satul Mihai Bravu în 1879.

3. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 7 sate, situată în partea de E a Câmpiei Jijiei Inferioare, în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, la poalele Dealului Stânca Roznovanu (NE Colinelor Bahluiului), pe cursul inf. al Jijiei, la graniţa cu Rep. Moldova; 4 472 loc. (1 ian. 2011): 2 286 de sex masc. şi 2 186 fem. Punct de vamă (în satul Sculeni). Expl. de argilă. Cărămidărie. Prelucr. laptelui. Moară (în satul Victoria). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Creşterea bovinelor. În arealul satului Victoria au fost identificate urmele unei aşezări datând din prima Epocă a fierului (Hallstatt), în care s-au găsit fragmente de vase ceramice, precum şi ale uneia din sec. 14–18. Tot aici a fost descoperit un tezaur alcătuit din monede tătăreşti. Satul Victoria apare menţionat documentar, prima oară, în 1803. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.** s-au numit *Cârpiţi.* Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Sculeni (1825) şi Luceni (construită în 1830 pe locul uneia de dinaintea anului 1725).

VICTOR VLAD DELAMARINA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Lugojului, în zona de contact cu Dealurile Pogănişului, pe râul Timişana; 2 806 loc. (1 ian. 2011): 1 447 de sex masc. şi 1 359 fem. Expl. de argilă (în satul Herendeşti). Culturi de cereale. Creşterea porcinelor (în satul Pădureni) şi a ovinelor (în satul Herendeşti). Pomicultură (meri, pruni, piersici). Din 1924 şi până la 17 febr. 1968, satul şi com. Victor Vlad Delamarina s-au numit *Satu Mic* (menţionat documentar în 1717 cu numele *Satulmik*). Satul Petroasa Mare a fost întemeiat în 1785 de coloniştii germani cu numele *Morgenstern*, atestat documentar în 1786 şi numit *Vecsey* în 1789. Din 1918 poartă numele actual. În satul Petroasa Mare se află o mănăstire de maici, întemeiată în anul 2001, cu biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil".

VICUS NOVUS → Babadag (3).

VIDA → Videle.

VIDELE, oraş în jud. Teleorman, situat în Câmpia Găvanu-Burdea, la 90–108 m alt., pe râul Glavacioc, în apropiere de confl. cu râul Sericu, la 48 km NE de municipiul Alexandria; 11 623 loc. (1 ian. 2011): 5 658 de sex masc. şi 5 965 fem. Supr.: 80 km², din care 7,8 km² în intravilan; densitatea: 1 490 loc./km². Nod feroviar (triaj complet automatizat) şi rutier. Staţia de c.f. a fost inaugurată în 1911. Expl. de petrol (din anul 1961) şi gaze naturale. Reparaţii de material rulant feroviar şi de utilaj petrolier. Producţie de mobilă, tricotaje din bumbac, conf., covoare, prefabricate din beton şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, panificaţie). Combinat avicol. Casă de cultură. Biblioteca „Alexandru Depărăţeanu" (f. 1951) cu peste 50 000 de vol. **Istoric.** Localitatea Videle (denumirea este de fapt un plural articulat al toponimului *Vida*) apare menţionată documentar, prima oară, în 1527, iar apoi în 1860 cu numele *Wida.* Fosta com. *Vida* (alcătuită din satele Vida, Vida Fotăcheşti, Vida Furculeşti, Vida Cartojani, Vida Tămăşeşti), renumită în trecut pentru târgurile săptămânale de cereale şi vite, a fost declarată oraş la 17 febr. 1968 cu numele Videle. În prezent are în subordine ad-tivă satul Coşoaia. **Monumente:** biserica din cărămidă, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19), deteriorată de o puternică furtună la 19 iul. 1997 (atunci i-au fost smulse uşile şi o parte din turlă) şi refăcută ulterior; biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1759, reconstruită în anul 2008).

VIDOLM, Rezervaţia forestieră ~ → Ocoliş.

VIDRA 1. Lac de acumulare creat pe cursul superior al râului Lotru (în anii 1970–1973) pentru punerea în mişcare a turbinelor hidrocentralei Ciunget (519,3 MW). Supr.: 940 ha; vol.: 340 mil. m³.

2. Com. în jud. Alba, alcătuită din 39 de sate (locul 2 pe ţară, după com. Cornereva, ca mărime după numărul de sate componente), situată în depresiunea cu acelaşi nume din M-ţii Bihor, la poalele

de V-NV ale vf. Răchita (1 124 m alt.), la confl. pârâului Slatina cu râul Arieşu Mic; 1 722 loc. (1 ian. 2011): 873 de sex masc. şi 849 fem. Centru de rotărit, dogărit, de prelucr. artistică a lemnului (obiecte pirogravate) şi de confecţionare a tulnicelor (în satul Vidra), de cojocărit şi de prelucr. a pieilor (în satul Ponorel). În satul Vidra, menţionat documentar în 1595, se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 13, cu unele refaceri din sec. 17), declarată monument istoric, iar în satul Poieni există biserica „Sfântul Dumitru" (sec. 18); biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Trei Ierarhi" (sec. 18, cu picturi interioare executate în 1791 de S. Silaghi din Abrud), în satul Goieşti. În com. **V.** se află o rezervaţie paleontologică (punctul fosilifer „Dealul cu Melci"), situată la 650 m alt., extinsă pe 4,5 ha, în care s-au descoperit 35 de specii de moluşte datând din Cretacic (cea mai cunoscută specie fiind *Acteonella gigantea*), declarată monument al naturii (1954). Com. **V.** este punct de plecare spre Muntele Găina. Satul Poieni s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21.

3. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Câlnău, pe râul Sabar; 8 214 loc. (1 ian. 2011): 3 954 de sex masc. şi 4 260 fem. Staţie (în satul Vidra) şi haltă de c.f. (în satul Sinteşti), inaugurate la 1 nov. 1869. Nod rutier. Expl. de balast. Produse chimice, textile şi alim. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume ş.a. Pomicultură (meri, caişi, piersici, cireşi, vişini). Pe terit. satului Vidra au fost descoperite (1934–1937) vestigiile unei aşezări din Neoliticul mijlociu, aparţinând culturii Boian (milen. 4 î.Hr.), suprapusă de o altă aşezare de tip Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), în care s-au găsit cupe mari cu picior cilindric, cu decor meandric, chiupuri mari cu corp cilindric şi fund tronconic, vase cu decor spiralo-meandric (caracteristic este vasul cu chip de femeie, numit „Venus de la Vidra") ş.a. Între 23 ian. 1981 şi 18 iun. 1986, com. **V.** a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 18 iun. 1986 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov.

4. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 9 sate, situată în Depr. Vizantea-Vidra din partea de N a Subcarpaţilor Vrancei, la poalele dealurilor Momâia (în N), Măgura Odobeştilor (în SE), Răiuţ (în S) şi Răchitaşu Mare (în NV), pe râul Putna; 7 421 loc. (1 ian. 2011): 3 642 de sex masc. şi 3 779 fem. Expl. de argilă. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Prelur. primară a fructelor. Centru pomicol (meri, pruni, peri, nuci), în satul Vidra, şi de ceramică populară (în satul Ireşti). Satul Vidra apare menţionat documentar, prima oară, în 1608, iar satul *Căliman* (desfiinţat la 17 febr. 1968 şi înglobat în satul Vidra) este amintit la 12 mart. 1423 într-un hrisov domnesc semnat de Alexandru cel Bun. Satul Voloşcani, menţionat în 1543 cu numele *Conţăşti*, apare consemnat cu numele actual într-un zapis din 8 sept. 1608, iar satul Ireşti în 1705. În satul Vidra se află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809) şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809, reclădită în anii 1850–1856), iar în satul Tichiriş, o biserică din lemn pe temelie din piatră, având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1850); bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (sec. 17, reclădită în 1906) şi „Sfântul Ilie" (ante 1809, reconstruită în 1920), în satele Ruget şi Voloşcani; biserica având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809), în satul Ireşti.

VIDRARU, lac antropic realizat prin bararea cursului superior al râului Argeş, ale cărui ape pun în mişcare turbinele hidrocentralei omonime (220 MW), conectată la sistemul energetic naţional la 9 dec. 1966. Lacul **V.**, apărut în peisajul geografic al Carpaţilor Meridionali la 15 mart. 1966, se află la 850 m alt., între pereţii masivelor muntoase Vidraru, Călugăru, Clăbucet din M-ţii Frunţi (la V) şi Pleaşa, Paltinu, Lăcşoru din M-ţii Ghiţu (la E), având o lungime de 14 km, o supr. de 893 ha, un vol. de 465 mil. m^3 şi o adâncime de 155 m la baraj. Barajul este executat în dublă curbură şi are 166,60 m înălţime şi 305 m lungime la coronament. Galeria de aducţiune (pe sub munţi) din lacul de acumulare până la hidrocentrală are 2 130 m lungime şi 5,15 m diametru, fiind racordată la puţul adânc de 185 m şi la castelul de echilibru înalt de 140 m. Lacul de acumulare **V.** este alimentat de pâraiele Buda şi Capra (considerate ca izvoare ale râului Argeş), dar pentru asigurarea şi menţinerea volumului de apă de 465 mil. m^3 s-au făcut mai multe captări din cursurile superioare ale râurilor Vâlsan, Cernat (afl. al Râului Doamnei), Râu Doamnei, Topolog ş.a. Lacul **V.** este populat cu păstrăv, lipan, clean, scobar ş.a., iar luciul apei lui este folosit pentru sporturi nautice şi pentru plimbări de agrement cu ambarcaţiuni uşoare. Important obiectiv turistic (pe malul lacului se află hotelurile Cumpăna şi Valea cu Peşti) aflat pe şoseaua Transfăgărăşană, la 180 km NV de Bucureşti şi 66 km N-NV de municipiul Piteşti.

Lacul Vidraru

Barajul Vidraru

VIEROŞI, Mănăstirea ~ → Mioveni.

VIFORÂTA, Mănăstirea ~ → Aninoasa (3).

VIILE SATU MARE, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Ardudului, în zona de contact cu Dealurile Codrului, pe canalul

Homorod şi pe cursurile superioare ale pâraielor Pârâu Nou şi Pârâu Sărat; 3 461 loc. (1 ian. 2011): 1 692 de sex masc. şi 1 769 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, de căpşuni ş.a. Centru viticol şi pomicol (meri, pruni, peri). Centru de cusături şi ţesături populare (în satul Medişa). În satul Viile Satu Mare se află o biserică reformată (1839–1857) şi biserica ortodoxă „Acoperământul Maicii Domnului" (2009-2011), iar în satul Tătăreşti, biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1814) şi un monument închinat eroilor Primului Război Mondial (dezvelit în 1959). Poieni cu narcise şi lalele pestriţe (în satul Tătăreşti).

VIIŞOARA 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în depresiunea cu acelaşi nume, în partea de V a Dealurilor Crasnei, pe râul Inot; 1 362 loc. (1 ian. 2011): 681 de sex masc. şi 681 fem. Confecţii textile; încălţăminte. Legumicultură. Pomicultură. Viticultură. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.** s-au numit *Pătal* (menţionat documentar, prima oară, în 1355, cu numele *Pachal*).

2. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în partea de NE a Câmpiei Jijiei Superioare, în zona Colinelor Başeului, râul Volovăţ; 2 046 loc. (1 ian. 2011): 998 de sex masc. şi 1 048 fem. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.** s-au numit *Bivolu Mare.* În satul Bivolu Mare (azi Viişoara), înfiinţat în 1772, s-a născut naturalistul Dimitrie Brândză (1846-1895).

3. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SV a Câmpiei Sărmaşului, în zona de contact cu Câmpia Turzii, pe cursul inf. al râului Arieş, la confl. cu Valea Largă; 5 933 loc. (1 ian. 2011): 2 888 de sex masc. şi 3 045 fem. Viticultură. Legumicultură. Culturi de cereale. Producţie de echipamente frigorifice şi de ventilaţie. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. În satul Viişoara se află o biserică romano-catolică (1570-1580), una reformată (1788-1799), declarată monument istoric în 2004 şi o biserică ortodoxă cu hramul „Sfânta Ana" (15 aug. 1935 – 4 oct. 1936, renovată în 1998). Vestigii neolitice (fragmente ceramice, topoare din piatră ş.a.). Satul Viişoara apare menţionat documentar în 1318 cu numele *Sacerdas de Egwibeg*, în anii 1919-1925 s-a numit *Agârbiciu* şi din 1925 are denumirea actuală. În anii 1619 şi 1714-1774 Viişoara a fost oraş. Urca este menţionat documentar, prima oară, în 1289.

Vinga (2). Clădirea Primăriei

Satul

4. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe cursul superior al râului Domald; 1 703 loc. (1 ian. 2011): 881 de sex masc. şi 822 fem. Culturi de cereale. Pomicultură (meri, pruni, peri). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.** s-au numit *Hundorf* (menţionat documentar, prima oară, în perioada 1367–1368). Biserici evanghelice, în satele Ormeniş (sec. 15 cu unele refaceri din sec. 18) şi Viişoara (sec. 16–17, cu turn din 1786).

5. Vechea denumire (până la 4 oct. 2002) a com. *Alexandru cel Bun,* jud. Neamţ.

6. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Boian, pe stg. cursului inf. al râului Călmăţui; 1 897 loc. (1 ian. 2011): 942 de sex masc. şi 955 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. În satul Viişoara, menţionat documentar la 16 iul. 1538, se află biserica cu dublu hram - „Sfântul Ioan Botezatorul" şi „Cuvioasa Parascheva" (1847, pictată în 2003-2004).

7. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în zona Colinelor Fălciului, pe interfluviul Bârlad-Urdeşti; 1 898 loc. (1 ian. 2011): 964 de sex masc. şi 934 fem. Haltă de c.f. (în satul Halta Dodeşti). Nod rutier. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Viişoara s-au numit *Băseşti* (menţionat documentar, prima oară, în 1463). Satul Viltoteşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1435. Centru de cojocărit (în satul Văleni). Biserica din vălătuci, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1752), în satul Viltoteşti. Până la 7 mai 2004, com. **V.** a avut în componenţă satele Dodeşti şi Urdeşti, care la acea dată au format com. Dodeşti, jud. Vaslui.

8. Rezervaţia forestieră ~ → Însurăţei şi Berteştii de Jos.

VILLA ABRAAM → Abram.

VILLA AGNETHIS → Agnita.

VILLA APA → Apa.

VILLA BISTRICHE → Bistriţa (8).

VILLA BOTOCUN → Pericei.

VILLA CHYBUR → Jibou.

VILLA CRISTIANI → Cristian (1).

VILLA CZERNE → Zărneşti (1).

VILLA DEESWAAR → Dej (2).

VILLA DEMETRII → Dumitrana (2).

VILLA DOMINARUM → Axente Sever.

VILLA ELUSD → Aleşd.

VILLA EYANIS → Vânători (4).

VILLA HEOHOLM → Vurpăr.

VILLA HILTWIN → Hălchiu.

VILLA HERMANI → Sibiu (2).

VILLA HUNAD → Huedin (2).

VILLA HURUAT → Horoatu Crasnei.

VILLA IACOBI (PLEBANUS de ~) → Iacobeni (1).

VILLA IENEU → Ineu (2).

VILLA IRUG → Nojorid.

VILLA KARULL → Carei (2).

VILLA MARGNETA → Marghita.

VILLA MEDIES → Mediaş.

VILLA MOCHY → Mociu.

VILLA NALAS → Milaş.

VILLA NOSTRA «REGIS» OLACHALIS → Vlăhiţa (2).

VILLA OLACHALIS → Odorheiu Secuiesc.

VILLA OLACHALIS MAYGRAD → Mirşid.

VILLA OLACHALIS NAPRAD → Năpradea.

VILLA PANKOTHA → Pâncota.

VILLA PISKOLCH → Pişcolt.

VILLA RAPULARUM → Vătava.

VILLA ROBA → Mirşid.

VILLA ROSARUM → Râşnov.

VILLA SANTU → Şeitin.

VILLA SPINARUM → Teiuş.

VILLA TEREPES → Terebeşti.

VILLA THERIMTHELWK → Teremia Mare.

VILLA THORSA → Tarcea.

VILLA THUR → Tureni.

VILLA VODA → Urziceni (2).

VILLA WALACHALIS THWRCH → Turț.

VILLA WOLKENDORF → Vulcan (2).

VILLA ZEREND → Zerind.

VILLA ZYLOC → Zalău (2).

VILLICUS DE HATZAK → Hațeg (2).

VIMA MICĂ, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de S ale Culmii Preluca şi cele de NV ale Culmii Breaza, în zona cheilor râului Lăpuş; 1 416 loc. (1 ian. 2011): 692 de sex masc. şi 724 fem. Prelucr. lemnului; produse de panificaţie. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Vima Mică, menţionat documentar, prima oară, în 1390, cu numele *Vydma,* se află biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17) şi biserica greco-catolică „Sfântul Ioan Botezătorul" (1902), iar în satul Aspra există biserica din lemn „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1892); bisericile din lemn, cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Peteritea (sec. 18) şi Jugăstreni (1861).

VINDEREI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 8 sate, situată în partea de S a Colinelor Fălciului, pe pârâul Jaravat; 4 374 loc. (1 ian. 2011): 2 305 de sex masc. şi 2 069 fem. Halte de c.f. (în satele Gara Docăneasa şi Gara Tălăşman). Expl. de gresii (în satul Obârşeni). Centru de ceramică populară (în satul Brădeşti). În satul Vinderei, menţionat documentar, prima oară, în 1477, se află biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (ante 1809), iar în satul Obârşeni, o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1741) , declarată monument istoric; bisericile cu hramurile „Sfânta Parascheva" (ante 1809, refăcută în anii 1839–1841) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1809), în satele Brădeşti şi Docani. Păduri de stejar şi de tei.

VINGA 1. Câmpia Vingăi, subunitate a Câmpiei de Vest, situată la S de valea inf. a Mureşului, la contactul cu Pod. Lipovei (în E, în cadrul căruia pătrunde sub forma unor mici golfuri), cu Câmpiile Lugojului şi Timişului (în S) şi cu Câmpia Mureşului (în V). Are caraterul unei câmpii piemontane, formată din conurile aluviale ale Mureşului, acoperită cu o cuvertură de loess şi fragmentată de numeroase văi, puţin adânci (10–20 m sub nivelul interfluviilor largi şi netede). Este o câmpie înaltă ce urcă în pante domoale de la 100–110 m (în V) până la 170–180 (în E), la contactul cu Pod. Lipovei. Zonă cerealieră şi viticolă. Zăcăminte de petrol şi gaze naturale.

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în partea central-sudică a Câmpiei Vingăi, pe cursul superior al râului Apa Mare; 6 517 loc. (1 ian. 2011): 3 174 de sex masc. şi 3 343 fem. Staţie de c.f. (în satul Vinga). Nod rutier. Producţie de mobilă şi de ciocolată. Culturi de cereale, floarea-soarelui, arpagic, legume etc. Viticultură. Centru pomicol (meri, pruni, piersici). În satul Mănăştur se află un castel din sec. 19, cu parc dendrologic, şi biserica „Sfânta Parascheva" (1888).

Vinga (2). Biserica romano-catolică

Satul Vinga, menţionat documentar, prima oară, în 1231 a fost jefuit şi distrus de turci în 1688 şi repopulat în perioada 1737-1741, printre alţii aici stabilindu-se şi c. 125 de familii de bulgari. La 1 aug. 1744 a căpătat statut de oraş, devenind, ulterior, din nou comună. În satul Vinga se află biserica romano-catolică „Sfânta Treime", de mari dimensiuni (63 m lungime, 25 m lăţime, 36 m înălţimea zidurilor interioare şi 65 m înălţimea celor două turle gemene de la faţadă), construită în perioada 30 iun. 1890 − 14 aug. 1891 (sfinţită la 12 iul. 1892), în stil neogotic, pe locul unei biserici din 1749, după proiectul arhitectului vienez Eduard Reiter. În interior are nouă altare împodobite cu 43 de statui din lemn executate de un colectiv condus de sculptorul tirolez Josef Rungaldier şi vitralii confecţionate de János Kriszter din Budapesta. Biserica a fost reparată la exterior în anul 1930 şi apoi la interior şi exterior în 1967 şi 1988-1989. Posedă o orgă instalată în 1912. Declarată monument de arhitectură. Popas turistic.

VINTILĂ VODĂ, com. în jud. Buzău, alcătuită din 9 sate, situată în partea de NE a Subcarpaţilor Buzăului, la poalele de S ale Dealului Bisoca şi cele de N ale Dealului Bocu, pe cursul superior al râului Slănic; 3 151 loc. (1 ian. 2011): 1 581 de sex masc. şi 1 570 fem. Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor, păsărilor ş.a. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Satul Vintilă Vodă apare menţionat documentar, în 1532, în legătură cu zidirea în acelaşi an a bisericii şi a chiliilor mănăstirii omonime (în interiorul unei cetăţi ţărăneşti), care a fost o perioadă îndelungată de timp reşed. Episcopiei Buzăului. Biserica mănăstirii, cu hramul „Sfântul Nicolae", a fost rezidită în 1748 de episcopul Metodie, iar în 1845–1846 a fost refăcută şi înfrumuseţată de episcopul Chesarie. În 1864 a devenit biserică de mir sub administrarea unui egumen, chiliile şi cetatea ruinându-se treptat. Biserica din lemn „Înălţarea Domnului" (1804), în satul Coca-Antimireşti, declarată monument istoric. Agroturism.

VINTILEASCA 1. Lac situat în Subcarpaţii Vrancei, pe platoul numit „Între Râmnice" (Podul Mândru sau Plaiul

Cojan), cantonat în depresiunea carstică Vintileasca. Supr.: 4,7 ha; vol.: 0,1 mil. m^3; ad. max.: 5 m.

2. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 6 sate, situată în partea de SV a Subcarpaţilor Vrancei, în Depr. Neculele, la poalele de V ale Dealului Roşu şi cele de SV ale Dealului Gârbovei, străjuită spre V de vf. Furu Mare (1 415 m alt.) din SE M-ţilor Lăcăuţ; 2 065 loc. (1 ian. 2011): 1 018 de sex masc. şi 1 047 fem. Expl. lemnului. Centre de prelucr. artistică a lemnului, de cusături şi ţesături populare, în satele Vintileasca şi Neculele. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Izvoare cu ape minerale sulfuroase.

VINŢU DE JOS, com. în jud. Alba, alcătuită din 18 sate, situată în culoarul mijlociu al Mureşului, la poalele de S ale M-ţilor Metaliferi, pe ambele maluri ale Mureşului, în zona de confl. cu valea Vinţului; 5 443 loc. (1 ian. 2011): 2 679 de sex masc. şi 2 764 fem. Staţie de c.f. (în satul Vinţu de Jos), inaugurată în 1897. Important nod feroviar (care asigură legăturile dintre partea SV şi cea centrală a Transilvaniei) şi rutier. Mat. de constr. (staţie de betoane pentru pavaje); confecţii metalice; prelucr. lemnului; producţie de încălţăminte, de produse de carmangerie şi de panificaţie. Pomicultură. Culturi de cereale, cartofi, legume, plante de nutreţ ş.a. În satul Vinţu de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1248, se află castelul „Martinuzzi", construit în 1551 de cardinalul Gheorghe Martinuzzi (guvernator al Transilvaniei în anii 1541–1551), în stilul Renaşterii transilvănene, cu frumoase ancadramente în stil italian, atribuite lui Domenico da Bologna, cu refaceri repetate, azi aflat în stare de ruină, o biserică din sec. 13 (azi biserică reformată), fortificată în sec. 17, o biserică romano-catolică (1726) şi o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului (sec. 17), precum şi un monument închinat eroilor căzuţi în Primul Război Mondial. În satul Vurpăr se află ruinele unei cetăţi din sec. 13, o biserică reformată, fortificată (sec. 16) şi conacul „Kendeffy-Horváth" (sec. 17), iar în satul Valea Vinţului există ruinele cetăţii Zebernicului. Mai multe sate ale comunei au fost afectate de inundaţiile provocate de revărsarea Mureşului în iun. 1998.

VINŢULUI, Munceii ~, zonă montană joasă în SE M-ţilor Metaliferi, cuprinsă între văile Ampoiţei (la N), Ampoiului (E), Mureşului (S) şi Vinţului (V), cu alt. medii de 600 m. Alt. max.: 1 011 m (Vârfu Mare).

VIORICA, lac glaciar în masivul Retezat, la 2 070 m alt. Supr.: 0,94 ha; ad. max.: 5,7 m.

VIPEREŞTI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în partea de E a Depr. Cislău, la poalele de NV ale Dealului Ciolanu, pe râul Buzău; 3 706 loc. (1 ian. 2011): 1 864 de sex masc. şi 1 842 fem. Halte de c.f. (în satele Vipereşti şi Ruşavăţ). Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Apicultură. Centru de tâmplărie. Satul Vipereşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1534. Între 1 ian. 1965 şi 17 febr. 1968, satul şi com. **V.** s-au numit *Plaiurile.* În satul Muscel se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (1666). Fond cinegetic. Hanul turistic „Ciuta".

VIŞANI, com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Brăilei cu Câmpia Buzăului, pe cursul inf. al râului Buzău, pe ţărmul lacului Câineni; 2 493 loc. (1 ian. 2011): 1 224 de sex masc. şi 1 269 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe, legume, pepeni ş.a. Piscicultură. Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local (în satul Câineni-Băi), cu climat de stepă, cu veri călduroase (în iul. temp. medie este de 22–23°C) şi ierni nu prea friguroase (în ian. medii termice de –3°C). Temp. medie anuală este de 10,5°C, iar precipitaţiile însumează c. 450 mm anual. Factorii naturali de cură sunt climatul excitant-solicitant, apa lacului Câineni, clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, calcică şi nămolul sapropelic de pe fundul lacului. Staţiunea este recomandată pentru tratarea afecţiunilor reumatismale degenerative (spondiloze, artroze, poliartroze), inflamatorii şi abarticulare (tendinoze, periartrite scapulohumerale), a celor neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după poliomielită), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice), dermatologice (psoriazis), endocrinologice (hipertiroidism, hipoovarie puberală, mixedem), vasculare (varice în stadiu incipient) ş.a. În satul Vişani se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1837).

VIŞEU, râu în partea de N a României, pe terit. jud. Maramureş, afl. stg. al Tisei în arealul satului Valea Vişeului (com. Bistra, jud. Maramureş), la graniţa cu Ucraina; 80 km; supr. bazinului: 1 580 km^2. Izv. din SE M-ţilor Maramureş, de sub vf. Cornu Nedeii, de la 1 693 m alt., din apropiere de pasul Prislop, curge mai întâi pe direcţie E-V, având în zona montană căderi mari de pantă (20–50‰), trece prin staţiunea climaterică Borşa, după care pătrunde în Depr. Maramureş unde îşi croieşte o vale largă şi îşi schimbă direcţia de curgere (în aval de com. Mosei) către NV. Panta medie generală de curgere este de 16,9‰, iar debitul mediu multianual în zona de vărsare este de 32,1 m^3/s. În cursul superior, de la izvor şi până la oraşul Borşa, râul **V.** poartă numele de *Vişeuţ,* sau *Borşa.* Afl. pr.: Ţâşla, Vaser, Ruscova, Frumuşana (pe dr.), Repedea, Pietrosu, Izvoru Negru ş.a. (pe stg.).

VIŞEU DE JOS, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în partea de SE a Depr. Maramureş, la poalele de V ale M-ţilor Maramureş, pe râul Vişeu; 5 450 loc. (1 ian. 2011): 2 662 de sex masc. şi 2 788 fem. Staţie de c.f. pe linia dintre com. Salva (jud. Bistriţa-Năsăud) şi Vişeu de Jos (61 km lungime), construită în 1948 cu ajutorul brigăzilor voluntare de tineret. Linia de c.f. care însoţeşte valea Sălăuţei, trecând prin pasul Şetref (817 m alt.), scurtează distanţele dintre zona centrală a ţării (respectiv partea centrală şi de N a Transilvaniei) şi reg. de N a acesteia (Maramureşul). Prelucr. lemnului şi a laptelui. Pomicultură. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Centru de prelucr. a pieilor de animale, de cojocărit, de ţesături şi cusături populare. Satul Vişeu de Jos apare menţionat documentar în 1365 cu numele *Ket-Viso.* Biserica „Sfântul Nicolae" (1895).

VIŞEU DE SUS, oraş în jud. Maramureş, situat în partea de SE a Depr. Maramureş, la 425–550 m alt., la poalele de SV ale M-ţilor Maramureş, pe cursul superior al râului Vişeu, în zona de confl. cu râul Vaser, la 125 km E de municipiul Baia Mare; 16 302 loc. (1 ian. 2011): 8 025 de sex masc. şi 8 277 fem. Supr.: 44,3 km^2, din care 14,9 km^2 în intravilan; densitatea: 1 094 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl.

Vişeu de Sus. Vedere generală

forestiere, de marne şi de calcare policrome. Construcţii de utilaje pentru mine, cariere şi construcţii. Producţie de medicamente (produse pentru uz uman şi veterinar), de tananţi şi de produse alim. (preparate din lapte, băuturi răcoritoare, panificaţie). Izvoare cu ape minerale feruginoase, clorosodice, bicarbonate. Muzeu de istorie şi etnografie. Casă de cultură. Bibliotecă publică. **Istoric.** Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, la 2 febr. 1365, într-o diplomă emisă la cancelaria regelui ungur Ludovic I de Anjou, în care sunt amintite „Două Vişaie", fără să se specifice care sunt, „de Jos" sau „de Sus", iar în 1549 apare consemnată cu numele *Vişeul Nou* şi uneori cu toponimul *Între Râuri*. În perioada 1773–1812, aici au fost colonizaţi muncitori forestieri („zipţeri") aduşi din Slovacia, precum şi familii venite din reg.Tirol şi din oraşul Salzburg (Austria). Declarat oraş în 1956, Vişeu de Sus are în subordine ad-tivă localit. componentă Vişeu de Mijloc (atestat documentar în anul 1600). **Monumente:** bisericile „Buna Vestire" (1832-1834), „Sfinţii Ioachim şi Ana" (1908-1912), „Sfântul Nicolae" (1933-1937) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1987); biserica romano-catolică (1912-1918, arhitect: Agostino Moretti); casa parohială (1847); casa din lemn a lui Ilie Lazăr (1826); conacul lui Pop Simon (1870-1890), în stil baroc. În localit. componentă Vişeu de Mijloc este biserica din lemn „Sfântul Nicolae" (1834-1835). Centru turistic şi punct de plecare spre complexul turistic Borşa (22 km) şi spre cabanele din M-ţii Rodnei, Maramureşului şi Ţibleşului. De interes turistic este linia de c.f. îngustă (ecartament de 760 mm), cunoscută sub numele de mocăniţă, în lungime de 56 km, construită în anii 1930-1933. Fond cinegetic.

VIŞEUL NOU → VIŞEU DE SUS.

VIŞEUŢ→ Vişeu.

VIŞINA 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursurile superioare ale râurilor Neajlov, Holboca, Baracu, Chipicanu şi Jirnov; 4 075 loc. (1 ian. 2011): 2 048 de sex masc. şi 2 027 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Produse frigotehnice. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe, tutun, legume etc. Creşterea bovinelor. Centru de cusături şi ţesături populare. În satul Vişina, atestat documentar în 1440 şi apoi în ian. 1576, se află biserica din lemn „Naşterea Maicii Domnului" (1622), în stare de degradare, declarată monument istoric. Satul Izvoru este atestat documentar la 20 dec. 1780. Poiană cu narcise în lunca Neajlovului. Până la 6 dec.2004, com. **V.** a avut în componenţă satele Răscăeţi şi Vultureanca, sate care la acea dată au format com. Răscăeţi, jud. Dâmboviţa.

2. Com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Romanaţi; 3 228 loc. (1 ian. 2011): 1 564 de sex masc. şi 1 664 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 apr. 1887). Nod rutier. Producţie de confecţii şi de cărămizi. Moară; presă de ulei. Creşterea porcinelor. Legumicultură. Culturi irigate de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr ş.a. În arealul com. **V.**, numită până la 17 febr. 1968 *Vişina Veche,* au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane datând din sec. 2–3. Biserica „Buna Vestire" (1887). Satul Vişina apare menţionat documentar, prima oară, la 1 iun. 1545 şi apoi la 13 mai 1573.

3. Mănăstirea ~ → Bumbeşti-Jiu.

VIŞINA NOUĂ, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanaţi, la 15 km N de oraşul Corabia; 1 934 loc. (1 ian. 2011): 956 de sex masc. şi 978 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Muzeul etnografic „Gheorghe Bărbuceanu". Com. **V.N.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Vişina Nouă din com. Vădastra, jud. Olt. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1903-1907)..

VIŞINA VECHE → Vişina (2).

VIŞINEŞTI 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Ialomiţei, în Depr. Vişineşti-Sultana, pe cursul superior al Cricovului Dulce; 2 047 loc. (1 ian. 2011): 1 012 de sex masc. şi 1 035 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Producţie de ţuică. Culturi de cereale, legume, cartofi ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, cabalinelor. Pomicultură (pruni, meri, peri).

2. → Odobeşti (3).

VIŞTEA 1. Lac de acumulare creat pe cursul mijlociu al râului Olt (inundat în 1989; vol.: 4,3 mil. m^3), în arealul com. cu acelaşi nume. Apele lui pun în mişcare turbinele hidrocentralei Viştea.

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Făgăraş, la poalele de N ale M-ţilor Făgăraş, pe cursul mijlociu al Oltului, în zona de confl. cu râul Viştea; 2 077 loc. (1 ian. 2011): 1 048 de sex masc. şi 1 029 fem. Reşed. com. este satul *Viştea de Jos.* Halte de c.f. (în satele Viştea de Jos şi Olteţ). Hidrocentrală (14,2 MW), intrată în funcţiune în 1989. Prelucr. lemnului. Pomicultură. Culturi de cereale, cartofi, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Punct muzeal (în satul Rucăr). În satul Viştea de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1511, se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1489) şi ruinele unui han din sec. 19. În satul Viştea de Sus există biserica „Buna Vestire" (1848), iar în satul Olteţ există o biserică din 1717. Agroturism. Până la 7 apr. 2004, com. **V.** a avut în componenţă satul Drăguş, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

VIŞTEA MARE, vârf în partea centrală a M-ţilor Făgăraş dominând creasta principală a acestora. Alt.: 2 527 m (al treilea vârf ca înălţime din România după vf. Moldoveanu şi Negoiu).

VITAN, cartier în partea de SE a municipiului Bucureşti.

VITĂNEŞTI 1. Sat, reşed. com. Sârbii-Măgura, jud. Olt, sat care până la 7 mai 2004 a aparţinut com. Optaşi-Măgura, jud. Olt.

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Găvanu-Burdea, pe râul Teleorman; 2 811 loc. (1 ian. 2011): 1 403 de sex masc. şi 1 408 fem. Reşed. com. este satul *Purani* (atestat documentar în

1741). Expl. de petrol şi gaze. Moară de cereale (din 1930), în satul Purani. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, tutun, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. Viticultură. Creştera bovinelor şi porcinelor. Până la 20 mai 1996, com. **V.** s-a numit *Purani.* Biserică din lemn (sec. 19).

VITOMIREŞTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 6 sate, situată în partea de NV a Piem. Cotmeana; 2 369 loc. (1 ian. 2011): 1 143 de sex masc. şi 1 226 fem. Expl. forestiere. Morărit; produse de panificaţie. Centru pomicol (meri, pruni, peri) şi viticol. În sec. 19, com. **V.** s-a numit *Vitomireşti-Trepteni.* Bisericile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1854), „Sfântul Dumitru" (1884, restaurată în 2008-2009) şi „Sfinţii Voievozi" (1855), în satele Trepteni, Bulimanu şi Dejeşti; biserica din lemn „Cuvioasa Parascheva" (1795), monument istoric, în satul Vitomireşti.

VITOMIREŞTI-TREPTENI → Vitomireşti.

VIZANTEA-LIVEZI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în NV Subcarpaţilor Vrancei, în Depr. Vizantea-Vidra, la 410 m alt., la poalele de E ale Dealului Răchitaşu Mare şi cele de SV ale Dealului Momâia; 3 995 loc. (1 ian. 2011): 2 058 de sex masc. şi 1 937 fem. Reşed. com. este satul *Livezile*, numit *Găuri* până la 1 ian. 1965 şi atestat documentar în 1777. Prelucr. lemnului. Staţiune balneoclimaterică (în satul Vizantea Mănăstirească) de interes local, cu funcţionare permanentă, cu climat de depresiune intradeluroasă, sedativ, cu veri răcoroase (în iul. temp. medie 18°C) şi ierni friguroase (în ian. media termică este de –4,5°C; temp. medie anuală 7,5°C) şi cu izv. cu ape minerale cu compoziţie chimică diferită: izvorul de pe Pârâu Alb (captat) are apă puternic sulfuroasă (H_2S = 328,2 mg‰), clorurată, sodică, hipotonă (mineralizare 14,3 g‰); izvorul Slatina conţine apă sulfuroasă (H_2S= 68 mg‰), clorurată, iodurată, bromurată, sodică, de mare concentraţie (mineralizare 132,8 g‰); alte izvoare au ape sulfuroase, bicarbonatate sau cu aceleaşi caracteristici ca cele amintite mai sus dar cu o mineralizare mai scăzută. Eficacitatea curativă a apelor minerale de aici a fost constatată în 1882, an după care staţiunea a devenit cunoscută şi frecventată. Apele minerale de aici sunt indicate atât în cură internă pentru tratarea afecţiunilor aparatului digestiv (colite, enterocolite, ulcere), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară), renale, a bolilor metabolice şi de nutriţie (diabet), a bolilor alergice, precum şi în cură externă pentru tratarea tuturor formelor de reumatism, în special a celor cronice degenerative (spondiloze cervicale, dorsale, lombare, artroze, poliartroze), dar şi pentru ameliorarea bolilor sistemului nervos periferic (nevrite). În satul Vizantea Mănăstirească se află o biserică din lemn, a fostei mănăstiri Vizantea (sec. 16), şi biserica din cărămidă cu hramul „Sfânta Cruce", cu zid de incintă, ctitorie din sec. 17 a lui Ieremia Movilă, reconstruită în anii 1850–1854 de nişte călugări greci. Tot aici există şi casa memorială „Moş Ion Roată", personaj legendar din perioada Unirii Principatelor Române din anul 1859.

VIZANTEA MĂNĂSTIREASCĂ → Vizantea-Livezi.

VIZANTEA-VIDRA, depresiune situată în partea de N a Subcarpaţilor Vrancei, pe cursul mijlociu al râului Putna, străjuită de Dealul Momâia (N-NE), Măgura Odobeştilor (SE) şi dealurile Răiuţ (S) şi Răchitaşu Mare (V-NV). Relief de luncă, de terase joase şi de coline rotunjite. În arealul depresiunii se distinge o importantă „piaţă" de adunare a apelor, în care râul Putna primeşte mai mulţi afluenţi (Vizăuţ, Vidra, Tichiriş, Valea Rea).

VIZIRU, com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului; 6 066 loc. (1 ian. 2011): 3 075 de sex masc. şi 2 991 fem. Nod rutier. Produse alim. (preparate din lapte). Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, cartofi, leguminoase pentru boabe, tutun etc. Creşterea bovinelor. Staţie meteorologică. În satul Viziru, menţionat documentar, prima oară, în 1462, se află bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1850–1862), „Sfânta Sofia" (1869) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1874).

VLADIMIR, com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Piem. Olteţului cu Dealurile Jiului, pe râul Gilort, în zona de confl. cu pârâul Vladimir; 3 191 loc. (1 ian. 2011): 1 584 de sex masc. şi 1 607 fem. Reşed. com. este satul *Andreeşti.* În satul Vladimir s-a născut Tudor Vladimirescu (1780–1821), într-o casă în care în 1932 a fost amenajat un muzeu memorial. În satul Andreeşti se află o biserică din cărămidă cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1830) şi o biserică din lemn datând din anul 1802; bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1817) şi „Cuvioasa Parascheva" (1822–1827), în satele Frasin şi Vladimir.

VLADIMIRESCU, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Aradului, pe dr. râului Mureş; 11 799 loc. (1 ian. 2011): 5 763 de sex masc. şi 6 036 fem. Staţie de c.f. (în satul Cicir). Aeroport internaţional care deserveşte municipiul Arad, inaugurat la 14 nov. 1937. Nod rutier. Expl. de balast. Combinat de îngrăşăminte chimice, falimentat în 2010. Producţie de conf., de mobilă, de scule şi de produse de panificaţie. Morărit. În satul Vladimirescu, atestat documentar în 1752 şi numit în trecut *Glogovăţ*, au fost descoperite vestigiile unei aşezări din sec. 5 d.Hr., ale alteia din sec. 11-12, o necropolă medievală şi urmele unei cetăţi de pământ din sec. 9. Ruinele unei biserici romanice din sec. 13. Capelă (1756); bisericile „Sfânta Treime" (1887-1889) şi „Sfântul Dumitru" (1930, pictată la interior în 1942 şi la exterior în 1972), în satul Vladimirescu.

VLADIMIREŞTI, Mănăstirea ~ → Tudor Vladimirescu (2).

VLAD ŢEPEŞ, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Burnas; 2 249 loc. (1 ian. 2011): 1 062 de sex masc. şi 1 187 fem. Nod rutier. Culturi irigate de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe, tutun, legume etc. Pe terit. satului Vlad Ţepeş a fost descoperit (1954) un mormânt de înhumaţie datând de la sf. sec. 3 şi începutul sec. 4, în care s-au găsit şapte vase ceramice specifice culturii Sântana de Mureş, un pieptene din os, semicircular ş.a. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **V.Ţ.** a făcut parte din jud. Ialomiţa. La c. 1 km E de satul Vlad Ţepeş se află trupul de pădure Padina Tătarului, parte componentă a rezervaţiei naturale Comana. Pădurea este alcătuită dintr-un amestec de cer, stejar brumăriu, stejar pufos, gârniţă şi arţar tătăresc. Pătura ierbacee este abundentă şi variată; în poieni şi

rarişti creşte bujorul (*Paeonia peregrina*). Fond cinegetic.

VLAŞCA, denumirea sub care era cunoscută în secolele trecute întinsa regiune de şes din partea central-estică a Câmpiei Române, care se extindea între aliniamentul comunelor Oarja şi Cătească din jud. Argeş (în N) şi Dunăre (la S-SE) şi între râul Cotmeana (la V) şi zona situată la N-NE de Bucureşti (până aproape de râul Ialomiţa) la E. Această vastă regiune (care ocupa Câmpia Piteştiului şi porţiuni din Câmpiile Găvanu-Burdea, Burnas şi Vlăsia), numită în trecut de bătrânii locului *Ţara Vlasilor* sau Vlaşca (*vlasi* fiind o variantă de nume atribuită vlahilor), se suprapunea peste arealele ocupate în secolele trecute de imenşii Codrii ai Vlăsiei, care formau un tot unitar numit *Vlăsia*. Până în sept. 1950, pe o porţiune din această zonă a existat jud. Vlaşca, cu reşed. la Giurgiu, care ocupa o supr. de 4 494 km^2 şi includea 5 plăşi şi 237 sate.

VLĂDAIA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Piem. Bălăciţei cu Câmpia Blahniţei, pe stg. văii Drincea; 1 727 loc. (1 ian. 2011): 833 de sex masc. şi 894 fem. Culturi de cereale, plante uleioase, tehnice şi de nutreţ etc. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Vlădaia (1859) şi Almăjel (1867).

VLĂDEASA, masiv muntos situat în partea de N a M-ţilor Apuseni (Carpaţii Occidentali), între văile Crişului Repede (N), Călata (E), Someşu Cald şi Crişu Pietros (S) şi Iada (V), alcătuit din roci vulcanice (dacite, riolite şi granodiorite), şisturi cristaline şi local calcare jurasice. Este un masiv bine individualizat, cu relief domol, cu o culme centrală, orientată NNE-SSV, teşită, dominată de mai multe vârfuri care depăşesc 1 600 m alt. (Vlădeasa 1 836 m, alt. max. a masivului, Buteasa 1 792 m, Cârligatele 1 694 m, Bohodei 1 654 m) din care se desprind către V şi E alte culmi prelungi, domoale. Masivul **V.** prezintă evidente trepte de eroziune, etajate. Acoperit cu păduri de conifere în amestec cu fag. Staţiune meteorologică de altitudine. Obiective turistice: staţiunile Stâna de Vale şi Valea Drăganului, cascadele Iadolina şi Bohodei, peşterile din bazinul văii Iadei ş.a.

VLĂDENI 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 5 sate, situată în partea de E a Pod. Sucevei, la poalele de N ale Dealului Corni şi cele de S ale Dealului Bour, pe stg. văii Siretului; 5 046 loc. (1 ian. 2011): 2 484 de sex masc. şi 2 562 fem. Culturi de cereale, plante uleioase şi de nutreţ, sfeclă de zahăr, legume ş.a. Creşterea bovinelor (în satul Huţani). Iazuri piscicole. Produse alim. Centru de sculpturi în lemn şi de picturi pe lemn şi sticlă.

2. Com. în jud. Dâmboviţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Cricovului, pe valea râului Proviţa; 3 325 loc. (1 ian. 2011): 1 611 de sex masc. şi 1 714 fem. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Morărit. Rezervaţie de zimbri. Com. **V.** a fost înfiinţată la 8 mai 2003 prin desprinderea satului Vlădeni din com. Dărmăneşti, jud. Dâmboviţa.

3. Com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului, pe stg. braţului Borcea şi pe dr. râului Ialomiţa; 2 079 loc. (1 ian. 2011): 1 013 de sex masc. şi 1 066 fem. Nod rutier. Pescuit. Culturi irigate de cereale, floarea-soarelui, legume, orez ş.a. Prima menţiune documentară datează din 15 ian. 1467. Biserica „Sfântul Nicolae" (1856-1869). Satele Lunca (fost *Chioara*) şi Sfântul Vasile au fost distruse de inundaţiile din 1970 şi desfiinţate. Fond cinegetic. Agroturism.

4. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în partea de E a Câmpiei Jijiei Inferioare, la poalele de SE ale Colinelor Miletinului şi cele de SV ale Colinelor Pădureni-Căuşeşti, pe râul Jijia, în zona de confl. cu Miletinul; 4 468 loc. (1 ian. 2011): 2 229 de sex masc. şi 2 239 fem. Staţie (în satul Vlădeni) şi haltă de c.f. (în satul Iacobeni), inaugurate la 1 aug. 1896. Presă de ulei. Creşterea bovinelor. Iazuri şi heleşteie. Satul Vlădeni apare menţionat documentar în 1613. Biserica „Sfinţii Voievozi" (1820–1826, reparată în anii 1869 şi 1894) din satul Borşa şi gara feroviară Vlădeni sunt declarate monumente de arhitectură. Agroturism.

VLĂDEŞTI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Argeşului, pe râul Bratia; 3 160 loc. (1 ian. 2011): 1 590 de sex masc. şi 1 570 fem. Prelucr. lemnului. Producţie de cahle de teracotă. Pomicultură (meri, pruni, peri). Biserica având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (1656), în satul Vlădeşti, declarată monument istoric.

2. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NE a Câmpiei Covurlui, pe dr. râului Prut, la graniţa cu Rep. Moldova; 1 993 loc. (1 ian. 2011): 1 033 de sex masc. şi 960 fem. Viticultură. Legumicultură. Biserica având hramul „Sfinţii Voevozi" (ante 1809, reparată în 1848), în satul Brăneşti. Fond cinegetic.

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în E Subcarpaţilor Vâlcii, pe pârâul Olăneşti; 2 921 loc. (1 ian. 2011): 1 481 de sex masc. şi 1 440 fem. Microhidrocentrală (1,8 MW) din 13 mart. 1984. Pomicultură. Centru de ceramică populară. Biserica „Buna Vestire" (1718) şi mănăstirea „Lacul Frumos", înfiinţată în 1994, cu biserica „Sfinţii Arhangheli" (1947-1948), în satul Vlădeşti.

VLĂDICENI, Mănăstirea ~ → Tomeşti (3).

VLĂDILA, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 2 053 loc. (1 ian. 2011): 1 021 de sex masc. şi 1 032 fem. Staţie de c.f. (în satul Frăsinet-Gară). Culturi de cereale şi legume. În satul Vlădila, atestat documentar la 8 sept. 1501, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1897, reparată în 1965).

Munţii Vlădeasa. Vârful Vlădeasa

Munţii Vlădeasa. Vârful Bohodei

VLĂHIȚA 1. Pas în partea centrală a M-ților Harghita, situat la 985 m alt. Asigură legăturile rutiere (șosea modernizată) între municipiile Miercurea-Ciuc şi Odorheiu Secuiesc. Este străjuit la N de vf. Ascuțit (1 685 m alt.).

2. Oraş în jud. Harghita, situat la poalele de V ale M-ților Harghita, la 825–890 m alt., pe cursul superior al râului Homorodu Mic, la 27 km V de municipiul Miercurea-Ciuc; 7 095 loc. (1 ian. 2011): 3 638 de sex masc. şi 3 457 fem. Supr.: 98,5 km^2, din care 6,8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 043 loc./km^2. Nod rutier. Expl. de min. de fier (în localit. componentă Minele Lueta), de marne şi andezit. Stație de înnobilare a min. de fier. Vechi centru (1825) al metalurgiei feroase (fontă de înaltă puritate, oțeluri speciale). Constr. de utilaje şi aparate pentru diverse ramuri ale economiei şi de accesorii pentru confecții. Expl. şi prelucr. lemnului. Producție de profile din mase plastice, de confecții textile, de confecții din piele, de fețe pentru încălțăminte, de băuturi răcoritoare ş.a. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Păstrăvărie. Filarmonică de copii (inaugurată în 1982). Stațiune balneoclimaterică în localit. componentă *Băile Homorod.*
Istoric. Aşezarea este cunoscută din timpul stăpânirii romane în Dacia, în legătură cu zăcămintele de min. de fier, dar apare menționată documentar, prima oară, în 1301, cu numele *Villa nostra «regis» Olachalis.* În 1503 este consemnată cu numele *Oláhfalu,* iar în 1591 sunt amintite primele forje construite aici. Declarat oraş la 17 febr. 1968. În prezent are în subordine ad-tivă localitățile componente Băile Homorod şi Minele Lueta. La **V.** sunt două biserici romano-catolice, una din 1850 şi alta din 1936, şi o biserică unitariană (1985). Poiană cu narcise (300 ha), ocrotită de lege.

VLĂSIA 1. Câmpia Vlăsiei, subunitate a Câmpiei Române, situată în partea centrală a acesteia, între valea inf. a Argeşului (la SV şi S), câmpiile Titu şi Gherghiței (la NV şi N), cursul mijlociu al Ialomiței (la NE) şi Câmpia Bărăganului Mostiştei (la E şi SE), drenată pe direcție NV-SE de râurile Dâmbovița şi Colentina. Face parte din categoria câmpiilor tabulare, cu interfluvii largi şi netede, cu alt. de 50–120 m, în care o mare răspândire o au depozitele de loess (cu o grosime de la 2 m până la 12 m) în cadrul cărora s-au individualizat numeroase crovuri. În lungul văilor pr. se evidențiază terase bine dezvoltate. În cadrul Câmpiei Vlăsiei se păstrează mai multe păduri de foioase (pădurile Snagov, Băneasa, Corbeanca, Sineşti, Pasărea, Cernica ş.a.) care sunt resturi ale vestiților *Codrii ai Vlăsiei,* azi folosite ca zone de agrement de către locuitorii Capitalei şi ai localităților din apropiere. Câmpia Vlăsiei, studiată în amănunțime de geograful Vintilă Mihăilescu în 1924, se subîmparte în cinci subunități: *Câmpia Snagovului, Câmpia Maia, Câmpia Moviliței, Câmpia Bucureştiului* şi *Câmpia Câlnăului.*

2. Codrii Vlăsiei, nume atribuit unei întinse păduri din partea centrală a Munteniei, una dintre cele mai mari păduri din țară, care, în secolele trecute, forma un masiv păduros compact, alcătuit din arbori seculari. De-a lungul timpului a fost defrişată, rămânând doar o serie de trupuri de pădure, unele dintre ele declarate rezervații forestiere (ex. Pădurea Snagov). Denumirea de Vlăsia (care se pare că este de origine slavă) a fost extinsă pe cale cărturărească asupra părții centrale a Câmpiei Române, ocupată odinioară de Codrii Vlăsiei.

VLĂSINEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Başeu; 3 178 loc. (1 ian. 2011): 1 570 de sex masc. şi 1 608 fem. Fabrică de caşcaval. Producție de țiglă, dale din beton pentru pavaje, de bolțari ş.a. Morărit. Creşterea bovinelor, ovinelor. Viticultură. În satul Vlăsineşti, menționat documentar, prima oară, în 1446, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din anul 1800 a marelui logofăt Anastase Başotă, reparată în 1928.

VODIȚA, Mănăstirea ~ → Drobeta-Turnu Severin.

VOICEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 3 sate, situată pe dr. văii Oltului, pe malul de NV al lacului de acumulare Strejeşti; 1 685 loc. (1 ian. 2011): 835 de sex masc. şi 850 fem. Legumicultură. Biserica „Sfântul Nicolae" (1839, cu picturi originare), în satul Voiceşti.

VOILA 1. Lac de acumulare creat pe cursul mijlociu al râului Olt (inundat în 1988; vol.: 12,3 mil. m^3), ale cărui ape pun în mişcare turbinele hidrocentralei cu acelaşi nume.

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Făgăraş, la poalele de N ale M-ților Făgăraş, pe cursul mijlociu al Oltului, în zona de confl. cu pâraiele Cincu, Breaza şi Sâmbăta; 3 106 loc. (1 ian. 2011): 1 596 de sex masc. şi 1 510 fem. Stație (în satul Voila) şi haltă de c.f. (în satul Dridif). Nod rutier. Hidrocentrală (14,2 MW), intrată în funcțiune în febr. 1989. Culturi de cereale, cartofi, plante tehnice şi de nutreț ş.a. Creşterea bovinelor şi bubalinelor. Crescătorie de cai lipițani (în satul Sâmbăta de Jos), din 1920. În apropiere se află complexul turistic Sâmbăta, situat la 690 m alt., loc de odihnă şi recreere şi punct de plecare spre crestele şi cabanele M-ților Făgăraş. În satul Cincşor, atestat documentar în 1332, există o cetate țărănească cu o biserică de incintă (sec. 13–16), iar în satul Voivodeni există bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (c. 1500, una dintre cele mai vechi din Țara Făgăraşului, cu picturi murale interioare din sec. 18) şi „Sfântul Nicolae" (1809); în satul Sâmbăta de Jos se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1802, cu picturi murale interioare realizate în anii 1806–1814) şi un castel construit în 1750-1760, în stil baroc, de contele Jozef von Brukenthal. Până la 3 apr. 2003, com. **V.** a avut în componență satele Sâmbăta de Sus şi Stațiunea Climaterică Sâmbăta, care la acea dată au format com. Sâmbăta de Sus, jud. Braşov.

VOINEASA 1. Com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Romanați, pe râul Olteț; 2 046 loc. (1 ian. 2011): 1 018 de sex masc. şi 1 028 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui, leguminoase pentru boabe,

Voineasa (2). Vedere generală

legume ş.a. În arealul satului Mărgăriteşti au fost descoperite (1972) urmele unei aşezări dacice fortificate datând de la sf. primei Epoci a fierului (Hallstatt, 1200–450/300 î.Hr.). Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1743), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1779), „Sfântul Dumitru" (1837) şi „Sfântul Dumitru" (1864), în satele Mărgăriteşti, Racoviţa, Rusăneştii de Sus şi Blaj.

2. Com. în jud. Vâlcea, alătuită din 3 sate, situată la poalele de S ale M-ţilor Lotru, la 600–700 m alt., pe cursul superior al râului Lotru, la confl. cu pârâul Voineşiţa, la 60 km NV de municipiul Râmnicu Vâlcea; 1 604 loc. (1 ian. 2011): 820 de sex masc. şi 784 fem. Expl. de muscovit. Hidrocentrala „Ciunget" (519,3 MW, cea mai mare hidrocentrală de pe râurile interioare ale ţării), intrată în funcţiune în 1972. Reparaţii de utilaje energetice. Păstrăvărie. Spital de neuropsihiatrie. În satul Voineasa, atestat documentar la 1 aug. 1496, se află un han din anul 1898. Staţiune climaterică şi de odihnă (Voineasa), de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat de depresiune intramontană, cu veri răcoroase (temp. medie a lunii iul. este de 14°C) şi ierni friguroase (în ian. media termică este de –7°C) şi precipitaţii medii anuale ce însumează c. 800 mm. Pr. factor natural de cură îl reprezintă climatul tonic, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, şi ionizare accentuată a atmosferei. Staţiunea este recomandată atât pentru odihnă, cât şi pentru tratarea asteniilor nervoase, a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual, dispunând de hoteluri şi vile moderne, confortabile, terenuri de tenis, baschet şi handbal, sală de cinema etc. Este punct de plecare către cabanele din M-ţii Lotrului şi Căpăţânii, către izv. Lotrului, Cheile Latoriţei, lacul de acumulare Vidra, rezervaţia forestieră Latoriţa (690 ha) cu arbori seculari de larice şi zâmbru etc.

VOINEŞTI 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 8 sate, situată în Subcarpaţii Ialomiţei, pe cursul superior al râului Dâmboviţa, la confl. cu Râu Alb; 6 157 loc. (1 ian. 2011): 3 040 de sex masc. şi 3 117 fem. Producţie de cherestea, conf. şi sucuri naturale din mere (din 1997). Staţiune de cercetări pomicole (f. 1 ian. 1950). Renumit centru pomicol (meri, pruni, peri). Centru de ţesături şi cusături populare (în satul Izvoarele). Cămin Cultural (1939). În arealul satului Voineşti, atestat documentar în 1593, au fost descoperite (1965) urmele unei aşezări de bordeie, fortificată cu val de pământ şi şanţ, datând din sec. 7–8, aparţinând populaţiei autohtone, în care s-au găsit borcane din ceramică, lucrate la roată, decorate cu linii ondulate pe umăr. În satul Voineşti se află două biserici cu triplu hram – „Sfinţii Voievozi", „Buna Vestire", „Cuvioasa Parascheva"-Tabac (1796) şi „Adormirea Maicii Domnului", „Sfântul Nicolae", „Sfântul Haralambie" (1857), iar în satul Gemenea-Brătuleşti, atestat documentar în 1512, există o biserică cu cinci hramuri – „Duminica Tuturor Sfinţilor", „Sfântul Nicolae", „Sfântul Ioan Botezătorul", „Sfântul Haralambie", „Sfânta Filofteia" (1868); bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1869) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1877), în satele Manga şi Izvoarele; în satul Mânjina se află o biserică având dublu hram – „Înălţarea Domnului" şi „Sfântul Ierarh Nicolae" (1883–1885), iar în satul Onceşti, o biserică din lemn cu hramurile „Duminica Tuturor Sfinţilor" şi „Sfântul Ioan" (1814).

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în partea central-nordică a Pod. Central Moldovenesc, pe cursurile superioare ale râurilor Voineşti şi Stavnic; 7 283 loc. (1 ian. 2011): 3 712 de sex masc. şi 3 571 fem. Nod rutier. Expl. forestiere, de gresii, marne, argile şi nisipuri. Prelucr. laptelui. Moară. Centru viticol şi de vinificaţie. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor. Centre de rotărit (în satul Voineşti) şi de ceramică neagră şi roşie, smălţuită (în satul Schitu Stavnic). În arealul satului Voineşti au fost descoperite obiecte de podoabă datând din sec. 13. În satul Voineşti, menţionat documentar, prima oară, în 1461, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită de fam. Negruzzi în 1832-1834 pe locul uneia din 1767, şi conacul fam. Negruzzi (1830), iar în satul Schitu Stavnic există o obşte de călugări înfiinţată ca shit în 1993 (din 2005 este mănăstire) lângă ruinele bisericii „Adormirea Maicii Domnului" care data dinainte de 1727; biserica „Sfântul Nicolae" (ctitorie din 1825 a lui Iordache Drăghici), în satul Lungani.

3. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 11 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, pe râurile Tutova şi Iezer; 4 007 loc. (1 ian. 2011): 2 048 de sex masc. şi 1 959 fem. Viticultură. În arealul satului Voineşti a fost descoperit (1926) un tezaur de argint (sec. 10–13), atribuit cumanilor, alcătuit din 12 brăţări, nouă inele, o diademă cu decor gravat, o cataramă, patru aplice de centură şi un pandantiv în formă de scut, cu decor gravat. Satul Bănceşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1443, iar satul Obârşeni în 1455. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **V.** s-au numit *Voineşti-Răzeşi.* Bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1707, reparată în 1880, 1935 şi 1970), „Sfântul Nicolae" (ante 1795, refăcută în 1829), „Sfânta Parascheva" (ante 1809) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1818, cu pridvor închis în 1960), în satele Voineşti, Stâncăşeni, Mărăşeşti şi Obârşeni.

VOINEŞTI-RĂZEŞI → Voineşti (3).

VOITEG, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Timişului, în zona de contact cu Câmpia Bârzavei; 2 189 loc. (1 ian. 2011): 1 090 de sex masc. şi 1 099 fem. Nod feroviar şi rutier. Culturi de cereale, plante tehnice, cartofi, legume etc. Creşterea bovinelor (în satul Folea) şi ovinelor (în satul Voiteg). În satul Voiteg, menţionat documentar, prima oară, în 1322, cu numele *Weyteh*, există o biserică romano-catolică (1872).

VOITINEL, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în N Pod. Sucevei; 4 201 loc. (1 ian. 2011): 2 095 de sex masc. şi 2 106 fem. Com. **V.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Voitinel din com. Gălăneşti, jud. Suceava. Biserica de lemn „Sfântul Ilie" (1925-1927).

VOIVODENI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NE a Colinelor Mădăraşului, pe valea Mureşului şi pe râul Luţ; 1 768 loc. (1 ian. 2011): 872 de sex masc. şi 896 fem. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi, legume ş.a. Muzeu organizat în incinta castelului „Zichy". Tabără internaţională de folclor, anual în luna august. În satul Voivodeni, menţionat documentar, prima oară, în 1332, cu toponimul *Sacerdos de Sancto Johanne,* se află o biserică din sec. 15 (azi biserică

reformată), fortificată cu zid de incintă şi unele transformări din 1795, şi Castelul „Zichy" (sec. 18), în stil baroc. Agroturism.

VOLOIAC, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 8 sate, situată în partea de E a Piem. Coşuştei, pe râul Huşniţa; 1 781 loc. (1 ian. 2011): 883 de sex masc. şi 898 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Bisericile „Înălţarea Domnului" (1808), „Sfântul Nicolae" (1888) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1881), în satele Voloiac, Cotoroaia şi Ruptura; biserica din lemn „Sfinţii Voievozi" (1818, pictată în 1866), în satul Valea Bună.

VOLOVĂŢ, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în partea de NV a Pod. Sucevei, pe râul Sucevița; 5 351 loc. (1 ian. 2011): 2 739 de sex masc. şi 2 612 fem. Prelucr. lemnului. Morărit; produse de panificaţie. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Volovăţ, menţionat prima oară, la 28 iun. 1401 şi apoi la 13 dec. 1421 într-un act de danie emis de domnul Alexandru cel Bun, a existat o biserică din lemn, care data din timpul lui Dragoş Vodă (1353), mutată de Ştefan cel Mare, în a doua jumătate a sec. 15, la Putna (→ **Putna 2**).

VOLUNTARI, oraş în jud. Ilfov, situat în Câmpia Vlăsiei, la E de municipiul Bucureşti; 35 840 loc. (1 ian. 2011): 17 481 de sex masc. şi 18 359 fem. Supr.: 37, 4 km^2, din care 5 km^2 în intravilan; densitatea: 7 168 loc./km^2. Constr. de utilaje pentru transporturi. Producţie de vaccinuri pentru uz veterinar. Siloz. Fermă avicolă. Pomicultură (meri, caişi, vişini, cireşi). Până la 17 febr. 1968 s-a numit *Cetatea Voluntărească*, iar între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Com. **V.** a fost trecută în categoria oraşelor la 9 apr. 2004. Bisericile „Sfântul Ilie" (1802), „Adormirea Maicii Domnului" (1992-1995) şi catedrala „Sfânta Parascheva" (17 nov. 2007-27 sept. 2011).

VORAS → Variaş.

VORNICENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în partea central-nordică a Câmpiei Jijiei Superioare, în zona Colinelor Başeului, pe râul Ibăneasa; 4 355 loc. (1 ian. 2011): 2 233 de sex masc. şi 2 122 fem. Staţie de c.f. (în satul Vorniceni), inaugurată la 1 iun. 1896. Nod rutier. Morărit. Darac pentru lână. Prelucr. lânii, cânepii şi a pieilor de miel. Creşterea ovinelor. Culturi de cânepă. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Vorniceni, menţionat documentar, prima oară, la 28 dec. 1428, iar apoi în 1475 cu numele *Dvorniciani*, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (sec. 15, cu adăugiri din 1821, respectiv absidele laterale, şi reparaţii din 1868), monument istoric.

VORNICU MĂRGINEANU, denumirea satului şi com. I.L. Caragiale până la 7 febr. 1952.

VORONA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în partea de E a Pod. Sucevei, la poalele de S ale Dealului Corni şi cele de NV ale Dealului Tudora, pe stg. văii Siretului; 7 994 loc. (1 ian. 2011): 4 028 de sex masc. şi 3 966 fem. Prelucr. lemnului. Morărit. Muzeu de măşti populare. Tabără naţională de picturi religioase. Zonă etno-folclorică. În satul Vorona, menţionat documentar în 1403, se află mănăstirea Vorona (de maici), întemeiată în anul 1503 de nişte călugări ruşi cu ajutorul hatmanului Ilie Sandu. Numele Vorona este de origine rusă şi înseamnă cioară. Iniţial, mănăstirea a avut o biserică din lemn, pe locul căreia a fost zidită (1793–1803) biserica „Adormirea Maicii Domnului", prin grija paharnicului Iordache Panaite, reparată şi pictată (de Nicolae Gavrilean) în 1990-1992, declarată monument istoric (2004). Ansamblul monahal mai cuprinde bisericile „Naşterea Maicii Domnului" (1835, pictată în 1869-1870, repictată în 1982), „Sfântul Nicolae" (1853), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1990-1994), casa stăreţiei şi chiliile construite în 1945-1960. Clopotniţa a fost ridicată în 1840. Ansamblul monahal Vorona, desfiinţat în 1959, a fost reînfiinţat în 1968 şi restaurat până în 1972. La 2 km de mănăstirea Vorona se află mănăstirea Sihăstria Voronei (de călugări), cu biserica cu dublu hram – „Buna Vestire" şi „Duminica Tuturor Sfinţilor", cu o lungime de 20 m şi o lăţime de 7 m, construită în perioada 11 sept. 1858-25 mart. 1861, sfinţită la 25 mart. 1865 şi restaurată în 2004-2005. Picturile murale interioare au fost executate în ulei, în stil neobizantin, în anii 1861-1876 de către schimonahul Vladimir Machedon şi restaurate în 1945 de Dumitru Simion. În 1930, Vasile Scarlat a pictat, pe peretele exterior nordic, scena „Judecata de Apoi", restaurată în 1990 de Nicolae Gavrilean. Icoana Maicii Domnului din partea dreaptă a catapetesmei se deosebeşte de icoanele de acest fel din iconografia ortodoxă prin aceea că, Maica Domnului nu este pictată cu Pruncul Iisus în braţe, ci cu Pruncul Iisus ducându-l de mână, fiind din acest punct de vedere unică în România şi, probabil în lumea creştină. Mănăstirea a fost desfiinţată de autorităţile comuniste prin decretul 410 din 28 oct. 1959 şi redeschisă în 1968. Ansamblul monahal a fost restaurat în anii 1920–1945, 1976 şi 1985. Colecţie de obiecte bisericeşti cu valoare de patrimoniu. Într-o clădire adiacentă se află depozitul de icoane, de carte veche bisericească şi de manuscrise. În această mănăstire a intrat ca frate, în anul 1928, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Preafericitul Teoctist, care a vieţuit aici până în 1930. Pe terit. com. **V.** se află Pădurea Vorona, declarată rezervaţie forestieră, şi gorunul lui Alexandru Ioan Cuza, declarat monument al naturii.

VORONEŢ, Mănăstirea ~ → Gura Humorului.

VORŢA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de S ale M-ţilor Metaliferi, pe râul Sârbi; 899 loc. (1 ian. 2011): 452 de sex masc. şi 447 fem. Expl. de min. complexe. În satul Vorţa, menţionat documentar în 1468, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1802, renovată în 2002).

VORUMLAC → Valea Viilor.

VOŞLĂBENI, com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SE a Depr. Giurgeu (numită „Câmpia Voşlăbeni-Remetea"), la poalele de SV ale M-ţilor Hăşmaş, în zona de izvor a râului Mureş; 1 970 loc. (1 ian. 2011): 955 de sex masc. şi 1 015 fem. Staţii de c.f. (în satele Voşlăbeni şi Izvoru Mureşului). Nod rutier. Expl. de marmură şi dolomit. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Joagăr (din 1860), în satul Voşlăbeni. Muzeu sătesc (Voşlăbeni). Staţiune climaterică şi de odihnă (în satul *Izvoru Mureşului*). În satul Voşlăbeni, menţionat documentar în 1750, se află biserica „Sfinţii Arhangheli" (1864, renovată în 1930, pictată în 1969 şi consolidată în 2007). Rezervaţii naturale (mlaştina După Luncă şi Piem. Nireş). Zonă de practicare a sporturilor de iarnă.

VOVIDENIA 1. Mănăstirea ~ → Slava Cercheză.

2. Schitul ~ → Vânători-Neamț.

VRANA → Măgurele (1).

VRANCEA 1. Munții Vrancei, grup de munți în Carpații de Curbură, situat între aliniamentul văilor Caşin-Şuşița (în N), Depr. Vrancei (în E), râul Râmnic (în S) şi aliniamentul văilor superioare Oituz–Bâsca Mică (la V). Sunt bine individualizați, alcătuiți predominant din marne, gresii, conglomerate ş.a., fragmentați de numeroase văi adânci (Putna, Coza, Năruja, Zăbala ş.a.) în mai multe masive şi culmi legate între ele prin înşeuări largi. La V de valea superioară a Zăbalei se evidențiază un sector mai înalt al M-ților Vrancei, alcătuit din masivele Lăcăuț (1 777 m alt.), Goru (1 785 m, cota max. a M-ților Vrancei), Giurgiu (1 720 m), iar la E-NE de aceasta se desfăşoară o serie de culmi şi masive mai scunde şi mai fragmentate (masivul Furu 1 415 m, culmea Zboina Frumoasă cu vf. Pietrosu 1 672 m şi vf. Zboina Frumoasă 1 657 m, masivul Coza 1 629 m, culmile Zboina Neagră 1 350 m şi Lepşa 1 503 m). Sunt bine împăduriți cu fag în amestec cu molid şi brad, iar la peste 1 700 m alt. se extinde domeniul pajiştilor alpine. Obiectiv turistic. În M-ții Vrancei se găsesc o serie de rezervații naturale, forestiere şi peisagistice (Lepşa– Zboina, Izvoarele Nărujei, Cheile Tişiței, Cascada Putnei) şi în extremitatea de S, rezervația geologică Focul Viu de la Lopătari.

2. Subcarpații Vrancei, subunitate a Subcarpaților de la Curbură, extinsă între valea inf. a Trotuşului (la N), câmpiile Siretului inferior şi Râmnicului (la E), râul Slănic (la S şi SV) şi M-ții Vrancei (la V). Se prezintă sub forma unor şiruri de depresiuni şi de dealuri subcarpatice semețe: în zona de contact cu M-ții Vrancei se află depresiunile subcarpatice Soveja, Vrancea şi Neculele, mărginite către E de lanțul dealurilor Tiharele (657 m), Ouşoru (753 m), Răchitaşu Mic (892 m), Răiuț (960 m), Gârbova (979 m), Dealu Roşu (944 m) şi Bisoca (970 m). Mai la E se desfăşoară un aliament de dealuri subcarpatice, cu caracter monoclinal, cu versanți asimetrici (Mateiaşu, Tarcița Mare, Măgura Odobeştilor – cea mai înaltă din aceşti subcarpați, 996 m alt., Deleanu ş.a.), care alternează cu depresiuni intracolinare bine individualizate (Câmpuri–Răcoasa pe râul Şuşița, Vizantea–Vidra pe Putna, Andreiaşu şi Mera pe Milcov, Râmna, Dumitreşti, Jitia ş.a.). Acest şir de înălțimi subcarpatice, alcătuite din roci mai dure (gresii, marne, şisturi), prezintă unele analogii stratigrafice şi tectonice cu Culmea Pietricica, aflată la N de Trotuş, a cărei continuare spre S pare să fie. Masivele deluroase prezintă o accentuată energie de relief, strate verticale sau puternic înclinate, evidențiate prin pereți verticali şi pante puternic povârnite, văi înguste şi adânci, care reliefează un peisaj de un pitoresc remarcabil. Întreaga zonă de E a Subcarpaților Vrancei este renumită prin existența unor areale viticole compacte (vestitele podgorii Panciu, Străoane, Odobeşti, Coteşti ş.a.). Pomicultură (bazinele Soveja, Câmpuri, Răcoasa, Vidra, Vizantea, Chiojdeni, Dumitreşti ş.a.).

3. Depresiunea Vrancei, depresiune de origine tectono-erozivă, situată între povârnişurile de E ale M-ților Vrancei (la V) şi lanțul dealurilor subcarpatice Răchitaşu Mare, Răiuț, Răchitaşu Mic, Reghiu, Gârbova, Dealu Roşu ş.a. (la E) şi între văile Şuşița (la N) şi Zăbala (la S). Între aceste limite, Depr. **V.** se desfăşoară sub forma unui uluc de c. 30 km lungime (N-S) şi de c. 12–14 km lățime în partea centrală. Supr.: c. 320 km^2. Relief variat, alcătuit din lunci, terase de acumulare, deformate tectonic, şi din culmi deluroase prelungi, nu prea înalte (500–700 m alt.), fragmentate de văi adânci (Şuşița, Soveja, Putna, Coza, Năruja, Zăbala ş.a.). Versanții, în mare parte despăduriți, sunt afectați de intense procese erozionale de pantă şi de alunecări de teren. Climă răcoroasă (7°C media termică anuală) cu frecvente inversii de temperatură şi precipitații moderate (700–800 mm anual). Vegetația naturală este reprezentată prin păşuni şi fânețe, tufărişuri şi pâlcuri de păduri de stejar. Depr. **V.** este un ținut de străveche populare în care locuitorii sunt ocupați în pr. cu expl. şi prelucr. lemnului, pomicultura, creşterea animalelor (în special ovine şi bovine) şi în care se păstrează nealterat un bogat fond etnografic şi folcloric. Depr. **V.** este compartimentată de râuri în trei sectoare: unul nordic, cu o lățime de c. 6 km, între râurile Şuşița (N) şi Putna (S), în cadrul căruia se individualizează depresiunile Soveja şi Vizantea–Livezi; unul central, lat de 12–14 km, între văile râurilor Putna (N) şi Năruja (S), în care predomină suprafețele plane, uşor înclinate, şi în cadrul căruia se remarcă Depr. Năruja; un sector sudic, cu o lățime de 7 km, între râurile Năruja (N) şi Zăbala (S), cu masive deluroase (Tipău, Tojan ş.a.) şi poduri largi de terase etajate, care prin asociere formează Depr. Nereju, bine

Munții Vrancei

Depresiunea Vrancei

conturată. În multe locuri din Depr. **V.** apele de şiroire au spălat pământul (în special Dealu Tojan) înlăturând stratul de sol şi rămânând povârnişuri golaşe, iar în alte locuri (Tulnici pe malul dr. al Putnei, Rebegari pe Năruja), pe o formaţiune specifică, numită brecia sării, apele torenţiale au acţionat intens asupra povârnişurilor creând un aspect dinţat, labirintic şi lipsit de vegetaţie, cunoscut în literatura geografică sub numele de *bad-lands* (pământuri rele) sau „răni ale pământului" cum le numea Ion Ionescu de la Brad în sec. 19. În ţinutul Vrancei se află epicentrul celei mai importante zone seismice din jud. Vrancea şi din România, în com. Vrâncioaia fiind instalată o staţie seismică. Depr. **V.** mai este cunoscută şi sub numele de *Ţara Vrancei.*

4. Judeţ situat în partea de E a României, în zona curburii externe a Carpaţilor, în bazinul inf. al Siretului, la răscrucea provinciilor istorice româneşti Moldova, Ţara Românească şi Transilvania, între 45°23' şi 46°11' latitudine N şi 26°23' şi 27°32' longitudine E, limitat de jud. Bacău (N), Vaslui (NE), Galaţi (E), Brăila (SE), Buzău (S şi SV) şi Covasna (V şi NV). *Suprr.:* 4 857 km^2 (2,04% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 390 048 loc. (1,8% din populaţia ţării), din care 191 118 loc. de sex masc. (49,0%) şi 198 930 loc. de sex fem. (51,0%). *Populaţia urbană:* 146 905 loc. (37,6%); *rurală:* 243 143 loc. (62,4%). *Densitatea:* 80,3 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 90,6% români, 3,5% rromi urmaţi de maghiari, germani, evrei, ruşi-lipoveni, turci, italieni ş.a. *Reşed.:* municipiul Focşani. *Oraşe:* Adjud (municipiu), Mărăşeşti, Odobeşti, Panciu. *Comune:* 68. *Sate:* 331 (din care 7 aparţin oraşelor). Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor: 10.

Relief variat, reprezentat prin trei trepte principale (munţi, dealuri şi depresiuni subcarpatice, câmpii) care coboară de la 1 785 m în V (vf. Goru, alt. max. a jud. **V.**) la 20 m alt. în SE, în Câmpia Siretului inferior, rezultând o diferenţă de nivel de 1 766 m. Zona montană, extinsă în extremitatea de V a jud. **V.**, este alcătuită dintr-o serie de culmi şi masive izolate, care împreună formează M-ţii Vrancei ce domină printr-un abrupt de 300–600 m Depr. Vrancei, situată în estul lor. M-ţii Vrancei, care aparţin Carpaţilor de Curbură, au înălţimi mici (sub 2 000 m), prezintă culmi prelungi, legate prin înşeuări largi, şi sunt alcătuiţi predominant din gresii, şisturi marnoase şi conglomerate. Cele mai mari altitudini ale M-ţilor Vrancei se înregistrează în vf. Goru (1 785 m, alt. max. a jud. **V.**) şi vf. Lăcăuţ (1 777 m). Treapta mijlocie de relief o formează dealurile subcarpatice (Subcarpaţii Vrancei), care se succed de la N la S prin partea mediană a judeţului, atingând cota max. în Măgura Odobeştilor (996 m). Extremitatea de NE a jud. **V.** este ocupată de un mic sector al Colinelor Tutovei, care ating aici o înălţime de 348 m în vf. Cetăţuia din Dealul Cetăţii, iar în partea de E şi SE a judeţului se extinde o mare porţiune a Câmpiei Siretului inferior (în cadrul căreia se manifestă o puternică şi activă mişcare de subsidenţă), precum şi un mic sector al Câmpiei Râmnicului (în S-SE). Teritoriul jud. **V.**, cu întreaga complexitate geologică şi geomorfologică a formelor sale de relief, corespunde celei mai active zone seismice ale României. Frecvenţa cutremurelor (care au origine tectonică) se explică prin existenţa în această regiune a unui focar de mare adâncime (200 km), izolat, al cărui epicentru se află în coordonatele geografice ale perimetrului cuprins între 45°24' şi 46°00' latitudine N şi 26°12' şi 27°24' longitudine E, pe falia Zăbala–Nămoloasa–Galaţi. În acest areal se evidenţiază două focare de cutremure, unul în care se produc cutremurele de adâncime, legat de curbura arcului carpatic, şi altul în care au loc seisme la mică adâncime, situat în reg. de câmpie dintre Râmnicu Sărat, Mărăşeşti şi Tecuci. Cutremurele cu epicentrul în arealul vrâncean au origine tectonică, fiind provocate de prăbuşirile sau deplasările blocurilor scoarţei terestre în lungul unor falii. Cele mai puternice şocuri provocate de seismele vrâncene (depăşind 6,5 grade pe scara Richter) au fost înregistrate la 8 oct. 1620, 9 aug. 1679, 12 iun. 1701, 13 mai 1738, 6 apr. 1790, 14 oct. 1802, 11 ian. 1838, 25 mai 1925, 10 nov. 1940 şi 4 martie 1977. Acestea au determinat prăbuşirea mai multor construcţii, avarierea gravă a altora, şi chiar deplasări şi deformări ale terenului.

Vrancea (3). Bad-lands (pământuri rele) în zona Tulnici

Clima temperat-continentală moderată, nuanţată substanţial de altitudinea formelor de relief. Astfel, în zona montană şi de deal verile sunt răcoroase cu precipitaţii bogate şi iernile friguroase cu strat de zăpadă stabil pe o perioadă mai îndelungată, iar în regiunea de câmpie verile sunt călduroase şi secetoase, iar iernile reci, marcate uneori de viscole puternice. Temp. medie anuală variază între 10°C în zona de câmpie, 6-9°C în cea de dealuri şi 2–6°C în ariile montane. Temp. max. absolută (39,3°C), precum şi minima absolută (–33,0°C) au fost înregistrate la Focşani, respectiv la 10 aug. 1951 şi 25 ian. 1942. Cantitatea medie anuală a precipitaţiilor prezintă variaţii de la un loc la altul, însumând c. 500 mm în câmpie, 600–800 în zonele deluroase şi colinare şi peste 1 200 mm în ţinuturile montane înalte. Vânturile predominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre V (28,4%), NV (24%), E (10,4%) şi S-SV (8%), cu viteze medii anuale cuprinse între 2,0 şi 5,6 m/s, uneori, pe culmile înalte depăşind 10 m/s. Pe pantele de E ale M-ţilor Vrancea se înregistrează frecvent vânturi de tip föhn.

Reţeaua hidrografică vrânceană, cu o densitate medie cuprinsă între 0,1 şi 0,9

km/km², aparține în totalitate râului Siret, care curge pe la marginea de E a jud. **V.**, pe o distanță de 110 km, formând în cea mai mare parte limita cu jud. Galați. În acest sector, râul Siret are un curs leneș, foarte meandrat, însoțit de o luncă largă, inundabilă, în cadrul căreia au loc numeroase despletiri ale apelor. Din cauza subsidenței Câmpiei Siretului inferior, majoritatea râurilor afluente pe dr. Siretului au o direcție generală de curgere NV–SE (cu excepția râurilor din S – Râmna și Râmnic – care au direcție SV–NE), înregistrându-se o adevărată „piață" de adunare a apelor. În afara cursurilor inf. ale râurilor Trotuș și Râmnic care izvorăsc din afara limitelor jud. **V.**, dar se varsă în Siret pe terit. vrâncean, toate celelalte râuri afluente ale Siretului în spațiul vrâncean își au obârșia pe teritoriul județului. Între aceste râuri, cel mai important este Putna (144 km), care drenează median jud. **V.** pe direcție NV–SE, colectând numeroși afl. (Lepșa, Tișița, Coza, Zăbala, Milcov, Râmna ș.a.). Partea N-NV a jud. **V.** este drenată de Carecna, Zăbrăuț și Șușița (68 km).

Vegetația. Cu excepția zonei de câmpie, care aparține domeniilor stepei și silvostepei, restul terit. vrâncean, în proporție de peste 70% se încadrează domeniului forestier. Vegetația de stepă, extinsă pe supr. mici în SE județului, este reprezentată prin pajiști degradate dominate de bărboasă *(Botriochloa ischaemum),* păiuș *(Festuca valesiaca),* pir crestat *(Agropyron cristatum)* ș.a., iar vegetația de silvostepă, înlocuită în mare parte de culturile agricole de pe cuprinsul câmpiei, apare insular sub forma unor păduri de stejar pufos *(Quercus pubescens)* în amestec cu arțar tătăresc *(Acer tataricum),* stejar *(Quercus robur)* și stejar brumăriu *(Quercus pedunculiflora).* Zona pădurilor de foioase, extinsă în dealurile subcarpatice și Colinele Tutovei, între 300 și 900 m alt., este constituită din făgete, gorunete, făgeto-gorunete. Din cauza unor defrișări masive, în ariile depresionare s-au extins pajiștile secundare alcătuite predominant din păiuș *(Festuca sulcata, Festuca pseudovina)* și iarba câmpului *(Agrostis tenuis).* Pantele muntoase, între 900 și 1 600 m alt., sunt acoperite cu păduri compacte de amestec (fag, molid, brad), urmate de etajul pădurilor de molid *(Picea abies)* până pe la 1 700 m alt. și apoi de zona golurilor alpine (la peste 1 700 m alt.), cu tufărișuri de ienupăr *(Juniperus communis* ssp. *nana),* afin *(Vaccinium myrtillus)* ș.a. în alternanță cu pajiști secundare formate din păiuș roșu (*Festuca rubra*), țăpoșică *(Nardus stricta).* În lunca Siretului se întâlnesc zăvoaie de plop și salcie.

Fauna predominantă corespunde domeniului forestier, în care trăiesc numeroase specii, printre care urși, mistreți, cerbi, căprioare, veverițe, râși, jderi, pisici sălbatice, salamandre, sălămâzdra (*Triturus montandoni* – un endemism carpatic) ș.a. La marginea externă a zonei subcarpatice, în silvostepă și stepă, viețuiesc nenumărate rozătoare (iepuri, șobolani, hârciogi, șoareci de câmp, popândăi ș.a.), păsări (prepelițe, potârnichi, grauri, ciori, vrăbii, ulii etc.), insecte ș.a. Ihtiofauna este bogată și variată, fiind reprezentată prin păstrăv (în bazinele superioare ale Putnei, Năruje, Zăbalei), lipan (cursul mijlociu al Putnei), clean (Șușița, Zăbrăuț), crap, mreană *(Siret).*

Resursele naturale sunt reprezentate prin câteva zăcăminte de sare (Lunca, Valea Sării, Tulnici, Spinești, Reghiu, Andreiașu de Sus) și cărbune brun (cantități reduse, neexploatabile, la Vulcăneasa, Reghiu, Poienița, Luncile), precum și printr-o mare varietate de roci de construcție, cum sunt: gips (Soveja), gresii (Năruja), marno-calcare (Lepșa), argile (Mera, Vidra, Păunești), balast. O bogăție aparte o reprezintă pădurile (193 289 ha, sf. anului 2007) și izvoarele cu ape minerale sulfuroase (Jitia, Andreiașu de Sus, Vizantea Mănăstirească, Vintileasca ș.a.).

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire descoperite în perimetrul jud. **V.** datează din Paleoliticul superior (Bârsești, Vitănești, Lespezi). Neoliticul este bine reprezentat, fiind identificat în peste 40 de așezări (în perimetrele localit. Bonțești, Cândești, Muncelu, Mănăstioara, Terchești, Topești, Coroteni, Pădureni, Pietroasa ș.a.), în cadrul cărora apar forme ale culturilor neolitice Criș-Starčevo, Boian și Cucuteni (numeroase vase ceramice, remarcabile prin finețea formelor și prin ornamentația tricromă și bicromă, precum și figurine antropomorfe și zoomorfe), iar Epoca bronzului este ilustrată în peste 100 de stațiuni (cea mai reprezentativă fiind stațiunea Cândești, unde a fost dezvăluită o necropolă cu peste 700 de morminte de înhumație și incinerație, în care s-a găsit un valoros inventar de podoabe, unelte, ceramică etc.). În sec. 9–8 î.Hr., peste actualele ținuturi vrâncene au trecut mai multe triburi de cimerieni, care au adus cu ele primele elemente ale metalurgiei fierului. Astfel, prima Epocă a fierului (Hallstatt) este atestată de așezările de la Pădureni, Bonțești, Bârsești, Nereju, Căiata, iar cea de-a doua Epocă a fierului (La Tène) în stațiunile arheologice de la Cândești și Mănăstioara și prin tezaurele monetare geto-dacice descoperite la Dumbrăveni (270 de monede din argint), Răcoasa, Voloșcani, Bonțești ș.a. Meleagurile vrâncene au fost incluse în hotarele Imperiului Roman, în provincia Moesia inferior, în timpul domniei împăratului Domițian, care a purtat războaie împotriva dacilor în anii 87–89. Triburile carpilor, purtătoare ale unei culturi specifice, cu evidente influențe romane, au avut numeroase și puternice așezări pe terit. actual al jud. **V.**, descoperite în perimetrele localit. Pădureni, Oleșești, Vârteșcoiu, Țifești, Mărtinești, Iugani, Oreavu ș.a., așezări care s-au perpetuat din sec. 2 până prin sec. 7. În sec. 7–10 au fost puse bazele structurii comunitare a obștilor sătești, care vor evolua în tot timpul perioadei feudale, obștea devălmașă (formă de stăpânire în comun) a Vrancei impunându-se treptat ca o formă de organizare și ca unitate ad-tivă de sine stătătoare. Această autonomie a Vrancei, care s-a perpetuat chiar și în condițiile ultimelor migrații ale pecenegilor, cumanilor și tătarilor din sec. 10–13, a permis statornicirea unor obiceiuri ale pământului, de ordin juridic, ca de pildă dreptul inalienabil de participare la exploatare a moșiei, dreptul de preferințe la cumpărarea terenurilor etc. Obștea devălmașă a Vrancei a fost păstrată de locuitorii acesteia cu prețul luptei, impunându-se cu putere de lege până la începutul sec. 20. Astfel, codul silvic din 1910 garanta, în cele șapte prevederi ale sale, dreptul vrâncenilor asupra munților și menținerea tuturor privilegiilor așa cum se păstraseră ele prin tradiție de-a lungul secolelor. La începutul sec. 13

(1211–1227) autoritățile centrale ale Bisericii Catolice au desfăşurat o intensă activitate de convertire la catolicism a populației din aceste ținuturi, prin intermediul Cavalerilor Teutoni, care a culminat cu înființarea, la 31 iul. 1227, a Episcopatului catolic al cumanilor, cu reşed. la *Civitas Milcoviae* (probabil oraşul Odobeşti de astăzi), condus de dominicanul Teodoric, episcopat care a fost distrus după invazia mongolă din 1241. În perioada formării statelor feudale româneşti, Moldova şi Țara Românească, în sec. 14, statutul politic al Vrancei nu apărea definit cu claritate. Abia într-un document din 2 iul. 1431 apare denumirea *Varancha* (desemnând „Țara Împădurită" sau „Țara Neagră"). Un hrisov din 20 iun. 1443 consemnează stăpânirea Moldovei asupra Vrancei, fapt confirmat şi de un alt document din 8 aug. 1445. Un moment important în evoluția ad-tivă a Vrancei îl constituie formarea starostiei Putna, al cărui prim conducător a fost un oarecare Stan, în perioada 1526–1540. Ulterior, până în 1859, funcția de prim staroste a fost ocupată de 50 de persoane, printre care se numără şi cronicarii Miron Costin (1686–1690) şi Ion Neculce (1732). În cadrul unei structuri ad-tive bine conturate, ținutul Putnei, extins între Trotuş (N), Siret (E), Milcov (S) şi M-ții Vrancei (V), a evoluat, de-a lungul timpului, paralel cu jud. învecinat Râmnic (sau Slam) aflat peste râul Milcov, în Țara Românească. Un moment de referință în istoria ținutului Putnei şi implicit al Vrancei de astăzi, îl constituie lupta victorioasă a domnului Ioan Vodă Viteazul împotriva turcilor, care a avut loc la 24 apr. 1574 la Jilişte, lângă Focşani. La sf. sec. 16 şi începutul sec. 17, concomitent cu dezvoltarea înfloritoare ale unor aşezări din ținutul Putnei şi frecvent menționate documentar (Focşani, Adjud, Odobeşti, Domneşti, Negrileşti – sat cu renume, depozitarul mai multor variante ale *Mioriței,* Bârseşti ş.a.) a avut loc o consolidare a obştilor săteşti din Țara Vrancei. Anul revoluționar 1848 a însemnat o puternică manifestare a conştiinței naționale a vrâncenilor, iar perioada 1857–1859 a fost marcată de atmosfera efervescentă a acțiunilor duse pentru înfăptuirea unirii Principatelor Române. La 6 iul. 1862, noul domnitor a semnat un decret prin care consfinția unificarea oficială într-o singură localitate, cu numele Focşani, a administrației celor două oraşe (Focşanii Munteni şi Focşanii Moldoveni), care până atunci fuseseră separate printr-o linie de demarcație, stabilită pe râul Milcov şi care fiecare dintre ele avea câte o administrație proprie. În timpul Războiului de Independență, numeroşi vrânceni s-au remarcat pe câmpurile de luptă de la Rahova, Griviția, Plevna şi Vidin, unde au căzut mulți eroi, printre care maiorul Gheorghe Şonțu, căpitanul Valter Mărăcineanu, locotenentul Chivu Stănescu ş.a. Perioada care a urmat după cucerirea independenței s-a remarcat printr-un avânt economico-social general, evidențiat prin apariția mai multor întreprinderi industriale la Mărăşeşti, Focşani, Adjud, prin dezvoltarea agriculturii, comerțului, meşteşugurilor, transporturilor (s-au construit liniile de c.f. Mărăşeşti–Bacău în 1872 şi Focşani–Mărăşeşti în 1881), învățământului etc. Începutul sec. 20 a fost marcat de Răscoala țărănească din 1907, care a cuprins numeroase sate vrâncene (Mirceşti, Suraia, Călienii Noi, Călienii Vechi, Bilieşti, Vulturu, Dumitreşti ş.a.), şi de Primul Război Mondial, terit. actual al jud. **V.** fiind terenul de luptă al câtorva bătălii glorioase (Mărăşeşti, Mărăşti, Oituz) pentru libertate şi independență națională. Oraşul Focşani a fost locul unde Guvernul României a semnat, la 26 nov./9 dec. 1917, armistițiul cu Puterile Centrale. În perioada interbelică, o porțiune din perimetrul actual al jud. **V.** era ocupată de jud. Putna (3 340 km^2, 6 plăşi, 5 oraşe şi 265 sate) care s-a menținut sub această formă până în 1950, când prin Legea nr. 5 din 8 sept, 1950 a fost desființat jud. Putna, înființându-se regiunea Putna, cu reşed. la Focşani, iar între anii 1956 şi 1968, o mare parte a regiunii Putna a fost înglobată în regiunea Galați, iar alte părți ale acesteia fiind trecute sub administrarea regiunilor limitrofe. Prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968 a fost înființat jud. Vrancea, care cuprinde aproape în întregime fostul jud. Putna şi c. 1/3 din fostul jud. Râmnicu Sărat, acestea din urmă considerate în limitele pe care le aveau în 1938.

Economia actuală, marcată de un activ proces de restructurare şi modernizare, de creştere a numărului întreprinderilor mici şi mijlocii, de extindere permanentă a sectorului privat etc., se caracterizează printr-o structură complexă şi armonioasă, cu o industrie diversificată, o agricultură predominant pomi-viticolă şi de creştere a animalelor, un comerț activ şi o dezvoltare corespunzătoare a transporturilor, a turismului, a serviciilor publice, culturii, artei, ocrotirii sănătății etc.

Industria este profilată pe ramurile alimentară, metalurgică, textilă, de expl. şi prelucr. a lemnului, constr. de maşini, materialelor de constr. ş.a. Pr. produse industriale realizate de întreprinderile vrâncene sunt: piese turnate din fontă, laminate subțiri, utilaj greu, motoare electrice, maşini şi utilaje agricole, aparataj electric de joasă tensiune, saci, folii, tuburi şi plăci din material plastic, îngrăşăminte chimice, lacuri, vopsele, coloranți, detergenți, săpun (Focşani, Mărăşeşti), sticlă, prefabricate din beton, produse ceramice, vase emailate (Focşani, Mărăşeşti, Odobeşti), mobilă, plăci fibrolemnoase, butoaie, celuloză şi hârtie, cherestea (Focşani, Adjud, Panciu, Odobeşti, Tulnici, Soveja, Vidra, Nereju, Năruja, Andreiaşu de Jos, Gugeşti), confecții, tricotaje, fire din lână şi bumbac, fire şi țesături din in şi cânepă (Focşani, Panciu, Adjud), preparate din carne şi lapte, panificație, vin, coniac, vermut, şampanie, lichior ş.a. (Focşani, Adjud, Panciu, Odobeşti, Mărăşeşti, Coteşti, Tâmboeşti, Urecheşti, Măicăneşti, Pufeşti ş.a.). O contribuție importantă o are industria casnică (meşteşugurile tradiționale) producătoare de țesături şi cusături populare, covoare, obiecte de port popular, vase ceramice, măşti, obiecte din lemn, prelucrate artistic etc. (Tulnici, Mera, Negrileşti, Bârseşti, Nereju, Soveja, Ireşti, Năruja ş.a.).

Agricultura, cu un grad avansat de privatizare şi cu vechi tradiții în cultura viței de vie şi în domeniul creşterii animalelor, are o producție variată şi participă cu un procent ridicat la producția globală de bunuri ale jud. **V.** La sf. anului 2007, fondul funciar vrâncean cuprindea 255 626 ha terenuri agricole (din care 225 368 ha, respectiv 88,2%, în sectorul privat), 193 289 ha păduri, 13 894 ha terenuri acoperite cu ape şi bălți şi 22 894 ha alte suprafețe. În acelaşi an, din totalul supr. agricole (255 626 ha), 148 112 ha erau terenuri arabile, 43 720 ha păşuni,

32 777 ha fânețe naturale, 27 235 ha vii și pepiniere viticole (locul 1 pe țară) și 3 782 ha livezi și pepiniere pomicole. Repartizarea geografică a culturilor marchează, în funcție de configurația reliefului, predominarea culturilor de cereale, plante tehnice și de nutreț etc. în zona de câmpie și dezvoltarea cu precădere a plantațiilor de viță de vie și pomi fructiferi în zonele deluroase. În anul 2007, terenurile arabile au fost cultivate cu porumb (57 543 ha), grâu și secară (22 541 ha), plante de nutreț (14 958 ha), floarea-soarelui (10 418 ha), orz și orzoaică, ovăz, legume, leguminoase pentru boabe etc. În anul 2007, prin supr. ocupată de viile pe rod (27 235 ha) și prin producția de struguri (196 458 tone), jud. **V.** se situa pe primul loc pe țară. Vestitele podgorii Cotești (cu centrele viticole Cotești, Faraoanele, Budești, Tâmboești, Cârligele ș.a.), Panciu (cu centrele viticole Panciu, Țifești, Păunești, Străoane ș.a.) și Odobești (Jariștea, Odobești, Vârteșcoiu, Balotești ș.a.) sunt specializate în producții de soiuri superioare de struguri (Muscat-Ottonel, Muscat-Hamburg, Fetească neagră, Riesling italian, Fetească albă, Chasselas ș.a.). În cadrul producțiilor pomicole, s-au obținut cantități însemnate la prune (13 186 tone), mere (12 547 tone), pere (786 tone), nuci (1 354 tone) ș.a. Creșterea animalelor, cu îndelungată tradiție, se bazează pe întinsele pășuni și fânețe naturale, pe culturile de cereale și plante de nutreț etc., care favorizează dezvoltarea unor însemnate efective de animale. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic, privatizat în proporție de 100%, cuprindea 59 266 capete bovine, 96 33 capete porcine, 169 596 capete ovine (Merinos, Țigaie, Țurcană), 23 832 capete caprine și 22 327 capete cabaline. Avicultură (1 839 039 capete); apicultură (12 707 familii de albine).

Căile de comunicație, cu rol activ în deservirea tuturor activităților economico-sociale, au cunoscut o permanentă extindere și modernizare. La sf. anului 2007, lungimea liniilor de c.f., care traversează partea de E a jud. **V.**, însuma 161 km (din care 98 km linii electrificate), cu o densitate de 33,1 km/1 000 km² (sub densitatea medie pe țară, care este de 45,2

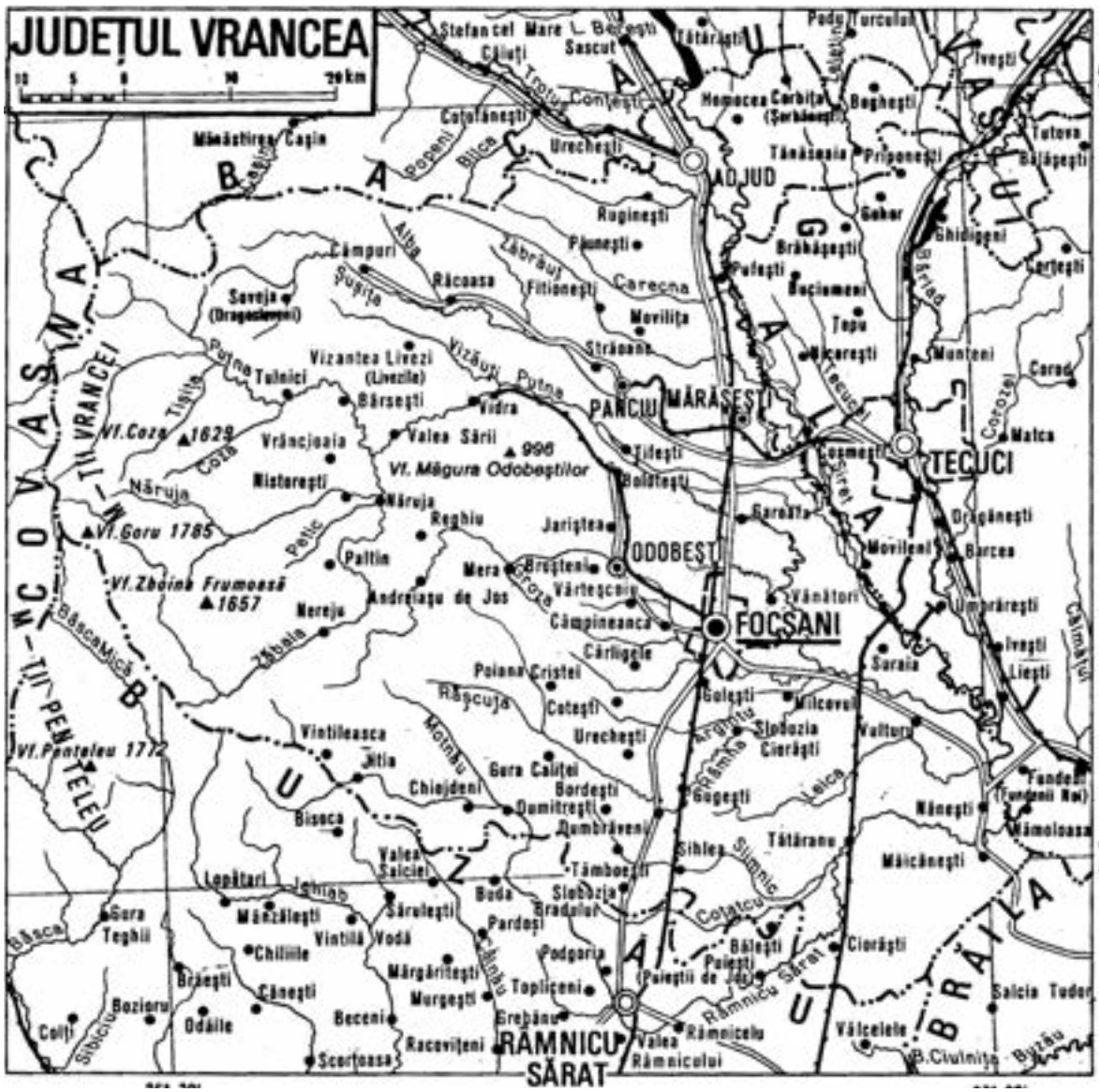
JUDEȚUL VRANCEA
ADJUD
PANCIU
MĂRĂȘEȘTI
TECUCI
ODOBEȘTI
FOCȘANI
RĂMNICU SĂRAT
Vf. Coza 1629
Vf. Goru 1785
Vf. Zboina Frumoasă 1657
Vf. Penteleu 1772
Vf. Măgura Odobeștilor 996
Vizantea Livezi (Livezile)
Vrâncioaia
Năruja
Reghiu
Jariștea
Andreiașu de Jos
Vârteșcoiu
Câmpineanca
Cârligele
Urechești
Tâmboești
Tătărani
Tifești
Păunești
Străoane
Movilița
Carecna
Răcoasa
Fitionești
Zăbrăuț
Vidra
Valea Sării
Tulnici
Bârsești
Nistorești
Paltin
Mera
Bordești
Dumitrești
Dumbrăveni
Gugești
Milcovul
Slobozia Ciorăgi
Vulturu
Ciorăgi
Tătăranu
Sihlea
Colacu
Bălești
Puiești
Puiești de Jos
Podgoria
Topliceni
Murgești
Grebănu
Valea Râmnicelu
Râmnicelu
Valea Râmnicului
Scorțoasa
Racoviteni
Beceni
Odăile
Bozioru
Brăești
Cănești
Chiliile
Vintilă Vodă
Sărulești
Bradului
Pardoși
Boda
Slobozia
Gura Teghii
Mânzălești
Lepșari
Jitia
Gura Calitei
Chiojdeni
Bisoca
Vintileasca
Poiana Cristei
Cotești
Răsçuja
Motnău
Ciolanești
Urechești
Beșleni
Cătina
Tichiriș
Urecheștii de Jos
Urecheștii de Sus
Păunești
Câmpuri
Alba
Răcoasa
Suseja (Dragosloveni)
Vizantea Mănăstirească
Putna
Tișița
Coza
Năruja
Petic
Ușbaia
Bâscamică
Bâsca
Sibiciu
Colți
Ivești
Tutova
Bălăpești
Ghidigeni
Cârligi
Cârțești
Munteni
Corod
Matca
Drăgănești
Barcea
Movileni
Umbrărești
Ivești
Lieși
Câmășoaia
Tăndărei (Tăndărei Nou)
Mânoleasa
Mălcănești
Nănești
Sărata
Leica
Râmnicu Sărat
Valea Salciei
Lehliu
Salcia Tudor
Călmățui
Buzău
B. Ciulnița
Vâlcelele
Bâsca
Teghii
Sărata
Tecuci
Cosmești
Balotești
Jariștea
Reghiu
Năruja
Nistorești
Bârsești
Tulnici
Vizantea Livezi
Vidra
Valea Sării
Vrâncioaia
Tifești
Păunești
Străoane
Movilița
Carecna
Fitionești
Zăbrăuț
Răcoasa
Câmpuri
Suseja
Mănăstirea Cașin
Cotofănești
Urechești
Ruginești
Tănăsoaia
Prisăcani
Gohor
Brăhășești
Pufești
Ociomeni
Topu
Hănești
Hanu Conachi
Homocea
Corbița (Șerbănești)
Beghești
Tătărăști
Podu Turcului
Sascut
Stefan cel Mare
Călugăreni
Tecuci
Tecuci
Tecuci

km/1 000 km²). Prin jud. **V.** trece una dintre pr. magistrale feroviare ale țării (Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Râmnicu Sărat–Focşani–Mărăşeşti–Adjud–Bacău–Suceava–Vicşani, electrificată în anii 1978–1979), precum şi un segment al liniei de c.f. Urziceni–Făurei–Tecuci–Bârlad–Vaslui–Iaşi. Din nodul feroviar Mărăşeşti porneşte o ramificaţie până la Panciu, iar alta îşi continuă traseul din magistrală către Tecuci–Bârlad–Vaslui–Iaşi, iar din nodul feroviar Adjud se desprinde o linie de c.f. către Oneşti–Târgu Ocna–Ghimeş–Făget către Miercurea-Ciuc şi întreaga Transilvanie. Oraşul Odobeşti este legat de municipiul Focşani printr-o linie normală de c.f., inaugurată în 1893, iar de aşezările subcarpatice prin două linii de c.f. cu ecartament îngust, una către com. Mera şi alta către com. Vidra. La sf. anului 2007, reţeaua drumurilor publice vrâncene măsura 1 779 km (din care 346 km drumuri modernizate), cu o densitate de 36,6 km/100 km² (superioară mediei pe țară, care este de 33,9 km/100 km²). Intensitatea max. a circulaţiei de mărfuri şi călători se înregistrează pe magistrala rutieră Bucureşti–Buzău–Râmnicu Sărat–Focşani– Mărăşeşti–Adjud–Bacău–Roman–Suceava–Siret, care corespunde, totodată, cu şoseaua de importanță europeană E 85 (Siret–Giurgiu, cu o lungime de 545,1 km), iar şoseaua care se desprinde din această magistrală, la Adjud, către Oneşti-Oituz, prin pasul Oituz, asigură legăturile rutiere cu celelalte județe din Transilvania.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităților de educaţie şi învățământ de pe terit. jud. **V.** cuprindea 19 grădinițe de copii, cu 10 884 copii înscrişi şi 633 educatori, 101 şcoli generale (învățământ primar şi gimnazial), cu 31 987 elevi şi 2 268 cadre didactice, 21 de licee, cu 11 628 elevi şi 852 profesori ş.a. În aceeaşi perioadă, activitatea cultural-artistică vrânceană era susținută de Teatrul „Gheorghe Pastia" şi Ateneul Popular din Focşani, de şase case de cultură, 95 cămine culturale, 242 biblioteci, cu 1 901 000 vol., nouă muzee, mai multe ansambluri folclorice, tarafuri, orchestre de muzică populară etc. La Focşani are loc anual (din 1996) Festivalul internațional al viei şi vinului. În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 43 de secții sportive, cu 1 224 sportivi legitimați, 52 antrenori şi 82 arbitri.

Ocrotirea sănătății. În anul 2007, reţeaua unităților sanitare vrâncene era formată din opt spitale, cu 1 655 paturi (un pat de spital la 237 locuitori), cinci dispensare, 110 farmacii şi puncte farmaceutice, 100 de cabinete medicale particulare şi 130 de cabinete stomatologice privatizate. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 466 medici (un medic la 842 locuitori), 140 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 804 locuitori) şi 1 977 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism. Jud. **V.** posedă un potențial turistic ridicat, legat în primul rând de frumusețea incontestabilă a plaiurilor sale (culmile domoale ale M-ților Vrancei, cu bogate păşuni, fânețe şi păduri răcoroase, râurile repezi de munte, cascadele Putnei şi Tişiței, rezervația geologică „Focul Viu", rezervațiile forestiere Cenaru I de 150 ha şi Cenaru II de 233 ha de la Andreiaşu de Jos, rezervațiile complexe Reghiu-Scruntaru şi Lepşa-Zboina, renumitele peisaje ale Țării Vrancei, cu aşezări cuibărite la adăpostul unor impresionante masive deluroase etc.), precum şi de trecutul său istoric glorios (mausoleele de la Mărăşeşti şi Soveja, care amintesc de eroii căzuți pe câmpurile de luptă, monumentul de la Jilişte, ridicat în 1959 pe locul în care Ioan Vodă Viteazul a obținut o strălucită victorie în 1574 împotriva turcilor). La acestea se adaugă prezența stațiunilor climaterice Soveja şi Năruja şi balneoclimaterice (Vizantea Mănăstirească) şi mai ales a unor zone etnografice şi folclorice (Soveja–Câmpuri, Tulnici–Bârseşti, Năruja–Stoeneşti ş.a.) în cadrul cărora se evidențiază elemente specifice portului popular (marame, broboade, cămăşi încrețite la gât, catrințe, brâie, sumane, cheptare etc.), arhitecturii populare (case cu cerdac sau foişor, cu decorații crestate în lemn), obiceiurilor şi datinilor populare (colinde, dansuri cu măşti etc.), ocupațiilor tradiționale (păstorit, vinărit) etc. Folclorul este reprezentat în principal prin memorabila baladă pastorală *Miorița,* care evocă o întâmplare dramatică din lumea oierilor vrânceni (baladă descoperită şi culeasă de Alecu Russo în zona Soveja, dar păstrată nealterat şi în mai multe variante în satul Negrileşti), aceasta constituind domeniul de afirmare a creativității populare fără seamăn. Totodată, bocetele, teatrul popular, dansurile (chiperul, rața, sârba, mărunțica, nătânga ş.a.), tradițiile legate de sărbătorile mai importante etc. completează imaginea folclorică şi turistică a Vrancei. La sf. anului 2007, capacitatea de cazare turistică a jud. **V.** era de 2 022 locuri, repartizate în 12 hoteluri şi moteluri, trei cabane, trei tabere pentru elevi, trei pensiuni turistice urbane, 22 de pensiuni turistice rurale ş.a. Indicativ auto: *VN.*

Localitățile jud. Vrancea

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	*Satele care aparțin municipiilor*
1. ADJUD (1433)	1. Burcioaia	1. Adjudu Vechi 2. Şişcani
2. FOCŞANI (f. 1482)	1. Mândreşti-Moldova 2. Mândreşti-Munteni	
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparțin oraşelor*
1. MĂRĂŞEŞTI (1455)	1. Siretu 2. Tişița	1. Călimăneşti 2. Haret 3. Modruzeni 4. Pădureni

2. ODOBEŞTI (1288)
1. Unirea (1684)

3. PANCIU (1589)
1. Crucea de Jos
2. Crucea de Sus
3. Dumbrava
4. Neicu
5. Satu Nou

III. Comune	*Satele componente (primul sat este reşed. com.)*
1. ANDREIAŞU DE JOS	1. **Andreiaşu de Jos** (1445) 2. Andreiaşu de Sus 3. Arşiţa 4. Fetig 5. Hotaru 6. Răchitaşu 7. Titila
2. BĂLEŞTI	1. **Băleşti**
3. BÂRSEŞTI	1. **Bârseşti** 2. Topeşti
4. BILIEŞTI	1. **Bilieşti**
5. BOGHEŞTI	1. **Bogheşti** 2. Bicheşti 3. Bogheştii de Sus 4. Chiţcani 5. Iugani (1569) 6. Plăcinţeni (1495) 7. Pleşeşti (1491) 8. Prisecani (1491) 9. Tăbuceşti
6. BOLOTEŞTI	1. **Boloteşti** (1565) 2. Găgeşti (1610) 3. Ivăncesti 4. Pietroasa 5. Putna (1626) 6. Vităneştii de sub Măgură
7. BORDEŞTI	1. **Bordeşti** 2. Bordeştii de Jos
8. BROŞTENI	1. **Broşteni** 2. Arva 3. Pituluşa
9. CÂMPINEANCA	1. **Câmpineanca** 2. Pietroasa 3. Vâlcele
10. CÂMPURI	1. **Câmpuri** 2. Feteşti 3. Gura Văii 4. Rotileştii Mari 5. Rotileştii Mici
11. CÂRLIGELE	1. **Cârligele** (1615) 2. Blidari 3. Bonţeşti (1520) 4. Dălhăuţi (1615)
12. CHIOJDENI	1. **Chiojdeni** 2. Cătăuţi 3. Lojniţa 4. Luncile 5. Mărăcini 6. Podurile 7. Seciu 8. Tulburea
13. CIORĂŞTI	1. **Ciorăşti** 2. Codreşti 3. Mihălceni 4. Salcia Nouă 5. Salcia Veche 6. Satu Nou 7. Spătăreasa
14. CORBIŢA	1. **Şerbăneşti** (1617) 2. Buda 3. Corbiţa 4. Izvoarele 5. Lărgăşeni (1546) 6. Ocheşeşti 7. Rădăcineşti (1617) 8. Tuţu 9. Vâlcelele
15. COTEŞTI	1. **Coteşti** (1470) 2. Budeşti 3. Goleştii de Sus 4. Valea Coteşti
16. DUMBRĂVENI	1. **Dumbrăveni** (1609) 2. Alexandru Vlahuţă 3. Cândeşti (1560) 4. Dragosloveni (1602)
17. DUMITREŞTI	1. **Dumitreşti** (1656) 2. Biceştii de Jos 3. Biceştii de Sus 4. Blidari 5. Dumitreştii de Sus 6. Dumitreştii-Faţă 7. Găloieşti 8. Lăstuni 9. Lupoaia 10. Motnău 11. Poieniţa 12. Roşcari 13. Siminoc

14. Tinoasa
15. Trestia
16. Valea Mică

18. FITIONEŞTI
1. **Fitioneşti**
2. Ciolăneşti
3. Ghimiceşti
4. Holbăneşti
5. Mănăstioara

19. GAROAFA
1. **Garoafa**
2. Bizigheşti
3. Ciuşlea
4. Doaga
5. Făurei
6. Precistanu
7. Răchitosu
8. Străjescu

20. GOLEŞTI
1. **Goleşti**
2. Ceardac

21. GOLOGANU
1. **Gologanu**

22. GUGEŞTI
1. **Gugeşti**
2. Oreavu

23. GURA CALIȚEI
1. **Gura Caliței**
2. Bălăneşti
3. Cocoşari
4. Dealu Lung
5. Groapa Tufei
6. Lacu lui Baban
7. Plopu
8. Poenile
9. Raşca
10. Şotârcari

24. HOMOCEA
1. **Homocea**
2. Costişa
3. Lespezi

25. JARIŞTEA
1. **Jariştea** (1760)
2. Pădureni
3. Scânteia
4. Vărsătura

26. JITIA
1. **Jitia**
2. Cerbu
3. Dealu Sării
4. Jitia de Jos
5. Măgura

27. MĂICĂNEŞTI
1. **Măicăneşti**
2. Belciugele
3. Râmniceni
4. Slobozia Boteşti
5. Stupina
6. Tătaru

28. MERA
1. **Mera** (1688)
2. Livada
3. Milcovel
4. Roşioara
5. Vulcăneasa

29. MILCOVUL
1. **Milcovul**
2. Lămoteşti

30. MOVILIȚA
1. **Movilița** (1350)
2. Diocheți-Rediu
3. Frecăței
4. Trotuşanu
5. Văleni

31. NĂNEŞTI
1. **Năneşti**
2. Călienii Noi
3. Călienii Vechi

32. NĂRUJA
1. **Năruja** (1688)
2. Podu Nărujei
3. Podu Stoica
4. Rebegari

33. NEGRILEŞTI
1. **Negrileşti**

34. NEREJU
1. **Nereju**
2. Brădăceşti
3. Chiricani
4. Nereju Mic
5. Sahastru

35. NISTOREŞTI
1. **Nistoreşti**
2. Bâtcari
3. Brădetu
4. Făgetu
5. Podu Şchiopului
6. Românești
7. Ungureni
8. Valea Neagră
9. Vetreşti-Herăstrău

36. OBREJIȚA
1. **Obrejița**

37. PALTIN
1. **Paltin**
2. Ghebari
3. Prahuda
4. Țepa
5. Vâlcani

38. PĂULEŞTI
1. **Păuleşti** (1507)
2. Hăulişca

39. PĂUNEŞTI
1. **Păuneşti**
2. Viişoara

40. PLOSCUȚENI
1. **Ploscuțeni** (1241)
2. Argea

41. POIANA CRISTEI
1. **Poiana Cristei**
2. Dealu Cucului
3. Dumbrava
4. Mahriu
5. Odobasca
6. Petreanu
7. Podu Lacului
8. Târâtu

42. POPEŞTI
1. **Popeşti**
2. Tercheşti

43. PUFEŞTI
1. **Pufeşti** (1683)
2. Ciorani
3. Domneşti-Sat
4. Domneşti-Târg

44. RĂCOASA
1. **Răcoasa**
2. Gogoiu
3. Mărăşti
4. Varnița
5. Verdea

45. RĂSTOACA
1. **Răstoaca**

46. REGHIU
1. **Reghiu**
2. Farcaş
3. Jgheaburi
4. Piscu Reghiului
5. Răiuți
6. Şindrilari
7. Ursoaia
8. Valea Milcovului

47. RUGINEŞTI
1. **Rugineşti**
2. Angheleşti
3. Copăceşti
4. Văleni

48. SIHLEA
1. **Sihlea**
2. Bogza
3. Căiata
4. Voetin

49. SLOBOZIA BRADULUI
1. **Slobozia Bradului**
2. Cornetu
3. Coroteni
4. Lieşti
5. Olăreni
6. Valea Beciului

50. SLOBOZIA CIORĂŞTI
1. **Slobozia Ciorăşti**
2. Armeni
3. Jilişte

51. SOVEJA
1. **Dragosloveni** (sec. 17)
2. Rucăreni (sec.17)

52. SPULBER
1. **Spulber** (1431)
2. Carşocheşti-Corăbița
3. Morăreşti
4. Păvălari
5. Tojanii de Jos
6. Tojanii de Sus
7. Țipău

53. STRĂOANE
1. **Străoane**
2. Muncelu
3. Repedea
4. Văleni

54. SURAIA
1. **Suraia**

55. TĂNĂSOAIA
1. **Tănăsoaia**
2. Călimăneasa
3. Costişa
4. Costişa de Sus
5. Covrag
6. Feldioara
7. Galbeni
8. Năneşti
9. Vladnicu de Jos
10. Vladnicu de Sus

56. TĂTĂRANU
1. **Tătăranu**
2. Bordeasca Nouă
3. Bordeasca Veche
4. Mărtineşti
5. Vâjâitoarea

57. TÂMBOEŞTI
1. **Tâmboeşti**
2. Pădureni
3. Pietroasa
4. Slimnic
5. Trestieni

58. TULNICI
1. **Tulnici**
2. Coza
3. Greşu
4. Lepşa

59. ȚIFEŞTI
1. **Țifeşti**
2. Bătineşti
3. Clipiceşti (1646)
4. Igeşti
5. Oleşeşti
6. Pătrăşcani
7. Sârbi
8. Vităneşti

60. URECHEŞTI
1. **Urecheşti** (1500)

61. VALEA SĂRII
1. **Valea Sării** (1623)
2. Colacu
3. Mătăcina
4. Poduri
5. Prisaca

62. VÂNĂTORI
1. **Vânători**
2. Balta Raței
3. Jorăşti
4. Mirceştii Noi
5. Mirceştii Vechi
6. Petreşti
7. Răduleşti

63. VÂRTEŞCOIU
1. **Vârteşcoiu**
2. Beciu
3. Faraoanele
4. Olteni
5. Pietroasa
6. Râmniceanca

64. VIDRA
1. **Vidra** (1608)
2. Burca

3. Ireşti (1705)
4. Ruget
5. Scafari
6. Şerbeşti
7. Tichiriş
8. Viişoara
9. Voloşcani (1543)

65. VINTILEASCA
1. **Vintileasca**
2. Bahnele
3. După Măgura
4. Neculele
5. Poiana Stoichii
6. Tănăsari

66. VIZANTEA-LIVEZI
1. **Livezile** (1777)
2. Mesteacănu (1827)
3. Piscu Radului
4. Vizantea Mănăstirească
5. Vizantea Răzăşească (1667)

67. VRÂNCIOAIA
1. **Vrâncioaia**
2. Bodeşti
3. Muncei
4. Ploştina
5. Poiana
6. Spineşti

68. VULTURU
1. **Vulturu** (1835)
2. Boţârlău
3. Hânguleşti
4. Maluri
5. Vadu Roşca

VRANI, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Caraşului, pe râul Caraş, la confl. cu Ciclova, la graiţa cu Serbia; 1 161 loc. (1 ian. 2011): 581 de sex masc. şi 580 fem. Moară (1900). Legumicultură. Culturi de cereale. Satul Vrani apare menţionat documentar, prima oară, în 1402, cu numele *Wran.* Biserică ortodoxă (1808).

VRATA, com. în jud. Mehedinţi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Blahniţei, pe stg. văii Dunării, la 65 km SE de municipiul Drobeta-Turnu Severin; 2 141 loc. (1 ian. 2011): 1 029 de sex masc. şi 1 112 fem. Legumicultură. Culturi de cereale. Lacuri piscicole (300 ha luciu de apă). Agroturism. Com. **V.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Vrata din com. Gârla Mare, jud. Mehedinţi.

VRÂNCIOAIA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Vrancei, la poalele de SV ale Dealului Răchitaşu Mare şi cele de NE ale M-ţilor Vrancei, pe dr. râului Putna; 2 831 loc. (1 ian. 2011): 1 439 de sex masc. şi 1 392 fem. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Centru de ţesături şi cusături populare, aici păstrându-se străvechi obiceiuri şi elemente ale portului popular tradiţional. Staţie seismică (în această zonă se află epicentrul mişcărilor seismice din jud. Vrancea, cele mai puternice din România). În satul Vrâncioaia se află biserica „Sfântul Nicolae", construită din lemn de stejar (1783), cu o bogată decoraţie sculptată, fiind o remarcabilă creaţie a arhitecturii populare. Soclul bisericii a fost consolidat în 1960 prin injectare cu beton. Biserica a fost repictată în 1820, restaurată în 2003, monument istoric din 2010. În satul Bodeşti există biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809, reparată în 1864).

VRUTOS → Prut.

VULCAN 1. Municipiu în jud. Hunedoara, situat în partea centrală a Depr. Petroşani, la 610 m alt., la poalele de NE ale M-ţilor Vâlcan, pe râul Jiu de Vest, la 13 km SV de municipiul Petroşani şi 102 km S-SE de municipiul Deva; 28 195 loc. (1 ian. 2011): 13 885 de sex masc. şi 14 310 fem. Supr.: 87,3 km², din care 12,2 km² în intravilan; densitatea: 2 311 loc./km². Staţie de c.f. (din 1870). Vechi centru de expl. a huilei (primele lucrări de extracţie a cărbunelui datează din anii 1850–1870). Centrală electrică şi de termoficare (300 MW), în localit. componentă Jiu-Paroşeni. Centru de reparare a utilajelor miniere. Construcţii de stâlpi hidraulici pentru mină; instalaţie de brichetare a cărbunelui. Producţie de conf., de lanţuri şi arcuri; prelucr. lemnului. **Istoric.** Localitatea s-a format prin unirea a două sate (*Crivadia* şi *Vaidei*), locuite de ciobani veniţi din Ţara Haţegului, şi apare menţionată documentar, prima oară, în 1462, ca aşezare rurală cu numele *Wolkan,* pe vechiul drum transcarpatic ce lega Depr. Haţeg, prin pasul Vâlcan, cu Oltenia. În anii 1455 şi 1787, localit. a fost devastată de turci. Declarat oraş în 1953 şi municipiu la 20 dec. 2003; are în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Dealu Babii şi Jiu-Paroşeni. Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1926); schitul Vulcan înfiinţat în 1992.

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în partea de SV a Depr. Braşov, la poalele de SE ale M-ţilor Perşani şi cele de S ale Măgurii Codlea, pe râul Bârsa; 4 820 loc. (1 ian. 2011): 2 447 de sex masc. şi 2 373 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi ş.a. Creşterea bovinelor, bubalinelor şi porcinelor. În satul Vulcan, menţionat documentar în 1369, cu numele *Villa Wolkendorf,* se află o biserică romanică din sec. 13 distrusă de năvălirile turceşti din 1421 şi 1432, reconstruită şi fortificată în 1521. În 1611 armata lui Gabriel Báthori a devastat localitatea fiind reconstruită ulterior din temelii. Cetatea a fost refăcută în 1632 (restaurată în 1833), iar biserica în 1665. Clădirea Primăriei (1808). Până la 2 mart. 2004, com. **V.** a avut în componenţă satul Holbav care a devenit comună.

VULCANA-BĂI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Ialomiţei, în Depr. Vulcana, la 385 m alt.; 3 280 loc. (1 ian. 2011): 1 693 de sex masc. şi 1 587 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). Casa de cultură „Ion Minulescu". Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu climat de dealuri, sedativ, şi cu ape minerale de sondă, clorurate, sodice, calcice, iodurate, bromurate, magneziene, cu mineralizare totală de 73,5 g/litru,

asemănătoare apelor minerale de la Băile Govora. În satul Vulcana-Băi, atestat documentar la 20 ian. 1604, se află mănăstirea Bunea (de călugări), inițial un schit, cu biserica având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", ctitorie din 1654 a lui Bunea Grădişteanu (spătarul lui Matei Basarab) menționată documentar ca schit în 1687, ca mănăstioară în 1693 şi apoi ca schit cu numele Bunea în 1787. Astăzi are statut de schit, dar localnicii îi spun mănăstire. Biserica a suferit numeroase refaceri şi modificări, iar în 1976 i s-au făcut reparații capitale. La Vulcana-Băi a fost inaugurat (29 august 2008) un centru religios pentru creştini, mozaici şi islamici, care cuprinde o biserică ortodoxă (cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul"), o sinagogă şi o moschee. În satul Vulcana-Băi se mai află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (31 m lungime şi 9,5 lățime) construită în anii 1934-1939 pe locul unei biserici ce data din 1780, cu picturi murale interioare originare executate de Petre Rădulescu din Ploieşti, iar în satul Vulcana de Sus există biserica „Sfântul Nicolae" construită în anul 1800 şi reparată în anii 1905–1908 şi 1943-1945. În vara anului 1976 biserica „Sfântul Nicolae" a fost demolată din cauza degradării avansate, la 15 iul. 1976 a început construirea noii biserici, cu hramul „Sfânta Treime", s-a finalizat în 1981 şi a fost pictată în frescă în anii 1982-1983 de Vasile Nițescu din Bucureşti.

VULCANA-PANDELE, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Ialomiței cu Câmpia Târgoviştei, pe ambele maluri ale cursului superior al Ialomiței şi pe pârâul Vulcana; 5 185 loc. (1 ian. 2011): 2 553 de sex masc. şi 2 632 fem. Produse textile. Prelucr. lemnului, a legumelor şi fructelor şi a răchitei. Legumicultură; pomicultură. Muzeul memorial „Gabriel Popescu" (1866-1937), grafician, întemeietorul şcolii românești de gravură. Cămin cultural şi bibliotecă publică situate în satul Vulcana-Pandele. În satul Gura Vulcanei se află biserica „Înălțarea Domnului" (c. 1832, restaurată în 1862). Com. **V.-P.** a fost înființată la 10 iul. 2002 prin desprinderea satelor Gura Vulcanei, Lăculețe Gară, Toculeşti şi Vulcana-Pandele din com. Brăneşti, jud. Dâmbovița.

VULPENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 10 sate, situată în partea de S a Piem. Oltețului, pe râurile Geamărtălui şi Horezu; 2 466 loc. (1 ian. 2011): 1 231 de sex masc. şi 1 235 fem. Morărit. În satul Vulpeni se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1802) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1821), iar în satul Gropşani, biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" (1857); biserică din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1752, refăcută în 1889) adusă în 1965 din satul Marineşti, com. Cruşeț, jud. Gorj, în satul Prisaca.

VULTURENI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 16 sate, situată în partea de V a Colinelor Tutovei, pe râul Berheci; 2 005 loc. (1 ian. 2011): 1 028 de sex masc. şi 977 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Lichitişeni, menționat documentar, prima oară, în 1529, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1908), iar în satul Medeleni, atestat documentar în 1609, biserica având hramul „Sfinții Voievozi", ctitorie din 1820 a stolnicului Ioan Tacu; bisericile cu același hram – „Sfântul Nicolae", în satele Dădeşti (ante 1809) şi Valea Salciei (1832, reparată în 1920).

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată în partea de N a Dealurilor Clujului, pe cursul superior al râului Borşa; 1 446 loc. (1 ian. 2011): 736 de sex masc. şi 710 fem. Nod rutier. Pomicultură (meri, pruni, piersici). Moara „Sabău" (1750), în satul Şoimeni. Satul Vultureni apare menționat documentar, prima oară, în 1314 cu numele *Terra Wyfalu*. În satul Chidea, atestat documentar în 1332, se află o biserică din sec. 13 (inițial biserică romano-catolică, azi biserică reformată), cu amvon din 1741, realizat de David Sipoş, o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1761) şi o biserică unitariană (1902). În satul Bădeşti, atestat documentar în 1332, există o biserică din sec. 13 (azi biserică reformată calvină), cu unele transformări din sec. 18.

VULTUREŞTI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în N Piem. Cândeşti, pe râul Argeşel; 2 909 loc. (1 ian. 2011): 1 454 de sex masc. şi 1 455 fem. Pomicultură. În satul Vultureşti, atestat la 23 iul.1512, este o biserică din 1870. Com. **V.** a fost înființată la 17 iul. 2003 prin desprinderea satelor Bârzeşti, Huluba şi Vultureşti din com. Hârtieşti, jud. Argeş.

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în partea de V a Piem. Cotmeana, pe stg. râului Olt, pe țărmul de E al lacului de acumulare Drăgăşani; 2 419 loc. (1 ian. 2011): 1 941 de sex masc. şi 1 225 fem. Două mori de cereale. Produse de panificație. Fermă de creştere a puilor de găină. Viticultură. Pomicultură (meri, peri, pruni, cireşi). În satul Vultureşti, atestat documentar la 16 mart. 1492, se află biserica „Sfinții Voievozi" (1820-1842), în satul Dienci există biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1794, refăcută şi pictată în 1872, cu pridvor adăugat în 1932), iar în satul Vlăngăreşti, biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1880). Centru al Răscoalei țărăneşti din 1907.

3. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 8 sate, situată în Pod. Fălticeni, pe râul Şomuzu Mic; 3 596 loc. (1 ian. 2011): 1 849 de sex masc. şi 1 747 fem. Reşed. com. este satul *Pleşeşti*. Nod rutier. Prelucr. lemnului. În satul Mereşti există conacul „Mavrodin" (1925).

4. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Bârlad, la confl. cu Rebricea; 2 351 loc. (1 ian. 2011): 1 187 de sex masc. şi 1 164 fem. Nod feroviar şi rutier. Viticultură. În satul Vultureşti se află o biserică din 1767, iar în satul Buhăieşti, o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1798, refăcută în 1830 şi reparată în 1902).

VULTURILOR, Lacul ~, lac de origine nivală, situat în masivul Siriu, la 1 420 m alt. Supr.: 1,0 ha; ad. max.: 3 m. Cunoscut şi sub numele de *Siriu*. Obiectiv turistic.

VULTURU 1. Com. în jud. Constanța, formată dintr-un sat, situată în Pod. Casimcea, pe râul *Cartal*; 709 loc. (1 ian. 2011): 358 de sex masc. şi 351 fem. Satul Vulturu, atestat documentar la 14 ian. 1854 cu numele *Cartalu* (kartal în lb. turcă înseamnă vultur), s-a aflat în componența com. Pantelimon, jud. Constanța, până în anul 1990 când a devenit comună de sine stătătoare. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1888).

2. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în partea de N a Câmpiei Siretului Inferior, pe dr. văii Siretului, pe cursul inf. al râului Putna; 8 642 loc. (1 ian. 2011): 4 214 de sex masc. şi 4 428 fem. Prelucr. lemnului; confecții textile.

Viticultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Creşterea porcinelor. Satul Vulturu este atestat documentar în 1835. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Boţârlău (ante 1809, refăcută în 1864) şi Maluri (ctitorie din 1819 a serdarului Costache Robescu, reparată în 1942 şi 1983-1985), declarată monument istoric. Satul Vadu Roşca a fost complet distrus de inundaţiile catastrofale din 12-14 iul. 2005 şi refăcut în 2006-2010.

VURPĂR, com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată în Pod. Hârtibaciului; 2 561 loc. (1 ian. 2011): 1 285 de sex masc. şi 1 276 fem. Staţie finală de c.f. Expl. de pietriş. Viticultură. În satul Vurpăr, menţionat documentar, prima oară, în 1296, cu numele *Villa Heoholm,* se află o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), cu unele transformări din sec. 16 şi turn din 1804, declarată monument istoric în 2010, şi biserica ortodoxă „Sfântul Nicolae" (1828, restaurată în 1963-1968).

VUTCANI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 3 sate, situată în partea de N a Colinelor Fălciului, pe pâraiele Vutcani şi Mălăieşti; 2 170 loc. (1 ian. 2011): 1 051 de sex masc. şi 1 119 fem. Muzeu sătesc (f. 1983). Viticultură. În satul Mălăieşti se află bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1785) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1819), iar în satul Vutcani există o biserică din vălătuci cu hramul „Sfântul Nicolae" (1852).

VYDMA → Vima Mică.

Ww, Yy

WARADIA → Vărădia de Mureş.

WAREMBACH → Porumbacu de Jos.

WEYTEH → Voiteg.

WIDA → Videle.

WIETENBERG → Sighişoara.

WOLKAN → Vulcan (1).

WRAN → Vrani.

YERGÖĞÜ → Giurgiu (1).

Zz

ZAAH → Zau de Câmpie.

ZABOY → Zăvoi.

ZADUS → Zădăreni.

ZAGĂR, com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Domald; 1 227 loc. (1 ian. 2011): 633 de sex masc. şi 594 fem. Viticultură. Pomicultură (meri, pruni, nuci). În satul Zagăr, menţionat documentar, prima oară, în 1412, se află o cetate ţărănească (1640–1643) cu biserică evanghelică de incintă (1784), iar în satul Seleuş, atestat documentar în 1319, există o biserică evanghelică din sec. 16, cu unele transformări din sec. 18.

ZAGON, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Depr. Târgu Secuiesc, la poalele de SV ale M-ţilor Vrancei şi cele de V ale M-ţilor Penteleu; 5 416 loc. (1 ian. 2011): 2 706 de sex masc. şi 2 710 fem. Nod rutier. Expl. de gresii. Producţie de ambalaje din lemn. Centru de prelucr. artistică a lemnului (în satul Păpăuţi). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, cabalinelor. În arealul com. **Z**. a fost descoperit (în 1877) un depozit de bronzuri hallstattiene compus din opt celturi, un ciocan, o secure, 18 seceri, brăţări ş.a. În satul Zagon, menţionat documentar, prima oară, în 1567, se află o biserică reformată, în stil baroc (1782), şi o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1814, renovată în 1980) şi castelul „Mikes-Szentkereszty" (1632, cu modificări din sec. 20), iar în satul Păpăuţi, atestat documentar în 1567, există o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva", construită în 1935-1940 pe locul uneia din lemn ce data din 1814, devastată de trupele horthyste în 1940, reparată ulterior şi restaurată în 1979.

ZAGRA, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Năsăudului, la poalele de S ale M-ţilor Ţibleş, pe râul Ţibleş; 3 600 loc. (1 ian. 2011): 1 827 de sex masc. şi 1 773 fem. Expl. de andezit şi forestiere. Centru de prelucr. artistică a lemnului şi de confecţionare a cergilor şi postavurilor (numite local pănuri), în satul Zagra. Vâltori şi mori de apă. Satul Zagra apare menţionat documentar, prima oară, în 1440, iar în 1518 este amintit ca fiind condus de cneazul Costea. În 1786, la Zagra a fost întemeiată o şcoală românească. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1711), declarată monument istoric, şi „Cuvioasa Parascheva" (1698, reparată în 1778, transferată aici din satul Perişor), în satele Suplai şi Zagra. În satul Zagra mai există biserica ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime" (1914-1924, reparată în 1965, 1981 şi 2001-2005). Rezervaţia naturală – lacul Zagra (1 ha).

ZALĂU 1. Depresiune intradeluroasă şi submontană, situată în zona Dealurilor Silvaniei, pe cursul superior al râului Zalău, străjuită la S-SV de prelungirile M-ţilor Meseş, respectiv de Măgura Stânii (716 m alt.). Predominarea formaţiunilor panoniene argilo-nisipoase şi marnoase, precum şi tectonica în anticlinale şi sinclinale au determinat formarea orizonturilor acvifere arteziene. Solurile dominante sunt cele brune şi argiloiluviale brune podzolite, iar în lungul Văii Zalăului se ivesc sărături şi supr. mlăştinoase. În zona de contact cu dealurile şi cu muntele, unde alt. reliefului se menţine la 400–500 m, se remarcă domeniul livezilor şi cel al viticulturii, iar pe măsură ce alt. scade către centrul depresiunii (c. 200 m), predomină culturile cerealiere.

2. Municipiu, reşed. jud. Sălaj, situat în depresiunea cu acelaşi nume, la 275 m alt., la poalele de NE ale M-ţilor Meseş, pe cursul superior al râului Zalău; 64 050 loc. (1 ian. 2011): 31 333 de sex masc. şi 32 717 fem. Suprafaţa: 90 km², din care 9,5 km² în intravilan; densitatea: 6 742 loc./km². Staţie finală de c.f. (inaugurată în 1887). Nod rutier. Centrală electrică şi de termoficare, intrată în funcţiune în 1986. Prelucr. cuprului. Producţie de ţevi din oţel şi de sârmă din cupru (din iul. 1988), de conductori electrici emailaţi, robineţi, anvelope şi camere de aer pentru autocamioane de tonaj greu, de mobilă, de utilaje pentru metalurgie, de maşini-unelte portabile acţionate electric, de echipamente de ridicat şi manipulat, de articole de îmbrăcăminte, de produse ceramice (cărămidă, ţiglă), textile (ţesături de in, conf., tricotaje – din 1990) şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, bere, sucuri de legume şi fructe, panificaţie, alcool ş.a.). Fabrică particulară care produce obiecte din sticlă pentru uz

Zalău (2). Vedere generală

Zalău (2). Catedrala ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului”

casnic şi industrial (pahare, vaze de flori, obiecte de laborator etc.). Abator de păsări. Ferme de creştere a bovinelor, ovinelor, porcinelor şi păsărilor. Centru viticol, pomicol, de depozitare şi conservare a fructelor. Muzeu judeţean de istorie şi artă, cu colecţii de arheologie, istorie, etnografie, artă românească modernă, artă populară şi entomologie (f. 1951). Biblioteca judeţeană „Ioniţă Scipione Bădescu” (inaugurată 1951 şi reorganizată în 1954), cu peste 160 000 vol. Galeria de artă „Ioan Sima”. Casa de cultură a sindicatelor şi Casa de cultură municipală. Festival internaţional coral, anual şi festival anual internaţional al dansului femeiesc (în luna august). **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice, din Epoca bronzului, din perioada dacică (monede) şi din timpul ocupaţiei romane. Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, în 1210 şi apoi în 1220, cu numele *Villa Zyloc,* iar ulterior în documentele anilor 1240, 1282, 1318, 1370, 1 aug. 1473 (*Oppidum Zylah*), 1542 etc. În 1241, aşezarea a fost devastată de invazia mongolă. Printr-un act din 6 mai 1246, localit. **Z.** a intrat în posesia episcopatului catolic de Oradea, rămânând sub autoritatea acestuia până în 1542 când a intrat în componenţa Principatului Transilvaniei. La 4 febr. 1600, voievodul Mihai Viteazul a emis un act, la Alba Iulia, prin care întărea privilegiul pe care-l acordase târgului Zalău la 1 mart. 1594 principele Sigismund, privind scutirea de vamă a vinurilor provenite din viile de la Zalău. În 1630 a luat fiinţă la **Z.** o şcoală cu limba de predare în latină. De-a lungul sec. 17 s-au dezvoltat numeroase meşteşuguri, apărute în sec. 16 şi organizate în bresle (olari, cizmari, măcelari, cojocari ş.a.). În 1793, localit. **Z.** a fost ridicată la rang de târg. În timpul ocupaţiei habsburgice au fost înfiinţate o serie de şcoli cu limba de predare (obligatoriu) în maghiară, ca de exemplu o şcoală pedagogică de fete (1870), o şcoală medie de băieţi (1873), numită în 1902 „Colegiul Wesselényi” (azi Liceu teoretic) ş.a. Declarat municipiu la 27 iul. 1979. În prezent, **Z.** are în subordine activă localit. componentă Stâna. **Monumente:** biserica romano-catolică „Sfânta Treime” (1878-1882), declarată monument istoric; biserica reformată calvină, în stil baroc, construită în 1904–1907 după planurile arhitecţilor Papp Gyula şi Szabolcz Ferenc, pe locul unei biserici din 1712; catedrala ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (construită în 1929–1932 de comunitatea greco-catolică, sfinţită la 8 sept. 1934), cu elemente brâncoveneşti; catedrala ortodoxă cu hramul „Înălţarea Domnului”, din cadrul complexului cultural-spiritual „Sfânta Vineri”, a fost construită în perioada 1990-2000 prin osârdia preotului Ioan Ghiurco după planurile arhitecţilor Doina şi Mircea Nejur. Biserica este o construcţie modernă, de mari dimensiuni (36 m lungime, 36 m lăţime, 36 m înălţimea la interior), cu o capacitate de c. 5 000 de credincioşi. La intrare, catedrala este dominată de un arc monumental, înalt de 50 m, închinat eroilor neamului, sub bolta căruia a fost instalat un clopot cu o greutate de 3 000 kg. Catedrala prezintă o cupolă centrală de mari dimensiuni, flancată la cele patru puncte cardinale de câte o cupolă de dimensiuni mai mici. Picturile murale interioare au fost executate după anul 2001, în frescă, în stil bizantin, de o echipă de pictori coordonată de prof. Petru Botezatu. Policandrul de 7 m înălţime, cu un diametru la bază de 4 m, în greutate de 1 780 kg, are 360 de lumini şi a fost executat în bronz aurit de firma „Skiadopoulos Bros Inc.” din Atena. În anul 2008, această construcţie monumentală a devenit Catedrala episcopală a Sălajului ca urmare a înfiinţării în acel an a Episcopiei Sălajului, subordonată Mitropoliei Clujului, Albei, Crişanei şi Maramureşului; clădirile fostului Tribunal şi Prefecturi (1889), azi Primăria municipiului, şi a fostului teatru (1895); clădirea fostului colegiu reformat „Wesselényi”, construită în 1860 de comercianţii armeni; bustul lui Simion Bărnuţiu, operă a sculptorului Romulus Ladea; grupul statuar cu baronul Wesselényi şi iobagul Pop Samuilă, realizat de sculptorul János Fadrusz, dezvelit în 1902. În localit. componentă Stâna se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1778, cu picturi pe pereţii interiori din 1795 şi pe cei exteriori din 1894).

Zalău (2). Catedrala episcopală „Înălţarea Domnului”

ZALDABAG → Paleu.

ZALHA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 7 sate, situată în partea de E a Dealurilor Gârboului; 935 loc. (1 ian. 2011): 472 de sex masc. şi 463 fem. Expl. lemnului. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Apicultură. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Zalha, menţionat documentar, prima oară, în 1378, se află o biserică din lemn datând din 1821, pictată în 1882 şi repictată în 1966 de Ioan Ciurean, declarată monument istoric, şi biserica de zid „Înălţarea Domnului” (sfinţită la 12 sept. 2010). Fond cinegetic.

ZALVA → Salva.

ZAM, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 13 sate, situată în depresiunea cu acelaşi nume, la poalele de SV ale M-ţilor Metaliferi şi cele de NE ale Pod. Lipovei, pe râul Mureş, în zona defileului acestuia; 1 709 loc. (1 ian. 2011): 821 de sex masc. şi 888 fem. Staţie de c.f. (în satul Zam). Expl. de sulfuri polimetalice asociate cu min. de aur şi argint (în satul Almaş–Sălişte), de calcar (în satul Pojoga), de bazalt şi de balast. Expl. şi prelucr. lemnului. În arealul satului Zam au fost descoperite (1964) mai multe monumente sculpturale romane (sec. 2 d.Hr.), între

care se remarcă o stelă reprezentând un bărbat în costum roman, cu tunică scurtă şi manta prinsă pe umăr, alături de care se află o femeie cu tunică lungă, mantie cu piepţii încrucişaţi şi turban pe cap. În satul Zam, menţionat documentar, prima oară, în 1288, cu numele *Zaonateluke* sau *Zamteluke,* se află castelul „Nopcsa László" (sec. 18), declarat monument istoric, în prezent spital de psihiatrie, şi o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (sec. 15), renovată în 1793, restaurată în 1965 şi 2006 şi declarată monument istoric. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), „Sfântul Gheorghe" (1847), „Înălţarea Domnului" (1761), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 18) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1799), toate declarate monument istoric, în satele Almaş-Sălişte, Godineşti, Micăneşti, Pogăneşti şi Sălciva.

ZAMCA, Mănăstirea ~ → Suceava (3).

ZAMFIRA, Mănăstirea ~ → Lipăneşti.

ZAMOSTEA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 9 sate, situată în partea de NE a Pod. Dragomirnei, pe dr. văii superioare a Siretului; 3 095 loc. (1 ian. 2011): 1 518 de sex masc. şi 1 577 fem. În satul Zamostea, atestat documentar în 1490, se află bisericile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1803–1810) şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (1996-2004) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (1925), declarată monument istoric, iar în satul Lunca există o rezervaţie botanică (115,3 ha) alcătuită din stejăret de luncă şi plante ocrotite, între care papucul-doamnei (*Cypripedium calceolus*), laleaua pestriţă *(Fritillaria meleagris)* ş.a.

ZAMTELUKE → Zam.

ZANAD → Zărand.

ZAONATELUKE → Zam.

ZAPODIA → Boteşti.

ZARAND 1. Munţii ~, culme muntoasă în SV M-ţilor Apuseni (Carpaţii Occidentali), extinsă pe direcţie V-E, la N de valea inf. a Mureşului şi la S de cea a Crişului Alb. Spre V, M-ţii **Z.** domină Câmpia de Vest printr-un abrupt tectonic cu o denivelare de 300–400 m, continuat cu un mic piemont deluros acoperit cu vii cultivate în terase. Spre E, M-ţii **Z.** vin în contact cu M-ţii Metaliferi pe o linie de dislocaţie tectonică dintre cristalin şi flişul cretacic, marcată morfologic printr-o înşeuare transversală. M-ţii **Z.** sunt alcătuiţi dintr-un mozaic de roci (şisturi cristaline, granite, sienite, calcare, tufuri vulcanice) şi prezintă un relief de culmi joase, netede, dominate de vf. Highiş (799 m alt.) în V, Drocea (836 m – alt. max. a M-ţilor Zarand) în partea central-estică şi vf. Husului (804 m) în E. M-ţii **Z.** sunt acoperiţi cu păduri de foioase şi păşuni şi sunt un important nod hidrografic din care izv. numeroşi afl. ai Mureşului (Valea Roşie, Troiaş, Vineşti, Julişa, Grosu, Bârzava, Cladova ş.a.) şi Crişului Alb (Sighişoara, Boldeşti, Chişindia, Cigher ş.a.). Sunt cunoscuţi şi sub numele de *Highiş-Drocea.*

2. Depresiunea ~, depresiune tectono-erozivă, situată pe rama vestică a M-ţilor Apuseni, între M-ţii Codru-Moma (la N şi NE) şi M-ţii Zarand (la S şi SE), drenată median de la E la V de Crişu Alb. Are aspectul unei pâlnii cu largă deschidere spre Câmpia de Vest, extinsă pe 32 km lungime şi o lăţime ce variază între 8 şi 20 km. Supr.: 540 km^2. Relieful este reprezentat prin dealurile piemontane ale Cigherului şi Codru-Moma, mai înalte (250–400 m alt.) şi mai fragmentate şi printr-o câmpie aluvială de 110–250 m alt., alcătuită din terasele şi lunca largă a Crişului Alb. Climă blândă (temp. medie anuală 9–10°C) şi precipitaţii moderate (700–800 mm anual). Vegetaţia naturală este alcătuită din pâlcuri de păduri de stejar în alternanţă cu păşuni şi fâneţe naturale. Zonă pomi-viticolă. Depr. **Z.** este compartimentată în trei depresiuni mai mici, prin pragurile vulcanice înalte de la Joia Mare (com. Almaş) şi Gurahonţ: *Depr. Zarand* propriu-zisă (în partea de V), care reprezintă de fapt un golf al Câmpiei de Vest; *Depr. Gurahonţ* în partea centrală, mult mai bine conturată; *Depr. Sebiş* în partea de E. Depr. **Z.** mai este cunoscută şi sub numele de *Ţara Zarandului.*

ZARGIDAVA → Negri.

ZATHALAKA → Zetea.

ZAU DE CÂMPIE, com. în jud. Mureş, alcătuită din 9 sate, situată în zona de contact a Colinelor Comlodului cu Colinele Luduşului, pe cursul inf. al Pârâului de Câmpie; 3 461 loc. (1 ian. 2011): 1 724 de sex masc. şi 1 737 fem. Haltă de c.f. (în satul Zau de Câmpie). Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Centru de prelucr. primară a peştelui.

Zau de Câmpie. Iazul

Iazuri şi heleşteie. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi, legume ş.a. În satul Zau de Câmpie, menţionat documentar, prima oară, în 1339, cu numele *Zaah (possessio Zaah),* se află un parc dendrologic cu castelul „Ugron", construit în 1911 după proiectul lui Lajos Pákey, azi casă pentru copii, şi o biserică reformată calvină (1883), declarată monument istoric, iar în satul Bărboşi, atestat documentar în 1365, există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1820, tencuită şi pictată în 1962). În arealul com. Zau de Câmpie se află o rezervaţie floristică (3,1 ha), din 1932, unde vegetează bujorul de stepă *(Paeonia tenuifolia)* – specie ponto-balcanică conservată aici, fiind singurul loc din interiorul arcului carpatic în care creşte compact şi unică în Europa.

ZĂBALA 1. Râu, afl. dr. al Putnei pe terit. satului Prisaca (com. Valea Sării, jud. Vrancea); 64 km; supr. bazinului: 550 km^2. Izv. din partea de N a M-ţilor Lăcăuţ, de sub vf. Lăcăuţ, de la 1 640 alt., curge mai întâi vijelios pe direcţie NV-SE printre culmile M-ţilor Lăcăuţ (la V) şi culmea Zboina Frumoasă (la E), iar în dreptul vf. Furu îşi schimbă brusc direcţia de curgere către NE, separând culmea Zboina Frumoasă de M-ţii Furu. Pătrunde apoi în Depr. Nereju, după care este obligat să-şi schimbe iar direcţia de curgere către N, din cauza dealurilor Răchitaşu şi Răiuţ care îi închid calea către E. După ce drenează Depr. Năruja, confluează cu Putna în punctul numit semnificativ „Grumaz". În această zonă, Putna şi Zăbala ocoleau (până în 1947) o stâncă proeminentă de gresie, apoi râul Putna a reuşit s-o străpungă şi să-şi scurteze traseul spre Zăbala cu c. 1 km, părsindu-şi cursul vechi în formă de gât şi îndreptându-şi apele învolburate spre afluentul său Zăbala. Din cauza pantei longitudinale accentuate, Zăbala şi Putna

depun imense aluviuni în Depr. Năruja, formând o adevărată zonă de divagare. Afl. pr.: Giurgiu, Stâna, Zârna (pe dr.), Palcău, Lopoş, Tipău Mare, Petic, Năruja (pe stg.).

2. Com. în jud. Covasna, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Depr. Târgu Secuiesc, la poalele de NV ale M-ţilor Lăcăuţ, pe râul Zăbala (afl. stg. al Râului Negru); 4 921 loc. (1 ian. 2011): 2 459 de sex masc. şi 2 462 fem. Expl. de gresii. Prelucr. lemnului. Culturi de cartofi, cereale ş.a. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor. Muzeu etnografic al comunităţii de ceangăi cu colecţii de artă populară (costume populare, produse meşteşugăreşti, mobilă ş.a.). Izvoare cu ape minerale carbogazoase. Parc dendrologic. Sanatoriu. În arealul satului Zăbala au fost descoperite (1969–1970) urmele unei aşezări de bordeie, fortificată cu şanţ inelar, datând de la începutul Epocii bronzului (cultura Glina–Schneckenberg, sec. 18–16 î.Hr.), deasupra căreia a fost identificat un mormânt al unui călăreţ din sec. 10 şi o necropolă din sec. 11, iar în satul Peteni au fost scoase la iveală (1965) vestigiile unei aşezări de la sf. Epocii bronzului (cultura Noua, sec. 14–12 î.Hr.), cu ceramică specifică acestei culturi, precum şi ale unei aşezări din perioada de trecere de la sclavagism la feudalism (cultura Sântana de Mureş, sec. 3–4). În perimetrul satului Surcea a fost descoperit un tezaur dacic (sec. 1 î.Hr.) alcătuit din şase nicovale din fier pentru orfevrărie, şapte falere din argint aurit şi un fragment de brăţară din argint. În satul Zăbala, menţionat documentar, prima oară, în 1466, cu numele *Zabola,* se află o biserică din sec. 14 (azi biserică reformată), cu tavan pictat în 1752, restaurată în 1778 şi fortificată cu ziduri de incintă, susţinute de şase contraforturi, o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1828-1832), declarată monument istoric, o biserică romano-catolică (1860-1865) şi castelul „Mikes" (sec. 18, cu adăugiri din 1860–1867). Castelul a fost naţionalizat în 1949 şi folosit de sindicate (1951-1956), apoi ca sanatoriu T.B.C. pentru copii (1956-1979), ca spital pentru bolnavii psihic (1979-1997), iar din 1998 ca hotel. În satul Tamaşfalău, atestat documentar în 1591, există conacul „Tamasfalvi-Thupy" (sec. 16, reparat în anii 1760 şi 1927).

ZĂBRANI, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Câmpiei Vinga, la contactul cu Pod. Lipovei, pe stg. văii inf. a Mureşului; 4 650 loc. (1 ian. 2011): 2 273 de sex masc. şi 2 377 fem. Staţie (în satul Zăbrani) şi haltă de c.f. (în satul Neudorf). Nod rutier. Confecţii. Pomicultură. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Pomicultură. Muzeul memorial „Adam Müller Güttenbrunn", organizat în casa romancierului de naţionalitate germană (1852–1923). Satul Zăbrani apare menţionat documentar, prima oară, în perioada 1080–1090, în 1561 figura cu numele *Hidelgkut*, după anul 1724, când aici au fost colonizate c. 50 de fam. de germani, s-a numit *Güttenbrunn*, iar din 1918 are toponimul actual. În satul Zăbrani există biserica romano-catolică „Înălţarea Sfintei Cruci", construită în 1872 pe locul uneia zidită în anii 1729-1737, şi biserica ortodoxă „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie", construită în 1940 pe locul uneia din lemn din 1770, iar în satul Neudorf se află o biserică romano-catolică (1771) şi cavoul arhiducesei Maria Ana Ferdinanda de Habsburg († 1809), cu un monument funerar ridicat în 1841. Fond cinegetic.

ZĂBRĂUŢ, Platforma, Plaiul sau **Piemontul ~,** complex de dealuri cu structură piemontană, alcătuite din nisipuri, pietrişuri, argile loessoide, situat în NE Subcarpaţilor Vrancei, între Trotuş (la N) şi Şuşiţa (la S), reprezentând o prelungire către E a masivului deluros Ouşoru. Acest piemont marginal, format din trepte prelungi, este fragmentat de râurile Zăbrăuţ, Carecna, Domoşiţa ş.a. Alt. max.: 481 m. Zonă viticolă.

ZĂDĂRENI, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în N Câmpiei Vingăi, pe stg. Văii Mureşului; 2 567 loc. (1 ian. 2011): 1 304 de sex masc. şi 1 263 fem. Expl. de petrol. În arealul satului Zădăreni, menţionat documentar în 1333, au fost descoperite vestigii din Epoca fierului şi o necropolă romană. Satul Zădăreni a fost colonizat cu germani în 1737. În satul Bodrogu Nou, care apare consemnat pe o hartă a generalului Mercy din anul 1723, se află mănăstirea Hodoş-Bodrog (de călugări) − cel mai vechi aşezământ monastic din România, cu activitate monahală neîntreruptă de aproape nouă secole. În urma cercetărilor arheologice efectuate în 1976 au fost descoperite vestigii care atestă existenţa unei aşezări monahale pe acest loc încă la începutul mileniului 2, dovedindu-se, totodată, că acest lăcaş de cult este o ctitorie călugărească cu viaţă monahală înfloritoare şi activitate culturală îndelungate. Prima atestare documentară a mănăstirii datează din anul 1177, cu numele *Hvdust*, aflată într-o diplomă a regelui Béla III al Ungariei, dar existenţa mănăstirii este cu mult mai veche. Unii istorici menţionează că la mănăstirea Hodoş-Bodrog, la începutul sec. 11, vieţuiau călugări greci de rit răsăritean. Un document din 1216 specifică existenţa acestui lăcaş în acea perioadă, dar cu numele *Ciala* (denumire preluată de la un trup de pădure aflat în apropierea mănăstirii), în 1233 apare consemnat cu numele *Zadus*, în 1278 cu acela de *Harduld*, în 1293 cu toponimul *Hudus-Monostura*, ulterior generalizându-se numele *Hodos*. În 1446 apare consemnată cu denumirea *Bodrog*, iar în 1568 cu acela de *Bodruk*. O dată cu dispariţia satului Hodoş, în sec. 18, numele mănăstirii este legat tot mai mult de toponimul Bodrog pentru ca după anul 1784 să fie folosite ambele denumiri − Hodoş-Bodrog. În 1241, biserica din lemn a mănăstirii şi clădirile anexe au fost distruse parţial de invazia mongolă, activitatea monahală a continuat să existe, dar fără o biserică reprezentativă deoarece Sinodul latin din 1279 a interzis construirea unei noi biserici ortodoxe în locul celei distruse de mongoli, situaţia menţinându-se până în anul 1370 când pe locul vechii biserici din lemn s-a zidit biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi s-au construit clopotniţa şi casa stăreţiei. Biserica a fost restaurată în anii 1766, 1803, 1902-1907, 1979-1985 păstrându-şi, totuşi, forma iniţială. Picturile murale interioare, executate în 1766 de

Zădăreni. Complexul monahal Hodoş-Bodrog

zugravi formați la școala de la mănăstirea Hurez, au trăsături ale stilului brâncovenesc şi au fost restaurate în anii 1938-1943 de pictorii Anastase Demian şi Cornel Cenan. Ocnițele de pe latura de N a peretelui exterior au fost pictate în 1968 de Eremia Profeta. Iconostasul şi mobilierul au fost sculptate în 1940 de starețul Ieronim Balintoni. Turnul-clopotniță a fost restaurat în 1904 şi 1978. Ansamblul monahal mai cuprinde paraclisele „Adormirea Maicii Domnului" (1935), „Schimbarea la Față" (pictat în 1990-1991 de Gheorghe Bratiloveanu ajutat de soții Radu şi Alexandrina Jitanu) şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (1990-1997, pictat de soții Radu şi Alexandrina Jitanu) şi mai multe corpuri de chilii construite în 1904-1907 şi 1990-1997. Aşezământul monahal a funcționat fără întrerupere de la înființare şi până la 28 oct. 1959 când autoritățile comuniste l-au desființat transformându-l în anexă a Episcopiei Aradului, reluându-şi activitatea în 1975. În anii 1930, 1970 şi 1975 ansamblul monastic a fost inundat de revărsarea apelor Mureşului, dar fără să provoace pagube importante. Mănăstirea Hodoş-Bodrog posedă o bogată şi importantă colecție de icoane datând din sec. 15-18, cărți vechi, manuscrise, argintărie, diferite obiecte de cult cu valoare de patrimoniu datând din sec. 14-19, diverse obiecte romane descoperite în timpul săpăturilor arheologice efectuate în 1976-1977 în incinta mănăstirii ş.a. În cadrul mănăstirii funcționează ateliere de croitorie unde se confecționează mitre, potcapuri ş.a. În satul Zădăreni mai există o biserică greco-catolică, inițial romano-catolică, având hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1871). Com. **Z.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Bodrogu Nou şi Zădăreni din com. Felnac, jud. Arad.

ZĂGANU, culme muntoasă în NV M-ților Ciucaş, alcătuită din conglomerate, dominată de vf. Zăganu (1 883 m), al doilea ca alt. după vf. Ciucaş. Relief stâncos. Obiectiv turistic.

ZĂNEŞTI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Cracău-Bistrița, la poalele culmii subcarpatice Corni-Runcu, pe stg. râului Bistrița; 6 174 loc. (1 ian. 2011): 3 102 de sex masc. şi 3 072 fem. Haltă de c.f. (în satul Zănești). Hidrocentrală (14 MW), intrată în funcțiune în 1964. În satul Zăneşti, menționat documentar, prima oară, la 20 apr. 1491, într-un act de danie făcută mănăstirii Tazlău, semnat de domnul Ştefan cel Mare, a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din denari romani imperiali din argint. Pe terit. satului Traian, pe Dealul Fântânilor au fost descoperite (1936, 1938, 1940, 1951–1961) urmele unei aşezări neolitice cu mai multe niveluri, în care s-au găsit vase ceramice cu picturi în stil Cucuteni (între care se remarcă un pahar ceramic, un capac de vas şi un vas mare pentru provizii, care prezintă două „metope" pe pântece, cu reprezentarea geometrică a unei femei), o aplică din aur, figurine feminine specifice culturii Cucuteni ş.a. Pe Dealul Viei au fost identificate vestigiile unei aşezări neolitice, fortificată, aparținând culturii Precucuteni (prima jumătate a milen. 4 î.Hr.) cu inventar alcătuit din vase ceramice cu decor spiralic incizat şi plisat şi figurine antropomorfe. În satul Zăneşti se află bisericile „Sfântul Nicolae" (1910) şi „Adormirea Maicii Domnului" (de rit vechi, 1952) şi biserica având dublu hram - „Sfântul Ilie" şi „Sfinții Trei Ierarhi" (1997-2010).

ZĂNOAGA, lac glaciar în M-ții Retezat, situat la 1 997 m alt. Supr.: 6,5 ha (după alte surse: 9 ha); ad. max.: 29 m (cel mai adânc lac glaciar din România); vol.: 1 mil. m^3. Faună bogată (în special salmonide). Obiectiv turistic.

ZĂNOAGA MICĂ, lac glaciar în M-ții Retezat, situat la 1 948 m alt. Supr.: 1,91 ha; ad. max.: 12,4 m.

ZĂNOAGA STÂNEI, lac glaciar în M-ții Parâng, situat la 1 906 m alt. Supr.: 4,9 ha; ad. max.: 1,25 m.

ZĂPODENI 1. Masiv deluros în Pod. Central Moldovenesc, situat pe interfluviul dintre râurile Telejna şi Valea Fereştilor, în arealul com. Zăpodeni. Alcătuit din formațiuni sarmațiene argilo-nisipoase şi meoțiene (argile, nisipuri, cinerite andezitice). Alt.: 399 m.

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 9 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Telejna, dominată de masviul deluros Zăpodeni; 4 066 loc. (1 ian. 2011): 2 085 de sex masc. şi 1 981 fem. Centru de țesături şi cusături populare. În satul Telejna, menționat documentar, prima oară, în 1432, se află biserica „Sfinții Voievozi" (1816). Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1742), „Sfântului Nicolae" (1770, reparată în 1942), declarară monument istoric în anul 2004, „Sfântul Gheorghe" (1804), „Sfântul Dumitru" (1812), „Sfântul Nicolae" (1819) şi „Sfinții Voievozi" (1830), în satele Unceşti, Zăpodeni, Portari, Telejna, Ciofeni şi Butucăria.

Lacul Zănoaga

ZĂRAND, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Crişurilor, pe râul Crişu Alb şi pe Canalul Morilor; 2 726 loc. (1 ian. 2011): 1 338 de sex masc. şi 1 388 fem. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe, legume ş.a. În satul Zărand, menţionat documentar, prima oară, în 1318, cu numele *Zanad*, se află biserica „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie", construită în stil baroc în 1848-1852 pe locul uneia din lemn din sec. 17.

ZĂRNEŞTI 1. Oraş în jud. Braşov, situat la poalele de NE ale M-ţilor Piatra Craiului şi cele de S ale M-ţilor Perşani, la 722 m alt., pe dr. cursului superior al râului Bârsa, la 35 km SV de municipiul Braşov; 25 658 loc. (1 ian. 2011): 12 738 de sex masc. şi 12 920 fem. Supr.: 204,8 km^2, din care 8,5 km^2 în intravilan; densitatea: 3 019 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Nod rutier. Expl. forestiere şi de calcar. Microhidrocentrală (în localit. componentă Tohanu Nou). Producţie de utilaje metalurgice, de module electronice, de focoase de rachete pentru armată, de mobilă şi de produse alim. Producţia de biciclete şi motorete a încetat în anul 2005. Fermă de creştere a bovinelor. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice (unelte din silex) şi din perioada ocupaţiei romane (monumente funerare care poartă inscripţii ale unor comandanţi ai *Legiunii a XIII-a Gemina*). Prima menţiune documentară datează din 1367, iar ulterior apare consemnat frecvent în documentele anilor 1373 (cu numele *Zârna*), 1395 *(possessio regalis Zerne),* 1437 *(Villa Czerne* sau *Zerna),* 1508–1510 *(Cernenu)* şi apoi cu toponimele *Zernest* (1760–1762), *Zernyest* (1825), *Zerneşti* (1850), *Zârnăşti* şi *Zărneşti.* Declarat oraş în 1951, are în prezent, în subordine ad-tivă, localit. componentă Tohanu Nou, atestată documentar în 1294. **Monumente:** bisericile ortodoxe cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (1791) şi „Sfântul Nicolae" (construită în 1810 ca replică a bisericii „Sfântul Nicolae" din Şcheii Braşovului); paraclisul bisericii „Sfântul Nicolae" este o ctitorie din 1515 a domnului Neagoe Basarab, păstrând picturi murale interioare executte în 1782 de zugravii Pantelimon, Nicolae şi Alexandru; biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1905). În localit. componentă Tohanu Nou se află biserica ortodoxă cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1779). Centru turistic şi punct de plecare spre obiectivele M-ţilor Piatra Craiului.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Subcarpaţilor Vrancei, la poalele masivelor deluroase Buda şi Blăjani, în zona de contact cu Câmpia Râmnicului, pe râul Câlnău; 5 199 loc. (1 ian. 2011): 2 587 de sex masc. şi 2 612 fem. Reşed. com. este satul *Fundeni.* Nod rutier. Centru viticol şi de vinificaţie. Pe terit. satului Zărneşti au fost descoperite (1884) scheletele a patru mastodonţi. Satul Comisoaia s-a autodesfiinţat prin depopulare în 1990, locuitorii lui stabilindu-se în alte localităţi.

ZĂTON, lac în Pod. Mehedinţi, cantonat într-o microdepresiune carstică, în zona carstică de la Ponoarele. Supr.: 20 ha; vol.: 1 mil. m^3. Suprafaţa şi volumul lacului se reduc foarte mult în perioadele secetoase, uneori cea mai mare parte a cuvetei lacustre fiind lipsită de apă.

ZĂTRENI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 14 sate, situată în partea de S a Piem. Olteţului, pe râul Olteţ; 2 473 loc. (1 ian. 2011): 1 211 de sex masc. şi 1 262 fem. Expl. de gaze naturale şi forestiere. Produse de panificaţie. Apicultură. Muzeu sătesc (1973). Cămin cultural. Important centru etnografic, de dulgherit, de ţesături şi cusături populare. În satul Zătreni, atestat documentar în anul 1550, se află biserica „Sfântul Nicolae", *(din 1891).* construită în anii 1730–1734 prin strădania vornicului Preda Zătreanu, cu picturi murale interioare din 1734, declarată monument istoric, şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul", ctitorie din 1736 a lui Iovan, fiul jupanului Vasile Zătreanu, având stâlpii şi ancadramentele decorate cu crestături. Tot în satul Zătreni mai există cula „Zătreanu" (1754–1756 cu adăugiri din sec. 20), declarată monument istoric, şi un conac din sec. 19. În satul Săşcioara, atestat documentar în 1577, se află o biserică de zid cu hramul „Buna Vestire" (1826) şi una din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1800), în satul Făureşti există biserica „Sfântul Nicolae" (1864), iar în satul Văleni, biserica „Sfinţii Voievozi" (1864). În satul Valea Văleni, menţionat documentar în 1667, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1795), declarată monument istoric. În arealul com. **Z.** a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din 37 de denari romani republicani din argint. Com. **Z.** a fost unul dintre centrele importante ale Răcoalei ţărăneşti din 1907. Până la 7 apr. 2004, com. **Z.** a avut în componenţă satele Contea, Găneşti, Lăcusteni, Lăcustenii de Jos şi Lăcustenii de Sus, care la acea dată au format com. Lăcusteni, jud. Vâlcea.

Lacul Zăton

ZĂVIDENI, lac de acumulare realizat pe cursul inf. al Oltului, în arealul com. Prundeni, Orleşti şi Drăgoeşti (jud. Vâlcea), dat în folosinţă în 1979, pentru punerea în mişcare a turbinelor hidrocentralei din satul Zăvideni (com. Prundeni), cu o putere instalată de 38 MW. Supr.: 839 ha; vol. 50 mil. m^3.

ZĂVOAIA, com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului, pe dr. râului Călmăţui; 3 268 loc. (1 ian. 2011): 1 593 de sex masc. şi 1 675 fem. Nod rutier. Microhidrocentrală (2,5 MW) amplasată pe un canal de irigaţii din sistemul Viziru, la o rupere de pantă cu cădere de 9 m, dată în folosinţă în 1989. Culturi irigate de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe etc. Viticultură. Muzeu etnografic (inaugurat în 2005). Satul şi com. **Z.** au luat fiinţă în 1834 prin stabilirea aici a unor locuitori veniţi din Albota, care făceau serviciul de dorobanţi („slujitori") la isprăvnicia din Focşani. Com. **Z.** s-a mai numit *Slujitorii-Alboteşti.* Biserică (1873–1876).

ZĂVOAIELE BORCUTULUI → Romuli.

ZĂVOI, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 7 sate, situată în culoarul Bistrei şi în Depr. Poiana Mărului, la poalele de S ale M-ţilor Poiana Ruscăi şi cele de N ale Muntelui Mic (M-ţii Ţarcu), pe râurile Bistra şi afl. său Bistra Mărului; 4 051 loc. (1 ian. 2011): 2 019 de sex masc. şi 2 032 fem. Staţii de c.f. (în satele Zăvoi şi Voislova). Expl. de talc şi de mică (în satul Voislova). Hidrocentrală pe Bistra Mărului. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Pomicultură (meri, peri, pruni). Staţiune climaterică în satul *Poiana Mărului.* Pe terit. satului Zăvoi, menţionat documentar, prima oară, în 1430, cu numele *Zaboy,* au fost descoperite urmele unui castru roman de piatră, de mari dimensiuni (336 x 336 m), datând din sec. 2 şi ale unei aşezări civile *(mansio)* romane cunoscută sub numele de *Agnaviae,* menţionată de Ptolemeu cu denumirile *Acmonia* şi *Augmonia.* În primăvara anului 2009 au fost identificate ruinele unui palat roman ridicat în anul 101 de legionarii romani pentru împăratul Traian. Biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1792, pictată în 1936 de Gheorghe şi Corneliu Baba), în satul Măru.

ZÂMBREASCA, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Găvanu-Burdea; 1 615 loc. (1 ian. 2011): 791 de sex masc. şi 824 fem. Haltă de c.f. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, de floarea-soarelui, de tutun, leguminoase pentru boabe etc. Creşterea ovinelor. În satul Zâmbreasca, atestat documentar în 1567, se află biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1890-1910, consolidată şi reparată în 1942-1943, reparată în 1992 şi pictată în 2005 de Kamel Rusu).

ZÂRNA → Zărneşti (1).

ZÂRNEŞTI → Zărneşti (1).

ZBOINA FRUMOASĂ → Vrancea (1).

ZBOINA NEAGRĂ → Vrancea (1).

ZEKES → Sacoşu Turcesc.

ZELETIN, râu, afl. stg. al râului Berheci pe terit. com. Motoşeni, jud. Bacău; 75 km; supr. bazinului: 419 km^2. Izv. din NV Colinelor Tutovei, din zona de contact cu Pod. Central Moldovenesc, de la 500 m alt. şi drenează partea de V a Colinelor Tutovei având un curs paralel cu cel al Berheciului. Afl. pr.: Răchitoasa.

ZEMEŞ, com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată în NV Depr. Tazlău, la poalele de SE ale M-ţilor Goşmanu, pe cursul superior al râului Tazlău Sărat; 4 942 loc. (1 ian. 2011): 2 489 de sex masc. şi 2 453 fem. Expl. de petrol şi gaze. Între 1956 şi 17 febr. 1968, satul şi com. **Z.** s-au numit *Tazlău Sărat*, atestat documentar în 1399 şi apoi la 9 oct. 1424. În satul Bolătău se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (2003-2005) şi mănăstirea Strigoi, de călugări, cu biserica „Înălţarea Domnului", ctitorie călugărească din 1937–1938, mistuită de un incendiu în 1956, reconstruită în 1957–1958 şi restaurată în 1992–1993. Mănăstirea a fost desfiinţată la 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1987. La 31 ian. 2008, biserica a fost mistuită de un alt incendiu, în prezent aflându-se în construcţie o nouă biserică. Fond cinegetic (1 700 ha). Agroturism.

ZEPHEL → Jebel.

ZEREDA → Miercurea Nirajului.

ZERIND, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Crişurilor, pe cursul inf. al Crişului Negru, la graniţa cu Ungaria; 1 399 loc. (1 ian. 2011): 671 de sex masc. şi 728 fem. Staţie de c.f. (în satul Zerind). Moară de cereale; produse de panificaţie. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Creşterea ovinelor. Satul Zerind apare menţionat documentar, prima oară, în jurul anului 1169, cu numele *Villa Zerend,* iar satul Iermata Neagră în 1241, cu toponimul *Garmad.* Biserică reformată (1799–1801), construită pe locul uneia din sec. 15, renovată în 1900, în satul Iermata Neagră, declarată monument istoric. Rezervaţie de dropii.

ZERNA → Zărneşti (1).

ZERNE (POSSESSIO REGALIS ~) → Zărneşti (1).

ZERNEST → Zărneşti (1).

ZERNEŞTI → Zărneşti (1).

ZERNYEST → Zărneşti (1).

ZETEA, com. în jud. Harghita, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de V ale M-ţilor Harghita, pe cursul superior al Târnavei Mari; 5 820 loc. (1 ian. 2011): 2 966 de sex masc. şi 2 854 fem. Expl. de andezit. Centru forestier şi de prelucr. a lemnului (cherestea, mobilă, ambalaje din lemn). Producţie de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice. Moară de apă (mijlocul sec. 19), în satul Sub Cetate. Muzeu etnografic (în satul Zetea). Pe terit. satului Zetea au fost descoperite urmele unei cetăţi geto-dacice (sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr.), fortificată cu trei valuri de pământ. Satul Zetea apare menţionat documentar prima oară în 1333 cu toponimul *Sacerdos de Zokaloka,* iar apoi în 1334 cu acela de *Zathalaka.* În amonte de satul Zetea, pe râul Târnava Mare s-a construit un baraj, finalizat în 1993, în urma căruia s-a format lacul de acumulare Zetea, creat pentru combaterea inundaţiilor, pentru alimentare cu apă şi pentru producerea de energie electrică. Lacul are o capacitate de înmagazinare a apei de 44 mil. m^3 din care 7,6 mil. m^3 volum permanent şi 36,4 mil. m^3 reprezintă rezerva pe care o poate reţine lacul când se produc viituri. Apele lacului pun în mişcare turbina unei microhidrocentrale electrice. Agroturism.

ZIDAVA → Ciugud.

ZIDURI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Râmnicului; 4 597 loc. (1 ian. 2011): 2 297 de sex masc. şi 2 300 fem. Haltă de c.f. (în satul Zoiţa), inaugurată la 13 iun. 1881. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Confecţii textile; articole de lenjerie. Moară. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a.

ZIGONENI, lac de acumulare pe cursul superior al Argeşului, dat în folosinţă în 1973 pentru a pune în mişcare turbinele hidrocentralei omonime (15,4 MW). Vol. lacului: 13,3 mil. m^3.

ZIMANDU NOU, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Aradului, pe Mureşu Mort; 4 776 loc. (1 ian. 2011): 2 377 de sex masc. şi 2 399 fem. Staţie de c.f. (în satul Zimandu Nou), inaugurată în 1885. Moară de cereale (din 1907). Producţie de mobilă, de piese şi accesorii pentru automobile şi de produse de panificaţie. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, cartofi, plante de nutreţ, legume etc. Cămine culturale în satele Zimandu Nou (1965-1970) şi Zimandcuz (1949-1953). În satul Zimandu Nou, atestat documentar în 1852, se află o biserică romano-catolică din 1908, în satul Zimandcuz, înfiinţat în 1853, există o biserică romano-catolică din 1932, iar în satul Andrei Şaguna, întemeiat în 1926, se află biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1937-1942). Pădurea Ulviniş, alcătuită din platani şi alun turcesc, este declarată rezervaţie forestieră. Zonă de interes cinegetic (satul Zimandcuz). Castel (sec. 19), în satul Zimandu Nou.

ZIMBOR, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată în partea de S a Depr. Almaş, la poalele de NV ale Dealurilor Clujului, pe cursul superior al râului Almaş; 1 087 loc. (1 ian. 2011): 527 de sex masc. şi 560 fem. Nod rutier. Expl. de calcar şi nisip. Pomicultură (meri, pruni, peri). În arealul satului Sutoru au fost descoperite urmele unui castru roman din piatră şi ale unei aşezări rurale, cunoscută sub numele de *Optatiana,* datând din sec. 2–3. În satul Zimbor, menţionat documentar, prima oară, în 1332, cu numele *Zumbur* se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată calvină), cu unele adăugiri din sec. 18, o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1643, decorată cu sculpturi, pictată la interior în 1839 şi reparată în anul 2009), declarată monument istoric, şi conacul „Szombory" (sec. 19), declarat monument istoric, situat într-un parc.

ZIMNICEA, oraş în jud. Teleorman, situat în partea de S a Câmpiei Boian, la 48 m alt., pe malul stg. al Dunării, la 43°37'07'' latitudine nordică (fiind punctul extremsudic al României), la 42 km S de municipiul Alexandria, la graniţa cu Bulgaria; 14 852 loc. (1 ian. 2011): 7 170 de sex masc. şi 7 682 fem. Suprr.: 131,1 km^2, din care 9,9 km^2 în intravilan; densitatea: 1 500 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată în 1901). Nod rutier. Port fluvial (modernizat în anul 2000) şi punct de vamă (din 1860). Expl. de balast. Producţie de ţevi sudate, mobilă, prefabricate din beton, textile (articole de pasmanterie, tricotaje din bumbac, covoare), de nutreţuri concentrate şi de produse alim. (preparate din carne, brânzeturi, unt, zahăr, conserve din legume şi fructe, panificaţie ş.a.). Ferme de creştere a bovinelor, porcinelor şi ovinelor. Sere legumicole. Biblioteca „Miron Radu Paraschivescu" (f. 1952), cu peste 57 000 vol. **Istoric.** În arealul oraşului, în punctul numit „La Cetate", au fost descoperite (1873, 1885, 1924, 1948–1949, 1969–1973) vestigiile unei importnte aşezări de tip *dava* (sec. 4–1 î.Hr.), probabil că este cetatea care a fost cucerită temporar (în anul 335 î.Hr.) de Alexandru cel Mare, în care s-au găsit vase ceramice autohtone, lucrate cu mâna sau la roată (un chiup cu decor estompat, cu siluete de cai, urne funerare ş.a.) precum şi ceramică din import (grecească), în special amfore. Peste vatra fostei cetăţi antice s-a dezvoltat, în perioada feudală, un sat românesc, amintit în cronicile bizantine din sec. 12 ca aşezare de negustori, cu numele *Demnitzikos,* iar la începutul sec. 14 apare consemnat cu denumirea de *Dzimnikes* sau *Dzimnicos.* Menţionată documentar din nou în 1385, localitatea figurează în toată perioada feudală ca un important punct vamal şi de schimburi comerciale. În 1791 apare trecut pe o hartă. În timpul Războiului de Independenţă (1877–1878), **Z.** a fost un loc important de trecere peste Dunăre a armatelor româneşti şi ruseşti. La sf. sec. 19 şi începutul sec. 20 s-a dezvoltat lent, căpătând o mai mare dezvoltare economică şi urbanistică după anul 1968. Distrus aproape în întregime (peste 80%) de cutremurul (7,1 grade pe scara Richter) din seara zilei de vineri, 4 mart. 1977, ora 21^{20}, oraşul a fost reconstruit până în 1980. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1892–1895) şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (începutul sec. 19, restaurată în 1846, pictată în 1906, 1927 şi 1984); Monumentul eroului necunoscut (în parcul oraşului), realizat din bronz, dezvelit în 1930.

ZIRIDAVA → Pecica şi **Şiria.**

ZIZIN, staţiune balneoclimaterică aparţinând com. Tărlungeni, jud. Braşov, situată în partea de E a Depr. Braşov, la poalele de NV ale masivului Ciucaş, la 609 m alt., pe pârâul Zizin, la 12 km E de municipiul Braşov. Climat de depresiune intramontană, tonic, şi izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, clorurosodice, calcice, slab feruginoase, hipotone, indicate în tratamentul afecţiunilor hepato-biliare, ale căilor urinare, tubului digestiv (colecistite cronice, gastrite) etc. Staţie de îmbuteliere a apelor minerale.

ZLATIŢA, Mănăstirea ~ → Socol.

ZLATNA 1. Depresiune de origine tectonică, situată în partea de SV a M-ţilor

Zimnicea. Centrul oraşului (în partea stângă este Casa de Cultură)

Zlatna (1). Stânci calcaroase pe valea Ampiului

Trascău, care o domină cu 400–700 m. Peste sedimentele neogene (conglomerate tortoniene, argile sarmaţiene intercalate cu gresii etc.) ale Depr. **Z.** se desfăşoară un relief colinar, situat la o alt. medie de 500 m, format dintr-o suită de culmi prelungi, deasupra cărora se înalţă mai multe măguri vulcanice neogene (*neck*-uri) şi unele stânci izolate, cu pereţi abrupţi, formate din calcare mezozoice. În lungul văii Ampoiului, care drenează median Depr. **Z.**, se extind lunca şi terasele fluviale. Climă submontană cu temp. medii anuale de 6–8°C şi precipitaţii moderate (800 mm anual). Vegetaţia naturală este alcătuită din păduri de fag şi conifere, păşuni şi fâneţe. Zăcăminte auro-argentifere. Importantă zonă etnografică şi folclorică.

2. Oraş în jud. Alba, situat în depresiunea cu acelaşi nume, la 450–500 m alt., dominat de vârfurile Dâmbău (1 369 m alt.), Breaza (1 122 m), Jidovu (952 m) şi Măgura Dudaşului (638 m), pe cursul superior al râului Ampoi, la confl. cu pârâul Vâltori, la 38 km V de municipiul Alba Iulia; 8 139 loc. (1 ian. 2011): 4 018 de sex masc. şi 4 121 fem. Supr.: 241 km^2, din care 9,2 km^2 în intravilan; densitatea: 885 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Expl. de minereuri auro-argentifere, de marcasit şi de minereu de cinabru (în satul Izvoru Ampoiului). Întreprinderea chimico-metalurgică în cadrul căreia se prelucrau şi se valorificau produsele miniere (aur, argint, cupru) şi se fabricau sulfat de cupru cristalizat, cupru electrolitic, acid sulfuric, acid clorhidric, fapt ce determina o poluare accentuată a mediului înconjurător, a fost desfiinţată în anii '90 ai sec. 20. Producţie de echipamente periferice, de încălţăminte, de mobilă şi de produse alim. Muzeu cu colecţii de arheologie. Casă de cultură cu bibliotecă publică. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite urmele unei aşezări din Epoca bronzului, aparţinând culturii Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.), un depozit de bronzuri, precum şi vestigiile oraşului roman cunoscut cu numele de *Ampelum* (sec. 2) care a fost un important centru de exploatare a aurului în timpul ocupaţiei romane, ridicat la rangul de *municipium* în anul 200, în timpul împăratului Septimius Severus. Aici au fost găsite peste 90 de inscripţii în limbile latină şi greacă, multe dintre ele referindu-se la funcţionari din administraţia minelor de aur, iar altele dediate cultului lui Aesculpius şi Fortunei Salutaris, precum şi numeroase monumente sculpturale, statui şi reliefuri de cult (stele funerare cu portrete şi cu figura lui Attis, o himeră funerară, lei funerari etc.), monede, ceramică, un altar cu scriere grecească dedicat zeului Kimistenos etc. Fragmente din zidurile construcţiilor romane s-au păstrat până în sec. 18. Pe terit. satului Galaţi au fost identificate urmele unei aşezări din Epoca bronzului, aparţinând culturii Coţofeni (2500–1800 î.Hr.). În arealul oraşului de astăzi se pare că s-a dat bătălia decisivă dintre armatele romane ale împăratului Traian şi cele dacice comandate de Decebal. Prima menţiune documentară a localit. **Z.** datează din 1201, în 1347 avea rang de târg, iar în 1387 a căpătat privilegiul de oraş. În sec. 17, la **Z.** a fost înfiinţată şi a funcţionat o şcoală de minerit, iar în 1838 a fost instalată aici prima maşină cu aburi din Transilvania, de 14 C.P. În anii 1619–1620, Gabriel Bethlen, principe al Transilvaniei (1613–1629), a colonizat la **Z.** câteva sute de mineri germani şi slovaci. Între 1837 şi 1847, la gimnaziul din **Z.** a învăţat Avram Iancu, viitorul tribun al maselor populare în Revoluţia de la 1848–1849 din Transilvania, oraşul **Z.** fiind unul dintre pr. centre ale revoluţionarilor români din Transilvania în 1848–1849. După o perioadă de decădere, când localit. a fost trecută în categoria aşezărilor rurale, **Z.** a fost declarat oraş la 17 febr. 1968, în prezent având în subordine ad-tivă 18 sate: Boteşti, Budeni, Dealu Roatei, Dobrot, Dumbrava, Feneş, Galaţi, Izvoru Ampoiului, Pătrângeni, Pârâu Gruiului, Pirita, Podu lui Paul, Runc, Ruşi, Suseni, Trâmpoiele, Valea Mică, Vâltori. **Monumente:** biserica ortodoxă cu dublu hram - „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae", zidită în stil gotic în 1424 prin strădania jupanului Stănislav Hraboru, cu modificări baroce din anii 1696 şi 1744 (altarul nou) şi cu picturi murale interioare din sec. 15 şi 18, realizate în spiritul stilisticii bizantine într-o interpretare populară, declarată monument istoric; biserica cu hramul „Sfântul Nicolae", construită în anul 1630, renovată în 1924, cu o valoroasă colecţie de icoane pe sticlă, declarată monument istoric; biserica romano-catolică cu hramul „Sfântul Ioan Nepomuk" (1752-1778); biserica reformată (1850); Bustul avocatului Petru Dobra (1817–1849), fiu al acestui oraş, operă a sculptorului D. Pasima, dezvelit în 1973; Monument închinat eroilor căzuţi pe câmpurile de luptă în cele două războaie mondiale, pe care sunt înscrise 50 de nume de eroi din Primul Război Mondial şi 45 de nume de eroi din al Doilea Război Mondial. În satul Feneş se află biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1754), iar în satul Izvoru Ampoiului există un castel, construit în anii 1936-1939 de omul politic Ion Gigurtu, naţionalizat în 1948 şi folosit în anii '50 ca local pentru şcoală şi pentru tabăra de vară pentru copii, iar în anii '80 ai sec. 20 ca unitate militară, în prezent aflat în stare de degradare. În satul Pătrângeni se află mănăstirea Negraia (de călugări), ctitorie din prima jumătate a sec. 18 a unor pustnici care în jurul anului 1725 au construit o biserică din lemn (11 m lungime şi 6 m lăţime) şi câteva chilii. În 1760, mănăstirea (care astăzi poartă numele pădurii Negraia din apropiere) era cunoscută cu denumirea de Bulz, după numele râului din apropiere. În 1805, mănăstirea a fost desfiinţată de autorităţile habsburgice. În 1909–1910, preotul Teodor Duşa a construit, cu ajutorul enoriaşilor, o biserică de mir cu hramul „Buna Vestire" (22 m lungime şi 8 m lăţime), mănăstirea fiind reînfiinţată în 1993 prin truda măicuţelor Arsenia Pană şi Antuza Ştirban venite de la mănăstirea Agapia. La 1 mai 1997 a devenit mănăstire de călugări prin instalarea ca stareţ a arhimandritului Serafim Măciucă de la mănăstirea Nicula, cel care a reînceput lucrările de construire a corpului de chilii, a construit paraclisul „Sfântul Ilie Tesviteanul" (2000-2002), a făcut unele reparaţii la biserica „Buna Vestire" şi a construit o clădire (2004) care adăposteşte bucătăria, trapeza (sala de mese) şi muzeul mănăstirii. În 2005-2006, biserica „Buna Vestire" a fost zugrăvită la exterior şi pictată la interior de Gicu Horea şi s-a placat pardoseala cu marmură. În perimetrul satului Valea Mică există o rezervaţie geologică (1 ha), reprezentată prin două stânci calcaroase (olistolite), constituite din brecii care înglobează calcare tithonice, declarate monumente ale naturii, iar în satul Feneş există o poiană naturală cu narcise, declarată rezervaţie. Pe linia fostului funicular care transporta minereul de la mina Haneş din satul Almaşu Mare la Zlatna (9,4 km

lungime) se va instala o linie de cablu pentru transportul turiştilor. Agroturism.

ZLĂTARI → Goieşti.

ZMEICA, lac în partea de S a complexului lagunar Razim, situat între lacurile Goloviţa (la N) şi Sinoie (la S) de care este separat prin grinduri joase. Supr.: 54,6 km^2; ad. max.: 2,3 m; vol.: 45,6 mil. m^3. Cu toate că primeşte o parte din apele dulci ale râului Slava, prin intermediul lacului Ceamurlia, cu care comunică spre V, lacul **Z.** are o concentraţie ridicată de săruri (8–10 g/litru). Spre E, comunică cu Marea Neagră prin Gura Portiţa. Interes piscicol (şalău, crap, plătică, ştiucă).

ZORILENCZ → Zorlenţu Mare.

ZORLENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în SV Colinelor Fălciului, pe stg. râului Bârlad; 9 795 loc. (1 ian. 2011): 5 021 de sex masc. şi 4 774 fem. Staţie de c.f. (în satul Zorleni), inaugurată la 13 nov. 1886. Expl. de pietriş. Producţie de nutreţuri concentrate. Presă de ulei comestibil. Trei mori pentru măcinat cereale. Culturi de cereale, floarea-soarelui,plante de nutreţ, legume etc. Complex avicol şi apicol. În satul Zorleni, menţionat documentar prima oară la 28 mart. 1594, se află mănăstirea „Bujoreni" (de călugări), întemeiată în 1840 pe vatra unui schit distrus de tătari în 1440 şi atestat documentar la 27 mart. 1602. Biserica actuală a mănăstirii, cu dublu hram - „Adormirea Maicii Domnului" şi „Izvorul Tămăduirii", construită în 1840 de ieromonahul Ionichie Conache, are 23 m lungime şi o catapeteasmă din lemn de tei prevăzută cu rozete şi motive florale sculptate, precum şi o icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni. Biserica a fost restaurată în 1943 şi pictată în 1955-1958. Mănăstirea a fost desfiinţată de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1993. În satul Simila există o biserică de zid cu dublu hram – „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" şi „Sfântul Nicolae" (1811, pictată în 1942 de Constantin Buhuşi), în satul Zorleni se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1866), iar în satul Popeni, biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" (1830, pictată în 1950 de Constantin Buhuşi). În arealul com. **Z.** au fost descoperite vestigii paleolitice (lame din silex), neolitice (fragmente ceramice, unelte) şi din Epocile bronzului şi fierului.

ZORLENŢ, Dealurile Zorlenţului, zonă deluroasă (subunitate a Dealurilor Pogănişului), situată la poalele de NV ale M-ţilor Semenic, între văile râurilor Pogăniş (la N) şi Tău (la S), având aspectul unei culmi prelungi, cu mai multe ramificaţii, în cadrul căreia se succed (de la V la E) masivele deluroase Tâlva Mare (307 m alt.), Şopot (358 m, alt. max. a acestora), Culmea Mare (354 m) şi Danciu (328 m). Partea centrală a acestor dealuri este alcătuită din nisipuri, pietrişuri şi argile panoniene unde se remarcă şi o înşeuare largă prin care trec şoseaua şi c.f. ce asigură legăturile între Reşiţa şi Caransebeş. În dealurile Tâlva Mare şi Şopot sunt frecvente granitele şi granodioritele, iar în partea de SE a Dealurilor Zorlenţului apar şisturile cristaline.

ZORLENŢU MARE, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Brebu-Delineşti din Dealurile Zorlenţului, pe cursul superior al râului Pogăniş; 927 loc. (1 ian. 2011): 436 de sex masc. şi 491 fem. Producţie de module electronice şi de produse lactate. Pomicultură (meri, pruni, peri). Muzeu etnografic. Pe terit. satului Zorlenţu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1499 cu numele *Zorilencz,* au fost descoperite (1962) urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturilor Criş şi Vinča-Turdaş (milen. 5–4 î.Hr.), în care s-au găsit vase ceramice cu decor în benzi spiralice, delimitate de linii incizate şi umplute cu puncte, capace prosomorfe în formă de „bufniţă" şi mai multe figurine zoomorfe şi antropomorfe cu decor geometric meandric, incizat fin. În satul Zorlentu Mare a existat o biserică din lemn cu dublu hram - „Naşterea Maicii Domnului" şi „Sfântul Ilie", construită în 1754, pictată în 1774 şi strămutată în 1777 în satul Dragomireşti, com. Ştiuca, jud. Timiş. Fond cinegetic.

ZOSIN → Băluşeni.

ZUGRENI, sector de chei pitoreşti pe cursul superior al râului Bistriţa, între masivele Giumalău şi Pietrosu Bistriţei, la 20 km aval de municipiul Vatra Dornei. În această zonă există o rezervaţie complexă, extinsă pe o supr. de 150,1 km^2, în care se remarcă floarea-de-colţi (*Leontopodium alpinum*), declarată monument al naturii, şi endemismul *Andryalla levitomentosa* care se dezvoltă pe stâncile inaccesibile.

ZUMBUR → Zimbor.

ZUROBARA, localitate în Dacia, situată, potrivit coordonatelor precizate de Ptolomeu, în Banat. Până în prezent nu a fost identificată.

ZUSIDAVA, localitate în Dacia, situată, potrivit coordonatelor precizate de Ptolomeu, în NE Munteniei. Până în prezent nu a fost identificată.

ZVORIŞTEA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 8 sate, situată în partea de NE a Pod. Dragomirnei, pe dr. văii Siretului, în zona de confl. cu pârâul Leahu; 6 146 loc. (1 ian. 2011): 3 072 de sex masc. şi 3 074 fem. Nod rutier. În arealul com. **Z.** au fost descoperite vestigiile unei aşezări geto-dacice datând din sec. 3 î.Hr. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1782, reparată în 1853), declarată monument istoric în anul 2004, şi „Sfinţii Voievozi" (1778, reparată în anii 1855 şi 1890), în satele Zvoriştea şi Şerbăneşti. În satul Dealu există biserica de zid cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1936). Agroturism.

ZYGHET → Sighetu Marmaţiei.

ZYGNET → Sighetu Marmaţiei.

ZYKET → Sighetu Marmaţiei.

Silvestru CĂLIMĂNESCU, Aurel ZAHARIA, *Mic Îndreptar Turistic, BORSEC*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1981.

SURSE DE DOCUMENTARE, consultate selectiv
(lucrările mai mici şi o parte dintre ghidurile turistice nu au fost înscrise în această înşiruire)

x x x *Almanah Bisericesc 1996,* Editura Episcopiei Sloboziei şi Călăraşilor, 1995.

Paul ANGHEL, Dorin IANCU, *De la Oradea la Constanța,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1968.

x x x *Anuarul Statistic al României,* Comisia Națională pentru Statistică, Bucureşti (anii 1995, 1996, 1997, 2001, 2008).

Eugen ARĂDEANUL, Lucian EMANDI, Teodor BODOGAE, *Mănăstirea Hodoş-Bodrog,* Editura Episcopiei Aradului, Arad, 1980.

x x x *Atlasul cadastrului apelor din Republica Socialistă România,* vol. II, partea a 3–a, Bucureşti, 1968.

Constantin BĂLAN, *Mănăstirea Căluiu,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1967.

Constantin BĂLAN, *Mănăstirea Dealu,* ed. a II-a, Editura Meridiane, Bucureşti, 1968.

Mihai BENȚEA, Iulian ANTONESCU, *Bacău. Ghid turistic al regiunii,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1967.

Dan BERINDEI, Sebastian BONIFACIU, *Bucureşti. Ghid turistic,* Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1978.

Elena BERLESCU, *Dicționar enciclopedic medical de balneologie,* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982.

M. BLEAHU, V. DECU, Şt. NEGREA, C. PLEŞA, I. POVARĂ, I. VIEHMANN, *Peşteri din România,* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976.

Sebastian BONIFACIU, Emanuel VALERIU, *Bucureşti de la A la Z,* Ghid, Editura pentru Turism, Bucureşti, 1972.

x x x *Breviar. Alba Iulia, 1993* (coordonatori: Ion MĂRGINEANU, Dorin Ovidiu DAN, Avram CRISTEA), Alba Iulia, 1993.

x x x Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, Anul XVII, nr. 54–55, Partea I, luni 27 iulie 1981, *Legea nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România,* 1–172, republicare.

Iuliu BUTA, *Bistrița-Năsăud. Ghid turistic al județului,* Editura pentru Turism, Bucureşti, 1976.

I. CAPROŞU, *Biserica Arbure,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1967.

Andrei CARDAŞ, Dumitru IGNAT, Gheorghe SLAVIC, *Botoşani. Ghid turistic al județului,* Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1983.

x x x Colectiv de autori (fiecare volum fiind coordonat de una sau mai multe personalități din domeniul istoriei şi arheologiei - n.n.), *Istoria Românilor*, volumele I-VIII, Editura Enciclopedică, Bucureşti 2001-2003; volumele au apărut sub egida Academiei Române, Secția de Ştiinte istorice şi arheologice.

x x x *Colecție de Legi, Decrete, Hotărâri şi alte acte normative,* 1968, 1 noiembrie- 31 decembrie, vol. VI, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1970.

Paul CONSTANTIN, *Dicționar universal al arhitecților,* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986.

Radu CONSTANTINESCU, Mircea SFÎRLEA, *Monumente religioase – Biserici şi mănăstiri celebre din România,* Editis, 1994.

Petre COTEȚ, Ioan POPOVICI, Gavrilă SIMION, *Tulcea. Ghid turistic al județului,* Editura pentru Turism, Bucureşti, 1975.

Radu CREȚEANU, *Mănăstirea dintr-un lemn,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1966.

Vasile CUCU, Dan GHINEA, *Die Städte Rumäniens,* Editura Enciclopedică, Bukarest, 1992.

Vasile CUCU, Marian ŞTEFAN, *România. Ghid-atlas al monumentelor istorice,* Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1974.

M. DAVIDESCU, *Mănăstirea Cozia,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1966.

x x x *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900,* Editura Academiei, Bucureşti, 1979.

x x x *Dicționarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române,* Editura Academiei, Bucureşti, 1989.

x x x Direcția Generală de Statistică a municipiului București, *Buletin statistic al județului Ilfov,* mai 1997.

Marcel DRĂGOTESCU, Dumitru BÎRLĂDEANU, *Monumente istorice de pe valea Bistriței,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1970.

Vasile DRĂGUȚ, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească,* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976.

x x x Emisiunile informative, economice, culturale, religioase etc. ale posturilor naționale şi ale celor particulare de Radio şi Televiziune.

x x x *Enciclopedia arheologiei şi istoriei vechi a României* (coordonator Constantin PREDA), vol. I, A-C, 1994; vol. II, D-L, 1996, Editura Enciclopedică, Bucureşti.

x x x *Enciclopedia civilizației romane* (coordonator Dumitru TUDOR), Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982.

x x x *Enciclopedia geografică a României* (coordonator Grigore POSEA), Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982.

x x x *Enciclopedia României*, vol. II (coordonator Dimitrie GUSTI), Țara Românească, Bucureşti, 1938.

Gheorghe EPURAN, *Circuit în Moldova de Nord,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1968.

Gheorghe EPURAN, Sebastian BONIFACIU, *Circuitul marilor trecători,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1965.

Radu FLORESCU, Hadrian DAICOVICIU, Lucian ROŞU, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României,* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980.

Petre GÂŞTESCU, *Lacurile din România. Limnologie regională,* Editura Academiei, Bucureşti, 1971.

x x x *Geografia României, IV, Regiunile pericarpatice,* Editura Academiei, Bucureşti, 1992.

Florian GEORGESCU, Paul CERNOVODEANU, Alexandru CEBUC, *Monumente din Bucureşti,* Ghid, Editura Meridiane, Bucureşti, 1966.

x x x *Ghidul adreselor utile din România/Romania useful Addresses,* Editura Cronos S.R.L., Bucureşti, 1992.

Dan GHINEA, *Romania. Resorts and Spas,* Editura Enciclopedică, Bucharest, 1993.

Eliza GHINEA, Dan GHINEA, *Localitățile din România*, Dicționar, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2000.

C. C. GIURESCU, *Târguri sau oraşe şi cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea,* ed. a II-a, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1997.

Constantin C. GIURESCU, Dinu C. GIURESCU, *Istoria românilor,* vol. 1, 1974 şi vol. 2, 1976, Editura Ştiințifică, Bucureşti.

Dinu C. GIURESCU, Horia C. MATEI, Nicolae C. NICOLESCU, Marcel D. POPA, Gheorghe RĂDULESCU, Alexandru STĂNCIULESCU, *Istoria României în date* (coordonator Dinu C. GIURESCU), Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003

Emil GIURGEA, *Vrancea. Ghid turistic al județului,* Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1977.

Eugen GLÜCK, Alexandru ROZ, Mihail TOACSEN, *Arad. Ghid turistic al județului,* Editura pentru Turism, Bucureşti, 1974.

Titus HAŞDEU, *Cetatea Bran,* ed. a II-a, Editura Meridiane, Bucureşti, 1971.

Dorin IANCU, *Plaiuri dâmbovițene,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1969.

Mihai IANCU, *Leagăne şi vaduri carpatice,* Editura Albatros, Bucureşti, 1975.
M. IANCU, S. STĂNESCU, *Valea Argeşului,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970.
x x x *Indicator alfabetic al localităţilor din Republica Populară Română,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1956.
Grigore IONESCU, *Bucureşti. Ghid istoric şi artistic,* Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", Bucureşti, 1938.
I. IONESCU-DUNĂREANU, Mihail CRISTESCU, *Prin Oltenia subcarpatică,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1969.
I. IONESCU-DUNĂREANU, Mihail CRISTESCU, Gabriel PARASCHIVESCU, Gheorghe IONESCU-BĂICOI, *Litoralul românesc al Mării Negre,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1967.
Ion IORDAN, Petre GÂŞTESCU, D. I. OANCEA, *Indicatorul localităţilor din România,* Editura Academiei, Bucureşti, 1974.
x x x *Judeţele patriei* (Alba–Vrancea), colecţie editată de Editura Academiei, Bucureşti, 1970–1978.
x x x *Judeţele patriei* (monografia fiecărui judeţ, inclusiv municipiul Bucureşti), colecţie editată de Editura Sport-Turism, Bucureşti 1979–1985.
x x x *Judeţele şi oraşele României în cifre şi fapte, vol. I, Judeţele României,* Departamentul pentru Administraţia publică locală, Bucureşti, 1994.
x x x *Judeţele şi oraşele României în cifre şi fapte, vol. I/A şi vol. II/B – Oraşele României,* Departamentul pentru Administraţia publică locală, Bucureşti, 1995.
George Ioan LAHOVARI, general C. I. BRĂTIANU, Grigore G. TOCILESCU, *Marele Dicţionar Geografic al României,* vol. I-IV, Stab. Grafic J.V. Socec 7, Bucureşti, 1898–1902.
Horia C. MATEI, Florin CONSTANTINIU, Marcel D. POPA, Nicolae C. NICOLESCU, Gheorghe RĂDULESCU, *Istoria României în date,* Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1971.
x x x Mănăstiri ortodoxe (din România - n.n.), Descoperă locurile sfinte, apariţie săptămânală despre mănăstirile ortodoxe din întreaga lume, Editura De Agostini Hellas SRL, Atena.
x x x *Mersul trenurilor, 28 mai 1995–1 iun. 1996,* Societatea Naţională a Căilor Ferate Române, Bucureşti, 1995.
x x x *Mic Dicţionar Enciclopedic,* ediţia a II-a, revăzută şi adăugită (coordonator Alexandru STĂNCIULESCU), Editura Enciclopedică, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2008.
Ion MICLEA, Ioan NEAMŢU, *Huşi,* Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1985.
P. E. MICLESCU, *Monumentele de pe Dealul Patriarhiei,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1967.
Vintilă MIHĂILESCU, *Dealurile şi câmpiile României,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966.
Gheorghe MOHAN, Mihai IELENICZ, Maria PĂTROESCU, *Rezervaţii şi monumente ale naturii din Muntenia,* Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1986.
Cristian MOISESCU, *Târgovişte. Monumente istorice şi de artă,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1979.
Lavinia MUNTEANU, Constantin STOICESCU, Ludovic GRIGORE, *Ghidul staţiunilor balneoclimaterice din România,* Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1978.
x x x *Munţii noştri,* colecţie editată de Editura pentru Turism, Bucureşti, 1976–1990.
Maria Ana MUSICESCU, *Mănăstirea Sucevița,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1965.
Corina NICOLESCU, *Mănăstirea Moldovița,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1965.
Alexandru OBREJA, *Dicţionar geografic al judeţului Iaşi,* Editura Junimea, Iaşi, 1979.
Eugen PANIGHIANŢ, *Delta Dunării,* Editura pentru Turism, Bucureşti, 1972.
Pompiliu POGHIRC, *Satul şi Colinele Tutovei,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972.
Silviu POP, Ştefan PRINCZ, *Braşov. Ghid turistic al judeţului,* Editura pentru Turism, Bucureşti, 1974.
Marcel D. POPA, Horia C. MATEI, *Mică enciclopedie de istorie universală,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983.
Dem. POPESCU, *Cu trenul în vacanţă,* Bucureşti, 1966.
x x x *Populaţia pe municipii, oraşe, comune şi sexe la 1 ianuarie 2011,* Institutul Naţional pentru statistică, Bucureşti, 2011.
George POTRA, *Din Bucureştii de altădată,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981.
„Realitatea evreiască", Publicaţie a Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, Anul XLI, nr. 25–26, 1–30 aprilie 1996; nr. 27, 1–15 mai 1996.
x x x *Satu Mare. Ghid cultural, 2008,* Imprimeria de Vest R.A. Oradea.
Ioan SCURTU, Adolf MINUŢ, *Valea Bistriţei,* Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1978.
Gheorghe SÎRBU, Silviu POP, *Covasna. Ghid turistic al judeţului,* Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1977.
Georgeta STOICA, Paul PETRESCU, *Dicţionar de artă populară,* Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1997.
Nicolae STOIESCU, *Repertoriul bibliografic al localităţilor şi monumentelor din Moldova,* Direcţia Patrimoniului Cultural Naţional, Biblioteca monumentelor istorice din România, Bucureşti, 1974.
Nicolae STOICESCU, *Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din România,* I, Ţara Românească (Muntenia, Oltenia şi Dobrogea), 2 vol., Mitropolia Olteniei, 1970.
Coriolan SUCIU, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania,* 2 vol., Editura Academiei, Bucureşti, 1967.
Aristide ŞTEFĂNESCU, *Ghidul muzeelor,* Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1984.
Răzvan THEODORESCU, *Mănăstirea Bistriţa,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1966.
Theodor N. TRÂPCEA, *Timiş. Ghid turistic al judeţului,* Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1975.
Victor TUFESCU, *România. Natură-Om-Economie,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1974.
Victor TUFESCU, *Subcarpaţii şi depresiunile marginale ale Transilvaniei,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966.
Vasile ŢIROIU, Dinu KIVU, *Călătorind prin Vrancea,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1968.
I. ŢUGUI, N. CHESĂRAICU, *Drumuri prin Ţara Moţilor,* Editura pentru Turism, Bucureşti, 1973.
I. ŢUGUI, I. DELEANU, *Valea Arieşului,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1965.
I. UJVÁRI, *Geografia apelor României,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972.
Cezar VASILIU, *Sfinţii neamului românesc,* Editura Fundaţiei române din Montréal, ediţia a III-a, revăzută şi adăugită, 2008.
Mihai VLASIE, *Drumuri spre mănăstiri. Ghid al aşezămintelor monahale ortodoxe din România,* ed. a III-a, Editura Buna Vestire, Bacău, 1997.

DATE DESPRE AUTOR

DAN GHINEA s-a născut la 11 martie 1942 în satul Eliza-Stoeneşti, azi inclus în satul Condeeşti, com. Bărcăneşti, jud. Ialomiţa, şi este absolvent al Facultăţii de Geologie-Geografie (secţia Geografie-Biologie) a Universităţii Bucureşti, promoţia 1966. A activat ca cercetător la Institutul de Pedologie (apr. 1967-mai 1969) şi la Institutul de Meteorologie şi Hidrologie (iun.-dec. 1969) din Bucureşti, iar apoi ca redactor la Editura Enciclopedică din Bucureşti (din data de 22 dec. 1969 şi până la 1 sept. 2001 când s-a pensionat). A contribuit, ca redactor şi autor al unor articole de geografie, la ediţiile I (1972), II (1978) şi III (1986) ale *Micului Dicţionar Enciclopedic* şi apoi la *Dicţionar Enciclopedic*, 7 volume (1993-2009). Autor al mai multor lucrări: *RUMÄNIEN. Kleine Enzyklopäedie der Bade- und Luftkurorte*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bukarest, 1990; *Die Städte Rumäniens* (în colab. cu Vasile Cucu), Editura Enciclopedică, Bukarest, 1992; *ROMANIA. Resorts and Spas*, Editura Enciclopedică, Bucharest, 1993; *Rumanía '95. Visión enciclopédica*, în colab. (capitolul Geografie), Editura Minerva, Bucarest, 1994; *ROMANIA. Evoluţie în timp şi spaţiu. Album* (în colab.), Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996; *Enciclopedia Geografică a României*, ediţia I, 3 vol., 1996-1998, Editura Enciclopedică, Bucureşti; ediţia a II-a, un volum, Editura Enciclopedică Bucureşti, 2000 şi ediţia a III-a, un volum, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2002; *Localităţile din România, Dicţionar*, în colab. cu Eliza Ghinea, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2000; *Enciclopedia de Istorie a României*, colaborare, Editura Meronia, Bucureşti, 2000. La18 septembrie 2001 autorul a emigrat în Canada, iar din luna febr. 2003 colaborează, în mod benevol, cu articole referitoare la oraşele şi lăcaşurile spirituale din România la publicaţia lunară în limba română "Observatorul" din Toronto, Canada.

Dan Ghinea împreuna cu nepoţii Ana-Maria şi
Vlad-Gabriel, 11 mai 2013, Toronto